قاموس تركى

كافهٔ لغات تركيه ايله لسان تركيده مستعمل كلمات واصطلاحات عربيه وفارسيه واجنبيه‌يى جامع اوله‌رق لسانمزك مكمل لغت كتابيدر .

مؤلفى : ش. سامى

صاحب و ناشرى
« اقدام » صاحب امتيازى و باش محررى
احمد جودت

معارف نظارت جليله‌سنك ٢٩ رجب ١٣١٧ و ٣٠ تشرين ثانى ١٣١٥ تاريخلى و ٥٤٧ نومرولى رخصتنامه‌سيله طبع اولنمشدر .

درسعادت

« اقدام » مطبعه‌سى — باب عالى جاده‌سنده دائرهٔ مخصوصه‌سنده .

١٣١٧

افادهٔ مرام

لغت کتابی بر لسانك خزانه‌سی حکمنده‌در. لسان کلمه‌لردن مرکبدر، که بو کلمه‌لر دخی، هر لسانك کندینه مخصوص بر طاقم قواعده توفیقاً، تصریف وترکیب ایدیله‌رك، انسانك افادهٔ مرام ایتمسنه یارارلر. ایمدی لسانك سرمایه‌سی کلمه‌لرله قواعد صرفیه ونحویه‌سندن عبارتدر.

دنیاده هیچ برآدم تصور اولنه‌ماز، که لسانك کافهٔ لغاتنی بیلسین، ویا جمله‌سنی حفظنده طوته‌بیلسین؛ ویك آز آدملر واردر، که لسانلرینی تماميله قاعده‌یه توفیقاً سویلیه‌بیلسینلر. بو حال ایسه هر لسانك جامع اولدیغی کلماتدن مرور زمانله برطاقمنی بادیهٔ نسیانده براقوب غائب ایتمسنی، وقواعد مخصوصه‌سنه مغایر صورتده سویلنه‌رك، فصاحتدن محروم قالمسنی، والحاصل ککلیش وفصیح ایکن، طار و غلط بر لسان اولمسنی منتج اولور.

لسانلری بو انحطاطدن وقایه ایده‌جك آنجق ادبیاتدر؛ ادبیاتك یعنی ادبانك بو بابده ایده‌جکلری خدمتك ایلك خطوه‌سی ایسه لسانك مکملیتنی تشکیل ایدن کلمه‌لرینی وفصاحتنی موجب اولان قواعدینی حسن محافظه ایتمکدن عبارتدر. بو ایکی شقك برنجیسی لسانك کافهٔ لغاتنی حاوی مکمل بر قاموس، وایکنجیسی قواعد صرفیه ونحویه‌سنی جامع منتظم برصرف ونحو کتابی وجوده کتیرمکله حاصل وممکن اوله‌بیلیر.

بونك ایچوندرکه تحریری وادبی حالنه کچیرلمسی مرام اولنان هربر لسانك الك اول کلمه‌لری جمع ایله بر لغت، وقواعدی ضبط ایله بر صرف ونحو کتابلری تدوین ایدلمك اسکیدن بری بر قانون عمومی حکمنه کچوب، حتی بوکون کرهٔ ارضك الك مهجور طرفلرنده ساکن الك وحشی اقوامك بیله سویلدکلری لسانلری اوکرنمك ایستین آوروپالیلر اولسانلرك لغت وصرف ونحو کتابلرینی ضبط وتحریر ایتمکدن ایشه بریشیرلر.

لغاتی وقواعدی مضبوط اولمیان لسانك هیچ بر وقت السنهٔ ادبیه‌دن عد اولنمق ادعاسنه صلاحیتی اوله‌ماز؛ زیرا بو ایکی کتاب ادبیاتك اساسیدر. بنای ادبیات آنجق بونلرك اوزرینه تأسیس اولنه‌بیلیر. لسانك تدنیسنه قارشی برسد یرینی طوته‌جق دخی آنجق بو ایکی کتابدر. مکمل بر قاموسی اولمیان لسان ثروت طبیعیه‌سی دیمك اولان لغتلرینی کوندن کونه غائب ایده‌رك، کندی سرمایه‌سیله بر شیٔ افاده ایده‌میه‌جك درجه‌ده طار اولور؛ ومنتظم بر صرف ونحو کتابی اولمیان لسان طوغری سویلنمکی تأمین ایده‌میوب، کیتدکجه دها یاکلیش سویلنیر، ونهایت بسبتون غلط برلسان حالنی آلیر.

بناءً علیه، لسانی فصیح وککلیش برلسان ادبی حالنده محافظه، ویا بو حاله تحویل وارجاع ایتمك ایستین بر قوم لسانك مکمل بر قاموسنی ومنتظم بر قواعد صرفیه ونحویه کتابنی ایدینمکه سعی وغیرت ایتمك اقتضا ایدر.

بو حقیقت جمله‌جه مسلم، وكافهٔ اقوام متمدنه‌نك بو نقطه‌دن باشلادقلری معلوم اولدیغی حالده، بزكه،
بیك سنه‌دن بری تحریری وادبی بر لسانه مالكز، بو قدر مدت ظرفنده لسانمزك نه كلماتی جمع ایدوب
مكمل بر قاموس، نه‌ده قواعدینی بحق ضبط ایدوب منتظم بر صرف ونحو كتابی وجوده كتیرمشزدر.
بو اهمال وقصورمزك نتیجه‌سی اوله‌رق، حد ذاتنده خیلی ككیش وزنكین اولان تركجه‌مز اكثر كلمه‌لرینی
غائب ایدوب، عربی وفارسی‌یه عرض افتقار ایتدكجه، برشیء افاده ایده‌میه‌جك درجه‌ده طار، وكلمه‌لرینك
اصل واشتقاقی بللی اولمیه‌جق صورتده عوامك تلفظنه تابع غلط بر لسان حالنی آلمشدر.

معلومدركه : تركجه آسیانك بتون قسم شمالیسنده تكلم اولنان السنهٔ تورانیه زمره‌سندن اولوب،
الآن اورالرده پك واسع یرلرده سویلنمكده اولدیغی حالده، بر شعبه‌سی ده غربه طوغری ایلریلیه‌رك،
آوروپا ایله آسیانك بربرینه قارشی اوزاندقلری ایكی بیوك وكوزل شبه جزیره‌ده یعنی آناطولی ایله روم
ایلنده تكلم اولنمقده‌در.

ایشته، چغتایجه اسم سقیمنه مقابل، عثمانلیجه نامیله شهرت بولان، وغرب تركجه‌سی نامیله شرق تركجه-
سندن تفریق دها مناسب اولان لسانمز تركجه‌نك بو شعبه‌سیدر، كه سویلندیكی یرلرك، آسیای وسطی
وشمالی‌یه نسبةً، ترقی وتمدنه اولان استعداد موقعی وطبیعیسی سائقه‌سیله، شیوهٔ تلفظ وافاده جهتنجه پك
چوق ظرافت ولطافت پیدا ایتمش ایسه‌ده، عربی وفارسیدن ورومجه وایتالیانجه كبی السنهٔ اجنبیه‌دن اخذ
واستعاره ایتدیكی كلمات وتعبیراته قارشی، كندی كلماتندن بر چوغنی ترك وفوت ایتمش، وبو لسانلرك
شیوه‌سنه تبعیتله، شیوهٔ اصلیهٔ تركیه‌سندن بر درجه‌یه قدر آیرلمشدر. مع هذا، شرق تركجه‌سیله غرب
تركجه‌سی آره‌سنده‌كی فرق، ظن اولندیغی كبی، ایتالیانجه ایله لاتینجه ویا اسپانیولجه ایله فرانسزجه آره‌سنده‌كی
فرق قدر، یعنی بو ایكی تركجه‌دن هر برینی دیكرندن بسبتون آیری وكندی باشنه برلسان عد ایتدیره‌جك
درجه‌ده اولمیوب، بو فرق آنجق شمالی ایله جنوبی آلمانجه ویا طوسقانه ایتالیانجه‌سیله ناپولیتان ایتالیانجه‌سی
یاخود مصر عربجه‌سیله مغرب عربجه‌سی آره‌سنده‌كی فرق درجه‌سنده‌در؛ وشرق تركجه‌سیله غرب تركجه‌سی
برتك لساندر، ایكیسی‌ده تركجه‌در.

حقیقت حال بو مركزده ایكن، مبدأ افتراق اولان زماندن یعنی یدی سكز قرندن بری تركجه‌نك بو
ایكی شعبه‌سنی سویلینلر بیننده هربر ارتباط واختلاط كسیلوب، طرفین ادباسنك دخی، تقرب واتحاده
بدل، تباعد وتباینه چالیشمه‌لری، واملا وصورت تحریر وافاده‌ده هر ایكی طرفك بسبتون آیری برر
طریق واصول اتخاذ ایدوب، بربرندن بسبتون بیخبر بولنملری، والحاصل، سكز یوز سنه‌لك اهمال
وتسامح وجهالت لسانمزك بو ایكی شعبه‌سنی وهلةً بربرندن آیری ایكی لسان صورتنده كوسترمكه سبب
اولمشدر. آنجق بو شعبه‌لرك ایكیسی‌ده بحق تدقیق وتعمیق اولنوب، اعتباری وغیر طبیعی اولان املا فرقی
دخی برطرف ایدیلنجه، ایكیسنك برلسان اولدیغی تظاهر ایدر.

بو ایكی شعبه‌نك، مبدأ افتراقلرندن بری، خانغیسی زیاده تبدل وتغیر ایتمش، وخانغیسی حال اصلیسنده
قالمشدر؟ بوراسی تدقیق اولندقده، عیان كوریلور، كه شرق تركجه‌سی همان اسكی حالنده ثبات ودوام
ایتمش؛ وبزم غرب تركجه‌مز ایسه قرندن قرنه كلی تبدلاته اوغرایوب، نهایت شمدیكی حالی كسب ایتمشدر.

ایمدی، صرف بزم طرفه عائد اولان بو تبدله ترقی‌می یوقسه تدنی‌می دیه‌جكز؟ ایشته اصل مسئله
بونده‌در. بو سؤاله ویریله‌جك جواب ایسه نه صرف مثبت ونه‌ده صرف منفیدر. بو تبدلده لسانمز
من جهةٍ ترقی ومن جهةٍ تدنی ایتمشدر. كرك تلفظده وكرك صورت افاده‌ده كسب ایتدیكی ظرافت وعربی
وفارسی ایله السنهٔ سائره‌دن آلدیغی حسابسز كلمه‌لرله قزاندیغی وسعت شبهه‌سز بر ترقیدر؛ لكن السنهٔ
تورانیه‌نك قاعدهٔ عمومیهٔ اساسیه‌سی اولان آهنكه تبعیتی بر درجه‌یه قدر غائب ایدوب، بو آهنكه اصلا

اویماز کلمه‌لر وتعبیرلر پیدا ایتمسی، و خالص ترکجه اولان بیکلرجه کلمه‌لری کوشهٔ نسیانده براقوب السنهٔ سائره‌یه عرض افتقارله، عادتا بر السنه درلوسی حالنه کچمسی ده البته بر تدنیدر .

خلاصةً دیه‌بیلیرز که : شرق ترکجه‌سی تلفظجه وصورت افاده‌جه برآز دها قبا، وبزم غرب ترکجه‌مز ایسه چوق دها ظریفدر؛ لکن قاعدةً واساساً شرق ترکجه‌سی طوغری، وبزمکی ایسه غلطدر. عربی وفارسی ایله السنهٔ اجنبیه‌دن آلدیغی کلمات واصطلاحات سایه‌سنده بزم غرب ترکجه‌مز دها واسع ایسه‌ده، صرف ترکجه کلمات وتعبیراته گلنجه، چغتایجه بزمکندن چوق دها زنکیندر .

ترکجه‌نك بو ایکی بیوك شعبه‌سنی اینجه تدقیق ومقایسه ایتدیکمزده، شو حقیقتلره واقف اولورز :

اولا، ایکیسنك‌ده قواعد صرفیه ونحویه‌لری اساساً بر ومشترك اولوب، بینلرنده‌کی فرق بونلرك آیری آیری ایکی لسان عد اولنمسنی موجب اوله‌جق درجه‌ده دکلدر؛ بالعکس بر لسان اولدقلرینی اثبات ایچون اڭ بیوك دلیل اشبو قواعد صرفیه ونحویه اتحادیدر .

ثانیاً، املا وتلفظجه اولان فرق برطرف ایدلدکده، هر ایکیسنك حاوی اولدقلری کلمه‌لرك ثلثاندن زیاده‌سی ایکیسی بیننده مشترکدر، که بوده بر لسان اولدقلرینی کوسترر .

ثالثاً، چغتایجه‌ده خالص ترکجه اوله‌رق بر چوق کلمه‌لر بولیورز، که بوکون استانبولده مستعمل دکل ایسه‌ده، جمله‌سی مجهول دخی اولمیوب، برطاقمی دونه گلنجه‌یه قدر قوللانیلیوردی؛ واسکی شعرا وادبامزك آثارنده بولنمغله، لسان ادبیزه داخلدر؛ برطاقمی‌ده آناطولیده الیوم مستعمل اولوب، یالکز برمقدارلری عثمانلیلر طرفندن هیچ قوللانلمیه‌رق، چغتایجه‌یه مخصوص قالمشدر. بونلردن ده بعضلرینك بزم ترکجه‌ده مترادفلری اولدیغی حالده، بعضلرینك مقابللری اولمیوب، بز اونلرك یرینه عربیدن، فارسیدن ویا السنهٔ اجنبیه‌دن مستعار کلمه‌لر قوللانیورز. بونلرك ایسه یبانجیلغی وچغتایجه‌ده‌کیلرك ترکجه‌لکی مسلم اولدیغندن، بونلره چغتایجه نامنی ویرمك خطادر؛ بونلر خالص وصافی ترکجه کلمه‌لردر، که بزجه اهمال اولنوب، اونودلدیغی حالده، شرقده‌کی همجنسلرمز طرفندن، یعنی ترکجه‌نك بشیکی ومحل اصلیسی اولان ترکستانده، حفظ اولنمشدر. بونلرك بزجه دخی موقع استعماله قونیله‌رق، احیاسیله، لسانمزك برقات دها کسب وسعت واستغنا ایتمسی هر صاحب حمیتك آرزو ایده‌جکی بر ایشدر .

رابعاً، بزم غرب ترکجه‌مزده شرقده‌کی همجنسلرمزك آڭلامدقلری بر چوق کلمه‌لر موجوددر، که بونلرك اکثری السنهٔ اجنبیه‌دن مستعاردر، وبعضلری تکلمده مستعمل لغات مولده‌دندر .

لسانمزك بو وجهله تشتت وتفرقنه سبب اولان حال ایسه، یوقاریده دیدیکمز کبی، مکمل وکافهٔ لغاتنی جامع برقاموسی ومضبوط بر صرف ونحوی اولمامسیدر .

اڭ غریبی شوراسی که : حاوی اولدقلری کلمه‌لرك یوزده سکسانی اصلا لسانمزده قوللانلمیان وقوللا-نلمنه‌ده احتیاج اولمیان لغت کتابلرینه « لغات عثمانیه » نامی ویرلمشدر، ده صرف ترکجه کلمه‌لرك ضبط وتفسیری « معلومی اعلام » قبیلندن عد ایدیله‌رك، لزومسز وفائده‌سز عد اولنمشدر. بو فکرده بولنانلره قارشی دینه‌بیلیرکه : هر قوم کندی لساننك لغتلرینی ضبط وتفسیره محتاج اولمه ایدی، صرف عربیدن عربی‌یه مفسر قاموسلر، صحاحلر، لعابلر، لسان العربلر، محیط المحیطلر؛ فارسیدن فارسی‌یه برهانلر، فرهنکلر؛ فرانسزجه‌دن فرانسزجه‌یه بشرللر، لاروسلر، لیتره‌لر وجوده کلمزدی. هر لساناڭ اڭ مکمل واڭ مفصل لغت کتابی ینه او لسانده واو لسانله متکلم اولانلر طرفندن ضبط وتدوین اولندیغی حالده، بزنه‌دن، بتون عالمدن مستثنی اوله‌رق، لسانمزك برلغت کتابی احتیاجندن مستغنی اوله‌لم ؟

لکن، مملکتمزده علوم ومعارف ترقی وتعمم ایتدکجه، عاقبت بو حقیقت دخی آڭلاشیلوب، لسانمزك مکمل بر قاموسنه اولان احتیاجمز معارفدن بحق بهره‌دار اولان اولاد وطن طرفندن آرزو اولنمغه

باشلادی. بر لسانك قاموسی اولسانده مستعمل كافهٔ لغاتی جامع و او لسانده قوللانلمیان كلمه‌لردن عاری اولمق شرطدر. بو حالده، لسانمزده مستعمل وغیر مستعمل اولان كلمات عربیه وفارسیه‌یی جامع اولوب ده اصل تركجه كلمه‌لردن عاری اولان لغت كتابلری لسانمزك مالی اولمدیغی كبی، صرف تركجه كلمه‌لری حاوی اولوب ده بزجه مستعمل كلمات عربیه وفارسیه‌یی واصطلاحات متنوعه‌یی جامع اولمیان كتابلرده لسانمزك مكمل قاموسی نظریله باقیله‌ماز. « افرادی جامع، اغیاری مانع » تعریفی، هر خصوصده اولدیغی كبی، بو بابده دخی دستور العمل اولمق اقتضا ایدر. لسانمز ایچون ترتیب اولنه‌جق قاموس بو لسانده مستعمل كرك تركی الاصل وكرك السنهٔ سائره‌دن مأخوذ كلمات واصطلاحاتك جمله‌سنی جامع، ولسانمزده مستعمل اولمیان كلمه‌لردن عاری اولملیدر.

بویله مكمل بر قاموسه اولان احتیاجمز بو كونكی كونده جمله‌جه مسلّم، وشمدی‌یه قدر لسانمزك بویله بركتابدن محرومیتی نه‌درجه‌لرده بادیٔ تأسف اولدیغی معلومدر. آنجق بونك لزومی نه‌قدر بیوك ایسه، جمع وترتیبی ده اوقدر مشكل وپك زحمتلی بر سعی واقدامه محتاجدر.

عمرمك اون ایكی سنه‌لك برقسمنی ضبط واستهلاك ایدن « قاموس الاعلام » ك ختامنده، لسانمزك مكمل بر قاموسنی ترتیبه سعی ایتمكلكمی خواهشگران معارفدن برچوق ذوات كرام شفاهاً وتحریراً اخطار ایتمشلردر. هرنه‌قدر « قاموس الاعلام » ه پیرو اولمق اوزره، كتاب مذكورك ختامندن اول « قاموس عربی » یه بدأ ومباشرت ایتمش ایدیسه‌مده، مكمل بر « قاموس تركی » یه اولان احتیاجمز « قاموس عربی » یه اولان احتیاجزدن اقدم ودها عمومی اولدیغندن، « قاموس عربی » یه دوام ایتمكله برابر، بونك دخی ترتیبی حقنده‌كی ابرامات واقعه‌یه اجابت ایتمكی وظائف حمیتدن عد ایتدم.

ذاتاً بویله بر « قاموس تركی » نك تحریری اسكیدن بری منویٔ ضمیرم اولدیغی حالده، ترتیبنده تصور ایتدیكم مشكلات جرأتمه بر سد ممانعت چكمشیدی. فكر عاجزانه‌مه كوره، بر قاموس تركی، مكمل اوله‌بیلمك ایچون، تركی الاصل اولان كلمه‌لرك كافه‌سنی جامع اولمق اقتضا ایدر؛ حالبوكه لسانمزك كلمه‌لرینی جمع وضبط خصوصنده شمدی‌یه قدر پك آز همت اولنمش؛ وهر قوم وامتده لغویونك اسامی وتراجمی مجلدات تشكیل ایتدیكی حالده، بزده بو علمله توغل ایتمكی كیمسه دوشونمیوب، لسانمزك كلماتی همان غیر مضبوط بر حالده قالمش اولدیغندن، بویله بر اثرك مكملیتی ممكن اوله‌بیلمك ایچون، تركجه ده محرر كافهٔ آثارك تتبعیله اكتفا اولنمیوب، بو لسانك سویلندیكی ممالكك جمله‌سنده طول مدت سیاحت، ولسانلرینی ایی بیلن صنوف مختلفهٔ اهالی ایله صحبت ایدیله‌رك، اك نادرلرینه وارنجه‌یه قدر كافهٔ لغات ضبط وقید اولنمق اقتضا ایدر. بو ایسه بر آدمك بتون عمرینی بوكا حصر ایتمسنه متوقف اولدیغی حالده، ینه وهلهٔ اولاده پك اوقدر مكمل اوله‌میوب، بربرینی تعقیب ایده‌جك لغویونك تتابع مساعی وهمماتیله ومرور زمانله تكمل ایده‌بیلیر.

بو ملاحظه بر قاموس تركینك ترتیبنه تشبث خصوصنده نیچه اوته‌دن بری بر سد ممانعت اولمقده ایكن، بو دفعه ابرامات واقعه‌یه قارشی طوره‌میوب، « مالایدرك كله لایترك كله » كلام حكمت آمیزینه تبعیتله، « كم ترك الاول للآخر » فحواسنجه، بوندن صوكره لسانمزده علم لغتله اشتغال ایده‌جك ادبای استقبال طرفندن قصور ونقایصی اكمال اولنمق امیدیله، ممكن مرتبه‌ده والدن كلدیكی قدر مكمل اولمق اوزره، مستعیناً بعونه تعالی، اشبو « قاموس تركی » نك ترتیبنه مباشرت ایتدم.

بزجه اهمال وفراموش ایدیلوب، شرق تركجه‌سنده مستعمل بولنان خالص تركجه كلمه‌لرك وعلی الخصوص بونلردن لزوملی ودكرلی اولانلرینك درجی، وبو وجهله بونلرك بزم تركجه‌یه دخی قبولیله احیا وتعمیلری خصوصنه خدمت ایتمك اخص آمالم ایكن، مجرد قومیت وجنسیت محبتنی تقدیر والتزامله بونلری عربی

وفارسی تعبیرات طمطراقکارانه‌یه ترجیح ایده‌جك ذواتك هنوز ندرتی واکثریتك بو فکره مخالف بولنمسی قسماً بوخدمتدن کندیمی محروم براقمغه بنی مجبور ایتمشدر .

مع هذا ، بو قاموسك ترکی الاصل کلماتك مأنوس وادبای حاضره وسالفه طرفندن مستعمل اولانلریله، کندیلری متروك اولدقلری حالده، مشتقلری مستعمل بولنان کلمات اساسیه‌یی واحیاسی الزم اولان بعض متروکاتی ولسانمزده مستعمل لغات واصطلاحات عربیه وفارسیه واجنبیه‌نك کافه‌سنی جامع اولمسنه الدن کلدیکی قدر سعی وغیرت اولنه‌رق، اکثر لغاتك نه‌کبی تعبیراتده قوللانلدیغی، واستعماللرینك لزوم ویا عدم لزومی دخی شرح ایدلمش؛ وهر لغتك معانیٔ مختلفه‌سی اشارات مخصوصه ایله آیریلوب، ایجابنده مثاللرله دخی ایضاح اولنمشدر .

لسانمزك جملهٔ مشکلاتندن بری دخی عربیدن مأخوذ کلماتك دائماً لغت عربده‌کی معانی‌یی حفظ ایتمیوب، اکثریا فرقلی بولنملریدر. عربیده دوه‌یه، چوله وچادیره متعلق مختلف معانیسندن صرف نظر اولنوب ده، معانیٔ اصلیهٔ عربیه سندن یالکز بزجه لازم اولان بر ویا ایکیسنی محافظه ایدنلره دیه‌جك یوغیسه‌ده، کلمات عربیه‌نك برطاقمی لسانمزده عربیده اصلا حائز اولمدقلری برمعنا ایله قوللانیلیور، ویاخود عربیده هیچ مسموع اولمایان بر بابدن تصریف اولنیور. مثلا « احساس، احتساس، استمزاج، مدرر » کبی کلمه‌لر بو قبیلدندر. ایمدی لفظاً ویا معناً عربی اولمیان وهیچ بر قاموس عربیده بولنمیان بوکلمه‌لره « کلمات عربیه » نامنی ویره‌بیله‌جکمیز؟ بعض ذوات بویله‌لرینه « لغات مولده » نامنی ویرمك ایستیورلر؛ لکن معلومدر، که لغت مولده منسوب بولندیغی لسانله متکلم اولان خلق بیننده تولد وتحصل ایدنه دینیر؛ یوقسه اولسانك یبانجیلری طرفندن ایجاد اولنانلرینه « غلط » دن بشقه هیچ برصفت یاقیشه‌ماز. بز ترکجه لغات مولده تشکیل ایده‌بیلیرز؛ لکن لغات عربیه تولیدینه هیچ بر حق وصلاحیتمز یوقدر . بناءً علیه، فکر عاجزانه‌مه قالیرسه، بوکبی لغتلرك بین العوام مستعمل اولانلرینه غلط طریقیله عربیدن مأخوذ لغات ترکیه نظریله باقملیز؛ مجرد لسان فنی وادبی‌یه منحصر بولنانلرینی ایسه تصحیح ویا تبدیل ایدوب، غلط قوللانماملیز. بونك ایچون، بو قاموسده بوکبیلرك ذکروتفسیری صره‌سنده اووجهله ایضاحات ویریلوب، تصحیح وتبدیللری صورتی دخی اخطار اولنمشدر .

اربابنك معلومیدرکه بو قبیلدن کتابلرده مندرجاتك کثرت ووسعتی کافی اولمیوب، حسن ترتیب واصول متخذه‌نك دخی اهمیتی پك بیوکدر. مثلا عربیده فیروزآبادینك قاموسی وبونك شرحی اولان « تاج العروس » ایله « لسان العرب » و صرف ترکجه کلمه‌لر ایچون وفیق پاشا مرحومك « لهجهٔ عثمانی » سی علم لغتده اهمیتدن ساقط کتابلر دکلدر؛ لکن بونلر کافهٔ اصحاب مراجعتك دکل، بلکه یالکز لغت ترتیب ایتمك ایستین لغویونك ایشنه یارایه‌بیله‌جك بر اصول وترتیبده‌در. لغتلر قولای بولنه‌بیله‌جك بر ترتیبده صره‌لنمش اولمدقدن بشقه، معنالری دخی بربرلرندن آیرلمیوب، ولایق وجهله تفسیر ومثاللرله ایضاح اولنمیوب، قارمه قاریشیق وهپسی بردن آتلمشدر. بوندن ایسه آنجق ارباب اختصاص کمال زحمتله ونجه مشکلاتله استفاده ایده‌بیلیر. بوندن ماعدا، لسانمزك ترکی الاصل اولان کلماتی جامع اولوب‌ده عربی وفارسیدن مأخوذ لغات واصطلاحات مستعمله ومأنوسه‌یی حاوی اولمیان بر لغت کتابی مثلا انکلیزجه‌نك فرانسزجه‌دن مستعار کلماتنی یعنی بولسانك همان نصف لغاتنی حاوی اولمیان بر لغت کتابنه بکزر، که بویله برکتاب ترتیبنی هیچ بر انکلیز تصور بیله ایتمه‌مشدر. « قاموس ترکی » نه لسانمزك متمماتندن اولان بو کبی کلمات واصطلاحاتدن محروم اولملی، نه‌ده « لغات عثمانیه » نامیله نشر اولنان نیجه جسیم کتابلرمز کبی، ترکجه‌ده دکل، عربی وفارسیده بیله استعماللری اندر اولان غرائب لغات عربیه وفارسیه ایله مملو بولنملیدر.

زجه مستعمل لغات عربیه وفارسیه‌یی جامع اولدیغی حالده، بوکتابك « قاموس ترکی » نامیله تسمیه‌سنه بلکه اعتراض ایدنلر بولنور؛ لکن لسانمز لسان ترکیدر، بو لسانه مخصوص لغت کتابنه دخی بشقه

اسم دوشونمك عبثدر. لسانمزده مستعمل كلمه‌لرك جمله‌سی‌ده، هر خانغی لساندن مأخوذ اولورسه اولسون، حقیقةً مستعمل ومعلوم اولمق شرطیله، ترکجه‌دن معدوددر.

لسانمزه مخصوص اوله‌رق السنهٔ مختلفه‌یه مترجم نه‌قدر لغت کتابلری وار ایسه، جمله‌سنه مراجعت اولندیغی حالده، ایچلرنده لسانمزك حال حاضرینه واحتیاج حقیقیسنه اڭ زیاده موافق وبحق ترکجه‌نك لغت کتابی دینمکه شایان بوندن اون یدی‌سنه اول ترکجه‌دن فرانسزجه‌یه اوله‌رق عاجزانه ترتیب ایتدیکم لغت کتابنی بولدیغمی‌ده، مقام تفخرده اولمیه‌رق، اعترافه مجبورم.

ینه تکرار ایدرم‌که: لسانمزك کلمات اصلیه‌سی هنوز تمامیله ضبط اولنمدیغی کبی، بزجه مستعمل لغات عربیه وفارسیه دخی لایقیله تعین ایتمدیکندن، وسائر بویله مشکلاتدن طولایی، شمدیلك هر جهتجه مکمل بر قاموس ترکی ترتیبی پك متعسر اولمغله، میدانه قویدیغم بو اثرڭ دخی اودرجه‌ده مکملیتنی ادعا ایده‌مم؛ لکن هر حالده لسانمز ایچون دیکر لغت کتابنه احتیاج براقیه‌جق بر حال وصورتده اولمسنه فوق العاده سعی وغیرت اولندیغندن، اخلاف طرفندن اکمالی ممکن اوله‌بیله‌جك براساس یرینی طوته‌بیله‌جکی، ولسانمزڭ تحدید وتعیيننه وتصحیح غلطاتنه دخی خدمت ایده‌جکی مأمول قویمدر. هله‌بوکبی مراجعت کتابلرنده آرانیله‌جق کلمه‌نك قولایلقله بولنوب، معناسنڭ سهولتله تعیینی ایچون الزم ولابد اولان قاعده واصوله رعایت خصوصنده، یکرمی سنه‌دن بری لغت کتابلری ترتیبیله توغلم وبووجهله فن‌لغتـه اختصاصم یاردیمیله، بو اثرك قصورسز اولدیغنی ادعا ایده‌بیلیرم. بزده متداول لغت کتابلرینك چوغنده حروف هجا ترتیبنه لایقیله وتمامیله رعایت اولنمدقدن بشقه، اکثریا کلمه‌لر ایلك حرفلرینك حرکه‌سنه کوره صره‌لنوب، مثلا همزهٔ مفتوحه ایله باشلایانلر آیری وهمزهٔ مکسوره ایله بدأ ایدنلر آیری دیزلمش، وکذلك کاف فارسی کاف عربیدن آیرلمشدر؛ حالبوکه حرکه‌لر خطمزده یازلمدیغی کبی، کافك مختلف تلفظلری دخی هر وقت اشارتله تفریق اولنمدیغندن، وانسان معناسنی بیلمدیکی کلمه‌نك بالطبع حرکاتنی دخی بیله‌میه‌جکندن، نره‌ده آرایه‌جغنی شاشیروب، استفاده ایده‌مه‌مسی طبیعیدر. معنالری دخی کذلك بربرندن هیچ بر اشارتله آیرلمقسزین قارمه قاریشیق قونیلوب، خانغیلری مترادف وخانغیلری مختلف معنایدن اولدیغی فرق اولنه‌ماز.

اشبو «قاموس ترکی» ده لغاتك ایلك حرفلرندن صوك حرفلرینه وارنجه‌یه قدر حروف هجا ترتیبنه رعایت اولندیغی حالده، حرکه‌لره وموهوم اشاراته رعایت اولنمامشدر؛ ومع هذا لغتلرڭ حرکات واشارات لازمه ایله تلفظلری تعیین اولنوب، صورت قرائتلرنده شبهه وتردده محل براغلمامشدر. عربی وفارسیدن مأخوذ اولان کلمه‌لر تفریق اولندیغی کبی، هرلغتك اقسام کلمه‌نك خانغیسندن اولدیغی دخی مقطعات مخصوصه ایله کوسترلمش؛ وکرك اصل ترکجه کرك عربی وفارسی کلمه‌لرك صورت اشتقاق ویا ترکیبی شرح اولنمشدر. معانئ مختلفه کثرت استعماللرینه کوره رقملرله صره‌لنوب، عین معنایی ترجمه وافاده ایدن کلمه‌لر فاصله (،) ایله، مثاللر دخی (:) نقطتین ایله‌آیرلمشدر. اصطلاحات علمیه وفنیه ایله لغتك معناسنی دکیشدیرن تعبیرات مخصوصه || اشارتیله آیرلدیغی کبی، لغتك جنسی دکیشدیکنده یعنی اقسام کلمه‌نك برندن دیکرینه انتقالی، مثلا اسم ایکن صفت اولمسی، حالنده دخی =، وکلمه ویاخود تعبیر ایله معناسی آره‌سنه‌ده (=) اشارتی وضع اولنمشدر.

اسماء ومصادر عربیه‌دن الف ممدوده ایله ختام بولانلردن لسانمزده آخرلرنده‌کی (ء) اسقاط اولنوب، مثلا (شعراء) یرینه (شعرا) قوللانیلیرسه‌ده، محضا اساساً همزه‌نك موجود اولدیغی بیلنمك، ومثلا اضافت حالنده (شعرای عرب) دینه‌جك یرده، همزه‌نك اظهاریله (شعراء عرب) دیمك دها فصیح اوله‌جغندن، اوکا کوره قوللانلق ایچون، بوهمزه‌لر یازلمشدر.

تاء تأنیثله ختام بولان اسماء عربیه عربیده دائما یووارلاق (ة) ایله یازیلیرسه‌ده، ترکجه‌ده بعضلری

(ه) وبعضلری اوزون (ت) ایله قوللانلدیغندن، اشبو قاموسده بو الفته رعایت اولنمشدر. بنالری تعدی ایچون اولان مصادر عربیه « اولمق، اولنمق، ایدلمك » کبی افعال اعانهٔ ترکیه ایله ترکیبلرنده لازم ومطاوعت بناسنه انتقال ایتدکلرندن، بعض یکی لغت نویسلرمز بونلری مثلا « افهام = آکلاتمق، آکلادلمق » کبی هر ایکی معنا ایله ترجمه ایتمکی عادت ایتمشلرسه‌ده، بو فرق صرف ترکجه فعل اعانه‌دن کلوب، مصدر عربینك حد ذاتنده معناسی نه ایسه ینه او، یعنی مثلا « کسر = قیرمه » و « انکسار = قیرلمه » اولدیغندن، بز بو قاعدهٔ اساسیه‌یه رعایت ایدوب، نافله یره تطویل مقال وتشویش اذهاندن توقی ایلدك .

اسماء عربیه‌نك ترکجه‌ده مستعمل اولان جمع مکسرلرینی صره‌لرنده درج ایتدکسه ده، معانی وتفصیلاتنی مفردلری ماده‌لرنده تعلیق ایدوب، یالکز آیریجه معانیٔ مخصوصه‌یه کلنلری ومفردسز قوللانیلانلری کندی صره‌لرنده بیان ایدیورز، لسانمزده مستعمل اولان فارسی وعربی تثنیه‌لری وصفتلرك مؤنثلرینی دخی مفرد ومذکرلری صره‌سنده ذکر ایدیورز .

اصطلاحات فنیه‌یه کلنجه : معلومدرکه هرفنك اصطلاحات مخصوصه‌سنی جامع آیریجه جسیم وبعضاً مجلداتدن مرکب قاموس خصوصیسی واردر. بو حالده کافهٔ فنونك اصطلاحاتنی بو کتابه جمع ایتمك محالدر. آنجق هر بر فنك اصطلاحاتندن برطاقمی عمومجه معلوم ومستعمل، وبر طاقملری‌ده یالکز اوفنك منتسبین ومتخصصیننه مخصوص ومنحصردر. برنجی شقدن اولان اصطلاحات بو کتابه درج اولنوب، ایکنجی شقدن اولانلرندن بالطبع صرف نظر اولنمشدر .

الحاصل، لسانمزك شمدیکی حالنه کوره، وبو کونکی کونده ممکن اوله‌بیله‌جك درجه‌ده، مکمل بر لغت کتابی اولمسنه سعی وغیرت اولنمشدر .

نشری خصوصنه کلنجه : بونی دخی « قاموس عربی » کبی کندی حسابمه چیقارمغه قرار ویره‌رك، او صورتله اعلان ایتدکدن، وبر ایکی جزئنی طبع ایتدیردکدن صکره، زمانمزده نشریات نافعه ایله ترقی وتعمم معارفه جدی خدمتلر ایفاسنه موفقیتی جمله‌نك معلومی اولان « اقدام » غزته‌سی صاحبی جودت بك افندی بو کتابك دخی نشرینی درعهده ایتمکه طالب اولمغله، ذاتاً محررلکله ناشرلکی جمع ایتمك بری معنوی و دیکری مادی ایکی آغر یوکك آلتنه کیرمك اولدیغنی بیلدیکم حالده، بو کلفته ناچار قاتلانمش اولدیغمدن، ومشارالیهك بونی دخی سرعت وانتظام ومکملیت مطلوبه ایله نشره موفق اوله‌جغنی خدمات سابقه‌سی دلالتیله بیلدیکمدن، علی الخصوص مملکتمزده طاقت فرسا اولان نشری غائله‌سندن قورتلمق، وهم‌ده دوام نشریله اکمالنی تحت تأمینده بولندیرمق ملاحظه‌سیله، تکلیف واقعنی همان قبول ایله، نشری وظیفه‌سنی کندیلرینه ترك ایلدم .

ارن کوی ۲۰ رمضان ۱۳۱۷ — ش . سامی

افادهٔ طابع

محصول سعی وتتبع اولان آثار جدیه ونافعه‌سیله کتبخانهٔ ملیمزی تزیین ومحتاج اولدیغمز آثار مهمه‌نك بعضیلرینی وجوده کتیره‌رك خدمات وفیره ابذال ایلین شمس الدین سامی بك افندی حضرتلری لسانمزجه الك زیاده محتاج اولدیغمز دیکر بر اثر قیمتداری، (قاموس ترکی) یی ده تألیفه خامه‌ران همت اولمشلردر. (قاموس ترکی) نامیله نشر اولنان بو اثرك تعیین ماهیتی حقنده سوز سویلمك زائددر. یالکز مؤلفنك نام محترمنی یاد ایتمك اثرك درجهٔ مکملیت واهمیتنی توضیحه کفایت ایدر. مشار الیه لسانمزك بویله بر اثردن، بر رهبردن محرومیتی نه‌درجه بادیٔ مشکلات ومحاذیر اولمقده بولندیغنی اثبات ایتمشلردر. فی الحقیقه برلسانك انتظامی او لسانده موجود اولان لغاتك ممکن مرتبه جمع وتلفیقنه وابسته‌در. لسانك انتظامی او لسانك ترقی وتکملنه، لسانك ترقی وتکملی ده ادبیاتك ایلریلمسنه خادمدر. ادبیات ایسه معلوم اولدیغی اوزره کافل ترقیاتدر. دیمك که لسان ملینك لغتنامه‌سنی نشر ایتمك مملکتك ترقی وتعالیسنه خدمتدرکه بوده آنجق بر همت عالیه ایله امکان پذیر اولور. شمس الدین سامی بك افندی حضرتلرنده ایسه بو همت مشکل براندازانه بالغاً مابلغ موجوددر. زادهٔ استقصا اولان مآثر مهمهٔ عرفانلری بو مدعایه برر برهان بلیغ البیاندر.

مع مافیه همت نه‌قدر عالی، غیرت نه‌قدر متوالی اولورسه اولسون، بوکبی آثار مهمه وجسیمه‌نك ساحهٔ وجوده کلمسی کذلك سعی وغیرتی کندینه رهبر اتخاذ ایتمش برطابعك وجودینه وابسته‌در. اوروپاده بیله الك بیوك مؤلفلر طابعلرك معاونتندن مستغنی اوله‌مازلر. بر مؤلف — باخصوص بویله جسیم مؤلفات ومدوناتده — هم خدمت تحریری هم‌ده خدمت نشری درعهده ایدرسه مشکلات تضاعف ایدر. تقسیم اعمال قانون حیرتمونی بوخصوصده‌ده طبیعت والجای احواله اولان مطابقتنی کوستریبور. مؤلف تحریر ایله، طابع تمثیل ایله مشغول اولملیدر. او وقت امر تحریر نقصاندن بری اوله‌جغی کبی کسوهٔ طبع دخی نفیس اولور.

ایشته بو حقیقته تمسك ایدرك، علی الخصوص مملکتمزه جدی بر خدمت ابراز ایتمك ایستیه‌رك (قاموس ترکی) نك طبع ونشرنده مؤلف غیور سامی بك افندی حضرتلرینه عرض دست معاونت ایتمکی مطبعهٔ عاجزانه‌م ایچون بر وسیلهٔ مباهات بیلدم. بناءً علیه (قاموس ترکی) نك ناشرلکنی درعهده ایدرك بعون اله تعالی ایشته کتابك نشرینه ابتدار ایتدك.

اقدام غزته‌سی
صاحب امتیاز و سر محرری

احمد جودت

نسخ يازى ايله مقطعات

ت.	تثنيه
تا.	تاتارجه
تث.	تثنيهٔ مؤنث
تذ.	تثنيهٔ مذكر
تر.	تركجه
تق.	تركئ قديم
تك.	تركمانجه
ث.	مؤنث
جـ.	جمع
جث.	جمع مؤنث
جذ.	جمع مذكر
جه.	مجهول
چ.	چغتايجه
حـ.	حال
حج.	حرف جر
حد.	حرف ندا
حر.	حرف ربط
حن.	حرف نفى
حه.	حرف تنبيه
د.	ادات
ذ.	مذكر
ر.	روسجه
س.	اسم
سآ.	اسم آلت
ستف.	اسم تفضيل
ستص.	اسم تصغير
سث.	اسم مؤنث
سج.	اسم جنس
سخ.	اسم خاص
سذ.	اسم مذكر
سز.	اسم زمان
سف.	اسم فاعل
سم.	اسم مكان
سمب.	اسم مبالغه
سمص.	اسم مصدر
سمف.	اسم مفعول
سمن.	اسم منسوب
ش.	اسم اشارت
ص.	صفت
صتر.	وصف تركيبى
صث.	صفت مؤنث
صذ.	صفت مذكر
صش.	صفت مشبهه
ض.	ضمير
ظز.	ظرف زمان
ظم.	ظرف مكان
عد.	اسم عدد
عب.	عدد رتبى
عر.	عربى
غل.	غلط
ف.	فعل
فا.	فارسى
فت.	فعل متعدى
فج.	فعل مجهول
فد.	مفرد
فر.	فرانسزجه
فش.	فعل مشاركت
فط.	فعل مطاوعت
فل.	فعل لازم
ك.	كنايه
لا.	لاتينجه
م.	معلوم، معروف
مص.	مصدر
مض.	مضارع
مه.	مهملات
نكا.	انكليزجه
يتا.	ايتاليانجه
يو.	يونانى

رقعه یازی ایله مقطعات

مقطع	
اد.	ادارهٔ ملکیه
ار.	علم الارض
از.	انشا
د.	باغچوانلق
با.	باقیله، مراجعت و نظر اولنه
بح.	بحریه
بیط.	فن بیطری
تا.	تاریخ طبیعی
تج.	تجارت
تش.	تشریح
ج.	جغرافیا
جر.	جراثقال
جرا.	فن جراحی
ح.	حکمت طبیعیه
حق.	حقوق
د.	ادبیات
ر.	ریاضیه
زرا.	زراعت
سم.	استحکام
ص.	فن صیدلانی
صر.	صرافیه
صن.	صنایع
صو.	تصوف (اصطلاح صوفیون)
ط.	طب
طب.	طباعت
ع.	عسکری
عا.	عائله لسانی
عر.	شعر
عو.	عوام لسانی
ف.	فقه
فل.	فلسفه
کیم.	کیمیا
لس.	لزومسز
ما.	مالیه
مج.	مجازا
من.	منطق
مر.	متروك
مع.	معدنیات
معم.	فن معماری
مو.	موسیقی
ن.	نادر الاستعمال
نبا.	نباتات
ه.	هیئت

اشارات مخصوصه

، مترادفلری آریر .
؛ او معنایه متعلق تعبیراتی آریر .
: مثاللرك باشنه قونور .
= عباره آره‌سنه کلن لغت ویا تعبیرله معناسی آره‌سنه کیرر.
« » لفظی مقصود اولان کلمات وحروفی آریر.
رقم معانیٔ مختلفه‌یی تعداد وتصنیف ایدر .
|| معنایی دکیشدیرن تعبیراتی واصطلاحات علمیه وفنیه‌یی آریر .
= لغتك جنسی دکیشدیکنه، مثلا اسم ایکن صفت ویا فعل متعدی ایکن فعل لازم اولدیغنه علامت اولوب، آلتنده جنس جدیدینك علامتی وضع اولنور.
ـــ بعض تفصیلات ومطالعاتی آریر.
( ) لغتك تضمن ایتمدیکی وآنجق معناسی آکلاشلمق ایچون ذکری اقتضا ایدن عباراتی احاطه ایدر.
[ ] بعض ایضاحات وملاحظاتی ایچنه آلیر .

و واو مقبوضهٔ ثقیله : بو، شو .
وٓ واو مبسوطهٔ ثقیله : یوٓل، زوٓر.
ۏ واو مقبوضهٔ خفیفه : دوز، سوز.
ۆ واو مبسوطهٔ خفیفه : کوز، سوز.
ك کاف عربی : کیم، کار.
گ کاف فارسی : گل، گز.
ڭ ی ویا وکبی اوقونان : اگر، گوگرجین.
ڭ صاغر کاف : دکز، اك.

( ) ه فتحهٔ ثقیله : آره، دخی.
( ) ی کسرهٔ ثقیله : صره، قاتی.

اخطار.— هر صحیفه‌نك برنجی ستونی باشنده صحیفه‌نك برنجی ماده‌سنك ایلك اوچ حرفی، واوچنجی ستونك باشنده دخی صحیفه‌نك صوك ماده‌سنك ایلك اوچ حرفی کوسترلمشدر، که بونلرك ایکسنه برکوز آتلمغله او صحیفه‌ده نه حرفلردن نه حرفلرینه‌دك لغتلر مندرج بولندیغی آکلاشیلیر.

قاموس ترکی

ا

ا { س. ترکجه ده دخی مستعمل الفباء عربینك برنجی حرفیدر. عربیده فتحه‌یی تقویه ایچون قوللانلدیغنده « الف » وکندی باشنه متحرك ویاساکن اوقوندیغنده «همزه» دینلیرسه‌ده، ترکجه‌ده (ا) شکلنده اولاننه الف، و (ء) شکلنده یازیلاننه همزه دینلیر. برنجی شکلی ا شکل سریانیسندن، وایکنجیسی א شکل عبرانیسندن مأخوذدر. الك اسکی شکلی براوکوزباشی رسمندن عبارت اولمغله، عموم السنهٔ سامیه‌ده مشترك اولان اسمی ده بوکا دلالت ایدر. ترکی الاصل کلمه‌لرده یالکز باشده همزه کبی اوقونوب، آلتنده (و) ویاخود (ی) بولنمازسه، همان دائما مفتوح اوقونور. بناءً علیه ترکی الاصل واجنبی کلمه‌لرده الف مفتوحه‌نك (ئه) صورتنده تحریری عبثدر. همزه‌دن صوکره الف کلیرسه، ایکیسی برابر (آ) شکلنده یازیلیر. رقم کبی استعمالنده یعنی ابجد حسابنده (۱) عددینه اشارتدر.

آ { حد. ۱. تحبیبله برابر ندا بیان ایدر، یعنی سوه‌رك واوخشایه‌رق چاغرمغه یارار: آ باباڭ یاوروسی! آ کوزمك ببکی! ۲. تکدیر و عتابله برابر ندایه دلالت ایدر: آجانم! بونصل ایش! آ حریف! نه‌درسنك ایتدیکك! ۳. اخطار وتنبیه ایله برابر برنوع تأسف وتوکل معناسنی تضمن ایدر: آبرادر! کیمدن ایپاك مأمول ایدرسك؟ آقرداش! بن بوایشك اوله‌میه‌جغنی سویلدی ایدم. — همزه ایله باشلایان اسملردن اول چوق دفعه بر(ی) دخی آلوب، (آی) صورتنده قوللانیلیر: آی اوغل !

آ { حد. [مادهٔ آنفه‌ده کندن دها ممدود اولوب، کندی باشنه‌قوللانیلیر. بناءً علیه تفریقی الزمدر.] ۱. تعجب بیان ایدر: آ! بونه‌در! آ! بو نه کوزل آت ! ۲. صبرسزلق معناسنی تضمنله برابر حدت وانفعاله دلالت ایدر : آ! بو چوق اولدی؛ آ! بن بو یله شی ایستمم.

آ { د. فعله التحاق ایدوب، ۱. تصدیق وتأکید بیان ایدر، ومدلولك بدیهی ویا طبیعی اولدیغنی کوستریر: اولور آ؛ صاتار آ، کندی مالیدر. ۲. (صیغهٔ شرطیه مخاطبنه ملحق اوله‌رق) تعجیل بیان ایدر: کلسه‌ك آ؛ یازسه‌کز آ. [غائبده « یا » قوللانیلیر : کلسه‌یا؛ یازسه‌لریا.]

آب { س. فا. صو. لس. || آب آتشرنك، آب آتشپاره، آب انکور، آب طرب کبی تعبیرلر شعرا عندنده شرابدن کنایه‌در. || آب حیات (و عو. آب وحیات) آب حیوان، آب زندکی = خضر (عم) ك ایچدیکی صوکه ایچنلری حیات سرمدی‌یه نائل ایتدیکی مرویدر؛ مج. لطیف و خفیف صو. || آب روان= آقار صو. || آب زر = آلتون صویی. || عالم آب = بزم عشرت. عو. || آب و تاب = رونق، طراوت، تازه‌لك. || آب ودانه = مقدر اولان رزق، قسمت، قدر.

|| آب وهوا = بر مملكتك احوال صحيه‌سی .

آباء { سذ. جم. عر. فد : اب. با: اب .

آباد { ص. فا. شن، معمور. || تركيباتده محل ومكان وبر شيئك كثرتده بولنديغنی كوستریر: شمس آباد = چوق كونش كورن؛ غم آباد = كدرله مملو.

آباد { سذ. جم. عر. فد : ابد. با: ابد .

آبادان { ص. فا. شن، معمور. [آباد كبی.]

آبادانلق { س. شنلك، معموريت. [فارسی ياء مصدريتله تركجه‌ده آبادانی استعمالی چر- كيندر.]

آبادی { س. فا. هندك دولت آباد شهرنده اعمال اولنان بر نوع اعلا يازی كاغدی. [دولت آبادی دن مخففدر.]

آباقه { س. عم، عمجه. مر. [احياسی آرزو اولنور لزوملی كلما- تدندر.]

آبامق { فت. دريغ ومنع ايتمك، يايمامق، مخالفت ايتمك، فر: Refuser. مر. [يری بوش قالمش اولديغندن، احياسی آرزو اولنور.]

آباندرمق { فت. (دوه‌يی) چو- كرتمك، اينخلامق.

آبانلامق { فل. ١. بيوك آديم آتمق. ٢. آديملری زياده آچه‌رق اولچمك .

آبانمق { فل. [عر. «عبا» دن] ١. بر شيئك اوزرينه قپانمق، اوستنه چوكمك، چوللانمق: فلانك اوزرينه آباندی. ٢. صارقمق، اكلمك: پنجره‌دن آبانوب باقدم. ٣. آديملری آچمق .

آبانوز { س. [فا. «آبنوس» دن] اصل هنددن چيقان پك سرت وسياه بر آغاج. || سياهلق وسرتلكدن دخی كنايه اولور: آبانوز كسلمك. = ص. آبانوزدن معمول: آبانوز اوق .

آبانی { س. ايكدن صاريمتراق داللرله ايشلنمش بر نوع قماش كه صاريق وسائره‌ده قوللا- نيلير: بروسه آبانيسی. = ص. بو قماشدن معمول: آبانی صاريق.

آب حيات { آب حيوان و سائره. با: آب.

آبدار { ص. فا. [آب - داشتن.] ١. صولی، تر وتازه. ٢. رونقلی، پارلاق. ٣. معنيدار.

آبدارلق { س. ١. صوايلق، تازه‌لك. ٢. رونق، طراوت.

آبدال { س. ص. [عر. «بديل» جمعی اولان «ابدال» دن] ١. احمق وصافدرون. ٢. بر شيئه عقل يورماز قلندرمشرب ودرويش آدم .

آبدالسی { ص. آبداله بكزر، احمقجه.

آبداللق { س. ١. بدلالق، حما- قت. ٢. قلندرلك، صافدرونلق .

آبدان { س. فا. [آب - دان] باغچه قوغه‌سی، صولامغه مخصوص سوزكچلی قوغه. ٢. سيديك قاوغی، مثانه. لسه.

آبدست { س. فا. [آب - دست= ال صويی] نماز قيلق ايچون بروجه شرع يوز وديرسكه برابر ال واياقلری ييقامق وباشه مسح ايتمكدن عبارت افعال طهارت، وضوء: آبدست آلمق. || مج. تكدير وتعزير: آبدست ويرمك. || آبدست اقتضا ايتمك = دوش آزمق، احتلام. || آبدست بوزمق = دفع حاجت ايتمك. || آبدستمده شبهه‌م يوقدر= اطمئنانم واردر. [بين العوام غسله دخی بعضاً آبدست دينلد- يكيچون، لاجل التفريق، برينه كوچك وديكرينه بيوك آبدست ديرلر.]

آبدستان { س. فا. آبدست آلمغه مخصوص ابريق .

آبدستخانه { س. فا. [آبدست- خانه = آبدست اوی] ١. آبدست آلمغه وال ويوز ييقامغه مخصوص موصلقلی وقورنه‌لی محل. ٢. آبدست بوزه‌جق ير، آياق يولی.

آبدستسز { ص. آبدست آلمامش، آبدستی بوزولمش. || مج. پرهيزسز، محرماتدن احتراز ايتمز.

آبدستلك { س. اصل آبدست آليركن كييلان بر نوع قيصه جبه.

آبراش { ص. ١. [عر. «ابرش» دن] آلاجه بكلكی (آت). ٢. [عر. «ابرص» دن غلـ.] توكسز يرلرنده اويوز كبی برعلق اولان (آت) = س. علت مذ- كوره، برص.

آبرو { س. فا. [آب - رو] ١. يوز صويی، يوز آقلغی، عرض، ناموس. ٢. شرف، حيثيت: آبرو دوكمك = حيثيت ذاتيه‌يی پايمال ايتمك. ٣. امثال واقرانه بادیء فخر وشرف اولان

اك كزيده‌لرى : آبروى سلاجقه اولان جلال الدين محمد شاه .

آبگون {صى. فا. [آب ـ گون] صو رنكنده، كوك، مائى . لـ.

آبگينه {س. فا. شيشه، صراحى، قدح . لـ.

آبلا {س. ١. بيوك همشيره . [« آغابك » ك مؤنثى حكمنده‌در. آناطوليده « باجى » وشرق تركجه‌سنده « آبا » ديرلر.] ٢. دائره اسكيسى، قلفه.

آبلاق {ص. [عر. « ابلق » دن] آق آق قره‌سى قره دكرمى چهره‌لى كنج ايريسى .

آبلوقه {س. [يتا. Blocco دن] بحراً محاصره : آبلوقه ايتمك، آبلوقه‌يه آلمق؛ آبلوقه‌يى بوزمق = خط محاصره‌يى دلوب چيقمق؛ آبلوقه‌يى قالديرمق = محاصره‌يى فسخ ايتمك.

آبلى {س. [يتا. توسطيله عر. « حبل » دن] مج. الده طوتيلوب اونكله يلكن قوللانيلان ايپ. || مج. آبلى‌يى براقمق = شاشيرمق .

آبنوس {س. فا. آبانوز . [فارسى تركيباتده « س » ايله يازلميدر .]

آبنوسيه {ص. عر. نبا. فصيله‌ء آبانوسيه = نباتاتك بر صنف مخصوصى . فر : Ébénacées.

آبو {حد. عو. « آبونه! » تعبيرندن مخفف اوله‌رق ادات تعجبدر.

آبورجبور {س. ص. لذتسز وصحته مضر اوله‌رق دقتسز پيشمش عادى يمكاره اطلاق اولنور: آبورجبور يمكلر؛ آبور جبور يمه‌وب ايى بسلنملى. || مج. آغزدن كلن، دقتسز، عادى سوز، صاچه صپان، هذيان : آبور جبور سويلمك.

آبوق صابوق {ص. س. دوشونمكسزين وصايقلارجه‌سنه سويلنيلن، مناسبتسز، هذيان قبيلندن (سوز): آبوق صابوق سويلمكه باشلادى؛ آبوق صابوق سوزلر . [صابوق « صايمق » دن مشتق اولوب، « آبوق » ايسه اتباع ايچون لسانمزده چوق قوللانيلان مهملاتدندر.]

آبونه {س. ص. [فر. Abonné] غزته ورسائل موقوته‌كى نشرياته پشيندن آقچه‌ويره‌رك برمدت معينه ايچون مشترى اولان، مشترك : فلان غزته‌نك آبونه‌لرى چوقدر؛ بررساله‌ء موقوته‌يه آبونه اولمق .

آبونه‌لك {س. ١. بر غزته وسائره‌يه آبونه اولمه، آبونه اولانك حال وصفتى، اشتراك. ٢. برغزته ورساله‌ء موقوته وسائره‌نك برمدت معينه ايچون پشين ويرلمك شرطيله تخصيص ايدلمش بدلى، بدل اشتراك : فلان غزته‌نك برسنه ايچون آبونه‌لكى شودر. [بونك يرينه فر. « آبونمان » استعمالى عبثدر.]

آبه {حد. [« آ » حرف نداسيله روم ايلى لسانلرنده « به، بره، وره، موره» صورتلرنده مستعمل براداتدن مركب اوله‌رق روم ايلنده زبانزددر.] ايا، هى، به‌هى: آبه قرداش. عو.

آبيارى {س. فا. [اصل معناسى صولامه واسقا ايسه‌ده، لسانمزده يالكز معناى مجازيسيله بعض اسكى منشيان طرفندن قوللانلمشدر.] ياردیم، امداد : آبيارىء همتكزله = همتكز ياردميله، همتكز سايه‌سنده .

آپ {د. « آ » ايله باشلار بعض صفتلره كيروب، مبالغه بيان ايدر : آپ آچيق = پك وبسبتون آچيق؛ آپ آنسز = اصلا خاطرده يوغيكن، بغتةً ؛ آپ آشكار، آپ آق . [« اپ » و « اوپ » و « ايپ » صورتلرنده قوللانيلانك عينيدر : اپ ايى، اوپ اوزون، ايپ اينجه كبى.]

آپارتمان {س. [فر . Appartement] ١. برقاچ اوطه‌دن مركب وبرعائله اقامتنه الويريشلى دائره. ٢. كرايه‌ويرلمك اوزره بويله دائره‌لره منقسم عقار .

آپارمق {مض : آپارير ـ فتە. [تركمان لغتنده] ١. آلوب كوتورمك : كچمه نامرد كوپريسندن قو آپارسون صو سنى. ٢. آشيرمق، چالوب چارپمق .

آپاز {س. [غلطى : هاپاز] ١. قپالى آووج، مشت. ٢. قپالى آوجه صيغان مقدار : بر آپاز بغداى .

آپازلامق {فل. (كمى) يلكنك زياده شيشمسيله

روزکاری آوجلاشجه‌سنه یا-
واش کیتمك .

آپازلامه { س. کمینك یلکنی زیاده شیشره‌رك یواش کیتمسیله حاصل اولان خفیف یالپه.

آپاکسز { و آپاکسزین . را : آکسز، آکسزین.

آپالاق { ص. ایری و تومبول (کوچك چوجق).

آپش { س. [آپیش و آپوش دخی یازیله بیلیر.] اویلغك ایچ طرفی، بودك ایچ یوزی. || آپش آیرلمق، یره کلمك = (حیوان) چاتلامق، باجاقلرینی آچه‌رق دیکیلوب طورمق.

آپشاق { ص. ۱. آپشلری آچیق (حیوان). ۲. قوتدن دوشمش، یورویه‌مز، تنبل.

آپشدیرمق { فتـ. ۱. (حیوانی) چوق یورمق، آرتق یوریمکه مجالی اولمیه‌جق درجه‌یه کتیرمك. ۲. بیلدیرمق، حرونلاتمق. ۳. (کمی‌یی) ایکی اوجندن دمیرلیوب ویا باغلایوب محکم قاصمق.

آپشمق { فل. [آپیشمق و آپوشمق دخی یازیله بیلیر.] ۱. (حیوان) آپشلرینی آچوب چاتلایه قالمق. ۲. بر یره دیکیلوب طورمق، ایلری‌یه کیده‌مه‌مك. ۳. بر ایشك عهده‌سندن کله‌مه‌مك، عاجز قالمق.

آپشیق { ص. ۱. قویروغی بجاغلك آره‌سنه آلوب یورغون ویلغین بر حالده کیدن (قورت وسائره). ۲. یوریلوب عاجز قالمش، شاشیرمش (آدم).

آپول { حـ. سمیز قازکبی ایکی یانه صاللانه‌رق یه‌ریمکی تصویر ایچون مکرر قوللانیلیر: آپول آپول یوریمك.

آپیقو { س. [ایتا.] بحـ. ۱. کمینك زنجیری طوپلایوب دمیر قالدیرمق اوزره حاضر بولنمسی. = ص. مجـ. حاضر، تدیك، جست وچالاك .

آت { س. [اسم دیمك اولان «آد» دن تفریق ایچون (ت) سی متحرك اولدقده (د)ه تحول ایتمز.] ۱. بینك وقوشی ویوك ایچون قوللانیلان معروف چارپا حیوان مونس، بیکیر، فرس، اسب: بینك آتی، قوشی آتی، یاریش آتی، عرب آتی . ۲. بو حیوانك انثه‌مش ارککی، ایکدیش و قیصراق مقابلی، حصان. || آت اوغلانی، اوشاغی = آرابه‌جی وسایس یماغی، اسپیر. || مجـ. آت اویناتمق = هنر ابراز ایتمك. || آت بازاری = آت وسائر حیوانات آلنوب صاتیلان محل. || آت بالیغی = آفریقانك بیوك نهرلرنده یوزن جسیم برچارپاکه لسان یونانیده (هیپوپوتام) یعنی ایرماق آتی دینیلیر. بالیقله مناسبتی یوقدر. || آت سولوکی = سولوکك ایشه یارا ماز جنسی . || آت سیککی = حیوانلره یاپیشان معروف معجز سیکك. || آت قفاسی = حماقت، بینسزلك؛ آت قفالی، احمق، بینسز. || آت قولاغی = مارولـه بکزر بر نبات. || آت قویروغی = برجنس نبات که عربیده امسوخ دیرلر. || آت کستانه‌سی = ایری ویمز بر جنس کستانه، که آغاجی سوس ایچون باغچه‌لرده ویوللرده دیکیلوب، بیاض وپنبه چیچکلیسی اولور. — جغتیجه «آد» یرینه‌ده «آت» قوللانیلیر .

آتا { س. ۱. بابا، والد، پدر. ۲. یاشلی ومحترم آدم. || آتابك = بك بابا. || قاین آتا = قاین پدر، زوجیندن بهرینه نسبتله دیکرینك باباسی. == جـ. آتالر = آبا واجداد، اسلاف. || آتالر سوزی = ضرب مثل.

آتاشـه { یاخود آتشه س. [فر. Attaché] سفارت معیتنده کاتب ملازمی؛ آتاشه میلیتر = سفارت عسکری ملازمی؛ آتاشه ناوال = سفارت بحری ملازمی. لـ.

آتاق { ص. [«آتمق» دن] دوشونمکسزین هرایشه آتیلوب صوقیلان، ملاحظه‌سز، جری، متهور، صاوروق.

آتاقلق { س. دوشونمکسزین هر ایشه آتیلوب قاریشان آدمك حال وصفتی، ملاحظه‌سزلق، صاوروقلق، جرأت، تهور .

آتالق { س. آتا حال وصفتی = بابالق، پدرلك، ابوت.

آتالق { ص. ۱. پدر یرینی طوتان، پدرلك ایدن، بابالق . ۲. لالا، مربی. ۳. ترکستانده وزرایه ویریلن عنواندر.

آتدیرمق { فتـ. آتمغه سوق ویا اجبار ایتمك: قورشون، آدیم آتدیرمق. ۲.

فيشقيرتمق، صيچراتمق. || پاموق آتديرمق وسائره. با: آتمق.

آتَرينه { س. ار. [Ἀθερίνη] كومش باليغنڭ ايريسی.

آتَش { س. فا. [اصلی سريانيجه اولوب، فارسيسی «آذر» وتركجه‌سی «اوت» در.] ١. اوطون وسائره يانمه‌سندن حاصل اولان حال وماده، اوت، نار. ٢. حرارت، قيزغينلق: آتش باصدی؛ صيتمه‌نك آتشی ايندی. ٣. غضب، حدت، شدت. ٤. حيوانك سريع الحركه وپك جانلی واويناق اولمسی. ٥. اسلحهٔ ناريه‌نك بردن بوشانمسی: نوبت آتشی؛ آتش تعليمی. ٦. يانغين، حريق. || آتش آلمق = طوتيشمق؛ ومج. بردن بره حدتلنمك. || آتش ايتمك = تشهير سلاح ايتمك، تفنك ويا طبانجه بوشالتمق. || آتش بهاسنه = پك بهالی. || آتش پوسكورمك = زياده اوفكه‌لنمك. || آتش قايغی = يانغين ايچون طلومبه‌يی طاشيمغه مخصوص بيوك قايق؛ و (بالتعميم) او شكل و بيوكلكده قايق. || آتش ويرمك = ياقمق، طوتيشديرمق. || آتشه ويرمك = ياقمق، احراق ايتمك؛ مج. فساد قاريشديرمق. == ص. مج. پك قيزغين، پك حرارتلی وشدتلی.

آتَش اَفشان { ص. فا. با: آتش فشان.

آتَش اَنگيز { ص. فا. [آتش - انگيختن] آتش القا ايدن، پك شدتلی.

آتَشبار { ص. فا. [آتش - باريدن] آتش ياغديران، پك شدتلی ويا حرارتلی: آه آتشبار.

آتَشباز { س. فا. [آتش - باختن] آتشله اوينايان حقه‌باز.

آتَش باليغی { س. صاردليه يا پيلان بر جنس كوچك باليق.

آتَش بوجگی { س. آرقه‌سنده فوسفوری اولوب وقت وقت پارلايان معروف بوجك.

آتَشپاره { س. فا. [آتش - پاره] آتش پارچه‌سی، قيغلجيم، شراره. || مج. پك شدتلی وبهادر آدم.

آتَشپَرَست { س. ص. فا. [آتش - پرستن] آتشه طاپان، زردشتی، گبر.

آتَشپَرَستلك { س. آتشه طاپمه، آتشه طاپانلرك حال وصفتی ومذهبی، اسكی ايرانيلرك زردشت طرفندن وضع اولنمش دينی.

آتَشجی { س. واپورده قزانك آتشنی ياقوب اداره ايتمكه مأمور آدم.

آتَشجيلك { س. واپور آتشجيسنك صفت ومأموريتی.

آتَشخانه { س. فا. آتش يانان ير، اوجاق.

آتَشدِرمق { آتشديرمه. با: آتيشديرمق.

آتَش زَبان { ص. فا. [آتش - زبان] ديلندن آتشلر پوسكورور كبی فوق‌العاده مؤثر وشدتلی سوز ويا شعر سويلين.

آتَش فَشان { ياخود آتش افشان. ص. فا. [آتش - فشاندن] آتش صاچان، آتش پوسكورن: كوه آتش فشان = يانار طاغ، بركان.

آتَشگده { س. فا. [آتش - گد] زردشتيلرك آتش ياقدقلری معبد، آذرگده.

آتَشلك { س. ١. آتش يانان ير، كلخان. ٢. آتش طاشيمغه مخصوص قاب. == ص. ١. آتشه يارار: آتشلك اودون. ٢. نار جهنمه مستحق: آتشلك آدم.

آتَشلنديرمك { فتـ. آتش ويرمك، طوتيشديرمق. || مج. ١. زياده قيزديرمق. ٢. (فساد وشقاق) تشديد ايتمك.

آتَشلنمك { فل. آتش آلمق، طوتيشمق. || مج. ١. زياده قيزمق، پرحدت اولمق. ٢. كسب شدت ايتمك، آزمق.

آتَشلی { ص. ١. حرارتلی، قيزغين. ٢. جست وچالاك، زياده سرعتلی وجانلی (آت وسائره).

آتَشناك { ص. فا. آتشلی، حرارتلی، قيزغين.

آتَشی { ص. فا. آتش رنكنده، آچيق قزيل. == س. جهنم زبانيسی. ج: آتشيان.

آتَشين { ص. فا. آتشدن معمول ايمش كبی پك قيزغين وحرارتلی، شديد، حديد.

آتقی { س. [«آتمق» دن] ١. نسجده آريشك اوستنه كلن ومكيكله آتيلان آرغاج تلی. ٢. اكين دمتلرينی يوكسكه آتمغه مخصوص بيوك يابه. ٣. اوموزه

ويا آرقه‌يه آتيلان شال وسائره.

آتقيلامق { فتـ . مكيكله آتقي - يى آته رق نسج ايتمك .

آتلاتمق { فتـ . ١. برينى آتلامغه و صيچرامغه سوق واجبار ايتمك. ٢. كچيرمك، آشيرمق، صاومق : بر خسته‌لغى، بر بلايى آتلاتمق .

آتلامباج { سـ. چوجقلرك آتلامه اويونى.

آتلامق { فل. [«آت» دن] ١. آت كبى قالقوب فيرلامق، صيچرامق. ٢. فيشقيرمق. = فتـ. ١. كچمك، اوستندن كچوب براقمق : اوقوركن ايكى سطر آتلادى. ٢. آشمق، اوته‌يه كچمك : شو طاغى آتلاسه‌ق. || آديم آتلامق = قوت يتديكى قدر آديم آچه‌رق صيچرامق .

آتلامه { سـ . آتلامق فعلى، آتلايش. با : آتلامق. || آتلامه طاشى = چامورلى يوللك بر طرفندن ديكر طرفنه كچمك ايچون قونمش طاش.

آتلاندیرمق { فتـ. [«آت» دن] برينه آت قزاندیرمق ، آتلى ايتمك ، آته بيندیرمك .

آتلانغيچ { سـ. دره‌نك اوته‌سنه كچمك ايچون صويك ايچنه موضوع آتلامه طاشى.

آتلانمق { فل . ١. آت كبى قالقمق ، شاخلانمق . ٢. آت ايدنمك ، آتلى اولمق، آته بينمك. ٣. كچيرلمك ، اونودلمق : بو يازيدن بر سطر آتلانمشدر . || آتلانان آتلانانه = قاچان قاچانه .

آتلايش { سـ . آتلامق فعلى، آتلامه. با : آتلامق.

آتلمق { فل . ١. طرح و رمى اولنمق : بو كاغد نيچون بورايه آتلمش؟ ٢. اعتباردن دوشمك، نظر اعتباره آلنمامق: آتيله‌جق آدم دكلدر. ٣. ايلرى‌يه وارمق، تهورله مداخله ايتمك. ٤. تخته كبى چارپيلوب بوكلمك.

آتلمه { سـ. آتلمق فعلى، آتلمش. با : آتلمق.

آتلى { ياخود آتلو. سـ. صـ. آته بينمش، سوار، فارس. || آتلى قارينجه = قارينجه‌نك بر بيوك جنسى. || آتلى قره‌جه = چوجقلرك بينمسنه مخصوص تخته‌دن تكرلكلى آت .

آتلمش { سـ. آتلمق فعلى، آتلمه. با : آتلمق.

آتماجه { سـ . [«آتمق» دن] تأنيس اولنه‌رق قوشلره صالديريلان بر جنس ييرتيجى قوش. فا. باشه وعر. بوندن معرب باشق دينور.

آتمق { فتـ . ١. بر شيئى الدن براقوب آز چوق فيرلاتمق، رمى : النده‌كى طاشى آتدى. ٢. ايچريدن طيشارى‌يه چيقاروب دفع وطرد ايتمك : اودن آتديلر؛ سوقاغه آتديلر؛ اوستندن آتدى. ٣. براقمق، ترك ايتمك : باباسنى بر كوشه‌يه آتمش. ٤. آچمق، سرمك، اوسته آلمق، اورتمك : اوموزمه برشال آتدم؛ بوكيجه بر يورغان دها آتملى. ٥. دوشورمك، ازاله ايتمك، غائب ايتمك : رنكنى، تويني، اثوابنى آتدى. ٦. صاچمق، سرپمك، طاغيتمق : تخم آتمق. ٧. دوكمك، قومق، وضع والقا ايتمك: انباره ذخيره آتمق ؛ قيشلق كومورى آتمق. ٨. اورمق ، ياپيشديرمق : طوقات آتمق؛ چفته آتمق. ٩. اوزاتمق، صونمق: ال آتمق. ١٠. بوشاتمق، تشهير ايتمك : تفنك ، طوپ ، طبانجه آتمق. ١١. تأخير، تعويق، امهال ايتمك : صكره‌يه، يارينه آتدى. ١٢. عطف واسناد ايتمك ، يوكلتمك : قباحتى فلانه آتديلر. ١٣. دوشورمك، ياتيرمق: يره آتديلر. || آديم آتمق = يوريمك. || بكز آتمق = صارارمق، صولمق. || پانبوق آتمق = حلاج يايله پانبوغى قبارتمق . || پرنده‌دن آتمق = اغفال ايتمك. || پوستكى آتمق = يوها باغرمق ، تذليل ايتمك. || تمل آتمق = وضع اساس ايتمك . || جان آتمق = چوق آرزو ايتمك، تهالكه‌ايسته‌مك. || چكه آتمق = جان چكشمك، حالت نزعده بولنمق. || حرف، سوز آتمق = ١.طولاييسيله تعريض ايتمك . ٢. طاقلمق، معاشقه ايتمك. || طاش آتمق = اعتراض ايتمك ، عليهنده بولنمق. || طوپى آتمق = افلاس ايتمك. || طيپه‌يى آتمق = چوق حدتلنوب تهور ايتمك . || قاش آتمق = اشارت وغمزه ايتمك . || قاشيق آتمق = حرصله وچوق يمك . || قپاغى آتمق = صاوشوب قورتلمق. || كوز آتمق = طمع وغبطه ايتمك. || كوكده‌يه آتمق = يمك . || لاف آتمق = كوزه‌لك ايتمك، لزومسز

يره‌چوق سويلمك . || نعره آتمق = باغرمق . || يابانه آتمق = اعتبار ايتمه‌مك ، صايمامق . = فل . ۱ . اساسسز سوز سويلمك ، يالان سويلمك . ۲ . تفاخر ايتمك ، اصلسز شيلرله افتخار ايتمك . ۳ . اورمق ، اويناماق : نبضى آتيور . ۴ . آچلمق ، سوكمك : شفق ، طاڭ آتمق . ۵ . بوشانمق ، آتش آلمق : بو تفنك آتميور . ۶ . بر شيئك كنارى قيريلوب چنتلمك . ۷ . صولمق ، اوچمق : بكزى آتدى . || آتوب طوتمق = بيپروا اصلسز شيلر سويلمكله تفاخر ايتمك .

آتمه { س . آتمق فعلى ، آتيش . با : آتمق .

آتى { ص . عر . ث : آتيه . [«اتيان» دن سف .] ۱ . كله‌جك اولان ، اوكده بولنان ، مستقبل ، ماضى وحال مقابلى : زمان آتيده = كله جك زمانده ؛ ايام آتيه = كله جك كونلر . ۲ . اوكده ، زيرده مسطور و محرر بولنان : بروجه آتى ؛ وجه آتى اوزره . || آتى الذكر ، آتى البيان = آلت طرفده ذكر وبيان اولنان . = سذ . كله جك زمان ، استقبال : آتيده ظهور ايده جك وقوعات ؛ آتيدن بحث ايتمك ؛ آتيسى قرا كلق .

آتياً { ح . عر . اوكده ، ايلريده ، زيرده : آتياً بيان اولنه‌جغى اوزره .

آتيجى { ص . ايى سلاح آتان ، نشان آلوب اورمه‌ده ماهر ، نشانجى .

آتيش { س . ۱ . آتمق فعلى وطرزى ، آتمه . با : آتمق . ۲ . نشانجيلق . ۳ . تفاخر مقصديله سويلنمش فاحش يالان .

آتيشديرمق { ياخود آتشدرمق . فتـ . ۱ . سوكوب صايمق ، بربرينك قباحتلرينى صايه‌رق عتاب وسرزنش ايتمك . ۲ . عجله ايله يمك .

آتيشمق { فشـ . ۱ . اورشمق ، طاش و سلاحله بربرينه اورمق . ۲ . بربرينى سوكه‌رك غاوغا ايتمك .

آتيق { س . سوت ويغورت چالقامغه مخصوص كوچك يايبق .

آتيم { س . ۱ . اسلحهٔ ناريه نك بوشا دلمسى ، آتلمسى ، انداخت . ۲ . قورشونك منزلى ، قورشونك يتيشديكى مسافه . ۳ . سلاحك بردفعه آتلمسيچون اقتضا ايدن باروت وسائره : بر آتيم باروت .

آثار { سذ . جـ . عر . فد : اثر . با : اثر .

آثام { سذ . جـ . عر . فد : اثم . با : اثم .

آثم { ص . عر . ث : آثمه . [« اثم » دن سف .] كنهكار ، صوچلى .

آج { ص . ۱ . طوق اوليان ، يمكه اشتهاسى اولان ، كرسنه ، جايع . آدم وياحيوان وقارنه صفت اولور : آجم ؛ قارنم آجدر ؛ آج قالمق . ۲ . طويماز ، طمعكار ، حريص : نه آج آدم ! ۳ . فقير ، محتاج : آج طويورمق . ۴ . قوراقدن زياده قاورلمش : آج طوپراق . || آج آجنه = آج اوله‌رق ، بر شئ يمكسزين . || آج طويورمق = ۱ . فقرايى اطعام ايتمك . || آج قارنه = آج ايكن ، دها برشئ يمه‌دن . = س . آجاق ، جوع : آجندن اولمك .

آجال { سذ . جـ . عر . فد : اجل . با : اجل .

آجر { ص . عر . ث : آجره . [« اجر » دن سف .] مقـ . بر شيئى اجاره‌يه ويرن .

آج كوزلى { ص . طمعكار ، طويماز ، حريص .

آج كوزلولك { س . طويمازلق ، طمعكارانه ، حرص .

آجل { ص . عر . ث : آجله . [« اجل » دن سف .] مقـ . وعده‌يه مربوط ، وعده‌سى حلولنده وقوع بوله‌جق اولان . [ضدى : عاجل .]

آجلاً { ح . مقـ . وعده‌يه مربوط اوله‌رق ، وعده‌سى حلولنده اجرا اولنمق اوزره .

آجلق { س . ۱ . طوق اولميانك حالى ، يمكه اشتهايى موجب حال ، جوع : آجلق چكمك . ۲ . قيتلق ، قحط .

آجنته { س . [يتا . Agente] ۱ . بر واپور شركتنك هر اسكله‌ده‌كى مأمورى . ۲ . بر شركت ويا اداره‌نك آخر مملكتده‌كى وكيلى . ۳ . بو مأمور ويا وكيلك مأموريتى واداره‌خانه‌سى .

آجنمق { با : آجيقمق .

آجور { س . برجنس خيار .

آجى { ص . ۱ . طاتليك ضدى ، مر ، تلخ : آجى علاج . ۲ . ايچلمكه صالح اوليان ، طوزلى : آجى صو .

۳. طبعه خوش كلمين، سرت، درشت، ناهموار: آجی سوز. ٤. قولاغه بدكلن: آجی سس. || آجی آغاج = قواسيا. || آجی الما = يمز بر الما. || آجی بادم = آجيمتراق وسرت قوقولی بر جنس بادم. || آجی چاچا = بر جنس باليق. || آجی خيار = ابوجهل قارپوزی. || آجی مارول = هندبا نوعی. || آجی يونجه = يونجه‌نك بر جنسی. == ح. بد وناخوش صورتله: آجی آجی باغيرمق. == س. آجيلق، مرارت: آجيسی ايچنده در.

آجی س. [اصلی: آجيق] ۱. درد، كدر، الم. ۲. آغری، صيزی، وجع. ۳. مصيبت، ماتم، ياس. ٤. انتقام، اوج. || جان، يورك آجيسی = پك آجينه‌جق حال. || قويروق آجيسی = كين. || آجی چيقارمق = تلافیء مافات ايتمك.

آجيتمق فت. ۱. آجيمغی موجب اولمق، آغريتمق، آغری و صيزی ويرمك: المی آجيتدم. ۲. جفا واذيت ويرمك.

آجيراق ص. آز آجی، آجی‌يه چالار، آجيمسی، آجيمتراق.

آجيرغمق فت. ۱. آجيوب مرحمت ايتمك، ترحم ايتمك. ۲. حمايه و تصاحب ايتمك. عو. [احياسی الزمدر.]

آجيرغه س. يبان توربی دينلن بر جنس نبات.

آجيق س. ۱. كدر، الم. ۲. ماتم، ياس. با: آجی.

آجيقدیرمق فت. ۱. آج قومق، آجلغه مبتلا ايتمك. ۲. آجاق ويرمك، اشتها آچمق.

آجيقلانمق فل. ماتمده بولنمق، ياسلی اولمق.

آجيقلمق فج. آجاق حس اولنمق: ثمه‌يدن آجيقلماز.

آجيقلی ص. ۱. مؤلم، مؤثر، فجيع: آجيقلی حكايه. ۲. ماتملی، ياسلی: قاديجغز آجيقليدر.

آجيقمق فل. آجاق طويمق، آج اولمق: چوق آجيقدم؛ قارنم آجيقدی. || مج. چوق آرزو ايتمك.

آجيلانمق فل. آجی اولمق، مرارت كسب ايتمك: بو صلاته‌لق آجيلانمش. [چ: آجيمق.] || مج. شدت و حدته كلوب بدخو اولمق.

آجيلق س. آجی اولان شيئك حالی، مرارت، تلخی. || مج. سرتلك، شدت، عنف.

آجيمتراق ص. آجی‌يه مائل، آجيجه، آجيمسی.

آجيمق فل. [اصلی: آجيقمق] ۱. آغريمق، وجعی موجب اولمق: الم آجيور. ۲. كدر وتأسف ايتمك، مرحمته كلمك: شو آدمك حالنه آجيرم. ۳. اسيركه‌مك، قييه‌مامق: امكمه آجيرم.

« آغريمق » ايله « آجيمق » و « صيزلمق » آره‌سنده‌كی فرق شو دركه: آغری دها اساسلی ويرن، آجی سطحی لكن دها مؤثر وياقيجی اولور؛ صيزی ايسه باشليجه سيكيرده نوبت نوبت كلوب كچنيدر.

آجيندیرمق فت. مرحمته كتيرمك، آجيمغه سوق ايتمك. رقتی موجب اولمق.

آجينمق فج. كدر وتأسف اولنمق: حالنه آجينير.

آجينه‌جق ص. شايان مرحمت، جالب تأسف: آجينه‌جق بر حاله‌در.

آجيو س. [ايتا. Aggio] آقچه فرقنك معاملات صرافيه‌سی.

آچار س. ۱. آناختار، مفتاح. [آناختار رومجه اولوب، اصل تركجه‌سی آچاردر.] ۲. اشتها آچمغه مخصوص ترشی وسائره.

آچديرمق فت. ۱. بشقه‌سی واسطه‌سيله آچمق، آچمغه سوق واجبار ايتمك: قپويی آچديردم. با: آچمق. ۲. بر دها ايشلنمه‌مش خام اراضی‌يی سورمك. || آغز آچديرمق = سويلمكه مجبور ايتمك. || كوز آچديرمامق = پك صيقی طوتوب بر شيئه مساعده ايتمه‌مك.

آچقی س. جلا، پرداخت، لوستره.

آچقيجی س. جلا و پرداخت ويرن صنعتكار.

آچلمق فل. ۱. فتح وكشاد اولنمق: قپو آچلدی. ۲. طاغلمق، چكلمك، مندفع اولمق: بلوطلر، غلبه‌لك آچلدی. ۳. تميزلنمك: بوز آچليور. ٤. براق وآچيق اولمق: هوا آچلدی. ٥. ياپراقلانمق: كل، چيچك آچلدی. ٦. نشئه‌لنمك، انشراح درون پيدا ايتمك: انسان كزمكله آچيلير. ۷. محجوبيت وطوتقونلقدن قورتيلوب سربستلنمك. ۸. وسعت پيدا ايتمك: اوطه آچلدی. ۹. اوزاغه، انكينه صالمق: واپور

آچلدی. ١٠. بدأ ایتمك، باشلامق: مجلس آچلدی. ١١. موقع بحثه قونمق، کچمك: سوز آچلدی. ١٢. ظهور ایتمك، حاصل اولمق: ایش آچلدی. ١٣. بوش قالمق، منحل اولمق: فلان مأموریت آچلدی. ١٤. کشف راز ایتمك، امنیت ایدوب هر شیئی سویلمك: بکا آچلماز. || آرا آچلمق = بوزیشمق.

آچماز {ص. کتوم. = س. سطرنج و دامه اویونلرنده خصمی اضرار ایده جك اویون، خدعه.

آچمازلق {س. کتم اسرار، کتوملك.

آچمق {مص: آچار. فت. ١. قپالی شیئی فتح وکشاد ایتمك: قپویی آچمق. ٢. اورتیلی شیئدن اورتی یی قالدیرمق: باش آچمق. ٣. قاتلانمش شیئی چوزمك: بوغچه، بیراق آچمق. ٤. دلمك، قازمق: دلیك، قیو آچمق. ٥. بر شیئدن موانعی دفع ایدوب سربست براقمق: یول آچمق. ٦. طیقالی شیئدن طیقاجی چیقارمق: شیشه، بوری آچمق. ٧. کنکیشلتمك، توسیع ایتمك: اوطه یی، باغچه یی، میدانی آچمق. ٨. قازوب حرث وزراعت ایتمك، ایشلمك: تارله، اراضی آچمق. ٩. آره لغی توسیع ایدوب سیرکلشدیرمك: پارمقلغی آچمق. ١٠. یوفقه حالنه قومق: خمور آچمق. ١١. تطهیر ایتمك، تمیزلمك: چماشیری آچمق. ١٢. جلا و پرداخت ویرمك. ١٣. عمومه عائد بر بنا تأسیس واداره ایتمك: مکتب، تیاترو آچمق. ١٤. ایضاح و تفصیل ایتمك: عباره یی، سوزی آچمق. ١٥. درمیان ایتمك: سوز، بحث آچمق. ١٦. امنیت ایدوب سویلمك، کشف راز ایتمك: بکا بر شی آچمدی. ١٧. چوزمك، حل ایتمك: دوکم آچمق. || آدیم آچمق = عجله ایله یوریمك. || آغز آچمق = سویلمك؛ اطالهٔ لسان ایتمك. || آغز آچاماق = اختیار سکوت ایتمك. || اشتها آچمق = اشتها کتیرمك. || ال آچمق = دیلنمك. || باش آچمق = بد دعا ایتمك. || بیراق آچمق = قیام ایتمك. || جیغیر آچمق = یکی بر طرز واصول ایجاد ایتمك. || دفتر آچمق = اعانه طوپلامق. || فال آچمق = تفأل ایتمك. || قپو، یول آچمق = بر ایشده بشقه لرینه نمونه اولمق. || قلم آچمق = یونتمق = || کوز آچمق = تیقظ وبصیرت اوزره بولنمق، غفلت ایتمه مك. = فل. ١. یاپراقلانمق: چیچك، آغاج آچمق. ٢. براق و بلوطسز اولمق: هوا آچمق ایستمیور. ٣. جلالنمق. ٤. آچیغه وارمق، انکینه آچلمق: کمی آچدی.

آچمه {س. ١. خام طوپراقدن یکی تارله یه تحویل اولنمش یر. ٢. آصیلوب یوزلمك ایچون قویونك بجاغنه آچیلان دلیك.

آچمه لق {کیر چیقارمغه مخصوص صابون وسائره.

آچیجی {ص. ١. آچان، کشاینده، فاتح. ٢. کشف وحل ایدن، کشاف، حلال. ٣. جلا وپرداخت ایدن، جلاجی. ٤. فرح وانشراح ویرن، مفرح.

آچیق {ص. [«آچمق» دن] ١. قپالینك ضدی، مفتوح، کشاده: آچیق قپو، او، صندیق. ٢. مسدود اولمیان، مانعسز: آچیق یول. ٣. کنکیش، واسع: آچیق میدان، دکیز. ٤. اورتیسز، چپلاق، مکشوف، عریان: باشی، قوللری آچیق. ٥. سیرك، آره لقلی: آچیق آدیملر: آچیق قاش. ٦. بلوطسز، براق: آچیق هوا. ٧. آشکار، عیان، واضح: آچیق سوز، عباره. ٨. مفرح، دلکشا: آچیق بریر. ٩. قویو اولمیان، بیاضه چالان: آچیق ماوی، پنبه. ١٠. پرده سز، عفت خصوصنده لاابالی: فلان قادین آچیقدر، آچیق مشربلی. ١١. صاحبسز، بوش، منحل: آچیق مأموریت. ١٢. محفوظ اولمیان، استحکامسز: آچیق لیمان، قصبه. ١٣. بوزوق، اختلافلی: فلانله آره مز آچیقدر. ١٤. اسم تصریح اولنمیان: آچیق بونو، پولیچه. || آچیق آغز = حماقت، شاشقینلق. || آچیق ال = جومردلك، سخاوت؛ الی آچیق = جومرد، سخی. || باشی آچیق = سربست، پرواسز. || آچیق صاچیق = پریشان قیافتده. || آچیق قپو = مهمان نوازلق، مسافر پرورلك. || آچیق کوز = اویانیق، تجربه لی. || کوزی آچیق = آرزوسنه نائل اوله میوب حسرتده قالان. = ح. ١. آشکاره، صراحةً: آچیق سویلمك. ٢. سسله، جهراً: آچیق اوقومق.

آچیق {س. ١. بر شیئك کنکیش طرفی: دکیز آچیغی = انکین؛ آچیقلرده = انکینده. ٢.

بر شيئك طيش طرفى، خارج: آچيقدن آدم آلنماز. ٣. مأمو- ريتسزلك، معزوليت: آچيغه چيقمق. ٤. وظيفه ومأموريتى اولميوب موقتاً ايشسز بولنان ضابط: آچيقلر قوميسيونى. ٥. آچيق رنك: آچيغه بويامق. ٦. حساب موازنه‌سنده نقصان: بودجه آچيغى؛ آچيغى چيقدى. || آچيقدن، آچيقدن آچيغه = ظاهراً، علناً، آشكاره. || آچيغه اورمق، ميدانه چيقارمق، كشف وافشا ايتمك

آچيق آغز { س. بر جنس چيچك.

آچيقلامق { فت. ١. ميدانه چيقارمق، اظهار واعلان ايتمك. ٢. آچيقدن و آشكاره سويلمك ويا يامق. = فل. ميدانه چيقمق، ظاهر اولمق.

آچيقلق { س. ١. آره‌لق، مسا- فه: ايكى آغاج آره- سنده‌كى آچيقلق. ٢. فراخلق، نظارت: كوكل آچيقلقدن خو- شلانير. ٣. ميدان، ابنيه وسائره- دن خالى عرصه: اوك اوكنده بر آچيقلق واردر. ٤. هوانك بلوطسز وبراق اولمسى: بوكوننكى هوانك آچيقلغى. ٥. عفت خصو- صنده لاابالیلك: بو قادينك آچيقلغى معلومدر.

آحاد { سد. جم. عر. فد. احد. با: احد.

آخار { س. [« آق » دن مشتق اولوب، « اهار » املا- سيله فارسى يه دخى كچمشدر] ١. آقلق، دوزكون. ٢. پرداخت قوله‌سى.

آخارلامق { فت. پرداخت قوله- سى سورمك، جلا ايتمك.

آختاپود { س. [ر: Ὀκταπόδι = سكز آياقلى] ١. معروف بر جنس دكيز حيوا- نيدر، كه كميكسز اولوب، اوزون آياقلرنده ناصيركبى قوه ماصه‌يى حائز اولان دوكوملريله قيالره ياپيشير. ٢. سرطانه مشابه بر نوع چبان: رحم آختاپودى.

آخَر { ص. عر. ث: اخرى. [« اخر » دن سمف.] باشقه، غيرى، ديكر: وقت آخر = باشقه وقت؛ او بحث آخر = او باشقه بحث؛ تعبير آخرله = باشقه افاده ايله.

آخِر { ص. عر. ث: آخره. [« اخر » دن سف.] ١. صوك، صكره‌كى: آخر نفس = صوك نفس؛ آخر زمان = صوك زمان؛ آخر زمان پيغمبرى = فخر كائنات صلعم افندمز. ٢. بيتن، ختام بولان: آخر اولدى، بيتدى. = سد. جم: اواخر = صوك زمان، نهايت: اواخر عمرنده، اواخر محرمده. || بر آدمك اول وآخرى = ابتدا وصكره‌كى حالى، بدايت ونهايتى. || من اوله الى آخره = ابتداسندن نهايتنه‌دك. = ح. صكره، الك صكره، عا- قبت: ايلدك زلفك كبى آخر پريشان حالمى (روحى). || اول وآخر = ابتدا وصكره، هروقت. || آخر الامر = الك نهايت، عاقبت. = جم. آخرين = صكره كيلر، متأخرين: اولين وآخرين. [« آخرين » تعبيرى « اولين » و « متأخرين » تعبيرى « متقد- مين » تعبيرينه مقابل قوللانيلوب، اولين وآخرين ومتقدمين ومتأ- خرين دينلير.]

آخرت { سث. عر. [« اخر » دن سف. ث. نسبتى: اخروى] اوبر دنيا، عقبى، دار بقا. || آخرت آدمى = اهل تقوى. || آخرت اولادى، قرداشى = بر رسم مخصوصله اولادلغه ويا قرداشلغه قبول اولنمش آدم. || آخرته كيتمك = اولمك، وفات ايتمك.

آخرتلك { ص. ١. آخرته منسوب ومتعلق: آخرتلك ايش. ٢. زهد وتقوى واعمال صالحه سيله آخرتى قزانمش: آخرتلك آدم. = س، ص. اولادلغه قبول اولنمش اوكسز.

آخرين { صد. جم. عر. فد: آخر. با: آخر.

آخشام { س. با: آقشام.

آخلاط { س. ١. يبانى آرموده كه دانه‌سى كوچك او- لوب ايى اولمدقجه يئمز. ٢. بو ميوه‌يى ويرن آغاج.

آخو { ص. [« آق » دن] صاچ وصقالى آق اولوب شا- يان حرمت و تعظيم اولان: آخو بابا. [يالكز بو تعبيرده مستعملدر.]

آخور { س. [اصل تركجه او- لوب، فارسى يه دخى كچمشدر.] حيوانات ياتيريلان طام، اصطبل. || ميرآخور = حكمدار حيوانلرينك اداره‌سنه مأمور آدم، اصطبل عامره

مدیری. || خاص آخور = حکمدارك حیواناتنه مخصوص آخور وبو آخور مأمورلرینك اقامتنه مخصوص اداره، اصطبل عامره.

آخورلامق { فل. (حیوان) آخور ده چوق یاتوب خاملامق.

آد { س. [عن اصل «آت» اولوب، تاسی حرکه لندیکی وقت داله تحول ایدردی. الیوم شرق ترکجه سنده بویله قوللانیلیر.] ۱. اسم، نام: آدك نه در؟ ۲. شهرت، صیت، شان: آدی چیقمق = کسب شهرت، اشتهار ایتمك. ۳. اعتبار، حیثیت. || آدینی آکمق = ذکر ایتمك. || آدینی آکمامق = قاله آلمامق. || آدی باتمق = اونودلمق، قاله آلنماز اولمق. || آدی بلورسز = مجهول الاسم، مجهول الاحوال. || آدی بوزلمق = شهرت واعتبارینه خلل کلمك. || آدی چیقمق = اشتهار ایتمك؛ بدنام اولمق. || آد، صان = شهرت واعتبار. || آد طاقمق = لقب قومق، تلقیب ایتمك. || آد قومق = اسم وضع ایتمك، تسمیه ایتمك. || آد ویرمك = برینك اسمی سویلیوب خبر ویرمك. || آدی وار = اسمی وار جسمی یوق؛ شهرت کاذبه صاحبیدر.

آدا { س. بڭ: آطه.

آداب { سذ. جم. فد: ادب. بڭ: ادب.

آداتمق { فتد. برینی نذر ایتمکه سوق واجبار ایتمك.

آداش { س. ص. [اصلی «آد- داش»] آدی بر، مشترك الاسم، همنام، سمی.

آداشلق { س. بر آدده بولنان ایکی کشینك حال وصفتی وبینلرنده کی مناسبت، همنامی.

آداق { س. [«آدامق» دن.] مقدس برشخص ویامقامه عهد اولنان شیء، نذر.

آدامق { فتد. مقدس برشخص ویا مقامه بر شیء عهدونذر ایتمك: تکیه یه قربان آدامق.

آدسز { ص. ۱. اسمی اولمیان. ۲. شهرت واعتباری اولمیان، مجهول الاحوال. || آدسز پارمق = انسان النك باش پارمقدن اعتباراً دردنجی پارمغی، بنصر.

آدلامق { فتد. ۱. آد قومق، تسمیه ایتمك. ۲. آد طاقمق، تلقیب ایتمك.

آدلانمق { فل. ۱. نام وشهرت قزانمق. ۲. فنالقده شهرت بولمق، بدنام اولمق.

آدلی { ص. ۱. برآد واسمی اولان، مسمی: احمد آدلی = احمد نام، احمد اسمیله مسمی. ۲. مشهور، مشتهر، صیت وشهرته نائل. ۳. فنالقده آدی چیقمش. || ایی آدلی، حسن صیت واعتباره مالك. || آدلی صانلی = شهرت وشان واعتبار صاحبی.

آدم { [«آدمی» ویا «بنی آدم» دن مخفف، ویاخود ابوالبشرك اسمی بوندن مأخوذ اولمق محتملدر.] ۱. حیوان ناطق، انسان، بشر، مردم: بر آدم کلدی. ۲. انسانیتلی ومروتلی کیشی: آدم اولمیه جق. ۳. مأمور، اوشاق، خدمتجی، تبعه: آدملرم بوراده یوق. ٤. برینك یتیشدیردیکی والتزام ایتدیکی، طرفدار، غیرتکش: او فلانك آدمیدر. || آدم اوغلی = مروتلی انسان، مرد. || آدم اولادی = اصیل وتربیه لی انسان. || آدم اولمق = تربیه آلمق تفیض وترقی ایتمك. || آدم عقللی = معقول، مقبول، ایشه یارار. [سوء استعمال ایله اشیا حقنده دخی مستعملدر.] || آدم! آدم سن ده! بر ایشی استخفاف معنا سیله مستعمل تعبیردر.

آدمجغز { س. [«آدمجکز» یا-کلیشدر.] کوچك وفقیر وحقیریاخود شایان مرحمت انسان.

آدمجق { س. [«آدمجك» خطادر.] کوچك وحقیر آدم.

آدمجه سنه { ح. انسانیته یاقیشیر صورتده، انسانیتله.

آدمجیل { ص. ۱. آدم بین، مردخوار. ۲. آدمه صالدرویا آدمدن اورکر، غیر مأنوس (حیوان). ۳. افراط انسیتدن انسانك اوزرینه کلن (حیوان).

آدمجیلاین { ح. آدمجه سنه، انسانیته یاقیشیر صورتده.

آدمسز { ص. کیمسه سز، یالکز، معین ویاردجیسی اولمیان.

آدمسزلق { س. کیمسه سزلك، یالکزلق، یاردیم ایده جك آدملر فقدانی.

آدمی { ص. عر. ث: آدمیه. جم. فا. آدمیان. انسانه منسوب

ومتعلق، بشری. = سذ. انسان، آدم.

آدَمِیَّت { س. ١. آدملق، بشریت. ٢. انسانه یاقیشیر حال، انسانیت.

آدیم { س. [«آتمق» دن] ١. یوریمه ده بهر آیاغك قالدیریلوب آتلمسندن عبارت حرکت، خطوه. ٢. بر آدیم مقداری مسافه واولچی. || آدیم آتمق = یوریمك، کیتمك؛ آیاق تعلیمی ایتمك. || آدیم آتلامق = صیچرامق، پرتاو ایتمك. || آدیم آدیم = آغر آغر، یاواش یاواش. || آدیم آلمق، آدیمی تك آلمق = ملاحظه وبصیرتله حرکت ایتمك. || آدیمی کری آلمق = ندامت و ترددله حرکت ایتمك.

آدیملامق { فت. آدیمله اولچمك، آدیم صایمق.

آذان { سذ. جم. عر. فد: اذن. با: اذن.

آذَر { س. فا. آتش، اوت، نار. لس.

آذَرپَرَست { س. فا. [آذر-پرستن] آتشه طاپان، آتش پرست، مجوس، زردشتی.

آذَرکَده { س. فا. [آذر-کد] آتشکده، مجوس معبدی.

آذَری { ص. فا. آتشه وآتش پرستلکه یعنی دین مجوسه منسوب ومتعلق.

آرا { ص. فا. [اصل فعل اولوب وصف ترکیبده صفت معناسنی افاده ایدر.] طونادان، تزیین ایدن، شنلندیرن: سخن آرا = مزین سوز سویلین. || دل آرا = دلبر، محبوب. || مجلس آرا = صحبت و ظرافتیله مجلسی شنلندیرن.

آراء { سذ. جم. عر. فد: رأی. با: رأی.

آرا { یاخود آره. س. ١. بین، میان: آرامزده = بیزده. ٢. فاصله، بعد، مسافه: اون میل آراسی واردر. ٣. ایکی وقعه بیننده کچن زمان، اثنا، خلال: اوآراده = او اثناده؛ آرادن بش کون کچدی. ٤. مهلت، فرصت: آرا ویرمدی؛ آرا بولمق. ٥. فاصله، انقطاع: آره ویرمکسزین = بلا فاصله، لاینقطع. ٦. مناسبت، علاقه: آرامز بوزوقدر. ٧. ایکی شیء بیننده بولنان محل وسائره، مابین: قپو آراسی، آرا دیواری. || آرا آچلمق = بوزشمق. || آرد آرا = تتابع، دوام: آردی آراسی کسلمدی. || آرد آرادن، طولاییسیله، بالمناسبه. || آرا آرا، وقت وقت، گاه گاه، احیانا. || آرایه آلمق، قوشاتمق، هر طرفدن مهاجمه ایتمك. || آرا آیی = ذی القعده شهر عربیسی. عو. || آرالرینی بولمق = اصلاح بین ایتمك. || آرا باغی = بورون زاری، وتره؛ قونداق طاقنده چوجغك بجاقلری آراسنه قونیلان بز. || برآراده = برلکده، مجتمعاً؛ مشغولیتدن قورتله بیله جك بروقت فرصتده. || آرادن چیقارمق = طی وطرح واخراج ایتمك. || آراده چیقارمق = سائر ایشلر میانده یاپوب کچمك. || آرا صره، آرا ده صره ده = وقت وقت، بعضاً، احیانا. || آرا صوئومق = آرقه سی آرایوب اونودلمق. || آراده قالمق = مسئول اولمق. || آرا قپو = ایکی قومشی آراسنده خصوصی قپو. || آرایه قومق = توسیط ایتمك. || برآرایه کلمك = طوپلانمق، اجتماع ایتمك. || آرادن کچمك = مرور و جریان ایتمك. || آرایه کیرمك = توسط ایتمك. || آرایه کیتمك = نظر دقته آلنمامق، قاریشیقلغه کیتمك. || آرا نغمه سی. با: نغمه. || آرا ویرمك = فاصله ویرمك، کسمك؛ فاصله بولمق، منقطع اولمق.

آرابه { س. [«عربه» صورتنده تحریری غلط فاحشدر.] درت ویا ایکی تکرلك اوزرینه یووارلنان معروف نقل آلتی، کردونه: بینك، یوك، اوکوز، طوپ آرابه سی. || ال آرابه سی = ال ایله ایتیلان کوچك جنسی، چکچك.

آرابه جی { س. ١. آرابه یاپان صنعتکر. ٢. آرابه سورن آدم.

آرابه جیلق { س. ١. آرابه یاپمق صنعتی. ٢. آرابه سورنك حال وصنعتی.

آراتدیرمق { فت. ١. طلب ویا تفتیش وتجسس ایتدیرمك. ٢. سلفندن بتر اولوب اونی آرزو ایتدیرمك.

آراتمق { فت. ١. طلب ایتدیرمك. ٢. بالواسطه آرامق، تفتیش و تجسس ایتدیرمك.

آراروت { س. [انكل. Arrow- root] اوفق چو- جقلره يديريلن مغذى بر جنس نشاسته كه آمريقاده حاصل اولان بر كوكدن چيقار.

آراسته { ص. فا. طونانمش، بزنمش، مزين، سوسلى.

آراسته¹ { س. [آنف الذكر لفظ فارسيدن مأ- خوذدر.] ١. چارشينك بر اصنافه مخصوص قسمى: كوركجى آراسته‌سى. ٢. وقتيله اردو چارشيسى، اردوكاهده قوريلان سيار چارشى.

آراشديرمق { فت. تفتيش وتحرى ايتمك. || آغز آراشديرمق = طولا يسيله صوروب سويلتمك.

آرال { س. بربرينه قريب آطه‌لر هيئت مجتمعه‌سى كه فرا- نسزجه‌ده يونانيدن مأخوذ اوله‌رق آرشيپل (Archipel) دينلير. مر. [احيا واستعمالى الزم كوزل بركلمه‌در. بحر خوار- زمه بومناسبتله علم اولمشدر.]

آرالاتمق { فت. آره‌سنى آچمق، آرالق ايتمك، سير- كلشديرمك، طاغيتمق.

آرالاشمق { فل. سيركلشمك، طاغلمق.

آرالانمق { فل. ١. تك وتنها اولمق. ٢. سيركلشمك.

آرالق { س. ١. ايكى شىء بيننده- كى بوشلق، فاصله، مسافه: تخته آرالغى. ٢. برقاچ اوطه وسائره آراسنده‌كى اوفاق آچيقلق: قپو آرالغى. ٣. وقت، هنگام، فرصت: آرالق بوله‌مدم؛ بر آرالقده. ٤. فاصله، كسمه، انقطاع: آرالق ويرمك. || آرالق آرالق، وقت وقت. || آرالقده، ديكر ايشلر آراسنده. || آرالغه كيتمك، نافله يره محو اولمق.

آرالق¹ { ص. ١. سيرك، آچيق، فاصله‌لى: آرالق ديش. ٢. يارى قپالى: قپويى آرالق ايتمك.

آرام { س. فا. ١. ديكلنمه، سكون، قرار. ٢. راحت، حضور، استراحت. ٣. اقامت، مكث. || آرام ايتمك = ديكلنمك. || آرام جان، آرام دل، دل آرام = كو- كلى راحتلانديران دلبر.

آرامساز { ص. فا. [آرام- ساختن] مكث واقامت ايدن، مقيم، ساكن: آرامساز عز واقبال = عزت واقبال ايله مقيم.

آرامسز { ص. راحتسز، تلاشلى.

آرامسزلق { س. راحتسزلق، تلاش.

آرامش { س. فا. حضور، راحت.

آرامق { فت. ١. بولمغه چاليشمق، تحرى، جستجو ايتمك: قاچان آتى آرايور. ٢. ايستمك، طلب ايتمك: حقمى آرايورم. ٣. يوقلامق، معاينه وتفتيش ايتمك: برينك جيبلرينى، اوستنى آرامق. ٤. مأمول ايتمك، وار ظننده بولنمق: بزده اويله شىء آراما. ٥. آرزو ايتمك، برشيئك تحصيلنه چاليشمق: سز غاوغا آرايورسكز. ٦. باقمق، قيد ايتمك، نظر اعتباره آلمق: بن اويله شىء آرامام. || آرايوب بولمق = ايستيه‌رك بربلايه دوچار اولمق. || چاره آرامق = تدبير دوشونمك. || كوكده آرايوب يرده بولمق = مأمولك خارجنده اوله‌رق قولايلقله مقصده نائل اولمق.

آرامگاه { س. فا. [آرام- گاه] ١. استراحت يرى. ٢. اقامت اولنان ير. ٣. اوتو- ريلان ير، مسكن، مأوى، منزل.

آرامه¹ { س. آرامق فعلى. با: آرامق.

آرانلمق { فج. ١. تحرى وجستجو اولنمق. ٢. آرزو او- لنمق. ٣. رواج واعتبار بولمق. ٤. باقلمق، نظر اعتباره آلنمق: احباب آراسنده اويله شىء آرانماز.

آرانمق { فط. ١. تحرى اولنمق. ٢. صكره‌دن قيميق آكلاشلمق. ٣. كنديكنديه وذهناً آرامق. ٤. كندى اوستو وباشنى يوقلايوب آرامق.

آرايش { س. فا. سوس، زينت.

آرايجى { س. ١. دكيزه دو- شن شيئلرى آرا- يوب چيقارمقله مشغول آدم. ٢. كمركده يولجيلرك اشياسنى معا- ينه‌يه مأمور آدم. == ص. بر شيئى آرار كبى دونوب طولا- شان: آرايجى فشنك = بوصورتله طولاشان طونما فشنكى؛ آرا- يجى كوكب = شهاب ثاقب.

آرپاغ {س. [مخفف «آرپا»] ۱. اسكى پتپرست ترك رؤساء روحانيه‌سنك خسته‌لره اوقودقلرى افسون، رقيه، سحر. ۲. ييلانى قوغوغندن چيقارمق ايچون و يا زهرينك تأثيرينى ازاله ايچون اوقودقلرى نيرنك. [شرق تركجه‌ده افسون ايتمك معناسيله «آرپامق» فعلى دخى مستعملدر.]

آرپاغان {س. بولاغه مشابه بر نبات، يبان آرپه‌سى.

آرپاغجى {س. ۱. افسونگر، ساحر، اوفوروكجى.

آرپه {س. حبوبات زرعيه‌دن باشليجه حيوانلره يم ايديلان معروف حبه، شعير، جو: آرپه صمان = حيوان يمى؛ آرپه اكمكى = آرپه اونندن ياپيلان اكمك. || چوربه، فرنك، نمچه آرپه‌سى = چوربه‌لق قيرلمش آرپه. || پيغمبر آرپه‌سى = برجنس عادى بغداى.

آرپه‌جق {س. ۱. كوز قپاغنك اوجنده چيقان قبارجق. ۲. تفنك ناملیسى اوزرنده نشان آلمغه مخصوص قبارمه. || آرپه‌جق صوغانى = صوغانك كوچك دانه‌لى جنسى.

آرپه‌جى {س. آرپه وعلى الاطلاق حيوان يمى صاتان آدم. || مج. آرپه‌جى قريسى = ظهوراته تابع آدم.

آرپه‌صويى {س. آرپه و سائر بعض حبوباتدن چيقاريلان معروف مغذى ايچكى، بيرا.

آرپه‌لامق {فل. (حيوان) يمدن خسته لانمق.

آرپه‌لق {س. ۱. حيوان ديشلرنده ياشله سيلنن و بناءً عليه سنى كوسترن نشان: آرپه‌لغى سيلنمش آت، پك ياشلى. ۲. طريق علمى رجالنه عيناً ويا نقداً ويريلن مخصصات. = ص. طوپراغى قوتلى (تارله).

آرت {س. [«ت» يى حركه‌لنجه «د»ه تحويل اولنور. دائما «د» ايله «آرد» يازانلر دخى واردر.] ۱. اوككك ضدى، آرقه، كرى، عقب، خلف، پس: آردندن كيتمك. ۲. آرقه، صيرت، ظهر، پشت، وراء. ۳. آلت طرف، مابعد: آردى كسلمك. ۴. صوك، انجام: قيشك آردى. || آرت آرادن = اوزاقدن، طولاييسيله. || آرتسز آراسز، آردى آراسى كسلمكسزين = على الدوام، على التوالى. || اوكنه آردينه باقامق = ملاحظه‌سزلق ايتمك. || آرده آتمق = تأخير وامهال ايتمك. || آردينى آلمق، كتيرمك = اتمام واكمال ايتمك. || ايكنه آردى = بر نوع ديكيش. || آردنجه، آردى صره = عقبنده، پشنده. || آردينه دوشمك، آردنده كزمك = تعقيب ايتمك، جستجوسنده بولنمق ويامبتلاسى اولمق. || آردينه قومق = امهال ايتمك. || آردينه قومامق = انتقامنى آلمق.

آرت {ص. آرقه طرفده، كريده بولنان: آرت قپو، سوقاق؛ حيوانك آرت آياغى. || ع. آرت قول = دمدار.

آرتامق {فل. ۱. آرده قالمق، اثر صوك بولنمق. ۲. اسكيدن باقى وزائد اولمق. ۳. اولاد فوتندن صكره ياشامق.

آرتديرلمق {فجـ. ۱. تزييد ايدلمك، مزايده‌ده يوكسلدلمك. ۲. تصرفله بريكديرلمك.

آرتديرمق {فتـ. [«آرتيرمق» املاسى غلطدر.] ۱. چوغالتمق، تزييد وتكثير ايتمك: يوروك حيوان يمنى آرتديرر. ۲. مزايده‌ده فيأتى يوكسلتمك، زياده ويرمك. ۳. حددن زياده ايتمك، حدى آشيرمق. ۴. تصرفله بريكديرمك: پاره آرتديريور. ۵. تعظيم واكرام ايتمك.

آرتق {با: آرتيق.

آرتمق {فل. ۱. چوغالمق، زياده لشمك، تكثر وتزايد ايتمك: بوسنه واردات آرتدى. ۲. اشتداد وترقى ايتمك: كيتدكجه صوئوق آرتيور. ۳. فضله كلوب باقى قالمق: يمكمز يتيشدى آرتدى بيله.

آرتمه {س. ۱. آرتمق فعلى. با: آرتمق. ۲ آرتان شىء، فضله.

آرتيق {ص. ۱. فضله، زياده، اكسيك ضدى. ۲. آرتان، كرى قالان، بقيه: آرتيق يمك = ينلدكدن صكره قابده قالان، نيمخورده. = س. فضله كلوب آرتان شىء: يمك آرتيغى.

آرتيق {د. ۱. دها، غيرى، بوندن زياده: آرتيق ايستمم. ۲. ايمدى، اويله ايسه: آرتيق كيده‌لم. ۳. الويرر، كافى: آرتيق انصاف. ۴. اماده: آرتيق چوق اولدى.

آرتقلق { س. ١. زياده لك، مزيد. ٢. تفوق، فضل ورجحان.

آرد { س. با : آرت.

آرد { دكرمنك بغدايى آزر آزر دوكن خونيسى.

آردا { س. ١. وقتيله بعض چاوشلرك الده طوتدقلرى اوزون دكنك: آردالى چاوش. ٢. نشان ايچون ديكيلن دكنك.

آرداڭ { س. [«آرت» دن] ١. قطارك اك كريسنده‌كى دوه‌يه طاقيلان بيوك چاڭ. ٢. حيوانك صاغريسنه‌قونيلان شيلته.

آرده { س. چيقريقجى قلمى.

آردج { س. طاغ سرويسى، عرعر. انواعى چوقدر: چالى آردجى، ديكنلى، قره، قزيل آردج، هند آردجى. || آردج تخمى = بو آغاجك ويرديكى سرت قوقولى يووارلاق بر اوفق تخم. || آردج صويى، قطرانى. || آردج قوشى، صاريلى قره طاوق.

آردين { ح. مكرر قوللانيلير: آردين آردين = آرقه به آرقه، كريسين كرى.

آرزو { س. فا. [فارسيده «ز» سى مكسور ايسه‌ده تركجه‌ده ساكن اوقونور.] ١. ايستك، خواهش: بوايشى آرزو ايتم. ٢. امل، هوس، ميل: فلان شيئه آرزوسى واردر. || آرزو چكمك = مشتاق اولمق، اوزله‌مك.

آرزوكش { ص. فا. مشتاق، جان ودلدن طالب: بن اونك آرزوكشى دكلم.

آرزولامق { فت. [«آرزولمك» صورتنده تحريرى عبثدر.] ١. جان ويوركدن ايستمك، تمنى ايتمك. ٢. كوره‌جكى كلمك، اوزله‌مك، مشتاق اولمق.

آرزولى { ص. ايستكلى، طالب، هوسكار.

آرزومند { ص. فا. طالب، مشتاق.

آرسلان { س. قوت و صولتيله مشهور اولان معروف حيوان، اسد، شير. || مج. جسور آدم، بهادر. || آرسلان آغزى = ١. حوضه صو آقتمغه مخصوص بوشكاده دليكلى طاش. ٢. برنوع چيچك كه آناسنه باباسنه پاى ويرن دخى ديرلر. || آرسلان پنجه‌سى، قويروغى = نبات انواعى.

آرسلانجى { س. آرسلانى محافظه ايدوب باقان ويا سير ايتديرن آدم.

آرسلانخانه { س. بر ويا بر قاچ آرسلانك وسائر سباعك دخى حفظ اولنديغى محل.

آرسلانلامق { فل. ١. صكره‌دن غيرته كلوب بردن بره آتلمق. ٢. بيويوب يكيت اولمق.

آرسنيك { س. [يونانيدن مستعار فر. Arcenic] كيم. صيچان اوتى.

آرش { حد. [فر. Marche] عسكر تعليمنده يورى! قومانده‌سى.

آرش { ياخود آريش س. منسوجاتده بوى ايپليكى، آرغاج مقابلى، تار.

آرش { آريش س. ١. قولك ديرسكدن آشاغى قسمى، ساعد. ٢. اوكوز آرابه‌سنك اوق.

آرشيدوق { س. [فر. Archi-duc] باش دوقه معناسيله آوستريا وسائر بعض خاندان حكمدارى افرادينه ويريلن عنواندر. ث: آرشيدوشس (Archiduchesse). [شيوه‌ٔ لسانمزله ناقابل توفيق كلماتدندر.]

آرشين { يا آرشون. س. ١. پارمقلر اوجندن اوموزه قدر اولان قول بوينندن مأخوذ معروف اولچى، ذراع. ٢. بجاق آره‌سى، آديم: آرشينى بيوك = آچيق آديملر آتان اوزون بجاقلى؛ آرشينلرى آچمق = آچيق آديملرله چابق يوريمك. || مج. حساب، اولچى، خايا، قوروتى.

آرشينلامق { فت. ١. آرشينله اولچمك. ٢. مساحه ايتمك. ٣. آچيق آديملر آته‌رق چابق چكمك.

آرشينلق { ص. ١. آرشينله اولچيلن ويا صاتيلان. ٢. بر آرشين بوينده اولان.

آرغاج { س. منسوجاتده اكثه آتيلان ايپليك، آتقى، آريش مقابلى، پود. || طاغ آرغاجى = طاغك ياصى تپه‌سى.

آرغاجلامق { فت. ١. آرغاج آتمق، آتقيلامق. ٢. صارمق. مر.

آرغالى { س. بيان قويونى، طاغ قويونى، وعل.

آرغامق { فت. صارمق، مر.

آرغيد { س. طاغ بلی، پچيد، بوغاز. مر. [آرغيدال و آرغادال دخی دينلير.]

آرغيمق { با: آريغمق.

آرغين { ص. [«آرغيمق»دن. اسکی املاسی : آرغون] ضعيف، زبون، دوشکون، درمانسز: آرغين ميدر طارغين ميدر.

آرق { س. تارله وبوستانه صو آقيتمق ايچون آچيلان يول، خرق، جدول.

آرقداش { س. [«آرقه» دن. اصلی : آرقه داش.] ١. رفيق، شريك. ٢. معاون، يماق.

آرقداشلق { س. رفاقت، رفيقلك، شريكلك. || آرقداشلق ايتمك = رفاقت ايتمك، برابر بولنمق.

آرقوری { ص. [غا : آيقری] اکری، بر ياندن اوبر يانه چکن، حايلی. || آرقوری آدم = ترس آدم. || آرقوريدن کلمك = کج معامله ايتمك.

آرقه { س. ١. صرت، ظهر، پشت: آرقه يه آلمق؛ آرقه اوستی ياتمق. ٢. کری طرف، خلف، ورا، پس: طاغك آرقه سنده. ٣. يوز مقابلی، ترس، ظهر: کاغدك آرقه سنه يازمق. ٤. آلت طرف، صکره، مابعد: آرقه دن کيتمك، آرقه يه قالمق. ٥. حامی، التماسجی، ظهير، شفيع: او آدمك آرقه سی يوقدر. ٦. حمايه، مظاهرت، التماس: آرقه سز بر شیء اولماز. ٧. بطن، نسل: آرقه دن آرقه يه = بطناً بعد بطن. || آرقه آرقه يه ويرمك = تعاون ايتمك، ال برلکيله چاليشمق. || آرقه آرقه = کريسين کری. || آرقه دن آرقه يه = کيزليدن، بللی ايتمکسزين. || آرقه سی پك، قوی = اوشوميه جك صورتده کيينمش. || بر شيئك آرقه سنه دوشمك = تعقيب ايتمك. || آرقه سنده طولاشمق = تحری ايدوب اله کچيرمکه چاليشمق: بر خدمت آرقه سنده طولاشيور. || آرقه ويرمك = طيانمق، استناد ايتمك. = ص. آرقه ده وکريده بولنان: آرقه قپو؛ آرقه سوقاق.

آرقه لق { س. بلدن يوقاريسی اورتن بر نوع لباس که يلکك اوستنه کييلير.

آرقه لی { س. ١. صرتی قوی. ٢. حاميسی اولان، التماسلی.

آرقه لیج { س. حمال سمری.

آرمادور { س. [يتا. Arma-tore] بح. ١. کمينك ديرك وسرن ويلکن کبی تجهيزاتی ياپان آدم. ٢. کميده خلاط ايليشديرمکه مخصوص آغاج ويا دمير قول: آرمادور چليکی.

آرمغان { س. هديه، پيشکش، تحفه، برکذار.

آرمود { س. [فا. «امرود» دن] معروف ميوه، عربيده کمثری دينور. انواعی چوقدر: آقچه، بك، بوزطوغان، قاوصره، قيش، مصطفی بك آرمودی. || آرمود آغاجی، بو ميوه يی ويرن آغاج.

آرمودی { ص. آرمود شکلنده اولان. || آرمودی آلتون (وغلطی آرموديه) = نظراق مقامنده چوجقلره طاقيلان ياصی ويوفقه يازيلی آلتون.

آرموز { س. [روجه دن؟] کمی قاپلامه لری آره سنده کی چاتلاق.

آرمه { س. [يتا. Arma.] ١. کمينك ديرك وسرن ويلکن کبی تجهيزاتی. ٢. حکمدارلن وده بکلری خاندانلرينه مخصوص بر طاقم اشارات ورسملری حاوی لوحه. || آرمه يی آلمق = کمينك تجهيزاتی سلب ايدوب تکنه حالنده براقمق.

آرناؤد { س. [ر. ἀρβανί-της بوده آرناؤدجه-دن : آربان، آربر. آرنبود صورتنده تحريری عبثدر.] روم ايليناك غرب جهتنده ساکن معروف قوم. || آرناؤد الماسی = قالقاندلن جهتنده چيقان اعلا جنسی. || آرناؤد بوبری = قرمزی بوبر. || آرناؤد پينيری = آرناؤدلغك قونيجه جهتنده چيقان اوفق کله شکلنده ياغلی برجنس پينير. || آرناؤد داريسی = دارينك برجنسی. || آرناؤد ريختمی = دکزك ديبی برازطارايوب بيوك طاشلری بربری اوزرينه اوتورتمق صورتيله ياپيلان خفيف ريختم.

آرناؤدجه { س. آرناود لسانی. = ح. ١. آرناؤد لساننده: آرناؤدجه سويلمك. ٢. آرناؤدلره مخصوص طرزده: آرناؤدجه قوزی پيشيرمك.

آرناؤدلق { س. ١. آرناؤدجنسيق و بو جنسيته منسو-

بيت: آرناؤدلغنى انكار ايتميور. ۲. آرناؤدلرله مسكون مملكت، روم ايلينك غرب جهتى؛ قوصوه، اشقودره، مناستر، يانيه ولايتلرى.

آرنيقا { س. [يو. Πταρμινός] فر. Arnica] قانى طورديرمق خاصه‌سنى حائز بر كوك، اوكوزكوزى.

آروانه { س. بوز ديشى دوه.

آره { آره‌لق وساره. با: آرا وساره.

آرى { س. [«آريمق» دن] ۱. بال ياپان معروف سيكك، نحل، زنبور. ۲. قوغان. || اشك آريسى = بو سيككك بال ياپماز جنسى. || اوغل آريسى = تازه يتيشن كه بياض بال ياپار. || آرى اوتى = يوكسوك اوتنك پنبه ويا صارى نوعى. || بال آريسى = بال ياپان آرى، نحل. || بك آرى، آرى بكى = هر قوغانده قومانده ايدن ديشى آرى. || آرى چيچكى = بر نوع چيچك. || آرى قوشى = يشيللى صاريلى چاغرتغان برجنس قوش. || آرى قوغانى = آريلرك بال ياپدقلرى اوفق كنبد شكلنده يووه. || يبان آريسى = ايكنه‌سز وبال ياپماز آرى نوعى. || آرى يووه‌سى = پك غلبه‌لكدن كنايه.

آريا { س. [ايتا] ع. خلاطلرى صاليوروب يلكنلرى ايندرمك حركتى: آريا ايتمك.

آريتمق { فتـ. ۱. ييقامق، يومق، تطهير وتنظيف ايتمك. ۲. زائدى تنقيح ايله تميزله‌مك، تصفيه ايتمك، ساده‌لتمك. مر.

آريغ { آريغمق. با: آريق، آريقمق.

آريق { صـ. [«آريمق» دن. اسكيمش ايسه‌ده يرينه قائم اولان «ضعيف» كلمه‌سنك معناسى بسبتون بشقه اولوب، يرى بوش اولديغندن استعمالى الزمدر.] ۱. اتى ياغى سوزلمش، ضعيف، لاغر. ۲. ساده، صاف، پاك، تميز، برى.

آريقلاتمق { فتـ. اتسز ولاغر ايتمك، ضعيفلاتمق. مر.

آريقلامق { فل. و:

آريقلانمق { فل. اتسز ولاغر اولمق، ضعيفلامق. مر. [احياسى الزم.]

آريقلق { س. ۱. اتسزلك، لاغرلق، ضعيفلك. ۲. ساده‌لك، صافلق، تميزلك. مر.

آريقمق { فل. [«آريغمق» و «آرغيـق» دخى دينلير.] ۱. اتى ياغى سوزيلوب ضعيف ولاغر اولمق. ۲. يوريلوب زبون دوشمك، دوشكون اولمق. مر.

آريلمق { فل. ايلشمك، خسته‌لقدن قالقمق، شفاياب اولمق، كسب افاقت ايتمك. مر.

آريمق { فل. ۱. تميزلنمك، پاك وطاهر اولمق. ۲. ضعيفلامق، اتسز ولاغر اولمق. ۳. خسته‌لقدن قالقمق، شفاياب اولمق، كسب برء وافاقت ايتمك. مر.

آرينمق { فطـ. ۱. ييقانمق، تميزلنمك. ۲. ساده وبرى اولمق. ۳. اصلاح نفس ايتمك. مر.

آز { صـ. ۱. چوق مقابلى، قليل، اندك، جزئى: بوقيمت شو ماله كوره آزدر. ۲. سيرك، نادر: او يرك ياغمورى آزدر. == س. ۱. آزلق، قلت: آزچوغه تابعدر؛ چوغه آزه باقلماز؛ چوغى كيتدى آزى قالدى. ۲. آز اولان شئ: آزله قناعت ايتمك. == حـ. ۱. آزمقدار اورده: آز سويلك؛ آزيمك. ۲. سيرك اوله‌رق، نادراً: بويله ايش آز دوشر. || بر آز = ۱. آز مقدار، جزئيجه: برآز صو ويرك. ۲. جزئى وقت: برآز بكله‌يك. || برآزدن = صكره‌جه: برآزدن كلك. || اك آزدن = اقلى، لااقل. || آز بچق = جزئيجه، اهميتسز مقدارده؛ وكنايه طريقيله اولدقجه: اوندن ده آز بچق معلوماتى واردر. عو. || آزچوق = هر نه مقدارده اولورسه، چوق دكل ايسه آز اولسون: آدمجغز آزچوق اوقومش. || آزقالدى = همان: آزقالدى دوشيوردم. || آز كره، آز دفعه = نادراً.

آز { س. فا. حرص، طمع، طمعكارلق. لسـ.

آزاجق { صـ. حـ. [ياخود آزبچق وطوغريسى آزجق] ۱. پك آز مقدارده: بكا آزاجق اكمك ويرك. ۲. پك آز زمان: آزاجق بكله‌يك.

آزاد { صـ. فا. كوله‌لكدن ويا اسارتدن قورتلمش، معتوق: آزاد اولمق. ۲. قيدسز، سربست، لاابالى. ۳. مكتبدن صاليويرلمش: خواجه شاكردانى آزاد ايتدى. == س. ۱. اسارتدن قورتارمه، اعتاق: آزاد قبول ايتمز بنده. ۲. اطفالك

مکتبدن صالیویرلمسی: آزادوقی.
|| آزادات = قیونك صاغ طرفی.

آزادگی { س. فا. [«آزاده» دن] هر قید دن مبرا اولیش، سربستی، قیدسز ولا ابالیانه یاشایش. لـه.

آزادلامَق { فتـ. ١. اسیر ویا کوله وجاریه‌یی آزاد، اعتاق ایتمك. ٢. (اطفالی) مکتبدن صالیویرمك.

آزادلق { س. ١. اسیر و جاریه‌نك قویویرلمسی، عتق: آزادلق کاغدی. ٢. سربستلك. == صه. اعتاقه مستحق، اعتاق وقتی کلمش: آزادلق کوله.

آزادلی { صه. س. آزاد و اعتاق ایدلمش کوله وسائره.

آزاده { صه. فا. ١. هرقیددن مبرا، سربست، حر. ٢. مبرا، عاری، سالم: بن اویله شیلردن آزاده‌یم. || آزاده‌دل = کوکلی برشیئه مربوط اولمیان. || آزاده سر، باشنده غائله اولمیان. [جمـ. فا. آزادکان.]

آزادی { س. فا. آزادلق، سربستلك. لـه.

آزار { س. فا. اینجیتمه، تعذیب، عقوبت. || دل آزار = کوکل اینجیدن. || مردم آزار = آدم اینجیدن. || آزار دیده = ظلم کورمش.

آزار { س. [آنف البیان لفظ فارسیدن] چیقشمه، عتاب، تکدیر، سرزنش: آزار ایشیتمك.

آزارلاتمَق { فتـ. تکدیر و عتاب ایتدیرمك: بن اولادمی کیمسه‌یه آزارلاتمام.

آزارلامَق { فتـ. چیقشمق، عتاب وسرزنش ایتمك: پدرم بنی چوق آزارلادی.

آزارلانمَق { فطـ. تکدیر و سرزنشه دوچار اولمق: بن آزارلانمق ایستمم.

آزارلایش { س. چیقشمه، عتاب، تکدیر.

آزالتمَق { فتـ. مقدارینی ایندیرمك، اکسیلتمك، تقلیل، تنقیص ایتمك: بن توتونی آزالتدم.

آزالمَق { فلـ. مقداری تنزل ایتمك، اکسیلمك، تناقص ایتمك: ایشمز آزالدی.

آزدیرلمَق { فجـ. ١. بشقه‌سی طرفندن تحریش وتهییج ایدلمك. ٢. یوز ویریلوب شیمارلمق: یوز بوله بوله آزدیرلدی. ٣. یولدن چیقاریلوب افساد واغوا اولنمق. ٤. جزئی بر فنالق اصلاح اولنمیه‌جق حاله کلمك.

آزدیرمَق { فتـ. ١. حرکته کتیرمك، تحریش وتهییج ایتمك. ٢. یوز ویروب شیمارتمق. ٣. یولدن چیقاروب اضلال واغوا ایتمك، آیارتمق، صاپیتمق. ٤. جزئی بر فنالغی اصلاح اولنمیه‌جق حاله کتیرمك: چماشیرجی چماشیری آزدیردی = فنا بیقایه‌رق تمیزلنمیه‌جك بر حاله کتیردی.

آزر { یاخود آزار. حـ. مکرراً آز مقداردن، تدریجاً، یواش یواش: صویی آزر ایچملی. [اکثریا مکرر قوللانیلیر:] آزآزر بو ایشی بیتیره‌جکز.

آزرده { صه. فا. اینجینمش، آزار کورمش. || دل آزرده، آزرده دل = کوکلی اینجینمش، محزون، مکدر.

آزرغنمَق { فتـ. آزویرمك، اسیرکه‌مك، دریغ ایتمك. مر.

آزغاشمَق { فشـ. بوزیشمق، مخاصمه ایتمك. مر.

آزغین { صه. [«آزمـق» دن] آزمش، متهور، حشاری: آزغین آت.

آزغینلق { س. آزمش آدمك حالی، حشاریلق، تهور.

آزما { صه. فا. [«آزمودن» فعلندن امر اولوب، ترکیباتده بولنور.] دنه‌مش، تجربه ایتمش: کارآزما = ایش کورمش، تجربه دیده.

آزماق { س. ١. طاشمش دره، سیل. ٢. صو سدینك صویك فضله‌سنه یول ویرن یری.

آزمان { صه. ١. جنس ونوعنك ایجابندن زیاده بیومش، پك ایری: آزمان قوچ. ٢. مختلف الجنس ایکی حیواندن طوغمه، ملز: وان آزمانی بر کدی.

آزمایش { س. فا. [«آزمودن» فعلندن مصـ.] دنه‌مه، تجربه.

آزمسامَق { یاخود آزیمسامق ویاآزمسیمق. فتـ. آز کوروب بکنمه‌مك، استخفاف ایتمك.

آزمق { فل. ١. جوشمق، تهور وهیجانه کلمك، شیمارمق = بو آدم آزدی. ٢. طاشمق، فیضانه کلمك : دره‌لر آزمش. ٣. طوغری یولدن چیقمق، طغیان ایتمك. ٤. کسب شدت ایتمك : روزکار آزدی. ٥. شهوتی غلبه ایتمك. ٦. فنالاشمق، التهاب پیدا ایتمك : یاره‌سی آزدی. ٧. قودورمق : کوپك آزدی. ٨. صاراروب تمیزلنه‌میه‌جك بر حاله کلمك : بوچماشیر آزمش. ٩. مختلف الجنس ایکی حیواندن تولد وتحصل ایتمك : بو قیون مرینوسله قیویرجقدن آزمشدر؛ بو کوپك چقالدن آزمشدر. || دوش آزمق = احتلام اولمق .

آزموده { ص. فا. [«آزمودن» فعلندن سمف.] ١. تجربه اولنمش، دکنمش، مجرب. ٢. تجربه کورمش. || کارآزموده = ایش کورمش، تجربه‌لی.

آزمه { س. آزمق فعلی. ١: آزمق. == ص. مختلف الجنس ایکی حیواندن متولد : آزمه کدی؛ وان آزمه‌سی ؛ چقال آزمه‌سی بر کوپك .

آزو { س. با : آزی .

آزوای { س. بیبان مرسیننك بر جنسی .

آزوت { س. [یونانیدن مستعار فر. Azote] کیم. اجسام بسیطه‌نك بریدر .

آزوق { آزوقلانمق وسائره. با : آزیق وسائره.

آزی { یننی یی چیکنه‌مکه مخصوص دوز و یاصی دیش که آغزك ایکی طرفنده آلتلی اوستلی اولور : آزی دیشی . || کمی آزی یه آلمق = سرکشلك ایتمك . [مجازاً انسان حقنده دخی مستعملدر.]

آزیتمق { ل. ١. چوق اوزامق، حددن زیاده بوی پیدا ایتمك . ٢. یولدن صاپمق، طغیان ایتمك .

آزیشدیرمق { فتع. تدریجاً شدتلندیرمك : غاوغایی آزیشدیردیلر .

آزیشمق { فل. ١. تدریجا آزمق، کسب شدت ایتمك : غاوغا آزیشدی. ٢. طوتیشمق، غاوغا ایتمك .

آزیق { یاخود آزوق، س. ١. بیه‌جك، یینتی، طعام، قوت، غدا. ٢. ذخیره، رزق، مأکولات.

آزیقلانمق { فل. ١. یمك، تغدی ایتمك . ٢. ذخیره تدارك ایتمك، قوت ایدنمك .

آزیقلی { ص. محتاجینه بیه‌جك ویرن. آج طویوران، مطعم، منعم .

آس { س. قاقم .

آس { سد. عر. نبا. مرسین آغاجی .

آسا { د. فا. [ترکیباتده تشبیه بیان ایدر.] کبی، مماثل: کل آسا: کل کبی .

آسادون { سد. عر. نبا. چوبان دودوکی .

آسان { ص. فا. قولای، سهل، یسیر .

آسانسور { س. [فر. As-cen-seur] بیوك و مرتفع ابنیه‌ده خلقی یوقاری چیقاروب آشاغی ایندیرمك ایچون ماکینه ایله چیقوب اینر حجره، مصعاد .

آسایش { س. فا. [«آسودن» فعلندن سمص.] ١. راحت، حضور. ٢. امنیت عمومیه، صلح و رفاه عمومی: حفظ آسایش. || آسایش پرور = امنیت وصلح عمومی‌یه خدمت ایدن. || آسایش پرورانه = امنیت عمومیه‌یه خدمت ایده‌جك صورتده .

آستار { س. [اسکی و شرق ترکجه‌ده آلت، تحت، زیر دیمك اولان «آست» دن.] ١. اثوابده یوزی تشکیل ایدن قماشك آلتنه یعنی ایچنه قاپلانان بز وسائره: آستاری یوزندن بهالی. ٢. صیوه‌و بویاوسائره آلتنه چکیریلن قبا قات. || مق. داخلی، خارجی آستار = خندقك ایکی یوزندن بهری .

آستارلامق { فتع. آستار چکیرمك .

آستارلق { ص. آستاره یارار (بز، صیوه، بویا وسائره).

آستارلی { ص. آستاری اولان، آستار چکیلمش .

آستان { س. فا. ١. اشیك، عتبه . ٢. درگاه، دربار، بارکاه .

آستانه { س. فا. اشیك، عتبه. ٢. پایتخت، مرکز سلطنت. [بو معنا ایله استانبوله

علم اولمشدر.] ٣. بيوك تكيه. مركز.

آستانه لى { س. ص. استانبوللى، شهرى.

آستين { س. فا. اثواب قوللى، يك، كم.

آسمان { س. فا. گوك، سما، سپهر، فلك.

آسمانى { ص. فا. ١. گوگه منسوب ومتعلق، سماوى: بلاى آسمانى ٢. كوك رنكنده، آچيق ماوى: آسمانى چنبر.

آسود { س. فا. راحت، حضور، راحتلانمه. استراحت. لس.

آسودگى { س. فا. راحت، حضور، استراحت، آسايش. لس.

آسوده { ص. فا. [«آسودن» فعلندن سمف.] راحتلانمش، مستريح. || آسوده خاطر = جمعيت خاطره مالك. || آسوده دل = گوگلى راحت. || آسوده نشين = راحت اوتوران.

آسيا { سخ: [يو. Ἀσία] ارضك قطعات خمسه سنك اك بيوكى. [آسياى وسطى، آسياى غربى، آسياى شمالى كبى تعبيرات غلط دكلدر، زيرا علملر هر لسانك ماليدر.]

آسيا س. فا. دكرمن. لس.

آسياب { س. فا. صو دكرمنى. لس.

آسيب { س. فا. بلا. مصيبت. آفت. لس.

آسيده { س. [عر: عصيده دن.] اورته سنه اتلى باميه دوكلمش پرنج ويا آرپه اونى بخو-

رندن عبارت عرب يمكى.

آسيه { صث. عر. نا. فصيلهٔ آسيه = مرسين آغاجى قبيلندن اشجار طاقمى.

آش { س. يمك، طعام: پيشمش آشه صوئوق صو قاتمق. || آش اوى = مطبخ. || آق آش، اكشى آش، بغداى آشى، سوتلى آش (غا: سوتلاج)، صارى آش، نازلى آش = يمك انواعى. || آش ييرمك (وغا: آش ارمك) = كبه قادين يمكدن تيتسينمك.

آشاغى { ص. ١. يوقارى مقابلى، سافل، تحتانى، زيرين: اوك آشاغى قاتى. ٢. اكسيك، نقصان، دون: بونك قيمتى آشاغيدر. ٣. آلچق، دون، بياغى، دكرسز: آشاغى آدم، آشاغى مال. = س. آشاغى طرف، آلت، مادون: بو تارلهنك آشاغيسى صولاقدر. = ظر. آلت، تحت، زير: برآشاغى بر يوقارى قوشمق؛ آشاغى ايتمك. || آشاغيده. آشاغيدن، آشاغى يه. || آشاغى آتمق = يبانه آتمق، اعتبار ايتمهمك. || آشاغى آلمق = دوشورمك، ييقمق. || آشاغى اورمق = طرح وتنزيل ايتمك. || باش آشاغى = ترسنه دونمش. || آشاغى دوشمك = سقوط ايتمك؛ طرح اولنمق. || آشاغى يوقارى = تقريباً، اكسيك زياده.

آشاغيلامق { فل. ١. ايتمك، دوشمك، تنزل ايتمك. ٢. قيمت واعتباردن دوشمك. بياغيلاشمق: بوغزته

يك آشاغيلادى. = فتـ. قدر واعتباردن دوشورمك.

آشاغيلى { ص. آشاغيسى اولان: آشاغيلى يوقاريلى يرى، او.

آشام { ص. فا. [ايچمك ديمك اولان «آشاميدن» فعلندن سمص. اولوب تركيباتده مستعملدر.] ايچن، ايچيجى، شارب: مى آشام = شراب ايچن.

آشتى { س. فا. باريشيقلق، صلح، مسالمت. لس.

آشجى { س. ١. بر خانه ويا قونافده يمك پيشيرمكله مكلف آدم، طباخ: اركك، قادين آشجى، فرنك آشجيسى، آشجى باشى، آشجى يماغى. ٢. مخصوص بردكانده يمك پيشيروب بدل مقابلنده خلقه يديرن وصاتان، عادى لوقنطهجى: آشجى دكانى.

آشجيلق { س. ١. آشجى صنعتى وحال وصفتى: آشجيلق ظن اولنديغى قدر قولاى بر صنعت دكلدر. ٢. يمك پيشن يرى، آشخانه، مطبخ، آش اوى.

آشخانه { س. آش اوى، مطبخ.

آشرمق { آشيرتمق وسائره. || با: آشيرمق وسائره.

آشفته { ص. فا. مفتون، شيدا، جيلديررجهسنه عاشق، مفتون. = ص. تر. آچيق مشربلى، اويناق، ناموسى مشكوك (قارى).

آشقين { ص. [«آشمق» دن] ١. گچكين، متجاوز. آشمش اولان: آلتمش ياشنى آشقيندر.

۲. حد یعنی تجاوز ایدن، متهور: آشقین طاشقین.

آشکار { صـ. فا. آچیق، میدانده، بللی، عیان، ظاهر. || آشکار ایتمك = میدانه چیقارمق، آچیقدن یاپمق. || آشکار اولمق، میدانه چیقمق، ظاهر وعیان اولمق. = حـ. آچیقدن، ظاهر وعیان اولەرق: آشکار سویلدی.

آشکارا { صـ. فا. عر. آشکار، ظاهر.

آشکاره { صـ. فا. آشکار لـه. = حـ. آشکار، آچیقدن. [حال اولەرق استعمالی زیاده در:] بن آشکاره سویلدم.

آشلاتمق { فتـ. و :

آشلامق { فتـ. [«آش» دن] تـ. یمك یدیرمك، اطعام ایتمك. — با: آشیلاتمق، آشیلامق.

آشلق { سـ. [«آش» دن] تق. یینتی، مأکولات، ارزاق، ذخیره. [چ: آشلیغ.]

آشلقجی { سـ. تق. ارزاق متعهدی. [چ: آشلیغجی.]

آشمق { مصـ: آشار. فتـ. ۱. بو. کسك برشیئك اوستندن چیقوب اوتەسنه ایتمك: طاغی آشمق. ۲. برحد فاصلی کچمك، آتلامق، عبور ایتمك: خندق، ایرماغی، دکیزی آشمق. || مجـ. حد معروفی کچمك، تجاوز ایتمك، چوق اولمق. || باشدن آشمق = پك زیاده کلمك، موجب عجز وبهت اولەجق درجەدە چوغالمق: ایشلرمز باشدن آشدی. = فلـ. (ارکك حیوان) دیشیسنه بینمك، چفتلشمك: آیغیر قیصراغه، بوغا اینکه آشدی.

آشمه { سـ. آشمق فعلی، عبور، تجاوز. = صـ. آشان، تجاوز ایدن: باشدن آشمه ایشلرمز واردر.

آشنا { صـ. فا. بیلدك، طانیدق، کندیسیله کوریشیلن، یبانجی ضدی. || مجـ. واقف، معلوماتلی، خبیر: ادبیات شرقیەیه آشنا بر آدم. — بو معنا ایله وصف ترکیبیه کیرر: کارآشنا = ایش بیلیر؛ لسان آشنا = برلسان اجنبیه واقف. = سـ. تر. عو. معهود، اسمی ذکر اولنمامق ایستنیلن شیئدن کنایه: آشنادن کتیردیلرمی؟ [بو حالده اشخاصه مخصوص اولمیوب اشیایەده اطلاق اولنور. — اصل فارسیده شینی ساکن ایکن، لساننزده غلط مشهور اولەرق مکسور اوقونوب، یالکز بو صوك معناده ساکن اولەرق زبانزددر.]

آشنالق { سـ. [فا. «آشنا» دن] ۱. معارفەیه دلالت ایدن سلام وتمنا کبی علامت. [التفاتدن خفیفدر.] || آشنالق ایتمك = سلام ویرمك، تمنا ایتمك، مرحبا دیمك: بکا آشنالق ایتمدی.

آشنایی { سـ. فا. [«آشنا» دن] ۱. بیلدکلك، معارفه. التفات. لـه.

آشنمق { آشندیرمق وسائره. با: آشینمق وسائره.

آشوب { سـ. فا. [«آشفتن» دن] قارغاشالق. — قاریشدیریجی وصف ترکیبیه کیرر: جهان آشوب = عالمی قاریشدیران. || پرآشوب = فساد له مملو.

آشوبگاه { وآشوبگه. سـ. فا. اغتشاش یری، قارغاشالق محلی.

آشوری { با: آشیری.

آشی { سـ. [«آشمق» دن] ۱. بر شیئدن آلنوب دیکر بر شیئه نقل اولنان ماده. ۲. چیچك علتنك ویا دیکر برعلتك اوکی آلنمق ایچون تلقیح اولنان ماده: اینك، چیچك آشیسی. ۳. یبانی ویا جنسی عادی آغاجه جنسنه قریب برایی آغاجدن اوریلان قلم ویا یاپراق آشیسی. || آشی قلمی = آغاجه آشیلانمغه مخصوص قلم.

آشیان { سـ. فا. قوش یوه‌سی. || مجـ. مسکن، اقامتگاه. — بو معنا ایله ترکیباتەده کیرر: فردوس آشیان = جنت مکان.

آشیانه { سـ. فا. آشیان مرادفیدر.

آشی بویاسی { سـ. دیوار بویا. مقدده مستعمل قیرمزی ویا صاری طوپراق.

آشیجی { سـ. ۱. چیچك آشیسی اوران، تلقیح جدری اوران طبیب ویاجراح. ۲. آغاج آشیلامق صنعتنی اجرا ایدن آدم.

آشیجیلق { سـ. ۱. چیچك آشیسی اوران طبیب ویا

جراحك حال وصفتی. ٢. آغاج آشیلایان آدمك صنعتی.

آشیرتمق { فتـ. [«آشمق» دن] ١. بر شیئی بر ارتفاعك اوستندن کچیرمك، اوته‌یه آتلاتمق. ٢. کچمك، صاوومق، تهلکه‌یی آتلامق. ٣. دفع ایتدیرمك، بشقه‌سی واسطه‌سیله اورته‌دن قالدیروب نابدید ایتمك. ٤. چالدیرمق، سرقت ایتدیرمك.

آشیرتمه { سـ. ١. آشیرتمق فعلی. { با: آشیرتمق. ٢. اکر بندی، قولان. ٣. یاشمغك اوست قاتی. = صـ. ١. چالینمش، مسروق. ٢. اوستندن آتیلان: آشیرتمه یاشمق.

آشیرلمق { فجـ. ١. یوکسك بر یرك اوستندن کچیرلمك: طاش دیوارك اوستندن آشیرلمق. ٢. آتلانمق، صاوولمق. ٣. دفع وتبعید ایدلمك. ٤. چالنمق، سرقت ایدلمك.

آشیرمق { فتـ. [«آشمق» دن] ١. یوکسك بر یرك اوستندن کچیرمك. ٢. آتلامق، کچیرمك، صاوومق: بو قضایی‌ده آشیردق. ٣. دفع وتبعید ایتمك. ٤. قاپوب کوتورمك. ٥. چالمق، سرقت ایتمك. ٦. حدی تجاوز ایتمك، چوق ایلری کیتمك.

آشیرمه { سـ. ١. آشیرمق فعلی. { با: آشیرمق. ٢. دیکر بر شیئك اوستندن آتیلان ویا باغلانان شیء. = صـ. چالینمش، مسروق.

آشیری { صـ. [«آشمق» دن. — آشری وآشوری‌ده یازیلیر.] ١. حددن متجاوز، پك زیاده اولان: آشیری درجه‌ده جسور. ٢. بر شیئك اوته‌سنده بولنان، ماوراده اولان: دکیز آشیری یر. ٣. برینی آتلایوب دیکرینی قوللانمغله واقع اولان، برر فاصله ایله وقوع بولان: کون آشیری = بر کون اولوب، بر کون اولمیان؛ او آشیری = بر اوه عائد اولوب برینه اولمیان. = حـ. ١. پك، چوق، زیاده، حددن افزون: آشیری حدتلندی. ٢. فاصله ایله، فاصله‌لی اوله‌رق: کون آشیری کلیور. = ظمـ. بر شیئك اوته‌سنده: دکیز آشیری اوتوریور. [چ: آشاری.]

آشیسز { صـ. ١. چیچك علتنه قارشی آشیلانمامش، تلقیح جدریسی اجرا اولنمامش: نه‌قدر آشیسز چوجقلر وار ایسه آشیلانملی. ٢. آشی اورلمامش (یبانی آغاج).

آشی طاشی { سـ. آشی بویاسنك معدنی، ازله‌مشی.

آشیق { صـ. [«آشمق» دن] بر شیئك اوزرینه آشوب چیقمش. = سـ. طوپوق کمیکی که اویونده قوللانیلوب بربری اوستنه قونور. — آشیق کمیکی دخی دیرلر. [اسکی املاسی: آشوق.] || آشیق آتمق = طوپوق کمیکیله اویون اوینامق؛ ومجـ. رقابته کیریشمك. || آشیغی پك، جفت اوتورمق = ایشی راست کلمك. || هب بر قویون آشیغی‌یز = جمله‌مز مساوی‌یز.

آشیقمق { فلـ. تمـ. عجله وشتاب ایتمك. — آشیقدیرمق = تعجیل ایتمك. [چ. آشوقاق، آشوقتورماق مستعملدر.]

آشیلاتمق { فتـ. ١. چیچك علتنه قارشی تلقیح جدری اوردیرمق، بالواسطه آشیلامق: چوجقلری آشیلاتدم. ٢. آغاجه آشی اوردیرمق: بادم آغاجنه قایصی آشیلاتدم.

آشیلامق { فتـ. [«آشی» دن] ١. چیچك علتنه قارشی آشی اورمق: بنم چوجقلرمی فلان طبیب آشیلادی. ٢. یبانی آغاجه آشی اورمق: آرمود قلمی آخلاطه آشیلاملی. ٣. (صو وسائر مشروباتی قیو ویا قارده) صوغوتمق: شربتی آشیلادیکزمی؟

آشیلامه { سـ. ١. آشیلامق فعلی. { با: آشیلامق. ٢. یکی آشیلانمش آغاج: باغده‌کی آشیلامه‌لری صولاملی. = صـ. ١. آشیلانمش (آغاج): بو کراز آغاجی آشیلامه‌میدر؟ ٢. بر قاب درونده قویویه ویا قاره قونوب صوغودلمش: آشیلامه صو.

آشیلانمق { فجـ. ١. چیچك علتنه قارشی آشی اورلمق، تلقیح جدریسی اجرا اولنمق: چوجقلرك جمله‌سی آشیلاندی. ٢. آغاجه آشی اورلمق: بو موسمده آغاج آشیلانماز. ٣. آشی ایله تلقیح اولنمش کبی تماسله ودیکر صورتله کچوب سرایت ایتمك: بو علت بزده آشیلانه‌جقدر.

آشیلی { صه. ۱. آشی اورلمش، تلقیح جدری عملیاتی اجرا اولنمش (آدم). ۲. ایی بر جنسدن قلم اورلمغله جنسی اصلاح اولنمش (آغاج).

آشیندیرمق { فته. سورته‌رك اویوب چقورلاتمق ویا اوستنده‌کی یازی و چیچك وسائره‌یی سیلوب حك وحذف ایتمك: کثرت تداول مسکوکاتی آشیندیرر. || برینك قپوسنی آشیندیرمق = چوق کیدوب کلمك، اوصاندیرمق.

آشینمق { فل. [«آش»دن] چوق سورتمکدن اویلوب چقورلانمق ویا اوستنده‌کی چیقنتیلر سیلنمك، یتمك: قیونك طاش بیلزیکی ایپدن آشینیر؛ آشینمش آقچه.

آشینمه { س. سورتمکدن یتوب قازلمق وسیلنمك حالی. = صه. سورتمکدن اویلمش ویا سیلنمش (شیء).

آصپور { س. بیان زغفرانی که قرمزی اولور. || مج. پك قرمزی بویا.

آصدیرمق { فته. ۱. یوکسك بر یره ایلیشدیرتوب صارقیتمق، تعلیق ایتدیرمك: بن اثوابمی چیوی‌یه آصدیرمام. ۲. آصمقله اعدام ایتدیرمك، صلب ایتدیرمك.

آصف { س. عر. [حضرت سلیمانك وزیرینك اسم خاصندن مستعاردر.] وزیر: آصف بی‌مدانی. — تشبیه صورتیله بعض ترکیباتده کیرر: وزیر آصف تدبیر، که بوتقدیرده اسم خاص معناسنی محافظه ایدر.

آصفانه { صه. فا. وزیره منسوب ومتعلق ویاشایسته اولان: حضور عالیء آصفانه‌لرینه.

آصفی { صه. عر. ث: آصفیه. وزیره متعلق: امر آصفی.

آصقی { س. [«آصمق» دن] ۱. باشلیجه کلین اوطه‌سنده سوس ایچون آصیلان شیئلر، پرده، زار، چیچك وسائره، طونانمه: آصقی آصمق. ۲. هدیه وپیشکش مقامنده یکی بنایه یا آرابه آتلرینه یاخود آدملره آصیلان قماش وسائره. ۳. آصلمغه مخصوص شیء، تعلیق اولنان ماده، آویزه. ۴. قوروتمق ویا محافظه اولنمق ایچون آصلمش میوه وسائره هونکی. ۵. پانتالونی اوموزدن آصیلی طوتمغه مخصوص باغ. ۶. باشه صاللاندیریلیر زنجیرلی مجوهرات. || مج. تعویق، تأخیر، امهال: ایشی آصقی‌یه قومق؛ مسئله آصقیده قالمق. || معم. بنانك آلتی ییقلوب دیرکلرله طوتدیرلمسی، بوشه واکریتی‌یه آلنمسی: اوی آصقی‌یه آلمق. || اد. مزایده ویا مناقصه پوصله‌سنك عائد اولدیغی دائره‌ده ویا بر محل عمومیده بر مدت معینه ایله آصیلی طورمسی: شو قدر غروشه آصقیده‌در.

آصقیجی { س. ۱. کلین اوطه‌لرینی آصقیلرله طوناتان آدم. ۲. پانتالون آصقیسی یاپان ویا صاتان آدم.

آصلمق { فمج. ۱. بریره ایلیشدیریلوب صارقیدلمق، تعلیق ایدلمك: فس چیوی‌یه آصلماز. ۲. صلب ایله اعدام اولنمق: حیدود آصیلیر. = فل. صارقمق، اوزانمق، اکلمك: پنجره‌دن آصلدی. || مج. اصرارله طلب ویا تکلیف ایتمك، صاریلوب براقمامق، یاپیشوب کیتمه‌مك.

آصلمه { س. آصلمق فعلی. || مج. اصرار وتمندله طلب وتکلیف، مسلط اولمش.

آصلیق { صه. آلت تناسلی ناقص اولوب تزوج وتناسله یارامیان (قاری)؛ رتقاء. = س. بونقصان طبیعی: آصلیق علتی.

آصمق { مض: آصار. فته. ۱. یوکسك بر یره ایلیشدیروب صارقیتمق، تعلیق ایتمك: اثوابی چیوی‌یه آصمالی. ۲. صلب اللاندیرمق. ۳. آصه‌رق اعدام ایتمك: آصوب کسمك. || مج. تعلیق وتعویق وتأخیر ایتمك. || قولاق آصمق = دیکله‌مك، سویلنیلن سوزی حسن تلقی ایدوب اونکله عمل ایتمك.

آصمه { س. آصمق فعلی. || : آصمق. = صه. آصلمش، آصیلی، آویخته: آصمه کوپری؛ آصمه کلید.

آصمه { س. ۱. چار طاقه آصلمش اوزوم آغاجی. ۲. علی‌الاطلاق اوزوم آغاجی. || مج. آصمه بودامق = مناسبتسز سوز سویلمك. || آصمه یاپراغی، طولمه یاپمغه یارایان اوزوم آغاجی یاپراغی.

آصمه قباغی { قباغك چارطاقه آلنان اوزون بر جنسی.

آصنتى { س. بر ايشك صكره‌يه ترك، تعليق، تعويق، تأخير: ايش آصنتيده قالدى .

آصى { س. تف. فائده، كار، تمتع، نفع. [چ. آسيغ.]

آصيجى { س. آصان، صلب ايدن آدم .

آصيلانمق { فل. تف. كار وتمتع ايتمك، فائده‌لنمك، مستفيد اولمق. [چ. آسيغلانماق.]

آصيله‌جق { ص. صلب اولنمغه مستحق، يك كوتى (آدم) .

آصيلى { ص. [«آصمق» دن] ١. آصلمش طوران. معلق، آويخته . ٢. صلب اولنمش، مصلوب .

آصيلى { ص. [« آصى» دن] تف. كارلى، مفيد، تمتعلى، نافع. [چ. آسيغليغ.]

آصيليش { س. آصلمق فعلى و طرز و صورتى. || مج. مصرانه طلب ويا تكليف، مسلط اوليش .

اطلاس { ياخود اطلس. س. [يو. "Ατλας"] جغرافيه خريطه‌لرى ويا بر فنه مخصوص اشكال ورسملر مجموعه‌سى. — نا : اطلس .

آطه { س. [اصلى: آداق، آداغ] هر طرفى صو ايله محاط قره پارچه‌سى، جزيره. || آطه چايى = اچيلمكده قوللانيلير و قورورسى دفع تعفن ايچون ياقيلير بر نبات. || آطه طاوشانى = مأنوس برجنس كوچك طاوشان. || ياريم آطه = يالكز بر طرفى قره‌يه بيتشيك آطه، شبه جزيره. || آطه‌لر دكيزى = آطه‌لرى چوق دكيز كه اصل تركجه‌ده «آزال» دينلير وبالتخصيص آناطولى ايله روم ايلى ويونان آره‌سنده‌كى جزاير بحرسفيد دكيزى . [Mer Égée] .

آطه‌لى { س. ص. آطه اهاليسندن اولان .

آطه‌مسى { ص. آطه‌يه بكزر. شبه جزيره حالنده: آطه‌مسى بر ير .

آغ { س. قفس شكلنده سيرك اوركو، شبكه. || اورومجك آغى = بو حيوانجغك سيكك آولامق ايچون قورديغى زار. || باليق آغى = صيد ماهى‌يه مخصوص آغلرك انواعى. || آغ آتمق، براقمق = باليق صيديچون آغى دكيزه القا ايتمك. قوللانمق.

آغا { س. [بيوك و باشلانمق ديك اولان «آغمق» دن] ١. بيوك، افندى. ٢. آمر، رئيس، بك : اولوسك آغاسى. ٣. اوقويوب يازمق بيلميلره افندى يرينه شرف عنوانيدر. ٤. اوشاغك حرمتليجه‌سى، كبار اوشاغى. || آق آغا = زنجى اولميان حرم آغاسى، بياض خادم. || آغا بك = بيوك برادر . || احتساب آغاسى = وقتيله شهر امينى. || اچ آغاسى = اسكى وزرانك ممتاز اوشاغى. || بلوك آغاسى = ژاندارمه يوز باشيسى. || حرم آغاسى = حرمه كيروب چيقان طواشى. || دابور آغاسى = ژاندارمه بيكباشيسى. || طبرق آغاسى = وقتيله حبسخانه مديرى. || قپو آغاسى = دائرۀ صدارت خدمه‌سندن بيرى. || آغا قپوسى = يكيچرى آغاسنك دائره‌سى. || قول آغاسى = يوز باشى ايله بيكباشى آره‌سنده بر رتبۀ مخصوصه‌يى حائز ضابط، كه صاغ و صول قول آغاسى اسملريله ايكى‌يه منقسم ايدى، اخيراً برى لغو اولندى. || دارالسعادة الشريفه آغاسى. || يكيچرى آغاسى = ملغا يكيچرى اوجاغنك باشى. [آغايان، آغاوات جمعلرى غلط در، قوللانلماملى. شرق تركلرى «آغاپه» صورتنده مؤنثيده قوللانيرلر.]

آغاچ { س. [«آغمق» دن] ١. بيوك وصاپ ودالرى سرت نبات، شجر، درخت : سروى آغاجى، چنار آغاجى. — ميوه‌لرك اسملرينه مضاف اولوب او ميوه‌لرى ويرن آغاجلره دلالت ايدر : الما، آرمود، كستانه آغاجى. ٢. كراسته، تخته، اودون، خشب : آغاجدن اسكمله. ٣. ديرك، ضيريق. || قره آغاج، قزيل آغاج، قان آغاجى وسائره تركيبلرينك جزء اوللرى صره‌سنده با. = ص. آغاجدن يعنى تخته واودوندن معمول، خشبى: آغاج تكنه .

آغاج چيلكى { س. چيلكه و دها زياده بوكورتلن ميوه‌سنه مشابه لكن اوندن بيوك كوزل رايحه‌لى بر ميوه‌در .

آغاج سوتلكنى { س. ن. سوتلكن .

آغاج شقايقى { س. بر شقايقنه مقابل اوله‌رق

كوچك بر آغاجده حاصل اولان شقايق چيچكى .

آغاجق { سـ. كوچك آغا . با. آغا .

آغاج قاقان { سـ. اكثريا آغا. جك قبوغنى غا. غالار اوزون غاغالى و قارغادن كوچورك بر قوش .

آغاج قاؤنى { سـ. ليمونه مشابه فقط دها بيوك وقبوغى پك قالين بر ميوه كه رچلى اولور .

آغاج قوردى { سـ. آغاجلرى دله‌رك ايچلر. نده ياشايان برجنس قورد .

آغاج لاله‌سى { سـ. لاله‌نك آ. غاجده يتيشن جنسى .

آغاجلق { ص. آغاجى چوق، اورمانسى (ير) : آغاجلق بر محل. == سـ. آغاجلرى حاوى كوچك ير، كوچك قورى: اوراده بر آغاجلق وار ايدى.

آغارتمق { فتـ. [«آق» دن] ١. بياضلاتمق. ٢. تميز. له‌مك، تطهير و تصفيه ايتمك. ٣. صولديرمق، رنكنى آتدير. مق. || مجـ. صاچ، صقالى آغارتمق = ١. اختيارلامق، چوق ياشامق. ٢. غائله وزحمتله عمر كچيرمك. || صقالى دكر. منده آغارتمق= تجربه ومعلومات كسب ايتمكسزين اختيارلامق. || يوز آغارتمق = آرقداشلرك وعمومك دخى حصه‌دار مباهات اوله‌جقلرى بر يارارلق ايتمك .

آغارتمه { سـ. قيومجيلرك قرار. مش كومشى اجزا ايله بياضلاتمه‌لرى معامله‌ء صناعيه‌سى.

آغارمق { مصـ: آغارير . فلـ. [«آق»دن] ١. آق اولمق، بياضلانمق. ٢. بيقانوب تميزلنمك. ٣. صولمق، رنكنى آتمق. ٤. صاچ و صقاله قير دوشمك، اختيارلامق. ٥. شفق سوكمك، طاك آتمق، صباح آچلمغه باشلامق: اورته‌لق آغاردى. ٦. اوزاقدن بللى اولمغه باشلامق، افقده آقسى كوز. يكيويرمك . ٧. صارارمق، بكز آتمق. || طوداق آغارمق= خسته وناتوان اولمقدن صارا. روب صولمق . || كوز آغارمق= چوق آغلامقدن و يا تجاوز سندن كوزده فر قالميوب عليل اولمق. || مجـ. يوز آغارمق = بر ايشك ايچندن يوز آق آلن آچيق چيقمق .

آغارمه { سـ. شفق، فجر، طاك .

آغاز { سـ. فا. باشلامه، بدأ، مباشرت : آغاز ايتمك = باشلامق .

آغالانمق { فلـ. آغالق طورينى طاقنوب آورت صاتمق .

آغالق { سـ. ١. آغا عنوان وحال وصفتى. ٢. مجـ. كرم، فضل، علو جناب. ٣. كبر، غرور، عظمت .

آغده { سـ. [عقيده صورتنده تلفظى غلطدر.] تجربه‌ده قاريشديريلوب تبخير ايتديريله‌رك قويولاشمش و لزوجت كسب ايتمش هر نوع شكر و بكمز و سائره، معجون . || آغده ياپيشديرمق = تندن تويلرى ويا باشدن كلى سوكمك ايچون معجون استعمال ايتمك .

آغده‌جى { سـ. شكر و بكمز وسائره‌دن معمول لزوجتلى شكرله ومعجون ياپان وصاتان آدم .

آغده‌لاشمق { فلـ. قويولا. شوب لزوجت پيدا ايتمك، آغده حالنه كلمك.

آغديرمق { فتـ. آتشده قاريشد. يروب تبخير ايده‌رك قويولاشديرمق، لزوجتلنديرمك.

آغر { ص. [«آغمق»دن] يكنى مقابلى وزنده چوق كان ويرندن زور قالقوب اويناديلان، ثقيل، كران : آغر يوك، آغر طاش. || مجـ. ١. كوچ، زور، زحمتلى: آغر ايش . ٢. پك اهميتلى و يا مسئوليتلى : آغر مسئله . ٣. بهالى، قيمتلى : آغر مال. ٤. يواش، متأنى، حركتى بطىء : آغر يورويش، آغر آدم. ٥. وقور، حيثيتى زياده محافظه ايدر، شايان حرمت: آغر آدم. ٦. وخيم، مخاطره‌لى : آغر خسته‌لق ، آغر هوا . ٧. تحمل اولنماز، كريه : آغر قوقو. ٨. صيقنديلى، ثقيل الروح : آغر آدم. ٩. طوقناقلى، كوجه كيدن : آغر سوز. ١٠. شيشمان، ملحم : آغروجود. ١١. قولاى حركت ايتمز، زور قيلدانير : آغر ديل. ١٢. آز ايشيدير، صاغرجه : قولاغى آغردر. || آغر باشلى = پك جدى، اهميت ووقار صاحبى. || الله آغر = اللدن چابق ايش

جیقماز، ایشی بطیء. || آغر یکلك = زور کورنمك. = حـ. ۱. یواش، بطائتله: آغر یورمك. — تکرارله آغر آغر دخی دینلور، یواش یواش دیمکدر. ۲. تحمل اولنمیه‌جق صورتده کوتی: آغر آغر بر شیء قوقویور. = سـ. ۱. ثقلت، آغرلق: آغرنجه = ثقلتنجه، وزنجه. ۲. وقار، تمکین: آغرنی طاقنمق. ۳. کوج، کوجنمه، انفعال: آغرمه کیتدی.

آغرشاق { سـ. ۱. ایپلیك اکرمکه مخصوص ایکینك آلت طرفنده منطار کبی تخته ویا کمیکدن معمول تکرلك. ۲. یووارلاق وتومسکمسی شیء: کیجه قندیلی آغرشاغی، چادر آغرشاغی (تپه‌سنده‌کی)، دیز آغرشاغی (دیز قپاغنك کمیکی). || طوموز آغرشاغی = برنوع بخور مریم کوکی.

آغرشاقلانمق { فل. ۱. آغرشاق کبی منطارمسی بر تومسك حاصل ایتمك: چیبان آغرشاقلاندی. ۲. شیشوب یووارلانمق: ممه آغرشاقلاندی.

آغرلاتمق { فتـ. ۱. ثقلتنی آرتدیرمق، دها کران ایتمك: یوکی آغرلاتمق. ۲. اکرام واعزاز ایته‌یرمك، حسن قبول ایتدیرمك.

آغرلاشدیرمق { فتـ. ۱. دها آغر ایتمك، ثقلتنی آرتدیرمق. ۲. اهمیت و وخامتنی آرتدیرمق. ۳. کوجلشدیرمك، دها زور ایتمك.

آغرلاشمق { فل. ۱. دها ثقیل وکران اولمق، ثقلتی آرتمق. ۲. کسب وخامت ایتمك، وخیم اولمق: خسته، خسته‌لق آغرلاشدی. ۳. وقار وتمکین پیدا ایتمك، دها کامل اولمق. ۴. فنا قوقمه باشلامق، بوزلمق: یمك آغرلاشدی.

آغرلامق { فتـ. اکرام و اعزاز ایتمك، حرمت ایتمك. = فل. ۱. یواشلامق، بطائت وتأنی پیدا ایتمك. ۲. تعفن ایدوب آغر قوقو آلمق.

آغرلانمق { فل. ثقیل و یا تمکینلی اولمق. = فجـ. اکرام اولنمق: آغرلانه‌جق مسافر یوزندن بللیدر.

آغرلق { سـ. ۱. ثقلت، وزنده آغر شیئك حالی. ۲. یواشلق، بطائت. ۳. وقار، تمکین. ۴. آغر شیئلرك مجموعی، اشیا، غلبه‌لك، احمال واثقال. ۵. کابینه ویریلن مهر معجل آقچه‌سی، کابین. ۶. کیجه اویقوده باصان کابوس: آغرلق باصمق.

آغرمق { آغرتمق وسائره. با: آغارمق وسائره.

آغری { سـ. [اصلی: آغریق، آغریغ.] بدنك بر یرنده طویلان اضطراب، وجع، الم، درد. [آجی و صیزی دن فرق واردر. با: آجی.] باش آغریسی، قارن، کوز آغریسی. || آغری طوتمق، قادین طوغوره‌جغی وقتکی آغریلره دوچار اولمق. || مجـ. ایلك کوز آغریسی = ۱. انسانك عمرنده برنجی دفعه اوله رق باشنه کلن وقعه ویا عشق وعلاقه، ایلك ابتلا. ۲. ایلك دنیایه کلن اولاد. || باش آغریسی = بیهوده غائله، صداع. || آغریسز باش = غائله‌سز آدم.

آغریتمق { فتـ. آغری‌یی موجب اولمق، وجع والم ویرمك. || مجـ. باش آغریتمق = تصدیع وازعاج ایتمك.

آغریلی { صـ. [اصلی: آغریقلی، آغریغلی.] آغریان، وجعلی.

آغریمق { فل. (بدنك برعضوی) بر وجع واله دوچار ومضطرب اولمق: باشم آغریور. [فاعلی دائما بدنك بر عضوی اولوب، شخص اولماز. وبناءً علیه متکلم ومخاطبدن تصریف اولنماز.]

آغریه { سـ. قویونلرك خسته‌لق موسمی.

آغز { یاخود آغیز. سـ. [«آغمق» دن] ۱. انسان وحیواناتك یوزلرینك آلت قسمنده اولوب یمك وسس چیقارمغه یارایان دلیك، فم، دهان. ۲. ایچی بوش قابلرك و سائر شیئلرك مدخلی، آچیق طرفی: تجره، دستی، فرون، مغاره آغزی. ۳. آلات جارحه‌نك کسکین طرفی: قلیچ، بیچاق آغزی. ۴. بعض آلتلرك اوجی، ایش کورن طرفی: آنا ختار، قلم آغزی. ۵. کیریله‌جك ویا چیقیله‌جك بر یرك مبدئی، مدخل، باش: یول آغزی. ۶. نهرك

دكيزه دوكلديكى يرى، منصب: چاى آغزى. ٧. كنـار، اوج : اوچورومـك آغزى. ٨. طار كچه جك يرى، كچيد، بوغاز. ٩. اسكله، يناشـه جق يرى. ١٠. حدود، سينور، ثغور. || مج. سوز، سـويلمش، لقردى: آغزى طاتلى. || آغز آتمق = تفاخر ايتمك. || آغز آچديرمق = سو-يلتمكه مجبور ايتمك، صيزلدى يه سببيت ويرمك. || آغز آچدير-مامق = سويلمكه فرصت ويرمه-مك. || آغز آچمامق = التزام سكوت ايتمك. || آغزى آچيق = شاشقين، آواناق. || آغز آرا-مق = طوغريدن طوغرى يه صور-مقسزين بر تقريبله سويلدوب فكرينى آكلامق. || آغز آغزه. ١. مطابق، اويغون، تام تامنه. ٢. طولو، لبا لب. || آغزه آلمق = ذكر و يا ذم وفصل ايتمك. || آغزه آلنماز = تفوه اولنه ميه جق قدر غليظ وآغر (سوز). || الدن آغزه = ثمرهٔ سعييله كچينير، سرمايه سز. || آغز اوتى = فاليه باروتى. || آغزه باقمق = ١. برينك سوزينه مفتون اولمق. ٢. سوزندن اصلا آيرلميوب اتباع ايتمك. || بر آغزدن = هب بردن، متفقاً. || آغزى بوزمق = شتم ايتمك، ناسزا سويلمك. || آغزى بو-زوق = غليظ كفر بازلقلر ايتمكى اعتياد ايدن. || آغزى بوش = سر صاقلايه ماز، بوش بوغاز. || آغزينى بيچاق آچماز = پك مكدر. || آغزى بيوك = ادعاسى چوق. || پارمغى آغزنده = متحير. || آغز پرسنكى = ورد زبان. || آغزى پك = كتوم. || آغزينى پوپرازه آچمق = اميدى بوش چيقوب خائب اولمق. || جان آغزه كلمك = هول ودهشته دوچار اولمق ويا صبر توكنمك. || خلق آغزى = متواتر سوز، شايعه. || درت يول آغزى = ايكى طريقك تقاطع ايتديكى محل. || دشمن آغزى. ١. افترا. ٢. قره خبر. ٣. دشمن حدودى. || آغزدن = يازى ايله اولميه رق، سوزله، شفاهاً. || آغزه دوشمك = تواترات وشايعاته مبنى عليه اولمق. || آغزدن دوكلمك = سوزك يالان اولديغى بللى اولمق. || آغزنده ديلى يوق، آغزى وار ديلى يوق = سكوتى و حليم، مظلوم. || آغزسز = حليم وسكوتى. || آغز صاتمق = آتوب طوتمق، تفاخر ايتمك. || آغز صويى = صاليه. || آغزك صوينى آقيتمق = ايمرنديرمك. || طاوشان آغزى = بر رنك مخصوص. || آغز طوتمق = سكوته مجبور ايتمك، سويلتمه مك. || آغز طولوسى = آچيقدن، بيپروا. || آغز غلبه لكى = بوش كورلدى. || آغز قپامق = اختيار سكوت ايتمك. || آغزى قره = منافق. || قورد آغزى = صنديق كوشه لرنده كى كبى بربرينه كچن طوغرامه. || آغزله قوش طوتمق = فوق مايتصور جهد ايتمك. || آغز قوللانمق = ادارهٔ لسان ايتمك. || آغزى كوشك = بوش بوغاز. || ياورى آغزى = پارلاق پنبه رنك. || آغزى يوق = بيكناه، ساكن. || يومشاق آغزلى = قولاى كم آلير (حيوان).

آغز ١ { ياخود آغيز. س. ١. يكى طوغران حيوانك ايلك سـودى، سوت باشى، لبا. ٢. بال وياغك قايماغى زبده سى. [بو ايكى ماده نك چ. املاسى آغوز در.]

آغزلق { س. ١. سيغاره طا. قيلوب ايچيلن زيوا. نه لى آلت. ٢. نفسله چالينان آلات موسيقيه نك آغزه كلن پارچه سى كه اكثريا ويده ليدر. ٣. يمش كوفه لرينك اوزرينه قونيلان دال وياپراقلر.

آغستوس { س. [رومانك برنجى ايمپراطورى اسمندن مأخوذدر: Augustus.] تقويم رومى شهور شمسيه سنك اساساً آلتنجيسى وآوروپاليلرك شمديكى حساب سقيمه كوره طقوزنجى آيدر. آسياده سريانيجه دن مأخوذ اوله رق (آب) ديرلر. || آغستوس بوجكى = بو آيده چوق اوتن جرلاق بوجكى؛ ومج. چوق سويلين كوه زه آدم.

آغشته { ص. فا. عر. بولاشمش: آغشتهٔ خون وخاك = قانه وطوپراغه بولاشمش.

آغل { آغللانمق وسائره. با: آغيل وسائره.

آغلاتمق { فتـ. برينى جانى آچيه رق آغلامغه مجبور ايتمك. آغلامسنه سبب اولمق:

چوجغی آغلاتمایلك. || مج. چوق تأثیر ایتمك. || آثار آغلاتمق = چوق ستم ایتمك.

آغلاشمق { فش. برلکده آغلامق، بربرینی آغلاتمق: بر قاچ قادین آغلاشمغه باشلادیلر. = فل. تشکی وتظلم ایتمك، برینك ستمندن ویا کندی حالندن شکایت ایتمك.

آغلامسامق { فل. آغلار کبی اولمق، یالاندن آغلامق، تباکی ایتمك.

آغلامسیق { صه. دائما آغلار کبی طوران ویا سویلین.

آغلامش { صه. دائما شکایت ایدوب آغلار کبی لقردی ایدن.

آغلامق { فل. ۱. کولمه نك ضدی اولان فعل معلومی اجرا ایتمك، کوز یاشی دوکه‌رك سسله ویا سسسز بکا وگریه ایتمك. ۲. یاس و ماتم ایتمك، اولویه آغلامق. ۳. تظلم وشکایت ایتمك. ٤. یالواره‌رق ایستمك، تضرع ونیاز ایتمك. || آنا آغلامق = چوق زحمت واذیت چکمك، پك مضطرب اولمق.

آغلامه { سه. آغلامق فعلی، بکاء، گریه.

آغلاییش { سه. اغلامق فعلی و طرز وصورتی: بر آغلاییش آغلادی که.

آغلاییق { صه. دائما اغلار کبی طوران و حالندن متشکی اولان، آغلامش (آدم).

آغمق { مضـ: آغار. فل. ۱. یوقاری قالقمق، یوکسلمك، یوقاری‌یه میل ایتمك: قیلدن آغار ترازوی محبت. ۱. تبخر وتصعد ایتمك، بخار اولوب یوقاری قالقمق.

آغمه { سه. [«آغمق» دن] ۱. کوکب. ۲. شهاب.

آغمق { وآغلق. بلا: آغیلق، آغیمق.

آغو { سه. زهر، سم. ور. || آغو آغاجی = زقوم آغاجی، که ایکی نوع اولوب، برینه آق، ودیکرینه قره آغودینور. || آغو اوتی = بالدیران.

آغو { حد. اوفاق چوجقلری اویالاندیرمغه مخصوص برخطاب تلطیف اولوب، آغوجق دخی دیرلر.

آغوش { سه. فا. قوجاق: بر والده‌نك آغوش شفقتی. || دراغوش ایتمك = قوجاقلامق. || هم آغوش = قوجاق قوجاغه صارلمش.

آغیر { آغیرلانمـق، آغیرلق و سائره. بلا: آغر وسائره.

آغیز { آغیزلق. بلا: آغز و سائره.

آغیل { یاخود آغل. سه. قویون وسائر حیواناته مخصوص اوسـی آچیق واطرافی جیت وچالی چرپی ایله محاط دائره، ماندره. [حرلی وآولی ایله مناسبتی یوقدر.] || آی آغیلی، آیك هاله‌سی، خرمن ماه.

آغیلانمق { فل. ۱. (سوری) آغیله کیرمك. ۲. (سوری) طوپلانوب طوب طورمق، ویا (خرکلـه) او حالده مدافعه ایتمك. ۳. (آی) هاله پیدا ایتمك.

آغیلمق { آغیمق. فل. یره تپه لنمك. ور. [چ: آغنامق.] یاتوب حیوان کبی

آغیم { آخیم. سه. آیاغك طوپوق جهتنده‌کی بوینی.

آغیلی { آخیلی. صه. بوینی یوکسك (آیاق).

آفات { سش. جم. عر. [فد: «آفت»] مصائب، بلالر: آفات سمائیه، فلکه اسنادی معتاد اولان بیوك داهیه‌لر.

آفاتلانمق { فت. [عر. «آفت» دن] صبرینی توکتمك، بیقرار ایتمك. عو.

آفاتلامق { فل. ۱. گورلدی پاتیر دی ایتمك، قیامتی قوپارمق. ۲. ایستمیه‌رك مهم برسر افشا ایتمك، آغزدن قاچیرمق. ۳. آغزینی بوزمق، سوکوب صایمق. عو.

آفاجان { صه. [«آفت جان» دن غل.] پك یاراماز وتك طورماز (چوجق).

آفاق { سذ. جم. عر. فد: افق. با: افق.

آفاقگیر { صه. [عر. آفاق، فا. گرفتن.] افقلری طوتمش، عالمه یایلمش، شایع.

آفاقی { صه. [عر. آفاق اسم جمعنه یای نسبت الحاقیله تشکیل اولنمش غلط تعبیردر.] هوایی، لزومسز واهمیتسز (سوز).

آفت { سش. عر. جم: آفات. بلا، داهیه. مصیبت. || مج. عشقنه ابتلا بر مصیبت عد اولنان کوزل، دلبر: آفت جان آفت دوران، آفت جهان. [بو ایکنجی معنایه جمعی کلمز.]

آفتاب { س. فا. کونش، شمس. || مج. پك کوزل شخص، پك پارلاق چهره.

آفت‌زده { س. ص. فا. جم: آفت‌زدگان. [عر. آفة، فا. زدن] بر مصیبته وعلی‌الخصوص حریق وزلزله کبی بر داهیه‌یه اوغرامش، مصاب: حریق آفتزدکانته اعانه طوپلامق.

آفریده { ص. فا. [«آفریدن» فعلندن سمف.] یارادلمش، مخلوق: فرد آفریده = هیچ کیمسه.

آفرین { حد. تحسین وتقدیر مقامنده مستعملدر: آفرین سکا! آفرین همتنه! — بعضاً ده استهزا طریقیله تکدیر مقامنده قوللانیلیر. || آفرین آلمق = مظهر تحسین اولمق.

آفرین { ص. فا. [اصل «آفریدن» فعلندن صیغهٔ امر اولوب صتر. تشکیلنه کیرر] یارادان، خالق: جهان آفرین = دنیایی یارادن. || آفرین خوان = آفرین اوقویان، تقدیر وتحسین ایدن؛ آفرین خوان اولمق = تقدیر وتحسین ایتمك.

آفرینش { س. فا. یاراتمه، خلقت. لس.

آفریننده { ص. فا. یارادان، خالق. لس.

آفوروز { س. [ر. Ἀφορίζω] برخرستیانك کلیسایه عدم قبولیله دیندن خارج عد اولنمسی. — آفوروز ایتمك، آفوروز اوقومق، آفوروز اولمق.

آفوروزلامق { فت. آفوروز ایتمك. کلیسایه قبول ایتمه‌مك.

آفیون { س. [لا. Opium] خشخاش سودینك تصلب ایتمسندن عبارت برمادهٔ منومه؛ آفیون تریاکیسی = آفیون یوتمغی تریاکیلك ایتمش آدم. || آفیون روحی = لاودانوم تعبیر اولنان آفیونلی اجزا.

آق { ص. بیاض، ابیض، سفید: آق آقچه قره کون ایچوندر. || مج. تمیز، پاك، لکه‌سز. || آق آش = طاوق کوکسی. || آق آغا = زنجی اولمیان خادم. || آق آقچه = کومش سکه. || آق پاك، تمیز. || آق جکر = تنفسه یارایان جکر، رئه. کبد دیمك اولان قره جکر مقابلی. || آق صقال = اختیار، کویك ویا قبیله‌نك باشی. || آق صو = کوزه عارض بر خسته‌لق. || آق یوز = ناموس، عفت: یوزم آق آلنم آچیقدر. == س. ۱. آقلق، بیاضلق: آق آق قره‌سی قره. ۲. بیاض لکه: کوزه آق دوشمك. || صقال آق = اختیاراق. || آق ایله قره‌یی سچمك = چوق زحمت چکمك. || کوز آقی = کوزك بیاض قسمی. || یومورطه آقی = یمورطه‌نك بیاض قسمی. || یوز آقی = ناموس، آبرو، موفقیت.

آقا { ایران ترکلری یننده «آغا» یرینه مستعمل اولوب. آنجق اوراده علمایه دخی اطلاق اولنور.

آق آصمه { س. چارطاقه صارلیر برجنس بیاض کل.

آق آغاج { س. قاین آغاجی انواعندن کراسته‌لك برآغاجدر.

آقادمیا { س. [یو. Ἀκαδημία، فر. Académie] علوم و فنون انجمنی.

آقار { ص. دائما آقان، جاری، روان: آقار صو = ماء جاری؛ آقار یاره = دائما جراحت آقان جریحه.

آقاسیا { س. دیکنلی ودیکنسز، چیچکلی وچیچکسز انواع کثیره‌سی اولان برجنس آغاج.

آق ابلغین { س. میوه‌سی دوه‌لر و قبوغی دباغتده قوللانیلیر بر آغاج که اکثریا قوملق یرلرده اولور.

آق بابا { س. تپه‌سی تویسز و بیاض وبوینده قباجه تویلردن کردانلغی اولان بر جنس ییرتیجی قوش، نسر، کرکنز.

آق بالیق { س. کفاله مشابه بر جنس کول بالیغی.

آق بکك { س. کوز بیگنه عارض اولان برعلت. (Albugo).

آق پلین { س. فصیلهٔ مرکبه‌دن آجی بر نبات.

آقتارمق { مص: آقتاریر. فت. ۱. بر یردن ویا

بر قابدن دیکرینه نقل ایتمك، طاشیمق. دورایتمك. ۲. آرایه‌رق آلت اوست ایتمك. ۳. آلتنی اوستنه کتیرمك: طامك کره‌میتلرینی آقتارمق. || مز. (تارله‌یی) آلتی اوستنه کله‌جك صورتده بلله‌مك.

آقتارمه (س. ۱. حموله‌نك بر یردن بر یره ویا قره‌یه ایندیرلمکسزین بر کمیدن دیکرینه نقلی. ۲. طام کره‌میتلرینك آلت اوست ایدیله‌رك یکیدن تنظیمی.

آقتریس (س. [فر. Actrice] تیاترو اویونجی قیزی. («آقتور» ك مؤنثیدر.)

آقتمق (یاخود آقیتمق. فت. آقمسنه سبب اولمق، جریان ایتدیرمك، اساله ایتمك. || کوز یاشی آقتمق = آغلاتمق.

آقتمه (س. آتك آلنندن برونه طوغری اوزانان بیاض ویا پنبه لکه، صباح‌الخیر. || ادرنه طرفلرنده کوزله‌مه‌یه آقتمه دیرلر.

آقتور (س. [فر. Acteur] تیاتروارکك اویونجیسی.

آقی (س. کوتوری ایش ایچون ویریلن اجرت، ال امکی.

آق جگر (س. تنفسه و تصفیهٔ دم ایله حیاته مدار اولان عضو مهم، رئه. [قره جگر دینان کبده قارشی بویله تسمیه اولنور.]

آقچه (ص. بیاضمسی، بیاضجه، آقراق، آقسی.

آقچه (س. ۱. وقتیله متداول بولنمش بر کوچك کومش سکه، پول. ۲. نقد، پاره، زنکینلك. || آق آقچه = کومش مسکوکات. || اوفق آقچه = بوزوق پاره. || آقچه ایتمز، بر آقچه = پك دکرسز. || آقچه تخته‌سی = صرافلرك پاره صایدقلری کنارلی وبر طرفی طار وآچیق تخته. || بر کیسه آقچه = بشیوز غروش مبلغ. || آقچه کیسه‌سی = پاره کیسه‌سی.

آقچه آغاج (س. بر جنس اورمان آغاجی.

آقچه سزلك (س. پاره‌سزلق، زوکورتلك.

آقچیل (ص. بیاضه مائل، بیاضمتراق.

آق خردال (س. خرداله مشابه بیاض دانه‌لی بر حبه که معالجه‌ده مستعملدر.

آق خشخاش (س. شروبی یاپیلیر بر نوع خشخاش [فر. Diacode].

آق دیکن (س. اثماری مسهل دیکنلی بر نبات.

آقساتمق (فت. طوپال ایتمك. || مج. نقصان براقمق، بیتیرمه‌مك.

آقساق (ص. طوپال، اعرج، لنك. [بو تعبیر «طوپال» دن دها عمومی، دها اسکی ودها اساسلیدر.]

آقساقلق (س. طوپاللق، عرج.

آقسامق (فل. [اصلی اغسامق اولوب «آغمق» دن.] بر آیاغك قیصه ویا معلول اولمسندن سکه‌رك یوریمك، طوپاللامق. || مج. ناقص وناتمام قالمق، ایلریله‌مه‌مك، ای کیتمه‌مك.

آق سکود (س. سکود آغاجنك بر نوعی.

آق سلمن (س. کیم. جیوه ایله قلوردن مرکب خاصهٔ سمیه‌سی زیاده بر طوز.

آقسیون (س. [فر. Action] شرکت و تجارت حصه‌سی، سهم. [مقابلی اولدیغیچون لزومسزدر. هله حصه‌دار معناسیله «آقسیونر» استعمالی پك عبثدر.]

آقشام (س. [تر. آق، فا. شام. آخشام یازماملی.] ۱. غروب شمس وقتی، مساء، شام: اقشام اولیور. ۲. غروب شمس ایله یاتیله‌جق وقت آره‌سنده‌کی زمان: آقشام کچ وقته قدر اوتوردق || اقشام اولمق = کوندوز کچوب کیجه تقرب ایتمك. || آقشام اوزری، آقشام اوستی = آقشام وقتنه قریب. || آقشام ایتمك = کونی کچیرمك. || آقشاملر خیر اوله، اقشام شریفلرکز خیر اولسون = تحیه والتفات تعبیری. || آقشام کونی = کونك اوکله‌دن صکره‌کی قسمی. || اقشام نمازی = صلوة عشا. || اقشام یمکی = اقشام ویا اوندن صکره ینن یمك، عشا. == ظر. ۱. غروب شمس وقتنده یاخود اوندن صکره: هر اقشام کلیور. ۲. اوکمزده‌کی اقشام وقتی: اقشام بزه کلیر میسکز؟ ۳. دونکی اقشام وقتی: اقشام نره‌ده ایدیکز؟ || صباح اقشام = هر صباح هر اقشام، علی‌الدوام.

آقشامجی (ص. ۱. اقشام ارکن یاتان. ۲. هر اقشام مقنن صورتده عشرته دوام ایدن.

آقشاملاتمق { فتـ. آقشامه ایر- دیرمك آقشامه قدر اویالامق .

آقشاملامق { فل. ١. بتون کونی بر ایشده ویا بر محلده کچیروب آقشامه ایرمك. ٢. آقشام وقتی بر یرده قالمق، آقشامی اوراده کچیرمك.

آقشاملاین { ظر. آقشام وقتی .

آقشاملق { صـ. آقشامه مخصوص: بو آقشاملق یمکمز واردر؛ دها بر آقشاملق کمور قالدی .

آقشاملی { صـ. هر آقشام بر ایشه دوام ایدن. || آقشاملی صباحلی = علی الدوام.

آق صقال { سـ. کوی اختیاری، قوجه باشی .

آق صو { سـ. کوزلره عارض اولور بر مرض.

آقصرمق { آقصریق اصلی: آکصرمق ، آکصریق. بونلره باق .

آقطار { سـ. [عر. « عطار » دن غلط ایسه ده محل استعمالیده بسبتون بشقه اولدیغندن، بومعنی ایچون بواملانك محافظه‌سی اقتضا ایدر.] محله آره‌لرنده ایکنه ایپلیك کبی اوفق تفك شیلر صاتان دکانجی : آقطار دکانی .

آق طاوشان { سـ. بر جنس چول صیچانی، یربوع .

آق عنبر { سـ. عنبرك بیاض جنسی .

آق کفال { سـ. کفال بالیغنه مشابه بر جنس بالیتی .

آق کوڭلك { سـ. آردیچ آغاجندن طوپلانان بر ضمغ .

آقلامق { فتـ. ١. آغارتمق، بیاضلاتمق تبییض ایتمك. ٢. بربیاض نشان قومق، بیاضله نشانلامق. ٣. پاك ایتمك، تمیزه چیقارمق، یوزینی آغارتمق.

آقلق { سـ. ١. بیاضلق، بیاض رنك. ٢. دوزکون . || یوز آقلغی = لکه‌سزلك، ناموس، عفت .

آقلی { صـ. بیاضی اولان، بیاض لکه‌لی ویا چیزکیلی : آقلی قره‌لی = بیاض وسیاه اوله‌رق آلاجه .

آقمق { مضـ : آقار. فل. ١. مایع شیء بولندیغی یردن آشاغی‌یه طوغری حرکت ایتمك ، جریان، سیلان ایتمك : صو آقیور. ٢. صیزمق ، ترشح ایتمك : بو دستیدن صو آقیور. ٣. (قاب) ایچنده‌کی مایعی ترشح ایتدیرمك، طاملاتمق : بو دستی آقیور؛ بورنم آقیور. ٤. صویك اوستنده یوزر کبی قایوب کیتمك : قایق اوکمزدن آقوب کچدی. ٥. قیندن، ظرفندن صییریلوب چیقمق : قیلیچ قیندندن، ییلان قوووغندن آقمق. ٦. قماش دیکیش یرندن چوزیلوب آیرلمق، ییپرامق : بو قماش آقیور. || آغزك صویی آقمق = ایمرنمك. || کوز آقمق = کور اولمق. || نور آقمق = پك پارلاق اولمق. || یاش آقمق = آغلامق .

آقمه { سـ. ١. آقمق فعلی. جریان، سیلان. ٢. شهاب .

آقندی { یاخود آقینتی. سـ. ١. برجسم مایعك متمادیاً حرکتی، سیلان ٢. نهر ویا دکیز صوینك برطرفه طوغری جریانی : بوغاز ایچی آقندیسی. [عکسنه آنافور دیرلر.] ٣. بعض امراضده برمنفذدن جراحت جریانی، سیلان مخاطی . || آقندی بورنی = آقندی‌یه معروض بورن . || آقندی‌یه کورك چکمك = اولمیه‌جق برایشه چالیشمق، نافله یورلمق .

آقورده { سـ. [یتا. Accordo] پیانو وسائر آلات موسیقیه دوزنی. لـ. [دوزن دیملی.]

آقورده‌جی { سـ. پیانو وسائر آلات موسیقیه‌یه دوزن ویرن اوسته، دوزنجی.

آقونیت { سـ. [فر. Aconite] نبا. قورد بوغان دینلن نبات که عصاره‌سندن آقونیتین دینلن بر مادهٔ سمیه چیقار .

آقونیتین { سـ. [فر. Aconitine] صـ. قورد بوغان دینلن نباتدن چیقان بر مادهٔ سمیه .

آقیا { سـ. لوفر آزمانی دینان ایری بر نوع بالیق .

آقیجی { صـ. آقان، جاری، روان .

آقین { سـ. [« آقمق » دن] ١. آقارجه‌سنه شدتلی و کثرتلی حرکت ویا هجوم. ٢. چاپول وتالان ایچون دشمن

ملكنه تجاوز وهجوم : آقين ايتمك. || آقين آقين = كروه، كروه، بربريني متعاقب وغلبه لكله، فوجا فوج .

آقينجى { س . دشمن ملكنه چاپول ايچون هجوم ايدن سوارى عسكرى .

آقينجيلق { س . دشمن ملكنه چاپول ايچون هجوم ايدن عسكر وباشيبوزوقلرك حال وصفتى وبو طرزده‌كى اصول حرب وتخريب : آقينجيلق ايتمك.

آك { س . ١. بين، دماغ. ٢. فكر، ذهن . ٣. ذكا، فطنت. ٤. خاطر، حافظه. [هر نه قدر بوكون بزجه متروك ايسه‌ده، ذاتاً مشتقاتى ده مستعمل اولمغله. احيا واستعمالى الزم كوزل بر لغت اساسيه‌در.]

آكا { و دها طوغريسى اوكا. ض . «اوْ» ضمير غائب واسم اشارتك مفعول اليهيدر : آكا (اوكا) سويلدم. [ضرورت وزن ايچون «آكه» صورتنده ده يازارلر.]

آكارى { ح. اوته‌يان. || آكارى بكرى = اوته برى. مر.

آكاه { و آكه ص . فا. ١. معلوماتلى، خبير، واقف : بو سره آكاه ميسك؛ بن بوايشدن آكاه دكلدم. ٢. اويانيق، متيقظ، بصيرتلى. — بو ايكنجى معنا ايله وصف تركيبى دخى تشكيل ايدر : دل آكاه = قلبى متيقظ؛ آكه ضمير = كذا.

آكاهى { و آكهى. س. فا. ١. معلومات، وقوف، خبردارلق. ٢. اويانيقلق، تيقظ، بصيرت .

آكديرمق { فتـ. [«آك» دن] ١. برينك خاطرينه كتيرمك، درخاطر ايتديرمك. ٢. بر شيئى خاطره كتيرتمك، اونوتديرمامق، اخطار ايتمك : كنديكى خيرله آكديرـ. ٣. مشبه بهى خاطره كتيره‌جك صورتده چوق بكزه‌مك : محشرى آكديرير بر ازدحام. [لسان تكلمده مفعول به يرينه مفعول اليه ايله قوللانيلور، مثلا : بوقماش اوكا آكديريور، دينير.]

آكرمق { و آكرتمق. لـ : آكيرمق، آكيرتمق.

آكسالامق { و آكسيلامق. مض : آكسالار. فتـ. تقليد ايتمك، برينك تقليدينى يابه‌رق كنديسيله اكلنمك. = فل. صويتاريلق ومسخره‌لك ايتمك. مر.

آكسز { و آكسزين. ح. [«آك» دن. بناءً عليه آنسز يازماملى] خاطرده يوغيكن، على الغفله، بغتةً، ارتجالاً، بالبداهه. || آپ آكسز، آپ آكسزين = بسبتون غفلت اوزره ايكن، اصلا خاطرده يوغيكن .

آكصيرتمق { فتـ. آكصيرمغى موجب اولمق، عطسه‌يى جلب ايتمك، آقصيرتمق : بو انفيه آكصيرتميور .

آكصيرديجى { ص. آكصيرمغى موجب اولان، عطسه ويرن .

آكصيرمق { مض : آكصيرير، فتـ. [«آك» دن. غا: آقصيرمق.] بيندن كليركبى كورين اوكسوروكه بكزر بر شيئى بروندن چيقارمق، عطسه اورمق .

آكصيريق { س . [غا: آقصيريق.] بروندن كلن اوكسوروكه مشابه برحال، عطسه .

آكل { ص. عر. ث: آكله. جـ: اكله. [«اكل» دن سف.] يين، ييجى. [جمعى دها مستعملدر.] || تا. حيواناتى يدكلرى شيئه كوره صنفه تقسيمه يارار : آكل البشر = انسان اتى يين (آدم)؛ آكل الجراد = چكركه ايله بسلنن؛ آكل السمك = باليقله بسلنن؛ آكل اللحم = اتله بسلنن؛ آكل النبات = اوتله بسلنن؛ آكل الهوام = حشراتله بسلنن (حيوان). — حيوان آكل اللحم، حيوانات آكلة اللحم دينيلير .

آكلاتديرمق { فتـ. بالواسطه افهام ايتمك، برينه بر بشقه‌سنك توسطيله بر شيئى معلوم ايتديرمك .

آكلاتمق { مض : آكلادير. فتـ. ١. افهام، تفهيم ايتمك، آكلايه‌جق صورتده افاده ايتمك : بو آدمه مقصدمى آكلاتمغه چاليشيورم. ٢. اوكرتمك، تعليم، تدريس ايتمك : درس آكلاديور. ٣. صراحةً سويلميه‌رك رمز وايما ايله اشراب ايتمك : بن يارين كنايه جكمى آكلاديركبى اولدم .

آڭلادلمق { فجـ. افهام ايد- لك، بيلديرلك، ذهنه القا اولنمق : بو ايش بڭا بويله آڭلادلمدی .

آڭلادیش { سـ. افهام، تفهيم، افاده : آڭلا- دیشه گوره فتوی ويريلير .

آڭلاشلمق { فجـ. منفهم و معلوم اولمق، عقل ايرديرلك : ايشك حقيقتی آڭلاشيله‌مدی . [«آڭلانمق» يرينه چكمشدر.]

آڭلاشمق { فشـ. ١. بربرينك مقصدينی آڭلا- مق : طورك برآز آڭلاشه‌لم. ٢. موافقت حاصل ايتمك، اوز- لاشمق : بو ايشده آڭلاشه- میه‌جق ميز؟

آڭلامق { مضـ : آڭلار. فتـ. [«آڭ» دن] ١. عقل ايرديرمك، درك ايتمك، ذهن آلمق : بو سوزك معناسنی آڭلايه‌مدم. ٢. تحقيق ايتمك، اوكرنمك : واپورك نه وقت كله- جكنی آڭلاده گل. ٣. طويمق، سزمك، حس ايتمك، فرقنه وارمق : خصمك ستمن آڭلا- مامق خصمه ستمدر. ٤. بيلمك، واقف وآگاه اولمق : ايش آڭلار آدم. || سوز آڭلامق = فراستلی ومنصف اولمق؛ سوز آڭلايان بری كلسين = سوز آڭلايان يوق می؟ مقصدمی آڭلاده‌ميورم .

آڭلانمق { فجـ. آڭلاشلمق، منفهم ومعلوم او لمق. [بوكون متروك حكمنده اولوب «آڭلاشلمق» فعلی يرينی طوتمشدر.]

آڭلايش { سـ. ١. فهم اد- راك، عقل اير- ديرمه : بنم آڭلايشه گوره . ٢. ذكاوت، فراست، انتقال : بو آدمك آڭلايشی يوقدر.

آڭلايشلی { صـ. فراستلی، ذكی، فطين، هر شيئه عقل ايرديرر، سريع الانتقال .

آڭلمق { فجـ. ١. خاطره كتير- لك، تخطر ايدلمك. ٢. ذكر اولنمق، قاله آلنمق.

آكله { سـ. عر. [«اكل» دن سفـ. ذ.] طـ. طوتديغی عضوی ييترن كوتی بر ياره، ينيرجه .

آكمق { فتـ. مضـ : آكار. [«آڭ» دن] ١. خا- طره كتيرمك، تخطر، ياد ايتمك : او كونلری آكيور ميسك؟ ٢. آغزه آلمق، قاله كتيرمك، ذكر ايتمك : اونك آدينی آكما .

آگه { وآگهی. پا : آگاه، آگاهی .

آگيرتمق { فتـ. (اشكی) باغرتمق، آگيرمغه تشويق ايتمك. || مجـ. (غليظ وكريه الصوت برآدمی) باغرتمق .

آگيرمق { فلـ. [«آڭ» دن] (اشك واوكا مشابه حيوان) كريه صوت ايله كگز- ندن باغرمق. || مجـ. صوت كريهله مركب كبی باغرمق .

آگيز { سـ. اكين بيچلدكدن صكره يرده كوكه بيتشيك قالان صمان اوجلری.

آل { صـ. ١. قويو و پارلاق پنبه : آل چوخه. آل يناق. ٢. قيزيله مائل طورى : آل آت. || آل يناق = يناغی قر- میزی. [باله بييق وغاغا بورن كبی تركجه قاعده‌سنه مخالف بر وصف تركيبيدر.] = سـ. ١. پارلاق قرمزی رنك : اوكا آل ياقيشماز؛ آللی پوللی. ٢. اكثر لخوصه لره عارض اولان بر نوع يیلانجق : آل باصدی. ٣. قادينلرك يوزه سوردكاری پنبه دوزكون .

آل { سنـ. عر. [«ال» اينجه اوقونور. اسم جمع اولمغله جمعی يوقدر.] ١. عائله، اولاد، چولق چو- جق؛ آل نبی، آل رسول، آل عبا = فخر كائنات (صلعم) افندمزك عائله‌لری كه حضرت نبی ذيشانله جناب مرتضی و حضرت فاطمه ايله امام حسن وحسين افنديلرمزدن مركب عد اولنور. ٢. سلاله، خاندان : آل عثمان = سلاطين عظام عثمانيه؛ آل بويه = ملوك بويه.

آل { سنـ. عر. حيله، خدعه، مكر. لـه.

آلا { صـ. قاريشيق رنكلی، بكلكلی، آلاجه، منقوش : آلا بولا = پك آلاجه‌لی؛ آلا كوز؛ آلا كورمك = آلاجه كوروب ايی فرق ايتمه‌مك. [بو مقامده مدسز همزه ايله واينجه لامله تلفظی غلط وآهنك لسانه مغايردر.]

آلا { د. ايتا. [Ala] ايتاليانجه‌دن مأخوذ بعض تعبيرلرك باشنده بولنوب، «اصولنجه، طرزنده» معناسنی افاده ايدر : آلافرانغه = فرنك اصولنجه؛

آلاتورقه = ترك طرزنده.

آلا { حد. هـايدى، هيا : آلا قوزوم؛ آلا آلاهى !

آلاء { سذ. جم. عر. [مفردى غير مستعملدر.] نعمتلر، احسانلر، عطيه‌لر. لسـ.

آلابالیق { سـ. آقنديسى سرت صوئوق طاتلى صولرده بولنور برجنس لذيذ باليق.

آلابانده { سـ. [ايتا . Ala banda] بح. كمينك بر طرفنده بولنان طوپلرك بردن بوشانمسى، ياپايم آتشى : آلابانده ايتمك؛ اوروسا آلابانده = كمى‌يى بردن چويرمك قوماندهسى. || مج. شدتلى تعزير وتكدير : بر آلابانده يدى كه.

آلات { سذ. جم. عر. [فد : آلت.] با : آلت. = سـ. تر. فد. عو. آلت تناسل ذكور.

آلاجه { صـ. قاريشيق رنكلى، رنكارنك : آلاجه قماش. || آلاجه بولاجه، دلى آلاجه‌سى = طبع سليمك خوشلانميه‌جغى صورتده بربرينى طوتماز پارلاق رنكلرله ملون. || آلاجه قراكلق = اقشام و شفقدن اول كى يارى قراكلق، فر. Crépuscule. = سـ. ١. قاريشيق الوان : دلى آلاجه‌يى سور؛ انسانك آلاجه‌سى ايچنده حيوانك طيشنده در. ٢. بر قاچ رنكده ايپليكدن معمول بر طوقومه كه آناطولينك اكثر طرفلرنده ياپيلير : ايپليك آلاجه‌سى.

آلاجه‌لانمق { فط. مختلف رنكارده لكه وپول پيدا ايتمك، رنكارنك اولمق. || كوز آلاجه‌لانمق = بولانمق، ايى كوره‌مه‌مك.

آلاجه‌لق { سـ. مختلف اللون شيئك حالى. || مج. ثباتسزلق، تلون.

آلاجه‌لى { صـ. مختلف اللون، رنكا رنك. || آلاجه‌لى بولاجه‌لى = نامطبوع صورتده رنكارنك.

آلاچوق { سـ. ترك عشايرينك چالى چرپيدن و چيتدن مسكنلرى، اوبه.

آلار { ضمـ. جم. چـ. آنلر واونلر يرينه ضمير غائبك جمعنده مستعملدر.

آلارغه { سـ. [ايتا . Alargo] بح. آچيقى دكيز، انكين : آلارغه‌يه چكلمك. || آلارغه ايتمك = آچيغه چكلمك. = حد. آچيق كل، ياقلاشمه، اوزاق !

آلازلامق { فتـ. ١. آلوده قيزارتمق ويا اوتوله‌مك. ٢. قيزغين دميرله ياقمق، كى ايتمك.

آلازلامه { سـ. ييلانجق دينان شيئك برنوعى.

آلازلانمق { فط. ١. آلوده قيزارمق. ٢. قان حرارتندن قيزيللق پيدا ايتمك.

آلاف { سذ. جم. عر. فد : الف. با : الف.

آلاقارغه { سـ. سياه وكول رنكنده قارغه، غراب البين.

آلام { سذ. جم. عر. فد : الم. با : الم.

آلامانه { سـ. ١. كوچك اودون كميسى. ٢. بيوك باليقجى قايغى. ٣. بويله قايقلره مخصوص بيوك آغ، ايغريب.

آلان { سـ. اورمان ايچنده آچيقلق، فر. Clairière.

آلان { صـ. حـ. قاريشيق، كورلديلى، پاتيرديلى : آلان تالان اولديلر.

آلاو { سـ. [غلـ : آلو] آتشدن چيقان يالين، لهب، شعله.

آلاولانمق { فلـ. [غلـ : آلولنمك] يالين پيدا ايتمك، التهاب ايتمك، شعله‌لنمك.

آلاويره { سـ. ١. قاريشيقلق، قارغشالق، هرج و مرج. ٢. بر شيئك الدن اله ويريله‌رك ويا آتيله‌رق آقتارلمسى : قارپوزلرى آلاويره ايله سركى‌يه، كره‌ميتلرى چاتينك اوزرينه آتديلر. ٣. واپورلره كمور ويرمك ايچون بورده‌يه قويلان قدمه‌لى اسكله. ٤. طلومبه‌نك جذب ودفع ايله ايشلمه‌سى : آلاويره‌لى طلومبه.

آلاى { سـ. ١. جماعت، كروه، غلبه‌لك، فوج، جم غفير. ٢. كثرتلى مقدار، مختلف و متعدد اشخاص ويا شيئلر : بر آلاى جهلا؛ بر آلاى خردوات. ٣. دبدبه و داراتله اجرا اولنان رسم، موكب : بيرام آلايى، صره آلايى. || عـ. درت طابور پياده ويا بش بلوك سوارى عسكرندن مركب قوت : پياده، نظاميه، رديف، سوارى آلايى. || آلاى امامى = بر آلاى

عسکره امامت وظیفه‌سنی ایفا
ایدن صارقلی ضابط. || آلای
امینی = بر آلای عسکرك امور
حسابیه‌سنه باقان ضابط که
بیکباشی مادوننده‌در. || آلای
بکی = وقتیله بر ایالت سپاهیسنك
باشی؛ الیوم ژاندارمه الاینك
قوماندانی. || آلای کاتبی = بر
آلای عسکرك امور تحریریه‌
سنی ایفا ایدن ضابط. ||
میر الای = بر آلای عسکره
قومانده ایدن ذات که قائمقامك
مافوقنده ومیر لوانك مادوننده
بولنور و بك عنوانی حائزدر.
|| آلای آلای = گروه گروه،
فوجا فوج. || آلای اثوابی =
اونیفورمه، البسهٔ رسمیه. || آلای
ایتمك = اکلنمك، استهزا ایتمك،
ماهتابه آلمق. || آلای سنجاغی =
ایام مخصوصه‌ده سفائنی طوناتمق
ایچون آچیلان رنکارنك بایراقلر.
|| آلای طوپی = ایام رسمیه‌ده
وتشریفات ایچون آتیلان طوپ.
|| آلای قورمق = وهمیاتله
اوغراشمق. || آلای گچیرمك =
برینك سوزینی دیگرلر کبی او-
لوب‌ده بشقه شیء دوشونمکله
مشغول اولمق. || آلای مالای =
هب بردن، طاقیله، پالاس
پاندراس. [آلای والا، آلای
مذکور کبی ترکیبات فارسیه
غلطاتدندر.]

آلایجی { ص. هرکسله اکلنمکی
سون، مستهزی.

آلایش { س. فا. ۱. بولاشیقلق،
بولاشمه. ذ. ۲. واهی
زینت ودبدبه: دنیانك آلایشنه
آلدانمق.

آلایلی { ص. ۱. دبدبه‌لی، مطنطن،
آلایله اجرا اولنان.
۲. ضمناً اکلنجه‌لی، استهزالی:
آماده آلایلی یازمش! || ع.
مکتبدن چیقمیوب، آلایدن
یعنی نفردن یتیشمش (ضابط)،
مکتبلی مقابلی.

آلب { ص. یکیت، بهادر، قهر-
مان، پهلوان. مر.

آلبورا { س. [ایتالیانجه دن مأ-
خوذ] بح. ۱. سرنلرك
دیرکلرك اوزرینه قالدیریلوب ربط
ایدلمسی. ۲. فلوقه کورکلرینك
سلاملامق ایچون یوقاری
قالدیرلمسی. ۳. طالیانلرده آغك
یوقاری آلنمسیله بالیغك طو-
پلانمسی.

آلبوم { س. [لا. Albume]
فوطوغراف رسملرینی
ویا سائر تصاویر واشکال وخا-
طراتی حاوی جزءدان.

آلپاقه { س. ۱. آمریقای جنو-
بیده یاشار کچی ایله
دوه آره‌سنده بر چارپا. ۲. بو
حیوانك قیلندن معمول برجنس
اینجه یوکلی قماش.

آلت { س. ۱. اوست مقابلی،
زیر، تحت: یرك اوستی ده
بر آلتی ده بر. ۲. آرقه، کری،
صوك: بو ایشك آلتی ایی
چیقمیه‌جق. ۳. کریده‌کی قسم،
مابعد، مؤخر جهت: حکایه‌نك آلتی
دهاغریبدر. = ص. ۱. آشاغیده،
بر دیکر شیئك مادوننده بو-
لنان، اسفل، تحتانی، زیرین:
آلت قات، آلت چکه. ۲. بر
شیئه معروض بولنان: طوپ
آلتی، روزکار آلتی. || آلت
آلته = بربرینك آلتنده. || آلت
آشاغی اورمق = غلبه چالمق،
یره اورمق. || آلته آلمق =
مغلوب ایتمك، یکمك. || آلت
اوست = یوقاریسی آشاغی وآشا-
غیسی یوقاری کله‌جك صو
رتده، زیر وزبر: آلت اوست
ایتمك = چوق قاریشدیروب
زیروزبر ایتمك. || آلت اولمق =
مغلوب اولمق، یکلمك، بحثده
الزام اولنمق. || آلت ایتمك =
مغلوب ایتمك، یکمك، بحثده
الزام ایتمك. || آلت باشنده =
بلا فاصله آلتنده، یاننده. ||
آلت طرف، آلت یان = متصل
اولان جهت سفلی، مابعد. ||
آلتنده قالمق = ۱. مغلوب
اولمق، یکلمك. ۲. منتدار
اولمق، بر ایلك کوروبده قار-
شیلق ه بولنه‌مامق. || آلتلی او-
ستلی = فوقانی وتحتانی، آشاغیسی
ویوقاریسی برابر: بو او آلتلی
اوستلی کرایه‌ویریلیر. || آیاق آلتی =
ممر، یول اوستنده واقع. || آیاق
آلتنه آلمق = چوق دوکمك. || مج.
حقیر کورمك || ال آلتندن = کیزلیجه،
خفیا. || ال آلتی = معیت، توابع،
زیر دست. || بییق آلتی = استهزا:
بییق آلتندن کولمك. || چکه
آلتی = چکه آلتنده کردانك
صارقان یری، غبغب. || حصیر
آلتی، مندر آلتی = اهمال، عدم
اجرا. || صمان آلتندن صو
یوروتمك = اصلا بللی اولمیه‌جق
صورتده حیل ودسایس قورمق.
|| طام آلتی = اوستی اورتیلی یر،
بنا. || قبه آلتی = دورسابقده مجلس

محلی . ‖ قهوه آلتی = صباح قهوه‌سیله برابر ینن یمك، ماحضردن عبارت اوله‌رق عجاله ینن شیء : قهوه آلتی ایتمك = بو بمکی یمك. ‖ یرآلتی = بودروم، مخزن. — آلته، آلتده، آلتدن تعبیرلری ظرف مکان وحرف جر معناسنی افاده ایدرلر .

آلَت { سئد. عر. جـ : آلات. ١. بر ایش ایشلکده و یا بر صنعت اجراسنده قوللا‌نیلان ادوات، آوادانلق : آلت حرب، آلات جراحیه، آلات وادوات. ٢. عضو : آلت معهوده = عضو رجلیت؛ آلات تناسلیه = ارکك ودیشی اعضاء تناسلی. ‖ مجـ. سبب واسطه، بر شیئك اجراسنه توسط ایدن : خیره، شره آلت اولمق. [صو‌کنده‌کی ت تاء تأنیث ایسه‌ده، ترکجه‌ده هیچ بر وقت آلة وآله صورتنده قوللانلماز.]

آلتلق { سـ. خطاطلرك یازی یازار‌کن کاغدی استنادایتدیر‌مك ایچون قوللاندقلری قالینجه کاغد، ال سپری .

آلتمش { عد. آلتی کره اون، ستین، شصت ، ٦٠ .

آلتمشر { عد. بهرینه ویا بهر دفعه سنده آلتمش : هپسنه آلتمشر غروش دوشدی.

آلتمشلامق { فل. آلتمش یاشنه وارمق، آلتمشلق اولمق، حد ستینه واصل اولمق.

آلتمشلق { صـ. ١. آلتمش جزء دن مرکب ، آلتمش مجموعی. ٢. آلتمش یاشنده (آدم). ٣. آلتمش پاره‌لق (سکه). ٤. آلتمش (پاره ویا غروش وسائره) دکرنده.

آلتمشنجی { صـ. اللی طقوزدن صکره اولان : آلتمشنجی سنه؛ یوز آلتمشنجی.

آلتنجی { صـ. بشدن صکره کان، سادس، ششم : آلتنجی صنف، آلتنجی سنه؛ اون آلتنجی ، یوز یکرمی آلتنجی .

آلتون { یاخود آلتین. سـ. ١. معروف قیمتلی معدن ، زر، ذهب. ٢. آلتون سکه، لیرا، دینار، فلوری . ٣. زنکینلك، ثروت. = صـ. آلتوندن معمول، زرین : آلتون ساعت، آلتون ظرف. ‖ مجـ. پك کوزل، پك بولنده : اونك ایشی آلتون. ‖ آلتون باباسی = پك زنکین آدم. ‖ آلتون توزی = تبر. ‖ آلتون طوپی = پك کوزل چوجق، نور پاره‌سی. ‖ آلتون قاقه = آلتون تل وپوللر قاقمغله تزیین اولنمش، زرنشان. ‖ آلتون یاپراغی = ورق .

آلتون اوتی { سـ. اکرلتی اوتی نوعندن طبده مستعمل بر نبات، اسقولو‌پندریون .

آلتونجی { سـ. آلتوندن معمول شیئلر یاپان صنعتکر= آلتونی ورق حالنه کتیرن صنعتکر.

آلتون طوب { سـ. عنبر چیچکی، غازیه .

آلتون قویروق { سـ. قیل دو‌کن دینلن قوشك برنوعی .

آلتون کوکی { سـ. پکوانه دینلن برجنس کوك .

آلتونلامق { یاخود آلتینلامق. فتـ. آلتونله قاپلا‌مق یاخود یالدیزلامق، تذهیب ایتمك .

آلتی { عد. بش ایله یدی آره‌سنده‌کی صایی، سته، شش، ٦ ؛ اون آلتی = ست‌عشر، ١٦؛ آلتیده بر = سدس. ‖ آلتی اوقه = یورغان ایچنده برینی آرقه‌اوستی یاتیروب اللرندن وباجاقلرندن طوته‌رق یوقاری قالدیردقدن صوکره یره براقه‌رقدن اجرا اولنان اویونکه چوجوقلر آراسنده میزیقجیلق ایدنلره مجازاةً موقع تطبیقه قونیر. ‖ آلتی کوشه = مسدس شکلی .

آلتی پاتلار { سـ. رووولور دینلن مکرر آتشلی طپانجه .

آلتی پارمَق { صـ. الندہ فضله بر پارمغی اولان (آدم). = سـ. ١. پلاموط با‌لیغنك بیوکی، طوریك نوعی. ٢. یول یول برجنس قماش .

آلتیشر { عد. بهرینه یاخود بهر دفعه سنده آلتی : قویونلری تقسیم ایتدك جمله‌مزه آلتیشر دوشدی؛ آلتیشر آلتیشر آلوب کوتوردیلر .

آلتیلق { صـ. ١. قیمتی آلتی (غروش وسائره) او‌لان : بو قماشك آلتیلغی ده وار یدیلکی ده. ٢. بویی آلتی آرشین وثقلتی آلتی اوقه وسائره اولان : آلتیلق دیرك؛ آلتیلق قوزی. = سـ. آلتی غروش وسائره‌دن

عبارت، آلتی یه منقسم سکه .

آلجه (ص. ۱. پارلاق قرمزی یه مائل رنکده. ۲. آله چا- لار طوری (آت) .

آلچاجق (ص. آلچاجقه، پك یو- کسك اولمیان. [اکثریا مقام تحبیبده مستعملدر.]

آلچارق (ص. دها آلچاق، آز آلچاق، آلچاقجه.

آلچاق (یا آلچق. [ترکیٔ قدیمده یر وطوپراق دیمك او- لان «آل» دن یاخود «آلت» دن.] ۱. یوکسك مقابلی، دون، پست. ۲. بویی قیصه، قصیر، کوتاه. || مجـ. ۱. طبعی ونسلی آشاغی، فرومایه، دنی، ذلیل، دون، پست. ۲. خسیس، پنتی، جمری. ۳. قورقاق، نامرد. || آلچاق کوکلی = متواضع، کبر- سز. || آلچاقدن کوریشمك = کبر ایتمه‌مك، تواضع کوسترمك. || یالیمی آلچاق = کبری قیریق.

آلچاقجه (ص. آز آلچاق، پك یو- کسك اولمیان. = حـ. دنائتله، ذلت وتنزله : آلچاقجه یالوارمق .

آلچاقلاتمق (فتـ. اینديرمك، آزالتمق، تدنی ایتدیرمك .

آلچاقلامق (مضـ : آلچاقلار. فتـ. تحقیر ایتمك، خوار وذلیل نظریله باقمق. = فلـ. تدنی وتنزل ایتمك، آلچاقجه تبصبص وتملق ایتمك .

آلچاقلق (سـ. ۱. یوکسکلك مقابلی، پستی. ۲. بوی قیصه‌لغی. || مجـ. ۱. دنائت، فرومایه‌لك، ذلت. ۲ مبالغه‌لی خست، جمریلك. ۳. قورقاقلق، نامردی .

آلچالمق (مضـ : آلچالیر. فلـ. اکلمك، اینمك. || مجـ. تنزل ایتمك، ارتکاب مذلت، تذلل ایتمك.

آلچی (سـ. صاغلام بر خرج یاپمه‌ده قوللانیلان معروف بیاض توز، جبس؛ آلچی طاشی = بونك ازلمه‌مشی، طاش حالنده اولانی .

آلچیلامق (فتـ. آلچی ایله یا- پیشدیرمق و یا صیوامق، آلچی سورمك.

آلداتمق (مضـ : آلدادیر. فتـ. ۱. حیله و خدعه ایله قاندیرمق، اغفال ایتمك. ۲. اویون ایتمك، طولاندیرمق. ۳ یالان سویلمك، اصلی اولمیان شیئی واقع وطوغری کبی کچیرمك. ۴. سوزنده طورما- مق، وعد وتعهدینی طوتمامق. [ترکیٔ قدیمده وچغتایجه‌ده «آلدامق» فعلی واردر. بزجه متروك اولوب یرینی بو لغت طوتمشدر.]

آلدادان (صـ. ۱. اغفال ایدن، مغفل، فریبنده. ۲. یالان سویلین، کاذب. || احمق الدادان = اینجه اینجه یاغوب چوق ایصلادان یاغموره اطلاق اولنور. || چوبان آلدا- دان = آلاجه طاؤق دخی دینلن بر جنس قوش.

آلدادیجی (صـ. اغفال ایدن، مغفل، حیله‌کار. ۲. یالان سویلین، کاذب. ۳. صورت ظاهره‌سی امنیت بخش اولوب انسانك اعتمادینی جلب ایدن .

آلدانیجی (صـ. چابوق آلدانیر، هر شیئه قولای اینانیر، مغفل .

آلدانغیج (سـ. اغفال، حیله، اویون، فریب.

آلدانمق (فلـ. ۱. حیله وخدعه‌یه قاپلمق، اغفال اولنمق. ۲. یاکلیش بر فکره ذاهب اولمق، غافل بولنمق، طوغری حکم ایده‌مه‌مك. ۳. بالانه ایناتمق. ۴. اعتماده شایسته اولمیان، برینه اعتمادایدوب اوکا کوکنمك، مغرور اولمق .

آلدانمه (سـ. و :

آلدانیش (سـ. آلدانمق فعلی. || با : آلدانمق .

آلدایجی (صـ. آلداتان، کاذب. || با: آلدادیجی.

آلدیرمق (فتـ. ۱. آلمغه سوق واجبار ایتمك، قبول ایتدیرمك. ۲. بالواسطه آلمق، آلمغه آدم کوندرمك. ۳. اشترا ایتدیرمك، صاتین آلمغه سوق واجبار ویا بوکا مساعده ایتمك : بکا شو آتی آلدیرمدیلر. ۴. صیغدیرمق، استیعاب ایتدیر- مك : بو قدر ذخیره‌یی شو انباره نصل آلدیره جقسکز؟ = فلـ. ۱. اهمیت ویرمك : حریف هیچ آلدیرمیور. ۲. تجنن ایتمك، چیلدیرمق. || بروندن قیل آلدیرمامق = متکبرانه مخالفت ایتمك .

آلسته (صـ. [یتا : Allesta] حاضر، مهیا. عو.

آلش { آلشمق و ـائره بـا : آليش و ـائره .

آلغنجار { سـ . برنوع يبانى آجى ويشنه .

آلفته { ص . فا . جـ : آلفتگان . عشق و ـودادن شيدا ومجنون اولان ، آشفته . = سـ . تر . ناموسسز قارى ، فاحشه .

آلقيش { سـ . ال چيرپه‌رق وبلند آواز ايله ياشا ديه باغره‌رق ايديلن تقدير وتحسين : مكرر آلقيشلرله استقبال اولندى .

آلقيشلامق { فتـ . ال چيرپه‌رق بلند آوازله تقدير وتحسين ايتمك .

آلقيشلامه { وآلقيشلايش . سـ . ال چيرپه‌رق وبلند آوازله ياشا ديه باغره‌رق تقدير وتحسين ايتمه .

آلقيشلانمق { فجـ . ال چيرپمه‌لرله تقدير وتحسين اولنمق ، بويله بر تمايشه نائل ومظهر اولمق .

آلگون { وآلگونه . ص . فا . آل رنكنده ، قويو وپارلاق پنبه رنكنده .

آلالاق { ص . ۱ . حيله‌كار ، مزور ، دوباره‌جى . ۲ . سوزنده طورماز ، دونك . ‖ آلـلاق بوللاق ، اللاق ماللاق = قارمه قاريشيق . عو .

آللق { سـ . ۱ . قويو وپارلاق پنبه رنك ، آل رنكى . ۲ . قادينلرك يوزه سوردكارى آل دوزكون .

آلما { سـ . آهنكه مغاير اوله‌رق مدنسز « آلما » ديديكمز ميوه‌نك اسم اصلى وصحيحيدر . بـا : آلما .

آلمان { سـ . آلمانيه‌لى ، جرمانيه‌لى ، جرمان .

آلمانلق { سـ . آلمان جنسيتى وحال وطورى .

آلمق { مصـ : آلير . فتـ . ۱ . ال ايله طوتوب كوتورمك ، اخذ وقبض ايتمك : يردن بر طاش آلدى . ۲ . قبول ايتمك ، ويريلن شيئى تسلم ايتمك : چفتلكك بو سنه‌لك وارداتنى آلدى . ۳ . برابر كوتورمك : چولق چوجغنى آلوب كيتمش ؛ سيل كوپرى يى آلمش . ٤ . تحصيل ايتمك ، ايدنمك ، مالك وحائز اولمق : مأموريت ، رتبه ، نشان آلمق . ٥ . اله كچيرمك ، ضبط ، فتح ايتمك . ٦ . صاتين آلمق ، اشتراء ، مبايعه ايتمك : بر آت آلمق ايسترم . ۷ . كنديسنه طوغرى چكمك : قايقجى كوركى آلدى . ۸ . استيعاب ايتمك : بو شيشه يوزدرهم صو آلير . ۹ . چويرمك ، احاطه ايتمك : اطرافنى آلمق ، اورته‌يه آلمق . ۱۰ . آكلامق ، فهم وادراك ايتمك : ذهنم آلميور ، معلمى درسى كوزل تقرير ايديور اما كنديسى غباوتندن آله‌ميور . ۱۱ . تلقى ايتمك : امركزى آلدم . ۱۲ . كسمك ، قيصمق : بوينندن بر آز آلملى . ۱۳ . قابل ومساعد اولمق : بويا ، جلا آلمق . ۱٤ . پيدا وحاصل ايتمك = نم آلمق . ۱٥ . قزانمق ، تحصيل ايتمك : پاره آلمق ، نام آلمق . ۱٦ . بر منفذدن ايچه‌نه كيرمك : كمى صو ، فوچى هوا آلير . ۱۷ . قاپمق ، ياقه‌لانمق ، مبتلا اولمق : خسته‌لق آلمق . ‖ آتش آلمق = طوتيشمق ، يردن پارلامق ؛ ومجـ . زياده حدتلنمك . ‖ اذن آلمق = استيذان ايتمك ؛ مأذوناً كيتمك . ‖ اطرافنى آلمق ، اورته‌يه آلمق = صارمق ، احاطه ايتمك . ‖ الله آلمق = الدعا ايتمك ، قزانمق . ‖ اودونج آلمق = استقراض ايتمك . ‖ اورنك آلمق = امتثال ايتمك . ‖ اوستنه آلمق = ۱ . درعهده ، تعهد ايتمك . ۲ . برقباحتك فاعلى كندى اولديغنى سويلمك . ‖ اوزرينه آلمق = اورته‌يه سوبلنيلن بر لقردين مقصد كندى اولديغنى ظن ايتمك . ‖ اوكنى آلمق = وقوعندن اول رفعى چاره‌سنى بولمق . ‖ اولچى آلمق = ۱ . اولچمك ، مقياسنى قيد ايتمك . ۲ . قياس ايتمك . ‖ بورج آلمق = استقراض ايتمك . ‖ بوينك اولچيسنى آلمق = كندى مقدار واعتبارينى آكلامق . ‖ بوينه آلمق = درعهده ، تعهد ايتمك . ‖ پرتاو آلمق = ميدان آلوب قوشمق . ‖ جواب آلمق = سؤالنك جوابنه نائل اولمق ؛ جواب رد آلمق . ‖ خبر آلمق = استخبار ايتمك ، طويمق . ‖ خيزينى آلمق = كسب سكونت ايتمك ، تسكين اولنمق ، ياواشلامق . ‖ سوز آلمق = وعد وتعهد ايتديرمك . ‖ صاتين آلمق = مبايعه ، اشترا ايتمك . ‖ صو ئوق آلمق = صووقدن خسته‌لانمق ، كنديني اوشوتمك . ‖ صورت آلمق = استنساخ ايتمك ، عينني چيقارمق . ‖ صو-

لوق، نفس آلمق = تنفس ایتمك؛ برآز استراحت ایتمك. || عبرت آلمق = متنبه اولمق. || قان آلمق = حجامت ایتمك، بر مقدار قان آقیتمق. || قیز آلمق = تزوج ایتمك؛ صهریت پیدا ایتمك؛ قیز آلوب ویرمك = مصاهرتده بولنمق. || کوز آلمق = کوزی قماشدیرمق. || کوکل آلمق = تطییب خاطر ایتمك. || مسخره یه آلمق = اکلنمك، استهزا ایتمك. || مشق آلمق = یازی وسائره ده بردن اورنك آلوب تقلیده چالیشمق. || میدان آلمق = فرجه وفرصت بولمق. || یول آلمق = قطع طریق ایتمك، ایلریلمك. || آلوب ویرمك = تنقید ومؤاخذه ایتمك. || آلوب ویره مه مك = اوغراشمق.

آلن { س. باشك اوك طرفنك اوست قسمی، کوز وقاشلرك اوستنه کلن جهتی، ناصیه، جبین، پیشانی. || مج. ۱. هر شیئك اوك جهتی، جبهه: بنانك آلنی. ۲. یوز، وجه، چهره. ۳. کوستریش، صورت ظاهره، ناصیهٔ حال. ٤. جرأت، حیاسزلق، کستاخلق. || آلنی آچیق = اوتانه جق ایشی اولمیان، عفیف، ناموسلی. || آلنی آق = قباحتسز، معصوم. || آلن تری = مشقتلی وناموسکارانه سعی وعمل. || آلن دریسی، طماری = حیا: آلننك طماری پاتلامش = حیاسز. || آلن قاریشلامق = تحسین ایتمك، (مقام انکارده) صلا اوقومق: بو ایشی یاپه بیله‌نك آلننی قاریشلارم. || آلن یازیسی = قدر، مقدرات.

آلنلق { س. ۱. قادینلرك آلننه طاقدقلری آلتونلی و الماسلی سوس. ۲. ابنیه‌نك جبهه‌سنه طاقیلان لوحه وکتابه.

آلنلی { ص. ۱. آلنی اکلی، واسع ناصیه‌لی. ۲. حیاسز، جری، کستاخ.

آلنمق { فمج. اخذ اولنمق. = فل. سویلنیلن بر سوزی کندی اوستنه آلوب منفعل اولمق، ظنه دوشوب چابق متأثر اولمق: بو آدم چوق آلنیر.

آلو { س. [اصلی: آلاو، غلط فاحشی: علو] ۱. آتشدن چیقان پارلاق ومشتعل هوا، یالین، لهیب. ۲. مزراق اوجنه طاقیلان کوچك بیراق، فلامه. || آلو کسلمك = پك زیاده غضب وتهور ایتمك.

آلو { س. فا. اریك. [لسانمزده بوندن غلط اوله‌رق «هولو» بعض اریك انواعنه اطلاق اولنور. شفتالو و زردالو دخی بوندن مرکبدر.]

آلود { ص. فا. [«آلودن» فعلندن سمص. اولوب وصف ترکیبیه کیرر.] بولاشیق، بولاشمش، ملوث: خون آلود = قانه بولاشیق؛ خواب آلود = اویقویه بولاشمش، اویومش؛ مرحمت آلود = مرحمتلی.

آلودکی { س. فا. بولاشیقلق. لسـ.

آلوده { ص. فا. [«آلودن» فعلندن سمف.] بولاشمش، بولاشیق: آلودهٔ خون = قانه بولاشیق: آلوده دامن = اتکی بولاشیق، عفتسز، ناپاك دامن.

آلولندیرمك { فتـ. آلو چیقاریر حاله کتیرمك، طوتیشدیرمق، اشتعال ایتدیرمك.

آلولنمك { فل. آلو چیقارمق، یالینلامق، اشتعال ایتمك، طوتیشمق. || مج. ۱. کسب اشتداد ایتمك. ۲. غضبه کلمك، حدت ایتمك.

آله‌جق { س. مدیون ذمتنده اولان مطلوب؛ دفترك آله‌جق قسمی. مقابلی: ویره‌جك.

آله‌جقلی { س. برینك ذمتنده آلاجغی اولان آدم، داین.

آلهه { سد. جـ. عر. فد: اله. با: اله.

آلیج { س. یبانی اریك انواعندن بری.

آلیجی { ص. ۱. آلان، آخذ. ۲. صاتین آلان، مشتری، طالب: بومالك آلیجیسی یوقدر.

آلیش { س. ۱. آلمق فعلی وطرز و صورتی. با: آلمق. ۲. صاتین آلمه، مبایعه، اشترا: آلیش ویریش = آلیم صاتیم، اخذ واعطا، دادوستاد. ۳. بر موقعك بر نقطه‌دن کورینیشی، نظارتی.

آلیشدیرمق { فتـ. ۱. الفت ایتدیرمك، مألوف قیلمق، عادت ایتدیرمك: طوغری آدمی یالانه آلیشدیره-

مازسك. ٢. اوکرتمك، تعليم ايتمك: هرکسی بيلديکیکه آليشديرملی. ٣. وحشی ازاله ايدوب مأنوس ايتمك، انسيت پيدا ايتديرمك: طاغده طوتيلان يبانی حيوانی ده آليشديرمق ممکندر. ٤. امتزاج ايتديرمك، قولای ايشليه جك حاله کتيرمك: آناختاری کليده آليشديرمق. ٥. (صيجاق صويی) ملايم وايليق ايتمك. [بوبشنجی معناده اصلی: «ايليشديرمق» اولسه کرکدر.]

آليشقان (ص. آليشمش، مألوف، مأنوس.

آليشلمق (مج. الفت و انسيت پيدا ايدلمك: دنياده هر شيئه آليشيلير.

آليشمق (فل. ١. الفت ايتمك، مألوف اولمق، عادت ايتمك: اركن قالقمغه آليشه مدم. ٢. اوکرنمك، تعلم ايتمك: بيلديکیکه آليشملی. ٣. وحشتدن قورتلوب مونس اولمق: تيلکی انسانه آليشماز.

آليشيق (ص. ١. الفت ايتمش، مألوف: بن صوئوغه آليشيغم. ٢. وحشيتدن قورتاريلوب تأنيس ايدلمش، مأنوس: آليشيق حيوان. ٣. عادت ايتمش، دواملی: آليشيق مشتری.

آليق (ص. [«آلمق» دن] چاليق، مجذوب، بدلا.

آليقلق (س. چاليقلق، مجذوبيت، بدلالق.

آليقومق (فتـ. ١. کری طوتمق، تعويق وتأخير ايتمك: بنی يولدن آليقودی. ٢. صاقلامق، حفظ ايتمك: بونی سزك ايچون آليقودم.

آليم (س. [«آلمق» دن] ١. آلمق فعلی، اخذ، ستاد. ٢. مبايعه، اشترا: آليم صاتيم = آليش ويريش. ٣. مرميات يتيشديکی مسافه، آتيم، منزل، حوزه. ٤. کوزك يتيشه بيلديکی، کورديکی مسافه: آليملی زاغار = اوزاق کورن.

آلين (آلينلق، آلينلی بآ: آلن وسائره

آلينغان (ص. هر شيئدن آلنان هر سوزی کندی عليهنه تفسير ايدوب منفعل اولان.

آليويرمك (فتـ. ١. عجالة آلمق، همان آلوب چکمك. ٢. علی الفور صاتين آلمق، همان مبايعه ايتمك.

آمّا (د. [اصلی عربی اولوب، مدسز الفله‌در] بآ: اما.

آماج (س. فا. مرميات نشانی، هدف. لسـ.

آماجگاه (س. فا. نشانك قونديغی ير، هدف محلی، نشانکاه. لسـ.

آماده (ص. فا. حاضر، مهيا. لسـ.

آمال (سذ. جـ. عر. فد: امل بآ: امل.

آمان (د. [اصلی عربی اولوب، مدسز الفله‌در.] ١. استغاثه و فرياد مقامنده قوللانيلير: آمان افندم! آمان اللهم. ٢. طلب عفو ايچون مستعملدر: آمان! بر دها ياپمام. ٣. رجا ونيازه دلالت ايدر: آمان! کيتمه يك بوکون؛ آمان! اوبله سويله. ٤. صبرسزلقله حدت و انفعال بيان ايدر: اوف آمان! براق بنی. ٥. تنبيه وتحذير علامتيدر: آمان! چوجغه باق. — جمعه خطاب اولنديقده «آمانك» صورتنده دخی قوللانيلير. = س. بآ: آمان.

آمد (س. فا. [فارسيده فعل ماضی اولوب، سمص. کبی قوللانيلير.] ١. کليش، کلمه، وصول: آمدشد = کيدوب کلمه، اياب وذهاب. ٢. وقتيله دفترلرده قيد اشارتی اولوب، قيدی ترقين اولنانلرده «رفت» کلمه‌سيله اشارت اولنوردی. [بوندن «آمديه» تعبير سقيمی ده تشکيل ايدوب کمرك اصطلاحنده قوللانيورلرسه‌ده، شايان قبول دکلدر.]

آمدجی (باب عاليده مابين همايونله اولان مخابره قلمنك رئيسی ومجلس خاص وکلا باش کاتبی: آمدجی بك. اصل اسم رسميسی: آمدیء ديوان همايوندر.

آمدجيلك (س. آمدجی عنوان و منصبی.

آمدی (س. فا. آمدیء ديوان همايون. بآ: آمدجی.

آمدی (س. فا. کليش، وصول. يالکز «رسم خوش آمدی» تعبيرنده مستعمل اولوب، صفا کلديکز ديمك مقامنده ايديلن عيادته اطلاق اولنور، قدوم تبريکی.

آمر (ص. عر. ث: آمره. جـ: امرا. [«امر» دن سفـ.]

بیوریجی، امر ایدیجی. = سذ. مأمورك مافوقی، بیوك مأمور.

آمرانه (ص. فا. آمره یاقیشیر بر صورتده واقع اولان: آمرانه بر طرزله. = ح. آمره یاقیشیر برصورتده، امر ایده‌رك: بوآدم دائما آمرانه لقردی‌سویلر.

آمرزش (س. فا. عفو، مغفرت.

آمریقان (س. ا-ا-ا آمریقادن کلن معروف قباز.

آمناً (ح. عر. [«امن» دن سفـ.] امین وصاغلام اوله‌رق، کمال امنیتله: آمناً وسالماً مواصلت ایتدیلر.

آمنّا (ح. عر. [«ایمان» دن فعل ماضی نفس متکلم مع الغیردر.] ایناندق، تصدیق ایدرز، اوکا دیه‌جك یوق.

آموره (س. [یتا.] مجـ. مایستره ایله ترینکت یلکنلرینك آچلمسی.

آموز (ص. فا. [«آموختن» فعلندن سمص. اولوب صتر. تشکیلیه کیرر] ۱. اوکرنمش، بیلن: حکم‌آموز. ۲. اوکردن، تعلیم ایدن: ادب‌آموز.

آمونیاق (س. [فر. Amoniaque] کیم. نشادر روحی.

آمیرال (س. [فر. Amirale . عر: امیر البحردن] بحریه قوماندانی، قپودان.

آمیراللق (س. بحریه قوماندانلغی، قپودانلق.

آمیز (ص. فا. [«آمیختن» فعلندن سمص. اولوب صتر. تشکیلنه کیرر.] قاریشیق، ممزوج، حاوی، شامل: حکمت‌آمیز = حکمتی حاوی، حکمتله ممزوج: شکرآمیز = شکرله قاریشیق.

آمیزش (س. فا. امتزاج، ائتلاف، معاشرت: حسن آمیزش.

آمین (حد. عر. [عبرانیدن] اویله اولسون! ربم قبول ایت!

آمین‌خوان (ص. فا. آمین اوقویان، بر شیئی تمامیله تصدیق ایدن: جمله‌سی آمین خوان اولدیلر.

آن (ض. ضمیر غائبك مجرد و مفعول الیهدن بشقه احواللنده وحروفه التصاقنده «او» یرینه مستعمل صورتی اولوب، اصلی «او» در. و «ن» یالکز حسن صوت ایچون کیرر. بناءً علیه: آنلر، آنك، آنی، آندن، آنسز، آنجیلین یرینه: اونلر، اونك، اونی، اوندن، اونجیلین یازمق دها طوغریدر.

آن (سذ. عر. جزئی برزمان، لحظه، دم: اوآنده، برآنده، آن واحدده، آن غیرمنقسمده، هرآن، هرآن وزمان. || آن بآن، آناً فآناً = کیتدکجه، تدریجاً، مرور زمانله. || الآن = ۱. شمدی، شمدیکی حالده. ۲. حالا، هنوز.

آن (س. فا. کوزللك، جاذبه، صباحت، ملاحت: حسن وآن. = ک. بعید ایچون ش. اولوب، «شو بو» یرینه نادراً آن واین ویا این وآن قوللانلمشدر.

آنا (س. [وا-تانبول شیوه‌سنجه غا: آنه] طوغوردیغی امثالی افرادینه نسبتله دیشی انسان ویا حیوان، والده، مادر، ام، ننه. || مجـ. ۱. عزیز و محترم قادین: خدیجه آنامز. مریم آنا. ۲. بر شیئك الك باشلی قسمی، کوتوك، اساس، مرکز: آنا دفتر، آنا دیرك. || اوکی آنا = رابه، والده اولمیان پدر زوجه‌سی. || آنا بابا = والدین، ابوین. || آنا بابا اولادی = قیمتلی، عزیز، سوکیلی. || آنا باباکونی = محشرکبی غلبه‌لکلی و اولاد آناسنی باباسنی دوشونه‌میه‌جك درجه‌ده مخاطره‌لی کون. || آنادن طوغمه = چیریل چپلاق. || بیوك آنا = پدر ویا والده‌نك والده‌سی، جده. || حمام آناسی = حمامده ینا‌شمه اختیار قادین. || دمیر آناسی = کمی دمیرینك بیوك قولی. || سوت آنا = سوت ننه، مرضعه. || قاین آنا = زوجیندن بهرینه نسبتله دیکرینك والده‌سی، قاین والده.

آناج (ص. دفعاتله یاوری یتیشدیروب قارتلاشمش وآلیشیق (قاز، هندی وسائره). || مجـ. ایشلرده قوجالایوب تجربه حاصل ایتمش، قورناز، اوسته.

آناجلامق (فل. ایشلرده قوجالیوب تجربه حاصل ایتمك، قورناز واوسته اولمق.

آناجلق (س. دفعاتله یاوری یتیشدیروب آلیشمش اولان حیوانك ویا ایشلرده قوجالایوب تجربه قزانمش آدمك حالی، اوسته‌لق، قورنازلق.

آناختار (یاخود آنختار، س. [ر. Ἀνοιχτήριον] آچیجی] ۱. آچار، مفتاح، کلید.

٢. آچمغه ویا قورمغه یارایان مختلف الجنس آلت : پیانو، قانون، ساعت، ویده آناختاری . ٣. شفره حلنه یارایان جدول، مفتاح . || مج. واسطه، آلت حصول : سعی ثروتك آناختاریدر. || آناختار اویدیرمق = حیله ودسیسه قورمق؛ جیبنده یوز آناختار = کثرت دسایسدن کنایه .

آناصون { یاخود آنیسون. س. [ر. Ἄνισον] راز. یانه رومی دینلن بر نبات که حبه‌لری کوزل رایحه‌لی اولوب اکمکه وبعض مسکراته قونور. || مصر، چین آناصونی = بونك انواعی. || آناصون یاغی، روحی = حبه‌سندن چیقاریلان مایعلر .

آناطولی { سخ. [ر. Ἀνατολή = شرق، مشرق] آسیانك قره دکیزله آق دکیز ومرمره ایله آطه‌لر دکیزی آره‌سنده اوله‌رق شرقاً فرات وادیسنه‌دك ممتد اولان شبه جزیره‌سی، که (آسیای صغری) اسمیله معروف اولوب، الیوم ممالك عثمانیه‌نك اك مهم قسمنی تشکیل ایتمکده‌در .

آناطولیلی { ص. س. آناطولی اهالیسندن اولان.

آنافور { س. [ر. Ἀναφορά = یوقاری‌یه رجوع] دکیزده آقندینك یاننده ویا آلتنده اونك عکسنه اوله‌رق آقان صو. آقندی مقابلی .

آنالق { س. ١. آنا حال وصفتی، والده‌لك. ٢. آنا یرینی طوتان قادین، آخرت آناسی .

آناناس { س. اقالیم حاره‌ده یتیشن بر آغاج وویردیکی میوه که صنوبری الشکل لذیذ وکوزل رایحه‌لیدر : آناناس شروبی.

آنبار { س. [اصلی عربی اولوب، آنجق عربیده همزه‌سزدر.] ١. ذخیره وسائره وضعنه مخصوص بیوك صندیق. ٢. امتعه وسائره وضع وحفظنه مخصوص یر، مخزن، مغازه، دپو. ٣. کمینك حموله وضعنه مخصوص یری. ٤. سفن حربیه‌ده طوپلرك صره‌لاندیغی قات : ایکی آنبارلی، اوچ آنبارلی کمی. || آنبار امینی = آنبارجی، کمرك و سائره‌ده آنبارك محافظه واداره‌سنه مأمور آدم. || در آنبار ایتمك = آنباره قومق. || قرق آنبار = مختلف شیئلری حاوی دکان و سائره. مج. معلومات مختلفه‌یی جامع آدم .

آنبارجی { س. کمرکده ویا دیکر بر دائره‌ده آنبارك محافظه واداره‌سنه مأمور آدم، آنبار امینی .

آنبارجیلق { س. آنبارجی صفت ومأموریتی.

آنبرباریس { س. [یو. Βέρβερι] تا. لسان عوامده قادین طوزلغی دینلن نبات، بربریس، زرشك .

آنتراسیت { س. [یو. Ἄνθραξ دن مأخوذ فر. Anthracite دن] کیم. معدن کومورینه مشابه برمعدن که ایی یانمیوب قورشون قلمی اعمالنه یارار .

آنتیپیرین { [یو : Ἀντιπυρί-νιον = آتشه قارشی] ص. صیتمه‌یی کسمکه واوجاع عصبیه‌یی تسکینه یارار یکی بر دوا، بیاض بر توز، مضاد حمی.

آنتیقه { س. [لا. Antiqua] اسکی زماندن قالمه آثار عتیقه‌دن هیکل، سکه وسائره. == ص. آثار عتیقه‌دن معدود اولان : آنتیقه بر کاسه. || مج. پك نادیده، پك مقبول؛ واستهزا طریقیله، غریب، عجیب، تحف : آنتیقه بر آدم .

آنتیموان { س. [فر. Anti-moine] کیم. اجسام بسیطه‌دن بر معدن که قورشونله قاریشیق اوله‌رق طباعت حروفنك اداه‌سنده مستعملدر .

آنجق { د. [آنجه وآنجیلاین کبی «آن صورتی آلان «او» اسم اشارتیله «جق» اداتندن.] ١. تك، یالکز، ساده، مجرد : عبادته مستحق آنجق جناب حقدر. ٢. محضا، صرف، خاصة : آنجق تحصیل علم وتربیه ایچون مکتبه کیدیلیر. ٣. تمامی تمامنه، طاره‌طار، کوچ حال ایله : بو ایش آنجق اقشامه قدر بیتر؛ بو چوال آنجق بر کیله آلیر. ٤. لکن، فقط، آما : آوه کیده‌جکدم، آنجق هوا مساعده ایتمدی. ٥. او قدر، اونك کبی، آنجیلاین : قلندرلك ایسه آنجق اولور .

آنجلیقه { س. [ر. Ἀγγελικόν] ملك اوتی .

آنجه { ك. [«آن» صورتی آلان «او» اسم اشارتیله «جه» اداتندن مركب اولوب، بعیده اشارت ایچوندر، وقریبه مخصوص اولان «بونجه» نك مقابلیدر.] اونك كبی، اونك قدر، اوقدر، اویله‌جه. مر.

آنجیلین { یاخود اونجیلاین. ك. [اصلی : آنجه‌این] اویله‌جه، اول صورتله، او مرتبه‌ده، اوقدر. [بعیده اشارت ایچون اولوب، قریبه مخصوص اولان «بونجیلین» ه مقابلدر.] مر.

آنختار { س. با : آناختار.

آند { س. [چ : آنت.] ١. یمین، قسم، حلف، سوكند؛ آند ایچمك = یمین ایتمك؛ آند بوزمق = نقض قسم ایتمك؛ آند ویرمك = یمین ایتدیرمك، تحلیف ایتمك. ٢. آداق، نذر، عهد.

آندلاشمق { فش. بربرینه یمین ویروب آلمق، عهدلشمك.

آندلی { ص. یمینلی، یمین وقسم ایتمش، تحلیف اولنمش.

آنده { آندن یاخود اونده، اوندن. با : او.

آندیز { س. ١. آردیج نوعندن چالی. ٢. شهر خارجنده واقع چالیلق یر. ٣. فاحشه‌لر مجمعی اولان ناپاك محل. || آندیز اوتی = عربیده قنس وزنجبیل الشام وفارسیده راسن دینان بر نبات طبی.

آندیق { یاخود آندوق. س. صر. تیلانك بر نوعی.

آنسز { آنسزین، آپ آنسزین. با : آ كسز وسائره.

آنغاریه { یاخود آنقریه. س. [یو. Ἀγγαρία كه بوده فا. «كار» دن محرفدر.] اهالی‌یه بلا اجرت كوردیریلن ایش، عمله وحیوانات وارابه وسائره‌نك مجاناً حكومت ایشنه قوللانلمسی، سخره. || مج. كوكلسز، ایستمیه‌رك، واهمیت ویرمكسزین : آنغاریه ایشلمك، دیكلمك.

آنغیت { س. قازدن بیوجك طوغله رنكنده بر جنس قوش.

آنغیتی { یاخود آنغیدی. ص. آنغیت قوشی و طوغله رنكنده اولان.

آنغیچ { س. چیتدن دوشمه‌سز ارابه.

آنف { ص. عر. ث: آنفه. [«انف» دن سف.] ماضیده پك قریب، برونك اوجنده اوله‌جق صورتده یقینده كچن. — اكثریا آنف الذكر، آنف البیان كبی تعبیراتده بولنور كه دمینجك ویا آز یوقاریده ذكر وبیان اولنان دیمكدر. — ماده‌ٔ آنفه، افادات آنفه كبی تعبیراتده دخی بولنور.

آنفاً { ح. عر. آز یوقاریده، دمینجك : آنفاً ذكر و بیان اولندیغی اوزره.

آنك { آنلر، آنی وسائره. با : او.

آنونیم { ص. [یو. Ἀνώνυμος] اسمسز، اسمی بللی و مذكور اولمیان : آنونیم شركت = كیمسه‌نك نامنه اولمیه‌رق حصه‌دارانك جمله‌سنه عائد بولنان شركت.

آنه { یاخود آننه س. [چوجق لساننده و استانبول شیوه‌سنده] آنا، والده، ننه : آنه‌جكم = آناجغم؛ || بیوك آنه = جده.

آنیده { ظز. اوآنده، درحال، همان.

آنیسون { س. با : آناصون.

آو { س. ١. قره‌ده وحشی حیوان یاخود قوش ودكیزده بالیق اورمق ویا طوتمق ایشی، صید، قنص، شكار، تخجیر : آوه كیتمك. ٢. آوده اوریلان ویا طوتیلان وحشی حیوان یاقوش یاخود بالیق: آواورمق، بوطاغلرده چوق آو واردر. ٣. اله كچن شیٔ، طعمه، غنیمت : الینه كوزل بر آو كچدی. || آو آرامق = كاپیر شیٔ طلبنده بولنمق. || آو اتی = آوده اوریلان یبان حیوانی و قوش اتی. [بالیغه اطلاق اولنماز.] || آو قوشی = آو آولامغه آلیشیق آتماجه وشاهین كبی ییرتیجی قوش. || آو كوپكی = زاغار وتازی كبی آو آولامغه آلیشیق كوپك. || آو هواسی = پوصلق وقارلق هوا. || بالیق آوی = صید ماهی. || سوركون آوی = آولانه‌جق یبان حیوانلرك اطرافنی صاروب اورته‌یه آلمق اوزره آتله و غلبه‌لكله ایدیلن شكار. || هوآوی = آتله وقوشله ایدیلن صید.

آوادانلق { س. صنعتكر آلات و ادواتی، مرانغوز وسائره طاقمی.

آواره { ص. فا. ١. سرسری، مكانسز، سركشته، سر-گردان: آواره گزمك. ٢. بوش گزن، ایشسز، گوجسز، معطل: ایشندن آواره اولمق.

آواره { س. [یتا. Avara]. ع: ساحلدن آچلمه. == حد. آچیل.

آواره لك { س. ١. سرسریلك. ٢. ایشسزلك. [بو-نك یرینه «آوارگی» استعمالی عبثدر.]

آواز { وآوازه. س. فا. ١. سس، صدا، صوت. ٢. ندا، نعره. || مج. شهرت، صیت.

آواناق { ص. [«آومق» دن] چابق آلدانیر، آلیق، صافدرون، شاشقین.

آواناقلق { س. چابق آلدانیر آدمك حالی، آلیقلق، شاشقینلق.

آوتدیرمق { یاخود آووتدیرمق. فتـ. ١. بالواسطه اكلندیروب اویناتمق، اغفال ایتدیرمك. ٢. (چوجغی) دادیسنه هوپلاتدیروب اویناتمق.

آوتمق { یاخود آووتمق. فتـ. ١. اكلندیروب اویالامق، تأخیر وتعویقله آلداتمق، اغفال ایتمك. ٢. (چوجغی) صیچرا-ده‌رق صو صدیرمق، تسكین ایتمك.

آوجی { ص. س. ١. آو آولیان، صیاد. ٢. آومك حریص (حیوان): آوجی كدی. || آو-جی اوتی = دم زهره دینلن نبات. || آوجی باشی = یكیچری اوجاغنده اوتوز اوچ سكبانك ضابطی. || ع. آوجی بلوكی = عسا-كر خفیفه. [فر: Chasseurs]

آوجیلق { س. آو آولامغله مشغول آدمك حال وصفتی، صیادلق.

آوچ { یاخود آووج. س. ١. ال آیاسیله پارمقلرك ایچی مجموعی، كف، مشت. ٢. آوجك استیعاب ایتدیكی مقدار: بر آوچ بغدای. || آوچ آوچ = آوچ طولوسیله، بول بول. || آوچ آچمق = دیلنمك، تسأل ایتمك. || آوچ ایچی = ال آیاسی، راحه. || آوجك ایچنه آلمق = اله گچیرمك، ضبط وحكمی آلتنده بولندیرمق. || آوچ كیدشمك = بریردن پاره كله‌جكنی تفأل ایتمك. || آوجنی یالامق = محروم قالمق. || الده آوجده یوق = فقر، صفرالید. || اله آوجه صیغمامق = ضبط اولنمیه‌جق درجه‌ده حشاری و یاراماز اولمق. || بر آوچ = آز مقدار.

آوچلامق { یاخود آووچلامق. فتـ. ١. آوجك ایچنه آلمق، آوجله قاورامق. ٢. بول بول آلمق. ٣. احاطه ایتمك، ایچنه آلمق: یلكن روزكاری آوچلامق = روزكاردن شیشمك.

آودلمق { یاخود آوودلمق. فجـ. ١. تعویق وتأخیرله اغفال ایدلمك، اكلندیریله‌رك اویالانمق. ٢. (چوجق) صیچرا-دیله‌رق صوصدیرلمق، تسكین ایدلمك.

آور { ص. فا. [«آوردن» فعلندن مقص. اولوب صتر. تشكیلنه داخل اولور.] گتیریجی، حامل، صاحب، موجب، باعث: رشك آور = غبطه‌یی موجب؛ تاب آور = قدرته مالك، قادر؛ زور آور = قوت صاحبی، قوتلی؛ پیام آور = خبر گتیرن.

آورت { یاخود آوورت. س. [حركه علاوه سنده آخرنده‌كی «ت» «د» ه تحول ایدر.] یناغك ایچ طرفی، بوش یری. || مج. تفاخر، تكبر؛ آورت ایتمك، صاتمق = تفاخر و تكبر ایتمك.

آورتلی { یاخود آوورتلی ص. تفا. خرو تكبر ایدن، متكبر، آغزی غلبه‌لق.

آوروپا { سخ. جـ. كره ارضك قطعات خمسه‌سندن بری، كه اك معموریدر.

آوروپالی { س. ص. آوروپا اهالیسندن اولان.

آوریق { ص. [«آوریمق» دن] قیوریق، مقوس، چارپیق. مر.

آوریلامق { فتـ. (یایی) قورمق، چارپمق. مر.

آوریلمق { نط. قیورلمق، چارپلمق. مر.

آوریمق { مض: آورر. فل. اگلمك، قیورلمق، چارپلمق. مر

آوسترالیه { یاخود آوسترالیا. سخ. جـ. قطعات خمسه‌نك اك كوچكی، فلنك جدیدی.

آوسترالیه‌لی (س. ص. آوسترالیه اهالیسندن اولان، یکی فلمنکلی.

آوستریه (یاخود آوستریا. سخ.م. [آلمانجه: Österreiche] نمچه، آوستریا ومجارستان دولتی، آوستریا ایمپراطورلغیله مجارستان قراللغی هیئت مجموعه‌سی.

آوستریه‌لی (س. ص. آوستریا دولتی اهالیسندن اولان، نمچه‌لی، آوستریا تبعه‌سندن بولنان.

آوغان (ص. گبه (اینك). مر.

آوغین (س. دیوار دیبنده صو آقیتمغه مخصوص دلیك.

آوقامق (یاخود آوقیمق. مض: آوقار، آوقیر. فت. صیقوب اوفالتمق، اوغمق، ازمك. = فل. اوفالانمق، طالغلمق. مر.

آوقیمق (با: آوقامق.

آولاق (س. [یو. Αὖλαξ] دره، وادی، صو جدولی.

آولاق (س. [«آو» دن] آو محلی، تخجیرکاه.

آولامق (فت. آو، صید، شکار ایتمك، اصطیاد ایتمك: طاوشان، کَکلیك، بالیق آولامق. || مج. کوزتمك، قووالامق، ترصد ایتمك. || روزکار آولامق = سرعتله حرکت ایتمك، باد پیما اولمق. || سیکَك آولامق = بوش شیلرله اوغراشمق.

آولانمق (فط. آو ایدلمك، صید اولنمق. || غافل آولانمق = غافل طاورانمق، اغفال اولنمق.

آولانیش (س. اغفال اولنمه.

آولی (س. [یو. Αὐλή] اوك ویا بر دائره‌نك اطرافنده دیوار ویا چیتله محاط یر، حولی. [عربی «حول» وترکجه «آغیل» ایله مشابهتی تصادفی اولمق اقتضا ایدرسه‌ده، اومیروس لساننده αὐλή آغیل وآخوره دخی دینلمسی غریبدر.]

آونك (س. فا. ایپه کچیرلمش آصق: انجیر، اووز آونکی. [لسانمزده مستعمل اولان «هونك» بوندن غل.]

آونمق (یاخود آوونمق. فط. ١. اویالانمق، اغفال ایدلمك. ٢. (اینك وسائره) کبه قالمق.

آووقات (س. [فر. Avocat] حضور محکمه‌ده اجرت مقابلنده برینك نامنه دعوی، ویا حقوقنی مدافعه ایدن آدم، دعوی وکیلی. = ص. مج. ١. مدافعه‌یه مقتدر، چکه‌لی، جربزه‌لی.

آووقاتلق (س. دعوی وکیلنك حال وصفت وصنعتی. || مج. جربذه.

آویخته (ص. [«آویختن» فعلندن سمف.] آصلمش، آصیلی. لس.

آویز (ص. [«آویختن» فعلندن سمص. اولوب، صتر. لره کیرر.] آصیلان، آصیلی بولنان: دل آویز = کوکلك آصیلی بولندیغی، کوکلی جذب ایدن.

آویزه (س. فا. لامبه وفنار و غاز ویا متعدد مومل‌ری حاوی اوله‌رق طاوانه آصیلان بلور ویا معدندن زینت اوانیسی، آصق. || آویزه‌ٔ کوش = کوپه. ا.

آه (حد. ١. مادی ویا معنوی برآجی حس اولندقده قوللانیلیر: آه! باشم! آه! آنام! ٢. ندامت وتأسف بیان ایدر: آه! اولدن بیله ایدم. ٣. برینه آجندیغنه، کدر واسف ایدلدیکنه دلالت ایدر: آه! اولادم! = س. فا. ایچ چکمه، تأوه، فغان: آه ایتمك، آه چکمك؛ آه سحرگاهم. || آه ایتمك = بد دعا ایتمك. || آه طوتمق، آهه اوغرامق = بد دعایه مصاب اولمق.

آها (حد. ١. ها! صحیح! کرچك! ٢. ایشته! آل! عو.

آهار (س. فا. [تر: آخار دن] آق دوزکون.

آهسته (ص. فا. یاواش، آغر، متأنی، بطیء. || مو. یاواش وبطائتله سویلنیلن (شرقی ویا چالینان (چالغی). = ح. یاواش، تأنی ایله: آهسته آهسته.

آهن (س. فا. دمیر، تیمور، حدید. لس.

آهنربا (س. ص. فا. [«آهن» دمیر، «ربودن» قاپمق] دمیری قاپان، مقناطیس.

آهنگ (س. فا. ١. قصد، نیت: آهنگ سفر. ن. ٢. دوزن، اصوات آره‌سنده توافق، مقام. ٣. چالغی طاقمنك اجرا ایتدیکی تقسیم، پیشرو. ٤. چالغی ایله اکلنجه، طرب. ٥. اصوات، الوان وسائره آره‌سنده موافقت، توافق، اویغونلق. ٦. السنهٔ تورانیه کلمه‌لرینی

ترکیب ایدن هجالر آره‌سنده توافق. [فر. Harmonie.] || آهنك ایتمك = اکلنمك. || چالغی‌یه آهنك ویرمك = دوزن ویرمك.

آهنگسز { صـ. ۱. دوزنسز، مقامسز. ۲. اصوات و یا الوانی آره‌سنده توافق بولنمیان.

آهنگلی { صـ. ۱. دوزنلی، مقاملی. ۲. اصوات ویا الوانی آره‌سنده توافق بولنان، اویغون.

آهنین { صـ. فا. [«آهن» دن] دمیردن معمول، حدیدی. || مجـ. پك متین وصاغلام.

آهو { سـ. فا. جیلان (جیران)، غزال، ظبی. || مجـ. ۱. دلبر، محبوب. ۲. ایری وکوزل کوز، چشم غزال: بنی برکوزلری آهویه اسیر ایتدی فلك. || آهوبچه = غزال یاوریسی؛ ومجـ. الفت وانسیتدن مجتنب دلبر.

آهوطودی { قرمیزی آغاج چیلکی.

آی { سـ. ۱. کرهٔ ارضك پیكی، قمر، ماه. ۲. اساسا قمرك کرهٔ ارض اطرافنده بر دور اجرا ایتمسیله قیاس اولنان زمان، سنهٔ قمریه‌نك وبالتعمیم سنهٔ شمسیه‌نك‌ده اون ایکی قسمندن بهری، شهر، ماه: رمضان آیی، نیسان آیی. ۳. آی واڭ زیاده هلال رسم وشکلی: آی یلدیز. || مجـ. پك کوزل وپارلاق شخص ویاچهره. || آی آغیلی = بعضاً کرهٔ قمرك اطرافنده کورینن نور دائره‌سی، هاله. || آی آیدینلغی، آی ایشیغی = قمرك ویردیکی ضیا، مهتاب. || آیك اون دردی = طولو آی، بدر. || آی باشی = ۱. شهرك برنجی کونی. ۲. قادینلرك عادت کورمسی، حیض. || آی بالطه = تبرزین. || آی پارچه‌سی = پك کوزل شخص. || آی تیمور = دوغرامه‌جی کسری. || آی چیچکی = کونشه طوغری دونن بیوك واوزون صاپلی چیچك، عبد الشمس. [کون چیچکی دخی دینلیر.] || آی دده = اوفق چوجقلرك قمره ویردکلری اسم. || آی دده‌یه مسافر اولمق = آچیقده یاتمق. || آی طوتلمق = خسوف اولمق. || آی طوغدی = یکی آی، هلال. || آیه طوغ یا طوغه‌یم دیمك = پك کوزل و پارلاق اولمق. || اوچ آیلر = اشهر ثلثه که رجب و شعبان ایله رمضاندر. || طولون آی = غروبه قریب آی، هلال. || سم. آی طابیه = هلال شکلنده طابیه.

آی { حد. ۱. آکسزین حس اولنان حیرت و تعجب و تحاشی‌یه دلالت ایدر: آی! شوراده بری وار؛ آی! سز کلیورمیسکز؟ آی! نه دیور. ۲. کدر وتأسفه وعلی الخصوص بر آغری حس اولندیغنه دلالت ایدر: آی! پارمغم! — مکرر دخی قوللانیلیر: آی! آی! [بو صورتده استخفاف واستهزایی‌ده تضمن ایدر.] ۳. «آ» یرینه ندا ایچوندر: آی اوغل!

آیا { سـ. پارمقلر داخل اولمقسزین ال و آیاغك ایچی، دوز یری: ال آیاسی = کف؛ آیاق آیاسی = طبان. || کدی آیاسی، کوپك آیاسی = نبات جنسلری.

آیا { حد. فا. تعجب واستفهام ایله برابر تمنی وامیده دلالت ایدر، عجبا: آیا! سن بونی اوکرنه بیله‌جکمیسك؟ ...

آیات { سـ. جـ. عر. فد: آیت. || با: آیت.

آیارتمق { فتـ. (عمله وخدمتجی وسائره‌یی) قاندیروب یرندن آیره‌رق کندی ایش و خدمتنه آلمق.

آیاردلمق { مجـ. قاندیریلوب یرندن چیقاریله‌رق دیکر بر ایشه ویا بشقه‌سنك خدمتنه آلنمق.

آیارمق { فل. یولدن شاشمق، آزمق.

آیاز { سـ. [«آی» دن] قیشین آچیق هوالی واکثریا مهتابلی کیجه‌لرده حکم سورن قورو صوغوق.

آیازلاتمق { فتـ. کیجه‌نك آیازینه براقوب اوشوتمك، آیازده بکلتمك.

آیازلامق { فل. ۱. کیجه آیازنده اوشومك، کیوره‌مك. ۲. آیازده بکله‌مك. ۳. اوشومك، صوغوق آلمق. ۴. نافله بکله‌مك.

آیازلانمق { فط. کیجه آیازندن متأثر اولوب صوغوق آلمق، آیاز ایشله‌مك.

آیازمه { سـ. (ر: Ἁγίασμα) روملر عندنده مبارك نظریله باقیلوب زیارت ایدیلن چشمه ویا پیکار.

آیاق س. [« آیمق » دن آخری حرکه لنده‌کی وقت «ق»ی «غ» ه تحول ایدر.] ۱. انسان وحیوانك یوریمسنه یارایان عضو، رجل، قدم، پای : انسانك ایکی، آتك درت آیاغی واردر. ۲. بعض اثاث بیتیه و سائره‌نك آیاغه مشابه قسملری که اونلرك اوزرنده طورورلر : اسکمله، ماصه آیاغی. ۳. قائماً طوران بعض شیئلرك یره طوقونان قسم اسفلی، قاعده‌لری : ستون، دیوار آیاغی. ٤. آیاق باصه‌جق یر، باصامق، قدمه : مردیون آیاغی؛ قرق آیاق مردیون. ٥. چای آغزی، منصب. ٦. بر کولدن آیریلوب فضلهٔ میاهنی دکیزه کوتورن نهر : درین اوخری کولنك آیاغیدر. ۷. آدیم، قدم : بن بورادن آیاق آتمام. ۸. اون ایکی پارمقدن یعنی یاریم آرشیندن عبارت مسافه اولچیسی، قدم. ۹. آت یورویشنك نوعی. || آیاق آلتی = ممر، یول اوستنده. || آیاق اوستی = آیاقده، قائماً. || آیاق اولطه‌سی = وتیله دشمنك آیاقلرینه باتوب یوریمسنه مانع اولمق اوزره یوللك اوزرینه براقیلان دمیر دیکنلر. || آیاق باصمق. ۱. بر مملکته کیرمك، قدوم. ۲. اصرار وتعند ایتمك. || آیاق باغی = انکل، مانع، پایند. || آیاق تری = طبیب اجرتی. || آیاقده = قائم، قائماً، اوتورمقسزین. || آیاق دیوانی = یکیچری ضابطاننك افراده ویردکاری تنبیه؛ زمان قدیمده مجلس وکلانك آیاقده اوله‌رق عاجلاً بر قرار اتخاذ ایتملری. || آیاق سوریمك = تعلل ایتمك. || آیاق طاقمی = عوام، اسافل کروهی. || آیاق طولاشمق = یورورکن آیاقلر بربرینه طولانمق، سرخوش کبی یوریمك. || آیاق قابی = آیاغه کییله‌جك شی، پاپوچ، قوندره، چاریق، پوتین، ترلك وسائره. || آیاق ماکینه‌سی = آیاقله چویریلیر طباعت و دیکیش وسائره ماکینه‌سی. || آیاق یولی = آبدستخانه، ممشا. || آیاغه طولاشمق = آرانمقسزین بولنمق، تصادف ایدلمك. || آیاغه قپانمق = چوق یالوارمق، تملق ایتمك، عفو ایستمك. || آرت آیاق = چارپا حیواناتده کریده‌کی آیاقلر. || اوك آیاق = چارپا حیواناتده ال مقامنده اولان ایلریکی آیاقلر. || اوك آیاق اولمق = بر ایشده مشوق اولوب دیکرلرینی ده قاندیره‌رق حصولنه چالیشمق. || آیاق دیره‌مك = اصرار ایتمك. || باشدن آیاغه = تپه‌دن طیرناغه، سراپا. || خروس آیاغی = طپه چیقاره‌جق بورغو. || درت آیاق = اللری دخی آیاق کبی قوللانه‌رق اویله‌جه یوریمه. || ساج آیاغی = ساج وتنجره آلتنه قونمغه مخصوص دمیردن اوچ آیاقلی مطبخ آلتی. || آیاق خفافی = چوق کزوب طولاشان، کزکینجی || سوز آیاغه دوشمك = هرقفادن بر سس چیقمق. || صاغ آیاق قابی دکل = کوونیله‌میه‌جك (آدم)، شایان اعتماد اولمیان. || طوموز آیاغی = تفنکدن اوستوپی چیقارمغه مخصوص اینجه بورغو. || قرق آیاق = حشراتدن آیاغی چوق معروف برجنس، هزارپا.

آیاقداش س. ۱. یول آرقداشی، یولداش، همپا. ۲. آرقداش، رفیق، همملك.

آیاقلامق فل. آدیم آتمق، یوریمك. = فتـ آیاقله باصمق، چیکنه‌مك.

آیاقلاندیرمق فتـ. تحریك ایتمك.

آیاقلانمق فل. ۱. طاورانوب آیاغه قالقمق، یوریمك. ۲. قیام، دعوی، ادعا ایتمك، قالقیشمق.

آیاقاق س. ۱. جانباز نعلینی. ۲. ستون قاعده‌سی، کرسی طاشی. [فر. Piédestal.]

آیاقلی یاخود آیاقلو. ص. ۱. آیاغی اولان، یورورین. ۲. یوکسك (حیوان). ۳. متحرك، سیار. || آیاقلی کتبخانه = مستحضراتی چوق عالم، علامه. || درت آیاقلی = چارپا.

آیت سث. عر. جـ : آیات. ۱. علامت، نشان، اثر. ۲. قرآن کریمده هر سوره‌نك مرکب بولندیغی جمل شریفه‌نك هربری که متصل المعنی اولوب، ماقبل ومابعدندن تفریقی ممکندر: آیت کریمه، آیات قرآنیه.

آیتمق فتـ. سویلمك، دیمك. مهر.

آیدین ص. [«آی» قمر، «تون» کیجه] ۱. آیلی (کیجه)، مقمر. ۲. روشن، ضیادار، منور. ۳. واضح، آشکار، باهر.

٤. مبارك، مسعود. || كوزيكز آيدين = بر سوديكنه ويا آرزو- سنه نائل اولانه ايراد اولنور تبريك تعبيريدر.

آيدينلامق { فل. آيدينلق اولمق، روشن وضيادار اولمق.

آيدينلق { س. ١. آی نوری، مهتاب، آی آيدينلغی. ٢. ضيا، نور، ايشيق، روشنايی. ٣. ضيادار ير. ٤. طام باجه‌سی، چاتيده‌كی پنجره.

آيران { س. دوگيلوب ياغی آ- لنمش وصو قاريشديرلمش يغورت. || آيران دليسی = احمق، بوك. || آيرانی شيشمك = كبر- لنمك. [استهزا مقامنده.]

آيرانلق { س. طالاق. || آيرا- نلق شيشمك = حدت ايتمك. عو.

آيرت { س. تفريق، تميز: آيرت ايتمك = تفريق وتميز ايتمك.

آيرتلاتمق { فت. [غا: آييقلاتمق] تفريق و تميز و انتخاب ايتديرمك.

آيرتلامق { فت. [غا: آييقلامق] ١. تفريق و تميز ايتمك، آيرمق. ٢. بر شيئك ايی قسمنی سچمك، انتخاب ايتمك، كزيده‌سنی آيرمق. || پرنجی طا- شندن آيرتلامق = پك مشوش و مشكل بر ايشك ايچندن چيقمق.

آيرتلانمق { فط. [غا: آييقلا- نمق] ١. تفريق و تميز اولنمق، آيرلمق. ٢. سچيلوب انتخاب اولنمق، كزيده قسمی آلنمق.

آيرلمق { فط. ١. تفريق او- لنمق، جدا دوشمك: اوندن، چولق چوجغندن آيرلدی. ٢. بولنمك، تقسيم او- لنمق: ايكی‌يه آيرلدی. ٣. تفريق وتميز اولنمق، فرقلی وممتاز اولمق: كنديسی آرقداشلرندن آيريليور. ٤. سچلمك، انتخاب اولنمق: او مخصوص آيرلمشدر. ٥. يارلمق، چاتلامق: طوداق آيرلمق. ٦. زوجين بينلرنده‌كی رابطهٔ نكاحی فسخ ايتمك: قاريسندن، قوجه‌سندن آيرلدی. ٧. چكلمك، انفكاك ايتمك: ايشندن هيچ آيرلماز.

آيرمق { فت. ١. تفريق ايتمك. ٢. بولمك، تقسيم ايتمك: ايكی‌يه آيردی. ٣. تفريق وتميز ايتمك: ايی آدملری آيرملی. ٤. سچمك، انتخاب ايتمك: ايچلرندن بر ايكی دانه آيرملی. ٥. يارمق، شق ايتمك: غلاصی دردە آيردی. ٦. تطليق ايتديرمك: اونی قوجه‌سندن آيرديلر. ٧. چكمك، انفكاك ايتديرمك: درسندن آيرديلر. || كوز آير- مامق = چوق دقت ايتمك، ديده دوز اولمق.

آيری { ياخود آيرو. ص. ١. فا- صله‌لی، منقطع، آره‌لقلی، منفرد: محله‌دن آيری بر او. ٢. كندی باشنه، مستقل: او آيری اوده اوتوريور. ٣. بشقه، غير، آخر: او آيری ايشدر. || آيری آيری = هربری آيری، هر بری كندی باشنه، منفرداً. || آيريجه = آيری اوله- رق. || آيری غيری = تكليف وتكلف.

آيريق { س. بر جنس چاير اوتی كه كوكی پك درين وسرت اولوب باغ وباغچه‌لره مسلط اولور، وآييقلانمسی پك زوردر: آيريق اوتی، آيريق كوكی. || آيريق چيچكی = فقاح. || طو- موز آيريغی = باتاقلقلرده حاصل اولان بر نوع ساز.

آيريلاشمق { فط. آيرلمق، منفرد اولمق.

آيريلانمق { فط. ١. آيرلمق، منفرد اولمق. ٢. كيمسه‌يه اويمامق، مباين اولمق.

آيريلق { س. فرقت، مفارقت، جدايی، هجران. ٢. مباينت، مخالفت.

آيغير { يا آيغر. س. انمه‌مش طا- مازلق آت، حصان. || مج. آزغين آدم. || دكز آيغيری = باشی آته بكزر بر حيوان بحری كه قره‌يه ده چيقار. || صو آيغيری = آفريقانك بيوك نهر- لرنده بولنور جسيم بر چارپا، جاموس بحری، ايپوپوتام.

آيغيرلق { يا آيغرلق. س. آيغيرك حال وصفتی و وظيفه‌سی: بو آت آيغيرلق ايده‌مز. || مج آزغينلق.

آيق { آيقلق، آيقلامق وسائره. || باء: آييق وسائره.

آيلاق { ص. ايشده اولميان، بوش، كزن.

آيلاقچی { س. معين بر ايشی او- لميوب، كونده لكله ايشلين رنجبر.

آيلامق { فل. ١. طولاشمق، دوراتمك. ٢. يوقاريدن آشاغی‌يه قايمق، دوشمك. مر.

آيلانمق { فط. دونمك، دور ايتمك. مر.

آيلتمق { فتـ. (بايلمش ويا سرخوش آدمی) كنديـنه كتيرمك، افاقت بولديرمق.

آيلق { ص. ١. آيده بر وهر آی وقوع بولان، آيه تابع اولان، شهری: آيلق رسالهٔ موقوته = آيده بر نشر اولنانی. ٢. بر آيده اجرا اولنان، بر آيده قطع اولنان: بر آيلق يول، ايكی آيلق ايش. ٣. ياشی شو قدر آيدن عبارت اولان، ظهور و وقوعندن شو قدر آی كچمش اولان: آلتی آيلق بر چوجق؛ اوچ آيلق ايش؛ بش آيلق مسئله. == س. بر آيلق خدمته مقابل ويريلن اجرت، معاش. || آيلق باغلامق = معاش تخصيص ايتمك. || آيلق چيقمق = معاش ويرلمك. || آيلق كسلمك = معاش قطع اولنمق، عزل ايدلمك.

آيلقلی { ص. آيدن آيه ويريلن معاش مقابلنده خدمت ايدن (مأمور ويا خدمتجی)، موظف، معاشلی.

آيلمق { فل. ١. طولاشوب يرينه كلمك، بر دور تام اجرا ايتمك. مر. ٢. بايلمه‌دن ويا سكردن افاقت بولمق، كنديـنه كلمك.

آيمق { مض: آيار. فل. تق. ١. اوسته چيقوب آغمق، صعود ايتمك. ٢. طولاشوب دور ايتمك. ٣. چكيلوب آيرلمق.

آينده { ص. فا. [«آمدن» فعلندن سف] كليجی، كلن. || خوش آينده = كلفتسز، كليشی كوزل. لس.

آينه { س. [فا: آينه دن] انعكاس ضيا طريقيله انسانك كنديـنی كورمسيچون ياپلمش مصفا لوحه ويا جام، كوزكو، مرءات.

آينه‌جی { س. آينه ياپان ويا صاتان آدم.

آينه‌لی { ص. آينه ويا آينه‌لرله مزين: آينه‌لی چارشی، قازينو.

آيو { س. با: آيی.

آيوا { ياخود آيوه. س. معروف سرت ميوه، سفرجل: اكمك، شكر، كورك، ليمون، چين آيواسی = بو ميوه‌نك انواعی. || آيوا آغاجی = بو ميوه‌يی ويرن شجر مثمر. || آيوا چكردكی = طوكوق پنبه رنك. || آيوا كبی = پك صارارمش، خسته. || آيوايی يوتمق = سرخوش اولمق.

آيوالق { س. آيوا آغاجلرينی حاوی محل، آيوا باغچه‌سی.

آيی { ياخود آيو. س. معروف وحشی حيوان، دب، خرس. بوز، قره و آق جنسلری واردر. || آيی باليغی = بر جنس حيوان بحری. [فر. Phoque.] || آيی پنجه‌سی = كف الدب، شوكة اليهود. || آيی قولاغی = شقايق.

آييق { ص. [«آيمق» دن] كنديـنه كلمش، سرخوشلقدن ويا بايلقدن قورتلمش، عقلی باشنده.

آييقلامق { آييقلاتمق، آييقلانمق، آيرتلامق، آيرتلاتمق وآيرتلانمق دن غلـ. با: آيرتلامق وسائره.

آييقلق { س. سرخوشلقدن ويا بايلقدن قورتلمش آدمك حالی، عقلی باشنده اولمسی.

آيين { س. فا. ١. رسم، عادت، قانون، دأب، اصول: آيين قدما اوزره. ٢. مراسم مذهبيه، عبادت: آيين مجوس اوزره؛ اجرای آيين ايدركن. || شهر آيين = شنلك، دونما.

آيينه { س. فا. آينه، كوزكو، مرآت. || آيينهٔ اسكندر = رومينك كو يا اونكله دنيايی كورديكی خارق عاده بر آينه. بو خرافاته سببيت ويرن شیء مشار اليهك يانـنده بولنمش اولمسی محتمل اولان بر خريطه و آطلس اولسه كركدر.

آيينه‌دار { س. بر بيوك آدمك كيينيركن آينه‌سنی طوتمغله مكلف خدمتجی.

اَب { سذ. عر. جـ: آباء. آتا، بابا، پدر، والد: اب مشفق = شفقتلی پدر. || لِأَبٍ = بر پدردن، پدری بر، يعنی والده‌سی آيری: لأب برادريدر. || اباً عن جدٍّ = بابادن اوغله، نسلاً بعد نسلٍ. == جـ. آبا و اجداد = آثار، اسلاف. — كنيه‌لرك تركيبنده و سائر تعبيرات عربيه‌ده «ابو، ابا، ابی» صورتلرينی ده آليور، كه عربيده هر برينك محل استعمالی آيری ايسه‌ده، لسانمزده بلا فرق قوللانيلير: ابا بكر، ابو حنيفه، ابی دلامه.

اَبا { سذ. عر. با: اب.

اِباء (سذ. عر. [ابى، يأبى فعلندن / مصـ.] عدم رضا، امتناع، استنكاف، اجتناب : ابا ايتمك = راضى اولمامق، قبول ايتمه‌مك. [تيكسينمك معناسنى دخى ويرـ يورلرسه‌ده، او معنايه كان الف مقصوره ايله ابادر. وتركجه‌ده غير مستعملدر.]

اَبابيل (سذ. عر. طاغ قيرلانغيجى، چكى صاغان، خطاف.

اِباحه (اباحت. سذ. عر. [«بوح» دن مصـ. افعال.] مباح ايتمه، بر شيئك محرميتنك رفعيله استعمالنك مخير براغلمسى : اباحه ايتمك.

اَباطيل (سذ. جـ. عر. فد: باطل. با: باطل. [«اباطل» دخى يازيورلرسه‌ده، غلطدر.]

اَبالِسه (اباليس. سذ. جـ. عر. فد: ابليس. با: ابليس.

اِبتداء (سذ. عر. [«بدأ» دن مصـ. افتعال.] ١. باشلامه، بدأ، آغاز : ابتدا ايتمك = باشلامق. ٢. باشلانغيج، باش، اول : آيك ابتداسى. = ظر. باشده، اك اول : ابتدا بوكا بر چاره بوله‌لم.

اِبتدائى (صـ. عر. ث: ابتدائيه. [سمذ] ١. باشلانغيجه متعلق، اك اول اوله‌جق : مكتب ابتدائى = يكى تحصيله باشلايان چوجقلره مخصوص اولان ايلك والك آشاغى مكتب؛ مكاتب ابتدائيه. ٢. كرهٔ ارضك اوائل خلقتنه عائد : ازمنهٔ ابتدائيه.

اِبتدار (سذ. عر. [«بدور» دن مصـ. افتعال] سرعتله تشبث، مبادرت، مسارعت، مباشرت : برايشه ابتدار ايتمك.

اِبتذال (سذ. عر. [«بذل» دن مصـ. افتعال] ١. بر شيئك خوار قوللانلمسى. ٢. پك بول وقيمتسز، مبتذل اولمسى : پورتقالك بوسنه‌كى ابتذالى.

اَبتَر (صـ. عر. [«بتر» دن صشـ.] ١. قويروقسز، قويروغى كسيك. ٢. ناقص، ناتمام. ٣. ذريتى قالميان. ٤. ذكر جميله نائل اولميان. لسـ.

اِبتِسام (سذ. عر. [«بسم» دن مصـ. افتعال] ظرافت و لطافتله كولومسه‌مه. ز. [عربيده «تبسم» له مرادف ايكن، تركجه‌ده تبسم بعضاً استهزا ايله كولومسه‌مك معناسنى تضمن ايدر، حالبوكه ابتسامدن مطلق لطافت مقصوددر.]

اِبتِصار (سذ. عر. [«بصر» دن مصـ. افتعال] قلب وذهن كوزيله كورمه، بصيرت. ز.

اِبتِغاء (سذ. عر. [«بغيه» دن مصـ. افتعال] طلب، آرزو: اللهك رضاسنى ابتغاءً ز.

اِبتِلاء (سذ. عر. [«بلاء» دن مصـ. افتعال] كرفتار و دوچار اولمه، دوشكونلك، مبتلا اوليش. [عربيده معناسى دنه‌مه وامتحان در.]

اِبتِناء (سذ. عر. [«بناء» دن مصـ. افتعال] بر شيئك اوزرينه بنا ايتمه. بر شيئه استناد ايتمه، بحث ودعواده بر شيئه طيانوب احتجاج ايتمه : دعواكزى نه‌يه ابتنا ايديورـ سكز؟ — ابتناءً استناداً. [لسانـ نمزده بومعناى مجازى‌يى آلوب، عربيده‌ايسه ياپى ياپمق ديمكدر.]

اِبتهاج (سذ. عر. [«بهج» دن مصـ. افتعال] سوينمه، فرح، سرور.

اِبتهال (سذ. عر. [«بهل» دن مصـ. افتعال] تضرع و نياز. لسـ.

اِبجال (سذ. عر. [«بجل» دن مصـ. افعال] تعظيم و تكريم معناسيله قوللانيليورـ سه‌ده، ياكلشدر عربيده اصلا بو معنايه كلمز. طوغريسى «تبجيل» در.

اَبجَد (سذ. عر. اسكى الفبالرده هجالرك آلت طرفنده بولنان بر عباره‌نك ايلك كلمه‌سى وبتوننك اسميدر. عباره شودر: «ابجد هوز حطى كلمن سعفص قرشت ثخذ ضظغلا» بو الفاظ مهملاتدن اولوب، حروف هجانك صورت التصاقنى واصل صره‌لرينى كوسترمك ايچون الفباده يازيلير؛ چونكه كرك عبرانى وسريانى لسانلريله سائر السنهٔ ساميه ده وكرك يونان و قبط ولاتين لسانلرنده حروف هجانك صره‌سى تماميله ابجد عباره‌سنه مطابقدر. عربلر ايسه مجرد شكلاً مشابه اولان حروفى برآرايه كتيرمك ايچون، او صره‌يى بوزمشلرسه‌ده، حروفك رقم كبى استعمالنده ينه او صره‌يه رعايت ايتمكه دوام ايتمش؛ و بونك ايچون ابجد عباره‌سنى ايجاده مجبور اولمشلردر. برده «ثخذ ضظغلا» ده‌كى يدى حرف سريانيده وسائر السنهٔ ساميه‌ده بولنميوب، عربلر طرفندن ايجاد

وعلاوه اولنمشدر. || ابجد حسابی = حروفك رقم كبی اعتباریله بر كلمه ویا عباره‌دن تاریخ ویا دیكر برعدداستخراجی. || ابجد خوان = هنوز ابجد اوقویان، تحصیلك ابتداسنده بولنان.

أبحاث { سذ. جم. عر. فد: بحث. با: بحث.

أبحار { سذ. جم. عر. فد: بحر. با: بحر.

أبخِره { سذ. جم. عر. فد: بخار. با: بخار.

أبد { سذ. عر. جم: آباد. صوكی اولمیان زمان مستقبل، مقابلی ازل (ابتداسی اولمیان زمان ماضی). || الی الابد = الی غیر النهایه، دائما. || ابدالآباد = هیچ بر وقت، اصلا. || من الازل الی الابد = ابتداسز ونهایتسز بر زمانده. || ابد مدت (طرز سقیم اوزره صتر.) = ابدی المده، صوكسز، توكنمز.

أبداً { ح. عر. [جملهٔ منفیه‌ده] هیچ بر وقت، الی الابد، الی غیر النهایه.

إبداء { سذ. عر. [«بدء» دن مص. افعال] یوقدن وجوده كتیرمه، ایجاد: ابداء ایتمك. ذ. [ابراز واظهار معناسیله استعمالی یاكلیشدر.]

إبداع { سذ. عر. [«بدع» دن مص. افعال] ١. ایجاد، اختراع، خلق. ٢ مثلی نامسبوق بر شعر بدیع سویله: ابداع ایتمك.

أبدال { سذ. جم. فد: بدیل. با: آبدال.

أبدان { سذ. جم. فد: بدن. با: بدن.

أبَدی { صد. عر. ذ. ابدیه. [«ابد» دن سمذ.] صوكی اولمیان زمان مستقبله منسوب ومتعلق، صوكسز، زوالسز، توكنمز، جاوید: ابدی الدوام = الی الابد دائم اوله‌جق. مقابلی: ازلی (ابتداسی اولمیان). = ح. تر. هیچ بر وقت، اصلا.

أبَدِیّاً { ح. عر. ابدی اوله‌رق، للابد، الی الابد.

أبَدِیّت { سذ. عر. ١. ابدی اولان شیئك حال وصفتی، دائمیلك، جاودانی، مؤبدلك، زوالسزلك. ٢. صوكسز زمان مستقبلك حالی: ابدیتی دوشوندكجه ذهن بشره وله و حیرت كلیر.

إبذال { اسپیركمیوب بول صرف واستعمال ایتمه معناسیله قوللانیلورسه‌ده، «بذل» ماده‌سی افعال بابندن كلمدیكیچون، وذاتاً بذل‌متعدی اولوب، لزومی اولمدیغیچون، یاكلیش‌واستعمالی غیر جائزدر.

أبر { سـ. فا. بلوت، سحاب. لـ.

إبراء { سذ. عر. [«برء» دن مص. افعال] حق. بورجدن تخلیص، تبریه، آله‌جق ویره‌جك قالمدیغی بیان، برائت قزاندیرمه؛ ابرا كاغدی، ابرا سندی = آله‌جق ویره‌جك قالمدیغنه دائر ویریلن سند. || ابراء اسقاط = مطلوبك بر قسمنی ویا بتوننی هبه و تنزیل صورتیله ویریلن ابرا. || ابراء استیفا = مطلوبك اخذ واستیفا اولنمسیله ویریلن ابرا. || ابراء خاص = دعوانك یالكز بر جهتنه عائد اولان ابراء. || ابراء عام = بسبتون ایلشیك كسلدیكنه دائر ویریلن ابراء سندی.

أبرار { سذ. جم. عر. [فد: «برّ» لسانمزده غیر مستعملدر.] صالح وتقی وصاحب خیر وحسنات آدملر، صلحا، اتقیا، اصحاب خیر.

إبراز { سذ. عر. [«بروز» دن مص. افعال] میدانه قومه، اظهار: ابراز شجاعت، ابراز صداقت؛ ابراز ایتمك = درمیان ایتمك: اوراق مثبته ابراز ایده‌مدی.

إبرام { سذ. عر. جم. ابرامات. [«برم» دن مص. افعال] رجا وتكلیفده اوصانديروب مجبور ایدنجه‌یه قدر اصرارایتمه: ابرام ایتمك = مصرانه طلب ویا تكلیف ایتمك.

أبرَش { صد. عر. [«برش» دن صش.] بنكلی (آت)، آراش.

أبرَص { صد. عر. [«برص» دن صش.] برص یعنی مسكین علتنه مبتلا، آراش.

أبرو { سـ. فا. جم: ابروان. قاش، حاجب عر.

أبرو { [اصلی: فا. ابری = بلوت رنكنده، ودهاطوغریسی چ. ابره = روبه یوزی، كورك قابی.] خاره كبی طالغه‌لی ویا طمارلی (قماش، كاغد وسائره). = سـ. جزء ودفتر قابی یاپمق ایچون قوللانیلان رنكلی كاغد.

اَبرولامَق { فتـ. مرمر كبى خا. رەلى ويا طمارلى اولەرق بويامق.

اِبرە { سذ. عر. ايكنە، سوزن. || ژا. چيچكلردە غبار طلعى ميبضە ايصال ايدن ميل [فر. Style]. || م. ابرۀ مقناطيسيە = پوصلە، قبلەنما ايكنەسى. || ابرۀ هوام = آرى وعقرب كبى حشرا. تك ايكنەسى، ديكنى.

اِبرى { صـ. عر. ث: ابريە. [«ابرە» دن سمنـ.] نبا. ابرەسى اولان (نبات)؛ فصيلۀ ابريە [فر. Stylo-idées]. || تشـ. ايكنە شكلندە اولان. [فر. Styloïde].

اِبريز { سذ. عر. خالص آلتون.

اِبريشيم { سـ. فا. بوكلمش ايپك، ايپك ايپليكى. == صـ. ابريشيمدن معمول : ابريشيم پو. سكول، صچاق.

اِبريق { سذ. عر. [زبانزدى : ابريك.] صو دوكمكە مخصوص قولبلى وامزيكلى قاب : آبدست ابريقى ؛ چاى، شربت، قهوە ابريقى = هر برى بر شكل مخصوصدە قابلر.

اِبريقجى { ابريقجى باشى. سـ. و :

اِبريقدار { سـ. فا. بيوك بر دا. ئرەدە وعلى الخصوص سراى همايوندە لكن ابريقە و آبدست لوازمنە مأمور آدم.

اِبريقدارلق { سـ. ابريقدار وظيفەسى و صفت ومأموريتى.

اَبزار { سذ. جـ. عر. فد : بزر. با : بزر.

اَبصار { سذ. جـ. عر. فد: بصر. با : بصر.

اِبطال { سذ. عر. [« بطلان » دن مصـ. افعال] ١. بطال وحكمسز براقمە، رفع و لغو، قالديرمە، فسخ : بر قانونى ابطال ايتمك. ٢. باطل اولديغنى كوستروب اثبات ايتمە، چورو. تمە = او دعواىى ابطال ايتدى.

اَبعاد { سذ. جـ. عر. فد : بعد. با : بعد.

اِبعاد { سذ. عر. [« بعد » دن مصـ. افعال] اوزاقلاشد. يرمە، طرد. [« تبعيد » دها مستعمل اولوب، آنجق نفى و اجلا معناسنىدە متضمندر.]

اِبقاء { سذ. عر. [« بقاء » دن مصـ. افعال] ١. دائم و باقى ايتمە، براقمە : ابقاى نام ايتمك = نامنى براقمق، نامنك دائما ياد اولنمسنە سبب اولەجق بر فعل خيردە بولنمق. ٢. يرندە براقمە، كندى حالندە ترك. طوقونمامە : بر عزلك اوچ بيتنى چيزوب ايكيسنى ابقا ايتمشلر. ٣. برمأمورى عزل ايتميوب مأموريتنى تصديق وياعزلى عقيبندە مأمو. ريتنە اعادە ايتمە : مأموريتندە ابقااولندى. || ابقاءً تعيين ايتمك = مأموريت سابقەسنى تصديق ايتمك.

اَبكار { سذ. جـ. عر. فد : بكر. با : بكر.

اَبكَم { صـ. عر. [« بكامت » دن صشـ.] ديلسز، ابسم، اخرس.

اِبلاغ { سذ. عر. [« بلوغ » دن مصـ. افعال] ١. يتيشد. يرمە، ايصال. [بو معنادە « تبليغ » دها مستعملدر.] ٢. طولديرمە، واردريمە، چيقارمە، بر مبلغى بر حدە ايصال : معا. شنى بش بيكە ابلاغ ايتديلر.

اَبلَق { صـ. عر. [« بلق » دن صشـ.] آلاجە. با : آبلاق. == سذ. آلا بجاق آت : ابلق سوار. ز.

اَبلَه { صـ. عر. [« بلاهت » دن صشـ.] احمق، عقلسز، بدلا. || ابلە پسندانە = بدلالرك بكنەجكى. || ابلە فريب = آنجق حمقالى آلداتەبيلير (قباحيلە). [«ابلهانە» و« ابلهى » تعبيرلرى قوللانيلە. حق شيئلر دكلدر.]

اِبليس { سذ. عر. جـ : اَباليس و ابالسە. شيطان. || مجـ. خبيث و دساس آدم. || ابليس طيرناغى = شيطان طيرناغى.

اِبليسانە { صـ. حـ. فا. شيطانە لايق، شيطنتكارانە. [« ابليسكارانە » ديمك دها اييدر.]

اِبليسكارانە { صـ. حـ. فا. شيطا. نك ايشنە بكزر، شيطانجە.

اِبليق { وزبانزدى امليق. با : ايبليق.

اِبن { وبن. سذ. عر. ث: بنت. جـ: ابناء، بنى (بنو). اوغل : حسن بن على؛ فاطمە بنت احمد؛ ابناء سبيل = يولجيلر؛ بنى آدم = آدم اوغللرى، انسانلر. || ابناء جنسمز = همجنسلرمز اولان افراد بشر. || ابن وقت = زمانە آدمى.

اَبناء { سذ. جـ. عر. فد : ابن. با : ابن.

اَبْنِيَه { سنـد. جم. عر. فد : بناء . { با : بناء .

اَبو { سند. عر. [« اب » اسمنك { حالت رفعی اولوب، کنیه‌لرده بولنور.] با : اب.

اَبواب { سـنـد. جم. عر. فد : { باب. با : باب.

اُبوّت { سند. عر. [« اب » دن] { آتالق، پدرلك، پدرحالی.

اَبوجَهل قارپوزی { سـ.عر. { بیـده حنظل وفر. Coloquinte دینلن آجی بر میوه .

اَبوطیلون { سـ. خطمی انوا- { عندن بر چیچك.

اَبَوَین { سند. ت. عر. [« اب » دن] { آنا بابا، والدین .

اَبه { سـ. طوغورتمه صنعتنی اجرا { ایدن قادین ویا طبیب، قابل، قابله؛ ابه قادین؛ ابه طبیب. || ابه اسکمله‌سی، ابه اوریکه‌سی = اسکی جاهل ابه‌لرك وضع حمل ایده‌جك قادینلری اوتورتمغی عادت ایدند- کاری بر اسکمله. || ابه پسیکی = پسی اوتی. || سوز ابه‌سی = چوق سویلین .

اِبهام { سند. عر. جم : ابهامات. { [مص. افعال] قپالی و مشکوك بر صورتده افاده : بو سوزده ابهام واردر.

اِبهام { سند. عر. [عربیده مؤ- { نثدر.] جم : اباهیم. ال و آیاغك باش پارمغی .

اُبهت { سـ. عر. بیوکلك ، { عظمت، مهابت. [یالکز صدر عالی معزوللرینه ویریلن ابهتلو دولتلو عنوانـنده مستعملدر.]

اَبهر { سند. عر. تث. تمیز قانی { یورکدن بدنه طـاغیدان بیوك بر شریان که آرقه بویججه اوزانیر : شریان ابهر.

اَبه گومَجی { سـ. [و غا. ابه‌م { گومجی] چیچکی و کوکی طبـده مستعمل ویاپراغی سبزه کبی قوللانیـلان معروف نبات، خبازی، پنیرك .

اَبه‌لك { سـ. ابه صنعتی و فنی، { قباله.

اَبی { سند . عر. [« اب » اسمنـك { حالت جرده آلدیغی صورت اولوب، کنیه‌لرده بولنور.] با: اب .

اَبیات { سند. جم. عر. فد : بیت. { با : بیت.

اَبیَض { صه. عر. ث. بیضـاء . { [« بیاض » دن صث .] آق، سفید، بیاض : بحر ابیض = آق دکیز؛ ید بیضاء = حضرت موسی علیه السلامك معجزه‌سی اولان آق ال .

اَپ { د. همزهٔ مفتوحه ایله باشلا- { یان بعض صفتلرك باشـنه کیروب، تأکید ومبـالغه بیـان ایدر : اپ ایی = چـوق ایی؛ اپ ایججه، اپیجه = خیلی، اولدجه .

اپرامَق { و یاپرامق. با : پپره- { مك .

اَپریمَك { مض : اپری. فل. غنـه { ایله سویلك، بورندن لقردی اینمك. مر.

اَپسَم { صه. ۱. دیلسز، ابکم. ۲. { سکوت ایدن، سـاکت، سسسز؛ اپسم اولمق = سکوت ایتمك ، سس چیقـارمامق؛ اپسم ایتمك = صوصدیرمق.

اَپسَملِك { سـ. ۱. دیلسزلك ، { ابکملك. ۲. سکوت، سسسزلك .

اِپسید { سـ. تکرلك چنبرینـك { پارچه‌لری.

اپچق { سـ. صپـان دمیرینـك { اوجی .

اَپولَت { یا آپولت. سـ. [فر . { Epaulette] عسکریلرك رتبه وصنفلرینـه کوره صیرمه وایپك ویا یوکدن اوموزلرینه طـاقدقلری صچـاق. || اپولت کوپریسی = اپولتی طوتمق ایچون سترهنك اوموزله یاقـه‌سی آره- سـنده چوخـه ویا شریتـدن کوپریجك.

اَت { سـ. ۱. ذی روحـلرك بد- { ننده کمیـك ایله دری آره- سنده‌کی ماده، لحم، کوشت : اتی سنك کمیکی بنم. ۲. مأکولاتدن اولان قویون، صیغیر وسائره‌نك اتی که کمیکله برابر اعتبـار او لنور. ۳. میـوه‌نك دریسـیله چکردکی آره‌سـنده اولوب ینن لذیذ ماده : شفتالینك اتی؛ اتلی اریك. ٤. تن، بدن، وجـود. || ات بکی = کوچك ممـه صـو- رتنده طبیعی قبارجق، ثؤلوله. || ات شفتالیسی = یارمه اولمیان واتی چکردکنه بیتشیك بولنان شفتالی. || ات صـویی = اتی قا- ینادهرق استحصـال ایتدکلری یاغلی وقوتلی صو. || ات قنات = پراسه جنسندن حیوانلرك اوچمه آلتـلری اولان زار. || ات قفالی = ذکاوتدن محروم، قالین قفالی. || ات کسیمی، ات قیریمی = خرستیانلرك بیوك پرهیزه کیره- جکلری کونلرده‌کی یورطی و شنلکلری، آپوقریا، قرناوال. || ات لقمـه‌سی = ات یمکی. || اث

میدانی = وقتیله یکیچری عسکر-
ینه لحم تعییناتی توزیع وتقسیم
اولندیغی میدان وقیشـله اوکی.
|| اتنه طولغون = ملحمه، شیشمان
اولمقسزین سمیز، طیقناز. || آو
اتی = آوده اوریلان حیـوان و
قوش لحمی. || بالیق اتی = یاغسز
وسرت عضلاتدن عبارت ات.
|| بالیق اتلی = بدنی نارین اولد-
یغی حالده اعضاسی اتله مستور
واتلری سرت و دوزکون او-
لان، ضعیف ولاغر اولمـامغله
برابر ملحم وصارقیق اتلی اولمیان.
|| دیش اتی = دیشلرك دیبلرنده
بولنـان و دیشـلر دوکلـدکدن
صکره بر سـد تشکیل ایدن
اتلر، لثـه. || قبا ات = الیتین و
بالدیر اتلری کبی قالین ویاغسز
بوتلر. || کیـك اتی = قیزلك
بلوغـه ایردکلرندهکی خفیف و
متناسب طولغونلق: کییك اتنه
کیرمك = (قیز) بو طولغونلغی
کسب ایتمك.

أَتباع { سذ. جـ. عر. [فذ: تبع. غیر مستعملدر. — تابع
صفتنـك جمعی زعم ایدنلر یا-
کلشلردر، زیرا «تابع»ك جمعی.
تبعه وتوابع کلیر.] برینـه تابع
اولوب هرخصوصده کندیسندن
آیرلیـانلر، پیرولر، طرفکیرلر:
اتباع امام اعظم. = تر. اوشاقلر
وخدمتچیلر طاقمی: آدمی شرفلنده-
یرن اتباعیدر.

إِتباع { سذ. عر. [«تباع» دن مصد. افعال. آنجق بورا-
ده مصدریت معناسی مقصود
دکلدر] د. برکلمهنك آرقهسندن
لفظا اوکا مشـابه اولهرق ایراد
اولنـان لفظ مهمل: آت مات،
قاچ ملیچ کبی؛ اتبـاع ایچـون
ایراد اولنمش بر لفظ مهملدر
دینلیر.

اِتّباع { سذ. عر. [«تباع» دن مصد. افتعـال] اویمـه،
تابع اولمه، برینـك قول ویا
مذهب ومسلکنه امتثال، اقتداء،
اقتفا: امام اعظمه اتباع ایدنلر.

اِتّباعاً { حـ. عر. اویهرق، امتثالاً: اونك سوزینه اتباعاً.

اِتّحاد { سذ. عر. [«وحدت» دن مصد. افتعـال] ١.
برلشمه، بر اولمـه: بو ایکی شیء
اتحـاد ایدهمز. ٢. همفکر و
همرأی اولمـه، موافقت، اتفاق،
اشتراك: اتحاد آراء، اتحاد اسلام.
|| اتحـاد ایتمـك = متحـد اولمق،
برلشـك، برلکده حرکت ایتمك
اوزره قوتلری برلشدیرمك و
سوزی بر ایتمك. || اتحاد منافع =
منفعتلرك بر ومشترك اولمسی.

اِتّحادسزلق { س. برلك وموافقت فقدانی.

اِتّحادی { ص. عر. ث: اتحادیه. برلك واتفاقه متعلق.

اِتحاف { سذ. عر. [«تحفه» دن مصد. افعال] ارمغان
وتنسـوخ ویرمه، هدیه تقـدیم
وارسالی، اهدا: برچوق کوزل
شیئلر اتحاف ایتـدی. [«اهدا»
دها مستعملدر.]

اِتّخاذ { سذ. عر. [«اخذ» دن مصد. افتعال] ١. ایدنمه،
قبول ایتمه: بوقانونی اتخاذ ایتمشدر؛
اونی دوست اتخـاذ ایتـدی =
دوستلغه قبول ایتدی. ٢. عد
واعتبار، نظریله باقمه: بونی بر
قاعدهٔ عمومیه اتخاذ ایتمشدر.
٣. قوللانمه، استعمال ایتمـه:
شو ایکی اوطهیی سلاملق اتخاذ
ایدیورم. ٤. دوشونمه، قورمه،
توسل: بونك اوکنی آلمق ایچون
بر تدبیر اتخاذ ایتملی.

أَتَر { سذ. فر. [Éther . یو. Αἰθήρ] کیم. تبخر ایدوب
اوچمغه مائل بعض کوؤل وسائر
مایعلره ویریلن اسمـدر، روح؛
اتر معطر؛ اتر کبریتی = لقمان
روحی. با: اثیر.

أَتراك { سذ. جـ. عر. فذ: ترك. با: ترك.

أَتربه { سذ. جـ. عر. فذ: تراب. با. تراب.

اِتّساع { سذ. عر. [«وسع» دن مصد. افتعال] کـکیشلنمه،
بوللانمه، اکتسـاب وسعت:
دائرهٔ نفوذی اتساع ایتدی. ن.

اِتّسام { سذ. عر. [«وسم» دن مصد افتعـال] قیزغین
دمیرله دری‌یه اوریلان تمغا ایله
تمغـالانمه، متصف اولمه. یالکز
سجع بلاسیچون قوللانیلیر: نام
مکارم اتسامی = مکارمله تمغا-
لانمش یعنی مکارمـله متصف
اسمی.

أَتّسِز { ص. اتی اولمیان، اتی آز، آریق، لاغر.

اِتّصاف { سذ. عر. [«وصف» دن مصد. افتعـال]
وصفلنمه، بر صفتله موصوف
اولمه: اخلاق حمیده ایله اتصاف
ایتمك. [«متصف اولمق» تعبیری
دها مستعملدر.]

اِتّصال { سند. عر. جم: اتصالات. [« وصل » دن مصـ. افتعال] ١. اولاشمه، بيتشمه. ٢. آرالق فقدانى، تماس، بربرينه طوقونمه: اتصالى كسمك. ٣. قربيت، ياقينلق. || اتصالنده = تا يانده، بيتشيك اوله‌رق. || كسب اتصال ايتمك = يان يانه كلمك، تماس ايتمك، بيتشمك. = جغ. بر بنا يا عرصه واراضينك جهات اربعه سنده‌كى حدودى. || ع. بر اردويى تركيب ايدن فرقه‌لر بيننده‌كى طرق مخابره واختلاط.

اِتعاب { سند. عر. [«تعب» دن مصـ. افعال] يورمه، يورغونلق ويرمه: سزى بيهوده اتعاب ايتدم. || اتعاب ذهن = آكلاشلماز بر شيئى آكلامغه چاليشمه، ذهن يورمه، قفا پاتلاتمه: نافله اتعاب ذهن ايتمشم.

اِتّفاق { سند. عر. جم. اتفاقات. [« وفاق » دن مصـ. افتعال] ١. اويوشمه، سوز بر ايتمه، وفاق، موافقت: بو ايشده آرقداشلرله اتفاق ايده‌مدك = آرامزده موافقت حاصل اوله‌مدى. ٢. برلكده حركت ايتمك اوزره سوزلشمه، اتحاد، عهدلشمه: ايكى دولت بيننده اتفاق واردر؛ اتفاق تدافعى، اتفاق تعرضى = برنجيسى يالكز خارجدن وقوع بوله‌جق تعرض وتجاوزه قارشى طورمق، و ايكنجيسى خارجه تعرض وتجاوز دخى ايتمك اوزره ايكى دولت بيننده عقد اولنان مشاركت معاهده سى. ٣. راست كليش، تصادف. [لسانمزده بو معنا ايله استعمالى نادردر.] || اتفاق آرا = بر مجلس اعضاسى ويا بر هيئت افرادى رأى و فكرلرينك بر نقطه‌يه اجتماعى، جمله‌سنك بر رأيده بولنمسى، سوز برلكى: بو ايشه اتفاق آرا ايله قرار ويرلدى. [اتحاد آرا دخى دينلير.]

اِتّفاقا { ح. عر. تصادفى اوله‌رق، تصادفاً، راست كله، على التصادف، قضارا.

اِتّفاقسزلق { س. اويوشه‌مامه، عدم موافقت.

اِتّفاقى { صـ. عر. ؤ: اتفاقيه. [سمنه] ١. اتفاق واتحاده متعلق: معاهدهٔ اتفاقيه. ٢. تصادفى: غرائب اتفاقيه.

اِتّقا { سند. عر. [« وقايه » دن مصـ. افتعال] ١. صاقينمه، اجتناب: مناهى ومحرماتدن اتقا ايتملى. [توقى دها مستعملدر.] ٢. تقوى، پرهيز كارلق، اللهدن قورقمه.

اِتّقان { سند. عر. [« يقن» دن مصـ. افتعال] كوزله كورمش كبى ايى وصاغلام بيلمه، تيقن، اطمئنان. [تيقن دها مستعملدر.]

اَتقِيا { سند. جم. عر. فد: تقى. [با: تقى.]

اَتَك { س. ١. بلدن آشاغى اينن اثوابك آشاغى صارقان قسمى وعلى الخصوص كوشه‌لرى، ذيل، دامن. ٢. روبه اتكنه بكزر مختلف مواده دخى اطلاق اولنور: چادير اتكى. || اتك اتك = اتك طولوسيله، بول بول. || اتك اوپمك = مقام تحيه‌ده بر بيوك آدمك اتكنى اوپمك: و مج. تبصبص وتملق ايتمك: ال اتك اوپمكه آليشمدم. || اتك باغى = قادينلرك فستانلرينى فراجه وچارشفك آلتندن كورنمه‌مك ايچون قالديروب بله باغلادقلرى شريت ويا غيطان. || اتك بزى = چوجق قونداغنك بلدن آشاغى كلنى. || اتك بلده = حاضر، مهيا. || اتك سرپن = قيافتى طوپلى اوليان، پاساقلى. || اتك سيلكمك = چكلمك، آرتق قاريشمامق، قطع مناسبت ايتمك. || اتكه دوشمك، صارلمق = التجا ايتمك. || اتكنه يايشمق = طلب حمايه ايتمك. || طاغ اتكى = طاغك اتك شكلنده كيتدكجه آلچاله‌رق اووه ويا دره‌يه طوغرى اوزانان قسمى.

اِتّكاء { سند. عر. [« وكاء »دن مصـ. افتعال] طيانمه، سويكنمه، ياصلانمه: ياصديغه اتكا ايتمشيدى.

اَتَكلِك { س. ١. بلدن آشاغى صارقمق اوزره كييان روبه، فيستان، تنوره. ٢. قادينلرك صيجاق طوتمق ويا فيستانى قبارتمق ايچون آلتدن كييدكلرى فوسته. || امامه اتكلكى = چبوق طاقلنك آلت طرفى.

اَتَكله‌مك { فت. ١. برينك اتكنى اوپه‌رك رسم خوش آمدى ويا تبريك ايتمك، رسم دامن بوسى ايفا ايتمك. ٢. اتكه يلله‌مك، اتكى يلپازه كبى

قوللانه‌رق هوالنديرمق. ٣. بول بول اتكه طولديرمق، اتك اتك آلوب كوتورمك.

اَتكلى { صـ. اتكى اولان؛ اوزون اتكلى = اتكلرى قالديروب بله باغلانان اسكى بر نوع اوزون اثواب.

اِتلاف { سذ. عر. جـ: اتلافات. [« تلف » دن مصـ. افعال] ١. اولديرمه، قتل و هلاك ايتمه. ٢. بوش يره صرف، اسراف: پدرندن بولديغى او قدر مالى آز وقتده اتلاف ايتدى. ٣. بوزمه، محو و خراب ايتمه. || طـ. اتلاف جنين = رحمك ايچنده دولى اولديرمك جنايتى.

اَتلى { صـ. ١. اتى چوق اولان، طيقناز، طولغون. ٢. چكردك ايله درى آره سنده‌كى يه‌نه جك قسمى چوق اولان (ميوه). || باليق اتلى = اتى آز لكن صيق وطولغون اولان.

اَتَمّ { صـ. عر. [« تام » دن ستفـ.] دها ويا پك تام ومكمل، نقصانسز، اكمل.

اِتمام { سذ. عر. [« تمام » دن مصـ. افعال] بيتيرمه، اكمال، پايانه ايرديرمه: شو بناىي اتمام ايده‌مدك. [« اكمال » دن فرق شوكه اكمالده بيتيرمكله برابر مكمليت دخى مقصوددر.]

اَتمك { سـ. [آتشه كوستروب پيشيرمك ديمك اولان « اوتمك » دن. زبانزدى: اكمك.] ١. حبوبات مختلفه اونندن معمول خوراك آتشده يا فرونده ويا تپسيده پيشمش كه انسان غداسنك اساسيدر، خبز، نان: بغداى، مصر، آرپه، چاودار اتمكى. ٢. يه‌يه‌جك، يمك، طعام. ٣. گچينه‌جك، معيشت، وجه معاش: اتمكنى چيقارمق. ٤. ايش، مأموريت، خدمت، وظيفه: بنى اتمكمدن ايده‌جكسكز = مأموريتمى غائب ايتمكلكمه سبب اوله‌جقسكز. || اتمك اوفاغى = اتمك ريزه‌لرى، توكندى. || اتمك ايچى = يومشاق اولانلى، نرمه. || اتمك قابوغى = اوست وآلتنده‌كى قيتيرى، قشاره. || اتمك كبى = پك عزيز وقيمتلى؛ پك لازم، لابد. || اتمكى ديزنده = تملسز، موقت نعمت ويا خدمت. || اتمكنه ياغ سورلك = آرزوسنه مع‌زيادة نائل اولمق. || پينير اتمك = ياوان يمك. || تعيين اتمكى = عسكريلره ويريلن بكلك اتمكى. || طوز اتمك حق = شكران نعمت. || قورى اتمك = قاتيقسز ساده اتمك.

اَتمكجى { سـ. اتمك ياپان و كزديروب صاتان آدم، خباز.

اَتمكجيلك { سـ. اتمك ياپان و صاتان آدمك صنعتى.

اِتهام { سذ. عر. [« تهمت » دن مصـ. افعال] برينه تهمت و قباحت اسنادى: بوندن طولايى بنى اتهام ايده‌مزسكز. || صفـ. وقوع بولان بر قباحت و يا جنايتك قبل المحاكمه وظن اوزرينه برينه اسنادى.

اِتّهام { سذ. عر. [« تهمت » دن مصـ. افتعال] بر قباحتك اسنادى آلتنده بولنمه، اتهام اولنمه. نـ.

اِتهامنامه { سـ. فا. صفـ. بر جنايتدن طولايى مظنوناً توقيف اولنان آدمه او جنايتك اسنادى حقنده هيئت اتهاميه طرفندن ويريلن ورقه، كه اونكله محكمه‌يه تسليم اولنوب، محاكمه‌سنه بدأ اولنور.

اِتهامى { صـ. عر. ث: اتهاميه. [سمنـ.] صفـ. قبل المحاكمه مظنوناً موقوف اولانلره اسناد جرم وجنايتله اوغراشان ويا بو ايشه متعلق اولان: هيئت اتهاميه؛ اوراق اتهاميه.

اِتيان { سذ. عر. كتيرمه، ايراد: دلائل اتيان ايتدى. [عربيده اصل معناسى كلمه، ورود، وصول ايسه‌ده، تركجه‌ده او معنا ايله قوللانلماز.]

اَثاث { سذ. عر. [سجـ. اولديغيچون جمع كبى اعتبار اولنوب صفتى مؤنث ايراد اولنور.] او اشياسى، مفروشات، دوشمه: اثاث بيتيه، اثاث بيت.

اِثبات { سذ. عر. [« ثبوت » دن مصـ. افعال] ١. پايدار ومحكم ايتمه، صاغلاملاشديرمه. نـ. ٢. دليل وبرهان ايراديله و سند وشاهدله صحتنى ميدانه چيقارمه: دعواسنى اثبات ايده‌مدى؛ سويلديككز شيئى اثبات ايده‌بيليرميسكز؟ ٣. وار ايتمه، موجود براقمه، محو ايتمه‌يش: فلان كتابى محو و اثبات طريقيله كندى نامنه

نشر ایتدی، یعنی بعض یرلرینی قالدیروب بعضلرینی براقه‌رق. ٤. میدانه چیقارمه، اظهار، ابراز: اثبات هنر. ٥. بر دعوی ویا مسئله نك صحتنی کوسترمك ایچون درمیان اولنان بدیهی ویا هر دلیل و برهان: بو دعوایه اثباتم یوقدر، اثبات ابراز ایده‌مم. ‖ د. نفی ضدی، منفی اولمیان فعل وسائره‌نك حالی، ایجاب، تصدیق؛ ادات اثبات = ادات نفیك ضدی. ‖ اثبات وجود = حاضر و موجود اولدیغنی کوسترمك ایچون بر کره کورینش. [فر. Acte de présence].

اَثَر { سذ. عر. جـ: آثار. ١. علامت، نشان، بر شیئك وجودینه دلالت ایدن حال: براثرحمیت کوستردی. ٢. وجودی قالقمش بر شیئك قالان قسمی، بقیه: بورادە بنا اثری یوقدر؛ اورادە بر اسکی شهرك آثاری موجوددر. ٣. برآدمك وجوده کتیردیکی شیء، تألیف، اختراع، تصنیع واعمال: شاهنامه فردوسینك، طباعت غوتانبرغك، سلیمانیه جامع شریفی معمار سنانك اثریدر. ٤. تألیف، کتاب: نواینك « مجالس النفایس »ی کوزل بر اثردر؛ آثار اسلاف ایچنده حرزجان اوله‌جق کتابلر واردر. ٥. فعل، عمل، تأثیر: طاشده مضمر اولان آتشه آب ایتمز اثر. ٦. اسکی زمانلردن قالمه مصنوعات بشریه: اسکی مصریلرك آثاری جالب حیرتدر. ٧. حدیث شریف، علم حدیث، خبر. ٨. تاریخ، وقایع. ‖ آثار عتیقه = ازمنهٔ قدیمه‌دن قالمه مصنوعات مهمه. ‖ آثار قلمیه = تألیفات، محررات. ‖ کلیات آثار = بر مؤلفك مجموع تألیفاتی.

اِثر { سذ. عر. ایز، آیاق یری. ‖ مجـ. مسلك، کیدیش: صلحا وابرارك اثرینه تبعیت ایتملی.

اَثقال { سذ. جـ. عر. [فد: ثقل غیر مستعمل] آغیر شیلر، اشیا، غبله‌لك، آغرلق. ‖ جر اثقال = ماکینه فنی، فن میخانیکی. [فر. Mécha-nique].

اَثقَل { صـ. عر. [« ثقیل » دن ستف] دها ثقیل، دها چرکین وکران جان.

اِثم { سذ. عر. کناه، جرم، صوچ.

اَثمار { سذ. جـ. عر. فد: ثمر. با: ثمر.

اَثمان { سذ. جـ. عر. فد: ثمن. با: ثمن.

اِثمِد { سذ. عر. کیم. آنتیمون، سورمه طاشی.

اَثناء { سذ. جـ. عر. [فد: ثنی غیر مستعمل] آرا، آرالق، هنکام، صره: او اثناده اوآرالقده؛ ایش اثناسنده = ایش آراسنده؛ اثنای حربده = حرب اولورکن؛ اثنای راهده = یولده کیدرکن.

اِثنا عَشَر { عد. عر. اون ایکی: ائمهٔ اثنا عشر = اون ایکی امام.

اِثنَین { سذ. عر. بازار ایرتسی: اثنین کیجه‌سی. لـ. [ایکی معناسیله عدد اوله‌رق ترکجه‌ده هیچ مستعمل دکلدر.]

اَثنِیه { سذ. جـ. عر. فد: ثناء. با: ثناء.

اَثواب { سذ. جـ. عر. [زبانزدی: اسباب] فد: ثوب. با: ثوب.

اَثوابجی { سـ. [زبانزدی: اسبابجی.] ١. حاضر البسه صاتان تاجر. ٢. بر بیوك ذاتك البسه‌سنه والبسه‌یه متعلق مبایعات وسپارشلرینه باقان مأمور، اثوابی.

اَثوابجیلق { سـ. ١. حاضرالبسه صاتانك وظیفه و صنعت وتجارتی. ٢. بر بیوك دائره‌ده البسه‌یه متعلق ایشلره باقمق وظیفه ومأموریتی.

اَثوابلق { صـ. [زبانزدی: اسبابلق.] البسه اعمالنه یارایان، البسه‌لك (قماش).

اَثیر { سذ. عر. [یو. Αἰθήρ] م. هوادن خفیف اولمق اوزره اجرام سماویه آره‌لرنده و ساحهٔ سماده موجودیتی مفروض بر جسم، که ضیا و حرارتی ناقلدر.

اَثیم { صـ. عر. [« اثم » دن صشـ.] کنهکار. لـ.

اِجابَت { سثـ. عر. [« جوب » دن مصـ. افعال] قبول، اسعاف، بر رجا ویا دعوتك قبولی، موافقت: دعوته اجابت سنن سنیه‌دندر. ‖ امت اجابت = دعوت جناب نبوی‌یه اجابتله قبول اسلام ایدنلر. [مقابلی: امت دعوت، که دعوت بیوریلوب قبول ایتمدیلر.]

اِجارَتَين سڈ. تـ. عر. ايكى كرا ديمك اولان بو تعبير اجارهٔ معجله واجارهٔ مؤجله ديمكدر. بويله ايكى اجاره ايله ايجار اولنان مسقفات ومستغلات موقوفه‌يه اجارتينلى اوقاف دينلور. [مقابلى: اجارهٔ واحده.]

اِجاره سڈ. عر. جـ: اجارات. [« اجر » دن مصـ. افعال] ١. كرا. ٢. وقفه ويا ميرى يه عائد كرا. || اجارهٔ زمين = اوزرينه ابنيه وباغ وسائره ياپيلان اراضينك عشرينه مقابل ميرى‌يه ويريلان ويركى. || اجارهٔ معجله = پشين كرا؛ اجارهٔ مؤجله = ايلريده ويريله‌جك كرا. || اجارهٔ واحده = متولىٔ وقف طرفندن آى وسنه كبى بر مدت قصيره تعيينيله مسقفات ومستغلات موقوفه‌نك ايجارى.

اِجازَت سڈ. عر. [« جواز » دن مصـ. افعال] ١. اذن، رخصت، مساعده. ٢. علوم آليه ده ومشقده اكمال تحصيل ايدنلره لدى الامتحان ويريلى مأذونيت وشهادتنامه: اجازت ويرمك، اجازت آلمق.

اِجازَتنامه سـ. فا. علوم آليه ومشقده مأذون اولانلره معلملرى طرفندن ويريلان اذننامه، شهادتنامه.

اِجاله سڈ. عر. [« جولان » دن مصـ. افعال] جولان ايتديرمه، طولاشديرمه. نـ.

اَجانِب سـڈ. جـ. عر. [فد: « اجنب » تركجه‌ده غير مستعمل.] اجنبيلر، يبانجيلر.

اِجبار سڈ. [« جبر » دن مصـ. افعال] زورلامه، جبر ايتمه، قهراً رضاسى خلافنه بر ايشه سوق: كنديسنى بوايشه اجبار ايتديلر؛ ضرورت انسانى هر شيئه اجبار ايدر.

اِجتِباء سڈ. عر. [« جبايت » دن مصـ. افتعال] ١. سچوب طوپلامه. ٢. جابى وتحصيلدارك تحصيل ايتمسى. نـ.

اِجتِراء سڈ. عر. [« جرأت » دن مصـ. افتعال] جرأتلنمه، تجاسر: اجترا ايتمك.

اِجتِرار سڈ. عر. [«جر» دن مصـ. انتعال] تا. حيوانك كويش كتيرمسى. [كويش كتيرن حيوانلره: حيوانات مجتره ديرلر.]

اِجتِسار سڈ. عر. [«جسارت» دن مصـ. افتعال] جرأتلنمه، قورقميوب آتلمه. [بو كلمه‌نك عربيده اصلا بويله معناسى اولمديغندن، بو مقامده استعمالى ياكليشدر. بونك يرينه تجاسر قوللانلمليدر.]

اِجتِماع سڈ. عر. جـ: اجتماعات. [«جمع» دن مصـ. افتعال] ١. طوپلانمه، بر يره كلمه، بريكمه، ييغلمه: بر چوق خلق اجتماع ايتمشيدى. ٢. بر مجلس ويا هيئتك طوپلانمسى، انعقاد: بو كون مجلسك، قوميسيونك اجتماعى كونيدر. ٣. ايكى ويا زياده شيئك برلكده بولنمسى: اجتماع ضدين. || د. اجتماع ساكنين = ايكى حرف ساكنك يان يانه بولنمسى. || هـ. ايكى سياره‌نك يان يانه كلمسى.

اِجتِناء سڈ. عر. [« جنى » دن مصـ. افتعال] ميوه طوپلامه. نـ.

اِجتِناب سڈ. عر. [«جنوب» دن مصـ. افتعال] صاقينوب چكينمه، توقى، احتراز: شبهه‌يى مؤدى ايشلردن اجتناب ايتملى.

اِجتِهاد سڈ. عر. [«جهد» دن مصـ. افتعال] ١. چاليشوب چپالامه، بذل مقدرت، سعى وغيرت. [بو معنا ايله جهد استعمالى مرجحدر.] ٢. ائمهٔ دينك آيت وحديث وقياسه توفيقاً مسائل شرعيه‌يى تعيينه اولان جهد وسعيلرى: باب اجتهاد سنيلرجه مسدوددر.

اَجداد سـڈ. جـ. عر. فد: جد. با: جد.

اَجر سـڈ. عر. جـ: اُجور، آجار. ١. بر ايش مقابلنده ويريلن شئ، قارشيلق. [بو معنا ايله « اجرت » استعمالى دها مأنوسدر.] ٢. بر عمل صالحه ياخود صبر وتوكل ايله تلقى اولنان بر مصيبته قارشى ويريلن مكافاة اخرويه، ثواب: الله اجر وصبر ويرسين. || فقه. اجر مثل = بر ايش ايچون اهل وقوف طرفندن تعيين اولنان اجرت، اجرت حقيقيه؛ اجر مسمى = مقاوله وپازارلقله تعيين اولنمش اجرت.

اِجرا سڈ. عر. جـ: اجراآت. [« جريان » دن مصـ. افعال.] ١. آقيتمه، اساله: صويى جدوللره اجرا ايتدى. نـ. ٢. قوه ده اولان بر ايشك فعله

اخراجی، بر قرار ویا حکم نظا-
مینك تطبیقی، موقع فعله قونمسی،
انفاذ: حقنده‌کی قرار دها اجرا
اولنمدی. ٣. معامله‌ٔ رسمیه‌سی
کوریلوب بیتمه، ایفا: فلان یره
مأموریتی اجرا اولندی؛ اجرای
ایجابی = اقتضا ایدن معامله‌سنك
ایفاسی. || حقو. اجرا مأموری،
اجرا هیئتی = محکمه‌نك قرارلرینی
موقع فعله وضع ایله مدیوندن
آقچه‌یی تحصیل وداٸنه تسلیم
وظائفیله موظف عدلیه مأمو-
ری ومعیتی. = جم. اجراآت =
عملیات، تطبیقات، ایش: فلانك
اجراآتی پك ایپدر.

اَجرام { سذ. جم. عر. فد: جرم. | با: جرم || اجرام سما-
ئیه، اجرام علویه = سماوات و
افلاکی طولدیران اجسام،
ثوابت وسیارات واحجار جویه
وساٸره. [فر. Corps célestes]

اُجرت { سذ. عر. جم: اجور، اجورات. ١. امکه
قارشی ویریلن آقچه وساٸره،
حق، کوندملك، معاش: اجرتله
ایشلر. ٢. برشاکردك مکتبه ویا
مسافرك مسافرخانه‌یه ویردیکی
وبوکا مماثل یرلرده ویریلن آقچه:
اجرتله مسافر قبول ایدر خانه؛
اجرت سنویه‌سی شودر. ٣.
پوسته، تلغراف، دمیر یول و
ساٸره‌یه ویریلن آقچه: اجرتی
ویرلمه‌مش بر مکتوب.

اُجرتسز { صه. ١. بر یره ویرلمه‌سی اقتضا ایدن آقچه‌یی
ویرمه‌مش یاخود بو ویرکیدن
استثنا اولنمش، مجاناً قبول
اولنمش: اجرتسز شاکرد؛
اجرتسز مکتوب. ٢. آقچه آ-
لمیان، مجاناً ایفای وظیفه ایدن:
اجرتسز مکتب. = حه. آقچه
ویرمکسزین، مجاناً: بن واپوره
اجرتسز کیردم.

اُجرتلی { صه. ١. بر ایش مقا- بلنده آقچه آلان:
اجرتلی عمله، یازیجی، مکتب.
٢. بر یره آقچه ویره‌رك قبول
اولنمش: مکتبك اجرتلی شا-
کردانی.

اَجزاء { سذ. جم. عر. فد: جزء. با: جزء. = تر. [مفرد
کبی] ١. ادویه‌ده قوللانیلان
مواد مختلفه، عقاقیر. ٢.
جلدلنمه‌مش کتاب، پراکنده.
٣. بر ترکیب کیمیوی ایله وجوده
کلوب اشتعال ایتمك خاصه‌سنی
ویا دیکر بویله بر قوت وتأثیری
حائز بولنان شیء: اجزالی کبریت،
قاپسول وساٸره.

اَجزاجی { س. عقاقیر طبیه صاتان وادویه‌یی
استحضار ایدن آدم، صیدلانی،
اسپنچار؛ اجزاجی باشی بر بیوك
داٸره‌نك ویا بر فرقه ویاآلایك
سراجزاجیسی؛ اجزاجی چراغی.
یماغی، شاکردی. [اجزاء
طبیه وکیمیویه‌نك وحاضر علا-
جلرك یالکز فروختیله مشغول
اولوب، اعمالنه قاریشمیانلره
یعنی فر. Droguiste دینلنلره
دخی اجزاجی دینله بیلیرسه‌ده،
بونلرك عطار اسمیله تفریق
دها ایپدر.]

اَجزاجیلق { س. اجزاء طبیه وادویه‌نك اعمال
وفروختی صنعتی، صیدله، فن
صیدلانی، فن اسپنچاری.

اَجزاخانه { س. اجزاجی دکانی، اجزاء طبیه‌نك اعمال
و فروخت اولندیغی محل،
اسپنچاریا.

اَجساد { سذ. جم. عر. فد: جسد. با: جسد.

اَجسام { سذ. جم. عر. فد: جسم. با: جسم.

اَجفان { سذ. جم. عر. فد: جفن. با: جفن.

اَجل { سذ. عر. سبب. ترکچه «دن» و«ایچون» یا-
خود عربی «ل» حرفلریله
قوللانیلیر: او اجلدن = او
سببدن؛ ادغام اجلیچون = ادغام
سببیله، ادغام ایچون: لاجل
التفتیش = تفتیش سبب ومقصد-
یله، تفتیش ایچون.

اَجَل { سذ. عر. هرذی روحك وعلی الخصوص انسانك
مقدر اولان وقت وفاتی: اجل
کلنجه باش آغریسی بهانه اولور؛
اجل قضا بر قضایه اوغرایه رق
وفات؛ اجل مسمی، اجل موعود =
من طرف الله معین ومقدر
اولان اجل: اجل موعودیله
ارتحال ایتدی.

اِجل { سذ. عر. ط. بوین طوتو- قلغی. [فر. Torticolis]

اَجَلّ { صذ. عر. [«جلیل» دن ستف] دها ویا پك بیوك،
جلیل وعالی، اشرف: اجل مخلو-
قات = مخلوقاتك اشرفی اولان
انسان.

اِجلاء { سذ. عر. [«جلاء» دن مصه. افعال.] طرد،
تغریب، تبعید.

اِجلاس { سـذ. عر. اوتورتمه، اقعاد.

اَجلاف { سذ. جم. عر. [فد : جلف غیر مستعمل.] اسافل، اراذل، بالدیری چپلاق کروهی. [عربیده قبا واحمق آدملر دیمکدر.]

اِجلال { سذ. عر. [«جلال»دن مصـ. افعال] ١. بیوتمه، آغیرلامه، تعظیم، اکرام. ٢. بیوکلك، جلال، عظمت. [بو ایکنجی معنی عربیده یوقدر.]

اَجِلّه { سذ. جم. عر. [فد : جلیل.] با : جلیل || اجلهٔ رجال دولت علیه = اولی صنف اولی رتبه‌سنی حائز ذواته اطلاق اولنور.

اِجماع { سذ. عر. [«جمع» دن مصـ. افعال] ١. طوپلامه. ذ. || اجماع امت = زمان اجتهادده ائمه وفقهاء عظام ایله کبار تابعینك امور شرعیه‌نك تعیینی حقنده‌کی اتفاقلری.

اِجمال { سذ. عر. [«جمل» دن مصـ. افعال] ١. بر سوزك تفصیلات وتفرعاتنه کیریشمکسزین صورت عمومیه‌ده وطوپدن بیانی، خلاصه، تلخیص: سوزی اجمال ایتمك. ٢. حسابده اعمال اربعه‌دن جمع. ٣. بر اوزون حسابدن چیقاریلان خلاصه : آی، سنه اجمالی. ٤. غزته‌لرك امور سیاسیهٔ عمومیه‌نك حال حاضرینی خلاصه ایده‌رك باشده یازدقلری مقاله، جملهٔ سیاسیه.

اِجمالاً { حـ. عر. خلاصه طریقیله، مجملاً، مختصراً.

اَجمَعین { سذ. جم. عر. جمله‌سی، کافه‌سی، باجمعهم : رضی الله عنهم اجمعین. [یالکز بویله دعا تعبیراتنده مستعملدر.]

اَجمَل { صـ. عر. [«جمیل» دن ستفـ.] دها کوزل، احسن: اجمل ناس ایدی.

اَجناد { سذ. جم. عر. فد : جند. با : جند.

اَجناس { سذ. جم. عر. فد : جنس. با : جنس.

اَجنَبی { صـ. عر. ذ : اجنبیه. یبانجی، بیکانه : ممالك اجنبیه، دول اجنبیه، لسان اجنبی. = سذ. دیکر بر مملکت ویا جنسیت وملیته منسوب اولان، دیکر بر دولت تبعه‌سندن بولنان آدم : اجنبیلره مخصوص بر یر. [«اجانب» بزجه غیر مستعمل اولان «اجنب» ك جمعی ایسه‌ده، بر معناسی مشترك اولدیغندن، بونك جمعی مقامنده قوللانیلیور.]

اَجنَبیّت { سذ. عر. و :

اَجنَبیلك { سـ. یبانجیلق، بردولت اجنبیه تبعیتی.

اَجنِحه { سذ. جم. عر. فد : جناح. با : جناح.

اَجِنّه { سذ. جم. عر. فد : جنین. با : جنین.

اَجِنّی { سـ. [عر : جنی دن] جن، جن طائفه سندن بر فرد.

اَجوِبه { سذ. جم. عر. فد : جواب. با : جواب.

اُجور { سذ. جم. عر. و بونك جم : اجورات. فد : اجر. با : اجر.

اَجوَف { صـ. عر. ذ : جوفاء. [«جوف» دن صشـ.] ایچی بوش، قوف. || مج. جاهل واحمق، بوش. || د. عین الفعلی یعنی ایکنجی حرف اصلیسی «و» یاخود «ی» اولان (فعل عربی).

اَجه { سـ. [«حاجی» دن مخفف] اختیار، قوجه آدم، آق صقال.

اِجهار { سذ. عر. [«جهر» دن مصـ. افعال] ١. آشکار ایتمه، آشکار سویله. ٢. سسله اوقومه، جهراً قرائت.

اَجهَل { صـ. عر. [«جاهل» دن ستفـ.] دهاویا پك جاهل ونادان : اجهل ناس = خلقك اك جاهلی.

اَجیال { سذ. جم. فد : جیل. با : جیل.

اَجیر { سـذ. عر. [«اجر» دن صشـ] اجرتله ایشلین، کونده‌لکچی. ذ.

اَحادیث { سذ. جم. عر. [فد : حدیث.] با : حدیث.

اِحاطه { سشـ. عر. [«حوط» دن مصـ. افعال] ١. قوشاتمه، اطرافنی چویرمه : کوزك احاطه ایتدیکی یرلر. ٢. معلومات شامله، وقوف تام : سیاسیاتده احاطه‌سی وار ایدی.

اِحاله { سشـ. عر. جم : احالات. [«حول» دن مصـ. افعال] ١. بر ایشی برینه ترك، برینك عهده‌سنه حمل ایتمه : بو ایشی فلانه احاله ایده‌لم. [حواله کبی.] ٢. مناقصه ویا مزایده‌یه چیقاریلان بر میری ایشنك ویا بر التزامك طالبنه ترکی معامله‌سی :

اعشاری، عسکرك اتی فلانه احاله ایتدیلر؛ اغنام ویرکیسی احاله صورتیله اداره اولنور. [مقابلی امانت.]

إحالةً { ح. عر. احاله صورتیله، مزایده ویا مناقصه‌یه قو- یه‌رق طالبنه ترك ایتمك طریقیله، التزام یولنده : اعشار احالةً اداره اولنیور. [مقابلی:امانةً.]

أحِبّا { سذ. جم. عر. فد : حبیب. با : حبیب.

أحباب { سذ جم. عر. فد : حبیب. با : حبیب. = تر. فد. دوست، محب : اوآدم احبابمدر؛ احبابجه قو- نیشورز.

أحبابلق { س. دوستلق، محبت، مناسبات دوستانه.

أحبار { سذ. جم. عر. فد : حبر. با : حبر.

إحتباس { سذ. [« حبس » دن مص. افتعال] ط. طو- تلمه، طوتوقلق : احتباس بول = ادرار طوتلمه؛ احتباس صفراء وسائره.

إحتجاب { سذ. عر. [« حجاب » دن مص. افتعال] اورتنه، صاقلانمه، کورینمه‌مه، کیزلنمه، نقاب ویرده وسائره آرقه‌سنه کیرمه.

إحتجاج { سذ. عر. [« حجت » دن مص. افتعال] دلیل وحجت ایراد ایتمه، بر دعوانك اثباتیچون بر شیئی دلیل وحجت عد ایتمه : سعدینك بر شعریله احتجاج ایدیور؛ احتجاجه صالح بر شیء بوله‌مدی.

إحتجام { سذ. عر. [« حجامت » دن مص. افتعال] حجامت اولمه، بوینوز یاپیشد- یره‌رق قان آلدیرمه: احتجام ایتمك.

إحتراز { سذ. عر. [« حرز » دن مص. افتعال] صا- قینمه، چکنمه، تحفظ، اجتناب : منافقدن دائما احتراز ایتملی؛ کمال احترازله = پك زیاده صا- قینه‌رق.

إحتراق { سذ. عر. [« حرق » دن مص. افتعال] یانمه، طوتیشمه، یانوب کول اولمه : احتراق ایتدی = محترق اولدی. ‖ هـ. بر سیاره‌نك شمسه تقربی، شمسله بر برجده بولنمسی : احتراق زحل. ‖ کیم. بر جسمك مولد الحموضه ایله ترکبندن حصوله کلن تبدل : احتراق ذاتی، بطیء، تنفسی. ‖ م. احتراق نقطه‌سی = اشعهٔ شمسك اجتماع ایتدکاری نقطه.

إحترام { سذ. عر. جم : احترا- مات. [« حرمت » دن مص. افتعال] حرمت، رعایت، صایغی، توقیر، اعزاز، تکریم : احترامده قصور ایتمدی؛ واجب الاحترام = شایان حرمت. ‖ احترامات فائقه، انشاده تعبیر تحیه‌در.

إحتساب { سذ. عر. [«حساب» دن مص. افتعال] ١. حساب صورمه، حسابه چکمه، مسئولیت. ٢. زجر، مجازات. ٣. وقتیله پولیس و بلدیه وظیفه‌سنی ایفا ایدن واك باشلی ایشی اصناف فك اوزان و اکیالنه نظارتدن عبارت اولان محتسب ویا احتساب آغاسی مأ- موریتی ودائره‌سی. ٤. بو دا- ئره‌یه عائد رسوم. ‖ احتساب آغاسی، ناظری = محتسب، دا- روغه، شهر امینی.

إحتسابیه { سذ. عر. [رسوم احتسابیه‌دن مخفف] احتسابه یعنی بلدیه‌یه عائد رسوم.

إحتساس { س. جم. : احتساسات. [فن منافع الا- عضاده فر. Sensation دینلن حالی افاده ایچون ایجاد اولنوب لسان ادبیه دخی فرجه یاب دخول اولمش برکله ایسه‌ده، عربیده « حس » ماده‌سی افتعال بابندن اصلا تصریف اولنمد- یغندن، « حس » تعبیری بونی افاده‌یه کافی دکل ایسه، «احساس» کلمه‌سنی قوللانمق اقتضا ایدر.]

إحتشام { سذ. عر. جم : احتشا- مات. [«حشمت» دن مص. افتعال] خدم وحشم کثرتی، دارات، دبدبه، طنطنه، شکوه : کمال احتشامله؛ احتشامات فوق العاده‌سیله عوامك کوزلرینی قاشدیردی.

إحتضار { سذ. عر. [«حضور» دن مص. افتعال] اولومه حاضر اولمه، حالت نزع، جان چکیشمه : بیمار احتضارده اجرت دیلر طبیب.

أحتطاب { سذ. عر. [«حطب» دن مص. افتعال] اورمان ویا بالطه‌لقدن اودون کسمه : اهالینك حق احتطابی.

إحتفال { سذ. عر. جم : احتفا- لات. [« حفل » دن مص. افتعال] بیوك برآلای ایله حرمت وتعظیم. [باشلیجه جمعی جنازه آلایلری حقنده

مستعملدر]: نعشی احتفالات لازمه ایله قالدیرلدی .

اِحتِقار { سد. عر. [« حقارت » دن مصـ. افتعال] ١. حقارته قاتلانمه، تذلل، تواضع. ٢. خوار وحقیر نظریله باقمه، کوز طوتمامه: احتقار ایتمك.

اِحتِقان { سد. عر. [« حقن » دن مصـ. افتعال] ط. ١. حقنه وشیرینغه استعمالی. ٢. بر عضوه قان بریکمه سیله اورانك شیشوب قیزارمه‌سی، تراکم دم. [فر. Congestion.]

اِحتِکار { سد. عر. [«حکر» دن مصـ. افتعال] ذخیره وسائر محصولاتك طوبدن مبایعه وحبسیله فیآتنك ترقیسندن صکره آغر بها ایله فروختی معامله‌سی، مطره‌بازلق.

اِحتِلام { سد. عر. [« حلم » دن مصـ. افتعال] ١. دوش آزمه، اویقوده صو اقتضا ایتمه. ٢. بالغ اولمه، سن بلوغه ایرمه.

اِحتِماء { سد. عر. [« حمیه » دن مصـ. افتعال] ط. مضر یمکلردن اجتناب، پرهیز.

اِحتِمال { سد. عر. جـ: احتمالات. [« حمل » دن مصـ. افتعال]. ١. یوکلنمه، قالدیرمغه اقتدار، تحمل: ناتواندر آنده بو تکلیفه یوقدر احتمال. (فضولی). ٢. ممکن اولمه، امکان، عقله قریب اولمه، بر شیئك اوله‌بیلمسی: بو ایشك بو کون بیتمسی احتمالی ضعیفدر؛ بوکا احتمال ویرمم؛ هر احتماله قارشی؛ اغلب احتماله (وطوغریسی) اغلب احتمالاته کوره: احتمالی یوقدر = ممکن دکلدر؛ احتمالدر، (و طوغریسی محتملدر، یاخود) احتمالی واردر = ممکندر؛ احتمال بعید = ضعیف احتمال؛ احتمال غالب = قوتلی احتمال. = حـ. اوله‌بیلیر، بلکه: احتمال بو اقشام کلیرلر.

اِحتِواء { سد. عر. [«حوایت» دن مصـ. افتعال] ایچنه آلمه، جامع وشامل اولمه، احاطه: بوتعبیر بر چوق معانیی احتوا ایدر = حاوی وشاملدر. [بعض اسملره لاحق اولەرق فارسی قاعده‌سنجه بر طاقم سقیم وصف ترکیبلر تشکیل ایدرکه مجرد کتابات رسمیه‌یه صیغمغله پایدار اولیورلر:] مکارم‌احتواء = مکارمی حاوی (!)

اِحتِیاج { سد. عر. جـ: احتیاجات. [« حوج » دن مصـ. افتعال] ١. لزوم ضروری، بر شیئه اونسز یاپه‌میه‌جق درجه‌ده باغلی اولمه. ٢. لزوم، اقتضا: بو مکتب ایچون بر معلمه دها احتیاج واردر؛ فلان شهرك صویه احتیاجی انکار اولنه‌ماز. ٣. یوقلق، یوقسوللق، فقدان، ضرورت: احتیاج انسانی چابق اختیارلادیر. ٤. افتقار، عرض حاجتله احسانه انتظار: بنم کیمسه‌یه احتیاجم یوقدر. || دفع احتیاج = لزوم ضروریسی حس اولنان شیئی تدارکله احتیاجدن قورتلمه. = جـ. نوع بشره تعیش ایچون اقتضا ایدن شیئلر: احتیاجات اهالی؛ احتیاجات ضروریه؛ احتیاجات عمومیه: احتیاجات مادیه ومعنویه.

اِحتِیاط { سد. عر. [« حوط » دن مصـ. افتعال] ١. ایلریده لزومی کوریلور احتمال وملاحظه‌سیله تدبیرلی طاورانمه: احتیاط اوزره بولنمق، احتیاطلی طاورانمق. ٢. بصیرت، تدبیر، غفلتك عکسی. ٣. حال حاضرده زائد کبی کورینوب آنجق ایلریده لزومی احتمالنه بناءً صاقلانان شیء: احتیاط آقچه‌سی، احتیاط عسکری. || ع. عساکر نظامیه‌نك بعدالتعلیم سلاح آلتنده طوتلیوب، حین حاجتده آلنمق اوزره ترخیص ایدیلن صنفی.

اِحتِیاطاً { حـ. احتیاط طریقیله، ایلریده لازم اولور ملاحظه‌سیله.

اِحتِیاطسز { صـ. احتیاطه رعایت ایتمین، ایلریده ظهور ایده بیله‌جك احواله قارشی وقتیله تدبیر دوشونمین، غافل، اسباب احتیاطیه‌دن محروم: احتیاطسز آدمدر؛ احتیاطسز طاوراندی.

اِحتِیاطسزلق { سـ. احتیاطه عدم رعایت.

اِحتِیاطلی { صـ. احتیاطه رعایت ایدن، اسباب احتیاطیه‌سی مکمل اولان، ایلریده ظهور ایده بیله‌جك احواله قارشی تدابیر لازمه‌یی اکمال ایتمش، بصیرتلی: چوق احتیاطلی آدمدر؛ بن دائما احتیاطلی طاورانیرم.

اِحتِیاطی { صـ. عر. ث: احتیاطیه. احتیاطه مبنی ویا منسوب ومتعلق اولان: تدبیر

احتیاطی، عساکر احتیاطیه، فرقهٔ احتیاطیه .

اَحتِیال { سذ. عر. جه : احتیالات. [« حیله » دن مص. افتعال] حیله استعمالی، حیله‌یه مراجعت .

اَحجار { سذ. جه. عر. فد : حجر. با : حجر.

اَحَد { عد. عر. جه : آحاد. ث : احدی. بر، یك، واحد. ذ. || یوم الاحد = بازار کونی. = جه. مه. بردن طقوزه قدر اولان رقملرکه حسابده اك صاغده‌کی خانه‌ده یازیلیر .

اِحداث { سذ. عر. [«حدث» دن مص. افعال] میدانه کتیرمه، ایجاد واختراع، یکی طرزده بر شیء وجوده کتیرمه، پیدا ایتمه: طوب نه‌وقت احداث اولندی .

اِحدٰی { عد. ث. عر. با : احد.

اَحَدِیَّت { سذ. عر. برلك، جناب حقك برلکی، وحدانیت : بارکاه احدیتـه عرض مناجاة ایتدی.

اَحرار { سذ. صه. جه. عر. فد : حر. با : حر .

اِحراز { سذ. عر. [« حرز » دن مص. افعال] قزانمه، نائل اولمه، معنویاتدن برنعمتـه مالك اولمه : رتبه، مسند احراز ایتمك .

اِحراق { سذ. عر. [« حرق » دن مص. افعال] یاقمه، آتشـه آتمه. آتش ویرمه: بر او، بر اورمان، برآدم احراق ایتمك. || احراق بالنار = انسانی دیری دیری آتشـه آتوب یاقمه جزای مدهشی .

اِحرام { سذ. عر. [« حرم » دن] ۱. حرم شریفه کیررکن حجاجك بورندکاری دیکیشسز ثوب که یوك ویا یاپموق وکتندن اولور : احرامـه کیرمك. ۲. عربانك بورندکاری بیوك یوك چارشف. ۳. یره ویا منـدرك اوزرینـه یاییلان و چارشف ویورغان کبی قوللانیـلان خاولی ویا خاوسز یوك یایغی .

اَحرٰی { صه. عر. [لسانمزده غیر مستعمل اولان « حری » دن ستف.] دها مناسب، دها لایق، دها شایسته وشایان، انسب : بوآدم تلطیفه جمله‌دن احرادر .

اَحزاب { سذ. جه. عر. فد : حزب. با : حزب .

اَحزان { سذ. جه. عر. فد : حزن. با : حزن .

اِحساس { سذ. عر. جه : احساسات. [« حس » دن مص. افعال] ۱. طویمه، خواص خمسه‌دن بری واسطه‌سیله متأثر اولمه . ۲. حس واسطه سیله درك وفهم. [« حس » دن همان فرق اولموب، « حس ایتدیرمه» معناسنی ایسـه عربیده اصلا افاده ایتمدیکنـدن، او معنا ایله قوللانلماملی، واصلسز اولان « احتساس » یرینـه استعمال اولنملیدر .]

اِحسان { سذ. عر. جه : احسانات. [« حسن » دن مص. افعـال] ۱. ایلك ایتمـه، کوزل معامله. ذ. ۲. باغشلامه، بخش، اعطا : کندیسنه کوزل برآت احسان ایتدی . ۳. ویریلن، باغشلانان شیء، عطیه، بخشش : احسان شاهانه توزیع اولندی . ٤. لطف، عنایت، کرم : احسان بیورك ایکی سوز سویلیه‌یم. [بو معنا ایله استعمالی نابجادر.] || احسان علی الاحسان = احسان اوستنه احسان. || الاحسان بالتمام = برشیء ویریلنجه تمامیله، تماتیله ویرلملیدر .

اِحساندیده { صه. فا. جه : احساندیدگان. [عر. احسان = ایلك، فا. دیده = کورمش] برینك لطف واحسانـنی کورمش، نعمتنه نائل اولمش اولان، منتدار .

اَحسَن { صذ. عر. ث : حسنٰی. [« حسن » دن ستف.] دها کوزل، دها یاقیشیقلی، پك کوزل.

اَحشاء { سذ. جه. عر. [فد : « حشا » لسانمزده غیر مستعملدر] ۱. انسان ویا حیوانك کوکسی وقارنی ایچنده‌کی شیلر، باغر صاقلرله جکرلر، یورك، طلاق وسائره، باغر. ۲. باغر صاق.

اِحصاء { سذ. عر. [« حصی » دن مص. افعال] صایمه، تعداد، شمار : فضائلی ناقابل احصادر .

اِحضار { سذ. عر. [« حضور » دن مص. افعال .] حضوره کتیرمه، حاضر وموجود ایتمه : اوآدمی او کتابلری احضار ایتدم = کتیرتدم. [حا-

ضرلامه وتهيئه معناسيله قوللا-
نلماملیدر.] || حقـ. محكمه‌يه جلب
ودعوت: احضار پوصله‌سی = برينك
محكمهٔ حقوقه جلب ودعوتيچون
كوندريلن تذكره. || احضار مذ-
كره‌سی = برينك محاكم جزائيه‌يه
جبراً جلبی ايچون كوندريلان
مذكره.

إحضاريّه { سثـ. عر. حقـ. بر-
ينك محكمه‌يه جلب
ودعوتيچون آلنان خرج.

أحفاد { سـذ. جـ. عر. فد:
حفيد. بـا: حفيد.

أحَقّ { صذ. عر. [«حقيق» دن
ستفـ] دها ويا پك حقلی،
دها مستحق، اليق: او آدم
جمله‌دن احقدر.

إحقاق { سـذ. عر. [«حق»
دن مصـ. افعال] (حق)
يرينه كتيرمه، اجرا ايتمه: احقاق
حق ايتمك. [دائما «حق»
اسميله برابر قوللانيلير. اصل
معناسی حق نظريله باقمقدر.]

أحقَر { صذ. عر. [«حقير» دن
ستفـ] دها ويا پك خوار
وحقير: عبداحقرلری. [اكثريا
محويت وتواضع مقامنده
مستعملدر.]

أحكام { سـذ. جـ. عر. فد:
حكم. بـا: حكم.

إحكام { سذ. عر. [«حكم» دن
مصـ. افعال] قوتلنديرمه،
صاغلاملاشديرمه، محكم ايتمه. ذ.
بـا: تحكيم.

إحلاء { سـذ. عر. [«حلو» دن
مصـ. افعـال] كيم. طا-
تليلاتمه. [فر. Dulcification.]

أحلام { سـذ. جـ. عر. [فد:
لسـانمزده غير مستعمل
«حلم»] رؤيالر، اضغاث.

أحلى { صـذ. عر. [«حلو» دن
ستفـ.] دها ويا پك طاتلی. ذ.

إحليل { سذ. عر. تشـ. آلت تنا-
سـل ذكورك دليكی،
مجرای بول.

أحمال { سذ. جـ. عر. [فد: لسانمز-
ده غيرمستعمل «حمل»]
١. يوكلر، اثقال. ٢. آغر شيئلر،
اشيا، آغرلق.

أحمَر { صـ. عر. ذ: حمراء. قيرمزی،
قزيل، سرخ. ذ. || موت
احمر = قان دوكرك مقتولاً
وياشهيداً وفات.

إحمِرار { سذ. عر. [«حمر» دن
مصـ. افعلال] قيزارمه،
قيزيللق. || طـ. قرمزی لكه‌لر
پيدا اولمسی موجب خفيف برجلد
خسته‌لغی. [فر: Erythème.]

أحمَق { صـ. عر. [«حمق» دن
صشـ.] عقلسز، بدلا،
قالين قفالی، بون. [«حمقاء»
اولان مؤنث عربيسی لسانمزده
مستعمل اولميوب، ينه احمق
قيز دينلير.]

أحمَقجه { صـ. آز احمق، احمقمسی،
احمقـه بكزر. = حـ.
احمقلر طرزنده، احمق كبی.

أحمَقلق { سـ. بدلالق، حمق،
حماقت.

أحوال { سذ. جـ. عر. فد:
حال. بـا. حال.

أحوَل { صذ. عر. [«حول» دن
صشـ.] شاشی. لـ.

إحياء { سذ. عر. [«حيوة» دن
مصـ. افعـال] ١. دير-
لتمه، جانلانديرمه، اعادهٔ حيات:
قيامت كونی جناب خالق اولو-
لری احيا بيوره‌جقدر. ٢. تازه
حيات ويررجه‌سنه شنلنديروب
اعمار ايتمه: تمديد اولنان دمير
يول خطلری آناطولی‌يی احيا
ايتدی. ٣. قوت وطراوت
ويرمه: بو ياغمور باغلری احيا
ايتدی. ٤. سويندیرمه، كوزل
بر خبرله ويا لطف واحسانله
تسرير: بنی احيا بيوردیكز.
٥. يكيدن قوت وشان وشرف
قزانديرمه: احيای اسلام. ٦.
اوياندیرمه، وجوده كتيرمه،
تأسيس ويا تعمير: بر چشمه، بر
تكيه، بر مكتب احيا ايتدی.
٧. (كيجه‌يی) عبادتله واويقوسز
كچيرمه: احيای ليالی ايديور.
|| احيای موات = خالی يرلری
آچوب زراعته صالح ايتمه.

إحيا كَرده { صـ. ١. احيا
ايدلمش، تأسس
واعمار اولنمش، وجوده كتيرلمش:
سليميه قشله‌سی سلطان سليم خان
ثالث حضرتلرينك احيا كرده-
سيدر. ٢. لطف ديده، نائل
نعمت.

أحيان { سـذ. جـ. عر. فد:
حين. بـا: حين.

أحياناً { ظر. عر. وقت وقت،
آره صره، كاه كاه:
احيانا كليرلر.

أخ { سـذ. عر. جـ: اخوان،
اخوة. [تركيبات عربيه‌ده
اخو، اخا، اخی صورينی آلير.]
قارداش، برادر. ذ.

إخافه { سثـ. عر. [«خوف» دن
مصـ. افعال] قورقوتمه،
قورقو ويرمه، تخويف، تهديد:
اخافه ايتمك.

أخبار { سـذ. جـ. عر. فد:
خبر. بـا: خبر.

اِخبار { سذ. عر. جـ: اخبارات. [«خبر» دن مص. افعال] خبر ویرمه، بیلدیرمه، آکلاتمه، معلومات ویرمه، یتیشدیرمه: وقوع حالی فلانه اخبار ایلدی.

اِخبارنامه { سـ.فا.مر. ۱. بر قصد ویا وقوعاته دائر معلوماتی حاوی اوله‌رق مرجعنه ویریلن ورقه. ۲. بر مبلغك اعطاسی ویا دیکر بر معامله‌نك اجراسی لزومنه دائر بر دائرهٔ رسمیه‌دن کوندریلن اخطارنامه.

اِخباری { صـ. عر. ث: اخباریه. د. وقوع بولمش ویا بوله‌جق بر حالدن خبر ویرمکی متضمن اولوب، امر ونهی ودعا وآرزو کبی معانی‌یه دلالت ایتمین (فعل، جمله وسائره): «بن کلدم، اوکله‌جکدر» جمله‌لری جمل اخباریه و«سن کل، او کلمیه‌ر» جمله‌لری جمل انشائیه‌در.

اِخباریّه { سث. عر. قاچاق اشیایی دائرهٔ عائده‌سنه خبر ویرنه اعطا اولنان آقچه، مخبر اجرتی.

اُخت { سث. عر. جـ: اخوات. قیز قارنداش، همشیره، خواهر. ز.

اِختبار { سذ. عر. [«خبر» دن مص. افتعال] صوروب یوقلایه‌رق ودنه‌یه‌رك اوکرنمه. ز.

اِختتام { سذ. عر. [«ختم» دن مص. افتعال] ختام بولمه، بیتمه. ز.

اِختداع { سذ. عر. [«خدع» دن مص. افتعال] خدعه وحیله استعمالی، حیله‌کارلق. ز.

اَختَر { سـ. فا. جـ: اختران. ستاره، نجم، کوکب. لسـ. || مجـ. بخت، طالع: بداختر = بدبخت، طالعسز: نیك‌اختر = بختیار، فرخنده طالع.

اِختراع { سذ. عر. جـ: اختراعات. [«خرع» دن مص. افتعال] مثلی سبق ایتمه‌مش بر آلت و ماکنه وسائره ایجادی: تلغرافك، واپورك، طباعتك اختراعی. || مجـ. اصلی اولمیان بر شیئك قوریلوب واقع وصحیح کبی کوسترلمسی: بو حوادثی کندیسی اختراع ایتدی. || د. کیمسه طرفندن قوللانلمامش تعبیرلر ومضمونلر صرفی: بو شاعرك طبع اختراعکارانه‌سی واردر.

اختراع، خلق، ایجاد، کشف، احداث، ابداع آرالرنده فرق واردر: اختراع وسائط معلومه ایله واعمال فکر سایه‌سنده بولنمش بر ترتیبله اعجاز کارانه بر شیء میدانه قویمق؛ خلق بسبتون یوقدن وار ایتمك؛ ایجاد معدوم ویا معدوم عد اولنه‌جق صورتده مجهول بر شیئه وجود ویروب پیدا ایتمك؛ کشف موجود ایکن انظاردن مستور ومجهول بولنان بر شیئی ظاهره اخراج ایده‌رك معلوم ایلمك؛ احداث یکی بر شیء چیقارمق ویکی طرزده بر شیء میدانه قویمق؛ ابداع ایسه یکیلکیله برابر غرابت ولطافتیله دخی جالب انظار دقت اوله‌جق بر شیء بولوب اورته‌یه آتمقدر. تلغراف، واپور اختراع اولندی؛ عالم، انسان خلق بیورلدی: کیمیلك، زراعت، تجارت ایجاد اولندی: آمریقا، نپتون سیاره‌سی، پلاتین معدنی کشف اولندی؛ عساکر نظامیه احداث اولندی؛ فونوغراف، تلفون ابداع ایدلدی. ایجاد دها مطلق و اعم اولوب دیکرلری یرینه دخی قوللانیله‌بیلیر.

اِختراعکارانه { صـ. فا. ایجاد واختراعه متعلق ویا مقتدر: بو آدمك افکار، طبیعت اختراعکارانه‌سی واردر. == حـ. اختراع اصحابنه یاقیشیر صورتده: اختراعکارانه بر طرزله.

اِختراعی { صـ. عر. ث: اختراعیه. ایجاد واختراعه متعلق ویا اختراع اولنمش: افکار اختراعیه، تعبیرات اختراعیه.

اَختَرشِناس { سـ. فا. نجومدن احکام چیقارمق ادعای باطلنده بولنان منجم.

اِختِصار { سذ. عر. جـ: اختصارات. [«خصر» دن مص. افتعال] سوزك قیصه کسلمسی، مرامك آز سوزله افاده‌سی، بر عباره‌دن لزومسز ویا ایکنجی درجه‌ده لزومی اولان تفصیلاتك طی: ابن خلدونك تاریخی اختصار ایدلمه‌مشدر؛ اختصار صورتیله، علی طریق الاختصار.

ایجاز واجمالدن فرقی واردر: اختصار فضله تفصیلاتی چیقاروب صورت افاده‌یی حال طبیعیده براقمق؛ ایجاز عباره‌یی لزومندن زیاده وحال طبیعیسنك پك مادوننده قیصالدوب زور اکلاشیله‌جق بر حالده براقمق؛ اجمال ایسه یالکز خلاصه ونتیجه‌سنی آلمقدر. مروج الذهب اختصار، کافیه ایجاز، عوامل اجمال طریقیله یازلمشدر.

اِختِصاراً { حـ. عر. تفصیلاتسز، مختصر اوله‌رق، اختصار طریقیله.

اِختِصاص { سذ. عر. [«خصوص» دن مص. افتعال] ۱. بر آدمك بر ایشه ویا بر فن وعلم وصنعته حصر مساعی واشتغال ایدوب یالکز اونکله اشتغال ایتمسی: بو طبیبك امراض جلدیه‌یه اختصاصی واردر. [فر:

[Spécialité]؛ ارباب اختصاص= منسوب بولندقلری فن وصنعتك یالكز بر شعبه‌سیله توغل ایدنلر. [فر : Spécialistes]. ۲. بر آدمه منسوبیتده مبالغه، خصوصیت، انقطاع، انتساب : فلان ذاته اوته‌دن بری اختصاصم واردر.

اِختِصاصى { ص. عر. ۀ : اختصاصیه. } بر فنك هر شعبه‌سی باتفریق آیریجه تحصیلی اصول جدیده‌سنه واو شعبه‌لردن هرینه منسوب و متعلق : بو طبیبك امراض داخلیه حقنده معلومات اختصاصیه‌سی واردر.

اِختِصاصِیوّن { سذ. جم. عر. بر فنك یالكز } بر شعبه‌سیله توغل واونده كسب رسوخ ایدنلر، ارباب اختصاص. [فر. Spécialistes].

اِختِصام { سذ. عر. [« خصومت» دن مص. افتعال] } دشمنلك، مخاصمه. ذ.

اِختِضاب { سذ. عر. [«خضب» دن مص. افتعال] } (طیرناق وصاچ وصقال وساژه‌یی) بویامه : صقالنی حنا ایله اختضاب ایدردی. لس.

اِختِضاع { سذ. عر. [«خضوع» دن مص. افتعال] } تواضع، خضوع، سرفرو. ذ.ولس.

اَختِطاب { سذ. عر. [«خطبه» دن مص. افتعال] } نكاحله ایستمه، بر قیز ویا قادینی تزوجه طالب اولمه. لس.

اِختِطاف { سذ. عر. [«خطف» دن مص. افتعال] } قاپمه، قاپوب كوتورمه. لس. || اختطاف بصر = كوز آلمه، قماشدیرمه.

اِختِفاء { سذ. عر. [« خفی »دن مص. افتعال] } كیزلنمه، صاقلانمه : اختفا ایتمك.

اِختِلاج { سذ. عر. جم : اختلاجات. [« خلوج » دن مص. افتعال] } چارپمه، چارپندی، سگرمه : اختلاج قلب = یورك چارپندیسی؛ اختلاج عین = كوز سگرمه.

اِختِلاس { سذ. عر. جم : اختلاسات. [« خلس » دن مص. افتعال] } چالمه، سرقت. [اصل معناسی اصولله وال چابقلغیله آشیرمه ایكن، بزده اك زیاده افعال سرقتده قوللانیلیر]. || اختلاس وقت= مشاغل آراسنده بر آز وقت بولمه، آرالق بولمه.

اِختِلاط { سذ. عر. [« خلط » دن مص. افتعال] } قاریشوب كوریشمه، آمیزش : اخلاقسز آدملرله اختلاط ایتمه‌ملی. [اصل عربیده بو مقامده مخالطه قوللانیلیر.] اختلاطدن ممنوع = كیمسه ایله كوریشمسنه مساعده اولنمیان محبوس.

اِختِلاف { سذ. عر. جم : اختلافات. [« خلف »دن مص. افتعال] } اویمایش، اویوشمامه، عدم توافق : آرامزده اختلاف واردر، اختلاف ظهور ایتدی؛ اختلاف آرا = رأیلرك بر یره كلمه‌مسی؛ اختلاف صور والسنه = نوع بشر صورتلریله لسانلرینك بربرینه اویمامسی؛ اختلاف لیل ونهار = كیجه ایله كوندوز آره‌سنده‌كی فرق. || حقـ. اختلاف دار = ایكی كیمسه‌دن بری بر دولت دیكری بشقه بر دولت تبعه‌سندن اولمق.

اِختِمار { سذ. عر. [« خمر » دن مص. افتعال] } مایه‌لنوب قاینامه، اكشیوب مایه‌لنمه : خمور، شراب اختمار ایتدی.

اِختِناق { سذ. عر. [« خنق » دن مص. افتعال] } بوغازك صیقیلوب طیقانمسیله نفس آله‌مامه، بوغلمه. ذ. || ط. اختناق رحم = وقتیله رحمك طیقانمسندن منبعث ظن اولنان وعلى الاكثر قادینلرده ظهور ایدن اعصابی بر حال ومرض. [فر : Hystérie].

اِختِیار { سذ. عر. جم : اختیارات. [« خیر » دن مص. افتعال] } ۱. سچمه، ترجیح، انتخاب : ایچلرندن بونی اختیار ایتدم. ۲. قبول ایتمه، قاتلانمه، راضی اولمه : انزوایی اختیار ایتدی؛ اهون شری اختیار ایتملی. ۳. ارادت، اراده‌ٔ جزئیه، كندینه مالك اولوب كندی رأی وآرزوسیله حركت ایتمه : اختیار الدن كیتدی؛ كندی اختیاریله بو ایشه قرار ویردی. || بی اختیار، بلااختیار = ایستمیه‌رك، كندینده اولمیه‌رق، ارادتی منضم اولمقسزین. — جم. اختیارات = تقویملرده فلان كون فلان شیئی یاپملی كبی احكام باطله.

اِختیار { س. ص. [عربی مختار و صاحب الاختیار تعبیرندن مأخوذ اولسه كركدر.] } یاشلی آدم، قوجه، پیر، شیخ :

اختیار آدم، اختیار قادین، اختیارلر مجلسی. [اساسی غلط اولدیغیچون وقتیله لسان ادبیده قوللانلمیوب، قوجه وقوجامق کبی خالص ترکجه تعبیرات ترجیح اولنوردی. مؤنثنده «اختیاره» دیمك عبثدر.]

اِختیارلاتمَق { فتـ. قوجاتمق، ضعف پیری یه دوچار ایتمك : کثرت مشغولیت کندیسنی وقتسز اختیارلاتمشدر.

اِختیارلامَق { فل. قوجامق، اختیار و پیر ناتوان اولمق : کوریشمیه‌لی چوق اختیارلامشسکز.

اِختیارلق { سـ. قوجه لق، شیخوخت، پیری.

اِختیاری { صـ. عر. ذ : اختیاریه. انسانك کندی ارادت ورضاسیله واقع اولان، مجبوری اولمیان : مکتبمزده آلمانجه تحصیلی اختیاریدر.

اِخدار { سذ. عر. [« خدر » دن مصـ. افعال] ط. (بر عضوك) حسنی ابطال ایتمه، اویوشدیرمه.

اَخذ { سـذ. عر. آلمه، ستاد، قبول، تسلم : مکتوبکزی اخذ ایتدم؛ مطلوبنی تمامیله اخذ ایتدی. [« آلمق » دیمك البته افصحدر.] ‖ اخذ ثار = انتقام آلمه. ‖ اخذ معلومات = صوروب اوکرنمه. ‖ اخذ واعطا = آلیش ویریش، آلیم صاتیم، دادوستاد. ‖ اخذ وکرفت = یاقه‌لامه، توقیف ودردست ایتمه.

اِخراج { سذ. عر. جـ : اخراجات. [« خروج » دن مصـ. افعال] ۱. چیقارمه، طیشاری یه آتمه : کندیسنی مملکتـدن اخراج ایتدیلر؛ آغریان دیشك علاجی آنجق اخراجیدر. ۲. استحصال ایتمه : چیچکلردن کوزل عطریات اخراج ایدرلر. ۳. فضله محصولات ارضیه وصناعیه‌یی ممالك اجنبیه‌یه کوندرمه : بو ولایت خیلی ذخیره و پیاغی اخراج ایدر. [بو معنالرك هپسی «چیقارمق» فعلی پك اعلا افاده ایتمکله لسـ. در.] = جـ. بر مملکتك محصولات زرعیه و سائره سندن احتیاجات محلیه‌دن فضله کلوب ممالك سائره‌یه کوندریلن قسمی، بر مملکتـدن چیقوب اقچه دخوانه سبب اولان محصولات ومعمولات، ادخالات قابلی : بر مملکتك اخراجاتی ادخالاتنه تقابل ایتمزسه، بالطبع ثروت عمومیه‌سی کیتدکجه تناقص ایدر.

اُخرَوی { صـ. عر. ذ : اخرویه. [آخرت دیمك اولان « اخری » دن سمنـ.] آخرته منسوب و متعلق : مثوبات اخرویه.

اُخرَوِیّات { سثـ. جـ. عر. آخرته متعلق ایشلر : اخروياتله چوق توغل ایدر.

اُخری { صثـ. عر. ذ : آخر. بشقه، دیکر : جهت اخری، مسئلهٔ اخری. ‖ مرةً بعد اخری = دفعاتله، بربرینی متعاقب برقاچ دفعه. ‖ نشئهٔ اخری = حیات اخرویه، او بر کلیش.

اَخشاب { سـذ. جـ. عر. فد : خشب. ‖ا : خشب. = تر. صـ. فد. کراسته دن، تخته‌دن معمول : اخشاب‌خانه، بنا.

اَخَصّ { صذ. عر. [« خاص » دن سـتفـ.] الڭ خاص، الڭ باشلی : اخص آمالم، اخص احبام. [مضافك عددی معتبر اولدیغندن، « اخص آمالمدن » و « اخص احبامدن » دیمه‌لی.]

اَخضَر { صـ. عر. ذ : خضراء. [« خضر » دن صثـ.] یشیل، سبز. ذ.

اَخطار { سذ. جـ. عر. فد : خطر. ‖ا : خطر.

اِخطار { سـذ. عر. جـ : اخطارات. [« خطور » دن مصـ. افعال] ۱. بر شیئی برینك خاطرینه کتیرمه، تذکیر : یارین درسه باشلایه‌جغمزی کندیسنه اخطار ایتدم. ۲. بر آدمك بیلدیکی وغفلتله کورمدیکی بر شیئی کوستروب نظر دقتی جلب ایتمه : کیفیتی اخطار ایدن اولمدی؛ اخطارات خالصانه‌سی نظر اعتباره آلندی.

« اخطار » ك « تنبیه » دن فرقی بودرکه : تنبیه مافوقدن مادونتـه، اخطار ایسه مادونتدن مافوقنه ویا اقراندن اقرانه اولور.

اَخَفّ { صذ. عر. [« خفیف » دن ستفـ.] دها ویا الڭ خفیف، اهون : اخف مجازات.

اِخفاء { سذ. عر. [« خفی » دن مصـ. افعال] کیزلمه، صاقلامه : فراری‌یی اخفا ایدنلر مسئول اولور.

اَخگَر { سـ. فا. آتشلی کول، کول ایله قاریشیق اینجه قور. لسـ.

اَخِلّاء { سـذ. جم. عر. فد : خليل. با : خليل .

اِخلاص { سـذ. عر. جم : اخلاصـات. [« خلوص » دن مصـ. افعال] ۱. طوغری وغرضسز محبت، صدق، خلوص قلب، صميميت : عرض اخلاص ايتمك. ۲. ريا‌سز وصميمی عبادت، غل وغشدن عاری اعتقاد. || سورهٔ اخلاص = « قل هو الله احد . . . » سورهٔ شريفه‌سی كه اعتقاد خالصك زبده‌سنی حاويدر. [اخلاصمند، اخلاصپرور، اخلاصكارانه كبی فارسی اداتلر وكلمه‌لرله تركيبی قاعدهٔ فصاحته منافيدر .]

اَخلاط { سذ.جم.عر. فد : خلط. با : خلط .

اَخلاف { سذ.جم.عر.فد: خلف. با : خلف .

اَخلاق { سذ.جم.عر.فد.خلق.با: خلق. = فد. كبی. ۱. انسانك ياراديلشده حائز اولديغی ويا تربيه ايله استحصال ايتديكی احوال روحيه وقلبيه، خصال، شمائل : اخلاق حميده = فضائل اخلاق، حسن اخلاق؛ اخلاق ذميمه = سوء اخلاق. ۲. حسن اخلاق، اخلاق حميده: انسان ايچون برنجی آرا نه‌جق شیء اخلا قدر. ۳. اخلاق وتربيه‌دن بحث ايدن علم كه فلسفه شعباتندندر : علم اخلاق؛ اخلاق ايله توغل ايدن حكما. || اخلاق بوزوقلغی، فساد اخلاق = اخلاق عموميه‌يه عارض اولان كوتيلك .

اَخلاقسز { صـ. اخلاق بوزوق، سوء اخلاقه مقارن: پك اخلاقسز بر آدمدر .

اَخلاقسزلق { سـ. سوء اخلاق صـاحبی اولان آدمك حالی .

اَخلاقی { صـ.عر.ث.اخلاقيه.اخلاق وشمائله ويا علم اخلاقه متعلق. [هر نه قدر « اخلاق » كلمه‌سی مفرد كبی قوللانيليور‌سه‌ده، عربيده اساساً ينه جمع اولديغندن، ياء نسبی ايله اخلاقی واخلاقيه ديلمك جائز اولميوب، بو تعبير غلط، ومع هذا مستعملدر.]

اَخلاقيات { سـذ. جم. عر. علم اخلاقه متعلق مباحث و مطالعات : اخلاقياتله اوغراشان حكمادندر. [بو دخی غلط مشهوردر .]

اَخلاقيون { سذ. جم. عر. علم اخلاقه دائر كتاب يازان وبو علم ايله اوغراشان حكما و مؤلفين : شيخ سعدی اخلاقيوندندر. [بو دخی قاعدهٔ فصاحته مغاير بر تعبيردر .]

اِخلال { سذ. عر. [« خلل » دن مصـ. افعال] خلل كتيرمه، بوزمه، سقطلامه، افساد، رخنه‌دار ايتمه : اخلال اسايش = اسايشك بوزلمسی .

اِخلامور { سـ. كراسته‌سی كوزل جلا آلمغله مرانغوزلقده استعمال اولنان وچيچكی خاشلانوب ترلتك ايچون ايچيلن معروف بر آغاج كه چيچكی كوزل قوقار، شجر زيزيفون. = صـ. اخلامور آغاجندن معمول : اخلامور بر ماصه .

اَخوات { سـذ. جم. عر. فد : اخت. با : اخت .

اِخوان { سـذ. جم. عر. فد : اخ. با : اخ. || مجـ. ۱. صادق دوستلر، صميمی احبا : اخوان بيننده اويله شیء آرانماز. ۲. بر مذهب ويا طريقه منسوب بولنانلر : اخوان دين؛ او بزم اخواندندر .

اُخوّت { سذ. عر. قارنداشلق، برادرلك. || مجـ. محبت، مودت، مخالصت، صدق وخلوص.

اَخيار { سذ. جم. عر. [فد : خير] ايی آدملر، اصحاب فضل وكمال، صلحا. [ضدی : اشرار.]

اَخير { صـ. عر. ث : اخيره. صكره‌كی، اك صكره واقع اولان، صوڭ : مجلسك قرار اخيری = صوڭ قراری؛ اشعار اخيره دكين = صكره واقع اوله‌جق اشعار زماننه قدر؛ مقررات اخيره؛ قرون اخيره = تاريخك منقسم اولديغی اوچ دورك اوچنجيسی .

اَخيراً { ظرف. عر. اڭ صكره، وقت حاضردن آز اول: اخيراً آلنان امره كوره .

« اخيراً » ايله « مؤخراً » آره‌سنده فرق واردر. برنجيسی وقت حاضره نسبتله قوللانيلوب اوكا قريبتی بيان ايدر؛ ايكنجيسی ايسه ديكر بر حال ووقعه‌نك زماننه نسبتله قوللانيلوب، اوندن بعديتی كوسترير .

اَداء { سذ. عر. ۱. اوده‌مه، ويرمه، تأديه : ادای دين ايتدی؛ بورجنی ادا ايتدی. ۲. ياپمه، قيلمه، اجراء، ايفا : نمازينی ادا ايتدی؛ ادای تشكر .

ادا، اجراء، ايفا، انفاذ آره‌سنده فرق واردر : ادا بورج و يا بورج كبی اولان بر شيئك ايفاسنده قوللانيلير : دين، نماز، شكران اداسی كبی؛ اجرا بر قرارك ويا فقرهٔ نظاميه‌نك

والحاصل مقرر بر شیئك موقع فعل و تطبیقه وضعنده استعمال اولنور: محكمه‌نك، مجلسك قرارینی، قانون و نظامی اجرا ایتمك، اجرای عدالت ایلمك كبی؛ ایفا وظیفه‌دن معدود اولان بر ایشی ایشلمك مقامنده مستعملدر: ایفای وظیفه‌ده قصور ایتمه‌مك؛ انفاذ ایسه آلنان بر امرك یرینی بولسنه چالیشمق دیمكدر: امر عالیكزی انفاذ ایتدم.

أدا { س. [آنف البیان لغت عربیه‌دن مأخوذ اولسه كركدر.] ١. طرز، اسلوب: افاده‌سنده‌كی ادا دیكر هیچ بر شاعرك سوزنده یوقدر. ٢. شیوه، ناز: دلبرك اداسی عاشق اوصاندیرر. ٣. طور، قوروم: بونك اداسی چكلمز.

أدات { سش. عر. ج: ادوات. آلت، آواداتلق: آلات وادوات. || د. كندی كندینه معنا افاده ایتمیوب اسماء وافعاله ادخال ویا الحاق اولنان كوچك كلمه، حرف: ادات مصدریت، ادات ندا.

إداره { سش. عر. [«دور» دن مص. افعال] ١. چویرمه، دوندیرمه، طولاشدیرمه: اداره اقداح؛ ماكینه‌یی اداره ایتمك. ٢. قوللانمه، استعمال، بجرمه، چویرمه، ضبط وربط: بو قوناغی اداره ایدن او در؛ ایشنی، معیتنی چوق ایی اداره ایدیور. ٣. بر مملكت امور ملكیه‌سنك ایفاسی، اجرای حكومت: ولایتك اداره ایشلری والی یه عائد در؛ علم اداره [فر. Administration]؛ ٤. كچنمه، تعیش: بو معاش اداره‌مه كافیدر. ٥. تصرف، عدم اسراف: معاشنی اداره ایله قوللانیور؛ اداره‌یه چوق باقیور: اداره ایله كچینیور. ٦. یتمه، كفایت: بو آقچه، بو قماش اداره ایتمز. ٧. رسمی بر ایشك ویا بر شركت وسائره ایشنك رؤیتیله موظف واكثریا بر مدیرك تحت امرنده بولنان هیئت و دائره: پوسته وتلغراف، رژی، بانقه، سیغوریطه اداره‌سی. ٨. بویله بر هیئتك دوام واجتماع ایدوب ایش كوردكلری محل وقوناق، دائره: اداره‌یه مراجعت ایتملی. || ط. اداره بدنیه = انسان وحیوان جسمنده تغدی وصرفیاتك صورت جریانی [فر. Économie animale.] || اداره بزی = ایكی پانبوق وبر ایپك اوله‌رق طیانقلی واوجوز بر نوع كوملكك خلالی. || اداره فتیلی = یتاق اوطه‌سنده كیجه‌یانان قندیل. || اداره مأموری = امور ملكیه‌ده مستخدم مأمور. || مجلس اداره = ولایت وسنجاق وقضالرده و شركت وبانقه كبی دائره‌لرده اهالی ویا حصه‌داراندن منتخب اعضادن مركب مجلس.

إداره‌جی { ص. اداره وتصرفه چوق رعایت ایدن، ممسك، پنتی.

إداره‌خانه { س. بر ایشه باقان هیئتك اجتماع ایله ایش كوردكلری یر و دائره: بو غزته‌نك اداره‌خانه‌سی بشقه ومطبعه‌سی بشقه یرده‌در.

إداره‌لی { ص. ١. اداره و تصرفه رعایت ایدن: اداره‌لی آدمدر. ٢. اداره و تصرفه الویریشلی: صیغیر اتی چوق اداره‌لیدر.

أدام الله { الله دائم وباقی ایتسین معناسیله مستعمل عربی دعادر: ادام الله دولته.

إدامه { سش. عر. [«دوام» دن مص. افعال] دائم وباقی ایتمه، دوام ایتدیرمه: حال حاضرینی ادامه‌دن بشقه بر شیء دوشونمز.

إدانه { سش. عر. [«دین» دن مص. افعال] بورج، اودونج ویرمه، اقراض: كندینه آقچه ادانه ایدن یوقدر. || ادانه صندیغی = بعض دوائرده مأمورینه معاشلرندن اودنمك اوزره آقچه اقراض ایتمكه مخصوص صندیق.

إدانةً { ح. عر. اودونج اوله‌رق، ادانه طریقیله.

أدانی { سذ. ج. عر. فد: ادنی. با: ادنی.

أدب { سذ. عر. ج: آداب. ١. تربیه، حسن اخلاق و اطوار مناسبه. ٢. ظرافت، نازكلك. ٣. حجاب، حیا. ٤. ستری ادب وتربیه اقتضاسندن اولان یرلر، عورت: ادب یرلری. ٥. ادبیات علمی كه حكایات وامثال واخلاق ایله اشعار ولسان تحصیلنه آلت اولان صرف، نحو، معانی، لغت و سائر علومی جامعدر. || ادب البحث = علم مناظره، علم آداب. || ادب القاضی، ادب الكاتب وسائره = قاضی وكاتب وسائر آدملرك كندی مسلكلرنده

بیلملری ورعایت ایتملری اقتضا ایدن اصول وقواعد .

أُدَباء { سذ. جم. عر. فد : ادیب. با : ادیب .

اِدبار { سذ. عر. [« دبور » دن مص. افعال] بخت وطالعك انساندن یوز چویرمسی، بختسزلق، طالعسزلك، اقبال ضدی، پریشانلق .

اَدَبخانه { س. آبدستخانه، آیاق یولی .

اَدَبسز { ص. ادب وتربیه‌سی اولمیان، تربیه‌سز، اوتانماز، عارسز، حیاسز. || عو. چوق باغروب چاغران، سرت طبیعتلی، ترس : ادبسز بر قاری .

اَدَبسزجه { ح. ادبسزلکله، بی ادبانه : ادبسزجه حرکت ایدیور .

اَدبسزلك { س. ادب و تربیه نقصانی، تربیه‌سزلك، عارسزلق، حیاسزلق .

اَدَبلنمك { فل. ادب و تربیه قزانمق، تربیه‌اولنمق.

اَدَبلی { ص. تربیه‌لی، ظریف، نازك .

اَدَبی { ص. عر. ث : ادبیه . [« ادب » دن سمنذ] ادبیاته وعلوم ادبیه‌یه منسوب و متعلق : اونك اقتدار ادبیسی مسلمدر؛ آثار ادبیه .

اَدَبیّات { سذ. جم. عر. علوم ادبیه، شعر وانشا و قواعد لسان ولغت واشتقاقه متعلق علملرکه فنك غیریدر : ادبیات عربیه، ادبیات شرقیه، ادبیات غربیه؛ کتب ادبیات .

اَدَبیّون { سذ. جم. عر. فد : ادبی. ادبیاتله توغل ایدنلر، ادبیات منتسبینی، ادبا، ادیبلر .

اِدِّخار { سذ. عر. [« ذخر » دن مص. افتعال] ١. ذخیره طوپلایوب وقت غلاده یوکسك فیئاتله صاتمق اوزره بریکدیرمه. ٢. علی الاطلاق بر شیء طوپلایوب بریکدیرمه، جمع وحفظ: وقت حاجت ایچون بر مقدار آقچه ادخاری فائده‌سز دکلدر.

اِدخال { سذ. عر. جم : ادخالات. [« دخول » دن مص. افعال] ١. کیر دیرمه، صوقمه، ایچری قومه : اونی اوه ادخال ایتمیورلر. ٢. بر مملکته ممالك سائره محصولات ومعمولات وامتعه‌سنی کتیرمه : انکلتره‌یه چوق ذخیره ادخال اولنور. || حسابه ادخال ایتمك= محسوب، داخل حساب ایتمك، صایمق. == جم. بر مملکته ممالك سائره‌دن کتیریلن محصولات و معمولات و امتعه، اخراجات مقابلی : ادخالات واخراجات موازنه‌سی .

اِدراج { سذ. عر. [« درج » دن مص. افعال] بو کلمه‌یی درج معناسیله قوللانانلر وار ایسه‌ده، اساساً عربیده بو معنایه کلدیکی کبی، درج لغتی دخی مقصدی افاده ایتدیکندن، استعمالی عبثدر .

اِدرار { س. بول، سیدیك . [بو لغت اصل «در»دن افعال بابندن مص. اوله‌رق عربی ایسه‌ده، عربیده سوت ویاغموری آقیتمه معناسنه کلیر. ونتیجه دائمی صورتده آقوب ویریلان معاش ووظیفه معناسیله دخی قوللانیلیردی. الیوم مستعمل معناسنه کوره، عربیدن مأخوذ. ذیتی شبهه‌سز اولمغله برابر، ترکچه عد اولنمق اقتضا ایدر.]

اِدراك { سذ. عر. جم : ادراکات. [« درك » دن مص. افعال] ١. آکلایش، واریش، عقل ایردیرمه، درك، فهم، فراست : ادراك معالی بو کوچك عقله کیرکمز. ٢. ایریشمه، یتیشمه، قاوشمه، واصل اوله : وقت سعادته ادراك ایدنلر. ٣. چاغنی بوله، موسمنه یتیشمه، کاله ایرمه: محصولاتك ادراکی .

اِدِّعاء { سذ. عر. [« دعوی » دن مص. افتعال] ١. حقلی ویا حقسز بر دعوایه قیام، دعوایه قالقیشمه : ادعا ایدنه اثبات وانکار ایدنه یمین دوشر. ٢. حقسز واساسسز بر دعواده بولنمه، جائز اولمدیغی صفتی حائز اولدیغی درمیان ایتمه و کندیسنه عائد اولمیان بر حق طلبه قالقیشمه : کندیسی شاعرلك ادعاسنده‌در. ٣. کندینی بیوك ومقتدر زعم ایدنك کندی حقنده‌کی فکری : او آدمك ادعاسی پك بیوکدر. ٤. عناد، اصرار، معندلك : ادعا ایتمم، اما بویله ظن ایدرم .

اِدِّعاجی { ص. ١. ادعاسی چوق اولان، حائز اولمدیغی اوصافله تفخر ایدن، خود بین. ٢. معند، مصر، عنادجی .

اِدِّعالی { ص. اقتدار ولیاقت دعواسنده بولنان، کندینه چوق کوکن .

اَدعِیه { سذ. جم. فد : دعاء. با : دعا. [تشدیدله قرائتی غلط.]

اِدغام { سذ. عر. د. صرف عربیده بر جنسدن یان یانه ایکی حرفك شدهلی بر حرف صورتنه قونمسنه دینور: مدد ـ مدكبی. بو ایکی حرفدن برنجیسنه «مدغم» وایکنجیسنه «مدغم فیه» دیرلر.

اَدِلّه { سذ. جم. عر. فد : دلیل. با : دلیل.

اِدماج { سذ. عر. [«دموج» دن مص. افعال] درج، ادخال. لـ.

اِدمان { سذ. عر. [«دمن» دن مص. افعال] كسب ملكه وممارسه ایچون بر شیئك تكرار علی التكرار اجراسی، دوام، مداومت. || د. تحصیلی مرام اولنان لسانده بر طاقم جمل وتركیباتك صور مختلفهده تكراری. [فر. Exercice.] || ط. ادمان بدن = اعضای بدن قوتلنمك ایچون ایدیلن حركات. [فر. Gymnastique.]

اَدمه { سش. عر. تش. درینك ایكنجی یعنی بشره نك آلتندهكی طبقهسی. [فر. Derme.]

اَدنی { ١. یاخود ادنا. ص. عر. جم : ادانی. [«دنی» دن ستف.] ١. دها یاخود پك آشاغی و آلچق، اعلی مقابلی. ٢. دها یاخود پك دون وخوار وحقیر: ادنی بر آدم. ٣. دها ویا پك بیاغی : قماشلرك ادناسی. ٤. پك آز، جزئی، قلیل : ادنی ملاحظه ایله آكلاشیلیر. = سذ. جم. اسافل كروهی، آیاق طاقمی، اراذل.

اَدَوات { سش. جم. عر. فد : ادات. با : ادات.

اَدوار { سذ. جم. عر. فد : دور. با : دور.

اَدوِیه { سذ. جم. عر. فد : دواء. با : دواء. [تشدیدله قرائتی غلطدر.]

اَدهان { سذ. جم. عر. فد : دهن. سوریله جك یاغلر. ن.

اَدهَم { سذ. عر. قره آت، یاغز.

اَدیان { سذ. جم. عر. فد : دین. با : دین.

اَدیب { ص. عر. ذ : ادیبه. جم : ادباء. [«ادب» دن صش.] ١. ادبلی، تربیهلی : بر طفل ادیب. ٢. نازك، ظریف : ادیب بر آدم. ٣. ادبیاتله اوغراشان، علوم ادبیهیه منتسب بولنان : شاعر وادیب بر ذات. = س. ادبیاته منسوب آدم، ادبیاتده ید طولی صاحبی عالم : ادیب كامل؛ ادباء عصر.

اَدیبانه { ص. فا. ١. ادبلی و تربیهلی بر آدمه یاقیشیر، تربیهلی : ادیبانه بر طوری واردر. ٢. ادبایه و علوم ادبیه اصحابنه لایق : ادیبانه مباحثاته كیریشدی. = ح. ادب وتربیه ایله ویا ادبایه یاقیشیر صورتده : ادیبانه حركت ایدیور.

اَدیم { سذ. عر. ١. سختیان، دباغت اولنمش دری. ٢. سطح، یوز. ن.

اَذاء { سذ. عر. اینجیتمه، اذیت، رنجش، جفا، جور، آزار : كیمسهیه جور و اذا ایتمهملی.

اِذابه { سذ. عر. [«ذوبان» دن مص. افعال] اریتمه : اذابه ایتمك = اریتمك.

اِذاقه { سذ. عر. [«ذوق» دن مص. افعال] طاتدیرمه.

اَذان { سذ. عر. جماعت مسلمینی نمازه دعوت ووقت صلاتی اعلان ایچون مؤذن طرفندن منارهده وسائر بعض احوالده اوقونان تكبیر وكلمتین شهادت ایله دیكر كلمات معروفه : اذان اوقومق، اذان ویرمك، اذان اوقوندی، اذان محمدی. || اقشام اذانی، یاخود ساده اذان وقتی، اذانده = كچ وقت، آقشام.

اِذعان { سذ. عر. [مص. افعال] ١. اطاعت، انقیاد : فرمان واجب الاذعان. ٢. عزم قلب، اعتقاد. [بو ایكنجی معنی عربیده مولداتدن اولهرق مستعملدر. بزده ذكا وفراست معناسیله استعمالی ایسه بوندن غلطدر.]

اَذكار { سذ. جم. عر. فد : ذكر. با : ذكر.

اِذكار { سذ. عر. [«ذكر» دن مص. افعال] آكدیرمه، خاطره كتیرمه : اذكار ایتمك = آكدیرمق. ن.

اَذكِیاء { ص. جم. عر. فد : ذكی. با : ذكی.

اَذَلّ { ص. عر. [«ذلیل» دن ستف.] دها ویا پك ذلیل ودون وآلچق : اذل ناس.

اِذلال { سذ. عر. [«ذل» دن مص. افعال] آلچالتمه، تحقیر، تذلیل ن.

اِذن { سذ. عر. بر ایشده ممنوعیت و یساغك رفعی، رخصت، دستور، اجازت: اذن ویرمك = مأذون ایتمك؛ اذن آلمق = مأذون اولمق؛ باذن الله = اللهك اذنیله. || مجـ. قوغمه، طرد، خدمتدن اخراج: اوشاغنه اذن ویردی. || حقـ. حجزیك و حق منعی اسقاط. || تجـ. اون سكز یاشنی اكمال ایدنلره تجارت ایتمك ایچون ولی ویا وصیلری طرفندن ویریلن مساعده. || اذن سفینه = بر سفینه‌نك سیر وسفر ایتمسی ایچون ویریلن مساعده‌نامه.

اُذن { سذ. عر. جـ: آذان. قولاق، گوش ف.

آذناب { سذ. جـ. عر. فد: ذنب. با. ذنب.

اِذنسز { صـ. ۱. اذنی اولمیان، رخصتسز. ۲. مكتبدن هفته باشی چیقمغه واوینه گیتمكه مأذون اولمیان، مجازاة مناسنده بو رخصتدن محروم اولان (شاكرد): اوچ هفته اذنسز قالدی.

اِذنلی { صـ. ۱. اذن ورخصت آلمش اولان، مأذون. ۲. مأذوناً مملكتنه ویا خانه‌سنه كیتمش اولان (مأمور، نفر، شاكرد وسائره).

اذننامه { سـ. فا. رخصت ومأذونیت آلان برآدمه ویریلن ورقه، مأذونیت كاغدی، اجازتنامه، رخصتنامه.

اَذواق { سذ. جـ. عر. فد: ذوق. با: ذوق.

اَذهان { سذ. جـ. عر. فد: ذهن. با: ذهن.

اَذیال { سذ. جـ. عر. فد: ذیل. با: ذیل.

اَذِیَّت { سذ. عر. ۱. اینجیتمه، رنجش، آزار، جفا: اذیت ایتمك، ویرمك. ۲. زحمت، مشقت: اذیت چكمك.

اَذِیَّتلی { صـ. زحمتلی، مشقتلی، چوق آغر ویوروجی: اذیتلی بر ایشدر.

اَر { سـ. [اصلی: ایر، «ایرمك» دن] ۱. اركك، بلوغه ایرمش انسان، رجل، مرد. [قادین وچوجق مقابلی.] ۲. قوجه، زوج. || مجـ. دكرلی آدم، بحق رجل دیمكه شایسته آدم، مرد، بهادر، اهل: ار اوغلی ار. || ار باشی = اوك آیاق. || ایش اری = بجریكلی، النده ایش كلیر. || ارسز = قوجه‌سز، طول. || اره وارمق = قوجه‌یه وارمق، اولنمك. || اره ویرمك = (قیزی) قوجه‌یه ویرمك، اولندیرمك. || سوز اری = سوز سویلمكه مقتدر. || سوزیك اری = سوزنده طورور، وعدینی اجرا ایدر. == صـ. اركك، ذكر: ار كشی؛ ار كچی = تكه. || مجـ. جسور، اهل.

اَر { ظر. [اصلی: ایر. «ایرمك» دن. الیوم بزجه اكثریا مركبی: ار-كن یعنی ار ایكن قوللانیلیر.] گچ مقابلی، تیز، اركن: ارگچ بر كون اوله‌جقدر.

اَراجیف { سذ. جـ. عر. فد: ارجوفه. با: ارجوفه.

اِراحه { سذ. عر. [«راحت» دن مصـ. افعال] راحتلاندیرمه، راحت ایتدیرمه، یورغونلق آلدیرمه: جسم و ذهنی اراحه ایتمك ایچون. ف.

اِرادت { سذ. عر. [اراده ایله بر اولدیغی حالده، لسانمزده محل استعمالی آیریدر.] قلبده حس اولنان ایستك، اختیار، رضا، آرزو: انسان ارادتنده مختاردر؛ كندی ارادتیله = حسن رضاسیله.

اِراده { سذ. عر. جـ: ارادات. [«رود» دن مصـ. افعال] ۱. ایستمه، دیلمه، خواهش، مرام ایتمه. ۲. بر بیوك ذاتك امری، حكم، فرمان: نصل اراده بیورورسه‌كز اویله یاپه‌لم. || ارادهٔ الهیه = امر الهی. || ارادهٔ جزئیه = من طرف الله انسانك النده براغلمش اولان ایستك واختیار. مقابلی: ارادهٔ كلیه، كه قدرت الهیه‌نك النده‌در. || ارادهٔ سنیهٔ حضرت پادشاهی = طرف اشرف جناب ملوكانه‌دن شرفصادر اولان امر و فرمان. || ارادهٔ علیه = مقام صدارتدن ویریلن امر عالی.

اِرادی { صـ. عر. ث: ارادیه. [«اراده» دن سمنـ.] اراده‌یه متعلق، ارادتله واقع اولان، اختیاری.

اَراذِل { صـ. سذ. جـ. عر. فد: ارذل. با: ارذل.

اَراضی { سذ. جـ. عر. فد: ارض. با: ارض.

اِراقه {سش. عر. [«روق» دن مصـ. افعـال] دوكمـه، آقيتمـه.

اَرامِل {سش. جم. عر. [فد: «ارمـله» تركجه ده غير مستعملدر] طول قادينلر، قوجه‌سز ومحتاج وبيوايه نسـا: ايتام وارامل معاشاتى.

اَرائِك {سش.جم.عر. فد: اريكه. با: اريكه.

اِرائه {سش. عر. [«رؤيت» دن مصـ. افعال] ١. كوسترمه، ابراز: شهادتنامه سنى ارائه ايتدى. ٢. كوستروب اوكرتمه، بيلديرمه: نه يا په جغنى كنديسنه ارائه ايتـدى. || ارائهٔ طريق ايتمك = يول كوسترمك، رهبرلك ودلالت ايتمك.

اِرباء {سذ. عر. [«رباء» دن مصـ. افعال] نما وفائضله آرتيرمـه: اموال ايتـامى ارباء ايچون.

اَرباب {سذ. جم. عر. فد: رب. با: رب. = صـ. تر. فد. اهل، لايق ومقتدر: او آدم بو ايشـك اربابى دكلـدر؛ ارباب آدمدر.

اَربَعه {عد. عر. درت، چهار: جهـات اربعـه، اناجيل اربعه، قضاهاى اربعه. [يالـكز بويله تركيباتده بولنور.]

اَربَعين {عد. عر. قرق، چهل: اربعين سـنه = قرق ييل. = سـ. ١. كانون اول رو-مينك ٩ ندن يعنى كون دونمندن اعتباراً قرق كون كه قره‌قيشدر: اربعين فرطو نه‌سى. ٢. ارباب طريقتك قرق كون خلوته قپا-نوب، عبادت ورياضتله اشتغـا-للرى، چله: اربعين چيقارمق.

اِرتِباط {سذ. عر. [«ربط» دن مصـ. افتعال] ١. بر شيئه باغلى ومربوط اوليش، باغلانمـه، تعلق: ارتباط قلب. ٢. مناسبت، بربرينى طوتمـه: بو ايكى جمله آره‌سـنده ارتباط يوقدر.

اِرتِجاء {سـذ. عر. [«رجاء» دن مصـ. افتعال] اميد ايتمه، اومـه. ن.

اِرتِجال {سذ. عر. [«رجل» دن مصـ. افتعـال] دوشونمه‌دن وبداهةً سـوز ويا شعر سويله: ارتجاله مقتدر بر شاعر.

اِرتِجالاً {ج. عر. دوشـو-نمكسزين، بداهةً، بر بديهه: ارتجـالاً بر قصيـده سويلدى.

اِرتِحال {سذ. عر. [«رحلت» دن مصـ. افتعـال] دنيـادن آخرته كوچمه، رحلت، وفات، اولمه: ارتحـال دارنعيم ايلدى: يوم ارتحـالى مضبـوط دكلدر. [كوچ ونقل معناسـيله لسانمزده قوللانلماز.]

اِرتِداد {سذ. عر. [«ردّ» دن مصـ. افتعـال] دين اسلامى تركـه ديكر بر دينـه انتقال: ارتداد غارينى ارتكاب ايتدى.

اِرتِسام {سذ. عر. [«رسم» دن مصـ. افتعـال] رسملى وتمغـالى اولمه معناسـيله قوللانيليورسـه‌ده غلط اولوب، عربيده «آلنان امره امتثال» و«جناب حق تكبير» معنالرندن بشقه معناسى اولمديغندن، وبو معنالرله لسانمزده استعمالى مأ-نوس اولمديغندن، بـبتون تركى اقتضا ايدر. هندسه‌ده‌كى ارتسام سطحى، ارتسـام افقى، ارتـسام عمودى تعبيرلرى‌ده بالطبع يا-كليشدر. بلكه «ترسم» جائز اوله.

اِرتِشاء {سذ. عر. [«رشوت» دن مصـ. افتعـال] رشـوت آلمه، رشـوت قبول وارتكابى: ارباب ارتشا = مرتشى آدملر.

اِرتِضاء {سذ. عر. [«رضو» دن مصـ. افتعـال] راضى اولمه، موافقت: رضاى محاسن ارتضـا كبى مسجع تعبيراتده قوللانيلير.

اِرتِضاع {سذ. عر. [«رضاع» دن مصـ. افتعـال] ممه‌دن سوت امه معناسيله قوللا-نيليورسه‌ده، غلط اولوب، اصل معنـاسى «كچينـك صـاغليوب صاحبى طرفندن ويريلن كندى سودينى ايچمسى» در.

اِرتِعاب {سذ. عر. [«رعب» دن مصـ. افتعـال] اوركمه. ن.

اِرتِعاش {سذ. عر. [«رعش» دن مصـ. افتعـال] ديتره‌مه، صارصلمه.

اِرتِفاع {سذ. عر. [«رفع» دن مصـ. افتعـال] ١. يوكسلمـه، يوقارى قالقمه: كوكه قدر ارتفـاع ايتدى. ٢. اكتساب علو، مرتبـهٔ عاليه‌يه وصول، ترق: ارتفـاع قدر و منزلت. ٣. يوكسكـلك، سطح

ارضدن ویا حذای بحردن اعتباراً یوجه‌لك درجه‌سی: بو طاغك ارتفاعی نه‌در؟ || ﻫ. شمسك وسائر اجرام سماویه‌نك اسطرلاب وسائر آلاتله افقدن نه درجه‌ده یوكسك بولند-قلرینك تعیینی: ارتفاع آلمق؛ ارتفاع تخته‌سی = ارتفاع تعیيننه مخصوص تخته، ربع دائره. || ر. ارتفاع مثلث = بر مثلث ضلع عمودیسنك یوكسكلكی؛ ارتفاع تفاضلی، تفاضل ارتفاع.

اِرتِفاعاً (ح. عر. یوكسكلكجه، ارتفاع جهتنجه: ارتفا-عاً آرالرنده فرق واردر.

اِرتِقاء (سذ. عر. [«رقی» دن مص. افتعال] یوقاری چیقمه، دها یوكسك مرتبه‌لره نائلیت، اعتلا: بولندیغی صنفك اك بیوك رتبه‌سنه قدر ارتقا ایتدی. [اساساً «ترق» ایله مترادف ایسه ده، استعمالده فرق واردر. با: ترقی.]

اِرتِكاب (سذ. عر. [«ركوب» دن مص. افتعال] ۱. كوتی ومذموم یا ممنوع بر ایش، بر كناه ایشلمه: یالانی ارتكاب ایدیور: ارتكاب سرقت. ۲. رشوت آلمه: او آدم ارتكاب ایتمز. [لسانمزه خاص اولان بو ایكنجی معناده مفعولدن مستغنیدر.]

اِرتِیاب (سذ. عر. [«ریب» دن مص. افتعال] شبهه‌لنمه، شك، تردد: ارتیابه محل یوقدر؛ بلا ارتیاب.

اِرث (سذ. عر. اولن ابویندن وسائر اقربادن قالان اموال واملاك واشیایه قونمه، وارث اولمه، میراث یمه. [بو معناایله «وراثت» دها مستعملدر.] ۲. میراث، میراث اوله رق دوشن مال وحصه. [بو معنا ایله «میراث» دها مستعملدر.] ۳. ابویندن اولاده انتقال ایدن حال جسمانی ویا روحانی.

اِرثاً (ح. عر. میراث طریقیله، ابویندن گچه‌رك، باباذن بوله رق: بو اراضی یه ارثاً مالك اولدی؛ ارثاً واستحقاقاً بو مقامه گچدی؛ بو خصلت ویا عات كندیسنه ارثاً گچمشدر.

اِرثی (صه. عر. ؤ: ارثیه. ۱. میراثه منسوب ومتعلق، میراث اوله رق قالان: زنكینلكی ارثیدر. ۲. میراث كبی ابویندن انتقال وسرایت ایتمش: اونده ارثی بر جلد خسته‌لغی واردر.

اِرجاع (سذ. عر. [«رجوع» دن مص. افعال] گری چویرمه، گری دوندیرمه: ایشی اصلنه ارجاع ایتملی؛ آرقه‌یه ارجاع نظر ایتدی = دونوب باقدی. || ارجاع عنان = آتك دیزگینی چویرمه = دیگر بر طرفه طوغری حركت. || ارجاع كلام = سوزك ینه صدده گتیرلمسی.

«ارجاع» ایله «اعاده» آره‌سنده فرق واردر. اصل «ارجاع» بر شیئك گری‌یه طوغری چویرلمسی، «اعاده» ایسه تكرار ویر دها یاپلمسیدر. لسانمزده‌كی استعماله كلنجه: اكثریا «ارجاع» گری‌یه و حال اوله طوغری چویرمه‌ده، «اعاده» ایسه گوندرلمش ویا جلب ایدلمش بر شیئی رد ایله تكرار گوندرمه‌ده، فوت ایدلمش بر حالی تكرار اكتسابده وزیارت كبی ایشلرده مقابله ایتمه‌ده قوللانیلیر. بناء علیه: ارجاع كلام، ارجاع عنان، دین عیسوینك ابتداكی ساده‌لكنه ارجاعی؛ واعادۀ صحت، اعادۀ زیارت، اعادۀ ثروت، هدیه‌نك گوندرنه اعاده‌سی دینلیر.

اَرجَح (صه. عر. [«راجح»دن ستف.] دها ویا پك راجح، دها مرجح، ترجیحه شایان: اوده ایدر، لكن بو اوندن ارجحدر. ؤ.

اَرجُمَند (صه. فا. محترم، معزز، شرفلی.

اَرجُوان (وارجوانی. با: ار-غوان، ارغوانی.

اَرجه (یاخود ایرجه. ظر. اركنجه، برآز اركن.

اَرحام (سذ. جم. عر. فد: رحم. با: رحم.

اَرحَم (صه. عر. [«رحیم» دن ستف.] دها ویا پك مر-حمتلی: ارحم الراحمین = مرحمتی چوق اولان حق تعالی حضرتلری.

اِرخاء (سذ. عر. [«رخوة» دن مص. افعال] قو-یویرمه، گوشتمه، براقمه، صا-لیویرمه: ارخای عنان ایتمك = حیوانك دیزگینی صالیویرمك، آله بیلدیكنه قوشمغه براقمق.

اِرخاص (سذ. عر. [«رخوصة» دن مص. افعال] اوجوز-لاتمه، تنزیل فیأت: ارخاص ذخایر ایچون بر چاره بولمق. ؤ.

اَرخَص (صه. عر. [«رخیص» دن ستف.] دها ویا پك اوجوز. لس.

اَردَب (س. بیك قیه‌لك بر وزن كه بلاد عربك بعض یرلرنده مستعمل اولوب، مقداری دخی یرینه گوره تخلف ایدر.

أُردو { وطوغریسی اوردو. سـ. ١. عسکر، جند، جیش،
لشکر، سپاه : اردوی همایون =
عثمانلی اردوسی. ٢. بر دولتك
عساکر بریه سنك مما لکنه
کوره منقسم بولندیغی قسملرك
بهری : برنجی، ایکنجی الخ
اردو؛ خاصه اردوسی = مرکزی
پایتختده بولنانی. || قول اردو =
اردودن کوچك تقسیمات عسکریه
که بهری اوچ فرقه‌دن مرکبدر.
|| اردو قاضیسی = وقتیله قا.
ضیعسکره ویریلن عنواندر. || اردو
قورمق = تحشید عسکر ایتمك.
|| اردو لسانی = هند ده الیوم
سویلنیلن السنه‌نك اك منتشری
اولان « هندوستانی » که حکام
کورکانیـه زماننـده اردوکاه و
بارکاه لسانی یعنی لسان رسمی
اتخاذ اولنمغله، بو اسمـله شهرت
بولمشدر. || اردو مشـیری = بر
اردویه قوماندہ و اونی اداره
ایدن مشیر. دیکر رتبه‌ده
اولورسه اردو قوماندانی دینلیر.
|| اردو مرکزی = اردو مشیریله
ارکاننك محل اقامتی.

أُردوگاه { یا اوردوگاه. سـ. اردونك قورلدیغی
یر، لشکرکاه، معسکر.

أَرذَل { صـ. عر. جـ : اراذل. [« رذیل » دن ستفـ.]
دها ویا پك آلچق ورسـوای :
ارذل ناس = انسانلرك اك رذیل
و بد نامی. || ارذل عمر = پك
کوتوروم و فرتوت.

أَرز { و دهـا طوغریسی اَرُز [یاخـود اُرز. سـنذ. عر.
برنج. [یالکز تعیینات پوصله‌لرنده
ورسمی دفترلرده مستعملدر.]

أَرزاق { سـنذ. جـ. عر. فد : رزق. با : رزق.

أَرزان { صـ. فا. ١. اوجـوز، رخیص. ٢. لایق، شا.
یان، مناسب. [اك زیاده انشاده
قوللانیلیر :] الطـاف وهمم
علیه‌لرینـك ارزان بیـورلمسی.
[اصل فارسیسی « ارزانی » در.]

أَرزانی { سـ. فا. ١. اوجوزلق. ٢. شـایان و مستحق
کورمه : ارزانیء همم علیه‌لرینی تمنی
ایدرم. [اصل فارسیده صفتك
کندیسی « ارزانی » اولدیغندن
بونك یاء مصدریتـله اسم عـد
اولنه‌رق بو معنی ایله استعمالی
غلط مشهوردر.]

أَرزَن { سـ. فا. طاری. لـ.

إِرساء { سنذ. عر. [« رسـو » دن مصـ. افعـال] ١.
دمیرآتمه : فلان لیمانه ارسـای
لنکر ایتـدی. ٢. صـاغلاملا.
شدیرمه، تقویه وتحکیم. لـ.

إِرسال { سنذ. عر. جـ : ارسـا. لات. [« رسل » دن
مصـ. افعال] کوندرمه، یوللامه:
برآدم، عسکر، ارزاق، مهمات،
بر مکتـوب ارسـال ایلدی.
[عربیده‌کی قویویرمه، صالیویرمه
وایلچی یوللامه معنالرینی لسا.
نمزده محـافظه ایتمه‌مشـدر.] ||
|| ارسال مثل = سوز آره‌سـنده
تصدیق وتأکید ایچون مشهور
بر مثل وحکایه ایرادی. مر.
= جـ. بر دائره ویا مغـازه و
سـائره‌دن خارجـه کوندریلن
مواد واشیـا وامتعه وسـائره.
[پوسته حقنده « مرسولات »
قوللانیلیر.]

أَریز { صـ. قوجه‌سز (قاری)، طول، ارمله، بیکس.

أَریزلِك { سـ. قوجه‌سی اولمیان قارینك حالی، طو.
للق، بیکسلك.

أَرش { سنذ. عر. فـ. ١. سقطلنان بر عضو ایچون جارحدن
آلنان دیت شرعیه. ٢. صـا.
تلدقـدن صکره عیبی ظاهر
اولان مالك قیمتنـدن بونك
ایچون تنزیل اولنان مقدار.

إِرشاد { سنذ. عر. جـ : ارشـا. دات. [« رشـد » دن
مصـ. افعال] ١. طوغری یولی
کوسترمه، طوغری یوله سوق،
غفلتدن ایقاظ : بو سـوزله بنی
ارشاد ایتدیکز. ٢. بر عارف
باللهك برینه طریقتی وقرب مولی
یولنی ارائه ایتمسی : خانقـاهنده
ارشادله مشغولدر.

أَرشته { سـ. [فا. ایپلیك دیمك اولان رشته‌دن] خمور.
دن کسمـه تازه او شهریه‌سی :
ارشته چوربه‌سی.

أَرشَد { صـ. عر. [« رشید » دن ستفـ.] طـوغری یوله
دیکرلرندن دهـا قریب ـ وهر
حال وحرکتی دها طوغری و
دها مقبول اولان: اکبر وارشد
اولادی.

أَرصاد { سـنذ. جـ. عر. فد : رصد. با : رصد.

أَرض { سنذ. عر. جـ : اراضی و نادراً ارضین. [لسـا.
نمزده عربینـك بویله تأنیث
سماعیلرینـه پك ده رعایت او.

لنمیوب مذکر کبی اعتبار اولنور.] ۱. یر، زمین، سماء مقابلی: کرهٔ ارض، سطح ارض. ۲. طوپراق، خاك، یر: بو ارضك قوهٔ انباتیه‌سی ضعیفدر. ۳. مملکت، یر، بقعه، خطه، دیار: ارض فلسطین؛ آمریقای جنوبیده آتش ارضی. || ارض مقدس = فلسطین، قدس. || ارض اوزرنده = کاغد اوزرنده اولمیه‌رق، موقعنده (اولچمك وسائره). == جم. اراضی = زرع اولنان ویا اولنه‌بیلن یرلر، انسانلرك تصرفنده بولنان طوپراق: اراضیٔ خراجیه، اراضیٔ عشریه، اراضیٔ متروکه، اراضیٔ مملوکه، اراضیٔ موات، اراضیٔ موقوفه = طوپراغك قوانین عثمانیه‌یه کوره اقسام وانواعی. [ترکیبلرینك ایکنجی جزئنه با.] || اراضیٔ خالیه = صاحبسز طوپراق. || اراضیٔ مبارکه = حجاز. || اراضی قانوننامه‌سی، نظامنامه‌سی = اراضی حقنده‌کی قوانین ونظامات مجموعه‌سی.

اِرضاء { سذ. عر. [«رضو» دن مصـ. افعال] راضی وخشنود ایتمه، کوکلنی ایتمه، قاندیرمه: کندیسنی ارضا ایتدم.

اِرضاع { سذ. عر. [«رضاع» دن مصـ. افعال] سوت امدیرمه، امزیرمه: چوجغی کیم ارضاع ایتدی.

اَرضی { صـ. عر. مؤ: ارضیه. ارضه، یره ویا طوپراغه منسوب ومتعلق.

اَرضیّه { سث. عر. کمرك انبارنده ویا دیکر بویله رسمی بر محلده نظاماً مساعده اولنان مدت معینه‌دن زیاده قالان مال وامتعه ایچون صاحبندن آلنان اجرت.

ارغات { یاخود ایرغاد. سـ. [ر. Ἐργάτης] رنجبر، ایشجی، یاپی عمله‌سی؛ ارغات باشی = بو عمله‌نك رئیسی. ۲. کمیلرده دمیر زنجیرینی طوپلامق وياپیلرده بعض آغر شیئلر قالدیرمق ایچون زنجیرله چویردکلری افقی بوجرغات: کومه، منقول ایرغات.

ارغالامق { یاخود ایرغالامق. فل. و:

ارغالانمق { یاخود ایرغالانمق. فط. یرنده اویناـ مق، قیمیلدامق، صاللانمق.

ارغاندی { یاخود ایرغاندی. سـ. یرنده اوینامه، قیمیلدامه، صاللانمه.

ارغانمق { یاخود ایرغانمق. فط. یرنده اوینایوب طورمق، قیمیلدانمق، صاللانمق. [بو درت کلمه اسکیوب استانبولجه متروك حالنه کچمشدر.]

اَرغنون { سـ. [یو. Ὄργανον] معروف بر نوع بیوك موسیقی آلتی که حاوی اولدیغی مختلف دودوکلره کوروکله سس ویریله‌رك چالینیر.

اَرغُوان { سـ. فا. کوزل بر قیزیل رنکی اولان معروف بر چیچك که عربیده دخی بوندن معرب اوله‌رق ارجوان دینلیر.

اَرغُوانی { صـ. فا. ارغوان چیچکی رنکنده، کوزل وپارلاق قیزیل، ارجوانی: شراب ارغوانی.

اَرفَع { صـ. عر. [«رفیع» دن ستفـ.] دها ویا اك یوکسك: ارفع جبال. ذ.

ارق { یاخود ایرق. سـ. [اصلی: اوروق و غلطی ایلق.] نسل، صوی، عرق: ایل ارقلری = اویماقلر، قبائل وعشایر، انساب. [عربی مترادفی کبی اولان «عرق» ایله التباس ایتدیریلیور.]

اَرَق { سذ. عر. ط. اویقوسزلق.

«سهر» دن فرقی شودرکه: «سهر» سببسز اولوب، کندیسی تداوی‌یه محتاج بر علت اولدیغی حالده، «ارق» دیکر برمرض ووجعدن ایلری کلوب، سببنك رفعیله مندفع اولور.

اَرقام { سذ. جم. عر. فد: رقم. [با: رقم.]

اَرَك { سـ. ایچ قلعه، بالاحصار. مر.

اِرکاب { سذ. عر. [«رکوب» دن مصـ. افعال] بیندیرمه، بینه‌جك حیوان ویرمه، کمی وآرابه کبی بر شیئه بیندیرمه. [عربیٔ فصیحده بو بابدن بو معنا ایله کلیوب لغت عامیه‌در.]

اَرکان { سذ. جم. عر. فد: رکن. [با: رکن.]

اَرکَج { سـ. [«ایرمك» دن اصلی: ایرکج = ایره‌جك آلت] اوزون صاپلی فرونجی کورکی.

اَرکَچ { سـ. [اصلی: ایرکچ. چـ. ایرکاج] ارکك کچی، تکه، کچی آیغیری.

اَرکَك { صـ. [«ایرمك» دن اصلی: ایرکك. چـ. ایرکاك] ۱. انسان و حیوانك ایکی جنسندن برنجیسنه منسوب

اولانى، طوغورتمق وپدر اولمق خاصه و قوتى حائز اولانى، ديشى مقابلى، ذكر، نر: اركك آدم، اركك چوجق، اركك كدى. ۲. كوجلى، قوتلى، توانا: اركك بر آدم. ۳. سرت، قولاى اكيلوب بوكلمز، درشت: اركك دمير؛ اركك افاده. ٤. قوجه، زوج: بو قادينك اركگى يانده دكيلدر؟ ٥. برجفت تشكيل ايدن ايكى شيئدن اشنه كچه‌جك بر چيقنديسى اولانى وياديكرى ايچنه كيره‌جك صورتده بولنانى: اركك قوپچه، آناختار. == س. اركك انسان، رجل، مرد، قادين مقابلى: بكلمه صالونلرينك برى اركككاره وديكرى قادينلره مخصوصدر؛ اركك قادين هپ برلكده.

أرككجه { ح. اركك طور و حالنده، اركك كبى.

أرككسز { ص. قوجه‌سى و يا ديكر حاميسى اوله‌جق براركگى اولميان (قادين)، بيوايه.

أرككسى { ص. طور وحالدن اركگه بكزر (قادين).

أرككلك { س. ۱. اركك انسان و يا حيوانك حال وصفتى، ذكوريت. ۲. انسان اركككلكى، رجوليت، مردى. ۳. بلوغ، سن بلوغه وصول، اولاد يتشديره‌بيله‌جك بر سن وحالده بولنمه: دها ارككاولمه‌دن كنديسنى اولنديرمكه قالقيشديلر. || مج. يكيتلك، بهادرلك، شجاعت، جسارت.

أرككلى { ص. قوجه‌سى ويا ديكر حاميلك ايده‌جك بر اركگى بولنان (قادين). || اركككلى ديشيلى = ۱. اركك ديشى برلكده: اركككلى ديشيلى هپ هنديلرى كسملى. ۲. اركك ديشى اوله‌رق چفت تشكيل ايدن: بو طاوسلر اركككلى ديشيليدر؛ اركككلى ديشيلى قوپچه.

أركن { ظز. [اصلى: اير كن، اير ايكن] كچ مقابلى، وقت كچمه‌دن: صباح اركن قالقارم؛ اركندن، اركن وقت؛ دها اركندر.

أرگن { ص. [اصلى: «ايرمك» دن ايرگن] سن بلوغه ايروب ده هنوز اولنمه‌مش، عزب، بكار.

أركنجه { ظز. آز اركن، چوق كچ اولميه‌رق: يارين اركنجه طاورانه‌لم.

أركنجى { ص. صباح اركن قالقمق ويا اقشام اركن ياتمق ويا اوه اركن كيرمك ياخود اودن ويايوله اركن چيقمق عادتى اولان.

أرگنلك { س. ۱. بلوغه ايروب‌ده اولنمه‌مش دليقانلينك حال وصفتى، عزبه، بكارلق. ۲. اكثريا اون سكز ايله يكرمى ياشلرى آره‌سنده قانك حرارتندن دليقانليلرك يوزنده چيقان سيويلجه. ۳. طول قادين بكاره واردیغنده بكارلق حق اوله‌رق ويرديكى هديه.

أركين { ياخود ايركن. ص. [«ايرمك» دن] اولمش، يتيشمش، كماله ايرمش، يانع: اركين يمش.

إرم { سذ. عر. باغ ارم. ارم ذات العماد = جنتدن كنايه‌در. [اصل قديم ومشهور بر باغچه‌نك اسميدر، كه شامده ويا يمنده بولنمش اولديغى مرويدر.]

أرمغان { س. فا. [تر. «آرمغان» دن] آرمغان. هديه. پيشكش.

أرمك { اردیرمك وسائره. با: ايرمك وسائره.

أرن { س. [اصلى: «ايرمك» دن ايرن] يتيشن، واصل. ت. == جم: ارنلر = قرب حقه و درجهٔ ولايته نائل اولانلر. واصلين، كملين: ارنلرك همتيله. == فد. كبى: ارنلر! ياهو! پيرم!

أرنب { سذ. عر. جم: ارانب. طاوشان. لسـ.

إرواء { سذ. عر. [«روى» دن مص. افعال] صولامه، صوارمه، قانديرمه، سيراب ايتمه، سقى، اسقا. [اراضى وحيوانات حقنده مستعملدر.]

أرواح { سذ. جم. عر. فد: روح. با: روح.

أروه‌له‌مك { فتز. خمور ياپيشمامق ايچون تپسى يه اون سرپمك.

أرّه { س. فا. تخته كسه‌جك ديشلى آلت، بيچقى. ت. [كوچوكنه ويريلن دستره اسمى بوندن مأخوذ در: دست - اره = ال بيچقيسى.]

أرّه‌خانه { س. فا. بيچقى يرى، بيچقيخانه، خزار.

اريال { و ارياله. با: ريال و رياله.

أَريب { صه. عر. ذ : اريبه . [«ارب» دن صش.] عقللى، ذكى، زيرك، هوشيار. ذ.

أَريتمك { مض. اريدير. فتـ. صلب و يا طوكمش حالنده بولنان بر جسمى مايع حالنه قومق، اذابه ايتمك : قورشونى مومى، قارى اريتمك || مجـ. چوق ضعيفلاتمق، وجودده ات وياغ براقامق: غائله بيچاره‌يى اريتدى.

أَريدلمك { فجـ. صلب وياطوكمش حالندن مايع حالنه كچيرلمك، اذابه اولنمق : قورشون، ياغ، قار اريدلدى.

أَريك { سـ. [اصلى : اقروك = ديش قماشديران، ياخود ايروك = اركين،ايرمش.]معروف ميوه‌كه اجناسى اولوب اكثرى اكشيدر، اجاص، آلو : آماسيه، بارداق، تربه، جان، چقال، سرفيجه، عريانى، مردم اريكى. || اريك آغاجى = بوميوه‌يى ويرن شجر .

أَريكَن { صـ. [«اريمك» دن] آغزده اريركبى لذيذ ولطيف (ميوه) .

أَريكه { سثـ.عر. جـ : ارائك.تخت، سرير : اريكه آرا ، اريكه پيرا = تختده زينت ويرن: اريكه نشين = جالس تخت، حكم فرما. [عربيده اصل كلين ايچون حاضرلنان سدره واونك اوستنده‌كى قبه‌يه ديرلر.]

أَريمك { فلـ. ١. صلب وطوكمش حالندن مايع حالنه كچمك، ذوبان ايتمك : قورشون. ايچ ياغى، قار، شكر اريدى. ٢. مجـ. ياغى سوزيلوب ضعيفلامق: بيچاره آدم غائله دن بر هفتـه ايچنده اريدى . ٣. (شيش، اور وسائره) طاغلمق. ٤. (بز و سائره) اوزيلوب آقه‌رق بيتمك. || اريوب طوكمق = شاشيرمق، حيرتده قالمق. || ياغى اريمك، يوركده ياغى اريمك = عذاب و تلاش ايچنده اولمق، ويا پك زياده حدت ايتمك .

أَريمه { سـ. اريمك فعلى، صلب حالندن مايع حالنه كچمه، ذوبان .

أَرينجك { صـ. ١. اوشنگ، تنبل، كسلان. ٢. اوتانغاج، محجوب. مر .

أَرينمك { فلـ. وجودى اريمش كبى كوشه‌يوب تنبل اولمق، تنبللكدن اسنيوب كرنمك.

أَز { حجـ. فا. تركجه ده‌كى «دن»و عربيده‌كى «من» ياخود «عن» كبى ابتدائيت معناسيله بعض تعبيرات فارسيه‌ده بولنور: ازآن جمله = او جمله‌دن اوله‌رق؛ ازدل وجان = جان ويوركدن؛ از سرنو = يكى باشدن؛ ازقضا = قضارا، شايد؛ ازهر جهت = هر وجهله. لسـ .

إِزار { سذ. عر. بله باغلانوب بدنك آشاغى طرفنى ستر ايدن شئ، فوطه، پشتمال .

إِزاله { سثـ. عر. [«زوال» دن مصـ. افعال] كيدرمه، دفع ايتمه، يوق ايتمه : كدرينى ازاله ايتمك. || ازالهٔ بكر = قيز بوزمه. [طوغريسى : ازالهٔ بكارت.] || طـ. ازالهٔ عفونت = اجزا وترتيبات مخصوصه ايله عفونتى يوق ايدوب ميقروبلرى اولديرمك ايشى .

إِزبار { سذ. عر. تحرير واشعار معناسيله قوللانيليورسه‌ده، عربيده اصلا بويله بر معناسى اولميوب، آنجق «تزبير» استنساخ معناسنه كلير .

إِزبانديت { سـ. ايتا. (Sbandito] خيدود، قطاع طريقدن شقى آدم. = صـ. پك ايرى بدنلى وقورقونج .

أَزبَر { سـ. فا. [«از - بر» كوكسدن ياخود اوستدن] كتابه باقه‌دن اوقومه وبوكا آليشمه، حفظ : درسنى ازبر ايتدى؛ ازبرنى اوكرندى؛ ازبره چاليشيور. = حـ. كتابه باقيه‌رق: قصيدهٔ بردهٔيى ازبر اوقورم، ازبر بيليرم. || ازبردن = كتابه باقيه‌رق : ازبردن اوقومه. || ازبره = دوشونه‌دن، ديلنه كلنى سويليه‌رك : او ازبره سوز سويليور .

أَزبَرجى { صـ. درسى آكلار آكلاماز ازبر ايتمكى عادت ايتمش (شاكرد) .

أَزبَرلَتمك { فتـ. ازبر اوكرتمك، حفظ ايتديرمك : بوكتابى سزه ازبرلته جكم .

أَزبَرلَنمك { فجـ. ازبر اوكرنلمك، حفظ اولنمق : كونده اون صحيفه ازبرلنيرمى ؟

أَزبَرله مك { فتـ. ازبراوكرنمك، حفظ ايتمك : بر كونده قصيدهٔ بردهٔيى ازبرله‌دم.

إِزدِحام { سذ. عر. [«زحم» دن مصـ. افتعال] غلبه‌لق، بريره چوق خلق بريكمسى : قپوسنده بيوك بر

ازدحام کوردم؛ ازدحامدن کیره‌مدم .

اِزدِواج { سنذ. عر. [«زوج» دن مص. افتعال]
۱. چفتلشمه، چفت اولمه : ازدواج طیور. ۲. اولنمه، تأهل : ازدواج ایتمك = اولنمك. [بوایکنجی معنا ایله «تزوج» قوللانمق دها ایی‌در، زیرا «ازدواج» عربیده او معنایه کلمز.]

اِزدِیاد { سنذ. عر. [«زیادة» دن. مص. افتعال]
چوغالمه، آرتمه، تزاید : ازدیاد عمر واقبال دولتلری دعاسی .

اَزدیرمَك { فتد. ۱. دیکری واسطه سیله ازمك، سحق ایتدیرمك : بویایی ازدیروب اویله قوللانملی. ۲. باصیلوب مغلوب وپریشان اولمسنه مانع اولمامق : بن آدملرمی سزه ازدیرمم .

اَزرَق { صد. عر. ۀ : زرقاء. کوك رنکنده، مائی .

اِزعاج { سنذ. عر. جه : ازعاجات. [«زعج» دن مص. افعال] جان صیقمه وتعجیز معناسیله قوللانیلیورسه ده، عربیده «یرندن قوپاروب آیرمق» دن بشقه معناسی اولمدیغندن، استعمالی محتاج تصحیح غلطات فاحشه‌دندر.

اَزِقّه { سنذ. جه. عر. فد : زقاق. با : زقاق .

اَزگی { سد. کویلیلره مخصوص اوغلدیلی لحن .

اَزگیل { سد. بر جنس کوچك دانه‌لی مشموله. [دها کوچکنه دونکل دیرلر.]

اَزَل { سنذ. عر. ابتداسی اولمیان زمان ماضی، ابد مقابلی .
ازلدن، من الازل = ابتدادن، اسکیدن .

اَزِلمَك { فجد. ۱. توزه تحویل اولنمق، دوکلمك، سحق اولنمق : بو بویا ازلمزدن قوللانلماز. ۲. باصلمق، آغیر برشیئك آلتنده قاله‌رق ویا صیقیشه‌رق خردوخاش اولمق : آرابه‌نك آلتنده قولی ازلمش؛ بو پورتقاللر، قاوُنلر ازلمشدر. ۳. مغلوب ومقهور اولمق، تحملی مشکل بر صیقندی آلتنده پریشان اولمق : بو آراده او بیچاره ازلدی؛ غائله وکدردن ازیلوب کیتدی. || ازیلوب بوزلمك = مقصدینی آچیقجه سویله‌میوب‌ده صیقیله‌رق سویلیه‌جك سوز بوله‌مامق .

اَزَلی { صد. عر. ۀ : ازلیه. ازله منسوب ومتعلق، ابتداسی اولمیه‌جق صورتده قدیم، ابتداسز : جناب حقك علم ازلیسی، قدرت ازلیه‌سی .

اَزَلِیَّت { سذ. عر. ازلیلك، ماضیده ابتداسزلق : جناب حقك ازلیتی .

ازمارید { سد. [ر. - Σμα-ραγδινός = زمرد رنکنده] بو رنکده بر جنس کوچك بالیق .

ازماوله { سد. بر جنس آغاج جیلکی، صاری آهو طودی .

اَزمَك { مصد : ازر. فتد. ۱. دو. کوب توزه تحویل ایتمك، قیرمق، اوفالتمق، سحق ایتمك : پرنجی ازمك. ۲. باصوب ویا صیقوب یاصیلاتمق، شکلنی بوزمق : قاونی پورتقالی ازمك. ۳. صویك ایچنده دانه‌لرینی قیره‌رق قاریشدیرمق : یغورت، بویا ازمك. ۴. مجد. تهر وتدمیر ایتمك. چوق زحمت واذیت ویرمك: || ازوب صوینی ایچمك = ایشه یاراماز بر شیئله اوغراشمقدن کنایه‌در. || لقردی‌یی ازوب بوزمك = نه سویلیه‌جکنی بیله‌میوب لقردی‌یی آغزده طولاشدیرمق. || معده‌یی ازمك = بایلتمق، بایغینلق ویرمك.

اَزمِنه { سنذ. جه. عر. فد : زمان. با : زمان .

اَزمه { سد. ازلمش شیء : بادم ازمه‌سی، طوماتس ازمه‌سی .

اَزِمّه { سنذ. جه. عر. فد : زمام. با : زمام .

اَزندی { سد. معده ازیلیرکبی حس اولنان بایغینلق .

اَزِنمك { فلد. (معده) بایلمق، بایغینلق حس ایتمك : معده‌م ازنیور .

اَزواج { سنذ. ۀ. جه. عر. فد : زوج. با : زوج .

اَزهار { سذ. جه. عر. [فد : «زهره» لسانمزده غیرمستعمل] چیچکلر، شکوفه‌لر .

اَزهَر { صد. عر. ۀ : زهراء. پك بیاض وپارلاق : ازهر اللون ایدی .

اَزیك { صد. ازلمش، باصلمش، بوزوق : بر طاقم ازیك پورتقاللر .

اَژدَر { اژدرها واژدها. سد. یلانه مشابه آنجق درت

آياقلى وقنادلى اولان وآغزندن آلور پوسكوردیكنه اعتقاد اولنان بر حيوان موهوم .

آژدرها { يا اژدها . مادهٔ آنفه يه با .

آس { س. تق. ١. عقل، ذكا، اوص. ٢. حس، طويغو. ٣. صاغلاملق، صحت، صفوت. ٤. قوقو، رائحه. مر .

اُس { يا خود اُس. سند. عر. ج: اساس، آساس. ١. تمل، بنياد. ٢. اصل، مبنا. || ر. بر كمك قاچنجى قوته رفع اولنه جغنى مبين رقم كه ديكر رقمك صوانده وبرآز يوقاريسنده يازيلير: 7^3 كبى. || ع. اس الحركات = حركات وترتيبات عسكريه نك مبدأ و مصدرى اولمق اوزره اتخاذ اولنان موقع .

اَساتذه { سد. ج. عر. فد: استاذ: با: استاذ.

اَسارت { سشد. عر. [طوغريسى همزه نك كسريله در.] ١. طوتساقلق، حربده طوتيلانك حالى. ٢. كوله لك، قوللق، بر افندينك مالى اولمه، مملوكيت: اسارتك لغوى.

اَسارى { واسارى. سند. ج. عر. فد: اسير. با: اسير .

اَسارير { سد. ج. عر. [«اسرار» دن جمع اولوب. «سرك» جمع الجمعيدر.] آوج و الندهكى چيزكيلر كه بعض طولاندیريجيلرك غائبدن خبر ويرمك ادعالرينه استنادگاه اولور .

اَساس { سد. عر. ج: اسس. ١. تمل، بنياد: مكتبك اساسى وضع اولندى. ٢. اصل، حال اصلى: بو ايشك اساسى بويله دكلدر. ٣. حقيقت، صحت: حوادثك اساسى يوقدر. || كيم. بر حامضله بالامتزاج بر حمض تشكيل ايدن ملح .

اَساساً { ح. عر. اساسندن، تملندن، اصلندن: مسئله اساساً بويله دكلدر: دعوى اساساً چوروكدر؛ بونى اساساً قبول ايتمم = يعنى تفرعاتنه كيريشمكه حاجت كورمكسزين .

اَساسسز { ص. ١. تملسز، سقط، چوروك، ناپايدار: اساسسز بر تشبث. ٢. اصل و حقيقتى اولميان: اساسسز حوادث.

اَساسلاندیرمق { فتد. ١. تملى آتمق، بر تمل اوزرينه بنا ايتمك. ٢. صاغلامتمق، صاغلام ومحكم باغلامق. ٣. تصحيح وتحقيق ايتمك. ٤. تفرعاتنه بعده كيريشمك اوزره اصل اساسلى جهتنى قرارلاشديرمق .

اَساسلانمق { فل. ١. تمللشمك، تأسس ايتمك. ٢. صاغلاملاشمق. ٣. تحقق ايتمك.

اَساسلى { ص. ١. تفرعاتدن معدود ويا موقت اولميوب ايشك اصل واساسنه تعلق ايدن: بوكا اساسلى بر چاره دوشونملى. ٢. صاغلام، محكم، طيانيقلى: اساسلى بر بنادر. ٣. صحيح، طوغرى، محقق: اساسلى حوادث .

اَساسى { ص. عر. ث: اساسيه. اصل و تمله متعلق، ذات مسئله يه و حقيقت حاله دائر: قواعد اساسيه؛ تدبير اساسى .

اَساطير { سد. ج. عر. [فد: يو. Ἱστορία دن مأخوذ «اسطوره» لسانمزده غير مستعملدر.] خرافات، اسكى اقوام مشركه نك كاذب معبودلرى حقنده اولان حكايات و نقليات غريبه لرى: اساطير الاولين، اساطير يونانيه، اساطير ايرانيه.

اَساطين { سد. ج. عر. فد: اسطوانه. با: اسطوانه. || مج. ستون وديرك يرينى طوته جق صورتده بر هيئتك ايلرى كلنلرى، اركان: اساطين علما .

اَسافل { سد. ج. عر. فد: اسفل. با: اسفل .

اِساله { سشد. عر. [«سيلان» دن مص. افعال] آقيتمه، سيلان ايتديرمه: كوز ياشلرينى اساله ايتدى = آقيتدى .

اَساليب { سد. ج. عر. فد: اسلوب. با: اسلوب .

اَسامه { س. [عر. «اسامى» دن غلط] عسكر و على الخصوص يكيچرى نفراتنك قيدى. || اسامه يى اوقوتماز = اهميتى يوقدر، كنديسنه اهميت ويرن اولماز .

اَسامه لى { ص. اسمى دفترده قيد اولنمش، مقيد .

اَسامى { سد. ج. عر. فد: اسم. با: اسم .

اَسانيد { سد. ج. عر. فد: اسناد. با: اسناد .

اِسائت { يا اسائه. سشد. عر. [«سوء» دن مص. افعال] كوتيلك ايتمه، كوتى ايش ايشلمه .

اَسب { س. فا. آت، بیکیر، فرس: اسب صبا رفتار = باد صبا یورویشلی آت. عر.

اَسباب { سنذ. جم. عر. فد: سبب. با: سبب.

اَسباط { سنذ. جم. عر. فد: سبط. با: سبط.

اِسبال { سنذ. عر. [« سبل » دن مص. إفعال] یوللامه وکوندرمه معناسیله قوللانیلیور سه‌ده، عربیده « آقیتمق وصارقیتمق » دن بشقه معناسی اولمدیغندن غلطدر. استعمال اولنمامليدر.

اَسبران { ص. فا. [اسب ـ ران] آت سورن، آت قوشدیران: اسبران میدان بلاغت.

اَسب سُوار { ص. فا. آته بینمش: اسب سوار اوله‌رق کیدیوردی.

اَسبَق { ص. عر. [« سابق » دن ستف.] بوندن اول‌کندن اسکی اولان، بر منصبده سابقدن اول بولنمش اولانلرك بهری: والیٔ اسبق؛ اسبق قره‌سی متصرفی.

اُسبوع { سنذ. عر. [یدی دیمك اولان « سبع » دن] هفته. لـ.

اُسبوعی { ص. عر. ذ. اسبوعیه. هفته‌لق، هفته‌ده بر وبهر هفته واقع اولان: رسالهٔ اسبوعیه.

اِسبیر { س. [یتا. Sbiro] مسلح آت اوشاغی، آرابه‌جینك یاننده طوران مخصوص قیافتلی آدم.

اسپاتی { س. [ر. Σπαθίον = قلیج] اسقامبیل کاغد-لرینك یونجه یاپراغی شکلنده بنکاری حاوی اولانی، سیکنکلی.

اسپارچنه { س. [یتا.] ی. ۱. خلاطك اوزرینه صارلمش ایپ وکندیر. ۲. خلاطك مرکب اولدیغی اوچ بوی بوکمه‌نك بهری.

اسپارماچه { س. [یتا.] ی. دکیزك ایچنده برقاچ زنجیرك بربرینه قاریشمسی.

اسپازموز { س. [ر. Σπασμός] سیکیرلره عارض اولان کرکینلك واختلاج.

اسپاناق { س. [ر. Σπανάκι] معروف سبزه.

اسپانیول { س. اسپانیه‌لی، اسپانیه اهالیسندن اولان.

اسپانیولجه { ص. ح. اسپانیول طرز واصول ویا لساننده. = س. اسپانیول لسانی.

اسپاولی { س. [یتا.] ی. کمیلرده مستعمل بر نوع قالین سجیم.

اِسپِتالیه { س. [لا. Hospitalis] غربا خسته خانه‌سی. [با شلیجه جماعات غیر مسلمه‌یه مخصوص اولانلرینه اطلاق اولنور.]

اِسپرك { س. بر جنس جهری.

اِسپَرماچَت { س. [لا. Sper-maceti = بالنه نطفه‌سی] ۱. بالنه‌نك باشندن چیقان بیاض بر یاغ. ۲. تصفیه ایدلمش یاغدن معمول موم.

اَسپَری { س. طوغانك تربیه قبول ایتمز خویلی جنسی.

اسپلاته { س. بر جنس کوچك کمی بارقه‌سی.

اِسپَنجیك { س. با: پنجیك.

اِسپَنجیار { س. [یتا. Spezzero] اجزاجی، صیدلانی: اسپنجیار دکانی = اجزاخانه.

اِسپَنجیاری { س. فن اسپنجیاری = اجزاجیلق، فن صیدلانی.

اِسپَندیك { یاخود اسفندیك. س. لورك یا ایغنك کوچکی.

اِسپیرتو { س. [یتا. Spirito] ۱. کئولی حاوی مایع، روح. ۲. مواد مختلفه‌دن چیقاریلوب یاقه‌ده وصنایعده قوللانیلان کئول.

اِسپیره { س. قویونی یوزرکن دریده قالان یاغ چیزیکی: اسپیره‌لی دری.

اِسپینوز { س. [ر. Σπίνος] کوچك بر جنس اوتك قوش.

اِستاتِستیق { س. [یو. Στα-τιστική] بر مملکتك نفوس وواردات وادخالات واخراجاتکبی موادینك بهر سنه منتظم صورتده قید ومقایسه‌سی علمی.

اُستاد { س. ص. فا. اوکره‌دیجی، معلم، مربی: بنم استادمدر. ۲. بر فن وهنر ویا صنعتده یدطولی صاحبی: استاد اعظم. ۳. ماهر، صنعتنده مهارت کامله‌سی اولان، اوسته: استاد ایشی.

اُستادانه { ص. فا. استاده یاقیشیر، استاد الندن چیقمش، کمال مهارتله یاپلمش. = ح. استاده یاقیشیر صورتده، کمال مهارتله.

اِستاده {صه. فا. [«استادن» دن سمف.] طورمش، قائم: استادهٔ موقع تعظیم = تعظیم محلنده طورمش (عسکر).

اُستاذ {سذ. عر. جمـ: اساتذه، اساتیذ. [فا. «استاد» دن معرب] بلا: استاد.

اَستار {سـذ. جمـ. عر. [فذ: «ستر» کسره ایله لسانمزده غیر مستعمل] اورتی، پرده: استار کعبه = کعبه اورتیسی. [آستار بوندن مأخوذ دکلدر، خالص ترکجه‌در.]

اِستاسیون {سـ. [فر. Station] دمیر یول موقفی. [موقف کلمه‌سی وارایکن استعماله نه حاجت؟]

اِستاقوس {سـ. [ر. Ἀστακός] معروف بیوك دکیز بوجکی که قیصاجلی واتی بیاض ولذیذ اولور.

اِستالیه {سـ. [ایتا. Stalia] کمیلرك لیمانده جوله آلمق ایچون نوبت بکلمه‌لری مدت نظامیه‌سی.

اِستامپه {سـ. [ایتا. Stampa] مرکبله ویا قوری اوله‌رق برشیئك اوزرینه باصیلان بیوك تمغا، قالب: استامپه اورمق، باصمق.

اِستانبول {سخ. [ر. Εἰς τὴν πόλιν = شهره] درسعادت، قسطنطینیه، پایتخت دولت عثمانیه. || استانبول پایه‌سی = استانبول قاضیلغی رتبهٔ علمیه‌سی.

اِستاوروز {سـ. [ر. Σταυρός] خاچ، صلیب، چلیپا، چارمیخ: استاوروز چیقارمق = خاچ اشارتی یاپمق.

اِستاوریت {سـ. [ر. Σταυ-ρίδι] اوم وزنده بر خاچ شکلی بولنان بر جنس دکیز بالیغی.

اِستباحه {سذ. عر. [«بوح» دن مصـ. استفعل] ۱. حلال ومباح عد ایتمه. ۲. بر جماعتك قانی هدر ایدوب عموماً قتللرینه مساغ ویرمه.

اِستبداد {سذ. عر. [«بدّ» دن مصـ. استفعال] کندی باشنه وهیچ بر نظام و قانونه تابع اولمقسزین حکم‌ایتمه.

اِستبدادکارانه {صه. فا. استبداد ایله اولنان، مستبده یاقیشیر: بر معاملهٔ استبدادکارانه ایله. = حـ. استبدادله، مستبدانه.

اِستبدال {سذ. عر. [«بدل» دن مصـ. استفعال] دکیشدیرمه، بر شیئی ویروب یرینه دیکر برشیئ ایستمه. || عـ. مدتی ختام بولان نفراتك یرینه یکی قرعه نفراتی کتیروب اونلره اذن ویرمه. || استبدال نفراتی = بو وجهله اذن آلوب کیدن افراد عسکریه.

اِستبراء {سذ. عر. [«برء» دن مصـ. استفعال] ادراردن صکره آلت تناسلك تطهیری. || فـ. نکاحله آلنان بر ثیبه‌نك حامل اولمدیغنه مطمئن اولمق ایچون بر حیض کورنجه‌یه قدر تقربدن اجتناب.

اِستبرق {سـذ. عر. صیرمه تللرله مزین قالین بر جنس ایپك قماش.

اِستبشار {سذ. عر. [«بشور» دن مصـ. استفعال] مژده آلمه، بر خبر آلوب سوینمه، برخبری مژده کبی تلقی ایتمه: سالماً وصولکزی استبشار ایتدم.

اِستبعاد {سذ. عر. [«بعد» دن مصـ. استفعال] بعید عد ایتمه، احتمال ویرمیش، یاقیشدیرمامه: اوآدمدن بویله بر حرکت استبعاد اولنماز.

اِستبقاء {سذ. عر. [«بقاء» دن مصـ. استفعال] بقا و دوامنی طلب و آرزو ایتمه: استبقای توجهلری.

اِستتار {سذ. عر. [«ستر» دن مصـ. افتعال] اورتنمه، صاقلانمه. ذ.

اِستتمام {سذ. عر. [«تمام» دن مصـ. استفعال] بر شیئك بیتیرلمسنی طلب ایتمه: مکتبك نواقصنی استتمام ایچون. [«استکمال» دها مستعملدر.]

اِستثقال {سـذ. عر. [«ثقلة» دن مصـ. استفعال] ثقیل کوروب حضورندن خوشلانمامه، صوئوق معامله ایله خوشلانمدیغنی آکلاتمه: انسان استثقال اولندیغی یره بر دها کیتمه‌مالیدر.

اِستثناء {سذ. عر. [«ثنی» دن مصـ. استفعال] آیرمه، قاعده‌دن طیشاری براقمه: قانون کیمسه‌یی استثنا ایتمز؛ استثنا طریقیله = قاعدهٔ عمومیه‌دن شاذ اوله‌رق. || بلا استثنا = استثناسز، عمومیت اوزره.

اِستثنائی {صه. عر. ؤ: استثنائیه. استثنا وشاذه متعلق: قاعدهٔ استثنائیه.

اِستجابه (سڭ. عر. [« جواب » دن مص. استفعال] دعانك نزد الهیده قبول اولنمسی.

اِستجاره (سڭ. عر. [« جور » دن مص. استفعال] حمایه وملجأ طلب ایتمه، صیغنمه. [« اجر » دن اولان « استیجار » ایله التباس ایتدیرلمه‌ملیدر.]

اِستجازه (سڭ. عر. [« جواز » دن مص. استفعال] ١. اجازت طلب ایتمه، اذن ایستمه. ٢. جائزه ایستمه، برشعر ایچون احسان ومكافاة طلبی. ذ.

اِستجلاب (سذ. عر. [« جلب » دن مص. استفعال] چكمه، جلب و جذب ایتمه؛ سبب اولمه: ولی نعمته استجلاب دعوات خیریه ایتمك ایچون؛ شفقت ومرحمتنی استجلاب ایتدی.

استجواب (سذ. عر. [« جواب » دن مص. استفعال. — بونك كرك لفظاً وكرك معناً صحیحی یوقاریده ذكر اولنان « استجابه » اولوب، استجواب لفظاً ومعناً غلطدر. استنطاق بوندن مقصود اولان معنایی افاده‌یه كافی اولدیغندن، قوللانلمامیلیدر.] صوروب جواب آلمه، سویلتمه، استنطاق.

اِستحاثه (سڭ. عر. [« حوث » دن مص. استفعال] اك اسكی زمانلردن قالمه مواد عضویه‌نك شكللرینی محافظه ایله برابر طاش حالنه كچمسی، تحجر. [لغت مولده‌در.]

اِستحاله (سڭ. عر. [« حول » دن مص. استفعال] محال اولمه، امكانسزلق: بو ایش مرتبهٔ استحاله‌یه وارمشدر. || ط. وتا. برحالدن دیكر برحاله انقلاب. تحول؛ استحالهٔ ردیه.

اِستحسان (سذ. عر. [« حسن » دن مص. استفعال] كوزل بولمه، كوزل نظریله باقمه، بكنمه: بو ایشكزی هر كس استحسان ایتدی.

اِستحصال (سذ. عر. حاصل ایتمه واله كچیرمه معناسیله قوللانیلیورسه‌ده، « حصول » ماده‌سی اصلا استفعال بابندن كلمدیكندن، غلطدر. یرینه تحصیل قوللانیله بیلیر.

اِستحضار (سذ. عر. [« حضور » دن مص. استفعال] ١. حضوره كتیرمه، جلب. ٢. خاطره كتیرمه، خاطرلامه. [تهیئه معناسیله قوللانلماملی.] == جم: استحضارات = خاطرده طوران معلومات واشعاروسائره، مستحضرات.

اِستحقار (سذ. عر. [« حقارة » دن مص. استفعال] خوار وحقیر نظریله باقمه: نظر استحقارله باقدی. [« استخفاف » دن قوتلیدر.]

اِستحقاق (سذ. عر. [« حق » دن مص. استفعال] ١. حقلی وشایسته اولمه، لیاقت، حق ایتمه: تقاعد معاشنه استحقاق واردر؛ ترفیعه كسب استحقاق ایتمدی؛ ارباب استحقاق = مستحق اولانلر، حق قزانمش اولانلر؛ بالارث والاستحقاق = هم میراث صورتیله هم ده حق ایتدیكی حالده؛ من غیر استحقاق = حق ایتمدیكی حالده، مجرد بر لطف واحسان اوله‌رق. ٢. حق ایدیلن مبلغ، ایشلنمش معاش: سزك استحقاقكز نه قدردر؟

اِستحقان (حقنه قوللانه معناسیله جمعیت طبیهٔ عثمانیه استعمال ایتمش ایسه‌ده، طوغریسی « احتقان » اولوب. استحقان كلمه‌سی عربیده یوقدر.

اِستحكام (سذ. عر. ج: استحكامات. [« حكم » دن مص. استفعال] متین ومحكم اولمه: استحكام ویرمك؛ استحكام بولمق. || ع. دشمنه قارشی مدافعه ایچون طاش ویا طوپراقدن وسائر موادن یاپیلان قلعه، دیوار، سد، خندق و سائر اسباب تدافعیه. اكثریا جمعی قوللانیلیر: استحكامات جسیمه = بیوك ودائمی استحكاملر؛ استحكامات خفیفه = اوفق وموقت استحكاملر؛ استحكام آلایی = استحكامات انشاسیله مشغول اولان عسكر.

اِستحلال (سذ. عر. [« حلال » دن مص. استفعال] ١. حلال نظریله باقمه، حلال عد ایتمه. ٢. حلال ایتمسنی طلب ایتمه، حلاللاشمه. ذ.

اِستحمام (سذ. عر. [« حم » دن مص. استفعال] حمامه كیرمه، بانیو ایتمه. || ط. استحمام الرمل = قوم بانیوسی.

اِستحیاء (سذ. عر. [« حیاء » دن مص. استفعال] اوتانمه. حیا ایتمه: بو ایشی ایشلمكه استحیا ایتمدك می؟ || ط. [« حیوة » دن] دیریلتمه، یاشاتمه.

اِستخاره { سذ. عر. [«خير» دن مصـ. استفعال]
ایدیله‌جك بر تشبثك خیرلی چیقوب چیقمیه‌جغنی تفأل ضمننده آبدست آلوب دعا اوقویه‌رق رؤیایه یاتمه: استخاره ایتدی؛ استخاره‌یه یاتدی؛ استخاره‌سی چیقمدی.

اِستخبار { سذ. عر. جـ: استخبارات. [«خبر» دن مصـ. استفعال] اصل معناسی: صوروب تحقیق ایده‌رك خبر ومعلومات آلمه ایكن لسانمزده: طویمه، خبر آلمه معناسیله قوللانیلیور: مواصلتكزی دون استخبار ایتدم. = جـ: استخبارات = مسموعات.

اِستخدام { سذ. عر. [«خدمت» دن مصـ. استفعال]
قوللانمه، خدمته قبول، مأموریته تعیین.

اِستخراج { سذ. عر. جـ: استخراجات. [«خروج» دن مصـ. استفعال] ۱. بر شیئك ایچندن دیكر بر شیء چیقارمه: عربی عباره‌دن معنی استخراج ایتمكه مقتدر؛ گل یاپراغندن گل صویی دینلن بر ماء معطر استخراج اولنور. ۲. نتیجه چیقارمه، استدلال ایتمه: بو سوزدن نه استخراج ایدیورسكز؟ ۳. بر لسانده اوقودیغنی آكلامه، مآل چیقارمه: عربیده استخراجی واردر. ٤. تفأل، نجومدن احكام چیقارمه: استخراجاتله اوغراشیور.

اِستخفاف { سذ. عر. [«خفة» دن مصـ. استفعال]
خفیف واهمیتسز نظریله باقمه، اهمیت ویرمه‌یش، خوار كورمه: بو ایشی اوقدر استخفاف ایتمیك.

اِستخلاص { سذ. عر. [«خلوص» دن مصـ. استفعال] بر شیئی كاملاً ایدنمكه، كندینه مخصوص ایتمكه چالیشمه: استخلاص وقت ایتمك = مشغولیت آره‌سنده وقت بولمق، بر ایشه وقت تخصیص ایده‌بیلمك. [قورتارمه وتخلیص معناسیله استعمالی غلطدر. استفعال بابندن او معنایه كلمز.]

اِستخلاف { سذ. عر. [«خلف» دن مصـ. استفعال]
یرینی خلف براقمه، كندی یرینه كچیرمه: وفاتندن اول مریداننده یرینی استخلاف ایتمشیدی.

اُستخوان { سـ. فا. كمیك، عظم. لـ.

اِستداره { سذ. عر. [«دور» دن مصـ. استفعال]
۱. دونمه، طولاشمه، دور ایتمه. ۲. یووارلاق ومدور یاخود دائروی اولمه، بو شكلی آلمه: استداره‌ٔ قمر.

اِستداری { صـ. عر. ذ. استداریه. تـ. دونه‌رك ودائره تشكیل ایده‌رك واقع اولان: حركت استداریه = باغرساقلرك بو یولده اولان حركتی.

اِستدامه { سذ. عر. [«دوام» دن مصـ. استفعال]
بر شیء ویا حالك دوام واستمرارینی طلب وآرزو ایتمه: استدامه‌ٔ صحت وعافیتلری دعاسیله ختم مقال ایلرم.

اِستدانه { سذ. عر. [«دین» دن مصـ. استفعال] اودونج آلمه، بورج ایتمه: ادانه صندیغندن استدانه‌یه حق اولانلر.

اِستدراج { سذ. عر. [«درجه» دن. مصـ. استفعال]
۱. درجه درجه آرتیرمه. ۲. ذ. جناب حقك ارباب كفرك تمردینی آرتیرمق ایچون دنیاده بریری اوستنه نعمتلر احسانی وبو قبیلدن اولان طالع وبخت وقدر: استدراجی اویغون.

اِستدراك { سذ. عر. [«درك» دن مصـ. استفعال]
یتیشمه، نائل اولمه، نائلیت. [آكلامه واستفهام معناسیله استعمالی غلطدر.]

اِستدعاء { سذ. عر. [«دعاء» دن مصـ. استفعال]
۱. یالواره‌رق ایستمه، دیله‌مه، رجا ایله طلب: جناب حقدن استدعای مرحمت ایلدی. ۲. حكومتدن رسماً وتحریراً بر حق ویا مساعده ویا بر معامله‌ٔ رسمیه‌نك اجراسنی طلب ایتمه: فلان ایشی نظارتدن، محكمه‌دن استدعا ایتدی. ۳. بویله بر ایش ویا طلب واسترحام ایچون بر مقام رسمی‌یه تقدیم اولنان ورقه كه تمغا ویا پوللی حاوی اولور، استدعانامه، عرضحال: استدعا تقدیم ایتدی؛ صاحب استدعا = استدعایی ویرن؛ بااستدعا طلب، مراجعت ایتمك. — جمعی مقامنده «مستدعیات» قوللانیلیر. با: مستدعا.

اِستدعانامه { سـ. فا. بر طلب واسترحام ایچون

بر مقام رسمی یه تقدیم اولنان تمغالی وپوللی ورقه، عرضحال .

اِستِدلال { سذ. عر. جـ : استدلالات. [«دلالت» دن مصـ. استفعال] بر دلیل وبرهانه استناد ایده رك بر شیئدن بر نتیجه چیقارمه، دلیل ایله آکلامه : قوللاندیغی لساندن بو ایشك عهده سندن کله‌میه‌جکنی استدلال ایتدم .

اِستِدلالاً { حـ. عر. استدلال طریقیله، دلیل اتخاذ اولنان بر امارەدن آکلایه‌رق : طـورندن اسـتدلالاً جهالتنه حکم ایتدم .

اَستَر { سـ. فا. قیصراق ایله ارکك مرکبدن طوغمه حیوان، قاطر، بغل .

اِستِراحَت { سش. عر. [«راحت» دن مصـ. استفعال] راحتلانمه، دیکلنمه : برآز استراحت ایتملی؛ استراحته محتاجدر .

اِستِراق { سذ. عر. [«سرقت» دن مصـ. افتعال] چالمه، سرقت. ز.

اِسترالیه { سـ. [یتا.] جـ. یلکن سرنلرینك اوجلرینه باغلی اولوب بونلری کروب قاصمغه وبریاندن بریانه چویرمکه یارایان اورغانلر .

اِستِرجاء { رجا واسترحام معناسیله قوللانانلر وار ایسه ده، «رجاء» ماده‌سی استفعال بابندن کلمدیکی کبی، بو معنایی افاده ایدر کلمه‌لرده لزومندن زیاده اولدیغندن، استعمالنه حاجت یوقدر .

اِستِرحام { سذ. عر. جـ : استرحامات. [«رحم» دن مصـ. استفعال] مرحمت طلب ایتمه، یالوارمه، رجا و نیاز ایتمه : مساعده‌کزی استرحام ایلرم .

اِستِرحامنامه { سـ. فا. بر رجا و نیاز ضمننده یازیلان مکتوب ویا تقدیم قلنان عرضحال .

اِستِرخاء { سذ. عر. [«رخوة» دن مصـ. استفعال] کوشه‌مه، کوشکلك وسولپوکلك پیدا ایتمه. — مختلف اعضاء بدن اسملرینه اضافتله طبده بر چوق امراضك اصطلاحاتنی تشکیل ایدیور : استرخاء قلب، استرخاء رئه کبی .

اِستِرداد { سذ. عر. [«رد» دن مصـ. استفعال] کری ایستمه، ویرلمش ویا کوندرلمش بر شیئك کری چویرلمسنی طلب ایتمه : ویریلن هدیه استرداد اولنماز .

اِستِرزاق { سذ. عر. [«رزق» دن مصـ. استفعال] رزق ونفقه تحصیلنه چالیشمه .

اِستِرفاه { سذ. عر. [«رفه» دن مصـ. استفعال] رفاهله وراحت وبوللقله یاشامه. ز.

اِستِرقاب { چکه‌مه‌مه و برینه قارشی رقابتده بولنمه معناسیله قوللانلمش ایسه ده، «رقابت» ماده‌سی استفعال بابندن کلمدیکیچون غلطدر .

اِستِرقاق { سذ. عر. [«رق» دن مصـ. استفعال] برینی اسیر طوتمه و کوله ایتمه : حیاً الله کچن دشمنلری استرقاق ایدرلردی .

اِستِرك { سـ. فا. [یو. Στύραξ] مرسین یاغی وضمغی، میعه، اصطرك .

اِستِرقوماچه { سـ. [یتا.] جـ. بربرینه طاقلمش قات قات خلاط ویا زنجیر .

اِسترونگیلو { سـ. [یو. Στρογ-γύλος = یووار-لاق] ۱. ازماریددن بیوك سیوری برونلی و یووارلاجه بر جنس بالیق. ۲. خط سریانینك بر نوعی که نستوریلرجه مستعمل ایدی .

اِستِریدیه { سـ. [ر. Στρίδιον] ایکی قبوق آره‌سنده بولنور حیوانات ناعمه‌دن کوچك بر دکیز بوجکی که جیك ویا آزیجق آتشه کوستریله‌رك لیمونله ینیر. || استریدیه چتالی = بونی آچمغه مخصوص قوی چتال .

اِستِرینغه { سـ. [آرناؤدجه‌دن : شترونغه] چیتدن ماندره قپوسی .

اِستِرئوتیپ { سـ. [یو. Στερε-οτυπία = طبع مجسم] طب. دیزلمش صحیفه‌لرك مخصوص دوکلمش بر مقوایه قالبنی آلوب اونك اوزرینه قورشون دوکمکله وجوده کلن یکپاره صحیفه یی ماکنه‌یه قویه‌رق طبع ایتمك اصولی : استرئوتیپ اصولی، ماکینه‌سی. لسانمزده قالب باصمه‌سی دیه‌بیلیرز، زیرا اسم یونانیسی پك اوزون وتلفظی زوردر .

اِسترئوسقوپ { سـ. [یو: Στερεο -

σκόπιον = مجسم بين] ايچنه قو-
نان چفته فوطوغراف رسملرينه
باقغه مخصوص چكمجه لى و
اوستى آچيق دوربين .

اِستِسعاد { سذ. عر. [«سعد» دن مص. استفعال]
اوغورلى عد ايتمه، مسعود و
ميمنتلى نظريله باقمه : قدومكزى
استسعاد ايتدم .

اِستِسقاء { سذ. عر. [«سقى» دن مص. استفعال]
١. صو ايستمه. ٢. ياغمور دعا-
سنه چيقمه، استمطار. || ط.
بدنك مواضع مختلفه‌سنده صو
طوپلانمه علتى : استسقاء بطن،
استسقاء صدر، استسقاء كليه،
استسقاء منصل وسائره. [فر.
Hydropisie .]

اِستِشاره { سذ. عر. جـ : استشا-رات. [«شورا» دن مص. استفعال] طانيشمه،
برينك رأى ومطالعه‌سنه مرا-
جعت. متروك تركجه‌سى: كنكاش.
|| استشاره اوطه‌سى = خارجيه
نظارتنده حقوق دول قوانيننه
آشنا مشاورلردن مركب هيئت.

اِستِشعار { استعلام معناسيله قوللانانلر وارايسه‌ده،
عربيده «اوركمك» و«قيللانمق»
دن بشقه معناسى اولمديغندن،
غلط اولوب، استعمالى جائز دكلدر.

اِستِشفاء { سذ. عر. [«شفاء» دن مص. استفعال]
شفا طلب ايتمه، خسته‌لغه علاج
وچاره آرامه : فلان معدن صو-
يندن جوارلرى اهاليسى استشفا
ايدرلر .

اِستِشفاع { سذ. عر. [«شفا-عت» دن مص.
استفعال] شفاعت ايستمه، برينك
آره‌يه كيرمسنى طلب ايتمه .

اِستِشمام { سذ. عر. [«شم» دن مص. استفعال]
١. قوقلامه، قوقو آلمه، قوقو-
سندن طويمه. ٢. مج. قرينه
ايله آكلامه، اوزاقدن وطولا-
يسيله خبر آلمه.

اِستِشهاد { سذ عر. جـ : استشها-دات. [«شهادت» دن مص. استفعال] ١. شاهد
كتيرمه، شهادتنه مراجعت :
استشهاد ايچون نى‌ده جلب
ايتديلر. ٢. دليل وبرهان عد
ايتمه، اثبات دعوى ايچون ايراد:
صرف ونحوده اعاظم شعرانك
سوزلريله استشهاد اولنور. ٣.
شهيد اولمه، احراز شهادت :
امام حسين (رضه) افندمزك
كربلاده استشهادى. [بو او-
چنجى معناده شهادت دها
فصيحدر.]

اِستِصحاب { سذ. عر. [«صحبت» دن مص. استفعال]
يانه آلمه، برابر كوتورمه : برا-
درينى، كتابنى استصحاب ايده‌رك
كيتدى. بالاستصحاب = برابر
آله‌رق، ... له برلكده .

اِستِصغار { سذ. عر. [«صغر» دن. مص. استفعال]
كوچك عد ايدوب اهميت وير-
مه‌مه، تحقير، استخفاف : ارباب
صنعتى استصغار ايتمه‌ملى .

اِستِصواب { سذ.عر. [«صواب» دن مص. استفعال]
— قاعدةً استصابه اولمق لازم
كليرسه‌ده، عربيده دخى بويله
اعلالسزى‌ده قوللانيلير.] طو-
غرى بولمه، طوغريلغنه حكم
ايتمه، تصويب : رأيمى استصواب
ايتديلر. || استصواب كرده =
تصويب ايدلمش : بو رأى
استصواب كردهٔ ارباب شعوردر.

اِستِطاعت { سذ. عر. [«طوع» دن مص. استفعال]
كوچ يتمه، قدرت، اقتدار. ||
على قدر الاستطاعه = كوچ يتديكى،
الدن كلديكى قدر .

اِستِطاله { سذ. عر. [«طول» دن مص. استفعال]
اوزامه. ف. || ط. بعض اعضانك
اوزامسى : استطالهٔ بظر، استطا-
لهٔ مرضيه .

اِستِطباب { سذ. عر. [«طب» دن مص. استفعال]
طبيبه مراجعت، كنديني طبيبه
باقديرمه، تداوى ايتديرمه .

اِستِطراد { سذ. عر. جـ : استطرادات. د.
اصل موضوع بحثدن اوليوب
بالمناسبه سوز آره‌سنده بيان
اولنان فقره وبويله بر فقره
ايرادى : استطراد طريقيله ايراد
اولنمشدر .

اِستِطرادى { صه. عر. ذ : استطراديه .
استطراده متعلق ويا استطراد
طريقيله ايراد اولنان : فقرهٔ
استطراديه .

اِستِطلاع { سذ. عر. جـ : استطلاعات .
[«طلوع» دن مص. استفعال]
مطلع وخبردار اولمغه چاليشمه،
تفتيش وتحقيق : استطلاع حقايق
ايچون؛ استطلاعاتى يازدى .

اِستِظلال { سذ. عر. [«ظل» دن مص. استفعال]

كولكه‌لنمه. كولكه آلتنه كيرمه: لاجل الاستظلال اورمانه كيرديلر. ژ.

اِستِعاذه { سذ. عر. [«عياذ» دن مص. استفعال] اعوذ بالله من الشيطان الرجيم ويا نعوذ بالله والعياذ بالله ديه‌رك حق تعالانك صون وامدادينه صيغنمه.

اِستِعاره { سذ. عر. جـ: استعارات. [«عور» دن مص. استفعال] اودونج آلمه، عاريت اوله‌رق قوللانمه: لسانمز عربيدن بر چوق كلمه‌لر استعاره ايتمشدر. || د. تشبيه طريقيله ومشبه‌بهي مشبه يرينه قوللانه‌رق ايراد اولنان طرز بديع كه اسلاف شعرا ومنشيانمز طرفندن چوق مبالغه وسؤ استعمال اولنه‌رق چيغرندن چيقارلمشدر: زلف يرينه سنبل، خال يرينه مسك، دلبر يرينه ماه استعمالي كبي.

اِستِعانه { سذ. عر. جـ: استعانات. [«عون» دن مص. استفعال] ياردیم ايسته‌مه: لطف ربانيدن استعانه ايدرم.

اِستِعجاب { سذ. عر. [«عجب» دن مص. استفعال] تعجب ايتمه، حيرتده قالمه، استغراب.

اِستِعجال { سذ. عر. [«عجل» دن مص. استفعال] عجله ايتديرمه، بر شيئك چابق اولوب بيتمسني ايسته‌مه، تعجيل: مكتبك كشادينی استعجال ايديورلر.

اِستِعداد { سذ. عر. [«عد» دن مص. استفعال] ١. بر شيئك قبول واحرازينه اولان ميل طبيعي، قابليت: بعض اقوامك عسكرلكه و بعضلرينك چفتچيلكه استعدادلری واردر؛ بو آدمك فلان خسته‌لغه چوق استعدادی واردر. ٢. ذكاوت، فطانت، علم وتربيه‌يه قابليت: بو چوجغك چوق استعدادی واردر.

اِستِعطاف { سذ. عر. [«عطف» دن مص. استفعال] ترحم وشفقت طلب ايتمه: فلان حقنده معاونتكزی استعطاف ايدرم. [اصل معنای عربيسی بو صورتله بشقه‌سی حقنده استرحامدر.]

اِستِعظام { سذ. عر. [«عظمت» دن مص. استفعال] بيوتمه، بيوك كورمه، كوچك بر شيئه اهميت ويروب بيوك كوسترمه: بو آدم خسته‌لغی دائما استعظام ايدر. [عربيده تعظيم و تعظم معنالريله دخی قوللانيليورسه‌ده، تركجه‌ده بوندن بشقه معنی ايله قوللانلمسی جائز دكلدر.]

اِستِعفاء { سذ. عر. [«عفو» دن مص. استفعال] ١. عفو ايسته‌مه: استعفای قصور. ٢. بر منصب وخدمتدن عفو اولنمغی ايسته‌مه، كندی اختياريله انفصال: مأموريتندن استعفا ايتدی؛ استعفاسنی ويردی؛ استعفاسی قبول اولندی، اولنمدی؛ استعفاسنی كری آلدی = استعفادن واز كچدی.

اِستِعفاف { سذ. عر. [«عفت» دن مص. استفعال] محرماتدن وارتكابدن اجتناب، عفت وناموسله اتصاف. [«عفت» بو معنايی افاده ايتديكندن لزومسزدر.]

اِستِعفانامه { سـ. فا. بر مأمورك مأموريتندن عفو اولنمسنی استدعا ضمننده ويرديكی ورقۀ رسميه: استعفانامه‌سنی تقديم ايتدی.

اِستِعلاء { سذ. عر. [«علو» دن مص. استفعال] يوكسلمه، علو مرتبه حاصل ايتمه. [«اعتلا» دها مستعمل اولوب، بو لزومسزدر.]

اِستِعلام { سذ. عر. جـ: استعلامات. [«علم» دن مص. استفعال] معلومات طلبيچون مافوقدن مادونه اولنان رسمی مراجعت: ولايت كيفيتی سنجاقدن استعلام ايتدی؛ استعلامه دها جواب كلمدی.

اِستِعمال { سذ. عر. جـ: استعمالات. [«عمل» دن مص. استفعال] قوللانمه: سلاح استعمال ايتمك؛ شدت استعمال ايتمك؛ بو كلمه‌يی خانغی محلده استعمال ايدرلر. || حسن استعمال = كوزل قوللانمه، يرينه صرف ايتمه: نفوذ واقتدارينی حسن استعمال ايديور. || سؤ استعمال = نابجا قوللانمه، حدينی تجاوزله يولسز حركتده بولنمه: وظيفه‌سنی، نفوذ حكومتی، امنيتی سوء استعمال ايتدی.

اِستِغاثه { سذ. عر. [«غوث» دن مص. استفعال] ياردیم وامداد ايسته‌مه، آمان و الغياث ديه باغره‌رق استمداد. || د.

ادات استغاثه = آمان وآه! كبى مدد طلبيچون موضوع حرفلر.

اِستغراب { سذ. عر. [«غرابة» دن مصـ. استفعال] تعجب ايتمه، تحير، استعجاب: كمال استغرابله ايشيتدم.

« استغراب » بر شيئك غريب وبام باشقه اولمسنه، و « استعجاب » ايسه پك كوزل وفوق العاده بكنيله‌جك بر حالده بولنمسنه شاشمق حقنده مستعملدر.

اِستغراق { سذ. عر. [«غرق» دن مصـ. استفعال] ١. طالمه، برشيئك ايچنه كومله، بر شيئله قاپلانمه. ٢. طالغينلق، ارباب تصوفك وجد وحاله طالوب ماسوادن بيخبر اولملرى: حالت استغراقده نه يابديغنى بيلميوردى. || د. عربيده حرف تعريفك كيرديكى اسمك مدلولنك كافهٔ افرادينى قاپلايه‌جق بر تعميم بيان ايتمسى.

اِستغفار { سذ. عر. [«غفران» دن مصـ. استفعال] جناب حقدن ذنوبك عفو و مغفرتنى استرحام ايتمه، استغفرالله ديه‌رك اظهار ندامت و توبه ايتمه: توبه واستغفار ايدملم.

أَستغفِرُ الله { «اللهدن عفو و مغفرت طلب ايدرم» معناسيله دعا اولوب، اكرام وتعظيمه قارشى دخى تواضع ومحويت ايچون وصانكه او سوزله كناهه كيرلمش ده استغفار اولنيورمش كبى ايراد اولنور.

اِستغلال { سذ. عر. [« غله » دن مصـ. استفعال] كراسى و يا محصولى بورجه قارشى ويرلمك اوزره اموال غير منقوله‌نك ترهينى.

اِستغناء { سذ. عر. [« غناء » دن مصـ. استفعال] ١. موجودله قناعت واونى باعث غنا اتخاذ ايده‌رك بشقه بر شيئه عرض احتياج ايتمه‌مه، قناعت. ٢. عدم تنزل، يوز چويروب باقمامه، ناز، كبرونخوت.

اِستفاده { سذ. عر. جـ: استفادات. [« فائده » دن مصـ. استفعال] ١. فائده‌لنمه، قزانمه، كار ايتمه: بو چاليشمه‌دن بر استفاده‌كز وارميدر؟ ٢. معناً فائده‌لنمه، بر شئ اوكرنمه، توسيع معلومات ايتمه: بو آدمك صحبتندن استفاده اولنور؛ باعث استفاده بركتابدر. || بوندن نه استفاده اولنور = نه قزانيلير، نه چيقار، نه حاصل؟

اِستفاده‌لى { صـ. ١. كارلى، قزانجلى: استفاده‌لى بر ايشدر. ٢. توسيع معلوماتى موجب، مطالعه‌سى نافع: استفاده‌لى بركتابدر.

اِستفاضه { سذ. عر. [« فيض » دن مصـ. استفعال] فيضلنمه، فيض وبركت حاصل ايتمه. [بو معنى مجازى اولوب، اصل عربيده صو طاشمق و وادى صو ايله طولمق معناسنى بيان ايدر.]

اِستَفان { س. ر. [Στέφανος] اصل معناسى تاج اولوب، خرستيانلرده زوجينه اثناى نكاحده چيچك ومجوهراتدن اكليل كيديرمك عادت اولديغندن، خرستيان نكاحى معناسيله قوللانيلير.

اِستفتاء { سذ. عر. [« فتوى » دن مصـ. استفعال] محكمهٔ شرعيه‌ده مخاصميندن بريِنك مفتى‌يه مراجعتى.

اِستفتاح { سذ. عر. [« فتح » دن مصـ. استفعال] ١. بدأ، مباشرت، ابتداء. ٢. اصنافك اوغور صايدقلرى ايلك آليش ويريش [غا. سفتاح]: دها استفتاح (سفتاح) ايتمدم. || تكبير استفتاح = نمازه باشلاركن اوقونان تكبير.

اِستفراش { « فراش » دن مشتق اولمق اوزره بر جاريه‌يى اوطه‌لق ايتمه معناسيله قوللانيليورسه‌ده، عربئ فصيحده اولمديغى كبى، لغت عاميهٔ عربيه‌ده دخى «افراش» و « افتراش » قوللانيلوب، استفراش مسموع دكلدر.

اِستفراغ { سذ. عر. [«فراغ» دن مصـ. استفعال] قوصمه ق، غثيان: استفراغ ايتمك.

اِستفسار { سذ. عر. [« فسر » دن. مصـ. استفعال] صوروب آكلامه، بر شئ حقنده تفصيلات و معلومات ايستمه: استفسار خاطر.

اِستفهام { سذ. عر. جـ: استفهامات. [«فهم» دن مصـ. استفعال] صوروب آكلامه. آكلامق ايچون اولنان سؤال. || د. ادات استفهام = سؤاله مخصوص ادات، تركجه‌ده «مى» وعربيده «ا» و« هل » كبى.

اِستفهامى { صـ. عر. ث: استفهاميه. د. سؤاله

منسوب ومتعلق : خطاب استفها-
مى، جملهٔ استفهاميه .

اِستَفيل { سـ. حسابلاشمه، اويوشمه: استفيل اولديلر. [تركجه-
يه بكزه‌ميور. اصلى آكلاشيله-
شيله‌مدى. ر. Εἰς τὸ φιλικόν
(ايس توفيليقون) يعنى دوستانه
ومحبتـله تعبيرندن غلط اولمق
احتمالى واردر.]

اِستِقامَت { سذ. عر. [«قيام» دن مصـ. استفعال]
١. طوغريلق، درستى، اكريلك
ضدى : طريقك، خطك استقا-
متى. ٢. طوغرى وناموسكارانه
حركت، طوغريلق، راستى،
صدق : استقامتدن آيرلماملى؛
استقامت انسانى سلامته چيقارير.
٣. بر شيئك بر طرفه طوغرى
اوزانمسى، جهت، توجه : فلان
سلسلهٔ جبالك استقامتى شرقدن
غربه‌در؛ حركت ارضك استقامتى
جنوبدن شماله ايدى.

اِستِقبال { سذ. عر. [«قبل» دن مصـ. استفعال]
١. كله‌جك زمان، ماضى مقابلى
وحالك غيرى، آتى : استقبالده
نه اوله‌جغنى آنجق الله بيلير؛
استقبالدن خبر ويرمك ادعاسى.
٢. قارشيلامه، كلمكده اولان
بر ذاتك اكرام ويا اظهار محبت
ايچون اوكنه چيقمه : پك پارلاق
بر استقباله مظهر اولدى؛ كمال
طنطنه ايله استقبال ايتديلر؛
استقبالنه چيقديلر. || هـ. شمس
وقمرك يكديكرينه مقابل
بولنمسى : استقبال قمر. || د.
فعلك حدثك كله‌جك زمانده
وقوع بوله‌جغنى افاده ايدن
صيغه‌سى كه لسانمزده «جك»
و«جق» اداتيله ختام بولور:
كله‌جك، يازه‌جق كبى؛ استقبال
ماضى = كچمش زمانك ايچنده بر
آتى بيان ايدن صيغه : كلمش
اوله‌جق كبى؛ حكايهٔ استقبال =
نقل وروايت اولنان بر زمان
ماضى‌يه كوره آتى بيان ايدن
صيغه : كله‌جك ايدى كبى؛ روا-
يت ماضى = كذلك بونك مسمو-
عات اوزره نقلنى افاده ايدن
صيغه : كله‌جك ايمش كبى. ||
استقبال قبله = قبله‌يه توجه .

اِستِقبالاً { ظز. عر. ايلريده، كله‌جك زمانده،
آتياً : حالاً واستقبالاً .

اِستِقبالى { صـ. عر. ث: استقباليه. كله‌جك زمانه ويا
قارشيلامغه منسوب ومتعلق :
تأمينات استقباليه؛ تشريفات
استقباليه .

اِستِقرار { سذ. عر. [«قرار» دن مصـ. استفعال]
١. يرلشمه، قرار بوله، بريرده
ثابت وساكن اوله : بر چوق
وقت سياحتدن صكره فلان
يرده استقرار ايتدى. ٢.
قرارلاشمه، تماميله تقرر وتعين
ايتمه : بونك نظامى هنوز استقرار
ايتمدى. [بو معنى ايله تقرر دها
مستعملدر.]

اِستِقراض { سذ. عر. جـ: استقراضات.
[«قرض» دن مصـ. استفعال]
فائضله آقچه آلمه، بورج ايتمه :
استقراضسز اداره ممكن دكلدر.
[اصل عربيده بو معنايه
«اقتراض» موضوع اولوب،
«استقراض» ايسه بورج
ايستمك ديمكدر.]

اِستِقصاء { سذ. عر. [«قصو» دن مصـ. استفعال] بر
شيئك كنهنه وارمغه چاليشمه،
درين تفتيش وتحقيق. ذ. || ط.
داخلى بر مرضك حقيقتنى آكلا-
مق اوزره آلات ووسائط
مختلفه استعمالى .

اِستِقطاب { سذ. عر. [«قطب» دن مصـ. استفعال.
لغت مولده] هـ. استقطاب
ضيا = اشعهٔ شمسك انكسار
طريقيله قوس قزحده‌كى الوان
سبعه‌يه بعدالانقسام بر نقطه‌يه
جمعى .

اِستِقطار { سذ. عر. [«قطر» دن مصـ. استفعال]
هـ. بر مايعى انبيقدن چكمه.
[«تقطير» دن دها طوغرى و
دها فنيدر.]

اِستِقلال { سذ. عر. [«قلة» دن مصـ. استفعال]
١. كندى باشنه اوله، كيمسه‌يه
تابع اولميوب كندى كنديسنه
اوله : استقلال قزانمق، كسب
استقلال ايتمك؛ [«استقلاليت»
ديمك خطادر.] ٢. آز كورمه، آ-
زيمسامه : كنديسنه تعيين او-
لنان معاشى استقلال ايتدى. ذ.

اِستِقلالى { صـ. عر. ث: استقلاليه. استقلاله يعنى كندى
باشنه اولمغه منسوب ومتعلق .

اِستَك { استمك وسائره. دا: ايستك، ايستمك وسائره.

اِستِكبار { سذ. عر. [«كبر» دن مصـ. استفعال]
١. بيوك بولمه، بيوك كورمه،

بيوتمه، چوق اهميت ويرمه. [«استعظام» دها مستعملدر.] ٢. كبر، عظمت. [«تكبر» دها مستعملدر.]

اِستكثار { سند. عر. [«كثرت» دن مصـ. استفعال] چوق كورمه، چوغسيمه: آلديغى معاش استكثار اولنه ماز.

اِستكراء { كرا ايله طوتمه و كرالامه معناسيله مستعمل ايسه ده، عربيده «اكترا» قوللانيلوب، بو ماده استفعال بابندن اصلا كلمديكندن، غلطدر.

اِستكراه { سند. عر. [«كره» دن مصـ. استفعال] كريه كوروب نفرت ايتمه، تيكسينمه، ايگرنمه: قيافتندن انسان استكراه ايدر. [اصل عربيده معناسى بر شيئى كرهاً يعنى زورله و ايسته‌مه‌رك ياپمقدن عبارتدر.]

اِستكساب { «اكتساب» دن غلطدر.

اِستكشاف { سند. عر. جـ: استكشافات. [«كشف» دن مصـ. استفعال] كشف وتحقيق ايتمكه چاليشمه، اطراف وتفرعاتى ظاهره چيقارمه. || عـ. دشمن اردوسنك ويا مواقعنك احوالنى آكلامغه چاليشمه: استكشافات عسكريه؛ استكشاف تعرضى؛ استكشاف عادى؛ استكشاف خريطه‌سى؛ استكشاف قولى.

اِستكمال { سند. عر. [«كمال» دن مصـ. استفعال] ١. بيتيرمه، اتمام، نقصاننى اكمال، تماملامه: استكمال اسباب مدافعه. ٢. بر ايشك نقصانسز و مكمل اولمسى، كماله ايرديرلمسى: طرق و معابرك استكمالى الزمدر.

اِستكناه { «اكتناه» دن غلـ. «كنه» ماده‌سى بشقه بابدن كلماز.

اِستلاغميت { سـ. [يونانيدن مأخوذ فر. Stalagmite] اد. يرآلتنده بعض مغاره‌لرده مواد كلسيه‌يى حاوى صولر طاملامسندن آشاغيدن يوقارى‌يه ديكنه اوزانمش صورتنده تشكل ايدن طاشلر، مقطرهٔ تحتانيه.

اِستلاقتيت { سـ. [يونانيدن مأخوذ فر. Stalactite] اد. يرآلتنده بعض مغاره‌لرده مواد كلسيه‌يى حاوى صولر طاملامه‌سندن يوقاريدن آشاغى‌يه صارقمش صورتنده تشكل ايدن آويزه كبى طاشلر، مقطرهٔ فوقانيه.

اِستلام { سند. عر. [«سلم» دن مصـ. افتعال] الى طوقنديروب اوپه‌رك (حجراسودى) زيارت ايتمه.

اِستلزام { سند. عر. [«لزوم» دن مصـ. استفعال] بر نتيجهٔ طبيعيه و ضروريه صورتيله ايجاب ايتمه: كيجه چوق چاليشمه‌كز صباح كچ قالقمكزى استلزام ايدر.

اِستماع { سند. عر. [«سمع» دن مصـ. افتعال] ١. ديكله‌مه، قولاق ويرمه: درس، وعظ، حديث، دعوى استماع ايتمك. ٢. ديكليوب قبول ايتمك، احالهٔ سمع اعتبار ايتمك: فريادمى، نصيحتمى استماع ايتمدك. ٣. ايشيتمه، مسموعى اولمه: بو بيتى كنديسندن استماع ايتمشيدم؛ استماع حوادث. [بو معنى ايله استعمالى پك طوغرى دكلدر.] ٤. طبيبك داخلى بر مرضى آكلامق ايچون قولاق ويروب ديكله‌مسى، استقصاء: كوكسمى استماع ايتدى.

اِستمالت { ياخود استماله. سند. عر. جـ: استمالات. [«ميل» دن مصـ. استفعال] ميل ايتديرمه، جذب ايتمه، كوكل آلمه، مواعده آووتمه: استمالتله يوزه كولديكنه باقمه.

اِستمداد { سند. عر. [«مدد» دن مصـ. استفعال] ١. ياردم ايستمه، برينك عون و مرحمتنه مراجعت: كمال تضرعله لطف سبحانيدن استمداد ايتدى. ٢. دشمنه قارشى ياردم ايچون بر قوماندانـدن و ياخود متفق بر دولتدن عسكر طلبى: قارشيسنده‌كى قوتك كثرتنى كورنجه استمداده مجبور اولدى.

اِستمرار { سند. عر. [«مرور» دن مصـ. استفعال] سورمه، سوروب بر دوزى‌يه كيتمه، دوام. [متين و مستحكم اولمه معناسيله قوللانلماليدر.]

اِستمرارى { صـ. عر. ؤ: استمراريه. د. بر دوزى‌يه سوروب كيتمك معناسنى افاده ايدن: صيغهٔ استمراريه = لسانمزده (ه‌رك) و (ه‌رق) اداتلريله ختام بولان صيغهٔ فعل: (كيده‌رك) و (يازه‌رق) كبى.

اِستِمزاج { مزاج كلمه سنك لسانمزده‌كى معناى } عاميانه‌سيله استفعال بابندن كتيرلمسندن متولد اولان بو لفظ بر خصوصك آچيقدن تكليفندن اول نه تأثير ايده‌جكنى ونه‌صورتله قبول اولنه‌جغنى طولاييسيله آكلامق معناسيله مستعمل ايسه‌ده، عربى دكلدر. لزوميله برابر غلطدر.

اِستِمَك { استملك وسائره. با : ايستمك وسائره.

اِستِملاك { بر ملكك منفعت عموميه ايچون } جانب ميريدن طوعاً وكرهاً اشتراسى معناسيله مستعمل كوزل بر لغت ايسه‌ده عربى دكلدر. «ملك» ماده‌سى اصلا استفعال بابندن كلميوب، «تملك» كلمه سنك ده تماميله بومعنايه كلديكى «تاج العروس» ك مستدركاتنده مبين اولديغندن، بونك يرينه «تملك» قوللانلمق اقتضا ايدر.

اِستِمناء { سذ. عر. [«منى» دن مص. استفعال] } بر واسطهٔ غير طبيعيه ايله منى‌يى دوكمك فعل مكروهى؛ استمناء باليد.

اِستِمهال { سذ. عر. [«مهل» دن مص. استفعال] } مهلت ايستمه. ذ.

اِستِناد { سذ. عر. جه : استنادات. [«سنود» دن مص. افتعال] } ١. طيانمه، اتكا : دكنكنه استناد ايدوب طورمشيدى. ٢. كوكنمه، اعتماد : هر خصوصده لطف الهي‌يه استناد ايدرم. ٣. بر شيئه دليل وسند نظريله باقوب بر دعوايى اونك اوزرينه بنا ايتمه : على الغفله سويلنمش بر سوزه استناد ايده‌رك بر طاقم مطالبه قالقيشدى. || عس. استناد خطى = عسكرك حين حاجتده چكيلوب مدافعه ايده‌جكى خط.

اِستِناداً { ح. عر. ١. طيانه‌رق، كوكنه‌رك، اعتماداً : } فلانك حمايه‌سنه استناداً بوكا جرأت ايديور؛ عفوكزه استناداً. ٢. سند ودليل اتخاذ ايده‌رك : نابينك بر بيتنه استناداً بو سوزك جوازينى ادعا ايديور.

اِستِنادگاه { سذ. فا. طيانه‌جق، كوكنه‌جك ير، } آرقه. ظهير : بنم استنادگاهم آنجق جناب حقدر.

اِستِناره { سذ. عر. [«نور» دن مص. استفعال] نور- } لانديرمه، ضيالانديرمه، پار- لاتمه. لسه.

اِستِنباط { سذ. عر. [«نبوط» دن مص. استفعال] } بر سوز ويا ايشدن كيزلى بر معنى چيقارمه، ضمناً آكلامه : سوزندن بونى استنباط ايديورم.

اِستِنتاج { سذ. عر. [«نتاج» دن مص. استفعال] } نتيجه چيقارمه : سوزلركزدن شو استنتاج اولنيور.

اِستِنساخ { سذ. عر. [«نسخ» دن مص. استفعال] } بر نسخه‌سنى، صورتنى چيقارمه، يازمه : كتاب استنساخ ايده‌رك اجرتيله تعيش ايدردى.

اِستِنشاد { سذ. عر. [«نشد» دن مص. استفعال] } برينه شعر سويلتمه، شعر انشادينى امر يا تكليف ايتمه : خليفه استنشاد ايتمه‌دن كنديسى بر قصيده انشاد ايتدى.

اِستِنشاق { سذ. عر. [«نشق» دن مص. استفعال] } ف. آبدستده بورنه صو چكمه.

اِستِنصار { سذ. عر. [«نصر» دن مص. استفعال] } ياردم ايستمه، استعانه، استمداد. ذ. و لسه.

اِستِنطاق { سذ. عر. جه : استنطاقات. [«نطق» دن مص. استفعال] } سويلتمه، سوز سويله‌سنى تكليف. || حق. بر وقعهٔ عدليه‌يه مدخلى اولان بر شخصه مرتب سواللر ايراديله ويرديكى جوابلرك قيدى : استنطاق ايتمك؛ استنطاقه آلمق، چكمك؛ تحت استنطاقه آلمق: استنطاق مأمورى = مستنطق: استنطاق دائره‌سى، قلمى.

اِستِنطاقنامه { س. فا. حق. مظنونه ايراد اولنان } سؤاللرله ويرديكى جوابلرى حاوى ورقه : استنطاقنامه‌يى تمهير ايتدى.

اِستِنطاقى { ص. عر. ذ : استنطاقيه. حق. } استنطاقه منسوب و متعلق : اوراق استنطاقيه.

اِستِنغه { س. [ايتا.] بحـ. يلكنلرك يوقارى قالديريلوب طو- } پلانمسى وبو حركتك اجراسيچون ويريلان قوامانده : استنغه يلكن = يلكنى طوپلا.

اِستِنكاف { سذ. عر. [«نكف» دن مص. استفعال]

قبول ايتمەمە، رد، امتناع، اعراض، عدم موافقت : ابتدا رضاوير مش ايكن بعده استنكاف ايتدى .

اِستنوغرافيا { س. [يو. Στε- νογραφία] پك آز وپك قيصه اشارات و خطوطله پك چابق يازيلير بر خط، كه مجلسلرده ايراد اولنان نطقلرى و سائر بويله افاداتى قيد ايتمكده مستعملدر، خط مختصر. — بو خطى يازانلره ده (استنوغراف) ديتيلير .

اِستِواء { سذ. عر. [«سوى» دن مص. افتعال] مساوى اولمه، ايكى شيئك بر اولمسى : استواء خطين. [بو معنى ايله تساوى دها مستعملدر.] ٢. دوز اولمه، دوزلك. ٣. اورتەده و تام بر درجەده بولنمه، اعتدال. || م. خط استواء = كرۀ ارضك ايكى قطبندن مساوى بعد ومسافەده فرض اولنان خط كه اعتدال ربيع و خريف كونلرى شمس تام اونك اوستندن كچر وليل ونهار بتون كرۀ ارضده مساوى اولور. [همزەنك ضمّيله اوقونمسى غلطدر .]

اُستُوار { ص. فا. صاغلام، متين، محكم، قوى. لب .

اُستُوانه { واستوانى. بلا: اسطوانه واسطوانى .

اِستوبج { س. قورشون بوياسى دينلن بياض معدنى بر ماده كه بوياجيلقده مستعملدر. عر : اسفيداج. || قبا استوبج = بويا آستاريچون استوبج يرينه قوللانيلان بياض بر طوپراق.

اِستوپو { ياستوپى ياخود اصطوپو. س. [يتا : Stupa] بلا : استوريه. [عربيده دخى اصطبه ويا اسطبه دينلديكى فيروز آباديك قاموسنده مذكور ايسەده بونكده معرب اولديغى ظاهردر.]

اِستوج { س. [يتا] جراح و مهندس آلاتى طاقمى وبونلرى حاوى قوطى .

اِستورپه { س. [نكا : Storp] ١. سفائنده سيلوب سوپورمكده قوللانيلان قبا كتن وكنوير ياخود بوزوق خلاط پارچەسى . ٢. بر اينجه خلاطك بر اوجنه اوزرى اوريلى برقورشون پارچەسى ربط ايتمك وديكر اوجى قبضه اتخاذ ايدلمك صورتيله ياپيلان آلت ضرب كه اكثر ياطلومبه جيلر يكديكرلرينى ضرب ايچون استعمال ايدرلر.

اُستوره { ياخود اوسطوره. بلا: اوستره .

اِستوفاتو { ياخود اسطوفاتو. س. [يتا . Stoffato] صالچەلى بر نوع ات يمكى .

اِستوفه { ياخود استيفه. س. [يتا : Stoffa] بر جنس ايپك قماش كه اكثريا صيرمەلى و يا قلاپدانلى اولوب مفروشاتده قوللانيلير .

اِستهداء { سذ. عر. [« هدى » دن مص. استفعال] هدايت ايستمه، طوغرى يوله، طريق مستقيمه سوق اولنمغى طلب وآرزو ايتمه : استهدا ايچون بر مرشد كامله مراجعت اقتضا ايدر .

اِستهزاء { سذ. عر. [« هزء » دن مص. استفعال] اكلنمه، اكلنجەيه آلمه، ذوقلنمه : برينى، بريله استهزا ايتمك؛ برينى استهزايه آلمق .

اِستهلاك { سذ. عر. [« هلاك » دن مص. استفعال] ١. اسراف صورتيله محو ايتمه : بونجه ميراثى آز وقتده استهلاك ايتدى. ٢. قوللانەرق صرف ايتمه، بيتيرمه، توكتمه : قيشين استهلاك اولنان اودون .

اِستهلال { سذ. عر. [« هلال » دن مص. استفعال] يكى آى كورينمه، هلال تماشاسى. || د. براعت استهلال = بر كتاب ويا نطق ومقالەنك مقدمەسنده ايچنده بحث اولنەجق موادى آكديرر فقرەلر ايرادى .

اِستيجار { سذ. عر. [« اجر » دن مص. استفعال] كرا ايله طوتمه، كرالامه.

اِستيذان { سذ. عر. [« اذن » دن مص. استفعال] اذن ايستمه، رخصت ومأذونيت طلب ايتمه، طانيشمه : بالاستيذان، لدى الاستيذان، عند الاستيذان = مأذونيت ايستنلدكده؛ بلا استيذان = رخصت ايستمكسزين، طانيشمقسزين .

اِستيصال { سذ. عر. [« اصل » دن مص. استفعال] كوكندن قوپاروب چيقارمه، اساساً وجودينى امحا : بومملكتدن اشقيانى استيصاله موفق اولدى.

اِستيضاح { سذ. عر. ج : استيضاحات .

[«وضوح» دن مص. استفعال] بر ایشك آچیق بیان اولنمه‌سنی طلب ایتمه، بر ماده حقنده ایضاحات طلب ایتمه : استیضاح کیفیت ضمننده ولایته امرنامه یازلدی؛ استیضاحات ایله اضاعهٔ وقت اولنیور.

اِستیضاحاً { ح. عر. ایضاحات طلبیچون، استیضاح مسئله ضمننده.

اِستیعاب { سذ. عر. [«وعب» دن مص. استفعال] ١. ایچنه آلمه، ایچنه صیغمه : تنجره ایکی اوقه صو استیعاب ایدر. ٢. طوتمه، قاپلامه، ضبط ایتمه : بو آغاجلر بتون باغچه‌یی استیعاب ایده‌جکدر.

اِستیف { س [ایتا.] ١. صره، نظام، دیزی : استیفه قومق = صره‌لامق، دیزمك، ترتیب و تنظیم ایتمك. ٢. صره‌لنمش شیء، دیزی، منتظم یغین : اودون، بالیق استیفی. || بح. کمی حموله سنك حرکتنه مانع اولمیه‌جق صورتده ترتیب و تنظیمی. || برینك استیفنی بوزمق = تحقیر و تذلیل ایتمك. || استیفنی بوزمامق = طورنی و طوریشنی اصلا دکیشدیرمه‌مك.

اِستیفاء { سذ. عر. [«وفا» دن مص. استفعال] تماميله وکاملاً اخذ : مطلوبنی استیفا ایتدی؛ استیفای تکالیف امیریه.

اِستیفله‌مك { فتـ. یاخود استیفله‌مك. صره لامق، دیزمك، استیف ایتمك : اودونلری استیفلدیلر.

اِستیلاء { سذ. عر. [«ولی» دن مص. استفعال] ١. اله کچیرمه، تحت تصرفه آلمه : بر مملکتی استیلا ایتمك. ٢. یایلمق، قاپلامق : وبا بتون او طرفلری استیلا ایتدی. [فرانسزجه ده Occupation دینلن حربسز و موقت ضبط واداره «اشغال» ویا «احراز» کبی مناسبتسز لغتلردن ایسه «استیلا» ویا «استیلای موقت» ایله ترجمه اولنسه دها مناسب اولور.]

اِستیلائی { ص. عر. ث : استیلائیه. ضبط واستیلایه متعلق : بعض مقاصد استیلائیه‌سی آکلاشیلیور. || ط. بر مملکته داخل اولنجه هر طرفه سرایت وبتون مملکتی استیلا ایتمك خاصه‌سنی حائز اولان : امراض استیلائیه.

اِستیم { (وغا : استیم. س. [نکا : Steam] واپور ماکینه‌سنك وسائر ماکینه‌لرك قزانده بریکوب ماکنه‌یی تحریك ایدن بوغو، بخار : واپورك استیمی کلدی، استیمی آزدر.

اِستیماتور { س. [یتا. -Estima tore] کمرکده امتعه ومواد تجاریه‌یه بها بیچن مأمور، مخمن، استیماره‌جی.

اِستیماره { س. [یتا. Estimare] تقدیر قیمت، تخمین قیمت، کمرکده امتعه و مواد تجاریه‌یه بها بیچمك وظیفه‌سی : استیماره مأموری = مخمن.

اِستیماره‌جی { س. کمرکده امتعه ومواد تجاریه‌یه بها بیچن مأمور، مخمن، استیماتور.

اِستیمان { سذ. عر. [«امان» دن مص. استفعال] امان دیلمه، امان دیلیه‌رك تسلیم اولمه : استیمان ایدن ارباب شقاوت.

اِستیمبوط { س. [نکا. -Steam bot] کوچك واپور، چاتنه.

اِستیناس { سذ. عر. [«انس» دن مص. استفعال] انسیت پیدا ایتمه، آلیشمه، وحشت زائل اولوب مونس اولمه.

اِستیناف { سذ. عر. [«انف» دن مص. استفعال] ١. یکیدن باشلامه. ذ. || حقـ. محکمهٔ ابتدائیه‌دن ویریلن حکمه راضی اولمیوب، دعوانی اونك مافوقنده‌کی محکمه‌یه نقل ایتمه : استیناف دعوی ایتدی. || د. نحو عربیده بر سؤال مقدره جواب حکمنده سوز ایرادی : و او استیناف = بوکا دلالت ایدن «و». || حقـ. محکمهٔ استیناف = محکمهٔ ابتدائیه‌نك مافوقنده ومحکمهٔ تمییزك مادوننده اوله‌رق ایکنجی درجه‌ده اولان محکمه، که دعاوی‌یی استینافاً کورور. ولایات مراکزنده بولنور.

اِستینافاً { ح. عر. حقـ. استیناف صورتیله، ایکنجی درجه‌ده محاکمه اولنمق اوزره : استینافاً رؤیت دعوی اولندی.

اِستینافی { ص. عر. ث : استینافیه. حقـ. استینافه منسوب و متعلق : محکمهٔ استینافیه. || د. نحو عربیده بر سؤال مقدره جواب حکمنده بولنان : جملهٔ استینافیه.

اِستیغنه { س. با : استاغنه .

اِستیهال { سذ. عر. [«اهل» دن مص. استفعال] بر شیئه مستحق واهل اولمه، استحقاق، لیاقت: عهدهٔ استیهالنه فلان مأموریت تودیع اولندی.

آسحار { سذ. جـ. عر. فد : سحر. با : سحر.

اِسحق قوشی { س. حق قوشی، مرغ شب آویز.

اَسخیاء { سذ. جـ. عر. فد : سخی. با : سخی.

اَسَد { سذ. عر. آرسلان، شیر. || اسد الله = حضرت علی المرتضی (رضه) افندمزه ویریلن عنواندر. || هـ. برج اسد = بروج اثنا عشرك بشنجیسی، كه كونش بو برجه تموز رومینك ١١ نده داخل اولور؛ قلب الاسد = برج اسد ده برنجی درجه‌ده بر نجم ثابت. [فر. Régulus]؛ ذنب الاسد = ینه او برجده ایكنجی درجه‌ده بر نجم ثابت [فر. Denebola]؛ ظهر الاسد = ینه او برجده ایكنجی درجه ده بر نجم ثابت [فر. Geba]. || اسد اصغر = برج اسد ایله دب اكبر آره‌سنده بر جملهٔ كوكبیه. [فر: Petit Lion.]

اَسدیرمك { فتـ. اسمسی موجب اولمق، هبوب ایتدیرمك : پویرازی بو قدر شدتله اسدیرن شمال طرفلرنده یاغان قارلردر .

اَسْر { سذ. عر. طوتسا قلق، اسیر دوشمه، اسارت. ذ.

اِسْر { سذ. عر. بر خطك ایكی منتهاسندن بر سطح اوزرینه ایندیریلن عمودلری آره‌سنده‌كی مسافه؛ اسر افقی؛ اسر عمودی.

اُسُر { سذ. عر. ط. ادرار طوتلمه .

اِسراء { سذ. عر. [«سرایت» دن مص. افعال] یو- روتمه، تمشیه. [اصل معناسی كیجه‌لین یوروتمه اولوب، هله غیر ذی روح حقنده عادتا ارسال معنا سیله استعمالمز غلط فاحش اولدیغندن، استعمالندن بسبتون صرف نظر اولنسه دها ایی‌در؛ زیرا بو معنایی افاده ایده جك متعدد لغتلرمز واردر.]

اُسَراء { سذ. جـ. عر. فد : اسیر. با : اسیر.

اَسرار { سذ. جـ. عر. فد : سرّ. با : سرّ.

اَسرار { س. [آنف البیان لغت عربیه‌دن مأخوذ اولمه كركدر] قنب هندی دینلن بر نباتك یاپراغی، كه توتون كبی ایچلدكده كیف ویروب انسانی غریب برطاقم خیالاته طالدیرر: اسرار چكمك؛ اسرار تریاكیسی.

اِسرار { سذ. عر. [«سر» دن مص. افعال] كیزله‌مه، سر طوتمه، كتم. ذ.

اَسراركش { ص. فا. اسرار چكن، اسرار تریا- كیسی، اسراره مبتلا .

اِسراع { سذ. عر. [«سرعة» دن مص. افعال] سر- عت ایتدیرمه، چابوقلاندیرمه، تعجیل ایتمه. [«تسریع» دها مستعمل ایسه ده، «سرعت» ماده‌سی عربیده تفعیل بابندن اصلا كلمه‌مكله، یاكلیش واصلسز اولدیغندن، لزومی وار ایسه، «اسراع» قوللانلملیدر.]

اِسراف { سـذ. عر. جـ: اسرا- فات. [«سرف» دن مص. افعال] لزومسز یره وفضله اوله‌رق مال وسائره‌یی صرف و اتلاف ایتمه: مالنی اسراف ایتدی؛ اسراف كلامه حاجت یوقدر؛ اسراف حرامدر .

اِسرافیل { سخـ. [عبرانیجه‌دن] درت ملك مقربدن بری‌كه قیامت كونی صوری اوفلمكله مكلفدر .

اِسرائیل { سخـ. [عبرانیجه‌ده عبد الله دیمكدر] حضرت یعقوب (عم) ك لقبی اولوب، نبی مشار الیهك اون ایكی اولادندن منشعب اولان عبرانیلره دخی بو منا سبتله (بنی اسرائیل) دیرلر .

اِسرائیلیّات { سذ. جـ. عر. بنی اسرائیل كتابلرنده خرافات قبیلندن او- له‌رق منقول بولنان حكایات و تفصیلات .

اُسرُب { سـذ. عر. كیم. قور- شون. [«رصاص» دخی دیرلرسه‌ده، اصل رصاص قلای دیمك اولدیغندن، تفریق اقتضا ایدر.]

اَسرَع { ص. عر. [«سریع» دن ستفـ] دها ویا پك سر- عتلی وچابق. لسـ .

اَسره { س. خطمزك حركات ثلثهٔ اعلیه سندن بری، كه آلتده (ِ) یازبلیر. كسره‌نك تركجه‌ده اینجه (كسرهٔ خفیفه)

وقالين (كسرۀ ثقيله) اوله‌رق ايكى تلفظى واردر. ايكنجيسنك (ٖ) صورتنده يازيله‌رق تفريقى اقتضا ايدر. تركى الاصل كلمه لرده اكثريا (ى) ايله اظهار اولنير. تسهيل قرائت ايچون بو (ى) يى يازمه‌ده امساك اولنمامليدر. يالكز (بر)، (سز)، (بز) كبى كثرت استعمالله ترده محل براقيه‌جق قدر بللنمش بعض كلمه‌لر مستثنادر. عربيده «ايكى اسره» تنوينك مكسورينه دينور. || اوستون اسره = حركات، حركه اشارتلرى.

أسره‌لمك { يا اسره‌له‌مك. فتـ. { اسره حركه سنى قومق، اسره ايله اوقومق، كسره ايله تحريك، تكسير ايتمك.

أسره‌لنمك { فط. اسره حركه. { سيله حركه‌لنمك، اسره ايله اوقونمق، كسره ايله تحريك، تكسير اولنمق.

أسره‌لى { صـ. اسره حركه‌سيله { حركه‌لنمش، اسره ايله اوقونان، مكسور.

أسريك { صـ. [«اسريمك»دن. { اصلى : اوسروك] ١. سرخوش، مست، سكران. ٢. آزغين، قيزغين : اسريك دوه.

أسريمك { مصـ : اسرير. فل. { [اصلى : اوسرومك] ١. سرخوش اولمق. ٢. قيزمق، آزمق.

أسطار { سنـ. جـ. عر. فد. سطر. { با : سطر. [«سطور» دها مستعملدر.]

إسطار { سنـ. عر. [«سطر» دن { مصـ. افعال] يازمه و

تحرير معناسيله قوللانانلر وار ايسه‌ده، معناى حقيقيسى «سطر آتلامق» و «ياكليش اوقومق» دن عبارت اولديغندن، بزجه اولان استعمالى غلطدر. (تسطير) تجويز اولنه‌بيلير.

إسطبل { ياخود اصطبل. سنـ. { عر. [يو. Σταῦλος] آخور؛ اسطبل عامره [غا.] = خاص آخور؛ اسطبل عامره مديرى = ميرآخور؛ اسطبل عامره پايه‌سى = قپوجى باشيلقدن يوقارى ومير الامرالقدن آشاغى ملكيه رتبه‌سى.

أسطرلاب { ياخود اصطرلاب. { سنـ. عر. [يو. Ἀστερολάβιον] وقتيله اجرام سماويه‌نك ارتفاعنى آلمقده مستعمل بر نوع رصد آلتى.

إسطقس { سنـ. عر. [يو. Στοι- { χεῖον] عنصر، عناصر اربعه‌نك بهرى، اصل، جوهر. [حكمت عتيقه‌ده مستعمل ايدى.]

أسطوانه { سنـ. عر. [فا. «ستون» { دن واوده يو. Στῦ- λος دن] ١. ديرك، عمود. ٢. ايچى بوش عمود، زيوانه. || ر. زيوانه شكلى، دائره‌نك خط مستقيم اوزره حركتيله كسب ارتفاع ايتمسندن حاصل اولان شكل مجسم؛ اسطوانۀ قائمه؛ استوانۀ مائله.

أسطوانى { صـ. عر. ذ : اسطوا. { نيه. اسطوانه شكلنده اولان.

إسعاد { سنـ. عر. [«سعد»دن { مصـ. افعال] مسعود ايتمه. سعد وميمنت قزانديرمه. ذ.

أسعار { سنـ. عر. جـ. فد : سعر. { با : سعر.

إسعاف { سنـ. عر. [«سعف» { دن مصـ. افعال] برينك طلب ورجاسنى قبول ايله ايستديكنى اجرا ايتمه : اسعاف مطلوبى، اسعاف مستد عاسى. [اصل عربيده ايش بيتيرمه وبرينك دعوتنى قبول معنالرينى افاده ايتمكله، بزم صورت استعماللرزده تعميم واردر.]

أسعد { صـ. عر. [«سعيد» دن { ستفـ.] دها سعيد، پك مسعود، دها بختيار ويا ميمنتلى.

أسف { سنـ. عر. آجيمه، كدر، { فوت اولان بر شيئدن محزون اولمه : بوكا چوق اسف ايتدم؛ اسف ايتميك چاره‌سى بولنور.

أسفا { حد. واسفا! ايواه! يازيق! { واسفاكه تعبير و تلافيسى ممكن دكلدر.

أسفار { سنـ. جـ. عر. فد : سَفَر. { وسِفر. با : سفر.

أسفل { صـ. عر. ذ : سفلى. جـ : { اسافل. [«سافل» دن ستفـ.] دها وياپك دون وآلچق اولان : اسفل ناس. || اسفل السافلين = جهنم.

إسفناخيه { صش. عر. نبا. فصيله‌ { اسفناخيه = اسپناق قبيلندن اولان نباتات.

إسفنجى { صـ. عر. ذ : اسفنجيه. { تـ. سونكره مشابه اولان : اجسام اسفنجيه.

إسفيداج { سنـ. عر. [فا. بياض { ديمك اولان «سپيده»

دن معرب] کمی. استویچ .

اِسفینقس { سد. [یو. Σφίγξ] اسکی یونانیلرده موهوم بر جانور که گویا مارین وعابرینه معماکبی بر طاقم سؤاللر ایراد ایدەرك جواب ویرەمینلری یوتارمش. اسکی مصریلر عندنده قادین باشلی آرسلان شکلندە بر صنم که الیوم موجود اولان بر جسیمنه عربلر (ابو الهول) دیرلر .

اِسقاء { سد. عر. [« سقی » دن مصد. افعال] انسان و حیواناته یاخود اراضی‌یه صو ویرمه، صووارمه، صولامه، اروا : حیواناتی، باغچه‌یی اسقا ایتدی؛ مندرس آیدین اووه‌سنی اسقا ایدر .

اسقاپارمه { سد. [یتا.] بح. کمی‌یی طوپدن کرالامه .

اسقاچه { [یتا.] بح. کمی دیرکنك آیاغی، آیاقلی.

اِسقارپین { سد. [فر. Escarpin] قونچسز ویا یاریم قونچلی ظریف آیاق قابی، آلافرانغه خفیف قوندوره .

اسقارچه { سد. [یتا.] بح. کمی حموله‌سنك پك صیق استیف اولمسی .

اسقارصوق { سد. [یتا.] بح. ١. یلکنلری طولدیرر دیك روزکار . ٢. کمینك آله‌بیلدیکنه طولدیرلق اوزره کوتوری کرالانمسی .

اسقارموز { سد. [یتا.] ١. بح. کورك طالقلق اوزره قایق و صندالك یان کنارینه دیکنه صوقلمش تخته چیوی. ٢. بر جنس کوچك بالیق .

اسقاره { یاخود اسقره سد. [ر. Σχάρα] مختلف ایشلره مخصوص اوله‌رق آغاج ویا دمیر وسائره‌دن قفس ویا پارمقلق، شبکه :مطبخ اسقاره‌سی= کولباصدی و بالیق پیشیرمکه مخصوص قولبلی دمیر قفس؛ کمی اسقاره‌سی= اوستنده کمی‌یی انشا ایدوب برابر دکزه ایندیرمکه مخصوص بیوك قیزاق؛ تمل اسقاره‌سی= چوروك و باتاقلق طوپراقلرده اوستنده تمل طوردیرمغه مخصوص قونیلان آغاجلر؛ کزندی اسقاره‌سی= آلت قاته آیدینلق ویرمك ویاطاشلرك اوزرینه باصلماق اوزره قفس شکلنده دوشمه؛ اسقاره بالیغی، وغلط اوله‌رق بالیق اسقاره‌سی= اسقاره‌ده پیشمش بالیق .

اِسقاط { سد. عر. [« سقوط » دن مصد. افعال] ١. دوشورمه، آشاغی آتمه. ٢. حذف، امحا، رفع : فارسیده اکثریا اسکندرك همزه‌سی اسقاط اولنور. ٣. حکمسز براقمه، ابطال، باشه کلمسی مقدر اولان بر قضانك اوفق برحادثه ایله اولمش حکمنه کچمسی : آیاغکزی اینجیتدیکزسه‌ده بونکله بلکه بر بیوك قضا اسقاط اولندی. ٤. محروم ایتمه، غائب وفوت ایتمه : حقوق مدنیه دن اسقاط اولندی. ٥. موتانك روحیچون یعنی عذابلرینك عفو وامحاسیچون بر رسم مخصوصله ویریلن صدقه : اسقاط آقچه‌سی. || اسقاط جنین = رحمدن قصداً چوجق دوشورمك ویا دوشورتمك جنایتی .

اسقالره { سد. [یتا] بح. ١. کمی آرمه‌سی نردبانی. ٢. سفائن حربیه‌نك صول طرفنده‌کی تشریفات نردبانی .

اسقاله { سد. [یتا. Scala] آلات موسیقیه پرده‌لرینه پارمق آلیشدیرمق تعلیمی .

اَسقام { سد. جم. عر. فد : سقم. با : سقم .

اِسقاندیل { و اسقاندیل. با : اسقندیل، اسقندیل.

اِسقرلات { سد. [یتا. Scarlato] خاص بویالی پك قرمزی و پك پارلاق بر جنس اسکی وندیك چوخه‌سی .

اسقره { با : اسقاره .

اَسقریم { سد. [فر. Escrime] قلیچ ومیچ تعلیمی، سلاحبازلق. لسه.

اِسقمبیل { سد. [ر.] ١. بر نوع کاغد اویونی : اسقمبیل اویناماق. ٢. علی الاطلاق اویون کاغدی .

اِسقندیل { سد. [یتا.] بح. ١. دکیزك عمق درجه‌سنی آکلامق ایچون کمیلرده قوللاندقلری آلت. ٢. دکیزك عمقنی اولچمه : اسقندیل ایتمك. || مج. بر شیئك کنهه و حقیقتنی ویا بر ایشده‌کی نیت ومقصد خفیی آکلامغه چالیشمه، استکناه، یوقلامه : بن برکره اسقندیل ایدەیم .

اسقوربوت سـ. [فر. Scorbut] اوزون دكيز سفرى ايدنلرده طوزلى باليق كبى قورو شيلر يمەدن حاصل اولان مهلك بر مرضكه ديش اتلرينك دوكلمسيله ظهور ايدر، داء حضر. || اسقوربوت اوتى = رقيق البزور دخى دينلن بر نبات.

اسقورپيت سـ. [ر. Σκορπίτης] ديكنلى اولديغيچون عقربه بكزر ديلوب اوكا دلالت ايدن بو اسمله تسميه اولنمش لذيذ بر باليق.

اسقورچونه سـ. [يتا.] بر جنس قره كوك كه رچلى اولور.

اسقوطه سـ. [يتا.] بحـ. بيوك يلكنلرى قوللانمغه مخصوص ايپ.

اسقوفه سـ. [يتا. Scuffa] اورمه كلاه ويا تاقيه كه اكثريا تپەسى دوريك وپوسكوللى اولور.

اسقومرى سـ. [ر.] معروف بر جنس كرجك ومبذول باليق، كه چيروز وتوتون باليغى اسملريله قوروديلانلر دخى انواعندندر.

اسقونجه سـ. [يتا.] طوپ طومارينك پوستكيدى ويا سونكرى.

اسقونطه ياخود اسقونطو. سـ. [يتا. Sconto] بر سند ويا پوليچه وصورتك وعدەسى حلولندن اول آقچەسى آلنمق ايچون براغيلان صرافيه، قيرديرمه پايى. || اسقونطه ايتمك = قيرديرمق.

اسقونه سـ. [انكـ.] بحـ. بريقك كوچكى و لاتين يلكنليسى، ايكى ديركلى خفيف بر جنس كمى.

اسكات سد. عر. [«سكوت» دن مصـ. افعال] ١. صوصديرمه، سكوت ايتديرمه: شو چوجغى اسكات ايدك. ٢. معارضه ده الزام ايدوب سكوته مجبور ايتمه: بو دليل ايله كنديسنى اسكات ايتدم. ٣. قانديرمه، راضى ايتمه: اونى بش اون غروشله اسكات ايدەبيليرسكز.

اسكان سد. عر. [«سكون» دن مصـ. افعال] ١. يرلشديرمه، مسكن ووطن قزانديرمه: اسكان مهاجرين؛ فلان قريه يه قافقاس مهاجرلرينى اسكان ايتديلر؛ بدويلرك اسكانى. ٢. اهالى قزانديرمه، اهالى يرلشديرمكله اعمار: آناطولينك خالى يرلرينى اسكان ايتملى؛ جزيره نك اسكانى بيوك بر معموريتى منتج اولور. [لازم اولەرق يرلشمك واقامت ايتمك مناسبتيله استعمالى غلطدر. ب حرفى ساكن يعنى جزملى اوقومه معناسنده «تسكين» ايله افاده ايتملى.]

اسكته سـ. [ر.] يووەسنى آصيلى ويك ماهرانه ياپان صارى قنادلى وچوق اوتر برجنس كوچك قوش، عر: تنوط.

اسكلت سـ. [يو. Σκελετός] اتلرى دوكلمش اولديغى حالده هيئت اصليه لرينى محافظه ايدوب طاغلمامش انسان وحيوان كميكلرى، قديد. || مجـ. پك ضعيف وآريق آدم.

اسكله سـ. [يتا. Scala] ١. ياپيلرده يوكسك يرلرك انشاسيچون موقت كراسته ايله قوريلان صال: اسكله قورمق. ٢. دكيز قييسنده كمى وقايقلرك يناشەجقلرى محل كه اكثريا دكيزه اوزانمش كاركير ريختم ويا قازيقلر اوزرينه آتلمش اخشاب صالدن عبارتدر: واپور اسكله يه يناشەمدى. ٣. ساحل بحرده واقع وسفائنك يناشمەسنه مساعد تجارتكاه شهر وقصبه: سلانيك كوزل بر اسكله در. ٤. بر مملكتك اخراجات وادخالاتنه وتجارت بحريەسنه واسطه اولان ليمان ويا قصبه، مخرج: آناطولينك بتون قسم غربيسنك اسكله سى ازميردر. || مجـ. كمينك صول يانى: اسكله يه كل. [مقابلى: سنجاق.]

اسكمله سـ. [فر. Escabelle] ١. درت آياقلى واوستى حصيرلى اوتوريلەجق كوچك وآرقەسز كرسى. ٢. تپسى، صينى، شمعدان، سيغاره لوازمى قونەجق مختلف اشكالده كوچك ماصه ويا سەپا. || ابه اسكملەسى = اوريكه.

اسكى صـ. ١. حدوث ويا وجودندن برى چوق زمان كچمش اولان، قديم، عتيق، ديرين، كهن: اسكى زمان، اسكى معدن، اسكى آدملر، اسكى شراب. ٢. شمديكندن اول اولان، مقدم، سابق، سالف، پيشين:

يكيسى اسكيسنى آراتيور؛ اسكى باغچوان. ٣. اسكيوب برلشمش، مزمن : اسكى بر اوكسورو كم واردر. ٤. قدم قزانمش، قدملى : هيئت سفرايه دائما اك اسكيلرى رياست ايدر؛ وزرانك اك اسكيسى. ٥. حكمى كچمش، معطل : اسكى تقويم، اسكى موده. ٦. ياشلى، مسن، اختيار : اسكى آدمدر. ٧. مرور زمانله بوزلمش، فرسوده، كهنه : اسكى اثواب، اسكى قوندره. ٨. بوزوق، خراب، ويران : اسكى او، اسكى قلعه. == جـ : اسكيلر = ١. اسكى آدملر، قدما، متقدمين. ٢. اسكى اثواب وسائره. || اسكيدن = اسكى زماندن برى، من القديم. || باش اسكى = بر دائره امكدارلرينك اك قدمليسى. || اسكى پاپوج = دكرسز شىء : اسكى پاپوچى آليرسك = بر شىء قزانه مازسك. || اسكى پوستكى = كهنه شىء، ييرتيق پيرتيق. || اسكى طاس اسكى حمام = حال سابقدن اصلا فرق يوقدر. || اسكى قورت = كارآزموده قورناز آدم، بولنديغى صنف ومسلكك كافۀ شعباتنى بيلير.

اَسكيتمك { فتـ. ١. قوللانه رق اسكى حالنه قومق، كهنه لتمك : او اثوابى، او پوتينى اسكيتدم؛ بو چوجق كتابلرينى چابق اسكيتيور. ٢. قوللانيه رق اسكيمكه براقمق : بوزيتون باغنى اسكيتملى. ٣. مزمن حالنه قومق : خسته لغى اسكيتمك ايى شىء دكلدر.

اَسكيجه { صـ. آز اسكى، اسكيمسى. با : اسكى.

اَسكيجى { سـ. ١. اسكى اثواب وسائره آلوب صاتان آدم. ٢. اسكى قوندره ويا اثواب يامه ليوب تعمير ايدن آدم، يامه جى.

اَسكيدِلمك { مجـ. ١. قوللانيله رق اسكى وكهنه حالنه قونمق : كتابلر بو قدر چابق اسكيدلميرمى؟ ٢. قوللانيلمه رق اسكيمكه براقلمق : توتون اسكيدلدكجه دها ايى اولور.

اَسكيلَتمك { واسكيلمك. اسكيتمك واسكيمك برينه قوللانيلير سه ده، بو ايكنجى صورت دها فصيحدر. با : اسكيتمك، اسكيمك.

اَسكيلِك { سـ. اسكى اولان شىء ويا شخصك حالى. با : اسكى.

اَسكيمسى { صـ. آز اسكى، اسكى يه بكزر، اسكيجه.

اَسكيمَك { مصـ : اسكير. فل. ١. حدوثندن برى چوق زمان كچمك، قديم وكهن اولمق : شريعت موسى (عم) چوق اسكيدى؛ زيتون باغى اسكيدكجه ايلشير. ٢. مزمن اولمق : بو اوكسوروك اسكيدى. ٣. قدم قزانمق، قدملى اولمق : بر مأموريتده اسكيمك بو آدمه ميسر اوله ميور. ٤. حكمى كچمك، معطل اولمق : او موده اسكيدى؛ فن كتابلرى بر قاچ سنه ده اسكير. ٥. اختيار لامق، قوجامق : او آدم ده چوق اسكيدى. ٦. بوزلمق، فرسوده وكهنه اولمق : اثوابم اسكيدى يكيلتمكه مجبورم. ٧. خراب وويران اولمق : اخشاب اولر يكرمى سنه ده اسكير.

اَسلاف { سـذ. جـ. فد : سلف. با : سلف.

اِسلام { سذ. عر. [«سلام» دن مصـ. افعال] ١. جناب حقك وحدانيتنه وسائر اركان ايمانه معتقد ومقر اولمه : كافۀ انبيا اسلام اوزره ايديلر؛ ايمان ايله اسلام بردر؛ اسلامه كلمك. ٢. خاتم الانبياء (صلعم) افندمز طرفندن وحى ربانى ايله اظهار واعلان وتأسيس بيوريلان دين مبين، دين محمدى، مسلمانلق : دين اسلام. ٣. دين اسلامى قبول ايتمه، مسلمان اولمه : اظهار اسلام ايتدى؛ شرف اسلامله مشرف اولدى. ٤. ملت اسلاميه، هيئت مسلمين، اهل اسلام : علماى اسلام، خليفۀ اسلام، عالم اسلام. ٥. عو. مسلمان، مسلم : اسلامدر؛ اسلام اولدى. || حجة الاسلام = اعاظم علماء اسلامدن امام غزالى حضرتلرينك لقبيدر. || سيف الاسلام = جانب اقدس نبويدن خالد بن وليد (رضه) حضرتلرينه ويريلن لقبدر. || شيخ الاسلام = دولت عليۀ عثمانيه ده امور شرعيه وعلميه يه رياست وبو خصوصده ذات حضرت پادشاهى يه وكالت ايدن علمادن بيوك بر ذاته ويريلن عنواندر، كه تشريفات دولتده صدر اعظمدن صكره ايكنجيدر. [آسياى وسطيده علمانك بيوكلرينه ويريلير بر عنوان تعظيمدر.]

إسلامی { صد. عر. ث: اسلامیه. دین اسلامه و ملت معظمهٔ اسلامیه‌یه منسوب و متعلق: ملت اسلامیه، شریعت اسلامیه، ممالك اسلامیه، حمیت اسلامیه. = جه. فا. اسلامیان = مسلمانلر، اهل اسلام: مفخر اسلامیان.

إسلامیّت { مسلمانلق و دین اسلام معناسیله مستعمل ایسه ده، اسلام كلمه‌سی ذاتاً مصدر ومصدریت معناسنی متضمن اولوب، بر دها ادات مصدریت علاوه‌سی فضله اولمغله، عربیده مسموع اولمدیغندن، لسان ادبیده اولسون استعمالندن توقی اولنمق اقتضا ایدر. هر نه‌قدر اصلاح لساندن اوركنلر بو تجویزه جهتلر آرایورلرسه‌ده، فرانسزلر بیله بزم بو تعبیر غلطمزدن یاكیله‌رق، لسانلرنده مصدریت اداتیله Islamisme كلمه‌سنی تشكیل ایتمش ایكن، اخیراً عربی‌یه كسب وقوفله بونك مناسبتسزلكنی درك ایدنجه، بو تعبیری ترك ایده‌رك، یرینه Islam قوللانمغه باشلادقلری حالده، بزم بیله‌رك بویله یاكلیش تعبیرلر قوللانمقده اصرارمز عبث اولمازمی؟

أسلحه { سند. جه. فد: سلاح. با: سلاح.

أسلَم { صد. عر. [«سالم» دن ستف.] دها یاخود پك صاغلام وامین، اك صاغلام، اك طوغری: اسلم طریق بودر.

أُسلوب { سند. عر. جه: اسالیب. طرز، اصول، نسق: اسلوب جدید؛ بر اسلوب حكیمانه ایله. || د. طرز افاده، افاده و انشاده هرمنشی وادیبك كندینه مخصوص طرزی كه فرانسزجه‌ده Style دینیر، سلیقه: اسلوب ساده.

إسـایم { سد. استیمدن غلد. با: استیم.

إسم { سند. عر. جه: اسماء، اسامی. [اصلی «سمو» اولوب، مشتقات عربیه‌سی اوندن تشكل ایدر: تسمیه كبی.] آد، نام: اسمكز نه‌در؟ || اسم سویلمك = برینك اسمنی یعنی كیم اولدیغنی خبر ویرمك. || اسم قومق = آد طاقمق، تسمیه ایتمك. || اسم ویرمك = برینك نامنی سویلیوب كیم اولدیغنی خبر ویرمك. || اسمیله = آدینی بیان ایده‌رك. || د. صرفده كلمه‌نك منقسم اولدیغی اقسامدن بری كه زمانه مقارن اولمیه‌رق ذاتیله قائم بر شخص ویا شیئه دلالت ایدر: آدم، آرسلان، آغاج، طاش، یل، عقل، صبر كبی. صرف عربیده اعم اولوب، صفت و كنایاتی دخی جامعدر: كاتب، مكتوب، هو، الذی كبی. اسم خاص، اسم عام، اسم جنس، اسم ذات، اسم فاعل، اسم مفعول، اسم زمان، اسم مكان، اسم آلت، اسم تفضیل، اسم مبالغه، اسم منسوب، اسم تصغیر، اسم اشارت، اسم موصول = اسمك صرفده مبین انواعی. تركیبلرینك ایكنجی جزئنه ا. || اسم اعظم = لفظهٔ جلال، الله اسمی. || اسماء حسنی = جناب حقك صفاتنی مبین اسملركه اهل طریقتك وردلرینی تشكیل ایدر. || اسمانی اوزرینه صیچراتمق = طارلتمق، كوجندیرمك، بر قول و یا فعل ایله طارغینلغه سببیت ویرمك. || بسم الله [اصلی باسم الله] = اللهك آدیله؛ بسم الله الرحمن الرحیم. بسمه سبحانه = كذا.

إسماً { حد. عر. یالكز آدله، صحیحدن اولمیه‌رق. بر عنوانی حائز اولوب اقتضا ایدن وظیفه‌یی ایفا ایده‌مین وحقوقندن محروم اولان حقنده دینلیر: اسماً مدرسدر، لكن درس ویردیكی یوقدر؛ اسماً مدیردر. [عكسی حالنده: اسماً ورسماً دینلیر.]

أسماء { سند. جه. فد: اسم. با: اسم.

إسماع { سند. عر. [«سمع» دن مصد. افعال] ایشیتدیرمه: سسنی اسماع ایدنجه‌یه قدر باغرمجغم.

أسماك { سند. جه. عر. فد: سمك. با: سمك.

أسمَر { صد. عر. ث: سمراء. ۱. قره‌یه مائل، بغدای رنكنده [اصل تركجه‌سی «قونكور» اولوب، قومرال دیدیكمزك دخی طوغریسی «قونكور آل» در]: اسمر بكزلی، اسمر اتمك. ۲. اسمر بكزلی (آدم): اسمری كورمینجه.

أسمَرجه { صد. آز اسمر، بغدای رنكلی‌یه مائل.

أسمَرلك { سد. قره‌یه مائل رنك، بغدای رنكی: پك

لطيف بر اسمرلكی واردر .

اَسْمَرْمسی { ص. اسمره چالار، بغدای رنكنه مائل .

اِسْمسِز { ص. آدسز، آدی اولمیان؛ اسمسز شركت = آنونیم دینلن شركت نوعی كه بتون حصه‌دارانك واصحاب سنداتك مالی صاییلوب، كیمسه نك فضله حق تصرف واستفاده‌سی اولماز.

اَسْمَك { مض : اسر. فل. ١. (هوا) اوینامق، (یل) حركت ایتمك، هبوب ایتمك، وزان اولمق : یل، روزكار اسر. فاعل معلوم اولمغله حذف دخی اولنور : بوكون چوق اسیور. ٢. آكسزین خاطره كلمك، خطور، سنوح ایتمك : اوبله اسدی؛ عقلنه اسرسه. ٣. بردن ظهور ایتمك، چیقیویرمك : دها اسمدی. ٤. نصیب، قسمت اولمق ، اصابت ایتمك : بو سزه نره‌دن اسدی؟ || اسوب صاورمق = حدت وكورلدی ایتمك . || باشده خلیالر اسمك = قورندی غلبه ایتمك. || ایرنده یللر اسمك = نابود اولمق، نام ونشانی قالمامق .

آسمه { س. اسمك فعلی، هبوب. با : اسمك .

اِسمی { ص. عر. ث: اسمیه. [«اسم» دن منس.] ١. آده منسوب ومتعلق. || د. اقسام كلمه‌دن اسمه متعلق؛ جملهٔ اسمیه = ایكی اسمدن یعنی مسند ایله مسند الیهدن مركب جمله. [تركجه‌ده جملهٔ اسمیه یوقدر، زیرا فعل اسنادی مذكور اولدیغندن، مثلا « انسان مخلو- قدر = جملـه‌یی جملهٔ فعلیـه، و ادات اسناد زعم ایتدكلری لفظ، حدث وزمان بیان ایتمكله، تما- میله فعلدر .]

اَسَن { ص. [اصلی : « ایس » دن (ایسن] ١. صاغ، صحتده، صحیح، سالم. ٢. صاغلام. ٣. صاف، خالص. ٤. ذكی، عاقل. مر. = س. قاكلو (قاغنی) دینلن ایكی تكرلكلی آرابه‌نك یكپاره‌دینكلی .

اَسَنّ { ص. عر. [« سنین » دن ستف] دها یاشلی، دها مسن. ز.

اِسناد { سذ. عر. جر: اسنادات، اسانید. [« سنود » دن مص. افعال] ١. بر شیئی بر آدمه نسبت وعزو وعطف ایتمه : بو بیتی امرأ القیسه اسناد ایدیورلر. ٢. افترا، ناحق و اصلسز یره عزو: حقمده بر طاقم اسنا داتده بولندی. [بو معنی عربیده اولمیوب، مناسبتی جهتیله برنجیسندن مأخوذدر.] ٣. احادیث شریفه‌نك صره سیله وعنعنه‌سیله راویلرینی بیان ایتمه. [یالكز بو معنی ایله جمعی اسا- نید كلیر.] ٤. د. نحو عربیده مسند ایله‌مسندالیه یعنی مبتدا ایله خبریاخود حروف مشبهه بالفعل و سائره اسم وخبرلری آره‌سنده‌كی رابطه، كه لسانمزده یم، سك، در، ایدم، ایدك الخ یعنی اولمق فعلیله افاده اولنور. عربیده و اوندن مشتق السنهٔ سامیه ده بو فعل مفقود اولوب، ربط كلامدن آكلاشیلیر .

اِسنادی { ص. عر. ث: اسنادیه. د. مسند ایله مسند الیه آره‌سنده‌كی رابطه‌یه متعلق، بو رابطه و مناسبتی بیان ایدن: فعل اسنادی، جملهٔ اسنادیه .

اَسنان { سذ. جم. عر. فد : سن. با : سن .

اَسنتمك { فت. ١. چكوب اوزاتمق. ٢. اوصاندیرمق ، تعجیز وتصدیع ایتمك .

اَسنَك { ص. اسنه‌ین، اكریلوب ینه طوغریلان ویا او- زانوب ینه قیصالان، الاستیقلی. = س. ١. اسنه مه، خمیازه، ثأب : اسنك كتیرمك. ٢. جوانك بورن وآغز باغی، مشین خریزمه.

اَسنلشمك { فث. وداعلاشمق، عافیتده قالك دیه- رك آیرلمق. مر.

اَسَنلِك { یاخود ایسنلك. س. ١. صاغلق، صحت ، تند- رستلك. ٢. ایلشمه، شفا، برء. ٣. صاغلاملق، سالملك. ٤. خا- لصلك، صفوت .

اَسنلمك { یا اسنله‌مك. فث. [«اس» دن مشتق اولان « اسن » دن] وداع ایتمك، عافیتده قالك دیوب براقمق .

اَسنمك { یا اسنه‌مك. مض : اسنر. فل. ١. اكریلوب طو- غریلمق ویا اوزایوب قیصالمق، الاستیقلی اولمق : دوشمه تخته- لری اسنیوردی. ٢. اویقو ویا جان صیقندیسندن غیر اختیاری آغز آچمق ، خمیازه اورمق ، تثأوب ایتمك. ٣. جان صیقند- یسندن اویو قلایوب طورمق، كوشه‌مك .

اَسَنمه { یاخود اسنه‌مه و :

اَسَنیش { یاخود اسنه‌یش. س. ۱. اکریلوب طوغرلمه ویا اوزانوب طوپلانمه، الاستیقاق. ۲. اویقو و جان صیقندیسندن کلن معروف غیر اختیاری آغز آچمه، خمیازه، ثأب.

اَسوار { سذ. جم. عر. فد: سور. با: سور.

اَسواق { سذ. جم. عر. فد: سوق. با: سوق.

اَسوَد { ص. عر. ث: سوداء. [«سواد» دن صش.] قره، سیاه. ذ.

اِسوِداد { یاخود اسویداد. سذ. عر. [«سواد» دن مص. افعلال.] قرارمه، سیاهلانمه ‖ ط. اسوداد الجلد، اسوداد الرئه، اسوداد الشعر، اسوداد کاذب رئتین = مختلف امراض اسملری.

اِسهال { سذ. عر. [«سهل» دن مص. افعال] یورك سورمه، لینت: اسهاله اوغرامق، اسهالی اولمق؛ اسهال ویرمك؛ اسهال خفیف، اسهال شدید.

اَسهام { سذ. جم. عر. فد: سهم. با: سهم.

اَسهَل { ص. عر. [«سهل» دن ستف.] دها ویا پك قولای، اك قولای: اسهل طریق بودر.

آسی { س. [بلکه صاحب دیمك اولان «اصی» دن] بیوك برادر، آغا بك. مقابلی یعنی کوچك برادر: انی. مر.

اَسیر { سذ. عر. جم: اسراء. [«اسر» دن صش.] ۱. طوتساق، حربده دشمنك الینه دوشن: اسیر دوشمك. ۲. قول کوله، بنده: اسیر بازاری. ۳. مج. دوشکون، مبتلا، دوچار: اسیر عشق، اسیر درد ومحن. ‖ اسیر حرب = حرب اصول و قواعدینه کوره موقتاً دشمن غالبك اسیری عد اولنان دولت مخاصمه عسکر وتبعه‌سی.

اَسیرانه { ص. ح. فا. طوتساغه و یا کوله‌یه یاقیشیر صورتده: اسیرانه بر معامله ایله.

اَسیرجی { س. کوله وخلایق آلوب صاتان تاجر.

اَسیرجیلك { س. کوله و خلایق فروختی، تجارتی.

اَسیرگتمك { مض: اسیرکدیر. فت. حفظ ایتمك.

اَسیرگمك { یاخود اسیرگه‌مك. مض: اسیرکر. فت. [اصلی: «اسره‌مك» وچغتای املاسنجه «اسرامق»، «اسراغاماك».] ۱. قورومق، صاقلامق، حفظ ایتمك. ۲. رحم ایدوب، وقایه، محافظه، حمایه، صیانت ایتمك: الله اسیرگسین. ۳. دریغ ایتمك، آچیوب ویرمه‌مك، قیه‌مامق، امساك ایتمك: بن سزدن پاره‌یی اسیرگمم؛ مالنی چوق اسیرکر. ‖ سوزی اسیرگمك = بول صرف ایته‌مك، آز ودوشونه‌رك سویلمك.

اَسیرگنمك { فل. ۱. قورولمق، صاقلانمق. ۲. حفظ ووقایه اولنمق. ۳. دریغ ایدلمك، قییلمامق: اسیرگنه‌جك شیء دکلدر.

اَسیرگیجی { یاخود اسیرگه‌یجی. ص. ۱. قورویان، صاقلایان، حافظ. ۲. مرحمت ایدوب، وقایه وصیانت ایدن: جناب حق اسیرگیجیدر. ۳. دریغ ایدن، قییه‌میان، ممسك.

اَسیرلِك { س. ۱. طوتساقلق، اسر، اسارت. ۲. کوله‌لك، رقیت، مملوکیت. ۳. دوشکونلك، ابتلا.

اَش { س. ص. [اسکی وچ. املاسی «ایش»] ۱. بر جفت تشکیل ایدن ایکی شیئك بهری، چفتك بهر تکی: بو آتك اشی کبردی. ۲. بر شیئه تماميله بکزر و هر جهتجه معادل اولان، مثل، مانند، عدیل، همتا: بونك دنیاده اشی بولنماز. ۳. مساوی، اقران، کفو: جناب حقك اشی یوقدر. ٤. آرقداش، رفیق، زوجیندن بهری: اشندن آیرلمشدر. ٥. دوست، محب، یار: کندیمه وفادار بر اش بوله‌مدم. ‖ اش ایتمك = بر تکنك بکزرینی بولوب جفت ایتمك: حیوانلرمی اش ایده‌مدم. ‖ دول اشی = جنینی احاطه ایدن زار، که برلکده چیقار، مشیمه.

اِشارَت { سذ. عر. جم: اشارات. [«شور» دن مص. افعال] ۱. پارمقله وکوز وقاش وسائره ایله کوسترمه، ایما: بکا اشارت ایتدی؛ بر اشارتله آکلاتدی. ۲. علامت، نشان، علامت فارقه: قله‌دن یانغین ایچون اشارت چکیلیر؛ کمی اشارت قالدیردی؛ اشارت

چكمك؛ اشارت قومق. ٣. اخطار قبيلندن وطوغريدن اولميه‌رق ويريلن امر : بو ايش كنديسنه عالم منامده اشارت بيورلدى. || اشارت عليه = امر مشيخت‌پناهى. || د. اسم اشارت = صرفده « او، بو، شو » كبى كوسترمكه مخصوص كنايه. || ر. اشارات جبريه = جبر علامتلرى.

اِشاعه { سذ. جه : اشاعات. [« شيوع » دن مص. افعال] شيوع ايتديرمه، (بر خبرى) يايمه، نشر : اصلسز حوادث اشاعه ايدنلر.

اِشباع { سذ. عر. [« شبع » دن مص. افعال] طويورمه : اشباع محتاجين. || كيم. صويك بعض املاحى اريده‌بيلديكى مقداركه او: ن زياده قونورسه اريميوب ديبده طورور : اشباع حالنده، اشباع درجه‌سنده. || د. اشعار عربيه ده وزن وقافيه ايچون بر كلمه‌يه (ا) كبى برحرف علاوه‌سى.

اَشباه { سذ. جه. عر. فد : شبه. لا : شبه .

اِشبو { ش. [اصلى : « اوشبو ». « اوش » ادات اشارتدر] اشته بو، بو، شو. حال وحاضر معناسيله ده قوللانيلير : اشبو ماه محرمك اوتنجى كونى. [متروك اولوب، يالكز كتابت رسميه‌ده حفظ اولنمقده‌در.]

اَشبَه { ص. عر. [« شبيه » دن ستف.] دها بكزر، دها مشابه ومماثل. ذ.

اَشبه { ص. [آنف البيان لغت عربيه‌دن مأخوذدر.]

لوندانه ادالى، سربست طورلى، قباطايى .

اشپورطه { سه. [آرناؤدجه‌دن] يايوان يمش سپتى .

اَشتاه { اشتاهلانمق، اشتاهلى، اشتاهسز، اشتاهسزلق. لا : اشتها وسائره .

اِشتباه { سذ. عر. [« شبه » دن مص. افتعال] شبهه ايتمه، شك، ارتياب : اشتباهه محل يوقدر. || بى اشتباه، بلا اشتباه = شبهه‌سز، شكسز .

اِشتداد { سذ. عر. [« شدة » دن مص. افتعال] كسب شدت ايتمه، دها قوتلى ويا دها آغر اولمه، سرتلشمه، آغرلاشمه، بيومه، آرتمه : حرب، حرارت، خسته‌لق اشتداد ايتدى.

اُشتر { سه. فا. دوه، جمل. لسه.

اِشتراء { سذ. عر. [« شرا » دن مص. افتعال] صاتين آلمه، مبايعه، خريد : بر چوق شيئلر اشترا ايتديلر .

اِشتراك { سذ. عر. [« شركت » دن مص. افتعال] ١. اورتاق اولمه، اورتاقلق ايتمه، بر ايشه قاريشمه، برلكده بولنمه : بن بو ايشده سزه اشتراك ايده‌مم. ٢. همحال اولمه، برلك، اتحاد : بينلرنده اشتراك مذهب، اشتراك جنسيت واردر. || بالاشتراك = مشترك اوله‌رق، برلكده .

اُشتربان { سه. فا. دوه‌جى. لسه.

اِشتعال { سذ. عر. جه : اشتعالات. [« شعل » دن مص. افتعال] طوتيشمه، پارلامه، آلولنمه، يالكلانمه : آتش روزكاردن اشتعال ايتدى. || قابل اشتعال = بردن طوتيشوب پارلايه‌بيلن (باروت وكبريت كبى شيئلر) .

اِشتغال { سذ. عر. جه : اشتغالات. [« شغل » دن مص. افتعال] مشغول اولمه، بر ايش ايشلمه، اوغراشمه : درسله اشتغال ايديور .

اِشتقاق { سذ. عر. جه : اشتقاقات. [« شق » دن مص. افتعال] د. بر اصلدن آيريلان كلمه‌لرك بربرليه و اصللريله اولان مناسبتلرى و صورت تشكللرى؛ علم اشتقاق = بوندن بحث ايدن علم كه علم صرف و علم لغتله مناسبتى واردر .

اِشتقاقى { ص. عر. ث : اشتقاقيه. [اشتقاق قاعده‌سنه وعلم اشتقاقه منسوب ومتعلق ويا موافق اولان : قواعد اشتقاقيه، تدقيقات اشتقاقيه .

اِشتكاء { سذ. عر. [« شكوى » دن مص. افتعال] شكايت ايتمه، برينك حقسز معامله‌سندن ويا برددن يانوب ياقلمه، تظلم : اهالى قوراقلقدن اشتكا ايديورلر؛ كنديسى مزمن بر وجع مفاصلدن اشتكا ايديوردى . [شكايت دخى بو معنايى افاده ايدر.] || حق. اشتكاء على الحكام = محكمه رئيس واعضاسنك حكم و قرارينه اعتراض ايتمه.

اِشتِمال { سنذ. عر. جـ: اشتمالات. [« شمول » دن مصـ. افتعال] قاپلامه، احاطه، شامل وحاوی اولمه: ادبیات صرف و نحو ولغت علملرینی دخی اشتمال ایدیور. — کتابتمز اصول سقیمنجه واکثریا سجع وقافیه بلا سیله دیکر کلمه‌لرله قاعدهٔ فصاحته منافی فارسی وصف ترکیبلر تشکیلنده قوللانیلیر: حال سعادت اشتمال کبی.

اِشتِمام { سنذ. عر. [« شم » دن مصـ. افتعال] قوقلامه، قوقوسنی آلمه: اشتمام ازهار. لسـ.

اِشتَه { یاخود ایشته. حه. [اصلی: اوش ده] کوسترمکه، کوز اوکنده و حاضر یاخود آنفاً ویا زیرده مذکور اولان بر شیئه اشارت ایتمکه یارار، هوذا، اینك: اشته قلم، اشته کاغد، یاز؛ اشته قلیچ، اشته میدان؛ ایشته، بنم دوشوندیکم بودر؛ اشته، انسانیت بوکا دیر. لر. [آلت طرفنده اشارت اولنان شیئك اسمی اولمیوبده، بر جمله بولندیغی وقت، فاصله (،) اشارتیله آیرلمسی شرطدر.]

اِشتِهاء { سنذ. عر. [« شهوت » دن مصـ. افتعال] ۱. ایستك، آرزو. [اصل عربیده معناسی بوندن عبارتدر.] ۲. [ترکجه ده « اشتاه » تلفظیله] یمکه ایستکلی اولمه، بوغاز ومعده آچیقلغی: چوق اشتهام واردر؛ اشتهام قپاندی؛ صلاته اشتهایی آچار، اشتها ویرر؛ بیوك بر اشتها ایله یمکه باشلادی. ۳. مجـ. خواهش، حظ، آرزو: اشتها ایله ایش کوریور؛ آدمه کتاب اوقومغه اشتها کلیور.

اِشتِهار { سنذ. عر. [« شهرت » دن مصـ. افتعال] شهرت بولمه، مشهور اولمه، نام قزانمه: اشعاری هر جهتده اشتهار ایتمشدر؛ شجاعتله اشتهار ایدنلردندر.

اِشتِهاسِز { صـ. [زبا نزدی: اشتاهسز] ۱. یمکه ایستکی اولمیان. ۲. خواهش و آرزوسی اولمیان. = حـ. ۱. یمکه ایستکی اولمقسزین، اولمدیغی حالده. ۲. آرزوسز، خواهشسز اوله‌رق: اشتهاسز ایش کوریور.

اِشتِهاسِزلق { سـ. [زبانزدی: اشتاهسزلق] اشتها فقدانی، یمکه ایستکسزلك.

اِشتِهالی { صـ. [زبانزدی: اشتاهلی] ۱. یمکه ایستکی اولان، بوغازی، معده‌سی آچیق: بو هوا ایله آدم دائما اشتهالی اولور. ۲. خواهشلی، آرزوکش: لقردی سویلمکه اشتهالیدر.

اِشتِیاق { سنذ. عر. [« شوق » دن مصـ. افتعال] کوره‌جکی کلمه، اوزله‌مه، زیاده آرزو ایتمه، تحسر.

اِشتِیر { یاخود کسرهٔ ثقیله‌ایله. سـ. اسپناق جنسندن معروف خدایی نابت برسبزه، فا. سرمه، عر. سرمق.

اَشجار { سنذ. جـ. عر. فد: شجر. با: شجر.

اَشجَع { صـ. عر. [« شجیع » دن ستفـ.] دها یکیت، پك جسور.

اَشخاص { سنذ. جـ. عر. فد: شخص. با: شخص.

اَشَدّ { صـ. عر. [« شدید » دن ستفـ.] دها ویاپك شدتلی، پك آغر، پك قوتلی، پك سرت ویاکوج: اشد احتیاج = پك قوتلی احتیاج؛ اشد مجازات = مجازاتك الك آغری.

اَشدیرمك { فتـ. ۱. خفیف صورتده قاز. دیرمق، طوپراغی قاریشدیرتمق. ۲. قوشدیرمق، تسریع ایتمك.

اَشَرّ { صـ. عر. [« شریر » دن ستفـ.] دها ویا پك شریر، پك شرجی، شری چوق: اشر ناس.

اَشِرّاء { سـنذ. جـ. عر. فـد: شریر. با: شریر.

اِشراب { سنذ. عر. [« شرب » دن مصـ. افعال] ۱. ایچیرمه: کندیسنه چوق سوت اشراب ایتمشلر. ۲. ضمناً آکلاتمه، طولاییسیله مقصدینی کوسترمه، ایما: بو ایشه موافقت ایتمیه‌جکنی اشراب ایتدی.

اَشرار { سـنذ. جـ. عر. فد: شریر. با: شریر.

اَشراف { سـنذ. جـ. عر. فد: شریف. با: شریف.

اِشراق { سنذ. عر. [« شرق » دن مصـ. افعال] ۱. پارلاتمه، ضیالاندیرمه، تنویر. ۲. (کونش) طوغمه، طلوع.

اِشراك { سـنذ. عر. [« شرك » دن مصـ. افعال] جناب حقه شریك قوشمه، تعدد آلهه‌یه اعتقـاد، مشرکلك، شرك: حق تعالی اشراکی عفو ایتمز.

اَشرِبه { سنذ. جـ. عر. فد: شراب. [رانك ضمیله تلفظی غلطدر.]

أَشْرَف { صه. عر. [« شریف » دن ستفـ.] دها ویاپك شرفلی وعزیز، پك محترم: انسان اشرف مخلوقاتدر. || اشرف ساعت، ودها طوغریسی اشرف ساعات = مبارك ومسعود ساعت، منجمینك زعمنجه نحسدن عاری اولان وقت.

أَشْسِز { صه. ۱. اشی اولمیان، بر چفتك یالكز قالمش یعنی اشنی غائب ایتمش تکی، تك. ۲. مثلی اولمیان، بی‌مانند، بی نظیر.

أَشْعار { سذ. جه. عر. فد: شعر. با: شعر.

إِشْعار { سذ. عر. جه: اشعارات. [« شعر » دن مصه. افعال] تحریراً بیلدیرمه، خبر ویرمه: کیفیتك اشعارینه همت بیورلمسی؛ اشعار اخیره دکین؛ اشعارات واقعه‌سی نظر اعتباره آلنمدی. [معناسنده «تحریراً» قیدی لسانمزه مخصوص اولوب، عربیده علی الاطلاق اخبار و انباء دیمکدر. الك زیاده کتابت رسمیه‌ده مستعملدر.]

إِشْعال { سذ. عر. [« شعل » دن مصه. افعال] شعله‌لندیرمه، یاقمه، طوتیشدیرمه، پارلاتمه: اشعال قنادیل؛ آتش اشعال ایتدی. || مجه. شدتلندیرمه، تشدید.

أَشِعَّه { سذ. عر. فد: شعاع. با: شعاع.

أَشْغال { سذ. جه. عر. فد: شغل. با: شغل.

إِشْغال { سذ. عر. جه: اشغالات. [« شغل » دن مصه. افعال] ۱. ایش ویرمه، ایشده بولندیرمه، اوغراشدیرمه، مشغول ایتمه: بو کتابك تحریری کندیسنی چوق اشغال ایدیور. ۲. ایشدن آلیقومه، دیکر بر شیئله مشغول ایده‌رك کندی ایشنه مانع اولمه: سزك ایشکز واردر اشغال ایتمیه‌لم. — فر. Occupation militaire تعبیرینك « اشغال عسکری » دیه ترجمه‌سی عادت اولمش ایسه‌ده، اصلا او معنایه کله‌میه‌جکندن، یرینه « استیلا » لغتنك لزوم استعمالی حقنده « قاموس فرانسوی » ده واقع اخطار عاجزانهم اوندن صکره لغت یازان بعض ذوات طرفندن دخی تصدیق وتأکید اولنمشدر.

أَشْفاق { سذ. جه. عر. فد: شفقت یاخود اونك مترادفی شفق و دیکر شفق. با: شفقت و شفق.

أَشْفَق { صه. عر. [« شفیق » دن ستفـ.] دها وياپك شفقتلی، محبتلی ومرحمتلی: اب ارحم و اشفقمز.

أَشْقَر { صه. عر. [« شقر » دن صشه.] قوله و یا قزیل صاچلی (آدم) وبو طوکده (آت)، آل.

اشقرمق { اشقریق. دا: ایشقیرمق، ایشقیریق.

أَشْقِیاء { سذ. جه. عر. فد: شقی. با: شقی.

أَشْقِیالق { سه. خیدودلق، فساد. جیلق.

اشقین { یاخود اوشقون. سه. باغچه راوندی دینلن نبات، رواصل.

أَشَك { سه. [« اشمك » دن] یوکه و بینمکه یارار معروف چارپا، حمار، خر، مر. کب: دیشی اشك، اشك‌یاوریسی، مصر، بغداد اشکی. || مجه. احمق، عقلسز، ادراکسز، قبا و مناسبتسز آدم. || اشك آریسی = بال ویرمز یبان آریسی. || اشك ایکولی = افراط درجه سنده عناد. || اشك اویونی = ایتیشه‌رك واوریشه‌رق اولنان قبا شاقه. || اشك بالینی = قوری مورینه. || اشك خیاری = بر نبات. || اشك دیکنی = یبان انکیناری. || اشك سیکگی = آت سیکگی. || اشك شاقه‌سی = ایتیشه‌رك اولنان قبا شاقه. || اشك طورپی = بر جنس نبات. || اشك قوردی، پراشکی = گیوه. || اشك قولاغی = اذن الحمار (نبات).

أَشْك { سه. فا. کوز یاشی، دمع: اشك تحسر = حسرتدن آقان کوز یاشی؛ اشك شادی = مسروریتدن آقان کوز یاشی.

أَشْك أَفْشان { یاخود اشك فشان. صه. فا. کوزیاشی صاچان، دوکن، آغلایان.

أَشْكال { سذ. جه. عر. فد: شكل. با: شكل.

إِشْكال { سذ. عر. [« شكل » دن مصه. افعال] شبهه‌لی ومغلق اولمه، مشكللك، کوجلك: بو خصوصده اشکاله اوغرادم. ز. [« مشكل » کلمه‌سندن دخی آکلاشلدیغی اوزره، تعدیه معناسنی افاده ایتمدیکندن، کوجلشدیرمه و مشکللندیرمه

معناسیله استعمالی خطادر .)

اَشكبار { ص. فا. [اشك ـ باریدن] كوز یاشی یاغدیران، چوق آغلیان: اشكبار اولمق.

اَشكجك { وتخفیفاً اشجك. س. كوچك مركب.

اَشكجه { واشكجه‌سنه. ص. ح. مركبه یاقیشیر بر صورتده، قبالق وحماقتله: اشكجه اوینایور؛ اشكجه‌سنه حركت ایدیور.

اَشكجی { س. مركب سوریجیسی، بر ویا بر قاچ مركبله طاش طوپراق وسائره طاشیان.

اَشكجیلك { س. مركبله طاش طوپراق وسائره طاشیمق صنعتی، مركب سوریجیلكی.

اَشكریز { ص. فا. [اشك ـ ریختن] كوز یاشی دوكن، چوق آغلیان.

اِشكل { یاخود اشكیل. س. [عر. « شكل » یاخود اشكال» دن غلا] ۱. شبهه، ظن، واهمه، كمان، وسوسه: اونك حقنده اشكلم واردر. ۲. مشكل، حلی زور مسئله، كوجلك: بونده بر اشكل كوریورم.

اَشكلك { س. قبالق، بدلالق، حماقت، مناسبتسز حال وحركت: اشكلك ایتدی؛ اشكلك لازم دكل.

اِشكللنمك { یا اشكیللنمك. فل. شبهه ووهمه دوشمك، شبهه‌لنمك، وسوسه ایتمك: اونك حقنده اشكللندم.

اِشكللی { یا اشكیللی. ص. وهم وشبهه‌یه تابع، وسوسه‌لی، موسوس: اشكللی بر آدمدر.

اَشكلنمك { فل. ۱. مركب تداركی ایدوب بینمك، مركبلی اولمق. ۲. اشكجه فعل وحركتده بولنمق، اشكلك ایتمك: آرتق اشكلنمه.

اِشكمبه { یا اشكنبه. س. [فا. شكمبه‌دن] اوت ییین حیوانلرك ایكنجی معده‌سی. || مج. قارن، بوغاز، یمك غائله‌سی: ساده اشكمبه‌سنی دوشونیور. || اشكمبه چورباسی = تطهیر اولنمش اشكمبه‌دن یاپیلان چوربه. || اشكمبه‌یی طولدیرمق = حیوان كبی چوق یمك. || اشكمبه‌دن سویلك = بر ایشدن معلوماتی اولمقسزین كندیلكندن اویدیروب سویلك. == ص. اشكمبه شكل وبیچمنده: اشكمبه فنار؛ اشكمبه صورتلی.

اِشكمبه‌جی { س. ۱. اشكمبه صاتان آدم. ۲. اشكمبه چورباسی یاپوب دكاننده صاتان آدم؛ اشكمبه‌جی دكانی.

اِشكنبه { اشكنبه‌جی. با: اشكمبه، اشكمبه‌جی.

اِشكنجه { س. فا. ۱. اوائلده مجرمین ومظلومینه ویریلان عذاب وعقوبت كه انواعی اولوب مخصوص آلات ایلیسانه‌لری ده وار ایدی: اشكنجه ایتمك؛ اشكنجه‌ده اولمق؛ اشكنجه بوكون قانوناً ممنوعدر. ۲. مرانغوز قیصاجی.

اَشكین { ص. ۱. اشن، قوشان، چابق یورویشلی، یوروك (آت) ۲. یورویشك یورغه دخی دینلن بر نوع مخصوصیله یوروین (آت). == س. ۱. یورویش: اشكینی آچیق آت. ۲. آتك بر نوع یورویشی كه فاصله‌سز ومنتظم بر آدیمله سرعتلی یوریمكدن عبارتدر، یورغه.

آشكینجی { س. سپاهیلرك بالفعل سفره قوشان صنفی.

اَشكینسز { ص. منتظم یورویشی اولمیان (آت).

اَشكینلی { ص. چابق ومنتظم یوروین (آت)، یوروك.

آشلشمك { فل. ۱. اش وآرقداش پیدا ایتمك. ۲. (قوشلر وسائره) چفت اولمق. ۳. معادل ومشابه اولمق.

اَشلمك { فل. (یر) قازیلوب چقورلاشمق.

اشمار { س. كوز قیرپمه، رمز، اشارت.

اِشمام { سذ. عر. [« شم » دن مص. افعال] ۱. قوقلاتمه. ۲. خفیف صورتده وضمناً حس ایتدیرمه. ۳. د. (ضمه ویا كسره‌یی) آنجق حس اولنه‌جق وتام بر هجا تشكیل ایده‌میه‌جك صورتده خفیف تلفظ ایتمه.

آشمك { فذ. قازمق، قازیمق، طیرمیقلامق، حفر ایتمك: چقور اشمك. == فل. ۱. كزمك، سورتمك، قوشمق. ۲. بر خدمتك ایفاسنه وعلی الخصوص سفر وغزایه مسارعت ایتمك: اشن سپاهیلرك چوغی شدت شتادن قیرلدیلر. ۳. (آت) اشكین ویورغه یوریمك.

آشمه { س. اشمك فعلی. با: اشمك.

آشمه { س. قومسال یرده نبعان ایدن صو پیكاری.

اَشنَع { صه. عر. [« شنیع » دن ستف] دها ویا پك چركین ومنفور ومكروه .

اَشِنمك { فل. (حیوان) آیاغیله یری قازیمق، دفع حا- جت ویا قاشینمق و یایم آرامق ایچون توزی طوپراغی قاریشدیر- مق : كدی، طاوق اشنمك .

اُشنه { سذ. عر. تا. یوصون .

اُشنِیّه { صث. عر. تا. فصیلهٔ اشنه = یوصون قبیلندن اولان نباتات. [فر. Algues.]

اَشواق { سذ. جه. عر. فد : شوق. با : شوق .

اِشهاد { سذ. عر. [« شهود » دن مص. افعال] شاهد كتیرمه، شاهد چیقارمه، شهادت ایتدیرمه : كندیسنی اشهاد ایچون محكمه‌یه كتیرمشیدی .

اَشهَب { صه. عر. ؤ : شهباء. [« شهب » دن صث.] قیر (آت). || حلب الشهباء = خانه‌لری بیاض طاشدن اولمق حسبیله حلب شهرینه اطلاق اولنور .

اَشهَر { صه. عر. [« شهیر » دن ستف.] دها ویا پك مشهور ونامدار : اشهر شعرای زمان .

اَشهَل { صه. عر. ؤ : شهلاء. [« شهل » دن صث.] الا، قویو ماوی. [مؤنثی دها مستعملدر :] شهلا كوزلی .

اَشه لَمَك { فتـ. ۱. (طوپراق، كول. آتش وسائره‌یی) قاریشدیرمق، خفیفجه اشمك. ۲. آرامق، آراشدیرمق، تحری ایتمك. ۳. قیشقیرتمق، تحریك ایتمك .

اَشه لَه { سه. اشه‌لمك فعلی. با : اشه‌لك .

اَشهی ۱ { صه. عر. [« شهی » دن ستف.] دها ویا پك آرزو اولنور، پك لذتلی .

اَشیاء { سذ. جه. عر. فد : شیءٔ. با : شیءٔ. = تر. فد. كبی ۱. مفروشات وسائر او لوازمی : اشیالری (اشیالی) بوكون طاشیه‌جغز. ۲. البسه وچماشیر ویتاق وسائر مالزم : اشیالرمی (اشیامی) واپوره كوندردم؛ یكی طوتدیغمز خدمتجی اشیاسنی آلمغه كیتدی. ۳. یوك، حموله : اشیا واغونی. ٤. غیر ذی روح مواد : اشخاص واشیا حقنده مستعملدر .

اَشیاخ { سذ. جه. عر. فد : شیخ. با : شیخ .

اَشیك { سه. [« اشمك » دن] ۱. قپو سوكه‌لرینك طیاندیغی آغاج ویا طاش باصامق، عتبه، سده، آستان. ۲. سرای وقوناق قپوسنك اوكی، دركاه، باركاه، دربار، آستانه. || اشیك آغاسی = تركستانده حاجب، قپو آغاسی. || اوده اشیكده = اوك داخل و خارجنده. || اشیكه چیقمق = طشره كیتمك. || ساز اشیكی = آلات موسیقیه تللرینك بیندیرلدیكی كوپریجك .

اص ۱ { یاخود ایص سه. ۱. صاحب، مالك، افندی : لطف اصی = لطف صاحبی؛ اصنی آغرلیان ایتنه كیك آتار. ۲. شنلك، معموریت. [بو ایكنجی معنانك « اصسز آطه » كبی تعبیراتدن آلنمش اولمسی ملحوظدر، حالبوكه او تعبیراتك « صاحبسز، خالی » معناسیله استعمالی ملحوظدر.]

اِصابَت { سذ. عر. [« صواب » دن مص. افعال] ۱. راست كلمه، طوغری وارمه، یرینی بولمه : اوق هدفه، قورشون آوه اصابت ایتدی. ۲. طوغری بر رأی ومطالعه‌ده بولنمه : سویلدیكنده نادراً اصابت ایدر؛ اصابت بیوردیكز. ۳. دوشمه، طوتمه، طوقنمه : فلانه قرعه، نزول، صاعقه اصابت ایتدی. ٤. مناسب و تام وقتنده اولان ایش و فعل وحركت : اصابت اولدی؛ اصابتكه سزده بولندیكز. || اصابت عین، اصابت نظر = كوز دكمه. || اصابت قرین، اصابت معتاد = دائما اصابت ایدن، صائب، طوغری. == حه. پك مناسب، پك ایی، ایی اولدی .

اَصابِع { سذ. جه. عر. فد : اصبع. با : اصبع .

اَصاغِر { صذ. جه. عر. فد : اصغر. با : اصغر .

اِصاغه { قالبه دوكمه وافراغ معناسیله چوق قوللانیلیور سه‌ده، عربیده « برشیئه بر شكل وهیئت مخصوصه ویرمه وقیومجیلق ایتمه » معناسنه كلن « صوغ » ماده‌سی اصلا افعال بابندن كلمدیكندن، غلطدر. آنجق « صیاغت » كلمه سنك بو معنایه كلدیكی « تاج العروس »ك مستدركاتنده مبین اولمغله، اصاغه یرینه بو قائم ایدیله بیلیر .

أصالت { سذ. عر. [كوكديمك اولان « اصل » دن]
١. كوكلى و اساسلى اولمه، رسوخ، متانت. ن. ٢. زادكانلق، نجابت، صوى ونسب صاحبى اولمه: اصالت آنجق مدار تربيه وظرافت اولديغيچون مقبولدر. ٣. بالذات كندى ايشيچون و كندى نامنه حركت، وكالتك ضدى: اصالت طريقيله.

أصالةً { ح. عر. بالذات كندى ايشيچون، وكالت طريقيله اوليه‌رق: هم كندى طرفندن اصالةً هم فلان طرفندن وكالةً تبريكه كلدم؛ شمدى‌يه قدر وكالت ايتمكده ايكن بو دفعه اصالةً مأمور اولدى.

أصالتلو { اصالتلى: صه. صوى ونسب صاحبى، نجيب، اصيل. — انشاده وكتابت رسميه‌ده سفرايه وسائر اجانب كبارينه ويريلن عنواندر.

إصبع { سذ. عر. جم: اصابع. [عربيده همزه و بانك حركات ثلثه‌سيله قرائتى جائز ايسه ده لسانمزده كسره ايله دها مستعمل اولوب، حتى اوليجه‌ده « اصبى » تلفظ اولنور.] ١. پارمق، انكشت. ٢. اولچى پارمغى، آرشينك يكرمى درتده برى.

أصح { صه. عر. [« صحيح » دن ستف.] دها ويا پك طوغرى، الك صاغلام: اصح روايانه كوره.

أصحاب { سذ. جم. عر. فد: صاحب. با: صاحب. — اصحاب رسول الله (صلعم) وساده جه اصحاب = فخر كائنات افندمزك صحبت نبويلرينه و رؤيتلرى شرفنه نائل اولان ذوات، صحابه: اصحاب كرام.

إصدار { سذ. عر. [« صدور » دن مص. افعال] بر امر وفرمان ويا برات صدور ايتديرمه، چيقارمه: بر برات عالى اصدار بيورلدى.

أصداف { سذ. عر. فد: صدف. با: صدف.

أصدقاء { سذ. جم. عر. فد: صديق. با: صديق.

إصرار { سذ. عر. [« صر » دن مص. افعال] آياق باصوب طورمه، بر فكر و دعواده ثبات ايدوب دونممه.

اصرتمق { اصرمق، اصرغان و سائره با. ايصيرتمق وسائره.

اصسز { صه. ١. صاحبسز، اهاليسز، خالى: اصسز آطه. ٢. معموريتدن محروم، شنلكدن عارى.

إصطبار { سذ. عر. [« صبر » دن مص. افتعال] صبر و تحمل ايتمه، قاتلانمه، ديشنى صيقوب طيانمه. ن.

إصطبل { سذ. عر. با: اسطبل.

أصطرلاب { سذ. عر. با: اسطرلاب.

إصطفاء { سذ. عر. [« صفو » دن مص. افتعال] سچمه، انتخاب.

إصطلاح { سذ. عر. جم: اصطلاحات. [« صلح » دن مص. افتعال] ١. بر علم وصنعته مخصوص كلمه و تعبير، عموميجه معلوم اولان معناى لغويسندن بشقه علمى و فنى بر معناى متفق عليه ايله مستعمل لغت: اصطلاح طبى، اصطلاحات رياضيه. ٢. كنايه واستعاره صورتيله قوللانيلوب موضوع لهنك غيرنده استعمال ايله مثل حكمنه كچمش تعبير: آذربيجا اصطلاحنده شو معنا ايله قوللانيلير. ٣. هر كسك آكلامديغى وتكلمده غير مستعمل غريب و مغلق لغت: اصطلاح پاره‌لامق = بويله لغتلر قوللانمق.

إصطلاح‌پرداز { صه. فا. [« اصطلاح ـ پرداختن »] غريب و مغلق لغتلر قوللانان، اصطلاح پاره‌لايان.

إصطلاحى { صه. عر. ن: اصطلاحيه. علوم وفنون وصنايعه مخصوص كلمات وتعبيراته منسوب و متعلق: بر كلمه‌نك معناى اصطلاحيسى؛ تعبيرات اصطلاحيه.

إصطياد { سذ. عر. [« صيد » دن مص. افتعال] آولامه، آو كيتمه: اصطياده چيقمشيدى.

إصعاد { سذ. عر. [« صعود » دن مص. افعال] يوقارى چيقارمه، يوكسلتمه.

أصعب { صه. عر. [« صعب » دن ستف.] دها ويا پك كوج ويا صرب: اصعب امور؛ اصعب طرق.

إصغاء { سذ. عر. [« صغو » دن مص. افعال] ١. ديكله‌مه، قولاق ويرمه، استماع، برينك مطلوبنى نظر اعتباره آلوب قبول ايتمه، اسعاف: رجاسى

اصغا اولندی. ٢. ط. جکر و قلب وسائر اعضاء داخلیه‌نك خرلدیسنی وضربانتی دیکله‌مه.

اَصغَر { صه. عر. أ: صغری. جه: اصاغر. [«صغیر» دن ستف.] دها و یا پك کوچك، اکبرك مقابلی: اصغر اولادی؛ اصاغر و اکابر = کوچکلر و بیوکلر. [صغار وکبار دها مستعملدر.] با: صغری.

اَصفار { سذ. جه. عر. فد: صفر. با: صفر.

اَصفَر { صه. عر. أ: صفراء. [«صفرت» دن صش.] صاری، زرد: بحر اصفر = صاری دکیز. || بنی اصفر = وقتیله آوروپالیلردن مجهول بر قومه ویریلن لقبدر. با: صفراء.

اِصفِرار { سذ. عر. [«صفرت» دن مصه. افعلال] صارارمه: اصفرار اوراق. ذ.

اَصفِیاء { سذ. جه. عر. فد: صفی. با: صفی.

اَصل { سذ. عر. جه: اصول. ١. کوك، بیخ: آغاجك اصول و فروعی. ٢. دیب، کوتوك، بن. ٣. تمل، اساس، قاعده: اصلی چوروك. ٤. مبدأ، حال ابتدائی، مصدر، باش، بر شیئك چیقدیغی و باشلادیغی یر، منبع: بونك اصلی نره‌ده‌در؟ خسته لغك اصلی آکلاشیله‌مدی. ٥. صورت ویا ترجمه اولمیوب ایلك حالنده بولنان: صورتی اصلنه مطابقدر؛ ترجمه‌سنی بولدم‌سه‌ده اصلنی آرا یورم. ٦. حقیقت، صحت، کرچك وواقع اولمه: بوحوادثك اصلی یوقدر؛ ادعا ایتدیکی ضرر وزیانك اصلی وارمیدر؟ ٧. صوی، نسب: اصلی بللیسز؛ اصل ونسلی مجهول؛ بد اصل. ٨. بر شیئك اساسلی وباشلی قسمی، فرعك مقابلی: درایت اصل وسن وتجربه ایسه فرعدر؛ برفنك اصول وفروعی. ٩. بر شیئك ذاتی وقدیمی جهتی: بونك اصلی بویله دکلدی. == صه. تر. ١. اصلی، قدیمی، الك اول والك اسکی: اصل وطنی اوراسیدر؛ اصل اوم بیقلدی. ٢. باشلی، اساسلی، الك مهم: اونك اصل ایشی طالقاوقلقدر. ٣. حقیق، صحیح، ذاتی، طوغری: بنم اصل وظیفه‌م بودر؛ اصل شریکی اودر. ٤. خالص، صافی: اصل تره یاغی آرارسه‌کز اونده بولورسکز. == حه. تر. ١. اساساً، ذاتاً: کندیسی اصل قونیه‌لیدر. ٢. باشلیجه، الك زیاده، علی الخصوص، محضا: بن اصل اوکا باقیورم؛ اصل سزی دوشونیورم. ٣. کرچکدن، صحیحاً، حقیقةً: بوراده اصل ایش کورن بودر؛ اصل آکلامق ایسترسه‌کز. || بداصل = صویسز، فرومایه. || بی اصل = اساسسز، یالان. || عن اصل = اصلندن، اساساً، اباً عن جد: عن اصل مصرلی بر تاجر. || فی الاصل = ابتدای امرده: فی الاصل ایش اورادن باشلادی. || اصلندن، اصلنده = ابتداء، ابتدای حالنده، حال اصلیسنده: او اصلندن تاجر دکلدی، اصلنده زراعتله مشغول ایدی. || اصل و فصل، اصل واساس = صحت، حقیقت: بونك اصل وفصلی، اصل واساسی یوقدر، بسبتون اساسسزدر. || اصل ونسل = نسب، صوی: اصل ونسلی معروف. || نه اصل، برلشه‌رك «نصل» ودها طوغریسی «ناصل» اولمشدر. با: ناصل. == جه. «اصول»ك معانیء مخصوصه‌سیچون با: اصول.

اَصلاً { حه. عر. ١. اساساً، عن اصل، ذاتاً. ذ. ٢. صویجه، نسب جهتیجه: اصلاً ونسلاً شرافتی انکار اولنه‌ماز. ٣. [جملهٔ منفیه‌ده تنوینسز] هیچ، قطعاً، هیچ بر وقت، ابداً: اصلا خبرم یوقدر؛ کندیسنی اصلا کورمدم؛ اصلا کیتمیه‌جکم.

اصلاتمق { اصلاق وسائره با: ایصلاتمق وسائره.

اِصلاح { سذ. عر. جه: اصلاحات. [«صلح» دن مصه. افعال] ١. ایی بر حاله قومه، ایلشدیرمه، دوزلتمه: دائره‌سنی اصلاحه موفق اولدی. ٢. قصور ونقایصنی اکمال ومساویسنی رفع ایله حال مکملیته قویمه: محاکمك اصلاحنه مأمور اولدی. [بو معنا ایله الك زیاده جمعی اصلاحات قوللانیلیر:] یمن اصلاحاتی؛ اصلاحات ملکیه، عدلیه؛ اجرای اصلاحات. == روم ایلینك مناستر جهتنده «ایی، خوش» معناسیله صفت کبی قوللانیلیر. || اصلاح حال = کندی حالنی ایلشدیرمه، صلاح حال حاصل ایتمه: اصلاح حال

ایدرسه بر مأموریته نصب مقرردر. || اصلاح ذات البین = بارشدیرمه، آره‌لرینی بولمه. || الله اصلاح ایلیه = محتاج اصلاح اولانلر حقنده استهزا طریقیله ایراد اولنور دعادر.

اِصلاحپذیر { ص. فا. [اصلاح- پذیرفتن]دوزلتمه } وتعمیر قبول ایدن، قابل اصلاح: بو حال اصلاحپذیر دکلدر. [بویله ایکی لسانه منسوب آلاجه تعبیرات طبع سلیمه خوش کلمدیکندن، قابل اصلاح دیمك اولادر.]

اَصلَح { ص. عر. [« صالح » دن ستف.] دها ایی، مرجح: اصلح موجود بودر.

اَصلَحَهُ الله { اصلحك الله، اصلحهم الله، } إصلحنا الله، اصلحکم الله! صورتلرنده «الله اصلاح ایلیه» معناسیله واکثریا محتاج اصلاح اولانلر حقنده استهزا طریقیله ایراد اولنور دعا تعبیرلریدر.

اَصلزاده { و دها طوغریسی اصیلزاده. ص. فا. } جـ: اصلزادکان. صویلی، اصیل، نسیب، نجیب. [«زادکان» تعبیر ناقصی بونك جمعندن غلط اولسه کرکدر.]

اَصلسز { ص. اصل واساسی و صحت وحقیقتی اولمیان، } یالان، کاذب: اصلسز حوادث نشر ایدنلر.

اَصلَع { ص. عر. [« صلع » دن صش.] باشنك اوك طرفی } قیلسز، باشنك اوك طرفنده صاچی دوکلمش، طاسلاق.

اَصلی { ص. عر. ؤ: اصلیه. [«اصل» دن سمن.] ١. ابتدائی، الك اولکی، قدیمی: شکل اصلیسی؛ هیئت اصلیه‌سی. ٢. بر شیئك فروعنه و یا صورت وترجمه‌سنه عائد ویا عارض اولمیوب کندیسنه منسوب و متعلق اولان، ذاتی: متن اصلیسی؛ قواعد اصلیه‌سی. ٣. الك باشلی، اساسی: مأموریت اصلیه‌سی؛ خط اصلی = دمیر یول خطوطندن آنا خط.

اصلیق { با: ایصلیق.

اَصَمّ { ص. عر. [«صمم» دن صش.] ١. صاغیر، ایشیتمز. ٢. سسسز، صداسز، صاغیر. ٣. ایچی طولی اولمغله اورلدقده طینلامیان. || د. صرف عربیده مضاعف دخی دینلن وعین الفعل ایله لام الفعلی بر جنسدن اولان فعله دینور. || ر. واحد قیاسی ایله نسبت مشترکه‌سی اولمیان (عدد ویا مقدار). || ط. ایچی معلول اولمغله اورلدقده طونوق بر سس چیقاران (کوکس وسائره).

اصمارلامَق { اصمارلامه و سائره. با: } ایصمارلامق وسائره.

اَصناف { سند. جـ. عر. فد: صنف. با: صنف. == } س. تر. [اسناف تلفظیله مفرد وجمع کبی قوللانیلیر.] وقتیله منتظم صنفلره منقسم اولان صنعتکران ودکانجیلر طاقلری: یورغانجی، بقال، باقیرجی اصنافی. || اصناف کتخداسی = هر اصنافك حکومتجه ایشلرینی کورن وکندیلرینك کفالت وسائر ایشلرینه باقان ویرکیلرینی طوپلایان آدم. که ایچلرندن انتخاب اولنوب حکومت طرفندن تصدیق اولنور. || اصناف لونجه‌سی [و طوغریسی لوجه‌سی] = هر اصنافك اجتماع ومذاکراتنه مخصوص محلی و عقد ایتدکاری مجلس. == ص. تر. [مفرد کبی] صنعتله ویا دکانجیلقله مشغول، کار وکسبله کچینن: اصناف آدم.

اَصنافجه { ص. حـ. ١. اصنافه یاقیشیر بر صورتده: } اصنافجه برعمر سوریور: اصنافجه سویلیه‌لم. ٢. اصناف صره و ترتیبیله، اصناف هیئتیله، اصناف بیننده: اصنافجه کیتدك: اصنافجه دفتر آچوب اعانه طوپلادیلر. || مج. تصرف واقتصاده رعایت ایلیه‌رك.

اَصنافلق { س. دکانده ویا کونده‌لکه اورلرده ایشلین } ویا دکانده اوفق تفك شیئلر صاتان صنعتکرانك واهل کسبك حال و صفت وایشی: اصنافلق وقتیله محقر دکلدی؛ شمدی اصنافلنه تنزل ایدن یوقدر.

اَصنام { سند. جـ. عر. فد: صنم. با: صنم.

اَصوات { سند. جـ. عر. فد: صوت. با: صوت.

اَصوَب { ص. عر. [« صائب » دن ستف.] دها ویا پك طوغری، دها اصابتلی، الك مصیب: اصوب افکاره تابع اولمق.

أُصول (سد. جم. عر. فد: اصل. با: اصل. — ١. بر علم وفنك قواعد اصليه‌سندن و تطبيقاتنه كيريشمزدن اول بيلمسى اقتضا ايدن مبانيسندن بحث ايدن علم: اصول فقه، اصول حديث. ٢. مبانى، مبادى: اصول هندسه. ٣. ترتيب، نظام، قاعده: اصول موسيقى؛ طريقتك اصول واركانى. ٤. تر. فد. اسلوب، طرز، يول: اونك اصولى بودر؛ بو اصول ايله. ٥. يواشلق، ملايمت، نازكانه طور: اصول ايله يرندن قالديردى. [بو معناده «اصولت» بوندن ويا «سهولت» دن غلطدر.] دها زياده يواشلق بيان ايچون اصولله (يعنى اصول ايله) تعبيرينه ادات تصغير دخى علاوه اولنه‌رق «يواشجه‌جك» معناسيله: اصولله‌جق ديناير. [«اصولاجق» يازماملى.]

أُصولسِز (صد. ترتيب و نظامه مغاير، نظامسز: اصولسز حركت. = ح. نظامسز اوله‌رق: اصولسز سويليور.

أُصولى (صد. عر. ث: اصوليه. بر علم وفنك اصولنه مطابق ويا منسوب ومتعلق.

أُصوليّون (سد. جم. عر. ١. اصول فقه واصول حديثله توغل ايدن علما، بو ايكى علمك منتسبينى. ٢. طبك بر اصول مخصوصه سنه تابع اطبا. [فر. Méthodistes.]

اصى (اصيمق وسائره. با: ايصى وسائره.

اصيرمق (اصيرغان وسائره. با: ايصيرمق وسائره.

أَصيل (صد. عر. [«اصل» دن صفت.] صويلى، اصل و نسب صاحبى، نجيب: اصيل آدم. ٢. وكالت طريقيله حركت ايتميوب اصالةً وكندى نامنه حركت ايدن: وكيلك اصيلدن فرقى يوقدر.

أَصيلانه (صد. اصل ونسب صاحبنه لايق: اصيلانه بر طورله حركت ايديور.

أَصيلزاده (س. فا. [و غلطى: اصلزاده] صويلى، نجيب، اصل ونسب صاحبى.

اضائه (سد. عر. [«ضوء» دن مصد. افعال] ايشيق ويرمه، آيدينلق ايتمه. ضيالاندير-مه: بر موم اوطه‌يى اضائه ايديوردى.

إِضاعه (سد. عر. [«ضياع» دن مصد. افعال] غائب ايتمه، محو وتلف ايتمه، فوت ايتديرمه، افاته: اضاعهٔ وقت = وقتى بوشنه كچيرمه.

إِضافَت (سد. عر. جم: اضافات. [«ضيف» دن مصد. افعال] د. مضاف ايله مضاف اليه دينلن بربرينه مربوط ايكى اسم آره‌سنده‌كى نسبت وارتباط: اضافتله اوقومق؛ اضافت قا-عده‌لرى. — لسانمزده اوچ نوع اضافت واردر: اضافت تركيه «اللهك قولى» و «مكتب خوا-جه‌سى» كبى، اضافت عربيه «عبدالله» كبى. اضافت فارسيه «مرد خدا» كبى، عربيده: اضافت لاميه: فرس زيد (فرس لزيد)، اضافت منيه: خاتم فضة (خاتم من فضة) كبى. تركجه‌ده اضافت معينه: مكتبك خواجه‌سى، اضافت مبهمه: مكتب خواجه‌سى كبى. || تتابع اضافات، اضافات متتابعه = سوزده بر قاچ مضاف ومضاف اليهك بربرى آرقه سنه ايرادى، كه فصاحته منافيدر: براى تجديد كالاى عبوديت، ومكتبك قپوسنك ايشيككنك خارجنده كبى.

إِضافه (سد. عر. [لغت آنفه‌نك عينى اولوب، لسانمزده «ة» نك اظهار واضماريله ايكيه آريله‌رق، هر برى بر معناده قوللانيليور.] قاتمه، ربط، علاوه، ضم، الحاق: چفتلكنه بر قاچ تارله دها اضافه ايتدى. — عربى تعبيراتده اضافت يرينه: لدى الاضافه، عندالاضافه = اضا-فت حالنده.

إِضافى (صد. عر. ث: اضافيه. ضم وعلاوه والحاقه متعلق. || د. مضاف ايله مضاف اليه آره‌سنده‌كى نسبته منسوب، اضافته متعلق: قاعدهٔ اضافيه. || ف. ثقلت اضافيه = اجسام مختلفه‌نك حجملرينه نسبتله اولان آغرلقلرى كه صويك واحد قياسى اتخاذ اولنمسيله ارقام مخصوصه ايله تعيين اولنور؛ آلتونك ثقلت اضافيه‌سى شودر.

أُضحوكه (سد. عر. [«ضحك» دن] كوله‌جك شئ، لطيفه. قومديه‌يى ترجمه ايچون مضحكه يرينه اضحوكه‌نك قبولى دها موافق ايدى.

أَضحى (سد. جم. عر. [فد: اضحاة غير مستعملدر.] قربانلر: عيداضحى = قربان بيرامى.

[يالكز بو تعبيرده قوللانيلير .]

اَضداد سـند. جم. عر. فد : ضد. با : ضد .

اِضرار سند. عر. [« ضرر » دن مصـ. افعال] ضرر ايتـديرمه، زيانه اوغراتمـه : همجنسلرينى اضرار ايتمك ايستين انسان دكلدر .

اِضطِراب سند. عر. [«ضرب» دن مصـ. افتعـال] صيقندى، عذاب، بيوك زحمت واذيت : اضطراب ايچنـده‌در؛ باش آغريسى كنديسـنه چوق اضطراب ويريور .

اِضطِرار سند. عر. [« ضرو- رت» دن مصـ. افتعال] مجبور وناچار اولمه، مجبوريت، چاره‌سزلك .

اِضطِرارى صـ. عر. ذ : اضطرا- ريه. مجبـوريت تحتنده اولان، اختيارى اولميان، مجبورى .

اَضعاف سـند. جم. عر. فد : ضعف. با : ضعف .

اِضعاف سند. عر. [« ضعف » دن مصـ. افعال] ١. ضعيفلاتمه، قوتنى ازاله ايتمه. ٢. ايكى قات ومضاعف ايتمه .

اَضعَف صـ. عر. [« ضعيف » دن ستف.] دها ضعيف، اك قوتسز، پك عاجز : اضعف عباد .

اَضغاث سند. جم. عر. [فد : «ضغث» غيرمستعملدر.] قاريشيق شيئلر، اضغـاث و احلام = قاريشـيق رؤيالر. [يا- لكز بو تعبيرده قوللانيلير.]

اَضلاع سـند. جم. عر. فد : ضلع. با : ضلع .

اِضلال سند. عر. [« ضلال » دن مصـ. افعال] ضلا- لته دوشـورمه، طوغرى يولى شاشيرتمه، كمراه ايتمه، آزديرمه.

اِضمار سـند. عر. [« ضمور » دن مصـ. افعال] كيزله- مه، صـاقلامه، اخفا، اظهـار مقابلى : اظهارى كوچ اضمارى‌ده كوچ بر درد .

اِضمِحلال سـند. عر. [مصـ. افعـلال] محـو و مضمحل و نابود اولمـه .

اَضياف سـند. جم. عر. فد : ضيف. با : ضيف .

اِطاره سند. عر. [« طيران » دن مصـ. افعـال] ١. اوچـورمه، طيران ايتـديرمه. ٢. سريعاً كوندرمـه، يوللامه، ارسال : طرفنه بر نامه اطـاره اولندى .

اِطاعَت سند. عر. [« طوع » دن مصـ. افعـال] ديكلهمـه، آلنـان امره كوره حركت، انقيـاد، مطيع وتابع اولمه : ابوينـه، اوامر حكومتـه اطاعت ايتمك. || عدم اطاعت = اطـاعتسزلق ، سركشـلك ، مخالفت . || عرض اطاعت = سر- كشلكـدن دونوب مطيع اولمه : اشقيا عرض اطاعت ايتديلر .

اِطاعَتسز صـ. اطاعت وانقيـاد ايتمز، مطيع اولماز، سركش.

اِطاعَتسزلق سـ. اطـاعت و انقياد ايتمـه‌مه، مطيع اولميانك حالى، سركشلك.

اِطاعَتلى صـ. بيوكلرينى ديكلر، آلديغى امره امتثال ايدوب مخالفت ايتمز، مطيع، منقاد : پك اطاعتلى چوجقدر .

اِطاله سند. عر. [« طول » دن مصـ. افعـال] اوزاتمـه، تمديد. || اطـالهٔ لسـان = ديل اوزاتمه، ناسزا سـويلمه، حدى تجاوز ايتمه || اطالهٔ يد = ال اوزاتمه، غصب، ظلم .

اِطام سند. عر. ط. بول وفضلا- تك طـوتلمسى. [قـوللا- نلـامش ايسـه‌ده، عبرت بول كبى مركبـاته مرجع وشـايان قبول كوزل برلغت مخصوصه‌در.]

اَطِبّاء سند. جم. عر. فد : طبيب. با : طبيب .

اَطباق سند. جم. عر. فد: طبق. با : طبق .

اِطراء سند. عر. [« طراوت » دن مصـ. افعال] مدح وثناده مبالغه، حقنـدن زياده مدح ايتمه .

اِطِّراد سـند. عر. [« طرد » دن مصـ. افتعال] بربرى آرقه‌سندن و منتظم بر اصـول وترتيبده جريان : اطراد اوزره كيتميور؛ هواده اطراد يوقدر؛ اطراداً للبـاب = بابنك قاعده- سنه مطابق كلمك ايچون .

اِطِّرادسز صـ. بر نسـق و اسلوبده كيتمين، هيچ بر قاعده‌يه تابع اوليـه‌رق ترتيبسز كيدن : هوالر بوقيش پك اطرادسز كيديور .

اِطِّرادسزلق سـ. بر اصول و ترتيبـه تابع اولمقسزين جريان، جريانده تر- تيبسزلك، قاعده‌سزلك : هوانك بو يازكى اطرادسزلغى .

اَطراف سـند. جم : عر. فد : طرف. با : طرف .

اَطرافلى (صه. ١. آرقه‌لى، آرقه‌سى قوتلى. ٢. تفصيلاتلى، مفصل: اطرافلى معلومات ويردى.

اَطرافليجه (صه. اولدقجه تفصيلاتلى، خيلى مفصل. = حه. تفصيلاتله، مفصل اوله‌رق، هر طرفنى تحقيق ايده‌رك: اطرافليجه يازك.

اِطعام (سذ. عر. [« طعام » دن مصه. افعال] يمك يديرمه: اطعام محتاجين.

اِطعاميه (سث. عر. بعض خانقاهلرك وسائر مؤسسات وقفيه‌نك فقرايه يمك يديرمكه مخصوص مخصصات موقوفه‌لرى.

اَطعِمه (سذ. جه. عر. فد: طعام. با: طعام.

اِطفاء (سذ. عر. [« طفؤ » دن مصه. افعال] سوگنديرمه: آتشى باصديرمه: يانغين اطفا اولندى. || مجه. تسكين، باصديرمه: اطفاى نائرهٔ فساد. || ما. اطفاء ديون = بورجك فائضيله برابر رأس المالندن دخى سنه‌دن سنه‌يه برر مقدار تأديه‌سى. [فر. Amortissement.]

اِطفائيّه (سث. عر. يانغين سوگنديرمكه مخصوص آلاى وهيئت: اطفائيه آلايى؛ اطفائيه آرابه‌لرى.

اَطفال (سذ. جه. عر. فد: طفل. با: طفل.

اَطلاس (سه. با: اطلس.

اِطّلاع (سذ. عر. جه: اطلاعات. [« طلوع » دن مصه. افتعال] مطلع وخبردار اولمه. كسب وقوف، آگاه اولمه: كسب اطلاع ايتمك = معلومات آلمق، واقف اولمق؛ بو بابده‌كى اطلاعاتى ناقصدر. [« ايتمك » فعل اعانه‌سيله قوللانيلوب، « كسب » ايله ويا ديگر صورتله استعمال اولنور.]

اِطلاق (سذ. عر. [« طلق » دن مصه. افعال] ١. صاليويرمه، قويويرمه، تخليص، تخلية سبيل: اسيرلرى، محبوسينى اطلاق ايتديلر. ٢. عفو، صفح، حبس وسائر جزادن قورتارمه: اطلاق اولندى؛ اطلاقه نائل اولدى. ٣. بوشامه: زوجه‌سنى اطلاق ايتدى. [بو معناده « تطليق » دها مستعملدر.] ٤. قيد وحصردن قورتاروب عموميت اوزره قوللانمه، شمولنديرمه: بتون سياه آدملره زنجى اطلاق اولنيور. ٥. اسم ويرمه، تسميه: كوچك كتابلره رساله اطلاق اولنيور. [تعميم صورتيله دردنجى معنادن مأخوذدر.] || اطلاق عنان = توجه، عزيمت. || اطلاق لسان = آغزه گلنى سويلمه. || اطلاق يد = خير ايشلمه. || على الاطلاق = قيدسز وحصر وتخصيص ايتمكسزين، عموميت اوزره: على الاطلاق آوروپاليلره فرنك دينور.

اَطلَس (سذ. عر. [تويسز وپارلاق ديمك اولان « طلس » دن] يوزى ايپك وترسى پاموق معروف برجنس قماش، آطلاس، ديبا. || هه. فلك اطلس = هيئت قديمه‌ده ثوابتى حاوى اولان فلكك اوستنده وكافهٔ افلاككى محيط اولان ونجومدن بسبتون خالى زعم اولنان فلك موهوم. || جه. خريطه مجموعه‌سى، بتون كرهٔ ارضك خريطه‌لرينى صره‌سيله جامع كتاب ويا علم نباتات وحيوانات وهندسه كبى بر فنك اشكالى مجموعه‌سى. با: آطلاس.

اِطماع (سذ. عر. [« طمع » دن مصه. افعال] طمعه دوشورمه، حرصلانديرمه.

اِطمِئنان (سذ. عر. [« طمأن » دن مصه. افعلال] ١. امين اولمه، امنيت، صاغلاملق. ٢. برينه امنيت ايتمه، وثوق، اعتماد: اوآدمه اطمئنانم واردر. ٣. شبهه وتردد ايتمه‌مه، محقق بيلمه، قلباً امنيت حاصل ايتمه: بو ايشك بويله اولديغنه اطمئنانم واردر. || اطمئنان قلب = قلباً بر شيئك صحت وحقيقتنه اينانوب اصلا شبهه و تردد ايتمه‌مه.

اَطناب (سذ. جه. عر. [فد: « طنب » غير مستعملدر] چادير ايپلرى، باغلرى. ن.

اِطناب (سذ. عر. [« طنب » دن مصه. افعال] سوزى ايپ كبى چكوب اوزاتمه، لزومسز تفصيلاتله وفضله سوزلرله بحثى تطويل. [ضدى: ايجاز.]

اَطوار (سذ. جه. عر. فد: طور. با: طور.

اَطواق (سذ. عر. فد: طوق. با: طوق.

اَطوَل (صه. عر. مذ: طولى. [« طويل » دن ستفه.] دها ويا پك اوزون: جناب حق اطول عمرله معمر ايلسين.

|| ید طولی = (پك اوزون ال یعنی) معلومات ومهارت تامه، اقتدار تام: فقه وحدیثده ید طولی صاحبی بر آدم.

اَظفار { سذ. جم. عر. [فد: ظفر غیر مستعملدر] طیرناقلر.

اَظلاف { سذ. جم. عر. [فد. ظلف] تا. بعض حیوانلرده‌کی چتال طیرناقلر.

اَظلال { سذ. جم. عر. فد: ظل. با: ظل.

اَظلَم { صد. عر. [« ظالم » دن ستف.] دها ویا پك ظالم وحقسز.

اِظهار { سذ. عر. [« ظهور » دن مصد. افعال] ١. کوسترمه، میدانه چیقارمه، آشکار ایتمه: آنجق میدان حربده هرکس جسارتنی اظهار ایده‌بیلیر. ٢. یلاندن کوستریش، صاتیش: اظهار معلومات.

اَظهَر { صد. عر. [« ظاهر » دن ستف.] دها ویا پك ظاهر وآشکار، پك واضح: اظهر من الشمس = کونشدن دها آشکار.

اَعاجِم { سذ. جم. عر. فد: اعجمی. با: اعجمی.

اَعاجیب { سش. جم. عر. فد: اعجوبه. با: اعجوبه.

اِعاده { سش. عر. [« عود » دن مصد. افعال] ١. کری چویرمه، کری دوندرمه: هدیه‌نی اعاده ایتدی؛ کوندردیکم آدمی اعاده ایدیکز. ٢. تکرار ایتمه، بر دها یاپمه: اعادهٔ محاکمه؛ بو سوزی اعاده ایتمیکز. ٣. اسکی حالنه کتیرمه، فوت اولان بر شیئی یرینه کتیرمه: اعادهٔ عافیت، اعادهٔ ثروت. ٤. مقابله ایتمه، قارشیلق یاپمه: اعادهٔ زیارت ایتمك. [بینلرنده‌کی فرق ایچون با: ارجاع.]

اَعادی { سذ. جم. عر. فد: عدو. با: عدو.

اِعاره { سش. عر. [« عور » دن مصد. افعال] عاریةً ویرمه، عاریتله ویرمه: کتاب اعاره ایتمك. [مقابلی استعاره.]

اِعاشه { سش. عر. [« عیش » دن مصد. افعال] یاشاتمه، کچندیرمه: اولاد وعیالنی اعاشه ایتمك.

اَعاظِم { صذ. جم. عر. فد: اعظم. با: اعظم.

اَعالی { صذ. جم. عر. فد: اعلا. با: اعلا.

اِعانه { سش. عر. جم: اعانات. [« عون » دن مصد. افعال] ١. یاردیم، امداد، آقچه ایله معاونت. ٢. بر فعل خیر ایچون یا عمومی بر ایش ایچون ویاخود مصاب ومحتاج بر آدم ویا بر جماعت ایچون ویریلن وطوپلانیلان آقچه: اعانه آقچه‌سی، اعانه دفتری، اعانهٔ عسکریه.

اِعانةً { حـ. عر. اعانه طریقیله، بر یاردیم ومعاونت اولمق اوزره: مهاجرینه اعانةً خانه‌نی ترك ایلدی.

اِعتاق { سذ. عر. [« عتق » دن مصد. افعال] (کوله و خلایق) آزاد ایتمه، آزاد: کوله‌نی اعتاق ایتدی.

اِعتبار { سذ. عر. جم: اعتبارات. [« عبور » دن مصد. افتعال] ١. نظر اهمیته آلمه، اهمیت ویرمه: اسکی شعرا قافیه‌یه اوقدر اعتبار ایتمزلردی. ٢. حرمت، رعایت: کندیسنه چوق اعتبار ایدرلر. ٣. تجارتده برینك سوزینه وامضاسنه اولنان امنیت واعتماد: ازمیرجه اعتباری واردر؛ تجار ذوی الاعتباردن. ٤. شرف، حیثیت: اصحاب ناموس واعتباردن. ٥. برزماندن بدأ ایده‌رك صایمه: مارت ابتداسندن اعتبار ایده‌جکز. ٦. حقیقی اولمیه‌رق بر شیئه ویریلن قیمت، متفق علیه وفرضی قیمت: فرانسز لیراسنك اعتباری یکرمی فرانق ایسه‌ده قیمت حقیقیه‌سی اوندن دوندر. ٧. فرض، تقدیر: هر طاوق سنه‌ده یوز یمورطه یمورطلامق اعتباریله یکرمی طاوقدن ایکی بیك یمورطه آلنیر. ٨. عبرت آلمه، بر کوتی حرکتك سوء نتیجه‌سنی کوره‌رك متنبه اولمه. [عربیده برنجی معناسی اولان بومعنا ایله لسانمزده نادر قوللانیلیر.] || حوالهٔ سمع اعتبار ایتمك = نظر اهمیته آلمق، قولاق آصمق. || اعتباردن دوشمك = اعتبارینی غائب ایتمك، آرتق معتبر ومقبول اولمامق. || صاحب اعتبار = اعتباره مالك، معتبر. || نظر اعتباره آلمق = اهمیت ویرمك، مقبول طوتمق. || اعتباریله = فرض ایده‌رك. == جم: اعتبارات = فرضیات: اعتباراتله اوغراشمق.

اِعتباراً { حـ. ظر. عر. باشلایه‌رق، بدأ ایده‌رك:

حزیران ابتداسندن اعتباراً بش آیده؛ بوکوندن اعتباراً درسلرك پروغرامی دکیشه‌جکدر.

اِعتبارسز ص. ۱. اعتباری اولمیان، سوزی کچمین. ۲. شرف وحیثیتی اولمیان. ۳. غیر مقبول، اعتباردن دوشمش.

اِعتبارسزلق س. ۱. اعتبار وحرمت وشرف و حیثیت فقدانی. ۲. مقبول اولمایش، رواجدن دوشمه.

اِعتبارلی ص. حرمت ورعایت و شرف و حیثیته نائل، معتبر: اعتبارلی آدم، تجار.

اِعتباری ص. عر. ث: اعتباریه. حقیقی وفعلی اولمیان، متفق علیه ویا فرضی اولان: مسکوکاتك قیمت حقیقیه سیله قیمت اعتباریه‌سی آره‌سنده‌کی فرق؛ بو بر امر اعتباریدر.

اِعتدال سذ. عر. [«عدل» دن مص. افتعال] ۱. ایکی طرفی مساوی اولمه، تساوی: اعتدال لیل ونهار. ۲. افراط ایله تفریط آره‌سنده حد وسطیده اولمه، تام لزومی درجه‌سنده بولنمه، اورته حالده اولمه: هوانك، حرارتك اعتدالی. ۳. شدت وافراط وهیجاندن سالم اولمه، یواشلق، ملایمت: اعتدال افکار، اعتدال مسلك. ۴. تناسب، اویغونلق، توافق: اعتدال قامت. — اکثریا کسب، اکتساب ایتمك یاخود بولمق فعلیله قوللانیلیر: هوالر کسب اعتدال ایتدی؛ خسته‌لق برآز اعتدال بولدی. || هـ. کرهٔ ارضك دور سنویسنده شمسه تام اورته‌سنی کوستره‌جك نقطه‌یه کلمسیله هر طرفنده لیل ونهاری مساوی اولمسی، که بوده هر دورده ایکی دفعه اولور: اعتدال ربیعی = مارتك ۹ نده واقع اولانی؛ اعتدال خریفی = ایلولك ۹ نده وقوع بولانی؛ اعتدال نقطه‌سی = محرکات اعتدال محلی. || حد، درجهٔ اعتدال = هر شیئك افراط و تفریطدن مبرا عد اولنمسی اقتضا ایدن درجه. || عدم اعتدال = اعتدالسزلق. — فرانسزلرك «صوئوق قان» تعبیر مألوفلرینی، براصطلاح فنی ایش‌ده لسانمزه نقلنه مجبور ایمشز کبی، ترجمه سیچون بعض ذوات طرفندن توصیه اولنان «اعتدال دم» تعبیری مناسبتسزدر، اولسه اولسه «اعتدال مزاج» دینله‌بیلیر.

اِعتدالسزلق س. اعتدال فقدانی، عدم اعتدال، افراط ویا تفریط: هوانك اعتدالسزلغی.

اِعتذار سذ. عر. [«عذر»دن مص. افتعال] بر عذر وبر سبب ووسیله درمیان ایده‌رك وبر مانع کوستره‌رك عفو دیله‌مه، بیان معذرت ایتمه: دعوته اجابت ایتمدیکندن طولایی اعتذار ایدیور. || اعتذار شهادتنامه‌سی = معذرتی تصدیق ایدن طبیب راپورطی ویا دیکر علم وخبر.

اِعتراض سذ. عر. ج: اعتراضات. [«عرض» دن مص. افتعال] بر فکر ویا قراری قبول ایتمیوب چوروتمکه قالقیشمه، اسباب ودلائل ایسته‌مه ویا اوکا قارشی اسباب ودلائل ایراد ایتمه: بو فکرکزه اعتراض ایتمکه مجبورم؛ بیله‌رك بیلمیه‌رك هر سوزه اعتراض ایتمك عادتیدر. [عربیده بو معنایه کلیورسه‌ده، معانیٔ کثیره‌سی بیننده «برینك یولنه چالی چرپی آتوب انکل چیقارمه» معناسی دخی بولنوب، لسانمزده‌کی استعمالی بوندن مأخوذ اولسه کرکدر. «تعرض» قوللاندیغمز معنایه دها قریبدر.] || حق. بر محکمه‌نك رأی و قرارینه ویاخود ویرکی و سائره حقنده بر دائرهٔ رسمیه‌نك قرار وتبلیغنه قارشی بیان مطالعه ایله تبدیل وتعدیلنی دعوی ایتمه. || اعتراض علی الحکم = بر محکمه‌نك غیاباً ویردیکی حکمه قارشی محکوم علیهك دعوایه قیامی. || اعتراض الغیر = محاکمه اولنان طرفیندن بشقه بر شخص ثالثك حقوقنه طوقنلمش اولمق ادعاسیله محکمه‌نك رأی وحکمنه قارشی دعوایه قالقیشمسی.

اِعتراف سذ. عر. ج: اعترافات. [«عرفان»دن مص. افتعال] کندی قصور و نقصانی وآز چوق علیهنده بولنان بر حالی کتم وانکار ایتمیوب قبول وتسلیم واقرار ایتمه: قباحتنی اعتراف ایدیور؛ بن قصورمی، بیلدیکمی اعتراف ایدیورم؛ اعترافات واقعه‌سی اثباته حاجت براقمدی.

اِعتِزال (سذ. عر. [« عزل » دن مص. افتعال] ۱. بر طرفه چكلمه، اختيار عزلت. ۲. ايشدن چكلمه، استعفا. ۳. معروف معتزله مذهب و اعتقادى : اهل اعتزال .

اِعتِساف (سذ. عر. جه : اعتسافات. [«عسف» دن مص. افتعال] طوغرى يولدن صاپمه، يولسزلق، حقانيتسزلك: ادعا اولنان اعتسافك اصلى يوقدر .

اِعتِصام (سذ. عر. [« عصمة » دن مص. افعال] ۱. بر شيئه ياپيشوب صيقى طوتمه : عروهٔ وثقاى اسلامه اعتصام ايتمك. ۲. معاصى ومعايبدن صاقينمه. ن.

اِعتِقاد (سذ. عر. جه : اعتقادات. [« عقد » دن مص. افتعال] ۱. اينانمه، قلباً تصديق، ايمان : وحدانيته اعتقادم واردر. ۲. بر دين ومذهبك اينانمه جهتى يعنى معاملاتدن صرف نظرله اساسنى تشكيل ايدن عقيده : اعتقاد اهل سنت. || اعتقادات باطله = خرافات قبيلندن اصلسز شيئلره اينانمه .

اِعتِقادسز (صـ. امور مذهبيه يه اعتقادى اولميان، اينانميان، ملحد .

اِعتِقادسزلق (سـ. امور مذهبيه يه اينانمامه، الحاد .

اِعتِقادلى (صـ. امور مذهبيه يه اينانان، اعتقادى بركال اولان .

اِعتِكاف (سذ. عر. [«عكف» دن مص. افتعال] بر معبد ويا مكان مقدسده وعلى الخصوص حرم شريفده قپانوب عبادتله مشغول اولمه: بر سنه مكهٔ مكرمه‌ده اعتكاف ايتمشيدى .

اِعتِلاء (سذ. عر. [« علو » دن مص. افتعال] ۱. يوكسلمه، يوقارى چيقمه، ارتفاع: بش بيك مترهيه قدر اعتلا ايدن جبال. ۲. يوكسك مرتبه‌لره يتيشمه، نائل درجات عاليه اولمه : اعتلاى شان و شرفيچون دعا ايدرم .

اِعتِماد (سذ. عر. [« عمد » دن مص. افتعال] ۱. طيانمه، استناد. ن. ۲. گوگنمه، امنيت: سزه اعتمادم واردر؛ اوآدمك سوزينه اعتماد اولنماز. || ع. اعتماد خطى = مقاومته و حين حاجتده چكيلوب طيانمغه الويريشلى مواقع متسلسله .

اِعتِماداً (حـ. عر. گوگنه‌رك، استنادوامنيت‌ايده‌رك، اينانه‌رق : سزك سوزكزه اعتماداً بو ايشه تشبث ايتدم .

اِعتِمادنامه (سـ. بر دولت نزدينه تعيين اولنان سفيره دولت متبوعه‌سى طرفندن ويريلن نامه كه اونى تقديم ايتمكله سفير طانيلير : فرانسه سفيرجديدى اعتمادنامه‌سنى تقديم ايتدى .

اِعتِناء (سذ. عر. [« عنى » دن مص. افتعال] زياده دقت ايتمه، اهميتله چاليشمه، اهتمام، اقدام، اوزنمه : بو ايشه اعتنا ايتملى، كمال اعتنا ايله چاليشملى .

اِعتِياد (سذ. عر. [« عود » دن مص. افتعال] عادت ايدنمه، آليشمه، الفت : هر صباح بر ساعت آتله گزمكى اعتياد ايتمشيدى. — فارسى قاعده‌سى اوزره صتر. تشكيلنه استعمال اولنيورسه‌ده، بوكبى تشكيلات فصاحت لسانه رعايت ايدنلرك قبول ايده‌بيله‌جكلرى شيلردن دكلدر : بر استاد حذاقت اعتيادكبى .

اِعجاب (سذ. عر. [« عجب » دن مص. افعال] تعجبه دوشورمه، تعجبى موجب اولمه. ن. [اصل عربيده ايبلكيله و گوزللكيله تعجبه دوشوروب حيران ايتمه ديمكدر.]

اِعجاز (سذ. عر. جه : اعجازات. [« عجز » دن مص. افعال] ۱. عاجز براقمه، قارشى چيقمغه و يا مسابقه‌يه گيريشمكه جسارت ايده‌ميه‌جك بر حالده بولنديرمه : آيات كريمه‌نك نزولى فصحاى عربى اعجاز ايتدى. ۲. كيمسه‌نك ياپه‌ميه‌جغى وهركسى امثالندن عاجز براقان خارق العاده شئ، كرامت، معجزه : اعجاز قرآن؛ حد اعجازه وارمق .

اِعجازكارانه (صـ. فا. هر كسى امثال و مسابقتدن عاجز براقان، معجزه قبيلندن اولان : بر فصاحت اعجازكارانه ايله. — حـ. معجزه قبيلندن اوله‌رق : اعجازكارانه يازار .

اِعجال (سذ. عر. [« عجله » دن مص. افعال] عجله ايتديرمه، چابق ياپديرمه. [تعجيل دها مستعملدر.]

اَعجام { سذ. جمـ. عر. فد: عجم. با: عجم.

اِعجام { سذ. عر. [«عجم» دن مصـ. افعال] (برحرفی) معجم ايتمه، نقطه‌لامه. ذ. || حروف الاعجام = حروف هجا.

اَعجَب { صـ. عر. [«عجيب» دن ستفـ.] دها عجيب، دها و يا پك غريب وتحف: اعجب العجايب.

اَعجَم { سذ. عر. جمـ: اعاجم. ١. عرب اولميان، عربك غيری. ذ. ٢. عربی‌يی ايی سويليين، عجمی. ٣. ايرانلی، عجم.

اَعجَمی { سذ. عر. عرب اولميان وعربی‌يی ايی سويليين. [اصل اسم جنس اولان لغت آنفه‌نك مفرديدر.] با: عجمی

اُعجوبه { سث. عر. جمـ: اعاجيب. [«عجب» دن] پك عجيب وغريب شیء: اعجوبهٔ زمان. [همزه‌نك فتحيله غلطدر.]

اَعداء { سذ. جمـ. عر. فد: عدو. با: عدو.

اَعداد { سذ. جمـ. عر. فد: عدد. با: عدد.

اِعداد { سذ. [«عد» دن مصـ. افعال] حاضرلامه، تهيئه، بريني بر ايشه مستعد و مقتدر اوله‌جق حاله كتيرمه.

اِعدادی { صـ. عر. ث: اعداديه. حاضرلامغه ومستعد ومهيا اوله‌جق بر حاله كتيرمكه مخصوص: مكتب اعدادی، مكاتب اعداديه = شاكردانی مكاتب عاليه‌يه ودارالفنونه كيره‌بيله‌جك حاله كتيرمكه مخصوص مكتب صنفی كه اوچنجی صنف عد اولنوب، مكاتب ابتدائيه و رشديه‌دن صكره كلير.

اِعداديّه { سث. عر. مكتب اعدادی، رشديه‌دن صكره كيريلوب علوم و فنونك مباديسنی تحصيله ومكاتب عاليه ودارالفنونه قبول اولنه‌بيله‌جك اقتداری قزانمغه مخصوص مكتب: اعداديهٔ ملكيه، اعداديهٔ عسكريه، اعداديهٔ طبيه.

اِعدام { سذ. عر. [«عدم» دن مصـ. افعال] يوق ايتمه، وجودينی قالديرمه، شرعاً وقانوناً اولديرمه، قصاص: طوتيلان خيدودلری بالمحاكمه اعدام ايتديلر؛ اعدام جزاسی؛ اعدامنه حكم اولندی.

اَعدَل { صـ. عر. [«عادل» دن ستفـ.] دها وياخود پك واك عادل: ملوك اسلاميه‌نك اعظم واعدلی اولان حضرت پادشاه.

اَعذار { سذ. جمـ. عر. فد: عذر. با: عذر.

اَعذَب { صـ. عر. [«عذب» دن ستفـ.] دها و يا پك طاتلی. ذ.

اَعراب { سذ. جمـ. عر. فد: عرب. با: عرب. = سجـ. باديه نشين عرب قبائلی. فد: اعرابی.

اِعراب { سذ. عر. [«عرب» دن مصـ. افعال] ١. عربيده اسماء ايله فعل مضارع آخرينك كلامده‌كی موقعلرينه و عامله كوره اوغرادقلری تبدلات وبونك علمی كه علم نحوك اك مهم قسميدر. ٢. مبنی و غير منصرف اولميوب قواعد اعرابيه‌يه تابع اولان اسملرك حالی: بو اسم اعراب قبول ايدرمی؟ ٣. بر عبارهٔ عربيه‌يی قواعد نحويه‌يه كوره حل ايده‌رك تطبيقاتنی اجرا ايتمه: اعراب ايتمك.

اَعرابی { سذ. عر. جمـ: اعراب. باديه نشين عرب.

اَعراض { سذ. جمـ. عر. فد: عرض. با: عرض.

اِعراض { سذ. عر. [«عرض» دن مصـ. افعال] يوز چويرمه، اجتناب: اوايشدن اعراض ايتدی.

اَعراف { سذ. عر. [اصل «عرف» ك جمعيدر] جنت ايله جهنم آره‌سنده بر سد ومحل.

اَعرَج { صـ. عر. [«عرج» دن صشـ.] طوپال، اقساق، لنك. لمـ.

اَعَزّ { صـ. عر. [«عزيز» دن ستفـ.] دها و يا پك عزيز وقيمتلی: اعز احبام = احبابمك اك قيمتليسی.

اَعَزَّ { عزيز ايتسين معناسيله دعاده قوللانيلير افعال بابندن عربی فعل ماضيدر: اعزك الله = الله سنی عزيز ايتسين.

اِعزاز { سذ. عر. [«عز» دن مصـ. افعال] آغرلامه، اكرام و حرمت ايتمه: كمال اكرام واعزاز ايله.

اِعزازاً { حـ. عر. آغرلايه‌رق، حرمت و اكراماً: مدعوينی اعزازاً بر چالغی طاقمی كتيرمشيدی.

اِعزام { عزيمتدن متعدی اوله‌رق يوللامه معناسيله

چوق مستعمل ایسه‌ده، عربیده (عزم) ماده‌سی اصلا افعال بابندن کلدیکندن، بسبتون یاکلیش واصلسزدر.

اَعِزّه { سد. جم. عر. فد: عزیز. با: عزیز.

اَعشار { سد. جم. عر. فد: عشر. با: عشر. = ما. محصولاتك اونده برندن حاصل اولان واردات: اعشار واغنام؛ اعشار بدلاتی = اعشار ملتزملرینك تقاسیطله ویردکلری بدللر؛ اعشار احاله‌سی = اعشارك ملتزملره ویرلمسی؛ اعشار نظارتی، اعشار مأموری، ملتزمی .

اَعشاری { صه. عر. ث: اعشاریه. ر. رقملرك اون جزئه وینه هر جزئك اونه تقسیمی قاعده‌سنه مبنی اولان: حساب اعشاری؛ کسر اعشاری. || اصول اعشاریه = بو قاعده اوزرینه مؤسس اولان فرانسز اوزان ومقاییس ومکاییلی، متره اصولی. [اصول اعشاری غلطدر .]

اَعصاب { سد. جم. عر. فد: عصب. با: عصب .

اَعصابی { دها طوغریسی: عصبی. با: عصبی .

اَعصار { سد. جم. عر. فد: عصر. با: عصر.

اَعضاء { سد. جم. عر. فد: عضو. با: عضو. = تر. بر رئیسك تحت ریاستنده اوله‌رق بر مجلس ویا هیئتی ترکیب ایدن افرادك هیئت مجموعه‌سی وبهری. [بو معنی ایله مفرد عربیسی اولان عضو اصلا استعمال اولنمدیغندن، هم جمع وهم ده غلط اوله‌رق مفرد کبی قوللانیلیر:] شورای دولت اعضاسندن؛ بلدیه مجلسنه اعضا انتخاب اولندی: اعضالر رئیسدن اول کلیر .

اَعضالِق { سد. بر مجلس ویا هیئت اعضاسنك مأموریت وحال وصفتی: انجمن تفتیش اعضالغنه تعیین اولندی .

اِعطاء { سد. عر. [« عطا » دن مصد. افعال] ویرمه: معاشنی اعطا ایتدی؛ اعطای معلومات. || اخذ واعطا = آلیش ویریش، آلیم صاتیم، دادوستاد.

اَعطاف { سد. جم. عر. فد: عطف. با: عطف .

اِعظام { سد. عر. [« عظم » دن مصد. افعال] بیوتمه، بیوك نظریله باقوب لزومندن زیاده اهمیت ویرمه، مبالغه: ایشی اعظام ایتمه‌ملی؛ جزئی بر ایشی اعظام ایتدیلر. [« تعظیم » دن فرقی ظاهردر.]

اَعظَم { صه. عر. ث: عظمی. جم. اعاظم. [« عظیم » دن ستف.] دها ویا پك واك بیوك، اکبر: شعرای عثمانیه‌نك اعظمی . || امام اعظم = مذهب حنفینك منسوب الیهی اولان مجتهد اعظم ابو حنیفه نعمان بن ثابت (رضه). || صدراعظم = دولت علیهٔ عثمانیه وکلاسنك رئیسی، وکیل مطلق، وزیراعظم، صدر عالی.

اَعظَمیّت { سد. عر. ر. جبرده بر رقمك دیکرندن بیوك اولمسی، که اشارتی شو > در .

اَعقاب { سد. جم. عر. فد: عقب. با: عقب .

اَعقَل { صه. عر. [« عاقل » دن ستف.] دها ویا پك واك عقللی: اعقل عقلا .

اَعلا { یاخود اعلی. صه. عر. ث: علیاء. جم: اعالی. [« عالی » دن ستف.] ١. دها ویا پك یوکسك، اك رفیع، بالا، بلند: بر مقام اعلایه، مرتبهٔ علیایه چیقمق. ٢. معناً پك عالی و مکرم ومعزز: قدر واعتباری اعلا اولدی. ٣. پك کوزل، پك ایی، نفیس، انفس: اعلا بر سوت بولدق؛ اعلا بر سجاده آلدم؛ اعلادن اعلا = اییدن ایی. || جبر اعلا = جبرك اك دقیق مسائلدن بحث ایدن قسمی. || جنت اعلا = جنتك اك یوکسك قاتی. || علی الاعلا (غل.) = اك عالی درجه‌ده (شهادتنامه). || نه اعلا = نه ایی، فبها: کلیرسه نه اعلا، کلزسه ایجابنه باقارز .

اِعلاء { سد. عر. [« علو » دن مصد. افعال] ١. یوکسلتمه، یوقاری‌یه قالدیرمه: اعلای لواء، اعلای صوت. ٢. شان وشهرتنی آرتیرمه، اجلال: اعلای شان وشوکت، اعلای کلمة الله .

اِعلال { سد. عر. [« علت » دن مصد. افعال] د. صرف عربیده افعال معتله دینلن و حروف اصلیه‌سنده « ا، و، ی » بولنان بر فعلك شکل اصلیسیله شکل حاضرینه صورت انتقالنی قواعد مخصوصه‌سنه تطبیق ایتمه: « قال » ی اعلال ایتمك .

اِعلالی { صه. عر. ث: اعلالیه. د. صرف عربیده

اعلاله عائد و متعلق : قواعد اعلاليه .

أعلام { سذ. جـ. عر. فد : علم. با : علم .

إعلام { سذ. عر. جـ : اعلامات. [« علم » دن مصـ. افعال] بيلديرمه، آكلاتمه، افهام. || اد. رسمى بر تحريراتك آلتنه يازيلان بر مجلس ويا هيئتك قرارى : اعلام يازمق؛ اعلام ايتمك . || حق. محكمه نك حكم وقرارينى حاوى ممهور ورقه : اعلام آلمق؛ اعلامك حكمنى اجرا ايتمك؛ اعلام خرجى؛ اعلامات شرعيه.

إعلان { سذ. عر. جـ : اعلانات. [« علن » دن مصـ. افعال] ١. ميدانه چيقارمه، آشكار ايتمه، اظهار : اعلان مسرت ايتمك. ٢. اوراق حوادثله بيلديرمه : اوينك صاتيلق اولد- يغنى اعلان ايتدى. ٣. بويله بر مقصدله اوراق حوادثه درج ايتديريلن ويا آيريجه نشر اولنمق اوزره يازيلان وطبع ايتديريلن ورقه،اعلاننامه: براعلان كوردم؛ بوغزته اعلاناتدن چوق قزانير. || اعلان افلاس = بر تاجرك افلاسه قرار ويروب بونى اظهار ايتمسى. || اعلان حرب = ايكى دولت آره سنده محاربه يه قرار ويرلديكنى بربرينه رسماً تبليغ ايتملرى : قطع مناسباتدن صكره اعلان حرب اولندى .

أعلَم { صـ. عر. [« علم » دن ستف.] دها عالم، دها ايى بيلن : اعلم علمادر. [اعلم علمادندر ديه ملى.] || الله اعلم = حق تعالى دها ايى بيلير : الله اعلم بوكون ياغمور ياغه جقدر. [يا كليورسه م، ظنمه كوره مقامنده مستعملدر.] الله اعلم بالصواب= طوغريسنى الله دها ايى بيلير.

أعلىٰ { صـ. عر. با : اعلا.

أعَمّ { صـ. عر. [« عميم » دن ستف.] دها عميم، دها عمومى، پك شامل ومحيط : علم فندن اعمدر؛ لطف الهى اعمدر .

أعما { ياخود اعمى. صـ. عر. ؤ : عمياء. جـ : اعماء، عميان. [« عمى » دن صش.] كور، نابينا، كوزى كورمز، ضرير. || مجـ. جاهل، نادان، اوقومامش .

أعماء { صـ. جـ. عر. فد : اعما .

إعمار { سذ. عر. جـ : اعمارات. [« عمران » دن مصـ. افعال] شنلنديرمه، معمور و آبادان ايتمه : اعمار بلاد؛ مدت حكومتنى اعماراتله كچيردى .

أعماق { سذ. جـ. عر. فد : عمق: با : عمق .

أعمال { سذ. جـ. عر. فد : عمل. با : عمل .

إعمال { سذ. عر. جـ : اعمالات. [« عمل » دن مصـ.افعال] ١. ياپمه، ايشلمه، وجوده كتيرمه : مرينوس يوكندن چوخه وانيجه قماشلر اعمال ايدرلر؛ باقردن كوزل اوانى اعمال اولنور. ٢. قوللانمه، موقع فعله قومه : اعمال فكر، اعمال دسايس. ═ جـ. اعمالات = برفابريقه ويا مملكتك صنايعه متعلق ايشلرى، معمولات : فشخانه اعمالاتى، بروسه اعمالاتى .

أعمام { سذ. جـ. عر. فد : عم. با : عم .

أعمِده { سذ. جـ. عر. فد: عمود. با : عمود .

أعمیٰ { صـ. عر. با : اعما .

أعناق { سذ. جـ. عر. فد : عنق. با : عنق .

أعِنّه { سذ. جـ. عر. فد : عنان با : عنان .

أعنى { مرام ايديورم معنا سيله و بونك غائبى اولان « يعنى » يرينه قوللانيلير مضارع نفس متكلم وحده صيغه سيدر. [متكلم كنديندن بحث ايتديكى وقت « يعنى » دن دها طوغرى ايسه ده، اونك قدر مألوف و مستعمل دكلدر.]

أعواض { سذ. جـ. عر. فد : عوض. با : عوض .

أعوام { سذ. جـ. عر. فد : عام (سنه). با : عام.

أعوان { سذ. جـ. عر. [فد : عون لسانمزده غير مستعملدر.] يارديمجيلر، عونه، اتباع، ياردا قلر : رفقا واعوانيله برابر اله كچدى .

أعوَج { صـ. عر. [« عوج » دن صش.] اكرى بوكرى، كج. ذ.

إعوِجاج { سذ. عر. [« عوج » دن مصـ. افعلال] اكرى بوكرى اولمه، اكريلمه. || مجـ. طوغرى حركت ايتمه مه، اكريلك، عدم استقامت.

أعوَر { صـ. عر. ؤ : عوراء. [« عور » دن صش.] تك كوزلى، بر كوزندن كور، يكچشم، صوقور. ذ.

أَعياد { سذ. جـ. عر. فد : عيد. با : عيد.

أَعيان { سذ. جـ. عر. فد : عين (كوز) با : عين. [او معنا ايله عيون دها مستعملدر.] = تر. ۱. بر مملكتك ايلری كلنلری، اشراف، معتبران: اعيان مملكت. ۲. پارلمنتونك مقرراتنی تعديل ايچون اعضاسی هر دولتك نظامنه كوره قسماً جانب دولتدن منصوب وقسماً اشراف مملكتدن منتخب بر مجلسی تركيب ايدنلرك هيئت مجموعه‌سی وبهری: اعياندن فلان ذات. [بوده اعضا كبی جمع و مفرد كبی قوللانيلير.] هيئت اعيان، مجلس اعيان = ذكر اولنان مجلس. ۳. [مفرد كبی] وقتيله قائممقاملق وظيفه‌سنی ايفا ايدن اداره مأموری: كوريجه اعيانی؛ فلان يره اعيان تعيين اولندی.

إِغاره { سذ. عر. [« غور » دن مص. افعال] چاپول ايچون دشمن ملكنه عسكر صوقه، الغار. ذ. — [«غيرت» دن قيصقاندیرمه معناسيله لسانمزده قوللانلماز.]

أَغانی { سذ. جـ. عر. فد : اغنيه. با : اغنيه.

إِغبِرار { سذ. عر. [« غبار » دن مص. افعلال] ۱. توزلانمه، اوزرينه توز قونمه. ذ. ۲. [اغبرار خاطردن مخفف] خاطر قالمه، كوجنمه: او سوز اغبرارينی موجب اولمش، باعث اغبراری اولمش؛ اغبرار خاطر.

أَغبِياء { سذ. جـ. عر. فد : غبی. با : غبی.

إِغتِذاء { سذ. عر. [« غـذاء » دن مص. افتعال] بسلنمه، غدالانمه. [تغذی دها مستعملدر. « د » ايله اغتداء و تغذی غلطدر.]

إِغتِراب { سذ. عر. [« غربة » دن مص. افتعال] غربته كيتمه، اختيار غربت: تحصيل معيشت ايچون اغتراب ايتدی.

إِغتِرار { سذ. عر. [« غرور » دن مص. افتعال] ۱. آلدانمه، مغرور اولمه، كوكنليه‌جك شيئه كوكنمه: كنديسيله اولان حقوق قديمه‌يه اغتراراً. ۲. غافل بولنمه، غفلت اوزره اولمه.

إِغتِسال { سذ. عر. [«غسل» دن مص. افتعال] ييقانمه، يونمه، غسل آلمه.

إِغتِشاش { سذ. عر. جـ : اغتشاشات. [«غش» دن مص. افتعال] قارغاشالق معناسيله كثير الاستعمال ايسه‌ده، عربيده بويله بر معناسی اوليوب، معنای صحيحی: بر حيله كارك حيله‌لی واغفال مقصدينه مبنی اولان نصيحتنه قاپلمه‌در. ذاتاً «غش» ماده‌سی بر شيئه حيله مزجی وخالص وصافی اولمامش معناسنه مبنی اولوب، بعض مسكوكاته مغشوش ديلمسی وغل وغش تعبيری دخی بو معنايی تأكيد ايديور.

إِغتِصاب { سذ. عر. جـ : اغتصابات. [« غصب » دن مص. افتعال] جبراً ضبط ايتمه.

إِغتِضاب { غضبلنمه معناسيله قوللانلماملی. غضب ماده‌سی افتعال بابندن كلمز.

إِغتِمام { سذ. عر. [« غم » دن مص. افتعال] كدرلنمه، مغموم ومكدر اولمه. لـ.

إِغتِنام { سذ. عر. [«غنم» دن مص. افتعال] ۱. يغما وچاپول ايتمه، غنيمت ايلمه، حربده دشمنك اشيا واموالنی ضبط ايتمه: محاربه‌ده اغتنام اولنان حيوانات. ۲. غنيمت يعنی زحمتسز بر قزانج نظريله باقمه: اغتنام فرصت ايتمك = فرصتدن استفاده ايتمك، فرصتی قاچيرمامق.

أَغدِيه { دها طوغريسی اغذيه. با : اغذيه.

أَغذِيه { سذ. جـ. عر. فد : غذاء. با : غذاء.

أَغَرّ { صه. عر. ؤ : غراء. [«غره» دن صش.] ۱. آلننده بياض نشانی اولان (آت). ذ. ۲. بياض، پارلاق، شانلی و شرفلی. [مؤنثی دها مستعملدر:] شريعت غراء.

إِغراء { سذ. عر. [« غراء » دن مص. افعال] ۱. برينی ديكری عليهنه تحريك ايتمه، آزديرمه، قيشقيرتمه. ۲. حرصلانديرمه، تشويق، ترغيب.

أَغراس { سذ. جـ. عر. [فد : غرس. بومعنايه كلمز] تازه فدانلر، يكی ديكلمش آغاجلر.

أَغراض { سذ. جـ. عر. فد : غرض. با : غرض.

إِغراق { سذ. عر. جـ : اغراقات. [« غرق » دن

مص. افعال] ١. بوغمه، غرق ایتمه : دشمنك سفائنی اغراق ایتدی. ٢. د. مبالغه، كرك مدح وكرك ذمده عقلاً ممكن اولوب عادةً ممكن اولمیان بر شیء اسنادی : بوسوزده اغراق واردر. [جمعی لسانمزده بو ایكنجی معنایه مخصوصدر.]

اِغراقِیّات { سذ. جم. عر. مبالغه‌لی سوزلر.

اَغرَب { صه. عر. [«غریب» دن ستف.] دها ویا پك واك غرابتلی و عجیب، پك تحف : اغرب حوادث؛ بونك اغربی شوکه. [اك غریبی دیمك البته دها ایيدر]

اَغشِیه { سذ. جم. عر. فد : غشاء، با : غشاء .

اَغصان { سذ.جم.عر.فد : غصن. با : غصن .

اِغضاب { سذ. عر. [« غضب ». دن مص. افعال] غضبه کتیرمه، حدتلندیرمه، قیزدیرمه. لس .

اِغفال { سذ. عر. جم : اغفالات. [« غفلة »دن مص. افعال] غفلتده براقمه، غفلته دوشورمه، آلداتمه : طولاندیریجیلرك اغفالاتنه قاپیله‌جق قدر ساده‌دل دکلدر .

اِغلاء { سذ. عر. [« غلاء » دن مص. افعال] فیأت ونرخی چیقارمه، بهالاندیرمه. لس.

اِغلاق { سذ. عر. جم : اغلاقات. [«غلق»دن مص. افعال] ١. قپامه، سد : اغلاق ابواب. ز. ٢. د. سوزی قاریشیق وآكلاشلماز صورتده سویلمه، سوزك بوحالده یعنی مغلق اولمسی : اغلاق مقبول دکلدر. [جمعی لسانمزده بومعنایه مخصوصدر] .

اَغلال { سذ. جم. عر. [فد : غل] بوین لاله‌لری : سلاسل واغلال .

اَغلَب { صه. عر. [« غالب » دن ستف.] ١. اك قوتلی، اك قوی : اغلب احتمالاته کوره. ٢. اك چوق، اکثر : اغلب اشعاری غزلیاتدر .

اَغلَظ { صه. عر. [« غلیظ »دن ستف.] دها ویا پك قبا وغلیظ : اغلظ شتومله، اغلظ تعبیراتله .

اِغماء { سذ. عر. [« غمو » دن مص. افعال] ط. بایلمه، بایغینلق .

اِغماض { سذ. عر. [« غمض » دن مص. افعال] کوز یومه، کوز قپامه، کورمزلکه کلمه : یوزینه اورمقدن ایسه اغماض ایتمك دها ایيدر. || اغماض عین = ینه بو معنا ایله قوللانیلیر .

اِغناء { سذ. عر. [« غناء » دن مص. افعال] ١. زنکین ایتمه، زنکینلك ویرمه احتیاجدن قورتارمه : جناب حق فقیری اغنا ایده بیلیر. ٢. محتاج براقمامه، قناعت ایتدیروب بشقه بر شیئه احتیاج براقمه، استغنایی موجب اولمه : طمعكار بر شیئله اغنا اولنماز؛ بوکتاب شاکردانی امثالندن اغنا ایدر .

اَغنام { سذ. جم. عر. فد : غنم. با : غنم. = اد. قیون و کچی و سائر حیواناتدن آلنان ویرکی وبوندن حاصل اولان واردات : بوسنه اغنام نه طوتدی؟ اعشار واغنام اداره‌سی، اغنام مأموری .

اَغنِیاء { سذ. جم. عر. فد : غنی. با : غنی .

اَغنِیه { سذ. عر. جم : اغانی. شرقی، ترکی. ز.

اِغواء { سذ. عر. [« غوایه » دن مص. افعال] یولی شاشیرتمه، آزدیرمه، آیارتمه .

اُغور { اغورسز، اغورلی. با : اوغور و سائره .

اَغیار { سذ. جم.عر.فد : غیر. ١. یبانجیلر، تکلیفلی آدملر، اجانب : یار و اغیار نظرنده چرکین بر شیئدر. ٢. عر. رقیبلر، عاشقك نظرنده دلداده‌سیله کوریشنلر. [دیوانلری طولدیران کلمات معدوده‌دندر.]

اِفاته { سذ. عر. [« فوت » دن مص. افعال] فوت ایتمه، غائب ایتمه، الدن چیقارمه، قاچیرمه : فرصتی افاته ایتمك .

اَفاخِم { صه. جم. عر. فد : افخم. با : افخم .

اِفاده { سذ. عر. جم : افادات. [«فید» دن مص. افعال] ١. آكلاتمه، سویلمه، بیان، تقریر : حالمی افاده ایتدم؛ افادهٔ شفاهیه = آغزدن آكلادیش؛ افادهٔ تحریریه = یازی ایله آكلادیش. ٢. آكلاتمق یولی، آكلادیش، صورت تقریر : افاده‌سی نقصان؛ کوزل افاده‌سی واردر. ٣. درس ویرمه، تدریس، درس تقریری، طلبه‌یی درسندن مستفید ایتمه : تألیف

وافاده ایله مشغول اولوردی. || مق. افاده آلمق، ضبط ایتمك = دعـوایه تعلق اولان بر ماده حقنـده برینی سویلتوب سـو- یلدیکنی یازمـق. || ص. افادهٔ جبریه = علامات واشارات جبریه ایله افهام مرام. || افادهٔ مرام = کتـابك باشـنه یازیلان وسبب تألیف مبین بولنـان سـوزلر، مقدمه، دیباجه.

اَفاضِل { صـفـ. جم. عر. فـد : افضل. با : افضل.

اِفاضه { سثـ. عر. [«فیض» دن مصـ. افعـال] ١. طـا- شـیه‌جق درجـه‌ده طولدیرمه، بول ویرمـه [یالکز مجازاً قو- للانیلیر] : افاضهٔ نور ایتمك. ٢. فیضلندیرمه، فیض وبرکته نائل ایتمه : تدریساتیله اذهان طلابی افاضه ایتدی.

اَفاعی { سذ. جم. عر. فد : افعی. با : افعی.

اِفاقَت { سثـ. عر. [«فوق» دن مصـ. افعال] ١. اوسته کلمه، خسته‌لقدن قالقمه، ایلشمه، خسـته‌لقدن قورتلوب بسبتون ایی اولنجـه یه قـدر آره‌ده کچن مـدت : افاقت بولمق؛ افاقتـده بولنانلره یارایه‌جق اطعمـه. ٢. سرخوشلقدن ویا بایلمه‌دن قور- تلمه، آیلمه.

اِفتاء { سذ. عر. [«فتوی» دن مصـ. افعـال] فتوی ویر- مـه، فتـوی ایله بر مسـئلهٔ شرعیه‌یی حل ایتمه.

اُفتاده { صـ. فا. جم : افتادگان. [«افتـادن» فعلنـدن سمفـ.] دوشمش، دوشکون، بیچاره. [دوشکونلك معناسیله لسانمزده «افتادگی» استعمالی پك چرکیندر.]

اُفتان { صـ. فا. دوشن، دوشـه- رك. یالکز افتـان و خیزان = دوشـه قالقه تعبیرنده نادراً مستعملدر.

اِفتِتاح { سذ. عر. [«فتح» دن مصـ. افتعال] ١. آچمه، فتح، کشاد. ٢. باشلامه، شروع، بدأ : افتتاح کلام = سوزه باشلا- مـه، سـوز آچمه. || ف. تکبیر افتتاح = نمازه طورورکن کتیریلن تکبیر.

اِفتخار { سذ. عر. [«فخر» دن مصـ. افتعـال] ١. او- کنمه، مدار شان وشرف عـد واتخاذ ایتمه، قولتوق قبـارتمه، فخر، مباهات : عثمانلیلر اجـداد- لرینك علو جنابیله افتخار ایدرلر. ٢. باعث افتخار اوله‌جق ذات، مـدار افتخـار، مابه الافتخـار : افتخار العلماء؛ افتخـار الاماثل و الاقران. || مابه الافتخار = کنـد- یسـیله افتخـار اولنـان، باعث افتخار، مـدار افتخـار. || مع الافتخار = مع الممنونیه و افتخـار ایده‌رك. || نشان افتخار = سلطان محمـود خان ثانی حضرتلرینـك احداث بیوردقلری نشان عالی. || افتخار مدالیه‌سی = پادشاه عالیجاه ذیشان غازی سلطان عبدالحمید خان ثانی افنـدمز حضرتلری طرف اشرفلرندن احداث بیو- رلمش مدالیه که صنایع مدالیه‌سی نامیله‌ده معروفدر.

« افتخار » ایله « تفخر » آره‌سنده استعمالده فرق واردر : افتخار صورت مشروعـه ومقبوله‌ده وبحق اولنـان مباهات حقنده، «تفخر» ایسه ناحق یره ویر نوع کبرو غرورله کوسـتریشلی بر اوکنمه حقنده قوللانیلیر. برنجیسی ممدوح وایکنجیسی مذمومدر.

اِفتِراء { سذ. عر. جم : افتراآت. [« فری » دن مصـ. افتعال] برینـه یالاندن و اصلی اولمیـان بر قباحت عزو واسناد ایتمه، بهتان، افك : کیمسه‌یه افترا ایتمه‌ملی؛ افترایه اوغرامق.

اِفتراجی { سـ. اوته‌کنه بریکنـه یالاندن و اصلسز قبایح عزو واسناد ایدن، بهتانجی، مفتری.

اِفتِراس { سذ. عر. [« فرس» دن مصـ. افتعـال] (ییرتیجی حیـوان) ییرتمه ، پاره‌لامه. ن.

اِفتِراق { سذ. عر. [« فرق » دن مصـ. افتعال] ١. آیرلمـه، فراق، هجران : افتراق احباب. ٢. طـاغلمه، پراکنده اولمه : افتراق عظام.

اِفتِقار { سذ. عر. [« فقر » دن مصـ. افتعال] ١. اظهار فقر وضرورت. ٢. بیوك احتیاج، زیاده‌سیله محتاج اولمه : لسانمزك عربی‌یه افتقاری واردر.

اِفحام { سذ. عر. [« فحوم » دن مصـ. افعال] آغز قپاتمه، آغز آچدیرمامه. ن. || د. مبا- حثه‌ده کلیاً الزام واسکات ایتمه.

اَفخَم { صـ. عر. جم : افاخم. [«فخیم» دن ستفـ.] ان. دهـا ویا پك بیوك وعالی، دها فخـامتلی : آصف افخم، افاخم وزرادن.

اَفراخته { صـ. فا. [« افراختن » فعلنـدن سمفـ.] یو-

كسلتمش، يوكسلدلمش، قالديرمش، قالديرلمش .

آفرادِ { سذ. جم. عر. فذ : فرد. با : فرد .

اِفراد { سذ. عر. [«فرد» دن مصـ. افعـال] تك و يالكز براقـه، آيرمـه. نـ. ‖ د. مفرد قوللانمه، مفرد ايراد ايتمه.

آفراز { صـ. فا. [« افراختن » فعلنـدن سمعـ. صتر. تشكيلنده قوللانيلير.] يوكسلدن، قالديران، رفع ايدن : سر افراز = باش يوكسلدن، ممتاز. [همزهسز (ف) نك كسريله دخى قوللانيلوب، سرفراز دينلير.]

اِفراز { سذ. عر. جم : افرازات. [« فرز » دن مصـ. افعال] طوپدن بر مقدار آيرمه، تفريق : حصه‌سنى افراز ايتديلر؛ اردو دن بر قاچ آلاى (بر مفرزه) افراز وسوق ايتدى. ‖ ط. بدنك بريرندن بر منفذ و يا يارەدن بر شئ آقـه وآقان شئ. [جمعى بومعنا ايله قوللانيلير.]

آفراس { سـذ. جم. عر. فذ : فرس. با : فرس.

اِفراط { سـذ. عر. [« فرط » دن مصـ. افعـال] پك ايلرى وارمه، حداعتدالى كچمه، مبالغه : پرهيزده افراط ايديور؛ پرهيزى افراطـه وارديريور؛ افراطله كوزل؛ افراطله طمعكار؛ افراط درجه‌سنده محبق واردر. [ضـدى تفريط.] ‖ افراط و تفريط = بر اوجـدن بر اوجه، اعتـدالدن خارج اولەرق ايكى مبـاين حالك برندن ديكرينه. ‖ ط. اصطـلاحات يونانيـه ده (hyper, ὑπερ) ويا (poly, πολυ) لفظيـله افاده اولنان معنايى ترجمه ايتمـك اوزره تر-كيباته كيرر : افراط حس (Hy-peresthésie)، افراط تغـذى (polytrophie) كبى .

اِفراغ { سـذ. عر. [« فراغ » دن مصـ. افعـال] ۱. قالبه دوكمه، معدن وسـائرەيى اريدوب قالبـه آقيتمـه : طوب افراغى. [ياكايش واصلسز او-لان « اصاغه » يرينه بوكلمه‌نك استعمالى اقتضا ايدر.] ۲. بر شكل وهيئتـه قومـه : بشقه بر صورته افراغ ايتمش .

آفرَنج { سذ. عر. [فر. Franc دن. — بوكلمـه قرون وسطـاده تشكل ايتمكـه، او وقتلرده فرانقلرك وعلى الخصوص شارلمانك حكمى آلتنده بولنانلره و بالتعميم بتـون آوروپاليـلره اطلاق اولندى] فرنك، آورو-پالى : طـائفهٔ افرنج. ‖ ط. داء الافرنج = فرنكى علتى .

آفرَنجى { صـ. عر. ث : افرنجيه. فرنكره يعنى آورو-پاليلره منسـوب ومتعلق : تاريخ افرنجى؛ السـنهٔ افرنجيه. ‖ ط. فرنكى علتنه متعلق : علت افرنجيه.

آفروخته { صـ. فا. [«افروختن» فعلنـدن سمفـ. — اكثريا تركيبـاتده بولنـور.] شعـله‌لنمش، پارلامش، طـو-تيشمش : دل افروخته = كوكلى يانيق؛ شمع افروختـه = مومى ياقمش .

آفروز { صـ. فا. [« افروختن » فعلنـدن سمعـ. صتر. تشكيلنه كيرر.] ۱. شعله‌لنديرن، پارلادان، تنـوير ايدن : حسن جهان افروز. ۲. طوتيشديران، ياقان : دل افروز .

اَفريجيون { سذ. عر. [يو. Πε-ρίγειον, Périgée] هـ. حضيض. با : حضيض .

آفزا { ياخود فزا. صـ. فا. [«افزا-يـيدن» فعلنـدن سمعـ. صتر. تشكيلنه كيرر.] آرتيران، چوغالتـان : فرح افزا، فرح فزا = سرور آرتيران، فرح بخش.

آفزايش { سـ. فا. آرتمه، چوغالمه، تكثر، تزايد : افزا-يش بولمق = آرتمق .

آفزود { صـ. فا. چوغالان، آر-تان، تكثر وتزايد ايدن. [نادراً بعض تركيباتده بولنور.]

آفزون { ياخـود فزون صـ. فا. چـوق، كثير، وافر : افزون اولمق = چوغالمق، آرتمق؛ افزون ايتمـك، چـوغالتمق، آر-تديرمق .

آفزونى { ياخود فزونى. سـ. فا. چوقلق، كثرت : افزو-نىٔ عمر واقبالى دعاسى .

اِفساد { سذ. عر. جم : افسادات. [« فسـاد » دن مصـ. افعال] ۱. بوزمه، خللويرمه، برباد ايتمـه : يديكم خام ميـوه معده‌مى افسـاد ايتـدى؛ قانى افساد اولنمش. ۲. فسـاده او-غراتمه، فتنه وقارغا شالق ايقاع ايتمه .

آفسار { سـ. فا. يولار. لسـ.

آفسانه { ياخود فسـانه. سـ. فا. ۱. ماصـال، اصلسز حكايه، خرافات. ۲. شهرت بو-

لوب دیللره دوشن وقعه و حال، داستان. || افسانه پرداز = ماصال اویدیران، ماصالجی. || افسانه جو = ماصال آرایان، ماصالره اعتبار ایدن. || افسانه گو = ماصال سویلین .

اَفسَر { س. فا. تاج، اکلیل، دیهیم .

اَفسُرده { ص. فا. با : فسرده .

اَفسوس { حد. فا. یازیق، حیف، دریغ. ز.

اَفسون { س. فا. رقیه، عزیمت، بوگو، سحر، آرباغ. [بین العوام آهنك لسانه توفیقاً باشده‌کی همزه مدلی اوقونور.]

اَفسونجی { س. اوفورولجی، رقیه خوان، بوگوجی، سحرباز، آرپاغجی.

اَفسونجیلق { س. اوفوروکجیلك، رقیه خوانلق، بوگوجیلك، آرپاغجیلق .

اَفسونگَر { س. فا. افسونجی، اوفوروکجی، بوگوجی.

اَفسونلامَق { فت. رقیه اوقویه‌رق و یا دیگر صورتله بوگو ایتمك، اوقومق.

اَفسونلانمَق { فل. بررقیه‌خوان ویا بوگوجی یه کندینی اوقودوب بوگولتمك، اوقونمق .

اَفسونلی { ص. کندینی اوقودوب بوگو ایتمش ویا بشقه‌سنك بوگوسی کندیسنه تأثیر ایلمش اولان، مسحور.

اِفشاء { سذ. عر. جه : افشاآت. [« فشو » دن مصـ. افعال] ۱. میدانه چیقارمه، فاش ایتمه، کتم ضدی : افشای سر. ۲. یایمه، نشر و اعلان ایتمه : افشای حوادث؛ بعض افشاآتله اتهام اولندی .

اَفشان { یاخود فشان. ص. [« افشاندن » فعلندن سمص. صتر. تشکیلنه کیرر.] سرپن، صاچان، طاغیتان، سیلکن : زرافشان = آلتین سرپن؛ دامن افشان = اتك سیلکن .

اَفصَح { ص. عر. [« فصیح » دن ستف.] دها و یا پك فصاحتلی، الڭ فصیح : افصح ادباء عرب؛ افصح کلام .

اَفضال { سذ. جه. عر. فذ: فضل. [با : فضل .

اَفضَل { صذ. عر. جه : افاضل. [« فاضل » دن ستف.] دها و یا پك فضیلتلی، ترجیح اولنور، مرجح : افضل صحابهٔ کرام .

اَفضَلیّت { سذ. عر. دها فضیلتلی اولمه، رجحان : اهل سنت حضرت ابا بکر (رضه)ك افضلیتنه قرار ویرمشلردر .

اِفطار { سذ. عر. [« فطر » دن مصـ. افعال] ۱. اوروج بوزمه، اوروج آچمه : یکرمی درت ساعتده بر افطار ایدردی. ۲. رمضانده غروب شمسده اوروجی بوزمق اوزره ینن طعام : افطاره دعوت ایتمك؛ افطار حاضرلامق. ۳. اوروج بوزمه وقتی، رمضانده اقشام : افطارده کلدی؛ افطار وقتی .

اِفطارلق { ص. افطاره مخصوص، افطاره یاقیشیر : افطارلق رچل. = س. افطاره مخصوص چرز .

اِفطاریّه { سذ. عر. ۱. افطاره مخصوص یمك، چرز وسائره ۲. مدعوینه‌دیش کراسی نامیله افطارده ویریلن احسان.

اَفعال { سذ. جه. عر. فذ : فعل. [با : فعل .

اَفعی { سذ. عر. جه : افاعی. انکرك ییلانی.

اَفغان { س. فا. با : فغان .

اَفغان { سخ. آسیای وسطیده ایران و ترکستان ایله هندآره‌لرنده بیوك بر قوم مسلمدر، که مملکتلرینه افغانستان وسویلدکاری لسانه (پختی) دینور. اقوام آریه‌دندر. [عر. جه : افاغنه .]

اُفق { سذ. عر. جه : آفاق. [ترلجه ده اجتماع ساکنین دفعیچون « ف »دخی مضموم اوقونور.] فلك مرئینك ارضه بیتشیك کبی کورینن کنارلری. || هه. افق حقیقی؛ افق حسی، مرئی؛ افق صنعی = هیئت کتابلرنده تفصیلاتی مبین افقك انواعی. = جه. اطراف ارض، عالم، دنیا : آفاقه یایلدی، آفاق طوتدی؛ اشفاق شاملة الآفاق.

اُفقاً { ح. عر. افقه موازی اوله‌رق، عمودینك ضدی .

اَفقَر { ص. عر. [« فقیر » دن ستف.] دها ویا پك فقیر ویوقسول : افقر فقرا .

اُفقی { ص. عر. ؤ : افقیه. افقله موازی اولان، یوقاریدن آشاغی اولمیان، عمودی ضدی : خط افقی، استقامت افقیه؛ افقی بر وضعیتده .

إفك { سـذ. عر. افترا، بهتان، اولمامش بر شيئى برينه عزو واسناد ايتمه. لـه.

أفكار { سذ. جم. عر. فد : فكر. با : فكر. = تر. [فد. كبى] ١. دوشـونمه، انديشـه، وسوسه : چوق افكار ايتدى؛ افكارمه طوقنـدى. ٢. نيت، مقصد : شـوايشى ياپمغه افكارك وارميدر ؟

أفگار { صه. فا. با : فگار.

أفكارسز { صه. فكر و رأيى اولميان، عقلسز. عو.

أفكارسزلق { سه. فكر و رأيدن محروميت، عقلسزلق. عو.

أفكارلانمق { فل. مغمـوم و مكـدر اولمق، مراقه طوقنمق. عو.

أفكارلى { صه. ١. فكرى اويانيق ورأى ومطالعـه بيانـه مقتـدر؛ عقللى : افكارلى آدمـدر. ٢. محزون، مكدر، مغموم : كنديسـنى پك افكارلى كورديكم ايچـون بر شئ سويليه‌مدم.

أفكن { ياخـود فكن. صه. فا. [« افكندن » فعلنـدن سمص. صتر. تشكيلنـه كيرر.] دوشـورن، يره آتان، ييغان، صـالان : شيرافكن = آرسـلانى يره آتمغه مقتدر؛ سـايه افكن = كولـكه صالان، سايه انداز.

أفكنده { صه. فا. [«افكندن» فعلنـدن سمف.] ١. ييقلمش، دوشورلمش، يره آتلمش. ذ. ٢. دوشكون، بيچاره : بندهٔ افكنده. عر.

إفلاح { سـذ. عر. [« فلاح » دن مص. افعال] اصلاح حال ايدوب سـلامته چيقمـه : او آدمك افلاحى ممكن دكلدر؛ افلاح اولميه‌جق، افلاح بولميـه‌جقدر. [اصل عربيـده معنـاسى مسعود وموفق اولمقدر.]

إفلاس { سذ. عر. [« فلس » دن مص. افعـال] تجـ. بر تاجر ويا صرافك تأدياتى وقت وزمانيله ادا ايده‌ميوب، حسابنى شاشيرمسيله اموال موجودهٔ تجاريه‌سنك فروخت وآله‌جقليلره تقسيم اولنمسـنه راضى اولمسى، مفلس اولمه، طوب آتمه : افلاس، اعلان افلاس ايتمك؛ افلاسـنه قرار ويرلمك.

أفلاطون { ياخود فلاطون. سخ. [يو : Πλάτων] اعاظم حكماء يونانيه‌دن سقراطك شـاكردى وآرسطونك استاديدر. || مج. حكيم، فيلسوف : افلاطون جهان.

أفلاطونى { صه. عر. ذ : افلاطونيـه. حكيم افلاطونه واونك مذهب فلسفيسـنه منسوب ومتعلق : مسـلك افلاطونى، افكار افلاطونيـه. = سذ. جم : افلاطونيون = افلاطونك مذهب فلسفيسنه تابع حكما.

أفلاطونى { صه. ليـلاق ايله ارغـوانى آره سـنده آچيق مـوره چالار بر رنك : افلاطونى بر كوشك، بر چيچك. = سه. بو رنك : افـلاطونيه بويامق؛ افلاطـونى‌يى سـوسم. [سبب تسميه آكلاشـيله‌ميوب، هر حالده افلاطون حكيمه قدر چيقماسه، وبو اسمـده ديكر بر شخصه منسوب اولسه كركدر.]

أفلاق { سخ. [Valak, Valachie] رومانيه‌يى تركيب ايدن مملـكتينك برى‌كه مركزى بكرشدر.

أفلاقلى { سه. صه. افلاق مملكتى اهاليسندن اولان.

أفلاك { سذ. جم. عر. فد : فلك. با : فلك. [افلاكيان كبى تعبيرات شايان قبول دكلدر.]

إفناء { سذ. عر. [« فنـاء » دن مص. افعال] يوق ايتمـه، توكتمه، امحا، اتلاف : مالنى افنا ايتدى؛ افناى عمر، افناى وجود.

أفندى { سه. ر. [Αὐθέντης] ١. صـاحب، مالك، مولا : اوك افنديسى، اوشاغك، باغچوانك افنديسى. ٢. سـيد، چلبى، خواجه. [تعظيم عنوانى اولوب، باشليجـه اوقومشـلره وعلما ايله ارباب قلمه مخصوصدر. آغا مقابلى :] احمدافندى، خواجه‌افندى، كاتب افنـدى. ٣. حاكم شرع، قاضى، مثلا : استانبول افنديسى. [پاشا وبك كبى عنوانلره دخى علاوه اولنور :] پاشا افنـدى، بك افنـدى. || خانم افنـدى = تعظيم ايچون هر قادينه اطلاق اولنورسه‌ده، صورت مخصوصه‌ده اكابر رجال دولت حرملرينه ديـنلير. || ديوان افنديسى = سابقاً وزرا وسائر كبارك كاتب خصوصيسى ودها طوغريسى بتون امور تحريريه‌لرينى اداره ايدن رسمى مأمور. || رئيس افندى = سابقاً خارجيه ناظرى. = صه. تربيه‌لى، اديب، صـاحب تمكين ووقار،

چلبی: افندی آدم. [غریب بر ترکیب اوله‌رق: افندیدن آدم دخی دیرلر.] — افندم، افندمز ترکیبلرنده «ی» نك حذفی عادت اولمشدر. || افندمز = پیغمبر ذیشان صلی الله علیه وسلم. || ذات شوکتسمات حضرت شهریاری خلیفهٔ جناب پیغمبری وسلطنت سنیه‌نك پادشاه علویت مظهرلری صفات مقدسه‌سنی حائز اولدقلرندن نام معالی اتسام همایونلری تحریراً وشفاهاً زیب آور لسان وقلم اولدقجه «افندمز» تعبیریله تبجیل و تعظیم اولنور.

اَفَندیسز { ص. ١. صاحبسز، قپوسز (اوشاق و سائره). ٢. حامیسز.

اَفَندیلك { س. ١. صاحبلك، مالکیت: بو اوك افندیلکی کیمه عائددر؟ ٢. افندی صفت وعنوانی: اوقو. یوب یازمغه آلیشوب افندیلکی قزاندی؛ افندیلك بکلکدن دون دکلدر. ٣. تربیه، وقار وتمکین، چلبیلك: افندیلك بویله می اولور؟ ٤. لطف، احسان، اییلك: بکا بر افندیلك ایتمش اوله جقسکز.

اَفواج { سذ. جم. عر. فد: فوج. با: فوج.

اَفواه { سذ. جم. عر. [«فد: فم یاخود فوه بك استعمال اولنماز] ١. آغزلر، دهانلر: افواه ناسه دوشدی. ٢. آغزه مشابه دلیکلر، منفذلر: افواه ناریه = طوبلر.

اُفول { سذ. عر. باتمه، غروب: شمس، زهره افول

ایتدی. لس.

اَفه { س. [«افندی» دن مخفف.] خداوندکار وآیدین جهتلری زیبکارنجه آغا مقامنده مستعمل اولمغله زیبکاره اطلاق اولنور: بر افه کلدی.

اِفهام { سذ. عر. [«فهم» دن مص. افعال] آکلاتمه، بیلدیرمه: مسئله‌یی کندیسنه افهام ایتدم. [دها مستعمل اولان «تفهیم» دن فرق اولنما. مغله لزومسزدر.]

اَفئِده { سذ. جم. عر. فد: فؤاد. با: فؤاد.

اَفیون { افیونکش، افیونی. با: آفیون وسائره.

اَقارِب { سذ. جم. عر. [فد: اقرب لسانمزده غیر مستعملدر.] یقین اقربا. لس.

اَقاصی { صذ. جم. عر. فد: اقصی. با: اقصی.

اَقالیم { سذ. جم. عر. فد: اقلیم. با: اقلیم.

اِقامَت { سذ. عر. [«قیام» دن مص. افعال] اوتورمه، ساکن ومقیم اولمه: بغدادده اقامت ایدن؛ قشین شهرده و یازین یالی وکوشکده اقامت خوش اولور. || ف. جماعتله نمازه بدأ اولنه‌جغی وقت مؤذنك «قد قامت الصلاة» دیه ندا ایتمسی: اقامت کتیرمك. || برینك تحت محافظه‌ده ومحصور اولمقسزین بر یرده طورمسی کندیسنه امر وحواله اولنمه: فلان یرده اقامته مأمور. — [مقیم یرینه «اقامت ساز» و «اقامت کزین» کبی آلاجه تعبیرلر

استعمالی عبثدر.]

اِقامَتگاه { یاخود اقامتگه. س. فا. [«اقامت‌گاه»] اوتوریلان یر، مسکن، مأوی: یازلق اقامتگاهی کوزل بریالیدر: سوریه والیسنك اقامتگاهی شامده‌در.

اِقامه { سذ. عر. [«قیام» دن مص. افعال. — اقامت ایله بر لغت اولدیغی حالده، لسانمزده معنی و محل استعمالی بسبتون آیریدر.] ١. اوتورتمه، ساکن ومقیم ایتمه، اسکان: او موقعده بر بلوك عسکر اقامه ایتمك الزمدر. ٢. قالدیرمه، قیام ایتدیرمه، آیاقده طوردیرمه. ٣. میدانه قومه، ایراد، ابراز: دلائل وبینات اقامه ایتمکه حاجت یوقدر. || اقامهٔ حجت = پروتستو. || اقامهٔ دعوی = دعوی آچمه، دعوایه قالقیشمه. || اقامهٔ صلات = نماز قیلمه، نمازه اوتورمه.

اَقانیم { سذ. جم. عر. [فد: اقنوم غیر مستعملدر.] اصللر، رکنلر: اقانیم ثلثه = خرستیانلرك اب و ابن وروح القدسدن مرکب زعم ایتدکلری الوهیت مثلثه. [یالکز بو تعبیرده مستعمل اولوب، لغویون عرب رومی اولدیغنی بیان ایدیورلر، وحقیقةً لاتینجه یه بکزیورسه‌ده، اصلی بولنه‌مدی.]

اَقاویل { سذ. جم. عر. [«قول» ك جمع الجمعی یعنی «اقوال» ك جمعیدر.] با: قول.

اِقبال { سذ. عر. [«قبول» دن مص. افعال] ١. طالع و بختك توجهی، مساعده‌سی: بو

آدمك اقبالی واردر، اقبالی آچیقدر. ۲. بر آدمك ایشی طوغری كیتمه، حالی ایی اولمه، نظر وتوجهده اولمه، رفاه، جاه، ادبارك ضدی: فلان اقبالده‌در؛ تزاید عمر واقبال دولتلری دعاسیله مشغولم. ۳. برینه طوغری دونمه، یوز چویروب باقمه، توجه: او سعادت بكا اقبال ایدرسه. ژ. ٤. ایستك، یوز چویروب باقمه، آرزو: اقبال وارمی؟ اقبال بیوریلورمی؟ [بو صوك ایكی معناده مصدریت معناسی محفوظ اولوب، دردنجیسی اكثریا مأكولات و مشروبات حقنده مستعملدر.]

اِقبالپَرَست { ص. فا. [اقبال- پرستن] جاه و اقباله طا پارچه‌سنه آرزوكش اولان وتفیض اوغورینه هرشیئی فدا ایدن، حریص جاه.

اِقبالپَرَستلِك { س. جاه واقبال حرصی.

اِقبالسِز { ص. طالعسز، بدبخت، ایشی طوغری كیتمه‌ین.

اِقبالسِزلِك { س. طالعسزلك، بدبختلق.

اِقبالّی { ص. طالعی یاور، بختی مساعد.

اِقبالمَند { ص. فا. ۱. طالعی مساعد، بختیار. ۲. جاه ورفاهه نائل، مقبل.

اَقبَح { ص. عر. [«قبیح» دن ستف.] دها ویا پك واك چركین. ژ. ولس.

اِقتِباس { سذ. عر. ج: اقتباسات. [«قبس» دن مص. افتعال] ۱. عاریت آلمه، استعاره، استفاده: اقتباس انوار معارف. ۲. بر فقره و یا كلامی عیناً و یا مآلاً نقل وایراد: احادیث شریفهٔ نبویه‌دن اقتباس ایتمشدر؛ بو كتابك آیات كریمه‌دن اقتباساتی چوقدر. [اصل معنای لغویسی آتش یاقق اوزره برندن آتش آلمق اولوب، برجه مستعمل اولان معنای مجازیسیدر.]

اِقتِباساً { ح. عر. ۱. استفاده طریقیله اخذ واستعاره ایده‌رك: مواعظ حكیمانه‌سندن اقتباساً اصلاح اخلاقه موفق اولدی. ۲. نقل وایراد ایده‌رك: سعدینك كلستانندن اقتباساً بعض حكایات درج ایتمشدر.

اِقتِحام { سذ. عر. ج: اقتحامات. [«قحوم» دن مص. افتعال] بلا ملاحظه وشدتله هجوم، صالدیرمه. ژ. ولس.

اِقتِداء { سذ. عر. [«قدو» دن مص. افتعال] اویمه، تابع اولمه، برینی نمونه اتخاذ ایدوب كندیسنه تطبیق حركت ایتمه، امتثال: نمازده امامه اقتدا اولنور.

اِقتِداءً { ح. عر. اویه‌رق، امتثال وتبعیت ایده‌رك: شیخنه اقتداءً تصفیهٔ درونه چالیشدی.

اِقتِدار { سذ. عر. [«قدرة» دن مص. افتعال] كوج یتمه، یاپه بیلمه، مقتدر اولمه، مقدرت، طاقت: او ایشی یاپمغه اقتدارم یوقدر؛ او اقتداره مالك دكلدر؛ بو ایش اونك ید اقتدارنده‌در، درجهٔ اقتداری ما فوقنده‌در؛ صاحب اقتدار = مقتدر؛ عدم اقتدار = اقتدارسزلق. [ایتمك واولمق كبی افعال اعانه ایله فعل مركب تشكیل ایتمیوب، اسم كبی قوللانیلیر.]

هر نه قدر بو دخی اسم كبی قوللانیلیرسه‌ده، بر نوع تكلف معناسی تضمن ایتدیكندن، «قدرت» دن فرق اولنوب، مثلا قدرت الهیه یرینه اقتدار الهی دینلمز.

اِقتِدارسِز { ص. قدر وطاقتی اولمیان، الندن ایش كلمه‌ین، غیر مقتدر، عاجز: پك اقتدارسز بر آدمدر.

اِقتِدارسِزلِق { س. قدرت و طاقت فقدانی، قدرتسزلك، عدم اقتدار: اقتدارسزلغی تبین ایتدی.

اِقتِداری { ص. عر. ژ: اقتداریه. كوج واقتداره منسوب و متعلق. || د. فعل اقتداری = صرف تركیده یاپه‌بیلمك و یاپه‌مامق كبی مثبتده اقتدار ومنفیده عدم اقتدار بیان ایدن فعل.

اِقتِراح { سذ. عر. ج: اقتراحات. [«قرح» دن مص. افتعال] قریحه‌دن وبداههً (شعر ویا نطق) سویلمه. ژ. = ج. اقتراح طریقیله یعنی بداههً سویلنمش اشعار وسائره، مقترحات: بو شاعرك اقتراحاتی حیرت افزادر.

اِقتِران { سذ. عر. [«قرن» دن مص. افتعال] یاقلاشمه، تقرب: بو روایت حقیقته اقتران ایدیور. || هـ. سیارات ایله قمرك كرهٔ ارضه نسبةً شمس ایله عین طولده بولنملری. [فر. Conjonction]. مقابلی:

« تقابل »، وايكى سيارەنك بر طولده بولنملرى « قران » در. || صتر. تشكيلنه دخى كيرر: خاقان معدلت اقتران = عدالت قرين.

اِقتِسام { سذ. عر. جـ: اقتسامات. [« قسم » دن مصـ. افتعال] پايلاشمه، بولشمه: غرما مالنى بينلرنده اقتسام ايتديلر.

اِقتِصاد { سذ. عر. جـ: اقتصادات. [« قصد » دن مصـ. افتعال] ١. اعتدال اوزره حركت، حد وسطى يه رعايت. ٢. تصرف، اداره. || علم اقتصاد = علم اداره، علم ثروت. [فر. Économie].

اِقتِصار { سذ. عر. [« قصر » دن مصـ. افتعال] قيصه كسمه، اختصار، اكتفا: بو قدرله اقتصار ايلرم. ذ.

اِقتِضاء { سذ. عر. [« قضاء » دن مصـ. افتعال] ١. لزوم، لازم كلمه: سزك كيتمەكز اقتضا ايديور؛ چيچكلرك شمدى آچلمسى اقتضا ايدردى. ٢. احتياج، حاجت، محتاجلق، افتقار: بر ياغموره چوق اقتضا واردر؛ بو باغچەنك بر حوضه اقتضاسى دركاردر. ٣. لزوم ايتديرمه، ايجاب، لازم كتيرمه: بو ايش سزك حاضر بولنمكزى اقتضا ايديور. [بو مقامده « ايجاب » استعمالى ويا « اقتضا ايتديريور » ديمسى دها فصيح كورينور.] ٤. ايشه يارامه: اونك بكا اقتضاسى يوقدر؛ او بكا اقتضا ايتمز. || اقتضاسنه كوره = ايجابنه كوره. || اقتضاى حال = ايجاب حال.

اِقتِضاسز { صـ. لزومسز، مقتضى اولمايان، فضله.

اِقتِضالى { صـ. لزوملى، لازم، مقتضى.

اِقتِطاف { سذ. عر. [«قطف» دن مصـ. افتعال] اوزوم وسائر ميوەلر دوشيرمه: ديكديكى آغاجك ميوەسنى اقتطاف ايتمكه يتيشەمدى. || مجـ. بر سعى و عملك نتيجەسندن مستفيد اولمه: مساعيسنك ثمراتنى اقتطافه موفق اولدى.

اِقتِفاء { سذ. عر. [«قفاء» دن مصـ. افتعال] آرقەسندن كيتمه، آردينه دوشمه، تعقيب، پيرولك: مريد هر حركتنده مرشدينه اقتفا ايتمليدر.

اُقحُوان { سذ. عر. پاپاديه. لسـ.

اَقداح { سذ. جـ. عر. فد: قدح. با: قدح.

اِقدار { سذ. عر. [« قدرة » دن مصـ. افعال] ١. قدرت ويرمه، مقتدر ايتمه، اقتدار قزانديرمه. ٢. معيشتنى توسيع ايله ضرورتدن قورتارمه: معاشمه بر مقدار ضميله اقدار بيورلملقلغم. [بو معنى عربيده اولميوب، لسانمزده بالمناسبه، برنجى معناسندن اخذ اولنمشدر.]

اَقدام { سذ. جـ. عر. فد: قدم. با: قدم.

اِقدام { سذ. عر. جـ: اقدامات. [« قدم » دن مصـ. افعال] ثبات ودوام ايله سعى ايتمه: اقدامات متواليه سيله موفق اولدى. [عربيده تماميله بو معنايه كلميوب، معانئ عربيه‌سندن بوكا اك ياقينى: ايلريلك وايلريلكه چاليشمق معناسيدر.]

اَقدَس { صـ. عر. [« قدوس » دن ستف.] دها ويا پك واك مبارك و مقدس، قدسيته اك قريب: ذات اقدس جناب رسالتپناهى.

اَقدَم { صـ. عر. [« قديم » دن ستف.] ١. دها قديم، دها ويا پك اسكى، مقدم: او تاريخ بريكندن اقدمدر. ٢. دها اوكده، دها ايلرى، دها اهميتلى، ترجيحه شايان، مقدم: بو ايش اوندن اقدمدر. = تر. ظر. اول: بوندن اقدم = بوندن اول، مقدما.

اَقدَمجه { ظر. اولجه، آز مقدم، ياقينده: اقدمجه يازمش اولديغم اوزره.

اِقرار { سذ. عر. [« قرار » دن مصـ. افعال] ١. قرارلاشديرمه، پايدار ومكين ايتمه. ذ. ٢. ديل ايله سويلمه، افاده، بيان: قلب ايله ايمان ديل ايله اقرار. ٣. تصديق، قبول، تسليم، انكارك ضدى: جناب خلاقك وحدانيتنى اقرار ايدنلر. ٤. صاقلاميوب آچيقدن سويلمه، اعتراف: قباحتنى اقرار ايلدى. || حقـ. بركيمسەنك ديكر شخصك كنديسنده اولان حقنى خبر ويرمسى.

اِقراض { سذ. عر. جـ: اقراضات. [«قرض» دن مصـ. افعال] بورج ويا اودونج ويرمه: صنديقده موجود مبلغى طالبنه اقراض ايتملى. با: ادانه.

اَقران { سنذ. جم. عر. [فد : « قرن » لسانمزده غير مستعملدر. ظن اولنديغى كبى « قرين » جمعى دكلدر، اونك جمعى « قرناء » در.] اشلر، ياش ويا رتبه وصنف وحالجه مساوى ومماثل اولانلر، امثال : اقران وامثالندن كرى قالمق؛ بين الاقران = امثالى آراسنده. = تر. فد. اش، مماثل، مشابه : او سنك اقرانك مى؟ قرانلرينى دعوت ايتدى .

اَقرَب { صه. عر. [« قريب » دن ستف.] دها قريب، پك ياخود الك ياقين. لسه.

اَقرِباء { سنذ. جم. عر. [فد : « قريب » لسانمزده بو معنايه كلمز.] خصملر، بيتلرنده قرابت و نسباً مناسبت بولنانلر: اقربا بيننده اويله شيئه باقلماز. = تر. فد. خصم : او بنم اقربامدر؛ اقربالرى كورهجكم. [غلط مشهورى رانك فتحيله در.]

اَقرَبالق { س. خصملق، قرابت : بيتمزده اقربالق واردر.

اَقرَع { صه. عر. [« قرع » دن صش.] ط. بر علتدن طولايى باشنك صاچى دوكلمش اولان .

اَقسام { سنذ. جم. عر. فد : قسم. با : قسم .

اِقشِعرار { سنذ. عر. [مص. افعلال] (درى ويا قيللر) اورپرمه. ذ. ولسه.

اَقصا { ياخود اقصى. صه. عر. ث: قصوى . جم : اقاصى. [« قصو » دن صش.] اوزاقده بولنان، بعيد، ايراق : مسجد اقصى. = ستف. دها اوزاقده بولنان، الك اوزاق، الك كنار، صوك : مغرب اقصى، اقصاى مشرق؛ اقصى المراتب = اعلى المراتب؛ درجهٔ قصوى = صوك درجه .

اَقصَر { صه. عر. [« قصير » دن ستف.] دها ويا پك قيصه: اقصر ايام. ذ. و لسه.

اَقصى ١ { صه. عر. با : اقصا. [عربيده دائماً بويله يازيلير.]

اَقضا { صه. عر. [« قاضى » دن ستف.] دها فقيه، فقهده دها عالم ودها مقتدر : اقضا القضاة. ذ.

اَقطاب { سنذ. جم. عر. فد : قطب. با : قطب .

اَقطار { سنذ. جم. عر. فد : قطر. با : قطر .

اِقعاد { سنذ. عر. [« قعود » دن مص. افعال] ١. اوتورتمه، بر يره اوتورمغه سوق و اجبار ايتمه : خستهيى صنداليهيه اقعاد ايتديلر. ٢. بر مسند عالىء رسميه قعود ايتديرمه : قاردينالالردن برينى پاپالق صنداليسنه اقعاد ايدرلر .

اَقفال { سنذ. جم. عر. فد : قفل. با : قفل .

اَقَلّ { صه. عر. [« قليل » دن ستف.] دها ياخود پك واك آز، الك كوچك، ادنى : اقل مجازات، اقل عباد. || اقل قليل = آزك الك آزى، پك آز، الك آشاغى. || اقلى = الك آز، الك آشاغى : اقلى بش كون بكلهملى. || لااقل = هيچ اولمازسه، اوندن آشاغى اولماق شرطيله : لااقل هفتهده بر كره نشر اولنهجقدر.

اِقلال { سنذ. عر. [« قلة » دن مص. افعال] ١. آزالتمه، مقدارينى اينديرمه. [« تقليل » دها مستعملدر.] ٢. آز بولمه. آز كورمه، آزيمسامه. ذ.

اَقلام { سنذ. جم. عر. فد : قلم. با : قلم .

اِقليم { سنذ. عر. جم : اَقاليم. [يو. Κλίμα] ١. م. اسكى اصول اوزره ربع مسكونك عرضاً خط استوادن قطب شماليه قدر منقسم اولديغى يدى منطقهدن بهرى؛ اقليم اول = خط استوايه ملاصق اولانى؛ اقليم ثانى الخ؛ اقاليم سبعه. ٢. عرض، بر مملكتك عرضاً موقعى و هواجه يعنى درجهٔ حرارتجه حالى : بو مملكتك اقليمى نهدر؟ اقاليم حاره، اقاليم معتدله، اقاليم بارده. ٣. مملكت، خطه، قطعه، بقعه، ديار : اقليم روم، اقليم فارس. || تا. استيناس اقليم = بر حيوان ويا نباتك اساساً ياشاديغى ويا يتيشديكى اقليمك غيرى بر اقليمه آليشديريلوب اوراده دخى ياشادلمسى ويا يتيشديرلمسى . [فر. Acclimatation]

اَقمِشه { سنذ. جم. عر. فد : قماش. با : قماش .

اِقناع { سنذ. عر. [« قناعة » دن مص. افعال] ١. قناعت ايتديرمه، قناعت بخش اولمه. ذ. ٢ قانديرمه، راضى ايتمه، ارضا : بزمله كلمكه كوج حال ايله اقناع ايتدم. [عربيده بو معنايه كليوب، برنجى معناسندن مأخوذدر.]

أُقنوم { سـنذ. عر. جه: اقانيم. (اصل، ذات، عنصر، با: اقانيم.

اَقوا { صه. عر. با: اقوى.

اَقوات { سـنذ. جه. عر. فد: قوت. با: قوت.

اَقواس { سـنذ. جه. عر. فـد: قوس. با: قوس.

اَقوال { سنذ. جه. عر. فد: قول. با: قول.

اَقوام { سنذ. جه. عر. فد: قوم. با: قوم.

اَقوَم { صه. عر. [« قويم » يا « قيم » دن ستف.] دهـا ويا پك طوغرى ومستقيم.

اَقوىٰ { صه. عر. [« قوى » دن سـتف.] دهـا قوتلى، زياده قوى: اقواى احتمـالاته كوره.

اَقوِيا { سنذ. جه. عر. فد: قوى. با: قوى.

أُقيانوس { اقيانوسى وسائره. با: اوقيانوس وسائره.

اَكـ { سه. ١. نقصانى اكمال ايچون پارچه علاوه‌سى، اضـافه: بو تخته‌ده، بوقماشده اك واردر. ٢. علاوه اولنان پارچه، يامه: قالان تختـه پارچـه‌لرى دوشمه تخته‌لرينه اك اولور. ٣. ياره‌دن قالان نشانك كنارى‌كه اك يرينى آكديرر: يناغنـده بر اك كو- رينور. || اك‌اورمق = اكله‌مك، پارچه علاوه ايتمك. || اكنى بللى ايتمك = مهارتسزلكله و بللى اوله‌جق صورتده اكله‌مك؛ و مج. بجره- ميوب فويه‌يى ميدانه چيقارمق. || اكى بلليسز = يرى بللى اوليه- جق صورتده مهارتله اكلنمش؛ اكنى بللى ايتمه‌مك = مهـارتله اكله‌مك؛ و مج. كيزلى برشيئى ياپوب كيمسه‌يه سزديرمه‌مك. || اك يرى = ١. اكلنن پارچـه‌نك ياپيشديـر- لديغى ويا ديكلديكى يرى، وصل، فصل: اك يرى كورينـور. ٢. اوينـاق يرى، مفصل، بوغوم.

اَكـ { سه. [اصلى: ايك] ١. گـنيشـلك، عرض، پهن، بوى مقـابلى: بو تارله‌نك بويى بشيوز واكى ايكيوز آرشيندر؛ اكى بوينى اولچملى. ٢. قماش ومنسوجات عرضى: بر اكدن بر منـدر اورتيسى چيقـار. || اكنجه = عرضى اولديغى قـدر: باغك اكنجـه ديوار چكدى. || اكنـه = عرضى اعتبـاريله، عرضاً: چوخه‌يى اكنه بيچدى. || اكنه بوينه = طولاً وعرضاً، عريض وعميق. || اكى قونى = بياغى، خيلى، اولدجه: بو كون اكى قـونى قيش اولدى. || كيمى اكنه چكر كيمى بوينـه = هر برى مخـالف بر صـورتده چاليشيور، بر يولده چاليشلميور.

اَكـ { د. [مبالغه‌لى تفضيل علامتى اولوب، صفتلرك و ظروفك باشـنه كيرر، وكيرديكى صفت مفضل منه مضاف اولور:] اك بيوك، اك يوكسك، اك كوزل: بو محله‌ده اك بيـوك او بودر؛ بو او بو محـله اولرينـك اك بيوكيـدر؛ لورك اك مقبول با- ليقدر؛ لورك باليقلرك اك مقبو- ليدر؛ بو صباح اك اركن قالقان، اك اول ايشه باشلايان بن ايدم؛ اك ايلرى كيدن، اك كرى كان، اك صكره قالان اودر. « دها » اداتيـله ويا اسكى شـيوه اوزره « رك » و « راق » اداتى الحـاقيله تشكيل اولنـان عادى اسم تفضيلدن فرقى شـو دركه: او يالكز ذكر اولنان بر ويا بر قاچ شيئدن، بو ايسـه عمـوم جنسى افرادندن ترجيح و تفضيل بيـان ايدر: فيل دوه‌دن دها بيوكدر، وفيل حيوانلرك اك بيوكيدر، دينلير. بو سببدن «اك» اداتيـله اولان اسم تفضيلك مفضل منهى معلوم اولوب، حـذف اولنـه- بيلير، اوته‌كينك ايسه حذف اولنه‌ماز: دنيـاده اك بيوك آدم اودر، دينلير؛ « لـكن دها بيوك » دينلنجه كيمـدن بيوك اولديغى بيان اولنمق شرطدر.

اَكـ { سه. يوزك رنكى، بت. بكز: بغداى اكلى. مر.

اَكابِر { صـنذ. جه. عر. فد: اكبر. با: اكبر.

اَكاذيب { سنذ. جه. عر. [فد: «اكذوبه» لسانمزده قوللانلمـاز.] يالانلر، خلاف واقع سوزلر.

اَكارِم { صـنذ. جه. عر. فد: اكرم. با: اكرم.

اَكاسِره { سـنذ. جه. عر. فد: كسرى. با: كسرى.

اَكّال { صه. عر. [« اكل »دن سمب.] چوق يين، اوبور. [« اكول » دها مستعملدر.] || ط. اطرافنـده‌كى اتلرى چو- ريدوب محو ايدن (ياره).

اَكبَر { صه. عر. ث: كبرى. جه: اكابر. [« كبير » دن ستف.] دهـا ياخود پك بيوك، اك بيوك، اعظم: اكبر اولادى = اك بيـوك اوغلى. || الله اكبر = حق تعالى حضرتلرى هر شيئدن بيوكدر. || شيخ اكبر = محى الدين عربى. || خديجة الكبرى = ام المؤمنين حضرت خديجه (رضها). = سـنذ. جه. بيوك آدملر، مقا.

مات عاليه ده بولنانلر، رؤساء، اشراف : اكابر امت.= سش. مث. با : كبرى.

اِكتراء { سذ. عر. [«كراء» دن مصـ. افتعال] كرالامه، كرا ايله طوتمه. [اصلسز وغلط اولان «استكرا» يرينه قوللانلميلدر.]

اِكتِساء { سذ. عر. [«كسوة» دن مصـ. افتعال] كيينمه، كييه : رسمى البسه سنى اكتسا ايتدى.

اِكتِساب { سذ. عر. جـ. اكتسابات. [«كسب» دن مصـ. افتعال] قزانمه، ايدنمه، تحصيل : اكتساب معارف، اكتساب فضائل؛ تجارتله اموال كثيره اكتساب ايتدى.

«كسب» دن فرقى آنجق بر نوع تكلف و (كندى ايچون) معناسنى تضمن ايتمسيدر.

اِكتِفاء { سذ. عر. [«كفاية» دن مصـ. افتعال] موجوده كافى نظريله باقوب زياده ايستمه مه، قناعت : بن بوقدرله اكتفا ايدرم.

اِكتِناه { سذ. عر. [«كنه» دن مصـ. افتعال] بر شيئك كنهنه وارمه، حقيقتنى آكلامه. — حقايق اكتناه كبى سقيم وصف تركيبلر تشكيلنده قوللانيلير.

اِكتِواء { سذ. عر. [«كى» دن مصـ. افتعال] طـ. داغلانمه.

اَكِتى { ياخود ايگتى. صه. ١. كگره، آجيتراق : اكتى يمش. ٢. اكشى يوزلى، ترشرو، خشين : اكتى آدم. ٣. ترس، آجى : اكتى سوز. مر.

اَكِتيلك { يا ايگتيلك. سه. ١. كگره لك، آجيتراق لذت. ٢. اكشى يوزليلك، خشونت. ٣. سرتلك، ترسلك، آجيلق. مر.

اِكثار { سذ. عر. [«كثرة» دن مصـ. افعال] چوغالتمه، آرتديرمه. [«تكثير» دها مستعملدر.] || اكثار كلام = چوق سويلمه، سوزى اوزاتمه، كوزه لك.

اَكثَر { صه. عر. [«كثير» دن ستفـ.] الك چوق، الك زياده : اكثر خلق؛ شعرانك اكثرى.

اَكثَرى { حـ. [«اكثريا» دن مخفف ياخود صو- كنده كى «ى» تركجه ده ضمير غائبدر.] الك زياده، اكثريت اوزره، اكثريا، عموميت اوز- ره : انسانلر اكثرى قياس نفس ايله حكم ايدرلر.

اَكثَرِيّا { حـ. عر. الك چوق وقتده، الك زياده، اكثريت اوزره، على الاكثر: شاعرلر اكثريا اوهامه تابع اولورلر.

اَكثَرِيَّت { سذ. عر. ١. الك بيوك قسم، چوقلق. ٢. بر جماعت وهيئتك نصفندن زياده سى : بو طابورده اكثريت زيبكرده در. ٣. بر مجلسده اعضانك ويردكلرى رأيلرك قسم اعظمى وبونلرك غلبه سى : محكمه ده اكثريت تمامهده ايدى؛ بو كيفيت مجلسده اكثريتى قزاندى. || اكثريت آرا = بر مجلسده ويريلن رأيلرك چوغى وبونلرك غلبه سى : بو مجلسده اكثريت آرا ايله قرار ويريلير. || اكثريت محضه، مطلقه = مجرد و مطلق بر اكثريت. || اكثريت ثلثان = اكثريت قزانه جق طرفك اقلى ديكر طرفك ثلثانى مقدارنده بولنمسى شرطيله مشروط اولان اكثريت.

اَكدار { سذ. جـ. عر. فذ : كدر. با : كدر.

اَكدى { ياخود ايكدى. صه. ١. دعوتسز ضيافته كيدن، طالقاوق، كاسه ليس، طفيل. مر. ٢. آليشيق، مأنوس: اكدى بيكير.

اَگديج { ياخود اگديش. با : ايگديش.

اَكديرمك { فتـ. تخم سرپديرمك، زرع ايتديرمك: بوتارلهيه آرپه اكديره جكم.

اَگديرمك { فتـ. [اصلى : ايكديرمك] بر طرفه ميل ايتديرمك. || فسى، كلاهى اگديرمك = كيف چاتمق.

اَكديلك { سه. طالقاوقلق، كاسه ليسلك. مر.

اَگَر { سه. [اكمك فعلندن. چـ. ايكار] بينمك ايچون آتك اوزرينه قونيلان شيء، سرج، زين : آته اگر اورمق؛ تاتار، عثمانلى، ياريم عثمانلى، فرنك، قريم اكرى = اكرك انواعى. || اگر بوشالتمق = آتك اوزرنده بريانه ايكيلهرك اولنان سوارى تعليمى. || اكرى بوش قالمق = هلاك اولمق، قتل اولنمق.

[سوارى تعبيرى.] || اكر قاشى = اكرك اوك و آرقه سنده كى چيقنديلركه تخته‌دن اولوب مشينله قاپلانمشدر. || اكر قالتاغى = اكرك اخشابدن اولان قاپلانمامش قفسى.

اَگر { حر. فا. ١. شرط اداتى اولوب، صيغهٔ شرطيه‌يى حاوى جملهٔ شرطيه‌يه كيرر، كه صيغهٔ مذكوره شرطيتى بيانه كافى اولديغندن، بوادات زائددر، و بونك ايچون لسانمزده بويله بر ادات يوقدر: اگر ثوابه نائل اولمق ايسترسه‌كز بو ايشى ياپك؛ حيات دنيا خوش اولوردى اگر اولوم اولمسه ايدى. ٢. كرك، خواه، ايستر: [مكرر اوله‌رق] اگر عاشق اگر صادق زيارت ايلسه بركز. [اليوم بو معنا ايله استعمالى متروكدر.] — نادراً همزه‌سى حذف اولنوب « گر » قالير: گرديلرسه‌ك بوله‌سك اوتدن نجات. — شعرده بعضاً جملهٔ شرطيه‌نك آخرينه الحاق اولنور: اولمسه ايدى قلمك چاك گريبانى اگر.

اَكراد { سذ. جم. عر. فد: كرد. با: كرد.

اِكرام { سذ. عر. جم: اكرامات. [« كرم » دن مص. افعال] ١. آغرلامه، حرمت، اعزاز، تعظيم: كمال اكرام ايله، اكرامات لازمه ايله قبول ايتدى؛ مسافرلرينه اكرام ايدر. ٢. مقام تعظيم و التفاتده برشئ ويرمه: سزه نه اكرام ايتديلر؟ بر شربت، بر سيغاره، بر توتون طبقه‌سى اكرام ايتدى. ٣. احسان، كرم: ذو الجلال و الاكرام اولان جناب الله. ٤. بازارلغك خارجنده اوله‌رق بايع طرفندن مقام ممنونيتده مشترى‌يه ترك اولنان آقچه: بكا بر اكرام ايتميه‌جكميسكز؟ اوچ ليرا اكرام ايده‌بيليرم.

اِكراماً { حـ. عر. آغرلامه صورتيله، حرمت و تعظيم ايچون: سزه اكراماً بو ايشى ياپدم.

اِكراميّه { سذ. عر. ١. نشانهٔ حرمت و تعظيم اوله‌رق ويريلن اعانه ويا هديه: حرمين اكراميه‌سى = حرمين شريفينه كوندرلمك اوزره طولغون معاشلى مأمورينك معاشلرندن سنه‌ده بر كسيلن آقچه. ٢. امور نافعه وسائره شركتلرينك اصحاب سنداته ازمنهٔ معينه‌ده قرعه چكه‌رك مختلف مقدارلرده ويردكلرى مكافات: بو دفعه چكيلن دمير يول قرعه‌سنك الك بيوك اكراميه‌سى فلانه دوشدى. ٣. بايع طرفندن بازارلغك خارجنده اوله‌رق مشترى‌يه ياخود آره‌ده واسطه اولانه ويريلن آقچه: اللى ليرا اكراميه آلدى.

اِكراه { سذ. عر. [« كره » دن مص. افعال] ١. جبراً ورضاسى خلافنده بر ايش ياپديرمه: اكراه ايله اوروج بوزمه. ن. [عربيده معناسى بوندن عبارتدر.] ٢. ايكرنمه، تيكسينمه، نفرت، تنفر: بوايشدن بكا اكراه كلدى. [بونك طوغريسى « استكراه » در.]

اِكراهاً { حـ. عر. كنديسى ايسته‌مديكى حالده، رضاسى خلافنده، جبراً: اكراهاً اوروج بوزانه كناه يوقدر.

اَكِرتمك { ياخود اگيرتمك. فتـ. ايكك ايله ايپليك بوكديرمك، ايكدن يوك ويا موق وسائره چكديرمك: فقرا قيزلرينى طوپلايوب پاموق اگرتمكله مشغول اوليور.

اَگرتى { صـ. [« اگمك » فعلندن. — عر. « عاريتى » دن اولمالى] ١. اودونج آلنمش، قوللانانك كندى مالى اولميان، مستعار، عاريت: اگرتى اثواب كيمش؛ اگرتى آلمق = استعاره؛ اگرتى ويرمك = اعاره. ٢. يرلى وثابت اولميان، معلق كبى طوران: اگرتى بر ديوار. ٣. ايسته‌نلديكى وقت قونيلوب چيقاريلان، مربوط اولميان: بو شمعدانك طبله‌سى اگرتيدر. ٤. طبيعى اولميان، صنعى، ساخته: اگرتى كوز، ديش، صاچ. == سـ. معلق طورمه: بنايى اگرتى‌يه آلمق = تعمير ايچون آلتنى هدم ايدوب دستكلر اوزرينه طورديرمق. == حـ. يرلى اولميه‌رق، معلق كبى: اگرتى اوتوريور.

اَگرتيلك { سـ. برشيئك مستعار ياخود معلق و يا صنعى اولمسى: ديشلرينك اگرتيلكى هيچ بللى اولماز.

اَگرجى { سـ. ١. اگر ياپان و صاتان صنعتجى، سراج. ٢. بر بيوك دائره‌ده

آت طاقلرینه مأمور آدم، سراج باشی .

اگرچه { یاخود گرچه. حر. فا. هر نه قدر، . . . اولسه‌ده، واقعا . . . ایسه ده: اگرچه اویله ایسه‌ده...؛ گرچه اویله در اما. . . — بعضاً بونی «که، کیم» حرف ربطی تعقیب ایدر: گرچه کیم شعر دگلدر او کلام، نظم شاعرده نه ممکن او نظام. — شعرده مؤخر گلسی‌ده جائزدر .

اگرك { س. صولاق تارله‌نك صوینی آقیتمق ایچون آچیلان خندق .

اگرلتی { س. بوداقلری قیوریق سورن وبعضاً آغاج کبی بیوین بر جنس اوت: اگرلتی اوتی. [سرخسیه فصیله‌سندن.]

اگرلمك { یا اگرله‌مك. فتہ. (آته) اگر وطاقیم اورمق: آتی اگرلدیکزمی؟

اگرلمك { یا اگیرلمك. فجہ. ایگك ایله بوكلمك، ایکدن چکیلوب ایپلیك یاپلمق: مرینوس یوکی پك اینجه اگریله بیلیر .

اگرلنمك { فجہ. (آتك) اگری وطاقمی اورلمق: دها حیوانلر اگرلنمدی .

اگرلی { ص. اگر یعنی سرج اورلمش، اگرله قوللانیلان (بینك بیکیری) : ایکی اگرلی برده پالانلی آت .

اکرم { ص. عر. جم: اکارم. [« کریم » دن ستف.] دها ویا پك کریم، پك جومرد وعالیجناب، لطف وکرمی زیاده اولان. || سردار اکرم = بعض احوالده عموم اردوی همایونك ویا بر جهته سوق اولنانلرك عمومی قوماندانی، که سرعسکردن صکره مشیرانك اك بیوکی عد اولنوب، « رأفتلو » عنوانی حائزدر. || یاور اکرم=مشیراندن یاوران حضرت پادشاهی سلك جلیلنده بولنان ذوات کرام: یاور اکرم حضرت شهریاری. [جمعنده غلط اوله‌رق « یاوران کرام » دیرلر، حالبوکه کرام کریمك جمعیدر.]

اگرمك { یا اگیرمك. فتہ. ایگك ایله ایپلیك بوکمك، (یوك و پاموق وسائره‌یی) ایگدن چکوب ایپلیك یاپمق .

اگرمه { یا اگیرمه. س. ایگك ایله بوکمه، ایگدن ایپلیك چکمه .

اکرمی { ص. عر. پك کریم و لطف وکرم وسخاوت صاحبی اولان بر ذاته منسوب ومتعلق. [انشاده مستعمل بیتمز توکنمز تعبیرات تعظیمکارانه دندر:] لطفنامهٔ اکرمیلری واصل اولدی؛ سوی اکرمیلرینه تسیار قلندی .

اگره { یا ایگره. س. کچه‌دن بر نوع تکلتی .

اگری { ص. [اصلی: ایگریك، ایگمكدن.] ١. بر جهته میل ایدن، چارپیق، طوغری اولمیان، معوج، منحنی، کج: اگری اودون، اگری یول. ٢. گرلی، بوکلش، مقوس: اگری قلیج. ٣. مجہ. قول و فعلنده صدق واستقامتی اولمیان، کاذب: اگری آدم. ٤. طوغری اولمیان، یالان، کاذب: اگری سوز. = ح. طوغری اولمیه‌رق، بر یاندن، چارپق: اگری گیتمك؛ اگری اوتورمق. = س. اگریلك، اعوجاج: اگریسنی طوغریلتمق، اگریدن خوشلانمق. || اگری باقمق= ١. کین وحدت نظریله باقمق. ٢. شاشی اولمق. || اگری بوگری = هر طرفی چارپق و غیر منتظم: اگری بوگری آغاج. || بوینی اگری = ١. شایان مرحمت. ٢. برنوع چیچك، ایری نرکس. || اگری چهره = اکشی یوز، عبوسلق. || چهره اگریسی = غضب، حدت.

اگری { س. بال یتکی قوپارمغه مخصوص کوچك چنکل.

اگریتمك { مض: اگریدیر. فتہ. اگری ایتمك، اگمك: چهره اگریتمك = عبوسلق ایتمك .

اگریجه { ص. آز اگری، پك طوغری اولمیان .

اگریجه { س. ١. بالدیر سیکیری، عرقوب. ٢. اکلیل الملك دینلن بر جنس نبات: اگریجه اوتی. ٣. بر جنس سیوری سیکك .

اگریجی { یا اگیرجی. س. ایپلیك بوکمك صنعتنی اجرا ایدن آدم .

اگریلتمك { فتہ. اگوب بوکمك، اگری ایتمك، چارپتمق، مقوس ومنحنی ایتمك:

تازه فدانی ایستدیگڭ کبی اگریلته بیلیرسڭ.

اَگریلك { س. ١. اگری اولان شیئك حالی، چارپقلق، اعوجاج، انحنا: دکنکڭ، یولك اگریلکی. ٢. عدم استقامت، حیله: اگریلك هیچ بروقت آدمی سلامته چیقارماز.

اَگریلمك { فل. اگری اولمق، چارپلمق: بو دکنك اگریلدی؛ قوری آغاج اگریلمز.

اَگریم { یا ایگریم. س. ١. اگرك آلتنده کچه قاپلی آغاج. ٢. صولرك چورندیسی، کوچك کرداب. [چغتایجه‌ده بوکا «ایگریك» دخی دیرلر، و «ایکریم» برج وبارو معناسنه‌ده کلیر.]

اَگز { با: اگیز.

اِکساء { سذ. عر. [«کسوة» دن مص. افعال] کیدیرمه، اثواب ویرمه: کندیسنه بر اثواب فاخره اکسا ایتدی.

اَکسر { س. دمیر چیوی، مسمار، میخ: طبله‌لی اکسر، لوفجه اکسری. || مج. اکسری اوینامش = عقلی یرنده اولمیان.

اَکسرجی { س. دمیر چیوی یاپان ویاصاتان آدم.

اَکسرلتمك { فت. دمیر چیوی قاقدیرمق اکسرله میخلاتمق.

اَکسرلمك { یا اکسرله‌مك. فت. دمیر چیوی قاقمق، اکسرله میخلامق.

اَکیز { ص. اکی یعنی علاوه اولنمش پارچه‌سی اولمیان، یکپاره، بتون: دوشمه تخته‌لری اکیز اولملی.

اَکیز { ص. چوق اکی وعرضی اولمیان، طار: اکیز قماش.

اَکیزجه { ص. آزطار، چوق اکیکیش اولمیان: اکیزجه بر تولبند.

اَکیزلك { س. اڭ وعرض اکسیکلکی، طارلق: بوقماشك اکیزلکی زیاده.

اَکسلتمك { واکسلمك. || با: اکسیتمك، اکسیلمك.

اَکسو { س. [و دها طوغریسی اوکسو] بر طرفی یانمش اودون وعلی الخصوص آتش طوتیشدیرمقده قوللانیلانی، کوسکی.

اَکسولمك { یا اوکسوله‌مك. فت. برطرفی یانمش اودون قویه‌رق (آتشی) طوتیشدیرمق، پارلاتمق. || مج. قیزدیرمق، آزیتمق: فسادی اکسولمك.

اَکسه { س. باشك آرقه طرفنك آلت قسمی بوینك اوستی، قفا: اکسه کمیکی، اکسه چقوری. || مج. کری طرف، آرقه، آرت: اکسه‌سندن کیتمك. [«آرقه» و «آرد» قوللانمق دها ایيدر.] || اکسه‌یه بینمك = داله بینمك، غالب ومسلط اولمق. || اکسه‌سی قالین = معتمد. || اکسه میخی = باشی عمود فقارینك اوزرنده طوردیران یوکسوك کبی کمیك.

اَکسیتمك { یا اکسیلتمك. فت. ناقص واکسیك ایتمك، آزالتمق، قاصمق، تنقیص ایتمك: بن توتونی اکسیتدم، اکسیلتدم؛ آتك یمنی اکسیتمیڭ.

اِکسیر { سذ. عر. [یونانجه مجوب خلاصه وزبده‌سنی چیقارمق دیمك اولان Ἐξαιρέω فعلندن مأخوذ اولسه کرکدر.] وقتیله کیمیاء کاذبله اوغراشانلرك خارق العاده بر قوت وتأثیری جائز زعم ایتدکلری بر جسم موهوم. || ط. بعض ادویه ایله شکر و عطریاتدن مرکب مختلف حاضر شروبلرکه هم مؤثر ونافع همده لذیذ اولمق ملابسه‌سیله آوروپالیلرجه عربلرك معهود اکسیرینه تشبیهاً حرف تعریفله برابر عربیدن استعارهً «الاکسیر Elixir» اسمیله معروفدرلر. || مج. بر شیئك استحصالنه سبب مجرد ومؤثراولان ماده: اکسیر سعادت؛ اکسیر اعظم.

اَکسیك { ص. [«اکسمك» دن] ١. بتون اولمیان، ناقص، ناتمام: بو کتاب اکسیکدر. ٢. قصورلی، عیبلی، معیوب، تام ومکمل اولمیان: بو آدمك عقلی اکسیکدر؛ اکسیك طوغمش بر چوجق. ٣. موجود اولمیان، مفقود، معدوم: اونك یاردیمی اکسیك اولسون؛ اکسك اولدی، قورتلدق. ٤. دیکرندن آز وناقص اولان: بو اوندن اکسیکدر. ٥. وزنی تام اولمیان، ناقص العیار: اکسیك بر لیرا. = ح. نقصان وناتمام اوله‌رق: اکسیك صویلمك؛ اکسیك طارتمق. = س. ١. ناقص اولان شیئك نقصا

نی، تام اولمق ایچون علاوه‌سی اقتضا
ایدن مقدار: اکسیکی چوقدر؛
اکسیك طولدیرمق؛ بو کتابك
باشدن بش صحیفه‌اکسیکی واردر.
٢. قصور، عیب: اکسیکی
کدیکی یوقدر. || اکسیك ایتمك =
کسمك، فاصله ویرمك، دوام
ایتمه‌مك: مکتوبلرکزی اکسیك
ایتمیك. || اکسیك اولمق = اور-
ته‌دن قالقمق، محو و نابدید
اولمق، یوق اولمق: اکسیك
اولك؛ اونك ایده‌جکی ایلك
اکسك اولسون. || اکسیك
اولمامق = صاغ و بردوام اولمق:
اکسیك اولما = صاغ ودائم اول،
یاشا.

اَکسیکسِز { ص. ١. نقصانی اولمیان، تام، بتون:
اکسیکسز کتاب. ٢. عیب و
قصوری اولمیان، مکمل:
اکسیکسز ایش. ٣. دواملی،
غیر منقطع، آردی آرقه‌سی
کسلمین: اونك شرقیلری
اکسیکسزدر.

اَکسیکلِك { س. ١. ناقص و ناتمام اولمه. ٢.
ناقص برشیئك تام اولمق ایچون
اقتضا ایدن مقدار: چوق
اکسیکلکی واردر. [اکسیك‌ده
دینلیر.] ٣. عیب، قصور،
نقصان: بونك هیچ براکسیکلکی
یوقدر. ٤. فقدان، معدومیت،
غیبوبت: اونك اکسیکلکی شمدی
حس اولندی.

اَکسیکلَمك { یا اکسیکله‌مك. فتـ. نقصان
براقمق.

اَکسیلتمَك { فتـ. با: اکسیتك.

اَکسیلمَك { فل. ١. ناقص اولمق، آزالمق،
تناقص ایتمك، مقداری تنزل
ایتمك: انبارك ایچنده بغدای
کیتدکجه اکسیلیور؛ پاره‌سی
اکسیلدی. ٢. یوق اولمق: باری
برآدم اکسیلمش اولور.

اَکسیمَك { مص: اکسیر. فل. ١. نقصانلق حا-
صل ایتمك، ناقص وناتمام قالمق.
٢. آزالمق، مقداری تنزل
ایتمك. ٣. مفقود ومعدوم اولمق.
[الیوم اصل اولان بوفعل یرینه
فروعدن اکسیلمك دها زیاده
قوللانیلیور.]

اَکشی { ص. ١. ذائقه‌نك بر حس مخصوصیله دیل
وآغزی بروشدیره‌رق یاقان
ومعتدلی خوشه کیدن، حامض،
ترش: اکشی لیمون، پورتقال،
آیران، بوزه. ٢. تخمر ایدوب
بوزیله‌رق اکشیمش: اکشی خمور،
شراب. ٣. مجـ. خوشه کیتمز،
ناخوش، ترش، کولمز، عبوس:
اکشی یوز، چهره. = س. ١.
اکشی شیء، اکشیلك، حمض:
بو لیموناطه‌نك اکشیسی آز؛ بو
یمکك اکشیسی یوق. ٢. خمور
مایه‌سی. || اکشی آش = اریکله
اتدن یمك. || اکشی صو =
حموضتی اولان معدن صویی.

اَکشیتمَك { فتـ. ١. اکشی ایتمك، ترش حا-
لنه قومق، تحمیض: آیرانی
اکشیتدك. ٢. تخمره براقوب
بوزمق، بایاتلاتمق: بو یمکی
اکشیتدیکز. || یوز، چهره
اکشیتمك = عبوسلق ایتمك.

اَکشیجه { ص. آزاکشی، اکشیمسی، اکشیترك.

اَکشیلِك { س. ١. اکشی اولان شیئك حالی، اکشی
لذت، حمض، حموضت. ٢. مجـ.
ترسلك، سرتلك، بدخویلق.

اَکشیلَمك { یا اکشیله‌مك. فتـ. اکشیتمك، اکشی
قاتمق، اکشی یایمق.

اَکشیلی { ص. اکشیسی اولان، اکشی تربیه و یا
صالچه‌سی اولان: اکشیلی کوفته،
یخنی.

اَکشیمتِرَك { ص. اکشی‌یه چا- لار، اکشیجه، آز
اکشی.

اَکشیمسی { ص. اکشی‌یه بکزر، اکشیجه.

اَکشیمَك { فل. ١. اکشی او- لمق، اکشیلك پیدا
ایتمك: شیره، آیران، شراب
اکشیدی. ٢. تخمر ایتمك:
خمور اکشیدی. ٣. بایاتلانمق،
بوزلمق: بو یمکلر اکشیدی.
٤. اکشیلك حاصل ایدوب
فساده اوغرامق: معده‌م
اکشیدی. ٥. عبوس اولمق:
چهره‌سی اکشیمش ایدی. ٦.
چوق سوریتمك، بیترلمه‌مك:
بو ایش الزده اکشیدی. ||
باشه اکشیمك = بار و مسلط
اولوب دفع اولنمامق.

اَکشیمه { س. اکشیمك فعلی. با: اکشیمك.

اَکِك { یا اکه. س. [اصلی: ایکاك] یناغك آلت

يانى، چكه‌يى اورتن ير. || آڭك آغاجى = ضبط اولنماز حيوانلرك اوراسنه قيصديردقلرى ياواشه. || صپان اڭگى = صپان آغاجنه كچيريلن افقى آغاج.

اَڭكين { ص. [«اڭ»دن] اڭلى، واسع، گڭيش. ﺫ. = س. آچيق دڭيز، دڭيزك ساحلدن اوزاق گڭيش يرى: اڭگينه آچلمق. [غلط اوله‌رق «انكين» دخى يازيلير.]

اَڭگينلك { س. آچيقلق، وسعت: دڭيز اڭگينلكى.

اَڭگينلمك { يا اڭگينله‌مك. فل. اڭگينه آچلمق، آچيق دڭيزه چيقمق.

اَكل { سذ. عر. يمه: انسان ات وسبزه وحبوبات اكل ايدر.

اَكلتمك { فتـ. [«اك» دن] اك اورديرمق، پارچه الحاق ايتديرمك: بوكا بر پارچه اكلتملى.

اَڭلتمك { فتـ. [«اڭ» دن] اڭنى آرتيرمق، گڭيشلتمك، توسيع ايتمك: بو قماشى برآز دها اڭلتملى.

اَڭلشمك { فل. اڭلى اولمق، عرض قزانمق، توسع ايتمك.

اَگلشمك { فل. اوتورمق، مكث وآرام ايتمك.

اَكلمك { فجـ. تخم سرپمك، زرع ايدلمك: بر تارله هر سنه اكلمه‌ملیدر؛ بو تارله‌يه آرپه اكيلير.

اَگلمك { فل. فجـ. [اصلى: ايگلمك] ۱. مائل اولمق، ميلان ايتمك، چارپلمق: صاغه طوغرى اگلمشدر. ۲. بوكلمك، چويرلمك، انحنا ايتمك: فدان تازه ايكن اگيلير.

اَكلمك { يا اكله‌مك. فتـ. پارچه علاوه ايتمك، پارچه علاوه‌سيله اوزاتمق، اك اورمق: اثوابك اتكنى، دوشمه تخته‌لرينى، باغچه ديوارينى اكلدى.

اَكلمه { س. اكلمك فعلى، تخم سرپمه، زرع: بغدايك اكلمه‌سى.

اَگلمه { س. ۱. اگلمك فعلى، ميل، انحنا: آتلينك يره اگلمه‌سى. ۲. چويرلمه: تازه فدانك اگلمه‌سى.

اَكلمه { يا اكله‌مه. س. اكله‌مك فعلى، پارچه علاوه‌سيله تمديد: اونك اكلمه‌سى هيچ بللى اولماز. = ص. اكله‌مكله ياپلمش، اك اورلمش: اكلمه دوشمه، اثواب.

اَكلمه‌لى { ص. اكلمه‌سى اولان، اك اورلمش، علاوه‌لى: اكلمه‌لى طاوان.

اَگلنجه { س. ۱. كوكل اكلنديره‌جك، صيقلمقسزين وقت كچيره‌جك شئ: بوممالكتده اكلنجه يوقدر. ۲. فائده‌سز و اهميتسز شئ، ثمره‌سز ايش، اويونجق، ملعبه: چوجق اكلنجه‌سى. ۳. پك قولاى ايش: اونك ايچون او ايش اكلنجه‌در. ۴. استهزايه آلنان كنديسيله اكلنيلن آدم، مسخره: هر كس سنك اكلنجه‌ڭ مى؟ || كوكل اگلنجه‌سى = محبوب، دل آرام.

اَگلنجه‌لى { ص. ۱. اكلنوب وقت كچيره‌جك يرلرى چوق: اكلنجه‌لى شهر. ۲. كوكل اكلنديره‌جك صورتده اولان، جان صيقماز، اكلنديرر: اكلنجه‌لى بر اويوندر. ۳. شن، لطيفه بيلير، جان صيقماز: اكلنجه‌لى آدم.

اَگلنديرمك { فتـ. ۱. آليقومق، كرى براقمق، توقيف وتعويق ايتمك: بوش يره بنى اوراده برآى اگلنديردى. ۲. آوتمق، اكلنجه بولمق، جان صيقنديسنى دفع ايدوب صفا و فراحلق ويرمك: شو چوجغى برآز اكلنديرر؛ بزى بر طاقم اويونلرله اكلنديردى؛ بو ايش بو مطالعه بنى اكلنديريور.

اَگلنلمك { فجـ. ۱. قالنمق، وقت كچيرلمك، مكث واقامت ايدلمك: بر قاچ كون اورده اگلنيلير. ۲. جنبش و صفا ايدلمك، اكلنجه ايله وقت كچيرلمك، تنزه اولنمق: بوممالكتده نه ايله اگلنيلير.

اَكلنمك { فجـ. پارچه علاوه‌سيله تمديد ايدلمك: بوبز، بو تخته اكلنه‌بيلير، اكلنمز.

اَگلنمك { فل. ۱. طورمق، مكث وآرام، توقف ايتمك: اوراده اوچ كون اكلندك؛ چوق اكلنمه. ۲. ذوق، صفا، جنبش، تنزه ايتمك، جان صيقنديسنى دفع ايدوب ايى وقت كچيرمك: اگلنمكه كيديور؛ اقشام ايى اگلندك؛ اگلنه‌جك يرآرايور. ۳. استهزا ايتمك، ماهتابه آلمق، لطيفه ايتمك:

اکلنیورمیسکز؟ سز بمله اکلنه‌مزسکز .

اَکْلَنمَك { فل. اکلی وگکیش اولمق، توسع ایتمك: بو قاش چکلمکله اکلنیر .

اَکَلَه { صد. جم.عر. فد : آکل. چـوق ییـنلر، اوبورلر، پیس بوغاز و طمعکار اولانلر. [بو وجهله مقـام ذمده قوللانلدیغنه باقیلیرسـه، « اکول » جمعی اولان -- همزه‌نك ضمیله -- « اکله » دن غلط اولمق اقتضا ایدر.]

اَکله‌مَك { اکله‌مه. با : اکلمك، اکله .

اَگله‌مَك { فتـ. طـوردیرمق، آلیقومق، توقیف وتعـویق ایتـمك. مر. [بونك یرینه اگلندیرمك قوللانیلیور.]

اَکلی { صـ. علاوه‌لی، پارچـه عـلاوه اولنمش : اکلی روبه، تخته .

اَکِلی { یاخود اکیلی. صـ. تخم‌سرپلمش، اکلمش، مزروع : بغدای اکلی بر تارله .

اَکْلی { صـ. کنیش، عریض، وسعتلی : اکلی قماش، عرصه، تخته .

اَکْلی { صـ. بکزلی ، رنکلی، چهره‌لی : بغدای اکلی.

اَکْلیجه { صـ. اولدقجه گکیش، پك طـار اولمیـان : اکلیجه بر شیاق .

اِکلیل { سد. عر. تاج، فسر، دیهیم. لسـ. || علم نباتات وتشریحده تاجه بکزر بعض شیئلره اطلاق اولنور .

اَکْلیلَشمَك { فل. و:

اَکْلیلك { سـ. گکیشلك، عرض: بو شیـاغك اکلیلکی مقبول .

اَکْلیلَنمَـك { فل. اکلی و گکیش اولمق: بو چایك یتـاغی قیشـین چوق اکلیلشیر، اکلیلنیر .

اِکمال { سد. عر. جم. اکمالات. [« کمال » دن مصـ. افعال] کماله ایردیرمه، مکمل ایتمه، تماملامـه، بیتیرمـه : یاریم قالمش بنـایی اکمال ایتـدی؛ تدارکات سـفریه‌یی اکماله چالیشـیور. || اکمال تحصیل = تحصیلنـه بدأ ایدیلن علم وفنك دها ایلریسنی اوکرنمـك اوزره دهـا عالی بر مکتبـه ویا عملیـاتخانه‌یه دوام : اکمال تحصیل ایچـون آوروپایه کوندریلن طلبه .

« اکمال » ك « اتمـام » دن فرقی شـو درکه : اتمـامده یالکز بیتیرمه مقصود اولدیغی حالده، اکمالده مکملیت مفهومی دخی مندرجدر .

اَکمام { سد. جم. عر. ١. [فد: کِمّ] نبا. آغاج چیچکلرینك قابجقلری. ٢. [فد : کُمّ] اثواب قوللری، یکلر. نـ.

اَکمَك { فتـ. تخم سرپمـك، تخم آتمق، زرع ایتـمك : بغدای، پرنج اکمك. || مج. ١. صاچمق، طاغیتمق، سرپمك. ٢. دوشوروب غائب ایتمك. || دیبنه طاری اکمك = چوق تدقیق ایتمك.

اَکمَك { سـ. اصلی : اتمـك. با : اتمك .

اَگمَك { فتـ. [اصلی ایگمك] ١. بر یانه میل ایتدیرمك، چارپیتمق : باشنی اگمك؛ سنجـاغی اگمك. ٢. بوکمك، چویرمك، قیویرمق، منحنی ویا مقـوس ایتـمك : فـدانی، تلی اگمك. ٣. مج. ارضا واقنـاع ایتمك، قاندیرمق، مطیع ایتمك: کندیسنی اگمکه موفق اولدی. || آغز اگمك = استهزا ایتمك. || باش اگمك = ١. سرفرو ایتمك، مطیع اولمق. ٢. محجوب اولمق. || بل اگمك = فتور کتیرمك . || بوین اگمك = اطـاعت ایتمك، خـواه ناخـواه راضی اولمق. || یوز، چهره اگمك = صومورمق، عبوس اولمق .

اَکمَکجی { اکمکجیلك. وا : اتمکجی وسائره.

اَکمَل { صـ. عر. [« کامل »دن سـتفـ.] دهـا ویا پك کاللی، دهـا مکمل : ابن سینا حکماء اسلامك اکملیدر .

اَکمَلیت { سد. عر. پك مکمل و قصـورسز اولانك حال و صفتی، قصـورسزلق، مکملیت: متنبینك شعرده اکملیتی مسلمدر .

اَکمه { سـ. تخم سرپمه، تخم آتمه، زرع : چفتجینـك بو موسمده بغدای اکمـه‌سی. = صـ. اکلمش، اکمکله وجوده کلمش: بو چایر خدایی نابتمیدر یوقسه اکمه‌میدر .

اَگمـه { سـ. ١. بر یانه میل ایتـدیرمه، چارپتمه، ایندیرمه : سزك اودالی اگمه‌کز. ٢. چویرمه، قیویرمه، تقویس: او دمیر چبوغی اگمه‌سی قوتنه دلیلدر. || باش اگمه وسائره. با : اگمك .

اَكناف { سـنـ. جم. عر. فد : اكنف. با : كنف .

اَكِندى { سـ. اكه‌دن چيقان اينجه تالاش : باقير اكنديسى؛ آنچه جان اكند. يسيدر .

اَكو { با : اكى .

اَكوان { سـنـ. جم. عر. فد : كون. با : كون .

اَكول { صـ. عر. [«اكل» دن سمبـ.] چـوق يين، اوبور، پيس بوغاز. [«اكولانه» ويا، مصدريتله «اكولى» كبى عجم قيافتنده عرب تعبيراتى قوللانمقدن اجتناب ايتملى .]

اَكه { سـ. [اصلى : اكك. چـ: اكاك] معـدن وسـائره يونتمغه مخصوص اينجـه ديشلى آلت، تورپى، سوهان .

اَكه { ياخود اكك. سـ. ياناغك آلت طرفى، چكه‌يى اورتن قسمى. || اكه كميكى = اوست چكه .

اَكه‌جى { سـ. اكه ايله ايشلين، معـادن وسـائره‌يى اكه‌لين ايشجى .

اَكه‌لتمـك { فتـ. اكه ايله يونتديرمق ويا جلا ويرديرمـك : بو مقـاصى اكه‌لتملى .

اَكه‌لمك { يا اكه‌له‌مك. فتـ. اكه ايله ايشلمك، اكه ايله يونتمق ويا جلا ويرمك: معـدنى جلالنـديرمق ايچـون اكه‌لرلر .

اَكى { ياخود اكو ويا ايكى. سـ. [«اكمك» دن] قبورغـه‌لرك اوكورغـه‌يه مربوط اولميـانلرى، الك آلتـده‌كيلرى، ضلع، پهلو .

اَكى { سـ. [زبانزدى «ايگك»] با : ايكى .

اَكياس { سـنـ. جم. عر. فد : كيس. با : كيس .

اَكيال { سـنـ. جم. عر. فـد: كيل. با : كيل .

اَكيچ { سـ. يمش قوپارمـق ايچـون آغاج دالنى و سائر شيئلرى طوتوب اكمكه مخصوص اوجى اكرى دكنك، آغاجدن قانجه .

اَكيد { صـ. عر. ؤ: اكيـده. [«وكـ» دن صشـ.] ١. صاغلام، محكم، متين، قوتلى. ٢. صريح وقطعى : امر اكيد، اوامر اكيده. [برنجى معنادن استعاره اولنمشدر .]

اَكيداً { حـ. عر. ١. متين و محكم اوله رق، صـاغلام صورتده. ٢. صراحةً و قطعياً : كيفيتك سرعت انهاسنى كنديسنه اكيداً يازديلر .

اَكير { سـ. [اصلى : ايكير] بر جنس يبان مرسينى .

اَكيز { سـ. اكين بيچـلدكدن صكره يرده قالان صمان ديبلرى : اكيزمك اوزره حيوانلرى تارله‌يه صاليويرمك .

اَكيليج { يا ايگيلج. سـ. باغ صارماشيغى .

اَكين { سـ. [«اكمـك» دن] اكلمش حبوباتك سورمشى، تارله‌ده بيتمش حبوبات، مزروعات : يكى بيتمش، تخمـه كلمش، صارارمش اكين؛ اكين بيچمك .

اَگين { سـ. [«اگمـك» دن] آرقه كميكنـك اگيلير يرى : برينـك اگينه بينمـك. [اوروپا لسانلرده ينه بو معنـا ايله مستعمل فر. Echine، نكـ. Chine، يتا. Schiena كلمـه‌لريله مشابهت لفظيه‌سى غريبدر.]

اَكينج { سـ. اور، تومـك، ات بكى، سگيل .

اَكينجى { سـ. اكين اكوب بيچمكله مشغول آدم، چفتجى، فلاح، حراث : اكينجى طائفه‌سى = زراع .

اَكينجيلك { سـ. اكين اكوب بيچمك واوكا متفرع علم و صنعت، زراعت، فلاحت، حراثت .

اَگيندريك { سـ. آرقه‌نك اگين دينلن جهتنى اورتن شىء، فراجه ياقه‌سى، كورك وسائره‌نك دوريك بيـوك ياقه‌لرى، زاغاره (ظهـاره). — [فر. «پلرين» دينلن شيئه ده بو اسم بك مناسب اولديغندن، بو بيـانجى تعبيرك قبـول و استعمالنه لزوم حقيقى يوقدر.]

اَكينلك { صـ. اكينه مخصوص ويااولويريشلى: اكينلك تارله، اراضى .

اَل { سـ. [اصلى و چـ: ايل] ١. انسانك طـوتمق، ايشلـمك، آصلق كبى ايشلرده قوللانديغى ايكى عضوك بهرى يد، دست: صاغ ال، صول ال. [عموميت اوزره اوموزدن طيرناق اوجلرينه‌دك و بالخاصه قول و بيلكك غيرى اولان آشاغى قسمى يعنى بيلك مفصلندن اعتباراً آوجله پارمقلرى شـامل

اولان جهته دينلير.] ٢. آتك
وسائر چارپالرك اوك آياقلرندن
بهرى. ٣. ميمون و نسناس
انواعنك ال شكلنده وال كبى
مستعمل اولان درت عضولرينك
بهرى. ٤. آلات و اوانئ
مختلفه صاپى، قول، قولپ:
دكرمن الى. ٥. بعض آلتلرك
اوره‌جق و دوگه‌جك قسمى،
دسته: هاون‌الى. ٦. اله وآوجه
صيغان مقدار، آوج، طوتام:
بر ال بغداى. ٧. ال ايله‌ايدلن
بر ايشك بر دفعه‌لغى، بر نوبت:
بر ال طبانجه، بر ال كاغد. ٨.
مج. اورمه، ضربه: الى آغر. ٩.
مداخله، دخل: بو ايشده اونك‌ده
الى واردر. ١٠. اقتدار، ارادت،
اختيار: او ايش بنم المده‌در.
١١. تصرف، مالكيت: مال بو
كون كيمك النده‌در؟ ١٢.
ايش، عمل: فلان جراحك الى
خفيفدر؛ فلان خطاطك الى
بلليدر. ١٣. نوبت، صره: ال
كيمده‌در؟ || ال آتمق = كيريشمك،
تصدى ايتمك. || ال آچمق =
ديلنمك، سؤال. || الى آچيق =
جومرد، سخى، سماحتلى؛ مسرف.
|| ال آلتنده = حاضر، مهيا. || ال
آلتندن = كيزليجه، كنديني
كوسترمكسزين، خفياً. || اله آلمق =
آلمق، قزانمق، كندى طرفنه
چويرمك. || اله آوجه صيغماز =
ضبط اولنماز، پك حشارى. ||
ال آياسى = آوج ايچنك دوز
يرى، راحه. || ال اله ويرمك =
بربرينه ياردیم ايتمك، برلكده
چاليشمق. || ال اورمق = كيريشمك،
بدأ ومباشرت ايتمك. ٢. چالمق،
چيرپمق، آلقيشلامق. ٣. ال
قومق، طوقنديرمق، باصمق.
|| ال اوزاتمق = آلمغه تصدى
ايتمك، ايستمك. || الى اوزون =
اقتدار ونفوذى اولان. || ال
اوستنده ال وار = مافوقك
مافوق واردر. || ال اوغشديرمق = مأيوس اولوب شاشيرمق.
|| ال ايتمك = اشارت ايتمك. ||
اله ايتمك = قزانمق، كندى
طرفنه چويرمك. || ال ايرمك،
ايرشمك = نائل اولمق. || ال ايشى =
ماكينه معمولاتندن اولميوب
ال ايله ياپلمش. || ال باغلامق =
ديوان طورمق. || اله باقمق =
محتاج وعطيه‌يه منتظر اولمق.
|| الى باياقلى = شرير، فناليقده
مشهور. || ال برلكى = اتفاق،
ايشده مشاركت. || الى بالده =
خدمته مهيا. || الى بوش = ١.
ايشسز معطل. ٢. بر شيئه مالك
اولميان، تهى دست. || الى پك =
خسيس. || ال پنجه = ديوان
طوران، خدمته مهيا. || ال
چابوقلغى = حقه‌بازلق. || ال،
چرپمق = ال اورمق، آلقيشلامق. || ال چكمك = واز كچمك،
صرف نظر ايتمك، فارغ اولمق،
كف يد ايتمك. || ال دكمك =
وقت و فرصت بولمق. || الدن =
١. نوبته و معامله صره‌سنه
قونميه‌رق، عاجلاً. ٢. بازار و
چارشيدن اولميه‌رق بالمناسبه
طوغريدن صاحبندن آله‌رق:
بو آرابه‌يى الدن آلدم؛ الدن دوشمه
[فر. D'occasion]. || الدن
چيقارمق = صاتمق، دفع ايتمك،
تصرفندن قورتلمق. || الدن
چيقمق = فوت اولمق. || الدن
كلمك = ياپيله‌بيلمك، دائرهٔ اقتدارى
داخلنده اولمق: بو ايش المدن
كلمز؛ الدن كلن. || الده = ١. تحت
تصرفده ٢. دائرهٔ اقتدار دا-
خلنده. ٣. قزانلمش، تابع، مطيع.
٤. حاضر، مهيا. ٥. حسابده
جمعده اوستده‌كى صره‌يه كچيرلمك
اوزره آلتده‌كى صره‌دن آرتان
عدد. || الده بر = الك اول حسابه
داخل اولمق اقتضا ايدن: او
الده بر. || ال سورمك = بر ايشه
بدأ ايتمك. || ال صويى = آبدست.
|| ال طوتديرمق = ال سورمك،
قاريشمق. || ال قالديرمق = ١.
اوره‌جق اولمق، اورمغه تصدى
ايتمك. ٢. دعا ايتمك. || اله
كچمك، كيرمك = ١. طوتلمق،
اخذ وگرفت اولنمق: اله كچمسى
پك مشكل بر خيدود ايدى.
٢. تصرفنه موفقيت حاصل اولمق:
قولاى اله كچر بر كتاب دكلدر.
|| الى كسلمك = مألوف بر ايشدن
واز كچمك. || ال وارمق = ١.
وقت وفرصت بولمق: الم واره-
مادى. ٢. جسارت ايتمك،
قييمق: نصل الك وارەبيلدى؟
|| ال ويرمك. با: الويرمك. ||
اله ويرمك = تسليم ايتمك، غمازلق
ايدوب خبر ويرمك. || ال يا-
زيسى = ال ايله يازلمش يازى،
مطبوعك غيرى. || ايكى الم
ياقه‌سنده = آخرتده دعوا-
جيسى يم. || ايكى الى بوكرنده =
مأيوس و حيران. || درت ال

= ایکی کشی طرفندن چالینیر پیانو اصولی. || درت ال ایله = کمال تهالکله، زیاده چالیشه‌رق : درت ال ایله بر ایشه صارلمق. || خانم الی = اوفق بر آغاجك ویردیکی معروف کوزل قوقولی چیچك، زهر العسل. — بر چوق آلات وسائره‌نك اسملری «ال» اسمنه مضاف اولمغله مدلوللرینك کوچکنی و ال ایله یا الده قوللانیلانی کوستریرلر: ال بیچقیسی، ال دکرمنی، ال آطلاسی.

اَل { با : ایل.

اَل { حرف تعریف. عر. بر اسمك مدلولنی تعیین و تحدید ایتمکه یارایوب، لسانمزده یالکز الحاج، الفقیر، الداعی، الشیخ کبی بعض اسملرله بعض ترکیبات عربیه‌ده واسماء خاصه‌ده واکثریا مضاف ایله مضاف الیه آره‌سنده قوللانیلیر: المفلس فی امان الله، الحکم لله، العیاذ بالله، الامان، الغیاث، محی الدین، عبدالسلام کبی. — بو لفظك همزه‌سی یالکز باشده اوقونوب، ترکیباتده اوقونمدیغی کبی، «حروف شمسیه» دینان: ت، ث، د، ذ، ر، ز، س، ش، ص، ض، ط، ظ، ل، ن حرفلرندن اول لامی دخی اوقونیوب، آلت طرفنده‌کی حرف شده‌لی اوقونور: باب التوبة، نور الدین، عبد الصمد، عبد اللطیف کبی؛ «حروف قمریه» تعبیر اولنان دیکر حرفلردن اول لامی اوقونور: من الباب الی المحراب کبی.

اَلا { صـ. [اصلی : آلا] آچیق کوك، آچیق مائی: الا کوز. || چاقر الا = کول رنکنه مائل مائی. [یالکز کوز حقنده مستعملدر.]

اَلا { حه. عر. عر. آکاه اول، باق، دیکه. [لسانمزده دائما بر حرف ندادن اول بولنور:] الا ای بر وبحرك پادشاهی!

اِلّا { د. عر. ۱. استثنا بیان ایدر، دن بشقه، دن ماعدا، مکر: بر قالماز اصلا دشمنه الا بیابان عدم. ن. ۲. [اِن ـ لا] اولمدیغی حالده، عکسی حالده: مکتبه کیتملیسك والاسنی اولادلقدن چیقاریرم. [بو معناده اکثریا واو ایله قوللانیلیر.] ۳. تر. هله، علی الخصوص: آوی چوق سورم الا طاوشان آوینی؛ (بو حالده مدسز «ایلله» صورتنده تلفظ اولنور)؛ الا اونك طوری. ۴. تر. مطلقا، بهمه حال: الا کله‌جکسکز دیه اصرار ایتدی.

اَلآن { ظز. عر. [ال، حرف تعریف ـ آن = زمان] ۱. شمدی، شمدیکی حالده. ن. ۲. حالا، هنوز، دها، شمدی‌یه قدر: الآن اوراده‌در؛ الآن کلمدی.

اَلاستیق { صـ. [فر. Élastique] طوپلانوب چکیلیر، اسنر. لسـ. [هله «الاستیق»، «الاستیقیت» کبی کولونج تعبیرلر استعمالی عبثدر.]

اَلامان { خذ. عر. [ال، حرف تعریف ـ امان = م] آمان، مدد: الامان! بیچارکانه‌ایله لطفك رایکان.

اَلِبّا { صذ. جـ. عر. فد: لبیب. [با: لبیب.

اَلباب { صذ. جـ. عر. [فد: لب = ایچ، مغز] عقلار، عقول: اولو الالباب = اصحاب عقول، عقل سلیم صاحبلری. [لسانمزده مفردی بو معناایله وجمع مفردینك معناسیله قوللانلماز.]

اِلباس { سذ. عر. [«لبس» دن مصـ. افعال] کیدیرمه: بیرامده فقرا چوجقلرینی الباس ایتمك عادتیدر.

اَلبَت { حـ. [عر. «البتة» دن غلط] ۱. مطلقا، بهمه حال: البت کله‌جکدر. ۲. عاقبت، نهایت: باشلانیلان ایش البت بیتر؛ البت بزم المزه ده فرصت کچه‌جکدر.

اَلبَتّه { حـ. عر. [اصلی: البتةً] مطلقا، بهمه حال: البته کیدر کلن جهانه.

اَلبِسه { سذ. جـ. عر. فد: لباس. [با: لباس.

اِلتِباس { سذ. عر. جـ: التباسات. [«لبس» دن مصـ. افتعال] زیاده بکزه‌ین شیئلرك تفریق خصوصنده حاصل اولان شبهه وتردد: التباس واقع اولدی؛ دفع التباس ایچون.

اِلتِجاء { سذ. عر. [«لجأ» دن مصـ. افتعال] صیغینمه، برینه قاچوب کندیسندن حمایه وتصاحب ایسته‌مه: مرحمت الهیه‌یه التجا ایتمکدن بشقه چاره یوقدر. — «التجاکاه» یرینه ملجأ دیمك البته دها فصیحدر.

اِلتِحاق { سذ. عر. [«لحق» دن مصـ. افتعال] قاتلمه،

منضم اولمه، انضمام : کریده قالمش اولان بلوك طابورینه التحاق ایتدی .

اِلتِحام { سذ. عر. [« لحم » دن مص. افتعال] جرا. یاره‌نك یکی ات پیدا ایدوب تپانمه‌سی .

اِلتِزام { سذ. عر. ج : التزامات. [« لزوم » دن مص. افتعال] ۱. کندی اوزرینه لازم عد ایتمه، اختیار : التزام سکوت؛ ایشه مداخله ایتمه‌مکی التزام ایتدم. ۲. برینك طرفنی طوتمه، طرفکیرلك ایتمه : بری متنبی‌یی ودیکری ابوتمامی التزام ایده‌رك مکابره‌یه کیریشدیلر. ۳. ایجاب ایتدیرمه، موجب اولمه، انتاج : ثروتی ایی یاشامسنی التزام ایتمز، یاشامسنی بیلمز نه زنکینلر وار در. ٤. اد. واردات دولتدن اعشار واغنام کبی بر شعبه‌یی ویا میری یاخود خصوصی بر چفتلك و سائره وارداتی بدلی مقسطاً ویره‌جکنه کفیل کوستره‌رك مقطوعاً درعهده ایتمه : بر قضانك اعشارینی التزام ایتدی؛ التزام آلمق؛ التزامه ویرمك؛ التزاماته قاریشمق. ‖ بالالتزام = ایش ایدینه‌رك، صورت مخصوصه‌ده، راست کله دکل : بالالتزام صاریغنی پریشان بر حالده کیردی .

اِلتِزاماً { ح. عر. التزام طریقیله : اعشار التزاماً اداره اولنیور .

اِلتِزامجی { سه. واردات دولتی ویا بر چفتلك وسائره‌یی التزامه آلان، التزاماته قاریشوب بو ایشله کچینن آدم، ملتزم .

اِلتِزامجیلق { سه. واردات دولتی ویا خصوص چفتلك وسائره وارداتنی مقطوعاً او زرینه آلانك حال وصفتی وایشی، ملتزملك .

اِلتِزامی { صه. عر. ث : التزامیه. د. معنای التزامی، دلالت التزامیه = بری دیکرینی ایجاب ایتدیرر ایکی شیئدن برینك ذکریله دیکرینك قصد اولنمسی . ‖ صیغهٔ التزامیه = صرف ترکیده یازملی وسوملی کبی لزوم بیان ایدن صیغه؛ التزامیهٔ حال : یازملیدر؛ التزامیهٔ ماضی : یازملی ایدی .

اِلتِصاق { سذ. عر. [« لصوق » دن مص. افتعال] یاپیشمه، برلشمه، قاوشمه، بیتشمه : ایکی دمیر یول خطنك التصاق. ‖ ط. التصاق اجفان = کوز قپاقلرینك یاپیشمه‌سی؛ التصاق مفصل = اویناق یرنده کمیکلرك بربرینه یاپیشمسندن عبارت علت.

اِلتِفات { سذ. عر. [« لفت » دن مص. افتعال] ۱. یوز چویروب باقمه : بزم طرفه هیچ التفات ایتمدی. ۲. دقت، اعتنا، اعتبار : التفات ایله احاله سمع چوق هندسه‌یه (وهبی). ۳. اظهار توجه، تلطیف، خاطر صورمه، تطییب خاطر، کوللر یوزله و لطفکارانه آشنالق : التفاتکزه نائل اوله‌مدق؛ التفات یوقمی؟ ٤. د. سوزی مثلا غائبدن مخاطبه، مخاطبدن متکلمه چویرمکدن عبارت اسلوب بلاغت، سورهٔ فاتحه‌ده « ایاك نعبد » آیت کریمه‌سنده اولدیغی کبی.

اِلتِفاتجی { صه. چوق التفات ایدن، هرکسك خاطرینی تطییب ایده‌رك لطفله معامله ایدن، ملتفت، التفاتکار : چوق التفاتجی بر ذاتدر .

اِلتِفاتسِزلق { سه. التفات ایتمه‌یش، عدم التفات.

اِلتِفاتکار { صه. فا. [التفات. کار] التفاتجی، ملتفت .

اِلتِفاتکارانه { صه. فا. التفاتجی آدملره مخصوص بر طور نازکانه‌ده واقع اولان : بر نظر التفاتکارانه ایله باقدی. = ح. فا. کمال لتفاتله، التفاتجیلره مخصوص بر طورله : بنی التفاتکارانه قبول ایتدی .

اِلتِفاتلی { صه. التفاتله اولنان : التفاتلی معامله .

اِلتِقاء { سذ. عر. [« لقاء » دن مص. افتعال] برلشمه، قاوشمه : التقاء نهرین؛ التقاء بحرین؛ دجله ایله فراتك التقا ایتدکاری یرده .

اِلتِقاط { سذ. عر. ج : التقاطات. [« لقط » دن مص. افتعال] دوشیروب طوپلامه، و علی الخصوص کتب مختلفه‌یه مراجعتله معلومات جمع ایتمه، تتبع : کتب تواریخدن التقاط ایتدیکی معلومات .

اِلتِقام { سذ. عر. [« لقمه » دن مص. افتعال] یوتمه. ذ.

اِلتِماس { سذ. عر. ج : التماسات. [«لمس» دن مص. افتعال] مساوی مرتبه‌ده بولنان ایکی کمسه‌دن برینك دیکرینه بشقه‌

سى ايچون ايتديكى طلب ورجا : خاطره التماسه باقماز حقانيتلى برآدمدر .

اَلْتِمَك { فتـ. (اون وسائره‌يى) الكدن كچيرتمك، بالوا. سطه الهمك : بو اونى التمه دن خمور ياپاملى .

اِلْتِواء { سذ. عر. [« لوى » دن مص. افتعال] صارلمه، بوكلمه. [لواء نصرت التواكبى غريب وصف تركيبلر تشكيلنه‌ده كيرر.] || تش. وجرا. بعض مواد بدنيه نك بوكلسى : التواء شرايين .

اِلْتِهاب { سذ. عر. جـ : التهابات. [« لهب » دن مص. افتعال] آلولنمه، طوتيشمه، پارلامه : اسن روزكار آتشك بردن بره التهابنه سبب اولدى. || طـ. بر عضو مريضه قانك هجوميله حاصل اولان وجعلى حرارت و شيش و قيزارمه : التهاب قلب، التهاب رأس، التهاب شريان، التهاب مفصل، التهاب جفن، التهاب امعاء، التهاب معده، التهاب رحم وسائره .

اِلْتِهابى { صـ. عر. ث : التهابيه. طـ. آنفاً بيان اولنان التهابه منسوب ومتعلق : آثار التهابيه .

اِلْتِيام { سذ. عر. [« لأم » دن مص. افتعال] (ياره) قپانوب اوكلمه : ياره‌سى التيام بولدى .

اِلْتِيام پذير { صـ. فا. قپانه بيلير، اوكلسى ممكن (ياره). [ذاتاً تركيب سقيم اولديغى حالده، بر ياره حقنده قپاندى معناسيله «التيام پذير اولدى» ديمك بسبتون مناسبتسزدر .]

اِلْجاء { سذ. عر. جـ : الجاآت. [« لجأ » دن مص. افعال] اجبار، مضطر براقه : الجاى ضرورتله؛ الجاآت زمانيه‌دن. [عربيده برينى ملجأ آرامغه مجبور ايتمك، وبرينك التجاسنى قبول ايله كنديسنى حمايه ايتمك، وحق تعالايه توكل ايلمك معنالرينه كلوب، بزجه مستعمل اولان معناده استعمال اولنماز، ايلك معناسيله برآز مشابهت وار ايسه‌ده، ينه مناسبتسزدر.]

اَلْجِك { سـ. الديون .

اَلْچى { سـ. با : ايلچى .

اَلْحاج { سذ. عر. [ال = حرف تعريف . حاج = حاجى] با : حاجى .

اِلْحاح { سذ. عر. [« لح » دن مص. افعال] تكليفده اصرار، ابرام : قالقلغم ايچون چوق الحاح ايتديلر .

اِلْحاد { سذ. عر. جـ : الحادات. [« لحد » دن مص. افعال] ١. اعتقاد صحيحدن نكول، حق تعالانك وارلغنه و وحدانيتنه اينانمايش. ٢. [مصدريت معناسنى تضمن ايتمكسزين] دينسزلك، اعتقادسزلق، عقيده فسادى : اصحاب الحاد = ملحدين.

اَلْحاصِل { حـ. عر. [ال = حرف تعريف-حاصل=حصول بولان] حاصلى، خلاصۀ كلام، نتيجۀ كلام، فى الجمله .

اِلْحاق { سذ. عر. جـ : الحاقات. [«لحق» دن مص. افعال] قاتمه، ضم وعلاوه ايتمه : او وظيفه‌يى‌ده فلان مأموره الحاق ايتديلر. || د. كلمه‌نك آخرينه بر حرف ويا ادات علاوه‌سى : ياء نسبت اسملره الحاق اولنور. = جـ. الحاق وعلاوه اولنان شيئلر : او اوك بعض الحاقاتى واردر .

اَلْحال { با : فى الحال.

اَلْحالَةُ هَذِهِ { ظز. عر. شمديكى حالده، بوكونكى كونده، اليوم، حالا، هنوز: نجدك بدوى عربلرى الحالة هذه عربينك فصيحنى سويليورلر.

اَلْحان { سذ. جـ. عر. فد : لحن. با : لحن .

اَلْحَذَر { حـ. عر. [ال = حرف تعريف - حذر = صاقينه] صاقين، صاقينه‌لم، صاقينملى.

اَلْحَقّ { حـ. عر. [ال = حرف تعريف - حق = م] طوغريسى، حقيقةً، بحق .

اَلْحُكْمُ لِلّه { حـ. عر. [ال = حرف تعريف. حكم = م، لله = اللهكدر.] حكم اللهكدر. [توكل وتسلى تعبيريدر.]

اَلْحَمْدُ لِلّه { حـ. عر. [ال = حرف تعريف-حمد=شكر-لله= اللهكدر] شكر اللهه، جناب حقه شكرلر اولسون : الحمد لله على التمام = بيتديكنه اللهه شكرلر اولسون؛ الحمد لله على كل حال = هر حالده اللهه شكرلر اولسون.

اِلخ { «الى آخره» تعبيرندن مقطوع عدد، كه سائرلرى ويا آلات طرفده بويله‌در ديمكدر؛ وقس عليه البواقى كبى .

اَلدّاعى { با : داعى .

اَلدُوان { یاخود الدوون ویا:

اَلدیوَن { سـ. [« ال » دن] اله کچیریلن دری وغانت یاخود یوك وقاشدن ال محفظه‌سی، اللك، الجك. [« الدیونلك » تعبیری غلطدر.]

اَلدیوَنجی { سـ. الدیون یاپان و صاتان آدم .

اَلَذّ { صـ. عر. [« لذیذ » دن ستفـ.] دها ویا پك لذتلی: قایصی الذ بر میوه‌در؛ میوه‌لرك الذی خرمادر .

اِلزام { سذ. عر. جـ: الزامات. [«لزوم» دن مصـ. افعال] ۱. دولتك بر وارداتی ویا بر چفتلك و سائره‌یی التزامه ویرمه، التزام ایتدیرمه. ز. ۲. مباحثه‌ده دلائل و براهین قویه ایرادیله خصمی اسکات ایتمه، مناظره‌ده غلبه : اونی الزام ایتدم؛ او مباحثه‌ده هیچ الزام اولنماز.

اَلزَم { صـ. عر. [« لازم » دن ستفـ.] دها ویا پك لازم، اڭ لزوملی، پك مقتضی : بو کون اورایه کیدملك الزمدر .

اَلزَمیَت { سثـ. عر. پك لزوملی ومقتضی اولان شیئك حالی، صوك درجه‌ده لزوم و اقتضا : بوایش الزمیت تحتنده‌در. [عربیده مستعمل اولمیوب قیاسله اویدورلمش بر لغتدر.]

اَلَست { سـ. جناب خلاقك بشری یارادوب «الست بربکم» بیوردیغی زمان، ابتدای خلقت بشر : روز الست .

اَلسَّلام { حـ. عر. [ال = حرف تعریف ـ سلام = م.]

سلام، تحیات اولسون : السلام ای سرور اولاد آدم! السلام ای آل یاسین! || والسلام = آرتق سلامدن بشقه دیه‌جك قالمدی، ایشته اوقدر : ایستم والسلام؛ بویله ایسترم والسلام.

اَلسِنه { سذ. عر. فد : لسان. با : لسان .

اِلصاق { سذ. عر. [«لصوق» دن مصـ. افعال] بیتشدیرمه، قاوشدیرمه : دمیر یول، تلغراف خطلرینی الصاق ایتمك .

اَلصَّلا { حـ. عر. [اذانده‌کی «حی علی الصلا» دن مأخوذ] میدان اوقومه تعبیری، کندینه کوکنن میدانه چیقسین! ایشته میدان : نار عشقه تحمل ایدن وار ایسه الصلا !

اَلطاف { سذ. جـ. عر. فد : لطف. با : لطف .

اَلطَف { صـ. عر. [« لطیف » دن ستفـ.] دها و یا پك لطیف وخوش. ز.

اَلعِیاذُ بالله { حـ. الله صیغندق، الله اسیرکسین، معاذ الله، نعوذ بالله !

اِلغاء { سذ. عر. [« لغو » دن مصـ. افعال] قالدیرمه، بوزمه، حکمسز براقمه، لغو و فسخ وابطال ایتمه : مأمورتی الغا اولندی؛ قانونك او ماده‌سنی الغا (فسخ) ایتدیلر؛ الغای قوائم نقدیه. [عربیده‌کی معناسیلك بری بوکا قریب ایسه‌ده، تمامیله اویمیور.]

الغار { سـ. با : ایلغار. [بعض لغویونمز افعال بابنك

مصدرینه اولان مشابهتنه آلدانه‌رق بو لغتی عربی دیه قید ایتمشلردر!]

اَلغاز { سذ. جـ. عر. فد : لغز. با : لغز .

اَلغَرض { حـ. عر. [ال = حرف تعریف ـ غرض = مقصد] مقصدم شوکه، دیه جکم شوکه، کله‌لم مقصده .

اَلف { عد. عر. جـ: آلاف، اُلوف. ۱. بیك، هزار: الف کامله = تام ۱۰۰۰ تاریخنده. ۲. بیك سنه‌دن یعنی اون قرندن عبارت زمان : هجرت نبویه‌نك الف اولی اواخرنده، الف ثانیسی اوائلنده.

اَلِف { سثـ. عر. [عبرانیجه‌دن مأخوذدر.] الفبانك ایلك حرفنك اسمی: الف ممدوده = اوزون الف؛ الف مقصوره = قیصه الف. عربیده یالکز فتحه‌یی تقویه ایدنه الف، ومتحرك یاخود ساکن اوقونانه همزه دینلیرسه‌ده، لسانمزده (ا) شکلنده یازیلانه علی الاطلاق الف دینلوب، همزه اسمی (ء) شکلنه حصر اولنمشدر. || مجـ. طوغری وموزون قد، قامت سهی. عر.

اَلفاظ { سذ. جـ. عر. فد : لفظ. با : لفظ.

اَلِفباء { سذ. عر. ۱. حروف هجا ترتیبی، طاقمی : الفباء ترکی، الفباء عربی. ۲. حروف هجایی و تهجی اصولنی حاوی رساله .

اُلفَت { سثـ. عر. ۱. آلیشمه، انسیت، امتزاج : یازی

ايله الفت ايتمشـدر؛ بو هوا ايله الفت ايده‌مدم. ٢. كوريشمه، قونيشمه، اختلاط: كيمسه ايله الفت ايتمز؛ الفتدن قاچار. ٣. دوستلق، محبت، وداد: شرط الفت ترك كلفتدر. ٤. خوى ايتمه، اعتياد: توتون مضر بر شيئدر اما الفت ايدنلر واز كچه‌مزلر. || گرم الفت = صيق صيق كوريشن، ايچلى ديشلى. — الفتكر والفتكرى كبى تعبيرلر استعمالندن احتراز ايتملى.

اَلفِراق { ح. عر. [ال = حرف تعريف. فراق = آيريلق] الوداع!

اَلفِيّه { سذ. عر. بيك بيتدن مركب قصيده. [بر چوق قصائد عربيه بو اسمله شهرت بولمشدر.]

اِلقاء { سذ. عر. ج: القاآت. [«لقاء» دن مص. افعال] قومه، براقمه، آتمه: قايغى دكيزه القا ايتمك؛ نفسنى تهلكه‌يه القا ايتمك؛ آتش، نفاق القا ايتمك. = ج: مضر سوزلرله ذهن چويرمه، اغفال، افساد: بر طاقم القاآته قاپلديلر؛ القاآت بدخواهانه.

اَلقاب { سذ. ج. عر. فد: لقب. يا: لقب. = تر. فد. اصحاب رتبه‌يه ويريلن عنوان، رفعتلو، عزتلو وسائره.

اِلقاح { سذ. عر. [«لقح» دن مص. افعال] (آينير) ديشيسنى كبه براقمه، دول آلديرمه. || نبا. انجير وخرما كبى آغاجلرك چيچكنه اركككنك تخمى كيدوب مثمر اولمسنى انتاج ايتمه. || ظاهر الالقاح، خفى الالقاح = نباتاتك فعل القاحك صورت وقوعنه كوره تقسيملرى.

اَلقِصّه { ح. عر. [ال = حرف تعريف. قصه = حكايه] حكايه‌مزه، مانحن فيهمزه كله‌لم، خلاصه، الحاصل.

اَلَك { س. الهجك آلت كه اينجه تخته‌دن بر دائره ايله بر يوزينى قاپلايان آز چوق سيرك كتن يا ايپكدن ويا قيلدن بر تولدن عبارتدر. || الكدن كچيرمك = الهمك؛ مج. اينجه‌دن اينجه‌يه آرايوب تفتيش وتحقيق ويا انتخاب ايتمك.

اُلكا { يا: اولكه.

اَلَكتريق { س. [فر. Électricité و اصلى يو. Ἤλεκτρον] م. بعض اجسامده هر شيئى كنديه چكمك خاصه‌سى، كهربائى؛ الكتريق مثبت، منفى = بو خاصه‌نك ايكى جهتى. || آلت الكتريق = الكتريق ماكينه‌سى. || الكتريق حيوانى، كيميوى. || قطب الكتريق = الكتريقك مركزى. || مقياس الكتريق، الكتريق پيما = الكتريق تقديره و اولچمكه مخصوص آلت.

اَلَكتريقى { ص. م. الكتريقه منسوب و متعلق و الكتريق خاصه‌سنى حائز، كهربابى. || ط. تداوىء الكتريقى = الكتريق واسطه‌سيله تداوى اصولى.

اَلَكتريقيّت { سذ. عر. م. الكتريقلشمه، الكتريقلشديرمه، الكتريق حصولى، كهربائيت. [لغات مولده دندر.] || قابل الكتريقيت = الكتريقلشه بيلن (جسم).

اَلَكجى { س. ١. الك ياپان و صاتان آدم ويا قارى. ٢. چنكانه قاريسى. = ص. مج. آچيق صاچيق وناموسى شبهه‌لى (قادين).

اَلَكامَك { يا الكه‌مك. فتـ. الكدن كچيرمك، الهمك.

اَلَكم صاغمه { س. هواده اينجه بلوط وبخار بولنديغى وقت ضياى شمسك بونك ذراتندن كچركن انكساريله بو ضيابى تركيب ايدن الوانك آيرلمه‌سندن حاصل اولان رنكارنك حلقهٔ عظيمه كه كاه تك وكاه چفت اولور، قوس قزح. [عربجه ظنيله «علائم سما» صورتنده تحريرى عبثدر.]

اَللَشمَك { فتـ. ١. ال ايله ايتيشه‌رك شقالاشمق، ال شقاسى ايتمك. ٢. دوكشمك، مشاجره ايتمك. ٣. كوجنى دكه‌مك.

اَللَمك { يا اللهمك. فتـ. ١. ال طوقنديرمق، ال ايله طوتمق، الده قاريشديرمق. ٢. ال ايله يوقلامق. ٣. اورسه‌لمك. ٤. ال قاريشديرمق، مداخله ايتمك. ٥. ايتوب طرد و دفع ايتمك.

اَلله { س. اللك فعلى. يا: اللمك. = ص. ال ايله سچلمش، برر برر آيرلمش، سچمه، منتخب: الله كومور.

اَلِنجى { عيـ. قرق طقوزدن صكره كلن، اللى نصابنه

واصل اولان : اللنجی دفعه‌ه، سنه‌نك اللنجی هفته‌سی .

اَلْلَنْمَك { فچ. ١. ال ایله طوقنلق، قورجا لامق. ٢. اورسه‌لنمك. ٣. ایتیلوب طرد ودفع اولنمق، قوغلق.

اَللّٰه { سـذ. عر. [ال = حرف تعریف . اله = معبود] خالق کائنات اولان وجود مطلق، تکری، رب، مولی، خدا، ایزد. || الله اعلم = الله دها ایی بیلیر، غالبا، ظن ایدرم. || الله اکبر = الله بیوکدر، مقام تحیرده. || الله الله! مقام تعجب وانفعالده. || الله اصلاح ایتسین! محتاج اصلاح بر شیء حقنده دینلیر. || الله انجامنی خیر ایلیه! نتیجه‌سی تهلکه‌لی کورینن بر ایش حقنده. || الله ایچون! الله حقیچون، قسم؛ طوغریسی، حقا. || الله ایتمسین! معاذ الله. || الله ایناندیرسون = خلافی یوقدر. || الله ایلك ویرسین! الله بلا ویرمسین! بد دعا نیتیله ترحماً دعا. || الله بر، قسم مقامنده. || الله بر سوز بر، سوزدن دونلمیه‌جکنی تأمین مقامنده. || الله بلا ویرسین! بد دعا. || الله بیلیر = الله اعلم، خدا عالم. || اللهدن بولسون! بد دعا. || اللهدن قورق = یامه، کناهدر. || اللهدن قورقماز = ظالم، انصافسز. || الله سلامت ویرسین! عزیمت ایدنلره دعا. || الله صبر ویرسین! الله صبر أجر احسان ایلیه! برآجی وآفت حالنده سویلنیر تسلی دعاسی. || الله عشقنه ! الله حقیچون! اللهی سورسه‌ك! قسم. || الله عقللر ویرسین! یولسز بر حرکتده بولنانلر حقنده. || الله عمرلر ویرسین = دعا و تشکر مقامنده. || الله قاوشدیرسون! بر سودیکندن آیریلانه اولنان دعا. || الله کریم! بر محرومیت واحتیاج حالنده سویلنیر تسلی وامید دعاسیدر. || اللهم! ربم، الهی! || الله ویرسین! بر نعمته نائل اولانلر حقنده بیان محظوظیت واولمیانلر حقنده دعادر. || اللهی سورسه‌ك! الله عشقنه! قسم. || آمان الله، آمان اللهم! آمان یاربی! || الحکم لله ! امر اللهکدر، رضا وتوکل تعبیری. || الحمد لله = شکر اللهه، اتمام دعاسیدر. || العیاذ بالله! اللهه صیغنندق . || ان شاء الله = الله ایسترسه. || بالله! تالله! والله! الله حقیچون، قسم. || بسم الله = اللهك امریله. || تجاوز الله عنه، عن سیئاته = الله قصورینی عفو ایتسین. || تعالی الله! مقام حیرتده دینلیر. || حسبنا الله = الله بزه کافیدر. || رحمه‌الله (ذ) رحمها الله (ث)، رحمهما الله (ت)، رحمهم الله (جـ) ورحمة الله علیه، علیها، علیهما، علیهم = الله رحمت ایلیه! اولولر حقنده دعا. || رضی الله عنه، عنها، عنهما، عنهم = الله راضی اولسون! صحابه وتابعین وسائر اعاظم ملت حقنده دعا. || سبحان الله! مقام تقدیس وتعجبده مستعملدر. || شهدالله = الله شاهدمدر. || عفا الله عنه، عنها، عنهما، عنهم = الله عفو ایتسین. || علم الله = الله بیلیر، قسم. || غفر الله له، لها، لهما، لهم = الله عفو ایتسین. || قدس الله سره = الله سرینی تقدیس ایتسین، اولیا وصوفیون حقنده دعا. || کفی بالله شهیداً = اللهك شهادتی کافیدر. || ماشاء الله! مقام تحسین وتقدیرده ونظردن وقایةً دعا. || مدد الله! یاربی مدد! || معاذ الله، نعوذ بالله = اللهه صیغندق. — [« اللهی » و« اللهیان » دیمه ملی؛ « الهی » و« الهیون » دینیر. — لسان عوامده مستعمل اولان « اللالم » کلمه‌سی الله اعلم ترکیبندن غلطدر.]

اَللّٰه مَك { اللهمه. با : اللمك و سائره .

اَللی { عد. [اصلی وچ: اللیك] بش دفعه اون، یوزك یاریسی، خمسین، پنجاه : اللی کون، اللی قیون .

اَللی { صـ. ١. الی اولان، ذوالید، دستدار : انسان ایکی اللی ایکی آیاقلی ومیمون درت اللی بر حیواندر. ٢. صاب وقوللی اولان : اللی شمعدان .

اَللیشَر { عد. بهرینه و یا بهر دفعه‌سنده اللی: جمله‌سنه اللیشر غروش ویردیلر؛ آرابه‌لره اللیشر تخته قورلر .

اَللیلك { صـ. ١. اللی غروش و سائره قیمتنده اولان: اللیلك توتون. ٢. اللی عدد ویا پارچه‌دن مرکب یاخود اللی شیئی حاوی اولان : اللیلك دفتر (اللی یاپراقلی). ٣. اللی یاشنده اولان : اللیلك بر آدم. = سـ. ١. اللی عددی. ٢.

اللی غروش ویا پاره وسائره قیمتنده سکه : بر اللیلك دكر.

اَلَم { سـذ. عر. جـ : آلام. ۱. آغری، آجی، صانجی، وجع. ۲. کدر، درد، غم : الم چکمك = کدر ایتمك، غم یمك. || ط. اعضاء بدن اسملرینه اضافتله وجعلی بر طاقم امراضك اساميسنی تشکیل ایدر : الم اذن، الم معده.

اَلما { سـ. [اصلی : آلما] معروف میوه‌که اکثریا یشیل ایله صاری وبیاض آره‌سنده اولوب بعضاً بر طرفی ویا هر طرفی آز چوق قرمزی‌یه مائل اولور، تفاح، سیب: آرناؤد، آماسیه، فریق الماسی. || مجـ. یووارلاق شیء، طوب، کره‌جك : کوز، چکه الماسی. || آجی الما، دوه، دیکن الماسی = نباتك انواعی. || یر الماسی = شکلی پتاته‌یه و لذتی المایه بکزر معروف بر کوك که سبزه قبیلندن اولوب اتلی وزیتون یاغلی یمکی اولور. || الما باش = بر جنس اوردك. || الما کورك = تیلکی پوستنك بر جنسی که کنارینه الما دیبی دینور. || بر المانك یاریسی = پك مشابه، زیاده بکزر. || قیزیل الما = وقتیله روما شهرینه اطلاق اولنوردی.

اَلماجق { سـ. ۱. اوباق کمیکنك باشی، رضعه، تفاحه. ۲. چیقندیلی کمیك : یناق، چکه الماجغی.

اَلماجی { سـ. الما صاتان آدم.

اَلماس { سـ. [یو. Ἀδάμας] معروف ذی قیمت پارلاق طاش که اك مقبول جنسنه پرلانته دیرلر، جوهر، کوهر. = صـ. جوهردن معمول ویا جواهرله مزین : الماس یوزوك، کوپه. || مجـ. پك عزیز وقیمتدار، پك پارلاق ودلبر : الماسم، الماس یارم. || الماس پارچه‌سی = پك پارلاق وکوزل شخص.

اَلماسپاره { سـ. فا. [الماس = م. پاره = پارچه] الماس پارچه‌سی، پك کوزل و پارلاق شخص.

اَلماستراش { سـ. فا. [الماس = م. تراشیدن یونتمق.] جامك اك مقبولی که الماسله ویا الماس کبی یونتلمش ظن اولنور، بللور، قریستال. = صـ. بو حالده اولان بللوردن معمول : الماستراش بارداق.

اَلماسجی { سـ. الماس و سائر مجوهرات یاپان و صاتان آدم، جواهرجی.

اَلماسیه { سـ. طوکمش ات صوییله شکر وسائره‌دن معمول بللور کبی پارلاق و شفاف بر طاتلی؛ الماسیه طباغی = بو طاتلی‌یه مخصوص طباق.

اَلمالق { سـ. الما آغاجلرینی حاوی باغچه، الما آغاجی اورمانلغی.

اَلمالی { صـ. ۱. الما ایله یاپلمش. ۲. الما آغاجی چوق (یر).

اَلَمزده { صـ. فا. [الم = کدر. زدن = اورمق] درد وکدره مصاب، آجی کورمش، مکدر، غم دیده.

اَلَمك { یاخود الهمك. مصـ : الر. فتـ. الکدن کچیرمك، الکه چالقامق، الکله‌مك : اونی الرلرده صکره خمور یاپارلر. || مجـ. ۱. اینجه‌دن اینجه‌یه آرایوب طرایه‌رق تحری و تفتیش ایتمك. ۲. سچمك، انتخاب ایتمك. || اینجه الك = دینمه طاری اکمك.

اَلَّمك { یاخود الهمك. مصـ : الر. فتـ. (ایپلیکی) المکه‌دن کچیره‌رك صارمق : ایپلیك المك.

اَلمکه { سـ. ایپلیك صارمغه مخصوص بر قاچ دکنکدن وآغرجه بر قاعده‌یه صاپلانمش بر میلك اوزرنده دونر اوفق طولاب : ایپلیکی المکه‌یه آلمق.

اَلَمه { یاخود الهمه. صـ. ۱. الکدن کچیرلمش، النمش : المه اون. ۲. سچلمش، انتخاب اولنمش : المه کومور.

اَلنمك { فجـ. ۱. الکدن کچیرلمك: پرنج اونی بو الکه النمز. ۲. مجـ. تحری و تفتیش اولنمق. ۳. سچلمك، انتخاب اولنمق.

اَلواح { سذ. جـ. عر. فد : لوح. || با : لوح.

اَلوان { سذ. جـ. عر. فد : لون. || با : لون. = صـ. تر. فد. بر قاچ رنکلی، رنکارنك، آلاجه‌لی : الوان کاغد، الوان باصمه.

اَلوداع { ترکیب عر. [ال = حرف تعریف. وداع = آیرلمه] اللهه ایصمارلادق، اللهه امانت اولك : الوداع ای خاك حسرت، الفراق ای سنك غم!

أُلوف { عد. جـ. عر. فد: الف. | با: الف.

أُلوهِيَّت { سش. عر. [«اله» دن | سمص.] تکريلق، معبوديت: الوهيته معتقد، الوهيتی منكر.

اَلويرمك { فل. [ال ـ ويرمك] | ١. يتمك، كفايت ايتمك، كافی اولمق: بو قدری بكا الويرر. ٢. مناسب وموافق اولمق، اويمق، اويغون كلمك: او بنم ايشمه الويرمز. ٣. فائده‌لی ونافع اولمق، حسابه كلمك: اونك تكليفی بكا الويرمز. ٤. وقوع بولمق، واقع اولمق، چوكمك، حكمنی اجرا ايتمك: ندامت الويردی. || الويرر = كافی، يتر، آرتق ايستمز.

اَلويريش { س. ١. كفايت، | كافی ووافی اولمه. ٢. مناسبت، موافقت، اويغونلق. ٣. فائده، نفع، حسابه كلمه، منافعه مطابقت.

اَلويريشلی { ص. ١. كافی، وافی. | ٢. مناسب، موافق، اويغون: او بكا چوق الويريشليدر. ٣. نافع، مفيد، حسابه مطابق، منافعه اويغون: بو آليش ويريش بكا الويريشلی چيقمدی.

اَلوِيه { سذ. جـ. عر. فد: لواء. | با: لواء. [تشديدله تلفظی غلطدر.]

اِلٰه { سذ. عر. ث: الهه. جـ: آلهه. | معبود، تكری: اله الخالق، اله الكائنات؛ مريخ صابئه عندنده حرب الهی وزهره حسن و عشق الهه‌سی زعم اولنوردی؛ جاهليتده عربلر آلهۀ متعدده‌يه عبادت ايدرلردی؛ حضرت داود جناب خلاقه مجازاً الهالآلهه نامنی ويريور.

اِلهاب { سذ. عر. [«لهب» دن | مص. افعال] ١. آلولديرمه، طوتيشديرمه. ٢. التهابه اوغراتمه، شيششيروب عفونتلنديرمه. ن.

اِلهام { سذ. عر. جـ: الهامات. | [«لهم» دن مص. افعال] ١. حق تعالی عبادينك قلبنه بر شیء القا ايتمه: كنديسنه بو حقيقت الهام اولندی؛ آنبق الهام طريقيله هدايته نائل اولدی. ٢. من طرف الله برينك قلبنه القا اولنان شیء: بو بر الهام ربانيدر؛ سوزلری الهامات قبيلندندر.

اِلٰهه { سث. عر. جاهليتده ديشی | زعم واعتبار اولنان بت وصنم ياخود معبودۀ موهومه.

اِلٰهی { ص. عر. ث: الهيه. [«اله» | دن سمن.] الوهيته وحق تعالی حضرتلرينه منسوب و متعلق، من طرف الله اولان: امر الهی، اوامر الهيه، صنع الهی، الطاف الهيه. — الوهيته قائل اولديغيچون حكيم شهير افلاطونه لقب اولوب، افلاطون الهی دينلير.

اِلٰهی { نداء. عر. [«اله» ايله | ياء تكلمدن مركب] ربم! ای بنم اللهم: الهی، پادشاهلر پادشاهی! الهی، سن بيليرسك. = تر. حيرت وتعجب مقامنده ايراد اولنه‌رق آلتنده منادی صورتيله بر اسم بولنور: الهی چوجق! الهی احمد بك! نه تحفسك! ديمك.

اِلٰهی { س. تر. حق تعالی حضر- | تلرينه مناجات ونعت حاوی قصيده‌كه اكثريا «الهی» تعبيريله باشلايوب تكيه‌لرده اوقونور: كوزل سسله بر طاقم الهيلر اوقوديلر.

اِلٰهيات { سش. جـ. عر. فلسفه- | نك الوهيتدن و الوهيته متعلق مسائلدن بحث ايدن قسمی.

اِلٰهيون { سذ. جـ. عر. ١. | الوهيته وحق تعالانك وارلغنه اينانان فلاسفه وسائره. ٢. فلسفه‌نك الهيات قسميله اشتغال ايدنلر.

اِلی { حج. عر. انتها بيان ايدر، | يه، يه قدر، يه‌دك، يه‌دكين، تا. [بعض تركيبات عربيه‌ده تصادف اولنور:] الی آخره = صوكنه‌دك؛ الی ماشاء الله = اللهك ايستديكی وقته دك؛ الی غير النهايه = صوكی اوليان وقته‌دك، ابدياً؛ الی الابد = كذا؛ من اوله الی آخره = ابتداسندن نهايتنه‌دك؛ من الباب الی المحراب = قپودن محرابه‌دك. جملة: الی الآن شمدی‌يه قدر.

اَلياف { سذ. جـ. عر. فد: | ليف. با: ليف.

اَليف { ص. عر. [«الفت» دن | صش.] الفت ايدن، آشنا، محب. ن.

اَليَق { س. عر. [«لايق» دن | ستف.] دها ويا پك واك لايق ومناسب اولان: اوآدم بوايشه اليقدر.

أَلِيم { صه. عر. ذ: اليمه. [«الم» دن صش.] ١. آغريتان، وجعى موجب: ضرب اليم، ضربهٔ اليمه. ٢. شدتلى، چوق درد والمى موجب: عذاب اليم.

أَلْيَوم { ظر. عر. [ال = حرف تعريف. يوم = كون] ١. بو كون، بو كونكى كونده، الحالة هذه: اليوم موجود بولنان ذخيره؛ اليوم استعمال اولنان لسان. ٢. حالا، هنوز، شمدى‌يه قدر: حافظك تربه‌سى اليوم شيرازده قائمدر.

أَلْيَوى { صه. عر. ذ: اليويه. [«اليه» دن سمذ.] تش. صاغرى بوتلرينه منسوب ومتعلق: عروق اليويه.

اِلْيَه { سذ. عر. ت: اليتين. تش. صاغرى بوتى.

اِلَيْه { تركيب عر. ذ: اليها، ت: اليهما، جه: اليهم. [الى حرف جريله ضمير متصل غائبدن مركب. بعض تركيبات عربيه‌ده بولنور.] اوكا، اونلره كنديسنه، كنديلرينه: مومى اليه، مومى اليها، مومى اليهما، مومى اليهم = كنديسنه، كنديلرينه ايما اولنان؛ مشار اليه، مشار اليها، مشار اليهم = كنديسنه كنديلرينه اشارت اولنان؛ مفعول اليه = اسمك «آدمه، دومه‌يه» كبى حالى؛ مضاف اليه = ينه اسمك «آدمك، دومه‌نك» كبى حالى.

اِلَيها { و:

اِلَيهِم { واليهما. با: اليه.

اَم { سه. [اصلى مدله اولوب، ايهام قبحدن طولايى مدى اسقاط، ونهايت تركك اولنمشدر.] علاج، دوا، مداوات.

اِم { ام ويم، يم. فل. [«ايمك» مصدر غير مستعملندن مضارعك نفس متكلم وحده صيغه‌سيدر. دائما خبر يرينى طوتان بر اسم يا صفت ويا ظرفدن صكره بولنوب، اونك آخرى ساكن ايسه، همزه حذف اولنه‌رق حركه‌سى ماقبلنه ويريلير؛ ومتحرك ايسه «يم»، «يز» صورتنده قوللانيلير.] وارم، موجودم، بولنورم: بنم، بوراده‌يم، بن ايى‌يم، بن تركم. تصريفى بو وجهله‌در:

(مضارع)

ام	از
سك	سكز
در	درلر

(ماضىٔ شهودى)

ايدم	ايدك
ايدك	ايدكز
ايدى	ايديلر

(ماضىٔ نقلى)

ايمشم	ايمشز
ايمشسك	ايمشسكز
ايمش (در)	ايمشلر (در)

(شرطيه)

ايسه‌م	ايسه‌ك
ايسه‌ك	ايسه‌كز
ايسه	ايسه‌لر

(صيغهٔ حاليه)

ايكن.

ديكر صيغه‌لرى متروك اولوب، «اولمق» فعلندن استعاره اولنور. عربيده فعل اسنادى بولنمديغنه قياساً، حدث وزمانى وفعلك كافهٔ احوال وشرائطنى حائز اولان بو كلمه‌لره «ادات اسناد» نامنى ويرمك علم صرفجه بيوك بر خطادر.

أُمّ { سذ. عر. جه: امهات. آنا، ننه، والده، مادر: ام المؤمنين = ازواج مطهرهٔ جناب نبوى‌يه ويريلن عنواندر. || ام الخبائث = شراب، مسكرات. || ام دنيا = مصر، قاهره. || ام الرأس = دماغ. || ام قرآن = سورهٔ فاتحه. || ام القرى = مكهٔ مكرمه. || ام الولد = چوجق آناسى اولان اوطه‌لق جاريه. || لأمٍ = والده طرفندن (قارداش)، باباسى آيرى: لام برادرى، همشيره‌سيدر.

أَمّا { حر. عر. [تركجه‌ده همزه مدله اوقونور] ١. لكن، آنجق، شو قدر واركه: بيلير اما سويلمز. ٢. قالدى‌كه، كله‌لم، كلنجه: اما او راضى اولميه‌جقمش، كندى بيله‌جكى ايشدر. [«كه» علاوه‌سيله پك عجمانه بر شيوه آلير.] ٣. ادات تعجب واعظام: اما يايدك! اما يازى! اما نه يازى! اما سس ها! اماده سس! || اما بعد = كتاب ونطقده دعادن صكره مقصده كيريشيله‌جكى وقت ايرادى معتاد بر تعبيردر.

إماته { سذ. عر. [«موت» دن مصه. افعال] اولومى موجب اولمه، اولو حالنه قومه. ذ.

أَماثِل { صذ. جه. عر. [فذ: «امثل» غير مستعمل ستف.] اشلر، امثال، اقران: افتخار الاماثل والاقران.

أَماجِد { صذ. جه. عر. فذ: امجد. با: امجد.

اَمارَت { سئ. عر. [« امر » دن] ۱. اميرلك، بكلك، بر امير و يا بكك حال و صفتى: امارت مكهٔ مكرمه. ۲. برامير يابك ويا پرنسك تحت ادارەسندە بولنان مملكت، بكلك، پرنسلك: بلغارستان امارتى.

اَماره { سئ. عر. جـ: امارات. علامت، نشان، اثر: بورادن كچمش اولديغنه دلالت ايدەجك هيچ برامارەيه دسترس اولەمدق؛ حـ. قرينه.

اَمّاره { صئ. عر. [« امر » دن] سمبـ. مذكرى قوللا. نماز.] زيادەسيله امر ايديجى، مجبر: نفس اماره = انسانه سيآتى امر ايدن نفس وشهوتى.

اَماكِن { سـذ. جـ. عر. فد: مكان. با: مكان.

اِماله { سئ. عر. [«ميل »دن مصـ. افعال] بر طرفه اكمه، ياتيرمه، ميل ايتديرمه. || د. مقصور اوقونمق لازم كلن حركەنك وزنه اويسون ديه غير طبيعى اولەرق مدى كه معيبات نظميەدندر.

اِمام { سذ. عر. جـ: أئمه. ۱. نمازدە كنديسنه اقتدا اولنان ذات، جماعته نمازقيلديران ذات: فلان جامع شريفك امامى؛ محله امامى، كه جامعدە نماز قيلديرمغله برابر محلەسى خلقنك بلديه يه متعلق امورينى و جنازه و نكاح ايشلرينى دە كورور؛ طابور، آلاى امامى = عسكره نمازقيلديرمق اوزره بهر طابور والاى معيتندە بولنان امام كه طريق علميه منسوب اولمغله برابر صفت عسكرييه يى دخى حائز اولوب صاريق صارار و جبەسندە شريتلرى اولور. ۲. امور مذهبيەدە مقتدابه وپيشوا اولان ذات. بو معنى ايله امام عنوانى الك اول حضرت على (رضه) افندمزله سبطين مكرمينه وامام حسين (رضه)ك نسلندن بربرينى متعاقب طقوز ذاته ويريلوب، جملەسنه ائمهٔ اثنا عشر ديرلر. ۳. شرع شريفدە اجتهاد ايدوب رأى صاحبى اولان ذواتك هر برى: امام مالك، امام شافعى. ٤. بر علم وفندە سوزى سند اتخاذ اولنەجق درجەدە رسوخ ويد طولى قزانان ذات: امام غزالى، امام سيبويه، ائمهٔ نحاة. ٥. خليفهٔ مسلمين، امير المؤمنين. بو معنى ايله بوكونكى كوندە يالكز قوللانلميوب، آنجق امام المسلمين دينلير. || امام اعظم = ابوحنيفه نعمان بن بشر حضرتلرى. || امام اوى = مقدما قادين توقيفخانەسى. || امام بايلدى = زيتون ياغلى بر نوع پاطلجان يمكى.

اِمامَت { سئ. عر. ۱. اماملق، نمازدە كنديسنه اقتدا اولنان ذاتك حال و صفتى، اماملق: بو جامعدە كيم امامت ايديور؟ ۲. امور مذهبيه و علومدە امام عنوانى. ۳. خلافت جليلهٔ اسلاميه.

اِمام زاده { سـ. فا. امام اوغلى، باباسى امام و يا امام عنوانى حائز آدم.

اِماملق { سـ. امام صفت و وظيفه. سى: بو جامعدە كيم اماملق ايديور؟

اِمامه { سـ. ۱. چبوق وسيغاره. لغك باشنه طاقيلان كهربا وسائرەدن آغزلق. ۲. تسبيحك باشندەكى اوزون دانه كه ايپليكك ايكى اوجى بونك ايچندن كچوب قامچى يه ربط اولنور.

اِمامه جى { سـ. كهربا وسائرەدن چبوق امامەسى و سائر شيئلر ياپان صنعتكر.

اَمان { سـذ. عر. ۱. قورقو. سزلق، امن، امنيت: امن و امان بركالدر. ۲. عفو، مساعده: امان ويرمك. ۳. استيمان، رجى: امان ايستمك. || الامان = عفو، مرحمت، مدد! || امان ويرمەمك = مساعده ايتمەمك، اصلا مرحمت ايتميوب جزاسنى ويرمك. || فى امان الله = الله سلامت ويرسين. = حد. با: آمان.

اَمانَت { سئ. عر. جـ: امانات. [« امن » دن] ۱. برينه امنيت ايدوب بر شىء ترك و توديع ايتمه: بونى سزه امانت ايدەجكم، امانت براقه. جغم. ۲. برينه امنيت ايديلوب براقيلان شىء: امانتمى اعاده ايديكز. ۳. دوائر حكومتدن بعضيسنه ويريلن اسم: رسومات امانتى، شهر امانتى. || اللهه امانت اولك، سزى ربمه امانت ايدرم = اللهه ايصمارلادق. || امانة الله = من طرف الله امانت حكمندە اولان رعايا وزيردستان وعلى الخصوص حمايه يه محتاج

اولان طاقلری. || صندیق اماتی = صندیق امینلکی، صندیقکارلق. || امانات شریفه = خرقهٔ شریف کبی وقت سعادتدن قالمه آثار مقدسه که مقام خلافت عظمایه امانت حکمنده‌در: سلطان سلیم خان اول حضرتلری اماناتی تسلم ایلدی. || ح. امین اتخاذ اولنان کسه‌نك نزدینه براغیلان شیئدر.

اَمانةً { ح. عر. ۱. امانت طریقیله، امانت اوله‌رق: بونی سزه امانةً ویریورم. ۲. بر ادارهٔ رسمیه معرفتیله وبونك تحت نظارتنده، احالةً تعبیراولنان التزام صورتیله اولمیه‌رق: ولایتك اعشاری ایکی‌سنه امانةً ایکی‌سنه‌ده احالةً اداره‌اولندی.

اَمانتجی { س. بر یردن بر یره ارسال اولنان اشیایی امانت صورتیله آلوب محللرینه تسلیم ایدن آدم که بعضاً کندیسی مقنن صورتده کیدوب کلیر و بعضاً اورتاغنه کوندریر: بروسه، ازمیر، سلانیك امانتجیسی.

اَمانتجیلك { س. بر یردن بر یره امانت صورتیله ارسال اولنان اشیایی آلوب تسلیم ایتمك وظیفه‌سی: استانبول ایله بروسه آره‌سنده امانتجیلك ایدیور.

اَمانتدار { س. امانتجی.

اَمانی { سذ. جم. عر. فد: امنیه. || با: امنیه.

اِمپراطور { امپراطوریچه، امپراطورلق. || با: ایمپراطور وسائره.

اُمّت { سذ. عر. جم: امم. ۱. بر لسانله متکلم انسانلرك مجموعی: امم قدیمه، امم متأخره، امم اسلامیه. ۲. بر پیغمبرك دین حقه دعوت ایتمکه من طرف الله مأمور اولدیغی جماعت؛ امت دعوت = دعوت اولنوب‌ده انکارده اصرارله ایمان کتیرمینلر؛ امت اجابت = دعوت اولنوب ایمانه کلنلر. || امت محمد (صلعم) = فخر کائنات افندمزك دعوت بیوردقلری قوم نجیب عرب وبعده بونلره تابع اولان عجم وبربر وترك وسائره، ملت اسلامیه.

لساننزده غلط فاحش اوله‌رق بو کله «ملت» معناسیله و «ملت» لغتی بونك یرینه قوللانیلوب، مثلا: «امت اسلامیه» و«ملت عثمانیه» دینلیور؛ حالبوکه عکسنه دینلمك اقتضا ایدر. بویله خطالرك لسان ادبیدن اولسون دور طوتلمسی الزمدر.

اِمتثال { سذ. عر. [«مثل» دن مص. افتعال] ۱. بر شیئی نمونه ومثال اتخاذ ایدوب اوکا تطبیق حرکت ایتمه، اویمه. ۲. آلنان امره تماميله انقیاد و اطاعت ایدوب اوکا کوره حرکت ایتمه: مرجع رسمیسندن آلدیغی اوامره امتثال ایتمین مأمور مسئول اولور.

اِمتثالاً { ح. عر. انقیاد و اطاعت وتطبیق حرکت طریقیله، اویه‌رق، تابع اوله‌رق: امرکزه امتثالاً بو ایشی یاپدم.

اِمتحان { سذ. عر. [«محن» دن مص. افتعال] ۱. دکمه‌مه، صنامه، تجربه: جناب حق سودیکی قوللرینی امتحان ایچون کندیلرینی انواع مشاق ومصائبه دوچار ایدر. ۲. مکتب شاکردانك صنف آتلامقه ویا بر مأموریت طالبنك اوکا استحقاقی اولوب اولمدیغی آکلاشلمق ایچون کندیلرینه ایراد اولنان سوألار: امتحان اولنمق، امتحان ویرمك؛ امتحان ایتمك، امتحانه چکمك؛ سنه امتحانی، خروج امتحانی، خصوصی امتحان؛ او مأموریته طالب اولانلر فلان وفلان علمدن امتحان اولنه‌جقدر؛ بالامتحان، لدی الامتحان، عند الامتحان تبین ایده‌جك درجهٔ اقتدارینه کوره.

اِمتداد { سذ. عر. [«مد» دن مص. افتعال] اوزامه، اوزون سورمه، اوزایوب کیتمه: مذاکراتك بو درجه‌ده امتدادی؛ بوسنه قیش چوق امتداد ایتدی.

اِمتزاج { سذ. عر. [«مزج» دن مص. افتعال] ۱. قاریشه بیلمه، بردن زیاده جسمك قاریشوب برجسم تشکیل ایتمسی: امتزاج کیمیوی. ۲. بربرینی طوتمه، اویغونلق، موافقت: امتزاج الوان. ۳. کچینمه، حسن معاشرت، اویوشمه: او آدملرله امتزاج اولنماز؛ قاری قوجه آره‌سنده امتزاج اولمازسه برلکده یاشامق پك مشکل اولور. ٤. آلیشمه، صحته موافق بولمه: اورانك هواسیله امتزاج ایده‌مدم.

اِمتصاص { سذ. عر. [«مص» دن مص. افتعال] ۱. امه، امه‌رك چکمه: صویی امتصاص ایتدی. ذ. ۲. ط. هضم

اولنان مواد مأكوله‌نك طا-
مارلره یایلمسی .

اَمتِعه { سد. جـ. عر. فد : متاع. با : متاع .

اِمتِلاء { سد. عر. [« ملأ » دن مصـ. افتعال] ١. طوله: صهرنجك یاغمورصویله امتلاسی ٢. طولغونلق : امتـلاء معده = معـده طولغونلغی. ٣. طـ. قان طورمه، قان طوپلانمه : امتلاء اوعیه، امتلاء دم، امتلاءكلیه .

اِمتِناع { سد. عر. [« منع » دن مصـ. افتعال] ١.ایستمه-مه، یاپمه‌مه، چكنمه : امضـادن امتناع ایدیور. ٢. امكانسزلق، ممكن اولمایش .

اِمتِنان { سد. عر. [« من » دن مصـ. افتعـال] باشـه قاقمه، منت : احسان بی‌امتنان .

اِمتِیاز { سد. عر. جـ : امتیازات. [«میز» دن مصـ. افتعال] ١. دیكرلرندن آیرلمـه، فرقلی اوله، فرق، تفوق : بین‌الاقران امتیـازی واردر. ٢. تمتعلی، مصرفلی ویا مسئولیتلی برایشـك بشـقه‌لری یاپه‌مامق اوزره برآدم ویاشركت وهیئته تخصیصی، مسـاعدهٔ مخصوصـه، رخصت: دمـیر یول، واپور، معـدن، فابریقه، غزته امتیازی؛ امتیـاز رخصتنامه‌سی، براتی. ٣. استثناء، معـافیت، حقوق استثنائیـه : او خاندانك بعض امتیـازاتی واردر. ٤. بر مملكتك كندینه مخصوص نظـاماتله ونیم مستقل صورتده اداره اولنمق صلاحیتی، مختاریت اداره، ادارهٔ مختـاره: بلغارستانك امتیازی. || امتیاز نشانی = دولت عثمانیه‌ده پادشاه زمان شوكتلو سلطان عبدالحمید خان‌ثانی افندمز حضرتلری جانب اشرفندن ایجادبیوریلان برنشان عالی. || امتیـاز مدالیـه‌سی = بو نشـانه مربوط عد اولنـان مدالیه‌كه آلتـون وكموش جنسی واردر. || صاحب امتیاز = امور نافعه‌دن بر ایشك ویا بر فابریقه وغزته وسائره‌نك امتیازینی حائز اولان آدم : فلان غزته‌نك صـاحب امتیازی .

اِمتیازلی { صـ. ١. امتیـازی اولان، بشقه‌لرندن فرق اولنان، ممتاز. ٢. حقوق استثنائیه‌یه نائل، بعض مكافاتدن مستثنا : بو عشیرت امتیازلیدر. ٣. صورت مخصوصه‌ده وبشقه‌لری یاپمامق شرطیله رخصت و مساعده‌یه مظهر : كبریت فابریقه‌سی امتیازلیدر. ٤. مختـاریت اداره‌یه نائل .

اِمتیازی { صـ. عر. ث : امتیازیه. امتیاز واستثنـا ویا مساعدهٔ مخصوصه‌یه منسوب و متعلق : حقوق امتیازیه؛ شرائط امتیازیه .

اَمثال { سد. جـ. عر. فد : مثل. با : مثل. = تر. فد. ١. مانند، شبیه، نظیر : بونك امثالی یوقدر، امثالسزدر. ٢. نمونه، بر مساعده ویا دیكر معـاملهٔ رسمیه‌ده صراحت قانونیه‌یه بدل نمونهٔ تطبیق واستنـادگاه اوله‌بیله‌جك وقعهٔ سـابقه : امثـال یوقدر؛ بشقه‌لرینه امثال اولمامق شرطیله بوكا مساعده اولنمشدر. || مـ. امثال رقمی = بركمك قاچ مثلی اخذ واعتبـار اولنه‌جغنی كوسترن رقم. || ضروب امثال. با : ضرب مثل .

اَمثالسز { صـ. مانـنـدسز، اشی یوق، بی نظیر.

اَمثِله { سد. جـ. عر. فد : مثال. با : مثـال. || د. صرف عربینك افعالی تصریفاتنه نمونه اولمق اوزره یالكز ثلاثیء مجردك برنجی بابندن « نصر » فعلنك تصریفی جدوللری؛ امثلهٔ مختلفه = ماضی، مضارع، مصدر كبی صیغ مختلفـه‌دن تصریف اولنانلری؛ امثلهٔ مطرده = یالكز بر صیغه‌نك غائب، مخـاطب، متكلم، مـذكر، مؤنث ومفرد، تثنیـه، جمع اوله‌رق تصریفی .

اَمجاد { سد. جـ. عر.فد : مجد. با : مجد .

اَمجَـد { صـ. عر. جـ : اماجـد. [« مجیـد » دن ستف.] دها یاخود پك مجـد وشرف و علو صاحبی : جد امجـد حضرت پادشـاهی؛ افتخـار الاماجـد والاكارم .

اَمجَه { سـ. صـ. [اصلی : امكجـه یاخود همه‌جه] عمومـك یاردیمیله وال برلـكیله كوریلن ایشه اطلاق اولنور : امجه كونی، امجه ایش. [« مجی » صورتنده دخی یازانلر واردر .]

اَمجیك { سـ. [« امك» دن] ممه، تدی، بستان .

اِمحاء { « محو » ماده‌سـنی افعال بابندن كتیره‌رك تركجه‌ده بولغی قوللانیورلرسه‌ده، عربیده مادهٔ مذكوره افعال بابنـدن

اصلاکلز؛ وذاتاً محو متعدی اولدیغیچون، او بابدن کتیرلمسنه حاجت‌ده یوقدر. یالکز میم مشدده‌نك کسریله «امّحاء» دن مبدل انفعال بابندن «امحاء» واردر، که محو ونابود اولمه معناسنه کلیر، بوده‌لسانمزده مستعمل دکلدر.

إمداد { سنذ. عر. [«مدد» دن مص. افعال] ١. یاردیم، معاونت، ناچار قالمش برآدمك یاردیمنه یتیشمه: بکا امداد ایتدی، امدادمه یتیشدی؛ سز امدادمه یتیشمیه ایدیکز بو ایشك ایچندن چیقه‌میه جقدم. ٢. کندیندن قوتلی بر دشمن قارشیسنده بولنان بر قوماندان یاخود فرقه‌یه معاونت ایتمك اوزره کوندریلن عسکر: امداد بکلیوردی؛ امداد کلدی.

إمدادجی { ص. ١. یاردیم ایدن، یاردیمجی: الله امدادجیکز اولسون! ٢. یاردیمه کوندریلن عسکر: امدادجی بلوك، امدادجی عسکر.

إمدادی { ص. عر. ث: امدادیه. امداد و معاونته منسوب ومتعلق: فرقهٔ امدادیه.

إمدی { با: ایمدی.

أمدیرمك { فت. امکه سوق و اجبار ایتمك، مص ایتدیرمك، امزیرمك: چوجغه مه، سوت امدیرمك؛ یاره‌یی برینه امدیرمك.

أمر { سنذ. عر. ج: آوامر. ١. بیورمه، بیوروق، فرمان: فلان امر ایتدی؛ کیتمکه امر آلدم؛ امرعالی، امر نظارتپناهی؛ امر سزکدر؛ امروفرمان حضرت من له الامر کدر = محررات رسمیه‌نك نهایتنده یازلمسی معتاد ظرافت تعبیری. ٢. بر مقام عالیدن بر ایش حقنده امری حاوی یازیلان ورقه، امرنامه: نظارتدن بر امر کلدی؛ مأموریتکز حقنده امری آلدیکزمی؟ [مقابلی «نهی» ایسه‌ده، لسانمزده امر نهی مقامنده دخی قوللانیلیر:] بکا کیتمه دیه امر ایتدیلر، یعنی بنی کیتمه‌دن نهی ایتدیلر. ٣. ط. طبیبك ترتیب و تنبیهی، رچته. ٤. د. فعلك یاپ ویا یاپسون کبی امر معناسنی افاده ایدن صیغه‌سی، که مخاطب وغائبی اولور. عرب صرفیونی مخاطبنه «امر حاضر» ویا ساده‌جه «امر» وغائبنه «امر غائب»، و منفیلرینه ده «نهی حاضر» و «نهی غائب» دیرلر. || امر الهی، اللهك امری = قدر الهی. || امرحق واقع اولمق = وفات. || امر بالمعروف نهی عن المنکر = شرعاً یاپلمسی اقتضا ایدن ایشلری ترویج ومنهیاتی منعه چالیشمه. || امر حق = وفات: امر حق وقوعنده. || اولو الامر = شرعاً خلقه امر ایتمکه وخلق امرلرینه اطاعتله مکلف بولنان ذوات که خلیفهٔ مسلمین ایله وکیللریدر. || امر قولی = آلدیغی امری اجرایه مجبور بولنان واو خصوصده رأی ومطالعه بیان ایده‌مین آدم. || ح. امره محرر سند = بونو.

أمر { سنذ. عر. ج: اُمور. ایش، شیء، ماده، مصلحت، خصوص، کیفیت: بو بر امر عظیمدر؛ اسکان مهاجرین امرنده چوق غیرتی سبق ایتمشدر؛ امور خارجیه، داخلیه، نافعه؛ امور سیاسیه، ملکیه، عسکریه تجاریه، بریه، بحریه. || آخر الامر = الك نهایت، عاقبت. || ابتدای امرده، اول امرده = الك اول. || نفس الامر = ذات ماده، اساس مصلحت: نفس الامره موافق بر ایش. || امور بیتیه، خصوصیه، ذاتیه = بر مأمورك غیر رسمی وکندینه عائد ایشلری. || امور مأموره = هر مأمورك اجرا ورؤیتیله مکلف اولدیغی ایشلر.

أمرا { سنذ. ج. عر. فد: امیر. || با: امیر. || ع. پاشا عنوانی حائز اولمیان فرمانلی بیوك ضابطلر، میرالای، قائممقام و بیکباشی رتبه‌لرنده بولنانلر: امراء عسکریه؛ ارکان و امرا و ضابطان. || امیر الامرا = ١. خلفاء عباسیه زماننده آل بویه وسلچوقیلردن امور عسکریه یه و ضبط وربطه باقمق صورتیله بغداده مقیم اولانلره ویریلن عنواندر. ٢. الیوم رتب ملکیه‌دن اصطبل عامره ایله میر میرانلق آره‌سنده بر رتبه‌یی حائز اولان کیمسه‌که عنوانی عزتلو پاشادر.

إمرار { سنذ. عر. [«مرور» دن مص. افعال] کچیرمه: آغر طوپلری بوکوپریدن امرار ایتمك تهلکه لیدر؛ امرار وقت ایتمك = وقت کچیرمك.

أَمراض { سذ. جـ. عر. فد: مرض. با: مرض.

أَمرَد { صـ. عر. [« مرد » دن صش.] هنوز بييق و صقالى چيقمامش، توگسز: شاب امرد = دها بييغى صقالى كلەمش دليقانلى.

أَمرنامه { سـ. فا. [امر. نامه] بر امرى حاوى تحريرات رسميەكە مافوقدن مادونە يازيلير: امرنامۀ نظارتپناهى؛ امرنامۀ سامى = مقام صدارت عظمادن يازيلان محررات. — ظرافت طريقيلە خصوصى مكتوبلرە دخى امرنامە دينلوب تعبير سؤ استعمال اولنور: امرنامۀ عاليلرينى آلدم.

اِمرَنمك { با: ايمرنمك.

اَمرود { سـ. فا. آرمود. لـ.

أَمزِجه { سذ. جـ. عر. فد: مزاج. با: مزاج.

اَمزيرمك { يا امزرمك، فتـ. (چوجغه) ممه ويا صنعى امزيك امديرمك، ارضاع.

اَمزيك { سـ. [« امـك » دن] ١. چوجغك آغزينە آلوب امديكى ممەنك تپەسى، دوكمەسى، حلمه. ٢. ممەيە بدل چوجقلرە سوت ويرمك ايچون مستعمل آغزى ممە اوجى شكلندە لاستيقلى شيشه: سوت نينەقهرينى چكمكدن ايسە چوجغى امزيكلە بسلمك دها اييدر. ٣. چوجقلرك صو ايچمەسنە مخصوص كوچك ابريق لولەسى. ٤. يكى طوغان چوجقلرە تولبند ايچنە صاريلى اولەرق امديريلن شكرلى بادم ازمەسى.

اَمزيكلى { صـ. ١. ممەدە چوجغى بولنان، چوجغە ممە ويرن (قادين): امزيكلى قادينلرك ايى بسلنمسى شرطدر. ٢. لولەلى (ابريق و يا ديكر قاب).

اِمساك { سذ. عر. [« مسك » دن مصـ. افعال] ١. بر شيئدن ال چكوب ضبط نفس ايتمه، اجتناب، پرهيز: طعامدن، غيبتدن امساك ايتملى. ٢. وقت معيننده اوروجه بدأ ايتمه وبونك موسمە كورە وقت شرعيسى: امساكدن صكرە ياتمدم؛ شمدى امساك قاچدەدر؟ ٣. يمز ايچمز آدمك حالى، بخل، خست، جمريلك: بو درجەدە امساكلە آرتديريلەجق آقچە اكسيك اولسون.

اِمساكيّه { سش. عر. رمضاندە امساك وقتلرينى مبين جدوللى ورقه.

اَمشمك { فل. (قوزيلر) دينە دينە سوت امـك.

اَمصار { سش. جـ. عر. [فد: مصر] بيوك شهرلر: امصار وبلاد. [مفردى اصل اسم خاص اولوب، بعده عربلر طرفندن هر بيوك شهرە اطلاق اولنمش، وبوصورتلە دە جمعلندبرلمشدر. تثنيەسى اولان « المصران » دخى كوفە ايلە بصرەيە اطلاق اولنوردى.]

اِمصاص { سذ. عر. [« مص » دن مصـ. افعال] امديرمه، چكرك يوتديرمه ويا ايچرى يە آلديرمه: صودە حل اولنمش علاجى شرينغەيە امصاص ايتمك.

اِمضاء { سذ. عر. [« مضو » يا « مضى » دن مصـ. افعال] ١. يازلمش بر مكتوب وسند وسائرەنك آلتنە كندى اسمنى يازمه: امضا ايتمك، آتمق، قومق = امضالامق؛ سندى امضا ايتدى؛ بر توصيە نامە يازوب كنديسنە امضا ايتديرملى. ٢. مكتوب وسند وسائرەنك آلتندە يازلمش صاحبنك اسمى: بو سندك امضاسنى طانيرميسكز؟ مكتوبك امضاسنى اوقويەمدم؛ وضع امضا ايتمك = امضا قومق، امضالامق؛ واضع امضا، صاحب امضا = بر سند وسائر ورقەيى امضا ايتمش اولان. [اصل معناسى كچيرمه واجرا و انفاذ اولوب، على الخصوص بيع وشرا كبى معاملاتك اجراسندە قوللانيلير؛ سندات و سائر معاملاتك اجراسى ايسە اكثريا امضايە متوقف اولديغندن، بو مناسبتلە لغت مولدە اولمق اوزرە، لسانمزدە مستعمل معنايەدە كلمشدر.]

اِمضالاتمق { فتـ. امضا ايتديرمك، آلتنە اسمنى يازديرمق: مجلس كاتبى مضبطە مسودەلرينى رئيس واعضايە امضالاتمغلە مكلفدر.

اِمضالاشمق { فشـ. امضا ويروب آلمق، بر مقاولەنامەنك بر صورتنى امضا ايدوب ويرمكلە برابر ديكر صورتنى امضا ايتديروب آلمق: ايشە

قرار ویردکسه‌ده دها امضا-
لاشه‌مدق.

اِمضالامق { یا امضالمق. فتـ. (بر یازیلی کاغدك آلتنه کندی اسمنی یازمق، اسمنی یازه‌رق قبول وتصدیق ایتمك: یازدیغك سندی امضالادم؛ مضبطه‌یی امضالامق ایستمدی.

اِمضالانمق { یا امضالنمق. فجـ. آلتنه اسم یازیله‌رق قبول وتصدیق اولنمق: مضبطه امضالاندی.

اَمطار { سذ. جـ. عر. فد: مطر. با: مطر.

اَمعاء { سذ. جـ. عر. [فد: معی غیر مستعمل] تشـ. باغر-صاقلر: امعاء دقیقه = اینجه باغر-صاقلر؛ امعاء غلیظه = قالین باغرصاقلر. || ط. اختناق، استر-خاء، التصاق، التهاب امعاء = باغرصاقلره عائد مختلف امراض.

اِمعان { سذ. عر. [«معن» دن مصـ. افعال] ١. مبالغه ایتمه، بر ایشده پك ایلری وارمه: امعان نظر = چوق و دقتله باقمه. ٢. دقت، جهد، اهتمام: نظر امعانله باقمق.

اَمك { سـ. ١ چالیشمه، سعی، جهد: بو ایشه امکم چکمشدر؛ امك ویرمك=چالیشمق، جهد ایتمك. ٢. زحمت، یور-غونلق، رنج، تعب: امك چکمك؛ چوق امکله وجوده کلمش بر ایشدر. ٣. سعی حق، چالیشمه قارشیلغی، اجرت: امکمی ویریکز.

اِمکان { سذ. عر. [«مکانة» دن مصـ. افعال] ممکن اولمه، اوله‌بیله‌جك حالده بولنمه، دائرهٔ اقتدار داخلنده اولیش: بو ایشك امکانی واردر = ممکندر، اوله‌بیلیر؛ امکانی یوقدر = ممکن دکلدر، اوله‌ماز؛ درجهٔ امکانك خارجنده‌در؛ عدم امکان = ممکن اولمایش، امکانسزلق؛ عدیم الامکان = امکانسز، محال. [ترکجه «امکانسز»دن ترجمه‌در.]

اِمکانسز { صـ. امکانی اولمیان، ممکن اولمیان، محال. [«ممکنسز» دیمك خطادر.]

اِمکانسزلق { سـ. ممکن اولما-یش، عدم امکان، محال اولمه: بو ایشك امکانسزلغی معلوم ایدی.

اَمکدار { سـ. جـ: امکداران. [تر. امك - فا. داشتن — ترکیب سقیم]. امکی سبق ایتمش، قدم ومکافاته استحقاق قزانمش مأمور، خدمتجی و سائره: امکدار بر خدمتجیسی واردر؛ امکداران بندکان میاننده.

اَمکدارلق { سـ. امکی سبق ایتمش قدملی مأ-مور ویا خدمتجینك حال و صفتی: امکدارلقده اوندن ایلری کیمسه یوقدر؛ اونك امکدارلغی نظر اعتباره آلنملیدر.

اَمکداش { سـ. امك وسعی و عمل آرقداشی، امکدارلقده رفیق، قپویولداشی.

اَمکسِز { صـ. ١. چالیشمقسزین وزحمتسزجه وجوده کلن: امکسز بر ایشدر. ٢. اوکی (اولاد): امکسز بر اوغلی، قیزی واردر.

اَمکله‌مك { یا امکله‌مك. فل. ١. چالیشمق، چبالامق. ٢. (اوفاق چوجق) یو-ریمکه چبالامق، دبه‌لنمك.

اَمکلی { صـ. سعی وجهدله وجوده کلن ویا حصولی سعی وجهده متوقف اولان: چوق امکلی ایشدر.

اَمکَن { [افعال بابندن امکان فعل ماضیسی اولوب شو تعبیر عربیده مستعملدر:] مهما امکن = ممکن اولدیغی قدر، درجهٔ امکان داخلنده.

اَمکِنه { سذ. جـ. عر. فد: مکان. با: مکان.

اَمَل { سذ. عر. جـ: آمال. ١. اومو، اومه، امید: امل ایتمك. ٢. شدتلی آرزو، حرص، طمع: امله دوشمك؛ بر طاقم آماده بولنمق. || طول امل = نائلیتی بعید شیلر امید وآرزو-سی، بیتمز توکنمز حرص جاه.

اِملاء { سذ. عر. [«ملأ» دن مصـ. افعال] طولدیرمه معناسیله کثیر الاستعمال ایسه ده، عربیده ذاتاً ثلاثی مجردی طولدیرمق معناسیله متعدی اولدیغندن، افعال بابندن اصلا بو معنایه کلمز.

اِملاء { سذ. عر. جـ: امالی. [«ملو» دن مصـ. افعال، ودها طوغریسی «املال» دن مبدل] ١. سویلیوب برینه یازدیرمه: تألیفاتنی تدریس ایدرکن طلبه‌سنه املا ایدردی [ایتدیرردی دیمه‌ملی]؛ بو

كتاب املا طريقيله يازلمشـدر. [بو معنـا ايله لسـانمزده پك مستعمل دكل ايسـه‌ده، مكتب وتدريس لسـاننده الزم اولديغندن، استعمـالى ضروريدر.] ۲. بر لسانك عباره‌سنى درست يازمق علمى : بو آدم امـلا بيلمز؛ چو. جقـلره امـلا اوكرتملى؛ املاسز مكتوب؛ املايه كلمـك = يازيله. بيلمك؛ امـلا يه كلمـه‌مك = يازيله. مامق. [بو ايكنجى معنا عربيده يوقـدر، لكن هر كس املا طريقيله يعنى بشقه‌سنك آغزدن سـويلديكنى درست يازه‌بيلمك ايچون، بوعلمه محتاج اولديغندن، برنجى معناسـندن تولد وتحصل ايتمشدر. ذاتاً فصيح عربى سويلين عربلر بو معنايه دلالت ايده‌جك بر لغته پك او قدر محتاج دكلر. در، زيرا تلفظلرى حروفى آيرمغه‌كافيدر؛ (س) ى (ص) ياخود (ث)، و(ح) يى (خ) ياخود (ه) يازمق اونلر ايچون متصور دكلدر. بناءً عليه، بز املايى فارسيده دخى مرعى اولان بوايكنجى معنا ايله قوللا. نمقدن احتراز ايتمه‌ملى، وچين خطنه ياقيشـان «رسم خط» تعبيرينى قبول ايتمه‌مليز.] || مج. املايه كلمه‌مك = اصلاحى ممكن اولمامق.

اَملاح { سـذ. جـ. عر. فد : ملح. با : ملح.

اِملاسز { صـ. املاسى يولنـده اولميـان، درست يا. زلمامش، حروفى نابجا يازلمش: امـلاسز بر مكتوب. = حـ. درسـت اولميـه‌رق، ياكليش : املاسز يازيور.

اِملاسزلق { سـ. املا ياكليشلغى، بر عباره حروفنك نابجا يازلمسى : املاسزلق صـا. حبنـه يازى بيلـكدن استفاده ايتديرمز.

اَملاك { سـذ. جـ. عر. فـد : ملك. با : ملك. = تر. فـد. [«املاك اميريه» دن مخفف] ميرى‌يه عائد اراضى : بوتارله، بو چفتلك املاكدر.

اَملَك { فج. چكيلوب مص اولنمق: يره دوكيلن سوت املز؛ كچينك ممه‌سى املك ممكن ميدر؟

امليق { ياخـود ابليـق. با : ايمليق.

اُمَم { سذ. جـ. عر. فد : امت. با : امت.

اَمْمك { فتـ. نفسله چكوب جذب ايتمك، مص ايتمك : سو. دى بردن امه‌رك ايچدى؛ ممه، طـوداغنى، پارماغنى امـك. || پارماق امـك = حـيرتده قالمق، پارماق ايصيرمق. || سوت امك = ممه‌ده اولمق : حالا سوت اميور. || قانى امك = نه‌سى وارسه آلمق.

اَمـه { سـ. امـك فعلى، مص، جذب : چوجغك سـوت امـه‌سى. = صـ. امكـه حاصل اولان : امه طلومبـه = صـوبى جذب ايده‌رك ويرن طلومبه.

اَمن { سـذ. عر. ۱. قورقوسز. لق، امينلك، امنيت : امن وامان. ۲. راحتلق، استراحت، آسودگى، آسايش: مملكتده‌امن واسايش بركمالدر.

اُمناء { صـ. سـذ. جـ. عر. فد : امين. با : امين.

اَمنيّت { سذ. [ذاتاً مصـدر او. لان «امن» ه ادات مصدريت الحاقيله حاصل اولمش ياكليش بر لغت اولوب، عربى دكلـدر] ۱. امينلك قـورقو. سزلق : تنها سـوقاقلرده كيجـه امنيتى محافظـه ايچـون متصل قـول كزديريلير. ۲. كوكنمـه، اعتماد، وثوق : اوآدمـه امنيت جائز دكلـدر؛ بو آدم شـايان امنيتـدر؛ بن كنديسـنه امنيت ايتدم. || امنيتى سـوء استعمال ايتمك = بشقه‌سـنك امنيت ايتمـه. سندن بالاستفاده طولانديرمغه قالقيشمق. || امنيت صنـديغى = اوفق تفك معاملاته كيريشن برنوع بانقه. || امنيت عموميه = برمملكتك ضبط وربطنده وامور ضابطه. جه اولان امينلك واسايش.

اَمنيّتسز { صـ. ۱. امنيت و اسـايشدن عارى. ۲. امنيت واعتماده شايان اولميان: امنيتسز آدمـدر. ۳. كيمسـه‌يه امنيت واعتماد ايتمين.

اَمنيّتسزلك { سـ. ۱. امنيت واسايش فقدا. نى. ۲. اعتمـاد و وثوقه شايان اولمايش.

اَمنيّتلى { صـ. ۱. امنيت واسا. يشى بركمال اولان : امنيتـلى يردر. ۲. وثوق و اعتماده شـايان، امين : امنيتلى آدمدر.

اُمنيه { سذ. عر. جـ : امانى. [«منى» دن] ۱. اومو، اميد، امل. ۲. آرزو، ايستك. ۳. مقصـد، نيت، قورندى : تجارتجه بر بيـوك ثروته نائل اولمق امنيه سيله ديارغربته كيتدى.

اَموات { صه. سند. جه. عر. فد: میت. با: میت. || ارا. ضیٔ اموات = هیچ ایشلنمه‌مش خالی یرلر.

اَموال { سند. جه. عر. فد: مال. با: مال.

اَمواه { سند. جه. عر. فد: ماء. با: ماء ومیاه.

اُمور { سند. جه. عر. فد: امر. با: امر. = تر. فد. اهمیت ویریلن ایش، وظیفه: بن اویله شیئلری امور ایتمم = وظیفه ایتمم، اهمیت ویرمم؛ نه امورك؟ = نه وظیفه‌ك؟ نه‌که لازم؟

اُمورآشنا { صه. فا. جه: امورآشنایان. [امور - آشنا] ایش بیلیر، کارآشنا.

اُموردیده { صه. فا. جه: اموردیدکان. [امور - دیدن] ایش کورمش، تجربه‌لی، کارآزموده.

اُمورسامق { فت. وظیفه ایدنمك، اهمیت ویرمك، نظر اهمیته آلمق: ایشی آکلاتدم سه‌ده هیچ اومورسانمدی.

اُمومت { سد. عر. [« ام » دن] والده‌لك، آنالق.

اُمّهات { سد. جه. عر. فد: ام. با: ام. || بر علم و فنده یازلمش الك باشلی کتابلر، که مندرجاتلری اساس و سند حکمنده‌در، نحوده سیبویه‌ك کتابی کبی.

اِمهال { سند. عر. [« مهل » دن مص. افعال] مهلت ویرمه، بر مدت دها مساعده ایتمه، تأخیر وتعویق: حق تعالی طریق مشروعدن صاپانلرك جزاسنی ویرمه‌ده اهمال ایتمز، امهال ایدر.

اُمّی { صه. عر. [« ام » دن سمن.] یعنی والده سندن نصل طوغمش ایسه اویله قالوب اوقویوب یازمق بیلمین، اوقومامش. [اوقومق بیلمکسزین کافهٔ علوم وحقایق لدنیه‌یه مظهر وواقف اولملرندن طولایی فخر عالم (صلی الله تعالی علیه وسلم) افندمز حضرتلرینه وصف اولور.]

« امی » ایله « جاهل » آره‌سنده چوق فرق واردر: امی یالکز اوقویوب یازمق بیلمیندر؛ جاهل ایسه ولو برآز اوقویوب یازمه بیلسه‌ده برشیٔ بیلمین ناداندر. هرامی جاهل دکلدر؛ آنادن کور طوغمش نیجه ذوات یتشمشدر، که بالطبع اوقویوب یازمقدن محروم اولدقلری حالده، اکثر علوم وفنونده ائمه صره‌سنه کچمشلردر.

اَمیال { سند. جه. عر. فد: میل. با: میل.

اُمید { سه. فا. [شعرده بعضاً میمك تشدیدیله اوقونور.] اومو، اومه، امل، مأمول: امید ایتمك، امیدی اولمق = اومق: امید ایدیورم، امیدم واردر، اومارم؛ امیدی کسمك، قطع امید ایتمك = مأیوس و نومید اولمق؛ امید ویرمك = اومدیرمق، مأمول ایتدیرمك؛ امیدله یاشامق = دائما امید ایدوب ده امله نائل اوله‌مامق. || م. امید برونی = آفریقانك منتهای جنوبنده‌کی برون واو جوارلردن عبارت مملکت.

اُمیدبَخش { صه. فا. [امید - بخشیدن] امید ویرن، امید ایتدیرن، امل اویاندیران: بکا امید بخش بر طاقم سوزلر سویلدی.

اُمیدسِز { صه. ۱. امیدینی کسمش، مأیوس، نومید: بن بو خصوصده امیدسزم. ۲. امید ایدیله‌مین، غیر مأمول: عجمی عسکرله غلبه امیدسزدر. ۳. حیاتندن وخلاصندن امید کسلمش، قورتلمسی مأمول اولمیان، آغر خسته: امیدسز بر خسته‌سی واردر؛ امیدسز بر حالده بولنیور.

اُمیدسِزلك { سه. ۱. مأمول ایتمه‌یش، مأیوسیت، نومیدلك: قوماندانك امیدسزلکی عسکرکده غیرتی کسر ایتدی. ۲. اومولامایش، مأمول اولمایش، مأمول اولمامه: مظفریتك امیدسزلکی فکری مغلوبیتی تسریع ایتدی. ۳. قورتلمسندن امیدلرك کسلمش اولمسی: خسته دون امیدسز ایدی، بوکون حالنده او امیدسزلکی تخفیف ایده‌جك بر تبدل کورندی.

اُمیدگاه { سه. فا. [امید - گاه = یر] امید یری، اورادن بر شیٔ اومیلان محل ومقام: یکتا امیدگاهم سزسکز. [سزده‌در دیمه‌ملی.]

اُمیدوار { صه. فا. امیدلی، اومان، مأمول ایدن: امید وار اولمق = اومق.

اَمیر { سند. صه. عر. جه: امراء. [« امر » دن صش.] ۱. بر قوم ویا مملکتك باشی، بك، رئیس: مسقط، ریاض امیری. ۲. بیوك بر خاندانه منسوب، نجیب، اصیل‌ذات. ۳. تر. شریف

معنا یه کلمز.] || امیر آخور یاخود میر آخور. با: آخور. || امیرالامراء. با: امراء. || امیر الجیش = اسکی عرب حکومتلرنده سر عسکر، باش قوماندان. || امیر الحج = حجاجك ایشلرینه نظارت ایتمك اوزره جانب جلیل خلافت عظمادن منصوب ذات. || امیر مکهٔ مکرمه = مکهٔ مکرمه وجوارلری شرفا وساداتیله عربانك ایشلرینه باقق ووالی ایله برلکده آسایشی محافظه ایتمك اوزره جانب جلیل المناقب خلافت عظمادن نصب وتعیین بیوریلان و « شریف » عنوانیله دخی معروف اولان شرفادن برذات. || امیر المؤمنین = خلیفهٔ اقدس اسلام. [الك اول بوعنوانی حضرت عمر الفاروق رضی الله عنه افندمز آلمشدر.] — فارسیده همزه‌نك اسقاطیله (میر) دینلوب، بو دخی لسانمزه کچمشدر. با: میر.

امیزغمق { با: ایمیزغمق .

أمیك { س. [« امك » دن] امکدن چورومش یر، امه اثری، بره‌سی.

أمین { ص. عر. ث: امینه. جـ: امناء. [« امن » دن صش.] ١. قورقوسز، قورقماز، امنیت صاحبی: بوراده کندی اومده کبی امینم. ٢. شبهه ایتمین، موثوقاً بیلن: ایشك بویله اولدیغندن امینمیسکز؟ ٣. برینه امنیت و وثوق واعتماد ایدن: بن اوآدمدن امین ایدم. ٤. قورقلیه‌جق، امنیتلی: بوراسی امین یردر. ٥. کندیسنه امنیت اولنه‌بیلن، موثوق، معتمد: کندیسی امین آدمدر؛ امین بر آدمله کوندرکز. || آلای امینی = بر آلایك امور حسابیه‌سنه باقان ضابطکه بیکباشینك مادوننده‌در. || بلوك امینی = بر بلوکك امور حسابیه‌سنه باقان کیمسه‌که چاوشك مادوننده در. || صندیق امینی = وزنه دار، صندقکار. || فتوی امینی = باب مشیختده علمادن بیوك مأمور.

أمینلك { س. امین اولان آدم و یا محلك حال وصفتی، امنیت. با: امین. || رسومات، شهر امینلکی.

إن { حجـ. عر. [حرف شرط اولوب، بعض ترکیبات عربیه‌ده بولنور:] ان شاء الله = الله ایسترسه.

إناء { سذ. عر. جـ: اوانی. قاب، چناق، صحن وتنجره ودستی کبی ظروف. [جمعی دها مستعملدر:] اوانیٔ زر وسیم.

إنابت { وانابه. سث. عر. [«نوب» دن مص. افعال] ١. معاصیدن توبه ایله حقه رجوع ایتمه. ٢. بر مرشده مراجعتله طریقته داخل اولمه: فلان ذاتدن انابه آلمشدر، اخذ انابت ایتمشدر.

إناث { سث. جـ. فد: انثی. دیشیلر، قادینلر، قیزلر: اناث مکتب رشدیسی؛ [همزه‌نك ضمیله تلفظی غلطدر.]

أناجیل { سذ. جـ. عر. فد: انجیل. با: انجیل.

أنار { اناره فعلندن وافعال بابندن ماضی اولوب، دعا مقامنده اولان ترکیب آتیده قوللانیلیر: انار الله قبره = حق تعالی مزارینی تنویر ایتسین.

إناره { سث. عر. [« نور » دن مص. افعال] نورلاندیرمه، تنویر. [تنویر دها مستعملدر.]

أنام { سذ. عر. خلق، مخلوقات، ناس: بین الانام = خلق آره‌سنده؛ سید الانام = فخر کائنات (صلی الله علیه وسلم) افندمز حضرتلری.

أنامل { سث. جـ. عر. فد: انمله. با: انمله.

أنانیت { سث. عر. [« انا » دن] بنلك، غرور، خود بینلك.

أنانی { ص. [عربی « انا » دن یاپلمش ایسه ده عربیده مستعمل دکلدر.] کندینی بر شیٔ ظن ایدر مغرور وجاهل وبیاغی (آدم): انانینك بریدر.

أنائیت { طوغریسی انانیتدر. با: انانیت.

أنائیلك { س. بنلك ومغروریتله قاریشیق جهالت و بیاغیلق.

إنباء { سذ. عر. [« نبأ » دن مص. افعال] خبر ویرمه، اخبار: کیفیتك انباء بیورلمسی متمنادر.

إنبات { سذ. عر. [« نبات » دن مص. افعال] بیتیرمه، بیتمسنی موجب اولمه: فدانلری انبات ایدن قوت.

أنبار { سذ. عر. [فارسیدن معرب اولوب جمع دکلدر. جمعی انابیر وانبارات کلیرسه‌ده،

سید : امیر صوبی. [جمعی بو بزجه مستعمل دکلدر. ترکجه «آنبار» ولسان عوامده «هانبار» تلفظ اولنور.] ۱. ذخیره و سائره وضع و حفظنه مخصوص محل : ذخیره انباری. با : آنبار.

اَنباز { س. فا. اورتاق، شریك : حق تعالانك انبازی یوقدر.

اَنبان { س. فا. طغارجق. ذ.

اَنبَرباریس { سذ. عر. با : آنبرباریس.

اِنبساط { سذ. عر. [«بسط» دن مص. انفعال] ۱. یایلمه، آچلمه : قورشون دوگلکه انبساط ایدر. ۲. ایچ آچلمه، فراحلانمه، انشراح : انبساط خاطر، انبساط درون؛ انسانه بر انبساط کلیر. || ط. انبساط قلب = یورکك یایلمسی موجب مرض.

اَنبوبه { سذ. عر. نبا. تش. جرا. اینجه بوری، بوریجق.

اَنبوبی { ص. عر. ۋ : انبوبیه. تش. نبا. جرا. اینجه بوری شکل وصورتنده اولان.

اَنبور { س. [فا. «انبر» دن] آتشی قاریشدیروب طوتیشدیرمغه مخصوص دمیر اوکسو، اولجر.

اَنبوه { س. فا. کروه، جماعت، غلبه‌لك، ازدحام. ذ. ولس.

اَنبیاء { سذ. جم. عر. فد : نبی. با : نبی.

اَنبیق { سذ. عر. [یو. "Αμβιξ"] کثول وعطریات وسائره تقطیرینه مخصوص آلت : انبیقدن چکمك = تقطیر ایتمك.

اِنتاج { سذ. عر. [«نتاج» دن مص. افعال] نتیجه ویرمه، موجب اولمه، تولید ایتمه : معارفك انتشاری صنایع وتجارتك ده ترقیسنی إنتاج ایدر.

اِنتاج کَرده { ص. فا. نتیجه اوله‌رق حاصل اولان، دیکر بر شیئك نتیجه‌سی حکمنده اولان.

اَنتاری { س. [عربیده «عنتری» دینلیرسه‌ده ترکجه‌دن مأخوذدر.] ۱. باصمه وپاتیسقه و قماش کبی اینجه بر شیئدن معمول اوزون لباس. ۲. قادینلرك دوز وسوسسز لباسی : وقتیله انتاری کییلیردی. || کیجه‌لك انتاریسی = ارکك وقادینلرك کیجه یاتارکن و او ایچنده کییدکلری اوزون کوملك.

اَنتاریلك { ص. انتاری دینان لباسه اویغون : انتاریلك باصمه.

اَنتاریلی { ص. انتاری کیین : انتاریلی بر آدم کلدی.

اِنتباه { سذ. عر. [«نبه» دن مص. افتعال] ۱. اویانمه، اویانیقلق. ۲. غفلتك ضدی، کوز آچیقلغی، تیقظ. ۳. ط. جولان دم وحرارت غریزیه ایله اعصابده وحسیاتده وقوعه کلن سرعت وشدت وتزاید.

اِنتشار { سذ. عر. [«نشر» دن مص. افتعال] ۱. صاچلمه، طاغلمه، سریلمه. ۲. بروندن صو چکوب پوسکورتمه. ذ.

اِنتحار { سذ. عر. [«نحر» دن مص. افتعال] قتل نفس، اتلاف نفس، کندی کندینی اولدیرمه : مأیوسیت عشقدن انتحار ایتمك درجه‌سنه کلمش.

اِنتحال { سذ. عر. جم : انتحالات. [«نحول» دن مص. افتعال] دیکرینك شعرینی ویا بر سوزینی بنمسه‌مه : انتحال ادبیات عالمنده سرقتدر؛ انتحال ایتدیکی آثارله تفاخر ایدیور.

اِنتخاب { سذ. عر. جم : انتخابات. [«نخب» دن مص. افتعال] ۱. سچمه، اوروندنه‌لمه، بر شیئك اك کزیده‌سنی آیروب آلمه : فلان دیواندن بر قاچ قطعه انتخاب ایتدم؛ انتخاب اولنمش کتابلر. ۲. بر مجلس اداره ویابلدیه ایچون اعضا تعیینی وبونك ایچون قانوناً ایفا اولنان معاملات : بلدیه هیئتی هنوز انتخاب اولنمدی. ۳. طالبلرك ایچنده اك مقتدر ومستحقلرینك تفریق و تعیینی : انتخاب مأمورین. || د. بیت انتخاب = بر قطعه ویا قصیده‌نك اك کزیده بیتی.

اِنتخابی { ص. عر. ۋ : انتخابیه. انتخاب وانتخاباته متعلق : معاملات انتخابیه؛ او مجلسك تشکیلی انتخابیدر.

اَنتَرَسو { س. [یتا. Interesse] منفعت، استفاده. لس.

اَنتَرَسوجی { ص. ساده کندی منفعت و استفاده‌سنی دوشونن، منفعتپرست. لس.

انتریغه { یاخود انتریقه س. [فر. Intrigue] دسیسه،

حیله، خدعه، دسیسه کارانه قو-
رولمش طولاب: انتریقه سز
تیاترو کتابی اولماز.

آنتریغه جی { یا انتریقه جی. صه. حیل و دسایسله
طولاب قوران، دساس، حیله کار.

انتزاع { سذ. عر. [« نزع » دن مصه. افتعال] چکوب
قوپارمه، قوپاروب آلمه. || فلـ. تجرید. [فر. Abstraction]

انتساب { سذ. عر. جه: انتسابات. [« نسبة » دن
مصه. افتعال] بر بیوك آدمه ویا
بر دائره و هیئت وخاندانه مر-
بوط ومتعلق اولمه، ارتباط،
تعلق، منسوبیت: بو خاندانه
اسکیدن انتسابی واردر؛ طریقت
نقشبندی یه انتساب ایتدی.

انتساج { سذ. عر. [« نسج » دن مصه. افتعال]
منسوجات کبی ایکی طرفدن
چیزکیلی وسطرنجلی اولمه. ذ.

انتساق { سذ. عر. [« نسق » دن مصه. افتعال]
نظام اوزره دیزلمش اولمه.

انتشار { سذ. عر. جه. انتشارات. [« نشر » دن
مصه. افتعال] ١. یایلمه، طاغلمه،
اورمه: بر رائحهٔ طیبه انتشار
ایتدی. ٢. فاش اولوب شیوع
بولمه، آغزلره دوشمه: او وقو-
عات شهرك هر طرفنه انتشار
ایتدی. ٣. تعمم ایتمه، هرکس
حصه دار اوله جق صورتده
چوغالوب یایلمه: انتشار معارف؛
علوم وفنون انتشار ایتدی.

انتظار { سذ. عر. [« نظر » دن مصه. افتعال] بکلمه،
کوزلمه، ترقب: بهاره انتظار
ایدیورم؛ بهارك انتظارنده یم؛
[بکلنیلن شیء اکثریا مفعول الیه
صورتنده افاده اولنوب، مفعول به
ویا نائب فاعل کبی ایرادی ومثلا:
« بهاری انتظار ایدیورم، بهار
انتظار اولنیور » دینلمسی
یاکلیشدر.]

انتظام { سذ. عر. جه: انتظامات. [« نظام » دن
مصه. افتعال] یولنده دیزلمش
اولمه، دوزکونلك، ترتیب: بو
ایشلرده هیچ انتظام یوقدر؛
انتظام آلتنه کیرمك؛ انتظام
بولمق؛ امور بیتیه جه بعض
انتظاماتله مشغولدر.

انتظامسز { صه. یولیله دیزلمه مش ویولنه قونمیوب
قارمه قاریشیق اولان، نظام
وترتیبی اولمیان: انتظامسز براو.

انتظامسزلق { سذ. یولیله دیزلمه مش او-
لان شیئك حالی، نظامسزلق،
ترتیبسزلك، قارمه قاریشیق حال.

انتفاخ { سذ. عر. [« نفخ » دن مصه. افتعال] شیشمه،
قبارمه، شیشکینلك. || طه. انتفاخ
امعاء، انتفاخ بطن، انتفاخ
رأس، انتفاخ رحم و سائره = بو
عضولرك شیشمه سی.

انتفاع { سذ. عر. [« نفع » دن مصه. افتعال] فائده لنمه،
استفاده، تمتع.

انتقاد { سذ. عر. جه: انتقادات. [« نقد » دن مصه. افتعال]
آثار ادبیه وفنیه نك بیطرفانه
نظر تدقیق و معاینه دن کچیر-
لمسیله بالمحاکمه بیان مطالعه
ایدلمسی: انتقاد ادبیاتك الکیدر.
[بونك یرینه « تنقید » دخی
قوللانیلیورسه ده، نقد ماده سی
تفعیل بابندن کلمدیکندن، و
انتقاد طوروركن، دیکر لغته
احتیاج اولمدیغندن، بو عندی
کلمه نك ایجادینی تجویزه حاجت
یوقدر. اولسه اولسه ثلاثیٔ
مجرددن مصدری اولان و
انتقادله ذاتاً مترادف بولنان
« نقاد » قوللانیله بیلیر. «مناقده»
تعبیری ده قارشیلقلی اولان
معارضات ادبیه ایچون یعنی
فر. Polémique دینلن شیء
ایچون پك مناسب بر لغتدر. —
انتقاد عربیده کی معنای اصلیٔ
لغویسیله ترکجه ده قوللانلماز.]

انتقال { سذ. عر. جه: انتقالات. [«نقل» دن مصه. افتعال]
١. بر یردن بر یره کچمه، تبدیل
مکان، کوچه: آناطولیدن روم
ایلی یه انتقال ایدنلر. [بو معنا
ایله « نقل » استعمالی دها مأ-
نوسدر.] ٢. کچمه، سرایت،
بولاشمه: امراض ساریه اکثریا
تماسله انتقال ایدر. ٣. میراث
اوله رق ویامیراث کبی قالمه، ارثاً
کچمه: پدرندن کندیسنه برچوق
اراضی وعقارات انتقال ایتدی؛
بعض علتلر ارثاً ابویندن اولاده
انتقال ایدر. ٤. اموال غیر
منقوله نك متوفی ابویندن اولا-
دك نامنه کچیرلسیله بونلرك
نامنه طابو وسند اعطاسی:
انتقال معامله سی، خرجی؛ هنوز

انتقالی اجرا اولنمامش. ٥. دارِبقایه كیتمه، رحلت، ارتحال، وفات. [«ارتحال» دها مستعمل اولوب، انتقال اكثریا «دارِبقا» یه مضاف اولەرق قوللانیلیر.] ٦. سامعك متكلمك سوزندن مقصدینی آكلامسی، صراحةً سویلنلمین شیئیده درك وفهم ایتمسی: بو آدمك انتقالی یوقدر؛ بردن بره انتقال ایده‌مدم. ٧. سوزك، بحثك بر شیئه چكمسی: سوز میقروبلرك تأثیرینه انتقال ایتدی. ٨. ط. بر مرض ویا عضوك یر دیكشدیرمسی: انتقال مواقع امراض؛ انتقال بول، مثانه، مرض وسائره. || سرعت انتقال = ضمناً وكنایةً افاده اولنان سوزدن بیله چابق و درحال مقصدی آكلامه، حدت ذكا، ذهن آچیقلغی؛ سریع الانتقال = چابق آكلار، ذهنی آچیق. || اد. توسیع انتقال = اراضیٔ امیریه وموقوفه‌نك اولاد ذكور واناث بولنمدیغی حالده محلول اولمامسیچون سكزنجی درجه‌یه قدر معین اولان اقربایه انتقال ایتمسی حقنده قانوناً وضع اولنان اصول.

اِنتِقام { سذ. عر. جـ: انتقامات. [«نقم» دن مص. افتعال] اوج، آجی چیقارمه، ثار: انتقام آلمق، اخذ انتقام ایتمك = اوج آلمق، اخذ ثار ایتمك، آجیسنی چیقارمق.

اِنتِقامجی { س. ص. انتقام آلمغه میال، انتقام براقماز، ذو الانتقام.

اِنتِكاس { سذ. عر. [«نكس» دن مص. افتعال] باش آشاغی دونمه ویا دوشمه. ذ. || ط. انتكاس خارجی = بعض اعضاء داخلیه‌نك فتق صورتنده طیشاری‌یه فیرلامه‌سی.

اِنتِماء { سذ. عر. [«نمی» دن مص. افتعال] بر نسل و نسبه منسوب اولمه، انتساب: امرای حماست انتما. [یالكز سجع بلاسی اولان بویله مناسبتسز تركیباتده قوللانیلیر.]

اَنتَمَك { مض: اندیر. فت. (بر اركك حیوانی) ایكدیش ایتدیرمك، خصیه‌لرینی چیقارەرق اركككنی كیدرمك، بری واسطه‌سیله انه‌مك: پلیجلری ایی سمیرتمك ایچون انتلی.

اِنتِهاء { سذ. عر. [«نهایة» دن مص. افتعال] ١. نهایت بولمه، صوكه وارمه، غایته ایرمه: بو یول نره ده انتها بولور؟ ٢. ختام بولمه، توكنمه، بیتمه: علم وفنك انتهاسی یوقدر. ٣. صوك، پایان، نهایت، غایت، انجام: عالمك ابتداسی اولدیغی كبی انتهاسی‌ده اوله‌جقدر، یالكز قدرت الهیه‌نك ابتدا و انتهاسی یوقدر. [نهی اولنمه معناسیله توركچه‌ده قوللانلاملیدر.]

اِنتِهاز { سذ. عر. [«نهز» دن مص. افتعال] غنیمت بیلوب قاچیرمامه: انتهاز فرصت ایتمك = فرصتی قاچیرمامق. [یالكز بو تعبیرده مستعملدر.]

اِنتِهائی { ص. عر. ۃ: انتهائیه. صوكه وختام بولمغه منسوب ومتعلق: ادات انتهائیه، صیغهٔ انتهائیه.

اُنثی { سذ. عر. جـ: اناث. دیشی، قادین، قیز. [جمعی دها مستعملدر.]

اِنجاء { سذ. عر. [«نجاة» دن مص. افعال] قورتارمه، سلامته ایردیرمه. ذ.

اِنجاز { سذ. عر. [«نجز» دن مص. افعال] اجرا، ادا، یرینه كتیرمه: انجاز وعد = ویریلن سوزك یرینه كتیرلمسی. [یالكز وعد ایله قوللانیلیر.]

اَنجام { س. فا. صوك، نهایت، عاقبت: ایش انجامه ایردی؛ انجام كار = ایشك صوكی، آخر الامر؛ الله انجامنی خیرایلیه.

اِنجِذاب { سذ. عر. جـ: انجذابات. [«جذب» دن مص. انفعال] چكلمه، جذب و جلب اولنمه: غیر اختیاری بر انجذاب قلبله. || هـ. اجرام سماویه‌نك بربرلرینی جذب ایتملری كه اندفاع ایله برابر اساس موازنهٔ كائناتدر. [فر. Gravitation]

اَنجُر { سذ. عر. نبا. ایصیرغان اوتی.

اَنجُریّه { صش. عر. نبا. فصیلهٔ انجریه = ایصیرغان قبیلندن نباتات. == سش. ط. ایصیرغان اوتنك تماسندن حاصل اولان قبارجقلره مشابه جلد خسته‌لغی.

اَنجِك { س. با: اینجیك.

اِنجِلاء { سذ. عر. [«جلاء» دن مص. انفعال] ١. جلی وعیان اولمه، تظاهر. ٢. پارلامه، جلالانمه. ذ.

اَنجُم { سـذ. جـ. عر. فد : نجم. | با : نجم.

اِنجماد { طوکمه معناسیله لسانمزده استعمالی شیوع بولمش ایسه ده، «جمد» ماده‌سی انفعال بابندن اصلا کلمدیکندن، اساسسز ویاکلیش اولوب، ذاتاً ثلاثیٔ مجردینك ده بناسی لازم اولدیغندن، خماسیدن کثیرمك کافتنی اختیار ایتمکدن ایسه، «انجماد» یرینه «جمود»، و «منجمد» یرینه «جامد» دیمك دهـا طوغری وعربی‌یه موافق اولور. شـوقدرکه بوکلمه‌لر علم لسان وفنده بر معنایه وضع وتخصیص ایدلمشدر.

اَنجُمَن { س. فا. مجلس، جمعیت، شورا : انجمن دانش = آقادمیا؛ انجمن تفتیش ومعاینه. = تر. [عو. اوجند] بریره طوپلانمه، اوبك اولمه.

اِنجو { وانجی. با : اینجی.

اَنجیر { س. فا. اینجیر. با : اینجیر.

اِنجیل { سـذ. عر. جـ : اناجیل. [یو. Εὐαγγέλιον] حضرت عیسی (عم) ه نازل اولان کتـاب سماوی : انجیل شریف؛ اناجیل اربعه = انجیلك حواریوندن درت کشینك ضبطنـه کوره محفوظ اولان درت نسخهٔ مختلفه‌سی.

اِنجیلی { ص. عر. ؤ : انجیلیـه. انجیل شریفه منسـوب ومتعلق : نصایح انجیلیه. = سذ. انجیله تابع آدم. جـ : انجیلیون.

اِنجیلی { با : اینجیلی.

اَنحاء { سـذ. جـ. عر. [فد : «نحو» لسانمزده معنای لغویسیله مستعمل دکلدر] طرفلر، جانبلر.

اِنحِراف { سذ. عر. جـ : انحرافات. [«حرف» دن مص. انفعال] ١. دونمه، صاپمه، طوغری یولدن چیقمه، برطرفه میل : طریق مستقیمدن انحراف ایتمه‌ملی. ٢. دکیشمـه، بوزلـه، فساد. ٣. قیریقلق. || هـ. انحراف ابره = پوصله ایکنه‌سـنك میلی. || ط. انحراف رحم = رحمك چارپلسی، بر طرفـه میلی. || سم. انحراف مرمی = اسلحهٔ ناریه مرمیاتنك هدف خطندن میلی. || ط. انحراف مزاج = کیفسزلك، نشئه‌سزلك، قیریقلق. || انحراف مفصل = اویناق یرینك چارپلسی.

اِنحِصار { سذ. عر. جـ : انحصارات. [«حصر» دن مص. انفعال] ١. یالکز برشیٔ ویا شخصه حصر اولنمـه، بر شیئـه مخصوص اولوب بشقه‌یه شمولی اولمامه : ازمنهٔ قدیمه‌ده علومك رؤساء روحانیـه‌یه انحصـاری عمومك جهالتده قالمسی موجب اولوردی. ٢. بر محصـول ویا مادهٔ تجاریه‌نك بر ملتزم و یا شرکتك یدینه تسلیمی، ید واحده حصری، رژی : توتون، تنباکی، مسکرات انحصـاری؛ آمریقـا ممالك مجتمعه‌سنك وارداتی مجرد کمرك ایله انحصارات حاصلاتندن عبارتدر. — برنجی معنا ایله‌ده انحصار ایتمك دینلیرسه‌ده، منحصر اولمق، منحصر قالمق تعبیرلری دها مأنوسدر.

اِنحِطاط { سذ. عر. [«حط» دن مص. انفعال] ١. دوشمه، آشـاغیلامه، آلچالمـه : اراضینك انحطاطی. ٢. تدنی. ٣. سن کالدن صکره سن شیخوختنه بوزطوتمـه : سن انحطـاط ٤. ط. قوتدن دوشمه. ٥. برشیش وسائره‌نك اینمه‌سی.

اِنحِلال { سذ. عر. [«حل» دن مص. انفعال] ١. چوزیلوب آچلمه : عقدهٔ مشکلاتك انحلالی؛ قابل انحلال برمسئله. ذ. ٢. ط. طـاغلمه، بوزلمه : انحلال دم، انحلال عظم، انحلال ورم.

اِنحِناء { سذ. عر. [«حنو» دن مص. انفعال] ١. اکلمه، بوکلمه، اکرلمـه، منحنی ومقوس اولمه : خطك انحناسی. ٢. ط. بر کمیك وسائره‌نك بر علتدن طولایی مقـوس اولمسی : انحنـاء اظفار، انحناء عظم.

اِنخِساف { سذ. عر. [«خسوف» دن مص. انفعـال] ١. (آی) طوتلمه، خسوفه اوغرامه، منخسف اولمه. ٢. مج. دها کوزل ودها پارلاق وشانلی بر شیٔ ویاشخصك غلبه‌سیله سونرکبی اولوب حکمی اولمامه : اوعصرده ابن سینانك بولنـدیغی بر یرده دیکر علمانك انخسافی طبیعی ایدی.

اِنخِناق { سـذ. عر. [«خنق» دن مص. انفعـال] بوغلمـه، بوتالمـه، نفس طوتلمـه. [اختناق کبی.] لسـ.

اِندِاب { سـذ. عر. [«ندب» دن مص. افعـال] ط. (یاره) اوکلوب اثری قالمـه، یری بللی اولـه‌جـق صـورتده قپانمه. [فر. Cicatrisation].

اَنداخت { س. فا. ١. آتمه، رمی. ٢. سلاح بوشاتمه : یکرمی پاره طوب انداخت ایتدیلر. ٣. ع. قورشون وکله آتمق ونشان آلمق فنی : انداخت مکتبی .

اَنداخته { ص. فا. [«انداختن» فعلندن سمف.] آتلمش، براغلمش : انداختهٔ کوشهٔ نسیان.

اَنداد { سذ. جم. عر. [فذ: «ند» لسانمزده غیرمستعملدر] امثال، نظیرلر، شبیهلر: بی انداد= امثالسز، بی مانند .

اَنداز { ص. فا. [« انداختن » فعلندن سمص.] آتیجی، آتان، آتمش : لنکرانداز = دمیر آتان، دمیرآتمش؛ تیر انداز= اوق آتان. || سلاح انداز= کمیلرده تفنکله مسلح وکمی خدماتنده غیر مستخدم بحریه نفراتی. [بویله وصف ترکیبلرده بولنور.]

اَندازه { س. فا. [« هندسه » دن غلط ظن ایتمشلرسه‌ده، هندسه بوندن معربدر] ١. اولچو، مقیاس. ٢. تر. آرشیننك بز و باصمه و سائره اولچمکه مخصوص کوچك جنسی که ٦٠ سانتیمتره در. ٣. مج. حساب : اندازه‌یه کلیر = حسابه کلیر، معقول .

اَندازه‌سز { ص. ١. اولچوسز، اولچلمه‌مش. ٢. حسابسز، چوق، غیر محدود .

اَندازه‌لمك { یا اندازه له‌مك. فتد. ١. اندازه ایله اولچمك. ٢. تخمین و حساب ایتمك، تصارلامق .

اَندام { س. فا. ١. تن، بدن، وجود : سیم اندام = کومش تنلی؛ کل اندام = کل تنلی. ٢. بوی، قد، قامت : اندامی غایتله موزون. ٣. قامتك موزونلغی، بیچیم : پك انداملی. || اندام آینه‌سی = انسانك بتون وجودینی کوستره‌جك صورتده بیوك دیوار آینه‌سی .

اَندامسز { ص. ١. بویسز، قیصه بویلی. ٢. بیچیمسز، لطافتدن عاری .

اَندامسزلق { ١. بویسزلق . ٢. بیچیمسزلك.

اَنداملی { ص. ١. بویلی. ٢. قامتی موزون، بیچیملی.

اَند بَند { ص. [فا. اندوند = تارومار] ١. پارچه پارچه : اندبند اولمق = پاره لنمق. ٢. محجوب، اوتانمش، قباحتی یوزینه اورلمقدن بکزی بوزلمش: اند بند اولدی. [عو. الك بند]

اَندَر { ص. عر. [« نادر » دن ستف.] دها ویاپك نادر و سیرك : یاقوتك خاصی اندر بر طاشدر. == ح. پك سیرك : اندر قوللانیلیر بر لغتدر .

اَندَر { حج. فا. ده، ایچنده : مشکل‌اندرمشکل=مشکلات ایچنده مشکلات؛ محال اندر محال = بسبتون امکانسز. [ترکی الاصل اسملرله ترکیبی جائز اوله‌میه‌جغندن، « قات اندر قات » کبی تعبیرلر غلطدر .]

اِندِراج { سذ. عر. [« درج » دن مص. انفعال] درج اولنمه ومندرج اوله معناسیله بو مصدر وعلی الخصوص (مندرج) لسانمزده کثیر الاستعمال ایسه‌ده، عربیده اندراج یالکز انقراض معناسیله مستعملدر .

اِندِراس { سذ. عر. [«دروس» دن مص. انفعال] اصلا اثری قالمیه‌جق صورتده محو اولمه : مدارس عتیقه‌نك اندراسی. [الك زیاده سف. مندرس مستعملدر.]

اَندَرون { س. فا. ١. ایچ، داخل. ٢. قلب، ضمیر. [بو ایکی معنا ایله درون دها مستعملدر.] ٣. وقتیله حرم همایون پادشاهی دائره‌سی: اندرون همایون. ٤. الیوم سرای عتیقك خزینهٔ همایون و خرقهٔ سعادت دائره‌لری : اندرون همایون آغالری؛ اندرون همایوندن مخرج. [مقدما بو دائره‌یه آلنان کنجلرك مکمل صورتده معلملری اولوب، ادبیات شرقیه‌یی ودیکر بعض علوم‌وکرندکلرندن، اوراسی برمکتب ومخرج حکمنده ایدی.]

اِندِفاع { سذ. عر. [«دفع» دن مص. انفعال] دفع و زائل اولمه، اورته‌دن قالقمه، مندفع اولمه. [سف. مندفع دها مستعملدر.]

اَندَك { ص. فا. آز، قلیل . ذ. || اندك ساله = کوچك یاشلی .

اَندَلس { سخ. [آندالوسیا An-dalousie دن] م. اصل اسپانیانك قرطبه وغرناطه جهتلرندن عبارت اولان قسم جنوبیسنك اسمی اولوب، اورادن مملکتنه داخل اولان عربلر طرفندن بتون اسپانیاوپورتکیزه اطلاق اولنمشدر .

اَندَلُسی { ص. عر. ث: اندلسیه. اندلسه منسوب و متعلق، اندلسلی.

اِندِماج { سذ. عر. [«دموج» دن مصـ. انفعال] بر برینه گچمه، کایدلنمه. ذ. ‖ طـ. اندماج عظام، اندماج جنین.

اَندوخته { ص. فا. قازانلمش، مکتسب. ذ. ولـ.

اَندود { ص. فا. [«اندودن» فعلندن سمصـ. وصف ترکیبلرده بولنور.] سورلمش، طلا ایدلمش یا خـود ایشلنمش: زر اندود = آلتـونله مطـلا، آلتونله ایشلنمش.

اَندوز { ص. فا. [«اندوختن» فعلنـدن سمصـ. وصف ترکیبلر ده بولنـور.] قزانان، اکتسـاب ایدن، کاسب: زر اندوز = آلتون قزانان.

اَندوه { سـ. فا. تاسـه، قایغو، کدر، غصه. ذ. ولـ.

اَندوهگین { ص. فا. و:

اَندوهناك { ص. فا. تاسـه‌لی، قایغـولی، مکدر، مغموم. لـ.

اَندیش { ص. فا. [«اندیشیدن» فعلنـدن سمصـ. صتر. تشکیلنده مستعملدر.] دوشونن، ملاحظـه ایدن: دور اندیش = أوزاق دوشـونن، هر شیئی چـوق اولدن ملاحظـه ایدن، مدبر؛ عاقبت اندیش = هرایشك صوڭنی دوشونن؛ بد اندیش = سوء فکر صاحبی.

اَندیشلِك { سـ. با: اندیشی.

اَندیشناك { ص. فا. ۱. دوشونن، دوشـونجه‌سی اولان. ۲. تاسـه‌لی، مغموم، مکدر. ۳. شبهه ووسوسه ایدن، وسوسه‌لی.

اَندیشه { سـ. فا. ۱. دوشونجه، تفکر. ۲. غم، کدر، غائله. ۳. شبهـه، وسوسـه، مراق: اوآدمك حالی کندیسنجه موجب اندیشه اولیوردی.

اَندیشـه‌سِز { ص. ۱. بر کونه دوشـو نمـه سی اولمیان، بر شیئ دوشونمین. ۲. کدرسز، غائله‌سز، راحت. ۳. وسوسه ومراق ایتمین.

اَندیشه‌سِزلِك { سـ. ۱. دوشونمیش. ۲. غائله‌سزلك. ۳. وسوسه سزلك.

اَندیشه‌لی { ص. ۱. غائله‌لی. ۲. وسوسه‌لی، مراقلی. ۳. وسوسه ومراق موجب.

اَندیشی { سـ. فا. [صـتر. دن مبدل مصدریت معنا سـنی متضمن اسماء مرکبـه ده بولنور] دوشونمه، دوشونش: دور اندیشی = اوزاق دوشونش، دور اندیشلك؛ بد اندیشی = کوتی دوشونش، بد اندیشلك.

اِنذار { سذ. عر. [«نذر» دن مصـ. افعـال] نتـایجنك وخامتیله قورقوده‌رق برشیئدن منع ونهی ایتمه، تبشیرك ضدی: هر پیغمبر قومنی انذار وتبشیر ایله مکلف بولنمشدر.

اِنزال { سذ. عر. [«نزول» دن مصـ. افعال] ۱. ایندیرمه. [بو معنا ایله تنزیل دهـا مستعملدر.] ۲. منی خروجی: انزال وقوعی.

اَنزَروت { سـ. [غلـ. عنزروت] دیکنلی بر آغاجدن چیقـان قرمیزی ویا بیـاض بر نوع ضمغ.

اِنزِواء { سذ. عر. [«زوی» دن مصـ. انفعال] بر کوشه‌یه چکلمه، چکیلوب قاریشما‌مه، دنیادن منقطع اولمه: انزوایه چکلدی؛ اصحـاب انزوا = زاویه نشین اولانلر.

اِنس { سذ. عر. انسـان، بشر، مردم، نوع بشر. [جن وملکه مقـابل:] انس وجن، انس وملك.

اُنس { سـذ. عر. آلیشـیقلق، آلیشمـه، الفت، انسیت: انس طـوتمق = الفت و انسیت ایتمك. [«انسـا انس» تعبیری قوللانیله‌جق شیئ دکلدر.]

اَنسـاب { سـذ. جـ. عر. فد: نسب. با: نسب. ‖ علم الانساب و (فد. کبی) سا‌ده‌جه انساب = باشلیجه عربلرده قبائلك نسللرینی وصورت تشعب وذریتلرینی قیـد وحفظ ایتمـك علمی. ‖ ر. [یاکلیش اوله‌رق «نسبة» ك جمعی اولمق اوزره] لوغاریتمه جدوللرینك عددلری.

اَنسال { سذ. جـ. عر. فد: نسل. با: نسل.

اِنسان { سذ. عر. جـ: ناس. ۱. آدم، بشر، مردم: انسـان عقل وذکا ایله سـائر حیواناتدن ممتاز در. ۲. انسـا‌نیتلی ووجدانلی آدم، مردکامل: بن اونی انسـان ظن ایتـدم. = ص. تربیـه‌لی، انسـانیتلی،

بحق انسان دینمکه مستحق : او انسان آدمدر؛ چوق انسان چوجقدر. ‖ انسان العین = کوز ببکی.

اِنسانجه { ص. انسانه یاقیشیر، انسانیتلی، انسانیته موافق : انسانجه معامله ایدیور. = ح. انسان کبی، انسانه یاقیشیر صورتده : انسانجه اوتوروب قالقمسنی بیلیور.

اِنسانلق { س. ۱. آدملق، انسانیت، آدمیت، بشریت. ۲. انسان حالی : انسانلقدر بو.

اِنسانی { ص. عر. ث: انسانیه. آدمه منسوب و متعلق، بشری : احوال انسانیه.

اِنسانیَّت { سٔ. عر. ۱. آدمه یاقیشیر اوصاف و فضائل، ایلك، خیر خواهلق : سزده هیچ انسانیت یوقیدر؟ بونی یاپمق انسانیت اقتضاسیدر؛ انسانیت نامنه بونی یاپیورم. ۲. عموم انسانلر، نوع بشر : انسانیته خدمت ایتمك؛ انسانیت ایچون دوشونور برآدمدر.

« انسانیت » ایله « بشریت » آره‌سنده فرق واردر : انسانیت آدمك اوصاف روحانیه وقلبیه سنه، بشریت ایسه احوال جسمانیه وبدنیه‌سنه عائددر. اخلاقه متعلق حاللر انسانیتدن ومنافع اعضا ایله تاریخ طبیعی‌یه متعلق شیئلر بشریتدن معدوددر.

اِنسانیَّتسز { ص. انسانه یاقیشیر اوصاف وفضائلدن محروم، یالکز منافعنی دوشونوب انسانیت حسیله برشی یاپمیان، مروتسز، ایلکی طوقمناز: چوق انسانیتسز آدمدر.

اِنسانیَّتسزلك { س. انسانیت فقدانی، حسیات انسانیه ووجدانه مغایر ویالکز منافع مادیه‌یه تابع حال وحرکت : اوآدمك انسانیتسزلکی معلومدر.

اِنسانیَّتلی { ص. انسانیتی اولان، انسانه یاقیشیر اوصاف و فضائلی اولان، وجدانلی، مروتلی.

اَنسَب { ص. عر. [« نسیب » دن ستف.] دها مناسب، دها ویا پك لایق وشایان : او آدم بو ایشه انسبدر؛ جمله‌نك انسبی اودر.

اَنسِجه { « نسیج » ك جمعی اولمق اوزره تشریحده طوقومه‌یه مشابه اولان تشکلات عضویه‌یه اطلاق اولنمش ایسه‌ده، لغات عربیه‌ده بویله بر شیئه تصادف اولنه‌مدی. بو معناده « نسیجه » وجمعی « نسایج » قوللانلسه دها طوغری اولور.

اِنسِداد { سذ. عر. [« سد » دن مص. انفعال] طیقانمه، قپانمه. ‖ ط. اعضاء مختلفه‌نك اسامیسنه مضاف اوله‌رق طیقانمقدن ایلری کلیر بر طاقم امراضه اطلاق اولنور.

اِنسِلاب { سذ. عر. [« سلب » دن مص. انفعال] سلب اولنمه، منسلب اولمه، محو ورفع ایدلمه : انسلاب امنیت.

اُنسیَّت { ذاتاً مصدریت معناسنی متضمن اولان « انس » اسمنه « یت » ادات مصدریتی علاوه‌سیله تشکل ایتمش اساسسز ویا کلیش بر لغتدر. عربیده اصلا قوللانلماز. « انس » و« الفت » لغتلری بونك معناسنی افاده‌یه کافیدر.

اِنشاء { سذ. عر. ج : انشاآت. [« نشأ » دن مص. افعال] ۱. یاپمه، وجوده کتیرمه، اعمال : بر او، بر کمی انشا ایتمك. ۲. قلمه آلمه، ادبیات قاعده سنه تطبیقاً و نثراً ایدیلن افادهٔ تحریریه : شعر وانشاده ید طولی صاحبی ۳. د. امر وتمنی ودعا یعنی یاپ یاپسون، یاپملی، یاپسه کبی وقوع بولمامش حدث، مقابلی : اخبار. ٤. تر. علم مراسله‌ده کسب ممارسه ایچون مختلف مکتوب، تذکره، عرضحال، تبریك وتعزیه نامه، سند، مقاوله‌نامه وسائره اور. نکلرینی حاوی کتاب : انشاء جدید. = ج : انشاآت = یاپی‌یه ویا سفائن اعمالنه متعلق ایشلر: انشا آتله اوغراشمق؛ انشاآت دائره‌سی.

« انشاء » ایله « اعمال » آره‌سنده شو فرق واردر، که انشا کراسته ایله یاپیلان معمارلقده وکمیجیلکه متعلق ایشلره مخصوص اولدیغی حالده، اعمال هرصورتله یاپمغه ومثلا معدندن اوانی یاپمغه دخی اطلاق اولنور.

اِنشاءالله { وانشاءالله تعالی. الله ایسترسه، اللهك امری اولورسه، معناسیله کثیرالاستعمال دعا تعبیریدر، که استقبالدن بحث اولنورکن قوللانیلیر : یارین انشاءالله ارکندن چیقوب گیدرز؛ یارین کله جکمیسکز؟ — انشاءالله. — بعضاً انشاء المولی دخی دینلیر. [طوغریسی «ان شاءالله» صورتنده آیری یازلمقدر.]

اِنشاد { سذ. عر. [« نشد » دن مص. افعال] برینك

حضورنده کندی زادهٔ طبعی ویا بشقه‌سنك اثری اولان بر قصیده اوقومه، ایراد ایتمه: شعراء عرب اکابره انشاد ایتد- کلری قصاید ایچون پك بیوك جائزه‌لر آلیرلردی.

اِنشائی { ص. عر. ث: انشائیه. ۱. یاپی‌یه ویا سفائن اعمالنه متعلق، اعمالاته عائد: مصارف انشائیه. ۲. تحریراً ونثراً ادیبانه افادهٔ مرام ایتمك وكوزل قلمه آلمق علمنه منسوب: قواعد انشائیه، اقتدار انشائی. ۳. د. حدثك وقوعنی وقطعی بر وقعه بیان ایتمیوب امر ونهی وتمنی ودعا کبی بر معنی افاده ایدن کلامه منسوب ومتعلق: جملهٔ انشائیه.

اِنشائیه { سف. عر. انشا آتله یعنی یاپی ایله اوغراشان هیئت: انشائیه بلوکی، انشائیه ضابطی.

اَنشته { پا: انیشته.

اِنشراح { سذ. عر. [« شرح » دن مص. انفعال] آچلمه، آچیقلق، فراحلق: انشراح درون، انشراح قلب؛ دکیزمنظره‌سی انسانه بر انشراح ویرر.

اِنشعاب { سذ. عر. [« شعب » دن مص. انفعال] شعبه‌لره آیرلمه، دال بوداق پیدا ایتمه، داللانمه. [« تشعب » دها مستعملدر.]

اِنشقاق { سذ. عر. [« شق » دن مص. انفعال] یارلمه، چاتلامه، ایکی‌یه آیرلمه: انشقاق

قمر. || ط. اعضاء مختلفه اسامیسنه اضافتله بر طاقم عللك اسملرینی تشکیل ایدر.

اَنصار { سذ. جم. عر. [فد: ناصر بو معنا ایله مستعمل دکلدر. فد: انصاری.] فخر کائنات علیه اکمل التحیات افندمز حضرتلرینه یاردیم ایدوب دین اسلامك تأسس وانتشارینه بیوك خدمتلری کوریلن ذوات که مدینهٔ منوره اهالیسندن وخزرج ایله اوس قبیله‌لرندندر. صحابه مهاجرین وانصاره منقسمدر.

اِنصاف { سذ. عر. [« نصف » دن مص. افعال] عدل وحقانیتله معامله، برینك علیهنده اولان معامله‌ده مبالغه وافراط ایتمیوب وجدانه توفیق حرکت ایتمه، اعتدال اوزره حرکت. || انصافه کلمك = حقسزلق ایتمکدن وازکچمك، مرحمت ایتمك. [ثلاثیسی اولان «نصفت» دخی بو معنا ایله مستعملدر.]

اِنصافسز { ص. حقسزلق ایتمکده طریق اعتدالدن آیریلان، وجدانسز، طمعکار و مرحمتسز: نه انصافسز آدمدر!

اِنصافسزجه { ح. حقسزلقده اعتدالسزلکله، وجدانسزجه، مرحمتسزجه.

اِنصافسزلق { س. حقسزلق ایتمه‌ده اعتدا- لسزلك، وجدانسزلق، طمعکارلق، مرحمتسزلك.

اِنصافکار { ص. فا. حقسزلقده اعتدال طریقندن آیرلیان، حك ایلری وارمیوب مرحمت ایدن، انصافلی: اولدقجه انصافکاردر.

اِنصافکارانه { ص. فا. حقسز- لقده اعتدال ایله ووجدان ومرحمتله واقع اولان، منصفانه: انصافکارانه حرکت. = ح. انصافله، عدالت ومرحمتله: انصافکارانه حرکت ایتملی.

اِنصافلی { ص. حقسزلقده معتدل، وجدانلی، مرحمتلی: انصافلی آدم، انصافلی معامله.

اِنصافلیجه { ص. حقسزلقده آز معتدل، چوق اعتدالسز اولمیان، برآز وجدانلی ومرحمتلی: ایچلرنده یالکز او انصافلیجه‌در. = ح. اعتدال و وجدان ومرحمتله: انصافلیجه حرکت ایدیور.

اِنصباب { سذ. عر. [«صبابة» دن مص. انفعال] ۱. دوکلمه، منصب اولمه: قیزیل ایرماق قره دکیزه انصباب ایدر. [« منصب اولمق » تعبیری دها مستعملدر.] . ۲. ط. اخلاطك بدنك بریرینه دوکیلوب طوپلا- نمه‌سی. [فر. Épanchement]

اِنصراف { سذ. عر. [«صرف» دن مص. انفعال] ۱. چکلمه، چکیلوب کیتمه. ذ. ۲. د. صرف عربیده اسملرك تام اعراب قبول ایتمسی، تنوین وجر آلمیان غیر منصرفدن اولماملری. ۳. ط. اخلاطك عضو مریضدن بشقه برعضوه سوق واجراسی. [فر. Revulsion]

اِنضباط { سذ. عر. [«ضبط» دن مص. انفعال] ۱.

انتظام، بولنده اولمه : دائره‌نك ایشلرینی تحت انضباطه آلمغه چالیشیور. ٢. ضبط وربطك بولنده اولمسی، اسایش عمومینك تأمینیله امورضابطه‌نك انتظامی. [اصل معنای عربیسی صاغلاملاشمه و محکم و ثابت اولمه مفهومندن عبارتدر .]

اِنضِمام { سذ. عر. [« ضم » دن مص. انفعال] قاتلمه، ضم والحاق وعلاوه اولنمه، منضم اولمه : موجود اولان راحتسزلغه بر باش آغریسی‌ده انضمام ایتدی. || فلانك انضمام رأییله = اونك دخی رأیی بو مرکزده اولدیغی حالده، اونك‌ده رضاسیله .

اِنطاق { سذ. عر. [« نطق » دن مص. افعال] سویلتمه، نطقه کتیرمه : جناب حق عبادینی انطاق ایدر. ن.

اِنطِباع { سذ. عر. [« طبع » دن مص. انفعال] باصلمه، طبع اولنمه : رسملرك انطباعی. ن. فل. بر شیئك ذهنده حواس واسطه‌سیله صورتیاب اولمسی. [فر. Impression]

اِنطِباق { سذ. عر. [« طبق » دن مص. انفعال] اویمه، اویغون ومطابق کلمه. ن.

اِنطِفاء { سذ. عر. [« طفؤ » دن مص. انفعال] سوکنمه، منطفی اولمه. ن.

اِنطِواء { سذ. عر. [« طی » دن مص. انفعال] صاریلوب دوشیرلمه. ن.

أَنظار { سذ. جم. عر. فد : نظر. با : نظر.

أَنعام { سذ. جم. عر. [حیوانات اهلیه دیمك اولان « نعم » ك جمیدر.] ١. اموال، نعمتلر. ٢. سورهٔ انعام ایله برابر بعض سور قرآنیه‌یی حاوی مجموعه : انعام شریف .

اِنعام { سذ. عر. جم : انعامات. [« نعمة » دن مص. افعال] نعمت ویرمه، احسان ایتمه، ایيلك ایتمه : انعام واحسانینك متشکرییم .

اِنعِزال { سذ. عر. [« عزل » دن مص. انفعال] بر طرفه چکلمه، اختیار انفراد وعزلت ایتمه. ن.

اِنعِطاف { سذ. عر. [« عطف » دن مص. انفعال] بر طرفه دونمه، میل ایتمه، تمایل، توجه : نظر التفاتلری بکا انعطاف ایتدی .

اِنعِقاد { سذ. عر. [« عقد » دن مص. انفعال] ١. باغلانمه، عقد ایدلمه. ن. ٢. تشکیل اولنمه، قورلمه : مجلسك انعقادی. [« منعقد اولمق » تعبیری دها مستعملدر .]

اِنعِکاس { سذ. عر. [« عکس » دن مص. انفعال] بر یره اوروب کری دونمه، صورتك جامه یا صویه ویا دیکر پارلاق بر شیئه اوروب اوراده کورنمه‌سی ویا سسك بر طاغه ویا دیکر برحائله چارپوب اورادن چیقمش کبی کری دونمه‌سی، یانقولانمه : صورتك آیینه‌ده انعکاسی؛ انعکاس صدا؛ انعکاس ایتمك = یانقو لانمق، منعکس اولمق .

أَنف { سذ. عر. جم : انوف. ١. بورن (برون). ٢. مج. کبر، غرور. || کسر انف = بورن قیرمه، کبر قیرمه .

اِنفاذ { سذ. عر. [« نفوذ » دن مص. افعال] (آلنان امری) یرینه کتیرمه، اجرا : امرکزی انفاذ ایتمك وظیفه‌مدر.

أَنفاس { سذ. جم. عر. فد : نفس. با : نفس .

اِنفاق { سذ. عر. [« نفقه » دن مص. افعال] نفقه‌ویروب کچیندیرمه، بسلمه : او یتیملری کیم انفاق ایدیور ؟

اِنفِتاح { سذ. عر. [« فتح دن » مص. انفعال] ١. آچلمه، کشاده اولمه. ن. ٢. ط. طیقانمش برشیئك آچلمسی، انسدادك ضدی.

اِنفِجار { سذ. عر. [« فجر » دن مص. انفعال] ١. شفق سوکمه، صباح آچلمه، طاك آتمه. ٢. ت. و با. بعض محفظه‌لرك وقتی حلولنده کندیلکندن آچلمه‌سی : انفجار انکساری، حاجزی، مصراعی = بونك انواعی.

اِنفِراد { سذ. عر. [« فرد » دن مص. انفعال] آیریلوب تك وتنها قالمه. || علی الانفراد = کندی باشنه، آیری اوله‌رق؛ تك تك، هر بری آیریجه : علی الانفراد کلدیلر .

اِنفِراق { سذ. عر. [« فرق » دن مص. انفعال] آیرلمه. ن.

أَنفَس { صد. عر. [« نفیس » دن ستف.] دها ویا پك قیمتلی ومقبول، پك لطیف و یا لذیذ : آناطولینك انفس معمولاتی

خالیلردر؛ آیدینده انفس اوزوم وانجیر چیقار .

اَنفُس { سذ. جـ. عر. فد : نفس. بآ : نفس، نفوس .

اِنفِساح { سذ. عر. [« فسح » دن مصـ. انفعال] گـگیشلنمه، بوللانمه. || ط. انفساح عضوی = بر عضوك ایفای وظیفه ایده‌میه‌جك صورتده گـگیشلیوب بطال اولمسی .

اِنفِساخ { سذ. عر. [« فسخ » دن مصـ. انفعال] بوزلمه، حكمسز قالمه، مفسوخ ومنفسخ اولمه : قوانین عتیقه‌نك انفساخ احكامی .

اِنفِساد { سذ. عر. [« فساد » دن مصـ. انفعال] بوزلمه، ذ.

اِنفِصال { سذ. عر. [« فصل » دن مصـ. انفعال] ۱. آیرلمه، برینی ترك ایدوب كیتمه: اونك بورادن انفصالی جائز دكلدر. ۲. عزل اولمه، مأموریتندن قالقمه : صوك مأموریتندن انفصالی نه سببه مبنیدر؟ || تـ. اتصال انفصال = كمیكلرك اویناق یرلرنده‌كی ارتباطی .

اَنفَع { صـ. عر. [« نافع » دن ستفـ.] دها ویا پك فائده‌لی، پك مفید : انفع بر غدادر. ذ.

اِنفِعال { سذ. عر. جـ : انفعالات. [«فعل» دن مصـ. انفعال] ۱. كوجنمه، كوجه كیتمه، خاطر قالمه: او آدمك بویله جزئی بر شیئدن انفعالی = منفعل اولمسی. ۲. فد. تأثر، فعل مقابلی كه روحك قبول ومطاوعت ایتدیكی هرنوع تحولات وتأثراتی شاملدر. [فر. Passion]

اِنفِكاك { سذ. عر. [« فك » دن مصـ. انفعال] ۱. آیرلمه، قوپاریلوب آیری دوشمه : پارمغك الدن انفكاكی. ۲. یرندن آیرلمه، یرینی ترك ایدوب اوراده بولنمامه : والینك مركز ولایتدن انفكاكی؛ دكاننده انفكاك ایتمز بر تاجر .

اَنفلوئَنزه { سـ. [فر. Influenza ظنه كوره عر. «انف العنز» دن] نوبتلی وشدتلی نزله صورتنده نو ظهور بر صالغین خسته‌لق، نزلهٔ مستولیه .

اِنفِهام { سذ. عر. [«فهم» دن مصـ. انفعال] آكلاشلمه، منفهم اولمه. ذ.

اَنفی { صـ. عر. ذ : انفیه. تـ. بورنه منسوب ومتعلق .

اَنفیـه { سذ. عر. [اصلنده یاسی شده‌لی اولوب، زباندی شده‌سز در .] بورنه چكیلن چوروُدلمش توتون توزی، بورن اوتی : انفیه چكمك؛ انفیه قوطیسی.

اَنفیه جی { سـ. انفیه یاپان ویا صاتان آدم .

اَنقاض { سذ. جـ. عر. [فد : «نقض» لسانمزده غیر مستعملدر] ییقلمش بر بنانك كراسته‌سی، ییقندی .

اِنقِباض { سذ. عر. [« قبض » دن مصـ. انفعال] ۱. چكیلوب طوپلانمه، بوزلمه : صووُقدن كافهٔ اجسامده آز چوق انقباض حاصل اولور. ۲. صیقندی، قسوت: انقباض درون، انقباض خاطر. ۳. طوتوقلق، پكلك، قبضلق، لینت واسهالك ضدی : انقباضه اوغرامق .

اِنقِباضی { صـ. عر. ذ : انقباضیه. ط. پكلكه منسوب ومتعلق .

اِنقِسام { سذ. عر. جـ : انقسامات. [«قسم» دن مصـ. انفعال] اقسامه آیرلمه، بولنمه، تقسیم اولنمه : آلپ سلسلهٔ جبالی بر چوق شعبه‌لره انقسام ایدیور .

اِنقِضاء { سذ. عر. [« قضاء » دن مصـ. انفعال] بیتمه، توكنمه، وعده ومهلت كلمه : مدتی انقضاسنده تأدیه اولنه‌جغی مصرحدر .

اِنقِطاع { سذ. عر. [« قطع » دن مصـ. انفعال] ۱. كسلمه، آراسی كسلمه، بر دوزی‌یه دوامنه خلل كلمه . ۲. كسلمه، بیتمه، توكنمه، ختام بولمه : اسكی اصوللرك انقطاعی طبیعی ایدی. ۳. هر كسدن كسیلوب بر جهته انتساب واختصاص ایتمه : عبد الله بن زبیره انقطاع ایدنلردن ایدی. [عربیده كثیر الاستعمال اولان بو معنا ایله لسانمزده اندر قوللانیلیر.— منقطع اولمق تعبیری انقطاع ایتمكدن دها مأنوسدر.] || ط. انقطاع اشتها، انقطاع بول، انقطاع عرق [تعرق دكل]، انقطاع نفس [تنفس دكل] و سائره = بونلرك كسلمسی موجب علل مختلفه .

اِنقِلاع { سذ. عر. [« قلع » دن مصـ. انفعال] كو-

کندن قوپارلمه، سوکلمه. ذ.

اِنقِهال { سذ. عر. [« قهول » دن مص. انفعال] ط. بسبتون ضعیف ومجالسز دوشمه.

اِنقِیاد { سذ. عر. [« قود، قیادت » دن مص. انفعال] اطاعت، رام اولمه، سرفرو ایتمه، بوین اوزاتمه: اهالی انقیاد کوستردکجه کندیلرینی اداره ایدنلرك رفق و رأفتی آرتار؛ عسکرك ضابطنه انقیادی شرطدر.

اَنَك { ص. [« انمك » دن] انمش، ایکدیش اولمش، بورلمش (ارکك حیوان).

اِنکار { س. عر. [« نکر » دن مص. افعال] ۱. طانیمامه، قبول وتصدیق ایتمه‌مه، آبامه: تکرینك وارلغنی کیم انکار ایده‌بیلیر؟ ۲. (انسان) یاپدیغنی ویا سویلدیکنی کتم و اخفا ایله یاپمدم ویا سویلمدم دیمه‌ده اصرار ایتمه، اقرار و اعترافك ضدی: سویلدیکنی، بورجنی انکار ایدیور. ۳. رد ایتمه، طانیمامه. ٤. فقه. مدعی طرفندن دعوی واسناد ایدیلن بر شیئی قبول ایتمیوب رد ایتمه.

اِنکاری { ص. عر. ذ: انکاریه. انکاره متعلق، انکاری متضمن؛ استفهام انکاری= اولماز مقصدیله اولورمی یوللی سؤال.

اَنکَبه { س. اووه‌لق یرك اینیش وچیقیشی، چقور وتپه‌لری، غیر مستوی وکوتی یر.

اَنکَبه‌لِك { ص. سطحی غیر مستوی یامری یومری (یر).

اَنگَبین { س. فا. [بزجه کافك ضمیله شهرت بولمشدر.] بال، عسل. لسه.

اَنکَر { ص. عر. [« نکر » دن ستف.] دها ویاپك منفور ومستکره: انکر اصوات. ذ.

اَنگَر { س. کنگر دینلن یبانی انکینارك سودندن چیقان ساقز. غا: چنکل ساقزی.

اَنگَرَك { س. بك زهرلی بر کوچك یلان که انواعی چوقدر، افعی: انگرك یلانی.

اَنگَروس { سخ. Hongrois] ویا ر. Οὔγγρος دن مأخوذ] اسکی عثمانلیلرك مجارلره ویردکلری اسمدر.

اِنکِسار { سذ. عر. [« کسر » دن مص. انفعال] ۱. قیرلمه، شکسته اولمه: دوکه دمیردن معمول شیئلرك انکساره قابلیتلری زیاده‌در. ۲. قلب قیرلمه، کوجنمه، خاطر مانده اولمه: او آدمك بکا انکساره هیچ حقی یوقدر؛ انکسار قلب؛ انکسار خاطر. ۳. بددعا: بروالده اوغلنه هیچ بر وقت یورکدن انکسار ایتمز. [بو اوچنجی معنا عربیده یوقدر.] ٤. ف. ضیا شعاعلرینك اثیردن هوایه وهوادن صویه کچرکن تبدیل استقامت ایتملری قاعده‌سی: انکسار ضیا. [فر. Réfraction]

اِنکِساف { سذ. عر. [« کسوف » دن مص. انفعال] کونشك طوتلمسی، کسوفه اوغرامه، منکسف اولمه.

اِنکِشاف { سذ. عر. ج: انکشافات. [« کشف » دن مص. انفعال] ۱. آچلمه، ظاهر وآشکار اولمه، میدانه چیقمه. ۲. برحال ویا سر معنوینك کورینمه‌سی، تجلی.

اَنگُشت { س. فا. پارماق، اصبع. || انکشت بدندان، انکشت بردهان= پارمغنی ایصیرمش، متحیر، متعجب. || انکشت نما= پارمقله کوستریلیر، مشهور.

اَنگُشتَر { س. فا. یوزوك، یوزوك حلقه‌سی.

اَنگَل { س. مانع، حائل، منع ویا تأخیره سبب اولان شیء، مشکلات: انکل اولمق= مانع اولمق، سبب منع اولمق، مشکلات چیقارمق.

اِنگِلتَره { سخ. [یتا. Inghil-terra] م. اوروپانك منتهای غرب شمالیسنده واقع بیوك جزیره‌نك قسم جنوبیسی وجزیرهٔ مذکوره‌نك بتونیله ایرلانده‌یی دخی حاوی اولان بیوك بریتانیه دولتی.

اِنگِلیز { س. ص. ۱. انکلتره اهالیسندن اولان آدم، انکلتره‌لی: انکلیزلرك اخلاقی، انکلیز قاریسی، انکلیز چوجغی. ۲. انکلتره‌یه وانکلیز قومنه منسوب ومتعلق: انکلیز دولتی، انکلیز لسانی.

اِنگِلیزجه { ص. انکلیزلره مخصوص، انکلیز طور واصولنه تابع: انکلیزجه رقص؛ انکلیزجه قبول و استقبال. = س. انکلیز لسانی: انکلیزجه‌یی اوکرندی. = ح.

انكليز طورنده و يا لسانيله : انكليزجه اوينار؛ انكليزجه سويلر .

إنكليزلك { سـ. مخصوص انكليزلره طور وحال .

أنكنار { سـ. [اصلى : كنكر] معروف سبزه، عر. ارض‌شوك. [فرانسزلرك Arti - chaut سى (ارض شوك) دن غلط اولسه كركدر.]

أنكور { سـ. فا. اوزوم ‌. و لسـ. ‖ عر. آب انكور = شراب، خمر، باده، مى .

أنكول { صـ. تنبل، آغر، مسكين، عاجز .

أنكيز { صـ. فا. [« انگيختن » فعلندن سمصـ. صتر. تشكيلنده مستعملدر.] قوپاريجى، ايراث ايديجى ، قاريشديريجى: فتنه انكيز = فتنه و فساد قاريشديران .

أنكين { با : انگبين .

أنكلى { با : انكلى .

أنمك { ياخود انه‌مك. فتـ. (اركك حيوانك) خصيه‌لرينى چيقاروب اركككنى كيدرمك، اخصا ايتمك، بورمق : آتى انيوب ايكديش ياپارلر .

أنمله { سـ. عر. جـ : انامل. پارمق اوجى : انمله پيراى تكريم و تعظيم اولدى = يدمه واصل اولدى. [يالكز بويله تعبيرلرده مستعملدر.]

أنموذج { سـ. عر. [فا. نموده دن معرب] نمونه، اورنك .

أنمه { يا انه‌مه. سـ. انمك فعلى، اخصا .

أنمش { صـ. خصيه‌لرى چيقاريلوب ايكديش ايدلمش، اخصا اولنمش (حيوان) .

أنمك { فجـ. خصيه‌لرى چيقاريلوب ايكديش ايدلمك، اخصا اولنمق .

أنوار { سـ. جـ. عر. فد : نور. با : نور .

أنواع { سـ. جـ. عر. فد : نوع، با : نوع .

أنور { صـ. عر. [« نير » دن ستفـ.] دها وياپك نورلى، چوق پارلاق : شرع انور .

إنهاء { سـ. عر. [« نهى » دن مصـ. افعال] ۱. يتيشديرمه، ابلاغ. ‌. ۲. رسمى بر ايشك بر دائرهٔ رسميه دن مافوقه يازلمسى : ايجابى ولايتدن باب عالى‌يه انها اولندى؛ مأمورينك ترفيع ونصبى منصوب اولدقلرى دائره دن نظارت عائده‌سنه انها اولنور .

أنهار { سـ. جـ. عر. فد : نهر. با : نهر .

إنهدام { سـ. عر. [« هدم » دن مصـ. انفعال] ييقلمه، هدم اولنمه، خراب وويران اولمه : جسيم بر بنانك انهدامى سوقاغى سد ايتمشيدى .

إنهزام { سـ. عر. [« هزيمت » دن مصـ. انفعال] بوزلمه، مغلوب اولمه، يكلمه : انهزامه اوغرايان عسكر؛ دشمنك انهزامى. [اصل عربيده معناسى : بوزيلوب قاچمق وبرينه صيغينوب ملجأ ايستمكدر.]

إنهماك { سـ. عر. [« همك » دن مصـ. انفعال] بر شيئك اوزرينه زياده دوشمه، بيوك بر آرزو ومسارعتله تشبث ايتمه : درسه انهماكله چاليشيور؛ خلقك موده‌يه انهماكى اوروپاده پك جاريدر .

أنه‌مك { با : انمك .

أنياب { سـ. جـ. عر. فد : ناب. با : ناب .

أنيس { صـ. عر. [« انس » دن صشـ.] كوريشيلن آدم، آرقداش، همدم .

أنيشته { سـ. همشيره و يا خاله زوجى .

أنى قونى { صـ. حـ. [و دها طوغريسى اكى قونى] عريض وعميق، كركى كبى، لايقيله، عادتا، خاطرى صاييلير: بوكون انى قونى صوئوقدر؛ انى قونى كتابت اوكرنمش .

أنيك { ياخود اينيك. سـ. ييرتيجى حيوان ياوريسى : آرسلان، آيى انيكى .

أنيكلمك { يا انيكله‌مك. فلـ. (ييرتيجى ديشى حيوان) طوغورمق، ياوريلامق .

أنين { سـ. ايكلمه، ايكلدى، زارى : آه وانين ايتمك .

أو { سـ. [اصلى : اوى، ايو، ييو. جـ : اوى] ۱. نوع بشردن بهر عائله‌نك آيرى اولەرق اقامتنه مخصوص محل كه طاش وكراسته‌دن و يا تخته‌دن اولور، خانه، بيت، دار، مسكن : كاركير او، اخشاب او؛ بر قاتلى، ايكى قاتلى او. ۲. كوچك پارچه‌لره منقسم

بر شیئك بهر قسمی، خانه:
سطرنجده فیل اوی، آت اوی.
۳. بر اوده اقامت ایدنلرك
هیئت مجموعه‌سی، عائله، فاملیا،
اهل بیت، خانمان: ناموسلی او؛
معتبر او. ٤. صوی، نسل،
سلاله، خاندان: روم ایلنده
قوانوز اوغلی اوی مشهور
ایدی. || اوآدمی = پك تکلیفسز
ومحرم آدم. || او اشیاسی = اثاث
بیتیه، دوشمه وسائره طاقلری.
|| او ایشی = دکان و فابریقه‌ده
یاپلیوب اوده قادینلر طرفندن
یاپیلان: بو رجل او ایشیدر.
|| اوبارق = چولق چوجق، اهل
وعیال، خانمان. || اوجه = بتون
خانه خلق برلکده: اوجه
کزمکه کیتمشیدك. || اوحیوانی =
آلیشیق، مأنوس حیوان،
یبانی حیوان مقابلی. || او
خلقی = عائله افرادیله خد-
متجیلر، براوده اقامت ایدن
آدملر. || اودن، اوده = قادینلر،
حرم: اوده دیکدیلر، اودن
ایستیورلر. || او صاحبی، صا-
حبه‌سی = اوك بیوکی، اوی
اداره ایدن، کتخدا، کدبانو.
|| او غائله‌سی = چولق چوجغك
اداره‌سی ایشلری. || او قادینی =
اوه باقان وباقمه‌سنی بیلن قادین.
|| او هکیمی = بر او خلقنه دائما
باقان واحوال ومزاجلرینه واقف
اولان طبیب. || او یمکی = اوده
پیشن وقادینلرطرفندن پیشیریلان
یمك. || آخرت اوی = دار
آخرت، او بر دنیا. || آش
اوی = مطبخ. || آق او = کوجبه

عشیرت؛ قره او = یرلی ومتمکن
عشیرت. || جام اوی = چرچیوه‌
نك منقسم اولدیغی کوزلرك
بهری. || جان اوی = معده‌نك
اوستی که سوینج وقورقو وسائر
تأثراتده اوراده بر خلجان حس
اولنور. || دوگون اوی = سور
اجرا اولنان خانه؛ سوینج و
شنلك خانه‌سی. || کوز اوی =
کوزك بولندیغی چقور، خانهٔ
چشم.

او { ض. مفرد غائبه مخصوصدر. (بن، سن، او) ج: اونلر،
آنلر. عر: هو، فا: او، وی:
اوکلدی؛ اونك اوغلیدر؛
اونلرله برابر ایدی. [بوضمیر
مجردك غیری احوالده ینه واو
ایله اونك، اوکا، اونی اولمق
هم قاعده هم تلفظ عمومی
اقتضاسندن ایکن، مدلی الفله
آنك، آکا، آنی استعمالی
فارسی (آن) اسم اشارتنه
تقلیداً می یوقسه بشقه بر سببه
می مبنیدر آکلاشیله‌میور.]

او { یاخود اول. ش. مفرد غائبه مخصوص اولوب، بعیده اشا-
رت ایچوندر؛ قریب ایچون
« بو » ومتوسط ایچون «شو»
قوللانیلیر. عر: ذلك، تلك. فا.
آن. — بعضاً عینی معناسنه
کلیر: اوکون اعاده ایتدم؛
ینه اوآدم کلدی؛ حالا او اوده
میسکز؟ — بعضاً ده مجرد تعظیم
ایچون اولور: اول خدای لم
یزل حقیچون! او نبی ذیشانك
مبارك آغزندن؛ اوکریم ابن
کریم ابن کریم. — || زمانه

دلالت ایدر اسملرله ظروف
زمانیه تشکیل ایدر: اوآنده، او
ساعت، اوکون، اوکیجه، او
وقت، او سفر، او دفعه. بونلرك
قریب ایچون مقابللری « بو »
ایله تشکیل اولنور: بوآنده،
بو ساعت وسائره. || کذلك
مکان بیان ایدن بعض اسملرله
ظروف مکانیه تشکیل ایدر:
او یر، او یان، او طرف، او
جهت. || او بو، شو بو = اوته‌کی
بریکی، خلق. || او قدر = او
مقدارده. || اوکبی = اویله، او
مثللی: اوکبی ایشلرده عجله
ایتمك اولماز. || او یولده = اویله،
او طور ومسلکده، اوکیدیش
وترتیبله. [احوال سائره‌ده
تصریفجه ضمیر اولان « او »دن
فرق اولمیوب، جمعی دخی اونلر
ویاآنلر اولور. — اسم اشارت
اولان « او »نك ضمیر « او »دن
تفریق اقتضا ایدر. ضمیر اولانی
«بن» و«سن» مقابلی، اسم اشارت
اولانی ده « بو » و«شو» مقا-
بلیدر. اوآدم واوآتلر کبی صفت
مقامنده بر اسمله قوللانیلانی
اسم اشارتدر. لام ایله «اول»
استعمالی بزجه اسکیوب متروك
حکمنه کچمش؛ ویالکز کتابت
رسمیه‌نك « اول بابده » کبی
بعض تعبیراتنه منحصر قالمشدر.]

اوا! { حد. صبرسزلق حسیله قا-
ریشیق انفعال وانکسار و
تحذیر بیان ایدر: اوا! بوایی
اولمدی؛ اوا! بویله‌می اوله‌جقدی
یا؟ — بعضاً ده مکرر قوللا-
نیلیر: اوا اوا! نه‌یاپیورسکز؟ عا.

اَواخِر { صىذ. جه. عر. فد : آخر. با : آخر. = سذ. جه. صوك كونلر، صوك زمانلر : ربيع الاولك اواخرنده، مائهٔ سادسه نك اواخرنده، اواخر عمرنده .

اَواسِط { صىذ. جه. عر. فد : اوسط. با : اوسط. = سذ. جه. اورته كونلر، اورته زمانلر، اورته‌لر : محرمك اواسطنده، اون اوچنجى قرن هجرى اواسطنده، اواسط عمرنده .

اَوامِر { سذ. جه. عر. فد : امر. با : امر. [بيوروق و فرمان معنا سنه اولان امرك جمعيدر. ايش معناسنه كلن امرك كى ايسه « امور » كلير .]

اَوان { سذ. عر. وقت، زمان، هنكام : اوان شبابنده. لس. [مدايله آوان تلفظى غلطدر.]

اَوانى { سذ.جه.عر. [فد : «اناء» لسانمزده پك مستعمل دكلدر] قابلر، مطبخ وچاى و قهوه وتنوير وسائره طاقملرى : اوانئ سيم وزر.

اَوائِل { صىذ. جه. عر. فد : اول. با : اول. = سذ. جه. ايلك وقتلر، برنجى كونلر، ابتدالر : اوائل رمضانده، ايكنجى قرن هجرى اوائلنده، اوائل عمرنده. [يالكزجه (اوائلده) قوللانيلور ايسه ازمنهٔ قديمه ده معناسنى افاده ايدر .]

اَوباش { سذ. جه. عر. [«وبش» لسانمزده غير مستعملدر.] آشاغى خلق، آياق طاقمى، چاپقين كروهى، كلخان بكلرى : اوباش محله .

اوبروق { صه. [«اوبرومق»دن. — چ : اوپروك.] چقورلى، چقورلرى اولان، انكبه‌لك، مجوف، مقعر: اوبروق بر تارله. مر.

اوبروقلق { صه. چقورلرى چوق، انكبه لك: اوبروقلق ير. مر.

اوبرولامق { يا اوبرولمق. فل. [چ: اوپرولماك] چقورلانمق، اويلق، چقور چقور اولمق. مر.

اوبرومق { فل. (قويو) چوكمك، بر چقور حالنده قالمق. مر .

اوبك { سه. يغين، طوپ، بلوك، طاقم : خلق اوبك اوبك اوتورمشلردى .

اوبور { صه. طويماز، چوق ير، يمك خصوصنده طمعكار، پيس بوغاز. = سه. طويمازلق، اوبورلق، يمك خصوصنده طمعكارلق. [آبور چوبورك ده اصلى اوبور چوبور او لسه كركدر. با : آبورچوبور.]

اوبورلق { سه. طويمازلق، يمك خصوصنده طمعكارلق، پيس بوغازلق .

اوبوز { ياخود :

اوبوس { سه. [فر. Obus] كوچك خمبره، دانه. || اوبوس طوپى = بر نوع هاون.

اوبه { سه. ١. برقاچ بلوكه منقسم بيوك و اوزون كوجبه چاديرى، خركاه. ٢. چادير خلق، كوجبه عائله‌سى .

اوپ { د. «او» ايله باشلار بعض صفتلرك باشنه قونور ادات مبالغه‌در : اوپ اوزون = پك اوزون .

اوپ { سه. تق. كوكس، صدر، سينه. مر.

اوپدرمك { ياخود اوپديرمك. فته. اوپمكه سوق واجبار ويا مساعده ايتمك : هركسه اتكنى اوپديرر؛ كيمسه‌يه النى اوپديرمز .

اوپرا { يا اوپره. سه. [يتا. Opera] منظوم ومكمل صورتده موسيقى‌يه اويدريلوب چالغى ايله اويناناير تياترو اويونى : كوزل بر اوپرا يازدى، نظم ايتدى. ٢. بويله اويونلرك اجرا سنه مخصوص تياترو : پارس اوپراسى، ايتاليان اوپراسى .

اوپُش { ياخود اوپوش. سه. اوپمك فعلى، اوپمه، بوسه، قبله : كوكرجينلر بر طاتلى اوپشله اوپشيورلردى .

اوپشدرمك { يا اوپوشديرمك. فته. ١. اوپشمكه يعنى بربرينى اوپمكه سوق واجبار ايتمك : قوشلرى طاتلى طاتلى اوپشدرين شئ حس ايتدكلرى عشق وشوقدر. ٢. باريشديرمق، مصالحه ايتديرمك : عاقبت كنديلرينى اوپشدرمكه موفق اولدق .

اوپشمك { فشه. ١. بربرينى اوپمك، بوسه ويروب آلمق : طوداق طوداغه اوپشديلر. ٢. باريشمق، مصالحه ايتمك : عاقبت فلانك توسطيله اوپشوب آره‌لرنده برشئ قالمدى.

اوپکه { یا اوفکه. با : اوگکه .

اوپُلمك { فجـ. تقبیل اولنمق : طاش اوپلیرمی؟ الی اوپلیر آدمدر = شایان حرمت .

اوپمك { فتـ. بوسه آلمق تقبیل ایتمك : کوچك چوجوقلری چوق اوپمك صحت وتربیه‌لرینه مضردر. || ال، آیاق، اتك اوپمك = بو صورتله ایفا اولنور بعض مراسمی یرینه کتیرمك. || ال اوپمك = حرمت وتعظیم ایتمك. || ال اتك اوپمك = رجا ونیاز ایتمك. || یر اوپمك = کمال تعظیم ایله دخول وتلقیٔ امر راسمه‌سنی ایفا ایتمك. || اوپوب باشه قومق = چوق معزز ومحترم طوتمق .

اَوَت { [اصلی : اوگات، اووات] ادات تصدیقدر، نعم، بلی، های های، اویله‌در : بو ایش بویله‌میدر؟ — اوت. [افندم تعبیریله تعقیب اولنمق ظرافت اقتضاسندندر :] اوت افندم .

اوت { سـ. [« ت » حرکه‌لندیکی وقت دخی « د » ه قلب اولنماز] ١. خشبی اولمیان وقیشین یاپراق و ساق دوشن نبات، حشیش، کیاه. تازه، یاش، یشیل اوت؛ قوری اوت. ٢. علاج، دوا : هکیم بر اوت ویردی؛ بر اوت ایچدم. [طب قدیمده علاجلرك منحصراً نباتی اولمسندندر، فقط استانبول لهجه‌سنده مستعمل دکلدر.] ٣. حیوان یمی، علف : حیوانه اوت ویر. [بومقامده کیاه استعمالی عبثدر.] || سمیز اوت = عر. بقلة الحمقاء دینلن بر سبزه که یاپراقلری قالینجه وطعمی اکشیجه اولور. || بالق اوتی = بالقلری سرسم ایدوب آولامغه مخصوص حب .

اوت { یاخود اوْد. سـ. [« ت » حرکه‌لندکده « د » اولور.] ١. آتش، نار : کناهکار جهنم اودینه مستحق اولور. ٢. یاقیجی علاج وعلی الخصوص قیللری دوشورمك ایچون قوللانیلان زرنیخ : اوت طوتمق . || آغز اوتی = فالیه دلیکنه قونیلان باروت. || اوت یالینی = آلو، لهیب. || اوت یری، اوت طاشی = حمامده زرنیخ قوللانمغه مخصوص محل. || طوب اوتی = اسیرکمین، عمومه عائد اولان مالی بول کیسه‌دن صرف .

اَوتاد { سذ. جـ. عر. فد : وتد. با : وتد .

اَوتار { سذ. جـ. عر. فد : وتر. با : وتر .

اوتارمق { فتـ. [« اوت » دن] اوتلاتمق، رعی ایتمك، (چوجق) قوزی کزدیروب اوتلاتمق، بسلمك .

اوتاغ { سـ. و :

اوتاق { سـ. [ایچنده آتش یاندیغیچون « اوت » دن، ویا « اوتورمق » دن مشتق اولسه کرکدر. — « ق » حرکه‌لنجه « غ » اولور. — « غ » ایله فارسی‌یه دخی کچمش اولدیغندن، اوطریقله « اوتاغ همایون » تعبیری غلط دکلدر.] حکمداران وسائر بیوکلره مخصوص واسع یوکسك اتکلی وسوسلی چادر، بیوك خیمه، خرکاه، طارم : اوتاق قوردیلر. [« اوطه » بوندن مأخوذ اولسه کرکدر.]

اوتاقجی { سـ. ١. اوتاق دینلن بیوك چادیرلری یاپان وصاتان، چادیرجی : اوتاقجیلر چارشیسی. ٢. اردوده اوتاق قورمغله مکلف افرادك بهری.

اوتان { سـ. حیا، محجوبیت، حجالت، شرم. مر .

اوتاندیرمق { فتـ. ١. بشقه‌سنك اوتانمسنی موجب اولمق، حیا ومحجوبیت ویرمك : چوجغی اوتاندیرمیکز. ٢. کندی طرفدارینك محجوبیت وخجالتنی موجب اوله‌جق بر سوز سویلمك ویا ایش یاپمق : او خدمته تعیینکزه توسط ایده‌یم آما صکره بنی اوتاندیرمیه‌سك. ٣. لطف دیده‌سنی مقابله دن عاجز براقه‌جق درجه ده ایلك ایتمك، اکرام واحسانیله محجوب ایتمك : بو لطف وکرمله بزی اوتاندیردیکز. [بو مقامده محجوب ایتمك تعبیری دها مستعمل و مناسبدر.]

اوتانغاج { صـ. چوق اوتانان، بیوکلرك حضورینده وجمعیتکا هلره چیقدیغنده کندینده بر تلاش و تأثر طویوب قیزاران و سربست لقردی سویلیه‌مین، اوتانه‌جق بر حرکتده بولنمقسزین بلا سبب اوتانان، محجوب، شرمنده : پك اوتانغاج بر چوجق .

اوتانغاجلق { سـ. بلا سبب اوتانان آدمك حالی، محجوبیت .

اوتانغان { صـ. اوتانان، اوتانغاج، محجوب .

اوتانماز { صـ. اوتانمسی اولمیان آدم، عارسز، بی‌حیا، کستاخ .

اوتانمق { فل. [هر نه قدر واو مقبوضه ایله تلفظ اولنورسه‌ده، واو مبسوطه ایله آتش دیمك اولان «اوت» دن مشتقدر.] برکوتی ایش ویا سوزدن ویاخود بلا سبب قیزارمق، محجوب وشرمنده اولمق، خجالت چکمك : یانه چیقمغه اوتاندم؛ او سوزی سویلیکه اوتانمازمیسك؟ انسان حقنی ایستمکدن اوتانیر می؟ اوتانه‌جق بر شیء سویلمدم؛ چوجقدر اوتانیور.

اوتانمه { سـ. اوتانمق فعلی، محجوبیت، شرم، خجالت .

اوتانه‌جق { صـ. ١. اوتانه بیلیر، قابل محجوبیت : هیچ اوتانه‌جق آدمه بکزیورمی؟ او اوتانه‌جق آدم دکلدر. ٢. اوتانمغی موجب، باعث محجوبیت و خجالت، معیوب : اوتانه‌جق بر ایش یاپمدم . ٣. کندیسندن اوتانیلیر، تکلیفلی، تکلفلی معامله‌یه محتاج، یبانجی : اوقدر تکلفاته نه حاجت؟ ایچمزده اوتانه‌جق کیمسه یوقدر؛ اوتانه‌جق بر مسافر کلسه نره‌ده یاتیره‌جغز؟

اوتانیش { سـ. اوتانمق فعلی و طرزی، محجوبیت، خجالت، شرم : بو نه اوتانیشدر؟

اوتانیق { صـ. اوتانغاج، محجوب، شرمنده .

اوتانیقلق { سـ. اوتانغاجلق، محجوبیت .

اوتدیرمك { فتـ. ١. اوتمکه یعنی لحن ایله باغرمغه وتغنی ایتمکه سوق واجبار ایتمك : خروسی، قناریه‌یی اوتدیرمك. ٢. نفسله چالینان بر چالغی‌یه اوفله‌یوب چالمق : دودوکی، بوری‌یی اوتدیرمك. ٣. چوق باغره‌رق ویا چالوب تغنی ایده‌رك چینلاتمق، طنین انداز ایتمك : بتون کیجه طاغلری اوتدیردی.

اوترمق { اوتری وسائره. با : اوتورمق وسائره.

اوتری { یا اوترو. سـ. خط عر. بینك اوزرنده یازیلان حرکاتك اوچنجیسی (ُ) که عربیده u یاخود ou وترکجه ده درت درلو اوقونور واکثریا واو ایله تقویه ایدلمش اولور، ضمه. لساننزده تلفظه کوره انواعی بروجه آتیدر : قپالی اوترینك قالینی (ضمهٔ ثقیلهٔ مقبوضه) : و = ou ، اینجه‌سی (ضمهٔ خفیفهٔ مقبوضه) : و = u ؛ آچیق اوترینك قالینی (ضمهٔ ثقیلهٔ مبسوطه) : وَ = o ، اینجه‌سی (ضمهٔ خفیفهٔ مبسوطه) : وَ = œu . لاتین حروفیله ساده اوله‌رق وآلمانجه‌یه تطبیقاً شویله یازیله بیلیر : u ,ü ,o ,ö || ایکی اوتری=عربیده ضمه تنوینی (ٌ).

اوتش { یا اوتوش. سـ. اوتمك فعلی و طرزی، لحن، تغنی : بو نه کوزل اوتش! بو خروسك اوتشی نه تحف .

اوتشمك { فشـ. بربرینه قارشی ویا هب بردن اوتمك : قوشلر اوتشمکه باشلادیلر .

اوتلاتدیرمق { فتـ. (حیواناتی) رعی ایتدیروب اوت یدیرتمك : قویونلری کیمه اوتلاتدیریورسکز؟

اوتلاتمق { فتـ. (حیواناتی) کزدیروب اوت یدیرمك، رعی ایتمك : قویونلری اوتلاتمق ایچون مرعی لازم .

اوتلاق { سـ. [«اوتلامق» دن] ١. حیواناتی اوتلاته‌جق یر، مرعی. ٢. اوتی چوق یر، چایر .

اوتلاقیه { سـ. [غلط فاحش] میری‌یه عائد مرعالرك اجرتی، کراسی، بونلردن آلنان واردات .

اوتلامق { فل. [نبات دیمك اولان «اوت» دن] (حیوان) کزوب یردن تازه اوت و یاپراق وسائره یمك، ارتعا ایتمك : اووه‌نك کنارلرنده بیکلرجه قویونلر اوتلایوردی. || مجـ. حیوان کبی یاشامق، بر شیئدن خبری اولمامق.

اوتلامق { فتـ. [آتش دیمك اولان «اوت» دن] آتش اورمق، یاقمق، احراق ایتمك. مر .

اوتلانمق { فل. [نبات دیمك اولان «اوت» دن] (حیوان) کزه‌رك یردن اوت یمك، ارتعا ایتمك، اوتلامق. ═ فجـ. (مرعی) حیوانلر طرفندن ینوب استهلاك اولنمق، اوتی یمك : مرعالرك جمله‌سی اوتلاندی.

اوتلانمق { فجـ. [آتش دیمك اولان «اوت» دن]

یاقلق، آتش ویرلمك، احراق اولنمق. مر.

اوتلق { س. [نبات دیمك اولان « اوت » دن] اوتله مستور یر، چایر، مرعی. ٢. قورو اوتك ییغلدیغی محل، اوت ییغینی.

اوتلق { س. [آتش دیمك اولان « اوت » دن] فالیه دلیكنه مخصوص اینجه باروت، = ص. كبی ده قوللانیلیر: اوتلق باروت = آغز اوتی.

اوتلگن { یا اوتله‌گن. س. صیغیرجق نوعندن چوق اوتر برجنس سیاه كوچك قوش.

اوتلگو { س. هواده چوق دور ایدر بر نوع كركس قوشی، اوشاق قاپان.

اوتلمك { یاخو اوتلك. فجـ. ١. اویونده یكلمك، مغلوب اولمق، غائب ایتمك. ٢. تق. عفو اولنمق، (قصوره) باقلمامق.

اوتلمك { فجـ. تغنی ایدلمك: بویله اوتلیرمی ؟

اوتلمك { یاخود اوتله‌مك. فل. سویلنیلن شیئه قولاق آصمقسزین متصل اوت دیوب تصدیق ایتمك.

اوتلی باغه { قره قورباغه.

اوتمق { فتـ. و:

اوتمك { یاخود اوتمك. فتـ. اویونده مغلوب ایتمك، یكمك، قزانمق.

اوتمك { مضـ: اوتر. فل. ١. لقردیسز و یالكز الحانله تغنی وترنم ایتمك: قوشلر، بلبل، خروس اوتمك؛ بو قناریه نه كوزل اوتیور. ٢. (نفس ویا هوا ایله چالینان بر چالغی) چالینمق، سس چیقارمق: بوری اوتدی؛ بو قلارنته اوتمیور. ٣. (ایچی بوش ومجوف شیء) سس چیقارمق: بو شیشه اوتیور. ٤. عكس صدا ایله چینلامق، طنین انداز اولمق: حمامك قبه‌سی اوتیوردی؛ شرقیلرندن طاغلر اوتیوردی. ٥. مجـ. معناسز چوق لقردیلر سویلمك، چان چان ایتمك: بتون كون اوتوب طوردی. || بوریسی اوتمك = نافذ الكلم اولمق. || قولاق اوتمك = چینلامق.

اوتمه { س. اوتمك فعلی. با: اوتمك.

اوتو { یاخود اوتی. س. ١. ایصیتمش دمیرله اثواب وقماشلره ویریلن پرداخت و بونك اجراسی: بو چماشیرك اوتوسی هیچ ایی دكلدر. ٢. قیزغین دمیرله درینك ویاچه‌نك توكارینی یاقمق فعلی. ٣. قماشلری پرداخت ایتمكه ویا توكاری یاقمغه مخصوص دمیر.

اوتوجی { س. ١. چماشیر وقماش و سائره‌یه صیجاق دمیرله پرداخت ویرن آدم: بو اوده مخصوص بر اوتوجی لازم. ٢. پاچه‌لرك توكارینی قیزغین دمیرله یاقوب حاضرلایان آدم. ٣. چیقیق كمیكلری یرینه قویان چیقیقچی. [بو اوتوجی معنا ایله استعمالی بزجه متروكدر.]

اوتوجیلك { س. اوتوجی صنعت ووظیفه‌سی.

اوتوراق { س. [« اوتورمق » دن — « ق » حركه‌لندكده « غ » ه تحول ایدر.] ١. اوتورمه، مكث، آرام، درنك: او قیش ارضرومده اوتوراق طوتدیلر. ٢. اوتوریله‌جق یر، اوتوریلان یر، مركز، مقام. ٣. اوتوریله‌جق یر، صره، صفه. ٤. اثنای سیر وسفرده یول اوزرنده بر یرده اولنان مكث واستراحت: بش كون عسكره اوتوراق ویردی. ٥. بر شیئك یره دكه‌جك جهتی، قاعده. ٦. قایقده كورك چكیلور ایكن اوتوریلان یر. ٧. اوطه ایچنده دفع حاجت ایچون قوللانیلان قاب، هاوروز، لازملی. = ص. ١. استراحت ایدن، اثنای سیروسفرده موقتاً استراحتده بولنان: بش كون اوتوراق قالدق. ٢. ایشدن كسلمش، عملمانده، متقاعد.

اوتوراقلق { س. تقاعد معاشی.

اوتوراقلی { ص. ١. یره كلن طرفی كنكیش اولمغله یرنده صاغلام طوران: اوتوراقلی شیشه. ٢. عرض و طولی ارتفاعندن زیاده اولمغله متانتی زیاده كورینن بنا و سائره: اوتوراقلی او.

اوتورتمق { فتـ. ١. اوتورمغه سوق و اجبار ویا مساعده ایتمك. ٢. قوندیرمق، یرلشدیرمك، وضع ایتمك: سوكه طاشلرینی ستونلرك اوزرینه اوتورتمق اقتضا ایدر. ٣. (كمی‌یی) صیغه اوغراتمق،

دیبنی یره دکدیرمك : قپودان کمی‌یی اوتورتدی .

اوتورتمه ص. اوتوردلمش، یرلشدیرلمش، موضوع. || پاطلیجان اوتورتمه‌سی = تکرلك تکرلك کسیلوب صحنده اوتوردلمش پاطلیجان ایله قیمه‌دن یاپیلور یمك .

اوتوردلمق فجـ. ۱. اوتورمغه سوق و اجبار ایدلمك، اقعاد اولنمق : بر صندالیه‌یه اوتوردلدی. ۲. یرلشدیرلمك، وضع اولنمق : بو طاش دیوارك اوزرینه اوتوردیله‌جقدر .

اوتورش س. اوتورمق فعلی و طرزی : بو نصل اوتورش .

اوتورشمق فل . یاتیشمق ، کسب سکونت ایتمك : قارغاشه‌لق، فرطونه اوتورشدی .

اوتورلمق فجـ. قعود ویا مکث واقامت ایدلمك : بوراده اوتورلماز؛ اوراده قاچ کون اوتوریله‌جقدر؟ بتون کون ایشسز اوتوریلورمی؟

اوتورمق مصـ : اوتورور. فل. (اصلی وجـ : اولتورمق) ۱. آیاقلری طوپلایوب مقعدك اوزرینه یرلشمك، بدنك یالکز یوقاری قسمی قائم اوله‌جق صورتده وضعیت آلمق، قعود ایتمك : یره اوتورمق، صندالیه اوزرینه اوتورمق. ۲. حرکت ایتمیوب طورمق، قالمق، مکث ایتمك، اکلنمك : بوراده قاچ کون اوتوره‌جغز ؟ ۳. ساکن اولمق، اقامت ایتمك : بو اوده اوتوریورم؛ یازین بوغاز ایچنده اوتورور. ۴. هیچ بر ایشله مشغول اولمیوب استراحت ایتمك، ایشسز وقت کچیرمك : بتون کون اوتوره‌جغکزه برشی اوقوسه‌کز آ. ۵. چوکمك، آشاغی ایتمك : بو او اوتورمش؛ یاپیلان ریختم بر آرشین اوتوردی. ۶. (کمینك) دیبی صیغده طوپراغه طوقنمق، قره‌یه کلمك : آز قالدی واپور اوتوریوردی. ۷. (بر مایعك تورتیسی) دیبه چوکمك، سوزلمك، ترسب ایتمك: اشباع درجه‌سندن زیاده کلن املاحك فضله‌سی شیشه‌نك دیبنه اوتورور. || آشاغی اوتورمق = راحت ایتمك . || اکری اوتورمق = بی ادبانه وضعیت آلمق . || قان اوتورمق = قان طوپلانوب بره و قیرمزی بر حالده کورنمك : کوزمه قان اوتوردی. || قولوچقه‌یه اوتورمق = طاوق وساٸره پیلیچ چیقارمق اوزره یومورطه‌لرك اوزرینه یاتمق؛ و مجـ. دائما بر یرده قالوب حرکت ایتمه‌مك .

اوتورمه س. ۱. اوتورمق فعلی. با : اوتورمق ۲. آلتوندن بر شیئك اوزرینه قاقلمش بیوك الماس ویا دیکر طاش. ۳. سبزه اوزرینه قوندیرلمش قوش باشی کباب .

اوتوری یاخود اوتری. حجـ. [اصلی : امرار واجرا ایتمك دیمك اولان « اوتکارمك » دن « اوتکاری »] سبب و علت بیان ایدر، طولایی، اجلدن، بناءً علی : بوندن اوتوری = بوندن طولایی، بو اجلدن بو سببدن، بناءً علیه؛ نه‌دن اوتوری = نه‌سببه مبنی ؟

اوتوز عد. اوچ کره اون، ثلثین .

اوتوزر عد. بهرینه ویا بهر دفعه سنده اوتوز : جمله‌سنه اوتوزر غروش ویردی.

اوتوزلامق فل. اوتوز یاشنه بالغ اولمق : اوراده ارککلر اوتوزلامینجه اولنمزلر .

اوتوزلق ص. ۱. اوتوزقسمدن مرکب. ۲. اوتوز آرشین یاخود قاریش ویا دیکر براولچی ایله اوتوز بوینده و یا اکنده بولنان : اوتوزلق دیرك، تخته. ۳. اوتوز غروش یا پاره وساٸره دکرنده اولان : اوتوزلق چوخه. ۴. اوتوز یاشنده بولنان : اوتوزلق برآدم. == س. اوتوزقسمه منقسم مثلا اوتوز غروش ویا پاره قیمتنده سکۀ صحیحه ویا موهومه واعتباریه : بوکا بر اوتوزلق ویره‌یم‌می؟

اوتوزنجی ص. یکرمی طقوزدن صکره کلن، اوتوز درجه ومرتبه‌سنده بولنان : آیك اوتوزنجی کونی؛ هجرت نبویه‌نك اوتوزنجی سنه‌سی؛ یوز اوتوزنجی الخ .

اوتویسز یا اوتیسز. ص. صیجاق دمیرله پرداخت ایدلمه‌مش، اوتولنمه‌مش (چاشیر و ساٸره) .

اوتوش { با : اوتش .

اوتولتمك { فتـ. ١. صيجاق دميرله پرداخت ايتديرمك : بو چماشيرى كيمه اوتولتملى؟ ٢. درى وياحيوانك توكلرينى ياقديرمق .

اوتولمك { يا اوتولەمك. فتـ. ١. صيجاق دميرله پرداخت ايتمك، اوتودن كچيرمك: چماشيرى اوتولدى. ٢. قيزغين دميرله توكلرينى ياقوب تميزلمك: پاچەلرى اوتوليوب حاضر صاتارلر. ٣. (چيقيق كميكى) يرينه قومق، تجبير ايتمك. [بو اوچنجى معنا ايله استعمالى بزجه متروكدر.]

اوتوله { سـ. اوتولمك فعلى. با: اوتولمك .

اوتولنمك { فل. فجـ. ١. صيجاق دميرله پرداخت ايدلمك، اوتودن كچيرلمك : چماشيرك هپسى اوتولندى. ٢. قيزغين دميرله توكلرى ياقيلوب تميزلنمك : پاچەلر دها اوتولنمدى. ٣. آتشدەويا آلودە آلازلانمق. ٤. (حيوان) قضاءً توكلرينى ياقمق : بو كدى نرەدە اوتولندى ؟

اوتومه { سـ. آتشدە آلازلنمش تازه بغداى كه بدويلرك بك سودكلرى شيئدر، فريك .

اوتون { سـ. عفو، صفح، مغفرت. [بزجه متروك ايسەده، احياسى الزم كوزل بر لغتدر.]

اوته { ظمـ. [«او» اسم اشارتيله «مكان بيان ايدن «ته» ياخود «تا» اداتندن مركب. چ : اوتا.] ١. اوزاقده، اوزاجه، محلك بعيدينه اشارت ايچوندر، قرينه اشارت ايچون اولان « برى » مقابلى : اوتەده اوتور؛ اوتەيه كيت. ٢. دها اوزاق، دها ايلرى اولان ير: اورايه قدر بيليرم اوته سنه قاريشمام؛ ٧٥ عرض جنوبيسنك اوته سى مجهولدر. ٣. بر شيئك آرقەسنده بولنان، ماوراء : دكيزك اوتەسنه كچمك؛ چايك اوته سندن كلمك. == ظر. زمان بعيده اشارت ايچوندر، اسكى واوزاق زمان : اوتەدن، اوتەدن برى = اسكيدن، اسكيدن برى، من القديم. == صـ. ١. ديكر، اوزاجه بولنان : اوته كون = اوزاجه بولنان، پك يقين اولميان بر كون، بر قاچ كون اول. ٢. اوبر طرفدەكى : نهرك اوته ياقەسى؛ اوته طرف. || اوته برى = شو بو، مختلف شيئلر: اوته برى آلمغه كيديوردم. || اوتەده بريده = شورادە بورادە، مختلف يرلرده؛ اوته سنده برىسنده = مختلف محللرنده. || اوتەسنه وارمق = پك ايلرى كيتمك، حدى تجاوز ايتمك. || اوتەسنى برى ايتمك = تسويه ايتمك، يوله ياتيرمق، اصلاح ايتمك .

اوتەكى { صـ. ١. اوزارق، دها اوزاجه بولنان، ديكر برينه نسبتله اوزاق اولان، بعيده اشارت ايچون اولوب قريبه مخصوص اولان « بريكى » مقابليدر : بريكنى بيليرم لكن اوتەكى كيم ؟ ٢. ديكر، بشقه، اوبر : اوتەكى ايش نصل اولدى؟ اوتەكى اوه نقل ايدەجكز. || اوتەكى بريكى = مبهم اشخاص، خلق : اوتەكى بريكى كلير .

اوتى { اوتيلمك وسائره. با : اوتو وسائره .

اَوثان { سنـ. جـ. عر. [فد : «وثن» بزجه غير مستعمل] بتلر، اصنام : عبادت اوثان، كسر اوثان .

اَوج { سنـ. عر. [فا. « اوك » دن معرب] هـ. سيارات محركلرينك مركزدن اك اوزاق نقطەلرى، مقابلى : حضيض. || مجـ. بر شيئك نهايت درجەسى، اك عالى مرتبەسى : اوج اقبالنه واصل اولمشيدى. اوج بالادخى دينلير .

اوج { سـ. ١. بر شيئك سيورى تپەسى : ايكنه، مزراق، قازيق اوجى. ٢. كنار، طرف، يان : دنيانك بر اوجنده، كوزك اوجى. ٣. صوك، غايت، منتها: اوجى اورتەسى بللى دكل. ٤. كوشه، بورن : قرەنك دكيزه كيرمش بر اوجى. ٥. باش، تپه : ممه اوجى، چبان اوجى. ٦. مجـ. سبب، وجه، يوز : طمع اوجندن بلايه دوشمك. || اوج اوجه = طولاً متصل : ديركلرى اوج اوجه ديزمك. || اوجدن اوجه = افراطدن تفريطه. || بر اوجدن بر اوجه = بر ياندن بر يانه، بوينه. || اوجنى اورتەسنى بولمق = كسديرمك، قرار ويرمك. || ايپ اوجى = سررشته، اماره، وسيله. || ايپ اوجى

ويرمك = سببيت ويرمك، بهانه اتخاذ اولنەجق بر حركتده بولنمق. ‖ باش اوجى = ياتان آدمك ياصديق طرفى؛ مج. قرب، يان : باش اوجنه ديكلمك، باش اوجندن آيرلمامق. ‖ اوجى بولمق = حل وفصل ايتمك؛ اوجى بولنماز = حل و فصلى مشكل؛ پايانسز. ‖ بورن اوجى = قرب : بورننك اوجندەدر = پك يقيندر. ‖ ديلك اوجندە = در خاطر ايديلوب تام سويلنەجك وقتده قاچيريلان بر شئ حقندە ايراد اولنور : اونك اسمى ديلك اوجندەدر. ‖ اوجى قاچيرمق، اوجى آلتندە قاچيرمق = حسابى شاشيرمق، ضرر، افلاس ايتمك. ‖ قلم اوجى = صاپه طاقيلان دمير قلم. ‖ اوج ويرمك = ١. ظهور ايتمك، كوزكمك. ٢. بيتمك، سورمك، نابت اولمق.

اوج { س. ١. انتقام، ثار : اوج آلمق = انتقام آلمق، اخذ ثار ايتمك. ٢. بحث، اوكدول، يادس : اوج طوتمق.

اوجا { ياخود اوجه س. قويروق صوقومى، متعدك اوستندەكى كيك، ثعلبه.

اَوجاع { سذ. ج. عر. فد : وجع. با : وجع.

اوجاق { س. [بلكه «اوت» دن] ١. آتش ياتان يرى، كانون : اوطه، مطبخ اوجاغى؛ اوجاق باشندن آيرلماز. ٢. طومانك چيقمسيچون ديوارده آچلمش دليك وطامدن يوقارى چيقان باجه : اوجاقلرى تميزلملى؛ اوجاق سوپوركەسى. ٣. معدنجيلرك معدن اريتدكلرى ير، قالخانه. ٤. كيرج ياقدقلرى ير، كيرج فرونى : كيرج اوجاغى. ٥. طاش و معدن چيقارمق ايچون آچيلان چقور ويا قيو : طاش اوجاغى، معدن اوجاغى. ٦. تحت الارض اولان صو يولى ولغم وسائرەنك مختلف محللرندە ياپيلان باجەلركە آچيلوب قپانير : صو يولى، لغم اوجاغى. ٧. باغچەنك بر جنس سبزە زرعنە آيرلمش و اطرافى يوكسلديلوب چقور قالمش تارلەسى : باطليجان، خيار اوجاغى. ٨. مج. آتشى سوكنمز خاندان، بيوك عائله : روم ايلينك الڭ معروف اوجاقلرى. ٩. مرتب صنف عسكرى : يكيچرى اوجاغى. ‖ اوجاق چكركەسى = اوراق قوشى. ‖ اوجاق خلقى = سابقده پياده عسكرى. (سوارى يه بلوك خلق ديرلردى.) ‖ اوجاغه دوشمك = التجا ايدوب حمايه وصحابت ايستمك : اوجاغكزه دوشدم. ‖ اوجاق سوكندرمك، اوجاغه انجير ديكمك = بر عائلەنك محوينه سبب اولمق.

اوجاقجى { س. اوجاقلرى سوپوروب تميزلمكله كچينن آدم، اوجاق سوپوريجى.

اوجاقجيلق { س. اوجاقلرى سوپوروب تميزلينك حال وصفتى، اوجاقجى صنعتى.

اوجاقلق { س. ١. مطبخك آتش ياتان يرى، مطبخ اوجاغى. ٢. دومان چيقمق ايچون چاتيدە آچلمش بيوك باجه. ٣. ايرى كراستە، تمل ديركى. ٤. سابقده ارثاً انتقال ايتمك اوزره برينه ويريلان وظيفه و مالكانه. = ص. اوجاغه مخصوص ويا منسوب ومتعلق. ‖ اوجاقلق دمير = جان قورتاران دميرى، بيوك لنكر.

اوجالامق { فل. اوجه كيتمك، يوكسكه چيقمق.

اوجرا { ياخود :

اوجراق { ص. پك اوجده وكنارده بولنان : اوجرا بر يردر. [عربى ظنيله هجراء يازلمسى خطادر.]

اقجرمك { فل. بحث ايتمك، يادس طوتمق.

اقجشمك { فشد. بريله بحث ايتمك، يادس طوتيشمق.

اَوجِك { و :

اَوجِكز { س. كوچك خانه، فقيرانه او.

اَوجكير { ص. فا. [عر. اوج=م - فا. كرفتن = طوتمق] الك يوكسك درجەيه واصل اولان، الك بالايه چيقمش.

اوجلى { ص. اوجى اولان، تپەسى سيورى بولنان.

اَوجُمَند { س. [فا. «انجمن» دن غلط] طوپ، يغين، كومه، طوپلانمه : كلك براوجمند اولەلم. = ص. طوپلى، ادارەلى، اونى منتظم طوتان : اوجمند بر قادين. [بو ايكنجى معنا هم «طوپ و طوپلى» معناسندن هم ده «او» دن مشتق ظن اولنمسندن تولد ايتمشدر.]

اوجوز { ص. بدل وثمنی آز اولان، بهالی ضدی، رخیص، اهون : ذخیره بوسنه پك اوجوزدر. = ح. ۱. آزبدل مقابلنده، اهون اوله‌رق : بوآتی پك اوجوز آلمشسکز؛ بوآدم اوجوز صاتار. ۲. مج. آز زحمتله، پك قولای : اوجوز قورتلدق.

اوجوزجی { ص. ۱. اوجوز مال صاتان (صاتیجی) ۲. اوجوز شیئلر آرایوب صاتین آلان آدم.

اوجوزلاتمق { یا اوجوزلتمق. فتـ. فیآتنی ایندیرمك، اوجوز صاتمق.

اوجوزلامق { یا اوجوزلمق. فل. اوجوز اولمق، فیأتی تنزل ایتمك، اهون صاتلمغه باشلامق: چیلك خیلی اوجوزلامش.

اوجوزلق { س. آشاغی فیأتله صاتلمه، رخص، اهونیت : محصولاتك اوجوزلغی فیض و برکتندندر. = ص. هرشیئك و علی الخصوص احتیاجات ضروریه‌نك آشاغی فیأتله صاتلدیغی (یر): آناطولینك ایچ طرفلری اوجوزلقدر.

اوچ { عد. ایکیدن صکره اولان (صایی، ۳، ثلثه، سه : اوچ کشی، اوچ کون؛ اون اوچ ۱۳، یکرمی اوچ ۲۳، یوز اوچ؛ اوچ یوز. با: اوچیوز؛ اوچ بیك = اوچ کره بیك ۳۰۰۰ || اوچ آیلر = رجب ایله شعبان ورمضان. || اوچ آیلق = اوچ آیده برایدیلن واوچ آیه مخصوص: اوچ آیلق حساب، اوچ آیلق آبونه؛ اوچ آیلق چوجق. || مج. اوچ انبارلی = اوچ انباری اولان، ویا اوچ صره طوپ محلی اولان حرب کمیسی. || اوچده‌بر = برشیئك منقسم اولدیغی اوچ قسم ویا حصه‌سندن بری، ثلث. || اوچ قات = برشیئك اوچ مثلی، اوچ اوقدر اولان : بو تارله اوته‌کندن اوچ قات بیوکدر؛ اونك اوچ قاتیدر. || اوچ قاتلی = اوچ درجه‌لی، اوچ طبقه‌لی : اوچ قاتلی براو. || اوچ کوشه‌لی = اوچ کوشه‌سی اولان شکل ویا جسم، مثلث.

اوچار { ص. اوچان، طیران ایدن، غازه تحول ایدوب هوایه قاریشان : اوچار روحلر، مایعلر.

اوچاری { ص. [« اوچار » دن اولوب، آخرنده‌کی «ی» تخصیص ایچون شاذ براداتدر.] پك حشاری، نهایت درجه‌ده چاپقین : اوچاری چاپقینلردندر.

اوچاق { ص. صاریلان، صارماشان (نبات) .

اوچر { عد. هر برینه ویا هر دفعه‌سنده اوچ : تارله‌نك محصولندن جمله‌سنه اوچر کیله دوشدی؛ اوچر اوچر آرابه‌لره بیندیردیلر.

اوچرتمق { یاخود اوچورتمق. فتـ. ۱. اوچمغه‌سوق واجبار ایتمك ویا اوچمغه سربست براقمق، اطاره ایتمك : قوشی اوچورتدی. ۲. تبخر ایتدیرمك، غازه تحویل ایتمك : شیشه‌نك آغزینی آچیق براقه‌رق لقمان روحنی اوچرتمشلر. ۳. قلیجله اوره‌رق برشیئك تپه‌سنی آلوب کوتورمك. ٤. ییقوب تخریب ایتمك، نابدید ایتمك. ٥. برشیئی کمال سرعتله آلوب میداندن یوق ایتمك.

اوچرتمه { یا اوچورتمه. س. چوجقلرك اوجنه ایپ باغلایه‌رق روزکار یاردیمیله هوایه اوچوردقلری معروف اویونجاق.

اوچرمق { فتـ. ۱. اوچمغه‌سوق واجبار ایتمك ویا سربست براقمق. ۲. چوق مدح وثنا ایتمك، عیوقه چیقارمق. ۳. سرعتله کوندرمك، چابق یتیشدیرمك : خبر اوچورمق. ٤. چالمق، چاریمق : کتابلرمزی برر برر اوچریورلر.

اوچروم { س. پك صارب ودیك محل، یار، یارلی یر : اوچرومدن دوشمك، یووارلانمق.

اوچروملق { ص. اوچوروم و یارلری چوق : اوچروملق یر. = س. اوچروملری چوق یر.

اوچروملی { ص. اوچوروم ویارلری چوق (محل) : اوچروملی یر.

اوچشمق { فشـ. ۱. برلکده‌وبر برلرینه قاریشه‌رق اوچمق : قوشلر اوچشیورلردی. ۲. قنادلری اوره‌رق تلاشله اوچمق : اوردك اوچشیور.

اوچقنمق { یا اوچقونمق. فل. اورکمك، توحش ایتمك.

اوچقور { س. [« قور » تق. قوشاق دیمك اولمغله

اصلی : ایچ قور = داخلی قوشاق، یاخود اوچ قور = اوجی ایشلەلی قوشاق اولسە گرکدر.) اسکی طرزدە شلوار وایچ طوننە گچیریلوب بلدە باغلانان اینجە قوشاق، شلوار بند.

اوچقورلق { س. ۱. اسکی طرزدە شلوار وطونك یوقاری اوجندە اوچقور گچیرمکە مخصوص اولوق. ۲. کیسە وطوربەنك آغزینی باغلایەجق غایطان وباغك گچمسنە مخصوص اولوق. ۳. اوچقور گچیرمکە مخصوص اوجندە غایطاندن حلقەسی بولنان دکنکجك.

اوچقورلی { ص. اوچقورلە باغلانیر (طون وشلوار).

اوچقون { س. آتشدن اوچان آتش پارچەجکی، قیغلجیم. مر.

اوچلاتمك { و :

اوچلاشدیرمق { فت. اوچە ابلاغ ایتمك : سز باغچوانلری اوچلتمشسکز.

اوچلاشمق { فل. اوچ عددینە بالغ اولمق : اونك چوجقلری اوچلاشدی.

اوچلك { ص. ۱. اوچ غروش وسائرە قیمتندە اولان : اوچلك باصمە. ۲. اوچ آرشین یاقاریش وسائرە بویندە ویا اکندە اولان : اوچلك دیرك. ۳. اوچ شیئدن مرکب، اوچ قسمە منقسم. = س. اوچ غروش وسائرە قیمتندە صحیح ویا اعتباری سکە : بر اوچلك ویرەیم می ؟

اوچلمق { فل. اوچمق فعلی اجرا اولنمق : هوا اولمیان یردە اوچلمق ممکن دکلدر؛ قنادسز اوچلیلمی.

اوچلامك { یاخود اوچلەمك. فت. ۱. اوچە ابلاغ ایتمك : آتلری اوچلدم. ۲. اوچە بولمك، اوچ قسمە تقسیم ایتمك. ۳. اوچە بوکمك، اوچ قات ایتمك : خلاطی اوچلك. ٤. (اراضی‌یی) محصولاتك ثلثنی آلمق شرطیلە چفتجی‌یە کرا ایلە ویرمك : چفتلکنی اوچلدی.

اوچلمە { ص. اوچە بوکلمش، اوچ قات : اوچلمە خلاط. = س. ۱. برجنس اوفق یونجە. ۲. طقوززر طاشلە اوینانیلیر معروف اویون، طقوزجین.

اوچلی { ص. اوچ قسمدن مرکب، اوچ بلوکە منقسم ویا اوچ نشان وعلامت وسائرەیی حاوی، ثلاثی = س. اسقامبیل کاغدلرینك اوچ بنکلیسی : قرە ماچەنك اوچلیسی، اسپاتینك اوچلیسی.

اوچماق { س. جنت، بهشت، فردوس. [احیاسی الزم متروکاتدندر.]

اوچمق { مض. : اوچار. فل. ۱. هوایە قالقوب کیتمك، طیران ایتمك : قوش اوچدی. ۲. غاز ویا بخار حالنە گچوب هوایە قالقمق، تبخر، تصاعد ایتمك : بوسوت قاینایە قاینایە اوچدی. ۳. زائل اولمق، صییریلوب کیتمك، محو اولمق : رنکی، بکزی اوچمش. ٤. چالینمق، آشیرلمق، نابدید اولمق : ایکی کون کتبخانەمی آچیق براقمغلە کتابلرمك یاریسی اوچدی. ٥. یاردن، اوچورومدن یووارلانوب دوشمك : کوپرینك اوستندن اوچوب نهرە دوشدی. ٦. زیادە قوشمق، پك سرعتلە کیتمك : هجوم قوماندەسی ویریلنجە سواریلر اوچوب کوزمزدن نهان اولدیلر. ۷. چاپقینلقدە پك ایلری وارمق، اوچاری چاپقین اولمق.

اوچمە { س. اوچمق فعلی، طیران.

اوچنجی { عب. ایکنجیدن صکرە کلن، ۳ درجەدە بولنان، ثالث : اوچنجی کون، سوقاغك اوچنجی اوی، اوچنجی رتبەدن نشان مجیدی؛ اون اوچنجی؛ اللی اوچنجی؛ یوزاوچنجی.

اوچنجیلك { س. اوچنجی درجە، اوچنجی اولمە : صنفندە اوچنجیلکی قزاندی.

اوچنمق { یااوچقنمق. فل. اورکمك.

اوچورمق { اوچوروم وسائرە { با: اوچرمق وسائرە.

اوچوق { س. حمادن طوداقدە چیقان قبارجقلر : اوچوق اولمق.

اوچوقلامق { فل. (طوداق) حمادن قبارجقلر پیدا ایتمك : طوداقلری اوچوقلامش.

اوچیجی { ص. اوچان، طیران ایدن : قوش اوچیجی برحیواندر.

اوخ { د. ۱. سوینجە وبر زحمت وصیقندیدن خلاص اولندیغنە دلالت ایدر : اوخ! حمد اولسون! بوکون ایجەیم؛ اوخ نە کوزل روزکار اسیور! اوخ! نە لطیف هوا! ۲. تلطیف وتوا-

زش وتشويق مقامنده قوللا- نيلير: اوخ ! بنم اوغلم ! ٤. بشقه‌سنك وعلى الخصوص نصيحت ديكلمينك باشنه كلنه رغماً ممنونيتى بيـان ايدر: اوخ اولسون !

اوخشاتمق { فتـ. بكزتمك، مثلنى ياپمق، تقليد ايتمك. = فل. بكزمك، مشابه اولمق، آكديرمق.

اوخشاش { سـ. بكزه‌يش، مثل، مانند. مر.

اوخشامق { فتـ. ١. سـومك، تلطيف ونوازش ايتمك: چوجقلرى چوق اوخشامق تربيه‌لرينى بوزار. ٢. برشيئه جزئيجه بكزه‌مك، آكديرمق: موسـك لـذتى قاوونك لـذتنى اوخشار.

اوخشامه { سـ. تلطيف، نوازش: اونك اوخشـامه‌سى اويله‌در.

اوخشانمق { مجـ. سولمك، تلطيف ونوازش اولنمق: بوچوجق اوخشانمغه كلمز.

اوخشايش { سـ. اوخشامق فعل وطرزى، تلطيف، نوازش: اونك اوخشايشى تحفدر.

اود { با: اوت.

اود { سـ. قره‌جكرك يانـده بولنوب معـده‌يه دوكديكى صفراء دينلن آجى بر ماده‌يى حاوى محفظه‌جق، صفراء، زهره، مراره قاوغى. ‖ مجـ جسارت، شجاعت. ‖ اودى قوپمق، پاتلامق= پك زياده قورقمق.

اود { سـ. [اصلى هندجه‌ده ايد] باناركن كوزل بررايحه نشر ايدن معروف برآغاج كه هنددن كلير، اود آغاجى. عر. عود.

اوِدّاء { سـذ. جـ. عر. [فد: «وديد» لسانمزده مستعمل دكلدر.] احبا، اخلاء، دوستلر، احباب، محبان.

اودتمك { فتـ. تأديه ايتديرمك، تضمين ايتـديرمك، بدلنى ويرديرمك: قـيرديغكز جامك آقچه‌سنى سزه اودته جكلردر.

اودشمك { فشـ. بربرينه تأديه ايتديرمك، هركس بورجنى ويرمكله آله‌جق ويره‌جك قالمامق، حسـابلاشمق، اونكله اوده‌شيرز بز.

اودك { سـ. برزيانك بدلنى تأديه ايتمه، تضمين.

اودلك { صـ. قورقاق، جبين، يوركسز، زهره‌چاك.

اودمك { ياخود اوده‌مك. فتـ. ١. ويرمك، تأديه، ايفا ايتمك: بن بورجى اوده‌دم. ٢. بدلنى ويرمك، تضمين ايتمك: بن قيرارسه‌م اودرم.

اودمه { يا اوده‌مه. سـ. ١. ويره‌مه. تأديه، ايفا: اونك اوده‌مه‌سنه قاليرسـه. ٢. تضمين: بوزيانى كيمـك اودمه‌سى لازم كلير؟

اودنمك { مجـ. ١. ويرلمك، تأديه‌و ايفا اولنمق: بوقولاى اودنير بربورج دكلدر. ٢. بدلى ويرلمك، تضمين اولنمق: بوزيان اودنمك اقتضا ايدر.

اودنمه { سـ. و:

اودنيش { سـ. بر بورج ويازيانك تأديه وايفـا و ياخود تضمين ايدلمسى، بونك اودنمه‌سى اودنيشى نه صورتله اوله‌جقدر؟

اودون { سـ. [آتش ديمك اولان « اوت » دن] ١. يانوب آتش حاصل ايتمك اوزره كسلمش آغاج، خطب، هيزم: اودون كسمك، اودون يارمق؛ اودون كمور. ٢. ديرك، طياق، دستك: قپواودونى. ٣. طياق، ضرب: يارامازه اودون كرك. ‖ مجـ. اودون، ميشـه اودونى= اودون كبى آدم، تربيه‌سز قبـا وقالين قفالى.

اودونج { سـ. عينى ويامثلى اعاده اولنمق اوزره ويريلن ويا آلنان آقچه وسـائره، عاريت، قرض، دين: اودونج آلمق = استقراض، استـدانه ايتمك؛ اودونج ويرمك = اقراض، ادانه ايتمك.

اودونجى { سـ. اورماندن اودون كسوب نقل وفروخت ايدن ويا بشقه‌لرينك قطع ونقـل ايتـدكلرى اودونلرى ييغوب صاتان آدم، حطاب.

اودونجيلق { سـ. اودونجى صنعتى.

اودونلق { سـ. اودون بريكديرلوب ييغيـلان ير، اودون انبـارى ويا اسكله‌سى: بو اوك اودونلغى كمـورلكى يوقميدر؟

اوده { سـ. با: اوطه.

اوده‌لك { صـ. آجى مزاجلى (آدم).

اوده‌مك { اوده‌مه، اوده‌يش. با: اودمك وسائره.

اَودِیه { سذ. جمع. عر. فد : وادی. با : وادی.

اور { س. بدن انسانك مختلف یرلرنده چبانسز والتهابسز اوله‌رق حاصل اولان شیش، تومسك : ات اوری = طامار اوری، یاغ اوری. || آغاج اوری = اشجارده حاصل اولان تومسك.

اور { س. تق. خندق، اوكی خندقلی طوپراق طابیه؛ اوربكی = استحكام محافظی؛ اور قازمق = استحكامه كیرمك. — اورخان‌ده بوندندر.

اور { س. تق. یایمه سد، صنعی حائل وحد فاصل، حواله، پرده.

اورا { ح. اوره‌جق كبی حاضر اوله، شاهینك شكاره هجوم ایتمك اوزره قبارمه‌سی: اورا طورمق. [نداكبی دخی قوللانیلوب، آوروپالیلرك هورا Hourra صداسی دخی بوندن مأخوذ در.]

اورا { یاخود قورا س. تق. حدود نشانی، حدوده علامت اولمق اوزره یوكسلدیلن تپه.

اوَرا { ظم. محلك بعیدینه اشارت ایچوندر، اویر، اومحل، اوجهت. بورا مقابلی: اورا آدملری هپ اوزون بویلی اولور؛ اورانك میوه‌لری مشهوردر. — اكثریا حروف الصاقله برابر قوللانیلر: اوراده، اورادن، اوراجه، اورایه، اورایه قدر. — مالكیت بیان ایدن ضمائر شخصیه‌یه اضافتی حالتده اسم اولوب، ینه محل وجهت معناسنی محافظه ایدر: اورام آغریور؛ اوراكزده براوفق شیش واردر؛ اوراسی مملكتك الك كوزل یریدر؛ اصل ایشك مشكلی اوراسیدر = اوجهتدر؛ اوراسنی دوشونملی؛ اورالری = اوجهتلر، اویرلر. || اوراجقده = تا اوراده. [بوتصغیر محلنی تحدید ایچوندر.]

اوراتمق { یاخود اوراتمق. فتـ. تكمیل سیلوب سوپورمك، یبوب بیتیرمك، اوراق كچمش كبی تمیزلیوب اثر براقمامق. مر.

اَوراد { سذ. جمع. عر. فد : ورد. با : ورد.

اوراده { اورادن وسائره. با : اورا.

اوراق { س. [« اورامق » فعلندن] ١. طرپانك كوچكی، محصاد: بواوراق هیچ كسمیور. ٢. اكین بیچمه، حصاد: كویلیلر شمدی اوراقله مشغولدرلر. ٣. حصاد وقتی، موسمی: اوراقده اوده‌مك اوزره پاره استقراض ایدرلر. || اوراق بوجكی = اغستوس بوجكی، جراد. || اوراق قوشی = اوراق بوجگنك بیوجكی. جرتلاق، اوجاق چكركه‌سی، چرچر، چرلاق دخی انواعیدر. || اوراق سیكیرلی = آرقه‌سی چوكوك اولمغله یوكه كلن (بیكیر).

اَوراق { سذ. جمع. عر. فد : ورق. با : ورق.

اوراقجی { س. اكین بیچن، اوراقله اكین بیچه‌رك بونك اجرتیله كچینن رنجبر.

اوراقلامق { فتـ. اوراقله اكین بیچمك، محصولی اوراقله كسوب طوپلامق، حصاد ایتمك.

اورالی { ص. اوممكلت، اومحل اهالیسندن اولان: بو ذات اورالی‌میدر؟

اَورام { سذ. جمع. عر. فد : ورم. با : ورم.

اورامق { فتـ. تق. ١. طوپراقدن خندق وطابیه یاپمق. ٢. اولچوب بیچمك. ٣. اوراقله بیچمك، حصاد ایتمك. مر.

اوران { س. تق. ١. بیچمه، بیچیم. ٢. اولچی، مقیاس. ٣. بیچیم، اندام، تناسب، یاقیشیق. ٤. تخمین، كشف. [تركی باعث تأسف عظیم اوله‌جق متروكاتدندر.]

اورانسز { ص. بیچیمسز، تناسبسز، یاقیشیقسز، خنطل. مر.

اورانسزلق { س. بیچیمسزلك، یاقیشیقسزلق، عدم تناسب.

اورانغ اوتانغ { س. [Orang-Ou-tang ملایی لسانده بیان آدمی دیمكدر] نسناس دینلان بیوك میمونك انواع اربعه‌سندن بری كه هندچینی ایله اوجوارلرده‌كی جزایرك طاغلرنده واورمانلرنده بولنور.

اورانلامق { فتـ. ١. اولچمك. ٢. كشف و تخمین ایتمك، بها بیچمك، تقدیر ایتمك. ٣. تصور وتصمیم ایتمك. مر.

اورانلی { ص. بچیملی، متناسب، اندامل، یاقیشیقلی. مر.

اورپَرمَك { فل. اورکه‌دن تویلر قالقوب دیکلمك ودری ایکنه ایکنه قبارمق، اقشعرار، ازبئرار اتمك: وجودم، تویلرم اورپردی.

اورپَرمه { س. اورکه‌دن تویلرك دیکن دیکن قالقمسی و درینك ایکنه ایکنه قبارمه‌سی، اقشعرار، ازبئرار.

اورت { س. اورتمه، کیزله، ستر، کتم، اخفا. یالکز شو تعبیرده مستعملدر: اورت باص ایتمك = بر قباحتی انظار عمومیه‌یه دوشورمیه‌رك وطویورمیه‌رق ستر واخفا ایتمك.

اورتاق { س. ص. [«اورته» دن] ١. شریك، مشترك، تجارتده ویا دیکر بر ایشده حصه‌مند وشریك اولان آدم؛ اورتاق اولمق = عقد شرکت ایتمك، بر شرکته داخل اولمق. ٢. بر قوجه‌نك متعدد زوجه‌لرندن هر برینه دیکرینه نسبتله اورتاق دینلیر.

اورتاقلاشمَق { فل. اورتاق اولمق، عقد شرکت ومشارکت ایتمك: هپمز اورتاقلا شیرسه‌ق بیوك بر دکان آچه‌بیلیرز.

اورتاقلاشه { یا اورتاقلاشی. ح. اورتاقلقله، مشترکاً، بالاشتراك: اورتاقلاشه بر دکان آچه‌لم ویا بر چفتلك آلالم.

اورتاقلق { س. شرکت، مشارکت: اورتاقلق تجارتك روحیدر؛ اك بیوك ایشلر اورتاقلقله اولور؛ بنم بو ایشده اورتاقلغم یوقدر. || اورتاقلق ایتمك = عقد شرکت، مشارکت ایتمك.

اورتانجه { ص. [«اورته» دن] اورتاده بولنان، اوسط، وسطی، اوچ شیئك وسطده واقع اولانی، ایکنجیسی.

اورتانچه { یاخود اورتا نسیه. س. جاپونیادن کلمه بر چیچك، جاپون کلی.

اورتدیرمَك { فت. ١. اوستنه بر شیء آتدیره‌رق ستر واخفا ایتدیرمك، صاقلاتمق، کیزلتمك. ٢. آچیق بر شیئك اوستنی قپاتمق، مثلا بنایه طام قودیرمق: دها یاپی‌یی اورتدیره‌مدم. ٣. چقور طولدورتمق، قپاتمق: بوچقورلری اورتدیرملی.

اورتِلمَك { مج. ١. اوستنه بر شیء چکیلوب ستر اولنمق: دوشمه خالی ایله اورتیلور. ٢. کیزلنمك، کتم و اخفا اولنمق، میدانه چیقارلمامق.

اورتمَك { فت. ١. اوستنه بر شیء چکوب کورنمز ایتمك، ستر ایتمك: حیوانه چول، خسته‌یه یورغان اورتمك؛ یاغمورلی بتون وجودینی اورتیوردی. ٢. صاقلامق، کیزلمك، کتم و اخفا ایتمك. ٣. قپامق: قپویی، پرده‌یی اورتدی.

اورَتمَك { فت. (حیوانات و محصولاتی) یتیشدیروب چوغالتمق، جنسلرینی آرتدیرمق، انتشارینه سبب اولمق: ممالك عثمانیه‌ده مرینوس قویونلرینی والیوم مجهول برطاقم حبوبات صناعیه‌یی اورتمکه غیرت اولنملیدر.

اورتُنمَك { فطـ. ١. اوستنه بر شیء آلوب ستر اولنمق: بر چارشفله، بر یاغمورلقله اورتندی. ٢. یوزینه نقاب ویا یاشمق طوتمق. ٣. (قیز) قاچمغه باشلامق، فراجه یاشمق ویا چارشف پچه طوتمق: یکی اورتنمش بر قیز. = فج. کتم و اخفا اولنمق، اورت باص ایدلمك.

اورتو { اورتولی وسائره. با: اورتی و سائره.

اورته { س. ١. ایکی اوجدن مساوی مسافه‌ده اولان محل ویازمان، وسط، میان: یولك اورته‌سی، سنه‌نك اورته‌سی، کونك اورته‌سی. ٢. بر شیئك بتون کنارلرندن مساوی مسافه‌ده یاخود اوکا قریب محل، وسط، مرکز: میدانك، اوطه‌نك اورته‌سی. ٣. یاری، نصف، منتصف: قیشك اورته‌سنی بولدق؛ ذخیره‌یی اورته‌دن آیرملی. ٤. میدان، صحن، آره: ایشی اورته‌یه دوکملی. ٥. یکیچری اوجاغنده طابور. ٦. دکیز آچیقی، آچیکی: اولو اورته. || اورته اویونی = اسکی طرزده ومیدانده اوینانیلان بر نوع قبا تیاترو اویونی. || اولو اورته = آچیقدن آچیغه، طوغریدن طوغری‌یه بر شیء سویلمك ویا یاپمق. || اورته‌یه آلمق = هر طرفدن احاطه

و حصر یاخود محاصره ایتمك. || اورته‌سنی بولمق = تعدیل و تسویه ایتمك. || اورته‌یه دوکمك = هر شیئی میدانه چیقاروب حقانیت اوزره فصل دعوی ایتمك ایستمك. || اورته‌دن قالدیرمق = مفقود حالنه کتیرمك. || اورته مالی = مشترك مال. || اورته یازیجیسی = یکیچریلرده بلوك امینی. = ص. ۱. آره‌ده، وسطده بولنان، وسطی: اورته پارمق، اورته قات، اورته دیرك. ۲. متوسط، معتدل، افراط و تفریط آره‌سنده اولان: اورته بوی. || اورته ایلچی = سفیر کبیرك مادوننده اولان سفیر. || اورته حاللی = نه‌زنکین نه‌فقیر.

اورته‌لامق { فت. ۱. اورته‌یه، میدانه قومق. ۲. بر شیئك اورته‌سنه، وسطنه وارمق، نصفنی بولمق: قیشی اورته‌لادق. ۳. نصفندن، یاری یاری‌یه بولمك، اورته سندن آیرمق: کاری ایکی اورتاق آره‌سنده اورته‌لاملی.

اورته‌لانمق { فمج. اورته‌سنه وارلمق، نصفی بیتمك: بو ایش اورته‌لاندی.

اورته‌لق { س. ۱. ساحهٔ زمین، یر یوزینك کورینن قسمی، آفاق: اورته‌لق آغاردی؛ اورته‌لق قراردی؛ اورته‌لقده کیمسه یوق. ۲. خلق عالم، ناس: اورته‌لقده بر بیوك مسرت حکم سوریور. ۳. اوطه ویا اوك ایچی، اثاث بیتیه‌نك هیئت مجموعه‌سی: اورته لغی بر آز طوپلایك.

اورتی { یاخود اورتو. س. ۱. اورتمکه یارایان هر شیء، پوشیده، ستر: قاریوله، مندر، ماصه اورتیسی؛ کعبهٔ شریفه اورتیسی = استار کعبه. ۲. خانه‌نك اوستنی اورتن چاتی واوکا مماثل شیئلر، یاغمور و کونشدن محافظه ایدن سپر، چارداق، سایه بان: بو بنانك دها اورتیسی یوق؛ اورتی آلتنده ایشلمك. || اگر اورتیسی = غاشیه، خاشه. || باش اورتیسی = قادینلرك یاری مستوره و بردرجه‌یه قدر قرابتی اولان آدملره چیقدقلری وقت باشلرینه آلوب چکه‌نك آلتنده باغلادقلری بز، نماز بزی. || یوز اورتیسی = پچه، نقاب.

اورتیجی { یا اورتوجی. ص. س. اورتن، ساتر، ستار، حامی.

اورتیسز { یا اورتوسز. ص. اورتیلی اولمیان، اوستی آچیق، چپلاق، مکشوف: اورتیسز قاریوله، مندر، ماصه، او، آخور.

اورتیلی { یا اورتولی. ص. ۱. اورتلمش، مستور، پوشیده: اورتیلی بر صندیق؛ اطرافی آچیق و اوستی اورتیلی بر محل. ۲. کیزلی، مکتوم: کیزلی اورتیلی بر شیء دکلدر. ۳. قپالی، مغلق: اوراسی پك اورتیلی کچدی. || باشی اورتیلی ۱. باشنی اورتمش: باشی اورتیلی بر قادین کلدی. ۲. مسکوت عنه: او ایش باشی اورتیلی قالدی.

اورجین { س. ایپ نردبان.

اورچوق { س. ۱. اوریلان، قوریلان شیء. ۲. ابه اوریکه‌سی.

اوردك { س. ۱. معروف صو قوشی، مرغاب، وز. انواع کثیره‌سی واردر: یبان، او، دکیز، کول اوردکی؛ سکلابی، مجار، کرزه، بوغرتلاق، اورچین، چیقیر یقچین، چین، دستره بورن، قادین، قاشیقچین، قیل قویروق، قره‌جه، کروان اوردکی؛ یشیل باش، الا باش، پاتقه اوردك؛ آنغیت اوردکی = آیاقلری پك کریده اوفاجق نوعی. ۲. خسته‌لرك یتاقدن قالقمقسزین صو دوکملرینه مخصوص اوردك شکلنده یعنی بوینی براوجنده ویوقاری‌یه مائل قاب. || اوردك ادالی = پایتاق. || اوردك باشی = لاجورده چالار زمردی یشیل. || اوردك بالیغی = یاصیجه بربالق. || ایلیجه اوردکی = راحته آلیشیق تنپرور آدم. || اوردك محبتی = احبابك مصائبنه ساده واه واه دیمکله اکتفا. || قازیرینه اوردك آلمق = آلدانمق.

اوِرده { سد. ج. عر. فد: ورید. با: ورید.

اوردیرمق { فت. ۱. اورمغه سوق واجبار و یا مساعده ایتمك. ۲. تخریب وغارت ایتدیرمك. ۳. اهلاك ایتدیرمك.

اوردیرمك { فتـ. اورمكه سوق واجبار ایتمك، بر دیگری واسطه‌سیله اورمك: چوراب، آغ اوردیرمك؛ دیواری اور دیرمك. یا: اۋرمك.

اوردینو { نجـ. ١. داینك بعده امر ایده‌جکی یره تأدیه اولنمق اوزره یازیلان تحویل، امر وحواله. ٢. بر حموله قونشمنتوسنك قومپانیا طرفندن دکیشد. یلمسیله کرکدن اشیایی چیقارمق ایچون ویریلن حواله. سـ. [ایتا. Ordino]

اورس { سـ. اوزرنده‌دمیر وسائر معدنلری دوکدکاری دمیردن قالین وبر طرفی سیوری آلت که یره کومیلی بر کوتوکك وکوچکی بر دستکاهك اوزرینه قوندیرلمش اولور، سندان: دمیرجی، قیومجی اورسی.

اورسا { یا اۋرسه. سـ. [ایتا.] ١. گمینك صول طرفی، اسکله. ٢. گمینك روز کارك کلدیکی طرفه یاقین بر جهته دوندیرلمسی: گمی‌یی اورسا ایتمك. ‖ اورسا آلاباندە = بردن بره صوله دونمك. ‖ اورسا بوجه = کاه صوله وکاه صاغه دونه‌رك یوریمك.

اورسالامق { فلـ. یـ. (گمی) صول طرفه، اسکله‌یه دونمك.

اورسه‌لمك { یا اورسه‌له‌مك. فتـ. ١. اسکیتمك، بوزمق، پژمرده ایتمك: بوالجیاق اثوابی اور سه‌لر. ٢. زده‌لمك، اورمق، بره‌لیوب بوزمق: حیوان آرقه‌سنده کتیرلمسی میوه‌لری اورسه‌لر. ٣. طاقت براقامق، قیریقلق ویرمك، ضعف ودرمانسزلغه اوغراتمق: بو صیتمه بنی چوق اورسه‌لدی.

اورسه‌لنمك { فطـ. ١. اسکیمك، بوزلمق، پژمرده اولمق: بو اثواب اورسه لندی. ٢. زده‌لنمك، اورلمق، بره‌لنوب بوزلمق: میوه کوفه‌نك ایچنده اورسه‌لنمش. ٣. طاقتی توکنمك قیریقلغه وضعف ودرمانسزلغه دوچار اولمق: بر صیتمه‌دن بو قدر اورسه‌لنمك.

اورُش { یا اورُوش. سـ. ١. اورمق فعل وطرزی، ضربه: اونك اورشی آدمی سقط ایدر. ٢. حرب، ضرب، مضاربه: آره‌لرنده بر اورش اولمش.

اورُشدیرمق { یا اوروشدیرمق. فتـ. ١. محاربه ومضاربه ایتدیرمك. ٢. دوگیشدیرمك، کورشدیرمك: قوچ، خروس اورشدیریورلر.

اورُشمق { فشـ. ١. دوگیشمك، مضاربه ایتمك: مبادئه نهایتنده اورشمغه باشلادیلر. ٢. غوغا، محاربه، جنك ایتمك: مذاکرات صلحیه نتیجه‌پذیر اوله‌میوب طرفین بینه اورشمغه باشلادیلر. ٣. کورشمك: ایکی پهلوان، قوچ، خروس اورشیور.

اورُشمه { سـ. ١. دوگشمه، مضاربه. ٢. غوغا، محاربه. ٣. کورش.

اورغان { سـ. قالین ایپ، اینجه خلاط.

اورغانجی { سـ. اورغان دینلن اینجه خلاطلری یعنی قالین ایپلری یاپوب صاتان ایشجی.

اورغون { صـ. ١. اورلمش، مجروح: اورغون بر آدم. ٢. مصاب، دوچار: عشق اورغونی. ‖ سوت اورغونی = سوت طوقنمقدن خسته‌لنمش (چوجق). = سـ. ١. یاره، جریحه: اکر اورغونی. ٢. سوری ایله تصادف اولنوب اطرافی صاریله‌رق ایدیلن آو، سورکون آوی: اورغون آوی. ٣. (کاغد اویوننده) طالعك مساعده‌سیله ویاعجی آرقداشلره راست کلمکله اورغون آوی کبی جمله‌نك آقچه‌سنی طوپلامه: اورغونه راست کلمش.

اورغونلق { سـ. ابتلا، دوچار اولمه.

اورف { سـ. [عر. «عرف» دن غلط] قورقو، دهشت، تهدید.

اورفلمك { یا اورفله‌مك. فتـ. قورقوتمق، تهدید ایتمك.

اورَك { سـ. یاپی، بنا، معمارلغه متعلق ایش وسوس. ‖ اورك ایپی = چرپی، حذا ایپی، دیوارجی پرسه‌سی.

اورکتمك { یا اۋرکوتمك. فتـ. آ کسزین قورقودوب صیچراتمق: اوکلرینه چیقان آت قیونلری اورکتدی. ‖ آغاجی اورکتمك = اوجلرینی قیروب بودایه‌رق چوق اوزامه‌سنه مانع اولمق.

اوركَك { ص. چابق وهر شيئدن قورقوب بردن بره صيچرايان، متوحش، رميده: اوركك آدم، آت، حيوان.

اوركَكلك { س. چابق وهر شيئدن قورقوب بردن بره صيچرايان انسان وحيوانك حالى، توحش.

اوركَمك { فل. ۱. آكسزين برشيئدن قورقوب بردن بره صيچرامق: بو آت چوق اوركر؛ وحوشك جمله‌سى انساندن اوركر. ۲. چكنمك، اوزاقلاشمق، اجتناب وتباعد ايتمك: اويوندن چوق اوركرم. ۳. (نباتات) محصولى شاشمق، دوكمك: بوشفتالى آغاجى بوسنه اوركدى.

اوركندى { س. بردن بره چوكن قورقوورعشه.

اوركنوز { س. [يتا. Orca] استاوريت آزمانى دينلن بيوك بر جنس باليق.

اوركو { يا اورو. س. ۱. اورلمش صاچ، صفيره: صاچنى بر، ايكى اوركو اورمش. ۲. اورلمش شئ، شريت وساٸره. || سيكيراوركوسى = سيكيراليافى.

اوركوج { س. ۱. دوه‌نك آرقه‌سنده‌كى تومسك، سنام: بر، ايكى اوركوجلى دوه. ۲. بوكا بكزر هرنوع تومسك: آياق، بورن اوركوجى. ۳. تپه، چيقندى = طاغ اوركوجى.

اوركوجلك { س. دوه‌نك اوركوجى اوزرينه قونيلان كوچك سمر.

اوركوجلنمك { فل. اوركوج كبى برتومسك پيدا ايتمك، قنبورلاشمق، تومسكلشمك، تحدب ايتمك.

اوركوجلى { ص. اوركوجى اولان، تومسكلى، محدب.

اوركولمك { يا اوركوله‌مك. فتـ. اوركو ياپمق، اورمك: صاچلرينى اوركولمك.

اوركون { س. طغيان مياهده بريكوب طوران صولردن متحصل كوچك كول.

اورَكه { ياخود اوريكه. س. [«اورمك» دنمى يوقسه ر. Ρόκα دنمى؟] قادينلرك بوكدكلرى يوك وكتن وساٸره‌يى طاقدقلرى تپه‌سى چتال دكنك كه بللرينه صوقه‌رق صول اللريله اويوكدن برر پارچه چكر وصاغ اللريله ايكى‌يى چويره‌رك بوكرلر، مفتله. || ابه اوركه‌سى = جاهل ابه‌لرك طوغورتدقلرى قادينلرى اوتورتدقلرى برجنس اسكمله. || اوركه طاشى = دكيزده ياصى قيا.

اورلانمق { فط. شيشوب اور اولمق، تومسك حالنه كلمك، اور پيدا ايتمك.

اورلمق { مض: اوريلور. فجـ. ۱. دوگلمك، ضرب اولنمق: اوكا قولاى اورلماز. ۲. اولديرلمك: محاربه‌ده اورلدى. ۳. ياره لانمق، قورشون اصابت ايتمك، مجروح اولمق: آياغندن اورلدى. ٤. برخسته‌لغه طوتلمق، مصاب اولمق: قولرايه اورلمش. ۵. عشق وعلاقه‌يه كرفتار اولمق: بر قيزه اورلمش. ٦. ازلمك، زده‌لنمك، بره‌لنمك: بوميوه‌لر هپ اورلمش. ۷. چالينمق، ضرب اولنمق، دوگلمك: طاول، تونبلك، چاك اورلدى. ۸. بوشانمق، آتلمق، انداخت ايدلمك: طوب، طبانجه، تفنك اورلدى.

اورُلمك { فجـ. اوركو ياپلمق: بوقيزك صاچى قولاى اورلمز.

اورُلمه { س. اورلمق فعلى، اورليش. با: اورلمق.

اورُلمه { س. اورلمك فعلى، اورليش. با: اورلمك.

اورُلى { يا اوريلى. ص. اورلمش، اوركو ايدلمش: اورلى صاچ.

اورلى { ص. بدننك بر طرفنده بر اورى يعنى شيش وتومسكى اولان.

اورليش { س. با: اوره‌ه.

اورمان { س. آغاجلرى چوق، آغاجلق ير، بيوك قورى، غابه، بيشه: معادن و اورمان مأمورى؛ اورمان قولجيسى. || بالطه كورمه‌مش اورمان = من القديم حال طبيعيسنده قالوب آغاجلرى بربرينه قاريشمش وهيچ كسلمه‌مش اورمان. || اورمان كبابى = برنوع ات يمكى.

اورمانجى { س. اورمان مأمورى، قوريجيلرك باشى، مديرى.

اورمانلق { س. ص. اورمان كبى اولان ير، صيق چاليلق: اورا-

ده بر اورمانلق واردر؛ اوراسی اورمانلق بریردر.

اورُمجَك { س. با : اورومجك

اورمَق { مَض : اورور. فتـ ۱. چالمق ، ضرب ایتمك : باشنه اوردی؛ آرقه‌سنه اوردی؛ طوقات، سله اوردی؛ بیكیره، اوكوزه اورمق. ۲. اولدیرمك، قتل ایتمك : اوآدمی خیدودلر اورمشلر. ۳. یاره‌لامق، جرح ایتمك : آیاغندن اورمشلر. ۴. اصابت ایتدیرمك : شو قوشه اوچ كره آتدم‌ده اوره‌مدم؛ نشانی اوردم. ۵. مرمیات آتمق، طوپه‌ویا قورشونه طوتمق : قلعه‌دن دشمن كمیلرینه اوریورلر؛ نشانه اورمق. ۶. آتمق، دوشورمك، یاتیرمق : اونی یره اوردی. ۷. قاقمق، صوقمق، دق ایتمك : بورایه بر چیوی اورملی. ۸. سورمك، چكیرمك : دیواره صیوه، تخته‌لره بویا اورمق. ۹. طیامق، قومق، یاپیشدیرمق: بنایه دستك اورمق؛ چاشیره یامه اورمق. ۱۰. حرب ایتمك، قورشون وكله آتمق : دشمن اوكون قارشیمزده طوروب اورمدی؛ اشقیایی اوروب پریشان ایتدك. ۱۱. حرباً هجوم وتخریب ایتمك، بوزمق. ۱۲. طاقمق، قومق : حیوانه اكر ، دیزكین اورمق. ۱۳. یوكلتمك، تحمیل ایتمك : بیكیره یوك اورمق. ۱۴. حسابدن اخراج وطرح ایتمك : شو اوچ رقمی اور. [بربرینه اورمق دینلور ایسه اووقت اعمال اربعه‌دن ضرب معناسنی مفید اولور.] ۱۵. چالمق : چالك اورمق ، طاول اورمق. ۱۶. طوقمق ، تأثیر ایتمك : كونش باشمه ، كوزمه اوردی؛ بو قوقو باشه اوریور. ۱۷. تیمك، تكمه آتمق : بو آت. ۱۸. دق ایتمك : قپویی اورمق اورور؛ آت اورمش. = فل ۱. صاپمق، صالدیرمق، متوجه اولمق، طوغریلمق: كمی قره‌یه اوردی. ۲. كوسترمك، كوستریش یاپمق، یالان بر حركتده بولنمق : دلیلكه، خسته‌لغه، بیلمزلكه اورمق. ۳. آتلمق، كندینی آتمق. ۴. چارپمق، طوقنمق؛ یاغمور یوزیمه اوریوردی. ۵. صوقلمق، كیرمك، طالمق : اورمانه، سوری‌یه اوردی. ۶. طویلمق، حس اولنمق، چكمك : قارنمه بر صانجی اوریور. || آچیغه اورمق = میدانه چیقارمق، آشكار ایتمك، اظهار ایلمك. || آشاغی اورمق = تنزیل ایتمك ، آشاغی وارمق. || اوسته اورمق = ضم وعلاوه ایتمك. || اولته اورمق = بریاندن بریانه كیدوب كله‌رك طورمامق. || ایچری اورمق = خارجده اولان برمرض چكوب داخلده ظهور ایتمك. || باش اورمق = مراجعت، تصدی ایتمك. || باشه اورمق = باش آغریسی ویرمك. || بر آتوب ایكی اورمق = برسوز ویا فعل ایله ایكی ایش كورمك. || بوین اورمق = قطع رأس ایله اعدام ایتمك. || پرانقه‌یه، دمیره، زنجیره اورمق = جزاء بونلره باغلامق، بند ایتمك. || پوسته‌یی اورمق = صویمق. || دم اورمق = ادعا ایتمك، دعواسنده بولنمق. || صویه اورمق = صویه كیرمك، صویك ایچندن چكمك. || طیشاری اورمق = خسته‌لق خارج بدنده ظاهر اولمق. || قولاق اورمق = قولاق آصمق، استماع. || كروان اورمق = كروانی صویمق. || كومور، كون اورمق = كومور ویا كونش طوقمق. || لاف اورمق = ساده لافزنلك ایدوب ایش كورمه‌مك. || نعره اورمق = نعره آتمق، باغرمق. || یول اورمق = قطع طریق، راهزنلك ایتمك. || یوله اورمق = یول جهتنه طوغرلمق. || یوزه اورمق = برینك عیب وقباحتنی یوزینه قارشی سویلیوب محجوب ایتمك.

اوْرمَك { فتـ ۱. دستكاهده وآریش و آرغاجله یاپیلان طوقومه قبیلندن اولمیه‌رق ال ایله وبوكا مخصوص ایكنه‌لرله یاپیلان و اكثریا كوز كوز اولان بر شیء ایشلمك : آغ، چوراب، فانله، حصیر اورمك. ۲. الیافی بر قاچ بلوكه تقسیمله بو بلوكلری بربرینه چكیره‌رك اوركو یاپمق : صاچی اورمك. ۳. قاش و سائره‌نك دلیك وییرتیق یرینی ایپلیكلری بربرینه قاریشدیره‌رق ویامه‌سز اوله‌رق تعمیر ایتمك : پالتوسنی برقاچ یرندن اورمش. ۴. یكیدن دیوار یاپمق ویا دیوارك ییقیق یرینی تعمیر ایتمك : دیوار اورمك.

اوَرمَك { فتـ. با : اوره‌مك.

اَوَرمَك { فت. اولندیرمك، تزویج ایتمك .

اورمه { سـ. اورمق فعلی. با : اورمق .

اقورمه { سـ. اقورمك فعلی. با : اقورمك. = صـ. ١. اورلمش، اورمك صورتیله وجوده كلمش : اورمه كیسه؛ اورمه فانله. ٢. ابریشمی تربیعی صورتده آتیله‌رق ایشلنمش (نقش) : اورمه‌نقش، (وَرَو) نقشك ضدی. ٣. خرجله یاپلمش : اورمه دیوار = قوری دیوار ومولوز دیوارینك عكسی.

اوَرَن { سـ. ١. اسكی دیوار. ٢. شهر وقلعه انقاضی، خرابه، ویرانه. [احیاسی الزم متروكاتدندر.] || اورن كلی = یبانی نسترن .

اوَرَنجك { سـ. اسكی خرابه، آثار عتیقه .

اوَرَنك { سـ. ١. بر شیٔ یاپمق ایچون اوكه قونیلوب امتثال اولنان شیٔ، نمونه، مشق، مثال : فلان شیئی اورنك طوتدم؛ بو ایش، بو آدم سزه اورنك اولسون. ٢. بر شیئه امتثالاً یاپیلان ایش، ماننـد، مثل: طبق اورنكی یاپمش. ٣. بر بیوك مقداره مثال اولمق اوزره كوستریلن كوچك مقدار، نمونه : ذخیره اورنكی، قاش اورنكلری. ٤. جنس، نوع، چشید: بونه اورنك مالدر؟ اونك بزده برقاچ اورنكی واردر.

اَوَرَنگ { فا. تخت، سریر. || اورنك زیب = تختنه زینت ویرن، سریر آرا. || اورنك نشین = جالس سریر، تخت نشین.

اوَرنَكلك { صـ. ١. نمونه واورنك اولمغه الویریشلی، نمونه اوله‌جق مقدارده اولان : اورنكلك ذخیره، قاش وسائره. ٢. نمونه اولمق اوزره حفظ ومشتریلره ارائه اولنه‌رق صاتلیان، موستره : او اثواب اورنكلكدر.

اورنَمق { فط. كندی كندینه اورمق، چوق كدر وتأسف وندامت ایتمك.

اوروُ { یا اوری. سـ. ١. یاپی، بنا : قوری اورو، باچیقلی اورو؛ اورو باچیغی = صمانلی چامورخرجی. ٢. اورمه، اوركو. ٣. دیوار، سد، بوله، احاطه ایدن وحدودی آیران شیٔ. ٤. اطرافی دیوار و چیت یاخود ایپله چویریله‌رك آیرلمش یر : چایر، طوزله اورووسی. = صـ. دیك، قائم : قویروغی اورو = عقرب؛ اورو دیوار. مر.

اوروب { و اورویه. با : ربع وربعیه.

اورویه { با. روبه.

اَورویا { اوروپالی . با : آوروپا، آوروپالی.

اوُروج { سـ. [فا. «روزه»دن. تركلرك « ر » و« ل » ایله باشلار كلمه‌لری اولمدیغندن، بویله‌لرینك باشنه دائما كلمه‌نك حركه‌سیله متحرك برهمزه علاوه ایتملریله «اوروزه» وبعده «اوروج» اولمشدر.] اكثر ادیانده مرعی اولان كوندوزین ییوب ایچمكدن اجتناب، آجیق، صوم، صیام؛ اوروج آچمق، اوروج بوزمق = افطار ایتمك؛ اوروج طوتمق = صائم اولمق؛ اوروج یمك = صائم اولمامق .

اوروجسز { صـ. اوروج طوتمیان، صائم اولمیان .

اوروجلی { صـ. اوروج طوتان، صائم، روزه‌دار.

اوروجی { یا اوریجی. سـ. قماش وشال و سائره ییرتیقلرینی اوره‌رك تعمیر ایدن آدم.

اوروش { با : اورش.

اورُوق { سـ. [غا. ارق، ایلق] مفرزه، قسم، بلوك، شعبه، قبیله شعبه‌سی: براولوسك اوروقلری.

اوروم { اوروس. [باشده‌كی «او» كلمه‌نك «ر» ایله باشلامه سنه مبنیدر] با : روم، روس.

اوروُمجك { سـ. [اصلی، «اوركمك» دن « اوركومجك »] ١. حشراتدن معروف حیوانجق، عنكبوت، عنكبود. ٢. اورومجك آغی : شو اورومجكری آلملی. || اورومجك آغی = بو حیوانك سینك دوزاغی اولمق اوزره یاپدیغی اینجه زار. || شیطان اورومجكی = تارله‌لرده وباغچه‌لرده برآغاجدن برآغاجه ممتد اوزون واینجه اورومجك آغی ایپی، لعاب الشمس، مخاط الشیطان. || اورومجك قوشی = برجنس كوچك قوش. || دكیز اورومجكی = بر جنس دكیز حیوانجغی.

اورومجكلنمك { فط. اورومجك آغلریله وتوز

طوپراقله طولمق، سوپورلمه‌مش اولمق.

اوروَمك { فل. (کوپك) طور. دیغی یرده باغرمق، اولومق، خاولامق: ایت اورور کروان کوچر.

اورومه { س. کوپکك طوردیغی یرده باغرمه‌سی، اولو. مه، خاولامه، عوعو.

اورون { س. تق. یر، منصب، موقع. مر.

اورونده‌لمك { فت. تق. ١. نصب وتعیین ایتمك. ٢. تخصیص وتحدید ایتمك. ٣. سچمك، انتخاب واختیار ایتمك. مر.

اوره‌لمك { فت. [اصلی: اورکلمك] ١. دوزلتمك، تنظیم وتزیین ایتمك. ٢. قبا و موقت تعمیر ایتمك. مر.

اوره‌لنمك { فط. دوزلمك، ترتیب وتنظیم اولنه‌رق میدانه کلمك. مر.

اوره‌مك { فل. چابق یتیشوب یایلمق، کثرتله حاصل ومنتشر اولمق، توره‌مك.

اوری { اوریکه. با: اورو، اورکه.

اوز { س. ١. ایچ، لب، مغز: آغاجك اوزی. ٢. ایچ، قلب، نفس. ٣. بر شیئك خالصی، اصل مایه‌سی، جوهر. ٤. زباده، قایمق، بر شیئك اك یاغلی و لزوجتلی قسمی: طوپراغك اوزی؛ اوزلی طوپراق. ٥. چبانك اك درینده بولنان قانی جراحت. ٦. تکر. کندی، نفس، ذات: اوزم = کندیم؛ اوزکز = کندیکز، ذاتکز؛ اوز کوزیله = کندی کوزیله، رأی‌العین؛ اوز اوزینه = کندی کندینه، بنفسه، بذاته. || اوزی سوزی = قولی فعلنه مطابق، صادق. || اوزقوشی = صوچو. للغنك برنوعی. = ص. ١. خالص، صاف: اوز دمیر. ٢. طوغریدن طوغری‌یه، حقیقی، خاص: اوز قرداشی، اوز اوغلی.

اوز { ص. ١. ایی، یارار، جید، صالح. ٢. اویغون، موافق. ٣. حلیم، ملایم، یاوز ضدی: آز اولسون اوز اولسون چوق اولوب یاوز اولمسون. = س. ١. اییلك. ٢. مناسبت، موافقت. ٣. صلح، صلاح.

اوزاتدیرمق { فت. بر بشقه‌سی واسطه‌سیله اوزون یاپمق، بوینه علاوه ایتمك: بو اثوابی ترزی‌یه اوزاتدیرملی.

اوزاتمق { فت. ١. دها اوزون یاپمق، بوینی آرتدیرمق، تطویل ایتمك: اثوابی، باغچه‌یی، سوقاغی اوزاتمق. ٢. سورمك، ایلری‌یه طوغری تحریك، تمدید ایتمك: الی، آیاغی، دکنکی اوزاتمق. ٣. قویویرمك، صالیویرمك، اوزامغه سربست براقمق، کسمه‌مك: صاچ، صقال، طیرناق اوزاتمق؛ آغاجلری اوزاتمق. ٤. سوردیرمك، دها چوق وقت دوام ایتدیرمك، تمدید: ایشی اوزاتمق، مأذونیت مدتنی اوزاتمق. ٥. لزومسز یره تفصیلاتله تطویل ایتمك: سوزی اوزاتمق. ٦. اوزاغه سورمك، ابعاد، تبعید ایتمك. ٧. صکره‌یه براقمق، تأخیر ایتمك: بورجنك تأدیه‌سنی چوق اوزاتدی. || ال اوزاتمق = غصب وضبط ایتمك، اطالهٔ ید ایتمك. || ایی اوزاتمق = سربست براقمق، مانع اولمامق. || چهره اوزاتمق = کوجنوب منفعل و مکدر طورمق. || دیل اوزاتمق = بری علیهنده حدندن زیاده سویلمك، اطالهٔ لسان ایتمك. || قامچی اوزاتمق = سرکشلك ایتمك. = فل. ١. چوق سویلمك: اوزاتمه؛ اوزاتمیه‌لم. ٢. بیهوده یره مسئله چیقارمق، مشکلات تولید ایتمك: آرتق اوزاتمق ایستمز. ٣. مدعیاتی پك ایلری‌یه سوروب چوق مطلوباتده بولنمق: آرتق سن اوزاتدك.

اوزادان { ص. تمدید ایدن: صاچ اوزادان = اوکورغه وتری‌که رشه‌سی تل تل چیقار.

اوزادلمق { فج. اوزون سوردیرلمك، تمدید و تطویل اولنمق: سوز، ایش چوق اوزادلدی؛ بو قدر اوزادیله‌جق ایش دکل ایدی.

اوزادی { س. اوزاتمه، تمدید، تطویل: اوزون اوزادی‌یه = پك اوزون سوره‌جك صورتده، پك مفصل. [همان یالکز بوتعبیرده مستعملدر.]

اوزاق { ص. ١. زمان ویا مکانجه یاقین اولمیان، اوزون سورن، ایراق، بعید، دور: عربستان بورادن اوزاقدر؛ او وقتلر خیلی اوزاقدر. ٢. مأمول ومحتمل اولمیان، غیر

مأمول، بعيد الاحتمال: او ايشى چوق اوزاق كوريورم. ٣. مخالف، مباين، اويماز، توافق ايتمز: او مال بوندن چوق اوزاقدر. = ح. اوزاق يرده، ايراق اولەرق: اوزاق اوتوريور؛ بندن اوزاق! يعنى اوزاق اولسون، ايستمم؛ اوزاق دوشمك = بربرندن اوزاق بولنمق. = س. بعيد وايراق محل: اوزاغه كيتمك، اوزاقدن كلمك. || اوزاقدن اقربا = آرەسى آچلمش و اسكيمش يعنى برقاچ بطن اولدن آيرلمش خصم. || اوزاقدن باقمق = سيرجى قالمق، مداخله ايتمەمك.

اوزاقجه { ص. ح. آز ايراق وبعيد.

اوزاقلاشديرمق { فتـ. ١. بربرندن آيرى وبعيد دوشورمك: بو آغاجلرى برآز اوزاقلاشديرملى. ٢. اوزاغه سورمك، تبعيد ايتمك.

اوزاقلاشمق { فش. ١. بربرندن آيرى و بعيد دوشمك، تباعد ايتمك: اوزاقلاشدقدە كوريشەميورز. ٢. اوزاغه كيتمك، بعيد اولمق: يول طولاشديرلديغيچون اوراسى بزدن اوزاقلاشدى؛ او كونلر اوزاقلاشدى.

اوزاقلاشمه { س. اوزاقلاشمق فعلى. با: اوزاقلاشمق.

اوزاقلق { س. ١. مسافه ويا زمانجه ياقين اولمايش، ايراقلق، بعد: چارشينك اوزاقلغى سببيله بو او بزه كلمز. ٢. فرق، تفاوت، اويمازلق: بو ايكى مال آرەسنده چوق اوزاقلق واردر.

اوزامق { فل. ١. اوزون اولمق، بويجه قزانمق، تطاول ايتمك: آغاجلر، صاچ، صقال اوزامق؛ چوجقلر اكثريا اون سكز ياشلرينه دك اوزارلر. ٢. زمانجه دها اوزون اولمق، دها چوق سورمك، امتداد ايتمك: كونلر خيلى اوزادى؛ كانون اول ابتدالرنده كيجەلر چوق اوزار. ٣. سورمك، سورنجمەده قالمق: بو ايش چوق اوزادى؛ دعوامز بر قاچ سنه اوزايەجقدر. ٤. صكرەيه قالمق، تأخر ايتمك: بو سنه اوزومك طاتلانمەسى چوق اوزادى. ٥. اوزاق اولمق، اوزاغه كيتمك.

اوزامه { س. اوزامق فعلى. با: اوزامق.

اوزان { سـذ. جـ. عر. فد: وزن. با: وزن.

اوزان { ص. لافزن، هرزەوكيل.

اوزانمق { فل. ١. اوزون سورمك، بوينه كيتمك، امتداد ايتمك: بودره اووه بوينجه اوزانيور. ٢. ياتوب اعضاى بدنى اوزاتمق، كوشيوب اوپ اوزون ياتمق: مندرك اوزرينه اوزانمشيدى. ٣. ال اوزاتمق، غصب نيتيله تجاوز ايتمك: او بزم چفتلككده اوزاندى.

اوزانمه { و اوزانيش. س. اوزانمق فعلى. با: اوزانمق.

اوزايش { واوزامه. س. اوزامق فعلى. با: اوزامق.

اوزبك { س. مستقل امير ديمك اولوب، وتقيله چنكيزيلرك تحت حمايەسنده اولان بويله بر بكك حكومتى آلتنده بولنمش بر مغول طائفەسنه ويريلن اسمدر، كه بونلرك احفادى مرور زمانله تركلشوب اليوم ماوراء النهرده قوم حاكم صورتنده بولنيورلر.

اوزدك { س. ١. آغاج كوتوكى، كوكلرينه ويره ياقين اولان قالين يرى. ٢. اكين صاپى، اكيز. ٣. بعض نباتاتك بالديرى. مر.

اوزدكلمك { يا اوزدكلەمك. فتـ. تارلەده دوكلمش قلمش باشاقلرى طوپلامق. || مج. اوزدكليوب بوزدكلمك = اقتدارينك خارجنده اولان برايشى ياپمغه چالشمق. ٢. ترددله طاورانمق.

اوزدن { يا اوزدنك. س. كوبه، دانه، آصق.

اوزر { س. ١. اوست، فوق، هر شيئك يوقاريسى، زبر: اوزرى بوزوق، اوزره چيقمق، اوزرندن دوكلمك، اوزرمزه آتلدى. ٢. آرقه، صرت، ظهر، پشت: يوكى كندى اوزرينه آلدى، اوزرندن آتدى. ٣. طيش طرف، يوز، خارج، بيرون: اوزرى پك كيرلى ايدى؛ ايچنه باقدمەده اوزرندن اوبله آكلاشيليوردى؛ مكتوبك اوزرى. ٤. اوست باش، قيافت: اوزرى تميز. ٥. يان، برابر، معيت: اوزرنده آقچه بولنمدى؛

سلاحلرینی اوزرندن آتدی. ۶. عهده، ذمت : اوزرمزه ترتب ایدن؛ اوزرینه لازم اولان؛ بو ایش فلانك اوزرنده‌در. == حجـ. ۱. اوست : اوك اوزرنده طورمق، اوزرینه چیقمق، اوزرندن دوشمك. ۲. دائر، متعلق : سوق الجیش اوزرینه بحث آچلدی. ۳. کوره، تبعیةً، امتثالاً : آلدیغم امر اوزرینه حرکت ایتدم. ۴. شرطیله : وعده‌سنده ادا ایتمك اوزره اقراض ایتمش ایدم. قارشی، علیهنده : دشمن اوزرینه عسکر سوق ایتمك. ۵. ایچون، لاجل، نیتیله، مقصدیله : آوه کیتمك اوزره حاضرلانمقده‌در؛ بر مکتب آچمق اوزره اعانه طوپلایورلر. ۶. عزم و تصمیم و قرب بیان ایدر : کیتمك اوزره‌در = کیتمسی مصممدر؛ کلمك اوزره‌در = کلمسی پك قریبدر، بکلنیلیور؛ بیتمك اوزره‌در. ۷. کبی، مثللو، طرزده، یولده، اولوجهله : بالاده بیان اولندیغی اوزره؛ زیرده عرض وافاده اولنه‌جغی اوزره. [بو صوك درت معناده دائما مفعول الیه صورتنده اوله‌رق «اوزره» قوللانیلیر. ــ بو «ه» یی نفس کلمه‌دن عد ایدوب، اوزری و اوزرنده کبی تعبیراتده محذوف فرض ایتمك ذهابی‌ده واردر.] || اوزرینه آتمق = عزو واسناد ایتمك. || اوزرینه آلمق = ۱. درعهده، تعهد ایتمك. ۲. کندینه اسناد ایتمك آلنمق، منفعل اولمق. || اوزرینه دوشمك = ابرام ایتمك. || اوزرینه وارمق = اصرار ایتمك. || بونك اوزرینه = بناءً علیه، بنابرین.

اوزرلك { سـ. اولرده اکثریا توتسی ایچون قوللانیلان یبانی سدف تخمی.

اوزقندی { بر جنس بوجك.

اوزك { سـ. اوکوز آرابه‌سنك اوق. || طوغریلقدن‌ده کنایه اولور : اوزك کبی بر آدم = پك طوغری ومستقیم.

اوزك { سـ. ۱. چکردك، کوبك. ۲. چبان اوزی، سونکری، آغرشاغی.

اوزکج { سـ. چکیلوب آلنیر ایپ نردبان.

اوزکون { صـ. اوزلمش، زبون، خسته. == سـ. غیر مقبول برجنس بالیق که اسمندن طولایی خسته‌لره یدیرلمسی نافع زعم اولنور.

اوزکونلك { سـ. ۱. زبونلق، ضعف، رنجورلك. ۲. اذیت، عذاب، محنت.

اوزکه { صـ. ۱. بشقه، غیری، دیکر، آخر : اوزکه حالتدر. ۲. بام باشقه، دیکر کون، بیلنن و معروف اولان کبی دکل : اهل عرفانك بزم الفتی اوزکه عالمدر. ۳. یبانجی، اغیار. مر .

اوزلاشدیرمق { فتـ. [«اوز» دن] اویشدیرمق، موافقت ایتدیرمك، ایکی و یا زیاده شخص بیننده وفاق حاصل ایتمك، باریشدیرمق.

اوزلاشلمق { فجـ. اتحاد وتوافقت ممکن و یا حاصل اولمق : او آدملرله اوزلاشلماز؛ اوزلاشیله‌جقسه شرائطی بیلنملی.

اوزلاشمق { فتـ. اویشمق، موافقت ومصالحه ایتمك.

اوزلاشمه { سـ. اویشمه، موافقت، مصالحه.

اوزلشمك { فطـ. ۱. اوز ولب پیدا ایتمك. ۲. (چبان) سونکر وقاتی جراحت باغلامق. ۳. قویولاشمق، پختیلانمق، آغده‌لانمق.

اوزلك { سـ. ۱. بنلك، انانیت، غرور. [بو معناده شمدی استعمال اولنماز] ۲. جوهر، ماده، لب. ۳. لزوجت، اوزلی و یاپیشقان اولمه.

اوزلك { سـ. توتسی، کونلك، بخور.

اوزلمك { یا اوزله‌مك. فتـ. [«اوز» دن] آرزو ایتمك، شوق ایله ایستمك، مشتاق اولمق، کوره‌جکی کلمك: مملکتمی اوزلدم؛ اولادینی اوزلمش والده.

اوزلمك { فلـ. ۱. اسکیوب بوزلمق، فرسوده اولمق. ۲. خسته‌وبیتاب دوشوب ضعیفلامق، درمانسز قالمق. ۳. صیقلمق، بر شیئی آرزو ومرام ایدوب‌ده موفق اوله‌مامقدن مضطرب اولمق : سز اوزلمیك. ۴. اثنای نقاهتده خسته‌لق نکس ایتمکله بیتاب دوشمك. || اوزوم اوزوم

اوزلـمك = پك زياده صيقيلوب مضطرب اولمق.

اوزلمه { يا اوزلەمه. س. كورمك آرزوسى، اشتياق: وطنى بو درجەده اوزلەمەسى.

اوزلمه { س. ايستديكنى يابەماـ مقدن مضطرب اوله، اوزلمك فعلى. با: اوزلمك.

اوزلنمك { فط. ١. اوز ولب پيدا ايتمك. ٢. (چبان) آغرشاق وقاتى جراـحت حاصل ايتمك. ٣. آغدەـلانمق، يختيلانمق.

اوزلنمه { س. اوزلنمك فعلى. با: اوزلنمك.

اوزلەمك { فتـ. با: اوزلمك.

اوزلى { ص. ١. اوز ولبى اولان. ٢. زبده و قايماغى چوق. ٣. لزوجتلى و ياپيشقان (چامور).

اوزمك { فتـ. ١. كروب كوـشتمك، سولپوك ايتمك. ٢. يوروب صيقمق، جان صيقمق، اضطراب ويرمك: مناسبتسز سوزلرله خستەيى اوزمەيك. ٣. جفا واذيت ايتمك، معذب ايلمك: بو ايش بنى چوق اوزدى.

اوزمه { س. اوزمك فعلى. با: اوزمك.

اوزمەلك { س. ١. ساقز اوتى، عوسج. ٢. هر درلو قوقولى اوت تخمى.

اوزن { ياخود اوزن. س. ١. اهتمام، دقت، تكلف || اوزن بزن = چوق دقت و اهتمامله اولنان تزيينات، اوزنەـرك ياپيلان سوس.

اوزندى { س. ١. اوزنمه، جان صيقلمه، يورلمه، اضطراب. ٢. مراق، انديشه. ٣. اذيت، اذا، جفا، عذاب: چوق اوزندى‌يى موجب اولدى.

اوزنديرمك { فتـ. [صحيحى واو مبسوطه ايله‌در] ١. تكلف واهتمامله بر ايش ياپديرمق. ٢. تشويق و الحاح ايتمك.

اوزنديلى { ص. ١. چوق كلفت و اهتمامله ياپلمش. ٢. چوق زحمت و صيقنـدى‌يى موجب: اوزنديلى ايشـدر. ٣. مراقلى، انديشـه‌لى: اوزنديلى آدم.

اوزنگى { س. [اصل اوزانوب قيصالمق ديمك اولان «اوزنمك» دن] حيوانه بينلدـكده آياقلرى قومغه مخصوص دمير باصماقلركه قايشـله اكره مربوطـدر، ركاب. || اوزنگى‌يه آياق باصمق = آته بينمك. || اوـزنگى آغاسى = آته بينيليركن اوبر اوزنگى‌يى طوتوب ياردم ايدن خدمتجى، ركابدار.

اوزنگيلمك { ياخود اوزنگيلەـمك. فتـ. آته اوزنگى يعنى مهميزله اوروب سورمك.

اوزنمك { فلـ. [اصلى واو مبسوطه ايله‌در.] ١. تكليف واهتمامله چاليشمق، اختيار كلفت ايتمك: اوزنمش ديمسينلر. ٢. چبالامق، اوغراـشمق، حاضرلانمق: قوش ياوـريسى اوچمغه اوزنيور.

اوزنمه { اوزنيش. س. اوزنمك فعلى. با: اوزنمك.

اوزوك { س. يوزوك يرينه لقندر.

اوزوم { س. سركه، پكمز، شراب وسائره اعمالنه ياراپان وتازه وقوريسى يننن معروف ميوه. كه اوفاق دانه‌لى وصالقيم صوـرتنده اولور، عنب، انگور. هر مملكته كوره انواع واجناسى پك چوقـدر: چاوش، ياپنجاق، پارمق، تومبالاق، روى نكار، مسكت اوزومى؛ چكردكسز، رزاـقى وسائره. || اوزوم آغاجى = آصمه؛ اوزوم كوتوكى، چبوغى. || اوزوم صويى = شيره. || قورى اوزوم = زبيب. || قوش اوزومى = پك كوچك دانه‌لى سياه اوزوم كه قوريسى فستيقله برابر بعض يمكره قونور. || فرنك اوزومى = اوزومك غيرى برميوه‌كه شروبى اولور. || ايت اوزومى، تيلكى اوزومى = نبات انواعى.

اوزون { ص. [«اوز» دن] ١. بويى چوق اولان، طويل، دراز: اوزون آدم، اوزون آغاج، اوزون ديوار، اوزون تارله. ٢. چوق سورن، چوق دوام ايدن، مديد ممتد: اوزون مـدت، اوزون كون، اوزون عمر، اوزون يول. ٣. چابق بيتمز تفصيلاتلى، مفصل: اوزون ايش، اوزون سـوز. ═ حـ. چوق، چوق وقت: اوـزون سورر؛ اوزون سـويله.

|| اوزون اوزادی، اوزون او-
زادی‌یه = دور ودراز ، پك
تفصیلاتلی ، عریض وعمیق .
|| الی اوزون = ۱. مقتدر ،
نفوذلی . ۲. خرسز، سارق .
|| اوزون ایتمك = ۱. نافله یره
اوزاتمق، لزومسز اوله‌رق چوق
سویلمك. ۲. پك ایلری‌یه وارمق،
چوق مدعیات ومطلوباتده
بولنمق. || اوزون بویلی = طویل-
القامه. || اوزون حیوان = ییلان.
|| اوزون طوتمق = چوق سوره-
جك ویا پك مفصل وبیوك اوله-
جق صورتده باشلامق .

اوزونجه { ص. برآز ویا خیلی اوزون، اولدجه
طویل، دراز.

اوزونلق { س. ۱. اوزون اولان شیئك حالی، طول،
درازی. ۲. برجسمك بویی، اڭ
مقابلی، طول. || اوزونلغنه =
بویجه، بوینه، طولاً .

اَوساط { سنـ. جـ. عر. فد : وسط. با : وسط .

اوست { س. ۱. یوقاری، فوق، برشیئك یوقاری قسمی،
بالا، آلت مقابلی : اوستندن
آلمق؛ اوستنی طوپلامق؛ اوك،
یولك اوستی. ۲. طیش، برشیئك
طیشاریسی، خارجی، سطح : برك
اوستی؛ پورتقالك اوستی .
۳. قیماق وکوپوك کبی برشیئك
اوزرنده بولنان قسمی : پكمزك،
یوغورتك اوستی . ٤. اثواب، قیا-
فت : اوستی پك پیس؛ اوستنه
باقلماز. ٥. مافوق، آمر : مأمور
اوستندن آلدیغی امره اطاعت
ایتملی. == ص. ۱. یوقاری اولان،
یوقاریده بولنان، اعلا، بالا، فو-
قانی : اوست محله، اوست طوداق،
اوست قات . ۲. دیکرندن یوقا-
ری اولان، مافوق، بالاتر :
اوست چیقمق؛ او او بو اودن او-
ستدر=اوستوندر. == ح. یوقاری،
فوق: اوست چیقمق؛ اوست کلمك.
== حج. اوسته، اوستنه، اوستنده
= اوزره، اوزرینه، اوزرنده،
اوستنه چیقدی؛ اوستنده
اوتوردی. || آلت اوست : قار-
مه قاریشیق، زیر وزبر. || آلت
اوست بورکی = یالکز قالین و
ایکی پارچه خوردن یاپیلان
برنوع قبا بورك . || آیاق
اوستی = آیاقده ، اوتور-
مقسزین، عجالةً. || اوستنه آلمق
= ۱. درعهده، تعهد ایتمك.
۲. بن یاپدم دیه اعتراف ویا
ادعا ایتمك. || اوسته اورمق
ضم وعلاوه ایتمك. || اوست اوسته،
بربری اوستنه = بربری اوزرینه،
جمله‌سی برصایله‌رق. || اوست
باش = اثواب، قیافت. || اوستمز-
دن ایراق = الله اسیرکه‌یه . || اوسته
ویرمك = ایکی شیء مبادله‌سنده
برینه دیکر برشیء دها علاوه ایتمك.
مج. برفائده تعقیب ایدر ایکن
متضرر اولمق. || اوست چیقمق،
اوست کلمك = غلبه چالمق،
مسابقت ایتمك. || اوسته کلمك =
سمیرمك. || اوستنه مال ایتمك =
تقید ایتمك، اهمیت ویرمك.
|| اوستنه وارمق = برشیئی یاپمق
ایستمینه قارشو اصرار وتهدیدده
بولنمق || اوستنه یاتمق = غصب ایدوب
یانـده کار قالمق. || اوست یان =
یوقاری‌یه طوغری بیتشیك ومتصل
طرف؛ اوست یاننده = یوقاری‌یه
طوغری یانی باشنده. || اوستنه
یوریمك = اوزرینه هجوم ایتمك.
|| ال اوستی = مافوق، آمر .
|| باش اوستنه = علی الرأس والعین.
|| باش اوستنده یری وار = اطا-
عت وحرمتم برکالدر. || تپه
اوستی = باش آشاغی . || قلبور
اوستی = برشیئك ممتاز قسمی.
|| مکتوب اوستی = ظرفك اوزرینه
یازیلان اسم و عنوان. || یول
اوستی = ممر اولان محل وطریقده
بولنان، اوراده تصادف ایدیلن

اوستره { س. یاخود:

اوستوره { س. [فا. « استره » دن] تراش ایتمکه
مخصوص بربر آلتی، کسکین آلت
قاطعه : اوستوره اورمق، چکمك
= اوستوره ایله تراش ایتمك.

اوستون { ص. [« اوست » دن] ۱. اوست کلن، ما-
فوق، فائق : یازیده او بندن
اوستوندر؛ یارامازلقده بو
هپسندن اوستون چیقدی؛ ال
الدن اوستوندر. ۲. غلبه چالان،
غالب. || اوستون کلمك = غلبه
چالمق. || اوستون کوری =
سطحی، یالاندن: اوستون کوری
سوپوردی. == س. خطك اوستنده
یازیلان حرکه‌لرك برنجیسی،
اسره‌دن بو موقعیله فرق اولنان
فتحه؛ ایکی اوستون = تنوینلی
فتحه؛ قالین اوستون = فتحهٔ ثقیله؛
فتحهٔ مفخمه.

اوستونلك { س. تفوق، غلبه.

اوستونله‌مك { فت. فتحه ایله اوقومق.

اوستونلی { ص. اوزرنده اوستون حركه‌سی بولنان، مفتوح.

اوسته { س. [فا. « استاد » دن] ١. بر صنعتده مأذون وماهر آدم، چراغلقدن چیقوب كندی باشنه چالیشان صنعتكار: دولكر، مارانغوز، دیوارجی، یورغانجی اوسته‌سی. ٢. خدمتجی قادینلرك وجاریه‌لرك باشی، اسكیسی. ٣. بر یرك كدیكلی خدمتكاری، پیشه‌كار: بورجی اوسته‌سی. ٤. صنعت معلمی، مربی، كوستریجی: اوسته‌م بكا بویله اوكرتدی؛ نقش، پیانو اوسته‌سی. ٥. یكیچریلرده یوزباشی مقامنده اورته ضابطی. || كوشه اوسته‌سی = اصنافك كتخدا یماغی. || حمام اوسته‌سی = حمامده قادینلری اجرتله ییقایان خدمتجی. = ص. ١. صنعتنده ماهر، صنعتی مكمل صورتده بیلیر: اوسته اولدی، اوسته چیقدی. ٢. چوق بیلیر، مهارت وتجربه‌سی زیاده، آلدانماز: آرتق بو ایشلرده اوسته اولدق.

اوسته‌لق { س. ١. صنعتكرلك، اصنافلق. ٢. صنعتده مأذونیت، كندی باشنه ایشلیه بیلن صنعتكارك حالی. ٣. خدمتجی وجاریه و سائره باشلرینك حالی. ٤. مهارت، حذاقت، تجربه: او آدمك اوسته‌لغی انكار اولنه‌ماز. ٥. مهارت وحذاقت اثری، اینجه صنعت، مكملیت: بو ایشده بیوك بر اوسته‌لق واردر.

اوسته‌لقلی { ص. ١. اوسته‌لقله یعنی مهارت وحذاقتله یاپلمش، معرفتلی، مصنع: اوسته‌لقلی ایشدر. ٢. حیله و شیطنتله دوشونلمش: اوسته‌لقلی بر طولاب قورمشلر.

اوسته‌لمك { یا اوسته له مك. فل. [« اوست » دن] ١. بر شیئك اوزینه ضم وعلاوه اولنمق، آرتمق، ازدیاد ایتمك. ٢. باصدیرمق، غلبه چالمق، اوسته چیقمق. ٣. تكرار دونمك، عودت و رجعت ایتمك، نكس ایلك: صیتمه اوسته‌لدی.

اَوسَط { ص. عر. ؤ: وسطی. ج: اواسط [« وسط » دن صفت.] ١. اورته‌ده بولنان، اورته ده‌كی، وسطی: مغرب اوسط = مغرب اقصا یه مقابل وقتیله جزایر جهتنه دینلیردی؛ قرون وسطی = قرون قدیمه و متأخره‌یه مقابل تاریخك اورته زمانلری كه میلاد عیسی علیه السلامدن استانبولك فتحنه‌دك اولان زمانلردر. ٢. اورته حالده بولنان، معتدل، ایكیسی اورته‌سی: اوسط امور؛ اوسط بر حالده‌در. = س. جمـ. اورته ده‌كی زمان، آی یا سنه ویا قرنك اورته‌لری: اواسط ذی الحجه؛ ١٣١٧ سنه‌سی اواسطنده؛ اواسط قرن ثالثده.

اوسطونج { س. جرا. آلات جراحیه طاقمی و بونلرك محفظه‌سی.

اَوسَع { ص. عر. [« واسع » دن ستف.] دها كنكیش. ذ.

اوسقور { س. [نكا.] پروانه‌سی قیچنده بولنان واپور، قیچنده‌ن چرخلی بخار كمیسی.

اوسكره { س. طولانی قواطه.

اوسكوف { س. [ر. Σκούφια] تپه‌سی دوریك و اوجی پوسكوللی تاقیه كه اكثریا آق دكیز اطه‌لیلری كییرلر. قیرمزی یوكدن اورمه اولوب، فسك اساسیدر.

اوش { س. شو، اشبو. مر. [چ. اوشال، اوشول قوللانیلیر.]

اوش { اوشت. حد. كوپكی زجر و دفع ایچون قوللانیلیر. || اوش كوپك دیمه مك = كنایه طریقیله التفات ایتمه‌مك، یوزه باقمامق، كوپك یرینه بیله قومامق. = س. اوش اوش، اوش اوشلر (چوجق لساننده) = كوپك.

اوشاق { س. [عر. «عشاق» دن ظن اولنمش ایسه ده اصل تركجه‌ده اوشاغ اوفاق و كوچك دیمك اولوب، اوشاتمق، اوشالمق كبی فعللریله برابر الیوم چ. مستعملدر.] ١. چوجق، طفل. [بو معنا ایله استانبولجه مر.] ٢. دلیقانلی، شاب، كنج: روم ایلی، آناطولی اوشاغی. ٣. خدمتجی، خادم، اتباع: اوشاق بولمق، قوللانمق؛ اوشاق اوطه‌سی. || اوشاق قپان = اوفاق چوجقلری قالدیران آق بابا.

اوشاقلق { س. خدمتجیلك، اتباعلق.

اوشت { با: اوش.

اوشِرمَك { فت. ١. ییغمق، طوپلامق، غلبه‌لك بریكدیرمك: عمله اوشرمك.

۲. صالدیرمق، تسلیط ایتمك: دشمنه قلیچ اوشرمك.

اوشُشمَك { فش. هر طرفدن هجوم ایدوب ییغلمق، قوششوب طوپلانمق: قاریجه‌لر شکره اوششدیلر.

اوشقون { یا آشقین. س. کچی قولاغی دخی دینلن بر نبات.

اوشَك { س. کوچك وشاق، قره قولاق نوعی.

اوشمَك { فل. ییغلمق، طوپلانمق، تجمع، تحشد ایتمك.

اوشَن { س. اوشنمه، تنبللك، تکاسل = اوشن کتیرمك. [استانبولجه متروك حکمنده اولوب، اوشنیکلك دینور.]

اوشَنج { ص. اوشنن، تنبل، متکاسل.

اوشُندی { س. ۱. قوشندی، مهاجمه، مزاحمه. ۲. غلبه‌لك، ازدحام. || اوشندی ایتمك = بر ایشی ال برلکیله بیتیرمك اوزره هر طرفدن شتاب ایتمك.

اوشَندیرمَك { فت. کسل ویرمك، تنبل ایتمك.

اوشَنگَن { ص. اوشنن، تنبل، کاسل. مر.

اوشَنمك { فل. ایشلکی آرزو ایتمه‌مك، تنبللك ایتمك، رخاوت وتکاسل ایلك: قالقمه‌ه، کیتمکه، ایشلکه اوشندم.

اوشَنیك { ص. تنبل، کاسل.

اوشَنیکلِك { س. تنبللك، تکاسل، کسل.

اوشوتمَك { یا اوشیتمك. فت. ۱. صوئوق حس ایتدیرمك، صوئوقدن متأثر ایتمك: بوروزکار بنی اوشوتدی. ۲. صوئوق آلدیرمق، صوئوقدن خسته ایتمك: چوجوغی اوشوتمیك؛ کندیکزی اوشوتمشسکز.

اوشومَك { یا اوشیمك. فل. صوئوق حس ایتمك، صوئوقدن متأثر اولمق: چوق اوشویورم؛ اوشومه‌مك ایچون زیاده کییملی.

اوشومَه { یا اوشیمه. س. صوئوق حس ایتمه، صوئوقدن متأثر اولمه: بو قدر اوشومه‌نك معناسی یوق.

اوص { س. [ج. اوس] ۱. عقل، ذکا، فراست، ادراك، فطنت، هوش، خرد. ۲. ادب، تربیه، حسن حرکت. ۳. یاواشلق، حلم. || اوص بهاسی = عقلسزلقله ایدیلن بر حرکتك نتیجه‌سی اوله‌رق چکیلن زیان که ایلریسیچون عقل اوکرنمکه سبب اولور.

اَوصاف { سند. جم. عر. فد: وصف. با: وصف.

اوصان { س. بیقندی، بزکینلك، ملال، فتور: بکا بو ایشدن اوصان کلدی. [بو مقامده «اوصانج» استعمالی غلط ایسه‌ده اولیه شایعدر.]

اوصانج { ص. ۱. بیقان، بزکین، ملول، فتور کتیرن. ۲. اوصان ویرن، بیقدیران، ملال ایراث ایدن.

اوصاندیرمَق { فت. بیقدیرمق، بزدیرمك. ملال وفتور ویرمك: بو ایشلر بنی جانمدن اوصاندیردی.

اوصاندیریجی { ص. بیقدیران، بزدیرن، ملال وفتور ویرن.

اوصانلمَق { فمج. اوصان کلمك، بیقلمق، ملال وفتور کتیرلمك: اوقومقدن اوصانلماز؛ بویله ایشلردن چابق اوصانیلیر.

اوصانمَق { فل. بیقمق، بزمك، ملال و فتور کتیرمك، بیزار اولمق: یازمقدن هیچ اوصانمام آما خوشلانمدیغم شیئلر اوقومقدن اوصانیرم.

اوصلاتمَق { فت. ۱. عقل اوکرتمك، عقللاندیرمق. ۲. تأدیب وتربیه ایتمك. ۳. یومشاتمق، حلیم و ملایم ایتمك: او آدمی اوصلاته بیلیرسه‌کز سز اوصلاته‌جقسکز.

اوصلاندیرمَق { فت. عقلنی باشنه کتیرتمك، حسن حرکته مجبور ایتمك: حسن معامله اك آزغین آدملری اوصلاندیرر.

اوصلانمَق { فل. ۱. عقل اوکرنمك، عقللانمق. ۲. ادب وتربیه اوکرنمك، تربیه اولمق. ۳. یاواشلق وحلم پیدا ایتمك، یومشامق: او چوجغك بوقدر اوصلانه‌جغی مأمول دکلدی؛

اوصلی { یا اوصلو. ۱. عقللی، ذکی، هوشیار، خردمند، فطین. ۲. تربیه‌لی، ادبلی. ۳. یاواش، حلیم، ملایم، یارامازك مقابلی: اوصلی چوجق. || اوصلی

طورمق = راحت اوتورمق، یا- رامازلق ایتمه‌مك .

اوصلیجه { صه. اولدجه عقللی و تربیه‌لی وحلیم .

اوصلیلق { سه. تربیه، حسن حرکت، حلم، یاواشلق .

اوصول { او صوللاجق . با : اصول .

اَوضاع { سذ. جه. عر. فد : وضع. با : وضع.

اَوضح { صه. عر. [« واضح » دن ستف.] دها ویا پك آچیق وایضاحلی. ذ.

اوط { اوت سه. تق. اوکوز، مانده، صیغیر. اوط ییلی = اسکی ترك تقویمنده بر دورك ایکنجی سنه‌سی .

اوطورمق { فل. با : اوتورمق.

اوطون { سه. با : اودون.

اوطه { اوده. سه. ۱. اوك منقسم اولدیغی بولمه‌لرك بهری، حجره : بو اوك قاچ اوطه‌سی واردر؟ یتاق اوطه‌سی، مسافر اوطه‌سی، خدمتجی اوطه‌سی، یمك اوطه‌سی، صندیق اوطه‌سی. ۲. قلم، یازیخانه، دائره : آمدی اوطه‌سی، مهمه اوطه‌سی، ترجمه اوطه‌سی، تجارت اوطه‌سی . ۳. صراف، دعوی وکیلی، طبیب وسائر اصحاب معاملاتك خانلرده وسائر عمومی محللرده طوتدقلری اوطه ویا دائره : فلان یرده اوطه طوتیور، او- طه‌سی واردر. ٤. کویلرده مسافر قبول ایتمکه مخصوص وبتون کوی طرفندن اداره اولنور اوطه ویا او : بوکویك اوطه‌سی وارمیدر؟ || بکار اوطه‌لری = بکارلره کرا لانمق اوزره یاپلمش صره اوطه‌لر. || بر اوطه‌سی = یرله برابر اولان تحتانی اوطه .

اوطه‌باشی { سه. خان اوطه‌جیسی، بر خانده اوطه‌لرك کرایه ویرلمسنه ومحافظه واداره‌لرینه قاریشان وآناختارلرینی حفظ ایدن آدم .

اوطه‌جق { سه. کوچك اوطه.

اوطه‌جی { سه. دوائر رسمیه‌ده هر قلم و دائره‌نك خدمتنی کورن وکیجه بکجیلك ایدن آدم : باب عالی اوطه‌جیلری.

اوطه‌جیلق { سه. اوطه‌جی وظیفه‌سی وحال وصفتی.

اوطه‌شیق { سه. دیکریله بر او- طه‌ده اقامت ایدن آدم، همحجره : او بنم اوطه- شیغمدر .

اوطه‌لق { سه. نکاحسز اوله‌رق استفراش اولنان جاریه.

اَوعیه { سذ. جه. عر. فد : وعاء. با : وعاء.

اوغالامق { (اوواالامق) فتد. ال ایله اوغوب اوفالتمق : تارخانه‌یی، نشسته‌یی اوغالامق؛ باغی اوغالامق = کوتوکلری او- غوب قابوقلرینی دوشورمك.

اوغان { سه. اسکی ترك مشرکلرینك اك بیوك معبودی اولوب فضا وکائناتدن کنایه ایدی. الیوم چغتایجه‌ده رب و الله معناسیله مستعملدر. — بولغتك اسکی یونانیلرك اك قدیم و اك بیوك معبودی اولان و محیط کل ویا بحر محیط معناسنه‌ده کلن (اوغین Ὠγήν) ایله اولان مشابهت لفظیه و معنویه‌سی پك غریبدر. « اوقیانوس » ده بوندن مشتقدر.

اوغدیرمق { (اوودیرمق) فتد. ال کزدیرتوب صیقدیرمق، دلك ایتدیرمك : صیزلایان یرله یاغ سوروب کوزلجه اوغدیرملی.

اوغر { اوغرلامق، اوغرسز و سائره. با : اوغور و سائره.

اوغراتمق { فتد. ۱. واردیرمق، اوچرکن بریره ایلیشدیرمك : اوطرفه آدم یوللارسه‌کز بزه‌ده اوغراتك؛ ازمیره کیدن واپوری کلیبولی‌یه اوغراته‌جقلرمیدر؟ ۲. دوچار وکرفتار ایتمك : بنی درده، بلایه اوغراتدیکز؛ باشمی بلایه اوغراتدم.

اوغراش { سه. غوغا، صواش.

اوغراشدیرمق { فتد. ۱. مشغول ایتمك، اشتغال ایتدیرمك : بنی بویله نافله ایشلرله اوغراشدیریورلر. ۲. غوائلی موجب اولمق، غائله‌ده بولندیرمق : او آدم بزی چوق اوغراشدیردی.

اوغراشمق { فل. ۱. مخاصمه، معارضه ایتمك : ایکی طرف عسکرلری اوکون اقشامه قدر اوغراشدیلر. ۲. مشغول اولمق، اشتغال ایتمك : باغچه ایله اوغراشیورم. ۳. چکشمك، کشاکشده بولنمق :

آرتق بن سزکله اوغراشه‌مام؛ سز او آدمله اوغراشه‌مازسکز.

اوغرامق {فل. [اصلی: «اوق» دن] ۱. کچرکن بریره ایلیشمك، موقتاً طورمق: کچرکن بزه اوغرایك! ازمیر واپوری مدللی‌یه اوغرار. ۲. دوچار وگرفتار اولمق: بر باش آغریسنه اوغرادم؛ بلایه اوغرادم؛ افترایه اوغرادی. ۳. کچمك: قونیه طریقی کوتاهیه‌یه اوغرایورمی؟ ٤. فیرلامق، چیقمق: کوزلری طیشاری‌یه اوغرامش.

اوغری {س. ۱. اوغرانیلان یر، یول، چیزکی، خط، اثر: کون اوغریسی = کونشك کوکده تعقیب ایتدیکی یول، بروج صرمسی؛ صمان اوغریسی = مجره، کهکشان. ۲. اوغرایوب اوران، خرسز، حرامی، سارق، دزد.

اوغریلامق {فل. خرسزلق ایتمك. مر.

اوغریلاین {ح. خرسزجه‌سنه، دزدانه.

اوغریلق {س. خرسزلق، حرامیلك، سرقت. مر.

اوغرین {ح. خرسزجه‌سنه، یاواشجه، طویلامق تقیداتیله، یاب یاب: اوغرین اوغرین یوریمك. مر.

اوغشدیرلمق {مج. بربرینه سوریله‌رك اوغلمق، دلك ایدلمك.

اوغشدیرمق {(اوویشدیرمق) فت. بربرینه سوره‌رك اوغمق، دلك ایتمك: اللرینی اوغشدیرمق. || مج. ال اوغشدیرمق = حیرتده قالوب نه یاپه‌جغنی شاشیرمق.

اوغشدیرمه {س. اوغشدیرمق فعلی.

اوغل {س. ارکك اولاد، ابن، فرزند، پسر، زاده: او بنم اوغلمدر؛ بن فلانك اوغلی‌یم؛ زال اوغلی رستم؛ آی اوغل، اوغلم = اولادم. || اوغل آریسی = یکی یتیشن آری. || اوغل اوتی = بادرنج دینلن نبات. || اوغلدن اوغله = بابادن اوغله، بطناً بعد بطن. || اوغل اوغلی = تورون، حفید، نبیره. || اوغل ایدنمك = اولادلغه قبول ایتمك، تبنی ایتمك. || اوغل بالی = تازه آرینك یاپدیغی بیاض بال. || آخرت اوغلی = اولادلغه قبول ایدلمش آدم، اوغلاق. || ار اوغلی ار = شجیع ومرد آدم. || اوکی اوغل = زوجیندن برینه نسبةً دیکرینك بشقه آرقداشدن دنیایه کلمش اوغلی، ربیب، امکسز. || ایل اوغلی = خلق، اغیاردن آدم، یبانجی. || قحبه اوغلی = دسیسه‌کار، بی‌مروت. || قول اوغلی = عسکر اولادی، اوجاق زاده. [طرابلس غربده مرکز قضاسنده وجوارلرنده بر صنف اهالی که اساساً یکیچری اولادندن اولمغله بعض امتیازات و حقوق ووظائفه نائلدرلر.] || کوپك اوغلی = شیطان وحیله کار آدم. || هین اوغلی = پك دساس آدم.

اوغلاق {س. کچی یاوریسی، چپیچ، جدی.

اوغلامق {فل. اوغلدی ایتمك، کورلدیلی وقاریشیق بر سس ایشیتمك، اوغلدامق: قولاغم اوغلایور؛ قولاغمه بر شیئلر اوغلایور.

اوغلامه {س. اوغلدی، قولاغه کلن قاریشیق و کورلدیلی سس.

اوغلان {س. ۱. ارکك چوجق، اوشاق، غلام، پسر: اولادکزدن قاچی اوغلان قاچی قیزدر؟ ۲. هنوز تویی کلمه‌مش کنج ارکك، دلیقانلی، شاب. || آت اوغلانی = سایس یماغی. || ایچ اوغلانی = وقتیله حرمه کیرر چیقار بالغ اولمامش کوچك خدمتچی. || قپو اوغلانی = قپوچوقداری یماغی؛ سفارتلرده ترجمان معاونی. || قیز اوغلان = باکره قیز.

اوغلانجق {س. کوچك ارکك چوجق.

اوغلدامق {فل. کورلدیلی و قاریشیق قالین بر سس ایشیتمك، بویله برسسله کورلدی ایتمك: قولاغم اوغلدایور؛ قولاغمه بر شیئلر اوغلدایور.

اوغلدروق {س. دول یتاغی، یمورطه‌لق، مهبل.

اوغلدی {س. قولاغه کلن کورلدیلی وبوغوق سس: قولاغمدن براوغلدی اکسیك اولمیور؛ آریلرك اوغلدیسی.

اوغللق {س. اوغل صفت وحق ووظیفه‌سی، اولادلق، بنوت. || کوپك اوغللغی = حیله‌کارلق، قورنازلق. عو.

اوغلّلق { س. ص. اولادلغه قبول اولنمش، آخرت اوغلی: كندی اولادی اولمیوب بر اوغلّلغی واردر.

اوغلَمَق { فج. ١. صیق صیق ال كزدیریلوب باصلمق و صیقلمق، دلك ایدلمك: هرصباح یاریم ساعت اوغلمدقجه یتاقدن قالقه‌ماز. ٢. آوجله صقیلوب اوفالدلمق: ترخانه اویله اوغلماز. ٣. برشیء سوریله‌رك صیق صیق دلك ایدلمكله تمیزلنمك: بومنغال اوغلمیدر؛ آرتق بوتپسی اوغلماز برحاله كلمشدر.

اوغماج { و:

اوغماق { س. تازه ترخانه.

اوغمَق { (اوومق) فتـ. ١. الی كزدیروب آوجله صیقمق، دلك ایتمك: صیزلایان عضوی اوغمقله ایی ایدر. ٢. آوج آره‌سنده صیقه‌رق اوفالتمق: ترخانه اوغمق. ٣. صیق صیق برشیء سوره‌رك تمیزلمك ویارلاتمق: بومنغالی، تپسی‌یی كول ایله، لیمون قابوغیله اوغملی؛ تخته اوغمق. || مج. ال اوغمق = شاشیرمق.

اوغمه { (اوومه) س. اوغمق فعلی، دلك.

اوغنمَق { فل. [«آغنمق»دن غلـ.] بایلمق، صیقیلوب ایچ ازلمك.

اوغور { س. [لا. Augur — اغور یازماملی.] ١. یمن، سعادت، بركت، خیر: اوغور اوله، اوغور كله = خیر اوله، خیرلی اولسون؛ اوغورلر اولسون = سلامتله. ٢. یول: بو اوغورده بونجه فداكارلقلر ایتدم = بو یولده؛ اوغوركزده جانمی فدا ایدرم = سزك یولكزده. || اوغوری آچیق = طالعلی. [لغت تركجه اولدیغیچون «اغور میامن موفور...» كبی تركیبات فارسیه غلطدر.]

اوغورسز { ص. میمنتسز، بركتسز، خیرسز، مشئوم، منحوس.

اوغورسزلق { س. میمنتسزلك، بركتسزلك، خیرسزلق، شآمت، نحوست.

اوغورلی { ص. میمنتلی، متیمن، مسعود، خیرلی، بركتلی.

اوغوز { س. تق. [اوكوز بونك مرققیدر.] ١. طوسون. ٢. صافدرون وبوك آدم. ٣. كویلی، صحرایی، قبا آدم. مر. ٤. ایی، حسن حال صاحبی. [شمدی بعضاً بو معناده قوللانیلور.] || اوغوز خان تركلرك اك اسكی حكمداری ویا اسكی حكمدارلرینك اك بیوك و مشهوری اولمق اوزره طانمشدر.

اوف { حد. كدر وتأسف بیان ایدر، واكثریا بر وجع ویا یورغونلق ومأیوسیت حس اولندقده قوللانیلیر: اوف ربم! اوف! نه كوج حال ایمش.

اوف { حد. بیقندی، بزكینلك واوصانمه حالنده قوللانیلیر: اوف! بو نصل ایش؟ اوف آمان! اوف! براق الله عشقنه!

اوف { حد. استكراه ونفرته دلالت ایدر: اوف! نه آغر قوقو! اوف! نه ملوث اوطه‌لر.

اوف { حد. پوف كبی برشیء سوكندیرمك ایچون اوفلمكی تقلید ایدر: اوف! دیوب مومی سوكندیردی.

اوفاتمَق { فتـ. ١. دها اوفاق یاپمق، كوچولتمك: قپاق قابه بیوك كلیور برآز اوفاتملی. ٢. اوفاق اوفاق قیرمق، اوغالامق، خرد وخاش ایتمك: اكمكی اوفاتدی.

اوفاجق { ص. پك اوفاق، پك كوچك، كوچوجك. تصغیری بعضاً تحبیب ایچون اولور: اوفاجق برچوجق.

اوفاراق { ص. ١. دها كوچك، اصغر، كهتر. ٢. كوچوجك. ٣. آز كوچك، كوچكجه.

اوفاق { ص. ١. بیوك مقابلی، كوچك، خرد، صغیر: اوفاق طاغ، كوی، آدم. ٢. اینجه، ریزه: اوفاق اوفاق دوكمه‌لی؛ اون اوفاق = پك دقیق واینجه. || اوفاق تفك = كوچك جثه‌لی، چلیمسز: اوفاق تفك برآدم. == س. كوچك واهمیتسز شیئلر: اوفاق تفك آلدم.

اوفاقلامَق { اوفاقلاتمق. دا: اوفالمق، اوفالتمق.

اوفاقلق { س. ١. كوچكلك، صغر: اوفاقلغك ضرری یوقدر. ٢. اوفاق آقچه، بوزوق آقچه كسورات: اوسته‌ده اوفاقلق

يوقدر؛ اوفاقلق ايچون زحمت چكيليور .

اوفاقلی { ص. ايچندهاوفاق بولنان: ايريلی اوفاقلی = ايری اوفاق قاريشيق ويا بربری اوستنه .

اوفالاتمق {فتـ. با: اوفالتمق.

اوفالامق { يا اوفاقلامق، فتـ. اوفاق اوفاق طوغرا- مق ، پارهلامق، ريزه ريزه ايتمك : پينيری اوفالادی.

اوفالتمق { فتـ. دها كوچك ياپمق، حجمنی آزالتمق، تصغير ايتمك : اوطهلری او- فالتمشسكز .

اوفالمق { فلـ. دها اوفاق اولمق، كوچلمك : انسان اختيارلادقجه اوفالير.

اوفاندی { سـ. قيرندی، اوفاق پارچهلر : اكمك او- فانديسی .

اوفانمق { فلـ. كوچك پارچهلره انقسام ايتمك، طاغلمق : بواكمك طورديغی يرده اوفانير.

اوفتری { سـ. [يو.] اكرلتی اوتی، قوزغون اتمكی نوعی.

اَوفَر { صـ. عر. [«وافر»دن ستفـ.] دها ويا پك چوق وبول اولان. ذ.

اوفَق { اوفقاق و سائره. با : اوفاق وسائره.

اَوفَق { صـ. عر. [«وفيق» دن ستفـ.] دها ويا پك موافق واويغون. ذ.

اوفقرمق { فلـ. (حيوان) درين نفس آلمق، ايچنی

چكرجهسنه صولومق .

اوفكه { سـ. [اصلی: اوگكه] حدت، غضب .

اوفكهجی { صـ. حدتلی، حديد المزاج، متهور.

اوفكهلنديرمك { فتـ. حدت و غضبه كتير- مك، حدتنی موجب اولمق، حدتلنديرمك.

اوفكهلنمك { فلـ.حدتوغضبه كلمك، حدتلنمك، غضبناك اولمق .

اوفكهلی { صـ. حدتلی، غضبلی، حديد، غضبناك .

اوفلامق { فلـ.اوصانمه وبيقيندی مقامنده اوف ديمك .

اوفلامق { فلـ. كدر وتأسف مقامنده آه واوف ديمك .

اوفلتمك { فتـ. ١. بالواسطه اوفلهمك، آغزله نفس ويرديرمك. ٢. نفسله سوگنديرتمك. ٣. شيشيرتمك. ٤. نفسله چالديرمق. ٥. نفس ايتديرمك؛ اوقودوب اوفلتمك.

اوفلمك { يا اوفلهمك. فتـ. ١. آغزله نفس ويرمك، اوفورمك : آتشه اوفلمك. ٢. نفسله سوگنديرمك،اطفا ايتمك: مومی اوفله. ٣. نفسله ويا هوا ايله شيشيرمك : قيونی، طلومی اوفلمك . ٤. نفسله چالينان بر چالغی چالمق : دودوكنی اوفلمك. ٥. نفس ايتمك،اوقويوب اوفور- مك . = فلـ. زحمتله نفس آلمق،سسلهصولومق : اوفليوب طوريوردی .

اوفلمه { يا اوفلهمه واوفلهيش. سـ. اوفلمك فعلی. با : اوفلمك .

اوفلنمك { فجـ. ١. آغزله نفس ويرلمك: اويلهاوفلنمز. ٢. نفسله سوگنديرلمك. ٣. شيشيرلمك. ٤. نفسله چالينمق .

اوفورلمك { فلـ. هوا ايلهطو- لوب شيشمك، قبارمق .

اوفورمك { فلـ. اسمك،هبوب ايتمك : يل او- فوردی. = فتـ. اوفلهمك، رقيه اوقويوب برخستهنكيوزينه اوفلهمك .

اوفوروك { سـ. رقيهجيلرك او- قودقدن صكره خستهنك اوزرينه اوفوردكلری نفس .

اوفوروكجی { سـ. رقيهجی ، خستهلره اوقو- يوب اوفلين آدم .

اوفوروكجيلك { سـ. خسته- لرهاوقويوب اوفلين رقيهجينك ايشی .

اوفوروم { سـ. بردفعه اوفو- ريلن نفس ويا هوا : بر اوفوروم توتون = بر چكمه، بردفعهلق .

اوق { سـ. ١. يايله آتيلان مرمیكه اوجی سيوری دميردن وآرقهسی توی شكلنده اينجه وقيصه بردكنكدر، تير، سهم : اوق آتمق. ٢. اوق كبی دوز واوزون آغاجكه آلات مختلفه اجزاسندن اولور : آرابه اوقی، صپان اوقی، كيريشلمه اوقی .

|| تاتار اوقى = اساساً تاتارلره مخصوص زنبركلى اوق. || تعليم اوقى، نشان اوقى = تعليم ايتمكه ونشان اورمغه مخصوص اوق. || اوق آتيمى = اوقك قطع ايده‌بيله‌جكى مسافه، منزل. || اوق ميدانى = اوقله نشان اورمغه مخصوص تعليم ميدانى؛ ومج. روزكاره معروض محل. || اوق يايدن چيقمق = ايش ايشدن چكمك. || اوق ييلانى = اوق كبى آتيلان بر جنس انكرك ييلانى. || اوق يمك = اوقله مجروح اولمق.

أوقات { سـذ. جـ. عر. فـد: وقت. با: وقت.

اوقار { س. باشنده اوق شكلنده سرغوجى بولنان چول باليقجيلى، بوتيمار، جنكيجى طورنه.

اوقارمق { با: اوقلامق.

أوقاف { سـذ. جـ. عر. فـد: وقف. با: وقف. || اوقاف همايون = سلاطين عظام حضراتنك وقفلرى. || اوقاف همايون نظارتى وساده‌جه اوقاف نظارتى = سلاطين عظام حضراتنك اوقاف شريفه‌سنه واصحاب خيرك اوقاف مضبوطه‌سنه وجوامع شريفه ومدارس وسائرمؤسسات وقفيه ايشلرينه باقان نظارت: اوقاف همايون ناظرى، مجلسى، مفتشى، محاسبه‌جيسى، خزينه‌سى وسائره. || اوقاف مضبوطه = اداره‌سى اوقاف نظارتنه عائد وقفلر. || اوقاف مندرسه = ما وضع لهلرى مندرس اولمش وقفلر.

اوقتانت { ياخود اوقطانت. س. [لا. Octant] مج. وهـ. ١. ثمن دينلن ارتفاع تخته‌سى. ٢. قمرك سكزده بر كورينه‌جك موقعده بولنمسى يعنى درت كوننك اولمسى، تثمين.

اوقجى { س. اوق ياپان وصاتان صنعتجى؛ اوقجيلر = بو اصنافك چارشيسى. ٢. اوق آتان، يايله مسلح عسكر، تيرانداز، تيرزن، قواس؛ اوقجى باشى = بونلرك رئيسى. سابقده برمنصب مخصوص ايدى.

اوقرامق { فل. (آت) صو ايچون كيشنه‌مك.

اوقشامق { با: اوخشامق.

اوقلاغو { ياخود اوقلاوه. س. خمور آچمغه مخصوص چكمه چبوق، كه بر نوعى دكنك كبى اينجه واوزون وبرنوعى‌ده طوقماق كبى قالين وقيصه اولوب، يالكز ال ايله طوتيله‌جق اوجلرى اينجه‌در.

اوقلامق { فتـ. اوق آتمق، اوق ياغديرمق. = فل. اوق كبى فيرلامق.

اوقلق { س. اوق قوبورى، اوق محفظه‌سى، جعبه، تيركش. اصل تركجه‌سى: صاداق.

اوقلى { صـ. اوق ويا اوقلرى بولنان؛ اوقلى كيرپى = قلم كبى بيوك ديكنلرى اولوب تهلكه كورديكنده اونلردن برينى اوق كبى فيرلاتان كيرپى.

اوقوتمق { فتـ. ١. اوقومغه سوق واجبار ويا مساعده ايتمك: باشم آغرديغيچون كيمسه‌يه سسله برشئ اوقوتمام؛ مكتوبى كيمه اوقوتمش؟ ٢. درس ويرمك، اوكرتمك، تدريس ايتمك: صباحلرى عربى واوكله‌دن صكره فارسى اوقوديور. ٣. تحصيل ايتديرمك، تحصيله قومق: اوغلارينى اوقوتمدى. ٤. اوقويوب اوفله‌مك ايچون بررقيه خوانه كوسترمك: چوجغى حواله‌يه اوغرامش اوقوتمغه كوتوريوردى؛ سن كنديكى اوقوت = عقلكى باشنه دوشير. ٥. تلقين ايتمك، حيل ودسايس اوكرتمك: كنديسنى اوقوتمشلر. || برينه رحمت اوقوتمق = اوندن بتر اولمق.

اوقوتمه { س. اوقوتمق فعلى. با: اوقوتمق.

اوقور { صـ. ١. اوقومق بيلير: اوقور يازار آدملره افندى دينور. ٢. اوتن، ترنم ايدن: اوقور قوش.

اوقومش { صـ. ١. علم اوكرنمش، عالم، كامل. ٢. رئيس روحانى، راهب، پاپاس. [استانبول لهجه‌سنده بومعناده قوللانلماز.]

اوقومق { فتـ. ١. يازلمش بر شيئى كوزدن كچيروب سسله ويا سسسز قرائت ايتمك، مطالعه، تلاوت ايلمك: كتاب، مكتوب، غزته اوقومق. ٢. اوكرنمك، تحصيل ايتمك: علم اوقومق؛ عربى اوقويور؛ كنجلكنده برشئ اوقومامش. ٣. شرقى وتركى سويلمك، ترنم وتغنى ايتمك: فلان كوزل اوقويور. ٤. دعوت

ایتمك، چیغرمق : قادینلر دوكونه اوقومغه كیتدیلر. [استانبول شیوه‌سنده یالكز فاعل صیغه‌سی اولان « اوقو یجی » كلمه‌سی مستعملدر.] ٥. دعا اوقویوب اوفلمك، اوفورلجیلك ایتمك . || اذان اوقومق = اذان ویرمك. || دعا اوقومق = دعا ایتمك. || رحمت اوقومق = رحمت ویر- مك. || میدان اوقومق = مسا- بقه‌یه دعوت ایتمك .

اوقومه { س. اوقومق فعلی : اوقومه‌سی یازمه‌سی یوقدر. با : اوقومق .

اوقوناقلی { ص. اوقونمسی قو- لای یازی ویا كتاب.

اوقونمق { مج. ١. قرائت او- لنمق : بو مكتوب اوقونماز. ٢. تلفظ اولنمق : بو كلمه نصل اوقونور؟ ٣. كندینی بر اوفوروجی‌یه اوقوتمق : او- قونمغه كیدیوردی .

اوقونمه { س. اوقونمق فعلی. با : اوقونمق .

اوقویش { س. اوقومق فعلی و طرزی : كوزل بر اوقویشی واردر .

اوقویجی { ص. ١. قاعده ایله اوقویان، تلاوت ایدن، قراءدن اولان . ٢. شرقی وتركی سویلین، خواننده، مغنی. ٣. دعوت ایچون كیدن، دعوتجی : اوقویجی كزمك = دوكونه دعوت ایچون دور ابواب ایتمك .

اوقه { س. [اصلی عر. همزه‌نك ضمی وقافك تشدیدیله « اقه » در. « قیه » غلطدر] درتیوز درهمدن عبارت ثقلت وزنی : بر اوقه ایتمك، شكر. [مایعاتده‌ده مستعملدر :] بر اوقه زیتون یاغی. || یكی اوقه = بیك یكی درهمدن عبارت اوزان جدیده اوقه‌ی، كیلو- غرام. || اوقه هر یرده درتیوز درهم = عقل ایچون طریق بردر.

اوقه‌لق { ص. ١. بر اوقه آغر- لغنده اولان : اوقه- لق ایتمك. ٢. بر اوقه استیعاب ایدن : اوقه‌لق شیشه، قاب .

اوقه‌لی { ص. ١. آغر، ثقیل، بیوك. ٢. اهمیتلی، وقارلی، آغر .

اوقیانوس { س. [یو. -Ὠκεα νός] بحر محیط.

اوقیانوسیا { سخ. ﻫ. كرهٔ ار- ضك قطعات خمسه- سندن بری اولوب، آسیانك جنوب شرقیسنده واقع آوسترالیا ونام دیكرله فلمنك جدید قطعه- سیله بحر محیط معتدلده طاغنیق پك چوق كوچك آطه‌لردن مركبدر. آوسترالیا اسمیله دخی یاد اولنور .

اوك { س. ١. یوزه كلن جهت، ایلری، قبل، پیش : اوك اوكی، قپونك اوكی. ٢. كله- جك زمان، استقبال : اوكمز قیشدر. ٣. جبهه، ناصیه، آلن: بر بنانی كوزللشدیرن اوكیدر. ٤. بر شیئك وعلی الخصوص بر بنانك آلنی قارشیسنده بولنان آچیقلق و میدان : قیشله‌نك اوكی ككیش اولملیدر. ٥. ایلری طرف، كچن جهت، ماقبل، مابعد دیمك اولان آرقه مقابلی: اوكی آرقه‌سی. ٦. باش طرف، اك ایلری ویا اك یوقاری جهت، صدر، رأس : عسكرك اوكی. ٧. حضور، پیشگاه، نزد : او- كنه كوتوردیلر؛ نه یوزله اوكنه چیقه‌جقسك؟ = ص. یوز طرفنه و ایلری یه كلن، اوكده بولنان، ایلری : اوك طرف؛ اوك دیشلر؛ اوك باغچه؛ اوك قپو. = ظم. اوكه، اوكده، اوكجه، اوكدن = ایلری یه، ایلریده، ایلریدن : اوكه دوشدی؛ اوكده طوردی؛ اوكجه كیدیوردی؛ اوكدن كچدی. = ظز. ایلری، استقبال، آتی : اوكمزده بر كوچك یازدها واردر. || اوكنی آردینی بیلمز = حزم واحتیاط صاحبی، صایغیلی. || او- كنی آلمق = وقوعندن اول منع ایتمك، وقوع بولماسی چاره‌سنی بولمق. || اوك آیاق = مشوق. || اوكنه باقمق = محجوب اولوب جواب ویرمه‌مك. || اوكه چیقمق = آرانمقسزین بولنمق، راست كلمك. || اوكه دوشمك = رهبرلك ایتمك، سوق ایتمك. || اوكه قاتمق = ١. كوتورمك، سوق ایتمك. ٢. قوغا- لامق، تعقیب ایتمك. || اوكنی كسمك = مانع اولمق، سد چكمك. || اوكه كلمك = ١. تصادف ایتمك، راست كلمك : اوكنه كلنه صاتاشیور = هر كسه. ٢. تقدم ایتمك، باشده بولنمق. || اوكده- كی = ١. باشده، ایلریده بولنان: اوكده‌كی كیمدر. ٢. كله‌جك، ایلریده‌كی، آتی، مستقبل : او- كمزده‌كی آی اوتوز بر كوندر.

اوك { س. تق. كوكس، سینه، صدر. [بوكون غیرمستعمل

ايسـه‌ده، اوكسوروك، اوكسز، اوكگه كبی بر چـوق مشتقاتی قوللانیلیور.]

اوڭ { یاخود اوڭ یا اوگك. س. ۱. ذی‌روح سسی، آواز، صیحه، بایغره. ۲. یوكسـك سـسله شرقی سویلمه، لحن. ۳. شهرت، صیت، نام. || اوڭنه كیتمك = شهرت آرقه‌سنه دوشمك، اشتهار هوسنه‌دوشمك. || قوری اوڭ = شهرت كاذبه.

اوڭا { یا آڭا. ض. ش. اق لفظنك مفعول الیهیدر. با: اوا.

اوڭات { ص. تق. ایی، صالح، مناسب، ممدوح ومرغوب. [«اوت» بوندن غلطدر.]

اوڭارتمق { یاخود اوڭورتمق. فتـ. كچیرمك، ایی ایتمك، شـفا ویرمك، اصلاح و تصحیح ایتمك.

اوڭارمق { فتـ. ایی‌یه‌دوندیرمك، ایی‌لتمك، اصلاح ایتمك.

اوڭالتمق { فتـ. ایی ایتمك، برء و شفا ویرمك.

اوڭالمق { فل. ایی اولمق، شـفا بولمق، التیام‌پذیر اولمق، كچمك: یاره‌سی اوڭالدی.

اوڭجه { ظز. اولجـه، مقـدما، اولدن، پشین: بن اوڭجه سویلدی ایدم؛ اوڭجه آوكلدی.

اوڭجه‌لمك { فل. مسابقت ایتمك. [سقیم بر صـورتله تشكل ایتمش بر لغت مولده‌در.]

اوڭچه { س. ۱. طوپوغك آرقه‌سی. ۲. قونده‌ره‌نك طوپوغك آلتنه كلن یری كه یوكسكجه اولور: یوكسك، آلچق اوكچه‌لی پوتین. || اوكچـه آغاجی = پوتین قالبنك اوكچـه‌یه كلن قسمی. || اوكچه كمیكی = كعب. || اوكچه‌لری چكمك = عجله ومسارعت ایتمك. || اوكچه‌سنه باصمق = برینك ارقه‌سـندن پك یاقین كیتمك.

اوڭدوج { س. خـبر كوتورمك ایچون اوكدن كیدن، مژده‌جی، ساوه‌جی.

اوڭدول { س. ۱. رهن، كرو: اوكدول قومق. ۲. یاریش مكافاتی. ۳. بحثه، یاده قونیلان شیء: اوكدول آلمق = بحثی، یادسی قزانمق.

اوڭدیرمق { فتـ. با: اوڭارمق.

اوگرتمك { فتـ. ۱. بیلمدیكی شیئی بیلـدیرمك، تعلیم ایتمك: سكا بونی كیم اوگرتدی. ۲. درس ویره‌رك ویا عملیاتی اجرا ایتدیره‌رك برعلم وصنعت وسائره‌یی قزاندیرمق، تدریس، تعلیم ایتمك: اوغللرمدن برینـه علم برینه‌ده صنعت اوكرده‌جكم؛ لسـان، بینجیلك اوكرتمك. ۳. تأدیب ایتمك: یاپ یاپ‌ده بن سكا اوكردیرم. ۴. یول كوسترمك. || عقل اوكرتمك = یول كوسترمك.

اوگردلمك { یا اوگره‌دلمك. فجـ. ۱. بیلدیرلمك، تعلیم وتدریس ایدلمك: علم بش كونده اوكره‌دلمز؛ ذاتاً جنكاور اولان اهالی‌یه عسـكرلك پك قولای اوكردیلیر.

اوگرده‌مك { یا اوكورده‌مك فل. [كوكس دیمك اولان «اوگك» دن. — غلطی: هونكورده‌مك] كوكسـدن سس چیقـاره‌رق آغلامق، هـونكور هونكور [كه اصـلی اوگور اوگور] آغلامق.

اوگرده‌یجی { ص. س. تعلیم وتدریس ایدن، بیلمدیكنی اوكردن، معلم: اوكرده‌یجی اوسته‌اولورسه شاكردان زحمت چكمز.

اوگرمك { یا اوگورمك. فل. [كوكس دیمك اولان «اوگك» دن] ۱. كوكسدن برصدا چیقاره‌جق صورتده قیء ایدر كبی اولوبده یالكز سسنی چیقاره‌رق ایده‌مه‌مك: كیجه برینك اوكردیكنی ایشیتدم. ۲. (صیغیر مقوله‌سی حیوانلر) كوكسدن باغرمق، بوكرمك: اینكلر اوكریورلردی.

اوگرمه { یا اوگورمه. ۱. غثیان ایتمك اوزره كوكسدن برسس چیقارمه. ۲. صیغیرك بوكورمه‌سی.

اوگرنلمك { یا خود اوكره‌نلمك. فجـ. تعلیم وتدریسـله تحصیل اولنمق، تعلم ایدلمك: برلسان قولای اوكرنلمز؛ برصنعت اوكرنلك ایچـون عملیات كورلك اقتضا ایدر.

اوگرنلمه { یا اوگره‌نلمه. و:

اوگرنلیش { یا اوگره‌نلیش. س. اوكرنلك فعلی وطرزی: علوم وفنونك اصول جدیده‌اوزره‌قولای اوكرنلمه‌سی،

اوكرنليشى بو نلرك انتشار و تعميمنه خدمت ايديور.

اوكَرَنمك { فتـ. [كوكس ديمك اولان «اوكَك» دن] ١. كسب وقوف ايتمك، آكلامق، خبر آلمق، معلومى اولمق: بوكون برشىء اوكرندم. ٢. تعليم وتدريسله آليشه رق كسب معلومات وتجربه ايتمك، تعلم، تدرس ايتمك: علم، صنعت اوكرنيور؛ علوم رياضيه يى اوكرندى، شمدى فرانسزجه اوكرنيور. ٣. استفاده، اقتباس ايتمك: سزدن چوق شيئلر اوكرندم. ٤. توسيع معلومات وتجربه وممارسه ايتمك: انسان ياشادقجه اوكرنير. ٥. تحصيل ايتمك: بو چوجق اوكرنميه جكدر، نافله امك صرف اولنيور. ٦. تحقيق واستفسار ايتمك، صوروب آكلامق. ٧. آليشمق، الفت ايتمك: آت آخورينى، طاوق كومسنى اوكرندى. [اوكرنمك واوكرتمك قوللانلديغى حالده، ايكيسينك اساسى اولمق لازم كان «اوكرمك» فعلى مسموع دكلدر.]

اوكَرَنمه { سـ. اوكرنمك فعلى. | با: اوكرنمك.

اوكَز { اوزوز. سـ. موشموله به مشابه معروف برميوه كه زياده اولمدقجه يمز. || قوش اوكزى = ساقز آغاجى نوعندن ايريجه يمشلى بر آغاج.

اوكزه { ١ سـ. آوجينك آولاقده بكلديكى چيد.

اوكسرمك { اوكسروك وسا. | تره. با: اوكسورمك وسائره.

اوكسز { صـ. [كوكس ديمك اولان «اوكَ» دن] يعنى كنديسنى در آغوش ايده جك ويامه ويره جك كيمسه سى اوليان] يتيم، بيكس. || اوكسز اورغانى = آق صارمشيق دينلن بر نبات. || اوكسزلر باباسى، آناسى = يتيم وبيكسلره باقان مرحمتلى ذات. || اوكسز باليغى = رنكسز بر نوع قيرلانغيج باليغى. || اوكسز پارمق = انسان النك باش پارمقدن اعتباراً دردنجى پارمغى، آدسز پارمق، بنصر. || اوكسز سويندين = جيجيلى بيجيلى شىء، آز قيمتلى وشتافاتلى شىء. || اوكسز اوغلان صوغانى = چيكدم، خانق كلاب (نبات). || اوكسز آناسى = فقرا چوجقلرينى كوروب كوزه دن قادين.

اوكسزلك { سـ. يتيملك، بيكسلك.

اوكسو { سـ. يارى يانمش اودون، اولجر.

اوكسورتمك { فتـ. اوكسوروك ويرمك، اوكسورمكى موجب اولمق: اكثى شيئلر آدمى اوكسورتير.

اوكسورمك { فلـ. [كوكس ديمك اولان «اوكَ» دن] ١. جكرده حاصل اولان بالغم ويا غيجيقدن طولايى غير اختيارى وسسلى بر نفس ويرمكله اونى چيقارمغه چاليشمق: خسته چوق اوكسوردى. ٢. اوكسوروكه طوتلمق، اوكسوروكى اولمق، سعاله كرفتار اولمق: چوجقلر اوكسوريور طيشاريه چيقارماملى. ٣. جعلى بر اوكسوروكله اشارت ويا استهزا ايتمك، تنحنح ايتمك.

اوكسورمه { سـ. اوكسورمك فعلى، سعال.

اوكسوروك { سـ. ١. جكرده حاصل اولان بالغم ويا غيجيق اوزرينه انسانك غير اختيارى وسسلى بر نفسله اونى طرده چاليشمسى، سعال، تنحنح: اوكسوروك كلمك، طوتمق. ٢. اكثريا صوئوقدن كلن وبعضاً سرايت ايدن كوكس راحتسزلغى كه اوكسورمكى موجب اولور: بر اوكسوروكه طوتلدم؛ اوكسوروكى واردر. || اوكسوروك اوتى = دوه طبانى، فارفاره اوتى (نبات). || بوغماجه اوكسوروك = چوجقلره عارض اولان شدتلى بر اوكسوروك كه اوكسورمسى اوزايوب چوجق بوغيله جق كبى اولور، سعال ديكى.

اوكسولمك { يا اوكسوله مك. فتـ. اوكسو يعنى يارى يانمش اودون قويوب (آتشى) طوتيشديرمق. || مجـ. قيزيشديرمق، تحريك ايتمك.

اوكسه { سـ. [ر. ἰξός] مجار اوزومى دينلن برميوه نك بالندن ياپيلان بر نوع معجون كه قوشلرك آياقلرى ياپيشوب طوتلمق ايچون دكنكلره سوريلور، دبق. || اوكسه چبوغى = قوش طوتمق ايچون اوكسه سورلمش دكنك.

اوكسيمك { فلـ. [كوكس ديمك اولان «اوكَ» دن

ویا « اوکسز » دن] ١. کوکل آرزو ایتمك، آرزو چکمك. ٢. تاسه‌لانمق، کدر ایتمك. ٣. کندینی اوکسز وغریب کوروب محزون اولمق، غریبسمك.

اوگَکَن { اوییکن. س. آق جکر، رئه. || اوگکن باشی = غرتلاق، حنجره. مر.

اوککوردر { اوککوردەمك. با: هونکور، هونکوردەمك.

اوککه { اوککه‌لنمك وسائره. با: اوفکه وسائره.

اوکلَتمَك { فت. [سس دیمك اولان «اوك» دن] ١. باغرتمق، سس چیقارتمق. ٢. شرقی سویلتمك، تغنی ایتدیرمك، اوتدیرمك. مر.

اوکلمق { فل. [غا: اوکلمق] ایی اولمق، ایلشمك، التیام بولمق: اوکلماز یاره.

اوکلَمَك { یااوکلەمك. فل. ١. باغرمق، چاغرمق، سس چیقارمق، نعره آتمق. ٢. شرقی سویلمك، تغنی ایتمك. ٣. اوتمك، ترنم ایتمك. مر.

اوکلَنمَك { فل. ١. سسلنمك، یایغره ایتمك. ٢. چینلامق، طنین انداز اولمق. مر.

اوگله { س. [کوکس دیمك اولان « اوك » دن] ١. کونك اورته‌سی، نصف نهار، ظهر، نیمروز: اوگله اویقوسی؛ اوگله صیجاغی؛ اوگله نمازی = صلات ظهر؛ اوگله‌یمکی. ٢. اوگله وقتی قیلنان نماز، صلات ظهر، اوگله قیلنمدی؛ دها اوگله‌یی قیلمدم. ٣. وقت ظهرده اوقونان اذان: اویله‌اوقوندی‌می؟ || اوگله اوستی = اوگله‌دن صکره، بعدالظهر. [«اوگلن» و « اویله» یازماملی.]

اوگله‌ین { ظر. اوگله‌وقتی، وقت ظهرده: اوگله‌ین کلك.

اوکلی { ص. مشهور، صیت وشهرت صاحبی، آدلی صانلی. مر.

اوکمادق { ص. ١. ایی اولماز، یکمسی امکانسز، شفا ویا التیام قبول ایتمز: اوکمادق یاره، خسته‌لق. ٢. صلاح وفلاح بولماز، خیرسز.

اوکمادقلق { س. ١. ایی اولمازیاره ویا خسته‌لغك حالی. ٢. خیرسزلق، اوغورسزلق.

اوکماز { ص. ١. ایی اولماز، التیام ویاشفاقبول ایتمز: اوکماز یاره، مرض. ٢. اصلاح اولنماز، فلاح بولماز، خیرسز.

اوکمق { فل. [وغا: واومقبوضه ایله اوکمق] ١. ایی اولمق، یکمك، شفا ویا التیام بولمق. ٢. اصلاح اولنمق، فلاح بولمق.

اوگمَك { فت. مدح، ثنا، ستایش ایتمك، ایپلکنی درمیان ایده‌رك تعریف وتوصیف ایتمك.

اوگمه { س. مدح، ثنا، ستایش.

اوکَندَرك { س. و:

اوکَندره { س. صیان سوررکن اوکوزلری دورتمك ایچون قوللانیلان اوزون واوجی ایکنه‌لی دکنك. [کوچوکنه یزلنکچ وده‌ها اوزوننه مسستره وآردا دیرلر.]

اوگَنمَك { فط. ١. کندی کندینی مدح، تمدح ایتمك. ٢. تفاخر ایتمك، مفتخر اولمق. ٣. کندینه کوکنمك.

اوکو { ص. ایی، خوش، طیب، تمیز، صالح. مر.

اوکو { س. صو آلمق ایچون بوزی دلدکلری یر.

اوکو { یا ویکو. بوهوقوشنك کدی باشلی بیوك نوعی ویا ارککی.

اوکو { یا اوگون. س. اوتورا. تك اوکنه قونیلان پای، حصه. [فر. Portion .]

اوکو { یا اوکنکی. س. عناد، عنادجیلق.

اوکوت { س. نصح، نصیحت، پند، وعظ: اوکو دینی آلمش = تعلیم اولنمش.

اوکوتجی { ص. نصیحت ویرن، ناصح.

اوکوتدیرمَك { فت. (حبوباتی) دکرمنده ازدیروب اونه تحویل ایتدیرمك، طحن ایتدیرمك: بو بغدایی دکرمنه کوندروب اوکوتدیرملی.

اوکوتلمَك { یا اوکوتله‌مك. فت. نصیحت ویرمك، پند ایتمك.

اوکوتمَك { فت. (حبوباتی) دکرمنده ازوب اون یاپمق، طحن ایتمك: بغدای اوکوتمك. || مج. چوق یمك، برچوق یمکی هضم ایتمك.

اوكوتمه { س. ١. اوكوتمك فعلی، طحن. ٢. قیر. دیرلمش آشلق بغدای وسائره.

اوكوج { ص. اوكده، ایلریده بولنان، سابق، مترق.

اوكوجی { ص. مدح وثنا ایدن، مادح، ثناكار، ستایشكر.

اوكودلمك { مج. ذكر منده از یلوب اون ایدلمك، طحن اولنمق: بغدای اتمك اولمق ایچون ابتدا او. كودلمك اقتضا ایدر.

اوكودیجی { ص. ازوب اون یاپان، طاحن؛ او. كودیجی دیشلر = آزی دیشلری.

اوكور { ص. اوكرنمش، تربیه اولمش، آلیشیق (حیوان).

اوكور { ص. اوكده، ایلریده بولنان، سابق، مترق.

اوكورتلمك { فت. ١. سچمك، انتخاب ایتمك، الك كزیده‌سنی آیرمق ویا آلمق. ٢. انتخابله نصب وتعیین ایتمك. [اورونده‌لمك كبی.] مر.

اوكورتمق { فت. ایی ایتمك، كچیرمك، شفا ویا التیام قزاندیرمق. [اوكارتمق واوكدیرمق كبی.]

اوكورتمك { فت. (حیوانی) آلیشدیرمق، تر. بیه ایتمك.

اوكوردشمك { فش. (قوشو حیوانی) یار. شمق، یارش ایتمك. = فل. آلیشمق، اعتیاد ایتمك.

اوكوردی { ظر. دها اول، مقدم: آخمدن اوكوردی یتیشور قپوكه اشكم.

اوكورغه { س. [وغا: اوموره غه] بل كمیكی، عمود فقاری. || كمی اوكورغه. سی = كمی قبورغه‌سنی تشكیل ایدن پوسته‌لرك اشاغی طرفدن مربوط اولدقلری افقی اوزون پارچه.

اوكوز { س. [اصلی: اوغوز] انمش صیغیر اركگی كه چفت سورمكده وآرابه چكمكده قوللانیلیر، ثور، كاو. || مج. صافدرون، عقلسز وقالین قفالی آدم || اوكوز آرابه‌سی = اوكوز قوشلمش یوك وكوچ آرابه‌سی؛ وقتیله قادینلرك بینوب سیره كیتدكلری سوسلیلریده وار ایدی. || اوكوزبویندروغه باقار كبی = نفرت وتوحشله. || او. كوزی بویندروغه قویروغندن اورور = ایش بیلز، بجریكسز. || بویندروق آلتنده اوكوز = مطیع، رام. || اوكوز دیلی، لسان الثور دینلن نبات. || اوكوز صوتوغی = سنهٔ ثور. || اوكوز طامی = اوكوز آخوری، زریبه. || اوكوز قولاغی = قویو یاپراقلی وسیكیرلی برنبات. || اوكوز كوزی = آرنیقه‌نك برنوعی (نبات).

اوكوزلك { ص. حماقت، صاف. درونلق، قالین قفالیلق.

اوكوش { س. مدح، ثنا، ستایش.

اوكولده‌مك { فل. (حیوان) خویلامق.

اوكون { ح. اوكدن، ایلریدن، اوكده، ایلریده: او. كون اوكون كیتمك. — با: اوكوز. || دفعه، كره: براوكون یمك.

اوكونمك { فل. ١. یوز طو. تمق، طوغریلق، توجه ایتمك. ٢. اقتدا وتقلید ایتمك.

اوكی { ص. [غا: اوزوی] اوز مقابلیدر: اوكی بابا = اوز بابا اولمیان آنا قوجه‌سی؛ اوكی آنا = اوز والده اولمیان پدر زوجه‌سی؛ اوكی اوغل، قیز = زوجیندن بهرینه كوره دیكرینك پشقه زوج وزوجه‌دن دنیایه كلمش اولادی؛ اوكی قارداش = اوكی بابا ویا اوكی آنا اولادی.

اوكیك { س. كوكرجینه بكزر فقط دها بیوك برقوش.

اوكیمك { فل. (كوكرجین وقمری كبی قوشلر) اوتمك، ایكلمك، كوكسدن سس چیقارمق.

اول { ش. [« او » اسم اشارتنه « ل » علاوه‌سیله حاصل اولمشدر؛ شول كبی. — چوق قوللانلمامغه باشلایوب، یالكز مدح مقامنده وكتابت رسمیه‌نك بعض تعبیراتنده استعمال اولنیور:] اول خدای لم یزل حقیچون؛ اول نبی ذیشانك حرمتنه؛ اولبابده. || اولقدر = اوقدرچوق، اودر. جه‌ده.

اول { س. تق. ایصلاقیر، چامور، باتاقلق. مر.

اوّل { ص. عر. ذ: اولی ج: اولین، اوائل. [«وأل»دن ستق.] ١. برنجی، ایلك: باب

اول = برنجی باب؛ درجهٔ اولی = برنجی درجه؛ انسانلرك اولی حضرت آدمدر. ٢. اسكی، كچمش، قدیم: اول زمانده؛ زمان اولده؛ اولین وآخرین = اسكیلر ویكیلر. ٣. تقدم ایدن، مقدم: او بندن اولدر. == س. باشلانغیج، ابتدا، باش: ایشك اولی، كلمه نك اولنده، كتابك اولی، بشنجی قرن هجرینك اوائلی، اوائل رمضانده؛ اونك اول وآخرینی بیلیرم. || من اوله الی آخره = ابتداسندن نهایتنه دك. == ظر. ١. كچمش زمانده، مقدما، ابتدالری: اول كوزل یازی یازاردم صكره بوزدم. ٢. دها مقدم، دهاایلری، دها اسكی: اوبندن اول بوایشه باشلادی؛ بن سزدن اول كلدم؛ بركون، ایكی ساعت، اوچ سنه اول = مقدم. || اول امرده = ابتدا، باشده. || اك اول = اك ابتدا، اك باشده. || اول بأول = اك ابتدا، هر شیئدن اول. || اول وآخر = مقدما وصكره، مكرراً. || اوللری = اولجه، مقدما؛ زمان قدیم.

اَوَّلا { ح. عر. ١. برنجی درجهده، برنجی اولهرق: اسلامك شرطلری بشدر، اولا كلمهٔ شهادت، ثانیاً صوم، ثالثاً الخ. ٢. اك اول، ابتدا، اول امرده: اولابن اونی طانیمیورم؛ اولا اونم دیلی آكلاماز.

اَولا { ص. عر. با: اولی.

اولاتمق { فتـ. [«اولو» دن] ١. بیوتمك، تكبیر وتعظیم وتقدیس ایتمك، حمد وسپاس ایتمك: تكری یی اولاتمق. ٢. آغرلامق، عزت واكرام وحرمت ایتمك: مسافری اولاتمق.

اولاتمق { فتـ. [«اولامق» دن] (چوزیلان بزی) طراغه كچیرمك: بزی اولاتمق.

اولاخ { س. افلاق اهالیسندن اولان ویا روم ایلینك رومانلرله همجنس اولان بر صنف اهالیسندن بولنان آدم.

اولاخجه { س. مادهٔ آنفهده ذكر اولنان اولاخلرك سویلدكلری لسان: اولاخجه بوزوق لاتینجهدن متولد السنهدندر. == ح. اولاخلر لساننده ویا بونلره مخصوص طرزوحالده: اولاخجه سویلمك؛ اولاخجه خورهتمك.

اولاخلق { س. ١. اولاخ جنسیتی ٢. اولاخلرله مسكون محل.

اَولاد { سـد. جـ. عر. فد: ولد. با: ولد. == تر. فد. جـ. ١. چولق چوجق: اولاد وعیال. ٢. ذریت، نسل، سلاله: اولاد رسول (عم)، اولاد فاتحان. ٣. اوغل، قیز، چوجق: قاچ اولادی واردر؟ بش اولادی، براركك اولادی، برقیز اولادی واردر؛ كل اولادم؛ كلك اولادلرم؛ اولاد ذكور = اركك چوجقلر؛ اولاد اناث = قیز چوجقلر. || اولادمملكت = اهالی.

اَولادسز { ص. چوجقلری اولمیان، عقیم.

اَولادسزلق { س. چوجقلری اولمامه، چوجقسزلق.

اَولادلق { س. اوغللق، بنوت: فلانی اولادلغه قبول ایتدی.

اَولادِیَّت { س. [عربی یه تقلیداً اولاد اسم جمعنه خلاف قاعده ادات مصدریت الحاق اولنمغله تشكل ایتمش غلط بر لغتدر] اولادلق، بنوت: اولادیتله مشروط = بابادن اوغله قالمق شرطیله.

اوْلار { ض. جـ. اونلر، آنلر. مر.

اولاش { س. بیتشمه، بیتشیكلك، اتصال.

اولاشدیرمق { فتـ. ١. بیتشدیرمك، اتصال ایتدیرمك، الصاق ایتمك. ٢. كوریشدیرمك، قاوشدیرمق: الله سودكلركزه اولاشدیرسین.

اولاشدیری { ح. بیتشیك اولهرق، متصلاً، پیوسته.

اولاشمق { فل. ١. بیتشمك، كسب اتصال ایتمك، متصل وپیوسته اولمق: طاغ طاغه اولاشماز آدم آدمه اولاشیر. ٢. یتیشمك، واصل اولمق: مكتوب محلنه اولاشدی. ٣. كوریشمك، قاوشمق، ملاقات ایتمك، ملاق اولمق: اولادینه اولاشدی.

اولاشیق { ص. ١. بیتشیك، متصل، ملاصق، پیوسته. ٢. یتیشمش، وصول بولمش، واصل.

اوْلاغان { ص. اولان، اولهبیلن، واقع، ممكن الوقوع: اولاغان ایشلردر.

اولاق { صر. متصل، قريب، يتيشيله بيلن : ال اولا-
غى = الك يتيشديكى، ال آلتنده
بولنان، ماحضر.

اولاق { س. ساعى، تاتار، بريد، پوسته. || ال اولاغى =
ياردېمجى.

اولالمق { فل. اولواولمق، بيومك. مر.

اولام { س. طاقيم، بلوك : اولام اولام = طاقيم طاقيم.

اولامق { فتـ. ۱. يتيشديرمك، قاوشديرمق، الصاق
ايتمك، اكلهمك. ۲. طولايەرق
باغلامق، صارمق.

اوٓلامق { فتـ. [اصلى : اوٓغالامق] باغ فليزلرينك پيچلرينى
قيرمق.

اولامه { ص. ۱. بربرينه باغلى، مسلسل، زنجيرله. ۲.
اكلنوب اوزادىلەجق، اكلمه. ||
اولامه يونجه = يرده سورينەرك
آچيلان يونجه نوعى، ذنب الخيل.

اوٓلان { ص. [« اولمق » فعلندن -سفـ.] كائن، واقع. با :
اولمق.

اولانمق { فل. بيتشمك، متصل اولمق، تسلسل ايتمك،
زنجيرله بربرينه صاريلوب او-
زانمق.

اولانمه { س. اتصال، تسلسل، زنجيرله اوزانمه.

اولايجى { س. ايكى چكوب چله يايان ايشجى.

اوٓلت { س. [« اوٓلمك » دن] صالغين انسان وحيوان خستهلغى :
اولت ييلى.

اوٓلته { ياخود اوٓلطه. س. [يتا. Volta] ۱. مج. كمينك روز-
كاره قارشى كيده بيلمك ايچون
برصاغه برصوله صاپوب طولا-
شمهسى : اولتـه اورمق. ۲. مج.
برآشاغى بر يوقارى كزينمه.

اوٓلته { ياخود اولطه. س. اوجنـه چنكل ايكنه طاقيلى آت
قويروغى قيلندن معمول ايپكه
باليق آولامقده قوللانيلير.
انواعى چوقدر.

اوٓلجه { ظز. ۱. برآز اول، اوٓلجه، مقدما. ۲. دها اول،
اوندن اقدم.

اوٓلجر { س. آتشى قاريشديرەجق دمير قول، گلبرى.

اوٓلجرمك { فتـ. (آتشى) اولجر ايلهقاريشديروب پار-
لاتمق. || مج. اغواء، افساد ايتمك.

اوٓلجرمك { فتـ. بالواسطه او-لچمك، قماش
اولچروب صاتين آلمق، قماش
قالديرمق.

اوٓلچشمك { فشـ. بوىاولچشمك= ايكى كشى بربرينك
درجهسنى آكلامق ايچون ميدان
مسابقهيه چيقمق.

اوٓلچك { س. ۱. حبوبات اولچمكه مخصوص اولچى، مكيال.
۲. شينيك، كيلهنك ربعى كه
ايكى قـوطىيه منقسم اولوب
درت اوقهدن عبارتدر.

اوٓلچلمك { مجـ. ۱. اولچيـلدن كچيرلمك، طول و
عرضى ويا حجمى تعيين اولنمق
[ثقلت حقنده طارتلمق، وزن
دينلير]، مساحه، مقايسه اولنمق :
ذخيره اولچك ايله، منسوجات
آرشين ايله، مايعات رطل ايله
اولچيلير؛ اثواب اولچلمزدن بيچلمز.
۲. مج. ايى دوشونلمك، تاصار-
لانمق، موازنه ومقايسه اولنمق،
تقدير و تخمين ايدلمك : قراردن
اول ايش ايىجه اولچلمك اقتضا
ايدر.

اوٓلچمك { فتـ. ۱. برشيئك طول وعرض وعمق ياخود
حجمنى تعيين ايتمك، مساحه،
مقايسه، كيل ايتمك : تارلهيى،
عرصهيى، صويك درينلكنى،
ذخيرهيى، زيتون ياغنى اولچمك.
[آغرلق حقنده طارتمق دينلير.]
۲. بيچيلەجك بر شيئك اولچيسنى
آلمق : ابتدا اولچوب ده اويله
بيچملى. ۳. مج. ايىجه دوشونمك،
تاصارلامق، تقدير و تخمين،
مقايسه وموازنه ايتمك : سز بر
كره ايشى ذهنكزده اولچك.
|| مج. اولچوب بيچمك، ملاحظه
ايتمك. || جانى جانه اولچمك=قياس
نفس ايدەرك انصاف ايتمك.
|| كوزله اولچمك = بركوز كز-
ديروب تخمين ايتمك. || يرى
اولچمك = دوشونوب ياتمق.

اوٓلچه { س. اولچمك فعلى، مسا-
حه، مقايسه، كيل. با :
اولچمك.

اوٓلچو { س. با : اولچى.

اوٓلچوم { س. ۱. مساحه، مقا-
يسه، موازنه. ۲.
ملاحظه، تخمين، تقدير. ۳.
طور، اداء، روش، رفتار. ||
اولچوم ايتمك = طور وادا ايتمك،
بوى كوسترمك، بيلبيجيلك صا-
تمق. || اولچومنى بوزمق = طور
ورفتارينى دكيشديرمك.

اوٓلچوملمك { يا اولچوملهمك.
فتـ. تقدير و

تخمین ومقایسه ایتمك، ایجه اولچوب بیچه‌رك ملاحظه ایتمك.

اولچی { س. ۱. اولچمك فعلی، اولچمه، مقایسه، مساحه، کیل: اولچی‌یه اورلمدقجه بر شیئك مقداری بیلنه‌مز. ۲. اولچه‌جك آلت، آرشین، شیریت، کیله، شینیك، رطل وسائره: یانکزده اولچی وارمیدر؟ ۳. تقدیر، تخمین، قیاس. ۴. مناسب مقدار، اعتدال. ۵. دکر، قدر، اعتبار. || اولچی آلمق = ۱. بیچیله‌جك ویا یاپیله‌جق بر شیئك طول وعرضنی وتفرعاتنی تعیین وقید ایتمك: قالفه یاپینك، ترزی اثوابك اولچیسنی آلدی. ۲. عبرت آلمق، قیاس نفس ایده‌رك متنبه اولمق: بوندن اولچی آلملی. || اولچیسنی آلمق = چاموره دوشمك، صانکه چامورده اولچی وقالبی قالمق. || اولچی‌یه آلمق، اورمق = اولچمك، اولچیسنی آلمق. || آغز اولچیسی = هرکسك حال وحدینه کوره سویلسی لازم کلن سوز. || بوی اولچیسی = درایت درجه‌سی، قدر واعتبار ذاتی. || بوینك اولچیسی آلنمق = دکری ودرجهٔ درایتی تجربه اولنمق. || بوینك اولچیسنی آلمق = درجهٔ کفایتنی آکلامق. || اولچیسنی بیلدیرمك = مقدارینی آکلاتمق، حدینی بیلدیرمك. || کوز اولچیسی = تخمین.

اولچیسز { ص. ۱. اولچلمه‌مش، مساحه ایدلمه‌مش، کوتوری: اولچیسز بازارلق اولماز. ۲. اعتدالسز، بیحد، بیقیاس.

اولدقجه { ح. خیلی، ایی، ضررسز حال ومقدارده: اولدقجه اوقومش؛ اولدقجه علمی واردر؛ بوآت اولدقجه یوریور؛ اولدقجه بر چفتلکدر. — فعل معناسیچون با: اولمق.

اولدیرمق { فتـ. ۱. وقوعه کتیرمك، وقوع بولدیرمق. ۲. یتیشدیرمك، حاصل ایتمك، وجوده کتیرمك. ۳. اولغون حالنه کتیرمك، کماله ایردیرمك: خرمالری اولدیرمق ایچون ایلولده پك صیجاق قبله روزکارلرینك اسمسی اقتضا ایدر.

اولدیرمك { فتـ. ۱. اولومنی موجب اولمق، اماته ایتمك: انسانی دیرلتن اولدیرن جناب حقدر. ۲. قتل، اهلاك ایتمك: آدم اولدیرمك اك بیوك جنایتدر. ۳. اعدام، قصاص ایتمك: شریعت قاتلی اولدیرر. ۴. مجـ. سرتلك وقابلیتی کیدیروب یومشاتمق، قیرمق: صلاته‌یی، سبزه‌یی اولدیرمك. ۵. مجـ. چوق اذا وجفا ایتمك، زیاده‌سیله جان صیقمق؛ تاب وتوانی کسمك: بویله‌سوزلرله بنی اولدیرمك می ایستیورسك؟ سیجاق بزی اولدیردی.

اولدیرمه { س. اولدیرمك فعلی، قتل، اهلاك، اعدام. با: اولدیرمك.

اولدیریجی { ص. ۱. اولدیرن، قاتل. ۲. مهلك.

اولسون { ح. پکی، دیدیککز کبی اولسنه موافقت ایدرم: اویله اولسون. — فعلیت معناسیچون با: اولمق.

اوَّلسی { یاخود اولیسی. ص. [عر. «اول» ایله خلاف قاعده. تر. «سی» ضمیرندن مرکب] صوکدن اول اولان، قبل الاخیر: اولسی کون = دوندن اولکی کون؛ اولسی سنه = کچن سنه‌دن اول اولان ییل، بیلدیردن مقدم.

اولُش { یا اولیش. س. اولمك فعلی وطرزی.

اولُش { س. بولمه، پای، قسمت، حصه.

اولُشدیرمك { فتـ. پای ایتمك، تقسیم وتوزیع ایتمك.

اولُشدیری { ح. یریر، شوراده بوراده، سرپندی وسکرك اوله‌رق: اولشدیری یاغمور یاغدی.

اولُشمك { فشـ. بولشمك، پای ایتمك، پایلاشمق، اقتسام ایتمك: غنیمت مالنی آرالرنده اولشدیلر.

اولُشیجی { ص. بشقه‌لریله برشیئه پایلاشان، اقتسامه داخل اولان، حصه‌دار.

اولطه س. با: اولته

اولغون { ص. [«اولمق» دن] اولمش، یتیشمش، کماله ایرمش: اولغون آرمود، شفتالی.

اولغونلق { س. اولمش وکماله ایرمش میوه‌نك حالی: شفتالینك بوقدر اولغونلغی‌ده مقبول دکلدر.

اولقَدر { ک. اوقدر، اومقدارده، کثرتله: اولقدر یاغمور یاغدی‌که اولولقلر آلمدی؛ اولقدر یالواردیغم حالده دیکلمدی.

اَولِك { ص. خانه‌یه مخصوص ویا لایق، خانه‌ده یاشار، بیتی: اولك حیوان.

اَولَك { ۱. باغچه وبوستانك منقسم بولندیغی بلوكلرك بهری، تارله. ۲. بهردونی درده تقسیم ایتمك اوزره تارله‌ده درین سوریلن صپان یولی: چفتجی اگلمینجه اولك طوغری گیتمز. ۳. قرق آرشین طول وعرضدن عبارت اولان دونمك ربعی: بر دونم درت اولكدر. ٤. صو مجراسی، آولاق، حرق.

اولگُج { س. [اصلی: یولگج («یولمك» دن)] تراش آلتی، اوستره. مر.

اولكَر { س. [اصلی: دیزی معناسیله اورگاو، اورگو] بر شكل مخصوص تشكیل ایدن معروف یدی نجمك هیئت مجموعه‌سی، ثریا، پروین. || اولكر دونمی، فرطونه‌سی = تشرین ثانی اواسطنده واقع اولان فرطونه.

اولكَر { س. خاو، قطیفه وشفتالی كبی شیئلرك اینجه‌توگی. || اولكرسز شفتالی = دراقن جنسی.

اولگون { ص. سبزوات ونباتاتك سیجاقدن ویا صوسزلقدن طراوتی چوب پورصومسی.

اولكه { س. [«الكا» یازمق عبثدر] ۱. مملكت، خطه، دیار: بو اولكه واسعدر. ۲. بردولتك حكمی آلتنده بولنان یر، قلمرو، ممالك: دولت عثمانیه‌نك اولكه‌سی پك واسعدر.

اَوَّلكی { ص. [عر. «اول» ایله تر. «كی» اداتندن مركب] ۱. برنجی: اولكی باب. ۲. ابتداكی، باشده بولنان: اولكی صحیفه‌لر. ۳. اسكی، قدیم: اولكی آدملر. ٤. صوكدن مقدم اولان، قبل الاخیر: اولكی كون = دوندن اول اولان كون، ایكی كون مقدم؛ اولكی سنه = بیلدیردن اول اولان سنه، ایكی ییل مقدم.

اولماز { یاخود اولمز. ص. محال، امكانسز، ممتنع: او اولماز ایشدر. || اولور اولماز = راست كله، تصادفی، هركیم ویا هرنه اولورسه: اولور اولماز آدمك ایشی دكلدر.

اولمامش { ص. ۱. وقوع بولمامش، غیر واقع. ۲. یتیشمه‌مش، كاله ایرمه‌مش، خام: اولمامش اوزوم.

اولمدق { ص. اولمامش، وقوع بولمامش، امثالسز: اولمدق ایش دكلدر.

اولمز { ص. ۱. وفات ایتمز، حیات ابدیه‌یه نائل، جاوید: اولمز بر جناب حق واردر. ۲. مج. چوق طیانیر، طیانیقلی، متین، صاغلام: بوقاشدن اولمز اثواب یاپیلیر. || اولمز اوغلی = متین، صاغلام. عو.

اولمش { ص. ۱. وقوع بولمش، گچمش: اولمش بیتمش = ختام بولوب گچن، آرتق یكیدن قاریشدیرلمسی اقتضا ایتمز. ۲. یتیشمش، كاله ایرمش: اولمش شفتالی.

اولِمش { ص. وفات ایتمش، متوفی، میت: اولمشلركزك جانیچون.

اولمق { فل. ۱. برحالدن برحاله گچمك، یكی بر حال پیدا ایتمك، صیرورت: شراب سركه اولدی؛ آتش كول اولدی. ۲. برعنوان ومنصب ویا حال وصفت قزانمق: مفتش اولمق، قاضی اولمق، یوزباشی اولمق، طبیب اولمق، آدم اولمق. ۳. خبریله برابر فعل معناسنی ویروب صیرورت وتحول بیان ایدر: ایی اولمق = ایلیشمك؛ صاغ اولمق = یاشامق؛ خسته اولمق = خسته‌لنمق؛ سقط اولمق = سقطلنمق؛ اویوز اولمق. ٤. عربی صفتلر ونادراً مصدرلرله افعال مركبه تشكیل ایدر: نادم اولمق = ندامت گتیرمك؛ مأیوس اولمق = یأس گتیرمك؛ دفع اولمق = مندفع اولمق؛ فوت اولمق = ضایع اولمق؛ وفات ایتمك. ۵. فعل اعانه كبی قوللانیلوب، تركچه فعللرك بعض صیغ مركبه‌سنی تشكیل ایدر: گیتمش اوله‌جغم، گیتمش اولورسه‌م، گیده‌جك اولدی، گله‌جك اولورسه. [بو بش معناده اولمق فعل ناقص اولوب، خبر آلیر. معانیء آتیه‌ده ایسه فعل تام لازم اولوب، خبر آلماز.] ٦. وار وموجود اولمق، كون، وجود: بوشرطك اولمسیله اولماسی بردر = وجودیله عدمی؛ پاره‌مز اولورسه بونی آلیرز؛ یمكده طاتلی اولسه‌ده اولمسه‌ده اولور. ۷. وقوع بولمق، واقع اولمق، جریان ایتمك: نه اولدی؟ طیشاریده غاوغا اولدی. ۸. جائز ومناسب اولمق، یاقیشمق، الویرمك: بونی ایكی‌یه بولسه‌ك

اولورمی؟ بو صیجاقده شمسیه‌سز کزمك اولماز؛ بو اثواب بکا اولماز. ۹. یاپلمق، اعمال ویا اجرا اولنمق: ترشی بویله اولور؛ اویله اثواب اولورمی؟ ۱۰. ممکن وقابل اولمق: هیچ اولورمی؟ دنیاده اولمیه‌جق شیٔ یوقدر؛ هر شیٔ اولور؛ اولور ایش دکلدر. ۱۱. ایرمك، یتیشمك، کمال بولمق: اوزوم اولدی؛ آرمود ابی اولمدقجه یمز. ۱۲. کلمك، واقع اولمق، ظهور ایتمك: برکون اولور میدانه چیقار. ۱۳. کلمك، چاتمق: صباح اولدی؛ اقشام اولیور. || اولان اولدی = ایش ایشدن کچدی؛ مضی مامضی. || اولدم اوله‌سی، اولدم اوله‌لی = بن کندیمی بیله‌لی، عمرمده. || اولدی بیتدی = آرتق کچدی. || اولسه اولسه = نهایت، صوك احتمال اوله‌رق، بوندن زیاده اوله‌ماز. || اولسون = پکی، اویله اولسون، ضرری یوق. || اولورسه اوقدر = صوك درجه‌ده، بوندن زیاده اولماز. || نه اولدم بدلاسی = کسب ایتدیکی حال وثروته مغرور اولوب تفخر ایدن. || نه اوله‌جق؟ دها نه ایسترسك، بوندن زیاده نه اوله بیلیر؟ || نوله = نه اوله، نه اوله‌جق. || نه اولورسه اولسون = هرچه بادا باد. || هیچ اولمازسه = اقلی، لااقل. — دیکر ترکیبات ایچون مرکبات قسم آخرینه. با.

اولمك { مص: اولور. فل. ۱. یاشاماز، اولمق، جان ویرمك، ترك حیات ایتمك، وفات، ارتحال ایتمك، فوت اولمق. ۲. صولمق، پومشامق، پژمرده اولمق: بو چیچکلر اولمش. ۳. قوامی غائب ایدوب دوشمك. ٤. پك زیاده صیقلمق، پك شدتلی قورقو ویا دهشت واضطراب وزحمت چکمك: قورقودن، آجلقدن، صوسزلقدن، مراقدن اولیور. ٥. حکمی قالمامق. || اجلسز اولمك = قضایه اوغرایوب وفات ایتمك. || اولوب اولوب اوله‌مه‌مك = چوق چکمك. || اولورم دیین = مأیوس. || اولورمیسك اولدیررمیسك؟ = تحمل اولنمیه‌جق برمعامله حقنده قوللانیلیر. || سنك ایچون، سنك یولکه اوله‌یم = سکا فدا اوله‌یم.

اولمه¹ { س. اولمق فعلی. با: اولمق.

اولمه { س. اولمك فعلی. با: اولمك.

اولندیرمك { فتـ. او بارق صاحبی ایتمك، تأهل ایتدیرمك، تزویج ایتمك: قیزینی اولندیردم؛ اوغلنی اولندیره‌جکم.

اولنمق { فط. عربی مصدرلرله برلشه‌رك مطاوعت فعللری ترکیب وتشکیلنه یارار: قید اولنمق، ذکر اولنمق.

اولنمك { فل. [«او» دن] او بارق صاحبی اولمق، تأهل، تزوج، ازدواج ایتمك: ارکك یکرمی بش وقیزاون سکز یاشنی کچمدکجه اولنمه‌ملیدر؛ اولنمك هرکس ایچون بروظیفه‌در.

اولنمه¹ { س. اولنمق فعلی. با: اولنمق.

اولنمه { س. اولنمك فعلی، تأهل، تزوج، ازدواج.

اولو { ص. [اصلی: اولوغ] بیوك، ایری، عظیم، کبیر، بزرك: اولو طاغ؛ اولو آغاج؛ اولو آدم. [بزجه یالکز بومثاللرکبی بعض تعبیراتده قوللانیلوب، سائر محاورده «بیوك» لغتی استعمال اولنیور.] || اولو اورته = آچیقدن، آچیقه ظاهراً، آشکاره.

اولو { ص. [اصلی: اولوك] ۱. اولمش، میت، مرده: اولو آدم. ۲. جانسز، قوتسز، پك ضعیف. ۳. روحسز، کوشك، تنبل، مسکین. ٤. سولیوك، صولق، پژمرده. == س. اولمش آدم، جنازه، نعش: اولویی قالدیردیلرمی؟

اولو { یاخود اولی. صذ. جع. عر. [فذ. یوقدر.] صاحبلر، اصحاب: اولو الالباب = عقل صاحبلری؛ اولوالامر = امر صاحبلری، خلفای کرام حضراتیله اونلرك نامنه حکم ایدن امرا وقضاة وسائره.

اولوجهله { حـ. [«اول» اسم اشارتیله «وجه» اسم عربیسندن و «له» حرف الصاقندن مرکب] او صورتله، او یولده.

اولور { ص. [«اولمق» دن] اوله‌بیلیر، اولمق احتمالی اولان، ممکن، محتمل، قابل اجرا: اولور ایش دکلدر. || اولور اولماز = دکمه، راست کلمه، کیم اولورسه، نه اولورسه. || اولورینه باقق = اوله بیلدیکی قدر یاپوب زیاده‌سنی ایستمه‌مك.

اولوس { س. قوم، امت، عشيره. تك بيوكى: اولوس ايللره، ايل اويماقلره، اويماق اوروقلره تقسيم اولنور.

اولوشمق { فش. (كوپكلر) بردن اورومك، ناله ايدرجه‌سنه اوزون وموحش صورتده باغرشمق.

اولوغ { ص. با: اولو.

اولوفر { س. نيلوفر چيچكى كه صوده حاصل اولور بر نباتدر. [فر. Ménuphar]

اولوق { س. ١. اوستى آچيق بورى، ٢. طامدن اينن ياغمور صولرينى طوپلامق ايچون طامك كنارلرينه طولاشديريلان اوستى آچيق چنقو بورى، ناودان، ميزاب. ٣. بيو. برشيئك اوستنده اويلمش يول.

اولوقلى { ص. اويلمش يوللرى اولان، يولى.

اولوك { ص. با: اولو.

اولولامق { فتـ. [« اولو » دن] توقيروتعظيم ايتمك، اكرام واعزاز ايتمك. در.

اولولانمق { فل. بيوكلك صاتمق، تكبر و تعظم ايتمك. مر.

اولولق { س. بيوكلك، عظمت.

اولوم { س. [« اولمك » دن] وفات، موت، ممات، اجل: اولوم اللهك امرى؛ اولوم ديريم = حيات و ممات. || اولومنه صوصامق = ايستيه‌رك مخاطره‌يه كيرمك.

اولومحيل { ص. اولومى موجب، باعث موت، مهلك: اولو محيل خسته‌لق.

اولومق { فل. (كوپك) اوزون و موحش بر سسله آغلارجه‌سنه اورومك.

اولويت { سش. عر. [« اولى » اسم تفضيله ادات مصدريت علاوه‌سيله متشكل لغت مولده‌در.] دها لايق و سزاوار ومناسب اولمه، رجحان، تقدم: بو جهتده اولويت واردر؛ فلان اولويتله مستحقدر.

اوله‌جق { ص. ١. ممكن، قابل، محتمل: اوله‌جق ايش دكلدر. ٢. مقدر: اوله‌جق ايمش؛ انسان نه ياپسه ايش اوله‌جغه واريز. || اوله‌جغى = فيأتك شايان قبول مقدارى، اويشيله بيله‌جك فيآت: اوله‌جغى سويليكده آلدم.

اولى { ص. [« او » دن] اوبارق صاحبى، متأهل، ذوالزوج، قاريلى، قوجه‌لى: اولى آدم، اولى قادين.

اولى١ { ياخود اولا. ص. عر. [« ولى » دن ستف.] ١. مقدم، مرجح: اوليه ياپمقدن ايسه بويله ياپمق اولادر. ٢. دها لايق، دها سزاوار وشايان، انسب، احرا: اومنصبه او بندن اولادر.

اولى١ { صث. عر. [« اول » ك مؤنثيدر] برنجى: رتبهٔ اولى. با: اول.

اولى { صذ. جـ. عر. با: اولو.

اولى { ص. عر. ث: اوليه. [« اول » دن سمذ.] برنجى درجه‌يه ويا ايلك زمانلره منسوب ومتعلق، الك اول وقوع بولان: تحقيقات اوليه = بر وقعهٔ جزائيه حقنده الك ابتدا اجرا اولنان تحقيقات.

اولى { ظز. [« اول » صفت عربيه‌سيله تر. ضمير غائبدن مركب] ابتداء، ابتدالرى: اولى بويله اولوردى.

اولياء { سذ. جـ. عر. فد: ولى. با: ولى. = تر. فد. ولى، ولايت وكرامت صاحبى، قرب الهى‌يه نائل آدم: بوتربه‌ده بر بيوك اوليا ياتيور. || مجـ. ولى كبى حليم وسليم وحسن اخلاقه مالك: بو آدم عادتا اوليادر.

اوليات { سش. جـ. عر. [« اول » دن سمذ. جـ.] بر ايش وياوقوعاتك ابتدالرى، ايلك قسمى، اصل ماده ويا وقوعاتدن اول ظهور ايدن علائم ووقايع، مبادى، مقدمات: بو ايشك اولياتى واردر؛ اولياتنى بيلمدكجه ايشى آكلايه‌مازسكز.

اوليجى { ص. اولمسى مقرر، قابل موت.

اوليلك { س. اولى آدم وياقادينك حالى، متأهللك.

اولين { صذ. جـ. عر. فد: اول. با: اول.

اوم { واوما س. تق. كميك وسائره نك يووارلاق باشى. [اوقموز وسائره بوندن مشتقدر.]

اوما { ياخود اوما. س. كوچك چوجقلرى قورقوتمق

ایچون جاهلانه ایجاد اولنمش قورقونج برشخص موهوم، دیو وغل یبانی کبی اسمی وار جسمی یوق شیٔ.

اوماج {س. [اصلی: « اوغمق».دن اوغماج] تازه تر خانه.

اوماجه {س. کسیلن آغاجك یرده قالان کوتوك دیبی.

اوماجی {یاخود اوماجی. س. کوچك چوجقلری قورقوتمق ایچون ایجاد اولنمش مخوف برشخص موهوم. [اوما کبی.]

اومبره {س. [ایتا. Ombra = کولکه] جوز تقلیدی تلوینـاتده قویو قهوه رنکنده بویامغه مخصوص طوپراق بویا.

اومدیرمق {فتـ. امید ایتدیرمك، امیده دوشورمك، اطماع ایتمك: یاغمورلر محصولاتجه برکت اومدیریور.

اومسانمق {فل. امید ایتمك، امیده دوشمك، امیدده بولنمق.

اومك {فل. با: ایومك.

اوملق {مجـ. ۱. امید اولنمق، مأمول ایدلمك: او آدمدن بویله بر ایش اوملمازدی. ۲. بکلنلمك، انتظار اولنمق: اوملیان بریردن کلدی.

اومق {فتـ. ۱. امید ایتمك، املنده بولنمق، مأمول ایتمك: کیمدن یاردیم اومیورسك؟ ۲. بکلمك، انتظارنده بولنمق: بوکونلرده بر مکتوب اومیورم. ۳. ایناتمق، ظن ایتمك: اومامکه بوکون کلسین.

اومه {س. ۱. اومو، امید، امل. ۲. بکلمه، انتظار، ترقب. ۳. ایناتمه، ظن.

اومنمق {فل. امیده دوشمك، امید وانتظارده بولنمق، اومسانمق.

اومنیبوس {س. [لا. Omnibus] تراموای کبی بیلتله چوق یولجی آلیر بیوك آرابه‌که تراموایدن فرقی دمیر یولی اولمیوب عادی قالدیرملرك اوزرنده یوریدلمسیدر.

اومو {س. ۱. اومه، امید، امل. ۲. بکلمه، انتظار، ترقب.

اومورغه {س. صحیحی: اوکورغه [با: اوکورغه.

اوموز {س. [کمیك باشی دیمك اولان «اوم» و«اوما»دن مشتق اولمسی لازم کلیرسه‌ده، ترکیده «چکین» دینلدیکنه نظراً، یو. Ωμος (اوموس)دن مأخوذ اولمسیده محتملدر.] آرقه‌نك اك یوقاریسی، بوینك ایکی طرفنده قوللرك اوجلرینه دك ممتد اولان یر، کتف، عاتق، دوش، تق: چکین: اوموزی اکلی؛ اوموزینه آلمق. || اوموز اوپشمك = مساوی وهمپایه اولمق. || اوموز اوجرجاغی = کوپریجك، ترقوه. || اوموز اورمق = یاردیم ایتمك. || اوموزه اورمق = ۱. قالدیرمق، اوموزینه آلوب کوتورمك. ۲. آرقه‌سنی اوخشامق، تقدیر وتحسین ایتمك. || اوموز اوموزه = ازدحام. || اوموز باشی = اوموزك اوجی، قولك اوستی، منکب. || اوموز چکمك، قالدیرمق = بیلمه‌مزلکه کلمك، تجاهل ایتمك. || اوموزه چیقمق = یوز بولمق، طاشیرمق. || اوموز سیلکمك = مسامحه ایتمك. || اوموزده طاشیمق = چوق حرمت واعزاز ایتمك. || اوموز کورکی = اوجلری اوموزه متصل اولوب، آرقه‌دن آشاغی‌یه طوغری اوزانان کورك شکلنده ایکی یامی کمیك‌که بونلره باقه‌رق تفأل ایدنلرده واردر. || اوموز ویرمك = یاردیم ایتمك. || اوی اوموزنده = خانه بردوش، سرسری. || ع. سلاح اوموزه = تفنکی اوموزه آلمق قوماندهسی.

اوموزلامق {فتـ. ۱. اوموزه اورمق، قالدیروب اوموزده طاشیمق. ۲. اوموز ویروب طیانمق، یاردیم ایتمك.

اوموزلق {س. ۱. اوموزه مخصوص اونیفورمه سوسی، آپولت. ۲. اوموز چاپرازی. || کمی اوموزلغی = کمینك باش وقیچ طرفلرنده هر ایکی یاندهکی قیریم یریکه جمعاً درت اولور.

اون {س. اوکودلمش توز حالنده حبوبات وسائره، دقیق: بغدای، آرپه، پرنج، پتاته اونی؛ اونـن اکمك یاپارلر. || مجـ. پك اینجه دوکلمش شیٔ: اون اوفاق. || اون قپانی = اون چکیلن وصاتیلان محل.

اون عد. طقوزدن صكره كلن عددكه آحاددن صكره اولوب عشراتك برنجيسيدر، وبر رقمله صاغنده برصفر ايله افاده اولنور، عشره، ده، ١٠ : اون كشى، اون كون؛ اون بر، اون ايكى الخ؛ يوز اون، بشيوز اون يدى. || مبالغه‌دن‌ده كنايه اولور : اون كره سويلدم. || ع. اون باشى. با : اونباشى. || اونده بر = برشيئك اون قسمندن برى، عشر. || اون پارمق = ايكى ال؛ اون پارمغم ياقه‌سنده‌در = حقمى ايسترم؛ اون پارمغى قره = مفترى، ناموس شكن.

اونامق فت. بكنوب ايستمك، ترجيح واختيار ايتمك. مر.

اونباشى س. ع. اون نفره قومانده ايدن عسكركه افراددن معدود اولوب نفر ايله چاوش آره‌سنده اولور. || اونباشى طاقمى = بر اونباشى معيتنده بولنان اون نفر هيئتى : او قراغولده بر اونباشى طاقمى اقامه اولنيور.

اونباشيلق س. اونباشى رتبه، صفت و وظيفه‌سى.

اونجى س. اون استحضار و فروخت ايدن، دقيق تاجرى.

اونده‌لق س. ١. اونده براوله‌رق ويريلن ويا آلنان اجرت : بو حلواجى اونده‌لقله صاتيور. ٢. محصولات ارضيه‌دن بروجه شرعى اونده بر اوله‌رق خزينهٔ دولته ويريلن ويركى، عشر : ذخيره، زيتون، اوزوم اونده‌لغى.

اونده‌لقجى س. ١. محصولات ارضيه‌نك عشرينى طوپلايان حكومت مأمورى ويا ملتزم، اعشارجى، اعشار تحصيلدارى. ٢. حاصلاتك اونده برى مقابلنده چاليشان ايشجى، صاتيجى.

اونر عد. بهربنه ويا بهر دفعه‌سنده اون : پاره‌يى تقسيم ايتدكلرنده جمله‌سنه اونر غروش دوشدى؛ تخته‌لرى اونر اونر بوكلتديلر.

اونككو يا اونككو، اونكى. س. عناد، معندلك.

اونكور اونكوردەمك. دا : هونكور، هونكور هونكور دەمك.

اونكول ص. عنادجى، معند، مصر. مر.

اونكوللك س. عنادجيلق، معندلك، اصرار.

اونكيشمك فل. عناده بينمك، معندلك ايتمك، تعند واصرار كوسترمك.

اونلامق فت. اونه بولامق، اوستنه اون سرپمك ويا اونه باترمق.

اونلق س. اون قونيلان ير، دقيق انبارى. || اونلق صيچانى = ملوث آدم.

اونلق ص. ١. اون قسمدن مركب. ٢. اون غروش وسائره قيمتنده اولان : اونلق فانله؛ اونلغندن چيقارك. ٣. اون ياشنده بولنان : اونلق برچوجق. = س. ١. اون غروش وسائره قيمتنده سكهٔ حقيقيه ويا اعتباريه : بوكا براونلق وار؛ بر اونلغه ويرميسكز. ٢. اون پاره‌لق كوچك سكه : ديلنجى‌يه براونلق ويرمن.

اونلى ص. اوندن ياپلمش ويا اونه بولانمش.

اونلى ص. اون قسمدن مركب. = س. اويون كاغدلرينك اون بنكليسى : قوپه‌نك اونليسى سزده‌ميدر؟

اونجى عد. اون درجه ومرتبه‌سنده بولنان، طقوزنجيدن صكره كلن، عاشر، اونجى كون، اونجى باب؛ يوز اونجى.

اونجيلق س. اونجى اولمه، اونجينك درجه ومرتبه‌سى : صنفنده اونجيلغى قزانه بيليرسه نه ايى.

اونوتديرمق فت. اونوتمسنى موجب اولمق، سبب نسيانى اولمق : اويونه اولان مراقى كنديسنه وظيفه‌سنى اونوتديريور. ٢. دها بيوك برآجى كلوب اوندن اولكينك اونودلمسنى موجب اولمق : اوغلنك وفاتى باباسنى اونوتديردى. ٣. عفو ايتديرمك، باعث عفو وصفحى اولمق : بكا صكره‌دن ايتمش اولديغى ايلكلر اولكى معامله‌سنى اونوتديردى.

اونوتغان ص. چوق اونودان، اونوديجى : اونوتغان آدمدر؛ اونوتغان طبيعتى واردر.

اونوتمق مض. اونودور. فت. ١. خاطرندن چيقمق،

بلا اختیار خاطردن چیقارمق، نسیان، فراموش ایتمك : بوکون اورایه کیده‌جکمی اونوتدم؛ او قدر امکله اوکرندیکم علوم ریاضیه‌یی کاملاً اونوتدم. ۲. چکمك، عفو وصفح ایتمك، آکمامق : کندیسندن کوردیکم حقسزلقلری کاملاً اونوتدم. ۳. اهمال و مسامحه ایتمك : وظیفه‌سنی اونودور آدم دکلدر.

اونوتمه { س. اونوتمق فعلی، نسیان، فراموش.

اونودلمق { مج. خاطردن چیقمق، چیقارلمق، فراموش ایدلمك : ایی اوکرنیلن درس قولای اونودلماز؛ سزك ایلککز اونودیلیرمی؟

اونودیجی { ص. چوق اونودان، اونوتغان.

اونیفورمه { س. [فر. Uniforme.] البسهٔ رسمیه، آلای البسه‌سی : ضابط اونیفورمه‌سی؛ رتبهٔ اولی اونیفورمه‌سی؛ بیوك اونیفورمه.

اوور { س. با : اوگز.

اوولامق { فل. [غا : هوولامق] فیرلامق، (آو قوشی) فیرلایوب هجوم ایتمك : شاهین کوکرجینك اوزرینه اوولادی.

اوومق { اوشدیرمق و سائره. با : اوغمق وسائره.

اووه { س. دوز یر، صحرا، دشت : زمرد کبی کوزل و منبت اووه‌لر؛ صوسز واسع اووه‌لر. [« اوه » صورتنده تحریری ناقصدر.]

اووه‌لامق { فتـ. با : اوغالامق.

اووه‌لق { ص. اکثریت اوزره اووه‌لردن عبارت (یر) : جزیره وعراق اووه‌لق یرلردر.

اوهام { سذ. جـ. عر. فد : وهم. با : وهم.

اووه‌لك { س. با : اوگه‌لك.

اوهو { حد. اوکسوروك سسنی تقلیددن عبارت استهزا تعبیریدر.

اویا { یاخود اوبه. س. [«اویمق» دن] قادین چاشیر واثوابنك وسائر بعض شیئلرك کنارینه ایکنه ایله یاپیلان ویا حاضر آلنوب دیکیلن ایپك ویاکتن و ایپلیکدن اویمه‌لی سوس، دانتله : یاقه‌سی اویالی؛ اویالی یمنی. [اوروپاکاری اولانلرینه اکثریا دانتله دینلوب، اویا اسم ترکیسی یرلیسنه یعنی قادینلرمزك ال ایله یاپدقلری طرز قدیمنه مخصوص قالمشدر؛ حالبوکه هپسی اویا اولدیغندن، اجنبی مالیله برابر براجنبی لغتنكده ادخالنه حاجت یوغیدی.]

اویاجی { س. اویا ودانتله یاپان وصاتان آدم وياقادین.

اویار { ص. [« اویمق » دن] ۱. اویمسی واویدیرلمسی ممکن، قابل تسویه : اویار ایش دکلدر. ۲. بکزر، مثل، مانند : بونك اویاری، بوکا اویار یوقدر = بی‌مانند، بی‌نظیردر.

اویالامق { فتـ. ۱. اویا ودانتله ایله تزیین ایتمك، اویا طاقمق. ۲. مجـ. ۱. مشغول ایدوب بر شیئی اونوتدیرمق : شو چوجغی آل ده برآز اویالا. ۲. آلداتمق : ایکی آیدر بنی اویالایور.

اویالاندیرمق { فتـ. مواعد کاذبه ایله آلداتوب وقت کچیرمك، بوکون یارین دیه‌رك آلداتمق : آلهجقلیلری بر صورتله اویالاندیریور.

اویالانمق { فجـ. اشتغال واغفال اولنمق، آلدانمق. = فل. عبثله اشتغال ایدوب وقتنی غائب ایتمك.

اویالی { ص. اویا ودانتله طاقلمش، اویا ایله مزین : اویالی یمنی.

اویان { س. آتك باشنه طاقیلان سوسلر، رخت پوسکول وپوللری.

اویاندیرمق { فتـ. ۱. اویقوبی قاچیرمق، ایقاظ وبیدار ایتمك : بنی یارین ارکندن اویاندیرك. ۲. مجـ. غفلتدن قورتارمق، ارشاد و متنبه ایتمك : مواعظ حکمت آمیزیله بر چوق آدملری اویاندیردی. ۳. علم وعرفانله تنویر اذهان ایتمك، ظلمت جهالتدن قورتارمق : مکتبلری تکثیر وتعمیم ایله ارباب صناعت وتجارتی اویاندیرمغه غیرت ایتملی. ٤. پارلاتمق، طوتیشدیرمق، اشعال و تنویر ایتمك، یاقمق : شو آتشی، شو مومل‌ری اویاندیرك. ٥. اعمار ایتمك، بنا وکشاد ایتمك، معمور بر حاله کتیرمك، شنلندیرمك : بغداد ده مدرسهٔ

نظامیه‌یی اویاندیران؛ شو مکتبی اویاندیرسه‌ق؛ اوراده بر درکاه اویاندیرمشلر.

اویاندیریجی { ص. اویقوبی قا. ایدن، منبه : اویاندیریجی (علاج، ساعت).

اویانق { اویانقلق. با : اویانیق، اویانیقلق.

اویانلامق { فت. (آته) کم و دیزکین، باش رخی طاقمق.

اویانمق { فل. ۱. اویقودن قا. لقمق، اویقو قاچمق، متیقظ وبیدار اولمق : بو صباح پك ایرکن اویاندم. ۲. مج. خواب غفلتدن قورتلوب متنبه اولمق، کوزآچمق، رشد وهدایته نائل اولمق : فلانك وعظ ونصیحتیله بر چوق آدملر اویاندی. ۳. علم وهنر اوکرنوب ظلمت جها. لتدن قورتلمق، تمدن ایتمك: مکتبلر سایه‌سنده خلق اویاندی. ٤. (نباتات) جانلانوب سور. مکه باشلامق : او باغچه‌وردن صکره چایرلر اویاندی. ٥. (فنالق) ظهور ایتمك. ٦. شنلنمك، معمور اولمق، کشاد ایدلمك : اوراده بوصوك زمانده بر درکاه اویاندی.

اویانمه { اویانیش. س. اویانمق فعلی، تیقظ.

اویانیق { ص. ۱. اویومیان، یقظان، بیدار: کیجه یاریسی بن اویانیق ایدم. ۲. کوزی آچیق، ذکی، مستعد: پك اویانیق بر چوجقه بکزیور. ۳. علم وعرفانله تنویر ذهن ایدوب غفلت وجهالتدن قور. تلمش اولان : اورانك اهالیسی اویانیقدر.

اویانیقلق { س. ۱. اویومیان آدمك حالی، تیقظ، بیدارلق. ۲. ذکاوت، استعداد. ۳. غفلتك ضدی، تنبه، بصیرت.

اویخو { س. با : اویقو.

اویدیرلق { فج. ۱. توفیق و تطبیق ایدلمك : قانونك بر بندینه اویدیرلق اقتضا ایدر. ۲. تسویه ایدلمك، دوزه‌دلمك : باغچه‌نك هر طرفی اویدیریلوب‌ده صکره دیکیله‌جك شیئلر دیکلمیلدر. ۳. ایجاد و تصنیع ایدلمك : بوخبر اویدیرلمش بر شیئه بکزیور.

اویدیرمق { فت. ۱. توفیق و تطبیق ایتمك، اویغون کتیرمك : اثوابی وجوده اویدیرملی. ۲. دوزلتمك، تسویه ایتمك، بولنه قومق : ایشلری اویدیروب صکره راحت ایتملی. ۳. ایجاد وتصنیع ایتمك : کند. یلکندن برطاقم حوادث اویدیر. مش. ٤. موجب انتفاع اوله‌جق صورتده الده ایتمك : بوکتابی نره‌دن اویدیردیکز. || آیاق او. یدیرمق = آیاق تعلیمی ایتمك. || اناختار اویدیرمق = اصل اناختاردن بشقه براناختار ایله کلیدی آچمق.

اوقیدیرمق { فت. بشقه‌سی وا. سطه‌سیله اوّیمق، چقورلاتمق، قازتمق، حك ایتدیرمك.

اویدیرمه { س. اویدیرمق فعلی. || با: اویدیرمق.

ص. اویدیرلمش، ایجاد وتصنیع اولنمش، اصلسز، یالان : اویدیر. مه برحکایه.

اویرمك { فت. ۱. اولاندیرمك، تزویج ایتمك. مز. [تلفظی اورمك. طشره‌ده الیوم بومعناایله قوللانیلیور.] ۲. اتباع ایچون چویرمك فعلیله برابر قوللانیلیر مهملاتندر : اویروب چویرمك. ۳. برشیء یاپمقدن عاجز اوله‌رق تردد‌له اوته. سنه بریسنه باقمق : النده اویردی چویردی طوردی. ٤. عهده‌سندن کلمك : اویردی چویردی یاپدی. ٥. مج. طو. غریجه سویله‌میوب طولاییسیله آکلاتمق : اویروب چویرمه، طوغریسنی سویله والسلام.

اویشدیرمق { فت. ۱. اوز. لاشدیرمق، آره‌لرنده موافقت حاصل ایتمك : طرفینی اویشدیرمغه چالیشیور. ۲. دوزلتمك، تسویه ایتمك : بو ایشی‌ده اویشدیریویرملی.

اویشمق { فش. اوزلاشمق، موا. فقت ایتمك : محاکمه‌یه احتیاج براقمسزین آرالرنده اویشدق.

اویصال { ص. [« اویمق »دن] هرکسه اویان، هر کسك فکر ورأینه تابع اولوب مخالفت ایتمین وکندینه مخصوص فکر ورأیی اولمیان.

اویغور { س. بیوك برترك قبیله‌سی (که ماوراءالنهرك شمال وشرق جهتلرنده منتشر اولوب الك اول تمدن ایدن وخطا استعمال ایده‌رك ترکجه‌یی یازان بونلر

اولمغله، اسکی ترکجه اویغور لسانی ویازیسی اویغورخطی نامیله شهرت بولمشدر. جنکیز خاندن صکره اسلامه کلن مغوللرله قاریشوب (چغتای) نامنی آلمشدر.

اویغون { ص. [« اویمق » دن] ۱. اویار، موافق، مطابق، تابع: افندیسنه اویغون اوشاق؛ طبیعتنه اویغون کلمك = توافق ایتمك. ۲. مناسب، لایق، شایسته: پك اویغون بر ایشدر. ۳. اوجوز، اهون: اویغون برفیأتله آلملی.

اویغونسز { ص. ۱. اویماز، نا موافق، غیر مطابق: بکا اویغونسز کلیور. ۲. لایق اولمیان نا مناسب: اویغونسز بر ایشدر. ۳. سوء حرکتده بولنان، تربیه‌سز: اویغونسز بر آدم.

اویغونسزلق { س. ۱. اویمازلق، عدم توافق. ۲. مناسبتسزلك، ناروا فعل وحرکت. ۳. سوء حرکت، سوء معامله، یارامازلق: بو آدمك اویغونسزلغی معلوم.

اویغونلق { س. مناسبت، لیاقت.

اویغه‌لامق { اویولغمق. با: اویولغه‌لامق.

اویقو { س. [« اویومق » دن] ۱. انسان واکثر حیواناته هرکون وعلی‌الخصوص کیجه‌لری عارض اولمسی طبیعی اولان معروف اویوشقلق حالی، نوم، خواب: اویقو اویومق. ۲. مج. غفلت بصیرتسزلك. ۳. جهالت، ظلمت جهل و نادانی: چینلیلر اویقوده‌درلر. || اویقو آچلمق = اویقو سرسملکی کیتمك. || اویقو باصمق = اویقو غلبه ایتمك، بلا اختیار اویومق. || اویقو طاغلمق، قاچمق = اویقو آرزوسی مندفع اولوب آرتق اویویه‌مامق. || اویقو کسدیرمك = برآز اویومغله اویقویی دفع ایتمك. || اویقویه طالمق = درین اویومق؛ و مج. خواب غفلته وارمق. || اویقویه وارمق = اویومق. || اویقودن قالقمق = اویانمق.

اویقوجی { ص. اویقویی چوق سون، چوق اویویان.

اویقوسز { ص. اویومیان، اویویه‌مامش: اویقوسزم؛ بوکیجه اویقوسز قالدم.

اویقوسزلق { س. اویومامه، اویویه مامه، سهر، ارق: اویقوسزلق آدمی سرسم ایدر.

اویقولق { س. ۱. قونداقده‌کی صبینك آوجنده بریکن پروز. ۲. قوزینك غیرتلاغنده بولنان ایریجه بزلر.

اویکونمك { فل. متأثر اولمق، درددرون اولمق.

اویلق { یاخود اویلوق. س. بجاغك قالچه‌دن دیزه قدر اولان قسم اعلاسی، فخذ؛ اویلق کیکی = بوقسمك کیکی.

اویلمق { لج. فل. چقور واویوق اولمق: آغاجك قابوغی اویلمش؛ یرلر سیلدن اویلمش؛ قویونك بیلزیکی ایپدن اویلور.

اویله { س. اویلق فعلی، چقورلانمه.

اویلوم { ص. اویلمش، اویمه‌لی، دلیك دشیك.

اویله { ک. [« او » اسم اشارتیله « یله » اداتندن مرکب] تشبیه وتمثیل ایچون بعیده اشارته مخصوصدر. [قریب ایچون « بویله » ومتوسط ایچون « شویله » دینلیر.] او یولده، اوصورتده، اوطرزده، اونك کبی اومثللی، هکذا، چنان: اویله آدم؛ اویله سویلیك؛ اویله یازمق. || اویله ایسه = اوحالده، او تقدیرده. || اویله‌جه = طبق او طرزده. || اویله‌سی = اودرلوسی.

اویله { یاخود اویلن. با: اوگله.

اویله‌لك { س. اوطرز، اوصورت، او یول: او یله‌لکه اولماز؛ اویله‌لکه چوجق تربیه اولنماز.

اویماق { س. بر اولوسك منقسم اولدیغی قسملرك بهری، قبیله.

اویمق { مص. اویار. فل. ۱. آرقه‌سندن کیتمك، تابع اولمق، اتباع وامتثال ایتمك، اقتفا، اقتدا ایلمك: نمازده امامه اویمق. ۲. موافقت و مطابقت ایتمك، موافق کلمك، مخالفت ایتمه‌مك: کیمسه‌یه اویماز عجائب بر آدمدر. ۳. مناسبتلی و اویغون اولمق، بکزه‌مك، بربرینی طوتمق: بو خرج بو قماشه اویماز؛ آستار یوزه اویمیدر. ۴. یاقیشمق، کلمك: بو اثواب

بكا اویماز. ٥. قرارلاشمق، متفق علیه اولمق، نتیجه پذیر اولمق: او ایش اویمدی؛ بازارلق اویدی‌می؟ ٦. تام کلمك، موافق اولمق: آناختار کلیده، قپاق تجره‌یه اویملیدر.

اویمق { مص: اویار. فتـ. ١. قازمق، چقورلاتمق، حفر ایتمك: کوستبك یری اویوب ایچنه کیرر. ٢. قازیمق، حك ایتمك: مرمری اویوب بر طاقم چیچکار ویازیلر نقش ایتمش. ٣. بر شیئی مقعر کسوب پارچه چیقارمق: کوملکك یاقه‌سنی، قولتوغنی اویمق. || کوز اویمق = چیقارمق.

اویمه { سـ. ١. اویمق فعلی. با: اویمق. ٢. تخته وطاش وقماش وسائره اوزرینه حك ویا دلیك دشیك کسمکله اولنان زینت: مرمر اویمه‌سی؛ صچاق اویمه‌لری؛ اورتینك اطرافنده‌کی اویمه‌لر.

اویمه‌جی { سـ. طوغرامه زینتلرینی یاپان طوغرامه‌جی.

اویناتمق { مص: اویناتیر. فتـ. ١. یرینی دکیشدیرمك، قیملداتمق، تحریك ایتمك: دامه بیلن خانئی طاشی اویناده‌جغنی بیلیر؛ فدانی یرندن اویناتمازسه‌ك دها چابق بویور. ٢. اویون ایتدیرمك، اویونه اوینامغه سوق واجبار ویا مساعده ایتمك: اوکنده شطرنج اویناده‌رق سیر ایتمکله تلذذ ایدر. ٣. صیچراتمق، اویونلر ایتدیرمك: آت اویناتمق؛ آیی، میمون اویناتمق. ٤. خوره تپدیرمك، رقص ایتدیرمك. ٥. تیاتروده بر اویون اجرا ایتدیرمك: بو اقشام فلان تیاتروده مولیرك فلان اثرینی اویناده‌جقلردر. ٦. آلداتمق، اغفال ایتمك، آلداده‌رق یورمق: ایکی آیدر بنی اویناتیور. || ایچنه اویناتمق = محو ایتمك: بو پاره‌یی ایچنه اویناتدی.

اویناتمه { سـ. اویناتمق فعلی. با: اویناتمق.

اوینادلمق { فجـ. ١. یری دکیشدیرلمك، تحریك ایدلمك: دامه‌نك شو طاشی اوینادیله‌جقدر. ٢. صیچرادلمق، اویون ایتمکه سوق اولنمق: بو آت چوق اوینادیلوب یورلمشدر. ٣. (تیاترو اویونی) اجرا ایتدیرلمك: بو کیجه تیاتروده یکی بر اویون اوینادیله جقدر. ٤. اغفال ایدلمك، اویالاندیرلمق.

اوینادلمه { اوینادلیش. سـ. اوینادلمق فعلی وطرزی. با: اوینادلمق.

اویناش { سـ. معشوق، دلبر، سوکیلی.

اویناشمق { فشـ. برلکده اوینامق، برینه طاقیله‌رق اوینامق، ملاعبه ایتمك.

اویناشمه { سـ. برلکده اوینامه، ملاعبه.

اویناق { صـ. ١. اوینار، متحرك. ٢. ثباتسز، متانتسز، متلون. ٣. شوخ، شیوه‌کار، ناموسی شبهه‌لی. = سـ. بوغوم، مفصل؛ اویناق یری = بوغوم یری، مفصل.

اویناقلق { سـ. ١. متحرکلك، اوینار شیئك حالی. ٢. ثباتسزلق، متانتسزلك، تلون. ٣. شوخلق، شیوه‌کارلك، آچیق مشرب.

اوینامق { فلـ. ١. قیملدانمق، حرکت ایتمك: بو طاش یرندن اویناماز، زور اوینار. ٢. صیچرامق، هوپلامق، صاغه صوله آتیله‌رق اویونلر یاپمق: بوطای چوق اوینار. ٣. بوکلك، قیرلمق، متحرك اولمق: بر آیاغی اویناماز؛ بو بیبکك قوللری بجاقلری اوینار. ٤. اکلنجه ایچون اولان اویونلرك بریله مشغول اولمق: بوچوجق بتون کون اوینار. ٥. اویون قبیلندن بوش وفائده‌سز سوسله اوغراشوب وقت غائب ایتمك: نقاش، مارانغوز چوق اوینایور. ٦. خلجانه اوغرامق: یورکم اوینادی. ٧. صارصیلوب یرینی برآز دکیشدیرمك: بو بنا اوینامش؛ تملینك برطرفی اوینادی. || عقل اوینامق = تجنن ایتمك. || کولوب اوینامق = اظهار سرور ایتمك. = فتـ. ١. بر اویون اجرا ایتمك، براویونله اوغراشمق: کاغد، طاوله، دامه، شطرنج، بیلاردو، قمار اوینار. ٢. قماره قومق، قمارده غائب ایتمك: پدرندن بولدیغی میراثی کاملاً اوینادی. ٣. تیاتروده اجرا ایتمك: بو اقشام تیاتروده قارمنی اوینایه‌جقلردر.

اوینامه { اوینامق فعلی. با: اوینامق.

اوینانلمق { فجـ. اویون اجرا اولنمق: بوراده اوینا-

نماز؛ بواویون بویله‌می اوینا- نیلیر؟

اوینانمق { لج. (اویون ویا تیاترو اویونی) اجرا اولنمق : طاوله یالکز ایکی کشی آراسنده اوینانیر؛ بواقشام تیاتروده نه اوینانه‌جقدر؟

اوینایش { س. صیچرایوب اوینا- مق فعل وطرزی : بویله اوینایش بن کورمدم .

اویوتمق { مض : اویودور. فتـ. ۱. اویقویه یاتیرمق، اویقو کتیرمك، تنویم ایتمك : چوجغی اویوتدکمی؟ آفیونلی علاجلر آدمی اویودور. ۲. اوصاندیرمق، جان صیقمق : بر طاقم اوزون حکایه‌لرله بنی اویو- تدی . ۳. آلداتمق ، اغفال ایتمك. ٤. (برایشی) طول مدت تأخیر وتعویق ایتمك، سوروندیرمه‌ده براقمق : بزم ایشی بسبتون اویوتدیلر. ٥. مانیاتیسمه ویا قلوروفورم ایله بر مریضك حسنی ابطال ایدوب بایلتمق : کندیسنی اویوتمقسزین عملیات اجرا ایتدیلر.

اویوتمه { س. اویوتمق فعلی. یا : اویوتمق .

اویودیجی { ص. اویقو کتیرن، اویقوویرن، منوم: اویودیجی علاج .

اویور { ص. ۱. اویویان، نائم. ۲. ساکن، راکد، طورغون : اویور صو، اویور ایرماق .

اویوز { س. حیواناته عارض اولان برعلت ساریه‌که پك صیق اوفق چبانلردن عبا- رت اولوب زیاده قاشینمغی مو- جب اولور، جرب، کچیك : او- یوز اولمق = بوعلته طوتلمق؛ و مج. صبر ایده‌مه‌مك، پك صبر- سز اولمق. || اویوز اوتی = کچیك اوتی، برجنس نبات . || آغاج اویوزی = اشجاره عارض اولان برعلت، قراع. == ص. اویوز علتنه طوتلمش، اجرب : اویوز کچی .

اویوشدیرلمق { لج. حسی ابطال ایدیله‌رك طویماز برحاله کتیرلمك، اخدار ایدلمك : آغریان بر برطاقم علاجلر سورمکله اویوشدیریله بیلیر .

اویوشدیرمق { فتـ. حسی ابطال ایده‌رك طویماز برحاله کتیرمك، اخدار ایتمك : آغریان یری بعض روحلر سورمکله برآز اویوشدیردم .

اویوشدیریجی { ص. حسی ابطال ایده‌رك طویماز برحاله کتیرن، مخدر: آفیون اویوشدیریجی علاجلرك بریدر .

اویوشق { یاخود اویوشیق. ص. حسی ابطال ایدلمکله طویماز برحاله کلمش ، مخدور : آیاغم اویوشقدر؛ فلجدن بریانی اویوشق حالنده قالمشدر. || مج. تنبل، بطیء.

اویوشقلق { یا اویوشیقلق. س. حسك ابطال اولنمسیله طویماز برحالده بولنمه، حسسزلك حالی، خدر، اخدار : آیاغنده اویوشقلق واردر. || مج. تنبللك، بطائت، رخاوت .

اویوشمق { فل. [« اویومق» دن اولوب«اویمق» دن اولان « اویشمق » فعلندن تفریق اقتضا ایدر.] حسی ابطال اولنمق، طویماز اولمق، قاریجه- لنمك : آیاغم اویوشدی. || مج. تنبللك ورخاوته دوچار اولمق : اویوشوب قالدم .

اویوشمه { س. اویوشمق فعلی، خدر، اخدار. [« انخدار » اولماز، « تخدر »ك ده معناسی بشقه‌در.]

اویوشوق { اویوشوقلق. یاخود:

اویوشیق { اویوشیقلق یا : اویوشق، اویوشقلق.

اویوغمق { فل. تق. ۱. (صو) طورمق، راکد اولمق. ۲. (سوت) طوروب قویولاشمق، یوغورت اولمق .

اقیوق { ص. [« اقیمق » دن] ایچی اقیلمش، قوف : اویوق بر، آغاج. == س. ۱. اویلمش محل، قوف بر، این، مغاره. ۲. دیش ومیوه‌وسائره قوغوغی .

اقیوق { یاخود اقیوك س. [اصلی : واومقبوضه ایله « اویمق » دن « اویوق » اولسه‌کرکدر.] ۱. بوستان قور- قولغی. ۲. یایمه تپه، تومسك .

اقیوقلاتمق { فتـ. ایچنی اویوب قوف ایتمك، اویوق حالنه کتیرمك .

اویوقلامق { فل. [اصلی : اویقولامق اولسه

كركدر.] ايمزغانمق، پينكاه‌مك: آياقده اويوقلايوب طوريور.

اويوقلانمق { فط. ايچى اويلق، اويوق وقوف اولمق: آغاج اويوقلاندى.

اويوك. { س. با: اويوق.

اويولغامق { فت. ١. ديكيشله لباده كبى يول يول ايتمك. ٢. موقت وسكرك ديكمك، ايليشديرمك.

اويولغه { س. پارچه‌لرى طوتديرمق ايچون موقت وسكرك ديكيش.

اويولغه لامق { فت. موقت و سكرك ديكيشله پارچه‌لرى طوتديرمق. = فل. ييلان كبى طالغه‌لانه‌رق حركت ايتمك.

اويوم { س. ١. اويمق فعلى وطرزى، اويمه. ٢. اويلمش، حفر وحك اولنمش ير. || كوز اويومى = كوزك خانه‌سى، چشمخانه. = د. مكرر اوله‌رق مبالغه بيان ايدر: اويوم اويوم اويمق = چوق وهر طرفنى اويمق.

اويومق { مض: اويور. فل. اويقويه وارمق، اويقوده اولمق: چوجق اويودى؛ سز كلديككزده بن اويويوردم. || مج. ١. غافل اولمق، خواب غفلتده بولنمق: هركس ايلرييليور بز اويويورز. ٢. (ايش) كرى قالمق، تأخير اولنمق، عوق وتأخيره دوشمك.

اويوملامق { فل. (آغاج) يرلشمك، كوك صالمق، طوتمق.

اويومه { س. اويومق فعلى. با: اويومق.

اويون { س. [«اويمق» دن] ١. اكلنمك ووقت كچيرمك ايچون بتون وجودله ويا خود ال ايله متعدد آرقداشلر بيننده اجرا اولنان شيئكه چوجقلره وبيوكاره مخصوص اوله‌رق انواعى حسابسزدر، لعب، بازى، لهو، لابه: اويون اوينامق. ٢. يكن قزانمق اوزره آقچه قونيله‌رق اوينانيلان اويون، قمار: مالملكنى اويونده يدى، اويونه ويردى. ٣. رقاص وجانباز كبى آدملرك خلق اكلنديرمك ويا اجراى هنر ايتمك اوزره برمحل مخصوصده ايتدكلرى اجرا آت: بوكيجه اويون وار؛ اويونه كيتديلر. ٤. حيله، خدعه، اوسته‌لقلى آلداتمه، دولاب. ٥. تياتروده اجرا اولنمغه مخصوص آجيقلى وياكولنج حكايه وبونى حاوى كتاب. [بوكا اويون اطلاق آنجق اورته اويوننه قياس ايدلمسنه مبنيدر.] || اويون آلمق = قمارده قزانمق. || اويون ابه‌سى = پيشقدم، اويونك باشى. || اويون ايتمك، ياپمق = حيله وخدعه ياپمق، طولاب چويرمك. || اويون چيقارمق = براويون دوشونوب ميدانه قومق. || اورته اويونى = اسكيدن قالمه قبا وناقص مضحكه اويونى كه ميدانده واورته‌ده اوينانيلوب سيرجيلر اطرافنده اوتورورلر. || قليج اويونى = قليج تعليمى. || كاغد اويونى اسقامبيل كاغديله اوينانيلان اويون وقمارلرك انواعى.

اويونباز { ص. [تر. «اويون» ايله فا. «بازيدن» فعلندن مركب غلط تعبيردر.] صيچرايوب اوينايان ويالتاقلانان (ياورى حيوان): اويونبازكدى. || مج. حيله وخدعه ياپان، دوباره‌جى.

اويونجاق { يا اويونجق. س. ١. چوجقلرك اكلنوب اوينامسيچون ياپلمش تحف شئ: چوجق اويونجاغى. ٢. اهميتسز ولزومسز شئ، مالا يعنى: بويله اويونجاقلرله اوغراشماملى. ٣. پك قولاى واصلا دوشونمكسزين ويورلمقسزين ياپيلان ايش: او بنم ايچون اويونجاقدر. ٤. هر كسك اكلنجه‌سنه مبنى عليه اولان آدم، كولنج، مسخره، ملعبه: بن سنك اويونجاغك مى‌يم؟

اويونجاقجى { س. چوجقلر ايچون اويونجاقلر ياپان وصاتان آدم.

اويونجى { س. ص. ١. اويون اوينايان آدم. ٢. قمارباز. ٣. تياترو آقتور وآقتريسى. ٤. جانباز، رقاص، مغنى وسائر بوكبى خلقى اكلنديرمكه مخصوص لعبياتى اجرا ايدن اركك ويا قيز. ٥. دولاب چويريجى، حيله‌باز، محتال.

اويوندى { ص. اويور كبى طوران، مسكين، تنبل.

اويونمق { مج. اويقويه وارلمق: بوراده اويونماز؛ بو وقته دك اويونورمى؟

اه { حد. [«آى» دن مخفف اولوب تكلمده قوللانيلير.] با: آى.

اه { الله لفظ جلالنه‌بدل یازیلوب، الله اوقونور.

أهالی { سـذ. جـ. عر. [فد : « اهل » لسانمزده بشقه محلده قوللانیلیر.] ۱. برمملکتك یرلیلری، برمملکتده اوتورانلر، سکنه : آناطولی، روم ایلی، استانبول اهالیسی. ۲. خلق، عموم، ناس : اهالینك سهولتی ایچون ؛ اهالینك راحتی دوشو. نملی. « اهل » ماده‌سنه‌ده با.

إهانت { سذ. عر. [«هون»دن مصـ. افعال]۱. بغیرحق تحقیر واستخفاف ایتمه، حقسزلق، ۲ خیانت.

إهتداء { سذ. عر. [«هدایت». دن مصـ. افتعال] ۱. طوغری‌یوله کیرمه، رشدوهدا. یته نائل اولمه. ۲. دین اسلامی قبول ایتمه، مسلمان اولمه : آفر. یقای وسطیده اقوام زنجیه کل یوم طوبدن اهتدا ایدیورلر.

إهتزاز { سذ. عر. جـ : اهتزا. زات. [« هز » دن مصـ. افتعال]۱. خفیف صورتده دیترمه، اوینادیلان برتلك بر وقت دیترمه‌یی کبی حرکت،لرزه، رعشه. ۲. مـ. هوانك سسدن طالغه‌لنوب نقل صدایه واسطه اولمسی. [فر. Vibration] .

إهتزازی { صـ. عر. ذ : اهتزا. زیه. مـ. اهتزاز دینلن خفیف دیترمکه وطالغه. لانمه منسوب ومتعلق : حرکت اهتزازیه.

إهتمام { سذ. عر. جـ : اهتمامات. [«هم »دن مصـ. افتعال] زیاده دقتله چالیشمه، اهمیتلی سعی وغیرت : بوایشه‌کمال‌اهتمامله تشبث ایدملم؛ بذل اهتمام ایتمك.

إهداء { سذ. عر. [«هدیه» دن مصـ. افعال] هدیه ویرمه، هدیه کوندرمه : بزه مدینهٔ منوره‌دن خرما اهدا ایتدی.

أهرام { سذ. جـ. عر: فد. هرم. با : هرم.

أهریمن { یاخود اهرمن. سـ. فا. زردشت دیننه تابع اولان اسکی ایرانیلر اعتقادنده ثنائیتی تشکیل ایدن ایکی قوتك بری، که شر وظلمت منبعی‌ایدی. دیکری‌که خیر ونور منبعی‌ایدی ایزد دینلیردی. بعدالاسلام‌ایزد اسمی جناب حقه واهریمن شیطانه ویرلدی.

أهل { صـ. عر. [فد. وجـ. کبی قوللانیلیر.] ۱. صاحب، مالك، متصرف : اهل ثروت، اهل هنر، اهل‌ناموس، اهل وقوف. ۲. ساکن، متمکن: اهل قریه، اهل جنت. ۳. مقتدر، بجرکلی، ارباب : بوایشك‌اهلیدر، بو مأموریت ایچون اهل برآدم آراملی. = سـ.زوجیندن‌بهری، قاری، قوجه : اهلیله خوش کچنمك؛ اهل وعیال = عائله، فاملیا،چولق‌چوجق. || اهل‌الله = ولی، اولیاء || اهل بیت = خانه خلق، عائله؛ خاندان، سلاله؛ اهل بیت‌نبی وساده‌جه اهل‌بیت= فاطمة الزهرا (رضی‌الله عنها) افندمز حضرتلریله زوجلری واولاد کرامی، اولاد رسول الله (صلعم) : محب اهل بیت. || اهل حال = وجد وحال‌صاحبی. || اهل خبره = بر ایش حقنده معلومات ووقوف صاحبی اولا. نلر، بعض خصوصاتك تحقیق وحلیچون ارباب‌وقوفدن متشکل هیئت مخصوصه. || اهل دل = صاحب‌دل، عارف بالله. || اهل دنیا = دنیا آدمی، دنیا ایشلریله مشغول آدم. || اهل سنت = حضرت فخر کائنات افندمزله اصحاب کرامنه عمل و اعتقادده اقتدا ایدنلر. || اهل طریق = برطریقته منسوب، سا. لك. || اهل قبله= مسلمان. || اهل کتاب = کتب منزله‌دن برینه ایناننلر، مسلمانلر، خرستیانلرله یهودیلر. || اهل وقوف = ایشدن خبرومعلوماتی اولان، کارآشنا.

إهلاك { سذ. عر. [« هلاك »دن مصـ. افعال] محو ونابود وصرف ایتمه : ماملکنی،بیکارجه حیواناتی اهلاك ایتدی.

أهلی { صـ. عر. ذ : اهلیه . [سمذ.] آلیشیق،مونس، یابانینك غیری : اهلی حیوان، حیوانات اهلیه.

أهلیّت { سذ. عر. [« اهل » ایله ادات مصدریتدن مر. کب] اقتدار، لیاقت، استحقاق : اهلیتی مسلمدر؛اصحاب‌اهلیتدندر.

أهمّ { صـ. عر. [« مهم » دن ستفـ.] دها اهمیتلی، دها مهم، زیاده اعتنایه شایان : اهم امور؛ تقدیم الاهم علی‌المهم = اك اهمیتلی اولان ایشك عادتا مهملره ترجیحی.

إهمال { سذ. عر. [« همل » دن مصـ.افعال] اهمیت ویرمه.

مه، وظیفه‌یی اجرا ایتمه‌مه، مسامحه: وظیفه‌سنی اهمال ایدن مسئول اولور.

اِهمالجی { ص. ایشنه دقت ایتمین، مسامحه‌جی، دقتسز.

اَهَمّیّت { سذ. عر. [«اهم» اسم تفضیله‌ادات مصدریت الحاقیله متشکل لغت مولده‌در. تکلمده ها ساکن ومیم شده‌سز تلفظ اولنور.] مهملك، آغرلق، دکرلیلك، شایان دقت اولمه، دقت واهتمام: ایشه اهمیت ویرمك، نظر اهمیته آلمق، مسئله‌نك اهمیتنه بناءً.

اَهَمّیّتسز { ص. غیر مهم، دکری اولمیان، نظر اعتباره آلنمغه شایان اولمیان، خفیف، عادی: اهمیتسز ایش، اهمیتسز خسته‌لق.

اَهَمّیّتلی { ص. مهم، دکرلی، آغر، نظر اعتباره آلنمغه شایان: اهمیتلی مسئله، اهمیتلی خسته‌لق.

اَهواء { سذ. ج. عر. فد: هواء. با: هواء.

اَهوال { سذ. ج. عر. فد: هول. با: هول.

اَهوَن { ص. عر. ۱. دهاخفیف، دها ضررسز: اهون شر ویا اهون شرین = ایکی فنالقدن اك خفیفی. ۲. دها وپك اوجوز: اهون فیأتله صاتیلیور؛ بونی اهون آلمشسکز.

اَهوَنلك { سـ. و:

اَهوَنیّت { سذ. عر. اوجوزلق.

اَی { حد. ۱. ندایه یعنی چاغرمغه یارار: ای دوستم؛ ای بنم یار عزیزم؛ ای اللهم! [فارسی ایله مشترك ایسه‌ده، فارسیده همزه‌یی مکسوردر.] ۲. ایجاب اداتیدر، اوت، پکی، اولور. [بومعنا ایله آه تلفظ اولنور.] ۳. ندایه جواب ایچون قوللانیلیر، افندم، نه وار: چاغردم، ای، دیدی. ٤. سؤال واستجواب ایچون قوللانیلیر: ای، صکره؟ ای، سویله باقه‌لم. ٥. تصدیق اداتیدر: ای، اوراسی اویله. ٦. صبرسزلقله اکتفایی آمردر: ای، جانم، الویرر؛ ای، آرتق چوق اولدی. ٧. هی، یاهو: ای! کیمدر او؟

اِی { با: ایگ.

اَیا { حد. فا. عر. ای، هی: ایا شاه خوبان.

اِیاب { سذ. عر. کری دونمه، کلمه: ایاب وذهاب = کیدوب کلمه.

اَیادی { وایدی. سذ. ج. عر. فد: ید. با: ید.

اَیاغ { سـ. فا. [تر. «آیاق» دن] آیاقلی قدح، پیاله. عر.

اَیالَت { سذ. عر. ج: ایالات. بر والینك تحت اداره‌سنده بولنان مملکت، بردولت اولکه‌سنك برنجی درجه منقسم اولدیغی اقسامك بهری: [ممالك عثمانیه‌ده ولایت اصولنك قبولندن بری بواسم متروك حکمنه کچوب، الیوم ممالك اجنبیه وولایات ممتازه حقنده مستعملدر:] فرانسه برطاقم کوچك ایالاته منقسمدر.

اَیّام { سذ. ج. عر. فد: یوم. با: یوم. = فد. کبی. ۱. زمان، هنکام، دور: او ایامده، اونك ایامنده. ۲. نفوذ، اقتدار: ایام بولدی؛ شمدی اونك ایامیدر. ۳. کمی‌یه مساعد روزکار: کمی ایام بولدی؛ ایام اوله! [زبانزدی: هیامولە] کمیجیلرك دمیری آلیرکن سویلدکلری پرسنکدر.

ایبلیق { سـ. [زبانزدی ایملیق] ارکك پلیجك اتمشی.

ایبیك { سـ. خروسك باشنده‌کی قیرمزی لحم زائد، خروس طاراغی. || خروس ایبیکی = بر نوع قیرمزی چیچك.

ایبیك { سـ. چاوش قوشی، هدهد.

اَیپ { سـ. [یای مجهوله ایله آپ اوقونور.] ۱. خاطر، فکر، ذهن، یاد. ۲. صایغی، اعتبار، ملاحظه. مر.

ایپ { سـ. باشلیجه باغلامغه یارایان اوزون وقالینجه بوکمه شیء که اکثریا قینابدن اولور، حبل، رسن، ریسمان: چماشیر ایپی، قوغه‌نك ایپی، دها قالیننه اورغان وبسبتون قالیننه خلاط، ایپدن اینجه‌سنه ده سیجیم دینیر. || ایپ اوجی = وسیله، سبب، سر رشته؛ ایپ اوجی ویرمك = سببیت ویرمك. || ایپه اون سرمك = بهانه. || ایپنه باصان = سرسم. || ایپ پاره‌سی ویرمك = دفع بلا ایتمك. || ایپه چکمك = صلب ایتمك. || ایپدن قوشاق = صوك درجه‌ده فقر وضرورت. ||

ایپه دیزمك = تنظیم ایتمك. || ایپنی سوریمك = جزاسنی آرامق، مستحق جزا اولمق. || ایپ قاچقینی = واجب الصلب، آصیله‌جق آدم. || ایپدن قازیقدن قورتلمش = جنایات مکرره صاحبی. || ایپیله قویویه اینلمز = اعتماده غیر شایان، سوزینه گوکنلمز. || ایپنی قیرمش = آزغین.

ایپسز { صف. ۱. ایپی اولمیان: ایپسز قوغه. ۲. هر رابطه‌دن بری، هیچ بر قیدله مقید اولمیان، چاپقین، کلخان بکی؛ ایپسز صاپسز = سرسری، مجهول الاحوال، ایاق طاقمی. [بونك اصلی یاء مجهوله ایله یعنی صایغی وملاحظه دیمك اولان «ایپ» دندر.]

ایپسید { با: اپسید.

ایپك { س. طود یاپراغیله بسلنن معروف بر بوجكك یاپدیغی پك اینجه و یومشاق تللر كه ذی قیمت اقمشه وابریشیم اعمالنه یارار، حریر، قز. || ایپك بوجكی = ایپكی یاپان بوجك كه ابتدا قورت وبعده كلبك حالنده اولور. || ایپك بوجكی تخمی = بو بوجكك یومورطه‌سی. || ایپك چیچكی = هر رنكده چیچك آچار سمیز اوت نوعندن بر نبات. || ایپك قوزه‌سی = دها چكلمه‌مش و بوجك یاپدیغی كبی قوزه‌سنه صارلی بولنان ایپك. || خام ایپك = قایناتلماش وبیاضلا دلمامش ایپك. == صف. ۱. ایپكدن معمول: ایپك قماش، ایپك مندیل. ۲. ایپك كبی یومشاق وپارلاق: ایپك صاچلر.

ایپكجی { س. ایپك یتیشدیرن و یا صاتان آدم.

ایپكخانه { س. [تر. ایپك ـ فا. خانه. — خانه لفظنك ترجمه اسملرله بالتركب تشكیل ایتدیكی اسماء مركبه پك چوق اولدیغندن، یازیخانه وایپكخانه كبی اسملره غلط نظریله باقلمامیلیز.] ایپكك یتیشدیریلوب تصفیه واستحضار اولندیغی محل، ایپك فابریقه‌سی.

ایپكلی { صف. ایپكله یاپلمش، ایپكدن معمول، ایپكله قاریشق: ایپكلی قماش.

ایپله‌مك { یا ایپله‌مك. فتـ. ایپ صارمق، ایپله باغلامق.

ایپله‌مك { یا ایپله‌مك. فتـ. [یاء مجهوله اولوب همزه مفتوح اوقونمق اقتضا ایدركن، رسن دیمك اولان «ایپ» دن مشتق ظنیله همزهٔ مكسوره ایله زبانزد در.] ۱. تخطر و تذكر ایتمك، یاده گتیرمك، خاطرلامق. ۲. صایمق، اعتبار ایتمك، اهمیت ویرمه‌مك.

ایپلیك { یاخود ایپلك. س. دیكمكه و منسوجات نسجنه یارایان پاموق، كتن، یوك، ایپك وسائره تلی، خیط، رشته: كتن ایپلیكی، پنبوق ایپلیكی، یوك ایپلیكی (و غلطی یوك ایپكی). — اكثریا ایپك مقابلی اوله‌رق پنبوق ایپلیكنه اطلاق اولنور: ایپلیك آلاجه‌سی. || ایپلیك ایپلیك = تل تل، الیاف حالنده. || ایپلیكی بازاره چیقمق = رسوای ومبتذل اولمق. || ایپلیك پینیری = تل تل بر جنس پینیر. || ایكنه ایپلیك = پك ضعیف وقوری. || ایكنه‌دن ایپلیكه = كافهٔ تفرعات وتماتیله. || پنبوق ایپلیكیله باغلامق = موقتاً بر چاره بولمق.

ایپلیكجك { س. رشته علتی، دودیمانی.

ایپلیكخانه { س. ایپلیك بوكیلان محل، ایپلیك فابریقه‌سی. [قدیمده كوركه محكوم اولانلرك قونلدقلری حبس كه اوراده خلاط یاپارلر ایدی.]

ایپلیكلنمك { فل. (قماش) تل تل طاغلمق، ایپلیكلری میدانه چیقمق، بوزلمق، دیدلمك.

ایت { س. كوپك، كلب، سك. || مجـ. دكرسز واخلاقسز آدم: ایتك بری. || ایت الی = آتك ایچری باصان حافری. || ایت اوزومی = فصیلهٔ بادنجانیه‌دن بر نبات، عنب الذئب. || ایت بورنی = نسرین تخمی، یبانی كل تخمی. || ایت خیاری = ابوجهل قارپوزی. || ایت درنكی = خارلدیسی كورلدیسی چوق اولان مجمع حشرات. || ایت دیرسكی = آرپه‌جق. || ایت سوریسی = خذله جمعیتی. || ایت بوغان = آجی چیكدم. || ایت نشانی = آتك آیاغنده نامقبول بر نشان. || ایت یاتاغی = نابكارلر مجمعی. || ایت ییلی = اسكی ترك تقویمنده بر دائره تشكیل ایدن سنه‌لرك اون برنجیسی. || یابانك ایتی = ادبسز آدم.

ایتام { سـ. جمـ. عر. فد: یتیم. || با: یتیم.

آیتدیرمك { فتـ. بالواسطه ایتمك، ایتمكه سوق و اجبار ویا مساعده ایتمك : غاوغا ایتدیرمك، حفر ایتدیرمك .

ایتدیرمك { فتـ. بالواسطه ایتمك، قاقـق ، ایلری یه سوردیرمك : بو تختـه پرده‌یی بر آز ایلری‌یه ایتدیرملی .

ایتشمك { فشـ. ۱. بربرینی ایتمك، قاقق، بربرینی قاقه‌رق اویناشمق وكورشمك : ایتشمكدن ایش كورمكه وقتلری یوقـدر. ۲. بوغشمق ، غاوغا ایتمك: ایتشوب خرلاشیورلر .

ایتشمه { سـ. ایتشمك فعلی. با : ایتشمك .

ائتكال { سذ. عر. [« اكل » دن مصـ. افتعال] ط. یمه، آشینمه، اویلمه .

ائتلاف { سذ. عر. [« الفت » دن مصـ. افتعال] ۱. كوریشمه، الفت، انسیت . ۲. موافقت . [لسان سیاسیده Entente لفظ فرانسویسی مقامنده استعمال ایدلمكه باشلامشدر: فلان مسئله حقنده بین‌الدول حصوله كلن ائتلاف.]

ایتلك { سـ. كوپكلك، نابكارلق، سؤ اخلاق .

ایتلمك { فجـ. ۱. قاقلمق، ایلری‌یه سورلمك : غلبه‌لكدن ایتله ایتله آز قالدی نردباندن دوشیوردی. ۲. زورلانمق، اجبار ایدلمك، زورله سوق اولنمق : آنجق ایتلكله ایش كورور .

ایتمك { مض : ایدر. فتـ. ۱. ایلمك، یاپمق، قیلمق، فعله كتیرمك : ایباك ایتمك، فناق ایتمك. ۲. ایشلمك، یاپمق، اعمال ایتمك: تیلكی پوستندن كورك ایدرلر؛ بنانك اوستنی قبه ایتملی . [بومعنا ایله استانبولجه مر.] ۳. بر فعل و حركتده بولنمق، عمل ایتمك : ادبسز ایتدیكنی بولور؛ ایتمه دیدم سكا دیكله‌مدك؛ بو آدمله نصل ایده‌جكز؟ او ایشی نصل ایتدیكز؟ ٤. حاصل ایتمك، طوتمق، وارمق : ایكی دفعه ایكی درت ایدر؛ اوچ دفعه بش نه ایدر؟ چفتلكك بش سنه‌لك وارداتی چوق پاره ایدر. ٥. دكمك، قیمتنده اولمق: بو طای نه‌ایدر؟ اللی لیرا ایدر. — مصادر عربیه‌یه التحاق ایده‌رك، مصدرك بناسنه‌كوره، متعدی یا لازم ویا مطاوعت بنالی افعال مركبه تشكیل ایدر: جلب ایتمك، دخول ایتمك، انعكاس ایتمك كبی. — مكرر متعدیسی « ایتدیرمك » و مجهوللری « ایدلمك »، « ایتدیرلمك » دخی بویله قوللانیلیر. «اولمق»، « اولنمق » محل استعمالی آریدر. با : اولمق، اولنمق. || آتش ایتمك = سلاح بوشالتمق . || آلت اوست ایتمك = چوق قاریشدیرمق. || اش ایتمك = جفت یاپمق. || امور ایتمك = اهمیت ویرمك، وظیفه ایدنمك. || بایرام ایتمك = بایراملاشمق، بایرام تبریكی مقامنده اوپشمك ویا مصافحه ایتمك. || بر ایتمك = برلشدیرمك، توحید ایتمك. || بازارلق ایتمك = صاتیلوب آلنه‌جق بر شیئك بهاسنی قرارلاشدیرمق ایچون مذاكره ایتمك. || چهره ایتمك = یوز ویرمه‌مك، عبوس طورمق. || خیر ایتمك = خیری كورلمك، ایشه یارامق. || سوز ایتمك = قوللشمك، بالمذاكره قرارلاشدیرمق. || سوز بر ایتمك = موافقت، اتفاق ایتمك. || یوق ایتمك = محو ایتمك .

ایتمك { مض : ایتر. فتـ. ۱. ایلری‌یه سورمك، دورتمك، قاقق، دفع ایتمك : ایتوب آز قالدی نردباندن دوشوریوردی. ۲. زورلامق، سوق واجبار ایتمك، متصل امر ایتمك : ایتمكله ایش كورور .

آیتمك { فتـ. [صحیحی « آیتمق »] دیمك، سویلمك . مر.

ایتمه { سـ. ایتمك فعلی. با : ایتمك.

ایتمه { سـ. ایتمك فعلی. با : ایتمك.

ایتی { صـ. [ودها طوغریسی : « ایتیك » یاخود « ایگتی »] كسكین، بران، قاطع، صارم : ایتی قلیچ، بیچاق. || مج. سرت، آجی : ایتی آدم، ایتی سوز. مر.

ایتیش { سـ. ایتمك ودورتمك فعلی و طرزی : بر ایتیش ایتدی‌كه آز قالدی دوشیوردم .

ایتیك { صـ. با : ایتی .

ایتیلمك { با ایتیله‌مك. فلـ. كسكینلشمك، سرتلشمك .

ایتیمك { فلـ. ۱. كسكین اولمق. ۲. سرت اولمق، دیك كلمك .

ایثار { سـذ. عر. [«اثر» دن مصـ. افعال] ۱. اکرام، اعزاز. ۲. اختیار، انتخاب. [متداول لغت کتابلرمزده بذل سخا وتکرارانه معناسی ویریلیورسه‌ده، عربیده بویله بر معناسی اولدیغنه دسترس اوله‌مدق.]

ایجاب { سذ. عر. ج: ایجابات. [«وجوب» دن مصـ. افعال] ۱. اقتضا ایتدیرمه، موجب وسبب اولمه: یاغمورلرك کثرتی اکینلرك کثرتنی ایجاب ایدیور. ۲. اقتضا ایتمه، لازم کلمه: بزم او راده بولنمقلغمز ایجاب ایدیور. [بو ایکنجی معنا یعنی لازم کبی استعمالی عربیده اولمیوب، غلط اوله‌رق لسانمزه مخصوصدر. بو مقامده اقتضا استعمالی دها مناسبدر.] ایجابات زمانه دندر = زمانك اقتضا ایتدیردیکی شیئلردندر. || مقـ. انشای تصرف ایچون ابتدا سویلنن سوز.

ایجاد { سـذ. عر. [«وجود» دن مصـ. افعال] وجوده کتیرمه، یوقدن وار ایتمه، بولمه، کشف، اختراع: طباعتك ایجادی؛ یکی ایجاد = یکی چیقمش شیء، اختراع جدید. || مجـ. ایجاد ایتمك = اولمامش شیئی اولمش کبی کوسترمك، یالان قورمق. || ایجاد کرده = ایجاد اولنمش: واپور استفنسونك ایجاد کرده‌سیدر.

ایجار { سذ. عر. [«اجر» دن مصـ. افعال] کرایه ویرمه: اوی ایجار ایتمك.

ایجاز { سذ. عر. د. سوزی قیصه کسمه، اختصار، اطناب ضدی: ایجاز طریقیله افادهٔ مرام ایتمك؛ ایجاز مخل = افادهٔ مرامه نقصان کتیره‌جك درجه وصورتده اختصار. مقابلی: اطناب ممل.

ایجاع { سذ. عر. [«وجع» دن مصـ. افعال] آغریتمه. ذ.

ایچ { سـ. ۱. هرشیئك ایچریسی، داخل، جوف، درون: اوك، مغاره‌نك، صندیغك ایچی. ۲. برشیئك اورته‌سنده‌کی قسمی، مغز، لب، کوبك: جوز، بادم ایچی، اتمك ایچی. ۳. قارن، معده، باغر، بطن: ایچم باییلیور؛ ایچم صانجیور؛ ایچ آغریسی. ٤. قلب، ضمیر، وجدان: ایچم قبول ایتمیور؛ ایچمه طوغدی؛ ایچی صیقیلیور. ٥. حرم دائره‌سی: ایچ آغاسی. مر. ٦. برشیئك داخلی وکیزلی یعنی کورینمز جهتی، باطن، ظاهر مقابلی: انسانك ایچی طیشی بر اولملی. || ایچ بایلق = آجلقدن بایغینلق کلمك. || ایچ بولانمق = یورك بولانمق. || ایچ آلمامق = یه‌مه‌مك، معده قبول ایتمامك. || ایچه صیغدیره‌مامق = حوصله‌سی آلمامق، قبول ایده‌مه‌مك. || ایچی ایچنه صیغمامق = سکون بوله‌مامق. || ایچ باغلامق = میوه‌نك داخلده‌کی ینه‌جك یری حصوله کلمك: بو بادم هنوز ایچ باغلامامش. || ایچ سورمك = اسهال اولمق. || ایچ چکمك = آه ایتمك، تأوه ایتمك. || ایچ صیقلق = جان صیقلق. || ایچه طوغمق = الهام اولنمش کبی خاطره کلمك. || قاوُن ایچی = ترنجی‌یه مائل قویوصاری. || ایچ یاغی = باغرصاقلری قاپلایان یاغ چنبری. — ایچه، ایچده، ایچدن، ایچنه، ایچنده، ایچندن کبی حروف الصاقله برابر ظرفیت معناسنی بیان ایدر. || ایچده = ۱. اورته‌ده: اون سنه امریقالیلرك ایچنده یاشادم. ۲. میانده: ایچمزده کوتی آدم یوقدر. ۳. ظرفنده: یکرمی کون ایچنده صرفی اوکرندی. || ایچندن = اورته‌سندن: چایرك ایچندن کچدی. || ایچ ایچه = ایچریدن دها ایچری، بری دیکری ایچنده: ایچ ایچه اوطه‌لری واردی.

ایچ { صـ. ایچریده‌کی، داخلی، درونی: ایچ قپو، ایچ قبوق. || ایچ کوکی = قاین پدرینك اوینه آلنان داماد. || ایچ قلعه = بر قلعه‌نك ایچنده بولنان دها کوچکی، نارین، بالاحصار. || ایچ یوز = بر شیئك حقیقتی. || ایچ کوملکی = تنه کییلن کوملك. || ایچ طونی = پانتالون آلتنه کییلن طون.

ایچرِمك { یا ایچورمك. با: ایچیرمك.

ایچرو { با: ایچری.

ایچره { سـ. ایچ طرف، داخل، درون، طشره مقابلی: ایچره‌سی طشره‌سی بردر. = ظ. ایچنده، داخلنده، ظرفنده: مملکت ایچره، زمانه ایچره.

ایچری { یاخود ایچرو. ظم. داخلده، داخله، درونده، درونه : ایچری کل؛ ایچری اوتور؛ قپودن ایچری کیردی . = ص. ایچریده‌کی، داخلی، درونی : ایچری دائره = ایچ دائره. = س. ۱. ایچ طرف، داخل، درون : بواوك ایچریسی طیشا ـ ریسندن کوزلدر. ۲. ایچ، یو. رك، معده : ایچریم آلمیور. — حروف‌الصاقله ظرفیت معناسنی آلیر : ایچریده، ایچری یه، ایچریدن .

ایچقی { س. مارانغوز آلاتندن برآلت .

ایچقیرمق { با : هیچقیرمق .

ایچکی { س. [« ایچمك » دن] مسکرات نوعندن اوله‌رق ایچیلن شیء، عشرت : ایچکی یه دوشکون = عشرته مبتلا؛ ایچکی کوکسنی خراب ایتمش .

ایچگیل { و :

ایچکین { ص. ایچری یه متعلق، داخلی، درونی .

ایچلك { ص. ایچه وایچری یه مخصوص وعائد، داخلی.

ایچلمك { مج. ۱. (مایع برشیء) یوتلمق، آغزدن معده‌یه ادخال اولنمق، شرب ایدلمك : صو ایچیلیر. ۲. عشرت اولنمق، مسکرات شرب ایدلمك : کوندوزین ایچیلیرمی ؟

ایچلی { ص. ۱. ایچی طولو : ایچلی فندق . ۲. چابق متأثر اولور، یورکی یوفقه. ۳. کین صاقلار، کیندار . || ایچلی طیشلی = تکلیفسز، لاابالی .

ایچمك { مض : ایچر. فت. [« ایچ ». دن] ۱. (مایع برشیئی) آغزدن ایچری یه چکمك، شرب، نوش ایتمك : صو ایچمك . ۲. [مفعولی محذوف اوله‌رق] مسکرات ایچمك، عشرت ایتمك : چوق ایچر؛ ایچمکدن جکرلری خراب اولمش. ۳. توتون وتنباکو یاقوب دومانی چکمك : توتون، سیغاره، چبوق، نارکله ایچر. ٤. جذب وبلع ایتمك، چکوب یوتمق : طوپراق اودرجه‌ده قوریمشیدی که اوقدر یاغمورك صوینی چابوجاق ایچدی. || آند ایچمك = یمین، قسم ایتمك. [اسکی تعبیر.] || قانی ایچمك = اجرای کین ایدوب انتقام آلمق . || ییوب ایچمك = عیش ونوش ایتمك .

ایچمه { س. ایچمك فعلی، شرب، نوش .

ایچوزرمك { با : ایچیرمك.

ایچون { یاخود ایچین . حج. ۱. علت وغایه بیان ایدر، لاجل، برای : سزی کورمك ایچون کلدم = کورمکه؛ هرکس کچنمك ایچون چالیشیر. ۲. سببیت بیان ایدر : خسته اولدیغیچون (اولدیغی ایچون) کله‌مدی = اولدیغندن، اولدیغی سببدن؛ اونك ایچون اغلایور = اوندن طولایی، اوسببدن. ۳. لهنده، اوغورنده، یولنده : هرکس اولادیچون چالیشیر؛ سزك ایچون یوریلیورم ؛ اونك ایچون حیاتنی تهلکه‌یه قودی . ٤. قسم بیان ایدر : الله ایچون؛ اولادکزك باشی ایچون . || نیچون (نه ایچون) = نه مقصدله : نیچون کلدیکز؟ نه سببدن، نه‌دن؛ نیچون اوتورمیورسکز؟ || بونك ایچون = بناءً علیه؛ بو سببدن طولایی.[اکثرحروف الصاق کبی، بودخی ضمائرك مضاف الیهی واسملرك مجردیله امتزاج ایدر : احمد ایچون، قارداشم ایچون، بنم ایچون، سنك ایچون، اونك ایچون، سزك ایچون. یالکز ضمیر غائبك جمعی مستثنا اولوب : اونلر ایچون دینلیر.]

ایچیرمك { فت. ۱. ایچمکه‌سوق واجبار ویامساعده ایتمك، اشراب ایتمك : حیوانه صو ایچیرمك؛ خسته‌یه علاج ایچیرمك. ۲. مسکراتدن برشیء ویروب شرخوش ایتمك : چوق ایچیروب بیچاره‌یی خسته ایتمشلر. ۳. جذب وبلع ایتدیرمك، سیندیرمك : بویاغدن آغریان یره سوروب اوغالایه‌رق ایچیرملی. || توقات ایچیرمك = توقات اورمق.

ایچیش { س. ایچمك فعلی وطرزی : بونصل ایچیش ؟

ایچیم { س. ۱. ایچمه، ایچیش. ۲. ایچیلن شیئك لذتی : بوشرابك ایچیمی آغر. ۳. بر دفعه‌ده ایچیلن مقدار، جرعه : برایچیم صو .

ایچیملی { ص. ۱. شویله ویا بویله طعملی : کوزل ایچیملی، آغر ایچیملی. ۲. اذتلی، لذیذ: ایچیملی شروب، توتون ،

ایچین { با : ایچون .

ایخ { حد. ۱. دوه‌یی چوکرتمك ایچون قوللانیلیر صوتدر. ۲. خیزلی نفس ویرمکی تصویر ایدر .

ایخلاتمق { فتـ. و :

ایخلامق { فتـ. ایخ دیه‌رك دوه‌یی چوکرتمك . = فل. [یالکز ایخلامق] ایخ دیه‌رك خیزلی نفس ویرمك .

اید { سـ. تقـ. ۱. قوقو، رایحه، بوی. ۲. ایس، سیس، دومان، دخان : اید آغاجی = توتسی ایچون وکوزل رایحه ویرمك ایچون یاقیلان معروف آغاج، عود آغاجی .

ایداع { سذ. عر. [« ودیعه »دن مصـ.افعال] حقـ. کندی مالنك محافظه‌سنی دیکره احاله ایتمك.

أَیَّدَ { فتـ. عر. [تأیید مصدرندن ماضینك مفرد مذکر غائبی اولوب، دعا مقامنده مستعمل بعض ترکیبات عربیه‌ده قوللانیلیر] ایده الله = الله مؤید ایتسین ! اید الله ملکه = الله ملکنی مؤید ومحکم ایتسین !

ایدشمك { فشـ. بربرینه ایتمك : وداع ایدشمك = وداعلاشمق؛ یاردیم ایدشمك = بربرینه یاردیم، تعاون ایتمك .

ایدلمك { مجـ. اولنمق، قیلنمق، یاپلمق : ایدیله‌جك بر شیء قالمدی؛ کندیسنه چوق اکرام ایدلدی. با : ایتمك.

ایدم { فل. « ایتمك » فعل غیر مستعملنك ماضیسیدر : ایدم، ایدك، ایدی، ایدك، ایدکز، ایدیلر. یالکز و صیغ مرکبه تشکیلنده قوللانیلیر : کلیر ایدم، کلیور ایدم، کلدی ایدم، کلمش ایدم، کله‌جك ایدم، کلملی ایدم، کله ایدم، کلسه ایدم. همزه‌نك وبعضاً یانك‌ده حذفیله دخی قوللانیلیر : کلیریدم، کلیردم؛ کلمشیدم، کلمشدم؛ کله‌جکیدم، کله‌جکدم کبی.

ایدنمك { فط. ۱. کندی کندینه ایتمك : عادت ایدنمك. ۲. اتخاذ ایتمك : اواصولی قانون ایدندیلر. ۳. استحصال و اکتساب ایتمك، مال ایتمك، بر شیئك مالك و صاحبی اولمق، قزانمق : بر چفتلك ایدندی؛ بر خیلی کتابلر ایدندم.

ایدنمه { سـ. ایدنمك فعلی.

أَیدی { سذ. جـ. عر. فد : ید. با : ید.

ایدیج { وایدیش. با : ایگدیش.

ایدیش { سـ. ایتمك فعل وطرزی : اونك یاردیم ایدیشی.

ایذاء { سذ. عر. [«اذاء»دن مصـ. افعال] اذیت ویرمه : ایذا ایتمك.

ایر { سـ. تقـ. لحن، نغمه.

ایر { ایرن، ایرکن وساره. با : ار وساره.

اَیَر { سـ. با : اکر.

ایراث { سذ. عر. [«ارث»دن مصـ. افعال] کتیرمه، ایجاب ایتمه، ویرمه : اغری، خلل ایراث ایتمك.

ایراد { سذ. عر. [«ورود» دن مصـ. افعال] ۱. کتیرمه، نقل ایتمه : مثال، دلیل ایراد ایتمك، ایراد ادله. ۲. بر ملکك ویردیکی تمتع، محصولات وکرا وساره‌دن آلنان آقچه، کلیر : چفتلکك، املاك وعقارك ایراد سنویسی نه‌قدردر؟ ۳. کرا ویا محصول ویرن املاك وعقار : ایرادی واردر، ایراد صاحبیدر، ایرادیله کچینیور.

ایراق { صـ. [بو کلمه‌نك برنجی هجاسی خفیف وایکنجیسی ثقیل اولوب، آهنکه مغایر اولمسی غرائبندندر. بلکه اساساً همزه‌نك اسره‌سی ثقیل ایدی. — اسکی وچـ. املاسی ایراغدر.] اوزاقده بولنان، اوزاق، بعید، دور : بغداد بورادن ایراقدر؛ ایراق مملکتلرده. = ظمـ. اوزاق، اوزاقده، دور : بزدن ایراق اوتوریور. || اوستمزدن ایراق = بزدن اوزاق اولسون، الله اسیرکه‌سین.

ایراقلاشدیرمق { فتـ. اوزاقلاشدیرمق، تبعید ایتمك.

ایراقلاشمق { فل. اوزاقلاشمق، تباعد ایتمك.

ایراقلانمق { فل. اوزاغه کیتمك، اوزاق اولمق، تباعد ایتمك.

ایراقلق { سـ. اوزاقلق، بعد، مسافه.

ایران { سخـ. آسیانك بیوك بر یری که اهالیسی لسان فارسی ایله متکلمدر. الیوم فارس، خراسان، کرمان، آذربیجان و سائر ممالکدن مرکبدر. لسان عوامده عجمستان دینیر. ایران زمین دخی دیرلر.

ایرانلی { س. ص. ایران اهالیسندن اولان، عو. عجم.

ایرانی { س. ص. ث: ایرانیه. جه. فا: ایرانیان. ایرانه منسوب ومتعلق و ایران اها- لیسندن اولان: دولت ایرانیه.

ایرته { س. برکون صکره‌کی کون: بایرام ایرته‌سی = بایرامدن برکون صکره؛ واردیغم کونك ایرته‌سی پنایر کونی ایدی؛ ایرته‌سی کون؛ ایرته‌یه قالدی. || جمعه ایرتسی = یوم سبت؛ بازار ایرتسی = یوم اثنین. [بو ایکی ترکیبده «ایرته»دن «ه» اسقاط اولنور.] — بعضاً سنه حقنده دخی قوللانیلوب ایرته‌سی سنه دینلیر یعنی برسنه صکره.

ایرته‌لمك { فل. ایرته‌یه قالمق، بر کون کری قالمق: اوراده ایرته‌لمکه مجبور اولدی؛ یمك ایرته‌لرسه بایاتلاشیر.

ایرتی { با: اگرتی.

ایردیرمك { فته. ایرمسنه سبب اولمق، ایرمسنی ایجاب ایتمك، وصول ایتدیرمك، ایصال، تبلیغ ایتمك: وقتیله محلنه ایردیره‌بیلدیکزمی؟|| عقل ایردیرمك = آکلامق، فهم وادراك ایتمك: بوایشه عقل ایردیره‌مدم‌کیتدی.

ایردیرمه { ایردیریش. س. ایر- دیرمك فعلی وطر- زی، ایصال، تبلیغ.

ایرشدیرمك { یاخود ایریشدیر- مك. فته. ١. یتیشدیرمك، ایصال ایتمك: مولا چوق بیللره ایریشدیرسین. ٢.

خبرویرمك، اخبار، انبا ایتمك، برخبری یتیشدیرمك: بوراده سویلدکلرمزی کندیسنه ایریشدیرمشلر.

ایرشمك { یاخود ایریشمك. فل. ١. یتیشمك، واصل اولمق: ایریشیر منزل مقصودینه آهسته کیدن. ٢. اوزانوب طوتمق، ال ویا بوی یتیشمك: شو رافه ایریشه‌بیلیرمیسکز؟ آیاغه قالقسه باشی طاوانه ایریشیر. ٣. (بر خبر) واصل اولمق: او کون‌وقوع حال کندیسنه‌ایرشمش. ٤. اولمق، کمال بولمق: اوزوملر دها ایرشمدی. ٥. تأهله‌الویریشلی سنه واصل اولمق، یتیشمك: ایرشمش قیزی واردر.

ایرشمه { یا ایریشمه. س. ایرشمك فعلی. با: ایرشمك.

ایرغالامق { با: ارغالامق.

ایرکلمك { فل. ١. (صو) بریکوب طورمق، طوروب تعفن ایتمك. ٢. (انسان) توحش ایدوب طورمق.

ایرکمك { فل. (صو) بریکوب طورمق، ییغلمق.

ایرکن { ایرگن. با: ارکن، ارگن.

ایرکندی { س. صو وچرکاب وسائره بریکمه‌سی، ییغینی، طورغون صو وچرکاب وسائره.

ایرگین { ص. یتیشمش، کمال بولمش، اولمش: ایرکین یمش.

ایرلامق { فل. شرقی و ترکی سویلمك، تغنی ایتمك، نغمه ایله اوقومق. مر.

ایرلامه { س. نغمه ایله اوقومه، تغنی. مر.

ایرلایش { س. ایرلامق فعلی وطرزی، تغنی اصو- لی. مر.

ایرلایجی { س. نغمه‌ایله اوقویان آدم، مغنی، خوا- ننده. مر.

ایرماق { یاخود ایرمق، س. آقار صویك بیوکی، طوغریدن طوغری‌یه دکیزه دوکیلنی، نهر: قیزیل ایرماق کبی. [دها کوچکنه وبر ایرماغه دوکیلنه «چای»، دها کوچکنه «صو» و «اوزن» وهروقت آقمیانه‌دره دینور. — اوزن استانبولجه مجهولدر. دره بعضاً آقان کوچك صویه‌ده دینیر. بعضاً نابجل اوله‌رق چایه ایرماق نامی ویریلیر: یشیل ایر- ماق کبی‌که بیوك ایسه‌ده قیزیل ایرماغه دوکیلور.]

ایرمق { فته. تقه. آیروب طاغیتمق، آقیدوب طاغیتمق، پرا- کنده و پریشان ایتمك: ای خدا سن طوغری یولدن ایرما غل. مر.

ایرمك { فل. ١. یتیشمك، واصل اولمق: ال رافه، باش طاوانه ایرمك. ٢. نائل ومظهر ودسترس اولمق: مرامه ایردم. ٣. اولمق، کمال بولمق: شفتالیلر دها ایرمدی. سن رشده واصل اولمق، یتیشمك: ایرمه‌مش برچوجقدر. ٤. ولایت مرتبه‌سنه واصل‌اولمق: ایرمش برذاتدر. || آیاق صویه ایرمك

= انتباه ایتمك، منتبه اولمق. || ال ایرمك = ال دکمك، فرصت بولمق. || باش کوکه ایرمك = افتخار ایتمك. || عقل ایرمك = آکلامق، فهم و درك ایتمك: بو ایشه عقلم ایرمدی؛ عقلی ایرمز = ادراکسز، قصیر العقل.

ایرمیك { س. [اصلی: «یارمق» دن «یرمیق»] چوربه و حلوا یاپمغه مخصوص دانه‌لی اون: ایرمیك حلواسی، چوربه‌سی.

ایرن { س. آلت طوداق.

ایری { ص. [«ایرمك»دن ایرمش، کمال بولمش.] بیوك، جثه‌لی، حجملی، قوجامان، جسیم، ضخم: ایری آدم، ایری بوی، ایری دانه‌لی. || مج. سرت، درشت: ایری سوز.

ایریجه { ص. آز ویا اولدقجه بیوك وجثه‌لی: ایریجه برکوپك.

ایریش { س. [«آریش» یرینه] ۱. منسوجاتك بویجه اوزانان ایپلیکلری، آرغاج مقابلی، تار. ۲. یوك آرابه‌سنك اوقی.

ایریشمك { ایریشدیرمك و سائره. با. ایرشمك وسائره.

ایریك { یاخود ایروك. ص. ایرمش، ارکن یتیشن (میوه) مر. [«اریك» بوندندر.]

ایرینك { یاخود ایرین. س. اولغون یاره‌دن آقان یشیل و صاری‌یه مائل ماده، قیح، جراحت.

ایرینکلنمك { فل. (یاره) جراحت باغلامق، جراحت طوتمق، تقیح ایتمك.

ایرینکلنمه { س. یاره‌نك جراحت باغلامه‌سی، تقیح.

ایرینکلی { ص. جراحتی اولان (یاره).

ایریلشمك { فل. بیومك، جثه‌لی وقوجامان اولمق.

ایریلك { س. بیوکلك، جثه بیوکلکی، جسامت، ضخامت.

ایریلی { ص. ایچنده ایریسی بولنان؛ ایریلی اوفاقلی = بیوك کوچك قاریشیق.

ایریم { س. [«ایرمك» دن] ۱. ایرمه، وصول. ۲. ایره‌جك مسافه. ۳. فال آچمه، تفأل، استخاره. || کوز ایریمی = کوزك کوره‌بیله‌جکی مسافه، مد بصر؛ کوزله آنجق کوریله‌بیله‌جك بیوکلکده.

ایرین س. با: ایرینك.

ایز { س. ۱. انسان وحیوان آیاغنك یرده قالان رسمی، اثر، پی: تارله‌نك ایچنده برآدم ایزی، برچوق حیوان ایزلری وار ایدی. ۲. یووارلانان و سوریلن جانسز شیئلرك یرده قالان اثری: آرابه ایزی. ۳. علی الاطلاق علامت، نشان، اثر: اوراده اصلا ابنیه ایزی یوقدر. || ایزینه اویمق، باصمق = تابع اولمق. || ایزی بلورسز = وجودندن اثر اولمیان، نابود. || ایزینی بولمق = اماره‌یه دسترس اولمق. || ایزینه دونمك = کلدیکی یردن عودت، رجوع ایتمك. || ایزینی غائب ایتمك = بر درجه‌یه قدر تعقیب ایدوب بعده غائب ایتمك.

ایزبه { ص. [اسلاوجه‌دن مأخوذ اولوب اصل معناسی چالی چرپیدن کلبه‌در.] قویتو، خراب، پیس (یر): ایزبه یر.

ایزجی { س. ایزدن آکلایوب ایزینی تعقیب ایده‌رك خرسزی بولمه‌ده ماهر آدم.

ایزد { س. فا. اصل زردشتیلرك ثنائیتی تشکیل ایدن ایکی عنصردن خیر ونور مربیسنك اسمی اولوب، ایرانیلر بعدالاسلام حق تعالی حضرتلرینه تخصیص ایتمشلردر.

ایزلمك { یاخود ایزله‌مك. فت. ۱. ایزینی آرامق، پیننه دوشمك، تعقیب ایتمك. ۲. تحری وجست وجو ایتمك. ۳. سزمك، کشف ایتمك.

ایس { س. ۱. دومانك طوقنمه‌سندن حاصل اولان سیاه ماده: موم، چیرا ایسی؛ ایس مرکبی. ۲. یانمقدن حاصل اولان قوقو: ایس قوقمق.

ایس { س. با: اص.

ایستاده { ص. با: استاده.

ایستتمك { فت. ۱. بشقه‌سی واسطه‌سیله ایستمك، طلب ایتدیرمك. ۲. چاغرتمق، جلب ودعوت ایتدیرمك.

ایستر { فت. ایستمك فعلی مضارعنك مفرد غائبیدر. با: ایستمك. == حر. کرك، خواه: ایستر

او، ایستر بشقه‌سی؛ ایستر کندی کلسین، ایستر بریی کوندرسین. || ایستر ایستمز = خواه ناخواه، طوعاً وکرهاً.

ایستك { س. ۱. ارادت، اختیار: کندی ایستکیله. ۲. آرزو، رغبت، میل، اشتها: ایستك وارمیدر؟ || ایستك ایتمك = آرزو ایتمك.

ایستكلی { ص. طالب، آرزوکش، خواهشلی: ایستکلیسی دکلم.

ایستمك { یاخود استه‌مك. فتـ. ۱. دیله‌مك، طلب ایتمك: بری کلمش پاره ایستیور. ۲. آرزو ایتمك، خواهشلیسی اولمق: هرکس زنکین اولمغی ایستر. ۳. آرامق، جست وجو ایتمك: کیمی ایستیورسکز؟ ٤. چاغرمق، جلب و دعوت ایتمك: سزی ایستیورلر؛ کندیسنی محکمه‌دن ایستدیلر. ٥. قصد ونیت ایتمك: آوه کیتمك ایسترم. ٦. محتاج اولمق، لزوم و احتیاجی حس ایتمك: محله‌مز منتظم بر مکتب ایستر. = فل. لزوم واحتیاجی اولمق، لازم اولمق: بو اوطه‌یه بر آویزه ایستر. || ایستمز = لزومی یوقدر، حاجت یوق.

ایستمه { س. ایستمك فعلی: با: ایستك.

ایستنلمك { مجـ. و:

ایستنمك { مجـ. ۱. طلب اولنمق. ۲. آرزو اولنمق. ۳. آرانمق، جست وجو ایدلمك. ٤. چاغرلمق، جلب و دعوت اولنمق.

ایستیش { س. ایستمك فعلی و طرزی، طلب، آرزو، خواهش.

ایسلمك { یا ایسله‌مك. فتـ. ۱. ایسه طوتوب قرارتمق. ۲. (محلی وسائره‌یی) ایس قوقوتمق.

ایسلنمك { فل. ۱. ایسله قرارمق. ۲. ایس قوقمق، ایس قوقوسنی آلمق.

ایسه { فل. ۱. ایتمك مصدر غیر مستعملندن صیغهٔ شرطیه‌نك مفرد غائبی اولوب، کون و موجودیت بیان ایدر: بویله ایسه؛ بنم بیلدیکم آدم ایسه. ۲. فعلك مختلف صیغه‌لرینه الحاق اولنه‌رق صیغهٔ شرطیه‌نك مختلف زمانلرینی تشکیل ایدر، وبو تقدیرده اکثریا اختصار ایچون همزه ویاسی حذف اولنه‌رق (سه) صورتنده قوللانیلیر: کلیرسه، کلدیسه، کله‌جکسه، کلمش ایسه. = حر. ۱. حالبوکه: بن اونی بکلیوردم او ایسه صاوشوب کیتمش. ۲. یرده، بدل: قورقولی رؤیا کورمکدن ایسه اویقوسز طورمق اولادر = کوره‌جك یرده.

ایسی { و ایسیلك. با: اصی، اصیلق.

ایسیك { ص. چوقورلی، چوقورلق، انکبه‌لك، اوبروق.

ایش { س. ۱. انسانك چالیشه‌رق یاپدیغی شیء، عمل، کار: ایش یاپمق، ایش ایشله‌مك. ۲. چالیشمه، اوغراشمه، شغل، مشغولیت: ایشم واردر؛ یازی یازمغی ایش ایدنمشدر. ۳. امر، ماده، مصلحت: بو مشكل برایشدر؛ بونده برایش واردر. ٤. وظیفه، برآدمك یاپه‌جغی: اونی ایشمدر؛ او سنك ایشك دکلدر. ٥. اهمیتلی ماده، مسئله: بونی‌ده ایش یاپدیکز. ٦. خدمت، مأموریت، کسب وکار: برایش آرایور؛ کندیسی برایشده میدر؟ ۷. حاجت: ایشمی کورمدی؛ ایشنی بیلیر. || ایش آدمی، اری = النده ایش کلیر؛ ایش کورمکه مقتدر. || ایش اوله = ارباب سعی وحرفه‌نك مقام تحیه‌ده سویلنیلن دعا. مجـ. مناسبتسز بر حرکتده بولنانه‌ده تکدیر ایچون توجیه اولنور: «ایش اوله» = صانکه ایش کورمش دیمکدر. || ایشی اولمق = ایشی کورلمك، مقصدی حاصل اولمق. || ایش ایچنده ایش وار = کیزلی مقاصد ودسایس بولنمق. || ایش ایشدن کچمك = آرتق اولوب بیتمك، تعمیر و اصلاحه وقت قالمامق. || ایش باشی = ۱. حل و عقد صاحبی. ۲. برایش کورمکه مأمور آدملرك رئیسی، عمله باشی. || ایشك باشی = کنه، منبع، اصل. || ایش باشنده = ایشله مشغول: قزانمق ایستین صباح ارکندن ایش باشنده بولنملیدر. || ایشه باقمق = ایشله مشغول اولمق، ایش کورمك. || ایش بیتیرمك = ایشی حسن ختامه ایردیرمك، حل وفصل ایتمك. || ایش بیلیر = کارآشنا. || ایش بیلمز = النده ایش کلمز، غافل. || ایش چیقارمق = اهمیتسز شیئه اهمیت ویروب مسئله چیقارمق، اصلسز

يره اوغراشمق واوغراشديرمق. || ايش كسوتى = ايشله اوغرا- شلديغى وقت كيلان اثواب، ايش روبه‌سى ويا اوست كوملكى. || ايش كوج = مشغوليت. || ايش كوج ايتمك = مدار اشتغال اتخاذ ايتمك. || ايش كورمك = ترويج حاجت ايتمك. || ايش كونى = تعطيلك غيرى. || ايش كوسترمك = ياپه‌جق ايش ويرمك. || ايشلى كوجلى = مشغول، دغدغه‌لى. || ايش ياپمق = ايش كورمك، وكناية ايش بوزمق: اما ايش ياپديكز. || ايشه يارامق = بركونه قدر و ذكرى اولمق. || ال ايشى = نقش كبى نسوانه مخصوص بعض صنايع. || اوسته ايشى = مهارتله ياپلمش، استادانه، مصنع شئ. || ايكنه ايشى = قصناق. || بر ايشدر اولدى = مضى مامضى.

ايشتمك { فتـ. چيش ايتديرمك: آتى ايشتمك. || مجـ. چوق قورقوتمق.

ايشته { ياخود اشته. د. [اصلى اوشده] اشارت ادا- تيدر، باق، نا، هوذا، اينك: ايشته قلم ايشته كاغد.

ايشجى { سـ. صـ. ١. ايش ايشلين، ايشله مشغول آدم، رنجبر، عمله. ٢. ديكيش ونقش كبى ال ايشيله مشغول قادين ويا قيز: ايشجى قيز.

ايشجيلك { سـ. ١. ايش ايشلين آدمك حالى، رنجبرلك، عمله‌لك. ٢. ديكيشجيلك، نقشجيلك.

ايشسز { صـ. ايشى اولميان، بر ايشله اشتغال ايتمين، بوش، معطل: ايشسز كوجسز = بوش وقت كچيرن، خيلاز.

ايشسزلك { سـ. ايشله اشتغال ايتميش، عطالت.

ايشطين { سـ. طوپراق قنديل.

ايشقرمق { فل. ايصليق چالمق، قوش كبى اوتمك.

ايشقريق { سـ. طوپراقدن صو دودوكى.

ايشقنه { سـ. [ر.] قره مرجان باليغى.

ايشلتمك { فتـ. ١. ايش كور- ديرمك، ايشله مشغول ايتمك، چاليشديرمق: باغچه‌سنده دائما اوچ درت عمله ايشلدير. ٢. كچيرمك، نفوذ ايتديرمك: بوروزكار صوئوغى آدمك ايليكنه قدر ايشلدير. ٣. جراحتلانديرمق، جراحتلى بر حالده طوتمق: ياقى‌يى برقاچ كون ايشلتدم. ٤. برشيئى اصلاح ايچون اوزرينه دوشمك: بو يازى‌يى دها ايشلتملى.

ايشلتمه { سـ. ايشلتمك فعلى. ٢ا: ايشلتمك.

ايشلديجى { صـ. ايشلدن، چا- ليشديران: دميريول خطنك ايشلديجى شركتى.

ايشلك { صـ. ١. چوق ايشلنن، دائما ايشلر، ممر: ايشلك يول، سوقاق. ٢. تجربه‌لى، ادمانلى، آليشيق، سهل: ايشلك يازى، ايشلك قلم. ٣. ايى ايشلر، طيقانمش ويا بوزوق اولميان: ايشلك چبوق، ساعت.

ايشلمك { ياخود ايشله‌مك. فل. ١. ايش كورمك، ايشله اوغراشمق، مشغول اولمق: كونده سكز ساعت ايشلر. ٢. كيرمك، نفوذ ايتمك: صو طوپراغك ايچنه ايشلمش. ٣. تأثير ايتمك: ايچمه ايشلدى؛ صوئوق ايليكمه قدر ايشلدى. ٤. (ماكينه وسائره) متحرك اولمق، بوزوق ومعطل اولمامق: ساعت، بارومتره، ماكنه، دكرمن ايشليور. ٥. چوق كيديلوب كلمك، بطال اولمامق: بو يول چوق ايشليور؛ يكى آچيلان دكان، غازينو ايى ايشليور. ٦. جراحت باغلامق، جراحتلانمق، تقيح ايتمك: ياره، چبان چوق ايشليور. = فتـ. ١. ياپمق، اعمال ايتمك: نه ايشليورسك؟ ٢. اويمق، حك ايتمك، اويه‌رق تزيين ايتمك: بو طاوانى كوزل ايشلمشلر. ٣. ايكنه‌ايله نقش ايتمك: آطلاس اوزرينه ايپكله كوزل چيچكلر ايشليور.

ايشلمه { سـ. ايشلمك فعلى. ٢ا: ايشلمك. = صـ. نقش وياحك ايشى، اويمه.

ايشلمه‌لى { صـ. صيرمه ويا ايپكله نقش وتزيين اولنمش.

ايشلنمك { مجـ. ١. اعمال اولنمق، ياپلمق: بوصيجاقده ايش ايشلنمز. ٢. حفر ويا حك ياخود نقش ايدلمك: طوپراق يومشاقدر قولاى ايشلنير؛ ميشه آغاجى زور ايشلنير؛ لا- جورد آطلاس اوزرينه صيرمه ايشلنيرسه كوزل كوستر ير. ٣. چاليشلمق، ايش كورلمك:

کونده سکز ساعت ایشلیر .

ایشلنمه {س. و :

ایشلنیش { س. ایشلنمك فعلی و طرزی. با: ایشلنمك.

ایشلیش { س. ایشلمك فعل وطرزی. با : ایشلمك .

ایشنمك { مج. چیش ایدلمك، صو دوكلمك : هر یره ایشنمز.

ایشه مك { فل. [اصلی : « اشه‌لمك » دن اشیمك] صو دوكمك، چیش ایتمك، تبول ایتمك . = فت: ادرارله ویا ادرار یرینه چیقارمق : قان ایشه‌دی .

ایشیتدیرمك { فت. طویورمق، اسماع ایتمك : بوروزكارده سسكی نصل ایشیتدیره جكسك ؟

ایشیتمزلك { س. ایشیتمه‌مه، ایشیتمه‌یش: ایشیتمزلكه كلمك = ایشیتمز كبی اولمق، صاغرلغه اورمق . [الیوم استانبولده ایشیتمه‌مزلكه كلمك دینیر.]

ایشیتمزلنمك { فل. ایشیتمز كبی اولمق ، ایشیتمزلكه كلمك، صاغرلغه اورمق .

ایشیتمك { فت. ١. طویمق، قولاقله حس ایتمك. سمع، استماع ایلمك : سسكزی ایشیتدم؛ كیجه آتیلان طوپی ایشیتدم . ٢. خبر آلمق، استخبار ایتمك : كلدیككزی دون ایشیتدم؛ برشیء ایشیتدم عجبا صحیح میدر ؟ ٣. دیكلمك، قولاق آصمق : نافله آغزكزی یوریورسكز اوآدم

ایشیتمز؛ نصیحت ایشیتمز. || ایشیتمزدن كلمك = ایشیتمز كبی اولمق، صاغرلغه اورمق. || لقردی ایشیتمك = معاتب اولمق، عتابه دوچار اولمق .

ایشیتمه { س. ایشیتمك فعلی، سمع، استماع .

ایشیدلمك { مج. ١. طویلمق، مسموع اولمق : بر سس ایشیدلدی؛ بورادن طوپ سسی ایشیدیلیر. ٢. خبر آلنمق، استخبار اولنمق، مسموع اولمق : برسركی كشادینه قرار ویرلدیكی ایشیدلمشدر. ٣. دیكلنمك، مسموع ومقبول اولمق : بنم سوزم ایشیدلمدی .

ایشیدیجی { ص. ایشیدن، سامع، مستمع .

ایشیق { س. ١. آیدینلق، نور، ضیا : مومك ایشیغی، پنجره‌دن كلن ایشیق . ٢. كیجه تنویر ایدن شیء، موم، قندیل، لامبه : بورایه بر ایشیق كتیرك. || ایشیق ایتمك، ایشیق ویرمك = آیدینلق ویرمك، تنویر ایتمك. = ص. آیدینلق، منور، ضیادار.

ایشیل { ح. مكرر قوللانیله‌رق پارلامغی وكوزلری پارلاده‌رق باقمغی تصویر وتأكید ایدر : ایشیل ایشیل ایشیق باقمق .

ایشیلاتمق { فت. پارلاتمق، پارلداتمق : حدتندن كوزلرینی ایشیلاتدی .

ایشیلامق { فل. قرا كلق ایچندن ضیا ظاهر اولمق، آرالق آرالق پارلامق، بالابیمق:

شیمشك ایشیلایوردی . || كوزلر ایشیلامق = اثر حدت كوسترمك .

ایشیمق { فل. پارلامق، پارلدامق، یالابیمق، لامع وضیاپاش اولمق، تلألؤ ایتمك : قندیل، الماس، آتش بوجكی ایشیدی .

ایشین { س. ١. كونشك پارلدیسی. ٢. اوزاقده لمعان ایدن ضیا .

ایص { س. با : اص .

ایصال { سذ. عر. [«وصول» دن مص. افعال]وصول بولدیرمه، اریشدیرمه، یتیشدیرمه، اولاشدیرمه : مكتوبی محلنه، ارزاق اردوكاهه ایصال ایلدی .

ایصلاتمق { یاخود اصلاتمق. فت. صویه باتیرمق ویا اوزرینه صو سرپمك، نمناك ایتمك، تبلیل وترطیب ایلمك : بزی، اللری ایصلاتمق. || مج. دوكمك، طیاق آتمق .

ایصلادیش { س. ایصلاتمق فعلی وطرزی، ترطیب، تبلیل. || مج. ضرب، كوتك، طیاق.

ایصلاق { یاخود اصلاق. ص. صویه باتیرلمش ویاصو طوقنمش، نمناك، رطیب، تر. || ایصلاق قارغه = مسكین .

ایصلاقلق { س. صویه بولاشمش اولان شیئك حالی، نملیلك، تبلل، ترطب : بواثوابده برایصلاقلق واردر.

ایصلامق { فت. ایصلاتمق. مر.

ایصلانمق { فط. صویه بولاشمق، نملی اولمق، تبلل و ترطب ایتمك : اثوابم، الم ایصلاندی .

ایصلیق { یاخود اصلیق. س. ایشقرلدیغی وقت آغزدن چیقان اینجه سس، صفیر؛ ایصلیق چالمق = بوسسی چیقارمق، ایشقیرمق .

ایصمارلامق { ایصمارلامه و سائره با : اصمارلامق وسائره .

ایصی { ایصیتمق، ایصیتمه وسائره با : اصی وسائره .

ایصیرتمق { یاخود ایصرتمق. فتـ. ایصیرمغه سوق ایتمك : کوپکاره ایصیرتمق = کوپکاری تسلیط ایتمك. || پارمق ایصیرتمق = حیرتده براقمق .

ایصیرغان { یاخود اصرغان صـ. ایصیران، دیشله صیقوب قوپاران. == س. ایصیرغان، ایصیرغان اوتی = تماسی جلدی یاقار معروف بر نباتکه کسکینجه واینجه برخاوله مستور یاپراقلری واردر، انجره، قریص.

ایصیرغین { س. ایسیلاك، حرارت قبارجغی .

ایصیرمق { یاخود اصرمق. فتـ. دیشله قوپارمق، دیشله طوتوب صیقمق، عض ایتمك : المایی ایصیردم؛ کوپك المی ایصیردی. || مجـ. ذم و قدح ایتمك. || آوج ایصیرمق = زیاده حدت ایتمك. || پارمق ایصیرمق = چوق تعجب ایتمك، حیرتده قالمق. || کوز ایصیرمق = طانیر کی اولمق. || یاقه ایصیرمق = یاردم ومدد ایستمك .

ایصیریجی { صـ. ایصیران، عض ایدن .

ایصیریق { س. ایصیرمه اثری، دیش یاره‌سی. || مجـ. زیان، ضرر. مر.

ایضاً { حـ. عر. ینه اویله، کذا، کذلك، بودخی، دفعه .

ایضاح { سذ. عر. جـ. ایضاحات. [« وضوح » دن مصـ. افعال] آچیق ومفصلاً بیان ایتمه. شبهه براقمیه‌جق صورتده آچیق‌افاده : ماده‌یی ایضاح ایتمك؛ بوبابده ایضاحات‌ویرمك.

ایضاحاً { حـ. عر. آچیقدن بیان وافاده ایده‌رك، شبهه براقمیه‌جق صورتده آچیق و مفصل اوله‌رق : ایضاحاً یازمق.

ایغریب { س. ر. [Γρίπος] بیوك بالیق آغی‌که انواعی واردر. || ایغریب‌چویرمك = اوسته‌لقله بردن وبیوکجه تمتع واستفاده ایتمك. || ایغریب قایغی = بش چفته بالیق قایغی .

ایغل { مه. مکرر قوللانیله‌رق بر مایعك بول بول وسسله آقدیغنی تصویر ایدر : ایغل ایغل آقیور .

ایفاء { سذ. عر. [« وفاء » دن مصـ. افعال] ١. بورج ویا وعدینی ادا ایتمه : ایفاء دین، ایفاء عهد . ٢. برایشی موقع فعله قومه، اجرا. ٣. ایش کورمه، یاپمه، ایتمه، قیلمه : وظیفه‌سنی، خدمتنی ایفا ایتدی . [اجرا واداادن فرقیچون با : اجرا .]

ایق { مه. انسانك بوغلیرکن ویا بوغازی طارالمش اولدیغی حالده صیقندی ایله چیقاردیغی سسی تصویر ایدر : ایق ویق یاپمق .

ایقاد { سذ. عر. [« وقود » دن مصـ. افعال] یاقمه، طوتیشدیرمه، اشعال : ایقاد قنادیل ایتمك .

ایقاظ { سذ. عر. [« یقظ » دن مصـ. افعال] اویاندیرمه، اویقودن قالدیرمه . || مجـ. غفلتدن قورتارمه، عقلنی باشنه طوپلاتمه.

ایقاع { سذ. عر. [« وقوع » دن مصـ. افعال] وقوع بولدیرمه معناسیله قوللانیلیور. سه‌ده، عربیده دوشورمه وسائر معانی‌یه کلوب بومعنایه کلمز.

ایقان { سذ. عر. [« یقین » دن مصـ. افعال] یقین بیلمه، تیقن، صاغلام بیلیش .

ایقل { مه. انسان ویا حیوانك بوغلورجه‌سنه وصیقندی ایله نفس آلمسنی تصویر ایده‌رك مکرر قوللانیلیر : ایقل ایقل نفس آلیوردی .

ایقلاتمق { فتـ. زورلایوب صیقه‌رق ایق دیمکه مجبور ایتمك، اخافه وتضییق ایتمك .

ایقلامق { فل. ١. صیقندی آلتنده زحمتله نفس آلمق . ٢. نفس بوغالیرکبی اغلامق. ٣. چوق زحمت ومشقت آلتنده بولنمق، یوك آلتنده ازلمك .

ایقندی { س. زیاده‌انقباضی‌اولان آدمك ویا وضع حمل

ایده‌جك قادینك زورلامه‌سی .

ایقنمق { فل . ۱. ثقلتله صیقنوب زورله نفس آلمق. ۲. شدتلی انقباض حالنده ویاوضع حملده زورلامق .

ایگك { س. تق. قوقو، ایس، را . یحه، بوی .

ایگك { س. با : ایگی .

ایگده { س. اكشی پستنك آغا. جی و یموه وچیچکی، غبیرا، سنجد .

ایگدیج { س. و :

ایگدیش { س. انمش آت، بینك بیکری .

ایگدین { ص. [قوقودیمك اولان « ایگك » دن] قو قمش، بوزوق، جلق (یمورطه).

ایگرچین { ص. قرار ویرمین، متردد، موسوس، مر.

ایگرچینلك { س. تردد، وسو. سه، وهم. مر.

ایگرنج { س. اكراه، ایگرنمه . = ص. ۱. ایكرنه. جك، مكروه : پك ایكرنج بر شیئدر. ۲. ایگرنتی، استكراه ایدن : ایگرنج طبیعتی واردر. [بونك صحیحی : « ایگرنگج »در.]

ایگرنجلك { س. ایگرنمه، استكراه، اكراه، مكروهیت، تیكسینمه .

ایگرندی { س. ایگرنمه، اكراه، استكراه، مكرو. هیت، تیكسینمه.

ایگرندیرمك { فتد. ایگرنمسنی موجب اولمق، تیكسیندیرمك، اكراه واستكراه ایتدیرمك .

ایگرنگج { ص. [غا : ایگرنج] هرشیئدن ایگرنن، تیكسینن، استكراه ایدن : ایگرنگج طبیعتی واردر.

ایگرنلمك { مج. ایگرنمه كلمك، استكراه ایدلمك : تمیز آدمدن ایكرنلمز.

ایگرنمك { فل. تیكسینمك، اكراه، استكراه، نفرت ایتمك .

ایگرنمه { س. تیكسینمه، اكراه، استكراه، نفرت .

ایگرنه‌جك { ص. تیكسینمكی موجب، اكراه اولنه‌جق، مستكره .

ایگره‌مك { فل. (بوغا وامثالی) باغرمق، بوكورمك .

ایگریك { ص. چوق باغران وبوكورن (حیوان).

ایگریم { س. با : اگریم .

ایگلتمك { فتد. ۱. ایكلمه‌سنی موجب اولمق، زار ونالان ایتمك : پهلوانلر یكدیكرینی ایكلتدیلر. ۲. محزون ومكدر ایتمك . ۳. عكس صدا ایله چینلاتمق : بیوك طوب آتلدقجه طاغلری ایكلتیوردی .

ایگلده‌مك { فل. چینلامق، طنین اندازاولمق.

ایگلدی { س. ۱. ایكلدیش، ناله، زاری. ۲. عكس صدا، طنین .

ایگلدیلی { ص. صدا ویرن، عكس صدا ایله اوتن، چینلایان، طنین انداز .

ایكن { فل. ایمك مصدر غیر مستعملندن حال صیغه. سیدر : ۱. اولدیغی حالده : بن اوندن دها گنج ایكن دها یاشلی کورینیورم . ۲. اولدیغی زمان : بن اوراده ایكن اویله برنیت یوغیدی. — مضارع وماضیء نقلی واستقبال صیغه. لرینه‌ده الحاق ایده‌رك ینه حال ویا زمان بیان ایدر صیغ مركبه تشكیل ایدر، وبو حالده اكثریا همزه ویاسی حذف اولنور : كیدرایكن (كیدركن)، كیتمش ایكن (كیتمشیكن، كیتمشكن)، كیده‌جك ایكن (كیده‌جكیكن، كیده‌جككن).

ایكنجی { عد. برنجیدن صكره كلن، ثانی : ایكنجی قپو، آیك ایكنجی كونی؛ اون ایكنجی = ثانی‌عشر: یكرمی‌ایكنجی؛ یوز ایكنجی. = س. معاون .

ایكندی { س. اوگله ایله آقشام آره‌سنده‌كی نماز وقتی، عصر . ثانی: ایكندی نمازی، اذانی. || ایكندی او. ستی = ایكندی وقتی. || مج. ایكندیدن صكره=وقتسز. پك كچ.

ایكندیین { ظر. ایكندی وقتی، ایكندی اوستی .

ایكنه { س. ۱. دیكیشه مخصوص دمیر و چلیكدن سیوری وآرقه‌سی دلیكلی آلت، ابره، سوزن. ۲. دیكن، باتان سیوری شیء. ۳. آری وعقرب كبی بوجكلرك صوقدقلری سیو. ری شیء. ٤. بعض ماكینه و

آلتلرك سیوری وانجه جزئی: تفنك، دومن ایكنه‌سی. ٥. باشه ویا كوكسه صوقلق اوزره ایكنه‌یه طاقیلی مجوهر: الماس ایكنه، باش ایكنه‌سی. || ایكنه آردی = بر نوع دیكیش. || مج. ایكنه ایپلیك = پك ضعیف و نحیف. || ایكنه دن ایپلیكه = كافهٔ تفرعات وتماتیله. || ایكنه دلیكی. || اولته‌ایكنه‌سی = زوقه. || دیكیش ایكنه‌سی = دیكیشه مخصوص ایكنه. || شیش ایكنه‌= چوراب اورمكه مخصوص شیشجك. || طوپلی ایكنه = آرقه‌سی طوپلی ویووارلاق ایكنه كه بر شیئه ایلیشدیرمكه یارار. || یورغان ایكنه‌سی = یورغان قاپلامغه مخصوص بیوجك ایكنه. || ایكنه یوتمش = غایتله ناتوان.

ایكنه‌جك { سـ. مج. دومنی ربط ایدن سیوری دمیرلر.

ایكنه‌جی { سـ. ایكنه یاپان ویا صاتان آدم.

ایكنه دان { سـ. [: تر. ایكنه=م. فا. دان= ادات ظرف. غلـ. تعبیر. دها غلطی: ایكنه‌ دانلق. طوغریسی: ایكنه‌لك] ایكنه محفظه‌سی، تنكه ویا كمیكدن اوفاق استوانی محفظه.

ایكنه‌لك { سـ. ایكنه محفظه‌سی، ایكنه‌دان.

ایكنه‌لمك { یاخود ایكنه‌له‌مك. فتـ. ١. ایكنه ایله دلمك. ٢. قالبنی آلمق اوزره كنارلرینی ایكنه ایله دله‌رك اشارت ایتمك. ٣. طوپلی ایكنه ایله ایلیشدیرمك.

ایكنه‌لی { صـ. ایكنه‌سی ویا ایكنه كبی اینجه و سیوری بر آلتی اولان: ایكنه‌لی تفنك؛ ایكنه‌لی قارینجه.

ایكه { وایكا. سـ. تقـ. صاحب، مالك. مر.

ایكه‌لمك { فتـ. تقـ. ١. تحت تصرفنه آلمق، مالك و متصرف اولمق. ٢. تملك (استملاك) ایتمك.

ایكی { عد. بردن صكره كلن صایی، اثنین، دو، ٢: ایكی كشی، ایكی ساعت؛ اون ایكی، یكرمی ایكی، یوز ایكی. || ایكی یوز. با: ایكیوز. || ایكی بیك = الفین. || ایكی آغزلی = ایكی طرفی كسر (بیچاق و سائره). || ایكی چفته = درت كوركلی قایق. || ایكیده بر = نصف. || ایكیده بر، ایكیده برده = پك صیق، هر وقت. || ایكی قات = مضاعف. || ایكی كونده بر = كون آشیری، غباً. || ایكی یوزلی = ١. ایكی طرفی یوز (قماش). ٢. مج. مرائی.

ایكی { یاخود ایگك. یوك ویا پنبوق وسائره چوروب قویرمغه مخصوص چلیك. || آرابه ایكیسی = آرابه اوقنك قلمی. || صبان ایكیسی = آغاج میخی. = صـ. ایكی طاش = دكرمنك آلت طاشی.

ایكی { سـ. با: اگو.

ایكیز { سـ. صـ. بر حملدن طوغمش ایكی قارداش، توأم. || ایكیزطوغورمق= بروضع حملده ایكی چوجق دنیایه كتیرمك؛ مج. چوق عذاب چكمك.

ایكیزلمه { صـ. ایكیزلی، چفته.

ایكیزلی { صـ. چفته: ایكیزلی شمعدان.

ایكیشر { عد. هر برینه ویا هر دفعه‌سنده ایكی: پاره‌یی تقسیم ایتدیلر ایكیشر لیرا دوشدی؛ بو فدانلری ایكیشر غروشه آلدم.

ایكیلك { صـ. ١. ایكی غروش. ٢. ایكی غروش قیمتنده اولان: ایكیلك باصمه. ٢. اوقه وسائره ثقلتنده اولان. ٣. ایكی قسمدن مركب.

ایكیله‌مك { فتـ. ایكی یاپمق، اشنی تدارك ایتمك.

ایكیلی { صـ. ایكی شیئی حاوی و یا ایكی شیئدن مركب. = سـ. اسقامبیل كاغدلرینك ایكی بنكلیسی: سینكك ایكیلیسی.

ایكین { د. تقـ. عجبا، آیا: كابرمی ایكین؟

ایكیوز { عد. ایكی دفعه یوز، مأتین، ٢٠٠؛ بیك ایكی یوز = ١٢٠٠؛ ایكیوز یكرمی = ٢٢٠.

ایل { (آل) سـ. ١. خلق، ناس، آدملر: ایل عالم. ٢. قوم، قبیله، عشیرت: یكی ایل، اسكی ایل. ٣. بر قوم وقبیله‌نك مسكن ومأواسی: تكه ایلی، تركمان ایلی. ٤. مملكت، دیار، ایالت، ولایت: روم ایلی، قوجه ایلی. = سـ. صـ. یبانجی، بیگانه، اغیار: او بنم ایچون ایلدر؛

ایل اوی = یبانجی یر. || ایل
بکی، خانی = عشیرت رئیسی. —
هلاکویه ایلخانی، وسلالەسنه
(ایلخانیه) نامی ویرلمسی بوندندر.
|| ایله کونه (ایل عالمه) قارشی =
یار واغیاره قارشی. || غلط اوله-
رق (ایلات) صورتندەده جمعنی
یاپوب، ایلات وعشایر دیرلر که
کوچبه طاقلری و یوروکار
دیمکدر.

ایل { سـ. تق. ییل یرینه سنه معناسیله مستعملدر. با: ییل.
— ییلان، ییلدیرم، ییلدیرامق
کبی لغتلرك ده اسکی املاسی
ایلان، ایلدیرم وسائرەدر.

ایلاد { سذ. عر. [«ولادت» دن مص. افعال] ۱. طوغور-
مه. ۲. طوغورتمه.

ایلاف { سذ. عر. [«الفت» دن مص. افعال] الفت وانسیت
ایتدیرمه، آلیشدیرمه. ذ.

ایلتمك { مض: ایلدیر. فتـ. ۱. بر ایله یعنی یره کوتورمك،
نقل و ایصال ایتمك: بونی فلان
یره ایلت؛ شو ماصەیی بو طرفه
ایلدیویر. ۲. قاپوب چالمق،
سرقت ایتمك، آلوب کوتورمك.

ایلتی { (اَلْتی) سـ. [«ایل» دن] ایکی قارداش زوجەلرینك
هربرینه نسبتله دیکری، بر
قادینك قایننك زوجەسی.

ایلچی { (اِلْچی) سـ. [«ایل» دن. اصلی: ایلجی] برمملکت
ویا دولت طرفندن دیکری
نزدینه کوندریلن وکیل، رسول،
سفیر؛ بیوك ایلچی = سفیر کبیر؛
اورته ایلچی = بیوك ایلچینك
مادوننده‌کی ایلچی؛ ایلچی وکیلی =
مصلحتکذار.

ایلچیلك { (الچیلك) سـ. ایلچی صفت و مأموریتی،
سفارت، رسالت.

ایلدلمك { مجـ. کوتورلمك، سوق ونقل ایدلمك: اوته‌یه
ایلدلمك.

ایلدم { صـ. نادم، پشیمان. در.

ایلدملك { سـ. ندامت، پشیمانلق. در.

ایلری { یاخود ایلرو. ظمـ. [اصلی: «ایلك» دن «ایلکاری»]
اوکده. کری مقابلی، قدام، پیش:
ایلری اولمق، بولنمق، اوتورمق،
کچمك؛ ایلری کل. = صـ. ۱.
ایلریده، اوکده بولنان، اوکدن
کیدن: ایلری خط، ایلری قره-
غول. ۲. دها اوکده بولنان،
متقدم، سابق: اوبزدن ایلریدر.
۳. ترقی ایتمش، مترقی، کچمش،
اقدم اولان: صنایعده انکلتره
فرانسەدن ایلریدر؛ علوم ریا-
ضیەده او بندن چوق ایلریدر.
٤. وقت صحیحدن زیاده کوسترن
(ساعت): بو ساعت چوق
ایلریدر. عکسی: کری. = سـ.
۱. اوك طرف، برشیئك اوکی:
کاروانك ایلریسی کوزمزدن
غائب اولمشیدی. ۲. کیدیله‌جك
اولان یر، اوکده بولنان مسافه:
یولك ایلریسی دوزدر؛ ایلریمز
اووه‌در. ۳. کله‌جك زمان،
آتی، مستقبل: ایلریمز یازدر.
|| ایلریده = ۱. (ظمـ.) اوکده،
باشده. ۲. (ظز) آتیده،
استقبالده. || ایلریدن = اوکدن.
|| ایلری آلمق = تقدیم ایتمك.
|| ایلریده اولمق = یوکسکجه
بر مأموریتده بولنمق. ||
ایلری چیقمق = قارشیلامق،
استقبال ایتمك. || ایلری سور-
مك = ۱. سوق ایتمك، کوتور-
مك. ۲. درمیان ویا تکلیف
ایتمك. || ایلری چکمك = ترقی
ایتدیرمك. || ایلری کچمك = تقدم
ومسابقت ایتمك. || ایلری کلمك =
نشأت ایتمك، منبعث اولمق.
|| ایلری کلن = اعیاندن اولان،
نفوذ واقتدار اصحابندن بولنان.
|| ایلری کیتمك = ترقی ایتمك.
|| ایلری وارمق = حدی تجاوز
ایتمك، چوق اولمق.

ایلریلتمك { فتـ. ۱. ایلری کوتورمك، ایلری
سورمك، تقدیم ایتمك. ۲. ترقی
وتفیض ایتدیرمك: آزمی آز
زمان ظرفنده کندیسنی
ایلریلتدی.

ایلریلمك { یا ایلریله‌مك. فلـ. ۱. ایلری کچمك،
اوکه کچمك، تفوق، تصدر ایتمك.
۲. اوکه طوغری یوریمك،
اوکه چیقمق. ۳. چوق ایلری
کیتمك، ایلریده بولنمق: بز یوله
چیقدیغمز وقت او خیلی ایلر-
یلمشیدی. ٤. ترقی وتفیض ایتمك:
ایلریلیه‌جك برچوجقدر؛ آمریقا-
لیلر بو صوك زمانلرده چوق
ایلریلدیلر. ٥. ساعت ایلری
اولمق، وقت صحیحدن زیاده
کوسترمك، چوق یوزیمك:
بو ساعت ایلریلیور.

ایلشمك { ایلشدیرمك. با:
ایلیشمك وسائره.

ایلغار { س. ۱. باشی بوش آتك درتلمه قوشمه‌سی. ۲. آكسزین هجوم، آقین، دشمن طوپراغنه چاپول ایچون وقوع بولان سواری هجومی. || ایلغار ایتمك = هجوم و آقین ایتمك.

ایلغارجی { س. چاپول ایچون دشمن طوپراغنه هجوم ایدن باشیبوزوق سواری عسكری، آقینجی.

ایلغارلامق { فل. چاپول ایچون دشمن طوپراغنه آقین ایتمك، آقینجیلق ایتمك.

ایلغامق { فل. ۱. (آت) باشی بوش اوله‌رق درتلمه كیدركی قوشمق. ۲. (آتلر) قوشوب هرطرفه یایلمق. ۳. چاپول ایچون آتله هجوم ایتمك، آت قوشدیره‌رق هر طرفه اوروب یكمك. مر.

ایلغیم صالغیم { س. صیجاق موسمده بخارك چقورجه اووه‌لره یاصلانوب اوزاقدن صوكبی كورینمه‌سی، سراب. [لازم برلغت اولدیغی حالده استانبولجه متروكدر.]

ایلغین { س. [اصلی : «ییلغین» دن] انواع عدیده‌سی اولان بر نوع اورمان آغاجی : آق ایلغین = باشلیجه صولاق یرلرده حاصل اولان وآچیق پنبه چیچك آچان نوعی كه قدرت حلواسنك ایسی بونك یاپراغنده اولور، كزمازی؛ آجی ایلغین = آجی كونلك دینلن ضمغی ویرن جنسی، اثل.

ایلغینجار { س. یبانی كراز، آجی كراز.

ایلغینلق { س. آق ایلغین اورمانی، قوریلغی.

ایلق { س. [صحیحی « ارق » ویا «اوروق»] با : ارق.

ایلقی { س. باشی بوش كزن آلیشدیرلمامش آت، خركله. [تاتارلر بویله‌رینی اتلرینی یمك ایچون یتیشدیررلر.]

ایلك { ص. اولكی، برنجی، مقدم، ابتداكی، ایلریده‌كی، صوكك مقابلی : ایلك ایشمز او اولدی؛ ایلك اوغلی؛ ایلك حرف؛ ایلك بهار. = ح. اك اول، اك باشده، برنجی اوله‌رق : ایلك یارادیلان انسان؛ ایلك سویلدیكی سوز. — بعضاً مجرد تأكید ایچون اولور : ایلك ابتدا = اك اول؛ ایلك اوكجه = اك اوكده.

ایلكلك { س. اولكیلك، برنجیلك.

ایلكین { ح. ابتدا، اك اول، ابتدادن، ایلك دفعه اوله‌رق : بن ایلكین اویله آكلادم.

ایلمك { فت. ایتمك، قیلمق، یاپمق، ایشلمك. — تكلمده آز قوللانیلوب، اسكی كتابتده ایتمك یرینه فعل اعانه اوله‌رق چوق استعمال اولنور، ومصادر عربیه ایله افعال مركبه تشكیل ایدر : امر ایلمك، بیان ایلمك، امداد ایلمك. || نیلیه‌یم = نه ایلیه‌یم، نه یاپه‌یم؟ نیلسون = نه ایلسون، نه یاپسین؟

ایلك { فت. ۱. طوپلایوب طوتدیرمق، چاتمق : ایلر طوتار؛ لباسنی كندی ایلر دیكر. ۲. راست كلمك، تصادف ایتمك، دوش كلمك. مر.

ایلمك { س. چوزلمسی قولای دوكوم، اكرنی دوكوم، حلی قولای عقده.

ایلمكلمك { یا ایلمكله‌مك. فت. اكرتیدن باغلامق، قولای چوزیلور بر دوكوم یاپمق.

ایلمكلی { ص. اكرتیدن باغلانمش، قولای چوزیله‌جك صورتده دوكوملنمش.

ایلمه { س. ایلمك فعلی، ایتمه، قیلمه، یاپمه.

ایلن { لن. حج. با : ایله.

ایلنج { س. بددعا، انكسار، لعنت. مر.

ایلندی { س. طوتدیرمه، ایلیشدیرمه، دیكیشدن اول ایكی پارچه‌یی بربرینه طوتدیرمق.

ایلنمك { فت. بددعا ایتمك، انكسار ایتمك، قارغیمق، لعنت ایتمك.

ایلول { س. تقویم رومینك اصل یدنجی و آوروپالیلرك شمدیكی ترتیب سقیمنجه طقوزنجی آینك اسم سریانیسیدر. اسم رومیسی (سپتمبر) در، كه یدنجی آی دیمكدر.

ایله { یاخود ایلن، واختصارله : له، لن. حج. ۱. الصاق ایچون وواسطه وآلت بیانیچون اولور، عر. (بِ) فا. (بَ) كبی : ال ایله آلمق، دكنكله اورمق، كوزله اشارت ایتمك، قورشون قلمله یازمق، واپورله كیتمك،

آتله گزمك. ۲. معیت وصحبت وبرابرلك بیان ایدر، عر. (مع) فا. (با) كبی: یارین سنكله بازاره گیده‌جكز؛ بش كشی ایله كلدی؛ اكمكی پینیرله یدی. ۳. طرز واسلوب وكیفیت بیان ایدر: زحمتله یوریمك؛ قولایلقله ایش گورمك؛ كرا ایله او طوتمق؛ معاونتله چكنمك. = حر. ۱. عطف ایچون قوللانیلیر: و، ده، دخی: بن ایله سز یارین فلان یره گیده‌جكز = بن وسز؛ كیتمك ایله كلمك = كیتمك وكلمك، گیدوب كلمك. ۲. مصدر عربی وفارسی‌یه الحاق اولنه‌رق ینه عطف معناسیله ربط كلام ایدر: تحقیقات جلیه وخفیه اجراسیله استحصال اولنه‌جق نتیجه‌نك اشعاری، كه بو افاده ایله تحقیقات اجراسی وكیفیتك اشعاری مطلوبدر؛ عربی اوله‌رق «بالاجرا» دخی دینلیر؛ خیدودلری اخذ وتوقیفله حقلرنده ایجاب قانونینك اجراسی. ۳. مصادر تركیه‌یه الحاق اولنه‌رق سببیت بیان ایدر: كیفسز اولمغله كله‌میه‌جكنی یازمش = كیفسز اولدیغندن، اولدیغی اجلدن؛ قیش تقرب ایتمسیله لوازم شتائیه‌نك تداركی اقتضا ایدر. ۴. ینه مصادر تركیه‌یه الحاق اولنه‌رق مجرد ربط كلامه ویا «اولمسی اوزرینه» «اولمسنه بناءً»، «اولنجه» كبی بر معنا افاده ایدر: طلب بیوریلان اوراق گوندرلمش اولمغله وصولنك اشعاری. ۵. ضمیره مضاف اسم مصدره الحاق اولنه‌رق زمان واولنجه، اولدیغی آنده كبی زمانجه زیاده تقرب بیان ایدر: بكلنیلان اوراقك كلمسیله كیفیت موقع تذكره قونه‌جقدر = كلدیكی آنده؛ سزك عزیمت ایتمكزله ایش دكیشدی = عزیمت ایتدیككز آنده. تأكید ایچون (برابر) كلمه‌سی ده علاوه اولنور: بنم سویلمله برابر ایشه اهمیت ویرمكه باشلادیلر. مصادر عربیه ایله ده اولور: اونك وصولیله برابر ایشه كیریشدیلر. || ایله برابر = ضدیت بیان ایدر، اولدیغی حالده، ایكن، مع: بونكله برابر = بویله اولدیغی حالده، مع هذا: كندیسی وظیفه سنی ایفا ایتمش اولمغله برابر قباحتی اوستنه آلدی = ایفا ایتمش اولدیغی حالده — اسملرك مجردینه وضمیر واسم اشارتك مضاف‌الیهنه الحاق اولنوب، یالكز بونلردن جمع غائب مستثنا اوله‌رق مجرد حالنده قوللانیلیر: برآدم ایله (برآدمله)، احمدله، انسانلرله، بنمله، بزمله، سنكله، اونكله، بونكله، اونلرله، بونلرله.

ایلجی { ص. ایلیق، صیجاقجه، صوئوغی قیرلمش.

ایلیتمق { فت. ایلیندیرمق، آز ایصتمق، ویا آز صیجاق قاله‌جق صورتده صوئوتمق.

ایلیجق { یا ایلیجاق. ص. پك آز صیجاق، ایلیقجه.

ایلیجه { س. طبیعی صیجاق صو، صیجاق معدن صویی، قدرت حمامی. یردن قایناینه قاینارجه، واوزرنده قبه وابنیه اولورسه قاپلیجه دینیر.

ایلیشدیرلمك { فجه. ربط و تعلیق ایدلمك، چنكل ودوكه كبی برشیئه طوتدیرلمق: بر یره ایلیشدیرلمزسه طورماز.

ایلیشدیرمك { فت. ربط و تعلیق ایتمك، چنكل و دوكه كبی بر شیئه طوتدیرمق، طاقمق: نشانی سترده‌یه ایلیشدیررلر؛ اثوابی چیوی‌یه ایلیشدیر.

ایلیشمك { فل. ۱. ربط و تعلیق اولنمق، طاقلمق، طاقیلوب قالمق: قوغه قویونك ایچنده طاشه ایلیشدی. ۲. طورمق قالمق، ایلشمش كبی آریله ما مق؛ بوآدم كیتدیكی یرده ایلیشوب قالیر. ۳. آز طورمق، موقتاً اوتورمق: سن برآز شوراده ایلیش بن شیمدی كلیرم. ۴. شبهه وتردد ایتمك، تعریض ایلمك: مسوده‌یی اوقویوب بر ایكی یرینه ایلیشدی. ۵. طوقنمق، صاتاشمق، تعرض ایتمك: سز اوكا ایلیشمیك. || كوز ایلیشمك، كوزه ایلیشمك = غیر اختیاری اوله‌رق آرامقسزین خفیفجه گورمك: كوزم بر شیئه ایلیشدی، كوزمه بر شیء ایلیشدی. || گوكل ایلیشمك = تعشق وعلاقه ایتمك.

ایلیشیك { س. ۱. تعلق، مربوطیت، ارتباط، مناسبت، علاقه: اونكله برایلیشیكم یوقدر. ۲. انكل، مانع: ایشك هیچ بر ایلیشیكی قالمدی؛ بعض

ایلیشیکره تصادف ایتدك. ۳. حساب، آله‌جق ویره‌جك: ایلیشکی کسمك = حسابی قطع ایتمك؛ ایلیشیك براقامق.

ایلیشیکسز { صه. ۱. برکونه مربوطیت و تعلق اولمیان، برشیئه متوقف اولمیان: ایلیشیکسز ایش. ۲. کسلمش، حل و فصل اولنمش، برکونه پوسوری اولمیان: ایلیشیکسز حساب. ۳. قیدسز، آزاده و لاابالی، بر شیئه مربوط اولمیان: ایلیشیکسز آدم.

ایلیق { صه. [چ: ایلیغ] آز صیجاق، صوئوغی قیرلمش، نیم گرم: ایلیق صو. [ایصیدلمش مایع وعلی‌الخصوص صو حقنده مستعمل اولوب، مثلا ایلیق هوا دینلمز.]

ایلیقلاتمق { ایلیقلانمق. ت: ایلیتمق، ایلیمق.

ایلیك { سه. [«ایلك» دن] کمیکك ایچنده یاغه مشابه ماده، مغز، مخ. || ایلیکه ایشلمك، کچمك = چوق ودرین تأثیر ایتمك: صوئوق ایلیکمه ایشلدی، کچدی. || ایلیك صیزلامق = درین آغری طویمق. || ایلیك کبی = یومشاق ولذیذ شئ. || مردار ایلیك = اوکورغه کمیکی ایچنده‌کی مغز. || ایلیك یاغی = چرویشك ایچه‌سی.

ایلیك { سه. [«ایلك» دن] لباسك دوکمه کچمکه مخصوص دلیکی، عروه: کوملکه ایلیك آچمق؛ سترەنك ایلیکنه چیچك طاقمق.

ایلیکلمك { (یا ایلیکه‌لك. فته. دو. (کمه‌یی ایلیکه کچیره‌رك اثوابی طوتدیرمق، قاوشدیرمق: سترەسنی ایلیکلدی.

ایلیکلنمك { فط. اثوابی قاوشدیروب دوکمه‌لرینی ایلیکلرینه کچیرمك: ایلیکلنمز دن بیوکلرك حضورینه چیقلماز. == (اثواب) دوکمه‌لری ایلیکلره کچیرلمکله قاوشدیرلمق: اثواب طار اولنجه ایلیکلنمز، زور ایلیکلنیر.

ایلیکلی { صه. دوکمه‌لری ایلیکلره کچیرلمش، قاوشدیرلمش: سترەسی ایلیکلی ایدی.

ایلیمق { فل. ایلیق اولمق، صوئوغی قیرلمق، آز صیجاق قاله‌جق صورتده صوئومق: صو ایلیدی.

ایلیندیرمق { فته. ایلیقلاتمق، ایلیق یاپمق، صوئوغی قیروب ویا بر آز صوئودوب آز صیجاق براقق.

ایلینمق { فل. ایلیق اولمق، صوئوغی قیرلمق، آز صیجاق قاله‌جق صورتده صوئومق ویا آز ایصینمق.

ایم { سه. تق. علاج، دوا: قوجه قاری ایمی. [ام کبی.] مره.

ایماء { سذ. عر. [«ومأ» دن] مصه. افعال] ۱. اشارتله آکلاتمه، آچیقدن سویلمکسزین افهام: کلیه‌جکنی بکا ایما ایتدی؛ بوحرکتی اونی ایما ایدیور. ۲. اشارت.

أیمان { سذ. جه. عر. فد: یمین. لا: یمین. — [فد: ترکجه ده غیر مستعمل «ایمن»] صاغ اللر. ذ.

ایمان { سذ. عر. [«امن» دن مصه. افعال] ۱. اینانمه: قدره ایمانم واردر. ۲. دین‌حق قبول ایتمه، وحدانیت ونبوتی تصدیق ایله، قلب ایله تصدیق ودیل ایله اقرار ایتمه: ایمان ایتمك ذ. ایمانه کلمك، ایمان کتیرمك = مؤمن اولمق؛ رسول‌الله (صلعم) افندمزه الك اول ایمان کتیرن. || مج. ایمانه کلمك = عاقبت حق تسلیم وقبول ایتمك، نهایت طوغری یوله کلمك: هاه! شویله ایمانه کل.

ایمانسز { صه. ۱. الله ورسوله اینانمیان، دینسز، ملحد. ۲. مرحمتسز، انصافسز، غدار. ۳. یاغسز، یاوان، قوری: ایمانسز پینیر.

ایمانسزجه { حه. انصافسزلقله، مرحمتسزجه، غدارانه.

ایمانسزلق { سه. ۱. دینسزلك، الحاد. ۲. مرحمتسزلك، انصافسزلق، غدارلق.

ایمانمق { فته. [علاج وتدبیروچاره دیمك اولان «ام» یا «ایم» دن اولمق احتمالی واردر.] قایرمق، کوزتمك، تأمین ایتمك، چاره‌سنی بولمق. == فل. کندینی قوریمق، قایرلمق.

ایمبات { سه. [یاریم روزکار معناسیله فا. «نیم باد» ویا دکز روزکاری معناسیله عر. فا. «یم‌بادی» تعبیرلرندن غلط عد اولنمسی پك بعید وغا-

حش برخیالدر. غروب دیمك اولان « باتی » دن اولمسی احتمال‌لی دها قویدر.] اکثریا غرب ویا غرب شمالیدن اسن سرین دکز روزکاری : ایمبات اسیور.

ایمپراطور { یاخود امپراطور. س. [لا. Imperator] قرالدن دها بیوك ودها مستقل عد اولنان حکمدار، نیم مستقل حاکملره دخی حکمی جاری اولان حکمران : آلمانیه، آوستریا، روسیه ایمپراطورلری.

ایمپراطورلق { س. ۱. ایمپراطور عنوان وصفتی : پروسیه قراللرندن برنجی ویلهلم آلمانیا ایمپراطورلغنی اعلان ایتمشدر. ۲. بر ایمپراطورك تحت حکمنده بولنان دولت، حکمداری ایمپراطور عنوانی حائز اولان دولت : آلمانیه، روسیه ایمپراطورلغی.

ایمپراطوری { ص. [فا. یاء نسبت علاوه‌سیله] ایمپراطوره منسوب ومتعلق : باامر ایمپراطوری، ذات ایمپراطوری.

ایمپراطوریچه { س. ۱. ایمپراطور زوجه‌سی : آلمانیه ایمپراطوریچه‌سی. ۲. ایمپراطورلق مقامنده بولنان قادین : انکلتره قرالیچه‌سی هندستان ایمپراطوریچه‌سی عنوانی دخی آلمشدر.

ایمدی { یاخود امدی. حر. ۱. بناءً علیه، بنابرین، بوحالده، بویله اولدیغی حالده، فا. پس، عر. ف، خلاصه واجماله دلالت ایدر: ایمدی سز نه یاپه‌جقسکز؟ ۲. آرتق، غیری : کل ایمدی؛ ای سویلیك ایمدی. [بو ایکنجی معنا ایله جمله‌نك آخرینه کلیر و «ایندی» یاخود « ندی » تلفظ اولنور : کاندی.]

ایمرندیرمك { فتـ. آرزو ایتدیرمك، کوزل ولذیذ برشیء کوستروب برینك اشتهاسنی اویاندیرمق، رغبت ایتدیرمك : موسمسز وقتده اوکوزل ییلکاری کوستروب ده هرکسی ایمرندیرمکده معنا وارمیدر؟

ایمرنمك { فل. کوزل ولذیذ برشیء کوروب اشتهایه کلمك، زیاده آرزو ورغبت ایتمك: منااو دکانك اوکندن کچرکن میوه‌لره ایمرندم.

ایمز { فل. کون وصیرورت بیان ایدن « ایمك » مصدر غیر مستعملندن مضارع منفی اولوب، بزجه مستعمل دکل ایسه‌ده، چغتایجه‌ده «ایماس» املاسیله قوللانیلوب، دکلدر واولماز دیمکدر.

ایمزغنمق { یاخود ایمزکنمك. با : ایمیزغنمق.

ایمش { فل. کون وصیرورت بیان ایدن « ایمك » مصدرغیر مستعملندن ماضیء نقلیدر : او ایش اویله ایمش؛ آرادیغکز آدم اوراده ایمش. — فعل اعانه اوله‌رق افعال سائره‌نك مختلف صیغه‌لرینه التحاق ایده‌رك روایت ماضی، روایت مضارع، روایت استقبال کبی صیغ مرکبه تشکیل ایدر؛ وبوتقدیرده اکثریا همزه‌سی وبعضا یاسی ده حذف اولنور : کلمش ایمش، کلیر ایمش (کلیرمش، کلیرمش)، کله‌جك ایمش (کله‌جکمش، کله‌جکمش)، کلملی ایمش وسائره.

ایمك { فل. کون وصیرورت بیان ایدر، اولمق، اولمق. — بوفعلك مصدری ودیکر برقاج صیغه‌سی متروك وغیر مستعمل اولوب، « اولمق» فعلندن تضمین اولنور. صیغ مستعمله‌سی بروجه آتیدر. مضارع : ایم (ام، م) سك، در، ایز (یز، ز) سکز، درلر؛ ماضیء شهودی : ایدم، ایدك، ایدی، ایدك، ایدیکز، ایدیلر (شمدی حکایهٔ حال مقامنده قوللانیلوب، ماضیء شهودیسی یرینه « اولدم » مستعملدر.)؛ ماضیء نقلی : ایمشم، ایمشسك، ایمش، ایمشز، ایمشسکز، ایمشلر؛ صیغهٔ شرطیه: ایسه‌م، ایسه‌ك، ایسه، ایسه‌ك، ایسه‌کز، ایسه‌لر؛ صیغهٔ حالیه : ایکن؛ صیغهٔ وصفیه : ایدیکی (ایدوکی).

ایمن { ص. عر. [«یمن» دن مشـ.] یمنلی، میمنتلی. ذ.

ایمنمق { فتـ. فل. با : ایمانمق.

ائمّه { سـ. جـ. عر. فد : امام. با : امام.

ایمیزغنمق { فل. یاخود :

ایمیزکنمك { فل. ۱. اویوقلامق، اویقویه غلبه ایدوب دفع ایده‌مه‌مکله یاتمقسزین صاللانوب طورمق. ۲. (آتش) قراروب سوکنمش کبی طورمق.

ایمك { سـ. باشـك تپه‌سنده‌كی یومشاق یر، بنغلداق، یافوخ.

این { سـ. یبانی حیوانلرك یر آلتنده اولان مسكنی، غار، مغاره، كهف: آیی اینی.

این { ش. فا. قریبه اشارت ایچوندر، بو، شو، مقابلی: آن، او. این وآن = شو بو. ن. || بعد ازین = بوندن صكره. || بنابرین = بناءً علیه. [همزه‌سنك حذفیله.]

ایناق { صـ. تق. ۱. سوزینه اینا- نیلیر، معتمد، مؤتمن. ۲. مشاور، مستشار. = سـ. رأی، استشاره.

اینان { سـ. ۱. اینانمه، امنیت، وثوق، اعتماد، قناعت، یقین: اینان كلمك = قناعت حاصل اولمق، قانع اولمق؛ اینان اولسون = اینانكز. ۲. ایمان، اعتقاد.

اینانج { صـ. شایان اعتماد، موثوق، امین، معتمد.

ایناندیرمق { فتـ. ۱. اینانمغه سوق و اجبار ایتمك، قاندیرمق، اقناع، تأمین ایتمك: بن سزی ایناندیره‌مدم، الله ایناندیرسین. ۲. (یالانی) قبول ایتدیرمك، آلداتمق.

اینانلمق { مجـ. صحیح نظریله باقلق، طوغری دیه قبول اولنمق: اینانیله‌جق شیء دكلدر.

اینانمق { فتـ. [خالص تركجه برلغت اولدیغی حالده، برنجی هجاسنك خفیف یعنی اینجه او- قونمسیله آهنك قاعده‌سنه مخالفتی غریبدر. اساساً كسرهٔ ثقیله ایله اوله‌جغنده شبهه یوقدر.]
۱. طوغری نظریله باقق، صحیح دیه قبول ایتمك، قبول وتصدیق ایتمك: انسان هر ایشیتدیكنه اینانمملی. ۲. ایمان كتیرمك، اعتقاد ایتمك، قلب ایله تصدیق و دیل ایله اقرار ایتمك: اللهك برلكنه وحضرت محمد (صلعم) افندمزك نبوتنه اینانمق.

اینانمه { سـ. ۱. اینانمق فعلی، تصدیق، قبول. ۲. ایمان، اعتقاد، دیانت.

اینانیش { سـ. اینانمق فعلی و طرزی: بو نصل اینانیش.

اینتی یوف { سـ. عو. بوش شیء، مالایعنی، صاچمه صاپان، اهمیتسز وكولنج: اینتی یوفدن شیئلر؛ اینتی یوفدن خانه.

اینجالیز { سـ. ترشیسی یاپیلیر برنوع یبان صارمساغی ویا صوغانی.

اینجقرمق { فل. ۱. معده‌ده وار ایمش كبی غیر اختیاری بر حركت اختلاجیه كلمك، ایقلامق. ۲. بوغلیرجه سنه فیقلایه‌رق آغلامق. [هیچقرمق دخی دینیر.]

اینجقریق { سـ. ۱. معده‌دن كلن غیر اختیاری حركت اختلاجیه كه ایقلامق صورتنده ظاهر اولوب انسانی راحتسز ایدر، فواق. ۲. فیقلایه‌رق آغلامه. || اینجقریق طوتمق = ۱. اینجقریغه طوتلمق. ۲. چكه آتمق، فواق الموته اوغرامق.

اینجلتمك { فتـ. اینجه یاپمق، دها اینجه بر صورته قومق، ترقیق ایتمك: قلمی، سسی اینجلتمك.

اینجلمك { فل. ۱. اینجه ویا دها اینجه اولمق، اینجه‌لنمك: بو ایپ پك اینجلدی. ۲. یالاندن ظرافت كوسترمك، ظرافته اوزنمك.

اینجو { سـ. با: اینجی.

اینجه { صـ. ۱. قالین مقابلی، رقیق، باریك: اینجه بر دكنك. ۲. اوفاق، دقیق، خرده: اینجه اون، اینجه توز. ۳. سیوری: اینجه بورن. ۴. مجـ. ظریف، نازك، نارین: اینجه ایش، اینجه نقش، اینجه صنعت. ۵. ذكاوتلی، ادراكلی، فرا- ستلی: اینجه ذهن. ۶. خفیف، مختصر: اینجه دونما، اینجه قره قول. ۷. مؤثر، كسكین: اینجه آغری. ۸. قولاغه خفیف كلن: اینجه سس، اینجه ویزلدی. || اینجه خسته‌لق = سل الرئه، ورم. || اینجه‌ساز = الاتورقه‌چالی، طاول وسرنانك غیری اوله‌رق كمان و دف و سائره‌دن مركب چالغی طاقمی. || اینجه كسیم = چلیمسز، نحیف. = حـ. ۱. اوفاق وخرده او- له‌رق: اینجه دوگمك. ۲. مدققانه: چوق اینجه صوریور. || اینجه‌دن اینجه‌یه = پك مدققانه. || اینجه الیوب صیق طوقومق = تعمیق وتحقیق ایتمك؛ برایشك پك ایلروسنه وارمق.

اینجه‌جك { صـ. پك اینجه، پك دقیق وخفیف: اینجه- جك قلم، سس، ایش. = حـ.

پك اینجه اولەرق : اینجەجك دوگمك .

اینجەرَك { یا اینجرك. ص. نازك، باریك، نارین، فدان كبی : اینجەرك بوی .

اینجەلَتمك { با : اینجالتمك.

اینجەلِك { س. ۱. اینجه اولان شیئك حالی، قالینلق مقابلی، رقت. ۲. اوفاقلق، خردەلك، دقت. ۳. نازكلك، نارینلك، ظرافت. ٤. خفیفلك، كسكینلك.

اینجەلَمك { فل. با : اینجلمك .

اینجی { یا اینجو. س. قابوغی صدف دینلن استریدیه جنسندن برحیوان بحرینك ایچندن چیقان معروف ذی قیمت دانەلركه قادینلرجه اسباب زینتدندر، لؤلؤ، درّ : اینجی طاقق، دیزمك. — پك بیاض وكوچك كوزل دیشلردن ده كنایه اولور. || اینجی چیچكی = بیاض ویووارلاق بر جنس اغاج چیچكی || اینجی دانەسی = دردانه، پك كوزل چوجق ویا قیز. || آغزندن اینجی صاچمق = بیوك برفصاحتله كوزل سوزلر سویلمك. || اینجی صوغانی = برجنس كوك .

اینجیتمك { فت. ۱. طوقنمق، ایلیشمك. ۲. جان آجیتمق، الم ویرمك، اذا وجفا ایتمك : اوصلی چوجقلر حیوانلری اینجیتمزلر. ۳. خاطر قیرمق، دلكیر ایتمك : آبدال آدمدر اینجیتمەیك. ٤. آغریلی ویا پارەلی بر عضوه طوقنوب آغریتمق : قولمی، چبانمی اینجیتدیكز. ٥. اورمق آغریەجق برحاله كتیرمك، پاره وبره اولمدیغی حالده آغریتمق : آتدن دوشوب قولنی، باجاغنی اینجیتمش. || اینجیتمەبنی = سرطان علتی. عو.

اینجیتمه { س. اینجیتمك فعلی . ا : اینجیتمك .

اینجیدیجی { ص. ۱. اینجیدن آغریدان. ۲. اذا وجفا ایدن .

اینجیدیش { س. اینجیتمك فعلی وطرزی . با : اینجیتمك .

اینجیر { یاخود انجیر. س. (فا. انجیردن) معروف میوه، تین. كه بادنجان، قواق، لوب انجیری كبی انواعی واردر : تازه، قوری اینجیر. || اینجیر آغاجی = بومیوەیی ویرن آغاج كه ایری یاپراقلی وچوق ایلیكلی اولور. || اینجیر چكردكی = كوچكلكدن كنایەدر : بر اینجیر چكردكنی طولدیرماز = پك آز. || اینجیر قوشی = صاری صندال نوعندن برقوش . || فرنك، عرب اینجیری = قاقتوس جنسندن قبوغی دیكنلی واریجه چكردكلی برنوع میوه .

اینجیك { ص. خفف صورتده اورلمش ویا قیرلمش (عضو) : قولی اینجیكدر. = س. اینجینمش، اورلمش بر : قولنده اینجیكی واردر .

اینجیك { س. ساقك اینجەكمیكی، دیزك آلتندەكی كمیك . || اینجیك یخنیسی = قویونك دیزدن ساقك اورتەسنه قدر اولان پارچەلرندن یاپلمش نخودلی یخنی .

ایندیرتمك { فت. آشاغی آلدیرمق، تنزیل ایتدیرمك .

ایندیرلمك { (آندیرلمك) . مج. ۱. آشاغی كوتورلمك، تنزیل ایدلمك : بو كراسته طاغدن ایندیرلمشدر. ۲. آزالدلمق، تنزیل وتنقیص ایدلمك : ذخیرەنك فیأتی ایندیرلدی. ۳. آشاغی قویویرلمك : پرده ایندیرلدی .

ایندیرمك { فت. ۱. آشاغی كوتورمك، تنزیل ایتمك : طاغدن كراسته، رافدن اشیا ایندیرمك . ۲. حیواندن، آرابەدن آشاغی آلمق : یولجیلری آرابەدن ایندیردیلر. ۳. آزالتمق، آشاغیلاتمق، تنزیل ایتمك : اتك فیأتنی ایندیردیلر؛ پوسته اجرتلرینی ایندیردی. ٤. طرح وتنزیل ایتمك، حسابدن آشاغی اورمق : مصرفی ایندیردكدن صكره ایرادی حساب ایتملی . || باشندن ایندیرمك = قهرلاندیروب نزول اصابتنه سبب اولمق . || ختم ایندیرمك = ختم ایتمك . || كمی ایندیرمك = یكی یاپلمش كمی‌یی صویه، دكیزه القا ایتمك .

ایندیریجی { ص. آشاغی ایندیرن، تنزیل ایدن .

اینَك { س. صیغیرك دیشیسی، بقره،

اینَکجی { س. ١. اینك چوبانی، صیغیرتماج. ٢. اینك بسلیوب سودینی صاتان آدم.

اینَکجیلك { س. اینك بسلیوب سودینی صاتان آدمك حال وصفتی وتجارتی.

اینَکلك { س. اینکاره مخصوص محل، اینك آخوری.

اینلمك { (آئلك) فج. آشاغی کیدلمك، نزول اولنمق: بو. رادن اینلیر.

اینمك { (آنمك) فل. ١. آشاغی کلمك، نزول، هبوط ایتمك: کوکدن ایندی؛ حیوانات طاغدن اینیور. ٢. دوشمك، سقوط ایتمك: طامدن اینن صو. ٣. آزالمق، تناقص، تنزل ایتمك، چیقمق مقابلی، فیآتی دوشمك: اکمك فیآتی ایندی، قهوه ایندی. ٤. دوز اولمق، دوشمك، قبارمق مقابلی: شیش ایندی. ٥. کسب سکون ایتمك، تسکین اولنمق، مندفع اولمق: صیتمه، آتش ایندی؛ حدتی ایندی. ٦. حیوان ویا آرابه‌دن یره آیاق باصمق: اثنای راهده صباحدن اقشامه قدر هیچ اینمدك. ٧. قونمق، مسافر اولمق، منزل طوتمق: بو اقشام نره‌یه اینه‌جکز؟ کلن مسافرلر کیمك اوینه اینديلر؟ ٨. تدنی وتنزل ایتمك. ٩. دوشمك، ییقلمق: دیوار ایندی. ١٠. نزول اصابت ایتمك: یورکنه ایندی.

اینمه { (آنمه). س. ١. اینمك فعلی، نزول، تنزل. ٢. طامله، نزول، فلج، سکته: کندیسنه اینمه ایندی.

اینهان { ص. اوبور، اکول.

اینی { (انی). س. کوچك قارداش. مر.

اینیش { (انیش). س. ١. اینمك فعلی وطرزی: بر اینیش ایندی‌که. ٢. یوقاریدن آشاغی‌یه مائل یر، یوقیش مقابلی، مائل، شیو، نشیب: حیوانه اینیش‌ده زور کلیر، یوقیش‌ده؛ اینیش اینمك. ٣. مج. انحطاط. || اینیش آشاغی = اینیشده، اینیش اینرکن. || اینیش یوقیش = انکبه، دوز اولمیان محل.

اینیشته { س. با: انیشته.

اینیك { اینیکلمك. با: انیك و سائره.

ایو { ایولك، ایولشمك وسائره. با: ایی وسائره.

ایواء { سذ. عر. [«اواء» دن مص. افعال] قوندیرمه، یرلشدیرمه، منزل و مأوی قزاندیرمه، اسکان. ذ.

ایواللّٰه { حد. عر. [ای = حرف تصدیق ـ والله = قسم] ١. اوت. نعم، بلی، اویله اولسون. ٢. تشکر ایدرم، الله راضی اولسون! ٣. اللهه اصمارلادق. || ایوالله دیمك = هرشیئه راضی اولمق، درویشانه توکل ایتمك.

ایوان { س. فا. ١. کوشك، قصر. ٢. بیوك صاله، صالون، دیوان: ایوان کسری = عراقده طیسفون خرابه‌لرنده اسکی ایران حکمدارلرینك جسیم بر سرایلرینك ویرانه‌سی.

ایواه! { حد. فا. یازیق، هیهات! ایواه! = س. ایواهلر = یازیقلر، تلهف: ایواهلر اولسون.

ایود { یاخود ایود. س. با: یود.

ایودیرمك { فت. قوشدیرمق، عجله ایتدیرمك. مر.

ایورمك { فت. ١: ایویرمك، اویرمك.

ایوز { س. حیواناتی صوقوب قانادان مربع الشکل بر جنس سیکك.

ایوکن { ص. قوشان، عجله ایدن، عجول، شتابان. مر.

ایوکنلك { س. قوشمه، عجله، عجوللك، شتابانلق. مر.

ایوکی { س. آغاج اویان صنعتکرلرك قوللاندقلری بر نوع اوفاق بالطه، ال بالطه‌سی.

ایومك { فل. قوشمق، سرعت وعجله ایتمك، شتاب ایتمك، شتابان اولمق. مر.

ایوی { س. قوشمه، عجله، شتاب، سرعت. مر.

ایویدی { ص. عجول، صاووروق.

ایویدیلك { س. عجوللك، صاوورولق.

ایویرمك { فت. ١. قوشدیرمق، عجله وشتاب ایتدیرمك. ٢. دوندیرمك، چویرمك. [«اوبروب چویرمك» تعبیرنده قوللاندیغمز «اویرمك» فعلی بوندن غلطدر].

ایویك (س. قاره باتمیوب اوستنده ایومك ایچون آیاقلره) طاقیلان اوزون تخته قایدیراق.

ایهام (سذ. عر. جه: ایهامات. («وهم» دن مص. افعال)) ١. وهم ایتدیرمه، وهم وشبهه و تردده دوشورمه. ٢. د. ایکی معناسی اولان برکلمه‌نك اك آز قوللانیلان معناسنی قصد ایدرك استعمالی. || ایهام قبیح = ادب وتربیه‌یه مغایر بر معنای مجازی مرام ایتمه.

ایی (یاخود ایو. ص. ١. بکنیله‌جك، مقبوله گچه‌جك صورتده) اولان، طیب، جید، خوش، نیك: ایی ایش، ایی خوی، ایی آدم. ٢. فائده‌لی، نافع، کارلی: ایی ایش، ایی تجارت. ٣. کافی، وافی، الویرر، یتیشیر: بر اثوابه اوچ متره قماش ایبدر؛ اون بیك غروش ایی پاره‌در. ٤. اویغون، موافق، مناسب: بو اثواب سزه ایی کلدی؛ بوتین آیاغمه ایی کلدی. ٥. صحتده، صحت وعافیتی یرنده: اییمیسکز؟ بز ایی یز اکن پدر بر آز کیفسزدر. || اب ایی (ایی) = اولدقچه ایی: کافی، خیلی مقدارده. || پك ایی = چوق ایی، اعلا. = ح. خوش حال وصورتده: ایی یاپمشسکز ایی سویلدی. = س. ایی شیء، بر شیئك ایی جهتی، ایلك: ایی‌یی کوتیدن فرق ایتملی؛ اییسنی آلوب کوتیسنی براقق. || ایی اولمق = ایلشمك، خسته‌لقدن قالقمق، قورتلمق. || ایی اولدی که = اصابت اولدی‌که... || ایی ایتمك = فائده ایتمك، ایی کلمك، نافع اولمق: او علاج بنی ایی ایتدی. || ایی ایش = (استهزا طریقیله) بویله ایش اولورمی؟ بو نصل ایش؟ || اییدن ایی = تمامیله، بسبتون: اییدن ایی صباح اوزلمشیدی. || ایی ساعتده اولسونلر = جنلرك وکنایةً کوتی آدملرك اسملری آکلدیغنده ایراد اولنور دعادر. || اییسی = مرجحی، اك مرجح طریق: اییسی هیچ قاریشمامقدر. || اییسی کوتیسی = نیك و بدی. || ایی کلمك = اویغون اولمق. || ایی کون = اقبال، سعادت؛ ایی کون احبابی = بر صیقندیسی اولان احبابنك یاننه یاناشمیان. || ایی کون کورمش = اولجه غنا وثروت ایچنده بولنمش. || ایی کیتمك = ایشی یولنده اولمق وحسن حرکتده بولنمق. || ایی کوتی = هر نه اولورسه، ماحضر: ایی کوتی بارینه‌جق براوی واردریا. || اییلر = صلحاء، ابرار، صلاح حال اصحابی. || ایی وارمق = رغماً بر ایش یاپمق: ایی واردمده سزه خبر ویرمدم.

ایجه (ص. ح. برآز ویا اولدقچه ایی: ایجه‌در.)

ایی‌لتمك (فت. ایی یاپمق، ایلشدیرمك.)

ایی‌لشدیرمك (فت. ١. ایی یاپمق، ایی‌یه) چویرمك: کچن کونکی یاغمور هوایی ایلشدیردی. ٢. صحت وعافیت ویرمك، اعادۀ صحتی موجب اولمق: برآز چیقوب هوا آلمسی کندیسنی خیلی ایلشدیردی.

ایی‌لشمك (فل. ١. ایی اولمق، دها ایی اولمق:) چایرلر چوق ایلشدی. ٢. اعادۀ صحت ایتمك، خسته‌لقدن قالقمق: خسته ایلشدی. ٣. بریله آره‌سی ایی اولمق، اصلاح بین ایتمك: فلانله ایلشدك.

ایی‌لك (س. ١. ایی اولان شیئك حالی، جیادت، خوشلق.) ٢. خیر، منفعت، فائده: بونده بر ایلك وارکه... ٣. لطف، کرم، احسان، معاونت: بکا بر ایلك ایتمك ایسترمیسك؟ کندیسنه بیوك بر ایلك ایتدی؛ چوق ایلکی طوقندی. ٤. صحت، عافیت، برء: خسته ایلکه یوز طوتدی؛ الله ایلك ویرسین. ٥. حسن معامله، یاواشلق. ملایمت: ایلکله قاندیرملی؛ ایلکله سویلرسه‌کز قبول ایدر. || ایلك بیلیر = شاکر نعمت، متشکر، منتدار.

ایی‌لنمك (فل. ١. ایلشمك، ایی اولمق. ٢. اعادۀ صحت) ایتمك، خسته لقدن قورتلمق. ٣. اولمق، کمال بولمق.

ب

ب (به. عر. باء) س، ترکجه الفبانك ایکنجی حرفیدر. عبرانیجه‌ده ב وسریانیجه‌ده ܒ صورتنده یازیلوب، شکل اصلیٔ قدیمی خانه ویا خیمه‌یی آکدیردیغیچون، السنهٔ سامیه‌ده بو معنایه دلالت ایدن (بت) یعنی « بیت » اسمیله مسمادر. ترکجه‌ده کلمه‌لرك آخرنده (پ) کبی اوقونور : کلوب، سبب، رجب. تاریخ محلنده رجب شهر قمریسنه علامتدر. ابجد حسابنده یعنی رقم کبی استعمالنده ۲ عددینه دلالت ایدر. — عربیده مؤنث اولوب، برنقطه‌لی اولمق مناسبتیله (باء موحده)، و نقطه‌سی آلتندن اولدیغیچون (باء تحتانیه) دخی دینلیر.

بِ (حج. عر. ه، یه، ایله، ایچون معنالریله بعض ترکیبات عربیه‌ده بولنور : نعوذ بالله = اللهه صیغندق؛ بسم الله (اصلی: باسم الله) = اللهك آدیله؛ بالله = الله ایچون؛ مفعول به. [همعناسی اولان آتیده‌کی ادات فارسیه‌دن تفریقی اقتضا ایدر. عربی ترکیبات ایچنده اولنجه، عربی اولدیغی آکلاشیلوب، مکسور اوقونمق اقتضا ایدر.]

بَ (حج. فا. ه، یه، ایله، ایچون: دست بدست، ید بید = الدن اله؛ ساعت بساعت = ساعتدن ساعته؛ ماه بماه = آیدن آیه؛ تا بصباح = صباحه‌دك؛ بحق خدا = الله حقیچون؛ بقول فلان = فلانك سوزنجه. [کون بکون کبی ترکجه کلمه‌لره ادخالی غلط فاحشدر؛ کوندن کونه دیملی.]

با (حج. فا. ایله، مع : با امر عالی؛ باکمال حرمت وتعظیم؛ باتلغراف. [استعمالنده هیچ بر احتیاج اولمیوب، یرینه، « ایله » قوللانلمسی البته دها کوزل وقاعدهٔ فصاحته دها اویغوندر.]

باء (سث. عر. ب حرفنك اسم عربیسیدر. باشده‌کی « ب » ماده‌سنه با.

باب (سذ. عر. جمع : ابواب. ۱. قپو، مدخل : باب مرحمت آچیقدر. من الباب الی المحراب = قپودن محرابه قدر، جمله‌سی. ۲. درکاه، دربار، مرجع عمومی اولان بیوك قپو : باب دولت؛ جمله نك باشی بوبابه باغلیدر. ۳. بیوك دائره، قپو: باب عالی = صدارت عظمی و دیوان همایون ایله داخلیه و خارجیه نظارتلرینی وشورای دولتی حاوی دائرهٔ عالیه، پاشا قپوسی؛ باب مشیخت، باب فتوی = مشیخت اسلامیه دائره‌سی، شیخ الاسلام قپوسی؛ باب سرعسکری = دائرهٔ عسکریه، سر عسکر قپوسی. ۴. برکتابك منقسم بولندیغی اقسامك بهری، که تقسیماتك اك بیوکی اولوب، اکثریا هر باب بر قاچ فصله منقسمدر : باب اول، باب ثانی. ۵. افعال عربیه‌نك صور تصریفیه سندن بهری : برنجی، دردنجی باب؛ افعال، تفعل، استفعال بابی. ۶. خصوص، ماده، کیفیت : اول بابده = او خصوصده؛ بو بابده معلوماتم یوقدر؛ او باب آخر = او بشقه ایش. ۷. بکید، بوغاز، دربند. [بو معنا ایله ترکجه‌ده چوق مستعمل اولمیوب، یالکز بعض اسماء خاصه‌ده بولنور:] باب الابواب = شرونده‌کی دربند؛ باب المندب = بحر احمرك جنوبنده‌کی بوغاز؛ باب الذقاق = جبل طارق بوغازی. || باب السعادة الشریفه = حرم همایون.

|| باب السعادة الشريفه آغاسی = قيزلر آغاسی، باش آغا. || باب همايون = سرای همايونك بيوك و رسمی قپوسی.

كرك باب وكرك قپو اسملری بومعنا ايله قوللانلديغندن، ايكيسنی‌ده بومعنا ايله بالاستعمال مثلا : باب سرعسكری قپوسی ديمك خطا ايسه‌ده، باب بو معنا ايله وقپو ايسه معنای لغويسيله استعمال اولنه‌رق، « باب سرعسكری دينلن دائره‌نك قپوسی » معناسيله « باب سرعسكری قپوسنده طوران نوبتجی » دنيليرسه، بوتعبيرده خطا كورمك خطادر.

باب { س. اوغور، يمن سعادت: باب طوتمق = متيمن عد ايتمك.

بابا { س. ۱. آتا، پدر، اَب، ولد. [اساساً چوجق ديلنه مخصوص اوله‌رق اكثر السنه بيننده مشتركدر. آوروپا لسانلرنده پاپا تلفظ اولنور.] ۲. ياشلی و محترم آدم وبر نوع صفت روحانيه‌سی اولان : حاجی بابا؛ درويش بابا. ۳. بكتاشی شيخی. ٤. باش، طوب : عصا باباسی، طرابزان باباسی. ٥. زنجيلره عارض اولان صرعه‌يه مماثل بر حل عصبی : باباسی وار؛ باباسی طوتمق. = ص. ۱. خيرخواه و محترم : باباآدم. ۲. اركك، آناج مقابلی : بابا هندی، بابا انجير. || آخو بابا، آغا بابا = آق صقاللی ياشلی وشايان حرمت آدم. || آق بابا. با : آق. || آنا بابا بر = لابوين (قارداش). || آنا بابا كونی = كيمسه‌نك آناسنی باباسنی آرامنه وقتی اولمديغی وطانيمديغی كون، محشر، بيوك مصيبت. || بابا اوجاغی = اجداددن منقول خانه. || اوكسزلر باباسی = يتيم و بيكسلره باقار خيرخواه ومنعم آدم. || بابادن بابايه = اباً عن جد، يوقاری‌يه طوغری متسلسلاً؛ بابادن اوغله، اولاده = آشاغی‌يه طوغری متسلسلاً. || بيوك بابا = بيوك آتا، بيوك پدر، جد. || بابا يوردی = اجداددن منتقل بيوت واملاك. || طقوز بابالی = ولدزنا؛ جن فكرلی آدم.

بابا فينغو { س. با : پاپا فينغو.

باباقوری { س. طمارلری يان كسلمش عقيق جنسی، عين بقر.

باباكوش { س. زهرسز وايصلق چالار برجنس ييلان.

بابالق { س. ۱. پدرلك، ابوت. ۲. آخرت باباسی. ۳. اوكی پدر. ٤. قائم پدر. = ص. طوغری وصاف، حيله بيلمز، معتدل فكرلی وصافدرون: بابالق آدم.

بابالی { ص. صرعه‌سی وبرنوع جنتی اولان (زنجی).

بابايانه { ص. ياشلی ووقارلی آدمه ياقيشير صورتده اولان: بابايانه طور، قيافت. = ح. ياشلی ووقارلی آدمه ياقشير بر صورتده : بابايانه كيينيور.

بابا يكيت { س. يتيشمش دليقانلی، تام قوت بدنيه‌سنی آلمش كنج. = ص. جسور، شجيع، دلير.

بابا يكيتلك { س. ۱. تام قوهٔ بدنيه. ۲. كنجلك، دليقانليق. ۳. جسارت، شجاعت. || بابا يكيتلك صاتمق = يالاندن جسارت كوسترمك.

بابلخانه { س. [زبانزدی : بابولانه] بابل شهر قديمی كبی فحشيات يری اولان آلفته‌لر محلی، فحشخانه.

بابونج { سذ. عر. [فا. « بابونه » دن معرب] نبا. پاپاديه، اقحوان. || بابونج كلبی = ايت پاپاديه‌سی.

بات { اسكی منشيلرمز « بيت بازاری » تعبيرينی قوللانمقدن ايگرنديكلری ايچون قاموسی آرايه‌رق عربيده بوكله‌يی بولمشلرسه‌ده، بونك معناسی « ضعيف، احمق، سرخوش » اولوب، مناسبت آلمديغی كبی، برآز مناسبت آلان « بتات » كلمه‌سی‌ده اوقدر نادردر، كه بزم بيت بازارينه قدر دوشمه‌سی مأمول اوله‌ماز. بونك ايچون بواويديرمه كلمه‌يی لغت كتابلرمزدن اخراجله، سويلديكمز كبی « بيت بازاری » يازمقدن چكنمه‌مليز.

باتاريه { ياخود بطاريه س. [فر. Batterie] ع. آلتی طوپ ايله عسكر ولوازمندن مركب طاقم : برباتاريه طوب. || مج. سرت معامله، شدتلی تكدير، آلابانده : باتاريه‌يی يمك. [الكتريق منظومه‌سنه، فرانسزجه‌ده باتاريه دينليرسه‌ده، تركجه‌ده دينلمز.]

باتاق { ص. [« باتمق » دن. بطاق يازماملی] ۱. باتمه‌جق، محو ونابديد اوله‌جق، قورتارلمسی ممكن اولميان، امدسز:

باتاق مال؛ باتاق برشرکت. ۲. باتیجی، صویه باتان: قره باتاق. = س. ۱. باتیلان یر، چامورلق محل، وحل. ۲. حمام حوضی. ۳. حیوانلری صوقمغه مخصوص کوچك کول. || قره باتاق = اوردکه مشابه صویه باتوب چیقار برجنس صو قوشی.

باتاقجی { ص. ویرمه‌مك نتیجه‌سله بورج آلان، ایشی باتاق اولان، طولاندیریجی.

باتاقجیلق { س. طولاندیریجیلق، ایشی باتاق اولمغله هرکسك‌ده مالنی باتیران آدمك حالی.

باتاقخانه { س. دوام ایدن ساده‌دلانی صویمغه وبعضا بسبتون محو ایتمکه مخصوص قمار خانه وفحشیات محلی: اوراسی عادتا برباتاقخانه‌در.

باتاقلق { س. باتاق محلی، باتیلان یر، چامورلق وپك صولاق محل، وحل: اوراده بر بیوك باتاقلق واردر؛ صیتمه‌نك اوکنی آلوب هوانی اصلاح ایچون باتاقلقلرك قوریدلمسی اقتضا ایدر.

باتاقلی { ص. باتاقلری وصولاق یرلری چوق (محل): باتاقلی اوولرك تطهیری.

باترمق { فت. با: باتیرمق.

باتسته { س. با: پاتیسقه.

باتقین { ص. ۱. باتمش، چوکمش، چوکوك. ۲. چتور، درین. ۳. ایشی خراب. ٤. مفلس.

باتقینلق { س. ۱. باتوب چوکمش شیئك حالی، چوکوکلك. ۲. چقورلق، درینلك. ۳. مفلسلك، افلاس. ٤. ایشی خراب اولمقلق.

باتمان { یاخود بطمان. س. مایعات وحبوبات ایچون براولچی‌که محله کوره ایکی اوقه‌دن سکز اوقه‌یه قدر تخلف ایدر، من.

باتمق { مض: باتار. فل. ۱. بر شیئك ایچنه صوقلمق، آشاغی‌یه کیتمك، طالمق: صویه، یره، چاموره باتمق. ۲. کیرمك، حلول ونفوذ ایتمك: آیاغمه ایکنه دیکن باتدی. ۳. کیرر کبی حس اولنمق، آجیتمق: کوزمه برشی باتیور. ٤. افقدن آشاغی کیتمك، غروب، افول ایتمك: کونش باتدی؛ آی باته‌جق. ٥. غرق اولمق، دکیزك دیبنه چوکمك: کمی باتدی. ٦. محو و نابود اولمق، غائب اولمق: بتون مالی، ثروتی باتدی؛ فلان بانقه‌ده برقاچ بیك لیراسی باتدی. ۷. افلاس ایتمك، مفلس اولمق، برشیئسی قالمامق: اوآدم باتدی؛ فلان شرکت، بانقه باتمق اوزره‌در. ۸. انهزامه اوغرایوب محو و مضمحل اولمق: بتون بر فرقه باتدی. ۹. کورلمز وایشیدلمز اولمق، اثری قالمامق: اونك آدی باتدی. ۱۰. طالمق، مستغرق اولمق: بورجه، تره، آل قانلره باتمق. ۱۱. فنا تأثیر ایتمك، طوقنمق: اونك لقردیسی بکا باتماز. || قندیل باتوب چیقمق = سوکنمك درجه‌سنده اولمق. || جفتلیجه‌ده افعال معاونه‌دن اولوب دوام واستمراربیان‌ایدر: باغروب باتمق = باغروب یاتمق، طورمق.

باتمه { س. باتمق فعلی. ا: باتمق.

باتور { یاخود باطور. س. ص. بهادر، قهرمان، جسور، بطل. [«بهادر» دن غلط کبی کورینورسه‌ده، اصلی «بغادور» اولوب، فارسی «بهادر» کده بوندن مأخوذ اولدیغی مرویدر.]

باتی { س. [«باتمق»دن] ۱. کونشك باتدیغی طرف. غرب، مغرب. ۲. غربدن اسن روزکار. || باتی قره‌یل = غرب شمالی جهتندن اسن روزکار. || باتی لدوس = غرب جنوبی جهتندن اسن روزکار.

باتیرلمق { مج. ۱. صوقلمق، ادخال ایدلمك: صویه، چاموره باتیرلدی. ۲. کیردیرلمك، حلول و نفوذ ایتدیرلمك: شیرینغه‌نك ایکنه‌سی درینك آلتنه باتیرلملیدر. ۳. غرق ایدلمك: دشمنك اوچ کمیسی باتیرلدی. ٤. محو وغائب ایدلمك: اوقدر ثروت جزئی زمانده نصل باتیرلدی. ٥. افلاسه سوق و اجبار ایدلمك: او بانقه بویله معاملاتله باتیرلدی. ٦. انهزامه اوغرادیلوب محو ومضمحل ایدلمك: قوماندانك درایتسزلکیله منتخب بر الای باتیرلدی. ۷. کلی ضرر وزیانه اوغرادلمق: اوآدم اورتاقلری طرفندن باتیرلدی.

باتیرمق { فت. ۱. صوقمق، بر شیئك ایچنه ایندیرمك، طالدیرمق: صویه، چاموره،

يره باتيرمق. ٢. كيرديرمك، حلول ونفوذ ايتديرمك: ايكنه، شيش باتيرمق. ٣. غرق ايتمك، مستغرق ايتمك: قپودان كمى يى باتيردى. ٤. محو ونابود ايتمك، غائب ايتمك: مالنى، ثروتنى با- تيردى. ٥. افلاسنه سبب اولمق، افلاس ايتديرمك: بو معاملات بانقه يى باتيره جقدر. ٦. انهزامه اوغرادوب محو و مضمحل ايتمك: تدبيرسزلكيله بر آلايى باتيردى. ٧. محو ايتمك، كلى ضرر و زيانه اوغراتمق: او آدمى اوغللرى باتيره جقلردر.

باتيش { س. باتمق فعلى وطرزى. { با: باتمق.

باتيق { ص. باتمش، چوكوك: { باتيق كوزلى.

باج { س. فا. وقتيله بريردن بر { يره نقل اولنان اشيا وامتعه دن آلنان رسم. [معناى اصليسى ويركى وخراجدر.]

باجاق { ياخود بجاق. س. ١. { عموميت اوزره قالچه دن طبانه قدر اولان عضوه و بتخصيص قالچه دن ديزه قدر اولان قسمنه ديشير. حيواناتده اوك، آرت، قيچ باجاق. ٢. اويون كاغدلرينك اوغلان رسمنى حاوى اولانى، فانتى. ٣. برنوع آوكوپكى. || آلاباجاق = سكيلى (آت). || اكرى باجاق، تلبچ باجاق = چاربق باجاقلى، احنف. || شيطانك قيچ باجاغى = چفته لى يارامز چوجق. || باجاق قلى = اينجيك كيكندن دودوك.

باجاقسز { ص. باجاقلرى و بويى { قيصه، بويسز، قصير.

القامه.

باجاقسزلق { س. قيصه بويليلق، { قيصه بوى.

باجاقلى { ص. بويلى، يوكسك. او. { زون، طويل القامه.

باجناق { ياخود باجاناق ويابجناق. { س. [«باجى» دن مشتق اوله رق اصلى: «باجيناق» در. عربى وفارسيدن مركب «باجناح» اولديغى قبول واويله تحرير ايتمك بيهوده كلفتدر.] ١. برى برينه نسبتله ايكى همشيره نك زوجلرى، عديل: حضرت عثمان ذى النورين حضرت على المرتضى ايله باجناق ايديلر.

باجناقلق { س. ايكى همشيره تزوج { ايتمش ايكى آدم آره. سنده كى مناسبت وقرابت.

باجه { س. ١. اوجاغك توتونى { چكمك ايچون طامدن يوقارى چيقان قسمى: زلزله دن بتون اولرك باجه لرى ييقلدى. ٢. تپه پنجره سى، كابه وطاملره يوقاريدن ايشيق ويرمكه مخصوص دليك؛ قپودن آتسه لر باجه دن دوشر = آيرلماز وقوغلديغى حالده ينه كلير معجزلر حقنده سويلنير؛ قپو باجه = هرطرف؛ باش باجه دن آشمق = چوق بويلانمق. ٣. صويولى ولغم كبى تحت الارض شيئلرك يوقاريدن آچيلير قپانير دليكى.

باجى { س. ١. بيوك همشيره، آبله. { ٢. قدملى وياشلى قادين، آبله، قالفه. ٣. شيخ زوجه سى: باجى خانم. ٤. زوجه، رفيقه. [زوجلرك رفيقه لرينه تواضعكا. رانه ويردكلرى اسمدر.]

باحث { ص. عر. [«بحث» دن { سف.] بحث ايدن، بربحثى حاوى، برشيئه دائر معلومات وافاده يى جامع: زراعتدن باحث كتاب.

باحور { سد. عر. [«بحر» دن] { تموزده سنه نك اك صيجاق كونلرى اولان معروف يدى كون وبوكونلرك صيجاغى: ايام باحور.

باختر { س. فا. غرب، مغرب، خا. { ور مقابلى. [بعضاده باختر مشرق وخاورمغرب معنا. سيله قوللانلمشدر.]

باخصوص { ح. فا. [فا. با = ايله. { عر. خصوص = تعيين] خصوصيله، خصوصاً، على الخصوص، هله، الك زياده.

باد { س. فا. يل، روزكار، ريح: { باد صبا. || باد بدست = الى بوش، صفراليد. || باد پيما = پك چابق يوريين. [روزكارى اولچن.] || باد رفتار = چابق يوريين، سريع الحركه. [روزكار يوريشلى.] || باد هوا = با: باد هوا.

باد { ياخود بادا. فل. فا. [«بو. { دن» فعلندن امر غائب صيغه سى] اولسون، اوله. [بعض تركيبات فارسيه ده قو. للانيلير:] هرچه باد اباد = نه اولورسه اولسون.

بادات { س. ١. شكرلى برالماسى. { ٢. دوز طبان.

باداش { باداشمق. با: باغداش، { باغداشمق.

بادام { س. فا. بادم.

بادامی { صـ. فا. بادام شـكلنده: بادامی كوز.

بادانه { سـ. [يتـا .] ديوارلره اوريلان كيرج ويا آشی بويا شربتی : بادانه ايتمك، چكمك = ديوارلری بوشربتله بياضلاتمق ويا بويامق . || مجـ. ١. افراط درجه‌ده‌سوريلن دوزكون. ٢. سطحی تعمير، برشيئك قصور ونقـايصی ظاهرده كورنميه جك صورتده يالاندن تزيينی .

بادانه‌جی { سـ. ديوارلری بادانه ايدن صـنعتكار، بو صنعتله كچينن آدم .

بادانه‌جيلق { سـ. ديوارلری با- دانه ايتمك صنعتی.

بادانه‌لاتمق { فتـ. بادانه ايتـدير- مك : اوی‌قنغی با- دانه‌جی‌يه بادانه‌لاتديكز ؟

بادانه‌لامق { فتـ. ديوارلره كيرج ويا آشی بويا شربتی چكمك، بادانه اورمق : بادانه‌جی اولری بادانه‌لار.

بادانه‌لی { صـ. بادانه سـورلمش، كيرج ويا آشی بويا شربتيله تلوين اولنمش : بادانه‌لی ديوارلر صحته الويريشليدر.

بادبان { سـ. فا. [«باد»دن] يلكن، شراع : بادبان‌كشای‌عزيمت اولمق = عزيمت ايتمك.

بادرنه { سـ. [يتـا] مجـ. خلاطك آشينه‌جق‌يرينه صاريلان بز، خلاط صارغيسی.

بادره { سـثـ. عر. جـ : بوادر. [« بدور » دن سف.] ١. بداهةً سويلنيلوب خطادن غير سالم سوز. ٢. آكسزين ظهور ايدن وقعه.

بادم { سـ. [فا. «بادام»دن. — اصل تركستان اقليمنـده بادم يتيشمديكندن ، و آهنكه ده اويمديغنـدن، تركی‌الاصل عـد اولنه‌ماز.] ايچی ويك تازه ايكن قبوغی دخی ينن وياغی چيقاريلان معروف ميـوه‌كه باشليجه اوچ نوعی اولوب قولای قيريلانـنه ديش ياخـود ساقز، سرتـنه طـاش بادمی وآجيجـه اولوب قرابيـه‌سی و صابونی ياپيـلان جنسـنه‌ده آجی بادم دينير . || بادم آغاجی = بو ميوه‌يی ويرن آغاج‌كه اقاليم معتدله‌اشجارندندر. || بادم ازمه‌سی = ازلمش بادمله شكر مخلوطی. || بادم ايچی = بو ميـوه‌نك لبی، مغزی. || بادم پارمق = ابهـام. || بادم حلواسی = بادمله ياپلمش حـلوا. || بادم سوبيـه‌سی = صـويلوب ازلمش بادمك صويی‌كه سوت‌كبی اولوب شربت يرينـه ايچلير. || بادم كورك = تيلكی پاچه‌سی. || بادم ياغی = بادمدن چيقـاريلان ياغ. == صـ. بادم شكلنده، طولانی : بادم كوز، طيرناق.

بادمجك { سـ. بوغازده‌كی بزلر، لوزتان ، تر . سـوكسو. || بادمجك علتی = التهاب لوزتين.

بادملك { سـ. بادم آغاجلرينی حاوی محل، بادم آغاجی قو- ريلغی.

بادنجان { سـ. فا. تحريفله پاطليجان ديديكمز معروف سبزه.

بادنما { سـ. فا. [باد = يل ـ نمـا = كوسـتريجی] روزكارك جهتنی كوسـترن آلت‌كه اولرك و سـائر مرتفع محلارك اوستنه قونيلير.

باده { سـ. فا. شراب، خمر، مى، صهبا. || باده‌پرست = شرابه طاپار، عشرته پك دوشكون. || باده‌نوش = شراب ايچن. || باده نوش اولمق = شراب ايچمك : فلانك نامنـه، صحتنه باده‌نوش اولديلر، ادارهٔ اقداح ايتديلر . عر .

بادِهوا { سـ. حـ. فا. [زبانزدی : بداوا] پاره‌سز، مجاناً، باش (بلاشیء) : بادهوا سركه بالدن طاتليدر. || مجـ. پك اوجوز : بونی بادهوا آلمشسكز.

بادی { صـ. سـ. عر. [«بدأ» ياخرد «بدو»دن سف.] ١. سبب اولان، ايجـاب ايدن، اقتضـا ايتديرن، موجب، علت، سبب : اخلاقنك ايبلكی بادیء ترقيسی اولدی. ٢. ابتداء، اول، باش : بادیء امرده = اول امرده. ٣. ظـاهر، علنی، آشكار : بادیء نظرده.

بادی { سـ. [فا. «بط» دن غلـ.] اوردك. = حـ. اوردك كبی : بادی بادی يوريمك.

باديا { سـ. آغزی ياپوان طو- پراقدن بيوك قاب‌كه‌كردل يرينه قوللانيلير.

باديه { سـثـ. عر. جـ : بوادی . چول، قير، بيابان، صحرا، دشت. || باديه‌پيما = چـولده جـولان ايدن، بدوی. || باديه نشين = چولده ساكن اولان.

باذن‌الله { عر. تركيب. اللهك اذنيله .

بار { س. فا. ١. يوك، آغرلق، ثقلت : بار اولمق = يوك اولمق، ثقلت ويرمك؛ باركران = آغر يوك، آغر وظيفه. ٢. دفعه، كره: هزاربار = بيك كره. ٣. يمش، ميوه: برك و بار = ياپراقله يمش؛ بار آور = ميوه‌دار، مثمر.

بار { ص. فا. [« باريدن » فعلندن سمص. — صتر. تشكيلنه كيرر.] ياغديران، سرپن، صاچان، دوكن : اشك بار = كوز ياشى دوكن؛ كهر بار = جواهر سرپن، كوزل سوزلر سويلين.

بار { فل. چ. وار.

بار { مه. باغرمغى تصوير ايدر: بار بار باغرمق = چوق باغرمق.

باراته { س. [يتا. Berretta] ١. يوقاريسى كِكيش كچه باشلق، كميجى باشلغى. يكيچريلرده كيردى :بوستانجى، خاصكى باراته‌سى. ٢. بر جنس خروس ايبكى.

باراق { ص. اوزون توكلى، اوزون قيللى (چوقه، كبه ياخود آت، آو كوپكى).

باراقه { ياخود براقه. س. [فر. Baraque] تخته دن موقت مسكن وساره، كلبه، صالاش، صوندرمه: باراقه قورمق.

باران { س. فا. ياغمور، مطر.

بارانى { س. فا. [وغا: بارانيه] ياغمورلق.

بارباته { س. [يتا. Parapetto] سم. قلعه قورقولغى.

باربود { س. يالكز زار ايله اوينانيلير بر نوع قمار.

باربونيه { س. [يتا.] قيرمزى يه مائل بر جنس لذيذ باليق، كه بياضجه آلاجه جنسنه تكير ديرلر. نبا. برنوع فصوليه.

بارچاق { ياخود بالچاق. س. قليج قبضه‌سنك الى محافظه ايتمكه مخصوص سپرى.

بارچه { ص. چ. بتون، جمله، هب.

بارچه { س. [يتا.] بيوك صندال، سابقده جنك صندالى.

بارِد { ص. عر. [« برد » دن سف.] ١. صوئوق، سرد: ماءبارد. ٢. مج. لطافتدن عارى، ناخوش، صوئوق : بارد طور، معامله.

بارد { س. قاتى صمان.

بارداق { س. صو وشربت وساره ايچمكه مخصوص جام وبلور ويا معدندن قولپلى ويا قولپسز قاب، مشربه، قوپه. [اصل قولب ديمك اولان «بار» دن مشتق اولمغله اساساً قولبليسنه دينليردى.]

بارداقجى { س. بارداق ياپان و صاتان آدم.

بارده { س. [يتا.] فوچيجى كسرى وكوشتره‌سى كه فوچينك ايچنه كوره مقوس اولور.

بارِز { ص. عر. [« بروز » دن سف.] ظاهر، عيان، آشكار.

بارس { س. با : پارس.

بارسام { ياخود وارسان. س. طراخونيه جنسندن واوندن كوچك برجنس باليق كه شدتله چارپوب آجيسنه طيانلماز.

بارسامه { ياخود مارسمه. س. [ر.] كوزل رايحه‌لى وليمون ياپراغى كبى كِكيش ياپراقلى برنبات، كه يرله برابر اولوب، ديكلديكى يرده توسع ايدر، و نانه كبى بعض يمكاره قونور.

بارش { بارشمق وساره. با. باريش وساره.

بارِع { ص. عر. ؤ: بارعه [« براعت » دن سف.] ١. تام، مكمل. ٢. ممتاز، فائق.

بارغام { س. لوركه بكزر برجنس باليق.

بارق { س. عائله، خانمان: اوبارق صاحبى = متأهل، اهل وعيال صاحبى. [همان دائما « او » له برابر قوللانيلير.]

بارقلانمق { فل. اوبارق صاحبى اولمق، اولنوب اهل وعيال ايدنمك.

بارِقه { سۀ. عر. شيمشك، يلديرم پارلديسى.

بارقه { س. [يتا. Barca] بيوك صندال، فلوقه (فلك).

بارقه‌جى { س. بارقه دينلن بيوك صندالى قوللانان آدم، صندالجى، قايقجى.

بارَكَ الله { عر. تركيب. الله مبارك ايتسين. مقام تحسين وتعجبده ماشاءالله ولوحش الله كبى ايراد اولنور دعادر. اكثريا آلتنه «زهى» كلمه‌سى بولنور : بارك الله! زهى كوكبۀ عالِ العال!

بارگاه { ياخود بارگه. س. فا. [بار = رخصت. گاه،

گه = محل] رخصتله کیریله جك محل، کیرمك ایچون اذن ایستنیلن یر، عتبه، سده، درکاه : بارگاه پادشاهی. || مج. بارگاه کبریا = حضور رب العالمین.

بارکش { صه. فا. [بار = یوك. کشیدن = چکمك] یوك چکیجی، یوك قالدیران، آغر شیئلر طاشیان.

بارگیر { صه. فا. [بار = یوك. کرفتن طوتمق، قالدیرمق] یوك طوتیجی، یوك قالدیران، یوك طاشیان (حیواناته و حماللره و آرابه وکمی کبی شیئلره اطلاق اولنور.) = سه. تر. (تلفظی : بیگیر) اتمش آت، اسب، فرس. (کرك یوك کرك بینك وقوشی ایچون اولسون.) با : بیگیر.

بارگیرجی { سه. با : بیگیرجی.

بارلام { سه. اسقارموس آزمانی بالیق.

بارمق { فتـ. محافظه ایتمك، امین یره صوقمق، باریندیرمق مر. = فل. چه. وارمق.

بارنمق { بارندیرمق. با : بارنمق، باریندیرمق.

بارو { سه. فا. ۱. قلعه دیواری، حصار برجی، سور. ۲. صیغینه جق یر، ملجأ، سپر.

باروت { سه. [یو. Πυρίτις] کهرجله ایله کوکورت وکوموردن مرکب بر مادۀ مشتعله که توز حالنده اولوب عمومیتله اسلحۀ ناریه ده وطاش قیرمق کبی ایشلرده قوللانیلیر. || مج. چابق آتش آلیر، حدت وشدته مستعد. || پنبوق

بارودی = باروت کبی پارلار اجزالی پنبوق. || باروت قپاغی = مهمات آرابه سی. || باروت قپاغی، کرته سی = باروت اولچیسی.

باروتجی { سه. باروت یاپان، با. روت فابریقه جیسی : باروتجی باشی = سابقده باروت اعمالی متعهدی.

باروتخانه { سه. ۱. باروت اعمل اولنان یر، باروت فابریقه سی. ۲. باروتك وضع و حفظ اولندیغی یر.

باروتلق { سه. باروت قودقلری قوطی وسائره، باروت محفظه سی.

بارودی { صه. باروت رنکنده، قویو زیتونی.

بارور { صه. فا. ۱. یمش ویرن، میوه دار، مثمر. ۲. مج. فائده یی موجب، حسن نتیجه یه منجر، نافع.

بارومتره { یا بارومترو. سه. (یو. Βαρόμετρον دن مأخوذ فر. Baromètre دن) هوانك ثقلتنی مقایسه وتبدلات هوائیه یی اولدن تعیین ومحلك ارتفاعنی کشف ایتمکه مخصوص آلت، مقیاس الهوا، میزان الهوا.

باریء { صفـ. عر. («بره» دن سفـ.) یارادیجی، خالق، آفرینده. = سذ. حق جل وعلا حضرتلری : باری تعالی.

باری { د. فا. هیچ اولمازسه : ایش کورمزسه‌ك باری کورلدی ایتمه. (عو. باریم.)

باریش { سه. اوزلاشمه، باریشمه، ترك مخاصمه، مصالحه :

باریش ایتدیلر = باریشدیلر، مصالحه ایتدیلر.

باریشدیرمق { فتـ. مصالحه ایتدیرمك، اصلاح بین ایتمك، اوزلاشدیرمق. || مج. رنك و سائره یی موافقت ایتدیرمك، اویدیرمق، امتزاج ایتدیرمك.

باریشدیرمه { سه. مصالحه ایتدیرمه، اصلاح بین.

باریشدیریجی { صه باریشدیران، ایکی مخاصم بیننده صلح ایتدیرن.

باریشمق { فلـ. ترك مخاصمه ایتمك، مصالحه ایتمك.

باریشمه { سه. باریشمق فعلی، مصالحه، ترك مخاصمه.

باریشیق { صه. باریشمش، مصالحه ایتمش، صلح ومسالمتده بولنان : شمدی باریشیقدرلر. || مج. اویغون، موافق، بربرینی طوتار (رنك وسائره). = سه. باریشمه، صلح، مصالحه، مسالمت، آشتی.

باریشیقلق { سه. باریش، باریشیق، صلح، مصالحه.

باریك { صه. فا. اینجه، دقیق، رقیق؛ باریك میان = اینجه بللی.

باریلك { د. باری، هیچ دکلسه، هیچ اولمازسه. (باری استعمالی افصحدر. عو. باریلکم.)

باریمق { فتـ. تقـ. قورومق، محافظه وحمایه ایتمك. (الیوم باریندیرمق مستعملدر.) = فل. سپر آلتنه کیرمك، محافظه اولنمق. (الیوم بارینمق مستعملدر.)

بارپند پرمق { فتـ. سپر آلتنه آلمق، محافظه وحمایه ایتمك، قورومق.

بارینمق { فطـ. سپر آلتنه کیرمك، صوقیلوب التجا ایتمك، صیغنمق، تحفظ ایتمك.

باریوم { سـ. [لا. Barium] کیم. اجسام بسیطه‌دن برجسم.

باز { صـ. فا. ۱. آچیق، مفتوح، کشاده: سرباز = باشی آچیق. ذ. ۲. [« باختن » فعلندن سمص. اولوب‌صتر. تشکیلنه‌کیرر:] اویناپان: قمارباز = قمار اوینایان.

باز { سـ. فا. طوغان دینلن ییر تیجی قوش‌که آو طوتمغه آلیشدیریلیر.

بازار { سـ. فا. [باز = کری. آوردن = کتیرمك. — غلـ: پازار.] ۱. آلیش ویریش، اخذ واعطا، دادوستاد: بازار اوله = آلیش ویریش اصحابنه تحیه مقامنده ایراد اولنور دعادر. ۲. آلیش ویریش یری اوستی آچیق محل‌که هرکون ویا ایام مخصوصه‌سنده هرکس صاتەجغنی اورایه چیقاروب بازارلقله ویا مزایده ایله صاتار، سوق: آت بازاری، طاوق بازاری، بالیق بازاری، چیچك بازاری، صالی، پنجشنبه بازاری. ۳. فیأت قرارلاشدیروب اخذ واعطاده اویوشمق ایچون اولنان معارضه ویاچکشمه، بازارلق: بازار ایتمك، بازار بوزمق. || بازار باشی = بازارده کهیالق کبی بر وظیفه‌سی اولان آدم. || بازار بوزمق = نفاق قومق، اضرار ایتمك. || بازاره قالدیرمق = صاتمق، صاتمغه چیقارمق. || بازار قایغی = اجرتله هرکسك اشیاسنی آلوب نقل ایدن بیوك قایق. || بازار کسمك = فیأت قرارلاشدیرمق. || بازار یاپمق = ایش دوزلتمك، اصلاح ایتمك. || شکار بازاری = کوتری ومقطوع بازارلق.

بازار { سـ. هفته‌نك برنجی کونی‌که وقتیله بازارقورلمغه مخصوص بولنمش اولدیغیچون بواسمله شهرت بولمشدر، بازار کونی، یوم‌الاحد، یکشنبه.

بازارایرتسی { سـ. هفته‌نك ایکنجی کونی، بازار کونندن صکره کلن یوم الاثنین، دوشنبه.

بازارجی { سـ. معین کونلرده قوریلان بازارلره دوام ایدوب آلیش‌ویریش‌ایدن، باراقه قوران اصناف، اهل سوق.

بازارلاشمق { فشـ. فیأت‌کسمه‌ده چکیشه‌رك اویوشمق، بازارلق ایتمك.

بازارلق { سـ. آلیش ویریشده فیأت‌کسمك ایچون چکیشمه: بازارلق ایتمك = چکیشه‌رك فیأت قرارلاشدیرمق، فیأت‌خصوصنده‌چکیشمك؛ بازارلق کسمك = فیأتی قرارلاشدیرمق؛ بازارلق اویمق = موافقت حاصل اولمق؛ بازارلق اویه‌مامق = قرار ویریله‌مه‌مك.

بازرگان { سـ. فا. [اصلی: بازارگان] تاجر، تجار، آلیش ویریش ایدن اصناف. — افندی وآغا یرینه یهودیلره اطلاق اولنور عنواندر. || بازرکان باشی = سابقده شهبندر، تجار وکیلی. || آیاق بازرکانی = اشیا کزدیروب صاتان، صاتیجی، بوغچه‌جی. || قورقاق بازرکان = متردد آدم.

بازرگانلق { سـ. تجارت، آلیش ویریش ایدن اصنافك حال وشانی.

بازکون { بازکونه. دا: واژکو، واژکونه.

بازلاماج { یاخود بازلامباج. سـ. طاتلیسی بول قالین ساج کوزله‌سی.

بازله { سشـ. عر. [«بزل» دن سفـ. ذ.] جرا. کوکس وقارنك ایچنده حاصل اولان غاز ویاصو شیشلرینك محفظه‌سنی دلمکه مخصوص بوری ایچنده محفوظ برنوع میل.

بازن { یاخود پازن. سـ. [فر. Basin] شالی طوقومه‌سی طرزنده طوقنمش تویلی ویا تویسز یومشاقجه بز ویا باصمه: تویلی، تویسزبازن؛ بازن باصمه‌سی.

بازو { سـ. فا. قولك اوموز ایله دیرسك آره‌سنده‌کی یوقاری قسمی، قراجه، عضد.

بازوبند { سـ. فا. [بازو = قول. بندن = باغلامق] زینت‌ویاقوت‌ایچون قوله باغلانان کومشدن ویا صیرمه ایله ایشلنمش مشیندن محفظه‌که اکثریا ایچنده برنسخه ویا بر سورهٔ شریفه و سائره بولنور.

بازی { سـ. فا. اویون. ذ.

بازیچه { س. فا. اویونجاق، چوجق اویونجاغی.

بَأس { سذ. عر. ضرر، محذور : بو نده بأس یوقدر، بر بأس گورمیورم. [قوت وشدت وعذاب معنالریله لسانمزده پك مستعمل دكلدر.]

باستارده { س. [یتا. BastarJa] بح. بر جنس كوچك گمی، قادرغه‌نك كوچكی. || بح. گمینك باشنده‌كی افقی دیرك .

باستون { س. [یتا. Bastone] دگنك. عصا، ال دگنكی، آلافرانغه ظریف دگنك.

باسِط { صذ. عر. [«بسط» دن سف.] تش. بر عضوی اوزادوب آچان (عضله).

باسور { سذ. عر. مایه‌سیل، قالین باغرصاغك التهابی سببیله جراحت و قان گلمسی؛ قانلی، بالغملی باسور.

باسوری { ص. عر. ث : باسوریه. ط. مایه‌سیله متعلق.

باش { س. ١. انسان و حیوانات جسمنك اڭ یوقاری قسمی كه بینی وگوز، قولاق، آغز، بورن كبی حواس آلتلرینی حاوی اولمغله بدنك اڭ مهم قسمیدر، رأس، سر، كله، قفا : انسان باشی، آت باشی. ٢. بر شیئك اڭ یوقاریسی، تپه، ذروه، رأس : طاغ باشی. ٣. اوج، دوگه شكلنده تپه : ممه، چبان باشی. ٤. كنار، اوج : كوپری باشی، چارشی باشی. ٥. برشیئك باشلادیغی یر، مبدأ، منبع : صو باشی. ٦. طوب وكله صورتنده شیء : بر باش شكر، بر باش پینیر، برباش صوغان. ٧. هر شیئك اوگدن اولان كناری، قیچ مقابلی : گمی باشی؛ بو شیشك باشی نه طرفده‌در؟ ٨. یوقاری‌یه، صدره گلن جهت : یتاغك، اوطه‌نك، سفره‌نك باشی. ٩. مبدأ، اول، ابتدا، باشلانغج : آی باشی، سنه باشی، كتابك باشی. ١٠. جانلی حیوان عددی، رأس : بش باش صیغیر، ایكیوز باش قویون. [رأس دها مستعملدر.] ١١. رئیس، آمر، برنجی : بلوك باشی، آشجی باشی. ١٢. عقل، فكر، ذكا. ١٣. زبده، قیماق : سوت، یاغ، بال باشی. || باش آچمق = بددعا ایتمك. || باش آشاغی = ١. ترسنه دونمش، معكوس. ٢. نهرك منصبنه طوغری. مقابلی : باش یوقاری. || باشدن آشمق = پك زیاده اولمق، پك چوغالمق. || باش آغریسی = باشده عارض اولان آغری، صداع؛ و مج. تعجیزی موجب فائده‌سز ونافله ایش، غائله. || باشی آلمق = ١. قورتلمق، تنفسه وقت بولمق. ٢. قاچمق، اوگنه گلن طرفه قاچوب گیتمك. || باش اوجی = پك یاقین محل : باشی اوجنده = یانی باشنده؛ باش اوجندن آیرلمدی. || باش اورتیسی = قادینلرك باش وبوین و گردانلریله صاچلرینی اورتدكلری بز. || باش اورمق = مراجعت ایتمك. || باشه اورمق = سرسملك ویرمك. || باش اوستنه = پكی، علی الرأس والعین. || (آته) باش اوگرتمك = تعلیم ایتمك. || باش اولمق = بجرلك، باشه چیقمق. || باش ایتمك = ١. غلبه چالمق. ٢. (حسابی) طوپلامق. || باشدن ایتمك = نزول اصابت ایتمك. || باش باشه ویرمك = محرمانه مذاكره ایتمك، گیزلیجه قونیشمق. || باشه باش = تمامی تمامنه : حساب باشه باش گلدی. || باشدن باشه = بر اوجدن بر اوجه، سراپا. || باش باغلامق = ١. انتساب ایتمك. ٢. (نبات) حبه ویرمك : باشاقلانمق. || باشنی باغلامق = اولندیرمك. || باش بلاسی = باشه بلا اولان آنغاریه ومشكلاتلی ایش. || باشی‌بوزوق = غیرمنتظم عسكر. || باشی بوش = ١. بوش گزن، سرسری. ٢. باغلانمامش. || باشه چیقمق = میسر اولمق، موفق اولمق، بجرمك. || باشدن چیقمق = آزمق. || باشدن چیقارمق = آزدیرمق. || باشی خوش اولمامق = خوشلانمامق، راحت اولمامق. || باشدن، یكی باشدن = ابتدادن، یكیدن، ازسرنو. || باشدن قره ایتمك = گمی تهلكه حالنده باشنی قره‌یه اوروب ساحله اوتورمق. || باشدن صاومق = دفع ایتمك. || باشدن آیاغه، طیرناغه = بتون، تكمیل، سراپا. || باش طاشه گلمك = فلاكته اوغرایوب ندامت ایتمك. || باش قالدیرمق = سركشلك ایتمك. || باش قالدیرمامق = پك مشغول اولمق، آره‌لق بوله‌مامق. || باشه قاقمق = یاپیلان ایلیكی یوزه اورمق. || باش قومق = فدا اولمق، وقف وجود ایتمك. || باشه چكمك =

تصدر ایتمك. || باشه كچیرمك = اوكه آلمق، یوقاری‌یه چیقارمق. || باشـه كلمك = دوچار اولمق، اوغرامق: باشه كلن چكیلیر. || باش كوسـترمك = ظهور ایتمك. || باش‌كوز یارمق = بجره‌مه‌مك، یوزه كوزه بولاشـدیرمق. || باش ویرمك = چیقمق، ظاهر اولمق. || باش یمك، باشك اتنی یمك = برشیء طلبنـده اصرارله تعجیز ایتمك. || باشـنه = بهر: آدم باشنه = بهر آدمه؛ او باشنه = بهر اوه. || باش یرینه كلمك = راحت ایتمك. || آچیق باش = باشنك تپه‌سندن قیللری دوكلمش، اصلع. || آغر باشلی = تمكینلی، وقور. || آقچه باشی = آقچه فرقی، اسـقونطو. || آلت باشـنده، اوست باشنده. با: آلت، اوست. || اوست باش = قیافت. || ایش باشی = ایشجیلرك رئیسی، قالفـه. || ایش باشـنده = ایشـه نظارت ایده‌جك حالده. || بالطه باش = اوكی بالطه‌كبی دوز یعنی سیوری اولمیان واپور. || بر باشدن = بر اوغوردن، بردن. || بر باشـنه، یالكز باشنه = كندی كندینه، یالكز، آرقداشسز. || پك، دیك باشلی = معند. || تیمورباش، دمیر باش = كرا ایله ویا التزامه ویریلن بر ملك ویا فابریقـه و سـوره‌ده ینه تسلیم ایتمك شرطیله كراجی ویا ملتزمه براغیلان آلات وادوات واشیا وسائره. || عقلی باشنده = عاقل ومتبصر، سربسم اولمیان. || قوش باشی = ۱. اری پارچه‌لی قار. ۲. اوفق پارچه‌لی كباب. || قیـا باشی = اوزون سسله سویلنیر كویلی شرقیسی. || كندی باشنه = خودبخود، مستقلاً. || یانی باشـنده = تا یاننده، اتصالنده.

باش { ص. ۱. رئیس، برنجی، اول: باش قوماندان، باش كاتب، باش محرر، باش امام، باش وكیل، باش چاوش، باش قادین. [كتابتده فارسی «سر»ه تحـویل ایتمكی ترجیح ایدنلر واردر: سركاتب، سرمحرر كبی.] ۲. باشلیجه، الك مهم: باش ایشمز بودر. || باش پارمق = ابهام.

باشارلمق { فج. باشه چیقارلمق، بجرلمك، تسویه اولنمق.

باشارمق { فت. [«باش» دن] باشه چیقارمق، بجرمك، تسویه ایتمك، اتمام واكمال ایتمك.

باشاق { س. [«باش» دن] اكین باشی، سنبله، خوشـه: باشـاق باغـلامق، طـوتمق = (اكین) باشاق حاصل ایتمك، باشاقلانمق.

باشاقجی { س. اوراق زمانـنده دوكیلوب تارلاده قالان باشـاقلری طوپلایان فقیر، كسمیك طوپلایان، خوشه‌چین.

باشاقلانمق { فل. (اكیـن) باشاق‌حاصل‌ایتمك، باشاق طوتمق، باغلامق.

باشاقلی { ص. ۱. باشاغی اولان (اكیـن)، باشـاق طوتمش. ۲. باشـاق رسمنده (اوق).

باشبوغ { س. عسـاكر غیر منتظمه قوماندانی. مر.

باشترده { س. اسكیدن برنوع حرب كمیسی. با: باستارده.

باشتنه { س. اراضیء امیریه‌دن با طاپو ارثاً انتقال‌ایدن تارله.

باشجغز { س. كوچك چبان اوجی.

باشجی { س. قـویون باشـلرینی پیشیرن ویا صاتان آدم. = ص. ایشك باشنده بولنان، آمر: بیك ایشجی برباشجی.

باشسز { ص. ۱. باشی اولمیان، بیسر. ۲. آمری‌اولمیان، آمر طانیمیان، رئیسسز.

باشسزلق { س. باشی ورئیسی اولمیان هیئتك‌حالی.

باشقه { یاخـود بشـقه. ص. ك. [«باش» دن، كندی باشنه، باشلی باشنه] ۱. دیكر، غیـری، آخر، سـائر، اوزكه: باشقه آدم، باشقه ایش، باشـقه یرده، باشقه دفعه. ۲. باشـقه درلو، دیكر كون، فرقـلی: او ایش باشـقه‌در. || باشقه‌سی = دیكری، غیری، دیكر بری؛ باشـقه‌لری = دیكرلری، دیكر آدملر. || ... دن باشـقه = استثنا بیان ایدر. غیراز، سوی: بندن باشقه بونی هركس ایشیتدی؛ بوندن بشـقه یوقدر. || باشقه باشقه = آیری آیری، منفرداً.

باشقه‌جه { یا بشـقه‌جه. ح. ۱. آیریجه، آیری‌اوله‌رق، منفرداً، مستقلاً: او باشقه‌جه كلدی. ۲. مخصوصاً، رأساً،

صورت مخصوصه‌ده : سزك ايچون باشقه‌جه كتيرده‌جكم .

باشقه‌لاشمق { يا بشقه‌لشمق . فل. باشقه‌درلو اولمق، دكيشمك، تغير ايتمك، ديكر كون اولمق : بن كورمه‌لى بو آدم باشقه‌لاشمش .

باشقه‌لق { س. مغايرت. اختلاف، مخالف .

باشلاتمق { فتـ. ١. بدأ ايتديرمك: اوراغى بيتيرديلر بو كون خرمنه باشلاته‌جغز؛ جغرافيادرسنه باشلاتدم. ٢. (چوجغى) مكتبه ويرمك، تحصيله بدأ ايتديرمك : چوجغى مكتبه باشلاتدى .

باشلامق { فتـ. [« باش » دن] بدأ ومباشرت ايتمك، شروع ومباشرت وآغاز ايتمك : ايشه، درسه، يمكه باشلادى ؛ دها باشلامدق .

باشلامه { س. بدأ، مباشرت، آغاز، شروع .

باشلانغيچ { س. ١. بدأ ومباشرت ايتمه، افتتاح، مبدأ . ٢. مقدمه، ديباجه .

باشلانلمق { مجـ. بدأ ايدلمك : بورادن باشلانيلير.

باشلانمق { مجـ. بدأ ايدلمك، مباشرت اولنمق ، بو ايشه باشلاندى؛ يارين درسه باشلانه‌جقدر. = فل. باش پيدا ايتمك، باش باغلامق، يووارلانمق، مدور اولمق : لاخنه باشلانمغه باشلادى .

باشلانمه { س. ١. بدأ ومباشرت اولنمه. ٢. باش باغلامه، مدور اولمه .

باشلايش { س. باشلامق فعلى وطرزى، بدأ، مباشرت .

باشلايجى { ص. باشلايان، بدأ ومباشرت ايدن .

باشلق { س. ١. رياست، سركرده‌لك، آمريت . ٢. تقـ. [چ : باشليغ] رئيس، آمر .

باشلق { س. ١. باشى ياغموردن محافظه‌يه مخصوص ياغمورلغه مربوط ويا آيرى اورتى، قوقولته : قاپوت، مشمع باشلغى. ٢. حربده باشى اوق وقليجدن محافظه‌يه مخصوص سپر، طوغلغه، مغفر، خود . ٣. ديرك باشى، تپه‌لك. ٤. آتك باشنى واكسه‌سنى محافظه‌يه مخصوص قليف .

باشلى { يا باشلو. ص. ١. باشى، تپه‌سى اولان. ٢. يووارلاق، طوپ، مدور : باشلى لاخنه . ٣. اساسلى، اهميتلى : الك باشلى ايشمز. ٤. ايلرى كلن، باشه كچن، متحيز : بللى باشلى . ٥. سيله اولميان، طوروقلامه : باشلى اولچك . || باشلى باشنه = كندى باشنه، مستقلاً . || بيوك باشلى = عقللى، ذكى .

باشليجه { ياخود باشلوجه. ص. الك اهميتلى، الك اساسلى، الك معتنا : سعدينك باشليجه تأليفاتى كلستا نيله بوستانيدر. = ح. الك زياده، الك اول : او باشليجه بو ايشله مشغول اوله‌جقدر.

باشماق { ياخود باشمق. س. آياق قابى، خف، كفش، پاپوش .

باشماقجى { س. آياق قابى ياپان آدم، خفاف .

باشماقلق { س. وقتيله سلطانلرك تخصيصاتى، خاص آرپه‌لق .

باشنمق { فل. [« باش » دن] قارشى طورمق، ديكلمك، معندلك ايتمك .

باشه { ياخود بشه. س. ايلرى كلن، متحيز.

باصاريق { س. ١. چولها دستگاهنك اياقلغى. ٢. پيانو آياقلغى كبى چفته آياقلق .

باصامق { ياخود بصامق. س. مرديون پله‌سى، قدمه: قرق باصامق مرديون؛ باصامق طاشى .

باصان { س. قره باصان = آغرلق، كابوس .

باصدى { س. ١. ات صويى ويا قيمه‌ايله پيشمش سبزه : باميه، قباق باصديسى: كول باصدى = اسقره‌ده پيشن ات، برزوله. ٢ بر شيئك اوزرينه باصان : قاش باصدى = قاشك اوزرندن كچه‌جك صورتده باشه مائلاً باغلانان عصابه؛ دال باصدى= آغرلغيله آغاجك دالنى باصديره‌جق صورتده ايرى كراز و سائره .

باصديرلمق { مجـ. ١. باصمق آلتنه قونمق، ازديرلمك : آصمه ياپراقلرى فوچى ايچنه باصديرلير. ٢. طبع ايتديرلمك : بو كتاب ايلك دفعه اوله‌رق باصديريليور. ٣. سوگنديرلمك: يانغين باصديرلدى.

باصديرمق { فتـ. ١. بالواسطه باصمق، ازديرمك: بو طوپراغى آياقله باصديرملى.

۲. بالواسطه باصمق، طبع ایتدیرمك: بر اوفاق کتاب باصدیردم. ۳. سوگندیرمك، اطفا ایتمك: یانغینی باصدیردیلر. ٤. غلبه چالمق، یکمك. تفوق ایتمك: حیله‌کارلقده آرقداشلرینی باصدیردی. ٥. اورت باص ایتمك، صاقلامق، مسکوت عنه کچیرمك: اونك قباحتلرینی باصدیردیلر.

باصدیرمه { س. ۱. باصدیرمق فعلی. || ۲. طوز وچمنله باصدیریلوب ایسده ویا کونشده قوریدلمش ات: قیصریه باصدیرمه‌سی. || مج. باصدیرمه‌سنی چیقارمق = چوق دوگمك.

باصر { ص. عر. ذ: باصره [«بصر» دن سف.] کورن، کوریجی: قوۀ باصره = کورمك خاصه‌سی.

باصرغمق { فل. آغرلق باصمقله مضطرب اولمق، کابوسه طوتلق.

باصره { سث عر. ۱. کورمك قوتی، رؤیت خاصه‌سی، قوۀ باصره. ۲. کوز، عین، چشم.

باصریق { س. اتکاری طاشله باصدیرلمش آلچاق چادیر.

باصقی { س. ۱. باصوب صیقه‌جق، تضییق ایده‌جك شیء، منکنه، جندره، معصره. ۲. صیق، تضییق: باصق آلتنده اولمق. ۳. باصان، آغرلق ویرن شیء: صبان باصقیسی. ٤. قالب، تمغا.

باصقیج { س. نردبان (مردیون)، باصامق، سلم.

باصقیجی { س. تولبند اوزرینه قالب باصان.

باصقین { ص. ۱. آغر، ثقیل. ۲. باصوب کچن، غالب، فائق، اوستون: بو هپسی اوزرینه باصقین چیقدی. = س. آکسز هجوم، بردن باصوب غافل طوتمه، شبیخون. || باصقین ویرمك = هجوم ناگهانی‌یه اوغرامق، قباحتی ایشلرکن طوتلمق.

باصلمق { مجه. فل. ۱. آیاقله چیکننمك، پامال اولمق: باصلمش طوپراق. ۲. ازلمك، صیقلمق، تضییق اولنمق: اوزوم، زیتون، انجیر باصلدی. ۳. هجوم ناگهانی‌یه اوغرامق، طوتلمق: دشمنی گیجه باصمشلر. ٤. طبع اولنمق، دستگاهه وضع وتمثیل اولنمق: فلان کتاب یکیدن باصیلیور. ٥. سوگندیرلمك، اطفا اولنمق: یانغین، آتش باصلدی. ٦. تسکین اولنمق، کسب سکون ایتمك، طورمق: روزکار باصلدی. ۷. تمغا و قالب اورلمق: بو تولبند ایی باصیلیر.

باصلمه { س. باصلمق فعلی. || با: باصلمق.

باصلی { ص. باصلمش، تمغا و قالب اورلمش و یا طبع اولنمش، مطبوع: باصلی تولبند، کتاب.

باصلیش { س. باصلمق فعلی و طرزی: بو نصل باصلیش؟

باصمق { مص: باصار. فتـ. ۱. آیاقله چیکنمك، پایمال ایتمك: بوریایه باصمایك. ۲. آغرلق ویرمك، تضییق ایتمك: صندیغك ایچنده اشیایی باصه‌رق یرلشدیرملی. ۳. قالب اورمق: تولبندی باصمق؛ مهر باصمق. ٤. طبع وتمثیل ایتمك، دیزلمش ویا لیطوغرافیا طاشنه کچیرلمش یازی‌یی ماکینه ودستگاهده کاغده کچیرمك: کتاب، غزته باصمق. ٥. بردن بره هجوم ایتمك، آکسزین اوستنه‌وارمق: کیج وقتده مسافرلر باصدیلر. ٦. قباحت ایشلرکن اوستنه واروب طوتمق: بر قلبزنك اوینی باصمشلر. ۷. قولوچقه اوتورتمق: برطاوق باصدم. ۸. اورمق، قومق: ال باصمق. ۹. اورمق، ضرب ایتمك: طپاق باصمق. ۱۰. یاتیروب بوغازلامق، ذبح ایتمك: صیغیر باصمق. = فل. ۱. آیاقده طورمق: ایکی یاشنده‌چوجق‌ده دها باصمیور، یکی باصمغه باشلایور. ۲. چوکمك، اوتورمق: بو بنانك بر طرفی باصمش. ۳. کلمك، طوتمق، مسلط اولمق، غلبه ایتمك: آتش باصدی، حرارت باصدی، اویقو باصدی، آغرلق باصدی. || آیاق باصمق. ۱. کیتمك، اوغرامق: بر دها اونك اوینه آیاق باصمیه‌جغم. ۲. اصرار ایتمك: کیتمه‌مکه آیاق باصیور. || آغر باصمق = ۱. یاواش یوریمك. ۲. اهمیتنی کوسترمك. || آغرلق باصمق = کابوسه طوتلمق. || آل باصمق = لخوسه‌لره

مسلط اولان بر نوع ییلانجغه طوتلق. || آی باصمق = آی باشی طوتمق، تجنن ایتمك. || آیاقلر یره باصمامق = چوق سوینمك. || ال باصمق = یمین ایتمك. || ایز باصمق = ایز تعقیب ایتمك. || باغره باصمق = قوجاقلامق. || بام تلنه باصمق = حدتلندیرمك. || چوروك تخته‌یه باصمق = شبهه‌لی و مخاطره‌لی ایشه کیریشمك.

باصمه { س. ۱. باصمق فعلی. ۲. بیاض طوقونوب بعده رنك وچیچکلری باصلمش پنبوق اینجه منسوجات: انکلیز باصمه‌سی. ۳. طباعت، طبع: حروفات باصمه‌سی = تیپوغرافیه؛ طاش باصمه‌سی = لیطوغرافیا؛ قالب باصمه‌سی = استره ئوتیپ. == صه. باصلمش، طبع اولنمش، مطبوع: باصمه کتاب. یازمه مقابلی. || باصمه قالب = عیناً صورتی چیقارلمش، طبق طبقنه تقلید؛ فاعل ویا عاملنك اثر ذکاسی منضم اولمیان ایش.

باصمه‌جی { س. ۱. تولبند اوزرینه قالب باصان آدم. ۲. مطبعه جی. ۳. باصمه یاپان وصاتان آدم.

باصمه‌جیلق { س. باصمه‌جی صنعتی. با: باصمه‌جی.

باصمه‌خانه { س. طبعخانه، مطبعه، دار الطبع.

باصیش { س. باصمق فعلی و طرزی. با: باصمق.

باصیق { صه. ۱. آلچاق وصیقندیلی: باصیق او؛ بو اوك آشاغی قاتی پك باصیقدر؛ طاوانی باصیق. ۲. طار: باصیق آلن. ۳. پلتك: باصیق دیل. == حه. پلتك: باصیق سویلمك.

باصیقلق { س. ۱. آلچاقلق، ارتفاع اکسیکلکی، ۲. پلتکلك: دیل باصیقلغی.

باطل { صه. عر. ث: باطله [«بطلان» دن سف.] ۱. صحت و حقیقته مغایر، غیر صحیح، حق مقابلی: دین باطل، اعتقادات باطله. ۲. بوش، بیهوده، نافله: فکر باطل.

باطن { صه. عر. ث: باطنه. [«بطن» دن سف.] ایچ، داخلی، کیزلی، ظاهر مقابلی: حواس باطنه. == سذ. عر. ۱. ایچ یوز، داخل: باطنی ظاهرینه بکزه‌مز. ۲. سر، راز: باطنه‌واقف= اهل عرفان؛ اهل باطن= اسرار الهیه‌یه واقف عارفلر.

باطناً { حه. عر. ایچ یوزدن، داخلاً، سراً.

باطنی { صه. عر. ث: باطنیه. ۱. ایچ، داخلی: حواس باطنیه. ۲. سرو حقیقته منسوب ومتعلق، ظاهری مقابلی: آیات کریمه‌نك معنای باطنیسی؛ حقایق باطنیه‌یه واقف. || باطنیه = مذاهب باطله وضاله‌دن بریدر. صفات الهیه‌یی تشکیك ایدرلر. کویا آیات کریمه‌نك معانیء باطنه‌سنی کندی زعملرنجه اخذ ایدوب معانیء ظاهره‌سنی ترك ایتدکلری ایچون بو نام ایله یاد اولنورلر.

باطی { س. با: باتی.

باعث { صه. عر. ث: باعثه. [«بعث» دن سف.] سبب، موجب: عشرت باعث موتی ولدی، موتنه باعث اولدی.

باغ { س. [اصلی: باغو] ۱. باغلایه‌جق شیء، بند، قید، ربط، رابطه: دیز باغی، اکین باغی، صاچ باغی. ۲. صاران شیء، صارغی، لفافه، وثاق: کوز باغی، بوین باغی، یاره باغی. ۳. بوغچه، اوجلری باغلانمق شرطیله بر شیئی قاپلایوب صاران شیء: یاتاق باغی. ۴. باغلانمش شیء، دمت، دسته: اوت، اکین باغی. ۵. مناسبت، علاقه، رابطه. || اوکوز باغی = قاینامش اخلامور. || دیز باغی چوزلمك، کوشه‌مك = چوق قورقمق. || کوز باغی = غفلت.

باغ { س. فا. باغچه، روضه، بوستان، فردوس: باغ بهشت = جنت، روضهٔ رضوان.

باغ { س. [آنف البیان لغت فارسیه‌دن، و یا بو اصل اولوب فارسیسی بوندن مأخوذدر.] ۱. اوزوم آغاجلرینی حاوی محل: باغه کیرمك، باغ بکجیسی. ۲. اوزوم آغاجی، کروم: باغ دیکمك، باغه عارض اولان علت. || باغ بوزومی = باغ اوزوملرینك طوپلانمسی و بونك موسمی.

باغان { س. ۱. حده ایرمه‌دن دوشن یاوری، دوشوك، جنین ساقط. مر. ۲. اولو طوغان قوزینك دریسی.

[بوندن منقول اوله‌رق فا. باغانه .]

باغبان { س. فا. باغچوان، باغچه بکجیسی .

باغجی { س. بر باغه باقان وباغ اداره ایدوب اوزوم یتیشدیرمکله مشغول اولان آدم، باغه باقمق صنعتنی بیلن آدم : باغجی معاشی؛ فلان ابی باغجیدر .

باغجیلق { س. باغه باقانك ایشی و صنعتی: باغجیلق ایدیور؛ باغجیلق نازك بر صنعتدر .

باغچوان { س. باغچه‌یه باقان، بر باغچه اداره ایدن، باغچه‌یه باقمق صنعتنی بیلن آدم : قوناغك باغچوانی؛ فلان آدم ابی باغچواندر .

باغچوانلق { س. باغچوان ایشی و صنعتی، باغچه‌یه باقمق و چیچك، آغاج وسبزه یتیشدیرمك علمی: بزده باغچوانلق ایدیور؛ باغچوانلقده مهارتی واردر.

باغچه { س. فا. [«بغچه» یازمالی] کوچك باغ ، کوچك روضه وبوستان. [بو معنا ایله ترکجه‌ده قوللانلیوب فارسی باغ یرینه مستعملدر.] == تر. چیچك واشجار مثمره وغیر مثمره‌یی و سبزه وسائره‌یی حاوی واکثریا اوه متصل محل، روضه، باغ، فردوس، بوستان : چیچك باغچه‌سی، سبزه باغچه‌سی. || حیوانات باغچه‌سی = موزه قبیلندن اوله‌رق حیوانات مختلفه دن برر ایکیشر نمونه‌یی حاوی محفوظ محل. || نباتات باغچه‌سی = نمونه اولمق اوزره نباتات مختلفه‌یی حاوی باغچه . || مملکت باغچه‌سی = اهالینك تفرجنه مخصوص بلدیه‌یه عائد مزین ومفرح عمومی باغچه .

باغچه‌لك { ص. باغچه‌لری چوق (یر)

باغچه‌لی { ص. باغچه‌سی اولان: باغچه‌لی او، کوشك .

باغداش { س. دیزلری بوکوب بالدیرلری خاچواری طوپلایه‌رق اوتورمغله آلنان وضعیت : باغداش قورمق = بو وضعیتده اوتورمق .

باغداشمق { فل. ١. دیزلری بوکوب بالدیرلری خاچواری طوپلایه‌رق اوتورمق، باغداش قورمق. ٢. اویمق، مطابق کلمك. ٣. اویشمق، اوزلاشمق .

باغدالامق { فل . کوریشده خصمك باجاغنی کندی باجاغیله صاروب ییقمق.

باغدامق { فتـ. بر برینه چکیره‌رك باغلامق، تعقید و تلفیف ایتمك .

باغر { س. ١. قره‌جکر. ٢. هر شیئك ایچی ویا اوکی : طاغك، یایك باغری. || باغری آچیق = پریشان حال. || باغره باصمق = قوجاقلامق. || باغری قره، باغری یانیق = کدردیده، محزون ومکدر.

باغر { صه. [وزبانزدی : بار] باغرمغی تصویر وتأکید ایچون مکرر قوللانیلیر : باغر باغر باغرمق.

باغرتلاق { س. بر نوع یابان اوردکی، قطا، صو چوللغی.

باغرتمق { فتـ. باغرمغه مجبور ایتمك، تضییق واغضاب ایده‌رك باغرمسنی موجب اولمق .

باغرچق { س. یوك آرابه‌سنك چتال یری.

باغرداق { س. [اصلی : باغلداق] ١. بشیکده‌کی چوجغك باغری اوزرینه قونداغنی باغلایان قاشدن اکلی باغ. ٢. عادت کورمش قادینلرك طوتندقلری بز.

باغردان { ص. باغرتمسنی موجب اولان: دوه‌باغردان = پك دیك وچامورلی یوقیش. [طاشلق اولورسه نعل دوکن دینلیر.]

باغرساق { س. [یاخود باغرصاق] قارنك ایچنده‌کی طار و اوزون و طولاشیقلی ایچی بوش عضو، معاء، روده. || باغرصاق قازندیسی = اختیار چوجغی ، تکنه قازندیسی ||ادیب باغرساغی = الك آشاغیده‌کی قالین باغرساق .

باغرش { باغرشمق. ﺑﺎ : باغریش، باغریشمق.

باغرمق { فل. باغردن، ایچریدن سس چیقارمق، هایقرمق، صیحه، نعره اورمق، (حیوان) اوگرمك، بوگرمك. || باغروب چاغرمق = یایغره و کورلدی ایتمك. || یوزه باغرمق = باغره‌رق سرد معامله ایله اورکوتمك.

باغرمه { س. باغرمق فعلی، صیحه، نعره، بوکرمه، اوکرمه : سرخوشلرك، اوکوزك باغرمه‌سی.

باغریش { س. باغرمق فعلی و طرزی، نعره ، صیحه : بو باغریش نه‌در.

باغريشمق { فت. برلكده وبر آغزدن باغرمق، بايغره و شيون قوپارمق: قادينلر باغريشمغه باشلاديلر.

باغستان { س. فا. باغچه‌لك وباغلق ير.

باغشش { س. باغشلانان شیء، بخشش، هبه، عطيه. [فا. بخشش ايله مناسبتی دركار اولوب، لكن خانغيسی خانغيسندن مأخوذ اولديغی كسديره‌مدك.]

باغشلاتمق { فت. ١. بخشش و عطيه ويرديرمك. ٢. عفو وصفح ايتديرمك.

باغشلامق { فت. ١. قارشيلقسز ويرمك، عطيه و احسان ايلمك، بخش ايتمك: كنديسنه بر چفتلك باغشلادی. ٢. آله‌جغندن واز كچمك، صرف نظر وترك ايتمك: بر چوق آله‌جغم واردی لكن باغشلادم. ٣. مجازاة وانتقام ايستمكدن كچوب عفو وصفح ايتمك: قباحتنی باغشلادی. ٤. (جناب حق) آلمامق، ياشاتمق: نه كوزل چوجق الله باغشلاسين. آناسنه باباسنه باغشلاسين.

باغشلامه س. و:

باغشلايش { س. ١. باغشلامق فعلی، بخش، انعام، احسان. ٢. عفو، صفح، مغفرت.

باغشلايجی { ص. ١. باغشلايان، احسان و انعام ايدن. ٢. عفو ايدن، مغفرت صاحبی، غفور، رحيم.

باغلاتمق { فت. ربط وبند ايتديرمك: دنكلری باغلا-تديكزمی؟

باغلامق { فت. [اصلی: باغمق] ١. ايپ واوكا مشابه شيئلری طولاشديروب ربط ايتمك، دوكوم ياپمق: ايپی باغلامق؛ ايپی چيوی‌يه باغلامق. ٢. ايپ واوكا مشابه بر شيئله بر شيئی ديكرينه ويا بر قاچ شيئی برلكده ربط وبند ايتمك: دمت باغلامق؛ آغاجی هركه باغلامق؛ حيوانی قازيغه باغلامق؛ برينك اللرينی، آياقلرينی باغلامق. ٣. صارمق، صارغی كچيرمك: باشنی، كوزينی، ياره‌يی باغلامق؛ باشنه منديل باغلامق. ٤. طاقمق، آصمق، قوشانمق، قوشاتمق: بله قليچ باغلامق. ٥. قپامق، سد وبند ايتمك: قپويی، صويك مجراسنی باغلامق. ٦. حاصل وپيدا ايتمك، ايدنمك: اكين دانه، تخم باغلادی؛ سوت قايماق باغلادی؛ صولر بوز باغلامش؛ ياره جراحت باغلادی. ٧. قاوشديرمق: اللرينی باغلايوب ديوان طورمق. ٨. تخصيص وتعيين ايتمك: برينه معاش، آيلق تعيينات باغلامق. ٩. ياپمق، تشكيل ايتمك: صف باغلامق. ١٠. طوپلايوب بوغچه ودنك ايتمك: اشيايی باغلامش؛ يتاقلری باغلامشلردی. ١١. پرانغه وزنجيره اورمق: مجرمينی باغلامق اصولی ابطال اولندی. || باش باغلامق = بريره منسوب و مربوط اولمق، انتساب ايتمك. || باشنی باغلامق = ١. بر ايشله مقيد ايتمك، آواره‌لكدن قورتارمق. ٢. اولنديرمك. || بل باغلامق = عزم و حصر همت ايتمك: خدمتكزه بل باغلادم. || پنبوق ايپليكيله باغلامق = موقت برتدبير وچاره بولمق. || صاغلام قازيغه باغلامق = صاغلاملاشديرمق. || طاتلی يرنده باغلامق = حسن نتيجه ويرمك. || كوز باغلامق = سحر وبوكو ايتمك. || كوكل باغلامق = علاقه وتعشق ايتمك. || يلكن باغلامق = (كمی) عزيمته حاضرلانمق.

باغلامه { س. ١. باغلامق فعلی. با: باغلامق. ٢. بوزوق و طنبوره نوعندن تللی چالغی.

باغلان { ياخود بقلاق. س. آنغيت كبی قنادلری قيرمزی برنوع قاز.

باغلانمق { فج. ربط وبند وقيد اولنمق. با: باغلامق. = فل. ١. طوتلمق، آريلماق: بو ايشه باغلاندق. ٢. مجبور ومربوط اولمق، تعهد آلتنه كيرمك. || بصيرتی باغلاندی = غافل طاوراندی.

باغلداق { س. با: باغرداق.

باغلی { يا باغلو. ص. ١. ربط و قيد وبند اولنمش، مربوط، مقيد: هركه باغلی آغاج؛ قازيغه باغلی آت. ٢. سد وبند اولنمش، مسدود: باغلی قپو، كچيد. ٣. منوط، معلق، متوقف: بونك آكلاشلمسی لغتلرينك بيلنمسنه باغليدر. ٤. معامله زوجيه‌يه غيرمقتدر || الی آياغی باغلی =

ایستدیکنی یاپه‌میان. || باشی باغلی = نشانلی، نکاحلی. || بصیرتی باغلی = غافل. || دیلی باغلی = دیلسز، ابکم. || کوزی باغلی = امی، بیخبر.

باغمق { فتـ. ۱. تقـ. باغلامق. ۲. [ابایمق کبی] بوکو وسحر ایتمك، افسونلەمك: کوز باغمق.

باغه { سـ. ۱. قورباغه وقاپلومباغه انواعندن حیوانات مختلفه‌نك اسم عمومیسیدر: قاپلوباغه (قاپلومباغه)، قورباغه، طاش باغه (طوسباغه)، اوتلوباغه، یشیل باغه وسائره. ۲. قاپلومباغه جنسندن بعض دکیز حیوانلرینك قبوغی که صدف کبی، لکن سیاهمسی ودها یومشاق اولور. = صـ. بوباغه‌دن معمول: باغه طراق. محفظه وسائره.

باغی { سـ. آرپاغ، بوکو، افسون.

باغی { صـ. عر. مؤ: باغیه. [«بغی»دن سفـ.] عاصی، سرکش، طریق حقدن عدول ایدن: فئهٔ باغیه.

باغیانه { صـ. بغی وسرکشلکله ایدیلان: حرکت باغیانه. = حـ. بغی وسرکشلکله: باغیانه حرکت ایدیور.

باغیلق { سـ. بغی، حقدن عدول، سرکشلك.

باقا { سـ. با: باغه.

باقاناق { [یا بقاناق.] سـ. قیون و کچی وصیغیر کبی حیوانك چتال طیرناغی.

باقدیرمق { فتـ. ۱. باقمغه سوق واجبار ویا مساعده ایتمك: حرم طرفنه آچلدیغیچون اوپنجره‌دن باقدیرمازلر. ۲. خدمت ایتدیرمك، ایی اداره ایتدیرمك: بو آته ایی باقدیرملی. ۳. طبیبه کوسترمك: سز کندیکزه باقدیرك.

باقر { یاخو باقیر سـ. ۱. قیرمزی‌یه مائل معروف معدن که اوانیٔ مختلفه اعمالنه وقلای وسائره ایله بالترکب پرنج وطونج کبی معادن مرکبه تشکیله کیرر، نحاس، مس. ۲. باقردن اوانی، مطبخ طاقملری: باقرلری قلایجی‌یه ویرمك؛ باقر طاقمی. ۳. باقر پاسی، ژنکار: بوصحنلر باقر اولمش؛ بوبك باقر چالمش. = صـ. باقردن معمول: باقر لکن. باقر آقچه = سکهٔ نحاسیه، فلس احمر؛ باقر قاپلامه. || باقر پاسی = باقره اکشی برشیٔ طوقندقده حاصل اولان یشیل پاس که اصطلاح کیمیاده کبریتیت نحاس وبین‌العوام کوز طاشی دینلوب، سم قاتلدر. || باقر چالمق = ژنکار حاصل ایدوب سم اورمق. || باقرطاشی = مالاکیت. || باقر طوزی = زاج قبریس.

باقراج { سـ. باقردن قولبلی قاب: قوبو، کوب، سوت باقراجی.

باقرجی { سـ. باقردن قابلر یاپان صنعتکر، صفار.

باقش { باقشمق. با: باقیش، باقیشمق.

باقلا { سـ. [ینه بومعناده اولان عر. «باقلاء» دن. سبزه دیمك اولان «بقله» دن ظن اولنمسی خطادر.] معروف سبزه که ارکن یتیشوب فاصولیه‌یه مشابه ایری دانه‌لری اولور، وتازه ایکن قبوغیله برابر، قوروسنکده دانه‌لری یتیروحیوانات ایچون پك مغذیدر، فول: ساقز باقلاسی = اك ایی جنسی؛ انکلیز باقلاسی = پك اوزونی. || آجی باقلا، یهودی باقلاسی = قبط فولی. || هند باقلاسی = انفیه‌یه قودقلری کوزل قوقولی برتخم که هنددن کلیر. || باقلایی ایصلاتمق = سکوت ایتمك، کتوم اولمق؛ آغزنده باقلا ایصلانماز = بوش بوغازدر. || باقلایی چیقارمق = هر شیئ سویلمك. || باقلا چیچکی = آچیق یشیل. || باقلا دوکمك = فاله باقمق. || باقلاقیری = آتك باقلارنکنی آکدیرر قیر طوکی.

باقلاوه { سـ. با: باقلوا.

باقلداق { سـ. خرمنده قبوقدن چیقان چوروك دانه: بورچاق باقلداغی.

باقلمق { فجـ. ۱. نظر ومشاهده اولنمق: بورادن دکیزه باقیلیر. ۲. نظر اعتباره آلنمق، دقت اولنمق: احباب بیننده اویله مراسمه باقلماز؛ برباقیمله باقیلیرسه و (سادەجه) باقیلیرسه بودها ایی‌در. ۳. خدمت اولنمق، اداسنه سعی واهتمام اولنمق: بو حیوانه ایی باقیلمیور؛ بو چوجقلره باقلمق اقتضا ایدر. || یوزینه باقلماز، یوزینه باقیلیر شیٔ دکلدر = پك چرکیندر.

باقلوا { س. ١. خوردن جوز، بادم ویا قایمقله یاپیلان معروف طاتلی : یانیه، شام باقلواسی. ٢. باقلوا دیلیملری شکلی، معین شکلی. = ص. باقلوا شکلنده، معین شکلنده پارچه‌لره منقسم.

باقمق { مص : باقار. فتـ. ١. کورمك اوزره کوزلرینی عطف وتوجیه ایتمك، نظر، نکاه ایتمك: نره‌یه باقورسك ؟ شوکا باق؛ باقدم‌که کوره‌یم. ٢. اعتبار ایتمك، نظر اعتباره آلمق : سز بزم قصورمزه باقمایك. ٣. تابع اولمق، تتبع ایتمك، اویمق : اوردك قازه باقه‌رق چاتلار؛ ایراد صاحبلرینه باقه‌رق مصارف قپوسنی اوقدر آچمایك. ٤. دقت واعتنا ایتمك، کوزلری آچمق : باقك بولده برشیء چیقماسون. ٥. مطالعه وتدقیق ایتمك : درسه باقیور. ٦. خدمتنی کورمك : بوحیوانه کیم باقیور؛ ایی باقسه‌لر کوزل برآت اولور. ٧. اعاشه وانفاق ایتمك، بسلمك، کچیندیرمك : چولق چوجغنه ایی باقیور؛ قاریسنه باقمقدن عاجزدر. ٨. تداوی ایتمك : بو خسته‌یه کیم باقیور؟ هروقت باقان طبیب کیمدر؟ ٩. دنه‌مك، معاینه ایتمك : باقه‌دن آلنماز؛ برایکی کون بنده طورسون باقه‌یم‌ده ایشمه کلیرسه آلیرم؛ یمکه باقمق. ١٠. آرامق، طوتمق ویا آلمق اوزره تحری ومعاینه ایتمك : اوه باقمغه کیتدیلر؛ قیزه باقیورلر. ١١. (خسته‌یی) زیارت ایتمك : خسته‌یه باقمق شرطدر؛ خسته یاتیورده کیدوب باقمغه وقت بوله‌مدم. ١٢. منوط ومتوقف ومعلق اولمق : بویله ایشلر طبیعته باقار؛ آرتق او رانك درایته باقار. || آغزه باقمق = برینك سوزینه اهمیت ویروب تابع اولمق. || اکری باقمق = کین وغرضنی اظهار ایتمك. || ایشنه باقمق = کندی ایشیله مشغول اولوب بشقه شیئه قاریشمامق. || ایی باقمق = دقت ایتمك. || درت یانه باقمق = کمال احتیاطله حرکت ایتمك. || فاله باقمق = فال آچمق. || باقه‌قالمق = شاشقین شاشقین باقمق، تحیر. || یان باقمق، یان یان باقمق = کینله، نظر خصومتله باقمق. || یوزه باقمق = التفات ایتمك : یوزمه باقمدی = التفت ایتمدی. || یوز یوزه باقمق = اوتانه‌جق بر ماجرا اولمامق.

باقنمق { فط. ١. کندی اوستنه ویا اطرافنه باقمق : باقنوب طوریوردی. ٢. شاشیرمق، شاشه قالمق : باقنوب طورما.

باقی { ص. عر. ث : باقیه. [« بقاء » دن سف.] ١. دائمی، سرمدی، فنا بولماز : دنیا فانی آخرت باقیدر. ٢. قالان، آرتان. [هرنه قدر قالمق مفهومنی متضمن ایسه‌ده، ینه قالمق فعلیله قوللانیلیر :] حسابدن باقی قالان مقدار؛ ازمنهٔ قدیمه‌نك آثار باقیه‌سی. = س. قالان مقدار ویا مبلغ، آلت طرف، مابعد : باقیسی معلوم اوله‌مدی. = ح. آرتق، بوندن بشقه، آخر : باقی دعا.

باقیجی { ص. باقان، خدمت ایدن، برایشه تقید ایدن. = س. فاله باقان آدم، فالجی، رمال.

باقیجیلق { س. فالجیلق، رماللق.

باقیش { س. باقمق فعلی وطرزی : بونصل باقیش.

باقیشلی { ص. بردرلو باقیشی اولان : آهو باقیشلی.

باقیشمق { فش. بربرینه باقمق.

باقیم { س. ١. باقمه، باقیش، نظر. ٢. مطالعه، تأمل. ٣. پرورش، تیمار. ٤. وجه، جهت، صورت : برباقیمه = من جهة.

باقیملی { ص. ایی باقلمش، سمیز (حیوان).

باك { س. فا. قورقو، خوف، بیم، احتراز. لـ. || بی باك = قورقمیان، احتراز ایتمین، امین، سالم.

باکره { یا باکر. سثـ. عر. قیز اولان قیز. [لغت مولده اولوب، فصیحی بانك کسریله « بکر » در.]

باکوره { سثـ. عر. موسمندن اول یتیشن میوه، ترفنده.

باکی { ص. عر. [« بکاء » دن سف.] آغلایان، کریان. ث.

بال { س. ١. آرینك یاپدیغی معروف طاتلی ماده، عسل، انکبین، شهد : آری بالی؛ سوزلمش بال؛

كومج بالى = سوزلەمشى . ٢. آ-
غاجلرك قندى ويمشلرك قويولمش
عصارەسى. == ص. طاتلى، لذيذ.
|| بال پتكى = قرصه، عساله. || بال
قباغى = قيشين يتير برجنس ايرى
وقويو صارى قباق. || بال قوشى
= برجنس قوش. || بال مومى
= بال اريدلدكده آيريلان ماده
كه موم يابمقده وسائر ايشلرده
قوللانيلير، شمع . || بال مومى
قوشى = برجنس قوش. || پنبوق
بالى = بياض بال. || دلى بال =
يبان آريسنك ياپديغى بال. ||
سياه بال = قامش صويى .
|| كسكيك بالى، كهربا بالى = بلورى
ويراق جنسى. || ميان بالى = بو-
يان. || اوجى بولده ياغه باله
ويره = ايشك ايچندن چيقه بيلير .
سەك چيق .

بال { سد. عر. كوكل، قلب، خاطر:
خلوص بال = خلوص قلب؛
حضور بال = راحت، جمعيت
خاطر؛ فارغ البال، انديشەسز.
|| مافى البال = قلبده مضمر اولان
نيت، مافى الضمير .

بال { س. فا. ١. قناد، جناح:
پروبال = كذا؛ شكسته بال =
قنادى قيريق؛ بالكشا = قادينى
آچمش، اوچان. ٢. قول، بازو.
|| بال ويال = قول وكردن، قد
وقامت .

بالا { س. ياورى، بچه، چوجق .
مر .

بالا { ص. فا. يوكسك يوقارى،
زير وبست مقابلى، عالى،
رفيع: قد بالا = يوكسك بوى.
|| بالاپرواز = كنديني اولديغندن
يوقارى طوتوب تفاخر ايدن
|| رتبۀ بالا = رتبۀ اولى صنف
اولى ايله وزارت بيننده بر رتبۀ
رفيعه: رتبۀ بالا رجالندن .
== س. قد، قامت بوى. || دو-
بالا = ايكى قات .

بالآخره { ح. عر. صوكره،
بعده، نهايت، عاقبت:
بالآخره نادم اولەجق .

بالابان { ياخود بلبان. س.
[بلغارجەدن مأخوذ
اولوب لسان مذكورده آيى يه
ديرلر] ١. كزديريلوب اوينا-
ديلان آيى: نه طوپلانديكز،
بالابان مى اويناتيور؟ ٢. ايرى
جثەلى انسان ويا حيوان: بالا-
بان آدم، طوغان. ٣. بيوك
طاول طوقاغى .

بالابانلاشمق { فل. و :

بالابانلانمق { فل. ١. ايريلشمك
شيشمك، ايرى
وشيشمان اولمق. ٢. لقردى يى
آغزده چيكنيوب سرخوش كبى
سويلمك .

بالاتر { ص. فا. دها ويا يك
يوكسك ورفيع، اعلا .

بالاتفاق { ح. عر. [ب = حرف
جر - ال = حرف
تعريف - اتفاق = اويشمق]
اويشەرق، اتفاق واتحاد برله،
متفقاً، متحداً: بينلرنده بالاتفاق
بوايشه قرار ويرمشلر.

بالار { س. اينجه تخته، پداوره .

بالاشتراك { ح. عر. [ب
= حرف جر - ال
حرف تعريف - اشتراك =
اورتاقلق] اورتاقلقله، اورتاقلا-
شه، اورتاقلق ايدەرك، برلشەرك:
اصناف بينلرنده بالاشتراك بر
فابريقه آچديلر.

بالالتزام { ح. عر. [ب = حرف
جر - ال = حرف
تعريف - التزام = ايش ايدنمه]
ايش ايدينەرك، صورت مخصو-
صەدە، قصد ونيتله: بالتزام بو
ايشى بوقدر اوزاتدى .

بالبداهه { ح. عر. [ب = حرف
جر - ال = حرف
تعريف - بداهت = دوشونمەدن
وبردن برە يابمق] دوشونمكسزين،
درحال، آنيده، بداهةً، ارتجالاً:
بالبداهه شو قطعەيى سويلدى .

بالتمام { ح. عر. [ب = حرف
جر - ال - حرف تعريف -
تمام = بتون] تماميله، تكميل،
بتون: مطلوبنى بالتمام آلدى .

بالجمله { ح. عر. [ب = حرف جر -
ال = حرف تعريف - جمله =
هب] هب، بتون: بالجمله اسباب
سفريەيى تدارك ايتديلر.

بالچاق { ياخود بارچاق . س. قليج
قبضەسنك سپرى .

بالچيق { يا بالچق. س. ١. ياپيشقان
وآياغى طوتار چامور،
اوزلى طوپراق، چوملكجى و
لولەجى چامورى، صلصال. ٢.
على الاطلاق چامور. || بالچيق
خرما [ص. كبى] = زنبيل ايچنده
باصلمش طوپ خرما .

بالخير { ح. عر. [ب = حرف جر -
ال = حرف تعريف - خير =
ايلك] ايلكله، ايليكه، خير-
ليسيله: الله موفق بالخير ايليه،

بالداق { سـ. قلیچ قولاننك حلقه‌سی.

بالدران { یاخود بالدیران. سـ. آغو اوتی، شوكران، طغما. || صو بالدرانی = رزنه. || كوچك بالدران = تفت [نبات].

بالدرغان { سـ. حلتیت، انكدان [فر. Assa fœtida].

بِالدَّفعات { حـ. عر. [ب = حرف جر . ال = حرف تعریف. دفعات = كره‌لر] دفعاتله، مكرراً.

بالدیر { سـ. ١. ساقك بوتی، قبا اتی. ٢. ساق، دیز ایله آیاغك بیلكی حكمنده اولان اویناق یری آره‌سنده‌كی عضو؛ بالدیر سیكیری = وتر عرقوب؛ بالدیر كمیكاری = عضو مذكوری تركیب ایدن ایكی كمیك، عظمین ساق، دودوك قلمی ایله اینجیك. || بالدیری چیلاق = اسافلدن آدم، آیاق طاقمی، اوباش. || قایش بالدیرلی = چیویك. || بالدیری قره = شعر الغول، كربزه، پرسیا وشان [نبات].

بالدیراق { سـ. طون و شلوار پاچه‌سی، بالدیره كلن یری.

بالدیران { بالدیرغان. با: بالدران، بالدرغان.

بالدیز { سـ. زوجه‌نك همشیره‌سی.

بِالذّات { حـ.عر. [ب = حرف جر. ال = حرف تعریف. ذات = اوز] كندیسی، وكیل تعیین وارسال ایتمیه‌رك: بالذات قالقوب زیارته كلدی؛ محكمه‌یه بالذات كیتدی.

بالِش { سـ. فا. یوز یاصدیغی. ز. و لسـ.

بالصره { سـ. یاپراقلرك اوزرنده حاصل اولان برنوع قدرت حلواسی كه اشجارك بر مرض مخصوصندن تولد ایدر.

بِالضَّروره { حـ. عر. [ب = حرف جر . ال = حرف تعریف . ضرورة = مجبوریت] ایستر ایسته‌مز، بالمجبوریه، ناچار.

بِالطَّبع { حـ. عر. [ب = حرف جر. ال = حرف تعریف. طبع = طبیعت] طبیعتیله، ذات مصلحت اقتضاسنجه: چوجق ایی بسلنمزسه بالطبع ضعیف قالیر.

بالطه { سـ. ١. اودون وسائره كسمكه مخصوص صاپلی آلت قطع، فاس، تبر. [بیوكنه ناجاق دیرلر.] ٢. بالطه‌یه مشابه سلاح، تبر. || آشچی بالطه‌سی = ات كسمكه مخصوص اكلی و قیصه صاپلی بالطه. || اكر بالطه‌سی = اكره طاقیلان قیصه صاپلی سلاح، تبرزین. || بالطه باش. با: باش. || بالطه آصمق = مسلط اولمق. || بالطه صاپی = معاوز، یارداق؛ بر بالطه‌یه صاپ اولمق = برایشه یارامق. || بالطه‌یی طاشه اورمق = بیلمیه‌رك بر آدمك یوزینه قارشی كندیسنه طوقنه‌جق سوز سویلمك. || بالطه كورمه‌مش، بالطه كیرمه‌مش = هیچ كسلمه‌مش، بوداتماش، حال طبیعیسنده (اورمان)؛ وجـ. ال طوقنلماش (ایش). || بالطه ایله یونلمش = قبا، ناتراشیده (آدم). || حجامت بالطه‌سی = حجامت ایتمكه مخصوص كوچك آلت جارحه. || مرانغوز بالطه‌سی = تخته كسمكه مخصوص كوچك بالطه شكلنده آلت.

بالطه‌جی { سـ. ١. سرای خدمه‌سنك برصنف مخصوصی. ٢. بالطه ایله كیدن حریق مأمورلری.

بالطه‌لامق { فتـ. ١. بالطه ایله كسمك: بو اورمانی هیچ بالطه‌لامامشلر؛ بو آغاجی بالطه‌لاملی. ٢. ییقمق، دویرمك، خراب ایتمك: اسكی اوی بالطه‌لادیلر. ٣. قیروب كچیرمك، برباد ایتمك. ٤. حجامت ایتمك.

بالطه‌لق { سـ. اهالینك محروقات احتیاجاتیچون اودون كسمه‌لرینه تخصیص اولنمش و رسمدن مستثنا كوچك اورمان وقوریلق.

بالطه‌لی { صـ. یولدن موانعی كسوب دفع ایتمك ایچون بالطه‌یی حامل (عسكر).

بالِغ { صـ. عر. ث: بالغه. [«بلوغ» دن سف.] ١. ایریشمش، واصل: سنی تمشه بالغ اولدی. ٢. سن رشد وبلوغه واصل اولان: ایكی اوغلندن بری بالغ ودیكری صبیدر؛ جاریهٔ بالغه. ٣. واران، بر مقداری بولان (مبلغ): معاشی اوچ بیك غروشه بالغ اولدی. ٤. نهایت مرتبه‌یی بولان، فائق، كامل: حكمت بالغه، قدرت بالغه. ٥. ر. یكون، مجموع. || بالغاً مابلغ = مع زیادة، فراخ فراخ.

بالغم { سـ. با: بلغم.

بِالفعل { ح. عر. [ب = حرف جر. ال = حرف تعریف. فعل = ایش] فعلاً، حقیقةً، قوه‌ده و یا اعتبـاری اولمیه‌رق : بالفعل خدمت عسکریه‌ده بولنانلر .

بالق { بالقحیل وسائره. با : بالیق وسائره .

بالقان { س. صارب ومسلسل ویا اورمانله مستور طاغ، سلسلهٔ جبال. = سخ. روم ایلی قطعه‌سنی غربدن شرقه شق ایدن سلسلهٔ جبال که بوکا اضافتله قطعهٔ مذکوره‌یه بالقـان شبه جزیره‌سی دینور .

بالقانلق { ص. بالقانلری حاوی، طـاغلق : بالقـانلق بر یردر .

بالقون { س. [فر. Balcon] اوسی آچیق وکـکیشجه شهنشین .

بِالکُلِّیه { ح. عر. [ب = حرف جر. ال = حرف تعریف. کلیت = عمومیت. بتونلك] بتون بتونه، کلیاً .

باللاندیرمَق { فت. ۱. بال کبی طـاتلی ایتمـك. ۲. قویولاشدیروب لزوجت پیدا ایتدیرمك. ۳. مج. چوق مدح وکوزل توصیف ایدوب ایمرندیرمك : تعریف ایدرکن او قدر باللاندیردی‌که آغزمزك صـوینی آقیتدی .

باللانمَق { فط. ۱. بال کبی طاتلی اولمق، طـاتلیلاشمق. ۲. (میـوه‌نك) عصـاره‌سی چیقوب طوکمق، لزوجت پیدا ایتمك، جیویقلاشمق .

بالله { ح. عر. [ب = ادات قسم. الله = لفظـهٔ جلال] حق تعـالی حقیچـون؛ بالله العظیم، بالله الکریم .

باللی { ص. بال ایله یاپلمش، بال سورلمش، معسل .

بِالماء { ح. عر. [ب = حرف جر. ال = حرف تعریف. ماء = صو] کیم. صویی ویا مولد المائی حاوی ترکیبـات کیمیویه اصطلاحاتنـده کیره‌رك یونانی Hydro تعبیرینی ترجمه ایدر : بالمـاء حامض حدید کیـانوس [Acide ferrocyanhydrique] .

بِالمُشاهَده { ح. عر. [ب = حرف جر. ال = حرف تعریف. مشـاهده = کورمه] کوره‌رك، معاینه ایده‌رك، رأی العین کورمکله .

بِالمُناسَبه { ح. عر. [ب = حرف جر. ال = حرف تعریف. مناسبت = م] بر منـاسبتله، بر تقریبله .

بِالمُواجَهه { ح. عر. [ب = حرف جر. ال = حرف تعریف. مواجهـه = یوزلشمـه، یوزلشدیرمه] یوزلشه‌رك، یوزلشدیره‌رك، روبرو .

بالَنه { س. [فر. Baleine] ۱. قادیرغـه بالیغی که بالیق دیمکله برابر ممه‌لی حیواناتدندر، قیطاس. ۲. بو حیوانك سـاز کبی اوزون کمیکلری که فیل دیشی کبی مواد مختلفه اعمالنه یارار. ۳. بونك اینجـه و یاصی پروازلری که قادین اثوابنـك کوکسنی دوز طوتدیرمق ایچون ایچنه دیکیلیر وقورسه‌یه قونور.

بالو { س. [ایتـا. Balo] ۱. آلا فرانغه رقص : بالو اوینـامق. ۲. رقص ایتمك اوزره اولنـان عمومی ویا خصـوصی اجتماع، وبونك ایچون اولنـان دعوت وجمعیت : بو اقشام فلان یرده بالو واردر؛ بالویه کیتمك؛ بالو ویرمك = بالو جمعیتی تشکیل ایدوب دعوت ایتمك؛ ماسکه‌لی بالو = مدعوینك یوزلری نقابلی کیتمکه مجبور اولدقلری قپالی رقص؛ آچیق بالو = نقـابسز کیدیلان .

بِالواسِطه { ح. عر. [ب = حرف جر. ال = حرف تعریف. واسطـه = آرایه کیرن] برینی آرایه قویه‌رق، برینـك توسطیله، طوغریدن طوغری‌یه اولمیه‌رق : بالواسطه کندیسنـه مراجعت ایتدم .

بالون { س. [فر. Ballon] ۱. هـوادن خفیف بر غاز قونیله هواده یوقارییه قالقان مخترعه که مذکور غازی حاوی بیـوك وخفیف بر محفظـه ایله اوکا مربوط آدملرك اوتورمسنه مخصوص صندال کبی بر سپتدن مرکبـدر، سفینـة الهواء. ۲. چوجق اویونجـاغی قبیلنـدن غازله مملو هـواده طورور لاستیقدن طوب .

بالونجی { س. بالون قـوللانان، بالونله هوایه قالقـان آدم .

بالونجیلق { س. بالون اعمـال و استعمـال ایدنك

صنعتی؛ بالونله هوایه قالقمق فنی.

بالیق { یاخود بالق. س. دكیز و كول ونهرلرده هوا یرینه صو ایله تعیش ایدر حیوانات مختلفه‌نك اسم عمومیسیدر، سمك، ماهی: دكیز بالیغی، طاتلی صو بالیغی. — بالیق جنسندن اولمیوب ممه‌لی اولدقلری حالده صویك ایچنده یاشایان بعض حیواناته دخی اطلاق اولنور، قادرغه بالیغی كبی. || آت بالیغی = صو آیغیری. || آطه بالیغی = قادیرغه بالیغی. || آیی بالیغی = فرانسزجه‌ده Phoque دینلن برجنس حیوان بحری. || آق، آلا بالیق = برنوع بالیق. || بالیق آوی = صید ماهی؛ بالیق آوجیسی = بالیقجی. || بالیق اتلی = نارین اولدیغی حالده اعضاسی اتله مستور واتی صیق (شخص). || بالیق اوتی = باهیزهره دینلن بر جنس نبات؛ بالیقلری صید ایتمكه مخصوص برتركیب. || بالیق صیرتی = اورته‌سی یوكسكجه محدب یول. || بالیق نفسی = اسپرمچت. || بالیق یاغی = مورینه بالیغندن چیقان وسمیرمك ایچون ایچیلن یاغ.

بالیقجی { س. بالیق طوتان و صاتان آدم، بالیق آوجیسی، صیاد.

بالیقجیل { س. طورنه انواعندن بالیقله بسلنیر بر نوع قوش، بوتیمار، ابو الحزین، سبیطر.

بالیقجیلق { س. بالیقجی صنعتی، صید ماهی.

بالیقجین { س. بالیق یر بر جنس كوچك دكیز قوشی.

بالیقخانه { س. ١. بالیق حفظنه مخصوص بیوك لیوار. ٢. صید ماهی امیننك اداره‌خانه‌سی.

بالیقلامق { فل. (-یكیر) بالیق كبی كرینوب صیچرامق.

بالیقلاوه { یا بالیقلاغه. س. دكیز ویا كولك بالیق یاتاغی اولان جهتی، ساحلی.

بالیقمق { فل. بالیق پولی كبی پارلدامق.

بالین { س. فا. یاصدیق. = تر. اسكمله یرینه قوللانیلیر یووارلاق یاصدیق.

بالیوز { س. غایت ایری چكیچ.

بالیوز { س. یاخود:

بالیوس { س. [فر. Bailli] وقتیله آوروپا دولتلك سفرا وبیوك قونسلوسلریله جنرال و آمیرال كبی كبراسنه ویریلن اسمدر.

بالیه { س. [ایتا. Balla] بزه صاریلی صیق باغلانمش امتعهٔ تجاریه دنكی.

بالیه‌مزی { س. [موجدی اولان بر ایتالیانك اسمیله مسمادر. غلط فاحش اوله‌رق «بال یمز» یازیلوب، هرشیئی فارسی وعربی براسمله تسمیه‌یی مدار ظرافت عد ایدن كهنه كتابك بری طرفندن «عسل نمیخورد» دیه ترجمه اولندیغی مشهوردر] اسكی برجنس طوپ.

بام { د. «با» ایله باشلایان بعض صفتلرك باشنه كلوب مبالغه بیان ایدر: بام باشقه = برشیئه بكزه‌مز.

بام { س. فا. طام، چاتی. ز. ولسه.

بام تلی { س. [فا. «بامه» دن مأخوذدركه صقال دیمكدر] ١. آلت طوداغك آلتنده‌كی قیللر. ٢. سازك اك قالین سس ویرن تلی. || بام تلنه باصمق = حدتلندیرمك.

بامیه { س. عن اصل سوداندن كلمه معروف سبزه؛ آماسیه بامیه‌سی = قوریسی ینن برجنس كوچك دانه‌لیسی. || هند میه‌سی = لیف قباغی نوعندن برنبات.

بان { سن. عر. صورقون سوكودی، صفصاف: بان آغاجی. || بان اوتی یاخود بانك اوتی = فارسیده «بنك»، عربیده اوندن مأخوذ اوله‌رق بنج وفرانسزجه‌ده دخی Beneg دینلن بر نبات طبی، كه تخمی سرسملك ویرر.

بان { س. وقتیله اسقلاوونیه ومجارستان جهتلرنده سنجاق بكلرینه وكوچك پرنسلرینه ویریلن عنواندر. الیوم او جهتلرده بعض یرلره (بانات) یعنی بانلق نامی ویریلیور.

بان { د. فا. «جی» معناسیله بعض اسماء فارسیه‌یه التحاق ایدوب، اسماء مشتقه تشكیل ایدر: باغبان = باغجی، پاسبان = بكجی كبی.

بانبل { س. قره یازیلی قرمزی بركوچك بوجك، اوج اوچ بوجكی، زروح. || بانبل اوتی = سیكیل اوتی.

باندرول { س. [فر. Banderole] تحت انحصارده بولنان توتون و سائره پاکتلرینه یاپیشدیریلان تامغالی کاغد.

باندره { یاخود باندیره. س. [ایتا. Bandiera] اجنبی بایراغی، سنجاغی: فرانسز باندره‌لی برکمی. || بر اجنبی دولتنك باندیره‌سی آلتنه کیرمك = او دولتك تابعیتنی قبول وتحت حمایه‌سنه دخول ایتمك.

بانده { یاخود باندو. س. [ایتا. Banda] اینجه‌ساز ویا عسکری موسیقه طاقمی: بر بانده موسیقه.

باندیرمق { فت. صولی شیئك ایچنده براقوب ایصلادەرق یومشاتمق.

باندیرمه { س. یکمز ایچنده باندیرلمش جوز صوجوغی.

بانقر { مه. هونکور هونکور آغلامغی وسس وکورلدی ایله اولان سائر افعالی تصویر ایچون مکرر قوللانیلیر: بانقر بانقر آغلادی.

بانقنوط { س. [نکا. Bank-note] بانقه قائمه‌سی، هر مملکتده ملی بانقه‌نك آقچه مقامنده تداول ایتمك اوزره چیقاردیغی مختلف مقدار وقیمتلی قائمهٔ نقدیه.

بانقه { س. [فر. Banque. ایتالیانجه‌دن عد ایتمك خطادر، زیرا ایتالیانجه‌سی بانقو Banco در.] بیوك شرکت ویا ادارهٔ صرافیه: عثمانلی بانقه‌سی؛ بانقه معاملاتی.

بانك { س. فا. س. س، صدا، آواز. ذ. || بانك نماز = اذان.

بانکر { س. [فر. Banquier] بانقه صاحبی، بر بانقه اداره ایدن بیوك صراف.

بانمق { فت. صولی شیئه باصدیروب یومشاتمق: اتمکی ات صوینه بانمق.

بانو { س. فا. بیوك قادین، خاتون، خانم. ذ.

بانه { با: بانیو.

بانی { ص. عر. [« بناء » دن سف.] بنا وتأسیس ایدن، مؤسس: چلبی سلطان محمد خان حضرتلری بحق بانیٔ ثانیٔ دولتدر.

بانیو { یا بانیه ویا بانه س. [ایتا. Bagno] ۱. حمام، صویه کیرمکه مخصوص طبیعی ویاصنعی محل، صیجاق، صوئوق، کوکوردلی، چلیکلی بانیو؛ بانیویه کیرمك. ۲. حمامه کیرمه، استحمام: اطبا هرصباح بانیو ایتمکی توصیه ایدیورلر؛ کوکورد، کبك بانیوسی ایی کلیور. — تعمیم صورتیله صویك غیری حقنده‌ده مستعملدر: قوم بانیوسی، کونش بانیوسی. ۳. استحمامه مخصوص قاب: چنقودن بانیو، چوجق بانیوسی.

باؤباب { س. [سودان السنه‌سندن] آفریقای وسطیده یتیشیر برجنس آغاج، که کرهٔ ارض اشجار موجوده‌سنك اك بیوکیدر.

باؤبابیه { صث. عر. نبا. فصیلهٔ باؤبابیه « آنفا » ذکر اولنان آغاج جنسندن اولان اشجار.

باولی { یا باولو. س. ۱. آوجیلرك کوپکلرینی آلیشدیرمق ایچون قوللاندقلری توکدن ساخته قوش. ۲. آلیشیق طوغان یاوریسی.

باولیمق { فت. (زاغاری) باولی ایله تربیه ایتمك.

باه { سذ. عر. شهوت.

باهر { ص. عر. ذ: باهره. [« بهر » دن سف.] ۱. ظاهر، عیان: آثار باهره؛ علامات باهره. ۲. پارلاق، کوزل.

باهنامه { س. فا. شهوت انکیز تعریف ورسملری حاوی مستهجن مجموعه.

باهی { ص. عر. ذ: باهیه. شهوته منسوب ومتعلق: قوهٔ باهیه.

بای { س. فا. [تر. « بك » دن مأخوذ اولمسی محتملدر] زنکین، غنی، متمول، توانکر: بای وکدا = زنکین فقیر جمله‌سی.

بایات { یاخود بیات. ص. ۱. اسکیوب طراوتنی غائب ایتمش، تازه‌نك ضدی، بایات اکمك. ۲. اسکی، موده‌سی کچمش، آرتق قوللانلماز: بایات مال، اشیا. ۳. طاتسز، لذتسز، صوئوق. || دکان بایادی = اسکیدن دکانده قالوب صاتلمیان قوراده اشیا.

بایاتلاتمق { فت. براقوب اسکیتمك: صونی بایاتلاتماملی.

بایاتلامق { فل. بایات اولمق، اسکیوب تازه‌لکی

وطراوت ولطافتی کچمك، بایا.
غیلاشمق : بواتمك بایاتلامش .

بایاغی { صه با : بیاغی .

بِأَیِّ حال { ح. عر. [ب = حرف جر - أی = هر خانغی - حال = م] هر حالده، بهمه حال، هر نصل اولسه.

بایر { س. آز اینیشلی یر، سطح مائل، طاغلرك اتكلرندهكی بایرلرك جملهسی باغه تحویل ایتمشلردر. || بایرقوشی = بایرجین دخی دینلان بر جنس قوش. || قرق بایر = حیوانات مجترهنك اوچنجی معدهسی. || بایرطوربی = بهارلی وایری بر نوع طورب. و مج. قبا وتربیهسز آدم.

بایراق { یاخود بیراق. س. اوزون برصاپك اوجنه مربوط ودولتك علامت مخصوصهسنی حاوی رنك مخصوصده مربع ویا مستطیل الشكل بز، علم، رایت، باندیره : عثمانلی بایراغی، فرانسز بایراغی. [الده طوتیلان ویاطوتیله بیلنه مخصوص اولوب، بریره صانجلان بیوكنه سانجاق ولواء دیرلر.] ۲. [اسکی تعبیرات عسکریهده] طابور : بربایراق عسکر. || بایراق آچمق = عسکر طوپلامق. || بایراق آلتی = خیمهگاه، اوردوگاه. || بایراق طونانمهسی وآلای بایراقلری = کیملرك شنلك كونلرنده آچدقلری مختلف اللون پارچهلر. || بایراق عسکری = نفیر عام.

بایراقدار { یا بیراقدار. س. [تر. بایراق - فا. داشتن = طوتمق. ترکیب سقیم. طوغریسی تلمدار] ۱. عسکرده بایراغی حامل اولان نفر یا چاوش ویا ضابط. ۲. جنكاور وحربهگیدر برقبیلهنك رئیسی: اشقودره مالیسورلرینك بایراقدارلری .

بایراقلی { صه. بایراغی حامل اولان : اجنبی بایراقلی برکمی. || الی بایراقلی = علنی ومشهور ادبسز .

بایرام { یاخود بیرام . س. بر دینده مبارك عداولنان كون، عید : شكر بایرامی = عید فطر؛ قربان بایرامی، حاجیلر بایرامی = عید اضحی؛ موسویلرك قامش، خمورسز بایرامی. || مج. مسرت، شنلك، شهرآیین: بایرام ایتمك = اجرای شهرآیین واظهار مسرت ایتمك . || قره بایرام = یأس وماتم كونی .

بایراملاشمق { فتد. ۱. بربرینه بایرام تبریكی ایتمك، معایده ایلك . ۲. تبریك عید مقامنده اوپشمك .

بایراملق { صه. بایرامه مخصوص: بایراملق اثواب . == س. بایرام هدیهسی، بخششی .

بایرجق { س. گوندرك اوجندهكی باغ .

بایرجین { س. بایر قوشی .

بایرهسی { صه. بایره بكزر، آز مائل : بایرهسی بریر .

بایرمق { فل. [« بای » دن] زنكین اولمق، وسعت وقدرت حاصل ایتمك : یوقسول بایرسه چناغی بایرماز .

بایصونغور { س. برجنس ییرتیجی قوش .

بایع { صه. عر. [« بیع » دن سف.] صاتان، صاتیجی، بیع وفروخت ایدن .

بایغین { صه. ۱. بایلمش، كندیندن كچمش، مغشی، بیخود. ۲. كوشك. مجالسز، جانسز . ۳. صولوق، فرسز، سولپوك. ٤. مخمور، مستانه (گوز) .

بایغندی { س. ایپك بوجكارینك چالی یه چیتهه میوب قوزه یاپهمامهلری .

بایغینلق { س. ۱. بایلمش وكندیندن كچمش آدمك حالی، غشی. ۲. كوشكلك، مجالسزلق . ۳. اكثریا آچلقدن گلن بركونه معده كوشكلكی . ٤. صوسزلق .

بایقال { س. تاتارستانده بولنان بیان قیصراغی .

بایقره { یا بیقرا. س. كركس نوعندن ییرتیجی برقوش.

بایقوش { س. قوقوماو قوشی، بوم .

بایلتمق { فتد. ۱. بایلمسنی موجب اولمق، كندیندن كچیرمك: آیاغنی كسمك ایچون كندیسنی قلوروفورمله بایلتدیلر؛ بزی كولمهدن بایلتدی. ۲. صولدیرمق : بو چیچكاری كونشده براقوب بایلتمشسکز.

بایلدی { امام بایلدی. با: امام.

بایلق { س. ۱. زنكینلك، وسعت وقدرت. ۲. دول یتاغی، رحم.

بایلمق { فل. ۱. كندینی غائب ایتمك، كندیندن كچمك، غشی اولمق : كوموردن بایلمشیدی.

۲. صولمق = بوچیچکلر بایلمشدر. ۳. چوق‌سومك، خوشه گیتمك: بوآتك یورویشنه بایلیرم. ٤. چوق‌کولمك، یورلمق، وساٸره‌دن کنایه اولور: کولمه‌دن بایلدق؛ یوریمه‌دن بایلدم؛ صوسزلقدن بایله‌جغم. [بریله استهزا ایچون «آمان بایله‌یم» ترکیبی‌ده قوللانیلیر.]

بایلمه { س. بایلمق فعلی. با: بایلمق.

بایمق { فت. ۱. درمان براقامق، درمانسز براقمق. ۲. افسانه وافسونله آلداتمق، بوگو ایتمك. مر.

ببر { س. فا. قپلانه مشابه واوندن بیوك وپك ییرتیجی برجانورکه هندستانده وآفریقاده بولنور. پوستی پول پول اولوب، کوزل پوستکی اولور.

ببرلنمك { فل. ببرکبی قوریلوب قابارمق. [«ببورلنمك» دیه تلفظ اولنور.]

ببك { س. ۱. کوچك چوجق. و مج. چوجق مشربنده اولان. ۲. چوجق اویونجاغی قبیلندن یابمه چوجق ویا کاین وساٸره ومج. چوق‌سوسلی: صانکه بر ببك. || بزدن ببك = بر ایشه یاراماز خیرسز آدم. || صقاللی ببك = سنجه بیوك وعقل وتدبیرجه طفل حالنده اولان آدم. || کوز ببکی = کوزك اورته‌سی‌که ایچنده باقان آدمك رسمی کورینور، قرة العین، مردمك چشم؛ ومج. پك عزیز وسوکیلی شخص: آ کوزمك ببکی. [تحبیب تعبیریدر.]

بت { س. چهره رنکی، بکز: کندیسنده بت بکز قالما-

مشیدی. = ص. با: بد.

بت { س. با: بیت.

بُت { س. فا. [زبانزدی: پوت] مشرکلرك عبادت ایتدکلری رسم ویا هیکل، صنم، وثن. || مج. ۱. دلبر، پك کوزل شخص. ۲. لقردی بیلمز وطور وادادن محروم اولەرق جانسز بت کبی طوران آدم.

بتاریه { س. با: باتاریه.

بتاق { بتاقلق. با: باتاق وساٸره.

بتپرست { س. ص. فا. [بت = صنم، پرستن = طاپق. — زبانزدی: پوت‌پرست.] صنمه طاپان مشرك، عبدهٔ اوثاندن آدم، وثنی.

بتپرستلك { س. بت وصنمه طاپان آدمك حالی و دین واعتقادی، شرك، کفر.

بتتراش { س. فا. بت وصنم اویوب یاپان آدم.

بتخانه { س. فا. [بت = صنم. خانه = او] بتپرستلرك عبادت ایتدکلری اوثانه مخصوص بنا، بتپرست معبدی.

بتخصیص { ح. عر. [ب = حرف جر. تخصیص = خصوصیلك] باخصوص، علی الخصوص، هله.

بتر { ص. فا. [«بدتر» دن مخفف] دها کوتی، دها فنا: او ایی دکلدی، بو اوندن بتردر. = س. دها کوتی حال: بترینه اوغرامق؛ الله بترندن صاقلاسین.

بتر { سذ. عر. کسمه، قطع. ذ. || جرا. بتر العضو = اعضاء

بدندن برینك کسلمسی عملیاتی.

بترمك { بتشدیرمك، بتشمك و ساٸره. با: بیتیرمك و ساٸره.

بتکده { س. فا. [«بت = صنم. گده = خانه] بتپرستلرك عبادتخانه‌سی، بتخانه.

بتمامه { ح. عر. [مذکر ایچون] و:

بتمامها { ح. عر. [ب = حرف جر. تمام = بتون. ها = اونك. — مؤنث وجمع ایچون.] تمامیله، بتون، تکمیل، هپ.

بتمك { فل. با: بیتمك.

بتول { صف. عر. ارککلردن منقطع (قادین). — بو صفتی حاٸز اولدیغیچون حضرت مریم (عم) ه ونساء ملت اسلامیه بیننده ممتازیتی حسبیله حضرت فاطمة الزهراء رضی الله عنهایه اطلاق اولنور.

بتون { یاخود بتون. ص. ۱. هپ، جمیع، جمله، کافه، تکمیل: بتون عالم، بتون خلق، بتون انسانلر، بتون کون. ۲. یارم ویا پارچه اولمیان، تام: بتون بر قیون، بتون الما، بتون صایی = عدد تام. ۳. یکپاره، صوم: مرمردن بتون بر ستون. ٤. ا کلمز، یکپاره کبی چوریلمز، دیك وسرت: بتون اندام، بتون خوی. = س. مجموع، تکمیل: قیونك بتونی آلمق. = ح. مجموعاً. کافةً تمامیله، هب. [اکثریا مکرر:] او بتون بتون باتدی؛ ایشمز بتون بتون خراب اولدی. || بسبتون (بوس بوتون) = کاملاً،

تماميله، كلياً. || بتون بتونه = كاملاً، اساساً، كلياً.

بتونلنمك { يا بتونله‌مك. فتـ. اكسيك و نقصاننى يرينه كتيروب تماملامق، تكميل ايتمك.

بتوى { با: بيتوى.

بتى { بتيك، بتيكجى. با: بيتى و سائره.

بث { سـذ. عر. ١. طاغيتمه، صاچمه، نشر. ٢. اظهار، فاش ايتمه. [بث شكوى تعبيرى بو ايكنجى معنا ايله اوله‌بيليركه او حالده بث وشكوى دينلمسى غلطدر. ياخود «انما اشكو بثى وحزنى الى الله» آيت كريمه‌سندن حزن وكدر معناسيله مأخوذ اوله‌رق «بثى شكوى» يعنى حزن وكدردن شكايت تعبيرندن غلطدر. هر حالده تحريفه اوغرامش بر تعبيردر.]

بثر { سذ. عر. و:

بثره { سذ. عر. جـ: بثور. ط. بر نوع كوچك سيويلجه. || بثرهٔ رديه، بثرهٔ خبيثه = چيقديغى يرى قانغرن ايدر مهلك بر سيويلجه.

بج { سخ. [مجارجه‌دن] وقتيله ويانه شهرينه ويريلن اسمدر. || بج اوردكى = مرجان كوزلى سياه بر نوع اوردك. || بج طاوغى = هندى ايله سوكاون آره‌سنده برجنس طير مأنوسكه اصل يرى سودان اولوب، استانبوله ويانه‌دن كتيرلمكله بو اسمله شهرت بولمشدر، غرغره. [فر. Pintade] || بج لاوله‌سى = اوردكك صيوانلى نوعى.

بجا { صـ. فا. [بـ = حرف الصاق. جا = يرٍ] يرنده اولان، مناسب، لايق، شايسته. || نابجا = مناسبتسز، نابمحل، ناسزا.

بجاق { سـ. با: باجاق.

بجايش { سـ. فا. [اصلى يانك قحيله بجايش يعنى اونك يرينه معناسيله بزجه مستعمل وكنيه دفترنده‌كى قيددن مستعار بر تعبير اولوب فارسيده قوللانلماز] ايكى مأمورك مبادلهٔ مأموريت ايتمسى، كندى طلبلريله هر برى ديكرينك يرينه نصب اولنمسى: بجايش اولدى، بجايشى اجرا ايدلدى.

بجد { سـ. عصافيردن كوچك بر قوش كه اوتمسى بوكلمه‌يه بكزر: بجد قوشى.

بجرتمك { فتـ. ١. اجرا وتسويه ايتديرمك، برينك ايشنى بيتيرتمك. ٢. قتل ايتديرمك: طوتيلان خيدودلرى بجرتمش.

بجرلمك { مجـ. ١. حسن تسويه اولنمق، موفقيتله اجرا اولنمق: او ايش بجريله‌مدى. ٢. مجـ. قتل واعدام اولنمق.

بجرمك { فتـ. ١. كوزللكله اجرا وتسويه ايتمك، حسن تسويه‌يه موفق اولمق: بو ايشى بجره‌بيله‌جكميسكز؟ او آدم بر ايش بجره‌ميور. ٢. مجـ. قتل واعدام ايتمك.

بجريك { سـ. حسن تسويه، موفقيت، كاركذارلق.

بجريكسز { صـ. الندن ايش كلمز، بر ايشه موفق اولماز، عاجز.

بجريكسزلك { سـ. الندن ايش كلمه‌مه، بر ايشه موفق اوله‌مامه، عجز.

بجريكلى { صـ. الندن ايش كلير، طوتديغى ايشده موفق اولور، كاركذار.

بجيل { سـ. ١. آشيق كميكنك آلتنده بولنور بر كوچك كميك. مر. ٢. بو كميكله اوينانيلان بر زار اويونى.

بجيلغان { سـ. آتك آياغنده چيقان اوكلماز بر چاتلاق و ياره. = صـ. ١. بويله بر ياره‌سى اولان (آت). ٢. اوكلماز، مهلك (ياره).

بجين { سـ. خيار ارمنى، قثاءٍ برى، سولوكلى پنجار (نبات).

بچاق { سـ. با: بيچاق.

بچمك { بچقى، بچيم. با: بيچمك وسائره.

بچوق { ياخود بچق ويا بوچوق. سـ. [«بيچمك» دن] ياريم، نصف، نيم: بر بچوق، بش بچوق. [دائما بر عدد تامه‌ برابر قوللانيلوب، يالكز قوللانلمق ايجاب ايتديكنده ياريم دينلير.] || آز بچق، يارى بچوق = جزئيجه، بر مقدار. عو.

بحار { سـذ. جـ. عر. فد: بحر. با: بحر. [بحور، ابحار و البحر كبى.]

بحث { سذ. عر. جـ: ابحاث. ۱. بر شیء حقنده اطرافیله سوز سویلیوب حقیقتی آراشدیرمه: مدنیت اسلامیه دن بحث ایدیوردك؛ فنونك ترقیات اخیره سندن بحث آچلدی. ۲. سوز منازعه‌سی، معارضه، مباحثه: بو آدم بحثی چوق سویور؛ بعض اعتقادات حقنده بحثه گیریشدیلر. ۳. بر ماده حقنده‌کی تفصیلات، مسئله: حکمت طبیعیه ده صدا بحثی؛ عقایدده قدر بحثی. ٤. بر ادعا اوزرینه سوزی طوغری چیقان طرفدن قزانلق اوزره بر مکافات تعیینی، اوگدول: بویله اولدیغنه بحث ایدرم؛ بحثی قزاندی؛ بحثه گیرشمم. [بو دردنجی معنا لسانمزه مخصوصدر.]

بحر { سذ. عر. جـ: بحور، ابحار، بحار، ابحر. ۱. دکیز، دریا، یم: بحر سفید = آق دکیز؛ بحر سیاه = قره دکیز؛ بحر احمر = قزیل دکیز، شاب دکیزی. ۲. بیوك نهر ویا کول: بحر نیل، بحر جیحون، بحر آرال. ۳. د. شعر وزنی: بحر رجز، بحر رمل. ٤. مج. مکتسبات علمیه وفنیه‌سنك پایان وکناری اولمیان، متبحر آدم: ابن سینا بر بحردر. || بحر محیط = بیوك دکیز، طیش دکیز، اوقیانوس.

بحراً { حـ. عر. دکیزدن، دکیز طریقیله، براً مقابلی: سلانیکه براًده گیدیلیر بحراً ده.

بحران { سذ. عر. ۱. ط. خسته‌لغك اك آغر وتهلکه‌لی وقتی ویا مخاطره‌لی صدمه‌سی. ۲. مج. بر ایشك تهلکه‌لی و قاریشیق بر حال پیدا ایتمسی: فرانسه ده بحران وکلا دوام ایتمکده‌در؛ تجارت ایشلری بر بحران ایچنده‌در.

بحری { ص. عر. ث: بحریه. ۱. دکیزه منسوب ومتعلق: نباتات بحریه؛ بحری حیوانلر. ۲. گمیجیلك وفن ملاحته یاخود سفائن حربیه‌دن مرکب دوننمایه منسوب ومتعلق: فنون بحریه، عساکر بحریه.

بحری { سـ. دکیز اوردکنك بر نوعی.

بحرین { سذ. ت. عر. ایکی دکیز [عربلرجه مستعمل اولان بو تعبیر دن مقصد بحر متوسط یعنی آق دکیزله بحر عمان یعنی بحر محیط هندی مقصود اولدیغی مظنوندر.] سلطان البرین وخاقان البحرین. || جـ. جزیرة العربك شمال شرقیسنده وبحر فارسده بر ساحل وجزیره‌در.

بحریه { سذ. عر. [«امور بحریه» دن مخفف] دولتك دوننما وعساکر بحریه‌سی وبونلره متعلق ایشلر: بحریه نظارتی، بحریه ناظری، انکلتره‌نك بحریه‌سی قوتلیدر.

بحسب { د. عر. [ب = حرف جر. حسب = اعتبار، نظر] اعتباریله، نظریله، جهه، جهتجه: بحسب الرتبه = رتبه‌جه؛ بحسب الاعراب = اعرابجه. [بویله ترکیبات عربیه‌ده بولنور.]

بحق { حـ. عر. [ب = حرف جر. حق = م] حقیله، لایق وجهله، تمامیله، کرکی کبی: وظیفه‌یی بحق ایفا ایتملیدر.

بحق { حـ. فا. [ب = د. قسم. حق = م] حقیچون: بحق خدا = الله حقیچون.

بحکم { حـ. فا. [ب = حرف الصاق. حکم = م] حکمنجه، حکمیله: بحکم قدر = قدر حکمنجه.

بحمد الله { حـ. عر. [ب = حرف جر. حمد = شکر. الله = م] اللهه شکر اولسون، اللهك عون وعنایتیله: بحمد الله بوکونه یتیشدك.

بحور { سذ. جـ. عر. فد: بحر: با: بحر.

بخار { سذ. عر. بوغو: بخار ماکینه‌سی = بوغو ایله ایشلر ماکینه؛ بخار گمیسی = بوغو ایله ایشلر ماکینه ایله یورور گمی، واپور.

بخت { سـ. فا. طالع، قسمت، اقبال: بختی وار ایش؛ بختی یوقدر؛ بخت سیاه = قره طالع؛ بدبخت = طالعسز؛ نیك بخت = طالعی یاور؛ بخت بیدار = اویانیق یعنی یاور طالع؛ بخت خواب آلود = اویومش یعنی نامساعد طالع.

بختسز { ص. طالعسز، طالعی یاور ومساعد اولمیان.

بختسزلق { سـ. طالعسزلك، طالعك عدم مساعده‌سی.

بختلی { ص. طالعی مساعد و یاور، مسعود.

بختیار { ص. فا. بختلی، طالعی یاور، مسعود.

بَخْتيارلق { س. طالع مساعدلكى، مسعوديت.

بَخْش { س. فا. ۱. باغشلامه، هبه، احسان: بونى بكا فلان بخش ايلدى. ۲. عفو: بو قباحتى بكا بخش ايديكز.

بَخْش { وبخشا. ص. فا. [سمص. اولوب صتر. تشكيلنه كيرر] ۱. باغشلايان، هبه واحسان ايدن، ويرن، موجب اولان: صفابخش = صفا ويرن؛ تسلى بخش = تسلى ويرن. ۲. عفو ايديجى: خطابخش.

بَخْشا { ص. فا. مادۀ آنفه يه با.

بَخْشايِش { س. ۱. باغشلايش، احسان، عطيه. ۲. عفو، صفح.

بَخْشِش { س. [تر. «باغشش» دن مأخوذ اولمسى محتمل. ظدر.] باغشش، احسان، عطيه، خدمه يه وايش آدملرينه اجرت مقرره دن فضله اوله رق ويريلن آقچه: خدمتجى يه بخشش ويرمك.

بَخْشَنده { ص. فا. باغشلايان، احسان ايدن.

بُخْل { سذ. عر. خسيسلك، ناكسلك.

بَخود { خودبخود. با: خود.

بَخور { سذ. عر. [زبانزدى غلط اوله رق بانك ضميله در.] توتسى، كونلك: بخور ياقمق. || بخور مريم = كوكنه طوز آغر. شاغى دينلن برنبات.

بَخوردان { س. فا. توتسى ياقغه مخصوص قاب. [«دان» فارسيده ادات ظرفيت اولديغندن. ينه بومعناده اولان «لق» اداتنك علاوه سيله بخوردانلق ديمك غلطدر.]

بُخورلامَق { فت. توتسيلمك.

بُخورلق { توتسى ياقغه مخصوص قاب، بخوردان.

بَخيل { ص. عر. [«بخل» دن صش.] خسيس، ناكس، جمرى.

بَد { ص. فا. ۱. كوتى، فنا، ردىء. ۲. چركين، ناخوش، صوئوق: بدقوقو. == س. كوتيلك، فنالق، شر: نيك وبدى فرق ايتمك. [برچوق وصف تركيبلر تشكيلنه ده كيرر، كه باشليجه لرى صره لرنده ذكر اولنه جقدر.] || بد رنك = آچيقله قويو آراسنده كيرليمسى رنك.

بُدّ { سذ. عر. آيرلمه، تباعد، صرف نظر: لابد = تركى محال، الزم، لازم غير مفارق.

بَدْأ { سذ. عر. باشلامه، شروع، آغاز: ايشه، يازى يه بدأ ايتمك.

بَدآيين { ص. فا. [بد = كوتى. آيين = رسم وعادت] رسم وعادتى وآيين ومذهبى كوتى.

بَداَختَر { ص. فا. [بد = كوتى. اختر = نجم، طالع] طالعى كوتى، بدبخت.

بَداَصل { ص. فا. [بد = كوتى. اصل = صوى] كوتى صويلى، فرومايه.

بَداَنديش { ص. فا. [بد = كوتى. انديشيدن = دوشونمك] كوتيلك دوشونن، هركسك كوتيلكنى دوشونن وآرزو ايدن، بدخواه.

بَداوَت { سذ. عر. حضارت مقابلى، بدويلك، باديه نشينلك، كوچبه لك.

بَداهَت { يا بداهه. سذ. عر. ۱. بديهى يعنى ظاهر وعيان ودليل واثباتدن مستغنى اولمه: بداهته قارشى سوز سويلنمز. ۲. بردن بره وآكسزين سوز سويلمه: بربداهه، بالبداهه = آكسزين ارتجالاً.

بداهةً { ح. عر. بردن بره، آكسزين، دوشونمكسزين: بداهةً بربيت سويلدى.

بِدايَت { سذ. عر. ۱. باشلامه، بدأ، مباشرت: برايشه بدايت ايتمك. ۲. اول، ابتدا: بوايشك بدايت ونهايتى. || محكمۀ بدايت = دعاوينك ايلك دفعه ورأساً كورلديكى محكمه كه قضالرده وقضا حكمنده اولان محللرده اولور. [بونك اوستنده محكمۀ استيناف واونك فوقنده محكمۀ تميز واردر.]

بِدايَةً { ح. عر. محكمۀ بدايت معرفتيله وايلك دفعه اوله رق: بودعوى بدايةً رؤيت اولنوب حكم اولندقدن صكره استيناف اولنمشدر.

بَدايِع { سذ. جم. عر. فد: بديعه. با: بديعه.

بَدبَخت { ص. فا. [بد = كوتى. بخت = طالع] طالعى كوتى، طالعسز.

بَدبَختلق { س. بختسزلق، طالعك مساعده سزلكى.

بَدبو { صـ. فا. [بد = كوتى . بو = قوقو] كوتى قوقولى، فنا قوقان .

بَدبين { صـ. فا. [بد = كوتى . ديدن = كورمك] هر كسك كوتيلكنى كورن وآرايان. [لسان سياسيده فر. Pessimiste كلمه سنك ترجمه سى اوله رق قوللانيلوركه هر حالى فنا كورمكه مائل ديمكدر.]

بَدچهره { صـ. فا. [بد = كوتى. چهره = يوز] كوتى چهره لى، چهره سز .

بَدحال { صـ. فا. [بد = كوتى - حال = م] حالى كوتى، كوتى حاللى، فنا برحالده بولنان، دوشكون .

بَدخو { يا بد خوى. صـ. فا. [بد = كوتى - خوى = طبيعت، اخلاق] كوتى خويلى، فنا طبيعتلى، كوتى آليشمش، خويسز .

بَدخواه { صـ. فا. [بد = كوتى . خواستن = ايستمك] هركسك كوتيلكنى ايستين، كيمسه نك ايلكنى آرزو ايتمين، غرضكار .

بَدخواهلق { سـ. هركسك كوتيلكنى آرزو ايدن آدمك حالى، غرضكارلق.

بَددُعا { سـ. فا. [بد = كوتى . دعا = م] برينك عليهنده اولنان دعا، معكوساً دعا: برينك بد دعاسنى آلمق، بد دعاسنه اوغرامق .

بَدر { سـ. عر. طولون آى، اون درت كيجه لك آى. || جـ. مكۀ مكرمه ايله مدينۀ منوره آره سنده برمحل كه مشهور برغزاء نبوينك محل وقوعيدر: اصحاب بدر = بوغزاده بولنان صحابه .

بَدرَقه { سـ. فا. [اصلى: «بدرهه» يعنى يولك بيوكى اولوب تعريب اولنمشدر.] رهبر، قولاغوز، يول كوستريجى، دليل . [رانك كسريله قرائتى غلطدر.]

بَدزَبان { صـ. فا. [بد = كوتى . زبان = ديل] كوتى سوز سويلين ، هجو ايدن، ادبسز .

بَدَستان { سـ. [اصلى : بزستان، زبانزدى: بدستن] قيمتلى اقمشه واسلحه ومجوهرات وسائره آليش ويريشنه مخصوص اورتيلى ومحفوظ چارشى .

بَدسيرَت { صـ. فا. [بد = كوتى . سيرت = اخلاق] كوتى احلاقلى، اخلاقسز .

بِدعَت { سـ. عر. ١. حادث اولان شئ. ٢. دينه متعلق اولوب زمان سعادتدن صكره حادث اولان شئ: بدعت حسنه، بدعت سيئه .

بَدفَرجام { صـ. فا. [بد = كوتى . فرجام = انجام] انجامى كوتى، صوكى فنا .

بَدفِعال { صـ. فا. [بد = كوتى . فعال = ايشلر] ايشى كوتى، فنا ايشلر .

بَدكار { صـ. فا. [بد = كوتى . كار = ايش] ايشى كوتى، فنالقده بولنان .

بَدكِردار { صـ. فا. [بد = كوتى - كردار = طبيعت] كوتى طبيعتلى .

بَدگُمان { صـ. فا. [بد = كوتى . كمان = ظن] ١. فنالق دوشونن، هركسك فنالغنده بولنان، بدخواه. ٢. هرايشده برفنالق كورن، موسوس .

بَدگو { صـ. فا. [بد = كوتى . كفتن = سويلمك] هر كس حقنده كوتى سوز سويلين، فصال، ذمام .

بَدگوهَر { صـ. فا. [بد = كوتى. كوهر = اصل، مايه] اصل واساسى ومايه سى كوتى .

بَدَل { سذ. عر. جـ: بدلات. ١. برشيئك يرينى طوتان ويا طوته بيلن، يرينه كچن: بردوه ايكى بيكيره بدلدر. ٢. قارشيلق، عوض، برشيئك يرينه ويريلان: مالمى غائب ايتديكزسه بدلنى ويرمكه مجبورسكز. == حـ. بدل اوله رق، يرينه: خون دل نوش ايدرم بادۀ كلكونه بدل. || بدل عسكرى = تبعۀ غيرمسلمه نك عسكرلك خدمتنه بدل ويردكلرى ويركى . || بدل شخصى = بالذات عسكرلك ايتمك ايستمينلرك على الخصوص رديفلك وظيفه سنى ايفا ايچون معاشله كندى يرلرينه كوندردكلرى آدم . || بدل نقدى = خدمت عسكريه دن قورتلق ايچون ويريلن معين مبلغ . || تعيين بدلى = عسكرلره تعيينات يرينه ويريلان آقچه.

بدلاً { حـ. عر. بدل اوله رق، بدل صورتيله، عيناً و شخصاً تعبيرينك مقابلى: تعييناتى عينامى يوقسه بدلاً مى آليورلر؛ خدمت عسكريه سنى بدلاً ويا شخصاً ايفا ايتمك .

بَدَلجى { س. عسكريلرك تعيينات پوصله‌لرينى آلوب صا- تەرق بوندن استفاده وتجارت ايدن آدم.

بَدَلجيلك { س. عسكريلرك تعيينات پوصه‌لرينى آلوب صاتمق ايشى وبوندن اولنان تجارت.

بَدلِقا { ص. فا. [فا. بد = كوتى. ع. لقا = صورت] صو- رتى كوتى وچركين.

بَدلك { س. ١. كوتيلك، چر- كينلك. ٢. سرتلك، تند معامله.

بَدَن { سذ. ع. ج: ابدان ١. كوكده، جسم، تن: انسا- نك، حيوانك بدنى. ٢. جسمك قول وبجاق وباش كبى آيرجه فرعلرندن بشقه‌قسم مركزيسى، آغاجك دال وبوداقدن بشقه اولان قسمى، كوتوك، كوكده. ٣. قلعه بدنى، بارو. ٤. كنديلك، نفس، ذات، شخص: كوپرينك مصارفنى بدنندن‌ويردى. || بدن ديوارى = بنانك درت طرفنه ياپيلان قالين ديوار.

بَدَناً { ح. ع. بدنيله، جسميله، شخصاً، ذاتاً، نقداً وبدلاً مقابلى: بدناً خدمت ايتدى.

بَدنام { ص. فا. [بد = كوتى. نام = آد] كوتى آد قزانان، كوتيلكده شهرت بولان، كو- تيلكله اسمى ياد اولنان: بو حركاتيله بدنام اولدى.

بَدنِژاد { ص. فا. [بد = كوتى. نژاد = نسل] صويى كوتى، بداصل، فرومايه، صويسز.

بَدنوس { س. [ر. Πετινός = خروس] اورمان خرو- زى، يبان طاوغى.

بَدنِهاد { ص. فا. [بد = كوتى. نهاد = طبيعت، خوى]. كوتى طبيعتلى، فنا خويلى.

بَدَنى { ص. ع. ث: بدنيه. جسمه منسوب ومتعلق، جسمانى.

بَدّوح { سذ. ع. مكتوب ظرفلرى اوزرينه يازلمسى وظرفه باصيلان مهره قازديرلمسى معتاد مجهول‌الاصل بر لفظدر. اساساً مكاتبات و مراسلاته موكل بر معبود موهوم ويا ملك اسمى اولديغى مروى، وهند وچين شارعى مشهور (بودا) اسمندن غلط اولمسى مظنوندر.

بُدوق { ياخود بديق. س. آرت آياقلرى قيصه واوزون بويلى بر جنس صيرتلان. = ص. بودور، كوچك.

بَدَوى { ص. ع. ث: بدويه. با- ديه‌ده يعنى چولده خيمه ايله قونوب كوچه‌رك ياشايان، مدنى و حضرى مقابلى: اقوام بدويه. = سذ. بوحالده ياشا- يان آدم.

بَدَويّت { سذ. ع. باديه وچولده چادير آلتنده ياشايان و قونوب كوچن خلقك حالى، خيمه‌نشينلك، حضريت و مدنيت ضدى.

بَديد { ص. فا. و:

بَديدار { ص. فا. كورينور، مشهود، ظاهر، عيان.

بَديع { ص. ع. ث: بديعه. ١. نمونه وامثالى اولميان برشئ خلق وايجاد ايدن: بديع السموات والارض. ٢. نمونه وامثالى اولميان نوايجاد، يكى، كورلمه- مش، ناديده: نظم بديع، صنع بديع. = سذ. د. كلامك لفظى ومعنوى صنايع وتزييناتندن بحث ايدن علم.

بَديعه { سذ. ع. ج: بدايع. نا- ديده ونظر تحسينى جالب نوايجاد شئ: مدنيت حاضره‌نك بدايعى.

بَديهه { سذ. ع. آ. كنمزين ودو- شونمه‌دن سويلنيلن كوزل سوز، حاضرجوابلق؛ بر بديهه = بداهةً، ارتجالاً.

بَديهى { ص. ع. ث: بديهيه. دليل و اثباته محتاج اولميه‌جق درجه‌ده ظاهر وعيان اولان: كائنات بر صانعك يد قدرتندن چيقديغى بديهيدر. مذ. مقدمات يقينيه‌دن مركب اولان قياس.

بَديهيّات { سذ. ع. مذ. دليل واثباته محتاج اولميه‌جق صورتده ظاهروعيان‌اولان‌شيلر، امور بديهيه: بديهياته قارشى سوز سويلمك عبثدر.

بَذر { سذ. ع. ج: بذور. ١. تخم، اكيله‌جك دانه. ٢. كتن تخمى: بذر ياغى. ٣. كتن تخمى ياغى: بذر ايسى مركب.

بَذل { سذ. ع. حسن رضا ايله ويرمه، اسيركه‌مكسزين و بول بول صرف ايتمه، دريغ ايتمه‌مه: مالنى بذل ايتدى؛ بذل جان، بذل وجود ايتدى؛ بذل همت ايتمه. [ابذال ديمه‌ملى. غلطدر.]

بَر { د. فا. استعلا بیان ایدر، اوزره، علی. [بعض ترکیبات فارسیه‌ده مستعملدر.] بر وجه بالا = یوقاریده مسطور اصول اوزره؛ برمعتاد = معتادی اوزره؛ بر طرز نوین = یکی اسلوب اوزره؛ بر موجب... = موجبنجه. || بر طرف = آیری، مستثنا، مندفع، شویله طورسون.

بَر { س. فا. ۱. کوکس، سینه: سیمین بر = کومش کوکسلی. (کومش کبی) — ازبر و برابر دخی بوندندر. ۲. یمش، میوه: درخت بی بر = میوه‌سز آغاج؛ بر آور = میوه ویرن مثمر.

بَر { ص. فا. [«بردن» فعلندن امر اولوب، صتر. تشکیلنه کیرر.] ایلدن، کوتورن، آلان: دلبر = کوکل آلان؛ کبوتر نامه بر = مکتوب کوتورن کوکرجین.

بِر { عد. صاینك الك کوچکی و ایلکی، احد، واحد، یك: بر آدم، بر او، بر طاش. == د. ۱. تنکیر بیان ایدر، عربیه‌ده‌کی تنوین ویا بعض کلمه‌سی وفارسیده اسمایه التحاق ایدن (ی) کبی: برآدم که نصیحت قبول ایتمز؛ بر ایش که الده دکلدر. ۲. افعالك اوللرنده، «برکره» دن مخفف اوله‌رق، لزوم افاده ایدر: بر کیده‌لم. == ص. ۱. تك، وحید: الله بردر. ۲. مساوی، مماثل، فرقسز: ایکیسی بر در؛ هب بر. ۳. [جملهٔ منفیه‌ده] هیچ بر، اصلا: بر درلو قانمیور؛ بر وجهله راضی اولمدی. ٤. مبالغه بیان ایدر: بر کیدش کیتدی که. == ظر. بر وقت، بر زمان، حیناً: بر وار ایش بر یوغیمش. || بر آز = آزیجق، آزوقت: بر آز اتمك، بر آز صو؛ بر آز بکله‌یك. || بر اوغوردن = هب بردن، دفعةً. || بر ایکی = بر قاچ، آز وغیر معین مقدارده: بر ایکی قوش اوردیلر؛ بر ایکی طاش آتمش. || ایکیده برده = پك صیق، چوق دفعه، هر دائم. || بربر = مفردات وتفصیلا. تیله، برر برر صایه‌رق: قباحتلرینی کندیسنه بر بر سویلدم. || بربرینه، بربرینی، بربرینك = مبادلةً، مشارکتله: بربرینی کوردیلر؛ بربرینه خبر دیردیلر؛ بربرینك ایشنی کوروررلر. || بربری اوستنه = جمله‌سی بر و مساوی عدد اولنه‌رق، علی السویه: بو آتلری بربری اوستنه یکرمیشر لیرایه آلدق. || بره‌بر = اصلا یا کلماز، پك مؤثر: بو علاج فلان خسته‌لغه بره‌بر کلیر. || بر چوق = خیلی، خیلی مقدار، کثیر، متعدد: بر چوق کتاب طوپلامش. || بر درلو = ۱. بر نوع: بو بر درلو اوتدر. ۲. [جملهٔ منفیه‌ده] هیچ بر وجهله: بر درلو راضی اولمیور. || بردن = بردفعه‌ده، برلکده، برابر: بر بارداق صوبی بردن ایچدی؛ جمله‌سی بردن کلدیلر. || بردن بره = آکسزین، وهلةً: بردن بره قالقوب کیتدی. || برده = هم ده، شورابی ده وارکه، و لوکه: برده اوسزه خبر ویرمکه مجبور دکلدر؛ برده خبر ویرمه‌مش نه اولور. || بر دها = برکره دها، تکرار: بر دها سویلیك؛ بونی بر دها یاپمایك. || بر زمان = بروقت، وقتیله. || بر قاچ = غیر معین مقدارده، بر مقدار، بعض: بر قاچ آدم کلدی؛ بوکا بر قاچ غروش ویرك. || بر کره، بر دفعه = ۱. مرةً، تارةً: بن لقردیی بر کره سویلرم؛ سن بر دفعه کیت. ۲. وقتیله، کونك برنده: بر کره کیتمشیدم؛ بر دفعه کوریشدم. ۳. هله: سن بر دفعه وظیفه‌کی ایفا ایت...؛ بن بر کره سویلیه‌یم ده ایسترسه‌ك دیکله‌مه. || برله = ۱. آنیده، درحال: بنی کوردیکی برله قالقوب کیتدی. ۲. واسطه‌سیله: علم هندسه برله اثبات ایتدی. [بو ایکی تعبیر اسکیمشدر.] || برنیجه = مقداری ابهام ایدر: برنیجه آدملر. || نیجه بر = نه وقته‌دك، ده‌نه قدر؟ [اسکیمشدر.] || بر وقت = وقتیله، اسکی زمانده: بر وقت انسانلر مغاره‌لرده بارینیرلردی. || بری، بریسی = تنکیر بیان ایدر، کیم اولورسه: قپویه بری کلش بزی ایستیور؛ بو کون بریسنی کوردم.

بَرّ { س. ع. ۱. قره، بحر مقابلی: بر و بحرده، برالشام. [هرنه قدر لسانمزده شام ساحلنه بریةالشام نامی ویریلیورسه‌ده بو استعمالمز شایان تصحیح بر خطادر. بریه چول معناسنه‌در. بریةالشام خطهٔ شامك جزیرةالعربه ملاصق اولان محللرینه اطلاق اولنور.] || م. برجدید = آمریقا وآوسترالیا قطعه‌لری؛ برعتیق = قطعات سائرهٔ ارضیه.

بِرّ { س. ع. تقوی، عمل صالح، اطاعت.

بَرء { سذ. عر. خسته لقدن قالقمه، ایلشمه، شفاء، افاقت : کسب برء وعافیت ایتمك .

بَرّاً { ح. عر. قره‌دن، قره طریقیله، بحراً مقابلی : استانبولدن حلبه براً کیتدی .

بَرابَر { صـ.فا. ۱. برلکده بولنان : اونکله برابر ایك . ۲. مساوی : سن اونکله برابر دکلسك؛ سن کندیکی اونکله برابرمی طوتیورسك؟ ۳. بر حذاده اولان : قایق صوایله برابر ایدی . = ح. برلکده : برابر کلدك؛ برابر اوتوریورز. =سـ. رفاقت، برلك، معیت : اونك برابرنده‌در؛ برابرنجه کلدی .

بَرابَرلَشمَك { فش. برابر کلمك، بر حذاده ویا مساوی اولمق .

بَرابَرلِك { سـ. ۱. مساوی اولمه، تساوی، مساوات. ۲. برحذاده اولمه. ۳. موازنه، معادله .

بَرابَرلَمَك { فتـ. تسویه ایدوب بر حذایه کتیرمك ویا مساوی ایتمك .

بَرات { سذ. عر. جـ : بروات. رتبه ونشان ویا برامتیاز ویرلدیکنی مصدق اولان فرمان : کمی براتی = کمینك تابعیتنی مبین اولان کاغد . || لیلهٔ برات = فخر کائنات (صلعم) افندمزه نبوتك حضرت جبرائیل واسطه‌سیله تبلیغ بیورلدیغی کیجه که شعبانك اون بشنه مصادفدر.

بِرادَر { سـ. فا. ارکك قارنداش، اخ. || مجـ. دوست، محب.

بِرادَرانه { صـ. فا. قارداشلغه منسوب ومتعلق : برادرانه معامله. = حـ. قارداشجه : برادرانه کوریشورز .

برادوه { سـ. بر نوع واریلجی کسری .

بَرّاده { سذ. عر. [« برد» دن سمـ.] صو وشربت و سائره‌یی صوئوتمغه مخصوص قاب، قارلق ٭ د.

براسیه { سـ. [یتا.] بحـ. یلکن سرنلرینی چویرمك ایچون ایکی اوجلرینه مربوط ایپ؛ براسیه ایتمك = بوایپلری چکه‌رك یلکن سرنی چویرمك .

بَراعَت { سذ. عر. حسن وجمال وعلم وشجاعت وسائر اوصاف ممدوحه‌ده اقران وامثاله تفوق. || براعت استهلال. بـا : استهلال .

براغلمق { فجـ. ترك اولنمق .

براغندی { سـ. ۱. ترك اولنان شیء، برطرفه آتیلوب ایشه یارامیان شیلر. ۲. دکیزك ساحله آتدیغی قوم وطاش و سائره. ۳. لیمان محافظه‌سیچون اوکنه آتیلان قیالر وطاشلر ییغینی .

براغه { سـ. [یتا.] بحـ. طوپی ضبط ایچون قوبروغنه طاقیلوب کمینك بورده‌سنه باغلانان خلاط .

بُراق { سذ. عر. معراج حضرت نبویده من طرف الله رکوب جناب نبوی یه تخصیص بیوریلان دابهٔ فوق العادهٔ سمائیه.

بَرّاق { صـ. عر. [« برق » دن سمـ.] ۱. پك پارلاق، لمعه‌دار. ۲. بولانیق اولمیان، طورلمش، صاف : براق صو؛ بلوطسز، آچیق : براق هوا. [بوایکنجی معنی ترکجه‌یه مخصوصدر .]

براقدیرمق { فتـ. ۱. ترك ایتدیرمك، ترك ایتمکه سوق واجبار ایتمك : او اوی براقمق ایستمدم اما براقدیردیلر. ۲. آتدیرمق، القا ایتدیرمك : بومکتوبی پوسته‌یه براقدیرکز. ۳. تطلیق ایتدیرمك : کندیسی قاریسندن ممنون ایدی اما والده‌سی براقدیردی .

بَراقلق { سـ. بولانیق اولمیوب صاف وآچیق اولان صو ویا هوانك حالی : بوصویك، بوکونکی هوانك براقلغی نه کوزل .

براقلمق { فجـ. بـا : براغلمق.

براقمق { مضـ. براقار یاخود براغیر. فتـ. ۱. الدن آتمق، آرتق طوتمامق، الدن چیقارمق : الکده‌کی طاشی براق؛ آتك دیزکینی براقدی؛ دکنکی اوده براقدم. ۲. ترك ایتمك، واز کچمك، فراغت ایتمك : آوروقاتلغی براقدی؛ بن او اوی براقدم؛ اونیقی چوقدن براقدم. ۳. قومق، وضع والقا ایتمك : شولیمانك اوکنه برقاچ طاش براقلی؛ بوکوله برآز بالیق تخمی براقمق اقتضا ایدر. ٤. حفظ اولنمق اوزره بریره ویا برینه تسلیم وامانت ایتمك : جولق چوجغکزی کیمه براقه‌جقسکز؟ پاره‌کزی بانقه‌یه

براقك. ۵. بوشـامق، تطليق ایتمك : فلان آدم قاريسنی براقمش. ۶. مساعده ایتمك، ممانعت ایتمه‌مك : چوجقلری كندی باشلرینه كزمكه براقاملی؛ براقك یازی یازه‌یم؛ بنی براقـك كیده‌یم. ۷. ابقا وادامه ایتمك : انسان بودنیاده ایی نام براقلی؛ معمار سنان برچـوق مصـنع آثار براقشدر. ۸. اهمال ومسـامحه ایتمك، باقمامق : بوباغچه‌یی، بوچوجقلری نیچون بویله براقمشسكز؟ ۹. صاليويرمك، قويويرمك : اوزوملری دوشيردكدن صكره باغلره قويونلری براقـق ضرر ایتمز. ۱۰. كار ويرمك،استفاده ایتدیرمك: بوایش برشیء براقماز؛ اعشارالتزامی سزه برشیء براقدی‌می؟ || آج براقمق = ۱. يمك ويرمه‌مك، آچلق جزاسنه دوچار ایتمك. ۲. ایی بسلمه‌مك، طويورمامق. || آرا براقـق = آرالق ويرمك، وقت براقـق. || آرقه‌یه براقمق = كچمك، مسابقت قزانمق. || اوسته براقمق = كری ويرمك، رد واعاده‌ایتمك. || صقال براقمق = صقال قويويرمك، ارسال لحيه ایتمك. || كار براقمق = مفید اولمق، استفاده‌لی اولمق.

بَرّان { ص. فا. كـسن، كسیجی، كسكین : تیغ بران = كسكین قلیچ.

بَرانداز { ص. فا. [« برانداختن» فعلندن سمص. اولوب صتر. تشكیلنه كيرر.] يوقاری‌یه آتان، دفـع وبرطرف ایدن : موانع برانداز = انكللری برطرف ایدن، دافع الموانع.

برانده { سد. [يتا.] بح. سفن حربیه‌ده عسكرك آصمه يتاغی، صالینجق.

برانغار { سد. [اصلی مغولجه‌در.] اردونك صاغ قولی، میمنه. [مقـابلی اولان صـول قـوله يعنی میسره‌یه جوانغـار دیرلر.]

بَرّانی { ص. عر. [« بر » دن سمند.] ۱. صحرا وقيره منسوب ومتعلق، يبانی. ۲. خارجی، ظاهری. ۳. احكام شرعیه‌یه واوامر ومناهی‌یه رعایت ایتمین، قيود مذهبیه ایله مقید اوليان. [بواوچنجی معنا تركجه‌یه مخصوصدر.]

براوو { حـد. [يتا. Bravo] آفرین! لـسـ.

بَراهِمه { سـذ. جـ. عر. فد : برهمن. با : برهمن.

بَراهین { سذ. جـ. عر. فد : برهان. با : برهان.

بَرای { د. فا. غایت بیان ايدر، ایچون، لاجل، مقصدیله: برای تنزه = تنزه ایچون، لاجل التنزه.

بَرایا { سـذ. جـ. عر. فد : بریه. با : بریه.

بَرائَت { سمّ. عر. ۱. بری و وارسته اولمه، بر ايشه ذی‌مدخل اولمامه : برائتنی اثبات ایتمك. ۲. معاف ومستثنا اولمه، معـافيت، استثنا. ۳. حقـ. بر دعوانك نتيجه سنـده پاك و ایلیشیكسز چیقمه: برائت قزاندی. || برائت ذمت = ذمتنده برشیء تبین ایتمیش، بری الذمه اولمه.

بَرباد { ص. فا. [بر = ادات استعلا. باد = هـوا] ۱. هـوایه اوچمش كبی پریشان. ۲. خراب، ویران، تلف اولمش. = تر. ۱. پیس، ملوث: برباد آدم:اوسـتنی باشنی برباد ایتدی. ۲.كوتی،فنا.

بَربادلق { سـ. ۱. پریشـانلق، خرابلق. ۲. پیسـلك، ملوثلك، تلویث.

بَربارِس { سذ. با : امبربارس.

بَرباق { سـ.قنـاریه يمی دینلن بر جنس تخم.

بَربَر { سـ. تراش ایتمك وصاچ كسمك صنعتنی اجرا ایدن آدم. [طرز قديم اوزره اجرای صنعت ایدنلره بواسمی تخصیصله يكی اصـولده اجرا ایدنلرینـه «پروكار» دیمـك عبثدر.] || كوه‌زه بربر = چوق‌سویلین.

بَربَر { سـ.آفریقانك مصردن ماعدا اولان سـواحل و اقطار شمالیه‌سنده ساكن بولنان بیوك برقوم كه اليـوم عربلرله مخلوط بولنور : بربر قومی، بربر لسانی.

بَربَرجه { ص. بربر قومنك طرز واصول ويا لسانـنـده اولان. = حـ. بربر لسانـنده ويا بربرلره مخصـوص طرزده : بربرجه سویلك. = سـ. بربر لسانی : بربرجه‌نك خانقی السنه زمره‌سـندن اولديغی هنـوز تحقق ایتمدی.

بَربَرستان { سخـ. جـ. بربر قوميله مسكون یر، بربر ممالكی.

بَرْبَرى { صه. عر. ذ: بربریه. بربر قومنه منسوب ومتعلق: ممالك بربریه.

بَرْبَط { س. عر. قپوز ولاغوته دینلن چالغی.

بَرْپا { یاخود برپای. صه. فا. آیاقده، قائم.

بَرْت { س. صاج وصقالی دوشورن کل نوعندن برعلت.

بَرْتَر { صه. فا. دها یوکسك، دها رفیع، اعلا. لـه.

بَرْتمك { با: پرتمك.

بُرْج { سذ. عر. جـ: بروج. ۱. قلعـه چیقندیسی وقلەسی، طابیه. ۲. منفرد قلعه، حصار، قله. || ھ. سماده مدار شمسك منقسم اولدیغی اون ایکی قسمك بهری، که حاوی اولدیغی ثوابتك وضعیتیله بررسم وشکل مخصوص کوستروب اواسمله تسمیه اولنمشدر: برج حمل، برج ثور، برج میزان، برج عقرب کبی. [آوروپا لسانلرندەکی Bourg و Burg تعبیرلری بو لفظ عربیدن مأخوذدر.]

بَرْجا { صه. فا. یرنده، منـاسب؛ نابرجا = منـاسب دکل، منـاسبتسز، محلسز. || پابرجا = ثابت قدم.

بَرْجسته { صه. فا. مصرع برجسته = متین و لطیف اولان مصرع: اکر مقصود اثرسه مصرع برجسته کافیدر.

بِرْجِك { یا بریجك. عد. یالکز بر، بر دانەجك.

بَرْجیس { س. فا. مشتری سیارەسی.

بَرْخانه { س. فا. [زبانزدی: بار-خانه] بیوك وغیر منتظم قوناق ودائره.

بَرْخای { صه. یاراماز، خایلاز، هایطه.

بَرْخوردار { صه. فا. سعی وهمتنك ثمرەسنی اقتطاف ایدن، برعمل خیرك مکافاتنه نائل اولان: برخورداراولسون؛ برخوردار اول اوغلم.

بَرْخورداراق { س. سعی وهمت وعمل خیرك ثمره ومکافاتنه نائلیت.

بَرْد { سذ. عر. صوئوق، سرما. || بردالعجوز = قوجـه قاری صـوئوغی که ایلك بهـارك ایام معدودەسنده وقوع بولور.

بَرَد { سذ. عر. یاغان طولو. ذ.

بَرْدار { صه. فا. [بر = ادات استعلا. دار = صلب آغاجی] دار آغاجنه چکلمش، مصلوب. || بر دار ایتمك = صلب ایلمك.

بَرْدار { صه. فا. [بر = میوه. دار=ادات تملیك] یمشلی، میوەدار، مثمر.

بُرداق { س. با: بارداق.

بَرْدَوام { صه. فا. [فا. بر=ادات استعلا. عر. دوام = دائم اوله] دوام اوزره بولنان، سـورن، دائم، باقی: صحت و عافیتده بردوام اولمق.

بَرْدوش { صه. فا. [بر = ادات استعلا. دوش=اوموز] اومـوزلك اوزرنده اولان: خانه بردوش = اوی اوموزنده، اوموزندەکی سجاده ویاپوستکیدن عبارت، سرسری.

بِرده { بر دها. با: بر.

بُرْده { سذ. عر. عربلرك اوستدن کیدکاری بر نوع لباس، خرقه. || قصیـدۀ برده = اعاظم شعراء عربدن کعب بن زهیرك حضور نبویده اوقودیغی «بانت سعاد» قصیدۀ مشهورەسی که نزد جناب نبویده فوق العـاده مقبوله کچمکله، کنـدی بردۀ سعادتلرینی دوش مقدسلرندن چیقـارەرق شـاعرك صیرتنـه آتملریله، قصیـدۀ مذکوره بو اسمله شهرت بولمشـدر. بعـده اوکا تقلیداً نظم اولنـان دیکر بر خیلی قصـایده دخی بو اسم ویرلمشدر.

بِرَر { عد. بهرینه بر یاخود بهر دفعەسنده بر: پارەیی تقسیم ایتدیلر برر لیرا دوشدی؛ برر مجیدیەیه چالیشیورلر؛ شاکردانی برر برر امتحـان ایدرلر؛ برر ایکیشر کوتوردیلر.

بَرْزَخ { سذ. عر. ۱. ایکی شیء آره سـندەکی فاصلـه و خط واصل. ۲. ارواح امواتك قیامته قدر طورەجقلری محل که دنیا ایله آخرت آرەسنده فرض اولنور. ۳. ھ. ایکی قرەیی بربرینه ربط و ایکی دکیزی بربرندن تفریق ایدن طـاردیل: پانامـه برزخی. ٤. مج. عـذابلی محل، جهنم: — بو معنا ایله مجازاً صفت کبی ده قوللانیلیر: برزخ یر.

بَرْش { س. کتن یاپراغیله یاپلمش آفیونلی شروب.

بَرَص { سذ. عر. آبراشاق علتی. — بو علته مبتلا اولانه ابرص دیرلر.

بَرطَرَف { صه. فا. [فا. بر = ادات استعلا - عر. طرف = م] اورته‌دن چیقمش، مندفع، زائل : بر طرف ایتمك = اورته‌دن قالدیرمق، دفع ایتمك. = حه. شویله طورسون : لطیفه بر طرف.

بَرعَکس { حه. فا. [فا. بر = ادات استعلا - عر. عکس = ترس] ترسنه، عکسنه، خلافنه، بالعکس : کندیسی نه قدر جاهل ایسه اوغلی بر عکس اوقدر عالمدر.

بَرف { سه. فا. قار، ثلج. لسه.

بَرق { سذ. عر. شمشك. [الکتریق معناسنه دخی کتیریلوب، ایران وهندده تلغرافه‌ده « تار برق » دیرلر.]

بُرقَت { یاخود بورقات. سه. تق. ۱. هیکل، بت، صنم. ۲. بتخانه، نکارخانه.

بَرقَرار { صه. فا. [فا. بر = ادات استعلا - عر. قرار = م] قرارلی، مقرر، یرلشمش، دواملی، دائم : حال حاضرنده بر قرار اولمق.

بَرك { سه. فا. یاپراق، ورق : برك کل = کل یاپراغی؛ کل صد برك = بر نوع کل؛ برك وبار = یاپراق ومیوه. || بی برك ونوا = الده آوجده یوق.

بَرك { صه. تق. ۱. پك، قاتی، سرت. ۲. صاغلام، متین، محکم. = حه. پك، صاغلام اوله‌رق. [« پك » لفظی بونك مخففی اولسه کرکدر.]

بُرکان { سذ. عر. [لا. Volcan دن] یانار طاغ، کوه آتش‌فشان.

بُرکانی { صه. عر. ۀ : برکانیه. ینار طاغه منسوب ومتعلق : علائم برکانیه.

بَرَکَت { سذ. عر. جه : برکات. ۱. نعمت، احسان الهی، موهبهٔ سبحانیه. ۲. بوللق، فیض : بو سنه ذخایرده چوق برکت واردر. ۳. مبارکلك، میمنت، سعادت : فلان ذاتك صحبتی برکتیله، دعاکزك برکتیله. ٤. آزی چوق یرینه کچه‌جك صورتده تقدیس الهی‌یه مظهریت : حلال قزانلیان مالده برکت بوقدر. || برکت ویرسین = ۱. حمد اولسون، اللهه شکرلر اولسون، هله، باری : برکت ویرسین هوا بلوطلی ایدی یوقسه صیجاقدن باییلیردق. ۲. آلنان برشیٔ ایچون دعا مقامنده ایراد اولنور. جوابنده «برکتنی کور» دیرلر.

بَرَکَتسِز { صه. برکت و میمنتی اولمیان، مقدار کافیده اولدیغی حالده کفایت ایتمیوب خیری کورلمین : آلنك تریله قزانلدیغیچون برکتسز بر پاره‌در.

بَرَکَتسِزلك { سه. میمنتسزلك، خیرسزلق، مقداری کافی اولدیغی حالده خیری کورنمین : بو پاره‌ده بر برکتسزلك واردر.

بَرَکَتلی { صه. ۱. فیض وبرکتی اولان، بول، مبذول : بو سنه ذخیره پك برکتلیدر، برکتلی سنه. ۲. میمنت وسعادته مظهر، میمنتلی. ۳. آزی چوق یرینه کچه‌جك صورتده خیری کوریلن : حلال قزانیلان مال دائما برکتلیدر.

بَرکِتمَك { فتـ. تقـ. پکتمك، قاتیلاشدیرمق، تقویه وتحکیم ایتمك.

بَرگُذار { سه. فا. [عوامجه زبانزدی : بالکذار] یادکار اولمق اوزره ویریلن هدیه : بوقوطی بکا فلانك برکذاریدر؛ بوده بندن سزه برکذار اولسون.

بَرگُزیده { صه. فا. سچلمش، منتخب، مختار.

بَرگَشته { صه. فا. ترسنه دونمش، معکوس، ترس : بخت برگشته = طالع معکوس ومنحوس.

بَرکِشمَك { فل. تقـ. پکشمك، قاتیلاشمق.

بَرکلِك { سه. تقـ. پکلك، قاتیلق، سرتلك.

بِرِکمَك { برکدیرمك. ؤ : بریکمك، بریکدیرمك.

بِرکه { سذ. عر. صو برکنتیسی، حوض، کولجك.

بِرلَشدیرلَمك { مجـ. بر یره کتیریلوب بر حالده قونلمق، توحید ایدلمك : ایکی او، ایکی تارله برلشدیرلدی.

بِرلَشدیرمَك { فتـ. ۱. بر یره کتیروب برایتمك، توحید ایلمك : ایکی دکانی برلشدیروب بیوك بر دکان حالنه قودی. ۲. اویشدیرمق، موافقت ایتدیرمك : ایکی کوی

اهالیسنی برلشدیروب یولی یاپدیردی.

برلَشمك { فل. ۱. بر اولمق، اشتراك واتحاد ایتمك: ایکی شرکت برلشوب بر فابریقه یاپدیلر. ۲. بر یره کلمك، طوپلانمق: بو کون بلدیه دائره‌سنده برلشوب برقرار ویره‌جکلردر. ۳. اویشمق، اتحاد ایتمك: متعهدلر برلشوب مزایده‌ده آرتیرمیورلر.

برلَشمه { س. برلشمك فعلی. با: برلشمك.

برلك { س. ۱. بر وتك اولمه، احدیت، وحدانیت: اللهك برلکی حقیچون. ۲. اجتماع، اتحاد. || آغز، دیل، سوز برلکی = سوز بر ایتمه، متفق الکلم اولمه. || ال برلکی = مشترکاً چالیشمه، سعی مشترك: ال برلکیله شو ایشی بیتیره‌لم. == ص. ۱. اویشمش، متفق، متحد: اونلر برلك اولمشلر. ۲. بر غروش و سائره قیمتنده اولان. ۳. بر اوقه وسائره آغرلغنده ویا بر آرشین وسائره بوینده اولان.

برلَمك { یا برله مك. فت. ۱. بر یاپمق، توحید ایتمك. ۲. بردر دیه ادعا ایتمك.

برله { د. [بر ـ ایله] با: بر.

برلی { س. اسقامبیل کاغدلرینك ودومینه وزار وسائره‌نك بر پوللیسی: قوبه‌نك برلیسی بنده‌در.

برنا { س. فا. کنج، دلیقانلی.

برنجی { عد. بر درجه‌سنده اولان ایلك، اول، اولکی: آیك برنجی کونی؛ سوقاغك برنجی اوی: اون برنجی؛ یوز برنجی وسائره. || مج. ۱. بر خصوصده الك باشده بولنان، الك ایلری اولان: بو آدم نشانجیلقده، خطاطلقده، موسیقیده برنجیدر. ۲. الك باشلی، الك مهم: شمدی برنجی ایشمز شودر.

برنجیلك { س. برنجی اولمق حق، الك باشده بولنمه: صنفده برنجیلکی کیم قزاندی؟

برنس { سذ. عر. یاخود:

برنوس { سذ. عر. ۱. عربلرك اوستدن کیدکاری بر لباس که پك کڭیش و مربع الشکل اولوب، یوقاریدن ایکی اوجنده قول یرینی طوتار ایکی دلیکی وباشلغی واردر. ۲. قادینلرك قیرلرده و تفرج یرلرنده اوسته کیدکاری برنوع یلدیرمه.

برو { یاخود بری با: بری.

بروات { سذ. جـ. عر. فـد: برات. با: برات.

بروج { سذ. جـ. عر. فد: برج. با: برج.

برودت { سذ. عر. صوئوقلق، صوئوق، برد، سرما: هوانك شدت برودتی. || مج. مناسباتده‌کی صوئوقلق، مخاصمه، منافرت: آره‌لرنده برودت واردر.

بروز { سذ. عر. میدانه چیقمه، ظهور.

بروش { س. [فر. Broche] قادینلرك کوکسه ویاباشه طاقدقلری مجوهراتلی بیوك ایکنه.

بروشمق { بروشدیرمق وسائره. با: بورشمق وسائره.

بروم { س. [یو. Βρῶμος یعنی پیس قوقودن مأخوذ فر. Brome دن] کیم. اجسام بسیطه‌دن بری.

برون { س. با: بورن.

بَره { س. اورمه واینجیتمه اثری اوله‌رق بدنك بر طرفنده حاصل اولان چوروك.

بره { حذ. عو. ای، هی، یاهو! [روم ایلی السنه‌سنده مختلف صورده قوللانیلیر بر لفظ. ر.]

برهان { سذ. عر. جـ: براهین، دلیل، اثبات، حجت. || منـ. مقدمات یقینیه‌دن مرکب اولان قیاس.

بره‌لمك { فت. ۱. اوروب چوریتمك، بره حاصل اوله‌جق صورتده اورمق: یوزینی بره‌لمشلر. ۲. (میوه وسائره‌یی) اورمق، زده‌لمك، چوریتمك: اریکاری سپتك ایچنده چوق صاللایوب بره‌لمش.

بره‌لنمك { فط. ۱. اورلمقدن چوریمك، چوروك وبره پیدا ایتمك: بتون یوزی بره‌لنمش. ۲. (میوه) برشیئه طوقنمقدن اورلوب برطرفی زده‌لنمك: بو شفتالی بره‌لنمش.

برهمن { س. جـ. عر: براهمه. [هندجه‌دن] ۱. هندولرك الك قدیم دینی اولان (براهما)

مذهبنه تابع آدم . ۲. هندو ومجوسی رئیس روحانیسی .

بُرَهنه { ص. فا. چپلاق، آچیق ، یالین: برهنه سر = باشی آچیق؛ برهنه پا = یالین آیاق .

بَرهَوا { ص. هوایه کیتمش، اوچورلمش، نابود .

بَری { یا خود برو ظم. بوطرفده یاقینده، دها یاقین، اوته مقابلی: بری کل؛ بریده طور؛ بری‌یه کل؛ بریدن کچ. || اوته‌ده بریده، اوته‌یه بری‌یه، اوته‌دن بریدن = اوزاق ویاقین مختلف محللر. == ص. یاقینده بولنان، بوجهتده اولان، قریب، اوته مقابلی: بری طرف . == س. یاقینده‌وبوجهتده اولان یر: بریسی اوته‌سندن گکیشدر. == ظز. ... دن بری = بروقتدن باشلایه‌رق استمرار بیان ایدر، دن اعتباراً: اوچ سنه‌دن بری کوریشمدك؛ اوکوندن بری خسته. یم: کوریشه‌لیدن بری=کوریشدیکمز وقتدن اعتباراً. || اوته‌دن بری = اسکیدن بری، من القدیم .

بَری { ص. عر. [« برائت »دن صش.] ۱. قورتلمش،سالم، عاری، آزاده: هرخسته‌لقدن بریدر. ۲. پاك، منزه: جناب حق کوزله کورمکدن وقولاقله ایشیتمکدن بریدر. ۳. هیچ بر تعلق ومدخلی اولمیان، برائت قزانان. || بری الذمه = ذمتنده برشیء اولمیان، تبریهٔ ذمت ایدن.

بَرّی { ص. عر. ؟: بریه. قره‌یه منسوب ومتعلق، بحری مقابلی: بری و بحری تدابیره تشبث ایتدی؛ عساکر بریه .

بِریان { س. فا. کباب .

بَرید { س.فا. تاتار، پوسته، اولاق.

بریزوله {س. [ایتا.] کولباصدی.

بریق { یاخود ابریق. س. [نکا.] ایکی (پرووا وغراندی) دیرکلی وایکیسی‌ده قابا سورتا یعنی دونانمش اولان کمی .

بِریکدیرلمك { مج. جمع وادخار ایدلمك، طوپلانمق: معاشله‌پاره بریکدیرلمك زوردر؛ قرق سنه‌ده بریکدیریلن کتابلر .

بِریکدیرمك { فتـ. جمع وادخار ایتمك، طوپلامق، تحشید ایتمك: اداره ایله خیلی آقچه بریکدیرمشیدی؛ اوینه برطاقم تنبللر بریکدیرمش؛ حدوده عسکر بریکدیریورلر .

بِریکمك { فل. [واحد دیمك اولان « بر » دن] ۱. طوپلانمق، بریره کلمك، اجتماع، تراکم ایتمك، ییغلق: اعانه‌دن برخیلی آقچه بریکدی؛ اورایه برچوق آدملر بریکمش. ۲. تحشد ایتمك: حدودده عسکر بریکیور. ۳. شیشمك.

بِریکمه { س. ۱. طوپلانمه، تجمع، تراکم. ۲. تحشد. ۳. شیشمه .

بِریکندی { س. بریکمکدن حاصل اولان شیء، ییغیلان مقدار .

بَریکی { یاخود برذکی. ص. بو طرفده‌کی ، یاقینده‌کی ، اوته‌کی مقابلی: بریکی اوته‌کندن بیوکدر. || اوته‌کی بریکی = هر کیم اولورسه، هرکس.

بَرین { ص. فا. یوکسک، رفیع: قصر برین.

بَرّیه { سثـ. عر. چول، صحرا، بیابان: بریة الشام = شام چولی.

بَرِیّه { سثـ. عر. ج: برایا. خلق، ناس، انسانلر، انام: خیر البریه = انسانلرك اك ایپیسی اولان خاتم الانبیاء (صلعم) افندمز.

بَرّیّه { سثـ. عر. قره عسکری، قوهٔ بریه، بحریه مقابلی: انکلتره‌نك بریه‌سی بحریه‌سندن چوق دوندر.

بَز { س. [اصلی عربی اولوب شده‌لیدر.] پنبوق و یا کتندن معمول بیاض طوقومه‌که انواعی اولوب باشلیجه چاشیر وچارشف وکیسه وسائره اعماله یارار، کرپاس: یرلی بز، آمریقان، طربزون بزی. || آیاق بزی = آیاق سیله‌جك بز. || ال بزی = چوجقلرك اللرینی سیلمکه مخصوص بز. || تخته بزی = تخته اوغدقلری ویقانمش تخته‌لرك اوزرینه یایدقلری بز. || چوجق بزی = قونداق بزلرینك بهری. || سفره بزی = تراپزه‌نك اوستنه آچیلان اورتی، و وقتیله سفره‌نك آلتنه یاییلان یایغی. || نماز بزی = قادینلرك نمازقیلدقلری وقت باشلرینه اورتدکلری بز. || بز چوزمك = بزی دستکاهدن چیقارمق؛ مج. کیدوب کلمك.

بِز { س. [اصلی: بیض یعنی یمورطه اولسه گرکدر] یوپنده و

قولتوق آلتی وقاصیق کبی یرلرده بولنان متحرك دانەلر، غدە.

بِز { ض. [ضمیر متکلم مع الغیر یعنی «بن» ضمیرینك جمعیدر] سویلین ایله رفیقلرندن کنایەدر، نحن، ما: بز کلدك، بزم ایشمز، بزە سویلدیلر، بزی کوردیلر، بزدن قاچدیلر، بزمله کلدی؛ بزجە = بزە کورە؛ بزسز = بز اولمقسزین. || بز بزە = بز کندیمز، بز کندی آرامزدە، بشقەسنی قاریشدیرمیەرق. — بعض دفعە (لر) علاوەسیله مکرراً جمعلنوب بزم کبی آدملر (ابنای جنسمز) معناسنی افادە ایدر: بزلر دوشمز. || بزدە = بزم مملکتدە. || بزمکیسی = حال و کارمز.

بَزادی { سـ. [اصلی: بیجادە] کوچیل یاقوت، بازیل (ذی قیمت طاش).

بَزّاز { سذ. عر. [«بز»دن سمـ.] بز وسائر منسوجات صاتان تاجر.

بَزّازِستان { یاخود بزستان. با: بدستان.

بَزدیرمَك { فتـ. بیقدیرمق، او. صاندیرمق، تصدیع وتنفیر ایتمك.

بَزر { سذ. عر. جـ: بزور. سبزە وچیچك تخمی. [حبوباتە مخصوص اولان «بذر» دن تفریق اولنمیدر.]

بُزُرك { صـ. فا. جـ: بزرگان. بیوك، اولو، عظیم، کبیر. = سـ. بیوك آدم.

بُزُرگوار { صـ. فا. بیوك مرتبەلی، عالی، جلیل القدر، فاضل: شیخ بزرکوار سعدی شیرازی.

بَزِستان { یا بزازستان. با: بدستان.

بَزَك { سـ. [«بزەمك»دن] سوس، زینت، آرایش، زیب.

بَزَکجی { سـ. کلینلری تزیین ایدوب کییدیرن قادین، مشاطە.

بَزْکین { صـ. [«بزمك»دن] بزمش، بیقمش، اوصانمش، فتور کتیرمش، مأیوس.

بِزلامَق { یا بیزلامق. فل. [اصلی: بوزاغیلامق] (اینك و امثالی) طوغورمق، یاوریلامق.

بِزلَنکج { سـ. [اصلی: بیزلانغیج] با: بیزلانغیج.

بِزلیه { یا بیزلیا. سـ. دانەسی وتازە ایکن قبوغی دخی ینن نخودە مشابە معروف سبزە.

بَزم { سـ. فا. صحبت ومحبت مجلسی، عیش وعشرت مجمعی: بزم الفت، بزم عشرت، بزم وفا.

بِزم { ض. بز ضمیرینك مضاف الیهیدر: بزم ایشمز، بزم کلەمز، بزمله برابر.

بَزمَك { فل. بیقمق، اوصانمق، فتور کتیرمك، بیزار ومتنفر اولمق: جانمدن، دنیادن بزدم.

بَزمَك { یا بزەمك. فتـ. طوناتمق، سوسلندیرمك تزیین ایتمك.

بَزمگاه { وبزمگە. سـ. فا. [بزم = مجلس، گاه = محل] صحبت وعیش وعشرت ایچون طوپلانیلان محل، مجلس عشرت یری.

بِزمکی { صـ. بزە متعلق اولان، بزم تحت تصرفمزدە بولنان: سزك اینککز بزمکندن زیادە سوت ویریور.

بَزَن { سـ. ١. سوس، زینت، زیب. ٢. صنیعە، کلفت، غیر طبیعی حال؛ اوزن بزن = اوزنەرك کلفتلە ایدیلن ساختە زینت.

بَزَنمَك { فطـ. سوسلنمك، تزین ایتمك.

بِزیقجی { صـ. [غلطی: مزیقجی] اویوندە حیلە یاپان، حیلەباز.

بِزیقمَق { فل. ١. صیقلق، طارلقدە بولنمق. ٢. تز. ویراندە بولنمق. مر.

بَزیك { فر. [Besique] بر نوع کاغد اویونی.

بَس { د. باء مفتوحە ایلە باشلار بعض ترکجە صفتلرك باشنە کیروب تأکید و مبالغە بیان ایدر: بس بللی.

بَس { حـ. فا. الویرر، کافی.

بُس { یاخود بوس. د. باء مضمومە ایلە باشلار بعض ترکجە صفتلرك باشنە کیروب تأکید ومبالغە بیان ایدر: بس بتون (بسبتون).

بَسا { سـ. [آرناوٶدجەدن] ١. آرناوٶد عهد وپیمانی: بسا ویرمك = تعهد ایتمك. ٢. قان کودن خصملر آرەسندە عهد وپیمانلە عقد اولنان متارکە: بینلرندە ایکی آیلق بسا واردر.

بَساتین { سذ. جـ. عر. فد: بستان. با: بستان.

بَساریه { سـ. طالیالرده بیوك خلاطلرك باغلاندیغی قازیق.

بِساط { سذ. عر. دوشمه، کلیم، خالی، سجاده.

بَسالت { سذ. عر. شجاعت، جسارت، یکیتلك، بهادرلك : ابراز بسالت ایتدی.

بَسائِط { سذ. جـ. عر. فد: بسیط. با: بسیط.

بُسْتون { صـ. حـ. با: بتون.

بُستان { سذ. عر. [فا. «بوستان» دن معرب] با: بوستان.

بَسته { صـ. فا. [«بستن» فعلندن سمف] باغلانمش، باغلی، مربوط : دل بسته = مربوط القلب. = سـ. بر شرق ویا منظوم تیاترو اویوننك مقام وآهنکی. مقابلی: گفته.

بَسته کار { سـ. فا. شرق وتیاترو منظومه‌لرینه مقام وآهنك اویدیران موسیقی شناس.

بِسریك { یاخو بیسریك. سـ. خفیف وسریع یورویشلی بر جنس هجین دوه‌سی.

بِسریك { یاخود بصریق. صـ. جیلیز، جانسز واوتانغاج.

بَسط { سـ. عر. یایمه، سرمه، دوشمه، آچمه : بسط مقال ایتمك = سوز آچمق؛ بسط مقدمات ایتمك = مقدمات سرد ایتمك: کریزکاه آچمق.

بَسلتمك { فتـ. اعاشه واتفاق ایتدیرمك : اختیارك کندینی اولادینه بسلتمسی طبیعیدر.

بَسلَمك { فتـ. ١. بیوب ایچه جکنی تدارك ایتمك، اعاشه واتفاق ایتمك : چولق چوجغنی بسلمك ایچون چالیشیور. ٢. سمیرتمك، تاولاندیرمق، تسمین ایتمك : قازلری کسمزدن اول بسلملی. ٣. یتیشدیرمك، اداره ایتمك : چفتلکنده حیوانات بسلیور. ٤. قالینلاشدیرمق، قبارتمق، آلتنی طولدیرمق: آلتنی پنبوقله بسلمك.

بَسلَمه { سـ. ١. بسلمك فعلی. ؛ا: بسلمك. ٢. بوغازی طوقلغنه طوتیلان وآخرتلك کبی اتخاذ اولنان خدمتجی قیز. ٣. آلتی طولدیرلمش شیء.

بَسلَنمك { فط. ١. بیوب ایچمك، تعیش وتغذی ایتمك : بو آدم ایی بسلنیور؛ اتله بسلنمك. ٢. سمیرمك، تاولانمق : هندیلر جوزله بسلنیر. ٣. قبارمق، شیشمك، قالینلاشمق.

بَسله‌نِش { سـ. اتفاق، تغذیه.

بَسله‌ییجی { صـ. اتفاق وتغذیه ایدن، مغذی: فاصولیه بسلییجی برسبزه‌در.

بِسمِ { عر. ترکیب. [اصلی : باسم = آدیله] بسم الله = اللهك آدیله؛ بسمه سبحانه = حق تعالانك آدیله.

بَسمَله { سذ. عر. « بسم الله الرحمن الرحیم » جمله شریفه‌سی: بسمله ایله ایشه کیریشدم؛ بسمله خوان = بوجمله شریفه‌یی اوقویان، بدأ ومباشرت ایدن: بسمله خوان اوله‌رق = بسمله اوقویه‌رق. || بسمله دیمك = باشلامق. || بسمله چکمك = بسم الله جمله شریفه‌سنی اوقومق.

بَسی { سـ. حیوان سمیرده‌جك بر: بسی یه قومق = سمیرتمك.

بَسیط { صـ. عر. ث: بسیطه. جـ: بسائط. [« بسط » دن صف.] ١. دوز، عارضه‌سز. ٢. آچیق، واسع، گنیش. ٣. مرکب اولمیان، ساده : اجسام بسیطه.

بَسیطه { سذ. عر. ارتفاع تخته‌سی: بسیطهٔ شمسیه، بسیطهٔ قطبیه، بسیطهٔ افقیه، بسیطهٔ لیلیه = بو آلتك انواعی.

بَسیلی { یا بسیاو. صـ. مخصوصاً سمیردلمش، تاولادلمش، پرورده : بسیلی قاز، بوزاغی.

بَسیم { صـ. عر. [« بسم » دن صش.] کولر یوزلی.

بَش { عد. درتدن صکره کلن عدد، خمسه، پنج، ٥ : بش دانه، بش کشی؛ اون بش، یکرمی بش، یوز بش. || بش بییق = موشموله‌نك برجذی، دونكل. || بش پارمق = چاقر دیکنی، عرفج، بکمون (نبات). || بش پنجه = حیوانات بحریه‌دن بر دکز بوجکی. || بش چفته = اون کوزکله چکیلور فلکه. || بشده بر = بش قسمده برقسم، خمس، پنجیك. || بش قارداش = سله، توقات. || بشی بریرده = بش لیرالق یعنی بشیوز غروشلق آلتون سکه.

بِشارَت { سذ. عر. مژده، برایی خبر تبلیغی. ابانك فتحیله مستعمل ایسه‌ده، غلط اولوب، مفتوح الباء بشارت حسن وجمال دیمکدر.]

بَشارَت { س. [آنف الذكر لغت عربيه‌دن غلطدر] يكى چيقمه غريب شىء. بدعت قبيحه، اعجوبه.

بَشاشَت { س. ع. كولر يوزليلك: اظهار بشاشت ايتمك.

بُشاق { س. با: باشاق.

بَشَر { عد. هر برينه و يا هر دفعه‌سنده بش: موجود آقچه‌يى تقسيم ايتدكلرنده بشر ليرا دوشدى؛ بشر بشر صايملى.

بَشَر { س. ع. حيوان ناطق، آدم، انسان، مردم؛ نوع بشر = انسان جنسى؛ ابو البشر = حضرت آدم (عم)؛ سيد البشر = فخر عالم (صلعم) افندمز. || علم البشر = انسانك احوال طبيعيه‌سندن بحث ايدن علم كه علم اللسانله برابر كشفيات جديده‌دندر.

بَشَره { س. ع. ث. درينك طبقهٔ خارجيه‌سى. || بشرهٔ داخليه، بشرهٔ مخاطيه = بدنى داخلاً اورتن غشاء مخاطينك طبقهٔ خارجيه‌سى.

بُشرى { س. ع. مژده.

بَشَرى { ص. ع. ث: بشريه. انسانه منسوب ومتعلق: احوال بشريه.

بَشَريَّت { س. ع. انسانلق، انسانك حال طبيعيسى: بشريت ايجاباتندندر.

« بشريت » ايله « انسانيت » آره‌سنده چوق فرق واردر: بشريت انسانك هر درلو احوال طبيعيه‌سنه، انسانيت ايسه يالكز فضائل وكمالات روحانيه‌سنه عائددر؛ مثلا نسيان، خوف، اشتها، شهوت كبى حاللر بشريت؛ كرم، سخاوت، وفاى عهد، قناعت كبى حاللر ايسه انسانيت مقتضياتندندر. الحاصل بشريت تاريخ طبيعي‌يه، انسانيت ايسه اخلاقه متعلقدر.

بُشقه { بشقه‌لاشمق وسائره. با: باشقه وسائره.

بَشلِك { ص. ١. بش (غروش وسائره) قيمتنده اولان: بشلك باصمه. ٢. بش (آرشين وسائره) بوينده اولان: بشلك ديرك. ٣. بش جزءدن مركب ويا بشه منقسم، خماسى. = س. بش غروشلق ويا پاره‌لق سكه: بر بشلك ويردى.

بَشلَمه { س. بش قات ايتمه، تخميس.

بَشلى { ص. بش پول وسائره‌سى اولان، خماسى، مخمس. = س. اويون كاغدلرينك بش بنكليسى: قوپه‌نك بشليسى.

بُشمَق { با: باشمق.

بَشمه { س. چيقريقجى دستگاهنك كوتوكى: دايكلى بشمه.

بَشِنجى { عد. دردنجيدن صكره كلن، بش درجه‌سنده اولان، خامس، پنجم: بشنجى او، بشنجى فصل، بشنجى كون؛ اون بشنجى، يوز بشنجى الخ.

بَشوش { ص. كولر يوزلى معناسيله « بشاشت » دن اسم مبالغه اولمق اوزره قوللانيليور-سه‌ده، عربلرجه مسموع اولمديغندن، لغت مولده دكل، عادتا غلطدر.

بَشير { ص. ع. [« بشارت » دن صفت.] ايى بر خبر كتيرن، مژده يتيشديرن، مژده‌جى؛ بشير نذير = تبشير وتهديده مأمور بيوريلان خاتم الانبياء (صلعم) افندمز. [كوزل و كولر يوزلى معنالريله لسانمزده قوللانلماز.]

بَشيك { س. [اسكى تركجه‌ده صاللامق ديمك اولان « بيشمك » دن] كوچك چوجقلرى ياتيروب صاللايه‌رق اويوتدقلرى معروف كروت، مهد، كهواره. || اجل بشيكى = مخاطره‌لى ومعلق اسكله وسائره.

بَشيكجى { س. بشيك ياپان طوغرامه‌جى.

بَشيوز { عد. بش كره يوز، خمسمائه، پانصد: بشيوز كشى، بشيوز غروش.

بُصاريق { با: باصاريق.

بُصديرمَق { بصديرمه. با: باصديرمق وسائره.

بَصَر { س. ع. ج: ابصار. ١. كورمه، رؤيت. ٢. كوز، عين، چشم، ديده. ٣. چشم حقيقتله كورمه، قلب كوزى. || اولو الابصار = بصيرت صاحبلرى، كوروب آكلايانلر. || علم البصر = رؤيتك احوال و حقايقندن بحث ايدن علم، [فر. Optique].

بَصره { سخ. عراق عربده وشطك اوزرنده واقع ولايت مركزى مشهور شهردر كه علماسى وقتيله ادبيات عربيه‌ده كوفيونه قارشى بر مسلك مخصوص اتخاذ ايتمشلردى. || بصره ضمغى = برجنس ضمغ.

بَصرى { س. ص. ع. ج: بصريون. بصره اهاليسندن

ويا ادبيات عربيه‌ده كوفيونه قارشى بر مسلك مخصوص اتخاذ ايدن بصره علماسندن آدم .

بَصرى { صه. عر. ث: بصريه. رؤيتـه ويا علم البصره متعلق .

بَصَل { سذ. عر. صوغان . ذ.

بَصير { صه. عر. [« بصر » دن صشـ.] ١. كورن، كوريجى، بينا . ٢. كوروب آكلايان، قلب كوزيله كورن، بصيرت صاحبى .

بَصيرَت { سثـ. عر. قلب كوزيله كورمه، كوروب كنه وحقيقتنه وارمه: بصيرتله باقمق؛ بصيرتى باغلانمق = غافل طاورانمق .

بَصيرَتسِز { صه. قلب كوزى قپالى، چشم حقيقتله كورمز، غافل .

بَصيرَتسِزلِك { سه. قلب كوزيله كورمميش، غفلت .

بَصيرَتلى { صه. قلب كوزيله كورن، هرشيئك اصل و حقيقتنى آكلايوب تدبيرلى طاورانان .

بِضاعَت { وبضاعه. سثـ. عر. جه: بضايع . ١. سرمايه : قليل البضاعه = سرمايه‌سى آز؛ بى بضاعت = سرمايه‌سز. ٢. تحصيل اولنمش علم، معلومات .

بَضايع { سثـ. جه. عر. فد: بضاعت. با: بضاعت.

بَطّ { سذ. فا. قاز. لسـ.

بَطارِس { سه. بر نوع اگرلتى اوتى .

بُطاريه { سه. با: باتاريه .

بُطاق { بطاقلق، بطاقجى. با: باتاق وسائره .

بُطّال { صه. عر. [« بطالت » دن سمبـ.] ١. حكمسز، حكمدن ساقط، بوش: بطال اوراق. ٢. ايشلمز، معطل: بطال بر دكرمن. ٣. قوللانلماز، قوللانيله‌ميه‌جق قدر بيوك، خنطال: بطال كوپ. [بومعنا تركجه‌يه مخصوصدر. — قهرمان وبهادر معناسيله لسانمزده قوللانلماز.] == سه. برايشه متعلق حكمسز اوراق: بطالنى لف ايتمك؛ بطالده حفظ ايتمك. || بطال ايتمك، بطال چكمك (يعنى اوستنه « بطال » كلمه‌سنى يازمق) = حكمسز براقمق، حكمسز اوراقه قاتمق . || بطال كاغد = طولى ٨٢ وعرضى ٥٧ سانتمتره اولان طبع كاغدى .

بَطالَت { سثـ. عر. ايشسزلك، ايشلمزلك، عطالت .

بَطائَت { سثـ. عر. بطىء اولمه، آغرلق، ياواشلق، آغر طاورانمه، سرعت ضدى .

بَطريق { سذ. عر. با: بطريق.

بَطش { سذ. عر. ١. عنف و شدتله طوتوب قاپمه و ياقه‌لامه. ٢. قوت، شدت، غلبه.

بُطلان { سذ. عر. ١. حقسزلق، حق ضدى، باطل و بوش اولمه : تثليثك بطلانى. ٢. معطل وحكمسز اولمه. || ط. بطلان حس = بر عمليات اجراسيچون حسك ابطالى، بر عضوك موقتاً حسدن محروم ايدلمسى .

بَطمان { سه. با: باتمان .

بَطن { سذ. عر. جه: بطون. ١. قارن، شكم. ٢. صوى، سلاله، نسل .

بَطنى { صه. عر. ث: بطنيه. تشـ. قارنه منسوب ومتعلق .

بُطون { سذ. جه. عر. فد: بطن. با: بطن .

بَطىء { صه. عر. [« بطائت » دن صشـ.] آغر حركتلى، ياواش، سريع ضدى، كج. || بطىء الهضم = كج هضم اولنان.

بِعِبارَتِها { حه. عر. كندى عباره‌سيله، صورت افاده‌سنى تغيير ايتمكسزين، عيناً: فلان كتابدن بعبارتها بر قاچ فقره نقل ايتمشدر .

بَعث { سذ. عر. ١. كوندرمه، يوللامه، ارسال. ٢. حق تعالانك بر نبى‌يى خلقى دين حقه دعوته مأمور بيورمسى. ٣. ديريلتمه، احيا، يوم قيامتده موتانك احياسى : بعث بعدالموت؛ يوم البعث = قيامت كونى .

بِعثَت { سثـ. عر. طرف الهيدن بر پيغمبرك وبا خصوص پيغمبرمز افندمز حضرتلرينك خلقى دين حقه دعوته مأمور بيورلمسى: بعثت نبويه .

بَعد { ظز. صكره. بعض تركيبات عربيه‌ده بولنور: بعدالظهر = اوگله‌دن صكره؛ بعد الطعام = يمكدن صكره. || بعد ذا، بعده ازين = بوندن صكره. || بعدما، من بعد، فيمابعد = اوندن صكره، بر دها. || بعده = اوندن صكره، مؤخراً. || بعد بُعدٍ = بر چوق

وقت صکره، نه‌دن صکره.
|| مابعد = صکره‌سی، آلت طرف.
[بوصوك تعبیرده وامثالنده « د » ساکن اوقونور.]

بُعد { سذ. عر. جـ: ابعاد. اوزاقلق، بعید اولمه، قرب ضدی: اون فرسخ بعدنده؛ بعد مسافه = مسافه و آرالق اوزاقلغی. [بعدومسافه دیمه‌ملی.]

بَعض { ک. عر. بر طاقم، برقاچ، بر مقدار: بعض آدملر بو فکرده بولنورلر؛ بعض اشیا آله‌جغز؛ بعضمز کیدملم بعضمزده بوراده قالهلم. [غلط اوله‌رق بعضی کبی قوللانیلوب: بعضیسی، بعضیلری دینلیر. اکثریا جمعه مضاف اولوب، زعم اولندیغی کبی، « بعض شیء » و « بعض حکیم » دینلمز. مع هذا بعض کره، بعض دفعه، بعض کیجه، بعض سنه کبی زمانه دلالت ایدن تعبیراتده مفرده اضافتی جائزدر.]

بو لفتك عربیده معناسی وصورت استعمالی فرقلیدر؛ لسان مذکورده اسم کبی قوللانلدیغنده « کل » مقابلی اوله‌رق جزء وقسم دیمکدر؛ کنایه کبی قوللانلدیغنده ایسه « بری » معناسنی افاده ایدر؛ مثلا: عربلر (بعض الشعراء) دیدکاری وقت « شاعرك بری » معناسنی مقصود ایدرلر؛ بز ایسه (بعض شعرا) تعبیرندن « برطاقم شاعرلر » معناسنی چیقاریرز.

بَعضاً { ظر. بعض کره، کیمی وقت: بعضاً اوقور بعضاً یازار.

بِعَونِ { یاردیمیله معناسنه ترکیب عربیدر: بعون الله تعالی = حق تعالانك یاردیمیله، عون وعنایتیله.

بَعید { صـ. عر. ث: بعیده. [«بعد» دن صشـ.] اوزاق، ایراق، دور: بغداد شامدن بعیددر؛ اقطار بعیده‌یه سیاحت ایتمك. || مجـ. احتماله قریب اولمیان، غیر مأمول، غیر منتظر: او آدمدن بویله بر معامله بعید دکلدر. || بعید الاحتمال = احتمالی قوی اولمیان، غیر محتمل.

بِعَینِه { بعینها حـ. عر. [ب = حرف جر - عین = کندی. ه، ها = ضمیر غائب] عینیله، اولدیغی کبی: او فقره‌یی بعینها درج ایتمش.

بُغا { سـ. با: باغه.

بُغات { سذ. جـ. عر. فد: باغی. با: باغی.

بِغال { سذ. جـ. عر. فد: بغل. با: بغل.

بَغایَت { حـ. فا. [فا. ب = ادات الصاق - عر. غایت = صوك] صوك درجه‌ده، پك، زیاده: بغایت ذکی برچوجق.

بَغتَةً { حـ. عر. آکسزین، بردن بره، بکلنلمدیکی حالده: بغتةً ظهور ایدیوردی.

بَغدادی { سذ. صـ. عر. بغداد شهرینه منسوب و متعلق ویا بغداد اهالیسندن، بغدادلی. = تر. طار تخته پروازلردن یاپلمش و اوستی صیوانمش بولمه وطاوان.

بَغداش { سـ. با: باغداش.

بُغدان { سخـ. جـ. رومانیه‌یی ترکیب ایدن و مملکتین اسمیله دخی شهرت بولان ایکی خطه‌نك بری، که اصل اسمی مولداویادر. دیکری افلاقدر.

بُغدای { سـ. با: بوغدای.

بُغر { بغرصق، بغرمق وسائره. با: باغر وسائره.

بُغشلمق { با: باغشلامق.

بُغض { سذ. عر. سومه‌مه، بری حقنده کینلی وقلبی عداوت حس ایتمه، کین، نفرت، خصومت: بغض ایتمك، بغض وکین باغلامق.

بَغل { سذ. عر. جـ: بغال. قاطیر، استر. لـ.

بَغَل { سـ. فا. قولتوق. لـ.

بَغی { سذ. عر. ۱. آزغینلق، سرکشلك، حدی تجاوز. ۲. حقدن عدول.

بِغَیرِ { حـ. عر. [ب = حرف جر. غیر = دیکر] سلب وانکار معناسیله بعض ترکیبات عربیه‌ده بولنور: بغیر حق = حقسز، حقسزلقله.

بَقاء { سذ. عر. بولندیغی حالده قالمه، دوام، ثبات، زوال بولمامه، فنا مقابلی: بقا بولمق = دائم و ثابت اولمق؛ بقاء توجهاتلری = توجهلرینك دوامی. || داربقا = آخرت، دارفناضدی.

بقا بونغه { سـ. یاوشان نوعندن بر دیکن.

بِقاع { سذ. جـ. عر. فد: بقعه. با: بقعه.

بَقّال { سذ. عر. [« بقل » دن سمـ] ذخیره ویا کولاته متعلق شیئلر صاتان اصناف. [اصل عربیده معناسی سبزه‌جی

اولوب، عربستانده اکثریا سبزه و ذخیره بر دکانده صاتلدیغی مناسبتله، بالآخره یالکز ذخیره صاتانلره دخی اطلاق اولنمش، وبزجه بو معنایه حصر ایدلمشدر.) بقال دکانی = بقالخانه.

بقالخانه { س. بقال دکانی.

بقالرا { س. [یتا.] بحـ. قیچ آلتنده اولان طوپ دلیکلری.

بقاللق { س. بقال صنعت وتجارتی: بقاللق ایدیور.

بقام { یاخود بقم. س. ۱. قرمزی بویا آغاجی که برازیلیه دن کلیر. ۲. خاص اولمیان هردرلو بویا.

بقایا { سش. جـ. عر. فد : بقیه. { با : بقیه. ‖ ما. تحصیل اولنه‌میوب ایرتسی سنه‌یه قالان ویرکی وواردات. ‖ ع. قرعه بقایاسی = قرعه اصابت ایدوبده سلاح آلتنه آلنمقلری تأخیر اولنان افراد.

بقر { سذ. عر. صیغیر، اوکوز، اینك، مانده جنسلری.

بقراج { س. با : باقراج.

بقراطی { ص. عر. ذ : بقراطیه. { ابوالاطبا عد اولنان حکیم یونانی بقراط یعنی هیپو. قراتك اصول طبنه موافق و متعلق اولان.

بقراطیون { سذ. جـ. عر. ابو. { الاطبا بقراط حکیمك اصول طبابتنه تابع اولان اطبا.

بقعه { سش. عر. جـ : بقاع. ارض { قطعه‌سی، مملکت، خطه. ‖ ط. بقعهٔ قرنیه = کوزه عارض اولان بیاض لکه، مسافر.

بقلاك { س. با : باغلان.

بقله { سش. عر. سبزه، سبزوات. { [لسانمزده فول معناسیله مستعمل اولان لغت معلومه بوندن اولمیوب، عربیده دخی فول دیمك اولان « باقلا » کلمه‌سندندر، وبناءً علیه اویله یازلمسی اقتضا ایدر.]

بقلیه { صش. عر. با. فصیلهٔ بقلیه { = سبزه قبیلندن اولان نباتات.

بقم { سذ. عر. [معربدر] با: { بقام.

بقیه { سش. عر. جـ : بقایا. ۱. آر. { توب قالان شیء : ذخیره بقیه‌سی. ۲. آلت طرف، کری طرف، مابعد : بقیهٔ احوالی معلوم دکلدر. ۳. محو ونابود اولان برشیئك باقی وموجود قسمی : براسکی معبدك بقیه‌سی. ‖ بقیة السیوف = برمحاربه‌ده مغلوب طرفدن قورتلوب صاغ قالانلر. == جـ. با : بقایا.

بك { س. ۱. بیوك، رنکین، بای، { ایلری کلن آدم. ۲. باش، رئیس : عشیرت بکی. ۳. حاکم، امیر، والی، پرنس : سیسام، قره‌طاغ بکی. ٤. آمر، ضابط، قوماندان : الای بکی، سنجاق بکی. ٥. بعض اسکی خاندانلره منسوب افرادله پاشا زاده‌لره وصنف عسکریده قائممقام ومیرالای رتبه‌لرنی حائز اولانلره واجنبی کبراسنه ویریلن عنوان اولوب، اسمه لاحق اولور : علی بك، حسن بك، قائممقام بك، قونسلوس بك. ٦. آشیق کمیکنك درت یوزندن بری. ۷. اسقامبیل اویوننده کاغدك برلیسی: قوپه بکی. ‖ آری بکی = آریلرك قولاغوزی. ‖ آغا بك = بیوك برادر. ‖ آلای بکی = ژاندارمه آلاینك قوماندانی که میرالای رتبه‌سنه معادل رتبه‌یی حائزدر. ‖ بك بالیغی = مرسین نوعی. ‖ بك بورکی = پیغمبر چیچکنك برنوعی. ‖ بوی بکی = کوچك عشیرت آغاسی. ‖ چیچك بکی = چیچکك قباجه‌سی. ‖ روم ایلی بکلر بکی = میر میرانلقله وزارت آره‌سنده بررتبهٔ ملکیه‌یی حائز آدم. ‖ قوپا، ماچا بکی = کلخان بکی. ‖ کلخان بکی = سوقاق چاپقینی، خیلاز ودر بدر چوجق.

بك { س. تنده وعلی الخصوص { یوزده‌کی طبیعی بنك، خال، شامه. ‖ ات بکی = قبارمه‌صو. رتنده بك، کوچك اور. ‖ بك دوشمك = لکه‌پیدااولمق : کوزینه بك دوشدی؛ اوزومه بك دوشمك = لکه‌صورتنده اولان برخسته‌لغه اوغرامق.

بکا { ض. ضمیر شخصینك مفرد { متکلمی اولان « بن » لفظنك مفعول الیهیدر : بکا ویردی؛ بکا سویلدی. [ضرورت وزن ایچون « بانکه » صورتنده‌ده یازیلیر.]

بکاء { سذ. عر. آغلامه، ناله، { کریه.

بکار { س. ص. [عر. « بکر » دن { غلط. فارسی ظنیله « بیکار »

یازلمسی خطادر.] ١. اولنمه‌مش، زوجه‌سی اولمیان آدم: بکار آدم، بکار کبی یاشامق. [نادراً اولنمه‌مش قیز حقنده مستعملدر.] ٢. طشره‌لی اولوب بر بیوك شهرده برایشله مشغول اوله‌رق عائله‌سز یاشایان آدم: بکار اوطه‌لری؛ بکارلك چماشیرینی ییقامق.

بُکار { س. با: بیکار.

بَکارَت { سڠ. عر. قیزلق. ارکك تقرب ایتمه‌مش قیزك حالی. [بومعنا ایله «بکر» استعمالی غلطدر.]

بَکارلِق { س. اولی اولمیان آدمك حالی، اولنمه‌مش ارکك ویا قیزك حالی: بکارلق اوایلکدن ایی دکلدر.

بَکام { ص. فا. [ب = ادات الصاق. کام = مرام] نائل مرام، آرزو ایتدیکنه دسترس اولان، مسعود، بختیار.

بَکتاش { ص. تق. اقران، کفو، معادل. || حاجی بکتاش طوزی = حاجی بکتاش ولی، (قدس سره) تربه‌سی جوارلرنده چیقان براق وبلوری بر جنس قیا طوزی.

بَکتاشی { س. ص. حاجی بکتاش ولی‌یه منسوب طریقتده بولنان آدم، بکتاشی درویشی، باباسی = بو طریقتك درویشی، شیخی؛ بکتاشی اوزومی = اوزومك بر نوعی. || مج. قیدسز، رند.

بَکتاشیلك { س. بکتاشی طریقی و بو طریقته منسوبیت.

بَکَجِك { س و:

بَکَجِکز { س. کوچك بك؛ بکجکم. [تحبیب و تحقیر مقامنده قوللانیلیر.]

بَکجی { س. بر شیئی بکلیوب محافظه ایدن آدم، محافظه‌جی، حارس، دیدبان، قوروجی؛ محله بکجیسی = کیجه سوقاقلرده طولاشوب امنیت عمومیه‌یه باقان وجنازه ودوکون کبی وقوعاتده اهالینك خدمتنده بولنان آدم؛ کوشك، یالی، قوناق بکجیسی = بوش بولنان بویله بر دائره‌یی بکلیوب محافظه ایدن آدم؛ قوری بکجیسی = قوریجی؛ کوشك بکجیسی = یانغینی خبر ویرمك ایچون قله‌ده بکلینلر.

بَکجیلك { س. بکجی صفت و خدمتی.

بِکر { بکارت یرینه مصدریت یعنی قیزلق معناسیله قوللانیورسه‌ده، بو لغت عربیده صفت اولوب، اصلا مصدریت معناسنه کلمدیکندن، غلطدر. ازالهٔ بکر تعبیری دخی بالطبع غلط اولوب، بکارت وازالهٔ بکارت دیمك اقتضا ایدر.

بِکر { ص. عر. بوزلمامش، ارکك کورمه‌مش (قیز)، قیز اوغلان. || فکر بکر = دها اول کیمسه طرفندن افاده اولنمامش فکر. || بکر مضمون = باخصوص شعرده بشقه بری طرفندن سویلنمامش مضمون.

بَکره { سڠ. عر. مقره؛ اوچ بکره‌لی = اوچ مصوره‌یی بردن بوکن (چیقریق).

بَکری { ص. [صباح دیمك اولان «بکره» دن یعنی صباحدن عشرته دوام ایدن.] عشرته مبتلا، ایچکی‌یه دوشکون، سرخوش.

بَکریلك { س. عشرته ابتلا، ایچکی‌یه دوشکونلك، سرخوشلق.

بَکز { س. ١. چهره، یوز، روی، وجه: دکیزك بکزی = روی دریا. ٢. یوز رنکی: بکز آتمق، اوچمق، بوزلمق = یوزك رنکی اوچمق، صارارمق.

بَکزاده { س. ص. ١. بك اوغلی، پدری رئیس ویا آمر اولان. ٢. صویلی، اصیل، نجیب، کشی زاده.

بَکزاده‌لك { س. صویلیلق، اصالت، نجابت، کشی زاده‌لك. || مج. مسرفلك، تأملسزجه حرکت، هوبه‌لق.

بَکزَتمك { فت. ١. بر شیئی دیکر بر شیئه مشابه و مماثل ایتمك، تشبیه وتمثیل ایتمك: یاپیله‌جق شیئی اورنکنه بکزتملی. ٢. تقلید وتنظیر ایتمك، عینی یاپمق: فلانك رسمنی یاپوب چوق بکزتدی؛ یازیسنی بنمکنه بکزتدی. ٣. یاکیلوب برشیئی دیکر برشی ظن ایتمك، یاکیله‌رق ظن ایتمك: سزی فلانه بکزتدم. || برشیئه بکزتمك = نه صورتله اولورسه تسویه ایتمك، بروجه تسویه دوشونمك.

بَکزَتمه { س. بکزتمك فعلی، تشبیه، تمثیل.

ص. تمثيل وتنظير صورتيله ياپلمش، تقليد .

بكزدلمك مج. ١. اويدرلمق، تشبيه وتمثيل ايدلمك : بويازى اصلنه بكزديلمه‌مشدر. ٢. تقليد ايدلمك. ٣. ياكليشلقله بشقه ظن اولنمق : آرانيلان بر آدمه بكزدلدى. || برشيئه بكزدلمك = نه صورتله اولورسه تسويه اولنمق .

بكزديش مص. بكزتمك فعلى، تشبيه، تمثيل .

بكزمك فل. برشيئه مشابه وممائل اولمق : قورت كوپكه بكزر برحيواندر؛ بويازى مشقه هيچ بكزميور. || برشيئه بكزمك = اولدقجه شايان قبول اولمق : بويازى بر شيئه بكزميور؛ شمدى برشيئه بكزدى .

بكزمه مص. و :

بكزه‌يش مص. مشابهت، شبيه ونظير اولمه .

بككك ياخود بنك. مص. بك كبى لكه، پول؛ بكك بكك = بك كبى لكه‌و پوللرى اولان : بكك بكك باصمه، آت .

بككلنمك فط. بككلر پيدا ايتمك، لكه‌لنمك، پول پول اولمق : كتابلر رطوبتدن بككلنير .

بككلى ص. لكه‌لى، پوللى : بككلى باصمه، يوز .

بكلتديرمك فت. بكلتمكله بشقه‌لرينى بكلمكه مجبور ايتمك، انتظارده قومق : عفو ايدرسكز بكلتديردم .

بكلتمك فت. ١. بكلمكه سوق واجبار ايتمك، انتظار ايتديرمك : بنى چوق بكلتميك . ٢. بكجى قومق، ترصد ايتديرمك : چايرى بكلتمك؛ قيشين كوشكى كيمه بكلتيورسكز ؟

بكلشمك فش. مشتركاً وبرلكده بكلمك : بر چوق خلق بكلشيورلردى .

بكلك مص. ١. بك صفتى وعنوانى. ٢. زادكانلق، اصالت، نجابت. ٣. بربكك تحت اداره‌سنده بولنان حكومت، ايالت ممتازه، امارت، پرنسلك : بلغارستان، سيسام بكلكى .

بكلك ص. حكومته ودولته عائد، ميرى : بكلك اراضى = اراضىٔ اميريه؛ بكلك كمى = حرب سفينه‌سى . || بكلك = بيوك وكنيش كبه .

بكلكجى مص. [رئيس ديوان ديمك اولان « بيتيكجى » دن غلط اولسه كركدر] ديوان همايون قلمنك رئيسى. غلط برتركيبله : بكلكجىٔ ديوان همايون دينير .

بكلمك يا بكله‌مك . فت. فل. [اصلى « بك » اولان « بك » يعنى قوى وصاغلام لغتندن] ١. قورومق، محافظه وصيانت ايتمك، يانده طوروب نظارت ايلك : چايرى، اورمانى بكلمك؛ طاغلرى قورقو بكلر. ٢. انتظار ايتمك، منتظر ومترصد اولمق : بر بنى بكليورم؛ مسافر بكلمك. ٣. اوممق، مأمول ايتمك : بن سزدن بونى بكلمزدم .

بكلمه مص. ١. قورومه، محافظه، صيانت. ٢. انتظار، ترصد. ٣. نوبت وترصد محلى.

بكلنلمك مج. ١. انتظار اولنمق: كونش آلتنده بكلنلمز. ٢. اوملمق، مأمول ايدلمك : او آدمدن هرايلك بكلنيلير .

بكلنمك مج. انتظار اولنمق: بوكونكى پوسته ايله جواب بكلنيور .

بكله‌يش مص. ١. بكلمه، انتظار، ترصد. ٢. قورومه، محافظه، صيانت .

بكله‌يجى ص. ١. انتظار ايدن، منتظر. ٢. محافظه وصيانت ايدن، محافظه‌جى، محافظ .

بكلى ياخود بكلو. ص. ١. تننده وعلى الخصوص يوزنده طبيعى بركوچك لكه‌سى اولان، خالدار. ٢. لكه‌لى (اوزوم و سائره) .

بكندى مص. بكنمه. || خنكار بكندى = ١. بر نوع صارى چيچك، كه ماويسنه بك بكندى دينير. ٢. قيزارتمه ويا تجره كبابى ايله ياپيلور برنوع باطليجان يمكى .

بكنديرمك فت. ١. برينه بكنه‌جكى بر شيئى كوسترمك ويا بر چوق شيئلرك ايچنده برينى انتخاب ايتديرمك : او آدمه اثواب بكنديرمك نه‌قدر زور؛ سورينك ايچنده قويون بكنديرمك. ٢. قبول وتقدير واستحسان ايتديرمك، مقبوله كچه‌جك بر

ایش یاپمق : یازیمی بکندیره‌مدم؛ خدمتجی افندیسنه ایشنی بکندیرمکه چالیشملیدر .

بگنیلمك { مج. ١. قبول و استحسان اولنمق، مقبوله گچمك : یازیسی بگنلدی؛ سی بکنلدی. ٢. سچلمك، انتخاب اولنمق، ترجیح ایدلمك: بر سورینك ایچنده آنجق اوچ درت قویون بکنلدی؛ ایکیسندن خانغیسی بکنلدی ؟

بگنمزلك { س. [وغل: بگنمه. مزلك] ١. تقدیر واستحسان ایتمه‌مه، خوشلا نمامه: بن یمك حقنده بکنمزلك ایتم. ٢. عدم تنزل، صایمامه، کیمسه‌یی بکنمه‌یش .

بگنمك { فت. ١. ایی بولمق، قبول و تقدیر و استحسان ایتمك، پسند ایلمك: بو چیچکك قوقوسنی بکنمدم؛ یازیسنی چوق بکندیلر. ٢. سچمك، انتخاب ایتمك، خوشه کیدنی آیروب آلمق : سوری‌یه کیرك ده ایستدیککز قدر قویون بگنك؛ بر مغازه‌ده چوراب بکنیوردی. ٣. تنزل ایتمك، صایمق : آدم بکنمیور؛ کیمسه‌یی بکنمز. || کندینی بگنمش = خود پسند، مغرور .

بگنمه { س. و:

بگنیش { س. ١. تقدیر، قبول، استحسان، پسند. ٢. سچمه، انتخاب، اختیار، ترجیح.

بکم { ص. جـ. عر. فد : ابکم. با : ابکم .

بل { س. نق. ظاهرلك، آشکارلق، بداهت. [بزجه بو کون متروك ایسه ده، بللی، بلیرمك، بللهمك کبی مشتقاتی مستعمل بر کلمهٔ اساسیه‌در.]

بل { س. [اصلی : بیل] ١. بدنك اورته‌سی، قوشاق باغلانان یری، کوکس ایله قارنك آره‌سی، خصر، میان : بله باغلامق؛ اینجه بل؛ بلم آغریور. ٢. انسان و حیوانده قارنك آرقه‌سی، صاغری ایله اوموزلر آره‌سنده‌کی محلی، صلب : بلی بوکلمش؛ بو آتك بلی دوشوکجه. ٣. یوکسك طاغك ایکی ذروه‌سی آره‌سنده‌کی مقوس قسمی ویا آلچاقجه اولان کچید وبوغازی. طاغ بلی وبیلان دخی دینلیر. || بل آغریسی = وجع قطنی. || بل باغلامق = عزم قوی وحصر مساعی ایتمك : خدمتکزه بل باغلادم. || بل بوکلمك = اختیارلقدن قنبورلاشمق. || بل بوکمك = چوق یورمق، یا فتوره دوشورمك : بوغائله بلنی بوکدی. || بل صوئوقلغی = سیلان مخاطی. || بل کیکی = عمود فقاری. || بل ویرمك = اگلمك، مقوس اولمق.

بل { س. [اصلی : بیل] آیاقله باصه‌رق یره باتیرمغله طوپراغی قازمقده مستعمل باغچوان و باغجی آلتی. انواعی وار در : آرناوٗد، ساقز، بوستان بلی، کورك بل .

بلاء { سـذ. عر. [جمعی قوللانلیوب، « بلایا » ایسه «بلیه» نك جمعیدر.] ١. غم، کدر، اندوه، تاسه. ٢. آفت. ٣. آدمك نه‌یاپه‌جغنی بیلمدیکی آغر وصیقندیلی ایش ویا شخص. ٤. آغرلق، ثقلت، صیقندی، مشکلات. ٥. جزاء، مجازات، استحقاق اولنان عقوبت : بلاسنی بولدی. || بلایه اوغرامق = ایستمیه‌رك بریله منازعه‌یه کیریشوب باشنه صیقندی جلب ایتمك؛ بلایه اوغراتمق = مخاطره‌لی و غائله‌لی بر ایشه صوقمق. || باش بلاسی = دفعی مشکل غائله، مزعج آدم .

بلا { د. عر. [ب = حرف جر. لا = حرف نفی] ادات سلب، سز، سزین، بی، بغیر : بلاسبب = سببسز؛ بلا تأخیر = کری‌یه براقمقسزین، درحال؛ بلا فاصله = آرالقسز، آرالق ویرمکسزین؛ بلا مدت = مدتی معین اولمیه‌رق [بونك صحیحی بلا مدة ایسه‌ده، بلا مدت صورتنده استعمال اولنیور. امثالی ده بویله‌در.]

بلابان { س. با : بالابان.

بلاد { سـذ. جـ. عر. فد : بلد. با : بلد .

بلادت { سذ. عر. حماقت، قالین قفالیلق .

بلازده { ص. فا. [عر. بلا = مصیبت ـ فا. زده = اورلمش] مصیبته دوچار، آفت زده .

بلازیك { س. با : بیلزیك .

بلاغ { سـذ. عر. یتیشدیرمه، ایصال. ن.

بَلاغَت { سذ. عر. د. مرامك حسن صورتله ودوز- كون ومصنع سوزلرله افاده سی. فصاحت دخی بلاغتك شرائطندن اولمغله، هر كلام فصيح بليغ دكلسه ده، هر كلام بليغك فصيح اولمسی شرطدر.

بَلاكَش { صد. فا. [عر. بلا = محنت - فا. كشيدن = چكمك] محنت و مشقت چكن، محنتكش.

بلالی { صد. ١. مشكلات واذيت و صيقندی يی موجب، مشكل: بلالی بر ايشدر. ٢. بر آشفته يه جبراً وتهديدله كنديني دوست طوتديران حشاری آدم: بر بلاليسی واردر.

بَلاهَت { سذ. عر. ابلهلك، حماقت، بونلق.

بَلايا { سذ. جم. عر. فد: بليه. با: بليه.

بَل بَل { حـ. حيرتله، شاشقين شا- شقين: بل بل باقمق.

بُلبُل { سـ. [تركجه و فارسيده مشتركدر] نيسان ومايسده اركك كوزل بر سسله اوتن معروف قوش، عندليب، هزار: بلبل اوتيور؛ بلبل كبی خوش الحان ايله ترنم ايديور. [كويا كله تعشقيله و ديكندن جفا كورمسيله اسكی شعرامزه سر- مايه اولمش ايسه ده، بلبل كلدن دكل اصل ديكندن وديكنلی چاليلقلردن خوشلانير.] || بو- قلنجه بلبل = بلبله بكزر كوچك بر قوش. || چشم بلبل = رنكلی وتحريرلی شيشه.

بُلبُليه { مركب باليغنه وآختاپوده بكزر برحيوان بحری.

بَلجيقه { سخ. [فر. Belgique. بلجيقا يازماملی] م. آوروپای غربيده اليوم مستقل كوچك بردولت تشكيل ايدن معمور ومدنی برمملكت.

بَلجيقه‌لی { سـ. صـ. بلجيقه اهاليسندن اولان.

بَلَد { سذ.عر.جم: بلدان، بلاد. ١. ير، مملكت، خطه. ٢. قصبه، شهر: بلدامين (البلد الامين) = مكهٔ مكرمه. || شيخ البلد = طرابلس غربده سابقا بلديه رئيسی.

بُلدان { سذ. جم. عر. فد: بلد. با: بلد.

بَلده { سذ. عر. قصبه، شهر، مدينه؛ بلدهٔ طيبه = مدينهٔ منوره.

بَلَدی { صد. عر. ث: بلديه. [«بلد» دن سمند.] ١. شهر وقصبه يه منسوب ومتعلق. ٢: شهر وقصبه اهاليسندن اولان، شهری، بدوی ويا كويلی اولميان. ٣. يرلی، محلی: مرض بلدی. ٤. بلديه اداره سنه منسوب ومتعلق: مجلس بلدی، نظامات بلديه.

بَلَدی { سـ. [لغت آنفهٔ عربيه دن مأخوذ] يرلی قماش، چيت بزی.

بلدير { بلد يرجين. با: بيلدير وسائره.

بَلَديه { سذ. عر. برشهر ويا قصبه- نك سوقاقلريله سائر امور عموميه سنه وتنظيفات وسائر احتياجاتنه باقان اداره: بلديه نظاماتی، بلديه رئيسی، مجلس بلديه، بلديه دائره سی.

بَلِرتمك { فتـ. ١. ظاهر وعيان ايتمك، آچوب كوستر- مك. ٢. (كوزلری) چوق آچوب حيرت ويا حدتله باقمق: كوز بلرتمك.

بَلِرمك { فلـ. [ظاهر وآچيق ديمك اولان «بل» دن] ١. ظاهر وآشكار اولمق، ميدانه چيقمق. ٢. (كوزلر) حدت ويا حيرتله چوق آچيلوب باقمق.

بَلَسان { سذ. عر. پلسنك آغا- جی.

بَلَسم { سـذ. عر. كيم. پلسنك ياغی.

بَلَسمی { صد. عر. ث: بلسميه. كيم. پلسنك ياغنه منسوب ومتعلق ويا اونكله مركب. || نبا. فصيلهٔ بلسميه = پلسنك آغاجی نوعندن اشجار.

بَلَش { صد. حـ. [عر. «بلاشیء» دن غلط] اجرتسز، مجاناً، بادهوا، جابا: بونی بلش آلدم؛ بلش آت قصورلی اولور.

بِلُطفِه { حـ. [ب = حرف جر. لطف = كرم. ه = اونك] حق تعالانك لطف وكرميله: بلطفه تعالی بر چوجغم دنيايه كلدی.

بَلع { سذ. عر. ١. يوتمه: بلع ايتدی = يوتدی. ٢. امك، جذب ومص ايتمك: طوپراق صويی بلع ايتدی.

بَلعوم { سذ. عر. تش. غيرتلاق.

بُلَغا { سـذ. جم. عر. فد: بليغ. با: بليغ.

بُلغار { یاخود بولغار س. اساساً اورال طاغلری جهتنده ساکن اقوام تاتاریه‌دن ایکن بعده روم ایلی جهتنه کلوب اسلاولاشمش برقوم معروف: بلغارلر، بلغار قومی، بلغار لسانی.

بُلغارجه { یاخود بولغارجه. ص. بلغارلسانده‌واونلرك طرزواصولنده اولان: بلغارجه کتاب، خوره. = ح. بلغار لسانده ویا بلغارلره مخصوص طرزواصولده: بلغارجه سویلك؛ بلغارجه خوره تپمك. = س. بلغارلرك سویلدکلری لسان: بلغارجه جنوبی اسلاولسانلرندن معدود در.

بُلغارستان { سخ. م. اکثریت اوزره بلغارلرله مسکون اولان یرکه روم ایلینك شرق جهتنده طونه مجراسیله بالقان سلسلهٔ جبالی آره‌سنده اولوب، دولت عثمانیه‌یه تابع بر امارتدر.

بلغم { سذ. عر. [یو. Φλέγμα] اخلاط اربعه‌نك بری، بالغام.

بلغمی { ص. عر. ۆ: بلغمیه. ۱. ط. اخلاط اربعه‌دن بلغمه منسوب ومتعلق: مزاج بلغمی. ۲. بالغام رنکنده، کهربا کبی طالغه‌لی طاش.

بُلغور { س. با: بولغور.

بَلَك { س. اوزرندن یول کچن تپه.

بِلَك { بلکی، بلکچ. با: بیلك وسائره.

بَلکه { و:

بَلکیم { ح. [عر. بل ـ فا. که و تر. کیم] احتمال، محتمل، اوله بیلیر، اوملیر: بلکه بواقشام کلیر؛ یارینه قدر بلکیم یاغمور یاغار. = حر. اولی بالطریق، حتی: اونی یالکز سائر احبا ـ سنه دکل بلکه اقرباسنه‌ده‌ترجیح ایدر؛ قوت ایله دکل بلکه علم ایله غلبه‌چالنور. [لسان عوامده غلط اوله‌رق « بلکه‌لکم » ده دیرلر.]

بَللَتمك { فت. ۱. بیلدیرمك، اوکرتمك، ذهننه قومق: چوجغه الفبایی بللتمك. ۲. آشکار وبللی ایتمك، میدانه چیقارمق: قلبنده‌کینی بللتمیور.

بَللَتمك { فت. بل ایله قازدیرمق: باغی بللتدیکزمی؟

بَللَمك { یاخود بلله‌مك. فت. [ظاهر دیمك اولان « بل » دن] ۱. اوکرنمك، ذهنه قومق، ضبط وحفظ ایتمك: درسی بللدیکزمی؟ ۲. ظن ایتمك، برذهابده بولنمق: بن اویله بللمشدم.

بَللَمك { یاخود بلله‌مك. فت. [معروف باغچوان آلتنك اسمی اولان « بل » دن] بل ایله ایشلمك، قازمق: باغی بللمك اقتضا ایدر.

بَللَمه { س. آتك بلنی اورتمك اوزره اکرك آلتنه قونیلان فانیله.

بَللَمه { س. اوکرنمه، ضبط وحفظ.

بَللَنمك { فج. اوکرنلمك، ضبط و حفظ اولنمق: بودرس قولای بللنمیور.

بَللَنمك { فج. بل ایله ایشلنمك، قازلمق: قوراقلقدن باغلر بللنه‌میور.

بَللو { بللوسز. با: بللی، بللیسز.

بِللور { س. [عر. « بلور » دن اوده یو. Βέρυλλος دن] نجف طاشی کبی شفاف وپارلاق طاش وبوکا تقلیداً یاپیلان خاص جام، الماستراش.

بَلله‌مك { بلله‌مه. با: بللمك، بللمه.

بَلله‌یش { س. اوکرنمه، ذهنه‌قومه، ضبط وحفظ ایتمه.

بَللی { ص. ظاهر، آشکار، عیان، میدانده اولان، بدیهی: بویله اوله‌جغی بللی ایدی؛ ذکا ـ وتی آلننك وسعتندن بلیدر. || بللی ایتمك = اظهار ایلمك، کوسترمك: خصومتنی بللی ایتمیور. || بللی باشلی = معروف، معتبر. || بسبللی = پك آشکار.

بَللی { ص. شویله ویا بویله بل ومیان اولان: اینجه بللی.

بَللیسز { ص. ۱. معلوم اولمایان، مجهول، غیر معین: کیدوب کیتمیه‌جکی بللیسزدر. ۲. فرق اولنه‌ماز، غیر مشهود، نابدید: بابلك خرابه‌لری بللیسز اولمشدر.

بِلمك { با: بیلمك.

بُلَند { ص. فا. یوکسك، رفیع، عالی: بلند آواز ایله = یوکسك سسله؛ بلند پایه =

مرتبه‌سی عالی؛ بلند همت = عالی همت.

بُلوت { یاخود بلوط. با : بولوت.

بِلّور { سذ. عر. جـ : بلورات. بللور. با : بللور.

بلّورسز { صه. ۱. بللی اولمیان، فرق اولنماز، بللیسز. ۲. ایی فرق اولنماز = ظاهر وعیان اولمیان، شبهه‌لی، مشکوک.

بِلّوری { صه. عر. ذ : بلوریه. بللوردن ویا بللوره متعلق : اجسام بلوریه.

بَلوط { سذ. عر. ۱. میشه آغاجی. ۲. پلاموط.

بَلوطیّه { صث. عر. نبا. فصیله‌ء بلوطیه = میشه آغاجنه مشابه نباتات.

بُلوغ { سذ. عر. ارکك چوجغك ارکك اولمسی، ارککلك سننه ایرمسی : بلوغه، سن بلوغه ایرمك.

بُلوك { سه. با : بولوك.

بَلی { د. اوت، های های. [فارسیدن مأخوذ اولوب شرق جهتلرنده قوللانیلیر.]

بَلید { صه. عر. [« بلادت » دن صث.] عقلسز، احمق، بوك.

بَلیغ { صه. عر. [«بلاغت»دن صث.] ۱. حد کفایه‌ده اولان، چوق، وافر : حسن ظن بلیغ. ۲. بلاغتله یعنی دوزکون ومصنع عباره ایله افادهٔ مرام ایدن : شاعر بلیغ. ۳. بلاغتله افاده اولنان، دوزکون ومصنع : کلام بلیغ، مکتوب بلیغ.

بَلیك { یاخود بلین صه. [آچیق دیمك اولان «بل» دن] کوزلرینی آچوب باقه قالمش، شاشقین، متحیر.

بَلیکلمك { یاخود بلینملك فل. ۱. کوزلری آچوب شاشقین شاشقین باقمق، شاشه قالمق. ۲. اویقودن صیچرایه‌رق قالقوب اطرافه شاشقین شاشقین باقمق.

بَلیّه { سث. عر. جـ : بلیات. بلا، مصیبت، مشکلات.

بَم { د. باء مفتوحه ایله باشلار بعض صفتلره ادخال اولنه‌رق مبالغه بیان ایدر : بم بیاض.

بِمَعناه { بنه اومعنایه مآلیله مستعمل ترکیب عربیدر.

بَن { ض. [ضمیر شخصینك مفرد متکلمیدر] انا، من. مضاف الیهی : بنم، مفعول الیهی : بکا، مفعول بهی : بنی؛ بندن، بنسز، بنجه. ظرافت ایچون بو ضمیرك یرینه : بنده‌کز، قولکز، ثناکارکز، مخلصکز، داعیکز تعبیرلری‌ده قوللانیلیر. || سنلی بنلی = تکلیفسز، لاابالیانه؛ سنلی بنلی کورشمك = بریله اثنای مصاحبه‌ده سن، بن دینله جك قدر تکلیفسز بولنمق.

بِن { سذ. عر. [« ابن » دن مخفف] اوغل، ولد، زاده : حسین بن علی.

بُن { سه. فا. ۱. دیب، تمل. ۲. آلت طرف، آشاغی، قیچ : بی‌سروبن = باشسز، قیچسز. ۳. کوك، کوتوك. ٤. آغاج : کلبن = کل آغاجی. || بی‌سر و بن = باشی صوکی بللیسز؛ بی‌سروبن لافلر سویلمك = مناسبتسز سوزسویلمك.

بِناء { سذ. عر. جـ : ابنیه ۱. یاپی یاپمه، تأسیس : بر بیوك مکتب بنا ایتدی. ۲. طیامه، اسناد، بردعوی ویا مسئله‌یی بر شیئك اوزرینه قوندیرمه : بودعوایی نه‌یه بنا ایدیورسکز ؟ [بوایکی معناده مصدریتی محافظه ایدر.] ۳. یاپی، معمارلق اثری اوله‌رق دیوارجی ودولکرمعرفتیله وجوده‌کلمش مسکن وسائره، هرنوع اثر معماری : کوزل بر بنادر؛ کارکیر، اخشاب بنا؛ ابنیهٔ عالیه؛ ابنیهٔ امیریه. ٤. د. فعلك معنا جهتنجه تنوعی، متعدی یا لازم یاخود مطاوعت وسائره اولمسی. ٥. بحـ. سفائنك اخشاب قسمی، تکنه‌سی؛ بنا امینی = سفائن تکنه‌لرینك انشاآتنه نظارت ایدن مأمور. || بنابرین = بونك اوزرینه، بناء علیه.

بَنّاء { سذ. عر. [« بناء » دن سمبـ.] یاپی یاپمق صنعتیله کچینن آدم، معمار، قلفه . ذ.

بِناءً { حـ. عر. طیانه‌رق، استناد ایده‌رك، مبنی ومستند اوله‌رق : بوسببه‌بناءً = بوسببه مبنی اوله‌رق، بوسببدن طولایی؛ بناءً علیه، بناءً علی ذلك = بونك اوزرینه، بوندن طولایی.

بَنات { سث. جـ. عر. فد : بنت. با : بنت.

بَنادِر { سذ. جـ. عر. فد : بندر. با : بندر.

بِناگوش { سه. فا. قولاغك آشاغی صارقان یومشاق قسمی که کوبه آصیلان یردر، قولاق توزی. عر.

بَنام { صه. فا. [ب= ادات الصاق. نام= آد] ١. آدلی، مسمی. رستم نامیله بنام برآدم. ٢. مشهور، شهیر، نامدار: شاعر بنام.

بَنان { سد. عر. پارمق، پارمق اوجی: مشار بالبنان = پارمقله کوستریلیر، مشهور، ممتاز.

بِنت { سد. عر. جه: بنات. قیز، کریمه، دختر: زینب بنت علی. || بنت عنب، بنت العنب = شراب، خمر. || هه. بنات نعش = دب اکبر جمله کوکبیه‌سنده بولنان یدی نجم ثابت.

بَنج { سد. عر. [فا. « بنگ » دن معرب] باك اوتی و تخمی دینان بر نبات طبی که منوم وکوز ببکنی آچمق خاصه‌سنی حائزدر.

بَند { سه. فا. ١. باغلامه، ربط، قید: بند ایتمك = باغلامق. ٢. کندی حکمی آلتنه آلمه، آیریله‌میه‌جق وهرخصوصده تابع اوله‌جق صورتده جلب ایتمه: کندینه بند ایتمك. [بوایکی معناده مصدریت افاده ایدر.] ٣. باغ، رابطه، قید: بند آهنین. ٤. بوغوم، مفصل، بوغماق: قامشك بندلری. ٥. قانون وقواعد کتابلرنده رقم تحتنده ویا رقمسز فقره، ماده: ایکنجی فصلك بشنجی بندی. ٦. یوکسکدن صویی آقیتمق ایچون یاپیلان کرلی ویا دوز صو یولی یاخود صویی بریکدیرمك ایچون یاپیلان سد. ٧. غزته وامثالی اوراقه درج اولنان مقاله، بحث: بند مخصوص؛ بند یازمق. ٨. د. مختلف القوافی بر قاچ قسمدن مرکب بر منظومه‌نك هر قسمی نهایتنده عیناً تکرار ویا همقافیه اوله‌رق ایراد اولنان بیت. که برنجی تقدیرده منظومه‌یه «ترجیع بند» وایکنجی تقدیرده « ترکیب بند» دیرلر. = صه. ١. باغلایان، ربط وقید ایدن [بومعنا ایله صتر. تشکیلنه کیرر :] دیوبند = دیولری باغلایان؛ پایبند = آیاق باغلایان، بوقاغی. ٢. باغلانمش، باغلی، مربوط، مقید. [کذا صتر. تشکیلنه کیرر :] زنجیر بند = زنجیرله باغلی.

بَندَر { سه. فا. عر. جه: بنادر. تجارتکاه اسکله: ازمیر بیوك بر بندردر.

بَندَرَك { سه. فا. [لغت آنفه‌نك مصغریدر.] ١. کوچك اسکله. ٢. بوغاز ولیمان آغزلرنده یاپیلان کوچك قلعه [« مندرك » لغتی بونك غلطیدر. با: مندرك.]

بَندَرگاه { وبندرگه. سه. تجارتکاه اسکله. [«گاه» و «گه» علاوه‌سی زائددر.]

بَندَگان { سه. فا. جه. فد: بنده. [با: بنده. [بنده‌کان یازمق خطادر.]

بَندَگی { سه. فا. بنده‌لك، قوللق، عبودیت. [بنده‌کی یازماملی.]

بَنده { سه. فا. جه: بندگان. [« بستن » فعلندن سه.] ١. باغلی، طوتساق، اسیر. ٢. کوله، قول، عبد: بندهٔ درم خریده = آقچه ایله صاتین آلنمش کوله؛ بندهٔ دیرینه = اسکی قول. ٣. منتسب، منسوب، مخلص، تابع: او فلانك بنده‌سیدر. || بنده خانه‌م = قولکزك اوی، اوم. || بنده‌زاده‌م = قولکزك اوغلی، اوغلم. || بنده‌کز، بنده‌لری = قولکز، چاکرلری، بن؛ برادر بنده‌کز. == جه. بندگان = طوغریدن طوغری‌یه خدمت شاهانه‌ده بولنانلر.

بَنده‌پَروَر { صه. فا. [بنده= قول. پروریدن = بسلمك] منسوبینی قایروب تفیض ورفاهلرینه چالیشان، منعم.

بَنده‌پَروَرانه { صه. فا. منسوبینی قایران افندی‌یه منسوب ویا شایسته اولان: الطاف بنده پرورانه‌لری.

بَنده‌پَروَری { سه. فا. بنده پرورلك، کندی منسوبینی قایرمه.

بَنده‌لِك { سه. قوللق، کوله‌لك، عبودیت.

بَنده‌نُواز { صه. فا. [بنده = قول. نواختن = اوخشامق] کندی منسوبینی اوخشایوب تلطیف وتسریر ایدن.

بِنصِر { سد. عر. اورته پارمقله سرچه پارمغی آره‌سنده‌کی پارمق، آدسز پارمق، یوزوك پارمغی.

بِنغِلداق { سه. یکی طوغمش چوجغك قفاسنك یومشاق اولان اوست طرفی که تپه‌سیله آلنی آره‌سنده‌در، یافوخ.

بِنغِلدامَق { فل. خفیف صورتده اوینایوب دیترمك.

بنفسج { سذ. عر. [« بنفشه » دن معرب] منکشه، بنفشه.

بنفشه { سـ. فا. منکشه دینلن کوزل رایحه‌لی کوچوك چیچك.

بنگ { سـ. فا. عر. بنج وتر. بان دینلن نبات وتخمی‌که آفیون کبی اویوشدیران مکیفاتدندر.

بنك { بنکلی، بنکلنمك. با : بکك وسائره.

بنگی { صـ. بنك تریاکیسی.

بنگیلك { سـ. تریاکیلرك یوتدقلری بنك معجونی.

بنلك { سـ. کندی نفسنه چوق اهمیت ویرنك حالی، انانیت، غرور، کبر.

بنم { ضـ. [ضمیر شخصینك مفرد متکلمی اولان « بن » لفظنك مضاف الیهیدر] تملیك ومنسوبیت بیان ایدر : بنم اوم، بنم ایشم، بنم اوغلم، بنم کیتمهم.

بنمسه‌مك { فت. تصرف وتملك ایتمك، برشیٔ حقنده فضولاً بندر ادعاسنده بولنمق : بندن آلدیغی کتابی بنمسه‌دی؛ هرکسك اشعارینی بنمسه‌یور.

بنمك { بندیرمك وسائره. با : بینمك وسائره.

بنمکی { ضـ. تملیك بیان ایدر ضمیرك مفرد متکلمیدر؛ بنمکی، بنمکینك، بنمکینه، بنمکینی، بنمکیلر الخ : سزك آتکز ایـیدر اما بنمکی ضعیفدر.

بنوت { سذ. عر. [« ابن » دن] اوغللق، اولادلق.

بنی { ضـ. ضمیر شخصینك مفرد متکلمی اولان « بن » ضمیرینك مفعول بهیدر : بنی کوردی؛ بنی بیلیرمیسکز ؟

بنی { سذ. جمـ. عر. [«ابن» لفظنك جمع مذکر سالمی اولان « بنون » لفظنك حالت جری اولوب، لسانمزده دائما مضاف قوللانلمغله، تثنیه نونی ساقط اولور. بعض قبائل و خاندانلر اسامیسنده بولنور :] بنی اسرائیل = اسرائیل اوغللری؛ بنی امیه = امویلر.

بنیاد { سـ. فا. تمل، اساس.

بنیان { سذ. عر. یاپی، بنا.

بنیه { سذ. عر. وجود بناسی، ذی‌روح بدننك حال طبیعیسی و صورت تشکلی : بنیه‌سی صاغلامدر؛ قوی‌البنیه = بنیه‌سی قوتلی؛ ضعیف البنیه = بنیه‌سی ضعیف.

بو { شـ. قریبه اشارت ایچوندر، بعیده ایچون اولان «او» مقابلی، هذا، این : بوآدم، بو طاغ، بو ایش، بوکتابلر. بو، بونك، بوکا، بونی؛ بونلر، بونلرك، بونلره، بونلری؛ بونده، بوندن، بونکله، بونکچون. || شوبو = اوته بری، اوته‌کی بریکی؛ شوندن بوندن = اوته‌دن بریدن، هر شیئدن. || بونه = بونصل ایش؟

بو { سذ. عر. [« ابو » دن مخفف اولوب بعض کنیه‌لرده بولنور.] پدر، آتا، بابا : بو علی سینا = ابو علی بن سینا؛ بوالعجب = عجیب، غریب؛ بوالهوس = هوسه تابع؛ بوالفضول = فضولی، بوش.

بو { یاخود بوی. سـ. فا. قوقو، رایحه : عنبربو = عنبرکبی قوقان؛ خوشبو = کوزل رایحه‌لی. || مجـ. امید : بوی وفا = وفادارلق امیدی.

بوا { سذ. عر. جوزبوا = کوچك هندستان جوزی.

بواب { سذ. عر. قپوده بکلین آدم، قپوجی. [باشلیجه مکتب قپوجیلرینه دینیر. — فارسی قاعده‌سنجه جمعی «بوابان» دخی قوللانیلیر.]

بوابلق { سـ. قپوجیلق : فلان مکتبك بوابلغی منحلدر.

بوادی { سذ. جمـ. عر. فد : بادیه. با : بادیه.

بوار { سذ. عر. هلاك، محو اولمه. || دار البوار = جهنم.

بواقی { سذ. جمـ. عر. فد : باقی. یالکز شو تعبیرده مستعملدر : وقس علیه البواقی = قالانلری‌ده بوکا قیاس ایت.

بوال { صـ. عر. [«بول»دن مبـ.] چوق ایشه‌ین.

بوبر { سـ. [هندجه‌دن مأخوذ] هنددن واو جهته‌کی آطه‌لردن کلن یاقیجی بر حبه‌که توزی یمکه قونور، فلفل. قره‌بوبر دخی دینلیر. اصل ترکجه‌سی اصی اوت. || قرمزی بوبر = آرناود بوبری؛ یشیل بوبر = بونك تازه‌سی. || طوز بوبر = بهارات؛ ومجـ. لذت.

بوبردك { یاخود بوگوردك. سـ. برجنس بلبل.

بوبرك { سـ. [صحیحی بوگرك.] با : بوگرك.

بوبرلمك { فت. بوبر صاچمق. || مج. یاقق.

بوبرلی { صه. بوبر صاچلمش : بو کولباصدی چوق بوبرلی. || مج. چوق بهالی.

بوبریه { سه. اکلیل جبل دینلان برجنس نبات.

بوت { سه. ۱. باجاغك یوقاریسی، قالچن طرفی، فخذ، ران : برقویون بودی؛ کدی نه بودی نه؟ بوت کبابی. ۲. یاغسز لوپ ات : بوت کبابی. || قادین بودی = قیمه ویمورطه ایله یاپیلان بر نوع یمك. کوکرجین بودی دخی دینیر.

بوتلق { سه. زرهك بوده واویلغه کلن قسمی.

بوته { سه. فا. قویومجی قالیبی.

بوتین { سه. با : پوتین.

بوجا { یاخود بوجی. سه. دویرمه، دوندیرمه، آقتارمه، نقل : بوجا ایتمك = یردن چویروب آقتارمق.

بوجاق { سه. کوشه، زاویه، کنج : بربوجاغه طیقلق. || اوجی بوجاغی یوق = پك واسع. || بوجاق بوجاق = هرطرف. || کوشه بوجاق = هرطرف.

بوجرغاد { سه. ارغادلرك آغر شیئلری قالدیرمق ایچون مانیوله ایله دوندیردکلری برآلت. || کمی بوجرغادی = طائفه‌لرك دمیر آلدقلری بویله برآلت.

بوجك { سه. کوچك حیوان، حشرات انواعی، هامه.

[فر. Insecte] || آتش بوجکی = قیجنده‌کی فوسفوری آرالق آرالق پارلادان معروف سینکك که مایسده ظهور ایدر، شبتاب. || آغستوس بوجکی = اوراق قوشی، جرجر. || اکین بوجکی = اکینه مساط اولان بر جنس بیت. || اوزون بوجك = بیلان. || ایپك بوجکی = ایپك یاپان معروف بوجك، دود القز. || بوق بوجکی = خنفسا. || تسبیح بوجکی = قنفشه. || حمام بوجکی = حماملرده بولنان بر جنس ایریجه بوجك، قاکر. || خانم بوجکی = قرمزی قرمزیلی اوچار کوزل برکوچك بوجك. || خرسزلرك بوجکی = خرسزلری تحری ایدن. || سومولکی بوجك = سالیا نغوزك قبوقسزی. || قودوز بوجکی = ذروح [غا: قوندوز.] || مایس بوجکی = کللری بوزان کوچك بریشیل ومجلا بوجك. || بوجك قبوغی = یشیل ایله ماوی آره‌سنده کوزل وپارلاق بر رنك.

بوجکلنمك { فل. (اکین، ذخیره وسائره) بوجك پیدا ایتمك، بوجکلردن استیلا اولنه‌رق بوزلمق، بیتلنمك.

بوجکلی { صه. بوجکی اولان، بوجکلر پیدا ایده‌رك بوزلمش اولان (ذخیره وسائره).

بوجور { صه. بودور، اوفاق نفك.

بوجوق { سه. [بلغارجه‌دن] (ولادت عیسی (عم) یورطیسی؛ بوجوق قیریمی = اوزمانکی ات کسیمی.

بوجه { سه. و :

بوجی { سه. با : بوجا.

بوچوق { یاخود بوچق. با : بچوق.

بوخو { سه. با : بوهو.

بود { سه. فا. وارلق، وجود. ن.

بوداتمق { فت. ۱. آغاجلرك ویا آصمه وباغك بوداقلرینی کسدیرمك. ۲. کسدیرمك، قیصالتمق.

بوداجق { سه. [اصلی : بوداجق] کوچك بوداق.

بوداق { سه. [اصلی : بوغداق] ۱. اینجه وکوچك دال، غصن، شاخ. ۲. آغاجده و تخته‌ده بوداق اثری، کوزی، عقده. || بوداق اوزی = تازه سورکون. || دیش بوداق = بر جنس اورمان آغاجی، لسان العصافیر. || کوزینی بوداقدن اسیرکه‌مه‌مك = هرشیئه قارشی قوشمق.

بوداقسز { صه. ۱. بوداقلری اولمیان (آغاج). ۲. بوداق یرلری وعقده‌لری اولمیان دوز (تخته وکراسته).

بوداقلانمق { فط. ۱. بوداقلر سورمك، فروع واغصان پیدا ایتمك، داللانمق: آغاج بوداقلاندی. ۲. چتاللاشوب مشکل اولمق، پوروزلنمك : ایش بوداقلاندی.

بوداقلی { صه. ۱. دال وبوداغی اولان (آغاج). ۲. بوداق یرلری وعقده‌لری او-

لان (تخته وکراسته). ۳. تفرعات ومشکلاتی چوق اولان: داللی بوداقلی بر ایش.

بودالا { بودالالق وسائره. با: بودلا وسائره.

بودامق { فت. [اصلی : بوغدامق] (آغاج وباغك) فضله بوداقلرینی کسمك ویا بوداقلرینی قیصالتمق : آغاج، باغ بودامق. || مج. آصمه بودامق = بوش لقردی سویلمك.

بوداتی { س. بودایجینك کسدیکی آغاج وباغ بوداقلری، کسلمش بوداقلر مجموعی.

بودانمق { مج. بوداقلری کسلمك: بو باغ دها بودانمامشدر. = فل. بر ایشه اعتنا ایله صارلمق، اهمیتله کیرشمك.

بودایجی { س. آغاج وباغلرك بوداقلرینی کسمك صنعتیله کچینن آدم.

بودجه { س. [فر. Budget] بر سنه‌لك واردات ومصارفك موازنه‌سی : فرانسه‌نك ۱۹۰۰ سنه‌سی بودجه‌سی؛ بودجه آچیغی = وارداتك مصارفه تقابل ایده مه‌مسیله قارشیلقسز قالان مصارف مقداری؛ بودجه آچیغنی قپامق = بو آچیغه قارشیلق بولمق.

بودروم { س. [یو. Ὑπόδρομον] یر آلتنده کرلی بوك مخزن، که کیلار ویا زندان کبی قوللانیلیر.

بودلا { ص. [عر. « بدیل » ك جمعی اولان « بدلاء » دن که « ابدال » ك مرادفیدر] عقلسز، احمق، بوك، ابله. پاره بدلاسی = پاره‌دن بشقه برشی دوشونمین.

بودلاجه { ص. ۱. احمقجه، ابلهانه : بدلاجه بر حرکتده بولندی. ۲. آز احمق، احمقه بکزر، پك عقللی اولمیان: بدلاجه برآدمدر. = ح. احمق واری، احمقلقله، ابلهانه : بدلاجه حرکت ایدیور.

بودلالق { س. احمقلق، حماقت، بلاهت : اونك بودلالغی آشکاردر؛ بربودلالق ایتدی.

بودور { ص. پك قیصه بویلی، بویسز، آلچق وقالینجه بویلی : بودور آدم؛ بودور آغاج.

بودورلق { س. قیصه بویلیلق، بویسزلق، آلچاقلق.

بودوصلامه { س. مج. کمینك ایکی باشنده‌کی اوموزلق دیرکلرکه اوکورغه بونلره ربط اولنور : باش بودوصلامه‌سی، قیچ بودوصلامه‌سی. || بودوصلامه دمیری = قایغك آلتنده باشدن قیچه قدر اوزانان دمیر لامه.

بور { س. [اصلی ضمهٔ مقبوضه ایله عربیدر] ۱. ایشلنمکه غیر صالح وغیر مستوی یر، شوره‌زار، چوراق یر. ۲. بولانیق صویك قابده براقدیغی پاس : بور [وغلطی بورا] باغلامق، بورجه قوقمق.

بور { س. [فر. Bore] کیم. اجسام بسیطه‌دن بر جسم معدنی.

بورا { س. [یو. Βορέας = شمال روزکاری، پویراز] بردن بره ظهور ایدن فرطونه، پك شدتلی روزکار : بورا چیقمق، قوپمق، پاتلامق = ظهور ایتمك؛ بورایه طوتلمق. || مج. پك شدتلی تکدیر وتعزیر.

بورا { س. بو محل، بو یر : بورا آدملری چالیشقان اولور؛ بورانك میوه‌سی مبذولدر؛ بورایی براقه‌جقمیسکز؟ بورالری‌ده کورمش اولدق. — اکثریا ضمیره مضاف اوله‌رق قوللانیلیر : بورام آغریور؛ بوراکز قرارمش؛ بوراسی چوق اوجوزلقدر. || بوراسی، بورالری = بو حال، بو صورت، بو کیفیت: اصل بوراسی مطلوبدر؛ بورالرنی ایجه آکلاتملی. = ظم. [حروف الصاقله ویا مفعول الیه صورتنده] محل قریبه اشارت ایچوندر، ها هنا، اینجا: بورایه کل؛ بوراده قال؛ بورادن کچدی؛ بوراجه بیلنمیور. [محل بعیده اشارت ایچون « اورا » و متوسط ایچون « شورا » قوللانیلیر.]

بوراغان { س. بورام بورام دونه‌رك قار ویا یاغمورله قاریشیق اسن شدتلی روزکار، فرطونه : بر بوراغانه طوتلدق.

بوراق { س. [عر. « بورق » دن بوده. فا. « بوره » دن. Borax صورتنده اوروپا لسانلرینه‌ده کچمشدر.] کیم. آلچی طاشی، تنکار معدنی.

بوراق { ص. زراعته غیر صالح، شوره‌زار (یر).

بورام { ح. دونوب طولاشه‌رق شدتله وهواده قاصرغه

كبى بر نوع كردابلر تشكيل ايدەرك ياغمغى تصوير ايدەرك مكرر قوللانيلير: بورام بورام قار ياغيوردى؛ بورام بورام دومان چيقيـوردى. || بورام بورام ترلمك = افراطله ترلمك.

بوران { س. بوراغان. با: بوراغان.

بورانجە { س. صيغير ديلى انواعندن بر نبات.

بورانجينە { س. [ايتا.] مقرە ديلنك پرنجدن اولان زيوانەسى.

بورانى { س. پرنجله قاريشيق اسپناق ويا ديكر سبزە يمكى. [مأمون خليفەنك تزوج ايتديكى بوران دختك جهازندن اولان مشهور اينجيلى يشيل خالى‌يە رنكجە بكزديكيچون بو اسمله تسميە اولنمشدر.]

بورانيجە { س. [بلغارجەدن] روم ايلى چايلرندە قوللانيـلان يكپارە كوتوكدن معمول تكنەكبى باليقجى قايغى.

بورترمق { يا بورتارمق با: بورتمق.

بورتلاق { س. طوموز ياوريسى.

بورتلاق { ص. طاشلق، چاقيلق (ير).

بورتلمق { فل. (يوز) بورشمق، بورتوق بورتوق اولمق.

بورتمق { فتـ. بورشدرمق، صومورتمق.

بورتون { س. سابقدە طوب طاشير بيوك حرب مائونەسى.

بورج { س. اعادە اولنمق اوزرە فائضله ويا فائضسز آلنان آقچە، ويرەجك، دين، قرض؛ بورج آلمق، ايتمك = استقراض استدانە ايتمك؛ بورج ويرمك = اقراض، ادانە ايتمك، ويا بورجنى اودەمك؛ بورجە كيرمك، باتمق = چوق بورج ايتمك، مستغرق ديون اولمق. || مجـ. وظيفە، وجيبە؛ بوين بورجى = وظيفۀ ذمت.

بورج { س. ديكر آغاجلرك اوزرندە بيتن بر نبات، كە تخمنه مجار اوزومى دينلوب، اوكسە معجونى ياپمقدە قوللانيلير، دلق.

بورج { س. [عر. «برج» دن اودە يو. Πυργος دن] با: برج.

بورجلانمق { فط. بورجە كيرمك، بورجە باتمق، بورجلى اولمق.

بورجلى { يا بورجلو. ص. ١. بورجى اولان، مديون، غريم، ويرەجكلى. ٢. مجبور، مكلف: بو ايشى ياپمغه بورجلى‌يم. ٣. منت آلتندە قالمش، منتدار: او آدمە قارشى بورجلى قالدق.

بورچاق { س. صيغيرلرە يديريلن يووارلاق دانەلى حبوبات نوعى، جلبان؛ آق بورچاق، قرەبورچاق = بونك جنسلرى.

بورچاق { ص. و:

بورچوك { ص. بورلمش، بوكلمش، لولە لولە: بورچاق، بورچوك صاج = جعد.

بورچين { س. كيك ديشيسى.

بوردا { ياخود بوردە. س. [ايتا. Bordo] بحـ. كمينك باش يانى؛ بوردا ايتمك = يان يانە يناشمق، راميە ايتمك.

بوردغان { س. قولوچقە.

بوردرمق { فتـ. (اركك حيوانى) اتمك، ايكديش ايتديرمك.

بورسە { [فر. Bourse] صرافلرله اوراق نقديە وتحويلات آليش ويريشى ايدنلرك طوپلانوب معاملە ايتدكلرى محل مخصوص، كە امور صرافيە وهر نوع اوراق نقديەنك مركزى ورايجلرينك محل تعيينيدر: پارس بورسەسى؛ بورسە جدولى، پوصلەسى = تحويلات و مسكوكات وسائرەنك هر كونكى رايجنى كوسترير جدول؛ بورسە قوميسرى = طرف حكومتدن بورسەدە بولنان مأمور.

بورشدرمق { ياخود بروشدرمق. فتـ. ١. بر شيئك دوزكونلكنى بوزوب غير منتظم صورتدە قات قات وقيرمەلى ايتمك، اوتيسنى بوزمق: كاغدى، قماشى بورشديرمق. ٢. خوشلانمامە علامتى اولەرق (يوزى) طوپلايوب قات قات ايتمك، عبوسلق كوسترمك: يوزينى بورشديردى. ٣. (ديلك) طوپلانوب چكلمسنى موجب اولمق: بو شروب ديل بورشديرير.

بورشقو { یاخود بروشقو. س. ص. [تر. «بورشمق» دن مأخوذ روجه‌دن] دیل بورشدیران شراب.

بورشمق { یا بروشمق فل. ۱. چکیلوب طوپلانمق، تقبض ایتمك: اختیارلقدن یوزی بورشمش. ۲. اوتیسی ودوزلکی بوزیلوب قات قات وقیرمه قیرمه اولمق، سولپومك: کاغد، ثواب بورشدی. ۳. قوروبوب طوپلانمق، صولمق: چیچك بورشدی. ٤. (دیل) اکشی برشیدن قاشوب طوپلانه‌رق چکلمك: اریکدن دیلم بورشدی.

بورشمه { یاخود بروشمه. س. بورشمق فعلی. با: بورشمق.

بورشوق { ص. یاخود:

بورشیق { ص. ۱. چکیلوب طوپلانمش، تقبض ایتمش: بورشیق یوز. ۲. اوتیسی و دوزکونلکی بوزلمش: بورشیق کاغد، قماش.

بورصوق { س. یشیل آغاج انوا. عندن بر آغاج. طراق سروی.

بورصوق { بورصومق. لا: پورصوق، پورصومق.

بورغاته { س. [یتا.] مج. خلاطك قالینلغنی اولچمکه مخصوص دلیکلی تخته.

بورغاج { س. و:

بورغاجق { یاخود بورغاشیق. س. قاریشیق وطولاشمش شیء.

بورغاجلانمق { فظ. بورشوب قارمه قارشیق اولمق.

بورغو { س. ۱. دونه‌رك تخته و سائره دلمکه مخصوص آلت. بیوکنه ومقوس اگرتی برصاپله دوندیریلن نوعنه مثقب (مثقاب) دیرلر. ۲. طپا و سائره چیقارمغه مخصوص وینه دوندیریله‌رك قوللانیلان آلت. || ویده بورغوسی = ویده چویره‌جك آلت که اوجی یاصیجه بر دمیر قلمدن عبارتدر، طورنه ویده.

بورغول { س. [غا. بولغور] قاینادیلوب قوروددقدن صکره قیردیریلوب پرنج یرینه پلاو پیشیرمکه یارایان بوغدای: بورغول پلاوی.

بورغولامق { فتـ. بورغو ایله دلمك.

بورقتمق { یا بورغوتمق فتـ. عضوك برینی بوروب اینجیتمك.

بورقلمق { یا بورغولمق فل. و:

بورقمق { فل. ۱. (عضوك بری) بوریلوب اینجینمك: قول، آیاق بورقمق. ۲. (بغدای) دکرمنده قیریلوب بورغول اولمق.

بورقولق { ص. بورلمش، انمش، (ایکدیش اولمش (آت).

بورك { س. [«بورمق»دن] خموردن ویا یوفقه‌دن یاپیلوب ایچنه قیمه یا پینیر ویا سبزه وسائره قونمقله تپسیده ویاطاوه‌ده پیشن یمك انواعی: پینیرلی، قیمه‌لی بورك، صو بوركی، پوف بوركی، صیغاره بوركی، تاتار بوركی.

بورك { س. تق. بووارلاق وکورکنز باش قابی، قلپاق. || بك بوركی = قاتمرلی خروس ایبکی (چیچك).

بورکجی { س. بورك پیشیروب دکانده ویا سوقاقده صاتان آدم.

بورکجیلك { س. بورك پیشیروب صاتان آدمك صنعتی.

بورلمق { فل. مج. ۱. بوکلمك، چویرلمك، التوا ایتمك. ۲. دونمك، طولانمق: ایپ آیاغنه بورلدی. ۳. چویریلوب اینجینمك: قول، آیاق بورلمق.

بورلمه { س. بورلمق فعلی. با: بورلمق.

بورمق { فتـ. ۱. دوندیروب بوکمك. قیویرمق: بییق بورمق. ۲. پارمق آره‌سنده قیویروب قوپارمق، صیقمق جیمدیکلمك: اتی بوردی. ۳. قیویروب اینجیتمك: قولنی، آیاغنی بوردی. ٤. انه‌مك، ایکدیش ایتمك، اخصا ایتمك: آتی بورمق. ٥. دلمك، ثقب ایتمك. ٦. صانجیمق: قارنم بوریور. || بورن بورمق = بکنمه‌مك، استخفاف ایتمك. || بییق بورمق = قورلمق. || دیل بورمق = (ککره شیء) دیلی بورشدیرمق. || طوداق بورمق = آغلایه‌جق اولمق. || قول بورمق = غلبه چالمق. || قولاق بورمق = اخطار وایقاظ ایتمك. || بوره بوره اوینامق = پارمقلری چالپاره کبی اوینادەرق رقص ایتمك.

بورمه ¹ { س. ١. بورمق فعلی، چویرمه، دوندیرمه، قیویرمه. ٢. انمه. ایکدیش ایتمه. ٣. بورلمش شیء شکلی، شکل حلزونی. ٤. ویده‌لی اکسر، ویده. ٥. معده ویا باغرصاقلر بوریلیورمش کبی قارنده حس اولنان شدتلی وجع. ٦. موصلق، لوله. ٧. آچلمش خموری قیویره‌رق یاپدقلری بر نوع خمور طاتلیسی که صاریغی بورمه دخی دینیر. = ص. ١. بورلمش، قیویرلمش، قیوریق: بورمه صاریق. ٢. بورلمش کبی حلزون شکلنده، حلزونی، بورمه‌لی: بورمه مناره، دیرك. ٣. انمش، ایکدیش: بورمه آت.

بورمه‌لی { ص. بورلمش وقیویرلمش کبی حلزون شکلنده: بورمه‌لی دیرك، مناره، صاریق.

بورن { س. [نونك تحریکی حالنده ظاهر اولدیغی کبی اصل « ر » ساکن اولوب، مجرد اجتماع ساکنین دفعیچون ماقبلنه تبعاً مضموم اوقوندیغندن، « بورون » وهله « برون » یازلمسی غلط فاحشدر.] ١. یوزك اورته‌سنده ایکی قاشك آره‌سندن آغزك اوستنه دك وایکی یناق وکوزك بیننده اوزانان وتنفسه وقوقلامغه یارار ایکی دلیکی اولان چیقندیلی عضو معلوم، انف، بینی. ٢. اوج: قلمك بورنی، مومك بورنی کسمك. ٣. دکیزك ایچنه کیرمش وطاغلق طاشلق قره اوجی، رأس: بوز بورن. [آلچغنه دیل دیرلر.] ٤. مج. کبر، غرور، نخوت: بورنی بیوك = متکبر. || ایت بورنی = یبانی کل. || بورن اوتی = انفیه. || بورنی اوجنده = پك یاقین، تاقارشیسنده، یانی باشنده. || بورن بورنه = باش باشه، یاقیندن قارشی قارشی‌یه. || بورن پرده‌سی = بورنك ایکی دلیکی آره‌سنده‌کی زار. || بورندن دوشمك = چوق بکزه‌مك: قیغ دیمش بورنندن دوشمش = ابوینه چوق بکزین حقنده مستعملدر. || بورن سورتمك = آلچقجه‌سنه صوقلق، کاسه‌لیسلك ایتمك. || بورن شیشیرمك = تکبر ایتمك، کبرلنمك. || بورن قانامق = بورندن قان کلمك؛ مج. قان دوکلمك. || بورن قبارمق = تکبر ایتمك. || بورن قنادی = بورن دلیکلرینك قپاقلری. || بورندن کلمك = بر حضور وانبساط عقیبنده بر عکس حال کوروب زحمت چکمك: آنامدن امدیکم سوت بورنمدن کلدی. || چیچکی بورننده = پك تازه (میوه). || طانه بورنی = یر آلتنده نباتاتك کوکلرینی کسر مضر بر بوجك. || قارغه بورنی = منقاری بر نوع چنکالی قیصاج.

بورناز { ص. بیوك ومنقاری الشکل بورنی اولان (آدم).

بورندروق { س. و:

بورندوق { س. سرت آتلری تیمار ایدرکن ضبط ایتمك ایچون بورنلرینی صیقمغه مخصوص تخته قیصاج.

بورندی { س. [« بورمق » دن] باغرصاقلری بورار کبی قارنده حس اولنان شدتلی وجع، بورمه.

بورنس { س. با: برنوس.

بورنسالق { س. صیغیر و دوه‌لری ضبط ایچون بورنلرینه اوردقلری تخته قیصاج.

بورنسز { ص. بورنی دوشوك ویا پك کوچك وباصیق اولان.

بورنسزلق { س. بورنی دوشوك ویا پك کوچك و باصیق اولان آدمك حالی.

بورنلی { ص. ١. بورنی اولان: بیوك، کوچك، باصیق بورنلی. ٢. سیوری اوجی اولان، اوجلی. ٣. مج. کبرلی، متکبر، عظمتلی.

بورنمق { فل. (قارن) باغرصاقلر قیویرلیورمش کبی شدتله صانجیمق.

بورنمك { فط. با: بورونمك.

بورنوز { س. با: برنوس.

بورو { بوروزن. با: بوری، بوری‌زن.

بورو { س. [«بورمق» دن] باغرصاقلری قیویروب قوپاریر کبی شدتلی قارن آغریسی، بورندی، بورمه.

بوروش { یا بورش. س. [«بورمق»دن] قارنك شدتله

وباغر صاقلر قیویریلوب قوپاریلیر کبی صانجسی، بورندی.

بوروق { ص. [«بورمق»دن] ۱. بوریلوب اینجینمش: بوروق قول. ۲. آغز بورو. شدیران.

بوروم { س. [«بورمق» دن] بورمه، قیویروب قو. پارمه. = ح. قیویروب قو. پارمغی تصویر ایدر: بوروم بوروم قوپارمق.

بوروم { س. ۱. بوروزمه. قاتلامه، قاتلایش. ۲. بورلمش، قاتلانمش شیٔ: بر بوروم قایماق.

بورومجك { س. قوزه کبی یو. ماقلانمش شیٔ.

بورومك { فتا. [اصلی: بورگو. ملك] ۱. صارمق، لف ایتمك: باشنی بر تول ایله بورودی. ۲. اطرافنی آلمق، احاطه ایتمك، قاپلامق: اورته‌لغی سیس بورودی؛ دومان کوزلرمی بورودی.

بورومه { س. ۱. عجله، باشدن صاوومه، اهمیت ویرمکسزین چابق بیتریویرمه. ۲. باشی اورتیلی، قپالی، ایضاحات وتفصیلات ویرمکسزین طوپدن افاده.

بورون { بورونسز، بورونسالق وسائره. با: بورن و سائره.

بورونجك { س. ۱. ایپك بوجکی قوزه‌سنك تلی، خام ایپك. ۲. بویله ایپکدن معمول اینجه بز.

بورونمك { فط. ۱. اورتنمك، صارلمق: احرامه بوروندی. ۲. یاشمق طوتمق: خانملر بوروندیلرمی؟

بوره { وبوره. با: بورا وبورا.

بوری { یاخود بورو. س. ۱. ایچی بوش استوانه، انبوبه: قورشون، دمیر، صاج بوری؛ صوبه بوریسی. ۲. دیلسز و پرده‌سز اوله‌رق نفسله چالینان برچالغی آلتی که حلزونی الشکل بر معدن بوریدن عبارتدر: بوری چالمق؛ یوف بوریسی. || مج. بوش، صاچمه، معناسز شیٔ. || بوری کبی اوتمك = کور سسلی اولمق ویا معناسز ومناسبتسز سویلمك. || آغاج بوریسی = استرامونیه. || بوری چیچکی = ترنجی بوری کبی بر چیچك که، چارطاقه چیقار ودیواره طیرمانیر.

بوریا { س. فا. حصیر، نطع. ن.

بوری زن { یا بوروزن. س. [تر. بوری - فا. زدن = اورمق، چالمق. غا. تعبیر. زبانزدی: بورازان] عسکره قوماندانك تعلیمات وتنبیهاتنی تبلیغ، ومثلا یمك، اویقو و سائره وقتلرینی اعلان ایچون بوری چالمغله مکلف اولان و میدان حربده قوماندانك یانندن آیرلمیان چاوش ویا نفر.

بورپناته { س. [یتا.] بح. بابا فینفونك یاقه ایپی.

بورینه { س. [یتا] بح. مایستره و غابیه یلکنلرینی چکن ایپ. || بورینه پاته‌سی = یلکنلرك ایکی اوجنه باغلانوب اورته‌سندن بورینه‌یه طوتدیریلان خلاط.

بوز { س. صوتوقدن طوکمش صو، جمد، یخ: قار بوز. || مج. پك صوتوق شیٔ. || بوز باغلامق، طوتمق = اوستی طوکمق. || بوز بوجکی = برجنس بوجك. || بوز چوزلمك = بوز اریمك. || بوز چیچکی = برنوع قلیه اوتی. || بوز کبی ات = پك یاغلی. || بوز کسلمك = پك زیاده صوتومق.

بوز { ص. طوپراق ودوه توبی رنکنده اولان، اغبر: بوز عبا. || بوز بقال = آردیج قوشنه بکزر بر جنس بهار قوشی. || بوز طوغان = ۱. طوغانك بر جنسی. ۲. طوغان باشلی چوماق، طوپوز. ۳. برنوع آرمود.

بوزا { س. با: بوزه.

بوزارمق { فل. بوز رنکنی آلمق، بوز رنکنده کورینمك: قیزاروب بوزارمق = اوتانمه‌دن ویا دیکر بر سببدن بکز متلون ومتغیر اولمق.

بوزاغی { یاخود بوزاغو ویا بزاق. س. اینکك کوچك یاوریسی، هنوز سوتدن کسلمه‌مشی [کسلمشنه طانه دیرلر]، عجل. — فیل، کرکدان، زرافه کبی حیوانانك یاوریلرینه‌ده اطلاق اولنوز. || بوزاغی بورنی = آرسلان آغزی دینلن چیچکك یبانیسی.

بوزاغیلامق { فل. [زبانزدی: بیزلامق] (اینك وامثالی حیوانات) یاوریلامق،

طوغورمق : اینك، مانده بو. زاغیلادی.

بوزاغیلق { سه. ۱. اوتلاق و چایرك دردنجی و صوك دفعه بیچلمسی. ۲. اوچ سنه ایشلنمیوب حیوان یایلان تارله؛ بوزاغیلق بوزمق = بو صورتله ترك اولنمش تارلەیی آچمق.

بوزان { ص. اخلال وفسخ ایدن. با : بوزمق. || اویون بوزان = خویسز، آرقداشلرینه اویماز (آدم). || خاطر بوزان = خاطر صایماز، خاطر شکن. || دوزن بوزان = هادم اللذات.

بوزجه { ص. ۱. بوز رنکنه چالار، بوزمی. ۲. ایشلنمەمش، خام وچالیلق حالنده (طوپراق). || بوزجه آطه = جزایر بحر سفیددن (تندوس) جزیرەسی.

بوزخانه { سه. [تر. بوز. فا. خانه] یاز ایچون قیشدن بوز صاقلادقلری ویا ماکنه ایله یاپدقلری یر، بوزلق.

بوزدکلەمك { فل. بوزیلوب اوتورمق.

بوزدیرمق { فتـ. ۱. بالواسطه بوزمق، بوزمغه سوق واجبار ویا مساعده ایتمك، اخلال ویا تخریب ایتدیرمك : بن یاپدیغم ایشی کیمسەیه بوزدیرمام. ۲. آقچه تبدیل، اوفاقلغه تحویل ایتدیرمك : برلیرا بوزدیرەجکم.

بوزراق { ص. بوز رنکنه چالار، بوزجه.

بوزشدیرمق { فتـ. آرالرینی آچمق، اخلال بین ایتمك : محبتمزی چکەمیوب بزی بوزشدیرمق ایستیورلر.

بوزشمق { فشـ. آرا آچلمق، محبت مبدل منافسه اولمق، آرایه برودت کیرمك : اول چوق احباب ایدك اما صکره بوزشدق.

بوزشمه { سه. آرا آچلمه، محبتك برودته مبدل اولمسی.

بوزشوق { یاخود بوزشیق. ص. آرەسی آچلمش، حسن مناسباتده اولمیان، بریله آرەسنه برودت وخلاف کیرمش اولان : فلانله برسببدن طولایی بوزشوق ایدك.

بوزشوقلق { یا بوزشیقلیق. سه. آرا آچیقلغی، برودت، منافرت، قطع مناسبات : آرالرنده بربوزشوقلق واردر.

بوزغون { ص. ۱. بوزلمش، پریشان، خراب. ۲. مغلوب، منهزم : بوزغون عسکر. = سه. ۱. بوزلمه. پریشانلق، خرابیت، خرابی. ۲. مغلوبیت، انهزام. || بوزغون ویرمك = صینمق، مغلوب وپریشان اولمق.

بوزغونلق { سه. ۱. پریشانلق، خرابی. ۲. مغلوبیت، انهزام.

بوزلانمق { فل. ۱. یوزنده بوز طوتمق، اوستی طوکمق : حوض بوزلاندی. ۲. (آینه وشیشه) طومانلانمق، رطوبت حسبیله شفافلغی غائب ایدوب بوزلی کبی کورنمك : صراحی بوزلانمش.

بوزلق { سه. بوز حفظ ویا اعمال اولنان محل، بوز محلی، بوزخانه.

بوزلمق { فل. مج. ۱. دوزکونلکی غائب ایتمك، متغیر اولمق : بوکتاب بوزلدی؛ باغچه باقلمامەدن بوزلمش. ۲. خراب وویران اولمق، ییقلمق : دیوارلر بوزلمش. ۳. معطل وبطال اولمق، ایشلمز وقوللانلماز اولمق : ساعت بوزلدی. ۴. فنا بولمق، محو ونابود اولمق، فسخ ولغو اولنمق : او اصول شمدی بوزلدی. ۵. کوتیلشمك، فنالشمق : بو چوجغك تربیەسی بوزلدی؛ یاغموردن یوللر بوزلمشدر. ۶. چوریمك، تعفن ایتمك ویا اکشیمك : بو ات، بو یمك بوزلمش. ۷. مغلوب ومنهزم اولمق، بوزغون ویرمك : دشمنك فلان فرقەسی بوزلدی. ۸. غیرمأمول، ترس برجواب آلمغله محجوب وشرمنده اولمق : زواللی چوجق اوجوابدن بوزلدی. ۹. ضعیفلامق، بکزصولمق : خستەلقدن چوق بوزلمش.

بوزلمك { فل. ۱. چکیلوب طوپلانمق، اکتنازایتمك: سیکیرلری بوزلدی. ۲. بورشمق: دریسی بوزلمش. ۳. طوپلانوب دوشیرلمش اوتورمق: برکوشەیه بوزلدی. ۴. چکیلوب کوچلمك: کوزلری بوزلمش.

بوزلمه { سه. بوزلق فعلی. با : بوزلمق.

بوزلمه { سه. بوزلمك فعلی. با : بوزلمك.

بوزلی { یاخود بوزلو. ص. ۱. اوستی طوکمش، بوز باغلامش : بوزلی کول، درە. ۲. صوغومق ایچون ایچنه بوز قونمش : بوزلی صو، شربت.

٣. اوزری بوز کبی اولوب شفافلغی غائب ایتمش: بوزلی جام، بارداق. ٤. اوزرنده آق لکه‌سی اولان: بوزلی الماس، زمرد.

بوزمق { فتـ. ١. دوزکونلکنی ازاله ایتمك، متغیر ایلمك: اوطه‌یی دوزلتمشدم کیم بوزدی؟ ٢. خراب و ویران ایتمك: باغچه‌نك دیوارینی بوزمشلر. ٣. معطل وبطال ایتمك، ایشلمز برحاله کتیرمك: ساعتی بوزدی. ٤. ازاله وفسخ ولغو ایتمك: او اصولی بوزدیلر. ٥. افساد، اخلال ایتمك: تربیه‌سز آدملرله کوریشمه‌سی اخلاقنی بوزدی؛ یاغمور یوللری بوزمش. ٦. طوقنمق، ضرر ایتمك: خام میوه‌لر انسانی بوزار؛ شکر معده‌یی بوزار. ٧. کری آلمق، نقض ایتمك: یمینی، بازارلغی بوزدی. ٨. مغلوب و منهزم ایتمك: دشمنك برفرقه‌سنی بوزدی. ٩. غیر مأمول برترس جوابله محجوب ایتمك: هرکسك اوکنده آدمی بوزمق ایی شی دکلدر. || آبدست بوزمق = دفع حاجت ایتمك. || آغز بوزمق سوگمك، شتم ایتمك. || استیفنی بوزمق = اموراتمك. || اوروج بوزمق = افطار ایتمك. || باغ بوزمق = اوزوملری طوپلامق. || تارله بوزمق = آچمق، ایشلمك. || لطیفه‌یه، شقه‌یه بوزمق = جدی صورتده باشلانمش برسوزی لطیفه‌یه چویرمك. == فل. ١. چیلدیرمق. ٢. چیلدیره‌جق صورتده برشیئك اوزرینه دوشمك: بوآدم آتیله بوزه‌جقدر.

بوزمك { فتـ. طوپلایوب صیقمق، طارالتمق، قبض ایتمك: طوربه‌نك آغزینی بوزمك. || مج. آغز بوزمك = بکمه‌مك، حظ ایتمه‌مك.

بوزمه { سـ. ١. بوزمق فعلی، افساد، اخلال، فسخ. ٢. بوزیلوب برحالدن دیکر برحاله‌چکمه. || بوزمه دوشمك = غیر مأمول ترس برجواب آله‌رق محجوب وشرمنده اولمق.

بوزمه { سـ. بوزمك فعلی. با: بوزمك.

بوزمه‌جی { سـ. تعمیرجی، اسکیجی، مرمتجی.

بوزمه‌لی { صـ. طوپلانوب چکیلیری اولان، قماشی بوزیله‌رك یاپلمش: بوزمه‌لی کیسه، اثواب.

بِوَزنِ { حـ. عر. وزننده معناسیله باشلیجه لغت کتابلرنده مستعمل ترکیب عربیدر: کاتب بوزن فاعل.

بوزندی { سـ. بوزلمش برشیئك قالان اقسامی، دوکندی، انقاض، خرابه: براسکی معبدك بوزندیسی.

بوزوق { صـ. ١. بوزلمش، فساده اوغرامش، مختل: بوزوق یول، بوزوق اخلاق. ٢. ایشلمز، معطل، بطال: بوزوق ساعت، بوزوق پیانو. ٣. ییقلمش، خراب، ویران: بوزوق دیوار. ٤. ترتیبسز، نظامسز: بوزوق دوزن. ٥. اکشیمش، قوقمش، ینمز حاله کلمش، بوزوق یمك، ات، پینیر. ٦. اوفاق مسکوکات حالنده (آقچه): بوزوق پاره. || بوزوق آدم = اخلاقسز. || باشی بوزوق = ١. غیر منتظم عسکر. ٢. عسکر اولمیان، عسکرینك غیری. || چیچك بوزوغی = چیچك علتندن یوزی دلیك دشیك اولان، چوپور. || عقیده‌سی بوزوق = اعتقادسز.

بوزوق { سـ. پرده‌سز بر نوع طنبوره: بوزوق چالمق.

بوزوقلق { سـ. ١. بوزوق شیئك حالی، خلل. ٢. اوفاق آقچه، اوفاقلق: بوزوقلق یوق.

بوزوك { سـ. ١. چکیلوب بوزلمش شیء.

بوزوم { سـ. بوزمه، افساد، تخریب. || باغ بوزومی = اوزومك دوشیرلمسی.

بوزوجه { سـ. بر جنس کرتنکله.

بوزه { سـ. تخمر ایتمش داری خوروندن معمول اکشیمسی بر مشروب.

بوزه‌جی { سـ. آنفاً بیان اولنان بوزه‌یی یاپان وصوقاقلرده کزدیروب صاتان آدم.

بوس { سـ. عادی آغاجلردن آقان ضمغ.

بوس { سـ. فا. اوپمه، بوسه: بوس ایتمك = اوپمك. == صـ. اوپن. [صتر. تشکیلنه‌کیرر:] دست بوس = ال اوپن؛ پای بوس = آیاق اوپن.

بوستاغان { سـ. قاربوز بچیمنده قاب.

بوستان { س. فا. [معربی : بستان] باغچه، چیچك باغچه سی. = تر. ١. سبزه باغچه سی. ٢. قاون قارپوز : بوستان اكمك، بوستان تارله سی. || بوستان قورقولغی = اوبوك ؛ قوشلری قورقوتمق ایچون بوستانلره وتارله لره قونیلان قوقله ؛ مج. قالبی قیافتی یرنده ایشه یاراماز آدم.

بوستانجی { س. ١. بر سبزه باغچه سنی اداره ایدن آدم، سبزه باغچوانی. ٢. سابقده اساساً خاص باغچه لر محافظلری ایکن بعده سرای همایون محافظه سنه مأمور اولمش بر صنف عسکره منسوب آدم ؛ بوستانجی باشی = بو صنف عسکرك رئیسی که شهرك ضابطه امورینه ده باقاردی.

بوستانجیلق { س. سبزه باغچوانلغی.

بوسكی { با : پوسكی.

بوسنوی { س. ص. عر. با : بوسنیاق.

بوسنه { سخ. روم ایلینك منتهای غرب شمالنده آوستریا ممالكیله وصربیه وقره طاغله محاط برایالت عثمانیه که هرسكی ده حاوی اولوب، مركزی (بوسنه سرایی) در.

بوسنیاق { یاخود. بوشناق. س. ص. بوسنه لی، بوسنه اهالیسندن اولان.

بوسنیاقجه { یاخود بوشناقجه. ص. ح. بوشناقلرك لساننده و اونلره مخصوص طرز واسلوبده : بوسنیاقجه سویلمك، خوره تمك. = س. بوشناق لسانی.

بوسه { س. فا. اوپمه، قبله.

بوسه گاه { س. فا. اوپیله جك یر.

بوسی { س. فا. اوپمه، اوپمكلك ؛ دست بوسی = ال اوپمه ؛ دامن بوسی = اتك اوپمه : ایفای رسم دست بوسی ایتمك.

بوش { ص. ١. ایچنده کیمسه ویا بر شیء اولمیان، خالی، تهی : بوش او، بوش قاب. ٢. ایچی بوش، قوف، اجوف : بوش جوز، مغاره ٣. معناسز، بیهوده، نافله، واهی : بوش لقردی، بوش ایش. ٤. ایشسز، مشغولیتسز : بوش گزمك، بوش وقت. ٥. مشتریسز، كراجیسز، طوتلمامش : بوش او، بوش آرابه. ٦. تطلیق اولنمش، بوشانمش : قوجه سندن بوش دوشدی. ٧. دقتسز، غافل : بوش بولندم. || الی بوش = ١. مشغولیتسز. ٢. زوكورت، تهی دست. || باشی بوش = ١. باشی بر یره باغلانمامش، بوش گزن. ٢. بینسز، عقلسز. || بوشه آلمق = اگری تیه آلمق، معلق طوتمق. || بوش بوغاز = سر صاقلایه ماز، گوه زه. || بوش بوگور = اك آشاغیكی بوگور. || بوشنه، بوش بوشنه = بیهوده، نافله. || بوم بوش = بسبتون خالی. || بوشه چیقمق = دسترس و ظفریاب اوله مامق، بیهوده یورلمق. || بوشده = ایشسز، معزول، آچیقده. || بوش طورمق = مشغول اولمامق، راحت طورمق. || بوش قالمق = خالی اولمق. || بوش گزنك باش قالفه سی = سرسری آدم. = ح. بوشنه، نافله، بیهوده.

بوشاتمق { فت. تطلیق ایتدیرمك، (قاریسنی) براقدیرمق : نهایت قاریسنی بوشاتدیلر.

بوشادلمق { فج. تطلیق ایتدیرلمك : قاین والده سی طرفندن بوشادلدی.

بوشالتمق { فت. ١. بر شیئك ایچندكینی چیقاروب بوش براقمق، تخلیه ایتمك : اوی بوشالتدیلر؛ شو كاسه یی بوشالت. ٢. آقتارمق، برقابدن دیكرینه دوكمك : شو سودی بشقه بر قابه بوشالتملی. ٣. (تفنك و طبانجه) آتمق : بر تفنك بوشالتدی. ٤. (حیوان اكر ویا سمرینی) آتمق، دویرمك : بو آت اكرینی بوشالتمش.

بوشالمق { فل. ١. بوش وخالی اولمق، بوش قالمق : حمام بوشالدی. ٢. آقمق، دوكلمك، منصب اولمق : قزیل ایرماق قره دكیزه بوشالیور. ٣. یایلمق، منتشر اولمق : بتون بندلرك صویی اووه یه بوشالدی.

بوشامق { فت. (قاری یی) براقمق، تطلیق ایتمك : قاریسنی بوشادی.

بوشانمق { فل. ١. قورتلمق، رهابولمق : محبسدن بوشاندی. ٢. كثرت وشدتله دوكلمك، آقمق، یاغمق : بر یاغمور بوشاندی؛ بورنندن

قان بوشاندی. ٣. (سلاح) پاتلامق، قضاءً آتش آلمق : بلنده طبانجه‌سی بوشاندی. ٤. تطلیق اولنمق : او قادین قوجه‌سندن بوشانمش. ٥. (طولمش آدم) جوشمق، ایچنده نه وار ایسه سویلیوب تشفیٔ صدر ایتمك : صبر ایتدی ایتدی نهایت بر بوشاندی‌كه.

بوشالامق { تر. براقمق، ال چكمك، واز كچمك، فراغت ایتمك، ترك واهمال ایلمك.

بوشناق { بوشناقجه. د: بوسنیاق، بوسنیاجه.

بوص { س. مرادفی اولمق اوزره بوی اسمنه اتباع اولنور: بویی بوصی یرنده.

بوصلانمق { فل. بویلانمق : بویلانوب بوصلاندی.

بوصلی { ص. بویلی [بوكلمه‌یه اتباع اولنور :] بویلی بوصلی بر دلیقانلی.

بوصه { س. [ایتا.] بح. ١. غومنه زنجیرینی ربط ایدن خلاط یا زنجیر : لنكر بوصه‌سی. ٢. سرنلری دیركلره ربط ایدن آصق زنجیری. || كمی‌یی بوصه ایتمك = باشدن وقیچدن قره‌یه باغلامق.

بوغ { س. [اسلاوجه‌دن] رئیس، آمر، باش، سالار. || باش بوغ = سركرده.

بوغا { س. صیغیر آیغری، طوسونك بیوكی. — كیك، صیغین وبونلره مماثل حیوانلرك آیغرلرینه‌ده اطلاق اولنور. || بوغا طاغی = آناطولینك قسم جنوبی وشرقیسنی طولاشان (طاوروس) سلسلهٔ جبالی كه غلط اوله‌رق (بلغار طاغی) دیرلر. || قره بوغا = مانده آیغری. || بوغا یاپراغی = قارنی یاریق، بذر قطونا (نبات).

بوغاچه[١] { س. [غا. پوچه] برجنس بورك؛ قوری بوغاچه.

بوغاچه‌جی { س. بوغاچه دینلن بوركدن پیشیروب صاتان آدم.

بوغاز { س. [«بوغمق» دن] ١. آغزك منتهاسنده‌كی طار یركه یینلن شیٔ یوتیلیركن اورادن كچوب معده‌یه كیدر، غرتلاغك یوقاریسی، حلقوم، كاو. ٢. بونك طیش طرفی، بوینك اوكی، كردان : تلكی پوستنك بوغازی. ٣. هر شیئك طار وبوغوق یری : شیشه‌نك بوغازی. ٤. ایكی طاغ آره‌سنده‌كی طار كچید، مضیق، دربند، عقبه : كولك بوغازی. ٥. ایكی قره آره‌سنده‌كی طار دكیز : استانبول بوغازی، جبل طارق بوغازی. ٦. چای آغزی، منصب : مندرس بوغازی. ٧. مج. ییه‌جك، آزیق، قوت، یم : آتك بوغازی؛ او یالكز بوغازینی دوشونیور؛ بوغازینی چیقارمق = ییه‌جكنی قزانمق. ٨. بوغاز خسته‌لغی، بوغازك شیشمه‌سی، خناق : بوغاز اولمق. || بوغاز آلمق = ككره اولوب بوغازی یاقمق وانیجیتمك. || بوغاز ایچی = خلیجك وعلی‌الخصوص استانبول بوغازینك ایكی ساحلی. || بوش بوغاز = سر صاقلاماز. || پیس بوغاز = اوبور، اكول، یمكه طیانه‌میان. || بوغاز بوغازه كلمك = غوغا ایدوب دوكشمك، مشاجره ومضاربه‌یه كیریشمك. || بوغازدن كچمه‌مك = غائب اولان بر سودیكنی دوشونه‌رك یالكز یمكه قییه‌مامق. || بوغازینه صارلمق = اوستنه هجوم ایتمك، قارشی طورمق. || صیق بوغاز ایتمك = قیصدیروب اجبار ایتمك. || بوغازه طورمق = یوته‌مامق، یارامامق. || بوغاز طقوز بوغوم = سویلیه‌جكنی دوشونمكدن كنایه. || بوغاز طوقلغنه = یالكز قارنی طویورمق ایچون، اجرتسز ایشلمك. || بوغازكسن = صو ایله برابر حصار.

بوغازلامق { فتـ. (حیوان) كسمك، ذبح ایتمك.

بوغازلایان { س. باتاقجی یری، باتاقخانه.

بوغازلق { س. كوركدن بوغاز صارغیسی.

بوغاصی { س. ١. آستار. ٢. آستارلق بز، اینجه آمریقان بزی.

بوغاق { س. تق. بوغاز خسته‌لغی.

بوغان { ص. تخنیق ویا غرق ایدن. با : بوغمق. || ایت بوغان = آجی چیكدم. || قورت بوغان = برجنس نبات.

بوغچه[١] { س. [«بوغمق» دن. — اصلی « بوغ » اولوب، اونك مصغریدر.] ١. درت كوشه‌سی بریره كلوب باغلانمق اوزره اشیا صارمغه مخصوص درت كوشه‌لی قماش. ٢. بویله برقماشه صارلمش هدیه‌لك قماش

وساڑه. ٣. درت کوشه‌لی شال. ٤. سچمه واوفاق دنك صورتنده توتون.

بوغچه‌جی { س. بوغچه ایله اشیا کزدیروب صاتان قاری.

بوغچه‌لامق { فت. بوغچه‌یه صارمق، بوغچه ایچنده استیف ایتمك، پاکت یاپمق.

بوغدای { یاخود بغدای. س. [بوغوملی وباشلی اولمسی مناسبتیله «بوغمق»دن] ١. اتمك یاپمغه ونوع بشرك غداسنه یارایان حبوباتك اك باشلیسی، حنطه، قمح، کندم. انواعی چوقدر. ٢. مثقالك ٧٢ده بر جزئی، حبه (وزن). || بوغدای باشی = باشاق، سنبله. || مصر بوغدایی = قلمبك، قوقوروز.

بوغدیرمق { فت. بوغازینی صیقدیرمق، اختناق ایتدیرمك.

بوغرتلاق { س. غرتلاق آغزی، حنجره. || بوغرتلاق قوشی = چیل انواعندن برقوشکه برجنسی صو چوللغنه بکزر.

بوغشمق { فش. ١. بربرینك بوغازینه صاریله‌رق حیوانلر کبی کورشمك واویناشمق. ٢. چکشمك، مناقشه‌ده بولنمق.

بوغلمق { فل. ١. بوغاز طیقانمغله نفس آله‌مامق: قوش پالازندن بوغلدی. ٢. صوده غرق اولمق: دکیزه دوشوب بوغلدی. ٣. مج. زورنفس آلمق، نفس آلمه‌ده زورلق چکمك: بوطار اوطه‌ده بوغیله‌جغز. ٤. مج. چوق صیقلمق، ایچ صیقلمق: بو یرده انسان یالکز لقه‌دن بوغیلیر.

بوغماجه { س. بوغازی طیقارکبی اولان بر نوع شدتلی اوکسوروك: بوغماجه اوکسوروکی.

بوغماق { س. بوغوم یری، مفصل، عقده: بوغماق کمیکلری = مفاصل.

بوغماقلی { ص. بوغوم ومفصللری اولان، ذو المفاصل: بوغماقلی کمیك، قامش. = س. طویغاره بکزر کوزل اوتر بر قوش.

بوغمق { فت. ١. ال ایله ویا ایپ وساڑه ایله صیقمق، تضییق ایتمك. ٢. بوغازینی صیقوب نفس آلدیرمامق، اختناق ایلمك: ایپله بوغدیلر. ٣. صویه طالدیروب اتلاف ایتمك، غرق ایلمك: کدی‌یی دکیزه آتوب بوغدی. ٤. مج. طاره کتیروب ایچنی صیقمق، تضییق ایتمك، بوکالتمق. ٥. طالدیرمق، مستغرق ایتمك: بورجه بوغدیلر. ٦. قاریشدیرمق، بللی اولمیه‌جق صورتده بشقه برشیئه مزج ایتمك: لاقردی‌یه بوغدی. ٧. (سسی) بوغوق چیقارمق: سسنی بوغیوردی. || بر قاشیق صوده بوغمق = پك زیاده کین وخصومت کوسترمك: اونی بولسه برقاشیق صوده بوغه‌جق.

بوغموق { س. کردانلق، قلاده.

بوغمه { س. بوغمق فعلی، اختناق، تضییق، غرق. || بوغمه بوغمه = بوغوق بوغوق، متمادی اولمیوب کسیلیر ینه باشلار (یاغمور وساڑه).

بوغناق { ص. بوغوق، محتبس، کسیك، آرالقلی، صاغناق ضدی. (یاغمور وساڑه).

بوغندی { س. ١. بوغلمه، اختناق. ٢. صیقلمه، اضطراب.

بوغنمق { فل. بوکالمق، اضطراب وخلجانده اولمق.

بوغو { س. قاینایان صودن و ایصینوب قورویان ایصلاق شیئلردن قالقان صولی هوا، بخار: بوغویه اوتورمق = بخار حمامی استعمال ایتمك.

بوغوخانه { س. قوزه بوجکلرینی بوغمغه مخصوص فرون.

بوغور { یاخود بوخور ویا پوغور. س. ١. دوه آیغری. ٢. قیزغین دوه.

بوغورسمق { فل. ١. (دیشی دوه) قیزمق، بوغوره طالب اولمق. ٢. (ارکك دوه) قیزمق، کوپورمك.

بوغوق { ص. ١. بوغلمش، مخنوق. ٢. بوغلقده اولان بر آدمك بوغازندن چیقار ویر آلتندن کلیر کبی صاف وآچیق اولمیان (سس): بوغوق بر سس کلیوردی: بوغوق بوغوق باغریوردی.

بوغولانمق { فل. بخارله‌اورتلمك، بخاردن بر پرده طوتمق: جاملر بوغولانمش.

بوغوم { س. ١. بوغلمش، صیقلمش یر. ٢. کمیکلرك اویناق یری، مفصل: پارمقلرك بوغوملری. ٣. قامش وساز کبی نباتلرك دوکومی، عقده: ساز بوغومی. ٤. ایکی مفصل ویا عقده آرا-

سنده‌کی کمیك ویا قامش قسمی، قصبه: بربوغوم قلم؛ قامشلری بوغوم بوغوم کسمك.

بوغوملی { ص. ١. مفصل ویا عقده‌لری اولان: بوغوملی قامش. ٢. بوینده حلقه صورتنده لکه‌سی اولان: بوغوملی قومری.

بوغون { س. ١. اعضای بدن بوغمانی، فصیله، بند: آوی بوغون بوغون ایتمك = بوغماق یرلرندن کسمك. ٢. قبه وطاوانلرك یوقاریسنده بوغو ودومان چیکمکه مخصوص دلیك.

بوق { س. ١. انسان وباحیوان ترسی. قذورات، غایط، نجس. ٢. پیسلك، مردارلق. ٣. مج. کوتی برحرکتك نتیجه‌سی، ضرر. || بوق بوجکی = خنفسا دینلان بر جنس بوجك. || دمیر بوقی = جروف. || شیطان بوقی = حلتیت، بالدیرغان. || قاز بوقی = ترشه رنکنك آچیغی.

بوقاغی { یابوقاغو. س. ١. کوستك، زنجیر، پرانغه، بند، قید: بوقاغی اورمق = زنجیرلمك، پرانغه اورمق. ٢. آتك آیاغنه اوریلان بند، پاواند.

بوقاغیلامق { فتـ. بوقاغی اورمق، پابوانده باغلامق.

بوقاغیلق { س. آتك آرت آیاقلرینك بیلکی که بوقاغی اوریلان یردر.

بوقاغیلی { ص. بیلکاری بیاض اولان (آت).

بوقال { س. [فر. Bocal] آغزی کنکیش وبوینی قیصه شراب وسائره شیشه‌سی.

بوقلمون { سذ. عر. ١. دریسی انواع رنکارنك ابراز ایدر برجنس کلر، قیاکلری. ٢. جانفس کبی چورلدجه بشقه بر رنك کوسترن قماش. ٣. مج. ثباتسز ومتلون الطبع آدم.

بوقلیجه بلبل { س. کسکین اوتشلی بر جنس کوچوجك قوش.

بوك { ص. [اصلی: بوك که بوکامق، بوکاق بوندندر] احمق، شاشقین، آبدال، آواناق، غبی.

بوکا { ش. [قریبه اشارت ایچون اولان « بو » کنایه‌سنك مفعول الیهیدر.] با: بو.

بوکار { س. با: بیکار.

بوکاق { ص. بوکامش، عته کتیرمش، معتوه، فرتوت: بوکاق براختیار.

بوکاقلق { بوکامش آدمك حالی، عته، فرتوتلق.

بوکالتمق { فتـ. ١. شاشیرتمق، عقلنی آلمق، آلیقلاتمق. ٢. طومان وسائره ایله نفسنی کسمك، بوغمق: طومان بزی بوکالتدی.

بوکالمق { فل. ١. شاشیرمق، آلیقلانمق، سرسم اولمق. ٢. طومان وسائره‌دن نفس طوتلق، تنفس ایده‌مه‌مك، بوغلمق: طوماندن بوکالدق.

بوکامق { فل. ١. عته کتیرمك، اختیارلقدن چوجق کبی اولمق. ٢. آلیقلاشمق، سویلدیکنی بیلمز اولمق.

بوکدیرمك { فتـ. ١. قیویرتمق، چوپردوب دوشیرتمك: کاغدی، بزی بوکدیرمك. ٢. اکدیرمك، مقوس ایتمك: فدانی، تلی بوکدیرمك. ٣. اکرتمك، تفتیل ایتدیرمك: کتنی بوکدیروب ایپلیك یاپدیرمق.

بوکری { یاخود بوکوری. ص. اکری، معوج. [یالکز « اکری » صفتنه اتباعاً قوللانیلیر:] اکری بوکری برآغاج.

بوکریلتمك { فتـ. اکریلتمك، اکری بوکری یاپمق.

بوکریلك { س. اکریلك، اعوجاج: اکریلك بوکریلك.

بوکریلی { ص. اکری، اعوجاجلی: اکریلی بوکریلی.

بوکسیمك { یاخود بوکسمك. فل. احمق اولمق، آلیقلاشمق.

بوکلك { س. آلیقلق، شاشقینلق، حماقت، بلاهت.

بوکلمك { فل. مجـ. ١. اکریلمك، بورلمق، تفتیل اولنمق: ایپ ال ایله بوکیلیر. ٢. اکلمك، انحنا واعوجاج پیدا ایتمك: تخته بوکیلیر؛ بلی بوکلدی. ٣. صانجیدن قیوریلمق. التواء، تقلص ایتمك، ایکی بوکلمك = بوکیلوب ایکی قات اولمق.

بوکلوم { س. ١. بوکلمش وقیوریلمش شیئك تشکیل ایتدیکی حلقه، قیوریم: ییلان بوکلوم بوکلوم قیوریلمش. ٢. قات: ایکی بوکلوم = ایکی قات.

بوكلى { يا بوكلو. ص. بوكلمش، قيويرلمش. = س. بك ايرى و آناختارلى برنوع قلارنته .

بوكمك { فتـ. ١. قيويرمق، اكرتمك، تفتيل ايتمك : يوك بوكمك. ٢. چوروب ديو-شيرمك : بزى، كاغدى بوكمك. ٣. قاتلامق، قيرمق : كاغدك بركوشه‌سنى بوكمك. ٤. اكمك، اكريلتمك، مقوس ومنحنى ايتمك: فدانى، تلى بوكمك. || بل بوكمك = چوق يورمق، فتور ويرمك. || بوين بوكمك = تظلم وافتقار ايتمك، مظلوم طورمق. || طو-داق بوكمك = آغلامق. || قول بوكمك = غلبه چالمق، مغلوب ايتمك .

بوكمه { س. بوكمك فعلى. با : بوكمك. = ص. بوكلمش (شئ). || قيجرى بوكمه = ديرمه چاتمه، مستعجل وباشدن صاومه .

بوكن { قارغه بوكن. س. هند باقلاسى ديلان برحبه كه هند ياغى اوندن چيقار. || قار-غه بوكن طوزى = استريقنين ديلن اجزا .

بوكندى { س. ١. بوكمك اثرى، دوكوم، عقده. ٢. بوكه‌رك ياپيلان ديكيش. ٣. بوكه قرنديسى .

بوكنمك { فل. ١. قيوريلوب ياتمق، زبارمق. ٢. صانجيدن قيورانمق. ٣. (صو) ايركاوب بريره طوپلانمق .

بوگو { س. ١. بوكه، باغلامه، عقده، جعد. ٢. سحر، افسون: بوكو ياپمق = سحر ياپمق، باغمق؛ بوكوبى بوزمق = سحرى ابطال ايتمك .

بوكوجى { س. سحار، سحرباز، آرپاجى .

بوكوجيلك { س. سحارلق، سحربازلق، آرپا-جيلق.

بوكور { ياخود بوگر س. جنب، پهلو. || الى بو-كرنده قالمق = عاجز و محروم قالمق. || طاغك بوكورى = يانى. || بوش بوكور = ككرك آلتى، شاكله، صقله .

بوكورتلن { س. ١. طودكبى اوفاق برميوه ويرير ديكنلى بر چالى؛ بوكور-تان آغاجى. ٢. بونك ميوه‌سى، طودى .

بوكورتمك { فتـ. ١. اتى محافظه ايچون ياريم پيشيرمك . ٢. سبزه‌يى آتش اوزرنده برآز اولديرمك.

بوكوردك { ياخود بوبردك. س. برجنس بلبل.

بوكوردلن { س. سم. ياندن اوران خارجى طابيه واستحكام .

بوكورك { س. [غا: بوبرك] بوكورك ايكى طر-فنده ادرارى طوپلايوب مثا-نه‌يه ويرن ايكى غده، كليه .

بوكورلجه { ياخود بوگرولجه. س. كوچك ويووا-رلاجه‌دانه‌لى برجنس فاصوليه.

بوكورلى { ص. اوزون، طويل (آت، صيغير و سائره) .

بوكورمك { فل. (صيغير و مانده ودوه كبى حيوان) باغرمق .

بوكورى { ياخود بوگرى. با: بوگرى .

بوكوم { س. ١. بوكمك فعلى، غزل، تفتيل. ٢. بر دفعه‌ده بوكيلن يوك وسائره مقدارى : بربوكوم يوك .

بوكونله‌مك { فتـ. [تق. بوكون، بوكات = سد] صويك اوكنه سد چكوب صو-يى ايركديرمك، طورديرمق .

بوكه { وبوكه‌لك. س. ١. صيغير وسائر حيواناتى صوقوب قودورمشه دونديرن بر جنس سيكك، ماوى سينك، نعره؛ بوكه‌لك صوقمشه دونمك = آز-مق، قودورمق. ٢. بر جنس زهرلى اورومجك، رتيلا .

بوكه‌جك { س. پوم پوم او-رومجكى .

بوكه‌لك { س. با : بوكه .

بوكيش { س. بوكمك فعلى وطرزى، غزل، تفتيل .

بوكيلى { ص. بوكلمش، بوكالكه يابلمش .

بول { ص. ١. گنكيش، واسع : بول قوندره؛ بول ميدان. ٢. چوق، مبذول، وافر : آنا-طوليده يمش بولدر؛ بول صوغانله پيشمش يمك. = ح. اسيركه‌ميه-رك، بذل واسرافله : بول طو-تمق. || بول بول = فراخ فراخ، مع زيادة. || بول پاچه = شاپشال، بچيمسز. || بول طوغرامق = ١. بذل واسراف ايتمك. ٢. مج. بر چوق شئ وعد ايتمك : اما بول طوغرايورسك. || بول كيسه‌دن = بشقه‌سنك مالندن سماحت كوسترمه-

رك. || سوزی بول = كوەزە.

بَول { سـذ. عر. ١. ايشـەمە، چيش؛ بول ايتمك = ايشەمك. ٢. سـيديك، ادرار، چيش. || ط. بول اسود، بول سكرى، بول لبن، بول معسل = ادرارك تغيرينى موجب امراض مختلفه.

بولا { سـ. عجـه قاريسى، ينكه. مر.

بولاشدیرمَق { فتـ. ١. سور. مك، ياپيشد. يرمق، آلوده ايتـمك: يوزينـه چامور بولاشدیرمق. ٢. كير. لمك، تلويث ايتمك: اوستنى باشنى چاموره بولا شديرمش. ٣. بر علت سـاريه‌يه مبتلا اولانلرله اختلاط ايتديرمـك: خستـه‌يى آيرميه‌رق بتون يولجيلرى بو. لاشديرمشـلر. || ايكى ال ايله قره بولاشدیرمق = افترا ايتمك، لكه‌دار ايتمكه چاليشمق. || يو. زينـه كوزينـه بولاشـديرمق = بجره‌ميوب تلويث ايتمك.

بولاشمَق { فل. ١. سـورلمك، ياپيشمق: خوراللرينه بولاشمش. ٢. كيرلنمك، لكه‌لنمك، آلوده و ملوث اولمق: يوزى كوزى چاموره بولاشمش. ٣. برعلت ساريه‌يه دوچار اولانلرله اختـلاط ايتمك: شبهه‌لى يردن كلنلرله كوريشه‌رك بولاشدى. ٤. (علت سـاريه) كچمك، سرايت ايتمك: خستـه‌لق بزده بولاشدى. ٥. كيريشمك، تشبث وتصـدى ايتمك، صـارلمق، ال سورمك: بر ايشـه بولاشدى. ٦. قاريشمق، صاتاشمق، طاقلمق: اونلر تربيـه‌سز آدملردر سن اونلره بولاشما.

بولاشمه { سـ. بولاشمق فعلى. | با: بولاشمق.

بولاشيق { صـ. ١. برشئ سو. رلمش، ياپيشـمش، آلوده. ٢. لكه‌لى، كيرلى، ملوث. ٣. بر علت سـاريه‌يه طـوتلمش آدملرله اختـلاط ايتمش: فلان يردن كلنلر صحيه‌جه بولاشيق عد اولنور؛ بولاشيق مملكت. ٤. پاك وبرى اوليـان: بولاشـيق بر آدمدر. = سـ. ١. ياپيشـان وسـوريلن شئ، لكه، لوث. ٢. علت ساريه. ٣. كيرلى ويبقا. نماش مطبخ اوانيسى: بولاشيق يبقامق؛ بولاشيق صـوبى = بو قابلرك يبقانمه‌سندن چيقان پيس صـو، چركف؛ بولاشيق بزى = يبقانان قابلرى سيله‌جك بز.

بولاشيقلق { سـ. ١. بولاشمش شيئك حالى، آلوده. لك، لوث، كير، مردارلق. ٢. برعلت ساريه‌يه مبتلا اولانلرله اختلاط.

بولاق { سـ. يردن بولانه بولانه چيقـان صـو، عين، قايناق، پيكار. || آلاق بولاق ياخـود آلـلاق بولـلاق. با: آللاق. || بولاق اوتى = تره.

بوللمَق { فط. بوللانمق، كنيشلنمك، توسع ايتمك.

بولاماج { سـ. اون، شكر وياغ ايله پيشيريلير بر نوع يمك.

بولامَق { فتـ. ١. سـورمك، ياپيشـديرمق، صيوا. مق: اتمكه ياغ بولامق. ٢. لكه‌لتمك، كيرلتمك، تلويث ايتمك: قانه، چاموره بولامق. ٣. با. تيرمق: باليغى اونه بولامق؛ برينى توزه، طوپراغـه بولامق.

بولامه { سـ. بر جنس طـوپراقله بولانديره‌رق ياپدقلرى قويو پكمز.

بولاندى { سـ. معده‌نك قاريشوب غثيـان ايده‌جك اولمسى: بولاندى كليور.

بولاندیرمَق { فتـ. ١. مظلم و تيره ايتمك، فرق اولنه‌ميه‌جق صورتده قاريشديرمق: فرطونه هوايى بولاندیردى. ٢. (صـو وسـائره‌يى) قاريشديروب ديبنده‌كى چوكنديى وچامورى قالديرمغله براقلغنى كيديرمك، اكدار ايتمك: قويونلر دره‌يى بولانديرديلر. ٣. (معده‌يى) قاريشديروب غثيان ايتـديره‌جك اولمق، بولاندى كتيرمك: ايچـديكم شربت معده‌مى، ايچمى بولانديردى. || مج. معده‌بولانديرمق = وسوسه وسوء ظنه دوشورمك: بو ايش بنم معده‌مى بولانديريور.

بولانديريجى { صـ. ١. قاريشد. يريجى، صـو و سـائره‌نك براقلغنى كيدرن. ٢. معـده‌يى قاريشديروب غثيـانه استعداد ويرن، معده بولانديسى كتيرن: بولانديريجى بر شربت.

بولانمَق { فل. ١. قاريشوب مظلم وتيره اولمق، قرارمق، براقلغى وصـافلغى غائب ايتمك: هوا بولاندى؛ ذهنم بولاندى. ٢. صو و سائره آلت اوست اولوب ديبنـده‌كى چوكنديى و چامور ايچنه قاريشمغله صـافلق وبراقلغى غائب ايتمك، تكدر

ایلمك : حیوانلرك چكمسندن نهرك صویی بولاندی. ٣. (معده) قاریشوب غثیان ایده‌جك اولمق، ایچ دونمك : بوشروبدن آدمك معده‌سی بولانیر. ٤. (ذهن، كوز) ایی فرق ایتمز اولمق : ذهنم، كوزم بولاندی. ٥. (كوزه) قان اوتورمق : صاغ كوزم بولاندی. || مج. معده بولانمق = وسوسه وسوءظن حاصل اولمق .

بولانمه { س. بولانمق فعلی. با : بولانمق.

بولانی { ح. صالنی بولانی = اوردك كبی ایكی یانه صاللانه‌رق وتبختر ایده‌رك (یورمك) .

بولانیق { ص. ١. قاریشیق، صاف وبراق اولمیان، متكدر، تیره : بولانیق صو = چامورلی؛ بولانیق هوا = بلوتلی وسیسلی. ٢. ایی سچه‌مین، مشوش : بولانیق ذهن، كوز. ٣. رونقسز، فرسز، صولوق = بولانیق بكز. ٤. قانلی، قان اوتورمش : بولانیق كوز. || بولانیق صوده بالیق آولامق = فرصتدن استفاده ایتمك .

بولانیقلق { س. ١. قاریشیقلق، براقلغك ضدی ، كدورت، تیركی. ٢. ایی سچه‌مه‌یش، مشوشلك : ذهن، كوز بولانیقلغی. ٣. فرسزلك، رونقسزلق : بكز بولانیقلغی. ٤. قان اوتورمه : كوزنده بر بولانیقلق واردر .

بولدوغ { س. [انكل. Bulldog] آلت چكه‌سی ایلری‌یه اوزانمش و چاریق دیشلی، آچیق قیصه باجاقلی بر جنس كوپك .

بولدیرمق { فتـ. ١. بولمغه سوق واجبار ویا مساعده ایتمك، بالواسطه بولمق، آراتدیروب اله‌كچیرمك : غائب اولان حیوانی خدمتچیلره بولدیرملی؛ آراتدیر-دمسه‌ده بولدیره‌مدم. ٢. تدارك ایتدیرمك : خسته‌نك ایستدیكنی بولدیرمغه غیرت ایتدی .

بولدیرمك { فتـ. ١. آیرتوب بولوك بولوك ایتدیرمك، اقسامه تقسیم ایتدیرمك : محصولاتی اون حصه‌یه بولدیروب شركایه قرعه ایله توزیع ایتدی. ٢. فاصله چكدیروب آیرتمق : صالونی اورته‌سندن بولدیروب ایكی اوطه یاپدی. ٣. كسدیرمك، قطع ایتدیرمك : قلیجله بولدیردی.

بولدیق { ص. ١. بولنور، موجود، حاضر. ٢. بولنمش ، جاری، معمول به.

بولشدیرمق { فتـ. ١. ملاقات ایتدیرمك، بر آرایه كتیرمك ویا كلمه‌لرینه سبب اولمق : مادامكه چكینمیورلر كندیلرینی بولشدیرمامق اقتضا ایدر. ٢. آرایوب اله كچیرمك، تدارك ایتمك : بولوب بولاشدیرملی.

بولشدیرمك { فتـ. مقاسمه ایتدیرمك، پایلاشدیرمق : تمتعی حصه‌داران بیننده بولشدیرملی.

بولشمق { فشـ. ١. بربرینی بولمق، بر آرایه كلمك، كورشمك، ملاقات ایتمك : كندیسیله بولشمق میسر اوله‌مدی. ٢. بربرینه راست كلمك، تصادف ایتمك، راستلاشمق : نره‌ده بولشه‌لر غاوغا ایدرلر.

بولشمك { فشـ. پایلاشمق، مقاسمه ایتمك، مشترك بر شیئی حصه‌لره تقسیله توزیع ایتمك : بركده چالیشوب محصولی بولشیرلر.

بولغاری { س. كوچك بر جنس طنبوره، ساز.

بولغو { س. [« بولمق » دن] ١. عقل ایله بر شیئی بولمق استعداد واقتداری، ادراك : بو آدمده اولدقچه بولغو واردر. ٢. آكلایش، عرفان، وجدان. ٣. كشف، اختراع، ایجاد.

بولغور { س. [غا. طوغریسی : بورغول] ا : بورغول.

بولك { یاخود بلوك. با : بولوك.

بوللانمق { فتـ. ١. كنكیشلتمك، اكلتمك ، توسیع ایتمك : بوجبه‌نك قوللرینی بوللاتملی. ٢. مبذول ایتمك، چوغالتمق، توفیر ایتمك : عسكرك مأكولاتنی بوللاتدیلر.

بوللاشمق { فل. ١. كنكیشلنمك، اكلنمك ، توسع ، اتساع ایتمك : ضعیفلادیغم ایچون بتون اثوابلرم بوللاشمش كبی كلیور. ٢. بول ومبذول اولمق، چوغالمق، توافر ایتمك : بو سنه میوه‌لر پك بوللاشدی. || معده‌نك، یوركك، كوزك بوللاشمه‌سی = توسع معده، توسع قلب وتوسع عین دینان علتلر.

بوللاق { ص. قاریشیق، ممزوج، مشوش. یالکز «آللاق بوللاق» تعبیرنده مستعملدر. با: آللاق.

بوللانمق { فط. ١. کڭیشلنمك، اکلنمك، توسع ایتمك: سوقاقلر بوللاندی. ٢. مبذول وفیض وبرکتلی اولمق: ذخیره بوللاندی.

بوللق { س. ١. کڭیشلك، آکلیلك، وسعت: سوقاقلرك، اثوابك بوللغی. ٢. چوقلق، کثرت، فیض وبرکت: بوسنه محصولاتده بوللق واردر. || بوللقده بیومك = اسراف وسفاهته آلیشمق.

بولمق { مص: بولور. فتـ. [چ. اسانده اولمق یرینه فعل اسنادی کبی قوللانیلیر.] ١. آرایه‌رق ویا تصادفی برشیئه نائل ودسترس اولمق: باغچه‌ده کوزل برچیچك بولدم؛ فلان بر دفینه بولدی. ٢. غائب اولمش برشیئی تکرار اله کچیرمك: غائب اولان آتی بولدیلر؛ دوشوردیککز پاره‌یی بولدیکز می؟ ٣. وارمق، واصل اولمق، ادراك ایتمك: یتمشی بولدی؛ صاغلقله بهاری بوله‌لم. ٤. نائل ودسترس اولمق، ظفریاب اولمق، حاصل ایتمك: شفا، افاقت بولمق. ٥. اوغرامق، دوچار وکرفتار اولمق: بلاسنی بولمق؛ تدنی بولمق؛ انسان ایتدیکنی بولور. ٦. تدارك ایتمك: بزه برآز یمك بولملی. ٧. راستلامق، تصادف ایتمك، راست کلمك، کوریشمك: دون فلانی بولدم. ٨. کشف، ایجاد، اختراع ایتمك: قریستوف قولومب آمریقایی، کوتمبرغ طبعی بولدی؛ فلان یکی بر ماکینه، بر اصول بولدی. || آرالرینی بولمق = تألیف بین ایتمك. || آرالق بولمق = فرصت دوشورمك. || آرایوب بولمق، آرادیغنی بولمق = مستحق اولدیغی جزایه اوغرامق. || اللهدن بولمق = غضب الهی‌یه دوچار اولمق. || وجود بولمق = وجوده کلمك، موجود اولمق. || وقوع بولمق = واقع اولمق، کچمك. || یرینی بولمق = یرینه کلمك، اجرا اولنمق. || یوز بولمق = یوز ویرلمك، حسن معامله‌دن آزمق.

بولمك { مص: بولر. فتـ. ١. پارچه‌لره وحصه‌لره آیرمق، تقسیم ایتمك، بولوك بولوك ایتمك: محصولی بشه بولدیلر. ٢. کسمك، آیرمق، فاصله‌لاندیرمق: اوطه‌یی ایکی‌یه بولدی؛ تارله‌یی اورته‌سندن بولدی. ٣. آیرمق، تفریق ایتمك: صاچنی، صقالنی بولیور. ٤. کسمك، بیچمك، ایکی پارچه ایتمك: برقلیجله ایکی‌یه بولدی.

بوله { بولمق فعلی. با: بولمق.

بولمه { س. ١. بولمك فعلی، آیرمه، تقسیم، تفریق. ٢. کسمه، قطع، فصل. ٣. بربیوك یردن بولنوب آیرلمش یر، مقصوره. ٤. بنانك ایچنی اوطه‌لره ویا دیکر بر یری اقسامه آیران فاصله‌لرك بهری، آرا دیواری. ٥. اوطه، تقسیمات: بواوك قاچ بولمه‌سی واردر؟

بولندی { س. ١. بولنمش شیء، بولمه، تقسیمات. ٢. بولن، تقسیم ایدن شیء، آرالق دیوار وسائره، حاجز. ٣. بولمه وآرالق دیواری انقاضی.

بولندیرلمق { لج. موجود وحاضر اولمسنه دقت ایدلمك، احضار وتهیئه ایدلمك: اوکبی شیئلر دائما اوده بولندیرلمق اقتضا ایدر.

بولندیرمق { فتـ. موجود وحاضر اولمسنه دقت ایتمك، احضار وتهیئه ایتمك: شرکت موقفلرده یولجیلر ایچون دائما آرابه بولندیریر.

بولنلمق { فلـ. ١. موجود اولمق، تدارك اولنمق. ٢. امداده یتیشلمك.

بولنماز { ص. ١. اله کچمسی محال، نایاب، مفقود: بولنماز برمال دکلدر. ٢. نادر، کمیاب، نادیده: بولنماز برکتابدر. ٣. اعلا، انفس، ممتاز: بولنماز آدمدر.

بولنمز { ص. تقسیم اولنماز، ناقابل تقسیم، لایتجزا: بولنمز پارچه = جزء لایتجزا.

بولنمق { لج. ١. آرانیله‌رق ویا تصادفاً اله کچیرلمك: باغچه‌ده برچیچك، یولده بر چاقی بولندی. ٢. غائب اولان شیء بالتحری اله کچیرلمك: دوشوردیکم چانطه بولندی؛ چالینان اشیاسی بولنه‌مدی؛ قاچان آت بولنه‌جقدر. ٣. میدانه چیقارلمق، کشف اولنمق: بردفینه بولندی؛ آمریقا قریستوف قولومب طرفندن بولنمشدر. ٤. ایجاد واختراع اولنمق، وجوده کتیرلمك: واپور ودمیریولك بولنمسی کرهٔ ارض اوزرنده

اختلاطی نه‌قدر تسهیل ایتدی؛ ورمه برچاره بولنه‌مدی. ٥. تدارك ایدلمك: برآز یمك بولندی‌می؟ برآرابه بولنسه قولای کیده‌جکدك. == فل. . حاضر وموجود اولمق، وارا‌ولمق: صباحلری اوده بولنور؛ بواوده ییه‌جك برشیء بولنماز؛ مذاکره‌ده سزده بولنمایسکز. ٢. امداده یتیشمك، یاردم ومعاونت ایتمك: اوآدم بکا دائما بولنمشدر؛ برصیقندیلی کونده دوستنه بولنمیان آدمه دوست دینلمز.

بولنمك { لج. فل. ١. آیرلمق، تقسیم اولنمق، پاره‌لانمق، انقسام، تجزء ایتمك: تمتع حصه‌داران بیننده بولنور. ٢. آیرلمق، تفریق اولنمق: بو او ایکی‌یه بولنه بیلیرسه‌ده اوچه بولنه‌مز.

بولنمه { س. ١. وار اولمه، وجود، موجودیت: صندیقده دائما برآز پاره بولنمه‌سی شرطدر. ٢. حاضر اولمه، حضور: ولیمه جمعیتنده بولنمه‌کزی آرزو ایدرم. ٣. اله کچیرلمه، تدارك: امراض مستولیه‌یه برچاره بولنمه‌سی انسانیته بیوك برخدمتدر. ٤. کشف، اختراع، ایجاد: آمریقانك، تلغرافك بولنمه‌سی.

بولنمه { س. آیرلمه، انقسام، تجزی.

بولنیش { یا بولنش. س. ١. بولنمه، موجودیت، وجود، حضور. ٢. حاضر اولمه. ٣. اله کچمه، اله کچیرلمه. ٤. کشف، اختراع، ایجاد.

بولوت { یاخود بلوط. س. [ت حرکه‌لنجه د اولور.] دکیزلردن هوایه قالقوب روزکارله تبدیل مکان ایدن ویاغمور ویا قار حالنده یره اینن بوغوکه بعضاً افقلری قاپلایوب اشعهٔ شمسك مرورینه بردرجه‌یه قدر حائل اولور، سحاب، ابر، میغ؛ بولوتلره قدر، بولوتلر ایچنده = پك یوکسك. || بولوتدن نم قاپمق = هرشیئدن آلنمق. || بولوت کبی = زیاده‌سیله سرخوش.

بولوتلانمق { فط. ١. بولوت پیدا ایتمك، بولوتله قاپلانمق، بولانمق: هوا، اورته‌لق بولوتلاندی. ٢. لکه‌لنمك: قماش بولوتلاندی. ٣. اوزرینه دومان وبوغو طورمغله شفافلغی غائب ایتمك: آینه، جام بولوتلاندی. ٤. (کوز) ایی کوره‌مه‌مك، دومانلی کورمك: صاغ کوزم بولوتلانیور.

بولوتلی { ص. ١. بولوتله قاپلانمش، بولانیق: بولوتلی هوا. ٢. لکه‌لی (قماش). ٣. دومانلی، غیرشفاف: بولوتلی آینه، جام. ٤. ایی کورمز، دومانلی کورور، بولانیق (کوز).

بولوك { س. [«بولمك» دن. غا: بلوك] ١. پاره‌لانمش برشیئك هربر پارچه‌سی، قطعه، قسم، جزء. ٢. پای، حصه، سهم: بش بولوکه آیرمق. ٣. دیوار، چیت، پرده کبی برحاجزله آیرلمش بنا وسائره قسمی، اوطه، دائره: بواو درت بولوکه آیرلمشدر. ٤. بربیوك جماعتدن آیرلمش جماعت، فرقه، طاقم، طائفه، فئه، حزب، زمره: طوپلانان آدملر بش بولوك اولمشیدی؛ بولوك بولوك کلدیلر. ٥. علی الاطلاق جماعت، سوری، کروه، فوج: بر بولوك خلق کلدی. ٦. مملکتك برقسمی، جهت، طرف. ٧. اورته‌دن بولنمش صاچك برطرفه طرانمش قسمی: صاچنی ایکی بولوك ایتمش. ٨. ع. بر طابور پیاده ویا برآلای سواری عسکرینك منقسم بولندیغی اقسامك بهری‌که علی العاده یوز نفردن مرکب وبریوزباشینك قومانده‌سنده‌در: فلان طابورك برنجی، ایکنجی بولوکی؛ بولوك ضابطانی. || بولوك آغاسی = ژاندارمه وضبطیه یوز باشیسی. || بولوك امینی = بولوکك حساباتنه باقان ضابط. || بولوك باشی = یکیچری اوجاغنده یوز باشی‌یه معادل ضابط؛ حماللرك ایلرو کلنلرندن بری.

بوله { سش. عر. [لغت مولده] کیم. سیدیکدن چیقاریلان بر مادهٔ مخصوصه.

بولیچه { س. عو. یهودی قادینلرینه ویریلن عنواندر، قوقونه ومادامه کبی.

بولیش { س. ١. بولمق فعلی وطرزی. ٢. عقل ایردیرمه، فهم، ادراك: اوآدمك بولیشنه شاشیورم. ٣. کشف، اختراع، ایجاد.

بولیشلی { ص. عقل ایردیرمکه مقتدر، مدرك، فراستلی.

بولیشمق { بولیشدیرمق، بولیشلمق وسائره. با: بولشمق وسائره.

بوم { د. « بو » ایله باشلار بعض صفتلره داخل اولوب مبالغه وتأکید بیان ایدر: بوم بوش، بوم بوز.

بوم { سنه. عر. بایقوش.

بوم { س. فا. ی. مملکت، زمین. ز.

بومبار { س. [فا. « مبار » دن] ۱. قویون وسائره‌نك قالین باغرصاغی که طولدیریلوب صوجوق یاپیلیر. ۲. بو باغرصاغك جگر قیمه‌سی وپرنجله طولدیریلوب طاوه ویا تپسیده پیشمشی.

بومبارده { س. [یتا. Bombar-da] بح. ایکی دیرکلی بر نوع سفینه.

بومبارلق { ص. بومبار طولدیرمغه مخصوص (قیمه وسائره).

بومبه { س. [یتا.] بح. کمینك قیچنده یاتان بیوك سرن.

بونامق { بوناق وسائره. با: بوکامق وسائره.

بونجوق { یاخود بونجق. س. [تق. بوجك قابوغی] حیوانلرك یولارینه و نظره قارشی چوجقلرك تاقیه‌لرینه طاقیلان جامدن مختلف اللون واکثریا ماوی دلیکلی دانه، خرز، خصمه، خرمهره؛ قاطیر بونجوغی؛ نظر بونجوغی. — قادین اثوابنه طاقیلیر سیاه و کوچکلری ده واردر، حبه. || بونجوق علی = چوجق حواله‌سی.

بونجه { ک. [« بو » اسم اشارتیله «جه» اداتندن مرکبدر.] بو قدر، بو درجه‌ده، چوق، کثیر: بونجه زماندن بری؛ هر کون بونجه کشفیات نافعه وجوده کلیور.

بونجیلاین { ک. [اصلی: بونجه‌لین] ۱. بو قدر، بو مقدارده: بونجیلاین ایشك اهمیتی یوقدر. ۲. بویله، بو طرزده، بو حالده: بونجیلاین آدم. [قریب ایچون اولوب مقابلی اونجیلایندر. اسکیمشدر.]

بونڭ { ش. بو اسم اشارتنك مضاف الیهیدر. با: بو.

بونو { س. [یتا.] آچیق حواله، پولیچه.

بونور { یاخود بوکور. س. دیشی حیوانك طوغورمسی.

بونی { ش. « بو » اسم اشارتنك مفعول بهیدر. با: بو.

بُوه { یاخود بوه. س. با: بوگه.

بوهو { س. بایقوشك بیوکی، طاوق وسائر طیوره مسلط ییرتیجی بر قوش که کیجه وقتی « بوهو » کبی بر سسله اوتر، فا. کوف.

بوی { س. ۱. اوزونلق، طول: بونی اکنی اولچمك؛ بو عرصه اکسز ایسه‌ده بویی چوقدر. ۲. یوکسکلك، ارتفاع: آغاجك بویی. ۳. بدنك اوزونلغی ویوکسکلکی، قد، قامت: بویی اوزون، بویی قیصه آدم؛ آدم بویی. ٤. تام ومناسب قامت، قدموزون: بر قادینده بوی اولمزسه کوزللکی ده کورینمز. ٥. حجم، بیوکلك درجه‌سی: صاتدیغی صندیقلر برقاچ بویدر. ٦. بر عشیرتك منقسم بولندیغی اویماقلرك بهری: بوی بکی. || بوی آتمق = (چوجق) اوزامق، بوی حاصل ایتمك. || بوی آلمق = ۱. تام بوینی بولمق، لزومی درجه‌ده اوزامق. ۲. قامتك اولچیسنی آلمق، بوینی اولچمك. || بویی اوزون = ۱. اوزون، طویل، مدید: بویی اوزون کونلر. ۲. اوزاق، بعید: بویی اوزون یر. || بوینك اولچیسنی آلمق = حد و دکرینی آکلامق. || بویه برابر = آدم بویی اوزونلغنده. || بوی بوص = قد وقامت، موزون اندام، یال وبال: بویی بوصی یرنده. || بوی بوی = مختلف اوزونلقده: بوی بوی آغاجلر. || برقاریش بوی = پك قیصه قامت. || بویجه = ۱. اوزونلق جهتندن طولاً: تارله‌یی بویجه اولچمك. ۲. قامتله برابر، اندام اوزونلغنده: بویجه بر کورك کیمش. || بویجه اولاد = یتیشمش بوینی آلمش. || بویجه قالبنی باصمق = قویاً تعهد وتکفل ایتمك. || بوی چکمك = (چوجق) اوزامق، بویلانمق، بوی پیدا ایتمك. || بوی سورمك = اوزامق، بویلانمق. || بوی کوسترمك = ابراز لیاقت ایتمك. || بوینه = بوینجه، طولاً: عرصه‌یی بوینه اولچمك؛ لك بوینه آغاج دیکمك. || بوی ویرمك = (نهر) آدم بویی درینلکنده اولمق. || آدم بویی = متوسط القامه بر انسانك قامتی اولچیسی: بر، ایکی

آدم بوینده بر آغاج؛ بر بچق آدم بوینده صو واردر. || آشاغی، آلچاق بوی = قصیر القامه؛ اورته بوی = متوسط القامه؛ اوزون بوی = طویل القامه.

بوی { س. اوزون آیاقلی بر جنس زهرلی اوروجك، رتیلا. [بوکا بوگه‌لك دیمکی یاکلشدر.]

بوی { س. فا. با: بو.

بویا { س. [اصلی: بویاغ] ۱. رنك ویرمك اوزره اجسام واشیایه سوریلن ویا اشیا اونك ایچنه باتیریلان نباتی ویا معدنی مایع ویا مخلوط، لون، صبغ، فام: یاغلی، طوتقاللی، صولی بویا، خاص بویا. ۲. اجسامك اشعهٔ شمسك بر طاقمنی بلع ایله بر طاقمنی عکس ایتدیرمکدن کورینشده آلدقلری صور مختلفه‌نك بهری، رنك، لون، کونه. || بویا آتمق = صولمق. || آشی بویا = بویامه‌ده مستعمل بر جنس صاری وقیرمزی طوپراق. || بویا آغاجی = قبوغی دباغلرجه مستعمل بر نوع قاین آغاجی. || بویا آلمق = بویانمق، قابل تلوین اولمق. || بویا اورمق = بویامق، بویا سورمك. || صاری بویا = جهری. || قره بویا = یالکز سیاهله تلوین اولنمش، قره قلم. || کوك بویا = چیویت.

بویاتمق { فتـ. بویا سوردیرمك، بالواسطه تلوین ایتمك: اوی کیمه بویاتدیکز؟ چارشافی قرمزی‌یه بویاتدی.

بویاجی { س. بویالرك انواعنی تهیئه وفروخت ایدن واشیا ومواد مختلفه‌یی بویامق صنعتیله ونقاشلقله اشتغال وتمیش ایلین آدم: بو یاجیدن بو یا آلدم؛ اوی بویاتمق ایچون بر بویاجی آرایورم. || بویاجی کوبی = بویاجینك بویایی وضع ایتدیکی کوب؛ مجـ. پك چابق وقولای یاپیلان باصمه قالب و باشدن صاوومه ایشدن کنایه‌در: بویاجی کوبی‌می بو!

بویاجیلق { س. بویا صاتان ویا بویایان ونقاشلق یدن آدمك صنعتی: بویاجیلق ایدیور؛ بویاجیلق پك لزوملی بر صنعتدر.

بویاخانه { س. بویاجی دکانی ویا فابریقه‌سی.

بویادلمق { فجـ. تلوین ایتدیرلمك.

بویار { س. [اسلاوجه‌دن] قبل الفتح روم ایلی اقوامنك اصلا وزادکانه اطلاق اولنوردی: افلاق بویارلری.

بویاسز { صـ. بویا سورلمه‌مش، بویا اورلمامش، غیر ملون: بویاسز قماش، او.

بویالامق { فتـ. بویا ایله اورتمك، لکه‌لمك.

بویالی { صـ. بویا سورلمش، تلوین اولنمش، ملون، مصبوغ: صاری، یشیل بویالی بر او؛ بویالی اثواب؛ بویالی صاچ.

بویامق { فتـ. بویا سوره‌رك ویا بویایه باتیره‌رق بر رنك ویرمك، تلوین ایتمك: اوی، اثوابی، صاچی بویامق. || کوز بویامق = آلداتمق اغفال ایتمك، سحر کبی برطور حیله‌کارانه ایله کوتی شیئی ایی کوستروب اغفال ایتمك.

بویامه { س. بویامق فعلی، تلوین. = صـ. ۱. بویانمش، فورچه ایله قلمکاری تلوین اولنمش. ۲. غیرطبیعی، ساخته، حیله‌لی.

بویان { س. میان آغاجی، شجر السوس. || بویان بالی، بویان کوکی = میان. || آجی بویان = آبدست بوزان. || طاتلی بویان = عرق السوس.

بویانمق { فجـ. بویا اورلمق، تلوین ایدلمك: آرابه بویاندی؛ اخشاب بنالر خارجاً یاغلی بویا ایله بویانیر. = فطـ. بویا سورلمك، لکه‌لنمك، تلویث اولنمق، آلوده اولمق: فوطوغرافیا ایله اوغراشانلرك اللری بویانمامق ممکن دکلدر؛ قانه بویانمق = مقتول اولمق.

بوی اوتی { س. عربیده حلبه دینلن بر نباتك تخمنه‌ده بوی تخمی دیرلر.

بویداش { صـ. بوی شریکی، بر بویده اولان.

بویسز { صـ. قیصه بویلی، قصیر القامه.

بویسزلق { س. قامت نقصانی، قیصه‌لق: بویسزلق نه فنا شیء!

بویلاتمق { فتـ. اوزاتمق، بوی قزاندیرمق.

بویلاشدیرمق { فتـ. ۱. اوزاتمق، بویلاندیرمق. ۲. بوی بوی تفریق وترتیب ایتمك.

بویلاشمق { فلـ. بوی بیدا ایتمك، بویلانمق، اوزامق.

بویلامق { فت. ١. بوی قزاندیر- مق، اوزاتمق. ٢. بوینه اولچمك، طولاً مساحه ایتمك. = فل. بوینه کیتمك، اوزاتمق.

بویلانمق { فل. بوی پیدا ایتمك، اوزاتمق.

بویله { ح. [«بو» اسم اشارتندن — قریب ایچون اولوب، بعیده اویله ومتوسطه شویله دینیر.] بودرلو، بونك کبی، بو طرز واسلوبده، هاکذا، چنین: بویله‌یاپ؛ بویله سویله. = ص. بوحال وصفتده اولان، بونك کبی: بویله آدم؛ بویله هوا. || بوندن بویله = بوندن صکره، فیما بعد. || شویله بویله = ١. ایکیسی اورته‌سی، اولدقجه. ٢. هر نه صورتله اولورسه.

بویله‌جه { ح. عینیله بو طرزده، طبق بو صورتله: بویله‌جه سویلیه‌جکم.

بویله‌لك { س. بو طرز، بو اسلوب، بوکیدیش: بویله‌لکله ایش کورلمز.

بویلی { ص. ١. بویی اولان، قد وقامت صاحبی: اوزون بویلی؛ اورته بویلی؛ قیصه بویلی. ٢. اوزون، قدِ بالا صاحبی: بویلی آدم.

بوین { س. [«بوی» دن اولمغله «بیون» یازلمسی خطادر] ١. بوی تمامندن اولان عضوکه باشی بدنه ربط ایدر، اوکنه بوغاز وآرقه طرفنه انسه دیرلر، عنق، رقبه، کردن: انسان، دوه، قاز بوینی؛ بوین کمیکلری. ٢. بعض قابلرك طار و اوزون اولان یوقاری قسمی: شیشه، صراحی، دستی بوینی. ٣. مج. ذمت، تعهد، ضمان، مسئولیت، راجع اولمه: کناهی بوینمه. || بوین آتقیسی = صارغی، شال. || بوینه آلمق = درعهده ایتمك، ضامن اولمق. || بوین اگمك، بوکمك = تظلم ایتمك. || بوینی اکری = محتاج. || بوین اورمق = اعدام، سیاست ایتمك، ضرب عنق ایتمك. || بوین او- زاتمق = تسلیم اولمق. || بوینی اینجه، بوینی قیلدن اینجه = مطیع، هر امره تابع. || بوین باغی = ١. طسمه، کردنبند. ٢. بوینه ویا کوملکك یاقه‌سنه باغلانان قماشدن معروف قلاده. || بوین بوران = صاری آصمه‌یه بکزر بکنکلی برقوش، شقراق، کوچکن. || بوین بورجی = وظیفهٔ ذمت، وجیبه، فریضه. || بوینه بینمك = داله بینمك، زبون بولوب مسلط اولمق. || بوین چنبری = کوپریجك کمیکلرینك اوستنده‌کی چوقور. || بوین قاشیمق = اوتانمق، خجل اولمق. || بوین کسمك = انقیاد و اطاعت ایتمك، تابع اولمق، سرفرو ایتمك. || بوین ویرمك = مطیع ورام اولمق.

بویندروق { س. چفت سورن و آرابه چکن او- کوزلرك بوینه کچیریلن آغاج چر- چوه‌که بویلی بوینه اوستنه موضوع اولان اغاجنه صاپانك وآرابه‌نك اوق مربوطدر. || مج. تحکم، قهر، تسلط: بویندروق آلتنده اولمق = تحکم چکمك، قهر کورمك.

بوینلق { س. بوینه صاریلان شی، صارغی.

بوینوز { س. ١. بعض حیواناتك باشنده طیرناق کبی بر ماده‌دن آز چوق اوزون و قیوریق چفت عضوکه تدافع وتعرض ایچون سلاحلریدر، قرن، شاخ: اوکوز، قوچ، کیك بوینوزی. — بوجکلرده دخی اولوب متحرکدر. ٢. بوینوزدن معمول بوری که اکثریا جلب ودعوت علامتی اولمق اوزره چالینیر، نفیر، صور. ٣. حجامت ایدنلرك قانی چکمك ایچون قوللاندقلری بوینوز حقه. = ص. بوینوزدن معمول: بوینوز کاسه، قاشیق. || بوینوز آغاجی = ارغوان. || بوینوز اوتی = چوپله. || بوینوز چکمك = حجامت ایتمك. || قوچ بوینوزی = یونجه انواعندن، اکلیل الملك. || قوری بوینوز = حجامتسز یاپیشدیریلان بوینوز ویاشیشه‌دن حقه: صیرتیه قوری بوینوز چکمك. || کچی بوینوزی = خروب. || کییك بوینوزی = بر نبات طبی.

بوینوزسز { ص. بوینوزی اولمیان: بوینوزسز کچی، اینك. || مج. بوینوزسز قویون = حلیم ومسکین آدم.

بوینوزلی { ص. بوینوزی اولان: اوزون بوینوزلی، قیوریق بوینوزلی. || مج. زوجه‌سی ناموسسز، اولان.

بوینه ۱ { یاخود بوینه. س. قایقلرده دومن یرینه قوللانیلان یاریم کورك؛ بوینه پالەسی. || بوینه اورمق = قایغی بوینه ایله چویرمك.

به { حد. [به، بره، وره، موره، موری صورتلرنده روم‌ایلی لسانلری بیننده مشترك بر لغت عامیانەدر] هی! بهی! یاهو! به قارداش! به جانم! به آدم! — «آ» حرف نداسیله مرکب «آبه» صورتنده‌ده قوللانیلیر: آبه جانم!

به { حج. فا. با: ب.

بِه { ترکیب عر. ذ: بها، ت: بهما، ج: بهم. [ب = حرف جر. ه = ضمیر متصلك مفرد مذکر غائبی] اوکا، اونکله، اونده: محکوم به = اوکا حکم اولنمش؛ معمول به = اونکله عمل اولنان، مرعی، مستعمل.

بَها { س. فا. قیمت، دکر، ثمن، فئ: بونك بهاسی نەدر؟ بو سنه ذخیره‌نك بهاسی چوقدر، یوکسکدر؛ دون بها ایله صاتمق. || بهایه چیقمق = قیمتی آرتمق. || بهادن دوشمك = اوجوزلامق. || آتش بهاسنه = پك یوکسك فیئاتله. || اوص بهاسی = برخطاء واقعدن درس آلمه. || قان بهاسی = دیت. || یوق بهایه = پك اوجوز، همان مجاناً. || بی بها = بها تقدیر اولنه‌میه‌جق درجه‌ده قیمتدار.

بَهاء { سذ. عر. حسن وجمال و ظرافت: حسن وبهاده بی مانند.

بِها { ترکیب عر. با: به. || فبها. با: فبها.

بَهادر { س. ص. فا. جم: بهادران. [ترکیده دخی بخادور و باتور قوللانیلوب ایکیسی بیننده‌کی مناسبت ظاهر ایسه‌ده، خانغیسی خانغیسندن مأخوذ اولدیغنی کستدیره‌مدك] یکیت، جسور، دلاور، قهرمان، بطل.

بَهادِرانه { ص. فا. یکیتجه، دلاورانه، قهرمانانه: بر طور بهادرانه ایله؛ بهادرانه بر یورویشی واردر. = ح. جسور آدملره یاقیشیر صورتده، یکیتجه: بهادرانه یوریمك.

بَهادِرلك { س. یکیتلك، دلاورلك، قهرمانلق.

بَهار { س. فا. ایلك یاز، فصل ربیع، ایلك بهار: موسم بهار. || بهار آچمق = آغاجلر و چیچکلر آچیلوب بهار اولمق. || صوك بهار، کهنه بهار = کوز، خزان، فصل حریف. || هردم بهار = هردم تازه (چیچك).

بُهار { سذ. عر. جم. بهارات. [عربیده صاری پاپادیه معناسنه اولوب لسانمزده معنای آتی ایله کثیر الاستعمالدر:] دارچین وقرانفیل کبی کوزل قوقولی وحار حبەلرکه بعض مأکولات و مشروباته قاریشدیریلیر: عربلر یمکاره چوق بهارات قورلر.

بُهارلی { ص. بهارات قونمش (یمك وسائره): طوزلی بهارلی کوفته.

بَهارِیّه { س. [فا. بهاردن عربی قاعده‌سنجه متشکل غلط برتعبیردر] فصل ربیعك توصیفنی وبالمناسبه برذاتك مدحنی متضمن قصیده.

بَهالاشمق { فل. و:

بَهالانمق { فل. قیمت و فیاآتی چیقمق، ترقی ایتمك: ذخیره بهالاندی.

بَهالی ۱ { ص. فیاآتی یوکسك، آغر قیمتلی: بو سنه میوه‌لر بهالیدر.

بَهانه { س. فا. ۱. وسیله، سبب: فلان خصوصی عرض اخلاصه بهانه اتخاذ ایتدم. ۲. اصلسز عذر، ساخته اعتذار: ایشنه دوام ایتمه‌مك ایچون بهانه آرایور؛ اجل کلدی باش آغریسی بهانه. || بی بهانه = قصورسز، نقصانسز، عذرسز.

بَهایِم { سذ. جم. عر. فد: بهیمه. || با: بهیمه.

بِهبود { س. فا. [به = ایی. بودن = اولمق] ایلك، صاغلق.

بُهت { سذ. عر. شاشمه، شاشقه قالمه، شاشقینلق، حیرت. [بانك ضمیله غلطدر.]

بُهتان { سذ. عر. برینه یالاندن برشئ اسناد ایتمه، افك، افترا: بکا بهتان ایتدیلر.

بُهتانجی { ص. اصلسز یره برینه بر شئ اسناد ایدن، افتراجی، مفتری.

بِهتَر { ص. فا. و:

بِهتَرین { ص. فا. اك ایی، اعلا، انفس. ذ.

بَهجَت { سذ. عر. کوزللك، حسن و بها. [بعض یکی لغتلرمزده بوکلمه‌یه مسرورت معناسی دخی

ويريليور، وواقعا «بهج» ماده‌سی او معناسنده كليورسه‌ده، «بهجت» لغتی اصلا مسروريت معناسنه كلمز.]

بهر { ك. فا. [ب = ادات الصاق - هر = م. اصل فارسيده هر برينه ديمك اولوب، لسانمزده غلط اوله‌رق قوللانيليير.] هر، هربر: بهر كتابك تجليديچون اون غروش ايستيور. [بهرينه، بهريچون كبی تعبيراتده «ه» ساكن اوقونور.]

بهره { س. فا. پای، حصه، قسمت، نصيب: علمدن بهره‌سی يوقدر. || بهره آلمق = نصيبی اولمق، حصه‌ياب اولمق. || بی بهره = نصيبسز، محروم.

بهره‌دار { ص. فا. حصه ونصيبی اولان، حصه‌دار: علم وتربيه‌دن بهره‌دار آدم.

بهره‌سز { ص. نصيبسز، محروم: علمدن بهره‌سزدر.

بهره‌مند { ص. فا. نصيبی اولان، حصه‌دار، بهره‌دار.

بهشت { س. فا. اوچماق، جنت، فردوس: بهشت آشيان = جنت‌مكان، فردوس‌مقر.

بهشتی { ص. فا. جنته منسوب و متعلق، جنتلك.

بهله { س. فا. طوغانجی الديونی.

بهی { ص. عر. ث: بهيه. [«بهاء» دن صش.] كوزل، حسن، جميل: هديهٔ بهيه = كوزل هديه؛ تلغراف وپوسته نظارت بهيه‌سی. [ناظری رتبهٔ بالادن دون رتبه‌ده بولنان نظارت وادارهٔ‌لره ويريلير عنواندر.]

بهی { حد. هی! ای! به! [اكثريا حدت وانفعال مقامنده قوللانيليير:] بهی آدم!

بهيمه { سش. عر. ج: بهايم. درت آياقلی حيوان، چارپا.

بهيميت { سش. عر. حيوانلق، حيوانيت.

بهين { ص. فا. ايی، اعلا، مستحسن: آيين بهين.

بی { د. فا. نفی وسلب معناسيله اسملرك باشنه كيرر: بی‌ادب = ادبسز؛ بی‌اصل واساس = اصل واساسی اولميان؛ بی‌امان = امانسز؛ بی‌بهره = نصيبسز؛ بی‌پروا = پروا-سز؛ بی‌تاب = طاقتسز؛ بی‌حضور = راحتسز؛ بی‌خبر = خبرسز، معلو-ماتسز؛ بی‌شك، بی‌كمان = شبهه‌سز؛ بی‌نوا = نصيبسز؛ بی‌وايه = ملجأسز. [بيداد وبيوايه كبی برلكده‌ده يازيلوب مركب لغتلر عد اولنور.]

بيابان { س. فا. چول، صحرا، بريه. || بيابان‌نشين = چولده ساكن. || بيابان‌نورد = چوللرده طولاشان.

بيات { بياتلامق. با: بايات و سائره.

بياتی { ص. مو. موسيقيده برمقام اسميدر.

بی‌اختيار { بلا اختيار. ح. فا. كندی ايستمكسزين، ارادتی منضم اولمقسزين.

بی‌ادب { ص. فا. ادبسز، تربيه‌سز.

بی‌ادبانه { ص. فا. ادبسزجه، ادبسزلكله ايديلان: برطور بی ادبانه ايله. == ح. ادبسزجه‌سنه: بی‌ادبانه اوتورمق.

بياض { سذ. عر. ١. آقلق، سفيدلك، بياضلق: كوزك، يومورطه‌نك بياضی. ٢. مسوده‌نك تميزه چكلمسی: بياض ايتمك، بياضه چكمك = تبييض ايتمك. == ص. تر. آق، ابيض، سفيد: بياض كاغد، چيچك. [عربيسی آقلق معناسيله اسم اولديغندن، بويله صفت كبی قوللانلمسی غلط مشهوردر. آق لغت تركيه سنك استعمالی البته مرجحدر.]

بياضلاتمق { فت. آغارتمق، بياض ياپمق: شومرمرلری اوغه‌رق بياضلاتملی.

بياضلانمق { فط. آغارمق، بياض اولمق: آمريقان بزی قوللاندقجه بياضلانير.

بياضلق { س. آق، بياض: قارك بياضلغی.

بياضمتراق { ص. و:

بياضمسی { ص. آز آق، آقه‌جالار، بياض كبی كورينور.

بياغی { ياخود بياغی. ص. ١. عادی، خاص اولميان، عوام كاری: بياغی كاغد. ٢. آشاغی، دون: بياغی آدم؛ پك بياغی مال. == ح. عادتا، دوزجه: بنم بياغی صيتمم واردر. — مبالغه وتأكيد ايچون «باس» اداتی آلير: باس بياغی بر آدم.

بياغيلق { س. ١. عاديلك، عدم تميز: بوكاغدك، بويازينك بياغيلغی ميدانده‌در. ٢. آشاغيلق، دونلق: بوآدمك بياغيلغی ايلك سوزندن آكلاشيلير.

بی‌امان { ص. امانسز، امان ويرمز، مرحمتسز.

بيان { سذ. عر. ١. آكلاتمه، آچيق سويلمه، افاده، افهام:

مرامنی بیان ایلدی؛ شفاهاً، تحریراً بیان ایتمك. ٢. ادله ایرادیله اثبات ایته. ٿ. ٣. د. بلاغتك تشبیه واستعاره ومجاز وکنایه‌کبی اقسامندن بحث ایدن قسمی : علم بیان. ٤. (صرف عربیده) ادغامك عکسی، اظهار، ادغامی لازم کلن کلمه‌نك ادغامسز استعمالی. || عطف بیان = معطوف علیهی ایضاح ویا تأکیده یارایان معطوف : اخذ وکرفت کبی.

بی انباز { صه. فا. شریکسز.

بی باك { صه. فا. قورقوسز، قورقماز.

بی بهره { صه. فا. نصیبسز، محروم.

بی پایان { صه. فا. صوکسز، توکنمز.

بی پروا { صه. فا. برشیئدن چکنمز، صاقنماز، لاابالی.

بیت { سذ. عر. جـ : بیوت. او، خانه، دار، منزل، قوناق، مسکن. || بیت الله، بیت الحرام = کعبهٔ معظمه. || بیت المال = وقتیله خزینهٔ مالیه؛ الیوم ورثه‌سی معلوم وحاضر اولمیان متوفالرك اموالنی وبوکا مماثل اموال عمومیه‌یی حفظ ایدن صندیق واداره. || اهل بیت. با : اهل.

بیت { سذ. عر. جـ : ابیات. ایکی مصراعدن عبارت شعر قسمی : بربیت سویلك، اوقومق: بعض ابیات ایراد ایتمك.

بیت { سه. تمیزلکه رعایت ایتمین آدملرك اوستنده وباشنده وطاوقلرله سائر حیوانانده حاصل اولان وایصیردیغی یری قاشیندیران کوچك برجنس بوجك، قمله، کهله : بیت طوتمق؛ باش بیتی، طاوق بیتی. || بغدای بیتی = بغدایده حاصل اولان برکوچك بوجك، سوس. || تخته بیتی = تخته‌لرك آرالقلرنده باریننیر متعفن ومعجز بوجك، بق، تخته قوروسی. || چیچك بیتی = چیچکلرده حاصل اولان کوچك بر بوجك، فرعه، قراد. || قاصیق بیتی = کنه، قمقام. || قولاق بیتی = قولاغه قاچان چتال قویروقلی بر بوجك، عقربان. || کاغد بیتی = کاغدی وکتابلری دلوب خراب ایدن کوکه، عثه. || بیت اوتی = بیته قارشی قوللانیلان نبات، حشیشة القمله. || بیت پازاری = چارشینك اسکی ملبوسات صاتیلان یری. [بات پازاری یازمقده معنا یوقدر.] || بیت ینیکی = کیزلی عیب.

بیتاب { صه. فا. قوتسز، قدرتسز، یورغون، بیتکین : ایکی ساعت قوشدقدن صکره بیتاب دوشدی.

بیتراق { صه. [غا : پیتراق وپوتراق] پك صیق بیتمش، یکی بیتوب یوزینی بسبتون اورته‌جك صورتده صیق اولان. || بیتراق اوتی = دمیر دیکن. || دمیر بیتراق = اسکی جنك آلاتندن اوله‌رق دشمنك آیاغنه باتمق اوزره یولك اوزرینه براغیلان اوچ کوشه‌لی دمیردیکن. || قوزی بیتراغی = برنوع نبات، غانژ. || بیتراق کبی قاینامق = پك صیق وازدحاملی اولمق. || بیتراق کبی = داللر اوزرنده پك چوق میوه اولمسی.

بیتراقلی { صه. داللی بوداقلی.

بیترلمك { فجـ. ١. صوکه ایردیرلمك، اتمام واکمال ایدلمك : باشلانیلان مکتب دها بیتریله‌مدی. ٢. محو وهلاك ایدلمك : اوممالکت قحط وغلادن بیترلدی.

بیترمك { فتـ. [اصلی. بیتدیرمك] ١. صوکه ایردیرمك، تماملامق، اتمام واکمال ایتمك : بن ایشمی بیتردم. ٢. محو وهلاك ایتمك، زبون وافنا ایلمك، قوت براقمامق : بوصیتمه بنی بیتریور.

بیترمك { فتـ. [اصلی : بوتدیرمق] تخمك فلیزلنوب طوپراقدن طیشاری چیقمسنه سبب اولمق، اثبات ایتمك : بو یاغمور اکیلن تخملری چابق بیتره‌جکدر.

بیترمه { سه. اتمام، اکمال = صه. حـ. کوتوری، کسمه، مقطوع.

بیتریم { سه. ١. بیترمه، اتمام، اکمال. ٢. صوك، آخر، انجام، پایان.

بیتشدیرلمك { فجـ. بربرینه طوتونه‌جق صورتده یاقلاشدیرلمق : شو ایکی ماصه بیتشدیریلیرسه براوزون سفره اولور.

بیتشدیرمك { فتـ. بربرینه طوتونه‌جق صورتده یاقلاشدیرمق، یناشدیرمق، اتصال ایتدیرمك : شو ایکی ماصه‌یی بیتشدیرملی.

بیتشمك { فلـ. بربرینه طوقنه‌جق صورتده یاقلاشمق، متصل وملاق اولمق،

قاوشمق: واپور ریختمه بیتشدی؛ یاره‌نك آغزی دها بیتشمدی.

بیتشیك { ص. بربرینه طوقنه‌جق صورتده یاقلاشمش، قاوشق، متصل، ملاصق، پیوسته: واپور اسكله‌یه بیتشیك ایدی.

بیتكین { ص. بیتمش، محو وخراب اولمش، حال وطاقتی قالمامش: او بیتكیندر.

بیتلَمك { یاخود بیتله‌مك. فت. بر آدم ویا حیوانك بیتلرینی آییقلایوب قیرمق.

بیتلَنمك { فط. كندی بیتنی آییقلایوب قیرمق: كونشده اوتوروب بیتلنیوردی.

بیتلی { ص. اوستنده بیت بولنان، كهله‌سی اولان، پیس.

بیتمَك { فل. ١. صوكه ایرمك، تمام اولمق، پایانه وارمق، ختام بولمق: یاپمغه باشلادقلری جامع شریف بیتدی؛ یازدیغكز مكتوب بیتدی‌می؟ ٢. توكنمك، قالمامق: مركب بیتدی؛ قندیلك یاغی بیتدی. ٣. محو وخراب ومضمحل اولمق، پریشان اولمق، فنا بولمق، بوزلمق: محاربه‌ده دشمن فرقه‌سی بیتدی. ٤. قاله قالمق. ٥. یوریلوب قالمق، فتور كتیرمك: صباحدن بری اوغراشه اوغراشه بیتدم. ٦. استهزا ایله حیرت ایتمك، شاشمق: سویلدیكی شعره بیتدم. ٧. نهایت درجه‌ده سومك: شوكوزل آته بیتدم.

بیتمَك { فل. تخم فلیزلنوب طوپراقدن طیشاری‌یه چیقمق، نابت اولمق: اوت بیتر؛ اكینلر بیتدی.

بیتمَك { فت. نق. یازمق، كتب و تحریر ایتمك. [الیوم چغتایجه ده مستعملدر. اصل كتب وتحریر معناسنه بو لغت موضوع اولوب، یازمق ایسه اصلی یایمق و بسط و تبسیط ایتمك معناسنه موضوع، واستعارةً تحریر معناسیله مستعملدر.]

بیتمه { س. بیتمك فعلی. با: بیتمك.

بیتوتت { سڤ. عر. [« بیت » دن] بر یرده كیجه‌یی كچیرمه، كیجه یاتمه، كیجه قونوب مسافر اولمه: او كیجه فلانك اونده بیتوتت ایتدك.

بیتوی { ص. بتون، یكپاره، تكمیل. = ح. بر دوزی‌یه، بوینه.

بیتی { س. نق. یازی، تحریر، كتابت.

بیتیك { ص. بیتمش، محو وخراب اولمش، فنا بولمش، امیدسز.

بیتیك { س. نق. مكتوب، یازلمش شیء، محررات، نامه.

بیتیكجی { س. نق. یازیجی، كاتب، محرر، منشی، مكتوبجی. [بكلكجی بوندن غلط اولسه كركدر.]

بیجیرغان { س. دمیر دلیكاری جلا وپرداخت ایتمكه مخصوص دمیرجی آلتی.

بیچاره { ص. فا. چاره‌سز، چاره‌سی قالمامش، زواللی، دردمند، مسكین: نه یاپسون بیچاره؛ بیچاره برآدمدر؛ بیچاره قالدم.

بیچاق { س. [« بیچمك » دن] كسه‌جك آلت كه خنجرك كوچكی و چاقینك بیوكیدر، سكین. انواعی واردر: آشچی بیچاغی، باغچوان بیچاغی، جراح بیچاغی، قصاب بیچاغی. || بیچاق بیچاغه = بیچاقلری چیقاره‌رق بربرینه هجوم ایتمه: بیچاق بیچاغه كلدیلر. || آغزینی بیچاق آچمازه = پك مأیوس و مكدر. || بورن بیچاغی = اویمه‌جی آلتی. || یان بیچاغی = قیننده اولدیغی حالده سلاح مقامنده بله آصیلان بیچاق، جنبیه، جامكیه. [ایكی طرفی كسر جنسنه قامه دیرلر.] || بیچاق یاره‌سی = سختیانده و آیاق قابنده چاتلاق.

بیچاقجی { س. بیچاق یاپان و صاتان آدم.

بیچدیرمك { فت. ١. بالواسطه بیچمك، كسدیرمك، یاردیرمق، شق ایتدیرمك: تخته بیچدیرمك. ٢. (ترزی‌یه اثواب) یاپدیرمق، اولچی آلدیروب كسدیرمك، قطع ایتدیرمك: بر قات اثواب بیچدیره‌جكم.

بیچقی { س. دستره‌نك بیوكی، تخته یاران معروف دیشلی آلت، منشار؛ اوك بیچقیسی = اوكدن قوللانیلان اینجه‌سی؛ آرت بیچقیسی = صكره‌دن قوللانیلان قالینی. || شام بیچقیسی = طراقجی آلتی. [بلكه صحیحی: « شانه بیچقیسی » در؛ زیرا فا. « شانه » طراق دیمكدر.]

بیچقیجی { س. بیچقی ایله تخته یاران آدم.

بیچلمك { فج. ۱. یارلمق، بیچق ایله شق ایدلمك: چام تختهسی قولای بیچلیر. ۲. كسلمك قطع اولنمق: پانتالون بویله بیچلمز؛ اثوابی بیچلدی. ۳. اوراقله كسلمك، حصاد ایدلمك: اكینلر دها بیچلمدی؛ چایرك اوتی بیچلدی. || بیچلمش قفتان = تمامیله حالنه مناسب، انسب، الیق.

بیچمك { فتـ. ۱. كسمك، قطع ایتمك: كسرم بیچرم دیه هر كسی قورقودیور. ۲. یارمق، بولمك، شق ایتمك: تختهیه بیچمك. ۳. (اثواب و سائره) اولچوب كسمك: اثواب بیچمك. ٤. (اكین وسائره) اوراقلامق، حصاد ایتمك: اكین اوت بیچمك. || اولچوب بیچمك = ملاحظه وتدبیر ایتمك. || بول بیچمك = بذر واسراف ایتمك. || بها بیچمك = قیمت تخمین ایتمك. || پای بیچمك = قیاس ایتمك، عبرت آلمق. || كسوب بیچمك = حل وفصل ایتمك.

بیچمه { س. بیچمك فعلی. || با: بیچمك. = ص. بیچلمش، بیچمكله وجوده كلمش: سرن بیچمهسی = سرنی بیچمكله حاصل اولان اوزون دوشمهلك تخته.

بیچون { ص. فا. امثالسز، شریكسز، بینظیر. [صفات اللهدندر.]

بیچیجی { س. ۱. اثواب بیچن آدم، مقاصدار. ۲. اكین بیچن آدم، اوراقجی.

بیچیم { س. ۱. بیچمك طرز و صورتی. ۲. اثواب شكل و صورتی: بو بیچیمده ستره؛ پانتالونك بو بیچیمی؛ اسكی، یكی بیچیم. ۳. طرز، صورت، اسلوب. ٤. مطلوبه موافق صورت، اندام، تناسب اعضا: بو آدمك، بو آتك بیچیمی كوزل. ٥. اوراق وقتی، حصاد موسمی. || بیچیمنه كتیرمك = اویدیرمق، حسن صورت ویرمك.

بیچیمسز { ص. شكل و اندامی چركین، یاقیشیقسز، غیر متناسب: بیچیمسز آدم، آت، اثواب.

بیچیملی { ص. شكل واندامی كوزل، یاقیشیقلی، متناسب: بیچیملی آدم، آت، اثواب.

بیحاصل { ص. فا. بر شیء حاصل ایتمین، ثمرهسز، نتیجهسز، فائدهسز.

بیحد { ص. فا. حدسز، غیر محدود، چوق.

بیحساب { ص. فا. حسابسز، چوق.

بیحضور { ص. فا. راحتسز.

بیخ { س. فا. كوك، اصل. ن.

بیخرد { ص. فا. عقلسز.

بیخواب { ص. فا. اویقوسز، اویوماز، اویانیق.

بیخود { ص. فا. كندینه مالك اولمیان، كندیندن كچمش، مدهوش.

بیدار { ص. فا. اویانیق، یقظان. || بخت بیدار = یاور و مساعد طالع.

بیدرنك { ص. فا. اكلنمین، سرعتلی، سریع.

بیدریغ { ص. فا. دریغ ایدلمین، اسیركنمین، مبذول، مصروف: همم علیهلرینك بیدریغ بیورلمسی.

بیدق { سذ. عر. [فا. «پیاده»دن معرب] شطرنج اویوننده پیاده طاشی.

بیدین { ص. فا. دینسز، ایمانسز، كافر.

بیر { بیرنجی وسائره. با: بر، برنجی وسائره

بئر { سذ. عر. قویو، چاه.

بیرا { یاخود بیره. س. [ایتا. Bira] آرپه صویی دینلن مسكر. || بیرا ایتمكی = بیرا مایهسیله یاپیلان كوچك وخاص ایتمك.

بیراخانه { س. بیرا ایچمكه مخصوص یر.

بیراق { بیراقدار وسائره. با: بایراق وسائره.

بیرام { بیراملق، بیراملاشمق. با: بایرام وسائره.

بیرون { یاخود برون. س. فا. طیشاری، خارج: درون و بیرونی = داخل وخارجی.

بیز { س. قوندرهجی وسراجلرك ایكنهیی كچیرهجكاری یری دلكه مخصوص تختهصاپلی سیوری دمیردن آلت. || پك سیوری وباتار شیئدن ده كنایه اولور: بیز كبی، بیز كچمز.

بیزار { ص. فا. بیقمش، اوصانمش، فتور كتیرمش.

بیزبان { ص. فا. دیلسز، لسانسز، ابكم.

بیزلامق { فل. با: بوزاغیلامق.

بیزلانغیج { بیزلنكیج. با: بیز- لنكیج.

بیزموت { س. [فر. Bismut] ص. قابض بیاضتمتراق برتوز.

بیزوال { ص. فا. زوالسز، دائم، باقی.

بیسامان { ص. فا. ثروتسز، سر- مایه‌سز،

بیسان { ص. فا. امثالسز، بینظیر، بیمانند.

بیسروپا { ص. فا. باشسز آیاقسز، پریشان حال.

بیشك { ص. فا. شبهه‌سز، ریبسز.

بیشكیب { ص. فا. صبرسز، صبری توكنمش.

بیشمار { ص. فا. صایسز، حسا- بسز، چوق.

بیضاء { صت. عر. با: ابیض.

بیضه { سث. عر. یمورطه.

بیضی { ص. عر. ذ: بیضیه. یمور- طه شكلنده، طولانی مدور: بیضی الشكل.

بیطار { سذ. عر. و:

بیطر { سذ. عر. آت وسائر حیوانلرك امراض وتدا- ویسنه وتیمارلری اصولنه واقف آدم.

بیطرف { ص. فا. هیچ بر طرفی التزام ایتمین. || مق. بیطرفلق= معاملات دولده دولتین ویا دول مختلفه آراسنده آچیلان محاربه‌یه عدم اشتراك.

بیطرلق { یاخود بیطارلق. س. آت وسائر حیوانلرك امر تداوی وتیمارلری علم و اصولی: بیطرلق بیلیر؛ بیطرلق ایدیور.

بیطره { یاخود بیطرت. سذ. عر. بیطارلق علم وفنی: فن بیطره.

بیطری { یاخود بیطاری. ص. عر. ذ: بیطریه. بیطا- ریه. بیطارلغه منسوب ومتعلق: فن بیطاری؛ علوم بیطریه.

بیع { سذ. عر. صاتمه، فروخت. مصـ. مالی ماله دكشمكدر. بیع فاسد، بیع صحیح، بیع لازم وسائره = بیعك فقهده‌كی انواعی.

بیعت { سث. عر. برینك حاكمیتنی تصدیق وعرض تابعیت وصداقت ایتمه. كه اصل قاعدهٔ اسلامجه مصافحه صورتیله اجرا اولنور.

بیغایه { ص. فا. صوكسز، پایانسز، چوق.

بیغرض { ص. فا. غرضسز، خالص.

بیفائده { ص. فا. فائده‌سز، غیر نافع.

بیق { س. با: بییق.

بیقدیرمق { فتـ. اوصاندیرمق، بزدیرمك، تنفیر ایتمك: معلمك اصولسزلكی شا- كردانی درسدن بیقدیرر.

بیقرار { ص. فا. ۱. قرارسز، ثباتسز، ناپایدار، فانی. ۲. راحتسز، آرامسز، مضطرب.

بیقلمق { فیـ. بیقندی كلمك، او- صانلق: هر كون بر درلو یمك یمكدن بیقلیر.

بیقمق { فل. اوصانمق، اوصانج كتیرمك، بزمك، متنفر اولمق، كلال كلك: ایشدن بیقدم؛ بو یاشایشله انسان عمرندن، جا- نندن بیقار.

بیقندی { سـ. اوصانج، بزمه، بیقمه، نفرت، كلال: آدمه بیقندی كلیر.

بیك { س. شرق جهتلرنده بك یرینه قوللانیلیر. با: بك.

بیك { عد. اون كره یوز. دردنجی خانه‌ده یازیلان رقم، الف، هزار، ۱۰۰۰: بیك كشی، بیك سنه؛ بیك بر، بیك ایكیوزاللی؛ ایكی بیك ۲۰۰۰، اوچ بیك ۳۰۰۰ الخ. || مج. پك چوق: بیك كره سویلدم؛ بیك یاشا. || بیكلر، بیكلرله، بیكلرجه = پك چوق. || بیك دره‌دن صو كتیر- مك = واهی عذرلر درمیان ایتمك. || بیك جان ایله = كمال آرزو ایله، ازجان ودل. || بیك كوز اوتی = محموده، سقمونیا (نبات).

بیكار { ص. فا. ایشسز، مشغو- لیتسز. — عزب دیمك اولان وعر. «بكر» دن مأ- خوذ بولان «بكار» لغت تر- كیه‌سنك بیكار یازلمسی عبثدر. با: بكار.

بیكار { یاخود بوكار. س. یردن نبعان ایدن صو، برصو- یك چیقدیغی یر، منبع: بیكار باشی.

بیكام { ص. فا. مرامنه نائل اولما- مش، خائب، خاسر.

بیكانكی { س. فا. یبانجیلق، بیكانه‌لك.

بیكانه { ص. فا. بیلدك اولمیان، یبانجی، یاد.

بیكاه { ص. فا. وقتسز، نا مناسب وقتده اولان.

بیكباشی { س. اساساً بیك كشیدن مركب اولان برطابور عسكره قوماندە ایدن ضابط.

بیكباشیلق { س. برطابور عسكره قوماندە ایدن ضابطك رتبه وصفتی: فلانه بیكباشیلق ویرلدی، بیكباشیلغه ترفیع اولندی.

بیكر { عد. هربرینه ویا هردفعه‌سنده بیك: موجود آقچه‌یی تقسیم ایتدكلرنده بیكر غروش دوشدی؛ طوپلانان عسكری بیكر بیكر سوق ایتدیلر.

بیكران { ص. فا. كنارسز، پایانسز، غیر محدود، حسابسز.

بیكس { ص. فا. كیمسه‌سز، حامیسز، طول ویتیم.

بیكسلك { س. كیمسه‌سزلك، حامیسزلك، طوللق و یتیملك.

بیكلك { ص. ١. بیك غروش وسائره قیمتنده اولان: بیكلك بربیكر. ٢. بیك آرشین وسائره بوینده ویا بیك قیه وسائره آغرلغنده اولان. == س. بیك درهم یعنی ایكی بچق اوقه استیعاب ایدر شیشه: بر بیكلك زیتون یاغی.

بیگمان { ص. فا. شبهه‌سز، شكسز، مسلم.

بیگناه { ص. فا. گناهسز، صوچسز، قباحتسز، مظلوم، معصوم.

بیكنجی { عد. بیك درجه‌سنده اولان: هجرت نبویه‌نك بیكنجی سنه‌سی.

بیگیر { س. انمش آت، ایگدیش، فرس، اسب: بینك، یوك، آرابه، بوستان، دكرمن، سقا بیكیری. || آغانك بیكیری = متجاسر، كستاخ. || بیكیر سوریجیسی = كرا بیكیرنی سوروب آرقه‌سندن كیدن آدم. [«بارگیر» لغت فارسیه‌سندن مأخوذ اولدیغی قبول اولنسه بیله، او املا ایله یازمق كلفتنه حاجت یوقدر.]

بیگیرجی { س. بیكیر سوریجیسی، بینك ویا یوك بیكیری بسلیوب كرایه ویرن آدم، كرا ایله بیكیر ایشلدن آدم.

بییل { س. با: بل.

بیلاردو { س. [یتا. Billardo] اوستی كنارلی وچوخه دوشه‌لی مستطیل بر ماصه‌كه اوزرینه موضوع فیل دیشی طوپلر بونه مخصوص قامش دكنكلرله اوریله‌رق مختلف اویونلر اوینانیلیر. بو اویونلرده بیلاردو نامی ویریلیر: بربیلاردو كتیرده‌جكم؛ بیلاردو اوینارمیسكز؟ بیلاردو بیلیرمیسكز؟

بیلازیك { س. با: بیلزیك.

بیلان { س. ١. یوكسك بوغاز، طاغ صیرتنك آلچقجه لكن ینه مرتفع بر بلندن كچن یول. ٢. آتك بوغازینه اوریلان گولپسر.

بیلت { س. [فر. Billet] تیاترو وواپور ودمیر یول واغونی كبی بریره كیره بیلمك ایچون ابرازی اقتضا ایدن مطبوع كاغدكه اجرت مقابلنده آلنوب اجرتك ویرلمش اولدیغنه علامتدر: بیلت آلمق؛ بیلتی كوسترمك.

بیلتجی { س. تیاترو وواپور و دمیر یول و سائره مدخلنده بیلت صاتان یاخود بیلتلری طوپلایان ویا یوقلامه ایدن مأمور: واپور بیلتجیسی.

بیلتمك { فت. برآلت قاطعه‌یی بیلكی طاشنه سوروب كسكین ایتدیرمك، تشحید ایتدیرمك: بیچاقلری بیلتملی.

بیلدیر { یاخود بولدیر. ظر. كچن سنه، برسنه اول: بیلدیر بوقدر صیجاق اولمدی؛ بیلدیر كیتدی ایدم.

بیلدیرجین { س. صوك بهاره یاقین صید ایدیلن اتی پك لذیذ برقوش، كه چوللق ویلوه‌یه مشابهدر، سلوا. || بیلدیرجین اوتی = هنددن كلیر بر زهرلی نبات. || بیلدیرجین قولاغوزی = اركك.

بیلدیرلمك { مج. ١. آكلادلمق، اعلام وافهام ایدلمك، ٢. اشعار وانبا اولنمق: بروسه جهتنده كوزل یاغمورلر یاغدیغی محلندن بیلدیریلیور.

بیلدیرمك { فت. ١. آكلاتمق، خبر ویرمك، اعلام و افهام ایتمك. ٢. اشعار وانبا ایلمك: ایشك صورت جریانی بكا بیلدیردیلر؛ كیت آكلاده بزه بر مكتوبله بیلدیر. || احدینی بیلدیرمك = دكرینی آكلاتمق، غالب كلمك.

بیلدیرمه { س. و:

بیلدیریش { س. ١. آكلاتمه، خبر ویرمه، اعلام، افهام. ٢. اشعار، انباء.

بیلدیك { صه. ۱. بیلنن، معروف، بیابانجی اولمیان، معارفه‌لی، آشنا: بیلدیکدر؛ بیلدیك چیقمق. ۲. بیلنن شیء، معلوم: بیلدیکنی یاپسون؛ بیلدیکندن شاشمیور. || بیلدیکنی یاپمق، کری براقامق = اجرای عداوت ایچون صرف مقدور ایتمك.

بیلزیك { سه. [اصلی: بیلك یوزوکی] ۱. قادینلرك سوس ایچون بیلکلرینه طاقدقلری حلقه که آلتون، کومش، الماسلی ویا سرچه‌دن اولور، سوار، معصم. ۲. قویونك آغزینه قونیلان یکپاره دلیکلی طاش، طاش حلقه. ۳. طوپك قالین چنبری. || آیاق بیلزیکی = عرب قاریلرینك آیاقلرینه طاقدقلری حلقه، خلخال.

بیلشمك { فت. بربرینی بیلك ویا اوکرنمك، طانیشمق، معارفه‌لی چیقمق ویا معارفه پیدا ایتمك: کیم اولدیغمزی بربرمزه صوره‌رق بیلشدك.

بیلك { سه. قول ایله ال آره‌سنده یعنی دیرسکدن آشاغی اولان اویناقیری، رسغ، معصم. || آت بیلکی = بوقاغیلق. || آیاق بیلکی = رسغ القدم. || بیلك طماری = نبض. || (چشمه صویی) بیلك کبی آقمق = بول آقمق.

بیلکجه { سه. بیلکه طاقیلان بند، کولیچه، مقطره.

بیلکی { یا بیلکو. سه. معلومات، وقوف، علم، معرفت.

بیلکی { یا بیله‌گی، بیلکو. سه. آلات قاطعه‌یی بیله‌یه‌جك آلت، مشحذ: بیلکی چرخی = بیلکه مخصوص چرخ؛ بیلکی دمیری = قصاب مصادی؛ بیلکی طاشی = بیلکه مخصوص معروف طاش؛ بیلکی قایشی = بربرلرك اوستره‌لری بیلدکلری قایش.

بیلکیچ { صه. بیلکی طاسلایان، عالملك صاتان، عالم اولمق ادعاسنده بولنان.

بیلکیجلك { سه. بیلکی طاسلامه، عالملك ادعاسی، معلومات فروشلق، جهل مرکب.

بیلکیلك { سه. علامت، نشان، اماره.

بیلکیلی { صه. معلوماتلی، وقوفلی، عالم.

بیله‌جه { سه. بشقه‌لرینه حل ایتدیرلك اوزره سویلنیلن مغلق شیء، معما، لغز، یاکلتماج.

بیلمدیك { صه. ۱. بیلین: بونی بیلمدیك کیمسه قالمدی. ۲. بیلمنین: بیلمدیکمی اوکرنمك ایسترم. ۳. بیله‌یش، جهل: بیلمدیکنی بیلمز.

بیلمز { صه. بیلمین، جاهل، نادان: حدینی بیلمز = حد ناشناس؛ ایلك بیلمز = شکر ناشناس، نانکور.

بیلمزلك { سه. بیله‌یش، جهل: حد بیلمزلك = حد ناشناسی؛ ایلك بیلمزلك = شکر ناشناسی. || بیلمزلکه کلمك [بیله‌مزلکه دیه‌ملی] = تجاهل ایتمك.

بیلمك { فت. ۱. بر شیء حقنده وقوف ومعلوماتی اولمق، واقف اولمق: بو ایشك بویله اولدیغنی بیلیرم؛ او آدم مهندسلکی ایی بیلیر. ۲. اوکرنمك، کسب وقوف و معلومات ایتمك: سزك کلدیککزی بیله‌مدم، صکره‌دن بیلدم. ۳. طانیمق، آشناسی اولمق، آشنا چیقمق: سزی بیله‌مدم؛ بو آدمی بیله جکم کلیور. ٤. خاطره کتیرمك، یاد وتخطر ایتمك: شمدی بیلدم. ٥. ظن واعتقاد ایتمك، برفکر وذهابده بولنمق: بن سزی کیتمش بیلیوردم؛ بن اونی دوست بیلیوردم؛ هرکس سنی عالم بیلیور. ٦. [صیغهٔ التزامیه‌دن اول فعل اعانه صفتیله] مقتدر اولمق: یازه بیلمك = یازمغه مقتدر اولمق؛ کیده بیلمك = کیتمکه مقتدر اولمق. — منفیسی یازه‌مامق، بیله‌مه‌مك کبی اولور. ۷. طانیمق، مسئول طوتمق: بن سزی بیلیرم. ۸. شبهه‌لنمك، عزو و اسناد ایتمك: بن اوندن بیلیرم. ۹. متشکر و منتدار اولمق: ایلك بیلیر آدمدر؛ او آدم ایلك بیلمز. || ایی بیلمك = مطمئن اولمق. || بیلن بیلیر = اربابنه معلومدر. || چوق بیلمش = حیله‌کار، الدانمز. || کندینی بیلمك = ادیب وتربیه‌لی اولمق: کندینی بیلیر آدمدر؛ کندینی بیلمز آدم = تربیه‌سز، نادان. || کندینی بیله‌مه‌مك = بایغین یاتمق. || کندی بیلیر، سز بیلیرسکز = نصل ایسترسه یاپسون، نصل ایسترسه‌کز یاپك. || بیله‌رك = عمداً، قصداً: بیلمیه‌رك = قصدی اولمیه‌رق، ایستمیه‌رك. || بیلمش اول = معلومك اولسون.

بیلَمك { یاخود بیله‌مك. فتـ. آلات قاطعه‌یی بیلكی طاشنه ویا چرخه طوتوب کسکین ایتمك، تشحیذ ایلمك: بیچاق، قلیج بیلمك؛ دیش بیلمك = یمکه حاضرلانمق.

بیلمه { سـ. بیلمك فعلی، علم، وقوف، معلومات.

بیلَمه { یا بیله‌مه. سـ. بیلكی طاشنه سوروب کسکین ایتمه، تشحیذ.

بیلِنمدك { صـ. بیلنمین، نامعلوم، طانلمیان، مجهول.

بیلِنمك { مجـ. ١. معلوم اولمق: بو ایشك نصل اولدیغی بیلنمیور. ٢. طانلمق، معروف اولمق: بو آدم بوراجه بیلنمیور. ٣. مقبـوله کچمك، شکرانله قبـول اولنمـق: بنم خـدمتم بیلنمدی؛ دنیاده ایلك بیلنمیور.

بیلَنمك { مجـ. فطـ. بیلكی طاشنه ویا چرخنه چکیریلوب کسکین اولمق، تشحیذ ایدلمك: بیچاقلر بیلندی؛ اوستره اویله بیلنمز.

بیله { حـ. ١. برابر، معاً: اونکله بیله کیتدیلر. مر. ٢. حتی، ولو: برچوجق بیله بونی آکلار؛ شمدی کاسه بیله فائده‌سی یوقدر.

بیله‌سنجه { حـ. برابرنده، معیتنده، برلکده: بیله سنجه کیتدی.

بیله‌کی { بیله‌مك وسائره. باـ: بیلكی، بیلمك وسائره.

بیله‌یجی { سـ. آلات قاطعه‌یی بیلكی طاش ویا چرخنده بیلكه چکین ایشجی.

بیلیش { سـ. بیلمه، واقف اولمه، وقوف، آکاهلق.

بیم { سـ. فا. قورقو، خوف. لسـ.

بیمار { صـ. فا. خسته، مریض، معلول.

بیمارخانه { سـ. فا. ١. خسته‌خانه، دارالشفا، بیمارستان. ٢. دارالشفـا، تیمارخانه.

بیمارِستان { سـ. فا. خسته خانه، دارالشفا. [عربیده دخی قوللانیلوب عباسیلر زمانـنده خسته‌خانه‌لر بو نامله یاد اولنوردی.]

بیمجال { صـ. فا. مجالسز، قدرتسز، درمانسز.

بیمُحابا { حـ. فا. چکنمکسزین، بی پروا، بلا تقید.

بیمعنا { صـ. فا. معناسز، مناسبتسز.

بیمغز { صـ. فا. بینسز، عقلسز، بوش قفالی.

بیمکان { صـ. فا. ١. مکانسز، لا-مکان. ٢. سرسری.

بیمنّت { صـ. فا. ایتـدیکی ایـلکی باشه قاقماز.

بَین { سـذ. عر. آرا، آرالق، میان: بینـلری آچلدی. == ظم. آراده، آرایه: بینمز ده تکلیف یوقدر = آرامزده؛ بینکزه کیرمـك ایستمم. — بو معنـا ایله عربی ترکیبـاتده دخی بولنور: بیننـا = آرامزده؛ بین النـاس = خلق آرا سـنده؛ بین العلما = علما بیننـده؛ بین النوم والیقظه = اویقو ایله اویانیقلق آراسـنده. || بین بین = ایکیسی اورته سی. || مابین = آراده اولان شیء. — باـ: مابین.

بَین { سـ. ١. انسـان وحیوانـاتك باشی ایچنده‌کی بیاض ماده‌که سیکیرلرك مرکزی اولمغله حس وشعور محلیـدر، مغز: انسـان بینی، قویون بینی، بینی طاغلمق. ٢. مجـ. عقل، شـعور، فهم، ذکا. || بین براقـامق = ذهن یورمـق، شـاشیرتمق. || بین دلنمك، ضـارصلمق = کورلدیدن مضطرب وسرسم اولمق. || بینه کیرمه‌مك = آکلایه‌مامق. || بین طاغلمق = عقل پریشان اولمق.

بَیِّن { صـ. عر. ذ: بینـه. آچیق، آشکار، واضح، بدیهی. باـ: بینه.

بین { صـ. فا. [« دیدن » فعلندن سمـ. اولوب صترـ. تشکیلنه کیرر] دوربین = اوزاقـدن کورن (آلت)؛ خرده‌بین = کوچك شیلری کورن (آلت).

بینا { صـ. فا. کورن، کوریجی بصیر: چشم بینـا = کورن کوز.

بینام { صـ. فا. اسمسز، نامی بللیسز، مجهول.

بیندیریش { سـ. بیندیرمك فعلی وطرزی.

بیندیرمك { فتـ. ١. بینمکه سوق واجبار ویا مساعده ایتمـك، ارکاب ایتـمك: آتـنـه بیندیرمـك: او کنـدی آتـنـه کیمسـه‌یی بیندیرمز. ٢. کمی و آرابه کبی بر واسطـهٔ نقلیـه‌یه قویمق، ادخال ایتمك: عسکری کمی‌یه، آرابه‌لره بیندیردیلر. ٣. (ساعتی) ایلری سورمك.

بیندیرمه { سـ. و :

بیندیریش { سـ. بیندیرمك فعلی وطرزی.

بَینسِز { صـ. عقلسز، بیمغز، سبکمغز.

بَینسِزلِك { سـ. عقلسزلق، حماقت.

بینصیب { صـ. فا. نصیبسز، بهره‌سز.

بینظیر { صـ. فا. امثالسز، بیما. نند.

بینك { صـ. بینمکه مخصوص، اکر ویا پالان اوریلوب رکوبه تخصیص اولنمش : بینك آت، استر. ‖ بینك طاشی = اوستنه چیقیله‌رق حیوانه بینمکه مخصوص سد، پایکاه، معرج.

بینکشمك { فل. (دیشلر) بربرینه بینمك، ارتجام ایتمك.

بینلمك { مجـ. رکوب ایدلمك: آته اویله بینلمز؛ کمی‌یه نه وقت بینله‌جکدر.

بینماز { صـ. فا. [زبانزدی بانك فتحیله‌در] نماز قیلمیان، نمازی ترك ایدن. ‖ بینماز عذری = غیر مقبول عذر، بهانه. ‖ ایکی جامع آراسنده قالمش بینماز = نه یاپه‌جغنی شاشیرمش آدم.

بینمك { فل. ۱. حیوانك اوستنه چیقمق، رکوب ایتمك، سوار اولمق : آته، استره، دوه‌یه بینمك. ۲. کمی وآرابه کبی بر واسطهٔ نقلیه‌یه کیرمك، راکب اولمق : آرابه‌یه، کمی‌یه، دمیر یوله بیندی. ۳. بر شیئك اوستنه چیقمق : دیوارك اوستنه بیندی. ۴. بر حال وصورت آلمق : ایش عناده بیندی. ‖ دالنه بینمك = تضییق ایتمك، مسلط اولمق. ‖ کوپلره بینمك = بر حدت اولمق.

بینمك { صـ. فا. طوزسز، لذتسز.

بینمه { سـ. بینمك فعلی، رکوب. = صـ. دیکر بر شیئك اوستنه بینن، بینه‌جك صورتده یاپلمش.

بینوا { صـ. فا. نصیبسز، بی‌بهره، محروم، فقیر.

بینونت { سشـ. عر. ۱. آرالق، فاصله. ۲. فرق، اختلاف، مخالفت، ضدیت.

بینه { سشـ. عر. جـ: بینات. برهان، حجت، سندقوی.

بینهایه { صـ. فا. صوکسز، پایانسز، بیغایه، توکنمز.

بینهما { حـ. عر. ایکیسی آراسنده: بینهماده اویشدیلر.

بینیاز { صـ. فا. احتیاجی ولمیان، محتاج اولمیان، مستغنی.

بینیجی { سـ. صـ. آته بینمه‌ده ماهر آدم، فارس، سوار.

بینیجیلك { سـ. آته بینمك مهارتی، فروسیت.

بینیش { سـ. ۱. آته بینمك فعلی وطرزی. ۲. وقتیله آته بینلدیکی وقت کییلن رسمی قیافت. ۳. علمانك بعض مراسمده کییدکاری کنکیش جبه.

بیوایه { صـ. فا. ملجأسز، پناهسز، حامیسز.

بیوت { سذ. جـ. عر. فد: بیت. ۱: بیت.

بیوتمك { فتـ. ۱. بیومسنه خدمت ایتمك، یتیشدیرمك، تربیه ایتمك، بسلمك: بو چوجغی بن بیوتدم. ۲. اولدیغندن زیاده بیوك کوسترمك، اعظام، مبالغه ایتمك : ایشی بیوتدیلر. ۳. اهمیتی اولمدیغی حالده بیوتمك : غاوغایی بیوتدیلر.

بیوجك { صـ. ۱. آز بیوك، پك بیوك اولمیان. ۲. اولدقچه بیوك : بیوجك بر اودر.

بیودلمك { مجـ. ۱. بیومسنه خدمت اولنمق، تربیه اولنمق : بو چوجق کیمك طرفندن بیودلدی؟ ۲. اعظام ومبالغه ایدلمك : بو ایش چوق بیودلدی.

بیورتمق { فتـ. بر استدعا ویا دیکر بر رسمی کاغدی عائد اولدیغی مقامه تقدیمله اوزرینه حواله اشارتی چکدیرمك، حواله‌ایتدیرمك: عرضحالکی بیورتده بورایه کتیر.

بیوردی { سـ. و:

بیورلدی { سـ. ۱. مقام صدارتدن یازیلان بر نوع امرنامه‌که دیوان یازیسیله یازیلوب باشنده او مقامك بیوك مهرینی حاویدر. ۲. بر والی ویا دیکر بر مقامدن یازیلوب صاحب مصلحتك النه ویریلان آچیق امرنامه. ۳. قول‌اغاسی رتبه‌سنه قدر ترفیع رتبه ایدن ضابطانه مرجعلرندن ویریلن توجیهنامه.

بیورلمق { مجـ. ۱. امر ایدلمك، فرمان اولنمق. ۲. ایدلمك، اولنمق، یاپلمق [مقام تعظیمده بوفعللر یرینه مستعملدر]: ارسال بیورلمق، تنبیه بیورلمق.

بیورلمه { سـ. و:

بیورلیش { سـ. بیورلمق فعلی وطرزی.

بیورمق { فتـ. ۱. امر ایتمك، حکم ایلمك : بوراده کیم بیوریور؟ ۲. آمر وحاکم اولمق، تحت امر وحکمنده طوتمق، اداره ایتمك : وقتیله بصره وموصلده بغداد والیسی بیورردی. ۳. سویلمك، دیمك

[تعظيم و ظرافت تعبيرى] : نه بيورديكز؟ ٤. كيتمك، كلمك، تشريف ايتمك [كذا تعظيم و ظرافت تعبيرى] : بيورك كيدهلم؛ نه وقت بيورديكز؟ ٥. يمك، تناول ايتمك : بيورك؛ بيورميورسكز. ٦. آلمق، اخذ و قبول ايتمك : (بر شيء تقديم ايدهرك) بيورك. ٧. ايتمك، ياپمق، ايلمك. [مقام تعظيمده بو افعال معاونه يرينه قوللانيلير] : تحرير بيورمق؛ ارسال بيورمق؛ تنبيه بيورمق؛ زحمت بيورميك.

بيورمه { ا. بيورمق فعلى، امر، حكم، تشريف.

بيوروق { ا. امر، فرمان، حكم. || بيوروق طوتمق = امره تابع اولمق. || بيوروق قولى = امر قولى.

بيوريجى { ص. ١. امر ايدن، آمر، حاكم. ٢. ايشى باشقهلرينه امر وحواله ايدن.

بيوفا { ص. فا. وفاسز، صداقتسز، دونك، سوزنده طورماز.

بيوقت { ص. فا. وقتسز، مناسبتسز وقتده اولان، نابهنكام، نابموسم.

بيوقوف { ص. فا. وقوفسز، معلوماتسز، بيخبر.

بيوك { ص. ١. حجمى چوق بر طوتان، طول وعرض وارتفاعى چوق اولان، كوچك ضدى، ايرى، اولو، كبير، عظيم، جسيم، ضخم، بزرك، مه : بيوك طاغ، بيوك او، بيوك حيوان، بيوك ايرماق. ٢. قدرى يوكسك، قوت واقتدارى چوق، جليل، عالى، فخيم، رفيع : الله بيوكدر؛ بيوك آدم، بيوك خانم، بيوك اسكندر؛ بيوك بر خاندانه منسوبدر. ٣. ياشلى، قوجه، كبير، مسن : او بندن بش ياش بيوكدر؛ بيوك عمجه، بيوك اوغلى. ٤. كنكيش، واسع، بول : بيوك باغچه، تارله، دكيز؛ بيوك دليك. ٥. چوق، كثير، وافر، بول : بيوك ثروته قوندى؛ بيوك نفوذى واردر. ٦. قوتلى، شدتلى، قوى، شديد : بو اونك ايچون بيوك سعادتدر؛ بيوك مسرتى واردر. ٧. غلبهلكلى، جمعيتلى، كثرتلى، طنطنهلى، دبدبهلى : بيوك بر اردو، بيوك آلاى، بيوك بركروه، بيوك دوكون. || بيوك آتا، بيوك بابا، بيوك پدر = پدر ويا والدهنك پدرى، دده، جد. || بيوك آنا، بيوك والده = پدر ويا والدهنك والدهسى، جده. || بيوك قفالى = عقللى، ذكى. || بيوكدن بيوكه = ورثه بيننده سن اعتباريله انتقال. || بيوك سوز = انانيتلى ومفتخرانه سوز. || بيوك سويلمك = تفاخر ايتمك، انانيتله سويلمك. || كوچك كويك بيوك آغاسى = عنوانلى، آورتلى آدم. = ا. ج. ١. اعاظم، اكابر، افاخم، اجله، رجال : بيوكلرك دوشونهجكى ايشدر؛ بيوكلرك يانه وارمق. ٢. ياشليلر، سن كماله واصل اولانلر : چوجقلر بيوكلرك مجلسنده اوتورمازلر، بيوكلرك سوزينى ديكلرلر.

بيوكلتمك { فت. بيوك ايتمك، بيوتمك. [فصيح لغت اولميوب، يرينه بيوتمك قوللانملى.]

بيوكلك { ا. ١. حجماً بيوك اولان شيئك حالى، ايريلك، اولولق، جسامت، ضخامت : بو طاغك، بو آغاجك بيوكلكى. ٢. قدر واعتبار كثرتى، علو، كبر، عظمت، فخامت : حق تعالانك بيوكلكى؛ غزالينك بيوكلكى. ٣. ياشليلق، سن كمال، شيخوخت : چوجقلر دائما بيوكلكى آرزو ايدرلر. ٤. كنكيشلك، وسعت : باغچهنك، دكيزك، دليكك بيوكلكى. ٥. چوقلق، كثرت : ثروتنك بيوكلكى. ٦. شدت، قوت : بو آجينك بيوكلكى. ٧. غلبهلك، كثرت، دبدبه : بو آلايك، بو دوكونك بيوكلكى. ٨. كبر، عظمت، غرور : بيوكلك صاتيور.

بيوكلنمك { فط. كنديني بيوك كوسترمك، عظمت صاتمق.

بيومك { فل. ١. بيوك اولمق، حجم وجرمى آرتمق : اوستنه برقات دها چيقلنجه او خيلى بيودى. ٢. نشو ونما بولمق : بو آغاج بيودى. ٣. ياشلانمق، سنى ترق ايتمك، قوجامق : اونك چوجغى بيودى. ٤. بوى آتمق، اوزانمق : انسانلر اكثريا اون سكز ياشنه قدر بيوييوب صكره بر قرارده قاليرلر. ٥. جاه ورتبه وقدر واعتبارجه ترق ايتمك : سز

بیودیکز آرتق بزمله کوریشمکه تنزل ایتمزسکز. ۶. گگیشلنمك، بوللاشمق، توسع ایتمك: اوطه، باغچه، حوض، بیودی. ۷. شدت وقوت واهمیت کسب ایتمك، شدتی آرتمق: غاوغا، بیـودی. ۸. چوغالمق، تکثر ایتمك: ثروتی چوق بیودی. ۹. تربیه اولنمق: انسان نره ده بیورسه اورانك اخلاقیله متخلق اولور. || طاغده بیومك = تربیه‌سز وقبا اولمق. || کوزه بیـومك = اعظام اولنمق، چوق اهمیت ویرلك: نصلسه بو ایش سزك کوزکزه چوق بیـودی.

بیوُمه { س. بیومك فعـلی. ۱: بیومك. = ص. بیو- مش، تربیه اولنمش.

بیوُن { بیوندروق وسـائره. ۱: بوین وسائره.

بیوه { ص. فا. طول، ارمله.

بیوه‌زَن { س. فا. طول قادین.

بیهُمال { ص. فا. اشی ومثل ونظیری اولمیان، بیمانند.

بیهَمتا { ص. فا. اورتاغی وشریکی اولمیان.

بیهُنَر { ص. فا. هیچ برهنر ومعر- فتی اولمیان.

بیهَنگام { ص. وقتسز، نابهنگام، مناسبتسز وقتده واقع.

بیهوده { ص. فا. نافـله، بوش، فائده‌سز: بیهوده ایش، سـوز. = ح. فا. نافله یره، بوش یره: بیهوده یورلدق.

بیهوش { ص. فا. عقلی غائب ایتمش، شاشقین، سرسم.

بییق { س. ارککك انسـانك اوست طوداغی اوزرنده بیـتن قیللر، شارب، سبله: بیبق چیقمق، بییغی کلك؛ قره بییق، صـاری بییـق، آق بییـق. — بعض حیوا ناتده ده اولور: کـدی، آرسـلان بییغی. || آق بییق = بییغی آغرمش (اختیار). || بییق آلتی = استهزا: بییق آلتندن کولمك = اسـتهزا ایتمك. || بالیق بییغی = بالینه‌نك آغزندن چیقان سـاز کبی شیٔ. || بش بییق = موشموله‌نك ایری نوعی. || پاله بییـق = بییغی پاله کبی اوزون وسرت. || تر بییق = بییغی یکی چیقمش. || طاوشان بییغی = بر جنس اوت.

بییقسز { ص. بییغی اولمیان، هنوز بییغی چیقمامش.

بییقلانمق { فل. بییغی کلمك، بییقلی اولمق: ارککار علی‌العاده یکرمی یاشلرنده بییقلانیرلر.

بییقلی { ص. بییغی اولان؛ آق، صا- ری، قره بییقلی = بییغی بو رنکلرك برنده اولان؛ تربییقلی = بییغی یکی کلمش؛ قرانته بییقلی = بییغنه قیر سرپمش اولان.

پ

پ { په. س. الفبای ترکینك او. چنجی حرفی اولوب، السنهٔ سامیه‌ده بوصدا موجود اولمد. یغنـدن، اصـل عربی حروفی میاننده موجود اولمدیغی حالده، ابتدا ایرانیلر کندی لسانلریچون ایجـاد ایتمکله، « پای فارسی » تسمـیه اولنمش؛ وبعـده ترکلر طرفندن دخی قبول ایدلمشدر. اوچ نقطـه‌لی اولدیغنـه نظراً « پای مثلثه » دخی دینلیر. ابجد حسابنده بالطبع یری اولمیوب، «ب» اعتبار، و ۲ عد اولنور.

پا { یاخود پای. س. فا. آیاق، رجل، قدم. || پابرجای = آیاغی یرنده، ثابت. || پابرهنه = یالین آیاق. || پابسته = آیاغی باغلی. || برپا = آیاق اوستنده. || پا نهاده = آیاق باصمش.

پابند { س. فا. با: پایبند.

پابوج { پابوش. با: پاپوچ.

پاپا { [یتا . Papa] قتولیك خر- ستیانلرك اك بیوك رئیس روحانیسی‌که زعملرنجـه حضرت عیسانك وکیلی اولوب، رومادە قائمـدر. ریم پاپا = روما پاپاسی تعبیرندن غلطدر.

پاپا { س. [« پاپاس » دن مخفف] روم پاپاسلرینك اسملری باشنه قونور عنواندر: پاپا نیقوله، پاپا یانی.

پاپادیه { س. قویون کوزی دینان اورته‌سی صاری وکنار- لرنده‌کی یاپراقلری بیـاض بر چیچـك‌که خاشـلانه‌رق صـویی کوکسی یومشاتمق ایچون ایچیلیر، پابونه، بابونج، اقحوان. || صاری پاپادیه = اطرافنده‌کی یاپراقلری‌ده صـاری نوعی، صیغیر کوزی. || ایت پاپادیه‌سی = دیکر برنوعی، بابونج کلبی.

پاپاره { س. ساده‌صوایله خاشلانمش پینیرلی تریت. || مج. یاوان ولذتسز شیء. || پاپاره‌سنی یمك = تکدیر ایشیتمك.

پاپاز { س. ودهاطوغریسی: پاپاس. با: پاپاس.

پاپازی { س. برنوع کوملکلك بز، فابریقه بورومجکی.

پاپاس { س. [ر. Παππᾶς] روم رئیس روحانیسی، راهب، قسیس. || پاپاس اوتی = بیت اوتنه مشـابه برنبات. || پاپاس بالیغی = برجنس کوچك قیابالیغی. || پاپاس یخنیسی = زیتون یاغلی وصوغانلی بالیق یخنیسی.

پاپاس { س. [فر. پایاس Paillasse دن غلط] آیاقلری سیلمك ایچون قپو اوکنه قونیلان توکلی حصیر.

پاپاسلق { س. پاپاس صفت ووظیفه‌سی، خرستیان ریاست روحانیه‌سی، راهبلك، رهبانیت.

پاپاغان { س. [یتا. Pappagallo] طوطی قوشی، ببغاء، دره. || مج. سویلدیکنی بیلمز، آکلا- مقسزین ازبرلاین.

پاپافنغو { س. [یتـا .] بحـ. کمی دیرکنك اوچنجی یلکنی.

پاپوچ { پاپوچجی. با: پاپوش، پاپوشجی.

پاپوره { س. ایکی چفت اوکوزله چکیلان آغر صپان.

پاپوش { س. فا. [پا = آیاق - پو- شیدن = کیمك. — زبانز- دی: پاپوچ] ۱. اوکچه‌سز باشماق، ترلك، پانتوفل. ۲. علی الاطلاق آیاق قابی. || اسکی پاپوش = دکر- سز شیء. || تخته پاپوشی = اوك ایچنده کییلن آیاق قابی، ترلك، شیپ شیپ. || ایکی آیاغنی برپابو- شه صوقمق = زیاده صیقمق، مضطرب ایتمك. || پاپوشی طامه آتلمق = اعتباردن دوشمك. || پاپوشدن آشاغی = محقر. || پا-

پوش ازماریدی = ازمارید بالیغنك یاصی و بیوك نوعی. || قلیج پاپوشی = قلیج قیننك آشاغیسی. || پاپوشسز قاچمق = طار قورتلمق.

پاپوشجی { یا پاپوچجی. س. ۱. آیاق قابی یاپان صنعتجی. ۲. بعض عمومی محللرده خلقك پاپوشلرینی بكلین آدم.

پاپوشجیلق { یا پاپوچجیلق. س. ۱. پاپوش یاپمق صنعتی. ۲. عمومی بر محلده خلقك آیاق قابلرینی بكلین آدمك وظیفه‌سی.

پات { د. ۱. یاصی برشیئله اورلدقده چیقان سسی تقلید ایدر؛ پات كوت = اورمه، ضرب. ۲. آكسزین، ناكهان: پات دیه بریسی كلیویرسه.

پات { ص. یاصی، باصیق: پات بورن.

پات { س. ۱. آستر انواعندن یاصی چایر چیچكی. ۲. بوچیچك رسمنده الماس ایكنه. || سرای پاتی = بوستانی انواعندن. || فرنك پاتی = صاریسی، عین صفا. || مور پات = قاسم چیچكی.

پاتاته { یاخود پاتاتس. س. آمریقادن چیقمش معروف بر الماسی نوعی كه مواد مغذیه‌دن اولمغله، بغدای اولمیان شمال جهتلرنده اتمك یرینی طوتار.

پاتاقلامق { فت. ۱. پات كوت دیه دوكمك. ضرب ایتمك. ۲. عجله ایله واوستندن سوپورمك: شو اوطه‌یی پاتاقلایك.

پاتر { پاتردامق. با: پاتیر وسائره.

پاترونه { یاخود پطرونه. س. (یتا.) بح. بحریه اركاننك ایكنجیسنه، بحریه فریقنه وویس آمیراله وقتیله ویریلن عنواندر.

پاتره { مه. چاتره پاتره = برلسانی ایی سویلیه‌میوب یالان یاكلیش سویلمه: تركجه چاتره پاتره سویلیور.

پاتریسه { س. بح. غابیه وپاپافنغو جیوقلرینك چارمیخ خلاطی.

پاتیسقه { س. [فر. باتسته Batiste دن غل.] آوروپا كاری اینجه ودوزكون بیاض بز.

پاتقه { ص. بورنی یاصی وباصیق اولان، پات بورن. = س. غاغاسی قاشیق شكلنده ودوكه‌سی كورك یاییلان برجنس دكیز اوردكی.

پاتلاتمق { فت. ۱. سسله چاتلاتمق، تضییقله یاردیرمق: طلومی باصوب پاتلاتدی؛ جیبانی، شیشی پاتلاتدی. ۲. آتش آلدیروب سسله طوتیشدیرمق، تضییقله هوایه آتمق: تفنك، طوپ، فشنك پاتلاتمق. ۳. یارمق، چاتلاتمق: پوتینی پاتلاتدی. ۴. چیقارمق، فیرلاتمق: كوزینی پاتلاتدی. ۵. مج. چوق معذب ایتمك، پك زیاده ایچ صیقمق: آدمی پاتلاتیور. || كوزینی پاتلاتمق = شدیداً مجازات ایتمك.

پاتلاق { ص. ۱. پاتلامش، چاتلامش، یارلمش، چاتلاق، یاریق: پاتلاق پوتین، پاتلاق طاول. ۲. طشره اورمش، فیرلامش، چیقندیلی: پاتلاق كوز. = س. ۱. پاتلامه، چاتلامه، یاریق، چاتلاق: پوتینك، طاولك بر پاتلاغی واردر. ۲. بردن بره ظهور: پاتلاق ویرمك = آكسزین ظهور ایتمك، چیقیویرمك.

پاتلامق { فل. ۱. سسله چاتلامق، تضییقله یارلمق: طلوم، شیش، چیبان پاتلامق. ۲. آتش آلوب سسله طوتیشمق، تضییقله هوایه آتلمق: طوپ، تفنك، فشنك پاتلامق. ۳. یارلمق، چاتلامق، شق اولمق: طاول، پوتین پاتلادی؛ تخم، طمورجق پاتلادی. ۴. بیوك بر صیقنتیدن هلاك اولمق: پاتلا، پاتلاسون. ۵. چیقمق، فیرلامق، طیشاری اوغرامق: كوزی پاتلادی؛ شیشه‌نك طیپه‌سی پاتلادی. ۶. مج. چوق صیقلمق، چوق حدت ایتمك: اوف پاتلایه‌جغم! ۷. چوق ییوب ایچمك. ۸. بردن بره وآكسزین ظهور ایتمك، قوپمق: بر بوره پاتلادی. || اود پاتلامق = چوق قورقق: اودم پاتلادی. || قباق باشنه پاتلامق: مضر نتیجه كورمك، آجیسنی چكمك. || پاتلامدك یا! صبرایت، بكله معناسیله تعزیر تعبیریدر.

پاتلامه { س. پاتلامق فعلی. با: پاتلامق.

پاتلانغیچ { س. قامشدن ویا بوكلش كاغددن تفنك كبی پاتلار چوجق اویونجاغی. || آغز پاتلانغیجی = غیجرلی ساقز.

پاتلایش { س. پاتلامق فعلی و طرزی: بر پاتلایش پاتلادی كه. با: پاتلامق.

پاتَنته { س. [ایتا. Patenta] ۱. اصنافه اجرای صنعت ایچون وبو بابده معین اولان رسم و ویرکی‌یی ویرملری ایچون اعطا اولنان تذکره، اصناف تذکره‌سی، پاتنته اصولی. ۲. ایجاد واختراع اولنان ویا انحصار صورتیله اعمالی مرام اولنان بر ایش ایچون ویریلن برات، امتیاز. ۳. تابعیت وحمایه تذکره‌سی: فرانسز پاتنته‌سنی آلمش. ٤. سفاینه حرکت ایتدکلری یرك احوال صحیه‌سی حقنده ویریلن تذکره؛ تمیز پاتنته = خسته‌لق اولمدیغی مبین صحیه تذکره‌سی؛ بولاشیق پاتنته = خسته‌لق اولدیغی کوستریر صحیه تذکره‌سی.

پاتَنته‌لی { ص. بر دولت اجنبیه‌نك تابعیت وحمایه‌سی آلتنده بولندیغی مبین تذکره‌سی اولان.

پاته‌دَق { ح. و:

پاته‌دن { ح. بردن بره، آکسزین، ناکهان: پاته‌دق، پاته‌دن برمسافر کلدی.

پاتیر { مه. کورلدیلی آیاق سسنی تقلید و تصویر ایدوب اکثریا مکرر وتأکید ایچونده «کوتور» تعبیریله برابر قوللانیلیر: پاتیر پاتیر مردیوندن ایندی؛ پاتیرکوتور اینوب چیقیورلردی.

پاتیرداتمق { فتـ. سسلندیرمك، کورلدی وپاتیردی ایتدیرمك: آیاقلرینی پاتیرداده‌رق یوریوردی.

پاتیردامق { فل. یورویشده کورلدی و پاتیردی ایتمك، آیاقله کورلدی ایتمك: برقاچ چوجق باشمزك اوستنده پاتیردایوب طوریورلردی.

پاتیردی { س. ۱. خیزلی یوریمکدن حاصل اولان کورلدی، آیاق سسی: مردیوندن بر پاتیردی ایشیتدم؛ بر پاتیردی ایله ایچری کیردیلر. ۲. شماته، کورلدی: پاتیردی کوتوردی اکسیك دکلدر. ۳. قارغاشه‌لق، عربده، آشوب. || آیاق پاتیردیسی = خصمی قورقوتمق ایچون یالاندن کوستریلن صولت؛ آیاق پاتیردیسنه پابوش براقق = بویله ساخته بر نمایشدن قورقوب قاچمق.

پاتیردیلی { ص. کورلدیلی، شماته‌لی: پاتیردیلی برایشدر.

پاچارز { یا پچارز. ص. [«چاپارز» دن مقلوب اوده فا. «چپ وراست» دن مأخوذدر.] آر قوری. با: چاپارز، چاپراز.

پاچاوره { یا پچاوره. س. برشیء سیلمکه ویا ال یاقامق ایچون صیجاق شیئلری طوتمغه یارایان اسکی بز وکایم و سائره پارچه‌سی: آشجی پاچاوره‌سی. || مج. ۱. اسکی کیرلی وبورشوق اثواب وسائره. ۲. قیمتسز و اعتبارسز شیء: پاچاوره‌یه دوندیرمك = کپازه ایتمك. ۳. پك متبذل فاحشه. || یاغلی پاچاوره = یانغین القاعیچون طوتیشدیریلوب دشمنه آتیلانی. || پاچاوره بینلی = عادی فکرلی.

پاچاوره‌جی { یا پچاوره‌جی. س. سوقاقلرده ومنزللرده پاچاوره و بز وسائره پارچه‌لری طوپلایوب کاغد فابریقه‌لرینه یتیشدیرلك اوزره صاتان آدم.

پاچوز { س. کفال انواعندن اریجه بر نوع بالیق.

پاچه { س. ۱. [اصلی فارسی اولوب آیاق دیمك اولان «پا» نك مصغریدر.] باجاغك آلت طرفی، دیزدن آشاغیسی. ۲. شلوار و پانتالون کبی اثوابك باجاغك اوراسنه کلن یری، آیاق کچه‌جك دلیکاریله اوست طرفی: پاچه‌سی بول، برتیق شلوار. ۳. قویون، کچی وصیغیرك آریجه صاتیلان دیزدن آشاغی آیاق و بالدیرلری. ٤. بو آیاقلردن یاپیلان یمك. ٥. حیوانك پاچه‌لری پوستندن یاپیلان کورك: الما، زردوا، سمور، واشاق پاچه‌سی. || پاچه کونی = دوکونك صوك کونی یعنی کردکه کیردیکی کونك ایرتسی که پاچه یمکی یدیرلمسی عادتدر. || پاچه‌لری صیغامق = حاضرلانمق؛ چایه وارمازدن پاچه‌لری صیغامق = پك ایلریدن حاضرلانمق. || بول پاچه = قیافتسز، شاپشال. || طاوشان پاچه‌سی = بر جنس یونجه. || یاقه پاچه اولمق = بوغشمق، دوکشمك.

پاچه‌جی { س. ۱. کچی و قویون و صیغیر پاچه‌لرینی اوتولیوب کز دیره‌رك صاتان آدم. ۲. پاچه یمکی پیشیروب مخصوص دکانده صاتان آشجی؛ پاچه‌جی دکانی.

پاخسا { س. ۱. صندیق کیریجی. ۲. کیریج دیوار.

پاد { س. پاپرا قلری صالقیم آغاجنك كینه مشابه وچیچكی صاری بر جنس آغاج، یبانی سنامكی.

پاداش { س. فا. مكافات، اجر. = ص. تر. آیاقداش، یولداش.

پادزهر { س. فا. زهره قارشی ایچیلن علاج، آغونك تأثیرنی امحا ایدن شیء، دافع السم.

پادِشاه { س. فا. حكمدارلر حكمداری، بیوك حكمدار: پادشاه آل عثمان.

پادِشاهانه { ص. فا. پادشاهه لایق وسزا اولان: پادشاهانه بر سرای. = ح. پادشاهه لایق بر صورتله: پادشاهانه معامله ایتدی.

پادِشاهلق { س. پادشاه عنوان و صفتی: قانونی سلطان سلیمان خان حضرتلری قرق سكز سنه پادشاهلق ایتدی.

پادشاهی { ص. فا. پادشاهه منسوب ومتعلق: فرمان پادشاهی. = س. فا. پادشاهلق، حكمدارلق: قانونی سلطان سلیمان خان قرق سكز سنه اجرای پادشاهی ایتدی. ن.

پادِشَه { س. فا. با: پادشاه.

پار { مه. پارلامغی تصویر ایدر: پارپار پارلا یوردی. پاریل پاریل دخی دینلیر.

پاراپت { س. [ایتا.] بح. كمی سپرلكی، كوپشته سی.

پاراتونر { س. [فر. Paraton-nerre] سپر صاعقه.

پاراغراف { س. [یو. Παρά - γραφος دن مأخوذ فر. Paragraphe دن] بند باشنه قونیلان ¶ اشارتی، «بند» دیمك اولادر.

پاراكت { س. [ایتا.] كمینك حركتی درجه سنی تعیینه مخصوص آلت كه مقره یه مربوط بر ایپك اوجنه باغلانمش بر تخته پارچه سندن عبارت اولوب، كمی یورورکن تخته یی دكیزه براقیرلر، وبر وقت معینده مقره دن چوزیلن ایپك طولیله كمینك سرعت حركتی درجه سنی تعیین ایدرلر. || پاراكت اولته سی = متعدد ایكنه لی اوزون بر اولته.

پاراوان { س. [فر. Paravent] قپونك خارجنه ویا داخلنه وضع اولنان قاتلانیر منقول تخته پرده كه رنكلی كاغد یاخود قماش قابلی چرچیوه لردن مركبدر.

پارپول { س. قودوز حیوان. [آناطولیده قوللانیلیور.]

پارپوللامق { فتـ. اوقونمش صو ایله قودوزه افسون یاپمق.

پارپه { س. قالقان یاوریسی (بالیق).

پارچه { س. [فا. «پاره» دن] پاره، قطعه، شقه، بولوك: اتمك پارچه سی؛ بز، كاغد پارچه سی. || مجـ. اهمیتسز وعادی شخص: كاتب پارچه سی؛ اصناف پارچه سی. || بر پارچه = ١. بر قطعه، بر بولوك؛ بر پارچه كاغد. ٢. آز مقدار، آز شیء، برآز، جزئی: بر پارچه صو، بر پارچه یمك. ٣. آز وقت، برآز: بر پارچه بكله یك؛ بر پارچه كزه جكم. ٤. آزجق، جزئیجه: بر پارچه كیفسزم؛ بر پارچه صیقلدم. [غیر جسمانی و قطعه لره نا قابل تقسیم شیئلرده استعمالی نابمحل وعامیانه در.] || پارچه پارچه، بیك پارچه = بر چوق قطعه لره منقسم اوله جق صورتده قیریق، ریزه ریزه: بارداق المدن دوشوب پارچه پارچه، بیك پارچه اولدی. || الماس پارچه سی = پك كوزل وپارلاق شخص: الماس پارچه سی بر چوجق. || ایی بر پارچه = ایی جنس قماش پاره.

پارچه سز { ص. اكلی اولمیان، بتون، یكپاره، اكسز.

پارچه لاتمق { فتـ. قیر دیروب پاره پاره ایتدرمك: بر اتمكی پارچه لاتدی ده كوپكاره آتدیردی.

پارچه لامق { فتـ. قیروب پاره لامق، طوغرامق، پارچه پارچه ایتمك، اوفاق اوفاق كسمك: قربان اتنی پارچه لایوب طاغیتدی.

پارچه لانمق { فل. پارچه پارچه اولمق، طوغرانمق، اوفاق اوفاق قیرلمق ویا كسلمك: قماش اویله پارچه لاندقدن صكره نه ایشه یارار؟ || مجـ. چوق چالیشوب چابالامق، اوته یه بری یه قوشوب چوق اوغراشمق: زواللی آدم بزه اكرام ایتمك ایچون پارچه لاندی.

پارچه لی { ص. پارچه سی اولان ویا پارچه لردن مركب بولنان، یكپاره اولمیان، اكلی. || مجـ. طوقنه جق برشیء: بوسوزیكز پارچه لی دوشدی.

پاردَسو { س. [فر. Pardessus] یازلق اینجه پالتو كه

باشلیجه سترەیی توزدن محافظه ایچون سوقاقده گیلیر.

پاردی { س. اوکسفو. ‖ پاردی او. دی = برنوع سازلق.

پارس { و پارسی. با : فارس و فارسی.

پارس { س. فا. قاپلان نوعندن ییرتیجی برحیوان.

پارسا { س. ص. فا. زاهد، عابد، متقی، اهل تقوی. لسه.

پارسال { ص. اسکی پوسکی ویپر. تیق (اثواب وسائره) : پارسال بر جبه.

پارسه { س. [ایتا.] ۱. اعانه و بخشش جمعیچون کز. دیریلوب حاضرونه تقدیم اولنان طبق ویا تپسی : پارسه‌یی کز. دیرمك، طولاشدیرمق. ۲. بو صورتله جمع اولنان آقچه : پارسه طوپلامق.

پارکه { س. [فر. Parquet] اوفاق ومختلف صورده موضوع تخته پارچه‌لرندن مرکب مزین دوشمه.

پارل { یاخود پاریل. مه. چوق پارلامغی تصویر ایده‌رك مکرر قوللانیلیر : پارل پارل پارلامق = لمعان ایتمك.

پارلاتمق { فتـ. ۱. پارلاق ایتمك، پارلاقلق ویرمك، لمعان ایتدیرمك، پارلایه‌جق درجه‌ده اوغوب سیلمك ویاییقا. مق، جلا ویرمك : پوتینی، تخته. لری، قلیجی پارلاتمق. ۲. ضیا ویرمك، ایشلداتمق، تنویر ایتمك: بش موم اوطه‌یی گوزل پارلا. تیوردی. ۳. برشیئك پارلاقلق ویا بیاضلغنی گوسترمك، پارلاق ویا بیاض برشیئ ابراز وارائه ایتمك : دیشلرینی پارلاتدی؛ گدی قرانلقده گوزلرینی پار. لاتدی. ۴. طوتیشدیرمق، آلو. لندیرمك : شو آتشی پارلاتملی. ‖ اوزنکی پارلاتمق = میدانه آتلمق، آت سورمك. ‖ گوز پارلاتمق = حدت ویا تهور ایتمك.

پارلاتوریق { س. [ایتا. Parlatorio] مکالمه محلی، تحفظخانه‌لرده بولاشیق آدملری سویلتمکه مخصوص دائره.

پارلاق { ص. ۱. پارلایان، مجلا، مصیقل، لامع : پارلاق پوتین، تخته، قلیج. ۲. ایشیقلی، ضیادار، منور : پارلاق اوطه، هوا. ۳. شفاف، براق، صاف : پارلاق صو، جام. ۴. گوزه چارپه‌جق صورتده گوزل و شانلی : پارلاق بر غالبیت. ۵. نفوذلی، شانلی، معتبر، متحیز. سوزی گچر : شمدیکی حالده اك پارلاق اودر.

پارلاقلق { س. ۱. پارلامه، جلا، لمعان : پوتینك، تخته‌نك، قلیجك پارلاقلغی. ۲. ایشیق، ضیا، نور : صالونك پارلاقلغی درجهٔ کفایه‌ده ایدی. ۳. شفافلق، براقلق، صافیلك : صویك، جاملرك پارلاقلغی. ۴. گوزه چارپه‌جق صورتده حسن وجمال : بوقادینك پارلاقلغی. ۵. نفوذ، شان، اقتدار، اعتبار، تحیز : اونك پارلاقلغی چوق سورمدی.

پارلامق { فل. ۱. مجلا اولوب ضیایی چوق عکس ایتدیرمك، لمعان ایتمك : پو. تینلر، تخته‌لر، تفنك پارلایور. دی. ۲. ضیا ویرمك، ایشلدامق، نور صاچمق : موم، لامبه، گونش پارلایوردی. ۳. ضیادار ومنوراولمق: آویزه‌لرك کثرتندن صالون پارلایور. ۴. طوتیشمق، یانمق، مشتعل اولمق : آتش بردن بره پارلادی. ۵. نفوذ و حیثیت و اعتبار قزانمق، تمیز و تحیز ایتمك : میدانی بوش بولوب پك چابق پارلادی. ۶. بردن بره حدت ایتمك، غضب ملتهب اولمق : پك قولای پارلامق عادتیدر. ۷. (قوش) فیرلایوب اوچمق. = فتـ. آو اوزرینه (طوغان) آتمق.

پارلامنتو { س. [ایتا. Parlamento.] مذاکره و مکالمه محلی.

پارلامه { س. پارلامق فعلی. با : پارلامق.

پارلایش { س. پارلامق فعلی و طرزی : بر پارلایش پارلادی‌که. با : پارلامق.

پارلدامق { فل. نوبت نوبت پار. لامق، تشعشع و تلألؤ ایتمك، شعشعه‌پاش اولمق، یالابیق : شیمشك پارلدادی.

پارلدی { س. ۱. پارلدامه، شعشعه، تلألؤ، لمعان، لمعه : گونشك، پرلانته‌نك پارلدیسی؛ شیمشك پارلدیسی. ۲. جلا، پار. لاقلق : پوتینلرینك پارلدیسندن بللیدر.

پارله { س. [ایتا.] مجـ. ۱. بیوك پالامار مقره‌سی. ۲. چوق دیللی مقره.

پارمق { س. ۱. انسانده وبعض حیواناتده ال و آیاغك

منتهاسنده انقسام ایتدیکی شعبه‌-
لرك بهری که انسانده بش
عدد در، اصبع، بنان،
انگشت: ال، آیاق پارمقلری؛
باش پارمق، شهادت پارمغی،
اورته پارمق، آدسز پارمق و
یوزوك پارمغی، سرچه پارمق
= انسان النك بش پارمغنك
اسملریدر. ٢. بر تکرلکك مر-
کزندن چنبرینه قدر اوزانان
چبوقلرك بهری: تکرلکك ایکی
پارمغی قیرلدی. ٣. پارمقلق
دینلن و ایکی یا اوچ یرلرندن
قوشاقله باغلانمش تخته یاخود
دمیر چبوقلردن مرکب اولان
بولمه‌نك بهر چبوغی: بو پار-
مقلغك بر قاچ پارمغی دکیشدیر-
ملیدر. ٤. طاغ تپه‌سنك سیو-
ریسی. ٥. مساحه وطول
اولچیسنده قدمك ١٢ و آر-
شینك ٢٤ جزئنده برجزئی که
١٢ خطدن عبارت عد اولنور:
برقدمله یدی پارمق؛ بر آرشینله
اون سکز پارمق. ٦. قویو بر
مایعه باتیرلدقده بر پارمغك آلدیغی
مقدار: بر پارمق بال، یاغ. ٧.
مج. مداخله، دخل، مشارکت:
بو ایشده اونك پارمغی واردر.
|| آدسز پارمق = یوزوك پارمغی،
بنصر. || آغزه بر پارمق بال
چالمق = طاتلی ویا نافع بر شیء
کوستروب آلداتمق، اطماع ایتمك،
امیده دوشورمك. || آلتی
پارمق = ١. النده فضله بر
پارمغی اولان یعنی پارمقلرندن
بری چفت بولنان آدم. ٢.
چبوقلی بر جنس قماش. ٣. پا-
لاموت بالیغنك ایری جنسی. ||
اورته پارمغی = انسان النك
اورته‌ده‌کی الك اوزون پارمغی،
وسطی. || اون پارمغی یاقه‌سنده
= دعوا وشکایت وبرینی شدیداً
مسئول طوتمقدن کنایه‌در. ||
باش پارمق = الك آیریجه بولنان
قالین وقیصه پارمغی، ابهام. ||
بش پارمق = ١. آختاپود نوعندن
دکیز بوجکی. ٢. چاقر دیکنی
دینلن برجنس نبات. || پارمغی
آغزنده = متحیر، شاشه قالمش.
|| پارمق اصولی = شعرك مفاعیله
تطبیق اولنمیه‌رق آنجق هجالرك
عددینه اعتبار اولنور بر وزنی که
اصل ترکجه‌یه یاقیشیر وزندر. ||
پارمق اوجی = انمله، سرانکشت.
|| پارمق اوزومی = اوزون دانه‌لی
برجنس اوزوم. || پارمق ایصیر-
مق = تعجب ایتمك، متحیر اولمق،
شاشه قالمق. || پارمق حسابی =
حسابی پارمقله یاپمه. || پارمق
قاریشدیرمق = مداخله ایتمك. ||
پارمقله کوسترلمك = مشهور
ومتعارف وممتاز اولمق، مشار
بالبنان اولمق. || سرچه پارمق =
انسان النك الك کوچك وکنارده
بولنان پارمغی، خنصر. || شهادت
پارمغی = باش پارمغك قارشیسنده
بولنان پارمق، سبابه.

پارمقجی { س. جیقریقجی اصنافندن پارمقلق وطرابزان پار-
مغی چویرن صنعتجی.

پارمقلامق { فت. ١. پارمق طو-قوندیرمق، پارمق
سورمك. ٢. دورتمك، تحریك
واغوا ایتمك.

پارمقلق { س. تخته ویا دمیردن صره چبوقلردن عبارت
بولمه وحائل: بالقون، پنجره،
باغچه پارمقلغی.

پاروله { س. [ایتا. Parola = سوز] عسکر نوبتچیلرینك و
سائرلرینك بر برلرینی طانیمق
ایچون بینلرنده متفق علیه اولان
سوز. اصل ترکجه‌سی: اوران
یسا.

پاره { س. فا. ١. پارچه، قطعه. ٢. عدد، قطعه: بش پاره
طوپ؛ یکرمی پاره کمی. || پاره
پاره = پارچه پارچه، قیریق،
منکسر، ییرتیق پیرتیق. || هزار
پاره = بیك پارچه. || یك پاره
= بر پارچه‌دن عبارت، اکسز،
بتون.

پاره { س. [آنف البیان لغت فارسیه‌دن] ١. غروشك
قرقده بر جزئی که وقتیله اوچ آقچه‌یه
منقسم ایدی. ٢. آقچه، نقد،
مسکوکات. || اوفاق، بوزوق پاره
= کوچك مسکوکات، اوفاقلق،
بوزوقلق. || پاره ایتمك = رواجی
اولمق، معتبر اولمق، قیمتی اولمق.
|| پاره ایله دکل = باد هوا کبی،
پك اوجوز. || پاره بوزمق =
بیوك سکه‌یی کوچکلره تحویل
ایتمك. || پاره قیرمق = چوق
پاره قزانمق. || پاره کسمك =
ضرب سکه ایتمك. || پاره میدان
کورمك = پشین پاره صایمق. ||
چیل پاره = یکی تداوله چیقمش
پارلاق سکه.

پاره‌سز { ص. آقچه‌سی ومال و ثروتی اولمیان، زو-
کورت، مفلس.

پاره‌سزلق { سـ. آقچه وثروت فقدانی، زوکورتلك، پاره قیتلغی، مفلسلك .

پاره‌لاتمق { فتـ. [پاره‌لتمك یازمق عبثدر] پارچه پارچه ایتدیرمك : وقتیله مجرملری ییرتیجی حیوانلره پاره‌لاتمق عادت ایدی .

پاره‌لامق { فتـ. [پاره‌لمك یازمق مناسبتسزدر] ١. پارچه پارچه ایتمك، یارمق، افتراس ایتمك : آرسلان طاوشانی درحال پاره‌لادی. ٢. ییرتمق : اثوابنی برآیك ایچنده پاره‌لادی. || مجـ. برلسانی پاره‌لامق = باشنی کوزینی یاره‌رق چاتره پاتره سویلك .

پاره‌لانمق { فط. ١. پارچه پارچه اولمق، ییر- تلمق ویاقیرلمق، طاغلمق : چالیلر- دن اثوابمز پاره‌لاندی؛ بوطاش طوکدن پاره‌لانیر. ٢. آقچه و نقد پیدا ایتمك، ثروت قزانمق. || مجـ. چوق چالیشوب چبالامق، فدای نفس ایتمك : مسافره اکرام ایچون پاره‌لانیرلر .

پاره‌لق { صـ. ١. شوقدر پاره ایدر، شو قدر پاره قیمتنده اولان : برپاره‌لق = بر پاره دکرنده، پك اوجوز؛ ایکی پاره‌لق = ایکی پاره ایدر پك دکرسز وعادی : ایکی پاره‌لق برآدم. ٢. شوقدر پاره قیمتنده سکه : بش پاره‌لق، اون پاره‌لق، یکرمی پاره‌لق .

پاره‌لی { صـ. آقچه ونقدی اولان، زنکین، ثروت صاحبی : پاره‌لی آدمدر .

پازار { سـ. [طوغریسی : بازار] با : بازار .

پازند { سـ. فا. زردشتك اثری ومجوسیلرك کتاب مقدسی اولان « زند آوستا » نك پهلوی لساننده تفسیری .

پازوال { دیکیجیلرك دیزه کر- دکلری قایش .

پازواند { سـ. [فا. « پاسبان » دن غلـ.] چارشی بکجیسی .

پازوند { سـ. [فا. « بازوبند » دن غلـ.] قولچاق، بازوبند .

پازی { سـ. یبانی پنجار، سلق (سبزه) . || قره پازی = سرمق .

پاس { سـ. ١. معدنلرك رطوبتدن طوتدقلری کیر، صداء، ژنك : دمیر پاسی، باقیر پاسی. ٢. معادنك غیری اجسام اوزرینه قونان وحاصل اولان کیر، وسخ : دیل پاسی، دیش پاسی. || پاس آچمق = پاسی کیدیروب تمیزلمك وجلا- لاندیرمق. || پاس طوتمق = پاس پیدا ایتمك، پاسلانمق. || ینیکلی پاس = معدنی ییوب دلیك دشیك ایدن پاس، قارینجه‌لنمه، معدن قارنجه‌سی .

پاس { سـ. حفظ، محافظه. ز.

پاساپورت { سـ. [ایتا. - Passa porte] مرورتذ- کره‌سی، ممالك اجنبیه‌یه کیدنلره ویریلن یول تذکره‌سی .

پاساق { سـ. کیرلی ویپجمسز اثواب .

پاساقلی { صـ. کیرلی ویپجمسز قیافتلی، چاچول، صا- لقیم صاچاق .

پاسبان { سـ. فا. کیجه بکجیسی، نکهبان [زبانزدی : پازواند .]

پاستاو { یاخود پاستال. سـ. [مجارجه‌دن] اوجی یالدیزلی چوخه طوپی : پاستاوله پازارلق = طوبدن .

پاسته { سـ. [ایتا. Pasta] خموردن مختلف شکل وترکیبده طاتلی قرابیه : بادملی، چوقولا- ته‌لی پاسته .

پاسته { سـ. چرکسلره مخصوص برنوع داری ایرمیکی .

پاسته‌جی { سـ. خموردن طاتلی قرابیه‌لر یاپوب صا- تان آدم؛ پاسته‌جی دکانی = بویله قرابیه‌لر وطوندیرمه وسائره یمکه مخصوص دکان .

پاسقالیه { سـ. [ر. Πασχαλιά، Πάσχα دن اوده عبرانیجه « فصح » دن] خرستیانلرك بایرامی که حضرت عیسی (عم)ك صعودی کوننه مصادفدر؛ کو- چك پاسقالیه = مولد عیسی (عم) کوننه مصادف بایرام. || پاسقالیه چیچکی = برجنس بودورلیلاق. || پاسقالیه یومورطه سی = خرستیانلرك بیوك پاسقالیه ده قرمزی‌یه بویادقلری یومورطه.

پاسقالیه‌لق { صـ. پاسقالیه کوننه مخصوص : پاسقالیه- لق اثواب .

پاش { صـ. فا. [« پاشیدن » فعلندن سـ. اولوب صتر تشکیلنه کیرر] صاچان، سرپن، طاغیدان : زرپاش = آلتون سرپن؛ کهر پاش = جواهر سرپن .

پاشا { سـ. [اصلی : باش اغا. فا. « پای شاه » دن مأخوذ

اولمسی بعیددر] دولت عثمانیه‌ده وزرایه واساساً مناصب عالیهٔ سیفیه وملکیه اصحابنه ویریلن عنواندر. وقتیله بر وایکی واوچ طوغلی اوله‌رق اوچ صنفه منقسم ایدی. الیوم ملکیه‌ده: وزیر، روم ایلی بکلر بکی، میرمیران ومیرالامرا اسملریله درت؛ و عسکریه‌ده مشیرلك، فریقلك ومیرلوالق اسملریله اوچ رتبه اصحابنه ویریلیور: احمد پاشا، محمد پاشا، ناظر پاشا، والی پاشا، متصرف پاشا؛ مشیر پاشا، فریق پاشا، لوا پاشا؛ قپودان پاشا، قوماندان پاشا. || پاشا قپوسی = باب عالی.

پاشالق { س. ١. پاشا عنوانی، حائزنه پاشا عنوانی ویریلن رتبه: فلانه پاشالق ویردی. ٢. برپاشانك تحت اداره‌سنده بولنان مملکت.

پاشالی { ص. وقتیله پاشا خدمتنده بولنانلره اطلاق اولنوردی؛ پاشالی قیافتی.

پاشمق { پاشمقجی. با: باشمق وسائره.

پاصدیرمه { س. با: باصدیرمه.

پاطلیجان { س. [فا. «باتنکان» دن معرب «بادنجان» دن] خیار وقباغه مشابه مور رنکده معروف برسبزه که یمك انواعی احضاره یارار؛ بوستان پاطلیجانی = قالین ویووارلاق جنسی؛ کمر پاطلیجانی = اوزون ومقوس جنسی؛ فرنك، طوماته، یمورطه پاطلیجانی = دیکر انواعی؛ پاطلیجان اوتورتمه‌سی، قیزارتمه‌سی، طولمه‌سی وسائره = بوسبزه‌دن یاپیلان یمك انواعی. || پاطلیجان انجیری = انجیرك اری ومور برجنسی. || پاطلیجان چیچکی = طاطوله، دیکن الماسی.

پاغوریه { س. [ر. Παγούρι] ینکج انواعندن بر جنس چغانوز.

پاقته { س. ١. سوس ایچون آتك راختلرینه وسائر شیئلره دیکیلان ویا میخلانان مختلف الشکل معدن لوحه جکی ویا باشلی چیوی، شمسه، قباره. ٢. زمین رنکنك غیری بر رنکده بیوك بنك؛ پاقته پاقته = بویله بنکلرله طونانمش. ٣. بر بیوك خریطه‌یی ترکیب ایدن قطعه‌لرك بهری: یکرمی پاقته‌دن مرکب برآناطولی خریطه‌سی نشر اولندی. ٤. دمیرجیلرك ویده بیولرینی آچمق ایچون قوللاندقلری بر جنس حده.

پاك { ص. فا. [تر. زبانزدی: پاق] ١. تمیز، طاهر، مطهر: انسانك اوستی باشی پاك اولملی؛ آق پاك (پاق) = بم بیاض و تمیز. ٢. لکه‌سز، عیب ونقصاندن بری، صافی، خالص، حیله‌سز، غل وغشدن مبرا: بنم قلبم پاکدر؛ نظر پاك، خاطر پاك. ٣. مبارك، مقدس، عزیز: حجازك خاك پاکی. || پاك ایتمك = ١. تمیزلمك، تطهیر ایتمك. ٢. بوشالتمق، تخلیه ایتمك، سیلوب سوپورمك.

پاکت { س. [فر. Paquet] برلکده باغلانمش ویا کاغده صارلمش اشیا دمتی، دسته، بوغچه: بر پاکت چوراب، سیغاره، توتون. || پاکت ایتمك = باغلایوب صارمق.

پاکدامن { ص. فا. [اتکی تمیز] ناموسلی، عفیف، اهل عفت وعصمت، معاصی و عیوبدن بری.

پاکدامنلك { س. عرض، ناموس، عفت، عصمت.

پاکلاتمق { فتـ. تطهیر ایتدیرمك، تمیزلتمك.

پاکلامق { فتـ. [« پاکله‌مك » استانبول شیوه‌سیدر. اناطولیده اصل زبانزدی: « پاقلامق » در.] ١. تمیزلمك، تطهیر ایتمك: اوك هرطرفنی پاکلادی. ٢. تمیزه چیقارمق، تبرئه ایتمك: کندیسنه تعلق اولدیغندن اونی پاکلامق ایستیور. ٣. بوشالتمق، سیلوب سوپورمك، تکمیلنی آلوب کوتورمك ویایمك: بزم برهفته‌لق ذخیره‌مزی برکونده پاکلادیلر. ٤. ایشنی بیتیرمك، بجرمك، اعدام ایتمك: اویله مشهور بر جانی‌یی اله کچنجه پاکلاملی.

پاکلانمق { فط. ١. تمیزلنمك، تطهیر اولنمق: بیقانمغله پاکلانیر شی دکلدر. ٢. تبرئهٔ ذمت ایتمك، بری الذمه چیقمق. ٣. خسته‌لقدن قورتلمق، ایلیشمك.

پاکلق { س. استانبول شیوه‌سنده [پاکلك دینیر.] ١. تمیزلك، طهارت، نظافت: پاکلق حفظ صحت ایچون الك لازم شیئلردندر. ٢. لکه‌سزلك، عیب ونقصاندن برائت، صفوت: اونك قلبنك پاکلغنه (پاکلکنه) اعمالی شاهددر.

پاكیزه { ص. فا. ١. تمیز، طاهر، نظیف. ٢. لكه‌سز، بری، خالص، صافی: پاكیزه صفات.

پال { س. بر جنس كوكرجین.

پالا { یاخود پاله. س. [روجه ظن اولنیورسه‌ده، رومار تركجه‌كبی قوللانیورلر. بو جهت السنه سنده مستعمل الفاظ مشتركه‌دن اولوب اساساً آرناؤدجه اولمسی ملحوظدر.] ١. یاصی قلیج انواعی: پالا چكمك = پالایی چیقارمق، اورمق، قوللانمق؛ پالاچالمق = بوشنه‌یورلمق. ٢. كوركك یاصی یری و او شكلده یاصی بعض آلتلر: پالا صاللامق = تك كورك اویناده‌رق قایق یورو تمك. ٣. قلیجلامه قونان یاصی كیریش و سائر كراسته. = ص. پالا دینلن قلیج شكلنده یاصی ومقوسجه: پالابییق.

پالاز { س. [تق. وچ. یاوری و چوجق دیمك اولان «بالا» دن مشتق اولمق محتملدر.] صو قوشلریله كوكرجین كبی دیگر بعض طیورك پیلیجی: قاز، اوردك، كوكرجین هندی پالازی. = ص. سمیز، یاغلی، یومبول. || قوش پالازی = اكثریا چوجقلره مسلط اولوب نفس یولنی طیقامغله كلیتله هلاكلرینه سبب اولان مستولی بر بوغاز شیشی مرضی، كه اخیراً فرانسه‌ده دوقتور (رو) طرفندن آشی ایله چاره‌سی بولنه‌رق هر سنه ملیونلرجه اطفالك حیاتی قورتارلمشدر. [فر. Diphthérie].

پالازلامق { فط. (طیور یاوریسی) سمیرمك، سمن پیدا ایتمك.

پالاستوریه { س. [یتا.] ١. طولی طوپی سوكوب تمیزلمكده قوللانیلان بچاوره‌لی ویا بورغیلی صیریق. ٢. طوپك یوه ارلاغنه قونیلان صیق، كله صیقیسی.

پالاسقه { یا پلاسقه. س. [مجارجه‌دن] ١. فشنكلك، فشنك وضعنه مخصوص كومش وتونجدن یاخود كاوساله‌دن محفظه كه قایشله آرقوری آصیلیر ویا بله باغلانیر. ٢. سواری چانطه‌سی. ٣. طوب خرتوجی قونیلان چانطه.

پالاسقه‌لی { ص. س. آنفاً بیان اولنان فشنكلك ویا چانطه‌یی حامل سواری ویا پیاده نفر ویا چاوشی.

پالالق { س. یاصیلغنه و قلیجلامه وضعیت: كیریشلری پالالغنه قومق.

پالامار { س. [یتا.] كمیلری قره‌یه باغلامقده و یا زنجیر یرینه لنكره ربط ایتمكده مستعمل قالین خلاط. || پالامار كوزی = كمینك باشنده وقیچنده پالامار كچمكه مخصوص دمیر بیلزیكلی دلیك. || مج. پالاماری قوپارمق = صاوشمق.

پالاموت { یاخود پالاموط. س. [بلكه عر. «بلوط» دن. — آخرنده‌كی « ت » حركه‌لنجه « د » ه تبدیل اولنور.] ١. بر جنس میشه ایله سائر بعض آغاجلرك ویردكاری یمش كه كستانه قبیلندن و آجیجه اولوب كاوساله اعمالنده قوللانیلیر. ٢. بو میوه‌نك دباغتده مستعمل قبوغی. ٣. بو میوه‌یی ویرن میشه جنسی: پالاموت آغاجی.

پالامود { یاخود پالاموط. س. [ر. Παλαμύδι] ایریجه معروف بر نوع بالیق كه مبذول اولوب اتی قباجه وغیر مقبولدر. بر جنسی: چنكانه پلامودی؛ بیوجكی: طوریق؛ دها بیوكی: آلتی پارمق؛ بطالی: زندان دلن، پچوطه. آلتی پارمغك طوزلیسنه‌ده لاكرده دیرلر.

پالان { س. [فارسیده سمر دیمكدر.] اكثریا بینك مركب واستره وبعضاً آته اوریلان قاشسز ویومشاق اكلی بر نوع اگر: مركبه پالان اورمق.

پالاندوز { س. فا. پالان دیكن وپاپان. [اصل فارسیده سمرجی دیمكدر.]

پالاندیز { س. زانق طاشی، چشمه‌نك موصلق طاشی.

پالانقو { س. [یتا.] بحـ. كمیلرده آغر یوك قالدیرمق ایچون خلاطی بربرینك ایچندن كچیرلمش چوق دیللی چفته‌مقره.

پالانقه { س. [مجارجه‌دن] ١. آغاج وطوپراقله یاپلمش وخندق چویرلمش حصارجق. ٢. بویله برحصارله محاطواروش.

پالاوره { س. [یتا.] بحـ. حرب كمیسنك طوپ انبارینك اوستنده وكوكرته‌نك آلتنده‌كی ایكنجی قات. || پالاوره‌جی = اویدیرمه شیلر سویلین، آتوب طوتان.

پالتو { یاخود پالطو. س. [فر. Paletot] اوستدن کیلان قیش لباسی.

پالدم { س. [فا. پاردم = قویروق آلتی] اگر قوزغونی که آتك قویروغی آلتندن کچیریلوب اکری آرقه‌دن ربط ایدر.

پالطو { س. با: پالتو.

پالوده { س. فا. [تر: زبانزدی: پالوذه] نشسته وشکرله یاپیلوب صوئوق ینن پلته.

پالوزه { س. با: پالوده.

پالهنك { س. فا. [اصلی: پالا- هنك] آتله قوللانیلان وآته چکدیریلن برجنس بیوك کمند.

پالی { س. هندستانك دکن قطعه- سنده وسرندیب جزیره- سنده تکلم اولنور بر لساندر، که هندك السنهٔ جدیده‌سی میاننده (سانسکری) لسان قدیم ادبیسنه اك زیاده مناسبت و مشابهتی اولوب، (بودا) مذهبنك کتابلری‌ده بولسانده محرر بو- لنغله، بو مذهبه تابع اولانلرك لسان مقدسی عد اولنور.

پالیوش { س. [بلکه اصلی: پالا- شیش] قبصه وایکی طرفی کسکین طوغری قلج ویا شیش، قصاطوره.

پامال { س. ص. فا. با: پایمال.

پاموق { ویاموق. [اصلی: فا. «پنبه» دن «پنبق» ویا «پنبوق».] با: پنبوق.

پانایر { یاخود پنایر. س. [یو. Πανηγύριον] سنه‌ده بر ویا ایکی اوچ دفعه بر محل مخصوصده قوریلوب برقاچ کون دوام ایدن بیوك بازار: اوزونجه اووه، سلیوری، بالیکسری پانایری. — لسان یونانیده معنای لغویسی جمع واجتماع اولوب، اساساً بت وبتخانه زیا- رتندن عبارت اولدیغی حالده، زواره تجارت دخی مساغ اولدیغندن، کیده‌رك صرف تجارت اجتماعلرینه یعنی بازارلره تخصیص ایدلمشدر. اسکی یونا- نیلرك پانایر اصولی عینیله قبل الاسلام عربلرده دخی جاری ایدی.

پانبوق { س. با: پنبوق.

پانتالون { یاخود پانطالون. س. [فر. Pantalon] آلا- فرانغه قیافتده طار وایکی باجاغنك هری یوقاری‌یه قدر آیری دوز کسوه. [فرنکلر ایچ طونه‌ده وعلی الاطلاق بلدن آشاغیسنی اورتن لباسه بونامی ویررلر.]

پانجار { یاخود پنجار. س. ترشیسی یاپیلان وعصاره‌سی شکر اعمالنه یارایان ایچی پك قرمزی معروف سبزه، سلق. — اصل ترکجه‌سی «چوغندر» یاخود «چوکوندور» اولوب، بو لغت ایرانیلر طرفندن دخی قبول ایله، فارسیده «چغندر» و «چکندر» دینیر. || قزیللقدن ده کنایه او- لور: پانجار کسلمك = پك زیاده قیزارمق؛ ومج. پك زیاده محجوب اولمق.

پانجور { یاخود پنجور. س. [فر. Abat-jour دن غلـ.] طرز جدید اوزره پنجره قفسی که آچیلیر قپانیر افقی طار تخته‌لردن مرکب اولوب، قفس خدمتنی کوردکدن بشقه، اوطه‌نك ضیا- سنی ده ایجابنه کوره تنقیص ایدر ویا بسبتون قرا کلق یاپار.

پانجورلی { ص. پانجوری یعنی طرز جدید اوزره قفسی اولان (پنجره، او).

پاندومیمه { یاخود پانطومیمه. س. [یو. Παντόμιμα. — فرانسزجه‌یه تقلیداً «پاندومیم» دیمك کولنج برمقلدلکدر، زیرا فرانسزلر دخی بولغتك وامثالنك آخرنده‌کی صاغر e یی بسبتون مسکوت براقیوب، اوستنده‌کی حرفله برهجا تشکیل ایده‌جك صورتده تلفظ ایدرلر.] لاقر- دیسز ویالکز اشارتلرله اوینا- نیلان مضحکه ویاضحوکه: پاندو- میمه‌یه کیتمك؛ پاندومیمه‌سیر ایتمك. || مج. پاندومیمه اوینامق = لسان بیلمه‌مکدن هپ اشارتلرله افادهٔ مرام ایتمك.

پانزهر { س. [فا. «پادزهر» دن غلـ.] با: پادزهر.

پانطالون { س. و:

پانطولون { س. با: پانتالون.

پانطومیمه { س. با: پاندومیمه.

پانهاده { ص. فا. [پا = آیاق. نهاده = قومش] آیاق قومش، آیاق باصمش، داخل، وارد، واصل: پانهادهٔ میدان امتحان اولدی. لسـ.

پانیه { س. [ایتا.] مج. قایق باغلا- یه‌جق قنج ایپی.

پای { س. ١. حصه، نصیب، بهره، قسمت. ٢. قسم، بولوك، پارچه، سهم: بونی بش پای یاپك. ٣. مج. تكدیر، تعزیر. || پای ایتمك = بولشمك، مقاسمه ایتمك. || پای بیچمك = قیاس، مقایسه ایتمك: كندیندن پای بیچمك = قیاس نفس ایتمك. || دیكیش پایی = بیچیلن اثوابدن دیكیشه كیرمك اوزره فضله براغیلان قماش. || پای ویرمك = چوجق ابوینه قارشو غیرمناسب سوزسویلمك.

پای { یاخود پا. س. فا. با: پا.

پایان { س. فا. ١. صوڭ، آخر، نهایت، انجام، غایه: بوایش پایانه ایردی. ٢. اوج، كنار: ساحهٔ سمانك پایانی یوقدر. || بی پایان = صوڭسز.

پای انداز { ص. فا. [پای = آیاق - انداختن = آتمق] آیاق آتان، آیاق آتمش، آیاق باصمش: میدان حربه پای انداز شجاعت اولدی. = س. بربیوك ذاتك ممری اوزرینه دوشنن چوخه وقطیفه وسائره.

پایانسز { ص. ١. صوڭسز، نهایتسز، بیپایان، توكنمز. ٢. اوجسز، كنارسز، نامتناهی.

پایبند { س. فا. [پای = آیاق - بستن = باغلامق. — تر. زبانزدی: پایواند] آت وسائر حیوانلرك یورومه‌لرینی منع ایچون ایكی ویا چفت اوله‌رق درت آیاغنه آتیلان باغ.

پایتاق { ص. اكری باجاقلی، احنف. = س. [فا. پیاده‌دن معرب « بیداق » دن] سطرنجك پیاده طاشی. || پایتاق یولی = كچی یولی، پاتیقه.

پایتخت { س. فا. بر دولتك حكمدارینك اقامت ایتدیكی شهر، كرسیٔ حكومت، مقر حكمدار، مركز سلطنت، دار الخلافه: دولت عثمانیه‌نك پایتختی استانبولدر.

پایدار { ص. فا. [پای = آیاق - داشتن = طوتمق] ثابت، قائم، ایجه یرلشمش، سوركلی.

پایدارلق { س. ثبات، قیام، یرلشمه، سوركلیلك.

پایدوس { س. [یو. Πάυω = تعطیل ایتمك] ١. موقت تعطیل، استراحت: پایدوس ایتمك = موقت تعطیل ایتمك؛ پایدوس وقتی = ایشك تعطیل ایدلدیكی زمان، استراحت ساعتی. ٢. بعض عوارضدن طولایی یاپی و سائره ایشلرینك تعطیل اولنمسی: پاره‌سی توكندیكیچون یاپی‌یی پایدوس ایتمكه مجبور اولدی. = حد. رنجبرلره تعطیل واستراحت وقتنی اعلان ایچون رنجبر باشی طرفندن یوكسك سسله ایدیلن اخطار: پایدوس!

پایدوسجی { س. یاپیلرده و سائر چوق عمله چالیشدیریلان یرلرده بونلرك استراحت وقتلرینی یوكسك سسله اعلان ایدن رنجبر.

پایزن { س. [فا. پای = آیاق - زدن = اورمق] آیاغنه پرانغه اورلمش جانی. || پایزن قیافتلی = پژمرده وقورقونج قیافتلی.

پایلاتمق { فتـ. تكدیر و تعزیر ایتدیرمك: بن چوجقلری كیمسه‌یه پایلاتمام.

پایلاشدیرمق { فتـ. بولدیرمك، مقاسمه ایتدیرمك: باشلری آلدقلری چاپولی پایلاشدیرمق ایستمیوردی.

پایلاشمق { فشـ. بولشمك، مقاسمه ایتمك: چالدقلری اموالی بینلرنده پایلاشمغه وقت بوله مامشلردی.

پایلامق { فتـ. ١. پای وحصه ویرمك. ٢. پاینی و مستحق اولدیغی جوابی ویرمك. ٣. تكدیر وتعزیر ایتمك، آزارلامق.

پایمال { یاخود پامال. س. فا. [پای = آیاق - مالیدن = سورمك] آیاق آلتنه آلمه، چیكنمه: پایمال ایتمك = آیاق آلتنه آلوب چیكنمك؛ و مج. رعایت ایتمه‌مك، خوار قوللانمق. = ص. آیاق آلتنه آلنوب چیكنمش؛ مج. محقر، خوار وذلیل.

پاینده { ص. فا. ثابت، برقرار، دواملی: دولت واقبالی پاینده اولسون. = س. تر. دستك، طیاق، یرندن اوینامش بر شیئك دوشمه‌سی ایچون قونیلان طیاق: پاینده اورمق.

پایواند { س. [فا. پایبند دن غلـ.] آتك آیاغنه اوریلان باغ، كوستك.

پایه { س. فا. ١. رتبه، مرتبه، جاه و منصب درجه‌سی. ٢. طریق علمی اصحابنه ویریلن رتبه: آناطولی، روم ایلی پایه‌سی؛ حرمین پایه‌سی؛ ازمیر پایهٔ مجردی.

پایه‌لی { ص. بر رتبهٔ علمیه‌سی اولان: حرمین پایه‌لی = حرمین پایه‌سنی حائز.

پپغان { س. با: پاپاغان.

پَپگی { ص. با : پپه .

پَپَگیلمَك { فل. ککه‌لمك، تلاشله لاقردی‌یی ککه‌لیوب سویلیه‌مه‌مك .

پَپه { ص. دیلی طوتوق، کلمه‌لری سویلیه‌میوب ایلك حرفلرینی تکرر ایتدیرن، لکنت لسانی اولان. [اصل « پ » حرفنی تکرر ایتدیرنلر حقنده موضوع اولوب، بعده تعمیم اولنمشدر. « ککه » لغتی‌ده اساساً « ك » حرفنی تکرر ایتدیرنلر ایچون موضوعدر. بعد التعمیم ککمه پپه‌دن دها قوتلیدر .]

پَپه‌لِك { وپپگیلك. س. دیل طوتقلغی، لکنت لسان، ککمه‌لك .

پَپه‌لمَك { فل. پپه‌لکله سویلمك، لکنت لسانله تکلم ایتمك.

پِت { یاخود پیت. مه. خفیف و یاواش سسی تصویر وتقلید ایدر، ومکرر یاخود چیت اداتیله برابر قوللانیلیر : پت پت یورویه‌رك کلدی؛ چیت پیت یوق = هیچ سس صدا وکورلدی یوقدر .

پَتالوشقه { س. [مجارجه ویا اسلاوجه اولسه گرکدر] ظالغیچ فشنك .

پَتالیه { س. ١. قوشبازلرك قوشلری جلب ایچون ایپله باغلایوب اوتدیردکاری چیغرتغان. ٢. چرنیق دینلن طالیان قایغنك آنجق برآدم بینه‌جك قدر کوچکی .

پتاوی { س. باتاویه جزیره‌سندن کلن برجنس آغاج قاونی.

پتر { یاخود پیتیر. مه. خفیف و سرعتلی حرکتی تصویر و تقلید ایده‌رك، مکرر اوله‌رق قوللانیلیر : پتر پتر یوریوردی . || پتر پتر یوریمك = نازك اندام برقادینك سبکروانه یورویشی.

پتراق { یاخود پوتراق. با : بوتراق .

پترداتمَق { فتـ. پتردی ایتدیرمك : شو کاغدلری پترداتمه‌یك .

پتردامَق { فل. پتردی ایتمك، خفیف سسله اینجه کورلدی ایتمك : یاپراقلر روزکاردن پتردایوب طوریوردی .

پتردی { س. خفیف کورلدی، اینجه پاتردی: یاپراقلرك پتردیسی .

پَتَك { س. ١. آریلرك یووه‌سی حکمنده اولان آلتی کوشه‌لی موم تکرلکی، بالی آلنمش کومج. ٢. بو شکلده مختلف شیئلر قطعه‌سی، تکرلك : بر پتك آفیون .

پَتَل { س. هند جهتلرنده دیش و طوداقلرینی قرارتمق ایچون چیکنندکاری بر نبات، تنبول. [فر. Bétel]

پتیر { س. [فا. پتکیردن] قیلدن الك .

پَچَته { س. [یتا.] یمك خاولیسی، مقرمه، کوچك پیشکیر .

پَچوطه { س. پالامود بالیغنك ایری جنسی .

پَچه { س. قادینلرك سوقاقده یوزه اورتدکاری قفس کبی سیرك اورتی، طوتوق، نقاب، لثام، برقع.

پَچـه { س. فا. جـ : پچگان. ١. یاوری، انسان وحیوان یاوریسی، کوچکی. ٢. چوجق، اوغلان، غلام. || مغ پچه = مجوسی چوجغی، میخانه‌جی چراغی، دلبر. عر .

پُخته { ص. فا. ١. پیشمش، پیشکین. ٢. مجـ. تجربه‌لی، کارآزموده. || ناپخته = خام، تجربه‌سز.

پختی { س. [فا. «پخته»دن] قویولاشمش مایع : قان پختیسی. || دکیز پختیسی = نجم بحری دینلن شفاف بر حیوان بحری.

پختیلاتمَق { فتـ. و :

پختیلاشدیرمَق { فتـ. (قان و سوت کبی بر مایعی) قویولاشدیرمق، پختی حالنه قویمق.

پختیلاشمَق { فط. و :

پختیلانمَق { فط. (مایع) قویولاشمق ، طوکمق، پختی حالنه کچمك : قان پك چابق پختیلانیر.

پختیلانمه { س. قویولاشمه، طوکمه : قانك پختیلانمه‌سی.

پَداوره { س. [ر. Πέταυρον] ١. کره‌میت آلتنه چاتی اورتیسی یاپیلان اینجه تخته. ٢. قوطیجیلرك قوللاندقلری اینجه چام تخته‌سی‌که قولای بوکیلیر.

پَدَر { س. فا. آتا، بابا، اب، والد : پدر بك، افندی، پاشا (= پدرکز)؛ پدر مرحوم؛ پدر بزرکوار، پدر عالیقدر. || بیوك پدر = بیوك بابا، جد. || قائن پدر = قاین آتا، زوجیندن بهرینه نسبةً دیکرینك پدری .

پَدَرانه { ص. فا. بابایه یاقیشیر، بابایه لایق و مناسب :

بر طور پدرانه ایله؛ شفقت پدرانه‌سنی کوستردی. = ح. بابایه یاقیشیر صورتده، باباکبی: کندیسنه پدرانه نصیحت ویردی؛ طلبه‌سنه پدرانه معامله ایدیور.

پدرلك { س. آتالق، بابالق، ابوت: او آدم بکا پدرلك ایتمشدر.

پدرود { س. فا. وداعلاشمه: پدرود ایتمك = وداعلاشمق. ذ.

پذیر { ص. فا. [«پذیرفتن» فعلندن سمص. اولوب صتر. تشکیلنه کیرر] ۱. قبول ایدن، آلان، بولان: ختام‌پذیر = ختام قبول ایدن، ختام بولان. ۲. قبول ایده‌بیلیر، مستعد: اصلاح‌پذیر = اصلاحی ممکن؛ تربیه‌پذیر = تربیه‌یه مستعد، قابل تربیه.

پذیرا { ص. فا. قبول ایدن، قابل: پذیرای ختام اولمق = ختام بولمق.

پر { مه. اوچمغی یاخود سرعتله دونمکی ویا یانمغی تصویر و تقلید ایده‌رك اکثریا مکرر قوللانیلیر: پر پر اوچمق؛ پر پر یانمق؛ پر پر ایدوب اوچه‌ماز.

پر { س. فا. قناد، جناح. اکثریا مرادفی اولان «بال» ایله برلکده قوللانیلیر: پروبالی دوکلمش برقوش. = ص. فا. اوچان، اوچیجی، طایر: شب پر = کیجه اوچان. ذ.

پر { ص. فا. طولی، مملو. ذ. — مرکب صفتلر یعنی وصف ترکیبلر تشکیل ایدوب طولیلق وکثرت بیان ایدر: پرخون = قان ایله طولی؛ پرغضب = غضبی زیاده؛ پرعناد = عنادی چوق.

پراتیقه { س. سفائنه قرانتنه‌دن ویریلن تذکره‌که کیتدیکی یره اونی ابراز ایتدکجه یولجی و حموله چیقاروب آله‌ماز.

پراچول { س. [یتا.] ۱. دینکل اوستنده اولمیان آچمه آرابه. ۲. کمی اکریسی دینلن برنوع سفینه.

پرازوانه { س. قلیچ وبیچاق و سائره‌نك قبضه ایچنه کیرن قسمی.

پراصه { س. [ر.] معروف سبزه، کراث، کندنه. || یبان پراصه‌سی = پنبوق اوتی دخی دینلن بر جنس نبات. || یر پراصه‌سی = حشیشة الکلب دینلن برجنس نبات.

پراکنده { ص. مجموع و منتظم اولمیان وبریده بولنمیان، طاغنیق، طارمه طاغین، متفرق، پریشان.

پرامه { یاپرمه. س. [ر.] ایکی کورکلی یعنی بر چفته‌لی آغر قایق.

پران { ص. فا. اوچیجی، طایر.

پرانقه { س. [یتا.] ۱. وقتیله زندانده مجرمك آیاغنه اوریلان کوتوك تومروق. ۲. مجرملرك آیاغنه اوریلان زنجیرلی حلقه: پرانقه‌یه اورمق. ۳. پرانقه‌یه اورلمق جزاسی، کورك جزاسی: پرانقه‌یه محکوم.

پرانقه‌بند { ص. فا. پرانقه‌یه اورلمش، پرانقه‌لی.

پرانقه‌لی { ص. پرانقه‌یه اورلمش، آیاغنده پرانقه اولان.

پرپی { س. بیلان صوقه‌سنه علاج ظن اولنان برجنس معدن کوموری، بیلان طاشی. قورت بوغان و امثالنه‌ده دیرلر.

پرپیت { ص. اسکی پوسکی، قوراده. = س. آنقره‌نك بیاغی شایاغی.

پرت { س. پره‌لنمه. || پرت مرت = پره‌لنمش.

پرتاب { س. فا. و:

پرتاو { س. فا. ۱. آتلمه، صیچرامه. ۲. آتلمق ایچون آلنان خیز وبرقاچ آدیم کریدن قوشه‌رق ایدیلن قصد: پرتاو آلمق.

پرتمك { فتـ. پره‌لمك، کمیکه طوقنمقسزین اتی اینجیتمك، بورقمق.

پرتنمك { فط. پره‌لنمك، بورقلمق.

پرتو { س. فا. ضیا، نور، شعاع، پارلاقلق.

پرتوافشان { ص. فا. [پرتو = ضیا. افشاندن = صاچمق] و:

پرتوانداز { ص. فا. [پرتو = ضیا. انداختن = آتمق] ضیا ونور نشر ایدن، ضیادار، منیر.

پرتوسوز { س. فا. [پرتو = ضیا. سوختن = یاقمق] — تر. زبانزدی: پرتاوسز] کونشه طوتلدقده شعاعلری برنقطه‌یه جمع ایتمکله آلتنه کلن شیئی یاقان جامکه اشیایی نظرده بیوتمکله کوچك یازیلره ومطبوع خریطه وکتابلره باقغه یارار. [فر. Loupe]

پرتی { س. اسکی اشیا، ملبوسات ویتاق و سائر مالزمه اسکیسی؛ پرتی‌یی قالدیرمق =

اشیانی طوپلایوب طاشیمق، کوچ ایتمك، قاچمق. || پری پرتی [وغا: پلی پرتی] = اسکی پوسکی اشیا. || خرتی پرتی = ایشه یارامار اسکی پوسکی شیئلر.

پرتیق { ص. اسکی ویرتیق، فرسوده، پارچه پارچه : یرتیق پرتیق.

پرچم { س. ۱. وقتیله باشلرینی تراش ایدنلرك تپه ده براقدقلری صاچ. ۲. حیواناتك اکسه‌لری صیرتنده بیتوب اوزانان و قالین قیللردن عبارت اولان صاچلری، یله : آت، آرسلان پرچمی. || جوان پرچم = قندیل چیچکی انواعندن برچیچك، حشیشة الرئه. || دکیز پرچمی = تك قبوقلی برنوع دکیز بوجکی.

پرچین { س. ۱. چیوینك اوبر طرفه چیقان اوجنك یاصیلاندیرلمسیله ویا ویده‌لی چیوینك آرقه‌سنه صمون کچیرلمکله صاغلاملاشدیرلمسی: پرچین ایتمك. ۲. مج. علی الاطلاق تحکیم وتقویه، صاغلاملاشدیرمه. || سرچین پرچین = محکم صورتده میخلانمش ویا باغلانمش.

پرچینلمك { فتـ. ۱. (چیوی‌یی) اوجنی کوت ایدوب یاصیلاندیرمقله صاغلاملاشدیرمق، پرچین ایتمك. ۲. (علی الاطلاق) صاغلاملاشدیرمق، تقویه وتحکیم ایتمك.

پرچینلی { ص. پرچین اولمش، صاغلام. == س. آت نعلنك قولاقلی اکسری.

پرخاش { س. فا. جنك، غاوغا، نزاع، جدال.

پرخاشجو { ص. فا. غاوغا آرایان، نزاعجی.

پرداخ { س. [فا. «پرداخت»دن غلـ.] ۱. جلا، پارلاقلق، پارلامه : پرداخ ایتمك = پارلاتمق، جلا ویرمك. ۲. تراشدن صکره اوستره‌نك آشاغیدن یوقارییه سورلمسیله قیللرك اك قیصه دیبلرینك‌دخی آلنمسی. || پرداخ ویرمك = ۱. جلا ویرمك، پارلاتمق. ۲. مج. تکدیر وتعزیر ایتمك، پایلامق.

پرداخته { ص. فا. ۱. تنظیم وترتیب اولنمش، دوزلدلمش. ۲. مجلا، پارلاق، پرداخلی. ن.

پرداخجی { س. تخته ومعدن ویاسختیاندن معمول شیئلره جلا ویرن ایشجی.

پرداخسز { ص. [صحیحی : پرداختسز] جلاسز، جلا اولمامش، پارلادلمامش.

پرداخلامق { فتـ. جلا ویرمك، پرداخ ایتمك، پارلاتمق.

پرداخلی { ص. پارلاق، جلالی، مجلا، پرداخ اولمش.

پرداز { ص. فا. [« پرداختن » فعلندن سمص.] دوزلدیجی، ترتیب وتنظیم ایدن، مصلحت پرداز = ایش کورن. || اصطلاح پرداز = اصطلاح پارالایان. || کار پرداز = ایران دولتی طرفندن منصوب شهبندر.

پرده { س. فا. ۱. قپو وپنجره‌یه آصیلان اورتی : پنجره، قپو پرده‌سی. ۲. بریری آیرمق وکورنمسنه مانع اولمق ایچون آصیلان چارشاف واحرام وسائره: پرده چکمك. ۳. یوزه آصیلان اورتی، نقاب، پچه: یوزندن پرده‌یی قالدیردی. ۴. ایکی یری بربرندن آیران شیء، بولمه، حائل، حاجز، آرا زاری: بورن پرده‌سی. ۵. موسیقی آلتلرینك قولنده‌کی حلقه‌لرکه هر برینه پارمق طوقونجه بشقه برسس چیقار: ساز پرده‌سی؛ اوست پرده = اك یوکسك سس چیقارانی. ۶. مقام، آهنك، موسیقی سسنك حال طبیعیسی : چیقار نغمه‌م سمایه پرده پرده. ۷. مج. عرض، ناموس، عفت : اهل پرده = ناموسلی، اهل عرض. || تخته پرده = تخته‌دن اکرتی بولمه. || کوزپرده‌سی = غفلت. || پرده ییرتلق = عرض وناموس لکه‌دار اولمق، ناموسسزلق میدانه چیقمق. || اوست پرده‌دن باشلامق : آغز بوزمق.

پرده‌جی { س. و :

پرده‌دار { س. فا. [پرده = م. داشتن = طوتمق] بربیوك ذاتك قپوسنده بکلاین وکیرمکه مأذون اولانلره پرده‌یی قالدیران قپوجی، حاجب، پرده‌جی.

پرده‌دارلق { س. پرده‌جی وقپوجی صفت وخدمتی.

پرده‌سز { ص. ۱. پرده‌سی واورتیسی اولمیان : پرده‌سز قپو، پنجره. ۲. مج. ناموسسز، عرضسز، عفتسز، حیاسز.

پرده‌سزلك { س. ناموسسزلق، حیاسزلق، عدم عفت.

پرده‌لنمك { فط. اوستنه پرده چکمك، پرده‌لی اولمق.

پرده‌لی { ص. ۱. پرده‌سی اولان: پرده‌لی پنجره. ۲. زار،

ايله احاطه اولنمش. ۳. عرضلى، ناموسلى، عفيف: پرده‌لى قادين.

پَرس { مه. تأكيد ايچون ترس لغتنه اتباعاً قوللانيلير: ترس پرس.

پَرَست { ص. فا. [«پرستن» فعلندن سمص. اولوب صتر. تشكيلنه كيرر] طاپان، طاپينان، عبادت ايدن: خدا پرست = الله‌ه طاپان؛ آتش پرست = آتشه طاپان؛ بت پرست = صنمه طاپان. || مج. چوق سون، مفتون ومبتلاسى اولان، پرستش درجه‌سنده محبتى اولان: مى پرست = شرابه وعشرته دوشكون؛ اقبال پرست = نائل جاه اولمق انهماكى.

پَرَستار { س. ۱. خدمتجى، قول، بنده. ۲. بسلمه، خلايق.

پَرَستِش { س. ۱. طاپينمه، طاعه، عبادت: آنجق جناب خلاقه پرستش اولنور؛ كنديسنى پرستش درجه‌سنده سويور. ۲. فوق الحد محبت، دوشكونلك، مفتونيت: او آدم كتابلره پرستش ايديور.

پَرَستِشكار { ص. فا. ۱. طاپان، طاپيناز، عبادت ايدن. ۲. پرستش درجه‌سنده سون، دوشكون، مفتون.

پَرَستِشكارانه { ص. فا. عبادت ايدنه ويا پرستش درجه‌سنده سونه لايق وشايسته: براطاعت پرستشكارانه ايله. = ح. عبادتله وياعبادت درجه‌سنده بر محبتله: كتابلرينه پرستشكارانه باقيور،

پَرَستِشكارلق { س. و:

پَرَستِشكارى { س. فا. عبادت ايتمه وياپرستش درجه‌سنده محبت، مفتونيت، دوشكونلك.

پُرسِش { س. فا. [«پرسيدن» فعلندن] صورش، صورمه، سؤال: پرسش خاطر ايتمك = خاطر صورمق.

پَرسَنك { س. [فا. «پارسنك»، دن كه ترازينك اكسيكنى اكمال ايچون بركوزينه قونيلان طاشدر.] مدار كلام اولمق اوزره سوز آره‌سنده مناسبتلى مناسبتسز ايراد وتكرار اولنان «افندم، افندمه سويليه‌يم، اوزاتميه‌لم» كبى تعبير: لاقردينك پرسنكى. || ديلك پرسنكى = ورد زبان.

پَركار { س. فا. [تر. زبانزدى: پرگل] اولچمكه ودائره چيزمكه مخصوص آچيلير قپانير ايكى باجاقدن عبارت مهندس آلتى: پركار اورمق؛ پركارله اولچمك، چيزمك. || مج. باجاق: پركارى آچيق = باجاقلرى اوزون وآديملرى بيوك؛ پركارى آچمق = باجاقلرينى آچوب بيوك آديملر آته‌رق چابق يورمك.

پَركارلامَق { فتـ. پركارله اولچمك ويا چيزمك. || مج. تاصارلامق، ترتيب وتخمين ايتمك.

پَرگال { ياخود پرگل. با: پركار.

پَرگاله { س. فا. پارچه، پاره: پرگاله پرگاله = پارچه پارچه. ز.

پَركاله‌باش { س. يووارلاق تخته كسمكه مخصوص دستره.

پَرگل { وپركالمك. با: پركار، پركارلامق.

پَرگَنده { س. كوچك بريق نوعى (كمى).

پَركى { س. [يتا.] ييرتيجى بر جنس كول باليغى. || دكيز پركيسى = بونك دكيزده ياشار بيوك جنسى.

پرلاق { س. طوغان وسائر ييرتيجى قوشلرى جلب ايدوب طوتمق ايچون قفسله طيشارى براقدقلرى قوش، موصطره. كوچوكنه چيغرتغان ودكنكه باغليسنه پتاليه ديرلر.

پرلامَق { فل. (كوچك قوش) اوركوب اوچمق.

پرلانته { س. ياخود:

پرلانتى { س. [يتا. Brillante] چوق صفحه‌لى ويك پارلاق اعلا الماس، كوهر درخشان. = ص. پرلانتى طاشندن معمول يعنى پرلانتى طاشيله مزين: پرلانتى يوزوك، كوپه.

پرلانغيچ { س. قامچيلاندقده اوته‌رك دونر فيرلداق، دليكلى طوپاچ.

پرلانمَق { فل. (قوش ياوريسى) اوچمغه چباﻻمق، امكله‌مك.

پرماق { برماقلق وسائره. با: پارمق وسائره.

پَرمَچه { س. [يتا.] مج. اينجه‌رك خلاط، يدك خلاطى.

پرنار { س. [ر. Πρινάρι, Πρῖ-νος — زبانزدى: پرنال.]

میشه آغاجی انواعندن چالی؛ پرنار کوموری ؛ بو چالیدن یاپیلان کومورکه اك مقبولیدر.

پرنارلق { س. پرنار چالیلریله مستور یر، پرنار چالیلغی که اك مقبول کچی مرعاسیدر.

پرنال { و پرناللق. با : پرنار و پرنارلق.

پرنج { س. [فارسی ایله املاسی مشترك ایسه‌ده فارسیده (پ) و (ر) مفتوح اوقونور.] حبوباتدن معروف بیاض حبه که صولاق یرلرده حاصل اولوب اك زیاده انسانك بسلنمسنه مدار اولان ذخائردندر، عر. ارز، اصل ترکجه‌سی : دوگو و قبوقلیسی چلتیكدر : پرنج دانه‌سی، پرنج چوربه‌سی، پرنج اونی.

پرنج { س. باقیر و قالایدن مرکب صاری معدن که اوانی و ادوات اعمالنده چوق قوللانیلیر، تونج. = ص. بو معدندن معمول : پرنج منغال.

پرنججی { س. ١. پرنج صاتن تاجر. ٢. باقیرله قالایدن مرکب مخلوط معدنی ایشلیوب بوندن اوانیٔ مختلفه یاپان ودوکن صنعتکر.

پرنده { ص. فا. اوچیجی، اوچان، طائر، طیار. ذ.

پرنده { ص. چرخ کبی دونه‌رك قیلنان طاقله: پرنده آتمق ؛ بو صورتله طاقله قیلمق. || اونك یاننده پرنده آته‌ماز ؛ اوکا قارشی برشیٔ یاپه‌ماز.

پرنده باز { س. فا. چرخ کبی دونه‌رك طاقله قیلان اویونجی.

پرنیان { س. فا. بر نوع قیمتلی ایپك قماش.

پروق { س. [یتا.] یکپاره آرمودی الماسه اطلاق اولنور : پرو کوپه.

پروا { س. فا. ١. قورقو، خوف : کیمسه‌دن پرواسی یوقدر. ٢. چکنمه، اجتناب، احتراز : پرواسز سویلرم. ٣. قید، تکلف، تقید، غائله : هیچ پرواسی یوقدر. || بی‌پروا ؛ پرواسز، قیدسز، لاابالی.

پرواز { س. فا. اوچمه، طیران، اوچش : هوالرده پرواز ایتمك. || بلندپرواز، بالاپرواز ؛ یوکسکلرده اوچان، ومج. آتوب طوتان، پك یوکسکدن دم اوران.

پرواز { س. ١. برشیئك اطرافنه میخلانان تخته‌که اکثریا یوللی واویمه‌لی اولور. ٢. آینه ولوحه کبی شیئلرك کنارینی چرچیوه‌یی تشکیل ایدن قورنیش. ٣. اثواب وسجاده و سائره کنارلرینه دیکر رنکده ویا دیکر قماشدن اوله‌رق چکیلن یول.

پرواسز { ص. ١. کیمسه‌دن قورقمیان (واحتراز واجتناب ایتمین)، جری، جسور. ٢. قیدسز، لاابالی، بی‌پروا. = ح. قورقمقسزین وچکنمکسزین، قیدسز و مبالاتسز، لاابالیانه : پرواسز کیروب چیقیور.

پرواسزلق { س ١. قورقوسزلق، احترازسزلق. ٢. قیدسزلق، مبالاتسزلق.

پروانه { س. فا. ١. کیجه کلبکی که ایشیغك اطرافنه دونمکی سور، کپنك. ٢. چرخ یاپراغی : واپورچرخنك برپروانه‌سی قیریق. ٣. یاپراقلی و یا یلکنلی چرخ : واپور، دکرمن پروانه‌سی.

پروتستان { س. [فر. Protestant] پاپانك ریاست روحانیه‌سنی و عزیزلری وصنملری و ورهبانیتی طانیماز وبونلره قارشی پروتستو یعنی اقامهٔ حجت ایتمکله ظهور ایتمش برخرستیان مذهبنه تابع آدم : پروتستانلر سائر خرستیانلرك ایناندقلری شیئلرك چوغنه اینانمازلر لکن ایناندقلری شیئلرده خیلی متعصبدرلر.

پروتستانلق { س. مادهٔ آنفه‌ده تعریف اولنان خرستیان مذهبی که آوروپانك شمال غربی جهتلرنده وآمریقای شمالیده منتشردر.

پروتستو { س. [یتا. Protesto] ١. حقو. برینك منافعی علیهنده ویریلن قراری طانیمدیغنی رسماً بیان ایتمسی، حقوقه بغیر حق مداخله اولندیغنی ویا خلاف مقاوله برحرکت وقوعنی ادعا ایلمسی، اقامهٔ حجت : پروتستو ایتمك. ٢. بویله بر قراره قارشی ویریلن رسمی بیاننامه : پروتستوسنی ویردی. [بوایکنجی معنا ایله پروتستونامه دخی دینیر.] || پولیچه‌یی پروتستو ایتمك ؛ قبول ایتمیوب رد ایلمك.

پرور { ص. فا. [«پروردن» فعلندن سمص. اولوب صتر. تشکیلنه کیرر] ١. بسلیجی، بسلین، اعاشه ایدن، نفقه ویرن : فقراپرور بر آدم. ٢. تربیه ایدن، یتیشدیرن،

تفیض وترقی ایتدیرن : بنده‌پرور؛ معارف‌پرور. ٣. حائز، متصف : مراحم‌پرور = مرحمتی حائز، مرحمتله متصف.

پَروَردِگار سـ. کافهٔ مخلوقاتی بسلین ویتیشدیرن جناب حق حضرتلری.

پَروَرده صـ. [«پروردن» فعلندن سمف.] ١. بسلنمش، اعاشه وتغذیه اولنان : نان و نعمتیله پرورده اولمش. ٢. تربیه اولمش، یتیشدیرلمش : او فلانك پرورده‌سیدر.

پَروَرِش سـ. فا. ١. بسلیش، بسلمه، تغذیه، بسلنمه، غـذا : آرسـلان آولادیغی حیوانلرك اتیله پرورش بولور. ٢. تربیه، یتیشدیرمه، ترقی و تفیض : والده سـنك آغوش شفقتنده پرورش بولمشدر.

پَروَرِشیاب صـ. فا. [پرورش = تربیه. یافتن = بولمق] تربیه کورن، تربیه اولنان : پدرینك مکتب عرفاننده پرورشیاب اولمشدر.

پُروز سـ. با : پوروز.

پروسیه سخـ.م. آلمانیه ممالکنك اك شمال شرق قسمی که الیوم برقراللق تشکیل ایتدیکی حالده، آلمانیه ایمپراطورلغنك‌ده مرکزی اولوب، قرالی آلمانیا ایمپراطوری عنوانی دخی حائزدر.

پروسیه‌لی سـ. صـ. پروسیه اهالیسندن اولان، پروسیان.

پَروقه سـ. [فر. Perruque] اکرتی صاچ که آوروپاده الیوم طاس قفا اولانلر ووقتیله هرکس قورایدی : پروقه قوللانمق.

پَروقه‌لی صـ. ١. باشنده اکرتی صاچ بولنان، اکرتی صاچ قوللانان. ٢. تپه‌لی (قوش).

پَروکار سـ. [فر. Perruquier] اصل معناسی پروقه یعنی اکرتی صاچ یاپان وصاتان اولوب، هرایکی صنعتك برآدم طرفندن اجراسی مناسبتیله الیوم آلافرانغه بربره اطلاق اولنور، که ایشی تراش ایتمك وصاچ کسمکدن یعنی عادتا بربرلکدن عبارتدر. بناءً علیه بربر دیمك دها فصیحدر. || پروکار دکانی = آلافرانغه بربرخانه، بربردکانی.

پروکارلق سـ. آلافرانغه بربرلك.

پرووه ١ سـ. [ایتا. Prova] دنه‌مه، تجربه : اثوابی پرووه ایتمك = اکرتی دیکلمش اثوابی کییوب نصل کله‌جکنی دنه‌مك؛ تفنکی پرووه ایتمك = دنه‌مك ایچون بوشاتمق.

پرووه ١ سـ. [ایتا. Prua] بحـ. کمینك باش طرفی : پرووه دیرکی، یلکنی.

پَروین سـ. فا. اولکر دینلن یدی نجمك هیئت مجموعه‌سی، ثریا.

پره‌بولی سـ. ١. بالدن چیقاریلان کوزل قوقولی سـیاه برماده، بال مومی یاغی. ٢. آریلرك قوغانی صیوادقلری ماده، دوال.

پَره‌سه یاخود پرسه. سـ. حذا ایپی، افقی اولچی وتسویه آلتی : پره‌سه‌یه آلمق = حذاسنی تعیین ایتمك، افقی تسویه ایتمك. || مجـ. ١. حال، درجه، صره، کرته : ایش بوپره‌سه‌یه کلدکدن صـکره. ٢. ملاحظه. تخمین : پره‌سه‌یه آلمق = تخمین وملاحظه ایتمك.

پِرِنس یاخود پرنس. سـ. [فر. Prince] خاندان حکمداری اعضاسندن اولانلره اوروپاده ویریلن عنواندر. نسواندن اولور ایسه (پرنسس) دنیلیر.

پَرهیز سـ. فا. ١. خسته‌لقده یمکلرك آغرلرندن اجتناب‌ایله طبیبك تعیین ایتدیکی یمکلرله قناعت ایتمه : پرهیز ایتمك؛ پرهیزی بوزمق. ٢. خرستیانلرك ایام مخصوصه‌ده ات ویاغ کبی شیئلر یمکدن اجتنابلری : پرهیزه کیرمك؛ بیوك پرهیز = پاسقالیه‌دن اولکی قرق کونلك پرهیز. ٣. مجـ. محرماتدن اجتناب، تقوی : او آدمك پرهیزی یوقدر؛ دیلده پرهیز = راست کلنی سویلمیش، هرشیئی سویلمکدن توقی؛ پرهیزی بوزمق = آغزینه کلنی سویلمك.

پَرهیزجی صـ. چوق پرهیز ایدن یاخود دائما پرهیزی توصیه ایدن آدم.

پَرهیزکار صـ. فا. محرماتدن اتقا واجتناب ایدن، متقی، اهل تقوی.

پَرهیزکارلق سـ. محرماتدن توقی و اجتناب، تقوی.

پَری سـ. فا. جنـك پك کوزل فرض اولنان بر طائفه‌سی وعلی الخصوص اناثی؛ پری کبی = پك کوزل؛ پری پیکر = پری صورتلی؛ پری رخسار، پری رو = ییناغی، یوزی کوزل؛ پری زاد = پری زاده، کوچك پری، کوزل طفل || پری علتی = پریجك دخی دینلن بر اعصاب علتی، بر نوع صرعه.

پَرى { ص. پك اسكى، پژمرده و يرتيق: پرى پرتى = اسكى پوسكى شيئلر.

پَريجك { س. ١. كليد ديلى. ٢. پرى علق دخى ديلن بر نوع صرعه.

پَريشان { ص. فا. ١. طاغينق، طاغلمش، مجموع اولميان، پراكنده: اوراق پريشان، زلف پريشان. ٢. منتظم و مرتب اولميان، قاريشيق، قارمه قاريش: اوطه سى، كتابلرى پريشان بر حالده ايدى. ٣. مكدر، مغموم، الم زده: پك پريشان.

پَريشان حال { ص. فا. حالى غير منتظم و المناك، آجينه جق حالده اولان.

پَريشانلق { س. و:

پَريشانى { س. فا. ١. طاغينيقلق، طاغلمه. ٢. عدم انتظام، ترتيبسزلك، قاريشيقلق. ٣. مغموميت، محزونيت، الم واضطراب.

پريمادونا { س. [ايتا.] اوپراده برنجى آقتريس.

پَژمُرده { ص. فا. ١. بوروشمش، بوروشوق: پژمرده كاغد. ٢. صولمش، آب وتاب وروتقى كيتمش: پژمرده چيچك. ٣. اسكى پوسكى، پيس ويرتيق: قيافتى پك پژمرده.

پَس { حر. فا. ايمدى، بو حالده، بناءً عليه. [تركان شيوه سنده چوق مستعمل اولوب، اليوم لسان ادبيدن مهجوردر.]

پَس { ص. [فا. «پست» دن غلـ.] ١. آلچق، آشاغى. ٢. ياواش، سسسز، ياواش سسله اولان. [صحيحى اولان پست قوللانلميدر.]

پَس { س. فا. كرى، آرقه، ماوراء: پس پرده دن = پرده آرقه سندن؛ پيش و پسى صايمق = اوكنى آرقه سنى دوشونمك.

پَست { ص. فا. ١. آلچق، دون، آشاغى. ٢. ياواش، ياواش سسله سويلنيلان. ن.

پِستان { س. فا. ممه، ثدى. ن.

پِستر { س. فا. دوشك، يتاق. ن.

پَستَنگَرانى { مه. صاچمه، صاچمه صاپان: پستنكرانى بر طاقم سوزلر.

پَستيل { س. ياخود:

پَسديل { س. يمش ازمه سنك يوفقه حالنده قورودلمشى: قايسى، اريك پسديلى. || مجـ. پسديلنى چيقارمق = چوق دوكمك، شديداً ضرب ايتمك.

پُسَر { س. فا. ١. اوغل، اركك اولاد. ٢. اوغلان، غلام، اركك چوجق. ن. و لسـ.

پِسقوپوس { ياخود پسقپوس. س. [ر. Ἐπίσκοπος] بر ايالت اهالىٔ عيسويه سنك امور مذهبيه سنه رياست ايدن باش پاپاس، مطره پوليد؛ باش پسقپوس = پسقپوسك بيوكى.

پِسقوپوسخانه { س. پسقوپوس دائره سى، قوناغى.

پِسقوپوسلق { س. ١. پسقوپوس پايه سى و صفت ومأموريت روحانيه سى. ٢. بر پسقوپوسك ادارهٔ روحانيه سى آلتنده بولنان مملكت.

پَسك { س. ديش كيرى، ديش پاسى.

پَسمانده { ص. فا. ١. كرى قالمش، كريده بولنان. ٢. آرتمش، آرتق، بقيه.

پَسند { س. فا. بكنمه، تقدير، تحسين: بو ايشكزى هر كس پسند ايتدى. == ص. فا. [صتر. تشكيلنه كيرر] ١. بكنن، تقدير وتحسين ايدن: خودپسند = كنديني بكنمش؛ مشكل پسند = زور بكنن، بر شى بكنمين. ٢. بكنيلن، بكنديك: عوام پسند = عوام طرفندن بكنيلن، عوامك بكنديكى.

پَسَندانه { ص. ح. فا. [صتر. لرده بولنور] عوام پسندانه = عوامك بكنه جكى يولده اولان؛ خود پسندانه = كندينى بكنمش كبى.

پَسَنده { ص. فا. و:

پَسَنديده { ص. فا. بكنلمش، مقبول.

پَسوس { س. طوپراق قنديلكه اچنده طوكى ياغيله بزدن فتيل ياقيلير. || طوب پسوسى = كله قيزديردقلرى كفچه.

پِسى { س. [اصلى: پسيك] كدى، هره، كربه. || پسى پسى = [چوجق لساننده] كدى ويا كدى ياوريسى. || پسى اوتى، ابه پسيكى = كدى اوتى، چاتيق اوتى، ناردين برى. || پسى بالغى = ديل باليغنه وقالقان ياوريسنه بكزر ياصى واتى لذيذ بر جنس باليق.

پَسين { ص. فا. صكره كى، كريده كى، مؤخر. لسـ.

پَش { س. [فا. «پيش» دن غلـ.] بعض البسه نك يانلرينه

علاوه اولنان مثلث الشكل پارچه‌لره دیرلر: انتاری پشی.

پَش { س. [فا. « پس » دن غا.] آرقه، آرت، عقب: پشنه دوشمك؛ پشنده طولاشمق، كزمك = آرقه‌سنده طولاشمق، تعقیب ایتمك.

پُشت { س. فا. آرقه، ظهر؛ پشت بر دیوار حیرت = حیرتله آرقه‌سنی دیواره طیامش، متحیر.

پَشتَخته { س. [فا. پیشتخته دن غا. كه اوك تخته سی دیمكدر.] ایش یرنده اوكه قونیلوب اوستی ماصه كبی قوللانیلان چكمجه؛ صرافلرك اوكارینه آلوب پاره صایدقلری آقچه تخته‌سی.

پَشتمال { س. [فا. « پشتمال » دن غا. كه آرقه سیله‌جك دیمكدر.] ١. بیوك خاولی، حمام خاولیسی، بیوك سیله‌جك. ٢. حمامده ویا ایش ایشلركن بله باغلانان فوطه. || پشتمال قوشانمق = اوسته چیقمق. || پشتماللق = اعتبارلی بر دكانك مشتریسنه مقابل بر مستأجرك دیكرندن آلدیغی اكرامیه.

پَشتمالجی { س. بیوك خاولی ویا فوطه یاپان ویا صاتان آدم.

پَشرَو { س. [اصلی : فا. پیشرو = اوكدن كیدن] ١. مو. بسته‌لردن اول وتقسیمدن صكره چالینان نغمه : پشرو چالمق؛ سوزناده پشرو اولماز = ناقص آلتله اثر تكمل كوستریله‌مز. ٢. پهلوانلرك طوتشمدن اول كسوتلرینه اوره‌رق یاپدقلری نمایش. || ع. بر قوغان ایچنده آتیلان متعدد مرمی، شرپنل نوعی.

پِشطو { یاخود پشطوو. س. [ایتا. pistola] طبانجه. || مج. پشطوی طقوز پاتلار = پك حدیدالمزاجدر.

پَشكَش { س. [اصلی : فا. پیش كش = اوكه چكیلان] هدیه، تحفه، آرمغان. || پشكش چكمك = اولیه‌جق بر شیئی تكلیف ایتمك: كویا مكافات ویرمك.

پَشكیر { س. [اصلی : فا. پیش كیر = اوكه طوتیلان] ١. اصل یمك یركن وقتیله پچته یرینه دیزلرك اوزرینه آلنان مشترك اوزون بز. ٢. خاولی، پچته، مقرمه.

پَشم { س. فا. یوك، یپاغی. ا.

پِشمان { پشمانلق. با : پشیمان وسائره.

پِشمَك { پشكین وسائره. با : پیشمك وسائره.

پِشمه { س. چیقریقجی دستكاهنك اوكنده اولان دمیرلی تریز.

پَشمینه { ص. فا. یوكدن معمول، یوكی. — س. یوكدن خرقه، صوف، صوفیلره مخصوص قبا وسوسز اثواب؛ پشمینه پوش = بویله اثواب كیین.

پَشَنك { س. [فا. « پیشاونك » دن غا.] ١. قافله وكاروانك اوكنه دوشن، اوكدن كیدن آدم. ٢. كاروانك باشنه دوشوب یول آچمغه آلیشیق حیوان.

پَشّه { س. فا. سیوری سیكك. ذ.

پَشه‌كار { س. [اصلی : فا. پیشه كار] اورته اویونلرنده قاوقلی ایله محاوره ایده‌رك اویونی آچان اویونجی؛ حقه‌باز پشه‌كاری = حقه‌بازله محاوره ایدن اویونجی.

پَشیز { س. فا. آقچه، پول. ذ.

پَشیمان { ص. فا. ندامت كتیرمش، نادم، تر. ایلدم: پشیمان اولمق = ندامت كتیرمك.

پَشیمانلق { س. ندامت، ایلدملك: پشیمانلق فائده ایتمز؛ صوڭ پشیمانلق = تعمیری ناقابل برایش ایچون چكیلان فائده‌سز ندامت.

پَشین { ص. [اصلی : فا. پیشین] ١. ویره‌سی‌یه ومؤجل اولمیان، معجل : پشین پاره ایله صاتمق. ٢. اوكدن واقع اولان: پشین جواب. ٣. ایشلدكجه ویریلان (اجرت وسائره): اجرتی پشیندر. ٤. ایشلمزدن وحق اولمازدن اول تأدیه اولنان : اوكراسنك اوچ آیلغی پشین ویریله‌جكدر. = ظر. ح. ١. اوكدن، اولدن، ایش اولمازدن اول : بن سزه پشین سویلدم. ٢. ایشلدكجه : او اجرتی پشین آلیور. ٣. ایشلمزدن، اوكدن : اوك اوچ آیلق كراسنی پشین ایستیور. — [« پ » نك اوچ نقطه‌سی میداننده طوروركن، بو لغتی عربی ظنیله «پشیناً» وجمعنده «پشینات» دیمك خطای فاحشدر.]

پَشینجی { ص. پشین پاره ایله ونقداً آلیش ویریش ایدن، ویره‌سی‌یه آلیش ویریش ایتمین.

پِصریق { ص. طوتوق، مسكین، بجریكسز.

پِطاقه { س. [عر. بطاقه‌دن غا.] قیمت وفیأتی مبین اوله‌رق اشیا واقمشه‌یه ربط ایدیلن پوصله،

یافته . [فر. Étiquette]

پطریق { س. [یو. Πατριάρ-χης] روم وارمنی کلیسالرینك بیوك رئیس روحانیسی،که روملرك : استانبولده، قدسده، اسکندریه وآنطاکیه‌ده اوله‌رق درت اولوب، الڭ بیوکلری استانبول پطریقیدر؛ ارمنیلرك‌ده: استانبولده، اچمیازینده وسیسده اوله‌رق اوچ اولوب الڭ بیوکلری (قتوکیقوس) دینلن اچمیازینك کیدر. ارمنی قتولیکلرینك باش پسقپوسلرینه وپروتستانلرینك رئیسنه‌ده پطریق نامی ویریلیور. — تواریخ عربیه‌ده بوعنوان روم رؤسای عسکریه‌سنه ویریلیور،که لا. Patricius دن مأخوذدر.

پطریقخانه { س. بر پطریقك اداره خانه‌سی ومقری : روم، ارمنی، ارمنی قتولیك پطریقخانه‌سی.

پطریقلك { س. پطریق صفت ومسندی. با: پطریق.

پك { ص. ١. سرت، قاتی، صلب، درشت : بر پك ایدی. ٢. قوی، محکم، متین، صاغلام : قارنی طوق صرتی پك = ایی کیینمش. ٣. مرحمتسز، آجیماز : پك یورکلی = سختدل، سنکدل. ٤. طیانیر، جفاکش : پك جانلی. ٥. دونمز، معند، عنود : پك باشلی. == ح. ١. چوق، زیاده، غایت، صفتلرك باشنه کیروب مبالغه بیان ایدر : پك ایی، پك کوزل، پك یورلدم. ٢. سرعتله، خیزله، خیزلی اوله‌رق : پك یوریمك، پك قوشمق. ٣. یوکسك سسله، بلند آوازله، باغره‌رق : پك سویلمك. ٤. شدت وقوتله : پك اورمق. ٥. صاغلام صیق، متانتله : پك دیکمك. || الی پك = خسیس. || پك پك = چوق چوق، نهایة النهایه : پك پك اولسه بش اون غروش ویره‌بیلیر.

پکیتمك { فتـ. ١. سرتلشدیرمك. قاتیلاشدیرمق. ٢. صیقیلامق، پرچین ایتمك، تحکیم وترصین ایتمك.

پکیجه { ص. ح. ١. زیاده‌جه، چوقجه. ٢. خیزلیجه، یوکسکجه سسله : پکیجه سویلمك.

پکسیماد { س. قاتی اکمك، سفرده طیانمق وخفیف اولمق ایچون مخصوصاً چوق پیشیریلن اکمك، غالته.

پکشدیرمك { فتـ. ١. سرتلشدیرمك، قاتیلاشدیرمق. ٢. صاغلاملاتمق، تحکیم وتقویه ایتمك.

پکشمك { فل. ١. سرتلشمك. قاتیلاشمق. ٢. صیقشمق، طیقانمق.

پکلك { س. ١. سرتلك، قاتیلق، صلابت. ٢. شدت، قوت. ٣. صاغلاملق، متانت. ٤. قبض [غل. قبضلق]، انقباض. ٥. خسیسلك، خست.

پکمز { س. قایناديلوب قویولاشمش ویا زیاده طات پیدا ایتمش شیره، که طشره‌لرده شکر وبال یرینه طاتلی یمکلر اعمالنده قوللانیلیر.

پلاترینه { س. کفال بالیغنك بیوجك برجنسی.

پلاتینه { س. [اسپانیولجه‌دن] آق آلتین، که یکی کشف اولنمش قیمتلی بر معدندر.

پلاچقه { س. [آرناودجه‌دن، اشیا دیمکدر.] چاپول، غنیمت، یغما.

پلاچقه‌جی { س. چاپولجی، یغماگر.

پلاس { یاخود پالاس. مه. پلاس پاندراس = پالدیر کولدیر.

پَلاس { س. فا. عبا وچول کبی قبا واسکی اشیا.

پَلاسپاره { س. فا. عبا وچول کبی اسکی وقبا شیء پارچه‌سی : بونیاده بر پلاسپاره ایله قناعت ایتمشیدی.

پلاقه { س. [یتا.] دکیز اورته‌سنده یاصی بیوك قیا. || پلاقه عیار = عیار تخته‌سی، دمیرجیلرك ساج یاپراقلرینی دوزلتمك ایچون قوللاندقلری مسطح چلیك.

پلاکی { س. [ر.] زیتین یاغیله و صوغانله پیشمش بالیق، که صوئوغی یعنی طوکمش صالچه‌لیسی‌ده اولور : کفال پلاکیسی.

پلامار { وپلاموت، پلامود. با : پالامار وسائره.

پلان { س. [فر. Plan] ١. یاپیله‌جق بربنا وسائره‌نك شکلی، رسمی. ٢. ترتیب، قورندی : محاربه پلانی. || مج. تدبیر.

پلانچته { س. [فر. Planchette] مساحه تخته‌سی.

پلانغه { س. با : پالانغه.

پلانقه { س. [یتا.] مج. بیوك مقره.

پلانکته { س. [یتا.] زنجیره باغلانمش چفته کله.

پلانیه { س. یاصی و اوزون مارانغوز رنده‌سی، دمیر رنده.

پِلاو { س. فا. [هندجه‌دن] پرنج ویاغله پیشن معروف یمك. پرنج یرینه بورغول وقسقس

کبی شیلرك پیشمشنه واتلیسنه‌ده اطلاق اولنور: بورغول‌پلاوی، اتلی پلاو؛ عجم پلاوی = اتله پیشیریلنی.

پلاوره { س. [یتا] با: پالاورا.

پلاپر { س. کوللرده بالیق یاپمق ایچون آتیلان آغاج داللری.

پلتك { ص. دیلی ایصیره‌رق سویلر کبی و «ر» یی «ل» و «س» ی «ث» کبی تلفظ ایده‌رك سویلین، بوصورتله لکنت لسانی اولان: اوآدم پلتکدر؛ دیلی پلتکدر. = ح. بودرلو تلفظ ولکنتله: پلتك سویلیور.

پلتکلك { س. دیلی ایصیره‌رق سویلر کبی و «ر» و «س» ی «ل» و «ث» کبی تلفظ ایتمه، بوصورتله سویلینك لکنتی: دیلنده برآز پلتکلکی واردر.

پلتکامك { فل. و:

پلتکانمك { فل. پلتك سویلمك، پلتك کبی تلفظ ایتمك. || مج. زیاده تلاشدن دیل طولاشمق، طوغری سویلیه‌مه‌مك.

پلته { س. [فا. «پالوده»دن محرف] صو وشکر و نشسته ایله یاپیلان معروف طوکدیرمه طاتلی. || صو پلته‌سی = طاتسز شیٔ. = ص. مج. پك کوشك، متانتسز.

پلسنك { س. بلاد حاره‌ده یتیشن سیاه بر بیوك آغاج که کراسته‌سی ویاغی قوللانیلیر، بلسان؛ پلسنك یاغی.

پلنك { س. فا. قپلان.

پلیچ { س. طائوق وسائر طیورك یاوریسی؛ پلیچ جیقارمق = قلوچقه یاتمق. — پك تازه ولطیف‌شیدن دخی کنایه اولور: پلیچ کبی.

پلید { ص. فا. پیس، مردار، ملوث، ناپاك.

پلین { س. صویی دافع حما ومقوی عد اولنان آجی وکوزل رایحه‌لی بر نبات که عربیده یونانیدن استعارةً افسنطین دینلیر؛ آق، قره پلین؛ صوغلجان کرید پلنی = بونباتك انواعی.

پناه { س. فا. ۱. صیغنمه، التجا، تکیه. ۲. صیغینه‌جق یر، ملجأ، تکیه‌گاه: اللهدن بشقه ملجأ وپناهم یوقدر. = ص. فا. [صتر. تشکیلنه کیرر] برشیئك ملجأ و متکاسی، رکنی، عمادی، حامیسی: رسالتپناه = رسول اکرم علیه الصلوة والسلام افندمز؛ خلافتپناه = خلیفهٔ اعظم حضرتلری؛ نظارتپناه = ناظر؛ عدالتپناه = عادل.

پناهگاه { یاخود پناهگه. س. فا. صیغینه‌جق یر، ملجأ، متکا.

پناهی { ص. فا. [صتر. ده بولنور] برشیئك رکن وعماد و حامیسی اولان ذاته منسوب و متعلق: زمان سعادت‌نشان جناب رسالت پناهیده؛ جانب عالیٔ نظارتپناهیلرینه.

پناپر { س. ۱: پانایر. — پنیری بوصورتده یازمق عبثدر.

پنبوق { یاخود پامبوق ویا پاموق. س. [فا. «پنبه»دن] بز وباصمه وسائر انواع منسوجات وایپلیك وفتیل و سائره اعماله وشلته و یاصدیق کبی شیلر طولدیرمغه یارار نبتی یومشاق وخفیف بر ماده، قطن، پنبه: پنبوق بزی، ایپلیکی. || پنبوق آغاجی، اوتی = پنبوغی ویرن نبات. || پنبوق آتمق = حلاجلامق. || پنبوغی آتمق = دیدیکلمك، صاورمق. || پنبوق ایپلیکیله باغلامق = موقت برچاره بولمق. || پنبوق بالی = بیاض بال. || پنبوق بالیغی = اتی ینیر بر جنس جامکوز. = ص. پنبوقدن معمول: پنبوق بز؛ پنبوق ایپلیك.

پنبوقجی { س. پنبوق صاتان تاجر، پنبوق تاجری.

پنبوقلی { ص. یوزیله آستاری آره‌سنده پنبوق طولدیرلمش (اثواب وسائره): پنبوقلی خرقه. = س. بو صورتله پنبوق طولدیرلمش چوجق بزی: چوجغك آیاقلرینی پنبوقلی‌یه صارمق.

پنبه { س. فا. پنبوق. ذ. ولسه.

پنبه { ص. [آنف البیان لفظ فارسیدن] کل رنکنده، آچیق آل: پنبه یناق. || توز پنبه‌سی = دها آچیغی.

پنبه‌زار { س. آلتی پنبوقله بورومجك واوستی صرف بورومجك بر نوع اینجه کوملکلك بز.

پنبه‌مسی { ص. آچیق آل رنکنه چالار.

پنتافیل { س. [ر. Πεντάφυλλον] بش یاپراقلی بر جنس چیچك، بش پارمق.

پِنتی { ص. خسیسلکدن پژمرده حال کزن .

پِنتیلك { س. خسیسلکدن پژمرده طوران آدمك حالی، زیاده خست .

پِنتیله‌مك { فل . خسیسلکدن پژمرده و مسکین اولمق .

پَنج { عد. فا. بش، خمسه. ن.

پَنجاه { عد. فا. اللی، خمسین. ن.

پَنجَره { س. اوطه و صفه و سائره‌نك ضیا و هوا آلمسیچون دیواره آچلمش اکثریا مستطیل الشکل دلیك که چرچیوه وجام وپارمقلق وقفس یاپانجورله محفوظدر، روزن، طاقه : پنجره‌یی آچمق، قپامق؛ پنجره‌دن باقمق.

پَنجشَنبه { س. فا. [تر. زبانزدی: پرشنبه] هفته‌نك بشنجی کونی، جمعه‌دن اول کی کون، یوم الخمیس : پنجشنبه کونی؛ پنجشنبه‌دن پنجشنبه‌یه .

پَنجِك { س. اسرانك حال وشاننی وصاحبلرینك مالکیت حقنی مبین تمسك که عتقنامه ایله ابطال اولنور .

پَنجِکلی { ص. پنجك دینان رقیت تمسکیله صاتلمش (کوله، خلایق) : پنجکلی کوله = بندهٔ حلقه بکوش .

پَنجُم { و پنجمین. ص. فا. بشنجی خامس. ن.

پَنجه { س. فا. [پنجه غلطدر] ١. ال آیاسیله بش پارمغی هیئت مجموعه‌سی : پنجه آتمق. ٢. حیوانات مفترسه‌نك اوك آیاقلرینك پارمقلریله طیرناقلری، مخاب، چنکال : آرسلانك پنجه‌سندن قورتلمق مشکلدر. ٣. مج. قوت، سطوت، صولت، تسلط : شیرلر پنجهٔ قهرمدن اولورکن لرزان. ٤. پنجه ایله اورلمش کبی بیوك لکه، پافته : یناقلری پنجه پنجه اولمش. ٥. اسکی شرق حکمدارلرینك امضا یرینه اللرینی قرمزی بویایه بولایوب کاغد اوزرینه باصمه‌لرندن حاصل اولان شکل، طغرا. || آرسلان، آیی، قورت پنجه‌سی = نبات انواعی. || ال پنجه طورمق = دیوان طورمق. || پنجه آتمق، پنجه‌یه کچیرمك = قاپمق، غصب ایتمك. || پنجهٔ آل عبا = اهل بیت جناب نبوی‌یی ترکیب ایدن بش ذات محترمه اشارت اولمق اوزره تصویر اولنان آچیق پنجه شکلی. || چاقیر پنجه = غاصب، زوربا، الندن بر شیء قورتلماز، قوتلی مرتکب.

پَنجه لَشمَك { فش. پنجه پنجه‌یه کلوب طوتیشمق، مبارزه ایتمك .

پَنجه‌لَمَك { فتـ. ١. ال اوزادوب آلمق، یاقه‌لامق، غصب ایتمك، قاپمق. ٢. صح چکمك.

پَنجه‌لی { ص. ١. قوتلی، زورلی. ٢. غاصب، مسلط.

پَند { س. فا. اوکوت، نصح، نصیحت : پند ایتمك؛ پند ویرمك؛ پند پدرانه‌سنی دیکلمك.

پِندار { س. فا. صانمه، ظن. ن.

پَندنامه { س. فا. نصایحی حاوی کتاب ورساله ویاخود ورقه : پندنامهٔ عطار .

پیـکان { س. قان فنجانی، حجامت هاونی .

پِنهان { ص. فا. [«پ» نك ضمیله غلطدر] کیزلی، خفی، مخفی.

پِنیال { س. [ایتا.] شیش، میخ، آرناؤد شیشی .

پَنیر { س. فا. پینیر. ن.

پو { حد. توکورمکی تصویر ایدر تحقیر اداتیدر، تو! توف!

پوپله { س. بعض اوردکلرك اینجه توکی که شلته و یاصدیق طولدیرمقده قوللانیلیر. = ص. بو توك ایله طولدیرلمش ویا هر نه صورتله اولورسه قبا ویومشاق (یتاق وسائره): پوپله (پوفله) یتاق.

پوپه { س. [ایتا. Poppa] ١. بح. کمینك آرقه‌سی، قیچی. ٢. کمی‌یه آرقه دن کلن روزکار. || پوپه سرنی = قیچ طرفنده‌کی سرنلرك بری. = ص. آرقه دن کلن، موافق (یل) : پوپه روزکار. = حـ. موافق روزکارله، روزکاری آرقه‌دن آله‌رق : کمی پوپه کیدیور .

پوت { س. ١. قیرمه، بروشوق. ٢. دیکیشده ایکی طرفدن بری زیاده کریلوب دیکری کوشك براغلمله حاصل اولان شیش : پوت یاپمق . || پوت قیرمق = سوزی نابجا سویلمك، مناسبتسز سوز سویلمك، ایستمیه‌رك حاضروندن برینه طوقنه‌جق برسوز سویلمك. || ایش پوت کلمك = ترس کیتمك. = ص. قیرمه‌لی، پوتلی .

پوت { س. ١. نهر معبرلرنده قوللانیلان کوچك صال.

۲. صیغیر طامنك تخته دوشمه‌سی .

پوت { س. اوچ درت تل ایپکدن بوکلمش ایپلیك .

پوت { س. [اصلی : فا. بت] با : بت .

پوتالونبه { س. [وغا : پتالامبه] هند چینیده یتیشن برآغاجك ضمغی اولان برنوع صاری بویا، کوتالونغه. ‖ پوتالونبه یاپراغی = طبده مستعمل یاپراق .

پوتراق { ص. زیاده پوتلی، قیرمه‌لی. — با : پتراق .

پوتره { س. [اسلاوجه‌دن] ۱. روم ایلنده طاغدن طاغه تفنکله ویریلن اشارت وخبر، طاغ خبری. ۲. نفیر عام.

پوتلامق { فل. [اصلی : بوتلامق، زیرا اسکی ترکجه‌ده بوته وبوداغ یاوری دیمکدر.] (دیشی دوه) طوغورمق، یاوریلامق .

پوتور { ص. بوروشمش، قیرمه‌لی وپوتلی. = س. ۱. قیرمه‌لی وبوروشق شیء : طاماغك پوتوری. ۲. قیچنده قیرمه‌لری چوق بجاقلری صیق کسوه : پوتور کیمك .

پوتورلی { ص. پوتور کیین .

پوتوق { ص. پوتلی، قیرمه‌لی وکرکیش .

پوتوقلانمق { فط. بوروشمق، پوت اولمق .

پوته { س. فا. ۱. قال ایچون یعنی معدن دوکمك ایچون طوپراقدن معمول ظرف. ۲. نشان طبله‌سی یرینه دیکیلن دستی و سائره، نشان پوته‌سی .

پوچ { س. ۱. قویروق صوقومی : پوچ کمیکی. ۲. ایشه یارامز، بوش شیء. ‖ ایش پوچ اولمق = خیری کورلمه‌مك. بوش چیقمق .

پوجا { س. مج. کمینك صاغ یانی، سنجاق طرفی. ‖ اورصه پوجا = صاغه صوله، براوته‌یه بر بری‌یه، صاللانه‌رق : اورصه پوجا کیتمك .

پوجالامق { فل. مج. کمی‌یی صاغه‌دوندیروب روزکاری قیچه یاقین آلمق. ‖ مج. سرخوش کبی سنده‌لمك، اورصه پوجا کیتمك .

پوجك { س. قره‌مان قویوننك ایری قویروغندن صارقان پارمق کبی اینجه‌سی .

پود { س. فا. منسوجاتك اکنه آتیلان ایپلیك، آرغاج، آرش دیمك اولان تار مقابلی : تار وپود .

پودوق { س. یکی طوغمش دوه یاوریسی .

پور { ص. و :

پورت { ص. غیرمستوی، پورتوك، طاشلق (یر) .

پورتقال { س. [منشأ اصلیسی اولان پورتکیزاسمیله مسمادر] معروف میوه، نارنج؛ چین پورتقالی = ماندارینا؛ قان پورتقالی = ایچی قیرمزی نوعی. ‖ پورتقال آغاجی = بومیوه‌یی ویرن آغاج .

پورتقالاته { س. پورتقال شربتی .

پورتقالی { س. پورتقال رنکنده [ترنجی دیمك دها طوغریدر .]

پورتکیز { سخ م. پورتغال و پورتوغالیا دخی دینلن مملکت که اسپانیانك غربنده وبحر محیط آطلاسی ساحلنده در.

پورتکیزجه { ح. پورتکیزلیلرك اصولنده ویا پورتکیز لساننده : پورتکیزجه سویلمك. = س. پورتکیز لسانی : پورتکیزجه‌یی اوکرندی.

پورتکیزلی { س. ص. پورتکیز مملکتی اهالیسندن اولان .

پورتوك { ص. غیر مستوی و طاشلق (یر). = س. بر شیئك اوزرنده حاصل اولان قبارجقلر : دیلك پورتوکی .

پورچوك { ص. قیوریق، قیورلمش : پورچوك صاچ. = س. صاچ قیوریغی، لوله، توده، جمد. ‖ اکچی پورچوکی = کچینك پك کوچك وبوقاری قیورلمش قویروغی .

پورسلان { س. [فر. Porcelaine] ۱. چینی، فغفوری. ۲. تلغراف تلنی دیرکله اختلاط ایتدیرمه‌مك ایچون دیرکه میخلانان فنجان شکلنده چینی .

پورصوق { س. تیلکی جسامتنده وحشی بر حیوان که تنها یرلرده طوپراغك ایچنه قازدیغی دلیکلرده یاشار وبعضاً مزارلری قاریشدیرر، زبرب، اشغار .

پورصوق { ص. بوروشق، صارقیق، سولپوك، کوشك : پورصوق یمش. ‖ پورصوق آردیچ = یای یاپدقلری بر آغاج .

پورصومق { فل. كوشيوب صا. رلمق و بوروشمق.

پوروز { س. ١. يير تيلان و قيريلان شيئك يير- تلديگی ويا قيرلديغی يرده قالان تفتيكلنمه، غير مستوی كنار : پوروزينی قالديرمق، دوزلتمك. ٢. يازی يازار ويا برشیء بويار كن اطرافه صيچرايان طاملهلر. ٣. قدحده قالان شراب وسائره بقيهسی. ٤. مج. انكل، مانع، مشكلات، عوايق. ٥. نقصان، قصور.

پوروزسز { ص. ١. قيريق و ييرتيق اثری اولميان، دوز، مستوی : پوروز سز كسلمش. ٢. مج. نقصانسز، قصورسز، سالم.

پوروزلنمك { فل. ١. پوروز پيدا ايتمك، تفتيكلنمك. ٢. مج. مشكلات پيدا ايتمك، مشكللنمك.

پوروزلی { ص. ١. پوروز و تفتيكی اولان، دوز ومستوی اولميان : پوروزلی تخته، قماش. ٢. مركب ويا بوياسی اطرافه صيچرايوب لكهلنمش: پوروزلی يازی. ٣. مج. نقايص ومشكلاتی اولان، دوز و سهل اولميان : پوروزلی ايش.

پوزش { س. فا. معذرت، عذر، اعتذار؛ پوزش پذير = معذرتی قبول ايدن.

پوزينه { س. فا. ميمون، شبك. ن.

پوس { ياخود پوص. س. ١. هواده يره طوقنهجق صورتده آلچاقدن پيدا اولان دومان، سيسك خفيف : هواده پوس واردر؛ پوس ياغمق. ٢. ميوهلرك اوزرنده حاصل اولان ضمغ. ٣. آغاجلرك كوتوك و داللرنده حاصل اولان يوصون وقبوق. ٤. ياپراقلرك اوزرينه قونان اوروجك آغی و تورت وتوجك يووهسی. ٥. ممهنك امزيكی اوزرنده حاصل اولان قبوق.

پوس { س. فا. اوپمه. تقبيل، بوس : پوس ايتمك = اوپمك.

پوسات { س. ١. اسلحه، زره وسلاح وسائر حرب آلاتی. ٢. آت طاقمی، راخت. ٣. آلات وادوات طاقمی. || پوسات چالقامق = باشيبوزوق طائفهسی قاپيسز گزمك.

پوساتجی { س. اورته اويوننده شقشق وتختهقلج كبی آلاتله مسخرهلق ايدن صويتاری.

پوساتلی { ص. زره گيمش، زرهلی، جبهجی.

پوساريق { ياخود پوصاريق. س. چولده اوزاقدن صو كبی كورينن دومان، سراب، ايلغيم صالغيم.

پوست { س. [دری ديمك اولان فا. «پوست» دن] ١. دری، جلد : آرسلان پوستی، كييك پوستی. ٢. اوزرينه اوتورمق ايچون توگيله برابر قورودلمش ويا دباغت اولنمش دری. ٣. مقام، منصب، مسند : پوسته چكمك. ٤. شيخلك مقامی، مشيخت : مركز افندی پوستی. ٥. عادی كورك، قويون و سائره دريسندن غوجوق. || پوستنی چيقارمق، پوستنه صمان طولديرمق = اولديرمك. || پوستی سرمك = بريرده چوق اوتورمق. == ص. [زبانزدی : پوس] ١. قيللی دريدن معمول : پوست قالپاق. ٢. پوستكی كبی قبا : پوست بييق.

پوستال { س. قونجسز كنيش مست. || مج. سورتوك قاری.

پوستكی { س. قيللری اوستنده بولنان حيوان دريسی. || پوستكی آتمق = يوها چاغرمق. || پوستكيی سرمك = چوق اوتورمق. || پوستكی صايديرمق = برينی دلی يرينه قويوب عبثله اشغال ايتمك. || پوستكيسنی صودن چيقارمق = تحيز ايتمك. || پوستكيسنی چيقارمق = شدتله دوكمك == ص. كوشك، سولپوك: بوات دكل پوستكی.

پوستنشين { ص. بر مشيخت مقامنده قائم، بر دركاهك مقام مشيختنی احراز ايتمش: فلان تكيهنك پوست نشينی.

پوسته١ { س. [ايتا. Posta] تاتار ياخود واپور و دميريول قطاريله معين كونلرده ايصال اولنان اوراق ومكاتيب وسائره : ادرنه پوستهسی بوگون كلير؛ آوروپا پوستهسی دها كلدی. || مج. مخابره، موارده، مناسبت، كيدوب كلمه : پوستهيی كسمك = قطع مناسبت ايتمك، كيدوب كلمكدن واز كچمك. || پوسته پولی = پوستهيه ويريلن مكتوب وسائرهيه ياپيشديريلان وويرندن اجرتی آلنان پول.

|| پوسته چانطه‌سی = پوسته ایله نقل اولنان اوراق چانطه‌سی. || پوسته واپوری = مقنن صورتده ایشلیوب پوسته‌یی نقل ایدن واپور. || پوسته وتلغراف نظارتی = بو ایکی واسطهٔ مخابره‌یه نظارت ایدن دائره. || شهر پوسته‌سی = شهرك ایچنده ایشلین پوسته. || ع. سلامه ویا قره‌غوله چیقان اوفق بولوك عسكر.

پوسته‌جی } س. پوسته‌یی نقل ویا ایچندن چیقان اوراقی توزیع ایدن.

پوسته‌خانه } س. پوسته مکتوبلرینك ویرلدیكی و كلنلرینك تقسیم وتوزیع اولندیغی محل، پوسته اداره‌خانه‌سی.

پوستین } س. فا. كورك، فروه. ز.

پوسكورمك } فتـ. ١. آغزله پوفلیه‌رك بر شیئك اوزرینه صو یاغدیرمق: صو پوسكورمك. ٢. شدتله هوایه صیچرادوب طاغیتمق: وزوو طاغی كوللر آتشلر پوسكوربوردی. = فل. ١. كری دفع اولمه: دشمن پوسكوردی. ٢. صو پوفلركبی شدتله كولمك. ٣. (چای) فیشقیرمق، كوپورمك. || آتش پوسكورمك = بر حدت اولمق.

پوسكورمه } ص. ١. صو یك قطراتی كبی طاغنیق: پوسكورمه بك؛ پوسكورمه داللی قماش. ٢. بول بیغلمش، قیرمه‌لی و دوشوك: پوسكورمه شلوار = قیرمه‌لی پاچه‌لری آیاغك اوزرینه دوشن. ٣. هواده پاتلایوب طاغیلان: پوسكورمه فشنك. = س. پوسكوریلن شیٔ. فوران: ینارطاغ پوسكورمه‌سی.

پوسكول } س. ایپلیك یا ایپك یاخود صیرمه وتلدن یوقاریسی طوب وآشاغیسی طاغنیق آصق، شنكوله: فس پوسكولی؛ صیچاق پوسكولی. || مج. مشكلات، موانع.

پوسكوللندیرمك } فتـ. ١. پوسكول طاقمق. ٢. مج. مشكللندیرمك، شعبه‌لندیروب كوجلشدیرمك.

پوسكوللی } ص. ١. پوسكولی اولان، پوسكول ایله مزین. ٢. مج. موانع و مشكلاتی چوق، داللی بوداقلی. || پوسكوللی بلا = بلای مبرم.

پوسكی } ص. معناسنی تأكید ایچون اسكی صفتنه اتباعاً قوللانیلیر: اسكی پوسكی = كهنه.

پوسور } مه. پیسلكه دلالت ایدر كلمه‌لر صره‌سنده اتباعاً قوللانیلیر.

پوسه } س. [فا. «بوسه»دن غلـ.] اوپش، اوپمه، تقبیل: پوسه آلمق = اوپمك؛ پوسه ویرمك = اوپدیرمك.

پوش } ص. فا. [صـتر. تشكیلنه كیرر] ١. كیین، لابس، كییمش: خرقه‌پوش = خرقه كیین؛ سیه‌پوش = قره‌لر كییمش. ٢. كیلن، ملبوس: سرپوش = باشه كییلن شیٔ؛ پاپوش = آیاغه كییلن شیٔ. ٣. اورتن، ستر ایدن: عیب‌پوش = عیب اورتن.

پوشش } س. فا. اورتی، اورتجك شیٔ.

پوشو } یاخود پوشی. س. وقتیله عسكریلرك كیدكلری خفیف صاریق.

پوشیده } س. فا. اورتی، پرده: كعبهٔ شریفه‌نك پوشیده‌سی.

پوص } پوصات، پوصاریق. با: پوس وسائره.

پوصله } س. ١. خاطرده قالمسی ویا برینه اخطاری مرام اولنان برشیٔ یازلمش كوچك كاغد، كوچك تذكره، ورقپاره: پوصله یازمق، كوندرمك، براقق، لف ایتمك؛ بر پوصله‌یه قید ایتمك = اونودلمامق ایچون بر كاغد پارچه‌سنه قید ایتمك. ٢. بر حساب وآلیش ویریش خلاصه‌سنی حاوی كاغد: پوصله‌سنی كوندرك پاره‌سنی ویره‌یم.

پوصله‌لق } ص. پوصله وكوچك تذكره یازمغه مخصوص: پوصله‌لق كاغد.

پوصمق } فل. ١. چوكمك، سینمك. ٢. پوس چوكمك، اورته‌لغی خفیف سیس قاپلامق. ٣. پوصویه یاتمق، كمین قورمق.

پوصو } یاخود پوصی. س. دشمنه بغتةً اورمق اوزره صاقلانیلوب بكلنیلن كیزلی یر، كمین، كمینگاه: پوصو طوتمق، پوصویه یاتمق.

پوصوال } یاخود پوزوال. س. یمیشلرك اولجیسی.

پوصولان } س. [یتا.] ایتالیاده چیقار بر جنس چنتو.

پوصوله } س. [زبانزدی: پوصله یتا. Bussola] كرهٔ ارضك قطب متناطیسینك جذبیله دائما شماله طوغری دونن

برابره واسطه‌سیله جهاتی تعیینه ودکیزلر ده گمیلرك یولنی کوستر‌مکه یارایان آلت. ‖ مج. پوصوله‌یی شاشیرمق = نه یاپه‌جغنی بیله‌میوب حیرتده قالمق.

پوصه { س. ١. صویی ویا یاغی آلنان شیئلرك قالان مواد صلبه‌سی: اوزوم، زیتون پوصه‌سی. ٢. مایعاتك دیبنه چوکن تورتی، چوکه‌لك: شراب، زیتون یاغی پوصه‌سی.

پوصه‌لانمق { فل. طوروب تورتی حاصل ایتمك، طورلمق. ترسب ایتمك.

پوصی { س. با: پوصو.

پوغاچه { س. با: بوغاچه.

پوغامه { س. طوپی یوقاری قالدیرمغه مخصوص آلت.

پوغور { پوغورسیمق. با: بوغور وسائره.

پوف { مه. بردن اسن ویا بردن چیقان هوایی تصویر و تقلید ایدر: پوف پوف اسیوردی. ‖ پوف بورکی = طاوه‌ده قیزارمش ایچی بوش و شیش قوری بورك.

پوف { مه. دوشن یومشاق بر شیئك و یا پاتلایان بر شیئك چیقاردیغی صدایی تصویر وتقلید ایدر: پوف دیه یره دوشدی؛ پوف ایدوب پاتلادی.

پوف { مه. خفیف صورتده اسن روزکاری ویا اینجه اوفلمکی تصویر وتقلید ایدر: پوف پوف روزکار اسیوردی؛ پوف دیه‌رك مومی سوندیردی.

پوف { مه. نفرت و استکراهه دلالت ایدر: پوف! نه کوتی قوقو.

پوفتری { س. آوجی ایصلیغی.

پوفکرمك { فتـ. پوفلمك، سسله صو اوفلمك، اوفلیه‌رك پوسکورمك.

پوفلامق { فل. قوف ویا یومشاق بر شیئك چیقاردیغی سسله دوشمك ویا پاتلامق.

پوفلمك { یاخود پوفله‌مك. فتـ. نفسله اوفلیه‌رك سوگندیرمك ویاصوغوتمق: مومی، یمکی پوفلمك.

پول { س. [عر. «فلس» ك مأخذی اولان یو. «اوبولوس» دن اولمسی بعیددر] ١. معدندن یووارلاق پارلاق لوحه‌جق که صیرمه وتل ایله قاریشیق اوله‌رق اثواب وسائره ایشلمکه یارار. ٢. اك کوچك سکه: جیبنده پاره‌سی پولی یوقدر؛ پاره ایله پول ایله دکلدر. ٣. دفه چیریلن و اوکا مشابه یاصی ودائروی معدن لوحه. ٤. ویده و جیواته صیقیشدیره‌جق صومون: پرچین پولی. ٥. طاوله‌نك کمیك یا بوینوز وآبنوس کبی شیئدن طاشی: طاوله پولی. ٦. بالیغك مستور اولدیغی سرتجه و دائروی لوحه‌جکلر، حرشف: بالیق پولی. ٧. رسم مقامنده پوسته‌یه ویریلن اوراقه، غزته‌لره، اعلانلره، سنداته و مثلا بریردن چکن شیئلره یاخود ایی صو ایله طولدیریلان فوچیلره والحاصل بررسمه تابع مواده یاپیشدیریلان مطبوع کوچك کاغد پارچه‌سی: پوسته پولی غزته پولی، سند، عرضحال پولی. ٨. وقتیله مکتوب ظرفنی یاپیشدیرمغه مخصوص ضمغلی کاغد خمورندن یووارلاق شیء. ٩. یووارلاق بکك، لکه: قماشك زمینی لاجورد اولوب بیاض پوللری واردر. ‖ پول پول = بکك بکك.

پول { ص. اوفلیه‌رك شیشیریلن عادی شیشه‌یه وصف اولور: پول شیشه.

پولاد { س. فا. چلیك.

پولادخانه { س. چلیك فابریقه‌سی، چلیك یاپیلان یر.

پولجی { س. ١. پوسته وسندات وسائره پولی صاتان آدم. ٢. پوسته خانه‌ده مکتوبلره پول یاپیشدیران ویا پوللرك صرفنه نظارت ایدن مأمور.

پوللق { یاخود پوللوق س. [هندجه «پلوغ» دن مأخوذ اولوب آز تغیرله اکثر السنه بیننده مشترکدر.] برقاچ چفت اوکوز ویا مانده ایله سوریلور آغر ومتعدد دمیر صابان.

پوللی { ص. ١. کوچك معدن پوللریله تزیین اولنمش: تللی پوللی. ٢. حرشف دینلن کوچك صفحه‌جکلرله مستور: پوللی بالیق. ٣. بککلی: بیاض پوللی ماوی باصمه.

پولوسکون { س. چوبان سوزگی دینلن نبات.

پولیتیقه { س. [یو. Πολιτική] امور سیاسیه، منا.

سبات سیاسیه، سیاسیات. [اصل یونانیده: علم مدنی وادارهٔ مملکت دیمکدر.] || عو. مدارا، یوزه کولمه، تملق: چوق پولیتیقه بیلیر آدمدر. || پولیتیقه مأموری = بعض ولایانده قونسلوسلرله اولان مناسبات ومخابراته مأمور آدم.

پولیتیقه‌جی { صه. تبصبص ایتمکی ویوزه کولمکی‌یی بیلیر (آدم).

پولیتیقی { صه. ث: پولیتیقیه. سیاسی وسیاسیه یرینه قوللانیلیر غلـ. تعبیردر.

پولیچه { سـ. [یتا.] بریرده برصرافه وتاجره ویریلن آقچه‌نك دیکر بریرده اونك اورتاغی ویا مخابری طرفندن تأدیه اولنمسیچون ویریلان سند، چك: پولیچه چکمك = بویله برسندله آقچه کوندرمك؛ پولیچه‌یی قبول ایتمك = کندی نامنه کلن پولیچه‌نك ناطق اولدیغی آقچه‌نك تأدیه‌سنی درعهده ایتمك؛ پولیچه‌یی رد ایتمك: قبول ایتمه‌مك.

پولیچه‌جی { سـ. ایکی مملکت آره‌سنده پولیچه آلوب ویرن واهالی‌یه فاحش فائضله آقچه اقراض ایدن غدار مرابحه‌جی.

پولیس { سـ. [یو. دن مأخوذ فر. Police دن] شهرك ایچنده ضبط وربط وجرم وجنایت ایشلرینه باقان مأمورین وافراد هیئتی، ضابطه: پولیس نظارتی؛ پولیس قومیسری؛ پولیس نفری.

پوماطه { سـ. [فر. Pomade] پاره‌لره وصاچه سوریلن یاغلی مرهم ومعجون: پوماطه سورمك.

پوماق { سـ. روم ایلنده بلغار لسانیله متکلم اولان بر جماعت مسلمه.

پومبول { صه. سمیز وطومبالاق (چوجق).

پونتال { سـ. [یتا.] واپورده اینجه دمیر ستون.

پونچ { سـ. [نکا. Punch] روم ویا قونیاق ایله لیمون و صیجاق صودن مرکب مسکر وایصیدیجی مشروب.

پونچجی { سـ. مادهٔ آنفه‌ده بیان اولنان مشروبی یاپوب صاتان آدم؛ پونچجی دکانی = پونچ یاپیلوب صاتیلان وایچیلن محل مخصوص.

پونزه { سـ. [یتا.] مرمر اوغمغه، دمیر وتخته تمیزلمکه مخصوص سونکر طاشی.

پونطو { سـ. [یتا. Punto = نقطه] طباعت حروفنك حجمنی یعنی یوقاریدن آشاغی‌یه سطرك کنشلکنی تشکیل ایدن بوینی اولچمکه مخصوص مقیاس، نقطه: سکز پونطولق، اون پونطولق حروفات.

پوه پوه { حد. تقدیر وتحسین وآلقیش اداتیدر: پوه‌پوه نه‌قدر یکیت = سـ. آلقیش، قولتوق: بن اوبله پوه پوهه کلم.

پوهو { سـ. با: بوهو.

پویان { وپویا. صه. فا. قوشان، سرعتله یوروین. || مجـ. طالمش: وادیء شقاوتده پویان.

پویرا { سـ. تکرلکك اورته‌سنده پارمقلرك صوقلدیغی اطرافی دلیکلی آغرشاق.

پویراز { سـ. [یو. Βορέας (ووریاس) دن] شمال روزکاری. || آغزی پویرازه آچمق = نافله بکلیوب بر شیء قزانه‌مامق.

پویرازلامق { فلـ. (روزکار، هوا) پویراز اولمق، پویرازه دونمك، شمالدن اسمکه باشلامق: هوا پویرازلادی.

پویرالق { صه. سـ. تکرلك پویرالرینی وابنیه‌ده کیریشلری یاپمغه مخصوص کوکنار کراسته‌سی.

پَه پَه { حد. تحسین وآلقیش اداتی اولوب، اکثریا استهزا طریقیله قوللانیلیر: په‌په ماشاالله!

پَهلو { سـ. فا. یان، ایکی.

پَهلُوان { سـ. فا. ١. کورشجی، کشتیکیر: یوسف پهلوان، حسن پهلوان. ٢. جسور، یکیت، قهرمان، دلاور. || پهلوان تکیه‌سی = کورش تعلیمخانه‌سی. || پهلوان صلاطه‌سی = زیتون یاغیله سرکه‌دن عبارت صلاطه. || پهلوان یاقیسی = قودوزلی کسکین یاق.

پَهلُوانانه { صه. فا. قهرمانه شایسته، یکیتجه: برطور پهلوانانه ایله. = حـ. قهرمانلره یاقیشیر برصورتله، قهرمانانه: پهلوانانه حرکت ایدیور.

پَهلوانلق { سـ. ١. کورشجیلك. ٢. یکیتلك، قهرمانلق.

پَهله { سـ. ١. یان، ایکی. ٢. تیلکینك یانلرندن چیقان کورك. ٣. مزار صندوقه‌سنك یان طاشی.

پَهن { و پهنا. ص. فا. ككيش، اكلى، واسع. = س. الك، ككيشلك، وسعت.

پَهنگير { س. فا. [غل : مهنكير وپلنكير] تخته‌نك اكنى آلمغه مخصوص طوغرامه‌جى آلتى.

پَى { س. صاتيلاق بر شيئه طالب اولان آدمك بعده مبايعه‌دن جايميه‌جغنه رهن مقامنده اولمق اوزره صاتانه پشين ويرديكى آقچه : پى ويرمك. || پى سورمك، اورمق = مزايده ايله صاتيلان برشيئه مقابل پى ويرمك.

پَى { س. فا. [« پاى » دن مخفف] ايز، آرت، عقب؛ پى درپى = بربرى آرقه‌سندن، بربرينى متعاقب، آزرآزر، تدريجاً.

پَياپَى { ح. فا. بربرينى متعاقب، تدريجاً.

پِياده { س. فا. ١. يايان يوروين آدم، راجل. ٢. ع. يايان كيدن عسكر : پياده آلايى؛ پياده نفرى؛ پياده تعليمنامه‌سى. ٣. خفيف برچفته قايق. ٤. شطرنجده اوك صره‌ده‌كى طاشلرك بهرى، بيدق. ٥. مج. بهره سز، معلوماتسز : بوعلمده پياده‌در.

پِياز { س. فا. صوغان : پيازلى كباب. = تر. زيتون ياغلى وسركه‌لى فاصوليه خاشلامه‌سى : فاصوليه پيازى.

پياسه { س. [ايتا. Piazza] ١. ميدان، آچيقلق، كزيله‌جك ير، تفرجگاه : پياسه‌ده كزينيوردى. ٢. كزمه، كزنمه، تفرج : پياسه ايتمك. ٣. تج. چارشى ميدانده كچن فيآت، رايج، نوخ : بوكون بباغينك پياسه‌سى يدى غروشدر. ٤. مسكوكات واسهام وتحويلات وسائره قيمتى، بورسه رايجى : پياسه چوق يوكسكدر.

پياطه { س. [ايتا. Piatta] يمك طباغى.

پِياله { س. فا. قدح، شراب بارداغى؛ پياله نوش = قدح چويرن، عشرت ايدن، ميخوار.

پَيام { س. فا. [پيغام كبى] خبر، آخرطرفدن كلن معلومات؛ پيام آور = خبر كتيرن؛ پيام بر = خبر كتيرن، پيغمبر.

پيانقو { س. [ايتا؛ بلكه « بياض » يعنى « بوش » ديمك اولان Bianco دن.] ١. قرعه چكوب اصابت ايده‌جك شيئه راضى اولمق شرطيله معين مقدار آقچه ويرمكدن عبارت معامله : پيانقو چكمك؛ پيانقويه قومق. ٢. دمير يول وسائر امور نافعه شركتلرينك اسهام اصحابى منفعتنه چكديكلرى قرعه : بوكون دمير يول پيانقوسى چكيله‌جكدر.

پيانقوجى { س. برشيئى قرعه‌يه قويان، پاره طوپلايوب ويرنلره قرعه چكديره‌رك اصابت ايدنه تسليم ايتمك اوزره كزديرن آدم.

پيانو { س. [ايتا. Pianoforte دن مختصر فر. Piano دن] اكثريا برماصه شكلنده اولوب ايچنده‌كى تلاره اورلمق اوزره خارجده‌كى ديشلرينه پارمقله طوقونه‌رق اوينانيلان معروف موسيقى آلتى‌كه اليوم آلات موسيقيه‌نك الك مقبوليدر.

پيچ { س. ١. مناسبت غيرمشروعه‌دن متولد چوجق، ولد زنا. ٢. هرشيئك اوفاغى، ناتمام ونقصان قالمشى، اصل ونسلنه بكزه‌مينى. ٣. آغاجك كوكندن بيتن سوركون.

پيچ { ص. فا. طولاشيق، بوكولملى. || پيچ اندر پيچ = پك طولاشيق، قارمه قاريشيق، قيوريملى. || پيچ وتاب = اضطراب.

پيچاپيچ { ص. پك طولاشيق، قارمه قاريشيق، قيوريم قيوريم.

پيچش { س. فا. طولاشيق، بوكلوم، قيوريم.

پيچيده { ص. فا. قاريشمش، بوكلمش، قيورلمش؛ پيچيده‌موى = صاچى قيورلمش.

پيچين { س. مايمون ياوريسى. || پيچين ييلى = اسكى ترك تقويمنده دورك طقوزنجى سنه‌سى.

پَيدا { ص. فا. ظاهر، آشكار، موجود وميدانده اولان؛ پيدا اولمق = ظاهر اولمق، ظهور ايتمك. || پيدا ايتمك = حاصل ايتمك : باشقه برطور پيدا ايتدى.

پَيدَرپَى { ح. فا. [پى درپى] با : پى.

پيده { س. [ر. Πήττα] معروف ياصى اكمك، يوفقه حالنده اكمك.

پيده‌جى { س. پيده دينلن يوفقه اتمكى ياپان وصاتان آدم.

پير { س. فا. ١. قوجه، ياشلى آدم، اختيار؛ پيرفانى = پك ياشلى وضعيف اختيار. ٢. برطريقتك واضعى ويا منسوب اليهى : محمد بهاءالدين حضرتلرى طريقت نقشبنديه‌نك پيريدر. ٣. اصنافدن بر طائفه‌نك منسوب

الهی عد اولنان ذات: حضرت نوح (عم) کمیجیلرك، حلاج منصور حلاجلرك پیریدر. || پیر اول! آفرین سکا! معناسیله اکثریا مقام استهزاده مستعملدر. || عر. پیرمغان = میخانه‌جی ومج. مرشد.

پیرا { صه. فا. [«پیراستن» فعلندن سمص. اولوب صتر. تشکیلنه کیرر] طونادیجی، تزیین ایدن: بلاغت‌پیرا = بلاغته زینت ویرن، بلیغ.

پیراسته { صه. فا. طونادلمش، مزین.

پیرامن { سه. فا. و:

پیرامون { سه. فا. چوره. اطراف. ز.

پیرانه { صه. فا. اختیارلره یاقیشیر صورتده اولان، اختیارلره لایق: برطور پیرانه ایله. = حه. فا. اختیارلره لایق بر صورتده: پیرانه حرکت ایدیور.

پیراهن { سه. فا. کوملك، قمیص. لسه.

پیرایش { سه. فا. طوناتمه، زینت ویرمه، تزیین.

پیراینده { صه. فا. طونادیجی، زینت ویریجی. لسه.

پیرایه { سه. فا. طوناتمه، زینت: پیرایه‌بخش، پیرایه‌ساز = زینت ویرن.

پیرپیری { صه. اصنافدن وارباب حرف وصنعتدن اولان. || مجه. ارباب علم وظرافتدن اولمیان، عادی وقبا (آدم). || پیرپیری قیافتی = وقتیله اصنافه مخصوص بولنمش طار اثواب.

پیرو { صه. فا. [پی = آرقه. رفتن = کیتمك] برینك آرقه‌سی صره کیدن، تابع، منسوب: متأخرین علما سعدالدین تفتازانی‌یه پیرو اولمشلردر.

پیروگی { سه. [وغا: پیروهی] خوردن ایچنه آز پینیر قونمش برنوع بمك، تاتاربورکنك قیمه‌سز ویغورتسزی.

پیرولك { سه. برینك آرقه‌سی صره کیتمه، تابعیت، اقتدا.

پیروهی { سه. با: پیروگی.

پیره { سه. [تقه. بورگه] چوق صیچرار وانسان وحیوانلری صوقوب معذب ایدر حشراتدن معروف کوچك حیوان، برغوث. || پیره اوتی = قارنی یاریق نوعی (نبات).

پیره‌زن { سه. فا. قوجه‌قاری. لسه.

پیره‌لنمك { فله. ١. پیره طوتلمق. ٢. پیره‌لرینی آییقلامق. ٣. مجه. وسوسه‌یه دوشمك، خویلانمق.

پیره‌لی { صه. پیره‌سی اولان، اوستی باشی پیره طولمش.

پیرهن { سه. فا. کوملك، قمیص. [پیراهن کبی].

پیس { صه. ١. تمیز اولمیان، کیرلی، کریه، وسخ، ناپاك، مردار: پیس آدم، پیس اثواب، پیس یر. ٢. مقبول ومرغوب اولمیان، بکنلمیه‌جك صورتده اولان، چرکین، کوتی: پیس بر اعتیاد. ٣. عیبلی، معیوب، مستهجن: پیس لقردی. || پیس آغز = غلیظ شتم، کفربازلق. || پیس بوغاز = اوبور، اکول.

پیست { حه. کدی‌یی زجر وطرد ایتمه‌ده قوللانیلیر.

پیسلتمك { فته. پیس ایتمك. تلویث ایتمك: بوراسنی کیم پیسلندی؟

پیسلك { سه. ١. تمیز اولمیان شخص ویا شیئك حالی، ناپاکلك، مردارلق، لوث: بو آدمك، بو اثوابك پیسلکی. ٢. پیس شیء، نجاست: تمیزلنمدیکندن هر درلو پیسلك موجود ایدی.

پیسلمك { یا پیسله‌مك. فته. کیرلتمك، پیس وبرباد ایتمك. = فله. دفع حاجت ایتمك: سوقاق‌کوشه‌لرینه پیسلمك شدیداً یاساغدر.

پیسلنمك { فطه. ١. پیس اولمق، کیرلنمك، اوستی باشی پیس ایتمك: دمیرجیلك ایدن آدم البته پیسلنیر. ٢. اوستنه ایتمك: چوجق پیسلندی.

پیش { سه. فا. اوك، ایلری، حضور: پیش وپسنی فرق ایتمز آدم = اوکنی آرقه‌سنی تمییز ایده‌مین. = ظه. فا. اوکده، اوکه، ایلریده، قبل: پیش‌نظر = کوز اوکنده.

پیشانی { سه. فا. آلن، جبین، جبهه. لسه.

پیشتخته { سه. فا. با: پشتخته.

پیشدار { سه. فا. [پیش = اوك - داشتن = طوتمق] عسکرك اوکدن کیدن بولوکی، دمدار مقابلی.

پیشدی { سه. طوبله اوینانیلان بر نوع اویون.

پیشرمك { پیشرتمك. با: پیشیرمك وسائره.

پیشرو { ص. فا. [پیش = اوك- رفتن = کیتمك] اوکدن کیدن. با: پشرو.

پیشقدم { س. فا. [فا. پیش = اوك- عر. قدم = آیاق] تکیه مقابله‌لرنده اوك آیاق اولان آدم.

پیشکار { س. فا. [پیش = اوك- کار = ایش] با: پشه‌کار.

پیشگاه { س. فا. [پیش = اوك- گاه = محل] اؤ حضور: پیشگاه عالیلرینه [اکثریا ظرف اوستنه یازیلیر.]

پیشکش { س. فا. با: پشکش.

پیشگیر { س. فا. با: پشگیر.

پیشکین { ص. [«پیشمك» دن] ١. ایی پیشمش، پیشمه‌سی تام و قصورسز: پیشکین اتمك، پیشکین طوغله. ٢. اولمش کاله ایرمش، خام اولمیان: پیشکین قاوُن، اوزوم. ٣. مج. تجربه کورمش، خام و عجمی اولمیان، مجرب، کار دیده، کارآزموده: پیشکین آدم.

پیشمك { فل. ١. آتشده یاخود فرونده و یا قاینایان صویك ایچنده طوتیلوب خاملغی کیتمك، ینه‌جك حاله کلمك، طبخ اولنمق: اتمك، ات، چوربه پیشدی. ٢. مخصوص فرونده قیزدیریلوب لازم اولان قوام ومتانتی کسب ایتمك: طوغله، کرمیت، دستی پیشدی. ٣. (میوه) اولمق، کاله ایرمك، خاملغی کیدوب ینه‌جك حاله کلمك: اوزوم، خرما، آرمود پیشدی. ٤. حرارتدن ویا تر وادرار کبی یاقیجی بر صو و سائره دن قیزاروب سیویلجه‌لر چیقارمق: چوجوغك باجاقلری پیشمش. ٥. مج. تجربه حاصل ایتمك، کارآزموده اولمق، ایشلرده آلیشوب عجمیلکدن قورتلمق: انسان ایش کورمکله پیشر. ٦. تذکر اولنوب تقرر ایتمك، قرار بولمق. || پیشمش آش = اولمش بیتمش، مقرر ایش. || پیشمش آشه صو قاتمق = ایش بوزمق. || سیکه سیکه پیشمك = آهسته آهسته پیشوب طبخ ایچنه ایشلمك.

پیشمه { س. پیشمك فعلی، طبخ.

پیشوا { س. فا. بر طائفه‌نك رئیسی، مقتدا بهی، آمری.

پیشورمك { پیشورتمك. با: پیشیرمك.

پیشه { س. فا. ١. صنعت، حرفت. ٢. ایش، عمل، کار. ٣. عادت، خوی، طبیعت. [صتر. تشکیلنه کیرر:] شقاوت پیشه = ایشی شقاوت اولان، شقاوتی عادت و طبیعت ایدنمش اولان.

پیشه‌کار { ص. فا. ١. صنعتکار، حرف وصنعت صاحبی. ٢. حقه‌باز واورته اویونده اوسته مقلدی. با: پشه‌کار.

پیشیرتمك { فتـ. طبخ ایتدیرمك: شیشده قوزی پیشیرتمك؛ آشجی یه بالیق پیشیرتدم.

پیشیرمك { فتـ. ١. آتشده یا فرونده ویا قاینایان صو ایچنده طوتوب ینه‌جك قوامه کتیرمك: اتمك، کولباصدی، چوربه، قهوه پیشیرمك. ٢. آتشده ومخصوص فرونده قیزدیروب یاقق: طوغله، کرمیت پیشیرمك. ٣. (میوه‌یی) کاله ایردیرمك: بو صیجاق روزکار خرمایی پیشیره‌جکدر. ٤. یاقق، یاره ایتمك، سیویلجه‌لر چیقارمق: ترچوجغك قاصیقلرینی پیشیرمش. ٥. مج. قرارلاشدیرمق، بجرمك، تسویه ایتمك: خرسزلر آرالرنده ایشی پیشیرمشلر.

پیشیرمه { س. پیشیرمك فعلی، طبخ.

پیشیریم { س. بر دفعه پیشه‌جك مقدار: بر پیشیریم ماقارنه‌مز قالمش؛ بر پیشیریم قهوه بولك.

پیشیش { س. پیشمك فعلی وطرز واصولی: اتك دستی ایچنده کوزل بر پیشیشی اولور.

پیشیك { س. تر وحرارتدن بدنك قاصیق و قولتوق آلتی کبی بعض یرلرنده و خصوصاً چوجقلرده حاصل اولان یاره وقیزاریقلق.

پیشیم { س. ١. پیشمك فعلی و طرزی، پیشیش، طبخ. ٢. بر دفعه‌ده پیشن مقدار، پیشیریم.

پیشین { ص. فا. اولکی، اسکی، قدیم. — با: پشین.

پیغام { س. فا. خبر. [پیام کبی.]

پیغامبر { یاخود پیامبر. س. فا. و:

پیغمبر { س. فا. جم. فا: پیغمبران. طرف الهیدن خبر

کتیروب اوامر ونواهئ الهیه‌یی تبلیغ ایدن ذات، نبی، رسول.

پَیغَمبَری { صه. فا. بر نبی ورسوله و علی الخصوص پیغمبرمز (صلعم) افندمزه منسوب و متعلق : امر پیغمبری. — [پیغمبرلك معناسیله یعنی یاء مصدریتله لسانمزده استعمالی فصاحته منافیدر.]

پَیغوله { سه. فا. کوشه، زاویه، بوجاق : پیغوله نشین، پیغوله گزین = برکوشه‌یه چکیلوب اختیار عزلت ایدن.

پَیك { سه. ١. خبر ومکتوب گوتوروب گتیرن؛ پیك اجل = عزرائیل. ٢. هـ. بر سیاره‌نك اطرافنده دونن سیاره : قمر ارضك پیکیدر؛ مشتری وزحل سیاره‌لرینك متعدد پیکاری واردر. || مج. هرحرکتنده برینه تابع اولان.

پیکار { سه. فا. جنك، جدال، حرب. لسه.

پیگار { سه. [اصلی : «بوگامق» دن «بوگار». زبانزدی‌ده بویله اولدیغیچون «پیگار» یازلمسی غلط محضدر.] ١. یردن قاینایه‌رق چیقان صو، ینبوع، عین، قاینارجه. ٢. برصویك چیقدیغی یر، صو باشی، منبع. || پیگار باشی = سر چشمه، صو باشی. || گوزك پیگاری = گوزك بورنه یاقین اولان اوجی که یاشك بریکوب آقدیغی یردر.

پَیکان { سه. فا. اوقك اوجنده‌کی سیوری دمیر.

پَیکَر { سه. فا. یوز، چهره، صورت، بگز : پری پیکر = پری چهره‌لی، غایت گوزل.

پَیکه { سه. قهوه‌خانه‌لرده و سائر بعض محللرده دیواره ملاصق تخته‌دن قوری قناپه، دکه، مصطبه : قهوه پیکه‌لرنده یاتوب قالقاردی.

پَیکه { سه. [فر. Piqué] ١. قبارمه بگکلی وقالینجه بز. || ٢. اسقامبیل کاغدلرندن بر نوعی.

پَیل { سه. فا. فیل. ق. || پیل تن = فیل وجودلی، ایری و قوتلی آدم.

پیلبان { سه. فا. فیلجی، فیل چوبانی وسوریجیسی.

پَیلَشمَك { فشه. بازارلقده اویوشوب بایع ایله مشتری بیننده امنیت حاصل اولمق ایچون طرفیندن پی ویریلوب آلنمق.

پَیلَمَك { یا پیله‌مك. فتـ. برشیئی بازارلق ایدوب بایعی تأمین ایچون قیمتنك برمقدارینی پشین ویرمك : آنی بکنیرسه بوکون پیلیه‌جکده برقاچ گون صکره آله‌جقدر.

پَیلَنمَك { مجـ. بازارلغی کسیلوب پیی ویرلمك : بو مال پیلندی آرتق صاتیله‌ماز.

پَیما { صه. فا. [صتر. تشکیلنه کیرر] اولچن، اولچیجی : بادپیما = روزکاری اولچن، پك چابق گیدن.

پَیمان { سه. فا. عهد، معاهده؛ پیمان شکن = عهدینی بوزان، سوزنده طورمیان.

پَیمانه { سه. فا. عر. قدح، شراب بارداغی. [اصل معناسی اولچی اولوب اکثریا میخانه‌لرده شراب اولچی یرینی طوتان قابله ایچلدیکیچون قدح معناسنی آلمشدر.]

پَینَس { سه. [ر. Πίννα. جـ: Πίνναις] میدیه قبیله‌سندن بیوك بر دکیز بوجکی.

پَینَك { وپینکی. سه. اویوقلامه، ایمیزغانمه، نعاس.

پَینَکلَمَك { یا پینکله‌مك. فل. اویوقلامق، ایمیزغانمق، یا قسزین اوتوردیغی یرده راحتسز اوله‌رق مسکین مسکین اویوقلامق.

پَینیر { سه. [فا. «پنیر» دن. پنایر صورتنده یازلمسی عبثدر] سوتدن چیقاریلان وبر مایه ایله قاتیلاشدیریلان ماده‌که هریرده بر ویا برقاچ درلوسی یاپیلوب انواع کثیره‌سی واردر : آرناود، چایر، دیل، صالاموره، طولوم، قاشر، قاشقوال، کله، کیرلی خانم، فلمنك، لور پینیری. || پینیر شکری = آغده شکرینك بایادی که پینیر گبی یومشاق اولور.

پَیوَست { سه. فا. [صتر. تشکیلنه کیرر] اولاشمه، اتصال : دست کرم پیوست = کرمه متصل یعنی کرمله متصف اولان ال.

پَیوَسته { صه. فا. ١. اولاشمش، متصل. ٢. دائمی، متصل. = حه. فا. دائما، متصل. ق.

پَیوَند { سه. فا. اولاشمه، اتصال، تعلق.

ت

ت { ته، تاء. س. [عر. سث.] الفبای ترکینك دردنجی حرفی. اصل شکلی بر خاچ شکلندن عبارت اولوب، اسم اصلیسی اولان «تاو» دخی خاچ دیمکدر، که عربیسی «تواء» در. السنهٔ اجنبیه الفبالرندەکی شکل حاضری t دخی شکل آصلیسنی آکدیریور. بعده عربلر سرعتله یازارکن خاچك ایکی باجاغنی برلشدیرەرك ﻻ یازمشلر؛ ومؤخراً بو شکلی آلمش اولان (ه) دن تفریق ایچون اوستنه ایکی نقطه علاوه ایتمشلر؛ ونهایت (ت) شکلنی آلوب (ب) دن وعربی یه مخصوص اولان (ث) دن آنجق نقطه ایله فرق اولنمشدر. مع هذا حالت وقفده (ه) اوقونان تاء تأنیث ینه اسکی شکلنده یازلمقده قالمشدر. فارسی وترکی الاصل کلمەلرده ایسه یالکز (ت) شکلی مستعملدر. عربیده ایکی نقطەلی اولمسنه بناءً «تاء مثناة»، و نقطەلری اوستدن اولمسی اعتباریله «تاء فوقانیه» دخی دینلیر. اسکی ترتیب اصلیده یعنی ابجد ترتیبنده صوك حرف اولوب، عربی یه مخصوص اولان «ثخذ ضظغ» حرفلری علاوه اولندقده، یکرمی ایکنجی حرف قالمش؛ وابجد حسابنده ٤٠٠ رقمنه علامت اولمشدر. ترکی الاصل کلمەلرك صوکندەکی «ت»، حرکەلنجه، اکثریا «د» اولور: آرت، آردە آردی؛ قورت، قوردك، قوردە کبی. بزم غرب ترکجەمزك املاء سقیمنده قالین حرکەلی (ت) لر اکثریا (ط) ایله یازیلیور، حالبوکه (ط) نك تلفظی عربی یه مخصوص اولوب، ترکجەده (ط) بولنمدیغندن، بواملالر یاکلیشدر: مثلا طاش، طوز، اوطورمق، طاپمق کبی کلمەلرك، چغتایجەده اولدیغی کبی: تاش، توز، اوتورمق، تاپمق یازلمسی اقتضا ایدر.

تَ { د. عر. حرف قسم اولوب، ترکجەده یالکز لفظهٔ جلال ایله برابر واکثریا تأکید ایچون «والله» و «بالله» ایله برابر قوللانیلیر: بالله تالله.

تا { د. فا. [تر. زبانزدی: ته] ١. انتها بیان ایدوب «بـ» ادات فارسیەسیله یاخود ترکجه مفعول الیهله وبعضاً فضله اولەرق «قدر» یاخود «دك» کلمەسنك ده علاوەسیله قوللانیلیر: تا بصباح = صباحەدك؛ تابقیامت = قیامته قدر؛ تا بغداده، بغداده قدر؛ تا حشرەدك؛ تا کوکلی اولنجه یه قدر بکلدم. ٢. غایه وعلت بیان ایدوب، اکثریا «که» اداتیله برابر قوللانیلیر، و «تا که» یاخود «تك» تلفظ اولنور: آچیق یازدم تا که هرکس قولای آکلاسین؛ تك (تا که) هرکس آکلاسون دیه آچیق یازدم.

تا { س. فا. قات. [یالکز ترکیبا ده بولنور:] دو تا = ایکی قات؛ یکتا = برقات، تك، فرید.

تاء { سث. عر. «ت» حرفنك اسم عربیسی، ته؛ تاء فوقانیه وتاء مثناة دخی دنیلیر. بو صفتلر یوقاریدن ایکی نقطەلی اولدیغنه مبنیدر.

تاب { س. فا. ١. طاقت، قوت، مجال: تاب وتوانم قالمدی؛ بی تاب = مجالسز؛ تاب آور = قدرتی یتن، مقتدر: تاب آور مقاومت اولمق = مقاومته مقتدر اولمق. ٢. رونق، نور، ضیا: تاب رخی. ٣. طراوت، تازەلك: آب وتاب. == ص. فا. [صتر. تشکیلنه کیرر] پارلایان ویا پارلادان،

نور افشان: شب تاب = کیجه پارلایان، آتش بوجکی؛ عالم تاب = عالمی تنویر ایدن.

تابان { صـ. فا. پارلاق، ضیا دار، منور: ماه تابان = پارلاق آی؛ روی تابان = پارلاق یوز.

تابان { سـ. با: طابان.

تابدار { صـ. فا. پارلاق، ضیا دار، منور.

تابستان { سـ. فا. یاز، صیف. لـ.

تابش { سـ. فا پارلامه.

تابع { صـ. عر. ؤ. تابعـه. جـ: تبعه، توابع، تابعین. [« تبع » دن سف.] ١. برینك آرقه‌سی صره کیدن، تبعیت و اقتفا ایدن: فقهاء عظام ائمهٔ مذاهبه تابع اولمشلردر. ٢. اطاعت وانقیاد ایدن، مطیع، منقاد: باویره‌قراللغی آلمانیه ایمپراطورلغنه‌تابعدر. ٣. د. نحو عربیده ماقبلنك اعرابنی آلان (کلمه). = جـ. با: تبعه، توابع وتابعین.

تابعین { سذ. جـ. عر. [قد. لفظاً « تابع » ایسه‌ده، سمذ. صیغه‌سنده « تابعی » قوللانیلیر.] فخر کائنات (صلعم) افندمزك صحبتنه نائل اوله‌میوب، صحابهٔ کرامدن بر ویا بر قاچ ذاتله کوریشن وبر واسطه ایله نقل احادیث شریفه ایده بیلن ذات: تابعین کرامدندر. || تبع تابعین = تابعیندن ذواتله کوریشوب ایکنجی درجه‌ده واسطه ایله نقل احادیث شریفه ایدن ذات.

تابناك { صـ. فا. پارلاق، ضیادار، منور.

تابنده { صـ. فا. پارلایان، ضیا ونور نشر ایدن.

تابوت { سذ. عر. ١. میت نقلنه مخصوص صندوق. [میت ایچنده اولورسه، هیئت مجموعه‌سنه نعش دیرلر.] ٢. بنی اسرائیلك حضرت موسایه نازل اولان وصایای عشره‌یی وضع ایتدکلری صندوق، تابوت سکینه.

تابولغه { سـ. یاخود طاوولغه. سـ. قرمزی اوزلی سرت بر آغاجدر، که صاب ودکنك یاپمقله وکوکی طبـده قوللانیلیر، قزیل عناب.

تأبید { سذ. عر. [« ابد » دن مصـ. تفعیل] ابدلندیرمه، ابدی حالنه قومه، الی غیر النهایه دوام ایتدیرمه، باقی براقمه: بو فعل خیریله نامنی تأبید ایلدی.

تاپه { سـ. با: طپه.

تات { سـ. اسکی ترکلرك کندی حکملری آلتنده بولنان یرلرده اسکی ایرانی وکردلره ویردکلری اسم اولوب، مقام تحقیرده قوللانیلیردی.

تاتار { سـ. عن‌اصل ترك اقواممندن بر کوچك قومك اسمی اولوب، بونلر چنکیز عسکرینك پیشدارلری بولندیغندن، عموم مغوللره تاتار نامی ویرلمش، و بعده مغوللر ترکلره قاریشمغله، شرق وشمال جهتلری وعلی‌الخصوص دشت قیچاق وقریم وقزان ترکلرینه تاتار دینلمشدر. || تاتار اوقی = با: اوق. || تاتار بورکی = قیمه‌لی ویغورتلی اوفق خمور پارچه‌لرندن عبارت یمك. || تاتار قالپاغی = کناری کورکلی قالپاق، شوباره. || تاتار قالتاغی = اکرك بر نوعی.

تاتار { سـ. مکتوب نقل ایدن سریع الحرکه ساعی، پوسته، قاصد، برید. [وقتیله بو خدمتی سرعت مشی ایله مشهور اولان تاتار افرادی ایفا ایتدکلرندن، بو معنایه تخصیص اولنمشدر.]

تاتارجق { سـ. سیوری سیککه بکزر لکن اوندن کوچك وسسز موذی بر سیککجك.

تاتاری { صـ. ١. پیشمه‌مش ویا پك آز پیشمش (ات). ٢. مکتوب نقل ایتمکه آلیشدیرلمش، پوسته خدمتنی ایفاایدن (کوکرجین). [تاتاری کوکرجین دیمك « کبوترنامه بر » دیمکدن البته ایی‌در.]

تأثر { سذ. عر. جـ: تأثرات. [« اثر » دن مصـ. تفعل] ١. برشیئك تأثیری آلتنده بولنمه، تأثیرینی حس ایتمه، طویمه: خسته‌لقدن، صوقوقدن تأثر ایتمك = متأثر اولمق. ٢. حزن وکدر طویمه، محزون ومکدر اولمه، آجیقلی برشیئك تأثیرینی حس ایتمه: تأثرات قلبیه‌یی تصویر ایتمك. [عربیده بوایکی معنادن هیچ برینی افاده ایتمیوب، برینك ایزینی تعقیب ایتمك معناسنه کلدیکندن، بولغت دخی نابجا قوللانیلمز الفاظ عربیه جمله‌سندندر. تأثر ایتمکدن زیاده متأثر اولمق قوللانیلیور.]

تأثير { سـنذ. عر. جـ: تأثيرات. [« اثر » دن مصـ. تفعيل] ١. علامت ونشان براقمه، اثر ايتمه، ايچنه ايشلمه: ايچديكم علاج تأثير ايتمدى. ٢. حزن وكدر ويرمه، محزون ومكدر ايتمه، يوركه ايشلمه: بو سس بكا تأثير ايديور؛ برطاقم تأثيرات أليمه ايله متأثر اولدى.

تاج { سـ. فا. [تعريب دخى اولنه‌رق جـ. عر. تيجان كلير] ١. حكمدارلرك باشنه كيدكلرى مرصع شيء كه تخت ايله برابر حكمدارلق علامتيدر، اكليل، افسر، ديهيم. ٢. بعض مشايخ ودرويشانك كيدكلرى سرپوش. ٣. كلينلرك باشه قودقلرى مرصع زينت. ٤. بعض قوشلرك طراق رسمنده كى سرغوجى. || تاج سر = باش تاجى، پك معتبر ومحترم شيء. || تاج كيمك = تتوج ايتمك، تاج كيمه رسمنى اجرا ايتمك.

تاجانمق { فط. تاج كيمك، رسم تتوجى اجرا ايتمك.

تاجدار { صـ. سـ. فا. [تاج = م- داشتن = طوتمق، مالك اولمق] تاج كيين، صاحب تاج، حكمدار.

تاجدارانه { صـ. فا. حكمداره لايق وشايسته اولان. == حـ. فا. حكمداره ياقيشير صورتده.

تاجدارى { صـ. فا. حكمداره منسوب ومتعلق: ارادۀ سنيۀ جناب تاجدارى. == سـ. فا. حكمدارلق.

تاجر { سـنذ. عر. جـ: تجـار. [« تجارت » دن سف.] تجارتله مشغول آدم، بازركان. [لسـان تكلمده اكثريا جمعى مفرد يرينه قوللانيلوب، مفردى ايسه باشليجـه سختيان تجـارينه تخصيص اولنمشدر.]

تاجلامق { فت. تاج كيديرمك، تتويج ايتمك.

تاجلانمق { فط. تاج كيمـك، تتوج ايتمك.

تاجلى { صـ. ١. باشنده تاج اولان (تاج كيين، تاجـدار. ٢. باشنده سرغوجى اولان (قوش).

تاجيك { سـ. ترك ممالكنده ساكن اولان ايرانيـلره ويريلن اسمدر.

تأجيل { سـنذ. عر. [«اجل» دن مصـ. تفعيل] مهلت ويرمه، بروقت معينه قدر تأخير، تعجيل مقابلى.

تأخر { سـنذ. عر. جـ: تأخرات. [«اخر» دن مصـ. تفعيل] كرى قالمه، صكره‌يه قالمه، تقدم مقابلى: عزيمتم تأخر ايتدى.

تأخير { سـنذ. عر. جـ: تأخيرات. [«اخر» دن مصـ. تفعيل] كرى‌يه، صكره‌يه براقمه، كجيكديرمه: امتحانى بر هفته دها تأخير ايتـديلر؛ بر خبر آلنجـه‌يه قدر عزيمتكزى تأخير ايدك. || بلا تأخير = صكره‌يه براقمقسزين، سريعاً وعاجلاً.

تأدب { سـنذ. عر. [« ادب »دن مصـ. تفعل] ١. ادب وتربيه كسب ايتمه: انسان چوجقلغنـده تأدب ايتمليـدر. ٢. ادب وتربيه قاعده‌سـنه رعايةً اوتانمه، حيـا ايتمه: استـادمك حضـورنده بحثه كيريشمكدن تأدب ايتدم. [بو ايكنجى معنى عربيده اوليوب، لسانمزده برنجى معنـادن استعارةً قوللانيلير. عربيده برده ادبيات علمنى تحصيل معناسنه كلير.]

تأدباً { حـ. عر. ادب وتربيـه قاعده‌سنه رعايت ايده‌رك: تأدباً حضوركزده جواب ويرمدم.

تأديب { سـنذ. عر. [« ادب » دن مصـ. تفعيل] ١. ادب وتربيـه اوكرتمـه، تربيـه ويرمه: اولادينى تأديب ايتدى. [بو معنى ايله تربيه دها مستعملدر.] ٢. مخالف قانون حركت ايدنلر حقنده احكام لازمه‌نك تطبيقى. ٣. توبيخ وتكدير: تأديب شرعى = شرعاً اقتضا ايدن تكدير، خفيف مجازات.

تأديباً { حـ. عر. ١. ادب وتربيه اوكرده‌رك ويا اوكرتمك مقصديله. ٢. توبيخ وتكدير ايده‌رك.

تأديبى { صـ. عر. ث: تأديبيـه. [« تأديب » دن سمذ.] توبيخ وتكديره منسوب ومتعلق: مجازات تاديبيه.

تأديه { سنث. عر. جـ: تأديات. [«اداء» دن مصـ. تفعيل] اوده‌مه، بورج ويرمه، ادا ايتمه: بتـون بورجلرمى تأديه ايتدم.

تار { سـ. فا. ١. تل، ايپليك: تار زلف = صـاچ تلى؛ تارتار = تل تل. ٢. طوقومه‌ده مستعمل آرش، پود مقـابلى: تار وپود. || تار عنكبوت = اوروجك آغى. == صـ. فا. قرا كلق، مظلم: شب تار. [« تاريك » دهـا مستعملدر.]

تاراج { سـ. فا. يغمـا، غارت، چاپول.

تارامَق { فتـ. با : طرامق.

تارتَمق { فتـ. با : طارتمق.

تارچین { سـ. با : دارچین.

تارِك { صـ. عر. [« ترك » دن سف.] براقان، ترك ایدن، واز کچن؛ تارك دنیا = دنیادن ال چکوب منزوی اولان.

تارلا { یاخود ترلا. سـ. [« تارامق » دن] ١. حبوبات وسائره اکیلن محدود ومعین طوپراق، مزرعه : بوغدای، آرپه، پرنج تارله سی؛ تارله یی، تارلهده ایشلمك. ٢. باغچهنك بر نوع سبزه ویا چیچك اکمك اوزره آیرلمش پارچهسی، که اکثریا اوفاق بر سد ویاخندقله یاخود لوانطه وسائره ایله محاط اولور : چیچك، سبزه، باغچه تارلهسی. || تارله آچمق = خام و یا چالیلق وطاشلق یری کیریز-مه ایدوب تارله یه چویرمك. || تارله صیچانی = قیرصیچانی، فاره-نك بیوکی، حرذون. || تارله قوشی = عر. قنبراء دینلن بر کوچك قوش. || سرغوجلی تارله قوشی = آلا طورغای، عر. قبعه.

تارِم { سـ. فا. یوکسك طام وقبه. || مج. کوك، سما.

تارمار { یاخود تارومار. صـ. فا. قارمه قاریشیق، طاغنیق، پراکنده، پریشان : زلف تارمار.

تاره { سـ. عر. کره، مره، دفعه. ذ.

تارَةً { حـ. عر. برکره ویا بعض کره، احیاناً. || تارةً بعد اخری = دفعاتله، بربرینی متعاقب دفعهلر، مکرراً، مرةً بعد اخری. [الیوم استعمالدن ساقطدر.]

تاریخ { سـ. عر. جـ : تواریخ. [اصل عر. « تأریخ ». « ارخ » دن مصـ. تفعیل] ١. بر وقعهنك وقوع بولدیغی ویا بر مکتوب وسائرهنك یازلدیغی وقت، کون وآی وسنهسی : بو مکتوبك تاریخی نهدر؟ نه تاریخده یازلمشدر؟ تواریخ مختلفه ایله ورود ایتمشدر. ٢. بووقتی تعیین ایدن رقم و یازی که مکتوب و سائرهنك نهایتنده ویا ابتداسنده یازیلیر : تاریخ آتمق. ٣. حروفنك جملهسی ویا برطاقی ابجد حسابیله جمع اولندقده مجموعی بروقعهنك سنهسنی کوسترن بیت یا مصراع ویا جمله وترکیب وبویله بربیت ویا مصراعی حاوی قطعه : تاریخ سویلمك. ٤. وقایع ماضیهنك ضبط ونقل ورواتی فنی وبوفنه متعلق کتاب : تاریخ یازمق، تاریخ اوقومق، تاریخ درسی ویرمك؛ تاریخ عمومی، تاریخ خصوصی؛ تاریخ قدیم = قرون قدیمه وقایعنی نقل ایدن؛ تاریخ متوسط = قرون وسطی تاریخی؛ تاریخ اخیر = قرون اخیره تاریخی؛ تاریخ معاصر = عصر (قرن) حاضر تاریخی؛ ابن اثیرك، طبرینك تاریخی؛ کتب تواریخ. || تاریخ طبیعی = نباتات، حیوانات، معادن وعلم الارضدن بحث ایدن علم عمومی.

تاریخسز { صـ. تاریخی آتلمامش، یازلدیغی وقت یعنی کون وآی وسنهسی قید اولنمامش : تاریخسز برمکتوب آلدم.

تاریخلی { صـ. تاریخی یازلمش، وقت تحریری قید اولنمش : ٨ محرم سنه ١٣١٨ تاریخلی تحریراتی آلدم.

تاریخی { صـ. عر. ث : تاریخیه. علم تاریخه متعلق : جغرافیای تاریخی سطح ارضك احوال ماضیهسندن بحث ایدن علم که تاریخه عائد برجغرافیادر؛ وقایع تاریخیه = تاریخه متعلق وقعهلر.

تاریك { صـ. فا. قرانلق، مظلم، تیره.

تاز { سـ. فا. قوشمه، سرعت. [مرادفی اولان « تك » ایله برلکده وعطف تفسیر صورتنده قوللانیلیر : تك وتاز.

تازگی { سـ. تازهلك، طراوت. ذ.

تازنه { یاخود تارزنه ویا تازیانه. سـ. طنبور ولاوطه مضرابی، زخمه.

تازه { صـ. فا. ١. یکی کسلمش، بایاتلانمامش، بوروشمامش، طری، طراوتلی : تازه شفتالی، تازه صلاته. ٢. قوری اولمیان، یشیل : تازه بامیه، تازه اوزوم. ٣. یکی، مجدد، نوحدوث : تازه خبر. ٤. کنج، کوربه : تازه قیز.

تازهلَنْمك { فل. ١. تازه اولمق، تازهلك پیدا ایتمك، کسب طراوت ایتمك. ٢. کنجلشمك، کنجلك پیدا ایتمك ویا کنج کبی کورینمك : سمیروب تازهلنمش.

تازهلِك { سـ. ١. تازه اولان شیئك یعنی قوری و بیات اولمیانك حالی. ٢. کنجلك، کوربهلك.

تازه‌لمك { یاخود تازه‌له‌مك. فت. ١. تازه یاپمق، تازه‌لك ویرمك، کسب طراوت ایتدیرمك. ٢. یکیلتمك، تجدید ایتمك، برشیئی تکرار ویکیدن یاپمق: شو نارکله‌یی تازه‌للی.

تازه‌لنمك { فط. ١. تازه اولمق، کسب طراوت ایتمك: بو یاغموردن چایرلر تازه‌لندی. ٢. یکیلشمك، تجدد ایتمك، تکرر ایتمك: نارکله‌لر تازه‌لندی. ٣. گنجلشمك: کندیسی سمیروب عادتا تازه‌لنمش.

تازی { س. پك اینجه ونحیف بر جنس زاغارکه باشلیجه طاوشان آوینه یارار. [اصلی فا. اولوب عرب زاغاری دیمکدر.]

تازی { س. ص. فا. عرب، عربی، عرب قوم و جنسیتنه منسوب: اسب تازی = عرب آتی؛ زبان تازی = لسان عربی.

تازیانه { س. فا. ١. قامچی، قیرباچ. ٢. طنبور وامثالی چالغیلرك تللرینه طوقونمغه مخصوص کمیك ویا بوینوز پارچه‌سی. [غا: تازنه.] ٣. مج. واسطه، آلت، سبب: تازیانۀ تشویق.

تازیلامق { فل. تازی کبی قوری وضعیف اولمق.

تاس { د. «ت» ایله باشلار بعض صفتلرل باشنه قونوب تأکید ومبالغه بیان ایدر: تاس تمام = بسبتون تمام، تام تامنه.

تاس { س. با: طاس.

تاسارلامق {فت. با: تصارلامق.

تأسس { تملشمه ویرلشمه وتشکل معناسیله لسانمزده قوللانیلیور. عربیده ایسه «اس» ماده‌سی تفعل بابندن کلمز.

تاسع { عب. ث: تاسعه. طقوزنجی، نهم: باب تاسع، درجۀ تاسعه. || تاسع عشر = اون طقوزنجی.

تاسعاً { ح. طقوزنجی اوله‌رق، طقوزنجی درجه‌ده.

تأسف { سذ. عر. [«اسف» دن مص. تفعل] کدر ایتمه، آجیمه: بوکا چوق تأسف ایتدم؛ بیان تأسف ایتمك = تأسف ایتدیکنی کوسترمك.

تاسلاق { با: طاسلاق.

تاسمه { یاخود تاصمه. با: تصمه.

تاسه { س. کدر، غم، قایغو، درد، اسف: تاسه چکمك = اسف ایتمك؛ تاسه‌سی چکمك = غمنی چکمك، قیدنده اولمق؛ تاسه‌سی! اونك وظیفه‌سی‌می؟

تاسه‌سز { ص. غمسز، قایغوسز، لاقید، برشیئی وظیفه ایتمز.

تاسه‌سزلق { س. غمسزلق، قایغوسزلق، قیدسزلق.

تاسه‌لانمق { فل. قایغولانمق، کدرلنمك، مغموم ومکدر اولمق.

تاسه‌لی { ص. قایغولی، مکدر، مغموم.

تأسیس { سذ. عر. ج. تأسیسات. [«اس» دن مص. تفعیل] تملشدیرمه، آتمه، یاپمه، قورمه: بر مکتب تأسیس ایتمك؛ بنای دولتی تأسیس ایدن. = ج. قورلمش، یاپلمش ابنیه ودائره‌لر، مؤسسات: تأسیسات نافعه؛ تأسیسات وقفیه، خیریه.

تاقمق { تاقلمق. با: طاقمق و سائره.

تاقیه { با: طاقیه.

تاك { تاکیق، تاکلامق. با: طاك وسائره.

تأکد { صاغلاملاشمه وتقویه وتحکیم اولنمه معناسیله لسانمزده قوللانیلیورسه‌ده، عربیده «اکد» ماده‌سی اصلا تفعل ماده‌سندن کلمز.

تأکید { سذ. عر. [«اکد» دن مص. تفعیل] ١. صاغلاملاشدیرمه، تقویه وتحکیم ایتمه. ٢. اد. اولجه یازیلوب اجرا اولنمیان ویا جوابی کلمین محررات رسمیه‌یی تکرار یازمه، تکرار ایتمه: تأکید ایتدیلر. ٣. د. نحو عربیده برکلمه‌یی صاغلاملاشدیرمغه یارایان کلمه‌که اعرابجه برنجیسنه تابع اولور: تأکید لفظی = عین لفظك تکررندن عبارت اولان؛ تأکید معنوی = لفظی باشقه معناسی مشترك برکلمه‌دن عبارت بولنان.

تأکیداً { ح. عر. ١. صاغلاملاشدیره‌رق، تقویه وتحکیمله. ٢. اد. اولجه یازیلوب ثمره‌سی کورلمیان محررات رسمیه‌یی تکرار ایده‌رك، مکرراً: تأکیداً یازدیلر.

تالاز { یاخود طلاس س. [یو. Θάλα- دکیز دیمك اولان. σσα دن مأخوذ ظن اولنمش

ایسه‌ده، بعیددر.] ۱. طالغه موج. ۲. ایپك كبی بیاض ویومشاق شیئلرك قاریشوب قبارمه‌سی، قباریق.

تالازلانمق { یا طلاسلانمق. فل. ۱. (دكز وسائره) طالغه‌لانمق، تموج ایتمك. ۲. (قویونلر) سوری ایله یورورکن متموج برصورت کوسترمك. ۳. (ایپك وسائره) قبارمق.

تالاش { س. با : تلاش، طلاش.

تالامق { فتد. یغما وغارت ایتمك. { مر.

تالان { س. فا. یغما، غارت، چاپول.

تالان { ص. « آلان » صفتنه اتباعاً قوللانیلیر : آلان تالان = قارمه قاریشیق.

تألم { سذ. عر. [« الم »دن مص. { تفعل] کدرلنمه، اسفلنمه، تأسف : بوكا چوق تألم ایتدی.

تالی { ص. عر. ث : تالیه. [«تلو»- { دن سف.] ۱. صكره‌دن كلن، برشیئك آرقه‌سی صره كیدن، تابع، اخیر،مقدم ضدی: صنف تالی. ۲. قرآن كریمی تلاوت وقرائت ایدن، قاریٔ. ۳. منـ. قضیه‌نك ایكنجی قسمی، مقدم مقابلی. ٤. عـ. ردیف عسكرینك ایكنجی صنفی،صنف اخیری : ردیف تالی طابوری، مقدم طابوری.

تألیف { سذ. عر. جـ : تألیفات. { [« الفت » دن مص. تفعیل] ۱. اوزلاشدیرمه، باریشدیرمه : آرالرینی تألیف ایتدی. ۲. جمع وترتیب وتدوین وتحریر ایتمه : برصرف، برلغت كتابی تألیف ایتدی. ۳. جمع وترتیب اولنمش كتاب، اثر : قاموس فیروز آبادینك تألیفیدر. || تألیف بین = آرالرینی بولمه، باریشدیرمه. = جـ. مؤلفات، آثار : اونك تألیفات عدیده‌سی واردر.

« تألیف » ایله « تحریر » آره‌سنده فرق شودركه: تألیف قریحه‌دن یازلمیوب جمع وتلفیق وترتیب اولنان، وتحریر ایسه قریحه‌دن یازیلان كتاب حقنده مستعملدر؛ مثلا بر صرف ویا لغت كتابی حقنده تألیف، وصرف مطالعاتی حاوی بركتاب حقنده تحریر دینلمك اقتضا ایدر. « نظم » ایسه منظوم آثاره مخصوصدر.

تألیفكرده { ص. فا. تألیف اولنمش، جمع و ترتیب وتحریر اولنمش، مؤلف، اثر :كافیه ابن حاجبك تألیفكرده‌سیدر.

تام { د. « تا » یاخود « ط » ایله باشلار بعض صفتلره كیروب تأكید و مبالغه بیان ایدر : تام طاقیر.

تامّ { ص. عر. ث : تامه. [« تمام » دن سف.] ۱. بتون، نقصانسز، اكسیكسز : جزء تام؛ معلومات تامه. ۲. مكمل، كامل: تام انسان. = حـ. تماًمیله، بلا نقصان : تام بر سنه‌در.

تأمّل { سذ. عر. [« امل » دن { مص. تفعل] اطرافلیجه دوشونمه، ملاحظه، دوشونوب طاشینمه،تدقیق ومطالعه : ایشی ایجه تأمل ایدوب ده اویله قرار ویرملی؛ بلا تأمل = دوشونمكسزین.

تأملسز { ص. ایشی اولدن دوشونمه‌ین، ملاحظه وتفكر ایتمین.

تأملسزلك { سـ. دوشونمه‌یش، عدم ملاحظه و تفكر.

تأمین { سذ. عر. جـ : تأمینات. { [« امن » دن مص. تفعیل] ۱. امنیت ویرمه، قورقوسنی رفع ایتمه. ۲. صاغلاملاشدیرمه، شك و شبهه براقمامه : اولادینك معیشتنی، كندی حالنی تأمین ایتدی. = جـ. امنیتی موجب اولمق اوزره كوستریلن كفیل، ویریلن سوز ویا امانت براغیلان آقچه وسائره : تأمینات‌ویردی، كوستردی؛ تأمینات آقچه‌سی.

تأنّی { سذ. عر. [« انی » دن { مص. تفعل] یاواش كیتمه، یاواش حركت ایتمه، یاواشلاق، كجیكمه : بو قدر تأنی ایله ایش كورلمز.

تأنیث { سذ. عر. [« انث » دن { مص. تفعیل] (برلفظی) مؤنث قوللانمه، مؤنث صیغه‌سندن كتیرمه : عربی اسماء مؤنثه‌نك عربی صفتلرینی تأنیث ایتمك شرطدر؛تذكیروتأنیث‌قاعده‌لری.

تأنیس { سذ. عر. [« انس »دن { مص. تفعیل]آلیشدیرمه، انسیت‌ایتدیرمه : بعض حیوانلرك تأنیسی قولایدر.

تاو { سـ. [بلكه فا. « تاب » دن] ۱. ایشلنه جك بر ماده‌یه ویریلن حرارت، رطوبت، صلابت وسائره درجه‌سی، چاغ، نصاب، قوام : دمیر تاونده ایشلنیر. ۲. طبع اولنه جق كاغده، اوتو لنه جك چماشیره، توتونه وسائر شیئلره پوسكوردیلن صو : تاو ویرمك. ۳.

مجـ. سمیزلك، طـولغونلق : تاو
لانمق = سمیرمك، طولمق، توکی
دوزلوب پارلامق. || تاوینی قا-
چیرمق = وقت مناسبنی فوت
ایتمك. || تاوه کتیرمـك = لزومی
درجه‌ده ایصیتمق. || تاو ویرمك =
ایصلاتمق، نملندیرمك.

تاوان { یاخود طاوان سـ. اوسقفنك یعنی چاتیسـنك آلتنـه و
ایچ طرفنـه میخلانان تخته‌لرکه
منتظم وسوسلی بویالی بر سطح
تشکیل ایدوب چاتینك چرکینلکنی
اورتر و صـوئوقدن محـافظه
ایدر. || آغز طاوانی = طاماق.
|| تاوان باشه کچمك، باشه ییقلمق =
پك اوتانه‌جق ومناسبتسز برسوز
ایشیتمکدن محجوب ومتأثراولمق.

تاوانلامق { فتـ. براو ویا اوطه‌یه تاوان کچیرمك.

تاوخانه { سـ. [فا. «تابخانه» دن] ۱. فقرانك تیمار محلی،
ملجألری اولان صیجاق یر. ۲.
آتشله تسخین ایدیلان چیچکلك،
صوبه‌لی چیچکلك. || تاو خانه کبی =
قارمه قاریشـیق، آلت اوست،
غیر منتظم.

تاوسامق { فلـ. [اصـلی : تاو صـاومق] تاوی
کچمك. رواج ورغبتنه ویا کرمی
وانهماکنه خلل کلمك. صوئومق :
بازار تاوسادی.

تاولاتمق { فتـ. تاو ویردیرمك، صـو سرپدیرمك،
ایصلاتدیرمق : توتونی، کاغدی
تاولاتدیکزمی ؟

تاولامق { فتـ. تاو ویرمك، لزومی درجـه‌ده ایصیتمق
ویا نملندیرمك : دمیری، کاغدی
توتونی تاولامق .

تاولاندیرمق { فتـ. تاوه کتیر- مك، سمیرتمك،
(حیوانی) طـولغون وتوکی
دوزکون برحاله کتیرمك : چایر
حیوانی تاولاندیرر .

تاولانمق { فطـ. ۱. تاوه کتیر- لمك، لزومی درجه‌ده
تسخین ایدلمك، قوامه کتیرلمك :
دمیر ایشلنمـك ایچون تاولانمق
اقتضا ایدر. ۲. ایصلانمق، نملنمك
اوستنه صو سرپلمك : کاغد طاو-
لانمدقجه باصلماز. ۳. مجـ. سمیرمك،
طولمق، توکی دوزلوب پارلامق :
اك ضعیف حیوان دخی چایردن
تاولانیر .

تاوله { سـ. با : طاوله .

تاولی { ویاتاولو. صـ. ۱. تاوینی بولمش، قوامنـه کلمش،
لزومی درجـه‌ده ایصیتمش ویا
ایصلانمش : تاولی دمیر، توتون،
کاغد. ۲. مجـ. سمـیز، طولغون.
تاولی بر آت .

تاوه { سـ. ۱. یاغ اریدوب بالیق وکوفته کبی شیئلر قیزارتمغه
مخصوص یاصی واوزون قولبلی
مطبخ آلتی. ۲. تاوه‌ده پیشمش
یمك : جکر تاوه‌سی، بالیق تاوه‌سی.
۳. بعض معدنیاتی اریتدکلری
اوزون صـاپلی آلت : قورشون
تاوه‌سی. ۴. کیرچ قاریشدیردقلری
بیوك تکنه : کیرج تاوه‌سی. ۵.
طوزله‌ده دکیز صوینی چکوب
تبخر ایتـدیردکلری اولکارك
بهری: طوز تاوه‌سی. || قویروغنی
تاوه صـاپنه چویرمك = تأدیب
ایتمك.

تأویل { سذ. عر. جـ : تأویلات. [« مآل » دن مصـ.
تفعیل] معنای ظاهریسندن بشقه
بر معنی ایله تفسیر ایتمه : مجرم
موجب اتهام اوله‌جق سوزلرینی
شمدی تأویله قالقیشیور .

تأهّل { سذ. عر. جـ : تأهلات. [« اهـل » دن مصـ.
تفعـل] اولنمه، تزوج، اولنوب
او بارق صـاحبی اولمه : اوهیچ
تأهل ایتمدی .

تائب { صـ. عر. ؟ : تائبه. [«توبه» دن سفـ.] توبه ایدن،
توبه کار : تائب اولمق .

تأیّد { سذ. عر. [« اید » دن مصـ. تفعل] قوتلنمه، صا-
غلاملاشمه : النسان معلومات تأید
ایتمدی .

تأیید { سـذ. عر. جـ : تأییدات. [« اید» دن مصـ. تفعیل]
قوتلندیرمه، صاغلاملاشدیرمه،
تأکید ایتمه : بوخبراولـکی مسمو-
عاتی تأیید ایدیور. == جـ. معا-
ونت، یاردیم : تأییدات الهیه .

تب { سـ. فا. صیتمه، حما. ذ. || تب زده = صیتمـه‌یه طـوتلمش.
|| تب لرزه = صیتمه‌دیتره‌مسی .

تبابعه { سذ. جـ. عر. [« تبع » اسم خاصنـك جمعیدر.]
اسکی یمن ملوکی .

تبادُر { بردن بره ذهـنه کلـك معناسیله قوللانانلر وار
ایسه‌ده، «بدور» ماده‌سی اصلا
تفاعل بابندن کلمدیکندن یاکلیشدر.

تبادُل { بودخی دکیشمه وترامپه معناسیله قوللانلمش ایسه-
ده، « بدل » ماده‌سی تفاعل
بابندن اصلا تصریف اولنمدیغندن،
مبادله دیملی .

تبار { سذ. عر. هلاك، محو اولمه.

تبار { س. فا. صوی، نسل، نسب: عالی تبار = ایی صویلی.

تبارك { ف. عر. مبارك ایتسین معناسیله دعا تعبیری او- لوب، لفظهٔ جلال ایله برلکده قوللانیلیر: تبارك الله! = الله مبارك ایتسین، ماشاءالله!

تباشیر { سذ. عر. ۱. مژده، بشارت. ۲. هر شیئك قدومنی خبر ویرر کبی اولان اوائلی: تباشیر صبح = صباحك یکی آچلمغه باشلادیغی وقت، اوائلی.

تباشیر { س. فا. [تر. زبانزدی: تبشیر] ۱. کیرچ وآلچیدن دها یومشاق وخاص معروف بر بیاض ماده‌که سیاه تخته لوحه‌سی اوزرینه یازی یازمقده دخی قوللانیلیر. ۲. مذکور تخته اوزرینه ویا عادی تخته ودیواره یازی و رقم یازمغه مخصوص و قورشون قلمی کبی مستعمل تباشیر پارچه‌سی. || اتمکجی تباشیری = چنکانه بورجی. || تباشیره پینیر باقیشلی = اوفاق برشیدن منفعت بکلین، حریص؛ دقتسز. و مج. شاشی. || تباشیر تخته‌سی = تباشیرله یازمغه مخصوص سیاه تخته.

تباعد { سذ. عر. [«بعد» دن مص. تفاعل] اوزاقلاشمه، بر- بربندن اوزاق دوشمه.

تباه { ص. فا. محو وخراب اولمش، مضمحل: او آدم عشرتدن تباه اولدی. = س. فا. محو، خرابیت، اضمحلال: قمار تباهنه سبب اولدی.

تباین { سذ. عر. ج: تباینات. [«بین» دن مص. تفاعل] ۱. ایکی شیء آره‌سنده‌کی تضاد و بربرینی جرح ایتمه: بوکتابك مندرجاتی آره‌سنده تباین واردر. [مباینت دها مستعملدر.] ۲. ر. مشترك بر رقمله تقسیمی ممکن اولمیان ایکی رقم آره‌سنده‌کی مناسبت ۷ ایله ۹ کبی.

تبجیل { س. عر. [«بجل» دن مص. تفعیل] بیوتمه، آغرلامه، تعظیم، تکریم. [بو معنی ایله «اجلال» قوللانملی، یاکلیشدر.]

تبحر { سذ. عر. [«بحر» دن مص. تفعل] بر شیئك ایچنه طالمه، پك دریك وارمه، کنهنه ییتیشمه: علوم و فنونده تبحر ایدنلردندر.

تبخر { سذ. عر. ج: تبخرات. [«بخار» دن مص. تفعل] ۱. بوغولانمه، بوغویه تحول ایتمه، (صو) قاینایوب بوغو اولمه، آغمه: دکیز صولری صیجاقدن تبخر ایدوب بلوطلری تشکیل ایدرلر. ۲. توتسیلنمه. [هرنه قدر اساساً بخار وبوغو معناسنی متضمن ایسه‌ده، بوبابدن عربیده یالکز بو ایکنجی معنایه کلیر، که بزجه استعمالی نادر ولزو- مسزدر.]

تبخیر { سذ. عر. [«بخار» دن مص. تفعیل] ۱. بوغو چیقارتمه، قایناذوب بوغویه تحویل ایتمه: صوبی تبخیر ایتدی. ۲. توتسیله. ۳. بعض ... لاشیق اشیایی علل ساریه‌نك اوکنی آلمق اوزره (ئه‌توو) ماکنه‌سندن کچیرمه.

تبخیل { سذ. عر. [«بخل» دن مص. تفعیل] برینه خست وناکسلك عزو واسنادی. ذ.

تبدل { سذ. عر. ج: تبدلات. [«بدل» دن مص. تفعل] دکیشمه، بشقه حال وصورته کیرمه، تغیر، تحول: بو سوقاق بسبتون تبدل ایتمش؛ بواسکله‌نك بتون مأمورلری تبدل ایتدی.

تبدیل { سذ. عر. ج: تبدیلات. [«بدل» دن مص. تفعیل] دکیشدیرمه، بشقه بر شکل و صورته قویمه، تغییر، تحویل: تبدیل مسلك، تبدیل قیافت، تبدیل مکان، تبدیل لسان ایتمك. || تبدیل هوا = صحتجه کوریلن لزوم اوزرینه هواسی دها ایی برمحله نقل مکان ایتمه: تبدیل هوایه کیتدی؛ تبدیل آب وهوا ایچون اذن آلدی.

تبدیل { ص. [آنف البیان لفظ عربیدن مأخوذ] منکر بر قیافتله وکیم اولدیغی بللی ایتمکسزین کزن: تبدیل چیقمشیدی؛ تبدیل کزیوردی. = س. متنکراً کزوب ضبط وربطه باقان مأمور، پولیس خفیه‌سی. || تبدیل خصکیسی = اصطبل عامره سایسلرینك باشی.

تبدیلاً { ح. عر. دکیشدیره‌رك، دکیشدیرمه صورتیله: فلانه تبدیلاً اوچنجی رتبه‌دن مجیدی نشانی ویرلدی = یعنی حائز اولدیغی دردنجی رتبه‌سی یرینه.

تبذیر { سذ. عر. ج: تبذیرات. [«بذر» دن مص. تفعیل] طاغیتمه، سرپمه، اسراف: مالنی تبذیر ایتدی.

تبر { س. فا. ۱. بالطه، فأس. ۲. بعض درویشلرك طا.

شیدقلری هلال رسمنده وبر صاپه کچیرلمش آلت جارحه وسلاح.

تبر { سذ. عر. توز حالنده آلتین ویا علی الاطلاق آلتین کولجه‌سی.

تبرّا { سذ. عر. با: تبری.

تبرّد { سذ. عر. [«برد» دن مصـ. تفعل] صوغومه: تبرد ایتمك صوغومق. [اصل عربیده معناسی صوغوق صویه کیرمکدر.]

تبردار { سـ. فا. ١. بالطه ایله مسلح عسکر ویا خدمه، بالطه‌لی نفر: تبرداران طائفه‌سی. ٢. تبر دینلن ودرویشلر طرفندن قوللانیلان اوجی هلال رسمنده بالطه‌یی حامل آدم.

تبرّع { سذ. عر. جـ: تبرعات. [«بروع» دن مصـ. تفعل] بلا مجبوریت وکندی رضاسیله ویرمه، وقف وخیراته اموال ترکی: فلان مالی وقفه، جامعه تبرع ایتدی.

تبرّعاً { حـ. عر. بلا مجبوریت وکندی آرزوسیله ویره‌رك: فلان مالی تبرعاً مکتبه براقدی؛ تبرعاً للوقف ترك ایلدی.

تبرّك { سذ. عر. [«برکت» دن مصـ. تفعل] یمن وبرکت عد ایتمه، اوغور صایمه: معاویه زماننده قسطنطینیه‌یه سوق اولنان سریهٔ مسلمین حضرت خالد بن ایوبی مجرد وجودیله تبرك ایتمك ایچون کتیرمشلردی.

تبرّکاً { حـ. عر. یمن وبرکت عد ایده‌رك، اوغور صایه‌رق: تبرکاً ایشه جمعه کونی باشلادی.

تبرّی { سذ. عر. [«براء» دن مصـ. تفعل] اوزاقلاشمه، اوزاق طورمه، چکلمه، تولی مقابلی. [بعض طرق ومذاهب اصحابی اهل بیت نبوی‌یه غدر ایدنلره لعن ونفرین ایتمك خصوصنه بونامی ویررلر.]

تبرید { سذ. عر. [«برودت» دن مصـ. تفعیل] ١. صوغوتمه، صوغوقلغنی آرتیرمه: صویی قارله تبرید ایتملی. ٢. مجـ. مناسباتی کوشتمه، محبتی آزالتمه، صوغوتمه: بو معامله‌سی بنی کندیسندن تبرید ایتدی.

تبریك { سذ. عر. جـ: تبریکات. [«برکت» دن مصـ. تفعیل] یکی برشیء ایچون مبارك اوله دیه دعا ایتمه ویا شایان تقدیر بر ایش ایچون صاحبنی تحسین ایتمه: دنیایه کلن اوغلکزی، کریمه‌کزك نکاحنی، عید سعیدکزی تبریك ایدرم؛ بو ایشدن طولایی حقیقةً شایان تبریکسکز؛ بو ایشکز تبریکه شایاندر؛ عرض تبریکات ایدرم.

تبرئه { سذ. عر. [اصلی: تبرئة. «برائت» دن مصـ. تفعیل] ١. برینی بر شبهه وقباحتدن بری ایتمه، مدخلی اولمدیغنی اثبات ایتمه: محکمه کندیسنی تبرئه ایتدی. ٢. بورجدن قورتارمه. || تبرئهٔ ذمت ایتمك = ایلیشیکی اولمدیغنی اثبات ایلمك، بری الذمه چیقمق.

تبس { سـ. دفع، تسکین: نزاعی تبس ایتمك.

تبسّم { سذ. عر. [«بسم» دن مصـ. تفعل] کولمسمه: تبسم ایتمك = کولمسمك.

تبسی { سـ. کوچك سینی، بر ایکی کشیلك یمك، عشرت ومزه طاقلری، قهوه فنجانلری، چای وشربت طاقلری وسائر بوکبی شیئلر وضعنه مخصوص یاصی وآز کنارلی مختلف الشکل قاب: یمك تبسیسی، قهوه تبسیسی وسائره. || تبسی قورمق = بزم عشرت ترتیب ایتمك.

تبسیرمك { فل. [فا. صیغه دیمك اولان «تب» دن] صیجاقدن وصیتمه‌دن داوداقلر قبارمق.

تبسیمك { فتـ. [«تبس» دن] تبس ایتمك، دفع وتسکین ایتمك.

تبسینمك { فط. دفع وتسکین اولنمق: یانغین تبسیندی.

تبشیر { سذ. عر. جـ: تبشیرات. [«بشر» دن مصـ. تفعیل] مژده ویرمه، باعث ممنونیت بر خبر تبلیغی: سزی تبشیر ایدرم؛ بو خبری کندیسنه تبشیر ایتدم.

تبصبص { سذ. عر. جـ: تبصبصات. [«بصبصه» دن مصـ. تفعلل] آلچاقجه یالوارمه، تملق: تبصبص ایتمك.

تبصّر { سذ. عر. [«بصر» دن مصـ. تفعل] دقتله باقوب کنهنه وارمه.

تبصره { سذ. عر. [«بصر» دن] انسانك فراستنی آرتیروب ماهیت اشیایی آکلامغه آلت اولان قوت.

تبعاً { حـ. عر. تابع اوله‌رق، اویه‌رق، تبعیت ایده‌رك.

تبعه { سذ. جـ. عر. [فد: تابع] بر دولتك تحت حکمنده

بولنان اهالی : فرانسه تبعه‌سی، تبعه‌دن = عثمانلی تابعیتنده بولنان. [لسانمزده بعضاً مفرد کبی دخی قوللانیلیورسه‌ده، اکثریا مفرددی « دن » ادا تیله افاده اولنور: فرانسه تبعه‌سندن برآدم.]

تبعیت { سذ. عر. [اصل لغت عربیه اولمیوب، تبع صفتنه یاء مصدریت علاوه‌سیله تشکیل اولنمشدر.] تابع اولمه، اویمه، پیرولك : او فلانه تبعیت ایدیور.

تبعیة { ح. عر. غلا. اویه‌رق، تابع اوله‌رق، پیرولك ایده‌رك : او قاعده‌یه تبعیةً.

تبعید { سذ. عر. [« بعد » دن. مص. تفعیل] اوزاقلاشدیرمه، اوزاغه سورمه، دفع ایتمه.

تبل { س. قیوریم، قات، بورشق.

تبلر { سذ. عر. [« بلور » دن مص. تفعل. لغت مولده] بللورلشمه، بللورکبی منتظم صورتده طوکمه : تبلر ایتمك.

تبلش { س. [وغا : تبراش] بربرینه کچمش، قاریشمش، قارمه‌قاریش. || تبلش اولمق = بربرینه عارض اولوب متمادیاً تصدیع ایتمك.

تبلیغ { سذ. عر. ج : تبلیغات. [« بلوغ » دن مص. تفعیل] یتیشدیرمه، ایریشدیرمه، کوتورمه، نقل وایصال : بو خبری، سلامی تبلیغ ایله؛ دولت متبوعه‌سی طرفندن ایده‌جك بعض تبلیغاتی واردر. || حق. برمذکره‌یی ویا اعلامی علاقه‌دارانه ایصال ایتمه.

تبنی { سذ. عر. [« بنو » دن مص. تفعل] اوغللغه قبول ایتمه، آخرت اوغلی اتخاذ ایتمه : فلانی تبنی ایتمشیدی.

تبول { سذ. عر. [« بول » دن مص. تفعل] ایشه‌مه، صو دوکمه. || ط. تبول حماضت، تبول دم، تبول سکر، تبول قیح، تبول معسل = ادراره تغیر کتیرر امراض مختلفه.

تبوب { سذ. عر. [« باب » دن مص. تفعیل] بابلره تقسیم ایتمه. ز.

تبه { ص. فا. با : تباه.

تبیان { سذ. عر. آچیق افاده و بیان ایتمه. ز.

تبین { سذ. عر. [« بیان » دن مص. تفعل] میدانه چیقمه، کورینوب آکلاشلمه، ثبوت بولمه، دیکر دلیل واثباته محتاج قالمامه : اونك برائتی ویا ذی مدخل اولدیغی تبین ایتدی. [اکثریا محکمه تدقیقاتی اوزرینه قوللانیلیر.]

تبییض { سذ. عر. [« بیاض » دن مص. تفعیل] ١. بیاضلاتمه، آغارتمه. ز. ٢. (بر مسوده‌یی) بیاضه چکمه، تمیز اوله‌رق صورتنی آلمه، استنساخ ایتمه. [بو ایکنجی معنی عربیده اولمیوب، بزم کتابتك بیضه الجادندن چیقمشدر. تمیزه چکمك دینسه دها ایبدر.]

تبیین { سذ. عر. [« بیان » دن مص. تفعیل] آچیق افاده وبیان ایتمه. ز.

تپدیرمك { فتـ. ١. شدتله برندن اوینادوب آتمق، فیرلاتمق : آتیلان طوپك شدتی رافده‌کی شیئلری تپدیردی. ٢. کری‌یه پوسکورتمك، شدتله کری‌یه چکلمسنی موجب اولمق : بو باروت تفنکی تپدیرر.

تپرتمك { تپرنمك. با : دپرتمك وسائره.

تپشمك { فشـ. ١. (حیوانلر) بربرلرینه چفته آتمق، اورشمق. ٢. نزاع، غاوغا ایتمك، خرلاشمق، بربرینی چکه‌مه‌مك.

تپلمك { با : تپه‌لمك.

تپمك { فتـ. (حیوان) ١. چفته آتمق، چفته اورمق، آرت آیاقله اورمق : سایسی آت تپمش. ٢. مجـ. قیمتنی بیلمه‌مك، اله کچن نعمتك قدرینی آکلامامق : سعادتنی، نعمتی تپدی. = فلـ. ١. (اسلحهٔ ناریه) بوشانیرکن کری‌یه چکلمك : بو تفنك چوق تپر. ٢. کری دونمك، نکس ایتمك، یکیدن ظهور و اشتداد ایتمك : صیتمه، یاره تپدی. || حورا تپمك = اوینامق رقص ایتمك.

تپه { س. [غا : تکمه] حیوانك آرت آیاغیله اورمسی، چفته، لکد، رفاس : تپه اورمق، آتمق؛ تپه آلتنه آلمق = آیاق آلتنه آلوب تپه اورمق. || تپه کچه = طوقومقسزین یالکز دوکمکله یاپیلان قبا کچه، قار کچه‌سی، دیبك.

تپندیرمك { فتـ. زیاده قیزدیروب حدتدن تپمه‌سنی موجب اولمق.

تپنکو { یا تپنکی. س. ١. قالین قالتاق بلمه‌سی. ٢. اکلی

اگر قولانی. [اسکی ترکجه‌ده قالتاغه تپنگو آغاجی دیرلر.]

تپنمك { فل. ال وآیاقلرینی اوره‌رق ویره چارپه‌رق صیچرامق، حدتدن کندینی یردن یره آته‌رق چیرپنمق.

تپنمه { س. ال وآیاقلرینی اوره‌رق صیچرامه، حدتدن کندینی یردن یره اوروب چیرپنمه.

تپه { یا دپه. س. ١. تومسك یر، کوچك طاغ، تل: اووه‌نك اورته‌سنده بر تپه وار ایدی؛ بر صره تپه‌لر اوزانیوردی. ٢. اوج، ذروه، بر شیئك اك یوقاریسی، بالا: طاغك تپه‌سی؛ مناره‌نك تپه‌سنه چیقمق. ٣. انسان وحیوان باشنك اوجی، اك اوستی: تپه‌سنه اوردی. ٤. بعض طیورك باشلری اوستنده‌کی قبا وطوب توك، خوتوز کبی سوس: بو قوشك کوزل تپه‌سی واردر. || تپه آتمق = اوفکه‌لنمك. || آجی تپه‌دن چیقمق = چوق آجی چکمك. || تپه اوستی = باش آشاغی، سرنکون. || تپه‌سی اوستی دونمك = رجعت قهقریه ایله رجوع ایتمك. || تپه جامی = تاوان وقبه‌دن آیدینلق ویرن باجه. || تپه‌دن طیرناغه = باشدن آیاغه، سرتاپا. || قان تپه‌یه صیچرامق = زیاده حدت ایتمك. || تپه کوز = یوقاری باقان.

تپه‌جك { س. کوچك تپه.

تپه‌لتمك { یا دپه‌لتمك. فتـ. ١. اهلاك ایتدیرمك. ٢. دوکدیرمك.

تپه‌لك { یا دپه‌لك. س. قاغوق وفس کبی باشه کییلن شیئك تا تپه‌سنه دیکیلن دوکمه ویا پافته که اکثریا صیرمه وانجی ایله طونانمش اولور.

تپه‌لمك { یا دپه‌لمك. فتـ. ١. اهلاك ایلمك. [اصلی تپه‌سنه اوره‌رق اولدیرمکدر.] ٢. ایجه دوکمك.

تپه‌لمه { س. ١. اولدیرمه. ٢. ایجه دوکمه.

تپه‌لمه { ص. ١. تپه تشکیل ایده‌جك صورتده طولدیرلمش، طوروقلو، طوروقلامه، مالامال. ٢. تومسك، اوبك، طاشقین، بیغین.

تپه‌لنمك { یا دپه‌لنمك. فجـ. ١. اولدیرلمك. ٢. دوکلمك. = فل. آرقه اوستی یاتوب ایکی یانه چبالامق، چیرپنوب طورمق.

تپه‌لی { یا دپه‌لی. صـ. باشنده قباوطوپ توك، خوطوز، سرغوج کبی بر سوسی بولنان (قوش) : تپه‌لی طاوق.

تپی { یاخود تبی. س. یاغارکن سیس کبی اورته‌لغی قپایان پك صیق قار: تپی یاغیوردی؛ تپیدن کوزکوزی کورمیوردی.

تپیر { س. [فا. «پتکیر» دن غلـ.] قیل الك.

تپیرلمك { فتـ. ایجه الـه‌مك. [اصل معناسی: قیل الکه الـه‌مك اوله‌جقدی.]

تتابع { سذ. عر. [«تبع» دن مصـ. تفاعل] بلا فاصله بر بری آردندن کلمه، تعاقب؛ تتابع اضافات = بر قاچ اضافتك بلا فاصله تعاقبی، که منافیء فصاحتدر.

تتبع { سذ. عر. جـ: تتبعات. [«تبع» دن مصـ. تفعل] بر شیئك آرقه‌سنه دوشوب هر طرفنی آراشدیرمه، آرقه‌سنی براقیه‌رق اطرافلیجه تدقیق و تحقیق ایتمه: ادبیات عربیه‌ده چوق تتبعی واردر؛ تتبعاتله اشتغال ایدر. [باشلیجه علوم وتألیفات حقنده مستعملدر.]

تتره { یاخود کتره. س. بر طوقورکن پنبوغنی چریشلدکلری بیاض ساقز، کیتره، یبانی اژدر دیکنی.

تتره‌مك { با: دیتره‌مك.

تتسینمك { با: تیکسینمك.

تتمه { سذ. عر. جـ: تتمات («تمام» دن مصـ. تفعیل. ایکنجی «ت» نك ضمیله غلطدر.) بر شیئك نقصانتی اکمال ایدن ویا اکمال ایچون علاوه اولنان شیء، بر شیئك مکمل اولمسیچون وجودی شرط اولان شیء: بو چالغی‌ده طاقتك تتمه‌سیدر؛ یاپیله‌جق ایش تتماتیله یاپلمیدر.

تتمیم { سذ. عر. [«تمام» دن مصـ. تفعیل] تاملامه، بیتیرمه، اکمال. [«اتمام» دها مستعملدر.]

تتوج { سذ. عر. [«تاج» دن مصـ. تفعل] تاج کییمه، کندی باشنه تاج قویمه، آوروپا حکمدارلرینك قعودلرینی متعاقب علناً ورسماً تاج کییمه آیین وآلایلری: روسیه ایمپراطورلری تتوج رسمی موسقوه‌ده اجرا ایتمکی عادت ایدنمشلردر.

تتویج { سذ. عر. [«تاج» دن مصـ. تفعیل.] تاج کییدیرمه، برینك باشنه تاج قویمه.

تتيز { ص. تيز مزاجلى ، خويسز، ياناز، تنكدل، خدمتى زور ايديلير، زور ممنون اولور، مشكل پسند : خسته لغنده چوق تيز اولور .

تتيزلك { س. تيز مزاج، خويسز- لق، تنكدللك، مشكل پسندلك : اونك تتيزلكى چكلمز؛ خسته لغنده برتتيزلك چيقارير .

تتيز ايتمك { فل. تيز مزاج وخو- يسز اولمق، مشكل پسندلك ايتمك، برشئ بكنمز وبرشيئدن ممنون اولماز برحاله كلمك : بو آدم نه قدر حليم ايسه خسته لغنده اوقدر تتيزلنير .

تتيك { ص. ۱. چابق طاورانير، تيز حركتلى، جست و چالاك : يك تتيك آدمدر؛ تتيك طاورانمق. ۲. نازك، ظريف : تتيك ايش .

تتيك { س. تفنك وطبانجه يى بو- شاتمق ايچون چكيلن و قالديريلان زنبورك : تفنكك تتيكى؛ طبانجه نك تتيكنى چكمك. || اوست تتيك = تفنك وطبانجه زنبوركنك چكلمك اوزره يوقارى پرده يه قالديرلمسى : تفنكى اوست تتيكده طوريوردى؛ مج. افراط حالنده، آتش آلمغه مهيا برحالده . || تتيكى بوزمامق = هيچ قلداتما- مق، تلاش ايتمه مك .

تتيكلك { س. سرعت حركت، چا- بق طاورانمه، جستلك، چالاكلك : بويله ايشلرده برآز تتيكلك لازم .

تتيكى { ص. سويلركن «ت» حرفنى ديلنده تكرار ايدن پپه، بوصورتله لكنتى اولان .

تثبت { سذ. ع. [«ثبات» دن مصـ. تفعل] ثبات كوستر- مه، طيانمه. ذ .

تثقيب { سذ. ع. [«ثقب» دن مصـ. تفعيل] دلمه، دليك آچمه. ذ .

تثقيل { سذ. ع. [«ثقل» دن مصـ. تفعيل] آغرلاتمه، آغرلغنى آرتيرمه. ذ .

تثليث { سذ. ع. [«ثلث» دن مصـ. تفعيل] ۱. اوچه ابلاغ ويا تقسيم . ۲. شرابى بر ثلثى تبخر ايده جك قدر قايناتمه. ۳. اقانيم ثلثه يه يعنى الوهيتك حاشا اوچ عنصردن مركب اولديغنه اينانمه : اهل تثليث، اصحاب تثليث = اقانيم ثلثه يه اينانان خرستيانلر .

تثنيه { سذ. ع. د. صرف عر- بيده مفرد ايله جمع آره- سنده اوله رق ايكى شخصه دلالت ايدن صيغه كه (ان) و (ين) حرفلريله ختام بولور.

تجار { سذ. جم. ع. فد : تاجر. با : تاجر.

تجارب { ياخود تجاريب. سذ. جم. ع. فد : تجربه. با : تجربه.

تجارت { سذ. ع. ۱. محصولات ارضيه ومعمولات صنا- عيه وسائر اموال مختلفه يى بر يردن ديكر بر يره نقل وياعين يرده حفظ ايده رك ايكى مملكت ويا ايكى موسم وزمان آره سنده كى فيآت فرقندن استفاده ايتمه، بازركانلق : تجارت ايديور؛ تجا- رتله مشغولدر. ۲. معاملات تجا- ريه دن ايديلن استفاده، تمتع : بوسنه ذخيره دن خيلى تجارت ايتدك. — تركيبات عربيه ده «تجاره» صورتنده ده قوللا- نيلير : لاجل التجاره ازميره كيتدى. || تجارت ونافعه نظارتى = امور نافعه ايله امور تجاريه نك طرقنى تسهيله سعى ايدن دائرهٔ دولت. || تجارت مكتبى = تجارتك متوقف عليهى اولان علومك تحصيلنه مخصوص مكتب. || تجا- رت محكمه سى = تجار دعاويسنك رؤيتنه مخصوص محكمه.

تجارتگاه { س. ص. فا. [ع. تجارت = م. ـ فا. گاه = محل] تجارت محلى، تجارت اجراسنه الويريشلى ير : ازمير كوزل بر تجارتگاهدر، تجارتگاه بر اسكله در .

تجارتلى { ص. ۱. تجارتى اولان، تجارت اجراسنه الوير- يشلى : بو ساحلده كى قصبه لرك جمله سى تجارتلى يرلردر. ۲. تجارت براقير، تجارته الويريشلى، تمتعلى، استفاده لى : ممالك عثمانيه- نك اكثر محصولاتى چوق تجارتليدر.

تجارى { ص. ع. ذ : تجاريه. تجارت وتجاره وبازر- كانلره منسوب ومتعلق : امور تجاريه، معاملات تجاريه.

تجاسر { سذ. ع. [«جسارت» دن مصـ. تفاعل] جسا- رتلنمه، جرأتلنمه : بو ايشه تجاسر ايتدم. [«اجتسار» كبى.]

تجانس { مجانست معناسيله قوللا- نيليورسه ده ، عربى اولميوب، مجانست دخى مقصدى

افاده یه کافی اولدیغندن، ایجادنده مجبوریت یوقدر.

تجاوُز { سذ. عر. جـ: تجاوزات. («جواز»دن مصـ. تفاعل) ۱. اوته‌سنه کچمه، آشمه، آتلامه: آلتمش یاشنی تجاوز ایتمشدر؛ حدودی تجاوز ایتدی. ۲. حدی کچمه، تعرض، بشقه‌سنك حقنه طوقنمه: سز تجاوزده بولندیکز؛ تجاوز ایدن حقسزدر. ۳. کچمه، مسابقت قزانمه، دها ایلری وارمه: یاریشده او جمله‌سنی تجاوز ایتدی. ٤. دیکر بر دولتك حدودینی مروروله اولکه‌سنه کیروب حرب ایتمه، تعرض، تدافع ضدی: طرفیندن خانغیسی تجاوز ایتدی؟ [عربیده عفو و مسامحه معناسنی دخی بیان ایدوب: «تجاوز الله عن سیئاته» دعاسنده بو معنی ایله مستعملدر.]

تجاوُزکارانه { صـ. فا. تجاوز و تعرضله واقع اولان: تجاوزکارانه حرکاتده بولندی.

تجاوُزی { صـ. عر. ث: تجاوزیه. تجاوز وتعرضه منسوب ومتعلق: حرکات تجاوزیه‌ده بولندی؛ تدافعی وتجاوزی اتفاق عقد ایتدیلر.

تجاهُل { سذ. عر. [«جهل»دن مصـ. تفاعل] بیلمز کبی کوسترمه، یالاندن بیلمزلکه کلمك. د. تجاهل العارف = معلوم اولان شیئی بر نکتهٔ ادبیه‌یه مبنی غیر معلوم کوسترمکدر.

تجبُّر { سذ. عر. [«جبر» دن مصـ تفعل] کبر وجبروت پیدا ایتمه.

تجبیر { سذ. عر. [«جبر» دن مصـ. تفعیل] جرا. قیریق ویاچیقیق کمیکی تعمیر ایتمه: تجبیر عظام.

تجدُّد { سذ. عر. [«جد» دن مصـ. تفعل] یکیلمه، یکی اولمه، تازه‌لنمه: موسم بهارده طبیعت تجدد ایدر.

تجدید { سذ. عر. [«جد»دن مصـ. تفعیل] یکیلتمه، یکی ایتمه، تازه‌لتمه: اثوابنی تجدید ایتدی. || تجدید هوا = اوطه‌نك هواسنی دکیشدیروب تازه‌لتمه.

تجذیر { سذ. عر. [«جذر» دن مصـ. تفعیل] ر. برعددك جذرینی چیقارمه، جذرینی بولوب آلمه.

تجرِبه { سذ. عر. جـ: تجارب. («جرب» دن مصـ. تفعیل] دنه‌مه، صنامه، آزمایش: تجربه ایتمك = دنه‌مك؛ تجربهٔ قلم = قلمی دنه‌مه، آزمایش خامه.

تجرُّد { سذ. عر. [«جرد»دن مصـ. تفعل] ۱. صویمه، چیلاق وعاری اولمه. ۲. هرشیئدن بوش وتهی اولمه. ۳. کافهٔ علائق وماسوادن کچوب جناب حقه انتساب: ارباب تجرد. ٤. اولنمیوب مجرد یاشامه. || نبا. تجرد اوراق = یاپراقلرك دوكلسی.

تجرُّع { سذ. عر. [«جرع»دن مصـ. تفعل] جرعه چکمه، برنفسده تکلفله صویی ایچمه.

تجرید { سذ. عر. [«جرد»دن مصـ. تفعیل] ۱. صویمه، تعریه ایتمه. ۲. برطرفده طوتمق، آییرمق. ۳. ماسوایی قلب وذهندن اخراج وتبعیدله جناب حقه ربط قلب ایتمه: اهل تجرید.

تجریم { سذ. عر. [«جرم» دن مصـ. تفعیل] برندن جریمه آلمه، جزای نقدی‌یه وزیانه اوغراتمه: کندیسنی تجریم ایتدیلر. [لغت مولده صفتیله بومعنایه کلوب، معانیٔ اصلیهٔ عربیه‌سی بشقه‌در.]

تجزُّؤ { سذ. عر. [«جزء»دن مصـ. تفعل. — تجزی دیمه‌ملی.] اقسامه انقسام ایتمه، اجزایه بولنمه، طوغرانمه، اوفالمه.

تجزِئه { سذ. عر. [«جزء» دن مصـ. تفعیل] اقسامه تقسیم ایتمه، اجزایه بولمه، طوغرامه، اوفالتمه: برجسمی تجزئه ایتمك.

تجسُّد { سذ. عر. [«جسد»دن مصـ. تفعل] جسد وجسم ووجود پیدا ایتمه، کوکده‌لنمه: رحمده جنینك تجسدی.

تجسُّس { سذ. عر. جـ: تجسسات. [«جس» دن مصـ. تفعل] ۱. یوقلامه، آراشدیرمه، تحقیق وتدقیق ایتمه. ۲. برشیئك ایچ یوزینی آراشدیروب سرائرینه واقف اولمغه چالیشمه: دشمنك احوالنی تجسس ایچون تبدیل آدملر کوندرلدی. || ع. تجسس قولی = دشمن اردوسنك احوالنی تحقیقه مأمور عسکر قولی.

تجسُّم { سذ. عر. [«جسم» دن مصـ. تفعل] ۱. جسم ووجود پیدا ایتمه، روحانی برشیٔ موقتاً وصورتاً جسم حاصل ایتمه: برپری تجسم ایدوب اوکنه چیقدی؛ صانکه حمیت دینیه تجسم ایتمشده اوآدمك صورتنی آلمشدر. ۲. کورینمه، کوزك اوکنه کلمه: خیال

لى كوزمك اوكنده تجسم ايديور .

تَجْسِيم { سذ. عر. [« جسم » دن مص. تفعيل] وجودوير-مه، وجودلى كوسترمه : خيالمده تجسيم ايديورم .

تَجَفُّف { سذ. عر. [« جف » دن مص. تفعل] قورومه. ز.

تَجْفِيف { سذ. عر. [« جف» دن مص. تفعيل] قوروتمه. ز.

تَجَلّا { سذ. عر. با : تجلى .

تَجَلُّد { سـذ. عر. ١. يالاندن و تكلفله جسارت كوسترمه. ٢. عناد وسركشلك ايتمه .

تَجَلّى { سـذ. عر. جـ : تجليات. [« جلاء » دن مص. تفعل] ١. كورنمه، عيان وظاهر اولمه، ظهور، بروز. ٢. قدرت واسرار الهيه نك اشخاص واشياده آثارى كورنمسى: ناصيه سنده نور سبحانى تجلى ايديوردى. ٣. لطف الهيه مظهريت، طالع، قدر: بنم تجليم بويله ايمش .

تَجْلِيد { سذ. عر. [« جلد » دن مص. تفعيل] (كتابى) ديكوب قاب كچيرمه، جلدلمه : بو كتابلرى تجليد ايتديره جكم .

تَجَمُّع { سذ. عر. [« جمع » دن مص. تفعل] طوپلانمه، ييغلمه، بريكمه .

تَجَمُّل { سـذ. عر. جـ : تجملات. [« جمال » دن مص. تفعل] سوس، زينت، زيب وزيور. = جـ. زينت ودارات ايچون اختيار اولنان آغر قيمتلى اشيا .

تَجَنّ { سـ. طاغ كچيسى . || مجـ. آزغين حيوان .

تَجَنُّن { سذ. عر. [« جن » دن مص. تفعل] دليرمه، چيلديرمه، مجنون اولمه : تجنن ايتدى .

تَجْنِيس { سذ. عر. [« جناس » دن مص. تفعيل] جناس قوللانمه، ايكى معنالى سوز سويلمه.

تَجْوِيد { سذ. عر. [«جودت» دن مص. تفعيل] قرآن كريمى مد وقصر وسائر قواعد قرائته رعايتله اوقومق علمى : تجويد اوكرنمك، بيلمك؛ قرآن كريمى تجويدله اوقومق .

تَجْوِيز { سذ. عر. [« جواز» دن مص. تفعيل] جائز كورمه، جواز ويرمه، منع ايتمه مه، مساعده ايلمه .

تَجْوِيف { سذ. عر. [«جوف» دن مص. تفعيل] اويمه، اويوق حالنه قويمه . ز.

تَجَهُّز { سذ. عر. [« جهاز » دن مص. تفعل] حاضرلانمه، مالزمه يى تدارك ايتمه .

تَجْهِيز { سذ. عر. جـ : تجهيزات. [« جهاز » دن مص. تفعيل] لوازمى تدارك ايتمه، ارزاق واسلحه وسائر مهماتى استكمال ايدوب حاضرلامه، تهيئه : عسكرك، دونمانك، كلينك تجهيزى. || كيم. آلات وادوات ومواد معمول بهانك تهيئه سى، استحضار. || تجهيز ميت = جنازه نك مالزمه سنى تدارك وتهيئه ايتمه. جنازه يى مالزمه سيله حاضرلايوب قالديرمه .

تَجْهِيل { سذ. عر. [« جهل » دن مص. تفعيل] برينه جهل اسناد ايتمه، جهالتنه حكم ايلمه، جهالتنى يوزينه اورمه : عالم آدم كندى جهانى علمنه غالب كورديكيچون باشقه لرينى تجهيله وقت بولماز .

تَحَاشِي { سذ. عر. [«حشى» دن مص. تفاعل] قورقوب چكنمه، احتراز، اجتناب : بو ايشدن تحاشى ايديور .

تَحَالُف { سذ. عر. [«حلف» دن مص. تفاعل] مقـ. خصمينك ايكيسى نه ده يمين ويرلمه، ايكيسنك يمين ايتمسى .

تَحَايَا { سذ. عر. فد : تحيه. با : تحيه .

تَحْت { سذ. عر. آلت، آشاغى، زير، فوق مقابلى : يرك فوقى وتحتى. = ظـر. تحتنه، تحتنده، تحتندن = آلتنه، آلتنده، آلتندن. — اضافت فارسيه ايله اكثريا مجازاً قوللانيلير : بو مملكت فلان دولتك تحت حكمنده در = حكمى آلتنده؛ بو ايش تحت تذكرده در = تذكر آلتنده، دردست تذكر؛ الآن تحت محاكمه ده در، تحت محاكمه يه آلندى. — آخرى مفتوح اوله رق اضافت عربيه ايله ده قوللانيلير : تحت الارض = ير آلتنده؛ تحت البحر = دكز آلتندن؛ تحت الجلد = درى آلتندن. || تحت الحفظ = محافظه آلتنده اوله رق، محفوظاً : موقوف سارقلرى تحت الحفظ كوندرديلر .

تَحْتَانِي { ص. عر. ز : تحتانيه. ١. تحته يعنى آشاغى يه منسوب ومتعلق، آشاغيده بولنان، فوقانى مقابلى : تحتانى بنا، تحتانى قات. ٢. د. نقطه سى آلتدن اولان (حرف) : ياء تحتانيه. ٣. هـ. اصول قديمه ده فلك شمسك درونده بولنان وحقيقتده كرهٔ ارض ايله شمسك آره سنده بولنان

(سیاره)، زهره وعطارد .

تحتّم { سذ. عر. [« حتم » دن مص. تفعل] الزم وواجب اولمه . ذ.

تحجّر { سذ. عر. [« حجر » دن مص. تفعل] طاش اولمه، طاش کبی قاتیلاشمه : موادعضویه بیکلرجه عصرلر یرآلتنده قالوب هوا آلمازسه هیئتلریله تحجر ایدر.

تحدّث { سذ.عر. [«حدوث»دن مص. تفعل] حدوث و ظهور ایتمه ووقوع بولمه معناسیله قوللانیلیورسه‌ده، معنای عربیسی بوندن پك اوزاقدر. یرینه « حدوث» قوللانلق اقتضا ایدر .

تحدّر { سذ. عر. [« حدر »دن مص. تفعل]برسطح مائلده آقه‌رق ویا یووارلانه‌رق ایتمه، انحدار . ذ.

تحدیث { سذ. عر. [«حدوث». دن مص.تفعیل]١. نقل وروایت ایتمه. ذ. ٢. احادیث شریفه نقل وروایت ایتمه. ٣. تشکر نعمتی ایفا ایتمه : تحدیث نعمت ایتمك. [اصل معناسی : انسان کوردیکی ایلکی هرکسه سویلمکدر .]

تحدید { سذ. عر. [«حد» دن مص. تفعیل] ١. سینور قومه، حدود تعیین ایتمه : تحدید حدود ایتمك. ٢. تعریف وتعیین ایتمه، ابهام وتعمیمدن قورتارمه، تخصیص : لطفنی یالکز برطاقم آدملره تحدید ایدیور.

تحذّر { سذ. عر. [« حذر » دن مص. تفعل] صاقینمه، حذر ایتمه، احتراز. ذ.

تحذیر { سذ. عر. [«حذر» دن مص. تفعیل] صاقیندیرمه، حذر ایتدیرمه. ذ.

تحرّز { سذ. عر. [« حرز » دن مص. تفعل] و :

تحرّس { سذ. عر. [«حرس» دن مص. تفعل] صاقینمه، قورونمه. ذ.

تحرّك { سذ. عر. [«حرکت» دن مص. تفعل] ١. قیملدانمه، حرکت ایتمه، اوینامه. ٢. (حرف) حرکه‌لنمه، برحرکه ایله اوقونمه. || ط. تحرك اعصاب = سیکیرلرك اوینامسی موجب برعلت. [فر. Nervomotilité].

تحرّی { سذ. عر. جـ : تحریات. [«حری»دن مص. تفعل] آراشدیرمه، برشیئك ایسنی ویا لازمنی بولمق ایچون آرایوب تحقیق وتدقیق ویا انتخاب ایتمه : آثار عتیقه، معادن، کتب قدیمه تحریسیله مشغولدر؛ معادنجه اجرای تحریات ایچون مأذونیت آلدی. [جمعنك «ی»سی شده‌لی اوقومالی.]

تحریر { سذ. عر. جـ : تحریرات. [«حر» دن مص. تفعیل] ١. یازمه، کتابت : بونسخه مؤلفنك الیله تحریر اولنمشدر. [ال ایله یازلمش کتابلرك نهایتنده « حرره الفقیر . . . » دیه‌رك مستنسخ کندی اسمنی یازمق عادتدر.] ٢. (کتاب) تألیف وترتیب ایتمه، قلمه آلمه : ایلك قواعد عثمانیه‌یی مرحوم فؤاد و جودت پاشالر مشترکاً تحریر ایتمشلردر. ٣. قید، دفتر، کچیرمه : تحریر املاك = هرکسك تصرفنده‌کی املاکك دولتجه قیدی؛ تحریر نفوس = کذا اشخاصك قیدی. = جـ. [تر. فدکبی] پوسته ایله کوندریلان رسمی مکتوب : تلغرافله افاده اولنه‌ماز تحریرات یازملی.[شهرك ایچنده کوندریلنه تذکره دینلیر. بر فرقی‌ده تحریراتك تختیم، و تذکره‌نك ایسه امضا اولنمسیدر.] || تحریرات قلمی = الویه وقضالرده مخابراته مخصوص قلم که ولایت ونظارتك مکتوبی قلمنه معادلدر. || تحریرات مدیری، کاتبی = بوقلمی اداره ایدن مأمور، متصرف ویا قائممقامك رسمی باش کاتبی. [سنجاقده مدیر، و قضاده کاتب دینلیر.]

تحریراً { ح. عر. یازی ایله، آغزدن دیمك اولان شفاهاً مقابلی: تحریراً افادهٔ مرام ایتدی؛ تاریخ امتحاننی تحریراً ویردیلر.

تحریص { سذ. عر. [« حرص » دن مص. تفعیل] برینك طمعنی اویاندیرمه، حرصلاندیرمه : بیوك برتمتع کوستره‌رك کندیسنی تحریص ایتدی.

تحریض { سذ.عر.جـ: تحریضات. [« حرض » دن مص. تفعیل] قیشقیرتمه، تشویق، تحریك، ترغیب : برطاقم اشعار قهرمانانه ایله بهادرانی حربه تحریض ایدیوردی.

تحریف { سذ. عر. جـ: تحریفات. [« حرف » دن مص. تفعیل] ١. بر اسم ویا عباره‌نك حروفنی تغییر وتقدیم وتأخیرله سقطلامه، بوزمه : امم قدیمه

بربرلرينك لسانني بيلمدكلرندن اسماء خاصه‌يي چوق تحريف ايتمشلردر. ٢. بركتابك عباره‌سني تغيير وتغليط ايتمه: اسكي كتب سماويه‌نك برچوق تحريفاته اوغراديغي مظنوندر.

تحريك { سذ. عر. جـ: تحريكات. [«حركت» دن مصـ. تفعيل] ١. اويناتمه، قيملداتمه، حركته كتيرمه: واپورك چرخني تحريك ايدن بخاردر. ٢. ساكن و عاطل اولان شيئي فعل و حركته كتيرمه. تأثير: غضبني، حميتني، غيرتني تحريك ايلدي. ٣. قيشقيرتمه. ٤. د. (بر حرفي) حركه‌لنديرمه، حركه قومه ويا حركه ايله اوقومه: «صبر» و «عقل» كبي عربي مصدرلرك عين الفعلنى تكلمده خفيف وصاغرجه بركسره ايله تحريك ايتمك لسانمزك شيوه‌سي اقتضاسندندر.

تحريلي { س. [عر. «تحرير» دن غلـ.] چيزيك، چيزكي، نقش: تحريلي قالين = قالين چيزكيلي، نقشلي.

تحريللي { صـ. [«تحريلي» دن غلـ.] چيزيكلي، چيزكيلي، منقش: تحريللي كوز؛ اينجه تحريللي.

تحريم { سذ. عر. جـ: تحريمات. [«حرمان» دن مصـ. تفعيل] ١. ديانةً مبارك ومقدس عد ايدوب تقربني منع ايتمه. ز. ٢. ف. حرام ايتمه، ديانةً ممنوعيتني قرارلاشديروب اعلان ايتمه: شريعت اسلاميه مسكراتي تحريم ايتمشدر؛ خمرك وجه تحريمي سكريدر؛ تحريماتدن اجتناب ايتلي (= محرماتدن).

تحريمه { سذ. عر. نمازده افتتاح تكبيري.

تحريمي { صـ. عر. ؤ: تحريميه. [«تحريم» دن سمذ.] ف. برشيئي حرام ايتمك فعلنه منسوب و متعلق؛ كراهت تحريميه = صراحةً تحريم اولنمامش ايسه‌ده مكروهيتي حرام درجه‌سنده اولان شيء.

تحزن { سذ. عر. [«حزن» دن مصـ. تفعل] محزون ومكدر اولمه. ز.

تحزين { سذ. عر. [«حزن» دن مصـ. تفعيل] محزون و مكدر ايتمه، تاسه‌لانديرمه. ز.

تحسر { سذ. عر. جـ: تحسرات. [«حسرت» دن مصـ. تفعل] حسرت چكمه، چوق آرزو ايديلوب اله كچيريله‌مين شيئه يانوب ياقلمه، عدم حصولنه ويا فوتنه تأسف وتلهف ايتمه.

تحسس { سذ. عر. [«حس» دن مصـ. تفعل] قلباً حس ايتمه و طويمه معناسيله قوللانيلويورسه‌ده، اصل معناسي عربيه‌ي بر خبر طويوب مطمئن اولمه‌در. احتساس ايسه هيچ يوقدر.

تحسين { سذ. عر. [«حسن» دن مصـ. تفعيل] كوزل بولوب تقدير ايتمه، آلقيشلامه، مدح وثنا ايتمه: يازيسني كورنلر تحسين ايتديلر. || تحسين خوان = تحسين وآفرين اوقويان، تقدير ايدن: شعرينه عالم تحسين خوان اولدي. || تحسين كرده = تقدير اولنمش، بكنلمش: شعري تحسين كردهٔ ارباب ادراكدر.

تحشد { سذ. عر. جـ: تحشدات. [«حشد» دن مصـ. تفعل] برلكده حركت ويا بربرلرينه معاونت ايتمك اوزره عجالةً طوپلانمه، بريكمه، ييغلمه: حدود قربنده عسكر تحشد ايديور؛ بو تحشداتك اسبابي آكلاشيله‌مدي. [باشليجه عسكر حقنده مستعملدر.]

تحشيد { سذ. عر. جـ: تحشيدات. [«حشد» دن مصـ. تفعيل] (عسكر وسائره) طوپلامه، بريكديرمه، ييغمه، جمع ايتمه: فلان دولت حدودينه عسكر تحشيد ايديور، تحشيداتله اوغراشيور.

تحشيه { سذ. عر. [«حشي» دن مصـ. تفعيل. — «ي» سني شده‌لي اوقومالي.] اساساً كتابك كنارينه يازيلان وبركلمه يا فقره وبحث حقنده تفصيلاتي حاوي اولان حاشيه‌لر تحريري، كتابك بو صورتله بعض يرلريني شرح ايتمه، هامش ودركنار ضمي: بعض كتابلر تحشيه‌يه محتاجدر.

تحصل { سذ. عر. جـ: تحصلات. [«حصول» دن مصـ. تفعل] حصول بولمه، حاصل اولمه، وقوعه كلمه، نتيجه صورتيله پيدا اولمه: بو قدر مساعيدن نه تحصل ايتدي.

تحصن { سذ. عر. [«حصن» دن مصـ. تفعل] ١.

قلعه وحصاره قپانمه، استحکام ایچنه چکلمه، اطرافنده موقت استحکامات انشا ایله مدافعه‌سنی تأمین ایتمه: عساکر شجیعهٔ عثمانیه پلونه کبی هر استحکامدن عاری بر یرده مکمل صورتده تحصن ایتمشلر ایدی.

تَحصیل { سذ. عر. جه: تحصیلات. (« حصول » دن مص. تفعیل) ۱. حاصل ایتمه، حصوله کتیرمه، اله کچیرمه، قزانمه: بوندن نه تحصیل ایتدیکز؟ [بو معناده « حاصل ایتمك » تعبیری دها مستعملدر.] بر مأموریت تحصیلنه چالیشیور. ۲. ویرکی ویا ایرادی طوپلامه، صاحبی نامنه ارباب ذمتدن آلمه: اعشار، اغنامك تحصیلی؛ چفتلکك وارداتی تحصیل ایلدی. ۳. علم ومعلومات کسب ایتمه، اوقویوب اوکرنمه، توسیع معلومات ایتمه: اوغللرم الآن مکتبده تحصیل ایدیورلر؛ تحصیل ایله، تحصیل علم ایله مشغولدرلر؛ اکمال تحصیل ایچون آوروپایه کیتمشدر؛ او آدمك تحصیلی یوقدر، تحصیلی نقصاندر. == جه. واردات دولتك جمع وجبایتی: تحصیلاته کرمیٔ تام ایله چالیشیور؛ تحصیلات قومیسیونی.

تَحصیلدار { سه. فا. دولتك ویرکیلرینی ویا بر صاحب ایرادك وارداتنی طوپلامغه مأمور آدم: بو ایشه بر تحصیلدار تعیین ایتملی؛ تحصیلدارلره تنبیهات اکیده ویرلمشدر. ||سر تحصیلدار= تحصیلدارلرك باشی، باش تحصیلدار.

تَحصیلدارلق { سه. تحصیلدار مأموریت و وظیفه‌سی: اعشارده تحصیلدارلق ایدیور؛ تحصیلدارلغه تعیین اولندی.

تَحصیلی { صه. عر. ۀ: تحصیلیه. ویرکی ویا ایراد وساؤره جمع وجبایتنه منسوب ومتعلق: وظائف تحصیلیه.

تَحصیلیّه { سش. عر. موظف اولیان تحصیلدارلره تحصیل ایتدکلری آقچه‌دن ویریلن حصه، تحصیلدارلق حقی، پایی: یوزده ایکی تحصیلیه ویریورلر.

تُحَف { سش. جه. عر. فد: تحفه. لا: تحفه.

تُحَف { صه. [آنف البیان لفظ عربیدن] ۱. غریب، عجیب، کورلمه‌مش، نادر وامثالسز: تحف ایش؛ تحف بر حیوان. ۲. کولنج، اکلنجه‌لی، مضحك: تحف آدم، تحف حکایه. ۳. مناسبتسز، محل عجایب: تحف ایش. ۴. تعجب، غرابت: تحفه‌مه کیتدی = استغرابمی موجب اولدی. == حه. غریب وکولنج بر صورتده: تحف سویلیور؛ تحف اولدی؛ تحف! = غریب! عجائب!

تُحَفجی { سه. هدیه‌لك اوفاق تفك سوسلی شیئلر صاتان آدم، چوراب، منديل، طباقه کبی شیئلرك صاتلدیغی سوسلی بر دکانك صاحبی: اوراده بر تحفجی دکانی واردر.

تَحَفُّظ { سذ. عر. [« حفظ » دن مص. تفعل] صاقنمه، قورنمه، کندینی محافظه ایتمه. تعرض مقابلی اوله‌رق قوللانیلیر، که بشقه‌سنه تجاوز وتعرض نیتنده اولمقسزین مجرد کندینی تعرضات محتمله‌یه قارشی محافظه ومدافعه ایچون تدبیرلی طاورانمقدن عبارتدر.

تَحَفُّظخانه { سه. فا. بولاشیق بر یردن کلنلرك قرانتنه بکلدکلری محل، که اختلاطدن ممنوع اولوب، محافظه آلتنده بولنور.

تَحَفُّظکارانه { صه. فا. کندینی محافظه ومدافعه ایتمك مقصدینه مبنی اولان: بر طاقم تدابیر تحفظکارانه‌یه تشبث ایتدی. == حه. کندینی محافظه ومدافعه مقصدیله: تحفظکارانه حرکت ایدیور.

تُحفلق { سه. ۱. غرابت، عجیبلك: ایشك تحفلغی نره‌ده... ۲. لطیفه، شاقه، کوله‌جك شیء: بر طاقم تحفلقلر یاپیوردی؛ تحفلق اولسون دیه سویلیورم.

تُحفه { سش. عر. جه: تحف. ۱. هدیه، آرمغان، پیشکش. ۲. هدیه‌لك غریب ومقبول شیء، نادیده مال. [جمعنك لسانمزده آلدیغی معنای مخصوص بو ایکنجی معناسندن مأخوذدر. لا: تحف.]

تَحَقُّق { سذ. عر. [« حق » دن مص. تفعل] صحیح وحقیقی اولدیغی ظاهر اولمه، میدانه چیقمه: مثنوینك یدنجی سفری نامیله ایادیٔ تداولده بولنان منظومه‌نك حضرت مولانك اقوالندن اولدیغی تحقق ایتمه‌مشدر.

تَحقیر { سذ. عر. جه: تحقیرات. (« حقارت » دن مص.

تفعیل] حقارت ایتمه، خوار و حقیر نظریله باقمه، اهمیت ویر-میوب ذلیل کورمه : فقرایی تحقیر ایتمك ارباب کرمك شا-ننددن دکلدر؛ دنیاده کیمسه‌یه نظر تحقیرله باقاملی .

تحقیر آمیز { ص. فا. [عر. تحقیر = م . فا. آمیختن = قار-یشدیرمق] حقارت قاریشدیریجی، خوارلقله قاریشق : تحقیر آمیز بر نظرله باقدی؛ تحقیر آمیز معامله‌ده بولندی .

تحقیق { سذ. عر. جه : تحقیقات. [«حق» دن مص. تفعیل] ١. بر شیئك حقیقتنی آرامه، صحیح اولوب اولمدیغنی میدانه چیقارمه : سز بو مسئله‌یی تحقیق ایدیکز؛ تحقیق کیفیت ضمننده بر هیئت کوندرلدی. ٢. بر شیئك صحیح وحقیقی اولدیغنی میدانه چیقارمه، ادلهٔ مقنعه ایله اثبات ایتمه : بو تحقیق اولنمش بر مسئله در. = جه. بر شیئك صحت وحقیقتنی میدانه چیقارمق ایچون اولنان تحریات وتدقیقات، آراشدیروب صورمه‌لر : اجرای تحقیقات ایچون برمأمور مخصوص کوندرلدی؛ تحقیقات لازمه‌نك اجراسی. || حقه. تحقیقات ابتدائیه = مواد جزائیه‌ده مظنون علیهك اتهامی ویا محاکمه‌سی ایچون خفیاً ومنفرداً اجرا اولنان معاملات.

تحقیقاً { ح. عر. حقیقةً، صحیحاً، کرچکدن : حق تعالی حضرتلری تحقیقا زمان ومکاندن منزهدر .

تحکم { سذ. عر. [«حکم» دن مص. تفعل] حکم سورمه، حاکم کسیلمه تحکم ایتمك: برینك تحکمنی چکمك .

تحکیم { سذ. عر. [«حکم» دن تفعیل] صاغلاملاتمه، متین ومحکم ایتمه معناسیله قوللانیلیور-سه‌ده، غلط اولوب، عربیده اصلا بومعنایه کلمز. بومقامده «احکام» قوللانمملی. || حقه. حکم نصب ایتمه : بودعوانك فصلیچون رضاء طرفینله فلانی تحکیم ایتدیلر. || تحکیم حال = برشیئك بولندیغی حالده‌بقاسنی التزام .

تحلل { سذ. عر. جه : تحللات. [«حل» دن مص. تفعل] کیم. حل اولمه، اجزاسی آیرلمه .

تحلی { سذ. عر. [«حلی» دن مص. تفعل] طوناتمه، زینتلنمه: مجوهراتله تحلی قادینلره یاقیشیر .

تحلیف { سذ. عر. [«حلف» دن مص. تفعیل] حقه. یمین ویرمه، یمین ایتدیرمه: شاهدلری تحلیف ایتدیلر .

تحلیل { سذ. عر. جه : تحلیلات . [«حل» دن مص. تفعیل] کیم. برجسم مرکبك اجزاسنی آیرمه : تحلیل کیمیوی، تحلیلات کیمیویه. || تحلیل خرده بینی = بر جسمده‌کی میقروبلری تحقیق ایتمه. [فر. Microchimie]

تحلیه { سذ. عر. [«حلی» دن مص. تفعیل] طوناتمه، بزه‌مه، تزیین . ن.

تحمض { سذ. عر. [«حمض» دن مص. تفعل] اکشیمه، اکشیلك پیدا ایتمه .

تحمل { سذ. عر. [«حمل» دن مص. تفعل] ١. بریوکی اوستنه آلمه، یوکلنمه. ٢. آغر برشیئه قاتلانمه، سس چیقارمیه-رق چکمه : آلام ومحن دنیویه‌یه قارشی صبر وتحمل ایتمك اقتضا ایدر .

تحملسز { ص. صبروتحملی اولمیان، تحمل ایده‌مین، طیانه-میان .

تحملسزلك { سذ. صبرسزلق، تحمل ایده‌مه‌مش، طیانه‌مامه .

تحملگداز { ص. فا. [عر. تحمل = م . فا. کداختن اریتمك] صبر وتحملی محو ایدن، صبر وتحمله مجال براقمیان .

تحمی { سذ. عر. [«حمی» دن مص. تفعل] صاقینمه، پرهیز ایتمه . ن.

تحمید { سذ. عر. جه : تحمیدات. [«حمد» دن مص. تفعیل] حمد وثنا ایتمه، شکر ایتمه .

تحمیس { سذ. عر. [«حمس» دن مص. تفعیل] و :

تحمیص { سذ. عر. [«حمص» دن مص. تفعیل] (قهوه وسائره) قاورمه . ن. = تر. قهوه‌نك قاوریلوب دوگلدیکی و صاتلدیغی محل، حاضر دوکلمش قهوه صاتیلان دکان .

تحمیق { سذ. عر. [«حمق» دن مص. تفعیل] حماقته نسبت ایتمه، حماقت عزو واسناد ایتمه . ن.

تحمیل { سذ. عر. [«حمل» دن مص. تفعیل] ١. یوکلتمه، حمل ایتمه : اشیاسنی براستره تحمیل ایتدی. ٢. احاله ایتمه : بوایشی‌ده اوکا تحمیل ایتدیلر .

تحنیط { سذ. عر. [«حنط» دن مص. تفعیل] ١. (میتی)

بخورله توتسیله. ٢. حیوانات جثه‌لرینی قوروتمه.

تحوّل { سذ. عر. جـ: تحولات. [«حال» دن مص. تفعل] بر حالدن بر حاله کچمه، دکیشمه: موسم تحول ایتدی.

تحویل { سذ. عر. جـ: تحویلات. [«حال»دن مص. تفعیل] بر حالدن بر حاله قومه، دکیشدیرمه، تبدیل: نثری نظمه تحویل ایتدی. = تر. بورج سندی، تمسك، وعلی الخصوص خزینهٔ مالیه‌نك بورجنه مقابل ویریلن سندات. [آنونیم شرکتلرك چیقاردقلری بر نوع سنداته ده «تحویلات» دینلیر.]

تحیّات { سذ. جـ. عر. فد: تحیه. [با: تحیه.

تحیّر { سذ. عر. جـ: تحیرات. [«حیرت» دن مص. تفعل] حیران اولمه، حیرتده قالمه، شاشه قالمه.

تحیّز { سذ. عر. [«حوز» دن مص. تفعل. — تحوزاولمق اقتضا ایدرکن، بعض امثالی کبی واوینك یایه تبدیلیله تحیزاولمشدر.] یر طوتمه، بر مقام مخصوصی اولمه، حرمت و اعتباره نائلیت: او آدم ایتدیکی ایلکارله مملکتنده تحیز ایتمشدر.

تحیّه { سذ. عر. جـ: تحیات. [«حی» دن مص. تفعیل] برینه حیاك الله یعنی الله عمر ویرسین دیمه، سلام، آشنالق، دعا.

تخالف { سذ. عر. [«خلف» دن مص. تفاعل] بربرینه اویمامه، بربرینه ضد اولمه.

تخت { س. فا. ١. حکمدارلرك رسماً اوتوردقلری بیوك صندالیه یاخود قولتوق، مقام، سریر: تخت سلطنت، تخت عالیٔ عثمانی. ٢. مج. حکمدارلق: تخته نائل اولمق.

تختروان { س. فا. [تخت = م. روان = متحرك] کبار رجالك وقادینلرك وعلی الخصوص خسته‌لرك نقلنه مخصوص سدیه کبی بر محفه که ایکی استر ویا درت حمال طرفندن قالدیریلوب کوتوریلور.

تختگاه { س. فا. ١. تخت محلی، تختك قورلدیغی یر. ٢. پایتخت، بر حکمدارك مقری اولان شهر.

تختنشین { ص. فا. [تخت = م. نشستن = اوتورمق] تخته اوتوران، جالس سریر حکومت، مسند حکمداریده بولنان.

تخته١ { س. [فارسیدن] ١. صفحه حالنده بیچلمش آغاج، دوشمه وقاپلامه وسائره‌یه مخصوص یوفقه کراسته. ٢. آغاج، کراسته، خشب. ٣. لوحه، صفحه: رسم تخته‌سی، یازی تخته‌سی، دمیر تخته، باقیر تخته. ٤. کورك طولومنك یاریسی: بر تخته کورك. = ص. آغاجدن، خشبدن، کراسته دن معمول: تخته قاشیق، تخته قلیج، تخته بنا. || آقچه تخته‌سی = صرافلرك پاره صایمغه مخصوص لوحه‌سی که بر طرفی آچیق واطراف سائره‌سی پروازله محاط اولوب کوشه‌سی کسیك ومستطیل بر شکل مخصوصده‌در. || اوتوراق تخته‌سی = قایقده اوستنه اوتوریلور پیکه کبی تخته. || ارتفاع تخته‌سی = کونشه معروض اولدیغی حالده کولکه‌نك وضعیتیله وموسمه کوره بعض حسابلرله ساعتی کوسترمکه مخصوص آلت، بسیطه. || بر تخته‌ده = پشین ودفعةً: پاره‌سنی بر تخته‌ده صایدم، ویردم. || تخته بیتی، تخته قورروسی = معروف متعفن موذی بوجك، بق. || تخته پاپوشی = اوك ایچنده کییلن تراك، پانتوفل. || تخته پرده = ١. قپونك طیشنده ویا ایچنده قوللانیلان قماش قاپلامه‌لی آچیلیر قپانیر چرچیوه‌لردن مرکب پرده. ٢. تخته‌دن اکرتی وموقت بولمه: قغوشی بر تخته پرده ایله ایکی‌یه بولمك. ٣. برعرصه اطرافنه ویا دیوار اوزرینه چکیلن خائط، تخته حواله. || جدول تخته‌سی = طوغری چیزکیلر چیزمکه مخصوص کناری مستقیم تخته. || چوروك تخته‌یه باصمق = شبهه‌لی ومخاطره‌لی ایشه کیرمك. || حساب تخته‌سی = آقچه تخته‌سی. || دامه، سطرنج تخته‌سی = بو او یونلری اوینامغه مخصوص سطرنجلی ترسیم اولنمش تخته. || سبزه، فیده تخته‌سی = بوستانده سبزه فیده‌سی یتیشدیرمکه مخصوص یاصدیق. || منغل تخته‌سی = منغلك آلتنه قونیلان صاری تنکه قاپلی تخته‌سینی. || یازی تخته‌سی = مکتبده شاکردانه تباشیرله یازی ورقم یازدیریلان سیاه تخته‌دن لوحه.

تخته‌پوش { س. [فا. تخته = م. پوشیدن = اورتمه] طام اوزرنده دوشمه‌لی یرکه باشلیجه چماشیر سرمکه مخصوص اولور: چماشیری تخته‌پوشده قوروتمق.

تختيم { سذ. عر. [«ختم»دن مصـ. تفعيل] مهر باصمه، مهرلمه: مكتوبى تختيم ايتـدى. [«مهر» فارسى اولديغيچون بونك يرينـه «تمهير» ديمه‌ملى.]

تخجيل { سذ. عر. [«خجل» دن مصـ. تفعيل] اوتاندير-مه، محجوب ايتمه. ذ.

تَخَدُّر { سذ. عر. [«خـدر» دن مصـ. تفعل] (قادين) اورتمه، تستر ايتمه. ذ. [عضـو اويوشمسى معناسيله «خدر» ماده‌سى بوبابدن كلمز.]

تَخدير { سذ. عر. [«خـدر» دن مصـ. تفعيل] (قادينى) اورتوب قاچيرمه، ستر.

تَخديش { سذ. عر. [«خـدش» دن مصـ. تفعيل] طير-مالامه، طيرناقله اينجيتمه. || مجـ. تحريك، تهييج: تخـديش اذهان ايتمك = ذهنلرى تحريك وتهييج ايتمك.

تَخريب { سذ. عر. [«خراب» دن مصـ. تفعيل] خراب و ويران ايتـمه، ييقـوب بوزمه، معمورتى امحا ايتمه: جنكيزنيجه معموره‌لرى تخريب ايتمشيدى.

تَخَشُّع { سذ. عر. [«خشـوع» دن مصـ. تفعل] تواضع ايتمه، كنديـنى آشـاغى طوتوب كبر وغروردن اجتناب ايتمه. ذ.

تَخَشُّن { سذ. عر. [«خشـونت» دن مصـ. تفعل] خشونت كوسترمه، سرتلشمه، قاتيلاشمه. ذ.

تَخَصُّص { سذ. عر. [«خصوص» دن مصـ. تفعـل] خصـوصى و مخصوص اولـمه. [«اختصاص» دها مستعملدر.]

تخصيص { سذ. عر. جـ: تخصيصات. [«خصوص» دن مصـ. تفعيل] برشيئى برينه ويا برجهته مخصـوص و معين ايتـمه، حصر وتعيين ايتمه: كنديسـنه بر اوطه تخصيص ايتديلر؛ چايرك بر پارچه‌سنى آتلرينه تخصيص ايتدى. || بالتخصيص = مخصوصاً، آيريجه، آيره‌رق. = جـ. برشخص ويا دائره و هيئتـه تعيين ايدلمش معاشـات ومعينات ومصـارف سـائره، مخصصـات: معـارف نظارتنك تخصيصات سنويه‌سى. [«مخصصات» دها طوغريدر.]

تخضيب { سذ. عر. [«خضب» دن مصـ. تفعيل] بو-يامه. [باشليجه صاچ وصقـال حقنده مستعملدر.]

تَخَطُّر { وتخاطر. سذ. عر. خاطره كتيرمه وخاطره كله معنا-لريله قوللانيليورسه‌ده، عربيده معنـالرى بسبتون بشـقه اولد-يغندن، ياكليشدر.

تَخطيط { سذ. عر. [«خط» دن مصـ. تفعيل] چيـزمه، چيـزكيلرله تعيين وتحـديد. || تخطيط اراضى = اراضينك احوال واشكال خارجيه‌سندن بحث ايدن علم، طوپوغرافيا.

تَخطِئه { سذ. عر. [«خطاء» دن مصـ. تفعيل] خطـايه نسبت ايتمه، خطا وغلط عزو واسنادى، ياكليشـنى چيقـارمه: بنى، بنم سوزمى تخطئه ايتمك ايستيور.

تَخفيف { سذ. عر. [«خفت» دن مصـ. تفعيل] ١. خفيفلتمه، آغرلغنى آزالتمه: يوكنى تخفيف ايتـدى. ٢. قولايلاشـديرمه، تسهيل، تهوين: يازين درسلرى تخفيف ايتملى؛ تخفيف مجازات.

تَخَلُّص { سذ. عر. [«خلوص»دن مصـ. تفعل] ١. خلاص اولمه، قورتلمه. ذ. ٢. شـعرده برمخلص قوللانمه: قانونى سلطان سليمـان خان حضرتلرى «محبى» تخلص بيوررلردى.

تَخَلُّف { سذ. عر. [«خلاف» دن مصـ. تفعل] كريده قالمه، آرقه‌ده براغلمه. [بو معنـا ايله لسانمزده پك مستعمل اولميوب، سهواً عدم اصابت، دكيشمه، تخالف و اختلاف يرينه قوللانيلير.]

تَخَلُّق { سـذ. عر. [«خلق» دن مصـ. تفعل] برخـوى و طبيعتله متصف اولمه: اخـلاق حميده ايله تخلق ايتمك.

تَخَلّى { سذ. عر. [«خلاء»دن مصـ. تفعل] تنهايه چكلمه، يالـكز قالمه. ذ.

تَخليص { سذ. عر. [«خلاص»دن مصـ. تفعيل] قورتارمه، خـلاص بولديرمه: كنديسـنى عذابدن، بورجـدن، محبسدن تخليص ايتدى. || تخليص كريبان = ياقـه‌يى قورتارمـه، قورتلمه. || تخليصيه اداره‌سى = دكز قضازدكانى تخليص ايچون تشـكيل اولنان اداره، جان قورتارانلر. || تخليصيه مداليه‌سى = تخليص جان ايدنلره ويرلك اوزره مآثر عاليهٔ حضرت پادشاهيدن اوله‌رق ٣١٠ سنه‌سنده احداث بيورلمشدر.

تَخليط { سـذ. عر. [«خلط» دن مصـ. تفعيل] ١. قاريشدير-مه، برشيئك خالصلكنى بوزه‌جق صورتده ايچنه بشقه شيئلر مزج ايتمه. ٢. تشويش ايتمه، بوزمه.

تَخليف { سذ. عر. [«خلف» دن مصـ. تفعيل] برينى خلف براقه، كندى يرينه ترك ايتمه.

تَخليل { سـذ. عر. [«خل» دن مصـ. تفعيل] كيم. اكشيتمه،

اكشيلك پيدا ايتديرمه.

تخليه { سذ. عر. [« خلاء » دن مص. تفعيل] ١. بوشالتمه، بوش براقمه. بر بناء وسائره‌نك ايچنده آدملرى واشيايى آلوب بوش براقمه : اوى تخليه ايتدى. ٢. بر شهر ويا قلعه ومملكتك ايچنده‌كى عسكر واسلحه ومهمات حربيه‌يى آلوب دشمن غالبك دخولنه مهيا براقمه : فلان قلعه‌يى تخليه ايتديلر. || تخليهٔ سبيل = بر محبوسى قويويرمه، سربست براقمه : تخليهٔ سبيلنى استدعا ايتمشدر.

تخم { س. فا. [تر. زبانزدى تو. خوم] ١. نباتاتك چيچكدن صكره ويردكلرى دانه‌كه : طوپراغه كوملنجه، كندى جنسندن بر نباتك بيتمسنه سبب اولور، بذر، چكردك. برطاقملرينك كنديلرى وبرطاقملرينك قشرلرى انسان وحيواناته مأكل اولور؛ بغداى، مصر، نخود، فندق، بادم، وشفتالى، الما، قاؤن ايكنجى نوعندندر. ٢. انسان وحيوانك تخمى حكمنده اولان نطفه، دول : او آدمك تخمى يوقدر؛ بو آتك تخمى آلملى. ٣. بعض بوجكلرك تخم شكلنده كوچك يومورطه‌لرى : بيت تخمى = سركه؛ چكركه تخمى. || تخم آتمق = تخم اكمك.

تخمر { سذ. عر. [« خمر » دن مص. تفعل] مايه‌لنمه، اكشيمه : شراب، خمور تخمر ايتدى.

تخمه { سذ. عر. [« وخم » دن] ط. معده طولغونلغى، معده فسادى، هضمسزلق.

تخمير { سذ. عر. [« خمر » دن مص. تفعيل] مايه‌لنديرمه : شرابى، خمورى تخمير ايتمك.

تخميس { سذ. عر. [«خمس» دن مص. تفعيل] ١. برشيئى بش قات ويا بش كوشه‌لى ايتمه. ٢. د. برشاعرك برغزلنى آلوب هربيتندن اول دها اوچ مصراع ايراديله بشر مصراعلى قطعه‌لردن مركب برغزل مخمس ترتيب ايتمه: شاعر باقى سلطان سليمان خان حضرتلرينك غزل مشهورينى تخميس ايتمشدر.

تخمين { سذ عر. جـ : تخمينات. [« خمن » دن مص. تفعيل] ظن وقياسله حكم ايتمه، كسمكسزين آشاغى يوقارى بر مقدار وتقريبى برحال بيان ايتمه: بوتارله‌نك بوينى بشيوز آرشين تخمين ايديورم؛ اوزاقدن كوردكلرى قراردى‌يى بركوى تخمين ايتديلر؛ بواوطه‌نك مفروشاتنه نه‌قدر قماش كيده‌جكنى تخمين ايدك. || تخمين كرده = تخمين ايدلمش.

تخميناً { حـ. عر. ظن وقياس طريقيله، تقريباً، آشاغى يوقارى : بوتارله تخميناً قرق دونمدر؛ بوابنيه‌يه تخميناً بش بيك كرميت كيدر.

تخمينى { صـ. عر. ث : تخمينيه. تخمينه منسوب ومتعلق، تخمينه مبنى، تخمين ايله واقع اولان : حساب تخمينى، مقدار تخمينى، قيمت تخمينيه.

تخويف { سذ.عر. جـ: تخويفات. قورقوتمه، اوركوتمه، تهديد.

تخيل { سذ. عر. جـ : تخيلات. [« خيال » دن مص. تفعل] وهم وخيال ايله تصور ايتمه، اصلسز برشيئه ذهنده وجود ويرمه وهم وخياله طالمه، خيالاته اويمه، قورندى : انسان تخيلاته طالنجه حقيقتى كوره‌مز.

تخيير { سذ. عر. [« خير » دن مص. تفعيل] ايكى شئ آراسنده برينى سچمكه مختار براقمه، ايستديكنى سچمكى تكليف ايتمه : بن مالى ايكى بلوك ايدوب ايستديكنى آلمه‌ده كنديسنى تخيير ايتدم.

تدابير { سذ. جـ. عر. فد : تدبير. با : تدبير.

تداخل { سذ. عر. جـ : تداخلات. [« دخول » دن مص. تفاعل] ١. بربرى ايچنه كيرمه. ٢. برمعين پاره ويا بورج تقسيطى وبرله‌دن ديكرينك ايشلمه‌سى، تأدياتك تأخرى، منتظم صورتده جريان ايتمه‌مسى : تداخله قالمق، تداخله بينمك = وقت وزمانيله ويريله‌ميوب بريكمك.

تدارك { سذ. عر. جـ : تداركات. [« درك » دن مص. تفاعل. — غلط مشهور اوله‌رق رانك كسريله زبانزددر.] آراشدروب بولمه، الده ايدوب حاضر بولنديرمه، تهيئه، استحضار: قيشلق ذخيره‌سنى تدارك ايتدى؛ مهمات حربيه‌نك تداركيله اشتغال اولنيور؛ برطاقم تداركاتله مشغول ايدى؛ تداركات سفريه، حربيه.

تدارككلى { صـ. اقتضا ايدن شيئلرى وقت وزمانيله تهيئه واستحضار ايتمش اولان:

انسان سفر ایچون دائما تدارکلی طاورانملیدر .

تُدافُع { سذ. عر. [« دفع » دن مص. تفاعل] ۱. بربرینی دفع ایتمه، ایتشمه، قاقیشمه. || ۲. کندینی محافظه ایدوب خصمك تعرضنه مقابله ایتمه، تعرض وتجاوز ایتمکسزین کندی یرینی محافظةً قارشی طورمه. [بو معنا لسانمزده تعرض و تجاوزه مقابل و تحفظه مرادف اوله‌رق اصطلاح اولمشدر.]

تَدافُعی { صه. عر. ث: تدافعیه. تدافع وتحفظه منسوب ومتعلق، تعرض وتجاوز صورتنده اولمیوب مجرد خصمك واقع اولان تجاوزاتنه مقابله اساسنه مستند اولان: تدافعی حرکتده بولنمغه قرار ویرمشلردر؛ بینلرنده تدافعی و تعرضی بر اتفاق عقد ایتمشلردر.

تداوُل { سذ. عر. ج: تداولات. [« دول » دن مص. تفاعل] الدن اله کزمه، طولاشمه، قوللانلمه، موقع استعمالده بولنمه: بو مملکتده خانگی آقچه تداول ایدیور؟ کچن سنه تداوله چیقاریلان قوائم نقدیه، بانق نوتلر؛ اوزان ومقاییس جدیده دها موقع تداوله قونمامشدر. [عربیده متعدی اولدیغی حالده، لسانمزده لازم اوله‌رق استعمالی شایع اولمشدر.]

تَداوی { سذ. عر. [« دوی » دن مص. تفاعل] بر علاج ویا تدبیر طبی استعمالیله کندی کندینه باقمه، کندی کندینه معالجه ایتمه، کندینه باقمه: لاجل التداوی آوروپایه کیتدی؛ وجع مفاصله قارشی دکیزده استحمام ایله تداوی ایدنلر واردر. || ط. تداوی بالضد، تداوی بالماء، تداوی بالمثل و سائره = مداواة اصول مختلفه‌سی.

« تداوی » بو وجهله کندی کندینه باقمه معناسنه مخصوص اولوب، لسانمزده متعدی اوله‌رق « مداواة » یرینه قوللانلمسی یا کلیشدر؛ « تداوی ایچون کوندریلان طبیب » دیمك طوغری اوله‌ماز؛ « تداوی ایچون کوندریلن خسته »، و« مداواة ایچون کوندریلان طبیب » دیمك اقتضا ایدر .

تَدبیر { سذ. عر. ج: تدابیر. [« دبور » دن مص. تفعیل] ۱. بر ایشك عاقبتنی دوشونه‌رك اسباب حصول و موفقیتنه تشبث: تدبیر امور ایتمك؛ تدبیرده قصور ایتمه‌ملی. ۲. بر ایشك موفقیت پذیر اولمسیچون دوشونلمش طریق: کوزل بر تدبیر قورمش؛ بر طاقم تدابیر حکیمانه ایله موفق اولدی. || حسن تدبیر = ایی دوشونیله‌رك قوریلان طریق. || سؤ تدبیر = ایی دوشونه‌میه‌رك ایدیلن یا کلیش تشبث. || تدبیر منزل = وقتیله ادارهٔ بیتیه معناسیله قوللانیله‌رق ادارهٔ بیتیه قواعدندن بحث ایدن علمه علم اولمش ایسه ده، ادارهٔ بیتیه ویا اقتصاد بیتی دیمك بلکه دها مناسبدر .

تَدبیرسِز { صه. ایشك صوکنی دوشونمین و ایشنك صوکی ایی چیقمق ایچون اقتضا ایدن اسبابه توسل ایتمین، غافل: بو ایشده تدبیرسز طاوراندی. = حه. ایشك صوکنی دوشونمکسزین، بلا تدبیر: انسان تدبیرسز هیچ بر وقت ایشنده موفق اوله‌ماز .

تَدبیرسِزلِك { سه. ایشك صوکنی دوشونمیش، اقتضا ایدن اسبابه توسل ایتمیش، غفلت: تدبیرسزلك دائما ندامتی منتج اولور .

تَدبیرلی { صه. ایشك صوکنی دوشونن و موفقیتیچون اقتضا ایدن اسبابه توسل ایدن: تدبیرلی آدم دائما موفق اولور؛ انسان ایشنده تدبیرلی طاورانملیدر .

تَدَرُّس { سذ. عر. [« درس » دن مص. تفعل] درس آلمه، درس اوقومه، اوکرنمه، تعلم: تدرس سنی تدریس سنی تعقیب ایدر .

تَدریج { سذ. عر. ج: تدریجات. [« دروج » دن مص. تفعیل] درجه درجه یعنی باصامق باصامق ایلریلمه یاخود ایلریلتمه، آزر آزر حرکت: انسان هر ایشه تدریج ایله آلیشیر؛ تدریج ایله قزانیلان مالك قیمتی بیلنیر. || بالتدریج = تدریج ایله: تدریجاً، درجه‌درجه، یواش یواش، آزر آزر .

تَدریجاً { حه. عر. درجه درجه، بالتدریج، آزرآزر، یواش یواش: الك کوچك مأموریتدن باشلایه‌رق تدریجاً اعلا المناصبه واصل اولدی؛ تدریجاً علاج دها ایی تأثیر ایدر .

تَدریجی { صه. عر. ث: تدریجیه. تدریجله واقع اولان، یواش‌یواش اجرا اولنان: استیناس

تدریجی، الفت تدریجیه = یواش یواش آلیشمه .

تَدریس { سنذ. عر. جـ: تدریسات. [« درس » دن مص. تفعیل] درس ویرمه، درس اوکرتمه : اکمال تحصیلدن صکره تدریسله اشتغاله باشلادی؛ تدریسات نافعه سیله مملکتنه بیوك خدمتلر ایتدی؛ نحوی بر اصول مخصوصه‌ده تدریس ایدیور .

تَدفین { دفن معناسیله قوللانانلر وار ایسه‌ده، « دفن » ذاتاً متعدی اولوب، تفعیل بابندن اصلا کلمدیکندن، غلطدر. قوللانلمامیلدر .

تَدقیق { سنذ. عر. جـ : تدقیقات. [« دقت » دن مص. تفعیل] ١. اینجلتمه، اوفالتمه، اوفاق اوفاق قیروب ازمه. ن. ٢. مج. اینجه‌دن اینجه‌یه آراشدروب صوره‌رق حقیقتی میدانه چیقارمه، اینجه‌دن اینجه‌یه تحقیق ایتمه: کیفیتی بالاطراف تدقیق ایتمك؛ اجرای تدقیقات ایتمك .

تَدمیر { سنذ. عر. [« دمار » دن مص. تفعیل] محو وهلاك ایتمه : اشقیایی قهر وتدمیر ایتدی.

تَدَنّی { سنذ. عر. جـ : تدنیات. [« دنائت » دن مص. تفعل] آشاغی اینمه، تنزل، آشاغیلامه، ترقی مقابلی : ذخیره‌نك فیاتی تدنی ایتدی؛ یونانستانده تجارت نقطه‌سندن ترقی کوریلیور ایسه‌ده ادبیاتده تدنی واقع اولدیغی ظاهردر؛ امریقالیلرك ترقیاتنه مقابل اسپانیالیلر تدنی ایتمکده‌در. [عربیده اصل بومعنایه کلیوب، متعدی اوله‌رق برینه دنائت عطف واسناد ایتمك معناسنه مخصوصدر.]

تَدویر { سنذ. عر. [« دور » دن مص. تفعیل] ١. چویرمه، دوندیرمه : تدویر چرخ ایتمك. ٢. یووارلاق ومدور یاخود دائروی ایتمه : تدویرشکل مربع .

تَدوین { سنذ. عر. [« دیوان » دن مص. تفعیل] ١. متفرق اشعار وسائره‌یی جمع ایدوب بر دیوان ترتیب ایتمه : یزیدك اشعارینی تدوین ایتمشلردر. ٢. مرتب ومنتظم بیوك کتابلر جمع وترتیب ایتمه : نیجه مجلدات تدوین ایتمشدی .

تَدهیش { سنذ. عر. [« دهش » دن مص. تفعیل] دهشته دوچار ایتمه، شاشیرتمه، اورکوتمه.

تَدهین { سنذ. عر. [« دهن » دن مص. تفعیل] یاغ ویا یوماده کبی کوزل قوقولی بر شیء سورمه : صاچلرینی تدهین ایتمشیدی.

تَدَیُّن { سنذ. عر. [« دین » دن مص. تفعل] ١. بر دینه تابع اولمه : دین اسلامله تدین ایتدی. ٢. دیننده ثابت ومتین اولمه، احکام دینیه‌سنه تمامیله رعایت ایتمه : تدین بشقه وتعصب بشقه‌در.

تَذاکُر { سنذ. جـ. عر. فد : تذکره یا : تذکره.

تَذَبذُب { سنذ. عر. [« ذبذبه » دن مص. تفعلل] قرارسزلق، تردد، انتظامسزلق، قاریشیقلق : بر حال تذبذبده بولنیور.

تَذکار { سنذ. عر. آکمه، خاطره کتیرمه، یاد ایتمه : تذکار ماضی. [تانك کسریله تلفظی غلطدر.]

تَذَکُّر { سنذ. عر. جـ : تذکرات [« ذکر » دن مص. تفعل] ١. خاطره کتیرمه، در خاطر ایتمه : کچمشی تذکر ایتدی. ٢. بر قاچ کشی مجلس قوروب بر ایش ایچون لقردی ایتمه، مذاکره : بو ایشی تذکر ایتدیلر؛ ایش موقع تذکره قوندی. [بو ایکنجی معنی عربیده اولمیوب، شوری دینلیر.]

تَذکِره { سنذ. عر. جـ : تذاکر. [« ذکر » دن. — کافك فتحیله قرائتی غلطدر.] ١. یاد ایتمکه وسیله اولان کاغد، پوصله، ورقه. ٢. برشهرك ایچنده بولنان دوائر رسمیه ویا افراد بیننده تعاطی اولنان محررات : تذکره یازمق؛ تذکرهٔ سامیه = مقام صدارت عظمادن یازیلان تذکره؛ تذکرهٔ جوابیه = جواباً یازیلان ورقه. ٣. نفوسه و اصناف وسائره‌یه ویریلان رسمی کاغد : تذکرهٔ عثمانیه = تابعیت تذکره‌سی؛ اصناف تذکره‌سی = پاتنت؛ مرور تذکره‌سی = پاساپورت؛ کمرك تذکره‌سی = برمالك کمرك رسمی ویرلدیکنی مبین اولان پوصله. ٤. بر علم وفنه دائر ماحضردن معلومات مختصره‌یی حاوی رساله، آجنده. ٥. برصنف مشاهیرك مختصراً تراجم

احوالنی وبعض اقوال ومناقبنی حاوی کتاب: تذکرة الشعراء، تذکرة الاولیاء وسائره.

تذکره‌جی { س. قدیمده دعاوی خلاصه‌سنی ضبط وتحریر ایدن مأمور.

تذکره‌لك { ص. تذکره یازمغه مخصوص (کاغد) که تقریرلکدن کوچك وپوصله‌لقدن بیوك اولور.

تذکیر { سذ. عر. [«ذکر» دن مص. تفعیل] ۱. خاطره کتیرمه، درخاطر ایتدیرمه. ۲. برکلمه‌یی مذکر قوللانمه: تذکیر وتأنیث قاعده‌لری.

تذلّل { سذ. عر. جـ: تذللات. [«ذلت» دن مص. تفعل] کندینی خوار وحقیر کوسترمه، ذلته قاتلانمه، تنزل.

تذلیل { سذ. عر. [«ذلت» دن مص. تفعیل] تحقیر ایتمه، خوار وذلیل ایتمه: خست صاحبنی تذلیل ایدر.

تذهیب { سذ. عر. [«ذهب» دن مص. تفعیل] آلتین ورق سورمه، یالدیزلامه: بر کتابی تذهیب ایتمك = طرز قدیم اوزره یالدیزله تزیین ایلمك.

تذهیبجی { س. کتابلری یالدیزلامغله مشغول اولان آدم، مذهب.

تذییل { سذ. عر. [«ذیل» دن مص. تفعیل] ذیل علاوه ایتمه، الکه، برکتابه ذیل یازمه: شقایق نعمانیه‌یی برقاچ ذات بربرینی متعاقب تذییل ایتمشلردر.

تر { س. حرارتدن انسانك بدنی مساماتندن ترشح ایدن صو، عرق: تر دوکمك. || آلن تری = سعی، امك. || آیاق تری = طبیبه ویریلن ویزیته اجرتی. || تر آلیشدیرمق = ترینی قوروتمق. || تردوشکی = لحوسه‌نك یاتیرلدیغی دوشك. || تردوکمك = ۱. ترلمك. ۲ محجوب ومضطرب اولمق. || قان تر ایچنده قالمق = پك زیاده ترلیوب یورلمق. || صوؤق تر دوکمك = مناسبتسز برقول ویا فعلدن محجوب اولمق. || تره یاتمق = مخصوص ترلمك اوزره صیجاق شیئلر ایچوب وآیاقلری صیجاق صویه قویوب زیاده اورتنمك.

تر { ص. یکی ترلمش، یکی چیقمش: تربییق = هنوز چیقمش بییق؛ تر بییقلی.

تر { ص. فا. ۱. یاش، رطوبتلی، ایصلاق: چشم تر = یاش، ایصلاق کوز. ۲. تازه، طراوتلی: کل تر، میوهٔ تر، رخسار تر.

تر { د. فا. تفضیل اداتی اوله‌رق فارسی صفتلره الحاق اولنور: خوشتر = دها ایی؛ بالاتر = دها یوکسك؛ کمتر = دها دون. — مبالغه ایچون «ین» دخی علاوه اولنوب، بوصورتله تشکل ایدن اسم تفضیل مفضل منهه مضاف اوله‌رق قوللانیلیر: کمترین عباد.

تر { د. تاء مفتوحه ایله باشلار بعض ترکجه صفتلرك باشنه کیروب مبالغه بیان ایدر: ترتمیز.

تر { یاخود تیر وتیریل. مه. دیتره‌مکی تصویر ایدر. واکثریا مکرر قوللانیلیر: ترتر، تیرتیر، تیریل تیریل تیتریوردی.

تراب { سذ. عر. جـ: اتربه. طو. پراق، توز: آیاغنك ترابی‌یم.

ترابی { ص. عر. ث: ترابیه. طو. پراغه منسوب ومتعلق: عملیات ترابیه.

تراجم { سذ. جـ. عر. فد: ترجمه. [با: ترجمه. [جیمك ضمیله قرائتی غلطدر.]

تراخی { سذ. عر. [«رخوة» دن مص. تفاعل] کوشه‌مه، کوشك وسست اولمه، ایشده غیرتسزلك واهمال وتأنی کوسترمه. [مصدر کبی یعنی ایتمك و ایلمك ایله پك قوللانلمیوب، اسم کبی قوللانیلیر.]

ترادف { سذ. عر. [«ردف» دن مص. تفاعل] ۱. بربری آرقه‌سندن کیتمه، بربرینی تعقیب ایتمه: رحمت ایله برکتك ترادفی. ۲. بد. ایکی ویا زیاده لفظك برمعنایه کلمسی: بو ایکی کلمه آره‌سنده ترادف واردر.

ترازو { س. فا. [تر. زبانزدی: ترازی] ۱. معروف طارتی آلتی که اورته‌سندن بر عموده مربوط ویا معلق موازی بر چبوغك ایکی اوجنه تعلیق اولنمش ایکی معدن صفحه‌دن عبارت اولوب بونلرك برینه طارتیله‌جق شیء و دیکرینه درهم و اوقه علامتلری وضع اولنور، میزان. ۲. مجـ. موازنه، اعتدال. || ترازویه اورمق = تأمل ایتمك. || ترازو دیلی = ترازونك اورته‌سنده اولوب بر طرفه میلی کوسترن دیلجك؛ ومجـ. ایستدیکی طرفه دونن شیء. || ترازوکوزی = کفه. || حذا ترازوسی = بر سطح حذاسنك طوغری اولوب اولمدیغنی تعیینه

مخصوص آلت که ایچی صو ایله طولی وبرآز هوایی حاوی بر شیشه بوریدن عبارتدر. || صو ترازوسی = آقار صویك میلانی قعوتنی غائب ایتمه‌مسیچون صو یولنك مختلف محللرنده بوریلر یوقاری‌یه قالقمق اوزره یاپیلان قله .

تِراش { س. [فارسیدن] ۱. اوستره دینلن آلت مخصوصه ایله قیللرك دیبدن قازلمسی، حلق : تراش ایتمك، تراش اولمق. ۲. تراش ایدیله‌جك قیللر، ایکی تراش آره‌سنده بیتن توك : تراشی کلمش؛ تراشی آغارمش. ۳. یوزك تراش اولنان یری. || دیکنه تراش = خام تکلیف. == ص. تراش اولمش، صقالی تراش ایتمش : تراش بر آدم. [عربی کبی قوللانه‌رق مطروش دیمك عبثدر.]

تراش { س. فا. [« تراشیدن » فعلندن سمص.] اوستدن وسطحی صورتده یونتمه. == ص. فا. ۱. اوستدن وسطحی صورتده یونتان، یونته‌رق دوزلتن. [صتر. تشکیلنه کیرر:] قلمتراش = قلم یونتمغه مخصوص چاقی؛ سمتراش [زبانزدی : صونتراش] حیوان طیرناغنی یونته‌جق آلت. ۲. یونتلمش : الماستراش = الماسله یونتلمش بللور.

تِراشیده { ص. فا. ۱. تراش اولمش، محلوق : تراشیده برون = تراش‌اولمش بییق. ۲. یونلمش، سطحی یونیله‌رق دوزلمش. || ناتراشیده = یونلمامش، تربیه‌سز، قبا.

تَراضی { سذ. عر. [«رضا» دن مص. تفاعل] بربرینی راضی ایتمه، طرفین آره‌سنده رضالاشمه؛ بالتراضی = رضاء طرفینله.

تَراطور { س. فندیق ویا جوز ایچی ازمه‌سیله ایتمك ایچی وسرکه و صارمساقدن یاپیلان صالچه‌که بعض یمکره و صلاته‌لره علاوه اولنور.

تَرافُع { سذ. عر. [« رفع » دن مص. تفاعل] بربری علیهنه دعوی ایده‌رك محکمه‌یه مراجعت. [«مرافعه» دها مستعملدر.]

تَراکُم { سذ. عر. [«رکم»دن مص. تفاعل] بریکمه، طوپلانمه، ییغلمه : تراکم ایدن صولر؛ عمله‌نك کونده‌لکلری تراکم ایتمشیدی. || ط. تراکم دم = برعضوه قان هجوم ایتمه.

تَراکیب { سذ. جم. عر. فد : ترکیب. با : ترکیب.

ترامپته { س. [فر. Trompette] چفته چوماقله چالینان کوچك طاول‌که عسکره قومانده ایچون قوللانیلیر. [فرانسزجه‌سی بوری دیمك اولدیغی حالده، سهواً (تامبور) یرینه آلنمشدر.]

ترامپته‌جی { س. ترامپته دینلن کوچك طاوُلی چالان نفر.

ترامپه { س. [ایتا. ?Tramuta] مبادله، برمالك دیکر بر مال ایله مبادله اولنمسی : فایتونی برقوبه ایله ترامپه ایتدم.

ترامپه‌جی { س. مالنی بشقه مال ایله ترامپه ایده‌رك تجارت ایدن آدم، اسکی اثواب ویا دمیره قارشی اوفاق تفك شیئلر صاتان سیار صاتیجی.

تراموای { س. [نکا. - Tram way] اویوق دمیر یول اوزرنده حیوانله تحریك اولنور عمومی آرابه : تراموای آرابه‌سی، تراموای یولی.

ترانسپورط { س. [فر. .Transport] لیطوغرافیاده یازی ویارسمك اجزالی کاغدواسطه‌سیله برطاشدن دیکرینه نقلی، نقل.

ترانسیت { س. [فر. Transit] تجار مالنك براجنبی مملکتندن کلوب دیکر براجنبی مملکته کیتمك اوزره براوچنجی مملکتدن کچمسی : ترانسیت مالی، ترانسیت تجارتی.

تَرانه { س. فا. نغمه. آهنك، مقام: ترانهٔ سحر = صباح نغمه‌سی. || ترانه پرداز = نغمه‌زن.

تراوَرس { س. [فر. .Traverse] دمیر یولك (رای) دینلن طولانی دمیرلری آلتنه عرضاً قونیلان آغاج ویا دمیر طبان.

تَراویح { سذ. جم. عر. [فد : ترویحه غیر مستعملدر] رمضان کیجه‌لری یاتسی نمازینی متعاقب جماعتله قیلنان یکرمی رکعتلك نمازکه حضرت عمر (رضه) ك زمان خلافتنده عادت اولمشدر : تراویح قیلمق، تراویحه کیتمك، تراویح نمازی.

تَربوش { س. [فا. «سرپوش» دن معرب « طربوش» دن] اوفاق فس، مزین طاقیه.

تُربه { سذ. عر. [شعرده بعضاً فارسی‌عادتی اوزره « تربت» صورتنده قوللانیلیر.] ۱. بر

آدمك مدفون بولنديغى طو-
پراق، مزار، مرقد. ٢. كبار
ومظنهٔ كرامك مرقدلرى اوزر-
ينه تأسيس اولنان بنا كه اكثريا
زيارتكاه اولور: جنتمكان سلطان
سليم خان حضرتلرينك تربه‌سى.

تربه دار { س. فا. كبار ويا مظنه-دن بر ذاتك تربه‌سى } خدمتنى كورمكله موظف آدم.

تربه دارلق { س. تربه دار خدمت ووظيفه‌سى، بر } تربه‌يه باقمغه مأمور آدمك حالى.

تربيع { سذ. عر. [«ربع» دن مصـ. تفعيل] ١. درده } ابلاغ، درت‌قات ايتمه. ٢. درده
تقسيم، درت پاى ايتمه. ٣. ر.
درت كوشه‌لى ياپمه، طول وعر-
ضنى بر حساب ايتمه: دائره‌نك
تربيعى. ٤. بر عددى كنديله
ضرب ايتمه كه اوستنه كوچك بر
٢ رقمى يازلمغله افاده اولنور:
8^2 كبى كه ٦٤ ديمكدر. ٥. هـ.
قمرك دردده برى يعنى نصف
دائره كورينه‌جك منزلده بولنمسى كه
بر ويا اوچ هفته‌لق اولمسيدر؛
برنجيسنه تربيع اول، وايكنجيسنه
تربيع اخير ديرلر. ٦. د. برقطعه‌نك
هر مصراعنه اوچ ويا هر بيتنه
ايكى مصراع علاوه‌سى: فلان
شاعرك بر غزلنى تربيع ايتدى.

تربيعاً { ح. عر. ر. مربع اوله-رق، طول وعرضنى } حساب ايده‌رك: تارله‌يى تربيعاً
اولچمك؛ بو اراضى تربيعاً يكرمى
كيلومتره‌در.

تربيه { سذ. عر. [«ربو» دن مصـ. تفعيل. — شعرده } نادراً فارسى عادتى اوزره «تر-
بيت» قوللانيلير.] ١. بسليوب
يتيشديرمه، بيوتمه: حيوانات،
ايپك بوجكى، طيور يتيشديرمه، فدان،
چيچك تربيه ايديور. ٢. علم و
ادب اوكرتمه، تأديب، تعليم،
تهذيب اخلاق: چوجقلرينى ايى
تربيه ايتدى؛ قيزينه اصل تربيه
ويره‌جك والده‌سيدر؛ چوجق
ايلك تربيه‌يى عائله‌سنده كورور.
٣. آليشديرمه الفت ايتديرمه،
تأنيس، تعليم: آيى‌يى، مايمونى
تربيه ايدرلر؛ تربيه اولمش آت.
٤. ادب اوكرتمه‌سنه مدار او-
لمق اوزره خفيف صورتده جزا
ويرمه، تأديب: بو چوجق پك
چيغرندن چيقدى، تربيه ايستر.
٥. بعض يمكاره يومورطه وليمون
ياخود سركه وصالچه وسائره
علاوه‌سيله لذت ويرلمسى: چور-
به‌يى، پلچيى، يخنى‌يى تربيه ايتمك.

تربيه { س. [آنفة البيان كلمهٔ عر-بيه‌دن مأخوذ] آرابه } بيكيرينك ديزكينى.

تربيه‌جى { ص. تربيه ايدن، مربى: سن بنم تربيه‌جيم دكلسك. }

تربيه‌سز { ص. ١. تعليم وتربيه وادبى يرنده اولميان: } تربيه‌سز آدم. ٢. تربيه‌اولمامش:
تربيه‌سز چوربه.

تربيه‌سزلك { س. تعليم وتربيه وادب فقدانى. }

تربيه كرده { ص. فا. تربيه او-لمش: بو چوجق } فلان استادك تربيه كرده‌سيدر.

تربيه‌لى { ص. ١. تعليم وتربيه و ادبى يرنده اولان: } تربيه‌لى آدم؛ چوق تربيه‌لى چو-
جقدر. ٢. تربيه دينان يومورطه
وليمون صالچه‌سى علاوه اولنمش:
تربيه‌لى چوربه.

ترتب { سذ. عر. [«رتوب» دن مصـ. تفعل] ١. صره‌لانمه، } صره‌سنده اولمه، صره‌سى كلمه.
ن. ٢. تعلق ايتمه، عائد اولمه،
ايجاب واقتضا ايتمه: عهده‌مه تر-
تب ايدن وظيفه؛ بوندن بكا بر
كونه مسئوليت ترتب ايتمز.

ترتيب { سذ. عر. جـ: ترتيبات. [«رتوب» دن مصـ. } تفعيل] ١. صره‌لامه، صره‌سنه
قونمه، ديزمه، تنظيم: صفلرى،
اشيايى، درسلرى ترتيب ايتمك.
٢. حاضرلامه، تهيئه: بر ضيافت
ترتيب ايتدى. ٣. متفرق اجزايى
بر يره كتيروب تركيب وتشكيل
ايتمه: هر برى بر ساز بيلير بر
قاچ آدم طوپلايوب بر باندو مو-
سيقه ترتيب ايتمش. ٤. اصول،
نظام، طرز: بو ترتيب اوزره.
٥. نيت، قورنتى، تصور: بنم
بوبابده بر ترتيبم واردر. ٦.
طاقم، صنف، فصل: اسهامك
برنجى، ايكنجى ترتيبى. ٧. ط.
بر طبيبك بر خسته‌يى مداوات
صره‌سنده قوللانديغى معالجات
وتنبيهاتك مجموعى: فلان طبيبك
ترتيبى بكا پك ايى كلدى. [فر.
Traitement] ٨. بر علاجك
اجزاء مختلفه مقاديرندن صورت
استحضار وتشكيلى: بو علاج فلان
طبيبك، بو شروب فلان اجزا-
جينك ترتيبيدر. [فر. Formule]
٩. طب. قورشوندن دوكمه حرو-
فاتك طبع ايچون بريره كتيرلمه‌رك
صره‌لانمسى، مرتب ايشى، مرتبلك:
ترتيب مهارته متوقف بر صنعتدر.
١٠. بردن دستكاهه قونيلان
ديزلمش صحيفه‌لر مقدارى: سكز،

اون آلتی، اوتوز ایکی صحیفه‌لك ترتیب؛ بوکتاب قاچ ترتیب اولور؟ || ص. خط ترتیب = بر قوسدن محوره چکیلن خط مستقیم. [فر. Ordonnée]

تَرتیبجی { ص. ۱. هر شیئی صره‌سنه قویوب گوزل تنظیم وترتیب ایتمکی بیلن. ۲. دائما ترتیبلر وتصورات وقوروندیلرله اوغراشان.

تَرتیب‌ساز { ص. فا. [عر. ترتیب = م. فا. ساختن = یاپمق] ترتیب یاپیجی، ترتیبله اوغراشان، ترتیبجی.

تَرتیبسز { ص. ترتیب واصول و نظامی اولمیان، نظامسز، اصولسز، غیر منتظم: پك ترتیبسز بر اودر.

تَرتیبسزلك { س. نظامسزلق، اصولسزلك، عدم انتظام: بو اوك ترتیبسزلکی بوله گیدیور.

تَرتیبکَرده { ص. فا. [عر. ترتیب = م. فا. کرده = ایدلمش] ترتیب وتنظیم ایدلمش، قورلمش: بو اصول فلانك ترتیبکرده‌سیدر.

تَرتیبلی { ص. ۱. نظام وترتیبی یرنده، منتظم: پك ترتیبلی بر اودر. ۲. اولدن قورلمش، صورت مخصوصه‌ده دوشونلمش: بو سرقتك ترتیبلی بر ایش اولدیغی ظاهردر.

تَرتیبیّه { سش. عر. حروفاتك دیزلمسی حقی ومرتب اجرتی اوله‌رق مطبعه‌یه ویریلان آقچه: هر فورمه‌نك ترتیبیه‌سی یوز اللی غروشدر.

تَرتیل { سذ. عر. [« رتل » دن مص. تفعیل] (قرآن کریمی) حسن صوتله واصول وقاعده ایله قرائت وتلاوت ایتمه.

ترتیل { س. با: طرطیل.

تَرجُمان { سذ. عر. [« ترجمه » دن] بر لساندن دیگر بر لسانه چویروب مقصدی آکلادان آدم، دیلماج: بربرمزك لسانینی بیلمدیکمز ایچون ترجمانله آکلاشمغه مجبور اولدق. || مج. بریك مقصد و مرامنی آکلاتمغه ویا بر شیئی تصویر وافاده‌یه آلت و واسطه اولان: فلان غزته فلان ذاتك ترجمان افکاریدر؛ ترجمان حقیقت. [جیمك ضمیله دخی لغت اولوب، بزجه بو صورت دها مأنوسدر.] || ترجمان دیوان همایون = حضور معالی نشور حضرت پادشاهی‌یه چیقان سفرا کبی بعض ذواته نزد همایون شاهانه‌ده ترجمانلق ایدن و باب عالیده ترجمه‌یه متعلق اوراق رسمیه‌یه باقان ذات. || سفارت ترجمانی = دول اجنبیه سفارتلری معیتنده‌کی ترجمان. || ولایت ترجمانی = والی‌یه ترجمانلق وولایتك قونسلوسلرله اولان مخابراتنی اداره ایدن مأمور.

« ترجمان » ایله « مترجم » آره‌سنده شو فرق واردرکه: « ترجمان » آغزدن، و«مترجم» ایسه قلمله ترجمه ایدنه دیرلر.

تَرجُمانلق { س. ترجمان وظیفه و مأموریتی: سزه کیم ترجمانلق ایتدی؟ ولایت ترجمانلغی.

تَرجَمه { سش. عر. جم: تراجم. [جیمك کسریله‌ده لغت اولوب، ضمیله غلطدر.] ۱. بر لساندن دیگر بر لسانه چویرمه، نقل: سعدینك گلستاننی عربی‌یه ترجمه ایتمشلردر؛ حرفیاً ترجمه = هیچ بر کلمه‌سنی براقمقسزین؛ مآلاً ترجمه = یالکز مآلنی آلوب دیگر تعبیراتله افاده. ۲. برآدمك سرگذشتی، احوال مخصوصه‌سنك تاریخی، سیرت. [لسانمزده بو مقامده یالکز ترجمه نادر قوللانیلوب اکثریا ترجمۀ حال دینلیر.] || ترجمه قلمی، اوطه‌سی = باب عالیده خارجیه نظارتنه ملحق قلمکه سفارتلرله واقع اولان مخابراتك فرانسزجه‌دن ترکجه‌یه ترجمه‌سیله موظف اولوب، ترجمان دیوان همایونك تحت اداره‌سنده بولنور. == جم. سرگذشتلر، سیر، تراجم احوال: تراجم مشاهیر؛ تراجم شعرا.

تَرجَمۀ حال { س. فا. جم: تراجم احوال. مشاهیردن ویا عموماً مأموریندن بر ذاتك احوال مخصوصه‌سی، تاریخی، سیرتی، واثنای مأموریتده‌کی احوالی: فلان شاعرك ترجمۀ حالنه دسترس اوله‌مدم؛ مأموریندن ترجمۀ حال ورقه‌سی ایستنیر.

تَرَجّی { سذ. عر. [« رجاء » دن مص. تفعل] ۱. اومه، امید ایتمه، امل. ۲. یالوارمه، رجا، نیاز.

تَرجیح { سذ. عر. [« رجحان » دن مص. تفعیل] بر شیئی دیگرندن اوستون طوتمه، دها زیاده بگنمه: علمی ماله ترجیح ایتملی. || ترجیح بلامرجح = سببسز و وجهسز ترجیح.

تَرجیع { سذ. عر. [« رجوع » دن مص. تفعیل] گری

چویرمه، دوندیرمه، تکرار ایتمه. ڤ. || د. ترجیع بند. با: بند.

تَرَحُّم { سنذ. عر. [«رحم» دن مصـ. تفعل] آجیمه، مرحمت ایتمه، مرحمته کلمه: حالنه ترحم ایتدی.

تَرَحُّماً { حـ. عر. آجیه‌رق، آجیمقدن طولایی، مرحمةً: حالنه ترحماً مساعده ایتلی.

تَرْحیب { سنذ. عر. جـ: ترحیبات. [«رحب» دن مصـ. تفعیل] برینه مرحبا دیوب آشنالق ایتمه ویا راحتلاندیرمه.

تَرْحیم { سنذ. عر. [«رحم» دن مصـ. تفعیل] رحمت ویرمه، رحمة الله علیه دیمه: موتای مسلمینی ترحیمله یاد ایتمك شرطدر.

تَرْخانه { سـ. اکشیمش سوت ویا یوغورت ایله اوندن و بعضاً ات صویی علاوه‌سیله دخی یاپیلوب بعد التخمر قورودیله‌رق توزه تحویل اولنمش برماده که قیشین پیشیریلوب چوربه‌سی یاپیلیر: ترخانه چوربه‌سی.

تَرْخیص { سنذ. عر. [«رخصت» دن مصـ. تفعیل] رخصت ویرمه، مساعده ایتمه، مأذوناً اوینه کیتمنه مساعده ایتمه: فلان سنه افرادینی ترخیص ایتدیلر.

تَرْخیم { سنذ. عر. [«رخم» دن مصـ. تفعیل] بر اسمك بر ایکی حرفنی حذفله تلفظی قولایلاشدیروب تهوین ایتمه: «عبدالله» دن «عبدل» یاپمق کبی.

تَرْدامَن { صـ. فا. [تر= یاش - دامن= اتك] ناموسسز، عفت وعصمتدن بری، بولاشیق، ملوث.

تَرَدُّد { سنذ. عر. [«رد» دن مصـ. تفعل] ١. کیدوب کلمه، برینك یاننه دوام و مواظبت: فلان ذاته تردد ایدردی. [بو معنا ایله بوکون آز قوللانیلیر.] ٢. قرار ویره‌میش، قرارسزلق: بو ایشده تردد کوستریور. ٣. ط. صیتمه ویا دیکر برخسته‌لغك نوبتله کلمسی، تکرری. || بی تردد، بلا تردد= تردد ایتمکسزین، دوشونمکسزین، همان قرار ویره‌رك.

تَرْدیف { سنذ. عر. [«ردف» دن مصـ. تفعیل] آردی صره یوریتمه، تعقیب: بو مصراعی دیکر برمصراعه تردیف ایتمش.

تَرْدیفاً { حـ. عر. آردی صره یوریده‌رك: دیکر برمصراعه تردیفاً بومصراعی ایراد ایتمشدر.

تَرْذیل { رذیل و رسوای ایتمه معناسیله لسانمزده کثیر الاستعمال ایسه‌ده، بو معنا عربیده ثلاثی مجرد ایله ویا «ارذال» ایله افاده اولنوب، بوماده اصلا تفعیل بابندن کلمز.

تَرْزَبان { صـ. فا. [تر= یاش - زبان= دیل] حاضرجواب. [قلمه دخی وصف اولور.]

تَرْزی { سـ. [فارسیدن معرب «درزی» دن] اثواب بیچوب دیکن آدم، خیاط؛ ترزی چراغی؛ ترزی دکانی. || ترزی قادین= دیکیشجی. || زنه ترزیسی= قادینلره مخصوص اثواب دیکن. || ترزی کندی سوکوکنی دیکمز= انسان کندی ایشنی کندی کوره‌مز.

تَرْزیخانه { سـ. ترزی دکانی، بکلك اثوابك دیکلدیکی محل.

تَرْزیلك { سـ. ترزی صنعتی: ترزیلك ایتمك؛ ترزیلك پك نازك بر صنعتدر.

تَرْس { سـ. ١. یوزك ضدی، ظهر، آرقه: باصمه‌نك، کاغدك ترسی. ٢. برآلتك کسمز وایشلمز طرفی، کریسی: قلیجك، بالطه‌نك ترسی. ٣. بر شیئك آشاغیدن یوقاری‌یه ویا کریدن اوکه استقامتی، عکس، خلاف. ٤. بعض حیواناتك وعلی الخصوص قوشلرك وکوچك حشراتك پیسلکی: پیره ترسی؛ سیکك ترسی. || ترسی دونمك= بوزلق، منفعل اولمق؛ ایشی راست کیتمامك. || ترسنه دونمك= کریسن کری کیتمك، عودت ایتمك. || ترسندن اوقومق= طولاییسیله آکلامق.

تَرْس { صـ. ١. یوزی آرقه‌وآرقه‌سی یوز اوله‌جق صورتده دونمش، معکوس: ترس کورك، ترس پانتالون. ٢. آشاغیسی یوقاری‌ویوقاریسی آشاغی دونمش، آلت اوست: فوطوغراف آینه‌سنده اشیانك ترس صورتی کورینور. ٣. طوغری اولمیان، طوغری کیتمین، معکوس: ترس یول، ترس یازی. ٤. ضد، مخالف، مباین: ترس ایش. ٥. شآمتلی، ناساز، مشئوم: تجارته باشلادی، فقط ایشی ترس کیتدی. ٦. بد خوی، معند، کیمسه‌یه اویماز: ترس بر آدمدر؛ ترس طبیعتی واردر. ٧. سرت، تند، ناموافق، رد ایله: ترس جواب، ترس سوز.

|| ترس طرفندن قالقمق = ایشی راست کله‌مك. == ح. ١. یوزندن اولمیه‌رق، آرقه‌سی یوز ویا آلتی اوست کلمك اوزره: کورکنی، چورابنی ترس کیدی. ٢. عکسنه، خلافنه، طوغری اولمیه‌رق: حیوانه ترس بینمك. ٣. آشاغیدن یوقاری‌یه، معکوساً: ترس یازمق، کتابی ترس طوتمق. ٤. شآمتله، ناساز کارانه: تجارتی ترس کیدیور. ٥. سرتلکله: ترس سویلمك، ترس باقمق.

تَرس { س. فا. قورقو، خوف، بیم. لـ.

تَرسا { س. فا. خرستیان، نصرانی، عیسوی؛ ترساچه = خرستیان چوجغی.

تَرسان { ص. فا. قورقان، خائف؛ ترسان ترسان = قورقه قورقه، قورقه‌رق.

تَرسانه { س. [وغلطی: ترسخانه. عر. « دارالصناعه» دن محرف لا. « دارسنا » دن] سفائن حربیه‌نك اعمال اولندیغی بحریه فابریقه‌لری و امور بحریه‌نك محل اداره‌سی: ترسانهٔ عامره.

تَرسانه‌لی { ص. بحریه‌لی، ترسانه‌یه مأمور وعلی الاطلاق عساکر بحریه صنفنه منسوب: ترسانه‌لی برضابط.

تَرَسُّب { صویك دیبنه چوکه وطورلمه معناسیله قوللانیلیورسه‌ده، بوماده تفعل بابندن کلیوب، ثلاثیء مجردی‌ده بو معنایی افاده ایتدیکندن، « رسوب » دیمك دها طوغریدر.

تَرسلِك { س. ١. ترسنه دونمش اولان شیئك حالی، معکوسیت. ٢. طوغری اولمایش، اکریلك: بویولك، بو یازینك ترسلکی. ٣. ضدیت، مخالفت، مباینت: بوایشك ترسلکی. ٤. شآمت، اوغورسزلق: تجارته باشلادی، فقط ایشنده برترسلك وار. ٥. کوتی طبیعت، خویسزلق: بوآدمك ترسلکی. ٦. سرتلك، درشتلك: جوابك ترسلکی.

تَرسلَمك { یا ترسله‌مك. فتـ. ١. سرت جوابله‌رد ایتمك، درشت سوزله بد معامله ایتمك: کندیسنی سببسز ترسلدی. ٢. (حیوانات) مردارلمق.

تَرسلَنمك { فل. بدخویلق و خشونت کوسترمك، سوء معامله‌ده بولنمق: بوآدم دائما ترسلنیر.

تَرسناك { ص. قورقان، قورقاق، خائف.

تِرسی { س. لوفر قدر بر جنس بالیق، تیرخوس آزمانی.

تَرسیم { سذ. عر. [« رسم » دن مصـ. تفعیل] چیزمه، رسمنی یاپمه، رسم و شکلنی چیقارمه: بر بنانك شکلنی، خریطه‌سنی ترسیم ایتمك.

تُرش { ص. فا. اکشی؛ ترش رو = اکشی یوزلی. [«ترشی» تعبیری دخی بوندندر.]

تَرَشُّح { سذ. عر. [« رشح » دن مصـ. تفعل] صیزمه، مساماتدن اوفاق اوفاق طامله‌لر حالنده چیقمه، ترلمه: دستیدن صو ترشح ایدیور؛ بدنندن تر ترشح ایدیوردی.

تِرشه { ص. آچیق یشیل رنکنده: ترشه براو، ترشه بویالی او. == س. آچیق یشیل رنکی: ترشه‌یه بویامق.

تُرشی { س. [فا. « ترش » دن. (« تورشی » یازماملی.)] بعض سبزه ومیوه‌لرك طوزلی صو ویا سرکه ایچنده قورلمشی، که یمك آره‌سنده اشتها آچمق اوزره ینیر: لاخنه ترشیسی، خیار ترشیسی؛ ترشی قورمق. || مجـ. ترشیسنی قورمق = چوق صاقلایوب قوللانمامق. == ص. مجـ. پك کوشك وسست، پجمش: ترشی اولدی.

تُرشیجی { س. ترشی قوروب صاتان آدم: ترشیجی دکانی.

تُرشیجیلق { س. ترشیجی صنعتی: ترشیجیلق ایدیور.

تُرشیلق { ص. ترشی یاپمغه مخصوص ویا الویریشلی: ترشیلق خیار، باطلیجان.

تُرشیمق { فل. ترشی اولمق، توزلی صو ویا سرکه ایچنده اکشیمك.

تَرَصُّد { سذ. عر. جـ: ترصدات. [« رصد » دن مصـ. تفعل] کوزتمه، بکلمه، دقتله انتظار: ترصد فرصت ایتمك.

تَرصیص { سذ. عر. [«رصاص» دن مصـ. تفعیل] کیمـ. قورشونلامه، قورشونه تحویل. || ط. ترصیص الاسنان = چوروك دیشلرك قورشونله طولدیرلمسی.

تَرصیع { سذ. عر. جـ: ترصیعات. [« رصع » دن مصـ. تفعیل] ١. مجوهرات قاقه‌رق تزیین ایتمه: برقلیجی، قوطی‌یی، نشانی ترصیع ایتمك. ٢. د. ایکی فقره‌یی

ترکیب ایدن الفاظك قارشیلقلی وزن وقافیه‌جه توافقندن عبارت صنعت لفظیه: منحصردر سوزلرم اوصافکه * منتظردر کوزلرم الطافکه » کبی.

تَرصین { سذ. عر. [«رصانت» دن مصـ. تفعیل] صاغلاملاشدیرمه، متین ومحکم ایتمه.

تَرضِیه { سذ. عر. [«رضا» دن مصـ. تفعیل] ١. راضی وخشنود ایتمه. ٢. بر تجاوز وتحقیره دوچار اولان آدمك عفوینی رجا ونیاز ضمننده ایدیلن معاملهٔ ندامت کارانه: فلانی ایستمیه‌رك تحقیرایتمش اولدیغکزدن کندیسنه ترضیه ویرمه‌کز اقتضا ایدر؛ ترضیه طلبنده اصرار ایدیور. ٣. صحابهٔ کرام وائمه وسائر اعاظم ملتك اسملرینی یاد ایتدکجه « رضی الله تعالی عنه » دعاسنی اوقومه.

تَرطیب { سذ. عر. [«رطب» دن مصـ. تفعیل] ایصلاتمه، رطوبتلندیرمه: اوراقی ترطیب ایلدی. ‖ ترطیب لسان = کوزل برشیء سویلمکله صانکه دیلی طراوتلندیرمه: ثنا و محمدتکزله ترطیب لسان مصادقت ایتدم.

تَرغیب { سذ. عر. [«رغبت» دن مصـ. تفعیل] رغبت ویرمه، آرزو ایتدیرمه: تألیفات فصیحه‌سیله خلق مطالعه‌یه ترغیب ایتمشدر.

تَرفَنده { صـ. فا. [تر. زبانزدی: تورفانده] موسمندن اول یتیشن میوه‌وسبزه‌یه اطلاق اولنور: ترفنده انکینار، آرمود. ‖ صوك ترفنده = موسمندن صکره یتیشنی.

تَرفیع { سذ. عر. [«رفع» دن مصـ. تفعیل] ١. یوقاری قالدیرمه، یوکسلتمه: بنایی یکرمی بش متره‌یه قدر ترفیع ایتدی. ٢. رتبه ویرمه، رتبه‌سنی بر درجه یوقاری چیقارمه. ٣. رتبه آلمه، رتبه‌سنی دکیشدیروب بر درجه یوقاری چیقمه: بر رتبه‌ده اقلی ایکی سنه‌لك قدم قزانمدقجه ترفیع ایده‌مه‌مك نظامی اقتضاسندندر. [بو اوچنجی مقامده استعمالی لازم کبی کورینیورسه‌ده، حقیقتده ینه متعدی اولوب، مفعولی « رتبه » اسمندن عبارت، ومعلوم اولمغله، محذوف اولور: ترفیع ایتمك = ترفیع رتبه، رتبه‌سنی ترفیع ایتمك دیمکدر.]

تَرفیعاً { حـ. عر. رتبه‌سی ترفیع ایدیله‌رك، ترفیع رتبه ایتمك صورتیله: فلان ضابط ترفیعاً فلان یره نصب اولندی. مقابلی: رتبهٔ حالیه‌سیله.

تَرفیق { آرقداش ایتمه و معیتنه قاتمه معناسیله لسانمزده کثیر الاستعمال ایسه‌ده، عربیده « رفق » ماده‌سی تفعیل بابندن اصلا کلمز، وآرقداشلق معناسی ده مفاعله وتفاعل بابلرنده آلیر؛ بناءً علیه صورت استعمالمز، اصل نظر اعتباره آلنیرسه، خطادن سالم دکلدر.

تَرفیه { سذ. عر. [« رفه » دن مصـ. تفعیل] بوللقده یاشاتمه، رفاهیتله یاشامسنی تأمین ایتمه: معاشنه بر مقدار ضمیله ترفیهنی استدعا ایتمش.

تَرَقُّب { سـذ. عر. [« رقوب » دن. مصـ. تفعل] بکلمه، کوزتمه، انتظار: ترقب فرصت = فرصت کوزتمه.

تَرقُوه { سذ. عر. تذ. کوپریجك کمیکی.

تَرَقّی { سـذ. عر. جـ: ترقیات. [« رقی » دن مصـ. تفعل] ١. یوقاری قالقمه، یوکسلمه: بلوطلره قدر ترقی ایتدی. ٢. آرتمه، چوغالمه، یوقاری چیقمه: ذخیره‌نك فیأتی ترقی ایتمکده‌در. ٣. ایلریله‌مه، ایلری کیتمه، جاه و منصب و رفاهیتی آرتمه: استعداد طبیعیسی جهتیله آز وقتده چوق ترقی ایتدی. ٤. علوم وفنون وحضریت ومدنیتده ایلری کیتمه: اورانك اهالیسی صنایعده چوق ترقی ایتدیلر؛ عربلر وقتیله علوم ریاضیه ده خیلی ترقی ایتمشلردی؛ آوروپالیلرك فنون وصنایعده‌کی ترقیاتی محیر عقولدر.

تَرَقّی پَرور { صـ. فا. ترقی‌یه خدمت ویا یاردیم ایدن، ترقی طرفداری.

تَرَقّی شِکَن { صـ. فا. ترقی بی قیران، ترقینك علیهنده بولنان، مانع ترقی.

تَرقیق { سذ. عر. [« رقة » دن مصـ. تفعیل] ١. اینجلتمه ویا اینجه دوکمه. ٢. یومشاتمه، رقته کتیرمه. ٣. نازکانه افاده ایتمه.

تَرقیم { سـذ. عر. [« رقم » دن مصـ. تفعیل] ١. رقم آتمه،

رقمله اشارت ایتمه. ۲. یازمه، تحریر: ترقیم جوابنامه‌یه ابتدار قلندی.

تَرقین { سذ. عر. [«رقن»دن مصـ. تفعیل. — اصل معناسی: بویامق، یازمق، چیزمك‌در.] یازلمش بر اسم ویا رقمی بوزمه، چیزمه ویا حکمی اولمدیغنه دلالت ایدر بر اشارت وضع ایتمه: قیدینی ترقین ایتمك = مقید بولندیغی دفتردن اسمنی چیزمك.

تَرك { سذ. عر. ۱. براقمه، قویویرمه، صالیویرمه: آتنی اوراده ترك ایتدی. ۲. واز کچمه، صرف نظر ایتمه: اوعادتی ترك ایتدی؛ بن توتونی ترك ایتدم. ۳. بوشامه، تطلیق: قاریسنی ترك ایتدی. ٤. باقمامه، اهمال: اوینی، ابوینی ترك ایتمش. || ترك ادب = ادبه مغایر حرکت. || ترك جان = فدای جان. || ترك حیات = اولوم، وفات. || ترك دنیا = دنیادن واز کچوب اختیار عزلت وانزوا ایتمه. || ترك دیار = اغتراب، اختیار غربت. || ترك وترك = هرشیئی ترك ایدوب آنجق حق تعالی ایله مشغول اولمه. || موقعنی ترك ایتمك = اثنای محاربه‌ده بر قوماندان بولندیغی محلدن انفکاك ایتمك.

تُرك { سـ. جمـ. عر. اتراك. اساساً آسیا قطعه‌سنك شمال غربی جهتنده منتشر بربیوك امت که اورادن تواریخ مختلفه‌ده جهانکیرلکله وکشورکشالقله جنوب و غربه‌طوغری یاییله‌رق آوروپانك دخی شرق جنوبی جهتلرینه صوقلمشلردر. شعبات مختلفه‌یه منقسم اولوب، قبل الاسلام (اویغور) والیوم (چغتای) و (عثمانلی) شعبه‌لری لسان ادبی‌یه نائل اولمشلردر.

تَرَکُّب { سذ. عر. جمـ: ترکبات. [«رکوب»دن مصـ. تفعل] مرکب اولمه، برقاچ جزئك برلشمه‌سندن حصوله کلمه: وقتیله عناصر بسیطه‌دن زعم اولنان صو وهوا دخی برقاچ عنصردن ترکب ایدیورلر.

تُرکتاز { سـ. فا. قوشوب هجوم ایده‌رك چاپول وغارت ایتمه. ز.

تُرکجه { صـ. ترك امتنه منسوب ومتعلق وبونلرك طرز و اصولنه موافق: ترکجه طور و حرکت، ترکجه لسان. == حـ. ترك لساننده: ترکجه سویلمك. == سـ. ترك لسانی، لسان ترکی: ترکجه کوزل بر لساندر؛ ترکجه‌یی اونوتدی. || ترکجه‌یی غائب ایتمك = شاشیرمق.

تُرکجه‌لَشدیرمَك { فتـ. ۱. ترکجه‌یه چویرمك، ترکجه‌یه ترجمه ایتمك: اك مشهور تواریخ عربیه‌یی ترکجه‌لشدیرمکه همت ایتملیدر. ۲. یاکلیش ویا مغلق بر ترکجه ایله یازلمش بر شیئی طوغری و ساده ترکجه‌یه چویرمك: تلماق ترجمه‌سنی ترکجه‌لشدیرمك اقتضا ایدر.

تُرکجه‌لَشمَك { فلـ. ۱. ترکجه‌یه چویرلمك، ترجمه اولنمق. ۲. ایی ترکجه‌یه تحویل اولنمق، تصحیح ایدلمك: بوکتاب ترکجه‌لشمکه محتاجدر.

تُرکِستان { سخ. جـ. ترکلرك وطن اصلیسی اولان مملکت واسعه‌که الیوم بخارا، خیوه، خوقند خانلقلرینی و تاشکند و قیرغیز جهتلرینی حاوی اولوب قسم اعظمی روسیه‌یه تابعدر.

تَرکَش { سـ. [فا. «تیرکش»دن. — اصل ترکجه‌سی: صاداق، صاغداق.] اوق قوبوری، کنانه.

تُرکلَشدیرمَك { فتـ. ترك ایتمك، ترك جنسیتنه ادخال ایتمك.

تُرکلَشمَك { فلـ. ترك اولمق، ترك جنسیتنه دخول ایتمك.

تُرکلِك { سـ. ۱. ترك جنسیتی. ۲. ترك مملکتی: آناطولی ترکلکدر.

تُرکمان { یاخود ترکمن. سـ. ترك امتی شعباتندن بر بیوك قوم‌که اساساً کوچبه حالنده یاشایوب، آذربیجان وعراق جهتلرنده ساکن اولانلر دخی بوقومك افرادندر، وفضولینك اشعاریله شهرت بولان شیوهٔ لسان ترکمانلرك لهجه‌سیدر.

تَرِکه { سش. عر. [رانك فتحیله غلطدر.] اولن آدمك براقدیغی شیئلر، متروکات، مخلفات.

تَرکی { سـ. اگرك آرقه‌سنده باغلانان شیء، فتراك؛ ترکی باغی = ترکی‌یی باغلامغه مخصوص طوقه‌لی قایشلر؛ ترکی چانطه‌سی = ترکی یرنده اوله‌رق اکره

مربوط جانطه؛ ترکیه آصمق، آلمق = ترکی قایشلریله باغلامق .

تُرکی { صه. عر. ث: ترکیه. ترك امتنه ویا لسانته منسوب ومتعلق : لسان ترکی، صرف ترکی، قواعد ترکیه .

تُرکی { سه. عن‌اصل ترکاره مخصوص لحنده شرقی، علی الاطلاق شرقی : ترکی چاغرمق سویلمك = تغنی ایتمك. || برینك ترکیسنی چاغرمق = غیرتنده اولمق .

تَرکیب { سذ. عر. جه: ترکیبات. [« رکوب » دن مصه. تفعیل] ١. برقاچ شیئی براشدیروب ممزوج برشیئ وجوده کتیرمه : بومعجونی بش اون اجزادن ترکیب ایدرلر؛ ایکی اسمدن براسم ترکیب ایتمك. ٢. برقاچ جزء ویا عنصرك قاریشمسندن وجوده کلن جسم مرکب : ترکیب کیمیوی؛ بر ترکیب مخصوص قوللانیور. ٣. برقاچ کلمه‌دن مرکب فقره : ترکیب سقیم = قاعده‌یه مغایر ترکیب. || ترکیب‌بند. بأ : بند. || ترکیب کلام = ربط کلام .

تَرکیبی { صه. عر. ترکیبه متعلق ویاترکیبله حاصل اولان. || وصف ترکیبی = لسان فارسیده ایکی کلمه‌دن مرکب کلمه : ماهرو (ماه ـ رو)، دلخراش (دل ـ خراش)، نیکمرد (مرد ـ نیك) کبی .

تَرکیشمك { فل. و :

تَرکیمك { فل. [« ترکی » دن] بر برینك آردندن کلمك، تعاقب ایتمك .

تِرِل { یاخود تیریل. بأ : طریل .

تِرلا { سه. بأ : تارله .

تَرلتمك { فتـ. تر دوکمه‌سنی موجب اولمق، تر دوکدیرمك، تعریق ایتمك : چای صیجاق هواده آدمی ترلتیر. || مجـ. چوق یورمق، معذب ایتمك .

تَرلَدیجی { صه. تر دوکدیرن، تر دوکمکی موجب اولان، معرق : ترلدیجی علاج .

تَرلِك { سه. ١. اساساً قوندره‌نك ایچندن وچورابسز کییلن خفیف آیاق قابی. ٢. علی الاطلاق تخته پاپوجی، پانتوفل.

تَرلَمك { یاخود ترله‌مك. فل. ١. تر دوکمك، بدنك مساماتندن نم ترشح ایتمك، عرق ریز اولمق. ٢. اوستنه صو و نم قونمق، نملنمك : جاملر، دستی ترلدی. ٣. (بییق) یکی چیقمق، تازه بیتمك : هنوز بییغی ترلمش. ٤. مجـ. چوق یورلمق، قان تر ایچنده قالمق : بو ایشی کورنجه‌یه قدر ترلدم. ٥. اوتانمق، محجوب وشرمنده اولمق، صیقلمق : ترلیوب طوریوردی. || قان ترله‌مك = چوق یورلمق، غرق عرق اولمق .

تَرلی { صه. ترلمش، اوستنده تر بولنان : ترلی ایکن صو ایچمه‌ملی؛ ترلی ترلی صو ایچمش = پك ترلی ایکن، تری اصلا قوریمقسزین.

تَرمِنتی { سه. ١. یبانی فستق آغاجی. ٢. بو آغاجله ساقز آغاجندن و چام آغاجی انواعندن چیقان برنوع یاغ ویا نفت، که طبده وصنایعده وعلی الخصوص بویاجیلقده مستعملدر.

تَرمومتره { سه. [یو. -Θερμό دن μετρον] هوا ویا صویك درجهٔ حرارتنی تعیینه مخصوص ایچی جیوه ایله مملو جامدن آلت، میزان الحراره. لسه.

تَرمه { سه. برجنس یبان توربی.

تَرمیم { سذ. عر. [«ترمة» دن مصه. تفعیل] ١. مرمت وتعمیر ایتمه. ٢. جرا. (قیریق کمیکی) ایی ایتمه.

تِرَن { سه. [فر. Train] دمیریول آرابه‌لری قطاری. [قطار کلمه‌سی طورورکن شیوهٔ لسانمزه اصلا اویمایان برلغت اجنبیه‌نك استعمالنه نه حاجت؟]

تُرُنج { سه. [عر. فا. «ترنج» دن] معروف آجیجه بر جنس پورتقال که مایسده یتیشیر، و باشلیجه شربتی ایچیلیر؛ ترنج شربتی. [عربیده بوکا نارنج دینلوب، ترنج ایسه آغاج قاوونه دیرلر.]

تُرُنجی { صه. ترنج و پورتقال رنکنده. = سه. پورتقال رنکی.

تَرَنُّم { سذ. عر. جه: ترنمات. [« رنم » دن مصه. تفعل] کوزل ویواش برسسله تغنی ایتمه : قوشلر ترنم ایدیوردی.

تَرویج { سذ. عر. [«رواج» دن مصه. تفعیل] ١. رواج ویرمه، قیمت واعتباری آرتدیرمه : مالنی ترویج ایچون بر طاقم شعشعه‌لی اعلانلر نشر ایدیور.

٢. چکیرمه، انفاذ ایتمه: سوزینی ترویج ایچون.

تَرویق {سذ. عر. [«روق» دن مص. تفعیل] طورلتوب براق وصاف ایتمه. ن.

تَرویه {سذ. عر. [«روی» دن مص. تفعیل] صولامه، بول صو ویرمه، ارواء. || یوم الترویه = قربان بایرامی عارفه سندن اول کی کون یعنی ذی الحجه نك سکزنجی کونی.

تَره {س. [اصل ترو تازه دیمکدر] صلاته یرینه ینن آزیاپجی طار واوزون برپاپراق، جرجیر، قره. || تره اوتی = صلاته یه وکبابه قونان پك اینجه براوت که دره اوتی دینیر. || صو تره سی = تره نك برنوعی. || فرنك تره سی = لاتین چیچکی. || تره یاغی = تازه، طوزلی وطوزسز ساده یاغ.

تُرَّهات {سذ. جه. عر. [فذ: «ترهه» لساننزده مستعمل دکلدر. — زبانزدی رانك ضمیله در.] صاچه صاپان سوزلر، هذیان، هرزه، عبث سوز، مالا یعنی: ترهات دیکلمکه وقتم یوقدر.

تَرهیب {س. [«رهب» دن مص. تفعیل] قورقوتمه وتخویف وتهدید معناسیله قوللانیلیورسه ده، عربیده «ارهاب» او معنایه کلوب، تفعیل بابندن «ترهیب» اصلا کلمز.

تَرهیبی {ص. ذ: ترهیبیه. [اساساً غلط اولان لغت آنفه دن سمنذ.] حقد. مجازات ترهیبیه = افعال جنائیه نك استلزام ایتدیکی جزای قانونی.

تِریاق {سذ. عر. [فا. «تریاك» دن معرب] ١. مقدما زهره و بعض امراضه قارشی استعمال ایتدکاری برجنس معجون؛ تریاق فاروق = بونك مشهور بر ترکیبی. ٢. علی الاطلاق پاد زهر. ٣. آفیون.

تِریاقی {ص. با: تریاکی.

تِریاك {س. فا. با: تریاق.

تِریاکی {ص. فا. ١. آفیون استعمالنه مأنوس، آفیونکش. ٢. مکیفات استعمالنه آلیشیق: قهوه تریاکیسی. ٣. مج. خویسز، ترس، تتیز.

تِریاکیلك {س. ١. آفیونکشلك، آفیونه ابتلا. ٢. مکیفاته آلیشیقلق ودوشکونلك. ٣. خویسزلق، ترسلك، تتیزلك.

تِرید {س. [عر. «ثرید» دن اولوب، فا. دخی تانك فتحیله «ترید» دینیر.] ات صوینه طوغرانمش اکمك. || صوینه ترید = یاغسز یاوان ولذتسز ترید؛ ومج. مقابلنده برشی آلمدن: صوینه ترید کچینمك. ═ ص. مج. پك اختیار وضعیف، پك لاغر و مجالسز اختیار، پیر فانی: بیچاره آرتق ترید اولمش.

تِریز {س. ١. اثوابك پشنه واتکنه اکانن اکسز پارچه. ٢. اکسز تخته.

تِریل {یاخود تیریل. مه. دیترمکی تصویر ایدر واکثریا مکرر قوللانیلیر: صو ئوقدن تریل تریل دیتریوردی.

تِریلده مك {یا تیریلده مك. فل. دیتره مك، اوشومك: صو ئوقده تریلده یوب طوریوردی.

ترینکت {س. [ایتا.] بح. پرووه دیرکنك برنجی سرنی وبوسرنه باغلانان یلکن.

تِز {ص. ح. [فا. «تیز» دن] ١. سریع، مستعجل، چابق، سریعاً، عجلةً: تزکل. ٢. صبرسز: تز جانلی. || تز الدن = عجله وسهولتله. || الینه تز = حمارات، الی چابق. || تزجانلی = صبرسز.

تَزاحُم {سذ. عر. [«زحم» دن مص. تفاعل] کثرت وغلبه لکله طوپلانمه، ییغلمه، غلبه لکله برینك اطرافنی آلمه، ازدحام.

تَزایُد {سذ. عر. جه: تزایدات. [«زیادة» دن مص. تفاعل] آرتمه، چوغالمه، زیاده لشمه: ثروتی تزاید ایتدی.

« ازدیاد » دن برآز فرقی واردر: « تزاید » اکثریا بریکمك ویغاملغله و « ازدیاد » ایسه نشوونما ویا ترقی ایله آرتان حقنده قوللانیلوب، برنجیسی تکثر، وایکنجیسی ایسه ترقی واشتداد معناسنه تقرب ایدر. بناءً علیه « ازدیاد عمر » و « تزاید ایام » دینلمك اقتضا ایدر.

تَزبیر {سذ. عر. [«زبر» دن مص. تفعیل. دها طوغریسی «تزبره» در.] یازمه، تحریر. [اصل عربیده معناسی: صورت چیقارمه واستنساخدر. لساننزده سؤ استعمال اولنیور.]

تَزَك {س. ١. اینك ترسی، مایس: تزکله صوانمش دیوار: تزك توتسیسی. ٢. اودونی قیتیرلرده محروقات یرینه قوللانلمق ایچون قورودلمش فشق قالبی: تزك یاقق. ٣. بیوك پارچه صورتنده صپان ویا بلدن چیمش طوپراق: تارله نك تزکارینی قیرمق.

تزگاه { سـ. [فا. «دستگاه» دن] تزگاهدار، تزگاهلامق وسائره یا: دستگاه وسائره.

تزکلی { صـ. ١. اینك ترسیله صیوانمش، تزکه بولانمش: تزکلی دیوار. ٢. مج. سرت: تزکلی هوا.

تزکیه { سـ. عر. [«ذکاء» دن مصـ. تفعیل] ١. پاك وتمیز ایتمه، معایبدن تطهیر وتبریه: تزکیهٔ نفس. ٢. برینك احوالنی کندیسنی طانیانلردن تحقیق ایله حسن حال اصحابندن اولدیغنی میدانه چیقارمه: تزکیه ایتمك؛ میتی تزکیه ایتمك = بعد التکفین جنازهده حاضر بولنان جماعت مسلمیندن میتك احوالی صورمق. ٣. مالك زکاتنی ویرمه. || حقـ. تزکیهٔ شهود = بردعواده شاهدلرك عادل اولوب اولمدقلرینی محکمهنك تحقیق ایتمسی. || تزکیهسی بوزوق = حسن احوالنه کیمسه شهادت ایتمیهجك صورتده سؤ حال صاحبی. || تزکیهسنی دوزلتمك = احوالنی اصلاح وتصحیح ایتمك.

تزلزل { سـ. عر. [«زلزله» دن مصـ. تفعلل] صاللانمه، صارصلمه: یریوزی تزلزل ایتدی. || طـ. تزلزل اسنان = دیشلرك صاللانمسی.

تزوج { سـ. عر. [«زوج» دن مصـ. تفعل] اولنمه، نکاحله قاری آلمه، زوجه ایدنمه: فلان تزوج ایتدی؛ فلان قیزی ویا فلان قیزله تزوج ایتدی. [اناث حقنده قوللانلماملیدر.]

تزویج { سـ. عر. [«زوج» دن مصـ. تفعیل] (بر ارکك ویا قیزی) اولندیرمه: فلانی تزویج ایدیورلر. [چفتلندیرمه وچفت واش ایتمه معناسیله لسانمزده قوللانلماز.]

تزویر { سـ. عر. جـ: تزویرات. [«زور»دن مصـ. تفعیل] ١. ساختهلندیرمه، یالان قاریشدیرمه. ٢. طولاندیرمه، حیل ودسایس قوللانمه: بر طاقم تزویراتله کندیسنی قاندیرمش، صویمش.

تزهد { سـ. عر. [«زهد» دن مصـ. تفعل] زهد وتقوایه طالمه، زاهد اولمه.

تزهر { زهرهدن «چیچکلنمه» معناسیله جمعیت طبیهٔ عثمانیه طرفندن طب ونباتات فنلرنده اصطلاح اتخاذ اولنمش ایسهده، بو ماده اصلا تفعل بابندن کلمدیکندن، یا کلیشدر؛ «ازهار» ویا «استزهار» دینلمك اقتضا ایدردی.

تزین { سـ. عر. جـ: تزینات. [«زین» دن مصـ. تفعل] سوسلنمه، زینتلنمه: اورته لق چیچکلرله تزین ایتمشیدی؛ تزیناته اهمیت ویرمز.

تزیید { سـ. عر. جـ: تزییدات. [«زیاده»دن مصـ. تفعیل] آرتدیرمه، چوغالتمه، زیادهلشدیرمه: مالنی تزیید ایتدی.

تزییف { سـ. عر. جـ: تزییفات. [«زیف» دن مصـ. تفعیل] ١. ساخته وقلب نظریله باقمه، چوروتمه: بر تألیفی، برینك فکر ومطالعهسنی تزییف ایتمك. ٢. اکلمه، مسخره یه آلمه.

تزیین { سـ. عر. جـ: تزیینات. [«زینت» دن مصـ. تفعیل] سوسلمه، سوسلندیرمه، زینتلندیرمه: اوینی کوزل مفروشاتله تزیین ایتمش؛ علم وادبله تزیین ذات ایتمك؛ تزییناتی چوق سور.

تسأل { سـ. عر. [«سؤال»دن مصـ. تفعل] دیلنمه، دیلنجیلك ایتمه: تسأل ایدهجك درجهده ضرورته دوچار اولمشدر.

تسامح { سـ. عر. [«سماحت» دن مصـ. تفاعل] مسامحه معناسیله قوللانیلیورسهده، اصل معناسی بربرینه قارشی و مقابلةً مسامحه ایتمه وبربرینك قصورینه باقمامهدر. || د. برلفظی موقع اصلیسنك غیریده برعلاقه ویا قرینه بولندن استعمال ایتمه.

تساوی { سـ. عر. [«سوی» دن مصـ. تفاعل] بر ومساوی اولمه، برابر وبر درجهده بولنمه: تساوی لیل ونهار.

تسبیح { سـ. عر. جـ: تسبیحات. [«سبحان» دن مصـ. تفعیل] ١. سبحان الله دیهرك حق تعالی حضرتلرینی تنزیه و تقدیس ایتمه. ٢. اذکار واورادی صایمق ایچون حاضرلانمش دانهلر دیزیسی: تسبیح چکمك. [بونك اصل اسم عربیسی «سبحه» اولوب، آلت تسبیح اولمق مناسبتیله لسانمزده تسبیح دینلمشدر.] || تسبیح آغاجی = تسبیح دانهلرینه مشابه وایپلیکه کچیریلوب تسبیح کبی قوللانیلیر دانهلر ویرر بیوك برآغاج، آزاد درخت. || تسبیح بوجکی = تسبیح دانهسنه بکزر بر بوجك، قنفشه.

تسبیع { سـ. عر. [«سبع» دن مصـ. تفعیل] یدی یه ابلاغ، یدیلشدیرمه. ذ.

تَستُّر { سذ. عر. [« ستر » دن مص. تفعل] اورتمه، صاقلانمه، كيزلنمه، قپانمه. [باشلیجه قادینلرك اركككلردن قاچمه‌لری حقنده قوللانیلیر :] نسوان مسلمین تستر ایدرلر .

تَستی { س. با : دستی .

تَسجُّد { سذ. عر. جـ : تسجدات. [« سجده » دن مص. تفعل] مقام تعظیمده یوزی یره سورمه، یره قپانمه : حضور رب العالمینده تسجد ایتدی. ن.

تَسجیع { سذ. عر. جـ : تسجیعات. [« سجع » دن مص. تفعیل] كلامی آخرلری لفظاً بر- برینه اویغون فقره‌لره تقسیم، سجع قوللانمه : یازدیغی تسجیع ایدیور؛ تسجیع ایله اضاعهٔ وقت ایدیور .

تَسجیل { سذ. عر. [« سجل » دن مص. تفعیل] ١. بر دعوانك محكمه دفترینه قیدی: دعوایی تسجیل ایتدی. ٢. رسمیت ویرلمك ایستنیلن بر شیئك دفتر مخصوصنه قیدی : امتیازینی تسجیل ایتدیردی. || تسجیل وقف= بر وقفك قابل فسخ اولمیان وقف اولدیغنه حكم ایتمك .

تَسجین { سذ. عر. [« سجن » دن مص. تفعیل] زندانه قومه وحبس ایتمه معناسیله قوللانیلیورسه‌ده، ثلاثیٔ مجردی بو معنایه كلن « سجن » ماده‌سی تفعیل بابندن كلنجه، معناسی بسبتون دكیشدیكندن، بو استعمالك محتاج تصحیح غلطاتدندر.

تَسحیر { سذ. عر. [« سحر » دن مص. تفعیل] سحر یاپمه ویا سحره مشابه بر قوتله مفتون ایتمه : تسحیر قلوب ایتمشیدی .

تَسخیر { سذ. عر. [« سخر » دن مص. تفعیل] ضبط و استیلا ایتمه : اورالرینی ضبط و تسخیر ایتدی .

تَسخین { سذ. عر. [« سخن » دن مص. تفعیل] ایصیتمه، قیزدیرمه : آتشه كوستروب بر آز تسخین ایتملی .

تَسدید { سذ. عر. [« سد » دن مص. تفعیل] خیروصلاحه طوغری توجیه ایتمه : نیاتنی تسدید ایتمك .

تَسدیس { سذ. عر. [« سدس » دن مص. تفعیل] ١. آلتی‌یه ابلاغ ویا تقسیم ایتمه. ٢. بر شكلی آلتی كوشه‌لی یاپمه. ٣. د. بر قطعه‌نك هر بیتنه ایكی بیت الحاقیله آلتیشر مصراعلی فقره‌لر یاپمه. ٤. بو وجهله تسدیس اولنمش شعر، مسدس. ٥. هـ. ایكی نجمك آره‌سنده ٦٠ درجه مسافه بولنمسی .

تَسرّی { سذ. عر. [« سری » دن مص. تفعیل] اوطه‌لق ایدنمه، اوطه‌لق كبی قوللانمه. [غلط اولان « استفراش » ه بدل قوللانلمیدر .]

تَسریب { سذ. عر. [« سروب » دن مص. تفعیل] یوللامه، سوق ایتمه. [اكثریا عسكر حقنده مستعملدر :] برمفرزه تسریب ایتدی .

تَسریر { سذ. عر. [« سرور » دن مص. تفعیل] سویندیرمه، مسرور ایتمه : بوخبرله بنی تسریر ایتدیكز .

تَسریع { سرعت وعجله ایتدیرمه معناسیله قوللانیلیورسه‌ده « سرعة » ماده‌سی عربیده اصلا تفعیل بابندن كلمدیكندن غلطدر.

تَسطیح { سذ. عر. [« سطح » دن مص. تفعیل] ١. برشیئی سطح صورتنه قویمه، یاصی‌ودوز ایتمه، دوزلتمه. ٢. ر. دیكر بر شكلی سطح صورتنه قویمه، سطحه تحویل : كره‌یی تسطیح ایتمك .

تَسطیر { سذ. عر. [« سطر » دن مص. تفعیل] سطرلر تشكیل ایده‌جك صورتده یازمه، علی الاطلاق یازمه، تحریر : بر مكتوب تسطیر ایتدی .

تُسع { عد. عر. طقوزده بر، طقوز جزئده برجزء .

تِسعه { عد. عر. طقوز . ن.

تِسعین { عد. عر. طقسان . ن.

تَسقیه { سذ. عر. [« سقی » دن مص. تفعیل] ١. صو ویرمه، صو وارمه، اسقا. ٢. صولامه، ارروا. [« اسقا » كبی .]

تَسكره { س. ١. خسته بر آدم ویا قیریلیر آغر برشیئ نقلنه مخصوص ایكی آدم طرفندن قالدیریلیر قوللی تخته. ٢. طاش وطوپراق وسائره نقلنه مخصوص وآرقه‌سنده‌كی ایكی قول ایله بر آدم طرفندن سوریلور برتكر- لكلی كوچك آرابه .

تَسكیت { سذ عر. [« سكوت » دن مص. تفعیل] صوصدیرمه. [« اسكات » كبی .]

تَسكین { سذ. عر. [« سكون » دن مص. تفعیل] ١. یاتیشدیر- مه، طوردیرمه، سكون پیدا

ایتدیرمه : اورته‌لغی تسکین ایتدی؛ هیجانی تسکین ایتمك.
۲. د. (برحرفی) ساکن یعنی جزمله اوقومه.

تَسَلْسُل { سذ. عر. [«سلسله»دن مصـ. تفعلل] زنجیرلمه، زنجیر کبی بربرینه اولا شوب کیتمه، بلا انقطاع اباً عن جد ویا بابادن اولاده انتقال ایله سوروب کیتمه : اخلاق ملیه بطندن بطنه تسلسل ایدر. || اد. قاعدهٔ تسلسل = مأمورینك صره ایله نائل ترقی اولملری. || منـ. دور وتسلسل = دعوی ایله دلیلك بربرینه مربوط ومعلق اولمسیله دعوانك حل وفصل اولنمقسزین سوروب کیتمه‌سی.

تَسَلُّط { سذ. عر. [«سلاطة»دن مصـ. تفعل] ۱. مسلط اولمه، فضولاً برینك باشنه حاکم کسیلوب راحت براقامه : قانون سایه‌سنده کیمسه کیمسه‌یه تسلط ایده‌مز.
۲. برینی صوك درجه‌ده را. حتسز ایتمه؛ پیشنی براقامه : باشمه مسلط اولدی.

تَسَلُّم { سذ. عر. [« سلم » دن مصـ. تفعل] تسلیم اولان شیئی اخذ وقبول ایتمه : فابریقه‌دن اسلحه‌یی تسلم ایچون برضابط کوندرلدی.

تَسَلّی { سذ. عر. جـ : تسلیات. [« سلو » دن مصـ. تفعل] برآجی‌یی قسماً اونوتدیره‌جق ایلك ویا نصیحت، آووتمه : دل غم دیده‌سی برآز تسلی بولدی؛ نافله تسلی ویرمه، برشیئله تسلی بوله‌میورم؛ انسانی مصیبتنده تسلی ایتملی؛ متسلی اولمغه محتاجدر. [نادراً « تسلا » صورتنده قوللانیلیر.]

تَسَلّی آمیز { صـ. فا. [عر. تسلی = م . فا. آمیختن = قار. یشدیرمق] و :

تَسَلّی بخش { صـ. فا. [عر. تسلی = م . فا. بخشیدن = باغشلامق] تسلی ویرن، تسلی‌یی موجب.

تَسَلّی پذیر { صـ. فا. [عر. تسلی = م . فا. پذیرفتن = قبول ایتمك] تسلی قبول ایدن، قابل تسلی.

تَسْلِیَت { سذ. عر. [« سلو » دن مصـ. تفعیل] تسلی ویرمك : محتاج تسلیتدر؛ تسلیت ایتدم.

تَسْلیح { سذ. عر. جـ : تسلیحات. [« سلاح » دن مصـ. تفعیل] سلاحلاندیرمه، سلاح ویرمه : عسکرینی کوزل تسلیح ایتمشدر.

تَسْلیط { سذ. عر. [«سلاطه» دن مصـ. تفعیل] مسلط ایتمه، صاتاشدیرمه : کلبی خنزیره تسلیط ایتمك.

تَسْلیم { سذ. عر. جـ : تسلیمات. [«سلم» دن مصـ. تفعیل] ۱. الدن اله ویرمه، ایلیشیك براقیه جق صورتده اعطا ایتمه : پاره‌یی کندیسنه تسلیم ایتدم ؟ مالی کیمه تسلیم ایتدیکز؟ ایشته امانت سزه تسلیم. ۲. مقاومتدن امیدی کسوب کندینی ویا برقلعه وموقعی دشمنه ترك ایتمه، رمی ویرمه، عرض مطاوعت ایتمه : اوچنجی ناپولیون کایتلی برعسکرله پروسیه‌لیلره تسلیم اولدی؛ بازن مججی تسلیم ایتدی. ۳. کندینی اللهك ارادتنه ترك ایتمه، رضا، توکل : تسلیم وتوکلدن بشقه چاره یوقدر. ٤. قبول واعتراف ایتمه، مخالفت ایتمیوب تصدیق ایتمه : وحدانیتی تسلیم ایتمیه‌جك هیچ برعقل سلیم صاحبی یوقدر؛ بن بونی تسلیم ایده‌مم. [سلام ویرمه وسلامته چیقارمه معنالریله لسانمزده قوللانلماز.] || تسلیم روح، تسلیم جان = وفات، ارتحال. ═ جـ : ویریله‌جك برمبلغ کلی یه محسوباً جسته جسته ویریلن مبالغ ومفردات : یکرمی بیك غروشدن اون یدی بیك غروش تسلیماتمز واردر. || تسلیم طاشی = بکتاشی درویشلرینك تسلیم وتوکل علامتی اوله‌رق حامل اولدقلری بلغمی طاش.

تَسْلیمیَّت { تسلیمك اوچنجی معناسیله قوللانیلیور. واقعا مصدره ادات مصدریت علاوه‌سیله‌ینه اومعنایی چیقارمق عبث اوله‌جغی کبی، بویله‌بر تعبیر عربیده‌دخی اصلا مسموع اولمدیغندن غلط ایسه‌ده، لسانمزك تصرفاتی صره‌سنه کیرمشدر: عرض تسلیمیت ایلمك.

تَسَلّی یاب { صـ. فا. [عر. تسلی = م . فا. یافتن = بولمق] تسلی بولان، قابل تسلی.

تَسَمُّم { زهرلنمه. و :

تَسْمیم { زهرلمه معنالریله قوللانیلیورسه‌ده، ایکیسی‌ده عربی دکلدر. « سم » ماده‌سی عربیده تفعیل وتفعل بابندن کلمز. ثلاثیٔ مجردینك معلوم ومجهولی بومعنالری افاده‌یه کافیدر.

تَسْمین { سذ. عر. [«سمن »دن مصـ. تفعیل] سمیرتمه، یاغلاتمه : قازلری تسمین ایدوب اویله کسملی.

تَسمیه { سث. عر. [« سمو » دن مص. تفعیل] آد قومه، اسم ویرمه : یکی طوغان چوجغی نصل تسمیه ایتدیکز ؟ مملکتکزده بونصل تسمیه اولنور ؟

تَسوید { سذ. عر. [« سواد » دن مص. تفعیل] ١. قرارتمه، سیاهلاتمه. ٢. مسوده یازمه، بعده تمیزه چکلمك اوزره قره‌لامه : برعرضحال تسوید ایتدی. ٣. قره‌لامه، مسوده : بونك تسویدی طوریورمی ؟

تَسویل { سذ. عر. جه : تسویلات. [« سؤال » دن مص. تفعیل] چركین برشیئی كوزل كوسترەرك اغفال ایتمه. [اك زیاده جمعی مستعملدر.]

تَسویه { سث. عر. [« سوی » دن مص. تفعیل] ١. بر و مساوی ایتمه، برابر ایلمه. ٢. دوز ومستوی ایتمه : سطحنی تسویه ایتملی. ٣. حل وفصل ورؤیت ایتمه : بو ایشی تسویه ایدکز؛ تسویهٔ امور. ٤. ویرمه، اعطا، اوده‌مه : آله‌جغنك تسویه‌سنی استدعا ایتمشدر؛ تسویهٔ دین ایتمك. || تسویهٔ ترابیه = دمیریول كذركاهنك وبوكا مماثل ایشلرك طوپراغنی دوزلتمه، فر. Terassement. || صورت تسویه = بر مسئله‌نك حلی ایچون اوزلاشمه، فر. Arrangement. [اصطلاحات سیاسیه‌دن اولوب، امور سائره ده دخی قوللانیلیر :] ایكی شریك آره‌سنده برصورت تسویه بولندی.

تَسهیل { سذ. عر. جه : تسهیلات. [« سهولت » دن مص. تفعیل] قولایلاشدیرمه، قولای وآسان ایتمه : تحصیلی تسهیل ایتمك؛ تسهیلات كوسترمك.

تَسیار { سذ. عر. [سار، یسیر فعل اجوفندن مصدر اولوب، عربیده اكثریا لازم یعنی كیتمه ویورمه معناسنه و نادراً متعدی اولدیغی حالده، لسانمزده دائما متعدی یعنی تسییر مقامنده قوللانیلیر. — تانك كسریله غلطدر] كوندرمه، ارسال، بعث : بركتاب تسیار ایتدی.

تَسیُّب { مسیبلك یعنی اهمال و تسامح معناسیله قوللانیلیورسه‌ده، بوماده تفعل بابندن اصلا كلمدیكندن، یاكلیشدر. مسیبلك دیملی.

تَسییر { سذ. عر. [« سیر » دن مص. تفعیل.] كوندرمه، یوللامه، ارسال. لسـ.

تَشابُه { سذ. عر. [« شبه » دن مص. تفاعل.] بكزشمه، بربرینه بكزمه، مشابهت. [« مشابهت » دها مستعملدر.]

تَشاجُر { سذ. عر. [« شجر » دن مص. تفاعل.] اوده‌ونله اورشمه، مشاجره، مضاربه. [« مشاجره » دها مستعملدر.]

تَشارُك { سذ. عر. [« شرك » دن مص. تفاعل.] اورتاق اولمه، اورتاقلق، مشاركت. [« مشاركت » دها مستعملدر.]

تَشاعُر { سذ. عر. [« شعر » دن مص. تفاعل.] شاعرلك ادعاسنده اولمه، زورله شاعر اولمه، شاعرلك ادعاسی : شعرا آزالدقجه ارباب تشاعر چوغالمقده‌در.

تَشاكُل { سذ. عر. [« شكل » دن مص. تفاعل.] شكل و صورتجه بر اولوب بكزشمه.

تَشاكی { سذ. عر. [« شكوی » دن مص. تفاعل.] بربرینه شكایت ایتمه، حاللاشمه. ذ.

تَشَأُّم { سذ. عر. [« شأم » دن مص. تفعل] اوغورسز نظریله باقمه، اوغورسز ومشئوم عد ایتمه، تفأل وتیمن مقابلی : قادینلر طاوغك اوتمه‌سندن تشأم ایدرلر.

تَشَبُّث { سذ. عر. جه : تشبثات. [« شبث » دن مص. تفعل] (ایشه) یاپیشمه، صارلمه، كمال اعتنا ایله بدأ ومباشرت ایتمه : بركتاب تألیفنه تشبث ایتدی؛ برطاقم تشبثات نافعه‌ده بولنیور؛ بن دها ایشه تشبث ایتمدم. || اصط. بر فعل جزائینك اجراسنه باشلایوبده اسباب مانعه حیلولتیله موقع فعله قویه‌مامه.

تَشَبُّه { سذ. عر. [« شبه » دن مص. تفعل] كندیسنی بكزتمكه اوزنمه، زورله بكزمكه چالیشمه : بر قومه تشبه ایدن او قومدن معدوددر.

تَشبیب { سذ. عر. [« شباب » دن مص. تفعیل] د. شعر ایله بر قادینك حسن وملاحتنی مدح ایتمه، ویا هرنه‌یه دائر اولورسه بر قصیده‌یه بر كوزللك اوصافیله وكنجلك عشق وعلاقه‌لرینك ذكریله كیریشمه.

تَشبیه { سذ. عر. جه : تشبیهات. [« شبه » دن مص. تفعیل]

بكزتمه، قياس ايتمه: جسور آدمى آرسلانه تشبيه ايتمك؛ اسكى ادبامز افاده‌لرينى تشبيهاته بوغمشلردر.

تَشَتُّت (سذ. عر. [«شتات»دن مص. تفعل] اقسام و شعبات كثيره‌يه آيرلمه، چتاللاشمه، متفرق ومشكل اولمه: بو ايش چوق تشتت ايتدى.

تَشْتيت (سذ. عر. [«شتات» دن مص. تفعيل] اقسام وشعباته آيرمه، طاغتمه، تفريق، چتاللامه: ايشى بو درجه ده تشتيت ايتمك مشكلاتى موجبدر.

تَشْجيع (سذ عر. [«شجاعت» دن مص. تفعيل] جسارت وشجاعت ويرمه، غيرته كتيرمه: بر نطق بليغ ايله عسكرى تشجيع ايلدى.

تَشْحيذ (سذ. عر. [«شحذ»دن مص. تفعيل] ١. سيوريلتمه، كسكينلنديرمه: قليجى تشحيذ ايتمك. ٢. مج. اوياندرمه، قوت وتأثيرينى آرتديرمه: تشحيذ اذهان ايتمك.

تَشَخُّص (سذ. عر. [«شخص» دن. مص. تفعل] ١. شخص صورتنه كيرمه، مجسم صورتده كورنمه، تجسم: فضيلت كوزمك اوكنده تشخص ايتدى. ٢. تفريق و تعيين و تشخيص اولنمه، تعين ايتمه: خسته‌لق هنوز تشخص ايده‌مدى. ٣. برينك شخصى خاطره كتيرلمه: تشخص ممكن اوله‌مدى. || مذ. بر شيئك ديكرندن مشاركت قبول ايتميه‌جك صورتده ممتاز اولمسى.

تَشْخيص (سذ. عر. [«شخص» دن مص. تفعيل] ١. جسم وصورت پيدا ايتديرمه: فضيلتى تشخيص ايتمك. ٢. آيرمه، سچمه، فرق وتعيين ايتمه، طانيمه: سزى چوقدن كورمديكم ايچون بردن بره تشخيص ايده‌مدم. || ط. تشخيص امراض = خسته‌لغك جنس ونوعنى فرق وتعيين ايتمه: فلان طبيب تشخيص امراضده پك حاذقدر؛ طبابتك اساسى تشخيص امراض مسئله سيدر، بركره مرض تشخيص اولندى مى، مداواتى قولايدر. [فر. Diagnostique].

تَشَدُّد (سذ. عر. [«شدت»دن مص. تفعل] شدت كسب ايتمه، دها قوتلى وسرت اولمه: حرب، نفاق، مرض تشدد ايتدى. [«اشتداد» كبى.]

تَشْديد (سذ. عر. [«شدت»دن مص. تفعيل] ١. شدتلنديرمه، شدت وقوت ويرمه: برآز صوئوق آلمقلغم خسته‌لغى تشديد ايتدى. ٢. صاغلاملاشديرمه، محكم ومتين ايتمه: روابط محبتى تشديد ايچون. ٣. د. عربيده بر حرفى چفت اوقومه واوستنه بونك علامت مخصوصه‌سى اولان (ّ) شده‌يى يازمه: «تقويه» لفظنك ياسنى تشديد ايتمك اقتضا ايتمز. ٤. مذكور شده علامتى (ّ): شده‌لى كلمه‌لرك تشديدينى يازمق قرائتده سهولتى مؤديدر.

تَشَرُّع (شرع شريفه توفيق حركت معناسيله قوللانيليورسه‌ده، عربيده «شرع» ماده‌سنك تفعل بابندن تصريفى اصلا مسموع دكلدر.

تَشَرُّف (سذ. عر. [«شرف» دن مص. تفعل] برحرمت وشرفه نائل اولمه، شرفلنمه: قدوم عاليكزله تشرف ايتدك؛ يارين تشرف ايدرسه‌ك (يعنى قدومكزله بزى مشرف ايدرسه‌كز.)

تَشْريح (سذ. عر. [«شرح» دن مص. تفعيل] ١. تـ. بر اولو بدنى ويا بر عضوينى اصول وقاعده‌سنه توفيقاً كسوب پارچه‌لره آيرمه: تشريح بشر، تشريح حيوان، تشريح رئه، تشريح عين، تشريح قلب، تشريح كبد، تشريح مفاصل. ٢. ابدان واعضانك كسيلوب اقسام طبيعيه‌سنه آيرلمسندن وصورت تركيب وتشكللرينك ميدانه قونمه‌سندن بحث ايدن فن كه علم طبك اساسيدر: تشريح اوقومق؛ تشريح كتابلرى؛ علم تشريح. ٣. مج. برماده‌يى مدققانه ومفصلاً حل وفصل ايتمه: هرجهتنى كوزلجه كوستروب آكلاتمه: مسئله‌يى تشريح ايتدى. || نبا. تشريح نباتى = نباتك اقسامنه تفريقيله هر طرفلرينك تدقيق.

تشريحخانه (س. فا. تشريح عمليatنك اجراسنه مخصوص صالكه مكاتب طبيه‌ده وبيوك خسته‌خانه‌لرده بولنمسى شرطدر.

تَشْريع (طرف اشرف حضرت پيغمبريدن مذهبه متعلق اولان اوامر ونواهى بيان بيورلمق. [نظريات حقوق اداره‌جه بوكلمه وضع قانون معناسيله قوللانلق ايستنلمش ايسه‌ده، عربيده بويله برمعناسى يوقدر.]

تَشْريف (سذ. عر. جمـ: تشريفات. [«شرف»دن

مص. تفعیل] ۱. شرفلندیرمه، شرف ویرمه. ذ. ۲. کندی قدوم وزیارتیله برینی ویا برمحلی مشرف ایتمه: تاریخ هجری فخر کائنات (صلعم) افندمزك مکهٔ مکرمه‌یی ترکله مدینهٔ منوره‌یی تشریف بیوردقلری سنه‌دن بدأ ایدیور. [بومعناایله دائماً مفعول ایله ربطی، وشرف وقدسیت ذاتیه‌سی دها بیوك اولان بر محل حقنده قوللانلماسی اقتضا ایدر.] ۳. کیتمه، کلمه، قدوم، ورود، عزیمت: نره‌یه تشریف ایدیورسکز؟ تشریفکز نره‌یه؟ [لسانمزه مخصوص ومعنای اصلیسندن بسبتون آیرلمش اولان بو معناده مفعول الیه ایله ربطی آرتق ضروری حکمنه کچوب مثلا « نره‌یی تشریف ایدیور-سکز؟ » دیمك عبث اولور.] || تشریف همایون مدیریتی = سرای همایون جناب ملوکانه مأموریت عالیه‌لرندن بریدر. = جج. تشریفات = کبرا ورجال دولتك رسمی کونلرده وآلای و معایده‌لرده وحضوره چیقه-جقلری وقت صره وصنفلرینه وسفرانك صورت قبولنه ورتبه ونشانلرك توجیهاتنه نظارت ایدن دائره: تشریفات داخلیه، تشر-یفات خارجیه؛ تشریفات بحریه = دول مختلفه‌یه منسوب بکلك سفینه‌لر آراسنده اجرا اولنان تشریفات، وسائره. || مج. مراسم، تکلیفات: آرتق تشریفاته‌لمی کوریشه‌جکز؟

تَشریفاتجی { س. و:

تَشریفاتی { س. کبرا ورجال دو-لتك رتبه ومقاملرینه کوره صره‌لرینه ورتبه ونشانلرك توجیهاتنه نظارت وتشریفات دائره‌سنه ریاست ایدن ذات: تشریفاتیٔ دیوان همایون = تشر-یفات عمومیه ناظری؛ تشریفاتیٔ صدارت عظمی = صدارت تشر-یفاتجیسی؛ تشریفاتیٔ خارجیه = خارجیه تشریفاتجیسی.

تَشریق { سذ. عر. [« شرق »دن مص. تفعیل] باصدیر-مه‌نك کونشده قورودلمسی. ذ. || ایام التشریق = عربان قربان اتلرینی قوروتدقلری مناسبتله ذی‌الحجه‌نك اون برنجی، اون ایکنجی واون اوچنجی کونلرینه اطلاق اولنور.

تَشریك { سذ. عر. [« شرك »-دن مص. تفعیل] اور-تاق ایتمه معناسیله قوللانیلیور-سه‌ده، عربیده بومعنایه اصلا تقرب ایتمدیکندن، یرینه « اشراك » قوللانلسه دها طوغری اولور.

تَشرین { س. [سریانیجه‌دن مأ-خوذ اولوب اصلی تانك کسریله‌در.] تقویم شمسیٔ رومینك مارتدن اعتباراً سکزنجی وطقوزنجی آیلرینك اسمی اولوب برنجیسنه تشرین اول [Octobre] وایکنجیسنه تشرین ثانی [No-vembre] دینیر.

تَشَعُّب { سذ. عر. جج: تشعبات. [« شعب » دن مص. تفعل] شعبه‌لره آیرلمه، دال وبوداق پیدا ایتمه، دالانمه، چتاللاشمه: سلجوقیلر خاندانی تشعب ایتمشیدی؛ آناطولی دمیر یولی اسکیشهرده آنقره وقونیه خطلرینه تشعب ایدیور؛ بوایش چوق تشعب ایتدی.

تَشَعُّل { سذ. عر. [« شعل »دن مص. تفعل] پارلامه، طوتیشمه، آلولنمه. ذ.

تَشعیب { سذ. عر. [« شعب »دن مص. تفعیل] شعبه‌لره آیرمه، داللاندیرمه، چتاللاشدیر-مه: ایشی بوقدر تشعیب ایتمه‌ملی.

تَشعیل { سذ. عر. [« شعل »دن مص. تفعیل] پارلاتمه، طوتیشدیرمه، آلولندیرمه. ذ.

تَشَفّی { سذ. عر. [« شفا »دن مص. تفعل] ۱. شفا بولمه، ایی اولمه، افاقت. ۲. راحتلانمه، سکونت بولمه، انتقام آلمغله حرصنی آلمه. || تشفیٔ صدر = انتقام آله‌رق یورك صووتمه.

تَشفیه { آنف البیان مصدرك متعدیسی اولمق اوزره قوللانیلیورسه‌ده، اساسسز اولوب « شفا » ماده‌سی اصلا تفعیل بابندن کلمز.

تَشَکُّر { سذ. عر. جج: تشکرات. [« شکر » دن مص. تفعل] شکر ایتمه، برایلکه قارشی شکر وسپاس ایدوب منتداراق کوستر-مه: کوردیکم نعمتلره مقابل تشکر ایتمك بورجمدر؛ تشکر ایدرم؛ عرض تشکرات ایتدی.

تَشَکُّل { سذ. عر. جج: تشکلات. [« شکل » دن مص. تفعل] ۱. برشکل مخصوص آلمه، برشکل وهیئته کیرمه، برشکل مخصوصده تجسم ایتمه، تحصل: کرهٔ ارض تدریجاً تشکل ایتمشدر؛ بر وبحرك تشکلات متوالیه‌سی

علم الارض اربابی آثار موجوده ایله تعیین ایدیورلر؛ بریکن صولردن اوراده برکول تشکل ایتمشدر. ۲. ترکیب وتشکیل وعقد اولنمه: برجمعیت علمیه تشکل ایتدی؛ بومجلس یدی اعضادن تشکل ایده جکدر.

تَشَکّی { سذ. عر. جـ: تشکیات. [«شکوی» دن مصـ. تفعل] شکایت ایتمه، اشتکا: فلاندن تشکی ایدیورلر.

تَشکیل { سذ. عر. جـ: تشکیلات. [«شکل» دن مصـ. تفعیل] ۱. بر شیئه بر شکل وصورت ویرمه، بر شکل وهیئته قومه، برشکل مخصوصده اوله رق وجوده کتیرمه: دکیزك اوزرنده یوزن بوز قیالری بر یره کلنجه بللوردن بیوك بر قلعه تشکیل ایدرلر. ۲. ترکیب ایتمه، حصوله کتیرمه، وجود ویرمه: طوپلانوب بر مجلس تشکیل ایتدیلر. = جـ. ترتیبات، تنظیمات، اجراآت، اصلاحاته متعلق اجراآت: ولایت اصولی تشکیلاتنده.

تَشمیر { سذ. عر. [«شمر» دن مصـ. تفعیل] صیغامه: تشمیر ساق = پاچه‌لری صیغامه؛ تشمیر ساعد = یکلری صیغامه. || مجـ. حاضرلانمه، کال غیرتله تشبث ایتمه: بو ایشه تشمیر ساعد ایتدی.

تَشَنُّج { سذ. عر. [«شنج» دن مصـ. تفعل] طـ. سیکیرك چکیلوب بوزلمسی، اسپازموس.

تَشَنُّجی { صـ. عر. ث: تشنجیه. طـ. سیکیرك چکیلوب بوزلمسنه واسپازموسه منسوب ومتعلق.

تَشنگی { سـ. فا. صو صامه، عطش. لسـ.

تَشنه { صـ. فا. جـ: تشنگان. ۱. صو صامش، صوسز، عطشان. ۲. مجـ. پك هوسکار وآرزوکش: تشنگان معارف؛ ذاتاً کندیسی تشنه. || تشنه‌دل = جان ویورکدن آرزوکش. || تشنه لب = طوطاغی قورومش، پك صوصامش.

تَشنیع { سذ. عر. [«شناعت» دن مصـ. تفعیل] پك معیوب و چرکین نظریله باقه، تعییب وتقبیح ایتمه: طعن وتشنیع ایتمك.

تَشَوُّش { سذ. عر. [«شواش» دن مصـ. تفعل] قاریشمه، قارمه قاریش اولمه: ذهنمده بر تشوش واردر.

تَشَوُّق { سذ. عر. [«شوق» دن مصـ. تفعل] شوق و آرزو کوسترمه: کال تشوقله بزه اشتراك ایتدی.

تَشویش { سذ. عر. جـ: تشویشات. [«شواش» دن مصـ. تفعیل] قاریشدیرمه، قارمه قاریشیق ایتمه: تشویش ذهن ایتمك؛ ایشلری تشویش ایتمك.

تَشویق { سذ. عر. جـ: تشویقات. [«شوق» دن مصـ. تفعیل] شوق وغیرته کتیرمه، شوق وآرزوسنی آرتدیرمه، ترغیب: هرکسی بوخیرلی ودولته نافع ایشه تشویق ایچون کندیسی اوك آیاق اولدی؛ اجرای تشویقاتده قصور ایتمدی.

تَشَهُّد { سذ. عر. [«شهادت» دن مصـ. تفعل] نمازده قعده‌ده شهادتینی حاوی اولان «التحیات» دعاسنی اوقومه.

تَشهیر { سذ. عر. [«شهرت» دن مصـ. تفعیل] ۱. شهرتلندیرمه، مشهور ایتمه، شهرت قزاندیرمه: غزته‌لر کندیسنی تشهیر ایتدیلر. ۲. بر جرم و جنایت صاحبنی عبرةً للسائرین جمع ناس اولان بریره چیقاروب کوسترمه: قبل الاعدام کندیسنی تشهیر ایتدیلر. ۳. سرکی‌یه وضع ایدوب عمومه کوسترمه، انظار عامه‌یه وضع واعلان ایتمه: معمولات محلیه‌یی تشهیر ایتملی. ٤. قیندن سلاح چکمه، صیرمه، سلاح قوللانمه، سلاحه طاورانمه: تشهیر سلاح ایتدی.

تَشَیطُن { سذ. عر. [«شیطان» دن مصـ. تفیعل] شیطنت ایتمه، ابلیسکارانه حرکاتده بولنمه.

تَشَیُّع { سذ. عر. [«شیعه» دن مصـ. تفعل] شیعی المذهب اولمه، شیعیلره التحاق ایتمه.

تَشیید { سذ. عر. (برینا و سائره‌یی) یوکسلتوب متین ومحکم ایتمه: تشیید قلاع وابنیه ایتمك، روابط دوستانه‌یی تشیید ایتدی.

تَشییع { سذ. عر. [«شیاع» دن مصـ. تفعیل] بریردن آیریلوب کیدن بر آدمی ویا جنازه والای وکروانی کچیرمه، حرمةً برآز بر برلکده کیتمه، استقبالك مقابلی: مسافرلری تشییع ایتدك؛ حجاجك تشییعنه کیتمشیدك.

تَصاحُب { سذ. عر. [«صحبت» دن مصـ. تفاعل] صاحب چیقمه، حمایه و محافظه

ايتمه، طرفدارلق ايدوب مدافعه‌ده بولنمه. [بو معنا لسانمزه مخصوص اولوب، عربيده آرقداشلق ايتمكدن بشقه معناسى يوقدر.]

تَصادُف { راست كلمه و آرامقسزين بولمه معناسيله قوللانيليورسه‌ده، عربيده بو ماده تفاعل بابندن كلميوب، «صدفه» و «مصادفه» قوللانيليور. || بالتصادف وعلى التصادف تعبيرلرى ده عربى نقطهٔ نظرندن بالطبع غلطدر.

تَصادُفاً { ح. عر. غل. راست كلمه، صدفةً.

تَصادُفى { ص. عر. غل. راست كلمه واقع اولان، صدفه‌يه مبنى ومتعلق اولان.

تَصادُم { سذ. عر. جـ: تصادمات. [«صدم» دن مص. تفاعل] چارپشمه، طوقشمه. [«مصادمه» كبى.]

تَصارلامَق { ياخود تاصرلامق. فتـ. قورمق، تصور ايتمك، ذهنده حاضرلامق، ترتيبنى ايتمك: براو تصارلامشيدم؛ بن اونى بشقه‌ يولده تصارلامشيدم.

تَصارلامه { ياتاصرلامه. سـ. قورمه، تصور، ترتيب.

تَصاريف { سذ. جـ. عر. فذ: تصريف. با: تصريف.

تَصانيف { سذ. جـ. عر. فذ: تصنيف با: تصنيف. [تصنيفات كبى.]

تَصاوير { سذ. جـ. عر. فذ: تصوير. با: تصوير.

تَصحيح { سذ. عر. جـ: تصحيحات. [«صحت» دن مص. تفعيل] ١. صحتنى اعاده ايتمه، ايلتمه، افاقت كتيرمه: تصحيح مزاج ايتمك. ٢. ياكليشى طوغريلتمه، دوزلتمه، خطايى صوابه تبديل ايتمه: مسوده‌يى، مكتوبى تصحيح ايتمك: افكارينى تصحيح ايتدى.

تَصحيف { سذ. عر. [«صحف» دن مص. تفعيل] ياكليش يازمه، عباره‌سنى يا كلمه، تغليط، تحريف: او كتابى مستنسخلر چوق تصحيف ايتمشلردر.

تصحيف ايله تحريف آره‌سنده فرق واردر. تصحيف هم معنايى هم ده لفظى تغيير ايتمكدر، تحريف ايسه لفظى تغيير ايدوب معنايه طوقونمامقدر.

تَصَدُّر { سذ. عر. [«صدر» دن مص. تفعل] باشه كچمه، الك باشده اوتورمه، اوكدن وايلريدن كچمه: بو آدم تصدرى چوق سور، دائما تصدر ايتمك ايستر.

تَصَدُّق { سذ. عر. جـ: تصدقات. [«صدق» دن مص. تفعل] صدقه ويرمه، صدقه اوله‌رق ويرمه: مالنى تصدق ايتدى.

تَصَدّى { سذ. عر. [«صدق» دن مص. تفعل] تشبث، ابتدار، عزم قوى ايله مباشرت ايتمه: مداواته تصدى ايتمك.

تَصدير { سذ. عر. [«صدر» دن مص. تفعيل] ١. باشه قومه، باشه كچيرمه، برشيئله بدأ ايتمه: حافظ شيرازى ديوانى يزيدك بربيت مشهوريله تصدير ايتمشدر. ٢. صدور ايتديرمك، صادر اولمسنى موجب اولمق: فرمان عالى تصديرى.

تَصديع { سذ. عر. جـ: تصديعات. [«صداع» دن مص. تفعيل] ١. باش آغريتمه، باش آغريسى ويرمه: تصديع ايتمك؛ تصديع سر ايتمك. ٢. مجـ. تعجيز ايتمه، راحتسز ايتمه: تصديعدن احتراز ايدرم.

تَصديق { سذ. عر. جـ: تصديقات. [«صدق» دن مص. تفعيل] كرچكلنديرمه، كرچك اولديغنى سويلمه، برينك سوزينى صحيح چيقارمه، تأكيد ايتمه: اوده‌نى، بنم سوزمى تصديق ايتدى؛ هر سوزى تصديق ايده‌مم. || اد. دولتجه نظر اعتباره آلنه‌جق بياناتك بر صورت رسميه ده تأييدى. || ادات تصديق = اوت كبى تصديقه دلالت ايدن ادات. = جـ. سذ. با: تصور.

تَصَرُّف { سذ. عر. جـ: تصرفات. [«صرف» دن مص. تفعل] ١. مالك وصاحب اولمه، تملك ايتمه: بواوى كيم تصرف ايديور؟ كيمك تصرفى تحتنده‌در؟ ٢. اداره ايله قوللانمه، اداره ايتمه، عدم اسراف، اقتصاد: تصرفه رعايت ايتمك. ٣. برقادينه معاملهٔ زوجيه‌ده بولنمه.

تَصرلامَق { با: تصارلامق.

تَصريح { سذ. عر. جـ: تصريحات. [«صرح» دن مص. تفعيل] آچيق صورتده افاده ايتمه، صراحت ويرمه، شبهه و تردده محل براقميه‌جق صورتده آچيق افاده ايله و تفصيلات لازمه ايله افاده ايتمه: مسئله‌يى تصريح ايتملى؛ تصريحات لازمه ويرمك.

تَصريف { سذ. عر. جـ: تصاريف، تصريفات. [«صرف» دن مص. تفعيل] ١. كيف مايشاء تحويل واداره:

تصريف امور. [جناب خلاقك افعال ازليه‌سی حقنده مستعمل اولوب، برنجی جمعی دخی بومعنایه مخصوصدر.] ۲. د. صرف قاعده‌سنجه افعال وسائر اقسام كلمه‌نك صيغه لايمه‌سی، صيغه لامه، چكمه: قال فعلنی تصريف ايدك؛ ليس فعلی هر صيغه‌دن تصريف اولنماز؛ سيبويه اسمی تصريف قبول ايتمز. [صرف عربيده باشليجه افعال حقنده مستعمل اولوب، اسماء حقنده اعراب استعمال اولنور. مع هذا اعرابلری ناقص اولان اسملره «غير منصرف» دينلمسی صرف وتصريفك اعم اولديغنه دليلدر. ايكنجی جمعی بومعنایه مخصوصدر.]

تَصَعُّب { سد. عر. جـ: تصعبات. [«صعوبت» دن مصـ. تفعل] گوجلشمه، گوجلك پيدا ايتمه. ذ.

تَصَعُّد { سد. عر. جـ: تصعدات. [«صعود» دن مصـ. تفعل] يوكسلمه، قالقمه. [يردن قالقوب هوايه قاريشان بخار وعفونت حقنده مستعملدر.]

تَصعيب { سد. عر. جـ: تصعيبات. [«صعوبت» دن مصـ. تفعيل] گوجلشديرمه، مشكل ايتمه: ايشمزی تصعيب ايتدی؛ تسهيلات گوستره‌جكنه ايشمزی برچوق تصعيباته اوغراتدی.

تَصعيد { سد. عر. [«صعود» دن مصـ. تفعيل] كيم. بعض اجسامك انبيق ويا ديگر برآلتله قيزديريلوب تبخير ايدلمسی. [Sublimation . فر]

تَصغير { سد. عر. [«صغر» دن مصـ. تفعيل] ۱. كوچولتمه، اوفالتمه. ۲. د. براسم ويا صفتی مصغر صورتنده قوللانمه، كه تركجه‌ده «جك، جق» فارسيده «ك» اداتنك الحاقيله وعربيده عين الفعل ايله لام الفعل آراسنه ساكن بر «ى» ضم ايتمكله اولور: الجك، آدمجق، مردمك، طفيل كبی؛ تصغير قاعده‌سی؛ تصغير بحثی. || اسم تصغير = بووجهله تشكيل اولنمش اسم مصغر.

تَصَفّی { صافيلنمك وصافی اولمق معناسيله عربی دكلدر. صفاء ماده‌سی اصلا تفعل بابندن كلمز.

تَصفيح { سد. عر. [«صفح» دن مصـ. تفعيل] ۱. ياصيلاتمه، صفحه وبوفقه حالنه قويمه: معدنی تصفيح ايتمك. ۲. ال چيرپمه، ال اورمه.

تَصفير { سد. عر. [«صفر» دن مصـ. تفعيل] ۱. صارارتمه، صاری‌يه بويامه. ۲. ايصليق چالمه. ذ.

تَصفيف { سد. عر. [«صف» دن مصـ. تفعيل] صره‌لامه، ديزمه، صف صف ترتيب ايتمه: عسكری تصفيف ايتدی.

تَصفيه { سد. عر. [«صفو» دن مصـ. تفعيل] صاف و خالص ايتمه، تميزلمه: مشروباتی، شكری، طوزی تصفيه ايتمك؛ تصفيهٔ قلب = يوركی غل وغشدن پاك ايتمه. || ما. تصفيهٔ ديون = بورجلرك حساباتنی تميزليوب فائضلرنی ويرمه.

تَصَلُّب { سد. عر. [«صلب» دن مصـ. تفعل] ۱. قاتيلاشمه، صلب وقاتی اولمه: جيوه‌نك تصلبی. ۲. مجـ. صلابت ومتانت پيدا ايتمه. ۳. ط. بعض اعضاء بدنك اسباب مرضيه‌دن طولايی قاتيلاشمه‌سی: تصلب ابهر، تصلب جلد، تصلب دماغ، تصلب رئه، تصلب عظم، تصلب غدد. تصلب قلب وسائره.

تَصليب { سد. عر. [«صلب» دن مصـ. تفعيل] ۱. خاچه گرمه، چارميخه گره‌رك اعدام ايتمه. ۲. خاچ چيقارمه. ۳. قاتيلاشديرمه.

تَصليه { سش. عر. [«صلوة» دن مصـ. تفعيل] عليه الصلوة والسلام ويا صلى الله عليه وسلم دعاسنی اوقومه: نام جناب رسالتپناهی ذكر اولندقده تصليه اقتضا ايدر.

تَصَمّه { سـ. با: طسمه.

تَصميم { سد. عر. جـ: تصميمات. [«صم» دن مصـ. تفعيل] قرار قطعی ويرمه، قطعياً قرارلاشديرمه، عزم قوی: يارين حركتی تصميم ايتدم.

تَصَنُّع { سد. عر. [«صنع» دن مصـ. تفعل] تكلفله كنديسنه چكی دوزن ويرمه. ذ.

تَصنيع { سد. عر. جـ: تصنيعات. [«صنع» دن مصـ. تفعيل] ۱. اويديرمه، ياپمه، ياقيشديرمه. ۲. يالاندن اويديرمه، ايجاد. ساخته اوله‌رق ياپمه: بوحوادثی كنديسی تصنيع ايتمشدر. ۳. جرا. اكسيك اولان برعضوك تخته وقاوچوق وسائره‌دن ساخته‌سنی اويديروب طاقمه: تصنيع الاذن، تصنيع الانف وسائره.

تصنيف { سـذ. عر. جـ: تصانيف ، تصنيفات. [«صنف» دن مصـ. تفعيل] ١. صنف صنف ايتمه، صنفلره وطاقلره آيرمه، صره‌لامه: حيواناتی تصنيف ايدن مشاهير طبيعيوندن (لينه) در. ٢. كتاب جمع وترتيب ايتمه، تأليف: بر لغت كتابی تصنيف ايتمشدر؛ چوق تصنيفه‌تی واردر؛ تصانيف عديده‌سيله مشهوردر.

«تحرير» صرف قريحه‌دن يازيلان «تصنيف» فن كتابلری كبی جمع وترتيب اولنان و «تأليف» ايسه ايكيسی آره‌سنده اولان كتابلر حقنده مستعملدر.

تصوّر { سذ. عر. جـ: تصورات. [«صورة» دن مصـ. تفعل] ١. ذهنده صورت ويرمه، فكراً قورمه، بر فكر پيدا ايتمه: تصورم طوغری چيقمدی؛ بن بو ايشی باشقه صورتده تصور ايتمشيدم. ٢. ذهن وخياله كتيرمه، تخيل: اطرافی آغاجلرله محاط بر بيوك ميدان تصور ايديكز. ٣. نيت، ترتيب، مقصد: اوليه بر تصورم وار ايدی آما صكره واز كچدم؛ انسان هر تصورينی اجرا ايده‌مز. = جـ. منـ. علم منطقك قضايانك ذهنده حصولندن و نظرياتدن بحث ايدن قسمی: تصورات اوقويور. مقابلی: تصديقات = قضايانك ذهنده تصوريله برابر ايجاب ويا سلب صورتيله حكم و اسنادندن بحث ايدن قسم.

تصوّری { صـ. عر.ذ: تصوريه. [«تصور» دن نسبت.] ذهنده قورمغه وفكر وخياله منسوب ومتعلق، نظری، فعلی وعمليك غيری: امر تصوری؛ امور تصوريه.

تصوّف { سذ. عر. جـ: تصوفات. [يوك ديمك اولان «صوف» دن وده‌ها طوغريسی. يو. حكمت ديمك اولان «صوفيا Σοφία» دن] حال ووحدت وفنا كبی احوال معنويه‌يه حصر همت ايدنلرك مسلك وطريقی: تصوف كتابلری؛ تصوف يازمق؛ اهل تصوف؛ ارباب تصوف؛ جمله طرق عليه‌نك اساسی تصوفدر.

تصويب { سذ. عر. جـ: تصويبات. [«صواب» دن مصـ. تفعيل] طوغری بولمه، بر فكر وفعلك طوغری ومصيب اولديغنی بيان ايتمه: برينك فكرينی، سوزينی، ايشنی تصويب ايتمك. || قرين تصويب، تصويب كرده = تصويب اولنمش.

تصوير { سذ. عر. جـ: تصاوير، تصويرات. [«صورة» دن مصـ. تفعيل] ١. بر شيئك صورتنی چيقارمه، رسمنی ياپمه، ترسيم: بر موقعی، بر بنايی تصوير ايتمك. ٢. ترسيم ايدرجه‌سنه كوزل تعريف ايتمه: فردوسی شاهنامه‌ده ايرانيلرله تورانيلرك محاربانی كوزل تصوير ايديور. ٣. صورت، رسم: تصويركزی كوردم. [برنجی جمعی اصل بو معنا ايله قوللانيلير.]

تصويرجی { سـ. رسم و تصوير ياپان آدم، رسام.

تصه { سـ. با: تاسه.

تصميملامق { فتـ. [عر. «تصميم» دن غلط] نيتلنمك، اولچوب بيچمك.

تضادّ { سذ. عر. [«ضد» دن مصـ. تفاعل] ١. بربرينه ضد اولمه، بربرينك عكسنه اولمه، اختلاف: آره‌لرنده تضاد واردر. ٢. د. عباره‌ده بربرينه ضدايكی معنايی جمع ايتمه.

تضاعف { سذ. عر. [«ضعف» دن مصـ. تفاعل] ايكی قات اولمه، بش اون سنه ظرفنده سرمايه‌سی تضاعف ايتدی؛ اكدار وآلام تضاعف ايتدی.

تضرّر { سذ. عر. [«ضر» دن مصـ. تفعل] ضرر كورمه، ضرر ديده اولمه. [«متضرر اولمق» تعبيری يعنی اسم فاعلی دها مستعملدر.]

تضرّع { سذ. عر. جـ: تضرعات. [«ضروع» دن مصـ. تفعل] كنديني آلچالده‌رق كمال تذلل وخشوع ايله يالوارمه: حق تعالانك عفو و مرحمتنی تضرع ايدرم؛ كمال تضرع ايله استرحام ايدرم؛ سنان پاشانك تضرعاتی.

تضرير { سذ. عر. [«ضر» دن مصـ. تفعيل] ضرره اوغراتمه [«اضرار» دها مستعملدر.]

تضعيف { سذ. عر. جـ: تضعيفات. [«ضعف» دن مصـ. تفعيل] ايكی قات ايتمه، بر اوقدر دها آرتديرمه: بر مبلغی تضعيف ايتمك؛ مشغوليتمی تضعيف ايتديلر.

تضليل { سذ. عر. [«ضل» دن مصـ. تفعيل] طوغری يولدن چيقارمه، آزديرمه،

آیارتمه [« اضلال » دها مستعملدر.]

تَضَمُّن (سف. عر. [« ضمن » دن مص. تفعّل] ١. حاوی وشامل اولمه، سائر شیئلر میانده بر شیئی دخی احاطه ایتمه: چفتلك باغی دخی تضمن ایدیور؛ بو کلامك تضمن ایتدیکی معانی. [سف. « متضمن » دها مستعملدر.] ٢. [« ضمان » دن] کفیل اولمه: تکفل، تعهد: بکا فلان تضمن ایتدی. ذ. [« ضامن اولمق » تعبیری دها مستعملدر.]

تَضمین (سف. عر. جـ: تضمینات. [« ضمن، ضمان » دن مص. تفعیل] ١. مسببی اولدیغی ضرر وزیانی اوده‌مه: آرابه‌نك جامنی قیران یولجی تضمین ایتمکه مجبوردر؛ ایتدیککز خساراتی سزه تضمین ایتدیره‌جکلردر. ٢. د. باشقه سنك منتخب و مشهور بر سوزینی یاخود بر مصراع وبیتنی ویا بر ضرب مثلی کندی سوز ویا شعرینه درج ایتمه. || حق. احکام حقوقیه‌ده: بر مقاوله اجرا ایدلمدیکندن طولایی ادعا اولنان ضرری واپراث اولنان نقصانی وبر کیمسه‌نك محروم ایدلدیکی تجارتی اوده‌مه. = جـ. بر دولت مغلوبه‌نك دولت غالبه‌یه حرب مصارفنه قارشیلق اوله‌رق ویردیکی مبالغ: تسالیه محاربه‌سی نتیجه‌سنده یونان دولت عثمانیه‌یه تضمینات ویردی. || تضمینات حربیه = کذا.

تَضَیُّق (سف. عر. [« ضیق » دن مص. تفعّل] طارلاشمه، صیقیشمه. — مختلف اعضاء بدنك اسملرینه اضافتله اصطلاحات طبیه‌دن بر چوق امراض اسملرینی تشکیل ایدر، که جمله‌سی صیقیشمق وطارلاشمقدن منبعثدر، تضیق امعاء، تضیق اوعیه، تضیق فوهات قلب، تضیق قصبات، تضیق مراره، تضیق مجرای بول، تضیق معده، تضیق مناخر وسائره.

تَضییع (سف. عر. جـ: تضییعات. [« ضیاع » دن مص. تفعیل] براقوب غائب ایتمه، باقامغله ضایع اولمسنه سبب اولمه، تلف وزیان: مالنی، وقتنی تضییع ایتدی.

تَضییق (سف. عر. جـ: تضییقات. [« ضیق » دن مص. تفعیل] ١. طارلاشدیرمه، صیقیشدیرمه: یایا قالدیرملرینی توسیع ایتمکله شوسه‌یی تضییق ایتدیلر. ٢. صیقیشدیرمه، اجبار ایتمه: بر سند یازوب کندیسنی مهرلمکه تضییق ایتمش. ٣. صیقندی واضطراب ویرمه: آله‌جقلیلر کندیسنی چوق تضییق ایدیورلر؛ اسکی زمانده مجرملری چوق تضییق ایدرلردی؛ اوقدر تضییقاته انسان طیانه‌میوب، خلاف واقع اقرارده بولنمغله کندی کندیلرینه افترا ایدنلرده اولوردی.

تَطابُق (سف. عر. [« طبق » دن مص. تفاعل] بربرینه اویغون کلمه، اویمه، مطابق اولمه: رأیلرمزك تطابقی.

تَطاوُل (سف. عر. [« طول » دن مص. تفاعل] ١. اوزانمه، اوزامه، اوزون اولمه: تطاول لیل = کیجه‌نك اوزامه‌سی. ٢. [« تطاول ید » دن مختصر] ظلم، تعدی، غصب.

تَطایُر (سف. عر. [« طیران » دن مص. تفاعل] ١. اوچشمه، اوچشوب طاغلمه. ٢. کیم. بعض اجسام مایعه وصلبه‌نك حرارتله ویادیکر صورتله غاز حالنه کچیرلمسی. [فر. Volatilisation]

تَطَبُّب (سف. عر. [« طب » دن مص. تفعّل] اجرای طبابت ایتمه، هکیملك ایتمه، طبابتله مشغول اولمه.

تَطبیق (سف. عر. جـ: تطبیقات. [« طبق » دن مص. تفعیل] ١. اویدیرمه، مطابق وموافق ایتمه، یاقیشدیرمه: ظرفی مظروفه تطبیق ایتمك. ٢. اویدیرمه، بکزتمه، تمثیل: آلدیغی امره تطبیق حرکت ایدیور؛ هر بر فعل وقولنی سنن سنیه‌یه تطبیق ایتمکه چالیشیور. ٣. قارشیلاشدیرمه، مقابله، مقایسه: چیقاردیغی صورتی اصلنه تطبیق ایتدی. ٤. برقاعده وقانونی اجرا ایتمه، موقع فعله قومه: نظامی تطبیق ایتمك؛ قواعد صرفیه ونحویه‌یی فصاحت وبلاغتله یازلمش بر کتابه تطبیق ایتمك اقتضا ایدر. ٥. تا. معادنك طبقه طبقه وضعیتی. || تطبیق حرکت = امتثال. || تطبیق مهری = معاملات رسمیه‌ده معتبر طوتلق اوزره رسماً تصدیق اولنمش وایجابنده تطبیق اولنمق اوزره دفتره باصلمش مهر رسمی شخصی. = جـ. اجراآت، عملیات. قوانین وقواعدك موقع فعله وضعی: صرف تطبیقاتسز اوکرنلز؛ قوا-

نین موضوعه‌نك تطبیقاتنه اعتنا اولنیور .

تطبیقاً { ح. عر. ۱. اویدیره‌رق، تطبیق وتوفیق ایده‌رك: احکام شرعیه‌یه تطبیقاً حرکت ایدیور. ۲. توفیق حرکت ایده‌رك، امتثالاً : آلدیغم امره تطبیقاً فلان یره کیده‌جکم. ۳. اویغون ومطابق اوله‌رق : صرف ونحو وبلاغت قواعدینه تطبیقاً یازملی.

تطبیقی { صه. عر. ث: تطبیقیه. تطبیقه منسوب ومتعلق: کتب تطبیقیه .

تطحّل { ولاغك شیشمه‌سی مرضنه علم اولمق اوزره جمعیت طبیهٔ عثمانیه طرفندن ایجاد اولنمش ایسه‌ده، بونك ذاتاً عربیده اسمی اولوب طالاك ضمیله «طحال» دینلدیکندن، بوایجاده حاجت یوقدر .

تطحین { سذ. عر. [«طحن» دن مص. تفعیل] اوکوتمه، اون یاپمه : بغدایك تطحینی . || ط. تطحین الحصاة = مثانه‌ده حاصل اولان طاشلرك برآلتله تطحین ایدیلوب بلا عملیات دوشورلمسی.

تطرّق { سذ. عر. [«طرق» دن مص. تفعل] یول بولمه، حلول ایتمه : تطرق خلل . [عربیده طرق ماده‌سی تفعل بابندن کلدیکندن غلطدر .]

تطفّل { سذ. عر. [«طفل» دن مص. تفعل] طالاقوقلق وکاسه‌لیسلك ایتمه، بلا دعوت ضیافته کیتمه .

تطلیق { سذ. عر. [«طلاق» دن مص. تفعیل] ۱. بوشامه، براقه، آیرمه : قاریسنی تطلیق ایتدی . ۲. دیشی خرما وانجیر وسائره آغاجلرینه ارککلرینك چیچکنی آصمغله مثمر ایتمه .

تطمین { مطمئن ایتمه وتأمین معناسیله قوللانیلیورسه‌ده، طوغری دکلدر. اطمئنان رباعیدر، تفعیل بابندن کلمز .

تطویل { سذ. عر. جه: تطویلات. [«طول» دن مص. تفعیل] اوزاتمه : تطویل مقال، تطویل کلام = سوزی اوزاتمه؛ لزومسز تطویلاتله املای صحایف ایتمك .

تطهیر { سذ. عر. جه: تطهیرات. [«طهر» دن مص. تفعیل] تمیزله، تمیز وپاك ایتمه، پاكلامه : اوی، اثوابی، یورکی تطهیر ایتمك؛ تطهیراتله اوغراشمق .

تطیّر { سذ. عر. جه: تطیرات. [«طیران» دن مص. تفعل] فال شر عد ایتمه، تشأم ایتمه : زمان جاهلیتده عربلر هر شیئدن تطیر ایدرلردی؛ تطیراته چوق اهمیت ویررلردی .

تطییب { سذ. عر. جه: تطییبات. [«طیب» دن مص. تفعیل] خوشلاندیرمه، خوش ایتمه، لطفله معامله ایتمه : تطییب خاطر ایتمك = کوکلنی آلمق، کوکلنی خوش ایتمك، تلطیف ایلمك .

تظاهر { سذ. عر. [«ظهور» دن مص. تفاعل] ۱. بربرینه قارشی کورینمه، ظهور ایتمه : ایکی دولتك دونمالری تظاهر ایتدی. ۲. بربرینه آرقه ویرمه، یاردیم ایدشمه : انسانلر دائما تعاون وتظاهره محتاجدرلر .

تظلّل { سذ. عر. [«ظل» دن مص. تفعل] کولکه‌لنمه، کولکه آلتنه کیرمه .

تظلّم { سذ. عر. [«ظلم» دن مص. تفعل] تعدیدن شکایت ایتمه، اظهار مظلومیت ایتمه : تظلم حال ایتمك = حالندن شکایت ایتمك .

تظلیل { سذ. عر. [«ظل» دن مص. تفعیل] کولکه‌لندیرمه، کولکه آلتنه آلمه : کاوبکچیلری تظلیل ایچون یولك ایکی طرفنه آغاج دیکمشلردی .

تعادی { سذ. عر. [«عدو» دن مص. تفاعل] آراآچلمه، خصومت، دشمنلك .

تعارض { سذ. عر. [«عرض» دن مص. تفاعل] بربرینه مخالف ومباین وضد اولمه، تباین، تخالف .

تعارف { سذ. عر. [«عرف» دن مص. تفاعل] بربرینی طانیمه، طانیشمه .

تعاضد { سذ. عر. [«عضد» دن مص. تفاعل] بربرینه آرقه واوموز ویروب یاردیم ایدشمه، تعاون .

تعاطی { سذ. عر. [«عطا» دن مص. تفاعل] بربرینه ویرمه، ویرشمه، مبادله : مقاوله صورتلرینی تعاطی ایتدیلر؛ تعاطیٔ افکار؛ تعاطیٔ اقداح .

تعاقب { سذ. عر. [«عقب» دن مص. تفاعل] بربری آرقه‌سندن کیتمه، بربرینی تعقیب ایتمه : لیل ونهار تعاقب ایتدکجه؛ مشکلات تعاقب ایدیور .

تعالی { سذ. عر. [«علو» دن مص. تفاعل] یوکسلمه، علو شان ومنزلت پیدا ایتمه .

تعالی { اسماء اللهله برابر مقام دعاده ذکر اولنور عربی فعل ماضی اولوب، یوکسك اولسون دیمکدر: الله تعالی، حق تعالی وتقدس. || تعالی الله = سبحان الله!

تعامل { سذ. عر. ج: تعاملات. [«عمل» دن مص. تفاعل] معامله، بر ایشك علی‌العاده صورت اجراسی. || حقـ. بر قومك جمله‌سی ویا اکثری نزدنده مدت مدیده جریان ایدن معامله. || تعامل قدیم = اسکیدن بری معتاد اولان معامله وصورت اجرا که قانون کبی معتبردر.

تعامی { سذ. عر. [«عمی» دن مص. تفاعل] کورمزلکه (کورمه‌مزلکه) کلمه، یالاندن کورلك صاتمه.

تعاون { سذ. عر. [«عون» دن مص. تفاعل] بربرینه یاردیم ایتمه، یاردیم ایدشمه: جمعیت بشریه تعاون اساسی اوزرینه مستنددر.

تعاهد { سذ. عر. [«عهد» دن مص. تفاعل] تعهد و معاهده معنالریله نادراً مستعملدر.

تعب { سذ. عر. ۱. یورغونلق. ۲. زحمت، مشقت، اذیت: تعب چکمك.

تعبد { سذ. عر. [«عبد» دن مص. تفعل] تکلفله عبادت وقوللق ایتمه، عبادتله توغل.

تعبس { سذ. عر. [«عبس» دن مص. تفعل] یوزآ کشیتمه، عبوس الوجه اولمه.

تعبیر { سذ. عر. ج: تعبیرات. [«عبور» دن مص. تفعیل] ۱. افاده، بیان: بونی نصل تعبیر ایدرلر؟ قاقم تعبیر ایتدکلری حیوان. ۲. برمعنا افاده ایدن سوز، جمله، ترکیب، فقره: کوزل بر تعبیر قوللاندی؛ باشقه بر تعبیرله افاده ایتدی. ۳. اصطلاح: تعبیرات فنیه. ٤. دوش یورمه، رؤیا تفسیری: تعبیر رؤیا؛ رؤیایی تعبیر ایتدیرمك. || حسن تعبیر = تربیه وادبه موافق ومناسب سوزله افاده ایتمه. || سوء تعبیر = ادب وتربیه‌یه مخالف ومناسبتسز سوزله افاده.

تعبیرجی { سـ. رؤیا تعبیر ایدن آدم، معبر.

تعبیرنامه { سـ. فا. رؤیا تعبیرینه دائر کتاب.

تعبیه { سذ. عر. [«عبو» دن مص. تفعیل] (عسکری) یرلی یرینه قویوب حاضرلامه، ترتیب ایتمه. || تعبیة الجیش = عسکرك فن حرب اقتضاسنجه ترتیباتندن بحث ایدن علم. [«طابیه» تعبیری دخی اشبو تعبیه‌دن غلطدر.]

تعجب { سذ. عر. [«عجب» دن مص. تفعل] شاشه قالمه، تحیر، استغراب: تعجب ایتمك؛ تعجبده قالمق؛ شایان تعجب = استغرابه شایان؛ باعث تعجب = موجب حیرت واستغراب.

تعجیز { سذ. عر. ج: تعجیزات. [«عجز» دن مص. تفعیل] ۱. عاجز براقمه، برینك عجز واقتدارسزلغنی موجب اولمه. ۲. راحتسز ایتمه، راحتسزلق ویرمه، مناسبتلی مناسبتسز کیدوب کلمکله ویا مطالب وابرامات مصره ایله راحتسز ایتمه: هرکسی تعجیز ایتمه‌ده معنا یوقدر. [بوایکنجی معنا عربیده اولمیوب، لسانمزده همان غیرمستعمل اولان برنجی معنادن مستعاردر.]

تعجیل { سذ. عر. [«عجله» دن مص. تفعیل] عجله ایتدیرمه، صیقیشدیرمه، چابق اولمسنی ایستمه: بکی تعجیل ایدیورلر.

تعجین { سذ. عر. [«عجن» دن مص. تفعیل] یوغورمه، خمور یاپمه. [هرنه قدر «عجن» ماده‌سی عربیده تفعیل بابندن کلمیورسه‌ده، خمور ایشلری معناسیله سمف. صیغه‌سنده «معجنات» تعبیری مستعمل اولدیغندن، بك ده غلط عد اولنه‌ماز.]

تعداد { سذ. عر. [تعدید کبی تفعیل بابندن مص.] ۱. صایمه، صایی، شمار: تعداد ایتمك = صایمق؛ تعداده کلمز = صاییه کلمز، صاییله‌ماز؛ تعداد اغنام = رسملری آلنه‌جق قویونلرك صایلمسی. ۲. بر بر ذکر وبیان ایتمه: فضائلی نا قابل تعداددر. || «صرف» ترکیب تعدادی = اسماء اعداددن تشکل ایدن کلمات.

تعدد { سذ. عر. [«عد» دن مص. تفعل] بردن زیاده، برقاچ اولمه: تعدد عوالم = عالملرك متعدد اولمسی؛ تعدد ازواج = بردن زیاده یعنی برقاچ قاری آلمه.

تعدی { سذ. عر. ج: تعدیات. [«عدو» دن مص. تفعل] ۱. اوته‌یه کچمه، تجاوز. ۲. حق وعدل وانصاف حدینی تجاوز، ظلم، غدر: چنکیز وتیمورك تعدیاتی نوع بشر ایچون بر لکه‌در. ۳. ف. عرف وعادت وقانون حدودینی تجاوز، بو حدودك خارجنده حرکت: تعدیء اخلاق، تعدیات اخلاق = اخلاقه مغایر

حركات. ٤. د. فعلك بيان ايتديكی حدثك بر ويا ايكی مفعوله تجاوزی : تعدی الی مفعول واحد = حدثك بر مفعوله تجاوزی ایتمكی یدم كبی ؛ تعدی الی مفعولين = حدثك ایكی مفعوله تجاوزی : احمكی احمده ويردم كبی. لسانمزده بونلرك برنجيسی مفعول به وايكنجيسی مفعول اليه اولمغله آيرلدقلرندن، عربيده اولديغی كبی، تعدينك بر ويا ايكی مفعول آله رق ايكی قسمه آيرلمسنه احتياج يوقدر.

تَعديل { سذ. عر. جـ : تعديلات. [« عدل » دن مصـ. تفعيل] ١. عدل وحقانيته موافق وطوغری ايتمه، طوغريلتمه : ميزانی، محكمه حكمنی تعديل ايتمك. ز. ٢. افراطدن وتفريطدن قورتاروب لزومی درجه سنده بولندرمه، اعتدال قزاندیرمه، حد اعتداله ارجاع مقصديله دكيشديرمه.

تَعدِيه { سذ. عر. [« عدو » دن مصـ. تفعيل] ١. كچيرمه، تجاوز ايتديرمه. ز. ٢. د. بر فعلی متعدی ايتمه : تركجه ده افعال لازمه يی تعديه ايچون اصل فعله اكثريا « دير » اداتی علاوه اولنور : ايتمك، ايتديرمك كبی. || ادات تعديه = بر فعل لازمك متعدی اولمسيچون علاوه اولنان ادات مخصوصه.

تَعَذُّر { سذ. عر. [« عذر » دن مصـ. تفعل] ١. عذر درميان ايتمه، اعتذار. ٢. ممكن اولمامه، زور اولمه.

تَعذيب { سذ. عر. جـ : تعذيبات. [« عذاب » دن مصـ. تفعيل] عذاب واذيت ياخود مجازاة ويرمه : تعذيب ايتمك.

تَعذير { سذ. عر. [« عذر » دن مصـ. تفعيل] اساسسز عذرلر درميان ايتمه، وسيله و بهانه آرامه.

تَعَرُّض { سذ. عر. جـ : تعرضات. [« عرض » دن مصـ. تفعل] ١. صاتاشمه، طاقلمه، حقه تجاوز. ٢. دشمنك طوپراغنه كيروب برنجی اوله رق حربه كيرشمه و حربه سببيت ويرمه، تدافع مقابلی : طرفين مخاصميندن تعرض ايدن خانغيسيدر؟

تَعَرُّضی { صـ. عر. ث : تعرضيه. تعرض وتجاوزه منسوب ومتعلق، تدافعی وتحفظی مقابلی : تعرضی حركت، حركت تعرضيه.

تَعرِفه { غلط اولوب، طوغريسی تعريفه در.

تَعَرّی { سذ. عر. [« عری » دن مصـ. تفعل] ١. صويمه، عريان اولمه. ٢. بر شيئدن بری وتهی اولمه : فضائلدن تعری ايتمشدر.

تَعريب { سذ. عر. [« عرب » دن مصـ. تفعيل] عربلشديرمه، عربی يه ترجمه ويا بر (كلمه يی) عربی يه ادخال وقبول ايتمه : « فرسخ » ی فارسی « فرسنك » دن تعريب ايتمشلردر؛ حنين بن اسحق بر چوق كتب حكميهٔ يونانيه يی تعريب ايتمشدر.

تَعريض { سذ. عر. جـ : تعريضات. [« عرض » دن مصـ. تفعيل] طولاييسيله طوقنه جق سوز سويله، آچيقدن اولميه رق طوقنمه : بر سوزله بكا تعريض ايتمك ايستيور؛ بو بكا تعريضدر.

تَعريضاً { حـ. عر. طولاييسيله طوقنه جق صورتده : بو سوزی بكا تعريضاً سويلدی.

تَعريف { سذ. عر. جـ : تعريفات. [« عرفان » دن مصـ. تفعيل] ١. اطرافيله بيان ايده رك آكلاتمه، علائم واشارات مخصوصه سنی تفصيل ايده رك بيلديرمه : اونی بكا تعريف ايتدی؛ بر يرك تعريف ايده يم؛ تعريفله انسان هر يری بوله بيلير. ٢. بر علم وفنه متعلق بر ماده يی افرادی جامع واغياری مانع اوله جق بر عباره ايله آكلاتمه : صرفده ماضی يی تعريف ايدك؛ جغرافيه ده نهری نصل تعريف ايدرسكز؟ ٣. بو صورتله بر مادهٔ علميه ويا فنيه يی توصيف ايدن عباره : منطقك تعريفی نه در؟ ٤. د. عربيده بر اسمی حرف تعريف ادخاليله ويا ديكر بر اسم معرفه مضاف ايتمكله تحديد وتعيين ايتمه، تنكير مقابلی : تعريف و تنكير قاعده لری. || حرف تعريف = عربيده اسملرك مدلولنی تعيين ايتمكه مخصوص « ال » حرفی.

تَعريق { سذ. عر. [« عرق » دن مصـ. تفعيل] ط. ترلتمه، تره ياتيرمه.

تَعرِيه { سذ. عر. [« عری » دن مصـ. تفعيل] صويمه، چيلاق ايتمه.

تَعزير { سذ. عر. [« عزر » دن مصـ. تفعيل] توبيخ و تكدير ايتمه. || ف. حد شرعی دوننده تأديب.

تَعزِيه { سذ. عر. [« عزاء » دن مصـ. تفعيل] بر خصمی وفات ایدنه تسلی ویرمه، باشك صاغ اولسون دیمه، بو رسمك ایفاسی : فلانی تعزیه ایتمك، تعزیه‌یه گیتمك. [فارسی اصولی اوزره « تعزیت » دخی قوللانیلیر.]

تَعزِیه‌نامه { سـ. فا. تسلی ایچون یازیلان مکتوب، تسلی مکتوبی : بر تعزیه‌نامه یازدی، گوندردی.

تَعَسُّر { سـذ. عر. [« عسر » دن مصـ. تفعل] گوجلشمه، گوج اولمه : ایش تعسر ایتدی. ن.

تَعسِیر { سذ. عر. [« عسر » دن مصـ. تفعیل] گوجلشدیرمه، مشکل ایتمه. [« تصعیب » دها مستعملدر.]

تَعَشُّق { سـذ. عر. [« عشق » دن مصـ. تفعل] عاشق اولمه، عشق وعلاقه ایتمه : تعشق ایتمك.

تَعشِیر { سذ. عر. [« عشر » دن مصـ. تفعیل] ١. اونه ابلاغ ویا تقسیم ایتمه. ٢. محصولاتك عشرینی، اونده‌لغنی آلمه : زیتون محصولاتی دها تعشیر ایتمدیلر.

تَعَصُّب { سـذ. عر. [« عصب » دن مصـ. تفعل] ١. برینه طرفدارلق وغیرتکشلك ایتمه. ن. ٢. کندی دین وملیتنی صوك درجه‌ده التزامله دیگر بر دین وملیتده بولنانلره بغض وکین و خصومت گوسترمه : تعصب تمدن وترقی‌یه مانعدر؛ دیانت نه‌قدر ممدوح ایسه تعصب او قدر مذمومدر. [بو کلمه عربیده باشلیجه برنجی معنا ایله وعصبیت ملیه معناسیله مستعمل اولدیغندن، ممدوح؛ ولسانمزده ایسه اك زیاده ایکنجی معنا ایله یعنی آوروپالیلرك Fanatisme تعبیر ایتدکلری مآل ایله قوللانلدیغندن مذمومدر.]

تَعَصُّبکار { صـ. فا. تعصبله متصف، متعصب.

تَعَصُّبکارانه { صـ. حـ. فا. تعصبله، متعصبانه، اهل تعصب طور واصولنده.

تَعصِیر { سـذ. عر. [« عصر » دن مصـ. تفعیل] اوزوم وزیتون گبی میوه‌لری صیقوب صوینی آلمه.

تَعَطُّر { سذ. عر. [« عطر » دن مصـ. تفعل] گوزل قوقولر سورمه. ن.

تَعَطُّف { سذ. عر. جـ : تعطفات. [« عطف » دن مصـ. تفعل] آجیمه، شفقت ومرحمت ایتمه.

تَعطِیر { سذ. عر. [« عطر » دن مصـ. تفعیل] گوزل قوقو ایله رایحه‌دار ایتمه : تعطیر مشام ایتمك.

تَعطِیل { سذ. عر. [« عطل » دن مصـ. تفعیل] ١. ایشسز براقه، معطل ایتمه، ایشلمز حاله قومه : بر فابریقه‌یی، بر غزته‌یی تعطیل ایتمك. ٢. ایشسزلك، موقتاً ایشی براقمه : بو گون تعطیلدر؛ بایرامده قاچ گون تعطیل ایده جکز؟ گونده ایکی ساعت تعطیل واردر؛ تعطیل وقتی. ٣. طور دیرمه، کسمه : تعطیل تأدیات؛ حرکاتنی تعطیل ایتمك. ‖ مکتب تعطیلی = مکتب درسلرینك تعطیل اولندیغی مدت که سنه‌نك اك صیجاق آیلری اولان تموز و آغستوسده اولور.

تَعطیلنامه { سـ. فا. بر غزته‌نك موقتاً تعطیل اولنديغنی مبین اوله‌رق دائرۀ عائده‌سندن گوندریلن امر رسمی.

تَعَظُّم { سذ. عر. [« عظم » دن مصـ. تفعل] بیوکلك صاتمه، عظمت، کبر.

تَعظِیم { سذ. عر. جـ : تعظیمات. [« عظم » دن مصـ. تفعیل] بیوتمه، آغرلامه، حرمت واکرام ایتمه : کندیسنه چوق تعظیم ایتدیلر؛ عرض تعظیمات ایتمك.

تَعظِیماً { حـ. عر. حرمت واکرام ایده‌رك، احترام مقصدیله : تعظیماً آیاغه قالقدی.

تَعَفُّن { سـذ. عر. جـ : تعفنات. [« عفونة » دن مصـ. تفعل] چوریوب قوقمه، لش قوقمه، گوتی قوقو نشر ایتمه : تعفن ایتمك = فنا قوقمق؛ سوقاقلرده بر طاقم تعفنات حاصل اولیوردی.

تَعقِیب { سذ. عر. جـ : تعقیبات. [« عقب » دن مصـ. تفعیل] ١. آرقه‌سی صره گیتمه ویا گلمه، آردی صره ورود : قیشی بهار تعقیب ایدر؛ یونس بالیغی اکثریا گمیلری تعقیب ایدر. ٢. قوغالامه، آرقه‌سنه دوشمه : فراریلری تعقیب ایتمك؛ تعقیب اشقیا ایلمك، تعقیباتده دوام ایتمك. ٣. آرقه‌سنی براقمیه‌رق دوام ایتمك : تحقیقاتی تحریاتی تعقیب ایتملی.

تَعقِید { سذ. عر. جـ : تعقیدات. [« عقد » دن مصـ. تفعیل]

١. دوكوملمه، دوكوم باغلامه. ٢. د. عباره‌یی مغلق وكرفت یاپمه: تعقید لفظی، تعقید معنوی.

تَعْقیم سذ. عر. [«عقم» دن مص. تفعیل] ١. عقیم وغیر مثمر ایتمه، ثمره‌سز ونتیجه‌سز براقمه: سعینی تعقیم ایتمكه چالیشدی. ٢. ط. میقروب دینلن حیوانجقلردن تجرید ایتمه. فر. Stèrilisation.

تَعَلُّق سذ. عر. ج: تعلقات. [«علق» دن مص. تفعل] ١. آصلی اولمه، آصلمه. ت. ٢. مج. ایلیشیك، مناسبت، ارتباط، منسوبیت: بو ایشك بكا تعلقی یوقدر؛ او آدمك سزه تعلقی وارمیدر؟ = ج. [متعلقات یرینه] اقربا، خصملر، منسوبین: او آدم بزم تعلقاتدندر.

تَعَلُّل سذ. عر. ج: تعللات. [«علة» دن مص. تفعل] وسیله وبهانه آرامه، یالاندن بهانه‌لرله برایشدن قاچمه: بورجنی ویرمه‌مك ایچون هركون بردرلو تعلل ایدیور.

تَعَلُّم سذ. عر. [«علم» دن مص. تفعل] اوكرنمه، بلمه، اوقویه‌رق ودرس آله‌رق تحصیل ایتمه: علوم ریاضیه‌یی دارالفنونده تعلم ایتدی؛ علوم طبیه‌یی معلمسز تعلم ایتدی.

تَعْلیق سذ. عر. ج: تعلیقات. [«علق» دن مص. تفعیل] ١. آصمه: آویزه‌یی تاوانه تعلیق ایتدی؛ كوكسنه مدالیه تعلیق ایتمشیدی. ٢. مربوط ومعلق ومشروط ایتمه، برایشی دیكر برایشك وجود وحصولنه باغلی كوسترمه: بكا بورجی اولان آقچه‌نك اعطاسنی حاصلاتك ادراكنه تعلیق ایدیور. ٣. تأخیر، تعویق: او ایشی كله‌جك سنه‌یه تعلیق ایتدیلر. ٤. [مصدریت معناسندن عاری اوله‌رق] باشلیجه ایران وهند جهتلرنده وبزجه طریق علمی محررانده مستعمل خط معروف كه پك دلكش برطرزده یازیلوب برقاچ نوعی واردر: خط تعلیق = ج. بر كتابك بعض محللرینی ایضاح وتفصیل مقصدیله كنارینه ویا آیریجه بررساله‌ده یازیلان ملاحظات ومطالعات: كتب تدریسیه‌یه بر چوق تعلیقاتی واردر.

تَعْلیل سذ. عر. ج: تعلیلات. [«علة» دن مص. تفعیل] علت وسبب وبهانه كوسترمه. || د. حسن تعلیل = صحیح ونفس الامره مطابق اولمیوب فقط مناسبتلی ولطیف دوشن علت وسبب، كه شعرده وتشبیهات واستعاراتده چوق واقع اولور.

تَعْلیم سذ. عر. ج: تعلیمات. [«علم» دن مص. تفعیل] ١. اوكرتمه، بللتمه: جناب حق حضرت آدمه اشیانك اسملرینی تعلیم ایتدی. ٢. اوقوتمه، درس ویرمه، تدریس: چوجقلره علوم وفنونی قولایجه تعلیم ایتمك ایچون اصول لازم. ٣. مشق ویا ادمان ایله آلیشدیرمه: برینه یازی، قانون، شرق تعلیم ایتمك. — بو معنا ایله اوكرتمه مقامنده دخی قوللانیلوب: یازی، قانون تعلیم ایدیورم دینلیر. ٤. [مصدریت معناسندن تجرد ایده‌رك] منتظم عسكرك اوكرندیكی یورویش وسلاح استعمالی وسائر حركات عسكریه: تعلیم اوكرنمك؛ آیاق، سلاح، آتش تعلیمی؛ پیاده، سواری، طوپجی تعلیمی. = ج. برینه شفاهاً ویا تحریراً ویریلن تنبیهات، خط حركتی مبین اوامر: آلدیغی تعلیماته كوره حركت ایده‌جكدر؛ سفرا دول متبوعه‌لرندن تعلیمات بكلیورلر.

تَعْلیمجی س. عسكره تعلیم اوكره‌دن ضابط، معلم.

تَعْلیمخانه س. فا. عسكرك تعلیم اوكرنمسنه مخصوص محل ومیدان.

تَعْلیملی ص. ١. تعلیم اوكرنمش، معلم (عسكر). ٢. تعلیمات وتنبیهات آلمش، خط حركتی باشقه‌لری طرفندن اوكردلمش (آدم): اوكندیلكندن سویلمیور، تعلیملیدر.

تَعْلیمنامه س. فا. ١. بر مأموره ویریلن تنبیهاتی حاوی ورقه: كندیسنه تعلیمنامه ویرلشدر. ٢. عسكر تعلیمی رساله‌سی: پیاده تعلیمنامه‌سی.

تَعَمُّد سذ. عر. [«عمد» دن مص. تفعل] قصد ونیت ایتمه، بیله‌رك وایستیه‌رك بر ایش یاپمه: بوقتل ایشنده تعمد یوقدر؛ تعمد جنایتك جزاسنی تشدیده سبب اولور.

تَعَمُّداً ح. عر. قصداً، ایستیه‌رك وبیله‌رك، اولجه ترتیب ایده‌رك، آكسزین تحدث ایدن بر حدت وغضب اوزرینه اولمیه‌رق: تعمداً قتل ایتدیكی تبین ایتدی.

تَعَمُّدی ص. عر. ث: تعمدیه. قصد ونیتله وایستیه‌رك

وبیله‌رك وحتی اولجه دوشونوب ترتیب ایتمكله واقع اولان (جرم و جنایت) : بو قتلك تعمدی اولدیغی دها تبین ایتدی .

تعمم سذ. عر. [«عموم» دن مصـ. تفعل] عمومه وجمله‌یه عائد اولمه، خصوصیتدن چیقوب جمله‌یه یاییلمه، عمومی اولمه : بو عادت بو مملكتده تعمم ایتدی. [عربیده باشلیجه «عمامه» دن صاریق صارمه، و «عم» دن عمجه اولمه معنالرینه كلیر.]

تعمید سذ. عر. [«عمد» دن مصـ. تفعیل] واقتیز ایتمه.

تعمیر سذ. عر. جـ: تعمیرات. [«عمارت» دن مصـ. تفعیل] بوزوق بر شیئی دوزلتمه، ویران بر شیئی معمور ایتمه : اوی تعمیر ایتمك؛ اوجه بعض تعمیراتله اوغراشیورم. [اصل ابنیه و املاك كبی ویرانلق و معموریت قبول ایدن شیئلر حقنده استعمال اولنمق لازم كلیركن، مجازاً مرمت معناسیله هر شیء حقنده قوللانیلیر. حتی تعمیر قلب دخی دینلیر، كه قیرلمش قلبه تسلی ویرمك دیمكدر. — «اعمار» دن فرق ظاهردر.]

تعمیق سذ. عر. جـ: تعمیقات. [«عمق» دن مصـ. تفعیل] ١. درینلشدیرمه، درین قازمه: تملری برایكی آرشین دها تعمیق ایتمك اقتضا ایدر. ٢. پك درین وكهنه وارەجق صورتده آراشدیروب اطرافیله تحقیق وتدقیق ایتمه : علم كلامه متعلق مسائلی اسلاف علما چوق تعمیق ایتمشلردر؛ بو خصوصده بر چوق تعمیقاتده بولنمشدر .

تعمیم سذ. عر. [«عموم» دن مصـ. تفعیل] بر ایشی خصوصیلكدن چیقاروب عمومه عائد وشامل ایتمه، عمومی ایتمه، شمولندیرمه : معارفی تعمیم ایتمك = عموم مستفید اوله‌جق صورتده نشر ایتمك .

تعمیماً حـ. عر. عمومه عائداوله‌جق صورتده [بر نظارت ودائرهٔ رسمیه‌دن عموم ملحقاته یازیلان اوامر حقنده مستعملدر :] داخلیه نظارتندن تعمیماً بر امر نامه یازلدی .

تعمیه سذ. عر. [«عمی» دن مصـ. تفعیل] ١. كورلتمه. ز. ٢. قپالی بر صورتله وایما طریقیله افاده. ز. ٣. د. ابجد حسابیله افاده اولنان بر تاریخك اكسیكنی طولدیرمق ویا فضله‌سنی طی ایتمك ایچون ایراد اولنان رمز و ایما .

تعند عناد واصرار ایتمه معناسیله لسانمزده قوللانیلیورسه‌ده، عربیده «عناد» ماده‌سی اصلا تفعل بابندن كلمدیكندن، یاكلیشدر . «عناد» دیملی .

تعوذ سذ. عر. [«عیاذ» دن مصـ. تفعل] اعوذ بالله دیمه، الله‌ه صیغنمه .

تعوید سذ. عر. [«عیاذ» دن مصـ. تفعیل] نظره وسائر آفاته قارشی محافظه ظن واعتقادیله آصیلان نسخه وحمائل كبی شیئلر، حرز .

تعویض سذ. عر. جـ: تعویضات. [«عوض» دن مصـ. تفعیل] ١. برشیئك دیكر بر شی یرینه اقامه‌سی، بدل ویرمه. ز. ٢. ما. بر وارداتك ایلریده یرینه قونمق اوزره ما وضع لهنك غیری‌یه صرفی : مطبعهٔ ولایتك وارداتی هنوز تحصیل اولنه‌مدیغندن مصارف ضروریه‌سی تعویض طریقیله ولایت صندیغندن تسویه اولنیور.

تعویضاً حـ. عر. ما. تعویض طریقیله، ایلریده وارداتندن توقیف اولنمق شرطیله.

تعویق سذ. عر. [«عوق» دن مصـ. تفعیل] كری براقمه، آلیقومه، كجیكدیرمه، تأخیر : قرارك اجراسنی تعویق ایلدی.

تعهد سذ. عر. جـ: تعهدات. [«عهد» دن مصـ. تفعل] ١. درعهده ایتمه، اوزرینه آلمه، اجراسنه سوز ویرمه : بو ایشی فلان تعهد ایتدی. ٢. اد. بر مفرزهٔ عسكریه ویا دائرهٔ رسمیه‌نك ارزاق ولوازمنی تدارك واعطا ایتمكی درعهده ایتمه. ٣. پوسته‌یه ویریلن مكاتیب وسائره‌نك محلنه ایصالی تأمین اولنمقله ایكی قات اجرت مقابلنده اولور .

تعهدلی صـ. پوسته خانه نه ایكی قات اجرت آلنه‌رق وصولی تأمین و تعهد اولنان (مكتوب وسائره) : تعهدلی مكتوب .

تعیش سذ. عر. [«عیش» دن مصـ. تفعل] یاشامه، كچنمه، معیشت : ضرورتله تعیش ایتمك؛ دنیاده تعیش پك مشكلدر .

تعین سذ. عر. [«عین» دن مصـ. تفعل] ١. عیان وظاهر اولمه، میدانه چیقمه : قدرت

الهیه طبیعتك هرذره‌سنده تعین ایدر. ۲. خاص و معین اولمه، تخصیص وتحدید اولنمه: خسته‌لغی هنوز تمامیله تعین ایتمدی. ۳. اعیان صره‌سنه کچمه، کسب اعتبار وحیثیت ایتمه: بولمسون یارب تعین ناسزالردن بری. [بو اوچنجی معنا عربیده اولمیوب لسانمزك مخترعاتندندر.]

تعییب { سذ. عر. [« عیب » دن مص. تفعیل] عیبلامه، تقبیح ایتمه، عیب وعار عد ایتمه، تقدیر ایتمه‌مه: بو حرکتکزی تعییب ایتدیلر؛ کیمسه‌یی تعییب ایتمه‌ملی.

تعیین { سذ. عر. جه: تعیینات. [« عین » دن مص. تفعیل] ۱. معین ومخصص ایتمه، آیرمه، تخصیص ایتمه: ملاقات ایچون کون تعیین ایتملی. ۲. بر منصب ومأموریته یرلشدیرمه، نصب: بر قائممقاملغه تعیین اولندی؛ بو مکتبه بر معلم ثانی تعیین ایده‌جکلردر. ۳. تر. [مصدریت معناسی غائب ایده‌رك] عسکریله وسائر بعض مأمورینه معاشدن بشقه مأکولات وسائره‌یه متعلق ویریلن شیئلر، ارزاق: معاش وتعیینی شوقدر طوتار؛ تعیینی هر آی آلیورءات، اتمك تعیینی؛ [جه. باشلیجه بو معنا ایله مستعملدر]: تعییناتی واردر.

تعیینجی { س. ص. تعیین ویرن، تعیینات توزیعنه مأمور آدم.

تغافل { سذ. عر. [« غفلة » دن مص. تفاعل] بیلمزلکه کله، قصداً ویالاندن غفلت کوسترمه.

تغدّی { وتغدیه. سهواً تغذی وتغذیه یرینه قوللانیلیور؛ حالبوکه تغدی عربیده قوشلاق ییکی یمك وتغدیه قوشلاق یدیرمك دیمکدر که لسانمزده غیر مستعملدر.

تغذّی { سذ. عر. [« غذاء » دن مص. تفعل. تغدی غلطدر] بسلنمه، غذالنمه: چوجقلك زیاده والده‌سنك سودیله تغذی ایدر.

تغذیه { سذ. عر. [« غذاء » دن مص. تفعیل تغدیه غلطدر.] بسلمه، غذالامه: چوجقلری سوت ویومورطه کبی شیئلرله تغذیه ایتملی.

تغریب { سذ. عر. [« غربت » دن مص. تفعیل] برینی مملکتندن چیقارمه، غربته یوللامه ویاکوتورمه، طرد، تبعید.

تغریر { سذ. عر. [« غرور » دن مص. تفعیل] هقه. مشتری‌یی آلداتمه.

تغریم { سذ. عر. « غرام » دن مص. تفعیل] اودنمسی لازم اولان شیئی اودتمه.

تغزّل { سذ. عر. [« غزل » دن مص. تفعل] ۱. غزل سویلمه. ۲. حسن وجمالی شعر ویا نثرله مدح ایده‌رك برقادینه طاقلمه.

تغشّی { سذ. عر. [« غشائه » دن مص. تفعل] اورتینمه، بورونمه. ذ.

تغشیه { سذ. عر. [« غشاء » دن مص. تفعیل] اورتمه، بورومه. ذ.

تغضّب { سذ. عر. [« غضب » دن مص. تفعل] غضبلنمه، غضبه کلمه. ذ.

تغفّل { سذ. عر. [« غفلة » دن مص. تفعل] غافل طاورانمه، غفلتده اولمه. [ظن اولندیغی کبی « تغافل » ایله مترادف دکلدر؛ زیرا تغافل یالاندن غفلت کوسترمك دیمکدر.]

تغلّب { سذ. عر. [« غلبه » دن مص. تفعل] غالب کلوب زورله غصب وتحکیم ایتمه: اراضیسنه باشقه‌لری تغلب ایتمشلردر.

تغلّف { سذ. عر. [« غلاف » دن مص. تفعل] ط. تغلف امعاء = باغرصاقلرك بربرینه کچمسی علتی.

تغلیب { سذ. عر. [« غلبه » دن مص. تفعیل] د. بر مناسبت وتعلقدن طولایی برلفظی دیکر لفظ و معنایه دخی شاملاً استعمال ایتمه: پدر ایله والده‌یه « ابوین » دینلمسی کبی.

تغلیط { سذ. عر. [« غلط » دن مص. تفعیل] ۱. یاکلیش چیقارمه. یاکلیشلق عطف واسناد ایتمه: کتابمی تغلیط ایتمك ایستمش. ۲. یاکلتمه، تشویش ایتمه: ذهنمی تغلیط ایتدیکز.

تغلیظ { سذ. عر. [« غلظة » دن مص. تفعیل] قبالاشدیرمه.

تغلیق { سذ. عر. [« غاق » دن مص. تفعیل] قپامه، کلیدلمه: تغلیق ابواب. ذ.

تغنّج { سذ. عر. [« غنج » دن مص. تفعل] نازلانمه. د.

تغنّی { سذ. عر. [« غناء » دن مص. تفعل] ۱. زنکین اولمه، مال وثروته نائل اولمه. ذ. ۲. غنا کثیره، محتاج اولمامه، قناعت واکتفا. ذ. ۳. الحان ایله اوقومه، ایرلامه، نغمه ایتمه: کوزل تغنی ایدیور.

تغیّر { سذ. عر. جه: تغیرات. [« غیر » دن مص. تفعل] ۱. دکیشمه، باشقه درلو ودیکر

كون اولمه، باشقه‌لاشمه، تبدل ايتمه: رنكى تغير ايتدى؛ اوآدم بيوينجه بسبتون تغير ايتمش؛ بو ابنيه‌ده برطاقم تغيرات كوريورم. ٢. رنك دكيشمه، ديكر كون اولمه: بكزى تغير ايتدى. ٣. بوزلمه، فساده اوغرامه: بو ات تغير ايتدى.

تغيير { سـذ. عر. جـ: تغييرات. [«غير» دن مصـ. تفعيل] ١. باشقه‌لاشديرمه، دكيشديرمه، ديكر كون ايتمه: تغيير رنك، تغيير مسلك ايتمك؛ تغييراته اوغرامق. ٢. بوزمه، افساد: حرارت اتى تغيير ايدر.

تف { وتفه. با: دف ودفه.

تفاح { سذ. عر. الما، سيب.

تفاخر { سذ. عر. جـ: تفاخرات. [«فخر» دن مصـ. تفاعل] برينه قارشى تفخر ايتمه، اوگونمه: شعرا اوته‌دن برى تفاخر ايتمكى سومشلردر.

تفاريق { سـذ. جـ. عر. فد: تفريق. [ظن ايتدكلرى كبى «تفرقه» نك جمعى دكلدر.] با: تفريق. — [تر. زبانزدى: تفاريك] اوفاق تفك شيئلر، آز قيمتلى هديه‌لر.

تفاسير { سذ. جـ. عر. فد: تفسير. با: تفسير.

تفاضل { سـذ. عر. [«فضل» دن مصـ. تفاعل] ١. فضل وكرم و فضيلتده مسابقه ايتمه: بربرلرينه قارشى تفاضل نيتيله. ٢. مقدار فضله‌سى، فرق.

تفاضلى { صـ. عر. ذ: تفاضليه. ر. ايكى رقمك آراسنده مقدارجه اولان فرقدن متولد نسبت: حساب تفاضلى.

تفاعيل { سذ. جـ. عر. [فد: تفعيل بو معنايه كلمز] د. عروضده مصراعك مفاعيل ايله تعيين اولنور اقسامه تقسيمى.

تفأل { سـذ. عر. [«فال» دن مصـ. تفعل] ١. فال خير عد ايتمه، اوغور صايمه: عربلر آتك بعض علامتلريله تفأل ايدرلر. ٢. فال آچمه، فال آتمه: بعض ديوانلردن تفأل ايدرلر.

تفاوت { سذ. عر. [«فوت» دن مصـ. تفاعل] ايكى شيء آراسنده‌كى فرق، برينك ديكرندن فرقلى اولمسى: عرب آتيله انكليز آتى آراسنده چوق تفاوت واردر. مـ. تفاوت عرضين = ايكى محلك عرضى بيننده درجه جهتندن فرق. مـ. تفاوت طولين = ايكى محلك طولى بيننده ساعت جهتندن فرق.

تفتيح { سذ. عر. [«فتح» دن مصـ. تفعيل] ١. آچمه، كشاد. ذ. ٢. تر. [زبانزدى: تفتيك] معده انشراحى، معده‌يى آچان ككيرمه: بو علاج تفتيح ويرر.

تفتيش { سذ. عر. جـ: تفتيشات. [«فتش» دن مصـ. تفعيل] آراشديرمه، برشيئك طوغريسنى بولمق ايچون هر طرفنى آرايوب تحقيق وتدقيق ايتمه: عسكرك احوالنى تفتيش ايتمك؛ طبع اولنه‌جق كتابلرى معاينه وتفتيش ايتمك؛ ولاياتجه اجراى تفتيشاته مأمور اولدى. || انجمن معاينه وتفتيش = معارف نظارتنده تدقيق مؤلفاته مأمور هيئت. || تفتيش عسكرى قوميسيونى = امور واحوال عسكريه‌نك محور لايقنده جريان ايدوب ايتمديكنى تحقيقه مأمور هيئت عسكريه. || محكمهٔ تفتيش = اوقاف همايون نظارتنده باب مشيخته مربوط محكمهٔ شرعيه. = تر. [«تفتيش مأمورى» تعبيرندن مختصر] عو. مفتش، تفتيش وتحقيق مأمورى: بر تفتيش كوندرديلر. [پوليس تشكيلاتندن اول ضابطه‌ده «تفتيش» مأمورلرى وار ايدى كه آنلره يالكزجه «تفتيش» دينليردى.

تفتيشى { صـ. عر. ذ: تفتيشيه. تفتيش وتحقيقه منسوب ومتعلق: معاملات تفتيشيه، اوراق تفتيشيه.

تفتيك { سذ. عر. [«فتك» دن مصـ. تفعيل] (پنبوق) آتمه، (يوك) طرامه، آچمه. ذ.

تفتيك { سـ. [لغت آنقره‌دن مأخوذ] ١. اينجه ويومشاق كچى قيلى: آنقره جهتندن وآناطولينك سائر بعض محللرندن خيلى مقدار تفتيك چيقار. ٢. قويونك بهارده قيرپيلان اينجه ويومشاق يوكى. ٣. ياره ايچون اسكى كتن بزندن ياپيلان نساله: مجروحلر ايچون تفتيك حاضرلامق. ٤. تفتيك قيللرينى ويرن كچى جنسى: آنقره ولايتنده شو قدر بيك كچى وشو قدر بيك تفتيك موجوددر. = صـ. ١. تفتيك قيللرينى ويرن جنسه منسوب، بو جنسدن اولان: تفتيك كچى. ٢. تفتيك قيللرندن معمول: تفتيك شال، تفتيك چوراب.

تفتيكلنمك { فل. اينجه اينجه ى پروزلنوب سوكلمك، ايپليكلرى آيرلمق: بوقماش چابق تفتيكلنير.

تفتيل { سذ. عر. [«فتل» دن مصـ. تفعيل] بوكمه، اكيرمه. ذ.

تفتين سذ. عر. [« فتنه » دن مصـ. تفعيل] فتنه‌دوشورمه، فساد القا ایتمه : تفتين قلوب واذهان .

تفحّص سذ.عر.جـ : تفحصات. [« فحص » دن مصـ. تفعل] اطرافيله آراشديروب تفتيش وتحقيق ایتمه : او آدمك احوالنى ايجه تفحص ايتدى؛ اجراى تفحصات ايتمك .

تفحّم سذ. عر. [كوموردیمك اولان « فحم » دن] كيمـ. كومورلشمه، كومور كسلمه . [لغت مولده .]

تفخّر سذ. عر. جـ : تفخرات. [« فخر » دن مصـ. تفعل] اوگونمه، قورلمه، برفضل وهنر ويا تميزى مدار كبرو غرور اتخاذ ايتمه : دنياده هيچ برشيئله تفخر ايتمه‌ملى .

تفرّج سذ. عر. [« فرج » دن مصـ. تفعل] ١. آچلمه، فرحلانمه، انشراح : تفرج ايچون كزمكه چيقمشيدى. ٢. اكلنمك ايچون واقع اولان كزنمه، سير : دكيز قيلرنده تفرج ايتمكده اولان اهالى .

تفرّجگاه ياخود تفرجگه. سـ. فا. [عر. تفرج = مـ. فا. گاه، گه = محل] اكلنمك ايچون كزنمكه مخصوص ير، اكلنجه يرى، سير يرى : بوشهرك تفرجگاهلرى چوقدر .

تفرّد سذ. عر. [« فرد » دن مصـ. تفعل] ١. تك وتنها اولمه، هركسدن آيريلوب يالكز قالمه. [بو معناده زمانمزده قوللانلماز كيبيدر.] ٢. امثالسز وبى نظير اولمه : ابن سينا عصرنده حكمياتده تفرد ايتمشيدى. ٣. كندى باشنه اولمه، كسب استقلال ايتمه : روم سلچوقيلرى ابتدا ايران سلچوقيلرينك عامللرى ايكن بعده تفرد ايتمشلردى .

تفرّس سذ. عر. [« فراسه » دن مصـ. تفعل] چهره وسيما علايمندن كمال فطانت وذكا ايله آكلامه، سزمه : او آدمك تفرسى چوقدر .

تفرّع سذ. عر. جـ : تفرعات. [« فرع » دن مصـ. تفعل] ١. داللانمه، دال و بوداق پيدا ايتمه. ٢. بر چوق فروع واقسامه آيرلمه، داللانمه، تشعب : سلچوقيلر خاندانى بر قاچ دولته تفرع ايتمشيدى. ٣. بر فرع حالنده اوله‌رق بر اصلدن آيرلمه : قونيه دمير يول خطى آناطولى خط كبيرندن تفرع ايديور. == جـ. بر اصلدن آيريلان كوچك شعبه وفرعلر، اصل واساسه آز مدخلى اولان تفصيلات، ايكنجى درجه‌ده اهميتى اولان احوال : اصل مسئله‌يه باقه‌لم ده تفرعاتله اوغراشميه‌لم .

تفرّغ سذ. عر. [« فراغ » دن مصـ. تفعل] ١. فارغ اولمه، بر ايشى بيتيروب قورتلمه. ﻗ. ٢. صاتين آلنان بر ملكك فراغ معامله‌سنى اجرا ايتديرمه يعنى اسكى صاحبنه فراغ ايتديروب كندى نامنه چويرمه .

تفرّق سذ. عر. [« فرق » دن مصـ. تفعل] آيرلمه، طاغلمه. د.

تفرقه سذ. عر. ١. آيرلمه، آيريلق، اتفاقسزلق : آره لرينه تفرقه دوشدى، كيردى. ٢. [مصدريت معناسندن مجرد اوله‌رق] غزته صحيفه‌لرندن بوينه بر چيزكى ايله آيريلوب بر حكايه‌يه ويا علمى بر بحثه تخصيص اولنان قسم : غزته تفرقه‌لرينى اوقومغله مشغولدر .

تفريح سذ. عر. [« فرح » دن مصـ. تفعيل] فرحلانديرمه : قلبمى تفريح ايتدى .

تفريد سذ. عر. [« فرد » دن مصـ. تفعيل] ١. صو. دنيادن آيريلوب يالكز الله ايله مشغول اولمه : اهل تفريد . ٢. ﻁ. الكتريقلنديرلمسى مرام اولنان شيئى ناقل الكتريق اجسامدن آيرمه، تجريد : تلغراف تللرينى تفريد ايتملى .

تفريش سذ. عر. جـ : تفريشات. [« فرش » دن مصـ. تفعيل] ١. دوشمه، دوشتمه، يايمه : سجاده‌سنى چمنك اوزرينه تفريش ايدوب اوتوردى. ٢. بر محلك زمينى دوشتمه، برشيئله اورتمه : مرديون اوكنى مرمرله ويمك اوطه‌سنى چينى ايله تفريش ايتدى؛ يمكخانه‌يه چينى تفريش ايتملى؛ مسافره اكراماً يولى اوزرينه چوخه تفريش ايتديلر. ٣. بر خانه ويا قوناق ودائره‌نك مفروشاتنى تدارك ايدوب يرلى يرينه قومه، دوشتمه : يكى بيتن قوناغى دها تفريش ايتمديلر؛ تفريشاتى دها بيتمدى .

تفريط سذ. عر. [« فرط » دن مصـ. تفعيل] حد اعتدالك مادوننده قالمه، افراطك ضدى : هر ايشده افراط وتفريط مذموم اولوب اعتدالدن ايى شيء يوقدر؛ افراطدن تفريطه دوشمكدن احتراز لازم .

تفریق (سذ. عر. جـ: تفاریق. [«فرق» دن مصـ. تفعیل] ١. آیرمه، آیری قومه: سوریدن بش قویون تفریق ایتدی. ٢. آیری طوتمه، سچمه، تمییز: اولادمدن هیچ برینی دیگرلرندن تفریق ایتمم؛ دین ومذهب تفریق ایتمکسزین جمله تبعه‌یه بر نظرله باقمق. = جـ. با: تفاریق. || مجلس تفریق = مجلس اداره اعضای منتخبه‌سنك انتخابی ایچون عقد اولنان مجلس.

تفسّخ (سذ. عر. [«فسخ» دن مصـ. تفعل] ط. چوریوب دوکلمه.

تفسره (سذ. عر. [«فسر» دن مصـ. تفعیل] ط. ١. طبیبك خسته‌نك ادرارینه باقمسی، ادراری معاینه ایتمسی. ٢. خسته‌نك طبیب طرفندن معاینه اولنان ادراری. [اصطلاحات جدیدهٔ طبیه‌دن اولمیوب، اسکیدن اطبای عرب بیننده مستعملدر.]

تفسیر (سذ. عر. جـ: تفسیرات، تفاسیر. [«فسر» دن مصـ. تفعیل] ١. شرح وبیان، ایضاح وتفصیل: بر سوزی تفسیر ایتمك. ٢. قرآن کریمك عباره‌سنی شرح وایضاحله ایجاب ایدن تفصیلات ومطالعاتی بیان ایتمه وبوکا دائر کتاب یازمه: قرآن کریمی تفسیر ایتمکه مقتدر؛ آیت کرسی‌یی تفسیر ایتمشدر. ٣. [مصدریت معناسندن مجرد اوله‌رق] قرآن کریمك شرحی، بتون مصحف شریفك ویا بر یاخود بر قاچ سورهٔ شریفه‌نك شرحنی حاوی کتاب: تفسیر یازمغله مشغولدر؛ تفسیر کبیر؛ زمخشرینك تفسیری. [بو معنا ایله جمعی تفاسیر کلیر.] ٤. قرآن کریمك معانئ شریفه‌سی واعرابی واسباب تنزیل وسائر متفرعاتی علم مخصوصی: تفسیر اوقویور؛ تفسیر تدریسیله مشغولدر؛ علم تفسیر. || د. عطف تفسیر = نحوده بر کلمه‌نك مجرد معطوف الیهك معناسنی تفسیر وایضاح ایچون مترادفنه عطف اولنمسی وبو صورتله عطف اولنان کلمه یعنی معطوف: قتل و اعدام، اخذ وگرفت کبی.

تفصیل (سذ. عر. جـ: تفصیلات. [«فصل» دن مصـ. تفعیل] اطرافیله و هر جهتنی آیری اوله‌رق بیان ایتمه، اوزون اوزادی‌یه ایضاح ایتمه: مسئله‌یی تفصیل ایتدی؛ تفصیلات لازمه‌سیله بیان ایتمك؛ بو بابده تفصیلات ویرمك.

تفصیلاً (حـ. عر. تفصیلات و ایضاحاتله، مفصلاً: مسئله‌یی تفصیلاً یازمشدر.

تفضیل (سذ. عر. [«فضل» دن مصـ. تفعیل] برینی دیگرلردن افضل ومرجح طوتمه، ترجیح. || د. اسم تفضیل = مقایسه وترجیح بیان ایدن صفت که عربیده «افعل» وزننده اولوب، لسانمزده «دها» و«اك»، اسکی ترکجه‌ده «رك» و«راق»، فارسیده دخی «تر» و«ترین» اداتلریله افاده اولنور: اکبر، دها بیوك، اك بیوك، بیوکرك، بزرکتر، بزرکترین کبی.

تفقّد (سذ. عر. جـ: تفقدات. [«فقد» دن مصـ. تفعل] حاضر اولمیان برینی آرایوب صوروه: بزی تفقد ایتمدیکز؛ حالنی تفقد ایتدی؛ حقنده اجرای تفقدات ایتدم.

تفقّه (سذ. عر. [«فقه» دن مصـ. تفعل] علم فقه اوگرنمه، فقهده ید طولی صاحبی اولمه، فقیه اولمه: کندی مطالعه واقدامی سایه‌سنده او کوچك مملکتده مکمل صورتده تفقه ایتمکه موفق اولدی.

تفك (مه. اوفاق صفتنه اتباعاً قوللانیلوب اونك معناسنی تأکید ایدر: اوفاق تفك = ١. کوچك یاپیلی. ٢. کوچك واهمیتسز ایشلر، اوته‌بری، شوندن بوندن، خردوات. [مصغری: تفه‌جك: اوفاجق تفه‌جك.]

تفکّر (سذ. عر. جـ: تفکرات. [«فکر» دن مصـ. تفعل] دوشونمه، فکر ایتمه، ذهن یورمه، اعمال فکر ایتمه: انسان تفکر ایدرسه حیات دنیانك اهمیتی اولمدیغنی آکلار؛ درین درین تفکره، بر طاقم تفکراته طالمشیدی.

تفنك (یاخود توفنك. سـ. باروتله پاتلایوب ایچنده‌کی قورشونی فوق‌العاده برسرعت و شدتله وقیزغین اوله‌رق اوزاغه آتمغله اتلاف ایدر اسلحهٔ ناریه‌دن الده واوموزده طاشینیر معروف برسلاح که یکی ایجاد اولوب انواعی واردر: فتیللی، چاقلی، قاپسوللی، ایکنه‌لی، آرقه‌دن طولار، مکرر آتشلی تفنك: تفنك آتمق، بوشاتمق،

انداخت ایتمك. || تفنك پاتلامق = حربه باشلانمق، محاربه ظهور ایتمك. || تفنك پاتلامقسزین = بلا حرب.

تفنكجی { س. ١. تفنك اعمال ایدن صنعتجی. ٢. برطابور ویا آلایده نفراتك تفنكلرینی اصلاح وتعمیره مأمور وبوصنعته آشنا ضابط. ٣. تفنكله مسلح محافظه مأموری ویانفر. ٤. سرای همایونده بكجیلك وظیفه‌سنی ایفا ایدن مأمور، سلاحشور؛ [« تفنكی » دخی دنیلیر. جمعی (تفنكیان) در : تفنكی بلوكی] تفنكجی باشی؛ تفنكجیلردن بری. ٥. وقتیله برایالتك امور ضابطه‌سنه مأمور آدملركه تفنكجی باشی دینلن رئیسلری آلای بكی وظیفه‌سنی ایفا ایدردی. [غلط فاحش اوله‌رق جمعی «تفنكجیان» صورتنده قوللانیلر.]

تفنكخانه { س. تفنك وضع و حفظنه مخصوص محل. [سلاحخانه دها مناسبدر.]

تفنكلك { س. سلاح چاتیسی.

تفنّن { سـذ. عر. [« فن » دن مصـ. تفعل] ١. بر شیئك انواع واقسامنده كسب مهارت ایتمه، وانواعنی بیلمه، هزار فن اولمه : علوم ومعارفده تفنن ایتمشدر. ٢. فنونده ید طولی صاحبی اولمه، فنونی اوكرنمه : دارالفنونه كیروب تفنن ایلدی. [« فن » عربیده نوع ودرلو دیمك اولوب، لسانمزده‌كی معنایی متضمن اولمدیغندن، تفنن لغتنك ده ایكنجی معناسی لسانمزه مخصوصدر. مع هذا برنجیسیله مناسبتی واردر.]

تفوّق { سـذ. عر. [« فوق » دن مصـ. تفعل] اوسته چیقمه، باشقه‌لرندن اوستون اولمه : علم وهنرده جمله‌یه تفوق ایتدی.

تفوّه { سـذ. عر. جمـ : تفوهات. [« فوه » دن مصـ. تفعل] آغزه آلمه، سویلمه، تلفظ ایتمه : برطاقم سوزلر تفوه ایتمشدر؛ بویله سوزلر تفوهندن اجتناب ایتملی. = جـ. مناسبتلی مناسبتسز سوزلر، دیدی قودی، داعیٔ مسئولیت سوزلر : بعض تفوهاتده بولنمقدن ناشی تحت مسئولیته آلنمشدر.

تفویض { سـذ. عر. [« فوض » دن مصـ. تفعیل] احاله ایتمه، برینك عهده‌سنه ویرمه : بوایش فلانه تفویض اولنمشدر؛ انسان هرایشنی جناب حقه تفویض ایتملیدر.

تفه‌جك { صـ. تفك صفتنك مصغری اولوب «اوفاجق» صفتنه اتباعاً قوللانیلیر : اوفاجق تفه‌جك = پك كوچك یاپیلی وظریف ونازك : اوفاجق تفه‌جك بر قیز.

تفهّم { سـذ. عر. [« فهم » دن مصـ. تفعل] تكلفله وآزر آزر آكلامه، فرقنه وارمه : مسئله‌یی تفهم ایتدی.

تفهیم { سـذ. عر. جمـ : تفهیمات. [« فهم » دن مصـ. تفعیل] آكلاتمه، افهام : كیفیتی كندیسنه ایجه تفهیم ایتدم.

تفیّض { سـذ. عر. جمـ : تفیضات. [«فیض» دن مصـ. تفعل] فیض بولمه، ایلرلمه، ترقی ایتمه : علم وهنر اوكرنوب ایشنه دوام ایدن البته تفیض ایدر. [عربیده فیضان ایدوب طاشمه و یایلمه معناسنه كلوب، بزجه مستعمل اولان بو معناسی ایسه مجازی عد اولنه‌بیلیر.]

تقابُل { سـذ. عر. [« قبل » دن مصـ. تفاعل] ١. قارشی قارشی‌یه كلمه، راست كلمه، یوز یوزه كلمه : ایكی اوردو تقابل ایدوب حربه كیریشدیلر. ٢. قارشیلق اولمه، بر شیئه قارشیلق وبدل برینی طوتمه : ایتدیكم خدمت وقتیله كندیسندن كوردیكم ایلكه تقابل ایتمیور.

تقارُب { سـذ. عر. [« قرب » دن مصـ. تفاعل] بربرینه یاقلاشمه، بربرینه یاقین كلمه.

تقاریر { سذ. جـ. عر. فد : تقریر. با : تقریر.

تقاسیط { سـذ. جـ. عر. فـد : تقسیط. با : تقسیط.

تقاصّ { سذ. عر. [« قص » دن مصـ. تفاعل] اودشمه، حسابلاشمه، آله‌جق ویره‌جك قالمامه، صایشمه : تقاص اولدق. || عو. تقاص تقوص ایتمك = آله‌جغی ویره‌جكنه حساب ایتمه.

تقاصُر { سذ. عر. [« قصر » دن مصـ. تفاعل] قصور ایتمه، بر ایش كورمكه اقتدار وار ایكن كورممه. ذ.

تقاضا { سذ. عر. [« قضا » دن مصـ. تفاعل] تأدیهٔ دین ایچون مدیونی صیقیشدیرمه، تضییق. || عو. سرزنش : بڭله تقاضا ایتدی.

تقاطُر { سذ. عر. [« قطر » دن مصـ. تفاعل] طامله طامله آقمه، طاملامه.

تقاطُع { سذ. عر. [« قطع » دن مصـ. تفاعل] بربرینی کسمه، بربرینك اوستندن کچمه: ایکی دمیر یول خطی تقاطع ایتمك. [عربیده بربرندن کسیلوب قطع مناسبت معناسنه کلکله، بزم صورت استعمالمز عندیدر.]

تقاعُد { سذ. عر. [« قعود » دن مصـ. تفاعل] اختیارلق ویا بر سقطلق سببیله خدمت و وظیفه‌سنی ترکله مخصصاتنك بر قسمیله استراحته چکلمه: بر ضابطك تقاعدی؛ تقاعد معاشی؛ تقاعد صندیغی؛ تقاعد اولمق. [لسان عوامده « متقاعد » یرینه صفت کبی ده قوللانیلیر: تقاعد بر ضابط.]

تقاعُدلك { سـ. [تقاعد لغتی متقاعد یرینه قوللانلمغله اصل تقاعد معناسی غلط فاحش قبیلندن اولان بو تعبیر سقیمله افاده اولنور] بر مأمور ویا ضابطك تقاعد اولمسی: تقاعدلکنی استدعا ایتمش؛ تقاعدلکی اجرا اولندی.

تقاعُدیّه { سث. عر. تقاعد معاشی.

تقاویم { سذ. جـ. عر. فذ. تقویم. [با: تقویم.

تَقَبُّض { سذ. عر. [« قبض » دن مصـ. تفعل] ١. طوپلانوب چکلمه، بوزلمه. ٢. طـ. قبض اولمه. [ایکنجی معنا ایله « انقباض » دها مستعملدر.]

تَقَبُّل { سذ. عر. [« قبول » دن مصـ. تفعل] قبول ایتمه، آلمه، اوستنه آلمه. ذ.

تقبیح { سذ. عر. جـ: تقبیحات. [« قبح » دن مصـ. تفعیل] چرکین کورمه، بکنمه‌مه: بوحرکتنی هرکس تقبیح ایتدی.

تقبیل { سذ. عر. [« قبله » دن مصـ. تفعیل] اوپمه، بوس ایتمه، بوسه: حجر اسودی تقبیل ایتمك.

تَقَدُّس { سذ. عر. [« قدس » دن مصـ. تفعل] پاك ومبارك اولمه، دیانةً معزز ومحترم اولمه: کعبه‌نك تقدسی.

تَقَدَّسَ { فـ. عر. ذ: تقدست. [آنف البیان مصدردن فعل ماضی مفرد غائب] پاك ومبارك اولسون، معزز اولسون. [دعا مقامنده ترکیبات عربیه‌ده مستعملدر:] جناب حق تقدس اسمه، تقدست ذاته.

تَقَدُّم { سذ. عر. [« قدم » دن مصـ. تفعل] ١. ایلری کچمه، ایلریده بولنمه. ٢. زمانجه ویا درجه ورتبه‌جه ایلری بولنمه، اوکده بولنمه: باقینك نابیدن برقرن تقدمی واردر؛ فضولینك عصری شعراسنه تقدمی مثبتدر. ٣. تشریفاتجه اوکدن کچمه ویا دها یوقاری اوتورمه حقی: قاضیعسکرلر اوائلده وزرایه تقدم ایدرکن بعده وزرانك تقدمنه قراروپرلمشدر. ٤. مجـ. بر مضرتك ازاله‌سنی اخطار ایتمه. || حق تقدم = بر شیئه هرکسدن اول تشبث ایدلدیکی ایچون احراز اولنان حق وشرف.

تقدمه { سث. عر. [تقدیم کبی تفعیل بابندن مصـ.] مافوقه تقدیم اولنان شیء، ویریلن هدیه ویا برکذار: فلان ذاته برتقدمهٔ ناچیزانه اولمق اوزره.

تقدیر { سذ. عر. جـ: تقدیرات. [« قدر » دن مصـ. تفعیل] ١. قدر، حکم ازلی، جناب حقك هرشیء حقنده‌کی قرار ازلیسی: تقدیر خدا قوهٔ بازو ایله دونمز؛ تدبیر دائما تقدیره موافق کلمز. ٢. قیمت بیچمه، بها تعیین ایتمه: کتابی، کتابك قیمتنی صحافلر تقدیر ایده‌بیلیر. ٣. بر آدمك قدر وهنرینی آکلایوب اعتراف ایتمه، قدرشناسلق: محویت ایچنده یاشایان ارباب کمالی تقدیر بیوك بر مزیتدر. ٤. بکنمه، تحسین ایتمه: بر آدمك خدمتی تقدیر اولنمازسه غیرتنه خلل کلیر. ٥. فرض، احتمال، اعتبار، صورت حال: اولتقدیرده؛ بالفرض والتقدیر؛ بونی یاپدیغی تقدیرده بن ده مقابله ایدرم؛ علی کلی التقدیرین = هر ایکی احتماله کوره. ٦. د. ١. عباره‌ده برلفظ ویاحالك ذهناً تصوری: بو بر سؤال مقدرك جوابیدر. ٢. ظاهرده اولمیان براعراب وسائره‌نك محلا فرض اولنمسی: بر لفظی، ویا اعرابی تقدیر ایتمك.

تقدیراً { حـ. عر. ١. قدر وبها بیچه‌رك، قدر ودکرینی آکلایه‌رق واعتراف ایده‌رك: خدمتنی تقدیراً ترفیعنه قرار ویردیلر. ٢. د. تقدیر صورتیله، لفظاً اولمیه‌رق، محلاً: بواسم تقدیراً منصوبدر.

تقدیری { صـ. عر. ذ: تقدیریه. ١. قدرالهی‌یه منسوب ومتعلق، قدر اقتضاسندن اولان: احکام تقدیریه. ٢. د. لفظی وظاهر اولمیوب محلی و اعتباری اولان: بو اسمك اعرابی تقدیریدر.

تقدیس { سذ. عر. جـ: تقدیسات. [« قدس » دن مص. تفعیل] ۱. پاك و مبارك عد ایتمه، معزز و مقدس طوتمه، قدسیت ویرمه: بتون اهل اسلام کعبهٔ شریفه‌یی تقدیس ایدر. ۲. حمد وشکر وثنا ایتمه: جناب حقی تقدیس ایتمك. ۳. مج. پك زیاده حرمت واکرام ایتمه. تعظیم ایله: بعض اقوال حکیمانه سندن طولایی حضرت مولانایی تقدیس ایدردی.

تقدیم { سذ. عر. جـ: تقدیمات. [«قدم» دن مص. تفعیل] ۱. اوکه کچیرمه، ایلری‌یه سورمه، بر شیئی دیکرندن اول بولندیرمه: بسمله‌یی حمدله‌یه تقدیم ایتمك اقتضا ایدر؛ تقدیم الاهم علی المهم = پك مهم اولانی ایشی عادتا مهمندن اول یاپمق. ۲. برینك وعلی الخصوص بر بیوك ذاتك حضورینه بر شیٔ کوتورمه، ویرمه: رئیس‌افندی‌یه بر مکتوب، بر هدیه تقدیم ایتدم. ۳. بر آدمی دیکر برینك حضورینه چیقاره‌رق کوریشدیرمه، توصیه ایتمه: یارین کلکز سزی خوشلانه جغکز بر ذاته تقدیم ایده‌یم؛ سزه برادرمی تقدیم ایدرم. || تقدیم وتأخیر = بر عباره‌نك بعض یرلرینی یوقاری‌یه آلوب دیکرلرینی آشاغی‌یه آتەرق تغییر وتصحیح ایتمه.

تقرب { سذ. عر. [« قرب » دن مص. تفعل] ۱. یاقلاشمه، یاقین کلمه، یاناشمه: بکا تقرب ایتدی. ۲. وقتی یاقین اولمه، قریب الوقوع اولمه: رمضان شریف تقرب ایدیور.

تقرح { سذ. عر. [« قرح » دن مص. تفعل] ط. یاره اولمه، یاره ایچنده قالمه: تقرح جلد، تقرح معده وسائره.

تقرر { سذ. عر. [« قرار » دن مص. تفعل] ۱. یرلشمه، بر یرده قرار وثبات بولمه: بر چوق زمان طولاشدقدن صکره فلان یرده تقرر ایتدی. ۲. قرارلاشمه، قراری ویرلمه، هنوز تحت مذاکره وترددده اولمامه: نه کونی حرکت ایده جکمز دها تقرر ایتمدی؛ اعشارك احاله‌سی الآن تقرر ایتمدی. ۳. ط. مرضك بدنك بر یرینه حصر اولنمسی، فر. Localisation.

تقریب { سذ. عر. جـ: تقریبات. [«قرب»دن مص. تفعیل] ۱. یاناشدیرمه، یاقلاشدیرمه: شوماصه‌یی دیواره تقریب ایتملی. ۲. برمقداری تمامیله تعیین ایده‌میوب آشاغی یوقاری اوله‌رق تخمین ایتمه: او آتك قرق لیرایه آلندیغنی تقریب صورتیله سویلدی. ۳. [مصدریت معناسندن مجرد اوله‌رق] مناسبت، وسیله، بهانه: تقریبنی بولوب سویلدی؛ بالتقریب ایشی آچدی؛ بر تقریب ایله صاوشدی؛ [بو مقامده «ایله» سز استعمالی « بر » لفظنك مفتوح اوله‌رق فا. حرف الصاق اعتبار اولنمسندن ایلری کلمش غلط بر تعبیردر، ویاخود «بالتقریب» تعبیر عربیسندن غلطدر؛ حالبوکه عربیده بو صوك معنا ایله قوللانلماز.]

تقریباً { ح. عر. آشاغی یوقاری، تمامیله اولمیه‌رق، تخمیناً: بو بنانك تعمیراتی تقریباً اون بیك غروشه محتاجدر؛ تقریباً اللی یاشنده‌در.

تقریبی { صـ. عر. ث: تقریبیه. آشاغی یوقاری اوله‌رق بیان اولنان، تمامیله معین ومخصص اولمیان، تخمینی.

تقریر { سذ. عر. جـ: تقریرات، تقاریر. [« قرار » دن مص. تفعیل] ۱. یرلشدیرمه، یرینی تعیین وتخصیص ایتمه. ن. ۲. ثابت ومحکم ایتمه، صاغلاملاتمه. ن. ۳. آغزدن افاده و بیان ایتمه، آکلاتمه، اوزون اوزادی‌یه تعریف ایتمه: مدرس طلبه‌یه درسنی تقریر ایتمکله مشغول ایدی؛ فلان معلمك تقریری پك کوزلدر؛ فلان ایسه عالمدر آما هیچ تقریری یوقدر. ۴. بر ایشی رسماً وتحریراً بیان ایتمه. [فر. « راپور » کلمه‌سنك ترجمه‌سیدر]: قپودانك تقریری. ۵. سیاسی نوطه: سفرا اوایشی باب عالی‌یه تقریر ایتمشلر. ۶. برایشی رسماً وتفصیلاً بیان ایتمك اوزره یازیلان انها: روم پطریقخانه‌سنك بر تقریرینه جواب یازلدی. || تقریر شفاهی = بر خصوصه دائر سفرانك امضاسز اوله‌رق ویردکاری محرر نوطه. تقریر ممضی = امضالی اولمق اوزره ویریلن بویله بر تقریر. [اك زیاده پطریقخانه وسفارتخانه انهالرینه اطلاق اولنور. — تقاریر جمعی بو معنایه مخصوصدر.] ۷. فراغ املاکده مال صاحبنك مأمور رسمی حضورنده‌کی افاده‌سی: تقریرینی ویرمك ایچون پاره‌سنی آلدی. ۸. دوائر مرکزیه‌دن یالکز مهر ایله مختوم اوله‌رق صدارته کوندریلن محررات.

تقريرلك { س. اوزرينه تقرير يازيلان بر ياپراقلى بيوجك كاغد.

تقريض { سذ. عر. جـ: تقريضات، تقاريض. [« قرض » دن مص. تفعيل] ١. بر تأليفى منثور ويا منظوم بر مقالهٔ مخصوصه ايله مدح وثنا ايتمه: يازديغى كتابلرى مشاهير ادبايه تقريض ايتديرمك عادتيدر. ٢. بر تأليفك مدحى حقنده يازيلان منثور ويا منظوم مقاله كه اوكتابك باشنه ويا آخرينه درجى عادت اولمشدر.

تقريظ { تقريض ايله مترادفدر.

تقزّح { سذ. عر. [« قزح » دن مص. تفعل. — لغت مولده.] م. الكم صاغمه شكلنى كوسترمه، ضياى شمسى حل ايدوب رنكلرى آيرى آيرى والكم صاغمه صره سنده ابراز ايتمه: تقزح خاصه سنى حائز اجسام.

تقسيط { سذ. عر. جـ: تقاسيط. [« قسط » دن مص. تفعيل] قسم قسم وهر قسمى بر مدت معينه مرورنده مؤجلاً تأديه اولنه جق مبلغك بهر قسمى: اعشار بدلاتى ملتزملر آلتى تقسيطده ويررلر؛ تقاسيط مقرره ايله تأديه اولنه جق دين.

تقسيم { سذ. عر. جـ: تقسيمات. [« قسم » دن مص. تفعيل] ١. بولمه، پارچه لره آيرمه: بيك غروشى اوچ كشى يه تقسيم ايتمك؛ حاصلاتك حصه داران بيننده تقسيمى؛ بنايى بش دائره يه تقسيم ايتدى. ٢. آقار صويك مصوره لره آيرلديغى محل، صواق. ٣. ر. حسابده اعمال اربعه نك دردنجيسى كه مثلا بر مبلغك بر قاچ حصه يه بولنمه سندن عبارتدر، اولشديرمه: ٧٤ ى ٩ ه تقسيم ايتمك. ٤. مو. چالغيجيلرك يالكز برى طرفندن اجرا اولنان فصل: بر تقسيم ياپمق. || تقسيم اراضى = اراضينك تقسيم وتعيينى وخريطه سنك اخذى علمى كه باشليجه مثلثاته مستنددر. [فر. Géodésie]. || تقسيم غرما = بر مديونك مالنك داينلر بيننده تقسيمى. || تقسيم مياه = آقار صولرك آيرلديغى صرت وارتفاع كه بر طرفنك صولرى برجهته وبر طرفنك كيلر اوبرجهته آقوب كيدر: تقسيم مياه خطى. = جـ. بربنانك بولمه لرى، دائرده لره صورت انقسامى: بواوك تقسيماتى چوق ايبدر.

تقشّع { سذ. عر. [« قشع » دن مص. تفعل] ط. توكورمه، بلغم چيقارمه.

تقشير { سذ. عر. [« قشر » دن مص. تفعيل] صويمه، قبوغنى چيقارمه.

تقصير { سذ. عر. جـ: تقصيرات. [« قصر » دن مص. تفعيل] ١. قيصالتمه. ٢. بر ايشى نقصان ياپمه، اقتدار وارايكن ويا اقتدارسزلقدن قصور ايتمه: ايفاى وظيفه ده تقصير ايتدى. ٣. فق. مسامحه ايله قانون جزا خلافنده حركت ايتمه. = جـ. قباحت، صوچ، وعلى الخصوص من طرف الله بر بلايه اوغرامغى منتج صوچ وكناه: بنم تقصيراتم نه در؟ هپ بزم تقصيراتزدر.

تقطير { سذ. عر. جـ: تقطيرات. [« قطر » دن مص. تفعيل] ١. طامله طامله آقيتمه، طاملاتمه. ٢. انبيقدن چكمه: دكيز صوينى تقطير ايتمك.

تقطيع { سذ. عر. جـ: تقطيعات. [« قطع » دن مص. تفعيل] ١. كسمه، پارچه پارچه ايتمه، پارچه لره تقسيم. ٢. ذ. شعرى تابع اولديغى بحره كوره تفاعيله آيرمه، هر بر پارچه سنى فاصله ايله اوقومه.

تقفيه { سذ. عر. [« قفاء » دن مص. تفعيل] (كلامى ويا شعرى) قافيه لى ايراد ايتمه، قافيه اويديرمه.

تقلّب { سذ. عر. جـ: تقلبات. [« قلب » دن مص. تفعل] ١. دونمه، برياندن بريانه چويرلمه، آلت اوست اولمه. ٢. دكيشمه، باشقه قالبه كيرمه، تبدل، تحول، ديكر كون اولمه: تقلب احوال، تقلب زمان. = جـ. تبدلات، تحولات، انقلابات: بنم غيبوبتمده شهر اوقدر تقلباته اوغرامش كه سوقاقلرى بولمه ده زحمت چكدم.

تقلّد { سذ. عر. [« قلد » دن مص. تفعل] ١. حمائل ويا كردانلق كبى بوينه صارمه، آصمه، طاقمه، قوشانمه: تقلد سيف = قليج قوشانمه، طاقمه. ٢. اوستنه آلمه، درعهده ايتمه: امور حكومتى تقلد ايلدى.

تقلّص { سذ. عر. جـ: تقلصات. [« قلوص » دن مص. تفعل] ط. بر عضوك چكيلوب طوپلانمه سى: تقلص حدقه وسائره.

تقليب { سذ. عر. جـ: تقليبات. [« قلب » دن مص. تفعيل] ١. دونديرمه، چويرمه، آلت اوست ايتمه. ٢. بر شيئك شكل و قالبنى دكيشديرمه.

تقلید { سذ. عر. جـ : تقلیدات . [« قلد »دن مص. تفعیل] ١. طاقه، آصمه، قوشاتمه : تقلیدحمائل، تقلید سیف. ٢. برینك فعل وحركتنك ویاشكل و صورتنك عیننی یاپمه، بكزمكه ویا بكزتمكله چالیشمه : فلان شاعر نفعی یه (یاخودنفعی بی) تقلیده چالیشیور؛ فلان محرر كیمسه‌یه تقلید ایتمكسزین كندینه مخصوص بر طرز افاده اختیار ایتمشدر. [مفعول الیه ومفعول بهله ارتباط ایدوب، آنجق معناجه بر آز فرق واردر : مفعول الیه ایله اقتدا، ومفعول بهله برشیئك ساخته‌سنی ویا استهزا طریقیله طبقنی یاپمق معناسنه تقرب ایدر.] ٣. بر شیئك ساخته‌سنی یاپمه: اك مشهور فابریقه‌لرك معمولاتنی تقلید ایتمشلردر؛ برینك امضاسنی تقلید ایتمك. ٤. برینك افعال وحركاتنك عیننی یاپه‌رق كندیسیله اكلنمه، تمسخر ایتمه : هر كس تقلید ایدر، هركسك تقلیدنی یاپار؛ بر كوریشده تقلیدنی آلمش. ٥. [مصدریت معناسندن مجرد اوله‌رق] مصنع بر شیئك، بر هنر ومعرفت اثرینك ساخته‌سی : انكلیز چاقیلرینك تقلیدی چیقمشدر؛ تقلیدی اوجوزدر. — صه. تر. تقلید صورتیله یاپلمش، ساخته : تقلید كومش.

تقلیدی { صه. عر. ث : تقلیدیه. تقلیده یاپیلان. ف. حجت وسندایستمكسزین قبول ایدیلن: ایمان تقلیدی = مقلد ایمانی .

تقلیل { سذ. عر. [« قلة » دن مص. تفعیل] آزالتمه، ایندیرمه، تنقیص : مقدارینی تقلیل ایتمك .

تقوا { سذ. عر. با : تقوی .

تقوُّس { سذ. عر. [«قوس»دن مص. تفعل] یای كبی اكری وكمرلی اولمه : كمیكك تقوسی .

تقوی١ { سذ. عر. [« وقایه »دن] اللهدن قورقوب منهیاتدن چكنمه، توقی، پرهیزكارلق، زهد. || اهل تقوی = پرهیزكار ومتقی آدم یاخود آدملر. [«اهل» اسمی مفرد وجمع كبی قوللانیلیر.]

تقوّی { سذ. عر. [« قوت » دن مص. تفعل] قوتلنمه، قوت پیدا ایتمه، امداده قوتی آرتمه. ز.

تقویت { سذ. عر. با : تقویه .

تقویس { سذ. عر. [« قوس » دن مص. تفعیل] یای كبی اكری وكمرلی ایتمه .

تقویم { سذ. عر. جـ : تقاویم. [« قوم، قیام » دن مص. تفعیل] ١. طوغریلتمه، دوزلتمه، یولنه قومه، ترتیب، تنظیم : تقویم وقایع. ٢. ممالك وبلدانك طول وعرضنی ویا سیارات و ثوابتك حركات ومواقعنی كوسترمه و بونلری كوسترن رساله و كتاب یاخود جدول: تقویم البلدان، تقویم الافلاك. ٣. بهر سنه‌یه مخصوص اوله‌رق هر كونك شمس وقمر وسیارات طلوع و غروبنی وسائر احوال هیئتی و لیل ونهارك واوقات خمسه‌نك ساعت ودقیقه‌لرینی كوستریر رساله كه امم اسلامیه بیننده اسكیدن بری ارباب هیئت طرفندن ترتیب ونشری معتاد اولوب، اخیراً بو اصول دخی اوروپاده كسب مكملیت ایتمشدر: تقویم سال. || حسن تقویم = اك كوزل نظام وترتیب وشكل و صورت، كه آیت كریمه‌دن مأخوذ اولوب، صورت وخلقت بشر حقنده مستعملدر. || مج. اسكی تقویم، كهنه تقویم، كچن سنه‌نك تقویمی = ایشه یارامازشیء.

تقویمچه { س. فا. كوچك تقویم رساله‌سی .

تقویه { سذ. عر. [« قوت » دن مص. تفعیل] ١. قوتلندیرمه، قوت‌ویرمه، قوتنی آرتدیرمه: ایكی طابور دها كوندره‌رك فلان موقعده‌كی عسكری تقویه ایتملی؛ چوجقلره بسلییجی شیئلر یدیره‌رك بدنلرینی تقویه ایتمك اقتضا ایدر. ٢. تأكید وتصدیق ایتمه : سوزكزی تقویه ایچون بر مثال كتیره‌جكم. [فا. اصولی اوزره « تقویت » صورتنده دخی قوللانیلیر.]

تقی { صه. عر. ث : تقیه. جـ : اتقیاء. [« وقایه » دن صش. — اصل یاسی مشدد ایسه ده مخفف قوللانیلیر.] اللهدن قورقوب مناهیدن اجتناب ایدن، پرهیزكار، اهل تقوی .

تقیُّح { سذ. عر. [« قیح » دن مص. تفعل. — لغت مولده‌در.] ط. ایرینلنمه، ایرینك پیدا ایتمه : یاره‌سی تقیح ایتدی؛ تقیح دم، تقیح عین، تقیح كلیه وسائره.

تَقَیُّد { سـذ. عر. جـ: تقیدات. [« قید » دن مصـ. تفعل] ١. باغلانمه، مربوط و معلق اولمه. ٢. چالیشمه، چپالامه، ایش ایدینوب اوغراشمه، اوستنه دوشمه: وظیفه‌سنه تقید ایتمیور؛ تقیدات متمادیه‌ده بولنمق.

تَقیید { سذ. عر. جـ: تقییدات. [« قید » دن مصـ. تفعیل] قید و شرطله باغلامه، مشروط ومقید ایتمه، شرط قومه: سیغورطه شرکتلری حریقزده ابنیه‌نك تضمیننی بر چوق قیودله تقیید ایتمشلردر؛ نظامنامه‌لرینه برچوق تقییدات درج ایتمشلردر.

تَك { صـ. ١. جفت مقابلی: تك دیزکین؛ تك طبانجه؛ تك می جفت می؟ ایکی، درت، آلتی عددلری جفت وبر، اوچ، بش عددلری تکدر. ٢. بر جفت تشکیل ایدن ایکی شیئك بری: آرابه آتلرینك بر تکی خسته‌در؛ بونك تکی نره‌ده؟ تکنی بوله‌مدم جفت ایده‌یم. ٣. بر، واحد: بر تك کتابم واردر. ٤. یالکز، تنها: بیوك بر اوده تك وتنها اوتورمقدن انسانه وحشت کلیر. ٥. اشسز، وحید، یکتا: او آدم بو مملکتده تکدر، تکاردندر. ٦. راحت، ساکن: او آدم تك طورماز. || تك باشنه = کندی باشنه، یالکز، کندی کندینه، کیمسه یاردیم ایتمکسزین. || تك توك = سیرك، نادر: تك توك بولنور؛ تك توك مسافرلر کلیر.

تَك { حر. [فا. « تا که » تعبیرندن غلط اولمق احتمالی واردر.] تا که، مقصدیله، مجرد شو مقصدله، محضا، اولسونده: تك کلسین ده کندیسنه یازی یازدیره جغمی سویلمدم؛ تك چابق یازلسون ده یازینك کوزللکنه اهمیت ویرمدم؛ تك کلسین ده کچ کلسین.

تَك { سـ. فا. قوشمه، سکیرتمه، سرعت. اکثریا مترادفلری اولان « تاز » و « پو » ایله برابر قوللانیلیر: تك وتاز، تك وپو ایتمك = طورمیوب قوشمق.

تَکاپو { سـ. فا. ١. اوته‌یه بری‌یه قوشه‌رق تحری وجستجو ایتمه، سعی وتعب. ٢. طالقاوقلق ومداهنه طریقیله برینك هر فعل و قولنی تصدیق ایدوب قاوق صاللامه.

تَکاثُر { سـذ. عر. [« کثرت » دن مصـ. تفاعل] ١. چوغالمه، تعدد. [تکثر کبی]. ٢. چوقلقله تفاخر ایتمه، بنده سندن زیاده واردر دیه برشیٔ حقنده برینه قارشی ادعا ایتمه.ز.

تَکاثُف { سذ. عر. [« کثافة » دن مصـ. تفاعل] صیقلاشمه، قویولاشمه، کثافت پیدا ایتمه.

تَکاسُر { سذ. عر. [« کسر »دن مصـ. تفاعل. — لغت مولده] حـ. تکاسر ضیا = مختلف نقطه‌لردن کلوب برنقطه‌یه انعکاس ایدن ایکی شعاعك بربرینك تأثیرینی کسر ایتمسی.

تَکاسُل { سذ.عر. [« کسل » دن مصـ. تفاعل] تنبللك ایتمه، اوشنمه، قیدسزلق، اهمال: ایفای وظیفه‌ده تکاسل ایتمك.

تَکالیف { سذ. جـ. عر. فد: تکلیف. با: تکلیف.

تَکَبُّد { سـذ. عر. [« کبد » دن مصـ. تفعل. — لغت مولده.] طـ. تکبد رئه = آق جکرك قره جکر صورتنه کیرمسنی مؤدی بر مرض. [فر. Hépatisation].

تَکَبُّر { سـذ. عر. [« کبر » دن مصـ. تفعل] کبرلنمه، تعظم، بیوکلك ادعاسی: تکبر ایتمك.

تَکبیر { سـذ. عر. جـ: تکبیرات [« کبر » دن مصـ. تفعیل] جناب حقك عظمتنی یاد وذکر ایله « الله اکبر » دیمه: تکبیر کتیرمك، آلمق = الله اکبر دیمك؛ تکبیر افتتاح = نمازه شروعده کتیریلن تکبیر.

تَکبیرخوان { صـ. فا. [عر. تکبیر = م. فا. خواندن = اوقومق] تکبیر اوقویان، تکبیر کتیرن: جمله‌سی بر آغزدن تکبیر خوان اولدیلر.

تَکَثُّر { سذ.عر. [« کثرت » دن مصـ. تفعل] چوغالمه، چوغه بالغ اولمه: حیواناتك تکثری.

تَکثیر { سذ.عر. [« کثرت »دن مصـ. تفعیل] چوغالتمه، چوغه بالغ ایتمه: حیواناتی تکثیر ایتمك. || تکثیر سواد ایتمك = نافله یره چوق یازی قره‌لامق.

تَکثیف { سذ. عر. [« کثافت » دن مصـ. تفعیل] ١. قویو وصیق یاپمه، برمایعی قویولاشدیرمه، منسوجات وسائره‌یی صیقلاشدیرمه. ٢. شفاف بر جسمی غیر شفاف ایتمه، شفافلغنی کیدیرمه. || تکثیف خزینه‌سی = ماکنه‌ده فعلنی اجرا ایدن استیمی صوحالنه کتیرمکه مخصوص آلت که چرخجیلر بیننده انکیزجه‌سی اولان قوندنسر لفظی تعمیم ایتمشدر.

تَکَدُّر { سذ. عر. [« کدر » دن مصـ. تفعل] بولانمه،

صافلغی غائب ایتمه. || تکدر خاطر = مکدر اولمه.

تکدیر { سذ.عر. جم: تکدیرات. [«کدر» دن مص. تفعیل] ١. بولاندیرمه: تکدیر ماء ایتمك. ٢. کدرلندیرمه، کدر ویرمه: تکدیر خاطر ایتمه. ٣. آزارلامه، تعزیر: برقباحتی ایلك دفعه ارتکابنده تکدیر ایله اکتفا ایتملی؛ تکدیر ایتمك؛ تکدیر ایشیتمك؛ تکدیر یمك.

تکدیری { ص.عر. ٔ: تکدیریه. حقو. مجازات تکدیریه = قباحت نوعندن اولان جرملرك استلزام ایتدیکی خفیف جزا.

تکذیب { سذ.عر. [«کذب» دن مص. تفعیل] یالان عزو واسناد ایتمه، یالان چیقارمه: بنی، بنم سوزمی تکذیب ایتمك ایستیور؛ غزته‌لرك نشر ایتدکلری حوادثی رسماً تکذیب ایتدیلر؛ اوغزته بوکون یازدیغنی یارین تکذیب ایدر.

تکر { مه. [چ. تکرومك = دوورمك، چویرمك، یووارلامق؛ وتکروك = یووارلاق، مدور دیمکدر] یووارلانمغی تصویر ایدوب «مکر» مهملیله اتباع اولنور: تکر مکر یووارلاندی؛ تکرمکر اوچورومدن آشاغی‌یه دوشدی.

تکر { س. با: تکبر، تکفور.

تکرار { سذ. عر. [«کر» دن مص. تفعیل] بر ایشی بردها یاپمه، اعاده ایتمه: بر سوزی، بر رجایی تکرار ایتمك؛ بر تعبیرك برمقاله‌ده برقاچ دفعه تکراری فصاحته منافیدر. || تکرار علی التکرار = دفعاتله تکرار ایده‌رك. || بتکرار = بر دها، تکرارله. == ح. تر. ینه، بر دها دفعه: تکرار کلدی.

تکرارلاتمق { فتـ. بردها یاپدیرمق، تکرار ایتدیرمك: درسنی تکرارلاتمق.

تکرارلامق { فتـ. بردها یاپمق، تکرار ایتمك: بو سوزی تکرارلامایك؛ بو تعبیری چوق تکرارلامشسکز.

تکرارلانمق { فجـ. بر دها یاپلمق، تکرار ایدلمك: بر سوزك بوقدر صیق تکرارلانمسی ایی برشیٔ دکلدر.

تکرر { سذ. عر. جم: تکررات. [«کر»دن مص. تفعل] بردها اولمه، بردها وقوع بولمه، تکرارلانمه: بوکلمه عباره‌ده چوق تکرر ایدیور؛ برقباحتك تکرری مجازاتك اشتدادینی داعیدر. || حقو. مجرمك محکومیتدن صوکره برجرم دها ایشلمسی.

تکرلك { س. [تقـ. یووارلانمق دیمك اولان «تکورمك» دن] ١. برده یووارلانه‌رق یوروین دائروی شیٔ که اکثریا محورلرندن مربوط برچفت اولور: آرابه تکرلکی. ٢. تکرلکه بکزر دائروی شیٔ: پینیرتکرلکی؛ برتکرلك بال مومی. || مجـ. درت کوشه‌لی تکرلك = یوریمز ایش.

تکرلمك { یا تکرله‌لمك. فتـ. یووارلامق، یووارلاق شیئی تحریك ایدوب یوریتمك: آرابه‌یی تکرلمك. || مجـ. دقتسزلکله صالیویرمك، قاچیرمق: لقردی تکرلمك.

تکرله { س. صاچمه صپان مقدمه، مصال تکرله‌سی.

تکرلنمك { فطـ. یووارلانمق، یووارلانه‌رق یوریمك یاخود دوشمك: اینیش آشاغی تکرلندی؛ اوچورومدن تکرلنوب کیتدی.

تکرمان { س. دکرمنك اسم صحیحیدر.

تکری { یاخود تاکری ویا طاکری وغلـ. طغری. س. [سما وشفق دیمك اولان «تاك» دن] اله، مولی، خدا، تقـ. اورغان، چالاب: تکرینك قولی. || تکرینك کونی = بتون کون.

تکریر { سذ. عر. [«کر» دن مص. تفعیل] تکرارلامه، تکرار ایتمه، بردها یاپمه ویا سویلمه: بر سوزی تکریر ایتمك. [«تکرار» دن فرق یوق کبیدر. فقط بعض کتب ادبیه‌ده «تکریر» حسن تکرار معناسنده قوللانلمشدرکه بوحالده تکرار، غیر مقبول، تکریر ایسه مقبول اولمش اولور.]

تکریلق { س. الوهیت. == ص. الوهیته منسوب و متعلق، الهی: تکریلق سوز = طوغری وانصافلی سوز.

تکریم { سذ. عر. جم: تکریمات. [«کرم» دن مص. تفعیل] تعظیم وحرمت ایتمه، بیوتمه، اولولامه: جناب حق بنی آدمی تکریم ایتمشدر.

تکریماً { ح. عر. حرمت وتعظیم ایده‌رك، حرمت وتعظیم مقصدیله.

تکسر { سذ. عر. [«کسر» دن مص. تفعل] قیرلمه، شکست اولمه. ٔ:

تكسيب { سذ. عر. [« كسب » دن مصـ. تفعيل] قزاندیرمه، كسب ایتدیرمه. ن.

تكسير { سذ. عر. [« كسر » دن مصـ. تفعيل] قیرمه، شكست. [عربیده بناسی تكثیر ایچون اولوب، لسانمزده ایسه تكثیر قصد اولنمدیغندن، و « كسر » افادهٔ مرامه كافی اولدیغندن لزومسزدر.] || ط. تكسیرالحصات = مثانه طاشلرینك مثانه داخلنده آلت مخصوصه ایله قیرلمسی.

تكفّل { سذ. عر. [« كفل » دن مصـ. تفعل] كفیل وضامن اولمه، كفالت ویرمه، تعهد ایتمه: او آدمك بوآقچه‌یی ویره‌جكنه بن تكفل ایدرم.

تكفور { یاخود تكیر. سـ. حاكم، امر: تكفور طاغی، تكفور سرایی، ازنكمید تكفوری. [اثنای فتحده آناطولی وروم ایلینك بعض طرفلرنده حكم سورمكده بولنمش والیلره اطلاق اولنوردی، و او وقتلردن قالمه بعض اسماء خاصه‌ده بولنیور.]

تكفير { سذ. عر. [« كفر » دن مصـ. تفعيل] كفره نسبت ایتمه، كفر عزو و اسناد ایتمه، برینك بر سوز و یا فعلنه اسناداً كفرینه حكم ایتمه.

تكفیل { سذ. عر. [« كفل » دن مصـ. تفعیل] حق. كفیل كوسترمه، كفالت ایتدیرمه.

تكفین { سذ. عر. [« كفن » دن مصـ. تفعیل] (اولوی) كفنه صارمه، كفنلمه: میتی تكفین وتجهیز ایتدیلر.

تَكَل { سـ. دیكلمش شیئی یاتیشدیرمق ویا ایچنه طولدیریلان پنبوغی طوردیرمق ایچون كچیریلن قبا دیكیش: خرقه‌نك تكلی.

تَكَلتی { سـ. اكرك آلتنده حیوانك صیرتنه اورتیلن كچه‌كه پنبوقلی كبی تكللنمش اولور، فا. نمدزین، عر. بردعه. [تكلسزینه « اكریم » دیرلر.]

تكلّس { سذ. عر. [« كلس » دن مصـ. تفعل. — لغت مولده] كيم. كیرجه تحول ایتمه، كیرج حالنه كچمه: اجسام عضویه‌نك مرور زمانله تكلسی.

تكلّف { سذ. عر. جـ: تكلفات. [« كلفة » دن مصـ. تفعل] ١. بر زحمته، زحمتلی بر ایشه قاتلانمه: بو قدر تكلفه نه حاجت؟ ٢. اوزنمه، ایشی مجرای طبیعیسندن براقیه‌رق كوستریشلی بر حاله قومق ایچون یورلوب چبالامه: بو شعرده تكلف واردر؛ تكلف ایله یاپلمش بر ایش اولدیغی ظاهردر. ٣. كوستریش، ساخته طور و حركت، اوزنیش: طور وحالنده‌كی تكلف پك صوؤقدر. || بی تكلف، بلا تكلف = اوزنمكسزین، طبیعی اوله‌رق.

تَكَلتمك { فتـ. تكل اوردیرمق، ایلیشدیرتمك، قبا وسیرك اوله‌رق دیكدیرمك: شو خرقه‌یی تكلتملی.

تَكَللمك { یا تكله‌مك. فتـ. تكل اورمق، طوتدیرمق، ایلیشدیرمك، قبا و سیرك دیكمك: ماكینه ایله دیكمزدن اول تكللمك اقتضا ایدر.

تَكَللنمك { فجـ. تكل اورلمق، طوتدیرلمق، ایلیشدیرلمك، قباوسیرك دیكلمك: خرقه تكللنمك اقتضا ایدر.

تكلّم { سذ. عر. [« كلام » دن مصـ. تفعل] سویلمه، لقردی ایتمه: فصیح عربی تكلم ایتمك پك زوردر؛ فرانسزجه‌یی بیلیورسه‌ده تكلم ایچون ملكه‌سی یوقدر؛ بش لسانده تكلم ایدیور.

تكلیس { سذ. عر. [« كلس » دن مصـ. تفعیل] كيم. كیرجه چویرمه، كیرج حالنه قویمه.

تكلیف { سذ. عر. جـ: تكلیفات، تكالیف. [« كلفة » دن مصـ. تفعیل] ١. برندن زحمتلی ودیكری حقنده نافع بر ایش ایستمه، بویله برایش ویاشرطك قبولنی یوكلتمه: بكا یاپه‌میه‌جغم برایش تكلیف ایدیور؛ بوآغر برتكلیفدر؛ بكا بوتكلیفی ایتمیك، بونی تكلیف ایتمیك. ٢. یبانجی‌یه اولنان معامله، یاقین ولاابالی اولمیانلره یاقیشیر رسمی و تعظیملی یاخود احترازلی معامله: تكلیفله قبول ایتمك، آرامزده تكلیف یوقدر. ٣. شریعت ویا نظام دولتك هركسه مترتب قیلدیغی وظیفه ویا تأدیه‌سنی امر ایتدیكی مبلغ، ویركی. [بومعنا ایله اكثریا جمعی تكالیف قوللانیلیر.] تكالیف امیریه، تكالیف شرعیه. || تكلیف مالایطاق = طاقت كتیرلیه‌جك بر شیئك تكلیفی، آغر وناقابل اجرا تكلیف. || خام تكلیف = مناسبتسز وآغر تكلیف.

تَكليفسِز { صـ. آرەدە تكليف اولميان، رسمى و تعظيملى معامله ايدلمسى اقتضا اتمين، ايچلى طيشلى، لا ابالى : كانلر هب تكليفسز آدملر ايدى؛ تكليفسز احبابدن برى؛ پك آز وقتده كنديسيله تكليفسز اولدق. ‗ حـ. تعظيملى معامله واحتراز واجتنابه محل اولمقسزين، لا اباليانه : بن اونلرله تكليفسز كورشورم .

تَكليفسِزجه { حـ. آرەدە تكليف وتعظيملى واحترازلى معامله‌يه حاجت كورلمكسزين : كنديسيله تكليفسزجه كوريشورز .

تَكليفسِزلك { سـ. تكليفسز معامله، لا اباليلك : بوقدر تكليفسزلك نەدن نشأت ايديور؟ احباب بيننده تكليفسزلك اولمازسه احبابلق يوق ديمكدر .

تَكليفلى { صـ. ١. تكليفله و تعظيملى واحترازلى معامله ايله كوريشمه‌سى وياقبول اولنمسى اقتضا ايدن، ياقين اقربا واحبادن ولا اباليانه كوريشنلردن اوليان، يبانجى: تكليفلى بر مسافر كليرسه اوتانه‌جغز. ٢. تكليف وتعظيمله اجرا اولنان : بكا بويله تكليفلى معامله ايتمك ياقيشيرمى ؟

تَكليل { سنـ. عر. [« اكليل » دن مصـ. تفعيل] بريننك باشنه تاج ويا ياپراق و چيچكدن بر دائره قومه، تتويج.

تَكَمُّل { سنـ. عر. جـ : تكملات. [« كمال » دن مصـ. تفعّل] كماله ايرمه، كمال بولمه، مكمل اولمه : انسان تحصيل علم ومعارفله تكمل ايدر .

تَكَمُّن { سنـ. عر. [« كمون » دن مصـ. تفعّل] پوصى يه ياتمه، پوصى طوتمه .

تَكمه { سـ. [« تمه » دن غلط] ١. حيوانك آرت آياغيله اورمه‌سى، چفته آتمسى : تكمه اورمق، تكمه آتمق. ٢. انسانك آياقله اورمسى: بر تكمه آتوب يره آتدى؛ قارننه بر تكمه اوروب بايغين دوشوردى .

تَكمه‌لَمك { ياخود تكمه‌لەمك. فتـ. تكمه آتمق، تكمه ايله اورمق : خروسى آت تكمه‌لمش؛ كنديسنى آياق آلتنه آلوب تكمه‌لدى .

تَكميل { سنـ. عر. جـ : تكميلات. [« كمال » دن مصـ. تفعيل] ١. كماله ايرديرمه، كمال بولديرمه. ‌ ٢. بيترمه، پايانه ايرديرمه. اكمال واتمام ايتمه : تحصيلنى تكميل ايتدى؛ بوكون صرفى تكميل ايدوب نحوه باشلايه‌جغز. ‖ تكميل ثلثين = اوتوزى طولديره‌رق، تام اوتوز حساب ايده‌رك. [هلال كوريله‌مديكى وقت شهر عربى يى تام اوتوز كون حساب ايتمك حقنده قوللانيلير :] هلال كوريله‌مديكى تقديرده تكميل ثلثين ايله فلان كون بايرام اوله‌جقدر. ‗ صـ. تر. بتون، هب، جميع : تكميل عالم بيلير؛ تكميل ايشلرمز بويله‌در.

تَكنه { سـ. ١. يكپاره آغاجدن ويا تخته‌دن مختلف الشكل قاب : خمور، چماشير، چامور تكنه‌سى. ٢. چشمه‌صويننك دوكلديكى واكثريا حيوانلرك صوايچدكلرى طاشدن بيوك قاب: چشمه تكنه‌سى؛ طاش تكنه. ٣. كمى وقايغك ديرك ويلكن وسائر تجهيزاتدن صرف نظرله يالكز ظرف وجسمى : بوكمينك تكنه‌سى پك اسكيدر؛ او وا-پورك تكنه‌سى صاغلامدر اما ماكينه‌سى ايشه يارامز. ٤. طنبور وبوزوق كبى موسيقى آلتلرينك سسنى چينلاتمغه يارايان نصف كره‌شكلنده مجوف قسملرى. ‖ تكنه‌ده خمور = حاضر ايش. ‖ تكنه قازنديسى = اختيارلق اوانده تولد ايدن ضعيف و چيليز اولاد .

تَكنِيه { سنـ. عر. [« كنيه » دن مصـ. تفعيل] عرب اصولى اوزره برينه كنيه قومه، ابو فلان ياخود ابن فلان كنيه‌سنى تخصيص ايتمه : اكثر صحابهٔ كرامى فخر كائنات (صلعم) افندمز تكنيه بيورمشلردر.

تَكُور { ياخود تكير. سـ. با : تكفور.

تَكَوُّن { سنـ. عر. جـ : تكونات. [« كون » دن مصـ. تفعّل] وار اولمه، وجود بولمه، حصول، تشكل، وجوده كلمه. ‖ طـ. بدن انسانده حاصل اولان مواد مختلفه اساميسنه اضافتله بونلرك وجود بولملرينه علم اولور: تكون اسنان، تكون حصات، تكون دم، تكون قيح وسائره. ‖ آ. تكون جبال، تكون نبات وسائره .

تَكوين { سذ. عر. جـ: تكوينات. [«كون» دن مصـ. تفعيل] ١. وارايتمه، وجوده كتيرمه، وجود ويرمه، حاصل ايتمه. ٢. خلق، خلقت، يارادیش، آفرينش: توراتك تكوين بحثى = عالمك صورت خلقتندن بحث ايدن برنجى سفرى.

تَكه { سذ. كچينك اركككى، تيس؛ يبانى تكه = طاغ كچيسنك اركككى. || تكه بورنى = كرلى و بيوك بورن. || تكه صقالى = بر جنس نبات، لحية التيس. || دكيز تكه‌سى ياخود ساده‌جه تكه = استاقوز جنسندن چكركه بيوكلكنده واوكا شبيه بر حيوان بحرى كه صاغ ايكن هان شفاف اولوب، پيشديكنده قرمزى‌يه مائل بياض اولور، قاريدس.

تَكه‌لَمك { ياخود تكه‌له‌مك. فل. (كچى) آزمق.

تَكه‌لَنمك { فل. ١. (اركك كچى) هجوم ايتمك، آزغينلق ايتمك. ٢. مجـ. دنى آدم زنكين اولوب بورنى بيومك، نه اولدم بدلاسى اولمق.

تَكير { صـ. سياه بكك ياخود چيزكيلرله قاريشيق كول رنكنده: تكير كدى، قپلان. || تكير اوردكى = بورنكده بر جنس اوردك. || تكير باليغى = باربونيه‌نك كوچكى.

تَكين { صـ. [«تك» دن] ١. بردانه، يكتا، يكانه، بى مثل، بى مانند. ٢. بوش، اجنبيدن خالى: بواو، بو آدم تكين دكلدر = بوش دكلدر، جن طائفه‌سندن خالى دكلدر، جنلر مسلط اولمشدر.

تَكيه { سـ. عر. جـ: تكايا. [«وكاء» دن] ١. طيانمه، استناد، اتكا: ملك دنيا اوزرينه تكيه (اتكاء) جائز دكلدر. ٢. [بلكه «تكيه‌كاه» دن مختصر] برشيخك تحت رياست واداره‌سنده درويشان طائفه‌سنك استناد ايتدكلرى وذكر ومقابله وچله ايله اوغراشدقلرى دائرۀ مخصوصه، خانقاه، دركاه، زاويه. [لسانمزده اكثريا وجمعى دائما بوايكنجى معنا ايله قوللانيلير.]

تَكيه گاه { ياخود تكيه‌گه. سـ. فا. طيانه‌جق ير، استنادكاه.

تَكيه نِشين { صـ. فا. [عر. تكيه = م. فا. نشستن = اوتورمق] تكيه‌ده اوتوران، تكيه‌ده مقيم وساكن: تكيه نشين درويشلر.

تَل { سـ. ١. اوزون وانجه شىء، صاب، تار: صاچ تلى. ٢. آلتون ياكومش وياخود باقير وسائره‌دن ايپليك كبى اينجه دوكلمش شىء كه كلين سوسى اولور ونقش ايشلمه‌ده قوللانيلير: كلين تلى؛ صيرمه، قلابدان تلى؛ تل ايله ايشلنمش. ٣. چليك تللردن مختلف قالينلقده بوكلمش اوزون خلاط: تل ايله باغلامق. ٤. طنبور وقانون كبى آلات موسيقيه‌نك هر برى بشقه بر سس چيقاران تارى. = صـ. ١. تلدن معمول، تلدن اورلمش: تل قفس، تل چيت. ٢. تل كبى اينجه واوزون: تل قطايف، تل مارنه. || تل تل = هر بر تلى آيرى اولان: بيينى تل تل طوريوردى. || تللر طاقمق = سوينمك، اظهار سرور وشادى ايتمك: سبب اولانلر تللر طاقنسون [مقام تعريض واغبرارده قوللانيلير.] || تل قيرمق = پوت قيرمق، خطا ايتمك. || تل كارى = تل حالنده كوموش تخته‌دن مواد مختلفه اوزرينه قاقه‌رق ياپيلان مصنع تزيينات: تل كارى باستون، سيغاره‌لق، طبانجه. || شماته تلى = طوقلدقده چوق سس چيقاران پك اينجه بر جنس صارى تنكه وقتيله طاوانلرك اويمه‌لرى ايچنه قونوردى. || هر تلدن چالمق = هر ايش حقنده معلوماتى اولمق، هزارفن اولمق.

تَل { سـ. [«تلغراف» دن مخفف. — عوام تلغراف اسمنده «تل» لفظنى و واسطۀ نقلك تلدن عبارت اولديغنى كوره‌رك، بواسمى «تل» لفظندن مركب ظن ايله سهواً بوصورتله قوللانمشلردر] ١. تلغراف: تل اورمق، تل چكمك = تلغراف كشيده ايتمك. ٢. تلغرافنامه، تلغرام: فلاندن برتل كلدى؛ برتل آلدم.

تَلّ { سذ. عر. جـ: تلال. تپه.

تَلاتين { سـ. اسكيدن برى روسيه‌ده ياپيلان بر نوع صاغلام ويومشاق سختيان كه رائحۀ مخصوصه‌سى واردر. = صـ. بوسختياندن معمول: تلاتين چيزمه.

تَلاحُق { سذ. عر. [«لحوق» دن مصـ. تفاعل] بر برى آرقه‌سندن كلوب برلشمه، بربرينه قاتلمه: علوم وفنونك

ترقیاتی آنجق تلاحق افکار سایه‌سنده حاصل اوله بیلمشدر.

تلاش { س. [عر. « تلاشی » دن] ١. اضطرابله قاریشیق عجله: چوق تلاش ایتدی: تلاش ایتمك. ٢. کورلدی، پاتیردی: اوك ایچنده بر تلاش وار.

تلاشی { سذ. عر. [« لاشیء » دن] اصل معناسی قدر و اهمیتدن دوشمه اولوب، لسانمزده بعضاً تلاش معناسیله قوللانیلیر. با: تلاش.

تلاصق { سذ. عر. [« لصوق » دن] مص. تفاعل] یاپیشمه، اولاشمه، بربرینه بیتشیك اولمه.

تلاطم { سذ. عر. [« لطم » دن] مص. تفاعل] (طالغه‌لر) بربرینه چارپمه: تلاطم امواج.

تلافی { سذ. عر. [« لقا » دن] مص. تفاعل] تعمیر، فوت اولان شیئك یرینه کتیرلمسی: تلافیء مافات = واقع اولان بر زیانه قارشی بر آز استفاده ایتمه.

تلاقی { سذ. عر. [« لقاء » دن] مص. تفاعل] بربرینه اولاشمه، ملاق اولمه، برلشمه، ملاقات: تلاقیء احباب.

تلال { سذ. جم. عر. فد: تل. با: تل.

تلال { س. با: دلال.

تلألؤ { سذ. عر. [« لؤلؤ » دن مص. تفعلل] پارلدامه.

تلامذه { سذ. جم. عر. و:

تلامید { سذ. جم. عر. فد: تلمیذ. با: تلمیذ. [تانك کسریله غلطدر.]

تلاوت { سذ. عر. کوزل سسله وقاعده ایله اوقومه: تلاوت قرآن. [باشلیجه قرآن کریم حقنده مستعملدر.]

تلبس { سذ. عر. [« لباس » دن مص. تفعل] کییمه: یکی اثواب تلبس ایتمشیدی. لسـ.

تلبه { س. قرمزی مشیندن قوش رسمنده طوپکه قوشبازلر اونکله طوغانی کری چاغررلر.

تلبیس { سذ. عر. جم: تلبیسات. [« لبس » دن مص. تفعیل] برشیئك عیبنی ستر واخفا ایده‌رك ساخته‌لندیرمه، حیله، ساخته کارلق: بر طاقم تلبیسات ابلیسانه ایله.

تلبیه { سذ. عر. [« لبیك » دن مص. تفعیل] مراسم حج شریفدن اولدیغی اوزره «لبیك» دیه نداء، وعلی الاطلاق مناسك حجی مسارعتله ایفا ایتمه.

تلتیك { س. اکسیك، نقصان، قصور: تلتیك طولدیرمق.

تلتیکسز { ص. اکسیکسز، نقصانسز، قصورسز، تام: تلتیکسز ایش.

تلتیکلی { ص. اکسیك ونقصانی اولان، ناقص، تام اولمیان: تلتیکلی حساب.

تلثیم { سذ. عر. [« لثم » دن مص. تفعیل] اوپمه، تقبیل، بوس: بردهٔ جناب پیغمبری تلثیم ایله مشرف اولدق.

تلحم { سذ. عر. [« لحم » دن مص. تفعل] جرا. ات پیدا ایتمه، ات حاصل ایلمه، اتله اورتلمه: تلحم عظم.

تلخ { ص. فا. آجی، مر: میوهٔ تلخ = آجی یمش.

تلخکام { ص. فا. [تلخ = آجی. کام = طاماق] طاماغی آجی، هرشیء کندیسنه آجی کلن، مأیوس، مضطرب: تلخکام ایلدی فراقك بنی.

تلخناك { ص. فا. لذتی آجی وناخوش اولان.

تلخی { س. فا. آجیلق. لسـ.

تلخیص { سذ. عر. جم. تلخیصات. [«لخص» دن مص. تفعیل] ١. خلاصه ایتمه، مفصل یازلمش بر شیئك اك اهمیتلی یرلرینی آلوب خلاصةً افاده ایتمه. ٢. مقام صدارتدن حضور همایونه عرض اولنه‌جق مصالحك خلاصه ایدلمسی وبووجهله خلاصه ایدلمش تقریر.

تلخیصجی { س. ودها فصیحی:

تلخیصی { س. فا. باب عالیدن حضور همایونه عرض اولنه‌جق مصالحی خلاصه ایتمکه مأمور ذات وبو ایشله مشغول قلمك رئیسی: تلخیصیء دیوان همایون؛ تلخیصجی افندی.

تلذذ { سذ. عر. جم: تلذذات. [« لذة » دن مص. تفعل] لذت طویمه، حظ ایتمه، ذوقه کیتمه: قبا شقالردن آنجق تربیه‌سز آدملر تلذذ ایدر؛ مطالعه‌یه آلیشان آدم باشقه بر شیئدن، بر شیئله تلذذ ایتمز؛ تلذذات نفسانیه، تلذذات روحانیه.

تلزج { سذ. عر. [« لزوجة » دن مص. تفعل] لزوجتلی و یاپیشقان اولمه.

تَلَس { ص. اسکیوب تللری میدانه چیقمش (قماش وسائره).

تَلَسقوپ { س. [یو. Τηλεσκόπος] دور بین، رصد. لس.

تَلَسیمك { یاخود تله‌سیمك. فل. (قماش) اسکیوب تللری میدانه چیقمق، تقتیکلنمك.

تَلَطُّف { سذ. عر. جـ: تلطفات. [«لطف»دن مص. تفعل] لطف وظرافتله معامله ایتمه: دوستلره تلطف ودشمنلره مدارا ایتملی.

تَلطیف { سذ. عر. جـ: تلطیفات. [«لطف» دن مص. تفعیل] ١. لطف واحسان ایتمه، بر ایبلك ایتمکله کوکلی آلمه: فلانك رتبه ویا نشانله تلطیفی انها اولنمشدر. ٢. ط. یومشاتمه، یومشاده‌جق بر علاج قوللانمه.

تَلَعُّب { سذ. عر. [«لعب» دن مص. تفعل] اوینامه. لس.

تَلعین { سذ. عر. [«لعن» دن مص. تفعیل] لعنت اوقومه، لعنتله: ابلیسك تلعینی آدمه سجده ایتمدیکندن طولاییدر.

تَلَغراف { س. [یو. Τηλέγραφος] ١. تفرید اولنمش بر تلك الکتریقلندیرلمسیله بر طاقم اشارات مخصوصه ویا حروف مقطعه تحریك وطبع ایدیله‌رك بعد ومسافه‌نك اصلا تأثیری اولمقسزین، آن واحدده بر خبرك بر مملکتدن بر مملکته نقلنه آلات اولان اختراع معروف که بدایع اخیره‌نك الك مهملرندندر، دور نویس، تار برق: شمدی کرهٔ ارضك هر طرفنده تلغراف واردر؛ تلغراف خطی، تلغراف تلی، تلغراف دیرکلری، تلغراف مأموری، مدیری؛ تلغراف و پوسته نظارتی؛ حجازه بر تلغراف خطی تمدید اولنیور. ٢. تلغرافله نقل اولنان خبر وبونك یازلدیغی کاغد، تلغرافنامه: بر تلغراف چکدی، کشیده ایتدی؛ تلغراف کلدی. [«تلغرام» لغت فرانسویه‌سی لسانمزده مأنوس اولمدیغندن، بو ایکنجی معناده اونك استعمالی معلومات فروشانه بر مقلدلکدر. — «تلغراف» ده‌کی «تل» لسان یونانیده اوزاق وبعید دیمك اولوب، ترکجه «تل» ایله مناسبتی اولمدیغندن، تلغراف وتلغرافنامه یرینه «تل» استعمالی عبثدر.] || تلغراف چیچکی = تل ایله آصیلی بر صاقسیده بیتوب داللری آشاغی صارقان صارماشیق قبیلندن بر نبات.

تَلَغرافجی { س. تلغراف مأموری. عو.

تَلَغرافجیلق { س. تلغراف چکمك علم وصنعتی.

تَلَغرافخانه { س. فا. تلغراف دائره‌سی، تلغراف ماکینه‌لری موضوع اولوب مأمورلری معرفتیله مخابره اولنمغه مخصوص دائره.

تَلَغرافنامه { س. تلغرافله کلن خبری حاوی اولوب تلغرافخانه‌دن ویریلن ورقهٔ مخصوصه: بر تلغرافنامه آلدم. [عامیانه: تلغراف وتل، ومعلومات فروشانه: تلغرام دخی دیرلر.]

تَلَغرافی { ص. تلغرافه منسوب ومتعلق، تلغرافله نقل اولنان: امر تلغرافی، عرضحال تلغرافی. [سقیم بر تعبیر اولوب، هیچ اولمازسه مؤنث اوله‌رق «تلغرافیه» دیمکدن احتراز اولنملیدر.]

تَلَف { سذ. عر. جـ: تلفات. ١. محو، هلاك، یوق ایتمه، اولدیرمه: متنبی‌یی قطاع طریق تلف ایتدیلر؛ مالنی، عمرینی بو یولده تلف ایتدی. ٢. بوزمه، خراب ایتمه: بو اثواب هر کون کییلیرسه چابق تلف اولور. = جـ. قتل اولنان اشخاص، کبرن حیوانات ویا ضایع اولان اشیا ومواد: چین محاربه‌سنده طرفیندن تلفات نه‌یه بالغ اولدی؟ بوزلزله‌دن نفوسجه تلفات یوقدر؛ وباء بقری او جهتده چوق تلفاتی موجب اولمش؛ باتان واپورده اموال تجاریه‌جه خیلی تلفات واردر. || تلفات ویرمك = عسکرجه ضایعاته اوغرامق: انکلیزلر ترانسوال محارباتنده خیلی تلفات ویردیلر.

تَلَفُّظ { سذ. عر. [«لفظ» دن مص. تفعل] بر حرف و یا کلمه‌یی مخارج مخصوصه‌سندن ویا برصورت مخصوصه‌ده سویله‌مه: بز «ث» و«ذ» ی عربلر کبی تلفظ ایده‌میز؛ بو حرفلرك عربیده بشقه بر تلفظلری واردر؛ انکلیزجه‌نك قواعدی پك قولای ایسه‌ده، تلفظی پك زور اولوب، بر اجنبی هیچ بر وقت بو لسانی انکلیزکبی تلفظ ایده‌منز.

تَلَفون { س. [یو. Τηλέφωνον] الکتریق واسطه‌سیله سسی اوزاغه ایشیتدیرن بر آلت که بدایع اخیره دندر، دور شنو، ناقل صدا: تلفونله مخابره ایتمك.

تلفیق { سنذ. عر. [« لفق » دن مص. تفعیل] برلشدیرمه. بر یره کتیروب اولاشدیرمه: مشاهیر شعرانك اشعار منتخبه‌سنی جمع وتلفیق ایله بر مجموعه نشر ایتمشدر.

تلقّب { سنذ. عر. [« لقب » دن مص. تفعل] لقبلانمه، لقب اتخاذ ایتمه. ن.

تلقّی { سنذ. عر. ج: تلقیات. [« لقاء »] دن مص. تفعل] ١. آلمه، قبول ایتمه: بعض اوامر و تنبیهاتی تلقی ایتمکه کیتدی. ٢. بر صورتله قبول ایتمه ویا بر کونه نظرله باقمه: ویردیککز خبری نصل تلقی ایتدی؟ بز بونی کندیلرینه برسهولت اولمق اوزره دوشوندکسه‌ده کندیلری ایی تلقی ایتمدیلر.

تلقیب { سنذ. عر. ج: تلقیبات. [« لقب » دن مص. تفعیل] لقب قومه، لقبلاندیرمه: فخر کائنات (صلعم) افندمز عم زاده‌لری جعفر بن ابی طالبی طیار تلقیب بیورمشلردر.

تلقیح { سنذ. عر. ج: تلقیحات. [« لقح » دن مص. تفعیل] ١. دیشی خرما ویا انجیروسائره‌یه ارککنك چیچکنی آصمه: خرمالر تلقیح اولنمازسه میوه ویرمز. ٢. نبا. آشلامه، آشی اورمه: ادریس آغاجنه ویشنه تلقیح ایتملی. ٣. ط. چیچك علتنه قارشی بوعلته طوتلمش برآدمك ویا اینکك ممه‌سنده چیقان چیبانك جراحتنی بوعلتدن محافظه‌سی قصد اولنان آدمك قاننه قاریشدیرمق عملیاتی، که برنجیسنه تلقیح جدری، و ایکنجیسنه تلقیح بقری دینلیر. — میقروبلرك کشفندن بری اکثر علله قارشی تلقیح اصولی تعمیم، وانواعی تکثر ایتمکده‌در.

تلقین { سنذ. عر. ج: تلقینات. [« لقن » دن مص. تفعیل] ١. برینه برشیء آکلادوب ذهننه قومه، تعلیم ایدوب قبول ایتدیرمه: بو فکری سزه کیم تلقین ایتدی؛ سودان جنوبی مشرکلرینه دین مبین اسلامی تلقین ایدنلر واردر. ٢. میت دفن اولندقدن صکره امام طرفندن مزارك باشنده کلمات معلومه‌نك تکراری: امام تلقین ایدیوردی؛ تلقین میت.

تلکی { یاخود تلکو ویا تیلکی. س. طاؤقلره وسائر حیواناته مسلط اولان و پوستندن کورك انواعی یاپیلان کوپکدن کوچك وکدیدن بیوك معروف بر یرتیجی حیوان، که حیله‌کارلقله شهرتی اولوب حقنده بر چوق مصاللر منقولدر، ثعلب، روباه. || مج. حیله‌کار و دساس آدم. [بومعنا ایله صفت کبی ده قوللانیلیر:] تلکی حریف. || تیلکی قویروغی = ١. خاطره کتیرلمسی مضر شیء. [مبنی علی الحکایه‌در.] ٢. اوزون صالقملی بر نوع اوزوم. || طاش تلکیسی = قزیل تویلی بر جنسی. || کومورجی تلکی = قوللری سیاه جنسی. || تلکی طرناغی = سالب.

تلکیشدیرمك { فتـ. ایلیشدیرمك، تلکی پنجه‌سی کبی برقانجه ایله طوتدیرمق.

تلکیشمك { فل. (حیوانلر) طیرمالاشوب بوغشمق.

تلکیلك { س. ١. حیله‌کارلق، خدعه، دسیسه. ٢. تلکی مجمی اولان اوفاق قوریلق، چالیلق.

تللامك { یاخود تلله‌مك. فتـ. ١. تل ایله تزیین ایتمك، تللر طاقمق: تللیوب پوللامق. ٢. مطلقا تزیین ایتمك، سوسلندیرمك: شو عباره‌یی بر آز تللملی. || مج. تللیوب پوللامق = بر طاقم زینتلر وعلاوه‌لر ایله برشیئك اصلنی کیزلیوب ساخته بر شکل ویرمك.

تللندیرمك { فتـ. ١. تل طاقمق، تل ایله تزیین ایتمك. ٢. تل ایله ایچنی تمیزلمك. ٣. (چبوغی) پارلاتمق، توتدیرمك.

تللنمك { فجـ. تل ایله تزیین اولنمق، سوسلنمك: تللنوب پوللاندی.

تللی { یاخود تللو. ص. ١. تللر طاقلمش، تل ایله تزیین اولنمش: تللی کاغد. ٢. قبا بر صورتده سوسلندیرلمش، جیجیلی بیجیلی: تللی پوللی. || تللی بیك = دلیشمن هوبا.

تلمّذ { شاکردلك ایتمك معناسیله قوللانیلیورسه‌ده، عربیده بوماده رباعی اولوب، دحرجه و تدحرج بابلرندن « تلمذه » و « تلمذ » وزنلرنده کلیر، تفعل بابندن کلمز.

تلمیح { سنذ. عر. [« لمح » دن مص. تفعیل] د. متکلم برضرب مثلدن ویا برشعر وحکایه مشهوره‌دن اخذ کلمات و معانی ایدرك ایما وکنایه طریقیله کلامنده تضمین ایدوب، تصریح ایتمه‌مه: بوسوزده تلمیح واردر.

تلمیذ { سنذ. عر. ج: تلامیذ، تلامذه. ١. شاکرد.

طالب : سقراطك تلامذه‌سی؛ قونفوچیونك تلمیذلری. ۲. چراغ، قلفه. ۳. تابع، پیرو، اصحاب : حضرت عیسانك تلامیذی.

تلمیع { سـ.ذ. عر. جـ : تلمیعات. [« لمعان » دن مصـ. تفعیل] د. برمصراعی برلسانده‌ودیکری دیکر برلسانده بیتلردن مرکب شعر سویلمه : سعدینك کوزل تلمیعاتی واردر.

تلوّن { سـ.ذ. عر. جـ : تلونات. [« لون » دن مصـ. تفعل] ۱. رنکدن رنکه کچمه، رنك دکیشدیرمه. ۲. دونکلك، ثباتسزلق، سوزنده و برحالده طورمایش، قرارسزلق : او آدمده بوتلون وار ایکن کندیسیله ایش کورلك ممکن دکلدر؛ تلون مزاج.

تلوه { سـ. قهوه‌طورطیسی، فنجان وجزوه‌نك دیبنده اوتوران تورتی.

تلویث { سـ.ذ. عر. جـ : تلویثات. [« لوث » دن مصـ. تفعیل] ۱. بولاشدیرمه، کیرلتمه، مردار وملوث ایتمه : اوستنی باشنی تلویث ایتدی. ۲. مجـ. بوزمه، تسویه‌سی مشکل اوله‌جق برحاله کتیرمه : او آدم ایشمزی تلویث ایتدی.

تلوین { سـ.ذ عر. جـ : تلوینات. [« لون » دن مصـ. تفعیل] رنك ویرمه، بویامه : اوینی قرمزی یه تلوین ایتدی.

تلهّب { سـ.ذ. عر. [« لهب » دن مصـ. تفعل] آلولنمه، طوتیشمه، پارلامه، التهاب.

تلهّف { سـ.ذ. عر. [« لهف » دن مصـ. تفعل] فوت اولان. بر شیئه ندامتله تأسف ایده‌رك آه وانین ایتمه : اوینه واشیاسنه آجیمیورده یانان کتابلرینه تلهف ایدیور.

تلهیب { سـ.ذ. عر. [« لهب » دن مصـ. تفعیل] آلولندیرمه، طوتیشدیرمه.

تلیین { سـ.ذ. عر. [« لین » دن مصـ. تفعیل] ۱. یومشاتمه. ۲. ذ. لینت وملایمت‌ویرمه، دفع طبیعی یی تسهیل ایتمه.

تمّ { بیتدی وتمام اولدی معناسیله « تمام » دن عربی فعل‌ماضی اولوب کتابك آخرنده یازلمق اسکی بر عادتدر. تم الکتاب و تم الکتاب بعون الملك الوهاب دخی دیرلر.

تماثل { سـ.ذ. عر. [« مثل » دن مصـ. تفاعل] بکزه‌مه، بکزیش، مشابهت. ذ.

تماثیل { سـ.ذ. جـ. عر. فد : تمثال. با : تمثال.

تمادی { سـ.ذ. عر. [« مدی » دن مصـ. تفاعل] اوزامه، سورمه، دوام ایدوب چوق وقت بقا بولمه : تمادیٔ عمر و اقبال دولتلری دعاسیله مشغولم.

تمارض { سـ.ذ. عر. [« مرض » دن مصـ. تفاعل] یالاندن خسته‌اولمه، ساخته‌خسته‌لق کوسترمه : ایشنه کیتمه‌مك ایچون تمارض ایدیور.

تماسّ { سـ.ذ. عر. [« مس » دن مصـ. تفاعل] بربرینه‌دکمه، طوقنمه : اوقدر یاقین‌اوتورمشلردی که دیزلری تماس ایدیوردی.

تماشا { سـ. فا. ۱. باقوب سیر ایتمه، نظر، مشاهده : جانبازلرك اویونلرینی، نباتات باغچه‌سنی، موزه‌یی تماشا ایتمك. ۲. کزنه، تفرج : بتون شهر اهالیسی تماشا ایچون شهرك خارجنه چیقمشلردی. || شایان تماشا = سیره لایق ومستحق.

تماشاگاه { سـ. فا. سیر وتفرج یری، اکلنجه محلی. [« تیاترو » یه ده دینله بیلیر، زیرا تیاترو لفظ یونانیسنك معنای لغویسی دخی بودر.]

تماشالق { سـ. سیر یری.

تمام { سـ.ذ. عر. ۱. بیتمه، ختام، بیترمه، اکمال : کتاب تمام اولدی؛ بنایی تمام ایتدم. ۲. کماله ایرمه، تکمل، کماله ایردیرمه، اکمال، نقصانك ضمی : شمدی تحصیلنی تمام ایتدی؛ برقنطارتمام اولمق ایچون بش‌اوقه‌ا کسیکدر. = صـ. تر. ۱. بیتمش، اکمال اولنمش : بو اوتمام دکلدر؛ بو کتاب‌تمامدر. ۲. نقصانسز، مکمل تام، بتون : بدر تمام = تام اون بش کونلك آی. ۳. حاضر، مهیا، هربرتدارکی بیتمش : قطارتمامدر. ٤. اویغون، موافق، نه ناقص نه زائد : بواثواب سزه تمام کلدی. = حـ. پك‌اعلا، مناسب : تمام اویله یاپارز. || تماميله، بتمامه، بتمامها = بسبتون، کاملاً. || ناتمام = بیتمه‌مش، ناقص. || ر. تمام جیب، تمام مماس، تمام قاطع، تمام عددی.

تماماً { حـ. عر. بتون اوله‌رق، بتون بتون، کلياً، بالتمام،

تام ونقصانسز اوله‌رق : فلاندن مطلوباتمی تماماً اخذ ایلدم .

تماملاتمق فتـ. ۱. تمام ایتدیرمك، نقصانی اکمال ایتدیرمك، اکسیکنی طولدیرتمق : اکسیك ویردیکی شو یاغی بقاله کوتور تماملات. ۲. بیتیرتمك، اکمال واتمام ایتدیرمك : یاریم براقدیغی شو دیواری قلفه‌یه تماملاتملی .

تماملامق فتـ. ۱. تمام ایتمك، نقصانی اکمال ایتمك، اکسیکنی طولدیرمق : بنم مطلوبمی تماملامایسکز. ۲. بیتیرمك، اکمال واتمام ایتمك : آرتق بو کون شوکتابی تماملایه‌لم .

تماملانمق فل. مجـ. ۱. تام و نقصانسز اولمق، اکمال ایدلمك، اکسیکی طولدیرلمق : بنم مطلوبم تماملاندی. ۲. بیتیرلمك، اتمام واکمال ایدلمك : قازدیرمقده اولدیغم قویو تماملانمدی کیتدی .

تمامی صـ. عر. ث: تمامیه. نقصان اکماله مخصوص ومتعلق .

تمامیت سـ. [مصدره ادات مصدریت علاوه‌سیله تشکیل ایدلمش اولان بو لغت غریبه عربی دکلدر. واقعا «تمام» کلمه‌سی لسانمزده صفت کبی دخی قوللانلدیغندن، بو اعتبارله مصدریت اداتی آله بیلیرسه‌ده، بو تقدیرده ترکجه بر کلمه عد اولنمق اقتضا ایتدیکندن، ادات مصدریتی‌ده ترکجه اولمق لازم کلیردی. یعنی «تماملق» دینله بیلیردی.] تاملق، بتونلك، برشیئك هیئت مجموعه‌سنك محافظه‌سی : تمامیت ملکیه = ملکجه بتونلك [فر. Intégrité territoriale] : مجارستان حکومتنك تمامیت ملکیه‌سی.

تمایل سـذ. عر. جـ: تمایلات. [«میل» دن مصـ. تفاعل] ۱. بر طرفه اکلمه، چارپلمه. ۲. برطرفه ویابرآدمه دیکرندن زیاده میل ومحبت کوسترمه، طرفکیرلك ایتمه : افکار عتیقه‌یه تمایلی واردر؛ تمایلاته تابع اولان آدم منصف برحاکم اوله‌ماز. || ط. تمایل رحم = رحمك چارپلمی علتی .

تمتع سـذ. عر. جـ: تمتعات. [«متع» دن مصـ. تفعل] کار ایتمه، فائده کورمه : زیتون تجارتندن بوسنه خیلی تمتع ایتدم؛ بوندن خیلی تمتعاتمز واردر. [معنویاتده قوللانلماز.] || تمتع ویرکیسی = هرکسك قزانجیله متناسب اوله‌رق دولته ویردیکی ویرکی، اصناف ویرکیسی. || حصهٔ تمتع = بر شرکت حصه‌سنه اصابت ایدن کار. [فر. Dividende]

تمثال سـذ. عر. جـ: تماثیل. [«مثل» دن] صورت، رسم، تصویر : دیوارده تمثال کبی قالدی. || تمثال مجسم = هیکل .

تمثل سـذ. عر. [«مثل» دن مصـ. تفعل] بر شکل وصورته کیرمه، بر شکل وصورتده تجسم ایتمه : شیطان بر ییلان صورتنه تمثل ایتدی. [عربیده‌کی معانیٔ سائره‌سیله لسانمزده قوللانلماز.]

تمثیل سـذ. عر. جـ: تمثیلات. [«مثل» دن مصـ. تفعیل] ۱. بکزتمه، تشبیه : بو ایشی فلان شیئه تمثیل ایدیورم. ۲. بر شیئك مثلنی، صورتنی یاپمه، عیننی چیقارمه، برکتاب ویا رسم وشکلك طباعت وفطوغرافیا وسائر وسائطله نسخه‌لرینی تکثیر ایتمه : بوکتاب ایلك دفعه طبع وتمثیل اولندی؛ بو فلان کتابك ایلك تمثیلیدر. [هر نه قدر «طبع» ایله مترادف وعطف تفسیر مقامنده قوللانیلیورسه‌ده، حسب الاحتیاج فرانسزلرك Tirage تعبیریله افاده ایتدکلری معنایه حصر اولنه‌بیلیر؛ چونکه معلوم‌مدرکه علی الخصوص «استروتیپ» اصولنده بر طبعك برقاچ تمثیلی اولوب، مثلا طبع اول تمثیل رابع دینله بیلیر.] ۳. [مصدریت معنا سندن مجرد اوله‌رق] مثال، مثال مقامنده ایراد اولنان سوز : طورك سزه بر تمثیل کتیره‌یم، بر تمثیل ایله آکلاده‌یم؛ بو بر تمثیلدر .

تمجید سـذ. عر. [«مجد» دن مصـ. تفعیل] ۱. اولولامه، آغرلامه، مجد وعظمتنی اعتراف واعلا ایتمه، تعظیم وتکریم : نام اقدس جناب نبوی‌یی تمجید ایتمك. ۲. [مصدریت معناسندن عاری اوله‌رق] تعظیم یولنده صباح اذانندن صکره مناره‌لرده اوقونان دعا : تمجید اوقومق. || تمجید پلاوی = هر وقت تکرار ایدیلوب او صانج ویرن شیٔ. [امامك برینه هر سحور ده ایصیدوب ویردکلری عینی بورغول پلاوندن کنایه‌در.]

تَمَدُّح { سذ. عر. [«مدح» دن مصـ. تفعل] كندى كنديني مدح ايتمه، اوگمه.

تَمَدُّن { سذ. عر. [«مدنية» دن مصـ. تفعل] ١. شهرى و مدنى اولمه، باديه ده چادير آلتنده ياشامقدن يعنى بدويت حالندن واز گچوب بر شهر و قصبه ده ساكن اولمه، حضريت حالنه گچمه، حضرى اولمه. ٢. معارف و صنايع وسائر شعبات مدنيتده ايلريلمه، ترقى ايتمه: آوروپاليلر بو صوڭ بش آلتى قرنده تمدن ايتمشلر در؛ ژاپونيه ليلرڭ بر دن بره تمدنلرى باعث حيرتدر.

تَمديد { سذ. عر. [«مد» دن مصـ. تفعيل] ١. چكوب اوزاتمه، اوزون ايتمه، تطويل: ايپى تمديد ايتمك؛ باغچه ديوارينى ساحله قدر تمديد ايتديلر؛ دمير يولى تمديد ايتديلر. ٢. سوردرمه، سورمسنى موجب اولمه، بر مدت معينه يى دها اوزون ايتمه ويا بر مهلى دها ايلرى يه سوروب تأخير وتعويق ايتمه: مدت مأذونيتنى، رخصتنى بر آى دها تمديد ايتدى؛ او دينڭ ايفاسنى مارده قدر تمديد ايتديرمكه چاليشيور. ٣. بر حرف املايى اوزون اوقومه، چكمه، مدله اوقويش: «آمين»ڭ الف وياسنى تمديد ايتملى.

تَمر { سذ. عر. خرما. ذ. [خرما آغاجنه اطلاق جائز اولميوب، نخل دينلير.] || تمر هندى [زبانزدى: دمير هندى] = عن اصل هندن چيقمه اولوب يمنده وسائر بلاد حاره ده دخى يتيشن بر آغاج كه خشبى حقيقةً دمير كبى سرت وآغر وميوه سى ميخوش و مسهل اولور: تمر هندى (دمير هندى) شربتى. = صـ. تمر هندى آغاجندن معمول: تمرهندى صاپلى قلمتراش [بو ميوه وآغاجه آوروپا لسانلرنده دخى عربيدن مأخوذ اوله رق Tamarin ديرلر.]

تَمَرُّد { سذ. عر. [«مرود» دن مصـ. تفعل] قارشى طورمه، ديك كلمه، عناد، معندلك، سركشلك: شرع و عقلڭ تنسيب و تجويز ايتديكى شيئلره قارشى تمرد بيوك بر جهالتدر.

تَمَرمُر { سذ. عر. [«مرمره» دن مصـ. تفعلل] طوداقلرڭ بلا اختيار ديترمه سندن عبارت مرض كه اكثريا هذيانله مرافق اولور.

تَمرين { سذ. عر. جـ: تمرينات. [«مرانة» دن مصـ. تفعيل] ١. تكرار ايتديره ايتديره آليشديرمه، شاكردانى اوقودقلرى علم وفنڭ قواعدينى تطبيقه آليشديرمق ايچون كنديلرينه برچوق مثاللر تكليف ايتمه، ادمان: صرف و نحو عربيده طلبه نڭ تمرينى شرطدر. ٢. بو وجهله آليشديرمق ايچون طلبه يه تكليف اولنان مثاللر و بو مثاللرى حاوى كتاب: تمرينات صرفيه، تمرينات رياضيه.

تَمَزُّق { سذ. عر. [«مزق» دن مصـ. تفعل] ط. ييرتلمه، آچلمه، پاره لانمه: تمزق رحم، تمزق رئه، تمزق طحال، تمزق قلب.

تَمزيق { سذ. عر. [«مزق» دن مصـ. تفعيل] ييرتمه. ا.

تِمساح { سذ. عر. جـ: تماسيح. نيلده وسائر بيوك نهرلرده وبلاد حاره ده ياشار كرتنكله جنسندن جسيم بر بيريتيجى حيوان كه دريسنڭ زره كبى قاتى اولمسيله وكافهٔ حيواناتدن مستثنا اوله رق چيكنركن اوست چگه سنى اويناتمسيله مشهور در، فارسيده «نهنك» ديرلر. تركجه سنه دسترس اولنه مادى.

تَمَسخُر { سذ. عر. [«مسخره» دن مصـ. تفعلل] مسخره لق ايتمه، برينى مسخره يه چوروب استهزايه آلمه.

تَمَسُّك { سذ. عر. [«مسك» دن مصـ. تفعل] ١. طوتنمه، ياپيشمه، صارلمه: فنده كيمسه نڭ سوزينه باقلميوب مجرد دليل و اثباته تمسك اولنور. ٢. بر دينڭ ايچون داينڭ النده مدار استناد اولمق اوزره مديون طرفندن ويريلن سند: بر تمسك ياز مهرله يم.

تَمَسكُن { سذ. عر. [«مسكنة» دن مصـ. تفعلل] مسكين اولمه، مسكينلشمه.

تَمَشُّق { سذ. عر. [«مشق» دن مصـ. تفعل] مشق آلمه و يازمه معنا سيله قوللانانلر وار ايسه ده، عربيده اصلا بويله بر معنا يه كلمديكندن، تركجه مشق آلمق ومشق يازمق ديمك بويله ياكيلش اصطلاحدن احتراز لقدن البته ايدر.

تَمشِيَت { سذ. عر. و:

تمشیه { سذ. عر. [« مشی » دن مص. تفعیل] یورتمه، یوریتمه سوق ویا یوریمسی تسهیل ایتمه، ایلریلتمه، ایلری‌یه کوتورمه : قبوجه اولان ایشلری تمشیه ایده‌جك بر آدمه محتاجم؛ نظامی دائره سنده ایشمك تمشیه سندن باشقه بر شیء ایستمیورم.

تمعدن { سذ. عر. [« معدن » دن مص. تفعل. — لغت مولده] مع. معدن اوله، معدن حالنه کچمه : بعض اجسام مرور زمانله تمعدن ایدر.

تمغا { یاخود طامغه. س. [اصل ترکجه اولوب فارسی‌یه ده کچمشدر. لسانمزده زبانزدی : دامغه.] ۱. بر جسمك اوزرینه برنشان وعلامت باصمق اوزره قوری یاخود مرکب و بویا ایله وصوثوق یاخود قیزغین اوله‌رق قوللانیلان مهرکبی دمیر یاخود پرنج ویا تخته وسائره‌دن آلت : تمغا اورمق، تمغا باصمق؛ حیوانه قیزغین تمغا ایله نومرو باصمق. ۲. بویله بر آلتله اوریلان نشان و علامت : آلتون تمغا، قزیل تمغا، قبارمه تمغا، قورشون تمغا؛ او حیوانك صاغریسنده بر تمغا واردر؛ رسمی محررات کاغدینك باشنده تمغا اولور. || آلتنده تمغاسی یوق = باطنی مجهول. || تپه تمغاسی = چوجنك باشی تپه‌سنده‌کی یومشاق یر، بنغلداق.

تمغاجی { س. کومرکده قورشون تمغا اورمغه مأمور آدم.

تمغاسز { ص. تمغاسی اولمیان، تمغالانمامش.

تمغالامق { فت. تمغا اورمق، تمغا ایله نشان ایتمك : ترامواي حیوانلرینی آلدقلری وقت تمغالارلر.

تمغالی { ص. تمغاسی اولان، تمغالانمش.

تمکن { سذ. عر. [« مکانة » دن مص. تفعل] یرلشمه، یر طوتمه، قطعیاً ساکن اوله : فلان یرده بولنیورسه‌ده دها اوراده تمکن ایتمدی. [عربیده باشلیجه مقتدر ومتصرف اولمق وتأکید وتقویه بولمق معنالرینه کلدیکی حالده، لسانمزده‌کی استعمالی « مکان » دن اشتقاق ظننه مستنددر.]

تمکین { سذ. عر. [« مکانة » دن مص. تفعیل] ۱. آغرلق، وقار، ثبات، متانت، خفت مزاج مقابلی : بو آدمك تمکینی چوق خوشمه کیدیور؛ وقار وتمکین صاحبی بر آدمدر. ۲. ط. علتك بر یرده یرلشمه‌سی. [فر. Localisation]

تمکینلی { ص. آغر، وقارلی، ثباتلی، متانت صاحبی : تمکینلی آدمدر.

تمل { س. [ر. Θεμέλιον] ۱. کارکیر بنا ودیوارك صاغلام طوپراق بولنجه‌یه‌قدر طوپراغك ایچنه صوقیلان قسمی وبونك ایچون یرده قازیلان چقور، اس، اساس، بنیاد. [اصل ترکجه‌سی: قویوق.] ۲. مج. برایشك اولی، اصلی، اساسی : بو ایش تملندن چوروکدر. ۳. ثبات، بقاء، دوام، متانت : تمللی، تملسز ایش. || تمل آتمق = تملنی یاپمق، وضع اساس ایتمك. || تمل دیرکی = اخشاب ابنیه‌ده تمله طیانان آنا دیرکلرك بهری، اوجاقلق. || تمل طاشی قومق = بر بنایه بدأ ومباشرت ایتمك. || تمل طوتمق = یرلشمك، تمللشمك، پایدار اولمق؛ تمل طوتمامق = یرلشه‌مه‌مك، پایدار و باقی اوله‌مامق. || تملندن = اصلندن، اساساً.

تملسز { ص. ۱. تملی اولمیان : تملسز بنا اوله‌ماز. ۲. اصلسز، اساسسز. غیر صحیح، یالان، کاذب : تملسز خبرلر. ۳. ثباتسز، بقاسز، فانی : دنیانك جاه وثروتی تملسزدر.

تملق { سذ. عر. [« ملق » دن مص. تفعل] یالتاقلانمه، تبصبص، مداهنه، طالقاوقلق : تملق انسانه یاقیشماز بر خصلت ذمیمه‌در.

تملك { سذ. عر. [« ملك » دن مص. تفعل] صاحب ومالك اوله، برملکی تحت تصرفنه آلمه : فلان چفتلکی تملك ایتدی. [یاکلیش اولان « استملاك » یرینه دخی قوللانیله بیلیر.]

تمللشدیرمك { فت. یرلشدیرمك، ثابت وباقی ایتمك، تأسیس وتأمین ایتمك : اوممکلتده امنیت وحسن اداره‌یی تمللشدیرمکه چالیشیور.

تمللشمك { فل. یرلشمك، تمل طوتمق، باقی ودائم اولمق : او آدم فلان مکتب معلملکنده تمللشدی طوردی.

تمللنمك { فل. تمل طوتمق، تقرر ایتمك : یاپیلان ریختیم دها تمامیله تمللنمدی.

تَمَلّی { صـ. ۱. تملی وبنیادی اولان، اساسلی : درین تملی بر بنا . ۲. ثباتلی، ثابت، باقی : دنیانك جاه ومالی تملی دکلدر. ۳. دائمی، دواملی، سورکلی، موقت وتصادفی اولمیان : تملی بر ایش طوتملی؛ تملی بر باغچوانمز وار ایسه‌ده یتشدیره مدیکندن کونده‌لکجی دخی طوتارز. ٤. اسکی، قدیم، من القدیم مؤسس : اورانك تملی برمکتبی واردر.

تَمْلیح { سـذ. عر. [« ملح » دن مصـ. تفعیل] ۱. طوزلامه، طوز قومه ویا طوزه وصالامورەیه یاتیرمه. ذ. ۲. د. سوز آره‌سنده کوزل برمضمون ودلنشین برتعبیر ایرادندن عبارت صنعت ادبیه .

تَمْلیك { سذ. عر. [« ملك » دن مصـ. تفعیل] برینی برملك وماله مالك ومتصرف ایتمه، برینه بر ملك قزاندیرمه : او باغچه‌یی بکا جزئی بر بدل مقابلنده تملیك ایتدی .

تُمَن { یاخود تومن. سـ. فا. با : تومان.

تَمَنّا { سـذ. عر. [« منیه » دن مصـ. تفعل — اصلی « تمنی » اولوب، بزجه ایسه « تمنی » نك محل استعمالی بسبتون آیرلمشدر.] سلام وتحیه وآشنالق یاخود تشکر مقامنده مختلف وضعیتلرله صاغ الی آزچوق آشاغی‌یه ایندیردکدن صکره آغزه طوقندیروب باشك اوزرینه قومق حرکتی، که اتککزی ویاخا کپاکیکزی اوپوب باشمك اوزرینه قورم دیمکدن کنایه‌در : کندیسنه تمنا ایتدم ؛ تمنـامی آلمدی = مقابله ایتمدی. || قندیللی تمنا = پك یردن یاپیلانی.

تَمَنّی { سـذ. عر. جـ : تمنیـات. [« منیه » دن مصـ. تفعل . — لغت آنفه‌نك عینی ایکن محل استعمالی آیرلمشدر.] ۱. ایستك، آرزو، طلب : تمنیء ملاقات، تمنیء محـال. ۲. آرزو اولنـان شیء، مطلب، مطلوب : تمنیسی حاصل اولدی. ۳. دعا، رجا، نیـاز : موفقیتکزی تمنی ایدرم.

تَمَوُّت { سذ. عر. [« موت» دن مصـ. تفعل. لغت مولده، آنجق ثلاثیء مجردی لازم اولدیغندن پك طوغری دکلدر.] جرا. برعضوك ویا بدنك برپارچه‌سنك چوریوب اولو حالنـه کچمسی. [فر. Mortification]

تَمَوُّج { سذ. عر. [« موج» دن مصـ. تفعل] طالغالانمه، چالقـانمه، قاریشـوب طـالغه‌لر قالقمه : دکیز تموج ایتدی، تموجه کلدی.

تَمّوز { سـ. [سریانیجه‌دن مأخوذ اولوب عربی وفارسـیده دخی قوللانیلیر .] سنهٔ شمسیه‌نك مارتدن اعتباراً بشنجی آیی ویاز اولان اوچ آیك اورتانجه‌سیدر : تموز آینـده؛ تموز صیجـاغی. [اصـل اسـاطیرده یونانیلرك (آدونیس) تسمیه ایتدکاری وقرك معشوق زعم ایلدکاری دلیقانلی برچوبانك اسمیدر. اسم یونانیسیله اولان مشابهت لفظیه‌سی‌ده ظاهر اولوب، یونانیلرك بومصالی سوریه‌لیلردن استعاره ایتمش اوله‌جقلری آکلاشیلیر .]

تَمَوُّل { سذ. عر. [« مال » دن مصـ. تفعل] مالدارو زنکین اولمه، مال ایدنمه : تجارتله آز مدت ظرفنده تمول ایتدی .

تَمْویه { سذ. عر. جـ : تمویهـات. [« ماء » دن مصـ. تفعیل] ۱. ط. و کیم. صـولاندیرمه، صو علاوه ایتمه. ۲. یالدیزلاتمه. ۳. مج. اساساً حقسز بر ماده‌یی فصاحت وبلاغتله افاده وتصویر ایدوب حقلی کبی کوسترمه .

تَمْهید { سـذ. عر. جـ : تمهیدات. [« مهد » دن مصـ. تفعیل] ۱. یایمه، دوشتمه، بسط ایتمه. ۲. دوزلتمه، تسویه ایتمه. اصلاح وتنظیم ایله .

تَمْهیر { مهرلـه وتختیم معناسیله قوللاندیغمز بو لغت غریبه فارسی « مهر » ی عربی ظنیله تفعیل بابندن کتیرمك کبی جاهلانه برحرکتدن متولد اولوب، شایان استعمال دکلدر .

تَمْهیل { سذ. عر. [« مهل » دن مصـ. تفعیل] مهلت ویرمه. [« امهال » دها مستعملدر .]

تَمیز { صـ. [عر. « تمیز » دن غلط] ۱. پاك، نظیف، طـاهر : تمیز آدم؛ تمیز اثواب. ۲. بیقانمش، کیرلی ویاغلی مقابلی : تمیز چماشیر، تمیز طبق. = حـ. پاك اوله‌رق، نظـافت وطهـارتله : تمیز ییوب ایچیور؛ تمیز سوپورور؛ تمیز یقار. [بومعانی ایله عر. کبی « تمیز » یازمق اصلا جائز دکلدر .]

تَمَیُّز { سذ. عر. [« میز » دن مصـ. تفعل] اقران وامثالندن آیریلوب بالاتر برحال وموقعده بولنمه، فرقلی اولمه، سچلمه :

بين الاقران تميز ايتدی؛ علم وهنری باعث تميزی اولمشدر.

تميزجه { صـ. اولدقجه پاك و نظيف.

تميزلتمك { فتـ. پاكلاتمق، تطهير وتنظيف ايتديرمك: بو اوطه‌يی تميزلتملی.

تميزلك { سـ. پاكلق، (پاكلك) نظافت، طهارت: خسته‌لر ايچون تميزلك هر علاجدن مؤثردر؛ تميزلكه رعايت ايتمك شرطدر.

تميزلمك { يا تميزله‌مك. فتـ. ١. پاكلامق، تنظيف و تطهير ايتمك: بو اوی يوقاريدن آشاغی‌يه قدر كوزلجه تميزلك اقتضا ايدر. ٢. برشيئك بتونی آلوب كوتورمك ويا ييوب بيتيرمك، سوپوريويرمك: برطبله يمكی ايكی كشی تميزلديلر.

تميزلمه { سـ. پاكلامه، تنظيف، تطهير.

تميزلنمك { فطـ. مجـ. پاكلانمق، تنظيف وتطهير اولنمق: برايكی صابونله تميزلنه‌جك شیء دكلدر؛ بو شمعدان آرتق تميزلنمز برحاله كلمشدر.

تميزلييجی { صـ. پاكلايان، تنظيف وتطهير ايدن.

تميع { سنـ. عر. [«ميع» دن مصـ. تفعل] برجسمك مايع حالنه كچمسی. || طـ. تميع دم = قانك اينجلمسی.

تميه { سنـ. عر. [«ماء» دن مصـ. تفعل] طـ. صولانمه: تميه دم = قانك صولانمسی.

تميز { سنـ. عر. [«ميز» دن مصـ. تفعيل] ١. آيرمه، سچمه، فرق ايتمه، تفريق: خير وشری، خطا وصوابی تميزه مقتدر. ٢. ايی‌يی كوتيدن فرق ايتمك خاصه وقوتی، قوۀ مميزه: بو آدمده تميز يوقدر؛ ارباب تميز. ٣. حقـ. بر دعوانك اوچنجی وصوك درجه‌ده رؤيتی، الك عالی محكمه‌دن كچمسی: دعوايی تميز ايتدی؛ ايشی تميزه كيتدی. ٤. د. نحو عربيده اسماء اعدادك ومبهم برمعنا افاده ايدن اسملرك مدلولنی حصر وتعيين ايچون منصوب ومنكر اوله‌رق ايراد اولنان اسم: عشرون درهماً = يكرمی درهم، ورطل زيتاً = بررطل زيتون ياغی تعبيرلرنده درهماً وزيتاً اسملری كبی. || حقـ. محكمۀ تميز، (وسابقاً) ديوان تميز = اوچنجی واك عالی درجه‌ده‌كی محكمه‌كه دعوالر بدايت واستيناف محكمه‌لرندن صكره اورايه نقل اولنور.

تميزاً { حـ. عر. حقـ. محكمۀ تميز معرفتيله، تميز صورتيله: تميزاً رؤيت دعوی ايتمك؛ دعواسی تميزاً استانبولده رؤيت اولنمقده‌در.

تن { سـ. فا. وجود، كوكده، بدن، جسم: تنده جان طورور ايكن.

== . تر. جسم انسانينك سطح خارجيسی، ات، دری: فانله‌يی تنك اوزرينه كيملی؛ تن رنكی.

تناد { سنـ. عر. [«نداد» دن مصـ. تفاعل] طاغلمه، پراكنده وپريشان اولمه. [يالكز شو تعبيرده مستعملدر:] يوم التناد = قيامت كونی، روز محشر.

تنازع { سنـ. عر. [«نزع» دن مصـ. تفاعل] طوتيشمه، چكيشمه. [«منازعه» و «نزاع» دها مستعملدر.]

تناسب { سنـ. عر. [«نسبة» دن مصـ. تفاعل] بربرينه قارشی مناسب اولمه، بينلرنده اويغونلق وتوافق بولنمه، بربرينی طوتمه، ياقيشمه: تناسب اعضا = بدن وچهره‌يی تركيب ايدن عضولرك بربرينه اويغون اولمسی؛ تناسب الفاظ = برعباره‌يی تركيب ايدن لفظلرك بربرينه اويغون اولمسی. || ر. تناسب عددی؛ تناسب هندسی.

تناسبی { صـ. عر. مؤ: تناسبيه. ر. حسابده اعداد بيننده‌كی تناسبه منسوب ومتعلق.

تناسخ { سنـ. عر. [«نسخ» دن مصـ. تفاعل] ١. روحك برجسمدن ديكرينه وبعضاً انساندن حيوانه وبرعكس حيواندن انسانه كچمسی (اعتقاد باطل): تناسخ ارواح؛ او فرقه تناسخه قائلدرلر. ٢. تا. بعض حيوانلرك قورتدن كلبك حالنه كچمك كبی تبديل صورت ايلملری.

تناسخی { صـ. عر. مؤ: تناسخيه. جـ: تناسخيون. ١. تناسخ ارواحه منسوب ومتعلق ويا معتقد اولان: فلان آدم تناسخی تناسخيوندن ايدی. ٢. تا. ايپك بوجكی كبی حيوانلرك تبديل صورتنه متعلق: قواعد تناسخيه.

تناسل { سنـ. عر. [«نسل» دن مصـ. تفاعل] نسل يتيشديركه اوره‌مه، توالدله تكثر: نوع بشر آنجق تناسل ايله قائمدر؛ حيوانات اهليه‌نك تناسلنه چوق اهميت ويرلمك اقتضا ايدر. || آلات تناسل = آلات معهودۀ ذكور واناث. || تناسل غير

متجانس = جنسلری آیری ایکی حیوانك چفتلشدیرلمسیله ملز بر جنس یتیشدیرلمسی .

تناسُلی { صه. عر. ث: تناسلیه. نسل یتشدیرمکه منسوب ومتعلق : آلات تناسلیه = ذکور واناث آلات معهوده سی.

تناظُر { سذ. عر. [« نظر »دن مصه. تفاعل] ١. بربرینه قارشی بولنمه، بربرینه باقمه. ٢. ر. ایکی زاویه وسائره نك قارشی قارشی یه بولنمسی.

تنافُر { سذ. عر. [« نفرة » دن مصه. تفاعل] ١. بربرندن اورکوب قاچمه، بربرندن نفرت ایتمه. ٢. د. برکلمه‌یی ترکیب ایدن حروفك ویا برعباره‌یی تشکیل ایدن کلماتك بربرندن اورکرجه سنه اویغونسز وغیر متناسب اولمسی وبو وجهله اوکلمه ویا عباره نك زور تلفظ اولنوب قولاغه چرکین کلمسی : تنافرحروف، تنافر کلمات.

تناقُص { سذ. عر. [« نقص » دن مصه. تفاعل] آزالمه، اکسیلمه : ذخیره کیتدکجه تناقص ایدیور. || ط. تناقص حمی = صیتمه‌نك دوشمه‌سی؛ تناقص دم = قانك آزالمسی؛ تناقص قوت = قوتدن دوشمه.

تناقُض { سذ. عر. جه: تناقضات. [« نقض » دن مصه. تفاعل] انسانك برسوزی دیکر برسوزینی چورتمه‌سی، برسوزی دیکرینه اویمامسی، مباینت، تباین : سوزلرنده تناقض واردر؛ بو کتاب تناقضاتله مملودر.

تناوَر { صه. فا. [تن = بدن . آوردن = کتیرمك، مالك اولق] وجودلی، ایری. [انسان حقنده مستعملدر.]

تناوُل { سذ. عر. [« نول »دن مصه. تفاعل] آلوب یمه ویا ایچمه : برآزقهوه آلتی تناول ایتدی؛ برشربت تناول ایتدی.

تناهی { سذ. عر. [« نهایت »دن مصه. تفاعل] بیتمه، توکنمه، ختام بولمه، نهایته وارمه.

تنباکو { س. [زبانزدی : توبیکی. یتا. Tabaco دن] نارکیله ایله ایچیلان توتون نوعی که ایران وسائر محلدن کلیر : تنباکو ایچمك.

تنباکوجی { س. تنباکو صاتان آدم .

تنبُّت { سذ. عر. [« نبات » دن مصه. تفعل] با. بیتمه، یردن چیقمه : تنبت اشجار.

تنبَل { صه. [فارسیده ده مستعملدر] ١. اوشنن، اوشنکن، اوشنج، کسلان : تنبله ایش بیور سکا عقل اوکرتسین. ٢. ایشده آغر طاورانان، بطیء، آغر یورین : تنبل حیوان.

تنبلخانه { س. فا. بتون سکانی تنبل اولان خانه، ما. موررلری ایش کورمز دائره، تنبللر مجمع وملجئی : اوراسی بر تنبلخانه در.

تنبلّشمك { فل. تنبل اولمق، تنبل آلیشمق.

تنبلّك { س. ١. اوشنجلك، اوشنن آدمك حالی، کسل. ٢. آغرلق، بطائت.

تنبلیت { وتنبلی. با : تومبلی.

تنبُّؤ { سذ. عر. [« نبوة » دن مصه. تفعل] نبوت وپیغمبرلك دعواسنه قالقیشمه.

تنبور { وتنبوره. با : طنبور، طنبوره.

تنبول { س. فا. هندلیلرك دیش وطوداقلرینی قیزارتمق ایچون چیکندکلری بر جنس یاپراق .

تنبُّه { سذ. عر. [« نبه » دن مصه. تفعل] ١. اویانمه، اویقودن قالقمه. ٢. غفلتدن قورتلمه، برینك اخطار وایقاظیله عقلی باشنه طوپلامه. [« انتباه » دها مستعملدر.]

تنبیه { سذ. عر. جه: تنبیهات. [« نبه » دن مصه. تفعیل] ١. اویاندیرمه، ایقاظ، بیدار ایتمه، اویقودن قالدیرمه. ٢. غفلتدن قورتارمه، عقلی باشنه کتیرتمه. ٣. شدیداً امر ویا نهی ایتمه، بر ایشك اجرا ویا ترکنی توصیه وامر ایتمه : بریره کیتمه‌مسنی تنبیه ایتدم؛ بن کلنجه‌یه قدر ایشه باشلامامالرینی کندیلرینه تنبیه ایتدم؛ باغچه‌یه کیمسه‌یی صوقمامق اوزره باغچوانه تنبیهات ویرملیسکز. [« تنبیه » مافوقدن مادونه اولور.] ٤. ط. سیکیرلری تهیج ایدوب حسیاتی اویاندیرمه: قهوه تنبیه خاصه‌سنی حائزدر.

تنپرور { صه. فا. [تن = بدن . پروردن = بسلمك] بدنی ایی بسلمك قید وغائله سنده بولنان، ییوب ایچمکله وکندی کیف وراحتیله مشغول، کندی راحتنی هر شیئه ترجیح ایدن .

تنپرورلك { س. کندی بدننه وییوب ایچمسیله راحتنه دوشکون آدمك حالی.

[بونك يرينه فا. « تنبر ورى » استعمالى عبثدر.]

تَنْتَه (س. [فر. Dentelle] دانتله.) منديل، اثواب و سائره اطرافنه ديكيلن تزيينات خياطيه. [غلط لغت عاميانه‌در. — با: دانتله.]

تَنْتَه (س. [يتا. Tenda = چادر، پرده. — فا. اوروجك آغى ديمك اولان « تننده » دن مأخوذ عد ايتمك بعيددر.]) كونش وياغموردن محافظه ايچون قپو وپنجره اوكنده، قايقده، واپور كوكرته‌سنده ويا باغچه وسائره‌ده آچيلان سايه‌بان كه يلكن بزندن ويا قناويچه‌دن اولور: تنته آچمق.

تَنْتِيف (سذ. عر. [«نتف »دن مص. تفعيل]) ط. علاج واسطه‌سيله قيللرى دوشورمه.

تَنْجَرَه (س.) آتشده يمك پيشيرمكه مخصوص باقيردن قاب؛ دوكمه تنجره = دميردن معمولى؛ طوپراق تنجره = كووج. || تنجره حوايجى = ات، سبزه، بهارات و سائره. || تنجره كبابى = بر نوع ات يمكى، برنوع قيزارتمه. || تنجره يووارلانمش قپاغنى بولمش = برى برينه اويغون ايكى آرقداش ويا قارى قوجه حقنده استهزا طريقيله قوللانيلير.

تَنَحْنُح (سذ. عر. [«نحنحه» دن مص. تفعلل]) بوغازده بر شئ قالمش كبى يالاندن وخفيف صورتده اوكسورمه: جماعتك تنحنحى واعظك وعظنى ديكلمكه مانع اولويوردى.

تُنْد (ص. فا.) سرت. شدتلى، شديد، قاتى: تند باد = سرت روزكار، قاصرغه؛ تند خو = سرت طبيعتلى؛ تند رو = يوزى قاتى، سرت چهره‌لى.

تَنْدُرُسْت (ص. فا. [تن = بدن. درست = طوغرى، صحيح، سالم.]) وجودى صاغلام، صاغ و سالم، صحت وعافيتده بولنان، بدنى هر نوع علل و اسقامدن سالم اولان: تندرست آدم.

تَنْدُرُسْتى (س. فا.) صحت بدن، صاغلاملق، وجودك هر نوع علت وسقطلقدن سالم اولمسى: كمال صحت و تندرستى ايله معمر اولمق.

تَنْدُور (ودها طوغريسى: تاندير. س.) ١. اوفاق فرون. ٢. ال وآياق ايصيتمغه مخصوص اوستى قپالى كوچك منغال. ٣. قيشين تنبل وارى ايصيتمق اوزره اوطه‌نك اورته‌سنه موضوع بر منغال ايله اونك اوزرينه قونمش بر قفس وبونك اوزرينه آچلمش پك كنيش بر يورغان ويا كبه‌دن عبارت وسطهٔ تسخين كه منغالك اطرافنده طوپلانوب آياقلرينى منغاله طوغرى اوزادان آدملر يورغان ويا كبه‌يى اوستلرينه چكمكله ايصينيرلر؛ تندور يورغانى، كبه‌سى = ذكر اولنان يورغان ويا كبه. || تندور كبابى = اوستى اورتيله‌رك بوغو ايله پيشن برنوع كباب. ال تندورى = ال ايصيتمغه مخصوص، ايچى سيجاق صو ايله مملو يوارلاق.

تَنْدُورْنامه (س.) آنفاً تعريف اولنان تندورك آلتنده پينكلين تنبللردن برينك اوقويوب ويا سويليوب ديكرلرينك ديكلدكلرى مصال؛ وج. اصلسز فصلسز شئ، ترهات.

تَنَزُّل (سذ. عر. [« نزول »دن مص. تفعل]) ١. اينمه، آشاغيلامه، ترقى مقابلى، تدنى: ذخيره فيأتنك تنزلى: فلان مالك رواجى تنزل ايتدى. ٢. كوكل آلچاقلغى، كبرسزلك، كندينى رتبه وحيثيتى درجه‌سندن آشاغى طوتمه: اوبزمله قونيشمغه تنزل ايتميور؛ فقير خانه‌يى تشريفه تنزل بيورورسه‌كز.

تَنَزُّلاً (ح. عر.) كوكل آلچاقلغيله، كبرسزلكله، درجه‌سى بالاتر ايكن مجرد بر معاملهٔ لطفيه اوله‌رق: تنزلاً بزه تشريف ايدرسه‌كز.

تنزو (وتنزوبى با: تنسخ.

تَنَزُّه (سذ. عر. [« نزهة » دن مص. تفعل]) آكلنمك ايچون كزوب طولاشمه، تفرج: تنزه ايچون سياحت ايديور؛ بر تنزه واپورى واردر.

تَنَزَّه (وذ: تنزهت.) برى واوزاقدر. ياخود برى ومنزه اولسون معناسيله حق تعالى حضرتلرى حقنده مستعمل عربى تعبيراتده بولنور فعل ماضيدر: تنزهت ذاته عن العجز والنقصان.

تَنْزِيل (سذ. عر. جم: تنزيلات. [«نزول»دن مص. تفعيل]) ١. ايندير مه، آشاغيلامه: بر مالك فيأتنى تنزيل ايتمك؛ تنزيل فيأتله صاتمق؛ فيأتجه تنزيلات ايتمك. ٢. سمادن اينمكله افهام اولنان وحى، قرآن كريم. ٣. ر. اعمال اربعه‌دن طرح. آشاغى وارمه: يديدن اوچ تنزيل ايدنجه درت قالير.

تنزيه { سئ. عر. جـ: تنزيهات. [«نزهة» دن مصـ. تفعيل] ١. قبايح ونقايصدن برى ايتمه، تبريه: نفسنى تنزيه ايتمك. ٢. حق تعالى حضرتلرينك كافۀ نقائصدن واوصاف بشريه‌دن منزه اولديغنه اينانوب بونى اقرار و اعتراف ايتمه: جناب حق تنزيه ايلمك.

تنسخ { سئ. فا. [فا. تن = بدن. سخ = خوش — يوقسه تر. غريب و عجيب ديمك اولان «تاك»دن مشتق «تا كشوغ»دن مى مأخوذ؟] ١. نادر وكمياب ونفيس شئ، تحفه، تفاريق. ٢. اشكال مختلفه اوزره معمول كوزل قوقولى خمور قرصى. [بو معنا ايله تر. زبانزدى «تنزو» اولوب، بو قرصك لونه نسبتله قويو نفتى‌يه‌ده «تزويى» ديرلر.]

تنسم { سئ. عر. [«نسيم» دن مصـ. تفعل] هوا تنفس ايتمه. ز.

تنسوخ { وتنسوخى [زبانزدى: تنزو، تنزويى] با: تنسخ.

تنسيب { مناسب كورمه وتصويب معناسيله قوللانيليور. سه‌ده، عربيده «نسبة» ماده‌سى تفعيل بابندن اصلا كلديكندن، ياكليشدر.

تنسيق { سئ. عر. جـ: تنسيقات. [«نسق» دن مصـ. تفعيل] ١. نظامنه قومه، تنظيم ايتمه، صره‌لامه، دوزلتمه، حسن نظامه قومه، اصلاح: امور عدليه‌يى، امور عسكريه‌يى تنسيق ايلدى؛ تنسيقات عسكريه ايله مشغول اوليور. ٢. د. بر موصوفه برچوق صفتلر صره‌لانمسى، تنسيق الصفات.

تنشير { سـ. [فا. «تنشوى» دن] اولوبى ييقادقلرى درت آياقلى تخته كروت، صالاجق. مغسل؛ تنشيره كلمك = اولمك.

تنشيط { سئ. عر. [«نشاط» دن مصـ. تفعيل] شنلندرمه، كيفلندرمه: تنشيط خاطر ايچون.

تنصر { سئ. عر. [«نصران» دن مصـ. تفعل] خرستيان اولمه، دين عيسوى‌يى قبول ايتمه: هندستانده تنصر ايدن برهمنيلر يوق حكمنده‌در.

تنصير { سئ. عر. [«نصران» دن مصـ. تفعيل] خرستيان ايتمه، دين عيسوى‌يى قبول ايتديرمه: ميسيونرلر عبدۀ اوثانى تنصيره چاليشيرلر.

تنصيف { سئ. عر. [«نصف» دن مصـ. تفعيل] يارى يارى‌يه بولمه، مساوى ايكى قسمه تقسيم: واردات صافيه‌يى تنصيف ايتمك شرطيله.

تنظير { سئ. عر. [«نظر» دن مصـ. تفعيل] ١. بكزتمه. ٢. د. بر شعرك نظيره‌سنى و تقليدينى يازمه. [عربيده بتون باشقه معناره كلديكندن، بزجه صورت استعمالى عنديدر.]

تنظيف { سئ. عر. جـ: تنظيفات. [«نظافة» دن مصـ. تفعيل] تميزلمه، پاكلامه، برمحلك بيسلكنى رفع ايدوب تطهير و تصفيه ايتمه: باغچه‌يى تنظيف ايتمكله مشغولم. = جـ. شهرك سو قاقلرينى و هر طرفنى تميز طوتمق و سوپرونديلرى قالدرتمق وظيفه‌سى‌كه بلديه‌نك جملۀ وظائفندندر: تنظيفات مديرى؛ تنظيفات آرابه‌لرى.

تنظيم { سئ. عر. جـ: تنظيمات. [«نظم» دن مصـ. تفعيل] ١. صره‌لامه، صره‌يه قومه، ديزمه: اينجيلرى تنظيم ايتمك. ٢. نظام ويرمه، نظامنه قومه، دوزلتمه: باغچه‌يى، سالونى تنظيم ايديور. ٣. ترتيب ايتمه، قلمه آلمه، نثراً ويا نظماً يازمه: بر لايحه، بر قصيده، بر مضبطه تنظيم ايتدى. ٤. تنسيق، اصلاح: امور عسكريه‌يى، ادارۀ ماليه‌يى تنظيم ايتديلر. = جـ. امور اداره‌نك منتظم بر حاله وضعى و بونك ايچون اتخاذ اولنان تدابير واجراآت، واصلاحات، تنسيقات: تنظيمات عسكريه؛ تنظيمات ملكيه. || تنظيمات خيريه = والد ماجد حضرت پادشاهى جنتمكان سلطان عبدالمجيد خان حضرتلرى زماننده مرحوم رشيد پاشانك عرضيله اجرا اولنان اصلاحات اساسيه‌كه كلخانه فرمان همايونيله اعلان اولنوب، تبعه‌نك تأمين جان و مال وناموسى وقانون حضورنده جمله‌نك مساواتى اساسى اوزرينه مؤسسدر.

تنعم { سئ. عر. جـ: تنعمات. [«نعمت» دن مصـ. تفعل] ناز ونعمتله ياشامه، نعمت ايچنده بولنمه: ارباب تنعم. [اكثريا مصدريت معناسندن مجرد اوله‌رق قوللانيلير.]

تنف { سـ. [عر. «طنب» دن] چادير ايپى، چاديرك اتكاريى

قازيقلره باغلادقلرى ايپلرك بهرى.

تنفُّر { سذ. عر. [«نفرة» دن مص. تفعل] ١. ايگرنمه، تيكسينمه، اكراه ايتمه : او آدم زيتون ياغلى يمكلردن تنفر ايدر. ٢. نفرت ايتمه، چكنمه، قاچمه : بو ايشدن تنفر ايتدم.

تنفُّس { سذ. عر. [«نفس» دن مص. تفعل] ١. نفس آلمه، صولوق، صولوق آلمه: بورنى طيقانمش اولديغندن آغزندن تنفس ايديوردى. ٢. موقتاً ايشنى براقوب استراحت ايتمه، يورغونلق آلمه : شاكردانك اوكله وقتى برساعت تنفسه مأذونيتلرى واردر. || تنفس اوطه‌سى = دوائر رسميه وشركت وسائره دائره‌لرنده استراحته و بريله گوريشمكه ومكتبلرده طلبه ايچون درس‌خارجنده استراحته مخصوص اوطه، تنفسخانه.

تنفُّسخانه { س. [عر. تنفس = م. فا. خانه = او] دوائر رسميه‌ده وشركت وسائره دوائرنده مأمورينك استراحتنه و امور خصوصيه ايچون بريله گوريشمكه مخصوص اوطه، تنفس اوطه‌سى.

تنفير { سذ. عر. [«نفرة» دن مص. تفعيل] ايكرنديرمك، استكراه ونفرت ايتديرمه.

تنقيح { سذ. عر. جم : تنقيحات. [«نقح» دن مص. تفعيل] ١. بر شيئك فضله ولزومسز قسملرينى چيقاروب اختصارله برابر اصلاح وتمييز ايتمه. ٢. بر دائره مأمورين وخدمه‌سنك عددينى ويامعاشلرينى آزالده‌رق، ايراد ومصرفى آراسنده موازنه حاصل ايتمه : اجراى تنقيحات ايتمك؛ تنقيحات اخيره‌ده معاشنك بر ربعى كسلدى.

تنقيد { ادبيات جديده‌ده فرانسزلرك Critique ديدكلرى مؤاخذهٔ ادبيه معناسيله قوللانلمغه باشلامش ايسه‌ده، عربيده «نقد» ماده‌سى تفعيل بابندن كلمديكندن، بونك يرينه «انتقاد» و«تنقاد» قوللانلسه دها طوغرى اولور.

تنقيص { سذ. عر. [«نقصان» دن مص. تفعيل] آزالتمه، ايندريمه.

تنقيط { سذ. عر. [«نقط» دن مص. تفعيل] ١. حروفه نقطه وضع ايتمه، نقطه‌لامه. ٢. عباره‌نك جمله وكلاملرينى ايجاب ومحلنه گوره اشارات مخصوصه ايله آيرمه، بزم خطمزده نوايجاد اولان بو اشاراتى قوللانمه : اصول تنقيط. [فر. Ponctuation].

تنقيه { سذ. عر. [«نقاية» دن مص. تفعيل] عربيده معناسى آييقلايوب تميزلمه ايكن، لسانمزده سهواً «حقنه» و«احتقان» يرينه استعمال اولنور. با: حقنه، احتقان.

تنگ { ص. فا. طار، ضيق.

تنگار { س. فا. كيم. بورق دينلن معدن، قويومجى لحيمى.

تنگدست { ص. فا. [تنك = طار. دست = ال] زوكورت.

تنگدستى { س. فا. زوكورتلك.

تنگدل { ص. فا. [تنك = طار. دل = يورك] يوركى طار، مضطرب.

تنكُّر { سذ. عر. [«نكر» دن مص. تفعل] كندينى بيلديرمه‌مه، تبديل اولمه، تبديل گزمه.

تنگناى { س. فا. ١. طارلق، صيقندى، اضطراب. ٢. طاريرى، صيقنديلى بر، محل ضيق.

تنكه { س. ١. اوستى قلايلانمش اينجه دمير صفحه. ٢. تنكه‌دن معمول قاب، قوغه، ابريق وسائره : صو تنكه‌سى، زيتون ياغى تنكه‌سى. غاز تنكه‌سى. = ص. تنكه‌دن معمول : تنكه ابريق، تنكه جزوه. || صارى تنكه = اينجه پرنج صفحه‌سى ويا يالديزلانمش تنكه. || آغزى تنكه قابلى = پك صيجاق يمكه متحمل.

تنكه‌جى { س. تنكه‌دن مختلف قابلر وقوطى وسائره اعمال ويا لحيملوب تعمير ايدن صنعتكر.

تنكه‌لى { ص. تنكه قابلى، بر طرفنده تنكه‌سى اولان: تنكه‌لى صنديق.

تنگى { س. فا. ١. طارلق. ٢. زوكورتلك.

تنكيح { نكاح قييه واولنديرمه معناسيله لسانمزده قوللانيليورسه‌ده، عربيده مستعمل دكلدر.

تنكير { سذ. عر. [«نكر» دن مص. تفعيل] ١. مجهول وطانيلمايان حاله كتيرمه، تبديل ايتمه. ز. ٢. د. عربيده براسمى نكره يعنى حرف تعريفسز قوللانمه، تعريف مقابلى.

تنكيل { سذ. عر. ۱. اوزاقلاشدیرمه، تبعید : اشقیایی دفع وتنكيل ایتدی. ۲. امثالنه عبرت اوله جق بر مجازات ویرمه.

تمیق { سذ. عر. [« نمق » دن مص. تفعیل] كوزل یازمه، حسن خطله تحریر. [لسانمزده على الاطلاق یازمه معناسیله قوللانیلیر.]

تنور { سذ. عر. [فارسیدن معرب. تندور دخی بوندندر.] ۱. فرون. ۲. علل مستولیه میقروبلرینی اتلاف ایچون قوللانیلان نو ایجادآلت، اتوو (Étuve).

تنور { سذ. عر. [« نور » دن مص. تفعل] پارلامه، منور وضیادار اولمه. ز.

تنوره { سذ. عر. مولوی درویشلرینك سماع اثناسنده كیدكاری گكیش اتكلی بر نوع لباس، اتكلك.

تنوع { سذ. عر. [« نوع » دن مص. تفعل] بر قاچ چشید اولمه، چشید چشید اولمه : حروفك تنوعی السنه نك تحصیلنه مانع اولمقده‌در.

تنومند { ص. فا. وجودلی، جثه‌لی، ایری.

تنویر { سذ. عر. ج : تنویرات. [« نور » دن مص. تفعیل] آیدینلاندیرمه، ضیالاندیرمه : اوطه‌یی مومله تنویر ایتمك؛ سوقاقلرك غازله تنویری؛ تنویر مصارفی.

تنویری { ص. عر. ث : تنویریه. اوی ویا سوقاقلری ضیالاندیرمق ایشنه متعلق، مصارف تنویریه.

تنویم { سذ. عر. [« نوم » دن مص. تفعیل] اویوتمه، اویقویه واردیرمه.

تنوین { سذ. عر. [« نون » دن مص. تفعیل] د. عربی اسملرك آخرنده بر حركه ایله بر نون ساكن صورتنده اوقونان ایكی حركه : (ٌ)، (ً)، (ٍ) : ربٌ، رباً، ربٍ كبی.

تنها { ص. فا. ۱. یالكز، تك، وحید : كندیسنی تنها بولدم؛ تنها قالدق. ۲. بوش، خالی : تنها یرده، تنها بر او. = س. فا. بوش یر، خالی محل : تنهاده اوتورمق. = ح. یالكز اوله‌رق : تنها اوتوریور، تنها كیدیور.

تنهالاشمق { فل. ۱. یالكز قالمق، منفرد اولمق. ۲. خالی قالمق، بوشالمق، غلبه‌لك چكیلوب بوش قالمق : اورته‌لق تنهالاشدی.

تنهالق { س. ۱. یالكزلق، انفراد : تنهالق انسانه وحشت كتیریر. ۲. خالی و بوش یر، عزلتكاه : تنهالقده اوتورمغی سور. = ص. خالی، بوش، كیمسه‌نك بولنمدیغی، ایصسز : تنهالق بر یردر.

تنین { سذ. عر. ۱. بیوك یلان، اژدها. ۲. هـ. سماده یدی برج بویجه اوزانان خفیف بر بیاضلق. [كهكشان دیه ترجمه ایدنلر یا كلمشلردر؛ تنین كهكشانك غیری اولوب، اوندن كوچك و خفیفدر.]

تو { حد. توكورمكدن كنایه اولوب تحقیر وترذیل ایله برابر تكدیره دلالت ایدر : تو سكا! تو سنك یوزینه!

توآلت { س. فر. [Toilette] یوز یقایوب طرانمه وكیینمه ایشلری : توآلت یاپمق؛ دها توآلتمی یاپمدم. ‖ توآلت طاقمی = آینه، طراق، فورچه وسائر بو ایشه یارار ادواتدن مركب طاقم.

تواب { ص. عر. [« توبه » دن صمب.] عبادینك توبه‌سنی قبول ومبالغه ایله عفو ایدن (جناب حق).

توابع { سذ. ج. عر. [ف د : « تابع » — « تبعه » دخی «تابع»ك جمعی ایسه‌ده، استعمالده بو ایكی جمع آره‌سنده فرق واردر. لا : تبعه] ۱. برآدمه تابع اولوب آرقه‌سی صره كیدنلر. ۲. برآدمك فكر وذهابنه تابع اولانلر. ۳. خدمه، عونه، یارداقلر. ٤. ملحقات، لواحق، بر مركزه مربوط و تابع اولان یرلر. ٥. د. نحو عربیده ماقبلندهكی اسمك اعرابیله معرب اولان معمولر.

تواتر { سذ. عر. ج : تواترات. [« وتر » دن مص. تفاعل] ۱. برخبرك آغزدن آغزه یاییلوب شیوع بولمسی، انتشار ایتمسی : بویله بر شیء وقوعنه دائر بر تواتر واردر؛ شویله بر وقعه تواتر اولنیور. ‖ ۲. خ. كذب وزوره اتفاقلری عقلاً جائز اولمیان جماعتك خبری.

تواتراً { ح. آغزدن آغزه یاییله‌رق، آغزدن آغزه نقل اولنوب انتشار ایده‌رك : بو خبر تواتراً شایع اولدی.

تَوارُث { سذ. عر. [« وراثة » دن مص. تفاعل] ١. ميراثه قونمه، ارثاً متصرف اولمه: اخلاف اسلافدن بر چوق معلومات توارث ايدرلر. [عربيده اصل اولان بو صورتله لسانمزده آز قوللانيلير.] ٢. ميراث قالمه، ارثاً چكمه، ميراث كبى انتقال: اسلافك علوم وفنونده‌كى كشفيات و تحقيقاتى اخلافه توارث ايدر.

تَوارُد { سذ. عر. جم: تواردات. [« ورود » دن مص. تفاعل] ١. بربرى آرقه سندن كلمه، هر طرفدن كاوب بريكمه: توارد ايدن خبرلره كوره. ٢. د. ايكى شاعرك تصادفاً وبربرندن خبرلرى اولمقسزين عين ماآلده ويا عين الفاظله بر بيت ويامصراع سويلملرى: بو مصراعده فلان و فلان شاعر بيننده توارد واقع اولمشدر؛ اشعار عربيه ده تواردات چوقدر.

تَوارى { سذ. عر. [« وراء » دن مص. تفاعل] بر شيئك آرقه‌سنه صاقلانوب كوزدن نهان اولمه: آى بلوطلرك آرقه‌سنه توارى ايتدى.

تَواريخ { سذ. جم. عر. فد: تاريخ. با: تاريخ.

تَوازُن { سذ. عر. [« وزن » دن مص. تفاعل] طارتيده بر اولمه، وزنده بر كلمه، دنك اولمه: واردات ومصارف آره‌سنده توازن حاصل ايتمك. [« موازنه » دها مستعملدر.]

تَوازى { سذ. عر. [« وزى » دن مص. تفاعل] هـ. ايكى خطك الى غير النهايه بربرينه تماس ايتمه‌مك شرطيله يان يانه اوزانمسى: توازىٔ خطين.

تَواضُع { سذ. عر. [« وضع » دن مص. تفاعل] آلچاق كوكلليلك، كبرسزلك، محويت: چوق تواضع ايديور، كوستريور.

تَواضُعكارانه { ص. ح. فا. كبرسزلكله، آلچاق كوكلليلكله: بر معاملهٔ تواضعكارانه ايله قبول ايتدى؛ تواضعكارانه معامله ايتدى.

تَوافُر { سذ. عر. [« وفور » دن مص. تفاعل] چوغالمه، بريكوب آرتمه، تكثر، تزايد: توافر مال وثروت.

تَوافُق { سذ. عر. [« وفق » دن مص. تفاعل] بربرينه اويمه، اويغون كلمه، موافق اولمه: افعالى اقوالنه توافق ايتميور؛ بو تكليفكز بنم آرزومه توافق ايديور.

تَوالى { سذ. عر. [« ولى » دن مص. تفاعل] بربرى آرقه سندن كلمه، آراسى كسيلمكسزين دوام ايتمه، بربرينى ولى ايتمه: بو كونلرده توالى ايدن ياغمورلر؛ توالى ايدن الطاف وعناياتكز. ||على التوالى = آراسى كسيلمكسزين، بربرينى متعاقب: على التوالى ورود ايدن تنبيهات.

تَوأَم { سذ. عر. ت: توأمان. ١. ايكيز: بو ايكى برادر توأمدر. ٢. مج. اش، مماثل. — «همم مكارم توأم» كبى عربى كلمه‌لرك فارسى قاعده‌سنجه تركيبندن متولد وصف تركيبلر طبع سليم اصحابنك قبول ايده‌جكلرى شئ دكلدر.

تُوان { س. فا. كوج، قوت، طاقت. — اكثريا مترادفى اولان « تاب » ايله برابر قوللانيلير: بنده تاب وتوان قالمدى.

تُوانا { ص. فا. كوجلى، قوتلى: توانا بر دليقانلى.

تُوانكَر { ص. فا. زنكين، مالدار، غنى، ثروت صاحبى.

تَوبه { سذ. عر. كناه وقباحتدن رجوعله جناب حقه توجه ايتمه، ايشلنمش بر كناه وقباحتدن نادم اولوب بر دها ياپمامغه عهد ايتمه: كنجلكده چوق خوارده‌لق ايتمش ايسه‌ده بعده توبه ايتمش ايدى؛ توبه ايتدم عاريت ويرمم كتاب؛ توبه‌لر اولسون! بر دها ياپمام؛ توبه‌لر توبه‌سى! توبهٔ نصوح = توبهٔ صادقه.

تَوبه‌شِكَن { ص. فا. [عر. توبه = م. فا. شكستن = قيرمق] ١. ايتديكى توبه‌يى بعده بوزان: رند توبه شكن. ٢. هركسك توبه‌سنى بوزان، توبه بوزديران: بهار توبه شكن.

تَوبه‌كار { ص. فا. توبه ايتمش، بر كناه وقباحتدن رجوع ايتمش، توبه‌لى: فاسق توبه‌كار؛ توبه‌كار قارى.

تَوبه‌لى { ص. توبه ايتمش، برايشى بر دها ياپمامغه عهد و يمين ايتمش: توبه‌لى يم حيوانمى كيمسه‌يه ويرمم.

تَوبيخ { سذ. عر. جم: توبيخات. [«وبخه» دن مص. تفعيل] آزارلامه، تكدير، تعزير: كنديسنى شديداً توبيخ ايلدى؛ توبيخات شديده اجرا ايتدى.

توت { س. فا. عر. طوت ديديكمز ميوهٔ معروفه. [عر «توت»]

وفا. «تود» دخی دینلیر.]

توتدیرمك { فتـ. ۱. توتمه‌سنی موجب اولمق، دو-
مان چیقارتمق: لودوس روز-
کاری بو اوجاغی دائما توتدیرر.
۲. دودوکدن سس چیقارمق.
|| یا قـوب توتدیرمك = زیاده
یاقمق، یاقوب کول ایتمك.

توتّر { سـذ. عر. [«وتر» دن مصـ. تفعل] مـ. گرله.

توتسی { سـ. رائحهٔ طیبه نشریچون یاخود معالجه ویا افسون
نیتیله دومان چیقاره‌جق صورتده
یاقیلان شیء، بخور: توتسی ویر-
مك؛ توتسی یاقمق.

توتسیلاتمك { فتـ. بخور یاقدیر-مـق، توتسی ویر-
دیرمك: شو اوطه‌لری توتسیلاتملی.

توتسیلمك { فتـ. بخـور یاقمـق، توتسی ویرمـك،
تبخیر ایتمك: بو اوطه‌یی توتسیلمك
اقتضا ایدر؛ نظره قارشی چو-
جقلری توتسیلرلر.

توتسیلنمك { فطـ. کندی کندینه توتسی ویرمـك،
کندینی تبخیر ایتمك: نزله یه قار-
شی کونلکه توتسیلنمك فائده‌لیدر.

توتمك { فلـ. ۱. دومان چیقار-مـق، دومان ویا بخـار
نشر ایتمك: یکی سـوگندیرمش
اولدقلری اودونلر حالا توتیور-
دی؛ آتشـدن یکی ایندیرلمش
اولان تنجره توتیـوردی. ۲.
(اوجاق وسائره) دومانی چکه-
میوب اوطه‌نك ایچنده نشر ایتمك:
بو اوجاق، بو صـوبه توتیـور.
|| کوزده توتمـك = زیاده آرزو
اولنمق، کمال تحسرله آرزواولنمق:
پاچه بورکی کوزمـده توتیور؛
بلغراد اورمانی مسیره‌سی کوزنده
توتیـوردی. || یانوب توتمـك =
کمال سوز وکدازله تشکی ایتمك.

توتن { یاخود دوزن. سـ. اوچرو-مه‌آتیلوب صـوبی دومان
وبخـاره تحـول ایدن شـلاله.
(نوروج سواحل غربیه‌سنده‌کی
خلیجلره دوکیلن انهار کبی.)

توتون { سـ. ۱. یانان بر شیئدن چیقوب هوایه قاریشه‌رق
یوقاری‌یه قالقان سیاهمسی غاز،
دومان، دخان: توتونی طوغری
چیقمق = ایشی یولنـده اولمق.
۲. یاقیلوب دومانی تنفس ایدیلن
معروف یاپراق که آمریقـادن
کلمه‌در، دخان: یکیجـه، هاوانه،
بوغچـه توتونی؛ سرت، یاواش،
طـوقوناقلی توتون. || توتون
ایچمك = توتونی یاقوب دومانی
تنفس ایتمك، توتون قوللانمق.
|| توتون بالیغی = دومانده قورو-
دلمش بالیق باصدیرمه‌سی. || تو-
تون طبقـه‌سی = جیبده طاشیمق
اوزره توتون قودقلری قوطی.

توتونجی { سـ. ۱. توتون صا-تان تاجر ودکانجی.
۲. بر بیوك قوناق ویا دائره‌ده
توتون ایشـلرینه وچبغـاره و
چبوق طـاقملرینه مأمـور آغا.

توتونجیلك { سـ. توتون صاتان آدمك ایش وصنعتی،
توتون تجارتی.

توتونلنمك { یا توتونلـه‌مـك. فتـ. دومانه آصمـق، دو-
مانده قوروتمق، توتسیلمك.

توتیا { سـذ. عر. کیمـ. چنقـو معدنی.

توثیق { سذ. عر. [«وثوق» دن مصـ. تفعیل] محکم ایتمه،
صاغلاملاشدیرمه: توثیق عهد.

توج { سـ. با: تونج.

توجّه { سذ. عر. جـ: توجهات. [«وجه» دن مصـ. تفعل]
۱. یوز چویرمه، طوغریلمه، بر
یره طوغری حرکت ایتمه: شرقه
طـوغری توجه ایتـدی. ۲.
کلمه، ینـاشمـه، تقرب ایتـمه،
نصیب ومیسر اولمه: طـالع
کندیسـنه توجـه ایتـدی. ۳.
[مصدریت معناسندن مجرد او-
له‌رق] میل، محبت، حسن نظر:
بکا توجهلری واردر: توجهکزی،
توجهاتکزك بقاسنی رجا ایدرم.

توجیه { سذ. عر. جـ: توجیهات. [«وجه» دن مصـ. تفعیل]
۱. یوزی بر جهتـه چویرمـه،
دوندیرمه: یوزینی سمایه توجیه
ایتدی. ۲. طوغریلتمه، بر آدمه
سوز ونظر وسائره آتمه: توجیه
خطاب، توجیه کلام، توجیه عتاب.
۳. معنا ویرمه، تفسیر، تأویل:
شـو سـوزی، فلان معـامله‌یی
شـویله توجیه ایدیوردی. ٤.
رتبـه ویا منصب ویرمه: فلانه
رتبهٔ خامسه، فلانه ناحیه مدیرتی
توجیه بیورلدی؛ توجیهات ملکیه،
توجیهات عسکریه، توجیهات علیه.
۵. د. ایکی جهتلی وبری برینه
مباین ایکی معنالی بر سوز استعمالی.

توحّش { سذ. عر. [«وحشة» دن مصـ. تفعل] ۱. وحشت
حس ایتمه، یالکز لقدن قورقمه.
۲. وحشی حیوانلر کبی اورکمه،
بر شیئه آلیشه‌میوب امنیتسزلکله

باقمه. [عربیده‌کی معانیسی فرقلیجه‌در.]

توخوم { توخوملاق. با: تخم، تخملك.

تَوحید { سذ. عر. جم: توحیدات. [« وحدة » دن مص. تفعیل] ۱. بر قاچ شیئی بر ایتمه، برلشدیرمه: توحید دیون، توحید افکار. ۲. بر عد ایتمه، برنظریله باقمه، برلکنه اینانمه: توحید باری تعالی، توحیده قائل اولمه، ۳. لا اله الاالله ترکیب شریفنك تلفظ وتکراری: ذکر وتوحیدله مشغولدر. || اهل توحید = باری تعالانك برلکنه اینانانلر، موحدین.

تَوحیش { سذ. عر. [« وحشة » دن مص. تفعیل] اورکوتمه، اورکوب قاچمه‌یی موجب اولمه: حیوانه دکنك کوسترمه توحیش ایدرسك.

تَودیع { سذ. عر. جم: تودیعات. [« ودع » دن مص. تفعیل] ۱. براقمه، امانت ایتمه، تسلیم: بو چکمجه‌یی سزه تودیع ایدیورم: اوغللرمی مکتبه تودیع ایتدم. ۲. وداعلاشمه، اللهه اصمارلادم دیمه. [بو ایکنجی معنا ایله لسانمزده استعمالی نادردر.]

تَودیعاً { ح. عر. براقه‌رق، امانت و تسلیم ایده‌رك: اوغللرینی مکتبه تودیعاً کندیسی عزیمت ایتمش؛ کتابلرمی فلانه تودیعاً سزه کوندریورم.

تَورات { سذ. عر. [عبرانیجه: توره = قانون، شرع] حضرت موسی (عم) ه نازل اولان کتاب سمائی که لسان عبرانیده محرر واسفار خمسه‌دن مرکبدر: تورات شریف.

توران { سخ. م. اسکی ایرانیلر طرفندن ترکستان وتاتارستان جهتلرینه ویریلن اسمدر.

تورانی { ص. عر. ذ: تورانیه. توران قطعه‌سنه یعنی ترکستان وتاتارستان جهتلرینه منسوب و متعلق وبو یرلك اهالیسندن اولان. [علم اللسان وعلم البشر منتسبینی طرفندن او جهتلردن چیقمش اولان اقوام والسنه زمره‌سنه اطلاق اولنمشدر، که ترکلرله ترکجه دخی بو زمره‌دندر.] اقوام تورانیه، السنهٔ تورانیه.

توربه { س. با: طوربه.

تورپ { س. با: طورپ.

تورپو { یاخود تورپی. س. معدنی رنده‌لمکه وپرداخلامغه مخصوص چلیك آلت که اکه‌کبی جیزیکلی اولمیوب قیصه وسیوری ایکنه‌لی اولور، مبرد. || آغز تورپیسی = قبا جلایه مخصوص نوعی. || بالیق صرتی، صیچان قویروغی تورپو = بو شکللرده اولان نوعلری.

تورپیل { س. [فر. Torpille] بحـ. حرب سفائنی پاره‌لامق اوزره الکتریق واسطه‌سیله تحت البحر آتیلان بیوك مرمی. || تورپیل سفینه‌سی یاخود تورپیلوز = بو مرمی‌یی آتمغه مخصوص سریع الحرکه وکوچك بر نوع ماکینه‌لی سفینه.

تورپیلَمك { یا تورپولمك. فن. تورپی دینان چلیك آلتله دوزلتمك ویا پرداخلامق.

تورشی { تورشیجی. با: ترشی، ترشیجی.

تَوَرُّع { سذ. عر. [« ورع » دن مص. تفعل] منهیاتدن پرهیز وتوقی ایتمه، ورع وتقوی صاحبی وپرهیزکار اولمه.

تَوَرُّم { سل الرئه علت مهلکه‌سنه دوچاراولمه معناسیله لسان عوامده قوللانیلیورسه‌ده، اولا عربیده ولسان فنده « ورم » بو خسته‌لغك اسمی اولمیوب، شیش دیمکدر، ثانیاً « ورم » ماده‌سی عربیده اصلا تفعل بابندن کلمز. بو حالده لفظاً و معناً غلطدر.

تورفوزاوتی { س. طیرمانیر کوزل قوقولی بر نبات.

توره { س. [عبرانیجه‌دن مأخوذ.] قانون، نظام، یاساغ. مر. با: طوره.

توره‌دی { ص. [« توره‌مك » دن] ۱. توره‌مش، دیرمه چاتمه، اوته‌دن بریدن طوپلانمش: توره‌دی بر خلق، توره‌دی آدملر. ۲. اصلی نسلی اولدیغی بللیسز، چاپقین مقوله‌سی، توره‌دینك بریدر. ۳. عاصی: توره‌دی اولمق ایستیور. [استانبول لهجه‌سنده « تورودی » دینلیور.]

توره‌لامق { فتـ. نظام وقانونه تطبیق ایتمك. مر. — با: طوره‌لامق.

توره‌مَك { فل. ۱. اوته‌دن بریدن طوپلانوب وجوده کلمك، درمه چاتمه صو.

رتيله تشكل وظهور ايتمك : فلان محلده بر اشقيا چته‌سی توره‌دی؛ بر طاقم سرسريلر توره‌مش.

تَوريث { سذ. عر. [« وراثة » دن مص. تفعيل] وا‌رثنی تعيين ايتمه، وارث اولمق اوزره نصب ايتمه : اولمز دن اول فلانی توريث ايتدی.

تَوريخ { سذ. عر. [« ارخ » دن مص. تفعيل. — عربيده تأريخ صورتنده دها مستعملدر.] تاريخ آتمه، يازيلان بر شيئك آلتنه سنه وآی وكوننی قيد و اشارت ايتمه : مكتوبنی ياكليش توريخ ايتمش، توريخ ايتمه‌مشدر.

توريس قوشی { س. قارغه جنسندن بر نوع قوش.

تَوريه { سذ. عر. [« وری » دن مص. تفعيل] ١. گيزله‌مه، مرامنی ستر و اخفا. ذ. ٢. د. بر قاچ معناسی اولان بر كلمه‌نك استعماليله اك بعيد معنا‌سنك قصد ايدلمسی.

توز { س. ١. اينجه اون حالنده طوپراق كه روزكارله هوايه ده قالقار، غبار، ريك: توز طو‌پراق، توز دومان؛ توز اولمق؛ توز قالقمق. ٢. هر شيئك اينجه‌سی، اون حالنده بولنانی : صمان توزی، شكر توزی، قيومجی توزی. ٣. ص. اينجه غبار حالنده علاج كه كاغد پارچه‌لرينه صاريلی اولوب اكثريا صو ايله يوتيلير، سفوف : هر ياريم ساعتده بر توز آلملی. ═ ص. اون حالنده، اينجه دوگلمش : توز شكر؛ توز علاج. || آياق توزی = يكی ورود، وصول : آياغنك توزيله بنی كور‌مكه كلدی = وصوليله برابر. || توز آغاجی = قاواق. || توز آلمق = سوپوركدن صكره اثاث بيتيه اوزرينه قونان توزی سيلكوب تميزلمك. || توز ايتمك = يورورکن توز قالديرمق. || توز دومان = قراردی. || توزی دو‌مانه قاريشديرمق، توزی طو‌پراغه قاتمق = چوق عجله وشتاب ايتمك. || توز قوپاران = چوق روزكارلی (محل). || اوزرينه توز قونديرمامق = هيچ بر عيب وقباحت قبول ايتمه‌مك.

توز { س. [غلطی : تۆز.] شقاق كوشه‌سی، شقاق طرفندن قولاغه بيتشيك محل : قولاق توزی.

توز { س. با : طوز.

توزارمق { فل. توز حالنه كير‌مك، توز اولمق.

توزاق { س. ١. توز حالنده شیء. ٢. قوش يلكنك اينجه‌سی، پوپلا.

توزامق { فل. توز قالديرمق، توز ايتمك.

توزان { س. توزلی محل، هوايه قالقار توزی چوق ير.

توزانمق { وتوزونمق. فل. توز قالديرمق، توز ايتمك. [توزامق كبی.]

توزلاشمق { فل. توز كبی ياغمق، جيسه‌مك.

توزلامق { فتـ. توز قونديرمق، اوزرينه توز اكمك : شو كاغدی توز لايك؛ بوراسنی كيم توزلادی؟

توزلانمق { فط. توز اولمق، او‌زرينه توز قونمق، اغبرار ايتمك.

توزلق { ص. توزله قاريشيق ويا توز‌دن محافظه‌يه مخصوص. ═ س. بالديری توزدن محافظه ايدن چوخه پاچه لق كه اگرتی ويا پوتوره بيتشيك اولور : توز‌لق گيمك؛ پوتور توزلغی. || خرمان توزلغی = خرمانك ديبنده قالان توزلی طوپراقلی بغدای وآرپه وسائره.

توزلی { ص. توزی اولان، توزه بولاشمش، اوزرينه توز قونمش.

توزندی { س. ١. توز كبی اينجه شیء. ٢. اينجه ياغمور، چيسندی.

تَوزيع { سذ. عر. ج : توزيعات. [« وزع » دن مص. تفعيل] طاغيتمه، هركسه حصه‌سنی ويرمه، تقسيم، آيری آيری تسليم : توزيع مكاتيب = پوسته ايله كلن مكتوبلرك اصحابنه تسليمی؛ توزيع مكافات = بعد الامتحان مكتب شاكردانته مستحق اولدقلری مكافاتی يداً بيد وصورت علنيه ورسميه ده اعطا ايتمك رسمی؛ غزته نك تو‌زيعی = آبونه‌لره ايصالی وايستيئنلره فروختی، طاغلسی؛ معاش و تعييناتك توزيعی = اصحابنه اعطاسی. اعداد توزيعيه = برر ايكيشر كبی عددلر.

توس { س. اينجه توگ، اولكر : يوزنده توسی توگی يوق. [اكثريا بو صورتله توگ كلمه‌سيله برلكده قوللانيلير.]

توس { حـد. حیوانی کری تو- سکورمه‌ده قوللانیلیر.

تَوَسُّط { سذ. عر. جـ: توسطات. [« وسـط » دن مصـ. تفعل] آرایه کیرمه، وساطت ایتمه، میانجیلق: کندیلرینی با- ریشدیرمغه توسط ایتدی.

تَوَسُّع { سذ. عر. [« وسعت » دن مصـ. تفعل] کنکیشلنمه، کنکیش وواسع اولمه. [عربیده‌کی معانیسی خیلی فرقلی اولوب، بو معنـایه « اتسـاع » استعمالی دها موافقـدر.] || ط. توسع قلب، توسع معده وسائره=اتساع قلب واتساع معده کبی بو عضو- لرك کنکیشلنمسی امراضیدر.

توسکرتمك { فتـ. دشمنك هجو- می رد ودفع ایتمك، کری پوسکورتمك.

توسکرمك { فتـ. (آتی) کری باصدیرمق، کری- یه چکمکه مجبور ایتمك.

توسکری { حـ. کری‌یه، کریسین کری.

تَوَسُّل { سذ. عر. [« وسیله » دن مصـ. تفعل] بر شیئی وسیله اتخاذ ایتمه، صارلمه، اعتماد ایتمه: روحانیت نبویه‌یه توسل.

تَوَسُّلاً { حـ. عر. وسـیله اتخاذ ایده‌رك، صـاریله‌رق، اعتماد ایده‌رك: بو حدیث شریفه توسلاً شو حرکتده بولندم.

تَوَسَن { سـ. فا. عر. ابی وسرت آت: بر توسن بادپیما.

تَوسیط { سذ. عر. [« وسط » دن مصـ. تفعیل] آرایه قومه، واسطه اتخاذ ایتمه، وسا- طت وتوسط ایتدیرمه: اونی بو ایشه ارضا ایتمك ایچون کندیسنه سوزی یچن برینی توسیط ایتملی.

تَوسیع { سذ. عر. [« وسعة » دن مصـ. تفعیـل] کنکیشلتمه، کنکیش و واسع ایتمه، بوللاشـدیرمه: بو اوطه‌یی دها بر ایکی آرشین توسیع ایتملی؛ مرخصك دائرهٔ مأذونیتنی توسیع ایتدیلر. || توسیع انتقـال. با: انتقال. || توسیع حدود=سینور- لری کنکیشلدوب الکه‌یی بیوتمه.

تَوسیم { سذ. عر. [« وسم » دن مصـ. تفعیل] تنـك او- زرینه باروت وسائره ایله نشان وعلامت ایتمـه. ز. [اسم قومه معناسـیله دخی قـوللانانلر وار ایسه‌ده « اسم »ك اصلی « وسم » اولمیـوب، « سمو » اولمغـله، او معناده « تسمیه » یرینه بو لغتك استعمالی غلط فاحشـدر. — بر موسمه یتیشمـه معنا سی ایسـه عربی‌یه مخصوص اولوب لسانمز- ده اصلا مأنوس دکلدر.]

توشه { سـ. فا. آزیق، کفـاف نفس، رزق.

تَوشیح { سذ. عر. جـ: توشیحات. [« وشـاح » دن مصـ. تفعیل] ۱. سو-لندیرمه، تزیین. [اصلی مجوهراتلی قوشـاق قو- شـاتمه.] ۲. د. [مصـدریت معناسندن عاری اوله‌رق] چفته قافیه.

تَوصیف { سذ. عر. جـ توصیفات. [« وصف » دن مصـ. تفعیل] اوصاف وصفاتنی ذکر وتعـداد ایتمـه، تعریف: پارس شهرینی او زون اوزادی‌یه تو- صیف ایدیوردی. || لسان فنده عربی قاعده‌سی اوزره دیکر بر اسمه مضاف اوله‌رق لسان یو- نانیده «Γραφία, Graphie» لفظیله افاده اولنان اصطلاحاتی تشکیل ایدر: توصیف الامراض= Nosographie، توصیف الا- عصاب=Nevrographie وسائره.

تَوصِیه { سذ. عر. [« وصاء » دن مصـ. تفعیل] ۱. وصیت براقه، اولمزدن اول بعد الموت اجرا اولنه‌جق ایشلری تعیین. [عربیده اصل اولان بو معنـا ایله بزجه پك استعمال اولنماز.] ۲. ایصمارلامه، سپارش: فلان ایشی شـویله یاپمه سنی کندیسنه توصیـه ایلدم. ۳. بر آدمی ینه توصیه ویا توصیه نامه دینلن بر مکتوبله ویا شفاهاً برینه تقدیم ایدوب حقنده معاونتنی طاب و التماس ایتمه: کندیسی خاطری صایلیر بر ذات طرفندن توصیه اولندیغندن، فلانك توصیه سیله کلدیکندن بر مأموریتـه تعیینی مأمولدر. ٤. برینی تقـدیم و التماس ایچون یازیلان مکتوب، توصیه نامه: کندیسی بر توصیه کتیرمشیدی. [شـعرده نادراً «توصیت» صورتنده قوللانیلیر.]

تَوصِیه‌نامه { سـ. فا. برینـك تقدیمنی وحقنده التماسی حاوی مکتوب، التماس تذکره‌سی.

تَوضیح { سذ. عر. جـ: توضیحات. [« وضـوح » دن مصـ. تفعیل] آچیق بیان ایتمـه، آچمه: مسئله‌یی توضیح ایتملی. [«ایضاح» دها مستعملدر.]

تَوَطُّن { سذ. عر. [« وطن » دن مصـ. تفعل] یرلشمه، بر

يرى وطن اتخاذ ايتمه : موقتاً فلان يرده بولنان مهاجرلرك نره‌ده توطن ايده‌جكلرى دها تقرر ايتمدى .

توظيف { سذ. عر. [«وظف» دن مص. تفعيل] برينه وظيفه ومخصصات تعيين ايتمه .

توعيد { سذ عر. ايلريده اوله‌جق بر مجازاتله قورقوتمه، تهديد .

توغ { س. فا. اوائلده پاشالره رتبه‌لرينه كوره بر وايكى واوچ عددنده اوله‌رق ويريلن آت قويروغى قيلندن سرغوج : بر، ايكى، اوچ توغلى پاشا .

توغّل { سذ. عر. [«وغول» دن مص. تفعل] برايشله زياده مشغول اولمه، پك ايلريسنه وارمه : ادبياتله توغل ايديور؛ فقه ايله توغلم يوقدر .

توغله { س. [زبانزدى : تووله. لا. Tegula] فرونده پيشمش كيرپيچ : توغله‌دن ديوار؛ توغله فابريقه سى. = ص. توغله‌دن معمول، طوغله ايله ياپلمش : توغله ديوار .

توف { حـد. توكورمكى تصوير ايدوب زجر وتحقير علامتيدر : توف سكا ! [«تو» و «تفو» دخى دينلير.]

توفنك { با : تفنك .

توفير { سذ. عر. [«وفرة» دن مص. تفعيل] چوغالتمه، تكثير وتزييد ايتمه. ذ.

توفيق { سذ. عر. جـ : توفيقات. [«وفق» دن مص. تفعيل] ١. اويديرمه، موافق ومطابق كتيرمه : حركتنى نظامه توفيق ايتمك؛ قانونه توفيق حركت ايتمك. ٢. [مصدريت معناسندن مجرد اوله‌رق] هدايت ربانيه، عون الهى : توفيق رفيق اولادقجه انسان منزل مقصوده وارەماز؛ ومن الله التوفيق .

توفيقاً { حـ. عر. اويديره‌رق، تطبيق ايده‌رك : قانونه توفيقاً حركت ايديور .

توق { ص. با : طوق .

توقات { س. [«ت» تحريك اولندقده «د» اولور.] ١. ال ايچى. ٢. ال ايچيله اوريلان سيله : توقات اورمق، آتمق، ويرمك. ٣. ال ايچى كبى آچيق ومرعالق دره .

توقاتلامق { فتـ. توقات آتمق، توقات اورمق .

توقّع { سذ. عر. [«وقوع» دن مص. تفعل] بكلمه، اميد وانتظار ايلمه، امل وآرزو ايتمه .

توقّف { سـذ. عر. [«وقوف» دن مص. تفعل] ١. طورمه، مكث ايتمه، اكلنمه : اوراده بر قاچ كون توقف ايتدى. ٢. مربوط ومعلق اولمه، تعلق ايتمه : بو ايشـه قرار ويرلمسى سزك حاضر بولنمكزه توقف ايدر .

توقماق { با : طوقماق .

توقّى { سذ. عر. [«وقاية» دن مص. تفعل] صاقنمه، چكنمه، احتراز .

توقيت { سذ. عر. [«وقت» دن مص. تفعيل] بر شيئك وقت وساعتنى تعيين ايتمه .

توقير { سذ. عر. [«وقار» دن مص. تفعيل] اعزاز و تعظيم ايتمه : مسافرلرينى توقير ايدر .

توقيع { سـذ. عر. [«وقوع» دن مص. تفعيل. — لسانمزده مصدريت معناسنى محافظه ايتميور.] ١. برات و فرمانلره كشيده قيلنان نشانهٔ پادشاهى. ٢. اشبو نشانه‌يى حاوى فرمان وبرات عالى : توقيع رفيع همايون .

توقيعجى { س. و :

توقيعى { س. فا. فرامين وبروات عاليه‌يه توقيع دينلن نشانهٔ پادشاهى‌يى چكن مأمور : توقيعىٔ ديوان همايون .

توقيف { سذ. عر. جـ : توقيفات. [«وقوف» دن مص. تفعيل] ١. طور ديرمه، مكث ايتديرمه : كنديسنى اوراده بر قاچ كون توقيف ايتديلر. ٢. آليقومه، تأخير، تعويق : سزك كاغدلرى ناظر پاشا توقيف ايتدى. ٣. حق. حكم صدورينه قدر مظنون عليهى توقيفخانه‌ده آليقومه .

توك { س. ١. انسان و حيوانك تنى او زرنده بيتن شىء، قيل، صاچ، يلك، اولكر، توس : يوزنده توك بيتمه‌مش = قيل، صقال، بييق؛ باشنده توك يوق = صاچ؛ آتك توكى = طونى؛ قوش توكى = يلكى؛ يناقلرنده توك وار = اولكر. ٢. بعض منسوجات وميوه وسائره اوزرنده‌كى خاو : سجاده، خاولى، شفتالى توكى. ‖ توكلر اوتمك = اوشومك. ‖ توكلر اورپرمك = اوركمك، ارتعاش ايتمك . ‖ ديلده توك بيتمك = برسوزى چوق سويليوب تكرار ايتمكده ديكلنممك. ‖ دوه

توکی = آچیق قهوه رنکی. || صیچان توکی = قویو قیر رنکی. || توکی دوزمك = حیوانك طونی ایلشمك؛ و مج. کسب وسعت ایتمك، اوستی باشی دوزلتمك. || توك قلم = نقاش فورچه‌سی.

توکتمك { فتـ. بیتیرمك، تکمیلنی صرف واستهلاك ایتمك: اونلر قیشلاق ذخیره‌یی شمدیدن توکتدیلر. || صفری توکتمك = افلاس ایتمك. || نفس توکتمك = بیهوده یره چوق سویلمك.

توکجکز { س. اینجه و قیصه توکك.

توکرمك { توکروك. ا: توکورمك وسائره.

توکسز { ص. توکی اولمیان، قیلسز: باشی توکسز = اصلع؛ یوزی توکسز = امرد.

توکسه‌مك { فل. بر شیئه چارپوب سورجمك، قایوب آقسامق.

توکّل { سذ. عر. [«وکل» دن مصـ. تفعل] امورینی ارادهٔ الهیه‌یه ترك وحواله ایله حکم قدره راضی اولمه: اللهه توکل ایتدم؛ ارباب توکل.

توکلنمك { فط. توکی چیقمق، بییق صقالی کلمك: ارککلر اکثریا یکرمی یاشلرنده توکلنیرلر.

توکلی { ص. توکی اولان، بدنی توك ایله مستور: مایمونلرك بدنی توکلی ویوزلری توکسز اولور.

توکلی { ص. ا: دوکلی.

توکّلی { ص. ح. [«توکل» دن] اولوب، اصلی کافك ضمیله ایسه‌ده، زبانزدی فتح ایله در.] بیهوده، نافله، مقصدسز، راست کله: او توکلی بو قدر زحمته قاتلانمه‌زدی؛ بن توکلی سویلدم؛ توکلی دکل = مقصدسز دکلدر، بر مقصد واردر.

توکمه { س. ا: دوکمه.

توکنمز { ص. بیتمز، چوق، کثیر، بینهایه، بیغایه: الله توکنمز عمرلر احسان ایلسین.

توکنمك { فل. بیتمك، قالمامق، تماميله صرف واستهلاك اولنمق: حیوانلرك صمانی توکنمش.

توکورمك { فتـ. ١. آغزدن توکروك ویا بالغمی آتمق، بالغم چیقارمق: چوق توکوریور میسکز؟ ٢. آغزدن برشیئی چیقاروب آتمق: خرمایی ییوب چکردکنی توکوردی. || قان توکورمك = توکورورکن قان چیقارمق، توکوروکله قان کلمك؛ و مج. چوق زحمت والم چکمك. || توکوردیکنی یالامق = ایتدیکی وعددن نکول ایتمك، ویردیکی سوزی کری آلمق. || یوزه توکورمك = شدیداً تکدیر وتحقیر وتذلیل ایتمك. || آشاغی توکورسه‌م صقالم، یوقاری توکورسه‌م بییغم = تعییب ایدیله‌جك آدملرك یبانجی اولمدیغنی ایما ایدر.

توکوروك { س. ١. آغزدن توکوریلان شیء، بالغم ویا عادی آغز صویی: توکوروك حقه‌سی. ٢. آغزده حاصل اولان صو، آغز صویی: آغزمده توکوروك قالمدی؛ آغزمك توکوروکی قورودی. || آغزده توکوروك قورومق = چوق سویلمك وینه دیکلتمه‌مك. || توکوروکی یوتمق = ایمرنمك. || توکوروك اوتی = برجنس نبات.

توکیل { سذ. عر. [«وکالة» دن مصـ. تفعیل] وکیل تعیین ایتمه، برینی وکیل ایتمه، وکیل طانیمه: ایشلرمی کورمك ایچون فلانی توکیل ایتدم.

تول { س. [فر. Tulle] پك اینجه وسکرك بز، تولبند.

تولبند { یاخود دولبند. س. پك اینجه وسگرك بز، تول، غاز.

تولُّد { سذ. عر. جـ: تولدات. [«ولادت» دن مصـ. تفعل] طوغمه، دنیایه کلمه، ولادت: ١٢٥٠ تاریخنده تولد ایتمشدر؛ تولدینك تاریخی معلوم دکلدر. || تش. ط. حصول، ظهور: تولد حرارت، تولد اسنان وسائره. = جـ. طوغمه‌دن وجوده کلن انسان ویا حیوانات مقدار و کثرتی: قویونلرمزك بو سنه‌کی تولداتی ایی چیقمدی؛ آمریقا اهالیسی یالکز مهاجرتله دکل تولداتدن دخی آرتیور.

تولغه { سذ. ا: طولغه.

تولك { س. ١. طاوق وسائر طیورك تونه دکاری صیریقلر، کومس تونکی. ٢. مج. ملجأ، مأوی، صیغینه جق محل. ٣. دوکلش ایری توکلر. توك دوکومی.

توله‌مك { فل. (قوش) بهار موسمنده توك دوکمك، توکلری دوکیلوب جاولاق قالمق.

تولّی { یاخود تولا. سذ. عر. [«ولی» دن مصـ. تفعل]

١. برینه یناشمه، تقرب. ٢. برینی دوست طوتمه، اظهار محبت وقربیت ایتمه. [بو معنا ایله «تبرا» یه مقابل قوللانیلوب اهل بیت نبوی‌یه محب ومعین اولانلره، و تبرا ایسه مخالفلرینه تطبیق اولنور.]

تَولِیَت { یاخود تولیه. سڠ. عر. [«ولی» دن مصـ. تفعیل] ١. برینی متولی ایتمه، بر وقفه متولی نصب ایتمه. ٢. متولیلك، متولی صفت ووظیفه‌سی: تولیت براتی.

تَولید { سـذ. عر. [«ولادت» دن مصـ. تفعیل] ١. طوغورمه، دنیایه کتیرمه: هرکسی بر آنا تولید ایتمشدر. ٢. طوغورتمه، طوغورمقده اولان برقادینه ویا بر دیشی حیوانه یاردیم ایتمه، ابه‌لك ایتمه: فلان قادینی خانمی ابه تولید ایتدی؟. ٣. مجـ. وجوده کتیرمه، حاصل ایتمه، سبب اولمه، سببیت ویرمه: بومسئله‌یی تولید ایدن اودر.

توم { سـ. [تقـ. تیم = قبه‌لی شیء] یومری، طوب شی، طومالاق.

تومار { سـ. فا. دوریلوب بوکیلرك استوانی شکلنی آلان اسکی زمان دفتری.

تومان { سـ. [زبانزدی: تومن] ١. بیوك کومه. ٢. اون بیك آحاددن عبارت مقدار: بر تومان عسکر = (سابقده) فرقه. ٣. ایرانده اون بیك آقچه یعنی اللی غروش قیمتنده آلتون سکه. || میر تومان = ایرانده فریق. || تومان تومان = بیکلرجه.

تومباز { سـ. دوبه.

تومباق { سـ. بـا: طومباق.

تومبك { یاخود دمبك. سـ. ١. اوفاق یومری: طوپراق تومبك. ٢. بر طرفی آچیق وبر طرفی کرکین دری ایله قپالی باقیردن معروف تومبلك، دربوقه (دربکه). ٣. تومبلك شکلنده صاقسی: بشیك تومبکی.

تومبلی { سـ. [بالتحریف «تنبلیت» صورتنده فارسی‌یه ده کچمش وغرابه‌دن اوله‌رق اورادن بو صورتده لسانمزه عودت ایتمشدر.] ١. یوك ییغینی، بوغچه‌لانمش اشیا که آت یوکینك ایکی دنکی آراسنه آتیلیر. ٢. اوزرینه سایه‌سك بیندیکی خفیف یوك.

تومبلك { سـ. [زبانزدی: دونبلك] آغزی کرکین دری ایله قپالی کاسه شکلنده بر آلت که ایکی دکنکله اوریله‌رق چالینیر: تومبلك چالمق. || مجـ. عقلا تومبلکی = عقلالق ادعاسنده بولنور کولنج جاهل. عو.

تومروق { بـا: طومروق.

تومسك { سـ. یومری شیء، محدب یر، اوفاق کومه: بل کمیکنك تومسکاری. = صـ. بو شکلده اولان: تومسك یر.

تومسلمك { فلـ. یامری یومری اولمق، قنبورلاشمق، سطحی تحدب ایتمك: تومسلدی.

توملمك { فلـ. یومری اولمق، قنبورلانمق، طومالمق.

تومك { فلـ. شیشمك، اورلانمق، تومسکلنمك.

تونج { سـ. باقیر ایله قلایدن مرکب مخلوط معدن، پرنج. = صـ. تونجدن معمول: تونج طوب.

تونُس { سخـ. مـ. آفریقانك ساحل شمالیسنده جزایر ایله طرابلس غرب آره‌سنده بر مملکت که وقتیله (قارتاج) و بعده (افریقیه) اسمیله معروف ایدی. اصل مرکزی اولان شهرك اسمیدر: تونس امارتی؛ تونس فسی = بیوك وقالین جنسی.

تونُسلی { سـ. صـ. تونس اهالیسندن آدم.

تونَك { یاخود دونك. سـ. طاوق وسائر طیور بیتیه‌نك اوزرینه چیقوب تونه‌دکاری صیریق: تونکده خروس کبی.

تونَکه‌مك { فلـ. (طاوق و سائره) تونك دینان کومس صیریغی اوزرنده طورمق.

تونَل { سـ. [انکـ. — تونل صورتنده تلفظی غلط اولمغله برابر شیوهٔ لسانمزه مغایردر.] ١. دمیریولك بر آلتندن کچن قسمی: بو دمیر یول خطنك تونللری چوقدر. ٢. ماکینه ایله تحریك ویا قایشله جر اولنور آرابه‌لر ایشلتدیرلمك اوزره بر آلتندن آچیلان یول: غلطه‌دن بك‌اوغلنه تونل ایله اوچ دقیقه‌ده چیقیلیر. ٣. بر آلتندن افقی اوله‌رق آچیلان هرنوع اویوق.

تَوَهُّم { سـذ. عر. جـ: توهمات. [«وهم» دن مصـ. تفعل] ظن وکمان ایتمه، وهمه تابع اولمه، بی اساس ونابمحل شبهه‌یه تابع اولمه: بنم کندیسنك ذلیهنده

بولندیغی توهم ایتمشیدی .

توی { توبلی، تویلنمك وسائره. | با: توگ وسائره .

تُویج { سـنذ. عر. [« تاج » ك | مصغری] با. چیچکك یشیل اولان خارجی قسمندن ماعداسیکه دائراً ما دار ملون یاپراجقـلری اولوب برکوچـك تاجی آکدیرر. تویج جرسی، تویج مغفری، تویج شفوی کبی انواعی واردر .

تَه { سـ. فا. دیب، قعر : تهچاه = قو- | یونك دیبی. ز.

تَهاجُم { سـنذ. عر. جـ : تهاجمات. | [« هجوم » دن مصـ. تفا- عل] برلکده و بردن هجوم ایتمه، هر طرفدن قوشوب طو- پلانمه، اوشـمـه : اپی کوندهلك ویرلدیکنی خبر آلنجـه رنجبرلر اورایه تهاجم ایتدیلر؛ قانك بینه تهاجمی .

تَهافُت { سنذ. عر. [« هفت » دن | مصـ. تفـاعل] بربری اوستنه آتلمه، تهاجم : تهافت حکما .

تَهالُك { سنذ. عر. [« هلاك » دن | مصـ. تفاعل] کمال آرزو وهوسله آتلمه، تهلکهیی دوشو- نمکسزین بر شیئه طالمه، بربرینی ایتوب چیکنیهجـك صـورتده قوششمـه : خلق کمال تهالکله بو ایشه صارلدیلر .

تَهاوُن { سنذ. عر. [« هون » دن | مصـ. تفاعل] اهمیت ویر- ممه، مهمسهمهیش. ز.

تَهَجُّد { سنذ. عر. [« هجد » دن | مصـ. تفعل] ۱. کیجه او- یومیوب نماز قیلمه. ۲. کیجهوقتی قیلنان نافله نمازی .

تَهَجّی { سنذ. عر. [« هجاء » دن | مصـ. تفعل] هجـا لمه، حروف هجایی بربرینه اورهرق اوقومه .

تَهدید { سنذ. عر. جـ : تهدیدات. | [« هـدود » دن مصـ. تفعیل] ایلریده اجرا اولنهجق بر مجازات ایله قورقوتمه : حبس ایله، سلاحله تهدیدایتدی؛ تهدید ایدهرك حاضرلادیغی سـندی کندیسـنه امضـا ایتـدیرمش؛ ایقاع تهدیده مقتدر .

تَهدید آمیز { صـ. فا. [عر. | تهـدید = مـ .. فا. آمیختن = قاریشدیرمق] تهـدید قاریشدیران، تهدیدله قاریشیق، قورقودیجی : تهدید آمیز برطاقم سوزلرله اجبار ایتدی .

تَهدِیه { سذ. عر. [« هدیه » دن | مصـ.تفعیل] هدیه ویرمه، بخش ایتمه، باغشلامه. [«اهدا» دها مأنوسدر.]

تَهذیب { سنذ. عر. [« هذب » | دن مصـ. تفعیل] دو- زلتمه، تسویه، تمیزلمه، اصلاح و تطهیر : تهـذیب اخلاق = اخلاق تمیزلیوب اصلاح ایتمه. [همان یا- لکز بو تعبیرده مستعملدر .]

تَهَزُّز { سنذ. عر. [« هزیز » دن | مصـ. تفعل] اینجه صورتده دیترمـه، لرزان اولمـه، لرزه. [« اهتزاز » دها مأنوسدر.]

تَهزیز { سنذ. عر. [« هزیز »دن | مصـ. تفعیل] اینجـه و دواملی صورتده دیترمه، لرزان ایتمـه، اهتزازه کتیرمه : سـازك تللرینی تهزیز ایتمك؛ سیکیرلرمی تهزیز ایتدی .

تَهَکُّم { سنذ. عر. [« هکم » دن | مصـ. تفعل] ظاهراً جدی حقیقةً هزلدن عبارت برصورتله استـهزا ایتمه : تهکم ایچـون بو فقرهیی درج ایتدی .

تَهلُکه { سذ. عر. [«هلاك» دن] | هلاکی مـوجب اوله- بیلهجك حال، خطر، مخـاطره : تهلکهیه کیرمك؛ کندینی، جاننی تهلکهیه قومق .

تَهلُکهلی { صـ. تهلکهسی اولان، | هلاکی موجب او- لهبیلن، مخـا طرهلی، خطرناك : تهلکهلی ایش؛ تهلکهلی یول .

تَهلیل { سـنذ. عر. جـ : تهلیلات. | لا اله الا الله جملهٔ شریفهسنی تلفظ ایتمـه : تسبیح و تهلیل ایله مشغول ایدی. ‖ تهلیل خوان = تعبیر شریف مذکوری اوقو- یان: طرق علیه درویشانی نعشك اوکنـده تهلیل خـوان اولهرق کیدیورلردی .

تُهَم { سذ. جـ. عر. فد : تهمت. | با : تهمت .

تُهمَت { سذ. عر. جـ : تهم. [«وهم» | دن] برینه اسناد اولنان سـوچ، ایشـلدیکی ظن ووهم آلتنـده اولوب هنـوز تبین و تحقق ایتمـه مش جرم، قباحت، سوچ : بنم تهمتم نهدر؟ اونك بر کونه تهمتی وارمیدر؟ بر تهمتله توقیف اولنمش. ‖ حقـ. اسـنـاد تهمت = اتهام. ‖ تهمت ظـاهره = اثبـاتدن مستغنی اوله جق صو- رتده آشکار و میـدانده اولان تهمت .

تُهمَتسِز { صـ. بر کونه تهمتی و | سوچ وقباحتی اولمیان، بیکناه، بری الذمه .

تهمتلی ص. ۱. اتهام اولنمش، بر جرم وقباحت ایشلمش اولمسی ظن آلتنده بولنان. ۲. سوجلی، قباحتلی، متهم.

تهمتن س. ص. فا. مشهور قهرمان ایرانی رستم زالك لقبی اولوب، دلیر وقهرمان معناسیله دخی قوللانیلیور، اما قوللانلماملیدر.

تهنیت یا تهنیه. سذ. عر. [« هنء » دن مصـ. تفعیل] تبریك، تسعید: تبریك وتهنیتی متضمن بر نامه یازدی.

تهود سذ. عر. [« هود » دن مصـ. تفعل] یهودی اولمه، دین یهودی قبول ایتمه.

تهور سذ. عر. [« هور » دن مصـ. تفعل] صوکنی دوشونمه‌دن بر ایشه صالدیرمه، غضب وشدتله هجوم وجرأت: تهورله سوزه قاریشدی؛ تهورندن کوزلری قراردی.

تهوین سذ. عر. جـ: تهوینات. [« هون » دن مصـ. تفعیل] ۱. قولایلاشدیرمه، خفیفلتمه: انسان ایشنی ممکن مرتبه‌ده تهوین ایتمکه چالیشملیدر. ۲. فیاتنی تنزیل ایتمه، اوجوزلاتمه، اهون ایتمه: آناطولی دمیر یولی استانبولجه ذخیره‌یی تهوین ایتدی. [بو ایکنجی معنا ایله عربیده مستعمل اولمیوب، بوکا بدل: آلچالتمه واهمیتدن دوشورمه معناسیله قوللانیلیر.]

تهی ص. فا. ۱. بوش، خالی: تهی بر خانه‌ده. ۲. مجـ. علم وهنردن عاری، بوش، بیبهره: او آدم تهی دکلدر. ۳. تهی دکل= سبدسز، حکمتسز: بویله کیجه لین کلمسی تهی دکلدر. || تهی دست= الی بوش، زوکورت.

تهیج سذ. عر. [« هیجان » دن مصـ. تفعل] هیجانه کلمه، جوشه کلمه: بر طاقم مؤثر شرقیلردن تهیج ایتدی؛ او شرقیلر تهیجنی موجب اولدی.

تهییج سذ. عر. [«هیجان» دن مصـ. تفعیل] هیجانه کتیرمه، جوشه کتیرمه: بویله شرقیلر انسانی تهییج ایدر.

تهیئه سذ. عر. [« هیئة » دن مصـ. تفعیل] حاضرلامه، حاضر ایتمه، تدارك ایتمه: لوازم سفریه‌یی تهیئه ایتملی.

تیاترو س. [یو. Θέατρον = تماشاگاه] ۱. صورت مخصوصه‌ده ترتیب ایدلمش منثور ویا منظوم وفجیع یاخود مضحك عبرت انکیز واکثریا تاریخه مستند حکایاتك موقع تماشایه وضعنه ومجسم صورتده اجرا وارائه‌سنه مخصوص بنا که صحنه دینلن بر قسمی اجراآته واونك قارشیسنده‌کی میدان ایله صره‌لر وحجره‌لر سیرجیلرك اوتورمسنه مخصوصدر: اوروپا شهرلرینی تزیین ایدن ابنیهٔ عمومیه نك بر جنسی‌ده تیاترولر در. ۲. بو ابنیه‌ده موقع تماشایه قونیلان حکایه ویا وقعه، اویون: برتیاترو یازدی؛ ادبیاتك اك مهم اقسامندن بری‌ده تیاترودر.

تیبت سخ. م. چینك منتهای غرب جنوبیسنده اوله‌رق هیمالایه سلسلهٔ جبالنك شمالنده وترکستان شرقینك جنوبنده واقع پك مرتفع بر مملکت واسعه در. = س. بو مملکته مخصوص کچیلرك یومشاق ونفیس قیلندن معمول شال لی‌یه تقلیداً یاپیلان پنبوقدن پارلاق آستارلق بر نوع بویالی بز. [بومعنا ایله زبانزدی: دیبت.]

تیبیس سذ. عر. [« یبس » دن مصـ. تفعیل] قوروتمه، قورولامه.

تیپی س. با: تپی.

تیت حد. یاواش وتنبلجه بر حرکتك سسنی تقلید ایدر: تیت پیت = پیتیر پیتیر.

تیجان سذ. جـ. عر. فد: تاج. با: تاج.

تیر س. فا. اوق، سهم. || تیرانداز، تیرکش، تیرزن = اوق آتان، اوق چکن، اوقله اوران. || تیر قضا = سهم قضا، اوق کبی اصابت ایدن قضا و قدر. || شعرده محبوبه‌نك کیرپیکندن ونظرندن دخی کنایه اولور.

تیر وتیریل.مه. دیتره‌مکی تصویر ایدوب مکرر قوللانیلیر: تیر تیر دیتره‌مك، تیریل تیریل دیتره یوردی.

تیراموللا س. [ایتا.] بحـ. خلاط چکمه: تیراموللا ایتمك.

تیرپدین س. و:

تیرپید س. کوچك باغچوان قازمه‌سی.

تیرخوس س. [ر.] آتش بالیغی، سارده‌له.

تیردان س. فا. [تیر = اوق - دان = ادات ظرفیت] او:

تیرکش س. فا. [تیر = اوق - کشیدن = چکمك] اوق

قوبوری، اوق محفظه‌سی .

تیره { س. پنبوق ایپلیك : تیره‌ ایله دیكمك؛ یورغان تیره‌سی = یورغان قاپلادقلری قالین جنسی. == ص. پنبوق ایپلیكندن معمول : تیره چوراب .

تیره { ص. فا. قراكلق، بولانیق، قره، مظلم : تیره روان، تیره دل = فنا یوركلی؛ تیره‌بخت = طالعسز .

تیره‌پل { ص. زوكورت، قوقوز، پاره‌سز .

تیریز { س. با : تریز.

تیز { ص. فا. ۱. كسكین، قاطع، حدید : تیغ تیز = كسكین قلیج؛ تیز چشم = كوزی كسكین، حدید البصر. ۲. چابق، سریع، مستعجل : تیزپا = آیاغی چابق؛ تیز رفتار = چابق یورویشلی. ۳. صبرسز : تیز جانلی .

تیز { ح. ظر. فا. [تر. زبانزدی: تز] ۱. چابق، سرعتله، سریعاً، عجالة : تیز كل. ۲. صیق : تیز تیز نفس آلمق. || تیز الدن = علی طریق الاستعجال .

تیزآب { س. فا. [تیز = كسكین. آب = صو. — تر. زبانزدی : كذاب] كیم. حامض كبریت، مرمری ولیطوغرافیا طاشلرینی حك ایدن معروف یاقیجی صاریمتراق صو .

تیزكین { س. با : دیزكین.

تیزلك { س. [فا. « تیزی » یه مرجحدر.] ۱. كسكینلك. ۲. چابقلق، سرعت. ۳. صبرسزلق.

تیزلنمك { فل. عجله ایتمك، صبرسزلق و استعجال ایله حركت ایتمك.

تیزه { س. [زبانزدی : تزه] والده‌نك همشیره‌سی : تیزه‌سنه كیتدی؛ تیزه‌سنك اوغلی، قیزی.

تَیس { س‌ذ. عر. اركك كچی، تكه. ذ.

تَیَسُّر { س‌ذ. عر. [« یسر » دن مص. تفعل] ۱. قولایلاشمه، قولای اولمه، كسب سهولت ایتمه. ۲. نصیب و میسر اولمه، موفقیت پذیر اولمه .

تیشه { س. فا. كسر، معروف دولكر آلتی. [« تیشهٔ فرهاد » تعبیر معروفنده تیشه‌نك كسردن زیاده قازمه وكولنك معناسیله مناسبتی واردر.]

تیغ { س. فا. قلیج، سیف .

تیغ { س. [آنف الذكر لغت فارسیه‌دن] ۱. دیكیجی وسراج آلاتندن یاصی واكری ایكنه ویا بیز. ۲. بعض چیچكلرده اولان آلت تأنیث. || تیغ ایكنه = نقش آلتی .

تیغاله { س. شجر العشر دینلن آغاجدن چیقان برنوع ضمغ، اشخر .

تیغبند { ص. فا. [تیغ = قلیج. بندن = باغلامق] قلیج باغلایان، قلج قوشانان .

تیغدار { ص. فا. [تیغ = قلیج. داشتن = طوتمق، طاشیمق] قلیج طاشیان، قلیجله مسلح.

تیغزن { ص. فا. [تیغ = قلیج. زدن = اورمق] قلیج اوران، چكن.

تیغلامق { فل. (یاره) كسكین كسكین برآغری ایله آغریمق .

تیفتیك { س. با : تفتیك.

تیفوس { س. [یو. Τύφος فر. Typhus] ط. قره‌حما.

تَیَقُّظ { س‌ذ. عر. جم. : تیقظات. [« یقظ » دن مص. تفعل] ۱. اویانمه، بیدار اولمه، اویقودن قالقمه. ۲. مج. عبرت كوزینی آچمه، انتباه : تیقظ ایتمك .

تَیَقُّن { س‌ذ. عر. [« یقین » دن مص. تفعل] تماميله واساساً بیلمه، اصلا شبهه ایتمیه‌جك صورتده اوكرنمه، كسب وثوق واطمئنان ایتمه : جناب خلاقك وحدانیتنی تیقن ایتدم .

تیكسینمك { یاخود دیكسینمك. فل . [غلطی : تیتسینمك] معده یادیرغامق، ایكرنمك، ییه‌جكدن اكراه و استكراه ایتمك : قادینلرك اكثری هرشیئدن تیكسینیرلر .

تیكه { س. پارچه، یامه، لیمه : تیكه تیكه = پارچه پارچه. [صفت كبی ده قوللانیلیر.]

تیمار { س. ۱. برخسته‌یه یاخود یاره‌سنه ویا حیوانه ایدیلن خدمت، بونلره باقه : خسته‌یی تیمار ایتمك = باقمق؛ آتی تیمار ایتمك = تمیزلیوب خدمتنی كورمك؛ مجروحك یاره‌سنی تیمار ایتمك = دكیشدیروب باغلامق. ۲. ایشلمك، باقمق، خدمتنی كورمك : سز بو باغی تیمار ایتمه‌مشسكز. ۳. خلایقلرك تبدیل هوا ایچون موقتاً بریره چیقمه‌لری، تبدیل هوا : فلان قالفه تیماره چیقدی. ۴. وقتیله سپاهیلره مالكانه ویریلن اراضیء امیریه كه حربه سوقه مجبور اولدقلری معین المقدار عسكره مقابل او اراضینك

عشرینی اخذ واستیفا ایدرلردی: تیمار وزعامت اصحابندن؛ تیمار صاحبی؛ تیمار اصولی.

تیمارجی { س. ١. تیماره یعنی عشرینی آلدیغی اراضیٔ امیریه یه مالك سپاهی. ٢. بر خسته خانه ده مجروحین وخسته‌لرك یاره‌لرینی باغلایوب دکیشدیرن جراح یماغی، جراحلغك عادی ایشلرینی کورن خدمتجی.

تیمارخانه { س. [«تیمار» دن مر- کب ویا «بیمارخانه» دن غلط] مختل الشعور اولانلره مخصوص خسته‌خانه، دارالشفاء. || تیمارخانه قاچقینی = دلی، دلیجه حرکت ایدن.

تیمارخانه‌جی { س. دار الشفاء مدیر یاخود مأ- مور ویا خدمتجیسی، مجانینی ضبط واداره‌یه مکلف آدم، کلابی.

تیماری { ص. عر. ث: تیماریه. [تعبیر سقیمدر] سپا- هیلرك تیمار اصولنه منسوب و متعلق: اراضیٔ تیماریه.

تیمّم { سـذ. عر. [قصد ونیت دیمك اولان «یمام» دن] ف. صویك قیطلغی حالنده تمیز طو- پراق و سائره‌یه اللرینی سوره‌ك آبدست وغسل آلمه: تیمم ایتمك.

تیمّن { سذ. عر. [«یمن» دن مصـ. تفعل] یمن وسعادت عد ایتمه، تبرك ایلمه: تیمن ایچون اوستنده برانعام شریف طاشیور.

تیمّناً { ح. عر. یمن وسعادت عد ایده‌رك، تیمن نیت ومقصدیله: تیمناً هر صباح قصیدهٔ برده‌یی قرائت ایدردی.

تیمور { یاخود دمور وتیمورجی و سائره. با: دمیر وسائره.

تیمی { یاخود تمی. س. ١. زنجیلرك بابالق کبی بر اویونی. ٢. بر نوع بوجك ایصرمه‌سندن حاصل یومری.

تین { سـذ. عر. اینجیر. || شجر التین = اینجیر آغاجی.

تینقه { س. طورنه بالیغی حجمنده لذیذ بر بالیق.

تینیقولوز { ص. مسکین، سومسوك، چلیمسز، قلیقسز. عو.

تیوّن { س. پوستی یازلق اینجه کورك اعماله یارار کو- چك بر حیوان؛ قویو تیون = سنجاب؛ قزیل تیون = خرما صیچانی.

تیه { سذ. عر. چول، صوسز قوری صحرا. = سخ. م. مصر ایله شام آره‌سنده طور- سینایی حاوی شبه جزیره ده واقع چول که بنی اسرائیل او- راده حضرت موسی (عم) ایله یوللرینی شاشیروب قرق سنه طولاشمشلردر.

ث

ث { ثه سـ. [عر. ثاء. سث.] الفبای عثمانینك بشنجی حرفی اولوب، عربیدن مأخوذ کلماته مخصوصدر. لسانمزده عربیده‌کی پلتك مخرجیله تلفظ اولنه‌میوب، (س) کبی اوقونور. بوحرف، عربینك غیری اولان السنۀ سامیۀ قدیمه‌ده دخی مفقود اولمغله، حروف اصلیۀ سامیه‌ده بولنمیوب، خ، ذ، ض، ظ، غ حروفیله برابر یعنی «ثخذضظغ» حروفی میاننده عربلر طرفندن ضم و علاوه اولنمشدر. اصل ابجد صره سنده یکرمی اوچنجی حرف اولوب، رقم کبی استعمالنده ۵۰۰ عددینه اشارتدر. اوچ نقطه‌لی اولمق مناسبتیله «ثاء مثلثه» دخی دینلیر.

ثاء { سث. عر. ث حرفنك اسم عربیسیدر؛ ثاء مثلثه = اوچ نقطه‌لی ثاء. [تادن تفریق ایچون.]

ثابِت { صـ. عر. ؤ: ثابته. جم: ثوابت. [«ثبات، ثبوت» دن سف.] ۱. یرنده طوران، بر یرده قائم، برقرار، پایدار، غیر متحرك، یرلی: دکرمنك آلت طاشی ثابتدر؛ بن عزممده، فکرمده ثابتم. ۲. ثبوت بولمش، تحقق ایتمش، مثبت، محقق، ظن ووهم اوزرینه مبنی اولمیان: بو حقیقت فناً ثابت اولدی. ۳. سماده دائما بر یرده کورینوب یر دکیشدیرمین نجم، سیاره‌نك غیری: نجوم ثابته. || ثابت قدم = پایدار، ثباتلی، دواملی، اصلا آیرلمیان: ویردیکی سوزده ثابت قدم قالدی. = جم. ثوابت = نجوم ثابته، سیارات دینلان نجوم معدوده‌نك غیری اولان نجوم غیر محدوده که هر بری کندی باشنه بر شمسدر.

ثار { سذ. عر. [اصلی: ثأر] اوج، انتقام: اخذ ثار ایتمك = اوجنی آلمق، انتقام آلمق.

ثاقِب { صـ. عر. ؤ: ثاقبه. جمث: ثواقب. [«ثقب» دن سف.] ۱. بر یاندن بر یانه دلن، دلیك آچان، دلوب کچن. ۲. پك پارلاق، مضیء: نجم ثاقب؛ شهاب ثاقب.

ثالِث { صـ. عر. ؤ: ثالثه. [«ثلث» دن سف.] اوچنجی، ایکنجیدن صکره کلن: باب ثالث = اوچنجی باب؛ رتبۀ ثالثه = اوچنجی رتبه. || ثالث عشر = اون اوچنجی. || شخص ثالث = طرفینك غیری اولوب بر مناسبتله ایشه قاریشان ویا آرایه کیرن آدم.

ثالِثاً { حـ. عر. اوچنجی اوله‌رق، اوچنجی درجه‌ده: اولا شو، ثانیاً شو، ثالثا شو اوله‌جقدر.

ثالثه { سث. ۱. رتب ملکیه‌نك اوچنجیسی، خامسه ورابعه‌دن صکره ویریلن، رتبۀ ثالثه: فلان تاریخده ثالثه آلدی. ۲. دقیقه‌نك آلتمشده برجزئی اولان ثانیه‌نك منقسم بولندیغی آلتمش جزئك بهری: بش دقیقه ایکی ثانیه ویدی ثالثه.

ثامِن { صـ. عر. ؤ: ثامنه. [«ثمن» دن سف.] سکزنجی، یدنجیدن صکره کلن: باب ثامن = سکزنجی باب.

ثامِناً { حـ. عر. سکزنجی اوله‌رق، سکزنجی درجه‌ده.

ثانی { صـ. عر. ؤ: ثانیه. [«ثنی» دن سف.] ایکنجی، برنجیدن صکره کلن: جلد ثانی = ایکنجی جلد؛ رتبۀ ثانیه = ایکنجی رتبه. || ثانی عشر = اون ایکنجی.

ثانِیاً { حـ. عر. ایکنجی اوله‌رق، ایکنجی درجه‌ده: اولا شونی یاپملی، ثانیاً شونی.

ثانِیه { سث. عر. جم: ثوانی. ۱. رتب ملکیه‌دن ایکنجی

عد اولنور برر تبه‌که ثالثه ایله اولی ثانیسی آره‌سنده اولوب، ثانیه صنف ثانیسی ومتمایز اسملریله ایکی صنفه منقسمدر. ۲. ساعت دقیقه‌سنك منقسم اولدیغی آلتمش جزئك بهری: اون دقیقه یدی ثانیه‌سوردی.

ثَبات { سذ. عر. برنده طورمه، ثابت و برقرار اولمه، پایدارلق، برندن و یا سوز و عهدندن اویناممه: دشمنك مهاجماته قارشی ثبات کوستردی؛ سوزنده ثبات ایتدی؛ اوآدمك ایشده ثباتی یوقدر؛ بی ثبات= ثباتسز.

ثَباتسز { ص. ایشنده دوام ایتمین، سوزنده طورمیان، متلون: ثباتسز آدمدر.

ثَباتلی { ص. ثابت، پایدار، مداوم: ایشنده، سوزنده ثباتلی آدمدر.

ثَبت { سذ. عر. قید، تحریر، یازوب ضبط ایتمه: ثبت دفتر ایتمك= دفتره قید ایتمك.

ثُبوت { سذ. عر. تحقق، محقق ومثبت اولمه، میدانه چیقمه، شبهه وترددده محل براقیه‌جق صورتده ظاهر اولمه، تقرر ایتمه: بو ایش ثبوت بولدی؛ دعواسی ثبوت بولمه‌مدی. [عین فعلك مصدرلری اولدقلری حالده، «ثبت» و «ثبات» دن فرقی ظاهردر.]

ثَخَن { سذ. عر. [ثانك فتحیله‌ده جائزدر.] قالینلق، ایچی بوش ظرف واستوانه کبی بر شیئك قالینلغی: طوپك ثخنی= استوانه‌سنك قالینلغی.

ثَخانَت { سذ. عر. ۱. قالینلق. ۲. صیقلق. ن.

ثَدْی { سذ. عر. ج: ثدایا. ممه. بستان. ن.

ثَدْیی { ص عر. ث: ثدییه. ۱. تـ. ممه‌یه منسوب ومتعلق. ۲. ممه شکلنده: ثدیی الشکل.

ثَراء { یاخود ثری. سذ. عر. ۱. طوپراق، تراب، خاك: تحت الثراء= یر آلتنده؛ طاب ثراه= طوپراغی تمیز اولسون، الله رحمت ایلیه. ۲. یر، ارض، زمین: این الثرا والثریا.

ثَرْب { سذ. عر. تـ. باغرصاقلری احاطه ایدن ایچ یاغی.

ثَرْوَت { سذ. عر. ۱. زنکینلك، مالدارلق، سامان: ثروت صاحبی= مالدار. ۲. مال، ملك، زنکینلکی تشکیل ایدن حیوانات واراضی وسائره، مامللك. || اصحاب ثروت، اهل ثروت= اغنیاء، زنکینلر. || ثروت عمومیه، ثروت مملکت= بر مملکتك محصولات زرعیه ومعمولات صناعیه وسائره سندن عبارت عمومی زنکینلك. || علم ثروت= مؤخراً «اقتصاد» تسمیه اولنان علم که بر مملکتك ثروت عمومیه‌سندن و صورت استحصال واداره‌سندن بحث ایدر. — ثروت ملل تعبیری شایان قبول دکلدر.

ثَرَی { سذ. عر. [عربیده مؤنثدر.] با: ثرا.

ثُرَیّا { سذ. عر. سماده منازل قمردن اولان معروف کواکب هیئت مجموعه‌سی، اولکر، پروین.

ثُعبان { سذ. عر. پك بیوك یلان، اژدر، اژدها.

ثَعلَب { سذ. عر. ج: ثعالب. تیلکی، روباه. لـ. || ط. داء الثعلب= توکلرك دوکلمه‌سندن عبارت مرض، صاچ قیران.

ثُغور { سذ. ج. عر. [فد. «ثغر» لسانمزده غیر مستعملدر] سینورلر، حدود. [باشلیجه ممالك اسلامیه ایله ممالك غیر اسلامیه آره‌سنده‌کی حدوده وبو حدود جوارلرنده‌کی ممالکه اطلاق اولنور.]

ثُفل { سذ. عر. ۱. طورتی. ن. ۲. ط. نجس، قذورات.

ثُفلی { ص. عر. ث: ثفلیه. ط. طورتیه ویا قذوراته متعلق: مواد ثفلیه.

ثَفَن { سذ. عر. ط. ناصور.

ثِقات { صذ. ج. عر. فد: ثقه. با: ثقه.

ثَقب { سذ. عر. جرا. دلمه، مثقبله کمیك دلمه.

ثُقبه { سذ. عر. تـ. دلیك.

ثُقَلاء { صذ. ج. عر. فد: ثقیل. با: ثقیل.

ثِقلَت { سذ. عر. ۱. آغرلق، کرانلق: بو طاشك اون اوقه ثقلتی واردر؛ قورشونك ثقلتی زیاده‌در. ۲. صیقندی، اضطراب: هواده بر ثقلت واردر؛ اوآدمك قونیشمه‌سی انسانه ثقلت کتیریر. || ح. ثقلت اضافیه= اجسام بسیطه‌نك بربرلرینه نسبتله وصویك کی واحد قیاسی اعتبار اولنه‌رق آغرلقلرینك درجه‌سی: آلتونك، کومشك، باقیرك ثقلت اضافیه‌سی. || ط. ثقلت رأس، ثقلت صدر، ثقلت لسان= بو عضولره

بر آغرلق عارض اولمسی موجب امراض .

ثَقَلَین { سذ. ت. عر. [فد : «ثقل» لسانمزده قوللانلماز] انس وجن، دنیا ایله آخرت، انسان ایله حیوان، عرب ایله عجم یاخود آغر شیئلرله خفیف شیئلر : سید الثقلین = فخر کائنات (صلعم) افندمز. [ثمدی باشلیجه بو تعبیرده مستعملدر.] شیخ الاسلام ابوالسعود افندی‌یه دخی « مفتی الثقلین» عنوانی ویرلمش ایدی.

ثِقه { سذ. عر. جـ : ثقات. [«وثوق» دن] اعتماد، اطمئنان، امنیت، وثوق : ارباب ثقه = اعتماد و وثوقه شایان اولانلر. [بو تعبیرك غلط فاحش اولدیغنی ادعا ایدنلر لغتك بو معناسندن غفلت ایتمشلر در؛ حتی عربلر «اخوثقة» ده دیرلر.] == سذ. عر. وثوق واعتماده شایان آدم، معتمد، امین : حدیثده ثقه‌در، ثقاتدندر.

ثَقیل { صـ. عر. ؤ : ثقیله. جـ : ثقلاء. [«ثقلة» دن صش.] ۱. آغر، گران، وزنی چوق: قورشون اکثر معادندن ثقیلدر. ۲. صیقندیلی، جان صیقان، گران جان : پك ثقیل آدمدر؛ اثقل الثقلادر = گران جانلرك الك گران جانی. ۳. چرکین : بو سوز پك ثقیل دوشر؛ ثقیل چهره‌لی. ٤. تلفظی آغر وقالین اولان، خفیف مقابلی : حرکهٔ ثقیله.

ثَلاثُون { یاخود ثلاثین. عد. عر. اوتوز. ن.

ثَلاثه { یاخود ثلثه. عد. عر. اوچ، ۳ : مذاهب ثلاثه = اوچ مذهب.

ثُلاثی { صـ. عر. ؤ : ثلاثیه. [«ثلثه» دن سمذ.] ۱. اوچلی، اوچ شیئدن مرکب : ثلاثی الاوراق = اوچ یاپراقلی. ۲. د. (صرف عربیده) حروف اصلیه‌سی اوچ اولان (فعل): فعل ثلاثی؛ افعال ثلاثیه؛ ثلاثیٔ مجرد = اصلی اوزرینه اوچ حرفلی قالمش (افعال) : ثلاثیٔ مجرد بابلری آلتیدر؛ ثلاثیٔ مزیدفیه = اوچ اولان حروف اصلیه‌سی اوزرینه بر یا ایکی ویا اوچ حرف علاوه‌سیله متشکل (افعال) : ثلاثیٔ مزید فیه بابلری رباعی وخماسی وسداسی اوله‌رق ۱۲ در.

ثُلث { عد. عر. اوچده بر، بر جسم ویا مقدارك اوچ قسمدن بری : کونك ثلثی مطالعه‌یه حصر ایتمشدر. == سذ. عر. نسخ خطنه بکزر معروف بر جنس قالین یازی.

ثُلثان { عد. عر. ت. ایکی ثلث، اوچده ایکی : کونك ثلثانی اویقو واستراحتله چکر؛ ثلثان اکثریتله = اکثریتی تشکیل ایدنلرك اقلیتده قالانلرك هیچ اولمازسه ایکی مثلی اولمسی شرطیله اولان اکثریت.

ثَلج { سذ. عر. قار، برف. ن.

ثُمَّ { ظز. عر. صکره، بعد. [بعض ترکیبات عربیه‌ده بولنور :] ثم التدارك = تدارکدن صکره یعنی ایشك وقوعندن صکره دوشونلمش : بو ثم التدارك بر وسیله‌در.

ثِمار { سذ. جـ. عر. فد : ثمر. با : ثمر.

ثَمان { وثمانیه. عد. عر. سکز؛ صحن ثمان = رتب علمیه‌دن بر رتبه.

ثَمانون { و ثمانین. عد. عر. سکسان. ن.

ثَمَر { سذ. عر. جـ : اثمار. و

ثَمَره { سذ. عر. جـ : ثمرات. ۱. یمش، میوه، نباتات واشجارك تخملرینی حاوی اوله‌رق ویردکلری مأکول و یا غیر مأکول دانه. ۲. فائده، نفع، کار : بو ایشدن بر ثمره کورمدم. ۳. حاصل، نتیجه : بو سعیك ثمره‌سنی البته کوررسکز.

ثُمن { عد. عر. سکزده بر، سکز جزءده بر جزء : تجارتك ثمننی بکا ویرمك شرطیله مقاوله ایتدك.

ثَمَن { سذ. عر. جـ : اثمان. بها، قیمت، بدل. [اکثریا جمعی مفرد یرینه قوللانیلیر :] اثماننی اعاده ایدوب مالی کری آلدی.

« قیمت » و « بها » بر شیئك حقیقی دکری، « ثمن » ایسه صاتان ایله آلان آراسنده تقرر ایدن بدلدر.

ثَمین { صـ. عر. ؤ : ثمینه. [« ثمن » دن صش.] قیمتدار، بهالی، ذی قیمت : درثمین.

ثَناء { سذ. عر. جـ : اثنیه. [«ثنایا» ایسه « ثنیه » نك جمعیدر.] مدح وتعظیم ایله وصف وتعریف : سزی چوق ثنا ایتدی؛ ثناکزده بولندی.

ثَناخوان { صـ. فا. [عر. ثنا = مدح ـ فا. خواندن = اوقومق] برینك مدحنی اوقویان یعنی مدحنده بولنان، مادح: وصاف چنکیز سلاله‌سنك ثناخوانیدر.

ثَناكار { صـ. فا. [عر. ثنا=مدح. فا. كار = ادات فاعليت] مدح وتعظيمله وصف وتعريف ايدن، دائما مدح و ثناسنده بولنان: ثناكاركز = مخلصكز. [ما فوقدن مادونه ايراد اولنور ظرافت تعبيريدر.]

ثَناكارانه { صـ. فا. و:

ثَناكارى { صـ. فا. دائما برينك مدح وثناسنده بولنان آدمه منسوب وعائد، مخلصانه، مخلصى: عريضهٔ ثناكارانم؛ طرف ثناكارى يه. [متكلمدن كنايه‌در.]

ثَناوَر { صـ. فا. [عر. ثنا = مدح. فا. ور = ادات فاعليت] مدح وثنا ايدن، برينك ثناسنده بولنان، ثناكار. [بو دخى ثناكار كبى ما فوقدن ما دونه خطاباً متكلمدن كنايه‌در:] ثناورلرى = مخلصلرى.

ثَناورانه { صـ. فا. و:

ثَناوَرى { صـ. فا. برينك مدح وثنا سنده بولنانه متعلق وعائد، ثناكارانه، مخلصى. [متكلمدن كنايه‌در:] اشعارات ثناورانه‌مه جواباً؛ طرف ثناورى يه ارسالى.

ثَنايا { سذ. جم. عر. فد: ثنيه. با: ثنيه.

ثُنائى { صـ. عر. ذ: ثنائيه. ١. ايكى قسمدن مركب ويا ايكى جهتلى، ايكيلى، ايكيلك. [علم نباتات اصطلاحاتنده چوق قوللانيلير.] ٢. د. حروف اصليه‌سى ايكى اولان (كلمه).

ثَنَوى { صـ. عر. بر خالق خير ايله بر خالق شر تصور ايدن (طائفه).

ثَنِيّه { سذ. عر. جم: ثنايا. اوكده درت ديشلر.

ثَواب { سذ. عر. ١. بر عمل خيره قارشى من طرف الله احسان اولنان مكافاة: ثوابه نائل اولمق، ثواب قزانمق. ٢. حق تعالانك رضاسنى داعى ومكافات اخرويه يه شايان عمل خير: ثواب ايشلمك؛ شو يتيمه اعانه ايتمك ثوابدر.

ثَوابِت { سذ. جم. عر. فد: ثابته. با: ثابت.

ثَوابلى { صـ. مكافاة اخرويه‌سى اولان، حق تعالانك رضاسنى داعى، خيرلى: ثوابلى بر ايش ياپمق ايسترميسكز؟

ثَواقِب { سذ. جم. عر. فد: ثاقبه. پك پارلاق نجوم. با: ثاقب.

ثَوب { سذ. عر. جم: اثواب، ثياب. كييه‌جك شى، روبه، جامه. [جمعى دها مستعمل اولوب مفرد كبى ده قوللانيلير.]

ثَور { سذ. عر. جم: اثوار، ثيران. ١. اوكوز، بوغا، كاو. ٢. هـ. اوكوز شكلنى ابراز ايدر بر برج كه شمسك منازلندن اولان بروج اثنا عشرك برى اولوب كونش نيسان آينده بو برجه كيرر. || ستهٔ ثور = اوائل نيسانده آلتى كون كه فرطونه‌لريله معروفدر. || عين الثور = جبار برجنك پارلاق بر كوكبى. || لسان ثور = ككيش ياپراقلى بر نبات.

ثِياب { سذ. جم. عر. فد: ثوب. با: ثوب.

ثَيِّب { صذ. عر. جم: ثيبات. بكر اوليان، بكارتى ازاله اولنمش (قادين)، كرك اولندكدن صكره طول قالمش وكرك اولنمكسزين بكارتى فوت ايتمش اناثه اطلاق اولنور. [«ثيبه» ديمك خطادر.]

ثُؤول { سذ. عر. جم. ثآليل. ات بكى، سيكل.

ج

ج { جیم. س. [عربیده سث.] الفبای عثمانینك آلتنجی حرفی اولوب، جیم فارسی (چ)یه مقابل جیم عربی دخی دینلیر. حروف سامیهٔ قدیمه الفباسنده اوچنجی حرف اولوب، ابجد حسابنده ۳ رقمنه علامتدر. تاریخده جمادی‌الاخره‌یه و(جا) صورتنده جمادی الاولایه علامتدر. لسان عبرانیده اسمی (جمل) وسریانیده (جمل) اولوب، ایکیسی جمل یعنی دوه دیمکدر، که بوده شکلنك دوه بوینه مشابهتنه مبنیدر. شکل عبرانیسی ג وسریانیسی ܓ در. || جیم قارننده بر نقطه = جاهل.

جا { جمادی الاولی شهر عربیسنه علامتدر.

جا { وجای. س. فا. یر، محل، مکان، موقع: جابجا = یر یر، موقع موقع، بعض مواقعده: جابجا آتش یاقمشلردی؛ جای ملاحظه = ملاحظه یری، دوشونیله‌جك شیء. بعض وصف ترکیبلرده‌ده بولنور: بوسه جای = اوپه‌جك یر؛ جانشین = برینك یرینه اوتوران، وکیل، قائممقام.

جابجا { ظم. مادهٔ آنفه‌یه با.

جابِر { سذ. عر. قیریق وچیقیق کمیك باغلایوب یرینه قویان جراح، قیریقجی، چیقیقجی. [زورلایيجی معناسیله قوللانلماز.]

جابه { یاخود جبا. س. مجاناً و بدلسز ویریلان شیء. = ح. مجاناً، بدلسز: جابه ویرمك = مجاناً ویرمك؛ بندن جابه!

جابی { سذ. عر. [«جبایة» دن سف.] اوقاف اجاره‌لرینی و وقفیله زکاتی تحصیل ایدن تحصیلدار.

جابیلك { س. اوقاف اجاره‌لرینی طوپلایان تحصیلدارك وظیفه ومأموریتی.

جاثَلیق { س. [یو. Καθολικός] باش پسقپوس، پطریق.

جاجیق { س. یوغورتله خیار ویاخود دیکر برسبزه‌دن یاپلمش صلاته.

جادالوس { ص. [«جادی» دن] آغز غلبه‌لکیله هر کسی الزام ایدوب ناحق یره حق قزانان، شارلاتان: پك جادالوس آدم؛ جادالوس قاری.

جادالوسلق { س. آغز غلبه‌لکیله ناحق یره حق قزانمه وسوزینی کچیروب نفوذینی یورتمه، شارلاتانلق: اوآنجق جادالوسلقله ایش کورمك ایستیور.

جادو { س. ص. فا. بوکوجی، ساحر، سحرباز. — با: جادی.

جادُوانه { ص. ح. فا. سحربازه لایق اولان ویا لایق صورتده، سحربازانه. ذ.

جاده { سث. عر. اولو یول، شاهراه، طریق سلطانی: بغداد جاده‌سی.

جادی { س. [فا. «جادو» دن] ۱. عوامك اعتقاد جاهلانه‌سنجه کویا مزاردن چیقوب کیجه‌لری بر صورت مخوفه‌ده و جن کبی کزن خیال، وامپیر، قره‌قونجلوس. ۲. مج. بدخوی وبدلقا قوجه قاری، عجوزه.

جاذِب { ص. عر. ث: جاذبه. [«جذب» دن سف.] ۱. کندینه طوغری چکن، جذب و جلب ایدن، جالب: اجرام سماویه‌نك جمله‌سی جاذب و دافعدر. ۲. جاذبه‌سی اولان، آدمك کوکلنی چکن، جلب محبت ایدن: پك جاذب کوزلری واردر.

جاذِبه { سث. عر. [«قوهٔ جاذبه» ویا «خاصهٔ جاذبه» دن

مختصر] ١. انسانك كوكلنى جذب ايدن خاصه، دلرباليق: او قدر كوزل دكل ايسه‌ده فوق العاده بر جاذبه‌سى واردر. ٢. ديكر بر جسمى كنديسنه طوغرى چكمك قوت و خاصهٔ طبيعيه‌سى: كونشك جاذبه‌سى؛ مقناطيسده‌كى جاذبه.

جاذِبه‌لى { صه. خاصهٔ جاذبه‌سى اولان، هر كسك كوكلنى چكن، جلب ايدن، دلربا، دلكش، سويملى: پك جاذبه‌لى بر قيزدر.

جار { مه. فائده‌سز باغروب چاغرمغى و كوزه‌لكى تصوير ايدر، و اكثريا مكرر قوللانيلير: بتون كون جارجار ايدوب آغزى طورميور. = س. صدا، آواز، ندا: جار چكديرمك = دلال چاغرتمق، منادى واسطه‌سيله اعلان ايتمك.

جار { س. اوچوروم، يار. مر.

جار { س. [« ازار » دن] قادينلرك بورندكلرى دكرمى چارشف: بر ايپكلى جاره بورنمش.

جارّ { صه. سذ. عر. ث: جاره. جـ: جيران. [« جوار » دن بر خلاف قاعده متشكل سف.] قوكشو، همسايه. ذ. || جار الله = مجازاً بيت الله دينلن كعبهٔ شريفه جوارنده معتكف اولان. [مشاهير علمادن زمخشرينك لقبيدر.]

جارّ { صه. عر. ث: جاره. [« جرّ » دن سف.] ١. چكن، سوروكلين. ذ. ٢. د. (نحو عربيده) حرف جر: جار مع المجرور = حرف جر ايله آلتنده‌كى اسم مجروركه عرب نحويونى بونى بر اسم حكمنده تأويل ايده‌رك خبر وسائره اعتبار ايدرلر.

جارجار { صه. لزومسز يره چوق سويلين، كوزه، آغزى طورماز.

جارجى { س. دلال، منادى.

جارِح { صه. عر. ث: جارحه. [« جرح » دن سف.] ١. جرح ايدن، ياره لايان، ياره آچان: جارح ايله مجروح ضابطه مركزينه سوق اولندى؛ آلت جارحه، اسلحهٔ جارحه.

جارِس { صه. يايغره‌جى، كوزه، تربيه‌سز كورلديجى.

جارِسلك { س. يايغره، كوزه‌لك، تربيه‌سزلك.

جارِسلنمك { فل. يايغره وكوزه‌لك ايتمك، ادبسزلك وشماته ايتمك.

جارطه { س. [عر. « ضرطه » دن] يللغه. عو.

جارلامق { فل. ١. جار جار ايتمك، چوق سويلمك، كوزه‌لك و لافزنلك ايتمك. ٢. دلاللق ايتمك. ٣. دلال واسطه‌سيله اعلان ايتمك، دلال چاغرتمق.

جارلِق { س. ١. دلال واسطه‌سيله اولنان اعلان. ٢. يرليغ، منشور. مر.

جارى { صه. عر. ث: جاريه. [« جريان » دن سف.] ١. آقان، آقيجى، روان: ماء جارى = آقار صو، آب روان. ٢. كچمكده اولان، حاضر، حال: ماه جارى، سنهٔ جاريه. ٣. تداولده بولنان، متداول، مستعمل، معتبر: اصول جاريه، نظام جارى؛ حكمى جارى اولمق. || حساب جارى = ايكى مؤسسهٔ ماليه و يا ايكى كيمسه آراسنده فائض ورأس الماللرى حساب ايدلمك اوزره جريانادن قارشيلقلى حساب.

جارِيه { سث. عر. جـ: جوارى. [« جريان » دن سف. ث.] ١. خلايق، آقچه ايله صاتيلوب آلنان خدمتجى قيز: بر جاريه آلدى. ٢. اساساً حربده اسارته كرفتار اولمش ويا صاحب اولى طرفندن صاتيله‌رق معاملهٔ زوجيه ايچون آلنمش قيز: جاريه‌سندن براوغلى واردر. [عربيده برنجى معناسى على الاطلاق قيزدر. يانك تشديديله قرائتى غلطدر.]

جازِم { صه. عر. ث: جازمه. جـ: جوازم. [« جزم » دن سف.] ١. جزم ايدن، كسن، قطعياً قرار ورن. ذ. ٢. د. [نحو عربيده] فعل مضارعى مجزوم ايدن: حرف جازم؛ حروف جازمه. || اعتقاد جازم = هيچ شبهه وتردد بولنميان اعتقاد قطعى.

جاس { د. «جا» ايله باشلار بعض تركجه صفتلرك باشنه كيروب مبالغه بيان ايدر: جاس جاولاق.

جاسوس { صه. سذ. عر. جـ: جواسيس. [«جس» دن سمبـ.] ١. شره دائر اخبار واسرارى كيزليجه اوكرنوب خبر ورن كيمسه. ٢. دشمن طرفندن بر دولتك احوال عسكريه‌سنى وقوتنى اوكرنمك اوزره تبديل قيافتله

اونك اولـكه‌سنه ويا اردوسـنه صـوقلمش، ياخود كندى وطنى عليهنده بويله بر خدمت خائنانه ودناءتكارانه ده بولنمق اوزره دشمن طرفنـدن قزانلمش آدم، چاشيت .

جاسوسلق س. جاسوس صفت وخدمتى : دشمنه جاسـوسلق ايتمـك = جاسوس اولمق .

جاعل ص. عر. ث: جاعله. [«جعل» دن سف.] ياپان، ايدن. ↑

جاغ ياخود جاو. س. تكرلكك چنبرندن پويرايه واصل اولان پارمقلرينك بهرى، تكرلك ميلى .

جاغل د. غلبه‌لكلى اوغلدى‌يى تصوير ايدر: جاغل جوغل. [خفيفنه جيغل ديرلر.]

جاغلدامق فل. غلبه لكلى اوغلدى ايتمك: حمامه بر چوق خلق بريكمش جاغلدايوب طوريورلردى. [خفيفنه جيغلدامق وجيغلدى، جيولدى ديرلر.]

جاف جاف س. و:

جاف جوف س. آغز غلبه‌لغى، شتا فاتلى سـوز.

جاف جوفلى يا جاف جافلى. ص. شتـا فاتلى، مشعشع، مطنطن .

جاق جـق، جـك، جاغ. با: چاق .

جالب ص.عر.ث: جالبه. [«جلب» دن سف.] جلب ايدن، كنديـنه طوغرى چكن، جـذب ايدن: جالب مرحمت، جالب نظر دقت .

جالس ص. عر. ث: جالسـه. [«جلوس» دن سف.] اوتوران: جالس تخت سـلطنت اولدى .

جالوت سخ. [عبرانيجه: Goliath] بنى اسرائيـله مسـلط اولوب حضرت داود (عم) ايله محـاربه ايتمش جبابره‌دن برى كه پك زياده ايرى واوزون بويلى اولديغندن، اسمى جسامت بدنده ضرب مثل حكمنه كچمشدر .

جام س. فا. ١. بارداق، قدح، مشربه، كأس: جام مى = شراب قدحى. || جام جم = ايران اسـاطيرنده شرابك موجدى ومربيسى عد اولنان جمك ونام ديكرله جمشيدك سحرآميز قدحى كه آينهٔ اسكندركبى موهومات شاعرانه‌دندر .

جام س. ١. چاقيل طاشـلرينى اريدوب دوكه‌رك ياپدقلرى معروف جسم شفاف، صرچه، زجاج، شيشه: جام پارچـه‌سى. ٢. پنجره چرچيوه‌لرينه طاقيلان صرچه طبقـه‌سى: پنجره نك جاملرينى طـاقمق؛ پنجره‌لرده جام قالمدى. = ص. شيشه دن، صرچـه دن، جامدن: جام طبـاق، جام كوزلك. || جام كوبكى = يشيله مائل ماوى. || جام كوز = ١. طمعكار، حريص. ٢. كوپك بالغنك بر جنسى .

جامجى س. ١. پنجره جاملرينى طـاقمق صنعتنى اجرا ايدن آدم. ٢. جام صاتان، جام تجارتنى اجرا ايدن آدم. || جامجى آرشينى = جامجيلرك قوللاندقلرى آرشين كه ٢٤ پارمقدر، ذراع معمارى. || جامجى معجونى = پنجره جاملرينك كنارلرينه سوريلان معجون كه استوبچ وسولوكنله ياپيلير .

جامد ص. عر. ث: جامده. جم: جوامـد، جامـدات. [«جمود» دن سف.] ١. طوكمش، طـوكوق. [اصلسز و غلط اولان «منجمـد» يرينـه بونى قوللانملى.] ٢. نشو ونما بولميان، طاش كبى: اجسام جامده؛ جامـداتدن بر جسم. ٣. د. غير منصرف واشتقـاق اوليان (اسم ويا فعل) .

جامدان س. فا. با: جامه‌دان .

جامه‌دان س. چاپراز دوكمه‌لى وخرجلى بر جنس قيصه يلك كه پوطور وفرمله كبى اسكى قيافتله كييلير .

جامع ص. عر. ث: جامعه. جم: جـوامع. [«جمع» دن سف.] ١. طـوپلايان، جمع وتأليف ايدن: بو مجموعه‌نك جامعى كيمدر؟ ٢. ايچنه آلان، شامل، حاوى: بتـون قواعد صرفيـه ونحـويه‌يى جامع بر كتـابدر. || جامع الكلم = ١. الفـاظى آز معناسى چوق سوز. ٢. قرآن كريم. || كلام جامع = حكمت وموعظه‌يى شـامل سـوز. || مسجد جامع = جمعه نمازى قيلنان بيوك جامع شريف .

جامع سـذ. عر. جم: جوامع. [«جمع» دن سف.] ١. [«مسجـد جامع» دن مختصر]

معبد مسلمین، منارەلی ومنبرلی بیوك مسجد شریف که ایچنده خطبه اوقونور: فلان شهرك شو قدر جامع شریفی وشو قدر مسجدی واردر؛ جوامع شریفه منارەلری تنویر اولنمشدر؛ سلاطین جامعی = لااقل ایکی منارەلی اولان وعلی الاکثر سلاطین عظام بنا کردەسی بولنان جامع شریف. ۲. احادیث شریفهٔ نبویه‌یی براصول مخصوصه‌ده وعنعنەلریله برابر حاوی کتاب: جامع کبیر، جامع صغیر.

جامعیّت { س‌ش. بر شیئك حاوی ومحیط اولمسی.

جامَکان { س. فا. ۱. جامله احاطه اولنمش ویا اورتلمش یر. ۲. تحفجیلرك دکانلك اوکنده نمونەلك اشیایی معرض تماشایه وضع ایتدکلری جاملی دولاب: جامکاندەکی اورنکاری صاتمازلر. ۳. حمامك مدخلنده ممتازجه مشتریلرك صوینوب کیینمه سنه مخصوص اولەرق جاملی چرچیوەلرله بولنمش حجرەلر: جامکانده صوینډم. ٤. سبزه وسائره تخملرینك صووقدن محافظه آلتنده اکلریچون آلتی طوپراق واوستی جاملی چرچیوه ایله اورتیلی اوزون وآلچق صندیق: جامکان ایچنده اکیلیر. ٥. جاملی بولمه: جامکانله آیرلمشدر.

جاملق { س. ۱. جاملی چرچیوەلرله بولنمش یر، جاملی بولمه، یالکز بر قسمی آچیلوب قپانیر جاملی بیوك قپو ویا پنجره: صوبه جاملغی. ۲. چیچك قیشلاغی، کوچك لیمونلق.

جاملی { ص. جامی اولان، جام طاقلمش: جاملی قپو.

جاموس { سذ. عر. [فا. «کاومیش» دن معرب] مانده، صو صیغیری. ن.

جاموقه { س. مح. یلکنلرده صره صره قاصندی که روزکارك شدتنه کوره یلکنك بر مقداری اونلرله طوپلانوب قاصیلیر.

جامه { س. فا. روبه، اثواب، لباس، چماشیر، ملبوسات.

جامه‌خواب { س. فا. یتاق. ن.

جامه‌دان { س. فا. ۱. اثواب و چماشیر وضعنه مخصوص صندیق ویا بیوك چانطه، صحاری. ۲. یتاق وضعنه مخصوص بیوك خرج.

جامه‌شوی { س. فا. چماشیر ییقایان، چماشیرجی. ن. [«چماشیر» لغت ترکیه‌سی بوندن غلطدر اعتقادیله بو لغتی شو صورت غریبه‌ده یازانلرده واردر.]

جامه‌گاه { س. فا. اثواب وچماشیر یری ویا اوطه‌سی، صوینوب کیینه‌جك محل. ن.

جان { س. فا. ۱. انسان وحیوانك مابه الحیاتی اولان وجسم ایله برابر شخصیتی تشکیل ایدن امر معنوی که اولومله جسمدن آیریلیر، روح: تنده جان وار ایکن. ۲. یاشایش، حیات: جانی فدا ایدر. ۳. کوکل، یورك، قلب، دل: جانم ایستیور؛ جانی ایستمیور؛ جاندن سویور. ٤. قوت، قدرت، زور: سنده هیچ جان یوقیدر؟ ٥. مج. روح کبی سوکیلی وعزیز، دوست، محب: جانم = دوستم، عزیزم؛ جانم برادر، جانم افندم = رجا ایدرم مقامنده. || جان آتمق = ۱. پك زیاده آرزو ایتمك، کمال تهالکه ایستمك. ۲. زور قورتلق، کوجله کندینی قورتارمق. || جان آجیتمق = وجعی موجب اولمق. || جان آجیسی، یورکار آجیسی = پك آجیه‌جق شیء. || جان آزار = جان اینجیدن. || جان آلمق = اولدیرمك، قتل ویا اماته ایتمك. || جان آله‌جق یر = برایشك الك مهم ونافع جهتی: مسئله‌نك جان آله‌جق یری اوراسیدر. || جان آور. با: جاناور. || جان اوی = معده‌نك اوستی که مرکز حیاتدر. || جان باز. با: جانباز. || جان بخش = جان باغشلایان، جان باغشلار جهسنه انسانی ممنون ودلشاد ایدن، فراحلق ویرن. || جان جکر = سویشیر احبا: بوراده هپ جان جکرز. || جان چکیشمك = احتضارده اولمق. || جان چیقمق = اولمك، تسلیم روح ایتمك: جان چیقمازدن ترکه یازیلیرمی؟ || جان خراش = صانکه جانی طیرمالار جهسنه تهییج ایدن، طیانلیه‌جق صورتده کدر ویرن. || جاندن، جان و یورکدن = کمال خواهش وآرزو ایله، جدی بر محبتله. || جانربا = کوکل قپان، دلربا || جانسپار = جانینی فدا ایدن، فداکار؛ جانسپارانه = فداکارانه. || جانستان = کوکل آلان، دلبر، دلربا. || جانسوز = جان یاقان، چوق کدر

واسف ویرن. || جان صیقمق = صیقندی پی موجب اولمق، اضطراب ویرمك؛ جان صیقلمق = مضطرب اولمق. || جانه صوصامق = کندینی تهلکه‌یه آتمق. || جانفرسا = جانك طیانه‌میه‌جغی. || جانفزا = جان باغشلایان، فرحفزا. || جان قالمامق = چوق کولمکدن بایلمق: کولمه‌دن کیسه ده جان قالمدی، کیمده جان قالدی؟ || جان قورتارمق = هرکس کندی جانی تخلیص غائله سنه دوشمك: جان قورتاران یوقمی؟ || جان قورتارانلر = تخلیصیه هیئتی. || جان کداز = جانی اریدیرجه‌سنه بیزار ایدن. || ایکی جانلی = گبه قادین. || جانلی جنازه = غایتله لاغر وضعیف. || جان ویرمك = ۱. دیریلتمك، احیا اتمك: جناب حق برآوج طوپراغه جان ویردی. ۲. اولمك، وفات اتمك، تسلیم روح ایلمك. ۳. مج. پك زیاده آرزو اتمك: زنکینلك ایچون جان‌ویریور. || جان‌هولیله = اچ اوینایه‌رق، کمال خلجانله. || جانه یاقین = سویملی، قانی صیجاق. || جان جانه باش باشه = اطرافه باقمغه میدان اولمامق صورتده کثرت ازدحام، غلبه‌لك. || جان یولداشی = رفیق.

جانّ { سذ. عر. جن طائفه‌سی: انس وجان.

جان اریکی { س. یشیل ایکن یئیر کوزل بر جنس اریك. [وجه تسمیه‌سی آکلاشیله‌مدی.]

جانان { س. فا. ۱. معشوقه، محبوبه، دلبر. ۲. صو. دلدادهٔ اهل دل اولان وجود مطلق، محبوب العارفین: جانی جانانه تسلیم ایتدی.

جاناوار { س. [فا. « جان آور » یاخود « جانور » دن] ۱. ییرتیجی وحشی حیوان: طوفاندن اولکی غریب جاناوارلر. ۲. طوموز، خنزیر: جاناوار رسمی. ۳. مج. پك غدار وقیجی آدم: اوانسان دکل عادتا بر جاناواردر.

جاناوارلق { س. ییرتیجی حیوان صفت وخصلتی.

جاناور { ص. فا. [جان = روح. آوردن = کتیرمك] جانلی، روحلی، ذی روح. == س. حیوان. — با: جاناوار.

جانب { سذ. عر. جمـ: جوانب. تـ: جانبین. [« جنب » دن] یان، طرف، جهت، سو: اوجانبدن؛ اونك جانبندن؛ جانبیندن = هر ایکی طرفدن؛ جوانب اربعه = درت طرف؛ فلانك جانب عالیلرینه = سوی والالرینه. — « جانب سنی الجوانب » کبی ترکیبات معنا سزدر؛ اولسه اولسه اسم تفضیل ایله « جانب اعلا الجوانب » دینه بیلیر. || لین الجانب = کچینمسی قولای، حلیم.

جانباز { س. فا. [جان = روح. باختن = اوینامق] ۱. تهلکه‌لی اویونلرده بولنمغله صانکه جانیله اوینار آدم: ایپ جانبازی = ایپده اوینایوب مخاطره‌لی مهارتلر کوسترن اویونجی؛ آت جانبازی = آتله اویونلرك انواعنی اجرا ایدن مهارتلی آدم. ۲. آت اوینادوب تعلیم وتربیه ایتمه‌ده ماهر بینیجی وآت آلوب صاتمغله مشغول آدم: جانبازدن برآت آلدم؛ جانبازلرك الینه دوشن آت آلنماز. ۳. مج. قورناز، حیله‌کار.

جانبازلق { س. ۱. ایپده ویا آت اوزرنده اویونلرك انواعنی اجرا ایدن آدمك مهارت ومشغولیتی. ۲. آت آلوب صاتمه تجارتی، آت مطره‌بازلغی. ۳. مج. حیله‌کارلق، قورنازلق.

جانبدار { س. فا. ع. اردونك بریانده اولان فرقه ویا مفرزه. [پیشدار ودمداره مقابل.]

جانبی { ص. عر. ث: جانبیه. تـ. بریانه منسوب ومتعلق. [فر. Latérale]

جانخراش { جانربا، جانسپار، جانستان وسائره. با: جان.

جاندار { ص. فا. [جان = روح. داشتن = طوتمق] جانلی، ذی روح، دیری، حی. == س. وقتیله ضبط وربطه ومحافظهٔ اسایشه مأمور آدم، ضبطیه نفری. [عساکر ضبطیه‌نك تشکلنده بونلره ویریلن « جاندار » اسمی بوندن اولوب، فرانسزجه « ژاندارمه » دن غلط دکلدر. الیوم مستعمل اولان بو لغت اجنبیه‌یه مستحق ترجیحدر.]

جانسز { ص. ۱. جانی اولمیان، بیروح، بیجان، جانی چیقمش، اولو: جانسز بریلان؛ جانسز بدن. ۲. جانلی اولمیان، غیر ذی روح: جانلی و جانسز نه‌قدر اسملر وار ایسه. ۳. پك

ضعيف وكوشك، قوتسز: جانسز بر آدم .

جانسزلق { س. ١. روح فقدا. ني. ٢. ضعف، كوشكلك، قوتسزلك: بو جانسزلقله حالم نه اولەجق ؟

جانشين { ص. فا. [جا = يرـ نشستن = اوتورمـق] يرينك يرينـه اوتوران، وكيل، قائممقام: او فلانك جانشينيدر .

جانغل { مه. جانغل جونغـول = چاتره پاتره، طـانغل طونغول .

جانعي { س. تق. مشاوره، كنكاش. ص .

جانفرسا { جانفزا. با: جان .

جانفس { س. اينجـه پارلاق و اكثريا ايكي رنك ابراز ايدر اييك قماش. = ص. بو قماشدن ياپلمش: جانفس فيستان.

جانلاندرمق { فتـ. ١. جان ويرمك، ديريلتمك: حضرت عيسانك بر اولى يي جانلاندرمش اولديغى مرويدر. ٢. آيلتمق، كنديـنه كتيرمك: لقمان روحى قـوقلاتمغله درحال كنديسنى جانلاندردى. ٣. تازه حيات ويرمك، شنلنديرمك، رواج ومعاملاتنى آرتديرمق: دمير يول خطلرى آناطولى يى، آناطولينك تجارتنى جانلانديردى .

جانلانمق { فل. ١. ديرلمك، اعادهٔ حيات ايتمك: ايكي ساعت اولو حالنده قالدقدن صكره جانلاندى. ٢. آيلق، كنديـنه كلمك: بر قدح روم ايچمكلـه جانلاندى. ٣. تازه حيات بولمق، شنلنمك، رواج بولمق: ايشلين واپورلرك كثرتى سايه سنده اورانك تجارتى جانلاندى؛ اصول تدريسه آشنا معلملرك تكثرى سايه سنده مكتبلرمز جانلاندى .

جانلي { ص. ١. جانى اولان، ذى روح، زنده: جانلي حيوانه اذيت ويرمك كناهدر. ٢. قوتلى، زورلى: جانلي چوجق. ٣. معنالى، تأثيرلى: جانلي سوز.

جانوار { س. با: جاناوار .

جانور { ص. فا. جانلى، ذى روح، بر حيات. = س. فا. حيوان .

جاني { ص. سذ. عر. ث: جانيـه. [«جنايت» دن سف.] قانوناً معين اولان افعال جنايه نك فاعلى، جنايت مرتكبى: جانيلر كبى پرانقه يه اورلمق؛ بونك ياپديغى بر جانى ده ياپماز.

جاو { س. با: جاغ .

جاوجاو { س. تلوه ايله ياپلمش ساخته قهوه .

جاود { ياخود جاويد. و:

جاودان { ياخـود جاويدان. و:

جاودانه { ياخود جاويدانه. و:

جاوداني { ياخـود جاويدانى. ص. فا. دائمى، باقى، سرمدى، ابدى: حيات جاود، جاودانه، جاودانى = حيات سرمديه.

جاورس { س. بغداى آراسنده بيتن بر جنس دارى، قرەجه دارى .

جاوشير { س. اوپوپوناقس. ضمغى .

جاولاق { ص. ١. چبلاق، آچيق: جاس جاولاق = چرچپلاق. ٢. توكسز، طالاق: باشى جاولاق = طاس قفالى، اصلع.

جاولاقلق { س. ١. چبلاقلق. ٢. توكسزلك، طالاقلق .

جاومق { فل. (اوق) نشاندن شاشمق .

جاويد { جاويدان، جاويدانه و جاويدى. با: جاود و سائره .

جاه { سذ. عر. [فا. «كاه» دن] ١. منصب، مقام، اعتبار: جم جاه = جمشيد قدر عالى مقام. ٢. حرمت: بجاه سيد المرسلين = فخر كائنات (صلعم) افندمزك حرمتنه. || حب جاه = منصب و مسند حبى .

جاهد { ص. عر. [«جهد» دن سف.] جهد وسعى ايدن. ذ.

جاهل { ص. عر. ث: جاهله. ج: جهلاء، جهال، جهله. [«جهل» دن سف.] ١. بيلمين، بيلمز، نادان، بيخبر: جاهل آدم. ٢. اوقومامش، علمدن محروم، امى: شـو چـوجغى اوقودوب جاهل براقمايك. ٣. تر. عو. كنج، تجربه سز، عجمى: او جاهل بر چوجقدر .

جاهلانه { ص. فا. جاهله ياقيشير، جهالتله واقع اولان: غيرت جاهلانه. = حـ. جاهللكله، جاهلجه سنه: پك جاهلانه حركت ايتدى .

جاهللك { س. ١. بيلمزلك، نادانلق: جاهللك عفو

اولنماز بر قصوردر. ۲. علمدن محرومیت، اوقومامش آدمك حالی. ٤. عو. کنجلك، عجمیلك، تجربه‌سزلك: جاهللك اثری.

جاهلی { صه. عر. ث: جاهلیه. ۱. جاهله منسوب و متعلق: غیرت جاهلیه. ۲. ظهور اسلامدن اولکی کفر وضلالت دورینه متعلق: شعراء جاهلیه.

جاهلیّت { سث. ۱. جاهللك، جهل، نادانی: جاهلیت علامتیدر. ۲. ظهور اسلامدن اولکی حال، خلقك کفر و ضلالتده بولندقلری زمان: زمان جاهلیتده؛ جاهلیت شعراسی. [باشلیجه عربلر حقنده مستعملدر.]

جای { سـ. فا. با: جا.

جایدیرمق { فتـ. واز کچیرمك، دوندیرمك: کندیسنی او فکردن، او نیتدن جایدیردم.

جایر { مه. مکرر قوللانیله رق بر شیئك سرعت و شدتله یاندیغنی ویا ییرتلدیغنی تصویر ایدر: جایر جایر یاندی؛ جایر جایر یرتدی.

جائر { صه. عر. [«جور» دن سفـ.] جور واذیت ایدن. ذ.

جایردامق { فل. ۱. یانان ویا ییرتیلان شیء کبی سس چیقارمق، جایر جایر یانمق ویا ییرتلمق. ۲. آچیلوب قپانیرکن آجی بر سس چیقارمق: قپو جایردامق.

جائز { صه. عر. [«جواز» دن سفـ.] ۱. ایشلمه‌سنده بأس اولمیان، اجراسی امر ویا نهی اولنمیوب مجاز اولان، مساعده‌لی، رخصتلی: عذر حالنده نیتله نماز قیلمق جائزدر. ۲. ممکن، قابل: جائزدرکه بوکون کلسین.

جائزه { سث. جـ: جوائز. [«جواز» دن سفـ. ث.] تقدیم اولنان بر شعره و یا دیکر بر تقدمه‌یه مقابل ویریلن عطیه: برمکیلر شعرایه پك آغر جائزه‌لر ویررلردی.

جایع { صه. عر. ث: جایعه. [«جوع» دن سفـ.] آجیقان، آج. ذ.

جایکاه { سـ. فا. [جای = یر. گاه = مقام] مقام، محل، محل مخصوص.

جایکیر { صه. فا. [جای = یر. گرفتن = طوتمق] یر طوتان، یرلشن، مقرر، پایدار: بینمزده جایکیر اولان ود و مصافات اقتضاسنجه.

جایمق { فل. واز کچمك، دونمك، صرف نظر ایتمك: بن او نیتدن جایدم؛ بازارلقدن جایدی.

جَب { سـ. با: جیب.

جُبّ { سذ. عر. ۱. قویو، صهریج. ذ. ۲. وقتیله زندان کبی قوللانیلان چقور، صوسز قویو.

جبّار { صه. عر. جـ: جبابره. [«جبر» دن سمبـ.] ۱. قوت وقدرت وعظمت وجبروت صاحبی. [صفات اللهدندر.] ۲. قوهٔ جبریه استعمال ایدن، جبر وغصب و ظلم ایدن: چنکیز خان جبار برآدم ایدی؛ تیمورلنك جبابره‌دن ایدی. ۳. هـ. برج ثورك قربنده بیوك برکوکب ثابت. [فر. Orion]

جبّارانه { صه. حـ. فا. جبارہ یا قیشه‌جق صورتده.

جِبال { سذ. جـ. عر. فد: جبل. با: جبل.

جَبان { صه. عر. [«جبانت» دن صشـ.] قورقاق، یورکسز، اودلك.

جَبانَت { سث. عر. قورقاقلق، جسارتسزلك.

جِبایَت { سث. عر. اوقاف وارداتك (وعربیدن نقلاً لسانمزده‌دخی هرنوع وارداتك) تحصیلی، جابیلك.

جَبخانه { سـ. [اصلی «جبه خانه»= زره وسائره حفظنه مخصوص محل] ۱. باروت و سائر اسلحهٔ ناریه لوازمنك وضع وحفظ اولندیغی یر: جبخانه‌نك محافظه‌سنه مأمور؛ ۲. اسلحهٔ ناریه لوازماتی: جبخانه آرابه‌سی، جبخانه صندیغی.

جَبر { سذ. عر. ۱. زور، قهر، زورلامه؛ استعمال جبر ایتدی؛ جبر ایله مالنی آلدی؛ جبر نفس ایتمك = کندینی زورله ضبط ایتمك. ۲. قیریق ویاچیقیق کمیکی باغلایوب یرینه کتیرمه، یاپیشدیرمه. ۳. علی الاطلاق تعمیر، مرمت، اصلاح. ٤. حسابك دقیق قواعدندن وعلی‌الخصوص معادله وتفرعاتندن بحث ایدن علم که علوم ریاضیه‌دن اولوب هندسه وهیئت و سائر فنونده الزمدر؛ جبر عادی= بو علمك مبادیسی؛ جبر اعلا=

بونك اك دقيق مسائلندن بحث ايدن منتهاسی. || جبر خاطر = خاطری قيريلان بر آدمك كوكلنی آلمه || جبر مافات = فوت اولان بر شيئه بدل بشقه بر شیء قزانوب متسلی اولمه.

جبراً { ح. عر. زورله، قوهٔ جبريه استعماليله، رضاسنی استحصال ايتمكسزين : مالنی جبراً الندن آلدی؛ یازديغی سندی كنديسنه جبراً امضا ايتديردی.

جبرائيل { ياخود جبريل. سخ. [عبرانيجه دن] كروبيون دينان ملائكهٔ مقربينك بری اولوب، رسل كرامه من طرف الله وحی تنزيل وتبليغ ايتمكله موظفدر.

جبروت { سذ. عر. كبر، عظمت، جلال. [اللهه مخصوص اولوب، انسانه ياقيشمديغيچون، عباد حقنده آنجق ذم نيتيله قوللانيلير.] || عالم جبروت = لاهوت، ملكوت السماء.

جبره { يا جبره. س. صويی آلنان اوزوم وسائر ميوه پوصه‌سی؛ جبره راقيسی = اوزوم پوصه‌سنك تقطيرندن چيقان دوز راق.

جبری { ص. عر. ث: جبريه. [«جبر» دن سمذ.] ۱. زورله اجرا اولنان، جبراً ياپديريلان : جبری بر معامله؛ معاملهٔ جبريه. ۲. علم جبره منسوب ومتعلق: اشارات جبريه. ۳. ارادهٔ جزئيه‌يی منكر اولان جبريه مذهبنه منسوب وتابع. بو معنا ايله جم: جبريون.

جبريل { سخ. با: جبرائيل.

جبريه { سذ. عر. ارادهٔ جزئيه‌يی انكار ايدن بر مذهب.

جبس { سذ. عر. [يو. Γύψος] آلچی طاشی.

جبل { سذ. عر. جم: جبال. طاغ. || م. جبل طارق = سبته بوغازی وبو بوغازك اسپانيه جهتنده‌كی شهر مستحكم كه انكليزلرك النده‌در. [مشهور طارق بن زيادك اسميله مسمادر.] || جبل لبنان = سوريه‌ده مستقل وممتاز بر سنجاق كه بيروت شهری اطرافنده‌در. || جبال متسلسله، سلسلهٔ جبال = زنجير كبی اوزانان طاغلر صره‌سی : قافقاس سلسلهٔ جبالی.

جبلّت { سذ. عر. يارادليش، خلقت، طينت، نهاد، طبيعت، خوی : بر آدمك جبلتی كوتی اولورسه تربيه ايله اصلاح اولنه‌ماز. [جبليت ديه‌ملی.]

جبل لوقوم { س. مور بر جنس ياقوت.

جبلی { ص. عر. ث: جبليه. [«جبل» دن سمذ.] طاغه منسوب ومتعلق.

جبلّی { ص. عر. ث: جبليه. [«جبلت» دن سمذ.] خلقی، طبعی، يارادليشده اولان : بو حال او آدمده جبليدر.

جبّه { سذ. عر. عليه قيافتنده بينش آلتنه كيلن اوستلك لباس كه طارجه اولوب بونك قيصه‌سنه آبدستلك ديرلر.

جبه { س. فا. زره، جوشن، پوصات.

جبه پوش { ص. فا. زره كين، زرهلی (عسكر).

جبه‌جی { س. اسكی عثمانلی اردوسنك زرهلی صنفنه منسوب عسكر؛ جبه‌جی باشی = بو صنفك رئيسی.

جبه خانه { س. فا. با: جبخانه.

جبه‌لی { جبه‌لو. س. ۱. تيمار اصحابنك يدك كوتوردكلری مسلح وزرهلی عسكر. ۲. قافله‌يی محافظه‌يه مأمور سواری.

جبهه { سذ. عر. ۱. آلن، ناصيه: جبهه‌سای = آلنی سورن. ۲. بر بنا وسائره‌نك اوك طرفی، آلنی : قيشله‌نك جبهه‌سی شرقه متوجهدر. ۳. ع. اوردونك اوك طرفی، اوكده‌كی قسمی؛ جبهه حركاتی، مدافعه‌سی، هجومی.

جبهی { ص. عر. ث: جبهيه. [«جبهه» دن سمذ.] ت. آلنه منسوب ومتعلق.

جبيره { سذ. عر. جم: جبائر. جرا. قيريق تخته‌سی.

جبين { سذ. عر. آلن، ناصيه، جبهه: چين جبين = آلن بروشقلری.

جبين { صذ. عر. [«جبانت» دن صشذ.] قورقاق، يوركسز، اودلك.

جبين { س. سيوری سينك و ناتارجق كبی صوقوب ياقه‌رق راحتسز ايدن اوفاق سيككلرك اسم عموميسيدر.

جبينلك { س. ۱. سيوری سيكك و امثالی موذياتدن محافظه ايچون يتاغك اوستنه آچيلان تولدن اورتی، ناموسيه. ۲. سيوری سيكك وسائر موذيات جمعی اولان سوبرونديلك وباتاقلق محل.

جثه { سذ. گوگده، بدن، جسم، قالب: عظیم الجثه = ایری گوگده‌لی.

جثه‌لی { صه. گوگده‌سی بیوك، جسیم، ایری.

جحد { سذ. عر. انكار، بر شیئی بیلدیكنی بیان و دعوی ایدیش. || د. (صرف عربیده) جحد مطلق، جحد مستغرق = لم ولما حرفلریله منفی اولان فعل مضارع كه ماضیٔ منفی معنا-سنی افاده ایدر. [« جحد » ماده‌سندن عربیده مصدر او-لان « جحود » كلمه‌سی صفت مشبهه عد ایدوبده، یهودا بن یعقوب (عم) ه منسوب « یهو-دی » نك عجمجه سی اولدیغی معلوم اولان « جهود » وبونك تركجه غلطی اولان « چیفیت » تعبیرلرینی بوندن غلط صانمق بیوك بر اثر جهالتدر.]

جحیم { سذ. عر. جهنم، طامو: نار جحیم.

جد { سذ. عر. جمـ: اجداد. پدر ویا والده‌نك پدری، بیوك پدر، بیوك آتا، دده. || جداعلا = برسلاله‌نك باشی اولان ذات: سلا-طین عثمانیه‌نك جداعلاسی سلطان عثمان خان غازی حضرتلریدر. || جد بجد = سلاله‌جه، اسكیدن سلالةً انتقال ایده‌رك. || اباً عن جدٍ = بابادن بابایه، ارثاً.

جد { سذ. عر. ۱. چالیشوب چباﻻمه، جهد، سعی، غیرت. ۲. جدیلك، هزلك ضدی.

جداً { حه. عر. كرچكدن، حقیقةً، هزل و لطیفه طریقیله اولمیه‌رق، جدی اوله‌رق: او آدم جداً عالمدر.

جدا { صه. فا. آیری، آیرلمش، فر-قته دوچار، آیر یلغه دو-شكون: احبا واقرباسندن، وطننده‌ن جدا دوشدی.

جدار { سذ. عر. ۱. دیوار، حائط. ۲. تث. ایكی یری آیران زار، حجاب.

جدال { سذ. عر. [« جدل » دن مصـ. مفاعله] ۱. غاوغا، جنك، محاربه: عمرینی جنك وجدال ایله گچیردی. ۲. شدتلی مباحثه، منازعه، نزاع: آرالرنده بر جدال آچلدی.

جداو { سه. آتك ایكی اوموزی آره‌سی، ایكی اوموزینك باشی؛ جداو یاره‌سی = یاغر.

جداول { سذ. جمـ. عر. فد: جدول. با: جدول.

جدری { سذ. عر. ط. چیچك علتی؛ جدریٔ كاذب صو چیچكی؛ تلقیح جدری = چیچك علتنه مبتلا بر آدمك چیبانندن آلنمش جراحتله اولنان آشی. [اینكدن اولورسه تلقیح بقری دینلیر.]

جدع { سذ. عر. جرا. بورن و قولاق كبی بر عضوك قطعی.

جدل { سذ. عر. بحثده غاوغا ایتمه، نزاع، منازعه؛ علم جدل = منطقه تطبیقاً مباحثه و معارضه علمی، علم آداب البحث.

جدول { سذ. عر. جمـ: جداول. ۱. طبیعی و یا صنعی صو آرقی، قنال: سویش جدولی. ۲. چیزكی وصره‌لری اولان و خانه‌لره منقسم دفتر ویا كاغد: بر جدول چیزمك. || جدول تخته‌سی = طوغری چیزكیلر چیز-مكه مخصوص دوز تخته.

جده { سذ. عر. بیوك آنا، بیوك والده، پدر ویا والده‌نك والده‌سی.

جدی { سذ. عر. ۱. گچی یاو-ریسی، اوغلاق. ۲. هـ. بروج اثنا عشردن بر برج كه شمس بوكا كانون اولك طقوزنده گیرر. || مدار جدی = بو برجه موازی اوله‌رق سماده وارضك اوزرنده بر خط مفروض كه اقا-لیم حاره ایله جنوب جهتنده‌كی اقالیم معتدله‌یی آیروب = كونشك جنوبه طوغری الك آشاغی‌یه واردیغی درجه‌یی گوستریر. مقابلی: مدار سرطان.

جدی { صه. عر. ث: جدیه. جمـ: جدیات. حقیقی، صحیح، هزل ولطیفه قبیلندن اولمیان: جدی آدم، جدی سوز. == جمـ: جدی ومهم افعال واقوال: جدیاتله اوغراشیور.

جدید { صه. عر. ث: جدیده. ۱. یكی، قوللانلمامش، نو، مجدد: لباس جدید. ۲. ظهور وحدوثندن چوق وقت گچمه‌مش، نو ظهور: كشف جدید.

جدیر { صه. عر. [« جدور » دن صشـ.] لایق، شایان، شایسته، سزاوار.

جذام { سذ. عر. مسكین علتی.

جذب { سذ. عر. كندینه چكمه، جلب، نفسله چكمه: او طرفه طوغری بر قوهٔ معنویه جذب ایدیور؛ طلومبه صویی جذب ایدر.

جَذبه { سڤ. ع. اهل حال اولانلرك من طرف الله جذب اولنه‌رق استغراق ووله وحيرته طالمه‌لرى، مجذوبيت : جذبه حالنده سويلديكنى بيلمز .

جَذر { سڤ. ع. ج : جذور. ١. كوك، اصل، بيخ. ٢. ر. كندى مثلنه ضرب اولنمغله بر عدد حاصل ايدن رقم، مثلا ٣ عددى ٩ عددينك جذريدر؛ جذر مربع = بو وجهله بر كره ضرب اولنان رقم؛ جذر مكعب = ايكى دفعه ضرب اولنمغله بر عددى حاصل ايدن رقم، مثلا ٣ رقمى ٢٧ عددينك جذر مكعبيدر؛ جذر تام = بو وجهله كندى كندينه ضرب اولنمغله بر عددى حاصل ايدن رقم؛ جذر اصم = كسرسز اوله‌رق عدد مطلوبى حاصل ايده‌مين رقم، مثلا ١٣ عددينك جذر تامى اولميوب بونك جذرينه جذر اصم ديرلر .

جِذع { سڤ. ع. نبا. اشجارك ساق .

جُذور { سڤ. جم. ع. فد. جذر. نبا : جذر .

جَذوه { ياخود جزوه. س. قهوه پيشيرمكه مخصوص قولپى اوزون معروف كوچك قاب: جذوه‌يى سورمك = قهوه پيشيرمك اوزره بونى آتشه قومق. [« ذ » ايله يازلمسى عربيده آتش قورى ويارى يانمش اودون ديمك اولان « جذوه » دن مأخوذ اولمسى احتماله مبنى اولسه كركدر .]

جُذَير { سڤ. ع. [« جذر » مصغرى] نبا. اينجه كوك، كوك دالى .

جَر { س. ١. اوچوروم، چوقور، يار، جار. ٢. قلعه اطرافنده قازلمش خندق .

جر { مه. خفيف كورلدى‌يى تصوير ايدوب مكرر قوللانيلير: جرجر ايتمك = چوق سويلمك .

جَرّ { سڤ. ع. ١. چكمه، سوروكله : آرابه‌يى بيكير، صپانى اوكوز جر ايدر. ٢. كنديته طوغرى چكمه، جذب، جلب: جر منفعت. ٣. طلبهٔ علومك شهور ثلثه‌ده امامت و وعظ وسائر بوكبى وظائفى ايفا ايده‌رك نفقه‌لرينى طوپلامه‌لرى. [بو معنى عربيده اولميوب ايكنجى معنادن آلنمشدر] ٤. د. [نحو عربيده] اسمك احوال اربعه‌سندن برى كه علامتى حركه‌لى اعرابده كسره وحرفلى اعرابده (ى) در. [كوفيون عندنده «حفض» دينلير. — جرى ايجاب ايدن عامله «جار» وقبول ايدن معموله « مجرور » ديرلر .] || حروف جر = [نحو عربيده] داخل اولدقلرى اسمى مجرور ايدن حرفلركه با، من، الى، على، ل، ك، عن وسائره‌در. [حروف الصاق دخى دينلير.] || جراثقال = ثقلتلرك جر ورفعندن وسائر احوالندن بحث ايدن فن كه علوم رياضيه‌دن معدوددر. [لفظ يونانى ايله «فن ميخانيكى» دخى دينلير.]

جِراب { سڤ. ع. طغارجق. ذ. || نبا. و تش. طوربه كبى محفظه‌لره اطلاق اولنور .

جُرأت { سڤ. ع. يكيتلك، جسارت. قورقمه‌رق ايلرى‌يه آتلمه : قارشى طورمغه جرأت ايتدى؛ قارشيسنده لقردى سويلمكه جرأت ايده‌ميور. || جرأت ياب = جسارت ايدن، طاورانه‌بيلن : بنى مدافعه‌يه جرأتياب اولدى .

جُرأتلى { ص. جسور، يكيت، طاورانه‌بيلن : جرأتلى آدم .

جَرّاح { سڤ. ع. [«جرح» دن سمبـ.] ياره‌لره وامراض خارجيه‌يه باقان وعمليات اجرا ايدن طبيب. [فر. Chirurgien]

جِراحَت { سڤ. ع. ١. ياره. [طب عربى اصطلاحنده تازه بيچاق ياره‌سى كبى جراحتسز اولان ياره‌يه مخصوص اولوب، جراحتليسنه « قرحه » ديرلر.] ٢. جراحلق علمى، فن جراحى. [هر ايكى معنى ايله لسانمزده چوق مستعمل دكلسه‌ده شايان استعمالدر.]

جَراحَت { س. ايريك معناسيله لسانمزده كثير الاستعمال ايسه‌ده، عربى اولميوب، لغت آنفه‌دن غلطدر. || جراحت باغلامق = ايريك طوتمق، اريكلنمك، ايشلمكه باشلامق .

جَراحَتلانمق { فل. (ياره) جراحت باغلامق، ايريك طوتمق، ايشلمكه باشلامق .

جَراحَتلى { ص. ايريكلى، ايشلر (ياره) .

جرّاحلق { س. جراح فن و صنعتی، فن جراحی، جراحت : جراحلق بو صوك سنه‌لرده چوق ترقی ایتدی؛ کویلرده جراحلق ایدیور.

جِراحی { ص. عر. ث : جراحیه. جراحته یعنی فن جراحی‌یه وجراحلغه منسوب ومتعلق: عملیات جراحیه، فن جراحی. [جیمك فتحی وراء مشدده ایله قرائتی غلطدر.]

جَراد { سذ. عر. [اسم جنسدر.] ۱. چکرکه. ۲. مج. یغماکران کروهی : جراد منتشر. || جراد البحر = تکه دینلن دکز حیوانجغی. بوکا قنادلی برنوع بالق دینلرده واردر.

جَرّار { سذ. عر. [« جر » دن سمپ.] ۱. مطلقا پاره‌طوپلامق ایچون کندینه برقیافت‌ویرمش دیلنجی. ۲. مج. عارسز وقوغلمقله کیتمز دیلنجی. = ص. سوروکلدیکی ارزاق و مهماتی چوق اولان، کثرتلی، غلبه لکلی: جیش جرار، لشکر جرار.

جَرّارلق { س. جرار ایشی، دیلنجیلك : جرارلغی صنعت ایدنمشدر.

جِرانته { س. [یتا. Girante] تج. پولیچه‌یی دور و حواله ایدن شخص.

جَرائِد { سش. جم. عر. فد : جریده. با : جریده.

جَرائِم { سش. جم. عر. فد: جریمه. با : جریمه. [زعم اولندیغی کبی « جرم » ك جمعی دکلدر.]

جَرَب { سذ. عر. اویوز علتی. || ط. جرب الاجفان، جرب العین = کوز قپاقلرینك ایچ طرفنده چیقان سیویلجه‌لر؛ جرب الامعاء، جرب الکلیه = باغرصاقلرده و بوکرکلرده چیقانلری.

جَربَزه { سش. عر. بو لغت عربیده حیله‌کارلق، عیارلق وقور نازلق کبی مذموم بر معنی ایله مستعمل اولدیغی حالده، لساننزده بجریکلیك وناطقه پردازلق کبی ممدوح بر صورتله استعمال اولنیور : او آدمك چوق علمی یوغیسه‌ده جربزه‌سی قوتیله هر ایشده موفق اولور.

جَربَزه‌لی { ص. ناطقه‌لی، بجریکلی: جربزه‌لی آدمدر.

جربوغه { س. ۱. بر جنس چول صیچانی، عر. یربوع. ۲. مج. جیلیز چوجق.

جَرَبی { ص. عر. ث : جربیه. ط. اویوزه منسوب ومتعلق.

جرتاوی { ص. بوش شیئلرله تفخر ایدن.

جرتلاتمق { یاخود جرلاتمق. فت. بر بوجك وساءره‌یی جرت ایتدیروب اوتدیرمك.

جرتلاق { ص. بوش شیئلرله تفخر ایدن، خود پسند.

جرتلامق { یا جرلامق. فل. ۱. بوجك کبی جرجر ایتمك، زرلامق، اوتمك. ۲. مج. کوزه‌لك ایتمك.

جرجر { مه. با : جر. = س. اوراق بوجکی. = ص. مج. کوزه، چوق سویلر.

جَرح { سذ. عر. ۱. یاره‌لامه: بیچاقله جرح ایتدی؛ جرح وقتل ایله متهم. ۲. چوریتمه، رد ایتمه، قبول ایتمه مه: دعواسنی، شاهدلرینی جرح ایتدی.

جَرحی { ص. عر. ث : جرحیه. یاره‌لامغه متعلق : علائم جرحیه.

جرذوال { س. اوزون واوجی دمیرلی جرید.

جرذواللی { ص. جردوال دینلن اوزون جریدله مسلح (عسکر).

جَرده‌جی { س. حجاج قافله‌سنی محافظه‌یه مخصوص مزراقلی عربان عسکری.

جَرَس { سذ. عر. حیوانك بوینه آصیلان چنغراق.

جُرعه { سش. عر. بر یوتوم ایچیله‌جك شیء وعلی الخصوص باده.

جرلاق { ص. باتار وآچی سسلی (کوزه). = س. ۱. اوجاق چکرکه‌سی. ۲. بر نوع قارغه.

جرلامق { جرلاتمق. ۱۱ : جرتلامق، جرتلاتمق.

جرلاتمق { فل. زرلاتمق، باتار وآچی بر سسله کوزه‌لك ایتمك، طاتسز درلاتمق.

جرلایق { س. قیرده اولور کوچك بر آو قوشی.

جرلدامق { فل. کوزه‌لك ایتمك.

جِرم { سذ. عر. جم : اجرام. [جیمك ضمیله قرائتی غلطدر.] ۱. غیر ذی روح جسم : اجرام فلکیه، اجرام سمائیه = کوکده ثوابت وسیارات و یکر وسائر اجسام. ۲. بیوکلك، حجم: جرمی نه قدردر ؟

جُرم { سذ. عر. [بونك جمعی مقامنده « جریمه » نك جمعی اولان « جرائم » قوللانیلیور.] قباحت، کناه، سوچ: بنم جرمم نه ایدی که بو قدر چکیورم؟ || حقـ. قانون جزانك

امر ایتدیکنی یاپمامق ونهی ایتدیکنی یاپمـق صـورتیله ایدیلن حرکتکه جنایت، جنحه، قباحته منقسمدر.

جَرَم { سذ. عر. آیرلمه، انفکاك. [یالکز قوللانلمیوب «لا» ایله برابر استعمال اولنور :] لاجرم = شبهه‌سز، البته، مطلقاً.

جُروف { سـذ. عر. مصـ. معدن پوصه‌سی.

جَرِیء { صـ. عر. [«جرأت» دن صشـ.] جرأتلی، کوزی قورقـاز، جسـارتلی، یکیت : بر مرد جری. || جریء اللسان: سربست سوز سویلین. || جریء القلم = سربست یازان.

جَرِی ١ { یاخود جرا. فل. [«جریان» دن ماضینك مفرد مذکر غائبی اولوب «آقدی» معناسیله یالکز شـو تعبیرده قوللانیلیر.] ماجری = کچن، وقوع بولان شیء، وقعـه، کچمش: بینـلرنده بر ماجری اولمش؛ اونلرك بر ماجرالری واردر.

جَرَیان { سذ. عر. ١. آقمـه، آقندی، صویك جریانی؛ آناطولیـده جریان ایدن قزیل ایرماق؛ جریان هوا. [بو دخی ترکجه دکلسه‌ده «قوراندر» دن اهـوندر.] ٢. کچمـه، مرور، کذر : زمانك جریانی؛ جریان ایتمکده اولان تموز آینده. ٣. وقوع، واقع اولمه، حدوث : آرالرنده برمنازعه جریان ایتمش؛ وقوعاتك صورت جریانی.

جَرِیب { سذ. عر. ١. عربستانده مستعمل برنوع اولچك. ٢. طول وعرضی ٦٠ آرشـین اراضی اولچیسی.

جَرِیحه { س. یاره معناسیله لسانمزده قـوللانیلوب، مجروح معناسیله جریحه‌دار دخی دینلیور. سه‌ده عربیده یاره‌یه جیمك ضمیله «جرح» و «قرحه» دینلوب، «جریحـه» لغتی اصلا مسموع دکلدر.

جَرِید { س. کوی وچوکان اویونی، وقتیـله آتله واوجی داز مزراقـلرله اوینـانیلان اویون: جرید اوینـامق. || مجـ. فاره‌لر جرید اوینـایور = بو حیـوان مضرك کثرتندن کنایه‌در. [اصل عربیـده یاپراقسز خرما آغاجی دیمك اولوب، آکلاشلدیغنه کوره بو اویون ابتدا اویله داللرله اوینانیلیرمش.]

جَرِیده { سذ. عر. جـ: جرائد. ١. وقتیـله خراج تحصیلدارلرینك اراضینك مساحه‌سنی یازدقلری کاغد ویادفتره دینلیردی، که بوکونکی احتیاجه کوره آوروپاده مرعی اولان «قاداستره» یه تطبیق وتخصیصی پك مناسبدر. ٢. مؤخراً وقایع مهمه‌یی قید ایتـدکلری ورقه‌یه اطلاق اولنـوب، بو منـاسبتله مملـکتمزده ایلك ظهـورنده غزته‌یه بو نام ویرلمش ایسه‌ده، بوکون همان متروك اولوب، یالـکز بعض غزته‌لر اسملرینـك ترکیبنه کیرر : جریدهٔ عسکریه، جریدهٔ بحریه، جریدهٔ طبیه کبی. ٣. دوائر رسمیه‌نك بعض بیوك دفترلرینه اطلاق اولنور.

جِرِیق ١ { س. اوفاق باقر سکه، فلس احمر. [آوستریانك وقتیله بورالرده متداول بولنمش بویله برسکه‌سی اسمندن مأخوذدر.]

جَرِیمه { سذ. عر. جـ: جرایم. [«جرم» دن صشـ. ث. — تر. زبانزدی : جرمه.] ١. صوچ، قباحت، کناه. ٢. [لغت مولده] جزای نقدی، تضمین: جریمه‌سنی چکمك.

جِز ١ { یاخود جیز. د. ات واوکا مشابه شیئلرك یانارکن چیقاردیغی سسی تصویر وتقلید ایدر : یورکم جز ایتدی. || جزبز کبابی = اسقره‌ده آزپیشن بریان.

جُزْء { سـذ. عر. جـ: اجزاء. [«جزؤ» یازلمـق اقتضا ایتمز.] ١. برکلك مرکب اولدیغی اقسامدن بهری، کل مقابلی. ٢. قسم، پارچـه، بولوك. ٣. قرآن کریمـك منقسم اولدیغی اوتوز اجزاء شریفه‌نك بهری: عم جزئی، تبارك جزئی. ٤. ال یازیسیله محرر کتـابلرك بهری، اون یاپراق یعنی ٢٠ صحیفه‌دن عبـارت بلوکلری. ٥. کتب مطبوعـه‌نك بر دفعـه‌ده طبع اولنان سکز یا اون آلتی ویاخود اوتوز ایکی صحیفـه‌سی ویاخـود پارچه پارچـه نشر اولنا نلرینك بهر پارچـه‌سی : جزء جزء نشر اولنیور؛ قاچنجی جزئی چیقدی؟ || کیم. جزء فرد= برجسمی ترکیب ایدن وهربری آیری اولوب مجرد قوهٔ جاذبه ودافعه یاردیمیله بربرینی طوته‌رق بیتشیك کبی کورینن ذراتك بهری. || جزء لایتجزی= فلسفهٔ قدیمه‌ده هر جسمك آرتق تقسیم قبول ایده‌میه‌جك درجه‌یه واران ذرهٔ صغیره‌سی. = جـ. با:

اجزاء. || اجزاء شریفه = قرآن کریمك اوتوز جزئی.

جزاء { سـذ. عر. [عربیده کرك ایی وکرك کونی قارشیلق معناسنه کلوب مکافاة یرینه دخی استعمال اولنورسه‌ده، لسانمزده یالکز کوتیلکه قارشیلغه حصر اولنمشدر.] ۱. جرم وقباحت وجنایت صاحبنه کرك دنیاده وکرك آخرتده ایدیلن مقابله، عقوبت، عذاب: جزا ویرمك = مستحق اولانك جزاسنی ترتیب واجرا ایتمك؛ الله جزاسنی ویرسین = بد دعا؛ جزاسنی بولمق، جزایه اوغرامق، جزا چکمك، جزا کورمك = جزایه دوچار اولمق؛ جزای سزا = استحقاق اولنان جزا؛ قانون جزا = مجازات درجاتنی تعیین ایدن قانون؛ محکمهٔ جزا = محکمهٔ جنایت، جنحه وقباحت افعالنه باقان محکمه؛ جزاء نقدی = برقباحته قارشی صاحبنك ویرمکه قانوناً مجبور اولدیغی آقچه، جریمه؛ روز جزا = قیامت کونی، محشر کونی. ۲. د. بری دیکرینه معلق اولان ایکی جمله‌دن مرکب کلامك ایکنجیسی که «جواب» دخی دینلوب دیکری «شرط» تسمیه اولنور: «خبر ویررسه‌کز کلیرم» کلامنده «کلیرم» جمله‌سی جزا و «خبر ویررسه‌کز» جمله‌سی شرطدر.

جزاءاً { حـ. عر. جزا اوله‌رق، مجازاة اولمق اوزره.

جزّار { سذ. عر. [«جزر» دن سمبـ.] قصاب. = صـ. مجـ. غدار، خونخوار.

جزالاندیرمق { فتـ. جزا ویرمك، مجازاته اوغراتمق، محکمه‌جه جزاسنی تعیین ایتمك.

جزالانمق { فلـ. جزا کورمك، جزایه اوغرامق.

جزائر { سذ. جمـ. عر. فد: جزیره. || با: جزیره. = فـد. مـ. آفریقی شمالیده وقتیله مغرب اوسط دینلن ومغرب اقصی ایله تونس آراسنده واقع اولان مملکت و بونك مرکزی اولان شهر. || جزایر بحر سفید = آطه‌لر دکیزنده‌کی عثمانلی آطه‌لری که ینه بو نامله بر ولایت تشکیل ایدیورلر.

جزدان { سـ. فا. [اصلی: جزء دان: عر. جزء = مـ - فا. دان = ادات ظرفیت.] اوراق وضعنه مخصوص کتاب قابی شکلنده ویا چانطه‌یه مشابه اشکال مختلفه‌ده محفظه، که حجمنه کوره جیبده ویا الده طاشینیر.

جزر { سذ. عر. بحر محیط ایله طوغریدن طوغری‌یه اونکله اختلاطده بولنان دکیزلرده کرهٔ قمرك تأثیریله دکیز صوینك هرکون ارتفاع کسبیله قره‌یه طوغری اوزاندقدن صکره اینوب کری‌یه چکلمسی. [مقابلی اولان اوزانمق فعلنه «مد» دینیر:] دکیزك مد و جزری.

جزر { مه. ات واوکا مماثل شیئلرك شدتله یانارکن چیقاردقلری سسی تصویر وتقلید ایدر: جزر جزر یاندی.

جزردامق { فلـ. یانارکن ویا قیزاریرکن جزر جزر اتمك، جزر جزر یانمق ویا قیزارمق.

جزل { سذ. عر. د. عروضده «متفاعلن» جزئنك دردنجی حرفی اسقاط و ایکنجیسی اسکان اولنه‌رق «مفتعلن» قالمسی و بویله جزئلردن مرکب وزن: بحر جزل.

جزلاتمق { فتـ. جز ایتدیره‌رك یاقمق.

جزلامق { فلـ. جزایده‌رك یانمق.

جزم { سذ. عر. ۱. کسمه، قطع. || ۲. قطعیاً قرارلاشدیرمه، قرار قطعی ویرمه، قویاً عزم ونیت ایتمه: بو سنه حجه کیتمکی جزم ایتدم. ۳. د. نحو عربیده فعل مضارعك آخری ساکن اولمه، مجزوم اولمه، حالت جزم. [بونی ایجاب ایدن عامله «جازم»، وقبول ایدن معموله یعنی مضارعه «مجزوم» دیرلر.] ٤. سکون وحرکه‌سزلك علامتی اولان (ْ) اشارتی.

جزؤ { سذ. عر. با: جزء.

جزوه { سـ. با: جذوه. [«جزوه» املاسی مرجحدر.]

جزیره { سذ. عر. جمـ: جزایر. || هر طرفی صو ایله احاطه اولنمش قره، آطه: ردوس، ساقز جزیره‌سی؛ جزایر بحر سفید، جزایر بحر محیط؛ جزایر خالدات = نناریه آطه‌لری. = سخـ. مـ. دجله ایله فرات مجرالری آرالرندکی خطهٔ واسعه که دنیانك ال منبت یری ایکن همان خالی وخراب برحالده بولنیور. || شبه جزیره، نیم جزیره = یاری آطه، یالکز بر جهتدن

قره‌یه متصل آطه: بالقان شبه جزیره‌سی، موره شبه جزیره‌سی. || جزیرة العرب = عرب شبه جزیره‌سی. [عربیده شبه جزیره‌یه‌ده اکثریا جزیره دیرلر.]

جزیق { س. قویروق یاغنك قیقرداغی. — ص. جیزلایان، حس ایدن، حساس.

جزیل { ص. عر. ث: جزیله. [«جزل» دن صش.] چوق، بول، کثیر.

جزیه { سث. عر. ویرکی، خراج.

جزیه گذار { ص. فا. [عر. جزیه = ویرکی - فا. گذاشتن = ادا ایتمك] ویرکی ویرن، خراجه باغلی، تابع.

جزئی { ص. عر. ث: جزئیه. جث: جزئیات. [«جزء» دن سمذ.] ۱. بر شیئك بتوننه عائد اولیوب خصوصی اولان: کلی وجزئی. ۲. آزمقدارده، پك آز: جزئی مصرفله، جزئی همتله وجوده کلیر. ۳. مذ. معناسی تصور اولندیغنده مشارکت قبول ایتمین: زید وعمرو کبی. = جث. اوفاق تفك واهمیتسز شیئلر: جزئیاتله اوغراشیور؛ جزئیات قبیلندن.

جزئیجه { ح. آز مقدار، پك آز، اهمیتسز صورتده: قوللی جزئیجه زده‌لنمش.

جسارت { سث. عر. یکیتلك، جسورلق، جرأت: بو ایشه جسارت ایده‌مم؛ اونك شجاعت وجسارتی معلومدر.

جسارتلنمك { فل. جسارت آلمق، جرأت پیدا ایتمك، قورقو واحترازی زائل اولوب سربستلك کلمك.

جسارتلی { ص. جرأت وجسارت اولان، یکیت، [illegible] زی قورقماز. [illegible]

جسامت { سث. عر. [illegible] دن] بیوکلك، ایریلك: بو بنانك جسامتی. [ایشك و مسئله‌نك جسامتی کبی اهمیت معناسیله معنویاتده استعمالی نا بجادر.]

جسامتلی { ص. بیوك، ایری، جسیم: خیلی جسامتلی بر بنادر.

جسبان { یاخود چسبان. ص. فا. یاقیشیر، لایق، شایسته، سزاوار: حالمه جسبان بر ایش بولنه‌مدی.

جست { س. فا. آرامه، آراشدیرمه. ذ. || جست وجو، جستجو = آراشدیروب صورمه، تفتیش وتحقیق: هر طرفده جست وجو (جستجو) ایتدیلر؛ جست وجوی حقیقتله مشغول.

جست { ص. فا. الی وآیاغی چابق، سریع الحرکه، تتیك: [مترادفی اولان «چالاك» ایله برابر قوللانیلیر:] جست وچالاك بر کنج ایدی.

جسته { ص. فا. صیچرامش، آتلامش. ذ. = س. فا. صیچرامه، آتلامه، بردفعه‌دکی آتلامه. ذ. || تر. جسته جسته = آزر آزر، درجه‌درجه، تدریجاً.

جسد { سذ. عر. جم: اجساد. انسان ویا حیوان بدنی، گوگده، تن. [عربیده اولدیغی کبی علی الاطلاق جسم یعنی ابعاد ثلثه‌سی اولان شیء معناسیله لسانمزده قوللانلماز.]

[illegible] { سذ. عر. کوپری، پل، قن[illegible] جسر طائر = متحرك کوپری [فر. Pont-volant] || جسر معلق = آصمه کوپری. [فر. Pont-levis]

«قنطره» دن فرق واردر: «جسر» هر نوع کوپری‌یه و «قنطره» ایسه یالکز کمرلر اوزرینه اولان کارکیرینه دینیر.

جسم { سذ. عر. جم: اجسام. ۱. انسان وحیوان بدنی، کوگده، جسد، تن: جسم ناتوانم. ۲. ابعاد ثلثه‌سی اولان هر بر شیء، جرم: جسم صلب، جسم مایع، اجسام سمائیه. || جسم لطیف = حواس خمسه ایله طوتلماز جن وملك کبی غیر مرئی شیء.

جسماً { ح. عر. جسم اعتباریله، جسم اوله‌رق، بدنجه: جسماً بو اوندن کوچك ایسه‌ده عقلاً دها بیوکدر.

جسمانی { ص. عر. ث: جسمانیه. [«جسم» دن سمذ.] ۱. بدنه منسوب و متعلق، معنوی وروحانی مقابلی: آلام جسمانیه وروحانیه. ۲. ملل غیر مسلمه‌نك روحانی دینلن هیئت مذهبیه و رهبانیه‌سنه تعلق اولمیان: امور جسمانیه وروحانیه؛ پطریقخانه‌نك مجلس روحانی و جسمانیسی؛ پاپادن حکومت جسمانیه نزع اولنوب یالکز حکومت روحانیه‌سی قالدی.

جسور { ص. عر. ث: جسوره. [«جسارت» دن صش.] جسارتلی، یکیت، یورکلی، دلیر: پك جسور آدمدر.

جسورلق { س. جسارت، یکیتلك، یورکلیلك: بو محا-

ربه‌ده جسورلغنی کوستردی .

جَسیم { صـ. عر. ؤ : جسیمه . [« جسامت » دن صفت.] ۱. وجودلی، کوکده‌لی، ایری: جسیم بر دوه. ۲. بیوك، عظیم، کبیر : جسیم بر طاغ. ۳. بیوك، اهمیتلی : جسیم بر ایش؛ جسیم بر تجارت ایتدیلر .

جَصّ { سذ. عر. کیرج، آلچی. ا.

جَعبه { سذ. عر. اوق قبوری، ترکش .

جَعد { سذ. عر. قیورجق صاچ.

جَعفَری { صـ. عر. ؤ : جعفریه. [« جعفر » دن سمنـ.] امام جعفر صادق بن زین العابدین بن امام حسین بن علی بن ابی طالب (رضهم) مذهبنه انتساب دعوا سنده بولنان اهل تشیع و مذهبلری : مذهب جعفری .

جَعلی { صـ. عر. [« جعل » دن سمنـ. — یاپمه تعبیرندن لفظاً مترجم اولوب عربیده مستعمل دکلدر.] یاپمه، ساخته، اویدیرمه، صحیح وصمیمی اولمیان: جعلی بر محبتله، جعلی بر ظرافت کوسترمك ایستیور .

جغا { سـ. سرغوج، چلنك، کلین چلنکی. مر .

جغتای { یاخود چغتای. سـ. ترکستان وماوراء النهر یعنی بخارا و خیوه خانلقلریله تاشکند و سمرقند جهتلرنده ساکن قومه واورالرده سویلنیلوب یازیلان شرقی ترك لسانه ویریلن اسم اولوب، اورالرده بدری طرفندن منصوب حاکم بولنمش اولان چغتای بن چنکیزك نامنه منسوبدر. چغتای لسانی اسکی اویغور لسانتك خلفی اولوب، ۶۰۰ دن ۹۰۰ تاریخلرینه‌دك ادبیاتی مکمل بولنمش و او وقتدن املاسی وقواعدی تقرر ایتمشدر .

جغتایجه { یاخود چغتایجه. صـ. چغتای لسان وطرزنده اولان : چغتایجه لسان، کتاب، شعر. = سـ. چغتای لسانی، ترکیء شرقی، یکی اویغور لسانی. = حـ. چغتای لساننده ویا طرزنده : چغتایجه سویلمك.

جُغرافی { صـ. عر. ؤ : جغرافیه. [یونانیدن] جغرافیه فننه منسوب ومتعلق : انجمن جغرافی؛ تحقیقات جغرافیه. = سـذ. عر. جمـ : جغرافیون. جغرافیه فنیله اشتغال ایدن، بو فنك متخصصی، جغرافیه علما و مؤلفلرندن اولان : جغرافیء شهیر ادریسی: مشاهیر جغرافیوندن اصطخری .

جُغرافیا { یاخود جغرافیه. سذ. سذ. عر. [یو. Γεωγραφία = تحریر الارض] کرهٔ ارضك احوال سطحیه و طبیعیه وریاضیه ومدنیه‌سندن بحث ایدن علم که بروجه‌آتی اقسام وانواعه منقسمدر : جغرافیای ریاضی، جغرافیای مدنی، جغرافیای تاریخی، جغرافیای قرون قدیمه، جغرافیای قرون متوسطه، جغرافیای قرون اخیره (حاضره). بزده الیوم بو فن نافع پك کری اولوب، اقسام مختلفه‌سنده صدره شفا ویره‌جك آثار تألیف وترجمه اولنه‌مامشدر.

جغز { د. با : جق.

جغلدی { جاغلدی، جیولدی. با: جیولدی .

جَفَّ { فل. عر. [فعل ماضی مفرد مذکر غائب اولوب، لسانمزده یالکز شو تعبیرده مستعملدر :] جف القلم = بلا تأنی بر شیئی یازیویرمك ویا سویلیویرمك، بلا ملاحظه حکم ایتمك.

جَفاء { سـذ. عر. ۱. فراق و هجراندن براقه، وفاسزلق: عشاقه وفا یرینه جفا ایدیور. ۲. جور، اذا، رنجش : بوقدر جفایه تحمل اولنماز. || جفا پیشه = جفا ایتمکی صنعت ایدنمش، جفاکار. || جفا دیده = جفا کورمش، فراق وجور واذیت چکمش اولان .

جَفاکار { صـ. فا. [عر. جفا = م - فا. کار = ایش] ایشی جور وجفا ایتمکدن عبارت اولان، جور وجفا ایدن : ای یار جفاکار .

جَفاکَش { صـ. فا. [عر. جفا = م. فا. کشیدن = چکمك] جور وجفا چکن، اذا و جفایه دوچار اولان: عاشق جفاکش.

جُفت { و جفته. صـ. سـ. فا. با: چفت، چفته .

جِفر { سذ. عر. [صحیحی جیمك فتحیله‌در] ارقام وحروف ورموزله افاده اولنور بر علم موهوم که حضرت علی یه اسناد اولنور. [تلغراف رموزاتیچون

فرانسزجه‌دن آلدیغمز « شفره » کلمه‌سی بولفظ عربیدن مستعاردر.]

جِفره { جفره‌لی. با : شفره، شفره‌لی.

جِفری { صه. عر. ث: جفریه. علم جفره منسوب ومتعلق.

جَفن { سذ. عر. جه: اجفان. تش. کوز قپاغی.

جِق { جغز. د. ثقیل هجالردن مرکب اسملره لاحق اوله‌رق مصغرلرینی تشکیل ایدر: اوغلانجق، اوغلانجغز. [خفیف هجالردن مرکب اولان اسملرده « جك، جکز » قوللانیلیر.]

جَق { جك. د. ادات انتها اولوب، « یه‌دك، یه قدر » معناسنی افاده ایدر: صباحه‌جق = صباحه قدر، صباحه‌دك؛ شهره‌جك = شهره قدر، شهره‌دك. — یالکز دخی قوللانیلیردی: جق بوقدر = تا بو قدر، بو قدره وارنجه. [الیوم متروکدر.]

جَك { د. مادهٔ آنفه‌یه با.

جِك { جکز. د. با : جق، جغز.

جِگَر { سذ. فا. [اصلی: جگر] اصل فارسیده بزم قره جکر دیدیکمز عضو داخلی‌یه مخصوص اولوب، لسانمزده آق جکره دخی تشمیل اولنه‌رق، بو ایکی عضو « قره » و « آق » صفتلریله بربرندن آیرلمشدر: آق جکر = رئه؛ قره جکر = کبد. || جکر آغزه کلمك = قورقوب اورکمك. || جکر اوتی = دکیز قطایفی. || جکری برآچه ایتمز = دکرسز آدم. || جکر پاره، جکر کوشه = پك سوکیلی شخص. || جان جکر = سویشن احبا: بوراده هب جان جکرز. || جکر یانمق = چوق کدر ایتمك.

جِگَرجی { سه. قیون و صیغیر جکرلرینی ویورك و بومبار کزدیروب صاتان آدم.

جِگَرسوز { صه. فا. [جکر = م. سوختن = یاقمق] جکری یاقان، پك آجیقلی، دلسوز.

جَلَّ { فل. [« جلال » دن فعل ماضی مفرد مذکر غائب اولوب، جلیل وعزیز اولسون معناسیله آتیده‌کی دعا تعبیراتنده قوللانیلیر:] جل جلاله، جل شانه، جل وعلا. [حق سبحانه وتعالی حقنده.]

جَلاء { سذ. عر. مملکتندن آیرلمه، غربت.

جِلاء { سذ. عر. پارلاقلق، پارلاتمه، پرداخت، لوستره: مواد معدنیه‌یه، تخته‌یه، مرمره، سختیانه وسائر شیئلره جلا ویریلیر. || جلا بخش = جلاویرن، پارلادان.

جُلّاب { سذ. عر. [فا. « کلاب » دن معرب. کل = م. آب = صو] ۱. کل صویی. ۲. ط. مسهل کبی قوللانیلان برشروب. [فر. Julep بوندن مستعاردر.]

جِلاجی { سه. مواد مختلفه‌یه جلا ویرن، اوغه‌رق و یا ورنیك وسائره سوره‌رك پارلادان ایشجی.

جَلّاد { سذ. عر. [اصل معناسی: قیرباججی در] اعدام ایله محکوم مجرمینك وزمان قدیمده عرفاً قتلی اقتضا ایدنلرك قتلنه مأمور آدم، سیاف. || مجـ. پك مرحمتسز آدم.

جلادار { صه. فا. [عر. جلا = پارلاقلق. فا. داشتن = طوتمق] جلالی، پارلاق.

جَلادَت { سذ. عر. یکیتلك، بهادرلك، متانت.

جَلاسین { صه. جست وچالاك و یکیت، الی چابق و بجریکلی.

جَلاسینلِك { سه. جست وچالاکلك ویکیتلك، بجریکلیلك.

جَلال { سذ. عر. بیوکلك، اولولق، عظمت، رفعت شان. [باشلیجه عظمت الهیه حقنده مستعملدر:] ذوالجلال والاکرام؛ جل جلاله.

جَلالَت { سذ. عر. بیوکلك، عظمت، رفعت شان. [« جلال » کبی.] ث.

جَلالی { صه. عر. ث: جلالیه. [سمـ.] ملوك سلجوقیه ایراندن سلطان جلال الدین ملکشاهك زماننده نظام الملکك همتیله تصحیح واصلاح اولنان و ٤٧١ تاریخ هجریسندن بدأ ایدن تقویم شمسی، که موقع فعله قونمش تقویملرك الك طوغریسی یعنی الك زیاده هیئته موافق اولانی بولنمغله، احیاسی آرزو اولنور: تاریخ جلالی، آذار جلالی، شهور جلالیه.

جَلالی { صه. ۱. چابق پارلار، سرت طبیعتلی: جلالی آدم. ۲. عاصی، سرکش. [علی‌الخصوص اون برنجی قرن هجری اوائلنده آناطولیده ظهور ایتمش

اولان برزمره‌یه اطلاق اولنور.]

جِلالی { ص. پارلادلمش، پارلاق، پرداختلی.

جلاو { س. ۱. تق. اوزك، ایلری. مر. ۲. آتك باشلغی، یولاری.

جِلاودار { س. [تر. جلاو=یولار. فا. داشتن طوتمق. — تعبیر سقیم.] یدك آتی یولارندن سوق ایدن سایس، یدکجی.

جلاین { جلین. د. تشبیه وتمثیل بیان ایدن حالار تشکیلنه یارار: اوبجلاین = اویله‌جه، او مثللی؛ بوبجلاین = بویله‌جه، بو مثللی. با: جه.

جَلب { سذ. عر. ۱. چکمه، کندینه طوغری کتورمه، جذب: هرکسك محبتنی جلب ایتدی؛ جلب قلوب. ۲. کتیرتمه، یازوب کوندرتمه: بغداددن بر طای جلب ایتدم؛ ایستدیککز کتابلری درسعادتدن پوسته ایله جلب ایده بیلیرسکز. ۳. دعوت، احضار: کندیسنی محکمه‌دن جلب ایتدیلر؛ متعهدلرك مجلسه جلبی اقتضا ایدر. ۴. حق. مظنونك وياشاهدك محکمه‌یه دعوت و احضاریچون یازیلان مذکره ویوصله، دعوتنامه: کندیسنه جلب یازلدی؛ بر جلب کلدی.

جَلَب { س. [لغت آتفهٔ عربیه‌دن مأخوذ] کسیله‌جك حیوانات وعلی الخصوص قویون سوریسی جلب ایله قصابلره صاتان تاجر. [لسان عوامده جلبجی دینلوب، جلب‌وسوق‌ایدیجی معناسی دوشونیلورسه بلکه بودها طوغریدر. — وقتیله سوری ایله اسیر سوق واسیرجیلره فروخت ایدن اشرف مخلوقات تجارینه‌ده بو نام ویریلیردی.] || جلب دوه‌سی = کسیلوب اتی یمکه صالح کنج دوه.

جِلباب { سذ. عر. ۱. کوملك. ۲. عربستانده قادینلرك کیدکلری بر نوع فراجه. ز.

جَلبنامه { س. فا. [عر. جلب= دعوت. فا. نامه=ورقه] برینی محکمه‌یه دعوت ایچون یازیلان مذکره: جلبنامه یازلدی؛ بر جلبنامه آلدم.

جِلبَند { س. [بلکه اصلی: جلد بند یعنی دری یاخود مشینله باغلی] بیوك جزء دان، اوراق وضعنه مخصوص متعدد کوزلره منقسم جزء دان شکلنده چانطه که قولتوق آلتنه آلنیر.

جِلبه { س. کم قایشی، قایش یولار.

جِلد { سذ. عر. ۱. دری. ۲. مشین. ۳. کتاب قابی: بو کتابك جلدی اسکی. ۴. [مصدریت معناسیله] کتابك دیکیلوب قاب کچیرلمسی: بوکتابی جلد ایتملی. ۵. بر بیوك کتابك منقسم اولدیغی اقسامك بهری، مجلد: بش جلد دن مرکب بر کتاب، تفسیر کبیرك دردنجی جلدی. [صوك اوچ معناسی عربیده اولمیوب، ترکجه‌یه مخصوصدر. دردنجیسی یرینه عربیده «تجلید» وبشنجیسی یرینه ینه تفعیل بابندن سمف. اوله‌رق «مجلد» قوللانیلیر.] || ط. جلد خسته‌لغی = طوزلی بالغم کبی درینك اوزرنده ظهور ایدن مرض.

جِلدسز { ص. تجلیداولنمامش، غیر مجلد: جلدسز کتاب.

جِلدلَتمك { فتـ. (کتابه) قاب کچیرمك، تجلید ایتدیرمك: بوکتابلری مجلده‌ویروب جلدلتملی.

جِلدلَمك { یا جلدله‌مك. فتـ. (کتابه) قاب کچیرمك، تجلید ایتمك: او مجلد کتابلری پك فنا جلدلدی.

جِلدلَنمك { فجـ. (کتابه) قاب کچیرلمك، تجلید اولنمق: بو قدر کتابلر برکونده جلدلنمز.

جِلدلی { ص. تجلید اولنمش، مجلد: جلدلی کتاب.

جلغار { یاخود جیوغار. س. آرابه‌یه یوقیشده علاوه اولنان اوکوز چفتی.

جلق { ص. ۱. بوزوق، قوقمش، چالقانمش، ایکدین (یمورطه). ۲. اورغون، چوروك: جلق اریك. ۳. چوق ایشلر، چوق صولانمش وایریکلنمش: جلق یاره. ۴. مجـ. بوش، بیهوده، غیر مثمر، فائده‌سز: او ایش جلق چیقدی.

جلقاوه { س. [عر. «جلد قفا» دن] ۱. قوردك اکسه‌سندن یاپیلان کورك. ۲. قفاسنك توکی پارلاق بر جنس قورت.

جُلوس { سذ. عر. ۱. اوتورمه، قعود. ۲. بر حکمدارك تخته کچمسی، تخت نشین اولمسی: جلوس همایون حضرت پادشاهم.

٣. پادشاهك يوم جلوسنه مصادف اولان كون : جلوس همايون دونمهسى، شنلكى.

جِلوه { سش. عر. ١. دلبرانه وضع وحركت، ناز: جلوهٔ طبيعى اولديغى وقت نه‌قدر شيرين ايسه جعلى اولديغى وقت ده او قدر صوغوق و طاتسز اولور. ٢. بر صورت حسنه ولطيفه‌ده ظهور: شويله بر حال جلوه نما اولدى. ٣. تجلى : جلوهٔ ربانيه. [عر- بيده كلينك داماده ايلك كو- رينمه‌سى وداماد‌ك كلينه يوز كوريمى ويرمسى معنالريله قوللا- نيلوب، هر نه‌قدر مناسبت ظاهر ايسه‌ده، لسانمزده‌كى محال استعمالى بسبتون باشقه‌در.]

جِلوه‌ساز { ص. فا. [عر. جلوه = م - فا. ساختن = ياپمق] جلوه ايدن، جلوه‌كر، نازنين.

جِلوه‌كار { ص. فا. [عر. جلوه = م - فا. كار = ايش] جلوه ايدن، جلوه‌لى، نازنين.

جِلوه‌گاه { ياخود جلوه‌گه. س. فا. [عر. جلوه = م - فا. گاه، گه = محل.] تجلى و ظهور محلى : الطاف سبحانيه‌نك جلوه‌گاهى.

جِلوه‌گر { ص. فا. جلوه ايدن، جلوه‌سى ياقيشان، جلوه‌لى، نازنين.

جِلوه‌نُما { ص. فا. [عر. جلوه = م - فا. نمودن = كوسترمك] جلوه كوسترن؛ جلوه نما اولمق = ظهور وتجلى ايتمك.

جَلى { ص. عر. ث : جليه. [« جلاء » دن صش.] ١. آچيق، ظاهر، آشكار، عيان، ميدانده اولان : خفى و جلى صورتده تحقيقات اجرا ايتملى. ٢. او- زاقدن اوقونه‌جق صورتده قالين (يازى) : خط جلى ايله يازلمش. [بو ايكنجى معنا عر- بيده اولميوب، برنجيسندن آلنمشدر. پارلاق وروشن معنا- سيله‌ده لسانمزده قوللانلماز.]

جَليس { ص. عر. جه : جلساء. [« جلوس » دن صش.] برلكده اوتوران، رفيق، همدم، همنشين : جليس انيس = انسيتلى همدم.

جَليل { ص. عر. ث : جليله. جه : آجله. [« جلال » دن صش.] بيوك، عظيم، رفيع، عالى، قدرى بيوك ومرتبه‌سى يوكسك : رب جليل؛ داخليه نظارت جليله‌سى، آيدين ولايت جليله‌سى. [انشاده وزير ومشير رتبه‌سنده بولنانلره مخصوص اولوب، مثلا ناظرى ويا واليسى بو رتبه‌دن دون رتبه‌ده بولنان نظارت وولايته نظارت جليله وولايت جليله دينلميوب، بهيه ويا عليه دينلير.]= جه. رتبهٔ اولى صنف اولى واونك فوقنده رتبه‌يى حائز ذوات : اجلهٔ رجال دولت عليه.

جِلَين { با : جلاين، جه.

جَم { سذ. عر. طوب، مجموع : جم غفير = پك غلبه‌لكلى جماعت. [يالكز بو تعبيرده مستعملدر.]

جَم { س. فا. حكمدار، ملك، شاه. [اصل « جمشيد » كبى ايران قديمك اساطير وخرافاتنده مو- هوم بر حكمدار اسميدر، كه يونانيلرك (باقخوس) ى كبى شراب وعشرتك دخى موجدى عد اولنور.] آيين جم = اسكى ايرانيلرك عشرت وجنبشله اجرا ايتدكلرى بر آيين مذهبى كه كويا جمشيد طرفندن وضع اولنمشدى.

جَماد { سذ. عر. جه : جمادات. حيات ونشو ونماسى اولميان جسم، نبات وحيوانك غيرى.

جُمادى { سش. عر. [صحيحى جيمك ضمى ودالك فتحيله در.] شهور قمريهٔ عربيه‌نك بشنجيسيله آلتنجيسنك اسمى اولوب، برنجيسنه « جمادى الاولى » وايكنجيسنه « جمادى الاخره » ديرلر. [ذال معجمه ايله و مذكر اعتباريله « جماذى الاول » و « جماذى الآخر » استعمالى غلطدر.] || عو. مج. جماذى الاول = سوابق احوال : بن اونك جماذى الاولى بيليرم.

جِماع { سذ. عر. [« جمع » دن، مص. مفاعله] چفتلشمه، مقارنت، مجامعه.

جَماعَت { سش. عر. جه : جماعات. [« جمع » دن] ١. بر يره طوپلانمش انسانلر، كروه، طاقم، بولوك : اوراده بر جماعت وار ايدى. ٢. بر امامه اويوب نماز قيلان مسلمانلر هيئتى : جماعته كوره امام. ٣. بر مذهبه تابع وبر هيئت تشكيل ايدن اهالى: ادرنه‌نك روم، ارمنى، بلغار جماعتى؛ جماعت اسلاميه؛ جماعات غير مسلمه. || صوك جماعت = جامع شريفك ايچنه صيغه ميوب ايكى قپوسى آره‌سنده نماز قيلانلر؛

صوك جماعت يرى = جامع شريفك ايچ وطيش قپوسى آره‌سنده‌كى اورتيلى محل .

جمال { سذ. عر. گوزللك، حسن، يوز گوزللكى .

جماهير { سذ. جم. عر. فد: جمهور. با جمهور .

جمجمه { سذ. عر. تث. باش كاسه سى .

جمجمه { ياخود جيمجيمه . س. كوچك ونفيس برجنس قارپوز .

جمره { سذ. عر. جم: جمرات. ١. يانمش كمور پارچه سى، قور. ت. ٢. شباطده تدريجاً حاصل اولان حرارت. [اوچ دورى اولديغى زعم اولنه رق، گويا برنجيسنده جمره هوايه، ايكنجيسنده صويه، اوچنجيسنده طوپراغه دوشر.] ٣. مناسك حجدن وادئ منا ده طاش انداختق. ٤. ط. پك التهابلى بر چيبان .

جمرى { ص. پك خسيس، پنتى، مسكين .

جمع { سذ. عر. جم: جموع، اجمع. ١. طوپلامه، بريكديرمه، دوشيرمه، ييغمه: بر چوق كتابلر جمع ايتمش؛ صرف ايتميه رك بر خيلى نقود جمع ايتدى. ٢. بردن حاوى وجامع ياخود مالك ومتصرف اولمه: سيف ايله قلمى جمع ايتمش؛ او آدم فضائل دنيويه واخرويه‌يى جمع ايتمشدر. ٣. د. عربيده ايكيدن و تركجه و فارسى ايله تثنيه‌سى اولميان السنهٔ سائره‌ده بردن زياده اشخاصه دلالت ايدن كلمه (اسم، صفت، كنايه، فعل): آدملر، كلديلر، بز، مردان، رجال كلمه‌لرى جمعدر؛ [بو معنى ايله جم: جموع دخى قوللانيلير.] جمع مذكر؛ جمع مؤنث؛ جمع سالم = قاعدةً « ون » و « ين » علاوه‌سيله تشكيل اولنان جمع عربى كه باشليجه صفتلره مخصوصدر: مسلمون، مؤمنين، عالين كبى؛ جمع مكسر = مفرد صيغه‌سنك كسر وتبديليله تشكل ايدن جمع عربى: كتب، رجال كبى؛ جمع الجمع = ذاتاً جمع اولان بر صيغه‌نك جمعى: مصارفات كبى كه «مصرف» ك جمعى اولان «مصارف» ك جمعيدر؛ اسم جمع = عربيده مفرد اولديغى حالده جمع معناسنى افاده ايدن اسم كه « ة » علاوه‌سيله مفردى تشكيل اولنماز، زيرا او وقت اسم‌جنس دينلير؛ جمع قلت = طقوزدن آشاغى‌يه مخصوص اولان جمع عربى؛ جمع كثرت = طقوزدن زياده‌يه مخصوص اولان جمع عربى؛ منتهى الجموع = بر عربى اسمك مختلف جمعلردن اك زياده اشخاصه دلالت ايدنى. ٤. ر. حسابده اعمال اربعه‌نك برنجيسى كه بر قاچ عددك طوپلانوب بر عدد تشكيل ايتمه سندن عبارتدر، قره جمله. = جم. «اجمع» يالكز « باجمعهم » تعبير عربيسنده قوللانيلير كه طوپى و جمله‌سى ديمكدر .

جمعاً { ح. عر. ١. اعمال اربعه‌دن جمع قاعده‌سيله، جمع ايتمك طريقيله : ٣ و ٥ و ٨ كه جمعاً ١٦ . ٢. طوپدن، جمله‌دن، هپ .

جمعلنديرمك { فتـ. (بر كلمه‌يى) جمع ياپمق، جمع صيغه‌سنى تشكيل ايتمك : تركجه‌ده اسملرى جمعلنديرمك ايچون آخرلرينه « لر » علاوه ايتمك اقتضا ايدر .

جمعلنمك { فل. (كلمه) جمع اولمق، جمع صيغه‌سنه نقل ايدلمك : تركجه ده اسملر « لر » علاوه‌سيله جمعلنير.

جمعه { سذ. عر. هفته‌نك آلتنجى گونى كه جماعتله قيلنير بر نماز مخصوصى اولوب جماعت مسلمينك طوپلانديغى گون اولمغله بويله تسميه اولنمشدر: جمعه گونى، جمعه نمازى. [قبل الاسلام « عروبه » دينليردى.]

جمعه ايرتسى { س. هفته‌نك يدنجى وصوك گونى، يوم السبت .

جمعه‌لق { ص. جمعه گوننه ويا جمعه سلاملغى آلاينه مخصوص : جمعه‌لق اونيفورمه .

جمعيت { سذ. عر. جم: جمعيات. ١. طوپلنيلق، بر يره جمع اولنمه ويا مجموع بولنمه، پريشانلق مقابلى. ٢. هيئت، جماعت: جمعيت بشريه، جمعيت بشر. ٣. علوم و فنونه متعلق مباحث و تدقيقاتده بولنمق مقصديله تشكل ايتمش هيئت و مجلس، انجمن: جمعيت علميه، جمعيت طبيه، جمعيت جغرافيه. ٤. اكلنجه ايچون بر يره طوپلانان خلق، دوگون: نكاح، وليمه، ختان جمعيتى؛ بو اوده اقشام جمعيت وار ايدى. ٥. د. سوزك بر قاچ جهتدن مشابهت ومناسبتى جامع اولمسى،

جمعیت کلام. ٦. صو. ذهن و خاطرك یالکز اللهله مشغول اولمسی، ماسوادن چکوب وحدانیته حصری: اهل سلوکك جمله سنه جمعیت میسر اوله‌ماز. || جمعیت خاطر = ذهن وفکرك پریشان اولمیوب طوپلی اولمسی: جمعیت خاطر اولمدقجه انسان ذهناً چالیشه‌ماز.

جَمعِیَّتگاه { سه. فا. [عر. جمعیت = طوپلانمه. فا. گاه = مکان] طوپلانمه یری، طوپلانیلان یر، جمعیت محلی.

جَمعِیَّتلی { صه. ١. طوپلی، طاغنیق وپریشان اولمیان: جمعیتلی بر حاده یاشایور. ٢. د. وجوه عدیده ایله مناسبت و مشابهتی جامع (سوز).

جُمَل { سش. جه. عر. فد: جمله. || با: جمله.

جُملَه { سش. عر. جه: جمل. ١. مجموع، طوب، بریکمش مقدار، مقدار ویا مبلغ مجموع. ٢. بتون، هب، جمیع: جمله احبا کلدی؛ جمله‌مز اوراده ایدك. ٣. د. معنا افاده ایده‌جك قدر کلمه دن مرکب سوز، کلام جزئی که لسانمزده بر فعل ایله بر، ایکی ویا اوچ اسمدن مرکب اولور؛ عربیده «جملهٔ اسمیه» و «جملهٔ فعلیه» اوله‌رق ایکی یه منقسم اولوب، برنجیسی مبتدا وخبر ناملریله ایکی اسمدن مرکبدر؛ جملهٔ ابتدائیه، جملهٔ شرطیه، جملهٔ معترضه وسائره. ٤. هـ. بر شمس ایله اطرافنده‌کی سیاراتدن واونلرك پیکلرندن مرکب طاقم و هیئت: جملهٔ شمس. || جملهٔ کوکبیه = بروج اثناعشر کبی بر شکل و صورت ابراز ایدن کواکب ثابته مجموعی که هر بری بر حیوان ویا ماده‌یه تشبیه ایله اونك اسمیله تسمیه اولنور. || بالجمله = هب، بتون، تکمیل. || فی الجمله = الحاصل، خلاصهٔ کلام. || از جمله، ازآن جمله = جمله دن بری. || جمل حکمیه = وعظ ونصیحت وحقیقته متعلق حکیمانه سوزلر، امثال.

جُملَةً { حه. عر. هب، بتون، کافةً، جمیعاً.

جِمناستیق { سه. [یو. Γυμνα- στική] اعضای بدنی آلیشدیروب قوتلندیرمك ایچون اجرا اولنان زورلی اویونلر، ادمان بدن.

جُموع { سذ. جه. عر. فد: جمع. || با: جمع.

جُمهور { سذ. عر. جه: جماهیر. ١. خلق، ناس، عموم، انام: مدبر امور جمهور. ٢. طاقم، کروه، هیئت: جمهور فقهاء، جمهور حکماء. ٣. جمهوریت صورتیله اداره اولنان هیئت: آمریقا جماهیر مجتمعه‌سی.

جُمهوری { صه. عر. ث: جمهوریه. ١. جمهوره منسوب و متعلق اولان.

جُمهوریَّت { سش. عر. [لغت مولده] بر رئیس منتخبك تحت ریاستنده بولنان هیئت: اسویچره جمهوریتی.

جَمیع { صه. عر. [«جمع» دن صش.] بتون، هب، کافه، جمله: جمیع عالم، جمیع خلق، جمیع زمانده، جمیع علما. [اکثریا بو صورتله فارسی قاعده‌سنجه مضاف قوللانیلوب، مفرده و جمعه اضافتی جائز اولمغله، عین معنا ایله «جمیع فنده» و «جمیع فنونده» دینلیر، وبرنجی مثالده «هر بر» معناسنی افاده ایدر.]

جَمیعاً { حه. عر. جملةً، بالجمله، بتون، تکمیل، هب.

جَمیل { صه. عر. ث: جمیله. [«جمال» دن صش.] جمال صاحبی، کوزل: اوصاف جمیله. || ذکر جمیل = ١. ایلیکله یاد ایتمه، مدح: ذکر جمیلکز کچدی. ٢. مکتب امتحانلرنده مکافاته مستحق اولمیانلرك اك ایلریده بولنانلرینه مکافات مادوننده اوله‌رق ویریلان ورقهٔ مطبوعه.

جَمیله { سش. عر. [«جمال» دن صش. ث.] محضا برینك خاطرینی خوش ایتمك ایچون ایدیلان حرکت: فلانه جمیله اولمق اوزره بو ایشی یاپیور.

جِنّ { سذ. عر. ١. انس یعنی طائفهٔ بشرك غیری اوله‌رق کورینمز اجسام لطیفه‌دن عبارت بر جنس مخلوقات، اجنی: انس وجن. ٢. پك ذکی و فطین شخص: جن کبی بر چوجق؛ جن فکرلی. || جن طوتمق = چیلدیرمق، مجنون اولمق: فلانی جن طوتمشدر = تجنن ایتمشدر. || ایچنده جن اوینامق = بوم بوش اولمق.

جَناب { سذ. عر. اصل معناسی جانب وجهت ایسه‌ده، لسانمزده یالکز تعظیم تعبیری اوله‌رق حضرت کبی فارسی ویا ترکی قاعده‌سی اوزره مضاف قوللانیلیر: جناب حق، جناب

رسالت مآب، جناب خلافتپناهی، سفیر جنابلری. [ذاتکز یرینه جنابکز استعمالی فصاحته منافیدر.] || علو جناب = محافظهٔ شرف و حیثیت، عدم تنزل، مجد وکرم. || عالی جناب = شرف وحیثیتی محافظه ایدن، خساسیه تنزل ایتمین، مجد وکرم صاحبی.

جَنابَت { سذ. عر. غسل اقتضا ایتدیرن حال. = ص. ت. بو حالده اولوب ده هنوز غسل ایتمه‌مش اولان که شرعا ناپاك عد اولوب نمازه یناشه‌ماز وقرآن کریمی مس ایده‌مز. [شتم وتعزیر تعبیری اوله‌رق دخی قوللانیلیر.]

جَنّات { سذ. جم. عر. فد : جنت. || ا : جنت.

جَناح { سذ. عر. جم. اجنحه. ١. قوش قنادی، پر، بال. ٢. قول، بازو. ٣. اردو قولی؛ صاغ جناح، صول جناح. = ت. جناحین = ایکی قول؛ ذو الجناحین = ایکی قوللی یعنی ظاهر وباطنی ویا دنیا وآخرتی معمور اولان. [ایکی قنادلی معناسیله ده مؤته غزاسنده مبارك قوللری کسیلوب شهید اولدقدن صکره جنتده اوچدیغی جانب نبویدن تبشیر بیوریلان عم زادهٔ رسالتپناهی حضرت جعفر طیاره لقب ارلمشدر.] || باجناح = اصلی « باجیناق » اولان « باجناق »ك جهلای کتاب طرفندن ایجاد اولنمش املای سقیمیدر.

جَنازه { سذ. عر. تکفین و تجهیز اولنوب تابوته یاتیرلمش اولی : بر جنازه کچیور؛ جنازه نمازی؛ جنازه آلایی.

جِناس { سذ. عر. [« جنس » دن مص. مفاعله] ر. لفظاً ویا معناً بربرینه مشابه ایکی کلمه‌نك هر ایکی طرفه احتمالی اوله‌جق صورتده قوللانلمسی.

جَنان { سذ. عر. یورك، قلب.

جِنان { سذ. جم. عر. فد : جنت. || ا : جنت.

جِنایَت { سذ. عر. ف. ١. انسانك نفسنه یاخود اعضاسنه ویا مال ویا عرضنه تعلق ایدر فعل ممنوع. ٢. حقق. مجازات ترهیبیه‌یی استلزام ایدن فعل : جنایتله اتهام اولندی؛ جنایت محکمه‌سی.

جِنایَتکار { ص. فا. جنایت دینلن آغر جرمی ایلشین، جانی.

جِنایَتکارانه { ص. فا. ح. برجانی یه یاقیشیر حال وصورتده.

جَنْب { سذ. عر. تث. یان، یان طرف، قولتوق آلتنك آشاغیسی، پهلو. || ط. ذات الجنب = یان زارنده صو طوپلانمقدن عبارت مرض. [فر. Pleurésie.]

جُنْبان { ص. فا. قیملدانان، متحرك. = ح. قیملدانه‌رق.

جِنبِز { س. و:

جِنبِس { س. و:

جِنبِستره { س. قیل بولنمغه وباتان دیکن وسائره‌یی طوتوب چیقارمغه مخصوص ماشه شکلنده واوجی پك دوزآلت.

جُنْبِش { س. فا. [اصلی بانك کسریله‌در.] ١. قیملدانمه، حرکت. ٢. ذوق، اکلنجه : بو اقشام جنبش ایده‌جکلر: جنبش ایچون قیره چیقلدی.

جَنْبیّه { سذ. عر. یان طرفه آصیلان بر نوع اکری قما ویا خنجر.

جَنَّت { سذ. عر. جم : جنات، جنان. ١. باغچه. [بومعنی ایله لسانمزده پك قوللانلماز.] ٢. آخرتده مؤمنین وصلحا واصحاب خیره من طرف الله موعود اولان مکان معنوی که فرح فزا باغچه وکوشکلر صورتنده تعریفله تفهیم بیوریلیور، اوچماق، فردوس، بهشت : جنته کیتمك = ارتحال ایتمك. ٣. مج. پك مزین ومفرح مکان : اوراسی جنتدر. || جنت قوشی = ١. آوستراليا جهتلرنده بولنور پك کوزل توکلی بر قوش. ٢. پك کوچك یاشده ومعصوم اوله‌رق وفات ایدن چوجق.

جِنَّت { سذ. عر. [« جن » دن مص.] جن طوتمه، دلیلك.

جَنَّتلِك { ص. جنته مستحق، شایستهٔ فردوس، صلحادن : جنتلك برآدمدر.

جَنَّتلی { ص. جنته نائل اولان، مرحوم.

جَنَّتمَکان { ص. فا. [ترکیب سقیمله متشکل صتر.] مکانی جنت اولان، جنته نائل، فردوس آشیان، مرحوم ومغفورله. [اسلاف سلاطین عظام حقنده مستعملدر :] جنتمکان قانونی سلطان سلیمان خان.

جُنْحه { سذ. عر. [فارسی « گناه » دن معرب اولان « جناح »

دن مشتق لغت عامیه اولوب، عربلرجه جیمك کسریله مستعملدر.] حقه. مجازات تأدیبیه‌یی مستلزم اولان فعل.

جُنْد { سذ. عر. جمع: جنود، اجناد. عسکر، سپاه، لشکر. [جمعی دها مستعملدر:] جنود ظفر نمود حضرت پادشاهی.

جَنْدَره { س. [یو. Κυλίνδρος = استوانه] ۱. چماشیر اوتولمگه مخصوص ایکی آغاج استوانه‌دن عبارت آلت: جندره‌یه قومق؛ جندره‌دن کچیرمك. ۲. مجلدلکده و سائر صنایعده مستعمل باصیق و پرداخت ماکینه‌سی. ۳. قالین اوقلاوه: جندره باقلواسی = یوفقه‌لری بو جندره ایله آچیلیر باقلوا نوعی. ٤. طار دره، بوغاز. ٥. مج. صیق وطار محل: جندره‌یه قومق = تضییق آلتنه آلمق. ‖ صو جندره‌سی = فر. Presse hydraulique دینلن فوق‌العاده قوتلی تضییق آلتی.

جُنْدی { سذ. عر. ۱. عسکری، افراد عسکریه‌دن آدم. ۲. وقتیله مصرده سواریلره اطلاق اولنوردی، سپاهی. ۳. بینجیلکده ماهر آدم، فن فروسیتی ایی بیلیر عسکر. [بو معنی ایله لسانمزده جیمك کسریله زبانزددر.]

جُنْدیلِك { س. سواریلرك قوشو اویونی.

جَنَرال { س. [فر. Général] ۱. اجنبی عسکرلرینك مشیر وفریق ومیرلوا رتبه‌سنده بولنان ارکانه ویریلن عنواندر. ۲. عمومی، باش، سر: جنرال قونسلوس = باش شهبندر.

جِنْس { سذ. عر. جمع: اجناس. [یو. Γένος] ۱. حیوانات ونباتات وسائره‌نك منقسم بولندیغی اقسامك بهری که انواعه منقسم بولنور؛ مثلا آت اجناسی حیواناتدن بر جنس و عرب آتی جنس فرسك انواعندن بر نوعدر: آنجق چوق دفعه جنس نوع و نوع جنس یرینه قوللانیلیر: عرب جنسندن بر آت. ۲. صوی، نسل، عرق: بو طای فلان قیصراغك جنسندندر. ۳. قوم، قبیله: آرناؤد، چرکس جنسی. ٤. درلو، نوع: بو جنسدن اشیا قالمدی. ٥. [صرفده] اسم وفعلك تذکیر و تأنیثی. = ص. تر. ایی صویدن: جنس آت؛ جنس کوپك.

جَنَس { س. نق. سیوری سیکك، جبین.

جِنْسی { ص. عر. ث: جنسیه. جنسه منسوب ومتعلق.

جِنْسِیَّت { سذ. عر. بر قوم و قبیله‌یه منسوبیت، منسوب بولنیلان قوم وقبیله: عرب جنسیتی؛ بینلرنده جنسیت اشتراکی واردر.

جَنْگ { س. فا. حرب، محاربه: جنك وجدال اثناسنده؛ جنك آچلدی؛ جنك ایتدیلر.

جَنْگاوَر { ص. فا. [جنك = حرب. آوردن = کتیرمك] جنکجی، جنك ایتمه‌ده ماهر، جنکه آلیشیق، طبعاً جسور و حرب و ضرب ایله مألوف: قافقاس اقوامی جنکاور آدملردر؛ چرکسلر جنکاور بر قومدر.

جَنْگاوَرلِك { س. حرب وضربه آلیشیق وماهر آدمك حالی: آرناؤدلرك جنکاورلکی غیر منکردر.

جَنْگجو { ص. فا. [جنك = حرب. جستن = آرامق] حرب آرایان، حرب ایچون وسیله‌یه منتظر.

جَنْگجی { ص. جنك ایدن، جنکه آلیشیق و مائل، جنکاور، محارب: جنکجی آدمدر.

جِنْگِل { س. آصمه‌نك صوکره‌دن سوردیکی اوفاق صالقیملر.

جَنْگاشْمَك { فشه. جنك ایتمکه، محاربه‌یه کیریشمك.

جَنْگه { س. قیغلجیم کبی اوفاق آتش قوری.

جَنُوب { سذ. عر. جهات اربعهٔ اصلیه‌نك بری که شرقه متوجه اولانك صاغ طرفنه دوشر، شمال مقابلی؛ جنوب روزکاری = لودوس.

جُنُوب { سذ. عر. جنابت اوله، شرعاً غسله محتاج اولوب‌ده غسل ایتمه‌مش اولمه: جنوب حالنده قرآن کریمی مس ایتمك جائز دکلدر. = [«جانب»ك دخی جمعی ایسه‌ده لسانمزده پك مستعمل دکلدر.]

جَنُوباً { ح. عر. جهات اربعهٔ اصلیه‌دن جنوب جهتندن اوله‌رق، جنوب طرفندن: خداوندکار ولایتی جنوباً قونیه ولایتیله محدوددر.

جَنُوبی { ص. عر. ث: جنوبیه. جنوب جهتنده بولنان:

آمريقاى جنوبى، ممالك جنوبيه. [مقابلى : شمالى.] شرق جنوبى = شرق ايله جنوب آره‌سنده‌كى سمته طوغرى اولان؛ غرب جنوبى = غرب ايله جنوب آره‌سنده‌كى سمته طوغرى .

جُنود سذ. جـ. عر. فد : جند. با : جند .

جُنون سذ. عر. مجنون اولمه، جنت .

جَنَويز س. اسكى جنوه حكومتى و اهاليسى : جنويزلردن قاله؛ جنويز دونماسى .

جِنّى ص. عر. ذ : جنيه . جن طائفه‌سنه منسوب ومتعلق. = سذ. عر. جن طائفه‌سى افرادندن، اجنى .

جَنين سذ. عر. رحمده‌كى چوجق، دول. || اسقاط جنين = چوجق دوشورمه. || جنين ساقط = رحمدن دوشورلان چوجق .

جَوّ سذ. عر. سهواً كوك دينلن وهوايى حاوى اولان بوشلق، فضا؛ جو هوا = هوا بوشلغى: جوهواده اوچان قوشلر.

جَو س. فا. آرپه، شعير. ذ.

جو س. فا. [«جستن» دن سمص.] آرامه، آراشديرمه : جست وجو. [يالكز بو تعبيرده مستعملدر.] = ص. فا. آراييجى، آرايان : جنكجو = حرب ايستين، حربه وسيله آرايان. [صتر. تشكيلاته كيرر.]

جَواب سذ. عر. جـ : اجوبه. ١. سؤاله قارشى سويلنيلن سوز، صورمه مقابلى: جواب آلمق؛ جواب ويرمك: بو سوز سؤالمه جواب دكلدر. ٢. عدم قبول، رد : استدعا ايتدمسه ده جواب ويرلدى. ٣. جوابى حاوى مكتوب، جواب يولنده يازيلان مكتوب، جوابنامه : يازدمسه‌ده دها جواب آلمدم، بو مكتوب اشعارمك جوابيدر. || جواب رد = قبول ايتمه‌مك يولنده ويريلن جواب. || جواب يازمق = بر سؤال تحريرى يه قارشى تحريراً جواب ويرمك. || حاضرجواب = بلاتردد جواب ويرن؛ بداهةً جوابه مقتدر. || سؤال‌جواب = استجواب، استنطاق؛ سؤال جواب طرزنده = مكالمه صورتنده، بر طرفده سؤاللرى وقارشيسنده جوابلرى يازمق صورتيله. || جواب ناصواب = طوغرى اولميان، ياكليش جواب .

جَواباً ح. عر. جواب اوله‌رق، جواب مقامنده : سؤالمه جواباً شو تحريراتى آلدم؛ جواباً شويله يازدم .

جَوابسز ص. جوابى ويرلمين: بنم اشعارم جوابسز قالدى .

جَوابلى ص. جوابى اولان، جوابى ويريلن : سؤاللى جوابلى = سؤال وجوابى اولان؛ جوابلى تلغرافنامه = جوابنك ده اجرتى ويرلمش تلغرافنامه .

جَوابنامه س. فا. [عر. جواب = م. فا. نامه = مكتوب] جوابى حاوى مكتوب، جواب يولنده يازيلان مكتوب : مكتوبمك جوابنامه‌سى كلدى؛ جوابنامهٔ عاليكزى آلدم .

جَواد ص. عر. [«جود» دن صش.] جومرد، سخى، كريم .

جِوار سذ. عر. ياقين ير، قرب، اطراف : شهرك جوارلرى پك كوزلدر؛ اوم چارشينك جوارنده‌در. = ص. تر. قريب، ياقين، قومشى : اونك اوى بزه جواردر .

جَوارى سش. جـ. عر. فد : جاريه. با : جاريه .

جَواز سذ. عر. جائز اولمه، ممنوع اولمامه، امر ويا نهى اولنميوب ايشلنمه‌سى وتركى مساوى اولمه، مساعده : تخمر ايتمه‌مش اوزوم صوينى ايچمه‌ده جواز واردر؛ شريعت غراى اسلاميه مسكرات شربنه جواز ويرمز؛ جواز شرعى = شرعاً جائز اولمه.

جَوامِع سذ. جـ. عر. فد : جامع. با : جامع .

جُوان س. فا. [تر. زبانزدى جيمك كسريله‌در.] كنج، تازه آدم، دليقانلى، شاب، برنا؛ نو جوان = پك كنج دليقانلى .

جَوانِب سذ. جـ. عر. فد. جا-نب. با : جانب .

جُوانبخت ص. فا. [جوان = كنج . بخت = طالع.] طالعى كنج، بختى بيدار، بختيار .

جِوانلق س. كنجلك، شباب .

جُوانمرد ص. فا. [جوان = كنج . مرد = ار] جومرد، سخى، كريم .

جُوانمردلك س. و:

جُوانمَردی { س. فا. جومردلك، سخاوت، کرم.

جَواهِر { سذ. جم. عر. فد: جوهر. با: جوهر. = فد. تر. قیمتلی طاش، الماس: جواهر طاقمق، جواهرله طوناتمق. = صه. تر. الماسدن معمول ویا الماسله مزین=جواهر یوزوك. || جواهر یمورطلامق= مناسبتسز سوزلر سویلمك.

جَواهِرجی { س. الماس وسائر ذی قیمت طاشلر و بونلری حاوی تزیینات یاپان و صاتان آدم: جواهر جیلرده آرامالی.

جَواهِرجیلك { س. جواهرجی صنعت وتجارتی.

جَوائِز { سذ. جم. عر. فد: جائزه. با: جائزه.

جوجوتمك { فتد. طاتلیلاندیرمق، شکرلتمك. مر.

جوجوك { صه. ۱. طاتلی، لذیذ. ۲. کورپه، پك تازه ولذیذ. مر. = س. ۱. صقاللك بام تلی. مر. ۲. صوغانك اورته سی.

جوجومك { فل. طاتلیلانمق، لذتلنمك. مر.

جوجه { صه. پك قیصه بویلی (انسان وسائره)، بودور: جوجه آدم، جوجه آغاج، جوجه قالمق.

جود { سذ. عر. جومردلك، سخاوت، ال آچیقلغی: جود وکرم صاحبی.

جودام { س. سفلی آدام.

جَودَت { سذ. عر. ایلك، جید اولمه، جیادت، خالص وصافی و قصورسز اولمه: جودت قریحه، جودت فکر.

جَور { سذ. عر. حقسزلق ایدوب اینجیتمه، اذی، جفا، ستم: جور ایتمك: جور وجفا.

جورا { س. بر نوع کوچك و باغرغان آتماجه.

جورپ { مه. و:

جورپه داق { مه. بردن بره چامورە باتمقی تصویر ایدر: جورپ، جورپه داق باتاقلغه صاپلاندی.

جورجونه { س. ۱. سرخوش اویونی، یایغره‌لی وکولنج خوره: جورجونه تپمك؛ جورجونه هواسی. ۲. غاوغا، کورلدی پاتردی، رذلت: جورجونه‌یه قالقمق، چیقمق، چویرمك.

جورنال { یاخود ژورنال. س. (فر. Journal) ۱. بر مأمورك مشهوداتنی مبین اولەرق ویردیکی مذکره، کوچك لایحه، راپورط: پولیس جورنالی. ۲. تحقیقات خفیه‌یی مبین ورقه: جورنال ویرمك.

جورنالجی { س.ص. قلمرده مأموریتك موجود ویا ناموجود اولدیغنی دفترینه قید ایدن مأمور.

جوروم { س. طوپلانوب کلمه: بالیق جورومی.

جَوز { سذ. عر. (تر. زبانزدی: جویز) قوز دینلن معروف میوه. || جوز آغاجی = قوز آغاجی. || ط. جوز بوا = کوچك هندستان جوزی. || جوز ماثل = طاطوله. || جوز مقیی = قارغه بوکن. || جوز هندی = بیوك هندستان جوزی.

جَوزاء { سذ. عر. ه. بروج اثنا عشرك بریدرکه ایکیز ایکی آدم صورتنده تصویر اولنوب، شمس بوکا مایسك طقوزنده داخل اولور.

جوش { س. فا. قاینامه، جوشمه، غلیان، خروش: جوشه کلمك = جوشمق؛ جوش وخروش= جوشمه، غلیان.

جوشِش { س. فا. قاینامه، غلیان، جوشمه.

جوشقون { صه. ۱. جوشمش، طاشقین، فیضان ایتمش (نهر وسائره). ۲. جوشمش، غلیانه کلمش، متهور: جوشقون آدم.

جوشقونلق { س. ۱. جوشوب طاشمش اولان نهر وسائره‌نك حالی، طاشقینلق. ۲. جوشمش آدمك حالی، جوشش، تهور.

جوشمق { فل. [فا. «جوش» دن] ۱. طاشمق، فیضان ایتمك: طاغلرده قارلرك اریمسندن درەلر جوشمشیدی. ۲. هیجان وتهوره کلمك: جزئی بر سببله او درجه‌ده جوشان آدم امور تجاریه‌ده بولنه‌مز.

جَوشَن { س. فا. زره.

جَوشَنپوش { صه. فا. [جوشن= زره. پوشیدن = کیمك] زره کیین، زرهلی.

جوع { سذ. عر. آجلق، کرسنگی. || جوع الکلب= طویمق بیلمز آجلقدن عبارت بر مرض.

جَوعان { صـ. عر. [« جوع » دن صش.] آج، كر-سينه، جايع. ذ.

جَوف { سذ. عر. ١. ايچ، داخل، دوون، اورته. ٢. قوف، اویوق.

جَوَلان { سذ. عر. طولاشمه، كيدوب كلمه، دوران: قانك بدن ايچنده جولانی؛ جولان دم.

جَوَلانگاه { سـ. فا. [عر. جولان = طولاشمه - فا. گاه = محل] طولاشیلان یر، كیدوب كلنن محل: اورالری آوجیلرك جولانگاهیدر.

جومبهٔ { سـ. ١. طیشاری‌یه فیرلامش یر، تومسك. ٢. دیوارك حذاسندن طیشاری‌یه چیقمش پنجره كه ایچنه اوتوریلوب اوچ طرفدن سوقاغه باقیلیر.

جوَمَرد { صـ. [فا. «جوانمرد» دن غلط.] الی آچیق، سخی، سخاوتلی: ناكس ایله جومردك حسبی بریره چیقار.

جوَمَردلك { سـ. ال آچیقلغی، سخاوت، جود.

جوَنبور { مه. بر شیئك صویك ایچنه دوشدیكنده چیقاردیغی سسی تقلید وتصویر ایدر. || جانبور جونبور = كورلدی وپاتیردی ایله، قارمه قاریشیق.

جوَنبوردامَق { فل. ١. واریل وطولوم ایچنده صو اویناوب جانبور جونبور ایتمك. ٢. چوق كورلدی و پاتردی ایتمك.

جوَنبوردی { سـ. ١. صویك ایچنه دوشن بر شیئك ویا چالقانان صویك چیقاردیغی سس. ٢. كورلدی، پاتیردی.

جونبول { وجونبولدامق. || ا: جونبور وجونبوردامق.

جونبهٔداق { مه. بردن بره صویه ویا درین بریره دوشن شیئك سسنی تقلید و تصویر ایدر: جونبه‌داق دوشدی.

جونبهٔلاق { سـ. بیوك طاقلاق. || جونبه لاغی آتمق = وفات ایتمك.

جَوهَر { سذ. عر. جـ: جواهر. [فا. « كوهر » دن معرب] ١. كندی نفسیله قائم اولان شیء، ذات، عرض مقابلی. ٢. طینت، جبلت، مایهٔ اصلیه: جوهرنده قابلیت اولورسه تربیه‌سی قولای اولور. ٣. خاصه، استعداد طبیعی، جبلی ذكر: بو آتده جوهر واردر. ٤. الماس وسائره‌دن ذی قیمت طاش. ٥. قلیجك نامليسنده‌كی منویش و خاره‌لی طالغه‌لر. ٦. ابجد حسابنده نقطه‌لی حرف. || جوهر فرد = بر جسمی تركیب ایدن غیرقابل انقسام اجزاء صغیره‌نك بهری.

جَوهَردار { صـ. فا. [عر. جوهر = م. - فا. داشتن = طوتمق] ١. خاصیتی اولان، ذات و مایه‌سی مقبول اولان. ٢. استعداد وقابلیت طبیعیه‌سی اولان. ٣. الماس وسائر ذی قیمت طاشلرله مزین = تیغ جوهردار. ٤. د. (ابجد حسابنده) یالكز نقطه‌لی حرفلری حساب اولنان: تاریخ جوهردار.

جَوهَرفُروش { سـ. فا. [عر. جوهر = م - فا. فروختن = صاتمق] جواهر صاتان، جواهرجی.

جَوهَری { صـ. عر. ث: جوهریه. ١. اصل و مایه و طینته منسوب ومتعلق. ٢. الماس وسائر ذی قیمت طاشلره متعلق. ٣. یالكز نقطه‌لی حرفلری حساب اولنان (تاریخ). كوهرین. == سذ. عر. جواهرجی.

جوی { یاخود جو. سـ. فا. آقار صو، نهر، دره، چای.

جوی { یاخود جو. صـ. فا. || : جو.

جَوّی { صـ. عر. ث: جویه. جو هوایه منسوب ومتعلق: علائم جویه؛ جویات جویه.

جویا { صـ. فا. و:

جویان { صـ. فا. آرایجی، طالب.

جویبار { سـ. فا. نهر، دره، آقار صو.

جَویز { سـ. || : جوز.

جَوین { صـ. فا. آرپه‌دن یاپلمش: نان جوین = آرپه اتمكی. ذ.

جه { د. [الحاق اولندیغی كلمه خفیف هجالردن مركب اولورسه، بو اداتك « ه » سی‌ده خفیف، وثقیل هجالردن مركب اولورسه، بو دخی ثقیل اوقونور] ١. جهت واعتبار بیان ایدر: یاشجه بن اوندن بیوكم = یاش جهتندن، یاش اعتباریله؛ اهلیتجه او جمله‌دن ایلریدر. ٢. كوره، نظراً، قالیرسه: بنجه = بكا قالیر-

سه، فکرجه؛ اونلرجه = اونلره کوره. ۳. طرز و اصول و یا لسانه دلالت ایدر : اویلهجه = او طرزده؛ ترکجه = ترک طرزنده ویا لساننده؛ عسکرجه = عسکر اصولنده. ٤. صفتلره ویا حاللره الحاق اولنه رق آزلق وتصغیر بیان ایدر : کوزلجه = آز کوزل، کوزلجك؛ اوزونجه، یاواشجه. ٥. تشبیه وتمثیل بیان ایدر: آدمجه حرکت ایدیور؛ حیوانجه معامله. ٦. اسملره واسماء اشاراته الحاق اولنه رق مقدار بیان ایدر : ذرهجه = ذره قدر؛ بونجه آدملر؛ شونجه زمان. ۷. اصل فعله ایکی صورتله التحاق ایدوب زمانه دلالت ایدر ایکی صیغه تشکیل ایدرکه محل و صورت استعمالریله معنالری صرف کتابلرنده مصرحدر: کلنجه = کلدیکی آنده؛ کلدکجه = هر کلدیکی وقت. — بو اداته بعضاً « سنه » یاخود « لین، لاین » ویا « جك » اداتی دخی علاوه اولنور : آدمجهسنه حرکت ایدیور؛ بویلهجهسنه سویلرسکز؛ آدمجه لین، آدمجلاین، بونجلین، اونجلاین؛ یاواشجهجق.

جِهات { سش. جـ. عر. فد: جهت. یا : جهت.

جِهاد { سذ. عر. [« جهد » دن مص. مفاعله] ۱. دین اوغورنده محاربه. ۲. نشر دین واعلای کلمة الله ایچون سعی. [مصرده الیوم حرب وامورحربیه وعسکریه معناسیله قوللانیلوب، حربیه دائرهسنه جهادیه دیرلر.]

جِهار { سذ. عر. [« جهر » دن مص. مفاعله] سسله و علناً سویلمه ویا اوقومه، جهر.

جِهار { یاخود چار. عد. فا. درت، اربعه؛ جهار یارِ صحابهٔ رسول الله (صلعم) دن وعشرهٔ مبشرهدن درت ذات که الك کزیدهلری اولوب بر برینی متعاقب مقام خلافت اسلامیهیه کچمش وخلفاء راشدین نامیله شهرت بولمشلردر : ابابکرصدیق، عمر الفاروق، عثمان ذی النورین، علی المرتضی (رضهم) .

جِهاراً { ح. عر. یوکسك سسله، آچیقدن، علناً، جهراً: جهاراً سویلمك، اوقومق.

جِهارشَنبه { سـ. فا. با : چار- شنبه.

جِهاز { سـذ. عر. جـ : اجهزه. ۱. برایشدهلازم اولان آلات وادوات طاقمی، آلات جراحیه وسائره طاقمی. ۲. کلینك پدری اوندن قوجهسی اوینه و برابرنده کتوردیکی البسهواشیا وطاقملر. [لسانمزده الك مستعملی بو اولوب زبانزدی: جهیز.] ۳. جنازهنك قالدیرلمسیچون اقتضا ایدن کفن وسائر مالزمه. || جهاز آلایی = کلینه ویریلن جهازی آچیق اولهرق پدریاوندن قوجهسیاوینهکوتورن قطار. || جهاز خلایغی = کلینك جهاز میاننده وجهازدن معدود اولمق اوزره کوتوردیکی جاریه.

جهازلامَق { فتـ. [زبانزدی : جهیزلهمك] ۱. کلینه جهاز ویرمك، کلینك جهازینی تدارك واحضار ایتمك. ۲. (بر فقیره) محتاج اولدیغی مهمات ولوازمی ویرمك.

جَهالَت { سـذ. عر. بیلمزلك، نادانلق، علم ووقوفدن محروم وهر معلوماتدن بیخبر اولمه : نوع بشرك قسم اعظمی الآن ظلمت جهالتده بولنیور.

جِهان { سـ. فا. ۱. ارض وسما وما فیهادن عبارت اولان عالم، کائنات، دنیا. ۲. کرهٔ ارض، یریوزی، زمین. || ایکی جهان = دنیا وآخرت.

جِهان آرا { صـ. فا. [جهان = م - آراستن = طوناتمق] عالمی تزیین ایدن، عالمه زینت ویرن.

جِهان آفرین { صـ. فا. [جهان = م - آفریدن = یاراتمق] عالمی یارادان (حق تعالی حضرتلری) .

جِهان اَفروز { صـ. فا. [جهان= م - افروختن = پارلاتمق] عالمی پارلادان، عالمه نور وضیا ویرن .

جِهانبان { صـ. سـ. فا. عالمیحفظ وحراست ایدن، حکمدار، پادشاه .

جِهانبانی { صـ. فا. حکمداره منسوب ومتعلق، شاهانه : فرمان جهانبانی .

جِهانپَناه { صـ. فا. عالمك طیاندیغی، عالمیانك ملجئی .

جِهانتاب { صـ. فا. [جهان = م - تافتن = پارلاتمق] عالمی پارلادان : آفتاب جهانتاب.

جِهاندار { صـ. سـ. فا. عالمك صاحب و متصرفی، حکمدار.

جهانداری { ص. فا. حکمداره منسوب ومتعلق، شاهانه.

جهاندیده { ص. فا. [جهان = م. دیدن = کورمك] چوق دنیا کورمش، چوق یاشامش وکزمش اولان.

جهانگیر { ص. فا. [جهان = م. کرفتن = طوتمق] دنیایی ضبط ایدن، بیوك فاتح، اسکندر، چنکیز خان وتیمورلنك کبی آز مدت ظرفنده برچوق ممالك ضبط ایله دائرهٔ حکومتی توسیع ایدن حکمدار.

جهانگیرانه { ص. ح. فا. دنیایی ضبط ایدن بیوك فاتحلره یاقیشیر بر طور وصورتله.

جهانگیرلك { س. دنیایی ضبط ایدن بیوك فاتحلك حال وصفتی.

جهاننما { س. فا. [جهان = م. نمودن = کوسترمك] ١. دنیایی کوسترن خریطه ویا جغرافیه. ٢. چاتینك اوزرنده هر طرفه نظارتی اولان آچیق تراچه.

جهانیان { س. فا. جم. دنیا اهالیسی اولان انسانلر.

جهت { س. ش. عر. جم : جهات. [«وجه»دن] ١. طرف، یان : اوجهتدن کلدی؛ فلان جهته طوغری کیتدی. ٢. یر، محل، خطه، سمت : آناطولینك او جهتلرنده بوزوق بر ترکجه سویلنیور؛ یاغمور جهت جهت یاغدی = سمت سمت. ٣. صورت، باقیم، نظر : بر جهتدن حق واردر = بر صورتله، بر باقیمه کوره؛ هر جهتجه = هر صورتله. ٤. سبب، موجب : بو جهتدن ناشی = بو سببدن طولایی؛ مبتدیلکی جهتیله = سببیله. ٥. وسیله، بهانه : جهت رجحان. ٦. اوقافجه اولان وظیفه، معاش : امامت جهتی؛ خطابت جهتی. || جهات قلمی = اوقاف همایون نظارتنده جهتلره ووظیفه‌لره باقان قلم. || جهات اربعه = درت طرف؛ صاغ، صول، اوك، آرقه. || شش جهات = آلتی طرف : جهات اربعه ایله آلت واوست. || من جهةٍ = بر جهتجه، بر باقیمه کوره.

جهد { سذ. عر. چالیشمه، چبالامه، سعی، اقدام : چوق جهد ایتدیسه‌ده موفق اولهمدی؛ جهد واقدام؛ جهد وغیرت.

جهر { سذ. عر. آچیقدن ویوکسك سسله (سویله ویا اوقومه).

جهراً { ح. عر. آچیقدن، علناً، یوکسك سسله : جهراً سویلمك، اوقومق.

جهره { س. ١. پنبوق وایپك صاردقلری صاپلی بینی. ٢. بر جهره‌یه صاریلان بوروتجك مقداری.

جهری { س. صاری بویا کوکی. || آلاجهری. [وغلط: الی جری] = جهرینك بر نوعی. [فر. جهرینك اسمی اولان Alizari بوندن مأخوذ اولسه کرکدر.]

جهری { ص. عر. ٣: جهریه. علنی ویوکسك سسله واقع اولان.

جه‌سنه { د. کبی، صورتیله : آدمجه‌سنه = آدم کبی، انسانیتله؛ کوزلجه‌سنه = کوزللکله.

جهل { سذ. عر. بیلمزلك، علمسزلك، نادانلق : هر شیئك علمی جهلندن ایيدر. || جهل مرکب = بیلمه‌مکله برابر بیلمدیکنی ده بیلیوب کندینی عالم ظن ایتمه.

جهلاً { ح. عر. بیلمیه‌رك، بیلمکسزین، بیلمه‌مکله، جهل ونادانلقله.

جهلا { سذ. جم. عر. و :

جهله { سذ. جم. عر. فد : جاهل. || با : جاهل.

جهنم { سذ. عر. [عبرانیجه‌دن. اصل قدس قربنده حیوانات لاشه‌لرینی واعدام اولنان مجرملری آتدقلری بر دره‌نك اسمی ایدی.] آخرتده کنهکارلرك عذاب کوردکاری محل، طامو، دوزخ.

جهنملك { ص. جهنمه مستحق، عذاب جهنمه لایق.

جهنملك { س. حمامك آتش یانان یری.

جهنمی { ص. عر. جهنمه مستحق، جهنم عذابنه لایق.

جهود { س. فا. [«یهود» دن. غلطی : چفوت.] یهود طائفه‌سندن آدم، یهودی. || مج. عنادجی وغرضکار آدم.

جهول { ص. عر. [«جهل» دن سمب.] پك جاهل ونادان.

جهیز { س. [عر. جهازدن غلط] || با : جهاز.

جی { د. [التحاق ایتدیکی کلمه‌نك خفیف ویا ثقیل هجالی اولدیغنه کوره «ی» سی اینجه ویا قالین اوقونور.] اسملره و اصل فعله لاحق اولوب یاپان وصاتان معناسنی افاده ایدر: آوجی = آو ایدن؛ بالیقجی = بالیق طوتان؛ اتمکجی = اتمك یاپان وصاتان؛ صاتیجی = سوقاقده اوته‌بری کزدیروب صاتان آدم؛ بیله‌یجی = بیچاق وسائره بیله‌ین آدم. [هر اصل فعله «جی» اداتی علاوه اولنه‌میه‌جغندن مثلا کاتب ترجمه‌سنده «اولمق» دن «اولیجی» دیمك وهر اسم فاعل عربی‌یی بو اداتله ترجمه ایتمك عبثدر.]

جیادت { س. [عربی لغتلرده بولنمیوب بونك یرینه «جودة» قوللانلدیغندن اویدیرمه اولسه کرکدر.] ایيلك، کوزللك، تمیزلك: جیادت هوا = هوانك ایيلکی.

جیاق { مه. بیوك قوشلرك باغرمه‌سنی تصویر وتقلید ایدر: قوشلر جیاق جیاق باغریشیورلردی؛ ضرب کبی بر معاملهٔ شدیده‌یه اوغرایان چوجقلر حقنده‌دخی سویلنیر: چوجغی جیاق جیاق باغرتدی = . س. چایلاق.

جیب { سذ. عر. ١. یاقه، یاقه آچیقلغی: باشنی جیب مراقبه‌یه چکدی = استغراقه واردی. ٢. [تر. زبانزدی: جب] اثوابك اوته بریسنده آقچه، مندیل، اوراق وسائره وضعنه مخصوص اوله‌رق یاپیلان کیسه. [اساساً عربلر یاقه آچیغنك کوکسه کلن قسمنی بوایشه قوللاندقلریچون بو اسمله تسمیه اولنمشدر.] جیبندن = کیسه‌سندن، کندی مالندن؛ جیبی دلیك = زوکورت، الی بوش. ٣. ر. بر قوسك بر اوجندن بدأ ایله دیکر اوجندن مرکزه ممتد نصف قطره ایندیریلن خط عمودی، فر. Sinus؛ تمام جیب = نصف قطرك جیبك ملاقی اولدیغی نقطه‌دن مرکزه قدر اولان قسمی. ٤. تش. بدنك ات ویا کمیکده واقع بعض جوفلرینه اطلاق اولنور. || جیب همایون = مابین همایونجه تأدیه‌سی خزینهٔ خاصه‌یه حواله اولنمیان مصارفه مخصوص وسرقرناللق مقامنه مربوط دائره؛ جیب همایون کاتبی = بو دائره‌نك رئیسی.

جیجوز { مه. عو. فقدان بیان ایدر: پاره‌لر جیجوز.

جیجی { ص. [چوجق لساننده] ایی، کوزل، مقبول، قاقا مقابلی: جیجی بك، قاقابك. = س. چوجق آلداتجق قیمتسز وشتافاتلی سوس: جیجی بیجی.

جیجیلی { ص. چوجق آلداتجق صورتده قیمتسز وشتافاتلی سوسلرله مزین: جیجیلی بیجیلی شیئلری سور.

جیّد { ص. عر. ث: جیده. [«جودة» دن صش.] ایی، خوش، نیك، لطیف: آثار جیده.

جیران { سذ. جم. عر. فذ. جار. || با: جار.

جَیران { س. [زبانزدی: جیلان] کیك انواعندن کوچك اینجه بجاقلی وپك خفیف وچوق سکردیجی بر حیوان بری، غزال.

جیرو { س. [یتا.] بر سند ویا حواله‌نك آله‌جقلی طرفندن دیکری نامنه چویرلمسیله ظهرینه بوکادائر شرح ویرلمسی: سندی فلانه جیرو ایتمش.

جیز { جیزلامق، جیزردی وسائره. با: جز وسائره.

جَیش { سذ. عر. عسکر، جند، لشکر، سپاه، اردو. || ع. سوق الجیش = حرکات عسکریه دن بحث ایدن فن. [فر. Stratégie]

جیفه { سذ. عر. لاشه، لش.

جیفه‌خوار { ص. فا. [عر. جیفه = لاشه - خوردن = یمك] لاشه یین، لاشه ایله بسلنن (حیوان وقوش).

جَیل { سذ. عر. جم: اجیال. ١. انسان کروهی، طائفه، قوم. ٢. نسل، بطن: جیلاً بعد جیل.

جیل { د. ١. اسمایه لاحق اولوب عداوت وییجیلك بیان ایدر: آدمجیل، طاوشانجیل. ٢. نسبت وقربیت وسببیت بیان ایدر: اولوجیل = اولومی موجب؛ آقجیل = بیاضه قریب.

جَیلان { س. با: جیران.

جیلیز { ص. ضعیف، نارین، چیلمسز، قوتسز: پك جیلیز بر چوجق.

جیم { س. [عر. سذ.] ج حرفنك اسم عربی وترکیسیدر. با: ج.

جیما قوقه { ص. عو. بیچیمسز وچلیمسز اکری بوکری قامتلی (آدم).

جیجیمه { س. با: جمجمه.

جیمناستیق { س. با: جمناستیق.

جین { د. [یاسی الجابنه کوره خفیف ویا ثقیل اوقونور.]

اسملره الحاق اولنەرق نسبت بیان ایدر: بالیقجین، سیککجین، طقورجین، کوکرجین.

چیناق { س. یرتیجی حیوانات پنجه وطیرناغی.

چپوادره { س. بح. کمینك باش طرفنده یاتاز دیرك.

چپواطه { س. (ایتا.) آرقه‌سی ایری باشلی واوجی صومون کچمك اوزره ویده‌لی آز چوق قالین اکسرکه باشلیجه پوترلری ودمیر تخته‌لری بربرینه ربط ایتمکه یارار.

جیوجیو { س. ۱. یومرطه‌دن یکی چیقمش قوش ویا طاؤق یاوریسی، کوچك پلیج و پالاز: جیو جیو چیقارتمش. ۲. اوفاق قوشلرك وپلیچلرك اوتشمه‌لری. ۳. چوق سسلر، ویزلدی، کورلدی، غلبه‌لك.

جیوجیولی { ص. ۱. ویزلدیلی، کورلدیلی، سسلی: پك جیوجیولی بر یر. ۲. جانلی، روحلی، غلبه‌لکلی، کرماکرم: بازارك الك جیوجیولی وقتی. ۳. صیجاق، حرارتلی، قاینایان: صیجاغك الك جیوجیولی وقتنده.

جُیوش { سذ. جم. عر. فد: جیش. با: جیش.

چپولدامَق { یاخود جیولده‌مك. فل. (اوفاق قوشلر ویاپلیچلر) اوتشمك: جیوجیو ایتمك.

چیولدی { س. اوفاق قوشلرك ویاپلیچلرك اوتشمه‌سی، جیو جیو ایتمه‌لری.

جیوه { س. [فا. «ژیوه» دن] معروف معدن که چوق آشاغی صوئوق درکه‌لرنده صلب حالنه کچوب سائر وقتلرده مایع اولور وبر یرده طورمیوب چوق حرکت ایدر، زیبق، سیماق.

جیوه‌لَك { س. ۱. جانلی واویناق یاوری: دوه جیوه‌لکی. ۲. یکیچریلرده خدمت وملازمت ایدن دلیقانلی.

چپویق { ص. زیاده صولی و بولاشقان: جیویق قار، چامور. = ح. اکثریا مکرر اوله‌رق لزوجتلی وبولاشقان بر شیئیٔ تصویر ایدر: اللری یاغ ایچنده جیویق جیویق.

چپویقلامَق { فت. لزوجتلی بر شیئی آوج ایچنده صیقه‌رق قاریشدیرمق: فوچینك ایچنده یاغی جیویقلایوب طوریوردی.

چپویقلانمَق { فج. (لزوجتلی شیٔ) آوجلانه‌رق ویا باصیله‌رق قاریشمق: چامور باصیله باصیله جیویقلانمش.

جییر { جییردامق، جییردی. با: جایر، جایردامق، جایردی.

چ

چ چیم، جیم فارسی س. الفبای ترکینك یدنجی حرفی اولوب، عربیده وسائر السنهٔ سامیه‌ده مخرجی مفقود اولدیغندن، ابتدا ایرانیلر کندی لسانلریچون ایجاد، وبعده ترکلر دخی قبول ایتمشلردر. بومناسبتله «ژ» و«گ» کبی «فارسی» صفتیله تفریق اولنمشدر. ابجد حسابنده ج کبی اعتبار اولنور.

چابالامَق یا چبالمق. فل. ۱. ال آیاق اوینادوب دپرنمك: چامورك ایچنه دوشمش چابالایوب طورپوردی. ۲. چوق چالیشمق، اوغراشمق، سعی وجهد ایتمك: درسه چابالایور.

چابالامه س. چابالامق فعلی. با: چابالامق.

چابالانمَق فل. ال آیاق اوینادەرق دپرنمك.

چابالایش س. چابالامق فعلی وطرزی.

چابُق ص. ح. با: چابوق.

چابُك ص. فا. سریع، خفیف، چابوق: چابك دست= الی خفیف، الینه چابوق؛ چابك پا= آیاغی خفیف، سریع الحرکه.

چابوجاجق ح. و:

چابوجاق ح. پك سرعتله، سرعتله وکورلدیسزجه، علی العجله: چابوجاق حیوانلری حاضرلایوب بیندیلر؛ چابوجاجق برآز ییه‌جك تدارك ایدوب قهوه‌آلتی ایتدك.

چابوق یاخود چابق. [فا. «چابك» دن ودها طوغریسی فارسیسی بوندن مأخوذدر.] سریع، عاجل، عجله‌لی، خفیف: الی، الینه چابوق؛ آیاغنه چابوق؛ چابوق اولك= سرعتلی طاورانك، کچ قالمایك. == ح. سرعتله، عجالةً، سریعاً: چابوق کلدی؛ چابوق کل؛ چابوق چابوق= عجله ایله. || چار چابوق= پك سرعتله، درحال.

چابوقلق س. سرعت. عجله. || ال چابوقلغی= حقه‌بازلق.

چاپ س. ۱. مجسم بر شیئك قالینلغی واستوانی وایچی بوش شیئلرك داخلاً قطری اولچیسی: یکرمی بش سانتیمتره چاپنده بر طوب؛ کراسته چاپی= دیرك وسائره قالینلغی. ۲. مج. جرم، حجم، جثه: ایری چاپده برآدم. || بنا چاپی= وقتیله ابنیه نظارتی طرفندن ویریلن تذکره که یاپینك نه بیوکلکده اوله‌جغنی مبین ایدی.

چاپاچول ص. پاساقلی، بول پاچه، چولپه، بچیمسز، قیافتسز.

چاپار س. تاتار، اولاق.

چاپارز س. [فا. «چپ راست» دن که صاغ صول دیمکدر] انکل، مانع، حائل، عائق: سزك کجیکمه‌کز ایشمزه چاپارز ویردی.

چاپارزلق س. ممانعت، مشکلات، موانع.

چاپارزلی ص. انکللی، موانع ومشکلاتی اولان: پك چاپارزلی بر ایشدر.

چاپاری س. [ر.] چوق ایکنه‌لی اولطه.

چاپاق یاخود چپاق. س. ۱. کوزدن آقوب کنارلرنده وکیرپیکلرده بریکه‌رك قورویان شیء: کوز چاپاغی. ۲. دوکمه دمیر وسائره‌نك اطرافنده قالان پوروز. || چاپاق بالیغی= ایری پوللی یاصی بر جنس کول

باليغى . [اصل صفت اولوب، سريع وآقيجى ديمك ايسه ده، بو كون او معنى ايله استعمال اولنماز .]

چاپاقلانمق { فل. (كوز) چاپاق طوتمق، كوزدن آقان صو آقوب كنارلرنده وكيرپيكلرده قوريمق : صباحلرى كوزلرم چاپاقلانيور .

چاپاقلى { ص. چاپاغى اولان (كوز).

چاپان { س. تاتار، اولاق. [چاپار كبى .]

چاپاناق { ياخود چپاناق. س. قاچيرلمش مال، قاچاق مال .

چاپاول { س. چاپقى عسكرى، آقينجى، ايلغارجى .

چاپراز { س. [فا. « چپ راست » دن كه صول صاغ ديمكدر] ١. آرقورى ايليكانن ويا بو وضعيتده دوكمه‌لرى بولنان قاوشديرمه يلك، ايكى يانى ياقه‌لى صالته : آشجى چاپرازى. ٢. آرقورى طاقيلان فشنكلك، سلاحلق وپلاسقه. ٣. چيزكيلرى ايكى طرفدن آرقورى تقاطع ايدن اكه : مرانغوز چاپرازى. ٤. دستره‌نك ديشلرينى اكمكه مخصوص آلت : بيچقى چاپرازى.

چاپرازلامه { ص. آرقورى صورتنده اولان، چاپراز شكلنده اولان : چاپرازلامه فشنكلك .

چاپراشمق { فل. آرقورى وحمايلى كچن ايكى شئ قاوشوب كچمك وتقاطع ايتمك : بالاقه ايله پاله قايشى كوكسنده چاپراشيوردى .

چاپراشيق { ياچاپراشق. ص. آرقورى وضعيتده اولوب بربرينه قاوشان : چاپراشيق قايشلر .

چاپراق { ياخود شاپراق. س. عسكر اگرينك اورتيسى. مر.

چاپقى { س. يغما قصديله دشمن طوپراغنه آتله كيروب هر طرفنه هجوم ايتمه، آقين. مر.

چاپقيجى { ص. آقينجى، چاپولجى. مر.

چاپقيلامق { فل. آقينجيلق ايتمك، يغما نيتيله هر طرفه آت اويناتمق .

چاپقين { ص. ١. چوق يورين، چوق قوشان. مر. ٢. آچيق اشكين كيدن (آت). ٣. هر طرفه قوشوب بريرده ديكيش طوتماز، سرسرى، دربدر. ٤. خوواردە، سفيه، زندوست، عشرت وقمار كبى منهياته منهمك: اوچارى چاپقين = سفاهتده حد واعتدالى اولميان. || محله چاپقينى = محله‌سنى آلت اوست ايدن يارامز چوجق، كلخان بكى .

چاپقينلق { س. چاپقين آدمك حالى، سفاهت، يولسزلق، خوواردەلق .

چاپلى { ص. ١. بر درلو چاپى و قطرى اولان : بيوك چاپلى تفنك. ٢. چاپى بيوك، قالين : چاپلى كراسته .

چاپمق { فتـ. (آت) قوشديرمق، سرعتله يورتمك. = فل. ١. قوشمق، سرعتله اوته‌يه بريه صالمق. ٢. آقين وايلغار ايتمك. مر.

چاپوت { س. [«ت» سى حركه‌لنجه «د» اولور] ١. لباس پارچه‌سى، طونك آغنه وكوملك وانتارينك پشنه اكانن مثلث الشكل پارچه : طون چاپودى. ٢. پاچاوره، يامه، پلاسپاره .

چاپول { س. [«چاپمق» دن] دشمن طوپراغنى باصان آقينجيلرك ايتدكلرى يغما وغارت، دشمن طوپراغندن آلنان مال، غنيمت: چاپول ايتمك = نهب وغارت ايلمك .

چاپولجى { س.ص. دشمن طوپراغنه آتله هجوم يعنى ايلغار ايدوب يغما وغارت ايدن، آقينجى، يغماكر .

چاپوللامق { فتـ. ايلغار وآقين ايتمك، دشمن طوپراغنده يغماكرلك ايلمك .

چاپوللانمق { فل. يغما مال قازانمق، غنيمت ايدنمك .

چاپه { س. [آرناؤدجه‌دن] ١. بر طرفى دوز وبرطرفى چتال باغچوان قازمه‌سى : چاپه اورمق = چاپه ايله اوستندن قازوب مضر اوتلرى آييقلامق، چاپه‌لامق. ٢. خرج قاريشديرمغه مخصوص بيوك كلبرى. ٣. بحـ. قولاقلى دمير، لنكر: كمى چاپه‌سى. ٤. بحريه‌ليلرك اونيفورمه‌لرنده وسائر بحريه‌يه متعلق ايشلرده‌كى لنكر رسمى .

چاپه‌جى { س. ١. چاپه ايله چاليشان رنجبر. ٢. يكيچرى عسكرينك برصنفى .

چاپه‌لاتمق { فتـ. چاپه اورديرمق، چاپه ايله قازديرمق : باغى كيمه چاپه‌لاتيورسكز ؟

چاپه‌لامق { فتـ. چاپه ايله قازمق : باغى وقتيله چاپه‌لايه‌مدق، [سبق ايدن «چاپالامق» دن تفريق اقتضا ايدر .]

چاپه‌لانمق { فجـ. چاپه ايله قازلمق: بوموسمده باغ چاپه‌لانماز .

چاپیجی { س. آقینجی، سوریجی.

چات { مه. ۱. اورمه وضربه سسی. چات دیه باشنه بر توقات اوردی. «چات چوت» دخی دینلیر. ۲. قپو چالینمه سی کبی بر سسی تصویر وتقلید ایدر: چات قپو چالندی. ۳. پاتلامه، چاتلامه: چات ایتمك = چاتلامق، پاتلامق. ٤. زمان ومکانجه سکرکلکه دلالت ایدوب «پات» مهمله سیله برابر قوللانیلیر: چات پات بولونور؛ چات پات وقوع بولور. تك توك کبی.

چاتاق { ص. بربرینه چاتمش، چاتشمش، کرفت. = س. ایکی طاغك بربرینه چاتوب دره پیدا ایتدکاری یر.

چاتال. یاخود چتال. س. ۱. ایکی یه آیرلمش دال وسائره. ۲. ایکی دیشلی یابه وسائر آلتلر. ۳. آلافرانغه یمك یمه ده قوللانیلان یادرت ویا اوچ دیشلی معدن آلت که قاشیق وبیچاقله برابر بر طاقم تشکیل ایدر: چاتال بیچاقله یمك یمك. = ص. ۱. اوجی ایکی یه آیرلمش: چاتال دال، چاتال یول، چاتال ایرماق. ۲. مج. ایکی شقلی، شبهه لی، مشوش: چاتال ایش. ۳. چاتلاق بربوریدن چیقار کبی بوغوق (سس). ٤. ایکی معنالی ایکی صورتله تفسیر اولنه بیلیر (سوز). || چاتال طیرناق = حیوانات مجتره نك ایکی یه آیرلمش طیرناغی، باقاناق؛ چاتال طیرناقلی (حیوان) = حیوانات مجتره دن، باقاناقلی. = ح. چاتال کورمك = اویقودن قالقان آدمك کورمه سی کبی مشوش وهر شیئی ایکی کورمك.

چاتاللاشدیرمق { یا چتاللاشدیرمق. با: چاتاللاندیرمق.

چاتاللاشمق { یا چتاللاشمق. با: چاتاللانمق.

چاتاللاندیرمق { یا چتاللاندیرمق. فتـ. ۱. ایکی یه آیروب چاتال ایتمك: دمیر یولی فلان یرده چاتاللاندیردیلر. ۲. مج. مشکوك ومشوش ایتمك: بو حال ایشی چاتاللاندیردی.

چاتاللانمق { یا چتاللانمق. فط. ۱. ایکی یه آیریلوب چاتال اولمق، تشعب ایتمك: آناطولی دمیر یولی اسکیشهرده چاتاللانیور. ۲. مج. مشکوك ومشوش اولمق: شمدی ایش چاتاللاندی.

چاتاللق { س. ۱. بر شیئك ایکی یه آیریلوب چاتال اولمسی، چاتال اولان شیئك حالی، تشعب: یولك چاتاللغی. ۲. مج. مشکوکیت، تشوش: مسئله نك چاتاللغی.

چاتالمق { س. بغدای تارله سنده بیتن بر نوع مضر دانه.

چاتدیرمق { فتـ. ۱. اورشدیرمق، مصادمه ایتدیرمك: آرابه یی دیواره چاتدیرمق. ۲. (کمی یی) دیکر بر کمی یه مصادمه ایتدیروب باتیرمق: قپودان کمیسنی چاتدیرمش. ۳. کراسته یی ویا بر شیئك اجزاسنی بربرینه باغلایوب قورمق: اوست قاتك دیرکلرینی چاتدیردیلر.

چاتر { و چتر. مه. کراسته ودیش وکمیك کبی کورك شیئلرك کورلدیسنی تقلید ایدوب مکرر قوللانیلیر: بنا چاتر چاتر ییقلدی؛ ثعبان حیوانی صیقوب کمیکلرینی چاتر چاتر قیردی.

چاترداتمق { فتـ. چاتر چاتر ایتدیرمك، کورك بر شیئی سس چیقاره جق صورتده صیقمق، ییقمق ویا یاقمق: دیشلرینی چاترداتدی؛ یانغین تخته لری چاترداتیوردی.

چاتردامق { فل. کورك بر شیئ چاتر چاتر ایتمك: حدتندن دیشلری چاتردایوردی؛ تخته لر چاتردایه رق ییقیلیور ویا یانیوردی.

چاتردی { س. کورك بر شیئك دوشرکن، قیریلیرکن، یانارکن ویا صیقیشدیرلدیغی وقت چیقاردیغی سس وایتدیکی کورلدی: دیشلرك، تخته لرك، کمیکلرك چاتردیسی.

چاتره پاتره { مه. بر لسانی شیوه سز ویالان یاکلیش سویلمکی تصویر ایدر متتابعاتندر: چاتره پاتره ترکجه سویلیور.

چاتشدیرمق { یا چاتیشدیرمق. فتـ. ۱. اوجاوجه قاوشدیرمق، ایلیشدیرمك، بربرینه ربط ایتمك. ۲. طوقشدیرمق، مصادمه ایتدیرمك.

چاتشمق { فشـ. ۱. قاوشمق، ایلیشمك، اوج اوجه ربط اولنمق. ۲. طوقشمق، بربرینه چاتمق، مصادمه ایتمك. ۳. (کوپك واوکا مماثل حیوانلر وبوجکلر) چیفتلشمك.

چاتقی { س. ۱. چاتیلان وقوری باغلانان شیئلر. ۲. آرقوری باغلانان شیئ: آلن چاتقیسی = قاش باصدی.

چاتقیلق { س. چفت اوکوزلرینی بربرینه باغلایان آغاج که بویندروق اوکا چکمشدر.

چاتقین { صف. بر زنکین و یا بیوکجه آدمه انتساب ایتمش اولان: فلانه چاتقیندر.

چاتلاتمق { فتـ. ١. بر شیئی پارچه‌لری بسبتون آیرلیه‌جق درجه‌ده شق ایتمك، چاتلاق حالنه کتیرمك: بو بارداغی کیم چاتلاتدی؟ دکنکمی چاتلاتدم. ٢. صیقندیدن و یا چوق یمکدن پاتلایه‌جق درجه‌یه کتیرمك: آدمی چاتلاتمایك. ٣. چوق حسدینی موجب اولمق، حسددن پك مضطرب ایتمك: خصمنك موفقیتنی سویلیه سویلیه حریفی چاتلاتدم. ٤. (آتی) چوق قوشدیروب تلف ایتمك: آتنی چاتلاتدی. || طوپوق چاتلاتمق = چوق قوشمق.

چاتلاق { صف. پارچه لری آیرلمیه‌جق درجه‌ده قیریق، منشق، یاریق: چاتلاق بارداق، دکنك. == س. بر شیئك چاتلادیغی یر، یاریق: شو بارداغك بوراسنده بر چاتلاغی واردر؛ چاتلاغی بللیسز در.

چاتلامق { فل. ١. چات ایده‌رك بیوك سسله یارلمق، آیرلمق: طلوم چاتلادی. ٢. پارچه‌لری آیرلمیه‌جق صورتده قیرلمق، یارلمق: بو بارداق چاتلامش. ٣. (طالغه وسائره) قیرلمق، پاره‌لانمق. ٤. (حیوان) چوق یورلمقدن تلف اولمق: یاری یولده آتی چاتلادی. ٥. مج. حسددن حدتدن، صیجاقدن وسائر اضطرابدن تلف اولمق درجه‌سنه کلمك: حسدجیلر چاتلاسین؛ صیجاقدن چاتلایه‌جغز. ٦. چوق آغلامقدن تلف اولمق درجه‌سنه کلمك: شو چوجق چاتلایه‌جق ممه ویرك. ٧. چوق آغریمق واضطرابده بولنمق: باشم چاتلایور؛ قارنم چاتلایه‌جق. || آلن طاماری چاتلامق = حیا وحجاب قالمامق، عارسز اولمق. || طاش چاتلامق = ١. چوق صوغوق اولمق. ٢. اولمیه‌جق شیء اولمق، امر محال وقوع بولمق: طاش چاتلاسه بو باغچه اوقدر محصول ویرمز. || چاتلاسه پاتلاسه = هر نه یاپسه.

چاتلامه { و:

چاتلایش { س. چاتلامق فعلی وطرزی.

چاتلمق { فجـ. ١. قورلمق: چارداق چاتلدی. ٢. آپشوب قاله قالمق. ٣. حیوانك باجاقلری آیریلوب هلاك اولمق.

چاتمق { فتـ. ١. قورمق، کراسته وسائره‌یی بربرینه ربط ایدوب طوردیرمق: چارداغی چاتوجاجق چاتدیلر. ٢. اوج اوجه قاوشدیرمق، ایلیشدیرمك: دیکیش چاتمق. ٣. (عسکر) تفنکلری اوج اوجه ایلیشدیروب طوردیرمق. ٤. حیوانه یوك یوکلتمك، حمل ایتمك. == فل. ١. اورمق، چارپمق، مصادمه ایتمك: دیواره چاتدی. ٢. اوغرامق، دوچار وکرفتار اولمق: بلایه چاتدق. ٣. دوش اولمق، راست کلمك، تصادف ایتمك: برمیراث یدی یه چاتدم. ٤. (کمی) مصادمه ایدوب یاتمق. ٥. (موسم ومیعاد) یاقلاشمق، تقرب ایتمك: بهار چاتدی. ٦. انتساب ایتمك، طالقاوقلقله یارانوب برینك توجهنی قزانمق: او فلانه چاتمشدر. || باش باشه چاتمق = مشاوره ایتمك. || قاش چاتمق = قاشلری ایندیروب یوز اکشیتمك. || کیف چاتمق = کیف یتیشدیرمك.

چاتمه { س. ١. چاتمق فعلی. ٢. چاتمق. ٢. موقت صورتده ایلیشدیریلوب طوردیرلمش کراسته. ٣. موقت وقبا صورتده دیکلمش پارچه‌لر. ٤. دوشمه‌لك برنوع ایپکلی قماش: اسکدار چاتمه‌سی. == ص. موقت صورتده ایلیشدیرلمش. || دیرمه چاتمه = اوته‌دن بریدن طوپلانمش غیر منتظم شیء: عسکری هپ دیرمه چاتمه ایدی.

چاتی { س. ١. چاتلمش یعنی بربرینه ربط اولنمش کراسته وسائره‌دن قورلمش شیء، طاسلاق. ٢. بنانك اورتن کرمیتلری طوتان مائل اورتی که چاتلمش کراسته‌دن یاپلمشدر: اوك چاتیسی؛ تملدن چاتی یه قدر؛ چاتی آلتی = چاتی ایله طاوان آره‌سی. مج. مسکن. ٣. بدن انسانك قفس حکمنده اولان کمیکاری هیئتی، قدید، اسکلت.

چاتیق { ص. ١. اوجلرندن ملاصق، قاوشوق. ٢. بر برینه ملاصق، فاصله سز: چاتیق قاشلر. ٣. بورشدیریلوب اکشیدلمش، عبوس: چاتیق چهره.

چاچه { س. [اسکی ترکجه‌ده « چا چـق » یاتلق وقوشمـق دیمکدر.] کیجی. || آجی چاچه = غیر مأکول برجنس کوچك بالیق.

چادر { یاخودچادیر. س. کوچبه‌لرك خانه‌سی مقامنده اولوب اردوکاهلرده عسکرلرك وبکجی وقوریجی کبی آدملرك دخی موقت اقامتکاهی که قالین بزدن یاخـود کچه ویا دریدن اولوب اکثریا مخروطی الشکل و بعضاً مستطیل اولور، وبر دیرکه قوریلوب اتکاری ایپ پارچـه‌لریله قازیقلره باغـلانیر. اوبه، خیمه، خرکاه، چتر: چادر قـورمق؛ چادرده یاتمق. انواعی اولوب، اك بیوکنه اوتاق وکوچکنه چرکه دیرلر. تاتار چادرینه آلاجیق، ترکمان چادرینـه دریم، قالیچـه وکایدن یاپیلاننه‌ده اوبه دینلیر. [فا. چتر چادردن مأخوذدر.] || چادر آلتی = سفر، اردوکاه. || چادر چیچکی = شـکلی چادره بکزر برچیچك. || چادر اوشاغی = معالجه ایچون استعمال اولنـور بر نوع ضمغ.

چادرجی { س. چادر یاپوب صاتان آدم؛ چادرجیلر = چادرجی اصنافنك چارشیسی.

چار { عد. فا. درت : چارسـو، چار جهت : درت طرف، جهات اربعه؛ چار چشمه = درت کوزله؛ چار ابرو = درت قاش، بییغی یکی ترلمش دلیقانلی. || ع : جهار.

چار { س. [روسجـه : Czar که بوده « قیصر » دن مأخوذ] روسیه ایمپراطوری.

چار { س. فا. چاره‌دن مخفف اولوب یالکز « چار ناچار » تعبیرنده مستعملدرکه ایسـتر ایستمز دیمکدر.

چار { مه. چابوق صفتیله قوللانیلیر ادات تأکیددر : چار چابوق = چابوجاجق.

چارپا { س. فا. [چار = درت. پا = آیاق] درت آیاقلی حیوان.

چارپاره { س. فا. [چار = درت. پاره = پارچه. — تر. زبانزدی : چالپاره] رقص ایدرکن پارماقلره طاقوب چالدقلری زیل.

چارپدیرمق { فتـ. ۱. اوردیرمق، صدمه‌ایتدیرمك : روزکار پنجره‌نك قنادینی خیزله دیواره چارپدیردی. ۲. چالدیرمق، غصب‌ایتدیرمك: اشیایی آچیقده براقوب چارپدیردیکز. ۳. اکریلتمك، چارپیق یاپمق : نزول آغزینی چارپدیرمش. ٤. اویناتمق، خلجانه کتیرمك : آکسزین ایشـیتدیکم بر سس یورکمی چارپدیردی.

چارپشدیرمق { فتـ. ۱. اورشـدیرمـق، طوقوشدیرمق : قپونك قنادلرینی چارپشدیرمق. ۲. طوتشدیرمق، مضاربه ومقاتله ایتدیرمك، مصادمه ایتدیرمك : ایکی عشیرتی چارپشدیروب کندیسی سیرجی قالدی.

چارپشمق { فشـ. ۱. اورشمق، طوقوشمق، مصادمه ایتمك : پنجره قنادلری روزکاردن چارپشـیوردی. ۲. طوتشمق، مضاربه‌ومقاتله‌ایتمك : ایکی مفرزه بربرینه راست‌کلوب چارپشدیلر.

چارپشمه { س. ۱. اورشمه، طوقوشمه، مصـادمه. ۲. طوتشمه، مضاربه مقاتله.

چارپشیق { صـ. ۱. بری برینـه چارپمش، قارپشیق، چاپراشیق. ۲. چارپیق، اکری. ۳. بری برینه بینمش (دیش). ٤. دوزکون ومنتظم اولمیان، چتره‌فیل (لسان).

چارپلمق { فل. ۱. اکریلوب بوکلمك : بو دیرك چارپلدی. ۲. یوزینی بروشدیروب منفعل اولمق، متغیر اولمق : بو سـوزی ایشـیدنجه چارپلدی. ۳. جن طوتمق، جن شرینه اوغرامق : کیجـه آغاجلرك آلتنده طولاشمه چارپلیرسك. ٤. نزولدن اولدیغی کبی اعضای بدندن بری اکریلمك، یرندن اویناوق، طوتمـاز اولمق : آغزی، الی، آیاغی چارپلمش.

چارپلمه { س. چارپلمق فعلی. || ع : چارپلق.

چارپلیش { س. چارپلمق فعلی و طرزی : بر چارپلیش چارپلدی‌که.

چارپمق { فتـ. فل. ۱. شـدتله اورمق، تصادم‌ایتمك: آت خیزله کیدرکن دیواره چارپدی؛ روزکار یوزمه چارپیوردی. ۲. اوروب یره دوشورمك، ییقمق : چارپوب یخدی. ۳. زورله آلمق، چالوب چرپمق، قاپوب کیتمك : عشیرت کویك قویونلرینی چارپدی. ٤. باشه اورمق، باش آغریسی ویرمك، صداع

كتيرمك : بو سركه بكا چارپدی. ٥. اورمق، ديترەمك، خلجانه كلمك : يوركم چارپيور. ٦. خيزله تحريك اولنەرق بريره اورمق : قپو، پنجره قنادی روزكاردن چارپيوردی. || كوزه چارپمق = نظر دقتی جلب ايتمك : رومادە اك اول كوزەچارپان سنت پير كليساسيدر. || كون، كونش چارپمق = كونش آلتنده چوق طورمقدن وياكزمكدن سرسملنوب خستەلانمق.

چارپمه { س. ١. چارپمق فعلی. با : چارپمق. ٢. ضربه، صدمه، مصيبت. = ص. اورەرق قاقمغله ياپلمش، قبارتمەلی : چارپمه كومش معمولات.

چارپندی { س. ١. شدتله اوينامه، شدتلی حركت، خلجان : يورك چارپنديسی. ٢. دكيز صولرينك اوفاق لكن زياده اوينار طالغەجقلر حالنده حركتی : پويرازك طالغەلری بيوك دكلسەده چارپنديسی پك زيادەدر.

چارپنمق { فل. اورنمق، شدتله اويـنامق، خلجانه كلمك : توزلرك ايچنده چارپنوب طورەيوردی.

چارپيق { ص. ١. اكريلوب بوكلمش، برطرفه مائل، طوغری اولميان، اكری بوكری : چارپيق ديرك، اودون. ٢. بر طرفه مائل، غير منتظم : چارپيق ديوار : چارپيق عرصه. ٣. چارپلمش، نزوله اوغرامش ويا جن طوتمش : چارپيق آدم. ٤. ترس، اوغورسز : چارپيق آياق.

چارداق { س. با : چارطاق.

چارسو { س. با : چارشی.

چارشب { ودها طوغريسی :

چارشف { ياخود چارشاف. س. [فا. «چادرشب» دن اولديغی مظنوندر] ١. يتاغه سريلن و يورغانه قاپلانان بزدن اورتی : يتاق چارشفی، يورغان چارشفی. ٢. قادينلرك تستر ايتدكاری جار : ايپك چارشف.

چارشنبه { ياخود جهارشنبه. س. [فارسيدن] هفتەنك دردنجی كونی، يوم الاربعاء : چارشنبه كونی، چارشنبه بازاری. || چارشنبه قاريسی = جادو، موهوم بر جن؛ ومج. صاچی طاراناماش، مخوف قيافتلی قادين. || آيك صوك چارشنبەسی = نحوستله مظنون كون؛ طقوز آيك صوك چارشنبەسی = نحوست محضه. عو. طقوز آيك صوك چارشنبەسی بر آرايه كلمك = هر ايش بر آرايه كلوب طوپلانمق. عو.

چارشی { ياخود چارشو. س. [فا. چارسو (= درت طرف) دن اولديغی مظنوندر] ايكی طرفی دكان و اوستی اورتيلی ياخود آچيق اخذ واعطا محلی، بازار، سوق. || چارشی آغاسی = چارشی محافظی. || چارشی خلقی = اهل سوق. || چام چارشی = درت طرفدن، تربيعاً. || ايچی جيفيت چارشيسی = نيت خالصەسی اولميان، حيله كار.

چارطاق { يا چارداق. س. [فا. چار = درت ـ عر. طاق = كمر] ١. درت كمر تشكيل ايدن اوفاق كوشك و رواق اوستی. ٢. اوستنه صارماشيقلی آغاج ونباتلر صارلمق اوزره بر قاچ ديرك و قفسدن ياپلمش سايەبان. ٣. درت ديرك اوزرينه چالی چرپيدن ياپلمش باغچوان وبكجی قلبەسی. ٤. آصمه وآصمه قباغی و سائره صارلمق ايچون قورلمش قفس : آصمەيی چارطاغه آلمق.

چارق { و چارقه. با : چرخ و چرخه.

چارم { عب. دردنجی، رابع.

چارميخ { س. فا. [چار = درت. ميخ = چيوی. — تر. زبانزدی : چارميق] مجرمی خاچه كرمك ايچون قورلمش صليب شكنندەدار آغاجی، صليب : چارميخه كرمك. بح. سفينەنك ديركاری باشندن اشاغی‌يه اينن قالين ايپلر : جواديرا چارميخی.

چارناچار { با : چار.

چاروب { س. فا. سوپوركه. لسه.

چاره { س. فا. ١. طريق تسويه، سبب اصلاح، واسطهٔ تخليص : چاره بولەمدی؛ اجله چاره يوقدر. ٢. تدبير : برچاره دوشونملی. ٣. مدد، ياردیم : بكا بر چاره بولك. ٤. علاج، دوا : بوخستەلغه چاره يوقدر. || نه چاره ! = نه ياپملی، ايستر ايستمز راضی اولملی.

چاره جوی { ص. فا. [چاره = م. ـ جستن = آرامق] چاره آرايان، تدبير تحريسنده بولنان.

چاره‌ساز { ص. فا. [چاره = م - ساختن = یاپمق] چاره یاپان، چاره وتدبیر دوشونن، بولان : قادینجغزك خسته‌لغنه کیمسه چاره‌ساز اولمدی .

چاره‌سز { ص. ۱. چاره وتدبیری اولمیان، چاره‌سی بولنه‌میان : بوچاره‌سز بر خسته‌لقدر. ۲. لابد، ضروری، الزم : قیشین آتش یاقق چاره‌سزدر. ۳. بیچاره، محتاج، ضرورتده بولنان : پك چاره‌سز قالدی. == ح. ضروری ولابد اوله‌رق، مطلقا، بهمه حال : بوکون چاره‌سز کیدیله‌جکدر .

چاره‌سزلك { س. ۱. تدبیر و علاج فقدانی و امکانسزلغی، عجز، اضطرار. ۲. بر شیئك ضروری ولابد اولمسی. ۳. بیچاره‌لك، ضرورت، احتیاج .

چاریچه { س. [روسجه‌دن] روسیه ایمپراطوریچه‌سی .

چاریق { س. ۱. کویلیلرك کیدکلری آیاق قابی که سپیلمه‌مش صیغیر دریسندن اولوب کنارلرنده‌کی دلیکلرینه کچیریلن دری شریتلرله ویا قینابله آیاغه باغلانیر. ۲. چاریق تقلیدی اوله‌رق باغلامه‌لی خفیف اسقارپین. ۳. طوپ آرابه‌سنك تکرلکنه اینیشده قونیلان پاپوش. || آرناؤد چاریغی = تلاتیدن اوجی سیوری وقیوریق پوسکوللی وسوسلی خفیف آیاق قابی. || چاریغی چیقارمق = نازکلشمك، کویلیلك حالندن قورتلمق. || دمیر چاریق = چوق طیانیقلی آیاق قابی.

چاریقجی { س. چاریق یاپان وصاتان اصناف .

چاریك { س. فا. [چار=درت. یك = بر. — تر. زبانزدی : چیرك] ۱. درتده بر، ربع : برالمانك چاریکی. ۲. ساعتك درتده بری، اون بش دقیقه : هرچاریکده بر حب آلملی؛ برساعت برچاریکده کیدیلیر. ۳. مجیدیه دینلن کومش سکه‌نك درتده بری که بش غروشلق برکومش سکه‌در : بونی برچاریکه آلدم .

چاریکلك { ص. برمجیدیه چاریکی قیمتنده اولان. بش غروشلق : چاریکلك جیغاره پاکتی .

چاسار { س. [قیصردن غلط] وقتیله آلمانیه ایمپراطورینه ویریلن عنواندر .

چاشنی { س. فا. [تر. زبانزدی : چشنه] ۱. لذت، طات. ۲. یمکك طادینه باقق ایچون آغزه آلنان مقدار، لذت نمونه‌سی : چاشنیسنه باقق .

چاشنیکیر { س. فا. [چاشنی=لذت. کرفتن = طوتمق] وقتیله بیوك دائره‌لرده یمکلرك لذتنه باقان آدم . == ج. فا. چاشنیکیران = سابقده ضیافتلرده سفره خدمتنی ایفا ایدن برصنف عسکر .

چاشیت { یاخود چاشوت. س. جاسوس .

چاشیتلامق { فل. جاسوسلق، تجسس ایتمك .

چاشیتلق { س. جاسوسلق، تجسس.

چاغ { س. ۱. زمان، وقت، اثنا، هنکام، موسم : کل چاغی، صباح چاغی. ۲. یاش : یکرمی چاغنده بردلیقانلی؛ اورته‌چاغده بر آدم. ۳. بوی، قد، قامت، تناسب، لزومی درجه سمیزلك : دمیر تاونده انسان چاغنده یاراشیر .

چاغ { یاخود چاق. د. تا، حتی، جه، دکین : چاغ اورته‌ده، چاغ بوقدر، چاغ اقشامه‌دك. مر .

چاغ { س. [فا. چاه (= قویو) دن غلط] بولاشیق چوقوری، لاغم، صو یولی .

چاغان { س. قالین و قوی دوه کوستکی .

چاغرتغان { س. با : چیغرتقان .

چاغرتمق { فتـ. چاغرمغه سوق واجبار ویا مساعده ایتمك، باغرتمق .

چاغرشمق { فشـ. ۱. بربرینه چاغرمق. ۲. هپ بردن چاغرمق، هایقروب بایغاره ایتمك : بری وفات ایتدیکندن قادینلر چاغرشیورلردی .

چاغرغان { ص. چوق چاغران، بایغاره‌جی. == س. چوق باغریر صاقصاغان جنسندن بر قوش .

چاغرلمق { مجـ. باغرلمق، ندا ایدلمك : اولیه چاغرلماز.

چاغرمق { فتـ. ۱. باغرمق، هایقرمق، بلند آوازله ندا ایتمك : اوقدر چاغرمایك؛ باغروب چاغرمق. ۲. یوکسك سسله اوقومق، تغنی ایتمك : ترکی چاغرمق. [دعوت ایتمك معناسنی افاده ایدن « چیغرمق » فعلیله قاریشدیرلمملیدر.]

چاغرمه (س. ١. باغرمه، ها- یقرمه، ندا. ٢. ترکی سویلمه، تغنی.

چاغریش (س. باغرمه، هایقرمه، ندا، صیحه، بلند آواز.

چاغل (مه. صویك قاینایوب فیشقرمه‌سنی تقلید ایده‌رك مکرر قوللانیلیر: صولر چاغل چاغل آقیور، چاغلایوردی.

چاغلا (س. یشیل قبوغیله برابر اولان خام بادم وسائر بوکبی میوه: چاغلا بادمی.

چاغلار (س. قیالره وسدلره چارپوب طبقه طبقه یرلردن کوپوره‌رك دوشن صو، شلاله، چاغلایان.

چاغلامق (و چاغلدامق. فل. (صو) قاینایه‌رق وکوپوره‌رك وطاشلره قیالره چارپه‌رق دوشمك ویا کوپوره‌رك طاشمق: طاغلرده صولر چاغلار.

چاغلامه (س. چاغلامق فعلی. با: چاغلامق.

چاغلایان (س. صنعی اوله‌رق کوپوره‌رك وسس ایده‌رك آقان صو، صنعی شلاله. [فر. Cascade]

چاغلایش (س. چاغلامق فعلی وطرزی.

چاغلایق (یاچغلایق. س. یردن سسله قاینایه‌رق نبعان ایدن صو، قاینارجه.

چاغلدامق (فل. با: چاغلامق.

چاغلدی (س. طاشلره قیالره ویا سدلره چارپوب قاینا- یه‌رق دوشن صویك چیقاردیغی سس: صولرك چاغلدیسی بلبلرك شاقردیسنه منضم اولیوردی.

چاغلی (صه. ١. بر درلو قامتی وتناسبی اولان: پهلوان چاغلی بر آدم. ٢. تندرست، سمیز، تاولی.

چاغوس (س. (ر.) دکیزینکجی.

چاق (د. تا، حتی، دك، جه: چاق بوقدر؛ چاق صباحه‌دك. با: چاغ. (اسکیمشدر.)

چاق (مه. قاقه وچکیجله اورمه کبی فعللرك سسنی تقلید وتصویر ایدر: چاق چوق، چاقر چوقور.

چاقال (س. با: چقال.

چاقالوز (س. چاقل طاشلرندن عبارت مرمیات آتان برنوع طوپ.

چاقدیرمق (فت. ١. قاقدیرمق، میخلاتمق، صوقمق: بورایه برچیوی چاقدیرملی؛ قازیق چاقدیرمق. ٢. مج. ایچیرمك، عشرت ایتدیرمك: کندیسنه چوق چاقدیرمشلر.

چاقر (یاخود چاقیر. صه. ماوی چیزیکلی الا رنکنده، ماوی تحریللی چیل: چاقر کوز = عین زرقاء. == س. پنجه‌سی ایری وبك کسکین بر جنس طوغان. || چاقر پنجه = طوتدیغنی براقماز، هرشیئدن استفاده ایدر، شدید البطش، حریص. || چاقر دیکنی = برجنس نبات، عرفج بری. || چاقر قنات = قنادلری تحریللی بر نوع اوردك.

چاقر (س. شراب، خمر، می، باده. مر. || چاقر کیف (وطوغریسی: چاقرکیفی) = دوشمیه‌جك درجه‌ده سرخوش، نیم مست.

چاقرجی (س. قوش آونده چاقری طوتان آدم: چاقرجی باشی = بونلرك رئیسی.

چاقشدیرمق (فل. مسکرات ایچمك، عشرت ایتمك، ایچوب کیف یتشدیرمك: اوتورمش چاقشدیریوردی.

چاقشمق (فش. بربرینه یچوب کیلتلمك، طاقلمق.

چاقشیر (س. ١. اینجه قماشلی اوزون برنوع شلوار. ٢. طیورك آیاغنده‌کی توکك.

چاقشیرلی (صه. ١. چاقشیر دینان شلواری کیین. ٢. آیاغی توکلی (کوکرجین وسائره).

چاقل (یاخود چاقیل. س. ایرماق ودکیز کنارلرنده صویك چالقایوب یووارلاتدیغی اوفاق طاشلرکه مختلف رنکلرده اولوب او اوکارینك وباغچه یوللرینك تفریشنه یارار: چاقل دوشه- مك؛ چاقل طاشی. || چاقل پیده- سی = قیزغین چاقل اوزرنده پیشمش پیده.

چاقلداق (س. ١. صو دکرمنی اوسط طاشنك اوزر- ینه طوقنه‌رق غیرمنقطع بر چا- غلدی چیقاران تخته پارچه‌سی. ٢. دکرمن شکلنده ودوندکجه کورلدی ایدر بر چوجق اویو- نجاغی. ٣. کچی وسائر بعض حیوانلرك وراسی اطرافنده‌کی قیللره آصیلوب قورویان قیغ.

چاقلدامق (فل. چاقل طاشلر- ینك کورلدیسی کبی برکورلدی ایتمك: جوزلر چوال ایچنده چاقلدایوردی.

چاقلدی { س. چاقل طاشلریله اونلره مماثل شیئلرك تحریك اولندقده ایتدكلری كو- رلدی : جوزلرك چاقلدیسی .

چاقللق { س. چاقل دوشمش ویا بریكمش محل.

چاقلمق { فجـ. فل. ۱. قازیغـه باغلانمق. ۲. میخلانوب پرلشمك : چنكانه خروزی كبی آیاغندن چاقیلیر .

چاقماق { یاخود چاقمق ویا چقماق. س. ۱. چاقه‌جق آلت، چاقماق طاشنه اوروب قیغلجیم چیقاره‌رق قاوی یاقان چلیك آلت، زند. ۲. چاقماقلی تفنككك زنبركی. || چاقماق طاشی = چاقما- قله اورلدقده قیغلجیم چیقاران وجام اعمالنه یارایان پارلاقجه طاش، قدح. || چاقماق قاو كیسه- سی = بونلرك وضعنه مخصوص بر شكل مخصوصده كیسه. == ص. مجـ. چاقماق كبی مقوس شكلنده اولان : چاقماق پابوش؛ چاقماق باشلی قایق .

چاقماقجی { س. چاقماق یاپان صنعتجی؛ چاقماقجیلر = بو اصنافك چارشیسی .

چاقماقسز { ص. بر ایشه یارا ماز (طبانجه و تفنك) == س. شمدی قوللانیلان كیمیوی كبریته وقتیله بو اسم ویرلشدی.

چاقماقلی { ص. چاقماق طاشی و زنبركله آتش آلیر (اسكی تفنك) : چاقماقلی تفنك كه فتیلیدن صكره و قاپسولیدن اول ایجاد اولنمشدر.

چاقمق { فتـ. ۱. قاقمق، قاقه‌رق صوقمق : اكسر، قازیق چاقمق. ۲. قازیق قاقوب حیوانی اوكا باغلامق : آتی چایره چاقدی. ۳. زنبركی چكوب چاقماغی چاقمق طاشنه اورمق : تفنك، زنبرك، چاقماق چاقمق. ٤. قبول ایتدیرمك، كچیرمك، ویرمك : قلب آقچه‌یی چاقدی. ٥. ایصیر- مق، (دیش) كچیرمك : دیش چاقمق. == فل. ۱. پارلامق، بردن بره لمعان ایتمك : شیمشك چاقیور. ۲. بربرینه كچمك، چتشمك : دیشلر چاقمق . ۳. ایچوب كیف یتیشدیرمك : اقشاملری چاقیور.

چاقمه { س. ۱. چاقمق فعلی. ۲. چاقمق. ۲. اوروب چاقمقله یاپلمش قیومجی ایشی : اركك چاقمه = بونك قبارتمه‌لیسی؛ دیشی چاقمه = بو ایشك چقورلیسی یعنی قبارتمه‌نك ترسی. ۳. بو ایشده قوللانیلان قیومجی قالبی.

چاقمه‌جی { س. قالب چاقمغله كو- مشك اوزرینه قبارتمه اشكال یاپان قیومجی .

چاقی { س. آچیلوب قپانان و طیرناق، قلم وسائره كسمكه مخصوص اولان كوچك جیب بیچاغی . [فارسیده « چاكو » دینلیرسه‌ده تركجه‌دن مأخوذ اولسه كركدر.]

چاقیش { س. ۱. چاقمق فعلی و طرزی. ۲. شیمشك.

چاقیم { س. و :

چاقین { س. شیمشك، برق.

چاك { ص. فا. یاریق، ییرتیق، چاتلاق؛ چاك ایتمك = ییرتمق، پاره‌لامق : پردهٔ ناموسنی چاك ایتدی؛ كریبان چاك = یاقه‌سی ییرتیق، كدر و مأیوسیتندن یاقه‌سنی پاره‌لامش؛ چاك چاك = پارچه پارچه. == س. ییرتیق یر : چاك كریبانمدن = یاقه‌مك ییرتیغندن .

چاك { س. تونج وسائره‌دن معمول مخروطی الشكل برآلت كه ایچنده معلق اولان طوقاغك صاللانوب كنارینه اورمسیله سس چیقاریر، چینغراغك بیوكی، جرس، ناقوس : دوه چاكی، كلیسا چاكی؛ چاك چالمق. || چاكنه‌اوت طیقامق = محو ایدوب سسنی كسمك. || چاك قله‌سی = كلیسا چاكنك تعلیقنه مخصوص یوكسك قله. || قولاغه چاك چالمق = چوق باغرمق، تكرار تكرار سویلمك .

چاك { مه. بیهوده یره چوق و بلا فاصله سویلمكی وچكه یاریشدیروب كوزلك ایتمكی تصویر ایده‌رك مكرر قوللا- نیلیر : بتون كون چاك چاك ایتمكدن ایشنه باقمغه وقتی یوقكه.

چاكر { س. فا. قول، كوله، عبد. [انشا لساننده ظرافت تعبیری اوله‌رق متكلمدن كنایه قوللانیلیر:] چاكرلری = بنده- لری، بنده‌كز؛ معروض چاكر كمینه‌لریدركه = بنده‌كزك معروضم دیمكدركه انشاده مسند صدارتده بولنان وزرایه خطاباً یازیلور تعبیرات رسمیه‌دندر .

چاكرانه { ص. فا. قوله وكوله‌یه منسوب ومتعلق ویا شایسته. [ظرافت تعبیری اوله‌رق متكلمدن كنایه اولور :] معروض

چاكرانه‌مدر؛ عريضهٔ چاكرانه‌م.

چاكرپرور { ص. فا. [چاكر = قول ـ پروردن = بسلمك] قوللرينى بسليوب قايران، بنده‌پرور. [ظرافت تعبيرى اوله‌رق مخاطبدن كنايه اولور.]

چاكرپروانه { ص. فا. و:

چاكرپرورى { ص. فا. قوللرينى بسليوب قايران كريم ومنعم ذاته منسوب ومتعلق ويا شايسته: نعم چاكرپروانه‌لرى، چاكرپروريلرى.

چاكرخانه { س. فا. قول و بنده‌نك يعنى متكلمك اوى، بنده‌خانه، فقيرخانه: چاكرخانه‌يه تشريف بيورورسه‌كز.

چاكرزاده { س. فا. [چاكر = قول ـ زاده = طوغمش] قول وبنده‌نك يعنى متكلمك اولادى: چاكرزاده‌كزى تقديم ايديورم.

چاكرلك { س. قوللق، كوله‌لك.

چاكرنواز { ص. فا. [چاكر = قول ـ نواختن = اوخشامق] قوللرينى اوخشايوب تلطيف ايدن. [ظرافت تعبيرى اوله‌رق مخاطبدن كنايه اولور. — نسبت بيان ايدن «چاكرنوازانه» و «چاكرنوازى» صفتلرى دخى انشا اثناسنده بعضاً قوللانيلير.]

چاكرى { ص. فا. قول و بنده‌يه منسوب و متعلق. [متكلمدن كنايه اولور:] معروض چاكريدر؛ سوى چاكرى‌يه ارسال بيورلمسى.

چاكلق { س. كليسا چاكنك آصلديغى محل، چاك قله‌سى.

چال { ح. ١. بر اسمدن اول قوللانيله‌رق اونك طورميوب حركت ايتديكنه ومتصل اويناقده بولنديغنه دلالت ايدر: چال چكه = متصل چكه اويناداں، طورمقسزين سويلين، چوق سويلر، كوزه. ٢. كذلك بر اسمدن اول اوله‌رق شدتله قاپمغه دلالت ايدر: چال ياقه ايتمك = بطش وشدتله ياقه‌لامق، ياقه‌سندن قاپمق.

چالا { ياخود چال. ح. براسمدن اول قوللانيله‌رق اونك متصل وشدتله وپرواسز اوله‌رق استعمالنه دلالت ايدر: چالا قليج = متصل قليج چاله‌رق، بلا پروا قليج اويناده‌رق؛ چالا قيرباج = شدتله و متصل قيرباج اوره‌رق.

چالاپ { س. با: چلپ.

چالاغان { ص. ١. ايصيران. ٢. آزغين (كوپك). = س. چيان. || چالاغان اوتى = ايصيرغان اوتى. مر.

چالاك { ص. سريع الحركه، جست وچالاك. مر. [فا. «چالاك» بوندن مأخوذ اولسه كركدر.]

چالاك { ص. فا. سريع الحركه، الينه وآياغنه چابوق، خفيف. [اكثريا مترادفى اولان «جست» ايله برابر قوللانيلير:] جست وچالاك بركنج.

چالپاره { س. [فا. «چارپاره»دن] خوره تپركن زيل كبى چالنمق اوزره پارمقلره طاقيلان تخته جقلر، شقشاق.

چالپاره { س. برنوع دكيز بوجكى. || يهودى چالپاره‌سى = بونك لكه‌لى ورنكلى نوعى.

چال چكه { ص. با: چال.

چالديرمق { فتـ ١. اورديرمق، ضرب ايتديرمك، چارپديرمق: يره چالديرمق. ٢. برموسيقه آلتى اويناتمق: طاول، چاك، پيانو چالديرمق. ٣. اورديرمق، دق ايتديرمك: خدمتجى‌يه قپويى چالديرمق. ٤. سرقت ايتديرمك، قاپديرمق، اپى محافظه ايده‌ميوب چالينمسنه سببيت ويرمك: آخورك قپوسنى آچيق براقه‌رق آتى چالديردى.

چالشديرمق { يا چاليشديرمق. فتـ. ١. سعى ايتديرمك، چابالاتمق: بو ايشه نه كنديسى چاليشيور ونه‌ده بزى چاليشديريور. ٢. ايشلتمك، ايش ويرمك، ايشده قوللانمق، استخدام ايتمك: هركون اون اون بش عمله چاليشديريور. ٣. اوقوتمق، تحصيل ايتديرمك، تحصيل ايله اوغراشديرمق: يازك صيجاق آيلرنده چوجقلرى چاليشديرمق صحتلرينه مضردر؛ اوغلنى آلمانجه‌يه چاليشديريور.

چالشقان { يا چاليشقان. ص. [اصلى: چالشغان] ١. چوق چالشان، سعى وغيرت ايدن، مقدم: چالشقان آدمدر.

٢. چوق ایشلین، چوق ایش کورن: چالشقان رنجبر. ٣. درسنه وتحصیله مداومت ایدن: چالشقان طلبه.

چالشلق یاخود چالیشلق. فجـ. ١. سعی وغیرت واقدام اولنمق: نه قدر چالشلسه بوایش اولماز. ٢. ایش ایشلنمك: صبحاقده چوق چالشلماز. ٣. درس وتحصیله مداومت اولنمق: کنجلکده چالیشلیرسه صکره ندامت چکلمز.

چالشمق یاخود چالیشمق. فل. ١. چابالامق، سعی وغیرت ایتمك: فلان ایشی کورمکه چوق چالشدمسه ده موفق اوله‌مدم. ٢. ایشلمك، ایش کورمك، اوغراشمق: انسان کونده سکز ساعت چالشملیدر. ٣. درسه اهتمام وتحصیله دوام ایتمك، اوقویوب یازمق: شاکردان چالیشیرسه معلملرینه ده هوس کلیر.

چالشمه س. چالشمق فعلی. با: چالشمق.

چالغی س. [«چالمق» دن. اسکی ترکجه‌سی: چالاو] ١. موسیقی آلتی، ساز: پیانو کوزل برچالغیدر. ٢. موسیقی، آهنك، نوا: چالغی چالمق؛ چالغی‌یی سورمیسکز؟ ٣. موسیقی طاقمی، سازطاقمی، خواننده‌وسازنده‌لر: فلان اوده چالغی واردر.

چالغیجی س. چالغی چالان، بر ساز چالمغی صنعت اتخاذ ایدن آدم، سازنده، مطرب.

چالغیجیلق س. برساز چالان آدمك صنعتی، سازنده‌لك، مطربلك.

چالقاتمق فتـ. ١. (چوجغی) سوتدن خسته ایتمك. ٢. (کمی) ذخیره‌یی ایصلادوب بوزمق. ٣. (قلوچقه طاوق) یومورطه‌یی براغوب صوغوتمق.

چالقار س. ١. معده بوزار شیء. ٢. مسهل. ٣. پنبوق قوزه‌سنی تطهیره مخصوص سپت طولاب، چرچر، قوشکینارا.

چالقامق فتـ. ١. صاللایوب قاریشدیرمق، صاورمق: بوغدایی قالبورك ایچنده چالقامق. ٢. (برقابی) تمیزلمك ایچون ایچنده صو اولدیغی حالده خیزله صاللایوب قاریشدیرمق: باردغی چالقا؛ علاج شیشه‌سنی چالقاملی. ٣. آغزك ایچنده صویی تحریك ایتمك، غرغره ایلمك: آغزی چالقامق. ٤. (معده‌یی) دوندیرمك. ٥. (یالیه) کمی‌یی صارصمق. ٦. (کمی) صارصمق: واپور بزی بتون کون چالقادی طوردی. ٧. (قلوچقه طاوق) یومورطه‌یی اوینادوب اوستلرینه وطورمق. ٨. قیغانه‌لق یومورطه‌یی دوکمك: یومورطه‌یی ایجه چالقاملی. ٩. یایقده سودی دوکمك. ١٠ (بوزوق سوت) چوجغه طوقنوب ضعیفلاتمق: شو چوجغی سوت چالقامش. = فل. (اویونجی) رقصده دیه‌لنمك، کوبك آتمق.

چالقامه س. چالقامق فعلی. با: چالقامق.

چالقاندی س. ١. چاربندی، تلاطم: دکیز چالقاندیسی. ٢. معده بوزوقلغی، سورمه. ٣. یومورطه کبی بر شیئك بر قابك ایچنده دوکمه‌سی و بویله دوکیلان شیء. || قالبور چالقاندیسی = قالبورك اوستنده قالان چورچوب.

چالقانمق فل. ١. صاللانمق، حرکت ایتمك، قاریشمق: غلبه‌لك چالقاندی. ٢. طالغه‌لانمق، تموج ایتمك، موج اورمق، طلازلانمق: دکیز چالقانیوردی. ٣. آلت اوست اولمق: کمی چالقانیور؛ معده‌م چالقاندی. ٤. یورورکن ایکی یانه صاللانمق: چالقانه‌رق یوریوردی. ٥. (یومورطه) بوزلمق، جاق اولمق: چالقانمش یومورطه.

چالمق فتـ. ١. اورمق، چارپمق: قامچی، قلیج چالمق. ٢. یره دوشورمك، آتمق: یره چالدی. ٣. برشیئك برپارچه‌سنی کسمك، چلمك. ٤. طاوول وتونبلك کبی بر شیئه اوروب سس چیقارمق: طاوول، ترانیته چالمق. ٥. علی الاطلاق چالغی اوینامق: پیانو، قانون، فلارنته، بر هوا چالمق. ٦. بربرینه اورمق، چیرپمق: ال چالمق. ٧. اورمق، دق ایتمك: قپویی چالمق. ٨. اوغریلامق، چیرپمق، سرقت ایتمك: آتمی چالدیلر. ٩. آلمق، قاپمق: عقل چالمق = مفتون ایتمك. ١٠. بر مایعه جزئی طوز ویاچوربه یه اون قاتمق. ١١. طاتدیرمق، لذتنی طویورمق: آغزینه بال چالمق.

١٢. صوپورمك، تميزلك: توزی چالمق. ١٣. اویناتمق، صاللامق، تحریك ایتمك، قوللانمق: کورك، صوپه چالمق. ١٤. بورشدیرمق: دیلی چالمق.
= فل. ١. آز بکزه‌مك، تقرب ایتمك، مائل اولمق: یشیله چالیور. ٢. برشیئك لذتنی ویرمك: ایس چالمق، باقر چالمق. ٣. طوغری سویلیوب چتره‌فیل سویلمك ویا دیکر برلسان آکدیرمق: دیلی چالیور؛ دیلی رومجه‌یه چالیور. ٤. (ساعت وساز وسائره) اورمق: بوساعت طوغری چالمیور؛ بو پیانو پك ایی چالیور. || مج. آغزینه برپارمق بال چالمق = مواعد کاذبه ایله آوتمق. || دودوکی چالمق = موفق اولمق، نائل مرام اولمق. || طوپوق چالمق = یورورکن طوپوقلری بربرینه طوقندیرمق، چامور آتمق. || هر تلدن چالمق = هزار فن اولمق. || هوا چالمق = سام اورمق. || چال چکه. با: چال. || چال یاقه ایتمك = یاقه‌سندن قاپمق، قاورامق. || چاله قامچی، چاله قلیج، چاله کورك وسائره = متصل قامچی، قلیج، کورك وسائره صاللایه‌رق. با: چالا.

چالمه { س. ١. چالمق فعلی. دا: چالمق. ٢. صاریق، عمامه.
= ص. ١. صیوامه اولمیوب اوته‌سنده بریسنده برطاقم ایشلمه چیچکلری اولان (صاریق وسائره). ٢. قاقمه‌صورتیله اولمیه‌رق ایشلنمش (معدن اشیا).

چالنمق { مج. فط. ١. اورلمق، ضرب اولنمق، چارپلمق، ٢. یره اورلمق. ٣. تحریك ویا ضرب اولنه‌رق سس چیقارمق: چاك، طاول چالنمق. ٤. (موسیقی آلتی) اوینانمق، اجرا اولنمق: پیانو، دودك، عود چالنمق. ٥. سس ویرمك، سس چیقارمق، (سس) واصل اولمق: قولاغمه چالندی. ٦. دق اولنمق، اورلمق: قپو چالندی. ٧. قاپلمق، سرقت اولنمق: کیجه بتون اشیاسی چالنمش؛ چالینان آت بولندی. ٨. برشیئك لذتنی ویا قوقوسنی ویرمك: ایس، باقیر چالنمق.

چالی { س. (اصلی: چالیق) آغاج ایله اوت آره‌سنده واکثریا دیکنلی نبات. || چالی چرپی = چالی قبیلندن شیئلر، خاروخس، خاشاك: چالی چرپیدن برقلبه. || قره چالی = چالینك برنوعی. || چالی فاصولیه‌سی = چالی‌یه صاریلان فاصولیه نوعی. || چالی قاواق = سیدجی قاواغی؛ شجرالحور. || چالی قوشی = آری قوشنك برنوعی، شقراق.

چالیشمق { چالیشدیرمق وسائره. با: چالشمق وسائره.

چالیق { ص. («چالمق»دن) ١. بر طرفه مائل، چارپیق: آغزی، بورنی چالیق. ٢. دونمش، اوینامش، بوزلمش: رنکی چالیق = صولمش؛ عقلی چالیق شیفته، بودالا. ٣. طوغری یوریمیوب یان‌یان کیدن: چالیق آت. ٤. اسمی چیزلمش، مطرود: دفتردن چالیق سپاهی. || چالیق قوشی = چالی قوشی. با: چالی.
= س. قیون اویوزی.

چالیلق { ص. چالی ایله مملوومستور، فونده‌لق: چالیلق بریر.
= س. چالی ایله مستور یر، چالی اورمانی: اوراده بر چالیلق واردر.

چالیم { س. («چالمق»دن) ١. قلیجك کسکین طرفی، آغزی. ٢. طور، مشوار، رفتار. ٣. ساخته طور، قورله: چالیمندن کچلمز؛ چالیم صاتمق. || چالیمنه کتیرمك = بیچیمنه اویدیرمق.

چالین { س. چاقاق. مر.

چام { مه. چام چارشی = فرطولایی، تربیعاً.

چام { س. دیکنندن عبارت اولان یاپراغنی قیشین‌ده دوکمز آغاج جنسی که اکثریا یوکسك وصوغوق یرلرده اولوب انواع کثیره‌سی واردر وهوانی تصفیه ایتمکله باغچه‌لرده دخی یتیشدیریلیر: آق، صاری، قره، آلا، چرالی چام، قطران چامی، قومسال چامی. || چام اوزی = صاری چام تخته‌سی، صاری اوت. || مج. چام دویرمك = بیوك برقباحت ایتمك. || چاملر بارداق اولمق = اسکی حال دکیشمك. || چام ساقزی = چام آغاجلرندن چیقان رچینه، راتنج. || چام فستغی = چام آغاجنك میوه‌سی، تخملرینی حاوی قوزالاغی.

چاماریوا { حد. (تیا) بح. آرمه‌یه چیقمق قورمانده‌سی.

چاماشیر { یاخود چماشیر. [فا. «جامه‌شوی»دن ظن اولنیور] اثواب آلتنده کییلن کوملك، طون وسائره: چاماشیر

بیقـامق؛ تمیز. کیرلی چاماشیر؛ چاماشیرتکنه‌سنی،لکنی، قازانی، سپدی . || چاماشـیر آغاسی، اوسته‌سی = وقتیله بیوك دائره‌لرده چماشیره نظارت ایدن خدمتجی .

چاماشیرجی { یاخود چماشیرجی. س. مخصوص دکانده چاماشیر بیقایان آدم؛ چاماشیرجی قاری = دکانده واولرده اجرتله چاماشـیر بیقـایان قاری ویابیوك برقوناقده یالکز چاماشیر بیقامغه مخصوص خدمتجی قاری.

چاماشیرجیلق { یا چاشیرجیلق. س . چاماشـیر بیقامه صنعت ومشغولیتی : چاماشیرجیلق ایدیور.

چاماشیرخانه { س. چاماشیر بیقامغـه مخصوص محل : بو اوك چاماشـیر خانه‌سی یوقدر .

چامچاق { یاخود چمچاق. س. آغاجدن قولپلی صو قابی.

چاملق { س. چام آغاجلرینی حاوی اورمان. || ج. آرناؤدلغك جنوب غربی قسمی که چام دینلن آرناؤد قومیله مسکوندر.

چامور { س. ۱. صوایله قاریشوب بولاشیر وایچنه باتیلیر طوپراق : صولی چامور؛ صیویشیق، یاپیشقان چامور؛سوقاقلر چامور اولمش؛ چاموره باتمق، بولاشمق؛ لوله‌جی، چوملکجی چاموری = لوله‌ویا چوملك یاپمغه یارایان چامور. ۲. کرك چاموردن عبارت وکرك کیرچ ایله قوم ویا خراساندن مرکب اولسون دیوار خرجی؛ اورك چاموری=خرج؛ چامور تکنه‌سی. || مج. چاموره دوشمك = خاك مذلتـده قالمق. ||چامور صیوامق=اتهام ایده‌رك لکه‌دار ایتمك. || چاموره بولاشمق= ناموسسز وحیاسز آدملرله اوغراشمق. || چاموره طـاش آتمق= ادبسزه صاتاشوب آغزینی آچدیرمق. || چاموردن چیقارمق= مشکل برحالدن قورتارمق.

چامورلامق { فتـ. ۱. چامور سورمك، چامورله صیوامق. ۲. (صولر) چامور کتیروب لیمان ومنفذ وسائره‌یی طولدیرمق. ۳. مج. اتهام ایتمك، لکه‌لمك : ایکی‌ال ایله چامورلادی.

چامورلق { س. ۱. چامورله مملو ویا مستوریر : اوك اوکنـده بر چامورلق واردر؛ اوکولك کنارلری چامورلقدر. ۲. پاچه‌لری چاموردن محافظه ایچون کییلیر قوپچه‌لی ویاطوقه‌لی مشین ویا مشمع توزلق: چیزمه‌م اولمدیغندن پوطینك اوزرینـه چامورلق کییورم .

چامورلی { ص. چاموری اولان، چاموره بولاشمش: سوقاقلر پك چامورلیدر .

چاموقه { س. آترینـه بالیغنك کوچکی .

چامیـج { ص. ۱. اوفاق تنك. ۲. خرچین. = س. ۱. قوری اوزومك اوفاق‌دانه‌لیسی. ۲. اوفاق کوز بیکی. ۳. سیاهی آز و بیاضی چوق کوز. مر.

چان { س. با : چاك .

چاناق { یاخود چناق. س. یابان طوپراق قاب، طوپراقدن یمك قابی، قصعه؛ چاناق‌چوملك= اوانی، سفال. || چاناق اوزنکی= اسکی بیچیم ککیش اوزنکی. || مج. چاناق طوتمق = دیلنمك. || باش چاناغی = قفـا کمیکی. || دیلنجی چاناغی = کشکول. || قان چاناغی = قانله‌طولی، قیپ‌قرمزی کوز .

چاناقلق { س. مج. سفائن دیرکلرینك باشلرینه طوغری یاپیلان تراچه‌مسی یرکه بعض خدماته مخصوصدر.

چانطه { س. [تق. جونتای] مشین ویا قماش قاپلی واچیلوب قاپانان یوقاری‌طرفی دمیرپاروازندن معمول طوربه ایله چکمجه آراسنده محفظه که مختلف بیوکلکده انواعی اولوب، اثواب و چماشیر، اوراق، بیه‌جك، آقچه وسائره طاشیمغه‌یارار : یول چانطه‌سی، اوراق چانطـه‌سی، پاره چانطـه‌سی. || مج. چانطـه‌ده ککلیك = مهیا ویا تدارکی قولای شیء.

چانغال { س. ۱. طـاقلمش فضله شیء. ۲. اولمش قویونك دیکر قویونه امدیریلن یاوریسی.

چانغر { ع. بر برلرینه طوقنـان دمیرپارچه‌لرینك کورلدیسی کبی نا موزون بیـوك بر کورلدی‌یی تصویر وتقلیدایدر: چانغر چونغور.

چانغردامق { فل. بر برلرینـه طوقنان دمیرپارچه‌لرینك کورلدیسی کبی برکورلدی ایتمك.

چانغردی { س. بربرلرینه چارپان دمیرپارچه‌لرینك

كورلديسى كبى نا موزون وبيوك كورلدى.

چانغل { مه. نا موزون وقبا سسى تقليد ايدر: چانغل چونغول سويليور.

چاودار { س. حبوباتك اوزون واسمر دانه‌لى برجنسى كه اتمكى ابى پيشيرلك شرطيله لذيذ اولورسه‌ده اكثريا خمور كبى قالير.

چاوش { س. [باشى سرغوجلى ديمك (؟) اولان «سياوش» ويا «كياوش» دن اشتقاق ادعا اولنور] ١. وقتيله ديوان وسائر دوائر دولت معيتنده ويا حكمداران خدمتنده بولنان ياور ومحضر كبى ضابطله‌ره دينليردى. تاريخ عثمانيده چاوشان وچاوش باشى منصبلرى خيلى اهميتلى اولوب، چاوش باشى دعاوى ناظرى وظيفه‌سنى كورووردى. ٢. اليوم سلك عسكريده اونباشيدن يوقارى وملازم ثانيدن آشاغى بر درجه‌در: چاوشلر وباش چاوشلر ضابطاندن عد اولنميوب افراددن معدود ايسه‌لرده، نفراتك كرك تعليم وتربيه‌سنده وكرك حربه سوقنده اهميت وخدمتلرى چوقدر؛ پياده، سوارى چاوشى. || امر چاوشى = اوامر واوراق تبليغ وايصالى خدمتيله قوماندانك معيتنده بولنان چاوش. ٣. عمله وسائره‌نك باشلرى. || چاوش اوزومى = وقتيله بر چاوش طرفندن چيوغى طائفدن استانبوله كتيرلمش ايرى دانه‌لى كوزل بر نوع اوزوم. || چاوش قوشى = قيرلى قوشى، ايبيك قوشى، هدهد.

چاوشلق { س. چاوش رتبه و وظيفه سى: پياده، سوارى چاوشلغى؛ باش چاوشلق.

چاولى { س. تربيه اولنمامش شاهين وطوغان ياوريسى. [تربيه اولنمشنه باولى ديرلر.]

چاون { س. حيوان دريسندن ويا آلت تناسلندن ياپلمش قرباچ.

چاه { س. فا. ١. قويو، بئر. ٢. چوقور، تحت الارض زندان. || چاه نسيانه آتمق = اونوتمق.

چاى { س. طوغريدن دكيزه واصل اولميوب ديكر برنهره يعنى بر ايرماغه دوكيلن نهر؛ دكيزى كچوب چايده بوغلمق = بيوك مشكلاته غلبه چالوب كوچكى اوكنده عاجز قالمق؛ چايه وارمازدن پاچه‌لرى صيوامق = وقت ولزومندن اول حاضرلانمق.

چاى { س. [چيندن] خاشلانه‌رق صويى ايچيلن معروف ياپراق: چاى ايچمك، پيشيرمك؛ چاى طاقمى، ابريغى، بارداغى، فنجانى، قاشيغى. || آطه چايى = ديش اوتى دينلن برنبات. || آلپ چايى = آلپ طاغلرنده چيقوب مسهل كبى قوللانيلان برنبات.

چاير { س. ١. كرك طبيعى وكرك صنعى يعنى تخمى اكلمكله اوت بيتمكه مخصوص يركه اكثريا صو آلتنده بولنور، ومحصولى اولان اوت يا بهارده ايچنده باغلانان حيوانلره يشيل يديريلير وياخود بيچيلوب قيش ايچون قوريديلير، مرج، مرغ؛ طبيعى چاير؛ صنعى چاير؛ حيوانلرى چايره چيقارمق، باغلامق. ٢. چايرده حاصل اولان اوتك تازه‌سى، يشيلى؛ حيوانه چاير يديرمك. || چاير اوتى = چايردن وقتسز كسيلوب آتلره يشيل يديريلن اوت. || چاير پينيرى = بر جنس تازه پينير. || چاير صوغوغى = چاير موسمنده يعنى مايس ابتدالرنده اولان برودت. || چاير قوشى = طويغار انواعندن بر قوش.

چاپر { مه. با: چاير.

چايرلامق { فتـ. (حيوانى) چايره چيقارمق، چاير يديرمك.

چايرلق { ص. يشيل اوتله مستور، اوت بيتن (محل): چايرلق بريردر؛ اوراسى هب باغلق چايرلقدر.

چايلاق { ياخود چيلاق. س. معروف برجنس آوجى قوش. || مجـ. قپاروزجى، طمعكار، كدا چشم. || چايلاق فرطونه‌سى = اكثرى قيش ابتدالرنده وقوع بولان فرطونه.

چپالمق { فل. با: چاپالمق.

چبان { س. با: چيبان.

چبوق { س. با: چوبوق.

چپ { ص. فا. صول؛ چپ وراست = صاغه صوله.

چپار { چپارز، چپارى وسائره. با: چاپار وسائره.

چپاق { چپاقلامق وسائره. با: چاپاق وسائره.

چپ انداز { صـ. فا. [معنای لغویسی : صول آتان] حیله کار، مکار، دساس.

چپرشمك { یاخود چاپراشمق. فشـ. ١. بربرینه كچمك، چیتشمك، چاپراز اولمق. ٢. صیقشمق، كیتلنمك، شدتلنمك.

چپرشیك { یاخود چاپراشیق. صـ. بربرینه كچمش، طولاشیق، كرفت، پیچاپیچ.

چپكن { سـ. [اصلی : چاپقان] قوللری یاریق اولوب اكثریا صارقیدیلان خرجلی صالته : صیرمه‌لی چپكن.

چپل { صـ. قویو، كثیف، بولانیق : چپل هوا = قارلی. = سـ. ١. قاریشیق فرطونه. ٢. چامور موسمی. مـ.

چپلاق { صـ. ١. كیینمه‌مش، صویمش، عاری، عریان، برهنه : چپلاق آدم؛ انسان چپلاق طوغار. ٢. توكی دوكلمش، توكسز : چپلاق قویون. ٣. طونادلمامش، سوسسز، ساده. ٤. طاقیسز، طاقی اورلمامش : چپلاق آت. ٥. برشیئی اولمیان، پك زوكورت، الی بوش. || بالدیری چپلاق = فرومایكان و اراذل طاقمی، آیاق طاقمی. || چپلاق ایتمك = صویمق؛ چپلاق اولمق = صویمق. || چیر چپلاق، چیریل چپلاق، چیرلاق چپلاق = بسبتون عاری وبرهنه.

چپلاقلق { سـ. ١. چپلاق اولانك حالی، كیینمه‌مش و یا صویمش اولمه، عریانلق، برهنه‌لك. ٢. زینت ویا طاقیدن عاری اولانك حالی، ساده‌لك.

چپلك { صـ. ١. فرطونه‌لی، شدتلی (هوا). ٢. قارلی، قار یاغه‌جغنی كوستریر (هوا). ٣. چامورلی، باتاق، چیویق (موسم).

چپور { صـ. با : چوپور.

چپه { حـ. [«چوره» لفتیله برابر قوللانیلیر :] چپه چوره = اطرافنده، دائراً مادار.

چپیچ { سـ. بر یاشنده كچی. [فارسیده «چپش» دینلوب، ایكیسی آره سنده‌كی مناسبت ظاهر ایسه‌ده، خانغیسی اصل اولدیغی بللیسزدر.]

چپیل { صـ. كوزلری چاپاقلی : چپیل آدم.

چت { مه. پك خفیف بر سسی تقلید وتصویر ایدر : چت پت یوریمك. [«چتر» دخی دینلیر: چتر پتر یوریور.] = سـ. پك خفیف سس : اوقدر خلق طوپلاندیغی حالده چت یوغدی؛ كیمسه چت ایتمدی.

چتاری { سـ. بر ایپكله اوچ پنبوقدن مركب برنوع یرلی قماش.

چتاق { سـ. لسانی چترفیلجه اولان روم ایلی تركلرینه ویریلن اسمدر.

چتال { سـ. با : چاتال.

چتر { مه. با : چت.

چتر { چترادامق، چتردی. با : چاتر وسائره.

چتر { سـ. فا. [تر. « چادر » دن مأخوذ اولسه‌كرك] چادر، خیمه.

چترفیل { سـ. صـ. حـ. روم ایلی خلقنك و چركسلرك سویله‌لری كبی تركجه‌یی یاكایش وبوزوق برشیوه ایله سویله دیلی چتره‌فیلدر؛ چتره‌فیل سویلیور.

چتلاتمق { فتـ. پارمقلری و یا آتشده طوز وسپند كبی برشیئی چترداتمق، پاتلاتمق: قیغلجیم چتلاتمق.

چتلامق { فلـ. چكیلن پارمق یاخود آتشه آتیلان طوز وسپند ویا صچرایان قیغلجیم كبی شیء پاتلایوب سس چیقارمق.

چتلامق { چاتلاتمق وسائره. با: چاتلامق وسائره.

چتلق { سـ. ساقز آغاجنك ویردیكی قرمزی میوه، بر نوع مرلنكج.

چتلنبك { سـ. كوچك دانه‌لی وتك چكردكلی سیاه ولذیذ بر میوه. || چتلنبك آغاجی = بو میوه‌یی ویرن آغاج كه مرلنكج انواعندندر.

چتله { سـ. [« چاتال » دن ویا « چتمك» دن] یازی بیلمین اتمكجی وسائر اصنافك طوتدقلری حساب آلتیدركه طولاً ایكی یه آیرلمش برچبوقدن عبارت اولوب، ایكیسی برلشدیریله‌رك اوزرینه بیچاقله اسكی لاتین رقملرینه مشابه رقملر ویاساده‌جه كرتیكلر چنتیلیر، وبری كندیسنده دیكری ده آلیش ویریش ایدن آدمده قالیر؛ چتله طوتمق.

چته { سـ. [آرناؤدجه‌دن] ١. بولوك، كروه، طاقم، بر رئیسك اداره‌سی تحتنده بولنان

هیئت : خیدود چته‌سی. ٢. عسکر بولوکی، مفرزه. ٣. چاپولجی وآقینجی طاقم : برطاقم چته‌لر حدودی تجاوز ایتدی.

چته { یاخود جیته. س. ایکی اوچ پارمق اکنده طار و اوزون تخته، شیشه، پارواز.

چته‌جی { س. برچته ایله ایلری کچن عسکر، طلیعه عسکری.

چتیق { با : چاتیق، چیتیق.

چتین { چتینلك، چتینلشمك. با : چیتین وسائره.

چچ { س. حبوبات بیغینی، ذخیره کومه‌سی : نیسان یاغار صاپ اولور، مایس یاغار چچ اولور.

چچارون { یاخود چاچارون. ص. لزومسز و مناسبتسز یره چوق سویلین، کوزه، شارلتان، لافزن، چاك چاك ایدن.

چچن { س. بلاد قافقاسده جنسیتجه چرکسلره قریب بر قوم.

چدیك { س. وقتیله قادینلرك و طریق علمی رجالنك بنه او رنکده قوندره ایچنده کییدکاری صاری مستکه آلتی دخی صاری مشیندن اولور.

چدیکجی { س. چدیك دینلن صاری مست وقوندیی یاپوب صاتان خفاف.

چر { یاخود چیر وچریل. ه. «چپلاق» صفتندن اول کلوب مبالغه بیان ایدر: چرچپلاق، چریل چپلاق = بسبتون عاری وبرهنه؛ هیچ برشیئی اولمقسزین.

چرا { س. فا. اوتلاق، مرعا. ن.

چرا { یاخود چیرا. س. [بلکه «چراغ» دن] چام آغاجنك صاقزلی ویاغلی یری که پارچه‌لری آتش یاقغه وکویلرده تنویر ایچون موم وقندیل یرینه قوللانیلیر. || چرا آغاجی = چام آغاجنك چرالی جنسی که چرالی دینلن قالین وچیکدنه دینلن اینجه تخته‌لر بوندن چیقار. || چرا قومق = طوتیشدیرمق، چرالامق.

چراغ { س. فا. قندیل و موم و مشعله کبی واسطهٔ تنویر: چراغی یاقق.

چراغ { ص. [لغت آنفهٔ فارسیه‌دن. — تر. زبانزدی : چراق] ١. اوجاق وقندیله یعنی او بارقه مالك اولمش، نعمت و احسانه ویا وظیفه ومعاشه یاخود بر مأموریته نائل اولان : فلان مأموریتله چراغ بیورلدی؛ بشیوز غروش معاشله چراغ بیورلمسی. ٢. خدمتدن عفو اولنه‌رق اونده اوتورمق اوزره تقاعد معاشنه نائل اولان : یوز غروش معاشله چراغ بیورلمش حمله‌جیلردندر؛ آرتق اختیارلادی چراغ اولمسنی ایستیور. ٣. مج. بیوك نعمت و احسانه نائل اولان : بنی چراغمی ایتدیکز ظن ایدیورسکز ؟

چراغ { یاخود چراق. س. صنعت اوکرتمك مقصدیله بر اوسته‌نك معیت و خدمتنده بولنان کنج، شاکرد، تلمیذ : مارانغوز، اجزاجی چراغی.

چراغلق { س. ١. نعمت واحسان و وظیفه ومأموریته نائلیت. ٢. تقاعد، اوه چکیلوب استراحت ایتمه. ٣. تقاعد معاشی. ٤. شاکردلك، تلمیذلك : بر مارانغوزك یاننده چراغلق ایدیور.

چراق { و چراقلق. با : چراغ، چراغلق.

چراقان { س. [اصلی : چراغمان] ١. اوزرنده مشعله یاقیلان قله ویا دمیر دیرك. ٢. بالیقچیلرك صو کنارنده قوردقلری پله. || سوسام چراقانی = یغین اورته‌سنده مرکوز دیرك. || مج. چراقانه چیقمق = زیاده قیزمق، پرغضب اولوب فیرلامق.

چراقه { س. اوزرینه قندیل وموم قوردقلری دمیرپایه.

چراگاه { یاخود چراگه. س. فا. اوتلاق یری، مرعالق محل. ن.

چرالامق { فتـ. ١. چرا قومق، طوتیشدیرمق، یاقمق، آلولندیرمك. ٢. مج. افساد واغوا ایتمك.

چراموز { س. بالیقچیلرك آتش بالیغی ایچون اوزرنده چرا وفوندده یاقدقلری اسقاره.

چرب { ص. فا. سمیز، یاغلی. ن. || چرب زبان = فصیح اللسان.

چرپدیرمق { فتـ. [«چارپدیرمق» فعلنك لفظاً ومعناً مخففی] ١. یاواش اوردیرمق. ٢. کنارندن آز کسدیرمك. ٣. تمیز صو ایله ییقاتمق، برصودن کچیرتمك، قصارلاتمق. ٤. بویایه باتیرلمش ایپله چیزدیرمك، نشان یاپدیرمق، چرپی اوردیرمق.

چرپشدیرمق { فتـ. ١. اینجه دکنکله خفیفجه اورمق. ٢. کاغده اورورکبی چابق چابق ودقتسز یازمق.

چرپشدیرمه { س. عجله ایله و دقتسز یازلمش یازی.

چرپشمق { فل. (قوش) قناتلرینی اوروب اویناتمق، قناتلرینی اویناده‌رق حرکت و خلجانده اولمق.

چرپلمق { فجـ. ١. برمقدار کسلمك، کوشه وکنارلری آلنمق. ٢. تنقیح اولنمق. ٣. (قوشك قنادی) کسلمك.

چرپمق { فتـ. [«چارپمق» فعلنك لفظاً ومعناً مخففیدر] ١. یاواش وآزاورمق. ٢. اوجلرندن آزکسوب یونمق. ٣. (بزی) صویه اورمق، تمیز وصوئوق صو ایله وصابونسز ییقامق: یکی چرپمق. ٤. بویایه باتیرلمش ایپله تخته‌یه طولانی خط چیزمك، نشان، چرپی اورمق. ٥. (قوش قناتلرینك) اوجلرینی کسمك، اوجلرینی قیرپمق.

چرپندی { س. ١. اویناما، خلجان، طپش: یورك چرپندیسی. ٢. ساحلده دکیزك یالادیغی قومسال ویا چاقلق.

چرپنمق { فل. ١. اویناامق، دیترمك، خلجانه کلمك. تلاشه دوشمك: یورك چرپنمق. ٢. (قوش قناتلرینی اویناده‌رق تلاش ایتمك: برقوش چرپنوب طوریوردی.

چرپی { س. ١. آغاجلردن کسیلن دال وبوداقلر مجموعی، آغاج قیرپندیسی: چالی چرپیدن برقلبه. ٢. تختـه بیچنلرك بیچق یرلرینی اشارت ایتدکلری ایپ‌که بویایه باتیروب ایکی اوجـلرینی ایلیشدیردکدن صکره اورته‌سندن قالدیروب قویویرمکله چیزکی یاپارلر. ٣. چرپی ایله اشارت اولنان یرلرك بیچق ایله یارلمسی: بوطومروغی بش چرپی‌یه آیرملی؛ برغلاصدن درت چرپی چیقار. ٤. مجـ. تخمین، حساب، ترتیب: چرپی‌یه کلمك، اویمق. || چرپیدن چیقمق = حدی تجاوز ایتمك. || چرپی طوتمق = موازنه ایتمك، حذا بولمق.

چرپیجی { س. یازمـه عنیلری باصلدقدن صکره تمیز صویه اوروب چرپمق صنعتیله مشغول آدم، قصـار: چرپیجی چاری.

چرت { س. صنعی برسطح مائله چیقوب‌ایان حیوانه چکدیریلان طولوملی صو طولابی.

چرتلاق { س. قارغـه، غراب، زاغ.

چرچر { یاخود چیرچیر. س. ١. دائمی صورتده وکسلمز براینجه سس چیقاران شیء. ٢. اینجـه برسـله چاغلایه‌رق آقان صو. ٣. اوت چکرکه‌سی. ٤. آغزی طورماز، کوزه، چوق سـویلر. ٥. خمورجیلرك قیصه وقالین اوقلاغوسی، مردانه؛ چرچرکوزلمه‌سی = برنوع کوزلمه. ٦. ایچنـده پنبوق قـوزه‌سی آیرتدقلری سپت.

چرچی { س. ١. اوفاق تفـك صاتیلان اشیا. ٢. بویله اشیا صاتان تحفجی، چرچیجی.

چرچیجی { س. اوفاق تفك شیئلر صـاتان تحفجی، پیله‌ور.

چرچیوه { یاخـود چرچوه. س. [فا. «چارچوبه» دن اولدیغی ظن اولنیور.] ١. جام یاخود آینـه ویا طبـله دینلن اویمه‌لی تختـه طاقلغه مخصـوص طوغرامه قفسی: پنجره، قپـو، آینه، لوحه، رسم چرچیوه‌سی = قورنیج. ٢. باصمه‌جی دستکاهی. || چرچیوه کاغدی = جام یرینـه چرچیوه‌یه طاقیلان یاغلی کاغد.

چرچیوه‌لی { صـ. ١. چرچیوه‌سی اولان: چرچیوه‌لی رسم، لوحـه. ٢. کناری جدوللی، حاشیه‌لی، کنارلی.

چرخ { س. فا. [تر. زبانزدی: چارق] ١. دونن‌پروانه‌لی تکرلك: واپور، دکرمن، طولاب چرخی. ٢. بر ماکینه‌نك دونر تکرلکی که اکثریا ماکینه‌یی دوندیرن آلتدر: طباعت‌ماکینه‌سنك چرخی. ٣. هرنوع تکرلکلی ماکینه، دونه‌رك ایشلین آلت: بیلکی چرخی؛ چرخه (چارقه) طوتمق؛ چرخدن (چارقدن) چکمك. ٤. هیئت قدیمه ظن باطنجه بربری ایچنده دور ایدر افلاکدن مرکب کائنات، فلك، افلاك: چرخ کردان، چرخ کردون. ٥. عمـ. بخت، طالع، فلك: ای چرخ دون. || چرخ فلك = ١. بر ماکینـه وطولابه تشبیه اولنان سما. ٢. مجـ. طالع، بخت: آه! ای چرخ فلك! ٣. یاقلدقده دونه‌رك آتشلر

پوسکوردور دائروی بر نوع طونانه فشنکی. ٤. برنوع صارمشیقلی نباتك چیچکی. || چرخی بوزلمق = ایشنه خلل کلمك.

چرخجی { س. [زبانزدی: چارقجی] ١. بر واپورك ماکینه‌سنی ویا دیکر بر ماکینه‌یی اداره ایدوب ایشلدن آدم: واپورك چرخجیسی؛ چرخجی باشی = بر ماکینه‌یه باقانلرك برنجیسی. ٢. بر ماکینه‌نك تکرلکنی دوندرن ایشجی: طباعت ماکینه‌سیچون بر ماکینیست ایله بر چرخجی لازم. ٣. تکرلکلی بیلکی ایله بیچاق وسائره بیله‌ین آدم.

چرخجیلق { س. [زبانزدی چارقجیلق] ١. واپور وسائره ماکینه‌سنی اداره ایدن آدمك وظیفه‌سی: چرخجیلق قپودانلقدن دون عداولنور. ٢. بر ماکینه‌نك تکرلکنی ویا بربیلکی چرخی چویرن ایشجینك ایشی وحال وصنعتی.

چرخلی { ص. دونر بر تکرلکی ویا پروانه‌لی چرخی اولان: چرخلی ماکینه.

چرخه { س. فا. [تر. زبانزدی: چارته] ٤. عساکر خفیفه‌نك صف ایلریسنده حرکت دوریه ایله ایتدکلری تعلیم؛ چرخه جنکی = بو صورتله اولنان یعنی ایلریده‌کی قراوللرك ایتدکلری حرب؛ چرخه طوپی = بو تعلیم وجنکه مخصوص خفیف طوپ.

چرخه‌جی { س. وقتیله اردونك ایلریسنده حرکت دوریه ایله جنك ایدن خفیف عسکر، قراول.

چرخه لاشمق { فش. ١. ایکی اردونك ایلری قراوللری حربه طوتشمق.

چرز { س. یمکدن معدود اولمیه‌رق یمك آره‌سنده ویا قهوه آلتنده ینن رچل، پینیر، خاویار، صاردلیه، یمش کبی شیئلر، مزه.

چرزلنمك { فل. وقتسز آز شیء ییوب اشتهایی کسدیرمك.

چرك { س. فا. کیر، پاس، پیسلك، مردارلق.

چرکاب { س. فا. [چرك = پیس. آب = صو. — تر. زبانزدی: چرکف] بریکمش پیس صولر، مردار صو، بولاشیق صولری. || با: چرکف.

چرکس { س. بلاد قافقاس اقوام اسلامیه‌سندن اولوب الیوم اکثر افرادی ممالك عثمانیه‌ده متمکن بولنان جسارت وذکاوتله ممتاز بر قوم وبو قومه منسوب آدم.

چرکسجه { ح. ١. چرکسلرك طرز واصولنده ویا لسانلرنده: چرکسجه خوره‌تمك؛ چرکسجه آته بینمك؛ چرکسجه سویلمك. == ص. چرکسلرك طرز واصولنه مطابق. == س. چرکس لسانی: چرکسجه‌نك خانغی السنه زمره‌سنه منسوب اولدیغی هنوز تحقق ایتمدی.

چرکف { س. [فا. « چرکاب » دن محرف] بریکمش پیس صو، تعفن ایتمش بولاشیق صویی. || مج. ادبسز وتربیه‌سز آدم؛ چرکفه طاش آتمق = تربیه‌سز آدملره بولاشمق.

چرکه { س. چنکانه‌لرك کبی ایکی دیرکلی خفیف اوبه؛ چرکه چریسی = چنکانه‌لر؛ چرکه قبا طاییسی = جسارت صاتان چنکانه.

چرکین { ص. [اصلی فا. «چرك» دن یعنی کیرلی] ١. کوزل ضدی، قبیح، زشت: چرکین آدم؛ چرکین قیز؛ چرکین یوزلی. ٢. کوتی، بکنلمیه‌جك، مذموم، ردیء، بد: چرکین ایش؛ چرکین خوی. == ح. کوتی، فنا: چرکین ایتمش؛ چرکین سویلدی.

چرکینجه { ص. آز چرکین، شیرینجه چرکین: چرکینجه بر قیز.

چرکینسه‌مك { فتـ. چرکین بولمق، چرکین عدا ایتمك، چرکین کوروب بکنمه‌مك.

چرکینلتمك { فتـ. چرکین ایتمك، چرکین کوسترمك، چرکینلك ویرمك: تربیه نقصانی کوزل بر قیزی چرکینلتمك قوتنی حائزدر.

چرکینلشدیرمك { فتـ. چرکین ایتمك، چرکین کوسترمك، چرکینلك ویرمك: پك چرکین دکلدر لکن اوقیافت کندیسنی چرکینلشدیریور.

چرکینلشمك { فل. چرکین اولمق، چرکینلك پیدا ایتمك: کوچك ایکن اولدقجه کوزل ایدی لکن بیودکجه چرکینلشیور.

چرکینلك { س. ١. چرکین اولانك حالی، کوزللك مقابلی، قبح، زشتی. ٢. کوتیلك، فنالق، ردائت.

چرکینله‌مك { یا چرکینله‌مك. فل. چرکین اولمق، چیرکینلشمك. == فتـ. چرکین عدا ایتمك، ذم وتقبیح ایتمك.

چركينلنمك فط. چركين اولمق، چركينلك پيدا ايتمك: كويلى قيافته كيرنجه چيركينلندى.

چرنيق س. [بلغارجه‌دن] ايكى باشى چاليق طاليان ويا ذخيره قايغى.

چروته س. [ايتا.] سياه صاريق.

چروقه س. قرمزى قناتلى كول خمسيى (باليق).

چرويش س. اريدلمش صيغير ياغ واتى؛ چرويش ياغى = بوماده ايله ساده ياغدن مركب مخلوط وعادى ياغ.

چرى س. [اصلى: چيريك = ديرى، جانلى] عسكر، جند، جيش، لشكر، سپاه. || چرى باشى = وقتيله سركرده، باشبوغ، سالار، سرچشمه معناسنده قوللانيلير ايديسه‌ده اليوم يالكز قبطيلرك مختارى حكمنده اولان رئيسلرينه دينير. || يكى چرى (يكيچرى) = وقتيله تشكيل ايدلمش معلوم اولان عسكر اوجاغى كه اوائلده دولتك تأسس وتوسعنه چوق خدمت ايتمش ايكن، بعده چيغرندن چيقوب لغونى ايجاب ايتديرمشدر. با: يكيچرى.

چريش س. صارى زنباق كوكى اونندن ياپيلان بر معجون كه مجلدلر وپاپوچجيلر طرفندن مقوى ومشين ياپيشديرمقده وسائر ايشلرده قوللانيلير. قوله استعمالى مرجحدر. || چريش چاناغى = ياپيشان و طاتسز شئ.

چريشلمك فتـ. چريش سورمك، چريشله ياپيشديرمق.

چريشلنمك فجـ. چريشله ياپيشديرلمق: كتاب قابى بويله‌مى چريشلنير؟

چريشلى صـ. چريش سورلمش، چيريشله ياپيشديرلمش.

چزمه با: چيزمه.

چس چسمك، جسندى. با: چيس وسائره.

چسبان ياخود جسبان. صـ. فا. مناسب، لايق، شايسته.

چست ياخود حست. صـ. فا. سريع الحركه، چويك. [اكثريا مترادفى اولان «چالاك» ايله برلكده قوللانيلير:] چست وچالاك بر دليقانلى.

چشم س. فا. كوز، عين، ديده: چشم حسرتله باقمق = حسرت كوزيله؛ نور چشم = كوزك نورى؛ چار چشمله = درت كوزله، يعنى صبرسزلقله انتظار.

چشمه س. فا. اچيله‌جك ماء جارى آقان ير، كه يا دائمى آقار وياخود خزينه و موصلنى اولور، واكثريا مر- مردن معمول ومصنع اوله‌رق خيراتدن معدود بولنور: چشمه‌دن صو ايچمك، طولديرمق؛ قورى چشمه = صويى كسلمش؛ چشمۀ حيوان = آب حيات چشمه‌سى.

چشنى ياخود چشنه. س. [فا. «چاشنى» دن] ١. طات، لذت. ٢. يمكك طات وطوزينه باقه. دكه‌مه: چشنيسنه باقمق. ٢: چاشنى، چاشنيكير. ٣. ضربخانه‌ده تعيين عيار: چشنى مأمورى. ٤. برقاچ قيرن انتخاب اولنه‌رق جابلرجه حد وسطى تعيينى: يكى طوتيلان چشنى‌يه كوره. ٥. برقاچ جنس دقيقك قارشديرلمسيله اتمكجيلره كوستريلن اتمك عيارى: شمدى چشنيده اناطولى اونى دخى واردر.

چشنيلنمك فل. يمك وسائره‌نك لذتى يرينه كلمك، طادى طوزى قوامنده اولوب لذتلى اولمق.

چشنيلى صـ. اجزالى، قاپسوللى (تفنك): چشنيلى تفنك.

چشيت س. نوع، جنس، اورنك، درلو، مايه‌سى بر اولوب رنكى ويا چيچكلرى مختلف اولان: بوباصمه‌نك برقاچ چشيتى واردر؛ باشقه چشيتى يوقميدر؟ چشيت چشيت = كوناكون.

چطنه ياخود چتانه. س. [طونه ساحلنده برقصبه اسمندن مأخوذدر.] صندال شكل و جسامتنده واپور، استمبوطلك كوچكى.

چغاله ياخود چاغله. س. يشيل قبوغيله برابر اولان خام بادم؛ ويا بوكا بكزر ديكر ميوه.

چغانه س. چنكى دفكى، برنوع چالپاره.

چغت س. با: چيغيت.

چغتاى س. چنكيز خانك تورونى چغتاى خانك اسمنه نسبتله ماوراء النهر جهتلرنده

ساکن ترك قومنه وسویلدکاری شرق ترکجه‌سنه ویریلن اسم اولوب، « اویغور » اسمی یرینه کچمشدر : چغتای قومی، چغتای لسانی .

چغتایجه[۱] ص. چغتای قومنه منسوب ویا شایان اولان : چغتایجه لسان، عادت. = ح. چغتای قومی طرز و اصولنده ویا لساننده : چغتایجه معامله ایدیور؛ چغتایجه قونیشیورلر. = س. چغتای لسانی، شرق ترکجه‌سی : چغتایجه اویغورجه‌نك خلفیدر .

چغر[۱۱] چغرمق وسائره. با : چیغیر وسائره.

چفت ص. [فا. جیم عربینك ضمیله اولان «جفت»دن] تك اولمیان، ایکی مساوی عدده تقسیمی ممکن اولان : چفت عدد، رقم. = س. ۱. برطاقم تشکیل ایدن ایکی شیء، زوج، جفت : بر چفت کوکرجین؛ بش چفت قوندره. ۲. برچفت یعنی طاقم تشکیل ایدن ایکی تکك بهری، اش : بوآتك چفتی کبردی؛ چفتنی بوله‌مدم. ۳. صبان چکن ایکی اوکوز طاقمی، قوشی : چفت سورمك. ٤. بر ارکك ایله بردیشینك تشکیل ایتدکاری طاقم، زوجین. || چفت اولمق = اشنی بولوب برچفت تشکیل ایتمك. || چفت ایتمك = اشنی تدارك ایدوب چفت یاپمق. || چفت چبوق = تارله و باغ ایشلری، زراعت، امور زرعیه : چفت چبوقله اوغراشمق. || چفت سورمك = حراثت ایتمك، صبان استعمالیله اراضی‌یی ایشلمك .

چفت س. ماشه وجیمبیس کبی ایکی صاپلی آلات : قویومجی، ساعتجی چفتی .

چفتجی س. ۱. اوکوز چفتیله صبان سوره‌رك طوپراغی ایشلین آدم، زراع، حراث : کویلیلرك قسم اعظمی چفتجیدر. ۲. کندی مالی اولمیان بر چفتلکده معین اجرت آلمق مقاوله‌سیله ایشلین آدم: چفتلکدن هم ملك صاحبی هم‌ده چفتجی بحق استفاده ایدیور .

چفتجیلك س. اوکوز چفتیله اراضی‌یی ایشلمك صنعتی ، زراعت ، حراثت : چفتجیلکله چوبانلق تعیش بشرینك اك باشلی رکنلریدر.

چفتلشدیرمك فتـ. ۱. چفت ایتمك، برتکك اشنی بولوب چفت یاپمق : آرابه آتلرینی چفتلشدیره‌مدم . ۲. حیواناتی ازدواج ایتدیرمك، سفاد ایتدیرمك : بو کوپکی چفتلشدیروب یاوریلرینی آلملی؛ قویونلری خانکی آیده چفتلشدیریرلر؟

چفتلشمك فش. ۱. (برتك) اشنی بولوب چفت اولمق : کوکرجینك اشی اولورسه بر دها زور چفتلشیر. ۲. (حیوانات) ازدواج ایتمك، سفاده کیرمك : اکثر حیوانات سنه‌ده برکره چفتلشیرلر؛ اشی بر قیصراق جنس برآتله چفتلشنجه البته کوزل برطای وجوده کلیر.

چفتلشمه س. حیواناتك ازدواجی، سفاد : قویونلرك چفتلشمه وقتی.

چفتلك س. چفت سوروب محصولات یتیشدیرمکه مخصوص محل، بر صاحبك تحت تصرفنده بولنان متعدد تارله‌لرله باغ و اورمان و مرعا و سائره مجموعی‌که عمله ایله ویاخود اورتاقلاشه ایشلین و چفتلکك مخصوص خانه ویا قابه‌لرنده اقامت ایدن جفتجیلر معرفتیله ایشلنیر : کمینك قیچنده چفتلکك ایچنده .

چفته ص. ایکی قات، ایکیلی، ایکی یانلی، قاتمرلی، مثنی : چفته مردیون؛ چفته قناتلی قپو؛ چفته جام. = س. ۱. قایقك برآدم طرفندن چکیلن ایکی کورکی : بر چفته، ایکی چفته، درت چفته. ۲. ایکی نامللی آو تفنکی : آو چفته‌سی. ۳. آتك آلننده غیر مقبول واوغور صایلماز چفت نشان. ٤. حیوانك ایکی آرت آیاغیله بردن دپمه‌سی : قاطیر چفته آتمق. ٥. مج. قاطیرك چفته آتمه‌سی کبی ضرر ویرمه .

چفته‌لی ص. ۱. آلننده چفت نشانی اولان (آت)، اوغورسز، مشئوم. ۲. ایکی آرت آیاغیله بردن اوران : چفته‌لی استر. ۳. مج. حیله‌کار، دسیسه‌کار، علاق : چفته‌لی آدم .

چفوت[۱] یاخود چفیت. س. [فا. « جهود » دنه اوده عر. «یهودی» دن که یهودا بن یعقوب (عم) ه نسبتله‌در] بنی اسرائیل سلاله سنه ودین مو-

سوی یه منسوب آدم، یهودی، اسرائیلی.

چفوتلق { یا چفیتلق. س. ١. یهودیلك، یهودی جنسیت ومذهبی. عو.

چفوطه { س. مج. کمی قیزاغی آلتنه قونیلان چار. چوه.

چقال { یاخود چاقال. س. [فا. شغال] کوپکه مشابه یبانی بر حیوان که اکثری سوری ایله کزر و چوق یایغره ایدرلر، ابن آوی. || چقال اریکی = اریکك الك عادی واکشی جنسی، یبانی اریك.

چقریق { س. با: چیقریق.

چقماق { س. با: چاقاق.

چقمق { چقارمق وسائره. با: چیقمق و سائره.

چقور { ص. س. با: چوقور.

چقین { س. با: چیقین.

چك { س. [نکا. Chèque] قطعی المفاد، آجیق واودنمسی ضروری بانقه حواله‌سی، پولیچه.

چکچك { س. درت تکرلکلی ال آرابه‌سی.

چکدری { س. کورکله چکیلن قایغك انواعندن بری که وقتیله محاربه‌لرده وتجارتده دخی قوللانیلیردی.

چکدیرمك { فتـ. ١. نقل ایتدیرمك، طاشیتمق: بو طاشلری اوته یه چکدیرملی. ٢. سوروکلتمك، چکه رك یوریتمك، آرابه‌یی ایکی آته چکدیرملی. ٣. چیقارتمق، چکه رك سوکدیرمك: بر چوروك دیش چکدیره‌جکم. ٤. کورك اوپناتمق، کورکله یوریتمك: کورك چکدیرمك. ٥. تحمل ایتدیرمك، تحمیل ایتمك، اذیت ایتمك: بو خسته‌لق بکا چوق چکدیردی.

چکدیرمه { س. ١. چکدیرمك فعلی. با: چکدیرمك. ٢. کورکله یوریدیلیر بردیرکلی بیوك اوطون وسائره قایغی.

چکدیری { س. با: چکدری.

چکردك { س. ١. میوه‌نك ایچنده‌کی تك ویا متعدد تخم، نواة: شفتالی، اریك، قارپوز، اوزوم، آیوا، اینجیر چکردکی. ٢. دانه، قیراط (وزن): ایکی درهم بر چکردك آغرلغنده. || چکردکدن یتیشمه = برایش ویاصنعتده تا کوچکلکندن وابتدا چراغلق ایده رك آلیشمش اولان: چکردکدن یتیشمه مطبعه‌جی. || ایکی درهم برچکردك = غایت سوسلی وشیق کزن.

چکردکسز { ص. چکردکی اولمیان: چکردکسز اوزوم، نار وسائره.

چکردکلنمك { فط. چکردك پیدا ایتمك، قارتلاشمق: پاطلیجان، خیار چکردکلندی.

چکردکلی { ص. چکردکی اولان: (بر، چوق چکردکلی میوه.

چکردمك { یاخود چکرده‌مك. فل. ایچنده چکردك اوینار کبی سس چیقارمق، طیقیردامق، چتردامق.

چکردی { س. ایچنده چکردك اوینار کبی سس چیقارمه، طیقیردی، چتردی.

چکرگه { س. [اصلی «چوکلك» دن «چوکار تغه»، چوغورتغه] بولوت کبی چوکوب مزروعاتی وبتون نباتاتی خراب ایدر اوچیجی برحیوانجق، جراد، ملخ: چکرگه دوشمك = ظهور ایتمك. || اوت چکرگه‌سی = حسبان. || اوجاق چکرگه‌سی = صرصر. || اوراق چکرگه سی = آغستوس بوجکی. || چایر چکرگه‌سی = چرچر، چرلاق. || کیجه چکرگه‌سی = آغستوس بوجکی. || چکرگه تخمی = بوحیوان مضرك یره کومدیکی یومورطه سی. || چکرگه قوشی = صیغیرجق قوشی.

چکشدیرمك { فتـ. فنالغنی سویلمك، فصل وغیبت ومذمت ایتمك: آدم چکشدیرمك پك کوتی برخویدر.

چکشدیرمه { س. فصل، غیبت، مذمت.

چکشدیریش { س. فصل وغیبت ومذمت طرزی: اونی بر چکشدیریش چکشدیردی که . . .

چکشمك { فش. طوتیشمق، غاوغا ایتمك، معارضه ومجادله ایتمك: چکیشه چکیشه بازارلق ایتدیلر. == فل. جان چکشمك = حالت نزعده، احتضارده اولمق.

چکشمه { س. طوتیشمه، غاوغا، منازعه، مجادله. || جان چکشمه = حالت نزع، احتضار.

چكلمز ص. تحمل اولنماز، پك آغر ويا معجز : چكلمز برحالى، بر طبيعتى واردر. — معانىء سائره سيچون بڭا : چكلمك.

چكلمك فج. ١. سوروكلنمك، طاشينمق، جر اولنمق: بو آرابه بر آتله چكيله بيلير. ٢. تحمل اولنمق، باشه كلمك : چوق زحمت چكلدى؛ بونك ده طورى چكلمز. = فل. ١. بر كناره كيتمك، انزوا، اختيار عزلت ايتمك، بر شيئه قاريشمامق : كنديسى چكلمش، برطرفه چكلمش؛ چفتلكه، اوينه چكلدى. ٢. طوپلانمق، بوزلمك، تقبض ايتمك : بو قماش ايصلانجه چكيلير. ٣. كرلمك، توتر ايتمك: اسپازموسدن طامارلرى چكلدى. ٤. كريلمك، كرى يه طوغرى رجعت ايتمك، دونوب كلنن طرفه طوغرى كيتمك : دشمن عسكرى چكلدى؛ دكيز چكلدى؛ صولر چكلدى. ٥. دفع اولمق، مندفع اولمق، زائل اولمق: چكركه چكلدى؛ خستهلق چكلدى. ٦. طاغلمق، هر برى بر طرفه كيتمك، انصراف ايتمك: غلبهلك چكلدى؛ مدعوين چكلديلر؛ هر كس چكلدكدن صوكره.

چكلمه س. چكلمك فعلى. بڭا : چكلمك.

چكلير ص. تحمل اولنور، قابل تحمل : چكلير خستهلق دكل.

چكمجه س. [«چكمك» دن] ١. ماصه ويازيخانهنك چكلمكله آچيلير كوزى : اوراقى يازيخانهسنك چكمجهسنده حفظ ايديور. ٢. چكلير كوزلرى اولان كوچك صنديق ويا طولاب. ٣. بر كوزلى ودرت آياقلى كوچك يازيخانه. ٤. چكمهسز واوفاق تفك واكثريا قيمتلى شيئلر وضعنه مخصوص كوچك صنديق : اوراق پاره، مجوهرات چكمجهسى. ٥. چكيلوب تكرار قونور ويا آچيلير قپانير كوپرى. ٦. فرطونه ظهورنده كميلرك چكلديكى كوچك ليمان، محفوظ قوى.

چكمك فتـ. ١. بر اوجندن طوتوب اوزاتمق : شو ايپى چك؛ هر برى بر اوجندن چكيوردى. ٢. كنديسنه طوغرى جذب وجلب ايتمك : صرافلر اوفاقلغى چكرلر. ٣. سوروكليوب كوتورمك، جر ايتمك : آرابه چكمك. ٤. نفسله جذب ايدوب يوتمق، بلع ايتمك : صويى، توتونى چكدى. ٥. برشيئى صوقلمش اولديغى بردن چيقارمق : قلبجى قيندن چكمك؛ بيچاق چكمك؛ ديش چكمك. ٦. قيودن (صو) چيقارمق : صو چكيور. ٧. آياقدن كييان بر شيئى كيمك : چيزمهيى، پوتينى، پانطالونى چكدى. ٨. اوكنه چيقارمق، تقديم ايتمك : كنديسنه كوزل بر آت چكديلر؛ بر چوق هديهلر چكدى. ٩. كوكل آلمق، جذب ايتمك : بو يرلر آدمى چكر. ١٠. منع وزجر ايتمك، قورتارمق : شو چوجغى قماردن، عشرتدن چكملى. ١١. تحمل ايتمك، اوغرامق، مصاب اولمق : زحمت چكمك؛ خستهلق چكمك : زيانى بن چكيورم. ١٢. بوينه ويا دائراً مادار يايلان بر شيئى ياپمق، قورمق، بنا ايتمك، تمديد ايلمك : ديوار، سد چكمك: اطرافنه خندق چكمك. ١٣. كرمك، ياپمق، آصمق : پرده چكمك. ١٤. چيزمك، چيزهرك اوزاتمق، تمديد ايتمك : چيزكى، خط چكمك. ١٥. يازمق، رسم ايتمك : صح چكمك. ١٦. سورمك، قومق، ياپيشديرمق : بوياء، آستار، دوزكون، راستيق چكمك. ١٧. (حيوانى) ديشى يه آشيرمق : عرب آيغيرينى مجار قيصراقلرينه چكملى. ١٨. ترازو وقنطار ايله طارتمق : شو چوالى چك باقهلم قاچ اوقهدر. ١٩. سوق ايتمك، يوروتمك : عسكر چكدى. ٢٠. (ضيافت) ويرمك، كشيده ايتمك، ضيافته دعوت ايتمك : فلانه برضيافت چكدى. ٢١. (تلغراف) اورديرمق، كوندرمك، كشيده ايتمك : برتلغراف چكمش. = فل. ١. طارالمق، بوزلمك، چكلمك : فانله ييقانجه چكر. ٢. زحمت و مشقته ودرد وكدره دوچار اولمق : چوق چكدم؛ بنم چكديكمى دنياده كيمسه چكمهمشدر. ٣. بكزهمك، آكديرمق : صوينه چكمش؛ باباسنه چكيور. || اوموز چكمك = بيلمزلكه كلمك، تجاهل ايتمك. || ايچ چكمك = آه ايتمك، تأوه ايتمك. || ايچ چكمك = كوكل ايستمك، آرزو [illegible] : [illegible] ايچم چكيور. || ال چكمك = واز

چكمك، صرف نظر ايتمك، آرتق قاريشمامق : بن او ايشدن ال چكدم، المى چكدم. || قولاق چكمك = تربيه ايتمك. || چكه مه‌مك = حسد ايتمك، برينك فضائل و محسناتنه تحمل ايده مه‌مك. || كورك چكمك = قايق يوروتمك اوزره كورك قوللانمق؛ آقندى‌يه كورك چكمك = بيهوده يورلمق، نتيجه‌سز بر ايشله اوغراشمق.

چَكمَن { س. ١. چپكن. ٢. ياغمورلق. ٣. بول شلوار.

چَكمه { س. ١. چكمك فعلى. || : چكمك. ٢. چكيلن ويا چكلمش شىء. ٣. ماصه ويازيخانه وطولاب كبى شيئلرك طيشارى‌يه چكلمكله آچيلير كوزى : يازيخانه‌مك چكمه‌سنده در. ٤. ايش ايشلركن اوستدن كييلن ككيش پانتالون ويا شلوار وسائره. == ص. موزون ومنتظم : چكمه بورن.

چَكِنمَك { فل. اجتناب واحتراز ايتمك : كنديسى كيتمك ايستيورسه‌ده سوز اولمسون ديه چكنيور؛ فلاندن چكنيور.

چَگّه { س. ١. آغزك آلتنده اتك كميكارينك برلشدكارى ير، ذقن، زنخدان. ٢. مج. باش بودوسلامه‌نك آلتنده‌كى نهايتندن ايلرى‌يه طوغرى چيقان ديرسك. || ٣. مج. كوزه‌لك، چوق سويله، بيهوده لاف : بو آدمده نه چگه وار! || چگه آلتى = غبغب. || چگه آتمق = حالت نزعده اولمق. || چگه اويناتمق = اوبورلق ايتمك، چوق يمك. || چگه چالمق = چوق سويلمك. || چال چگه = يورلمقسزين متصل سويلر آدم. || چگه‌سى دوشوك = آغزى طورميوب متصل سويلر فرتوت آدم. || چگه ياريشديرمق = لقردى يارپشنه چيقمش كبى چوق سويليوب طورمامق. || چگه يورمق = نافله يره چوق سويلمك.

چكه‌مزلك { وغا : چكه‌مه‌مزلك. س. برينك فضائل ومحسناتنى تحمل ايده‌ميش، حسد، محاسده.

چُكى { س. ١. طارتى، وزن. ٢. درت قنطاردن عبارت وزن كه اودون وطاش وسائره طارتيسنده قوللانيلير؛ چكى طاشى = بو وزنه مخصوص درت قنطار ثقلتنده يونتلمش طاش. ٣. مج. نظام، ترتيب، موازنه : او چكى‌يه كلمز. || چكى دوزن = سوس، زينت، تزين : كنديسنه چكى دوزن ويرمش = سوسلنمش. ومج. كنديسنى طوپلامش.

چَكيج { س. بر طرفى قاقمغه مخصوص طوقماق وديكر طرفى چيوى چكمكه مخصوص اوله‌رق چتال آلت : دولكر چكيجى، يورغانجى چكيجى، طاشجى چكيجى. || جنك چكيجى = اسكى بر آلت حرب، مطرقه.

چَكيجخانه { س. برقاچ يوز قنطار ثقلتنده چكيچلرى حاوى فابريقه.

چَكيش { س. چكمك فعلى وطرزى. || : چكمك.

چَكيك { س. چكيك قوشى = تارله قوشى.

چَكين { س. اوموز باشيله بوين آره‌سى، عاتق؛ چكينه آلمق = اوموزلامق، اوموزه اورمق؛ چكين اويناتمق = اوموز چكمك، بيلمزلكه (بيلمه‌مزلكه) كلمك؛ چكين شالى = اوموز شالى، آرقه‌يه آلنان شال.

چِل { ياخود چيل. ص. ١. بياض ويا قير رنكده بكَكارى اولان، آق بكَكلى : چل طاوق، چل آت. ٢. يكى، پارلاق : چل آقچه، چل ليرا، مجيديه. == س. ١. بياض لكه، يوزده حاصل اولان بياض لكه‌لر : يوزنده چل واردر. ٢. آق بكَكلى رنك : آينه چلى. ٣. برص، آبراشلق. ٤. بكَكلى برجنس ككليك؛ چل ياوريسى كبى طاغلمق = پك پريشان بر حالده طاغيلانلر حقنده ايراد اولنور.

چَلاچه { س. دباغتده قوللانيلان بويالى اجزا.

چَلَب { ياخود چالاب. س. معبود، مولى، خدا. [بو كلمه‌نك اصلى «چليپا» اولوب وقتيله بر طاقم سريانيلر تركستان ومغولستانه دخول ايله، اورانك اقوامنه خط سريانى‌يى تعليم ايتدكارى صره‌ده، بو اسمده اوراجه معلوم اولوب، معبود معناسيله قوللانلمشدر. اوندن اول «تكرى» ديرلردى كه بوده چينجه‌دن مأخوذ اولوب، اصل تركجه‌سى «اوغان» در.]

چلبر { ياخود چربر. س. يوغورت ويومورطه ايله ياپيلير بر نوع يمك.

چَلَبى { س. [«چلب» دن] ١. افندى، آغا، بك، مولى. ٢. اوقومه بيلن، افندى. ٣. وقتيله شهزادكان حضراتنه ويريلير عنوان اولوب، سلطان محمد خان اول حضرتلرينه

بعدالجلوس دخی لقب کبی قالمشدر. ٤. الیوم قونیه‌ده مولانا حضرتلرینك پوست نشیننه ویریلن عنواندر: چلبی افندی. = ص. تربیه‌لی ونازك: چلبی آدمدر.

چلبیلك { س. ١. افندیلك. ٢. تربیه، نازكلك، ظرافت.

چلتیك { س. ١. قبوغی ایچنده اولوب دوكلمه‌مش پرنج. ٢. پرنج تارله‌سی.

چلدیر { یاخود چلدر. مه. مكرر قوللانیله‌رق پارلاق كوزلره باقمغی تصویر ایدر: چلدیر چلدیر یوزمه باقیوردی.

چللك { یاخود چیللك. س. یوزده حاصل اولان آق لكه‌لر: یوزینه چللك دوشمش.

چللنمك { یا چیللنمك. فط. آق لكه‌لر پیدا ایتمك، چل اولمق.

چلمك { فتـ. [« چالمق» فعلنك خفیفی] ١. اورمق چارپمق: ال، قنات، قانچ چلمك. ٢. دوشورمك، یره اورمق. ٣. كسمك، ذبح ایتمك. ٤. قاپمق، چارپمق. ٥. سلب ایتمك: عقل چلمك.

چلنك { س. جواهرله طونادلمش سرغوج: باشه چلنك طاقمق.

چله { س. ١. ابریشیم وصیرمه وساره دمتی. ٢. یای كیریشی، وتر، زه.

چلّه { س. [فا. قرق دیمك اولان « چهل » دن] اهل طریقتك چكدكاری قرق كونلك ریاضت. || مج. مشقت، اذیت، زحمت.

چلیپا { س. فا. خاچ، صلیب.

چلیك { س. ١. قیصه كسلمش دال، سرت دكنك. ٢. كوك صالمق اوزره یره كومیلن آغاج بوداغی، پارچه‌سی: چلیكدن یتیشمه. ٣. چوجقلرك اویندقلری معروف بر اویونده چوماغه اورمغه یارایان دكنك: چلیك چوماق اویونی. ٤. بحـ. خلاط باغلامق ایچون آغاج ومعدندن معمول بر آلت.

چلیك { س. قوت ومتانتی عملیات مخصوصه ایله آرتدیرلمش دمیر، پولاد. = ص. چلیكدن معمول، پولادی: چلیك بیچاق.

چلیم { س. ١. طور، ادا، چالیم. ٢. اندام، جثه، وجود.

چلیمسز { ص. اندامسز، ضعیف، آریق، اوفاق تفك یاپیلی.

چلیملی { ص. اندامی، جثه‌لی.

چلینگیر { س. كلید وآناختار وبونلره مماثل دمیرجیلكك اینجه ایشلرینی یاپان صنعتكر.

چلینگیرلك { س. كلید وآناختار وبونلره مماثل اینجه دمیرآلتلر یاپمق صنعتی.

چماشیر { چماشیرجی، چماشیر خانه. || ا. چماشیر وسائره.

چمبالی { یاچمبالو. س. [یو. Cymbale, Κύμβαλον] زیللی دف. [یكی ظهورنده پیانویه دخی بواسم ویرلمشیدی.]

چمچاق { س. صابلی آغاج قاب، آغاجدن برنوع بیوك كفچه.

چمچه { س. چمچه بالیغی = یاصی برنوع بیوك بالیق.

چمدیك { س. ١. پارمق اوجلریله صیقمه. ٢. پاموقلی اوزرینه برنوع دیكیش.

چمدیكلمك { یا چمدیكله مك. فتـ. پارمق اوجلریله برینك اتنی صیقمق.

چمدیكلمه { یا چمدیكله‌مه. س. پارمق اوجلریله برینك اتنی صیقمه.

چمرنمك { فل. صویه كیرمك اوزره پاچه‌لری صیفایوب حاضرلانمق: صویی كورمزدن چمرنمه‌ملی. || مج. برایشه جدی صورتده تشبثه حاضرلانمق، تصدی ایتمك.

چمرنمه { س. چمرنمك فعلی. || با: چمرنمك.

چمشیر { س. طراق وقاشیق كبی شیئلر اعمالنه وحكه یارایان ویاز قیش یاپراغی دوكلمز قیصه بر آغاج. = ص. چمشیر آغاجندن معمول: چمشیر قاشیق. || كل باشه چمشیر طراق = مستحق اولمیان شخص اوزرنده‌كی سوس حقنده ضرب اولنور مثلدر.

چمشیرلك { س. ١. چمشیر آغاجلریله مستور یر، چمشیر اورمانلغی. ٢. چمشیر آغاجلریله تزیین اولنمش باغچه.

چمقیرمق { فل. بعض حیوانلر وعلی الخصوص قوشلر دفع طبیعی ایتمك، پیسلمك: دائما مارتیلر چمقردقلریچون اوراسنك تمیز طورمه‌سی ممكن دكلدر.

چمك { فل. ١. صویه طالوب چیقمق، صویه كیروب یقانمق. ٢. طولانوب باتمق، كوملمك: پارمقلر اته چمك.

چمن { س. فا. ١. آغاج وچیچکاری حاوی چایر، باغچه‌نك او. توریله‌جق کولکه‌لك چایری. ٢. یشیل وقیصه اوتله یعنی چیمله مستور یر، یشیللك: چمنك اوزرینه اوتورمق. ٣. باغچه‌ده ویول کنارلرنده چمنلك یاپمق اوزره قیصه اوتله مستور بر یردن اوت وکوکلریله برابر کسیلوب نقل اولنان تزکار.

چمنتو { س. [یتا. Cimento] قومله قاریشیق اوله‌رق خرج وصیوه کبی قوللانیلوب پك چابوق طونار و رطوبته قارشی چوق طیانیر برطوپراقکه انواعی اولوب، فوچی ایچنده صاتیلیر: فرانسز، انکلیز چمنتوسی؛ چمنتو دوشمك.

چمنزار { س. فا. چمنله اورتلمش یر، چمنلك، یشیللك.

چمنلك { س. چمنله اورتیلی، چمنلرله مزین محل: باغچه‌نك بو طرفنی چمنلك یاپه‌جغم.

چن { یاخود چین. مه. معدن کبی سرت بر شیئك سسنی تقلید وتصویر ایدر؛ چن چن اوتمك = ایچی بوش اولوب طنین انداز اولمقدن کنایه‌در.

چنار { س. [فارسی ایله مشترك ایسه‌ده فارسیسی چیمك فتحیله‌در] غایتله بیوك واوزون داللی غیر مثمر وعمری چوق بر آغاجدر، عربیده دلب دینلیر.

چنارلق { س. چنار آغاجلرینی حاوی محل، چنار اورمانی.

چناق { چناقلق. با: چاناق و سائره.

چنبر { س. [اصلی فارسیدر] ١. دائره، دف وقالبور کبی شیئلرك تخته‌دن اولان محیطی، دائره‌سی. ٢. فوچی وتکرلك کبی شیئلری تقویه ایدوب طاغلملرینی منع ایچون احاطه ایده‌جك صورتده کچیریلن دمیر ویا تخته حلقه و دائره: فوچی، تکرلك چنبری. ٣. بوین ویا آلنه باغلانان یمنی: چنبر باغلامق. ٤. معم. بر دیرك و ستونه کچیریلان دمیر حلقه ویا حلقه شکلنده یاپیلان قبارتمه دائره: چنبرلی طاش. ٥. اسکی هیئت شناسان اعتقاد باطنجه فلك دائره‌سی: فلکك چنبرندن کچمك = تجربه دیده اولمق، فلکك کرم و سردینی کورمش اولمق. || بوین چنبری = ترقوه‌کمیکاری، فا. چنبر کردن. == ص. قیچی مدور (اودون قایغی:) چنبر قایق.

چنبرلمك { یا چنبرله‌مك. فتہ. چنبر کچیرمك، دائره وحلقه ایله احاطه وتقویه ایتمك.

چنبرلی { ص. چنبری اولان، چنبر دینلن دائره وحلقه‌لری بولنان: دمیر چنبرلی فوچی؛ چنبرلی دیرك.

چنتلمك { مج. فل. ١. دیش دیش اولمق، کدلمك: چاقی چنتلدی. ٢. اینجه اینجه طوغرانمق: صوغان چنتلوب بعده قاوریلیر.

چنتمك { فتہ. ١. دیش دیش ایتمك، کدمك، کدیك حالنه قومق، کرتمك: قلیجی چنتدی. ٢. اینجه طوغرامق: صوغانی چنتوب قاوردی.

چنتیان { س. طشره لرك بعض جهتلرنده کویلی قادینلرك کییدکاری، اوزون وپك ککیش شلوار.

چنتیك { س. ١. اوفاق کدیك، چتله دیشی. ٢. مج. عیب، قصور.

چنتیکلمك { یاخود چنتیکله‌مك. فتہ. کرتمك، دیش دیش یاپمق، چنتمك.

چند { ک. فا. برقاچ، بعض: چند روز مقدم = بر قاچ کون اول؛ چند قطعه = بر قاچ پارچه. || هرچند = هرنه قدر. لسہ.

چندان { ک. فا. اوقدر، اودرجه‌ده، اومرتبه‌ده: چندان مقبول دکلدر. لسہ.

چندر { س. صاچ اوزادان (نبات).

چنغراق { س. چانك کوچکی، حیواناتك بویننه طاقیلانی، خدمتجیلری جلب ایچون تحریك اولنه‌رق چالینانی وسائر بو کبی ایشلرده قوللانیلانی و برده کوچك قوزیلره وکدی یاوریلرینه طاقیلانلر کبی پك کوچکی: چنغراق چالمق، چنغراق صاللامق، چنغراق طاقمق. — قالین سسلیسنه چونقورداق دیرلر.

چنغرداق { س. چغراق.

چنغردامق { فل. چنغراق کبی کسکین سسله اوتمك، چنغر چنغر ایتمك.

چنغردی { س. چنغراق کبی کسکین سس، چنغر چنغر ایتمه.

چَنگ { س. فا. ١. پنجه، انسان ويرتيجى حيوان پنجه‌سى. ٢. معروف بر موسيقى آلتى كه فر. Harpe ديرلر.

چَنگال { س. فا. ١. يرتيجى حيوان ويا قوش پنجه‌سى. ٢. چنگل.

چِنگانه { س. قديماً هنددن طرد اولنه‌رق بر طاقى تركستان و روسيه طريقيله وبر طاقى‌ده مصردن بحراً اوروپايه انتقال ايله هرطرفه يايلمش اولان كوچبه بر قومك بزجه مستعمل اسميدر، قبطى. الك و قالبور ياپمغله، آيى ومايمون اويناتمغله، دميرجيلك وچالغيجيلقله وعلى العموم عارسزلق وحياسزلقله مشهوردرلر. = ص. مج. ١. عارسز، حياسز. ٢. پك خسيس، آلچاق. || چنگانه آختاپودى = لحم نابت. || چنگانه بورجى = بقاله قصابه وبوكبى اصنافه اولان اوفاق تفك بورجلر. || چنگانه پلامودى = پالامود باليغنك عادى واوفاق برجنسى.

چِنگانه‌جه { ح. ١. چنگانه‌لره ياقيشير صورتده. ٢. پك عارسزجه، حياسزلقله. ٣. پك زياده خسته‌له، وقار و حيثيت كوزتمكسزين. ٤. چنگانه لسانند‌ه: چنگانه‌جه سويلمك. = س. چنگانه‌لرك سويلدكلرى لسان: چنگانه‌جه السنهٔ آريانيه جمله‌سندندر.

چِنگانه‌لك { س. ١. چنگانه جنسيتى: اونك چنگانه‌لكى سيماسندن بلليدر. ٢. مج. عارسزلق، حياسزلق. ٣. پك زياده بخل وخست.

چَنگَل { س. [فا. «چنگال» دن] ١. دميردن آصيلى و برشئ آصمغه مخصوص بيوك قانجه: قصاب چنگلى، كلوب. ٢. قانجه، اوجى اكرى دمير. ٣. قديمده بعض ممالكده اشكنجه‌لى اعداملردن چنگله آصمق جزاسى: چنگله كلمك: بوصورتله صلب اولنمق. || چنگل ساقزى = بيانى ساقز، كنكر. || چنگلى طاقق = آصلمق، بر ايشه يايپيشوب آرتق آيرلمامق. || قويو چنگلى = قويويه دوشن قوغه وسائر موادى طوتوب چيقارمغه مخصوص آلت كه ايپه طاقيلى بر بيوك ياخود دميردن برحلقه‌يه مربوط متعدد كوچك چنگلدن عبارتدر. = ص. چنگل شكل وصورتنده اولان: چنگل بورن.

چَنگَللَمك { يا چنگله‌لمك. فتـ. ١. چنگلى طاقق، چنگله آصمق. ٢. چنگل جزاى قديميله اعدام ايتمك.

چَنگَللى { ص. اوجنده چنگل بولنان، اوجى چنگل شكلنده اولان، قانجه‌لى.

چَنگه { س. كويلرده كلينى قارشيلاركن دف چاله‌رق سويلدكلرى بر مقام مخصوص كه «يار يار» نقراتيله سويلنير.

چِنگى { س. دف چاله‌رق وشرقى سويليه‌رك كوبك آتمق كبى اويونلرك انواعنى اجرا ايدن رقاصه كه باشليجه چنگانه قيزلرندن اولور: چنكى قولى، طاقمى.

چِلامَق { ياخود چينلامق و:

چِنلَمك { ياخود چينله‌مك. فل. چن چن ايتمك، اوتمك: قولاغم چنليور. || قولاغى چنلسين = بر غائبدن بحث اولنديغى صره‌ده ايرادى معتاد دعا تعبيريدر.

چِنلَه { ياخود چينلامه. س. چن چن ايتمه، اوتمه، اوغلدامه: قولاق چنله‌سى = اصلى اولمديغى حالده قولاغه كلن طنين، اوغلدى.

چَنه { س. با: چكه.

چُوال { س. حبوبات واون وكومور وبوكا مماثل شيئلر وضعنه مخصوص اوله‌رق قبا يوك وقيناب ويا ينبوق منسوجاتندن معمول بيوك كيسه: اون، شكر، صابون چوالى.

چُوالدوز { س. [تر. چوال. فا. دوختن = ديكمك] وزبانزدى:

چُوالديز { س. [ذاتاً غلط اولان لغت آنفه‌دن غلط] چوال واوكا مماثل چول وسائره ديكمكه مخصوص بيوك ايكنه كه اكثريا اوجى ياصى واكريجه اولور.

چوب { س. فا. دكنك وتخته پارچه‌سى.

چوبان { س. [فا. شبان وچوبان] حيوانات اهليه‌يى كزديروب اوتلادان آدم، راعى: قويون، كچى، صيغير چوبانى. || چوبان آرمغانى چام ساقزى = هديهٔ ناچيز. || چوبان آلدادان = قيرلانغيجدن بيوجك بر قوش، آلاجه طائوق. || چوبان ايكنه‌

سی، پوسکولی، دکنکی، دودوکی، سوزکجی، طراغی، ظفارجغی، طوزلغی، منارەسی = نباتات اجناس مختلفەسی. ‖ چوبان کوپکی = سوری‌یی بکلمکە مخصوص کوپك. ‖ چوبان مرهمی = ترمنتی وموم یاغی وسائرە ایلە یاپیلان بر نوع مرهم. ‖ چوبان یلدیزی = زهره.

چوبانجه { ص. ح. چوبانلره مخصوص ویا لایق صورتده.

چوبانلق { س. چوبان صنعت و وظیفەسی: کویدە چوبانلق ایدیور؛ قویون، صیغیر، خرکلە چوبانلغی.

چوبوق { یاخود چبوق س. ١. اوزون دکنك، دوزدال؛ باغ چبوغی = کوکاشوب کوتوك اولمق اوزره یره دیکیلن دال. ٢. توتون ایچمکە مخصوص ایچی دلیك دکنك کە بر اوجندە امامە دینلن آغزلق و دیکر اوجندە توتونك وضع اولندیغی لولە بولنور: چبوق ایچمك، چکمك = چوبوقلە توتون ایچمك. ٣. کمینك آنا دیرکلری اوستندە اولان دیرکلر. ٤. معدندن استوانی اوزون پارچە، معدن دکنکی: بر چبوق چلیك، دمیر چبوغی. ٥. قماش اوزرندە صوپەدن طار یول: ماوی زمین اوزرندە سیاه چبوقلری واردر. ‖ چفت چوبوق. با: چفت.

چوبوقجی { س. ١. وقتیلە چوبوق طاقملرینە وتوتونە متعلق ایشلرە باقان خدمتجی، توتونجی؛ چوبوقجی باشی. ٢. چوبوق یاپان صنعتکار، زیوانەجی.

چوبوقلامق { فتـ. دکنکلە اورەرق دوزلتمك ویا توزینی سیلکمك.

چوبوقلق { س. توتون چوبوقلرینی قومغە مخصوص اوزون طولاب.

چوپ { س. ١. صمان واوت و سائرە پارچەجکی: کوزمە بر چوپ کیردی. ٢. دکنك وتختە وسائرە پارچەسی: بر چوپلە قاریشدیرەلی. ٣. سوپروندی: دوکیلەجك چوپ وارمیدر؟ ‖ چوپ آتلاماز = تکلفجی، مراقلی. ‖ اوزوم چوپی = اوزوم صالقیمنك دانەلری ییندکدن صکره قالان صاپی. ‖ چوپ چاتان = مقدر، قسمت‌ویرن. ‖ چورچوب = اوتەبری سوپرندیلك شیئلر، خس وخاشاك. ‖ سوکندیرمە چوپی = برنوع چوجق اویونی. و مجـ. = برایشی باشدن آتمق، اهمیت ویرمامك. ‖ نانە چوپی = پك ضعیف آدم.

چوپجی { س. قپو قپو کزوب اولردن سوپرونتیلری آلەرق شهرك خارجە طاشیان بلدیە خدمتجیسی.

چوپره { س. ١. تقـ. بالیق قیلجغی. ٢. صیق چالیلق وسائر صارمشیق شیئلر. ‖ چوپره بالیغی = طاش بالیغنە مشابە قیلجغی چوق بریووارلاق بالیق.

چوپلك { س. ١. سوپروندی، سوپروندی‌یە متعلق شیئلر. ٢. سوپرندی آتیلان محل، مذبلە.

چوپلمه { س. بوینوز اوتی، طانە قیران؛ آق، قره چوپلمە = بونباتك جنسلری.

چوپلنمك { فط. قوش کبی جزئی قیرندی یمك، جزئی بر شیئلە قناعت ایتمك.

چوپور { س. ١. یوزدەکی چیچك بوزوغی. ٢. یوزدە قیرمزی لکەلر. = ص. ١. یوزی چیچکدن دلیك دشیك اولمش، چیچك بوزوغی. ٢. یوزندە قیرمزی لکەلری اولان.

چوپورلی { ص. یوزی چیچکدن دلیك دشیك اولمش، چیچك بوزوغی.

چوپورینه { س. ازماریدە بکزر اللی درهملك بر جنس بالیق.

چوتره { یاخود چوتوره. س. ١. آغاجدن یاصی بارداق. ٢. روم کبی قیزدیریجی برمایع قونان واثنای سیاحتدە طاشینان آغاجدن یاصی وآغزی طارقاب. ‖ چوتره بالیغی = یاصی بورنلی اوفاق مرجان.

چوتور { ص. ١. یاصی. ٢. یاصی بورنلی.

چوتوره { س. با: چوتره.

چوتوق { س. یر اوستندەکی آغاج کوکی، طیشاری قالمش کوك.

چوجق { یاخود چوجوق. س. [اصلی چوجوك = کورپە، یاوری] ١. طفل، صبی: ارکك چوجق، قیز چوجق. ٢. کنج، دلیقانلی، فتی: ایی چوجقدر. ٣. مجـ. هوپا مزاجلی؛ عقلی بر شیئە ایرمین. ‖ چولق چوجق = عائلە، اهل بیت. ‖ چوجق اویونجغی = چوجقلرك اوینامەسنە مخصوص تحف شیء، ملعبۀ صبیان؛ ومجـ. پك اهمیتسز وقولای ایش.

چوجقجغز { س. و :

چوجقجق { س. كوچك چوجق. (اكثریا تحبیب ایچون قوللانیلیر.)

چوجقجه { ص. ح. چوجقلره یاقیشیر حال و صورتده: چوجقجه حركت ایدیور.

چوجقلق { س. ١. چوجق حالی و زمانی، طفولیت، صباوت: چوجقلغنده پك یاراماز ایدی. ٢. هو یا مزاج، تأملسز حركت.

چوچور { یاخود چورچور. س. قیالرده بولنوردیكنلی و چركین بر بالیق؛ چوچور آزمانی = لایینه.

چوخه { یاخود چوقه. س. خاص یوكدن منسوج معروف قماش: قرمزی، سیاه چوخه. || چوخه چیچكی = بر نوع چیچك. = ص. چوخه‌دن معمول: چوخه اثواب.

چوخه‌جی { س. چوخه یاپان و صاتان آدم.

چوخه‌دار { س. با: چوقدار.

چور { س. اینجه چوب؛ چور چوب = چالی چرپی: چور چوپدن بر او = پك چوروك و خفیف كراسته‌دن.

چوراب { س. آیاغه كیلن یوك ویا پنبوقدن اورمه شیء: فانله، تیره چوراب؛ قونجلی، قونجسز چوراب. || چوراب اورمك = چوراب یاپمق؛ و مج. حیله ودسیسه قورمق. || چوراب سوكوكی = متسلسلاً وقوع بولان، توالی ایدن شیء.

چورابجی { س. ١. چوراب اورن، چوراب یاپان. ٢. چوراب صاتان، چوراب تجاری.

چوراق { ص. محصولات ویرمز، شوره، قیراچ: چوراق یر.

چوراقلق { س. چوراق یر، قیراچ یر، شوره‌زار.

چورانیقو { مه. عو. چورانیقوچوبانیقو = هپ برابر، قپو قپامه‌جه.

چوربه { یاخود چوربا. س. یمكك ابتداسنده قاشیقله ایچیلن صولی صیجاق یمك كه انواع كثیره‌سی اولور: پرنج، شهریه، ترخانه، اشكنبه، مرجمك، قولاق، دوكون چوربه‌سی؛ تربیه‌لی چوربه = لیمونلی ویومورطه‌لی؛ ساده صویه چوربه = خسته‌لره یدیریلن یاوان پرنج چوربه‌سی. || چوربه طاسی، كاسه‌سی = چوربه وضعنه مخصوص قاب. || چوربه كبی قاریشمق = پك آلت اوست اولمق، قارغاشه‌لق زیاده‌لشمك.

چوربه‌جی { یا چورباجی. س. ١. بر كویده مسافر طویوران متحیز، مختار، قوجه باشی، آق صقال. ٢. طشره ده خرستیانلرك ایلری كلنی، مغازه و دكان صاحبی. ٣. یكیچریلرده چوربه‌سی بر قزانده پیشن بر طاقمك ضابطی، یوز باشی‌یه معادل ضابط.

چوربه‌لق { ص. چوربه یاپمغه مخصوص، چوربه‌یه یارار: چوربه‌لق ایرمیك.

چورپه { س. طاغ طوموزی یاوریسی.

چورتو { س. دكرمن طاشنه دانه دوكن دیترك خونی.

چورتون { س. ١. اوستی قپالی آغاج اولوق. ٢. قالین طلومبه آغاجی.

چورجال { س. چاقالقلی طوپك زنبرك ایپی.

چورچار { ص. بیهوده صرف اولنان، ضایع، تلف، هدر، یازیق: او قدر كاغدی چوجقلر چورچار ایتدیلر.

چوردك { س. بح. غایبه سرنلرینی یوقاری قالدیران دونانمالر.

چوردوك { س. منبه ومقوی عد اولنان كوزل قوقولی بر اوت: چوردوك اوتی.

چورك { س. ١. اوفاق قانغال شكلنده دكرمی ویومشاق اتمك؛ یاغلی چورك؛ قندیل چوركی. ٢. چورك شكلنده مواد مختلفه قانغالی: بر چورك قورشون، باقیر وسائره. || چورك اوتی = چورك و اتمك اوزرینه اكیلن سیاه بر كوچك حبه، حبة السوداء.

چوركلنمك { فل. چورك كبی قیوریلوب قانغال اولمق: چوركلنمش بر ییلان.

چورندی { س. ١. صولرك دونوب دور ایتمسی، كرداب، كریوند. ٢. مختلف حبوباتی چوروب قاریشدیرمغله حاصل اولان ذخیره مخلوطی.

چوروتمك { یاخود چوریتمك. فت. ١. یاش بریرده

براقغله برجسمك اليافنى طوتميه-
جق حاله كتيرمك، افساد ايتمك:
بوميوه‌لرى چوروتمشسكز. ٢.
ذم وقدح ايتمك، اعتبارينى بوز-
مق: زواللى آدمى بسبتون چو-
روتديكز. ٣. بر دعوى ويا
بحثى دلائل ايراديله جرح و
ابطال ايتمك: بوكبى دلائل ايله
دعوامى چوروته‌مزسكز. ٤. بر
مبلغى اعتبارى بوزوق بر يره
ويره‌رك تهلكه‌يه قومق: او پا-
ره‌يى سز بوشنه چوروتديكز.

چورودلمك } ياخود چوريدلمك. مجـ. ١. ياش يرده
براغيلوب اليافى طوتماز حاله
كتيرلمك، افساد اولنمق: بو
قاونلر بيله بيله چوروودلمش. ٢.
ذم وقدح ايديله‌رك اعتبارى
بوزلمق: بويله سوزلرله معتبر بر
آدم چوروودلمز. ٣. دلائل
ايراديله بردعوى ويا بحث جرح
و ابطال اولنمق: بنم دليلم اويله
قولاى قولاى چوروودلمز. ٤.
بر مبلغ اعتبارى شبهه‌لى بر يره
براغيله‌رق تهلكه‌يه قونمق: او
پاره بيله بيله چوروودلدى.

چوروك } صـ. ١. رطوبتلى بر يرده طورمقدن
اليافى طوتماز اولوب صولانمش
وتعفن ايتمش: چوروك ميوه؛
چوروك تخته. ٢. اعتباره غير
صالح، مجروح، مردود: چو-
روك سوز، چوروك دليل،
چوروك دعوى. ٣. كوكنلميه-
جك، صاغلام و امين اوليان.
٤. تحصيل و استردادى غير
مأمول، باطاق: آله جقلرينك
چوغى چوروكدر. || مجـ. چو-
روك تخته = تهلكه، مخاطره: بن
چوروك تخته‌يه باصمام. || چوروك
چاريق = لاشئ، قيمتسز ايشه يارا-
ميه جق حالده. = سـ. يره، يره‌لنمش
ير: قولنده بر چوروكى واردر:
قاونك چوروكنى آييقلامق.

چوروكلك } سـ. ١. ياش يرده طورمقدن
اليافى طوتماز اولوب تعفن ايتمش
اولان شيئك حالى: ميوه‌نك،
تخته‌نك، قماشك چوروكلكى. ٢.
بر دعوى ويا بحثك التزامه غير
صالح اولمسى، مجروحيت، مر-
دوديت: بو سوزك، بو دعوانك
چوروكلكى ميدانده‌در. ٣. بر
مطلوبك تحصيل و استردادى
غير مأمول اولمسى، باتاقلق:
ويره‌سينك چوروكلكى مثبتدر.
٤. سوپروندى و لاشه‌كبى
شيئلرك چوروملك اوزره
آتلدقلرى چوقور، مزبله: چو-
روكلكه آتمق. ٥. جنازه‌لرك
بربرى اوستنه آتلدقلرى فقرا
مقبره‌سى، عمومى ومشترك قبر.

چورومك } ياخود چوريمك. فل. ١. ياش يرده
طورمقدن اليافى بوزيلوب
طوتماز اولمق ويومشايوب تعفن
ايتمك، تفسخ ايتمك: بو ميوه‌لر
چورودى؛ بو ديركلر چورو-
مش. ٢. يره‌لنمك، مورارمق،
زده‌لنمك: بدنى بر بر چورو-
مش. ٣. التزامه غير صالح،
مجروح و مردود اولمق: بزم
دعوامز چورودى. ٤. صيقندى-
لى بر يرده چوق طورمقدن
محو وخراب اولمق: محبسده
چورودى. ٥. اعتباردن
دوشمك. ٦. تحصيل واستردادى
غير مأمول اولمق، باتمق: او
آدمه ويرديكمز پاره چورودى.

چوره } سـ. ١. اطراف، جوار، كنارلر. ٢. اطرافى
قيوريلوب اويا ويا نقش ايله
تزيين اولنمش تولبنددن يمنى:
صيرمه‌لى چوره. || چپه چوره =
فيرطولايى، دائراً مادار.

چوريمك } چورتمك وسائره. با: چوروملك وسائره.

چوز } سـ. بومبار ياغى. مر.

چوزديرمك } فتـ. ١. باغلانمش بر شيئك باغنى
بوزديروب آچديرمق، حل وفصل
ايتديرمك: دوكومى، پاكتى،
بوكى چوزدير. ٢. ايليكلنمش
اثوابى آچديرمق، دوكمه‌سنى
ايليكندن ويا قوپچه‌سنك اركنى
ديشيسندن چيقارتمق: شو
چوجغك يلكنى، پوتيننى چوزديرك.

چوزگن } صـ. و:

چوزگون } صـ. چوزلمكه، اريمكه باشلامش،
يومشاق (قار).

چوزگى } يا چوزكو. سـ. چوز-
مه پنبوقدن چار-
شافلق بز، مطلقاً صوپه‌لى چار-
شافلق طوقومه.

چوزلمك } مجـ. ١. دوكوم و باغ آچلمق: بو دو-
كوم چوزيله‌ميور؛ بوكلر چو-
زلدى مى؟ ٢. ايليكلنمش ويا
قوپچه‌لانمش بر اثواب آچلمق:
نه قدر صيجاق اولسه كوكس

چوزلمك عادت دكلدر؛ بوتوزلق چوزلمدیجه چیقماز. ۳. اریمكه باشلایوب كوشه‌مك، یومشامق: بوزلر چوزلدی. ٤. مج. مشكل برمسئله حل وفصل اولنمق.

چوزِلمه { س. و:

چوزِلیش { س. چوزلمك فعلی و طرزی. با: چوزلمك.

چوزمك { فتـ. ۱. دوكوم وباغ وسائره‌یی آچمق، حل ایتمك: شو دوكومی چوزه‌مدم؛ دها دنكلری چوزمدك. ۲. اثوابك دوكمه وقوپچه‌سنی چیقاروب آچمق: كوكسكزی چوزك؛ صیجاقده ستره‌یی چوزملی. ۳. اورلمش بر شیئی تل تل ایدوب آچمق، سوكمك: چورابی، صاچی چوزمك. ٤. بز ایپلیك وتللارینی یوماق وقلملردن چیقاروب چنكلره طاقه‌رق اولامغه حاضرلامق: بز چوزمك. ٥. (حیوان جنینینی) دوشورمك، اسقاط ایتمك. || پایانده‌یی چوزمك = طوره‌مامق، قالقوب كیتمك.

چوزمه { س. چوزمك فعلی. با: چوزمك.

چوزمه { س. ایپكك بر نوعی: چوزمه چارشف.

چوزوك { ص. ۱. دوكوم وباغی آچلمش، حل اولنمش: چوزوك ایپلر، دنكار، بوغچه‌لر. ۲. دوكمه وقوپچه‌سی آچلمش، ایلیكلنمه‌مش: ستره‌سی چوزوك ایدی. ۳. اریمكه باشلامش، كوشه‌مش، یومشامش: چوزوك بوزلر.

چوش { حد. مركبی طوردیرمق ایچون قوللانیلوب، حر-

كت ابلهانه‌ده بولنان آدم حقنده دخی مستعملدر.

چوغالتمق { فتـ. چوق ایتمك، آرتدیرمق، تكثیر ایتمك: سزكتابلری چوغالتمشسكز.

چوغالمق { فل. چوق اولمق، آرتمق، تكثروتزاید ایتمك: ایشلرمز چوغالدی؛ انسانك اولادی چوغالدقجه غائله‌سی آرتار.

چوغالمه { س. چوق اولمه، آرتمه، تكثر، تزاید.

چوغان { یاخود چوگن. س. آغده‌یی واثوابی آغارتمق ایچون قوللانیلان ورچل و حلوایه قونان بر نوع كوك.

چوغور { س. پنجار. مر. [سهواً هاوجه‌ده دیرلر.]

چوغورجق { س. غلط اوله‌رق صیغیرجق دیدیكمز قوشك اسم صحیحیدر، كه اصل معناسی چكركه قوشیدر.

چوق { ص. ۱. مقداری زیاده اولان، آزمقابلی، بول، كثیر، وافر، بسیار: چوق كتابی واردر؛ بوسنه چوق محصولات اولدی. ۲. فضله، زیاده، لزومندن آرتق: بو یمك بزه چوقدر. ═ ح. ۱. پك، زیاده: بو یمكی چوق سوردم؛ چوق ایی؛ چوق اوشودم؛ پك چوق. ۲. هروقت، دفعاتله، پك صیق: بزه چوق كلیردی؛ بوحال بزده چوق اولور. ═ . ۱. بیوك مقدار، چوقلق، كثرت: چوقدن ممنون اولمیان آزی‌ده بولماز. ۲، برشیئك قسم اعظمی، اكثری، اكثریت: انسانلرك چوغی آلایشه مفتوندر؛ وقتمزك چوغنی بیهوده ایشلرله كچیریرز. ۳. چوق وقت، طول مدت، خیلی زمان: او وقتدن چوق كچدی؛ چوق اولمدی. || آز چوق = نه قدر ممكن اولورسه، چوق اولمازسه آزاولسون، ممكن مرتبه. || آزه چوغه باقامق = اولورایله راضی اولمق. || چوق چوق = نهایة النهایه، اولسه اولسه: چوق چوق بش كون كچه‌جكدر. || چوقدن = خیلی زماندن، اسكیدن. || چوق شیء = غریب شیء، تحف ایش. || چوق كره، چوق دفعه = دفعاتله، مراراً. || چوق گورمك = چوقسامق، چوق عد ایدوب یاقیشدیرمامق، چكه‌مه‌مك. || « نه‌وار نه‌چوق » تعبیرنده «چوق» تفأل مقصدیله «یوق» یرینه قوللانیلیر.

چوقا { یاخود چوقه. س. مرسینه بكزر سیاه بربیوك بالیق.

چوقال { س. ۱. زره، جبه، درع: آت چوقالی. ۲. صرلانمش چوملك، صو وشراب وسائره وضعنه مخصوص طوپراقدن قولپلی قاب.

چوقجه { ص. ح. آز زیاده، زیاده‌جه، اولدقجه: چوقجه یاغمور یاغدی؛ صویی چوقجه ایچدم.

چوقدار { س. [اصلی: چوقه‌دار یاخود چوخه‌دار] آیاق خدمتنده بولنان چوخه البسه‌لی یاخود چوخه‌دن اولان پرده‌نك خارجنده امره منتظر بولنان خدمه كه وقتیله بر صنف مخصوص تشكیل ایدرلردی. || قپو چوقداری = الیوم باب

عالیده ولایات قپو کتخدالرینك معیتنده بولنوب والیلرك بعض سپارشلرینی اجرا ایدن مأمورلر.

چوقدارلق { س. چوقدار خدمت ووظیفه‌سی. || قپوچوقدارلغی = قپوچوقداری خدمت ووظیفه‌سی. مادهٔ آنفه‌یه با.

چوقرامق { فل. قایناپان قزان کبی چوقر چوقر ایتمك، طاقردامق.

چوقسامق { و چوقسیمق. فت. چوق کورمك، چوق عد ایدوب تنسیب ایتمه‌مك، استکثار ایتمك، قییه‌مامق.

چوقسانمق { وچوقسینمق. فط. چوق کوروب کندی نفسندن اسیرکه‌مك.

چوقسیمق { و چوقسینمق. با: چوقسامق و چوقسانمق.

چوقلق { س. ١. برشیئك چوق اولمسی، کثرت، وفرت، زیاده‌لك، بوللق: ذخیره‌نك چوقلغی فیاتنك تنزلنی موجب اولیور. ٢. غلبه‌لك ازدحام: نره‌ده چوقلق اوراده... = ح. چوق کره، چوق دفعه، صیق: او بزه چوقلق کلیور؛ اومال بوملکتده چوقلق بولنمیور. [بو معنا ایله باشلیجه جملهٔ منفیه‌ده قوللانیلیر.]

چوقمار { س. ١. اری وطوپارلاق باشلی طوپوز، قالین جنك چوماغی. ٢. [زبانزدی: چومار] اری باشلی چوبان کوپکی. ٣. بوینوزسز قویون نوعی، چومار، چومان.

چوقماق { س. و:

چوقمان { س. با: چوماق و چومان.

چوقمق { فت. تق. دریك قازمق. [چوقوربوندندر.]

چوقور { ص. اویلمش، مقعر، دریك. عمیق: چوقور بوستان، چوقور اووه، چوقور کوز. = س. ١. اویلمش یر، دلیك، حفره: چوقور قازمق، چوقور طولدیرمق، آغاج دیکمك ایچون چوقور آچمق. ٢. دریك قازلمش بئر، قویو، چاه: چوقور قازیور. ٣. مزار، قبر: بر آیاغی چوقورده. ٤. بدنك بعض یرلرنده بولنان اوفاق چوکوك یر: چکه چوقوری = چاه زنخدان؛ کوز چوقوری = چشمخانه؛ یاناق چوقوری = بعض آدملرده کولرکن یاناقده حاصل اولان چوقور؛ اکسه چوقوری وسائره. || بر آیاغی چوقورده = مزاره کیرمسی زمانی تقرب ایتمش پك اختیار آدم.

چوقورلاتمق { فت. درینکلشدیرمك، دها دریك قازمق: حوضی برآز دها چوقورلاتملی.

چوقورلاشمق { فط. و:

چوقورلانمق { فط. چوقوره بانمق، دریکلشمك، چوکمك: کوزلری چوقورلاشمش، چوقورلانمش.

چوقورلق { س. ١. اویوقلق، چوکوکلك: کوزلرینك چوقورلغی. ٢. دریکلك، عمق: بو عرصه‌نك چوقورلغی قیمتنی آزالتیور. ٣. چوقورلری و حفره‌لری چوق یر: اوراده برچوقورلق واردر. = ص. چوقور و حفره‌لری چوق: چوقورلق بر یر.

چوقوشمق { فش. (قوشلر) غاغالاشمق، غاغا ایله اوریشوب اویناشمق، غاغا غاغایه طوتیشمق، دیدشمك.

چوقولاته { س. ایتا. [Cioccolata] آمریقاده حاصل اولان قاقاؤ دانه‌لرینك اونندن معمول مغذی بر نوع شکرلمه.

چوقومق { فت. (قوش) غاغا ایله اورمق، غاغالامق.

چوقه { س. با: چوخه.

چوکاری { س. صورغو داریسی.

چوکان { س. فا. جرید اویوننده حیوان اوستندن طوپی طوتوب آلمغه مخصوص اوجی اکری دکنك.

چوکدیرمك { فت. و:

چوکرتمك { فت. با: چوکرمك.

چوکرتمه { ص. دکیزك دیبنه ایندیریلوب اوستنه بالیقلر کلدکدن صوکره کوشه‌لرندن طوتیلوب بردن قالدیریلان آغه وصف اولور: چوکرتمه آغ.

چوکرمك { فت. ١. (دوه‌یی) دیز اوستنه دوشورمك، ایخلامق. ٢. اوروب اوتورتمق، قاقوب یرلشدیرمك. ٣. ایندیرمك: باشنه یومروق چوکرتمك.

چوکشمك { فل. هر طرفدن بردن کاوب چو-

کمك، طوپلانوب ایتمك : قوشلر تارله‌یه چوکشدیلر .

چوکُل { س. نهرلرك طاشدقلرنده اوودلرده براقدقلری تورتی، چوکندی .

چوکِلمك { فل. لا : چوکمك .

چوکمك { فل. ۱. ایتمك، قونمق، هواده ویا صوده بولنان توز و سائره دیبه طورمق . ۲. چوقورلاشمق، دوشمك، باتمق، ایتمك : طولدیریلان طوپراق، ریختیم چوکدی. ۳. باصمق، قاپلامق : سیس، دومان، پوص چوکدی. ٤. اختیارلایوب ضعیفلامق، قوتدن دوشمك. || اوستنه چوکمك = آلتنه آلمق. || بل چوکمك = بل ایکی قات اولمق، فتورکتیرمك. || دیز چوکمك = دیز اوستنه اوتورمق، دیزلری یره قویوب اویله طورمق .

چاوکن { س. جرید اویوننده طوپی طوتمغه مخصوص اوجی اکری دکنك، چوکان، صولجان. [فا. « چوکان » ك بوندن اولمسی محتملدر .]

چوکن { س. لا : چوغان .

چوکندر { یاخود چوغندر . س. پنجار، یرکوکی؛ وسهواً هاوچ. مر .

چوکِندی { س. دیبه چوکن شیء، تورتی، رسوب.

چوکِنمك { فل . ۱. آشاغی اینمك، طورشمق، ترسب ایتمك . ۲. (دوه) دیز چوکمك .

چوکو { س. چارشافلق صویه‌لی پنبق بزی .

چوکوج { س. چکیچ دیدیکمز آلتك اسم اصلیسیدر.

چوکور { س. ۱. اکین ایچنده بیتن بیوك بر جنس دیکن. ۲. غایت ایری کان .

چوکورجی { س. ۱. باسو یرینی طوتان ایری کانی چالان چالغیجی. ۲. طنبوره شاعری، عاشق.

چوکوش { یا چوکیش. ۱. چوکمك فعلی وطرزی. لا : چوکمك . ۲. اختیارلایوب قوتدن دوشمه، هرم .

چوکوك { ص. چوکمش، باتمش، چوقورلاشمش، اگلمش، بانیق : چوکوك کوز، بل، اوموز. || چوکوك قوشی = برجنس قوش .

چوکه‌رك { س. ودها طوغریسی:

چوکه‌لك { س. سوزیلوب صوپك دیبنه طوران چامور، لوله‌جی و چوملكجی چاموری، سوزلمش بالچیق.

چول { س. قیرملق وصوسز اووه، بیابان، بریه، بریان: سبیر چوللری، عربستان چولی. == ص. صوسز و نباتسز، قیراج : چول یر .

چول { س. ۱. قیلدن معمول قبا منسوجات انواعی: چولدن حرار. ۲. قیلدن ویا یوکدن حیوان اورتیسی : آته چول اورتمك. || مج. چول طوتماز = ۱. دوامسز، ثباتسز. ۲. هرشیئی چابق ضایع ویاخراب ایدن، قدربیلمز.

چولاق { ص. ۱. بر قولی سقط ویا اکسیك اولان، اشل، اجذم : چولاق آدم . ۲. سقط، بوزلمش، چارپلمش : چولاق قول، ال. [یالکز قول واله وصف اولور.] == س. قول ویا الی سقط یاخود اکسیك اولان آدم .

چولاقلق { س. قول ویا ال سقطلغی یاخود اکسیکلکی، شللی، جذم.

چولپا { ص. [فا. « چولاهه‌پا » دن] ۱. بر آیاغی سقط اولان: چولپا آدم. ۲. یورورکن ابتدا صول آیاغنی آتان، آیاق اعتباریله صولاق : چولپا آدم، آت . ۳. مج . بجریکسز، الی یاقشیقسز و آیاغی طولاشیر: پك چولپا بر آدم .

چولتاری { س. پالان اورتیسی.

چولُق { یاخود چولوق. مه. دائما « چوجق » لغتیله برابر قوللانیلیر متتابعاتدندر: چولق چوجق = اولاد وعیال، اهل بیت؛ چولق چوجق صاحبی = اولارق صاحبی، عائله باباسی.

چولَك { س. کرداب. مر .

چوللامق { فل. مج. غایت بیوك طالغه‌لر کمینك اوزرنده چاتلامق .

چوللامه { ص. اوستی خمورله اورتیله‌رك پیشن یمکاره اطلاق اولنور .

چوللانمق { فط. ۱. چول اورتمك، چول ایله اورتلمك. ۲. بر شیئك اوستنه چول کبی قپانمق، آباتمق: چانطه‌سنك اوزرینه چوللاندی. ۳.

جبر ایتمك، مسلط اولمق.

چوللق { ص. معروف قوش كه صوك بهارده آولانیر، بقاچه، یلوەنك بیوكی. || صو چوللغی = بوكا بكزر بر جنس صو قوشی.

چوللك { ص. چول وبیابانی چوق اولان، بیابانلق: چوللك بر یردر.

چولمك { س. چوملك دیدیكمز شیئك اصلی وصحیحیدر.

چولوق { مە. با: چولق.

چولها { س. [فا. « جولاه »دن] دستكاهده ایشلین، بز وسائر منسوجات طوقویان، طوقویجی، نساج. || صو چولهاسی = بر جنس بالیق.

چومار { س. [اصلی: چوقمار] ایری باشلی چوبان كوپكی.

چوماق { س. [اصلی: چوقماق] ١. باشی ایری و طوپارلاق دكنك. ٢. ایری و آغر باشلی صوپادن عبارت حرب آلتی، طوپوز.

چومز { س. مدرسەدە طلبەیە ومدرسەخدمت ایدەرك علم اوكرنن شاكرد، طلبەیاماغی.

چوملك { س. [اصلی: چولمك] چوكلدن یعنی سوزلمش چاموردن معمول طوپراق قاب وعلی الخصوص آتشە قونمغە مخصوص اولانی، طوپراق تنجره. || چناق چوملك = طوپراقدن اوانی. || چوملك حسابی = جاهل ایشی، جاهلانه ایش. || چوملك كبابی = چوملكدە پیشن بر نوع قیامە.

چوملكجی { س. طوپراقدن چناق چوملك كبی اوانی یاپان وصاتان آدم.

چوملمك { فل. چمك، دیزلری طوپلایوب قالچەلر بالدیرلرە طوقنەجق صورتدە معلق طورمق: اتكارینی طوپلایوب چوملدی.

چومور { س. تق. شالغم.

چون { حجب. فا. ١. كبی، مثلی. ن. ٢. ناصل، نیجە. ن. ٣. عر. چونكه، مادام كه: چون دكلسك واقف صنع ازل. || چون وچرا = نصل ونیچون، اسباب وعلل. || بی چون = امثالسز، بی مانند، بینظیر.

چونكول { س. اوفاق باتاقلق، چامورلی كوچك كول.

چونكه { حر. فا. ١. سبب وعلت بیان ایدر، اولدیغیچون، اولدیغندن: كیدەمم چونكه خستەیم. ٢. مادام كه: چونكه بیلمیورسك سویله. [ادات توقیت اولەرق استعمالی شیوۀ لسانمزه منافیدر.]

چوویان { یاخود چوكان ویا چوكن. س. تق. دوكلەمش دوكه دمیر.

چویت { یاخود چوید. ا: چیویت.

چویرتمك { فتە. ١. دوندیرتمك، بری واسطه سیله چویرمك ودوندیرمك: شیش كبابی متصل چویرتمك اقتضا ایدر. ٢. او بر یوزی كورنەجك صورتدە آلت اوست ایتدیرمك: اوصحیفەیی چویرت. ٣. اطرافنی احاطه ایتدیرمك، دائراً مادار قوشاتدیرمق: باغه دیوار چویرتملی. ٤. بالواسطه كری دوندیرمك، اعاده ایتدیرمك: او شاغی كوندروب كندیسنی یاری یولدن چویرتدی.

چویرلمك { مج. ١. دوندیرلمك، دور ایتدیرلمك: كباب آتشك قارشیسنده چویرلمكده پیشر. ٢. آلت اوست اولمق، او بر یوزی نظر اوكنه كتیرلمك: او یاپراق چویرلنجه اوبر بحثه كچیلیر. ٣. احاطه اولنمق، دائراً مادار صارلمق: بو باغه دیوار چویرلیدر. ٤. كری دوندیرلمك، اعاده ایدلمك: یاری یولدن چویرلدی. ٥. بوزلمق، نقض ایدلمك، كری آلنمق: ویریلن سوز چویرلمز.

چویرمك { فتە. ١. دوندیرمك: كبابی چویرملی، صو دكرمنی، بخار واپور چرخنی چویرر. ٢. آلت اوست ایتمك، اوبر یوزینی اوستە كتیرمك: یاپراغی چویر. ٣. اطرافنی آلمق، احاطه ایتمك، دائراً مادار طولاشدیرمق: باغه دیوار چویرملی. ٤. كری دوندیرمك، اعاده ایتمك: كندیسنی یاری یولدن چویردیلر. ٥. بوزمق، باشقه حاله قومق، دكیشدیرمك: لقردیسنی چویردی. ٦. كری آلمق، نقض ایتمك، بوزمق: مقاولەیی چویردی. || آیاق قابی چویرمك = كیتمكه دعوت ایتمك، نزاكتله قوغمق. || چهرەیی چویرمك = یوز اكشیتمك. || كری چویرمك = اعاده ایتمك. || یوز

چویرمك = التفات ایتمه‌مك، واز کچمك، صرف نظر ایتمك .

چویرمه { س. ۱. چویرمك فعلی. با: چویرمك. ۲. شیشده‌دوندیریله‌رك کباب اولمش قوزی وسائره. == ص. چویریله‌رك پیشمش (کباب) وسائره.

چویرندی { س. ۱. حبوبات مختلفه قاریشدیریلوب چویرلمكله وجوده کلمش مخلوط ذخیره. ۲. صولرك دونه‌سی ودوندیکی یر، گرداب. گریوند.

چویرنمك { فل. اوته بری قوشوب طولاشمق، تك وپو ایتمك .

چویره { س. با : چوره.

چویریش { س. چویرمك فعلی و طرزی. با: چویرمك.

چویك { یاخود چیویك. ص. ۱. متین، صاغلام. ۲. چابوق حركتلی، سریع الحركه، جست وچالاك .

چه { ك. فا. [تلفظی : چی] نه: چه فائده = نه فائده؛ چه حاجت = نه حاجت؛ چه گونگی = نه درلولك، کیفیت: چه کونگی احوالی = احوالنك صورت و کیفیتی. — بعض مركب ادوات فارسیه‌ده دخی بولنور: کرچه = هر نه‌قدر .

چه { د. فا. ادات تصغیر اولوب، بو معنا ایله فارسی اسملره ملحق اولور: باغ - باغچه کبی .

چه { س. فا. قویو، چوقور. با: چاه .

چه { یاخود چهلی. س. ص. چهستان اهالیسندن اولان، بوملکتده ساکن اولان قوم که شمال اسلاولرندندر : چه قومی، چه لسانی .

چهار { عد. فا. درت، اربعه. [چار کبی. چیمك کسریله غلطدر.] چهاریار = صحابهٔ کرامدن خلفاء راشدین (رضوان الله علیهم) .

چهارشنبه { س. با : چارشنبه.

چهجه { ص. چه قومنه مخصوص طرز و اصولده ویا چه لساننده اولان : چهجه شرقی، چهجه بر کتاب. == ح. چه طرز واصول ویا لساننده: چهجه خوره تمك؛ چهجه سویلمك، یازمق. == س. چه لسانی: چهجه شمالی اسلاو لسانلرندندر .

چهره { س. فا. ۱. یوز، وجه، صورت : کوزل چهره؛ چهره‌سنی کوسترمك. ۲. مج. عبوسلق، اکشی یوز، طارغینلق: چهره ایتمك = یوز اکشیتمك. || چهره زوکوردی = چركین .

چهل { عد. فا. قرق، اربعین. ز.

چهلی { س. ص. چهستان اهالیسندن اولان، بو همیالی .

چهیز { س. با : جهاز.

چیان { س. [اصلی : «چاغنامق» دن «چاغان»] بیوك و دریسی سرت قیصه آیاقلی وقویو رنكلی بر جنس قرق آیاق. چیان اوتی = برنوع اوت، اضراس الکلب. || ییلان چیان = زهرلی حشرات اجناسی .

چیانجق { س. بر جنس نبات، شجرة التنین .

چیبان { س. با: چبان.

چیت { س. ۱. بر جنس بز. ۲. چالی ودكنك وقامش كبی شیئلردن اورلمش موقت بولمه : چیت چویرمك: چیتله بولمك. || آرابه چیتی = صمان آرابه‌سنك یانلرنده‌کی سپت قناد .

چیتاری { س. مرجان بالیغنه مشابه یوز درهملك آلاجه بر بالیق .

چیتشمك { فشـ. بر برینه كچوب پكشمك، كلیدلنمك، چیت کبی صارماشمق.

چیتلنبك { س. با: چتلنبك.

چیتمك { یاخود چیتیلمك. فت. الده صیقیشدیروب اوغالایه‌رق بیقامق.

چیتمیك { س. اوزوم صالقمنك كوچك طالی، فرعی.

چیتی { س. چنتیك، اوفاق كدیك.

چیته { س. منتظم یونلمش آغاج تریز .

چیتیق { ص. چاتیق، صیق، بورشوق : چیتیق آلن، قاش، چهره. || چیتیق‌اوتی = ابه پسیكی.

چیتیك { ص. با: چیتین.

چیتیلمك { یا چیتیله‌مك. فت. با: چیتمك.

چیتیلی { ص. اوفاق چنتیكی اولان: چیتیلی قاون.

چیتین { یاخود چتین. ص. ۱. سرت، قاتی، صعب، سخت: چیتین طاغ؛ چیتین یول؛ چیتین‌جوز. ۲. عنادجی، معند.

سرت : چیتین مزاج؛ چیتین آدم. ۳. زور، کوج، مشکل : چیتین ایش.

چیتینلشمك { فل. زور اولمق، مشکلشمك.

چیتینلك { س. ۱. سرتلك، قانیلق، صعوبت. ۲. عناد. جیلق، سرتلك، معندلك.

چیچك { س. ۱. اشجار ونباتاتك میوه وتخمدن اول ویر- دکلری رنکارنك واکثری کوزل قوقولی یاپراقلر مجموعی که نباتاتك آلات تناسلی حاویدر، زهر، لاله : آی چیچکی، آیوا چیچکی، قاسم چیچکی وسائره. ۲. قماش وسائره اوزرینه رنك وبویا ایله یاخود نقشله یعنی خرج وصیرمه ایله ویاخود اویمقله ایدیلان سوس: باصمه، خالی چیچکی؛ چوره چیچکی: مرمره اویلمش چیچکلر. ۳. انسانك بدنی اوزرنده پوتراق چیچك کبی چیبانلر آچان معروف مرض مستولی که آشی ایله چاره‌سی بولنمشدر، جدری : چیچك علتی؛ چیچکه طوتلق؛ چیچك بوزوغی. ۴. مج. علاق، حیله‌باز : نه چیچك اولدیغی بیلیرز. ۵. بعض شیئلرك زبده‌سی: کوکرت چیچکی. || چیچك آچـق = طمورجقلری آچیلوب (آغاج) چیچکلره اورتلمك : بادملر چیچك آچدی. [یالکز آچدی دخی دینیر.] || چیچکی بورننده = پك تازه، یکی قوپارلمش. (خیار وقباق کبی اوجنده چیچکی بولنان شیئلردن مأخوذدر.] || چیچك بوزوغی = چیچك علتندن یوزی دلیك دشیك اولمش، چوپور. || چیچك صویی = لیمون وپورتقال کبی میوه‌لرك چیچکلریله سائر چیچك انواعندن تقطیرله استحصال اولنان ماء معطر. || صو چیچکی = چیچك علتنك بر نوع خفیفی که صو ایله طولی سکرك برطاقم قبارجقلر چیقارمغله ظهور ایدر، جدری کاذب.

چیچکجی { س. ص. چیچك کزدیروب صاتان آدم : چیچکجی قیز.

چیچکلك { س. ۱. چیچك تارله‌سی، باغچه‌نك چیچك یتیشدیرمکه مخصوص یری. ۲. چیچك وضعنه مخصوص سوسلی صاقسی که ماصه‌نك اوزرینه و بیوکاری صالونك بر طرفنه قونور. ۳. قیشین چیچك صاقسیلرینی بارندیرمغه مخصوص جامکان. ۴. اسکی طرزده اوطه‌لرده قپونك یانلرنده متعدد اوفاق حجره‌لر ویا محراب کبی بر محل که اساساً چیچك وضعنه مخصوص ایدی.

چیچکلنمك { فل. چیچك پیدا ایتمك، چیچك آچمق، تزهر ایتمك : آغاجلر چیچکلندی.

چیچکلی { ص. ۱. چیچکلری اولان : چیچکلی آغاج. ۲. بویا یاخود نقش ویا اویمه چیچك رسمنده اشکالی وسوسی اولان: چیچکلی باصمه، طاوان، چوره، ستون.

چیچه { یاخود چیچه. س. تق. بدر همشیره‌سی، خاله. [خاطرده طوتلمسی الزم متروکاتدندر، زیرا « خاله » لفظی هم ترکجه دکلدر. هم‌ده عربیده بزم قوللاندیغمز معناسیله کلیوب، تیزه دیمکدر.]

چیدام { س. تق. ۱. صبر، تحمل. ۲. ثبات، قرار.

چیدامق { فل. تق. صبر وتحمل ایتمك، آجی‌یه طیانمق، قاتلانمق.

چیداملی { ص. تق. صبرلی، طیاینیقلی، متحمل.

چیر { وچیریل. مه. با : چر.

چیر { س. سیاه برجنس کوچك قوش.

چیرپق { چیرپمق، چیرپندی. با : چرپمق وسائره.

چیرچیر { س. مج. زنجیر دونانمه‌لی دمیر پلانغه.

چیرچیل { س. مج. بیوك فوجیلری قالدیرمغه مخصوص قانجه‌لی زنجیر ویاخلاط.

چیرك { س. با : چاریك.

چیرکه‌مك { فت. یکی طوغان چوجقلرك قوللرینی، باجاقلرینی قارشولقلی چکمك.

چیرکی { س. فا. تجربك، مهارت، حذاقت. ن.

چیرقز { س. [ر. Τσήρος.] تق. قورومق دیمك اولان چیریمك (؟) دن اولمسی بعید در، زیرا کلمه‌نك شکلی ده رومجه‌در.] اسقومری بالیغنك قوریدلمشی. || مج. پك قوری وضعیف شخص.

چیره { ص. فا. مهارتلی : چیره دست = الی یاقیشیر، الندن ایش کلیر.

چیز { س. فا. شیء. یالکز «ناچیز» و « ناچیزانه » تعبیرلرنده

مستعملدر. با: ناچيز، ناچيزانه.

چيزديرمك { فتـ. ١. قلم ويا ديكر بر شيئله بر چيزكى چكديرمك: شو تخته‌نك اوزرينه بر شكل چيزديرملى. ٢. حذف ايتديرمك، اوزرينه برچيزكى چكديروب قيدينى ترقين ايتديرمك: اسمنى دفتردن چيزديرديلر.

چيزگى { سـ. كرك قلمله ترسيم اولنمش وكرك اويوق وياقباريق صره، خط: بودفترك سياه وقرمزى چيزكيلرى واردر؛ آلن چيزكيسى. || چيزكى چاقيسى = آغاجه اشارت ايتمكه مخصوص مرانغوز چاقيسى.

چيزلمك { مجـ. فلـ. ١. چيزكيلر وخطلر پيدا ايتمك، سيورى برشئ سورلمكه بوينه طيرمالانمق: بوكاغد قولاى چيزليور؛ بوآينه چيزلمش. ٢. چيزكى چكيله‌رك حذف وترقين اولنمق: اونك اسمى دفترده چيزلدى.

چيزلمه { سـ. و:

چيزليش { سـ. چيزلمك فعلى. با: چيزلمك.

چيزمك { فتـ. ١. چيزكى چكمك، خط ترسيم ايتمك: شو دفترى چيزملى. ٢. سيورى برشئ سورلمكه بوينه طيرمالامق: ايكنه يوزمى چيزدى. ٣. حذف وترقين ايتمك: اونك اسمنى دفتردن چيزديلر. || يازوب چيزمك = يازى ايله اوغراشمق. || يان چيزمك = صاوشمق.

چيزمه { سـ. ١. چيزمك فعلى، چيزيش. ٢. چيزكى، يول، خط. ٣. تارله چيزكى، صاپان يولى، آرق.

چيزمه { سـ. قونچى ديزه قدر ويا ديزدن يوقارى چيقه‌جق قدر اوزون آياق‌قابى كه باشليجه يولجيلقده وحيوانه بينلدكده كييلير، چكمه، موزه: چيزمه كييمك، چيزمه‌يى چكمك.

چيزمه‌لى { صـ. چيزمه كييمش، آياغنده چيزمه‌سى اولان. || صارى چيزمه‌لى محمد آغا = مجهول اولوب علامت فارقه‌سى اوليان وبحق تعريف اولنميان شخصدن كنايه‌در.

چيزى { سـ. و:

چيزيك { سـ. چيزمك ازى، چيزمكدن حاصل اولان اثر، خط، يول: بوآينه‌نك بر چيزيكى واردر؛ سودانيلرك ياناقلرنده‌كى چيزيكلر؛ چيزيك چيزيك = يول يول.

چيزيك { صـ. چيزلمش، چيزكيسى اولان: چيزيك برآينه.

چيزيكلى { صـ. و:

چيزيلى { صـ. چيزلمش، چيزكيلرى اولان: چيزيكلى، چيزيلى برآينه.

چيس { سـ. قدرت حلواسى.

چيسكين { سـ. و:

چيسندى { سـ. و:

چيسيمك { فلـ. با: چيگسگين، چيگسندى وچيگسيمك.

چيش { سـ. ايشه‌مه، تبول؛ چيش ايتمك = ايشه‌مك؛ چيشى اولمق، كلمك = ايشه‌يه جكى كلمك. [اصل تركئ قديمده چيش = دفع حاجت، وچيشمك = دفع حاجت ايتمك ديمكدر.]

چيشيك { سـ. طاوشان ياورىسى.

چيغ { سـ. ١. طاغدن يووارلانان قار كومه‌سى. ٢. قامش وسائره‌دن يوكسك چيت. ٣. چادير بولمه‌سى. ٤. يوكسك سس، كورلدى، ياىغره.

چيغا { سـ. بوزركن خشردى ايدن برنوع ايرماق باليغى، قره مرسين.

چيغاره { ياخود سيغاره. سـ. [اسپانيولجه‌دن] فشنك كبى كاغده صارلمش توتون كه براوجى ياقيله‌رق ديكر اوجندن چكيلوب ايچيلير. || فرنك چيغاره‌سى = قييلمامش توتون ياپراقلرينك صارلمسيله وجوده كلمش بيوك چيغاره. (بوكا چيغاره وكاغدليسنه چيغارت ديمك، لسانمزده عادت اولمديغندن صرف مقلدلكدر.) || چيغاره اسكمله‌سى = چيغاره طبله‌سيله كبريت وسائر مالزمه‌يه مخصوص كوچك سهپا. || چيغاره طبله‌سى = چيغاره‌نك كولنى دوكمكه مخصوص كوچك طبق. || چيغاره قوطيسى = چيغاره وضعنه مخصوص جيبده طاشنير قوطى.

چيغاره‌لق { سـ. چيغاره ايچمكه مخصوص آغزلق.

چيغرتمق { فتـ. ١. برى واسطه‌سيله دعوت ايتمك: بنى مجلسه چيغرتمديلر. ٢. با-

غرتمق، تضییق ایدوب باغرمغه مجبور ایتمك.

چیغرتمه { س. دیلسز برنوع اوفاق دودوك.

چیغرشمق { فش. [« چاغرشمق » یرینه قوللانیلیور] ١. بربرینه چاغرمق. ٢. هپ برلکده وبرآغزدن باغروب چاغرمق : قادینلر چیغرشدیلر .

چیغرغان { یاخود چیغرتغان. س. دیکر قوشلری جلب ایتمك اوزره اوتدیریلان آوجی قوشی، پرلاق.

چیغرلمق { فج. دعوت ایدلمك .

چیغرمق { فتـ. ١. دعوت ایتمك، جلب واحضار ایتمك : کندیسنی ضیافته ، محکمه‌یه چیغردیلر؛ دینه چیغرمق = دعوت ایتمك. ٢. سسلنمك، چاغرمق. [بوایکنجی معنا ایله استعمالنی وفیق پاشا مرحوم غلط عد ایدیورسه‌ده، «چیغ» سس و صدا دیمك اولدیغنه و دیکر مشتقاتنكده معنالرینه باقیلیرسه، اصل معناسی بو اولمق اقتضا ایدر.]

چیغرمه { س. دعوت، جلب، احضار.

چیغریق { س. برنوع آلا قارغه.

چیغلدی { س. قاریشیق حیوان سسلری، حیوانات کورلدیسی .

چیغلق { س. فریاد، فغان، غریو، شیون.

چیغیت { یاخود چیگیت. س. ١. قابوقلی چکردك، پنبوق و سائره تخمی. ٢. یوزده‌کی چیل لکه‌سی.

چیغیر { یا چیگیر. س. ١. چیغ دینان قار کومه‌سنك قارك اوزرنده یووارلانیرکن یرده‌کی قارلری برابر آله‌رق آچدیغی یول، چیغ ایزی. ٢. یول، طریق. ٣. مج. طرز، اسلوب، دأب، تعقیبی معتاد اولان طریق. || چیغیر آچمق = یکی برطرز واسلوب ایجاد ایتمك : ادبیاتمزده یکی برچیغیر آچلدی. || چیغیرندن چیقمق = معتاد و معروف اولان دأب و طریق ترك ایتمك، صاپمق، انحراف ایتمك.

چیقار { س. ١. منفعت شخصیه : اونك بو ایشده مطلقا بر چیقاری واردر؛ او یالکز کندی چیقارینه باقار؛ بو بنم چیقارمه کلمز، اویماز. ٢. باشه چیقار، حسن نتیجه ویرر : سزك طوتدیغکز یول چیقار یول دکلدر .

چیقارتمق { فتـ. ١. اخراج ایتدیرمك : کیزلدیکی مال مال مسروق کندیسنه چیقارتمق ممکن اوله‌مدی. ٢. یوکسلتدیرمك، یوقاری‌یه نقل ایتدیرمك : شوکرمیتلری رنجبرلره طامك اوستنه چیقارتملی . ٣. تأثیر ایدوب عمل ایتدیرمك : بومسهل برقاچ دفعه چیقارتیر. ٤. آلدیرمق، استحصال ایتدیرمك : بو چیچکلرك صوینی، بو سودك یاغنی چیقارتملی .

چیقارتمه { س. ١. چیقارتمق فعلی. با : چیقارتمق. ٢. ایصلادیله‌رق برسطحه یاپیشدیرلدقده اوستنده‌کی ضمغلی رسم اورایه نقل اولنان کاغد.

چیقارلمق { فج. ١. طیشاری‌یه آتلمق، اخراج اولنمق : ارکندن اودن چیقارلدی؛ طولابدن برکتاب چیقارلمش. ٢. دفع وطرد اولنمق، قوغلمق : مکتبدن چیقارلدی. ٣. آلنمق، استحصال اولنمق، صوینی ویا زبده‌سی آلنمق : بو چیچکلردن کوزل صو، بو سوتدن یاغ چیقارلیر .

چیقارمق { فتـ. ١. طیشاری آتمق، اخراج ایتمك : اونی اودن چیقاردیلر؛ آتی آخوردن، اثوابی طولابدن، آقچه‌یی چکمجه‌دن چیقارمق. ٢. چکمك، سوکمك، یولمق : دیش، آغاج، قیل چیقارمق. ٣. کوسترمك، عرض ایتمك، میدانه ویا برینك اوکنه قومق : قیزی کورجیلره چیقارمق؛ بکا چوجقلرینی چیقاردی. ٤. یوکسلتمك، یوقاری‌یه ایلتمك، قالدیرمق : کندیسنی اوست قاته چیقاردیلر؛ شونی یوقاری‌یه چیقار. ٥. خلاصه‌سنی ویا صوینی آلمق، استحصال ایتمك : منکشه‌نك صوینی، سودك یاغنی چیقارمق. ٦. ایجاد واختراع ایتمك : زراعت ایچون برچوق ماکینه‌لر چیقارمشلر. ٧. نشر ایتمك، میدان انتشاره قومق : فلان پك نافع برکتاب چیقاردی. ٨. پیدا ایتمك، اتخاذ ایلمك : او بر عادت چیقاردی. ٩. نتیجه آلمق، استنتاج، استنباط ایتمك : بوندن نه چیقاریورسکز؟ ١٠.

حاصل ایتمك، یتیشدیرمك، ویرمك: آناطولی چوق ذخیره چیقاره‌بیلیر؛ عربستان دنیانك اك کوزل آتلرینی چیقاریر؛ عشاق کوزل خالیلر چیقاریر. ١١. وجوده کتیرمك. یتیشدیرمك: بو مکتب چوق مشهور عالملر چیقارمشدر. ١٢. اوقومق، سوکمك، حل ایتمك: بو یازی‌یی چیقاره‌مدم. ١٣. صویمق، سلب، نزع ایتمك: فسنی، اثوابنی، چیزمه‌سنی چیقاردی. ١٤. اوغرامق، طوتلمق: چیچك، قزاموق چیقارمق. || آجی چیقارمق = ١. انتقام آلمق، اخذثار ایتمك. ٢. تلافیء مافات ایتمك. || اتمکنی چیقارمق = یه‌جکنی قزانمق، کچینه‌جك ایش بولمق. || اتمکنی طاشدن چیقارمق = چوق سعی واقدام ایتمك. || الدن چیقارمق = ١. صاتمق. ٢. فوت وضایع ایتمك. || اویون چیقارمق = اویون بولمق، ایجاد ایتمك. || ایش چیقارمق = مسئله ومشکلات احداث ایتمك. || باشدن چیقارمق = آزدیرمق، اغوا ایتمك. || پلیچ چیقارمق = (طاوق) یمورطه‌دن جیوجیو استحصال ایتمك. || دیش چیقارمق = ١. چوجق دیش پیدا ایتمك. ٢. چوروك ویا آغران دیشی چکمك. || دیل چیقارمق = استهزا ایتمك. || ذوقنی چیقارمق = صفاسنی سورمك، لذتنی طاتمق. || سس چیقارمق = سویلمك؛ اعتراض ایتمك؛ سس چیقارمامق = راضی اولمق. || صو چیقارمق = قویو ویا دره‌دن صو طولدیرمق. || طاش چیقارمق = غالب کلمك، اوست چیقمق. || قوقوسنی چیقارمق = بجره‌میوب مشکلاته صارمق. || کوز چیقارمق = کور ایتمك؛ و مج. بوزمق، برباد ایتمك. || معنا چیقارمق = معنا ویرمك، بر سوز ویا ایشدن بر مقصد استدلال واستخراج ایتمك. || یاکلیش چیقارمق = یاکلیش بولوب تصحیح ایتمك. || بوجك چیقارمق = ایپك بوجکی بسله‌مك.

چیقره { س. آولاقلرده‌کی کرفت چالی.

چیقره‌لق { س. کرفت چالیلری چوق یر.

چیقریق { س. ١. قیودن صو چیقارمق ایچون ال ایله دوندیریلن دولاب که برمحور اوزرینه طولانیر. ٢. ایپلیك صارمغه مخصوص دونر کوچك چرخ که بوده بر محور اوزرینه دونر. ٣. بعض اصنافك ینه بوکا قریب شکلده چرخلری.

چیقریقجی { س. چیقریق واوکا مماثل آغاجدن مختلف شیئلر یاپان طوغرامه‌جی.

چیقریقجیلق { س. چیقریق و سائره یاپان طوغرامه‌جینك صنعتی وایشی.

چیقشدیرمق { فتـ. ١. یتیشدیرمك، ایصال، ابلاغ ایتمك: پاره چیقشدیره‌مدم. ٢. چاره‌سنی بولمق، تدارك ایتمك، استحصال ایلمك: لوازم سفریه‌یی چیقشدیره‌مەدی. ٣. ختامه ایردیرمك، انجامه ایصال ایتمك.

چیقشمق { فل. ١. کیریشمك، قوت واقتداری فوقنده بر ایشه بولاشمق، تصدی ایتمك: بن بو ایشه چیقشه‌مام. ٢. بالغ، واصل اولمق، وارمق: بریکدیکمز آقچه بر قاچ یوز لیرایه چیقشدی. ٣. یتیشمك، کافی اولمق، کفایت ایتمك: پاره‌مز چیقشمدی. ٤. حدت ایدوب آزارلامق، پایلامق، تعزیر ایتمك: بکا چیقشمغه حقکز یوقدر؛ سز کندیسنه برآز چیقشك.

چیقلمق { فجـ. ١. طیشاری‌یه نقل ایدلمك، خروج ایدلمك: بو هواده اودن چیقلماز. ٢. یوله کیریشلمك، عزیمت ایدلمك، حرکت اولنمق: یارین قاچده چیقله‌جقدر. ٣. یوقاری کیدلمك، صعود ایدلمك: بو مردیوندن اوست قاته چیقلیر؛ بو طاغك تپه‌سنه چیقیله‌ماز.

چیقمق { فل. ١. ایچریدن طیشاری‌یه وارمق، خروج ایتمك: اودن چیقدی؛ آت آخوردن چیقه‌جقدر. ٢. یوکسلمك، یوقاری قالقمق، صعود ایتمك: اوك اوست قاتنه چیقدی؛ مردیوندن چیقیوردی. ٣. میدانه کلمك، بروز وظهور ایتمك، کورنمك: بزه چیقمدی. ٤. طلوع ایتمك، طوغمق: کونش، آی چیقدی. ٥. ویرلمك، اعطا اولنمق: معاش، احسان، عطیه چیقدی. ٦. ختام بولمق، کچمك، مرور ایتمك: مارت چیقوب نیسان کیردی؛ چیقان آی. ٧. شایع اولمق، طویلمق، انتشار

ايتمك : بر لقردى، بر حوادث
چيقدى. ٨. نشر اولنمق، موقع
انتشاره قونمق : بر كتاب، بر
غزته چيقدى؛ فلان غزته صبا-
حلرى چيقار. ٩. ايجاد واختراع
اولنمق : يكى بر اصول چيقدى؛
پك سهولتلى برماكينه چيقدى.
١٠. برينك ويابرهيئتك حضور-
ينه وارمق : ناظر پاشايه
چيقدم؛ محكمه يه چيقدى. ١١. رفع
ونزع اولنمق، سلب اولنمق :
فس باشدن، چيزمه آياقدن
چيقار؛ بواثواب قولاى چيقماز؛
بو يوزوك پارمغمدن چيقار.
١٢. استحصال اولنمق، زبده سى
آلنمق : چيچكدن صو، سوتدن
ياغ چيقار. ١٣. نتيجه آلنمق،
استنتاج ، استنباط اولنمق :
بوندن نه چيقار ؟ بويله سوز-
لردن برشئ چيقماز. ١٤. آرتمق،
يوكسلمك، ترقى ايتمك : ذخيره-
نك فياتى چيقدى. ١٥. بهالا-
نمق، بهاسى آرتمق : محاربه
سببيله انكليز امتعه سى چيقدى؛
پنبوق چوق چيقدى. ١٦. مال
اولمق، شو قدر آقچه ايله وجوده
كلمك : بو او قاچه چيقدى؛ شو
قماشدن برقات اثواب قاچه چيقار.
١٧. تحقق ايتمك، طوغرى او-
لديغى تبين ايلمك : بنم سوزم
چيقدى؛ اوآدمك ديديكى چيقه-
جقدر. ١٨. ظهور ايتمك،
كورنمك، نه اولديغى آكلاشلمق:
آدقلرى كلين نصل چيقدى؛
كلن آتلر ايى چيقمادى؛ اوايش
مأمول ايتديكمز كبى چيقمدى.
١٩. باشه چيقمق، موفقيق

منتج اولمق : سنديقه لرك طو-
تدقلرى يول چيقماز؛ او چيقار
ايش دكلدر. ٢٠. كفايت ايتمك،
يتيشمك، كافى اولمق : بر اثواب
بش آرشين قماشدن چيقارمى؟
بوقازميردن بر پانتالون چيقماز.
٢١. منتهى اولمق، وارمق نهايت
بولمق : بو يول نره يه چيقار ؟
٢٢. كوراولمق، پاتلامق، آقق،
سقطلانمق : كوزى چيقدى؛
كوزلرم چيقسون ! [يمين] .
٢٣ (عضو) يرندن اوينامق،
(كميك) مفصلدن آيرلمق : قولى
چيقمش. ٢٤. صادر اولمق :
امر چيقدى. ٢٥. بيتمك،
نابت اولمق : اكينلر يكى چيقمغه
باشلادى؛ بيغى يكى چيقيور.
٢٦. (رنك، بويا) زائل اولمق،
صولمق : بو بويا چيقارمى ؟ بو
قماشك رنكى چيقار. || آد
چيقمق = فناالقده شهرت بولمق؛
بد نام اولمق. || آرادن چيقمق=
مندفع و زائل اولمق. || اصلى
چيقمق = صحتى تبين ايتمك : او
حوادثك اصلى چيقمادى. || الدن
چيقمق = فوت و ضايع اولمق.
|| اوسته چيقمق = ابراز مهارت
ايتمك. || باشدن چيقمق = آزمق.
|| باشه چيقمق = موفق و ميسر
اولمق. || باشه باش چيقمق =
يكا يك كلمك، تمام تمامنه يتيشمك.
|| پاره دن چيقمق = پاره صرفنه
مجبور اولمق. || جان چيقمق =
وفات ايتمك؛ و مج. چوق زحمت
ومشقت چكمك. || خاطردن
چيقمق = اونودلمق . || قارشى
چيقمق = قارشيلامق. || كوزدن

چيقمق = كوزدن دوشمك، صو-
ئومق. || يولدن چيقمق = قطار ويا
ترامواى يولندن طيشارى
فيرلامق. || يوله چيقمق = يولجى
اولمق عزم راه ايتمك. || قوقوسى
چيقمق = طويلمق .

چيقمه { س. ١. چيقمق فعلى. ا: چيقمق. ٢. چيقندى،
طيشارى يه چيقمش شئ، ديرسك.
٣. جومبه، شهنشين. ٤. حما-
مدن چيقاركن اقتضا ايدن خاولى
وسيله جك طاقمى. == ص. ظهور
ايتمش، ايجاد اولنمش : يكى چيقمه=
يكى ايجاد.

چيقندى { س. ١. حدادن طيشا-
رى يه چيقمش شئ،
بورن، ديرسك : ديوار اوراده
بر چيقندى ياپيور. ٢. يازى
سطرندن طيشارى يه چيقمش
تصحيح ويا علاوه عباره سى : مسو-
ده نك هيچ چيقنديسى يوغيدى؛
تبييضده چيقنديلرى اونوتمايك.

چيقنديسز { ص. ١. حدادن
طيشارى چيقمش
برلرى اولميان، دوز : چيقنديسز
بر ديوار. ٢. سطردن طيشارى
چيقارلمش علاوه وتصحيح عبا-
ره لرى اولميان : چيقنديسز بر
مسوده.

چيقنديلى { ص. ١. حدادن
طيشارى يه چيقمش
بورن وديرسكلرى اولان :
چيقنديلى ديوار. ٢. سطردن
طيشارى چيقمش تصحيح وياعلاوه
عباره لرى بولنان : چيقنديلى
يازى، مسوده. || چيقنديلى كير-
نديلى = ١. حدادن طيشارى
چيقمش وايچرى كيرمش يرلرى
اولان : چيقنديلى كيرنديلى بر

دیوار. ٢. چیقلوب کیریله‌جك یرلری، قپو وپنجره‌لری چوق اولان: چوق چیقندیلی کیرندیلی بر او.

چیقیش { س. ١. چیقمق فعلی و طرزی. با: چیقمق. ٢. تکدیر، تعزیر، چیقشمه: بکا بر چیقیش چقشدی که. ٣. آتك صولتی، پرتاو.

چیقیق { ص. ١. طیشاری چیقمش، فیرلامش، یرندن اویناش. ٢. مفصلندن اوینامش (کمیك، عضو). || دیلی چیقیق = احمق، آلیق. — س. کمیك و عضوك مفصلندن اوینایوب چیقمه‌سی: قولنده چیقیق واردر؛ چیقیق صارمق = تجبیر ایتمك؛ چیقیق تخته‌سی = جبیره.

چیقیقجی { س. مفصلدن اوینامش چیقیق عضولری یرینه اعاده ایدوب اصلاح و تعمیر ایدن عملی جراح، اوتوکجی.

چیقیم { س. ١. کوستریش. ٢. پرتاو، صولت. ٣. شدتلی تعزیر، تکدیر، توبیخ.

چیقین { س. ١. باغ، بوغچه، پاکت. ٢. بر کیسه‌یه موضوع ویا بر پارچه بزه صارلی آقچه، صره، بدره.

چیك { ص. ١. پیشمه‌مش، آتش ویا قاینار صو ایله استحضار اولنمامش، نی، ناپخته: چیك ات، چیك سبزه. ٢. ایی پیشمه‌مش، آز پیشمش: چیك ایتمك. ٣. اولمامش، کاله ایرمه‌مش، خام: چیك آرمود. ٤. مج. تجربه کورمه‌مش، آلیشمامش، خام، ناپخته، عجمی: بو آدم پك چیکدر. ٥. بد، ثقیل، لطافتسز، صوثوق: چیك رنك. ٦. ایشلنمه‌مش، حال طبیعیسنده، خام: چیك طوپراق. || چیك چیك یمك = بیوك بر حرص وکین کوسترمك: عسکرمز دشمنی چیك چیك یمك ایستیوردی.

چیگ { س. صباحاقدن تبخرله هوایه قالقان نمك کیجه سرینلکنده غایتله اینجه بر صورتده یره یاغمه‌سندن حاصل اولان رطوبت که چایر ویاپراقلرك اوزرنده اوفاق اینجی طامله‌لری کبی کورینور، نداء، ژاله، شبنم: چك یاغمش؛ چیکدن اوستمز ایصلاندی.

چیگتای { س. جزیره و شام جهتلرنده بولنور کوزل بر جنس یبان اشکی، کور.

چیگدام { س. با: چیگده.

چیگدم { س. بیاض وصاری و پنبه چیچکلی انواعی بولنان بر نبات وکوکی، اوکسز اوغلان صوغانی، عتر، لحلاح. || آجی چیگدم = وحواح. — ماویسنه ایت بوغان دیرلر.

چیگدنه { س. اساساً قره دکیزك بو اسمله مسمی اسکله‌سندن کلن چیرالی تخته که باشلیجه اخشاب ابنیه‌نك طیشاریسنی قاپلامه‌ده استعمال اولنور.

چیگده { س. عناب [وغلطی: خناب] اسم عربیسیله معروف قیزلجغه مشابه وقبوغی سرت بر جنس میوه. — بیوك وپك قرمزی اولان بوستانی نوعنه‌ده «چیلان» دیرلر.

چیگره مك { یاخود چیگریمك. فل. تق. اویقو قاچمق، اویویه‌مامق، سهره ویا ارقه اوغرامق. [احیاسی آرزو اولنور یری بوش قالمش متروکاندندر.]

چیگسکین { یاخود چیسکین. س. ١. پك اینجه چیك، آز وخفیف شبنم. ٢. اینجه و کونش کورنجه اریوب نابدید اولان قراغی.

چیگسنمك { فل. اویویه‌مامق، اویقوسز قالمق، سهر ویا ارق علتنه اوغرامق.

چیگسندی { س. چیك کبی پك اینجه یاغمور.

چیگسه‌مك { یاخود چیگسیمك وچیسیمك. فل. ١. چیك یاغمق. ٢. چیك کبی پك اینجه یاغمور یاغمق، توزارمق.

چیگلك { س. ١. پیشمه‌مش اولان شیئك حالی: بو اتك چیکلکی میدانده‌در. ٢. اولمامش وکاله ایرمه‌مش میوه‌نك حالی، خاملق. ٣. مج. تجربه‌سزلك، عجمیلك.

چیگلك { یاخود چیلك. س. یرله برابر اوفاق بر نباتك ویردیکی پك لذیذ وکوزل قوقولی معروف میوه، که انواعی اولور: طاغ چیلکی = بونك یبانیسی که لذت ورایحه جهه‌سنه فائقدر؛ فرنك چیلکی = ایری دانه‌لی مایخوشجه‌سی؛ چیلك فدانی، کوکی: چیلك تارله‌سی؛ چیلك رچلی، شروبی، طوتدیرمه‌سی. || آغاج چیلکی = شکلاً چیلکه وطوده مشابه اولوب کوچك بر آغاج اوزرنده حاصل اولان

قرمزی وگوزل رایحه‌لی بر میوه، آهو طودی.

چیگنتمك { فتـ. ۱. آیاق آلتنده ازدیرمك، آیاقله باصدیرمق: ایشلنمش تارلەیی کیمسه‌یه چیگنتمه‌ملی. ۲. یشرمش اکینی قاردن اول یاتیرمق، باصدیرمق: اکینلری چیگنتملی. ۳. مجـ. ازدیرمك. ٤. دیشله ازدیرمك: چوجقلره یه‌جکارینی چوق چیگنتمکه سعی ایتملی.

چیگنمك { یاخود چیگنه‌مك. فتـ. [تقـ. چیغنامق] ۱. آیاقله باصمق، آیاق آلتنده ازمك، پایمال ایتمك: چایری چیکنمه‌ملی؛ آت آیاغمی چیکندی. ۲. قهر و تضییق آلتنه آلمق، ازمك: تیمورلنكك عسكری کچدیکی یرلرك اهالیسی چیکنیوب مضمحل ایتدی. ۳. یمك اوزره آغزه آلنان شیئی دیشله قیروب ازمك: پلاوی چوق چیکنمدن یوتماملی. || چیکنیوب کچمك = برینك یانندن کچوب ده اوغرامامق، زیارت ایتمکسزین کچوب کیتمك. || لقردی‌یی چیکنمك = واضح وعیان سویلیوب آکلاشیلمیه‌جق بر صورتده تلفظ ایتمك: لقردی‌یی چیکنمیك که سویلدیککزی آکلایه‌یم.

چیگنمیك { سـ. بعض والده و دادیلرك کندی آغزلرنده چیکنه‌دکدن صکره چیقاروب کوچك چوجقلرینه ویردکاری یمك: چوجغه چیکنمیك ویرمك هم نظافت هم صحت نقطهٔ نظرندن پك مضر بر عادتدر.

چیگنتیلمك { یاخود چیکنه‌نلمك. فجـ. و:

چیگننمك { فجـ. ۱. آیاقله باصلمق، آیاق آلتنده ازلمك: قازیلان یرلر بویله چیکنندکدن، چیکننلدکدن صکره نه ایشه یارار؟ ۲. قهر وتضییق آلتنه آلنمق: حرب زماننده دشمن اردوسنك ممری اوزرنده بولنان یرلرك اهالیسی البته چیکننیلیر. ۳. آغزده دیشله قیریلوب ازلمك: یمك نه قدر چوق چیکننیر، چیکننیلیرسه اوقدر قولای هضم اولور.

چیگیت { سـ. با: چیغیت.

چیگیر { سـ. با: چیغیر.

چیل { چیللك، چیللنمك. با: چل وسائره.

چیلاق { سـ. با: چایلاق.

چیلان { سـ. عناب واصل ترکجه چیکده دینلن میوه‌نك باغچه‌لرده یتیشدیریلن تربیه‌لیسی که ایری وپك قرمزی اولور.

چیلك { سـ. با: چیگلك.

چیم { سـ. ۱. چمن اوتی، باغچه‌لرده یول کنارلرینی وبعض اوتورله‌جق یرلری اورتمکه مخصوص قیصه وصیق چایر اوتی. ۲. بعض طاش وآغاجلرك اوزرینه پیدا اولان یشیللك، یوصون.

چیم { سـ. الفبامزك یدنجی حرفی اولان «چ» که جیم عربی‌یه ایکی نقطه دها علاوه‌سیله ابتدا ایرانیلر طرفندن ایجاد وبعده ترکلر طرفندن ده قبول اولنمغله «جیم فارسی» دخی دینیر.

چیما { سـ. [ایتا.] بحـ. ۱. علی الاطلاق خلاط اوجی. ۲. کمی‌یی یناشدیروب باغلامق اوزره باشدن، قیچدن وبورداردن ویریلان پالامارلر: چیما آتمق؛ چیمایی طوتدیره‌مامق.

چیماجی { سـ. واپورده واسکله‌ده چیمایی آتوب طوتمق وظیفه‌سیله موظف طائفه: واپورك چیماجیلری.

چیمبار { یاخود چمبار. سـ. فا. چینبر = بروشقلری کیدرن] چوله‌لرك طوقودقلری بزی کروب دوزلتمك ایچون قوللاندقلری آلت که ایکی اوجی طرناقلی یاصی بردمیر صوپه‌دن عبارتدر.

چیمچك { سـ. برنوع سرچه.

چیمدیك { چیمدیکلمك وسائره. با: چمدیك وسائره.

چیملندیرمك { فتـ. اکیله‌جك تخم و چکردکاری ویا دیکیله‌جك باغ چبوقلرینی فلیز قویویرنجه‌یه قدر موقتاً طوپراق ویا قوم یاخود صویك ایچنده بولندیرمق: آغاج چکردکارینی، بوستان تخمنی، باغ چبوقلرینی چیملندیرمك.

چیملنمك { فلـ. (تخم، چکردك، باغ چبوغی وسائره) اکیلوب دیکلمزدن اول موقتاً طوپراق یا قوم ویا صویك ایچنده طوردیریلوب فلیزلنمك: باغ چبوقلری، قارپوز

تخمی، آغاج چکردکاری ابتدا چیملنوب بعده دیکلملی.

چین { ص. صحیح، صادق: چین صباح = صبح صادق. [یالکز بو تعبیرده مستعملدر.]

چین { س. فا. ۱. قیوریم، بوکلوم، جعد: چین زلف. ۲. بورشوق، بورشمه: چین جبین = آلن بورشوغی؛ چین ابرو = قاش چاتیقلغی. = ص. طوپلایان، دوشیرن، جمع ایدن: خوشه‌چین = باشاق طوپلایان؛ خرده‌چین = قیرندی طوپلایان.

چین { سخ. م. آسیا قطعه‌سنك قسم شرقیسنی تشکیل ایدن بیوك بر مملکت، که برقاچ یوز ملیون اهالی‌یی جامعدر. نفس چیندن بشقه سیاسةً بوكا ملحق اولان مغولستان، تیبت، مانچوریه، ترکستان شرقی دخی بو اسمك مدلولنه داخل اولور. عربیسی (صین) در. ‖ چین ماچین تعبیر عامیانه‌سنده‌کی ماچین (مانچوریا) دن غلط اولسه کرکدر.

چیناقوپ { س. لوفرك کوچکی اولان برجنس بالیق.

چینجه { ص. چینلیلرك طرز و اصولنه موافق ویا اونلره منسوب و متعلق: چینجه لسان، یازی، کتاب. = ح. چینلیلرك طرز و اصول ویا لساننده: چینجه سویلمك، رقص ایتمك، یازمق. = س. چین لسانی: چینجه‌یی اوکرنمك پك زوردر.

چینراریا { س. وغلطی.

چینرالیا { س. [یتا] یبان قرانفیلنه بکزر برنوع چیچك.

چینقو { س. [یتا. Zinco] اجسام بسیطه‌دن توتیا دینلن معدن وبونك لوحه‌سی‌که تنکه کبی مختلف قابلر اعمالنه یارار. = ص. چینقودن معمول: چینقو لکن.

چینلی { س. ص. چین اهالیسندن اولان: چینلیلرك عادتی؛ چینلی بر صنعتکر.

چینی { س. ۱. چینده اعمال اولنان اعلا جنس اوانیٔ ترابیه. ۲. دیوار یوزینی قاپلامغه مخصوص صیرلی منقش لوحه‌جقلر که اعلا جنسی وقتیله کوتاهیه‌ده یاپیلیردی. ۳. اوزری مینالی طوغله: چینی صوبا، چینیلی کوشك = چینیلرله قاپلانمش معروف کوشك که الیوم موزه‌در.

چیودِرمك { فتد. (اوق) هدفدن شاشیرتمق، اصابت ایتدیرمه‌مك.

چیورمك { چیورتمك، چیورندی. با: چویرمك وسائره.

چیوغار { س. زراعت چفتی، طوپراغی ایشلمکه مخصوص اوکوز چفتی.

چیوغه { س. صیغیر بوینوزی.

چیومك { فل. (اوق) هدفدن شاشمق.

چیوی { س. تخته وسائره میخلامغه وقاقلمغه مخصوص اوجی سیوری وآرقه‌سی باشلی دمیر، میخ: تل چیویسی = قالبه دوکلمشی، قارفیچه؛ دمیر چیوی = اکسر، مسمار؛ نعلبنجی چیویسی = دمیردن اوفاق چیوی. ‖ چیوی دیش = طقوز یاش دیشی.

چیویت { یاخود چیفیت وغلطی: چوید. س. هندده و یمنده حاصل اولان برنباتدن چیقاریلان قویوماوی بویا، که صاریلغی غائب ایتدیرمك ایچون آزمقدارده چاماشیرده قونور.

چیویلتمك { فتد. چیوی قاقدیرمق، میخلاتمق.

چیویلمك { یا چیویله‌مك. فتد. چیوی ایله میخلامق.

چیویلنمك { فجد. چیوی ایله میخلانمق. = فل. مجد. بریرده ایلیشوب قالمق، کجیکمك.

چیپر { مه. یانمغی تصویر ایچون «جایر» دن مخففدر: چیپر چیپر یانمق.

ح

ح { حا. سـ. [عر. سڈ] الفبامزك سكزنجی حرفی اولوب، عربیدن مأخوذ کلمه‌لره مخصوصدر. خ ایله ه آره‌سنده اولان مخرجی السنهٔ سامیه‌یه مخصوص اولمغله ترکجه ویا اجنبی برکلمه‌نك بوحرفله یازلمسی اصلا جائز اوله‌ماز. شکل عبرانیسی ח وشکل سریانیسی ܚ در، که بوشکللرك عربی (ح) ایله، یونانی η ایله ولاتینجه h ایله اولان مشابهتلری ظاهردر. لسان یونانیده حروف صوتیه صره‌سنه کچمشدر. حروف سامیه‌نك ترتیب قدیمنده ینه سکزنجی حرف اولوب، ابجد حسابنده‌دخی ۸ رقمنه معادلدر. نقطه‌سز اولمسی حسبیله «حاء مهمله» دخی دینلیر.

حاء { سڈ. عر. ح حرفنك اسم عربیسیدر. حاء مهمله دخی دینلیر.

حاجّ { سذ. عر. [«حج» دن سف.] موسم معیننده مراسم مخصوصه‌سیله کعبهٔ شریفه‌یی زیارت ایتمش آدم. اکثریا حرف تعریفله قوللانیلیر: الحاج. سائر احوالده «حاجی» صورتنده قوللانیلیر. با: حاجی. || الحاج الحرمین = ایفای حج شریف ایتدکدن صکره روضهٔ مطهرهٔ جناب رسالتپناهی‌یی‌ده زیارت ایتمش اولان.

حاجات { سڈ. جمـ. عر. فد: حاجت. با: حاجت.

حاجب { سذ. عر. [«حجاب» دن سف.] ۱. قپوجی، پرده‌دار. ۲. اسکی ملوك اسلامیه‌ده باش‌مابینجی ویا وکیل مطلق ووزیر اعظم وظیفه‌سنی ایفا ایدر بیوك مأمور. ۳. قاش. بو معنا ایله جمـ: حواجب، ت: حاجبین. ٤. ط. آره زاری.

حاجَت { سڈ. عر. جمـ: حاجات، حوائج. ۱. احتیاج، لزوم، اقتضا: بوقدر تفصیلاته نه حاجت؟ بویله تکلفاته حاجت یوق. ۲. محتاجلق، ضرورت. ۳. لازم وضروری اولان شیء: انسانك برچوق حاجتلری واردر. || دفع حاجت = انسانك محتاج اولدیغی شیئی الده ایتمك. || قضاء حاجت = دفع طبیعی. || قاضی الحاجات = هرحاجتی دفع ایتدیرن جناب حق حضرتلری. || حوایج ضروریه = انسانك ضروری اوله‌رق محتاج اولدیغی مأکولات ومشروبات وملبوسات کبی شیئلر. [عربی ترکیباتده «حاجه» صورتنده قوللانیلیر:] عند الحاجه، لدی الحاجه = لزومی حالنده.

حاجَتمَند { صـ. فا. احتیاج و ضرورتی اولان، محتاج.

حاجِز { صـ. عر. [«حجز» دن سف.] ۱. آیران، بولن، تفریق ایدن. ۲. تشـ. بدنك ایچنده بعض اویوقلری آیران بولمه زارلرینه اطلاق اولنور: حجاب حاجز = کوکسی قارندن داخلاً آیران بیوك زار.

حاجه { سڈ. عر. با: حاجت.

حاجّه { سڈ. عر. [«حجّ» دن سف. ث.] حجه کیتمش قادین، ایفای حج ایتمش خاتون: حاجه خانم.

حاجی { سذ. عر. جمـ: حجاج. [«حاج» دن غلط] موسم مخصوصنده کعبهٔ شریفه‌یی زیارت ایدوب ایفای حج ایتمش آدم: حاجیلری کوتورن واپور کلدی؛ حجاج مسلمینك رکوبنه مخصوص سفینه. || حاجی اوتی = برنوع نبات، قان قورودان. || حاجی بابا = ایفای حج ایتمش اختیار و محترم آدم. [اکثری حاجی

اولمق ملابسه‌سیله علی‌الاطلاق عربلره و بالخاصه یاشلیلرینه دینیر.] || حاجیلر بایرامی = قربان بایرامی، عید اضحی. || حاجی خواجه = ایفای حج ایتمش متدین و متقی آدم. || حاجی یاتماز = نه درلو آتلسه ثقلتنك اولدیغی طرفه دونوب آیاق اوستی طوران اویونجق. || حاجیلر یولی = صمان اوغریسی، مجره، کهکشان.

حادّ { ص. عر. ث. حادّه. [«حدت» دن سف.] ۱. سیوری، اینجه اوجلی. ۲. کسکین، قاطع، صارم. ۳. سرت، پك مؤثر. ٤. ط. شدتلی والتهابلی (مرض، یاره، چبان.) فر. Aigu || ـ زاویهٔ حادّه = قائمه‌دن دها طار اولان زاویه. مقابلی: منفرجه.

حادِث { ص. عر. ث: حادثه. [«حدوث»دن سف.] ۱. یکی ظهور ایدن ویا وقوع بولان، میدانه چیقان: برمسئله حادث اولدی. ۲. قدیم اولمیان، صکره‌دن وجوده کلمش، مخلوق: عالم حادثدر. ۳. یکی، نوظهور.

حادِثه { سٔ. عر. جٔ: حوادث، حادثات. [لغت آنفه‌نك مؤنثیدر] ۱. وقعه، واقعه، وقوع بولان حال وکیفیت، ماجرا: حادثات دهر. ۲. ط. بر مرضك امتدادی اثناسنده ظهور ایدن حال، مرضك تصادفاً بشقه بر رنك آلمسی، عارضه. = جٔ. حوادث = اخبار، وقوعات، یکی وقوع بولمش ایشلر: بوکونکی غزته‌لرده هیچ حوادث یوقدر؛ حوادث داخلیه، حوادث خارجیه.

حادّه { سٔ. عر. [«حده» یازلمسی غلطدر] اریمش معدنی دوکوب تل یاپمغه مخصوص دلیکلی صفحه صورتنده آلت. || مجـ. حادّهٔ تدقیقدن کچیرمك = اینجه‌دن اینجه‌یه تحقیق ایتمك.

حادّه‌خانه { سٔ. [«حده‌خانه» صورتنده یازلمسی غلطدر] ترسانه‌نك عملیات مکتبی حکمنده اولان بر فابریقه‌سی‌که ایچنده مخصوص تعلیم ایچون آلنان صبیان بلوکلری افرادی چالیشدیریلیر.

حادی عَشَر { عد. عر. اون برنجی.

حاذِق { ص. عر. ث: حاذقه. جٔ: حذاق. [«حذاقت» دن سف.] ماهر، مهارتلی، علم ویا صنعتنده وقوف ومعلومات تامه‌سی اولان: طبیب حاذق؛ حذاق اطبادن = طبیبلرك الکماهرلرندن.

حاذِقانه { ص. حـ. فا. [تعبیر سقیم] حاذقله، ماهرانه: پك حاذقانه اجرای عملیات ایتدی.

حارّ { ص. عر. ث. حارّه. [«حرارت»دن سف.] ۱. صیجاق، حرارتلی، قیزغین، ایصی: منطقهٔ حارّه = خط استوانك ایکی جهتنده بولنان منطقه‌لرکه هوالری دائما صیجاق اولوب یاز و قیشلری یوقدر؛ ممالك حارّه = صیجاق یرلر. ۲. یاقیجی، حرارت ویرن: بهارات حارّه.

حارِق { ص. عر. ث: حارقه. [«حرق» دن سف.] یاقان، یاقیجی. ذ.

حارِقه { سٔ. عر. آتش، نار.

حازِم { ص. عر. ث: حازمه. [«حزم»دن سف.] حزم و احتیاط صاحبی، بصیرتلی.

حاسّ { ص. عر. ث: حاسّه. [«حس» دن سف.] حس ایدن، طویان، طویبجی، طویغولی.

حاسِد { ص. عر. ث: حاسده. [«حسد» دن سف. حسدجی، قیصقانان، حسود.

حاسِر { ص. عر. ث: حاسره. [«حسرة»دن سف.] حسرت چکن، محروم و خائب قالان، مرامنه نائل اولامیان.

حاسّه { سٔ. عر. جٔ: حواس. [«حس» دن سف. ث.] انسان وسائر حیواناتده‌کی طویغو خاصه‌سی؛ حواس خمسه = کورمك، ایشیتمك، قوقو، لذت و طوقنغله طویمقدن عبارت اولان بش حس.

حاسّیّت { سٔ. عر. طویمق خاصه‌سی، طویبجی اولانك حالی، طویغولیلق.

حاشا { د. عر. نفی و استثنا و تبعیده دلالت ایدر؛ اولمیه، الله کوسترمسین، بزدن ایراق: حاشا، بن سزك حقکزده اویله لقردی سویلمدم؛ حاشا حضوردن؛ حاشا عن المجلس. [منفور ومکروه برشیء سویلنه‌جکی وقت قوللانیلیر.]

حاشِیه { سٔ. عر. جٔ: حواشی. [«حشی»دن سف. ث.] ۱. بر کتاب ویا ورقه‌نك کنارینه یازیلان وایچنده‌کی بر کلمه ویا فقره‌یی ایضاح و تفصیل ایدن عباره، هامش، درکنار. ۲.

ينه بونك طرز جديد اوزره صحيفه‌نك صوكنه دها اينجه يازى ايله يازيلانى. ٣. بر متن ويا شرحك مغلق يرلرينى شرح وايضاح ايدن وهر بحثه «قوله» تعبيريله كيريشن كتاب: عربى صرف ونحو كتابلرى اوزرينه برچوق شرحلر وحاشيه‌لر يازلمشدر. [دها سيرك اولانلرينه «تعليقات» ديرلر.]

حاشيه‌لى { صه. صحيفه‌لرك كنارلرنده ويا آلتلرنده ايضاحاتى حاوى عباره‌لرى اولان: حاشيه‌لى بركتاب.

حاصل { صه. عر. ث: حاصله. جه: حاصلات. [«حصول»دن سف.] ١. حصول بولان، وقوعه ويا وجوده كلن، پيدا وظاهر اولان: بوندن نه حاصل اولور؟ بوقدر مشقتدن بر فائده حاصل اولمدى. ٢. بيتن، يردن چيقان، نمو ايدن: چكردكدن حاصل اولان آغاجلر. ٣. نتيجه مقامنده اولان، استنتاج و استنباط اولنان: حاصل كلام = نتيجهٔ كلام، خلاصهٔ كلام. ٤. ثمره، اقتطاف اولنان شى: عمرمك حاصلى = اولادم. ٥. ر. حسابك اعمال اربعه‌سندن آلنان نتيجه: حاصل جمع، حاصل طرح، حاصل ضرب، حاصل تقسيم. || حاصلى، الحاصل، حاصل كلام = نهايت، فى الجمله، خلاصهٔ كلام. || حاصلى تحصيل ايتمك = بيهوده يورلمق. == سذ. جه: حاصلات = زراعت وسائر مساعينك ويرديكى ثمره، ايراد: تارله‌نك بو سنه‌كى حاصلاتى؛ چفتلكك، فابريقه‌نك، قويونلرك حاصلاتى؛ پوسته، تلغراف، واپور حاصلاتى. || حاصلات صافيه = مصارف واقعه چيقدقدن صكره حاصلاتك صرف تمتع قالان قسمى؛ حاصلات غير صافيه = مصارف تنزيل اولنمقسزين عموم حاصلات.

حاصلاتلى { صه. حاصلات وايرادى اولان، ايى واردات ويرن: اوچفتلك چوق حاصلاتليدر؛ حاصلاتلى برايشدر.

حاصلسز { صه. فائده‌سز، ثمره‌سز، غيرمثمر، بوش: حاصلسز ايش.

حاصلانمق { فل. (اكين ويا چوجق) بوى آتوب اوزانمق.

حاضر { صه. عر. ث: حاضره. جه: حضار، حاضرون. [«حضور»دن سف.] ١. موضوع بحث اولان محلده موجود اولان، بالذات بولنان، قائم، غائب ضدى: بولقردى اولوركن اوده حاضر ايدى؛ حاضر بولنانلره خطاباً سويلدى؛ حضاره خطاب ايتدى؛ حاضر بالمجلس = مجلسده موجود بولنان. ٢. تدارك ايديلوب كوز اوكنده بولنان، مهيا، آماده: كافهٔ لوازم سفريه حاضردر. ٣. هرجهتى اكمال وهر لوازمى تدارك اولنوب بر ايش ايچون مهيا اولان: بن حاضرم؛ آرابه دها حاضر اولمدى؛ يمك حاضردر. ٤. ياپلمش و ديكلمش حالنده صاتيلان، ايصمارلامه اولەرق ياپديرلميان: حاضر اثواب، البسه؛ حاضر پوتين. ٥. شمديكى، حال: حال حاضر = شمديكى حال. — فر. Statu quo يعنى ابقاء ماكان على ماكان ديمك اولان ولسان سياسيده قوللانيلان تعبيرك ترجمه‌سنده‌ده «حال حاضر» تركيبى استعمال ايدلمكده‌در. || د. امر حاضر = صرفده امر صيغه‌سنك مخاطبى: ياپ، ياپك كبى. [عربيده غائبلرينى بشقه صيغه صورتنده آيروب، «امر غائب» تسميه ايدرلر.] || حاضر ايتمك = حاضرلامق، تهيئه ايتمك. || ع. حاضر اول، حاضرطورا! [وغلط: خاص طور] ديكر بر قومانده تلقينسنه حاضر بولنمق قومانده‌سى. || حاضرجواب = درحال مناسب جواب بولوب سويلر سريع الانتقال آدم؛ حاضرجوابلق = حاضرجوابك حالى. || حاضره قونمق = ميراث صورتيله امكسز ثروته مالك اولمق. == حه. ذاتاً، تام صره‌سيدر: حاضر كلمش ايكن شو ايشى‌ده كوره‌لم؛ حاضر قلم الزده ايكن فلانه‌ده بر مكتوب يازه‌لم. == سذ. جه. حضار = مجلسده حاضر بولنان آدملر، جماعت.

حاضرجى { سه. ديكلمش مهيا اثواب صاتان آدم، قيامه‌جى.

حاضرجيلق { سه. ديكلمش مهيا اثواب صاتانك صنعت وتجارتى.

حاضرلانمق { فته. حاضر ايتديرمك، تهيئه ايتديرمك.

مك : حيوانلرى اوركندن حاضر-
لاتمق .

حاضرلامق { فتـ . حاضر ايتمك، تهيئه ايتمك: آشچى-
يه سويليك يمكى حاضرلاسون .

حاضرلانمق { فط. لوازمى تدارك ايدوب مهيا اولمق:
بن يولجيلق ايچون حاضرلانيورم.
= مجـ. تهيئه ايدلمك، حاضر بولند-
يرلمق : يمك حاضرلاندى مى ؟

حاضرلق { سـ. برايشه مهيا اولمق ايچون اقتضا ايدن
لوازم، تدارکات : يولجيلق ايچون
حاضرلق كوريور .

حاضرلوب { سـ. قبوغى ايچنده صوده پيشوب
قاتيلاشمش يومورطه. = صفت
كبي دخى قوللانيلوب : حاضرلوب
يومورطه دينلير .

حافر { سذ. عر. آتكبي حيواناتك طيرناق قابلى آياغى، سم.

حافظ { صـ. عر. ث : حافظه. جـ : حافظين، حفاظ. [« حفظ »
دن سف.] ١. صاقلايان. قورويان،
محافظه وصيانت ايدن : حافظ
مطلق، جناب خيرالحافظين = حق
تعالى حضرتلرى. ٢. قرآن كريمى
حفظ ايدوب ازبردن اوقويه بيلن:
حافظ قرآن، حافظ كلام. ||حافظ
كتب = بركتبخانه‌ده كتابلرى حفظ
وحسن اداره ايدوب مطالعه ايتمك
ايستينلره ويرن آدم. ||قوهٔ حافظه=
انسانده‌كى خاطرلامق خاصه‌سى.

حافظه { سذ. عر. [« حفظ » دن سف. ث.] انسانده خاطر-
لامه خاصه‌سى، قوهٔ حافظه : او
آدمك حافظه‌سى پك زياده‌در.

حاكم { صـ. عر. ث : حاكمه. جـ : حكام. [« حكم » دن سف.]
١. حكم ايدن، آمر، غالب: قوم حا-
كم، ملت حاكمه. ٢. اوستده بولنان،
حواله‌سى اولان: قلعه شهره حاكم
ايدى؛ نقطهٔ حاكمه. = سذ. عر.
١. احكام شرعيه‌نك اجرا وتطبيقنه
مأمور فقيه، قاضى : حاكم الشرع؛
حاكم افندى؛ مفتش حكام= مقدما
حاكملرك تفتيشنه مأمور منلا .
٢. والى، آمر، عامل، برمملكتك
اداره‌سنه مأمور ووكيل اولان
ذات: مملكتك حاكمى. ٣. حكمدار
امير، خان : بخارا، خيوه، افغان
حاكمى. ||حاكم حقيقى، حاكم مطلق=
حق جل وعلا حضرتلرى .

حاكمانه { صـ. حـ. فا. حكم ايده‌رك، حاكميت وآمريت طور
وطرزيله: حاكمانه برطورله؛ حاكمانه
امر ايديوردى .

حاكملك { سـ. ١. آمرلك حاكميت، حكم وامر ايتمه . ٢.
قاضيلق، نائبلك.

حاكميت { سـ. عر. حاكملك، آمريت. — حقوق
دولده ولسان سياسيده بردولتك
ممالكى واهاليسى اوزرنده‌كى
اقتدارى ، فر. Souverainité

حاكى { صـ. عر. ث : حاكيه. [« حكاية » دن سف.] نقل
و حكايه ايدن : ليلا ايله مجنون
افسانهٔ مشهورينى حاكى بر رساله
ايدى .

حال { سذ . عر. جـ : احوال . ١. اوليش، بولنيش، صو-
رت، هيئت. كيفيت : نه حالده سكز؟
كنديسنى فنا بر حالده كوردم؛
اونك حالى كوزكزك اوكنه كتيرك؛
او بنانك او وقتكى حاليله شمديكى
حالى آره‌سنده چوق فرق واردر.
٢. شمديكى زمان، وقت حاضر،
ماضى ايله استقبال آراسى: استقبالى
حاله فدا ايتمه‌ملى. ٣. مجال، قوت،
طاقت : حالم قالمدى؛ بيچاره‌نك
آياقده طوره‌جق حالى يوقدر.
٤. مشكلات، صيقندى، غائله :
بوايشى كورنجه‌يه قدر باشمه حال
كلدى. ٥. صوفيونك موقتاً مظهر
اولدقلرى جذبه : وجد وحال
صاحبى. ٦. درد، كدر، الم :
هركسك حالنى بر الله بيلير .
٧. د. (صرف تركيده) احوال
اسمك بهرى : مجرد، مفعول به
حالى. ٨. (كذا صرف تركيده)
زمان حاضر ده جريان ايتمكده
اولان حدثه دلالت ايدن فعل
صيغه‌سى : كليور، كيديور كبى.
٩. (نحو عربيده) ايده‌رك معنا-
سنى بيان ايدن صفتكه منصوب
اوقونور: جائنى زيدراجلا (=زيد
بكايورويه‌رك كلدى) كبى. ||اهل
حال= وجد وحال صاحبى، اهل
دل. || حال آشنا، حالدن آكلار=
ارباب حاجتك حالنه آجير وكند-
يلرينه معاونت ايدر آدم. || او-
حالده= اوتقديرده، اويله اولورسه.
|| بهمه حال= هرنصل اولسه، مطلقا.
|| حال بوكه = شو قدر واركه،
اويله ايكن : جانم طيشارى چيقمغى
ايستيور حالبوكه طبيب دها
مساعده ايتميور. || حال بويله ايكن=
بويله اولديغى حالده. || بيان حال=
انسانك بولنديغى حال وكيفيتى
افاده ايتمسى، افادهٔ مرام، عرض
حاجت. ||درحال=اوآنده، آنيده.
|| سعهٔ حال = رفاه، ترفه. ||شمديكى

حالده = بوكونكى كونده، اليوم.
|| حال صورمق = برينك نصل اولديغنى استفسار ايتمك، خاطر صورمق. || عرض حال = ١. حالنى عرض وافاده ايتمه. ٢. برايش ايچون بر مقام رسمى‌يه تقديم اولنان استدعا ويا بر ذاته ويريلن استرحامنامه. [بو ايكنجى معنا ايله بتيشيك اولەرق «عرضحال» يازيلير. با : عرضحال.] || على حاله = كندى حالنده، بولنديغى حالده.
|| على كل حال = هر حالده، هر نصل اولسه. || فى الحال = آنيده. || كندى حالنده = خارج از وظيفه ايشلره قاريشماز، ساكن واوصلى آدم.
|| لسان حال ايله = ديل ايله سويلمديكى حالده حالى سويلركبى اولمه.
|| نه حال ايسه، هر نه حال ايسه = هرنه صورتله اولديسه.
|| هر حالده = هر نصل اولسه. — « حالده » تعبيرى بر فرع فعل اضافى‌يه ملحق اولوب، ١. شرط وتقدير بيان ايدر : اوكلديكى حالده بزده كيدرز. ٢. مباينت وضديت بيان ايدر : اونلر بزى دعوت ايتدكلرى حالده بز مقابله ايتمدك.

حالْ { صه. عر. ث : حاليه. [اصلى : « حالى » . — ناجى مرحوم بونى « حلول » دن سف. ومشدد عد ايتمش ايسەده، هم مخفف استعمالى هم مؤنثنك « حاليه » اولمسى هم ده عربى لغت كتابلرنده « حلول » مادەسنده اوليه بر كبه بولنميوب، « حول » مادەسنده ايسه « حالى » كلمەسنك ينه بو معنى ايله بولنمسى او ذهابك بطلاننى اثبات ايديور.] شمديكى، حاضر : سال حال = بوسنه؛ ماه حال = بوآى؛ سنۀ حاليه = بوسنه.

حالاً { ح. عر. شمديكى حالده، حال حاضرده : حالاً و استقبالاً = شمديكى وكلەجك زمانده.

حالا { ظز. [لغت آنفۀ عربيەدن] ١. شمدى، الآن، اليوم: حالا درسعادتده بولنان. ٢. دها، هنوز، الى الآن : حالا صباح اولمدى؛ كوندرديكمز آدم حالا كلمدى. ٣. شمدى، سابقاًنك ضدى: حالا فلان بر محاسبه‌جيسى بولنان.

حالات { سش. جه. عر. فد. حالت. با : حالت .

حالَت { سش. عر. جه. حالات. ١. حال، صورت، كيفيت، هيئت : باشمه برحالت كلدى. ٢. تقدير : اوحالتده، بعض حالاتده. ٣. د. (نحو عربيده) اعرابك اوچ صورتنك بهرى : حالت رفع، حالت نصب، حالت جر. || الحالة هذه = شمديكى حالده، بوكونكى كونده، فى يومنا هذا. || حالت نزع = جان چكيشمه، احتضار. || ط. حالات نادره = نادر الوقوع احوال مرضيه.

حالداش { صه. حال آرقداشى، همحال : اونكله حالداشز.

حاللاشمق { فش. [حاللشمك يازمق عبثدر] بربرينه حالنى وردو وكدرلرينى سويليوب شكايت ايتمك، دردلشمك، حسبحال ايتمك : كلك حاللاشەلم.

حاللانمق { ياخود حاللنمك. فط. ١. بر يكى حال پيدا ايتمك، دكيشمك، باشقه بر حاله كچمك : بو حال ايله حاللانديغمز وقت. ٢. سعۀ حال پيدا ايتمك، حالى ايلشمك. ٣. اثناى ذكرده كندندن كچمك.

حالى { صه. عر. ث : حاليه. [مذكرى لسانمزده تحريف و تخفيفله « حال » صورتنده قوللانيليور. با : حال.] شمديكى، حاضر : سنۀ حاليه.

حاليا { ح. عر. شمديكى زمانده، شمديكى حالده، الحالة هذه.

حامِد { صه. عر. ث : حامده. [« حمد » دن سف.] حمد وشكر ايدن.

حامِض { صه. عر. ث : حامضه. جه : حامضات. [« حمض » دن سف.] ١. اكشى، اكشيترك، ككره. ٢. كيم. مولد الحموضه ايله مواد مختلفه‌نك تركبندن چيقان برماده كه اساس دينلن برجسمله بالتركب « حمض » تعبير اولنان تركيبات مختلفۀ كيمويه‌يى وجوده كتيرير : حامض آزوت، حامض بور، حامض تفاح، حامض حديد، حامض حل، حامض فحم، حامض قلور، حامض كبريت، حامض نحاس وسائره. [كيميا اصطلاحنده مثلا « حامض فحم » ايله « حامض فحمى » آره‌سنده فرق اولوب، برنجيسنه فر. Acide carbonique. وايكنجيسنه Acide carboneux ديرلر.]

حامِضيّت { سش. عر. ١. اكشيلك، ككرەلك. ٢. كيم. برجسمك حامض اولمسى.

حامِل { صه. عر. ث : حامله. [« حمل » دن سف.] ١. يوكلى، يو-

کلنمش، اوستنده بریوك بولنان.
۲. حائز، اوزرنده بولنان: او.
چنجی رتبه‌دن برقطعه عثمانی
نشانی حامل بولنان. ۳. کو.
تورن، طاشیان، نقل ایدن:
حامل عریضه، حامل ورقپاره.
٤. صاحب، متصرف: تحویلا.
تك حامللری. ٥. کبه: بوقادین
حاملدر؛ حامل قیصراق. هق. ٦.
عهده‌سنده بربولیچه بولنان. [عربی
قاعده‌سنجه بو معنا ایله مؤنث
اولدیغی حالده ینه مذکر کبی
«ه» سز قوللانیلیورسه‌ده، لسا.
نمزده «حامله قادین» دینلیر.]
— کیمیا وتاریخ طبیعی اصطلاحنده
بو. phore ولا. fére اداتلرینی
ترجمه ایده‌رك مرکبات تشکیل
ایدر: حامل اشعار = Piliférе و
حامل اناء Técophore کبی.

حاملاً { ح. عر. اوستنده اولدیغی
حالده، طاشیه‌رق، کو.
توره‌رك، نقل ایده‌رك: ایجاب
ایدن امرنامه‌یی حاملاً عزیمت
ایتدی.

حامِله { صف. عر. کبه (قادین).
[عرب فصاحتنجه حامل
دیمك اقتضا ایدرسه‌ده، لسانمزده
بوصورت مستعملدر.]

حامی { ص. عر. ث: حامیه. [«حما.
یه» دن سف.] صاحب
چیقان، حمایه و وقایه ایدن: او.
نك حامیسی یوقدر.

حاوی { ص. عر. [«حوایه» دن
سف.] شامل، محیط،
ایچنه آلان، قاپلایان: بو لغت
کتابی لسانمزده مستعمل کلمات
اجنبیه‌یی دخی حاویدر؛ یکرمی
لیرایی حاوی برکیسه.
«حاوی» ایله «جامع» و «شامل»
آراسنده فرق واردر: «حاوی» ایچنده
بر ویا برقاچ شئ بولنان، «جامع» بر
چوق شیئلر بر یره جمع ایدن، «شامل»
ده اصل حاوی اولدیغی شیئدن باشقه
دیکر بر ویا برقاچ شیئلر دها احاطه
ایدن حقنده مستعملدر؛ مثلا: بو
چفتلك یکرمی بش تارله‌یی حاویدر؛
یکرمی بش تارله ایله برقاچ باغ وچایر
ومرعالری جامعدر؛ یانده‌کی اورمانی
دخی شاملدر دینیر. حاوی یرینه
«محتوی» دخی قوللانیلیر؛ چونکه
افتعال بابندن ده ینه متعدیدر.

حاویه { س. قلایجیلرك لهیملمك
ایچون آتشه ایصیدوب
اوجیله قلای آلدقلری چکیچ
رسمنده آلت. [عربیده بویله بر
لغته تصادف ایتمدك. ترجه ایسه
(ح) ایله یازلماسی اقتضا ایدر.]

حائِر { ص. عر. [«حیرة» دن
سف.] شاشیرمش، شاشه
قالمش، حیرتده بولنان، متحیر.

حائِز { ص. عر. [«حوز» دن
سف.] مالك، صاحب، طا.
شیان، حامل: حائز اهمیت؛ فلان
رتبه ونشانی حائزدر.

حائِط { سذ. عر. ج: حیطان.
[«حوط» دن سف.]
دیوار، جدار.

حائِل { ص. عر. [«حول» دن
سف.] ایکی شئ آراسنده
واقع اولوب برندن دیکرینك
کورنمسنه ویا اختلاطلرینه مانع
اولان: آغاجلر حائل اولدیغندن
کوشکدن دکیز کورنمیور؛
قپالی هواده بلوطلر کونشه حائل
اولور.

حَبّ { سذ. عر. [عربیده اسم
جنس اولوب فد. حبه او.
لور. با: حبه.] یووارلاق بر
دانه صورتنده تهیئه اولنوب یو.
تیلان علاج: حب آلمق، حب یو.
تمق. ‖ مج. حبی یوتمق = آلدا.
نوب متضرر اولمق، بیتمك، محو
اولمق. ‖ نبا. حب السلاطین،
حب الملوك = کنه اوتی؛ حب سو.
داء = چورك اوتی وسائره.

حُبّ { سذ. عر. سوکی، محبت؛
حب اهل بیت = آل نبی
محبتی؛ حب جاه = منصب سوداسی.

حَباب { سذ. عر. صویك او.
زرینه یاغمور طاملادقجه
حاصل اولان قبارجق که هوا
ایله طولی اولوب صویك اوزرنده
یوزر. [شاعرلرمزه سرمایه
اولان کلمات معدوده‌دندر.]

حَبَّذا { ح. عر. نه کوزل،
نه قدر لطیف، زهی!
حبذا باغچۀ پادشه روی زمین!
[نفعی].

حَبر { سذ. عر. ج: احبار. بنی
اسرائیل عالمی وعلی الاطلاق
بر قومك عالم وفقیهی.

حَبس { سذ. عر. ۱. بر مجرمی
مجازاة نیتیله ویا دعواسی
کوریلنجه‌یه قدر قاچمامق ایچون
بر یره قپامه، محبسه آتمه، تسجین:
فلانی حبس ایتدیلر، حبس او.
لندی؛ بش آی مدتله حبسنه
قرار ویرلدی. ۲. طوتمه، ضبط
ایتمه، قویویرمه‌مه: ادراری چوق
حبس ایتمك ایی دکلدر. ۳.
استفاده اولنمیه‌جق بر حال و
موقعده بولندیرمه، بیهوده
یره آلیقومه: بو قدر پاره‌یی
بوشنه حبس ایتمکدن ایسه
ایشلتمك دها فائده‌لیدر. ٤.
قپالی بر یرده طوتمه، بویله بر
یرده بکلتمه: کله‌جکنه سوز
ویرمش اولدیغندن بنی بتون

كون اوده حبس ايتدى. == تر. س. حبسخانه، محبس، زندان: حبسه آتديلر، حبسده‌در. == تر. ص. حبس اولنمش، محبوس: اوچ آيدن برى حبسدر. || كوز حبسى = نظارت آلتنده بولنمه.

حَبسخانه { س. متهملرك حبس و توقيفنه مخصوص محفوظ محل، سجن، محبس: حبسخانه مديرى؛ حبسخانهٔ عمومى.

حَبَش { سخـ. م. ١. توبه‌نك جنو بنده و يمنك قارشيسنده اوله‌رق آفريقاده بر كوچك مملكتدر، كه اهاليسى زنجى اولمدقلرى حالده زياده اسمر وبتون آفريقاده مستثنا اوله‌رق اكثريت اوزره خرستياندرلر. [حبشستان ديمه‌ملى.] ٢. حبش اهاليسندن اولان و يا اونلر كبى سياه ايله بياض آره‌سنده قويو اسمر رنكنده بولنان آدم: حبش بر كوله، بر جاريه. [طوغريسى حبشى‌در.]

حَبَشى { ص. عر. ث: حبشيه. حبش مملكتى اهاليسندن و يا بونلره منسوب و متعلق ياخود بونلرك رنكنده اولان: حبشيلر زنجى دكلدر؛ لسان حبشى.

حَبط { سذ. عر. مباحثه‌ده اسكات ايتمك معناسيله قوللانيليورسه‌ده معانئ عربيه‌سى باشقه‌در.

حَبل { سذ. عر. كبه‌لك، حمل.

حَبل { سذ. عر. ١. ايپ، اورغان، رسن. ٢. تـ. وبا. ايپ كبى بعض رابطه‌لره اطلاق اولنور. || حبل متين = عروهٔ وثقى، واسطهٔ سلامت. || حبل موهوم = دائما حاصل اوله‌جق كبى كورينوب ده كيتدكجه اوزاقلاشان مقصد. || حبل الوريد = اكسه‌ده‌كى قالين سيكيرلر. — تحت البحر دوشديلان تلغراف خطنه فر. اوله‌رق ويرديكمز (قابلو) اسمى «حبل» اسم عربيسندن محرف اولديغندن، بز قابلو يرينه حبل ديه‌بيليرز.

حُبوب { وحبوبات. سذ. جـ. عر. فد: حبه. با: حبه.

حُبور { سذ. عر. سوينج، سرور، مسروريت.

حَبّه { سذ. عر. جـ: حبوب و بونك جـ: حبوبات. دانه: حبه‌يى قبه يايمق = مبالغه ايتمك؛ بر حبه، حبهٔ واحده = هيچ. [منفى جمله‌لرده.] || حبة السوداء = چورك اوتى. == جـ. ذخيره، بغداى، آرپه، چاودار كبى محصولات.

حَبيب { ص. عر. ث: حبيبه. جـ: احباب، احباء. [«حب» دن صفـ.] سويلان، سوكيلى، محبوب، دوست. || حبيب الله = حق تعالانك سوكيليسى اولان فخر كائنات (صلعم) افندمز.

حتّى { د. عر. بيله، او درجه‌ده، بردرجه‌ده كه: بن كيمسه‌يى ديكلمم حتى سزى ده. بعض دفعه تأكيد ايچون «بيله» اداتى دخى علاوه اولنور: حتى كوزمله كورسه‌م بيله اينانمام.

حَثّ { سذ. عر. تشويق، ترغيب، قيشقيرتمه. ذ.

حَجّ { سذ. عر. ذى الحجه آينده مكهٔ مكرمه‌ده مناسك و مراسم معتاده ايله كعبهٔ شريفه‌يى زيارت وطواف ايتمك رسمى كه شرائط خمسهٔ اسلامدندر: ايفاى حج شريف ايتمك. || امير الحج = صرهٔ همايونى وبرآكيدن حجاجى شام طريقيله مكهٔ مكرمه‌يه سوق و قافله‌يه رياست ايدن مأمور مخصوص.

حِجاب { سذ. عر. ١. پرده، حائل. ٢. اوتانمه، محجوبيت. || تش. حجاب حاجز = كوكس ايله قارن آره‌سنده‌كى زار؛ حجاب مشيمى = جنينى احاطه ايدن زار.

حِجابلى { ص. ١. پرده‌لى، مستور. ٢. عصمتلى، عفيف.

حُجّاج { سذ. جـ. عر. فد: حاج، حاجى. با: حاجى.

حِجاز { سخـ. م. جزيرة العربك غرب شمالى قسمى كه حرمين شريفينك بولنديغى خطهٔ مباركه‌در. || مو. برمقام مخصوص.

حِجازى { ص. عر. ث: حجازيه. حجاز خطهٔ مباركه‌سنه منسوب ومتعلق ويا اورانك اهاليسندن اولان.

حَجّام { سذ. عر. حجامت يايمغى صنعت اتخاذ ايدن جراح، حجامتجى.

حِجامَت { سذ. عر. بدنك بر طرفنى ياروب اوزرينه بوينوز قويه‌رق قان چكمك عملياتى كه وقتيله معمول به اولوب، اليوم متروكدر: حجامت ايتمك، حجامت اولمق.

حَجامَتجى { س. حجامت يايان يعنى بوينوز يا-

پیشدیره‌رق قان آلان جراح ویا بربر، حجام.

حُجّت { سث. عر. جـ: حجج. ۱. دلیل، برهان: ایراد حجت ایتمك. ۲. ق. بر حکمی حاوی ویا بر تصرفی مؤکد اوله‌رق محکمهٔ شرعیه جانبندن ویریلن ورقهٔ رسمیه: یدنده حجت شرعیه واردر؛ با حجت متصرف اولدیغی ملك.

حُجَج { سث. جـ. عر. فد: حجت. ‖ با: حجت.

حَجْر { سـ. عر. ق. بر سبب قانونیدن طولایی برینك کندی مالنی تصرفدن منع اولنمسی.

حَجَر { سـذ. عر. جـ: احجار. طاش، سنك: حجر شجر = طاش اودون، دکرسز واقتدارسز آدم. ‖ حجر اسود = کعبهٔ مکرمه نك قپوسی یاننده دیوارده بولنان سیاه حجر سمائی که مناسك حجده تقبیلی شرطدر. ‖ مع. حجر توتیا = اصطلاح کیمیویده فحمیت توتیا دینلن بر معدن. ‖ حجر الجو = هوادن دوشن طاش. ‖ حجر سمائی = فضاده منفرد ویا مجتمع صورتده دور ایدر مختلف جسامتده طاشلر. ‖ حجر فتیله = طاغ کتنی. = جـ. احجار قیمه، ذی قیمت احجار = جواهر انواعی.

حِجْر { سذ. عر. قوجاق، آغوش: والده‌سنك حجر تربیه‌سندن چیقدیغنده. ف.

حُجَروی { ص. عر. ذ: حجرویه. [« حجره » دن سمنـ.] تـ. ط. اوفاق حجره‌لری و اوجقلری اولان. [فر. Cellulaire].

حُجره { سث. عر. جـ: حجرات. ۱. کوچك اوطه، اوطه‌جق. ۲. خانقاهده ددکانه مخصوص اوطه‌لرك بهری. ۳. تیاترو وحمام وبانیه وسائر عمومی محللرده آیریجه اوتورمق ایستینلره مخصوص کوچك اوطه، لوجه. ۴. اسکی طرزده اوطه‌لرك قپو طرفنده قنادسز کوچك طولاب که بارداق و سائره وضعنه مخصوص ایدی. ‖ تـ. تا. مواد عضویه‌نك ایچنده آری کومجی شکلنده اولان اوفاق دلیکلر.

حَجْز { سـذ. عر. مصـ. برندن اولان مطلوبك استیفاسنی تأمین ایچون بر مال ویا ملکنی محکمه معرفتیله رهن حکمنه قویوب ضبط ویا فروختنی طلب ایتمك معامله‌سی.

حَجله { سث. عر. کلین اوطه‌سی، کردك. [ذا تا محل بیان ایتدیکندن، « حجله‌گاه » دیمك عبثدر.]

حَجْم { سـذ. عر. بر جسمك بیوکلکی، جرم، جثه، جسامت: حجمی بیوك؛ ثقلتجه بوندن خفیف ایسه‌ده حجمجه دها بیوکدر.

حَجماً { حـ. عر. جرمجه، جثه جهتجه، جسامتجه: آغر ایسه‌ده حجماً کوچکدر.

حِجّه { سث. عر. [مصـ. بناء مره] بر کره حج ایتمه، بر دفعه حجه کیتمه. ‖ حجة الوداع = فخر کائنات (صلعم) افندمزك صوك یعنی ارتحالرندن بر قاچ ماه مقدم ایفا بیوردقلری حج شریف. ‖ ذی الحجه = حج مراسمنك ایفا اولندیغی آی که عربی سنهٔ قمریه‌نك صوك آییدر.

حَجیف { سـذ. عر. ط. قارن غورلدیسی.

حُجَیره { سث. عر. جـ: حجیرات. [« حجره » دن ستصـ.] تـ. تا. کوچوجك دلیك و اویوق.

حَدّ { سـذ. عر. جـ: حدود. ۱. سینور، ثغر، ایکی دولت الکالرینك ویا ایکی خطه ویا ایالتك تماس ایتدکلری محل. [بو معنا ایله اکثریا جمعی قوللانیلیر.] ۲. درجه، مرتبه: حد اعجاز = فصاحتك معجزه‌یه تقرب ایدن درجه‌سی. ۳. انسانك قدر و منزلتی، حقیقی پایه‌سی، دکری: حدینی بیلیر آدمدر؛ انسان حدینی تجاوز ایتمه‌ملی؛ بنم حدم دکلدر؛ حدم اولمیه‌رق. ۴. بر قباحت ارتکاب ایدنك کندیسنه مانع تکریر و باشقه‌لرینه باعث عبرت اولمق اوزره شرعاً ویریلن تأدیب، شرعاً معین اولان مجازاة ترهیبیه: حد شرعیسنی ویرمك؛ یالان شاهدك حد شرعیسی نه‌در؟ ۵. تعریف منطق. ۶. مذ. قضیه‌یی ترکیب ایدن ایکی قسمك هر بری: حد اکبر، حد اصغر. ۶. ر. جبرده بر تناسب ویا معادله‌یی ترکیب ایدن اقسامك بهری. [فر. Terme]. ‖ برینه حدینی بیلدیرمك = جزای سزاسنی ویرمك. ‖ حددن زیاده، بی حد = پك

چوق. || حد ذاتنده = ذاتاً، طبعاً، فطرةً.

حداثت { سذ. عر. يكيلك، تازه‌لك، كنجلك: حداثت سن = ياش كوچكلكى.

حدّاد { سذ. عر. [«حديد»دن سمب.] دميرجى. ژ.

حدائق { سذ. جم. عر. فد: حديقه. با: حديقه.

حدب { سذ. عر. و:

حدبه { سث. عر. تث. با. قانبور، يومرو.

حدبيّت { سث. عر. تث. با. قانبورلق، يومرولق.

حدّت { سث. عر. ١. كسكينلك، شدت، سرتلك: حدت مزاج. ٢. اوكه، غضب، تهور: حدتى غالب؛ حدتله جواب ويردى. ||بر حدت=اوكه‌لى، غضبناك. || ط. حدت باصره، حدت سامعه، حدت شامه وسائره= بو حسلرك زياده‌لكى وكسكينلكى.

حدّتلنديرمك { فت. اوكه‌لنديرمك، غضبه كتيرمك.

حدّتلنمك { فل. اوكه‌لنمك، غضبه كلمك.

حدّتلى { صه. اوكه‌لى، غضبناك، پر حدت.

حدث { سذ. عر. ١. يكى ظهور، يكى وقوع. ٢. د. اقسام كلمه‌دن فعلك بيان ايتديكى حال كه اوله ويا يابه‌كبى بر معنادن عبارتدر: فعل زمانه مقارن حدث بيان ايدر بر كلمه‌در. ٣. ف. آبدست وغسلك تجديدينى ايجاب ايتديرن حال ووقعه.

حدّسز { صه. غير معين، حد و حسابى اولميان، چوق.

حدقه { سذ. عر. تث. كوز ببكى، كوزك قره‌سى، انسان العين، مردمك چشم.

حدقى { صه. عر. ژ: حدقيه. كوز ببكنه وياقره‌سنه منسوب ومتعلق.

حدوث { سذ. عر. وقوع بولمه، واقع اولمه، ظهور، جريان: بر وقعه حدوث ايتدى.

حدود { سذ. جم. عر. فد: حد. با: حد.

حديث { صه. عر. ژ: حديثه. [«حدث» دن صش.] ١. يكى، جديد، نوظهور: حديث السن = كنج. ٢. صوكره‌دن ظهور وحدوث ايدن، قديم اولميان. [بو معنا ايله «حادث» دها مستعملدر.] == سذ. عر. جم: احاديث. فخر كائنات (صلعم) افندمزك مبارك كلامى ويا بر فعل وحركتى: حديث شريف؛ علم حديث؛ طلب حديث ايچون بر چوق وقت سياحت ايتدى؛ نقل احاديث شريفه.

حديد { صه. عر. ژ: حديده. [«حدت» دن صش.] ١. اوكه‌لى، حدتلى، تيز، غضوب: حديدالمزاج = حدتى غالب، چابق قيزار. ٢. شدتلى، شديد، كسكين. == سذ. عر. دمير (تيمور)، آهن.

حديدى { صه. عر. ژ: حديديه. دميره منسوب و متعلق ويا دميردن معمول.

حديقه { سث. عر. جم: حدائق. آغاجلى باغچه، اشجار مثمره‌يى حاوى باغچه، آغاجلق: حدايق خاصه = سراى همايون باغچه‌لرى.

حذاء { سذ. عر. ١. قارشيلق، قارشى قارشى اولمه، مقابله: ديديكم بنا مكتبك حذاسنده‌در. ٢. سطحك مستوى ومستقيم اولمسى، استقامت، دوزلك: حذاسنى بولمق؛ بر حذايه كتيرمك. ٣. تسويه آلتى، چرپى پره‌سى.

حذاقت { سث. عر. مهارت، فن و صنعتنده معلومات و تجربهٔ كامله: فلان طبيبك حذاقتى مسلمدر. [باشليجه اطبا حقنده مستعملدر.]

حذر { سذ. عر. صاقينمه. احتراز: حيله‌كار آدمله اورتاقلق ايتمكدن حذر ايتملى. || الحذر = صاقين، زنهار.

حذف { سذ. عر. آرادن قالديرمه، كيديرمه، طى، سيلمه: كلمه‌نك بر حرفنى، حركه‌سنى، نقطه‌سنى حذف ايتمك.

حرّ { سذ. عر. صيجاق، صيجاقلق، اصيلق. [«حرارت» دها مستعملدر.]

حُرّ { صه. عر. ژ: حره. جم. احرار. كوله واسير اولميان، كندى نفسنه مالك و ايستديكى حركتى اجراده مخير اولان، آزاد. == سذ. عر. آزاد آدم. == جم. حر وكريم آدملر.

حرّاث { سذ. عر. [«حراثت»دن سمب.] طوپراغى ايشليوب اكين اككله مشغول آدم، اكينجى، چفتجى.

حَراثَت { سذ. عر. اكينجيلك، چفتجيلك.

حَرارَت { سذ. عر. ١. صيجاق، صيجاقلق، كرم: كونشك، هوانك حرارتى. ٢. صوسزلق، عطش: طوزلى يمكلر آدمه حرارت ويرر؛ حرارتمى سوگندیره‌میورم. ٣. صيتمه‌نك ويرديكى صيجاقلق، يانمه، آتش: اقشام چوق حرارتى وار ايدى؛ حرارتى قرق درجه‌يه چيقدى. || حرارت بين = فر. Pyroscope و Thermoscope ديلان حرارتى تعيينه مخصوص آلت. || حرارت غريزيه = بدن انسانده‌كى طبيعى و داخلى صيجاقلق. || كيم. حرارت مجرده = فر. Chaleur libre؛ حرارت مفرده = فر. Diacausis. || حرارت نويس = حرارتك درجه‌سنى قيد ايدن آلت، فر. Thermomètrographe. — عربى تركيباتده «حراره» صورتنى آلير: ميزان الحراره = ترمومتره.

حِراسَت { سذ. عر. صاقلامه، بكلمه، قوريمه، حفظ، محافظه: يوللرك حراستى دربندات مأمورلرينه عائد ايدى.

حَرّاقه { سذ. عر. وقتيله دشمن سفائن و بلادينه آتش ويرمكه و يانغين القا ايتمكه مخصوص كمى.

حَرام { صه. عر. ١. استعمالى شرعاً ممنوع، حلال اولميان: كافۀ مسكرات حرامدر؛ شريعت اسلاميه قان ايچمكى حرام ايتمشدر. ٢. طوقنلمسى و تجاوزى ممنوع، معزز، مقدس، مبارك: بيت الله الحرام، مسجد حرام، بلد حرام، محرم الحرام. || حرام اولسون = ايچه سينمسون؛ بكا بوندن صكره اكلنجه حرام اولسون. == سذ. عر. شرعاً استعمالى ممنوع اولان شىء، حلال ضدى: حرام يمك؛ حرامدن اجتناب ايتمك.

حَرام زاده { سه. فا. [عر. حرام = م. فا. زاده = طوغمش] نامشروع اختلاطدن تولد ايتمش.

حَرامى { سه. حرام ماله ال اوزادان آدم، خرسز، اوغرى، خيدود، قطاع طريق.

حَراميلك { سه. خرسزلق، خيدودلق، اوغريلق.

حَرب { سذ. عر. ج: حروب. غاوغا، جنك، محاربه: حرب ايتمك، حربه كيتمك، حرب زمانى. || اركان حرب، اركان حربيه = فن حربى ايى بيلوب محاربه‌نك ترتيبنى ياپان وموقعلرى تعيين ايدن متفنن ضابطان و امرا؛ اركان حرب ضابطى، اركان حرب رئيسى. || اعلان حرب = بر دولتك ديكر بر دولته مخاصماته كيريشمكه مهيا اولديغى رسماً تبليغ ايتمسى. || بلاحرب = محاربه ايتمكسزين: فلان يره بلا حرب داخل اولديلر. || دار الحرب = محاربه‌نك وقوع بولديغى ير. || ديوان حرب = عسكريلرك امور عسكريه‌دن طولايى محاكمه‌لرينى كورن محكمۀ عسكريه؛ ديوان حرب عرفى = ادارۀ عرفيه زماننده عسكرك غيرينه دخى حكمى جارى اولان فوق العاده محكمۀ عسكريه. || صف حرب = محاربه اثناسنده عسكرك تشكيل ايتديكى صره. || فن حرب = عسكرلك و محاربه اصوللرندن بحث ايدن علم. || ميدان حرب = جنك اولنان محل، جنكك وقوع بولديغى ير: بر ضابطك جسارتى ميدان حربده آكلاشيلير. || ياور حرب = محاربه زماننده وكرك وقت حضرده قوماندانك معيتنده اوامرينى اجرايه مهيا بولنان ضابط كه علامت فارقه اولمق اوزره قوردون طاقار.

حَرباً { ح. عر. جنك ايله، محاربه ايده‌رك، سلاح قوتيله: پروسيه‌ليلر حرباً پارسه داخل اولمشلردر.

حِرباء { سذ. عر. ١. بوقلمون ديلان كلر جنسى. ٢. كونشك بلوطلره عكس ايتمسندن حاصل اولان رنكلر. [فر. Parhélie].

حَربگاه { سه. فا. جنك ميدانى، محاربه محلى.

حَربه { سذ. عر. قيصه مزراق، سونكى.

حَربه‌جى { سه. قيصه مزراقله مسلح اسكى بر صنف عسكر.

حَربى { صه. عر. ث: حربيه. محاربه وجنكه ياخود عسكرلكه منسوب ومتعلق: امور حربيه، مهمات حربيه، فنون حربيه؛ مكتب حربيه = اصلى: مكتب فنون حربيه؛ اركان حربيه = اركان حرب. با: حرب. || حربى ير = حرباً ضبط اولنوب عسكرله اداره وتأمين اولنه بيلير مملكت.

حَربى { س. چاقماقلى و قاپسوللى تفنك وطبانجه‌يى آغزدن طولديروب فشنكى باصديرمغه مخصوص دمير چبوق.

حَربيّه { سئ. عر. [«امور حربيه» دن مختصر] ١. حرب و عسكر ايشلرينه باقان دائرهٔ دولت: حربيه دائره‌سى = سرعسكرلك؛ حربيه ناظرى = سرعسكر. ٢. [«فنون حربيه» دن مختصر] فنون عسكريه‌نك تدريس اولنديغى و ضابط يتيشديرمكه مخصوص مكتب عالى: حربيه مكتبى؛ حربيه اعداديه‌سى.

حَرث { سذ. عر. چفت سورمه، تارله ايشلمه.

حِرز { سذ. عر. ١. امين ير، مأمن، ملجأ. ٢. آفاتدن محافظه وتأمينه واسطه اولان نسخه وطلسم كبى شئ. || حرزجان = جانى تأمين ايدن طلسم.

حَرشَفيّه { صئ. عر. نبا. فصيلهٔ حرشفيه = انكينار فدانى قبيلندن ديكنلى نباتات.

حِرص { سذ. عر. طمع، آج كوزليلك، شدتلى آرزو، شدت وانهماكله بر شيئك اوزرينه دوشمه: حرصنى يكه‌مدى؛ حرصله پاره‌لادى.

حِرصلاندیرمَق { فتـ. ١. برينك حرص وطمعنى اوياندیرمق، انهماكله آرزو ايتديرمك. ٢. قيزديرمق.

حِرصلانمَق { فل. ١. چوق آرزو ايتمك، انهماكله طمع ايتمك. ٢. قيزمق.

حِرصلى { صـ. ١. چوق آرزو ايدن، طمعكار، حريص. ٢. قيزغين.

حَرف { سذ. عر. جـ: حروف، حروفات. ١. بر الفبانى تركيب ايدن و اوقويوب يازمغه آلت اولان اشارتلرك بهرى: حروف عربيه؛ لاتين حرفلرى؛ حروف صوتيه = حركه‌لى همزه صوتى چيقاروب كندى كنديته اوقونه‌بيلن حرفلر؛ حروف صامته = حركه يرينى طوتان بر حرف صوتى‌يه ملاق اولمدقجه اوقونه‌ميان حرفلر؛ حروف معجمه = نقطه‌لى حرفلر؛ حروف مهمله = نقطه‌سز حرفلر. ٢. يازى ديزوب كتاب باصمغه مخصوص قورشوندن دوكمه حروف اشكالى. [بو معنا ايله اكثريا جمع الجمع اولان «حروفات» قوللانيلير:] حروفات باصمه‌سى = بويله حرفلرله اجرا اولنان طبع، طاش باصمه‌سى مقابلى. ٣. د. كلمه‌نك تصريف اولنماز وكندى كنديته قوللانلماز اقسامى كه اكثرى برر حرفدن عبارت اولدقلرى مناسبتله بويله تسميه اولنمشدر: حرف جر، حرف الصاق، حرف ربط، حرف شرط و سائره. ٤. مجـ. سوز، كلام، يازيلى شئ: جامع حروف = محرر، مؤلف. ٥. رمز، اشارت، ضمناً طوقنان سوز: حرف آتمق. || حرف بحرف، حرفى حرفنه = كلمه بكلمه، حرفياً، عيناً، اصلندن آيرلقسزين: فلان كتابى حرف بحرف، حرفى حرفنه ترجمه ايتدى؛ سويلديككزى حرف بحرف، حرفى حرفنه كنديسنه تبليغ ايتدم. || حرف واحد = [جملهٔ منفيه‌ده] هيچ بر حرف، هيچ بر سوز: كنديلكمدن حرف واحد سويلمدم.

حِرَف { سئ. جـ. عر. فد: حرفت. با: حرفت.

حَرف اَنداز { صـ. فا. [عر. حرف = م. فا. انداختن = آتمق] سوز آتان، رموزاتله طوقناقلى سوز سويلين، طاقيلان.

حَرف اَندازلق { سـ. حرف آتمه، رموزاتله سويلنيلان طوقناقلى سوز، طاقلمه.

حِرفت { سئ. عر. جـ: حرف. صنعت، كسب وكار: ارباب حرفت = صنعتكاران، اصناف.

حَرفگير { صـ. فا. [عر. حرف = م. فا. كرفتن = طوتمق] هر ايشده عيب آرايان، عيبجو، معارض، اعتراضجى.

حَرق { سـذ. عر. ياقمه. ذ. [«احراق» دها مستعملدر.]

حَرَقت { ياخود حرقه. سئ. عر. ط. ياقمه، يانمه، يانيقلق، ايصيلق؛ حرقة البول = بل صوءوقلغى.

حَرقفه { سئ. عر. تـ. قالچه كميكى.

حَرقفى { صـ. عر. ذ: حرقفيه. ط. قالچه كميكنه متعلق.

حَرَكات { سئ. جـ. عر. فد: حركت، حركه. با: حركت، حركه.

حَرَكت { سئ. عر. جـ: حركات. ١. قيملدانمه، دپرنمه، اوينامه، سكونك ضدى: هوا اوقدر راكددركه ياپراقلر هيچ

حرکت ایتمیور. ۲. ایش ایشلمه، بر ایشده بولنمه، عمل، اجرا: نصل حرکت ایده‌جکمی بیلمیورم؛ خط حرکتی تعیین ایتملی. ۳. طرز، طور، معامله، کیدیش، روش: پك فنا حرکت ایتدی؛ حرکتنی بکنمدم؛ پك کستاخانه حرکتده بولندی. ٤. یوله چیقمه، عزیمت، عزم راه: صباحلین استانبولدن حرکت ایدوب اقشام ادرنه‌یه واصل اولدق؛ یوم حرکتندن اعتباراً معاشی ایشلر. ٥. ایشلمك ویورمك کبی ادمان جسمانی، عطالت ضدی: حرکت صحت ایچون الزمدر؛ اطبا حرکتی توصیه ایدیورلر. ٦. جوشقونلق، تلاش: میدان حربده بر حرکت وار ایدی. ۷. طریق علمینك بر پایه‌سی: حرکت داخل، حرکت خارج. || حرکت ارض = زلزله. || حرکت اختیاریه، ارادیه = ایستیه‌رك حرکت؛ حرکت غیر اختیاریه = ایستمیه‌رك حرکت. جر. حرکت جانبیه، حرکت دائمه، حرکت دوریه، حرکت زاحفه، حرکت مائله، حرکت متناوبه، حرکت مرکزیه، حرکت مستدیره، حرکت مستقیمه، حرکت منعکسه = بر جسمك حرکتی انواعی. || هـ. حرکت اضافیه = کرهٔ ارضك دونمه‌سندن دونرکبی کورینن سمانك حرکت صوریه‌سی. || حرکت مقرنس سما = یکرمی درت ساعتده اجرا ولنان حرکت مرئیه. || ع. عسکرك اثنای حربده‌کی حرکت ومعامله‌سی: حرکت تدافعیه؛ حرکت تعرضیه؛ حرکت یلانی؛ ایلری حرکت؛ رجعت حرکتی. || بلا حرکت = قیملدانمقسزین، یرندن اوینامقسزین. — عربی ترکیباتده «حرکه» صورتنده قوللانیلیر: سریع الحرکه = حرکتی سرعتلی؛ بطیءالحرکه = حرکتی تأنیلی.

حَرَکه { سث. عر. جر: حرکات. حروف صوتیه‌سی اولمیان خط عربیده حروفك نه درلو اوقونه‌جغنی کوسترمکه مخصوص اشارت که خطك اوستنده ویا آلتنده یازیلوب، اصل عربیده فتحه، کسره، ضمه اوله‌رق اوچدر: (َ)، (ِ)، (ُ). حرکه‌سز اوقونمه‌سی اقتضا ایدن حرفك اوزرینه‌ده سکون و جزم دینان (ْ) اشارتی قونور، که حرکه‌نك ضدیدر.

حَرَکه‌سِز { ص. ۱. حرکه‌سی اولمیان، حرکه ایله اوقونمیان، ساکن (حرف). ۲. حرکه‌سی یازیلی اولمیان: حرکه‌سز یازی اوقومقه دها آلیشمدی.

حَرَکه‌لندیرمَك { فتـ. بر حرفه حرکه یازمق ویا حرکه ایله اوقومق، تحریك ایتمك: ایلك حرفنی اسره ایله حرکه‌لندیرملی.

حَرَکه‌لَنمَك { فط. حرکه آلمق، حرکه ایله اوقونمق؛ تحریك اولنمق: ترکجه کلمه‌لرك آخرنده‌کی (ت) حرفی حرکه‌لنجه اکثر داله تحویل اولنور.

حَرَکه‌لی { ص. ۱. حرکه ایله اوقونان (حرف)، متحرك: کلمه‌نك ایلك حرفی حرکه‌لی اولمق اقتضا ایدر. ۲. حرکه‌لری یازیلی بولنان (یازی): چوجقلره اوقوتدیریله‌جق ایلك قرائت کتابی حرکه‌لی اولملیدر.

حَرَم { سذ. عر. ۱. دخولی هرکسه مساغ اولمیان معزز ومحترم یر؛ حرم شریف = کعبهٔ شریفه وجوارلری. ۲. اسلام اولرینك قادینلره مخصوص دائره‌سی: حرمده‌در؛ حرمه کیردی. مقابلی: سلاملق. ۳. زوجه، حلیله: حرمی کندی یسندن یاشلیدر؛ ایکی حرمی واردر. || حرم آغاسی = حرمه کیرر چیقار خادم آغا. || حرم همایون = سرای همایونك حرم دائره‌سی. == ت. حرمین، حرمین شریفین = کعبهٔ شریفه ایله روضهٔ مطهرهٔ جناب نبوی وبونلری حاوی اولان مکهٔ مکرمه ایله مدینهٔ منوره؛ خادم الحرمین الشریفین = خلیفهٔ اسلامه ویریلن عنوان مفخرت اولوب، الك اول یاوز سلطان سلیم خان حضرتلری جانبندن احراز بیورلمشدر. || حرمین پایه‌سی = رتب علمیه‌دن بری.

حِرمان { سذ. عر. محروم اولمه، محروملق، محرومیت، خائب وخاسر اولمه.

حُرمَت { سث. عر. ۱. شرف، حیثیت: بو مبارك کونك حرمتنه. ۲. رعایت، اعتبار، اکرام، اعزاز: مسافره حرمت ایتمك شرطدر. ۳. بر شیئك شرعاً حرام اولمسی، حراملغی: شرابك حرمتی.

حُرمَةً { حـ. عر. رعایت واکرام مقصدیله: کندی یسنه حرمةً قیام ایتدیلر.

حُرمتسزلك { س. رعایتسزلك، حرمت واعتبار ایتمیش : بزم عادتمزجه بیوكلرك یاننده باش آچیق بولنمق حرمتسز- لك صاییلیر.

حُرمتلی { حرمتلو. ص. ١. شرف وحیثیت واعتبار صا- حبی، شایان حرمت وتوقیر. ٢. مج. بیوك، اوقه‌لی. ٣. از. پسقپوس و مترهپولیدلره ویریلن عنوان رسمیدر : سلانیك روم مترهپولیدی حرمتلو افندی.

حُرمتلیجه { ص. استخفاف او- لنمیه‌جق جسامتده، اولدقجه بیوك، اوقه‌لیجه.

حَرَمسرا { حرمسرای. س. حرم دائره‌سی.

حَرَمین { سذ. ت. عر. فد: حرم. با : حرم.

حُروب { سذ. جـ. عر. فد : حرب. با : حرب.

حَرور { سذ. عر. [« ح » نك ضمیله‌ده لغتدر] م. صیجا- قلغك مایهٔ اصلیه‌سی، فر. Calo- rique.

حُروف { سذ. جـ. عر. جمع الجمعی : حروفات. فد. حرف. با : حرف.

حُروفات { سذ.جـ.عر. [«حرف» ك جمع الجمعیدر] قور- شوندن دوكلمش طباعت حرفلری؛ كوچك، بیوك، تعلیق، رقعه حروفات؛ حروفات باصمه‌سی = طیپوغرافیا. مقابلی : طاش باصمه- سی، لیطوغرافیا.

حرون { ص. عر. ١. طوغری كیتمز، كمدن آكلاماز، خویسز (آت). ٢. مج. معند، عنادجی.

حَرونلق { س. ١. آتك خویسز- لغی، كمدن آكلامیوب طوغری كیتمه‌مسی. ٢. مج. معند- لك، عنادجیلق، سركشلك.

حَرِیّ { ص. عر. لایق، سزا، مستحق. [ستف. اولان احری دها مستعملدر.]

حُرِّیَّت { سذ. عر. اسیر و كوله اولمیوب كندیسنه مالك ومستقل اولمه، آزادلق : حریت شخصیه؛ حریت مذهبیه.

حَریر { سذ. عر. ایپك.

حَریری { ص. عر. ث: حریریه. ١. ایپكدن معمول : اقشهٔ حریریه. ٢. تا. ایپك كبی یومشاق.

حَریص { ص. عر. طمعكار، بك زیاده آرزو ایله طالب : حریص مال.

حَریف { ص. سذ. عر. [«حر- ف»دن مشـ] ١. صنعت آرقداشی، هممسلك. ٢. عشرت وجنبش آرقداشی. ٣. [تر. زبا- نزدی : هریف] عادی وبیاغی آدم، حقیر ونادان شخص : آ حریف! ٤. آدم، شخص ثالث، اوته‌كی : حریف سزه آچیقـدن سویلیور سز آكلامیورسكز؛ حریف سزه خبرویردی نه قباحتی وار؟

حَریفانه { ح. اصنافجه، جنبشه كیدن اصناف كبی هر بری مصرفك حصه‌سنی ویره‌رك. [« عارفانه » صورتنده یازلمسی تصحیح نیتیله تغلیطدر.]

حَریق { سذ. عر. ابنیه‌نك طو- تیشوب یانمه‌سی، یانغین: حریق وقوع بولدی؛ حریقی اطفا ایتك.

حَریقزده { ص. فا. جـ: حریقزد- كان. [عر. حریق = یانغین - فا. زدن = اورمق] یانغینه اوغرامش، یانغین ویرمش، یا- نغیندن مصاب : حریقزدكانه اعانه طوپلامق.

حَریم { سذ. عر. ١. هر كسه دخولی ممنوع مصون و محترم یر : حریم خاص = بر بیوك ذاتك خاص دائره‌سی. ٢. حرم، حرم دائره‌سی.

حَزار { وحزارن. با : خزار و خیزران.

حِزب { سذ. عر. جـ : احزاب. ١. طائفه، طاقم، فرقه، گروه. ٢. بولوك، قسم : حزب قرآن = قرآن كریمك منقسم او- لدیغی آلتمش قسمك بهری. ٣. ورد كبی مداومت اوزره قرائت اولنان شیء.

حَزم { سذ. عر. متین وطوغری رأی ونیت. عزم قوی. ذ.

حَزَن { سذ. عر. جـ : احزان. و:

حُزن { سذ. عر. جـ : احزان. كدر، غم، مغمومیت : بو هوا، بو سس انسانه حزن ویرر.

حُزن آمیز { ص. فا. [عر. حزن= غم - فا. آمیختن = قاریشدیرمق] و :

حُزن آور { ص. فا. [عر. حزن= غم - فا. آوردن = كتیرمك] و :

حُزن افزا { ص. فا. [عر. حزن= كدر - فا. افزاییدن = آرتدرمق] و :

حُزن اَنگیز ص. فا. [عر. حزن = غم . فا. انکیختن = قوپارمق] حزنی موجب، حزن کتیرن، حزن ویرن: حزن آمیز برمنظره، حزن آور برحال، حزن انکیز برآهنك، حزن افزا بر حکایه.

حَزیران س. [سریانیجه‌دن] سنهٔ شمسیهٔ رومیه‌نك دردنجی آیی که موسم صیفك ایلك آییدر. اسم رومیسی (یونیوس) در.

حَزین ص. عر. ث: حزینه. [«حزن» دن صش.] ۱. حزن وکدره دوچار، حزنلی، مغموم، مکدر، متأسف: کندیسنی پك حزین کوردم. ۲. حزن وکدره دلالت ایدن، حزنلی: حزین بر چهره‌سی، بر باقیشی واردر. ۳. حزن وکدری موجب ومؤدی اولان: حزین بر منظره، حزین برمقام، برموقع. == ح. حزن وکدرله، محزون ومغموم اوله‌رق: حزین حزین باقیوردی؛ چوبان حزین حزین قوال چالیوردی.

حِسّ سذ. عر. ۱. حواس خمسه‌نك بریله اولنان درك، طویغو: تمم اوزرینه بر شیٔ یوریدیکنی حس ایتدم. ۲. مج. طولاییسیله آکلامه، ضمناً ادراك: بن اونلرك کله‌جکلرینی حس ایتمشیدم. || ابطال حس = طویغونك بطال ایدلمسی، طویورمامه: قلوروفورم ایله خسته‌نك حسنی ابطال ایتمك. || حس درونی، حس قلبی = یورکه طوغان طویغو: پیانغو اکرامیه‌سنی قزانه‌جغمی برحس درونی ایله آکلامشیدم. || حس مقدم = برشیئك وقوعندن اول اوندن خبرویرن برتأثر قلبی، حس قبل الوقوع. فر. Préssentiment.

حِساب سذ. عر. جم: حسابات. ۱. صایی، صایمه، صاییه متعلق معامله: پاره‌مزی، آلوب ویردیکمزی حساب ایده‌لم. ۲. مج. تخمین، ملاحظه: بنم حسابمه کوره؛ حسابم طوغری چیقارسه. ۳. دفتر طوتمه، آله‌جق ویره‌جکك وآلنوب صرف اولنانك قیدی: حساب طوتار. ٤. آله‌جق ویره‌جك، آقچه‌یه متعلق مناسبت: کندیسیله بر حسابمز وار ایدی؛ بنم اونکله هیچ برحسابم یوقدر. ٥. ص. صاییه متعلق قواعد ومعاملاتدن بحث ایدن علم که علوم ریاضیه‌نك الفباسی حکمنده‌در: علم حساب؛ حساب اوقومق، حساب اوکرنمك. || ابجد حسابی، حساب جمل = معروف ابجد هوز الخ جمله‌لری صره‌سنجه یعنی حروفك سریانی وعبرانی لسانلرنده‌کی اسکی ترتیبنجه رقم اعتبار اولنملریله برعباره‌دن بر عدد استخراجی. || بالحساب = حساب ایده‌رك، حساب اولنه‌رق. || بی حساب، حسابسز، چوق، لایعد ولایحصی. || پارمق حسابی = پارمقله اولنان قبا و جاهلانه حساب. || حساب طوتمق = آله‌جق ویره‌جکی ویا مقبوضات وصرفیاتی دفتره قید ایتمك. || حسابه چکمك = برندن حساب ایستیوب مسئول طوتمق. || حساب ذهنی = چوجقلره ازبردن اوکردیلن حساب. || حسابه کلمك = ۱. اویمق، توافق ایتمك: بنم حسابمه کلیر، کلمز. ۲. صاییله بیلمك، صاییله بیله‌جك مقدارده اولمق: اونك مال وثروتی حسابه کلمز. || علی الحساب = حسابدن اول، حساب کورلدکده محسوب اولنمق اوزره جسته‌جسته ویریلن آقچه: ایشلین آیلقدن علی الحساب ایکی یوز غروش آلمشدر. || عندالحساب، لدی الحساب = حساب اولندقده، حساب کوریلنجه. || یوم الحساب، روز حساب = قیامت کونی، محشر کونی.

حسابجی ص. حسابنی ایی بیلن، حسابله صرف ایدن، اداره‌لی، ممسك.

حِسابسز ص. بیحساب، صایسز، لایعد ولایحصی، پك چوق: حسابسز مالی وار ایدی. == ح. حساب ایتمکسزین، یتیشوب یتیشمیه‌جکنی اولدن حساب وتخمین ایتمکسزین: حسابسز صرف ایدیور.

حِسابلاشمَق فش. آله‌جق ویره‌جك حسابنی کوروب ایلیشیکی کسمك.

حِسابلامَق فتـ. تقدیر وتخمین ایتمـ: ملاحظه ایتمك.

حِسابلی ص. حساب و تقدیر اولنمش: دوشونلمش.

حِسابی ص. عر. ث: حسابیه. ۱. حسابه منسوب ومتعلق: معاملات حسابیه؛ قواعد حسابیه. ۲. تر. حسابنی بیلیر، اداره‌لی، ممسك.

حَسّاس ص. عر. [«حس» دن سمبـ.] چوق طویان،

زياده حس ايدن، حسى غالب: عصبى آدملر حساس اولور؛ قلبى حساسدر .

حَسَب { سذ . عر . ذكر، قدر، قيمت ذاتيه. انسانك كندى قدر وذكرى، نسب مقابلى : بو آدمك حسب ونسبى وار در. [بويله برابر استعماللرى مترادف اولملرى ذهاب باطله سببيت ويرمشدر .]

حَسب { ح . عر . اقتضاسنجه، كوره، جهتيله، بناءً : حسباللزوم=لزومه بناءً ؛ حسب‌الموسم= موسم اقتضاسنجه؛ حسب‌القرابه = قرابت جهتيله؛ حسب‌المسلك = مسلكه بناءً؛ حسب‌الايجاب=ايجابه كوره. || حسب‌حال= برينه بيان حال ايله كنديسندن عقل ورأى صورمه، طانيشمه : سزكله حسب‌حال ايدهلم. || عر. ضمائر متصله‌يه مضاف اوله‌رق: حسبى، حسبنا، حسبك كبى تعبيرلر بكا، بزه سكا كافيدر معناسيله قوللانيلير : حسبى‌الله، حسبناالله، حسبك‌الله.

حَسَب { سذ . عر. اعتبار. «ب» حرف جريله برابر « بحسب» قوللانيلير كه اعتباريله، كوره، جه ديمكدر : بحسب الاعراب= اعراب اعتباريله، اعرابجه. — تر . « ايله » ويا « جه » ادا تيله دخى قوللانيلير : اقربالق حسبيله، حسبنجه = مناسبتيله، جهتيله .

حَسبةً { ح . عر. لفظهٔ جلال الله برابر قوللانيلير : حسبةً لله = مجرد الله رضاسيچون، غرض وعوض تحتنده اولميه‌رق .

حَسبى { صـ. حـ. عر. قارشيلقسز، عوضسز، رضاءً لله اولان، مجاناً : حسبى ايش؛ حسبى چاليشيور؛ حسبى محاربه‌يه كيدنلر (=كوكللى اوله‌رق) .

حَسَد { سذ. عر. باشقه‌سنك نعمت وفضيلتنى چكه‌ميوب زوالنى آرزو ايتمه، قيصقانمه، كزنى: حسد ايتمك .

حَسَدجى { صـ. حسدايدن، قيصقانان، حسود .

حَسَده { صذ. جـ. عر. فذ: حاسد. با : حاسد .

حَسرَت { سذ. عر. ١. اله كچه‌مين ويا فوت ايديلن برنعمته تأسف ايدوب يانمه‌واوچ چكمه : حسرت چكمك= محروم اولوب تأسف وتأوه ايتمك. ٢. اشتياق، كوره‌جكى كلمك : اهل وعيالنك حسرتنى چكيور؛ حسرت يار ايله دلخون اولدى. — تر. صفت كبى دخى قوللانيلوب، حسرت اولمق وحسرت قالمق دينلير : بو سنه اوزومه حسرت قالدق .

حَسرَتزَده { صـ. فا. جـ : حسرتزدكان . [عر . حسرت = مـ ـ فا. زدن = اورمق] محروميت ويا اشتياق دوشكونى، حسرته دوچار .

حَسرَتكَش { صـ. [عر. حسرت= مـ ـ فا. كشيدن = چكمك] حسرت چكن، نائل اوله‌مديغى ويا فوت ايتديكى بر نعمته تأسف وتأوه‌ايدن، مشتاق.

حَسم { سذ. عر. ١. كسمه، قطع. ٢. فصل، حل : حسم دعوى. ؛

حُسن { سذ. عر. جـ : محاسن. ١. كوزللك، جمال: حسن وجمال، حسن وبها. ٢. ايلك، مقبوليت. || حسن اخلاق=اخلاق ايلـكى، اخلاق فاضله. ضدى سوء اخلاق. حسن اداره= كوزل اداره ايتمه. || حسن تدبير = كوزل تدبير. || حسن تعبير = مستهجن ويا صوئوق بر شيئك كوزل وادبه موافق بر تعبيرله افاده‌ايدلمسى : مزار بورنى يرينه مسار بورنى دينلمسى كبى. || حسن توجه = محبتله قاريشيق تحسين وتقدير : حقمده‌كى حسن توجهكزك منتداري‌يم. || حسن حال = ايى حال، صلاح؛ حسن حال صاحبى = صالح. || حسن حركت = ايى حركت، ايى معامله‌ده بولنمه، مقبول طرز وطور. || حسن ختام = خيرليسيله پايانه ايرمه؛ حسن ختام ويرمك= خيرليسيله بيترمك. || حسن خط= ايى يازى، قاعده‌يه مطابق يازى يازمه : حسن خط صاحبى= خطاط؛ حسن خط معلمى، درسى. || حسن صورت = كوزل صورت، صورت حسنه. || حسن ظن = برى حقنده ايى فكرده بولنمه، كنديسنى ايى ظن ايتمه: اونك حقنده هركسك حسن ظنى واردر. || حسن قبول= ايى قبول ايتمه، اكرام وتعظيمله قبول ايديش : حسن قبوله مظهر اولدى. || حسن معامله= كوزل معامله، ايلكله معامله ايتمه. || حسن نظر = توجه، محبتله تحسين. || حسن ويرمك=

كوزللشديرمك. || حسن يوسف = پسند يبانيسى دينلن چيچك.

حَسَن صـ. عر. ؤ: حسنه. كوزل. جميل، خوب: وجه حسن = كوزل يوز؛ اعمال حسنه = كوزل ايشلر.

حَسناء صث. عر. [مذكرى يوقدر.] كوزل (قادين)، حسن وجمال صاحبه‌سى.

حَسَنات سث. جـ. عر. فد: حسنه. با: حسنه.

حَسَنه سث. عر. جـ: حسنات. كوزل ايش، ايى ايش، عمل صالح، خير. ضدى: سيئه، سيئات: حسناتى سيئاتنه غالبدر.

حُسنى صـ. عر. ؤ: حسنيه، جث: حسنيات. كوزلكه منسوب ومتعلق. = جث. كوزل ايشلر، خيرلر، امور خيريه.

حُسنى [10] صث. عر. ذ: احسن. دها كوزل، كوزل، رعنا: حسنى بر قيز؛ اسماء حسنى = حق تعالانك اسملرى كه ورد كبى اوقونور. با: اسم.

حَسَنَين سخذ. ت. سبطين مكرمين امام حسن و امام حسين (رضهما) افنديلرمز.

حَسود صـ. عر. حسدجى، قيصقانج. [« حسد » ظن اولنديغى كبى بونك جمعى اولميوب « حاسد » ك جمعيدر.]

حَسودانه صـ. حـ. فا. حسدجيلكه، حسدجى يه ياقيشير صورتده، قيصقانه‌رق.

حِسّى صـ. عر. ؤ: حسيه. طويغويه متعلق، طويغو ايله درك اولنان: حسى بر تأثرله؛ تأثرات حسيه.

حِسّيّات سث. جـ. عر. طويغويه متعلق خاصه‌لر، طويغو تأثراتى: حسيات قلبيه؛ حسياتى غالب.

حَسيب صـ. عر. [« حسب » دن صث.] ذاتى ذكر وقدرى اولان، مزيت شخصيه صاحبى: حسيب ونسيب بر آدم.

حَشارى صـ. [آشاغى خلق ديمك اولان عر. « حشاره » دن اولسه كركدر] يارامز، راحت طورماز، سرت، خرچين، ضبطى مشكل: حشارى آدم، آت.

حَشاريلق [11] سـ. سرتلك، خرچينلق، راحت طورماز و ضبطى مشكل اولان آت ويا آدمك حالى.

حَشاش سـ. [عر. « حشيش » دن] يبان بتكى.

حَشّاش صـ. عر. اسرار ايچن، اسرار كبى مخدر شيئلر قوللانان.

حَشر سذ. عر. ١. طوپلامه، بر يره بريكديرمه. ٢. قيامت كوننده امواتك بالاحيا عملرينه باقلق ايچون بر يره جمعلرى: شهدا ايله حشر اولمق. ٣. امواتك حشر اولنه‌جغى زمان، قيامت: حشره‌دك = قيامته قدر؛ روز حشر = قيامت كونى. || حشر ونشر = محشر كونى امواتك طوپلانوب طاغلملرى. || مج. اونلرله حشر ونشر اولسون = اونلرله اوغراشسون، نه ياپارسه ياپسون. || حشر اندر حشر = محشر كبى غلبه‌لكدن كنايه اسكيمش بر تعبيردر.

حَشَرات سث. جـ. عر. [فد. « حشره » لساننمزده مستعمل دكلدر.] بوجك ويلان جيان قبيلندن اولان كوچك ويرده‌سورينور حيوانجقلر، هوام. || مج. ذكرسز ومضر آدملر.

حَشَرى ودها طوغريسى حشارى. با: حشارى.

حَشَفه سث. عر. آلت تناسل ذكورك باشى.

حَشَم سذ. عر. معيت خلق، اتباع، متعلقات: خدم و حشمى چوق.

حَشمَت سث. عر. خدم واتباع كثرتندن متحصل اولان عظمت، هيبت. — اجنبى حكمدارانه عنوان اولور: ذات حشمت مآبلرى.

حَشمتلى حشمتلو. صـ. عظمت و هيبت صاحبى، حشمت مآب. اجنبى حكمدارلره عنوان اولور: حشمتلو آلمانيا ايمپراطورى حضرتلرى.

حَشو سذ. عر. ١. طولمه، طولديرمه، طولديريلان شئ. ٢. قيريله‌جق شيئلرك آره‌لرينه قونيلان صمان وپنبوق كبى شيئلر. ٣. مج. سوز آره‌سنده سويلنيلن فضله ومعناسز لقرديلر. ٤. تش. جكر يورك وباغرصاق وبين كبى اعضاء داخليه‌نك صورت انتساجى.

حَشوى صـ. عر. ؤ: حشويه. ١. بر شيئك ايچنه طولديريله‌جق ويا قيريله‌جق مواد آره‌سنه قونيله‌جق شيئلره منسوب ومتعلق. ٢. مج. لزومسز، معنا-

سز، فضله (سوز و سائره).
٣. تش. اعضاء داخلیه یه متعلق.

حَشوِیّات سش. جمـ. عر. صانکه سوزك بوش یرلرینی طولدیرمغه مخصوص « شیء » و « شو » کبی فضله و لزومسز لقردیلر.

حَشیش سذ. عر. ١. قوری اوت. ذ. ٢. اسرار دینلن وتوتون وتنباکوایله ایچیلن مکیفاتدن مضر برمادۀ نباتیه.

حَشیشه سش. عر. اوت، نبا. اسماء مختلفه یه مضاف اوله رق برچوق نباتاتك اسملرینی تشکیل ایدر: حشیشة الجرب، حشیشة الخنازیر وسائره.

حَصاة سش. عر. ١. طاش، چاقیل. ذ. ٢. ط. مثانه وقره جکر و بوکرکك و سائر اعضاء داخلیه ده حاصل اولان طاش: حصاة المثانه، حصاة الکلیه، حصاة الرحم وسائره.

حَصاد سذ. عر. ١. اکین بیچمه: کویلیلر شمدی حصادله مشغولدرلر. ٢. اکین بیچمی وقتی، اوراق موسمی: حصادده اوده مك اوزره بورج آلدی.

حَصّاد سذ. عر. [«حصاد» دن سمبـ.] اکین بیچیجی، اوراقجی.

حِصار سذ. عر. [«حصر» دن مصـ. مفاعله] ١. قوشاتمه، اطرافنی آلمه. ذ. ٢. اطرافی استحکاملی محل، مستحکم یر، قلعه. || بالا حصار = ایچ قلعه.

حَصافَت سش. عر. متین رأی، طوغری مطالعه.

حَصانَت سش. عر. بر موقعك طبیعی ویا صنعی متین ومستحکم اولمسی.

حَصبه سش. عر. ط. قیزاموق.

حَصر سذ. عر. ١. صیقیشدیرمه، محدود بریرك ایچنه آلمه، تضییق: دشمن عسکرینی فلان یره حصر ایتدیلر. ٢. محدود ومعین ایتمه، عمومیتدن چیقاروب برقسم ویا مقداره تخصیص ایلمه: اوآدم معاونتنی کندی اقرباسنه حصر ایدیور. ٣. یالکز برشیئه صرف واستعمال ایتمه: بو ایشه حصر افکار، حصر مساعی، حصر اوقات ایتمشدر.

حُصر سذ. عر. ط. ١. پکلك، انقباض. ٢. ادرار طوتلمسی، احتباس.

حِصن سذ. عر. جمـ: حصون. قلعه، مستحکم یر، حصار.

حُصول سذ. عر. وجوده کلمه، پیدا اولمه، حاصل اولمه: حصول بولمق، حصوله کلمك.

حُصولپَذیر صـ. فا. [عر. حصول = پیدا اولمه - فا. پذیرفتن = قبول ایتمه] ١. قابل حصول، حصولی ممکن، حاصل اوله بیلیر. ٢. حصول بولمش، حاصل اولمش: حصول پذیر اولدی = حاصل اولدی.

حُصون سذ. جمـ. عر. فد: حصن. با: حصن.

حِصّه سش. عر. جمـ: حصص. بولنن بر مالدن هرکسه دوشن پای، نصیب، بهره. || قصه دن حصه = برحکایه ومثلدن آلنان عبرت ونصح وپند.

حِصّه دار صـ. فا. جمـ: حصه دارلان. حصه صاحبی، حصه سی اولان، بهره دار. = سـ. فا. بر شرکته آقچه ویروب مشترك اولانلرك بهری: حصه داران مجلسی.

حِصّه لَشمَك فشـ. پایلاشمق، بر مال مشترکی بولوب هرکس حصه سنی آلمق.

حِصّه لی صـ. حصه لری اولان، حصه لره منقسم، حصه داران بیننده مشترك: حصه لی مال، چفتلك.

حِصّه مَند صـ. فا. حصه سی اولان، بهره مند.

حِصّه یاب صـ. فا. حصه بولان، نصیب و بهره سی اولان.

حَصیر سذ. عر. اینجه سازدن اورلمش یره سرمکه مخصوص دوشمه: طرابلس حصیری، قبا حصیر، حصیر دوشه لی. || حصیر اوتی، سازی = حصیر اورمکه یارایان ساز. || حصیر سوپورکه سی = اوك ایچنده اورته لغی سوپورمکه مخصوص سورغودن سوپورکه.

حَصیرجی سـ. حصیر یاپان و صاتان یاخود اوطه لره دوشه ین آدم.

حَصیرلامَق فتـ. حصیر دوشمك.

حَصیرلی صـ. ١. حصیر دوشه لی (اوطه وسائره). ٢. حصیرله قاپلانمش، حصیرقاپلی شیشه وسائره. = سـ. حصیرله ودها طوغریسی سپتله اورلمش بیوك داماجانه.

حَصيل { س. [عر. «حاصل» دن. — زبانزدی قصیل] حیوانلره یشیل یدیریلن آربه اکینی.

حَصين { صه. عر. [«حصن» دن صشه.] متین، محکم، مستحکم: حصن حصین.

حُضّار { سذ. جه. عر. فذ: حاضر. با: حاضر.

حَضَر { سذ. عر. ١. کوی و قصبه‌ده‌اوده ساکن‌اولانلرك حالی، کوچبه‌لکك عکسی. ٢. سفر و حربك عکسی، صلح، آسایش، استراحت‌زمانی: وقت حضرده یوز بیك‌عسکر بسلنوب وقت سفرده اوچیوز بیکه ابلاغ اولنور؛ حال‌حضر = صلح‌واسایش حالی.

حَضَر { ف. عر. [«حضور» دن ماضی مفرد مذکر غائب اولوب یالکز شو تعبیرده مستعملدر.] ماحضر = حاضر بولنان شیء، حاضر والده نه وار ایسه، نه بولندیسه.

حَضرَت { سذ. عر. جه: حضرات. [«حضور» دن سمص.] اوك، حضور، پیشگاه: حضرت امیره عرض‌حال ایتدی. — بو تعبیر بوصورتله مفعول الیه مقامنده قوللانلمقدن تدریجاً بالتعمیم حضورمعناسندن تجردله صرف تعظیم‌تعبیری‌اوله‌رق وفارسی ویا ترکجه قاعده‌سنجه مضاف حالنده قوللانلمغه باشلامشدر؛ «جناب» کبی ومحلنه کوره اوندن‌دها قوللانیلیر: حضرت اللهه یالواردم؛ حضرت الله آجیدی. [بو ایکی مثالك برنجیسی طوغری وطبیعی وایکنجیسی ایسه اوکا قیاساً‌در. — اضافت‌فارسیه ایله دهازیاده تعظیمه دلالت ایدوب، اکثریا ذوات مقدسه حقنده، واضافت ترکیه ایله باشلیجه رجال سیاسیه حقنده قوللانیلیر. «جناب» دخی بویله‌در:] حضرت‌الله، حضرت رسول‌الله، حضرت‌عمر، حضرت امام‌اعظم؛ پاشاحضرتلری، فلان افندی حضرتلری؛ [جمعی ایسه دائما اضافت‌ترکیه ایله ولسانمزده سهواً تثنیه مقامنده دخی قوللانیلیر:] ائمهٔ اثناعشر حضراتی، وزراء عظام حضراتی، سبطین اکرمین حضراتی. — حضرتکز وجنابکز کبی مخاطبده استعمالی مقبول دکلدر.

حَضَری { صه. عر. ث: حضریه. ١. کوی‌وقصبه‌ده ساکن و مقیم اوله‌رق یاشایانلرك اصول‌معیشتنه منسوب ومتعلق، بدوی عکسی، مدنی: عمر حضری، تعیش‌حضری، معیشت حضریه. ٢. سفر وحربك غیری اولان صلح واسایشه منسوب و متعلق، سفری مقابلی: ترتیب حضری؛ عسکرك‌مقدارحضریسی.

حُضور { سذ. عر. ١. حاضر اولمه، موجود بولنمه، غیاب ضدی: سزك مجلسده حضورکز الزمدر. ٢. اوك، پیشگاه: فلانك‌حضورینه‌چیقدی؛ حضورینه کیمه‌یی قبول ایتمیور؛ حضورکزده ترك ادب ایتدی. ٣. راحت، اسایش، آسودکی، آرام: کمال راحت وحضورله؛ حضورقلبله. ٤. پادشاه معرضی، مثول: حضورده در؛ حضوره چیقدی؛ حضور درسی = رمضانده محضر پادشاهیده ویریلن درس واولنان سؤال‌وجواب ومعارضهٔ‌علمیه. || حاشا حضوردن = حضورکزدن اوزاق اولسون. [مکروه ومعیوب بر سوز لفظنه مجبوریت الویردیکنده‌حسب‌الظرافه‌قوللانیلیر.]

حَضيض { سذ. عر. ١. اك آشاغی وآلچاق‌موقع، اوج مقابلی. ٢. هـ. بر سیاره‌نك شمسدن اك اوزاق بولندیغی محل؛ وهیئت‌قدیمه‌ده شمس وقمر وسیاراتك کرهٔ ارضه اك قریب بولندقلری نقطه. فر. Périgée. مقابلی: اوج.

حَطّاب { سذ. عر. اودونجی. ن.

حَطَب { سذ. عر. اودون. د.

حَطره { س. مح. نهرلرده علی‌الخصوص شط البحرده قلاغوزلرك اسقاندیل‌کوندرلری که اوزری قدمه تقسیم اولنمشدر.

بو کلمه‌نك املاسی طوغری اولوب اولمدیغنی‌تحقیق ایده‌مدك.

حَظّ { سذ. عر. جه: حظوظ، حظوظات. ١. حصه، بهره، نصیب: حظ وافر. ن. ٢. خوشلانمه، خوشه کیتمه، لذتیاب اولمه: بویله سوزلردن حظ ایتمم؛ کندیسی دیدی قودیدن حظ ایدر. ٣. سوینمه، سرور، شادی، ممنونیت: خبر صحتکزی آلوب چوق‌حظ ایتدم. || حظوظ نفسانیه، حظوظات نفسانیه = نفس وشهوته متعلق الذائذ.

حُظوظ { سذ. جه. عر. و بونك جمعی: حظوظات. فذ: حظ. با: حظ.

حَظیره { سذ. عر. جه: حظایر. [نقطـه محانك تبدیلیله سهواً «خطیره» دخی قوللانیلیر.] اطرافی دیوار ویا چیتله احاطـه اولنمش مزارستان وسائره.

حُفّاظ { سذ. جه. عر. فد: حافظ. با: حافظ.

حَفر { سذ. عر. طوپراغی قازمه، قازمه‌ایله‌یری آچمه، اشه‌مه: قویو حفر ایتمك؛ تملرك حفری.

حَفره { سذ. عر. قازلمش چقور.

حَفریّات { سذ. جه. عر. قازمغه متعلق ایشلر، عملیات ترابیـه، باشلیجه آثارعتیقـه و معادن وسائره تحریسیچون یری قازمق عملیاتی: بابل خرابه‌لرنده هنوز لایقیله حفریات اجرا اولنامشدر.

حَفض { سذ. عر. د. نحوعربیده جر مقامنده قوللانیلیر. با: جر.

حِفظ { سذ. عر. ۱. صاقلامه، قورومه: بوکتـابی ایی حفظ ایدیکز؛ بوکاغدك اوراقده حفظی اقتضـا ایدر. ۲. حمایه، صیانت، محافظه: الله‌حفظ ایلیه. ۳. خاطرده طوتمـه، اونوتمامه: بو سـوزی حفظ ایدیکز. ٤. قرآن کریمك ازبر اوکرنلمسی: حفظه‌چالیشیور. || تحت الحفظ = محافظه آلتنده، قاچماسـون دیه ضبطیه وسائرمسلح آدملره ترفیق طریقیله: تحت الحفظ فلان یره کوندرلدی. || حفظ صحت = طبابتـك محـافظهٔ صحت قواعدندن وقبل الوقوع امراضك اوکنی آلمق اصولندن بحث ایدن علمی.

حَفَظَ { ف. عر. [«حفظ» دن ماضی مفرد مذکر غائب اولوب، بعض دعا تعبیرلر نده ضمـائر متصله ایله و لفظهٔ جلال ایله برابر قوللانیلیر:] حفظنا الله = الله بزی صاقلاسوز؛ حفظك‌الله = الله سنی صاقلاسون.

حَفَظه { سذ. جه. عر. فد: حافظ. با: حافظ. — انسانك اعمالنی یازمغـه موکل ملائکه: حفظهٔ کرام.

حَفید { سذ. عر. جه: احفـاد. اولاد اوغلی، تورون. = جه. اخلاف، ذریت: بزدخی او اجداد کرامك احفادی‌یز.

حفیره { سذ. عر. جه: حفـایر. قازلمش یر، چوقور.

حَفیظ { صذ. عر. صـاقلایان، محـافظه ایدن، حافظ: حفیظ الله! = الله صاقلاسـون (صـاقلایجیدر). [یالکز بو تعبیرده مستعملدر.]

حَقّ { سـذ. عر. جه: حقوق. ۱. طوغریلق، طـوغری وکرچك اولان شیء، باطل‌مقابلی: حق بودر؛ حق‌سویلّی. ۲. عدل، عدالت، حقانیت، انصاف: حقدن آیرلاملی؛ احقـاق حق ایتمك. ۳. بر آدمـه عائد اولان شیء، آله‌جق: بو آقچه بنم حقمدر؛ حقمی ویرمدیلر؛ حقنی ایستیور؛ حق صریح. ٤. بر فعـل وعمل و زحمتـك اجری: امك حق، آیاق حق. ۵. بر آدمك سـبق ایتمش امکـنه مقابل مستحق اولدیغی اجر مادی و یا معنوی: والدینك، معلمك حق بك‌بیوکدر. ٦. پای، حصه: مقـاص حق= مقاص پایی؛ آتش‌حق. ۷. عدالت وحقانیت محضه اولان ویا طوغری اولوب باطل اولمیان جناب خالق: حق‌تعالی؛ حق‌جل‌وعلا؛ جنـاب حقدن دیلرم. || بر اسمه مضـاف اوله‌رق « ده » ادات الصاقیله برابر دائر ومتعلق معناسنی افاده ایدر: اونك حقنـده برطاقم سوزلراولدی؛ بوخصوص حقنده بعض تفصیلات ویردی؛ بوسزك حقکزده خیرلی اولدی. || حق اولمق = طوغری سویلمك، سوزی طوغری وحقلی اولمق: حقکز واردر = طوغری سـو- سویلیورسکز؛ بونی‌یاپمغه،ایستمکه حقم یوقمیـدر؟ || حق ایتمك = استحقاق قزانمق، نائل اولدیغی بر اجر و مکافاته تقابل ایدر بر خدمتده بولنمق: سز بورتبه‌یی، بو نشـانی حق ایتدیکز. || حق ایچـون = قسم تعبیری: الله، پیغمبر حقیچون. || حقندن کلمك= غلبه چالوب انتقـام آلمق و یا جزای سزاسنی ویرمـك. || حق قزانمق=حقلی چیقمق. ||حق‌قوشی= اسحاق قوشی. || حق اوران=پنبه قومری. || حق ویرمك=تصدیق ایتمك. || حقنی یمـك = آله‌جغنی انکار ایدوب ویرمـه‌مك و یا فضلنی تسلیم ایتمه‌مك؛ او آدمك حق یمز = فضل ودکری ناقابل انکاردر. || حق یولی = طریق حق، راه خـدا. || الحق = طوغریسی، حقا. ||بحق=حقیله، مستحق اوله‌رق. || بغیر حق = حقسز یره، حقانیته مغایر اوله‌رق. || ناحق = حقسز، بغیر حق.

|| صو حقی = قادینلر حمامنده صرف اولنان صو ایچون ویریلن پاره. == جمع. ١. هر کسك حقندن وآله‌جغندن و عدالتدن بحث ایدن علم، شریعت، فقه، قانون: علم حقوق، مکتب حقوق. ٢. قانونك جنایانه متعلق اقسامندن ویا فقهك اعتقادات ومعاملات مذهبیه قسمندن صرف نظرله صرف آله‌جق ویره‌جکه متعلق قسمی: محکمهٔ حقوق. ٣، احبابلق، دوستلق، هر برندن دیکرینه کچمش ایلك وخدمت حقلری: بیمزده اسکی حقوق واردر؛ اونکله حقوقم پك اسکیدر.

حَقّ { صف. عر. ث: حقه. ١. طوغری، کرچك: بو سوز حقدر؛ دین حق. ٢. عدالت وحقانیته موافق، حقلی، مستحق.

حَقّا { ح. عر. طوغریسی، الحق؛ حقا که = طوغریسی بوکه.

حَقارَت { سش. عر. حرمتسزلك، اعتبارسزلق، عدم تعظیم، خوار و حقیر کورمه، ذلتله معامله ایتمه: فقری سببیله برآدمه حقارت ایتمك انسانیت شانندن دکلدر. || حقارت کورمك، چکمك = تحقیر ایدلمك، حرمتسز معامله‌یه دوچار اولمق.

حَقّانیّت { سش. عر. [لغت مولده‌در] حقه مقارن معامله، حقه رعایت ایتمه، عدالت، انصاف.

حَقّانیّتسِزلك { س. عدالتسزلك، انصافسزلق.

حَقّانیّتلی { صف. عدالت وانصافه مقارن، عادل، عادلانه: حقانیتلی آدم؛ حقانیتلی قرار.

حَقائِق { سش. جمع. عر. فد: حقیقت. با: حقیقت.

حَقّپَرَست { صف. فا. [عر. حق = م-فا. پرستن طاپنمق] ١. حق تعالی حضرتلرینه عبادت ایدن، یالکز اللهه طاپینان. ٢. حق وعدالتی وطوغرییی پرستش درجه‌سنده سون، طوغریدن آیرلمیان.

حِقْد { سذ. عر. کیزلی عداوت، کین، غرض.

حَقّسِز { صف. ١. طوغری اولمیان، باطل، چوروك: بو سوزکز، بو فکر حقسزدر. ٢. بر دعوی ویا مسئله‌ده طوغرییی التزام ایتمین، اکری وچوروك طرفی التزام ایدن: سز حقسزسکز؛ او حقسز چیقدی. == ح. طوغرییه وعدل وانصافه مطابق اولمیه‌رق، بغیر حق: حقسز سویلیورسکز. || حقسز یره = بغیر حق، ناحق یره.

حَقّسِزلق { س. ١. اکریلك، بطلان، طوغری اولمایش. ٢. عدالتسزلك، انصافسزلق.

حَقّ شِناس { صف. فا. [عر. حق = م-فا. شناختن = طانیمق] طوغرییی وعدل وانصافی طانییان وتسلیم ایدن، محق، حقه رعایت ایدن.

حَقّ شِناسانه { صف. ح. فا. محقانه، عادلانه، حقه رعایت ایده‌رك.

حَقّ شِناسلق { س. طوغرییی وعدل وانصافی فرق ایتمه، بونلره رعایت.

حَقّ گُذار { صف. فا. [عر. حق = م-فا. گذاشتن = ادا ایتمك] حقی ادا ایدن، حقدن آیرلمیان.

حَقّ گو { حق کوی. صف. فا. [عر. حق = م-فا. کفتن = سویلمك] طوغری سویلین، حقی تسلیم ایدن.

حَقّالاشمَق { فش. بر برینه حقی ویره‌رك آله‌جق ویره‌جك قالمامق.

حَقّلامَق { فت. حقندن کلمك، غلبه چالمق.

حَقّلی { صف. ١. حقه مقارن، طوغری، کرچك، صحیح. ٢. عدل وانصافه مقارن، عادلانه، منصفانه. ٣. آله‌جغی اولان، مستحق. ٤. قولی ویا فعلی طوغری وعدالته موافق اولان: سز حقلیسکز؛ بو دعواده کیم حقلی چیقدی؟ حقلی یی حقسزدن فرق ایتملی.

حُقْنه { سش. عر. ط. ١. احتقان آلتی، شرینغه. ٢. احتقان ایدیلن علاج.

حُقوق { سذ. جمع. عر. فد: حق. با: حق.

حُقّه { سش. عر. ١. کوچك یووارلاق واکثریا یکپاره قوطی. ٢. یازی یازمق ایچون مرکب ویا لعل قونان ظرف: یازی حقه‌سی؛ حقه طاقمی. ٣. حقه‌بازك ال چابقلغیله اویروب چویردیکی قوطی. || توکروك حقه‌سی = خسته‌لرك توکورمك اوزره یانلرنده بولندیردقلری قاب.

حقّه باز { سـ. فا. [عر. حقه = م ـ فا. باختن=اوينامق] الچابقلغيله برطاقم حقه‌لر وسائر شيئلر اويروب چويره‌رك اويونلر ومعرفتلر كوسترن آدم. || مجـ. حيله‌كار، طولاندريجى.

حقّه بازلق { سـ. ال چابقلغيله او- يونلر ياپان آدمك حال وصنعتى. || مجـ. حيله‌كارلق، طولانديريجيلق.

حقير { صـ. عر. ث: حقيره. [«حقا- رت» دن صشـ.] قدر ودكرى اولميان، خوار، دنى، محقر، ناچيز، حرمت واعتبار او- لنميان. ـــ تواضع و محويت مقا- منده دخى قوللانيلير: بو عبد حقير؛ بو فقير حقير.

حقيرانه { صـ. حـ. فا. قدرودكرى اولميان برآدمه متعلق ويا شايسته اولان ياخود اوله- رق. ـــ بو دخى تواضع و محويت مقامنده مستعملدر: عريضهٔ حقيرانه‌م؛ حقيرانه افادهٔ حاله جرأت ايلرم.

حقيق { صـ. عر. ث: حقيقه. جـ: احقاء. [«حق»دن صشـ.] حقلى، مستحق، بر شيئه حق اولان، لايق، حرى، سزا.

حقيقت { سـ. عر. جـ: حقايق. ١. برشيئك طوغريسى، اصل، كنه، ماهيت: بو ايشك حقيقتى آكلاشيله‌مدى؛ حقيقت حال. ٢. مجاز وتشبيهك غيرى، اصل، معناى اصلى: مجازحقيقتك كوپريسيدر. ٣. كائنات وطبيعت والوهيت حقنده كافهٔ تشبيهات ومجازاتدن عارى وظاهر اولان طوغريلق: شريعت، طريقت، معرفت، حقيقت. ٤. تر. صدا- قت، وفادارلق، حقوق‌شناسلق: اوآدمك حقيقتى چوقدر. == حـ. صحيح، صحيحاً، طوغريسى: حقيقت بو بنا پك كوزل اولدى. ـــ تعبيرات عربيه‌ده «حقيقه» صورتنده قوللانيلير: فى الحقيقه= كرچكدن، صحيح.

حقيقةً { حـ. عر. صحيحاً، كر- چكدن، بحق: اوحقيقةً بيوك آدمدر؛ اوآدم حقيقةً اوسته‌در.

حقيقتسز { صـ. وفاسز، محبت و حقوقده ثابت قدم اولميان.

حقيقتسزلك { سـ. وفاسزلق، محبت و حقوقده ثباتسزلق.

حقيقتلى { صـ. صداقتلى، صادق، طوغرى، وفادار: چوق حقيقتلى آدمدر.

حقيقى { صـ. عر. ث: حقيقيه. [«حقيقت» دن سمنـ.] صحيح، طوغرى، اصلى، ساخته ويا مجازى اولميان: حقيقى ياقوت، معناى حقيقى.

حكّ { سذ. عر. ١. قازيمه. اويمه، معدن وطاش وتخته وسائره اوزرينه دمير قلمله چقور ويا قبارتمه اشكال وسائره اويمه: مهر، حروفات قالبى حك ايتمك. ٢. بريازى وسائره‌يى چاقى و قلمتراش وسائره ايله قازيه‌رق حذف ايتمه: شو نقطه‌يى حك ايتملى.

حكّاك { سذ. عر. [«حك»دن سمبـ.] معدن وچشير وسائره اوزرينه چليك قلمله يازى ورسم و اشكال مختلفه اويق صنعتنى بلوب اجرا ايدن آدم. فر. Graveur.

حكّاكلق { ويا حكاكلك سـ. معدن وسائره اوزرينه چليك قلمله اويمق صنعتى: حكاكلق طباعته لازم بر صنعتدر.

حكّام { سذ. جـ. عر. فد: حاكم. [كم. با: حاكم.

حكايت { سشـ. عر. و:

حكايه { سشـ. عر. جـ: حكايات. ١. نقل ايتمه، بر وقعه و سركذشتى صره سيله آكلاتمه، روايت: باشنه كلنلرى بزه برر برر حكايه‌ايتدى. ٢. حقيق ويا اويديرمه واكثريا حصه قابمغه مخصوص سركذشت و وقوعات، قصه، مثل(مصال): برطاقم حكاياتى حاوى كتاب؛ كوزل حكايه‌لر چو- جقلرك اخلاقنى تصحيح ايدر. ٣. فر. رومان دينلن اوزون سركذ- شت كه اساساً اخلاقه خدمت ايتمك شرطيله انواعى واردر: حكايهٔ تاريخيه، حكايهٔ فاجعه، حكا- يهٔ مضحكه؛ حكايه كتابى. || على طريق الحكايه، حكايه طريقيله = بركونه مطالعات علاوه‌ايتمكسزين، مجرد نقل و روايت صورتيله. || مبنى على الحكايه = بروقعه و حكايه‌يه مستند و اوندن مأخوذ تعبيركه مأخوذ عنهى اولان حكا- يه بيلنمدكجه آكلاشلماز.

حكايه‌جى { سـ. صـ. حكايه‌لر آكلاتمغى و سركذ- شتلر نقل ايتمكى سون آدم، مصا- لجى، راوى، ناقل.

حكايه‌نويس { سـ. صـ. فا. جـ: حكايه نويسان.

[عر. حكايه = م .. فا. نويشتن = يازمق] حكايه كتابلرى يازان محرر، رومان محررى، فر. Ro-mancier.

حُكم { سذ. عر. جه: احكام. ١. حاكملك، حكومت، آمريت: فلانك حكمى جاريدر؛ فلانك حكمى آلتندهدر. ٢. امر، اراده، قومانده: حكم ايتمك؛ حكمى يكمك؛ حكمى نافذ اولمق؛ فلانك حكميله حركت ايديور. ٣. قرار، بردعوى ويا مسئلهيى ديكايوب ايجه تحقيق ومحاكمه ايتدكدن صكره حل وفصليچون ويريلن قرارقطعى ونتيجه، ايجاب قانونك تقررى: حكم ويرمك؛ محكمهنك حكمى؛ بش سنه مدتله حبسنه حكم اولندى. ٤. قوت، اهميت، نفوذ: اونك حكمى يوقدر. ٥. تأثير: حرارت حكمنى اجرا ايديور؛ قيشك حكمى كچدى. ٦. منزله، مثابه، مقام: قائن پدر دخى پدر حكمندهدر. ٧. اقتضاء، ايجاب: قانون حكمنجه؛ قاعدهٔ ظرافت حكمنجه. || حكمى اولمق = قوتلى ونافذ اولمق. || حكمنده اولمق = مثابهسنده بولنمق. || حكم سورمك = ١. حاكم اولمق، حكومت ايتمك. ٢. جارى اولمق. || حكمى كچمك = ١. امرى نافذ وجارى اولمق. ٢. قوت وتأثيرى زائل اولمق. = جه. ١. اوامر، ارادات: احكام الهيه. ٢. نظامات، قوانين: احكام عدليه، احكام دينيه. ٣. نجومدن وسائر علائم طبيعيه وسمائيهدن چيقارلمق ايستنيلان معنالر، استخراجات، غائبدن خبر ويرمهلر: احكام چيقارمق؛ منجملرك احكامى. || مج. غريب وكولنچ حكملر: احكام قورمق.

حَكَم { سذ. عر. طرفينك فصل دعوا ايچون رضالريله حاكم اتخاذ ايتدكلرى كيمسه: حكم نصب ايتمك؛ حكم قومسيونى.

حِكَم { سش. جه. عر. فد: حكمت. || با: حكمت.

حُكماً { ج. عر. حكم جهتيله، حكمنده ومثابهسنده اولهرق: تيزه حكماً والدهدر = والده حكمندهدر. ف.

حُكَماء { سذ. جه. عر. فد: حكيم. با: حكيم.

حِكمَت { سش. عر. جه. حكم. ١. حكيملك، حكيم آدمك حالى، عقل كامل ايله علم عالى: لقمانك حكمتى. ٢. فلسفه علمى وشعباتى: حكمت الهيه، حكمت طبيعيه، حكمت رياضيه، حكمت عمليه. ٣. سر خفى، نه اولديغى آكلاشلماز سبب وحقيقت: بونده برحكمت واردر؛ حكمت الهيه. ٤. حقيقت واخلاقه متعلق قيصه سوز، مثل: حكم سليمان. = حد. غريب شىء! عجائب! بونده بر سر وار: حكمت! || حكمت حكومت = حكومتك اجرا آتى تحتندهكى سبب حقيقى. || حكمت طبيعيه = اجسامك احوال طبيعيهسندن بحث ايدن علم كه كيميا ايله توأم عد اولنور. فر. Physique.

حِكمَت آميز { ص. فا. [عر. حكمت = م .. فا. آميختن = قاريشمق] حكمتله قاريشيق، حكيمانه: حكمت آميز سوزلر = اقوال حكيمانه.

حِكمَت شِناس { ص. فا. حكمت وفلسفه بيلن، واقف حكمت.

حُكمدار { س. فا. جه: حكمداران. [عر. حكم = امر، حكومت .. فا. داشتن = مالك اولمق] حكم وامر صاحبى اولان ملك، شاه، پادشاه: حكمدار اعظم؛ آوروپا حكمدارانى.

حُكمدارانه { ص. ح. فا. حكمداره مخصوص ويا لايق وسزاوار برحال وصورتده: حكمدارانه دارات وشكوهله؛ حكمدارانه حركت ايديور.

حُكمدارلق { س. ملكلك، شاهلق، پادشاهلق، سلطنت: قرق سنه حكمدارلق ايتدى.

حُكمدارى { ص. حكمداره منسوب ومتعلق: باامر حكمدارى. — س. حكمدارلق: اجراى حكمدارى.

حُكمران { س. فا. [عر. حكم = حكومت .. فا. راندن = سورمك] حكم وسلطنت سورن، حاكم، حكمدار.

حُكمرانى { ص. حكم سورن ذاته منسوب و متعلق. = س. حكم سورمه، حكمدارلق. || حقوق حكمرانى = فر. Suzeraineté دينلن اصطلاح سياسينك ترجمهسيدر.

حُكمسِز { ص. حكم وقوت و تأثيرى اولميان، كأن

لم يكن اولان : قوانين مفسوخه حكمسزدر.

حُكملى { صـ. بر حكم وامرى حاوى اولان : حكملى بر تحريرات.

حُكمنامه { سـ. فا. برمحكمه و هيئتك حكم وقرار- يني حاوى ورقه، حكمى حاوى كاغد.

حِكميّات { سش. جـ. عر. فلسفه- يه متعلق حكيمانه سوزلر.

حُكومَت { سش. عر. ١. بر مملكتى اداره ايتمه: بش سنه حكومت سوردى، اجراى حكومت ايتدى. ٢. بر مملكتده حكم سورن واونى اداره ايدن هيئت، دولت : فرانسه، بخارا، هندستان حكومتى. ٣. اصول اداره : حكومت مستقله. ٤. هيئت اداره : حكومته مراجعت ايتمك؛ حكومت قوناغى. || حكومت مركزيه = پايتختده كى حكومت. || حكومت محليه = طشره ده كى حكومت هيئتى، ولايت، سنجاق ويا قضا هيئت اداره سى. || حكومت قوناغى : دوائر حكومته مخصوص بنا.

حَكير { سـ. ١. قماشك پارلاق ايپك يوللرى. ٢. يول يول ايپكلى قماش .

حَكيم { صـ. سـذ. عر. جـ: حكماء. [« حكمت » دن صش.] ١. فوق العاده عقليله واخلاق حسنه سيله ممتاز آدم، فيلسوف : لقمان حكيم، حكماء يونان. ٢. حكمت وفلسفه متخصصى. ٣. كافهٔ علوم وفنونه واقف آدم، عالم، علامه : حكيم ذو فنون. ٤. فن طب منتسبى، طبيب، دوقتور. [بونك «هكيم» يازلمسى عبثدر.] || حكيم مطلق = جناب حق حضرتلرى.

حَكيمانه { صـ. حـ. فا. حكيمه لايق وسزاوار حال وصورتده : حكيمانه طورو حال؛ حكيمانه سوزلر؛ حكيمانه حركت ايتمك.

حَلّ { سذ. عر. ١. چوزمه، عقد مقابلى : عقده يى، دوكه يى حل ايتمك. ٢. قاريشيق برماده يى ويا مشكل برمسئله يى فصل ايتمه، قرار ونتيجه ويرمه : برمسئلهٔ جبريه يى حل ايتدى؛ دعوامزى كيم حل ايده جكدر؟ ٣. شبهه وترددده محل براقميه جق صورتده ايضاح وتفصيل ايتمه : برمعمانك حلى؛ مقامات حريرينك اك مغلق يرلرينى حل ايديور. ٤. اريتمه، اذابه. [بو معنا ايله «تحليل» لغتنى قوللانمق دها طوغريدر.] ٥. كيم. برجسمى كيميا قاعده سنجه مركب اولديغى اجزايه تحويل ايله تركيبنى بوزمه. [كذلك طوغر- يسى « تحليل » در.] || حل و عقد = اداره، رتق وفتق : حل وعقد امور || حل و فصل = عطف تفسيردر : دعواىى حل وفصل ايتدى .

حَلّاج { سذ. عر. [«حلج» دن سمبـ.] پنبوق آتان صنعتجى؛ حلاج دكانى .

حَلّاجلاتمَق { فتـ. (پنبوغى) حلاجه آتديرمق: شو شلته يى حلاجلاتملى.

حَلّاجلامَق { فتـ. (پنبوغى) آتمق، آيروب قبارتمق : حلاجلر پنبوغى اوقه ايله حلاجلارلر .

حَلّاجلق { سـ. پنبوغى آتمق صنعتى، حلاج صنعتى.

حَلال { سـذ. عر. ١. شرعاً استعمالى مأذون وغير ممنوع شىء، حرام ضدى : تجارتدن اولنان استفاده حلالدر؛ انسان اهل وعيالنى حلال ايله بسلمليدر. ٢. نكاحلى ومشروع زوجه وزوج : انسان حلالنك غيرينه نظر شهوتله باقمامليدر. || حلال ايتمك = حلال اولسون ديه رك بر شيئى ترك ايدوب حقندن وازكچمك. = حـ. حلال اوله رق، حرام اولميه رق : حلال قزانلمش مال.

حَلّال { صـ. عر. [« حل » دن سمبـ.] پك زياده حل وفصل ايدن، مشكلاتى حل وفصل ايتمه ده پك ماهر : حلال مشكلات = مشكل كشا.

حَلالزاده { صـ. فا. [عر. حلال= م. فا. زادن = طوغمق] حلال طوغمش، مشروع ونكاحلى ابويندن دنيايه كلمش، ولد زنا اولميان.

حَلاللاشمَق { فشـ. بربرينه حقنى حلال ايتمك، ابديا مفارقت ايتمك اوزره بربرينه كچمش حق وار ايسه حلال ايلك .

حَلاللق { صـ. تزوجى حلال اولان، شرعاً تزوج ايديله بيلن؛ حلاللغه آلمق = تزوج ايتمك.

حلالی { س. ص. زوجه.

حَلالی { س. ص. ۱. آریشی بو- رونجك و آرغاجی پنبوق بورشیق یرلی بز: حـلالی بز. ۲. یالدیزلی باقیردن ویا مشـین قاپلی تختەدن محافظەسی اولان بیوك ساعت، اسکیزمان ساعتی: حلالی ساعت. ۳. حلالی بزدن معمول: حلالی کوملك.

حَلاوَت { سٔ. عر. ۱. طاتلیلق، شـیرینلك: بو یمکده، بو شربتـده حلاوت یوق. ۲. طات، لذت، ذوق: بو سـوزده هیچ برحلاوت یوقدر.

حَلاوَتبَخش { ص. فا. [عر. حلاوت = طاتلیلق - فا. بخشیدن= باغشلامق] طاتلیلق ویرن، طاتلیـلاندیران، لذتی آرتدیران.

حَلاوَتلی { ص. ۱. طاتلی، شیرین، حلو. ۲. الذتلی، لذیذ.

حَلَزون { سـذ. عر. ۱. قابوقلی سـوموکلی بوجك و سـوموکلی بوجك قابوغی. ۲. مـ. سـوموکلی بوجك قابوغی شکلی، سـاعت زنبرکی کبی کیتدکجه طارلاشان دائره شکلی. ۳. تشـ. انسان قولاغنك خارجی بوریسی. ٤: جر. واپورك قیجەدکی چرخی، اسقرو.

حَلَزونی { ص. عر. ذ: حلزونیـه. مـ. سوموکلی بوجـك قابوغی شکلنده اولان، کیتدکجه طارلاشیر دائره شکلنده بولنان.

حَلف { سـذ. عر. آند، یمین، قسم.

حَلفا { یاخود حلفـه. سٔ. عر. مغرب طاغلرنده و سـائر بعض یرلرده خدایی نابت اوله- رق حاصل اولان اوزون وقا- لین بر جنس اوت که الیافنـدن ایپك تقلیدی شیئلر نسج اولنور.

حَلق { سذ. عر. بوغاز؛ حروف حلق = مخرجلری بوغازدن اولان ا، ح، خ، ع، غ، ق، ه حرفلری.

حُلقوم { سذ. عر. تشـ. بوغازك معده یولی اولان دلیکی. || راحت حلقوم = راحت لوقوم دینلن معروف شکرلمه.

حَلقَوی { ص. عر. ذ: حلقویه. تا. تشـ. نبا. حلقه ویا حلقەلی شکل وصورتنده اولان؛ فصیلهٔ حلقویه = نباتاتك برفصیلهٔ مخصوصەسی.

حَلقه { سٔ. اورتەسی بوش دائره، ایپدن، تلدن ویا معدندن اوفاق قانغال ویا دائره: قولاق، پارمق، قپـو حلقەسی؛ حلقـه حلقـه = دائره دائره، قانغـال قانغـال، بر قاچ حلقـه تشکیل ایدەجك صورتده صـارلمش. || حلقه بگوش، قولاغی حلقەلی = آزاد قبـول ایتمز کوله: بنـدهٔ حلقه بگوش.

حَلقەلی { ص. دائره وقانغاللری اولان، برچوق دائره- لر تشـکیل ایدەجك شـکل و صورتده بولنان.

حَلقی { و حلقـومی. ص. عر. ذ: حلقـویه، حلقومیـه. تشـ. بوغازه منسوب ومتعلق.

حِلم { سذ. عر. طبیعت یاواشلغی، طبیعتده یومشـاقلق و صبر وتحمل، حدت وغضبك عکسی: حلمك افراطی مسکنتدر.

حُلم { سـذ. عر. جـ: احلام. ۱. رؤیا، دوش، عالم معنی. ۲. رؤیاده غسله محتاج اولمه، دوش آزمه، احتلام.

حَلمه { سٔ. عر. تشـ. ممه باشی.

حُلْو { ص. عر. ذ: حلوه. [حانك فتحیـلەده جائزدر.] ۱. طاتلی، شیرین. ۲. لذیذ، خوش.

حَلوا { یاخـود حلوی. سـ. [عر. سٔ.] اون یاخود نشاسته وشکر ویاغدن وسائر صورتده یاپیلوب انواع کثیرەسی اولان طـاتلی: ایرمیك، طحین، قوز، کتن حلواسی. || قدرت حلواسی= من. || حـلوا جمعیتی، صحبتی = حلوا پیشیروب یمك ایچون مقدما ویریلن ضیافت و جمعیت.

حَلواجی { سـ. حلوا پیشـیروب دکانـده ویا سوقاقده کزدیرەرك صـاتان آدم. || حلواجی قبـاغی = ایری بر جنس قیش قباغی.

حَلواخانه { سـ. حلوا و سـائره پیشیرمکه مخصـوص گـگیش وآز درین تجره ویا قزان، قوشخانەنك بیوکی.

حُلول { سذ. عر. [اصل معنای عربیسی قونمه وبر منزله اینمەدر.] ۱. کیرمه، دخول، بر شیئك ایچنـه کچمه. ۲. کلوب چاتمه، وصـول: حلول شـتاء، رمضـان شریفك حـلولی. ۳. تناسخ اعتقاد باطلنجه بر روحك ویا بر جسم لطیفـك بر بدنه کیرمسی، تجسم. || مـ. حلول داخلی، حلول خارجی = مایعـات وغازلرك حیوانی ونبـاتی زار.

لرك آراسندن اوته‌یه کچملری.که یونانیـدن مأخوذ اوله‌رق فر. Exosmose و Entosmose دینلیر.

حُلولی { سذ. عر. جم: حلولیون. الوهیتك تجسمی اعتقاد باطلنده بولنان آدم.

حَلوی { سذ. عر. با: حلوا.

حُلویّات { سذ. جم. عر. طـاتلی یمکلر وشکرله‌لر،طاتلی شیئلر.

حُلّه { سذ. عر. جم: حلل. ١. بر نوع روبه که جنتده کیله جکدر. ٢. اوچ طـلاقله ترك اولنـان زوجـه‌نك تکرار نکاحی قصد اولنـدقده ایرتسی کون تطلیق ایتمك شرطیله بر دیکرینه نکاح اولنمسی.

حَلّی { صه. عر. ذ: حلیه. مسـائل فنیه‌نك حل وفصلنه متعلق: هندسـهٔ حلیه = بو فنـك فر. Géométrie analytique دینلن شعبه‌سی.

حُلی { سذ. جم. عر. فد: حلیه. با: حلیه.

حَلیل { سـذ. عر. [«حلال» دن صش.] قوجه، زوج.

حَلیله { سذ. عر. [«حـلال» دن صش.] قاری، زوجه.

حَلیم { صه. عر. ذ: حلیمه. [«حلم» دن صش.] طبیعتی یاواش، یومشاق، سرت وحدتلی اولمیان.

حِلیه { سذ. عر. جم: حـلی. ١. سوس، زینت، زیب. ٢. صفات حسنه، صورت حسنه. ٣. فخرکائنات (صلعم) افندمزك اوصاف مبارکه‌سی وبوندن بحث ایدن کتاب: حلیهٔ خاقانی.

حُمّا { یاخـود حمی. سذ. عر. جم: حمیـات. ١. صیتمه، نوبت. ٢. عو. تیفوس، حمای تیفوئیدیه. || حمای صفراء = صاری صیتمه؛ حمای مترددە، حمـای محرقه، حمای مرزغیـه، حمای نفاسیه وسائره = صیتمه‌نك انواعی.

حِمار { سذ. عر. اشك، مرکب.

حَمارات { صه. [اصلی مجهول] بجرکلی، الندن ایش کلیر، جربذه‌لی: حمارات قادین.

حَماسَت { سذ. عر. جبلی شجاعت، جسارت فطریه.

حَماقَت { سذ. عر. احمقلق، بدلالق: حماقت ایتدی.

حُماقی { صذ. جم. عر. فد: احمق. با: احمق.

حَمّال { سذ. عر. [«حمل» دن سمب.] اجرت مقـابلنده آرقه‌سنه یوك طاشیان آدم: کمرك حمالی، حمال باشی، حماللر کتخداسی. || مجـ. قبا وتربیه‌سز آدم: حمال کبی بر آدم. || صیریق حمالی = آغر یوکلری درت ویا آلتی وزیاده کشی صیریقله قالدیران حماللرك بهری. || حمال قطاری،کمیسی = یوك طاشیمغه مخصوص دمیر یول قطاری وکمی.

حَمّاللق { سذ. حمال صنعت وصفتی. || مجـ. قبا ایش وفکر وحال.

حَمّالیّه { سذ. عر. حمال اجرتی، بر یوك واشیانك طاشیمه‌سی اجرتی.

حَمام { سذ. عر. کوکرجین. ذ.

حَمّام { سذ. عر. ییقانه‌جق بر صیجاق حمام؛ دکیز حمامی؛ حمامه کیرمك. || حمام بوجکی = حماملرده یاشـار بر نوع بوجك. || قدرت حمامی = صیجاق معدن صویی، ایلیجه، قاپلیجه.

حَمّامجی { سذ. برحمام اداره ایدن آدم.

حَمّـامی { سذ. عر. حمامجی.

حَمامه { سذ. عر. کوکرجین، قومری.

حَمائل { سذ. عر. جم. [فد:«حمیله» غیر مستعملدر.] ١. اوموزدن آرقوری آصیلان باغ: قلیج، نشـان حمائلی. ٢. نسخه، طلسم.

حَمائلی { سـذ. مجـ. ١. مربع یلکنلرك ویا سرنلرینك وسط قسمی. ٢. یلکنك آلت یاقه‌سنك صارلمسنی تسهیل ایدن سلویـه.

حِمایه { سذ. عر. قورومه، صیانت، صحـابت: بو مکتب فلانك حمایه‌سی تحتنده‌در.

حَمد { سذ. عر. ١. مدح، ثنا، ستایش. ٢. شکر، شکران، تشکر. [یالکز جناب حق حقنده مستعملدر:] حمـ- اولسون = اللهه شکرلر اولسون. || الحمدلله = ثنا وشکر جناب حقه مخصوصدر، شکر اللهه. [بو تعبیر اك زیاده بر ایشـك ویمکك ختـامنده و کتابلرك اولنـده دعا مقـامنده قوللانیلیر.] || بحمدالله، بحمده تعالی = اللهك عنایتیله. || الحمد = اللهه شکرلر اولسون. || حمداً ثم حمد = بیك کره شکر.

حَمدَله { سذ. عر. [«الحمدلله» جملهٔ شریفه سندن مختصر

كتابك باشنده « الحمدلله رب العا-
لمين » جملهٔ شريفه‌سنى ايراد ايتمه.
[« بسمله » يه ده باق .]

حَمراء { صفٔ. عر. ذ : احمر. قر-
مزى، قزيل، سرخ .
|| الحمراء=قزيل سراى، اندلسك
غرناطه شهرنده عربلردن قالمه
مشهور ابنيهٔ مصنعه .

حُمره { ياحمرت. سذ. عر. قزيللق،
قرمزيلق . ذ. || ط. ييلا-
نجق علتى .

حَمض { سذ . عر . اكشيلك ،
ككره‌لك. ذ. || كيم. بر
حامضك بر اساسله تركبندن
حاصل اولان مادهٔ كيمويه كه
اصطلاح كيمويده «حمض» لفظنك
اساسك اسمنه اضافتيله تعبير او-
لنور : حمض آنتيمون، حمض
باريوم، حمض توتيا وسائره .
|| حمض اول = وجه مذكور او-
زره برحامضك برمعدنله تركبندن
حاصل اولانى. || حمض ثانى = بر
حامضله برحمض اول تركبندن
حاصل اولانى. || حمض ثالث =
بو صورتله اوچنجى درجه ده
مركبى .

حُمق { سذ. عر. احمقلق، بدلالق،
بوكلك، عقلسزلق .

حَمقاء { صفٔ. عر. [« احمق » مؤ-
نثيدر] عقلسز وبوك
(قادين) . ذ.

حُمقاء { « احمق » ك جمعى اولق
اوزره لسانمزده قوللا-
نيليورسه‌ده، «احمق» ك جمعلرى
ميانده « حمقى » اولوب، «حمقاء»
يوقدر. بناء عليه اوبله يازلمق
اقتضا ايدر. بعضلرى ده «حميق» ك
جمعى اولمق اوزره قبول ايتمشلر.
سه‌ده، عربيده « حميق » صفتى
هيچ يوقدر .

حَمل { سذ . عر . جـ : احمال.
١. يوك، بار، آغرلق :
اثقال واحمالى اوواره براقديلر.
٢. گبه‌لك، حبل : قادين حملى
اثناسنده كنديته دقت ايتمليدر.
٣. عزو، اسناد، قونديرمه :
بن اقشامكى باش آغريسنى دو-
نكى يورغونلغه حمل ايتدم.
٤. يوكلتمه، احاله ايتمه، بر ايشى
برينه ترك وتكليف ايتمه : بو
ايشى‌ده سزه حمل ايده‌جكز.
|| وضع حمل = طوغورمه، تو-
ليد. || ط. حمل كاذب = قادينك
حامل ايمش كبى شيشمه‌سنى مو-
جب خسته‌لق .

حَمَل { سذ. عر. قوزى . ذ .
|| هـ. برج حمل = بروج
اثنا عشرك برى كه كونش اوكا
مارت آينده كيرر .

حَمله { سذ. عر. صالديرمه، آتلمه،
هجوم، صولت : دشمنك
اوزرينه برحملهٔ حيدرانه ايتدى؛
حملهٔ اولاده .

حَمَله { صذ. جـ. عر. فذ: حامل.
|| با: حامل. — حملهٔ قرآن =
قرآن كريمى آكلايه‌رق حفظ
ايتمش اولانلر .

حَمله‌جى { س. فلكلرك قيچدن
برنجى اوتوراغنده
كورك چكن آدم؛ حمله‌جيلر=سراى
همايونه مخصوص قايقلرك قا-
يقجيلرى .

حُموضه { سذ. عر. اكشيلك،
ككره‌لك. || كيم. مولد-
الحموضه = اكثر اجسامى تركيب
ايدن عناصر بسيطه‌نك باشليجه‌لر-
ندن بريدر، فر. Oxygène .

حَمول { صـ. عر. [« حمل » دن
سمبـ.] تحملى زياده اولان،
چوق تحمل ايدن .

حَموله { سذ. عر. كمى يوكى، بر
كمينك طاشيديغى اشيا.
[عربيده على الاطلاق يوك
ديمكدر.] حموله سندى = بر
سفينه‌يه تحميل اولنان اشيا ايله
مرسلك ومرسل اليهك وسائره-
نك اسملرينى مبين ورقهٔ رسميه.
|| حموله طونه‌سى = بر كمينك
طاشيه بيله‌جكى يوكك مقدارى.

حَمَوى { صـ. عر. ذ : حمويه.
ط. صيتمه‌يه منسوب
ومتعلق : علائم حمويه .

حُمّى { سذ. عر. با : حما .

حَمِيَّت { سذ. عر. انسانك
مملكتنى وعائله وتعلقاتنى
تجاوز وحقارتدن حمايه ومحافظه
ايتمسى غيرتى. || حميت جاهليه =
حق وحقيقته وشرع شريفه قارشى
اعتقادات باطله‌يى محافظه
ايتمك غيرت جاهلانه‌سى. [قوللا-
نديغمز « تعصب » يرينه اصل
Fanatisme ترجمه‌سى اشبو حميت
جاهليه‌در.]

حَمِيتلى { حميتلو. صـ. حميت صاحبى،
ارباب حميتدن اولان.
|| اذ. عسكريلرده ملازم رتبه-
سنده واوندن دون وملكيه ده
اوكا معادل رتبه‌ده بولنانلره
ويريلن عنواندر .

حَمِيتمند { صـ. فا. جـ: حميتمندان.
حميت صاحبى، ارباب
حميتدن اولان، حميتلى: حميتمندان
اهالى طرفندن ويريلن اعانه‌لر.

حَمِيَّتمَندانه { صـ. حـ. فا. حميتلى آدمه ياقيشير صورتده، كمال حميتله .

حَمِيد { صـ. عر. ۋ: حميده. [«حمد» دن صش.] ١. مدحه شايان، ممدوح: اخلاق حميده، اوصاف حميده؛ حميد الخصال = هر خويى ممدوح اولان. ٢. حمد وثنايه سزاوار اولان حق جل وعلا حضرتلرى : رب حميد .

حِمْيَر { سخذ. وقت جاهليتده يمن جهتنده ساكن بولنان و تبابعه دينلن دولتى تشكيل ايدن عرب متعربه‌دن بر قوم، كه لسانلرى عربينك بر شعبه‌سى اولوب، (مسند) دينلن حروف مقطعه‌دن مركب خط مخصوصله آثارى باقيدر .

حِمْيَرى { سذ. صـ. عر. ۋ: حميريه. آنف البيان حميرقومنه منسوب ومتعلق ويا بو قومك افرادندن اولان : حميريلرك لسانى حقنده هنوز تحريات مكمله اجرا اولنمامشدر .

حِمْيَوى { صـ. عر. ۋ: حميويه. ط. پرهيزه متعلق : تدابير حميويه. = سذ. جـ. عر: حميويون = پرهيزه چوق اهميت ويرن، پرهيز طرفدارى اولان اطبا، فر. Diétistes.

حَمِيَّه { سش. عر. « حميت » كلمه‌سنك تركيبات عربيه‌ده آلديغى صورتدر : حسب الحميه = حميت اقتضاسنجه .

حِمْيه { سش. عر. ط. خسته نك طبيب طرفندن تحديد اولنان اغذيه ايله قناعت ايدوب او حدودك خارجنه چيقمامسى، پرهيز .

حِنّاء { سذ. عر. قينه، صاچ و صقاله وقادينلرك پارمقلرينك اوجلرينه سوردكلرى معروف صاريمتراق پنبه بويا و بونك اساسى اولان توز. || شجرحناء= ياپراغندن بو توز استحصال اولنان آغاج كه حجازده وسائر اقاليم حاره ده يتيشير، قينه آغاجى .

حَنابِله { سذ. جـ. عر. فد : حنبلى. با : حنبلى .

حَنّان { سـذ. عر. پك مرحمتلى و رؤف و رحيم اولان جناب حق : يا حنان !

حَنْبَلى { صـ. عر. ۋ: حنبليه. جـ: حنابله. اهل سنت مذاهب اربعه‌سندن امام حنبلينك مذهبنه ويا امام مشاراليهك كنديلرينه تابع ويا بو مذهبه منسوب ومتعلق اولان: مذهب حنبلى، فقه حنبلى؛ حنابله مفتيسى.

حَنْجَره { سش. عر. تـ. غيرتلاق باشى، رأس قصبه، فر. Larynx. || ط. التهاب حنجره= غيرتلاق باشنك التهابندن عبارت علت كه فر. Laryngite دينلير .

حَنْجَرى { صـ. عر. ۋ: حنجريه. تـ. ط. غيرتلاق باشنه متعلق .

حِنْطه { سش. عر. بوغداى، قمح، گندم .

حَنْظَل { سذ. عر. ابو جهل قارپوزى، آجى خيار، ايت خيارى .

حُنَفاء { صذ. جـ. عر. فد: حنيف. با : حنيف .

حَنَفى { صـ. عر. ۋ : حنفيه. ١. اهل سنت ائمهٔ اربعه‌سنك سر افرازى ابو حنيفه امام اعظم حضرتلرينه منسوب ومتعلق: مذهب حنفى. ٢. مشار اليهك مذهبنه تابع ويا منسوب اولان: فقه حنفى. — بو معنا ايله اسم دخى اولور : حنفيلر ممالك اسلاميه‌نك اكثر جهاتنده منتشردرلر.

حَنَك { سذ. عر. تـ. آغز طاوانى، طاماغ .

حَنَكى { صـ. عر. ۋ: حنكيه. تـ. ط. طاماغه منسوب ومتعلق .

حُنُوط { سـذ. عر. ١. اسكى مصريلرك ياپدقلرى كبى ميتك جسمنى بر طاقم اجزاله چورومیه‌جك حاله كتيرمه. [« تحنيط » دها مستعملدر.] ٢. بر اولونك طول مدت طايانوب چورومه‌مسيچون قوللانيلان اجزالر .

حَنيف { صـ. عر. ۋ: حنيفه. حنفاء. ١. دين حقه تابع اولان، شرك وضلالتى تركله وحدته ايناتان. ٢. بعثت نبويه‌دن اولجه عرب ايچنده وحدت الهيه اعتقاديله معتقد اولانلره واوثان پرستلكك بطلاننه حكم ايدنلره دينلير، قس بن ساعده كبى.

حَنين { سذ. عر. ايكلمه، زارى، آه، انين .

حَوّاء { سخذ. حضرت آدمك زوجهٔ طاهره‌لرى .

حَواجِب { سذ. جـ. عر. فد: حاجب. با : حاجب.

حَوادِث { سش. جـ. عر. فد: حادثه. با : حادثه .

حَوارى { صـ. عر. جـ : حواريون. با : حواريون.

حَوارِيّون { سذ. جم. عر. [فد: حوارى پك مستعمل دكلدر.] حضرت عيسى (عم)ك ١٢ عددنده اولان اصحاب و انصار وعونه و تلامذه‌سى، كه انجيل شريفك نسخ مختلفه‌سنى ضبط، ودين مسيحى يى نشر ايتمشلردر. || ط. حواريون مرهمى = بر نوع مرهم، فر. Do-décafarmacum.

حَواسّ { سث. جم. عر. فد: حاسه. با: حاسه.

حَواشى { سث. جم. عر. فد: حاشيه. با: حاشيه.

حَوافِر { سذ. جم. عر. فد: حافر. با: حافر.

حَواله { سث. عر. جم: حوالات. ١. برينك عهده سنه براقمه، ترك، تفويض، احاله: اوراجه اولان ايشلرمك رؤيتنى فلانه حواله ايتدم. ٢. صالديرمه، صوكمه، اورمه: كنديسنه بر قليچ بر مزراق حواله ايتدى. ٣. بر مبلغك تأديه‌سنى برشخص ثالثه چويرمه: فلانده اولان آلاجغمى سزه حواله ايتدم. ٤. بر مبلغ تأديه‌سنك بر شخص ثالثه چويرلمه‌سى امر رسميسى، حواله نامه: سلانيك ولايتنه بر حواله آلدم. ٥. استدعانامه‌لرك وسائر مصالحه متعلق اوراق رسميه‌نك تقديم اولندقلرى مقامدن عائد اولدقلرى دائره‌يه كوندرلمسى وبونى مشعر اوراق مذكوره‌نك بركوشه‌سنه ايديلن قيد واشارت: عرضحالى، اوراقى محاسبه‌يه حواله ايتديلر؛ بو عرضحالك حواله‌سى يوقدر، حواله‌ايتديرده كتير. ٦. [مصدريت معناسى متضمن اولمقسزين] نظارته مانع اولان شئ، حائل: او ديوار دكيز طرفندن حواله اوليور. ٧. ديكر بر بنا ويا استحكامك اوستنده بولنوب حاكم اولان ويا ايچنه باقان بنا ويا استحكام: تپه دەكى قلعه شهره حواله اوليور؛ سلاملق حرمه حواله اولماميدر. ٨. بر بنا ويا استحكامك بر محله حاكم اولمسى ويا ايچنه باقه‌سى: او تپه‌نك استحكاماته حواله‌سى واردر؛ سلاملقك حرمه حواله‌سنى كسمك ايچون بر تخته پرده چكديرملى. ٩. بر عرصه اطرافنه ويا ديوار اوزرينه ياپيلان مانعه: بورايه بر تخته حواله ياپمليدر. ١٠. مسلط، دادانوب راحتسز ايدن شئ: بر طاقم قاريجه‌لر كيلاره حواله اولوب بر شى قوديرميورلر. [بومعنا ايله صفت كبى ده قوللانيلير.] ١١. چوجقلره عارض اولان صرعه نوعى: چوجغه حواله كلدى؛ چوجق حواله‌يه طوتلدى.

حَوالَةً { ح. عر. حواله طريقيله، بر تأديه‌نك بر شخص ثالثه چويرلمه‌سى صورتيله: مطلوبات متداخله‌سنى حوالةً سلانيكدن آلدى؛ مطلوبنك نصفى نقداً ونصف ديكرى حوالةً ويردى.

حَواله‌لى { ص. ١. بر محله حاكميت ويا نظارتى اولان ويا ديكر بر محلك حاكميت ونظارتى تحتنده بولنان: بو استحكام، بو او حواله‌ليدر. ٢. بوكسك: آرابه‌يى حواله‌لى يوكلمشلر. ٣. تأديه‌سى بر شخص ثالثه احاله اولنديغنى مشعر شرحى اولان: حواله‌لى بر سند. ٤. صرعه علتنه مبتلا: حواله‌لى چوجق.

حَواله‌نامه { سذ. فا. بر مبلغك تأديه‌سى بر شخص ثالثه ويا مناسبتى اولميان بردائره‌يه احاله اولنديغنى مبين امرنامه: آيدين ولايتى ايچون بر حواله‌نامه آلدى؛ بانقه حواله‌نامه‌يى قبول ايتدى.

حَوالى { سذ. جم. عر. [فد «حول» لسانمزده استعمال اولنماز] اطراف، جوار، نواحى، چيه چوره اولان يرلر: بو حواليده هيچ ياغمور ياغمادى؛ او حوالينك اهاليسى پك چاليشقان اولور؛ حوالئ شهرده.

حَوائِج { سث. عر. فد: حاجت. با: حاجت.

حوت { سذ. عر. بيوك باليق. || هـ. برج حوت = بروج اثنا عشردن برى شمس شباط آينده داخل اولور.

حور { سث. عر. [اصل عربيده «احور» صفت مشبهه‌سنك مؤنثى اولان «حوراء»نك جمعى اولوب، كوزلرى ايرى و سياهى پك سياه بياضى پك بياض قيزلر ديمكدر. لسانمزده مفرد كبى واكثريا تفريده دلالت ايدن ياء نسبتله «حورى» قوللانيلير.] اهل جنته موعود اولان حسنى قيزلرك بهرى، حورى. || حورالعين = ايرى كوزلرينك سياهى پك سياه

و بیاضی یك بیاض قیزل ویا پریلر .

حوری { سڤ. عر. مادهٔ آنفه یه با .

حَوزه { سڤ. عر. بر شیئك داخل دائره‌سی، دائره سنك ایچی، حدودینك داخلی : فلان مملکتی حوزهٔ تصرفنه، حوزهٔ اداره‌سنه آلدی .

حَوصَلَه { سڤ. عر. [« حصول » دن] ۱. قوش قورساغی، طاشلاق. ۲. معده. ۳. مج. درجهٔ استیعاب واستعداد، قابلیت ذهنیه : بوشیٔ حوصله‌مه صیغمیور، بونی حوصله‌مه صیغدیره‌میورم = آکلایه‌میورم؛ حوصله‌سی طار = استعدادی ناقص. ٤. تش. قارنك آلتنده صاغری کمیکلرینك تشکیل ایتدکاری محفظه‌که رحم دخی ایچنده بولنمغله اناثده دها کنیش اولور .

حَوصَلی { صه. عر. ث : حوصلیه. تش. آنفاً بیان اولنان حوصله‌یه منسوب ومتعلق .

حَوض { سذ. عر. سوس ایچون وصو بریکدیرمك ایچون باغچه ویا حولیده یاپلمش مختلف وسعتده صو چوقوری که کرچ خراسانله صیوانمش واکثریا اطرافی مرمرله وصنعی شلاله‌لر و فسقیه‌لرله مزین وکوزل بالیقلرله اوردك وسائره‌یی وصو چیچکلرینی حاوی اولور .

حَوضلانمق { فل. (صو) بریکوب حوض تشکیل ایتمك .

حَول { سذ . عر . ۱ . قوت، قدرت : لاحول ولاقوة الا بالله العلی العظیم = قوت وقدرت آنجق جناب حقه مخصوصدر. ۲. سنه، سال. ذ . ۳. اطراف، چوره. [جم. حوالی دها مستعملدر. — « آولی » دیدیکمز دخی، یونانیدن ویا ترکجه « آغیل » دن مأخوذ دکلسه. بوندن اوله بیلیر.]

حَولی { سـ. با : آولی وخاولی.

حُوَیصَل { سذ. عر. جم : حویصلات. [« وصله » دن ستص.] ط. جلد آلتنده اولان بر طاقم قبارجقلر؛ حویصلات عرقیه، حویصلات هوائیه.

حُوَین { سذ. عر. جم : حوینات. [« حیوان » دن ستص.] کوزله کورینمز کوچك حیوان، میقروب: حوینات بسیطه = Protozoaires حوینات قیحیه = ایرینك ایچنده‌کی حیوانجقلر: حوینات منویه = نطفه ده‌کی حیوانجقلر، بزیرات نطفه .

حَیّ { صه. عر. ث : حیه. جم: احیاء. دیری، زنده، جانلی، حیاتده اولان. — صفات اللهدن دخی اولوب : جناب حی لایموت دینلیر.

حَیّاً { حـ. عر . دیری اوله‌رق، جانلی، اولدیرمکسزین؛ مقابلی میتاً : خیدودلرك بری حیاً ودیکرلری میتاً طوتلدی .

حَیاء { سذ. عر. ۱. اوتانمه، خجالت، شرم، محجوبیت: حیاء ایماندندر؛ حضرت عثمان بن عفان (رضه) صحابه بیننده حلم وحیا ایله متصف ایدیلر. ۲. عار، ناموس، ادب .

حَیّا { ف. عر. [بعض عر. دعا تعبیراتنده مستعمل ماضی مفرد مذکر غائبدر] یاشاتسون: حیاك الله = الله سنی یاشاتسون! الله عمرلر ویرسین !

حَیات { سڤ. عر. دیریلك، جانلیلق، صاغلق، یاشایش، زندکی، عمر : حال حیاتنده، مدت حیاتنده؛ حیات و مماتی بر. || آب حیات. با : آب. || حیات جاودانی = عمر سرمدی .

حَیاتبخش { صه. فا. [عر. حیات = دیریلك. فا. بخشیدن = باغشلامق] عمری آرتیران، پك مفرح ودلکشا .

حَیاتی { صه. عر. ث : حیاتیه. یاشایش و عمره منسوب ومتعلق. = سذ. جم. حیاتیون = فلسفه‌ده روحیون ایله عضویون مسلکلری آره‌سنده بر مسلك مخصوصه تابع فلاسفه‌که بونلر حیاته بر موجودیت مخصوصه ویررلر، فر. Vitalistes.

حَیادید { خیدودك جمعی اولمق اوزره قوللانلمش ایسه‌ده، اولا خیدود کلمه‌سی عربی اولمدیغندن بویله برجمعی اوله‌ماز، وثانیاً بولغت عربی اولمدیغیچون او لسانه مخصوص اولان (ح) ایله یازیله‌میوب، (خ) ایله یازلمق اقتضا ایدر. آرتق لسانمزك بویله آثار جهالتدن تطهیری زمانیدر.

حَیاسِز { صه. اوتانماز، عارسز .

حَیاسِزلِق { سـ . اوتانمازلق، عارسزلق .

حَیاط { سـ . [عر. دیوار دیمك اولان « حایط » ك جم. مکسور الحاء «حیاط» دن مأخوذ اولسه کرکدر.] اوستی قپالی آولی، سوقاق قپوسیله نردبان

آره‌سنده‌کی آره‌لق، طاشلق.

حَیث { سذ. عر. اعتبار. [یالکز «من» حرف جریله برابر عربی ترکیباتده بولنور:] من حیث المجموع = مجموعی اعتباریله، جمعاً.

حَیثیَّت { سذ. عر. ذکر، اعتبار، قدر، شرف: حیثیت ذاتیه؛ اصحاب حیثیت؛ رتبه‌سنك، صفت عسکریه‌سنك حیثیتی محافظه ایتمك.

حَیثیَّتسِز { ص. ذکر و قدر و اعتباری اولمیان، اعتبارسز: پك حیثیتسز آدمدر.

حَیثیَّتلی { ص. ذکرلی، قدر و اعتبار صاحبی، محترم.

حیدَر { سذ. عر. اصل معناسی آرسلان اولوب، حضرت علی المرتضی (رضه) افندمزه لقب اولمشدر؛ وکنایةً پك جسور وشجیع معناسیله قوللانیلیر.

حَیدَرانه { ص. فا. جناب حیدر کراره شایسته بر جسارتله واقع اولان: برصولت حیدرانه ایله هجوم ایتدی.

حَیدَریّه { سذ. عر. درویشانك کیدکاری قولسز و اوموز باشلرنده مثلث‌الشکل برر پارچه‌سی اولان برنوع قیصه لباس که خرقه‌نك آلتنه کییله‌رك آبدستلك یرینی طوتار.

حَیدود { حیدودلق. با: خیدود، خیدودلق.

حَیران { ص. عر. شاشه قالمش، شاشقین، حیرتده قالان، متحیر؛ حیران اولمق = شاشه قالمق، متحیر اولمق؛ حیران حیران باقه قالمق = شاشقین شاشقین باقوب طورمق.

حَیرانلق { س. شاشقینلق، حیرت.

حَیرَت { سذ. عر. شاشقینلق، شاشه قالمه: حیرتده قالمق، حیرته طالمق = شاشه قالمق، متحیر اولمق؛ حیرتده براقمق = هرکسك حیرتده قالمسنی موجب اولمق، باعث حیرت اولمق.

حَیرَت‌اَفزا { ص. فا. [عر. حیرت = شاشقینلق - فا. افزاییدن = آرتدیرمق] حیرتی آرتدیران، باعث حیرت.

حَیرَت‌اَنگیز { ص. فا. [عر. حیرت = شاشقینلق - فا. انگیختن = قوپارمق] حیرت ویرن، شاشیرتان، باعث حیرت.

حَیرَت‌بَخش { ص. فا. [عر. حیرت = م - فا. بخشیدن = باغشلامق] حیرت ویرن، شاشیرتان، موجب حیرت.

حَیرَت‌زَده { ص. فا. ج: حیرتزدگان. [عر. حیرت = م - فا. زدن = اورمق] حیرته دوچار اولمش، شاشه قالمش، متحیر.

حَیِّز { سذ. عر. موقع، طرف، میدان: حیز ـ صوله کلمك = حاصل اولمق. || تـ. حیز مثلث = کوکسی داخلاً ایکی غیرمساوی قسمه آیران زار.

حَیزُران { یاخود هزارن. سـ. اقالیم حاره‌ده حاصل اولان اوزون یاپراقلی بر جنس قامش که اورالرده قلبه و چیت یاپمغه و قلبه‌لری اورتمکه و صنداليه و سائره اعمالنه دخی یارار.

حَیض { سذ. عر. قادینلره بهر آی عارض اولان حال که رحمدن قان آقمه‌سنی موجب اولور، عادت، آی باشی.

حیطان { سذ. جـ. فد: حائط. با: حائط.

حَیف { سذ. عر. حقسزلق، جور، غدر، یازیق. ذ. = حد. یازیق! هیهات! ایواه: حیف صد حیف!

حَیفا { حد. فا. یازیق! واه! ایواه! — «که» اداتیله‌ده قوللانیلیر: حیفا که اوقدر امکی بوشه کیدوب هیچ بر استفاده ایده‌مدی.

حِیَل { سذ. جـ. عر. فد: حیله. با: حیله.

حَیلولَت { سذ. عر. آره‌یه کیرمه: بعض موانع حیلولت ایتدی.

حیله { سذ. عر. جـ: حیل. ١. آلداده‌جق طرز وترتیب، اویون، مکر، خدعه: بکا حیله یاپدی؛ اویونده حیله ایدیور. ٢. ساخته‌کارلق، برمالك خالصیت وصافیتنی بوزه‌جق شیٔ، قیمتسز برشیٔ قاریشدیرمه: اورالرده چیقان ساده یاغه حیله یاپمه‌لر، حیله قاریشدیرمه‌لر امثالسز اولور؛ بو سرکه‌ده حیله واردر. [عربیده اکثریا چاره وتدبیر معناسیله قوللانیلیرسه ده، لسانمزده او معنا ایله اصلا قوللانلماز.]

حیله‌باز { ص. فا. [عر. حیله = م - فا. باختن = اوینامق] حیله یاپان، حیله‌کار، مکار، دوباره‌جی.

حیله‌جی { صـ. حیله یاپان، حیله قوللانان، مکار.

حیله‌ساز { صـ. فا. [عر. حیله = م. فا. ساختن = یاپمق] حیله یاپان.

حیله‌سز { صـ. ۱. مکر وحیله ایتمز، طوغری: حیله‌سز آدم. ۲. حیله قاریشدیرلمامش، صاف، خالص: حیله‌سز زیتون یاغی.

حیله‌کار { صـ. فا. حیله‌باز، حیله‌جی، حیله یاپان، مکار، دوباره‌جی: پك حیله‌کار آدم؛ حیله‌کارله ایشه کیریشن البته آلدانیر.

حیله‌لی { صـ. حیله قاریشدیرلمش، ساخته، قاریشیق، صاف وخالص اولمیان: حیله‌لی یاغ، زیتون یاغی.

حین { سـذ. عر. جـ: احیان. زمان، وقت، هنگام: حین حاجتده = لزومی وقتنده؛ حین استراحتده = استراحت زماننده. || حیناً من الاحیان = [جمله‌ٔ منفیه‌ده] هیچ بر زمانده. ═. بـا: احیاناً.

حَیوان { سـذ. عر. جـ: حیوانات. [«ی» نك فتحیله دخی جائز اولوب، شعرده وزن اقتضا ایتدیکنده اویله قوللانیلیر] ۱. جانلی شیٔ، انسانله برابر هر ذی روح: حیوان بری، حیوان بحری، حیوان ناطق = انسان؛ حیوانات اهلیه = صاحبلی وایشه یارار حیوانلر. ۲. انسانك غیری اولان ادراکسز جانلی شیٔ، بهیمه: او انسان دکل حیواندر؛ انسانك حیواندن فرقی مجرد عقل وادراکیدر. ۳. یوك قالدیران وآرابه چکن و بینلن حیوان، بیکیر، استر، مرکب وسائره: حیوانلره یم ویرمك؛ حیوانلری چایره چیقارمق. ٤. مجـ. عقلسز وادراکسز انسان، احمق: حیوان میسك؟ [بو معنا ایله صفت کبی دخی قوللانیلیر:] حیوان حریف. || حیوان نباتی = سونکر کبی یاری نبات ویاری حیوان اولان بر صنف مخلوقات.

حَیوان { سذ. عر. دیریلك، صاغلق، حیات، زندکی: آب حیوان = آب حیات.

حَیوانجه { صـ. حـ. حیوان کبی، حیوان طرزوحالنده، عقلسزلقله، ادراکسز: حیوانجه اوتورش؛ حیوانجه معامله ایدیور؛ حیوانجه‌سنه = حیوان کبی.

حَیوانلق { سـ. حیوان حال و صفتی، ادراکسزلك، عقلسزلق: حیوانلق لازم دکل.

حَیوانی { صـ. عر. ؤ: حیوانیه. حیوانه منسوب ومتعلق، عمومیت اوزره ذی روحلره ویا عقل وادراکدن محروم اولان بهایمه منسوب: حس حیوانی؛ مواد حیوانیه.

حَیوانیّت { سذ. عر. ۱. حیوانلق، ذی روح حال وصفتی: حیوانیت خصایصی. ۲. عقل وادراکه وانسانیته تعلق ایتمیوب انسانك حیواناتدن اولمسی صفتیله اولان حالی: بو آدمك حیوانیتی غالب؛ شهوت حیوانیت مقتضیاتندندر.

حَیّه { سذ. عر. جـ: حیات. ییلان، مار.

خ

خ { خی. س. [عر. خاء. سث.] الفباء ترکینك طقوزنجی حرفی اولوب، استانبول شیوه‌سنده «ه» کبی تلفظ اولنورسه‌ده، اصل مخرجی بوغازدن اولوب، «ق» لك مخرجنه قریبدر؛ وترکجه‌ده چوق دفعه «خ» «ق» ه و «ق» «خ» یه قلب اولنور: اویقو - اویخو، یوقسه - یوخسه، قانغی - خانغی کبی. عربیدن ماعدا السنهٔ سامیه‌ده بولنمامغله، اساساً حروف سامیه‌ده مفقود اولدیغی حالده، « ثخذ ضظغ » حروفی میاننده عربلر طرفندن «ح» نك اوستنه برنقطه وضعیله علاوه اولنمشدر. ابجد حسابنده ۶۰۰ رقمنه معادلدر.

خاء { سث. عر. «خ» حرفنك اسم عربیسیدر. اوستدن نقطه‌سی اولمق حسبیله «خاء معجمه»، «خاء منقوطه» و «خاء فوقانیه» دخی دینلیر.

خا { ص. فا. [چیگنمك دیمك اولان «خاییدن» فعلندن مصدر اولوب صفت. تشکیلنه کیرر] چیگنین: شکرخا = شکرچیگنین، شکریین ویا شکرکبی طاتلی سوزلر سویلین: طوطیٔ شکرخا؛ ژاژخا = صاچمه صاپان سوزلر تفوه ایدن.

خاتَم { سذ. عر. جمـ: خواتم. ۱. مهر، امضایرینه مکتوبك صوکنه باصلمق اوزره صاحبنك اسمی محکوك تمغا، که اکثریا بر حلقه‌یه مربوط اولوب یوزوك کبی پارمغه کچیریلیر: وضع خاتم = وضع مهر. ۲. یوزوك: الماس خاتم. ۳. مهر کبی برشیئك اك صوکنده بولنان، اك صکره کی: خاتم الانبیا = پیغمبرانك اخیری اولان فخر کائنات (صلعم) افندمز.

خاتِم { ص. عر. ۃ: خاتمه. [«ختم» دن سف.] ۱. مهرلین، مهر باصان. ۂ. ۲. بیتیرن، ختم ایدن: خاتم قرآن.

خاتِمه { سث. عر. ۱. صوڭ، انجام، عاقبت، پایان: خاتمه چکمك = بیتیرمك. ۲. برکتابك ابواب وفصولندن صکره صوکنه علاوه اولنان مقاله که اکثریا مندرجاتنك خلاصه ونتیجه‌سی حکمنده‌در، فاتحه ومقدمه مقابلی: خاتمهٔ کتاب، خاتمة الکتاب.

خاتِمه‌کَش { ص. فا. [عر. خاتمه = م - فا. کشیدن = چکمك] خاتمه چکن، بیتیرن، اکمال ایدن: خاتمه‌کش اولمق = بیتیرمك.

خاتون { خادون، قادون، قادین. س. [فارسیده‌ده مستعمل اولوب، تعریبله «خواتین» صورتنده جمعنی ده قوللانیرلر.] اعتبارلی قاری، قادین، خانم، بانو، سیده. [بوکون « قادین » صورتنده دخی مستعمل ایسه‌ده، «خاتون» دخی دهازیاده حرمت و برنوع التزام قصد اولندقده استعمال اولنور :] خاتون کیمسه‌یه دردینی آکلاده‌میور. || کوزل خاتون اوتی، کوزل عورت اوتی = بیتا. بلادونه دیدکاری چیچك که نباتات طبیه‌دندر .

خاتونجُق { س. کوچك ویا آز اعتبارلی قادین، قادینجغز.

خاچ { س. [ارمنیجه‌دن] حضرت عیسانك کویا صلب اولندیغی چارمیخه تقلیداً خرستیانلرك مقدس عد ایتدکاری بربرینی عموداً قطع ایدر ایکی خطدن عبارت شکل، صلیب، چلیپا، استاوروز؛ خاچ چیقارمق = خرستیانلرجه کندی آلن وکوکسلرنده ال ایله خاچ رسمی

يايمق؛ خاچى صويه آتمق = يوم مخصوصنده برآيين مخصوصله بو فعلى اجرا ايتمك؛ قزيل خاچ = صليب احمر. با : صليب .

خاچلامَق { فتـ. چارميخه كرمك، خاچ شكلنده برتخته‌يه ميخلايه‌رق صلب ايتمك : خرستيانلر يهوديلرك حضرت عيسايى خاچلادقلرينه معتقددرلر.

خاچوارى { صـ. صليب شكلنده اولان، عموداً بربرينى اورته‌سندن قطع ايدر ايكى خط مستقيم صورتنده اولان، صليبى الشكل : خاچوارى يول. = حـ. صليب شكلنده اوله‌رق : ايكى يول اوراده خاچوارى تقاطع ايديور.

خاخام { سـ. اسرائيليلرك دينجه عالمى وباشى، كاهن؛ باش خاخام، خاخام باشى = اسرائيليلرك مذهبجه اك بيوك رئيسلرى، رئيس الكهنه.

خاخاملق { سـ. اسرائيليلرده امور مذهبيه رياستى، كاهنلك.

خادِم { صـ. سـ. عر. ث : خادمه. جـ : خدام، خدمه. [«خدمة» دن سف.] خدمت ايدن، خدمتجى، خدمتكار : اونك منافعنه خادم اولمق ايستمم. || خادم الحرمين الشريفين = مكهٔ مكرمه ايله مدينهٔ منوره‌يه نسبتله خليفهٔ اسلامك آلديغى عنوان تواضعكارانه‌در.

خادم { سـ. [لغت آنفهٔ عربيه‌دن] آلت تناسلى قطع اولنمش اركك، طواشى : خادم آغا. || خادم ايتمك = آلت تناسلى كسمك، (انسانى) انه‌مك .

خار { وخاريل. مه. بول وسربست آقان برشيئى تصور ايده‌رك مكرر قوللانيلير. با : خاريل. || خارگور = كوبكلرك خارلديسى كبى كسلمز مجادله ومنازعه : او اوده خارگور اكسيك دكلدر.

خار { سـ. فا. ديكن؛ خاروخس = چالى چرپى .

خارا { سـ. فا. مرمر، رخام. — لسانمزده مرمر كبى طالعه‌لى قماش وكاغدره ويرديكمز «خاره» اسمى ده بوندندر.

خارِج { صـ. عر. ث : خارجه. [«خروج» دن سف.] طيش، طيشارى، بر شيئك طيشاريسنده بولنان، بيرون، داخل مقابلى : حسابدن خارج؛ خارج ازامكان. = سـ. ١. بر شيئك طيش طرفى، طيشاريسى، جهت خارجيه، بيرون : بو اوك خارجى داخلندن كوزلدر. ٢. اجنبى مملكت، بردولتك قلمروى خارجنده اولان يرلر : استانبوله شكر خارجدن كلير. || سـ. خارج قسمت = حساب اعمال اربعه‌سندن تقسيمده مقسومدن مقسوم عليهك هر عددينه دوشن مقدارى مبين عدد؛ مثلا ٢٠ عددينى ٥ عددينه تقسيم ايتديكمزده بولديغمز ٤ رقمى خارج قسمتدر . || الخارج از مملكت = حقوق دولجه حقيقةً برمملكتده ايكن حكماً بشقه مملكتده عداولنمق : سفرا خارج از مملكت امتيازينى حائزدرلر . || جر. خارج عن المركز = مركزدن طيشارى‌يه مائل قوت، فر. Excentrique. = حروف الصاقله برابر ظرف مكان معناسنى افاده ايدر : خارجده، خارجه، خارجدن = طيشاريده، طيشارى‌يه، طيشاريدن .

خارجاً { حـ. عر. طيشاريدن، طيش طرفنده، طيشدن : اوى خارجاً وداخلاً بوياتمق .

خارِجى { صـ. عر. ث : خارجيه. ١. طيشارى‌يه ويا طيش طرفه منسوب ومتعلق، طيش، داخلى مقابلى : قسم خارجيسى؛ جهت خارجيه‌سى؛ تزيينات خارجيه . ٢. ممالك اجنبيه‌يه ودول اجنبيه ايله اولان مناسباته متعلق : امور خارجيه؛ تحريرات خارجيه. ٣. برمكتبده ياتوب قالقميه‌رق ويبوب ايچميه‌رك يالكز درس آلمق ايچون كوندوزين دوام ايدن (شاكرد)، نهارى : مكتبك ايكيوز داخلى ويوز خارجى شاكردى واردر. ٤. حضرت على المرتضى (رضه) افندمزه قارشى عصيان ايدنلر مذهبنه تابع آدم. [بومعنى ايله اسم كبى دخى قوللانيلوب جمعى : خوارج كلير .]

خارِجيّه { سـ. عر. [«امور خارجيه» دن مختصر] دول اجنبيه ايله اولان مناسبات سياسيه‌يه وكرك اجنبيلرك داخل مملكتده كرك تبعه‌نك ممالك اجنبيه‌ده‌كى امور تجاريه وحقوقنه باقان نظارت : خارجيه نظارتى، خارجيه ناظرى .

خارزار { سـ. فا. ديكنلك، ديكنى چوق ير .

خارِق { صـ. عر. ث : خارقه. ييرتان، ياران، شق ايدن .

يالكز شو تعبيرده مستعملدر: خارق عاده، خارق العاده = عادة اللهك خارجنده اولان، خلاف عادت وطبيعت، معجزه وكرامت قبيلندن اولان .

خارِقه { سن. عر. جـ : خوارق. ١. خارق العاده شئ، عادة اللهك خارجنده وطبيعتك فوقنده اولان غريب شئ : بر خارقه ظهور ايتدى؛ خوارقه اينانمغه چوق مائلدر. ٢. خارقه عد اولنه‌جق درجه‌ده فوق العاده شخص، دها : ابن سينا بر خارقه ايدى .

خارِل { ياخود خاريل. مه. بول وسربست آقان صو وسائره‌يى وبوكا تقليداً بر شيئك بوللقه جريانى تصوير وتقليد ايدر، واكثريا مكررقوللانيلير: باغچه ده صولر خاريل خاريل آقيور؛ طامارلرده قانك خارل خارل جولان ايتديكى طويبلير؛ خاريل خاريل سويلك = بيوك بر سربستلكله وفاصله‌سز لقردى ايتمك .

خارلامق { خارلاشمق، خارلدى. با: خيرلامق وسائره.

خاره { سن. [فا. مرمر ديمك اولان « خارا » دن]. ١. قماش، كاغد ودمير وسائره اوزرنده‌كى متموج چيزكيلر. ٢. مرمر كبى طالغه‌لى ومتموج قماش وياكاغد. = ص. بويله برقماشدن معمول : خاره فيستان، خاره اثواب .

خاره‌لنمك { فط. خاره كبى طالغه‌لى ومتموج اولمق : صودن كتابك صحيفه‌لرى خاره‌لنمش؛ دكز خاره‌لنيور.

خازِن { سن. عر. [«خزانه» دن سف.] ١. خزينه‌دار، خزينه امينى، خزينه محافظى. ٢. على الاطلاق محافظ، بكيجى .

خاسِر { ص. عر. ؤ : خاسره. [« خسار » دن سف.] ضرر وزيانه دوچار اولان، متضرر، خسارديده .

خاشاك { سن. فا. سوپرندى، چوب : خار وخاشاك، خس وخاشاك = چور چوب.

خاشردامق { فل. با: خيشيردامق.

خاشِع { ص. عر. ؤ : خاشعه. [« خشوع » دن سف.] آلچاق كوكللى، متواضع .

خاشِعاً { ح. عر. خشوع وتواضعله، تواضعكارانه .

خاشلاتمق { فت. قاينار صويه طالديرتمق ويا اوستنه قاينار صو دوكديرمك : چاماشيرى، چايى خاشلاتمق.

خاشلامق { فت. ١. قاينارصويه طالديرمق وياواوستنه قاينار صو دوكمك : چاى، يومورطه، مقارنه خاشلامق . ٢. ايستميه‌رك قاينار صودوكوب ياقمق : قوللى فنا حالده خاشلادم. ٣. قارينجه وبوجك كبى حشرات ايصيروب ياقمق : قارينجه‌لر اكسه‌مى خاشلاديلر . ٤. زياده تكدير وتعزير ايتمك، شديداً پايلامق : كنديسنى فنا حالده خاشلادى. ٥. كلى ضرر وزيانه اوغراتمق، باتيرمق : اورتاغم اوله‌جق آدم بنى خاشلادى .

خاشلامه { سن. ١. خاشلامق فعلى. با : خاشلامق. ٢. ساده صوده خاشلانمش ات: كنديسنه خاشلامه‌دن باشقه بر شئ يديرميورلر .

خاشلانمق { فل. ١. قاينارصويه طالديرلمق وياواوستنه قاينار صو دوكيله‌رك پيشمك : چاى خاشلاندى. ٢. اوستنه قاينار صو دوكيله‌رك يانمق : آتشده‌كى ابريق دوريلنجه بالديرلرى خاشلانمش. ٣. بيوك ضرر وزيانه اوغرامق : قمارده خاشلاندى .

خاشه { سن. [عر. « غاشيه » دن محرف] اگر اورتيسى كه اكثريا صيرمه پافته‌لرله مزين اولور .

خاصّ { ص. عر. ؤ : خاصه. [«خصوص» دن سف.] ١. برآدمه ويا برشيئه مخصوص ومعين اولوب عمومه شمولى اوليان، خصوصى، مخصوص : بو طبيعت او آدمه خاصدر. ٢. عوامه عائد اوليوب ممتاز بر صنفه عائد اولان : مجلس خاص = وكلاء دولتدن متشكل مجلس مخصوص. ٣. برحكمدارك ذاتنه مخصوص اولان : خاص اردو، عساكر خاصه؛ خاص آخور = حكمداره مخصوص آتلرك بولنديغى محل، اصطبل عامره؛ خزينۀ خاصه = حكمدارك املاك واموال مخصوصه‌سى اداره‌سى؛ حدائق خاصه = سراى باغچه‌لرى، خاص باغچه؛ خاص اوطه = وقتيله سراى همايونده برنجى صنفدن اولان اغالره مخصوص محل. ٤. خالص، بياض، صافى، حيله‌سز : خاص اتمك، خاص كومش . = سن. عر. جـ :

خواص. ممتاز و مستثنا صنف و بو صنفه مخصوص خلق، عام وعوام مقابلی : خاص و عام، خواص وعوام = عموم خلق.

خاصكی { س. وقتیله سرای هما- یون خدمت خاصه‌سنه مأمور اولان بوستانجی صنفی وضابطانی.

خاصّه { سث. عر. جم : خصایص. برآدمه ویاشیئه مخصوص اولان حال، قوت، تأثیر : او آدمك بر خاصه‌سی (= برخصلت مخصوصه‌سی) واردر؛ كهربانك جذب خاصه‌سی. || بالخاصه=صو- رت مخصوصه‌ده، مخصوصاً، آیریجه.

خاصّه { سث. عر. [« عساكر خاصه » دن مختصر] حكمدارك ذاتنه مخصوص اردو: خاصه اردوی همایونی، خاصه مشیری.

خاصه { س. ۱. خاص بر جنس پاتیسقه. ۲. بر جنس اینجکی قماش.

خاصّةً { ح. عر. آیریجه، مخصو- صاً، صورت مخصوصه‌ده، بالخاصه : خاصةً سزك ایچون لدم.

خاصّیّت { سث. عر. بر شیئه خاص ومخصوص او- لان حال وقوت وتأثیر، بویله بر قوت وتأثیری اولمق فضیلتی: بو نباتده تلیین خاصیتی واردر؛ بو میوه‌نك بر خاصیتی وارمیدر؟ بو آدمك هیچ برخاصیتی یوقدر.

خاضِع { صه. عر. ث: خاضعه. [« خضوع » دن سف.] تواضع ایدن، متواضع، خاشع كبی. لـه.

خاطِر { سذ. عر. جم : خواطر. [« خطور » دن سف.] ۱. انسانك دوشونمه و حفظ ایتمه قوتی، فكر، ذهن، عقل، قوهٔ حافظه : او وقعه خاطر- مده‌در؛ سن خاطرمه كتیر؛ خاطرمدن كچدی؛ خاطرده قالمق؛ خاطره كلمك، خاطردن چیقمش = اونودلمش. ۲. كوكل، قلب، دل، حس وطویغو قوتی: خاطرم قالدی = كوجندم؛ خاطر یاپمق = كوكل یاپمق؛ خاطر قیر- مق. ۳. صایغی، رعایت : سزك خاطركز ایچون؛ اونك خاطری بیوكدر؛ اوآدم خاطره باقماز؛ بن خاطر ایچون لقردی سویلم. خاطر صایمق. ٤. كیف، حال: خاطر صورمق؛ خاطركز ایمی؟ || خاطری صاییلیر = اهمیتلیجه، خیلی بیوك. || خاطر قالمق= كوجنمك، منفعل اولمق؛ خاطركز قالمسون سزك اوغلكز ده بك چالیشقان دكلدر. || جمعیت خاطر= انسانك عقل وفكری یرنده و طوپلی اولمه. مقابلی : خاطر پریشانلغی = فكر وعقلك طا- غنیق وقاریشیق برحالده اولمسی. || در خاطر ایتمك = خاطره كتیرمك، خاطرلامق. || صفای خاطر = حضور قلب، كوكل را- حتلغی. || مرعی الخاطر=خاطری صاییلیر، سوزی كچر. || خاطر صورمق = بر خسته ولخوسه‌یه حالنه مناسب مأكولات ومشروبا- تدن برشی كتورمك ویا كوندرمك.

خاطِرشِناس { صه. فا. [عر. خاطر = م - فا. شناختن = طانیمق] خاطره رعایت ایدن، كیمسه‌نك خاطرینی قیرمیان.

خاطِرشِناسانه { ح. فا. خاطره رعایت ایده- رك، كیمسه‌نك خاطرینی قیرمقسزین.

خاطِرشِناسلق { س. و:

خاطِرشِناسی { س. فا. خاطره رعایت ایتمه، كیمسه‌نك كوكلنی قیرمامه.

خاطِرلاتمق { فت. برینك خا- طرینه كتیرمك، در خاطر ایتدیرمك : سز خاطر- لاتمیه ایدیكز بسبتون اونو- ده جقدم.

خاطِرلامَق { فت. خاطرده طو- تمق، اونوتمامق: او وقعه‌یی پك كوزل خاطرلا- یورم؛ اویله برشیء سویلدیككزی هیچ خاطرلامیورم.

خاطِرلی { صه. خاطری صاییلیر، مرعی الخاطر، سوزی كچر : كندیسی خاطرلی آدمدر.

خاطِرمانده { صه. فا. [عر. خاطر = م - فا. ماندن = قالمق] خاطری قالمش، كوجنمش، منفعل.

خاطِرنِشان { صه. فا. [عر. خاطر = م - فا. نشاندن = طورمق] خاطرده قالاز، خا- طرده طوران : او حال الآن خاطرنشانمدر.

خاطِرنُواز { صه. فا. [عر. خاطر = م - فا. نواختن = اوخشامق] خاطر اوخشایان، كوكلی خوش ایدن.

خاطِره { سث. عر. جم : خاطرات. [«خطور» دن سف. ث.] ۱. خاطره خطور ایدن شیء، فكره كلن شیء، سانحه : بر خا- طره اولمق اوزره سویلیورم.

۲. خاطرده قالمش شئ، ياد داشت، يادكار: خاطرهٔ عهد شباب.

خاطِف { صـ. عر. ثـ: خاطفه. ۱. سرعتله چكركن بردن بره قاپوب كوتورن. ثـ ۲. كوز قماشديران: برق خاطف.

خافِق { سد. عر. [«خفقان» دن سف] مفردی لسانمزده قوللانلماز. = تـ: خافقان، خافقين = شرق وغرب. = جـ: خوافق: جهات اربعه: شرق، غرب، شمال، جنوب؛ آفاق.

خاقان { سـ. اصل چين حكمدارلرينك عنوانی اولوب، بعده مغول وتاتار وترك بيوك خانلرينه دخی اطلاق اولنمشدر. «قاآن» بونك محرفيدر. «خان» ايله دخی مناسبتی دركاردر. هر حالده خاقان خانلر خانـه و حكمدارلر حكمدارينه ديناوب شهنشاه مقامنده‌در. [تعريبله «خواقين» صورتنده جمعی ده قوللانيلير.]

خاقانی { صـ. عر. ثـ: خاقانيه. خاقانه منسوب و متعلق: سلطانی، شاهانه: دفتر خاقانی = املاك عموميه‌نك مقيد اولدقلری دفاتر وبونلره نظارت ايدن امانت؛ حدود خاقانی = ممالك شاهانه حدودی.

خاك { سـ. فا. ۱. طوپراق، توز، تراب: خاك پای = آياغك ترابی، توزی. ۲. مزار، مرقد، طوپراق: فلانك خاكنه حرمةً. ‖ خاك ايله يكسان = طوپراقله برابر، ييقلمش، اثری قالمامش: تيمورلنك برچوق بلاد معموره‌يی خاك ايله يكسان ايلدی.

خاكپا { وخاكپای. سـ. فا. [خاك = طوپراق - پای = آياق] آياغك طوپراغی، توزی، ياخود آياغك باصديغی طوپراق، ير. [مفعول اليه صورتنده جناب وحضرت كبی تعظيم تعبيری اوله‌رق قوللانيلير:] خاكپايكزه كلدم، خاكپايكزه تقديم ايتدم. [بوندن ياكيله‌رق ومعناسی حقيقيسنه واقف اولميه‌رق جهلا: «خاكپايكز كلديكز» صورتنده دخی قوللانوب، تعظيم يرينه تحقير ايتمش اولورلر.]

خاكدان { سـ. طوپراق يری، دنيا، كرهٔ ارض.

خاكسار { صـ. فا. طوپراقله برابر، ذليل، حقير. [تواضع تعبيريدر:] بندهٔ خاكسارلری.

خاكستر { سـ. فا. كول، رماد. لـ.

خاكی { صـ. فا. جـ: خاكيان. طوپراغه منسوب ومتعلق ويا طوپراقدن عبارت اولان، دنيا آدمی، بشر.

خال { سد. عر. جـ: اخوال. ۱. والده قارنداشی، طايی. ۲. بدنده وعلى الخصوص يوزده سياه بكك، بك.

خالِد { صـ. عر. ثـ: خالده. جمـ: خالدين. جمـ: خلدات. [«خلود» دن سف.] دائم، دائمی، سرمدی. ‖ مـ. جزاير خالدات = عربلرك قناريه آطه‌لرينه ويردكاری اسم اولوب، اووقت بو جزاير ربع مسكونك الك غربی نقطه‌سی ظن اولنمغله، مبدأ طول اتخاذ اولنمشلردی. شمديكی مختلف طوللردن ايسه بويله بر نقطه‌نك عموماً قبولی البته مرجحدر.

خالِص { صـ. عر. ثـ: خالصه. [«خلوص» دن سف.] قاريشيق وساخته اولميان، صافی، تميز، غل وغشدن عاری، طوغری، حيله‌سز: خالص ياغ، خالص كومش، قلب خالص، محبت خالصه.

خالِصاً { حـ. عر. خلوصله، طوغريلقه، بر كونه سوء نيتله اولميه‌رق، خالصانه: بن سزه خالصاً سويليورم.

خالِصانه { حـ. فا. خلوصله، طوغريلقه، بركونه غرض وعوض تحتنده اولميه‌رق: خالصانه رأيمی بيان ايتدم.

خالِصيَّت { سث. عر. خالصلك، صافيلك، خلوص، طوغريلق، حيله‌سزلك: بنم سوزمك، قلبمك خالصيتی ظاهردر.

خالطه ۱ { سـ. كوپكلره طاقيلان بوين حلقه‌سی، طاسمه، طوق.

خالِق { صـ. سد. عر. جـ: خالقين. [«خلق» دن سف.] يارادان، يارادیجی، آفريننده: خالق عالم، خالق زمين وآسمان. [اسماء اللهه‌ندر.] ‖ خيرالخالقين، احسن الخالقين = مفروض ياراديجيلرك اك ايیسی، اك كوزلی اولان خلاق مطلق.

خالِقيَّت { سث. عر. ياراديجيلق، ياراتمق حال و صفتی: خالقيت مجرد حضرت اللهه عائد ومخصوصدر.

خاله { سٔ. عر. [طايى ديمك اولان «خال» ك مؤنثيدر.] والده‌نك همشيره‌سى، تيزه. == تر. [«ه»نك فتحهٔ ثقيله صورتنده يعنى « حالا » تلفظيله] پدرك همشيره‌سى، عمه. [غريبدركه تيزه ديمك اولان بو لغت عربيه‌نك معناسنى بووجهله دكيشديروب متروك حالنده براقديغمز «چيچه» لغت تركيه‌سى يرينه قوللانيورز.]

خالى { ص. عر. ٔ: خاليه. [«خلاء» دن سف.] ١. بوش، تهى، ايچنده بر شىء اولميان: خالى بر او، خالى صنديق. ٢. صاحبسز، ايصسز، كيمسه‌سز، تنها: خالى ير، خالى صحرالرده. ٣. بر شيئدن عارى، مستثنا، برى: بوحركتى بر سببدن خالى دكلدر؛ ايكى شقك برندن خالى اوله‌ماز. ٤. مشغوليتسز، اشتغال اولنميان، بوش كچيريلن: خالى بروقتكزده؛ بنم هيچ خالى وقتم يوقدر؛ ايام خاليه‌ده. ٥. آچيق، منحل: خالى ير، مأموريت. || ... دن خالى اولمق، طورمق = ياپمامق، ايته‌مك: چالشمقدن بر كون خالى اولماز، طورماز. || خالى يرلر، اراضىٔ خاليه = صاحبسز وايشلنمه‌مش يرلر، اراضىٔ موات.

خالى { ياخود قالى. سه. اولكرلى اوطه كليمى: خالى دوشه‌مك؛ عشاق، كوردوش خاليسى. == ص. خاولى، اولكرلى: خالى سجاده.

خالياً { حه. عر. بوش اوله‌رق: اوى خالياً براقشلر.

خاليجى { سه. خالى ياپان وصاتان وياخود دوشه‌دن؛ خاليجيلر = خاليجى اصنافى.

خاليچه { ياخود خليچه ويا قاليچه. سه. كوچك خالى، اولكرلى كليم، سجاده.

خام { ص. فا. ١. پيشمه‌مش، چيك: خام ات. ف. ٢. اولمامش، كاله ايرمه‌مش: خام ميوه. ٣. آچلمامش، تجربه‌سز، عجمى: خام آدم. ٤. ايشلنمه‌مش، آچلمامش، خالى: خام طوپراق، خام اراضى. ٥. راحته آليشمقدن زحمته غير متحمل: اوتورمقدن پك خام اولدم، وجودم خام آليشدى. ٦. ايشلنمه‌مش، حال طبيعيسنده بولنان: خام اشيا، خام دمير، خام شكر. ٧. بوش، بيهوده، مناسبتسز، عبث: خام تكليف؛ خيال خام، طمع خام.

خام { مه. خام خوم = ديرلانمه؛ خام خوم ايتمك؛ خام خلاط = بيچيمسز، شابشال.

خامس { عد. عر. ٔ: خامسه. بشنجى، پنجم: باب خامس، دفعهٔ خامسه، رتبهٔ خامسه.

خامساً { حه. عر. بشنجى اوله‌رق، بشنجى درجه‌ده.

خامسه { سٔ. عر. [«رتبهٔ خامسه» دن مخفف] بشنجى رتبه كه رتب قلميه‌نك الك دونيدر.

خاملامق { فل. طول مدت راحته آليشمقدن زحمته طيانماز اولمق: آت آخورده طورمغله خاملار.

خاملق { سه. ١. چيكلك. ٢. ميوه‌نك اولمامش حالنده بولنمسى. ٣. تجربه‌سزلك، عجميلك. ٤. راحته آليشمقدن زحمته طيانماز اولمه.

خاموش { ص. فا. صوصان، ابكم، ساكت: خاموش اولمق = سكوت ايتمك، لقردى سويله‌مك.

خامه { سه. فا. قلم، كلك.

خامه‌ران { ص. فا. [خامه = قلم، راندن = سورمك] قلم سورن، قلم اويناتان: خامه‌ران اولمق = يازمق.

خامه‌گذار { ص. فا. قلمله يازلمش، محرر، مكتوب: خامه‌گذار وصف و تعريف اولدى.

خان { سه. امير، حاكم، حكمدار: بخارا، خيوه، هرات خانى. — سلاطين عثمانيه اساميسنه الحاق اولنور: سلطان عثمان خان غازى. || خان خانان = خانلر خانى، ملوك تيموريه زماننده هندستانده بر رتبهٔ مخصوصه عنوانى ايدى.

خان { سه. عر. جه: خانات. كرك طريق اوزرنده و كرك شهرك ايچنده يولجى و مسافر ويابانجيلرك قونمه‌لرينه و واقامتلرينه مخصوص وياخود تجار وارباب كسب وكارك ايش كوردكلرى و اشياى تجاريه‌يى وضع و حفظ ايتدكلرى اوطه‌لرى حاوى بيوك ابنيه: يولجى خانى، تجارت خانى، بكار خانى؛ خان كبى = بيوك وانتظام ونظافتدن عارى او.

خانجی { س. برخان اداره ایدوب قونان مسافرلری قبول وخدمتلرینی ایفا ایدن آدم .

خانجیلق { س. خانجی صنعت و مسلك و وظیفه‌سی: خانجیلق ایدیور .

خاندان { س. فا. ۱. بیوك سلاله، اصیل وبیوك عائله: خاندان نبوت = اهل بیت رسول الله (صلعم)؛ خاندان آل عثمان = سلالهٔ عثمانیان. ۲. بر پرده خانه‌سی معروف و مسافرلره آچیق مکرم و اصیل آدم. [بو معنی ایله س. وص. کبی و مفرد وآخرنده‌کی «ان»ه باقیله‌رق، سهواً جمع کبی قوللانیلیر :] او خاندان آدمدر؛ بو مملکتك خاندانندندر .

خاندانلق { س. ۱. اصالت، بیوك برسلاله‌یه منسوبیت. ۲. قپوسی کلنه کچنه آچیق اولقلق، مسافرپرورلك، مکرملك: اوآدمك خاندانلغی انکار اولنماز.

خانق { ص. عر. [«خنق» دن سف.] بوغان. ذ || نبا. خانق الذئب = قورت بوغان؛ خانق الکلب = چیدم؛ خانق النمر = برنبات طبی.

خانقاه { سذ. عر. جم : خوانق. [فا. «خانگاه» دن معرب] تکیه، درگاه، برشیخك تحت ریاستنده اوله‌رق درویشان محل اقامت وذکر وعادتی.

خانگی { ص. فا. اوه منسوب ومتعلق، اوده یاشار، بیتی، اهلی.

خانلق { س. ۱. حاکملك، امارت، حکمدارلق: بخاراده بر خیلی سنه خانلق ایتدی. ۲. بر خانك تحت اداره‌سنده اولان حکومت ومملکت : بخارا خانلغی، خیوه خانلغی.

خانم { س. [«خان» اسم ترکیسنك مؤنثیدر. بویله «م» علاوه‌سیله مؤنث تشکیلی قاعده‌سی ترکجه‌ده بعض کلماته مخصوص اولوب، بیك (بك)ك مؤنثی اولمق اوزره «بیکم» لغتی دخی آسیای وسطیده مستعملدر.] ۱. قادینلره ویریلن شرف وحرمت و تعظیم تعبیریدر، سیده، ستی، بانو : فاطمه خانم، زینب خانم، والده خانم، همشیره خانم، خانم افندی، خانم قیز، کوچك خانم، بیوك خانم. — جمعی حرمةً قادینلر مقامنده‌دخی قوللانیلیر : خانملره مخصوص قاره. ۲. زوجه، حلیله: فلانك خانمی، پاشانك بیوك خانمی. || خانم الی = کوزل رایحه‌لی بیاضمسی برچیچك واونی ویرن کوچك آغاج. || خانم بوجکی = کل غنچه‌لرینی کسن سیاه بکلکی قرمزی برکوچك بوجك. || کیرلی خانم = برنوع یومشاق وبیاض تازه پینیر.

خانمان { س. ۱. خاندان، سلاله، اهل بیت. ۲. خانه خلق واشیاسی : خانمانم خراب اولدی.

خانه { س. فا. ۱. او، بیت، دار، مسکن : بوشهرك قاچ خانه‌سی واردر؟ خانه‌سی مسافردن خالی اولماز. ۲. کوچك اقسامه منقسم برشیئك اقسامنك هربری : دامه، طاوله، قاصه خانه‌سی. ۳. رقملرك صاغدن صوله معتبر اولان صره ودرجه‌لرینك هربری : آحاد، عشرات، مآت، الوف خانه‌سی. ٤. دیکر براسمه الحاق اولنه‌رق اونك مدلولنك محل وقوع و حصولنی ویا مکانی کوستر اسماء مرکبه تشکیل ایدر، که الحاق ایتدیکی اسمك قاعدةً فارسی ویا عربی اولمسی لازم کلیرکن، مستثنا اوله‌رق ترکجه دخی اولور : کتبخانه = دار الکتب، خسته خانه = بیمارستان، طوبخانه = طوب دوکیلان محل، باروتخانه = باروت فابریقه‌سی، یازیخانه = یازی یازمغه مخصوص ماصه، دولتخانه = خانهٔ عالیکز، بنده‌خانه = خانهٔ عاجزی وسائره. || خانه‌بردوش = اوی اوموزنده، اوموزنده‌کی کلیمدن عبارت، سرسری. || خانه‌خراب = اوی ییقلمش، اوسز، پریشان حال.

خاو { س. اینجه توك، اولکر، پوروز : آیوا، قطیفه، سجاده خاوی؛ خاوی دوکلمك.

خاور { س. فا. مشرق. [سهواً «باختر» یرینه مغرب معناسیله‌ده قوللانیلیر.]

خاوره { س. با : هاوره.

خاولی { ص. اینجه توکی واولکری اولان : صیق خاولی قطیفه؛ خاولی قماش. = س. اکثریا توکلی یاپیلان سیله‌جك : ال خاولیسی، آبدست خاولیسی، حمام خاولیسی، یمك خاولیسی، آیاق خاولیسی.

خاویار { س. مرسین بالیغی یومورطه‌سندن یاپیلان سیاه ولذیذ برمادهٔ مغذیه که روسیه‌دن چیقار. || قرمزی خاویار = مورینه بالیغی یومورطه‌سندن

یاپیلان عادی جنسی که قرمز. یمتراق اولور.

خای { ص. فا. چیکنین. با : خا.

خائِب { ص. عر. [« خیبة » دن سف.] نائل مرام وموفق اوله‌میان، محروم، بیبهره.

خائِباً { ح. عر. محروم و بیبهره اوله‌رق، مرامنه نائل اولمیه‌رق : خائباً عودت ایتدی.

خائِف { ص. عر. [« خوف » دن سف.] قورقاق.

خایلاز { خایلازلق، خایلازلا. نمق. با: خیلاز وسائره.

خائِن { ص. عر. ج : خونه. [« خیانة » دن سف.] خیانت ایدن، طوغریلقله حرکت ایتمیوب غدر وحیله ایله ایشلین، امنیتی سؤ استعمال ایدن، کوردیکی ایلیکه قارشی کفران نعمت ایدن : خائن آدم هیچ بر وقت خیر کورمز؛ خائن مملکت، خائن دولت = مملکتنه ودولتنه قارشی اهانت ایدن.

خائِنانه { ح. فا. خائنجه‌سنه، خیانتله.

خائِنلك { س. خیانت، انسانك کوردیکی ایلیکه ویا دولتی منافعنه قارشی حرکت واضراره سعی ایتمسی.

خایه { س. فا. ۱. یومورطه. ژ. ۲. [زبانزدی : خایا] خصیه.

خاییده { ص. فا. ۱. چیکنتمش. ۲. کوچك چوجقلره ویریلن چیکنتمش بمکه تشبیهاً باشقه‌لری طرفندن سویلنوب کیازه اولمش (سوز وتعبیر): برطاقم تشبیهات خاییده قوللانیور.

خَباثَت { سذ. عر. کوتیلك، یا. رامازلق، فنالق، خایلازلق : اجرای خباثت ایتدی؛ طینتنده مرکوز اولان خباثتی اظهار ایتدی.

خَبّاز { سذ. عر. [« خبز » دن سمب.] اتمکجی؛ خبازان= اتمکجی اصنافی.

خَبائِث { سث. ج. عر. [فد: « خبیثه » غیر مستعمل] کوتیلکلر، یارا مازلقلر، نا سزا ایشلر. || ام الخبائث = سکری حسبیله هر فنالغك مصدری اولان شراب.

خُبث { سذ. عر. خباثت. با: خباثت.

خَبخاب { یاخود قبقاب. س. جانباز آیاقلغی، فر. Échasses.

خَبخابی { ص. ایشسز، کوجسز، قایغوسز، بر ایشله مشغول اولمیان احمق وخایلاز.

خَبَر { سذ. عر. ج : اخبار. ۱. بروقعه‌نك تبلیغی، برحادثه‌دن حاضر بولنمیانلره ویریلن معلومات، نبأ، پیغام، حوادث، اصل ترکجه‌سی : صالیق : میدان حربدن خبر کلدی؛ اوایشدن بزه خبر ویرن اولمدی؛ برشیء اولورسه بن سزه خبر ایدرم. [ناجی مرحوم حقسز اوله‌رق « ایتمك » فعلیله استعمالنك اسکیوب متروك اولدیغنی بیان ایدیور.] ۲. علم، وقوف، معلومات، بیلگی: فندن، صنعتدن خبری یوقدر؛ بو ایشدن خبرم اولمدی. ۳. حدیث شریف، فخر کائنات (صلعم) افندمزله صحابهٔ کرامی وقوعات وماجرالرندن ومبارك کلاملرندن خبر ویرن علم شریف : خبرده وارد اولمشدر. ۴. د. نحوده مبتدا ومسند الیه دینلن بر اسمه اسناد اولنان صفت، مسند: «الله اکبر» و« الله بیوکدر » دینلدیکنده الله مبتدا واکبر، بیوك خبردر. ۵. د. حدثك وقوعنی بیان ایدن فعل ویا جمله، مقابلی:انشا. || بی خبر = بر ایشدن خبر و معلوماتی اولمیان، وقوفسز، معلوماتسز، غافل. [« باخبر » تعبیری قوللانلمیه‌جق قدر صوڭوقدر.] || علم وخبر = ۱. بر شیئك اخذ وقبض اولندیغنی مبین سند رسمی. ۲. محله امامی ویا بر هیئت رسمیه طرفندن بر شیئی مبین اوله‌رق ویریلن ورقهٔ رسمیه. || قره خبر=برینك وفاتی حقنده اقرباسنه ویریلن خبر.

خِبرَت { سث. عر. برایش حقنده معلومات مکمله، بر ایشك کنه وحقیقتنه وارمه، وقوف وتجربه ؛ اهل خبرت = بر ایش حقنده مکمل وقوف ومعلومات وتجربه‌سی اولانلر.

خَبَرجی { س. خبر ویرن، خبر کتیرن آدم.

خَبَردار { ص. فا. [عر. خبر = م - فا. داشتن = طوتمق، مالك اولمق] بر ایشدن خبر و معلوماتی اولان، خبیر، معلوماتلی، واقف، آکاه: وقتیله خبردار اوله‌مدم؛ بنی ایشدن خبردار ایدیکز.

خَبَرلَشمَك { فشد. بربرینه خبر کوندرمك، بربرینه معلومات ویرمك.

خبره { سذ. ع. ذ : خبرت. — اهل خبره یرینه سهواً «اهل قبله»، «قبله نما» یرینه ده «خبره نامه» دینلر وبونی لغت کتابنه ده قید ایدنلر واردر.

خبری { ص. ع. ذ : خبریه. د. بر حدثك وقوعندن خبر ویرن (فعل وجمله): فعل خبری، جملهٔ خبریه. مقابلی : انشائی.

خبز { سذ ع. اتمك، نان. ذ. ولسه.

خبط { سذ. ع. یاکلمه، خطا. ذ. [اصل معناسی کورجه‌سنه اوکنی کورمیه‌رك باصوب یوریمه‌در.]

خبیث { ص. ع. ذ : خبیثه. [«خبث» دن صش.] ١. کوتی، فنا، فاسد، ردیء : ارواح خبیثه = مضر اولان جنلر. ٢. خباثت ایدن، مفسد، یارامار، نابکار.

خبیر { ص. ع. [«خبر» دن صش.] خبر و معلوماتی اولان، معلوماتلی، آگاه، واقف، خبردار.

ختام { سذ. ع. ١. بیتمه، توکنمه، پایانه ایرمه، تمام. ٢. صوك، نهایت، پایان : ختام بولمق؛ ختامه ایرمك = بیتمك؛ ختام ویرمك = بیتیرمك. || حسن ختام = کوزللکله بیتیرمه، صاغلقله اتمام واکمال. — بومقامده «ختامه مسك» جملهٔ عربیه‌سی دخی قوللانیلیر.

ختامپذیر { ص. فا. [ع. ختام = بیتمه ـ فا. پذیرفتن = قبول ایتمك] بیتن، ختام بولان: او ایشده بوکون ختامپذیر اولدی. [نابمحل برتعبیردر، زیرا اصل معناسی بیته بیلیر وقابل ختام اولوب، اومحلده قوللانلمق ایجاب ایدردی.]

ختان { سذ. ع. عامیانه سنت دیدیکمز عملیات که بلوغدن اول ارکك چوجقلرك عضو رجلیتلرینك تپه‌سنی اورتن درینك کسلمه‌سندن عبارتدر : ختان جمعیتی، ختان دوکونی؛ چوجغی ختان ایتمك.

ختانت { سذ. ع. سنتجیلك، چوجقلری سنت ایدن جراحك صنعتی. [استعماله احتیاج واردر.]

ختم { سذ. ع. ١. مهرلمه، مهر باصمه. [چوق قوللانلمیورسه ده، یرینه مستعمل اولان «تمهیر» یاکلیش اولدیغندن، ختم وتختیم دیمك ضروریدر.] ٢. بیتیرمه، توکتمه، پایانه ایردیرمه : ختم کلام ایتمك = سوزی بیتیرمك، سوزه نهایت ویرمك. ٣. قرآن کریمك تلاوتی اتمام واکمال ایتمه، ابتداسندن نهایتنه‌دك اوقومه : رمضان شریفده قرآن کریمی ختم ایده‌جکم؛ بر ختم ایندیره‌جکم. ٤. قرائت درسی مقامنده قرآن کریمی اوقویوب بیتیرمه : برسنه‌ده ختم ایتدی؛ ختم قرآن، ختم کلام.

ختله { سذ. ع. ث. قارنك کوبك ایله قاصیق آره‌سنده‌کی قسم اسفلی.

ختلی { ص. ع. ذ : ختلیه. ط. قارنك کوبك ایله قاصیق آره‌سنده‌کی قسم اسفلنه منسوب ومتعلق.

خجالت { سذ. ع. اوتانمه، محجوبیت، شرم.

خجسته { ص. فا. اوغورلی، مبارك، مسعود؛ خجسته فال، خجسته طالع = فال وبختی مسعود ومبارك.

خجل { ص. ع. [«خجالت» دن صش. اوتانمش، محجوب، شرمنده. [«خجیل» دیمه‌ملی]

خجلت { سذ. ع. اوتانمه، خجالت. ذ.

خد { سذ. ع. ج : خدود. یاکاق، رخ.

خدا { س. فا. ١. الله، تکری، رب: خدای لم‌یزل حقیچون! بحق خدا! ٢. افندی، صاحب [بو معنا ایله یالکز بعض ترکیبلرده بولنور :] کد خدا (کتخدا) = او صاحبی.

خداپرست { ص. فا. [خدا = الله ـ پرستن = طاپمق] الله‌ه طاپینان، الله‌ه عبادت ایدن، موحد.

خداداد { ص. فا. [خدا = الله ـ دادن = ویرمك] الله ویردی، الله ویرکیسی، عطاءالله، احسان الهی قبلندن اولان : بر استعداد خداداد ایله.

خدام { سذ. ج. ع. فد. خادم. [«خدمه» کبی.] || : خادم. — جنجی خواجه‌لرك طوپلایوب کویا کندیلرینه خدمت ایتدیردکلری جنلره دخی اطلاق اولنور : خداملی خواجه.

خداوند { س. فا. صاحب، مالك، افندی. ذ.

خداوندگار س. فا. آمر، حاکم، حکمدار. — سلاطین عظام عثمانیه‌نك اوچنجیسی اولان جنتمکان سلطان مراد خان اول حضرتلرینه لقب

اولوب، مشار الیهك شهزاده‌لکارنده والیلك ایتدکلری بروسه ملحقات ومضافاتنه یعنی اسکی بیتنیه خطه‌سنه‌ده علم اولمشدر: جناب خداوندکار غازی؛ خداوندکار ولایتی. [« خنکار » تعبیری دخی بوندن مختصر ومحرف اولسه کرکدر.]

خُدایگان { وخدایگانه. س. فا. ۱. پادشاه عظیم‌الشان، سلطان السلاطین، شاهنشاه. ۲. حق تعالی حضرتلری. ن.

خُدایی { ص. فا. ۱. حق تعالی حضرتلرینه منسوب ومتعلق اولان، عبادةالله حصر همت ایدن. ۲. کندیلکندن اولان، طبیعی، صنعی وانسان یاپیسی اولمیان: خدایی نابت = اکلمکسزین کندیلکندن بیتن؛ خدایی نابت اوتلر؛ و مج. هیچ بر تربیه کورمیوب حال طبیعیسنده قالان ویا کندیلکندن یتیشن: خدایی نابت بر آدم؛ خدایی نابت بر فیلسوف.

خَدَر { سذ. عر. ط. بر عضوك اویوشمه‌سی؛ خدر البنان = پارمق اوجلرینك اویوشمه‌سی؛ خدر عمومی = بتون بدنه عارض اولان اویوشمه حالی.

خَدشه { سث. عر. ذهن طرمالانمه، وسوسه، قوجنمه.

خُدعه { سث. عر. آلداتمه، اویون، دولاب، حیله.

خُدعه‌کار { ص. فا. و:

خُدعه‌گر { ص. فا. آلدادیجی، طولاب چوبرن، حیله‌کار، حیله‌باز.

خَدَم { سذ. جم. عر. فد: خادم. با: خادم.

خِدَمات { سث. جم. عر. فد: خدمت. با: خدمت.

خِدمَت { سث. عر. جم: خدمات. [زبانزدی: خذمت] ۱. برینك ایشنی کورمه، کبار و اغنیا و اختیارلرله چوجقلرك بالذات کوره‌میه‌جکلری ایشلرینی کورمه: افندیسنه، ابوینه خدمت ایتمك؛ چوجغك خدمتنی کورمك. ۲. بر انسان ویا حیوان ونباتك نشو ونما بولمسیچون اقتضا ایدن ایشلر: بو آتك خدمتی کورلمیور؛ بو باغچه خدمت ایستر. ۳. بر او ویا دائره‌ده کورلمسی اقتضا ایدن ایشلر: بو اوك خدمتی بر آدمله کوریله‌مز؛ بو قیز ایی خدمت ایدیور. ٤. ایش، وظیفه، مأموریت: بر خدمته قوللانلمق؛ خدمته کیتدی؛ خدمتده‌در. ۵. وظیفهٔ عسکریه. عسکرلك: خدمت عسکریه، خدمت موظفه، خدمت ردیفه، خدمت احتیاطیه؛ بالفعل خدمتده بولنان افراد. ٦. وقتیله حضرت وجناب کبی تعظیم تعبیری اوله‌رق اك زیاده طریق علمی اصطلاحنده قوللانیلیردی: خدمت ابی السعوده جیقدی؛ طاشکوپری‌زاده خدمتنك درسنه دوام ایتدی. [بو صورتله استعمالی الیوم بسبتون متروکدر.] || خدمت ایتمك، خدمت کورمك. خدمتده بولنمق، خدمتده قوللانلمق.

خِدمَتجی { س. خدمت ایتمکه مخصوص ذکور ویا اناثدن آدم: بو مملکتده خدمتجی بولمق پك مشکلدر؛ قاچ خدمتجیکز واردر.؟ = ص. خدمت ایدن، خدمت ایتمك وظیفه‌سیله موظف: خدمتجی قیز.

خِدمَتجیلك { س. خدمتجی ایشی ومسلك وصفتی: اولادینی بسلمك ایچون خدمتجیلك ایتمکه مجبور اولدی؛ قوناقلرده خدمتجیلك ایدیور.

خِدمَتکار { س. فا. خدمتجی، برینك خدمتنده بولنان آدم.

خِدمَتکارلق { س. خدمتجیلك، برینك خدمتنده بولنان آدمك حال وصفت ومسلکی.

خَدَمه { سذ. جم. عر. فد: خادم. [خدم وخدام کبی.] — آیریجه بردائرهٔ رسمیه‌نك خدماتنی کورن آدملرکه اوطه‌جی وچاوش قبیلندن اولوب کندیلرینه مخصوص قیافتلری‌ده واردر: باب عالی خدمه‌سی. || خدمهٔ خاصه، خدمهٔ شاهانه = بعض خدمات شاهانه‌ده بولنوب صفت عسکریه‌یی حائز بولنان برصنف مخصوص که موسیقه افرادیله برابر بر اداره‌ده بولنورلر.

خَدَنك { س. فا. اوق. عر.

خَدیعه { سث. عر. اویون، حیله، مکر، خدعه.

خِدیو { س. فا. ۱. وزیر، آصف: خدیو اعظم. ۲. مصر والیسنه ویریلن عنواندر: خدیو مصر.

خِدیوانه { ص. ح. فا. بر وزیره ویا مصر والیسنه

منسوب ومتعلق ویا شایسته اولان : حضور عالیٔ خدیوانه‌لرینه؛ عطایای خدیوانه؛ خدیوانه یاشایور.

خِدیوی { ص. عر. ث : خدیویه. [«خدیو» لغتی بالتعریب عربیده دخی قوللانلدیغندن یاکلش عد اولنماز] بر وزیره ویا مصر والیسنه منسوب و متعلق : جانب عالیٔ خدیویلرینه؛ ادارهٔ خدیویه.

خِدیویّت { سذ. عر. [کذلك خدیو معرب اولدیغندن یاکلیش عد اولنمامليدر.] مصر والیلکی، مصر والیسنك صفت ومسندی وتحت ادارەسنده اولان یرلر : مسند خدیویته کچمشدر؛ خدیویت مصریه‌نك مقدار اهالیسی.

خِذلان { سذ. عر. معاونتسز قالوب ضعف وفتوره دوچار اولمه. ذ.

خَذَله { صذ. جمـ. عر. [فذ : خاذل = لسانمزده قوللانلماز] آرقداشلرینی تهلکه‌ده براقوب قاچان نامرد آلچقلر، اراذل، ادانی، بوش آدملر.

خَر { س. فا. اشك، حمار، مرکب.

خَر { مه. کوپکك کندیسنه بناشان دیکر بر کوپکه ویا آدمه مقام تهدیده دیشلرینی کوسترەرك ایتدیکی خرلدیی تقلید و تصویر ایدر. || خرکور = منازعه، مجادله، کوپکلرك خرلدیسی کبی غاوغا.

خِر { یاخود خیر. مه. کوکسدن چیقان قیصیق وبوغوق سسی تقلید و تصویر ایده‌رك اکثریا مکرر قوللانیلیر : نزله‌دن کوکسی خرخر ایدیور. || خر چیقارمق = منازعه چیقارمق.

خَراب { سذ. عر. ویران ایتمه، ویرانلق، ییقمه، بوزمه، معموریتك ازاله‌سی : کراجیلر اوی خراب ایتدیلر؛ محاربه جریان ایتدیکی یرلری خراب ایدر. [تخریب کبی.] == ص. تر. ۱. بوزلمش، ییقلمش، ویران، معمورك ضدی : خراب بر او، خراب بر مملکت. ۲. سرخوشلقدن حالی دیکر کون اولوب پژمرده وبیتکین اولان : مست خراب اولمش. || خانه خراب = اوی ییقلمش، هر طرفی ویران، ایشی برباد، پریشان.

خَرابات { سذ. جمـ. عر. [«خرابه» نك جمعی ایسه‌ده، او معنا ایله قوللانلمیوب، مفرد کبی استعمال اولنور] میخانه، میکده، مداوملرینی خراب ایدن عشرت وسفاهت یری. عر.

خَراباتی { ص. فا. جمـ : خراباتیان. ۱. میخانه مداومی، بکری، سرخوش وپژمرده حال. ۲. الینه کچن آقچه‌یی عشرت و سفاهت یولنه اسراف ایدوب کندینه و اوینه بارقنه باقمیان سفیه.

خَراباتیانه { ص. حـ. فا. خرابا-تیجه، خراباتیلکله، اسراف وسفاهت وسرخوشلقله.

خَراباتیلك { س. سرخوشلق، پژمردەلك، سفیلانه اسراف وسفاهت.

خَرابه { سذ. عر. ۱. ویرانه، اسکی ابنیه ییقندیسی، بوزلمش معموره آثار باقیه‌سی : تدمر، بعلبك خرابه‌لری. ۲. مجـ. پك خراب ویاری ییقیق او : برخرابه‌ده اوتوریوردی.

خَرابه‌زار { س. فا. ویرانه‌لری چوق یر، ویرانه‌لك : بغداد ادارهٔ عثمانیه‌یه کچدیکنده برخرابه‌زار ایدی.

خَرابه‌نشین { ص. فا. [عر. خرابه = ویرانه - فا. نشستن = اوتورمق] ویرانه‌ده اوتوران، بر ویرانه‌نك برکوشه‌سنه صیغینوب اوراده بارینان فقیر.

خَرابیّت { سذ. عر. [اویدیرمه بر لغت اولوب، عربیده خراب مصدر اولمغله، ادات مصدریت الحاق عبثدر] ویرانلق، خرابلق، بر بنا ویا معموره‌نك ییقیق دوشوك حالنده بولنمسی، اندراس : پومپه‌یی شهرینك خرابیق.

خَراج { سذ. عر. [«خروج» دن] ۱. ویرکی، جزیه. ۲. وقتیله تبعهٔ غیر مسلمه‌نك بدل عسکری مقامنده ویردکاری شخصی ویرکی. || خراجه کسمك = خراجه باغلامق، خراج تأدیه‌سنه، مطلقا برشی ویرمکه بریسنی مجبور ایتمك.

خُراج { سذ. عر. [«خروج» دن] طـ. بدنك مختلف یرلرنده چیقان چیبان.

خَرّاج { س. بر مالك مزایده‌یه چیقارلمسی، مزادده صا-

تلمسی. — دلاللرك : خراج مزاد! باغرمه‌لری بومعنا ایله‌در. [كلمه عربی ایسه‌ده، عربیده بویله بر معناسی یوقدر، مكركه چیقدی دیمك اولان فعل ماضی «خرج» دن غلط اوله.]

خَراججی { س. وقتیله تبعهٔ غیر مسلمه‌دن خراج نا- میله آلنان شخصی ویركی‌یی تحصیله مأمور آدم، خراج تحصیلداری.

خَراجگُذار { ص. فا. [عر. خراج = م - فا. كذاریدن = ادا ایتمك] خراج ویرن، خرا- جه كسلمش، جزیه‌كذار.

خَراخِر { سڈ. جمـ. عر. فـد : خرخره. با : خرخره.

خَرار { س. [عر. «غراره» دن] بیوك چووال.

خَراز { س. با : خزار.

خَرازه { س. صیغیر اوونده حا- صل اولان بونجق كبی قاتی شیء كه صاریلغه علاج زعم اولنور.

خُراسان { س. توغـله توزیله كیرچـدن مركب صـاغلام بر خرج كه چمنتونك ایجادندن اول اونك یرینه قو- للانیلیردی. [اسـاساً ایرانك خراسـان خطه‌سـنده استعمال اولندیغنـدن، بو اسمـله شهرت بولمشـدر.] || قره خراسـان = عن اصل خراسـانده یاپیلان مقبول طبان قلیج.

خُراسانی { س. اسكی قیـافتده صاریقدن طـاشقین خواجكان قاؤغی كه اسكی مزار

طاشلرنده امثالی چوق كوریلور.

خَراش { ص. فا. [«خراشیدن» دن سمص. اولوب صتر. تشكیلنه كیرر] طیرمالایان، قا. شیـان : دل خراش = یورك طیرمالایان، قلبی اینجیدن؛ خاطر خراش = خاطر طـیر ما لا یان، وسوسه‌یی موجب.

خَرّاط { سـذ. عر. [«خرط» دن سمبـ.] چیقریقجی.

خُرافات { سڈ. جمـ. عر. [فـد: خرافه اندر استعمال اولنور] ادیان كاذبهٔ قدیمه اعتقا. دات باطله‌سندن قالمه خارق العاده حكایات غریبه، اساطیر : اسكی مورخلر اخبار صحیحـه‌یی بر چوق خرافاتله قاریشـدیره‌رق بویله شیئلره طبعاً مائل اولان عوامه قبول ایتدیرمشلردر.

خِرام { س. فا. [«خرامیـدن» فعلندن سمص.] صالانمه، صالینه‌رق ناز وادا ایله یوریمه : خرام ایتمك. || خوش خرام = ناز وادا ایله صـالانه‌رق یوریمسی لطیف اولان.

خِرامان { ص. فا. صـالانه‌رق ناز وادا ایله یورین : خرامان اولمق = بو صـورتله یوریمـك. || خرامان خرامان = صالینه صالینه.

خَرْبَق { سـذ. عر. نبا. چوپله؛ خربق ابیض = آق چوپله؛ خربق اسود = قره چوپله.

خَربَنده { س. فا. [خر = اشك. بنـده = قول — تر. زبانزدی : خرمانده] اشكجی، قاطیرجی، مكاره جی. [وقتیـله اردو معیتنـده‌كی مكاره‌جیلره

دینیردی.]

خَرپوشته { س. [فا. اشـك «خرپشت» دن] بالیق صیرتی صیرتی دیمك اولان شكلنده چاتی.

خَرپه { س. با : آرپاغ.

خَرتاوی { س. سپاهیلرك یكیچری لكچه‌سنه معادل اوله- رق كیدكلری طوپارلاق كچه كلاه.

خَرتلاب { س. [عر. «قطلب» دن غلط] قوجه‌یمشی.

خَرتوج { س. [فر. Cartouche دن] طوپ فشنكی؛ خرتوج چانطه‌سی = خرتوج وضعنه مخصـوص اوله‌رق طـوپ آرابه سنك آرقه‌سنده‌كی صندیق.

خِرتی { مه. دائما «پرتی» لفتیله برابر قـوللانیلیر : خرتی پرتی = اسكی پوسكی اشیا.

خَرج { سـذ. عر. ۱. صرف، بوزمه: ویردیككز آقچه‌یی تكمیل خرج ایتدم؛ اوآقچه نك تكمیلی خرج اولدی‌می؟ ۲. [مصدریت معناسـندن عاری اوله‌رق] صرف اولنه‌جق آقچه، مصرف، خرجلق : چوق خرج كیدیور. ۳. بر معـاملهٔ رسمیه ایچـون ویریلن رسم : محكمه خرجی، انتقـال خرجی، اعلام خرجی. ٤. تر. برشیئك اعماله یارایان مواد، كراسته : اوسته- لرك خرجی قالدیغنـدن بوش طوریورلر؛ یمك خرجی. ٥. دیوار اورمكه وصیوه وسائره‌یه یارایان كیر ایله قوم ویاخراسان یاخود چامورله صمان وسائره مخلوطی:

دیوار خرجی، صیوه خرجی؛ خرج یاپمق. ٦. اثوابه سوس ایچون انواع اشکالده دیکیلن غیطان و سائره : قادین لباسلرینه خرج قومق بوسنه موده اولدی؛ آوروپادن حاضر خرج کلیر. || خرجی اولمق = ایشی اولمق، الندن کله بیلمك : بو ایش اونك خرجی دکلدر؛ بو یوکی قالدیرمق بنم خرجم دکلدر؛ او آته بینمك سنك خرجك می ؟ || خرج راه. با : خرجراه. || خرج عالم، خرج عام = هرکسه کوره الویریشلی، هرکسك قوللانه بیله جکی : ایپکلی اثواب خرج عالم دکلدر. || وکیل خرج، وکیلخرج = بر بیوك قوناقده مصرف ایتمکه مأمور آدم. || خرجی ایچندن چیقمق = آیریجه مصرف ایتمکه حاجت اولمامق.

خُرج { سذ. عر. ـشیندن بیوك هکبه.

خَرجامَق { فتد. [عر. «خرج». دن] ١. صرف ایتمك، بوزمق : اوقدر آقچه‌یی بر کونده خرجادی؛ چوق پاره خرجایور. ٢. برینی بالالتزام تهلکه‌یه صوقمق.

خَرجانمَق { فل. مصرف ایتمك، مصرفه کیرمك: بزی کوزل اکلندیردی اما کندیسی چوق خرجاندی.

خَرجراه { سذ. فا. [عر. خرج = مصرف ـ فا. راه = یول] یول مصرفی. برمأمور ویا ضابطك مأموراً بر یردن بریره کیتمسیچون رتبه ومعاشیله وقطع ایده‌جکی مسافه‌یه کوره رسماً ویریلن آقچه : حرکت ایتمك ایچون خرجراهنی آلدی؛ خرجراه نظامنامه‌سی.

خَرجلق { سـ. مصارف عادیه‌یه مخصوص آقچه : خرجلغم یوق؛ خرجلغی قالمدی. || جیب خرجلغی = اوفاق تفك شخصی مصارفه مخصوص آقچه : چوجقلره بش اون غروش جیب خرجلغی ویرملی.

خَرجلی { صـ. ١. کیرج و قوم خلیطه‌سیله یاپلمش : خرجلی دیوار. مقابلی : قوری دیوار. ٢. غیطان وسائره‌دن چیچکارله مزین : خرجلی فیستان، فرمنه. ٣. مصرفلی، چوق مصرفله وجوده کلن : خرجلی یمك.

خَرجی { صـ. خرج عام اوله‌بیلن، عادی، اوجوز : خرجی ایمك = ایمکك عادی و اوجوز نوعی.

خَرچَنك { سـ. فا. ینکچ. ق.

خَرچین { صـ. پك عنادجی وتیز، سرت، ترس، بدخوی : پك خرچین برچوجغی واردر.

خَرچینلق { سـ. عنادجیلق، تیزلك، سرتلك، ترسلك : بوقادینك خرچینلغی تحمل اولنور شیء دکلدر.

خَرخَره { سذ. عر. جـ : خراخر. ط. خرلدی.

خِرَد { سـ. فا. عقل، فکر، ذهن. || بی‌خرد، بیخرد = عقلسز.

خُرد { صـ. فا. کوچك، اوفاق، صغیر. || خردخاش، خرد مرد = پارچه پارچه : آینه‌یی بر یومروقله خرد خاش ایتدی. || خرد سال = کوچك یاشده، صغیر السن.

خَردال { سـ. [عر. « خردل ». دن] ١. معروف یاقیجی حبه، قیجی؛ خردال‌دانه‌سی = پك کوچك شیئدن کنایه‌در. ٢. دوکلمش خردال معجونی که یمکده اته سوریلور : فرانسز، انکلیز خردالی. || خردال لاپه‌سی، یاقیسی = صانجیان یره یاپیشدیریلان لاپه ویا یاقی یعنی دوکلمش خردال ایله صیوانمش کاغد : خردال یاقیسی قومق. کزدیرمك.

خَردَل { سذ. عر. خردال. با : خردال.

خَردَلیّه { سـ. [زبانزدی : خردالیه.] خردال ایله تربیه اولنمش شیره که خردال قوتیله تخمر ایتمکسزین طیانه بیلیر.

خِرَدمَند { صـ. فا. جـ : خردمندان. عقلالی، عاقل.

خِرَدمَندانه { صـ. حـ. فا. عاقلانه. عاقلجه.

خُردَوات { سـ. جـ. فا. [فد : خرده] ١. اوفاق تفك شیئلر، اهمیتسز شیئلر، اوته بری. ٢. دمیردن کهنه آلات وادوات : سوقاق کوشه‌لرنده خردوات صاتانلر؛ خردوات دکانی.

خُردَواتجی { سـ. خردوات صاتان آدم. با : خرده‌جی.

خُرده { سـ. فا. ١. اوفاق شیء، اوفاق پارچه، ریزه : باقیر خرده‌لری. ٢. اینجه و دقیق معنی، نکته، کیزلی معنی، مضمون. = صـ. فا. ١. اوفاق وقرنددن عبارت اولان : خرده اینجی. ٢. پك اینجه وکوچك : خرده یازی.

خُرده‌بین { سـ. فا. [خرده = اوفاق ـ دیدن = کور-

مك] كوزك كورەميەجكى درجه. ده كوچك شيئلرى و بوحالده اولان حويناتى كورمكه مخصوص آينه : خرده بينله باقمق؛ خرده بينله آنجق كوريله بيلير. فر. Microscope. == صە. فا. اك كوچك ودقيق شيئلرى كوره بيلن، مدقق، فهم وادراكى پك كسكين : مدقق خرده بين.

خُرده بينانه { صە. حە. فا. مدقانه، تدقيقات عميقه ايله : تحقيقات خرده بينانه؛ خرده بينانه تدقيق ايتدى.

خُرده بينى { صە. فا. خرده بينله كوريله بيله جك قدر كوچك : حيوان خرده بينى، حوينات خرده بينى. [عربى اوله ميه جغندن، مؤنثنده «خرده بينيه» ديه مملى.]

خُرده جى { سە. اوفاق تفك شيئلر ويا كهنه دمير آلات وادواتى صاتان آدم، خردواتجى، چرچى.

خُرده جيلك { سە. خردوات صاتان آدمك ايشى وحال وصفتى.

خُرده چين { صە. فا. [خرده = قيرندى . چيدن = طوپلامق] ريزه وقيرندى طوپلايان، دوكيلن قيرنديلرى طوپلايان فقير.

خُرده دان { صە. فا. [خرده = نكته . دانستن = بيلمك] نكته ودقايق آكلايان، دقايق آشنا.

خُرده فُروش { صە. فا. [خرده = اوفاق تفك شيئلر . فروختن = صاتمق] اوفاق تفك شيئلر صاتان، چرچى، طبله كار.

خُرده كير { صە. فا. [خرده = مضمون . كرفتن = طوتمق] سوزك ايچنده كيزلى معانى آرايه رق اعتراض ايدن.

خُرده لَنمك { فط. اوفالمق، پارچه پارچه اولمق.

خَرَس { سە. عر. ط. ديلسز لك.

خِرستيان { سە. صە. [ر. -Χριστ ιανός] دين عيسى (عم) ە تابع اولان، عيسوى، نصرانى : خرستيانلر، خرستيان قوملر.

خِرستيانلق { سە. عيسويت، نصرانيت، دين عيسى : خرستيانلق عالمى.

خِرستيانى { صە. ڽ : خرستيانيە. دين عيسيه منسوب و متعلق، نصرانى، عيسوى. [غلط تعبير اولوب، يرينه نصرانى ويا عيسوى استعمالى مرجحدر.]

خرسز { سە. [بلكه «خيرسز» دن محرف] باشقه لرينك مالنى چالان آدم، اوغرى، سارق، دزد. — آشيق اويونندە بر صايى. ‖ خرسز مالى = مال مسروق. ‖ خرسزيتاغى = خرسزلرى قبول ومال مسروقلرينى حفظ ايدن آدم ومنزل. ‖ دكيز خرسزى = قورصان . ‖ آت خرسزى = اوسق باشى خفيف، ديم ديزلاق؛ هايطه.

خرسزلامه { حە. خرسز جه سنه، كيزليجه، اوغريين.

خرسزلق { سە. خرسز حال و صفتى، اوغريلق، سرقت : خرسزلق ايتمك.

خُرسند { وخرسنده. صە. فا. قناعتكار، قانع .

خُرطوم { سە. عر. ١. فيل بورنى. ٢. طولومبه يه طاقيلان مشين يا لاستيق ويا صيق بز بورى .

خَرق { سە. عر. يارمه، ييرتمه. ڽ.

خِرقه { سە. عر. ١. بز وقماش پارچه سى. ڽ . ٢. درويشلرك كيدكلرى اوست لباسى. ٣. جبه نك آلتنه ويا كيجه لك انتاريسى اوستنه كيلن ديزه قدر ويا دها قيصه پنبوقلى لباس. ‖ خرقهٔ سعادت، خرقهٔ شريف [طوغريسى شريفه] = امانات مباركه دن اولان بردهٔ شريفهٔ جناب نبوى .

خِرقه پوش { سە. صە. فا. [عر. خرقه = م ـ فا. پوشيدن = كيمك] خرقه كيين، درويش.

خَرگاه { سە. فا. كبرا چاديرى، اوتاق .

خَرگله { سە. فا. [تر. زبانزدى: هرگله] ١. بينمكه ويوك طاشيمغه آليشمامش آت وقيصراق و استر ومركب سوريسى : چفتلكنده خركه سى واردر. ٢. بوحالده بولنان يعنى آليشمامش حيوان، سورى حيوانى : خركله در بينمكه كلمز. ٣. مج. تربيه دن بسبتون محروم آدم. ٤. برايش كورمز خدمه غلبه لكى: اونده برسورى خركله واردر .

خَرگه { سە. فا. با : خرگاه .

خرل { خريل. مە. با: خاريل.

خرلاشمق { فتـ. بربرينه «خر» ايدن كوپكلر كبى غاوغا ايتمك، چكه مه مز لكدن بربريله اوغراشمق .

خرلامق { فل. ١. «خر» ايتمك، كوكسدن سسله نفس آلمق ويا اويقوده خورلدامق. ٢. سببسز يره غاوغا ايتمك، راحت ويرميوب منازعه چيقارمق ايستمك .

خرلداشمق { وخرلدامق . با : خرلاشمق، خرلامق .

خرلدى { س. ١. اويوركن ويا اويانيقلقده كوكسدن وياكنزدن سسله نفس آلمه، خورلدامه. ٢. سببسز غاوغا، نزاع .

خرلديجى { ص. سببسز غاوغا ايدن، منازعه جى.

خرّم { ص. فا. ١. سوينجلى، مسرور. ٢. مفرح، دلكشا.

خرما { س. فا. ١. معروف اقاليم حاره ميوه سى، تمر. ٢. خرما شكلنده خمور طاتليسى. || خرما آغاجى = بو ميوه يى ويرن آغاج، نخل. || خرما طوريسى = خرمانك رنكنى آكدير آت طونى. || طرابزون خرماسى = چوق چكردكلى خامى آغز بوروشدير بر ميوه وبونى ويرن آغاج .

خرمان { س. [فا. «خرمن» دن] ١. حبوباتك صماندن آيرلمسيچون ايديلن عمليات : بو ياغمور خرمانه مانع اوليور؛ خرمان وقتى كچيور. ٢. بو عملياتيچون يعنى دوكلمكه حاضرلانمش اكين دمتلرى مجموعى. ٣. اكينلرك دوكلمسيچون حاضرلنمش دائروى ميدان : خرمان جنتلكك اورته سنده ايدى؛ خرمانده اوتوريوردى. ٤. اكينلرك خرمانده دوكلمه سى موسمى : خرمانده اوده مك اوزره بورج آلدى. ٥. هربرندن بر دانه آلنوب برطاقم ياپلمق اوزره آيرى آيرى صره لانمش كتاب جزئلرى ويا توتون ياپراقلرى وسائره: كتابى خرمان ايتمك. || خرمان آرابه سى = يكى ايجاد اولنمش خرمان ماكينه سى. || خرمان دوكمك = دانه لرينى آيرمق اوزره اكينى خرمانده دوكمك. || خرمان صاورمق = دانه لره قاريشيق اولان اينجه صمانى آيرمق ايچون كوركله هوايه آتوب روزكارلانديرمق. || خرمان صوكى = توز طوپراقله قاريشيق حبوبات. || خرمان كيله سى = بيوك اولچك. || خرمان يرى = خرمان دوكمكه مخصوص دائروى ميدان. || طوغله خرمانى = طوغله ياپيلان ير .

خرمانجى { س. ١. حبوباتى خرمانده دوكوب صاورمغله مشغول آدم. ٢. توتون ياپراقلرينى خرمان ايدن عمله.

خرمانلامق { فتـ. هربرندن بر دانه آلوب طاقم ياپمق اوزره بر شيئك اجزاسنى طاقم طاقم ايلمك، خرمان ايتمك: كتابك جزئلرينى، توتون ياپراقلرينى خرمانلامق . = فل . (حيوان) بر دائره اوزرنده دونوب قوشمق .

خرمن { س. فا. خرمان. با : خرمان .

خرمهره { س. فا. [خر = مركب - مهره = بونجوق] قاطير بونجوغى .

خروات { س. اصل آوستريانك خرواتستان خطه سى اهاليسنك اسمى اولوب، دالماچيه، اسلاونيه و قره طاغ اسلاولرينه دخى اطلاق اولنور.

خرواتجه { ص. ح. خروات طرز ويا لساننده : خرواتجه سويلمك؛ خرواتجه شرقى، لسان. == س. خروات لسانى : خرواتجه اسلاو السنه سندندر .

خرّوب { وخرنوب. سـذ. عر. فاصوليه وباقلا شكلنده اولان معروف سياه ميوه، كچى بوينوزى . || خروب آغاجى = بو ميوه يى ويرن آغاج كه اقاليم معتدله نك اك صيجاقلرنده يتيشير. || خروب شربتى = بو ميوه نك قوروسى قاينادلمغله ياپيلان شربت.

خروج { سـذ . عر. چيقمه، طيشارى چيقمه : خروج ايتدى = چيقدى.

خروس { ياخود خوروز. س. [فا. « خروس» دن] ١. طاوق جنسنك ارككى : خروس اوتمك. ٢. چاقماقلى سلاحك چاقمغى تپه سى : طبانجه نك خروسنى قالديرمق. ٣. قپو زنبركنك منداللى . || خروس آياغى = فشنك سوكه جك بورغو. || خروس اوتمك = صباح اولمق. || خروس اوغلى = جيلغين. || خروس ايبكى . با : ايبك . || خروس يومورطه سى = اوفق يومورطه . || خروس عقللى = نه ياپديغنى ايى دوشونمين .

خروسپينه { س. كلينجك باليغنه بكزر يتمز برجنس باليق .

خُروسجق { س. يبان ترەسی نوعی.

خُروسلانمق { فل. خروس كبی قباروب قورلمق.

خُروش { س. فا. شماته، كورلتی، باغرمه، تلاش : جوش وخروش.

خُروشان { ص. ح. باغروب شماته ایدن ویا ایدەرك، تلاشلی.

خِرید { س. فا. صاتين آلمه، مبایعه. ز.

خِریدار { ص. آليجی، مشتری، طالب.

خَریده { سش. عر. جـ : خرائد. ١. بكر قيز. ٢. دلينمه‌مش اينجی، درنامقته.

خَرزمه { س. آزغين حيوانلرك آغزينه وآيينك طوداغنك اوستنه، كچيريلن دمير حلقه.

خَریطه { سش. عر. [يونانيدن] ١. برمملكتك احوال جغرافيه‌سنی مصور رسمی : خریطهٔ بريه؛ خريطهٔ بحريه؛ خريطهٔ مجسمه = قبارتمه؛ خريطة السماء = نجومك مواقع وصورينی كوستریر خریطه. ٢. مشيندن كيسه و طوربه، طغارجق. || مج. بو خريطه‌ده بوغيدی = مأمول و متصور دكلدی.

خَریف { سذ. عر. كوز موسمی، خزان.

خز { ياخود خيز. س. ١. سرعت، چابقلق : خزله يورمك. ٢. شدت، قوت : خزله اورمق. ٣. پرتاو، هجوم قصدی : خز آلمق. || خزنی آلمق = حرص و شدتنی تسكين ايتمامك؛ خزنی آله مامق = حرصنی، شدتنی تسكين ايده‌مه‌مك، نفسنی ينه‌مه‌مك.

خَزار { س. [تركجه ايسه «حزار» يازلمسی غلطدر. — اصلی مركبله دونر دكرمن ديمك اولان فا. «خراس» دن محرف «خراز» اولسه كركدر؛ ذاتاً بوصورتده‌ده قوللانيلير.] تخته وكراسته بيچمكه مخصوص صو ايله تحريك اولنور بيوك بيچق.

خَزان { س. فا. كوز موسمی، صوك بهار، خريف. || مج. صاراروب صولمه وقتی، اختيارلق سنی.

خَزانديده { ص. فا. كوز موسمی كورمش، صاراروب صولمش.

خِزانه { سش. عر. [خانك فتحيله غلطدر] خزينه. || خزانة الكتب = كتبخانه.

خَزائن { سش. جـ. عر. فد : خزينه. بـا : خزينه.

خَزع { سذ. عر. جرا. كسمه، يارمه، عمليات. كسيلن محلك اسمنه اضافتله بر چوق اصطلاحات مركبه تشكيل ايديور.

خَزَف { سذ. عر. طوپراقدن معمول چناق چوملك كبی شيئلر.

خَزَفيه { سش. عر. چناق چوملك كبی طوپراقدن معمول شيئلر و بونلری ياپمق صنعتی، فر. Céramique.

خزنه { ١. خزنه‌دار. بـا : خزينه، خزينه‌دار.

خَزينه { سش. عر. جـ : خزائن. [تر. زبانزدی : خزنه.] ١. آقچه وضع وحفظ اولنان یر، وزنه، صندیق : خزينهٔ دولت، خزينهٔ ماليه. [ماليه نظارتنه يالكز «خزينه» دخی دينير.] ٢. ذی قيمت شيئلر حفظنه مخصوص محفوظ یر، دپو. ٣. آقار صويك ويا ياغمور صوينك بر يكوب حفظ اولنديغی یر، صهريج، دپو؛ صو خزينه‌سی دخی دينير. ٤. طوپ وتفنكك باروتنك قونديغی یر. ٥. مدفون مال، دفينه. ٦. ايريك بريكن یر. ٧. نقود وسائر ذی قيمت شيئلردن عبارت يوك. ٨. وقتيله اون آلتی بيك غروش مقداری. || خزينهٔ خاصه = ذات حضرت پادشاهی‌يه عائد املاك واراضی وسائره‌نك واردات ومصارفی دائره‌سی. || خزينه كتخداسی = اندرون همايونده‌كی ذی قيمت اموال و اشيانك حسن محافظه واداره‌سنه مأمور ذات.

خزينه‌دار { س. فا. [تر. زبانزدی: خزنادار] بر خزينه‌نك اداره ومحافظه‌سنه مأمور آدم.

خزينه‌دارلق { س. [زبانزدی: خزنادارلق] خزينه‌دار وظيفه ومأموريتی.

خَس { س. فا. چوب : خس و خاشاك = چورچوب؛ خار وخس = چالی چرپی.

خَسار { سذ. عر. و :

خَسارت { سش. عر. جـ : خسارات. زيان، ضرر : چوق خساره اوغرادی؛ چوق خسارت اولدی.

خَساردیده { ص. فا. [عر. خسار = زيان. فا.

دیدن = کورمك) زیان کورمش، ضرره اوغرامش، متضرر.

خِسَّت { سژ. عر. خسیسلك، بخل، ناکسلك، جریلك: خست طبع = طبیعتده‌کی ناکسلك.

خَسته { صه. فا. جمه: خستکان. صحتی یرنده اولمیان، بر علت ومرضه دوچار اولان، مریض. اصل ترجمه‌سی: صایری؛ خسته اولمق، دوشمك، یاتمق = خسته‌لانمق.

خَسته‌خانه { سه. فا. خسته‌لرك قبول وتداوی اولندیغی عمومی محل، بیمارستان: سیار خسته‌خانه = محاربه‌ده نقل اولنمغه الویریشلی خفیف ومتحرك خسته خانه.

خَسته‌دِل { صه. فا. قلبی مریض، مجروح الفؤاد، دردمند.

خَسته‌لاندیرمَق { فتـ. خسته ایتمك، خسته‌لغی موجب اولمق: دونکی روزکار بنی خسته‌لاندیردی.

خَسته‌لانمق { فل. خسته اولمق، خسته دوشمك: صوئوق آلوب خسته‌لاندم.

خَسته‌لق { سه. مرض، علت؛ جلد خسته‌لغی، سیکیر خسته‌لغی، قلب خسته‌لغی؛ صالغین خسته‌لق = عمومی وساری مرض. [«خسته‌لك» یازماملی.]

خَسته‌لقلی { صه. اوستندن خسته‌لق اکسیك اولمیان، خسته‌مزاج.

خَسته‌مِزاج { صه. فا. مزاج وطبیعتی خسته‌لغه مائل، پك صیق خسته‌لانان، خسته‌لقلی.

خُسر { سذ. عر. و:

خُسران { سذ. عر. خسار، خسارت، زیان، ضرر.

خُسرَو { سه. فا. حکمدار، شاه.

خُسرَوانه { صه. حه. فا. شاهانه.

خُسوف { سذ. عر. آیك طوتلمسی؛ خسوف کلی، خسوف جزئی؛ خسوف واقع اولمق = آی طوتلمق. — کونشك کینه کسوف دیرلر.

خَسیس { صه. عر. ؤ: خسیسه. [«خسة»دن صشـ.] ١. بخیل، ناکس، جری. ٢. آلچاق، دنی، دون، عادی، قیمتسز: مواد خسیسه.

خِش { مه. جانفس کبی شیئلرك تحریك اولندقجه چیقاردقلری سسی تقلید وتصویر ایدرك مکرر قوللانیلیر: خش خش ایتمك.

خَشَب { سذ. عر. [جه. ضمه ایله خشب وخشبان کلیرکن بزغلط اوله‌رق «اخشاب» قوللانیلیر] آغاجك اودون قسمی، کراسته‌سی، اصلی: جوز آغاجنك خشبی پك ایی جلا آلیر.

خِشت { سه. قالین وقیصه حربه، ال مزراغی.

خِشت { سه. فا. کیرپچ، طوغله.

خَشخاش { سذ. عر. معروف نبات که باشنده اولان تخملری طبده منوم کبی قوللانیلیر، وبونلرك قبوغنی چیزمکله آفیون دینلن قیمتدار مادهٔ طبیه استخراج اولنور. || آق خشخاش = بونك برنوعی. || خشخاش بری = کلینجك چیچکی.

خَشخاشِیّه { صش. عر. نبا. فصیله؛ خشخاشیه = خشخاش قبیله‌دن نباتات.

خشر { سه. قاؤن وقارپوزك سرت قالان بعض قسمی.

خشر { مه. سرت بعض قاشلرله سائر شیئلرك اوینادقجه چیقاردقلری سسی تصویر وتقلید ایدر: خشر خشر ایتمك.

خشرداتمق { فتـ. سرت برقاش ویا کاغد وسائره‌یی اویناده‌رق خشرخشر ایتدیرمك.

خشردامق { فل. سرت برقاش وکاغد وسائره اوینادقجه خشر خشر ایتمك.

خشردی { سه. سرت برقاش وکاغد وسائره‌نك وبالخصوص زواحفك اوینادقجه چیقاردیغی سس، خشرخشرایتمه.

خِشعه { سژ. عر. ولادتندن اول والده‌سی وفات ایتمکله قارنی یاریله‌رق چیقاریلان چوجق‌که مشهور قیصر دخی بوطریقله دنیایه کلمشیدی.

خُشك { صه. فا. قوری، یابس.

خُشکسال { سه. فا. قوراقلق وقحط وغلا سنه‌سی.

خشل { مه. سرت وقیصیق سسی تقلید وتصویر ایدرك مکرر قوللانیلیر: کوکسی خشل خشل ایتمك.

خَشلامَق { خشلامه وسائره. دا: خاشلامق وسائره.

خشلامَق { فل. و:

خشلدامق { فل. سرت وقيصيق برسس چيقارمق: كوكسى خشلدايور.

خشم { س. فا. غضب، حدت.

خشمناك { ص. فا. حدتلى، غضبناك.

خشنود { ص. فا. راضى وممنون: خشنود ايتمك، اولمق = راضى وممنون ايلمك، اولمق.

خشنودلق { س. و:

خشنودى { س. فا. رضا وممنونيت. [«خشنوديت» ديه‌ملى.]

خشوع { سذ. عر. تواضع، كوكل آلچاقلغى.

خشونت { سش. عر. سرتلك، قاتيلق، درشتلك: خشونت طبع = طبيعت سرتلكى.

خشين { ص. عر. [«خشونة» دن صش.] سرت، قاتى، درشت، ناملايم.

خشيه { وخشيت. سش. عر. قورقو، خوف.

خصال { سش جم. عر. فد: خصلت. با: خصلت.

خصائص { سش. جم. عر. فد: خاصيت. با: خاصيت.

خصائل { سش. جم. عر. فد: خصلت. با: خصلت.

خصلت { سش. عر. جم: خصال، خصائل. طبيعت، خوى، خلق: خصلت مخصوصه؛ خصائل ممدوحه؛ خصال ذميمه.

خصم { سذ. عر. جم: خصوم. [دها مستعمل اولان «خصماء» ايسه مرادفى اولان ولسانمزده قوللانلميان «خصيم»ك جمعيدر.] ١. دشمن، عدو: خصم جان = اك بيوك وشدتلى دشمن. ٢. دعواده يا ود اويون وكورش ويارش وسائره‌ده قارشى طرف، مخالف.

خصم { س. [اصلى آكلاشيله‌مدى] اقربا ومتعلقاتدن اولان: خصم اقرباسى چوق؛ او بنم خصممدر.

خصماء { سذ. جم. عر. [فد. «خصيم» لسانمزده غير مستعمل اولوب، «خصوم» يرينه «خصم»ك جمعى كبى قوللانيلير.] با: خصم.

خصملق { س. دشمنلك، خصومت، عداوت.

خصملق { س. اقربالق، قرابت.

خصوص { سذ. عر. جم: خصوصات. ١. خاص و مخصوص اولمه، عموم مقابلى، مخصوصيت، برشخص ويا شيئه حصر: عمومدن خصوصه نقل كلام ايدملم. ٢. ايش، ماده، كيفيت: بو خصوصده؛ وقوع حالك تحقيقى و اشعارى خصوصنه همت بيورلمسى. [جمعى بو معنا ايله قوللانيلير.] ٣. محكمه‌يه كيتمكه عذرى اولان آدمك اقرار وتقرير وياشهادتنى ديكلمك اوزره كندى طلب واستدعاسى اوزرينه جانب محكمه‌دن مأموراً خانه سنه كوندريلن هيئت: خصوص كوندرلدى؛ خصوص كتيردى. || باخصوص، على الخصوص، خصوصيله = هله هپسندن زياده، خصوصاً.

خصوصاً { ح. عر. ١. خصوصى اوله‌رق، بالخاصه، خاصةً، آريجه. ٢. هله، على الخصوص.

خصوصى { ص. عر. ث: خصوصيه. ١. عمومه عائد اولميوب برشخص و شيئه ويا بر هيئته عائد اولان: بو رقص جمعيتى عمومى اولميوب خصوصى اولمغله يالكز مدعوين كيره‌بيلير. ٢. ذاتى، شخصى، وظيفهٔ رسميه‌يه عائد اوليوب شخصه و ذاته عائد اولان: خصوصى بر مكتوب يازيورم؛ تنفس وقتنده امور خصوصيه‌سيله اوغراشير؛ بعض امور خصوصيه‌سنى تسويه ايچون رخصت آلدى.

خصوصيت { سش. عر. ١. خصوصيلك، عمومى اوليوب خصوصى اولان شيئك حال وصفتى: بوتحريراتك خصوصيتى شيوه‌سندن بلليدر. ٢. برآدمك شخص و ذاتنه منسوب ومربوط اولمه، منسوبيت، اختصاص: اوذاته اسكيدن خصوصيتم واردر. ٣. برينه مخصوص اولمه، آريجه بر حالده بولنمه: او آدمك خصوصيت احوالى واردر = كنديسنه مخصوص حال وطورى.

خصوم { سذ. جم. عر. فد: خصم. با: خصم.

خصومت { سش. عر. خصملق، دشمنلك، عداوت: خصومتنى صاقلايوب يالاندن دوستلق كوستريور. || اعلان خصومت = ايكى دولت آره‌سنده اعلان حرب.

خَصِى { سـذ. عر. رجليق نزع اولنمش آدم، خادم.

خُصيه { سذ. عر. ت: خصيتين. خايه.

خِضاب { سذ. عر. برشيئى بويا. مق ايچون حاضرلانمش تركيب، بويا. ن.

خضر { سخ. حيات سرمدى يه نا. ئل اولان الياس نبى (عم)ك لقبيدر: خضر الياس. || خضر الياس كونى = خرستيانلرجه جر. جس نبى (عم)ه مخصوص كون كه نيسانك ٢٣ نجى كونى اولوب تشرين اولك ٢٦ سنده كى «روز قاسم» ايله برابر سنه يى همان مساوى ايكى قسمه بولرلر. اصلى يشيللك كونى معناسيله «روز خضر» اولسه كركدر، زيرا تام آغاجلرك ياپرا. قلانديغى واورته لغك يشيللنديكى موسمدر.

خَضراء { صث. عر. ذ: اخضر. || ا: اخضر.

خُضرت { سث. عر. كم. يشيللك: خضرت اوراق = ياپرا. قلرده كى يشيل رنك.

خُضوع { سـذ. عر. تواضع، خشوع.

خَطّ { سذ. عر. ج: خطوط. ١. چيزكى، چيزيك: بر خط چكمك، چيزمك. ٢. يازى: خط تعليق، خط ثلث؛ حسن خط = كوزل يازى: حسن خط خواجه. سى. ٣. بر صره وچيزكى صو. رتنده شئ: دميريول، تلغراف خطى؛ خط كبير = آناطولى دمير يول: آناطولى خط كبيرى. ٤. ر. برچوق نقطه‌لرك بربرينه ملاصق صره‌لانمه سندن حاصل اولان چيزكى: خط مستقيم، خط منحنى، خط عمودى، خط افقى. ٥. ج. كرهٔ ارض خريطه‌سنده چيزيلى بو[illegible]، طول وعرض مفروض [illegible] خط استواء، خط نصف النهار. ٦. عر. كنجلرده يكى چيقمغه باشلايان بييق وصقال. || ع. آتش خطى = ميدان حربده مرمياتك دشمنه واصل او. لديغى آكلاشيلان مسافه باشنده‌كى صره كه عسكر اوراده طوروب قورشون آتمغه باشلارلر. || اجتماع مياه خطى = صولرى بريره طو. پلانان براراضى حوضه‌سنى احاطه ايدن ارتفاع نقطه‌لرينك تشكيل ايتدكلرى دائره. || تقسيم مياه خطى = اراضينك اك مرتفع نقاطى صره‌سى، كه صولرى مخالف ايكى جهته طوغرى آقار ايكى مائله‌يى بربرندن تفريق ايدر. || خط حدود = ايكى دولت آره‌سنده‌كى حدودك تشكيل ايتديكى چيزكى. || خط حركت = برمأموره تعليم و تعيين واونك خارجنه چيقمامسى تنبيه اولنان وظيفه. || خط دست = بربيوك ذاتك كندى ايله يازديغى شئ: روسيه ايمپراطورى المانيا ايمپراطورينه خط دستيله برنامه يازدى؛ مؤلفك خط دستيله محرر كتابك قيمتى پك بيوكدر. || عر. خط سبز = كنجلرك صقالدن اول ياكـ. قلرنده بيتن اينجه توك. || خط شريف، خط همايون = اساساً سلاطينك خط دستيله محرر وبر خصوصك اجراسنه دائر صادر اولوب آلاى ايله رسماً وعلناً باب عاليده اوقونان فرمان: كلخانه خط شريفى؛ اصلاحات خط همايونى.

خَطاء { سذ. عر. ١. ياكليش، ياكليشلق، غلط: بونده برخطا واردر؛ بوكتابك خطالرى صوابندن زياده. ٢. ياكلمه، سهو، ايستميه‌رك اولنان قصور: خطا ايتدم. ٣. قباحت، كناه، جرم: اخطارده بولندمسه خطامى ايتدم؛ كندى اختيارمزله ايتد. يكمز فنالقلرى قدره اسناد ايتمك خطادر. ٤. ق. قصده مقرون اولميه‌رق ايشلنيلن فعل. || خطا صواب جدولى = بركتابك ايچنده واقع اولان ياكليشلرى وتصحيحلرينى حاوى جدول كه كتابك صوكنه علاوه اولنور.

خَطاءً { ح. عر. ياكليش اوله‌رق، ياكليشلقله، سهواً.

خَط آوَر { صه. فا. [عر. خط = يازى. فا. آوردن = كتيرمك] صقال وبييغى يكى بيتمكه باشلامش (كنج).

خِطاب { سـذ. عر. ١. برينه سوز سويلمه، سوزى بر آدمه سويلمه، توجه كلام: بكا خطاب ايده‌رك سويلدى؛ سزه خطاب ايدلين سوزى نيچون او. ستكزه آليورسكز؟ ٢. برجماعته توجيه كلامله سويلنيلن نطق. ٣. (صرفده) فعل وضميرده غائب ومتكلمك غيرى اولان ايكنجى شخص استعمالى كه سوزى ديكلينندن عبارتدر. || خطاب عزت = من طرف الله بر آدمه سوز سويلنمه. || فصل الخطاب = بركتاب ويا خطبه‌نك باشنده بسمله وحمدله وصلوله ايله دعادن

صکره « اما بعد » تعبیریله مبنی دلیله کیریشمه.

خطاباً ح. عر. برینك یوزینه سویلیه‌رك، توجیه کلام ایده‌رك: بو سوزی بکا خطاباً سویلدی.

خِطابت سذ. عر. ١. خطیبلك، جامعده خطبه ایراد ایدن خطیبك وظیفه ومسلکی: یکی تأسیس اولنان جامع شریفك خطابتی کیمه توجیه اولندی؟ ٢. فصاحت وسلاستله نطق ایراد ایتمه.

خَطابخش ص. فا. [عر. خطا= سهو وقباحت. فا. بخشیدن = باغشلامق] واقع سهو وقباحتلری عفو ایدن: جناب حق خطا بخش وجرم پوشدر.

خَطاپوش ص. فا. [عر. خطا= سهو وقباحت. فا. پوشیدن = اورتمك] واقع اولان سهو وقباحتلری اورتن.

خَطّاط سذ. عر. جه: خطاطین. [« خط » دن سمبه] ١. کوزل یازی وعلی الخصوص ثلث ونسخ کبی یازیلر یازان آدم، حسن خط صاحبی: بو لوحه‌یی خانگی خطاطه یازدیردیکز؟ ٢. حسن خط معلمی.

خَطّاطلق س. ١. کوزل یازی وعلی الخصوص ثلث ونسخ کبی یازیلر یازمق مهارتی، حسن خطه مالك اولمه. ٢. حسن خط معلملکی.

خَطایا سذ. جه. عر. فد: خطیئه. با: خطیئه. [ظن اولندیغی کبی «خطا» نك جمعی دکلسه‌ده او مقامده قوللانیلیور.]

خُطَباء سذ. جه. عر. فد: خطیب. با: خطیب.

خُطبه سذ. عر. ١. جمعه وبایرام نمازلرنده خطبانك قرائت ایلدکلری بعض آیات کریمه واحادیث نبویه ایله مزین وبعض نصایح دینیه‌یی محتوی جمل جلیله‌درکه خلیفه حضرتلرینك اسمنی ودعاسنی ده حاویدر: کندی نامنه خطبه اوقوتمق = سکه ضرب ایتمك کبی سلطنت وحکومت علائمندندر. ٢. کتابك ویا برنطق ومقاله‌نك باشنده‌کی مسجع ومنثور عباره: کتابنه کوزل برخطبه یازمشدر؛ کتابنك خطبه‌سنی باشقه‌سنه یازدیردی.

خَطَر سذ. عر. تهلکه، مخاطره، امنیتسزلك: بر خطر= تهلکه‌سی چوق، تهلکه‌لی.

خَطَرناك ص. فا. قورقولی، مخاطره‌لی، تهلکه‌لی، امنیتسز: بر راه خطرناك.

خَطف سذ. عر. قاپمه، جن وشیطانك قاپوب کوتورمه‌سی.

خَطمی سذ. عر. ابه کومجنه مشابه واوندن بیوك معروف بر چیچك که قوروسی خاشلانه‌رق کوکسی یومشاتمق ایچون ایچیلیر.

خُطور سذ. عر. خاطره کلمه، درخاطر اولنمه: خاطرمه، ذهنمه خطور ایتدی.

خُطوط سذ. جه. عر. فد: خط. با: خط.

خَطوه سذ. عر. جه: خطوات. ١. آدیم. ٢. اولچی عد اولنان اعتباری آدیم.

خِطّه سذ. عر. مملکت، یر، بقعه، قطعه: خطهٔ یمانیه = یمن قطعه‌سی.

خَطیب سذ. عر. ١. جامعده خطبه‌اوقویان وبووظیفه ایله موظف بولنان آدم. ٢. فصاحت وسلاستله ایراد نطق ایدن.

خَطیر ص. عر. ث: خطیره. [« خطر » دن صش.] ١. مخاطره‌لی، وخیم: طریق خطیر. ٢. بیوك، عالی، شانلی، مهم: امر خطیر.

خَطیره سهواً « حظیره » یرینه قوللانیلیر. با: حظیره.

خَطیل س. طاش دیواری تقویه ایچون هر برایکی آرشین ارتفاعنده چکیلن کراسته ویا طوغله طبقه‌سی.

خَطیئه سذ. عر. جه: خطایا. ١. یاکلیش، سهو. ٢. صوچ، قباحت. [جمعی دها مستعمل اولوب، « خطا » نك جمعی مقامنده قوللانیلیر.]

خَفاء سذ. عر. ١. کیزلیلك، برشیئك کیزلی وسر ومحرم اولمسی. ٢. کیزلی شیء، سر.

خُفّاش سذ. عر. یاراسه، کیجه قوشی، شبپره.

خَفّاف سذ. عر. اتر. زبانزدی: قواف] آیاق قابی انواعی صاتان آدم. [الیوم اسکی طرزده وقبا آیاق قابلری ویاخود ترلك وامثالی کبی شیئلرك حاضرلرینی صاتانلره تخصیص اولنمغله قوندره‌جیدن فرق اولنور.] || خفاف ایشی = اوجوز صاتلمق اوزره یك آشاغی کراسته ایله یاپلمش عادی آیاق قابی؛ عادی ایش.

خَفاياء { سذ. جمـ. عر. فد : خفیه. با : خفیه.

خِفَّت { سذ. عر. ۱. خفیف شیئك حالی، ییڭیللك، آغرلق مقابلی. ۲. وقارسزلق، تمکینسزلك. || خفت مزاج = هوپالق. || خفت مشرب = عقلسزلك، آچیقلق. || عقلنه، شعورینه خفت کتیرمك = چیلدیرمق.

خَفتان { سذ. عر. ۱. عن اصل زرهك آلتنده کییلن پنبوقلی لباس. ۲. اوستدن کییلیر اوزون وککیش لباس که اکثریا مقام تلطیف والتفاتده کبرا طرفندن اصحاب استحقاقه کییدیریلیر ویا اوستلرینه آتیلیر، قفتان.

خُفته { صه. فا. اویومش. ن.

خَفض { سذ. عر. د. نحو عربیده اعرابك حالت جری. [«جر» دها مستعملدر.]

خَفَقان { سذ. عر. ط. یورك اوینامه‌سی، چارپندی.

خَفی { صه. عر. ث: خفیه. [«خفاء»دن صش.] کیزلی، صاقلی، جلی مقابلی : خفی وجلی.

خَفِیّاً { حه. عر. کیزلی، اوله‌رق، کیزلیدن : خفیاً سویلدی، خفیاً کلدی.

خَفِیّات { سذ. جمـ. عر. کیزلی ایشلر. اسرار : خفیات امور.

خَفیف { صه. عر. ث: خفیفه. [«خفت» دن صش.] ۱. آغر اولمیان، ییڭی، سبك : پنبوق الك خفیف اجسامدندر. ۲. جدی ومهم اولمیان، آغرلغی اولمیان : خفیف آدم: خفیف مزاجلی، خفیف مشربلی. || عسکـ. استحکامات خفیفه = حرب زماننده علی العجله یاپیلان موقت استحکاملر.

خُفیه { سذ. عر. [«امور خفیه»دن مختصر] تحقیقات خفیه ایشلرنده متنکراً استخدام اولنان پولیس مأموری.

خَلّ { سذ. عر. سرکه.

خَلاء { سذ. عر. ۱. بوشلق. ۲. بوش یر، تهی مکان، برشیء حاوی اولمیان فضاء، تهالق، بوشلق. ۳. ح. هواسی آلنمش یر. ٤. انسانك تنها قالمغه محتاج اولدیغی آبدستخانه، آیاق یولی.

خَلاخِل { سذ. جمـ. عر. فد : خلخال. با : خلخال.

خَلاص { سذ. عر. قورتلمه، رها: خلاص اولمق، بولمق = قورتلمق؛ خلاص ایتمك = قورتارمق : بنی بو اذیتدن کیم خلاص ایده‌جکدر؟

خُلاصه { سذ. عر. ۱. بر شیئك اك روحلی و قوتلی قسمی، پوصه‌سی وفضله شیئلری چیقارلدقدن صکره قالان کزیده‌سی، زبده : سوت خلاصه‌سی، ات خلاصه‌سی. ۲. اوزون بر بحث ومقاله‌نك آز سوزله افاده اولنان مفهومی، نتیجه : مضبطه‌نك خلاصه‌سنی چیقارملی؛ بو عرضحالی خلاصه ایتملی. || خلاصهٔ کلام = نتیجهٔ کلام، الحاصل.

خُلاصَةً { حه. عر. مختصراً، خلاصه طریقیله، آز سوزله : مقصدی خلاصةً یازملی، افاده ایتملی.

خُلاصه‌جی { سه. بعض دوائرده ویریلن استدعانامه‌لرك خلاصه‌سنی چیقارمغه مأمور کاتب.

خَلاط { سه. قالین ایپ، کمی ایپی، بحـ. ثابت آرمه خلاطی = درت قول ایله بر فتیلدن تشکیل اولنان بومه بوکومی قطرانلی خلاط.

خِلاف { سذ. عر. ۱. قارشی، ضد، عکس : خلاف طبیعت، خلاف حقیقت؛ خلافی التزام ایتمك. ۲. مغایرت، مخالفت، اختلاف، ضدیت : بو ایکی شیء آره‌سنده خلاف واردر؛ بو سوزده خلاف یوقدر؛ آره‌لرینه خلاف دوشدی. ۳. یالان، کذب، دروغ : خلاف سویلمم؛ خلافم یوقدر. || خلافنه = ترسنه، عکسنه، قارشی اوله‌رق. || خلاف العاده = اصول وقاعده‌یه قارشی، عادت خارجنده اوله‌رق. || خلافکیر = عکسنی ضدینی التزام ایدن، مخالف. مقابلی طرفکیر.

خِلافاً { حه. عر. عکسنه، ترسنه.

خِلافَت { سذ. عر. ۱. خاتم الانبیاء (صلعم) افندمزه وکالةً عموم اهل اسلامه امامت و آمریت وشریعت اسلامیه‌یی حمایه ایتمك وظیفهٔ مقدسه‌سی : خلافت اسلامیه؛ خلافت کبری. ۲. خلیفهٔ اسلامك دائره ومدت حکومتی : حضرت ابا بکرك خلافتی؛ خلافت عباسیه‌نك حدودی پك واسع ایدی. — عربی ترکیباتده «خلافه» صورتنده قوللانیلیر: دار الخلافه = مرکز خلافت، خلیفهٔ اسلامك پایتختی.

خِلافت‌پناه { صه. فا. [عر. خلافت = م ـ فا. پناه =

طیانه جق یر] خلافت اسلامیه. نك اعتمادگاهی اولان (خلیفهٔ اسلام) : خلافتپناه افندمز .

خِلافَتپَناهی { صه. فا. خلافت اسلامیه‌نك اعتماد- گاهی اولان ذات اقدسه منسوب ومتعلق : ذات حضرت خلا- فتپناهی؛ عتبهٔ سنیهٔ جناب خلافتپناهیلرینه .

خَلّاق { صه. عر. [« خلق » دن سمبـ.] مبالغه ایله خلق ایدیجی، چوق یارادان : خلاق عالم. [صفات اللهدندر.] || خلاق المعانی = معانی ونکاتی یارادیر- جه‌سنه بولوب قوللانان شاعر بلیغ .

خِلال { سـنـ. عر. ۱. آره‌لق، آره [زمان حقنده :] او خلالده = او آره‌لقده؛ خلال رمضانده = رمضان ایچنده. ۲. دیش وقولاق قاریشدیره- جق شیٔ که کیك یا بوینوز و یاخود باغه وسائره‌دن اولور .

خُلّان { سنـ. جه. عر. فد : خلیل. با : خلیل .

خَلائِق { سـنـ. جه. عر. [فـد. « خلیقه » یك مستعمل دکلدر] یارادلمش ذی روحلر وعلی‌الخصوص انسانلر، مخلوقات. = تر. فد. جاریه، حربده طو- تلمش ویا صاتین آلنمش قیز ویا قادین : چرکس خلایق، عراب خلایق، خلایقلر .

خَلْجان { سنـ. عر. دیترمه، اوینا- مه، چارپمه. [باشلیجه یورك اوینامه‌سی حقنده قوللا- نیلیر :] خلجانه اوغرادم، خلجان قالب .

خَلْخال { سـنـ. عر. جه : خلاخل. عرب نساسـنك آیاقلرینه طاقدقلری بیلزیك .

خُلْد { سنـ. عر. ۱. بقا، سرمدیلك. ۲. جنت : خلد برین .

خَلَّدَ { ف. عر. [تفعیل بابندن ماضی مفرد مذکر غائب اولوب، دعا مقامنده بعض تعبیرات عربیه‌ده بولنور] دائم وباقی ایتسین : خلده الله؛ خلد الله ملکه .

خَلْط { سنـ. عر. ۱. قاریشدیر- یرمه، مزج : اجزایی خلط ایتمك. ۲. مناسبتسز سوز سویلمه، هذیان ایتمه : آرتق خلط ایدیور.

خِلْط { سنـ. عر. جه : اخلاط. طب قدیمده بدن انسانده فرض اولنان درت عنصرك بهری که: دم، بلغم، سودا وصفرادن عبا- رتایدی. [جمعی دها مستعملدر.]

خِلْطی { صه. عر. ث : خلطیه. ط. اخلاط اربعه‌یه ویا برینه منسوب ومتعلق .

خِلْعَت { سنـ. عر. حکمدا ران ووزرا طرفندن برینه حرمت ومکافات برینه کیدیریلن قافتان : خلعت فاخره؛ خلعت کیدیرمك .

خَلَف { سـنـ. عر. جه : اخلاف. ۱. صکره‌دن کلن، برینك یرینه قائم اولان، سلف مقابلی: سلف ایله خلف = بر مأموریتده اول بولنمش اولان آدمله بعده اونك یرینه نصب اولنان؛ فلان مأموریتده بکا خلف اولدی؛ عزل اولدیسه ده، خلفی بکایه- جکدر. ۲. ذریت، نسل، اولاد واحفاد : بز او شانلی اجدادك اخلافی دکلمیز؟ || خیر الخلف = خیرلی اولاد، پدرینی خیرله یاد ایتدیرمکه سبب اولان اوغل. || ناخلف = خیرسز اولاد. || خلفاً عن سلف = سلفدن خلفه، نسلاً انتقال صورتیله .

خُلْف { سنـ. عر. سوزده طور- مامه، نقض : خلف وعد.

خُلَفاء { سنـ. جه. عر. فد : خلیفه. با : خلیفه .

خَلْفی { صه. عر. ث : خلفیه. تشـ. آرقه‌یه وکری‌یه منسوب ومتعلق .

خَلْق { سنـ. عر. ۱. یاراتمه، یارا- دیش : جناب حق کائناتی خلق بیوردی. ۲. ایجاد، اختراع، افترا، قوردمه : بویله سوزلر خلق ایتمکه مقتدردر. ۳. انسانلر، جمعیت بشریه، عموم : خلق راحتسزدکلدر، خلقه ایبلاك ایتمك؛ خلق ایشیتدی. ٤. جماعت، گروه، غابه‌لك : برچوق خلق طوپلانمشیدی. || خلق عالم = بتون انسانلر. || بین‌الخلق = عموم آره‌سنده .

خُلْق { سـنـ. عر. جه : اخلاق. خلق اولان خوی، طبیعت، سرشت : خلق حسن = کوزل خوی. == جه. ۱. هر انسانك متصف اولدیغی ایی ویا کوتی خویلر = اخلاق حمیده = ممدوح خویلر؛ اخلاق ذمیمه = مذموم خویلر. ۲. فلسفه‌نك اخلاقدن بحث ایدن قسمی و خوی و طبیعته متعلق اولان احوال بشریه : اخلاق درسی؛ اخلاق کتابلری. ۳. ایی خویلر، انسانی

معناً وحقیقةً تزیین ایدن فضائل : طلبه ده هر شیئدن اول اخلاق آرانملیدر؛ وحشیلرده اخلاق آرامالی. || اخلاق عمومیه = بر جماعتده عادت حکمنه کچمش طبیعتلر : اخلاق عمومیه یی فساددن محافظه ایتمك لازمدر.

خَلقاً { ح. عر. یارادیلیشجه، یارادیلیش جهتیله، صورتاً، بدناً : فلان پدرینه یالکز خلقاً بکزیور.

خُلقاً { ح. عر. طبیعتجه، اخلاق جهتیله : امام حسین (رضه) افندمز خلقاً وخلقاً جداقدسلرینه مشابه ایدیلر.

خِلقَت { سذ. عر. ١. یاراتمه، یارادیش، آفرینش: خلقت عالم؛ خلقت بشر. ٢. یارادلشده اولان حال، خلقی طبیعت: او آدمك خلقی اویله‌در؛ سماحت او آدمده بر خلقتدر.

خِلقی { ص. عر. ث : خلقیه. خلقته یعنی یارادیلیشه منسوب ومتعلق، یارادیلیشده اولان، جبلی : تواضع زورله اولماز انسانده خلقی اولملیدر.

خِلقیّت { سذ. عر. بر حال و خویك خلقی وجبلی اولسی : فضائلك خلقیتی مختلف فیهدر. [«خلقت» یرینه استعمالی غلطدر.]

خَلَل { سذ. عر. ١. آچیقلق، بوشلق، رخنه. ذ. ٢. بوزوقلق، فساد، اکسیکلك، نقصان: عقله خلل کلمك؛ خلل کتیرر؛ سزك حاضر بولنمامکز ایشمزه خلل ویردی، خلل ایراث ایتدی.

خَلَلپذیر { ص. فا. [عر. خلل = م - فا. پذیرفتن = قبول ایتمك] نقصان وفساد قبول ایدن، ناقص، بوزوق : بونجه سنه‌لك حقوق خللپذیر اولدی.

خَلوَت { سذ. عر. ١. تنهایه چکلمه، [illegible]الکز قالمه: خلوت ایتمك = [illegible]ون یالکز طورمق ویا بریله تنها قونشمق اوزره یالکز قالوب کیمسه‌یی ایچری‌یه آلمامق. ٢. تنها یر، بوش محل : خلوته چکلمك. ٣. عبادت وذکر وریاضت ومراقبه ایله مشغول اولمق اوزره تنها بر حجره‌یه قپانمه : خلوته کیرمك؛ خلوت ایتمك. ٤. حمامك بر قورنه‌لی و یالکز بر آدمك ییقانمه‌سنه مخصوص بولمه‌سی: حمام خلوتی. ٥. مج. زیاده صیجاقدن کنایه : بو اوطه خلوت اولمش؛ بوراسی حمام خلوتی.

خَلوَتخانه { س. فا. خلوت محلی، خلوته مخصوص حجره.

خَلوَتسرای { س. فا. تنهاچکیلوب اوتورمغه مخصوص کوشك.

خَلوَتگاه { س. فا. [عر. خلوت = تنهالق - فا. گاه = محل] تنهالق محلی، خلوته مخصوص یر.

خَلوَتگُزین { ص. فا. [عر. خلوت = تنهالق - فا. گزیدن = سچمك] اختیار خلوت ایدن، تنهاچکیلوب عبادت وذکر ومراقبه ایتمکی اختیار ایدن.

خَلوَتنشین { ص. فا. [عر. خلوت = م - فا. نشستن = اوتورمق] خلوتده یعنی تنهالقده اوتوران : زاهد خلوتنشین.

خَلوَتی { ص. س. [یاء نسبتك تاء تأنیثه الحاقی جائز اولەمیه جغندن غلط بر تعبیردر.] خلوته زیاده اهمیت ویرن طریق مخصوصه منسوب : طریق خلوتی درویش خلوتی؛ خلوتیلرك کسوتی.

خُلود { سذ. عر. دائمیلك، بقا، دوام، سرمدیلك.

خُلوص { سذ عر. ١. خالصلك، صافلق، طوغریلق، یالان وحیله‌دن خالی اولمه : خلوص محبت، خلوص نیت، خلوص قلب. ٢. صمیمیت، محبت صمیمه: خلوصله نماز قیلق؛ اوآدمده خلوص یوقدر. ٣. چاقمه، یارانمه، مداهنه : محضا خلوص ایچون اویله سویلیور؛ خلوص چاقمق. || عرض خلوص ایتمك = محبت صمیمه‌سنی ابراز ایلمك. — اقران بیننده تحیه وسلام تعبیریدر.

خُلوصکار { ص. فا. ١. بر آدمه محبت صمیمه‌سی اولان، محب خالص. ٢. خلوص چاقان، مداهن.

خُلوصکارانه { ص. ح. فا. ١. محبت صمیمه ایله. ٢. مداهنه ایله، خلوص چاقه‌رق.

خُلوصکارلق { س. ١. محبت صمیمه ابرازی. ٢. مداهنه جیلك، طالقاوقلق.

خَلوق { ص. عر. حسن اخلاق صاحبی، ایی خویلی و هرکسله کچینیر اولان : پك خلوق آدمدر.

خَلیج { سذ. عر. ١. قوی، کورفز. ٢. بوغاز، قنال : خلیج قسطنطینیه = استانبول، پیشکاه هندن کاغدخانه‌یه طوغری کیدن

کورفز؛ خلیج فارس = بصره کورفزی .

خَلیچه { یاخود قلیچه. س. کوچك خالی، کلیم، سجاده .

خَلیطه { سذ. عر. ایکی شیئدن و علی الخصوص ایکی معدندن مرکب ماده: آنتیمون ایله قورشون خلیطه‌سی .

خَلیعُ العِذار { ص. عر. چاپقین، ادبسز، آرسیق مشرب .

خَلیفه { سذ. عر. جه: خلفاء. ۱. وکیل، خلف، برینك برینه کچن آدم. ۲. فخر کائنات (صلعم) افندمزك وکیلی اوله‌رق امام المسلمین و حامی شریعت محمدیه اولان ذات: خلیفهٔ رسول الله؛ خلیفهٔ اسلام. ۳. باب عالی اقلامندن برنده کاتب بولنان ذات: حاجی خلیفه = کاتب چلبینك لقبی. [بو معنا ایله الیوم یالکز جمعی مستعملدر:] مکتوبی صدارت خلفاسندن. ٤. [تر. زبانزدی: قلفه] با: قلفه. || خلفاء راشدین = اك اول اجرای خلافت ایدن صحابهٔ کرامدن درت ذات که ابوبکر صدیق، عمر فاروق، عثمان ذی النورین و علی المرتضی حضراتیدر. || سرخلیفه = باب عالی اقلامندن برنده‌کی کاتبلرك باشی و اك قدملیلری: فلان قلمده سرخلیفه اولدی .

خَلیل { ص. عر. ث: خلیله. جه: خلان، اخلاء. دوست، محب، یار: خلیل الله، خلیل الرحمن = حضرت ابراهیم (عم)ك لقبیدر.

خَم { ص. فا. بوکلمش، کرلی: ابروی خم. = س. ۱. بوکلوم قیویرم: خم زلف. ۲. کمر، قبه .

خُم { س. فا. کوپ: خم می = شراب کوپی .

خُمار { سذ. عر. عشرتدن صکره قالان باش آغریسی و سرسملك .

خُماسی { ص. عر. ث: خماسیه . ۱. د. (صرف عربیده) بش حرفدن مرکب (کلمه)؛ فعل خماسی؛ افعال خماسیه . ۲. نبا. بش یاپراغی یا دانه‌سی ویا کوشه و سائره‌سی اولان (نبات): خماسی الاوراق، خماسی البزور، خماسی الوریقات وسائره .

خُمبره { س. [زبانزدی: قومباره] ۱. دمیردن ایچی بوش ومملو بیوجك مرمی‌که محاربانده هاون طوپیله آتارلر. ۲. طوپراقدن یووارلاق ظرف‌که ایچنه آقچه آتمق ایچون بر طرفنده یاریغی اولوب چوجقلر پاره بریکدیرمك ایچون قوللانیرلر ونهایتنده اونی قیره‌رق آقچه‌یی آلیرلر .

خُمبره‌جی { س. محاربه‌ده دشمن اوزرینه خمبره آتان هاون طوپنی قوللانان عسکر .

خُمبره‌خانه { س. ۱. خمبره‌یاپیلان بکلك فابریقه. ۲. خمبره‌جیلر قیشله‌سی .

خُمخانه { س فا. ۱. شراب کوپلرینك ویا فوچیلرینك قوندیغی کیلار. ۲. میخانه .

خمخم { ص. س. بورندن سویلین، بورنی سقط اولمغله سسی خم خم ایدرکبی چیقان .

خمخملامق { فل. خم خم ایده‌رك سویلمك، بورندن سویلمك .

خمخملق { س. بورندن وخم خم ایده‌رك سویلینك حالی .

خَمر { سذ. عر. [عربیده مؤنثده اولور] شراب، باده، می. || ط. خمر طبی = ادویه ایله ممزوج واستحضار اولنمش وعلاج کبی ایچیلان شراب .

خَمری { ص. عر. ث: خمریه. ط. شرابه متعلق: ادویهٔ خمریه .

خُمس { سذ. عر. بشده بر، بر شیئك بش جزءده بر جزئی .

خَمسه { عد. عر. [مؤنثی «ه» سز ایسه‌ده لسانمزده او صورتده قوللانلماز.] بلاد خمسه، اوقات خمسه، حواس خمسه . = س. بش قسمدن مرکب اثر منظوم: خمسهٔ نظامی؛ نوعی زاده‌نك خمسه‌سی. || خمسهٔ آل عبا = اهل بیت جناب نبوی. || خمسهٔ مبارکه = بش بارمق. [ال ایله یمك یمكدن کنایه‌اوله‌رق استهزا طریقیله قوللانیلیر.]

خَمسی { س. قره دکیزده کثرتله چیقار بر جنس کوچك بالیق .

خَمسین { عد. عر. اللی. ذ. = س. قیشین اربعین دینان قرق کوندن صکره کلن اللی کونلك موسمی .

خَمور { س. [عر. «خمیر» دن] ۱. اون واوکا مشابه بر شیئك صو ویا دیکر بر مایعله قاریشدیرلمه‌سندن حاصل اولان یومشاق ماده، عجین، معجون: خمور طوتمق؛ خمور یوغورمق ۲. اتمك خمورینه قونیلان مایه:

خمورسز اتمك . ٣. مج. اصل، مایه، جوهر، طینت: اونك خموری كوتی. || خمور آچمق = یوفقه یاپمق. || خمور ایشی = خمور ایله یاپیلان بورك كبی یمكلر. || خمور ایشنه قاریشمق = انسان بجرهمیهجكی و وظیفهسی خارجنده ایشلره كیریشمك. || بر خمور اتمك = مختلف شیئلری برلكده قاریشدیرمق. || خمور تختهسی = خمور آچمغه مخصوص تخته. == ص. ییشمهمش، یومشاق: خمور اتمك.

خمورجی { س. ١. بیوك دائرهلرده آشچیلرك یالكز خمور ایشلرینی یاپانی. ٢. فرونده اتمكك خمورینی یوغوروب حاضرلایان آدم.

خمورسز { س. مایهسز (اتمك). || خمورسز بایرامی = اسرائیلیلرك خمورسز اتمك یدكلری بر عید مخصوصلری.

خمورلامق { فت. خمورله قاپلامق، معجونلامق: تجرهنك آغزینی خمورلامق.

خمیازه { س. فا. ١. اسنهمه: خمیازه چكمك = اسنهمك. ٢. طور ومعاملهء استثقال.

خمیده { ص. فا. اكریلمش، بوكلمش، قنبور، كمرلی: قد خمیده.

خمیر { سذ. عر. ١. خمور. ٢. مایه.

خمیس { سذ. عر. پنجشنبه كونی: یوم الخمیس. ذ.

خنادق { سذ. جم. عر. فد: خندق. با: خندق.

خنازیر { سذ. جم. عر. ذ: خنزیر. با: خنزیر.

خنّاس { سذ. عر. شیطان.

خناق { سذ. عر. [نونك تشدیدیله غلطدر] ط. بوغاز خستهلغی.

خناقی { ص. عر. ذ: خناقیه. ط. بوغاز خستهلغنه منسوب ومتعلق.

خنثائیت { سذ. عر. برفردك هم اركك هم دیشی اولمسی. نباتاتدهده واقع اولور.

خنثی { ص. عر. ١. هم اركك هم دیشی اولان. ٢. نبا. اركككك ودیشیلك علائمنی جامع (نبات).

خنج { ص. طولی، مملو. دائما مكرر وفارسی ایمش كبی آراده بر الفله قوللانیلیر: خنجا خنج = طوب طولی.

خنجر { س. [فا. «خنجر» دن. معربی: خنجر] اوجی سیوری ایكی طرفی كسكین قبضه بكزر بیچاق.

خندان { ص. فا. كولن، شن، مسرور: خندان خندان = كولهرك، كوله كوله.

خندق { سذ. عر. جم: خنادق. [تر. زبانزدی هندك] شهر وقلعهنك ویا تارله وسائرهنك اطرافنه چكمكه مانع اولمق اوزره قازیلان چقور: خندق قازمق، چكمك، خندقله احاطه اتمك.

خنده { س. فا. ١. كولمه، ضحك. ٢. استهزا، اكلنمه.

خنزیر { سذ. عر. جم: خنازیر. طوموز. || مج. پیس وقتی یوركلی، غدار، خائن.

خنزیرلق { س. طوموز طبیعتی، غدارلق، خائنلك.

خنزیره { سذ. عر. دیشی طوموز. || مج. پیس وكوتی طبیعتلی قاری، خائنه وغداره.

خنصر { سذ. عر. كوچك پارمق، سرچه پارمغی.

خنك { ص. فا. نهموتلی، طوبی، زهی. ذ.

خنك { س. فا. قیرآت. ذ.

خنكار { س. [«خداوندكار» دن محرف] ١. حكمدار، پادشاه، سلطان. ٢. اولیاء كرامدن بعض ذواته دخی اطلاق اولنور: پیر خنكار، ملا خنكار.

خو { س. فا. ا: خوی.

خواب { س. فا. اویقو، نوم: خواب وراحتنی ترك اتمك.

خواب آلود { و خواب آلوده. ص. اویقوسی كلمش، اویوقلایان ویا اویقودن یكی قالقوب دها لایقیله كوزلرینی آچامامش.

خوابگاه { س. فا. اویقو محلی، یتاق ویتاق اوطهسی.

خواتین { سذ. جم. عر. فد: تركجهدن معرب خاتون. با: خاتون.

خواجگان { س. جم. فا. فد: خواجه. با: خواجه. == تر. فد. وقتیله باب عالی اقلام افندیلرندن بر رتبهء مخصوصهیی حائز آدم: خواجگان دیوان همایون، خواجگان رتبهسی.

خواجگانلق { س. وقتیله باب عالی اقلامی افند-

یلرینه ویریلن بیوك بر رتبه اولوب، الیوم رتبهٔ خامسه‌یه معادل کبیدر.

خواجگی { س. تاجر: بدستانده خواجکی.

خواجه { س. فا. ١. افندی، آغا، چلبی، سید، صاحب: خواجهٔ هر دوسرا = دنیا وآخرت سیدی اولان فخر کائنات (صلعم) افندمز. ٢. [تر. زبانزدی = خوجه] معلم، مدرس، استاد: مکتب خواجه‌سی، جغرافیه، حساب، حسن خط خواجه‌سی. ٣. صاریقلی افندی، ملا: خواجه افندی، خواجه قیافتی.

خواجه‌لك { س. [زبانزدی: خوجه‌لق] ١. افندیلك، صاحبلك. ٢. معلملك، تدریس وظیفه‌سی: دارالفنونده بر خواجه‌لك آلدی. ٣. علما قیافتی، طلبه ومنلا صفتی.

خوار { ص. فا. [تر. زبانزدی: خور] حقیر، ذلیل، اعتبارسز.

خوار { ص. فا. [«خوردن» فعلندن سمص.] ییّن، ییجی، آکل: مردم خوار = آدم ییّن، آکل البشر.

خوارج { سذ. جم. عر. فد: خارجی. با: خارجی.

خوارده { یاخود خوورده. ص. سفیه، چاپقین، مالنی ذوق وصفا وسفاهتده صرف ایدن.

خوارده‌لق { س. چاپقینلق، سفاهت، ذوق وصفا وسفاهت یولنده مسرفلك.

خوارزم { سخ. م. بحر خزرك شرق جهتنده واقع خطهٔ مشهوره‌که الیوم خیوه خانلغنی تشکیل ایدیور.

خوارزمی { ص. عر. خوارزم خطه‌سی اهالیسندن ویا بو خطه‌یه منسوب ومتعلق اولان.

خوارق { سث. جم. عر. فد: خارقه. با: خارنه.

خواستگار { ص. فا. ایستکلی، طالب.

خواص { سذ. ث. جم. عر. فد: خاص. خاصه. با: خاص، خاصه = فد. کویا حروفدن وسائر شیئلردن احکام چیقارمق معرفتی: اهل خواص = بو معرفته‌وقوف ادعاسنده بولنانلر.

خواطر { سذ. ث. جم. عر. فد: خاطر، خاطره. با: خاطر، خاطره.

خواقین { سذ. جم. عر. فد: ترکجه‌دن معرب خاقان. با: خاقان.

خوال { یاخود قوال. س. چیزمه یورنتك قالبی.

خوان { س. فا. ١. سفره، ماصه، یك ترازه‌سی. ٢. یك، طعام، نعمت.

خوان { ص. فا. [«خواندن» فعلندن سمص.] اوقویان: قرآن خوان = قرآن اوقویان؛ دعا خوان = دعا اوقویان.

خواننده { ص. س. فا. جم: خواننده‌گان. ١. خوش الحان ایله شرقی وترکی سویلین. ٢. اجرتله شرقی سویلین.

خواه { ص. فا. [«خواستن» فعلندن سمص.] ایستین، آرزو ایدن: خیرخواه = هرکسك ایلیکنی آرزو ایدن؛ بدخواه = هرکسك کوتیلکنی آرزو ایدن. = س. ایستك، آرزو: دلخواه = کوکلك ایستکی. = د. کرك، ایستر: خواه کافر خواه مؤمن. ‖ خواه ناخواه = ایستر ایستمز؛ طوعاً وکرهاً.

خواهر { س. فا. قیز قارداش، همشیره. لس.

خواهرزاده { س. فا. همشیره‌زاده، یکن. لس.

خواهش { س. فا. ایستك، ایستیش، آرزو.

خواهشگر { ص. فا. ایستکلی، آرزوکش، طالب.

خوب { ص. فا. جم: خوبان. کوزل، حسن، جمیل: روی خوب = کوزل یوز. — وصف ترکیبلرده کیرر: خوبرو = کوزل یوزلی؛ خوب صورت = صورتی کوزل؛ خوب سیرت = سیرتی کوزل. = س. جم. محبوبلر، دلبرلر.

خوپ { خوپپا، خوپپاله. با: هوپ وسائره.

خود { س. فا. کندی: خودبخود = کندی کندینه.

خود { س. فا. باش زرهی، مغفر. لس.

خودان { س. لسان نور نوعندن بر نبات‌که کوکی سبزه کبی یوموروطه ایله پیشر.

خودبین { ص. فا. یالکز کندینی کورن، مغرور، متکبر، انانیتلی.

خودبینلك { س. غرور، انانیت.

خودپسند { ص. فا. كندينى بكنمش، مغرور.

خودرأى { ص. فا. كندى رأى وفكريله ايش كورن.

خور { ص. [فا. «خوار» دن] حقير، ذليل، مبتذل: خور طوتمق، قوللانمق = كوزتمه‌مك، دقت ايتمه‌مك؛ خور باقمق = استحقار ايتمك؛ خوره كلمك = طيانقلى اولمق.

خور { ص. فا. [«خوردن» فعلندن سمص.] يين، آكل: كوفته خور = كوفته يين. [خوار كبى.]

خور { مه. اويوركن چيقاريلان سسى وبول بول آقان شيئك صداسنى تقليد وتصوير ايدر: خور خور اويومق؛ خور خور آقمق.

خور { س. كونش، شمس: خور وماه.

خورا { س. [ر. Χωρὸς] رقص: خورا تپمك.

خوراطه { س. [ر. Χωρατᾶς] شاقه، اكلنجه، لطيفه، مزاح.

خوراطه‌جى { ص. شاقه‌جى، لطيفه ومزاجى سون.

خورتلامق { فل. ١. (يابان حيوانى) خورت خورت ايدوب سسلنمك. ٢. عوام زعمنجه كناهكار آدم مزارده جادى اولوب خورت خورت ايتمك، مزار عذابى چكمك.

خورج { س. با: خرج.

خورد { س. فا. يمه، ييتى. ذ.

خورشيد { س. فا. كونش، شمس.

خورلامق { فت. خوار وحقير طوتمق وياقوللانمق.

خورلامق { فل. اويوركن بوغازدن قالين سسله خورخور ايتمك.

خورلدامق { خورلدى. با: خرلدامق، خرلدى.

خورلق { س. حقارت، ذلت.

خوروز { س. با: خروس.

خوره { س. با: خورا.

خوريات { وغلطى: خويرات. ص. [ر. Χωριάτης] كويلى، قبا؛ الى برشيئه ياقشمايان، برشيئى كوزل محافظه ايتمكى بيلمين.

خورياتلق { خويراتلق. س. كويليلك، قبالق، تربيه‌سزلك.

خوش { ص. ح. فا. ١. ايى، طيب: دون هوا پك خوش ايدى. ٢. تر. غريب، تحف: اونك خوش براسمى واردر. || خوش كلديكز = صفا كلديكز، يكى كلن آدمه تحيه تعبيرى اولوب، جوابى: خوش بولدق. || خوش كورمك = باقمامق، طارلمامق. || بر خوش [طوغريسى «بيهوش» ولسه كرك] = برنوع بايغينلق حس ايدن: برخوش اولدم. عو. || كوكلنى، خاطرينى خوش ايتمك = تطييب خاطرله ارضا واقناع ايتمك.

خوشا { ح. فا. نه ايى! نه كوزل! زهى!

خوش آمد { س. فا. [خوش = ايى - آمد = كلدى] خوش كلديكز تحيه‌سى.

خوش آمدى { س. فا. برينه خوش كلديكز ديمك رسمى: ايفاى رسم خوش آمدى.

خوشاب { س. فا. [خوش = ايى - آب = صو. — تر. زبانزدى: خوشاف] بول صو وشكرله پيشمش قورى يمش كه صوئوق اوله‌رق يمكك آخرنده بوكا مخصوص كبكيش قاشيقله ايچيلير: اريك، ويشنه خوشابى؛ خوشاب قاشيغى، كاسه‌سى. || خوشابك ياغنى كسلمك = بوزلمق، بر جواب بوله‌مامق، محجوب اولمق.

خوشاف { س. با: خوشاب.

خوشبو { ص. فا. [خوش = ايى - بو = قوقو] ايى قوقان، كوزل قوقولى.

خوشجه { ص. ح. ايجه، كوزلجه، ضررسز.

خوشحال { ص. فا. [فا. خوش = ايى - عر. حال = م] حال ووقتى ايى، مسعود، بختيار.

خوشگوار { ص. فا. لذيذ و هضمى قولاى.

خوشلاشمق { فل. ايلك حس ايتمك، حظ وتلذذ ايتمك.

خوشلاندرمق { فت. ١. ممنون وخشنود ايتمك. ٢. حظ ايتديرمك.

خوشلانمق { فل. ١. ممنون و خشنود اولمق. ٢. حظ ايتمك: بوقوقودن هيچ خوشلانمام.

خوشلق { س. ١. ايلك، كوزللك. ٢. تر. غريبلك، تحفلق. ٣. نشئه‌سزلك: بوكون

بر خوشلغكز واردر. [بومعناده دائما « بر » كلمه‌سیله برابر قوللانلدیغندن، « بیهوشلق » دن غلط اولمیده ملحوظدر.]

خوشمریم { س. طوزسز تازه پینیرله یاپیلان بر نوع یمك.

خوشنوا { ص. فا. [خوش = ایی - نوا = مقام] كوزل صدالی، كوزل الحانلی.

خوشنود { ص. فا. با: خشنود.

خوشه { س. فا. باشاق؛ خوشه چین = باشاق طوپلایان.

خوطوز { س. [اصلی: تق. قوتاز] ١. قادینلرك كندی صاچلرندن ویا یمنی وساٸره ایله یاپدقلری باش‌سوسی وكسوه‌سی: خوطوز كیمیش؛ خوطوزی یاقیشدیرمش. ٢. یاپوان قوش تپه‌سی. ٣. ابنیه‌ده یاپیلان بر نوع تزیینات.

خوطوزلی { ص. ١. خوطوز كیین (قادین). ٢. باشنده ككیش تپه‌سی اولان (قوش).

خوف { س‌ذ. عر. قورقو: كمال خوف ودهشتله. [لسانمزده مصدریت معناسیله «خوف ایتمك» صورتنده استعمالی غریبدر.] || بین الخوف والرجا = قورقو ایله امید آراسنده. || ط. دیكر اسملره اضافتله Phobie تعبیر یونانیسیله افاده اولنان اصطلاحاتی ترجمه ایدر: خوف الرطوبه = Hygrophobie؛ خوف الضیاء = Photophobie؛ خوف الماء = Hydrophobie كبی

خوفاً { ح. عر. قورقودن، قورقه‌رق: خوفاً من الله = اللهدن قورقه‌رق.

خولان { س. ١. طوپالان آغاجی. ٢. جهری عصاره‌سی.

خولیا { س. [یو. Μελαγχο-λία. معربی: مالخلیا و اختصاراً خلیا.] قورندی، خیالات. [اصل معناسی اخلاط اربعه‌دن سوداء در.]

خون { س. فا. قان، دم: خون شهدا.

خون آشام { ص. فا. [خون = قان - آشامیدن = ایچمك] سفاك.

خون آلود { ص. فا. [خون = قان - آلودن = بولاشمق] قانه بولاشمش، قانلی.

خوناب س. فا. و:

خونابه { س. فا. [خون = قان - آب = صو] ١. صولی قان، قانلی صو، صو ایله قان قاریشیق. ٢. قانلی كوز یاشی.

خون افشان { ص. فا. [خون = قان - افشاندن = صاچمق] قان صاچان، قان سرپن.

خونبار { ص. فا. [خون = قان - باریدن = یاغمق] قان یاغدیران.

خونبها { س. فا. [خون = قان - بها = قیمت] قان بهاسی، دیت.

خونخوار { ص. فا. [خون = قان - خوردن = یمك] قان ایچن، قانله طویمیان، سفاك، ظالم.

خونخوارلق { س. قان دوكمكله طویمایش، سفاكلك.

خونریز { ص. فا. [خون = قان - ریختن = دوكمك] قان دوكن، سفاك.

خونریزلك { س. قان دوكیجیلك، سفاكلك، غدارلق.

خونه { صد. جه. عر. فد: خائن. || با: خائن.

خونی { س. [یو. Χωνίον] آ. غزی طار قابلره مایعات دوكمه‌ده مستعمل آلت كه بوقاریسی ككیش وآشاغیسی طار اولور.

خونی { ص. فا. قانلی، قان دوكمكه مائل، قاتل.

خونین { ص. فا. قانه ملمع، قانلی.

خوی { س. فا. [و نادراً: خو] ١. خلق، طبیعت، جبلت، سرشت: خوی چیقماز. ٢. عادت، معتاد: فلان شیئی خوی ایتمشدر. ٣. كوتی آلیشمه، سوء: خویلی.

خویار س. با: خاویار.

خویرات س. با: خوریات.

خویسز { ص. ایی خویی اولمیان، كوتی خویلی، خرچین.

خویسزلق { س. كوتی خوی، خرچینلق.

خویش { س. فا. جه: خویشان. || و:

خویشاوند { س. فا. اقربا، تعلقات. ذ.

خویلانمق { فط. ١. كوتی خوی پیدا ایتمك، خرچین اولمق. ٢. طارلمق، كوجنمك، منفعل اولوب حدت ایتمك: بو وزدن خویلانیر.

خویلی { صـ. کوتی خوی وعادتی اولان، خرچین : خو-یلی آدم، آت.

خیار { سـذ. عر. جـ : خیارات. بر ایشی یاپوب یاپمامه‌ده سربست ومستقل اولمه، مخیرلك.

خیار { سـ. [اصلی فارسی اولوب ترکجه وعربیده‌ده مستعملدر] سبزه ایله میوه آره‌سنده معروف بر یشیللك كه قباقدن اوزونجه اولوب صالاته وترشیسی اولور: لانغه، روس، جاپون خیاری. [ظرافتله صالاته‌لقده دینیر.]

خیارجق { سـ. خیار رسمنده اوله‌رق عارض اولان بر شیش.

خیارشنبر { سذ. عر. وغلطی:

خیارشنبه { سـ. میوه سی طبده مستعمل بر جنس نبات.

خیاط { سذ. عر. [«خیط» دن سمبـ.] دیکیشجی، ترزی.

خیاطه { سذ. عر. ۱. دیکیشجیلك، ترزیلك. ۲. جرا. کسیلوب یاریلان بر عضوك یاپیشمق اوزره دیکلمسی: خیاطة الامعاء، خیاطة الاوتار وسائره.

خیال { سذ. عر. جـ : خیالات. ۱. بر شخص ویا شیئك انسانك فکر وذهننده تجسم ایدن صورتی: خیالی بر دم خاطرمدن چیقمیور. ۲. اصل وحقیقتی اولمیه‌رق تجسم ایدن صورت موهومه: خیال کورمك؛ خیال کبی کوزك اوکندن کچمك. ۳. کولکه کبی آز و مشوش صورتده کورینن ویا خاطره کلن شیء: خیال کبی کورینیور؛ خیال میال کوریورم؛ خیال کبی خاطرمه کلیور. ٤. بر شیء ویا شخصك صویه وآینه وسائره‌یه انعکاس ایدن صورتی: صوده کندی خیالنی کورمش. ٥. قورندی. [بونك صحیحی (خ) نك کسریله‌در. هله مصدریت معناسیله خیال ایتمك کبی استعمالی الیوم غریب و متروکدر. تخیل دیمك دها مأنوسدر.]

خیال { سـ. [آنف البیان اسم عربیدن مأخوذ] پرده آرقه‌سنده وشمعه اوکنده دری ویا مقوادن رسملر اوینادەرق کولکه‌لرینی سیر ایتدیرمکدن عبارت اویون که اك مهم شخصی اولان «قره‌کوز» اسمیله‌ده معروفدر: خیال اوینامق. || خیالی فنار = فر. Lanterne magique دینیلن عجائب رسملر کوسترن فنار.

خیالات { سذ. عر. اصلی اولمدیغی حالده کوزك اوکنده تجسم ایدن موهوم صورت: خیالات کوردی.

خیالجی { سـ. خیال دینلن کولکه اویونی اوینایان آدم.

خیالی { صـ. عر. ذ: خیالیه. وهم وخیاله منسوب ومتعلق. = سـ. تر. خیال دینلن کولکه اویونی اویناتان آدم، خیالجی.

خیام { سذ. جـ. عر. فد: خیمه. [با: خیمه.]

خیانت { سذ. عر. ۱. کندیسنه اولنان امنیت واعتمادی سوء استعمال ویا وعد وتعهدینی نقض ایله حیله کارلقده بولنمه. ۲. کندی دولت ومملکتی علیهنده دشمنه خدمت ایتمه، ـا ئنلك: اسکی رومالیلرك آغر مجازاتی خیانته تخصیص ایتمشلردی. — عوام لساننده خائن و وفاسز معناسیله صفت کبی دخی قوللانیلیر: پك خیانت آدمدر.

خیانتکار { صـ. فا. خیانت ایدن، خائن.

خیانتکارانه { صـ. حـ. فا. خیانتله، خائنانه.

خیانتلك { سـ. عو. ۱. خائنلك، خیانت. ۲. وفاسزلق، سوزنده طورمامش. ۳. حیله‌کارلق، غدارلق.

خیر { سـذ. عر. ۱. ایلك، ایی ایش، شر مقابلی: خیر ایشلمك. خیری طوقنمق. ۲. فائده، منفعت: خیر ایتمك؛ خیری کورلمك؛ خیری اولمق. ۳. باشه چیقمه، ثمر ومنتج اولمه، بر حسن نتیجه‌یه وارمه، موفقیت: اکدیکمز تخم خیر ایتمدی: بو چوجق خیر ایتمیه‌جکدر. || خیر سویلك = خیرلی سوز سویلك. || خیری قالمامق = آرتق ایشه یارامامق، قوللانلماز حاله کلمك. || خیرینی کورمك = استفاده ایتمك، مستفید اولمق؛ خیرینی کور = یکی صاحبی آلنان شیء حقنده دعادر: استهزا طریقیله‌ده قوللانیلیر: آرابه بو حاله کلدکدن صکره خیرینی کور. || خیری یوق، اونده خیر یوقدر = آرتق ایشه یارامامز. = صـ. ۱. ایی، خیرلی:

خیر الامور = ایشلرك ا كایی؛ فعل خیر = ایی ایش. ۲. فائده‌لی. نافع، مفید. ۳. مبارك، مسعود، اوغورلی : صباح شریفکز خیر اولسون. || خیر خبر = ایی خبر، خبر خیر. || خیر دعا = ایلك ایچون اولان دعا. دعای خیر، بد دعا مقابلی. = ح. ایلك معناسیله تفألاً «یوق» مقامنده قوللانیلیر : درسکزی حاضرلا- دیکزمی؟ — خیر، دها حاضر- لایه‌مدم؛ خیر افندم. [بونك «خایر» یازلمسی پك عیبدر.]

خَیرات { سش. جم. عر. [فد. «خیرة» لسانمزده مستعمل دكلدر.] ثواب ایچون یاپیلان شیئلر، وقف ایشلری، مؤسسات خیریه، جامع ومدرسه وکوپری وچشمه کبی عمومك ایشنه یارایه‌جق تأسسات : فلانك خیراتی چوقدر؛ چوق خیرات براقشدر. — لسان عوامده مفرد کبی ده قوللانیلیر : برخیرات یاپدی.

خَیراَندیش { صه. فا. [عر. خیر= ایلك. فا. اندیشیدن= دوشونمك] ایلك دوشونن، بد اندیش مقابلی.

خَیرخواه { صه. فا. جم : خیر خوا- هان. [عر. خیر= ایلك. فا. خواستن = ایسته‌مك] برینك ویا هر کسك ایلکنی ایسته‌ین وهر کسی ایی کورمکی سون : خیر خواه آدمدر؛ سزك خیر خواهکز در؛ خیر خواهان دولتدن.

خَیرخواهانه { صه. فا. برینك ویا هرکسك ایلکنی آرزو ایدنه مخصوص ویا شایان : افکارخیرخواهانه ؛ نصایح خیر خواهانه. = ح. فا. خیرخوا- هلقله، برینك ویاهرکسك ایلکنی ایسته‌یه‌رك : بن سزه خیرخواهانه سویلیورم.

خَیرخواهلق { سه. و :

خَیرخواهی { سه. فا. خیرخوا- هلق، هرکسك ایلکنی ایسته‌مه.

خَیرسز { صه. ۱. کیمسه‌یه خیری وایلکی طوقنمیان. ۲. خیر کورمین، هیچ بر ایشده موفق اوله‌میوب استفاده ایتمین : خیرسز آدم. ۳. خیری کورلمین، باباسنه آناسنه فائده‌سی اولمیان : خیرسز اولاد.

خَیرلاشمق { فش. بربرینه خیر- ینی کور دیه‌رك برصانیشه قراروِرمك، بیتیرمك.

خَیرلی { صه. ۱. ایی، منفعتلی، نافع : خیرلی ایش. ۲. مبارك، مسعود، اوغورلی : خیرلی اولسون! ۳. کندینه وسائرلرینه منفعتی طوقنان : خیرلی اولاد.

خیره { صه. فا. ۱. بولانیق، طونق، قاریشیق، مشوش : خیره‌چشم. ۲. شاشقین. حیران، مبهوت : خیره سر، خیره رأی. ۳ بیهوده، عبث : خیره کو.

خیره لَنمَك { فل. بولانمق، قرارمق : کوز- لری خیره‌لندی.

خَیری { صه. عر. ؤ : خیریه. ایلکه واوغور وسعادته منسوب ومتعلق : تنظیمات خیریه، شرکت خیریه.

خیز { سه. ۱. سرعت : خیزله یو- ریمك. ۲. شدت، حدت : خیزنی آلمق، خیزنی آله‌مامق؛ خیزله اورمق. ۳. یوکسك سس، باغرمه : خیزله سویلمك. ٤. پر- تاو : او خیزله کلوب دیواره چارپدی؛ خیزنی آله‌مدی.

خیز { صه. فا. [«خاستن» فعلندن کیرر.] سمصه. اولوب صترد. تشکیلنه قالقان : سحرخیز، صباح ارکن قالقان.

خیز آب { سه. فا. طالغه، موج. ؤ.

خیزان { صه. فا. قالقان، قالقه‌رق : افتان وخیزان = دوشه قالقه.

خَیزران { سه. تحریفله هزارن دینلن بر جنس اقالیم حاره قامشی که صندال وسائره یاپیلیر.

خیزلی { صه. ۱. سرعتلی، سریع : خیزلی یورویش. ۲. شدتلی، شدید : خیزلی اوریش. ۳. یوکسك سسلی : خیزلی سو- یلیش. ٤. پرتاولی : خیزلی هجوم. = ح. ۱. سرعتله : خیزلی یوریمك. ۲. شدتله، شدیداً : خیزلی اورمق. ۳. یوکسك سسله : خیزلی سویلمك.

خَیشوم { سذ. عر. ت. بورن دلیکنك یوقارییی، دریك یری، ککز.

خَیط { سذ. عر. ایپلك، تیره. || ت. نبا. تل شکلنده مواد عضویه، لیف.

خَیطی { صه. عر. ؤ : خیطیه. ت. نبا. تل صورتنده اولان : خیطی الشکل.

خَیل { سذ. عر. جم : خیول. ۱. آت. ۲. سواری

طاقى. ۳. مج. كروه، طاقم. || سرخيل = رئيس، سركرده.

خَيلاز { خيلازلق، حيلازلاق. با: خايلاز وسائره.

خَيلى { ص. [«خيل» لفظ عربينك معناى مجازيسيله ياء نسبتدن مركب اولمسى مظنوندر] چوق، كثير، بر چوق: خيلى زمان كچدى؛ خيلى قلعه‌لر ضبط ايتدى؛ خيلى كتابلر يازدى. || خيليدن خيلى = چوقدن چوق، بالغ مابلغ.

خَيليجه { ص. ح. چوقجه، ايجه.

خِيَم { سذ. جم. عر. فد: خيمه. با: خيمه.

خيم { وخيم خيم. با: خم.

خَيمه { سذ. عر. جم: خيم، خيام. چادير.

خَيمه‌گاه { س. فا. چاديرلر قورلمش محل.

خَيمه‌نِشين { ص. فا. [عر. خيمه = چادير - فا. نشستن = اوتورمق] چاديرده اوتوران، كوجبه.

خَيمه‌نِشينلك { س. چاديرده اوتوريش، كوجبه‌لك.

خُيول { سذ. جم. عر. فد: خيل. با: خيل.

د

د { دال. س. [عر. سئ.] الفبای تركینك اوننجی حرفی اولوب، ترتیب اصلی اولان ابجد صره سنده دردنجی حرفدر. شكل عبرانیسی ד وشكل یونانیسی Δ اولوب، لاتینجه ده D صورتنی آلمشدر، كه جمله سنك بر اولدیغی ظاهردر. تركی الاصل بعض كلمه لرده ت كبی اوقونور: آقندی، كورلدی، ایتدی، كیتدی كبی. ینه تركی الاصل كلمه لرده قالین حركه لی (د) لر بزم عثمانلی یعنی غرب تركجه سی املاسنده ناحق یره (ط) یازیلیور: طاغ، طورمق، آطه، اوطون كبی. شرق تركجه سنده بو مناسبتسزلك یوقدر. ابجد حسابنده ٤ رقمنه معادلدر.

داء { سذ. عر. خسته لق، مرض. — امراض مختلفه یه مناسبتی اولان برطاقم اسمایه اضافتله برچوق اصطلاحات طبیه تشكیل ایدر: داء الاسد، داء الثعلب، داء الفیل وسائره.

دَأْب { سذ. عر. عادت، اصول، قاعده، آیین: دأب دیرین اوزره.

دابّه { سث. عر. جم: دواب. حیوان، یوك وبینك حیوانی، چارپا. || دابة الارض = قیامتده دجال ایله برابر ظهور ایده جك بر حیوان مخصوص.

داخِل { ص. عر. ث: داخله. [« دخول » دن سف.] ١. كیرن، دخول ایدن: شهره داخل اولدی. ٢. برشیئك ایچنده بولنان: داخل حساب = محسوب؛ داخل بالمجلس = مجلسده حاضر. == سذ. عر. ١. برشیئك ایچریسی، ایچ طرف، ایچ: داخل شهر؛ بواوك داخلی خارجندن كوزلدر. ٢. بر دولتك اولكه سی، خارج مقابلی: حاصل اولان ذخیره داخلده صرف اولنه قدن صكره خیلی مقداری ده خارجه چیقار. ٣. رتب علمیه دن بر رتبهٔ مخصوصه: ابتدای داخل.

داخِلاً { ح. عر. ١. ایچریدن، ایچدن: اوی داخلاً بویاتمامشدر. ٢. اولكه ایچنده اوله رق: دولت مشار الیها داخلاً اصلاحات وترقیاتله اوغراشمق ایچون برمدت صلح واسایشی محافظه ایتمك ایستیور.

داخِلی { ص. عر. ث: داخلیه. ١. ایچه ویا ایچری یه منسوب ومتعلق: كوكسمده داخلی بر وجع حس ایدیورم. ٢. عائله یه عائد، محرم، خصوصی: اونك داخلی بر راحتسزلغی واردر؛ مصارف داخلیه سی چوقدر. ٣. بردولتك كندی اولكه سنه منسوب و متعلق: امور داخلیه؛ حوادث داخلیه؛ نظام داخلی. || نظامنامهٔ داخلی = بر ادارهٔ رسمیه ویا تجاریه نك صورت تشكیله وظائفی حقنده تنظیم اولنان نظامنامه.

داخِلیّه { سث. عر. [« امور داخلیه » دن مختصر] دولتك كندی اولكه سنه متعلق ایشلرك یعنی مركز وملحقات امور ادارهسنك تمشیتنه مأمور نظارت ودائره: داخلیه نظارتی، داخلیه ناظری، مكتوبجیسی.

داد { س. فا. ١. عدل، عدالت: اجرای عدل وداد ایتمك. ٢. اشتكاء، تظلم. ٣. فغان، فریاد: داد وفریاد. == خد. فریاد! ایواه: داد الندن كوكلك فریاد الندن كوكلك!

داد { س. فا. ١. ویركی، عطا، احسان: داد خدا = الله ویركیسی. ٢. ویریش، صاتیش، اعطا: دادوستاد = آلیش ویریش، اخذ واعطا.

دادار { س. فا. عادل مطلق اولان جناب حق .

دادانمق { داداندیرمق. با: طادانمق وساٸره .

دادخواه { ص. فا. [داد=عدالت ـ خواستن = ایستمك] عدالت طلب ایدن .

دادر { س. فا. قارنداش، برادر.

دادرانه { ص . ح . فا. برادرانه، قارنداشجه .

دادگر { ص. فا. و :

دادگستر { ص. فا. [داد=عدالت ـ گستردن = دوشتمك] عادل .

داده { ص. فا. ویرلمش. ذ. || قرار داده = قراری ویرلمش ، مقرر. [بو ترکیب اسم کبی قوللانیلوب، برمزایده وساٸره حقنده «قرارداده‌سی ویرلدی» دینیلیور. که غلط فاحشدر .]

دادی { س. چوجغه باقمغله موظف قادین خدمتجی، لالا مؤنثی، دایه : چوجق دادیسی؛ شو چوجغی دادیسنه ویرك؛ دها دادیسنك قوجاغندن چیقمامش.

دادیلق { س. چوجغه باقان دادی صفت ووظیفه‌سی : او قادین دادیلق ایدیور: دادیلق زور بر وظیفه‌در .

دار { سذ. عر. [عربیده مؤنثدر. متعدد جمعلری وارایسه‌ده، لسانمزده هیچ بری بو معنالرله قوللانلماز.] ١. بیتك بیوکی، برقاج داٸره‌یی حاوی مسکن، قوناق. ٢. محل، مکان، مقام: داردنیا، دار آخرت. || دارالاستحضارات = کیمیا اجرا آتیله عملیات جراحیه وساٸره‌یه مخصوص داٸره ویاقوغوش فر. Labouratoire || دارالامان = امنیت محلی. || دار بقاء = آخرت . || دارالحرب = محاربه موقعی واهل اسلام حکمنده اولمیان یرلر. || دار الخلافه = مرکز خلافت عظماء اسلامیه. || دارالسعادة الشریفه اغاسی=معلوم اولان مأموریت جلیله . || دار السلام=١. جنت. ٢. وقتیله بغداد شهری. || دارالسلطنه = پایتخت. || دار الشفقه = یتیم چوجقلرك تعلیم وتربیه‌سنه مخصوص محل. || دار شورای عسکری = مجلس عسکری. || دار فنا = دنیا. || دار الفنون = بعض تدریسات عالیه یه مخصوص مکتب: || دار المعلمین، دار المعلمات = معلم ومعلمه یتشدیرمکه مخصوص مکتب. || دار الملك = پایتخت. || دار الولاده = حامل فقرا قادینلری طوغورتمغه مخصوص خسته‌خانه. = تـ. || دارین = دنیا وآخرت.

دار { س. فا. اعدامه محکوم اولانلری آصمق ایچون دیکیلن دیرك : دار آغاجی؛ بردار = دار آغاجنه چکلمش، مصلوب؛ بردار ایتمك = آصمق.

دار { ص. فا. [«داشتن» فعلندن سمص. اولوب، وصف ترکیبی تشکیلنه کیرر] طوتان، صاحب، مالك : دفتردار = دفتری طوتان؛ خزینه‌دار = خزینه‌جی؛ مالدار= مال صاحبی، زنکین .

دار { س. فا. حرب، غاوغا. «کیر» مرادفیله برابر عطف تفسیر صورتده قوللانیلیر : اثنای دار وکیرده = غاوغا صره‌سنده .

دار { ص. با: طار.

دارا { س. فا. [ایران قدیم ملوکندن اسکندرك مغلوبی اولان دارانك اسم خاصندن مأخوذدر] حکمدار، ملك .

دارات { س. فا. دبدبه، شکوه.

داربیر { س. رطوبتلی تارله، صولاق یر .

داربیرلی { ص. طوپراغی صولاق (تارله) .

دارچین { س. فا. [زبانزدی : تارچین] بهاراتدن معروف قابوق که یاقیجی ولذیذ اولوب، توز حالنده قوللانیلیر.

دارفلفل { س. فا. قره‌بوبره‌مشابه لکن اوزون دانه‌لی معروف بهار .

دارلمق { دارلتمق. با: طارلمق وساٸره .

دارمه‌طغان { با: طارمه‌طغان.

دارنده { ص. فا. طوتان، طاشیان، صاحب، مالك. ذ.

دارو { س. فا. علاج، دوا. ذ.

داری { س. [اصل تق. تاریق که تارله کبی «تارمق» فعلندن اولوب اوده طرمیقلامق وزرع ایتمك دیمکدر] حبوباتك ترکارجه اسکیدن اك معروفی اولان اوفاق دانه‌لی ذخیره ، ارزن : آرناود داریسی، بوز داری . || دینه داری اکمك = چوق تدقیق ایتمك، اوزون اوزادی‌یه صورمق. || داریسی باشکزه =

باشقه‌سنك نائل اولدیغی بر نعمته نائلیق دعا مقامنده قوللانیلیر. که بوده کلینك باشنه داری دوکمك عادتندن ایلری کلیر .

دارَین { سنـ. ت. عر. دنیا ایله آخرت: دارینده باعث سعادت اولور .

داستان { سـ. فا. [تر. زبانزدی: دستان] ١. حکایه. مصال، سرکذشت. ٢. بر وقعه ویا حالی حکایه ایدن عامیانه منظومه . || دیللرده داستان اولمق = بین الانام شهرت بولمق، اشتهار ایتمك.

داش { د. اسملرك صوکنه الحاق اولنه‌رق رفاقت ومشارکت بیان ایدر: یولداش=یول شریکی؛ آرقداش (آرته‌داش) = رفیق؛ وطنداش = بر مملکت اولادی؛ آداش (آدداش) = همنام، سمی. [فارسیده « طاش » صورتنده مستعملدر .]

داعی { صـ. عر. [«دعاء» دن سف.] ١. دعا ایدن، دعاجی: داعیکز، داعیلری، الداعی. [علما صنفنك بنده‌کز وبنده‌لری مقامنده قوللاندقلری تعبیردر .] ٢. جلب ودعوت ایدن، سبب اولان: بوایش داعیٔ مسئولیت اولور .

داعیّه { سـ. عر. سبب، موجب، باعث .

داغ { سـ. فا. ١. قیزغین دمیرله اوریلان تمغا، نشان: داغ اورمق. ٢. مداوات ایچون قیزغین دمیرله اوریلان یاق، کی. ٣. اثر براقان یاره، جریحه: داغ درون = یورك یاره‌سی، اونودلمیه‌جق آجی .

داغ { داغلی. با: طاغ وسائره .

داغدار { صـ. فا. ١. قیزغین دمیرله تمغالانمش. ٢. یاره‌لی، جریحه‌دار .

داغِستان { سخـ. م. قافقاسیه‌نك معروف مملکتی که قدیماً آلبانیا دینلیردی. [طاغستان یازمالی.]

داغلاتمَق { فتـ. ١. قیزغین دمیرله تمغا اوردیرمق، تمغالاتمق. ٢. قیزغین دمیرله مداوات یرینه یاقدیرمق، کی ایتدیرمك.

داغلامَق { فتـ. ١. قیزغین دمیرله تمغا اورمق. ٢. قیزغین دمیرله یاقمق، کی ایتمك .

داغلق { داغنیق. با: طاغلق، طاغنیق.

داغلی { صـ. قیزغین دمیرله تمغا اورلمش، تمغالی. — با: طاغلی.

دافِـع { صـ. عر. ث: دافعه. [« دفع » دن سف.] ١. دفع ایدن، ایتوب اوته‌یه سورن، صاوان، جالب وجاذب ضدی. ٢. ط. کچیرن، صاوشدیران: دافع الحمی = صیتمه‌یی صاوشدیران؛ دافع العفونه = عفونته قارشی. [Anti, 'Αντι اداتِ یونانیه‌سنی ترجمه ایدر.] ٣. هـ. اوته‌یه ایتن، جاذب ضدی: قوهٔ دافعه: اجرام سماییه‌یی محرکلرنده طوردیران قوهٔ جاذبه ایله قوهٔ دافعه‌در.

داقوق { سـ. طاوق اسمنك صورت اصلیه‌سی اولوب، تقویم قدیم ترکیده دائرهٔ سنینك سکزنجی سنه‌سی.

دال { سـ. عر. د حرفنك اسم مشترکی اولوب، نقطه‌سز اولدیغنه بناءً « دال مهمله » دخی دینلیر. || مجـ. د حرفی کبی قنبور وایکی قات اولان: قاتی دال اولمش.

دالّ { صـ. عر. ث: داله. [« دلالت » دن سف.] دلالت ایدن: هر سوزی علم وعرفانه دالدر.

دال { سـ. بوداغك بیوکی، آغاجك ایلك ویردیکی شعبه‌لرکه بونلرك ایکنجی درجه‌ده اولان شعبه‌لرینه بوداق دینور، شاخ، غصن: دال صالمق: دال بوداق پیدا ایتمك. || دال باصدی = آغاجك داللرینی اکریلته‌جك قدر بول (کراز وسائر میوه). || دال بوداق صالمق = مجـ. تشعب وتفرع ایدوب چوغالمق. || برداله طورمامق = ثبات ایتمه‌مك، مایعون اشتهالی اولمق. || دالدن داله = ثباتسزلق، تلون.

دال { صـ. دالقاوق، دالقلیج. با: طال وسائره .

دال { یاخود دالی. سـ. ١. آرقه، صرت، ظهر: داله بینمك = اجبار ایتمك، مسلط اولمق، یوکلنمك. ٢. کری، آرقه: دالیدن کلمك = تعاقب ایتمك.

دالامَق { فتـ. با: طالامق.

داللاندیرمَق { فتـ. ١. دال بوداق پیدا ایتدیرمك، داللی بوداقلی ایتمك. ٢. شعوب وفروعه تقسیم ایتمك، تشعب وتفرع ایتدیرمك. ٣. مجـ. بیودوب مشکلندیرمك، اعظام وتصعیب ایتمك.

داللانمَق { فطـ. ١. دال بوداق پیدا ایتمك، داللی بوداقلی اولمق: بوفدانلر نه کوزل داللاندی. ٢. شعوب وفروعه

انقسام ایتمك: سبریا دمیریول خطی ایلریده چوق داللانه‌جقدر. ۳. مشکل اولمق، تصعب ایتمك: بومسئله پك داللاندی.

داللی { ص. داللری اولان: داللی آغاج. || داللی بوداقلی = داللری بوداقلری چوق، متشعب؛ و مج. مشکل.

دالی { س. آرقه، کری. با: دال.

دالیا { س. فر. Dahlia دینیلن چیچکك انواعی.

دالیا { س. برشی صاتیلیر ایکن واحدقیسی اعتبار اولنان عدده وصولنده سویلنیر: دالیا اون؛ دالیا یوز؛ دالیا بیك.

دالیان { س. با: طالیان.

دالیّه { سش. عر. [لغت مولده] ۱. تش. د ودها طوغریسی Δ حرف یونانیسی شکلنده اولان، فر: Deltoïde. ۲. ج. نیل نهریله سائر انهار عظیمه‌نك منصبلرنده دکیزك ایچنه اوزاتدقلری مثلث الشکل قطعهٔ ارضیه، فر. Delta.

دام { س. فا. ۱. طوزاق: دام قورمق. ۲. آغ. ۳. مج. برینی اغفال ایچون قورلمش حیله وخدعه: دام تزویر.

دام { س. با: طام.

دامَ { فل. عر. [«دوام» دن ماضی مفرد مذکر غائب اولوب، بعض تعبیرات عربیه‌ده بولنور. مؤنثنده «دامت» دخی قوللانیلیر] دائم وباقی اولسون: دام ملکه = ملکی دائم اولسون؛ دامت سعادته = سعادتی بر دوام اولسون؛ مادام = دائم وباقی اولدقچه، بولندقچه. با: مادام.

داما { س. با: دامه.

داماد { س. فا. ۱. کریمه‌نك ویا کریمه مقامنده اولان برادرزاده وهمشیره زاده کبی بر قیزك قوجه‌سی، گویکو (گوگی)، صه. : دامادله قائن پدر: فلان دامادمدر. ۲. صهریت حضرت پادشاهی شرفنه نائل اولان: داماد پاشالر حضراتی.

داماسقو { س. ایتا. Damasco = دمشق شام] اساساً دمشق یعنی شام شهرنده یاپیلوب الیوم آوروپادن کلن ایکی یوزلی ایپك ویا یوك وکتن قاریشیق دوشمه‌لك قماش. = ص. بو قماشدن یاپلمش: داماسقو پرده‌لر.

دامان { س. فا. با: دامن.

دامغه { دامغه‌لامق. با: تمغا وسائره.

دامَن { س. فا. اتك، ذیل.

دامَن بوس { ص. فا. اتك اوپن.

دامَن بوسی { س. فا. اتك اوپمه، اتك اوپمك رسمی.

دامَن دَرمیان { ص. فا. ۱. اتك بلده، اتکنی قالدیروب بلنه باغلامش، حاضر، مهیا. ۲. بر ایشه جداً تشبث ایدن: دامن درمیان غیرت اولدی.

دامَنکَش { ص. فا. [دامن = اتك - کشیدن = چکمك] اتکنی چکن، اتکلرینی طوپلایان، بر ایشه قاریشمیان.

دامَنگیر { ص. فا. [دامن = اتك - گرفتن = طوتمق] برینك اتکنه صاریلان، استمداد ایدن.

دامه { س. [فر. Dames] آلتمش درت خانه‌یه منقسم بر تخته‌ده اون آلتیشردن اوتوز ایکی طاش ایله اوینانیلان معروف بر اویون: دامه اوینامق. || دامه چیقمق = بو اویونده بر طاشی خصمك طرفنده‌کی منتها صره‌یه ایصال ایده‌رك ممتاز بر حاله کچیرمك. || دامه تخته‌سی = بو اویونك اوینانمه‌سنه مخصوص ٦٤ خانه‌لی تخته؛ و مج. سطرنج شکلی. || دامه طاشی، پولی = دامه اوینامه‌ده مستعمل طاش ویا تخته وکمیك و بوینوز و سائره‌دن پول که ایکی رنکده اوله‌رق اون آلتیشردن اوتوز ایکی عدده اولور. [دامه دیمك = ۱. بیتیرمك، ختامه ایردیرمك. ۲. آرتق دها ایلری‌یه کچه‌مه‌مك. قالمق: بوقوشی چیقدی، دامه دیدی. = حد. دامه! آرتق بیتدی!

دان { د. فا. اسماء فارسیه ویا عربیه‌یه ملحق اولوب ظرفیت بیان ایدر: نمکدان = طوز قوطیسی، طوزلق؛ جزءدان = جزء وکاغد وضعنه مخصوص جلدبند. — غلط فاحش اوله‌رق ترکی الاصل کلمه‌لره‌ده الحاق اولنوب، چوق دفعه مرادفی اولان «لق» ادات ترکیه‌سی‌ده علاوه اولنور: «ایکنه‌دانلق» کبی.

دان { ص. فا. [«دانستن» فعلدن سمص. اولوب، صتر. تشکیلنه کیرر] بیلن، بیلیر: سخندان = سوز بیلیر؛ نکته‌دان = نکته بیلیر؛ نادان = بیلمز، جاهل.

دانا { ص. فا. بیلن، بیلیجی، عالم، معلوماتلی.

داندینی (مه. کوچك چوجقلری، صیچراتمقـده و بعضاً تمسخرده قوللانیلیر: داندینی ببك هوپالا! = صه. هوپا: داندینی ببك = هوپا آدم.

دانش (سه. فا. بیلگی، علم، معلو- مات، عرفان. || انجمن دانش = علوم وفنون مجلس و جمعیتی. آقادمیا معناسیله قبول اولنه‌رق وقتیله بو اسم ومقصدله ارباب علم وعرفاندن مرکب بر هیئت تشکیل اولنمشیدی.

دانشمق { فل. با: طانیشمق.

دانشمند (صه. فا. ج: دانشمندان. ١. علم وعرفان صاحبی، بیلگیج، عالم. ٢. تر. وقتیله نائبك معیتنده معاونلك وظیفه- سنی ایفا ایدر فقیه که نائب ملازم ونامزدی ایدی.

دانشور (صه. فا. بیلگیج، عالم. ز.

دانق (سذ. عر. [فا. «دانك» دن] و:

دانك (سه. فا. درهمك آلتیده بری اولمق اوزره اسکی بر وزندر.

داننده (صه. فا. بیلن، معلو- ماتلی، واقف: داننده‌ٔ سر وآشکار اولان جناب حق.

دانه (سه. فا. [تر. زبانزدی: تانه] ١. حبه: بغدای دانه- سی. ٢. تخم، اکیلن حبه: دانه اکمك، سرپمك. ٣. اسلحهٔ ناریه‌یه طولدیریلان مرمی، قورشون، کله. ٤. تر. عدد، مقدار: بر دانه جوز؛ بش دانه قارپوز. [بونك یالکز دانه حالنده اولان غیر ذی روح شیئلرده قوللا- نلمه‌سی اقتضا ایدرکن، غلط فاحش اوله‌رق هرشیٔ حقنده استعمال ایله، مثلا: اوچ دانه اولاد، یوز دانه قویون، بر دانه حوض دینلیور. بویله سوء استعمالاتدن توقی اصلاح لسان ایچون الزمدر.] || دانه دانه = دانه‌لری آیری آیری اولان، طوپ وقاریشیق اولمیوب، اجزاسی فرق وتمییز او- لنان: دانه دانه بر پلاو پیشیریر؛ سوزلرینی دانه دانه سویلر. || دانه‌یه کلمك = اکین باشاق باغلامق، تخمه کلمك.

دانه‌چین (صه. فا. [دانه=م- چیدن= طوپلامق] دانه طوپلا- یان، دوکندی حالنده طاغنیق اوفاق تفك شیئلردن استفاده ایدن.

دانه‌لتمك (یادانه لندیرمك. فتـ. دانه (دانه ایتدیرمك: شو نارلری کیمه دانه‌لتملی!

دانه‌لمك (یادانه‌لهمك. فتـ. دانه دانه ایتمك: ناری دانه‌لمك.

دانه‌لندیرمك {فتـ. با: دانه‌لتمك.

دانه‌لی (صه. ١. دانه‌لری اولان، دانه‌لردن مرکب: غرانیت طاشی دانه‌لی اولور. ٢. دانه‌لری بربرندن آیری وطاغینیق اولان: دانه‌لی پلاو.

دانیمارقه (سخ. مه. آوروپا ممالك شمالیه‌سندن بالطیق دکیزیله بحر شمالی آره‌سنده، بر کوچك شبه جزیره ایله متعدد آطه‌لرکه مستقل برکوچك دولت تشکیل ایدیور؛ دانیمارقه لسانی.

دانیمارقه‌لی (صه. سه. دانیمارقه اهالیسندن اولان.

داو (سه. آفریقاده بولنور استره مشابه وطونی بیاضله تکیر اوله‌رق چیوقلی کوزل وسریع- الحرکه بر جنس یبان حیوانی، حمار وحشی، فر. Zèbre

داو (سه. فا. سطرنج ودامه ایله کاغد اویونلرنده نوبت: داو حقی بنم ایدی.

داودی (صه. عر. حضرت داود (عم)ك مبارك صداسنه مشابه قالینجه وپك خوش ومؤثر (سس): مؤذن داودی برسسله اذان ویردی.

داور (سه. ١. حکمدار، ملك. ٢. حاکم، والی، وزیر. ٣. حاکم مطلق اولان حق تعالی حضرتلری.

داورانمق { فل. با: طاورانمق.

داورانه { صه. فا. و:

داوری (صه. فا. ا. حکمدار ویا حاکم ووزیره منسوب ومتعلق: جانب عالیٔ داورانه‌لرینه، داوریلرینه. [محررات رسمیه‌ده وزرایه خطاً «داوری» و «داورانه» قوللانیلیر.]

داول { سه. با: طاول.

داولومباز (سه. یانندن چرخلی واپورلرك پروانه‌لری اوزرینی ستر ایدن نصف دائره شکلنده‌کی محفظه‌لر.

داه (حد. آتی سوروب یوروتمه‌ده قوللانیلیر، دی! هایدی! || داه ایتمك = حقارتله قوغمق. عو. || داه داه. با: داهداه.

داهداه (یاخود داه‌داه. سه. [چو- جق لسانده] ١. آت، بکیر، مدللی. ٢. آت تقلیدی اویونجق: داهداهه بینمش ببك.

داهى { ص. عر. ث: داهیه. [«دهاء» دن سف.] و:

داهیه { صف. عر. ج: دهات. [آخرنده‌كى «ه» مبالغه ایچوندر] خارق العاده ذهن وذكا وفطانت صاحبى، فرید عصر، نادرهٔ زمان: ابن سینا بر داهى، برداهیه ایدى؛ معاویه دهاة عربدن ایدى. [فرانسزلرك Génie لغتیله افاده ایتدكلرى معنایى افهام ایچون ضرورى الاستعمال وتعمیمى الزم بر لغتدر. — مصدر اولان «دهاء» لغتنك صفت اوله‌رق بومعنا ایله استعمالى خطادر. غنى وزننده «دهى» ایسه عربیده بومعنا ایله مستعمل ایسه‌ده، لسانمزده استعمالى لزومسز وغیر مأنوسدر.]

داهیه { سٔ. عر. ج: دواهى. [«دها» دن سف. ث.] مصیبت، آفت.

دایاق { دایانمق وسائره. با: طایاق وسائره.

دائر { ص عر. ث: دائره. [«دور» دن سف.] ١. دور ایدن، دونن، طولاشان. ﺫ. ٢. تر. بر شیٔ حقنده اولان، متعلق، باحث: ادبیاته دائر برطاقم مباحث یازدى؛ بوكتاب نه‌یه دائردر؟ یوللرك تعمیرینه دائر قونیشیورز.

دائرًا { ح. عر. دونه‌رك، طولاشه‌رق، احاطه ایده‌رك. || دائرًا مادار = چه‌چوره، اطرافنى كاملاً طولاشه‌رق؛ شهره دائرًا مادار خندق چویردى.

دائروى { ص. عر. ث: دائرویه. چوره‌وه دائره شكلنده: دائروى بریر؛ دائروى الشكل.

دائره { سٔ. عر. ج: دوائر. [«دور» دن سف. ث.] ١. ر. بر نقطهٔ مركزیه‌یى آز چوق اوزاقدن احاطه ایدوب هربرى مركزدن متحد برمسافه‌ده بولنان خط منحنى، كه لسان فنده «محیط دائره» دخى دینلیر. ٢. مذكور خطك داخلنده قالان یووارلاق محل كه كره‌نك رسم مسطحى حكمنده در. ٣. بیوك بر قوناق وسائر بنانك منقسم اولدیغى اقسامك بهرى كه برقاچ اوطه‌وسائره‌دن مركبدر: مسافرخانه‌ده بردائره كرالادى. ٤. امور دولتى اداره ایدن شعباتك بهرى وبهرینك اقلام ومجالس وسائره‌سنى حاوى ابنیه‌سى: صدارت، داخلیه، خارجیه دائره‌سى؛ دوائر حكومت. ٥. بلدیه شعباتنك بهرى، بربیوك شهرك هر قسمنك بلدیه‌سى: دائرهٔ بلدیه؛ برنجى، ایكنجى دائره؛ دائره چاوشلرى. ٦. براداره رسمیه‌نك تحتنده بولنانیر: قونیه ولایتنك دائره‌سى پك واسعدر؛ اوراسى بزم قضامزك دائره‌سندن خارجدر. ٧. بیوك او، قوناق: فلانك دائره‌سى بیوكدر؛ بودائره‌ده بش آلتى سفره چیقار؛ دائره خلق. ٨. مج. بر امر معنوینك حكمى جارى اولدیغى محل: فلانى حدى دائره‌سنه ارجاع ایتمك؛ دائرهٔ ادب وتربیه ایچنده سوز سویلمك. || فل. دائرة الشمس، دائرة البروج = شمسك مدارى، فر. Ecliptique. || ط. دائرة التهابیه = برچیان وسائره التهابنك ممتد اولدیغى یركه بردائره تشكیل ایدر. || سم. دائرهٔ تأثیره = مرمیاتك واصل اوله‌بیلدیكى مسافه. || ر. ربع دائره = دائره‌نك دردده برى كه بر زاویهٔ قائمه تشكیل ایدوب دائره‌نك قوسى بر ضلعى یرینى طوتار. || محیط دائره = دائره‌یى احاطه ایدن خط منحنى. || نصف دائره = دائره‌نك یاریسى. || دائرهٔ ارتفاع، دائرة السموت = برجرم سماوى ایله راصدك سمت رأسى نقطه‌سندن مرورایدن دائره‌لر. || دائرهٔ طول = دائرة الشمسك قطبلرندن مرور ایدن دوائر عظیمه. = ج. ادارهٔ امور دولت شعباتى: دوائر عالیه.

دائره { س. [آنف البیان لغت عربیه‌دن] خواننده‌لر طرفندن ال ایله چالینان معروف چالغى، دف.

دائم { ص. عر. ث: دائمه. [«دوام» دن سف.] دوام ایدن، دوام اوزره اولان، اكسیك ومنقطع اولمیان، سوركلى: دور دائم؛ سعادت دائمه. = ح. هروقت، متمادیًا، بلا فاصله، دائما: دائم ایلر ظاهر وباطنده تقلیب امور.

دائما { ح. عر. دوام اوزره، على الدوام، هر وقت، بر دوزى‌یه: صباحلرى دائما اركن قالقارم.

دائمى { ص. [«دائم» دن سمه. اولمق اوزره اویدورمه بر لغت اولوب عربى دكلدر.] ١. دائم، دوام اوزره بولنان، باقى، سوركلى: بوصیجاق دائمى دكلدر موقتدر؛ بنم ضعفم دائمیدر. ٢. دوام و ملازمت ایدن، اكسیك اولمیان: اودائمى

مسافرلردندر؛ بوروزکار بوراده دائمیدر.

دائن { صـ. عر. [«دين» دن سف.] بورج ویرن، اقراض ایدن، مقرض، آله‌جقلی، مدیون مقابلی: دائنلر کندیسنی صیقیشدیریورلر.

دایه { سـ. فا. دادی، بر ویا برقاچ چوجغه باقمغه مخصوص خدمتجی قاری. [«طایه» بوندن ایسه‌ده محل استعمالی باشقه‌در.]

دایی { سـ. با: طایی.

دب { سذ. عر. آیی، خرس. ‖ هـ. دب اکبر، دب اصغر = سمانك شمال جهتنده مجموعلری بوحیوانك صورتنی ابراز ایدر ایکی واسع جملهٔ کوکبیه.

دبّاغ { سـذ. عر. [«دباغة» دن سمب. تر. زبانزدی: طباق] دریلری سپیلیوب مشین وسختیان وکاوساله وسائره یاپان صنعتکر: دباغ اوسته‌سی، چراغی، عمله‌سی.

دباغت { سذ. عر. حیوان دریلرینی سپیلیوب مشین وسختیان وکاوساله وسائره اعمالی صنعتی: دباغت اك نافع ولازم صنعتلردندر.

دبّاغخانه { سـ. ودها طوغریسی:

دباغخانه { سـ. فا. [تر. زبانزدی: طبانخانه.] دریلر سپیلنوب مشین وسائره اعماله مخصوص کارخانه وفابریقه: دباغخانه‌لرك شهرك داخلنده بولنمسی حفظ صحت ونظافت قاعده‌سنه منافیدر.

دبدبه { سذ. عر. ١. پاتردی، کوتوردی. ز. ٢. طنطنه، دارات، حشمت: کمال دبدبه و داراتله شهره داخل اولدی.

دبدبه‌لی { صـ. طنطنه‌لی، حشمت ودار اتله اولان.

دبدیرمك { فتـ. دپرتمك.

دبر { سذ. عر. قیچ، مقعد، سفره.

دبستان { سـ. فا. مکتب، مدرسه: دبستان عرفان.

دبّوس { سذ. عر. طوپوز. ز.

دبوی { سـ. [فر. Dépôt] اسلحه والبسهٔ عسکریه انباری: دبوی مأموری.

دبّه { سذ. عر. دیبی یووارلاق باقیر قاب، برنوع باقراج: یاغ، بال دبه‌سی.

دبه { سـ. صـ. برنوع فتقه مبتلا.

دبه‌لك { سـ. فتق نوعی، ادر.

دبه‌لنمك { فلـ. آرقه اوستی یاتوب ایکی یانه چبالامق.

دبیر { سـ. فا. کاتب، منشی.

دپرتمك { فتـ. برندن اویناتمق، صیچراتمق، تحریك ایتمك.

دپرشدیرمك { فتـ. قیمیلداتمق، جد وجهد ایله تحریك ایتمك، حرکته کتیرمك.

دپرشمك { فلـ. قیمیلدانمق، اوینامق، حرکته کلمك، چبالامق.

دپرنمك { فلـ. قیمیلدانمق، حرکته کلمك، اهتزاز ایتمك، چبالامق.

دپره‌مك { یا دپرمك. فلـ. قیمیلدانمق، حرکت و اهتزاز ایتمك، چبالامق. [دپرنمك دها مستعملدر.]

دپمك { دپشمك، دپمك و سائره. با: تپمك وسائره.

دپوزیتو { سـ. [یتا. Deposito] ١. رهن، ودیعه: ایتدیکی استقراضه قارشی چفتلکنی دپوزیتو براقدی. ٢. تأمینات، ضمان: متعهدك بشیوز لیرا دپوزیتو براقه‌سی شرطدر.

دپه { دپه‌لك، دپه‌لمك وسائره. با: تپه وسائره.

دترمك { دترتمك، دترك و سائره. با: دیترمك و سائره.

دثار { سذ. عر. عربیده اوست لباسی دیمك اولدیغی حالده، لسانمزده یالکز فارسی قاعده‌سی اوزره وصف ترکیبلرده بولنه‌رق کثرت وبولاق معناسیله قوللانیلیور. قوللانلمسی البته خیرلیدر: آثارمرحمت دثار = مرحمتله طولی اثرلر.

دجا { سذ. عر. قرانلق، ظلمت. ز.

دجاج { سذ. عر. طاوق جنسی.

دجّال { سخ. قیامتده ظهور ایده‌جك برشخص کذاب ومضرکه حضرت عیسی (عم) جانبندن قتل اولنه‌جقدر. خرستیانلرجه «مخالف عیسی» معناسیله (آنتیخریست Ante-christe, Ἀντίχριστος) اسم یونانیسیله معروفدر.

دُخان { سذ. عر. جـ: ادخنه. ١. دومان. ٢. توتون: انحصار دخان = توتون انحصاری، رژیسی.

دُخْتَر { سذ. فا. قیز، کریمه. || دختر رز = [illegible]مه‌نك قیزی یعنی شراب. عر.

دَخل { سذ. عر. ١. کیرمه، قا. ریشمه، مداخله: بوایشده بنم هیچ دخلم یوقدر. ٢. نفوذ. تأثیر: مدنیت جدیده‌نك تولدنده عربلرك چوق دخللری واردر. ٣. واردات، ایراد، خرج مقابلی. ٤. تعریض، اعتراض: اعتادمه دخل ایدیور.

دَخمه { سذ. فا. مزار، مرقد، تربه. ز.

دُخول { سذ. عر. کیرمه، داخل اولمه: ساعت بشده شهره دخول ایتدی.

دُخولیّه { سذ. عر. ١. تیاترو وبالوکبی عمومی بر سیر محلنه کیرمك ایچون ویریلن اجرت: لوجه اجرتندن باشقه تیاترونك بش غروش دخولیه‌سی واردر. ٢. بعض اشیای تجاریه‌دن بر مملکته حین دخوللرنده آلنان رسم: اولجه توتوندن دخولیه آلنیر ایدی.

دَخی { حر. [اسکی و چغتایجه املاسی: داغی] هم، کذلك: بونی بن دخی بیلیورم؛ بوندن دخی آکلاشیلیور. مختصر اوله‌رق «ده» صورتنده ده قوللانیلیر: بونی بن‌ده بیلیورم. — وقتیله عادتا حرف عطف اوله‌رق «و» معناسیله وجمله‌نك باشنده‌ده قوللانیلیردی: دخی بیروح ایکن قالب آدم. — «دها» یرینه‌ده وقتیله «دخی» قوللانیلیردی: بر دخی بونی یاپمه‌یك. || ودخی = همده، بر ده.

دَخیل { صه. عر. [«دخول» دن صش.] برینه التجا ایدن: فلانه دخیل اولدی. ز. || دخیلك = سکا التجا ایتدم.

دَده { سه. ١. بیوك پدر، جد: باباسی ودده‌سی. ٢. طریق باباسی، قدملی درویش وعلی‌الخصوص طریقت مولویه شیخ ودرویشی. [بو معنا ایله فارسی ظن اولنه‌رق سهواً جمعی «ددکان» دخی اولور.]

دَر { سه. فا. قپو، باب؛ درسعادت = سعادت قپوسی، پایتخت سلطنت سنیه اولان استانبول. سهواً «درعلیه» دخی دینلیر.

دَر { حجه. فا. ظرفیت بیان ایدر، ده، ایچنده: درانبار = انبارك ایچنده: درانبار ایتمك = انباره قومق؛ درکنار = کنارده، هامشده: درکنار ایتمك = هامشده یازمق؛ درپیش = اوکده؛ در آغوش = قوجاقده؛ درخاطر = خاطرده: درخاطر ایتمك = خاطره کتیرمك. [یالکز بویله ترکیبات فارسیه‌ده بولنور.]

دُر { صه. فا. [«دریدن» فعلندن سمعه. اولوب، صتر. تشکیله کیرر.] ییرتیجی، ییرتان، یاران: پرده‌در = پرده‌یی ییرتان؛ صفدر = دشمن صفلرینی یاران.

دِر { فل. [ایمك مصدر غیر مستعملنك یعنی فعل اسنادینك مضارع مفرد غائبی اولوب، جمعی: درلر. — دالك کسره‌سی ملحق اولدیغی کلمه‌نك صوتك هجاسنك حرکه‌سنه کوره قالین ویا اینجه اوقونور: نره‌دهدر؟ وبوراده در کبی. — منفیسی: دکلدر، دکلدرلر یاخود دکللردر.] الله بیوکدر؛ اجرام سماویه حسابسزدر. — «وار» کلمه‌سیله برابر موجودیت بیان ایدر: بوراده شکر واردر. بونك منفیسی: «یوقدر»: بوراده شکر یوقدر.

دُرّ { سذ. عر. جـ: درر. اینجی، لؤلؤ؛ در ناسفته = دلنمه‌مش اینجی؛ ومج. کیمسه طرفندن سویلنمه‌مش سوز؛ در یتیم = بر صدفده تك بولنان و بناءبرین بیوك ومقبول اولان اینجی دانه‌سی.

دَرآغوش { سه. فا. [در = ادات ظرف. آغوش = قوجاق. — مصدریت معناسیله قوللانیلیر] قوجاقلامه، صارمه: درآغوش ایتمك = قوجاقلامق، صارمق.

دِراز { صه. فا. اوزون، طویل: عمر دراز. ز. = حـ. دور ودراز = اوزون اوزادی‌یه، اکی قوکی، بر تفصیل. [طول ودراز دیمك عبثدر.]

دُرّاعه { سذ. عر. جـ: دراریع. اوکی آچیق بر نوع اوست لباسی، فراجه، بینش. ز.

دِراغومان { سه. [عر. «ترجمان» دن مأخوذ. فر. Drogman دن] ترجمان، دیل اوشاغی.

دِراغون { س. فر. [Dragon] بر صنف سواری عسکری : دراغون آلایی. || مج. پاره‌سز.

دُرافشان { یاخود درفشان. ص. فا. [در=اینجی- افشاندن، فشاندن = سرپمك] اینجی سرپن، اینجی کبی مقبول سوزلر سویلین.

دُراقی { یاخود دراکی. س. [عر- بیده قایصی دیمك اولان «دراقن» دن غلط اولسه کرکدر.] اولکر سز شفتالی جنسی.

دَرّاك { ص. عر. [«درك» دن سمب.] چوق درك وفهم ایدن، آکلایشلی. ذ.

دَرانبار { ص. فا. [در = ادات ظرفیت . انبار = م] انباره قونمش، مخزنه وضع اولنمش : دنکاری درانبار ایتمك.

دَراهِم { سذ. جم. عر. فد: درهم. با: درهم.

دِرایَت { سث. عر. ذکا، معلومات، علم وتجربه، بجریکیلك، اقتدار : ارباب درایتدن؛ درایتنه بناءً کندیسنه فلان منصب توجیه اولندی؛ یالکز قدمه باقلیوب اك زیاده درایته اعتبار اولنمایدر.

دِرایتسز { ص. ذکا و معلومات وتجربه‌سی اولمیان، اقتدارسز، بجریکسز.

دِرایتسزلك { س. ذکا ومعلومات وتجربه فقدانی، اقتدارسزلق، بجریکسزلك.

دِرایتلی { ص. ذکا و معلومات و تجربه‌سی اولان، مقتدر، بجریکلی.

دَربار { س. فا. [در = قپو . بار = محل] قپو محلی، درکاه، بر بیوك ذاتك قپوسی اوکی که مرجع ارباب حاجتدر : دربار سعادت قراره (استانبوله) مراجعت ایتدی.

دَربان { س. فا. قپوجی، بواب.

دَربَدَر { ص. فا. قپو قپو کزن، سرسری.

دَربَدَرلِك { س. قپو قپو کزنك حالی، سرسریلك.

دَربَند { س. فا. [در = قپو. بندن = باغلامق، قپامق. — عربی زعمیله «دربندات» صورتنده غلط جمعی ده قوللانیلیر.] طار کچید، بوغاز. = جم. حدوده‌کی بوغازلر=دربندات محافظی.

دَربَندجی { س. بر بوغاز و کچیدك محافظی.

دَرپیش { ص. فا. اوکده اولان، حاضر، کوز اوکنده بولنان : درپیش ایتمك = کوز اوکنده طوتمق، نظر مطالعه‌یه آلمق.

دُرت { عد. اوچ ایله بش آره‌سنده‌کی ٤ عددی، ایکی دفعه ایکی، اربعه، چهار؛ درت یوز، درت بیك؛ اون درت، یکرمی درت؛ درتده بر = ربع || درت آیاق = اللری دخی آیاق قوللانه‌رق (یوریمك). || درت آیاقلی = چارپا (حیوان). || درت ال = ایکی کشی طرفندن چالینان پیانو اصولی. || درت اللـه یاپیشمق = کمال غیرت و اهمیتله تشبث ایتمك. || درت باش = جهات اربعه، هر طرف، هر یان. || درت قاش = بییغی یکی ترلمکله درت قاشلی کبی کورینن کنج، چار ابرو. || درت کوزله بکله‌مك = صبرسزلقله انتظار ایتمك، شدت انتظارده بولنمق. || درت کوشه = مربع الشکل. || درت نعل = طولی دیزکین، حیوانی قوشدیره‌رق. || درت‌یانه باقمق = شاشیرمق. || درت یول آغزی = ایکی یول ویا سوقاغك خاچواری تقاطع ایتدیکی یر.

دُرتلِك { ص. ١. درت قیه و سائره وزننده اولان: درتلك بر بالیق. ٢. درت غروش و سائره قیمتنده اولان: درتلك باصمه. ٣. درت قاریش وآرشین وسائره بویی ویا کنده اولان: درتلك دیرك، تخته. ٤. مج. عو. احمق، تمیزسز، اعتبارسز، پاره‌سز، پولسز: هایدی شورادن درتلك! = س. درت غروش وسائره قیمتنده سکهٔ صحیحه ویا اعتباریه: بوکا بر درتلك ویره‌یم‌می؟

دُرتلی { ص. درت بکك و سائره‌سی اولان. = س. درت بکلکی اویون کاغدی: قوپه‌نك درتلیسی بنده‌در.

دَرج { سذ. عر. ١. صوقمه، ادخال ایتمه، آرایه صیقیشدیرمه: یازه‌جغکز مکتوبه شونی ده درج ایدك؛ او قاعده‌یی کتابنه درج ایتمه‌مشدر. ٢. برمقاله ویا فقره‌یی غزته‌یه قویوب نشر ایتمه: بوحوادثی غزته‌یه درج ایتدیلر، فلان غزته درج ایتمشیدی.

دُرج { سـ. ع. جواهر قوطیسی، حقه شکلنده کوچك قوطی .

دَرَجه { سژ. ع. ج : درجات. ۱. یوقاری‌یه چیقه‌جق باصامق: بردرجه‌یوقاری‌چیقدی. [ضدینه یعنی آشاغی اینئنه «درکه» دینیر.] ۲. دائره‌نك منقسم اولدیغی ۳٦٠ قسمك هبری که زوایا وسائره‌یی اولچمکه‌یارار: ۳۵ درجه‌لی برزاویه. ۳. میزان‌الحراره‌نك منقسم اولدیغی اقسامك هبری که صفردن یوقاری وصفردن آشاغی اولمق اوزره ایکی طاقم ایسه‌ده، صفردن آشاغی اولانلره «درکه» دینیلیرسه، صفردن یوقاری ویا آشاغی قیدینه حاجت قالماز : مصرده حرارت ۵٠ درجه‌یه قدر چیقار: پترسبورغده برودتك ۲۵ درکه‌دن آشاغی دوشدیکی اولور. ٤. مرتبه، پایه : مجد وشرفك درجات عالیه‌سنه واصل اولدی. ۵. مقدار، رتبه : بودرجه فضل وعرفانی واردر: بر درجه‌ده خسته‌درکه النی اوینا تمغه اقتداری یوقدر. || درجه درجه = یواش یواش، تدریجاً، برر درجه: درجه درجه یوکسله‌رك بو مرتبه‌یه واصل اولدی .

دَرحال { ظر. فا. [فا. در= ادات ظرفیت - ع. حال = زمان] آنیده، همان، وقت غائب ایتمکسزین : بونی ایشیدنجه درحال قالقوب کیتدی.

دِرَخت { سـ. فا. آغاج. شجر. ...

دِرَخش { سـ. فا. پارلامه، ضیاء، نور .

دِرَخشان { صـ. فا. پارلاق، ضیادار، منور : در درخشان = پارلاق اینجی .

دَرخور { صـ. فا. لایق، مناسب. لـه .

دَرد { سـ. فا. ۱. کدر، آجی، غصه، تاسه : بنم دردلرم چوقدر؛ درد درون. ۲. زحمت، اذیت، مشقت، رنج. ۳. یورکی ازن اچ صیقندیسی : بوایش بکا درد اولدی.

دُرّدانه { سـ. فا. اینجی دانه‌سی. || مج. پك کوزل وسوکیلی چوجق.

دُرُدُر { عد. هبرینه ویاهبر دفعه‌سنده درت : آلچه‌یی تقسیم ایتدکلرنده جمله‌سنه دردر لیرا دوشدی؛ دردر دردر آرابه‌لره بیندیروب کوتوردیلر.

دُردُزلی { صـ. دردی بر پرده : دردزلی شمعدان .

دَردَست { سـ. فا. [«در= ادات ظرفیت - دست = ال] اله ایتمه، طوتمه، اخذ وتوقیف: جنایتی ارتکاب ایدنلری دردست ایتدیلر. = صـ. اله بولنان، یاپلمقده ویا رؤیت ایدلمکده اولان : او ایش دردستدر؛ دردست تحریر اولان اوراق.

دَردلَشمك { فشـ. بربرینه درد وکدرلری سویلیوب حسبحال ایتمك.

دَردلی { صـ. ۱. درد وکدری اولان، مغموم، محزون، مکدر. ۲. مزمن بر علت و مرضی اولان، علیل، مریض .

دَردمَند { صـ.فا. ج : دردمندان. درد وکدری اولان، زواللی، بیچاره .

دَردمَندانه { صـ. حـ. فا. محزون و مکدر آدمه مخصوص طرز وحالده .

دَردناك { صـ. فا. دردلی، کدرلی، محزون، مکدر .

دُردنجی { عد. درت مرتبه‌سنده بولنان، اوچنجی ایله بشنجی آره‌سنده اولان، رابع : دردنجی کون، دردنجی باب .

دُرَر { سـ. ج. ع. فد : در. || با : در .

دُرَربار { صـ. فا. [ع. درر = اینجیلر - فا. باریدن = یاغمق] اینجیلر یاغدیران، اینجی کبی سوز سویلین.

دَرز { سـ. قوری دیوارك طاشلری آره‌لرنده‌کی یاریقلری خرجله طولدیروب ماله‌نك اوجیله چیزکیلر چکمك عملیاتی: باغك دیوارلرینی درز ایتمك؛ درز ایدلمش دیوار .

دَرزنجیر { صـ. فا. [در = ادات ظرفیت - زنجیر = م] زنجیرده، زنجیرله باغلی: درزنجیر ایتمك = زنجیرله باغلامق، زنجیره اورمق .

دُرزی { سـ.ذ. صـ. ع. ج: دروز. شامده جبل دروزده ومتفرق اوله‌رق بعض محللرده ساکن بر قوم که عرب مستعربه‌دندر .

دَرزی { سـ.ذ. ع. ترزی. || با : ترزی .

دَرس { سـ.ذ. ع. ج : دروس. [صحیحی رانك دخی فتحیله در.] برعلم وفنك تحصیلیچون هرکون آلنان تعلیم : درس آلمق؛ درس ویرمك؛ درس

کورمك؛ درسه چالیشمق. || مج. اوکرتمه، القا، تلقین: بو درسی سکا کیم ویردی؛ کندیسنه درس ویرمشلر در. || ایی بر درس ویرمك = تنبیهات و اخطارات شدیده‌ده بولنمق. || درس عام = مدرسه‌لرك جوامع شریفه‌ده علی العموم مراجعت ایدن طلبه‌یه ویردکلری درس؛ درس عام خواجه‌لری = بویله درس ویرن مدرسلر.

دُرُست { ص. فا. ۱. صحتی یرنده، صاغ، صحیح، سالم: تندرست = بدنی صاغ وسالم. ۲. طوغری، خطاسز، صحیح: درست برکلمه سویلیه‌مز؛ املاسی درست دکلدر. == ح. طوغری و خطاسز اوله‌رق: درست سویلمك، یازمق.

دُرُستی { س. فا. [ودها درستی: درستلك] ۱. صحت، سلامت، صاغلق. ۲. طوغریلق، خطاسزلق.

دَرسخانه { س. فا. [عر. درس = م. فا. خانه = او، محل] درس یری، درس ویرمکه مخصوص قغوش: بو مکتبك درسخانه‌لری طاردر.

دَرسخوان { ص. فا. [عر. درس = م. فا. خواندن = او. قومق] درس اوقویان، شاکرد: فلان ذاتك دار التربیه‌سنده درسخوان اولمشدر. [مترادفی اولان « سبقخوان » دها مستعملدر.]

دُرُشت { ص. فا. ۱. سرت، قاتی، قبا: درشت طاش، کاغد. ۲. طوقنالی، سرت، ترس: درشت سوز، جواب. || ن. ولد.

دِرع { س. ذ. عر. جمـ: دروع. [عربیده مؤنث اولوب، مذکری قادین کوملکی دیمکدر.] دری ویا تلدن زره، جبه.

دَرعَقَب { ظر. فا. [فا. در = ادات ظرفیت - عر. عقب = آلت طرف، آرقه] آرقه‌سی صره، عقبنده: درعقب کندیسی کلدی.

دَرعُهده { س. فا. [فا. در = ادات ظرفیت - عر. عهده = م.] عهده‌سنه آلمه، تعهد ایتمه، اوستنه آلمه: بوایشی کندیسی درعهده ایتدی.

دِرَفش { س. فا. بایراق، سنجاق، علم. || درفش کاویانی = مشهور کاوه‌نك دریدن اولان اوکلکندن عبارت ومجوهراتله مرصع بایراق که اسکی ایرانیلرجه رسمی ومقدس برعلامت ایدی.

دَرك { سذ. عر. آکلامه، تفهم: اوبله دقیق مضمونلری درك ایده‌بیله‌جك آدم دکلدر.

دَرکار { ص. فا. [در = ادات ظرفیت - کار = ایش] ایشده بولنان، ایشك ایچنده اولان، ظاهر، عیان، آشکار: بو ایشك بویله اوله‌جغی درکار ایدی؛ بنم سزه اولان مخالصتم درکاردر.

دَرگاه { یاخود درگه. س. فا. [در = قپو - گاه = محل، مقام] ۱. قپو محلی، قپو اوکی، دربار، بیوکلرك مرجع عمومی اولان قپولری: درگاه عالی قپو چوقدارلری. ۲. تکیه، خانقاه: نقشی درگاهی.

دَرکنار { س. فا. [در = ادات ظرفیت - کنار = م] کنارده بولنان، بریازینك کنارینه یازلمش مطالعه وافاده، هامش، حاشیه: درکنار ایتمك؛ بر درکنار یازمق؛ بادرکنار بیان ایتمك.

دَرَکه { سذ. عر. جمـ: درکات. ۱. آشاغی‌یه اینن باصامق، درجه‌نك ضدی: جنتك درجه‌لری وجهنمك درکه‌لری واردر. ۲. میزان الحراره‌نك تحت الصفر اولان درجه‌لری که عددلری بیودکجه حرارتك او نسبتده آزالدیغنه دلالت ایدرلر: بو مملکتده میزان الحراره یازین ۴۰ درجه‌یه قدر چیقار، و قیشین ۲۰ درکه‌یه قدر اینر. [لسان عربینك بو وسعتی سایه‌سنده اصطلاحمزده فوق الصفر وتحت الصفر تعبیرلرینه حاجت اولمیوب، بونلرك معنالری « درجه » و « درکه » لفظلریله آیری آیری افاده اولنور.] || درکهٔ امواج = ایکی طالغه بیننده حاصل اولان حفره.

دَرگه { س. فا. با: درگاه.

دُرلو { یاخود دورلو. س. [زبا. تزدی: تورلو، اصلی: تورلوك.] ۱. نوع، جنس، چشیت: بر درلو حیوان؛ بو قماشك بر باشقه درلوسی ده واردر. ۲. برقاچ نوع وچشیدی اولان شیء: کندیسنده باصمه‌نك درلوسی واردر. ۳. یمك قابی:

بش درلودن عبارت ساده بر ضيافت ويردى. ٤. بـ لـكده پيشمش مختلف سبزه‌لرله اتدن عبارت يمك: پاچ درلوسى؛ درلو يخنيسى. = صه. بر نوع و صورتده اولان، كونه: بودرلو آدم؛ او درلو ايش؛ نه درلو يازى؟ || درلو درلو = نوع نوع، چشيت چشيت. || بر درلو = [جملهٔ منيفه‌ده] هيچ بر وجهله، وجهاً من الوجوه: بر درلو قاندره‌مدم. [«درلو بدرلو» تعبير سقيمى قوللانمالى.]

دِرَم { سه. فا. [كرك بونك و كرك معربى «درهم»ك يو. Δραχμή دن اولديغى بعض لغويون التزام ايتمشلرسه‌ده، مذكور لفظ يونانينك فا. «درم» دن مأخوذ اولديغنده يونانيلر متفق اولوب، ذاتاً يو. نان قديمه‌ده اك زياده ايران مسكوكاتى قوللانلديغندن، بونك اصل واساسى فارسيدر. اوزاندن اولان معروف «درهم» دخى بو اساسدندر.] ١. شمديكى آقچه‌يه كوره درت بش غروش قيمتنده وفرانغه معادل اسكى بر كومش سكه ايدى. ٢. آقچه، نقود. ت. || درم خريده = آقچه ايله آلنمش، صاتين آلنمش: بندهٔ درم خريده‌لرى.

دَرمان { سه. فا. ١. چاره، تدبير، واسطهٔ تسويه: بوكا بر درمان بولملى؛ درمانى يوقدر. ٢. علاج، دوا: دردى ويرن درمانى‌ده ويرر؛ اطبا بوخسته‌لغمه درمان بوله‌مديلر. ٣. قوت، قدرت، طاقت: بنده هيچ درمان قالمدى؛ يوريمكه درمانم يوقيدى؛ آياقلرمده درمان قالمدى.

دَرماندگى { سه. فا. عاجزلك، عجز. ت.

دَرمانده { صه. فا. جه: درماند. گان. چاره‌سز قالمش، عاجز، عجز وفتور كتيرمش، بيچاره: مددرس درماندگان = عجزه‌نك امدادينه يتيشن.

دَرمانسز { صه. ١. قوت و طاقتى اولميان، ضعيف، بيتكين. ٢. چاره‌سز، ضرورى: بودرمانسز برددر. ٣. علاج ودواسى اولميان: درمانسز بر درده اوغرادى.

دَرمانسزلق { سه. ت. تسزلك، ضعف، بيتكينلك: وجودمده، قوللرمده بردرمانسزلقى طويبيورم.

دَرمك { درمه و سائره. با: ديرمك وسائره.

دَرميان { صه. فا. [در = ادات ظرفيت ـ ميان = اورته، بل] اورته‌ده، آراده بولنان. ت. || درميان ايتمك = آرايه سورمك، ايراد وبيان ايتمك: بر طاقم واهى عذرلر درميان ايديور.

دَرن { سه. عر. ١. تش. با. اور. ٢. ط. ورم. سل الرئه.

دَرَنده { صه. فا. [راء مشدده ايله‌ده قوللانيلير] ييرتيجى، ييرتان، مفترس: شيردرنده.

دَرَنك { سه. با: ديرنك.

دِرَنگ { سه. فا. ١. تأنى، تأخر، ياواشلق. ٢. مكث، آرام، قرار، استراحت. ت.

دَرَنى { صه. عر. ت: درنيه. ط. ورم چيبانه منسوب و متعلق، سل الرئه‌يه متعلق.

دِرَو { سه. فا. اكين بيچمه، حصاد. ت.

دَروازه { سه. فا. شهر و قلعه قپوسى. ت. [بعض لغويونك زعمى كبى سوقاق قپوسى دكلدر.]

دُرود { سه. فا. دعا، تحيه، سلام. لسه.

دُروس { سه. جه. عر. فد: درس. با: درس.

دُروغ { سه. فا. يالان: ارتكاب كذب و دروغ ايتمك.

دَرون { سه. فا. ١. ايچ، ايچ طرف، داخل: درون وبيرونى معمور؛ درون خانه‌ده = اوك ايچنده. ٢. قلب، يورك، ايچ: آتش درون.

دَرون‌بين { سه. فا. [درون = ايچرى ـ ديدن = كورمك] ط. بدن انسانك بوغاز و بورن ودبر كبى بعض منفذلرندن ايچرى‌يه باقمغه مخصوص دوربين و خرده‌بينه مشابه برآلت، فر. Endoscope.

دَرَوند { سه. [فا. دربند دن غلط] با: دربند.

دَرونى { صه. فا. ١. ايچ طرفه منسوب ومتعلق، ايچلك. ت. ٢. يوركه منسوب و متعلق، قلبى: درونى برمحبتله سويور.

دَرويش { سه. فا. جه: درويشان. ١. فقير ومحتاج آدم. ت. ٢. طرق عليه‌دن برينك شيخنه انتسابله زى مخصوصه كيره‌رك خانقاهده خدمت وچله

وریاضتله اشتغال ایدن آدم: طریقت مولویه درویشانی. = ص. ایشنی حقه توکل ایدن صاف قناعتکار و متواضع: درویش آدمدر. — عنوان کبی اسامیٔ خاصه‌نك باشنده قونور: درویش احمد، درویش علی.

دَرویشانه { ص. فا. درویشلره مخصوص ویا لایق اولان، درویشلره یاقیشیر صورتده اولان: قیافت درویشانه؛ درویشانه سوز. = ح. فا. ۱. درویشلره یاقیشیر حال وصورتده: درویشانه یاشایور. ۲. کمال توکل وتوضع وصافدرونلکله.

دَرویشلك { س. ۱. درویش حال وصفت وزی وقیافتی: درویشلك هرکسك خرجی دکلدر. ۲. توکل و تواضع وصافدرونلق: بنم درویشلکم اویله شیئلره مانعدر.

دَره { س. ۱. ایکی طاغ آره‌سنده‌کی اوزون چوقور، وادی: او اوزون دره‌لرده بیکارجه قویونلر اوتلار. ۲. یالکز قیشین آقار کوچك چای: دره‌ده صو ایچمك. || دره اوتی = بر نوع رازیانه که صلاطه‌یه قونور. || دره‌بکی = وقتیله بر قاچ کویه حکمی کچن متنفذ آدم. || دره تپه = دوز اولمیان یر، انکبه. || دره‌دن تپه‌دن = اوته‌دن بریدن. || بیك دره‌دن صو کتیرمك = بهانه‌لر ایراد ایتمك، تعلل ایلمك. || سوقاق، طام دره‌سی = یاغمور صولرینك آقه‌سنه مخصوص چقورجه یر.

دُرّه { س. ع. اینجی دانه‌سی، دردانه.

دِرهَم { س. ذ. ع. ج: دراهم [فا. « درم » دن] ۱. اوقه‌نك درت‌یوزده برقسمی؛ یکی درهم یاخود درهم اعشاری = یکی اوقه دینلن کیلونك بیکده برقسمی که اسکی درهمك تقریباً برثلثیدر؛ درهمله = مج. آز؛ مقابلی اوقه ایله. ۲. عربلرك اسکی بر کومش سکه‌سی که تقریباً بر فرانق قیمتنده ایدی. با: درم.

دَری { س. [اصلی: تیریك] ۱. انسان و حیوانك اتنی ستر وبتون بدنی احاطه ایدن قبوق، جلد، پوست: دری صییرلمق، صویلمق؛ دریسنی یوزمك. ۲. حیوانك یوزلمش وقورودلمش وهنوز سپیلنمه‌مش جلدی، کون: مملکتمزدن آوروپایه خیلی مقدار دری چیقار؛ دری تجاری. ۳. میوه‌نك قبوغی، قشر: کرازك دریسی پك قولای صویلماز؛ اریکك دریسی چیقاریلیرسه دیشلری قماشدیرماز. || بردری برکیك = اتسز، ضعیف، لاغر.

دَری { ص. فا. [قپو دیمك اولان « در » اسم فارسیسندن اولدیغی حالده عربی اعتباریله مؤنثی « دریه » دخی اولور] اسکی فارسینك دربار حکمدارانده سویلنیلن فصیحنه اطلاق اولنور: فارسیٔ دری؛ لغت فارسیهٔ دریه.

دُرّی { ص. ع. ث: دریه. اینجی کبی پارلدایان، پارلاق، شعشعه‌دار: کوکب دری.

دَریا { س. فا. دکیز، بحر: دریادل = قلبی دکیز کبی واسع اولان: قپودان دریا = وقتیله بحریه ناظرینه ویریلن عنواندر.

دَریچه { س. فا. کوچك قپو، قپوجق.

دَریده { ص. فا. ییرتلمش، ییرتیق. ز.

دِریغ { س. فا. اسیرکه، قییه‌مامه: همتکزی دریغ بیورمامکزی رجا ایدرم. = حد. یازیق، حیف: دریغ! بنی اولدورور بودرد. || بی‌دریغ = اسیرکمنین، بذل اولنان: همتکزی بی‌دریغ بیورك.

دِریغا { حد. فا. یازیق، حیفا، وا اسفا!

دَرینك { یاخود درین. ص. [اصلی تیرك] ۱. عمق زیاده اولان، عمیق: درینك قویو؛ اوراده صولر چوق درینكدر. ۲. چوقور، قویتو: درینك اووه. ۳. مج. زیاده طالینان: درینك اویقو؛ درینك دوشونمه. ۴. کنهنه وارەجق صورتده اطرافلی وتفصیلاتلی، اینجه: درینك مطالعات، درینك تحقیقات. = س. درینكلك، عمق: درینکدن بر سس کلیوردی؛ پك درینکه کیتدی. = ح. درینك اوله‌رق، عمیقاً: درینك طالمق، درینك دوشونمك.

دَرینکلتمك { فق. درینکلکنی آرتدیرمق، تعمیق ایتمك: شو قویویی بر ایکی قولاج دها درینکلتملی.

دَریکلَشمك (فط. دریك و عمیق اولمق، دریکلکی آرتمق، تعمق ایتمك: یاره ایشلدکجه دریکلشیر.

دَریکلك (س. عمق: بو قیونك دریکلکی چوقدر.

دَریلَنمك (فط. دری باغلامق، دری ایله اورتمك: یاره دریلندی.

دُزد (س. فا. خرسز، اوغری، حرامی، سارق. ز.

دزدار (س. فا. [دز = قلعه ـ داشتن = طوتمق، محافظه ایتمك] قلعه محافظی. [اسکی تعبیر در.]

دزدز (یاخود دیز دیز. س. ویزردی، اوصاندیریجی کورلدی.

دزلاتمق (یاخود طزلاتمق. فت. ١. آجی واوصاندیریجی بر سس چیقارتمق، ویزردامق. ٢. فیرلاتمق، قاچیرمق. ٣. اورکوتمك.

دزلاق (یاخود طزلاق. ص. طاسلاق، چیلاق.

دزمان (یاخود دیزمان. ص. قوجامان، ایری وقباء زبیر.

دَساتیر (سذ. جم. عر. فذ: دستور. با: دستور.

دَسّاس (ص. عر. دسیسه‌کار، گیزلی حیله‌لرله آلداتمغه چالیشان.

دَسایِس (سذ. جم. عر. فذ: دسیسه. با: دسیسه.

دَسپوت (س. [یو. Δεσπότης] روم پسقپوسی، متروپولیدی.

دَسپوتخانه (س. روم پسقپوسنك دائره ومقری.

دَسپوتلق (س. روم پسقپوسلغی.

دَست (س. فا. ال، ید. || در. دست با: دردست.

دَستار (س. فا. صاریق، عمامه.

دَستاربَند (ص. فا. صاریق باغلایان، طریق علمیه منسوب.

دَستان (س. با: داستان.

دَستاویز (س. فا. [دست = ال ـ آویختن = آصلمق] اوفاق هدیه.

دَستبوسی (س. فا. [دست = ال. بوسیدن = اوپمك] ال اوپمه رسم وآیینی: ایفای رسم دستبوسی.

دَسترَس (ص. فا. [دست = ال ـ رسیدن = یتیشمك] الی یتیشن، نائل، موفق: مرامنه دسترس اوله‌مدی.

دَستَره (س. [اصلی: فا. دست اره = ال بچقیسی. تر. زبانزدی: تستره] ال بچقیسی، ال ایله قوللانیلان کوچك بچقی. || زمین دستره‌سی = یوارلاق کسمکه مخصوص دستره. || قیل دستره‌سی = اینجه تخته‌دن اویمه چیقارمق ایچون اوفاق بچقی. || دستره بالیغی = اوزون بورنلی بر جنس بالیق.

دَستَك (س. بر دیوار و سایی یاخود بر آغاجی قائم طوردیروب تقویه ایتمك ایچون اوریلان طیاق: دستك اورمق: دستکله طوتمق.

دَستگاه (س. فا. [دست = ال. گاه = محل. — تر. زبانزدی: تزگاه] ١. چولهالرك بز وسائره طوقودقلری آلت. ٢. ارباب حرف وصنعتك دکانلرنده اوکلرنده بولنان تخته وماصه که اونك اوزرنده ایش گورورلر. ٣. قهوه‌جی ومیخانه‌جی کبی اصنافك بیوك ماصه‌لری که مشروبات وسائره اوراده تهیئه اولنور وآنچه اورایه ویریلیر، بوفه. ٤. قره ده انشا اولنان گمیلرك اوتوردلمسنه مخصوص کراسته‌دن ترتیبات: آلمان دستگاهلرینه سپارش اولنان سفائن. ٥. ارباب حرف وصنعتك قوللاندقلری بیوك آلت طاقمی: طورنه دستگاهی؛ حاده دستگاهی.

دَستگاهجی (س. [زبانزدی: تزگاهجی] ١. بر دستگاهده ایشلین چولها و سائره. ٢. آغاجدن دستگاه، قیو چیقریغی، دولاب و سائره کبی شیئلر اعمال ایدن.

دَستگاهدار (س. [زبانزدی: تزگاهدار] بر غازینو ومیخانه وسائره‌ده دستگاهی اداره ایدن اوسته ویا باش چراغ.

دَستگاهلامَق (فت. [زبانزدی: تزگاهلامق] طوقنه‌جق بز وسائره‌یی دستگاهه قومق. || مج. حاضرلامق، تهیئه ایتمك.

دَستگیر (ص. فا. [دست = ال. گرفتن = طوتمق] دوشنك النی طوتان، یاردیمجی، معین.

دَستمال (س. فا. [دست = ال. مالیدن = سیلمك] ال سیله‌ك، یاغلق، مقرمه.

دَستمایه (س. فا. [دست = ال. مایه = بضاعه، سرمایه] سرمایه.

دَستور (س. فا. [ال دیمك اولان «دست» ایله «ور» اداتندن مرکبدر. تعریب دخی اولنه‌رق عربیده دالی

مضموم اوقونور، وجمعی « دسا-
تیر » کلیر .] ١. حکم ونفوذی
جاری اولان وزیر : دستور
مکرم، دستور اعظم. ٢. دین
زردشتك رئیس روحانیسی و
پیشواسی. ٣. بیوك دفتر، مرجع
اولان دفتر کبیر. ٤. قاعدهٔ
اساسیه، بر علم وفنده قواعدك
تطبیق اولندیغی قاعدهٔ کلیه ویا
مثال عمومی : حساب، جبر
دستوری. ٥. قوانین دولت
عثمانیه‌یی جامع کتاب، قوانین
مجموعه‌سی. ٦. رخصت، اذن،
مأذونیت. = حد. دستورا ! =
اذن ویرك کچه‌لم، مساعده ایدك،
آچیلك. بو معنا ایله جن وپریلره
خطاباً دخی قوللانیلوب، قرا-
کلقده بر یره کیریله جکی وقت
دستورا! دینلیر. || دستورالعمل =
هر فعل و حرکت اوکا تطبیق
اولنمق اوزره نمونه اتخاذ اولنان
قاعده ونظام ویا تعلیمات .

دَسته { س. فا. ١. ال، طوتام، باغ، دمت : بر دسته
چیچك؛ بر دسته قاشیق. ٢.
صاب، قبضه : خنجر، بیچاق
دسته‌سی. ٣. هاون الی. ٤. بحـ.
کمی دمیر آتدقده صالوب زنجیرك
ازرینه بینمه‌سی که زنجیرك
زیاده کرلمسنی موجب اولور:
دسته ایتمك. || دسته موره =
بحـ. قالین واطرافی دمیر چنبر
ایله محاط ایکی دلیکلی برکوتوك.

دَسته‌سَنگ { س. فا. بویا و سائره ازمکه
مخصوص یووارلاق وسرت طاش.

دَستی { س. فا. [تر. زبانزدی: تسقی] طوپراقدن صو
وسائر مایعات وضعنه مخصوص
قولپلی قاب : صو، پکمز، یاغ
دستیسی .

دَستیار { ص. فا. یار دیمجی، معین. ذ.

دَستیاری { س. فا. یاردیم، معاونت .

دَسکَره { س. فا. [تر. زبانزدی: تسکره] خسته ویا
قیریله‌جق اشیا یاخود طاش و
طوپراق وسائره تاشیمغه مخصوص
ایکی کشی طرفندن قالدیریلیر تخته.

دَسَم { سذ. عر. یاغ. ذ.

دَسَمی { ص. عر. ث : دسمیه. یاغه متعلق ویا یاغ قبیلندن
اولان : مادهٔ دسمیه .

دَسیسه { سذ. عر. جـ : دسائس. حیله، خدعه، گیزلی
اویون، دولاب : دسیسه یاپمق؛
انواع دسائسله آلداتمق .

دَسیسه‌کار { ص. فا. دسیسه‌جی، حیله‌کار، دساس.

دَسیسه‌کارلق { س. دسیسه‌جیلك، حیله‌کارلق، دساسلق .

دَسیسه‌لی { ص. حیله‌لی، دسیسه ایله یاپیلان .

دَشت { س. فا. ١. اووه، صحرا، قیر. ٢. بیابان، چول.

دُشمَن { س. ص. فا. [تر. زبانزدی دوشمان] عدو، خصم.
اصل ترکجه‌سی : یاغی، یاو .

دُشنام { س. فا. سوکه، طعن. ذ.

دُشوار { ص. فا. کوج، زور، صعب. ذ.

دُعاء { سذ. عر. جـ : ادعیه. ١. جناب حقه یالوارمه، نیاز:
اللرینی قالدیروب دعا ایدیوردی.
٢. برینك ایلیکی ایچون جناب
حقه یالوارمه : دعا کزله مشغولم.
|| خیر دعا، دعای خیر = برینك
لهنده اولنان دعا. || بد دعا =
برینك علیهنده اولنان دعا:
پدرینك بد دعاسنه اوغرادی .

دُعاجی { ص. برینك خیر دعاسنده بولنان، ثناکار:
دعاجیکزم .

دُعاگوی { س. ص. فا. جـ: دعاگویان. [عر.
دعا = م. فا. گفتن = سویلمك]
دعاجی، دعا ایدن، وقفدن
مخصص وظیفه‌یه مقابل دعا
ایتمکله مکلف فقرادن آدم : دعا-
گویان وظیفه‌سی .

دَعاوی { سذ. جـ. عر. فد : دعوی. با : دعوی .

دَعوا { با : دعوی .

دَعواجی { س. بر محکمه‌یه مراجعتله دیکر برندن
دعوی ایدن آدم، مدعی؛ مشتکی.

دَعواجیلق { س. بر محکمه‌یه مراجعتله برندن
دعوی ایتمه، مدعیلك .

دَعوالی { ص. ١. حقنده دعوی اولنان، منازع فیه :
او دعوالی بر چفتلکدر. ٢.
ادعاسی بیوك، مدعی : دعوالی
آدم .

دَعوَت { سذ. عر. جـ : دعوات. [عربی تعبیراتده «دعوه»
صورتنده قوللانیلیر] ١. جذب،
جلب، بر شیئك حصولی ووقو-
عنه سببیت ویرمه : پرهیز ایتمه-
مکله خسته‌لغی دعوت ایتدیکز.

٢. چاغرمه، جلب، بر يرده بولنمغى تكليف ايتمه: كنديسنى محكمه‌يه دعوت ايتديلر؛ دين اسلامه دعوت ايتدى: كنديسنى دوولويه دعوت ايتديلر. ٣. ضيافته چاغرمه، اكرام وحرمت مقامنده يمكه كيتمه‌سنى تكليف ايتمه: فلان ذات بزى دعوت ايتدى؛ فلان ضيافته سزى‌ده دعوت ايتديلرمى؟ ٤. حرمت واكرام قصديله ويريلن يمك، ضيافت: مكمل بردعوت ويردى؛ فلانك دعوتنده بولديكزمى؟ بو اقشام دعوت واردر. ٥. دعا، نياز: دعوات خيريه‌لريله مشغولم؛ مستجاب الدعوه = دعاسى نزد الهيده اجابت بيوريلان. [بو معناده يالكز جمعى وآنجق بويله تعبيرات عربيه ده مفردى مستعملدر]

دعوتجى (س. بر ضيافته كيتمكى تبليغ وتكليف ايتمكه مأمور آدم، مدعوينه دعوتلى اولدقلرينى خبر ويرن آدم: فلان ذاتدن دعوتجى كلدى.

دعوتلى (ص. س. بر ضيافته چيغرلمش، مدعو: فلان ضيافته دعوتلى ميسكز؟ قاچ دعوتلى وار ايدى.

دعويّه (سن. عر. [قاعدهٔ عربيه‌يه مغاير تشكيل اولنمش غلط بر لغتدر] ١. دعوت ايدن خدمتجى‌يه ويريلن بخشش. ٢. حقـ. بريني محكمه‌يه جلب ايچون يازيلان ورقه.

دعوى (سنـ. عر. جـ: دعاوى. ١. مدافعهٔ حقوق ايچون محكمه‌يه مراجعت: فلان سزدن دعوى ايتمش: بنم عليهمده دعوايه قالقيشمش. ٢. بر محكمه حضورنده اولنان مخاصمه و مرافعه: حقوق محكمه سنده بر دعواسى وار در. ٣. علوم رياضيه وسائره‌ده حلى تكليف اولنان مسئله: بو دعوايى كيم حل ايده‌بيلير؟ ٤. انسانك حائز اولمديغى صفت و فضيلتى حائز اولديغى درميان ايتمسى، ادعا: هيئتده يد طولاسى اولديغى دعوى ايديور؛ حريف علامه‌لك دعواسنده بولنيور. || دعوى وكيلى = هركسك دعواسنى حضور محكمه‌ده تمثيه ايتمكى اجرت مقابلنده درعهده ايدن قانون شناس آدم، آووقات.

دغدغه (سن. عر. كورلدى پاتردى، بيهوده تلاش واضطراب، باش آغريسى: ترك دغدغهٔ حيات ايلدى.

دفّ (سنـ. عر. [تر. زبانزدى: تف] اكثريا خواننده‌لرك الده طوتوب پارمقلريله چالدقلرى آلت موسيقى كه برطرفى درى ايله قاپلانمش وآرالرينه بربرينه چارپار پرنجدن پوللر طاقلمش تخته‌دن بر چنبردن عبارتدر، دائره: دف چالق.

دفاتر (سن. جـ. عر. فد: دفتر. || ا: دفتر.

دفائن (سن. جـ. عر. فد: دفينه. || ا: دفينه.

دفتر (سنـ. عر. جـ: دفاتر. [فارسيدن اوده يو. Διπτε-ρον (= ايكى قناتلى) دن] ١. معاملات تجاريه وايراد ومصرف و خاطرده قالمسى مرام اولنان حسابات وسائره‌نك قيد وتحريرينه مخصوص جدوللى بياض كتاب: دفتره يازمق، دفتره قيد ايتمك، دفتره كچيرمك. ٢. حسابات ويا اسامى ورقملرى حاوى كاغد، پوصله، ليسته: يمك دفترى، حساب دفترى. ٣. يازى يازمق اوزره برلكده ديكيلوب كتاب شكلنده قونمش بياض اوراق: شاكردانه مخصوص يازى، مشق دفترى. || آنا دفتر = يوميه دفترنده قيد اولنمش حساباتك قالديريلوب جنسنه كوره محل مخصوصلرينه قيد اولندقلرى بيوك دفتر. || دفتر اعمال = انسانلرك حسنات وسيئاتندن كافهٔ عمللرينك قيد اولنديغى دفتر معنوى. || دفتر امينى = دفترخانه ناظرى. || دفتر خاقانى = هركسك املاك و اراضيسنك مقيد بولندقلرى دفاتر وبونلرى حفظ و اداره ايدن و فراغ و انتقال ايشلرينه باقان دائرهٔ دولت، دفترخانه، ويركو امانتى: دفتر خاقانى امانتى. امينى.

دفترخانه (س. فا. املاك و عقار و اراضئ عموميه‌نك مقيد بولنديغى وفراغ وانتقال وويركى ايشلرينه قاريشان دائرهٔ دولت، دفتر خاقانى، ويركو امانتى؛ دفترخانه ناظرى = دفتر خاقانى امينى، ويركو ناظرى.

دفتردار (س. فا. ١. دولتك واردات ومصارفى دفترينى طوتان. بو معنا ايله وقتيله ماليه ناظرينه دينيردى: دفتردار شق اول، دفتردار شق

ثانی. ٢. الیوم بر ولایتك امور مالیه‌سنه مأمور ذات. [سنجاقلرده کیلره محاسبه‌جی، وقضالرده کیلره مال مدیری دینیر.]

دَفتردارلق { س. ١. وقتیله مالیه نظارتی. ٢. الیوم بر ولایتك امور مالیه‌سنی اداره ایدن ذاتك صفت ووظیفه‌سی: بغداد دفترداراغی فلانه توجیه اولندی.

دَفع { سذ. عر. ١. اوته‌یه ایتمه، قاقمه، جذب وجلب ضدی: اجرام سماویه‌یی یرلی یرنده طوتان جذب ودفع قاعده‌سیدر. ٢. صاومه، منع صاوشدیرمه: بو علاج صیتمه‌یی دفع ایدر؛ اویله مضر بر آدمی هر یردن دفع ایدرلر. لازم بنا سیله « اولمق » فعلیله‌ده قوللانیلیر: هله بورادن دفع اولوب کیتدی؛ حمد اولسون باش آغریسی دفع اولدی؛ دفع اول=یقیل، اکسیك اول! ٣. ویرمه، اعطا، صرف، خرج. [بو معنا ایله لسانمزده مصدری پك مستعمل اولمیوب، اسم مفعولی «مدفوعات» قوللانیلیر.] ٤. اورته‌دن قالدیرمه، امحا ایتمه، برطرف ایتمه: احتیاجاتی دفع ایتمك؛ غائله‌یی دفع ایتدی. ٥. حق. مدعی علیه طرفندن مدعینك دعواسنی دفع ایده‌جك بر دعوی اقامه‌سی. || دفع حاجت = آبدست بوزمه.

دَفعه { سذ. عر. جم: دفعات. کره، مره، کز، نوبت: بر دفعه= بر کره؛ بعض دفعه = بعض کره؛ بو دفعه = بو کره؛ دفعهٔ اولاده= برنجی کره‌ده، ابتدا. || دفعاتله، بالدفعات = مکرراً، مرةً بعد اخری. == ح. ینه، کذا، ایضاً.

دَفعةً { ح. عر. ١. بر دفعه‌ده، بردن، تدریجاً مقابلی: بورجنی دفعةً ویردی؛ دفعةً ویره‌مزسه تدریجاً ویرسین. || دفعةً بعد اخری = مکرراً، دفعاتله.

دَفن { سذ. عر. طوپراغك ایچنه صوقمه، کومه، مزاره قومه: جنازه‌نره‌یه دفن اولنه‌جقدر.

دَفنه { س. [یو. Δάφνη] یاپراقلری کوزل قوقار وشنلكلرده تزییناته یارار طفلان جنسندن معروف کوچك آغاج، شجر الغار.

دَفه { س. [زبانزدی: تفه] ١. اکرك ایکی طرفنده‌کی یووارلاق اتکی. ٢. دف کبی یووارلاق ودائروی شیء. ٣. چولها دستکاهنك طراغك قورلدیغی یایی. ٤. اینکجی طولابی، چرخی. ٥. چرخه صارلمش بیوك ایپك طوره‌سی که بر اوقه‌دن زیاده کلیر: اوچ دفه ایپك. ٦. ورق وباقر وسائره یاپراقلری دسته‌سی.

دَفه‌جی { س. [زبانزدی: تفه‌جی] فاحش فائضله اوته‌کینه بریکینه کیزلیجه پاره اقراض ایدن مرابحه‌جی: دفه‌جی‌یه بورجی واردر.

دَفه‌لی { ص. [زبانزدی: تفه‌لی] دستکاهك دفه‌سنه چوق قوت ویریله‌رك طراق زیاده باصلمغله صیق طوقنمش (بز وسائره).

دَفین { ص. عر. [« دفن » دن صش.] کومیلمش، کومیلی، دفن اولنمش، مدفون: قونیه‌ده دفین خاك عطرناك بولنان حضرت مولانا.

دَفینه { سذ. عر. جم: دفائن. یره کومیلمش مال وآقچه: دفینه آرامق، بولمق. || مج. پك قیمتدار ویا معلوماتلی اولوب آنجق خارجدن کوسترشی اولمیان، کیزلی قدر ودکری اولان آدم ویا مال: اوبر دفینه‌در.

دَق { سذ. عر. چالمه، اورمه: دق باب ایتمك = قپو چالمق. [یالکز بوتعبیرده مستعملدر.]

دَقائق { سذ. جم. عر. فد: دقیقه. || ا: دقیقه.

دِقّت { سذ. عر. ١. اینجه‌لك، اوفاقلق. نـ. ٢. اینجه‌دن اینجه‌یه دوشونمه ویا باقمه، کمال اهتمامله ملاحظه ویا نظر ایتمه: دقتله باقمق، اوقومق، یاپمق. ٣. اهمیت ویرمه، اهمیتله چالیشمه: یازی‌یه دقت ایت؛ سز بو ایشه دقت ایتمه‌مشسکز.

دِقّتسز { ص. ١. ایشنه اهتمامله باقمیان، ایی و خطاسز ایش کورمك قیدنده اولمیان: دقتسز آدم. ٢. دقت واهتمامله یاپلمامش، کلیشی کوزل یاپلمش: دقتسز یازی، یمك.

دِقّتسزلك { س. ایشه دقت و اهتمام ایتمه‌یش، طالغینلقله وکلیشی کوزل ایش کورمه: دقتسزلکدن ایلری کلمش خطالر؛ بو دقتسزلکله طوغری ایش کورمك ممکن دکلدر.

دِقّتلی { ص. ١. هر ایشنده اهتمام ایدن، سهو وخطا وقوع بولمامسنه غیرت ایلین: چوق دقتلی آدمدر. ٢. دقت و اهتمامله یاپلمش: دقتلی ایش، دقتلی یازی.

دِقّتليجه { حـ. اولدقجه دقت و اهتمامله : شونی دقتليجه يازك .

دَقيق { صـ . عر . أ : دقيقه . [(«دقت»دن صشـ.] اينجه، اوفاق، نازك، ظريف، كورلمسی ويا طوتلمسی و ايشلنمسی مشكل، اينجه‌دن اينجه : پك دقيق ايش؛ فكر دقيق؛ ملاحظات دقيقه. = سذ. اون : برچوال دقيق.

دَقيقه { سذ. عر. جـ : دقائق. ١. اينجه فكر وملاحظه، نكته. [بومعنا ايله باشليجه جمعی مستعملدر :] رياضياته متعلق بر طاقم دقائق بيان ايتدی؛ دقائق اموراه مشغولدر؛ دقائق اكتناه = دقائق اموره واقف. ٢. زمان مقياسی اوله‌رق برساعتك منقسم اولديغی آلتمش جزئدن هرى : بش دقيقه سوردی؛ بر دقيقه‌ده اولور. ٣. دائره درجاتيله سائر مقياسلرده هر درجه‌نك منقسم بولنديغی جزءلرك هری كه بونلرده ثانيه‌لره منقسمدر.

دَقيقه‌سَنج { صـ فا. [عر. دقيقه = نكته ـ فا. سنجيدن طارتمق] و :

دَقيقه‌شِناس { صـ. فا. [عر. دقيقه = نكته ـ فا. شناختن = طانيمق] اينجه ايشلری و نكته‌لری آكلايان، دقائق اموره اشتغاله مقتدر .

دَقيقی { صـ عر. أ : دقيقيه. اون قبيلندن ويا اونی حاوی اولان : فاصوليه وپاتاته كبی مواد دقيقيه.

دَاك { حجـ. ادات انتها اولوب زمان و مكانده قوللانيلير، حتى، الى، تا : اقشامه دك چاليشدم؛ شهره دك يانمزده ايدی؛ اولنجه‌يه دك بونی اونوتميه‌جغم. [«دگين» دخی قوللانيلير.]

دَكْ { سـ. ١. درلو، نوع. طرز. ٢. مقدار، درجه، مرتبه. ٣. اعتنا، اعتبار، صايغی. ٤. تجربه. [متروك اولوب يالكز قوللانيلمـيور. مع هذا الزم بر كلمهٔ اساسيه اولوب، مشتقاتی مستعملدر.]

دَكاكين { سـذ. جـ. عر. فد : دكان. با : دكان.

دُكّان { سذ. عر. جـ : دكاكين. [تركجه‌ده تخفيفله قوللانيلير.] ١. اوفاق تاجرلرك صاته‌جقلری اشيايی اچنه قويدقلری محل مخصوص كه اوكی آچيق بر حجره‌دن عبارتدر : تحفجی، باصمه‌جی، فسجی دكانی. ٢. بعض صنعتكارلرك ايشلدكاری ويابدقلری شيئلری صاتدقلری محل مخصوص كه ينه او صورتده در : دميرجی، باقيرجی، مرانغوز دكانی.

دُكانجی { سـ. بر دكانده اوتوروب اشيا صاتان كوچك تاجر.

دَكْتمك { فتـ. تجربه ايتديرمك : درس كتابلرينی معلمره دكتمدكجه تدريسلرينه قرار ويرمه‌ملی.

دَكديرمك { فتـ. ١. طوقنديرمق، تماس ايتديرمك : صوتوق دميری تنه دگديرمه‌ملی. ٢. اولاشديرمق، واردیرمق، ايصال ايتديرمك : شومكتوبی محلنه دگديركز. ٣. قيمتنی بولديرمق، تقدير ايتمك : بوآتی اللی ليرا دگديرن آنجق طونك كوزلكيدر. ٤. سوزی طوقنديرمق، ايما و تعريض ايتمك : او سوزی بكا دگديرمك ايستدی.

دَكَر { سـ. [«دگمك» دن] ١. قيمت، بها، ثمن : بو الماسك دگری نه‌در؟ بونك دگرينی تقدير ايتملی. ٢. قدر، اعتبار، حيثيت، شرف : او آدمك دگری چوقدر، هيچ دگری يوقدر. ٣. اهليت، لياقت، اقتدار : هركسه دگرينه كوره حرمت اولنور؛ مأموريت هركسك دگريله متناسب اولمليدر. = صـ. ١. فلان قيمتده اولان، شوبهاده بولنان : جهان دگر، دنيالر دگر برلطفدر؛ يوز ليرا دگر برآتدر. ٢. مقابل، معادل، شايان، شايسته : زحمتی دگر بر ايشدر.

دَكَرسِز { صـ. ١. دون قيمتلی، بهاسی آشاغی، رواجسز : دگرسز مال. ٢. قدر واعتباری اوليان، حيثيتسز : دگرسز آدم. ٣. اهليت ولياقتی اوليان، نا اهل : دگرسز صنعتكارك ايشیده دكرسز اولور.

دَكَرسِزلك { سـ. ١. دون قيمت، بهاسزلق : ذخيره‌نك بوسنه‌كی دكرسزلكی چفتك اصحابنی پك متضرر ايتدی. ٢. اعتبارسزلق، شرف وحيثيت فقدانی : او آدمك بضاعه‌جه دكرسزلكی آكلاشلدی. ٣. لياقت و اهليت فقدانی،

ليـاقتسزلك، نا اهللك : معاملكه تعييننـدن صكره دگر سزلكي تبين ايتدى .

دَگَرلى { صـ. ١. قيمتلى، بهالى : ذخيره بو سـنه خيلى دگرليـدر. ٢. قدر و حيثيتى اولان، معتـبر، شرفلى : دگرلى آدم. ٣. اهليت ولياقت صاحبى، درايتلى : دگرلى بر مأموردر.

دَگِرمَك { فتـ. لا : دكديرمك.

دَگِرمَن { سـ. [دونروچرخ ديمك اولان «تكر» دن . «دكرمان» يازمه‌ده معنا يوقدر] ١. بغداى و سائره‌يى اوكوتمكه مخصوص آلت وماكينه‌كه انواعى اولوب، اك معروفى صـو ويل وقول ايله دونتى و ايجاد اخـير اوله‌رق بخارله تحريك اولنانيدر، كه بوكا تعبير سقيمله «فابريقـه» دينلمك عادت اولمشدر، آسياب، طـاحون، رحى : ال، بخـار، حيوان، صو، يل دكـرمنى؛ دكرمن دره‌سى = صوينك يولى؛ دكرمن طـاشى = تكرلكى. ٢. الده دونديريله‌رك قاورلمش قهوه و قره بوبر و سـائره‌يى توزه تحويل ايتمكه مخصـوص آلت : قهوه، بوبر دكرمنى. ٣. زيتون و سـائره ازوب صوينى آلمغـه مخصـوص ماكينه، معصره : زيتـون دكرمنى .

دَگِرمَنجى { سـ. بر اون دكرمنى اداره ايدن آدم، طحان.

دَگِرمَنجيلك { سـ. دكرمنجيـنك صنعت ووظيفه‌سى.

دَگِرمَنلك { صـ. سـ. صـو ويا يل دكـرمنلرى

جوق محل. || مـ. جزاير بحرسفيده‌ده ايكى آطه اسميدر. كوچك دكرمنلك، بيوك دكرمنلك .

دَگِرمى { صـ. [«تكر» دن] ١. يووارلاق، مـدور، دائروى : دكرمى چهره . ٢. اكى بويى بر، مربع، تربيعى : بردكرمى تولبند .

دَگِرميلك { سـ. ١. يووارلاقلق، مدورلك، دائروى شكل و صـورت : چهره دكرميلكى. ٢. اك ايله بوى بر اولمـه، مربع شـكل : بوكايمك دكرميلكى تام دكلدر.

دَگِرميلنمك { فل. يووارلاق ويا اكى بويى بر اولـق : سميروب يوزى دكرميلندى .

دَكِز { ياخـود دكيز. سـ. ١. كرهٔ ارضك صـو ايله مستور يرلرى، بحر، يم، دريا : اولو دكز = بحر محيـط؛ آق دكز، قره دكز وسـائره . ٢. طالغه، تلاطم امواج، فرطونه : بوكون دكز واردر؛ بحرعمانده ايلك بهـارك صوكارنده چوق دكز يايار. ٣. بيوك كول ويا نهر، دريا : خزر، آرال دكزى، نيل دكزى . || آجيـق دكز = اككين . || آطـه‌لر دكزى = آطه‌لرى چوق دكز، آرال. || دكز آشيرى = دكزك اوته‌سنده واقع. || دكز اوتى = ١. قعر درياده بيتن اوتلر. ٢. قبـا طورمقله شلته وقناپه دوشمه‌سى طولديرمغه مخصوص طوره حالنده صاتيلير بر جنس اوت. || دكز انكينارى، پرچى، ديكنى

= دكز اوتى انواعندن. || اولو دكز = ١. روزكار طـوردقدن صـكره بر وقت دوام ايدن تلاطم. ٢. انكينده اسن روزكارك تأثيريله سـاحله كلوب چاتلا ميـان طـالغه. || دكز طوتمق = كمينك يالپه‌سندن ايچى بولانوب مضطرب اولمق : بحرا سياحت ايتمكه آليشانلرى دكز طوتماز. || دكز قطـيقى = اوكسوروكه قارشى وكوكـى يومشاتمق ايچون حاشلانوب ايچيلير برجنس دكز اوتى‌كه قوروسى تل قطايفنه بكزر، جكر اوتى. || دكز قويونى = آبى باليغى . || دكز قييسى = سـاحل، يالى. || دكز كوپوكى = خفيف وبياض برطاش‌كه مرانفوزلقـده وسائره‌ده قوللانيلير. || درت يان دكز كسيلمك = حـيرتده قالوب نه يايه‌جغـنى شاشيرمق. || دكزه قالقمق = دكزه چيقمق، برليماندن حركت ايتمك.

دَكِزلِك { سـ. صـويك كيرمه‌سنه مانع وطيشارى آقمه‌سنه يول ويرر شيو تخته‌كه قايغـك كنارنده اولور . — بالتعميم پنجره‌نك آلت سوگه‌سنك طيشاريسنده‌كى شـيو تخته‌يه‌ده دينير.

دَكيسز { صـ. [«دك» دن] ١. اهميتسز، عادى، اعتبارسز . ٢. طـارغينلق كوسترن، طبيعتسز .

دَكيسزلِك { سـ. ١. اهميتسزلك، عاديلك، اعتبار سزلق. ٢. طبيعتسزلك، طارغينلق كوستره‌ه .

دَكيشز لَنمك { فل. مناسبتسزلك ايتمك، ناسزا ویاقیشیقسز حرکتده بولنمق .

دَكِش { س. ١. یادگیش. برشیء ویروب یرینه دیکر بر شیء آلمه، تبدیل، تحویل. ٢. بر مالك دیکر بر مال ایله دکیشدیرلمسی، مبادله، ترامپه .

دَكِشدیرمَك { فتـ. ١. بر شیء ویروب یرینه دیکر برشیء آلمق، تبدیل ایتمك: آتلری، آرابه‌یی دکشدیردم . ٢. بر شیء براقوب یکیسنی قوللانمق، یکیلتمك: اوطه‌نك بتون مفروشاتنی دکشدیره‌جکم؛ بوکون چماشیر دکشدیرملی. ٣. باشقه‌لاتمق، تغییر ایتمك: طبیعتنی بسبتون دکشدیرمش .

دَكِشمَك { فل. ١. تبدل ایتمك: بو آتك اکری دکشمش. ٢. باشقه‌لاشمق، باشقه درلو اولمق، تغیر ایتمك: اسپرتویه صوقانجه رنکی دکشیر؛ بو آدمك طبیعتی بسبتون دکشدی؛ هوا دکشیور. ٣. چماشیردکشدیرمك، تمیز چماشیر کیمك: سز دکشدیکزمی؟ = فتـ. دکشدیرمك، تبدیل ویا مبادله ایتمك: بو آتی نه دکشیرم نه صاتارم؛ بونی دنیاده برشیئله دکشمم .

دَكِشمه { س. ١. تبدل، تغییر، تغیر: هوانك دکشمه‌سی. ٢. چماشیر تبدیل ایتمه، تمیزچماشیر کیمه: چماشیر ییقانه‌جغندن بوکون دکشمه‌کز اقتضا ایدر .

دَكِشیجی { صـ. دکشن، تبدل و تغییر ایدن: دکشیجی رنك .

دَكِشیر { یا دکشور. صـ. باشقه‌لاشان، تبدل وتغیر ایدن، غیر ثابت: چابق دکشیر بر رنکدر .

دَكِشیك { صـ. ١. دکشمش، تبدل ایتمش، متغیر. ٢. مبادله ایدلمش.

دَكِشیكلك { س. ١. باشقه‌لاشمه، تبدل، تغیر. ٢. مبادله، ترامپه .

دَكِل { د. نفی اداتی اولوب ١. فعل اسنادی‌یه داخل اولور: دکلم، دکلسك، دکلدر، دکلز، دکلسکز، دکللردر؛ دکل ایدم (دکلدم)، دکل ایدك الخ. — غائب صیغه‌لرنده بعضاً فعل اسنادی حذف اولنوب یالکز بو ادات قالیر: او آدم دکل (= دکلدر)، اونلر اوراده‌دکل (= دکللردر). ٢. ایکی شیئدن برینی نفی ودیکرینی اثباته یارایوب حرف ربطکبی وعربلرك « لا ... بل » اداتلریله افاده ایتدکلری معنا ایله قوللانیلیر: اونی سویلین بن دکل سزسکز؛ دکل یازمغه اوقومغه بیله اقتداری یوقدر.

دَكلهمَك { فتـ. [« دك » دن. غلطی: دهله‌مك] ١. اعتنا ودقت ایتمك. ٢. صایمق، اعتبار ایتمك. [متروك ایسه‌ده، الزم بر لغتدر.]

دَكلی { یا دکلو. صـ. ١. بردرلو، برنوع: نه‌دکلی = نه‌درلو، ناصل. ٢. بر مقدار ودرجه‌ده اولان: نه دکلی = نه مقدارده نه درجه‌ده، نه قدر. ٣. اعتنالی، دقتلی، معتنا. ٤. صاییلیر، اعتبارلی، معتبر، مهم.

دَكمك { فل. ١. طوقنمق، تماس ایتمك: ایصلاق کوملك تنمه دکدی. ٢. چارپمق، راست کلمك، اصابت ایتمك: قراکلقده الم سرت برشیئه دکدی. ٣. اولاشمق، وارمق، واصل اولمق: کوندردیککز مکتوب یرینه دکدی. ٤. منتهی اولمق، نهایته واروب طورمق: قوغه قیونك دیبنه دکدی. ٥. ییتیشمك: باشم طاوانه دکدی؛ کمینك دمیری قومه دکدی. ٦. تأثیر ایتمك، تاق ایتمك: آجیسی جانمه دکدی: صوثوق یورکمه دکدی. ٧. طوقنمق، ایلیشمك، راجع و عائد اولمق: او آدمك بکا ایلیکی دکدی. ٨. اصابت ایتمك: کوز، نظر دکمك = اصابت عین. ٩. بر بها وقیمتده اولمق: بوکتاب اون غروش دکر. ١٠. مساوی ومقابل اولمق، قارشیلق اوله‌بیلمك، تقابل ایتمك: ایتدیکمز استفاده چکدیکمز زحمته دکمدی. || ال دکمك = اختلاس وقت ایتمك، بوش وقت بولوب یاپه‌بیلمك: ایستدیککز مسوده‌یی یازمغه الم دکمدی. || باشی طاوانه دکمك = تفاخر ایتمك.

دَكمه { س. دکمك فعلی. ١: دکمك. = صـ. اولور اولماز، عادی، راست کله، تصادفی، هرکیم، هرنه‌اولورسه: بو ایش دکمه آدمك خرجی دکلدر؛ بویله یازی دکمه کاغد اوزرینه یازیلماز. || دکمه‌ده = مشکوك، غیر محتمل، بعید الاحتمال.

دَكَنك { س. [« دکمك » دن] ١. یوروركن طیانه‌جق

اینجه صوبه، عصا، باستون : ال دکنکی؛ دگنکه طیانمق؛ دگنکه یورمك. ۲. دگنکله دوگمه، ضرب، صوپه، طیاق، کوتك : او سوزله متنبه اولماز دکنك ایستر.

دگنکجی { س. قالتجیلرك، حماللرك اون باشیسی.

دگنکلی { ص. النده دکنك طوتان، دکنکله یورون : دکنکلی قواس. || مج. الی دکنکلی = ادبسز، یاراماز.

دگنمك { لج. با : دگه‌نلمك.

دگه‌مك { فت. [«دك» دن] صنامق، تجربه ایتمك : شو علاجی برکره دگه‌ملی؛ کوجنی دگه‌مك ایستیور.

دگه‌نلمك { لج. صنامق، تجربه و آزمایش ایدلمك : بودکنمش، دگه‌نلمش برعلاجدر.

دگین { د. ادات انتها اولوب «دك» دن دها قوتلیدر، الی، حتی، تا : صباحه دگین کوز قپایه‌مدم؛ سزکانجه‌یه دکین بن بکلیه‌جکم؛ استانبولدن ادرنه‌یه دکین هب دوز یرلردر.

دل { س. فا. یورك، کوکل، قلب : جان ودلدن = خلوص قلبله، خالصانه؛ صفای دل = کوکل صفاسی.

دل { س. با : دیل.

دل آرا { ص. فا. [دل = کوکل - آراستن = طوناتمق] کوکلی تزیین ایدن یعنی خوشلاندیران، دلبر.

دل آرام { یادلارام. ص. فا. [دل= کوکل - آرام=راحت] کوکل راحتی، کوکلی راحتلاندیران، دلبر.

دل آزار { یادلازار. ص. فا. [دل= کوکل - آزردن = اینجیتمك] کوکل اینجیدیجی، خاطر بوزان.

دل آشوب { س. فا. [دل=کوکل- آشفتن = فساده دوشورمك] کوکلی فساده دوشورن.

دل آگاه { ص. فا. [دل=قلب- آگاه=عارف] قلبی عارف، صاحب بصیرت.

دل آویز { ص. فا. [دل = کوکل- آویختن = آصلمق] کوکلك آصلدیغی، کوکلی آصیلی طوتان، دلبر.

دلاك { سذ. عر. [«دلك» دن سمب. تر. زبانزدی: تلاق] حمامده مشتریلری اوغشدیروب کیسه سورن ویقایان خدمتجی.

دلاکلك { س. [زبانزدی : تلاقلق] حمامده مشتریلری اوغشدیروب کیسه سورن ویقایان خدمتجینك حال وصفت و وظیفه‌سی : حمامده دلاکلك ایدیور.

دلال { سذ. عر. ناز، عشوه.

دلّال { سذ. عر. [«دلالت»دن سمب. تر. زبانزدی : تلال] ۱. بر شیئك صاتیله‌جغنی ویا بر اعلان و تنبیهی چارشی و پازار محللرنده بلند آوازله هر کسه طویوران آدم، منادی : دلال چاغرتمق؛ دلال قومق. ۲. املاك وعقار وحیوانات و سائره بیع و شراسنده بایع ایله مشتری آره‌سنده واسطه اولوب پازارلغی کسدیرن آدم : عقار دلالی؛ دلاله مراجعت ایتمك.

دلالت { سذ. عر. ۱. یول کوسترمه، قولاغوزلق، رهبرلك : بکا فلان ذاتك یاننه دلالت ایتمکزی رجا ایدرم. ۲. دلیل وعلامت اولمه، ایما : بو سوزی تام الشعور اولمدیغنه دلالت ایدیور.

دلاللق { س. [زبانزدی:تلاللق] دلال حال و صفت ووظیفه‌سی : دلاللق ایدیور. با: دلال.

دلالیه { سذ عر. دلال واسطه‌سیله صاتیلان بر شیء ایچون بایع و مشتری طرفندن دلاله یوزده ایکیشر نسبتنده ویریلان اجرت، دلال حقی.

دلاور { ص. س. فا. ج : دلاوران. [دل = یورك - آوردن = کتیرمك، طاشیمق] یورك طاشیان، یورکلی، جسور، دلیر، قهرمان : عثمانلی دلاورانی.

دلاورلك { س. یکیتلك، جسارت، دلیرلك، قهرمانلق.

دلائل { سذ. ج. عر. فد: دلیل. | با : دلیل.

دلباز { ص. فا. [دل = کوکل - باختن = اوینامق] کوکل اکلندیرن، قول وفعلی لطیف وخوش اولان.

دلبر { ص. فا. [دل = کوکل - بردن = کوتورمك] کوکل آلان، جذب قلوب ایدن، محبوبه، معشوقه.

دلبرانه { ص. ح. فا. محبوبه ومعشوقه‌یه یاقیشیرصورتده : دلبرانه بریورویشی واردر.

دِلبَسته { صه. فا. [دل = كوكل ـ بسته = باغلى] كوكلى برينه باغلى و مربوط، عاشق، مبتلا .

دُلبَند { سه. [زبانزدى: تولبند] پك اينجه قماش، تول.

دِلپَذير { صه. فا. [دل = كوكل ـ پذيرتن = قبول ايتمك] كوكلك قبول ايده‌جكى، مقبول.

دِلپَسَند { صه. فا. [دل = كوكل ـ پسنديدن = بكنمك] كوكلك بكنديكى، بكنيله‌جك.

دِلتَنك { صه. فا. [دل = كوكل ـ تنك = طار] كوكلى طارالمش، مضطرب، مغموم .

دِلجو { صه. فا. [دل = كوكل ـ جستن = ايستمك] كوكلك ايستديكى، آرزو اولنان، مرغوب.

دِلخراش { صه. فا. [دل = يوركـ ـ خراشيدن = طيرمالامق] يوركى طيرمالايان، زياده فجيع.

دِلخواه { سه. فا. [دل = كوكل ـ خواستن = ايستمك] كوكل ايستكى، آرزوى قلب : بر وجه دلخواه.

دِلخون { صه. فا. [دل = يورك ـ خون = قان] يوركى قانلى، پك مكدر ومغموم .

دِلداده { صه. فا. [دل = كوكل ـ دادن = ويرمك] كوكل ويرمش، عاشق، مبتلا. == سه. تو. طولومبه‌جى مقوله‌سى آدملرك عاشقلق دعواسيله بر صورت مخصوصه‌ده باشلرينه باغلادقلرى بويالى منديل.

دِلدار { صه. فا. [دل = كوكل ـ داشتن = طوتمق] برينك كوكلنى ضبط آلتنده طوتان، محبوبه، معشوقه.

دُلدُل { سه. ذ. عر. فخر كائنات (صلعم) افندمزه مخصوص بر استركه بعده حضرت على (رضه) افندمزه بخش بيورلمشيدى.

دَلديرمك { فته. دلمكه سوق و اجبار ويا مساعده ايتمك، ثقب ايتديرمك : بر مارانغوز چاغروب شوتخته‌يى بر قاچ يرندن دلديرملى؛ بوقيزك قولاغنى دلديرمديكزمى؟

دِلرُبا { صه. فا. [دل = كوكل ـ ربودن = قاپمق] كوكل قاپان، كوكل آلان، هركسى كنديسنه عاشق و مفتون ايدن، دلبر.

دِلريش { صه. فا. [دل = يورك ـ ريش = ياره] كوكلى ياره‌لى، مجروح الفؤاد .

دِلساز { صه. فا. [دل = كوكل ـ ساختن = ياپمق] كوكل ياپان، لطف ايله معامله ايدن.

دِلستان { صه. فا. [دل = كوكل ـ ستادن = آلمق] كوكل آلان، كنديسنه مفتون ايدن.

دِلسوخته { صه. فا. [دل = يورك ـ سوخته = يانمش] يوركى يانيق .

دِلسوز { صه. فا. [دل = يورك ـ سوختن = ياقمق] يورك ياقان، پك آجيقلى ومؤثر : وقعهٔ دلسوز كربلا.

دِلشاد { صه. فا. [دل = كوكل ـ شاد = مسرور] كوكلى سوينجلى، مسرور القلب.

دِلشِكار { صه. فا. [دل = يورك ـ شكار = آو] يوركلر آولايان، جذب قلوب ايدن.

دِلشِكاف { صه. فا. [دل = يورك ـ شكافتن = دلمك] يوركرى دلن.

دِلشِكَسته { صه. فا. [دل = يورك ـ شكسته = قيريق] يوركى قيريق، مكسور الفؤاد.

دِلفِروز { صه. فا. [دل = كوكل ـ فروزانيدن = پارلاتمق] كوكلى پارلادان، سويندرن.

دِلفِريب { صه. فا. [دل = كوكل ـ فريفتن = آلداتمق] كوكلى آلدادان، اكلنديرن.

دِلفِكار { صه. فا. كوكلى دليك ومجروح اولان.

دَلفين { سه. ذ. عر. [يو. Δελφίν] معروف برحيوان بحرى. ‖ هـ. سماده بر جملهٔ كوكبيه.

دَلق { سه. ذ. عر. درويشانه مخصوص اسكى ويامه‌لى خرقه.

دَلقپوش { صه. فا. [عر. دلق = م. فا. پوشيدن = كيمك] اسكى ويامه‌لى خرقه كين (درويش).

دَلك { سه. ذ. عر. اوغمه، اوغشديرمه .

دِلگُداز { صه. فا. [دل = يورك ـ گداختن = اريتمك] يوركى اريدن، يوركك طيانه‌ميه‌جغى.

دِلكَش { صه. فا. [دل = كوكل ـ كشيدن = چكمك] كوكل چكن، جذب وجلب ايدن.

دِلكُشا { صه. فا. [دل = كوكل ـ كشادن = آچمق] كوكل آچان، قلبه فراحلق ويرن، مفرح .

دلگیر { ص. فا. [دل = کوکل . گرفتن = طوتمق] ١. قلبده یرلشوب چابق اونودلماز، مؤثر. ٢. خاطری قالمش، کوجنمش : بکا دلگیردر.

دلمرده { ص. فا. ج : دلمردگان. [دل = قلب . مرده = اولی] قلبی اولی، تأثیرات معنویه‌دن بیخبر، طویغوسز.

دلمك { فتـ. بر شیئك ایچنه دلیك آچمق، بریاندن بر یانه و یاخود یالکز بر یانده رخنه و چقور آچمق، ثقب ایتمك : تخته‌یی، طوپراغی، کاغدی، قیزك قولاغنی دلمك؛ قورشون آغاجی دلوب گچدی؛ طوپراغی دلوب صو آرامق. || ایشی دلمك = ایچ یوزینه واقف اولمق. || قولاق دلمك = ایقاظ ایتمك.

دلمه { س. دلمك فعلی، ثقب. = ص. دلنمش، دلمکه یاپلمش.

دلنشین { ص. فا. [دل = یورك . نشستن = اوتورمق] یورکده طوران، یرلشن، پك خوشه کیدن، لطیف = بر طرز دلنشینده .

دلنمك { فل. دلیك پیدا ایتمك، دلیکلی اولمق : قوغه دلندی؛ چیبان دها دلنمدی.

دلنواز { ص. فا. [دل = کوکل . نواختن = اوخشامق] کوکل اوخشایان، خوشه کیدن، لطیف، مرغوب.

دلو { سذ. عر. ١. قوغه، قویودن صو چکدکلری قاب. ٢. هـ. بروج اثنا عشردن بری که حوت ایله جدی برجلری آراسنده اولوب شمس شباطده بو برجه کیرر.

دلو { دلورمك، دلولك. با : دلی وسائره.

دلی { ص. [تق. : تیلبه] ١. عقل و شعوری یرنده اولمیان، چیلغین، مجنون، دیوانه. مجذوب، مختل الشعور. ٢. آزغین، قول وفعلنده پرواسز. ٣. دوشکون، مبتلا، برشیئه لزومندن زیاده محبت وابتلا حاصل ایدن : کتاب، آو، اویون دلیسی. ٤. هر شیئك یبانیسی، تربیه‌سزی، سرت ومضری: دلی بال. ٥. با : دلیل. || دلی آلاجه‌سی = بر برینی طوتماز پارلاق رنکلردن مرکب. || دلی اورمان = پك صیق و آزمش اورمان. || دلی ایرماق = زیاده شدتله آقان وطغیانی قوتلی نهر. || دلی دومان = پك سرت و صایغیسز معامله‌لی آدم. || دلی صاچمه‌سی = معناسز ومناسبتسز سوز. || دلی طولی = رابطه‌سز. || دلی قانلی. با: دلیقانلی. || زیردلی، قزیل دلی بسبتون مجنون وآزغین آدم. || نه اولدم دلیسی = نائل اولدیغی جاه ایله پك زیاده غرور پیدا ایدن. || دلی یه پوستکی صایدیرمق = عبثله اشغال ایتمك.

دلیجه { ص. ١. دلیمسی، دلی کبی حرکت ایدن. ٢. هر شیئك یبانیسی، تربیه‌سزی، مضری، آزغینی : دلیجه منظار، طوغان، بال، ایرماق. = س. بغدای وعلی الخصوص چاودار اکینی ایچنده بیتن خسته‌لقلی سیاه بر دانه که اتمك ایچنده بنجه بر نوع سکر وسرسملك ویرر، ارقان، آرغو، کولچر. = حـ. دلی کبی، مجنونانه : دلیجه اوینایور.

دلیر { س. ص. فا. جسور، شجیع، یکیت.

دلیرانه { ص. فا. جسارت وشجاعتله ایدیلن، یکیتجه : برطور دلیرانه ایله؛ دلیرانه سوز. = حـ. جسارت وشجاعتله، یکیت آدمه یاقیشیر صورتده : دلیرانه سویلیور.

دلیرتمك { فتـ. ١. چیلدیرتمق، مجنون ودیوانه ایتمك. ٢. مج. چوق قیزدیرمق. ٣. عشق وسودایه مبتلا ایتمك.

دلیرمك { فل. ١ چیلدیرمق، دلی اولمق، جنون ایتمك. ٢. مج. چوق قیزمق، زیاده حدت ایتمك. ٣. عشق وسودایه مبتلا اولمق.

دلیشمن { ص. دلیجه طورلی، طور وحرکتنده لاابالی وسربست اولان : دلیشمن بر آدم.

دلیقانلی { س. ١. بلوغه ایرمش شاب، کنج : بردلیقانلی کوردم؛ کویك دلیقانلیلری اوینایورلردی. ٢. یکیت، جسور، بابایکیت.

دلیقانلیلق { س. ١. کنجلك، شباب. ٢. جسارت، یکیتلك، بابا یکیتلك.

دلیك { س. دریك چقور ویا بریاندن بریانه آچلش رخنه، سوراخ، ثقب : طوپراقده بردلیك آچمق؛ بو کاغدده، باصمه‌ده دلیك واردر؛ ایکنه دلیکی؛ صیچان دلیکی؛ قولاق، بورن دلیکی. =

ص. دلنمش، دلیکلی، مثقوب: دلیك بر قوغه؛ دلیك دیشیك = هرطرفی دلنمش. || قولاغی دلیك = آکلایشلی، ایش بیلیر، آگاه.

دَلیکلی { ص. دلیکی ویا دلیکاری اولان، دلنمش، مثقوب: دلیکلی تخته، کاغد، طاش.

دَلیل { سـذ. عر. جـ: دلائل، ادله، ادلاء. [«دلالت» دن صشـ.] ۱. قولاغوز، رهبر، یول کوستریجی: چولده یول بولمق ایچون دلیله احتیاج واردر. [بو معنا ایله اوچنجی جمعی کلیر- سه‌ده، لسانمزده نادر الاستعمالدر.] ۲. بر دعوایی اثباته یارایان شیٔ، سند، برهان: بو دعوایه بر دلیل کتیرملی؛ بونی اثبات ایچون دلیلکز وارمیدر؟ دعواسنی دلائل قویه ایله، ادلهٔ متنعه ایله اثبات ایتدی؛ ایراد ادله = دلیللر کتیرمه. ۳. نشان، علامت: بو سوز عقل وذکاوتنه دلیلدر.

دَلیل { س. [لغت عربیهٔ آنفه‌نك غنی اولوب، زبانزدی: دلی] اسکی عساکر عثمانیه‌ده بر صنف خفیف سواری عسکری، که باشلیجه وظیفه‌لری اردویه قولاغوزلق ایتمك ایدی.

دَلیلك { س. ۱. دلی آدمك حال وصفتی، جنون، جنت. ۲. غیر معقول فعل وحرکت ویا سوز: بن دلیلك ایتدم‌ده اوغلمی مکتبه کوندرمدم.

دِلیم س. با: دیلیم.

دَم { س. فا. ۱. صولق، نفس. ا. ۲. آن، زمان، لحظه: یاد ایت او دملری؛ هردم = هر آن؛ دم بدم = آن بآن، آناً فآناً. ۳. برشیئه منسوبیت ادعاسی: دم اورمق = ادعاسنده بولنمق: موسیقی‌دن‌ده دم اوریور. || دم بسته = ساکت. || هردم تازه = برجنس چیچك. || دم چکمك = عشرت ایتمك. || دم چیقارمق = دودوك اوفله‌مك. || دمنده = تاونده.

دَم { سـذ. عر. جـ: دماء. قان، خون.

دِماء { سـذ. جـ. عر. فد: دم. با: دم.

دَمادَم { ظز. فا. آن بآن، هر دائم.

دِمار { سذ. عر. هلاك، محو. ذ.

دِماغ { سذ. عر. قفانك ایچنده‌کی بین، مغز. || مجـ. عقل، شعور: مختل الدماغ = مختل الشعور.

دُماغ س. با: طماق.

دِماغچه { س. فا. تصـ. بینك آرقه طرفنده‌کی قسمی که آیریجه بر کیسه داخلنده‌در.

دِماغی { ص. عر. ثـ: دماغیه. تصـ. ط. بینه منسوب ومتعلق.

دَمبدَم { ودمبسته. با: دم

دُمبلك س. با: تونبلك.

دَمت { س. [ر. Δεμάτιον] ۱. اکین باغی، بریرده باغلانمش بیچلمش اکین. ۲. بر- لکده باغلانمش چیچك وسائره، دسته: بر دمت چیچك، بر دمت چالی. || دمت باغلامق = دمت دمت یاپمق.

دَمتلمك { یا دمتله‌مك. فتـ. دمتلره تقسیم ایتمك، دمت دمت باغلامق.

دُمدار { س. فا. [دم = قویروق. داشتن = طاشیمق] ع. اردونك آرقه‌سندن کیدوب آرقه‌طرفنی محافظه ایدن صنف، پیشدار مقابلی.

دَمدَمه { سذ. عر. ۱. حدتلی سوز سویله‌ه. ۲. استیصال.

دَمساز { س. فا. آرقداش، رفیق، همدم. ذ.

دِمِشق { سخ. مـ. الیوم غلط اوله‌رق شام دیدیکمز واصل شام خطه‌سنك مرکزی اولان شهرك اسمیدر. دمشقی شام دخی دینلیر.

دِمشقی { ص. عر. دمشق شام شهرنده یاپیلان اعلا قلیج وبیچاق وسائره نامیلرینه اطلاق اولنور.

دَمع { سذ. عر. جـ: دموع. کوز یاشی، اشك. ذ.

دَمعی { ص. عر. ثـ: دمعیه. تصـ. ط. کوزیاشنه منسوب ومتعلق.

دَمگذار { ص. فا. [دم = نفس- کذاریدن = کچیرمك] وقت کچیرن، یاشایان، امرار اوقات ایدن: نی چاله‌رق دمگذار اولیور.

دُمل { سذ. عر. ط. قان‌چیبانی.

دَءور { وتیمور. با: دمیر.

دُموع { سـذ. جـ. عر. فد: دمع. با: دمع.

دَموی { ص. عر. ثـ: دمویه. ط. اخلاط اربعه‌دن قانه

منسوب ومتعلق : مزاج دموى؛ دموى آدم = قانى غالب ومزاجى دموى.

دَميده { ص. فا. بيتمش، سورمش؛ نو دميده = يكى بيتمش، يكى سورمش، نورسته.

دَمير { ياخود دمور ويا تيمور. س. ١. معروف سرت معدن، كه كرهٔ ارض اوزرنده پك مبذول اولوب، كافهٔ معادندن زياده قوللانيلير، وهر نوع آلات وادوات اعمالنه يارار، حديد، آهن. ٢. كمى يى بر يرده طوردیرمق ايچون زنجيرله قعر دريايه براغيلان چنكل شكلنده آغر دمير آلت، لنكر، مرسى: دمير آتمق = لنكر انداز اولمق. || دمير آلمق = دمير قالديرمق. || دمير اوزرنده = دميرلى. || دمير طرامق = روزكارك شدتيله دميرك قعر دريادە سورنمسى. || دمير يرى = مرسى. || اوجاقلى دميرى = كميلردە احتياطاً بولنديريلان اك بيوك دمير. || كوز دميرى = سفائنك دائما قوللانديقلرى دميرلر. || طونوز دميرى = كمينك قيچ طرفندن باشنى چويرمك ايچون آتيلان كوچك دمير. || دمير رسمى = بر ليمانه دميرلمك ايچون اعطاسى مجبورى اولان مبلغ. ٣. بر آلتك دميردن اولان قسمى، نامل : قلچ، بيچاق، صبان دميرى. ٤. پرانغه، زنجير : آياغنه دمير اورديلر؛ دميره اورمق. ٥. دميردن معمول آلات وادوات مختلفه : قپو دميرى، اوجاق دميرى. || آق دمير = چكيجله دوكلمش دمير؛ قره دمير = قالبه دوكلمش دمير؛ اركك دمير = سرتى؛ ديشى دمير = يومشاغى. || دميرقاپان = مقناطيس. || دمير قپو = انهارده سفائنك كچمسنه مانع قيالق سد وشلاله. || دمير قيرى = دميرك رنكنى آكدیرر آت طونى، دميرى قير. = ص. ١. دميردن معمول: دميرقاربوله؛ دميرقپو؛ دميريول. ٢. مج. دمير كبى سرت وقاتى ياخود طيانيقلى : دمير باش؛ دمير چاريق.

دَميرباش { س. كرايه ويريلان چفتلك و فابريقه و سائره‌ده كراجى طرفندن قوللانيلوب مقاوله ختامنده عينيله صاحبنه رد اولنمسى شرط اولان آلات وادوات وحيوانات وسائره. || مج. دكيشمز ودائمى شىء. = ص. كندى ديديكندن دونمز، معند.

دميرجى { يا دمورجى وياخود تيمورجى. س. دميرى ايشلیوب مختلف آلات وادوات ياپان صنعتكر، حداد، آهنكر؛ دميرجى دكانى؛ دميرجى كوروكى.

دَميرجيلك { س. دمير ايشليوب اوندن مختلف آلات وادوات ياپمق صنعتى، دميرجى صفت وايشى : دميرجيلك هر مملكتك اك زياده محتاج اولديغى بر صنعتدر.

دَميرى { ص. [دمير لغت تركيه‌سنه عربى ياء نسبت الحاقيله متشكل غلط بركلمه‌در] دمير رنكنه چالار قير (آت) : دميرى بر چفت آت؛ دميرى قير.

دَميريول { ياخود تيمور يول. س. [دميردن يول معناسيله صفت موصوف اولديغندن، اضافتله « دمير يولى » ديمك خطادر] اك بيوك واك نافع كشفيات جديده‌دن اوله‌رق يره سرلمش دميرلك اوزرينه بخارله تحريك اولنور بر ماكينه ايله بونك جر ايتديكى متعدد آرابه‌لردن عبارت سريع الحركه واسطهٔ نقليه : دمير يول ايله كيتمك؛ آناطولى دمير يولى؛ دمير يول موقفى.

دَمين { ظر. بر آز اول، مقدما: دمين بريسى كلوب سزى ايستدى؛ دمين بوراده ايدى.

دَمينجِك { ظر. پك آز اول: دمينجك بوراده ايدى.

دَن { حج. [التحاق ايتديكى كلمه‌نك هجالرينه كوره (د) ك فتحه‌سى خفيف ويا ثقيل تلفظ اولنور] ١. ابتدا بيان ايدر: استانبولدن ادرنه‌يه قدر؛ اودن چيقمق؛ كوكدن دوشمك؛ يردن قالقمق. ٢. مرور وعبور بيان ايدر: بورادن كچدى؛ قره‌دن كلدم؛ دكيزدن كيده‌جكم؛ اوكدن، آرقه‌دن، ياندن كيديوردم. ٣. فاعليت وصدور وحدوث بيان ايدر : بو ايليكى سزدن بيليرم؛ بو مكتوب كيمدن كلدى؟ بو خبر نره‌دن چيقدى؟ ٤. سببيت وعلت بيان ايدر : صيقمه‌دن مضطربدر؛ حمادن وفات ايتدى؛ جهالتندن اويله سويليور؛ ياغمور ياغمديغندن اكينلر ياندى؛ بو ايش نه‌دن بويله اولدى؟ ٥. بر شيئك نه‌دن معمول اولديغنى كوسترير : طا-

شـدن بر کوپری؛ تخته دن
دوشیپ. ٦. کلیت وجزئیت یعنی بر
کلدن جزء اولدیغنه دلالت ایدر:
علمادن برذات؛ تجاردن ایکی کشی.
٧. افضلیت بیان ایدر یعنی مفضل
منه کبرر: صالون یتاق اوطه‌سندن
بیوکدر؛ بوندن ایی شیء اولماز.
٨. زمانجه سبق وابتدا بیان
ایدر: بن اولدن بیلیردم؛ بو
ایش اسکیدن بویله‌در؛ اونلر
دوندن کلدی؛ یارندن بز حاضر-
لانه‌لم؛ مسوده چوقدن حاضردر.
٩. طرز واسلوب بیان ایدر:
طوبدن = مجموعاً؛ آچیقدن =
ظاهراً؛ بردن = دفعةً، بردفعه‌ده؛
الك آزدن = اقلی؛ کیزلیدن = خفیاً؛
تملدن = اساساً؛ باشدن = رأساً؛
یکیدن = مجدداً، ازسرنو؛ ازبر-
دن = ازبر اوله‌رق. || بردن بره =
آکسزین، بغتةً. || دن بشقه =
دن ماعدا، غیر از. || دن طو-
لایی، دن ناشی، دن اوتوری =
سببیله. || دن یانه = دائر متعلق.
|| بوندن بویله = ایلریده، فیمابعد،
بعدازین.

دنانیر { سذ. جم. عر. فد: دینار.
{ با: دینار.

دنائت { سذ. عر. آلچاقلق، عا-
{ دیلك، ذلت، آشاغیلق:
دنائت طبع.

دنائتکار { صه. فا. دنی وآلچاق
{ طبیعتلی.

دنائتکارانه { صه. ح. فا. آلچاقجه،
{ آلچاقلقله ایدیلن:
بو پك دنائتکارانه برحرکتدر؛
حقمده پك دنائتکارانه معامله‌ده
بولندی.

دنبال { سه. فا. قویروق. ن.

دنباله { سه. فا. ١. قویروق. ٢.
{ آرقه، عقب. ن.

دنبك { و دنبلك. با: تومبك،
{ تومبلك.

دنج { صه. با: دینج.

دندان { سه. فا. ١. دیش، سن.
{ ٢. ب، ت، ث، س کبی
حرفلرك دیشه مشابه اولان
چیقنتیسی: ی دن اول ایکی
دندانلی سین قوللانیلیر.

دندانه { سه. فا. ١. دیش دانه-
{ سی. ٢. چرخ وسائره
دیشی.

دنس { سذ. عر. کیر، پاس،
{ مردارلق. ن.

دنك { سه. (فارسیدن) ١. حیوانه
{ یوکلنن یوکك نصفی، بر
طرفنه قونیلان مقداری: یوکك
بر دنکی. ٢. صیق باغلانوب
مربع الشکل بر حجم تشکیل
ایدن تجار اشیاسی، بالیه:
دنکاری کمرکه چیقارمق. ٣.
درهمك درتده بری، دانق.
٤. مج. موازنه: قایغك دنکی.
= صه. ١. موازنه‌لی، متوازن:
بو ایکی چوال دنك کلیور. ٢.
مساوی، مماثل، اش، کفو:
او سزه دنك اوله‌ماز؛ قاری
قوجه دنك اولملیدر.

دنکل { سه. با: دینکل.

دنکلشمك { فل. دنك اولمق،
{ موازنه حاصل
ایتمك، توازن ایتمك.

دنه‌مك { فتـ. با: دکه‌مك.

دنی { صه. عر. ث: دنیه. («دنائت»
{ دن صشـ.) آلچاق، دون،
ذلیل: دنی الطبع = آلچاق طبیعتلی.

دنیا { سذ. عر. (اصل «ادنی»
{ اسم تفضیلنك مؤنثیدر) ١.
عالم، آخرته نسبتله شمدی یا-
شادیغمز عالم، کائنات: دنیا فانی
آخرت باقیدر. ٢. سماواته و
سائر اجرام سماویه‌یه نسبتله کرهٔ
ارض: کائناتك وسعت وعظمتنه
نسبتله دنیا برذره دکلدر. ٣.
دنیاده یاشامق ایچون اقتضا
ایدن شیئلر، ثروت، سامان،
مالملك: او آدم دنیاجه اییدر،
دنیاسی اویغوندر. || اهل دنیا =
بو دنیا ایچون چالیشان، آخرته
حصر مساعی ایتمین. || تارك
دنیا = دنیا ایشلرندن ال چکمش
آخرت آدمی. || دنیا آدمی =
دنیا ایشلرینی ودنیاده یاشامغی
ایی بیلن ودنیا ایشلریله مشغول
اولان آدم: دنیا آدمیدر. مقابلی:
آخرت آدمی. || دنیایه کتیرمك
= طوغورمق: او قاری ایله
اوچ چوجق دنیایه کتیردی.
(حیوانات حقنده قوللانلماز.)
|| یکی دنیا = آمریقا ویا آوسترالیه.

دنیاپرست { صه. فا. (عر. دنیا
{ = م. فا. پرستن =
طاپمق) دنیایه طاپینه‌جق درجه-
ده اهمیت ویروب آخرتی اصلا
دوشونمین.

دنیادار { صه. فا. دنیا ایشلریله
{ مشغول اولوب ثروت
وسامان صاحبی اولان. ن.

دنیالق { صه. دنیایه مخصوص ویا
{ شایان: دنیالق آدم =
دنیا آدمی. = سه. مال، ثروت:
دنیالنی نصلدر؟

دَنِيلك { س. آلچاقلق، دنائت.

دُنيَوى { ص. عر. ث: دنيويه. [« دنيا » دن سمند.] بو عالمه منسوب ومتعلق: بونك دنيوى واخروى مكافاتى واردر.

دو { عد. فا. ايكى: دو جهان = ايكى عالم، دنيا وآخرت؛ دو نيم = ايكى ياريم، اورته‌دن بولنمش.

دَو { س. با: ديو.

دَواء { سذ. عر. جـ: ادويه. ١. علاج، دارو، معالجه: بو مرضك دواسى پرهيزدر؛ ادويهٔ نباتيه؛ ادويهٔ كيمويه. ٢. مجـ. چاره، تدبير، درمان: دردمه كيمسه دوا بوله‌مدى.

دَوابّ { سذ. جـ. عر. فد: دابه. با: دابه.

دَوات { سذ. عر. [تر. زبانزدى: دويت] يازى يازمق اوزره مركب و قلم قونه‌جق يرى اولان معدندن بر شكل مخصوصده آلت كه بلده طاشينير. [يالكز مركب وضعنه مخصوص اولاننه حقه دينير.]

دَواتجى { با: ديويتجى.

دَوّار { سذ. عر. ط. باش دونمه‌سى.

دَوّار { ص. عر. [« دور » دن سمد.] چوق ويادائمادونن، دوْرايدن، گردان: جسم دوار.

دُواق { ياخود دوواق ويا طواق. س. كلينك ويا يكى طوغمش چوجغك باشنه طاقيلوب يوزينى اورتن تولدن وتللى سوسلى اورتى: كلين، چوجق دواغى.

دُواقلى { ص. باشى ويوزى دواقله اورتلمش: دواقلى كلين.

دُوال { س. آرى قوغانده حاصل اولان جروف.

دِوال { س. آلتى مقوا ايله بسلى اوزرى صرمه‌لى ايشله.

دَوام { سذ. عر. ١. دائم اولمه، سورمه، كسلممه: دوام عمر واقبال؛ ايكى كوندن برى ياغمور دوام ايديور؛ حركت ارض بش ثانيه دوام ايتدى؛ بوراده بوصيجاق چوق دوام ايتمز. ٢. ثبات، متمادياً اشتغال: انسان مسلكنده‌دوام ايتمليدر؛ هر ايش الندن كلير لكن دوامى يوقدر. ٣. ملازمت، برمأموريته ويا بر ايشه انتسابله كيدوب كلمه: اوغلكز نره‌يه دوام ايديور؟ فلان قلمه، فلان دائره‌يه دوام ايديور؛ قهوه، آوه، تياترويه دوام ايتديكنى ايشيتدم. || بر دوام = دائم، سورن، غير منقطع: عافيتى بردوام اولسون. || على الدوام = متمادياً، بلا فاصله، دائما، بر دوزيه: على الدوام مطالعه ايله مشغولدر.

دَوامسز { ص. ١. سورمين، چوق سورمز، سوركسز، بقاسز، موقت: بوموسمده صوئوق دوامسزدر؛ دنيا نعمتى دوامسزدر. ٢. ايشنه مداومت ايتمين، متمادياً چاليشميان، ثباتسز: الندن ايش كليرسه ده دوامسز در. ٣. محل مأموريتنه هركون كيتمين، دائما ايشى و وظيفه‌سى باشنده بولنميان: دوامسز اولميه ايدى تفيض ايده‌جكدى.

دَوامسزلق { س. ١. سورممه، سوركسزلك، بقاسزلق: دنيا نعمتلرينك دوامسزلغى انكار اولنه‌ماز. ٢. ثباتسزلق، على التوالى چاليشمامه: دوامسزلقله انسان هيچ برايشده موفق اوله‌ماز. ٣. محل مأموريته هركون كيتممه، دائما ايش ووظيفه‌نك باشنده بولنمامه: اوچوجغك دوامسزلغى مانع تفيضى اولدى.

دَواملى { ص. ١. سورر، سوركلى: بر قاچ كون دواملى ياغمور ياغدى؛ دواملى بر باش آغريسى. ٢. ثباتلى، ايشنده متماديا چاليشان: ايشنده دواملیدر. ٣. مأموريتنه هركون كيدن، دائما ايش و وظيفه‌سى باشنده بولنان: مأمورينك، طلبه‌نك اك دواملیسى اودر.

دَوان { ص. ح. فا. ١. قوشان سرعتله يورين. ٢. قوشه‌رق، سرعتله. ذ.

دَواوين { سذ. جـ. عر. فد: ديوان. با: ديوان.

دَواهى { سذ. جـ. عر. فد: داهيه. با: داهيه.

دَوائر { سذ. جـ. عر. فد: دائره. با: دائره.

دَوائى { ص. عر. ث: دوائيه. ط. علاجه منسوب ومتعلق.

دوب { د. دال مضمومه ايله باشلار تركى الاصل بعض صفتلرك باشنه كيروب مبالغه وتأكيد بيان ايدر: دوب دوز = دوم دوز.

دوبار { س. كنفاله بكزر سيورى بورنلى وقارنى بيوك بر جنس باليق.

دوباره { س. فا. [دو = ایکی. باره = کره] طاوله اویو- ننده ایکی زارکده ایکی بکلکی کلسی. || مج. حیله، خدعه، اویون: بکا دوباره ایتدی.

دوباره‌جی { ص. حیله‌کار، دساس، دسیسه کار.

دوبه { س. ۱. بیوك، عریض والتی دوز اوله‌رق اعمال اولنان ویدکده چکیلوب آغر حموله نقلیاتنده قوللانیلان مراکب. ۲. شمالدره کبی هر طرفی قپالی وایچی بوش حجم سباح که بر صره اوله‌رق دکیزه القا اولنه‌رق لنکر انداز اولدقدن صکره اوستلرینه کو- پری قوریلور: کوپری دوبه‌سی؛ دوبه‌لر اوزرینه کوپری.

دوبلین { س. باش طرفنه کلن اپیلیکارینك اوجلری کسلمش وبر جانفس ایله باغلانمش ایی پوسکول. مج. بر خلاطك ایکی اوجی بیننده‌کی قسمی.

دوت { س. با: توت، طوت.

دوتا { ص. فا. ایکی قات، بوکلمش، قنبور، قنبوری چیقمش.

دوتدری { ص. عو. طورمیوب دائما اوتن، چوق سویلر، کوزه: دوتدری لیلا = کوزه قاری.

دوجه { س. [ایتا. Doge] اسکی وندیك وجنویز حکومتی رئیسی.

دوچار { ص. فا. [فارسیده واو مقبوضهٔ ثقیله ایله او- قونور] اولاشمش، چاتمش، دو- شکون، مبتلا، کرفتار: بربلایه دوچار اولدی؛ مهلك بر مرضه دوچار اولمش.

دوحه { سذ. عر. اولو آغاج.

دود { سذ. عر. قورت. || دود قز، دودحریر = ایپك بوجکی. || دود وحید، دودشریطی = قارنده حاصل اولان اوزون صولیجان، فر. Tænia.

دود { س. فا. دومان، دخان.

دوداق { س. با: طوداق.

دوداه { س. [فا. «تابده» دن] ایپك تللرینی تمیزلین ایشجی.

دودمان { س. فا. خاندان، عائله، سلاله.

دودو { یاخود طوطی. س. خانم، قادین. [اسکی تعبیراولوب الیوم باشلیجه ارمنی اناثنه وعلی- الخصوص بونلرك طرز قدیمده بولنان یاشلیلرینه اطلاق اولنور.]

دودوك { س. [اصلی: «توتمك». «توتك» دن] ۱. نفسله چالینه‌رق اینجه برسس چیقاران معروف ساز: دودوك چالمق، اوفله‌مك: انواعی اولور: چوجق، چوبان، کمیجی دودوکی. ۲. واپور ودمیریولو قوموتیفی کبی ماکینه- لرك بخارله سس چیقاردقلری بوری: واپور دودوك چالدی. ۳. اوزون وایچی بوش شیء: دودوك کمیکی، دودوك مقرنه‌سی. || مج. دودوکی چالمق = مستفید اولمق، قزانمق. = ص. زیوانه کبی ایچی بوش؛ و مج. عقلسز، اجوف، بوش (آدم). || دودوکم. || بوش حریف [استهزا ایچون قوللانیلیر].

دودوکجی { س. دودوك چالان ویا یاپان وصاتان آدم.

دور { سذ. عر. ج: ادوار. [جمعی یالکز ۸ نجی و ۹ نجی معنا ایله مستعملدر.] ۱. دونمه، برشیئك کندی محوری اوزرینه حرکتی: دور ارض؛ واپور چر- خنك دوری. ۲. برشیئك اطرافنه طولاشمه: حجاج کعبهٔ شریفه‌نك اطرافنی دور وطواف ایدرلر. ۳. بر مملکتك هرطرفنی کزوب طولاشمه، سیاحت: والیٔ ولایت دوره چیقدی؛ قائمقام قضاسنی دور ایتمکده‌در. ۴. بعض طرقه منسوب درویشانك دونه‌رك ایتدکلری ذکر وسماع. ۵. آقتار- مه، بر شیئك بر قابدن ویا بر محلدن دیکرینه نقلی: ذخیره‌یی کمیدن مخزنه دور ایتدیلر؛ بو اشیایی صندیقدن دولابه دور ایدك. ۶. بر شیئك دیکرینه تسلیمی: سلف کافهٔ دفاتر واوراقی خلفنه دور ایتمکه مجبوردر؛ صندیغك موجودینی کیمه دور وتسلیم ایتدیکز؟ ۷. بر بلوك ویا طاقیم عسکرك تفتیش ومحافظهٔ امنیت ایچون طولا- شمه‌سی: دور قولی؛ دوره چیقمق. ۸. [مصدریت معناسنی محافظه ایتمیه‌رك] زمان، عهد، عصر: جنتمکان قانونی سلطان سلیمان خان حضرتلرینك دوری؛ فتوحات دوری. ۹. بر زمانك منقسم اولدیغی اقسامك بهری: بعض اقوام قدیمه‌ده برقاچ سنه بر دور تشکیل ایدردی؛ ذات-

الرئه‌نك اوچ دوری واردر؛ بو خسته‌لغك برنجی دوری تهلكه‌ليدر. || دور ابواب = قپو قپو گزوب طولاشمه. || دور زمان، دور فلك = طالع، قدر. || دور محاسبه = معزول مأمورك خلفنه حساب ويروب تبرئهٔ ذمت ايتمه‌سی. || دور وتسلسل = دعوانك دليله ودليلك دعوايه تعلق ايتمسيله قضيه‌نك دونوب طولاشوب ينه اسكی حالنه كله‌رك حل اولنه‌مامسی. || دور دائره‌سی = بحـ. سفينه‌نك مختلف سرعت و مختلف دومن زاويه‌سيله رسم ايده‌بيلديكی دائره.

دور { صـ. حـ. فا. اوزاق، بعيد. || دورادور، دور ودراز= اوزون اوزادی‌يه.

دَوَران { سذ. عر. ١. دونوب طولاشمه، جولان: قانك دورانی. ٢. آغزدن آغزه گزمه، تداول: دوران ايدن بر حوادثه گوره؛ اوله بر سوز دوران ايديور. ٣. [غلط اوله‌رق واو ساكنه ايله] دور، فلك، طالع.

دوراَنديش { صـ. فا. [دور= اوزاق - انديشيدن= دوشونمك] هر شيئی اوزاقدن يعنی چوق اولدن دوشونن، هر ايشك نتيجه وعواقبنی اوكدن ملاحظه ايدن مدبر.

دوراَنديشلك { سـ. هر شيئی اوكدن دوشونوب نتايج وعواقبنی ملاحظه ايتمه.

دوربين { سـ. فا. [دور= اوزاق - ديدن- گورمك] اوزاقدن گورمكه مخصوص يعنی مواد مرئيه‌يی بيودور جاملری حاوی اولمغله اوزاقده‌كی شيئری ياقين گوسترمك خاصه‌سنی حائز آلت معروفه كه فرانسزجه لسان يونانيدن استعارةً Te-lescope دينلير. = صـ. اوزاقدن گورن، هر ايشك نتيجه‌سنی اوكدن آكلايان.

دورپی { سـ. با: تورپو.

دورت { عد. با: درت.

دورتُش { سـ. ١. دورتمك فعلی. با: دورتمك. ٢. تشويق، ترغيب، تهيج، اغوا.

دورتُشدرمك { فتـ. ١. بر برينی متعاقب دورتمك: حيوانی دورتشدرمك. ٢. زورله بر ايش ياپديرمق، متصل اجبار وتشويق ايتمك: شمديكی خدمتجيلر آنجق دورتشديرمكله ايش گورورلر.

دورتُشمك { فشـ. بر برينی دورتمك، بر شيئه نظر دقتی جلب ايچون بر برينی دورتمك: مستهزی آدملردر جزئی بر قصور گوردیلرمی همان دورتشمكه باشلارلر.

دورتلَنگج { سـ. حيوانلری دورتمكه مخصوص قيصه اوكندره.

دورتمك { فتـ. [تقـ. تورتمك] ١. (حيوانی) سيوری بر دگنكله صانجه‌رق يورتمكه مجبور ايتمك: اشكی دورتملی كه يوروسين. ٢. ايتمك، ايلری‌يه سورمك. ٣. تشويق وترغيب واغوا ايتمك، زورله بر ايش ياپديرمق.

دَورتمك { فتـ. ييقديرمق، بووارلاتمق، باش آشاغی چويرتمك: شو دستی‌يی چوجقلره دورتمه‌مكه باقك.

دورتيجی { صـ. دورتن، تشويق وترغيب و يا اغوا ايدن.

دوردَر { دوردنجی. با: دردر، دردنجی.

دورُشمك { فلـ. بر ايشه مداومت وسعی واقدام ايتمك.

دَورَك { سـ. آغزی ياپوان قاب.

دَورلمك { فجـ. ييقلمق، دوشورلمك، باش آشاغی‌يه چويرلمك، يووارلانمق: تجره دورلدی.

دورلمك { فجـ. قاتلانمق، صارلمق، لف وطی اولنمق: قاش دورلدی.

دورلو { سـ. با: درلو.

دَورمك { فتـ. [عر. «دور» دن] ييقمق، دوشورمك، بر يانه ياتيرمق، باش آشاغی چويرمك: فوچی‌يی، آغاجی دورمك. || چام دورمك = پوت قيرمق، خلط وخطا ايتمك، قباقله مناسبتسز بر شیء سويلمك.

دورمك { فتـ. قاتلامق، صارمق، لف وطی ايتمك: قاشی دورمك.

دورنُويس { سـ. فا. [دور= اوزاق - نويشتن= يازمق] تلغرافه ويريله‌بيلير اسمدر.

دورو { صه. فا. [دو = ایکی . رو = یوز] ایکی یوزلی، مرائی.

دوروم { سه. ۱. قاتلامه. قاتلانمه، دیوشیرمه، بوکاوم. ۲. قماش وسائره‌نك قاتلامه یری، قاتلاندیغی یرده‌کی چیزکی: دورومی بوزلامامش = قاتلامه یرلری بللی، دها یکی، چوق قوللانلمامش. ۳. بر کره قاتلانمه مقداری، لوله: بردوروم قایماق. || دوروم دوروم = بوکاوم بوکاوم.

دوّری { صه. با: طوّری.

دَوری { صه. عر. ث: دوریه. دونوب طولاشمغه منسوب ومتعلق: حرکت دوریه.

دَوریك { صه. چویریلوب قاتلانمش یاتیرلمش، یاتیق: دوریك طوداق، یاقه، قول.

دَوریم { سه. چویرلمه، قاتلانمه، بوکلمه، انحنا.

دَورِیّه { سث. عر. طریق علمیه مخصوص بر پایه: دوریه موالیسی.

دوز { صه. [تق. توز] ۱. اینیشی یوقیشی و چقوری تپه‌سی اولمیان، مستوی، مسطح: دوز یر، دوز یول. ۲. دوزلمش، تسویه اولنمش، پوروزی اولمیان: دوز تخته، دوز کاغد، دوز دیوار. ۳. طوغری، مستقیم، خط مستقیم تشکیل ایدن: کاغدك بر کناری دوزدر. ٤. ساده، زینتسز: دوز ایش، دوز قماش. ٥. دوریك وقیوریق اولمیان، دیك: دوز یاقه. || دوز آیاق = یوقیشی و نردبانی اولمیان، سطحده بولنان. || دوز طبان = طبانی اویوق و مقعر اولمیان. || دوز صو = دکزك مساوی عمقده اولان یرلری. || دوب دوز، دوم دوز = بسبتون مستوی وطوغری. = سه. ۱. دوز ومستقیم یر، اینیش ویوقیشك غیری اولان یر یاخود یول: بر کره دوزه چیقه‌لم. ۲. آنیسون وساقز ودیکر بر مخلوطی اولمیوب ساده اوزوم جبره سندن چیقاریلان راقی: دوز ایچمك؛ اردك دوزی. || آیاق دوزه باصمق = مشکلات بر طرف اولوب ایش قولایلاشمق. = حه. سطح مستوی اوزره وطوغری اوله‌رق: دوز باصمق، دوز کیتمك.

دوز { صه. فا. [«دوختن» فعلندن سمص. اولوب، صتر. تشکیلنه کیرر] ۱. دیکیجی، دیکن: پالاندوز = پالان دیکن، پالانجی. ۲. دیکمکه آلت اولان: چوالدوز = چوال دیکمکه یارایان بیوك ایکنه، چوالدیز. ۳. دیکلمش: زردوز = آلتینله دیکلمش، آلتین تل ایله نقش اولنمش.

دوزاق { با: طوزاق.

دوزَتمك { فته. ۱. دوز ومستوی ایتمك، پروزینی قالدیروب طوغریلتمق، دوزله‌مك: باغچه‌یی، یولی، تخته‌یی دوزتمك. ۲. یولنه قومق، تنظیم وترتیب ایتمك، دوزلتمك: شو اوطه‌یی دوزتملی.

دوزجه { صه. ساده، عادی، پروزسز ومشکلاتسز یاخود زینتسز: دوزجه ایش، آدم، یازی. = حه. ساده‌جه، ساده‌لکله، بلاتکلف، طوغریدن: دوزجه سویلیه‌یم؛ دوزجه حرکت ایدیور. = سه. ایشك ساده وتکلفسز اولان طوغری جهتی: دوزجه‌سنی ایسترسه‌کز بونی یکیدن یاپملی.

دوزَخ { سه. فا. طامو، جهنم: دوزخ قرار = جهنمده قرار ومکان بوله‌جق، جهنملك.

دوزَخی { صه. فا. جهنمه منسوب ویا شایسته اولان، جهنملك.

دوزَدِلمك { فج. دوز ومستوی ایدلمك، تسویه ایدلمك.

دوزَدیجی { صه. ۱. دوز و مستوی ایدن، تسویه ایدن، طوغریلتان. ۲. تنظیم وترتیب ایدن، یولنه قویان.

دوزگون { صه. ۱. دوزدلمش، تسویه ایدلمش، مستوی: دوزکون یول، دوزکون تخته. ۲. یولنه قونمش، مرتب، منتظم: دوزکون ایش، دوزکون باغچه. = سه. قادینلرك یوزلرینه سوردکلری آق وقزیل: دوزکون سورمك.

دوزگونجی { سه. ۱. قادینلرك سوردکلری بویالری یاپان و صاتان آدم. ۲. کلینه دوزکون سورن قادین.

دوزگونلی { صه. آق و قزیل سورمش، یوزینی بویامش: دوزکونلی بر قادین.

دوزَلتمك { فته. ۱. دوز ومستوی ایتمك، تسویه ایتمك: شو یولی دوزلتملی. ۲. یولنه

قومق، ترتيب وتنظيم ايتمك: شو اوطه‌يى كيم دوزلته‌جكدر؟ ٣. پوروزينى واكريلكنى كيدروب دوز وطوغرى ايتمك: بو تخته‌لرى دوزلتملى. ٤. تصحيح واصلاح وتعمير ايتمك: بوطاقلرى دوزلتمك اقتضا ايدر؛ بو اثوابى دوزلتمه‌دن كيه‌مزسكز.

دوزلك { س. ١. دوز ومسطح اولان شيئك حالى، استوا: زمينك دوزلكنى آلاتلامق ايچون آلت تسويه قوللانملى. ٢. طوغريلق، عدم اعوجاج، استقامت: بو تخته‌نك دوزلكى بللىدر. ٣. ساده‌لك، تكلفسزلك: عباره‌نك دوزلكى مقبولدر. ٤. اينيشسز يوقيشسز ير، مستوى ومسطح ير: او يوقشدن صكره بر درزلكه چيقيلير.

دوزلمك { لج. ١. دوز ومستوى ايدلمك، تسويه اولنمق: آلتسز زمين دوزله‌مز. ٢. ترتيب وتنظيم اولنمق، بولنه قونمق: تجارتمز دوزله‌جكدر؟ ٣.اصلاح وتصحيح وتعمير اولنمق: اثواب، مسوده دوزلدى.

دوزلمك { ياخود دوزله‌مك. فت. دوز و مستوى ياپمق، تسويه ايتمك: زمينى دوزلملى.

دوزلنمك { لج. دوز ايدلمك، تسويه اولنمق: يول دوزلندى مى؟

دوزمك { فت. ١. ياپمق، ايشلمك، قيلمق: بر كتاب دوزدى. [بو معنا ايله استانبولجه استعمالى متروكدر.] ٢. ترتيب

و تنظيم ايتمك: طاقم دوزمك؛ او دوزمك. ٣. وجوده كتيرمك، ايجاد واختراع ايتمك، يالاندن قورمق: بو حوادثى كنديسى دوزمشدر.

دوزمه { ص. يالاندن ايجاد و اختراع اولنمش، تصحيح اولمليان، ساخته: دوزمه سوز.

دوزن { س. ١. نظام، ترتيب: بو اوطه‌يه دوزن ويرملى؛ بوراده دوزن‌يوقدر. ٢. آهنك، آلات موسيقيه‌نك قوريلوب كوزل چاله‌جق حالده اولمسى، آقورده: بو سازه دوزن ويرملى؛ بو پيانونك دوزنى بوزوق. ٣. اويدرمه سوز، صنيعه: بو صرف كندى دوزنيدر.

دوزنسز { ص. ١. نظام وترتيبى اولمليان: دوزنسز او. ٢. آهنكسز، آقورده‌سز: دوزنسز ساز.

دوزنسزلك { س. ١. نظامسزلق، ترتيبسزلك: بو اوك دوزنسزلكى. ٢. آهنكسزلك، آقوردەسزلق: پيانونك دوزنسزلكى چالمغه مانع اوليور.

دوزنلى { ص. ١. ترتيبلى، منتظم: دوزنلى او. ٢. آهنك وآقورده‌سى يرنده، قورلمش: دوزنلى ساز.

دوزينه { س. [يتا. Dozzina] اون‌ايكى پارچه‌دن عبارت طاقم، دسته: بر دوزينه قاشيق، خاولى؛ بونك دوزينه‌سى قاچه؟ دوزينه ايله آلمق، صاتمق.

دوست { س. فا. ج: دوستان. ١. سويلن آدم، محب، يار، صديق: دوست نصيحتى. ٢. عر. معشوق، معشوقه، محبوب، محبوبه. ٣. صو. محبوب حقيقى ومعشوق العارفين اولان وجودمطلق. ٤. تر. غيرمشروع زوج ويا زوجه، فر.مترس: بر دوست طوتمش.

دوستانه { ص. فا. دوستلقه واقع اولان، صدق و محبته مبنى ويا شايسته: بعض اخطارات دوستانه‌ده بولندى. = ح. فا. دوستلغه ياقيشير صورتده، دوستجه‌سنه: سزه دوستانه سويليورم.

دوستجه { ص. ح. دوست كبى، دوسته ياقيشير صورتده: دوستجه معامله، سوز؛ سزه دوستجه‌سنه سويليه‌يم.

دوستدار { ص. فا. برينى‌دوست طوتان، محب. ق.

دوستلق { س. دوست حالى، محبت: بكا دوستلق كوستريور؛ اونك دوستلغنه كوكنلمز.

دوستى { س. فا. دوستلق. ق.

دوسه { س. مح. اسكله‌يه بناشان وسائر بر محله آبورده اولان كميلره كيروب چيقمق ايچون وضع اولنان اسكله.

دوش { س. رؤيا، واقعه، عالم معنى: دوش كورمك = رؤيا كورمك. || دوش آزمق= رؤياده صو اقتضا ايتمك، احتلام اولمق.

دوش { س. ١. اوغرامه. دوچار اولمه، ابتلا: يوقسه نره‌دن

دوش اولوردم بوخیال خامه بن. ۲. تصادف، راستلامه : دوش کلمك = راستلامق، راست کلمك.

دوش { س. قابورغه آلتی، بوش بوکور : دوش اتی.

دوش { س. فا. اوموز، کتف. || خانه بردوش = اوی اوموزنده یعنی اوموزنده‌کی کلیم ویا پوستکی ایله راست کلن یره یاتان قلندر وسرسری.

دوش { س. [فر. Douche] تداوی بالماء انواعندن اوله‌رق یوقاریدن سرپندی صورتنده صوئوق صو دوکمه و بوکا مخصوص اولان سوزکجلی آلت : دوش ایتمك؛ بر دوش صاتین آلمق.

دوشتدیرمك { فت. ۱. تفریش ایتدیرمك، زمینی قاپلاتمق، یره سردیرمك : حولی یه مالطه دوشتدیره‌جکم؛ طاشلرك اوزرینه تخته دوشتدیرمك ایستیدر. ۲. مفروشاتله تجهیز ایتدیرمك، مفروشاتنی ترتیب ایتدیرمك : قوناغی کیمه دوشتدیردی؟ بتون اوطه‌لری یرلی قاشلرله دوشتدیردم.

دوشتمك { فت. ۱. زمینی قاپلامق، یره سرمك، تفریش ایتمك : بنك اوطه‌سنه چینی دوشتمك تمیزلك ایچون الزمدر. ۲. مفروشاتنی ترتیب ایتمك، مفروشاتله تجهیز، تفریش ایتمك : یکی یاپدیردیغکز قوناغی دوشتدیکزمی؟ صالونی آلافرانغه‌می دوشته‌جکسکز؟ ۳. (یتاق وسائره) سرمك، یایمق : بنم یاتاغمی دوشتدیلرمی؟ بکا یالکز بر شلته دوشتسینلر.

دوشرتمك { یاخود دوشورتمك. فت. آشاغی یه براقدیرمق، آتدیرمق، اسقاط ایتدیرمك : کندیسنی اوزکودوب الندەکی کاسه‌یی دوشورتدی؛ چوجق دوشورتمك = برکبه خاتونك جنینی زماننده‌ن اول تولید ایتدیرمك، اسقاط ایتدیرمك.

دوشرتمك { یاخود دیوشرتمك. فت. ۱. طوپلاتمق، جمع ایتدیرمك : اتکلری، سرلمش چاشیری دوشرتملی. ۲. قاتلاتمق، صاردیرمق : قاشلری، بزی دوشرتدیکزمی؟ ۳. میوه ومحصول طوپلاتمق، اقتطاف ایتدیرمك : آرتق اوزومی دوشرتملی.

دوشرمك { یاخود دوشورمك. فت. ۱. آشاغی یه براقق، ایندیرمك، اسقاط ایتمك : کاسه‌یی الندن دوشروب قیردی؛ آغاجدن میوه دوشرمك. ۲. دوشمه‌سنی موجب اولمق، سبب سقوطی اولمق : بو چوجغی کیم دوشردی؟ او بنی دوشردی. ۳. تصادف ایتدیرمك، راست کتیرتمك، ایقاع ایتمك : طالع بیوك اکرامیه‌یی بکا دوشردی. || اعتباردن دوشرمك = اعتبارینی قیرمق. || چوجق دوشرمك = اسقاط جنین ایتمك. || صره‌سنی دوشرمك = مناسبت کتیرمك. || کوچك دوشرمك = محجوب ایتمك، مقابله‌دن عاجز براقق.

دوشرمك { یاخود دیوشرمك. فت. ۱. طوپلامق، جمع ایتمك : اتکلرینی دوشردی؛ چاشیری ایپدن دوشرملی. ۲. قاتلامق، صارمق : شوخالی یی دوشرك؛ اثوابی دوشروب صندیغه قودی. ۳. یمش ومحصول طوپلامق، اقتطاف ایتمك : اوزومی دوشرملی؛ دوشریله‌جك میوه وارمیدر؟

دوشرمه { س. دوشرمك فعلی. || با : دوشرمك.

دوشرمه { س. ۱. طوپلامه، جمع. ۲. قاتلامه، صارمه. ۳. اقتطاف. ۴. اوته‌دن بریدن طوپلانمش غیرمنتظم عسکر : دوشرمه عسکری. [بو دردنجی معنا ایله صفت کبی‌ده قوللانیلوب : دوشرمه عسکر دینلیر.]

دوشریم { یا دیوشریم. س. ۱. دوشرمك فعلی، طوپلامه، جمع. ۲. برکره‌ده جمع اولنان مقدار : بردوشریم اوزوم.

دوشش { س. فا. [دو = ایکی . شش = آلتی] ۱. طاوله اویوننده ایکی زارك ده آلتی بکلی طرفلری اوسته کلمه‌سی. ۲. مج. راست کلمه، ایی تصادف.

دوشیش { یاخود دوشیش. س. [« دوشمك » دن] ۱. دوشمه، سقوط. ۲. تصادف، راست کلمه.

دوشك { س. ۱. یاتاق : کندی یسنه مکمل بر دوشك یاپدیلر. ۲. پنبه‌لی یوموشاق شلته‌نك آلتنه سریلان یوکله طولی قپاشلته. ۳. مج. اسقارموزلرك نهایت سفلاسنی تشکیل ایدن

يارىم دوشكلرى اومورغه‌يه ربط ايچون اومورغه‌نك اوزرينه آرقورى وضع اولنان آغاجلر.

دوشَكلى { س. ١. اوتوراقلى، ثابت. ٢. مج. زياده عريض وبو سببله ياليه‌سى آز (كمى). مقابلى: نارين ياپيلى.

دوشكون { ص. ١. دوشمش، ساقط، آشاغى‌يه صارقمش، دوشوك. ٢. سعادت حالنى، رفاهيتنى غائب ايتمش: اصالتى وار ايسه‌ده دوشكوندر. ٣. مبتلا، دوچار، افتاده: توتونه، عشرته‌چوق‌دوشكوندر.

دوشكونلك { س. ١. دوشمش اولانك حالى، دوشوكلك. ٢. سعادت‌حال و رفاهيتدن صكره محروميت. ٣. ابتلا، دوچار اولمه: عشرت دوشكونلكى پك فنادر.

دوشمك { فل. ١. يوقاريدن آشاغى‌يه بردن بره وبلا اختيار ايتمك، سقوط‌ايتمك: طامدن بر كرميت دوشدى؛ پنجره‌دن بر شئ دوشدى. ٢. يوقاريدن ايتمك، هبوط، نزول ايتمك: پنجره‌دن‌يره‌دوشدى. ٣. يوروركن ياخود طورورکن يقلوب‌يره ياتمق: دوشوب قولنى اينجيتدى؛ حيواندن دوشدى؛ آز قالدى دوشيوردم؛ چوجغه باقك دوشمسين. ٤. ييقلمق، دورلمك، منهدم اولمق: باغچه ديوارينك بر طرفى دوشدى؛ بو آغاج بر كون دوشه‌جكدر. ٥. ياغمق: بوكيجه ايى ياغمور دوشدى؛ طاغلره قار دوشمش اولمليدر. ٦. قيمتجه آشاغيلامق، تدنى ايتمك، اوجوزلامق، قيمتى اولمامق: ذخيره چوق دوشدى؛ پياچه‌كيتدكجه‌دوشيور. ٧. درجه ومقدارى ياخود شدتى آزالمق، خفيفلمك، تنزل ايتمك: صيجاق، صوغوق، روزكار دوشدى؛ صيتمه‌سى دها دوشمدى؛ حدتى دوشنجه حقسزلغنى آكلادى. ٨. قوتى زائل اولوب‌ضعيفلامق، قوتدن دوشمك: زواللى قادين اوقدر اختيارلدى‌كلسه‌ده چكديكى آجيلردن‌چوق دوشدى؛ آرتق بوصوك زمانده چوق خسته دوشدى. ٩. ثروت واعتبارينى غائب ايدوب‌فقيراولمق: دوشمش‌برعائله‌يه منسوبدر؛ مقدماپك معتبر برتاجر ايكن زيانه اوغرايوب دوشدى. ١٠. اوغرامق، مصاب اولمق، طوتلمق: بلايه دوشدم؛ ايل آغزينه‌دوشمك. ١١. تصادف ايتمك، واقع اولمق، وقوع‌بولمق، ظهور ايتمك: كون دوشركه چوق آليش ويريش اولور؛ بعضاً اويله دوشر؛ ايشم دوشرسه كليرم؛ اورادن يولكز دوشرسه بزه اوغرايك؛ كوى يولك صاغنه دوشر. ١٢. اويمق، ياقيشمق، عائد ومناسب اولمق: سويلمك بكا دوشمز آما سويليه‌جكم؛ بنم عليهمده بولنمق سزه دوشرمى؟ اويله ديمك دوشر. ١٣. قاتلمق: كروانك اوكنه، آرقه‌سنه، پشنه دوشدى؛ اوكمزه‌دوشدى؛ يوله دوشدك. ١٤. ضيقمق، التجا ودخالت ايتمك: اوجاغنه، اتكنه، آياغنه دوشدى. || آردينه آرقه‌سنه دوشمك = تعقيب ايتمك، آرقه‌سنى براقمامق. || آشاغى دوشمك [فت.] = تنزيل ايتمك. || اتدن دوشمك = آريق ولاغر اولمق، ضعيفلامق. || الدن، آياقدن دوشمك = طاقتسز قالمق، كوتوروم اولمق. || اوسته دوشمك = مسلط اولمق، چوق اوغراشمق. || حسابدن دوشمك = تنزيل ايتمك. || طامدن دوشمك = مناسبتسز وقتده وصره‌سى دكل ايكن برشئ سويلمك. || كوچك دوشمك = محجوب اولمق، مقابله ايده‌مه‌مك. || كوزدن دوشمك = نظر وتوجهى غائب ايتمك. || دوشوب قالقمق = برابر ياشامق رفاقت ايتمك. || دوشه قالقه = دوشوب قالقه‌رق، زحمتله.

دوشَمك { ياخود دوشه‌مك. فت. [بوكور ديمك اولان « دوش » دن] ١. يايمق، آچمق، يره سرمك: كليم، حصير دوشمك. ٢. زمينى بر شيئله قاپلامق: قالديرم، مرمر، چينى دوشمك. ٣. براوطه ويادائره‌نك دوشمه‌سنى دوزمك، تفريش ايتمك: يكى ياپديرديغم اوى دها دوشه‌يه‌مدم؛ يرلى قماشلرله دوشه‌يه‌جكم.

دوشمه { س. دوشمك فعلى. ٢. دوشمك. == ص. تصادفى، راست كله، الدن صاتين آلنان: دوشمه بر آرابه بولوب اوجوز آلدم؛ الدن دوشمه = كذا.

دوشمه { يا دوشه‌مه. س. ١. اوطه وسائره‌نك زمينى قاپلايان تخته وسائره: طاواندن دوشمه‌يه قدر؛ تخته، مرمر

دوشمه. ٢. بر اوطه ویا دائره‌یه تفریش اولنان اشیا، مندر، یاصدیق، قناپه وسائره، مفروشات: بو قوناغك دوشمه‌سی پك منتظم؛ دوشمه دوزمك حسن طبیعته متوقفدر. ٣. برکیمسه‌نك طریق سیرندن روزکار ویا آقنتینك تأثیریله بر طرفه دوشمسی.

دوشمه‌لی { ص. مفروشاتی اولان، مفروش: دوشمه‌لی او؛ آلاتورقه، آلافرانغه دوشمه‌لی.

دوشنمك { فل. ١. یایلق، اوزانمق، انبساط ایتمك. ٢. خسته‌لانوب یاتاغه یاتمق، اسیر فراش اولمق: بر قاچ آی آیاقده کزدکدن صکره عاقبت دوشندی. ٣. سوزی تفصیل ایتمك، اطرافیله اکلاتمق، بسط وتمهید ایلمك: بر طاقم اوزون حکایاته دوشندی. ٤. کیرمك، قویلق: یوله دوشندی. = مج. ١. مفروشاتی دوزلمك، تفریش اولنمق: یکی یاپیلان قوناق دها دوشنمدی. ٢. زمینی قابلانمق: یاپا یوللری چنتو ایله دوشنه‌جکدر؛ حولینك مرمرلری دوشندی.

دوشنمك { دوشندرمك. دوشنجه وسائره. با: دوشونمك وسائره.

دوشوت { ص. سقط، علیل، ال وآیاق کبی برعضوی قصورلی.

دوشورمك { دوشورتمك. با: دوشرمك وسائره.

دوشوك { ص. ١. دوشمش، یردن چیقوب اکسیك اولمش: دوشوك دیش؛ دوشوك کرمیت. ٢. آشاغی‌یه صارقمش: دوشوك اتك. ٣. وقتسز طوغمش، قضاءً رحمدن چیقمش: دوشوك چوجق = جنین ساقط. ٤. قصورلی، ناقص، اوستنه وآلتنه طوتماز واویماز: عباره‌نك شوراسی دوشوکدر؛ دوشوك یرلرینی تصحیح ایتملی.

دوشوکلك { س. ١. صارقمه، صارقان شیئك حالی: بو اتکك دوشوکلکی شو اثوابی چرکینلشدیریور. ٢. قصور، نقصان، رابطه‌سزلق: بوعباره‌نك دوشوکلکی ظاهردر.

دوشوم { س. اعشارجیلرك اکین یغینلرینی تمغالادقلری تخته تمغا.

دوشونجه { یاخود دوشنجه. س. ١. دوشونمه، افکار، اندیشه: سزك بر دوشونجه‌کز واردر.

دوشوندیرمك { فتـ. ١. دوشونمکی موجب اولمق، باعث تفکری اولمق: بو چوجغك تربیه‌سی بنی چوق دوشوندیریور. ٢. باعث غائله واندیشه اولمق، غائله‌یه صوقمق: سزی بوقدر دوشوندیرن نه‌در؟

دوشونلمك { مج. تفکر وملاحظه ایدلمك، نظر تدقیق ومطالعه‌دن کچیرلمك: دوشونیله‌جك ایشدر.

دوشونمك { فل. فتـ. ١. طاشیمق، تفکر ایتمك، فکر وملاحظه ایلمك: نه دوشونیورسکز؟ ٢. اوزون اوزادی‌یه مطالعه وتدقیق ایتمك، اعمال ذهن ایلمك: دوشونمه‌دن سویلمه؛ سز بو ایشی ایی دوشوندیکزمی؟ ٣. خاطره کتیرمك، درخاطر ایتمك، فکراً بولمق: بن برشیء دوشوندم. ٤. افکار ایتمك، غائله چکمك، کدر ایلمك: خسته چوق دوشونیور.

دوشونمه { س. و:

دوشونیش { س. ١. دوشونمك فعلی، تفکر، ملاحظه، مطالعه، اندیشه. ٢. غائله، وسوسه، طالغینلق.

دوشه‌مك { دوشه‌مه. با: دوشنمك، دوشمه.

دوشیرمك { دوشیرتمك، دوشیرمه یاخود دیوشیرمك وسائره. با: دوشرمك وسائره.

دوشیزه { س. فا. قیز اوغلان قیز، باکره، بکر. لسـ.

دوشیش { س. با: دوشش.

دوغ { س. قره دوغ = چاودار دلیجه‌سی.

دوق { س. یالکز بزینك جنس اعلاسی.

دوقتور { س. [فر. Docteur] آوروپاده بر فنده مأذون اولانلره ویریلن عنوان اولوب، مثلا طبده حقوقده، عقائدده دوقتور دینلدیکی حالده، بزجه یالکز اطبایه تخصیص اولنمشدر: دوقتور بك، دوقتور فلان افندی. [مأذونیت امتحانی معناسیله لسانمزده «دوقتورا» تعبیرینك استعمالی عبثدر.]

دوقه { س. [ایتا. Duca.] — فرانسزجه‌یه تقلیداً لسانمزده «ق» ایله ناقابل توفیق اولان واو خفیفه ایله «دوق» ومؤنثنه «دوشس» وبیوك دوقه یرینه «غراندوق» و«آرشیدوق» دیمك عبثدر.] آوروپاجه بر اصالت عنوانی اولوب، بو عنوانی حائز اولانلر وقتیله بیوجك یرلرده حکم سوردکلرندن، حاکم معناسنی دخی متضمندر: پالمه دوقه‌سی؛ روسیه وآوستریا خاندانلری بیوك دوقه‌لری.

دوقه‌لق { س. ۱. دوقه عنوانی واصالتی: کندیسنه دوقه‌لق توجیه اولندی، دوقه‌لغی حائزدر. ۲. بر دوقه‌نك تحت اداره‌سنده اولان یر: اوراسی بر دوقه‌لقدر؛ آلمانیاده بر قاچ دوقه‌لق واردر.

دوکتمك { دوکتمك. ا: توکتمك، توکنمك.

دوگج { یاخود دوگوج. س. صوئوق صو ایله و صابونسز ییقادقلری چماشیری دوکدکلری طوقماق، چماشیر طاقطاق.

دوگدی { س. ۱. اورمغه و دوگمکه مخصوص طوقماق ویا چکیچ. ۲. کسر و بالطه کبی آلات جارحه‌نك آرقه‌لرنده‌کی طوقماق: نجاق دوگدیسی.

دوکدیرمك { فتـ. ۱. بر مایعی بر قابدن طیشاری‌یه ویا دیکر بر قابه چویرتمك، صب ایتدیرمك: خدمتجی‌یه صو دوکدیروب کندیم ییقادم؛ بونك صوینی دوکدیرمك لازم اوله‌جق. ۲. اریتمش بر معدنی قالبه بوشالتدیرمق، سبك ایتدیرمك: بوزوق بوریلری یکیدن دوکدیرملی؛ حروفات دوکدیرمك. ۳. صولی بر خموری قاشیقله قیزارمش یاغك ایچنه قودیروب پیشیرتمك: لقمه دوکدیرمك. ۴. صاچدیرمق، سرپدیرمك، یره طاغیتدیرمق: شو طاوقلره بر آز آرپه، باغه کوکورت دوکدیرملی. ۵. یبانه آتدیرمق، طوپلادوب ویا سوپوردوب طیشاری‌یه آتدیرمق: شو کوللری، سوپروندی‌یی، کوبره‌یی دوکدیرك. || صو دوکدیرمك = بول ایتدیرمك: چوجغه صو دوکدیردیکزمی؟

دوکدیرمك { فتـ. [«ك» «ی» «و» کبی اوقونور.] ۱. ضرب ایتدیرمك، برینی دوکمکه امر ویا مساعده ایتمك: بن چوجقلرمی کیمسه‌یه دوکدیرمم. ۲. بر شیئه طوقماق ویا دیکر برشیئله اوردیروب قیردیرمق یا ازدیرمك ویا دانه‌لرینی آیرتمق: بغدای، مصر، شکر دوکدیرمك. ۳. قورشون ویا کله آتدیرمق: او قلعه‌لری کمیلره دوکدیرملی. ۴. مج. = فورطنه‌ده کمی سیر ایتمك و بوجه‌لیوب روزکارك اوکنه دوشمك ممکن اولمدیغی زمانلرده روزکاره باش ویرمك.

دوکش { یاخود دوکوش. س. دوکمك فعلی. با: دوکمك.

دوکش { یاخود دوگوش. س. ۱. دوکمه، ضرب. ۲. دوکشمه، مضاربه. ۳. اوروب ازمه، سحق. ۴. طوپه طوتمه.

دوکشدیرمك { فتـ. غاوغا ویا کورش ایتدیرمك: قوچ، خروس دوکشدیرمك.

دوکشمك { فشـ. بربریله غاوغا ویا کورش ایتمك، مضاربه ایتمك: قوچلر، خروسلر دوکشیور.

دوکلمك { فلـ. ۱. مایع ویا حبوبات قبیلندن بر شیء بولندیغی قاب ویا محلدن طیشاری چیقوب آقمق: دستیدن صو، فوچیدن یاغ، چوالدن بغدای، صمان دوکلدی؛ یره دوکلنی طوپلامق. ۲. دوشمك، سقوط ایتمك: دیشلری، صاچی دوکلدی؛ قوراقلقدن آغاجلردن بتون میوه‌لر، یاپراقلر دوکلدی. ۳. نهر منتهی ومنصب اولمق: طونه قره دکیزه دوکلیر؛ میخالیچ کولنك فضلهٔ میاهی مرمره‌یه دوکلیر. ۴. چیقارلمق، سوق وتحشید ایدلمك: حدوده، قره‌یه بر چوق عسکر دوکلدی. ۵. تهالکله هجوم، مهاجمه ایتمك، اوستنه دوشمك: بتون خلق سوقاغه دوکلش؛ شمدی هرکس فوطوغرافیه‌یه دوکلدی. ۶. منقلب اولمق، منجر اولمق: مودا چارشفه دوکلدی. ۷. اریدلمش معدن وسائره قالبه افراغ اولنمق: قورشون ایله آنتیمون خلیطه‌سندن حروفات دوکیلیر. ۸. زیاده اسکیمك،

خراب وویران اولمق : اویالی دوکیلیور .

دوگِلمك { نجـ. [کافی «و» کبی اوقونور] ۱. اورلمق، ضرب اولنمق : او قدر کوچك چوجق دوکیلیرمی؟ ۲. هاوانده و یا دیکر برآلتله قیرلمق، ازلمك، سحق ایدلمك: بو هاوانده کتن تخمی، اوته‌کنده ایسه شکر دوکیلیر. ۳. طوپه ویا قورشونه طوتلمق: بو قلعه دکیزدن دوکه‌مز، قره‌دن دوکه‌بیلیر .

دوگلمك { نجـ. [کافی «ی» کبی اوقونور] باغلانمق، دوکه‌لنمك، عقد اولنمق. مر.

دوکلمه { س. دوکلمك فعلی. با: دوکلمك .

دوگلمه { س. دوکلمك فعلی. با: دوگلمك .

دوگلی { یاخود توگلی. ص. هب، بتون. مر.

دوکمك { فت. ۱. بر مایعی یاخود حبوبات کبی بر شیئی بولندیغی قاب و یا محلدن طیشاری‌یه ویادیکر برقابه بوشالتمق، صب ایتمك : صو دوکمك؛ شرابی فوچی‌یه دوکمك. ۲. دوشورمك، اسقاط ایتمك : آغاجلرك بر طاقی کوزده یاپراقلرینی دوکر، بر طاقلری دوکمز؛ خسته‌لق بتون صاچنی دوکدی. ۳. صاچمق، سرپمك، اکمك: طاوقلره یم دوکدم. ۴. آقیتمق، اساله واراقه ایتمك : کوز یاشی دوکمك. ۵. بدنده سیویلجه کبی شیئلر چیقارمق : وجودینك هر طرفنده بر طاقم چیبانلر دوکمش. ۶. کمی و یا دمیر یول وسائره ایله چیقارمق، سوق وتحشید ایتمك: انکلیزلر هندستانه بر چوق مهندس دوکدیلر؛ فلان دولت حدودینه عسکر دوکیور. ۷. اریمش معدن و سائره‌یی قالبه افراغ ایتمك : حروفات دوکمك؛ طوب دوکمك. ۸. صولی خموری قاینار یاغك ایچنه ویا صیجاق صاچك اوزرینه آقیدوب بعض یه‌جك شیئلر استحضار ایتمك : لقمه، قطائف دوکمك. ۹. توك و خاو کبی شیئی غائب ایتمك : بو قطیفه چابق خاوینی دوکر؛ حیوانلر بو موسمده توکلرینی دوکرلر. ۱۰. طیشاری آتمق : شو صویی، شوسوپرندی‌یی دوکك. || مج. آیاغنه صیجاق صو دوکمك = حسن قبول ایتمك. || تر دوکمك = ترلمك . || صو دوکمك = ایشه‌مك، تبول ایتمك. || قان دوکمك = محاربه‌یه کیتمك؛ فدای جان ایتمك. || کوز یاشی دوکمك = آغلامق. || یوز صویی، آبرو دوکمك = کندی حیثیتنی پایمال ایدوب ذلتله یالوارمق .

دوگمك { فت. [کافی «و» کبی اوقونور] ۱. اورمق، ضرب ایتمك : تحصیل ویا تربیه ایچون چوجقلری دوکمك فائده یرینه ضرری موجبدر. ۲. هاوانده ویا دیکر برآلتله اوره‌رق قیرمق ویا ازمك، سحق ایتمك : کتن تخمی، شکر، پرنج، مصر دوکمك. ۳. بر معدنی قیزدیروب اوره‌رق ایشلمك : دوکلمش دمیر. ۴. قاقمق، اورمق، چالمق : قپویی دوکدی. ۵. طوپه ویا قورشونه طوتمق : او تپه‌دن قلعه‌یی دوکمك ممکندر .

دوگمك { فت. [کافی «ی» کبی اوقونور.] باغلامق، ایلیکلمك، دوکه‌لمك. مر.

دوکمه { س. ۱. دوکمك فعلی. با: دوکمك. ۲. قالبه‌دوکلمش عادی دمیر. = ص. اریدیلوب قالبه افراغ اولنمغله یاپلمش: دوکمه دمیر، دوکمه قاریوله .

دوگمه { س. دوگمك. فعلی. با : دوگمك. = ص. قیزغین حالنده چکیچله اوریله‌رق یاپلمش : دوگمه دمیر.

دوگمه { س. [بزجه متروك اولان «دوگمك» دن] ۱. اثوابی قاوشدیرمق ایچون قارشیسنده‌کی ایلیکه کچه‌جك مخصوص معدندن، کمیکدن، صدفدن وسائر ذی قیمت شیئلردن ویا خرج و قماشدن یووارلاق یاخود یاصی ویامستطیل دانه : کوملك، ستره، قول، یاقه دوکمه‌سی. ۲. باش، طوب، اوفاق یووارلاق شیء : مه دوکمه‌سی. ۳. اوفاق اور، یومری، چیبان .

دوکمه‌جی { س. معدنلری اریدوب قالبه افراغله مختلف شیئلر یاپان صنعتکر، دوکوجی: پرنج دوکمه‌جیسی؛ حروفات دوکمه‌جیسی.

دوگمه‌جی { س. دوکمه یاپان ویا صاتان آدم.

دوکمه‌جیلك { معدنلری اریدوب قالبه افراغ ایتمکله مختلف شیئلر یاپمق صنعتی.

دوگمه‌لمك { یا دوكمه‌لمك. فتـ. دوكمه‌یی ایلیكه كچیره‌رك (اثواب ویاچماشیری) قاوشدیرمق: كوملكی، سترهیی دوكمه‌لدی.

دوگمه‌لی { صـ. دوگمه‌سی اولان، دوكمه ایله ایلیكلنن (اثواب وسائره).

دوگن { سـ. خرمانده اكینی دوكدكاری چاقاق طاشلی آلت.

دوكندی { سـ. ۱. دوكلمش پراكنده شیٔ: بغدای، طاش دوكندیسی؛ ذخیره بیتوب یالكز برآز دوكندی قالمشدر. ۲. دكیزك طالغه‌لرینی كسمك ایچون ساحلك برآز ایلریسنده مخصوص دوكلمش ویاطبیعی حالده پراكنده طاشلر: لیمانك اوكنده بر دوكندی واردر.

دوكنمك { فطـ. كندی اوستنه دوكمك: صباحلری صوئوق صو دوكنمكی عادت ایدنمشدر. || صوینوب دوكنمك= استراحت ایچون صوینوب لاابالیانه برحال وقیافتده اوتورمق.

دوكنمك { فلـ. با: توكنمك.

دوگنمك { فطـ. كندی كندینه اورمق، كمال یأس وندامتدن كندی باشنه وكوكسنه ویا دیزلرینه اورمق: دوكنوب طوریوردی.

دوگو { سـ. با: دوگی.

دوگور { سـ. ۱. بربرینه نسبتله زوجینك پدرلری: او بنم دوكورمدر؛ دوكورینه مسافر كیتمش. ۲. دوكونده كوكیه پدرلك ایدن آدم. [استانبولجه متروك اولوب، آناطولیده‌الیوم مستعمل ومقابلی اولمامغله، واجب‌الاستعمال برلغتدر.]

دوكوز { یاتوكوز. صـ. ۱. بتون، تام. ۲. قوتلی، توانا. مر.

دوگوش { ودوكوش. سـ. با: دوگش ودوكش.

دوكوم { سـ. اریتمه، اریدوب قالبه دوكمه، سبك، اذابه.

دوگوم { سـ. [متروك اولان «دوگمك» دن] ایكی ایپ وسائره‌نك برلكده باغلانمه‌سندن حاصل اولان باغ، عقده: دوكوم یاپمق؛ دوكوم چوزمك. || مجـ. پاراكته‌نك سجیمی اوزرنده مسافه‌یی كوسترن تقسیمات نسبیه. || كور دوگوم = چوزلمسی زور باغ.

دوكومخانه { سـ. معدندن مختلف آلات واوانی سبك ایتمكه مخصوص فابریقه، فر. Fonderie: حروفات دوكومخانه‌سی.

دوگوملمك { یا دوگومله‌مك. فتـ. دوكوم یاپه‌رق باغلامق: شو ایكی ایپی برلكده دوكوململی.

دوگوملی { صـ. دوكومی اولان، دوكومله باغلانمش.

دوگون { سـ. [اصلی: «توك كونی» زیرا اسكی تركلر اوكون خانه وخیمه‌لرینی بایراق یرینه توكلرله طوناتیرلردی. حالا چغتایجه ده توك یاپمق وتوی كونی دینیر.] بر آدمك اولندیكی ویا بر چوجغك طوغدیغی ویاسنت اولدیغی كون اجرا اولنان شنلك، ولیمه، سور، جمعیت: فلانك دوكوننده؛ دوكون یاپمق؛ سنت دوكونی=ختان جمعیتی. || مجـ. دوكون اوی = كورلدیلی وغلبه‌لك محل.

دوگه { سـ. كنج اینك، دها طوغورمامش اینك.

دوگه‌سیمك { فلـ. (بوغا) دوكه واینك آرایوب آزمق.

دوگی { یا دوگو. سـ. دیبكده دوكلمش پرنج. [دوكلمه‌مشنه چلتیك دینیر. پرنج ایسه فارسیدر.]

دوول { سـ. ۱. رحمك ایچنده‌كی یاورو، جنین. ۲. صوی، نسل، اوروق، عرق. || دول آلمق = جنس آیغیره قیصراق چكوب طاینی آلمق. || دول اشی = صوك، مشیمه. || دول دوش = تناسل. || دول یاتاغی= رحم.

دول { صـ. با: طول.

دُوَل { سثـ. جـ. عر. فد: دولت. با: دولت.

دولاب { سذ. عر. جـ: دوالیب. طولاب. با: طولاب.

دُولبند { یاخود تولبند. سـ. بك اینجه وسگرلجه بیاض بز، صاریقلق بز. || مجـ. پك بیاض شیٔ: دولبند لاله.

دَولت { سثـ. عر. جـ: دول. ۱. بخت، طالع، سعادت: دولت واقبال ایله. ۲. جاه ونعمت، ثروت وسامان: دولته نائل اولمق. ۳. مستقلا اداره اولنان حكومت واولكه‌سی: دولت عثمانیه؛ آوستریا، فرانسه

دولتی؛ وکلای دولت؛ امور دولت. ٤. حکومت سورن سلاله، خاندان حکمداری: دولت سلجوقیه، دولت عباسیه. || نه دولت! = نه سعادت، نه بختیارلق! [عربی تعبیراتده «دوله» صورتنده قوللانیلیر: صاحب الدوله.]

دولتخانه { س. فا. [عر. دولت = م ـ فا. خانه = او] بر بیوك ذاتك ویا تعظیماً مخاطبك مسکنی، قوناغی: دون دولتخانه‌لرینه کیتدمسه‌ده کندیلرینی بوله‌مدم؛ یارین دولتخانه‌ده میسکز؟

دولتلی { یادولتلو. س. ١. دنیوی ویا اخروی بخت وسعادت ویا جاه ونعمت صاحبی: نه‌دولتلی آدم‌ایدی. ٢. اڑ. وزرا ومشیرانه ویریلن عنواندر: دولتلو پاشا حضرتلری. صدراعظمله: فخامتلو دولتلو؛ معزوللرینه: ابهتلو دولتلو؛ شیخ‌الاسلاملره: دولتلو سماحتلو؛ سرعسکرلره: دولتلو عطوفتلو؛ دارالسعادة الشریفه آغالرینه: دولتلو عنایتلو؛ شریف حضرتلرینه: دولتلو سیادتلو؛ شهزادکان حضراتنه: دولتلو نجابتلو عنوانلری ویریلیر.

دولك { س. ١. قاوْن وقارپوز کلکی، بوستان بوزومی اوفاق یمش. ٢. تکرلکك مرکزنده‌کی آغرشاق. ٣. علی‌الاطلاق یومری شیء. || آجی دولك = ابوجهل قارپوزی.

دولکر { س. [فا. «دروگر» دن] ابنیه‌نك قپو وپنجره‌دن ماعدا اخشاب قسملرینی یاپان صنعتکر، نجار. || دولکر بالیغی = بر جنس بالیق. || مج. دولکر باغی. خلاطك برنوع باغی.

دولکرلك { س. ابنیه ایشلریله مشغول اولان آدمك صنعتی.

دولنکج { یا دیولنکج. س. طویغار و قویروق صالان جنسی.

دولق { س. با: دوولق.

دوله { سش. عر. با: دولت.

دولی { ص. عر. ژ: دولیه. دولته منسوب ومتعلق: مناسبات دولیه.

دوم { د. «دو» هجاسیله باشلار بعض ترکجه صفتلرك باشنه قونوب مبالغه و تأکید بیان ایدر: دوم دوز.

دوم { عب. فا. ایکنجی: باب دوم. ژ.

دومان { س. ١. آتشدن قالقان سیاه هوا، توتون، دخان، دود: آتشك دومانی کوزلرمزی کور ایتدی؛ دوماندە قوروتمق. ٢. هواده‌کی سیس، پوس: اورتالغی بردومان قاپلادی. ٣. اینجه توزك هوایه قالقمه‌سندن حاصل اولان بولانیقلق: توز دوماندن کوز کوزی کورمزدی. ٤. میوه وچیچکلرك وصیجاق هواده صوثوق برمایعی حاوی قابلرك اوزرینه قونان اینجه بوغو: دومانی اوستنده = تازه کلمش. || توزی دومانه قاتمق = چوق قوشمق، زیاده عجله ایتمك.

دومانلامق { فتـ. ١. دومان ویرمك، دومانه طوتمق یا آصمق. ٢. بولاندیرمق، قرارتمق. || قفاسی دومانلامق = سرخوش اولمق.

دومانلانمق { فطـ. ١. دومانده طورمق، دوماندن قرارمق. ٢. بولانمق، قرارمق: کوز دومانلانمق = قراروب کورمه‌مك.

دومانلق { ص. دومان قاپلامش، دومان ایچنده اولان، سیسلی: هوا دومانلق ایدی.

دومانلی { ص. دومان وسیس یا پوصی یاخود بوغوسی اولان: دومانلی هوا، طاغ، چیچك، میوه.

دومن { س. کمینك استقامتنی دوزلتن وایستنیلن طرفه چویرن آلت که قیچلرنده صویك ایچنده حرکت ایدر برقاچ پارچه آغاجدن عبارت اولوب کمینك اوستندن ال یا طولاب ویاماکینه ایله چویریلیر: دومن طوتمق، قوللانمق. || مج. دومنده = اك کریده. || دومن نفری = برصنفك اك کریسنده بولنانی. || دومنی اکری = چارپوق قویروقلی آت. || طاییسی دومنده = قوة الظهری اولان.

دومنجی { س. کمینك دومنی قوللانان آدم.

دومنجیلك { س. دومنجی ایشی و وظیفه‌سی: کمیده‌دومنجیلك ایتمك قولای شیء دکلدر.

دون { ظز. [تق. تون = کیجه، تو ناکون = کیجه‌دن اوّلکی یعنی دونکی کون] ایچنده بو-

لنیلان کوندن اول کی کون، امس، دیروز: دون کوردم؛ دون نره‌ده ایدیکز؟ || دون کیجه = بوندن اول کی کیجه. || دون دکل اولکی کون. = س. دونکی کون: دوندن خبرم وار ایدی؛ دوندن بری کورمدم؛ دونه کلنجه‌یه‌قدر بیلمزدم.

دون ص. عر. ١. آلچاق، دنی، ذلیل: دهر دون. ٢. آشاغی: دون رتبه، دون فیات. ٣. آلتده، آشاغیده اولان؛ مادون = آلتده بولنان، ما فوق مقابلی.

دونان یا دونن. س. ص. اوچ یاشنی کچن آت ودوه کبی بیوك، وایکی یاشنی کچن قویون وکچی کبی کوچك حیوانلره اطلاق اولنور.

دوندیرمك فتـ. ١. دور ایتدیرمك، تحریك ایتمك، چویرمك: چرخی، فیرلداغی، طولابی دوندیرمك. ٢. کری یه چویرمك، ارجاع ایتمك: کندیسنی یاری یولدن دوندیردیلر. ٣. ایچنی طیشنه ویا اوکنی آرقه‌سنه چویرمك، تقلیب ایتمك: بو مندری دوندیرملی.

دونش یاخود دونوش. س. کری کلمه، عودت، رجوع: حجدن دونشمده قدسدن کچمك املمدر؛ سیردن بو قدر ارکن دونشکزه بر معنا ویره‌مدم.

دونشدیرمك فتـ. کزینوب آرامق، تحری ایتمك.

دونشین ظر. دونرکن، عودتده: قلمدن دونشین سزه اوغرادم.

دونك ص. سوزندن دونر، عهدنده طورماز، ثباتسز، متلون: پك دونك آدمدر.

دونکل س. موشموله دینلن میوه، که ازکیلدن بیوك وبش بییقدن کوچکدر.

دونکلك س. سوزندن دونن آدمك حالی، عهدنده طورمامه، ثباتسزلق، تلون: اونك دونکلکی معلوم.

دونکی ص. برکون اول واقع اولان: دونکی یمك؛ دونکی حوادث. || مج. پك یکی، قدمی اولمیان: او دونکی آدمدر. || دونکی کون = بوکوندن اول اولان کون.

دونکی س. مج. ماکنه‌لر دروننده قزغانه صو ویرمك وسنتینه صوینی آتمق ایچون قوللانیلان طلومبه.

دونلمك مجـ. ١. دور وجولان اولنمق: سماعده بر قاعده ایله دونلیر. ٢. عودت ورجعت اولنمق: اورایه کیدیلیرسه اقشامه دونله‌بیلیری؟ ٣. نکول ایدلمك، سوزدن ویا بر طرفکیرلکدن جایلمق: بر طریقته کیرلدکدن صکره دونلمك اولماز.

دونم س. [«دونمك» دن] طول وعرضی قرق آدیم و یا معماری آرشیندن عبارت اراضی اولچیسی که درت اولکه منقسمدر: بو تارله اللی دونمدر. || یکی دونم، اعشاری دونم: طول وعرضی یوز مترەدن عبارت اراضی اولچیسی، هکتار.

دونمش ص. قوقش، اکشیمش، بوزوق: دونمش یمك. || کوزلری دونمش = حدت ویا دیکر بر تأثردن کوزلری طیشازی یه فیرلایوب چیلغینه دونمش. || سودی دونمش = بر تأثردن سودی چالقانمش (قادین).

دونمك فل. ١. کندی محوری اوزرینده ویا بر مرکز اطرافنده حرکت دوریه ایتمك، دور ایلمك: کرهٔ ارض یکرمی درت ساعتده بر کره کندی محوری اوزرینه وسنه‌ده برکره کونشك اطرافنده دونر؛ مولوی درویشلری برحرکت منتظمه ایله دونرلر؛ بو تکرلك دونمیور. ٢. آرقه‌یه طوغری کری کلمك، عودت ایتمك: فلان یره کیدوب اقشام دونه‌جکم؛ بو واپور مدانیه‌یه قدر کیدوب اورادن ینه بورایه‌دونر. ٣. دکیشمك، دیکر کون اولمق، تحول وتغیر ایتمك: اونك ایشی دوندی؛ عقلی، سودی دوندی. ٤. اسکی دینی براقوب دیکر بر دینه تدین ایتمك: چینك دونغان دینلن اهالیسی یاقینده دونوب دین اسلامی قبول ایتمشلردر: آرناؤدلرك بر قسمی اثنای فتحده وبرطاقلری چوق صکره دونمشلردر. ٥. جایمق، نکول ایتمك، سوزینی وعهدینی طوتمامق: سوزندن دونمك. ٦. برینی ترك

ایدوب طرفکیرلکندن چیقمق: صوکره‌لری تلثو بتره‌دن دو- نمشلردی. ۷. بر حال کسب ایتمک، بکزه‌مک، برحرکتده بولنمق: ارسلانه دوندی = غایت شجاعتلی حرکتده بولندی؛ صویه دوشمش صیچانه دوندی. || باش دونمک = دواره اوغرامق. || سوزندن دونمک = عهدندن نکول ایتمک. || صوی دونمک = نسل بوزلمق، قاریشمق، اصالت وجنس فوت ایدلمك. || کوز دونمک = زیاده حدت ویا تلاشدن کوزلر قرارمق.

دونمه { س. ۱. دونمک فعلی، دور. ۲. عودت، رجعت. ۳. تحول، تغیر. ٤. دین دکیشدیر- مه، اهتدا، ارتداد. ٥. نکول. || باش دونمه‌سی = دوار. == ص. دیننده‌ن دونمش، مهتدی: چینک دونمه‌لرینه شرق ترکجه‌سیله دو- نغان دیرلر.

دونما س. با: طونما.

دونوش { دونوشین. با: دو- نش، دونشین.

دونوم { س. ۱. دور، دوران، جولان. ۲. رجعت، عودت. ۳. کره، دفعه، نوبت. ٤. با: دونم. || کون دونومی = کونشک یاز ابتداسنده شمالدن وقیش ابتداسنده جنوبدن خط استوایه طوغری رجعتی وکیجه یا کوندوزك بیومکه باشلامه‌سی: کون دونومی فرطونه‌سی.

دووللو { س. [ایتا. Duello] برمعاملهٔ تحقیریه‌یه دو- چار اولان آدمك خصمنه تکلیفیله آره‌لرنده واقع اولان مبارزه: دووللو ایتمک؛ دووللویه دعوت ایتمک؛ دووللویه چیقمق.

دَوه { س. [اصلی: تیوه] بیوك طاشیان وبینلن وات وسو- دی ینن معروف بیوك حیوان که عربستان وآفریقای شمالی ایله ترکستان وایران صحرالرنده کثرتله بولنوب بحق چول سفینه‌سی دینلمشدر، جمل، ابل، شتر: بر اورکوجلی، ایکی اورکوجلی دوه؛ دوه آیغری = بخور؛ دوه یاوریسی = بودوق. || اولیا دوه- سی، تکری دوه‌جکی = صاف آدم. || دوه باغردان = طاشلق یوقیش. || دوه بوینی = بوحیوا- نك بوینی کبی مباین وضعیتده متصل ایکی کمر شکلنده. مج. طلومبه‌لرك ایکی طرفه اوسقرولی مقوس باقر بوریلری وبونك امثالی بوریلر. || دوه توگی = ۱. بوحیوانك قیلندن معمول. ۲. آچیق بوز ویاقهوه رنکنده. || دوه تیماری = دقتسز، اوستون کوی ایش. || دوه دوشلی = قارینسز (آت). || دوه دیشی = برجنس نار. || دوه دیکنی = یبان انکیناری. || دوه طبانی = بخور مریم دینلن نباتك برنوعی. || دوه‌ده قولاق = دیکر برشیئه نسبةً جزئی ولا شیء حکمنده اولان. || دوه یورویشی = یاواش لکن غیرمنقطع ودواملی یورویش ویا ایش. == حد. یوق دوه! مناسبتسز سوزه قارشی استهزا تعبیریدر.

دَوه‌جی { س. ۱. دوه‌سوریسنی کزدیروب اوتلاتان آدم، دوه چوبانی، شتربان. ۲. دوه سوریجیسی، کرا ایله ایشلدیر دوه‌لری اولان آدم، ساربان.

دَوه‌قوشی { س. آفریقاده یاشار وبدننك آغرلغیله توکلرینك آزلغندن اوچه‌میان جسیم بر قوش، که قنادلرینك توکلری تربیه اولنه‌رق شابقه تزیننده قوللانلمغله پك قیمتلیدر، نعامه؛ دوه قوشی توگی، یومور- طه‌سی.

دِویت { یاخود دیویت. س. [عر. «دوات» دن] یازی یاز- مغه وبلده طاشیمغه مخصوص اسکی طرزده برحقه که معدندن او- لوب مرکب وقلم وضعیچون بیتشیك بر بوریسی ده واردر. با: دوات.

دِویتجی { یا دیویتجی. س. دویت یاپان ویا صاتان آدم.

دِویتدار { س. با: دواتدار.

ده { حج. [خفیف هجالی کلمه‌لر عقبنده فتحهٔ خفیفه، وثقیل هجالی کلمه‌لرده فتحهٔ ثقیله ایله اوقونور] ۱. ظرفیت مکانیه بیان ایدوب سکون معناسنه مخصوصدر. اوده اوتوریور؛ اوده‌در. [حرکت وانتها معناسی مفعول الیه ایله افاده اولنور: اوه کیتدی، کیردی کبی] . ۲. ظرفیت زمانیه بیان ایدر: ییلده بر کلیر؛ کونده ایکی کره یمك یر؛ دونشده = عودت زماننده، دونرکن؛ خرمانده = خرمان زما-

نده. ٣. عدد نسبی افاده ایدوب
کل بیان ایدن رقمه الحاق او-
لنور: ایکیده بر = نصف؛ اوچده
ایکی = ثلثان. ٤. فائض ونما افاده
ایدوب رأس المال بیان ایدن
رقمه الحاق اولنور: یوزده بش،
یوزده طقوز. ٥. عند، یان،
خانه، مملکت، قوم، ملت معنا-
سنی تضمن ایدر: اونك آقچه‌سی،
اوراق بنده‌در = یانمده؛ بنم چاقیم
سزده‌میدر؟ = عندکزده؛ بش کو-
ندن بری بزده مسافردر = خانه-
مزده؛ عسکرلك بزده ارثیدر =
مملکتمزده، قومزده، ملتمزده.
٦. «اولمق» و «وار» فعلیله
مالکیت وتصرف، و «اولماق»
و «یوق» تعبیریله عدم مالکیت
وعدم تصرف بیان ایدر: بنده
ایکی آت واردر = بنم ایکی آتم
واردر، ایکی آته مالکم؛ هر
کسده پاره اولسه؛ اونده پاره
یوقدر؛ انسانده پاره اولماق نه
کوجدر. ٧. ترکجه مصدره
الحاق اولنه‌رق فعل اسنادی ایله
برابر استمرار وسورکلك بیان
ایدر: اونلر شمدی کلمکده‌در =
کلیورلر؛ بر مکتوب یازمقده
ایدم. [اسم مصدرله اولدیغی
وقت بو معنایی افاده ایتمیوب
«خصوصنده» معناسنی تضمن
ایدر: کیتمه‌ده بأس یوقدر؛ یاز-
مه‌ده مهارتی واردر کبی.] ٨.
صله صیغه‌سنه الحاق اولندقده
زمان بیان ایده‌رك صیغهٔ مذ-
کوره ایله برابر آریجه برصیغه
اعتبار اولنه‌بیلیر: بورایه کلد-
کده قونیشورز؛ کلدیکنده،
کلدیککزده باقارز؛ بن کلدیکمده
سز یوق ایدیکز. [ترکمان شیوه-
سنده بو معنا ایله اسم فاعله الحاق
اولنور: کلنده، کیدنده کبی، که
کلدکده وکیتدکده دیمکدر.]
|| آیاقده = قائم. || الده = با: ال.
|| بیکده بر = پك سگرك، پك
آز.

ده { حر. [«دخی» و «دها» دن مخفف. — الحاق اولند-
یغی کلمه‌یه کوره فتحه‌سی خفیف
ویا ثقیل اوقونور.] ١. عطف
ایچوندر، و، هم، دخی: کیتدم
ده کلدم؛ کیده‌یم ده کوره‌یم؛
کلك ده کورورسکز. ٢. ضم و
علاوه بیان ایدر، دها، کذلك:
برکره‌ده کیدك؛ بن کیده‌جکم
سزده کلك؛ اوقور هم یازارده.
|| برده = ١. شوراسیده وارکه:
برده علم یالکز دنیاده کچنمك
ایچون اولمیوب تزیین ذات ایچون
لازمدر. ٢. ولوکه، اولسه بیله:
برده اویله دیمشم بوندن نه
چیقار؟ || سن‌ده، آدم سن‌ده،
آمان سزده! براقك، اهمیت
ویرمیك.

ده { یاخود دی. حد. ١. ها-
یدی! ها! یا: ده ایمدی =
هایدی ایمدی! ده ده! = یا یا!

دَه { عد. فا. اون، عشر: ده
ساله = اون سنه‌لك، اون
یاشنده.

دها { د. [اساساً «دخی» ایله بر
اولوب، اصلی: «تاقی» در]
١. مقدار ویا زمان علاوه‌سنه
دلالت ایدر: برآز دها ویرك؛
برساعت دها بکله‌یك؛ بیتیرمکه
دها بر ایکی سطر قالدی؛ ایکی
کون دها کچرسه بر آی اوله‌جق.
٢. باشقه، زیاده، آرتق: دها
وارمیدر؟ آرتق دها یوقدر؛
دها نه وار؟ دها نه‌لر! ٣.
صفتلرك باشنه کیروب تفضیل
بیان ایدر: بو اوندن دها بیوك،
او بوندن دها کوچکدر؛ دها
عالم = اعلم. ٤. تکرار، کذلك،
ایضاً: بر دها کیتسین = برکره
دخی؛ بر دها یاپمه. == ظر.
حالا، هنوز، الآن، الی الآن،
بوآنه‌دك: دها کلمدی؛ دها بو-
راده‌میسکز؟

دَهاء { سذ. عر. خارق العاده
ذکا وفطنت، فر. Génie.

دُهات { سذ. جم. عر. فـد:
داهی. با: داهی.

دَهان { س. فا. آغز، فم. ذ.
|| انکشت بر دهان =
پارمغی آغزنده، متحیر.

دَهر { سذ. عر. جم: دهور. ١.
زمان، اوزون مدت، دور،
هنکام، ابد: الی آخر الدهر.
٢. جهان، عالم، طبیعت، حیات
دنیا: دهردون.

دَهره { س. فا. [تر. زبانزدی:
طهره] دستره کبی دیشلی
واکری بودامه بیچاغی.

دَهری { ص. عر. ذ: دهریه.
دور زمان وطبیعته
متعلق، طبیعی. ذ. == سذ. عر.
جم: دهریون. حوادث دنیویه‌یی
طبیعته حمل واسناد ایدن ملحد،
آخرته اینانمیان آدم، فر.
Matérialiste.

دِهِش { س. فا. ویرمه، اعطا، احسان. ذ.

دَهشَت { سْ. عر. قورقونج بر شیء ویا بیوك بر تهلکه اوکنده شاشوب قالمه، دوچار خوف وتلاش اولمه، اورکمه: انسانه دهشت کلیر؛ ذهنلره دهشت ویرر.

دَهشَت اَنگیز { ص. فا. [عر. دهشت = م. فا. انکیختن = قوپارمق] قورقوب اورکمکی موجب، اورکودن، قورقونج: دهشت انکیز بر اوچوروم.

دَهشَتلی { ص. قورقونج، اورکودیر، پك مخوف: دهشتلی بر منظره، برفرطونه.

دِهقان { س. فا. ۱. کویلی، چفتچی. ۲. کوی مختاری. [عربی یه دخی کچمکله، «دهاقین» صورتنده جمع عربیسی ده واردر.]

دِهلیز { س. فا. و:

دَهلیز { سذ. عر. جـ: دهالیز. [فارسیدن معرب] سوقاق قپوسیله نردبان آره‌سنده کی آره‌لق، خیاط. || تشـ. قولاغك ایچنده بولنان جوف، فر. Vestibule.

دَهُم { عد. فا. اوننجی، عاشر. ذ.

دُهن { سذ. عر. جـ: ادهان. سوریله‌جك یاغ.

دَهَن { س. فا. با: دهان.

دَهناء { سذ. عر. واسع وصوسز اووه، صحرا، چول.

دُهور { سذ. جـ. عر. فد: دهر. با: دهر.

دی { یاخود ده. حد. هایدی! ها! || دی دی، ده ده = یایا، اویله یا. — دیمك فعلنك ده امریدر.

دِیار { سذ. جـ. عر. فد: دار. با: دار. = فد. کبی. مملکت، خطه: بودیارده عادت بویله‌در؛ دار ودیارندن اوزاق دوشمش؛ دیار آخره کیتمك. || مـ. دیار بکر = جزیره خطه‌سنك قسم شمالیسی که مرکزی آمد (قره آمد) شهریدر. بزجه غلط اوله‌رق شهره ده بو اسم ویریلیر، دمشقه شام دینلدیکی کبی.

دَیّار { سذ. عر. کیمسه، شخص. ذ.

دیاقوز { س. [ر. Διάκος] بر متره پولیدك معیتنده بولنان کنج راهب که متره پولیدلك ملازمی عد اولنور، شماس.

دَیّان { ص. عر. [«دین» دن سمـ.] مکافاة ومجازاتی بحق ویرن. [اسماء حسنادندر.]

دِیانَت { سْ. عر. دینداراق، احکام دینیه‌یه تمامیله رعایت: اصحاب دیانتدن بر ذاتدر.

دِیانتکار { ص. فا. و:

دِیانتلی { ص. احکام دینیه‌یه رعایت ایدن، دیندار، متقی.

دیب { س. ۱. برشیئك الك دریك و آشاغی یری، آلتی: دکیزك دیبی = قعر دریا؛ قویونك دیبی؛ دیبه دوشدی؛ دیبه چوکدی. ۲. برقاب وسائره‌نك خارجدن آشاغی‌یه کان یوزی: تنجره‌نك، جزوه‌نك، بارداغك دیبی. ۳. آغاج و دیوار کبی شیئلرك آشاغیسی، کوتوك، بن، کوك، تمل: آغاجی دیبندن کسمك؛ دیوارك دیبنه اوتورمق؛ موم کندی دیبنه ایشیق ویرمز؛ دیب قارپوزی = کوکنه یاقین چیقانی که تخمی اکلمکه الویریشلیدر. ٤. برشیئك الك کریسی، الك آرقه طرفی: صحنه‌نك دیبنده بر قپو کورینور. ٥. مقعد، دبر، اوتوراق یری. ٦. مجـ. اصل، اساس. || دیبنه داری اکمك = تعمیق وتحقیق ایتمك، کنهنی آرامق. || طیرناغی دیبنده = پشین (آقچه). || قزان دیبی = محالبی وسائر بعض یمکلرك قزانك دیبنه یاپیشوب خوش ومقبول بر قوقو آلان قسمی؛ ومجـ. اولادك الك کوچکی. = ص. بر شیئك آلتنده والك آشاغیسنده بولنان: دیب بالغرصاق = بومبار؛ دیب دیش = الك کریده آزی دیشلری.

دیبا { س. فا. و:

دیباج { سذ. عر. [فارسیدن معرب] داللی چیچکلی بر جنس ایپك قماش.

دیباجه { سْ. عر. ۱. کتابك نقشلرله مزین ومذهب اولان ایلك صحیفه‌لری.

دیدیرمك { فتـ. دیمکه سوق و اجبار ایتمك، دیمکه براقمق، سویلتمك: کندینه

٢. كتابك مبنى عليهى اولان بحثه كيرشمزدن اول كى مقالهٔ ابتدائيه‌سى، مقدمه: ديباجهٔ الكتاب.

ديبجك { س. توفنكك چرخدن آشاغى اولان ديبنى تشكيل ايدن آغاج كه اك قالين قسميدر: توفنكك ديبجك طرفى.

ديبسز { ص. ١. اصلسز، اساسسز، بى اصل، بى اساس، يالان. ٢. ثباتسز، دوامسز.

ديبك { س. طاش ويا آغاجدن بيوك هاون، قهوه، پرنج ديبكى.

ديپلومات { س. ص. [يو. Διπ-λωμάτης = چفته كوزلى] امور سياسيه ومناسبات دوليه ايله مشغول آدم وبو فنده پك ماهر اولان: بيسمارق كبى بر ديپلومات نادر يتشير؛ رشيد پاشا بحق ديپلومات ايدى.

ديپلوماتلق { س. امور سياسيه ايله اشتغال ايدنلرك مسلكى وبو فنده كى مهارت. ‖ مج. حيل ودسايس، قورنازلق.

ديپلومه { س. [يو. Δίπλωμα] بر علم وفن وصنعتده وعلى الخصوص طبده بالامتحان اثبات لياقت ايدنلره اونى اجرا ايچون ويريلن مأذونيت كاغدى، شهادتنامه: ديپلومه‌سنى آلوب اجراى طبابت ايده جكدر؛ ديپلومه‌سز كيمسه اجراى طبابت ايده‌مز.

ديپلومه‌لى { ص. شهادتنامه‌لى، مأذون: ديپلومه‌لى طبيب.

ديپوزيتو { س. ا: دپوزيتو.

ديت { س. ش. عر. جم: ديات، جنايت فى النفسده مقتولك نفسنه وجنايت فى مادون النفسده مجروحك عضو مجروحنه بدل جانينك اعطاسنه شرعاً مجبور اولديغى مال، قان بهاسى، خونبها.

ديترتمك { ياخود درتمك. فت. ديترمه‌سنى موجب اولمق، چوق قورقوتمق، رعشه‌يه دوچار ايتمك: سرتلكيله هركسى ديترتمشدر.

ديترشمك { فش. هپ برلكده ويردن قورقوب ديترمك: معلمك سرتلكندن بيچاره شاكردان ديترشيورلردى.

ديترك { ص. ١. الى ويا بتون اعضاى بدنى ديترر اولان، صارصاق، مرتعش. ٢. حلزونى تل اوزرينه بيندرلمكله دائما ديترر (الماس). ‖ ديترك اوتى = بر جنس طاغ اوتى.

ديترمك { ياخود تترمك. فل. ١. صيق صيق وبلا فاصله اوينامق، ارتعاش ايتمك، لرزه‌ناك اولمق: صيتمه‌دن ديتريوردى؛ اللرى ديترر. ٢. مج. چوق قورقمق، رعشه‌دار اولمق: شاكردان معلمدن ديتريورلر. ٣. چوق اوشومك: قيشك اورته‌سنده پالطوسز ديتريور. ‖ اوزرينه ديترمك = برينه چوق رقت ومحبت اولوب زياده دقت ايتمك: باشقه اولادلرى اولمديغندن قارى قوجه او چوجغك اوزرينه ديتريورلر. ‖ يركوك ديترمك = بيوك بر دهشت واقع اولمق.

ديترمه { س. ديترمك فعلى، رعشه، لرزه.

ديتمك { فت. ١. ليف ليف آيرمق: بزى، قماشى ديتمك. ٢. (پنبوق وسائره‌يى) آتمق، طرامق. ٣. (قوش) غاغاسيله پارچه پارچه قوپارمق: قارغه لشى ديتمك.

ديجور { ص. فا. قارا كلق، مظلم: شب ديجور.

ديدار { س. فا. ١. يوز، چهره، وجه: عرض ديدار ايتمك؛ ديدارينى كورمكه مشتاقم. ٢. كورمه، رؤيت، ملاقات: ديدار ياره نائل اولمق.

ديدشمك { فش. بربرينى ديتمك، بربرينك اتنى قوپارمق، غاوغا ايتمك، يكديكرينى راحتسز ايتمك: قوشلر ديدشيورلردى؛ نه ديدشيورسكز.

ديدنمك { فل. پاره‌لانيرجه‌سنه جد وجهد ايتمك.

ديده { س. فا. ج: ديدگان. كوز، عين، چشم: نور ديده = كوزك نورى؛ ديدهٔ اشكبار = كوز ياشى دوكن كوز.

ديده { ص. فا. كورمش. [صترة تشكيلنه كيرر:] جهان ديده = عالمى كورمش، چوق كزمش ويا ياشامش. ج: جهانديدگان.

ديده‌بان { س. فا. ١. بكجى، محافظ، قولجى. ٢. نوبت بكلين، قره قول.

ديده‌بانلق { س. بكجيلك، محافظلق، قولجيلق.

ديديركين { ص. يرينى بكنمز، كندى يرينى غائب ايدوب ديكر محلرى يادرغايان: ديديركين اولمق = سرسرى اولمق.

خسیس دیدیرمه‌مك ایچون ایی فداکارلق ایتدی؛ او کیمسه‌یه آمان دیدیرمز .

دیدی قودی { س. [اصل «دیمك» و«قومق» فعللرینك ماضیلریدر.] ۱. قیل و قال، گفت وگو. ۲. نماملق، سخنچینلك .

دیدی‌قودیجی { ص. دیدی‌قودی‌یی سور، نمام، سخنچین .

دیدیك { ص. سویلنمش، مقول: او آدمك دیدیکی دیدیکدر = سویلدیکی سوز بحق سویلنمش بر سوز اولوب دونمه‌سی محالدر، سوزی سوزدر .

دیر { س. عر. ۱. منا ستر، صومعه، کلیسا. ۲. عر. میخانه، میکده .

دیرسك { س. ۱. قول ایله بیلك کمیکلرینك محل التصاقنده‌کی بوکوم، مرفق: اللری دیرسکه قدر ییقامق. ۲. اورته‌سندن بوکوملی ویا بر یره طیانمغه مخصوص کراسته: بر دیرسك طیامق. ۳. کوشه، زاویه: یول اوراده بر دیرسك تشکیل ایدیور. ٤. ماکینه وسائره چویرمکه مخصوص اورته‌سندن بوکوملی قول. || بح. دیرسك باشی = کمی آلتنك بردن بره یوقاری‌یه طوغری انحنا پیدا ایتدیکی محل.

دیرك { س. ۱. دوز واوزون آغاج که اخشاب ابنیه‌ده کوشه‌لره قونور: آلتیلق، سکزلك دیرك، میشه دیرکی؛ چادر دیرکی. ۲. کمیده یلکن سرنلرینی طوتمق اوزره عموداً دیکیلن آغاج که آلتده‌کی قالین پارچه‌سنه انادیرك دینیر: بر، ایکی، اوچ دیرکلی کمی. ۳. ابنیه‌نك بر طرفنی طوتمق اوزره آغاج ویا طاشدن ستون، عمود: مرمر دیرکلرك اوزرینه قورلمش کمرلر؛ دیرکلر آره‌سی. ٤. مج. پك اوزون بویلی آدم. || کوکك دیرکلری آلنمق = قیامت خرابی اولمق، چوق یاغمور یاغمق .

دیرکلك { س. دیرکلری چوق ویا هر طرفی دیرکله محاط یر .

دیرکلی { ص. دیرك ویا ستونلری اولان: اوچ دیرکلی کمی؛ دیرکلی بنا. = س. بر یوزنده دیرکلر رسمی اولان بش فرانقلق بر کومش سکه که وقتیله سیچلیتین دولتی مسکوکاتندن اولوب، شرقده پك منتشر ایدی، ریال .

دیرلانمق { فل. منا سبتسز و لزومسز چوق سوزلر سویلیوب معجزلك ایتمك: آرتق دیرلانوب طورما.

دیرلتمك { یاخود دیریلتمك. فت. ۱. حیات ویرمك، حیاته اعاده ایتمك، احیا ایلمك: اولولری دیرلتمك. ۲. سرتلشدیرمك، قاتیلاشدیرمق، سولوکلکنی گیدیرمك: بو چیچکلری صویه قومغله دیرلته‌بیلیرسکز. ۳. مج. اعمار ایتمك، شنلندیرمك: جزیره‌یی دیرلتمك ایچون فرات ودجله‌دن بر چوق جدوللر آچمق اقتضا ایدر .

دیرلك { س. ۱. حیات، یاشایش، عمر: دیرلکنه ختام ویرمك. ۲. یاشامق ایچون لازم اولان شیء، نفقه، معاش، معیشت: دیرلك دوزمك. ۳. برلکده یاشایش، کچنمه، معاشرت: برلکده دیرلك ایتمك .

دیرلکسز { ص. معاشرتی مشکل، امتزاجسز: دیرلکسز آدم .

دیرلمك { یاخود دیریلمك. فل. ۱. جانلانمق، حیاته کلمك: محشرده اولولر دیریله‌جکدر. ۲. (سولپوك شیء) سرتلشمك، قاتیلاشمق: بو چیچکلر آرتق دیرلمز. ۳. مج. قوت و طراوت کلمك، جسارت آلمق، جانلانمق، تازه حیات بولمق: بو خبری آلنجه دیرلدی .

دیرلمك { فج. [دەرلمك] طوپلانمق، دیوشیرلمك، جمع وتحشید ایدلمك، اقتطاف اولنمق: بر خیلی آدملر دیرلمش؛ اوزوملر دها دیرلمدی .

دیرلەمك { یاخود دیرله‌مك [درله‌مك] و:

دیرمك { فت. [درمك] طوپلامق، جمع ایتمك، دیوشیرمك .

دیرمك { یاخود دیره‌مك فت. کروب سرتلشدیرمك، قوتلی باصوب طیامق: آیاق دیره‌مك .

دیرمه { س. [درمه] طوپلامه، دیوشیرمه؛ جمع، تحشید، اقتطاف. = ص. اوته‌دن بریدن طوپلانوب بر یره کتیرلمش. || دیرمه‌چاتمه = ۱. اوته‌دن بریدن

ديوشيريلوب چاتشديرلمش چالی چرپيدن عبارت : ديرمه چاتمه او. ٢. اوته‌دن بريدن طوپلانمش غير منتظم هيئت؛ ديرندی، ديوشيرمه : اونك عسكری هپ ديرمه چاتمه ايدی .

ديرَن { ياخود دگرن. س. خرمان صاورمغه مخصوص قالين يابه .

ديرندی { س. (درندی) ١. اوته‌دن بريدن ديريلوب ديوشيرلمش عادی شيئلر، ديرمه چاتمه شیٔ. ٢. اوته‌دن بريدن ديوشيرلمش غير منتظم وايشه يارامز عسكر .

ديرَنك { يا درنك. س. ١. اكانجه ايچون واقع اولان طوپلانمه، جمعيت، جنبش انجمنی. ٢. دوكون، وليمه، جمعيت. ٣. طاول وزورنا ايله اوينانيلان عادی رقص و بالو : بر طاقم كميجيلر وكومورجيلر كيجه ياريسنه قدر ديرنكده اوينامشلر. || قارغه ديرنكی = مجمع اسافل .

ديرَنمك { فل. طيانمق، قوتلی طاورانمق، ديك و قارشی طورمق، مخالفت ايتمك .

ديری { ص. [اصلی : تيريك] ١. جانلی، بر حيات، حی، زنده : بو هنديی ديری‌می يوقسه كسلمش‌می آلديكز؟ ٢. مج. ايی پيشمه‌مش، چيك : بو اتپك ديريدر؛ پلاوك دانه‌لری ديری قالمش. ٣. سرت، درشت= ديری سوز. ٤. قوتلی، جانلی، اويانيق : ديری بر دليقانليدر .

ديريسه { س. مج. [يتا.] عموميتله بر شيئك بر اوجنی بر طرفنه چكمه : طوپلری ديريسه ايتمك = قويروقلرينی چكوب آغزلرينی هدفه توجيه ايتمك. || روزكار ديريسه‌سی = بر كرته‌دن ديكرينه تدريجاً چكمسی .

ديريلتمك { ديريلك. با: ديرلتمك ديرلمك .

ديريلك { س. ١. جانليلق، حيات، ياشايش. ٢. سرتلك، درشتلك. — با: ديرلك.

ديريم { س. حيات، ياشايش : اولوم ديريم دنياسی .

ديرين { ص. فا. و:

ديرينه { ص. فا. اسكی، قديم، قديمی : دأب ديرين= عادت قديمه؛ بندهٔ ديرينه= اسكی قول، عبد قديم .

ديز { س. باجاق ايله بالدير كميكلرينك محل التصاق، ركبه، زانو : ديزه قدر چامور وار ايدی؛ چايك صويی حيوانلرك ديزينه قدر كلير دی. || ديز اوزره، ديز اوستنده = ديزلری يره قويه‌رق. || ديز باغی= ديزك آلتنده ويا اوستنده چوراب وسائره‌يی طوتديرمغه مخصوص باغ. [انكلتره ده بك معتبر بر نشاندر.] || ديز چوروتمك= تحصيله سعی ودوام ايتمك. || ديز چوكمك = ديزلری يره قويه‌رق اوتورمق ويا مقام تعظيمده بر ديزی يره قويه‌رق اگلمك : ديز چوكوب درس ديكليوردی؛ حضورنده ديز چوكديلر. || ديز ديزه= ديزلر تماس ايده‌جك صورتده يان‌يانه. || ديز قپاغی، آغرشاغی= ديزك اوك طرفده‌كی طاسی، رضفه. || اتمكی ديزنده اولمق= حقوقه رعايت ايتمه‌مك، وفاسزلق ايتمك، طوز اتمك حق بيلمه‌مك. || ديزلرينه قيانمق= آياقلرينه صاريلوب يالوارمق. || ديزلرينك باغی چوزلمك = قورقمق عاجز و درمانده قالمق، هيچ بر شیٔ ديه‌مه‌مك. || ديزی ديبنده= دائما برلكده، برابر : چوجغی ديزی ديبنده بيوتدی .

ديزديرمك { فتـ. ١. صره‌يه قوديرمق، صره‌لاتمق : فنارلری حوضك اطرافنه ديزديرمشيدی. ٢. مرتبه دوكمه حروفاتی صره‌لاده‌رق يازی ترتيب ايتديرمك : بوكتابی آكلار بر مرتبه ديزديرملی .

ديزگه { س. ديز باغی، ديزك اوستـ ويا آلت طرفنده باغلانان چوراب باغی. مر.

ديزگين { س. حيوانك آغزينه كچيريلن كمه باغلی قايش كه اونكله بينيجی حيوانی اداره ايدر، عنان : ديزكينی چكمك، قويويرمك. || تك ديزگين = آغزی بوزوق (آت). || طولو ديزگين= ارخای عنان ايده‌رك حيوانی آله بيلديكنه قوشديرمق. || ديزكينی چكمك= بك ايلری‌يه كيدنلره مانع اولمق: ديزكينی چكديلر .

ديزلك { س. ديزه قدر اولان قيصه بر نوع طون كه اوستدن وآلتدن كييلير : ديزلك كييور .

ديزلمك { فل. مج. ١. صره‌لانمق، صره‌يه قونمق،

برصره تشکیل ایتمك : بولك اوزرنده دیزلدیلر. ٢. دوکه حروفات صره‌لانوب طبع اولنمق اوزره یازی ترتیب اولنمق: بو کتابدن قاچ فورمه دیزلدی؟

دیزِلمه { س. و :

دیزِلیش { س. ١. صره‌لانمه، بر صره تشکیل ایتمه. ٢. دوکه حروفاتك صره‌لانوب طبع اولنمق اوزره یازی ترتیب اولنمسی : تعلیق حروفاتك دیزلمه‌سی، دیزلیشی پك زوردر.

دیزمان { ص. ایری، قوجامان، زیر.

دیزمَك { فتـ. ١. صره‌لامق، صره‌یه قومق، سلکه چکمك : صاقسیلری حوضك اطرافنه دیزملی. ٢. دوکه حروفاتی صره‌لایوب یازی ترتیب ایتمك : بر مرتب کونده قاچ صحیفه دیزه‌بیلیر؟ || قورشونه دیزمك = بر عسکری‌یی بر بلوك عسکرك مرمیاتی اوکنه قویوب قانوناً اعدام ایتمك.

دیزمه { س. ١. صره‌لامه، صره‌یه قومه، تصنیف : اینجی دیزمه. ٢. دوکه حروفاتی صره‌لامه، ترتیب : بو مرتبك دیزمه‌سی فرقلیدر.

دیزی { س. ١. صره‌لامه، نظم، سلك : تسبیح، اینجی دیزیسی. ٢. صره لانمش، بر صره تشکیل ایدن شیء : بر دیزی اینجی.

دیزیش { س. دیزمه. با : دیزمه.

دیزیلی { ص. ١. صره‌لانمش، صره‌لی، سلکه چکلمش: دیزیلی عسکر؛ دیزیلی صاقسیلر، اینجی. ٢. ترتیب اولنمش : دیزیلی صحیفه‌لر.

دیزیلیش { س. با : دیزلیش.

دیش { س. ١. انسان وحیوانلرك آغزنده‌کی کمیك دانه‌لرکه کسوب قوپارمغه وایصیروب یمکه یارار واکثر حیواناتده مدافعه وتعرض سلاحی یرینی‌ده طوتار، سن، دندان : دیش چیقمق = بیتمك؛ دیش چیقارمق، چکمك؛ دیش دوشمك، دوکلمك؛ اوك دیشلر = ثنایا؛ آزی دیشلری = اضراس؛ کوپك دیشلری = انیاب؛ دیب دیشی = کنارده‌کی آزی دیشلری؛ سوت دیشی = چوجقلرك موقت دیشلری؛ عقل دیشلری = یکرمی یاشلرنده چیقان کنار دیشلری؛ دیش اتلری = لثه. ٢. چرخ و دستره کبی چنتیکلی شیئلرك هر چنتیکی، دندانه : طراغك بر قاچ دیشی قیریق؛ چرخك دیشلری اکریلمش. ٣. بعض لبلرك اینجه اوزون دیلیملری، بو شکلده اولان دانه : صارمساق دیشی؟ دیش دیش قار. ٤. قاب کنارنده وآلت جارحه‌نك آغزنده حاصل اولان چنتیك : صحنك کناری دیش دیش اولمش؛ بو چاقینك بر دیشی واردر. || دیش اوتی = آطه چایی. || دیش بادمی = دیشله قیریلیر اینجه قبوقلی ساقز بادمی. || دیش بوداق = معروف بر جنس غیر مثمر اورمان آغاجی. || دیش بیله‌مك = حرصلانمق، یمکه حاضرلانمق. || دیش بوغدایی = ١. چوجق دیش چیقارمق اعتقادیله قایناتیلوب طاغیلان بوغدای. ٢. عاشورا یاپیلان ایری بوغدای. || دیش طبیبی، حکیمی = دیشلره باقان طبیب متخصص، دیشجی. || دیش کوسترمك = مقاومته حاضرلنوب تهدید ایتمك. || دیش کچیرمك = تعرض ایتمك، برشیء یاپمق : او دیش کچیره‌میور. || طاقمه، یاپمه دیش = صنعی اسنان؛ دیش طاقمق. || فیل دیشی = عاج. || اپینر دیشی = اختیارلرك سکسان طقسان یاشنده چیقاردقلری دیش.

دیش { دیشاری. با : طیش، طیشاری.

دیشجی { س. دیش خسته‌لقلرینه باقان وچوروکارینی طولدیروب یاخود چیقاران ویاپمه دیشلر طاقان طبیب متخصص و یا متطبب و بر بر، دیش طبیبی.

دیشجیلِك { س. دیش چکمك صنعتی ودیش طبابتی : دیشجیلکده مهارتی واردر.

دیشسِز { ص. دیشی اولمیان، دیشلری دوکلمش.

دیشسِزلِك { س. دیش فقدانی.

دیشلِك { ص. کدیك، چنتیك.

دیشلَمَك { یا دیشله‌مك. فتـ. دیش کچیرمك، ایصیرمق : کوپك بالدیرینی دیشلدی.

دیشلِمَك { یاخود دشلمك. فل. دلنمك، یارلمق، دلیك دشیك اولمق.

دیشلنمك { فج. دیش چیقارمق، ایصیرلق.

دیشلی { صـ. ۱. دیشی اولان: دیشلی چرخ. ۲. مجـ. ضرری طوقنور، ضرر ایراثنه مقتدر.

دیشمك { یاخود دشمك. فتـ. یارمق، دلمك: چیبانی دیشمك.

دیشی { سـ. صـ. ۱. انسانده و حیواناتده ارككك مقابلی، انثا، ماده: دیشی كدی؛ دیشی هندی. ۲. بری برینه كیرر بر چفتدن عبارت آلات و ادواتك دیكرینی اخذ وقبول ایدن تكی: دیشی قوپچه؛ دیشی آناختار = دلیكلی. ۳. یومشاق، ملایم = دیشی دمیر؛ دیشی سوز.

دیشیك { یادشیك. صـ. دلیكلی، دلنمش: دلیك دشیك = هرطرفی دلنمش.

دیشیلی { صـ. دیشیسی اولان: ارككلی دیشیلی = اركك دیشی ایله برابر.

دیغدینی { صـ. «ر» حرفنی «غ» كبی تلفظ ایدن پپكی.

دیك { صـ. ۱. آشاغیدن یوقاری یه طوغری عمودی وضعیتده بولنان: دیك آغاج، دیوار؛ دیم دیك. ۲. پك صارب: دیك یوقیش، دیك قیا. ۳. تیز، سرت، یوكسك، پك: دیك سس. ٤. طوغریدن طوغری یه ودقتلی وحدید: دیك باقیش. ٥. خشین، خرچین: دیك مزاج. ٦. آشاغیدن یوقاری یه، قیللرك دیكنه: دیك تراش. || دیك روزكار = سفینه نك یولنه مقابل جهتدن اسن مخالف روزكار = حـ. ۱. آشاغیدن یوقاری یه: دیك چیقمق؛ دیك تراش ایتمك. ۲. صیق، طوغریدن طوغری ودقت وحدتله: دیك دیك باقمق. ۳. سرت، عناد ومخالفتله: دیك سویلمك. || دیك كلمك = قارشی كلمك، مخالفت ایتمك. || دیكنه، دیكی دیكنه = ۱. ضدینه، عكسنه. ۲. ترسنه: دیكنه تراش ایتمك.

دیك { سـ. ۱. سكون، راحت. ۲. دوزلك، موازنه، دنك. [متروك ایسه‌ده، دیكمك، دیكلنمك، دكیز وسائر مشتقاتی مستعملدر.]

دیكدیرمك { فتـ. ۱. آیاقده طور دیرتمق، اقامه، نصب، ركز ایتدیرمك: بر طاش، بردیرك دیكدیرمك؛ سنجاق، موم دیكدیرمك. ۲. كوكلشمك اوزره یره قودیرمق، غرس ایتدیرمك: آغاج، باغ دیكدیرمك. ۳. ایكنه واپلیكله خیاطت ایتدیرمك: چماشیر دیكدیرمك، سوكوك دیكدیرمك.

دیكدیرمك { فتـ. ۱. طوردیرمق: روزكار یاغموری دیكدیردی. ۲. تسكین ایتمك، راحتلاندیرمق، آسوده ایتمك: اذهانی دیكدیرمك. ۳. سوكندیرمك: مومی دیكدیرمك.

دیكر { صـ. فا. باشقه، آخر: دیكر ایش، دیكر آدملر؛ دیكری = باشقه‌سی، آخری؛ دیكرلری = باشقه‌لری.

دیكرگون { صـ. باشقه درلو، طرز آخرده، متغیر: حالم دیكرگون اولدی.

دیكسینمك { یاخود تیكسینمك و غلطی تیتسینمك. فل. بر یمكدن اكراه كلمك، استكراه ایتمك، معده یادرغامق: بو یمكدن دیكسیندم.

دیكسینمه { یاخود تیكسینمه و تیتسینمه. سـ. یمكدن اكراه كلمه، معده یادرغامه: بو یمكدن بكا دیكسینمه كلدی.

دیكك { سـ. باغ هركی.

دیكلمك { فج. ۱. آیاقده طوردیرلق، اقامه وركز ایدلمك: دیرك، طاش، سنجاق، موم دیكلمك. ۲. غرس ایدلمك: چام آغاجی بو موسمده دیكلیر. ۳. ایكنه واپلیكله خیاطت ایدلمك: بزم اثواب دهادیكلمدی‌می؟ = فل. آیاق اوزره طورمق ویا قالقمق، قائم اولمق، دیم دیك طورمق، طوروب كیتمه‌مك: قارشیمه دیكلدی؛ اوكنده دیكلوب طوردی.

دیكلمك { یاخود دیكله‌مك. فتـ. ۱. ایشیتمك اوزره قولاق ویرمك، استماع ایتمك: چالغی، شرق دیكله‌مك؛ قپودن دیكله‌دی. ۲. قولاق آصمق، قبول ایتمك، اصغا ایلمك: سوز، نصیحت دیكلمك؛ وقتیله اخطار ایتدمسه ده دیكلمدی.

دیكلمك { فل. طورمق. حركت ایتمه‌مك.

دیكلمه { سـ. دیكلمك فعلی. با: دیكلمك.

دیكلامه { سـ. دیكلمك فعلی. با: دیكلمك.

دیكلندیرمك فتـ. ١. سكونت ویرمك، تسكین ایتمك. ٢. راحت ایتدیرمك، یورغونلق آلدیرمق: وجودمی دیكلندیره جكم. ٣. سوگندیرمك: مومی دیكلندیرمك. ‖ قالبی دیكلندیرمك = اولمك، وفات ایتمك.

دیكلنمك فل. ١. سكونت بولمق، طورمق. ٢. راحتلانمق، استراحت ایتمك: بر قاچ گون دیكلنه جكم.

دیكلنمك فل. قالقوب دیك طورمق، اورپرمك: تویلری دیكلندی.

دیكله مك ﴿ با: دیكلمك.

دیكلی صـ. دیكلمش، ركز اولنمش: دیكلی طاش، دیرك، موم. ‖ بر دیكلی آغاجی یوقدر = هیچ بر ملكه مالك دكلدر. ‖ دیكلی طاش = بعض اقوام قدیمه دن قالمه عمودی آثار. [فر. Pierre druidique].

دیكلیجی صـ. دیكلین، سامع، مستمع.

دیكمك فتـ. ١. آیاقده طوردیرمق، ركز واقامه ایتمك: بر طاش، بر دیرك، سنجاق دیكمك؛ شمعدانه موم دیكمك. ٢. كوكلشمك اوزره یره قومق، غرس ایتمك: آغاج، فدان دیكمك. ٣. قابی باش آشاغی چویروب ایچمك: بردستی صویی دیكدی. ٤. ایكنه وایپلیكله درز وخیاطت ایتمك: اثواب، چماشیر، سوكوك، یاره دیكمك. ‖ سوزی دیكمك = دیكجه سویلمك، طیاتمق. ‖ كوز دیكمك = طمع ایتمك؛ مطمح نظر دقتی اولمق.

دیكمك فل. ١. طورمق، كسلمك، سكونت و انقطاع بولمق: یاغمور، روزكار دیكدی. ٢. راحتلانمق، استراحت ایتمك.

دیكمه سـ. ١. دیكمك فعلی. با: دیكمك. ٢. مجـ. یوك آلوب ویرمك وسائر جراثقال خدمتلرنده قوللانلمق اوزره اغاجدن قوریلان ماچونه.

دیكمه سـ. دیكمك فعلی. با: دیكمك.

دیكن سـ. ١. بعض نباتاتده بولنان سیوری وباتار ایكنه، شوك، خار: گل دیكنی، چالی دیكنی. ٢. دیكنلری چوق اوت ویا چالی. ٣. آری وعقرب كبی حیوانات ایكنه‌سی. ٤. مجـ. مانع، انكل، حائل. ‖ اشك دیكنی = یبان انكیناری. ‖ اولمز دیكن = یبان مرسینی. ‖ بوغا دیكنی = چوبان قالقیدان. ‖ پیغمبر دیكنی = دوه الماسی. ‖ چاقر دیكنی = بش پارمق. ‖ دوه دیكنی = مغیلان. ‖ سنجاق دیكنی = عوسج.

دیكنلی صـ. دیكنی چوق اولان: دیكنلی چالی.

دیكیجی صـ. سـ. اسكی وبالخاصه اسكی قوندره دیكمكله گچینن، یامه‌جی.

دیكیجیلك سـ. اسكی شیئلر دیكمك صنعتی، یامه جیلق.

دیكیش سـ. ١. دیكمك فعلی وصنعتی، خیاطت: دیكیشله گچینیور. ٢. دیكیله جك شیء: دیكیشم واردر؛ دیكیش دیكمك. ٣. مجـ. رابطه، علاقه، ایلیشیك. ‖ دیكیش پایی = بیچیلن اثواب وسائره‌ده دیكیشه گیرمك اوزره براغیلان فضله. ‖ دیكیش طوتدیرمق = ١. ایلیشمك. ٢. ثبات بولمق، دوام ایتمك: او بر یرده دیكیش طوتدیرماز. ‖ دیكیش قالمق = آز قالمق، همان همان.

دیكیشجی سـ. دیكیش دیكن قادین، ترزی قادین.

دیكیم سـ. دیكمه، دیكیش، خیاطت.

دیكیمخانه سـ. بكلك اثواب وسائره‌نك دیكلدیكی محل.

دیل سـ. ١. انسان وحیواناتك آغزنده‌كی معروف عضو كه غدانی تمغه وباغرمغه وبالخاصه انسانده تكلمه یارار، لسان، زبان: انسان دیلی، قویون دیلی. ٢. انسانلرك تكلم ایتدكاری لهجه‌لرك بهری، لغت، لسان، زبان: دنیاده بیكلرجه دیللر سویلنیر؛ تركجه اسكی وگنكیش بر دیلدر. ٣. مختلف آلات وادواتك اوزونجه ویاصی واكثریا اوینار قسملری: ترازی، دودوك كلید دیلی. ٤. دكیزك ایچنه اوزانمش اوزون، قوملق واوستی دوز وآلچاق قاره پارچه‌سی. [طاغلق وطاشلق اولانه بورن دینیر.] ٥. مجـ. غیبت. مذمت، فصل: الله دیلندن قورتارسون. ‖ آغزی وار دیلی یوق، آغزنده دیلی یوق = سس چیقارماز، متحمل، معصوم، محجوب. ‖ ادرنه دیلی = باشلیجه بوشهرده یاپیلان صیغیر دلی باصدیرمه‌سی. ‖ دیل آلتی = طاوقلره عارض اولان بر

خستەلق، قورباغەجق. || دیل اوجندە اولمق = حاضر سویلەنەجك قدر خاطرە كلوب یتنە قاچمق : اونك آدی دیلك اوجندەدر. || دیل اوزاتمق = حدك خارجندە اولەرق برینك علیهندە سویلمك، اطالهٔ لسان، زباندرازلق ایتمك. || دیلی اوزون = ادبسز. || دیل اوغلانی = وقتیلە ترجمان یماغی. || دیل باغلامق = سكوتە مجبور ایتمك، اسكات ایتمك. || دیل بالیغی = یاصی بر جنس بالیق. || دیل بورمق، دیل چیقارمق = اكلنمك، استهزا ایتمك. || دیل پینیری = اوزون پارچەلی بر جنس تازە پینیر. || دیل طوتمق = دشمنك احوالنی سویلتەجك اسیر طوتمق. || دیلنی طوتمق = حفظ لسان ایتمك، هر شیئی سویلمكدن احتراز ایلمك. || دیللرە دوشمك = سوء شهرت بولمق، كوتیلكلە اشتهار ایتمك. || ضیغیر دیلی = اوزون یاپراقلی بر نبات، لسان الثور. || قایش دیلی = حذلەنك تعبیرات مخصوصەلری. || قوش دیلی = ۱. كلمەلرك هر هجاسی آرەسنە دیگر بر هجا ادخال وتكرار ایدەرك ویا دیگر بر صورتلە سویلنمك و بیلینلر طرفندن آكلاشلمامق اوزرە بر قاچ كشی آرەسندە متفق علیه اویدیرمە لسان. ۲. دیش بوداق تخمی. || دیللردە كزمك = فنالقلە شهرت بولمق. || دیلنی كسمك = صوصمق، اختیار سكوت ایتمك. دیلە كلمك = ۱. سوءشهرت قازانمق. ۲. سویلمك. || كوپك دیلی = قزیللق اوتی || كوچك دیل = بوغازدە یوقاریدن آشاغی یە صارقان كوچك ات پارچەسی، لهات.

دیلاق { س. اناثك عضو تناسلی ایچندەكی دیلجك، بظر.

دیلباز { ص. [تر. دیل = لسان فا. باختن = اوینامق. دلبازە تقلیداً تعبیر سقیم] سوز بولوب طاتلی طاتلی سویلین مقابلی : پیسیریق.

دیلجك { س. ۱. كوچك دیل، دیل شكلندە كوچك آلت. ۲. دیلاق، بظر.

دیلسز { ص. س. ۱. لقردی سویلیەمز، ابكم، لال: دیلسز بر دیلنجی؛ صاغر ودیلسزلر مكتبی. ۲. سكوتی، ساكت، سس چیقارماز، حلیم : دیلسز بر چوجق.

دیلسزلك { س. لاقردی سویلیەمینك حالی، ابكم: دیلسزلك نە زور شیء.

دیلك { س. ۱. آرزو، تمنی، رجا: سزدن بر دیلكم واردر. ۲. ایستك، مطلوب، خواهش: دیلكنی یرینە كتیرمك.

دیللشمك { فش. ۱. سویلشمك، مكالمە، مصاحبت ایتمك : هنری وار ایسە كلسون دیللشەلم. ۲. اجنبی دیلیلە قونشمق.

دیللنمك { فل. ۱. دیلە كلمك، دیل پیدا ایدوب سویلمك : بریچق یاشندە او قدر دیللنمك! ۲. دیلی آچیلوب چوق سویلمك. ۳. ادبسزلك ایتمك. ۴. دیللرە دوشمك، مذموم و مدخول اولمق.

دیللی { ص. چوق و ایی سویلر : پك دیللی بر چوجق.

دیلماج { س. ترجمان.

دیلمك { فتە. اوزون اوزون یارمق، دیلیم دیلیم كسمك : قارپوزی دیلمك.

دیلمك { یاخود دیلەمك. فتە. ۱. ایستمك، آرزو ایتمك. ۲. آرامق، ایستمك، طلب ایتمك : دیلە نە دیلرسەك.

دیلنجی { س. ص. ۱. آوج آچوب راستكلندن آقچە وسائرە ایستین فقیرومحتاج آدم، سائل، گدا : قپویە بر دیلنجی كلدی. ۲. مج. هرشیئی ایستمكدن اوتانمیان عارسز وطمعكار : اوپك دیلنجی بر آدمدر.

دیلنجیلك { س. ۱. دیلنجی حال و صفتی، سؤال، سائللك : عاقبت دیلنجیلك ایتمكە مجبور اولدی. ۲. مج. عارسزلق، طمعكارلق.

دیلندیرمك { فتە. دیلنمكە مجبور ایتمك، دیلنەجك حالە كتیرمك : بو اسرافات بر كون كندیسنی دیلندیرەجكدر.

دیلنمك { فل. دیلنجیلك ایتمك : اوكسز چوجق سوقاقلردە دیلنمكە مجبور اولدی. = فتە. دیلنیرجەسنە ایستمك، بویلە ایستیەرك الە كچیرمك : بن اونی دیلندم سزە نصل ویرەیم.

دیلەمك { فتە. با : دیلمك.

دیلیم { س. اوزونلغنە كسلمش پارچە، طبیعی بویلە پارچەلرە منقسم بر شیئك بهر پارچەسی، علی الاطلاق پارچە، قطعە : بر دیلیم قارپوز، پورتقال

دیلیمی، بر دیلیم اتمك؛ دیلیم دیلیم کسمك.

دیمك { فتـ. ۱. سویلمك، آغزدن بر سوز چیقارمق : نه دیدی؟ یارین کل دیدی؛ بن برشیء دیمدم؛ سزك دیدیککزی آکلادق. ۲. اسم ویرمك، نام طاقمق، تسمیه ایتمك : بوکا نه دیرلر ؟ سز بوکا نه دیرسکز ؟ عربیده آته نه دیرلر ؟ هیمالایه دیدکاری سلسلهٔ جبال. ۳. نقل و روایت ایتمك : اویله دیرلر؛ اقشام کلدی دیورلر. == فل. معنا ویرمك، بر معنایه کلمك : بو سوز نه دیمك ؟ فارسیده اسب آت دیمکدر. || دیمك او. لیورکه = یعنی، بوندن شو آکلاشیلیورکه : دیمك اولیورکه سز درسه دوام ایتمیه‌جکسکز. || نه دیمك ؟ نه دیمك اولسون؟= او نصل اقردی ؟ اویله شی می اولور؟ || یوق دیمك = رد ایتمك، قبول ایتمه‌مك.

دیمومت { سـ. عر. دائملك، دوام، سورمه : دیمو. مت عمر و اقبالکز ایچون دعا ایدرم .

دیمه { سـ. دیمك فعلی. با : دیمك.

دیمی { سـ. [ر.] ورویلکنه‌طو. قونمش پنبوق و یا یوك قماش ویا بز وشیاق وساٸره.

دین { سـ. عر. جـ : ادیان. اللهه عبادت و معنویاته اعتقاد خصوصنده هر ملتك طوتدیغی یول : دین اسلام، دین مبین، دین حق، دین باطل؛ دنیاده پك چوق ادیان واردر. || یوم. الدین = قیامت کونی.

دَین { سـ. عر. جـ : دیون . بورج، بر مدت معینه ختامنده اودنمك اوزره فائضله ویا فائضسز آلنمش آقچه : دینی چوقدر؛ دیونه مستغرقدر. || دیون عمومیه = دولتك عموم دیونه قارشی تخصیص ایلدیکی وارداتی قبض و اداره ایدن داٸرهٔ مخصوصه .

دیناً { حـ. عر. دینجه، دین اعتبار. ریله، دین نقطهٔ نظرندن : قمار دیناً وعقلاً مذمومدر.

دینار { سـ. عر. جـ : دنانیر. اسکی بر آلتین سکه که تقریباً بر چاریك لیرا قیمتنده ایدی؛ دینار ودرم = آقچه.

دینپرور { صـ. فا. [عر. دین = م. فا. پروردن = بسلمك] دینه خدمت ومظاهرت ایدن.

دینپناه { صـ. فا. [عر. دین = م. فا. پناه = ملجأ] دینك طیاندیغی، دینه رکن واستنادکاه حکمنده اولان : پادشاه دینپناه.

دینچ { صـ. وجودی صاغلام، قوتدن دوشمه‌مش، توانا، تندرست : خیلی یاشلی ایسه‌ده دینچدر؛ دینچ بر آت آرایورم.

دینچلك { سـ. صاغلاملق، توا. ناٸق، تندرستلك.

دینچلمك { فل. صاغلاملاشمق، توانا و تندرست اولمق .

دیندار { صـ. فا. احکام دینیه‌یه حقیله رعایت ایدن، دینك اوامر و نواهیسنه تابع بولنان، متدین : دیندار آدمدر.

دیندارانه { صـ. حـ. فا. دیننه رعایت ایدن آدمه مخصوص و یا یاقیشیر صورتده : بر معاملهٔ دیندارانه‌ده بولندی؛ دیندارانه حرکت ایدیور.

دیندارلق { سـ. احکام دینیه‌یه تماميله رعایت، تدین : او آدمك دیندارلغی معلومدر .

دینداری { سـ. فا. دیندارلق. ن.

دینسز { صـ. هیچ بر دینله متدین اولمیان ویا دیننك احکامنه رعایت ایتمین، ملحد : دینسز آدم. || مجـ. مرحمتسز، اللهدن قورقماز.

دینسزلك { سـ. هیچ بر دینله تدین ایمیش، دینسز آدمك حالی، الحاد : دینسزلك بتون عالمده مذمومدر؛ دینسز. لکله اتهام اولنمشدی، || مجـ. مرحمتسزلك، غدارلق .

دینشکن { صـ. فا. [عر. دین = م. فا. شکشتن = قیرمق] دینی قیران، دینك علیهنده بولنان.

دینشکنانه { صـ. حـ. فا. دینی قیره‌جق و اضرار ایده‌جك صورتده : بر طاقم اقوال دینشکنانه ایله؛ دینشکنانه حرکت ایتمك .

دینلمك { مجـ. ۱. سویلنمك: اویله بر سوز دینلدی؛ بو ایش حقنده نه دینلدی، نه دینله. جکدر؟ ۲. اسم قونمق، تسمیه اولنمق : تلغراف دینلن یکی ایجاد. ۳. نقل وروایت اولنمق: هندستانده بنه ویا ظهور ایتدی دینلیور .

دینمك { فجـ. ۱. سوز سویلنمك: بوکا بر شیء دینه‌مز؛ اوکا نه دینیر؟ ۲. اسم‌ویرلمك :

آمريقاده بولنان برجنس حيوانه آلپاغه دينير.

« دينلمك » ايله « دينمك » آراسنده‌كى فرقظاهردر : « دينلمك » عادتا مجهول اولوب نائب فاعل آلير؛ « دينمك » ايسه كيدلمك وكالمك كبى نائب فاعلى دائما محذوف مجهوللردن اولوب برابر ذكر اولنان اسم مفعول اليه حالنده ايراد اولنور : بو شويله دينلير؛ بوكا شويله دينير.

دينى { ص. عر. ث : دينيه. دين و مذهبه منسوب ومتعلق : امور دينيه.

دَيو { ياخود ديه. د. ١. كويا، سوزده، ديه‌رك، صانكه: بوكون درس يوقدر ديو بنى مكتبه كيتمكدن آليقودى. ٢. ظنيله، ادعاسيله، بهانه‌سيله : بن امكدارم ديو كوشه‌ده اوتوروب هيچ بر ايش كورمك ايستميور.

ديو { س. فا. [تر. زبانزدى: دو] شيطان، جن، عفريت. || ديو آينه‌سى = اشيايى بيودن آينه؛ كنديني ديو آينه‌سنده كورمش = كنديني بيوك ظن ايتمه، مغرور، خود بين اولمه.

ديوار { س. فا. [تر. زبانزدى : دووار] كرك بنانك بر طرفنى تشكيل ايتمك وكرك بر محل احاطه ايلمك ويا بولمك ايچون طاشدن ويا طوغله وكيرپيچدن سد، جدار، حائط : اوك درت ديوارى؛ باغچه ديوارى؛ آره ديوارى؛ قورى ديوار = خرجسزى؛ ديوار چكمك = ديوارله احاطه ويا تفريق ايتمك.

ديوارجى { س. ديوار وكاركير ابنيه ياپان صنعتكر: ديوارجى اوسته‌سى.

ديوارجيلق { س. ديوار وكاركير ابنيه ياپان آدمك صنعتى ومسلكى.

ديوان { سذ. عر. جه : دواوين. [فارسيدن معرب] ١. بيوك مجلس، مجلس عالى : ديوان قورلمق. ٢. اولرى مرافعات ايچون قوريلان مجلس عالى: ديوان همايون؛ آمدىٔ ديوان همايون = وقتيله بومجلس عالينك باش كاتبى؛اليوم باب عاليدن خاكپاى شاهانه‌يه عرض اولنان خصوصاتى تقديم وارساله وارادات سنيه‌يى تلقى‌يه مأمور اولان قلمك رئيسى. ترجمان ديوان همايون= حضور همايونده ترجمانلق وظيفه‌سنى ايفا ايدن ذات. ٣. بر شاعرك اشعارينى قافيه‌لرينه كوره حروف هجا ترتيبيله جامع اولان مجموعه : ديوان باقى، ديوان نابى، دواوين شعرا. || ديوان افنديسى= وقتيله وزرانك رسمى وخصوصى باش كاتبلرى كه امور تحريريه‌لرينى اداره ايدرحادى. || ديوان تميز = مقدما هرولايت مركزنده بولنان محكمهٔ تميزه ويريلن اسمدر؛ ديوان تميز رئيسى. || ديوان حرب = عسكريلرى محاكمه ايتمك اوزره قورلمش عسكرى محكمهٔ فوق العاده‌سى؛ ديوان حرب عرفى = قانون عرفى تحتنده بولنان مملكتده امورسياسيه‌دن واسايش وانضباطه متعلق ايشلردن طولايى مظنون اولانلرى محاكمه ايتمك اوزره قورلمش محكمهٔ عسكريه . || ديوان طورمق = ويريله‌جك اوامرى اخذوتلقى ايچون آياق اوزره اللرينى قاووشديروب طورمق. || آياق ديوانى = فوق العاده احوالده عجالةً قوريلان مجلس .

ديوانچه { س. فا. قافيه اعتباريله حروف هجا ترتيبنجه مرتب كوچك مجموعهٔ اشعار .

ديوانخانه { س. فا. اوطه‌لر آره‌سنده‌كى واسع صوفه، صاله .

ديوانه { ص. فا. ١. دلى، مجذوب. ٢. آبدال، آليق .

ديوانه‌لك { س. ١. دليلك. ٢. آبداللق، آليقلق .

ديوانى { ص. عر. ث : ديوانيه. ديوانه منسوب ومتعلق: مناصب ديوانيه. || خط ديوانى= ديوان همايونده فرمان وبراتلرك تحريرينه مخصوص كوزل و كرفتلى بر نوع يازى. = سذ. خط ديوانى .

دَيّوث { س. ص. عر. قاريسنك ناموسزلغنى چكن غيرتسز وآلچاق آدم .

دَيّوثلق { س. قاريسنك ناموسزلغنى چكمك آلچاقلغى .

ديوِرمك { با : دويرمك .

ديوشِرمك { با : دوشيرمك .

دُيون { سذ. جه. عر. فد : دين. با : دين .

ديويت { س. با : دويت، دوات.

دَيه { با : ديو .

ديهيم { س. فا. تاج، اكليل .

ذ

ذ { ذل. س. [عر. ذال. سش.] } الفبای ترکینك اون برنجی حرفی اولوب، عربیدن مأخوذ کلماته و بر قاچ فارسی کلمه‌یه مخصوصدر. عربیده یونانیلرك Δ حرفی کبی پلتك بر تلفظله اوقونور سه‌ده، ترکجه‌ده بو سس مفقود اولدیغندن، لسانمزده « ز » کبی اوقونور : ذهن، لذت، ختامپذیر کبی. اسکی اقوام سامیه دخی بو مخرجی غائب ایتمش اولدقلرندن، عبرانی وسریانی الفباسنده موجود اولمیوب، « ثخذ ضظغ » حروفی میاننده عربلر طرفندن ضم اولنمشدر. اصل ابجد صره‌سنده یکرمی بشنجی حرف اولوب، (د) حرفنه مشابهت شکلیه‌سندن طولایی، اونك صره‌سنه کچیرلمشدر. ابجد حسابنده ۷۰۰ رقمنه معادلدر. اسکی اصول اوزره مختصر تاریخلرده ذی الحجه‌یه و « ا » ایله برابر ذی القعده‌یه علامتدر.

ذا { ش. عر. بو، شو. [یالکز بعض تعبیرات عربیه‌ده بولنور :] } بعد ذا = بوندن صکره؛ کذا، هکذا = بویله، بونك کبی.

ذا { ص. عر. دائما مضاف اوله‌رق قوللانیلان « ذو » صفتنك } حالت نصبی اولوب نادراً لسانمزده بو حالده قوللانیلیر : یا ذالجلال والاکرام.

ذات { سش. عر. جمع : ذوات. [لسانمزده اکثریا غلط } اوله‌رق مذکر اعتبار اولنور.] ۱. کندی، نفس : بالذات کلدی = کندیسی؛ ذات مسئله = مسئله‌نك کندیسی. ۲. اصل، جوهر، عین، صفت مقابلی: اسم ذات = بر ذاته دلالت ایدن اسم، صفتك غیری. ۳. معتبر ومعزز شخص : ذات کبریا = جناب حق؛ ذات رسالتپناهی؛ ذات شاهانه، ذات عالیٔ حضرت پادشاهی؛ ذات صدارتپناهی و سائره؛ ذاتکز، ذات علیاکز، ذات عالیلری؛ فلان پك خلوق بر ذاتدر؛ اویله ذواتله کوریشمکی هرکس آرزو ایدر. || بالذات = کندیسی، وکیل وساطتیله اولمیه‌رق : بالذات کیدوب زیارت ایتدی. || ذات البین = ایکی ویا زیاده شخص بیننده‌کی مناسبات: اصلاح ذات البین ایتمك = آره‌لرینی بولمق. || حد ذاتنده = عارضی اولمیه‌رق : او حد ذاتنده متیندر.

ذات { صش. عر. [«ذو» صفتنك مؤنثی] صاحبه، متصرفه، } مالکه، حائزه، اهل: ذات الزوج = قوجه‌لی (قادین). || ط. مختلف اعضای بدنه مضاف اوله‌رق اونلرك التهابندن عبارت انواع امراضك اصطلاحات فنیه‌سنی تشکیل ایدر : ذات الجنب = یان زارینك التهابی؛ ذات الرئه = آق جکر التهابی؛ ذات الکبد = قره جکر التهابی؛ ذات الکلیه = بوکرك التهابی؛ ذات المثانه = مثانه التهابی و سائره. || تا. حیوانات ونباتات اصطلاحاتنده دخی کثرتله بولنور : ذات الثدایا = ممه‌لی حیوان، ذات البطون وسائره || هـ. ذات الکرسی = صور کواکبدن بری. [فر. Cassiopée].

ذاتاً { ح. عر. ۱. حد ذاتنده اوله‌رق، طبیعی وجبلی او- } له‌رق : ذاتاً ضعیف ایدی بو خسته‌لق کندیسنی بسبتون دوشوردی. ۲. کندیلکندن، مخصوص اولمیه‌رق : او ذاتاً چارشی‌یه کیده جکدی بن ده

بعض شيئلر ايصمارلادم .

ذاتی { صه. عر. ث : ذاتیه. ١. ذات واصل و جوهره منسوب ومتعلق، عارضی اولمیان: فضل وکرم اونده ذاتی بر خصلتدر؛ مکارم ذاتیه‌سی اقتضاسنجه. ٢. ذات وشخصه مخصوص، خصوصی، شخصی : بعض مصالح ذاتیه‌سنك تسویه‌سیچون مأذوناً مملکتنه کیتدی. || ط. خسته‌نك ذات وشخصنه مخصوص حال، فر. Idiotique = حه. تر. ذاتاً، کندیلیندن، طبیعی اوله‌رق : ذاتی موسیقی‌یه استعدادی وار ایدی .

ذاتیّات { سش. جه. عر. ذات و شخصه عائد خصوصات، شخصیات : ذاتیاتله اوغراشمق ایی شیٔ دکلدر.

ذاکِر { صه. سذ. عر. [«ذکر»دن سف.] ١. ذکر ایدن، ذکر و ورد وتسبیحله مشغول. ٢. تکیه‌ده الهی اوقویان آدم .

ذال { سش. عر. « ذ » حرفنك اسم عربیسیدر. نقطه‌لی اولمسی مناسبتیله ذال معجمه دخی دینلیر .

ذالِك { ش. عر. با : ذلك.

ذاهِب { صه. عر. [« ذهاب » دن سف.] ١. کیدیجی، کیدن. ذ. ٢. بر فکر وظنه اویان، صاپان، قائل اولان : او بویله بر فکره ذاهب اولدی؛ بن سزك کلمه‌جککزه ذاهب اولدم .

ذاهِل { صه. عر. [« ذهول » دن سف.] اهمال ایدن، اهمالجی، مسبب .

ذائِق { صه. عر. ث : ذائقه. [« ذوق » دن سف.] طادان، لذت طویان : قوهٔ ذائقه = لذت طویمق حاسه‌سی.

ذائِقه { سش. عر. حواس خمسه‌دن لذت طویمق حاسه‌سی، قوهٔ ذائقه.

ذُباب { سذ. عر. سیکك، مکس.

ذَبح { سذ. عر. ١. بوغازلامه، کسمه : بر قویون ذبح ایتمك. ٢. قربان کسمك : ذبح قرابین.

ذِبحه { سش. عر. ط. قوش پالازی: ذبحهٔ خانقه؛ ذبحهٔ کاذبه.

ذَبحیّه { سش. عر. قصابلرك کسدکلری حیواناتدن آلنان رسم.

ذَبیح { صه. عر. [« ذبح » دن صش.] قربان کسیلمش ویا کسیله‌جك : بزجه ذبیح حضرت اسماعیل (عم) در.

ذَخائِر { سش. جه. عر. فد : ذخیره. با : ذخیره.

ذَخیره { سش. عر. جه : ذخائر. وقتنده صرف اولنمق اوزره تدارك وانباره وضع اولنان مأکولات : ذخیره تدارك ایتمك؛ ذخیره انباری.

ذِراع { سذ. عر. ١. انسانك دیرسککندن اورته پارمغی اوجنه‌دك اولان طول، آرشین. ٢. یکرمی‌درت پارمغه منقسم اولان آرشین؛ ذراع معماری؛ ذراع اعشاری = متره.

ذِروه { سش. عر. تپه، طاغك اك یوقاری نقطه‌سی : ذروهٔ جبل.

ذَرّه { سش. عر. جه : ذرات. پك کوچك پارچه، بر آرپه‌نك یوزده بر جزئی. || ذره قدر، ذرةً ما = هیچ، اصلا.

ذُرّیّت { سش. عر. جه : ذریات، ذراری. [نشر دیمك اولان «ذر» دن] نسل، صوی، اولاد واحفاد، برآدمك صلبندن کلن ابنای جنسی : اونك ذریتی قالمدی؛ هرکس ذریت براقمق وظیفه‌سیله اولمغه مجبوردر.

ذَریعه { سش. عر. جه : ذرایع. وسیله، بهانه، واسطه، مناسبت، سبب : ذریعهٔ حسنه.

ذَقَن { سذ. عر. جه. اذقان. چکه، آغزك آلتنده ایکی اکك کمیکنك برلشدیکی یر، زنخدان.

ذَکاء { سذ. عر. [« ذکاوت » غلطدر] ذهن کسکینلکی، سرعت انتقال، زیرکلك، فطانت : اصحاب ذکادن برآدم.

ذَکاوَت { سه. ذکا یرینه قوللانیلورسه‌ده، عربی اولمیوب، غلطدر. « ذکاء » دیملی.

ذِکر { سذ. عر. جه : اذکار. ١. آکمه، خاطره کتیرمه، یاد، تذکار. ذ. ٢. آغزه آلمه، اسمی بیان ایتمه، شفاهاً ویاتحریراً تصریح اسم : بر شاعرك اسمنی ذکر ایتمکسزین شعرینی نقل ایتمه‌ملی؛ اونی مورخین صره‌سنده ذکر ایتمش؛ زبورده حضرت موسی (عم) ك اسمی ذکر اولنمیور. ٣. بیان، افاده : اونی یوقاریده ذکر ایتدك؛ بونك ذکری کچمدی. ٤. تسبیحله و مختلف صورتده اسماء حسنایی سویله‌مه، ورد چکمه : هرنمازدن صکره برساعت ذکر ایدر؛ در-

ویشلر شمدی ذکرده درلر. [یالکز آغزله اولمیوب قلب و ذهنکده اللهله مشغولیتی شرط اولدیغنه بولغتك معنای اصلیسی‌ده شاهددر. — جمعی باشلیجه بو معنا ایله مستعملدر.] ٥. مدح، ثنا، ستایش، ایلکله یاد: سزك محاربهٔ اخیره‌ده یارارلقلرکزی ذکر ایدیورلردی. || ذکر جمیل = ١. مدح، ثنا، ستایش، مدح وثنا ایله اسمی یاد اولنمه: کچن‌کون فلان یرده ذکرجمیلکز کچدی. ٢. مکتب شاکردانینه توزیع مکافاة ضره‌سنده مکافاته مستحق اولمیوب ده بسبتون محزون براغلملری‌ده تجویز اولنمیانلره‌ویریلن مطبوع برکاغدکه مکافات استحقاقنه تقربی‌کوستریر.

ذَکَر { سذ. عر. جم: ذکور. ١. ارکك، انسان‌وحیوانك ارککی: [بومعناده مفردی زبانزد دکلدر] بو وقفك تولیتی اولاد ذکوره انتقال ایدر. ٢. عضو رجلیت، آلت‌تناسل‌ذکور.

ذُکور { سذ. جم. عر. فد: ذکر. با: ذکر.

ذَکیّ { صه. عر. ث: ذکیه. [«ذکاء» دن صشه.] ذهنی کسکین، سریع الانتقال، فطین، زیرك: پك‌ذکی‌چوجقدر. [تمیز وطاهر دیمك اولان «زکی» ایله التباس واقع‌اولماملیدر.]

ذُلّ { سذ. عر. و:

ذِلَّت { سذ. عر. آلچاقلق، مذلت، دنائت، فرومایه‌لك: انسان کندینی ذله، ذلته القا ایتمه‌ملی؛ ذل ودنائتله، ذلتله یاپیله‌جق ایش اکسیك اولسون.

ذٰلِكَ { ش. عر. [عربیده کافی مفتوح ایسه‌ده، لسانمزده ساکن اوقونوب، یالکز بعض تعبیرات‌عربیه‌ده‌مستعملدر.] بو، شو: مع‌ذلك = بونکله، شونکله برابر؛ کذلك = بونك کبی، بویله، ایضاً؛ بناءً علی‌ذلك = بوکا بناءً، بونك اوزرینه.

ذَلول { صه. عر. [«ذلة»دن صمب.] مطیع، یاواش، رام. ذ.

ذَلیل { صه. عر. ث: ذلیله. [«ذلت» دن صشه.] آلچاق، دنی، فرومایه، خوار، حقیر.

ذَمّ { سذ. عر. برینك کوتیلکنی سویله، عیبلامه، یرمه، چکشدیرمه، قدح، هجو: فلان آدمی ذم ایتدی؛ انسان یارینی اغیارینه ذم ایتمه‌ملی؛ آغزی ذمه آلیشدیرماملی.

ذِمام { سذ. عر. کندی طرفنی حمایه ووقایه وظیفه وجبوریتی: اونك ذمام اداره‌سی تحتنده بولنیورلر.

ذَمّام { صه. عر. [«ذم»دن‌صمب.] چوق ذم و قدح ایدن، فصال، چکیشدیریجی.

ذَمائِم { سذ. جم. عر. فد: ذمیمه. با: ذمیمه.

ذِمَّت { سذ. عر. جم: ذمم. ١. حمایه، تصاحب، وقایه مجبوریتی، برینك امنیتنی تعهد: اهل ذمت = بر دولت اسلامیه‌نك تحت تابعیت وحمایه‌سنده بولنان اهل کتاب یعنی خرستیان ویهودیلر. ٢. عهده: فلانك ذمتنده شو قدر آله‌جغم واردر؛ صندق آقچه‌سندن ذمتنه پاره کچیرمش؛ بوایش بنم ذمتمده‌در، بنم واجبهٔ ذمتمدر. ٣. برآدمك کندی عهده‌سنه کچیروب تأدیه‌سنه مجبور اولدیغی آقچه، دین، بورج: سابق وزنه‌دارك بر خیلی ذمتی چیقدی؛ خزینه‌یه ذمتی واردر. || تبرئهٔ ذمت = عهده‌سنده بر شیء اولمدیغنی، بری الذمه اولدیغنی بالمحاسبه ویا بالمحاکمه اثبات ایتمه: او تبرئهٔ ذمت ایتدی؛ تبرئهٔ ذمت‌مضبطه‌سی = بر مأمورك حین انفصالنده بر کونه ایلیشیکی اولمدیغنی مبین یدینه ویریلن مضبطه. — عربی تعبیراتده «ذمه» صورتنده قوللانیلیر: بری الذمه = تبرئهٔ ذمت ایتمش، ایلیشیکسز.

ذِمَم { سذ. جم. عر. فد: ذمت. با: ذمت.

ذِمّی { سذ. صه. عر. ث: ذمیه. [«ذمت» دن سمذ.] دولت اسلامیه‌نك تحت تابعیت وحمایه‌سنده بولنان غیر مسلم، رعیه، رعایا. [عربلر زماننده‌قوللانیلوب، الیوم پك مستعمل دکلدر.]

ذَمیم { صه. عر. ث: ذمیمه. [«ذم»دن صشه.] ذم و قدحه مستحق، بکنلمیه‌جك، مذموم، معیوب: اخلاق ذمیمه.

ذَمیمه { سذ. عر. جم: ذمائم. مذموم شیء، کوتی خلق وخصلت ویا فعل وعمل، سؤ.

ذَنب { سذ. عر. جم: ذنوب. کناه، اثم، صوچ: ذنبم چوقدر؛ جناب حقدن ذنوبمك عفوینی دیلرم.

ذَنَب { سنذ. عر. جمـ : اذناب . قویروق، دم، دنباله: نجم ذو الذنب. || ذنب الاسد = اسد برجنك β کوکبی. || ذنب الدجاجه = دجاجه صورتنك α کوکبی. || ذنب قیطس = قیطس صورتنك β کوکبی .

ذُنوب { سنذ. جمـ. عر. فد: ذنب. با ذنب .

ذو { صذ. عر. أ : ذات. جمـ. ذ: ذوی. جمـ. أ : ذوات. [مضاف قوللانیلوب، بعضاً حالت جری اولان « ذی » و نادراً حالت نصبی اولان « ذا » صورتنده بولنور.] صاحب، مالك، متصرف، حائز: ذوالوجهین = ایکی یوزلی؛ ذا الجلال = جلال صاحبی؛ ذی شان = شانلی؛ ذوی العقول = عقللیلر، انسانلر؛ تجار ذوی الاعتبار = معتبر تاجرلر. || علوم ریاضیه وتاریخ طبیعی وسائره اصطلاحاتنده چوق قوللانیلیر: ذوستة الوجوه = اون ایکی یوزلی؛ ذو اربعة الاضلاع = درت ضلعلی؛ ذو وجوه کثیره = چوق یوزلی؛ ذو الازهار الظاهره = آشکار چیچکلی؛ ذو الایادی الاربعه = درت اللی وسائره. — بو اصطلاحاتك اکثری ذاتاً سقیم التركیب و پك اوزون اولوب، یرلرینه مثلا : سداسی الوجوه، رباعی الاضلاع، کثیر الوجوه، ظاهر الازهار، رباعی الایدی یاخود چار دستکی مختصر وطوغری اصطلاحات ترتیب وقبولی اقتضا ایدر .

ذُؤابه { سنذ. عر. جمـ : ذوائب . پرچم، زلف، کیسو : کوکب ذو الذؤابه = نجم گیسودار.

ذَوات { سنذ. جمـ. عر. فد : ذات. با : ذات .

ذُو الفِقار { سخذ. عر. [اصل معناسی قبورغه‌لی‌در] فخر کائنات (صلعم) افندمزك مشهور برقلیجی که بدر غزاسنده اول حضرته کچوب، ارتحال نبویلرندن اول حضرت علی المرتضی (رضه) افندمزه اعطا بیورلمشیدی .

ذُو القَرنَین { سخذ. عر. مشهور اسکندره ویرلمش اولان لقبدر .

ذُو المَعاشَین { صذ. عر. [ایکی یاشایشلی] تا. هم قره‌ده هم دکیزده یاشایه/ بیلن حیوانلره دینیر، فر. Amphibie .

ذُو الوَجهَین { صذ. عر. أ : ذات. الوجهین. ایکی طرفلی، ایکی یوزلی، ایکی صورتله استعمال اولنه بیلیر .

ذَوائِب { سنذ. جمـ. عر. فد : ذؤابه. با : ذؤابه .

ذَوَبان { سنذ. عر. اریمه : ذوبان ایتمك = اریمك.

ذَوق { سنذ. عر. ۱. طاتمه، طات، لذت : او میوه‌نك ذوق ناصلدر؟ ۲. حواس خمسه‌دن بری که آغزله طویلیر، قوهٔ ذائقه. ۳. لذت طویمه، متلذذ اولمه، حظ، محظوظیت، خوشلانمه : شو بناء، شو سوز، شو بیت، شو یازی ذوقمه کیتدی؛ بونده نه ذوق واردر؟ بونك بر ذوق واریدر؟ ٤. ایی یی کوتیدن فرق وتمییز ایتمك خاصهٔ طبیعیه‌سی واقتداری، حسن طبیعت : او آدمده الله ایچون ذوق واردر. ٥. اکلنجه، جنبش، طرب، کیف، صفا : سن ذوقکه باق؛ او حریف ذوقزی بوزدی؛ ذوق وصفاسیله مشغول آدم؛ ذوق ایتمك. ٦. اکلنمه، استهزا: برینی ذوقه آلمق. || ذوقنه باقق = ذوق وصفاسیله مشغول اولوب ایشه قاریشمامق. || ذوقنی چیقارمق = بحق صفاسنی سورمك : اوزانك ذوقنی او چیقاردی. || ذوق چیقمق = بحق صفاسی سورلمك، لذتی طویلق کزمه‌نك بویله ذوق چیقماز. || ذوقه کیتمك = خوشه کیتمك، موجب حظ وممنونیت اولمق، بکنمك : بو سوز ذوقمه کیتدی. || ذوقنه مجبور = ذوق وصفایه دوشکون .

ذَوقلَندیرمَك { فتـ. استهزا ایتدیرمك، باعث استهزا اولمق : هرکسی کندیسیله ذوقلندیریور .

ذَوقلَنمَك { فل. اکلنمك، استهزا ایتمك : سز بنمله ذوقلنیورمیسکز ؟

ذَوقیاب { صـ. فا. [عر. ذوق = لذت. فا. یافتن = بولمق] لذت بولان، متلذذ اولان: او آدم بویله شیئلردن ذوقیاب اولور .

ذَوقِیّات { سنذ. جمـ. عر. ذوق واکلنجه‌یه متعلق شیئلر .

ذَوی { صذ. جمـ. عر. فد : ذو. با : ذو. [اصلی «ذوین» اولوب، « ذوون » جمع سالمنك

مجروریدر. لسانمزده دائما حالت جرده ومضاف اولەرق قوللا. نلمغله «ن» سز استعمال اولنور.]

ذَهاب { سذ. عر. [ذالك کسریله غلطدر] ١. کلمه دیمك اولان ایاب مقابلی، شد، رفت: ایاب وذهاب = کیدوب کلمه، آمد شد، آمد رفت. ٢. بر فکر وظنه تابع اولمه، صایمه، بر فکر وظنده بولنمه، ظن، اعتقاد: بنم ذهابم یا کلیش چیقدی.

ذَهَب { سذ. عر. [عربیده مؤ. نث دخی اولور] آلتین، زر.

ذَهَبی { صه. عر. ث: ذهبیه. آلتینه منسوب و متعلق ویا آلتیندن معمول، زرین.

ذِهن { سذ. عر. جـ: اذهان. ١. قوهٔ مفکره، دوشونمه وآکلامه قوت واستعدادی: ذهنی آچیق، ذهنی مشغول. ٢. خاطر، قوهٔ حافظه: ذهنمده قالمدی؛ بوکون اوقودیغی یکرمی سنه ذهننده طوتار.

« ذهن » ایله « عقل » آره‌سنده فرق واردر؛ بو آدمده عقل واردر و بو آدم عقلیدر دینلدیکی حالده، ذهن واردر وذهنلیدر دینلمز؛ و اونك ذهنی آچیقدر ویا قپالیدر دینلدیکی حالده، عقلی آچیقدر ویا قپالیدر دینلمز. دیمك اولیورکه عقل حد ذاتنده ذکا وفطانت معناسنی افاده ایدوب صفت قبول ایتمز، حالبوکه ذهن آچیق کبی بر صفتله موصوف اولدیغیله بر شیٔ افاده ایتمیوب، صفته کوره فطنت وغباوته اطلاق اولنه‌بیلیر. « فکر » ایسه ایکیسنك‌ده یرینه قوللانیله‌بیلیر.

ذِهناً { حـ. عر. ذهنجه، ذهنله، قوهٔ مفکره ایله، آغزله وقلمله اولمیه‌رق: ذهناً حساب ایتمك؛ ذهناً اوقومق؛ ذهناً چالیشمق = اوقویوب یازمق کبی مشغولیت ذهنیه.

ذِهنی { صه. عر. ث: ذهنیه. ذهنه وقوهٔ مفکره‌یه منسوب ومتعلق اولان، ذهنله واقع اولان: حساب ذهنی = کوچك چوجقلره ازبردن اوکردیلن اعمال اربعه‌نك اك باشلی قاعده‌لری؛ مشغولیت ذهنیه = عقل وفکرجه اشتغال، اوقویوب یازمغه متعلق ایشلر.

ذُهول { سذ. عر. ١. قصداً اونودور کبی اولمه، مسامحه: اونك ذکرندن ذهول ایتمشدر. ٢. کثرت مشغولیت سببیله یا کلوب اونوتمه: ذهول اثریدر.

ذی { صه. عر. « ذو » کلمه‌سنك حالت جری اولوب، لسانمزده بعضاً بوصورتده ده قوللانیلیر: ذی شان = شانلی؛ ذی قیمت = قیمتلی؛ ذی الید = متصرف، واضع ید. با: ذو.

ذِی الحِجّه { سذ. عر. تقویم عربیده شهور قمریه‌نك اون ایکنجی وصوك آیی اولوب، حج شریفك بو آیده ایفا اولنمسی مناسبتیله بو اسمله تسمیه اولنمشدر. اسکی اصولده والیوم طارمحللرده کی تاریخلرده « ذا » ایله افاده اولنور.

ذِی القَعده { سذ. عر. تقویم عربیده شهور قمریه‌نك اون برنجی آییدر. اسکی اصولده تاریخده « ذ » حرفیله افاده اولنور.

ذِئاب { سذ. جـ. عر. فد: ذئب. با: ذئب.

ذِئب { سذ. عر. جـ: ذئاب. قورت دینلن یرتیجی حیوان‌که قویونلره وسائر حیوانات اهلیه‌یه مسلط اولور، کرك. [اِ]ه. صور کواکبدن بری، فر. Canis lupus.

ذَیل { سذ. عر. جـ: اذیال، ذیول. ١. اتك، دامن. ٢. طاغ اتکی، پیرامن کوه. ٣. تاریخ وتراجم احوال کبی مواده متعلق کتابلرك مابعدی اولمق اوزره بعده بشقه‌لری طرفندن یازیلان کتاب: «فوات الوفیات» عنوانلی کتاب ابن خلکانك « وفیات الاعیان » عنوانلی اثرینك ذیلیدر؛ «شقائق نعمانیه » یه بربرینی متعاقب بر قاچ ذیل یازلمشدر. ٤. مکتوب وتحریرات ومواد قانونیه‌نك آلتنه یازیلان شیٔ، هامش، علاوه، ضمیمه.

ذَیلاً { حـ. عر. ذیل وعلاوه اولەرق، هامشده: ذیلاً جواب یازمق.

ر

ر { رى. س. [عر. راء. سش.] الفبـاى تركينك اون ايكنجى حرفى اولوب، اصل السنهٔ ساميه الفباسـنك صره‌سى اولان ابجد ترتيبنده يكرمنجى حرف اولمغله، رقم كبى استعمالنده ۲۰۰ عد- دينه دلالت ايدر. شكل عبرا- نيسى ٦ اولوب، شكل عربيسيله اولان مشابهتى دركاردر. اصل تركجه كلمه‌لرك باشنده بولنميوب، تركجه‌ده بو حرفله باشلار لغت بولنمديغندن، تركار السنهٔ سائره- دن مأخوذ بويله كلمه‌لرك باشـنه برهمزه ادخال ايله، مثلا : «روم» يرينه « اوروم »، « روس » ير- ينـه « اوروس » ، « رجب » يرينـه « ارجب » ديرلر. تار- يخلرده ربيع الآخره و« را » صورتنده ربيع الاوله اشار- تدر.

را { اسكى طرز اوزره تاريخلرده ربيع الاول شهر عربيسـنه اشارتدر.

راء { سش. عر. « ر » حرفنـك اسم عربيسـيدر. نقطـه‌لى « ز » دن تفريق ايچون، نقطه‌سز معناسيله راء مهمله دخى ديـنلير.

رابِطه { سـش. عر. جم : روابط. [« ربط » دن سف. ذ. — تر. بين العوام زبانزدى : را- بوطه.] ۱. ايكى شيئى بر برينه باغلايان ايپ وسائره، باغ، بند : بونى طـوتديره‌جق بر رابطـه لازم. ۲. مناسبت، علاقه : رابطهٔ محبت؛ تأكيد روابط مخالصت. ۳. منسوبيت، انتسـاب : درو- يشـك شيخه اولان رابطه‌سى. ٤. نظام، ترتيب، اصول، منا- سـبت : بو ايشـده، بو آدمده رابطه يوقدر. [جمى لسـانمزه مخصوص اولان بو صـوك معنا ايله قوللانلماز.] ٥. عباره‌ده‌كى جمله‌لرى بر برينه باغلايان ادات : بو ايكى جمله آراسنده بر رابطه ايستر.

رابِطه‌سز { صـ. [زبانزدى : را- بوطه‌سز] مناسبتسز، نظامسز، ترتيبسز : پك رابطه‌سز آدم؛ رابطه‌سز بر دائره.

رابِطه‌سزلق { سـ. مناسبتسزلك، نظامسزلق، تر- تيبسزلك : او آدمك رابطه‌سز- لغى معلوم.

رابِطه‌لى { صـ. [زبانزدى : را- بوطه‌لى] ۱. ترتيبلى، منتظم، يولنده : رابطه‌لى سوز. ۲. مناسبتلى، قول وفعلى يولنده، سوزينى وايشنى بيلير : رابطه‌لى آدم.

رابِـع { عـبـ. عر. ذ : رابعـه. دردنجى، چهـارم : باب رابع؛ سلطان مصطفى خان رابع؛ رتبهٔ رابعه. || رابع عشر = اون دردنجى.

رابِعاً { حـ. عر. دردنجى درجه- ده، دردنجى اوله‌رق.

رابِعه { سش. عر. [« رتبهٔ رابعه » دن مختصر] رتب قلميه‌نك اولادن اعتبـاراً دردنجيسى كه ايكنجى رتـبه عد اولنوب، خا- مسه‌دن صكره آلنير.

رابّه { سش. عر. اوگى آنا. ذ.

راپورت { ياخـود راپورط و مقلدانه راپور. سـ. [فر. Rapport] ۱. تحقيق ويا معـاينه اولنـان برشئ حقنـده تحقيقات ومشهوداتى حاوى وير- يلن تقرير، لايحـه، مـذكره : پوليس قوميسرى راپورتنى تنظيم ايتدى؛ راپورتله بيـان ايتدى. « با راپورط » ديمـه‌ملى . ۲. تداوى ويا تبديل هوايه محتاج برمأ- مورك دائرهٔ عائده‌سنه تقديم ايتمك اوزره طبيبدن آلديغى مذكره. [لسانمزده بو معنالرى افاده ايدر متعدد لغاتمز اولديغى حالده، بو لغت اجنبيه‌نك استعمالنه افتقارمز غريبدر.]

راتنج { سذ. عر. رجنه، چام ساقزی.

راتنجیه { صش. عر. نبا. فصیلهٔ راتنجیه = ساقزلی آغاجلر نوعی.

راجح { ص. عر. ۋ: راجحه. [« رجحان » دن سف.] دیکرندن اولی واقدم، ترجیح اولنور، مرجح: راحت خصوصنده واپور دمیریوله راجحدر.

راجع { ص. عر. [« رجوع » دن سف.] ١. رجعت ایدن، کری دونن. ذ. ٢. طوقنان، تعلق و نسبتی اولان، متعلق، دائر: بو ایش بکا راجع دکلدر؛ او آدمی بن توصیه ایتدیکم ایچون ایلیکی ده کوتیلکی ده بکا راجعدر. ٣. د. نحوده بر شخصدن کنایه اولان ضمیره اطلاق اولنور: بو ضمیر کیمه راجعدر؛ ترکجه‌ده ضمیر مابعده دخی راجع اولور.

راجل { ص. عر. [« رجل» دن سف.] یایا، پیاده: راجل وفارس.|| مج. معلوماتسز، بضاعه‌سز: فن کیمیاده راجلدر.

راجلاً { ح. عر. یایا اوله‌رق، یورویه‌رك: راجلاً کلدی.

راجی { ص. عر. [« رجا » دن سف.] رجا ایدن، نیازمند.

راحت { سذ. عر. ١. دیکلنمه، ایشسزلك، آسوده‌لك، استراحت: سز راحت ایدك؛ بر ساعت راحت ایده‌مدم؛ آرتق راحتی بولدی. ٢. اضطرابسزلق، غائله‌سزلك، اسایش، رفاه: راحت ویرمدی؛ راحتکز یرنده‌می؟ = ص. تر. ١. اضطرابسز، غائله‌سز، آسوده، مستریح: راحت میسکز؟ ٢. اویغون، قوللانیشلی، راحتی موجب، قولایلقله قوللانیلیر: پالان اکردن دها راحتدر. = ح. تر. ١. آسوده و مستریح اوله‌رق، استراحتله: راحت اوتورك؛ یایلی آرابه ایله راحت کیدیلیر. ٢. سهولت وقولایلقله: بوآناختار چوق راحت ایشلر؛ بو طلومبه ایله صو پك راحت چیقاریلیر. || راحت راحت = بول بول، فراح فراح: اقشامه قدر اورابه راحت راحت کیدیلیر.

راحت حلقوم { سذ. [یعنی «بوغاز راحتی»]. زبانزدی وبلکه طوغریسی: راحت لوقوم] نشاسته وشکرله وبعضا بادم وفستیق ویا قیماق وسائره ایله یاپیلان بر نوع لزوجتلی شکرلمه.

راحتسز { ص. ١. آسوده و مستریح اولمیان، طارلق واضطرابده بولنان: سز اوراده راحتسز سکز؛ سزی راحتسز ایتدك؛ کیجه وقتی کیمسه‌یی راحتسز ایتمه‌مك ایچون خسته‌لغمی صاقلادم. ٢. راحت قوللانیلمیان، استعمالی اضطراب و صیقنتی‌یی موجب اولان، اویغونسز: چرکس اکری راحتسز در؛ چادیر راحتسز بر مسکندر. ٣. کیفسز، نامزاج، مضطرب: راحتسز اولدیغیچون اودن چیقه‌مدی؛ کندیسنی خیلی راحتسز کوردم.

راحتسزلق { سذ. ١. آسوده ومستریح اولمامه، اضطراب: مسافرلرك كثرتی او صاحبنك راحتسزلغنی موجب اولور؛ طار اثواب دائما راحتسزلق ویرر. ٢. کیفسزلك، نامزاجلق، خفیف خسته‌لق: سزی نشئه‌سز کوریورم بر راحتسزلغکزمی واردر؟ راحتسزلغی نه ایدی؟

راحتلانمق { فل. ١. راحت ایتمك، مستریح اولمق، آسوده حال و غائله‌سز اولمق: او غائله‌سندن قورتلوب راحتلاندی. ٢. دیکلنمك، یورغونلق آلمق، استراحت ایتمك: چوق یورلدم بر ایکی ساعت راحتلانه‌جغم. ٣. کسب سکونت ایتمك: اورته‌لق راحتلاندی.

راحتلق { سذ. ١. استراحت، آسوده‌لك: اورته‌لقده راحتلق وار در؛ او راحتلغی سور بر آدمدر. ٢. اویغونلق، موافقت: بو قیافتك راحتلغی انکار اولنماز.

راحله { سش. عر. یوك حیوانی: راحله بند عزیمت، راحله‌ران عزیمت اولمق = یوك حیوانه یوکی باغلایه‌رق ویوك حیوانی سوره‌رك عزیمت ایتمك.

راحم { ص. عر. ۋ: راحمه. جم: راحمین. [« رحم » دن سف.] رحم ایدن، مرحمتلی: ارحم الراحمین = مرحمتلیلرك الك مرحمتلیسی اولان حق تعالی حضرتلری.

راحه { سش. عر. ال آیه‌سی، آوج ایچی، کف.

راده { سش. عر. ١. درجه، رتبه، مرتبه، کرته: بر راده‌ده

يورلدم كه لقردى سويلمكه مجالم
يوقدر: لقردى سويليه‌ميه‌جك
راده‌ده يورغونم؛ يورغونلغه‌ده
بر راده‌يه قدر تحمل اولنور.
٢. تقريب، تقريبى مقدار ويا
زمان: سنى قرق راده‌لرنده‌در=
قرق صولرنده؛ ساعت بش
راده‌لرنده؛ سنوى وارداتى بش
آلتى يوز ليرا راده سنده‌در.
[عربيده فائده ومنفعت معنا-
سندن بشقه برده آرابه اوقى
معناسنه كلير. لسانمزده‌كى استعما-
لنك وجهى آكلاشيله‌مدى.]

راز { س. فا. سر، كيزلى شئ: راز
درون، راز دل = قلبده
محفوظ سر؛ كشف راز= افشاى
سر؛ راز آشنا = واقف اسرار؛
راز نهان = كيزل سر.

رازَقى { س. ص. رزاقى دخى ديلان
معروف اوزوم جنسنه
اطلاق اولنور: رازقى اوزوم،
اوزومى.

رازى { ص. عر. ث: رازيه.
[«رى» دن سمة.]
ايرانك (رى) شهرينه منسوب
ومتعلق ويا بوشهرك اهاليسندن
اولان، ريلى: فخر رازى.

رازى { ص. فا. سره (اسراره)
منسوب ومتعلق، سرى.
[شاعر مخلصى اولور.]

رازيانه { س. فا. [تر. زيانزدى:
رزنه] دره اوتى نو-
عندن بر نبات كه خيار ترشيسنه
قونور.

رَأس { س. عر. جـ: رؤس. ١.
باش، قفا، سر: على الرأس
والعين = باش اوستنه. ٢. تپه،
اوج: رأس جبل. ٣. برنجى،
باش، رئيس: شهرمزده‌كى قلفه-
لرك رأسى اودر. ٤. دكزه
كيرن طاغلق وصارب قره پار-
چه‌سى، بورن: رأس اخضر=
يشيل بورن. ٥. باشلانغج،
ابتدا، باش: رأس سنه = ييل
باشى. ٦. جانلى شئ عددى:
يوز رأس قويون؛ برقاچ بيك
رأس خركله. ٧. اك يوقارى
مقام، صدر، باش: رأس كارده
بولنان = آمر؛ رأس اموره
كچنلر. || ر. رأس زاويه =
زاويه‌نك يوقاريده‌كى كوشه‌سى؛
رأس مخروط = مخروطك تپه‌سى؛
رأس منشور = منشورك باشى.
|| ما. رأس المال = سرمايه،
اقراض واداته اولنان آقچه‌نك
كنديسى، فائضندن باشقه اولانى.
|| مسقط رأس = برآدمك طو-
غديغى ير، وطن: شيراز سعدينك
مسقط رأسيدر. || برأسه =
كندى باشنه، آيريجه، مستقلاً.

رَأساً { ح. عر. ١. كندى باشنه،
كنديلكندن، خودبخود:
بو ايشى رأساً كوردى. ٢.
كيمسه‌يه تابع اولمقسزين، مستقل
اوله‌رق، كندى باشنه: او رأساً
مأموردر. ٣. جواب ويا شرح
وسائره اولميه‌رق: بن استعلامه
حاجت براقيوب رأساً يازدم؛
اسكى متنلرى شرح ايتمكدن
ايسه بوفنده رأساً بركتاب يازملى.
٤. برمأمور ويا هيئت ومحكمه-
نك وظيفه‌سى ايجاباتندن اوله‌رق
بر معامله‌يى بالذات ايفا ايتمسى كه
فر. D'office تعبيرينك ترجمه-
سيدر.

رَأسُ المال { س. ذ. عر. [مالك
باشى] فائضى محسوب
اولميان اصل مال، اقراض و
استقراض ايدلمش آقچه‌نك
كنديسى، سرمايه.

راسپه { س. دمير وتخته‌يى قازيمق
ايچون مثلث الشكل وصا-
پلى بر چليك آلت: راسپه
ايتمك = قازيمق. || راسپه طاشى=
كمى كوكرته‌لرينى تميزلدكلرى
يومشاق سونكر طاشى.

راسْت { ص. فا. جـ: راستان.
١. طوغرى، مستقيم:
ره راست = طوغرى يول، طريق
مستقيم. ٢. صاغ، يمين، صول
مقابلى: چپ وراست = صول
صاغ، صاغ صول. ٣. حقانيتلى،
حق، محق، طوغرى: سخن
راست = طوغرى سوز. == س.
١. طوغريلق، استقامت. حقانيت.
٢. طوغرى ومستقيم آدم:
ره راستان = طوغريلرك يولى.
٣. مو. برمقام مخصوصك اسمى.

راسْت { س. [لغت آنفة فارسيه-
دن] ١. تصادف،
اصابت. ٢. موفقيت، توفيق.
|| راست كتيرمك = موفق ايتمك:
الله ايشكزى راست كتيرسين.
|| راست كلمك = تصادف ايتمك،
تصادفاً بولمق، ملاقى اولمق:
بوكون فلانه راست كلدم؛
كنديسنه راست كليرسه‌م سويلرم.
|| راست كله = تصادفى، على-
التصادف، اتفاقاً.

راستِق { س. [فا. «راسخت» دن]
قاشه سوردكلرى معدنى
قره بويا، وسمه: راستق چكمك =
قاشلره راستق قومق. || راستق

طاشی = آنتیمون دینلن معدن. || راستق مرکب = ثابت مرکب.

راستگو { صه. فا. [راست = طوغری . گفتن = سویلمك] طوغری سویلین، یالان سویلمز، صادق.

راستلامق { فتد. تصادف ایتمك، تصادفاً ملاقی اولمق، راست گلمك: بو کون فلانی راستلادم.

راستی { سه. فا. طوغریلق. لسه.

راسخ { صه. عر. جه: راسخین. [«رسوخ» دن سفه.] ۱. ثابت، متین، صاغلام. ذ. ۲. بر علم وفنده وعلی الخصوص علوم دینیه‌ده ید طولی صاحبی اولوب بونك کنه وحقایقنه واقف اولان: علماء راسخیندن برذات.

راسم { صه. عر. [«رسم» دن سفه.] رسم یاپان، ترسیم ایدن. ذ.

راسمه { سش. عر. رسم، عادت، دأب: راسمهٔ تبریکی ایفا ایتمك. [عربیده بو معنا «مرسوم» لفظیله افاده اولنور. که مفردی بزجه اشبو «راسمه» لفظیله تبدیل اولندیغی حالده، جمعنده بزجه دخی «راسمات» قوللانلیوب، «مراسم»، یعنی «مرسوم» ك جمعی قوللانیلیور.]

راشد { صه. عر. جه: راشدین. [«رشد» دن سفه.] رشد صاحبی، طوغری یولدن کیدن، هادی: خلفاء راشدین = انفاس مقدسهٔ نبویه‌دن استفاضهٔ انوار هدایت ایتمش اولان چهاریار کزین یعنی ابابکر، عمر، عثمان، علی (رضهم) افندیلرمزکه بربرینی متعاقب اجرای خلافت ایتمشلردر. [مفردنده «رشید» دها مستعملدر.]

راشی { صه. عر. [«رشوة» دن سفه] رشوت ویرن، بر مرتشی‌یه حقسز وغیر مشروع ایشنی کوردیرمك ایچون آقچه وهدیه ویرن.

راصد { صه، عر. [«رصد» دن سفه.] ۱. دقتله باقوب بکلین، کوزه‌دن. ذ. ۲. اجرام سماویه وعلائم جویه‌یی مشاهده ومعاینه ایچون رصد قوللانان.

راضی { صه. عر. ذ: راضیه. [«رضا» دن سفه.] ۱. رضا ویرن، موافقت ایدن، مانع اولمیان، خشنود: صاحبی راضی اولدی. ۲. رضا وممنونیتی موجب: عیشهٔ راضیه. ذ.

راضّه { صش. عر. [«رض» دن سفه.] ازیجی: آلت راضه = طوقماق کبی ازیجی آلت که طب قانونی اصطلاحاتندن اولوب سهواً (راضیه) قوللانیلیور.

راطب { یاش ونملی معناسیله جمعیت طبیهٔ عثمانیه قوللانمش ایسه‌ده، طوغریسی «رطیب» در.

راعد { صه. عر. ذ: راعده. [«رعد» دن سفه.] کورلین، کوك کورله‌سی سسنی چیقاران. ذ.

راعی { صه. سذ. عر. [«رعی» دن سفه.] بر حیوان سوریسی کودوب اوتلادان، چوبان، صیغیرتماج. || مجه. برقومك رئیسی ویا برمملکتك مدیر ومحافظی. ذ.

راغ { سه. فا. اصل معناسی طاغ اتکی اولوب، باغ وباغچه‌لرك اك کوزللری طاغ اتکنده بولنانلری اولدیغندن، کوزل باغچه مقامنده «باغ وراغ» صورتنده قوللانیلیر.

راغب { صه. عر. ذ: راغبه. [«رغبة» دن سفه.] رغبت کوسترن، ایستکلی، طالب، آرزومند.

راف { سه. [فا. «رف» دن] ۱. دیواره قائماً میخلانمش تخته که اوزرینه اوته‌بری وضعنه یارار: رافه قومق؛ رافك اوزرنده استیف ایتمك. ۲. طولابك قاتلرینی تشکیل ایدن تخته‌لرك بهری، صره: بو طولابك رافلری اکریدر. ۳. اوته بری قونمق ایچون بر ایکی ویا اوچ درت صره‌لی اکرتی وآچیق طولاب که ایکی حلقه ایله دیواره آصیلیر. فر. Étagère.

رأفت { سش. عر. آجیمه، اسیرگه‌مه، لطف و مرحمت.

رأفتلو { صه. اذ. مرحمتلی معناسیله سردارلره ویریلیر عنوان‌در: دولتلو رأفتلو.

رافدان { سه. [عر. « رفدان » دن] قبوغیله برابر صوده آز پیشمش یومورطه.

رافضه { سش. عر. [ترك دیمك اولان « رفض » دن سفه. ذ.] شیعیلردن بر فرقه‌در.

رافضی { صه. عر. ذ: رافضیه. [« رافضه » دن سمه.] فرق شیعیه‌دن رافضه فرقه‌سنه منسوب.

رافضیلك { سه. رافضی مذهبی، رافضیلرك اعتقادی.

رافع { صه. عر. ث: رافعه. [« رفع » دن سف.] قالديران، يوكسلتن. [اسماء حسنادن ده معدود در:] يا رافع. || تش. كوز قپاغی كبی بعض عضولری يوقاری قالديرمغه يارايان (عضله وسيكير).

راقم { صه. عر. ث: راقمه. [« رقم » دن سف.] يازان، چيزن، رسم وتحرير ايدن: راقم حروف = بو حرفلری يازان. [اكثريا محررلر وخطاطلر بو تعبيرله كندی شخصلرينی مرام ايدرلر.] == سذ. عر. ر. بر نقطه‌نك بر سطح معروفك حذاسندن درجهٔ ارتفاعی. فر. Cote.

راقی { سه. [عر. « عرق » دن غلط] كئول انواعندن قوتلی بر مسكر؛ جبره، اوزوم راقيسی، دوز راقی = اوزوم جبره‌سندن چيقاريلان جنسی؛ صمان راقيسی = پك عادی وقبا جنسی؛ ساقز راقيسی = مصطكی قاريشديرلمش نوعی؛ راق سيسقه‌سی = راقيدن مستنق اولمش.

راقيجی { سه. ١. راقی ياپان و صاتان آدم. ٢. راقی ايچمكی عادت ايدنمش آدم، راقی ترياكيسی.

راقيجيلق { سه. ١. راقی ياپمق و صاتمق ايشی. ٢. راقی ترياكيلكی.

راكب { صه. عر. ث: راكبه. [« ركوب » دن سف.] ١. بينيجی، بينن، بينمش، سوار: بر اسب صبارفتاره راكب اولديغی حالده. ٢. حركت ايدوب كيدن بر شيئه، بر واسطهٔ نقله كيرن ويا كيرمش اولان: سفينه‌يه، آرابه‌يه، دمير يول قطارينه راكب اولمق.

راكباً { حه. عر. بينديكی، بينمش اولديغی حالده، سوار اوله‌رق: بر عرب آتنه، كمی‌يه، آرابه‌يه راكباً عزيمت ايتدی.

راكد { صه. عر. ث: راكده. [« ركود » دن سف.] حركتسز، طورغون، ساكن: ماء راكد = طورغون صو؛ پك راكد بر هوا ايدی.

راكع { صه. عر. [« ركوع » دن سف.] نمازده ركوع ايدن، ركوع حالنده بولنان: راكع وساجد.

راكعاً { حه. عر. ركوع ايتديكی حالده، ركوع حالنده: راكعاً سلام ويرمك.

رام { صه. فا. مطيع، تابع، منقاد، سرفرو ايدن: او مملكتی ضبط واهاليسنی رام ايلدی؛ بتون خلق فرمانته رام اولديلر.

رامپه { سه. [يتا.] بحـ. ايكی كمينك ياخود بر كمی ايله ديكر بر شيئك تماس ايده‌جك صورتده يان يانه بنا شمی وضعيتی، قارن قارنه كلمه‌لری: رامپه ايتمك = ياناشوب تماس ايتمك؛ واپور ريختمه رامپه ايتدی.

رامپه‌جی { سه. وقتيله محاربه‌ده رامپه ايدلدكده دشمن سفينه‌سنه كيرن جنكاوران.

رامشكر { سه. فا. چالغيجی، سازنده، مطرب. لسه.

رامی { صه. عر. [« رمی » دن سف.] مرميات آتان، انداخت ايدن.

ران { صه. فا. [« راندن » فعلندن سمصه. — صتر. تشكيلنده كيرر.] ١. سورن، سوريجی، سوق ايدن، يوريدن، اويناتان: اسبران = آت سورن؛ خامه‌ران = قلم اويناتان. ٢. اجرا وانفاذ ايدن، سورن: حكمران = حكم سورن، حكم ايدن.

ران { سه. فا. اويلق، فخذ. ت.

رانده { سه. بحـ. كميلرك ميزانه ديركنك كريسنده‌كی يان يلكنی.

رانزه { سه. بحـ. كميلرده عسكرك ياتمسی ايچون الابانده‌لرده بری بری اوزرينه ياپيلان ياتاقلر.

راوند { سذ. عر. كوكی طبده مستعمل معروف بر نبات كه اك ايی جنسی چينده چيقار: راوند چينی؛ راوند كوكی.

راوی { صه. عر. ث: راويه. جه: رواة. جه. فا: راويان. [« رواية » دن سف.] نقل وروايت وحكايه ايدن، حديث وشعر واخبار تاريخيه وسائره نقل ايدن، ناقل: بو حديث شريفك راويسی، رواتی ثقاتدندر؛ راوی ديوركه؛ راويان اخبار.

راه { ياخود ره. سه. فا. ١. يول، طريق = ره راست = طوغری يول؛ مصارف راه = يول مصارفی. [« مصارف راهيه » ديمكدن اجتناب ايتملی.] ٢. مسلك، اصول، آيين: راه محبت. || خرج راه = رسماً بر مأموريته كوندريلان مأمور ويا ضابط

ویریلن یول مصرفی. || شاه راه = جاده، طریق سلطانی. || همراه = یولداش .

راهِب { سذ. عر. جم. رهبان. { مناسترده وصومعه‌ده اوتوران خرستیان اخروی آدم، کشیش، تارك دنیا .

راهبَر { و راهزن و راهنما. با: { رهبر، رهزن، رهنما .

راهِبه { سذ. عر. [لغت مولده] { مناسترده اوتوران خرستیان اخروی قیز، تارکهٔ دنیا.

راهوان { س. [فا. «راهوار» { دن غلط] ۱. بینیجی‌یی صارصمقسزین سرعتله یورون آت واستر یورویشی: بو آتك کوزل راهوانی واردر. ۲. بو نوع یورویشله یورون آت: بر راهوان آلمق ایسترم. ==. بو نوع یورویشله یورون: راهوان آت. == ح. بر نوع یورویشله، راهوان اوله‌رق: بو استر راهوان یوریور .

رأی { سذ. عر. جم: آراء. { ۱. کورمه، کوریش، نظر، مشاهده: رأی العین = کندی کوزیله کوره‌رك. [بو معنا ایله یالکز بو تعبیرده مستعملدر.] ۲. فکر، مطالعه، بر ایش حقنده دوشونه نتیجه‌سی اوله‌رق سویلنیلان سوز ودرمیان اولنان چاره وتدبیر: رأی ویرمك = بیان مطالعه ایتمك؛ هرکس رأینی بیان ایتسین؛ بوبابده سزك رأیکز نه در؟ بو ایش رأیکزه محولدر. || رأی طوپلامق = بر مجلس اعضاسنك بر ایش حقنده آیری آیری فکرلرینی صوروب قیدایتمك. || اتفاق آراء، اتحاد آرا = بر مجلس ویا محکمه اعضاسنك کاملاً برفکرده بولنمسی؛ اکثریت آرا = اعضادن قسم اعظمنك برفکرده بولنمسی؛ اختلاف آرا = بر مجلس اعضاسنك باشقه باشقه افکارده بولنوب اتحاد ایده‌مه‌ملری؛ ثلثان اکثریت آرا = اقلی ایکی ثلث نسبتنده اولان اکثریت آرا .

رایَت { سذ. عر. جم: رایات. { سنجاق، لوا: رایات اسلام اوکده تموج ایدیوردی.

رایج { صه. عر. ث: رایجه. { [«رواج» دن سف. دها طوغریسی رائج.] ۱. رواجی اولان، کچن، سوریلان، سورولملی: رایج مال. ۲. خلق بیننده قوللانیلان، متداول، رغبت عمومیه‌یه مظهر: رایج آقچه. == سذ. عر. رواج، کچن فیات، اعتبار، ذکر: بونك رایجی وارمیدر؟ رایجی نه‌در؟ ذخیره‌نك رایجی .

رایحه { سذ. عر. جم: روایح. { [«روح» دن سف. ث.] قوقو، بوی. [لسانمزده یالکز ایی قوقولر حقنده مستعملدر.] کالك، یمکك رایحه‌سی؛ کوزل بر رایحه، بر رایحهٔ طیبه نشر ایدیور .

رائش { صه. عر. ث: رائشه. { [«ریش» دن سف.] رشوت آلان ایله ویرن آره‌سنده واسطه اولان .

رائق { صه. عر. ث: رائقه. { [«روق» دن سف.] ساده، صاف، خالص، سلیس: بو بیت فردوسینك اشعار رائقه‌سندندر .

رایگان { صه. فا. ۱. بدلسز، { قارشیلقسز، بادهوا . ۲. مجـ. مبذول: همم علیه‌لرینك رایگان بیورلمسی.

رائی { صه. عر. ث: رائیه. (ر) { حرفنه منسوب و متعلق: قصیدهٔ رائیه = (ر) قافیه‌لی قصیده .

رَبّ { سذ. عر. جم: ارباب. [زبا. { نزدی: راب] ۱. افندی، مالك، صاحب، متصرف، اهل: رب الدار = او صاحبی؛ رب المال = مال صاحبی؛ ارباب عقول = اهل خرد؛ ارباب ناموس = ناموسلی آدملر. ۲. کائناتك صاحب و مالکی اولان جناب حق: ربم! سن مرحمت ایله. -- بو معنا ایله بین العوام عربی یاء متکلمه مضاف حالنده دخی قوللانیلیر: ربی‌یه امانت اولك! امان یا ربی! ربی! نه یاپه‌یم؟

ربا { سذ. عر. فائض، نما، کذشته.

رُبا { صه. فا. [«ربودن» فعلندن { سمص. صتر. تشکیلنه کیرر.] قاپان، قاپیجی: دلربا = کوکل قاپان، پك کوزل ودلبر؛ کهربا = صمان قاپان = قیل و چوپلری جذب ایدن معروف ذی قیمت صاری طاش؛ آهنربا = دمیری جذب ایدن مقناطیس طاشی.

رَباب { سذ. عر. کمانه ایله چالینیر { بر ساز .

رباط { سذ. عر. ۱. باغ، رابطه. { ژ. ۲. متین بنا. ژ. ۳. تکیه وکاروانسرای کبی کلوب کچنلرك قونمه‌سنه مخصوص موقوف بنا. || تث. اعضایی ربط ایدن بعض سیکیرلر .

رُباعی { صه. عر. ث: رباعیه. ۱. د. [صرف عربیده] حروف اصلیه‌سی درت عددده اولان ویا اوچدن عبارت اولان حروف اصلیه‌سنه بر حرف ضم ایدلمش اولان (فعل): «دحرج» و«اکرم» کبی؛ رباعیٔ مجرد = درتدن عبارت اولان حروف اصلیه‌سندن مرکب فعل، دحرج کبی؛ رباعیٔ مزیدفیه = حروف اصلیه‌سی اولان درت حرفه بر ویا ایکی حرف دخی آرتغله بش ویا آلتی حرفلی اولمش فعل: «تدحرج» و «احرنجم» کبی. ۲. ص. تا. با. درتلی: رباعی الوجوه = درت یوزلی؛ رباعی الاضلاع = درت ضلعلی؛ رباعی الاجزاء = درت جزئلی؛ رباعی الازهار = درت چیچکلی؛ رباعی الاسنان = درت دیشلی. [«ذو اربعة الوجوه» وسائره تعبیرندن اصح واوکا مرجحدر.] = سذ. عر. ج: رباعیات. د. درت مصراعلی یعنی ایکی بیتدن مرکب قطعه: بر رباعی سویلدی؛ عمر خیامك رباعیاتی.

رَبّانی { صه. عر. ث: ربانیه. [«رب» دن سمذ.] حق تعالی حضرتلرینه منسوب ومتعلق، الهی: قدر ربانی؛ مقدرات ربانیه. = سذ. عر. ج: ربانیون. قلب وفکرینی اللهه ربط وحصر ایتمش آدم، عارف بالله، واصل بالله.

رِبح { سذ. عر. ج: ارباح. ۱. کار، فائده، تمتع. ۲. فائض، نماء، کذشته. ذ.

رَبط { سذ. عر. ۱. باغلامه، ایلیشدیرمه: حیوانك یولارینی قازیغه ربط ایتدی؛ او ماده‌یه متعلق کاغد اوراقی مضبطه‌یه ربط ایتملی. ۲. د. جمله‌لری حروف وادوات لازمه ایله بر برلرینه باغلایه‌رق یولیله صره‌لامه، نظام، ارتباط: بو عباره‌نك ربطی یولنده دکلدر؛ بو فقره‌یی ربط ایتملی؛ یازدیغی شیئك ربطی بوزوقدر، ربطنه باقلی. ۳. حصر وتخصیص و تعلیق: قلبنی اللهه ربط ایتمش. || ضبط وربط = مملکتك نظام واسایشی: ژاندارمه قوماندانی مملکتك ضبط وربطنه نظارت ایدر.

رُبع { سذ. عر. درتده بر، بر شیئك درت قسمندن بر قسمی، چاریك: ربع معاش = معاشك درتده بری. || ربع دائره = بر دائره‌نك درتده بری اولان مثلث قائم الزاویه که ۹۰ درجه‌دن عبارت اولوب هیئتده مقیاس یرینی طوتار، ربع تخته‌سی، فر. Quadran. || ربع مسکون = کرهٔ ارضك بتون نصف جنوبیسیله نصف شمالیسنك دخی آمریقا طرفنده‌کی یاریسی کشف اولنمازدن اول بتون قسم مسکونی زعم اولنان وعند المتقدمین معلوم اولان چاریکی. بو اعتقادله او وقت ارض، عالم، دنیا معناسیله دخی قوللانیلیردیسه‌ده، بوکون استعمالنه محل قالمامشدر: بونك ربع مسکونده امثالی بولنماز. = تر. [زبانزدی: اوروب.] ۱. غروشك درتده بری، اون پاره‌لق سکه: اوچ غروشله بر ربعه آلدم. ۲. یاریم آرشینك درتده بری یعنی آرشینك سکزده بری که اوچ پارمقدن عبارتدر: بش آرشین اوچ ربع.

رُبعیّه { سث. عر. [تر. زبانزدی: روبیه] اسکی آلتونك چاریکی که تقریباً اون غروش قیمتنده بر سکه ایدی. — الیوم هندستانده متداول یاریم مجیدیه‌دن بیوجك کومش سکه. || ربعیه چیچکی = اوکوز کوزی. || ربعیه صوغانی = کرید لاله‌سی نوعی.

رِبقه { سث. عر. کمندباغی، بوینه آتیلان حلقه، ایلمیك.

رَبَّنا { سـ. [عر. «رب» ایله ضمیر متصلك جمع متکلمی اولان «نا» دن مرکب اولوب «ربمز» دیمك اولدیغی حالده، لسانمزده یالکز «رب» معناسیله قوللانیلیور.] بزم وجمله کائناتك ربی اولان حق تعالی حضرتلری: ربنا حقیچون.

رُبوبیّت { سث. عر. ۱. افندیلك، مالکیت. ذ. ۲. تکریلق، الوهیت.

رَبّی { سـ. [عر. «رب» ایله یاء متکلمدن مرکب اولوب، «ربم» دیمك اولدیغی حالده، لسانمزده «رب» مقامنده ده قوللانیلیور.] تکری، الله: آمان یاربی! سزی ربی‌یه امانت ایدرم.

رَبیب { سذ. عر. اوکی اوغل، امکسز. ذ.

رَبیبه { سث. عر. اوکی قیز. ذ.

رَبیع { سذ. عر. ایلك یاز، بهار. || ربیع الاول = شهور

قريهٔ عربيه‌نك اوچنجيسى، كه وقتيله سنهٔ قمريه‌نك اكسيكى تضمين اولنوركن بهارك ابتداسنه تصادف ايدرمش. || ربيع الآخر شهور قمريهٔ عربيه‌نك دردنجيسى كه بوده اساساً بهارك اواخرينه تصادف ايدرمش. || نقطهٔ ربيع = ايلك بهارك مبدئى.

رَبيعى { ص. عر. ث: ربيعيه. ايلك بهاره منسوب و متعلق.

رُتَب { سذ. جم. عر. فد: رتبه. با: رتبه.

رُتبَتلو { ص. پايه‌لى، رفيع الدرجه. [انشا لسانده پطريقلره ويريلن عنواندر.]

رُتبه { سذ. عر. جم: رتب. ١. صره، باصامق. درجه، پايه. منزلت: علم وعرفانده بر رتبهٔ عاليه‌يه نائل اولدى. ٢. مقدار، قدر، درجه: بو رتبه چالشمق. [بو معنا ايله اليوم پك استعمال اولنميور.] ٣. اركان ومأمورين دولته ويريلن شرف واعتبار درجه‌سى، پايه: رتب ملكيه، رتب عسكريه، رتب علميه؛ رتبهٔ اولى، رتبهٔ بالا؛ رتبه آلمق، ويرمك.

رُتبه‌سِز { ص. رتبه‌سى اولميان.

رُتبه‌لى { ص. رتبه‌سى اولان، اصحاب رتبه‌دن.

رِتْرِت { سـ. [فر. Retraite] مق. بر پوليچه‌نك اعاده حسابنى ده حاوى حامل طرفندن كشيده اولنمش يكى پوليچه.

رَتق { سذ. عر. بيرتيق ويارتيق ياپيشديروب تعمير ايتمه. || رتق وفتق = اداره: رتق وفتق اموره مقتدر.

رَتقاء { صث. عر. آلت تناسلى ناقص اولمغله توليده غير صالح (قادين)، آصليق.

رُتَيلا { سذ. عر. زهرلى وايرى بر جنس قيراوروبجكى.

رَثيه { سذ. عر. ط. مفاصلده و سائر جهات بدنده حاصل اولان وجع والتهاب روماتيزمه.

رَجاء { سذ. عر. ١. امل، اميد، اومه: خوف ورجا بيننده. ٢. [زبانزدى رانك كسريله] يالوارمه، نياز: بو ايشى كورمه‌كرى رجا ايدرم؛ بو رجامى قبول ايده‌جكسكز.

رَجاجى { ص. ١. يالواران، رجا ونياز ايدن. ٢. بربچون توسط ايدوب رجا ايدن، شفيع.

رِجال { سذ. جم. عر. فد: رجل. با: رجل.

رَجَب { سذ. عر. شهور قمريهٔ عربيه‌نك يدنجيسى.

رُجحان { سذ. عر. اوستون اولمه، افضليت، مرجحلق: صوبه‌نك منقاله رجحانى غير منكردر؛ ادعاى رجحان = افضليت دعواسنده بولنمه؛ اسباب رجحان = ترجيحه سبب اولان جهات. [«رجحانيت» ديمه‌ملى.]

رَجَز { سذ. عر. د. عروضده مفاعيلن بر مصراعده اوچ كره «مستفعلن» دن عبارت وزن: بحر رجز.

رِجعَت { سذ. عر. ١. كرى دونمه، كرى يه يعنى كلن طرفه طوغرى حركت: يارى يولدن رجعت ايتدى. ٢. ف. زوجك تطليق ايتديكى زوجه‌سنى كرى آلمه‌سى. || ع. خط رجعت = اردونك انجابى حالنده كرى يه طوغرى چكيله‌جكى محل وطريق: خط رجعتى تأمين ايتمك؛ دشمنك خط رجعتنى كسمك. || رجعت قهقرى = آرقه‌سنى دونميه‌رك كريسن كرى كيتمه.

رَجفان { سذ. عر. ط. صارصلمه، خلجان، تزلزل.

رَجُل { سذ. عر. جم: رجال. بلوغه ايرمش اركك آدم، ار. ف. ٢. مج. اهل، مقتدر: بو ايشك رجلى دكلدر. = جم. ايلرى كلنلر، اعيان = رجال دولت؛ اجلهٔ رجال دولتدن.

رِجل { سذ. عر. جم: ارجل. آياق، قدم، پاى. ف.

رَجم { سذ. عر. ١. طاشلامه، طاشله اورمه: رجم شياطين. ٢. ف. متهمى بلنه قدر طوپراغه كوموب طاشلاتمغله اعدام جزاسى.

رُجوع { سذ. عر. ١. كرى دونمه، عودت، رجعت: يارى يولدن رجوع ايتدى؛ ما نحن فيه‌مزه رجوع ايده‌لم. ٢. جايمه، سوزندن دونمه، سوزينى كرى آلمه: اوآدم سوزندن، وعدندن رجوع ايتمز.

رَجوليَّت { سذ. عر. ركيكلك، ارلك.

رَجيم { ص. عر. [«رجم» دن صث.] طاشلانمش، طاشله‌قوغلمش، رجم اولنمش: شيطان رجيم.

رِچِته { سـ. [يتا. Ricetta] طبيبك خسته‌يه تنسيب ايتديكى علاجلرك تركيباتنى و

صورت استعمالنی مبین اوله‌رق ویردیکی پوصله : رچته یازمق، رچته ویرمك.

رَچَل { س. شکرله قاینادلمش میوه طاتلیسی : چیلك، کل، ویشنه رچلی.

رَچینه { س. [یتا. Resina] چام کبی بعض آغاجلرك ویردکاری ساقز.

رَچینه‌لی { ص. ساقز قونمش (شراب وسائره).

رِحال { سذ. جم. عر. فد : رحل. با : رحل.

رَحْل { سذ. عر. جم : رحال. سمر. پالان : شد رحال ایتمك = عزیمته حاضرلانمق.

رِحلت { سش. عر. ١. کوچ نقل مکان، انتقال. ٢. عزیمت، حرکت، سفر. ٣. اولمه، وفات : رحلت ایتدی؛ رحلتی تاریخنه‌دك.

رَحله { سش. عر. اوزرنده اوقونان ویا استنساخ اولنان کتاب وحقه وسائره قونمق اوزره اوکه آلنان تخته‌دن طار وآلچاق ماصه : دیرسکاری رحله مطالعه وتدریسدن آیرلمدی.

رَحم { سذ. عر. آجیمه، اسیرکه، مرحمت : حالمه رحم ایتمدی؛ رحمی چوق برآدمدر.

رَحِم { سذ. عر. جم : ارحام. ١. دول یاتاغی : رحم مادرده ایکن. ٢. قرابت، خصملق. || صله رحم = اقربا و تعلقاتی زیارت وتفقد. || ذوی الارحام = آ. طرفندن اقربا.

رَحِم { فذ. عر. [بعض دعا تعبیرات عربیه سنده بولنور فعل ماضی مفرد مذکر غائبدر.]

رحمت ایلسین، ایلیه : رحمه الله = الله اوکا رحمت ایلسین.

رَحمان { ورحمن. ص. سذ. عر. [«رحمة»دن صش.] عبادینه رحم وشفقتی زیاده اولان حق جل وعلا حضرتلری : جانب رحماندن.

رَحمانی { ص. عر. ث : رحمانیه. جناب حقه منسوب و متعلق، جناب حقدن کلن وبناءً علیه خیره مستند، شره مستند اولان شیطانی مقابلی : فکر رحمانی دائما فکر شیطانی‌یه غلبه ایدر.

رَحمت { سش. عر. ١. اسیرکه، مرحمت. ٢. حق تعالانك موتایه رحم ایدوب کناهلرینی عفو بیورمسی : الله رحمت ایلیه! [عربی ترکیبانده «رحمة» صورتنده یازیلیر :] رحمة الله علیه! رحمه الله رحمةً واسعة = الله غنی غنی رحمت ایلیه. [رحمة الله علیه رحمة واسعة دیمه‌ملی.] ٣. تر. مج. حق تعالانك عبادینه مرحمتنك بر علامت ظاهره‌سی اولان نافع یاغمور : رحمت دوشدی؛ رحمته طوتلدق.

رَحمتلك { ص. و :

رَحمتلی { ص. رحمت الهیه‌یه مظهریتی دعا اولنان، رحمته محتاج ومستحق، مرحوم : رحمتلی پدرم. — اسم کبی ده قوللانیلیر : رحمتلی بویله شیئلردن خوشلانمازدی.

رَحمی { ص. عر. رحمته منسوب ومتعلق.

رَحِمی { ص. عر. ث : رحمیه. ط. دول یاتاغنه منسوب و متعلق.

رَحیق { سذ. عر. صاف ومعطر شراب.

رَحیل { سذ. عر. کیتمه. کوچمه. عزیمت، رحلت. ن.

رَحیم { ص.عر. ث : رحیمه. [«رحمة»دن صش.] اسیرکین، آجییان، مرحمتلی. [هم جناب حقه هم عبادینه، رحمان ایسه یالکز جناب حقه اطلاق اولنور.]

رَحیمانه { ص. فا. مرحمتلی ذاته منسوب ومتعلق. [انشا لساننده مقام تعظیمده مخاطبدن کنایه اولور :] جانب عالیء رحیمانه‌لرینه.

رُخ { س. فا. یاکاق، خد، عذار.

رُخ { سذ. عر. ١. عرب مصاللرنده مذکور پك جسیم بر طیر موهوم، سیمرغ. ٢. شطرنج اویوننده بر طاش.

رَخاء { سذ. عر. ١. بوللق، آکیشلك. ٢. کوشکلك، سولپوکلك، رخاوت. ن.

رُخام { سذ. عر. مرمر طاشی، سنك خارا.

رَخاوت { سش. عر. ١. کوشکلك، سولپوکلك. ٢. تنبللك، تکاسل، عدم تقید، اهتمامسزلق، اهمال، تساهل.

رَخت { س. فا. ١. آت طاقمی. ٢. یول لوازمی. ٣. مفروشات وسائر خانه طاقملری. ٤. پنجره وقپو قناتلرینی چرچیوه‌یه ربط ایدن منتشه طاقمی.

رَختلامق { فتد. (آته) رخت و طاقم طاقمق.

رَختلی { ص. رخت وطاقمله تزیین وتجهیز اولنمش (آت).

رَخْتوان { سـ. آت غاشیه‌سنك صیرمه‌لی غیطانی؛ رختوان آغاسی = آتك رختلرینه باقان سایس.

رُخسار { سـ. فا. و:

رُخساره { سـ. فا. عر. یاناق، خد، عذار، رخ: رخسار یار.

رُخسوده { صـ. فا. [رخ = یاناق. سودن = سورمك] یاناغنی ویوزینی سورن، سورمش: رخسودهٔ آستان نیاز اولمق = یوزینی ایشیكنه سوره‌رك رجا ایتمك.

رَخش { سـ. فا. عر. پك یوروك وكوزل آت: بر رخش صبا رفتاره سوار اولمشیدی.

رَخشان { صـ. فا. و:

رَخشنده { صـ. فا. پارلاق، تابان، لامع: نجم رخشان.

رُخصت { سذ. عر. اذن، مأذونیت، اجازت، مساعده: رخصت آلمق، ایستمك، ویرمك؛ رخصت رسمیه.

رُخصتسز { صـ. ح. اقتضا ایدن رخصت رسمیه‌یی حائز اولمیان ویا حائز اولمقسزین: اومكتب رخصتسزدر؛ رخصتسز مملكتنه كیتدی.

رُخصتلی { صـ. رخصت رسمیه‌یی حائز، اذنلی، مأذون.

رُخصتنامه { سـ. فا. رخصت رسمیه‌یی حاوی ورقه، اذننامه، اجازتنامه.

رَخنه { سـ. فا. ١. كدیك، یپیقق وبوزوق یر، فرجه. ٢. مجـ. خلل، زیان.

رَخنه‌دار { صـ. فا. ١. كدیك ویقیقی اولان. ٢. مجـ. خلل‌پذیر، نقصانی اولان. ٣. متضرر، زیانه دوچار: بو ایشدن اك زیاده رخنه‌دار اولان بنم.

رَخیص { صـ. عر. ث: رخیصه. [«رخص» دن صش.] اوجوز، اهون. ن.

رَدّ { سذ. عر. ١. كری چویرمه، ایتوب اوته‌یه آتمه، دفع: یاغلی شیئلر صویی رد ایدر. ٢. قبول ایتمه‌مه، عدم قبول، ابا: هدیه‌می، رجامی رد ایتدی؛ رد ایله جواب ویردی. ٣. طانیمامه، انكار ایتمه: اوغلنی رد ایتدی. ٤. چوروتمه، جرح ایتمه: دلیلنی، شاهدینی رد ایتدی.

رِداء { سذ. عر. بعض درویشلرك شال كبی اوموزلرینه آتدقلری واحتیاجه كوره سجاده ویورغان كبی‌ده قوللاندقلری یوك قماش.

رَدانه { سـ. مجـ. یلكن وتنته‌لره آچیلان اوفاق دلیكاره كچیریلان دمیر و پرنج حلقه.

رَدائت { سذ. عر. ١. كوتیلك، فنالق، فساد، خباثت. ٢. ط. خسته‌لق ویاره آزغینلغی.

رِدف { سـ. عر. ١. كری، آرقه. ن. ٢. د. [عروضده] قافیه‌نك روی دینان صوك حرفندن اول كلن «ا، و، ی» حرف مدی.

رَدیء { صـ. عر. ث: ردیئه. [«ردائت» دن صش.] ١. كوتی، فنا، فاسد، یاراماز. ٢. ط. آزغین.

رَدیف { صـ. عر. ث: ردیفه. [«ردف» دن صش.] ١. صكره‌دن، آرقه‌دن كلن. ن. ٢. ع. نظامیه صنفندن صكره كچیلان صنفه منسوب كه بو صنف حین حاجتده سلاح آلتنه آلنیر: صنف ردیف؛ عساكر ردیفه. = سذ. ١. بو صنفه منسوب عسكر ویا ضابط ونفر: ردیف آلایی؛ ردیف بیكباشیسی؛ ردیفلری طوپلایورلر. ٢. د. قافیه‌دن صكره اوله‌رق هر بیتك آخرنده تكرر ایدن كلمه.

رَذالت { سذ. عر. ١. آلچاقلق، دنائت، ناسزا فعل وحركت: بن او رذالتی قبول ایتمم. ٢. اوتانه‌جق وكولنه‌جك ایش، عار، عیب، مسخره‌لق: پك رذالت اولدی.

رَذائل { سذ. جـ. عر. [فد: «رذیله» لسانمزده غیر مستعملدر. زعم اولندیغی كبی «رذالة» نك جمعی دكلدر.] آلچاقجه واوتانه‌جق ایشلر، ناسزا ومعیوب افعال وحركات.

رَذیل { صـ. عر. ث: رذیله. جـ: ارذال. [«رذالة» دن صش. — «اراذل» جمعی زعم اولندیغی كبی بونك اولمیوب «ارذل» كدر.] ١. آلچاق، دنی. ٢. كولنه‌جك وعیبلانه‌جق، رسوای، مسخره: رذیل آدم. ٣. آشاغی، بایاغی، ناسزا: افعال رذیله.

رَز { سـ. فا. اوزوم آغاجی، آصمه، باغ كوتوكی، كرم. ن || مجـ. عر. دختر رز = (اوزوم آغاجنك قیزی) شراب، خمر، باده، می.

رَزّاق { صـ. عر. [«رزق» دن سمبـ.] كافهٔ مخلوقاتك رزقنی ویرن جناب خلاق: جناب حق رزاقدر.

رَزاقی { صـ. سـ. [عر. «رازق» دن غلط] قوروسی مشهور بر جنس اوزوم: رزاقی اوزوم، رزاقی اوزومی.

رَزانَت { سـذ. عر. آغرلق، متانت، جدیت، اهمیت: رزانت رأی؛ رزانت فكر.

رِزق { سـذ. عر. جـ: ارزاق. ١. قوت، آزیق، نفقه، معیشت: قاریجه بیله رزقنی تدارك ایدر. ٢. من طرف الله هر كسه مقسوم ومقدر اولان نعمت: رزق مقدر، رزق مقسوم. ٣. یه‌جك ایچه‌جكه متعلق مواد، ذخیره، مأكولات. [بو معنا ایله اك زیاده جمعی قوللانیلیر:] ارزاق عسكریه؛ ارزاق تداركی؛ ارزاق انباری.

رَزم { سـ. فا. غاوغا، جنك، حرب. لـ.

رَزمگاه { سـ. فا. [رزم = حرب ـگاه = مكان] حرب میدانی.

رَزنه { سـ. [عر. «رازیانه» دن] دره اوتی نوعندن معروف نبات كه یبانیسی و بوستانیسی اولور. || صو رزنه‌سی = صو بالدیرانی.

رَزه { سـ. ١. قپو قناتلرینی سوكیه تعلیق ایدن دمیر چنكل كه منتشه یرینی طوتار. ٢. قپویی قپالی طوتمغه مخصوص خارجدن و داخلدن قوللانیلیر دمیردن ساده زنبرك.

رَزه‌لَمك { یا رزه‌له‌مك. فتـ. (قپویی) رزه ایله قپامق.

رَزین { صـ. عر. ذ: رزینه. [«رزانت» دن صشـ.] آغر، متین: رأی رزین صاحبی.

رَژی { سـ. فر. [Régie] توتون ومسكراتك محصولات و سائره انحصاری و بونلری انحصار و تعهد آلتنه آلان شركت واداره: توتون رژیسی = انحصار دخان اداره‌سی.

رَس { صـ. فا. [«رسیدن» فعلندن سمصـ. اولوب صتر. تشكیلنه كیرر.] ١. یتیشن، ایریشن: مدد رس = امداده یتیشن، معین؛ دسترس = الی یتیشن، نائل؛ فریاد رس = فریاد و استمداده یتیشن.

رَسا { صـ. فا. یتیشن یاخود یتیشدیرن: مژده رسا = مژده یتیشدیرن، مژده‌جی، مبشر. ذ.

رِسالَت { سـذ. عر. [«رساله» ایله بر لغت اولدیغی حالده، لسانمزده محل استعماللری بسبتون آیرلمشدر. با: رساله.] ١. ایلچیلك، سفارت، ایلچی وسفیر صفت ومأموریتی. [بو معنا ایله الیوم سفارت مستعملدر.] ٢. پیغمبرلك، من طرف الله عبادینی دین حقه دعوته مأمور نبی مرسلك حال و شانی: اول بلبل باغ رسالت. ٣. مقـ. تصرفده دخلی اولمقسزین برینك سوزینی دیكره تبلیغ ایتمه.

رِسالَتپَناه { سـ. صـ. فا. [عر. رسالت = پیغمبرلك ـ فا. پناه = ملجأ] پیغمبرلكك ملجئی اولان فخر كائنات (صلعم): رسالتپناه افندمز.

رِسالَتپَناهی { صـ. فا. ملجأ نبوت ورسالت اولان پیغمبرمز افندمزه منسوب ومتعلق: هجرت رسالتپناهی؛ جانب عالئ رسالتپناهیدن.

رِساله { سـذ. عر. جـ: رسائل. ١. مكتوب، نامه: رسالهٔ تبریكیه؛ رسائل بلیغه. [بو معنا ایله لسانمزده پك استعمال اولنمیور.] ٢. اساساً مكتوب صورتنده یازیلان كوچك كتاب، برمسئله ویا علم وفنه دائر مختصر تألیف: منطقده بر رساله یازمشدر؛ مسائل فقهیه‌یه دائر رسائل عدیده‌سی واردر. || رسالهٔ مخصوصه = منحصراً بر مسئلهٔ فنیه حقنده یازیلان رساله [فر. Monographie].

رَسّام { سـذ. عر. [«رسم» دن سمبـ.] رسم یاپان، رسم و تصویر یاپمق صنعتنی بیلن واجرا ایدن آدم، مصور.

رَسّاملق { سـ. رسم و تصویر یاپمق صنعتی: رسامل‍قده مهارتی واردر.

رَسان { صـ. فا. یتیشدیرن، كوتورن، ایصال ایدن. [صتر. تشكیلنه كیرر:] مژده رسان = مژده كوتورن، مبشر؛ شرف رسان = شرف، كتیرن.

رَسائل { سـذ. جـ. عر. فذ: رساله. با: رساله.

رُستاق { سـذ. عر. جـ: رساتیق. [فا. «روستا» دن معرب] كوی، چفتلك.

رُستخیز { س. فا. قیامت، محشر. ٍ.

رَسته { ص. فا. قورتلمش، رها بولمش. ز:

رُسغ { سذ. عر. تث. ال وآیاق آیاسنك آرقه‌سی : رسغ - الید، رسغ القدم .

رُسُل { سذ. جم. عر. فد: رسول. با : رسول .

رَسم { سذ. عر. جم : رسوم. [بزجه غیرمستعمل اولان = « مرسوم » ك جمعی بولنان « مراسم » دخی بعض معانیده بونك جمعی یرینه قوللانیلیر.] ١. یازمه، چیزمه : رسم خط. ٢. اثر، نشان، علامت : رسمی قالمش. ٣. شکل، صورت، هیئت: خاچ رسمی، مهرسلیمان رسمی. ٤. ترتیب، پلان، طاسلاق : یاپیله‌جق مکتبك رسمنی چیزمك. ٥. بر انسان و یا حیوان یاخود موقع وسائره‌نك کاغد اوزرینه ال ایله یاپیلان شبیهی، تصویر، تمثال : رفائلك یاپدیغی رسملر مشهوردر. ٦. تصویر یاپمق فن وصنعتی : رسم اوکرنیور؛ رسم معلمی. ٧. فوطوغرافله آلنان تصویر، فوطوغراف : رسمی آلدیره‌جغم؛ فلان فوطوغراف کوزل رسم آلیور. ٨. طرز، ترتیب، اصول نسق : بورسمده یاپیلیر. ٩. عادت، طور : رسم دوران فلك. ١٠. آلای، دأب، آیین : مکتبك رسم کشادی؛ عسکرك یکید رسمی. [بومعنی ایله جمعی یرینه «مراسم» قوللانیلیر :] معایده مراسمی. ١١. دولتجه ودولت نامنه ایدیلن حرکت وسویلنیلان سوز : رسمك خارجنده قونیشیورز؛ من غیر رسم یازدی. ١٢. ویرکی، بر مالدن میرینك آلدیغی حصه، تکلیف، باج : کمرك رسمی، طوز رسمی؛ بحراً نقل اولنان امتعه‌دن کمرك رسمی آلنیر. [بو معنی ایله جمعی « رسوم » ك جمعی اوله‌رق « رسومات » دخی قوللانیلیر.] || رسم سلام = ١. عسکرك مافوقنه اجرا ایتدیکی مراسم تعظیمیه. ٢. بر کمینك دیکرینه قارشی ایفا ایتدیکی مراسم تعظیمیه.

رَسماً { ح. عر. ١. دولت نامنه، دولت طرفندن، دولتجه مقبول اوله‌جق صورتده ومراسم معتاده ایله : خارجیه ناظری ایشی قابنتولره رسماً یازدی؛ یکی کلن سفیر یارین رسماً قبول اولنه‌جقدر (= صورت رسمیه‌ده)؛ بن رسماً سویلیورم. ٢. مج. مجرد عادت یرینی بولسون دیه، جدی اولمیه‌رق، صورت ظاهره ده : رسماً حسن قبول کوستردیسه ده ممنون اولمدیغنی آکلادم.

رَسمجی { س. رسم یاپان، ال ایله ویا فوطوغرافله رسم چیقاران، رسام، فوطوغراف.

رَسمسز { ص. ١. اشکال و تصویراتی اولمیان: رسمسز کتاب؛ رسمسز سیاحتنامه‌دن بر شیء آکلاشلماز. ٢. رسمی معاملاتله اولمیان، مراسم وتکلیفاتدن عاری: رسمسز معامله.

رَسملی { ص. اشکال وتصویراتی اولان : رسملی کتاب، غزته.

رَسمی { ص. عر. ث : رسمیه. ١. دولت طرفندن ویادولت نامنه اولان : اعلان رسمی، توجیهات رسمیه. ٢. آلایله و دأب و آیین مخصوصله اجرا اولنان : معایدهٔ رسمیه، استقبال رسمی. ٣. مجرد عادت یرینی بولسون مقصدیله اجرا اولنوب جدی وصمیمی اولمیان : رسمی بر سوز سویلدی. ٤. د. (صرف عربیده) املا ایچون یازیلوب اوقونمیان (حرف). || غیر رسمی = دولت نامنه و رسماً اولمیان : غیر رسمی بر تحریرات یازلدی. || نیم رسمی = بسبتون دولت نامنه اولمیوب بر درجه‌یه قدر رسمیتی اولان: برلینك نیم رسمی غزته‌لری. || هاء رسمیه = کلمه‌نك صوکنده اولوب فتحه‌یی تقویه ایدن «ه» حرفی : بنده کلمه‌سنده‌کی « ه » کبی. «هاء سکته» دخی دینلیر. || هندسهٔ رسمیه = سطحی رسملردن بحث ایدن هندسه، هندسهٔ مجسمه‌نك غیری.

رَسمیات { سذ. جم. عر. رسمی ایشلر، معاملات رسمیه : رسمیاتله اوغراشمیه‌لم.

رَسمیت { سذ. عر. رسمیلك، صفت رسمیه : سویلدیکی سوزلرك رسمیتنی بیان ایدیور؛ سوزینه رسمیت ویرمك ایستیور.

رَسَن { س. فا. ١. ایپ، اورغان. ٢. مج. خلاط.

رَسَنبَند { ص. فا. [رسن=خلاط. بند = باغ] ى. خلاطله
ساحله باغلی : کمی رسنبند ایکن .

رُسوای { ص. فا. رذیل. مسخره، معایبی اشتهار ایتمش:
رسوای عالم اولدی .

رُسوب { سذ. عر. مایعاتك دیبنده طوران مواد
کثیفه، تورتی، تلوه، چوکندی.

رُسوخ { سذ. عر. ۱. صاغلا. ملق، متانت. ۲. بر
علم وفنك کنهنه وصول ووقوف:
فقهده اصحاب رسوخدندر .

رَسول { سذ. عر. جـ : رسل. ۱. ایلچی، سفیر. [بو
معناایله قوللانلمامغه باشلامشدر.]
۲. پیغمبر، مرسل، نبی؛ تر. یو-
لاواج؛ رسول الله = نبی الله،
من طرف الله عبادینی دین
حقه دعوت ایچون بعث بیورلمش
اولان انبیاء عظامك بهری و
بالخاصه پیغمبرمز محمد مصطفی
(صلعم) افندمز. ۳. ق. تصرفده
دخلی اولمقسزین برینك سوزینی
دیکره تبلیغ ایدن .

رُسوم { سذ. جـ. عر. فد: رسم. با: رسم. بونك ده
جمعی : رسومات. با : رسومات.
|| ی. رسوم طونه‌سی = کمینك
حموله وضعنه ویوکلی اقامتنه
مخصوص انبار وقاوه‌لرینك : درجهٔ
استیعابی که لیمانلرده وقنالرده بوکا
کوره رسم اعطا اولنور .

رُسومات { سذ . جـ. عر. [« رسم » ك جمع
الجمیدر.] ۱. اموال مختلفه‌نك
میری‌یه عائد ویرکیلری. ۲.
[مفرد کبی] کمرك اداره‌سی،
که مقدما طوز وصیدماهی و
سائر رسومی دخی شامل
اولدیغندن بو اسمله تسمیه او-
لنمشدر : رسومات امانتی، امینی،
دائره‌سی، مأموری .

رُسومی { ص. عر. ث : رسومیه. [عربیده یاء نسبت
جمع صیغه‌سنه الحاق اولنمدیغندن
یاکلیشدر.] کمرکه واوکا متفرع
رسوم وتکالیفه منسوب ومتعلق:
جمعیت رسومیه = رسومات
مجلسی؛ قوانین رسومیه .

رَسید { س. فا. [اصل فارسیده « یتیشدی، ایریشدی »
معناسیله فعل ماضی اولوب،
وقتیله دفتره بوکلمه ایله قید
اولندیغندن، « رفت » مقابلی
اوله‌رق علم اولمشدر.] اقراض
اولنان بر مبلغك اعاده‌سیله
قیدینك ترقینی، حذف، امحا:
دفتردن رسید ایتدی؛ نامی
رسید اولندی .

رَسیده { ص. فا. یتیشمش، ایریشمش، واصل،
کمال بولمش : رسیدهٔ دست
تعظیم اولدی = مشحون تعظیم
اولان یدمه واصل اولدی؛
رسیدهٔ ختام = ختامه واصل
اولمش. || نورسیده = یکی یتیشمش.
|| نارسیده = یتیشمه‌مش، ایرمه‌مش.

رَشّ { سذ. عر. سرپمه، پوسکور. تمه. ز.

رَشادتلو { ص. ا. خلق طوغری یوله سوق وارشاد
وظیفه‌سیله موظف اولان مشا-
یخه ویریلن عنواندر .

رِشاش { سذ. عر. یا رشاشه. سذ. عر. سرپندی. ز.

رِشته { س. فا. ۱. ایپلیك، خیطه، تیره. ۲. مج. رابطه،
علاقه، واسطه : رشتهٔ محبت؛
رشتهٔ حیاتنی قطع ایتمك. ۳.
تر. [زبانزدی ارشته] اوده
یاپیلان تل شعریه : رشته چور-
به‌سی. || سر رشته = ایپ اوجی،
وسیله. || رشتهٔ آستانه = بج.
سجیم، اسپاولو .

رَشح { سذ. عر. صیزمه، ترلمه. [ترشح دها مستعملدر.]

رَشحه { سذ. عر. جـ : رشحات. دستی کبی برقابدن چیقان
صیزندی، ترله .

رُشد { سذ. عر. ۱. طوغری یولده کیتمه، طوغری
یولی بولمه. ۲. طوغری دو-
شونمه، عقل و تمییز صاحبی
اولمه : اصحاب رشددندر. ۳.
بالغ اولمه، بلوغ : اثبات رشد
ایتمك؛ سن رشد .

رُشدی { ص. عر. ث : رشدیه. بالغ و سن رشده
واصل اولان چوجقلره مخصوص:
مکتب رشدی؛ مکاتب رشدیه=
ابتدائیه‌دن صکره و اعدادیدن
اول اولان مکتب که مبادیء
علومك تدریسنه مخصوصدر.

رُشدیّه { سذ. عر. مکتب ابتدا- ئیه‌دن صکره ومکتب
اعدادیدن اول اولان مکتب
رشدی : رشدیه مکتبنه کیدی؛
رشدیه درسلرندن امتحان ویره-
بیلیر. [«مکتب رشدیه» تعبیری
اضافت قاعده‌سنه مبنی اوله بیلیر.]

رَشك { س. فا. ۱. قیصقانمه، حسد، غبطه. ۲.
حسد وغبطه‌یی موجب، محسود.

رَشك آور { ص. فا. حسد و غبطه‌یی موجب، محسود: رشك آور امثال واقران. [حسدجی دیه ترجمه ایدنلر یاكلمشلردر.]

رشمه { س. زنجیردن كم.

رِشوَت { سش. عر. بر مأموره حقلی ویا حقسز بر ایش كوردیرمك ایچون ویریلان اجرت وهدیه: رشوت ویرمك، آلمق، یمك، رشوتله ایش كوردیرمك.

رُشوَت { س. [اصلی مجهول] بح. ۱. آرمه نك اقسام وتفرعاتنك كیده احتیاطاً بولندیریلان یدكلكی: رشوت یلكن. مقابلی: اثواب. ۲. كمیده احتیاطاً بولنان سرن و چبوق وكوندرلرك استیف اولندقری محل.

رِشوَتجی { ص. رشوت قبول ایدن، رشوتله ایش كورن.

رَشید { ص. عر. [«رشد» دن صش.] ۱. طوغری یولده كیدن، استقامت اوزره حركت ایدن. ۲. عقل ودرایت وحسن حركت صاحبی، مالنی حسن اداره‌یه مقتدر، اسرافدن متوقی. ۳. سن رشده واصل، بالغ، عاقل.

رَشیدیّه { سش. عر. نشاسته و شكرله یاپیلان بر جنس طاتلی.

رُشَیم { سذ. عر. [«رشم» دن ستصـ.] نبا. تخمك اصل مایهٔ انباتیه‌سی اولان واكثریا ایكی مصراعك اورته‌سنده بولنان دانه‌جك، فر. Embryon.

رَصّاد { سذ. عر. [«رصد» دن سمبـ.] رصد دینان آلتله اجرام سمائیه‌یه باقان اهل هیئتدن آدم، فلكی.

رَصاص { سذ. عر. ۱. قورشون. [اسرب، رصاص اسود.] ۲. قالای. [قصدیر، رصاص ابیض.]

رَصانَت { سش. عر. صاغلاملق، متانت، محكملك.

رَصانَتلی { ص. صاغلام، متانتلی، محكم، رصین.

رَصَد { سذ. عر. ۱. كوزتمه، بكلمه، پوصی طوتمه. ذ. ۲. اجرام سمائیه‌یی دوربینله معاینه ایتمه. ۳. اجرام سمائیه‌یی سیر ومعاینه‌یه مخصوص دوربین ویا دیكر آلات: رصدله آیه باقمق.

رَصَدخانه { س. فا. اجرام سمائیه‌یی آلات مخصوصه ایله و بیوك یرلی دوربینله سیر ومعاینه ایتمكه مخصوص بنا: پارس رصدخانه‌سی؛ نصیر الدین طوسی‌نك هلاكویه یاپدیردیغی رصدخانه.

رَصَدگاه { س. فا. ۱. كوزدوب بكلمكه مخصوص محل. ۲. رصدخانه.

رَصَدی { ص. عر. ث: رصدیه. كواكبی سیر ومعاینه ایتمكه مخصوص ویا بوكا منسوب و متعلق: آلات رصدیه؛ تدقیقات رصدیه.

رَصیف { ص. عر. ث: رصیفه. [«رصف» دن صش.] صاغلام، محكم، متین، صاغلام صورتده بنا ایدلمش.

رَصین { ص. عر. ث: رصینه. [«رصانت» دن صش.] صاغلام، متین، محكم.

رِضا { سذ. عر. ۱. خشنودلق، ممنونیت: الله رضاسیچون! ۲. قائل اولمه، موافقت، عدم مخالفت: بو ایشه رضاكز وارمیدر؟ رضاء طرفین = هر ایكی طرفك موافقتی. ۳. ایستك، اراده، اختیار، طوع: كندی رضاسیله كیتدی. ۴. قدر الهی‌یه سرفرو ایتمه، توكل: انسان ایچون دنیاده رضا وتوكلدن باشقه چاره یوقدر. || رضاءً لله = الله رضاسیچون؛ عوض مقابلنده اولمیه‌رق مجرد الله راضی اولسون دیه، ثواب ایچون. || رضا ویرمك = راضی اولمق، موافقت ایتمك.

رِضاجو { ص. فا. [عر. رضا = م. فا. جستن = آرامق] برینك رضاسنی طلب وآرزو ایدن، راضی ایتمكه چالیشان.

رِضاداده { ص. فا. [عر. رضا = م. فا. دادن = ویرمك] رضا ویرمش، راضی اولمش، قائل.

رَضاع { سذ. عر. سوت اممه. [ارضاع یرینه امزرمه معناسیله قوللانملی.]

رَضاعی { ص. عر. سوت اممكه متعلق، سوتدن اولان (قرابت): ولد رضاعی = سوت اوغل.

رِضوان { سذ. عر. خشنودلق، رضا: رضوان الله علیه = الله راضی اولسون! رضی الله عنه!

رِضوان { سخذ. جنتك محافظی و قپوجیسی اولان ملكك اسمیدر؛ روضهٔ رضوان = جنت، بهشت.

رَضِیَ فل. عر. [بعض دعا تعبیرا تنده مستعمل فعل ماضیدر] راضی اولسون: رضی الله عنه = الله اوندن راضی اولسون.

رَضیع سذ. عر. [«رضاع»دن صش.] سوت قارنداش، سوت برادر.

رَطب صه. عر. ث: رطبه. تازه، یشیل، یاش (یمش). ‖ رطب و یابس. = یاش قوری؛ ومج. مناسبتلی مناسبتسز. ‖ رطب اللسان = لسانی تازه‌لندیرن، كوزل بر شی سویلین.

رِطل سذ. عر. ۱. تقریباً اوقه‌نك ثلثنه معادل اسكی مایعات اولچیسی، لیتره. ۲. عر. شراب قدحی، پیاله.

رُطوبَت سذ. عر. ۱. یاشلق، نملیلك، اصلاقلق: بو چاماشیرده بر آز رطوبت حس ایدیورم. ۲. هواده ویا ابنیه‌نك ایچنده‌كی نم: هواده رطوبت واردر؛ بو اوك هیچ رطوبتی یوقدر. ‖ میزان الرطوبه = هواده‌كی صو بخارینك مقدارینی اولچمكه مخصوص آلت، تفاضلی ترمو متره، ایغرو متره.

رُطوبَتلی صه. ۱. یاش، ایصلاق: رطوبتلی چاماشیر كیمك صحته پك مضردر. ۲. رطوبتی اولان، یابس اولمیان، نمناك: رطوبتلی هوا؛ رطوبتلی او.

رَطیب صه. عر. ث: رطیبه. ۱. یاش، ایصلاق. ۲. تازه، یشیل.

رُعاف سذ. عر. ط. بورن قانامه.

رَعایا سذ. جم. عر. فد: رعیه. با: رعیه.

رِعایَت سذ. عر. ۱. كوزتمه، حفظ: رعایت حقوق، رعایت منافع. ۲. صایمه، صایغی، اعتبار: او عادته شمدی رعایت ایدن یوقدر؛ حقوق قدیمه‌مزه رعایت ایتمیور. ۳. حرمت، اكرام، تعظیم، آغرلامه: بو مملكتده مسافره چوق رعایت ایدرلر.

رِعایتسزلك سذ. حرمتسزلك، اعتبارسزلق، حرمت وتعظیم ایتمه‌یش، صایغیسزلق: اونك حقنده رعایتسزلكده بولندیلر؛ ارباب فضل وهنره رعایتسزلك جائز دكلدر.

رِعایتكار صه. فا. حرمت و اعتبارایدن، مكرم.

رِعایتكارانه صه. ح. فا. حرمت و اعتبارله: رعایتكارانه معامله؛ رعایتكارانه قبول ایتدیلر.

رِعایَةً ح. عر. صایه‌رق، حرمت واعتبار ایده‌رك: حقوق قدیمه‌مزه رعایةً هر معامله‌سنه تحمل ایتدم؛ سننه رعایةً سسمی چیقارمدم.

رُعب سذ. عر. قورقو، خوف، دهشت.

رَعد سذ. عر. كوك كورلمه‌سی: برق ورعد.

رَعدانداز صه. فا. [عر. رعد = كوك كورلمه‌سی. فا. انداختن = آتمق] كوك كورلمه‌سی كبی شدتلی سس چیقاران، كورلین.

رَعشه سذ. عر. دیترمه، قورقو ویا صوئوقدن دیترەیش، اوركه: بررعشه‌یه دوچار اولدم؛ بتون وجودمه بررعشه یایلدی.

رَعشه‌دار صه. دیترەین، اوركن، رعشه‌یه كرفتار.

رَعنا صه. [اصل عربیده «ارعن» صفت مشبهه‌سنك مؤنثی اولوب، احمق و دوشونمه‌دن آغزینه كلنی سویلر قادین معناسنه مخصوص اولدیغی حالده، لسانمزده شبهه‌سز «رعن» فعلنك سوسلنوب كوزللشمك معناسنه دخی كلمسی مناسبتیله، محل استعمالی بسبتون دكیشدیرلمشدر.] كوزل، لطیف، پارلاق، رونقلی: دلبر رعنا، سرو رعنا. ‖ كل رعنا = یاری قرمزی یاری صاری كل، كه شعرا عندنده پك مقبولدر. = ح. پك ایی، پك اعلا: رعنا بیلیرسكز؛ رعنا معلومكزدر.

رَعی سذ. عر. ۱. اوتلامه، حیواناتك مرعاده اوت یمه‌سی: او یرلرده برچوق قویونلر رعی ایدیورلردی. ذ. ۲. اوتلاتمه، كوتمه، حیواناتی مرعاده حفظ ایدوب بسلمه: چوبانلر قویونلرینی رعی ایتمكله مشغول ایدیلر. ۳. تر. عرض اطاعت ایتمه، تسلیم اولمه، رعایا حكمنه كچمه: قلعه ضبط اولنیجه بتون او جوار اهالیسی كلوب رعی ویردیلر. [تعبیر قدیمدر.]

رَعِیَّه یاخود رعیت. سذ. عر. جم: رعایا. ۱. سوروی، اوتلادیلان حیوانات سوروسی، بر چوبانك كوتدیكی حیوانات. ۲. برحكمدارك حكم واداره‌سنه تابع اولوب تكالیف امیریه ویرن خلق، زیردستان، برایا دینان

ارباب سیفدن اولمیوب محافظه‌لری دولته عائد بولنان تبعه : رعیه‌نك، رعایانك حقوقنی محافظه ایتمك . || رعیت‌پرور = رعایاسنه‌ای باقان .

رَغائِب { سث. جم. عر. فد : رغیبه . با : رغیبه . || لیلهٔ رغائب = فخر کائنات (صلعم) افندمز حضرتلرینك رحم مادره دوشدکاری لیلهٔ مبارکه‌یه مصادف کیجه که رجبك ایلك جمعه کیجه‌سیدر .

رَغبَت { سث. عر. ۱. ایستك، آرزو، خواهش، میل : رغبت ایتمك، رغبت کوسترمك؛ رغبت وارمیدر؟ = آرزو بیورلیورمی، ایستك وارمیدر؟ ۲. قبول، حسن قبول، حسن تلقی، اعتبار : یازدیغی کتابلر رغبت عمومیه‌یه مظهر اولدی؛ او بیچیم مجوهرات رغبتدن دوشمشدر .

رَغبَتسِز { ص. ۱. خواهشی اولمیان، ایستکسز. ۲. رغبت عامه‌یه مظهر اولمیان، غیرمقبول، رواجسز.

رَغبَتسِزلِك { سد. ۱. ایستکسزلك، میل و آرزو فقدانی . ۲. عدم مقبولیت، اعتبارسزلق : بو قبیلدن مالار حقنده بو رغبتسزلك دوام ایتدکجه .

رَغبَتلی { رغبتلو. ص. ۱. ایستکلی، خواهش و میل و آرزوسی اولان : بن بومالك رغبتلیسی دکلم. ۲. حسن قبوله مظهر، مقبول. ۳. اژ. وقتیله رتبه‌سز غیرمسلمله ویریلیر عنوان ایدی.

رَغَد { سذ. عر. رفاه، وسعت، سهولت . ذ.

رَغم { سذ. عر. ضدینه وعنادینه حرکت، نسبت : حسودلرك رغمنه؛ علی رغم العدو = دشمنك عنادینه .

رَغماً { ح. عر. عنادینه، ضدینه : خسیسدر صدینه ویرمز دیینلره رغماً هرکسدن زیاده ویردی .

رَغیبه { سث. عر. جم : رغائب. ۱. رغبت و آرزو اولنه‌جق شیء. ۲. بیوك وپك مقبول عطیه و احسان. ذ. || لیلهٔ رغائب. با : رغائب.

رِفاده { سث. عر. جرا. یاره‌لرك اوزرینه قونیلان قاتلانمش بز، باصق.

رَفاقَت { سث عر. ۱. آرقداشلق، شریکلك، معیت : رفاقتنده برآدم وارایدی؛ رفاقتنده ایکی کاتب بولنیور. ۲. یول آرقداشلغی، یولداشلق : فلان یره کیده‌جکم بکا کیم رفاقت ایتمك ایستر؟ اونك رفاقتی پك ایپدر. [ترکیبات عربیه‌ده «رفاقه» صورتنده دخی قوللانیلیر :] حسب الرفاقه.

رَفاه { سذ. عر. و:

رَفاهَت { سث. عر. و:

رَفاهِیَت { سث. عر. یاشایشده بوللق و قولایلق، وسعت حال، اتساع معیشت : کمال رفاهله یاشامق : خلقمزك اسایش ورفاهیتی برکالدر.

بو اوچ لغتدن برنجیسی اولان «رفاه» فیروز آبادینك «قاموس»نده بولنمامغله، بعض لغویونمز عربی اولمدیغنه حکم ایتمشلرسه‌ده، «محیط المحیط»ده بشنجی بابدن «رفه» فعلنك مصدری اولاق اوزره مقید اولدیغنه باقیلیرسه، اوده عربیدر. «رفاهیت» ه غلط دیینلر دخی اصابت ایده‌مه‌مشلردر؛ چونکه بو کلمه دخی قاموسده واردر.

رَفت { سد. فا. ۱. کیتمه. کیدیش، عزیمت، حرکت : آمد ورفت = کیدوب کلمه. ۲. ترقین قیدی. [اصل فعل ماضی اولوب، دفترلرده «شد» کبی «آمد» مقابلنده قوللانلغله، لسان رسمی‌یه کیرمشدر.]

رَفتار { سد. فا. کیدیش، یورویش، حرکت : رفتار نازکانه .

رَفته رَفته { ح. فا. کیت کیده، کیده کیده، کیده‌رك، تدریجاً .

رَفتیّه { سد. [«رفت» لغت فارسیه‌سندن عربی قاعده‌سی اوزرینه تشکیل اولنمش لغت سقیمه‌در. شایان استعمال دکلدر. کمرك اصطلاحنده اخراج اولنان اموالدن آلنان رسم، «آمدیه» لغت سقیمه‌سنك مقابلی.

رُفدان { سذ. عر. رافدان. یومورطه.

رَفض { سذ. عر. ۱. ترك. ذ. ۲. رافضیلك.

رَفع { سذ. عر. ۱. قالدیرمه، یوکسلتمه، یوقاری‌یه چیقارمه، اعلا : رفع لوا، رفع صدا ایتمك. ۲. قالدیرمه، لغو وفسخ ایتمه : او اصولی رفع ایتدیلر. ۳. نزع : رتبه‌سنی رفع ایتدیلر. ٤. د. [نحو عربیده] اعراب دینلن اسمك احوال اربعه‌سنك برنجیسی که اکثریا ضمه ویا (و) و(ا) ایله اولور. وبو حالده بولنان اسمه مرفوع دینلیر. || جرا.

رفع زوائد = یاره‌نك چوروك اتلرینك قطع وازاله‌سی. ‖ ـ بر عددك قوتنی تزیید ایتمه.

رَفعَت { سڠ. عر. یوكسكلك، علو، یوكسك وبیوك رتبه: علم و هنرله انسان رفعت قزانیر.

رَفعتلو { ص. ۱. علو ورفعت صا حبی ۲. اﻧ. رتبهٔ ثالثه اصحابنه وبیكباشیلره ویریلن عنواندر.

رِفق { سذ. عر. یاواشلق، طا. تاتلیلق، ملایمت: رفق ایله معامله ایتمك.

رُفقاء { سذ. جـ. عر. فد: رفیق. با: رفیق.

رَفیع { ص. عر. ث: رفیعه. [«رفعة» دن صش.] یوكسك، یو جه، عالی، بلند: قصر رفیع؛ رتبهٔ رفیعه؛ رفیع الدرجات= قدر واعتباری عالی اولان.

رَفیق { سذ. عر. جـ. رفقاء. [« رفق » دن صش.] ۱. آرقداش، یولداش، همپا: ابتدا رفیق دوشونملی صكره طریق. ۲. اورتاق، شریك: رفقاسنه طانیشمه دن بر شیء دیه‌مدی. ۳. یارداق، یاماق، معاون: مجلسك امور تحریریه سنی اداره ایچون بر رفیقه محتاجدر. ٤. قوجه، زوج، آر قداش: قادینه رفیقنك نره‌ده اولدیغی صورملی.

رَفیقه { سڠ. عر. ۱. آرقداشلق یا اورتاقلق ویا یارداقلق ایدن قادین. ﻧ. ۲. قاری، زوجه: رفیقهم همشیره‌كز.

رَفیه { ص. عر. [« رفاهة » دن صش.] بوللق وراحتله كچینن، یاشاییشی وكچنمه‌سی فراح اولان.

رَق { د. با: رك.

رِق { سذ. عر. قوللق، مملوكیت. = ص. عر. قول، مملوك، عبد.

رِقاب { سڠ. جـ. عر. فد: رقبه. با: رقبه.

رَقابَت { سڠ. عر. ۱. ایش و صنعتده ویا علم وهنرده امثالنه تفوق ایتمك واونلره رغماً قزانمق غیرتی: فابریقه‌لر بیننده‌كی رقابتدن مشتریلر استفاده ایدر. ۲. رقیبلك، دیكرینك طالب وهوسكاری اولدیغی شیئه طالب وهوسكار اولوب مسابقه‌ته چالیشمه: بن اونلره قارشی رقابته كیریشه‌مم؛ عشاق بیننده‌كی رقابت. ۳. قیصقانمه. — تعبیرات عربیه‌ده « رقابه » صورتنده قوللانیلیر: حسب الرقابه.

رَقّاص { ص. عر. ث: رقاصه. [« رقص » دن سمـ] خوره تپن، اوینایان، رقص ایدن. = سذ. عر. چالار سا عتك ماكینه‌سنك حركتنی تعدیله مخصوص اوله‌رق معادن مختلفه‌دن مركب كفچه شكلنده آلت كه ساعت ایشلدكجه افقی حركتده بولنور.

رَقامبیو { [یتا. Ricambio] با. سـ. قبول ایدلیه‌رك پرو تستو ایدلمش پولیچه‌نك عكسنه كشیده ایدلمسی.

رُقَباء { سذ. جـ. عر. فد: رقیب. با: رقیب.

رَقَبه { سڠ. عر. جـ: رقاب. ۱. بوین، عنق، كردن. ۲. مجـ. مالكیت، حق تصرف: مالك رقاب الامم. ۳. كوله، خلایق، اسیر: اعتاق رقبه = قول وجاریه آزادی.

رِقَّت { سڠ. عر. ۱. اینجه‌لك، یوفقه‌لق. ﻧ. ۲. مجـ. آجیمه، شفقت، تأثر، متأثر اولمه، رحم: رقت قلب؛ كندیسنه رقت كلدی، كندیسی رقته كلدی= رحم ایتدی، متأثر اولدی.

رِقَّت آمیز { ص. فا. [عر. رقت= رحم ـ فا. آمیختن = قاریشدیرمق] و:

رِقَّت انگیز { ص. فا. [عر. رقت = رحم ـ فا. انگیختن = قوپارمق] رحم وشفقتی موجب، مؤثر، آجیقلی: رقت آمیز بر حكایه، رقت انگیز بر وقعه.

رِقَّتلی { ص. ۱. رحم و شفقتی اولان، مرحمتلی: پك رقتلی آدمدر، رقتلی یوركی وار در. ۲. ترحم وتأثری موجب، مؤثر: رقتلی بر حكایه.

رَقص { سذ. عر. خوره تپه، اوینامه، صیچرامه، خو ره: سوینجندن رقص ایتمكه باشلادی.

رُقعه { سڠ. عر. جـ: رقاع. ۱. بز وقماش پارچه‌سی، یامه. ۲. پوصله ومذكره یازمغه مخصوص اوفاق كاغد، ورقپاره. ۳. مذكره، استدعانامه، عر ضحال: بر رقعه تقدیم ایتدی. ٤. تر. [اوچنجی معنادن مأ خوذ] محاكم شرعیه اوراقندن

ماعدا هرنوع اوراق رسمیه تحریرنده مستعمل معروف بر جنس یازی که چابق یازیلیر. [بو صوك معنا ایله زبانزدی رانك كسریله‌در.]

رَقَم { سذ. عر. جـ: رقوم، ارقام. ۱. یازمه، یازی، تحریر، یازی ایله قید واشارت: رقم ایتمك = یازمق، قید وتحریر ایتمك. ذ. ۲. عددلری قید و تحریره مخصوص اشاراتك بهری: ۷ رقمی، ۸ رقمی؛ ارقام هندیه = آوروپالیلرك ارقام عربیه دیدكلری و اونلرك عربلردن عربلرك ده هندیلیلردن اخذ ایتمش اولدقلری ۱، ۲، ۳ الخ. اشاراتی. ۳. حساب علم وقواعدی: رقم بیلمك، اوكرنمك. || رقم دوكمك = حساب ایتمك. || رقم قویمق = نومرو وضع ایتمك.

رقمزده { صـ. فا. [عر. رقم = م. فا. زدن = اورمق] ۱. یازلمش، محرر، مقید. ۲. مذكور، ذكر وبیان اولنان.

رقمزن { صـ. فا. [عر. رقم = م. فا. زدن = اورمق] یازان، چیزن، قید واشارت ایدن.

رقمكش { صـ. فا. [عر. رقم = م ـ فا. كشیدن = چكمك] رقم چكن، یازان، چیزن.

رقمی { صـ. عر. ث: رقمیه. [«رقم» دن سمذ.] اعداد اشاراتنه وحسابه منسوب ومتعلق.

رُقوم { سذ. جـ. عر. فد: رقم. [با: رقم.]

رَقیب { سذ. صـ. عر. جـ: رقبا. جـ. فا. رقیبان. [«رقابة» دن صشـ.] ۱. دیكریله عین شیئه طالب وخواهشكر اولان، بر محبوبه یه دلداده اولان عاشقلرك یكدیكرینه نسبةً بهری. ۲. بر ایش وصنعت ویا علم وهنرده امثالنه مسابقتله اونلری چوریده‌رك ایلریلمك ایستین: اطبا اكثریا بربرلرینه رقیب اولورلر.

رِقیّت { سش. عر. [«رق» دن مصدریت اسمیدر] قوللق، كوله‌لك، جاریه‌لك، عبودیت: تأكید روابط رقیت ایتمك.

رَقیق { صـ. عر. ث: رقیقه. [«رقت» دن صشـ.] ۱. اینجه، یوفقه، نارین. ۲. آزادسز كوله وجاریه. ۳. مجـ. مرحمتلی، چابوق متأثر اولور: قلب رقیق.

رُقیه { سش. عر. سحرباز واوفوروكجیلرك اوقودقلری شیء، افسون: رقیه اوقومق.

رُقیه‌خوان { صـ. فا. [عر. رقیه = افسون. فا. خواندن = اوقومق] رقیه وافسون اوقویان، افسونكر، اوفوروكجی.

رَك { د. [اینجه هجالی الفاظده، و«رق» قالین هجالیلرنده] ۱. اسكی شیوه‌ده صفتلره ملحق اولوب تفضیل بیان ایدر: كوزلرك = دها كوزل؛ آقرق = دها بیاض. ۲. ینه صفتلره ملحق اولوب تصغیر بیان ایدر: كوچورك = كوچوجك. [صوكنده‌كی كافك حذفیله.]

رَگ { سـ. فا. طامار: رك جان = جان طاماری. ذ.

رِكاب { سذ. عر. ۱. اوزنكی: تحریك ركاب عزیمت ایتدی. ۲. خاكپای [علی الخصوص تشریف شاهانه اثناسنده تقدیم اولنان معروضات حقنده مستعملدر]: ركاب همایونه عرضحال تقدیم ایتمك.

رِكابدار { سـ. فا. [عر. ركاب = اوزنكی ـ فا. داشتن = طوتمق] وقتیله كبرا آته بینركن اوزنكیلرینی طوتان آغا.

رَكاكت { سش. عر. ۱. كوشكلك. ضعف، قوتسزلك. ذ. ۲. سویلیشده نقصان، طوغری سویلیه‌میش، طوتقونلق: دیلنده ركاكت واردر؛ ركاكت لسان. ۳. ربط كلامده نقصان، ربطسزلق، سلاست ضدی: یازدیغی شیئلرده ركاكت اكسیك دكلدر.

رُكبه { سش. عر. دیز، زانو. ذ.

رَكز { سذ. عر. دیكمه، صاپلامه، یره صاپلایوب قائماً طوردیرمه، قورمه: ركز لوا؛ بر ستون ركز ایتمك؛ ركز خیام = چادیر قورمه.

رَكعت { سش. عر. جـ: ركعات. [رانك كسریله غلطدر.] نمازده بر قیامله بر ركوع و بر سجودی متضمن حركت: ایكی ركعت نماز قیلدم؛ اوكله نمازی قاچ ركعتدر؟

رُكن { سذ. عر. جـ: اركان. ۱. بر شیئك اك صاغلام ومحكم طرفی، تمل دیركی، كوشه، استنادگاه: ركن كعبهٔ مباركه، بر بنانك ركنی. ۲. ستون، عمود. ۳. مجـ. بر هیئتك اك اهمیتلی واك قوتلی افرادینك بهری: او آدم بو مملكتك

ركنيدر؛ اركان دولت = وكلا وبيوك مناصبده بولنان رجال. == جه. ع. ضابطان وامرادن يوقارى اولان رجال عسكريه، مشيرانله فريقان وميرلوالر. [امرا ميرالايلرله قائممقام وبيكباشيلر، ضابطان دخى قول آغالريله مادونده‌كى فرمانسز ضابطلردر.] || اركان حرب، اركان حربيه = حرب زماننده اردونك سوق‌الجيش و تعبية الجيش فنلرنجه ترتيب وتنظيمنه و طوپوغرافيا فننه توفيقاً تعيين مواقعه وصلح زماننده دخى سوقيات وترتيبات عسكريه‌يه نظارت ايدن هيئت مخصوصه‌يه منسوب اركان وامرا وضابطان كه بونلر مكاتب حربيه‌ده سائر ضابطاندن بر قاچ سنه زياده اوقورلر: اركان حرب دائره‌سى، هيئتى، ضابطانى.

رُكوب { سـذ. عر. ١. بينمه، راكب وسوار اولمه: آته ركوب ايتمك؛ ركوب ونزوله مقتدر = كندى كنديـنه آته بينوب اينه بيلير، يعنى پك ياشلى ويا معلول اوليان. ٢. آرابه وكمى كبى متحرك بر واسـطهٔ نقله كيرمك: آرابه‌يه، كمى‌يه، دمير يول قطارينه ركوب ايتمك.

رُكود { سـذ. عر. طورمه. طورغون وراكد اولمه.

رُكوع { سذ. عر. نمازده اللرى ديزلره طيايوب اكلك حركتى: ركوعه وارمق؛ ركوعده اوقونه‌جق دعا.

رَكيك { صـ. عر. ث: ركيكه. [« ركاكت » دن‌صش.] ١. ضعيف، كوشـك، سست. ٢. لسـانده ركاكتى اولان، درست سـويليه‌مين: ركيك اللسان.

رِمّ { سذ. عر. ط. كميكك چوريمه‌سى: رم الاسـنان، رم المناخر.

رَم { سـ. فا. اوركمه، رعشه: رم كرده = اوركوب ديتره‌ين، رعشه‌دار.

رِماح { سذ. جه. عر. فد: رمح. || ا: رمح.

رَماد { سذ. عر. كول، آتش كولى، خاكستر.

رَمادى { صـ. عر. ث: رماديه. كول قبيلندن ويا كول رنكنده اولان: لون رمادى، مواد رماديه.

رِمال { سذ. جه. عر. فد: رمل. || ا: رمل.

رَمّال { سذ. عر. [« رمل » دن سمب.] قومك اوزرينه بر طاقم اشارتلر ايده‌رك ويا ديكر صـورله غيبدن خبر ويرمك ادعاسنده بولنان طولانديريجى، كذاب.

رَمّاللق { سـ. رمل يعنى قومـك اوزرنده‌برطاقم اشارتلر ايتمكله ويا ديكر صور مختلفه‌ايله غائبدن خبر ويرمك ادعاسى وبو ادعاده بولنان آدمك حال‌وشانى، يالانجيلق، طولانديريجيلق.

رُمّان { سذ. عر. نار ميوه‌سى.

رُمّانى { صـ. عر. ث: رمانيه. نار چيچكى رنكنده. || ا. فصيلهٔ رمانيه = نار آغاجى جنسندن اشجار.

رِمايت { سذ. عر. اوق وقورشون وكله كبى مرميات آتمه، مرميات آتمق فنى انداخت. [فن حربده « انداخت » يرينه بو لغتك استعمالى شايان توصيه‌در.]

رُمح { سـذ. عر. جه: رماح. مزراق، قارغى، سونكى، نيزه.

رُمحى { صـ. عر. ث: رمحيه. || ا. مزراق كبى سـيورى وكسكين.

رَمَد { سذ. عر. ط. كوز خسته‌لغى، فر. Ophthalmie.

رَمز { سـذ. عر. جه: رموز، رموزات. ١. اشـارت، اشـارتله مرام آكلاتمه، ايمـا. ٢. بر مرام افاده ايدن رسم وشكل وسائره، معما. || رموز كيمويه = فن كيميـاده حروف مقطعه و ارقامله افهـام مرام اصولى.

رَمَضان { سذ. عر. شهور عربيه‌نك طقوزنجيسى كه شريعت اسـلاميه‌ده اوروج آييدر.

رَمَق { سذ. عر. ١. حيات بقيه‌سى، آنجق نفس آله‌جق درجه‌ده حيات: بن كيتديكمده بدنـده بر رمق قالمشـيدى. ٢. مج. جزئى مقدار: ايشـك بوزلمسـنه رمق قالدى. || سد رمق = حيـاتدن جزئى مقدار محافظه ايده‌جك و آجلقدن اولميه‌جك قدر ييه‌جك.

رَمل { سـذ. عر. جه: رمال. قوم، ريك. لسـ.

رَمَل { سذ. عر. ١. د. [عرو. ضده] هر مصراعى درت « فاعلاتن » دن مركب شعر

وزنی : بحر رمل . ۲. قومده
بر طاقم اشارتلر ایتمکله غیبدن
خبر ویرمك ادعاسی، رماللق.

رُموز { سذ. جم. عر. فد : رمز.
با : رمز. [جمع الجمع
« رموزات » دخی قوللانیلیر.]

رَمه { س. فا. سوری، ن.

رَمی { سذ. عر. آتمه، انداخت،
تفنك بوشتمه .

رَمیده { ص. فا. اورکمش، مر.
تعش. ن.

رَمیم { ص. عر. ث: رمیمه. [«رم»
دن مشـ.] ط. چوریمش،
بوزوق (کمیك) .

رَنّان { ص. عر. [«رن»دن مبـ.]
م. چوقسس چیقاران،
ایکلدەین، چینلایان، طنین انداز.

رَنانَت { طوغریسی « رنین » .
با : رنین .

رَنج { س. فا. زحمت، اذیت،
اضطراب.

رَنجبَر { س. فا. [رنج = زحمت.
بردن = چکمك] تارله و
باغچەده ویاخود یاپی وسائر
ایشلرده قازمق وطاش طوپراق
طاشیمق کبی ایشلرده استخدام
اولنان کوندەلکجی، عمله :
رنجبر قوللانمق، رنجبر یومیەسی؛
رنجبر باشی = برایشده چالیشان
رنجبرلرك رئیسی .

رَنجبَرلِك { س. تارله وباغچه و
یاپی وسائرەده قاز.
مق وطاش طوپراق طاشیمق کبی
ایشلرده مستخدم کوندەلکجینك
ایشی وحال وصنعتی، عملەلك :
یاپیلرده رنجبرلك ایدیور.

رَنجِش { س. فا. اینجیتمه، اینجید.
یش، زحمت واذیت ویرمه.

رَنجور { ص. فا. خسته، مریض،
نامزاج. ن.

رَنجه { س. فا. زحمت، اذیت،
مشقت.

رَنجیده { ص. فا. اینجینمش، آزر.
ده، معذب. || رنجیده
خاطر = کوجنمش، منفعل.

رِند { س. ص. فا. جم : رندان. ۱.
عشرت وسائر شیلردن
احتراز ایتمز لا ابالی آدم، خرا.
باتی. ۲. ظاهراً لا ابالی وغیر
محترز کورینن واهل دل آدم :
رندان صفا .

رِندانه { ص. ح. فا. لاابالی واهل
دل آدملره یاقیشیر حال
وصورتده اولەرق : رندانه یاشا.
یش؛ رندانه حرکت ایدیور.

رِندلِك { س. لا ابالیلك، خرابا.
تیلك.

رَنده { س. [فارسیدن] ۱. تخته.
لری یونتوب دوزلتمکه
مخصوص معروف مارانغوز آلتی که
تخته ایچنه کچیریلوب یالکز آغزی
جزئی طیشاریده قالمش کسکین بر
لامەدن عبارت اولوب انواع
مختلفەسی واردر. ۲. پینیر، صو.
غان وسائر شیئلری اوفاق اوفاق
طوغرامغه مخصوص تنکەدن
اوجلری چیقندیلی دلیکلری حاوی
معروف مطبخ آلتی . || رنده
انفیەسی = بسبتون توز حالنده
اولمیوب رندەدن کچمش کبی
اوفق ریزەلردن عبارت انفیه.
|| رنده رچلی = آغاج قاونك رنده.
لنمشندن یاپیلان طاتلی.

رَندەلَمك { فتـ. رندەدن کچیر.
مك. رنده ایله
دوزلتمك ویا طوغرامق : تخته -
یی، صوغانی رندەلمك.

رَندەلَنمَك { فجـ. رنده دینلن
آلتله دوزلدلمك ویا
طوغرانمق : بو تختـه، بو توتون
بویله رندەلنمز .

رَنگ { س. فا. ۱. اشیا واجسا.
مك کونشك بعض شعا.
علرینی بلع وبعضلرینی رد ایتملریله
نظرده کوستردکلری صورك
بهری، لون : قیرمزی، صاری،
ماوی رنك. ۲. مج. صورت،
طرز: خستەلغك رنکی دکیشدی.
۳. مج. حیله، مکر. || رنك آتمق =
صولمق. || رنکدن رنکه کیر.
مك = صیق صیق رنکی دکیشمك؛
ومج. پك زیاده صیقلمق. || رنك
ویرمك = ۱. بر رنکه صوقمق:
۲. مج. آکلاتمق، بللی ایتمك:
رنك ویرمەمك = کیزلەمك، بللی
ایتمەمك. || رنکی یوق = برحالده
طورماز، آکلاشلماز. [اصل تر.
کجەسی «بت» میدر، یوقسه بونك
چهرەیه مخصوص اولمسیله، باشقه
بر لغت ومیدر؟ آکلاشیله
مدی.]

رَنگارَنگ { ص. فا. بر قاچ
رنکده اولان،
آلاجه.

رَنگسِز { ص. ۱. رنکی اولمیان،
صولمش. ۲. مج. حالی
آکلاشلمیان .

رَنگلَمَك { یاخود رنکله مك.
فتـ. رنك ویرمك.

رَنگلَنمَك { فطـ. رنك آلمق،
بر رنکه کیرمك.

رَنگلی { ص. بر رنکی اولان،
بیاضك غیری .

رَنكين صه.فا. ١. رنكلى اولان، پارلاق رنكلى. ٢. مج. كوزل، لطيف، مزين. ٣. مصنع ومزين (عباره، سوز) : برمصراع رنكين.

رَو صه. فا. [« رفتن » فعلندن سمص. اولوب صتر. تشكيلنده بولنور.] ١. كيدن، يوروين : تيز رو = چابق كيدن؛ راهرو = يولده كيدن، يول آلان. ٢. كيتديكى، يوريديكى : قلمرو = قلمك يورودیكى، حكم سورديكى ير، اولكه.

رو ياخود روى. سه. فا. ١. يوز، وجه، چهره : روى زيبا = كوزل چهره. ٢. سطح، يوز: روى زمين = سطح ارض، ير يوزى؛ روى دريا = سطح بحر. || آبرو = يوز صويى. || رو براه = متهئ عزيمت. || رو برو = يوز يوزه. || خوبرو = كوزل يوزلى. || دو رو = ايكى يوزلى، مرائى. || رو كردان = يوز چويرن. || رو مال = يوز سورن؛ يوز سورمه.

رو صه. فا. [«روييدن» فعلندن سمص. اولوب تركيباتده بولنور] بيتن، نابت : خود رو = كنديكنديته بيتن، خدايى نابت.

رَوا صه. فا. لايق، مناسب، جائز : رواكورمك : تجويز وتنسيب ايتمك. || ناروا = غيرجائز، نا مناسب.

رَوابِط سه. جه. عر. فد : را- بطه. با : رابطه.

رُواة سه. جه. عر. فد : راوى. با : راوى.

رَواتِب سه. جه. عر. فد : را- تبه. با : راتبه.

رَواج سه. عر. ١. سوروم، ايى سوريلن شيئك حالى، اعتبار : بوسنه ذخيره‌نك رواجى واردر. ٢. تداولده بولنان قيمت وبها : آقچه رواجى؛ بومالك چار- شيده رواجى نه‌در؟ [بوايكنجى معناده «رايج» دخى قوللانيلير.]

رَواجسز صه. سورومسز، سو- رلمين.

رَواجسزلق سه. سورومسز- لك، سورلميش.

رَواجلى صه. سوروملى، ايى سوريلن، اعتبارلى (مال).

رَوافِض سه. جه. عر. فد : رافضى. با : رافضى.

رِواق سه. عر. اوستى اورتيلى واوكى آچيق ير، كمر آلتى، سونديرمه، صاچاق آلتى، چارطاق. || نه رواق = طقوز چارطاق يعنى قبهٔ سما.

رِواقى صه. سه. عر. جه. رواقيون. حكماء يونانيدن اساساً مدرسه‌نك اوكنده‌كى صاچاق آلتنده تدريس وتدرس ايدن برصنف حكمايه اطلاق اولنوركه رئيسلرى (زنون)در، فر. Stoïciens.

رَوان صه. فا. كيدن، يوروين، آقان، جارى : آب روان = آقار صو، ماء جارى. || تخت روان = ايكى استره تحميل اولنان برنوع محفل. ≡ سه. روح انسانى. || روح روان، روح وروان = برنجى تقديرده كيديجى اولان روح معناسيله صفت موصوف، وايكنجى تقديرده عطف تفسيردر.

رَوانبخش صه. فا. و :

رَوانبخشا صه. فا. [روان = جان. بخشيدن = باغشلامق] جان باغشلايان، تازه حيات ويرن، پك مفرح ودلكش.

رَوانه صه. فا. كيدن، يورو- ين : روانه اولمق = كيتمك، يورومك.

رَوانى سه. [اصلى فا. « روغنى » يعنى ساده ياغله ياپيلان] تبسيده پيشر ايرميك ياخود او- ندن بر طاتلى كه انواع كثيره‌سى اولور.

رِوايت سه. عر. جه : روايات. ١. برخبر وكلام وسائره نقلى، حكايه : صحابه‌نك اكثرى احاديث شريفه روايت ايتمشلردر؛ فلان بزه بر طاقم خبرلر روايت ايتدى. ٢. نقل وروايت اولنان حكايه وخبر، افواه ناسه دوشن سوز : اويله بر روايت دوران ايتمش؛ بر روايت ايشيتدم. ٣. برماده حقنده برآدم ويا برطاقم آدملر طرفندن نقل اولنان صورت وقوع : بوبابده شويله بر روايت دخى واردر؛ ديكر بر روايته كوره‌ده شويله اولمش.

رَوايِح ودها طوغريسى « روا- ئح » . سه. جه. عر. فد: رايحه. با : رايحه.

روباه ياخود روبه . سه. فا. تيلكى، ثعلب. د.

روبَراه صه. فا. و :

روبَرو صه. ح. فا. با : رو.

روبه { س. [يتا. Roba. زبا- نزدى : اوروبه] ۱. كيله‌جك شیء، اثواب، البسه : برقات روبه یاپدیردم. ۲. اثواب وچماشیر ویاتاق وسائره‌یه متعلق اشيا : روبه‌لرینی آیریجه بر آرابه‌یه یوكلتمش. ۳. قادینلرك اوده كیبدكلری بتون اثواب، انتاری، كیجه‌لك : بوقماشدن كوزل روبه یاپیلیر.

روبه‌لق { ص. قادین ایچون اوده كیيلمك اوزره بتون اثواب وانتاری اعمالنه مخصوص ویا لایق : روبه‌لق قماش.

روبیه { س. [اصلی : ربعیه. زبانزدی : اوروبیه] ۱. وقتیله آلتون چاریكی. ۲. هندستانك تقریباً ۱٤ غروش قیمتنده بركومش سكه‌سی. [Roupie].

روح { سذ. عر. جـ : ارواح. ۱. انسانده و حیواناتده‌كی مادۀ حیاتیه، جان : بدنده روح وار ایكن: روحنه رحمت اولسون! ۲. حركت، فعالیت، قوت : بوآدمده هیچ روح یوقدر. ۳. تأثیر، مؤثرلك : بو عباره پك سونوكدر برآز روح ویره‌جك تعبیرات بوللی. ٤. بر مادۀ نباتیه وسائره‌دن چیقاریلان خلاصه‌كه اكثریا پك خفیف و طیار بر مایع حالنده اولور : نانه روحی، آفیون روحی، لقمان روحی، نیشادر روحی، طوز روحی. || روح الله = حضرت عیسی (عم). || روح الامین، روح القدس = حضرت جبرائیل.

روحانی { ص. عر. ؤ : روحانیه. [«روح» دن سمنـ.] ۱. جانه منسوب ومتعلق : انسانك احوال جسمانیه وروحانیه‌سی. ۲. صرف روحدن عبارت اولوب جسمی اولمیان، مادی اولمیان، معنوی، روح قبیلندن اولان : او روحانی بر حالدر، شخص روحانی. ۳. امور مذهبیه‌یه وآخرته متعلق : خرستیانلرك ریاست روحانیه‌سی. == سذ. عر. جـ : روحانیون. صرف روحدن عبارت اولان عالم لاهوت سكانی، جسم لطیف، ملك : روحانیلره قاریشمق؛ زمرۀ روحانیون.

رَوحانی { ص. عر. ؤ : روحانیه. [«روحه» دن سمنـ. — رانك ضمیله قرائتی غلطدر.] لطیف ودلكش، كوزل منظره‌لی وهوادار : روحانی برمحلدر.

روحانیّت { سذ. عر. ۱. روحانیلك، روحدن عبارت اولانك حالی. ۲. ارتحال ایتمش بر ذاتك موجودیت روحانیه‌سی، عالم ارواحده موجودیتی : اولیاء عظامك روحانیتندن استمداد ایتمك. ۳. ادیان سائره‌ده رؤساء مذهبك حالی.

روحپَرور { ص. فا. روحه قوت و انشراح ویرن، حیاتبخش : روحپرور بر مقامله ترنماز اولدی.

روحسز { ص. جانسز، قوتسز، تأثیرسز.

روحلاندیرمق { فتـ. جانلاندیرمق، قوت و تأثیرینی آرتدیرمق.

روحلانمق { فلـ. جانلانمق، قوت وتأثیری آرتمق.

روحلی { ص. ۱. جانلی، ذی روح، برحیات. ۲. مجـ. قوتلی، تأثیرلی.

روحی { ص. عر. ؤ : روحیه. جانه منسوب ومتعلق : احوال روحیه.

استعمالده «روحانی» دن فرقی واردر: «روحانی» معنویاتده، «روحی» ایسه مادیات وطب وفلسفه‌یه متعلق خصوصاتده قوللانیلیر.

رودبار { س. فا. چای، آقار صو، نهر. لسـ.

رقّوده { س. مجـ. خلاطك دولاب اوزرنه صاریلوب تشكیل ایتدیكی یوماق.

روز { س. فا. كون، كوندوز، یوم، نهار : روز وشب = كیجه كوندوز؛ روز افزون = عمری اوزادان، حیاتبخش؛ روز جزا = قیامت كونی، محشر. || روزمره = هر كونكی : مصارف روزمره.

روزكار { س. فا. زمان، وقت، عهد، هنكام.

روزكار { س. [لغت آنفۀ فارسیه‌دن مأخوذ اولوب، تركجه اولمدیغی ظاهر ایسه‌ده، فارسیده اصلا متضمن اولمدیغی ومعنای اصلیسیله هیچ مناسبتی اولمیان بر معنایه نقلی غریبدر.] یل، ریح، باد : پویراز، لودوس روزكاری؛ شدتلی، خفیف روزكار. || بحـ. یوصله كرته‌لری؛ روزكار آلتی = روزكارك اسدیكی جهتك مقابلی؛ روزكار اوستی = روزكارك اسدیكی طرف. || روزكار پایی = ع. مرمیاتك حین طیرانده روزكارك تأثیریله واقع اولان انحرافی.

روزگارلی { ص. چوق يل آلان، روزکاره معروض: روزکارلی بر يردر.

روزمرّه { ص. با: روز.

روزن { س. فا. پنجره. ن.

روزنامچه { س. [« روزنامه » مصغری] هرکونکی وقوعات ويا مصارفی يازمغه مخصوص ال دفتری، کوچك يوميه.

روزنامچه‌جی { س. بعض دوائرده روزنامچه دينلن يوميه دفتريني طوتان محاسبه کاتبی، محاسبه‌جی.

روزنامه { س. فا. [روز=کون. نامه=يازلمش شیء] ١. هرکونکی واردات ومصارف ويا وقوعاتك قيدينه مخصوص دفتر، يوميه. ٢. هرکونکی وقايعی ضبط ونشر ايدن ورقه، غزته، کونده‌لك غزته. ٣. تقويم.

روزنامه‌جی { س. تقويم ترتيب ايدن.

روزه { س. فا. اوروج، صيام. ن.

روزه { س. [فر. Rose] ياصی الماس طاشی، عادی الماس، فلمنك.

روزه‌خوار { ص. فا. [روزه= اوروج - خوردن= يمك] اوروجی يين، اوروج طوتميان.

روزه‌دار { ص. فا. [روزه=اوروج - داشتن=طوتمق] اوروج طوتان، صائم.

روزی { س. فا. رزق، قوت، آزيق.

روزی رسان { ص. فا. رزق يتيشديرن، رزاق.

روزينه { ص. فا. کونده‌لك، يومی. ن.

روس { س. [زبانزدی: اوروس] روسيه اهاليسندن، روسيه‌لی: روسلر، روس قومی. ‖ روس خياری= چوق صويه محتاج اولميان بر جنس خيار.

رُؤس { سد. جم. عر. فد: رأس. با: رأس. = فد. تر. ١. کوچك رتبه توجيهنی مبين اولان فرمان وبراته بدل مقام صدارت عظماده‌ن ويريلن محررات رسميه. ٢. علميه رتبه‌سی، پايه: رئوس آلمق.

رُؤَساء { سد. جم. عر. فد: رئيس. با: رئيس.

روسپی { س. فا. [تر. زبانزدی: اوروسپی] زانيه، قحبه، فاحشه، آلفته.

روستا { س. فا. کوی، قريه، چفتلك. ن.

روستائی { ص. فا. کويه منسوب ويا مخصوص وشايان، کويلی. ن.

روستوپوللی { ص. [« روسپی اوغلی »دن غلط. — زبانزدی: اوروستوپوللی.] حيله‌کار، مکار، عيار.

روستوپوللق { س. حيله‌کارلق، مکارلق، عيارلق.

روسچه { ص. روسلرك طرز وحالنه موافق ويا لسانلرنده اولان: روسچه‌خوره، شرق، کتاب. = ح. روسلرك طرز وحال ويا لسانلرنده: روسچه ياشامق، سويلك. = س. روسيه‌ليلرك سويلدکلری لسان: روسچه اسلاو السنه‌سی زمره‌سندندر.

روسلاشديرمق { فتـ. روس جنسيتنه صوقمق، روس ايتمك.

روسلاشمق { فل. روس جنسيتنه کيرمك، روس اولمق: لاپونيه‌ليلر کوندن کونه روسلاشمقده‌در.

روسياه { ص. فا. و:

روسيه { ص. فا. [رو= يوز. سياه، سيه= قره] قره يوزلی، معيوب، رذيل.

روسيه { س. م. آوروپانك شرق شمالی قسمنده واقع مملکت واسعه‌که بر ايمپراطورلق صورتنده اداره اولنور: روسيه دولتی، روسيه ممالکی، اقوامی.

روسيه‌لی { ص. س. روسيه‌ده ساکن ومتمکن بولنان، روسيه اهاليسندن اولان، روس.

رَوِش { س. فا. ١. کيديش، يورويش. ٢. طرز، اسلوب: بو روشله. ٣. حرکت، جريان: روش احوال= احوالك صورت جريانی.

روشن { ص. فا. ١. آيدين، ضيادار، منور: قدومکزله کلبهٔ احزانمزی روشن ايتديکز. ٢. ظاهر، عيان، آشکار: بو حقيقت کون کبی روشندر. ‖ روشن دل، روشن ضمير= قلبی منور، نور حقيقتله لمعه‌دار. ‖ ديده‌لر روشن= کوزلر آيدين.

روشنا { ص. فا. آیدین، منور، ضیادار.

روشنایی { س. فا. آیدینلق. لس.

روضه { سث. عر. ج: ریاض. باغچه، صولی وچمنلی بول باغچه. || روضهٔ رضوان = جنت، فردوس. || روضهٔ مطهره = فخر کائنات (صلعم) افندمزك مدینهٔ منوره‌ده مرقد مقدسلری.

روطه { س. بح. کمینك طریق سیری؛ روطه ویرمك = کمی‌یه مطلوب اولان جهته کیتمسی ایچون یول ویرمك.

روغن { س. فا. [رانك ضمیله غلطدر.] یاغ، دهن، سمن: روغن ساده = ساده یاغ؛ روغن زیت = زیتون یاغی.

روغن { س. [فا. «روغنی» دن] آیاق‌قابی اعمالنده قوللانیلان معروف پارلاق سختیان.

روغنلامق { فت. (سختیانی) پارلاتمق، جلا ویروب پارلاق حالنه قومق.

روغنلی { ص. جلالی، پارلاق (سختیان).

روغنی { س. فا. [تر. زبانزدی رانك ضمیله روغنی یاخود روغن] آیاق‌قابی اعمالنده مستعمل پارلاق دری. [روانی دیدیکمز طاتلینك‌ده فارسیده اسمی «روغنی» و «روغنینه» اولوب، روانی بوندن مأخوذدر.]

رؤف { ص. عر. [«رأفة» دن سمعـ.] زیاده‌سیله مرحمتلی واسیرکیجی. [اسماء حسنادندر.]

روقه { [روجه‌دن] اوزون قیویرجق یاپراقلی برنوع صلاطه.

روکت { [فر. Roquette] تخلیصیه هیئتلرنده ایپ سوق ایتمك ایچون قوللانیلان بر نوع فشنك، بیوك هوائی فشنکی: محاربه روکتی = محاربه‌لرده قوللانیلان برنوع مرمی؛ اشارت روکتی = عادی هوائی فشنك.

روگردان { ص. فا. [رو = یوز- گردانیدن = چویرمك] یوزینی چویرن، میل ورغبت ایتمین: بر شیئدن روگردان اولمق = اجتناب ایتمك.

روم { س. بو اسم عن اصل روما-لیلره ویریلوب، بعده رومانك ایکی‌یه انقسامنده (بیزانس) جهتنه منحصر قالمشدر. آسیای وسطی خلقی الیوم آناطولی‌یه بونامی اطلاق ایدیورلر؛ «منلای روم» و «جلال الدین رومی» کبی تعبیرلر بو اعتبارله‌در. بزجه ایسه بو اسم یالکز یکی روم جنسیتنه مخصوصدر: روم قومی، روم قاریسی، روم لسانی؛ روم مذهبی = شرق کلیساسی، اورتودوقس مذهبی. || روم ایلی = ممالك عثمانیه‌نك آوروپاده‌کی قسمی.

روم { س. [فر. Rhum] چای-داردن و شکر قامشیله سائر بعض موادن تقطیر واستحصال اولنان سرت بر مسکر.

رومال { یاخود رومال. ص. فا. [رو، روی = یوز- مالیدن = سورمك] یوز سورن: سدهٔ روضهٔ مطهره‌یه رومال اولمق.

رومالی { س. فا. یوز سورمه. ن.

روم‌الی { س. عن اصل روما شهرینك وبالتعمیم بتون ایتالیانك اهالیٔ قدیمه‌سی.

رومان { س. رومانیه دینلن افلاق وبغدان اهالیسندن آدم.

رومان { س. [فر. Roman] قورلمش اوزون حکایه و بویله بر حکایه‌یی حاوی کتاب: آلکساندر دومانك رومانلری.

رومانجه { رومانیه دینلن افلاق وبغدانه‌ویو مملکتلرك اهالیسنه منسوب ومتعلق: رومانجه قیافت، شرقی، چالغی. == ح. رومانلرك طرز واصول ویا لساننده: رومانجه خوره تپمك، سویلمك، یازمق. == س. رومانلرك سویلدکلری لسان: رومانجه لاتین السنه‌سندندر.

رومانجی { س. رومان دینلن حکایه کتابلرندن یازان محرر.

رومانیه { سخ. م. مقدما مملکتین دینلن افلاق ایله بغدانك هیئت مجموعه‌سی: رومانیه قراللغی.

رومانیه‌لی { س. رومانیه اهالیسندن، رومان.

رومجه { ص. روم قوم وجنسیتنه منسوب ومتعلق: رومجه یازی، لسان. == ح. روم طرز واصول ویا لساننده: رومجه قونیشمق، یازمق. == س. روم لسانی: رومجه اسکی یونان لسانك غلطیدر؛ رومجه‌یی اوکرنه مدم.

روملاشدیرمق { فت. روم جنسیتنه ادخال ایتمك.

روملاشمق { فط. روم جنسیتنه کیرمك، روم اولمق.

روملق { ص. اهالیسی روم اولان: اوراسی روملقدر. = س. روم جنسیتی: اونك روملغی لسانندن بللیدر.

رومورکور { س. [فر. Re-morqueur] کمی چکن واپور.

رومی { ص. عر. ۆ: رومیه. ۱. وقتیله روم دینان آناطولی و روم ایلی‌یه منسوب ومتعلق ویا بو یرلرك اهالیسندن اولان: جلال الدین رومی، اسکندر رومی. ۲. روم جنسیتنه منسوب و متعلق، روم: لسان رومی، قواعد رومیه.

رونده { ص. فا. کیدن، یوروین.

رونق { سذ. عر. پارلاقلق، کوزللك، لطافت، طراوت، زینت: رونق بهار، رونق جمال.

رونق افزا { ص. فا. [عر. رونق = پارلاقلق. فا. افزاییدن = آرتدیرمق] برشیئك پارلاقلغنی و زینت ولطافتنی آرتدیران، کوزللشدیرن.

رونقلی { ص. پارلاق، کوزل، لطیف، مزین.

رونما { ص. فا. و:

رونمون { ص. فا. [رو = یوز ـ نمودن = کوسترمك] یوز کوسترن، ظهور ایدن، میدانه چیقان: بعض احوال غریبه رونما، رونمون اولدی.

روی { س. فا. با: رو. ‖ روی نکار = ۱. بر نوع زنبق چیچکی. ۲. پنبه رنکده کوچك دانه‌لی بر جنس اوزوم.

روی { سذ. عر. د. قافیه‌نك حرف اخیری.

رؤیا { سذ. عر. اویقوده کورولن شیء، دوش، واقعه، عالم معنی: رؤیا کورمك؛ رؤیاسنده کورمك؛ رؤیا تعبیر ایتمك؛ رؤیایه کیرمك = رؤیاده کورینمك: فلان ایش بو کیجه رؤیامه کیردی.

رؤیت { سش. عر. ۱. کورمه، کوریش: رؤیت هلال = یکی آیی کورمه. ۲. نظارت، اداره: امور بیتیه‌می رؤیت ایده‌جك کیمسه‌م یوقدر. ۳. باقمه: دعواسی فلان محکمه‌ده رؤیت اولنیور؛ دعواسی هنوز رؤیت ایتمدیلر.

رویت { سش. عر. بر ایشك هر جهتنی لایقیله تفکر و مطالعه ایتمه، بصیرت، رأی سدید وصائب: اصحاب رویتدن.

ره { س. فا. با: راه.

رها { س. قورتلمه، قورتلش، خلاص: رها بولمق = قورتلمق، خلاص بولمق.

رهابین { سذ. ج. عر. فد: رهبان. با: رهبان.

رهاوی { س. فا. [« رها » یعنی اورفه شهرینه منسوب] ۱. صندقلی کوچك چالغی. ۲. مقامات موسقیه‌دن بری.

رهایاب { ص. فا. [رها = خلاص ـ یافتن = بولمق] خلاص بولان، قورتولان: رهایاب اولمق = قورتلمق، خلاص بولمق.

رهب { سذ. عر. [هانك فتحیله‌ده لغتدر] قورقو، خوف.

رهبان { سذ. عر. ج: رهابین. کشیش، قره‌باش، خرستیانلقده تارك دنیا.

رهبان { سذ. ج. عر. فد: راهب. با: راهب.

رهبانیت { سذ. عر. راهبلك، کشیشلك، ترك دنیا ومجرد اوله‌رق یاشایش: اسلامده رهبانیت یوقدر.

رهبر { ص. فا. [ره = یول ـ بردن = کوتورمك] یول کوسترن، قولاغوز، دلیل.

رهبرلك { س. قولاغوزلق، یول کوسترمه، دلالت: رهبرلك ایتمك.

رهرو { ص. فا. [ره = یول ـ رفتن = کیتمك] یوله کیدن، یول آلان، یولجی، سالك.

رهزن { ص. فا. با: راهزن.

رهکذار { یا رهکذر. س. فا. [ره = یول ـ کذشتن = کچمك] یولك کچدیکی یر، کچیدی، ممر، آیاق آلتی.

رهن { سذ. عر. بر مالك اوندن استیفاسی ممکن اولان بر حق مقابلنده موقوف طوتلمسی، طوتو، اوکدل، کرو: رهن براقمق.

رهنما { ص. فا. [ره = یول ـ نمودن = کوسترمك] یول کوسترن، قولاغوز، دلیل.

رهیاب { ص. فا. [ره = یول ـ یافتن = بولمق] یول بولان، کیره بیلن، فرصت بوله بیلن: رهیاب دخول اولدی = کیرمکه فرصت بولدی.

رَهین { صد. عر. ١. رهن برا. غلمش، ترهین اولنمش. ٢. قرین، مقارن: رهین تصویب بیوریلورسه = قرین تصویب اولورسه؛ بو ایش رهین ثبوت، رهین ایقان اولدی.

رِیاء { سذ. عر. ایکی یوزلیلك، یالاندن کوسترش، مرائیلك: ریا ایچون اولنان عبادتك خیری یوقدر.

رِیاح { سذ. جم. عر. فد: ریح. با: ریح. [عربیده مؤنثدر.]

رَیاحین { سذ. جم. عر. فد: ریحان. با: ریحان.

رِیاسَت { سذ. عر. ١. باش اولمه، رئیسلك بر مجلس ویا هیئتك رئیسلکی: او مجلسه کیم ریاست ایدیور؟ ریاست کیمده‌در؟

رِیاسَتپَناه { صد. فا. [عر. ریاست = باشلق. فا. پناه = ملجأ] ریاستك ملجئی، رئیسلکك رکنی، ریاست مقامنده بولنان.

رِیاسَتپَناهی { صد. فا. اذ. رئیسه منسوب و متعلق: ذات عالیٔ ریاستپناهی‌یه، جانب سامیٔ ریاستپناهیلرینه.

رِیاض { سذ. جم. عر. فد: روضه. با: روضه.

رِیاضَت { سذ. عر. نفسی قیرمه، زهد وتقوی مقصدیله راحت ولذایذدن اجتناب ویرهیزله قناعتکارانه یاشایش: ریاضت ایتمك؛ اصحاب ریاضتدن. ‖ ریاضت بدنیه = تعلیم، حرکت، جمناستیق.

رِیاضی { صد. عر. ث: ریاضیه. حساب وهندسه وهیئت کبی علوم حسابیه وحقیقیه‌یه متعلق: علوم ریاضیه. = سذ. عر. جم: ریاضیون = علوم ریاضیه ایله توغل ایدن آدم، علوم ریاضیه منتسب و متخصصی: مشاهیر ریاضیوندن.

رِیاضِیّات { سذ. جم. عر. علوم وحقایق ریاضیه: ریاضیاتله اوغراشمق.

رِیاکار { صد. فا. ایکی یوزلی، مرائی، کوسترش ایچون یالاندن تقوی ویاخلوص کوسترن.

رِیاکارانه { صد. ح. فا. ریاکارلقله، مرائیلکله، ایکی یوزلیلکله: ریاکارانه حرکت.

رِیاکارلق { سذ. ایکی یوزلیلك، مرائیلك، یالاندن کوستریش.

رِیال { سذ. [اسپانیولجه دن] یکرمی بش غروشلق بر اسپانیه وآوستریا کومش سکه‌سی.

رِیاله { سذ. مقدما بحریه میرلواسنه ویریلن اسمدر.

رَیّان { صد. عر. صویه قانمش، سیراب.

رَیب { سذ. عر. شبهه، شك، کمان.

ریح { سذ. عر. جم: ریاح. [عربیده مؤنثدر] ١. یل، روزکار، باد. ٢. ط. بدنك بعض طرفلرنده عضلاتده و مفصللرده حاصل اولوب بین العوام یل تعبیر اولنان صیزی: ریح طیار، ریح صدر، ریح مفصلی.

رَیحان { سذ. عر. جم: ریاحین. فسلکن دینلن کوزل قوقولی نبات.

رَیحانی { صد. عر. خط ریحانی = فسلکن کبی سطری طولدیران برنوع مزین دیوانی خط.

ریخته { صد. فا. دوکلمش، آتلمش. ㄋ.

ریخیتیم { سذ. فا. شهر ساحلنده و لیمان کنارنده دکیز طولدیریلوب اوستی تسویه اولنان یرکه سفائنك قارن قارنه یاناشمه‌سنه مساعد اولور، رصیف.

ریز { صد. فا. [«ریختن» فعلندن سمصد.] دوکن، آقیدان، صاچان، سرپن: خونریز = قان دوکن؛ اشکریز کوز یاشی دوکن؛ شرفریز = شرف صاچان. یتیشدیرن.

ریزان { صد. فا. دوکیلن، آقان، جاری: ریزان اولمق.

ریزه { سذ. فا. اوفاق پارچه، قیرندی، صاچندی: ریزه ریزه اولمش. = سخ. تر. م. لازستان متصرفلغنك مرکزی.

ریزه‌چین { صد. فا. [ریزه = اوفاق پارچه. چیدن = طوپلامق] اوفاق پارچه‌لر و دوکیلن قیرندیلری طوپلایان: خوان نعمتندن ریزه‌چین اولدی.

ریسمان { سذ. فا. ایپ، خلاط، رسن. لسه.

ریش { سذ. فا. یاره، جریحه، قرحه. = صد. یاره‌لی، جریحه‌دار، مجروح: دلریش = یورکی یاره‌لی، مجروح الفؤاد.

ریش { سذ. فا. صقال، لحیه.

ریش { سذ. عر. [عربیده مؤنث دخی اولور] قوش توکی.

ریشخَند { سذ. فا. بییق آلتنده کولمه، استهزا.

ریشه { س. ۱. صچاق، پوسكول. ۲. اینجه كوكلر، صچاقلی كوك.

ریق { سذ. عر. محبوبه‌نك آغز صویی.

ریك { س. فا. ۱. قوم رمل. ۲. [تر. زبانزدی : ریخ] قوروتمق ایچون یازی‌یه آتیلان توز.

ریكدان { س. فا. یازی‌یی قوروتمق ایچون قوللانیلان توزك قوندیغی اوستی دلیكلی قاب. [ریكدانلق دیه‌ملی.]

ریم { س. وقتیله لسان عوامده روما شهرینه ویریلن اسم اولوب پاپایه‌ده ریم پاپا دیرلردی.

رینغه { س. بر جنس یاصی بالیق كه قوریسی مشهوردر.

رِئوی { ص. عر. ث : رئویه. تشـ. ط. آق جكره منسوب ومتعلق.

رِئه { سث. عر. ت : رئتین. تشـ. آق جكر. ‖ ط. الم الرئه، ذات الرئه، سل الرئه و سائره= آق جكره عارض اولان امراض مختلفه.

رَئیس { سذ. عر. جـ : رؤسا. [« رأس » دن صشـ.] ۱. باش، آمر، بر طائفه‌یه حكم وریاست وارنی اداره ایدن آدم: رئیس قبیله، رئیس جماعت : رئیس العلماء = دائرهٔ مشیخت اسلامیه‌ده بر منصب مخصوصك صاحبی. ‖ رئیس الكتاب، رئیس افندی= مقدما خارجیه ناظری وظیفه‌سنی ایفا ایدن صاحب منصب. ۲. بر هیئت و مجلسی تركیب ایدن اعضانك باشی، برنجیسی : رئیس مجلس، رئیس حكومت، محكمه رئیسی. ۳. كمی قپودانی : احمد رئیس؛ قوجه رئیس = تجار كمیلرنده قپوداندن صوكره اك قدملی ضابط، قپودان معاونی. ‖ رئیس روحانی، رؤساء روحانیه = جماعت غیر مسلمه‌یه مذهبجه ریاست ایدن باش راهب ورهبان. ‖ لیمان رئیسی = لیمان دائره‌سنك ولیمانه متعلق ایشلرك مدیری كه بحریه امرا وضابطاننده اولور.

ز

ز { زه . سـ . [عر . زاء . سڤ .] تركجه الفبانك اون اوچنجی حرفی اولوب، اصل الفبای سریانی و عبرانی صره‌سنده یعنی ابجد ترتیبنده یدنجی حرف اولمغله، رقم کبی استعمالنده ۷ عددینه اشارتدر. شکل عبرانیسی ז و شکل سریانیسی ا اولوب بونلرك شکل عربیسیله اولان مشابهتلری ظاهر در. یالکز عربیده «ر» حرفیله التباسنه محل براغلامق ایچون اوستنه برنقطه قونمشدر.

زا { یاخود زای. صـ. فا. [«زاییدن» فعلندن سمص. اولوب صتر. تشکیلنده بولنور] طوغوران. ز.

زاء { سڤ. عر. (ز) حرفنك اسم عربیسیدر. نقطه‌لی اولدیغنه بناءً «ر» حرفندن تفریقاً «زاء معجمه» و «ذ» حرفندن تفریقاً «زاء هوز» دخی دینلیر.

زاج { سـذ. عر. حامض کبریت ایله دمیردن حاصل اولان و اصطلاح کیمیوده کبریتیت حدید دینلن ماده‌نك تجارتده‌کی اسمیدر. || زاج قبریس = حامض کبریتله باقردن مرکب کبریتیت نحاس، کوز طاشی.

زاجر { صـ. عر. [«زجر» دن سف.] منع ونهی ایدن. ز.

زاحف { صـ. عر. ث : زاحفه. [«زحف» دن سف.] تا. ییلان کبی قارنی اوزرینه سورینه‌رك یوروین : حیوان زاحف؛ حیوانات زاحفه.

زاحفه { سڤ. عر. جـ : زواحف. تا. ییلان کبی قارنی اوزرینه سورینه‌رك یوروین حیوان.

زاد { صـ. فا. [«زادن» فعلندن سمص. اولوب، صتر. تشکیلاتنده بولنور] طوغمه، طوغمش، متولد : پریزاد = پریدن طوغمش؛ نوزاد = یکی طوغمش. || مادرزاد = آنادن طوغمه یعنی آنادن طوغدقده اوکرنیلان : لسان مادرزاد = بر آدمك بو صورتله اوکرنوب بیلدیکی لسان، لسان اصلی.

زاد { سـ. فا. آزیق، قوت، توشه، ییه‌جك، رزق.

زادَ { فل. عر. ث : زادت. [«زیادة» دن فعل ماضی مفرد مذکر غائب اولوب، دعا مقامنده قوللانیلان بعض تعبیرات عربیه‌ده بولنور] زیاده اولسون، آرتسون : زاد عمره = عمری آرتسون؛ زادت فضائله = فضیلتلری آرتسون.

زادگان { سـ. جـ. فا. فد : زاده. با : زاده. = تر. فد. اصیل، اصیل زاده، نجیب : او آدم زادگاندر. [زادکاندندر دیمك اولادر.]

زادگانلق { سـ. اصالت، نجابت، صوی.

زاده { صـ. فا. جـ : زادگان. [«زادن» فعلندن سمف.] ۱. طوغمش، مولود. [اکثریا صتر. ده بولنور :] مردمزاده = آدمدن طوغمش؛ پری زاده = پریدن طوغمش؛ حلال زاده = حلال براجتماعدن طوغمش؛ حرام زاده = ولدزنا. ۲. مجـ. حصوله کلمش، حاصل، متکون : زادهٔ طبع = طبیعتمدن طوغمش، حاصل اولمش. || کشی زاده [تعبیر سقیم] = اصیل. || بك زاده = مجـ. چاپقین، کلخانبکی. = سـ. فا. اوغل، ابن، ولد : شیخ زاده = شیخك اوغلی. = جـ. با : زادگان.

زاده‌لك { سـ. ۱. اصالت، نجابت، کبارزاده حالی. ۲. مجـ. هوپپالق.

زار { س. ١. اينجه پرده ويا اورتى: ديواره زار چكمك. ٢. بر عضو داخلى‌يى قاپلايان ويا آيران اينجه درى: بورن زارى، قولاق زارى. ٣. بعض ميوه وسائر محصولات نباتيه‌نك پك اينجه اولان اچ قبوغى: پورتقال، نار، صوغان زارى. || پنبه زار = پنبوقدن پك اينجه بر نوع بز، تول.

زار { س. طاوله وسائر اويونلرده قوللانيلان كميك وسائره‌دن مكعب الشكل كوچك شئ كه آلتى وجهنك هر برينه بردن آلتى يه قدر نقطه‌لر يازيلوب آتلدقده اوسته كلن نقطه‌لرك عددينه كوره اويناتيلير واكثريا چفت قوللانيلير، كعبتين: طاوله زارى. || مج. زار آلمق = اوستون كلمك، غلبه چالمق. || زار طوتمق = حيله ايتمك.

زار { ف. زور لفظيله برلكده قوللانيلير: زار زور بو ايشى كوره‌جكز = ايستر ايستمز، طوعاً وكرهاً.

زار { ص. فا. ١. سسله آغلايان، ايكلين، نالان: بلبل زار، عاشق زار. ٢. ضعيف، درمانسز: جسم زارم. = س. سسله آغلامه، ايكلمه، فغان، ناله: زار ايتمك. = ح. زار زار = سسله آغلايه آغلايه، ايكليه ايكليه، فغان وناله ايله: زار زار آغلادى. [بين العوام زارى زارى ديناير.]

زار { د. فا. بعض اسملره التحاق ايدوب مكان بيان ايدر: كلزار = كل يرى؛ لاله زار = لاله يرى؛ كار زار = جنك يرى، ميدان حرب؛ خرابه زار = ويرانه‌لك.

زارِع { ص. سذ. عر. ج: زراع. [« زرع » دن سف.] اكين اكن، زراعتله مشغول آدم، چفتجى، رنجبر. [جمعى دها مستعملدر.]

زارغنه { س. اوزون بورنلى وماوى كميكلى ييلان باليغنه بكزر برجنس باليق.

زارى { س. فا. سسله آغلامه، ايكلمه، ناله، فغان: فغان وزارى ايتمك. = تر. ح. زارى زارى = زار زار يرينه تعبير عاميانه‌در: زارى زارى آغلامق.

زاغ { س. فا. قارغه، غراب.

زاغ { س. قليج وبيچاغه بيله مكله ويريلن جلا، قيلاغى.

زاغلامق { فت. قليج وبيچاغه بيله مكله جلاويرمك، قيلاغيلامق.

زاغنوس { س. طيور صائده‌دن شاهين نوعندن بر قوش. با: چاغنوز.

زال { س. فا. ياشلى وآق صقاللى آدم. = سخ. ايرانيلرك قهرمان شهيرى رستمك پدرى.

زانغر { زانغردامق. با: زنغر، زنغردامق.

زانو { س. فا. ديز، ركبه: زانو بزانو = ديز ديزه؛ زانو بزين. زانو زن، زانو زده = ديز چوكن، ديز چوكش.

زانى { س. ص. عر. ث: زانيه. [« زناء » دن سف.] زنا ايدن اركك ويا قادين، فعل زنايى ارتكاب ايدن.

زاويه { سث. عر. ج: زوايا. ت: زاويتين. ١. كوشه، بوجاق. ٢. بر زاهدك عبادتله مشغول اولمق اوزره چكلديكى تنها خانه وياكلبه، كوچك تكيه وخانقاه: بر زاويه‌سى واردر؛ زاويه‌سنده عبادتله مشغولدر؛ زاويه نشين = زاويه‌ده اوتوران، منزوى. ٣. ر. ايكى خطك تلاقيسندن حاصل اولان شكل: زاويۀ قائمه = ايكى خطدن برى ديكرينه عموداً ايتمكله تشكل ايدن زاويه كه تام ٩٠ درجه وسعتنده‌در؛ زاويۀ حاده = زاويۀ قائمه‌دن طار اولان؛ زاويۀ منفرجه = زاويۀ قائمه‌دن كنيش اولان زاويه؛ زاويۀ مجسمه = ايكى خط يرينه ايكى سطحك تلاقيسندن متشكل اولان كوشه؛ زاويتين متبادلتين = ايكى خطك تقاطعندن حاصل اولان قارشيلقلى ايكى زاويه. || پوصله زاويه‌سى = انحراف عارضيدن تجريد وتصحيح اولنان زاويه.

زاهِد { ص. س. عر. ث: زاهده. ج: زهاد. [« زهد » دن سف.] زهد وتقوى ايله مشغول، عابد، متقى.

زاهدانه { ص. ح. فا. زاهده ياقيشير حال وصورتده، زاهدجه‌سنه زهد وتقوا ايله: زاهدانه طور وحركت؛ زاهدانه سويليور.

زاهدلك { س. زاهدك حال وشانى، زهد.

زاهِر { ص. عر. [« زهور » دن سف.] پارلاق، لامع،

درخشان : نجم زاهر. لسه.

زاهق { ص. عر. [« زهوق » دن سف.] محو و مضمحل اولان. ذ.

زايچه { س. فا. [عر. «زيج» دن] نجومك بر وقت معينده‌كى مواقع وهيئتنى كوسترر جدول.

زائد { ص. عر. ث: زائده. جمع: زوائد. [«زيادة» دن - ف.] ١. آرتان، آرتديريلان، الحاق و علاوه اولنمش، منضم: حرف زائد، حروف زائده. ٢. فضله، لزومسز، لزومسز: بو مصرف زائددر؛ مصارف زائده. || ر. قطع زائد= فر. Hyperbole دينان شكل هندسى. || ط. لحم زائد= منافع الاعضا فنجه بر وظيفه‌سى اولميان فضله ات. = ح. ر. ضم وعلاوه‌يه دلالت ايدن + اشارتنى تفسير ايدر: ٣+٢=٥ اوچ زائد ايكى مساوى بش. = جمع. ١. صكره‌دن ضم وعلاوه اولنمش شيئلر ويا حرفلر: بو كلمه‌نك زوائدى يوقدر. ٢. فضله ولزومسز شيئلر: بوعباره‌ده طى اولنه‌جق برچوق زوائد واردر.

زائر { ص. عر. جمع: زوار. [«زيارة» دن سف.] زيارت ايدن، تبرك مقصديله كورمكه كيدن: زائر كعبه. = سذ. جمع. زيارت ايچون برمقام مقدسه كيدن آدملر: مقامات مباركه‌يه هر سنه برچوق زوار طوپلانير.

زائل { ص. عر. ث: زائله. [«زول» دن سف.] ١. زوال بولان، باقى ودائم اولميان، موقت، فانى: نعمت دنيا زائلدر. ٢. كچن، مرور ايدن، سابق: مسئله‌ء زائله‌ده؛ محاربهٔ زائله‌ده ابراز شجاعت ايدنلر.

زب { ياخود زيب. مه. ١. بردن بره وآكسزين ياخود مجهول وغير مأمول بر طرفدن چيقيويرمكى تصوير ايدر: زب بر آدم چيقيويردى. ٢. مكرر قوللانيله‌رق صيچرامغى تصوير ايدر: زب زب صيچرامغه باشلادى. || زب زب طاشى = چوجقلرك اوينادقلرى اوفاق يو وارلاق طاشلر.

زبارمق { يا زيبارمق. فل. كوتى حالده صيزمق، ياتمق، كبرمك، اويومق: هايدى يه ده زبار. [تحقير وبد دعا مقامنده قوللانيلير.]

زبان { س. فا. ١. ديل، لسان. ٢. لغت، لهجه: زبان فارسى.

زباندراز { ص. [زبان = ديل - دراز = اوزون] اطاله‌ء لسان ايدن، حدى تجاوزله ذم وفصل ايلين.

زباندرازلق { س. و:

زباندرازى { س. فا. اطاله‌ء لسان، حدى تجاوزله ذم وفصله جرأت.

زبانزد { ص. فا. [زبان = ديل - زدن = اورمق] لقردى آره‌سنده قوللانيلان، ديلك آليشديغى، مألوف و متداول (سوز): آينه لغتى بزجه آينه صورتنده زبانزددر.

زبانه { س. فا. ١. ترازى ديلى كبى آلات مختلفه‌نك ديل شكلنده جزئى. ٢. آلو، يالين؛ زبانه‌كش = آلولنن، آلوى چيقان.

زبانى { سذ. عر. اهل جهنمى جهنمه دفع ايتمكه مأمور اولان ملائكه.

زبد { سذ. عر. ١. تره ياغى، قايماق. ٢. ص. مرهملرده قوللانيلان پوماده كبى شئ.

زبده { سذ. عر. ١. برشيئك اك كزيده ومنتخب قسمى. ٢. خلاصه، نتيجه: اومقاله‌نك زبده‌سنى آلملى.

زبر { ح. فا. اوست، اوسته، اوستده: زير وزبر = آلت اوست؛ زبر دست = ال اوستنده بولنان، آمر، حاكم، زير دست مقابلى.

زبرجد { سذ. عر. زمرده مشابه يشيل رنكلى اسكى بر برنوع ذى قيمت طاش كه اليوم اعتباردن دوشمشدر.

زپقين { س. بعض بيوك باليقلرى اورمغه مخصوص سيورى واكثريا چتاللى بر نوع حربه: زپقينله باليق اورمق.

زبل { سذ. عر. سوپرونده. ذ.

زبلاتمق { يا زيبيلاتمق. فته. صيچراتمق، هوپلاتمق: چوجغى زبلاتمق.

زبلامق { يا زيبلامق. فل. صيچرامق، يوقارى‌يه طوغرى زب ديه آتلمق، هوپلامق.

زبللايى { ص. پك ايرى وقوربوز، پك اوزون بويلى، ازبانديت. عو.

زبور { سذ. عر. [اصل معناسى يازلمش شئ. نامه. مكتوب در] حضرت داود (عم)ه وحى

اولنان کتاب سماوی که نبی مشار
الیهك الهیلریله مناجاتلرینی حاوی
اولوب، « مزامیر داود » اسمیله.
ده معروفدر. لسان عبرانیده
منظوم اولوب، همان هرلسانه‌ده
ترجمه اولنمشدر.

زبون { صه. فا. ضعیف. قوتسز، ناتوان: زبوندر، چوق زبون دوشدی.

زبون { سه. [زبانزدی: زیبین] ١. وقتیله قفتان آلتنه کییلن قیصه ینبوقلی. ٢. الیوم قونداقده‌کی چوجقلره کوملك اوستنه ییتن یرینه کیدیریلی پازن وسائره‌دن قیصه وقوللی جاکت.

زبونکش { صه. فا. [زبون = قوتسز. کشتن = اولدیرمك] قوتسز ومدافعه‌دن عاجز بولدیغی آدمه مرحمت ایتمین.

زبونکشلك { سه. ضعیف ومدافعه‌دن عاجز آدملره مسلط اولمق خصلتی.

زبونکشی { سه. فا. زبونکشلك. ذ.

زبونلامق { فل. ضعیف وقوتسز دوشمك، ضعیفلامق.

زبونلق { سه. قوتسزلك، ضعف، درمانسزلق.

زبیب { سذ. عر. قوری اوزوم. ذ.

زپر { یا زیپیر. صه. ١. زبلایه‌رق چیلغیجه حرکت ایدن، پرواسز حریف. ٢. کوجلی قوتلی، ایری یاری.

زجاج { سذ. عر. صیرچه، جام، شیشه. ذ.

زجّاج { سذ. عر. [« زجاج » دن سه.] جامجی، شیشه وجام یاپان آدم.

زجاجه { سث. عر. جام، شیشه، صیرچه.

زجاجی { صه. عر. ث: زجاجیه. کیم. جام و صیرچه قبیلندن اولان: مواد زجاجیه.

زجر { سذ. عر. جم: زجور. ١. منع، نهی. [اصل عربیده حیواناتی سسله ویا ال واشارتله قوغوب اوزاقلاشدیرمه معناسنه کلیر.] ٢. زورلامه. اجبار، کرهاً برایشه سوق. ٣. آنغاریه کبی مشقتلی ایشده قوللانمه، بعض ارباب جرمك خدمات شاقه‌ده استخدامی کبی معامله. ٤. جور، اذیت. [صوك اوچ معناسی لسانمزه مخصوصدر.]

زجراً { حه. عر. ١. منع ونهی ایده‌رك. ٢. زورله، قوهٔ جبریه ایله، جبراً. ٣. ترفیع ایتمه‌مك وخدمات شاقه‌ده استخدام اولنمق اوزره مجازاة قصدیله: قرعه‌سی اصابت ایتدیکنده اجابت ایتمیوب بقایا قالان افراد بعده زجراً عسکره آلنیر.

زجریه { سث. عر. [لغت مولده] مسکراتدن آلنان رسم که مقصد وضعی استعماللرینك بر درجه‌یه قدر منعیدر: زجریه کومرکی.

زحاف { با: زعاف.

زحاف { سذ. عر. د. عروضده برحرفك اسقاطیله وزنك تبدیلی.

زحف { سذ. عر. تا. یلان کبی حشراتك قارن اوزرینه سورینه‌رك یوریمسی.

زحل { سذ. عر. سیارات کبیره‌نك آلتنجیسی و رصدسز کورینلرینك اك اوزاغی اولوب مشتریدن صکره کلیر. فارسیده کیوان دیرلر.

زحمت { سث. عر. ١. صیقندی، اذیت، محنت، راحتسزلق: یولده چوق زحمت چکدك. ٢. زور، قولایلق ضدی: بو ایش چوق زحمتله وجوده کلمشدر. ٣. یورغونلق، تعب: سزه زحمت اولدی. || زحمت اولمق = یورغونلق ومشقتی موجب اولمق: سزه زحمت اوله‌جق، زحمت اولمسون. || زحمت ایتمك = یورلمق، راحتسز اولمق: سززحمت ایتمیك؛ بوشنه زحمت ایتدیکز. || زحمت چکمك = اذیته کیرمك، محنته دوچار اولمق. || زحمت چکدیرمك = صیقندی چکدیرمك، محنت ویا ضرورتده براقمق، تسهیلات کوسترمه‌مك. || زحمته صوقمق، زحمت ویرمك = یورمق.

زحمتسز { صه. ١. صیقندی واذیتی اولمیان: بك زحمتسز بر ایشدر. ٢. زور اولمیان، قولای، سهل: بویول اوته‌کندن دها زحمتسزدر. ٣. یورمیان: زحمتسز بازارلق. == حه. زحمت چکمکسزین، یورلمقسزین: زحمتسز قازانیلان آقچه‌نك قدری بیلنمز.

زحمتسزجه { حه. زحمت ومشقت چکمکسزین، قولایجاجق: بو ایشده زحمتسزجه موفق اولدق.

زَحمتلى { صه. ١. اذيت و مشقت وصيقندى ايله واقع ويا حاصل اولان : بنم ايشم پك زحمتليدر. ٢. يوران، يورغونلغى ويرن، اتعاب ايدن : زحمتلى يول، زحمتلى صنعت. ٣. قولاى حاصل اولميان، زور : زحمتلى بر ايشه كيريشدك.

زَخّار { صه. عر. [« زخر » دن سمبه.] پك طالغەلى ومتحرك، جوشقون وطاشقين : بحر زخار.

زَخارِف { سذ. جه. عر. فد : زخرف. با : زخرف.

زُخْرُف { سذ. عر. جه : زخارف. يالديز، پك پارلاق لكن قيمتسز سوس، زينت كاذبه. ن. [«مزخرفات» دها مستعملدر.]

زَخم { سه. فا. با : زخمه.

زَخمخورده { صه. فا. [زخم = ضربه، ياره . خوردن = يمك] ١. برضربه يه اوغرامش، مصاب، دوچار. ٢. يارەلى، مجروح.

زخمدار { صه. فا. [زخم = ياره . داشتن = طوتمق] و :

زَخمناك { صه. فا. يارەلى، مجروح.

زَخمه { سه. فا. ١. اورمه، ضرب، ضربه. ٢. ياره، جريحه : زخمهٔ خنجر. ٣. تللى چالغيلرك تللرينه طوقنمغه مخصوص بوينوز وتوك وسائرەدن چوبجك، تازيانه، مضراب. ٤. اوزنكيلرك آصلديغى قايش.

زَد { صه. فا. [اورمق ديمك اولان «زدن» فعلندن سمه. اولوب، « زبانزد » كبى نادر بعض تركيباتده بولنور.] با : زبانزد.

زَده { صه. فا. جه : زدگان. [«زدن» فعلندن سمف. تركيباتده بولنور.] اورلمش، اوغرامش، مصاب، دوچار، گرفتار : مصيبت‌زده = مصيبته اوغرامش؛ حريقزدگان = يانغين ويرمش اولانلر. || سرزده = باش‌كوسترمش : سرزدهٔ ظهور اولدى.

زَده‌لَمك { يا زده‌لەمك. فته. ١. اورمق، برەلەمك، چوروتمك : سپدى صاللايەرق ايچندەكى ميوەلرى زده‌لمشلر. ٢. ضرر وخساره دوچار ايتمك، رخنەدار ايلمك : محاربه دائما تجارتى زده‌لر.

زَده‌لَنمك { لجه. فل. ١. اورلمق، برەلنمك، چورومك : بو ميوەلر زده‌لنمش. ٢. ضرر وخساره دوچار اولمق : تجارتى چوق زده‌لندى.

زَر { سه. فا. ١. آلتين، ذهب. ٢. آلتين مسكوكات، نقد : سيم وزر.

زِر { ياخود زير. مه. ١. سوركلى و اوصانديريجى بد بر سسى تقليد وتصوير ايدر : بتون كون زر زر ايدوب طوردى. ٢. مبالغه وتأكيد اداتى اولوب بعض صفتلرك باشنه كيرر: زر زوب = عقلسز ومناسبتسز آدم.

زُرّاع { سذ. جه. عر. فد : زارع. با : زارع.

زِراعَت { سذ. عر. اكينجيلك، چفتجيلك، محصولات متنوعه يتيشديرمك اوزره طوپراغك ايشلنمەسى واوكا متفرع ايشلر : زراعته مشغول اولمق؛ فن زراعت؛ زراعت مكتبى؛ اهل زراعت.

زِراعى { صه. عر. ث : زراعيه. فن زراعته منسوب ومتعلق : فن زراعى؛ قواعد زراعيه.

زَرافه { سذ. عر. بوينى اوزون واوك آياقلرى يوكسك معروف بر جنس حيوان كه باشليجه آفريقاده ياشار. بين العوام تحريفله (زورناپا) دينير.

زَرانْدود { صه. فا. [زر = آلتين . اندودن = سورمك] آلتين سورلمش، يالديزلانمش، آلتينله مجلا.

زَراوَند { سه. فا. بر جنس نبات طبى. فر. Aristoloche.

زَرباف { صه . فا . [زر = آلتين . بافتن = طوقومق] آلتينله يعنى صيرمه ايله طوقونمش.

زِرپ { مه. و :

زِرپاداق { مه. بردن‌برە، آكسزين، مناسبتسز وغير مأمول بر وقتده : زرپ چيقدى؛ زرپاداق كيريويردى. عو.

زَرتار { سه. فا. ١. آلتين تل، صيرمه. ٢. مج. كونش شعاعى.

زَرتارى { صه. فا. آلتين تلله و صيرمه ايله ايشلنمش ويا طوقونمش.

زَرد { صه. فا. صارى. ن.

زَردالو { ياخود زردالى . سه. [فا. زرد = صارى . آلو = اريك. — تر. زبانزدى : زردەلى] شكلاً اريكه ولذتجه

قايسی‌یه مشابه معروف میوه‌كه مایسده یتیشیر؛ زردالو آغاجی = بومیوه‌یی ویرن آغاج.

زَردُشتی { ص. س. فا. زردشتك ایجادی اولان اسكی ایران دیننه تابع آدم، آتشپرست، مجوسی.

زَردوا { یاخود زرد٘وه. س. دریسندن كورك یاپیلان معروف بر جنس كوچك چارپا.

زَردوز { ص. فا. [زر = آلتین. دوختن = دیكمك] ١. آلتین وصیرمه ایله ایشلین و نقش ایدن، سیم‌كش. ٢. آلتین تل وصیرمه ایله ایشلنمش، صیرمه‌لی: زردوز پالان.

زَرده { س. فا. زعفرانله پیشیریلن طاتلی برنوع پرنج یمكی‌كه دوكونلرده پلاوله برابر اكلی عادتدر.

زَرده‌چاو { س. [فا. «زرده. چوب» دن محرف. غلطی: زرده چال] بویا كبی قوللانیلان وزعفرانه بدل زرده‌یه دخی قونیلان بر جنس صاری كوك.

زَرده‌چوب { س. فا. زرده‌چاو. با: زرده‌چاو.

زرزوات { س. [فا. «سبزوات» دن غلط] یمكده قوللانیلان یعنی ات و یاخود زیتون یاغیله پیشیریلن نباتات انواعی، باطلیجان، بامیه، طوماتس، قباق، لاخنه، صوغان كبی شیئلر.

زرزواتجی { س. [«سبزواتجی» دن غلط] سوقاقلرده كزدیره‌رك ویا دكانده زرزوات صاتان اصناف؛ زرزواتجی دكانی.

زرزواتجیلق { س. زرزوات صاتان آدمك صنعت وتجارتی: زرزواتجیلق ایدیور.

زرزوب { ص. دلیشمن، منا. سبتسز، زرلاق.

زرزوبلق { س. دلیشمنلك، منا. سبتسزلك، زرلاقاق.

زِرَشك { س. فا. انبرباریس دینلن نبات معروف.

زَرع { سند. عر. ١. تخم صاچمه، اكمه: بغدای زرع ایتمك. ٢. اكیلوب بیتمش حبوبات، اكین.

زَرفِشان { یاخود زرافشان. ص. فا. [زر = آلتین. فشاندن، افشاندن = صاچمق] آلتین صاچان، سرپن.

زَرق { سند. عر. ١. وقتیله صوفیلرك كیدكلری ماوی اثواب؛ زرق پوش = بویله اثواب كیین. ٢. مج. ریا، مرائیلك.

زَركار { ص. فا. [زر = آلتین. كار = ایش] آلتین ویا صیرمه‌ایله ایشلنمش، آلتین ایشی.

زَركاری { ص. [فا. «زركار» دن] آلتین ویا صیرمه ایله ایشلنمش، صیرمه‌لی: زركاری البسه.

زَرگر { س. فا. آلتینی ایشلین، آلتیندن شیئلر یاپان آدم، قیومجی.

زَرگون { ص. فا. [زر = آلتین. كون = رنك] آلتین رنكنده، آلتین رنكلی.

زرل { یا زریل. مه. بول آقمغی تصویر ایدر: زرل زرل

ترآقق.

زرلاق { ص. نافله یره زرلدی ایدن، نا معقول سویلین، زرزوب. = س. چوق اوتن برجنس بوجك، جرلاق.

زرلامق { فل. و:

زرلدامق { فل. زیاده سسله وزر دامق، طورمیوب زرلدی وكورلدی ایتمك، دیرلانمق: اشك كبی زرلایوب طوریور.

زرلدی { س. ١. زیاده سسله اولنان ویزلدی، كورلدی، دیرلدی. ٢. نزاع، غاوغا: او اوده زرلدی اكسیك دكلدر. || قاین آنا زرلدیسی = صالاندقجه چوق سس چیقاریر بر نوع چوجق اویونجغی.

زَرنشان { س. فا. [زر = آلتین. نشان = م] قلیج وسائره اوزرینه قاقمه آلتینله ایشلنمش یازی وسائره.

زِرنیخ { س. فا. صیچان اوتیله كوكورتدن مركب بر مخلوط‌كه قیللری دوشورمك ایچون قوللانیلیر، زرنیق. بوكا زرنیخ اصفر دخی دیرلر. || زرنیخ احمر = سرور دینان زهرلی مخلوط.

زرنیق { س. [فا. «زرنیخ» دن] صیچان‌اوتیله كوكورتدن معروف بر مخلوط‌كه قیللری دوشورمه‌ده قوللانیلیر.

زروا { س. زرده‌لی وصارمساقلی پاچه. || مج. صاچمه‌صپان سوز؛ زروایه چویرمك = پك قاریشدیروب كولیج حاله قومق.

زروالامَق { فل. پك مناسبتسز وكولنج برصورتده } سويلمك: آرتق اوده زروالامغه باشلادى. عو.

زِرِه { س. فا. [تر. زبانزدى رانك سكونيله‌در] ١. } اسلحهٔ جارحه واوقدن محافظه ايچون وقتيله تلدن وياكاوسا. له‌دن معمول كييه‌جكارى ثوب، درع، جوشن. ٢. حرب گميلرينه كله تأثير ايتمه‌مك ايچون قاپلانان چليك لوحه.

زِرِهپوش { ص. فا. [زره=جوشن- پوشيدن كيمك] } جوشن كيين، زرهله كنديني محافظه ايدن.

زِرهلى { ص. ١. زره كيين، زرهله كنديني } محافظه ايدن: زرهلى عسكر. ٢. كله تأثير ايتميه‌جك صورتده قالين چليك لوحه ايله قاپلانمش (گمى): زرهلى سفينه. = س. چليك قاپلامه ايله قاپلانمش حرب سفينه‌سى: فيلو بش زرهلى ايله اون اخشاب سفينه‌دن مركب ايدى. ‖ زره قوشاق = سفن حربيهٔ جديده‌نك صو خطى حذاسنه قاپلانان چليك لوحه‌لر.

زَرين { ص. فا. [رانك تشديديله ده جائزدر] ١. } آلتيندن معمول، آلتين؛ زرين كلاه= آلتين كلاهلى، آلتيندن تاجى اولان. ٢. آلتين كبى، آلتين رنكنده: زلف زرين. ‖ زرين قدح ياخود ساده‌جه زرين=كوزل قوقولى بر جنس صارى چيچك.

زِشت { ص. فا. چركين، قبيح، كريه. ن. }

زُعاف { ص. عر. [زبانزدى زحاف ١. درحال اولدرن، } آنيده هلاك ايدن. ن. ٢. جزايرده برليدن متشكل بر صنف عسكر: زعاف عسكرى. ٣. جزايرده‌كى زعاف عسكرينك كييه‌جكارى بچيه‌ده يعنى آلتى اوستى بر كگيشلكده فس: زعاف بچمى فس.

زَعامَت { سذ. عر. بيوك تيمار: اصحاب زعامت. }

زَعفَران { سذ. عر. صفران دينان نبات معروف } كه صارى‌يه بويامغه يارار.

زَعفَرانى { ص. عر. صفران رنكنده، آچيق } صارى.

زَعْم { سذ. عر. ناحق يره ظن، ظن باطل: اونلرك زعمنجه } ... [عربيده على الاطلاق ظن معناسنى افاده ايدر.]

زُعَماء { سذ. عر. فد: زعيم. } ‖ زعيم.

زَعيم { س. عر. جم: زعماء. [«زعامت» دن مشـ.] } بيوك تيمار صاحبى، تيمارجى. [اسكيدن بعض قونسلوسلره دخى بو نام ويريليردى.]

زغار { ياخود زاغر. س. آو كوپكى، آوى بولوب } چيقارمغه مخصوص كوپك.

زغارجى { س. ١. آوكوپكلرينك حفظ و اداره‌سنه } مأمور آدم. ٢. يكيچرى اوجاغنده بر صنف مخصوص؛ زغارجى باشى = بونلرك ضابطى.

زغاره { س. [عر. «ظهاره» دن غلط] طيشدن قاپلى } ياقه كوركى، اگيندرك.

زَفاف { سذ. عر. كوگى وكلينك كرده‌گه كيرمسى: زفاف } گيجه‌سى.

زِفت { سذ. عر. چام آغاجندن و معدن كورندن چيقان } معروف سياه ماده‌كه قاتى اولوب آتشده ارير. ‖ مج. سياه وقرا گلق و آجيلقدن كنايه اولور: زفت قراكلق؛ بو يمك، دكل زفتك پكى!

زِفتلَمك { فتـ. زفت سورمك، زفله قاپلامق و } طيقامق: يره صوقيله‌جق قازيقلرى، قازانك دبينى زفتلملى.

زِفتلَنمك { فجـ. زفتله طلا ايدلمك، زفت سورلمك: قايق } طيشاريدن زفتلنير. == فل. [تحقير وبد دعا مقامنده] حرام يمك.

زِفتلى { ص. زفت سورلمش، زفتله طلا ايدلمش. }

زَفير { سذ. عر. ط. نفس ويرمه. مقابلى: شهيق = نفس آلمه. }

زِفير { س. توتون آغزلق وچبوغى داخلنده حاصل اولان } سياه وپك آجى ماده. ‖ مج. قرا- گلق وآجيلقدن‌ده كنايه اولور.

زِفيرى { ص. پك سياه ويا قرا- گلق: زفيرى قرا گلق. }

زُقاق { سذ. عر. جم: ازقه. [تر. زبانزدى: سوقاق } شهر وقصبه ايچنده ايكى طرفى اولرله محاط يول. ‖ سوقاق.

زَقّوم { سذ. عر. ١. ميوه‌سى آجى برجنس آغاج، آغو } آغاجى. ٢. جهنمده حاصل اولوب آجى ميوه‌سى اهل جهنمه يديريله‌جك آغاج: شجرهٔ زقو

زَكاء { سـ. عر. صافلق، صفوت، خالصلك، صلاح حال. [« ذكاء » ايله التباس ايتديرمه‌ملی.]

زَكاة { سـ. عر. مال ونقدك شرعاً پاككی وحلاللغی تأمين اولنمق ايچون سنه‌ده قرقده برينك تصدق ايدلمسی : مالنك زكاتنی ويرمك.

زُكام { سـ. عر. نزله : زكامه طوتلمق؛ زكامی اولمق.

زُكاملی { صـ. نزله‌يه طوتلمش، نزله‌لی.

زَكی { صـ. عر. ؤ : زكيه. [«زكاء» دن صـ. مشـ.] صاف، خالص، صلاح حال صاحبی.

زِل { سـ. [فارسيدن] پارمغه ويا دائره‌نك چنبرينه طاقيلان چفت پوللر وصاللانه‌رق چالينان كوچك چاك : زل چالمق، زل ايله اوينامق. ‖ زل زورنا = پك سرخوش . ‖ زلسز اوينامق = سوينجدن اهتزازه گلمك. ‖ زل طاقنمق = سوينمك، اظهار شادمانی ايتمك. ‖ زل گبی، زل چالمق = پك بوش وآج : قارنم زل گيدر، زل چاليور .

زَلّ { سـ. عر. ١. قايمه، آياق قايمه. ذ. ٢. مجـ. خطا، سهو.

زَلازِل { سـ. جـ. عر. فد : زلزله. با : زلزله.

زُلال { سـ. عر. ١. صاف و خالص وخوشگوار صو. ٢. كيمـ. يومورطه آقی گبی مادهٔ كيمويه. فر. Albumine .

زُلالی { صـ. عر. ؤ : زلاليه. كيمـ. يومورطه آق قبيلندن اولان.

زُلام { صـ. زوكورت، پاره‌سز.

زِلزال { سـ. عر. اوينامه، ديترمه، حركت.

زَلزَله { سـ. عر. علائم ارضيهٔ معلومه‌دن طولايی طوپراغك ديترمه‌سی، حركت ارض : زلزله اولمق، وقوع بولمق.

زلغيد { سـ. قورقوتمه، تخويف، تهديد، تعزير : زلغيد ويرمك = تهديد ايتمك.

زُلف { سـ. فا. محبوبه صاچی و علی الخصوص يوزك ايكی طرفنده صارقان صاچ بولوكاری. ‖ زلف عروس = فاصوليه جنسندن گوزل چيچكلی برنبات.

زُلفلی { صـ. يوزينك ايكی طرفنده صاچ بولوكاری اولان. ‖ زلفلی بالطه‌جی = سرای همايون خدمه‌سندن برصنف مخصوص.

زُلفه { سـ. بعض شيئلرك تپه‌سنده گی يوسكولجك : بايراق زانه‌سی، الف زلفه‌سی.

زُلوبيه { سـ. برنوع طاتلی خمور.

زِلوه { ياخود زبوله. سـ. چفت اوكوزينك بويندروقدن چيقمامسيچون طاقيلان چوماق.

زِمام { سـ. عر. جـ : ازمه. ١. يولار، ديزگين. ٢. مجـ. اداره : زمام اموری يدينه آلدی.

زِمامدار { صـ. سـ. فا. [عر. زمام = يولار - فا. داشتن = طوتمق] يولاری طوتان، اداره ايدن : زمامدار امور.

زَمان { سـ. عر. جـ : ازمنه. ١. وقت، هنگام، چاغ : او وقتدن چوق زمان گچدی. ٢. دور، عهد : سلطان سليمان خان حضرتلرينك زماننده. ٣. مهلت، مهل، امهال : امان زمان ويرمدی. ٤. موسم : گل زمانی. ٥. د. صرفده ماضی وحال واستقبال گبی زمانه مقارن حدث بيان ايدن صيغه‌لر. ‖ او زمان = او وقت. ‖ برزمان = ١. بر وقت، بر مدت. ٢. وقتيله، اسكيدن. ‖ جميع زمانده، هر زمان = هر وقت، دائما. ‖ زمان زمان = وقت وقت، گاه گاه. ‖ گل زمان گيت زمان = مرور زمانله، گيت گيده. ‖ هيچ بر زمان = هيچ بر وقت، اصلا. ‖ زمان وزمين = مناسبت، مناسبت دوشورمه.

زَماناً { حـ. عر. وقت اعتباريله، وقتجه : او ايش فلان ايشدن زماناً مقدمدر.

زَمانه { سـ. عر. ١. دور، دوران. ٢. زمان حاضر، شمدی‌كی زمان، دهر : زمانه چوجغی. ٣. بخت، طالع، فلك : زمانه اقتضاسی .

زَمانی { صـ. عر. ؤ : زمانيه. زمانه منسوب ومتعلق : احوال زمانيه.

زُمُرُّد { سـ. عر. و :

زُمُرُد { سـ. عر. [تر. زبانزدی ميم ساكنه وراء مخففه ايله‌در.] معروف يشيل ذی قيمت طاش. — مجـ. پك يشيل شيئدن كنايه اولور : چايرلر زمرد اولمش؛ زمرد گبی.

زُمُرُّدی صـ. فا. و :

زُمُردين { صـ فا. زمرد رنگنده، زمرد گبی يم يشيل.

زُمره { سٔ. عر. ۱. جماعت: زمرهٔ اهل اسلام. ۲. صنف: اطبا زمره سندندر. ۳. جنس، نوع: زمرهٔ حیوانات.

زَمزَم { سخ. کعبهٔ شریفه‌نك یاننده مشهور بر قیوکه صویی مبارك اولوب ممالك اسلامیه‌نك هر طرفنه نقل اولنور.

زَمزَمه { سٔ. عر. تغنی، ترنم؛ ترانه، مزامیر داود (عم)ی ویامقامات زندی‌اوقویان خطیبلرك ترانه‌سی.

زَمِستان { س. فا. قیش، شتا. ن.

زَمَن { سذ. عر. زمان. ن.

زَمهَریر { سذ. عر. قیشك اك صوئوق وقتی‌که‌کانونلرده اولور: زمهریر فرطونه‌سی. || زمهریر ظرفاسی = قیش موسمنده اینجه اثواب کیین.

زَمین { س. فا. ۱. یر، ارض: روی زمین = یر یوزی، سطح ارض. ۲. قماش وسائره‌نك چیچکلرندن صرف نظرله بتونی قاپلایان رنك وبویاکه چیچکلر اونك اوزرینه یاپیلیر: او قماشك زمینی صاری اولوب چیچکلری قرمزی ویشیل ایدی؛ مور زمین اوزرینه ماوی یوللری واردر. ۳. طرز، ادا: نوزمین بر شعر. ٤. مآل، مفهوم: بو زمینده بر شئ یازملی. || زمین دستره‌سی = دائره صورتنده کسمکه مخصوص دستره. || زیر زمین = یرآلتی، تحت الارض. || زمین وزمان ایله = مناسبت دوشوره‌رك.

زَمیندار { س. فا. [زمین = یر - داشتن = طوتمق] هندستانده بر مملکت حاکم و والیسی.

زَن { س. فا. جم: زنان. قاری، قادین، مرئه؛ پیره‌زن = قوجه قاری.

زَن { ص. فا. جم: زنان. [«زدن» فعلندن سمص. اولوب صتر. تشکیلنه کیرر.] ۱. اوران: شمشیرزن = قلج اوران، قلج چکن. ۲. کسن، قطع ایدن: رهزن = یول کسن، قطاع طریق. ۳. باصان، ضرب ویا طبع ایدن: سکه‌زن = سکه ضرب ایدن. ٤. چکن، آتان: لافزن = لاف آتان؛ نعره‌زن = نعره چکن.

زِناء { سذ. عر. غیر مشروع مجامعت. [ارکك وقادین حقنده قوللانیلیر:] زنا ایدن ارکك وقادینك حد شرعیسی. || ولد زنا = غیرمشروع مجامعتدن متولد، حرامزاده، پیچ.

زَنادِقه { وزنادیق. سذ. جم. عر. فد: زندیق. ﺑا: زندیق.

زُنّار { سذ. عر. جم: زنانیر. [ر. Ζωνάριον = قوشاق] وقتیله خرستیان کشیشلرینك اسباب ریاضتدن اولمق اوزره چیلاق‌تنك اوزرینه قوشاندقلری قیلدن قبا وسرت قوشاق.

زِناکار { ص. فا. زنا ایدن، زانی.

زِناکارلق { س. زانیلك، نا.

زَنان { ص.فا. [ترکیباتده بولنور.] اوره‌رق: طعنه‌زنان ایلری‌یه طوغری کیتدی = سوگه‌رك. == س. جم. ﺑا: زن.

زَنانه { ص. فا. [تر. زبانزدی: زنـه] قادین طائفه‌سنه منسوب ومتعلق ویا مخصوص.

زَنانیر { سذ. جم. عر. فد: زنار. ﺑا: زنار.

زَنبَرك { س. [فا. «زنبورك» دن] تحریکه ویا صیقیشدیرمغه یارایان‌دمیر یای: ساعت زنبرکی، قپو زنبرکی. == مه. تأکید ایچون «زهر» کلمه‌سنه اتباعاً قوللانیلیر: زهرزنبرك بر جواب یازدی = پك آجی، پك سرت.

زَنبَرَکلی { ص. ایشلتمك ویا صیقیشدیرمق ایچون دمیر یایی‌اولان: زنبرکلی‌ساعت، قپو.

زَنبَق { سذ.عر. سوغانلی‌واوزون صاپلی بیوك وکوزل رایحه‌لی بر چیچککه اك معروف جنسی بیاضدر.

زُنبور { سذ. عر. اشك آریسی. ن.

زُنبورَك { س. فا. [«زنبور» مصغری] ﺑا: زنبرك.

زِنبه { س. قایش وقماش ومعدن کبی شیئلرده پارچه‌سنی قوپاره‌رق دلیك آچمغه مخصوص آلتکه مقاص‌کبی صیقیشدیرلمغله ویا اورلمغله‌ایشلر: زنبه اورمق، زنبه ایله دلمك.

زِنبه‌جی { س. زنبه اوران، چوخه کنارلرینی وسائرشیئلر زنبه ایله دلوب طونادان آدم.

زِنبه‌لاتمق { فتـ. زنبه‌اوردیرمق، زنبه ایله دلدیرمك: شو اورتی‌یی زنبه‌جی‌یه‌کوندروب زنبه‌لاتملی.

زِنبه‌لامق { فتـ. زنبه اورمق، زنبه ایله دلمك:

نفس آلمق ایچون فسك تپه‌سنی زنبه‌لارلر.

زَنبیل { سذ. عر. جـ: زنابیل. حوایج یومیه وسائر اشیا طاشیمق ایچون حصیرکبی اورلمش یوقاریسی ککیش وآشاغیسی طار قاب.

زَنبیلجی { سـ. زنبیل یاپان و صاتان آدم.

زَنبیللی { صـ. النده ویا آرقه‌سنده زنبیل طاشیان: زنبیللی علی افندی.

زَنپاره { صـ. سـ. [زن = قاری - پاره = پارچه. — تر. زبانزدی: زانپارا.] ١. نامشروع صورتده مناسبت زوجیه‌ده بولنان آدم. ٢. قادینلرك آرقه‌سنه دوشن، وبوکا منهمك آدم.

زَنج { سذ. عر. آفریقاده ساکن اولان و قیویرجق قیصه صاچلریله، وسائر اشکال معلومه ایله فرق اولنان سیاهیلرك اسم جنسی اولوب، مفردینه «زنجی» دیرلر: طائفهٔ زنج، بلاد زنج.

زَنجار { سذ. عر. [فا. «زنگار» دن معرب] با: زنکار.

زَنجَبه { سذ. عر. قادینلرك صاغریلرینی قباریتمق ایچون فیستانك آلتنده باغلادقلری شیٔ که فر. تورنور (Tournure) اسمیله معروفدر. [مستعمل دکل ایسه‌ده لسانمزده اسمی اولمدیغندن شایان استعمالدر.]

زَنجَبیل { سذ. عر. هندستاندن کلن بهاراتدن بر بهار در که بین‌العوام زنجفیل دینلکه معروفدر.

زِنجف { سـ. البسه‌یه کنار اوله‌رق دیکیلن کورك، کورکدن صیوان.

زُنجُفره { سذ. عر. [زبانزدی «ز»و«ج»ك کسریله‌در.] جیوه ایله قورشوندن مرکب قرمزی بویا، سولکن، سورور. فر. Minium.

زَنجَفیل { سـ. [عر. «زنجبیل»دن] هندستاندن کلن بهاراتدن معروف بر بهارکه قیزدیریجی ومعدویدر.

زَنجی { صـ. عر. ث: زنجیه. آفریقا سیاهلرینه و ممالکتلری اولان سودانه منسوب ومتعلق: لسان زنجی، طوائف زنجیه. = سـ. عر. زنج طائفه‌سندن آدم، سیاهی، غلط فاحش اوله‌رق «عرب» یاخود «عراب» دیدیکمز قره آدم: بر زنجی، بر زنجیه کوردم.

زَنجیر { سـ. فا. [تر. زبانزدی زانك کسریله‌در.] ١. بر برینه کچمش حلقه‌لردن متشکل دمیر ایپ وباغ، سلسله: زنجیرله باغلامق، کمی زنجیری. ٢. مجرملرك آیاغنه ویا بوینه باغلادقلری دمیر باغ، پرانغه: زنجیره اورمق = زنجیرله باغلامق؛ زنجیره مستحق. ٣. آلتین وکومش وسائر قیمتلی برمعدندن مختلف اشکالده حلقه‌لردن مرکب ساعت وسائره باغی، قوردون: ساعت زنجیری. ٤. زنجیر کبی بربری آرقه‌سنده صره‌لانمش مسلسل شیٔ، سلسله: حساب زنجیری. بومعنا ایله صفت کبی‌ده قوللانیلوب: زنجیر حساب دینایر.

زِنجیر { سـ. [فا. مفتوح الزاء زنجیردن مأخوذ.] مادهٔ آنفه‌یه. با.

زِنجیربَند { صـ. فا. [زنجیر = م - بستن = باغلامق] زنجیرله باغلی، زنجیره، پرانغه‌یه اورلمش.

زِنجیرلَمك { یا. زنجیرله‌مك. فتـ. ١. زنجیره اورمق، زنجیرله باغلامق. ٢. زنجیرکبی یوقاریدن آشاغی‌یه صره‌لامق: حسابی زنجیرلمك.

زِنجیرلَنمك { فل. زنجیرکبی یوقاریدن آشاغی‌یه صره‌لانمق، تسلسل ایتمك: بو حساب کوزل زنجیرلنمشدر.

زِنجیرلی { صـ. ١. زنجیری اولان. ٢. زنجیره باغلی، زنجیره، پرانغه‌یه اورلمش. ٣. زنجیرکبی یوقاریدن آشاغی‌یه صره‌لانمش، مسلسل، متسلسل: زنجیرلی حساب.

زَنخدان { سـ. فا. چکه: سیب زنخدان = المایه مشابه اولان محبوبه چکه‌سی؛ چاه زنخدان = چکه‌نك اورته‌سنده‌کی چقور. عر.

زَند { سـ. عر. ١. چاقماق. ٢. تثـ. الك قوله بیتشدیکی یر، بیلك، بیلك کمیکی.

زَند { سـ. فا. دین مجوسك واضعی اولان زردشتك براقدیغی کتابکه مجوسیلرك کتاب مقدسی ودستورلری حکمنده اولوب، اسکی ایران لساننده محرر متننك ناتمام بر نسخه‌سی بولنمغله آوروپالیلر طرفندن طبع ولسانلرینه

ترجمه اولنمشدر. (زنداوستا) اسمیله دخی معروف اولان بو کتابك پهلوی لسانندەکی ترجمه‌سی‌ده (پازند) اسمیله معروفدر. — کتاب مذکورك محرر بولندیغی اسکی ایران لساننه ده (زند) نامی ویرلمشدر، که بو لسان فارسیدن زیاده هندك (سانسکری) دینلن لسان قدیمنه مشابهدر.

زِندان { س. فا. اسکی زمانکی قرانلق ومدهش محبس، سجن. — پك قرانلق و جان صیقیجی محلدن کنایه دخی اولور: بوراسی زندان؛ زندان کبی بر اوطه.

زِندانجی { س. زندان محافظی، حبسخانه مأموری.

زَنداوَستا { س. فا. زردشتك کتابی که مجوسیلرك مذهبده دستورالعمللریدر. زند دخی دینلیر. با: زند.

زِندَگان { س. جـ. فا. فد: زنده. با: زنده.

زِندَگانی { س. فا. ۱. دیریلك، حیات. ۲. یاشایش، معیشت، تعیش. لـ.

زِندَگی { س. فا. دیریلك، جانلیلق، حیات.

زَندوَست { ص. فا. [زن=قاری ـ دوست = محب] قادینلردن خوشلانان، زنپاره.

زِنده { ص. فا. جـ: زندگان. ۱. دیری، جانلی، برحیات، یاشایان. ۲. مجـ. روحلی، جانلی، چویك. ۳. صحتی یرنده، تندرست، دینج. || زنده دل = قلبی دیری، حیات معنویه ایله برحیات اولان، اهل دل.

زِندیق { ص. عر. جـ: زنادیق، زنادقه. الوهیت وآخرته ایناتمیان، منکر، ملحد، دینسز.

زِنغِر { مه. شدتله دیتریوب سس چیقارمغی تقلید و تصویر ایدەرك مکرر قوللانیلیر: زنغر زنغر دیتریوردی؛ طوپك سسندن جاملر زنغر زنغر اوینادی.

زِنغِرداتمق { فتـ. سسله و شدتله دیترتمك: آرابه‌نك سرعتله مروری جاملری زنغرداتدی.

زِنغِردامَق { فل. شدت وسسله دیتره‌یوب اوینامق: صیغمه‌دن ایکی ساعت زنغردایوب طوردم؛ دیشلرم زنغردایوردی.

زِنغِردی { س. شدتله و سسله دیتریوب اوینامه: صوغوقدن دیشلرینك زنغردیسی ایشیدیلیوردی.

زِنغِل { زنغلدامق وساره. با: زنغر، زنغردامق وساره.

زَنگ { س. فا. ۱. پاس، دمیر و باقیر و ساره پاسی. ۲. با: زنج.

زَنگار { س. فا. باقیر پاسی قبیلندن اولان کوز طاشی، کبریتیت نحاس. [معربی: زنجار.]

زَنگبار { سخ. م. قره‌لر مملکتینك ساحل شرقیسندن عبارت اولان زنجبار مملکتی.

زَنگی { س. فا. سیاه آدم، سیاهی، زنجی.

زَنگین { ص. بای، مالدار، متمول، غنی، توانگر: زنگین آدم؛ زنگین بر عائله.

زَنگینجه { ص. آز و یا اولدجه مالدار.

زَنگینلِك { س. مالدارلق، تمول، غنا، ثروت: زنگینلك چوق قزانمغله اولمیوب حسن اداره ایتمکله اولور.

زَنگینلَمك { یا زنگینله‌مك. فل. بایرمق، مالدار اولمق، استحصال مال و ثروت ایتمك.

زَنَه { س. [فا. «زنان» دن] ۱. قادین جنسی، طائفهٔ نساء، اناث: زنه ایچون ترلك صاتیور؛ زنه درزیسی. ۲. اورته اویوننده قادین قیافتنه کیرن ارکك اویونجی: زنه‌یه چیقمق. ۳. قادینلره مخصوص اثواب و ساره.

زِنهار { یاخود زینهار. حنـ. صاقین! آمان!

زَنه‌جی { س. قادینلره مخصوص اثواب صاتان آدم.

زَنه‌لِك { س. ۱. قادینلق. ۲. اورته اویوننده قادین تقلیدی.

زُوّار { سذ. جـ. عر. فد: زائر. با: زائر.

زَوال { سذ. عر. ۱. زائل اولمه، فنا بولمه: دنیا زوال بولور، آخرت باقیدر. ۲. آشاغیلامه، تنزل، تدنی: روما‌لیلرك فتوحاتی اسکی یونان مدنیتنك زوالنه سبب اولدی. ۳. قباحت، صوچ، مسئولیت: ایلچی‌یه زوال یوق. ٤. کونشك نصف النهار خط مفروضندن غربه طوغری ایتمه‌سی، میلی: زوال وقتی = نصف النهار؛ قبل

الزوال = نصف النهاردن اول؛ بعد الزوال = نصف النهاردن صکره. ‖ سریع الزوال = چوق طایانه میان، چابق محو وخراب اولان (اشیا).

زَوالپَذیر { ص. فا. [عر. زوال = محو. فا. پذیرفتن = قبول ایتمك] محو وخراب قبول ایدن، فناسی ممکن ویا قولای، بقاسز: علم وکمال زوالپذیر دکلدر.

زَوالسِز { ص. زائل اولماز، محو اولماز و تدنی ایتمز، طیانیقلی، باقی: علم زوالسز بر ثروتدر.

زَواللی { زواللو. ص. ۱. بیچاره. ۲. مسکین، عاجز، اقتدارسز.

زوانه { س. [فا. «زبانه» دن] ۱. توتون چبوغی اما. مه سنك چیبوغی چیرلدیکی ایچی دلیك میل. ۲. مقره نك مرکزندن چیریلن واوکا مشابه میل. ۳. دکرمن طاشنك اورته سنده قطب یرینی طوتان قازیق. ٤. بربرینه چن ادواته آچیلان دلیك.

زَواهِر { سێ. جـ. عر. فد: زهره { با: زهره. [ازهار کبی.]

زَوایا { سێ. جـ. عر. فد: زاویه. { با: زاویه.

زَوائِد { سێ. جـ. عر. [فد: زائده قوللانلماز.] ۱. فضله ولزومسز شیئلر: زوائدی طی ایدوب اختصار ایتملی. ۲. د. حروف اصلیه اوزرینه آرتدیرلمش حرفلر: افعال سداسیه نك زوائدی اوچ حرفدن عبارتدر. ۳. حقـ. مبیع ویا مرهونده میوه کبی صوکره دن حاصل اولان شیئلر.

زَوج { سێ. عر. جـ: ازواج. { ت: زوجین. ۱. چفت، اش، ایکی شیئدن مرکب طاقم. ۲. بر چفت تشکیل ایدن ایکی شیئك بهری، اش. ۳. قوجه وقارینك بهری، حلیل، حلیله، چفت: زوج بتول؛ ازواج مطهرهٔ جناب نبوی؛ زوجین آره سنده حسن امتزاج. [حلیله یه علامت تأنیثله «زوجه» دخی دینلدیکندن، لسانمزده زوج اکثریا قوجه معناسیله قوللانیلیر.]

زَوجه { سێ. عر. جـ: زوجات. { قاری، حلیله: زوج ایله زوجه بیننده حسن امتزاج شرطدر.

زَوجی { ص. عر. ۆ: زوجیه. قاری قوجه یه متعلق: محبت زوجیه.

زَوجیَّت { سێ، عر. قوجه لق، قاریلق، قاری قوجه حال وکیفیتی: یکرمی یاشندن آشاغی بر کنج زوجیت وظائفنی تقدیر ایده مز.

زَوجَین { سـ. عر. تـ. قاری قوجه: زوجین آره سنه برودت کیرمش.

زود { ص. فا. چابوق، سریع. = حـ. چابوق، تیز، سریعاً. ز.

زور { س. [فارسیدن مأخوذ] ۱. زحمت، راحتسزلق: معده سندن زوری واردر. ۲. کوجلك، عسرت، اضطراب، مشکلات: سیدیك زوری = عسرت بول. ۳. مجبوریت، اضطرار، جبر: نه زوری واردر، زورم نه؟ ٤. قوت: بتون زورینی ویردی. ‖ زور ایله = جبراً.

زور { ص. [بوده فارسیدن مأخوذ اولسه کرك] ۱. کوچ، مشکل، صعوبتلی: زور ایش، زور درس. ۲. زحمتلی، مشقتلی: رنجبرلك پك زوردر؛ زور وظیفه. = حـ. ۱. کوج، صعوبتله: بن بو درسی زور اوکرنیرم؛ بو ایشی زور یاپار. ۲. غیر مأمول صورتده، آنجق، طار طارینه: اقشامه قدر یورودیکمز حالده منزله زور یتیشدك؛ بو یازیی بوکون زور بیتیریرم. ‖ زار زور = طوعاً وکرهاً، ایستر ایستمز. ‖ زور زورینه = آنجق، کوچ حال ایله.

زور { س. فا. ۱. قوت، کوچ، مکنت: زور بازو. ۲. جبر، عنف.

زور { سێ. یالان، کذب، اصلسز وساخته ایش: شاهد زور = یالان شاهد.

زوراکی { حـ. [روم شیوه سنه تطبیقاً تشکیل اولنمش عامیانه بر لغتدر.] ایستمیه رك، زورله، جبراً، کرهاً: زوراکی یاپیلان ایش البته ایی اولماز؛ زوراکی کیده جکسك دیدی.

زوربا { با: زوربه.

زورباز { سـ. فا. بدن وقوللرینك قوتیله آغر شیئلر قالدیرمق کبی اویونلر یاپان جانباز.

زوربه { ص. ۱. زورله معامله ایدن، قوهٔ جبریه ایله قاپوب اوره رق حقه رعایت ایتمین، غاصب، جبار. ۲. یاراماز، راحت طورماز، حشاری.

زوربه‌لق { س. زورله معامله، قوهٔ جبریه ایله قاپوب اوره‌رق حقه رعایت ایتمینك حالی.

زورق { سذ. عر. قایق، صندال؛ زورق سوار = قایغه بینمش. ‖ تش. با. قایغك تکنه. سنه بکزر بعض اویوقلره اطلاق اولنور.

زورلامق { فت. زورله ایشلتمك، اجبار ایتمك، چوق ابرام ایتمك: بوابنیه‌نك انشاسنی در. عهده ایتمکه بنی چوق زورلادیلر.

زورلی { ص. قوتلی، قوی، کوجلی.

زورمند { ص. فا. قوتلی، زور. لی، کوجلی.

زورنا { س. [فا. « سرنا » دن] کسکین وآجی بر سس چیقاران واکثریا طاول ایله برابر اوله‌رق اوفلیه‌رك چالینان معروف چالغی. ‖ مج. مناسبتسز وصوئوق سوزله چوق کوه زەلك ایدن آدمدن کنایه او. لور. ‖ زیل زورنا = مست لا. یعقل، کندینی بیلمز سرخوش. ‖ طاول زورنا ایله = کورلدیلی شعشعه ایله.

زورناجی { س. زورنا دینلن معهود چالغی یی چا. لان چالغیجی، سرنازن.

زوزك { ص. تمکینسز ومناسبتسز، خفیف المزاج وکوزه، هر شیئی قاریشدیروب آغزی والی طورمیان: زوزك آدم، زوزك چوجق.

زوزکلك { س. خفت مزاجله کوزه‌لك، منا. سبتسز صورتده چوق سویلیش، آغزی والی طورماز آدمك حالی.

زوزکلنمك { فل. زوزکلك ایتمك، الی آغزی طورمیوب مناسبتسز قول و حرکتده بولنمق، خفت مزاجله کوزه‌لك ایتمك: آرتق زوزکلنوب طورما.

زوقه { س. پالامود کبی بیوجك بالیقلری طوتمغه مخصوص کوچك بالیق شکلنده اوجی ایکنه‌لی قورشون: زوقه ایله بالیق طوتمق. ‖ مج. زوقه‌یی یوتمق = آلدانمق، قاپلمق.

زوگورت { ص. [آخرنده کی « ت » حرکه لنجه « د » اولور.] پاره‌سز، مفلس: زوگورت قالمق. ‖ چهره زو. گوردی = چرکین، قبیح الوجه.

زوگورتلك { س. پاره سزلق، مفلسلك: زوگور. تلك چکمك. ‖ چهره زوگور. تلکی = چرکینلك.

زوگورتلمك { یا زوگورتله. مك. فل. پاره. یی غائب ایدوب پاره‌سز قالمق، مفلس اولمق: بتون وارینی قماره ویروب آز زمانده زوگورتلدی.

زولاطه { س. [لهجه‌دن] اوتوز پاره‌لق اسکی بر سکه. مش سکه.

زولوف { س. با: زلف.

زوله { س. با: زلوه.

زه { س. فا. ۱. یای کیریشی. ۲. اثواب وسائره کناریته دیکیلن شیریت وغیطان وسائره: کنا. رینه بر زه چکملی. ۳. مارا. نغوزلغه متعلق ایشلرده بر طبله وسائره کنارینه یاپیشدیریلان اینجه پرواز. ٤. صحیفه اطرافنه چوریلان چیزکی.

زهاد { سذ. ج. عر. فد: زاهد. با: زاهد.

زهادت { سث. عر. پرهیزکارلق. زهد، تقوی.

زهادتلو { ص. پرهیزکار، متقی. انشا لسانده مشایخ وزهاده ویریلان عنواندر.

زهد { سذ. عر. پرهیزکارلق، منهیاتدن توقی ایله عبادته حصر اوقات ایتمه، تقوی: اهل زهد وتقوادن بر ذات.

زهر { س. فا. [تر. زبانزدی: زهیر. — خالص ترکجه‌سی اولان « آغو » متروك حکمنه کچمکله یرینی بو لغت طوتوب لسانمزك تصرفاتندن اولمشدر.] اکلی ویا تماس وقوقوسی موجب موت اولان شیء، آغو، سم. ‖ مج. پك آجی شیء: بو یمك زهردر. ‖ زهرزمبرك = پك آجی ویا شدتلی.

زهر { سذ. عر. ج: ازهار. چیچك، شکوفه. [عربیده اسم جنس اولمغله مفردی « ه » علاوه‌سیله زهره اولور، که بوده بعضاً لسانزده قوللانیلیر.]

زهراء { صث. عر. [ستف. « ازهر » ك مؤنثیدر.] یوزی پك بیاض وپارلاق. [نور دیدهٔ حبیب الله جناب فاطمه‌یه لقب اولمشدر:] فاطمة الزهراء.

زَهرآب { س. فا. [زهر = سم - آب = صو] و :

زَهرآبه { س. فا. حد ذاتنده پك آجی وسملی صو. || مج. آجیلق، آجی، درد وکدر.

زَهرآلود { ص. فا. [زهر = سم - آلودن = قاریشمق] زهرلی. || مج. پك آجی ومؤلم : زهرآلود برسوز.

زَهرآمیز { ص. فا. [زهر = سم - آمیختن = قاریشمق] زهرلی، آجی : برعتاب زهرآمیز.

زَهربار { ص. فا. [زهر = سم - باریدن = یاغدیرمق] زهر یاغدیران، پك آجی، زهرلی.

زَهرخند { س. فا. [زهر = سم - خند = کولمه] آجی کولمه، استهزا ایله کولیش.

زَهرلی { ص. زهری حاوی، آغولی، سملی : زهرلی منطار.

زَهرناك { ص. فا. زهرلی، آغولی، سملی.

زَهره { سث. عر. چیچك، شکوفه. [زهرکبی.]

زَهره { س. فا. اود، مراره، صفرا. || مج. جسارت، جرأت، یکیتلك. || زهره چاك = اودی قوپمش، چوق قورقان.

زُهره { سث. عر. منظومهٔ شمسك ایکنجی سیاره‌سی که تقریباً کرهٔ ارض جسامتنده اولوب بونکله کونشك آراسنده بولنمغله کاه‌اقشام قبهٔ سمانك جهت غربیه‌سنده وکاه‌صباحلین شرق جهتنده پك پارلاق برصورتده کورینور. فارسیده ناهید ولسان عـوامده چوبان «کوکبی» وکاروان «کوکبی» دینلیر. اسکی زمانده حسن وعشق الهه‌سی زعم اولنوردی. || امراض زهرویه = ط. فرنکی و حرقة البول کبی خسته‌لقلر.

زَهری { ص. عر. ث: زهریه. نبا. چیچکه منسوب و متعلق.

زهلَمَك { یا زهله‌مك. فتـ. کنارلرینه زه چکمك، شیریت وغیطانله ویا چیزکی وپروازله اطرافنی چویرمك.

زهلی { ص. کنارلرنده زه بولنان، اطرافنه شیریت و غیطان یاخود چیزکی وپرواز چویرلمش اولان : زهلی اثواب، چوره، بوغچه.

زَهی { حد. نه کوزل! نه موطلی! طوبی : زهی جسارت! زهی حمیت. — استهزا طریقیله‌دخی قوللانیلیر.

زُهَیر { سذ. عر. [«زهر» دن ستصـ] نبا. کوچك چیچك.

زِیّ { سذ. عر. هیئت خارجه، قیافت، قیلیق، شکل، هر صنف وجماعتك قیافت مخصوصه‌سی : زی‌علماده، زی تجارده بر آدم.

زِیاده { سث. عر. ١. آرتمه، چوغالمه. ٢. آرتان مقدار، فضله، باقی، قصور : بونك زیاده‌سنی نه یاپه‌لم؟ زیاده‌سی قالسون. = ص. ١. چوق، کثیر مقدارده اولان : زیاده یاغمور یاغدی؛ الله زیاده ایتسین! ٢. دیکر برشیئدن چوق، دها چوق، آرتق : تحصیللری بر ایسه‌ده بریکنك تجربه‌سی زیاده‌در؛ او مالك قیمتی بوندن زیاده‌در. ٣. لزومندن چوق، فضله، آرتان : بو قماش زیاده کلدی؛ زیاده‌سنی بکا ویرك. ٤. لزومسز، فضله، بوش، نافله : بو سوزلر زیاده‌در؛ میوه طورورکن طاتلی زیاده‌در. = حـ. ١. چوق : ثروت تحصیلنه زیاده حریصدر؛ زیاده چالیشمق صحته ضرردر. ٢. پك، آشیری درجه‌ده : زیاده چالیشقان، زیاده طمعکار. ٣. دها، ادات تفضیل کبی : او بندن زیاده عالمدر؛ کیم زیاده قوتلی ایسه او غالب کلیر. ٤. آرتق، غیری، دها : سن زیاده سویله. || زیاده ایتمك = چوق اولمق، حدی تجاوز ایتمك : آرتق سز زیاده ایتدیکز. || زیاده‌سیله = ١. پك چوق : زیاده‌سیله چالیشقان بر چوجق. ٢. ایجابندن فضله اوله‌رق : بن حقنی زیاده‌سیله ویردم. || اکسیك زیاده = هر درلو معامله : اکسیك زیاده حلال اولسون.

زیاده‌جه { ص. حـ. آز زیاده، آز فضله، چوقجه، خیلی : کندیسنی زیاده‌جه خسته کوردم.

زیاده‌لَشدیرمَك { فتـ. آرتدیرمق، چوغالتمق : قلمه دوامی برآز زیاده‌لشدیرملیسکز؛ آرتق اوده معجزلکی زیاده‌لشدیردی.

زیاده‌لشمك { فل. چوغالمق، آرتمق، تزاید ایتمك: روزكار زیاده‌لشدی؛ اورمانلر محافظه اولنورسه آغاجلر پك چابق زیاده‌لشیر.

زیارت { سذ. عر. ١. برینی كورمكه، بریله كوروشمكه كیتمه: احبابی زیارت ایتمك شرطدر؛ خسته زیارتنه كیتمك سنت سنیه‌در؛ زیارتده قصور ایتدم. ٢. تبرك وتیمن ودعا مقصدیله مبارك بر یره كیتمك: روضهٔ مطهره‌یی زیارت ایتمك اخص آماللدر؛ ابوینك مرقدلرینی زیارت ایتدم. اعادهٔ زیارت = زیارته كلش بر آدمك مقابلةً زیارته كیتمه. || زیارت رسمیه = صورت رسمیه‌ده اولنان زیارت.

زیارتجی { سـ. زیارت ایدن آدم، زائر: بیت مقدس زیارتجیلری = زواری.

زیارتگاه { سـ. فا. [عر. زیارت + م. فا. گاه = مقام] زیارت محلی، تبرك ایچون واریلان تربه ومعبد وسائره: شام وفلسطینده پك چوق زیارتگاهلر واردر.

زیان { سـ. فا. ضرر، خسار، كار ضدی: زیان چكدم. زیانه اوغرادم؛ ضرر وزیانی كندیسنه عائد اولمق اوزره.

زیانجی { صـ. سـ. ضرر وزیانی موجب اولان. زیانكار.

زیانسز { صـ. ١. ضرر وزیانی موجب اولمیان: زیانسز برنجارتدر. ٢. ضررسز، اولدقجه اییكوتی ومضر اولمیان: زیانسز آدمدر. = حـ. فنا دكل، اولدقجه، ضررسز: زیانسز یازیور.

زیانكار { صـ. فا. ضرر وزیانی موجب، مضر: فاره حیوانلرك اك زیانكاریدر؛ زیانكار بر چوجقدر.

زیانكارلق { سـ. ضرر وزیانی موجب اولمه، بالا موجب ضرر وزیان ویرمك خصلتی: چوجقلرك زیانكارلغی چكلمز.

زیب { سـ. فا. بزك، سوس، زینت.

زیبا { صـ. فا. ١. بزكلی، سوسلی، مزین. ٢. یاقیشیقلی، كوزل: روی زیبا، دلبر زیبا.

زیب‌آور { صـ. فا. [زیب = زینت - آوردن = كتیرمك] سوسلندیرن، زینت ویرن، كوزللشدیرن.

زیب‌افزا { صـ. فا. [زیب = زینت - افزاییدن = آرتدیرمق] بر شیئك زینت وحسن ولطافتنی آرتدیران، كوزللشدیرن.

زیبق { سذ. عر. [فا. «ژیوه»دن معرب] جیوه، سیماب. || كیم. زیبق حلو = طاتلی سلمن. فر. Calomel.

زیبقه { سـ. قره دكز سواحلی اهالیسنك كیدكاری لاز پوطوری.

زیبقی { صـ. عر. ث: زیبقیه. كیم. جیوه‌یه متعلق، جیوه‌دن معمول: ادویهٔ زیبقیه.

زیبك { سـ. خفیف سلاحلی ومحافظهٔ آسایشه مأمور اسكی بر صنف عسكر. — سلجوقیلر زماننده بویله بر صنف عسكری تركیب ایتمش اولان آیدین وخداوندكار اهالیسی كه «افه» دینلكه دخی معروف اولوب غریب قیافتلری واردر: زیبك اویونی.

زیبكجه { صـ. حـ. زیبكلرك طور و طرزنده اولان ویا بوطرزده اوله‌رق: زیبكجه اوینامق، زیبكجه اویون.

زیبنده { صـ. یاقیشیقلی، یاراشیقلی، كوزل: روی زیبنده.

زیبیدی { صـ. ١. پژمرده، پرتیق پرتیق: زیبیدی قیافتلی. ٢. مسكین، میمندی: زیبیدی حریف.

زیت { سذ. عر. جم: زیوت. ١. زیتون یاغی. ٢. ط. مواد مختلفه‌دن چیقاریلان علی‌الاطلاق یاغ: زیت خروع = هندیاغی؛ زیت حب السلاطین = مسهل برپاغ؛ زیت طیار = قوقولی واوچیجی یاغ.

زیتون { سذ. عر. [تر. زبانزدی: زیتین] زیتون یاغی چیقاریلان ویئن معروف میوه. || زیتون آغاجی = بو میوه‌یی ویرن آغاج كه یاز قیش یاپراغنی محافظه ایدر. || زیتون یاغی = بو میوه‌دن چیقاریلان معروف یاغ كه یمكده، محروقاتده وسائر ایشلرده قوللانیلیر.

زیتونجی { سـ. زیتون صاتان آدم.

زیتونلق { سـ. زیتون آغاجلرینی حاوی اورمان.

زَیتونی { صه. عر. زیتون رنکنده، آرقهوه رنکنه وفستقی یه مائل قویو یشیل رنکنده اولان.

زِیج { سه‌ذ. عر. جه : ازیاج. کواکبك حرکات ومواقعنی مبین اوله‌رق ارباب هیئتك ترتیب ایتدکلری جدول : اولغ بکك مشهور زیجی، اسلام ارباب هیئتنك ازیاجی .

زَید { ف. عر. ث : زیدت. [«زیاده» دن مجهول بنای اوزره ماضی مفرد مذکر غائب اولوب، دعامقامنده بعض تعبیرات عربیه ده بولنور:] آرتسون، زیاده اولسون : زید قدره = قدری زیاده اولسون؛ زیدت فضائله=فضیلتلری زیاده اولسون!

زیر { حه. فا. آلتده، آلته : زیر زمین = یرآلتنده؛ زیرخاکه کیردی = طوپراق آلتنه؛ زیر اداره‌سنده = اداره‌سی آلتنده . = سه. آلت : زیر وبالایه باقوب. = صه. آشاغیکی، آلت، بالا مقابلی : محله‌ٔ زیر. || زیر وزبر= آلت اوست .

زِیر { مه . زیرلامق . با : زر، زرلامق .

زِیر { سذ. عر. سازك اك اینجه تلی، «بم» مقابلی : خامه‌م ایدنجه زیر وبم [نفعی] .

زیرا { حر. سببیت وتعلیل بیان ایدوب، داخل اولدیغی جمله مربوط بولندیغی جمله‌ٔ اصلیه‌دن صکره کلیر : هیئت پك لازم بر علمدر زیرا صنع الهی اولان کائناتك عظمت و انتظامنی کوستریر. — شعرده وطرز قدیمده بعضاً « زیراکه » صورتنده قوللانیلیر : تعریف ایده‌مم چکدیکم آلامی فلکدن * زیرا که آنك ذکری‌ده بر بشقه المدر. [نفعی] .

زیردَست { سه. فا. جه: زیردستان. [زیر=آلت . دست= ال] ال آلتنده بولنان، مادون، تابع (تبعه) : تبعه وزیردستان.

زیرَك { صه. فا. ذکی، فطین، آکلایشلی، اویانیق .

زیرَکلِك { سه. و:

زیرَکی { سه. فا. ذکا، فطانت، آکلایش، اویانیقلق.

زیرین { صه. فا. آلتده‌کی، آشاغی، آلت، تحتانی .

زیفوس { سه. [ر.] اثواب وسائره اوستنه صیچرایوب قونان چامور لکه‌سی: زیفوسدن اوستی باشی برباد اولمش. = صه. حه. فائده‌سز، بوش، نافله: او ایش زیفوس چیقدی .

زیل { سه. با : زل.

زیماره { سه [اصلی : فا. سیماره] اینجه و سرت قوملی طاش معدنی؛ زیماره کاغدی= دمیر وتخته جلالندیرمق وآشیندیرمق ایچون اوستنه بوقومدن یاپشدیرلمش کاغد ویاپز. با: سماره.

زین { سه. فا. اکر، سرج. له.

زَین { سذ. عر. و:

زینَت { سذ. عر. بزك، سوس، زیب : علم وکمال صاحبنه زیب وزین، زیب وزینت ویرر؛ قادین کبی زینته مائل اولمق ارککه یاقیشماز؛ زینت ویرمك = تزیین ایتمك، کوزللشدیرمك .

زینَتلَمك { فتـ. بزه‌مك، سوسلندیرمك، تزیین ایتمك، زینت ویرمك .

زینَتلَنمك { فطـ . بزنمك، سوسلنمك، تزین ایتمك.

زینَتلی { صه. سوسلی، مزین، بزنمش .

زینهار { حه. با : زنهار .

زیوانه { سه. با : زوانه .

زُیوت { سذ. جه. عر. فد : زیت. با : زیت .

زیوَر { سه. فا. سوس، زینت، زیب : زیب و زیور ویرمك = سوسلندیرمك، تزیین ایتمك . || زیور افزا = زینتی تزیید ایدن : زیور افزای ظهور اولمق .

زُیوف { سذ. جه. عر. [فد. « زیف » لسانمزده قوللانلماز.] قلب وسیلیك آقچه .

زَئیر { سذ. عر. آرسلانك کوکسدن چیقاردیغی سس، کورله. ذ. || ط. جکرده وسائر اعضای داخلیه‌ده حاصل اولان سس که مرضه کوره مختلف اولوب اطبا قولاق یاپیشدیره‌رق دیکلمکله فرق ایدرلر : زئیر ادیمی، زئیر منشاری وسائره .

ژ

ژ { ژه. س. [ژاء، زاء فارسيه] بوحرف، هر نقدر الفبای تركی يه ادخال اولنه‌رق، اون دردنجی حرف عد اولنيورسه‌ده، تركجه‌ده مخرجی بسبتون مفقود ومجهولدر. عربيده دخی بولنميوب، يالكز فارسيده بولنمغله، ايرانيلر طرفندن (ز) يه ايكی نقطه دها علاوه‌سيله تشكيل اولنمشدر. (ز) ايله (ش) آره‌سنده صفيری برمخرجی واردر، كه فرانسزجه j حرفيله تصوير اولنور. لسانمزده يالكز فارسيدن ويا فرانسزجه‌دن مأخوذ بش اون كلمه‌ده بولنور. ابجد حسابنده (ز) كبی ۷ اعتبار اولنور.

ژاژ { س. فا. ۱. دوه ديكنی. ز. ۲. لزومسز ومناسبتسز لقردی، بوش ومعناسز سوز، هرزه. هذيان.

ژاژخا { ژاژخای. ص. فا. [ژاژ= دوه ديكنی - خاييدن = چيكنمك] بوش سوزلر سويلين، هرزه كو، هذيان ايدن.

ژاله { س. فا. كيجه ياغان وياپراقلره قونان اينجه‌نم، چيك، شبنم، ندا.

ژاندارمه { ياخود جاندارمه. [فر. Gendarme] محافظهٔ اسايشه مخصوص معاشلی برصنف عسكر، جاندار، ضبطيه: ژاندارمه عسكری، اداره‌سی، قوماندانی.

ژَرف { ص. فا. دريك، عميق: دريای ژرف. ز.

ژَنده { ص. فا. ييرتيق، يامه‌لی، پژمرده. = س. ييرتيق اثواب، پژمرده قيافت. ‖ ژنده پوش = ييرتيق اثواب كيين، پژمرده قيافتلی.

ژَنگ { س. پاس، كير.

ژَنگار { س. فا. باقر پاسی، كوز طاشی، زنجار.

ژورنال { س. [فر. Journal] با: جورنال. ‖ تج. يوميه دفتری. ‖ بح. ليمان ژورنالی = كمينك ليمانده بولنديغی مدتجه وقوعاتنك قيد اولنديغی دفتر؛ سير ژورنالی = اثنای حركتده كی وقوعاتك دفتری.

ژوری { س. [فر. Jury] حقـ. جنايتله متهم اولانلرك اوجرمی صحيحاً ايشليوب ايشلمد- كلرينه واسباب مخففه بولنوب بولنمديغنه وجداناً قرار ويرمك اوزره موثوق ومعتمد افراددن تشكيل اولنان هيئت مخصوصه، هيئت عدول.

ژوژ قوميسر { س. [فر. Juge commissaire] حقـ. افلاس ايشلرينه باقمق اوزره محكمه طرفندن تعيين اولنان مأمور.

ژوليده { ص. فا. قاريشيق، بربرينه كچمش، طرانمامش؛ ژوليده موی = صاچلری قارمه‌قاريشيق وطرانامش.

ژَيان { ص. فا. قيزغين، كوكره‌مش، جوشمش: شيرژيان.

ژيمناستيق { س. [فر. Gymnastique] با: جمناستيق.

ژيوه { س. فا. جيوه، زيبق، سيماب.

لسانمزده بوحرفك تلفظی ذاتاً مألوف اولمديغندن، هيچ اولمازسه فرانسزجه‌دن مأخوذ اولان كلمه‌لرده، وهله اساساً يونانجه اولوب ده (ج) مقامنده اولان g ايله يازيلانلرده بو حرفك (ج)ه تبديلی مرجحدر. مثلا اسكيدن بری كتب عربيه‌واسلاميه‌ده (ديوجانيس) اسميله طانينمش حكيم يونانينك نامنی فرانسزلره تقليداً (ديوژن) يازمق عبثدر.

سـ

س { سین. س. [عر. سٓ.] ترکجه الفبانك اون بشنجی حرفی اولوب، حروفك ترتیب اصلیء قدیمی اولان ابجد صره‌سنده دخی اون بشنجی حرف اولمغله، رقم کبی استعمالنده ٦٠ اعتبار اولنور. شکل عبرانیسی ס وشکل سریانیسی ܣ در. مکالمه‌لرده «سؤال» کلمه‌سنه بدل (س) یازیلوب، (ج) دخی «جواب» ه اشارت اولنور.

سا { یاخود سای. ص. فا. [«سایيدن» فعلندن سمص. اولوب صتر. تشکیلنه کیرر.] سورن: جبهه سای = آلنی سورن.

سا { د. فا. [«آسا» دن مخفف] مانند، مماثل، نظیر: عنبرسا = عنبر کبی.

سابح { ص. عر. ث: سابحه. [«سباحة» دن سف.] یوزن، یوزیجی. || مج. حوض سابح = یوزر یعنی سیار وقابل نقل حوض که ایچنده کمی یاپیلیر. || سابح بطاریه = ساحل محافظه‌سنه مخصوص طوپلی زرهلیلر.

سابع { عد. عر. ث: سابعه. یدنجی، هفتم: باب سابع = یدنجی باب؛ سنهٔ سابعه = یدنجی ییل. || سابع عشر = اون یدنجی.

سابعاً { ح. عر. یدنجی اوله‌رق، یدنجی درجه‌ده.

سابق { ص. عر. ث: سابقه. [«سبق» دن سف.] ١. کچن، کچمش، سبق ایدن، اولکی: عصر سابق = کچن، بوندن اولکی عصر؛ سنهٔ سابقه = کچن سنه. ٢. شمدیکندن اول برمأموریت ویا مسندده بولنمش اولان، لاحق مقابلی: ناظر سابق = بوندن اولکی ناظر؛ سابق سلانیك والیسی. ٣. ایلریده بولنان، زمانجه ویا پایه و رتبه‌جه اوکده بولنان، مقدم. ذ. [بو معنی ایله اسم کبی دخی قوللانیلوب، جمع عربیسی «سابقون» دخی مستعملدر.] || سابق الذکر، سابق البیان = ذکری کچمش، یوقاریده بیان اولنان. = س. کچمش زمان: سابقده = کچمش زمانده، وقتیله، مقدما.

سابقاً { ح. عر. بوندن اول، مقدما: سابقاً ادرنه والیسی بولنان ذات؛ سابقاً قوللانیلان القاب.

سابقه { سش. عر. ج: سوابق. ١. کچمش شیء، کچمش حال و وقعه، برآدمك عمرنده وقوع بولمش احوال و وقوعاتك بهری: سوابق احوالی معلومدر. ٢. برآدمك اولجه بر محکمه‌یه دوشوب محکوم اولمسنی منتج اولمش جرم وقباحت، کچمش جرم: سابقه‌سی واردر؛ سابقهٔ مکرره اصحابندن = دفعاتله محکوم اولمش.

بولغت لساننمزده یالکز ذکر اولنان ایکی معنی ایله قوللانیلیورسه‌ده، عربیده دیکر ایکی معناسی‌ده واردرکه حال حاضر ایچون پك لزوملی اولمغله، لساننزه نقل وتعمیملری الزمدر. — برنجیسی: بر ایشی ایشلمکده ویا دوشونوب درمیان ایتمکده برنجی اولمق خصوصیدرکه فرانسزلرك Initiative لغتیله افاده ایتدکلری معنا در. عربیده افعال بابندن «ابداء» مصدری‌ده بو معنا ایله قوللانیله‌بیلیر. — ایکنجیسی‌ده بر آدمك بر خسته‌لغه طوتلمغه اولان استعداد طبیعیسیدر، که فرانسزلرك Prédisposition دیدکلری حال اولوب، فن طبده الزم بر اصطلاحدر.

سابقه‌لی { ص. مق. بردها محکمه‌یه دوشوب محکوم اولمش، دیکر برجرم وقباحتده سبق ایتمش، جرم مکرر فاعلی: سابقه طاقمندن برآدم توقیف اولندی.

ساتر { ص. عر. [«ستر» دن سف.] اورتن، ستر ایدن: ساتر

العیوب. [«ستار» دها مستعملدر.]

ساج { س. ١. دمیردن لوحه، دمیرتخته : ساجدن منغال، ساج دوشمك. ٢. ساجدن قبه ومخروط شكلنده برمطبخ آلتی كه تبسینك اوزرینه قونیلوب اوستنه آتش قونمغله تبسیده‌كی یمك پیشر. = ص. ساجدن یعنی تخته حالنده دمیردن معمول = صاج صوبه، صاج منغال.

ساج { سذ. عر. هندستانده چیقان پك سرت ومقبول بر آغاج، فر. Teck.

ساج آیاق { س. [اصلی : ساج آیاغی] اوستنه ساج اورتیلن تبسینك وتنجره وسائره‌نك آلتنه قونیله‌رق آلتنده آتش بولنان دمیردن سه‌پا. || مج. بری ایلریده وایكیسی كریده اولمق اوزره اوچ كشی صورتنده : ساج آیاق یورومك.

ساجِد { ص. عر. جم : ساجدین. [«سجده» دن سف.] سجده ایدن، سجده‌یه واران، مقام تعظیمده یوز سوروب یره قاپانان.

ساحِر { ص. عر. ث : ساحره. جم. سحره. [«سحر» دن سف.] ١. بوگو ایدن، بوگوجی، سحرباز. ٢. مج. سحركارانه برصورتله جلب قلوب ایدن، فتان : چشم ساحر.

ساحِل { سذ. عر. جم : سواحل. صو ودكز كناری، قیی، یالی : ساحل سلامته وارمق؛ قره دكز سواحلی. || مج. ساحل اشارتی = كمیجیلرك ساحلی طانیق ایچون نشان اتخاذ ایتدكلری بعض اشكال و علامات طبیعیه وصنعیه. || ساحل محافظی = ساحلك دشمن تعرضندن وقایه‌سی و قچاقجیلغك منعی ایچون معین مواقعه مأمور افرادك هربری.

ساحِلخانه { س. فا. [عر. ساحل = یالی - فا. خانه = او.] دكیز كنارنده یازلق مسكن، یالی : بوغاز ایچی ساحلخانه‌لری.

ساحِلسرای { س. فا. [عر. ساحل = یالی - فا. سرای = قوناق] دكیز كنارنده یازلق بیوك قوناق، بیوك یالی : یازین بوغاز ایچنده‌كی ساحلسراینده اقامت ایدردی.

ساحه { سذ. عر. جم : ساحات. ١. آچیق یر، میدان، اورته‌لق، فضا : اوكمزده بر ساحهٔ واسعه وار ایدی؛ ساحهٔ سما. ٢. اوك اوكنده ویا اطرافنده‌كی آچیق یر، حولی.

ساختگی { س. فا. یاپمه ودوزمه شیئك حالی، ساخته‌لك، یالان.

ساخته { ص. فا. [یاپمق دیمك اولان «ساختن» فعلندن سمف.] یاپمه، اویدیرمه، دوزمه، یالاندن، تقلید : ساخته بر اسمله سیاحته چیقمش؛ ساخته كومش؛ ساخته آقچه.

ساخته‌كار { ص. س. فا. برشیئك تقلیدینی یاپان، یالاندن ودوزمه شیئلر میدانه چیقاران، قلب آقچه یاپان ویا امضا ومهر تقلیدیله سند وسائره اویدیران، قلبزن : ساخته‌كارك قانوناً بیوك جزاسی واردر.

ساخته‌كارلق { س. تقلیدجیلك، قلبزنلك، یالاندن شیئلر چیقارمه ویا امضا ومهر تقلیدی : ساخته‌كارلغك بیوك جزاسی واردر.

ساخته‌لك { س. یاپمه ودوزمه یاخود تقلید اولان شیئك حالی : بومالك ساخته‌لكی بللیدر؛ بوآدمك هرطورنده بر ساخته‌لك كورینور.

ساخته‌وقار { ص. فا. [فا. ساخته = یاپمه - عر. وقار = آغرلق] یالاندن وجعلی صورتده بر وقار طاقینان، یالاندن وقار وتمكین كوسترن : صكره‌دن كورمه آدملر اكثریا ساخته‌وقار اولور.

ساخته‌وقارلق { س. یالاندن وجعلی وقار و تمكین صاتان آدمك حالی : بو آدمك ساخته‌وقارلغی ده چكلمز.

سادّ { ص. عر. [«سد» دن سف.] سد ایدن، قپایان، مانع اولان. = سذ. عر. ط. آق صو دینلن كوز پرده‌سی.

سادات { سذ. جم. عر. فد : سید. با : سید.

سادِس { عد. عر. ث : سادسه. آلتنجی، ششم : باب سادس = آلتنجی باب؛ دفعهٔ سادسه = آلتنجی كره.

سادِساً { ح. عر. آلتنجی اوله‌رق، آلتنجی درجه‌ده.

سادگی { س. فا. ساده‌لك، دوزلك، زینتسزلك.

ساده { ص. فا. ١. برشیئله مركب اولمیان، بسیط، دوز. ٢. تزییناتدن عاری، زینتسز، عادی، دوز : پك ساده اثواب

کیمك عادتیدر. ٣. ایچنه بر شیء قاریشمامش، خالص، صافی، تمیز: بو سوت، بو یاغ ساده در. ٤. تکلفسز، طنطنه‌سز، دوز: ساده قیافت، ساده لسان. ٥. شکرسز (قهوه)، پینیر وقیمه کبی خرجی اولمیان (بورك) وسائره. ٦. غل وغشدن عاری، طوغری، خالص: ساده آدم، ساده یورکلی. ٧. چوق دریك دوشونمز، بوڭ، صافدرون: زواللی پك ساده در. ٨. تك، یالکز، مجرد: ساده صویه پیشمش چوربه. ٩. قات قات وقاتمرلی اولمیان، بر قاتلی: قرانفیلك قاتمرلیسی ده اولور ساده‌سی ده. ١٠. تر. یالکز، آنجق: ساده بن کلدم؛ او آدم ساده بنم ایشم اولسون دیور. ||روغن ساده، ساده یاغ = سوتدن چیقاریلوب یمکده قوللانیلان یاغ که زیتون یاغندن فرق ایچون بویله دینیلیر. اختصاراً یالکز «ساده» قوللانانلرده واردر.

ساده دل { ص. فا. جه: ساده دلان. [ساده = م. دل = یورك] یورکی تمیز وحیله بیلمز بوڭ (آدم)، صافدرون: پك ساده دل بر آدمدر؛ برطاقم ساده دلانی اغفال ایتدی.

ساده دلانه { ص. ح. فا. برکونه حیله و تدبیر دوشونمکسزین، ساده دلجه‌سنه، بوڭلکله، صافدرونانه: ساده دلانه بر امنیتله؛ بو ایشده پك ساده دلانه حرکت ایتدی.

ساده دلِلك { س. بوڭلك، صافدرونلق.

ساده دلِی { س. فا. ساده دللك، بوڭلك، صافدرونلق.

ساده رو { وساده روی ص. فا. جه: ساده رویان. [ساده = م. رو، روی = یوز] یوزی توگسز، تازه (دلیقانلی).

ساده کار { س. فا. قیومجی طاسلاجیسی.

ساده لَوح { ص. فا. [فا. ساده = م. عر. لوح = لوح خاطر] ساده دل، صافدرون، بوڭ.

سارّ { ص. عر. ث: سارّه. [«سرور» دن سف.] سوینديرن، مسرور و شادان ایدن، باعث مسروریت اولان: خبر سار، حوادث ساره.

سار { د. فا. بعض اسملره لاحق اولوب، ترکچه‌دکی «لق» و «لك» کبی محل ومکان بیان ایدر: کوهسار = طاغلق یر؛ چشمه سار = چشمه‌لری چوق یر.

سارا { ص. فا. خالص، صافی: عنبر سارا. ذ.

ساربان { س. فا. دوه‌جی، دوه سوریجیسی.

سارت { س. مج. حصیر خلاط.

سارت { س. ترکستانده ایرانی الاصل ولسان فارسی ایله متکلم بر صنف اهالی‌یه ویریلن اسمدر.

ساردَلا { یاخود ساردیله. س. [یتا. Sardina] فوچی ویا قوطی ایچنده استیف ایدیله‌رك حفظ اولنمش کوچك بالیقلر. ||مج. پك صیق طولدیرلمش ویا بریکمش غلبه‌لکدن کنایه‌در.

ساردون { مج. بالیقچیلرك قوللاندیغی اخلامور قبوغی لیفندن معمول خلاط.

ساردونیه { س. معروف برجنس چیچك که کوکی قیشین صوغوقدن محافظه اولنورسه بر قاچ سنه طیانیر. [ایتالیانك ساردنیه جزیره‌سنده چوق بولندیغندن یاخود بزه اورادن کلدیکندن، جزیرهٔ مذکوره‌نك اسمیله تسمیه اولنمشدر.]

سارِق { ص. عر. ث: سارقه. [«سرقة» دن سف.] چالان، خرسزلق ایدن. = سند. عر. خرسز، اوغری، حرامی، دزد.

ساری { د. جهت وبر طرفه طوغری قصد ونیت بیان ایدر: شهر ساری گیتمك؛ جنت ساری پرواز ایتمك. [اسکیوب بزجه قوللانلماز اولمشدر.]

ساری { ص. عر. ث: ساریه. [«سراية» دن سف.] تماس وقربیت و سائر صورتله کچن، سرایت ایدن، بولاشان (خسته‌لق و سائره): نزله ساری بر خسته‌لقدر؛ امراض ساریه.

«ساری» ایله «مستولی» آره‌سنده فرق واردر: ساری یالکز افراد بیننده بردن دیکرینه کچن، مستولی ایسه بر مملکته مسلط اولنجه چابق یاییلان خسته‌لقدر؛ مثلا ورم ساری، قولرا ایسه مستولی بر مرضدر.

ساز { س. [اصلی فارسیدر.] حصیر وسپت وسائره یاپدقلری اینجه قامش: سازدن سپت.

ساز { س. فا. [اساساً سازدن یعنی قامشدن یاپیلان نی

كبي چالغى آلتلرينه مخصوص اولوب، بعده بالتعمم على الاطلاق قوللانلمغه باشلامشدر.] هرنوع چالغى: ساز چالمق؛ اينجه ساز=كمان وقانون ودف كبي آلاتورقه چالغى طاقمى كه فرنك چالغيسنه نسبة اينجه سس چيقارير.

ساز { ص. فا. [«ساختن» فعلندن سمص. اولوب صتر. تشكيلنه كيرر] ياپان، اويدران: چاره ساز=چاره ياپان، چاره‌سنى بولان. || ناساز=اويه‌ميان،غير موافق، مخالف: طالع ناسازم.

سازان { س. اكثريا سازلى طورغون صوزده بولنان بر جنس باليق.

سازجى { س. ساز چالان، چالغيجى.

سازكار { ص. فا. اويغون،موافق.

سازلق { ص. ساز و قامش ايله مملو ويا مستور، ساز بيتن (ير): اوكولك بتون كنارلرى سازلقدر؛ اوراسى سازلق بريردر. == س. ساز بيتن ير، سازلق محل، نيستان.

سازنده { س. فا. ١. برساز چالان آدم. ٢. چالغيجى،مطرب: سازنده وخواننده‌لرله اكلنمك.

ساطع { ص. عر. ث: ساطعه. [«سطوع» دن سف.] يوكسلوب ميدانه چيقان، مرتفع وظاهر، تعالى و تظاهر ايدن: برق ساطع؛ رايات ساطعه.

ساطور { سذ. عر. ج: سواطير. [تر. زبانزدى: ساطير] ١. ات وسائره كسمكه وقيمغه مخصوص اكلى وآغر بيچاق كه بالطه كبي اورمغله كسر. ٢. توتون قيمغه مخصوص آلت.

ساطورجى { س. [زبانزدى: ساطيرجى] ساطور قوللانان، ات كسن قصاب چراغى.

ساعت { سث. عر. جه: ساعات. ١. كوندوز ايله كيجه‌دن عبارت بركونك يعنى كرۀ ارضك كندى محورى اوزرينه بركره دونمه‌سى زمانك منقسم اولديغى ٢٤ جزئدن بهرى كه ٦٠ دقيقه‌دن و هر دقيقه ٦٠ ثانيه‌دن مركبدر: اوچ ساعت يورودم؛ ساعت بشده كلدم. ٢. وقت، زمان، آن: بوساعتده، او ساعت. ٣. وقت معين، وقت مقدر، اجل: ساعتى كلنجه؛ هر ايشك وقتى ساعتى واردر. ٤. قيامت، يوم حشر. ٥. بر ساعتده قطع اولنان يول مقدارى كه اوچ ميل يعنى بش كيلومتره‌در: بورادن فلان يره قاچ ساعتدر؟ ٦. وقتى كوسترن آلت كه انواعى اولور: قوين ساعتى، چالار ساعت، ديوار، قلعه ساعتى، قوم ساعتى، كونش ساعتى (=بسيطه). || او ساعت=آنيده، درحال. || بر ساعت اول=ممكن مرتبه‌ده اول، چابق، اركن. || ساعت بساعت=ساعتدن ساعته، آن بآن. || مج. ساعت باشى=مجلسده هركسك طاوب سكوت ايتمسيله برمدت سورن سكوت. || ساعت طوتمق=ساعت الده اوله‌رق وقتى حساب ايتمك. — تركيبات عربيه‌ده «ساعه» صورتنده قوللانيلير. || اشراط ساعت=قيامت علامتلرى. || اشرف ساعت=زمان سعد.

ساعتجى { س. ساعت ياپان و صاتان ياخود تعمير ايدن آدم.

ساعتجيلق { س. ساعتجى صنعت ومشغوليتى، ساعت ياپمق ويا تعمير ايتمك صنعتى. [ثقيل هجالى اولوب ذاتاً لسانمزك تصرفاتى حكمنده كچديكندن، تلفظ عموميه مغاير اوله‌رق، ساعتجيلك و ساعتلك يازمق عبثدر.]

ساعتلق { ص. شو قدر ساعت سورن: بر ساعتلق ايشمز واردر.

ساعد { سذ. عر. قولك دیرسك ايله ال آره‌سنده‌كى قسمى، بيلك: ساعد سيمين.

ساعى { ص. عر. ث: ساعيه. [«سعى» دن سف.] چاليشان، سعى ايدن. == سذ. عر. [تر. زبانزدى: سايى.] بر خبر ويا مكتوب كوتورمك ايچون بر يره كوندريلن پياده، اولاق، تاتار، بريد: بر ساعى كوندرمك ايجاب ايتدى.

ساغر { س. فا. عشرت بارداغى، قدح، كأس، پياله: ساغر زرين=آلتين قدح.

سافل { ص. عر. ث. سافله. [«سفل» دن سف.] آشاغى بولنان، آلچاق [«اسفل» دها مستعملدر. بونك يرينه بزجه كثير الاستعمال اولان «سفيل» ايسه غلط اولوب عربى دكلدر.]

ساق { سذ. عر. ١. دیز ايله طوپوق آره‌سنده‌كى قسم، بالدير، اينجيك. ٢. نبا. آغاجك

وسائر نباتاتك يردن داللرك تشعبه باشلادقلری محله قدر اولان دوز يری، صاب. ۳. ر. رأس مثلثه متصل اولان ضلع كه قاعده دينلن ضلعك غيريدر.

ساقز { يا ساقيز. س. ۱. بعض آغاجلردن صيزلايه‌رق چيقان ضمغ كبی ياغلی بر ماده: چام ساقزی = چام آغاجندن چيقانی، رجنه، راتنج؛ چنكل ساقزی = كنگر ديكننك ضمغی؛ ير ساقزی = نطرون، نفت معدنی؛ لبان ساقزی = كوتلك؛ قره ساقز = قره گونلك. ۲. بو سببله ساقز آغاجی دينلن بر شجر مخصوصدن چيقان بياض بر ضمغ كه چكلدكجه اوزامق خاصه سنی حائز اولوب ديشلری تميزلك و آغزه رايحه ويرمك ايچون چيكننيلير و نرق و سائره‌يه‌ده قونور: ساقز چيكنمك؛ مج. چگه ساقزی = ورد زبان. — بياضلقدن و چكيلوب قوپمامقدن‌ده كنايه اولور: ساقز كبی چاماشير، آغده. ‖ ساقز آغاجی = مذكور مصطكی‌يی ويرن آغاج كه ترمنق انواعندندر. ‖ ساقز آطه‌سی = بو آغاجك كثرتله بولنديغی (خيوس) جزيره‌سی كه جزاير بحر سفيدك باشلیجه‌لرندندر. ‖ ساقز بادمی = باشلیجه ساقز آطه‌سنده حاصل اولان اينجه قابوقلی ديش بادمی؛ ساقز لبلبيسی = طوزله قاورلمش قبوقلی نخود.

ساقسونيا { س. الك اعلا جنسی آلمانيانك بو نامله معروف خطه سنده يا پيلان پورسلندن اوانی وعلی الخصوص سوس ايچون ديواره طاقيلان و اسكی معدن دخی دينلن نفيسلری: ساقسونيا طاقيمی.

ساقسی { يا خود صاقسی. س. [آلمانيانك Saxe خطه‌سی اسمندن مأخوذ. — عر. «ساق» دن مشتق عد ايدنلرك محاكمه‌سنه شاشيلير.] ۱. قيشين صوبه وليمونلق ايچنه آلنان چيچك وآغاج وسائر نباتاتك ديكيلوب يتيشديرلديكی طوپراق قاب: صاقسيده قرانفيل، پورتقال يتيشديرمك. ۲. اوطه ايچنده صحيح ويا ساخته چيچك قومغه مخصوص پورسلندن انواع اشكالده قاب كه الك آغرلری چين وجاپون معمولاتندندر. ‖ ساقسی كوزلی = قيا قوروغنه بكزر بر نبات.

ساقسيلق { س. ۱. چيچك ويا پورتقال ليمون و سائره ساقسيلرينی صره‌لامغه مخصوص راف. ۲. قيشين چيچك وسائره ساقسيلرينی حفظه مخصوص محل.

ساقط { ص. عر. ث: ساقطه. [«سقوط» دن سف.] ۱. دوشن، دوشمش: احجار ساقطه. ۲. حكم واعتباردن دوشن، آرتق حكم واعتباری اولميان، مفسوخ، ملغا: چوجغه كله‌جك برقضا وار ايمش بونكله ساقط اولدی. ۳. وقتسز رحمدن دوشن: جنين ساقط.

ساقه { سذ. عر. [«سوق» دن سف. ث.] اردونك كريسنده‌كی عسكر، آرقه طاقيمی، دمدار. [اليوم متروكدر.]

ساقه { س. با: سقاء.

ساقی { سذ. عر. [«سقی» دن سف.] ۱. صو ويرن، صو طاغيدان ويا صاتان: ۲. بزم عشرتده ايچيلن شراب وسائره‌يی قدحلره دوكوب طاغيدان آدم، قدح صونان.

ساقی { ص.عر. ث: ساقيه. [«ساق» دن سمن.] تش. بالدره ويا بالدير كميكنه منسوب ومتعلق.

ساقيلك { س. صو ويا شراب و سائره طاغيتمق وظيفه‌سی، ساق ايشی: بزم عشرتده ساقيلك ايتمك.

ساقينامه { س. فا. اسكی شعرانك عادتی اوزره ساقی‌يه خطاباً سويلنيلن قصيده ومنظومه: حافظ شيرازينك بر ساقينامه‌سی واردر.

ساقيه { سث. عر. ۱. ساقياق ايدن قيز. ۲. باغچه وبوستان صولامغه مخصوص طولاب ويا جدول. ۳. كيلره صو ويرن دوبه‌لر.

ساكت { ص. عر. ث: ساكته. [«سكوت» دن سف.] صوسان، سكوت ايدن، سس چيقارميان، خاموش، ابكم: ساكت اولمق = صوصمق.

ساكن { ص. س. عر. ث: ساكنه. ج: سكان، سكنه. [«سكون» دن سف.] ۱. اوينامیان، بر وضعيتده طوران، حركتسز، غير متحرك: ذكرمنك آلت طاشی ساكندر.

۲. اوتورن، اقامت ایدن، بر برك اهالیسندن اولان: ازمیرده ساکن تجاردن؛ مسقط رأسی ترکله استانبولده ساکن اولدی؛ سکان جنت؛ سکنهٔ شهر. ۳. حرکتسز، طورغون، راکد: ساکن بر صو؛ ساکن هوا. ۴. کندی حالنده، اوصلی، حلیم، سسسز: پك ساکن آدمدر. ۵. د. حرکه ایله اوقونمیان حرف که اوزرینه سکون وجزم دینلن (ْ) اشارتی یازیلیر، مجزوم: حرف ساکن؛ حروف ساکنه.

سال { س. فا. ییل، سنه، عام: سال حال = بو سنه؛ چند سال مقدم = بر قاچ سنه اول.

سالار { س. فا. باش، رئیس، سرکرده، قوماندان: سپه سالار = عسکر قوماندانی، سردار، سرعسکر؛ قافله سالار = کروانباشی؛ سالار طائفه = طائفه‌نك رئیسی.

سالاموره { س. [یتا.] ۱. پینیر وبالیق کبی شیئلرك بوزلمامق ایچون یاتیرلدقلری طوزلی صو: سالاموره‌یه یاتیرمق؛ سالاموره پینیری، بالیغی. ۲. سالاموره‌یه یاتیرلمش، طوزلی شیء: بامیه، باطلیجان، یاپراق، بالیق سالاموره‌سی. || مج. سالاموره صوویی = طاتسز ویاوان شیء.

سالِب { ص. عر. ث: سالبه. [« سلب » دن سف.] ۱. قاپوب کوتورن، آلان، نزع ایدن: راحتمی سالب اولدی. [مصدری « سلب ایتمك » دها مستعملدر.] ۲. د. نفی وانکار ایدن، منفی: قضیهٔ سالبه.

سالَب { یاخود ثعلب. س. [عر. « حصا الثعلب » دن] طاغلرده بیتن بر نباتك کوکندن چیقان اون حالنده برماده که قایناديلوب صیجاق ایچیلن ینه بو اسمله معروف مشروب حاصل اولور: سالب پیشیرمك، ایچمك.

سالَبجی { یا ثعلبجی س. آنف. البیان سالبی پیشیروب کزدیره‌رك صاتان آدم.

سالَبجیلك { س. معروف سالبی پیشیروب صاتمق ایشی: سالبجیلك ایدیور.

سالت { وسالته. با: صالت و صالته.

سالته‌باربه { س. [یتا.] مج. سفائنده سیغاره ایچیلن محل، تنفسخانه.

سالته‌مارقه { یا سالطه مارقه. س. [یتا.] وقتیله کمیجیلرك اوموزلرینه آتدقلری بر جنس نیمتن.

سالخورده { ص. فا. [سال = ییل. خورده = یمش] یاشلی، مسن، کچکین: بر پیر سالخورده.

سالدیده { ص. فا. [سال = ییل. دیده = کورمش] یاشلی، مجرب.

سالِف { ص. عر. ث: سالفه. [« سلف » دن سف.] کچن، کچمش، سبق وتقدم ایدن: زمان سالف، ازمنهٔ سالفه؛ سالف الذکر، سالف البیان = ذکر وبیانی کچمش.

سالِك { ص. عر. ث: سالکه. ج: سالکین. [« سلوك » دن سف.] ۱. بر یوله سلوك ایدن، بر یولده کیدن، بر یول تعقیب ایدن: طریق سفاهته سالك اولدی. ۲. صو. بر طریقته داخل اولوب هدایت یولنی تعقیب ایدن، مرید: سالکك مرشدینه محبتی اولمق شرطدر؛ سالکین ایچون الزم برکتابدر.

سالِم { ص. عر. ث: سالمه. [« سلم » دن سف.] ۱. خسته و علیل اولمیان، صاغ، صاغلام: صاغ وسالم واصل اولدق. ۲. عیب وقصور ونقصانی اولمیان، بری: هر نوع عیوب وخطایادن سالمدر. ۳. خوف واندیشه‌سی اولمیان، امین، سلامتده بولنان: سالم یاشامق. ۴. د. [صرف عربیده] مفردی حروفنك صره‌سی بوزلمقسزین ویالکز ادات جمع علاوه‌سیله تشکل ایدن (جمع): جمع مذکر سالم، مسلمون کبی؛ جمع مؤنث سالم، مسلمات کبی.

سالِماً { ح. عر. ۱. صاغ وصاغلام اوله‌رق: بوکون سالماً واصل اولدق. ۲. امنیتله، امین اوله‌رق: سالماً یاشامق.

سالنامه { س. فا. [سال = ییل. نامه = کتاب] برسنه‌لك تقویمی ووقایع واحوالی کوسترن وهرسنه چیقان کتاب موقوت: سالنامهٔ دولت علیه = رسمی سالنامه که تقویمله برابر ارکان و مأمورین دولتی والقاب رسمیه وسائر معلوماتی حاویدر؛ سالنامهٔ عسکری، سالنامهٔ معارف، سالنامهٔ خارجیه وسائره = دوائر دولتك آیری آیری سالنامه‌لری.

سالوس { ص. فا. مرائی، ریاکار: صوفیٔ سالوس.

سالوسی { س. فا. ریا، ریاكارلق.

ساله { صه. فا. ییللق، سنه‌لك، یاشنده [فارسی تركیباتده بولنور :] صد ساله = یوز سنه‌لك؛ پنجاه ساله = اللی یاشنده.

ساله { وسالون. با : صاله، صالون.

سالیانه { س. فا. تبعه‌دن جانب میریدن سنه‌ده بر آلنان ویركی، تكالیف رسمیه.

سالینومتره { س. [فر. Salino-mètre] بح. بحار قزانلرنده‌كی صو یك طوزینی اولچمكه مخصوص آلت.

سالیه { س. [ر. Σάλια] آغزدن آقان صو، توكوروك: سالیه‌لری آقیور.

سامّ { صه. عر. ث : سامه. [«سم»دن سف.] زهرلی، آغولی، زهرناك : نباتات سامه. == سذ. عر. چولدن اسن غایتله صیجاق وقوری بر روزكاركه انسان وحیوانلری سرسم و بعضاً تلف ایدر، سام یلی : سام اورمق، چالق = سام یلنه طوتیلوب متأثر اولمق.

سامان { س. فا. ١. ثروت، مامالك: ثروت و سامان صاحبی. ٢. راحت، آرام، آسایش : بی سر و سامان = پریشان حال و آرامسز. ٣. اسباب نظام وانتظام. == سخ. اوائل دور عباسیده خراسان جهتنده حكم سورمش بر دولتك بانیسی : آل سامان.

سامانسوز { صه. فا. [سامان = م. سوختن = یاقق] مامله‌كی واسباب راحت وآرامی یاقوب محو ایدن : بر حریق سامانسوز.

سامانی { س. صه. عر. ث : سامانیه. جم. فا : سامانیان. آل سامان دولتنه منسوب ومتعلق: دولت سامانیه؛ سامانیلر زماننده؛ تاریخ سامانیان.

سامح { صه. عر. ث : سامحه. [«سماحة» دن سف.] سماحتلی، جومرد، الی آچیق.

سامع { صه. س. عر. ث : سامعه. جم : سامعین. [«سمع»دن سف.] ١. ایشیدن؛ قوهٔ سامعه= ایشیتمك حاسه‌سی. ٢. دیكلین، مستمع : واعظ سامعینه خطاباً سویلر. ٣. بر مكتبده امتحانه مجبور و اصل شاكردانك تابع ونائل اولدقلری وظائف وحقوقه حصه دار اولمقسزین یالكز دیكلمك اوزره دوام ایدن : دارالفنونده سامعیندن، سامعین میاننده ایدی.

سامعه { سش. عر. [«قوهٔ سامعه» یاخود «حاسهٔ سامعه» دن مخفف.] ایشیتمك حسی، قوهٔ سامعه، سمع : سامعه‌سی قوتلی.

سامی { صه. عر. ث : سامیه. [« سمو » دن سف.] یوكسك، عالی، قدری برتر : امر نامهٔ سامی، تذكرهٔ سامیه= مقام صدارتدن صادر اولان امرنامه وتذكره. [باشلیجه مقام مشار الیهه متعلق شیئلره مخصوصدر.]

سان { د. فا. بكزر، شبیه، مماثل. [نادر الاستعمال بعض تركیباتده بولنور :] یكسان = بر كبی، بر دوزییه.

سانتیم { س. [فر. Centime] یوزده بر، فرانقك یوزده بری اولان فرانسز آقچه‌سی كه ایكی پاره دن اكسیكجه در. — حسابده قولایلق اولمق ایچون عثمانلی غروشنی ده یوز سانتیم اعتبار ایدرلركه بومفروض سانتیمك ایكی بچغی بر پاره دیمكدر.

سانتیمترو { س. وده‌ها طوغریسی:

سانتیمتره { س. [فر. Centimètre] حساب اعشاریده فر. متره دینلن یكی آرشینك یوزده بر قسمی، یكی پارمق.

سانجاق { وده‌ها طوغریسی صانجاق. با : سنجاق.

سانجمق { سانجدیرمق، سانجی وسائره. با : صانجمق وسائره.

سانح { صه. عر. ث : سانحه. [« سنوح » دن سف.] ذهن وفكرده حصول بولوب ظهور ایدن : ارادهٔ سنیه شرف سانح اولدی = شرفله سنوح ایتدی؛ فكر سانح؛ ارادات سانحه.

سانحه { سش. عر. جم : سانحات. ذهنه كلن فكر ومطالعه، چوق دوشونمیه‌رك طوغان فكر و ملاحظه : بر سانحه اولمق اوزره بیان ایتدی؛ سانحات العرب = قوم نجیب عربك زادهٔ فكرلری اولان ضروب امثاللری. || سانحه آرا = سنوح ایدن : سانحه آرای عاطفت اولان ارادهٔ سنیه. [هرنه‌قدر « سنوح » ماده سنك ایلك معناسی بو ایسه‌ده، عربیده

سانحه وسانحات واقعه ووقايع معناسيله قوللانيليور.]

سانْدَلوس { ياسندروس. س. بر جنس مازينك ضمنى.

سانطراج { س. با: سطرنج.

سانطور { س. قانونه بكزر برنوع تللى چالغى.

سانطورلى { ص. شعشعه لى، دبدبه لى. عو.

سانغى { سانغيلامق. با: صانكى وسائره.

ساوه { ياخود صاوه. س. مژده، بشارت. مر.

ساوه‌جى { ياصاوه‌جى. س. مژده‌جى، مژده رسان، بشير. مر.

ساهر { ص. عر. ث: ساهره. [«سهر» دن سف.] اويقوسز، كيجه اويويه ميان، سهره مبتلا.

ساهره { سذ. عر. روى زمين، ير يوزى. ذ.

ساهور { سذ. عر. اويقوسزلق، كيجه اويويه مامه. [«سحور» يرينه قوللانماملى.]

ساى { ص. فا. با: سا.

سايبان { س. فا. [اصلى: سايه‌بان] ١. كولكه‌لك، اوستى ياپراق وسائره ايله اورتيلى چارطاق، صالاش، تنته. ٢. مج. حامى، حافظ، ملجأ.

سائر { ص. عر. ث: سائره. [«سير» دن سف.] ١. سير وحركت ايدن، يوروين، متحرك. [بو معنا ايله «سيار» دها مستعملدر.] ٢. كچن، شايع، منتشر، متداول؛ مثل سائر = افواه ناسده متداول ومستعمل مثل، ضرب مثل، مثل مشهور. ٣. ديكر، باشقه، غير: سز كيتمزسه‌كز سائرلرى كيدر؛ سائر ايشلره قاريشمام. || ط. سائر فى المنام، فى النوم = كيجه اويقوده ايكن فرقنده اولمقسزين قالقوب يوروين و ايش كورن، فر. =Hypnobate, somnambule

ث: سائره بر قاچ شئ صايلدقدن صكره حرف عطفله و غيرها، وقس عليه البواقى، الخ مقامنده قوللانيلير: بيك طاقى قاشيق، چتال وسائره‌دن عبارتدر.

سايس { سذ. عر. [«سياسة» دن سف. — تر. زبانزدى: سه‌يس.] آته باقوب تيمار ايدن خدمتجى.

سايسخانه { س. [زبانزدى: سيسانه] لوازم سفريه‌دن عبارت خفيف بر يوك قونوب اوستنه‌ده سايسك بيند. يكى بيكيركه اكثريا ايرى وتوانا اولور.

سائق { ص. عر. ث: سائقه. [«سوق» دن سف.] كوتورن، سوق ايدن. — اسم كبى وموصوفنه مضاف اوله‌رق دخى قوللانيلير: سائق قدر.

سائقه { سث. عر. [«سوق» دن سف. ث.] سوق ايدن حالت وكيفيت، سبب، موجب: سائقهٔ جهالتله يابديغى؛ سائقهٔ حميتله برچوق اعانه ويردى.

سائل { ص. عر. ث: سائله. [«سؤال» دن سف.] ١. صوران، سؤال ايدن، صوريجى: بر سائل ظهورنده نه جواب ويررسكز؟ ٢. ديلنن، ديلنجى: برسائله بش پاره ويرمز.

سائل { ص. عر. ث: سائله. [«سيلان» دن سف.] آقان، جريان ايدن، جارى، مايع: مواد سائله.

سائليلك { س. ديلنجيلك، سؤال.

سائليت { سث. عر. آقان شيئلرك حالى، مايعلك، مايعيت.

سايه { س. فا. ١. كولكه، ظل: ديوارك، آغاجك سايه‌سى. ٢. مج. حمايه، صيانت، تصاحب: سايهٔ رسول الله‌ده؛ كندى سعى وجهدى سايه‌سنده خيلى ترقى ايتدى. || سايهٔ خدا = ظل الله، خليفهٔ اسلام.

سايه‌دار { ص. فا. [سايه = كولكه - داشتن = طوتمق، مالك اولمق] ١. كولكه‌سى اولان، كولكه ويرن. ٢. مج. حامى، صاحب.

سايه‌گاه { س. فا. [سايه = كولكه - گه = محل] كولكه‌لك ير.

سايه‌گستر { ص. فا. [سايه = كولكه - كستردن = دوشتمك] ١. كولكه صالان، كولكه ايدن. ٢. مج. حامى، صاحب.

سايه‌نشين { ص. فا. [سايه = كولكه - نشستن = اوتورمق] ١. كولكه‌ده اوتوران، برشيئك كولكه‌سى آلتنه صيغنان. ٢. مج. حمايه آلتنده بولنان: سايه نشين استراحت اولدى.

سابى { س. با: ساعى.

سَبّ { سذ. عر. سوگمه، طعن، دشنام.

سَبا { سخ. م. یمنك مشهور بر شهر قدیمی اولوب بلقیسك پایتختی بولنمش اولمغله آثار شعراده ذکری چوق کچر.

سُباب { س. فر. [Soupape] جم. طلومبه وسائرده‌ده آچیلوب قپانیر منفذ؛ امنیت سبابی = بعض ماکینه‌لرده استیم چوق طولنجه چیقمق وقزان پاتلامامق ایچون یاپلمش دلیك که استیمك تضییقیله کندیلکندن آچیلیر.

سَبّابه { سذ. عر. ث. شهادت پارمغی.

سُبات { سذ. عر. ط. طالغینلق؛ سبات عمیق = خسته‌نك بسبتون کندیندن کچمسی، طالغینك بر حالده بولنمسی، فر. Coma.

سَبّاح { ص. عر. [«سباحت» دن سمبه.] صوده یوزن، یوزیجی، یوزکچ.

سِباحَت { سذ. عر. صوده یوزمه: سباحت ایتمك = یوزمك.

سِباع { سذ. جم. عر. فد: سبع. با: سبع.

سُباعی { ص. عر. ث: سباعیه. [«سبع» دن] یدیلی، یدیلك، یدی حرفلی وسائره.

سِباق { سذ. عر. [«سبق» دن] ۱. برشیئك کچمشی، ماقبلی، اوست طرفی. ۲. قید، ربط، رابطه. || د. سباق وسیاق = عباره‌نك کلیشی، سوزك ماقبل ومابعدیله اویغونلغی. [مفاعله بابندن مصدر اوله‌رق مسابقه معناسیله لسانمزده قوللانلماز.]

سَبایا { سذ. ث. جم. عر. [فد. «سبی» بزجه پك مستعمل دکلدر.] دشمن مغلوبدن اسیر طوتیلوب صاتلمق اوزره کوتوریلن افراد وعلی الخصوص نسا: محاربه‌دن عودتلرنده بر چوق سبایا کتیردیلر.

سَبائِك { سذ. جم. عر. فد: سبیکه. با: سبیکه.

سَبَب { سذ. عر. جم: اسباب. [اصل معنای لغویسی «ایپ» در.] ۱. برشیئك حصول و وقوعنی ایجاب ایدن شیء، باعث، موجب: مکتبه کلمه‌مکزك سببی نه‌در؟ نه سببدن طارلدی؟ بو ایش اونك محوینه سبب اولدی؛ بو حرکتك اسبابی واردر. ۲. وسیله، بهانه، مناسبت: غاوغا چیقارمق ایچون سبب آرایور؛ برمکتب کشاد اولنوب بو سببله دخی ادعیهٔ حضرت پادشاهی یاد وتذکار قیلندی. ۳. واسطه، آلت: او آدمك سبب فیضی مجرد حسن‌خطیدر. ۴. بر شیئك حصولیچون اقتضا ایدن مواد، لوازم، مالزمه. [بو معنی ایله باشلیجه جمعی مستعملدر:] اسباب سفر، اسباب استراحت، اسباب تحصیل. ۵. د. عروضده مقطعات شعرك ایکی حرفدن عبارت جزئی: سبب خفیف = بر حرف متحرکله بر ساکندن عبارت جزء؛ سبب ثقیل = ایکی حرف متحرکدن مرکب جزء. || سبب اولمق = ایجاب ایتمك، بر ایشك وقوع وحصولنه آلت وواسطه اولمق یاخود چالیشمق: او آدم بزی بوزیشدیرمغه سبب اولدی؛ بر سوز محوینه سبب اولدی. || بلا سبب = بلاموجب، میدانده ایجاب ایتدیره‌جك بر حال اولمقسزین، سببسز. || سبب تحتنده = بر مقصد مخصوصله، توکلی اولمیه‌رق. || سبب حیات = پدر، والد. || اسباب موجبه = بر ایشی ایجاب ایتدیروب حصوله کتیرمکه سبب اولان شیئلر: بوجنایتك اسباب موجبه‌سی بولنه‌مدی. || لسبب = برسببدن، بر ایشدن طولایی.

سَبَبسِز { ص. سبب وموجبی اولمیان، برحق وبهانه‌یه مستند اولمیان، بلا موجب: سببسز بر طارغینلق. = ح. اورته‌ده بر سبب و موجب اولمقسزین: بکا سببسز طارلدی.

سَبَبلنمك { فل. چکنمك، تعیش ایتمك، کفاف ایدنمك.

سَبَبلی { ص. بر سبب وموجبی اولان، بر وسیله وبهانه‌یه مبنی ومستند اولان. = ح. سببله، ایجاب ایتدیره‌جك برحال بولندیغی حالده: سببلی سببسز تکدیر ایتمك عادتیدر.

سَبَبی { ص. عر. ث: سببیه. سبب وموجبه منسوب ومتعلق: ادوات سببیه.

سَبَبیّت { س. [مصدر ادات مصدریت علاوه‌سیله وجوده کلمش اویدیرمه برلغتدر.] سبب اولمه، ایجاب ایتدیرمه، برشیئك وقوع وحصولنی ایجاب وانتاج ایده‌جك حال: بو طارغینلغه کیم سببیت ویردی؟ سزك کلمه‌مکز ایشك کری قالمسنه سببیت ویردی.

سَبت { سذ. عر. جمعه ایرتسی؛ یوم السبت جمعه ایرتسی کونی.

سُبحان { سذ. عر. [«سبح» دن صش.] هر نوع عوارضدن واوصاف بشریه‌دن بری ومنزه اولان حق جل وعلی حضرتلری. [بو معنا ایله یالکز چوق قوللانلمیوب، یاء نسبتله استعمال اولنور: لطف سبحانی کبی.] == حـ. عر. حق جل وعلا حضرتلرینی هر نوع عوارضدن و اوصاف بشریه‌دن تبریه وتنزیه ایدرم: سبحان الله ! — لفظهٔ جلال ایله برابر حیرت وتعجب مقامنده وذکر وتسبیحده قوللانیلیر. — «سبحانه وتعالی» تعبیری دخی کرك سبحان الله مقامنده وکرك جناب خلاقه صفت اوله‌رق استعمال اولنور: حق سبحانه وتعالی حضرتلری.

سُبحانی { صـ. عر. ث: سبحانیه. هر نوع عوارضدن منزه اولان جناب خلاقه منسوب و متعلق، الهی، ربانی: لطف سبحانی، الطاف سبحانیه.

سُبحه { سذ. عر. ١. جناب حقی تنزیه و تقدیس ایچون سبحان الله جملهٔ شریفه‌سنی و سائر وِردلری چکوب صایمغه مخصوص طقسان طقوز دانه‌دن مرکب معروف دیزی، که بزجه تسبیح اسمیله متعارفدر. ٢. تسبیح دانه‌سی: سبحهٔ مرجان.

سَبز { صـ. فا. یشیل، اخضر؛ برك سبز = یشیل یاپراق؛ سبز پوش = یشیل کیین؛ سبز فام = یشیل رنكلی، یشیل بویالی.

|| خط سبز = کنج دلیقانلیلرده صقال وبییقدن اول کان اینجه توك. عر.

سَبزَوات { سـ. فا. [سبزه جمعی. — تر. زبانزدی: زارزاوات.] اته و یاخود یاغ وزیتون یاغیله پیشیریله‌رك یکمکده یئن وصلاطه وترشیسی یاپیلان: بامیه، باطلیجان، دوماتس، فاصولیه، لاخنه وسائره کبی یشیللکلر، بقول.

سَبزَواتجی { سـ. [زبانزدی: زارزاواتجی] یکمکه قونان یشیللکلری دکانده ویا سوقاقلرده صاتان اصناف.

سَبزَواتلی { صـ. [زبانزدی: زارزاواتلی] سبزوات دینلن یشیللکلرله پیشمش: سبزواتلی یمك. ات.

سَبزه { سـ فا. ١. یشیللك، چمن، چایر. ٢. یمك پیشیرمکه مخصوص یشیللك، زارزاوات: فاصولیه سبزه‌لرك الك مغذیسیدر.

سَبزه زار { سـ. فا. یشیللك بیتن، یشیللکله مستور یر، چایرلق، چمنلك.

سِبط { سذ. عر. جـ: اسباط. ت: سبطین. اولاد اولادی، تورون، حفید: سبط مکرم جناب نبوی = سید الشهدا امام حسین (رضه) افندمز. == جـ. حضرت یعقوب (عم) ك اون ایکی اولادندن متولد اولان قبائل بنی اسرائیل: اسباط اثنا عشر. == ت. فخر کائنات (صلعم) افندمزك حفید اکرملری اولان امام حسن وامام حسین (رضهما) افندیلرمز: سبطین مکرمین.

سَبـع { عد. عر. با: سبعه.

سَبُع { سذ. عر. جـ: سباع. ییرتیجی حیوان، آرسلان وقپلان کبی وحشی حیوان.

سُبع { عد. عر. یدیده بر، یدی جزئده بر جزء: برکون هفته‌نك سبعیدر.

سَبعه { عد. عر. [عربیده مؤنثی «سبع» ایسه ده لسانمزده مستعمل دکلدر.] یدی، هفت؛ سبعهٔ سیاره = اسکی هیئتده یدی زعم اولنان سیارات.

سَبعی { صـ. عر. ث: سبعیه. ط. یدی کونده بر کره کان (صیتمه وسائره).

سَبعین { عد. عر. یتمش. == سذ. جـ. بطالسه زماننده کتب مقدسهٔ بنی اسرائیلی لسان یونانی یه ترجمه ایتمك اوزره اسکندریه‌ده یتمش کشیدن مرکب اوله‌رق تشکیل ایدلمش اولان هیئت: ترجمهٔ سبعین = فر. Version des Septante.

سَبق { سذ. عر. [«سبقت» ك عربیده معناسی باشقه اولدیغندن، سبق یرینه قوللانلمالیدر.] کچمه، تقدم ایتمه، ایلریده بولنمه، اولجه کچمش و وقوع بولمش اوله: سبق ایدن خدماته مکافاة؛ ذکری سبق ایدن.

سَبَق { سذ. عر. جـ: اسباق. [اصل معناسی بر برینی کچمك سعی وادعاسی واوکدلدر.] درس، شاکردك بر دفعه‌ده معلمندن آلوب اوکرندیکی شیء.

سَبَق { فل. عر. [اصلی قافك دخی فتحیله ماضی مفرد

مذکر غائبی اولوب بعض تعبیرات عربیه‌ده بولنور.] پکدی : ما‌سبق = پکن، تقدم ایدن شیٔ.

سَبقَت { سثـ. عر. پکمه معناسیله سبق یرینه استعمال او لنیورسه‌ده، عربیده معناسی بسبتون باشقه اولوب، او معنا‌نینك هیچ بریله لسانمزده استعمالی ده مأنوس اولمدیغندن، هیچ قوللانلمامليدر.

سَبقخوان { صـ. فا. [عر. سبق = درس - فا. خواندن = اوقومق] درس‌اوقویان، درسه دوام ایدن، شاکرد، طالب.

سَبك { سذ. عر. ۱. بر معدنی اریدوب قالبه دوکه : کولچه‌یی سبك ایتمك. ۲. د. عباره‌نك صورت ترتیب وتنظیمی: ویریلن حجتك صك وسبکی یر‌نده ایدی. [لا : صك.]

سُبك { صـ. فا. ۱. یگنی، خفیف. ۲. چابوق، سریع. ۳. آغرلغی ووقار وتمکینی اولمیان. [باشلیجه ترکیباتده بولنور :]

سُبکبار { صـ. فا. [سبك = خفیف - بار = یوك] خفیف یوکلی، یاننده چوق اشیا ومهمات بولنمیان.

سُبکپای { صـ. فا. [سبك = چابوق - پای = آیاق] آیاغی چابوق، آیاغنه چابوق، سریع المشی.

سُبکپرواز { صـ. فا. [سبك = چابوق - پرواز = اوچمه] چابوق اوچان، سریع الطیران.

سُبکرو { صـ. فا. [سبك = چا‌بوق - رفتن = کیتمك، یورومك] چابوق کیدن، سر‌عتله یورون.

سُبکروح { صـ. فا. [فا. سبك = خفیف - عر. روح = جان] خفیف الروح، آغرجانلی اولمیان، کوریشمه‌سی خوش ولطیف.

سُبکمِزاج { صـ. فا. [فا. سبك = خفیف - عر. مزاج = م] خفیف مزاجلی، اوستنده آغرلق و وقار اولمیان، خفیف مشربلی.

سُبکمغز { صـ. فا. جـ: سبکمغزان. [فا. سبك = خفیف - عر. مغز = بین] خفیف بینلی، عقلسز.

سَبَل { سذ. عر. ط. کوزه عارض اولان خفیف بر پرده که دومانلی کورمکی موجب اولور، فر. Pannus.

سُبُل { سذ. جـ. عر. فد : سبیل. [لا : سبیل.

سَبلاء { صثـ. عر. [ذ : «اسل» غیر مستعملدر] اوزون کیر‌پیکلی (کوز) : عین سبلاء. [چشم سبلاء دخی دیرلرسه‌ده، چشم اسم فارسیسنك مؤنث صفت عربیه ایله توصیفی منا‌سبتسزدر.]

سَبو { سـ. فا. دستی، شراب قابی. عر.

سُبّوح { سذ. عر. [«سبح» دن سمـ.] تسبیح و تنزیه و تقدیس اولنان حق سبحانه و تعالی حضرتلری.

سَبی { سذ. عر. دشمن مملکتنده‌کی ارکك وقادین اهالی‌یی اسیر ایدوب کوتورمه : اکثراهالیسنی سبی ایتدیلر.

سَبیکه { سثـ. عر. جـ: سبائك. کولچه، اریدیلوب پارچه صورتنده دوکلمش معدن.

سَبیل { سذ. عر. جـ: سبل. ۱. یول، طریق، جاده؛ ابنای سبیل = یولجیلر؛ فی سبیل الله = حق یولنده، ثواب ایچون، خیرات اوله‌رق. ۲. جاده اوز‌رنده وفی سبیل الله اوله‌رق ابنای سبیله مهیا صو بولندیرمق اوزره یاپیلان بنای مخصوص که پنجره‌لرنده دائمی صورتده صو ایله طولی مشربه‌لر بولندیریلوب کلن پکن ایچر. ۳. سوقاقلرده قیربه ایله صو کزدیروب مجاناً ایچرمك اوزره بر وقف و خیرات طرفندن اودنمش آدمك طاغیتدیغی صو. || مجـ. سبیل ایتمك = مجاناً وخیرات اوله‌رق طاغیتمق.

سَبیلجی { سـ. خیرات اوله‌رق سوقاقده قیربه ایله صو کزدیروب مجاناً ایچیرن و بو وسیله ایله اکثریا دیلنن آدم.

سَبیلخانه { سـ. فا. خیرات اوله‌رق کلوب کچنك صو ایچمه‌سنه مخصوص بناکه پنجره‌لرله محاط واکثریا مصنع بر قبه صورتنده اولور.

سَپا { سـ. فا. [وده‌ها طوغریسی سه‌پا = اوچ آیاقلی]. ۱. صا‌تیجیلرك اوستنده طبله‌یی طور‌دیرمق اوزره قوللاندقلری اوچ آیاقلی بردائره شکلنده آلت. ۲. اوچ آیاقلی کوچك اسکمله ویا ماصه.

سِپار { صـ. فا. [«سپردن» فعلندن سمصـ. اولوب صتر. تشکیلنه

کیرر] ویرن، تسلیم و یا فدا ایدن: جانسپار = جانی فدا ایدن.

سپارش { س. فا. [جمنده «سپا. رشات» دیمه‌ملی] ۱. اسمارلامه، بر شیئك یاپلمسی ویا کوندرلمسی ایچون امر ویرمه: سراجه بر آت طاقمی سپارش ایتدم؛ هندستانه کتاب سپارش ایتمك؛ فلان تاجر هر یر ایچون سپارش قبول ایدر. ۲. بر مبلغك تأدیه‌سنی بریره حواله ایتمه: معاشمك ربعنی دینه مقابل ویرلمك اوزره فلان ولایتـه سپارش ایتدیردم؛ سپارش امری، حواله‌نامه‌سی. ۳. بر مأمور ویا ضابطك معاشندن دیگر بر محلده بولنان اقرباسندن برینه تفریق وتخصیص ایتدیکی مقدار: اوقادین اوغلندن بشیوز غروش سپارش آلیور.

سپارنه { س. [اسپانیولجه‌دن] معروف بر نباتك کوکی، فر. Salsepareille .

سپاره { س. فا. [اصلی: سی پاره = اوتوز جزء] قرآن کریمك اجزاء شریفه‌سندن بهری.

سپاس { س. فا. شکر، حمد، ثنا: جناب حقه حمد وسپاس اولسون.

سپاسگذار { ص. فا. [سپاس = شکر. گذاریدن = ادا ایتمك] حمد وشکر ایدن، متشکر، منتدار.

سپاه { یاخود سپه. س. فا. عسکر، جیش، جند، لشکر، اردو.

سپاهی { س. فا. ۱. عسکره منسوب آدم، عسکری. ۲. مقدما دولت عثمانیه‌ده بر صنف سواری عسکری که تیمار نامیله عشرینی آلدقلری اراضی‌یه مقابل حرب زماننده کندی حیوانلریله وجانب میریدن ویریلن جبخانه ومعیناتله محاربه‌یه کیدرلردی؛ سپاهی اوجاغی.

سپاهیلك { س. مادهٔ آنفه‌ده بیان اولنان سواری عسکرلکی: سپاهیلك ایدنلر.

سپت { س. [فا. سپد. — آخرنده‌کی «ت» تحریك اولنجه «د» اولور.] ۱. قامشدن یا اینجه سوکوت داللندن ویا صمان وساڑه‌دن معمول مختلف اشکالده اورمه که اکثریا یمش، اتمك، چاماشیر وساڑه وضعنه مخصوص اولور: اوزوم سپدی، چاماشیر سپدی، چیچك سپدی. ۲. بر سپدك استیعاب ایتدیکی مقدار: بر سپت اینجیر، ایکی سپت چیچك. ═ ص. سپت کبی اورلمش: سپت صندیق = که‌سپت کبی اورلمش واوستی مشین قابلی اولور؛ سپت آرابه = اینجه بیاض داللردن اورلمش خفیف فایتون وساڑه. || بالیق سپدی = بالیق طوتمغه مخصوص سپت شکلنده آغ. || دکرمن سپدی = دکرمن الکی. || سپتده پنبوق = معلومات مدخره. || مصح. سپت قوالی = پابوان کمر.

سپتجی { س. سپت اورن صنعتجی.

سپتلك { س. فا. قارن سپتلکی = قارنك کوبك جهتی.

سپتلمه { ص. سپت شکلنده اورلمش، آرقوری کسدیرمه.

سپد { س. فا. سپت. با: سپت.

سپر { س. فا. ۱. قالقان، ترس. ۲. آرقه‌سنه صاقلانه‌جق شیء، واسطهٔ محافظه: دیواری سپر اتخاذ ایتدی. ۳. یاغمور وروزکار وکونشه مانع اوله‌جق صاچاق وپرده وساڑه: پوپرازه قارشی بر سپر ایستر. ٤. کونشك تأثیرینه مانع اولان شاپقه کناری: شاپقه‌سنك ککیش سپری وار ایدی. ٥. عسکر. استحکامده‌کی عسکری دشمنك مرمیاتندن محافظه ایدن سد، پارابت. || سپر آلمق = ۱. سپر اتخاذ ایتمك، بر شیء آرقه‌سنه چکوب کندینی محافظه ایده‌رك مدافعه ایتمك. ۲. قلیجله خصمك قلیجنی دفع ایتمك. || ال سپری = خطاط آلتلغی. || سپر صاعقه = پاراتونر دینیلن آلت، دافع صاعقه.

سپرده { ص. فا. تسلیم وترك و اعطا اولنمش ذ.

سپك { س. دکرمن طاشنك دیلی.

سپکن { س. [اصلی سرپمك » دن («سرپکن»)] سرپیلن شیء: صولی سپکن = قار ایله قاریشیق یاغمور، یاری اریمش حالنده یاغان قار.

سپلك { سپلی. با: سپیلك، سپیلی.

سپمك { فت. یالایوب آلمق، نفسله چکه‌رك ایچمك، سومورمك.

سپنج { س. فا. ۱. مسافر خانه. ۲. مج. دار دنیا: سرای سپنج.

سپند { س. فا. اوزرلك تخمی.

سُپورمك { سپورکه وسائره. با: سوپورمك وسائره.

سِپَه { س. فا. با: سپاه.

سِپَهبَد { س. فا. و:

سِپَهدار { س. فا. عسکر باشی، سر عسکر، سر دار، قائد، باش قوماندان.

سِپَهداری { ص. فا. سردار و سرعسکره منسوب ومتعلق: جانب عالیٔ سپهداریلرینه.

سِپِهر { س. فا. ۱. کوك، سما، آسمان، فلك. ۲. مج. طالع، بخت، قدر، فلك: سپهر-کینه‌ور.

سِپَهسالار { س. فا. [سپه = عسکر. سالار = رئیس] سرعسکر، رئیس الجیش.

سِپَهسالاری { ص. فا. سر عسکره منسوب ومتعلق: امرنامهٔ سپهسالاری؛ ذات عالیٔ سپهسالاریلری.

سَپی { س. ۱. دریلرك سختیان حالنه کتیرلمسیچون اجرا اولنان عملیات، دباغت: بوحیوا-نك دریسی سپی قبول ایتمز. ۲. کورکك بویانوب تربیه ایدلمسی: کورکه سپی ویرمك؛ سپی چبوغی = کورکك توکلرینی دوزلتمك ایچون اوردقلری دکنك.

سَپیجی { س. ۱. دری ویا کورکاره سپی ویرن، دباغ. ۲. کورك بویاجیسی.

سَپید { ص. فا. بیاض، آق. [«سفید» دها مستعملدر.]

سَپیده دَم { س. فا. صباح آیدینلغی. = ظز. علی- الصباح. ذ.

سَت { س. [عر. «سد» دن غلط] با: سد.

سِتّ { سث. عر. [«سیدة» دن مخفف] خانم، خاتون. ذ.

سِتّ { عد. عر. آلتی. [عربیده مؤنثی بوصورتده اولوب، مذکری «ستة» صورتنده‌در. که لسانمزده دخی او صورت دها مأنوسدر.]

سِتاد { س. فا. آلمه، آلیش، آلیم، اخذ؛ دادوستاد = آلیش ویریش، آلیم صاتیم، اخذ واعطا.

سِتادیه { یاخود استادیه. س. [فر. Stadie] مر. تخمین مسافه آلتی.

سَتّار { ص. عر. [«ستر» دن سمص.] مبالغه ایله ستر ایدن، اورتن. — قبایح عبادی ستر و عفو ایدن جناب حقه وصف اولنور.

سِتاره { س. فا. نجم، کوکب، اختر. || ستاره شمر، ستاره شمار، ستاره شناس = منجم، اختر شناس.

سَتاره { یاخود سه‌تاره. س. فا. [سه = اوچ. تار = تل] ۱. اوچ تللی بر نوع طنبوره. ۲. آهنك، نظام.

سِتان { ص. فا. [«ستا» دن فعلندن سمص. اولوب صتر. ده بولنور] آلان، اخذ وقبض ایدن: جان ستان = جان آلیجی.

سْتان { د. فا. ادات ظرفیت اولوب، التحاق ایتدیکی اسمك صوڭ حرفی ساکن ایسه مکسور اولور: کلستان = کل یری، کللك؛ هندوستان = هندولرك یری؛ سنکستان = طاشلق یر.

سِتایش { س. فا. مدح، ثنا، ذکر جمیل: علم وهنر نه‌قدر ستایش اولنسه سزادر.

سِتَد { س. فا. با: ستاد.

سَتر { سذ. عر. اورتمه، قپامه، کیزلمه: ستر عورت = عیب یرلری اورتمه؛ ستر حقیقت = طوغری‌یی کیزلمه.

سِتر { سذ. عر. جم: استار، ستور. اورته‌جك شیء، اورتی، پرده. [جمعی دها مستعملدر:] استار کعبه.

سَتره { س. یاخود:

سَتری { س. [عر. «ستر» دن. — وفیق پاشا مرحومك فر. Surtout دن ظنی نه لفظاً نه‌معناً اویار.] دوز یاقه‌لی واوکی ایلیکلی چوقه لباس که بزجه مقام رسمیده کیلیر.

سِتَم { س. فا. ۱. ظلم، حقسز-لق. ۲. جور، جفا. ۳. تر. چیقیشمه، تعزیر: زیارته کلمدك دیه بکا ستم ایتدی.

سِتَمدیده { ص. فا. جم: ستمدیدگان. [ستم = ظلم. دیدن = کورمك] حقسزلق کورمش، مظلوم، مغدور.

سِتَمکار { ص. فا. و:

سِتَمکَر { ص. فا. ظلم وحقسز-لق ایدن.

سِتَمکَش { ص. فا. [ستم = ظلم. کشیدن = چکمك] حقسزلق چکن، مظلوم، مغدور.

ستمه { یاخود سیتمه. با : صیتمه .

ستوده { ص. فا. ۱. اوگنمش، مدح و ثنا اولنمش، ممدوح. ۲. شایان مدح و ثنا : اوصاف ستوده‌لری = اوصاف ممدوحه‌لری. — وصف ترکیبی‌یه ده کیرر : ستوده شیم = ممدوح الاخلاق .

ستور { س. فا. آت ودوه کبی بینك ویوك حیوانی. ز.

ستور { سذ. جمـ. عر. فد : ستر. با : ستر .

ستون { س. فا. [یو. Στύλος ایله مناسبتی واردر. معربی سطون] ۱. یکپاره مرمر وسائر طاشدن عبارت ویا خرجله کارکیر یاپلمش دیرك، عمود: آیاصوفیه‌نك ستونلری. ۲. غزته وکتاب وسائره صحیفه‌سنك یوقاریدن آشاغی‌یه منقسم اولدیغی اقسامك بهری که عموده مشابهدر : قاموس ترکی صحیفه‌لری اوچ ستون اوزره ترتیب اولنمشدر .

ستون { وستین. عد. عر. آلتمش.

ستوه { ص. فا. یورغون وملول، فتور کتیرمش، عاجز. ز.

ستّه { عد. عر. آلتی : رسوم ستّه= تکالیف امیریه دن آلتی رسم که دیون عمومیه‌یه احاله اولنمشدر. = س. ۱. آلتی کون، آلتی کونلك مدت : ستهٔ ثوره‌ شمسك برج ثورده بولندیغی نیسان آینك فرطونه‌لریله مشهور اولان آلتی کونی. ۲. [« منا. صب ستّه » دن مختصر] علمایه مخصوص بر پایه .

سّتی { سذ. عر. [« سیدتی » دن مختصر] خانم، خاتون. ز.

ستیز { س. فا. و:

ستیزه { س. فا. غاوغا، نزاع، جدال.

ستیزه‌جو { ص. فا. [ستیزه = غاوغا . جستن = آرامق] نزاع و جدال آرایان، غاوغاجی .

ستیزه‌کار { یاخود ستیزکار. ص. فا. غاوغاجی، دائما نزاع چیقاران.

ستیل { س. [عر. مفتوح السین «سطل»دن که طاس حمامی دیمکدر.] ۱. آتلره آخورده صو ویرمکه مخصوص بیوك باقراج . ۲. زنجیرله آصیلور کومشدن بخور و قهوه منقالی : آتش ستیلی . ۳ . بربرلك دیواره مربوط بر دکنکه آصوب آلتنده‌کی موصلقدن دوکیلن صیجاق صو ایله مشتریلرك باشنی ییقادقلری مخصوص باقیر قاب. ٤. قلفاتجیلرك زفت قاینادقلری قزان .

سّتین { یاخود ستون. عد. عر. آلتمش ؛ ستین سنه = مبالغه و کثرتدن کنایه‌در : ستین سنه کلسین .

سجّاده { سذ. عر. [«سجده» دن] اکثریا اوستنده سجده‌یه وارمقده یعنی نماز قیلمقده مستعمل اولان کوچك خالی، قالیچه : سجاده‌یی سرمك؛ عجم، عشاق سجاده‌سی .

سجّاده‌جی { س. بر بیوك ذاتك نماز سجاده‌سنی دوشدوب قالدیرمغله مکلف مأمور؛ سجاده‌جی باشی = ذات حضرت خلافتپناهینك سجاده‌جی باشیلری که سرای همایون جناب ملوکانه مأموریت علیه‌لرندندر .

سجّاده‌نشین { ص. فا. [سجاده = م . نشستن = اوتورمق] سجاده‌ده اوتوران، علما ومشایخه مخصوص بر پوست ومقامده بولنان : سجاده‌نشین مشیخت، امامت .

سجّان { سذ. عر. [«سجن» دن سمبـ.] زندانجی، حبسخانه مأموری، غاردیانی، طومروقجی.

سجاوند { س. فا. [اصل واشتقاقی مجهول] قرآن کریمك وقف ووصل کبی قواعد قرائتی بعض علامات واشارات مخصوصه ایله قید واشارت ایتمك اصولی. [آوروپا لسانلرندن مأخوذ اوله‌رق خطمزه ادخال اولنان اشارات مخصوصه اصولنه طرف عاجزانه‌مدن وضع اولنان و تمامیله Ponctuation ك ترجمه‌سی اولان « تنقیط » اصطلاحنی « نابجـا » عد ایدوب‌ده قرآن کریمـه مخصوص وما وضع لهی بسبتون باشقه اولان بولغی اونك یرینـه اقامه ایتمکی توصیه ایدنلرك فکر و محاکمه‌سنه شاشیلیر.]

سجایا { سذ. جمـ. عر. فد : سجیه. با : سجیه.

سجده { سذ. عر. نمازده و مقام تعظیم وعرض عبودیتده اکیلوب یوزینی یره سورمه، یره قپانمه : سجده ایتمك، سجده‌یه وارمق؛ سجدهٔ سهو = نمازده ویا

قرائت قرآن کریمده وقوع بولان بر سهوه مقابل اولنان سجده: سجدهٔ شکر = مقام شکران و محمدتده اولنان سجده.

سَجده گاه { س. فا. [عر. سجده = م. فا. گاه = محل] سجده محلی، سجده‌یه واریله‌جق یر.

سَجع { سذ. عر. ۱. نثرك قافیه‌لی اولمسی، نثرده بهرطوراق برنده ویاخود صفت ایله موصوف آره‌سنده قافیه‌یه رعایت اولنمق اصولی که لازم اولمامغله برابر بوکونکی کونده لطیف دخی کوریلمدیکندن نافله بر کلفتدر: عباره‌ده سجعه رعایت ایتمك؛ سجع ایله یازمق. ۲. عباره‌نك قافیه‌لی اولان اواخر جملك بهری.

سِجِلّ { سذ. عر. ج: سجلات. ف. محکمه‌ده عهود ومواثیق ومقاولات کبی حکملی موادك قید اولندیغی اساسلی دفتر. || اد. سجل احوال = مأمورین دولتك تراجم احوالنی قید ایدن دائره.

سِجِلّی { ص. محکمه دفترینه قید اولنمش. || مج. سابقه‌لی.

سِجن { سذ. عر. ج: سجون. زندان، محبس، حبسخانه، طومروق.

سُجود { سذ. عر. نمازده ویا تواضع وعرض عبودیت مقامنده یوزی یره سورمه، یره قپانمه: سجود ایتمك؛ سجود ورکوعده اوقونان دعالر.

سُجون { سذ. ج. عر. فد: سجن. با: سجن.

سِجیم { س. قنابدن قالیجه واورلمش غیتان کبی ایپ: سجیمله باغلامق. || مج. سجیم کبی = طامله‌لری بربرندن آیرلمیه‌رده سجیم کبی آقان صیق یاغمور.

سَجِیّه { سذ. عر. ج: سجایا. خلق، طبیعت، جبلت، سرشت: سجیهٔ کریمه‌لری؛ کریم السجایا.

سَچدیرمك { فتـ. ۱. انتخاب واختیار ایتمکه سوق واجبار ویا مساعده ایتمك، اورنده‌لتمك، اوکورتلتمك: بو تاجر مالنی سچدیرمز. ۲. فرق ایتدیرمك، ایی کوروب فرق ایتمکه مساعد اولمق: بودوربین اوقدر اوزاقدن سچدیرمز.

سَچکین { ص. سچلمش، منتخب، کزیده.

سَچِلمك { فل. مج. ۱. انتخاب واختیار اولنمق، بر شیئك اك ایلری آیرتلانمق: سوریینك ایچندن برقاچ قویون سچلدی. ۲. فرق وتمیز اولنمق: بو قدر اوزاقدن یازی سچیله‌مز.

سِچلیا { سخ. م. ایتالیانك منتهای جنوبنده واقع بیوك بر جزیره که آق دکیز جزایرینك اك بیوکیدر. عربلر (صقلیه) دیرلردی.

سِچلیالی { س. ص. سچلیا جزیره‌سی اهالیسندن اولان آدم.

سِچلیه‌تین { سخ. آ. عر. سچلیا جزیره‌سیله ایتالیانك قسم جنوبیسی اولان ناپولیتانه خطه‌سندن مرکب ملغی بردولت.

سَچمك { فتـ. ۱. بر شیئك اك ایسینی بولوب آیرتلامق، انتخاب واختیار ایتمك، اورنده‌لك، اوکورتلمك: سوریینك ایچندن بش قویون سچدم. ۲. فرق وتمیز ایتمك ایی کوروب فرق ایده‌بیلمك: بر قراردی کوردم آما نه اولدیغنی سچه‌مدم؛ اوآدم خیر وشری سچمکه مقتدر دکلدر.

سَچمه { س. ۱. انتخاب، اختیار، ایسینی بولوب آیرمه: قاربوزلری سچمه ایله صاتیور. ۲. فرق، تمیز، کوروب فرق ایتمه: بو یاشده اوقدر اوزاقدن آدم سچمه‌سی غریبدر. = ص. انتخاب واختیار اولنان ویا اولنمش: اونك عسکری هپ سچمه آدملردن عبارت ایدی؛ سچمه مال صاتمام.

سَچمه‌جه { ص. سچمکله آلنوب صاتیلان: سچمه‌جه قاربوز. = ح. سچمك شرطیله: سچمه‌جه صاتیورز.

سَچیجی { ص. ۱. انتخاب واختیار ایدن، بر طوبدن الکایی سیئلری آیرتلایان. ۲. فرق وتمیز ایدن، کوروب فرق ایدن.

سَچیش { س. و:

سَچیم { س. ۱. انتخاب، اختیار. ۲. فرق، تمیز، ایی کوروب فرق ایتمه: کوز سچیمی.

سَحاء { سذ. عر. ج: اسحیه. [جمعی جمعیت طبیهٔ عثمانیه‌نك وضعی کبی «سحایا» دکلدر.] تش. بین زاری؛ التهاب اسحیه = بین زارلرینك التهابندن عبارت مرض.

سَحاب { سذ. عر. ج: سحائب. بولوت، ابر، میغ. || مج.

١. قرا كلق، ظلمت. ٢. كثرتله اوچوشان چكركه كبي شيئلر.

سَحابه { سد. عر. [آخرنده‌كی « ه » وحدت ایچوندر] تك بولوت، منفرد بولوت.

سَحّار { صه. عر. ذ: سحاره. [« سحر » دن سمب.] ١. مبالغه ایله سحر ایدن، ساحر، بوگوجی، سحرباز. ٢. مج. سحره بكزر بر قوت فوق العاده ایله جذب ایدن، فتان: چشم سحار.

سَحايا { « سحاء » لغتنك جمعی اولمق اوزره، جمعیت طبیهٔ عثمانیه طرفندن قبول اولنمش ایسه‌ده، یاكلیش اولوب، طوغریسی « اسحیه » در. با: سحاء.

سَحائی { صه. عر. ذ: سحائیه. تش. ط. بین زارلرینه منسوب ومتعلق.

سَحَر { سد. عر. ج: اسحار. صباح آچلمغه باشلادیغی وقت، چین صباح وقتی: سحروقتی بلبلارله برابر تسبیحه باشلار؛ علی السحر = علی الصباح، اركندن.

سِحر { سد. عر. ١. بوگو، بوگوجیلك، گوز باغیجیلق. ٢. سحر قوتی حائز اولان جاذبهٔ شدیده، فتانلق. ٣. شعر و فصاحت كبی انسانی مفتون ایدن هنر، كه بوكا سحر حلال دخی دیرلر، یعنی حرام اولمیان بوكوجیلك.

سِحرآمیز { صه. فا. [عر. سحر= بوگو. فا. آمیختن = قاریشمق] بوگو ایله قاریشیق وبوگو قبیلندن یعنی فوق العاده مؤثر وفتان اولان.

سِحرباز { صه. سد. فا. [عر. سحر = بوگو. فا. باختن = اوینامق] بوگو یاپان، بوگوجی، گوز باغیجی، ساحر، سحار.

سِحربازانه { صه. حه. فا. بوگوجیلكله، بوگوجی كبی، جادیلقله ویا فتانلقله: برطاقم تزویرات سحر بازانه ایله؛ سحر بازانه حركت ایدیور.

سِحربازلق { سه. بوگوجیلك، سحارلق.

سَحَرخیز { صه. فا. [عر. سحر = صباح. فا. خاستن = قالقمق]صباحلری اركن قالقان.

سَحَرگاه { و سحرگه. سه. فا. [عر. سحر = صباح. فا. گاه، گه = وقت] صباح وقتی. == ظر. صباح وقتنده، علی الصباح.

سِحرلمك { فتـ. بوگو ایتمك.

سِحرلی { صه. بوگولی، بوگویه دوچار.

سَحَری { صه. عر. ذ: سحریه. صباح وشفقه منسوب ومتعلق؛ مرغ سحری = صباح قوشی، بلبل.

سِحری { صه. عر. ذ: سحریه. بوكویه منسوب ومتعلق.

سَحق { سد. عر. دوگمه، ازمه، قیرمه.

سَحلَب { [اصلی خصاء الثعلب (یعنی تیلكی خایه‌لری) اولمسی محتمل اولان معروف ثعلبك (ویا سالبك) اصلی اولمق اوزره لغت عربیه صفتیله بعض لغویونمز طرفندن قید اولنمش ایسه‌ده، هیچ بر عربی لغت كتابنده بویله بر كلمه‌یه دسترس اولەمدق.

سَحور { سد. عر. شهر رمضان شریفده شفقدن اول شرعاً معین وقتده ینن یمك، كه بو یمكی متعاقب نیت ایدیلوب اوروج طوتیلور: سحور یمك؛ سحوره قالقمق. [« ساهور » و« سهور » یازلمسی غلطدر.]

سَخاء { سد. عر. جومردلك، ال آچیقلغی، سماحت، سخاوت: ارباب سخا وكرمدندر.

سَخافت { سد. عر. عقل كوشككی و فقدانی، عقلسزلق، خفت عقل.

سَخاكار { صه. فا. جومرد، الی آچیق، سماحتلی، سخی، كریم.

سَخانَت { سد. عر. صیجاقلق، ایصیاق، قیزغینلق.

سَخاوَت { سد. عر. جومردلك، ال آچیقلغی، سماحت.

سَخاوَتلی { صه. سخا وكرمله متصف، الی آچیق، سماحتلی.

سَخت { صه. فا. ١. قاتی، سرت، چتین، تند، درشت، حشین: دل سخت. ٢. كوج، دشوار، عسرتلی: كار سخت. ٣. قوتلی، متین، محكم: بازوی سخت، قلعهٔ سخت. == حه. پك، چوق، زیاده، آشیری: سخت مرحمتسز ایدی. ن.

سَختدِل { صه. فا. [سخت = قاتی. دل = یورك] قاتی یوركلی.

سختگیر { صه. فا. [سخت = پك . كرفتن = طوتمق] بر شیئی صیقیجه طوتان .

سختلك { سه. ١. قاتیلق، سرتلك. ٢. كوجلك، صعوبت، عسرت. ٣. صیقندی. اضطراب، سفالت .

سختی { سه. فا. سختلك. با : سختلك .

سختیان { سه. دباغت اولنمش جلالی دری وعلی الخصوص كچی دریسی. = صه. سختیاندن معمول : سختیان خرج، آیاق قابی .

سختیانجی { سه. سختیان یاپان وصاتان آدم .

سختیانجیلق { سه. سختیان یاپمق وصاتمق صنعتی .

سخن { سه. فا. و:

سخن { سه. فا. سوز، لقردی، كلام، نطق .

سخن { سذ. عر. صیجاقلق، ایصیلق، حرارت .

سخن آرا { صه. فا. [سخن=سوز. آراستن=طوناتمق] و:

سخن پرداز { صه. فا. [سخن= سوز . پرداختن= دوزمك] دوزكون و منتظم سوز سویلین، فصیح، بلیغ .

سخن چین { صه. فا. [سخن= سوز . چیدن = طوپلامق] بر یردن سوز طوپلایوب دیكر محله نقل ایدن، نمام، دیدی قودیجی .

سخندان { صه. فا. [سخن=سوز. دانستن = بیلمك] سوز بیلیر، كوزل سوز سویلر .

سخنسنج { صه. فا. [سخن=سوز. سنجیدن = طارتمق] سویلدیكنی ایجه طارتوب دوشونن، طارتلمش كبی حشویاتسز ومناسبتلی سوز سویلین .

سخنور { صه. فا. حقیله سوز سویلر، فصیح، نطوق، ناطقه‌لی .

سخونت { سذ. عر. صیجاقلق، ایصیلق، قیزغینلق، حرارت .

سخی { صه. عر. ث: سخیه. [«سخاء» دن صشـ.] جومرد، سخاوتلی، سماحتلی، الی آچیق، ویركیلی .

سخیف { صه. عر. ث: سخیفه. [«سخافت» دن صشـ.] كوندك، ضعیف، خفیف، بوش: عقل سخیف؛ افكار سخیفه .

سخین { صه. عر. ث: سخینه. [«سخونت» دن صشـ.] صیجاق، ایصی، قیزغین .

سد { سذ. عر. ١. قپامه، باغلامه، طیقامه، بر طریق ویا مجرا ایچنده بر حائل چكوب اختلاطی منع ایتمه: یولی، صو یولنی، غاز بوریسنی سد ایتدی؛ باغچه قپوسنی سد ایده‌جك. ٢. [مصدریت معناسنی متضمن اولمقسزین] بر یول ومجرا وساءره‌یی قپایوب اختلاطی كسن حائل: او یوله بر سد چكدی. ٣. سطح عمومیدن یوكسك اولان سطح: تارله، باغچه سدی؛ سد سد بر باغچه. ٤. مرور و تجاوزی منع ایله استحكام یرینی طوتمق اوزره بوینه چكیلان محكم دیوار: سد اسكندر؛ سد چین. ٥. یاغمور صولرینی زراعتده قوللانمق مقصدیله بریكدیرمك اوزره ایكی طاغ آره‌سنه چكیلن دیوار: قوم عاد سدلر وبندلرله یاغمور صولرینی بریكدیررلردی. ٦. دربند وریختم دیواری: سد البحر. ٧. مج. حائل، مانع، انكل: مساوئ اخلاقه بر سد چكملی؛ علم فقره قارشی بر سد آهنیندر (دمیردن بر سددر). || سد رمق = آجلقدن اولمیه‌جك قدر اكل و شرب. || سد نطق= سكوت .

سداب { سذ. عر. سدب و غلط اوله‌رق صدف اوتی دینلن بر جنس نبات .

سداجت { سذ. عر. «ساده» دن [معرب اولان « سادج » دن] سادەلك : سداجت معنا .

سداد { سذ. عر. طوغریلق، حق، انصاف، طوغری و حقلی شیء: طریق سداددن آیرلمدی .

سداد { سذ. عر. [سین مفتوحه ودال مشدده ایله سب. صورتنده قوللانملی] جرا. قانی طوردیرمق ایچون ویا مرهمله یاره‌یه طیقیلان بزدن طیقاج، فر. Tampon .

سداسی { صه. عر. ث: سداسیه. د. آلتی حرفدن مركب (كلمه)، آلتی جزءدن مركب كل: فعل سداسی؛ افعال سداسیه. || نبا. سداسی البزور = آلتی تخملی؛ سداسی الوریقات= آلتی یاپراقلی (چیچك). || سه. سداسی الوجوه = آلتی وجهلی؛

سداسی الاضلاع = آلتی ضلعلی. [ذو ستة الوجوه و ذو ستة الاضلاع تعبیرات سقیمه‌سنه بدل قوللانلملیدر.]

سَدَب { س. [عر. « سداب » دن] صدف اوتی.

سِدره { سه. عر. نبق دینلن میوه‌یی ویرن بر آغاج، عربستان کرازی. || سدرة المنتهی = یدنجی قات کوکده بر مقام: سدره نشینان = اوراده‌کی ملائکه.

سُدُس { سذ. عر. آلتیده بر، بر کلك آلتی جزئنده برجزئی: مالنك سدسنی وقف ایتدی.

سُدّه { سه. عر. جم: سدد. ۱. قپو، ایشیك، عتبه، آستان: سدهٔ سنیه‌یه مراجعت ایتمك. ۲. ط. بدنك بعض اعضا و مساماتنه عارض اولان طوتقونلق.

سَدید { ص. عر. ث: سدیده. [« سداد » دن صش.] طوغری، حق، صائب: رأی سدید.

سَدیر { س. [عر. « صدر » دن غلط] ۱. اوطه نك اك یوقاری طرفنده اوستنه مندر ویاصدیق قونمغه مخصوص کره‌وت. ۲. اوسق مندرلی وشلته‌لی کره‌وت.

سَدیه { س. [یتا. Sedia] خسته‌لرك وکبار ناسك نقلنه مخصوص اطرافی قپالی بر قولتوقلی صندالیه که ایکی صیریقله ایکی کشی طرفندن قالدیریلیر.

سَر { س. فا. ۱. باش، قفا، کله، رأس. ۲. باش، رئیس، بر طائفه نك بیوکی: سر صلحا، سر علما. ۳. تپه، ذروه: سر کوه = ذروهٔ جبل، طاغ تپه‌سی. ٤. اوج، کنار: سر رشته = ایپ اوجی؛ سرمو = قیل اوجی، جزئی شیء. ٥. صوك، نهایت، پایان: سرکار ایشك صوکی. || از سرنو = یکی باشدن، یکیدن. || سر بزمین = باشنی یره قویه‌رق. || سردن کچدی = اسکی بر صنف عسکر. || مج. سر دومن = دومن اداره‌سنه مأمور افراددن آدم که چاوش پایه‌سنده‌در.

سَر { ص. فا. باش دیمك اولان « سر » اسمنك عینی اولدیغی حالده، بعض اسملرك باشنه کیروب « باش » و « برنجی » معناسیله صفت یرینی طوتار: سر طبیب = باش حکیم: سرکاتب = باش کاتب؛ سرمحرر = باش محرر؛ سر خلیفه = بعض قلملرده مدیرك مادوننده وممیزك فوقنده بولنان مأمور. [لغت فارسی ایسه‌ده بو ترکیبات ترکجه قاعده‌سنه مطابقدر.]

سِرّ { سذ. عر. جم: اسرار. ۱. کیزلی ایش ویا سوز، راز: سر صاقلامق، سر طوتمق = کیزلی طوتمق؛ کتم سر، کتم اسرار = سرینی کیزلمك؛ افشای سر = سرینی میدانه چیقارمق. ۲. عقل بشرك ایره‌مدیکی حکمت ربانیه: سرخلقت، اسرار طبیعت. || سرکاتبی = محرمیتی شرط اولان امور سیاسیه‌یی یازان سفارت کاتبی.

سر { س. با: صر.

سِرّاً { ح. عر. کیزلیجه، خفیاً، محرمانه: سراً یازدی.

سَرا { ص. فا. [« سرایدن » فعلندن سمص. اولوب صترک. تشکیلنه کیرر] تغنی ایدن، ترنم ایدن: نغمه سرا = نغمه پرداز.

سَرّاء { سذ. عر. رفاه وممنونیتله یاشایش، خوشحاللق. مقابلی: ضراء: نه سراده نه ضراده.

سَرآغاز { س. فا. [سر = باش - آغاز = بدأ] باشدن بدأ، یکیدن باشلامه.

سَرآمد { ص. فا. جم: سرآمدان. [سر = باش - آمد = کلدی] باشه کلن، اك باشده بولنان، رئیس، ممتاز، سرور، سرفراز: سرآمد اهل هنر؛ سر آمدان ادبادن.

سَرآهنك { س. فا. [سر = باش - آهنك = چالغی] چالغی طاقمی باشی، اورکستره رئیسی.

سَراب { س. فا. [عربیده ده مستعملدر.] چولده اوزاقدن صوکبی کورینن و انعکاس ضیادن ایلری کلن حال، یوصاریق، ایلغیم صالغیم.

سَراپا { ص. ح. فا. باشدن آیاغه، بتون، هب، من اوله الی آخره.

سَراپرده { س. فا. ۱. سرای پرده‌سی، بر بیوك قوناغك قپوسنده ویا حرم ایله سلاملقی آره‌سنده‌کی بیوك پرده. ۲. پادشاهلر حضراتنه خاص اولان اوتاق.

سِراج { سذ. عر. [فا. « چراغ » دن معرب] چراغ، ایشیق، قندیل، مشعله، آلت تنویر: سراج راه هدایت.

سَرّاج { سذ. عر. [« سرج » دن سم. — تر. زبا. نزدی : ساراج] ١. اکر وسائر آت طاقمی یاپان وصاتان آدم؛ سراج دکانی؛ سراجلر چارشیسی. ٢. مشین و سختیان اوزرینه صیرمه وایپکله ایشلیه‌رك مواد مختلفه یاپان اصناف.

سَرّاجخانه { س. اکر وسائر آت طاقملریله مشین وسختیاندن مواد مختلفه یاپان و ایشلین اصنافك چارشیسی.

سَرّاجلق { س. اکر وسائر آت طاقملری یاپمق و مشیندن مواد مختلفه ایشلمك صنعتی : سراجلق اوکرنیور.

سُراجه { س. با : صراجه.

سَراچه { س. فا. کوچك سرای، سرایجك.

سَرادِق { سذ. عر. جم : سرا. دقات. سراپرده.

سَراری { سذ. جم. عر. فد : سریه. با : سریه.

سَراسَر { ص. ح. فا. باشدن باشه، بتون، تکمیل، بر دوزی یه. = س. بوینه تللی بر نوع قماش.

سَراسیمه { ص. فا. و :

سَراسیمه { ص. فا. سرسم، واله، حیران.

سَرافراز { ص. فا. [سر = باش. افراختن = یوکسلتمك] باشی یوکسلتن، سائرلرندن تمیز ایدن، ممتاز : اقران و امثالی بیننده سر افراز اولدی.

سَرافکنده { ص. فا. [سر = باش. افکندن = آتمق، اکمك] باشی اگن : سر افکندهٔ خجالت اولدی.

سَرانجام { س. فا. [سر = اوج. انجام = صوك] عاقبت، نهایة الامر، عاقبت کار، باشه کلن وقعه نتیجه‌سی.

سَرانداز { ص. فا. [سر = باش. انداختن = آتمق] باشی آتان، قویان، فدا ایدن. بی باك وبی پروا.

سَرانگشت { س. فا. [سر = اوج. انگشت = پارمق] پارمق اوجی.

سَراویل { سذ. عر. ایچ طونی، شلوار.

سَرای { س. فا. ١. حکمداران حضراتنك مسکنی ودائره‌سی : سرای همایون. ٢. بیوك و مصنع قوناق. ٣. [بعض محللرده] حکومت قوناغی.

سَرایا { سذ. جم. عر. فد : سریه. با : سریه.

سِرایت { سذ. عر. ١. کچمه، بولاشمه : نزله چابق سرایت ایدر بر خسته‌لقدر. ٢. کچمه، انتقال، تعمم، انتشار : او آدملرله اوتوره اوتوره او. نلرك عادتی بزه ده سرایت ایتدی.

سَرایدار { س. فا. آیواز، بر قوناغك خدمات سفلیه‌سنی وعلی الخصوص یمك وسفره‌یه متعلق ایشلری کورن خدمتجی.

سَرائِر { سذ. عر. جم. فد : سریره. با : سریره.

سَراینده { ص. فا. تغنی و ترنم ایدن، خواننده.

سَرباز { ص. فا. ١. قورقوسز، جسور، پرواسز. ٢. ایرانده بر صنف عسکر.

سَربَست { ص. فا. ١. آزاده، غیرمقید، حر، مختار. ٢. محجوب اولمیان، اوتانمیه‌رق حرکت ایدن، صیقلمیان.‖سربست لیمان = هردولتك سفائنی کیرن وادخالات واخراجاتندن کمرك رسمی ویرلمین لیمان.

سَربَستلك { س. ١. آزادلق، عدم تقید، حریت. ٢. عدم محجوبیت، اوتانمیه‌رق وصقلمیه‌رق حرکت ایتمه. = ص. سربست یاشانیلان : سر بستلك یردر.

سَربَسته { ص. فا. باشی باغلی ویا اورتیلی، کیزلی.

سَربَستی { س. فا. سر بستلك. [سربستیت دیمه‌ملی.]

سَربُلند { ص. فا. جم : سربلندان. [سر = باش. بلند = یوکسك] باشی یوکسك، عالی، ممتاز : امثالی بیننده سر بلند اولدی؛ سر بلندان ارباب هنر.

سَربَند { س. فا. [سر = باش. بستن = باغلامق] باشه باغلانان ویا صاریلان شیء.

سَرپدیرمك { فت. ١. آزر آزر صاچدیرمق، طامله طامله ویا ریزه ریزه دوکدیرمك : توتونه صو، پازی‌یه توز، یمکه طوز وبوبر سرپدیرمك. ٢. آزر آزر ویردیرمك : بورجلیلره بر مقدار آقچه سرپدیردی.

سَرپشدیرمك { فت. ١. آزر آزر تقسیم و توزیع ایتمك : او آقچه‌یی آله‌جقلیلره سر پشدیردم. ٢. آزر مقدار صو صاچمق : بر بولوت

براز ياغمور سرپشدیره‌رك كچدی.

سَرپكَن { ياخود سپكن. س. سر پیله‌رك آزر آزر ياغان ياغمور و قار؛ صولی سرپكن = ياری اریمش قار و يا ياری طوكمش ياغمور.

سَرپِلمَك { لج. ١. آزر آزر صاچلمق، طاغلمق: توتونه براز صو سر پلیرسه يومشاق طورور. ٢. اوته‌یه بری طاغيدلمق، اسراف اولنمق: او پاره اویله سرپلدی. = فل. ١. (يورغون آدم) كندينی آتوب ياپلمق، صاچيلوب اوزانمق: كندينی اوه آتنجه بركره سرپلدی. ٢. (چوجق) نشو ونما بولمق، بردن بوی آتوب بيومك: او چوجق بر قاچ آی ظرفنده سرپلدی. || يوركه صو سرپلك = فراح وانشراح بولمق.

سَرپمَك { ياخود سپمك. فتـ. آزر آزر صاچمق، رش ونثار ايتمك: يوزينه صوسرپدی؛ قوشلره يم سرپدم؛ فقرايه آقچه سرپدی. = فل. آزر آزر صاچلمق، طاغلمق: صقاله قير سرپمك؛ برآز ياغمور سرپمكه باشلادی.

سَرپمه { س. ١. سرپمك فعلی، سرپيش، رش، نثار. ٢. بكك بكك، طاغينق بكك و چيچك. = صـ. سرپلش، طاغنيق: سرپمه چيبان.

سَرپن { صـ. صاچان، رش و نثار ايدن. || اتك سرپن = صالقيم صاچاق، چوليه.

سَرپنچه { س. فا. پنچه اوجی.

سَرپِندی { س. ١. آزر آزر سرپه‌رك ياغان ياغمور: او ياغمور دكل بر سرپندی ايدی. ٢. دوكيلان بر مايعدن صيچرايان طامله‌لر: سرپنديدن پاچه‌لری ايصلاندی. ٣. برشيئك قالان جزئی مقداری، بقيهٔ جزئيه: بز ياغمورك آنجق سرپنديسنه راست كلدك. || سر پنديسنه اوغرامق = سيئه‌سنی چكمك، ضررينه دوچار اولمق.

سَرپَنك { س. دمير طاقيه.

سَرپوش { س. فا. [سر = باش. پوشيدن = كيمك] باشه كيه‌جك شیء. باش كسوه‌سی.

سَرت { صـ. [بلكه فا. « سرد »ـدن] ١. قاتی، صلب، چتين، درشت: سرت طاش، طوپراق، آغاج. ٢. كسكين، تيز، شديد: سرت سركه، راقی. توتون. ٣. خرچين، خشين، تند، حديد: سرت آدم، سرت آت. سرت خوی. ٤. لمسده يومشاق اولميان: سرت قماش. ات. ٥. شدتلی، زورلی: سرت روزكار، دكيز.

سَرتاج { س. فا. [سر = باش. تاج = م] ١. باش تاجی، باشه كيلان تاج. ٢. مجـ. باشه كيلان تاج مقامنده عزيز ومحترم ذات: سرتاج افتخارمز.

سَرتَسَر { صـ. حـ. فا. باشدن باشه. بتون، كاملاً.

سَرتلَشديرمَك { فتـ. ١. سرت حالنه قومق، سرت ايتمك، قاتيلاشديرمق: كونش خوری سرتلشديردی. ٢. قوتلی وزورلی ايتمك: كونشك غروبی روزكاری سرتلشديردی. ٣. دها كسكين وسرت ياپمق: صيجاقلق سركه‌يی سرتلشديرر.

سَرتلَشمَك { فل. ١. سرت اولمق، قاتيلاشمق: بوطاش هوا آلدقجه سرتلشيور. ٢. زور وقوتی آرتمق: روزكار كيتدكجه سرتلشيور. ٣. دها كسكين وسرت اولمق: بو سركه طوردقجه سرتلشيور.

سَرتلِك { س. ١. قاتيلق، صلبيت، درشتی. ٢. كسكينلك، تيزلك، شدت. ٣. خرچينلق، خشونت، تندلك، حدت. ٤. لمسده يومشاق اولميان شيئك حالی. ٥. شدت، زور.

سَرتلَنديرمَك { فتـ. سرتلشديرمك. با: سرتلشديرمك.

سَرتلَنمَك { فل. سرتلشمك. با: سرتلشمك.

سَرج { سـذ. عر. جـ: سروج. اگر، زين.

سَرچشمَه { س. فا. [سر = باش. چشمه = م] ١. چشمه باشی، چشمه صوينك منبعی. ٢. مقدما عساكر معاونه سركرده‌لرينك حكومتجه اولان معينات و معاش وسائره ايشلرينی تسويه ايدن مأمور مخصوص كه مذكور سركرده‌لرك وكيلی ومروج اموری حكمنده ايدی.

سَرچه { س. برقاچ جنسه منقسم اولان كوچك قوشلرك اسم عموميسيدر، عصفور. اصل

ترکجه‌سی چوغور و چوغورجق اولوب، صیغیرجق بونك غلطیدر.

سرچه { س. آدسز پارمق، یوزوك پارمغی، بنصر: سرچه پارمق.

سرچه { س. با: صرچه.

سرچین { س. ۱. مکیك دیلی. ۲. سیچمه باش بوی: مقابلی: پرچین؛ سرچین پرچین= کوچك و بیوکندن بر بری اوستنه آلنان رسم، جانوار رسمنه اطلاق اولنور.

سرحد { س. فا. [فا. سر= باش. عر. حد = سینور] حدود باشی، ایکی دولت آره‌سنده‌کی حدود بویی، خط حدود، ثغور، دربندات.

سرحددار { س. فا. حدود محافظی، دربندات ناظری.

سرخ { ص. فا. قرمزی، قزیل، احمر: لالهٔ سرخ. = س. تر. قرمزی مرکب، لعل: سرخ ایله یازلمش. || سرخسر = قزلباش.

سرخاب { س. فا. ۱. قرمزی صو. [دقان وشرابدن کنایه اولور.] ۲. برنوع اوردك.

سرخوش { ص. س. فا. [سر= باش. خوش = ایی. — تر. زبانزدی: سارخوش.] ۱. مست، سکران. تر. بسریك: سرخوش اولمق = ایچوب مست اولمق. ۲. دائما ایچوب مست ولمغی عادت ایدنمش اولان، عشرته مبتلا، بکری: سرخوش برآدمدر.

سرخوشلق { س. [زبا نزدی: سارخوشلق] ۱. مستلك، سکر: دها سرخوشلغی کچمدی. ۲. عشرت ابتلاسی، بکریلك: سرخوشلق انسانی مادی ومعنوی متضرر ایدر.

سرخی { س. فا. قرمزیلق، حمرت.

سرخیل { س. فا. [فا. سر= باش. عر. خیل = آتلی بولوکی] ۱. برآتلی بولوکنك ویا برکاروانك باشی، ایلری کچنی، رئیسی. ۲. مج. باش، رئیس، اك ایلریده بولنان، گزیده: سر خیل ادبا.

سرد { س. ذ. عر. (سوزی) ربط ایدوب دوزلتمك، ترتیب وحسن صورتله سوق وایراد ایتمك: سرد کلام ایتدی.

سرد { ص. فا. ۱. صووق، بارد: آب سرد = صووق صو. ۲. لطافتسز، سرت، بارد، خشین، چرکین: سرد معامله؛ سرد آدم. = س. صووق، برودت: گرم وسرده باقلماز.

سرداب { س. فا. تعریب دخی اولنمغله جم: سراديب. اصل صووی صووق طوتمغه مخصوص برآلتی، ممالك حاره‌ده سرینلکده اوتورمغه مخصوص برآلتی اوطه‌سی.

سردابه { س. فا. با: سرداب.

سردار { س. فا. عسکر باشی، قائد، قوماندان. || سردار اکرم = عساکر عثمانیه‌ده عموم مشیرلك فوقنده و سرعسکردن صکره بر موقع عالیده بولنان مشیر و قوماندان که باشلیجه حرب زماننده محاربه‌یه سوق اولنان عموم عسکرك باش قوماندانلغنه نصب اولنور، و« دولتلو رأفتلو » عنوانی حائز اولور. || قیر سرداری= تعقیب اشقیا و تأمین طرق وظیفه‌سیله موظف بر بولوك سلاحشورانك باشی.

سردارلق { س. سردار صفت و عنوان و وظیفه‌سی، باش قوماندانلق. || قیر سردارلغی = قیر سردارینك صفت و وظیفه‌سی.

سرداری { س. فا. سردارلق. ل. = ص. سر داره منسوب ومتعلق ویا شایسته: جانب عالیٔ سرداریلرینه؛ اشعار سرداری.

سرداش { ص. بر سره واقف اولان ایکی کشینك بهری، محرم سر.

سردفتر { ص. فا. [سر= باش. دفتر= م] دفترك باشنده مقید اولان، اك باشده بولنان، اك ایلری کچن، جمله‌دن مقدم اولان: سردفتر ارباب هنر.

سردیرمك { فتـ. یایدیرمق، یره یاتیروب آچدیرمق، بسط ایتدیرمك: یتاغی یره سردیردم؛ چماشیری، شو خالی‌یی نره‌یه سردیره‌جکسکز؟

سررشته { س. فا. [سر= اوج. رشته= ایپلیك] ایپ اوجی، بهانه، وسیله، مناسبت.

سرزده { ص. فا. [سر= باش. زدن= اورمق] باش اورمش، باش کوسترمش: سرزدهٔ ظهور اولمق = چیقیویرمك.

سَرزَنِش { س. فا. [سر = باش . زنش = اورش] باشه قاقه، تعزیر، تکدیر، چیقیشمه: بو ایشدن طولایی سرزنش ایشیتمکه وقتم یوقدر.

سَرسام { ص. فا. سرسم. = س. انسانه سرسملك ویرن برعلت: علت سرسام.

سَرسَری { ص. فا. اوته‌ده بربده کزن، باشی بوش، ایشی کوجی ومکان ومأموریت یا صنعتی اولمیوب نافله طولاشان، دربدر، خیلاز، آواره: سرسری اولدی، سرسری کزیور.

سَرسَریانه { ص. ح. فا. سرسریجه، سرسری‌واری، خیلازجه، آواره‌لکله، دربدرجه: سرسریانه بر عمر سوریور؛ سرسریانه یاشایور.

سَرسَریجه { ص. ح. سرسری طرزنده، خیلازجه، دربدرجه: سرسریجه بر عمر سوریور؛ سرسریجه طولاشوب طوریور.

سرسَریلِك { س. دربدرلك، خیلازلق، بوش کزنك حالی: سرسریلکله اتهام اولنه‌رق توقیف اولندی.

سَرسله { س. سرنا اویونی.

سَرسَم { ص. [فا. « سراسمه » دن] ١. باشی و بینی دونوب عقلی طوپلایه‌میان، مدهوش، حیران: دوماندن سرسم اولدم. ٢. بدلا، عقلسز، آلیق: او ذاتاً سرسمدر؛ سرسم سرسم کزیور. ٣. اونوتغان، برشیء خاطرنده قالماز، ذهنی مشغول: سرسم اولدم.

سَرسَملك { س. ١. باشه طوقونان برضربه ویادیکر عارضه‌دن کلن باش دونمه‌سی وبین قاریشیقلغی، مدهوشلق: دوشوب باشنه بر سرسملك کلدی. ٢. بدلالق، آلیقلق ٣. اونوتغانلق، حیرانلق، ذهن مشغولیتی. بو سرسملکله سن ایش کوره‌مزسك.

سَرسَملَمَك { یا سرسمله‌مك. فل. ١. سرسم اولمق، باش دونوب، بین بولانمق. ٢. آلیقلاشمق، بدلا اولمق. ٣. مدهوش وحیران واونوتغان اولمق: ذکی بر چوجق ایدی لکن عشرتدن سرسملدی.

سَرشار { ص. فا. طوب طولی، مالامال، طاشقین. ذ.

سِرِشت { س. فا. طبیعت، خلقت، طینت، جبلت: ملك سرشت = ملك طبیعتلی. [معنای اصلیسی یوغورمه‌در.]

سِرِشته { ص. فا. یوغورلمش، تخمیر اولنمش، مخمر.

سِرِشك { س. فا. کوز یاشی، دمع، اشك.

سَرَطان { س.ذ. عر. ١. ینگج، چاغنوز. ٢. ه. بروج اثنا عشرك بریکه برج جوزا ایله برج اسد آره‌سنده واقع اولوب شمس بو برجه حزیرانك ابتداسنده یعنی اول صیفده کیرر؛ مدار سرطان = برج سرطانك بولندیغی نقطه حذاسنده اوله‌رق کرهٔ ارضك نصف شمالیسنده منطقهٔ حاره‌یی منطقهٔ معتدله‌دن آیران وشمسك شماله طوغری میل اعظمنك منتهاسنی کوسترن خط موهوم. جنوب جهتنده‌کی مقابلی: مدار جدی. ٣. ط. معروف برتهلکه‌لی چیبان که ینگج شکلنده برلحم زائد صورتنده اولوب معده ورحمده و سائر عملیاتی مشکل یرلرده دخی چیقار، یکرجه‌که شیر پنجه‌دن کوچکدر.

سُرعَت { س. عر. چابوقلق، چابوق اولمه، عجله، شتاب: سرعت انتقال = سویلنیلن سوزی چابوق آکلامه؛ سرعت حرکت = چابوق کیتمه؛ سرعت‌مشی = چابوق یورومه. || سرعتله = چابوق، سریعاً، عجالةً. || سرعت ابتدائیه = ع. مرمینك طوپ آغزندن حین خروجنده حائز اولدیغی سرعت.

سُرعَتلی { ص. چابوق، سریع، عجله‌لی: سرعتلی ایش، یورویش. || ع. سرعتلی آدیم = عسکر یورویشنك بر نوعی.

سَرعَسکَر { س. فا. [فا. سر = باش - عر. عسکر = م] ١. عسکر واردو قوماندانی، قائد. [مقدما بومعنا ایله قوللانیلوب مثلا آناطولی سرعسکری، ایرانه سوق اولنان اردونك سرعسکری دینیلیردی.] ٢. [الیوم] عموم عساکر عثمانیه‌نك اداره‌سنه نظارت ایدن ذات که هیئت وکلایه داخلدر: سرعسکر پاشا. || سرعسکر قپوسی = دائرهٔ عسکریه.

سَرعَسکَرلِك { س. سرعسکر مقامی و عنوان وصفتی: فلان پاشا ایکی کره سرعسکرلك ایتمش، فلان تاریخده سرعسکرلکله نصب اولنمشدر.

سَرعَسكَری { صه. فا. سرعسكرك ذاتنه و يا مقامنه منسوب ومتعلق : جانب عالیٔ سر عسكری يه ؛ دائرهٔ سرعسكری؛ مقام سر عسكری؛ باب سر عسكری = سر عسكر قپوسی.

سَرغُوج { س. با : صوزغوج.

سَرَف { سد. عر. لزومسز يره اولنان فضله صرفيات و اتلافات. [« اسراف » دها مستعملدر.]

سَرفِراز { صه. فا. با : سر افراز.

سرفُرو { س. فا. [سر = باش - فرو = آشاغی] باش اكمه، اطاعت، انقياد : اوكيمسه يه سرفرو ايتمز.

سِرقَت { سد. عر. [لسانمزده سين مكسوره و راء ساكنه ايله مستعمل ايسه ده، اصل عربيده سين مفتوحه وراء ساكنه ياخود مكسوره ايله در] چالمه، آشيرمه، خرسزلق : سرقت ايتمك؛ سرقتی تبين ايتمك.

سِرّكاتِبی { س. بر سفارت وسائره معيتنده مواد محرمانهٔ سياسيه يی يازان كاتب.

سَرِكار { س. فا. ايش باشی، ادارهٔ امور دولت رياستی : سر كارده بولنانلر = ايش باشنده يعنی مقامات و مناصب عاليه ده بولنانلر.

سَرگُذَشت { س. فا. [سر = باش. گذشتن = چچمك] بر آدمك باشنه كلوب چچن احوال ووقوعات، حكايه، ترجمهٔ حال، ماجرا : بزه كندی سر گذشتنی نقل ايتدی؛ فلانك تماشاك سر گذشتنی قلمه آلمشدر.

سَرگِران { صه. فا. [سر = باش - گران = آغر] باشی آغر، سرسم، مخمور، سرخوش.

سَرگَردان { صه. فا. [سر = باش - گردان = دونن] باشی دونن، سرسم، متحير، آواره.

سَرگَرده { س. فا. ۱. باش، رئيس، بر طائفه نك اوكنده بولنان : سر گردهٔ اشقيا. ۲. عساكر معاونه باشی، قومانداني.

سَرگَرم { صه. فا. [سر = باش - گرم = صيجاق] باشی قيزمش، سرخوش، قيز غين، جوشه كلمش : سر گرم باده، سر گرم عشق.

سَركَش { صه. فا. [سر = باش. كشيدن = چكمك] باش قالديران، اطاعتسز، معند، مخالف : سركش آدم، آت.

سَركَشانه { صه. ح. فا. سركشلكله، اطاعتسزلقله، تعند و مخالفتله : سركشانه بر طورله؛ سركشانه كيديور.

سَرگَشته { صه. فا. [سر = باش - گشتن = دونمك] باشی دونمش، سرسم، حيران، شاشقين.

سَركَشلِك { س. اطاعتسزلق، معندلك، مخالفت.

سَركَشی { س. فا. سركشلك، اطاعتسزلق.

سَركَله { س. بر نوع شاهتره، سيطرج كوكی، بوجترك هندی.

سِركَنجَبين { س. بال ايله سركه شربتی.

سَركوب { س. فا. [سر = باش. كوفتن = اورمق] ۱. باشه اورمه. ۲. باشه اوره جق شئ.

سَركوی { س. فا. عر. محله و سوقاق باشی، محبوبه نك سمتی.

سِركه { س. اكشيمش اوزوم صويی كه يمكه و صالاته و ترشی يه اكشيلك ويرمك ايچون قونور، خل. — اكشيلكدن ده كنايه اولور : بو چوربه سركه اولمش. || قورشون سركه سی، كل سركه سی و سائره = مواد مختلفه حامضلرندن عبارت تركيبات كيمويه.

سَرگی { س. [« سرمك » دن] ۱. سريلن ويايلان شئ، بساط، سماط. ۲. صاتلق اوزره يره سرلمش اشيا وميوه وسائره وبونلرك سرلديكی ير : قاربوز سركيسی. ۳. دكان اوكنده جا مكانده انظار عامه يه وضع اولنان اشيا. ٤. ممالك مختلفه دن الك نادیده وتحف معمولات ومحصولاتك جميعله هم سير وتماشا و هم ده فروخت اولنمق اوزره طاقم طاقم انظار عموميه يه عرض اولنه جقلری ير، مشهر، فر. Exposition : پارسك ۱۹۰۰ سركيسی؛ عمومی سركی، خصوصی سركی؛ زراعت، حيوانات وسائره سركيسی. ٥. خزينهٔ دولتدن مقابلنده آقچه ويرلمك اوزره موازنه موجبنجه تنظيم اولنمش سند: مطلوباتمك سركيسی يابلدی؛ سركی محاسبه جيسی، قلمی. ٦. مج.

یورغونلقدن سریلوب یایلمش، اوزانمش : سرگی اولدم .

سَرگین { ص. ١. سرلمش، یایلمش، دوشمش. ٢. خسته، دوشکون. || سرکین ویرمك = خسته دوشمك، اسیر فراش اولمق، دوشمك .

سَرگین { س. فا. فشقی، کوبره. || سرکین اوتی = بر نوع صارماشیق، اوکسوز اوتی، سرمق، اشتر .

سَرِلمك { فل. ١. یایلمق، دوشمك، انبساط ایتمك: نشاسته قورومق ایچون کونشه سریلیر. ٢. یاتمق، خسته‌لنوب یتاغه دوشمك : انفلوئنزه‌دن بتون او خلق سرلدی. ٣. دوشمك، دوکلمك : روزکاردن بتون میوه‌لر سرلدی؛ قوراقلقدن آغاجلرك یاپراقلری سرلدی. ═ مج. آچلمق، دوشمك : یتاقلر سرلدی .

سَرلَوحه { س. فا. [سر = باش. لوحه = م] بر لوحه‌نك ویا کاغد وصحیفه وکتاب و سائره‌نك باشنه یازیلان یازی وعنوان ویاخود ترسیم اولنان رسم وشکل و سائره، دیباجه، سرنوشت : بو کتابك سرلوحه‌سی یالدیز وسرخله طونادلمشدر؛ سرلوحه‌سی اکسیك بر کتاب.

سَرِلی { یاخود سریلی. ص. سرلمش، یایلمش، دوشمش : یتاقلر سرلیدر .

سُرم { سذ. عر. تث. قالین باغر. صاغك آشاغی قسمی. || ط. التهاب سرم، فتق سرم، نزف سرم = مذکور باغرصاغه متعلق امراض که بین العوام باصور اسم عمومیسیله معروفدر .

سَرما { س. فا. صوغوق، قیش، شتا .

سَرمایه { س. فا. ١. تجار و سائر اصحاب کسب وکارك اساس تجارت اتخاذ ایتدکلری اصل مال که اونك ایشلتدیریلوب دور ایدلمسیله تمتع ایدیلیر، بضاعه، رأس المال: سرمایه‌سی یوقدر که تجارت ایتسین؛ بیك لیرالق سرمایه ایله تجارته کیریشیله بیلیر؛ بو بانقه‌نك سرمایه‌سی نه‌در. ٢. بر شیئك تاجره مال اولدیغی مبلغ، تجارت وکار پایی منضم اولمقسزین اولان دکری: یوز غروشه نصل ویره‌یم که سرمایه‌سی زیاده‌در. ٣. مج. قزانلمش علم ومعلومات، یازی یازان آدمك اساس معلوماتی حکمنده تحصیلی : زواللی آدم چوق یازیورسه‌ده سرمایه‌سی نقصان .

سَرمایه‌دار { ص. فا. سرمایه‌لی، سرمایه‌یه مالك .

سَرمایه‌سز { ص. سرمایه‌سی اولمیان، کم‌بضاعه .

سَرمایه‌سزلك { س. سرمایه و بضاعه فقدانی.

سرمایه‌لی { سرمایه‌سی اولان، سرمایه وبضاعه‌یه مالك .

سَرمَد { سذ. عر. ابدیت، دیمومت، بقای دائمی .

سَرمَدی { ص. عر. ذ: سرمدیه. ابدی، دائمی، باقی، زوالسز .

سَرمَست { س. فا. سرخوش، سکران، بسریك، سرخوشلقدن باشی آغرلاشوب لایعقل اولمش .

سَرمَستی { س. سرخوشلق، ایچمکدن ایلری کلن باش آغرلغی .

سَرمَق { سذ. عر. قره پازی، قویون صارمشیغی .

سَرمَك { فت. ١. یایمق، آچمق، بسط ایتمك : کامی سرمك؛ نشاسته‌یی کونشه سرمك. ٢. دوشمك، یایمق : یاتاغی سرمك. ٣. یاتیرمق، دوشورمك، یره اورمق : میدان حربده دشمنلرینی سردی؛ بو نزله بتون او خلقنی سردی. || ایپه اون سرمك = واهی عذرلر درمیان ایتمك. || لشنی سرمك = چوق دوکوب اولوم درجه‌سنه کتیرمك.

سَرِمو { س. فا. [سر = اوج. مو = قیل] قیل اوجی، قیل قدر، جزئی؛ [جملهٔ منفیه‌ده] هیچ، اصلا : امرکزدن سرمو انحراف ایتمدم .

سَرمَه { س. سرمك فعلی. || ا: سرمك. ═ ص. سرلمش، یایلمش، منبسط، مبسوط .

سُرمه { س. فا. [تر. «سورمه». دن] قاشه وکوزه سوریلن سیاه بویا کحل .

سُرمه‌دان { س. فا. سرمه حقه‌سی .

سَرَن { س. مج. ١. عمومیتله اسطوانی الشکل اوزون وقالین چام کراسته‌سی. ٢. اوزرینه مربع یلکنلر کشاد اولنمق اوزره دیرکلره وسطندن تعلیق وآرقوری وضع اولنان آغاجلر. ٣. سرن اعمالنه یارایان کوکنار کراسته.

سی. || سرن بیچمه‌سی = سرنلك آغاجدن بیچلمش تخته .

سُرنا { س. فا. زورنا دینلان ونفسله چالینان قباوتیز سسلی چالغی‌که کویلرده طاول ایله چالینیر. با : زورنا .

سُرنازَن { س. فا. زورنا چالان چالغیجی، زورناجی.

سَرنامه { س. فا. [سر = باش. نامه = مکتوب] ١. مکتوب ورساله وکتاب وسائره باشنده یازیلان یازی که اکثریا عنوانی حاویدر. ٢. مج. بر طائفه‌نك باشی، سرآمدی : سرنامهٔ ارباب فضل وکمال .

سَرَند { س. بر نوع بورصوق آغاجی .

سَرنِگون { س. فا. [سر = باش. نگون = آشاغی] ١. باش آشاغی، معکوس. ٢. مج. طالعسز، بد بخت، منکوب .

سَرنُوِشت { س. فا. [سر=باش. نوشتن = یازمق] ١. باشه یازیلان، آلن یازیسی، قدر، تقدیر . ٢. سرنامه، عنوان .

سَرو { س. فا. ترکجه سروی ویا سلوی دینلن معروف آغاج‌که یاز قیش یشیل طوروب کوزل رایحه‌سی اولمغله اکثریا مزارستانلرده یتیشدیریلیر؛ سرو آزاد = اوزایوب کیدن عمودی سروی؛ سرو روان، سرو خرامان = قامت موزون محبوبه‌دن کنایه‌در .

سُروج { سد. جم. عر. فد : سرج. با : سرج .

سُرود { س. فا. شرقی، ترکی .

سُرور { سد. عر. سوینج، شادی، مسرت. [مصدریت معناسیله قوللانلمیوب اسم کبی قوللانیلیر.]

سُرود { یاخود سورزور. س. جیوه مرکباتندن قزیل زرنیخ.

سَرَوَر { ص. فا. باش، رئیس، بر طائفه‌نك الك ایلری بولنانی؛ سرور کائنات = مفخر موجودات اولان خاتم الانبیاء (صلعم) افندمز .

سَروَرلك { س. و :

سَروَری { س. فا. باشلق، ریاست .

سَروِستان { س. فا. سرویلك، سروی اورمانلغی.

سُروش { س. فا. جانب‌رحماندن خبر کتیرن ملك، جبرائیل (عم) .

سَرُوم { س. [لا. Sérum] اساساً قانك قسم مایعی اولان ماده، مصل .

سَروی { و غلطی : سلوی. س. [فا. « سرو » دن] معروف آغاج‌که یاز قیش یشیل قالوب کوزل رایحه‌سی اولمغله اکثریا مزارلقلرده یتیشدیریلیر. انواعی واردر : طاغ سرویسی، لبنان سرویسی. || مج. آتك آلننده سروی‌یه مشابه اوزون بیاض نشان. || کومش سروی= دکیزه انعکاس ایدن مهتاب ضیاسی.

سرویلك { س. سروی اورمانلغی، سروی آغاجلرینی حاوی محل.

سَره { س. بیوك‌پارمغك اوجندن شهادت پارمغی اوجنه‌دك اولان‌مسافه واولچی‌که قاریشدن کوچکدر : بر آرشین درت سره در .

سُرّه { سش. عر. جم : سرات . ١. تش. کوبك، ناف . ٢. نبا. بزورك وسطنده کوبکه مشابه بر که اصل تخم مایه‌سنی حاویدر .

سَرهَنگ { س. فا. جم : سرهنگان . چاوش، قواس، یاساقچی .

سِرّی { ص. عر. ﺫ : سریه. سره منسوب ومتعلق .

سُرّی { ص. عر. ﺫ : سریه. تش. کوبکه متعلق .

سُریانی { س. ص. عر. ﺫ : سریانیه. قدیما (سوریه) دینلن شام خطه‌سی اهالیسندن وبو خطه‌ده ساکن اولان قوم افرادندن یاخود بوقومه منسوب ومتعلق: لسان سریانی؛ حروف سریانیه؛ سریانیلرك تاریخی .

سُریانیجه { ص. سریانیلرك طرز واصولنده ویالساننده اولان: سریانیجه لسان، یازی، کتاب. = ح. سریانیلرك طرز ویا لساننده: سریانیجه سویلمك، یازمق. = س. سریانیلرك سویلمش اولدقلری لسان : سریانیجه السنهٔ سامیه نك بریدر.

سَریر { سد. عر. تخت، اورنك : سریر سلطنت. [عربیده برنجی معناسی یاته‌جق کره‌وت یعنی قاریوله ایسه‌ده، لسانمزده یالکز اصطلاحات طبیه ده او معنابی محافظه ایدیور].

سَریرآرا { ص. فا. [عر. سریر= تخت . فا. آراستن = طوناتمق] تخته زینت ویرن، سلطنت سورن، تختنشین.

سَریره { سش. عر. جم : سرائر. کیزلی شیء، سر، راز،

کیزلی فکر وحال: سرائر طبیعت؛ سرائر خلقت. [اك زیاده جمعی مستعملدر.]

سَریری { ص. عر. ث: سریریه. ط. فن طبك تجارب و عملیات خسته خانه‌سنده وخسته‌لره بالتطبیق اجرا اولنان عملی قسمنه منسوب ومتعلق. فر. Clinique.

سَریریّات { س‌ش. جم. عر. ط. تحصیل فن طب ایده‌نلرك عملیات كورمه‌لرینه و معلملرینك تحت نظارتنده اوله‌رق اجرای تطبیقاتله كسب ممارسه ایلرینه مخصوص اولمق اوزره طب مكتبنه مربوط وعملی درسخانه یرینه قائم خسته خانه: سریریات داخلیه = امراض داخلیه تطبیقاتنه مخصوص خسته خانه؛ سریریات خارجیه = امراض خارجیه تطبیقاتنه مخصوص اولانی؛ سریریات درسی = ذکر اولنان خسته خانه‌ده ویریلن عملی درس؛ سریریات داخلیه معلمی؛ سریریات خارجیه معاونی. فر. Clinique.

سَریع { ص. عر. ث: سریعه. [«سرعت»دن صش.] چابوق، تیز، سرعتلی: سیر سریع؛ حرکت سریعه؛ سریع الحرکه = چابوق حرکت ایدن: سریع الزوال = چابوق زائل اولان، دوامسز.

سَریعاً { ح. عر. چابوق، سرعتله، عجالةً: سریعاً عزیمت، عودت ایتمك.

سَرین { ص. [تق. ساپرون، ساؤق (صوؤق)، ساومق (صاومق، چكمك)] آزصوؤق، صیجاق اولمیان، لطیف وخوشه كیده‌جك صورت ودرجه‌ده صوؤق: بوكون هوا سرین. = س. خفیف ولطیف صوؤقلق، برودت لطیفه وخفیفه، آز صوؤق ولطیف هوا: صباح سرینلنده.

سَرینلَتمَك { فت. آز ولطیف صورتده صوئوتمق، تازه‌لتمك، طراوت ویرمك.

سَرینلَشمَك { فل. بإ: سرینلمك.

سَرینلِك { س. آز ولطیف صوؤق، صوؤقجه ولطیف هوا: بوكون بر سرینلك حس ایدیورم؛ هوانك سرینلكی؛ اقشام سرینلكنده.

سَرینلَمَك { فل. و:

سَرینلَنمَك { فل. آز و لطیف صورتده صوؤوق اولمق، خفیف صورتده صوؤمق: هوا اولدقجه سرینلندی، سرینلندی.

سَریوم { س. [لا. Cerium] كیم. نادراً بعض معادنك تركیباتنده بولنان بر جسم بسیط معدنی.

سَریّه { س‌ش. عر. جم: سرایا. ۱. دشمن اوزرینه سوق اولنان وبشیوز نفری تجاوز ایتمین سواری بولوكی: مؤته غزاسنده روملره قارشی سوق اولنان سریهٔ مسلمین. ۲. جاریه، اوطه‌لق.

سِز { ض. ضمیر شخصینك جمع مخاطبی اولوب، «سن» ضمیرینك جمعیدر: سز، سزك، سزه، سزی؛ سزجه، سزكله، سزك ایچون، سزك كبی، سزسز = سز اولمدیغكز حالده.

سِز { د. [سینك كسره‌سی ماقبلنك حركه‌سنه كوره اینجه ویا قالین اوقونور.] فقدان وسلب وتعری بیان ایدوب التحاق ایتدیكی اسمه برابر بر صفت تشكیل ایدر، بی، نا: طاتسز = طادی اولمیان؛ باشسز = باشی اولمیان؛ تربیه‌سز = تربیه‌سی اولمیان، تربیه‌دن محروم؛ دیلسز = دیلی یعنی نطق اولمیان، ابكم. مقابلی: لی: تربیه‌لی. = حج. بنه فقدان وانسلاب بیان ایدوب آنجق التحاق ایتدیكی اسمه بر صفت مركبه تشكیل ایتمیه‌رك ایكی كلمه‌نك بهری استقلالنی محافظه ایدر: بنسز كیتمیك: قاتیقسز اتمك یمز. مقابلی: ایله: قاتیقله. [بو لغتك شو ایكی صورتی آره‌سنده‌كی فرق نظر اهمیتدن دور طوتماملی. برنجیسنك ادات مصدریت آلوب ایكنجیسنك آله‌مامسی ده آره‌لرنده‌كی اسباب فرق جمله‌سندندر. مثلا: دیلسزلك، تربیه‌سزلك دینلوب، بنسزلك، قاتیقسزلق دینلمز.]

سَزا ص. فا. و:

سَزاوار { ص. فا. لایق، مناسب، شایسته، شایان، یاراشیر، چسبان: كندیسنه علامه دینسه سزادر؛ او آدم سزاوار لطف وعاطفتدر.

سَزاواری { س. فا. لیاقت، لایق ومناسب و

چسبان اوله : سزاوارئ لطف وعاطفتلری.

سَزديرمَك { فتـ. طولاييسيله آكلاتمق، حس ايتديرمك : خرسزلر سزديرمه‌دن قاصه‌دن پاره‌يی چالمشلر .

سِزلَك { ضـ. ضمير شخصينك جمع مخاطبنك مضاف اليهيدر. سزك پدركز، سزك پدر؛ بوكتاب سزك ميدر؟ — اوت سزكدر؛ سزكله برابر؛ سزك كبی.

سِزككی { ضمـ. مالكيت بيان ايدن ضمير منفصلك جمع مخاطبيدر. مالكك جمع و مملوكك مفرد اولديغنی كوستروب مملوكك‌ده جمع اولمسی قصد اولنورسه «لر» ادات جمعی علاوه اولنور؛ سنككی، سنككيلر؛ سزككی، سزككيلر.

سَزگی { سـ. طولاييسيله آكلامه، سزمه، درك، سزيش.

سزلق { د. و :

سِزلك { د. سلب وفقدانله برابر مصدريت بيان ايدر ادات اولوب، برنجيسی ثقيل و ايكنجيسی خفيف هجالی كلمه‌لرده و «سز» اداتنك يالكز برنجی معناسنده اولور : اويقوسزلق، ادبسزلك.

سَزلَمَك { لجـ. طولاييسيله آكلاشلمق، حس اولنمق : او قدر قالين باغك اوستندن سس سزيله‌مز.

سَزمَك { فتـ. طولاييسيله وضمناً آكلامق، خفيف صورتده حس ايتمك : صاغ بوكرمده برصانجی سزيورم؛ كنديسی بر شئ سويلمديسه‌ده درسه دوام ايتميه‌جكنی سزدم.

سَزمه { سـ. طولاييسيله آكلامه، حس، درك، سزيش .

سَزِنمَك { فل. آكلايوب سس چيقارمامق .

سَزِف { سـ. منطار آغاجی، طپه‌لق منطاری ويرن ميشه نوعی.

سَزِيش { سـ. سزمه، درك، حس .

سَس { سـ. ١. قولاغه كلن صدا، آواز، بانك : طبانجه سسی، طاول سسی. ٢. انسان و يا حيوان آغزندن چيقان صدا، صوت : كوزل سسی واردر؛ قوش سسی. ٣. كورلدی، پاتيردی، شماته: سس صدايوقدر. ‖ سس چيقارمق = سويلك، لقردی ايتمك : سس چيقارمدی= برشی سويلمدی، سكوت ايتدی. ‖ سس چيقمق = خبر ظهور ايتمك. ‖ سسی چيقمق = سويلك: اونك هيچ سسی چيقميور. ‖ سس قوپمق = كورلدی اولمق. ‖ سس كسلمك = كورلدی منقطع اولمق. ‖ سسی كسمك = سوزی قطع ايتمك، صوصمق. ‖ سس ويرمك= ١. چاغرانه جواب ويرمك : ايشيديورده سس ويرميور. ٢. چاغرمق : شو رادن سس ويرك بری كلسين. ‖ سسله= باغره‌رق، جهراً : سسله‌اوقومق.

سُست { صـ. فا. كوشك، سولپوك: سست پيمان = عهد وپيمانی كوشك .

سِستره { سـ. [ر. Ξύστρα] ١. اكمكجيلرك خمور تكنه‌سنه ياپيشان خمورلری تميزلمكه مخصوص آلتلری. ٢. مرانغوزلقده تخته‌يی قازيمغه مخصوص آلت .

سَسسِز { صـ. ١. صداسی اولميان، صوت وصدا چيقارميان : ٢. كورلدی ايتمين، ساكن، ساكت : سسسز آدمدر. = حـ. كورلدی ايتمكسزين، سسی ايشيدلميه‌رك: سسسز صداسز ايش كوريور .

سَسلَمَك { ياسسله‌مك. فل. ديكله‌مك، قولاق ويرمك.

سَسلَنمَك { فل. ١. چاغرمق : شورادن سسلن بری كلسين. ٢. چاغرانه جواب ويرمك، افندم، بوراده‌يم، كبی بر سوزله ايشيتديكنی آكلاتمق : ايشيديورده سسلنميور .

سَسلی { صـ. ١. سس وصداسی اولان، سسی چيقان. ٢. كورلديلی، كورلديسی چوق: سسلی بر يردر .

سَطح { سذ. عر. جـ : سطوح. ١. برشيئك طيش طرفی، يوز : سطح ارض = ير يوزی، روی زمين؛ سطح دريا = دكز يوزی، دكيزك اوستی. ٢. برشيئك اوستدن و خارجاً كورينن جهتی، عمقی اولميان يوزی، صورت ظاهره. ٣. ر. [هندسه‌ده] طول وعرضی اولوب عمقی اولميان شكل كه، خط بر چوق نقطه‌لرك تماسندن وجسم ايسه بر چوق سطحلرك تماسندن وجوده كلديكی كبی بو دخی بر چوق خطلرك عرضاً تماسندن متشكلدر؛ سطح افقی، سطح عمودی،

سطح مستوی، سطح منحنی، سطح مستدیر وسائره.

سَطحاً { ح. عر. یالکز طیش یوزندن، آنجق طیش یوزی اعتباریله، اوستدن، ایچدن ودریکدن اولمیه‌رق: بر جسمی سطحاً اولچمك.

سَطحی { ص. عر. ث: سطحیه. ١. طیش یوزه منسوب و متعلق: کرهٔ ارضك شکل سطحیسی، صورت سطحیه‌سی؛ مساحهٔ سطحیه. ٢. پك اوستدن و تعمیقسز اولان، جزئی، اوستون کور: او فنده‌کی معلوماتی پك سطحیدر، برطاقم معلومات سطحیه ایله اکتفا ایتمشدر.

سطحیاً { ح. عر. ١. طیش یوزدن، خارجاً، اوستدن: سطحیاً مساحه ایتمك. ٢. تعمیق ایتمکسزین، اوستدن، جزئی: هرشیئدن برآز اوقومش ایسه‌ده جمله‌سنی سطحیاً اوکرنمشدر.

سَطحیجه { ص. ح. طیش یوزدن وتعمیقسز، جزئیجه: طبدن سطحیجه بر معلوماتی واردر.

سَطر { سذ. عر. ج: سطور. یازی صره‌سی: بر سطر یازمق: اون بش سطری حاوی صحیفه. || سطر باشی = فقره باشی که اوندن اول کی فقره‌نك یاریم قالان صوڭ سطری براغیلوب باشدن سطر باشلانیر وفقره‌نك بو ایلك سطری برآز ایچریدن باشلار.

سَطرنج { وغلطی: شطرنج. سذ. عر. [فا. « صدرنج » دن] ١. معروف اویونکه طامه تخته‌سی کبی خانه‌لره منقسم بر تخته‌ده اوینانیلیر: سطرنج اویونی، تخته‌سی. ٢. سطرنج تخته‌سی کبی خانه‌لره منقسم شکل. = ص. بو شکلده اولان: سطرنج باصمه.

سَطرنجلی { ص. سطرنج شکلنده رنکاری اولان: سطرنجلی باصمه.

سَطوَت { سث. عر. بری اوزرینه شدت وقوتله صیچرامه، بطش، صولت: عسکرك سطوتی قارشیسنده ثبات ایده‌مدی. — عربی ترکیباتده « سطوه » صورتنده قوللانیلیر.

سُطوح { سذ. ج. عر. فد: سطح. با: سطح.

سُطور { سذ. ج. عر. فد: سطر. با: سطر.

سَعادَت { سث. عر. [عربی ترکیباتده: سعاده] بختیارلق، مسعودیت، مبارکلك، موتلیلق: نه سعادت! سعادت دنیویه، سعادت اخرویه. || باب سعادت، باب السعاده = مابین همایون قپوسی، باب همایون. || وقت سعادت، زمان سعادت = فخر کائنات (صلعم) افندمزك برحیات بولندقلری مبارك زمان. || سعادتله = مفارقت ایدنلره واللهه ایصمارلادق دینلره ایراد اولنور دعا و تحیه تعبیریدر. || دار السعادة الشریفه آغاسی = سرای همایون ملوکانه‌ده برمأموریت جلیله ومخصوصه صاحبی اولان ذات. || درسعادت = پایتخت دولت علیهٔ عثمانیه.

سَعادَتخانه { س. فا. تعظیمی قصد اولنان ویا ذاتاً معزز بولنان بر ذاتك خانه‌سنه اطلاق اولنور، دولتخانه.

سَعادَتلی { سعادتلو. ص. ١. بختیار، مسعود. ٢. اك رتبهٔ اولی ایله روم ایلی بکاربکی ومیرمیران وفریق ومیرلوا رتبه‌لرنده بولنانلره ویریلن عنواندر.

سَعادَتمَند { ص. فا. سعادتلی، بختیار، مسعود.

سُعال { سذ. عر. ط. اوکسوروك؛ سعال دیکی = بوغماجه اوکسوروك.

سَعتَر { سذ. عر. لسان عوامده زاتر دینلن نبات. || سعتر بری = ککیك اوتی.

سَعد { سذ. عر. ١. بختیارلق، قوتلیلق، مبارکلك اوغور. ٢. اوغور کتیرن شیء، منجملرك زعمنجه یمن واوغور عد اولنان شیء: سعد اکبر = مشتری سیاره‌سی؛ سعد اصغر = زهره سیاره‌سی. — طالع سعد وسال سعد کبی تعبیرلرده « سعد » لغتی قوتلو و مبارك معناسیله صفت عد ایدنلر وار ایسه‌ده، بوکلمه صفت اولمه‌میه‌جغندن، هر نه‌قدر وصف بالمصدر قاعده‌سی‌ده وار ایسه‌ده، بوکبی تعبیرلرده اضافتله مثلا اوغور طالعی و اوغور سنه‌سی معناسنی ویرمك دها مناسبدر.

سُعَداء { صذ. ج. عر. ف: سعید. با: سعید.

سَعدَین { سذ. ت. عر. منجملر عندنده اوغور عد اولنان مشتری ایله زهره سیاره‌لری.

سِعر { سذ. عر. ج: اسعار. مأکولات وسائر احتیاجات

ضرو، يه يه طرف حكومتدن تعيين ووضع اولنان قيمت، نرخ .

سِعه { سذ. عر. [« وسعة » دن بر قاعده واوك حذفيله. — سينك فتحيله‌ده لغتدر.] ١. كڭيشلك، بوللق : سعهٔ حال. || هـ. سعهٔ مشرق = كونشك افق اوزرنده طوغديغى نقطه ايله افقك شرق نقطه‌سى بيننده‌كى بعدى؛ سعهٔ مغرب = كونشك افق اوزرنده باتديغى نقطه ايله افقك غرب نقطه‌سى بيننده‌كى بعد .

سَعى { سذ. عر. ١. چاليشمه، چاپالامه، امك، جهد : بو ايشك حصولنه سعى ايتدى. ٢. كچنمك ايچون ايش ايشله، ايش : محصول سعييله كچينيور. ٣. قوشمه، يورومه. بو معنا ايله يالكز مناسك حجدن اوله‌رق صفا ايله مروه آره‌سنده‌كى قوشمه حقنده مستعملدر. — « سعى خزينه » تعبيرينك اصلى «سعى براى نفع خزينه» اولسه كركدر. هر حالده «نفع خزينه» ديمك اولادر.

سَعيد { صه. عر. ث: سعيده. جه: سعداء. [« سعد » دن صشـ.] ١. بختيار، اوغورلى، مبارك، مسعود، فرخنده : سال سعيد؛ عيدكز سعيد اولسون. ٢. عند الله مقبول وآخرتى معمور اولان : جناب حق سعدا زمره‌سنه الحاق ايليه .

سَعير { سذ. عر. آتش، نار، جهنم .

سِفاد { سذ. عر. حيواناتك چفتلشمه‌سى : سفاد موسمى .

سَفارَت { سذ. عر. ١. ايلچيلك، ايلچى وظيفه‌سى : سفارتله آوروپايه كيتمش ايدى. ٢. بردولت اجنبيه نزدنده بولنان سفيرك عنوان وصفتى ومحلى: پارس سفارت سنيه‌سى؛ فرانسه‌نك درسعادت سفارتى؛ سفارت هيئتى، كاتبى .

سَفارَتخانه { سه. فا. بر سفير ايله معيتى هيئتنك مقامى ودائرهٔ رسميه‌سى : لوندره‌ده عثمانلى سفارتخانه‌سى .

سَفّاك { صه. عر. [« سفك » دن مبـ.] قان دوكيجى، خونريز .

سِفال { وسفاله. سه. فا. چناق چوملك وچينى كبى طوپراقدن ياپلمش شىء؛ سفالپاره = چناق چوملك پارچه‌سى .

سَفالَت { سذ. عر. ١. آلچاقلق، آشاغيلق، حقارت. ٢. فوق العاده ضرورتده ياشامه، فقر و احتياجدن چكيلن صيقنتى : سفالت چكمك؛ سفالته دوشمك . [بو ايكنجى معنا لسانمزه مخصوصدر.]

سَفاهَت { سذ. عر. ١. صوكى دوشونميه‌رك لزومسزيره مالنى اسراف واتلاف ايتمه. ٢. منهيات و ذوق و اكلنجه‌يه انهماك، سوس وذوق واكلنجه يولنده اسراف : سفاهت مدنيت كلنك ديكنيدر .

سَفائِن { سذ. جه. عر. فد : سفينه. || ا : سفينه .

سِفتاح { سه. [عر. «استفتاح» دن غلط.] ايلك آليش ويريش، اخذ واعطايه بدأ : دها سفتاح ايتمدك .

سِفتاحلامَق { فل. آليش ويريشده ويا بر ايشده بدأ ايتمك، سفتاح ايتمك، مباشرت ايتمك: دها سفتاحلامدق.

سَفتَجه { سذ. عر. و :

سُفتَجه { سذ. عر. جه : سفاتج . ديكر بر مملكتده اودنمك اوزره بريره آقچه ويرمه وبونى مبين كاغد، پوليچه. [پك مستعمل دكل ايسه‌ده، پوليچه لغت اجنبيه‌سنه ترجيحاً استعماله شاياندر.]

سِفتِيمك { فل. مسكين مسكين قاشينمق، قيپردانوب طورمق .

سُفته { صه. فا. دلنمش، ثقب اولنمش، مثقوب. || ناسفته = دلنمه‌مش : در ناسفته = دلنمه‌مش اينجى .

سَفَر { سذ. عر. جه: اسفار. ١. يولجيلق، سياحت : انقره‌يه برسفر ايتدى؛ سفرحج، سفر حجاز. ٢. حرب وغزايه عزيمت، محاربه‌يه كيديش : سلطان سليمان خان حضرتلرى مجارستانه وايرانه بالذات اون بر سفر ايتمشدر؛ تبريز سفرى، بلغراد سفرى؛ اسفار بحريه. ٣. محاربه، حرب، بردولتك ديكر بردولتله محاربه ومخاصمه حالنده بولنمسى : روسيه سفرنده، ١٢٩٣ سفرى. ٤. عسكرك حرب حالنده ومحاربه‌يه مهيا بولنمسى، مقابلى حضر: حضر وسفرده؛ فلان دولتك حضرده يوز بيك وسفرده اوچ يوز بيك عسكرى واردر. ٥.

تر. دفعه، کره، نوبت: بو سفر عفو ایتدم بردها یاپمیه‌سك؛ کرتاسته طاشیان آرابه‌لر کونده قاچ سفر ایدرلر؟ || سفرطاسی = یولجیلقده یمك طاشیمغه وصحن یرینه قوللانیلان قابلر طاقمی که بربرلری اوزرینه قونه‌رق باغلانمغله بر قولبله بردن قالدیریلیر. || سفر طاقمی = یولجیلقده لازم یتاق وسائره طاقملری. || مج. سفره قابلیت = بر سفینه‌نك حموله قونطراتوسنی عقد ایتمدن اول اهل خبره طرفندن مضبطه ایله تصدیق اولنان قابلیت.

سِفر { سذ. عر. جم: اسفار. ١. کتاب، یازلمش شیء، نامه. ٢. کتاب جلدی ویا فصلی وعلی‌الخصوص توراتی ترکیب ایدن کتب خمسه‌نك بهری: اسفار تورات.

سُفَراء { سذ. جم. عر. فد: سفیر. ا: سفیر.

سَفَربَر { صه. فا. [عر. سفر = م. فا. بردن = آلمق] حربه سوق اولنمش ویا اولنمق اوزره حاضرلانمش (عسکر)؛ دیکر بر دولتله محاربه ایتمکده بولنان ویا محاربه ایتمك اوزره حاضرلانمش اولان (دولت): فلان دولت اردوسی سفر بر حالنده قودی؛ سفر بر بولنان عسکر، اردو.

سَفَربَرلِك { سه. و:

سَفَربَری { سه. فا. حرب ایتمکده بولنان ویا حرب ایتمك اوزره حاضرلانمش اولان دولت وعسکرك حالی: فلان دولتك سفر برلك حالنده، حال سفر بریده قوهٔ بریه‌سی شوقدر بیکه بالغدر؛ سفر برلك حالنده، حال سفر بریده بولنان عسکر؛ سفر برلك نظامنامه‌سی؛ ترتیب سفر بری.

سَفَرجَل { سذ. عر. جم: سفارج. آیوه. ذ.

سَفَرلِك { صه. ١. سیاحته ویولجیلغه مخصوص. ٢. حربه متعلق. ٣. دفعه‌لق: بو سفرلك بوقدر کافی = بودفعه‌لق. == سه. جنك وقتی، محاربه حالی.

سَفَرلَمَك { فل. حربه کیتمك، سفر ایتمك.

سَفَرلی { صه. محاربه‌یه کیدن، حربده بولنمق اوزره یولجیلق ایدن: فلان اوجاق طاقمی سفرلی اولدیلر؛ سفرلی قوغوشی.

سُفره { سش. عر. [تر. زبانزدی: سوفرا.] ١. باشلیجه یولجیلقده قوللانیلان مشین و سائره‌دن دائروی بر یایغی که کنارلرنده بولنان حلقه ویا دلیکلره کچیرلمش بر غیطانله طوپلانیلوب یره آچلدقده اوستنه ایمك ویمك قونور: سفره‌یی آچمق، یایق، ٢. اوزرنده یمك ینن سینی ویا ماصه، تراپزه: سفره قورلدی؛ یمکلر سفره‌یه قوندی؛ آلافرانغه سفره طاقمی. ٣. مج. طعام، یمك، خوان: اوآدمك سفره‌سی دائما آچیقدر. ٤. دبر، مقعد، اوتوراق یری. || سفره باشنه کچمك = یمك یمك اوزره سفره‌یه اوتورمق. || سفره بزی = یمك تراپزه‌سنه اورتدکاری واوستنده یمك ینن یایغی. || سفره طاقمی = چتال، قاشیق، بیچاق، طباق وسائر سفره‌یه ویمك یمکه لازم اولان شیئلر. || سفره آرقداشی = بر سفره‌ده یمك یین افرادك بهری.

سُفره‌جی { سه. بر قوناق وبیوك دائره‌ده وجمعیتلرده سفره ویمك خدمتلرینی کورن خدمتجی: دوکون سفره‌جیلری.

سُفره‌جیلق { سه. سفره خدمتنی کورن خدمتجینك وظیفه‌سی وصفتی: سفره‌جیلق ایدیور؛ اونك الندن سفره‌جیلق‌ده کلیر.

سَفَری { صه. عر. ذ: سفریه. ١. یولجیلغه متعلق ویا مخصوص: سفری قیافت؛ تدارکات سفریه. ٢. ع. محاربه حالنه منسوب ومتعلق، عسکرك سفر بر اولمسنه مخصوص، حضری مقابلی: حال سفر بریده بولنان دولت، عسکر؛ ترتیب سفری = سفر برلك وحرب زمانی ترتیبی؛ نظامنامهٔ سفری؛ خدمت سفریه = سفر بر بولنان عسکرك خدمتی. ٣. ف. اوروج ونماز کبی بعض تکالیف شرعیه‌نك تخفیفنی اقتضا ایتدیرن یولجیلق حالنه متعلق.

سُفسَطه { سش. عر. [یو. Σοφιστεία] ظاهراً قواعد منطقه و قیاس وبرهانه مطابق اولوب‌ده حقیقتده باطل دعوی، محضاً خصمی الزام ایچون حقیقت سوسی ویرلمش قیاسات کاذبه: بر طاقم سفسطه‌لرله بنی قاندیرمغه چالیشیوردی.

سفسطه‌جی { س. ص. سفسطه قبیلندن صورتا منطقه مطابق وحقیقتده کاذب قیاسلرله خصمی الزام ایدوب حق قزانمق ایستین آدم: براقك شونی سفسطه‌جینك بریدر.

سفسطه‌لامق { فل. خصمی الزام مقصدیله یالاندن بر طاقم قیاسات وبراهین منطقیه‌یه توسل ایتمك: آرتق سفسطه‌لامغه باشلادیغنی آکلاینجه مباحثه سندن ال چکدم.

سفسطه‌لی { ص. سفسطه ایله یعنی ظاهراً قاعده‌یه مطابق کورینن قیاسات وبراهین کاذبه ایله ممزوج: سفسطه‌لی سوزلر، مباحثه.

سَفَط { سذ. عر. جه: اسفاط. ۱. سبت. ذ. ۲. تا. بالیق وآغاج پولی، خرشف.

سَفك { سذ. عر. دوکمه، آقیتمه: سفك دماء = قان دوکمه، خونریزلك. [یالکز بو تعبیرده مستعملدر.]

سَفَله { صذ. جه. عر. فد: سافل. با: سافل. [« سفلاء » غلطدر.]

سِفله { صذ. عر. [اصلی جمع اولوب، مفرد کبی‌ده‌قوللانیلیر. — سینك ضمیله غلطدر.] آلچاق، دون، فرومایه وتربیه‌سز آدم.

سُفلی { ص. عر. ؤ: سفلیه. ۱. آشاغیده بولنان، تحتانی، زیرین، آشاغیکی، علوی مقابلی: طرف سفلی، جهت سفلیه. ۲. آلچاق، دون، فرومایه، بایاغی. قیمتسز واعتبارسز: پك سفلی بر آدمدر. ۳. قیافتی پك پژمرده و حالی پریشان: کندیسنی پك سفلی بر حالده کوردم؛ اوستی باشی پك سفلی. ٤. هـ. کرهٔ ارض ایله شمس آره‌سنده بولنان عطارد وزهره سیاره‌لرینه اطلاق اولنور: کوکب سفلی. مقابلی: علوی.

سُفلی { صذ. عر. ذ: اسفل. با: اسفل.

سُفلیّات { سذ. جه. عر. آلچاق ودون شیئلر.

سُفلیَّت { سذ. عر. ۱. آشاغیلق، اشاغیده بولنان شیئك حال و موقعی. ۲. آلچاقلق، دونلق، فرومایه‌لك، عادیلك. ۳. پژمرده قیافت، پریشان حال.

سُفُن { سذ. جه. عر. فد: سفینه. با: سفینه. [سفائن دخی کلیر.]

سَفوف { سذ. عر. ط. توز حالنده علاج، توز اوله‌رق یوتیلان علاج.

سُفَهاء { صذ. جه. عر. فد: سفیه. با: سفیه.

سَفید { ص. فا. آق، بیاض، ابیض: بحر سفید = آق دکیز [سپید کبی.]

سَفیداج { س. فا. اوستوبچ.

سَفیر { سذ. عر. جه: سفراء. [« سفارت » دن صش.] ایلچی؛ سفیر کبیر = بیوك ایلچی.

سَفیل { ص. [« سفالت » دن صش. کتیریله‌رك لسانمزده چوق مستعمل ایسه‌ده، عربیده مسموع اولمیوب، بو ماده‌دن سافل، سفل، اسفل وسفلی صفتلری قوللانیلیر.] سفالت چکن، ضرورت وفقر واحتیاج ایچنده یاشایان: سفیل وسرکردان اولمش.

سَفینه { سذ. عر. جه: سفائن، سفن. کمی، کشتی: سفینهٔ تجاریه، سفینهٔ حربیه، سفائن تجاریه، سفن حربیه. || سفینه امینی = کمینك امور انضباطیه‌سنه مأمور آدم. || مجـ. مباحث مختلفه‌یی جامع کتاب: سفینهٔ راغب؛ سفینة الشعراء.

سَفیه { ص. عر. ؤ: سفیهه. مالنی حسن اداره‌یه مقتدر اولمیوب ذوق واکلنجه وخوارده‌لقده بینی و بیهوده یره اسراف و اتلاف ایدن: سفیه بر اوغلی قالوب مال موروثنی آز مدت ظرفنده اتلاف ایتدی.

سَقّاء { سذ. عر. [« سقی » دن صمبـ.] قربه ایله آرقه‌ده و یا حیوانله صو طاشیان آدم؛ سقا صویی = سقانك قربه ایله چشمه‌دن طاشیدیغی صو؛ سقا بیکیری. [« صوجی » دن فرق واردر. با: صوجی.] || سقا قوشی = بر جنس سرچه.

سَقام { سذ. عر. جه: اسقام. مرض، خسته‌لق، علت.

سَقامَت { س. [مصدره تاء مصدریت الحاق اولنه میه جغندن عربی اولمیوب لسانمزك تصرفات عندیه سندندر.] بوزوقلق، نقصانلق، سقطلق، یاکلیشلق: بو لغتك سقامتی

ظاهردر؛ ربط کلامده، ترکیبده سقامت واردر.

سَقَر (سـذ. عر. جهنم، طـامو، دوزخ.

سَقَط (سـذ. عر. جه: اسقـاط. ١. بر شيئك دوشوك و ايشـه يارا ماز قسمى. ٢. كوتى وفائده‌سز شئ. ٣. ياكليش، خطاء، نقصان، سهو: بوعباره‌ده، بوحسابده سقط واردر. = ص. تر. ١. اعضای بدنندن بری ناقص ومعلول اولان، عليل: سـقط بر آدم؛ الندن، آياغندن، كوزندن سـقطدر. ٢. ناقص و عليل (عضو): بو آدمك الى، آياغى كوزى سقطدر؛ قليجـله اوروب الينى سقط ايتديلر. ٣. خطالى، ناقص، طوغرى اولميان، ياكليش: بو سـوز سقطدر؛ سـقط ايش ايشلمه.

سِقط (سذ. عر. ط. نا تمام ويا تمام اوله‌رق والده سـنك رحمندن اولى دوشـن چوجق. || سقط الزند = چاقاغك چيقار-ديغى قيغلجيم. — مشهور ابو-العلا المعرينك ديوانى شرحنـك عنوانيدر.

سَقَطات (سذ. جه. عر. [فد: سقطه لسـانمزده غير مستعملدر.] دوشـوك يرلر، قصورلر، نقصانلر.

سُقُطره (سخ. مه. يمن سـاحليله آفريقا سـاحلى آره-سنده اهـاليسى مسلم وعرب بيوجك بر جزيره اولوب صارى صبرينك نفاستيله مشهوردر.

سَقَطلامق (فتد. ١. بر يـنك بر عضوينى وياعضوك كنديسنى عليل وايشلمز ايتـمك: بيچـاره‌يى آياغندن سقطلادى؛ زواللينك آياغنى سقطلادى. ٢. بوزمق، ياكليش ايتـمك، در-ستلـكنه خلل كتيرمـك: مجلد كنارلرينى چوق كسـوب كتابى سقطلادى؛ اوكلمه‌يى چيقارمغله عباره‌يى سقطلاديكز.

سَقَطلانمق (فل. ١. بر ينك بر عضوى ويا عضوك كنـديسى عليل وايشلمز اولمق: او آدم كوزندن سـقطلاندى، كوزى‌سقطلاندى. ٢. قصورلى وياكليش اولمق: اوستنه ياغمور طاملامغله اثواب، كتاب سقطلا-ندى؛ آلتى اوسـته كتيرلمـكله عباره سقطلانمشدر.

سَقَطلق (سه. ١. بر آدمـك بر عضـوى ويا عضـوك كنديسى عليل وايشلمز اولسى: بو آدمك، بو كوزك سقطلغى بللى اوليور. ٢. نقصـان، قصـور، ياكليشلق، خطـا: بوعبـاره‌نك، بو ايشك، بو قماشك سقطلغى.

سَقف (سـذ. عر. جه: سقوف. چاتى، طام. [تراچه كبى دوز اولانـنه سطح ديرلر.]

سَقَم (سذ. عر. جه: اسقام. سقام ايله مترادفدر. با: سقام.

سَقمونيا (سذ. عر. [يو. Σκαμ-μωνία] ط. مسهل كبى قوللانيلان بر نبـات، بيك كوز اوتى، اينجه محموده.

سَقَنقور (سذ. عر. [يونانيدن] ١. مصرده ياشار بر جنس كرتنكله، قوم كرتنكله‌سى. ٢. بوحيوانك دريسـنه مشـابه اوله‌رق كوزل برجنس تولبند كه صارغى اولور.

سُقوط (سذ. عر. ١. دوشـمه، آشـاغى ايتمـه، هبوط، نزول: برحجر سمائينك سقوطى. ٢. صارقه، اعضاء داخليهٔ بد-ندن برينـك بولنـديغى محـل طبيعيسندن آشاغى يه قايمه‌سى: سقوط اخشـاء، سقوط مهبل. ٣. بر آدمك موقع اقتـداردن دوشمه‌سى، مقامنى فوت ايتمه‌سى: بيسمارقك آلمانيه باش وكالتندن سقوطى. ٤. چوجغك ناتمام ويا اولى اوله‌رق رحمدن دوشمه‌سى: سـقوط جنين. ٥. ياپراقلرك دوكلمه‌سى: سقوط اوراق.

سُقوف (سـذ. جه. عر. فد: سقف. با: سقف.

سَقى (سذ. عر. ١. انسـانه ويا حيواناته صو وسائر ايچه-جـك شئ ويرمه، صـووارمه: تشنه لبانى، حيواناتى سقى ايتمك. ٢. صولامه، صو قويويرمه ويا دوكمه. اروا: تارلايى، باغچه يى سقى ايتـمك. || سقى معـادن = معدنلره صو ويرمه.

سَقيم (صه. عر. ث: سقيمه. [«سقا-مت» دن صشـ.] ١. خسـته، مريض، عليل. ث. ٢. طـوغرى اولميـان، ياكليش، خطالى: تعبيرسقيم، عبارهٔ سقيمه، فكر سقيم. ٣. روايتى صحيح و صـاغلام اولميان، (حديث).

سَگ (سه. فا. كوپك، ايت، كلب.

سِك (فل. [سـينك كسره‌سى ماقبلنـه كوره خفيف ويا ثقيل اوقونور. — خطاب علامتى

صاغر كاف اولديغى حالده، بو كلمه نك « سين » صورتنده يازلمسى مناسبتسزدر.] ايمك مصدر غير مستعملنك يعنى فعل اسنادينك مضارع صيغه سنك مفرد مخاطبيدر : ام، سك، در، از، سكز، درلر. — استفهاميه سى « ميسك » ومنفيسى « دكلسك »، در.

سكا ١ { ض. سن ضمير مخاطبنك مفعول اليهيدر.

سكارى ١ { ياخود سكارا . صف. جم. عر. فد : سكران. با : سكران.

سكال { س. فا. دوشونجه، فكر، انديشه : بد سكال = كوتى فكرلى، بد انديش.

سكّان { سف. جم. عر. فد : ساكن. با : ساكن.

سكاه { فا. [اصلى : سه گاه] مو. كردى ايله بوسلك آره سنده بر پرده.

سكب { سف. عر. صو دوكمه. ذ.

سكبان { س. فا. ١. بر بيوك دائره ده آو كوپكلرينه نظارت و بونلرى اداره ايدن خدمتجى؛ سكبان باشى = بو صنف خدمه نك رئيسى. ٢. [زبانزدى سگمن] وقتيله يكيچرى اوجاغنه ملحق برصنف عسكر؛ سكبان باشى = بو عسكرك باشى.

سكته { سث. عر. ١. طورغونلق، كسلمه، انقطاع : سكته يه اوغرامق = طورمق، كسلمك، منقطع اولمق. ٢. خلل، رخنه، ضرر : ايشمزه سكته كلدى. ٣. ط. قانك بردن بره طورمه سى و يا دوكلمه سى كبى عارضه، طامله، بغته : سكته يه دوچار اولمق؛ سكتهٔ قلب، سكتهٔ دماغيه، سكتهٔ رئويه.

سكته دار { صف. فا. [عر. سكته = رخنه . فا. داشتن = طاشيمق] خللپذير، رخنه دار، ضرره دوچار : ايشمز سكته دار اولدى.

سكديرمك { فتـ. ١. بر آياق اوزره قوشديرمق، صيچراتمق. ٢. (برطاش وكله وسائره يى) دفعاتله يره طوقنوب صيچرايه جق صورتده آتمق، بوصورتله يووارلاتمق : قايديراغى سكديرمك.

سكديرمه { س. كله وسائره نك يره دفعاتله طوقونه جق صورتده آتلمسى.

سكر { سف. عر. سرخوشلق، مستلك : سكر ويرن شيئلرك جمله سى حرامدر.

سكّر { سف. عر. شكر.

سكرات { سث. جم. عر. [فد. « سكره » لسانمزده غير مستعملدر.] سرخوشلق، مستلك. || سكرات الموت = جان چكيشيركن كلن طالغينلق، حالت نزع، احتضار.

سكران { صف. عر. ث : سكرى ١. جم : سكارى ١. [« سكر » دن صف.] سرخوش، مست، بسريك.

سكرتمك { فل. آدمى تسريع ايدوب صيچرايه رق قوشمق، تك وتاز ايتمك.

سكردشمك { فشـ. قوششمق، برلكده قوشمق.

= فل. سعى وجهد ايتمك، چبالامق.

سكرديم { س. ١. ياياقوشيسى. ٢. طوپك انداختندن قونداغك كرى كلمسى؛ سكرديم منكنه سى = طوپك انداختنده قونداغك كرى يه كلمسنى منعه مخصوص منكنه. || سكرديم يولى = ١. قلعه بدنلرنده محفوظ يول. ٢. خان اوطه لرى اوكنده طاركزندى.

سگرك { صف. ١. اجزاسى آره سنده آرالق بولنان، آره لقلى، صيق مقابلى : سگرك طراق، سگرك ديش، سگرك آغاجلر. ٢. زمانجه آره لغى اولان، صيق وقوع بولميان، نادر : او مملكتده ياغمور سگركدر. = حـ. ١. صيق اولميه رق، آره لقله : صوغانلرى سگرك ديكملى. ٢. آره سى اوزايه رق، نادراً : او مملكتده يازين پك سگرك ياغمور ياغار.

سگركجه { صف. ١. پك صيق اولميان، آز آره لقلى : سگركجه ديش. ٢. پك بر برى آرقه سنده واقع اولميان، زمانجه آز آره لقلى، نادرجه : سگركجه زيارت. = حـ. ١. آز آره لقله، آچيقجه : سگركجه ديكلمش آغاجلر. ٢. نادرجه، پك صيق اولميه رق : او بزه سگركجه كلير.

سگركلشديرمك { فتـ. آره سنى آچمق، مكان ويا زمانجه آره لق ايتمك، آچمق : شو پارمقلرى بر آز دها سگركلشديرملى؛ سز بزه كلمكى پك سگركلشديرديكز.

سَكَرْكَلَشْمَك { فل. آره‌سی آچلمق. آ- چيق ويا نادر اولمق، مكان ويا زمانجه آره‌لقلى اولمق : شو آغاجلر چوق سگركلشدى؛ مسافرلرمز پك سگركلشدى.

سَكَرْكَلِك { س. ١. آره لقلى وآچيق اوله : ديشلرك، آغاجلرك سگركلكى. ٢. برشيئك آره‌ده چوق وقت كچه‌رك‌وقوعى، ندرت : ياغمورك سگركلكى.

سَكَرْلَمَك { فل. سگركلشمك. با : سگركلشمك.

سِكْرِمَك { فل. آز اوينامق، قيملدامق، سيگير غير اختيارى وخفيف صورتده اوينامق : كوزم سگريور.

سِكْرِمه { س. آز وغير اختيارى اوينامه، خلجان : كوز سگرمه‌سى.

سَكِز { عد. يدى ايله طقوز آره- سنده‌كى عدد كه ايكى كره دردله مساويدر، ثمان، ٨ : سكزكون: اون سكز ١٨؛ سكزده بر = ثمن.

سِكِز { فل. [كسره‌لرى ماقبلنه كوره خفيف ويا ثقيل اوقونور] ايمك مصدر غير مستعملندن فعل اسنادى مضارعنك جمع مخاطبيدر : سز سكز. — استفهامى : ميسكز؛ ومنفيسى : دكلسكز اولور.

سَكِزَر { عد. هر برينه ويا هر دفعه‌سنده سكز اوله‌رق : آقچه‌يى تقسيم ايتديلر سكزر ايرا دوشدى؛ ديركارى سكزر، سكزردن آرابه لره يوكلتدك.

سَكِزْلِك { ص. ١. سكزجزئدن مركب ويا سكز قسمى حاوى، مثمن. ٢. سكز غروش، پاره وسائره قيمتنده اولان : سكزلك قاش. ٣. سكز آرشين، قاريش وسائره بوينده ياخود سكز اوقه وسائره آغرلغنده : سكزلك ديرك، سكزلك قوزى. ٤. سكز ياشنده : سكزلك بر چوجق. == س. سكز غروش وسائره قيمتنده سكۀ حقيقيه ويا اعتباريه، سكز غروشلق مبلغ : بوكا بر سكزلك ويره‌يم.

سَكِزْلى { ص. سكز بگك وسا- ئره‌يى حاوى، سكز حرف ياكوشه ياخود ضلع و سائره‌سى اولان، ثمانى. == س. اسقامبيل كاغدينك سكز بگكليسى: ماچه‌نك سكزليسى.

سَكِزِنْجى { عد. سكز درجه‌سنده اولان، يدنجيدن صكره كلن، ثامن، هشتم : سكزنجى كون، سكزنجى باب؛ اون سكزنجى.

سَكْسان { عد. [تلفظى : سكسن] سكز دفعه اون، ثمانين، ٨٠ : سكسان كونده دور عالم؛ يوز سكسان ١٨٠.

سَكْسانْت { س. [فر. Sextant] افقى وعمودى زاويه‌لرى مساحه‌يه مخصوص و ١٢٠ درجه‌لك قوس درجاتنى محتوى آلت.

سَكْسانَر { عد. [سكسنر] هر برينه ويا هر دفعه‌سنده سكسان : آقچه‌يى تقسيم ايتدكلرنده سكسانر غروش دوشدى؛ بكا اولان بورجنى هفته‌ده سكسانر غروشدن اوديه‌جكدر.

سَكْسانْلِك { ص. [سكسنلك] ١. سكسان قسمدن مركب. ٢. سكسان غروش وسائره قيمتنده اولان : سكسانلك قاش. ٣. سكسان ياشنده : سكسانلك بر اختيار.

سَكْسانِنْجى { عد. سكسان درجه‌سنده اولان : سكسانجى كون.

سَكْسَك { س. بر نوع طوغان.

سَكْمَك { فل. ١. برآياق اوزره صيچرايوب آتلامق. ٢. مج. خفت مزاجله قوشه‌رق كيتمك.

سَكْمَن { س. اصلى : سكبان. با : سكبان.

سَكْمه { س. ١. بر آياق اوزره صيچرايوب آتلامه. ٢. خفت مزاجله قوشمه.

سَكَنات { سذ. جم. عر. [فد : «سكنه» لسانمزده غير مستعملدر.] طورمه، طوريش، قيملدانمامه، حركات مقابلى : حركات وسكناتنده قاعدۀ ادبه رعايت ايدر.

سَكَنه { سذ. جم. عر. فد : ساكن. با : ساكن.

سُكْنى { سذ. عر. ١. اوتوريلان، اقامت اولنان ير، مقام، محل، مكان، منزل، مسكن، قوناق : سكناسى يوقدر؛ برسكنى تداركنه مجبوردر. — غلط اوله‌رق مصدر كبى دخى اعتبار اولنوب : قابل سكنى دينلير، كه قابل اسكان ويا سكنى اتخاذ

اولنمغه مستعد دیمکدر : بو او
قابل سکنی دکلدر = ایچنده
اوتوریله‌جق حالده دکلدر .

سَکو { س. با : سکی .

سُکوت { سذ. عر. صوصمه، لقردی سویلمه‌مه : سکوت
ایتمك؛ سکوت دیردیردن ایدر؛
التزام سکوت ایتمك = بالالتزام
سویلمه‌مك؛ سکوتله کچیرمك =
جواب ویرمه‌مك .

سُکوتی { ص.عر. صوصمغی سور، چوق لقردی سویلمز،
آز سویلمك طبیعتنده مرکوز
اولان : سکوتی آدمدر .

سُگود { س. با : سوگوت .

سُکون { سذ. عر. ۱. طورمه، حرکت ایتمه‌مه، قیملدا-
نمامه : ماکینه حرکت ایتمیوب
سکون حالنده ایدی. ۲. آرام،
راحت، اسایش، اضطرابسزلق:
تلاشدن صکره برآز سکون
بولدی. ۳. طورغونلق، راکد-
لك : هواده بر سکون وار
ایدی؛ دکیز سکون اوزره
ایدی. ٤. دینمه، طورمه، منقطع
اولمه : یاغمور سکون بولدی؛
ناله و فریادی آنجق کیجه
یاریسی سکون بولدی . ٥. د.
بر حرفك متحرك اولمامسی،
حرکه‌مقابلی، جزم، ساکن حالی :
سکون زا ایله جزم اوقونور .

سُکونَت { س. [مصدره تاء مصدریت الحاقنه
حاجت اولمدیغندن، عربی او-
لمیوب، اویدیرمه بر لغتدر.]
۱. طورغونلق، رکود : دکیز،
هوا سکونت بولدی. ۲. آرام،
اسایش، راحت : حدتی، صیتمه‌سی
کچوب براز سکونت پیدا ایتدی.
۳. دینمه، طورمه، آزالمه :
یاغمور، روزکار سکونت بولدی؛
آغریلری کسب سکونت ایتدی.
|| جغ. منطقهٔ سکونت = خط استوا
جوارنده‌کی بحر محیطده روز-
کار اسمین موقع، لیمانلق منطقه.

سُکونتلی { ص. ۱. ساکن، راحت : کندیسنی
اولدقجه سکونتلی کوردم .
۲. طورغون، راکد، حر-
کتسز : دکیز پك سکونتلی
ایدی .

سِکوئُسترو { س. ا : سقو-ئسترو .

سِکّه { سذ. عر. ۱. مسکوکاته و درهملره اوریلان تمغا .
۲. ضرب اولنمش آقچه : ضرب
سکه؛ سکهٔ خالصه = خالص آلتین
ویا کومش آقچه؛ سکهٔ مغشوشه =
قاریشیق آقچه، متالیك. ۳. دوز
سوقاق ویا یول. || سکة الحدید =
عرب ممالکنده دمیر یوله ویر-
یلان اسمدر .

سِکّه { س. مولوی کلاهی .

سِکّه‌زَن { س. فا. [عر. سکه = آقچه - فا. زدن = اورمق]
مسکوکاتی ضرب ایدن اوسته.

سِکّه‌کَن { س. فا. [عر. سکه = آقچه - فا. کندن = حك
ایتمك] مسکوکاتك قالبنی حك ایدن :
سرسکه‌کن .

سَکی { س. ۱. دیرك آیاقلغی، کرسی طاشی. ۲. آتك آیا-
غنده‌کی بیاض : صاغ آرت
آیاغنده سکیسی واردر.

سِکّیر { س. با : سیکیر .

سِکّین { سذ. عر. بچاق. ن .

سَکینَت { سث. عر. و :

سَکینه { سث. عر. ۱. قرار، راحت، سکونت، آرام .
۲. اطمئنان قلب، جمعیت خاطر،
وثوق، اعتماد. ۳. بنی اسرائیله
احسان اولنان بر معجزه‌که
تابوتله کزدیریلوب کندیلرینك
اطمئنانی و دشمنلرینك دهشتنی
موجب اولورمش .

سَل { س. [عر. « سیل » دن . — سیل دخی یازیلیر .]
یاغمور دن بریکوب دره‌لرده
واویوق یرلرده موقتاً شدتله
آقان صو : سللر آقدی؛ سل
کوتوردی .

سَلّ { سذ. عر. یاواشجه چکمك، صییرمق : سل سیف ایتمك:
[همان یالکز بو تعبیره مخصوصدر.]

سِلّ { سذ. عر. ط. بین العوام ورم دینلن علت مهلکه‌نك
اسم مخصوصیدر. بو علت بدنك
مختلف اعضاسنده ظهور ایتد-
یکندن، آق جکرده ظهور
ایدن الك عمومیسنه « سل الرئه »
غیرتلاقده ظهور ایدننه « سل-
القصبه » وسائره دینلیر .

سَلاجِقه { سخ. جم : سلجوقیلر؛ سلاجقهٔ ایران، سلا-
جقهٔ روم .

سِلاح { سذ. عر. جم : اسلحه. حرب آلتی، یاراق :

سلاح آتمق = تفنك و طبانجه بوشاتمق؛ ترك سلاح ايتمك = بر حربه نهايت ويرمك ياخود حرب ايتمه‌مك ايچون سلاحى الدن براقمق؛ سلاحه صارلمق، طاورانمق = استعمال سلاح ايتمك؛ سلاح بدست = سلاح الده اوله‌رق؛ اسلحهٔ جارحه = كسن سلاحلر؛ اسلحهٔ ناريه = آتشلى سلاحلر. [سلحدار كبى تركيباتده تخفيفاً الفى حذف اولنور .]

سِلاح اَنداز { س. فا. [عر. سلاح = م . فا . انداختن = آتمق] ۱. تفنك ايله مسلح عسكر، افراد دن عسكر. ۲. سفائن حربيه ده طائفه‌لك ايتميوب، تفنكله مسلح اولدقلرى حالده عسكرلك ايدن افراد بحريه .

سِلاح اَندازلق { س. تفنكجيلك، سلاح انداز وظيفه‌سنى ايفا ايدن افراد بريه ويابحريه‌نك حال وصفت وخدمتى.

سِلاحخانه { س. اسلحهٔ عسكريه وضعنه مخصوص بنا ودپوى .

سِلاحدار { ياخود سلحدار. س. اسكى وزرا وكبرانك سلاحلرينى حفظ واداره ايتمكه مأمور آغا.

سِلاحدارلق { ياخود سلحدارلق. س. وزرا وكبرادن برينك سلاحلرينى حفظ و اداره ايتمكه مأمور آغانك صفت ومأموريتى .

سِلاحشور { ياخود سلحشور. س. ۱. سلاحله مسلح آدم، سلاح طاشيان آدم. ۲. جنكاور وحرب آزما آدم. ۳. طشره زادكانندن اوله‌رق خدمت شاهانه‌ده بولنان تفنكيان.

سِلاحشورلق { ياخود سلحشورلق. س. جنكاورلك، حرب آزمايى .

سِلاحلاندِرمَق { فتد. سلاح ويرمك ، تسليح ايتمك.

سِلاحلانمَق { فل. سلاح ايدنمك، ياراقلانمق، سلاح طاقمق، سلاحه صارلمق .

سِلاحلق { س. طبانجه ويتاغان كبى سلاحلرى قومغه مخصوص مشيندن قات قات قوشاق .

سِلاحلى { ص. سلاح طاشيان، مسلح .

سَلاسَت { سث. عر. افاده ده سهولت، سهل و روان افاده، طلاقت : سلاست كلام؛ سلاستله يازمق، افاده ايتمك .

سَلاسَتلى { ص. سهل و روان : سلاستلى عباره، افاده.

سَلاسِل { سث. جم. عر. فد: سلسله. بلا : سلسله.

سَلاطين { سذ. جم. عر. فد: سلطان. بلا : سلطان.

سُلاله { سث. عر. صوى، ذريت، اولاد و احفاد؛ سلالهٔ طاهره = ذريت پاك جناب نبوى؛ سلالهٔ عثمانيان .

سَلام { سذ. عر. ۱. صلح، سلم، اسايش. [بو معنا ايله « سلم » دها مستعملدر.] ۲. آفت ومخاطره‌دن برى وسالم اولمه، برائت، سلامت، صوك ايى وخيرلى چيقمه. [بو معنا ايله « سلامت » دها مستعملدر.] ۳. فنا وزوالدن سالم اولان حق تعالانك اسماء حسناسندندر: يا سلام! ٤. آشنالق، تحيه، «سلامت اوستكزده اولسون!» معناسيله السلام عليك، عليكم ديه‌رك دعا وآشنالق ايتمه: سلام ويرمك؛ سلام آلمق = « وعليكم السلام» ديه‌رك قارشيلق ايتمك، جواب ويرمك؛ سلام كوندرمك = اوزاقده بولنان برينه بالواسطه آشنالق وتحيه ايتمك: سلام ايتمك = كذا : فلان سزه سلام ايديور؛ فلانه بندن سلام ايدك. || سلامه طورمق = كچن بربيوك ذاته حرمةً آياغه قالقوب سلامنى آلمغه مهيا بولنمق. || سلام طورمق = عسكر تفنك ويا قليجنى بر وضعيت مخصوصه ايله اوكده طوتوب مافوقنى سلاملامق؛ سلام طور! بونك قوماندهسى. || السلام عليكم، سلام عليكم = كلنك ايفا ايتديكى رسم تحيه. || وعليكم السلام = بو تحيه‌نك جوابى. || عليه السلام = انبياء عظام وبعضاً صحابهٔ كرام اسامئ مباركه‌سى ياد اولندقده ايراد اولنان دعا تعبيريدر : حضرت نوح عليه السلام. || والسلام = ايشته او قدر! معناسيله بحث نهايتنده سويلنير تعبيردر. || دار السلام = ۱. جنت اعلا. ۲. وقتيله بغداد شهرى. || مدينة السلام = كذا بغداد شهرى .

سَلامَت { سث. عر. ۱. قصور ونقائص وعيوبدن ويا امراض و عللدن سالم و برى

اولمه، سالملك. ٢. امنيت، خوف واندیشه‌دن بری اولمه، امن، امان: سلامته چیقمق. ٣. ایی صوك، ایی نتیجه، حسن انتها، عاقبت خیر: الله سلامت ویرسین؛ عاقبت سلامتی بولدی. ٤. قورتلمه، خلاص، رها، نجات: سلامت بولدی: آرتق اوته‌سی سلامت. ٥. عباره‌نك دوشوك وسقط اولمامسی، سقطلقدن سالم و طوغری اولمسی: سلامت عباره. || مج. سلامت قانجه‌سی = طاقیلان یردن استنلدیكی زمان قولایلقله قورتاریلان قانجه.

سَلاملاشمَق { فتد. بربرینه سلام ویرمك، سلام آلوب ویرمك: یولده راست كلنجه سلاملاشیورز.

سَلاملامَق { فتد. سلام ویرمك، واصول عسكریه‌جه سلاحله ویا طوپ انداختیله رسم سلامی ایفا ایتمك: نوبت بكلین عسكری سلاملادی، كلن سفائنی سلاملادیلر.

سَلاملق { س. ١. بیوك دائره و قوناقلرك اركككره واركك مسافر قبول ایتمكه مخصوص قسملری، حرم مقابلی: سلاملغه چیقمق، سلاملقده یاتمق؛ حرم سلاملق یكرمی اوطه‌لی بر قوناق. ٢. ذات حضرت پادشاهینك جمعه نمازینی ادا ایچون جامع شریفه عزیمت بیورملری: سلاملق رسم عالیسی؛ بو هفته سلاملق رسم عالیسی پك مشعشع صورتده اجرا اولندی؛ سلاملق اونیفورمه‌سی.

سَلب { سذ. عر. ١. قاپمه، زورله آلمه: مالنی الندن سلب ایتدی. ٢. رفع ایتمه: وقتیله تجار كمیلرینك راحتی سلب ایدلمش ایدی. ٣. نفی، انكار، برحدثك عدم وقوعی، اثبات مقابلی: ادات سلب.

سَلبی { صر. عر. ث: سلبیه. نفی و انكاره منسوب و متعلق: قضیهٔ سلبیه.

سَلجوقی { صر. عر. ث: سلجوقیه. طول مدت ایرانده و آناطولیده حكومت سورمش اولان آل سلجوقه منسوب و متعلق: تاریخ سلجوقی؛ ملوك سلجوقیه.

سِلحدار { س. فا. دا: سلاحشور وسلاحدار.

سِلحشور { س. فا. و:

سَلخ { سذ. عر. ١. یوزمه، صویمه، دریسنی چیقارمه: قویونلری سلخ ایتمك. ٢. [مصدریت معناسنی متضمن اولمقسزین] عربی آیك صوك كونی، غره مقابلی: سلخ محرم، سلخ ذی القعده.

سَلخخانه { س. فا. [عر. سلخ = یوزمه. فا. خانه = او. تر. زبانزدی: صالخانه.] قصابلر ایچون كسیلن قویون وسائر حیواناتك بوغازلنوب یوزلمرینه مخصوص محل كه تمیزلك ایچون شهرك خارجنده اولور: سلخخانه كوپكی.

سَلسال { سذ. عر. صوثوق و طاتلی وخفیف صو.

سَلسَبیل { سذ. عر. خفیف و لذیذ صو. اصل جنتده برچشمه‌نك اسمیدر.

سَلسره { س. مج. كمیلرده عسكری خدمت باشنه دعوت ایچون چالینان كمیك دودوك.

سِلسِله { سث. عر. جـ: سلاسل. ١. زنجیر: سلسلة الذهب = آلتین زنجیر. ٢. بربرینه مربوط بر صره تشكیل ایدن شیء: سلسلهٔ جبال. ٣. مافوقدن مافوقه تعاقب ایدن صره و ترتیب: سلسلهٔ مراتب قاعده‌سنه رعایةً = ما فوقدن ما فوقه مراجعت ایده‌رك. ٤. پدردن اولاده صره ایله یازیله‌رق تشكیل اولنان ذریت دفتری، شجره: سلسلهٔ نسبی فلان ذاته متصل اولور.

سِلسِله نامه { س. فا. مشاهیرك و حكمداران خاندانلرینك اباً عن جد نسل و نسبلرینك صورت تعاقبنی زنجیر كبی بربرینه مربوط اوله‌رق كوسترن كتاب ویا جدول.

سُلطان { سذ. عر. [« سلاطة » دن مشـ.] ١. حكمدار، ملك، پادشاه: سلطان البرین والبحرین. سلاطین عظام عثمانیه‌نك اسامیسی باشنه قونور: شوكت افزای تخت عثمانی سلطان الغازی عبد الحمید خان ثانی حضرتلری. ٢. سلاطین عظام حضراتنك والده وهمشیره وكریمه‌لرینه اطلاق اولنور: والده سلطان؛ مهر ماه سلطان: سلطان سرایی؛ خانم سلطان = سلطان كریمه‌سی.

سُلطانلق { س. پادشاهلق، حكمدارلق.

سُلطانی { صر. عر. ث: سلطانیه. پادشاهه منسوب و

متعلق: طریق سلطانی = شاهراه، بیوك جاده؛ مكتب سلطانی؛ قلعهٔ سلطانیه .

سَلطَنَت { سذ. عر. ١. پادشاهلق، حكمدارلق : قانونی سلیمان خان قرق سنه سلطنت سوردی. ٢. دولت، حكومت: سلطنت سنیه، سلطنت عثمانیه. ٣. مج. دبدبه، طنطنه، دارات. || سلطنت قایغی = پادشاهان عظام حضراتنك ركوب همایونلرینه مخصوص كوشكلی قایق .

سَلطَنَتلی { ص. داراتلی، مطنطن، مدبدب .

سَلَف { سذ. عر. جم : اسلاف. ١. بر حال و موقعده دیكرندن اول بولنمش اولان آدم، كچمش، اسكی، خلف مقابلی: فلان ایشی شمدیكی والی یاپمدی سلفی حاضرلامشیدی؛ خلف سلف یولده بولشدیلر؛ اونكله فلان مأموریتده خلف سلف اولدق. ٢. اسكی آدم، جد. [باشلیجه جمعی :] اجداد، كچمشلر، اسكی آدملر : اسلافك اثرینه تبعیت ایتمك؛ اسلاف كرامزك ثمرهٔ سعی و غیرتنی اقتطاف ایدیورز .

سِلك { سذ. عر. ١. اینجی و تسبیح كبی دانه‌لرك كچیرلدیكی ایپلیك و غیطان وسائره: اینجیلری سلكه چكمك. ٢. دیزی، صره : سلك لآل=اینجی دیزیسی. ٣. مج. صره، ترتیب، طاقم: سلك نظمه چكمك. ٤. بر آدمك طوتدیغی یول، طریق، مسلك : سلك جلیل عسكری؛ بن او سلكه داخل دكلم؛ هر كس كندی سلكنه رعایت ایدر.

سِلّه { یاخود سیلله. س. آچیق ال ایله و ال آیاسیله اوریلان طوقات : سلله آتمق، اورمق.

سَلَم { سذ. عر. [سینك فتحی و كسری جائز اولوب لامك فتحی ایسه غلطدر.] باریش، صلح، آسایش : محافظهٔ صلح وسلم ایچون .

سَلَم { سذ. عر. مؤجلی معجله صاتمه یعنی پشین پاره ایله ویره‌سی یه مال آلمه.

سَلَّم { فتـ. عر. [تفعیل بابندن ماضی مفرد مذكر غائب اولوب بعض دعا تعبیرلرنده بولنور :] سلام ایتسین، سلامت ویرسین : صلی الله علیه وسلم .

سُلَّم { سذ. عر. نردبان، باصامق، بر یره صعود ایتمك ایچون واسطه اولان شیء : سلم ترقی.

سُلَمَن { س. با : سولومن .

سَلَندی { س. ١. یول آقان یاغمور صویی، سوقاقلرده دره كبی آقان یاغمور سلی. ٢. اوفاق سل یولی، یاغمور سلنك آقاركن چیزدیكی دره .

سِلَندیر { س. [فر. Cylındre] صنـ. درونی مجوف و ایكی طرفی مسدود استوانه كه استیم داخلنده كی پیستونه اجرای تضییق ایله تحریك ایدر .

سَلوا { سذ. عر. با : سلوی .

سُلوك { سذ. عر. ١. بر یوله كیرمه، بر صره یه دیزلمه، بر صنف مخصوصه داخل اولمه: سلك عسكری یه سلوك ایتدی. ٢. طریق تصوفه انتساب، اهل طریقدن اولمه، ریاضته اشتغال : اهل سلوكدن بر آدم؛ سلوك قولای ایش دكلدر .

سَلوی { سذ. عر. بیلدیرجینك بیوكی، یلوه. — صحرای تیهده من دینلن قدرت حلواسیله برابر من طرف الله بنی اسرائیله ویریلان قوشلر بواسمله یاد اولنور.

سَلوی { س. با : سروی .

سَلویسه { س. [یتا. Servizio] بحـ. آرمه‌ده بولنان متحرك خلاطلر .

سَلّه { سذ. عر. [تر. زبانزدی شده‌سزدر] سپت، اشپورطه‌نك بر نوعی .

سَلّه‌باف { س. فا. [عر. سله= سپت ـ فا. بافتن طوقومق] سپت وزنبیل كبی شیلر طوقویان، سپتجی، كوفه‌جی، زنبیلجی .

سِلّه { س. با : سلله .

سِلّی { ص. عر. ث : سلیه. ط. ورم علتنه منسوب ومتعلق .

سَلیس { ص. عر. ث : سلیسه. [« سلاسة » دن صشـ.] سلاستلی، ركاكتسز، سهل وروان : سلیس عباره، عبارهٔ سلیسه .

سِلیسیوم { س. [لا. Silicium] كیمـ. اجسام بسیطه‌دن بر جنس طاش كه قوم وچاقماق طاشی باشلیجه بوندن مركبدر .

سَلیقه { سذ. عر. گوزل سویلمه‌ده و یازمه‌ده كی استعداد

طبیعی، خداداد اولان فصاحت و طلاقت : فلانك سلیقه‌سی واردر، سلیقه‌سی پك كوزلدر.

سَلیم { ص. عر. ث : سلیمه. [«سلامة» دن صش.] عیب وقصوردن بری، صاغلام، طوغری، درست، صحیح : عقل سلیم.

سَلیمی { س. سلطان سلیم خانك ایجادی اولان تاج بیچملی بر نوع قاووق.

سَلیمیّه { س. صیرمه داللی اسكی بر نوع كزی.

سَمّ { سذ. عر. جـ : سموم. زهر، آغو : سم قاتل = مؤثر زهر. ‖ سم الفار = صیچان اوتی.

سُمّ { س. فا. آت كبی حیوانات آیاغنك طیرناغی.

سَماء { سث. عر. جـ : سماوات. كوك، آسمان، فلك، سپهر؛ بین الارض والسماء = یر ایله كوك آره‌سنده. ‖ علائم سما = الكم صاغمه اسم تركیبسنك یاكلیش املاسیدر.

سِمات { سث. جـ. عر. [فد : وسمه مرادفی اوله‌رق « سمه » لسانمزده چوق قوللانلماز.] تمغالر، علامتلر، نشانلر : ذات ملك سمات.

سَماحَت { سث. عر. جومردلك، ال آچیقلغی، سخاوت: ابراز سماحت ایتمك.

سَماحَتلو { سماحتلی. ص. ١. جومرد، الی آچیق، سخی، كریم. ٢. از. طریق علمیه‌ده قاضیعسكرلك پایه‌سنی احراز ایدن ذواته، ودولتلو عنوانیله برابر شیخ الاسلامه ویریلن عنوان رسمیدر.

سِماط { سذ. عر. ١. سفره، یمك ماصه‌سی ویا اورتیسی، ترابزه. ٢. یمك، طعام، ضیافت.

سَماع { سذ. عر. ایشیتمه، مسموعی اولمه : عربیده ثلاثی مجرد مصدرلری بر قاعده‌یه مبنی اولمیوب سماعه تابعدر.

سِماع { سذ. عر. ١. موسیقی دیكلمه، چالغی جمعیتنه دوام : سماعه میل طبیعیسی واردر. ٢. مولوی درویشلرینك نای وقدم وبر اصول مخصوصه ایله دونه‌رك اجرا ایتدكلری ذكر وآیین : تكیه‌ده بو كون سماع واردر.

سَماعاً { ح. عر. ایشیده‌رك، ایشیتمكله : بونی سماعاً بیلیرم.

سِماعخانه { س. فا. [عر. سماع = م. فا. خانه = او] ١. مولوی تكیه‌سنك سماع اجراسنه مخصوص واسع دیوانخانه. ٢. علی الاطلاق تكیه‌لرده ذكر ومقابله‌یه مخصوص محل.

سَماعی { ص. عر. ث : سماعیه. د. ایشیتمك اساسنه مبنی، برقیاس وقاعده‌یه تابع اولمیان، اهل لساندن نصل ایشیدلمش ایسه اویله واقع اولان : افعال سماعیه، مصدر سماعی. مقابلی قیاسی. = س. مو. اصول مخصوصه‌سیله بسته‌لنن وبرقطعه‌دن عبارت اولان شرقیلر.

سُمّاق { س. عر. اكثریا كبابه قونیر قرمزیجه دانه.

سُماقی { س. با : صوماكی.

سَماوی { یاخود سمائی. ص. عر. ث : سماویه، سمائیه. ١. كوكه ویا جو هوایه منسوب و متعلق، كوكدن دوشمش : حجر سماوی؛ علائم سماویه. ٢. من طرف الله اولان : احكام سماویه، كتب سماویه.

سَمائی { ص. عر. با : سماوی.

سُمپاره { س. فا. [تر. زبانزدی: زیمپارا.] حیوان طیرناغی واوكا مشابه شیئلری آشیندیران سرت شیء؛ سمپاره كاغدی = معادنی وتخته وسائره‌یی اكه‌لمكه مخصوص اوستنه سرت بر توز یاپیشدیرلمش كاغد ویا بز.

سَمت { سذ. عر. جـ : سموت. ١. جهت، طرف، جانب : او سمتده = اوطرفده؛ بزم سمتده بزم جهتده؛ سمت سمت = جهت جهت، طرف طرف. ٢. هـ. اجرام سماویه‌دن برینك مركزندن مرور ایدن ارتفاع دائره‌سنك افقدن قطع ایلدیكی نقطه ایله افقك شمال ویا جنوب نقطه‌سی بیننده واقع دائرهٔ عظیمه قوسی وتعبیر دیكرله دائرهٔ ارتفاع ایله نصف النهار راصد بیننده سمت رأسده حادث اولان زاویه؛ فرانسزجه عر. « السمت » دن مأخوذ اوله‌رق Azimut دینلیر. ‖ سمت الرأس = سطح ارضده قائماً طوران راصدك قامتی استقامتنده برخطك اخراجی تصور اولنور ایسه سماده رأسی جهتنده بولنان نقطه كه بونك مقابلنده قدمی جهتنده بولنان نقطه‌یه‌ده سمت قدم دینیر. فر. بو اسم عربیدن مأخوذ اوله‌رق Zènith دینلیر. سمت

قدم : سمت نظیر، که فر. ینه
عر. نظیردن مأخوذ اوله‌رق
Nadir دینلیر. || دائرهٔ سمت،
دائرهٔ ارتفاع = سمت الرأس و
سمت قدم نقطه‌لرندن مروری
تصور اولنان دوائر عظیمه‌که
تماماً افقك شرق‌وغرب نقطه-
لرندن مرور ایدنلره دائرهٔ سموت
اول تسمیه اولنور. || سمت پو-
صله‌سی = اجرام سماویه‌نك سمت
وسعه‌سنی رصد ایتمکه مخصوص
پوصله.

سُمتراش { س. فا. [سم = حیوان طیرناغی - تراشیدن = یونمق. — تر. زبانزدی : صونتراش] نعللارکن حیوانلرك طیرناغنی کسمکه مخصوص نعلبند آلتی.

سِمحاق { س. عر. تث. باش کمیکنی وعلی العموم کمیکلری اورتن اینجه دری ویا زار.

سَمَر { س. ۱. یوك حیوانلرینه یوکی باغلامق ایچون صرتلرینه قونیلان شیء، پالان : سمر اورمق = حیوانه سمر قومق؛ سمری دویرمك = حیوان سمری دوشورمك، آتمق. ۲. حمال آرقه‌لیجی.

سَمِرتمك { فتـ. با : سمیرتمك.

سَمَرجی { س. حیوان سمرلرینی یاپان آدم.

سَمَرجیلك { س. حیوان سمری یاپمق صنعتی.

سَمَرلی { ص. ۱. سمر طاشیان (حیوان). ۲. آرقه‌لیجلی (حمال). ۳. اورکوجلی، کمرلی.

۴. قبا، غلیظ.

سَمِرمك { فل. با : سمیرمك.

سُمره { یا سمرت. سث. عر. اسمرلك، قویو رنك. ن.

سِمسار { سذ. عر. ۱. بیوجك بر آلیش ویریشده صاتان ایله طالب آره‌سنده وساطت ایدن آدم، دلال، ساعی. ۲. بر فابریقه‌یه وکالت ایدوب اونکه اشیا آله‌جق تجار بیننده وساطت ایدن آدم، قومیسیونجی.

سِمسارلق { س. آلیش ویریشده میانجیلق، دلاللق، قومیسیونجیلق.

سِمساریّه { سث. عر. سمسارك یعنی دلال ویا قومسیونجینك صاتان وآلاندن اخذ ایلدیکی حق واجرت که اکثریا یوزده ایکیشردن عبارتدر.

سِمسِم { سذ. عر. صوصام. ن.

سَمع { سذ. عر. ۱. ایشیتمه، ایشیدیش : سمع وبصر اك بیوك نعم سبحانیه دندر. ۲. دیکلمه، قولاق آصمه، امتثال : سمع وطاعت. ۳. [مصدریت معناسنی تضمن ایتمکسزین] قولاق، کوش : واصل سمع ممنونیتم اولمشدر.

سَمعاً { حـ. عر. ۱. ایشیده‌رك، ایشیتمکله. [بو معنا ایله «سماعاً» دها مستعملدر.] ۲. دیکلیه‌رك، دیکلمکله، اطاعتله : سمعاً وطاعةً = باش اوستنه! کمال انقیادله.

سَمعی { ص. عر. ذ : سمعیه. ایشیتمك حاسه‌سنه منسوب

ومتعلق : حس سمعی، قوهٔ سمعیه.

سَمَك { سذ. عر. جـ : اسماك. بالیق، ماهی.

سَمَلجه‌مك { یا سمجلیمك. فل. ۱. بیرامق، قیرمق، ۲. سینوب صیزلانمق.

سَمَنی { سذ. عر. تره یاغی.

سِمَن { سذ. عر. [اصل میم ساکنه ایله در.] سمیزلك، یاغلیلق : سمن کلمك، سمن پیدا ایتمك = سمیرمك.

سَمَن { س. فا. یاسمین دینلن کوزل قوقولی بیاض چیچك.

سَمَنبَر { ص. فا. [سمن = یاسمین. بر = کوکس] کوکسی یاسمین کبی بیاض، یاسمین کوکسلی.

سَمَنبو { ص. فا. [سمن = یاسمین. بو = قوقو] یاسمین قوقولی.

سَمَند { س. فا. قوله آت. ۲. سریع الحرکه وکوزل آت، رخش : سمند باد رفتار. عر.

سَمَندَر { س. فا. [عربیده ده مستعملدر.] ۱. کویا آتشده یاشار برحیوان موهوم که خرافات ایرانیه ده مذکوردر. ۲. صوئوقلغیله مشهور برجنس صو کرتنکه‌سی.

سُمُوّ { سذ. عر. یوکسکلك، علو، رفعت.

سَموات { یاخود سماوات. سث. جـ. عر. فد : سماء. با : سماء.

سَموح { ص. عر. [«سماحة»دن سمبـ.] زیاده‌سیله جومرد وسخاوتلی.

سَمّور { س. فا. [تر. زبانزدی : سامور] ۱. زردآوه وساکصار جنسندن سبیریه

جهتلرنده بولنور برحیواندر، که کورکی پك مقبولدر . ٢. بو حیوانك دریسندن معمول کورك: کوزل بر سمور کیمش. — بو معنا ایله صفت کبی دخی قوللانیلوب: سمور کورك دینلیر . ٣. زلف سیاهدن کنایه اولور. || سمور قاش = پك ککیش وسیاه قاش؛ سمور قاشلی آدم.

سَموم { سذ . عر. [عربیده مؤنثدر.] چولدن کلکله پك صیجاق وزهرلی اسوب نباتات وحیواناتی هلاك ایدر برروزکار. سام دخی دینلیر .

سُموم { سذ. جم. عر. فد : سم. با : سم .

سَمه { صـ. سرسم، سراسیمه .

سَمِیّ { صـ. عر. آداش، همنام. ذ.

سَمّی { صـ. عر. ث : سمیه. زهره منسوب ومتعلق، آغولی، زهرناك : مواد سمیه .

سِمید { یاخود سمیت. سـ. کوچك حلقه شکلنده خاص اتمك: یاغلی سمید؛ سمید اونی = سمید اعمالنده قوللانیلان خاص اون. || بـ. تخلیصیه سمیدی = دکزه دوشنلرك طوتمسی ایچون کمیلرده بولنان سمید شکلنده منتار.

سِمیدجی { سـ. ١. سمید یاپان اتمکجی. ٢. سمیدکزدیروب صاتان آدم. || سمیدجی اتمکی = سمید ایچون خاصی آلندقدن صکره قالان قباجه اوندن یاپیلان اتمك که ایکنجی نوع اولوب دها اوجوزدر .

سَمیر { سذ. صـ. عر. [« سمر » دن مشـ.] رفیق، آرقداش، همدم، مصاحب. [اصل عربیده کیجه وقتی برلکده صحبت ایدن همدم دیمك اولوب، لساننزده یالکز بعض وصف ترکیبلرده بولنه‌رق « متصف » معناسنی افاده ایدر .] وزیر معالی سمیر= معالی ایله متصف وزیر .

سَمیرتمك { فتـ. ١. برینك سمیرمسنی موجب اولمق، سمیرمسنه سبب اولمق، سمیزلك وسمن ویرمك، تسمین ایتمك : بالیق یاغی انسانی سمیرتیر. ٢. قبارتمق، آلتی بسلمك : یاناغی سمیرتملی. ٣. طوپراغه کوبره آتوب بسلمك : بو باغچه‌نك طوپراغی سمیرتمك ایچون چوق کوبره‌یه احتیاج واردر.

سَمیرگین { صـ. سمیزلکدن آغرلاشوب او یوقلایان تنبل، تنبللکدن سمیروب شیشن.

سَمیرمك { فل. سمیز اولمق، سمن پیدا ایتمك : سمیرمك ایستین بالیق یاغی ایچملیدر؛ بو موسمده قویونلر سمیرر .

سَمیز { صـ. یاغلی، سمین، بسلی، اتنه طولغون : سمیز آدم؛ سمیز قویون؛ سمیز ات.

سَمیزاوت { سـ. یاپراغی قالینجه معروف بر یشیل سبزه، بقلة الحمقاء .

سَمیزجه { صـ. آز ویا اولدقجه سمیز ویاغلی : سمیزجه چوجق؛ سمیزجه ات.

سَمیزلك { سـ. یاغلیلق، سمن : انسان ایچون چوق سمیزلکده ایی دکلدر؛ اتك بو قدر سمیزلکندن حظ ایتم.

سَمیع { صـ. عر. ث : سمیعه. [« سمع » دن مشـ.] ایشیدن، قوهٔ سامعه‌یه مالك : جناب حق سمیع وبصیردر.

سَمین { صـ. عر. ث : سمینه. [« سمن » دن مشـ.] سمیز، یاغلی.

سَن { ضـ. ضمیر شخصینك مخاطبی اولوب، مضاف الیهی : سنك، مفعول الیهی : سکا، مفعول‌بهی : سنی؛ جمعی : سزدر. سن کل؛ سکا سویلیورم؛ سنی کوردم؛ سنك ایشك؛ سنجه = سکا کوره؛ سنسز = سن اولمقسزین .

سِن { سذ. عر. جـ : اسنان. ١. دیش، دندان : اسنان مصنوعه = یاپمه دیشلر. ٢. یاش، عمر درجه‌سی : سن طفولیت، سن رشد، سن کمال، سن شیخوخت. || اسنان عسکریه = عسکرلك ایچون قرعه چکه‌جك یاشده بولنان افراد .

سِنًّا { حـ. عر. یاشجه، سن اعتباریله : بن سناً اوندن بیوکم.

سِناء { سذ. عر. اجنابی اولان بر نبات؛ سناء مکی= یاپراغی قوتلی مسهل اولان معروف بر نبات که بین العوام « سنامکی » دینلیر؛ سناء کاذب = شکلاً سنامکی‌یه مشابه اولوب آنجق مسهل اولمیان بر جنس نبات .

سَنابِك { سذ . جـ . عر . فد : سنبك. با : سنبك .

سِنار { سـ. قلفات ایتمك اوزره آچغه مخصوص قلفاتجی دمیری.

سِنامکی { سـ. سناء مکی. با : سناء .

سِنان { سذ. عر. جـ : اسنه. مزراق وسونکی وسائره دمیری، کسکین اوجی .

سُنُبك { سد. عر. جمـ : سنابك. آت طیرناغی . [جمعی لسانمزده دها مستعملدر.]

سُنْبُکی { سـ. [زبانزدی: زانبوقه] بر جنس کوچك کمی ویا بیوك قایق، سنبوق = سخـ. مـ. جزایر بحرسفید دن ردوسه ملحق بر آطه. [بو آطه اهالیسی علی العموم طالغیجلقله متعیش اولدقلرندن، طالغیجلره‌ده بعضاً سنبکی دینلیر .]

سُنْبُل { سـ. فا. صوغاندن حاصل اولان معروف چیچك که انواعی اولور . ـــ زلف خوبا. ندن‌ده کنایه اولور. ‖ نبا. سنبل رومی= فر. Nard وسنبل هندی= فر. Nard Indien دینلن فصیلهٔ نجیلیه یه منسوب ایکی جنس نبات که بزم بیلدیکمز سنبله بکزه‌مز.

سُنْبُله { سد. عر. ۱. باشاق. ۲. هـ. بروج اثنا عشرك بری که شمس آغستوسده بوکا داخل اولور .

سُنْبُلی { صـ. ۱. سنبل چیچکلرینك حظ ایتدکاری بلوطلی و قپالی هوایه وصف اولور : سنبلی هوا = یاغمور یاغمدیغی حالده بلوطلی هوا. ۲. مظنه‌دن حضرت شیخ سنبل سنانك طریقنده بولنان (درویشان) .

سُنَّت { سد. عر. جمـ : سنن. ۱. فخر کائنات (صلعم) افندمزك اقوال وافعال مبارکه. لری‌که اهل اسلام ایچون لازم الامتثالدر : سنت شریفه، سنن سنیه. ۲. ختان : چوجغی سنت ایتمك؛ سنت جمعیتی . = جمـ. احادیث شریفهٔ نبویه و بونلری حاوی کتب اساسیه‌دن کتاب : سنن ابی داود، سنن ابن ماجه . ‖ اهل سنت، اهل سنت والجماعه= نص کریم وسنت نبویه‌یه تطبیق عمل ایتمك اوزره ائمهٔ دینك اجماع و قراریله تعین ایتمش اولان مذهب مشروعه تابع اهل اسلام : اهل سنتدنم؛ اهل سنت مذهبنده‌یم؛ اهل سنت اعتقادی. ‖ سنتله‌مك = بیتیرمك: بو یمکی سنتلیه‌لم .

سنّتجی { سـ. چوجقلرك ختان عملیاتنی اجرا ایدن جراح .

سُنّتسز { صـ. ختان اولمامش، غیر مختون .

سُنّتلی { صـ. ختان اولمش، مختون.

سِنتینه (یا سینتینه . سـ. [یتا.] { کمینك داخلاً الك آشاغی قسمی؛ سنتینه طلومبه‌سی= کمینك باش و قیچ طرفلرندن کلوب غراندی دیرکی دیبنده طوپلانان صویی طیشاری‌یه آتمغه مخصوص طلومبه؛ سنتینه قوقوسی= سنتینه‌ده متراکم صویك حاصل ایتدیکی کریه رطوبت قوقوسی .

سَنْج { صـ. فا. جمـ : سنجان . [« سنجیدن » فعلندن سمصـ. اولوب صتر . تشکیلنه کیرر] طارتان، وزن ایدن : سخنسنج = سویلدیکی سوزی ایی طارتان؛ نکته سنج = قوللا. ندیغی نکته‌لری کوزلجه وزن ایدوب محلارنده استعمال ایدن.

سِنْجاب { سـ. فا. [اصل فارسیسی سینك فتحیله در .] ۱. تیـون دینلن و آغاجلرده یاشایان کمیریجی کوچك حیوانك قورشونی توکلیسی. ۲. بوحیوا. نك پوستندن معمول کورك : سنجاب قاپلامق .

سِنجابی { صـ. سنجاب رنکنده قویوجه قورشونی.

سَنْجاق { سـ. [اصلی : «صانجمق». دن « صانجاق »] ۱. اوجی سیوری دمیردن اولوب ضاپلانان بیوك بایراق، رایت، لواء : سنجاق آچمق، چکمك. ۲. هر ولایتك منقسم اولدیغی اوچ بش دائره‌نك بهری که برقاچ قضادن مرکبدر، لوا : خدا. وندکار ولایتی بش سنجاقدن مرکبدر؛ قره‌سی سنجاغی. [وقتیله بر سنجاق سپاهی دائره‌سی او. اولمسی وجه تسمیه‌در.] ۳. بحـ. کمینك ایچر یسنده بولندیغی حالده باش طرفه توجه اولنور ایسه صاغ طرفی . صوله اصابت ایدن طرفه‌ده اسکله دینیر . سنجاق پوسته‌سی = کمیده نوبت خصوصنده ایکی یه تفریق اولنان ضابطان وعسکرك صاغده بولنا. نلری؛ سنجاق بوغمق = استمداد ایچون یاپیلان قدیم براشارتدرکه سنجاق اورته‌سندن بوغیله‌رق قالدیریلیر ایدی؛ سنجاق باغی = برنوع باغ؛ سنجاغه کل = کمینك باشنی صاغ طرفه دوندیرمك ایچون ویریلن قوماندا؛ سنجاق براتی = بر کمینك تابعیتی مبین اولان رسمی برات؛ اشارت سنجاغی = اشارت ایچون کشیده اولنان درت کوشه‌لی سنجاق.

|| سنجاق شریف، لواء شریف= امانات شریفه‌دن اولان لوای مقدس جناب نبوی.

سنجاقدار { س. [تعبیر سقیم. طوغریسی : علمدار] سنجاغی طوتان عسکر.

سنجان { یاخود زنجان. س. سا. قزلی بر جنس دیکنلی چالی، موسی آغاجی.

سنجر { س. استحکام، طابیه، متریس. مر.

سنجرف { سذ. عر. سولوکن. ذ.

سنجیده { ص. فا. ۱. طارتلمش، موزون. ۲. مج. ایی دوشونلمش، تام یرنده وحشو- یاتدن عاری (سوز).

سنخ { سذ. عر. جم : اسناخ. تث. دیش کوکنک کومیلی بو- لندیغی یر، دیش یوه‌سی.

سند { سذ. عر. جم : سندات. ۱. اوزرینه طیانیلان شیء، طیانیله‌جق یر، اعتمادگاه، مدار توسل، ملجأ، پناه : اهل ایمانک سندی. ۲. باشقه‌سی عهده‌سنده اولان بر حقک، آلنه‌جق بر مالک، اقراض اولنمش بر مبلغک عائدیتی ناطق و مصدق کاغد، ایکی ویا زیاده اشخاص آره‌سنده منعقد برعقدی اثبات ایچون تنظیم اولنان ورقه که مدیون طرفندن داینه ویریلیر، وحین حاجتده حقی طلبه مدار اولور: سند ویرمک؛ سند آلمق؛ سند رسمی = بردائرهٔ رسمیه‌دن ویا مأمور مخصوصی طرفندن تصدیق اولنمش سند؛ سند عادی= بوصورتله تصدیق اولنمیان سند؛ ۳. اراضی واملاک اصحابنه تصرفلرینی مصدق اوله‌رق جانب حکومتدن ویریلن ورقهٔ رسمیه : سندات قلمی، سندات مدیری. سند بحری = برکمینک کیمه عائد اولدیغنی مبین اولان سند. ٤. د. بر قاعده‌یه مثال اولمغله برابر طوغریلغنی اثباته دخی مدار اولان قول قوی ومعتبر، دلیل، برهان، قواعد صرفیه ونحویهٔ عربیه‌ده آیت کریمه‌نک مثال ایرادی کبی.

سندان { سذ. عر. اورس دینلن معروف دمیرجی آلتی.

سندروس { یاخود سندلوس. سذ. عر. ص. قوپال آغاجنک ضمغی ویاغی : سندروس توزی، یاغی، فر. Sandaraque.

سندس { سذ. عر. اسکی بر نوع ایپک قماش.

سندلشمک { فش. سند آلوب ویرمک، آلوب ویره‌جکه وسائر معاملات وحقوقه متعلق سند مبادله ایتمک : ایشی صاغلاملاشدیرمق ایچون سند لشملیسکز.

سندلی { ص. سندله تصدیق او- لنمش، بر سنده مستند: سندلی بورج.

سنده‌لمك { یاخود سنده‌له‌مك. فل. آیاقده طوره- میوب صارصلمق : بو سوزی ایشیدنجه آیاق اوزره سنده‌لدی.

سندیق { س. [فر. Syndic] حق. افلاس ایشلرینک تسویه‌سی ایچون محکمهٔ تجارت طرفندن تعیین اولنان وکیلر.

سندیقه { س. [فر. Syndicat] معاملات تجاریه وصرا- فیه‌دن برینک محافظهٔ منفعت ضمننده متحداً ایفاسی ایچون تشکیل اولنان هیئت : فس سندیقه‌سی؛ شکر سندیقه‌سی.

سنسی { س. با : سیکسی.

سنقور { س. شاهین.

سنك { ض. « سن » ضمیر مخا- طبنک مضاف الیهیدر : سنك ایشك.

سنگ { س. فا. طاش، حجر : سنك خارا = مرمرطاشی؛ سنك طعن آتمق = طعن ایتمك.

سنگدل { ص. فا. [سنگ=طاش- دل = یورك] طاش یورکلی، مرحمتسز.

سنگسار { س. فا. رجم : سنگسار اولسون = رجم جزای مدهشنه اوغراسون.

سنگستان { س. فا. طاشلق یر.

سنگکی { ض. مالکیت بیان ایدن ضمیر شخصینک مخاطبه تعلق بیان ایدنیدر : بنم ایشم دها بیتمدی لکن سنککی حاضردر. — مالکه کوره جمعی « سزککی »، و مملوکه کوره جمعی « سنککیلر » در.

سنگین { ص. فا. طاشدن اولان: دل سنگین = طاشدن یورك.

سنمار { س. مشهور قصر خورنق انشا ایدن معمار.

سنمك { یاخود سینمك. با : سیکمك.

سنن { سذ. جم. عر. فد : سنت. با : سنت.

سنوح { سذ. عر. جم : سنوحات. عقله و خاطره کلمه،

خطور : خاطرمه بویله بر فکر سنوح ایتدی؛ بو ترتیب صرف کندی سنوحاتندندر. [بونك یرینه وقایع دیمك اولان « سانحات » استعمالی و مثلا « سنوحات العرب » یرینه « سانحات العرب » دیملسی غلط محضدر.]

سنوح { سذ. عر. صاغلام و مطمئن اوله، معلومات قویه‌یه دسترس اوله. ذ.

سنور { یاخود سینور. سه. [یو. Σύνορον] حدود، سرحد، ثغور: سنورده تحشد ایدن عسکر؛ سنورلرك محافظه‌سی. || سنور قومق = تحدید ایتمك.

سنورداش { صه. مشترك حدودی اولان، همحدود.

سنوی { صه. عر. ذ: سنویه. سنه‌یه منسوب و متعلق، بر ییلده ویا ییلده بر واقع اولان، ییللق : ایراد سنوی؛ واردات سنویه. = حه. تر. ییلده، هر ییل : بوچفتلك سنوی یوز لیرا ایراد ویرر.

سنه { سذ. عر. جه : سنین. تا : سنتین. ییل، سال : بش سنه، قرق سنه، هرسنه؛ سنین وفیره‌دن بری؛ سنتین اخیرتینده.

سنه { سذ. عر. با : سنت.

سنی { ضه. « سن » ضمیر مخاطبنك مفعول بهی.

سینی { سه. فا. [اصلی : چین ایشی معناسیله «صینی»] اوزرنده یمك یمكده وسائر احتیاجاتده قوللانیلان باقیر ویا پرنجدن بیوك تپسی.

سنی { صه. عر. ذ: سنیه. [«سنو» دن صشه.] یوكسك، یوجه، عالی، سامی، رفیع، بلند، بالا : سنی الجوانب؛ ارادۀ سنیه.

سنی { صه. سه. عر. ذ: سنیه. [« سنة » دن سمنه.] اهل سنت مذهبنه تابع : سنیلرك اعتقادی : اورانك اهالیسی سنیدر؛ سنی المذهب = مذهبی سنی.

سنین { سذ. جه. عر. فد : سنه. با : سنه.

سنیور { سه. [یتا. Signore] افندی، آغا، موسیو. اجنبیلرك آشاغی صنف افرادی حقنده قوللانیلیر.

سو { سه. فا. یان، طرف، جانب، صوب : فلانك سوی والالرینه. || سو بسو = طرف طرف، هر طرفده، هر یانه.

سوء { سذ. عر. [جه. اسواء ایسه‌ده لسانمزده مستعمل اولمیوب، اونك یرینه « مسائه » جمعی اولان « مساوی » لغتی قوللانیلیور.] کوتیلك، فنالق، ناسزالق : سوء حرکت = حرکتك کوتیلکی، کوتی حرکت: سوء اخلاق = اخلاق فنالغی، فنا اخلاق؛ سوء نیت = نیت کوتیلکی، کوتی نیت؛ سوء ظن = ظن کوتیلکی، کوتی کمان. || [همان دائما بو صورتله صفت معناسنی افاده ایدر.] سوء استعمال = وظیفه‌یی مشروطلهنه صرف ایتمه‌مه، ناتحمل قوللانمه.

سواء { صه. عر. بر، مساوی، یکسان. ذ.

سوابق { سذ. جه. عر. فد : سابقه. با : سابقه.

سواحل { سذ. جه. عر. فد : ساحل. با : ساحل.

سواد { سذ. عر. ۱. سیاهلق، قراردی : سواد زلف. ۲. یازی قره‌لامه، مسوده : تکثیر سواد ایتمك = بیهوده یره یازی قره‌لامق. ۳. اوزاقدن قراردی حالنده کورینن غلبه‌لك یاخود سوری. ٤. شهرك خارجنده باغ وبوستان واشجار کثرتندن قراردی حالنده‌کورینن یرلر، بر بیوك شهرك اطرافنده‌کی قرا وقصبات : سواد بغداد، سواد کوفه. || سواد اعظم = شهر عظیم. || سواد العین = کوز ببکی. || سواد القلب = یوركك اورته‌سنده تصور اولنان سیاه لکه، ضمیر.

سواد { سه. [اصلی عربی سواد یعنی قراردی‌در] با : صاوات.

سوار { سه. صه. فا. آتلی، آته بینمش، بینیجی، راکب. [صتر. تشکیلنه‌ده کیرر :] اسب سوار = آته بینمش.

سوار { سذ. عر. جه : اسوره، اساور. بیلزیك. ذ.

سواری { سه [فا. «سوار» دن] ۱. آتلی عسکر، پیاده مقابلی : سواری آلایی، بولوکی؛ سواری دائره‌سی، رئیسی. ۲. بکلك کمی قپودانی : سفینۀ حربیه‌نك سواریسی؛ کمینك سواریسی کیمدر؟

سواریلك { سه. آتلی عسکرك حال وصفتی : سواریلك پیاده‌لکدن زوردر.

سُؤال { سـذ. عر. جم: اسـئله. ١. صورمه، استفهام: سؤال ایتمك = صورمق. ٢. صوریلان شیء، استفهام اولنان ماده: اونك هر برسؤالنه جوابم حاضردر؛ اسئله واجوبه‌یی قارشی قارشی یازملی؛ سـؤال جواب طرزنده. ٣. دیلنمه. دیلنجیلك: ذل سؤالی قبول ایتمك.

سَوانِح { سـث. جم. عر. فد: سانحه. با: سانحه.

سوبَسو { حـ. فا. با: سو.

سوبَك { سـ. چوجغك ادراری آقمق ایچون بشیكك دلیكنه آلتدن باغلانان شیشه كه بر شكل مخصوصده اولور.

سوبو { صـ. اسطوانی، بوری شكلنده مستطیل، یاصی ومدور ضدی: سوبو قاون.

سوبیه { سـ. بادم ایچی وقاون چكردكی كبی شیئلردن یاپیلان بیاض شربت: بادم سوبیه‌سی. مجـ. كیز دیلنن سرندن باشقه سرن طونامامسی اولمیان كمی دیركی. مقابلی: قباصورته.

سوبیه { سـ. مركب بالیغی، قلمارك كوچكی.

سوپیه { سـ. [طوغریسی: سوپیه. فر. Sous-pied] با. نطالونك پاچه‌سنی دوز طوتمق ایچون ایكی طرفنه مربوط اوله‌رق طبانك آلتندن كچیریلن مشین ویا قاشدن پارچه.

سوپورتمك { فتـ. ١. سوپورمكه سـوق واجبار ویا مساعده ایتمك، بالواسطه سوپورمك: اوی یوقاریدن آشاغی سوپورتدم؛ اوطه‌یی كیمه سوپورتیرسك؛ جمعه كونی سوپورتیرم. ٢. اثوابك توز وقیللرینی سیلكدیروب تمیزلتمك: شو پالطویی خدمتجی‌یه سوپورتملی.

سوپورگه { سـ. اورته‌لق سوپوره‌جك آلت، مكنسه، چاروب؛ حصیر سوپورگه‌سی = اوطه‌لری سوپورمكه مخصوص سورغو سازندن معمولی؛ چالی سوپورگه‌سی = آولی وسائره سوپورمكه مخصوص چالیدن معمول قباسی؛ طاوان سوپورگه‌سی = حصیر سوپورگه‌سنك صاپلیسی؛ میدان سوپورگه‌سی = چالی سوپورگه‌سنك صاپلیسی؛ سوپورگه صاپی = سوپورگه‌یه طاقیلان صوپه؛ اثواب سوپورگه‌سی = اثوابدن چامور وتوزی سیلكمكه مخصوص كوچك حصیر سوپورگه‌سی، فورچه. || مجـ. بلندن باغلی سوقاق سوپورگه‌سی = سورتوك قاری.

سوپورگه‌جی { سـ. سوپورگه یاپان وكزدیروب صاتان آدم.

سوپورلمك { مجـ. سوپوركه ایله توزی آلنوب تمیزلنمك: بو اوطه بوكون سوپورلدی؛ بنم اثوابم سوپورلدی‌می؟

سوپورمك { فتـ. ١. سوپورگه ایله توزی وچوربی آلوب تمیزله‌مك: شو اوطه‌یی سوپورملی. ٢. فورچه ایله سیلكوب توز وقیللری آله‌رق تمیزله‌مك: اثوابمی سوپوردیلرمی؟ ٣. مجـ. سوپورور كبی برشیئك بتوننی آلوب كوتورمك، یالایوب یوتوب بر شیء براقامق: برسغره طولیسی یمكی كندی باشنه سوپوریوردی؛ حریق بر كیجه‌ده بر محله‌یی سوپوردی.

سوپورُندی { یاخود سوپروندی. سـ. بریری سوپورمكدن چیقان چورچوب: سوپورندیلری نره‌یه آتیورسكز؟

سوپورُندیجی { سـ. اولردن سوپورندیلری آلوب دوكن بلدیه خدمه‌سی، چوپجی.

سوپورُندیلك { یاخود سوپروندیلك. سـ. سوپورمكدن چیقان چور چوپك آتلدیغی یر، مزبله، چوپلك.

سوپوریجی { سـ. سوپورن آدم، سوپورمك وظیفه‌سیله موظف خدمتجی: اوجاق سوپوریجی = اوجاقلری سوپوروب تمیزلین آدم.

سوت { سـ. [حرف اخیری حركه‌انجه داله تحویل اولنور] ١. یاوری‌یی بسلمك حكمت ازلیه‌سنه مبنی انسان وحیوانات دیشیلرینك ممه‌سندن كلن بیاض ومغذی مادهٔ مایعه، لبن، حلب، شیر: چوجغك امدیكی سوت؛ قویون، اینك سودی. ٢. بعض نباتاتدن آقان بیاض مایع: انجیر سودی؛ هند انجیری سودی. = صـ. مجـ. ١. بیاضلقدن كنایه اولور، قاركبی: صقالی سوت بیاض اولمش. ٢. پك ساكن وراكد: سوت لیمان، دكیز

سوت ليمانلق. || آناسنك آق سودى = حلال شيء. || سوت آنا، سوت ننه = بر چوجغى اجرتله امزيرن والدەسنك غيرى قادين، مرضعه. || سوت اوتى = چوبان مايەسى دينلن بر اوت كه پنير يابمەدە قوللانيلير. || سوت اورغونى = سوتدن بوزلمش، سوت طوقنمش (چوجق). || سوت اوغل = بر قادينەدن ويا بر اركك زوجەسندن سوت امش آدم، رضيع: او فلان قادينك، فلان آدمك سوت اوغليدر. || سوت بابا = سوت آنانك قوجەسى: او بنم سوت بابامدر. || سوت باشى = زبده، قايماق. || سوت برادر = سوت قارنداش. || سوت ديشى = چوجقلرده ايلك چيقان ويدى ياشندە دكيشن ديش. || سوت قارنداش = سوت برادر، اخ رضاعى. || سوت قوزيسى = سوت امش، سوتدن كسلمەمش قوزى. || قوش سودى = دنيادە بولنماز شيء، محال. || سوت قيرى = سوت كبى بياض آت. || سوتدن كسمك = چوجغه ممه ويرمكدن واز كچمك، فطام. || سوت كسلمك = صوبى پنيرندن آيريلوب سوت بوزلمق. || سوت ويرمك = امزيرمك. ارضاع اتمك.

سوتجى (س. سوت صاتان آدم: سوتجيدن سوت آليورز.

سوتجيلك (س. سوت صاتمق صنعتى: بر قاچ اينك ايدينوب سوتجيلك ايديور.

سوتخانه (س. سوتلك. || با: سوتلك.

سوتلاج (س. [«سوتلى آش» دن غلط] سوتله وشكرله پيشمش پرنج يمكى.

سوتلك (س. سودك پنير، يوغورت، ياغ وسائره چيقارمق اوزره اعمال واستحضار اولنديغى محل مخصوص، سوتخانه.

سوتلكن (س. ١. ايچنده سوت كبى بياض بر مايع جولان ايدن نبات انواعى: آغاج سوتلكنى؛ باليق سوتلكنى؛ صارى سوتلكن. ٢. قوزيلرك احشاء داخليەسنه بتيشك وسوت كبى بياض عقدەلر.

سوتلى (ص. ١. سوتله يابلمش، سوتله قاريشيق: سوتلى بورك، سوتلى قهوه، چاى. ٢. ممەسندە سوت بولنان، امزيكلى، صاغمال: سوتلى اينك. || سوتلى آش = سوتلاج، سوتله پيشمش طاتلى پرنج يمكى.

سوتليجه (س. بر جنس سوتلكن.

سوجى (س. شراب، خمر، باده، مى. مر. [اصل معناسى سوچوك كبى لذيذ شيء ديمكدر.]

سوخته (ص. فا. يانمش، طوتشمش، يانيق، محروق: دل سوخته = يانمش يورك؛ سوختەدل، دلسوخته = يوركى يانيق. [«صوفى» دن غلط اولان «صوفته» يى «سوخته» يازمق عبثدر.]

سود (س. «سوت» لغتى بويله يازانلر وار ايسەده، «ت» يالكز تحريك اولندقده «د» ه تحويل اولنديغندن، طوغريسى «سوت» در.

سود (س. فا. قازانج، كار، فائده، نفع، منفعت: سود وزيان؛ چه سود = نه فائده.

سوداء (صف. عر. ذ: اسود. || با: اسود. = سف. عر. ١. متقدمين ذهابنجه اخلاط اربعەدن برى كه دم وبلغم وصفرانك غيريدر. ٢. كويا بو خلطك غلبەسندن حاصل اولان حزن انكيز مزاج، مراق. ٣. عشق، شيدالق، ابتلا: سودايه دوچار. ٤. عشق، ومفتونيتدن ايلرى كلن بر نوع مرض، قرەسودا. ٥. هوس، آرزو، شدت ميل: سياحت سوداسنه دوشدى. || قره سودا = ماليخوليا، مراق، دائما حزين وساكت طورمغى موجب بر نوع مرض كه سوداوى المزاج اولقدن ويا عشقدن ايلرى كلير.

سودازده (ص. فا. ج: سودازدگان. [عر. سودا = م. فا. زدن = اورمق] عشق وعلاقه اورغونى، عشقه دوچار، عاشق، مبتلاى عشق.

سوداگر (ص. فا. ج: سوداگران. و:

سودالى (ص. ١. عاشق، عشق وعلاقەيه دوچار. ٢. پك زياده مائل، مفتون: اوآنه سودالى اولدم.

سودان (سخ. عر. م. اهاليسى زنجى اولان آفريقاى وسطى: سودان شرقى، سودان غربى، سودان وسطى، سودان جنوبى. [اصل عربيدە اسم جنس اولوب، قرەلر وزنجيلر ديمكدر، ومملكته «قرەلر

ممالکی معناسیله «بلاد السودان» دینلیر.]

سودانلی { ص. سودان اهالیسندن اولان: بر سودانلی کلدی.

سودانی { ص. س. عر. ث: سودانیه. سودان مماکنه منسوب ومتعلق ویا اورا اهالیسندن اولان: سودانیلرك عاداتی؛ فیل سودانی؛ اقوام سودانیه.

سَوداوی { ص. عر. ث. سوداویه. اخلاط اربعه‌دن سودایه منسوب ومتعلق: مزاج سوداوی.

سوده‌ره‌مك { فل. سرخوش اولمق. مر.

سوده‌ره‌مه { س. [غلطی: سدره بکی] سرخوش کبی لقردی ایتمه، سرخوشجه شیوهٔ تکلم.

سودمند { ص. فا. قازانجلی، کارلی، مفید، نافع، استفاده‌لی: سودمند تجارت؛ ایتدیکم معالجه سودمند اولمدی.

سوده { ص. فا. سورمش، سورلمش: رخسوده = یوزینی سورمش.

سوده { س. [فر. Soude] طوز کبی بر مادهٔ کیمیویه که چاماشیر ییقامه‌ده قوللانیلیر.

سَودیرمك { فتـ. ١. سومکه سوق واجبار ایتمك، برینك سومسنی ایجاب ایده‌جك حرکتده بولنمق: کندینی معیتنه سودیردی؛ کندینی افندیسنه سودیرن آدم البته تفیض ایدر. ٢. اوخشاتمق، اوخشامه‌سنه مساعده ایتمك ویا مجال ویرمك: پك خرچین چوجقدر کندیسی کیمسه‌یه سودیرمیور.

سور { س. عر. جـ: اسوار. شهر وقصبه اطرافنی احاطه ایدن یوکسك دیوارکه تحفظ ایچون چکیلیر.

سور { س. فا. دوکون، جمعیت، ولیمه، نکاح، ولادت و ختان کبی برآیین مناسبتیله اجرا اولنان شنلك: سور همایون = خاندان سلطنت سنیه‌یه عائد جمعیت رسمیه.

سُوَر { س. جـ. عر. فد: سوره. با: سوره.

سوراخ { س. فا. دلیك، کدیك: سوراخ اختفا یه صوقلمق.

سوركمك { لجـ. فل. ١. تماس ایتدیرلمك، تماس ایده‌جك صورتده سورلمك: نردبان طربزاننه سورتیله‌رك ایندی. ٢. صاتاشوب غاوغا آرامق، باشقه‌سنی زورله غاوغایه مجبور ایده‌جك حرکتده بولنمق: بن چکلدجه اوکاوب سورتاور.

سورتمك { فتـ. ١: تماس ایتدیره‌رك سورمك، یوروتمك: سونکری تخته‌یه سورتمك؛ الی کاغده سورتمك. ٢. سرت بر شیئی صیق صیق اوغه‌رق آشیندیرمق. || بورن سورتمك = کبری قیرمق. || طبان سورتمك = چوق کزمك.

سورتنمك { فل. ١. بر شیئه تماس ایدوب سوریله‌رك کچمك: دیواره سورتنمك. ٢. غاوغایه وسیله آرامق، محضا غاوغا چیقارمق ایچون صاتاشمق، بولاشمق.

سورتوك { ص. بتون کون طبان سورتن سرسری و ناموسسز قاری، سوقاق سوپورکه‌سی.

سورج { س. ١. یورورکن آیاغك بر مانعه چارپمسیله دوشه‌جك اولمه. ٢. مجـ. یاکلمه، خطا، سهو. [عربی ظنیله «سورج لسان» دیمك خطادر.]

سورجدیرمك { فتـ. ١. آیاغنی بر مانعه چارپدیروب دوشه‌جك حاله کتیرمك: آتی هر آدیمده سورجدیرن یولك فناالغیدر. ٢. سهو وخطا ایتدیرمك، یاکلتمق.

سورجمك { فل. ١. آیاق بر مانعه چارپمغله دوشه‌جك کبی اولمق: بو آت هر آدیمده سورجیور. ٢. یاکلمق، سهو وخطا ایتمك.

سوردیرمك { فتـ. ١. بر شیئی دیکر بر شیئه تماس ایتدیره‌رك کزدیرتمك، لمس، مسح ایتدیرمك: حمامده کندینه کیسه سوردیردی. ٢. اوزرینه قودیرمق، یاپیشدیرتمق، القا وتطبیق ایتدیرمك، طلا و تدهین ایتدیرمك: دیواره بویا، تخته‌یه یالدیز، باشه صابون، یاره‌یه مرهم سوردیرمك. || ال سوردیرمك = طوقندیرمق، بولاشدیرمق: بو ایشه کیمسه‌یه ال سوردیرمیور.

سوردیرمك { فتـ. ١. قوغدیرمق، نفی

ایتدیرمك، یرندن چیقاردوب طرد و دفع ایتدیرمك. ٢. دوام ایتدیرمك، اوزاتمق: دوكونی بر هفته سوردیردیلر. ٣. ایلری كیتیرتمك، یوروتدیرمك، قوشدیرمق: بوزوق یوللرده كیسه‌یه آت سوردیرمه‌ملی؛ آرابه‌یی آرابه‌جی‌یه سوردیرملی. ٤. صپان یوروتدیرمك، طوپراغی ایشلتدیرمك = چفت سوردیرمك: تارله‌یی سوردیرمك. ٥. چكیرمك، امرار ایتدیرمك: راحت سوردیرمك؛ كوزل بر عمر سوردیرمك. ٦. انفاذ و اجرا ایتدیرمك: حكم سوردیرمك. ٧. رواج قزاندیرمق، صاتدیرمق: استانبولده صاته‌مدیغی ماللری آناطولیده سوردیریور. ٨. عمل ایتدیرمك، اسهال ویرمك: سور دیره‌جك بر علاج ایچملی.

سورشدیرمك { فتـ. ١. ایكی شیئی بربرینه تماس ایتدیرمك: اللرینی، آیاقلرینی سورشدیریوردی. ٢. یاواش یاواش اوغمق، دلك ایتمك: اویوشان عضوی سورشدیرمك اقتضا ایدر.

سورشمك { فشـ.. بربرینه تماس ایتمك، بربرینه سورنمك: پنجره قناتلری سورشه سورشه آشینمشلر.

سورك { سـ. ١. دوام، بقا: كوزل بر چیچكدر لكن سوركی یوقدر. ٢. كثرتلی حیوان سوریسی، بیوك سوری، جلب مالی. ٣. چوق سورن، سرعتله كیدن تاتار.

سوركسز { صـ. چوق سورمز، دوامسز، پك قیصه: كل موسمی سوركسزدر.

سوركلی { صـ. چوق سورر، دواملی، اوزون: بو سنه قیش شدتلی اولدیسه‌ده پك سوركلی اولدی.

سوركو { یاخود سوركی. سـ. ١. صپان سورلدكدن صكره طوپراغی دوزلدوب كیرپیچلرینی قیرمق ایچون سوریلن اسطوانی كوتوك و یا طاش وسائره. فر. Herse. ٢. قپویی داخلاً محكم قپامق ایچون آرقه‌سنه سوریلن دمیر و یا آغاج، طرقاز: قپویه سوركیی سورمك. ٣. شوسه‌یی و یا چمنتو و خراسان دوشه‌لی یرلری باصدیرمق ایچون كزدیریلن طاش ویا دمیر آغر اسطوانه، لوغ: سوركویی كزدیرمك. ٤. صیوانی باصدیروب تسویه ایتمكه مخصوص ماله‌نك بیوكی.

سوركولمك { یا سوركیله‌مك. فتـ. ١. (قپونك آرقه‌سنه) سوركو وطرقازی سورمك، سوركی ایله صاغلام قپامق: قپویی سوركولدیكزمی؟ ٢. (تارله‌یه) سوركو دینلن اسطوانه‌یی سورمك: تارله‌یی سوركولمك الزمدر. ٣. (شوسه‌یی و یا چمنتو و سائره‌یی) اسطوانه ایله باصدیروب دوزلتمك: شوسه‌یی، تراچه‌یی سوركولمك. ٤. (صیوانی) بیوك ماله ایله تسویه ایدوب دوزلتمك.

سوركون { سـ. ١. قوغالامه، تعقیب، آرقه‌سی صره كیتمه: سوركون آوی = غلبه‌لكله و اكثریا آتلی اوله‌رق هرطرفدن صیقیشدیروب تعقیب ایتمكله اولنان آو. ٢. نفی، اجلا، قوغمه، طرد، دفع: سوركون جزاسی؛ سوركون ایتمك: سوركون اولمق. ٣. نفی محلی، منفا: سوركونه كیتمك. == صـ. سورلمش، قوغلمش، مطرود، منفی.

سوركونلك { سـ. ١. سوركون آدمك حالی، نفی، منفیلك. ٢. طرد و نفی محلی، منفا. ٣. عمل، اسهال: بوشروب سوركونلك ویرر. ٤. عمل علاجی، مسهل.

سورلمك { فجـ. ١. لمس ومسح اولنمق، تماس ایتمك: الم دیواره سورلدی. ٢. قونمق، یاپیشدیرلمق، طلاوتدهین ایدلمك: بو تخته‌لره بویا سوریله‌جكدر؛ یاره‌یه مرهم سورلملی. ٣. اوغلمق، دلك ایدلمك: ترلندكدن صكره كیسه سوریلور. || ال سورلمك = طوقنلمق، تشبث ایدلمك، بدأ ومباشرت اولنمق: بو ایشه، بو یمكه دها هیچ ال سورلمدی.

سورلمك { فجـ. ١. قوغلمق، طرد ونفی ایدلمك. ٢. یوریدلمك، سوق اولنمق، قوشدیرلمق: بو یوللرده حیوان سورلمز. ٣. صپان قوللانلمق، (تارله) ایشلنمك: بوقوراقلقده صپان سوریله‌مز؛ بر یاغمور یاغنجه اراضی سوریلور. ٤. چكیرلمك، امرار ایدلمك: بوراده كوزل عمر سوریلور. ٥. انفاذ

واجرا ايدلمك : حكم سورلمك. ٦. رواجى اولمق ، مقبول و متداول اولمق : بو قماشلر شمدى سورليور .

سورلمه { س. سورلمك فعلى. با : سورلمك.

سورمك { فتـ. ١. طوقنديره‌رق كزديرمك، لمس، مسح ايتمك : الني يوزينه، يوزينى يره سوردى. ٢. قومق، يا. پيشديرمق، طلا، تدهين ايتمك: تخته‌لره بويا، تپسى‌يه ياغ، يارهيه مرهم سورمك. || ال‌سورمك = ١. طوقنمق : بوكا كيمسه ال سورمسين. ٢. باشلامق، بدأ ومباشرت ايتمك : دها ايشه ال سورمدك؛ اقشام اوليورده سز يازى‌يه ال سورمديكز.

سورمك { فتـ. ١. اوكنه‌قويوب كوتورمك، سوق، تسريب ايتمك : حيواناتى، قويونلرى سورمك. ٢. قوغالامق، تعقيب ايتمك : آوى‌سورمك. ٣. قوغمق، طرد، تبعيد، نفى ايتمك : شرير آدملرى مملكتدن سوررلر. ٤. يوريتمك، ايلرى كوتورمك، قوللانمق : آرابه‌سورمك؛ صبان سورمك؛ چفت سورمك. ٥. (طوپراغى) ايشلمك، چفت و صبان قوللانمق : تارله‌يى سورمك. ٦. كچيرمك، امرار ايتمك : حكم، ذوق، عمر، صفا سورمك. ٧. رواج قزانديروب صاتمق، كچيرمك، صرف ايتمك : ويانه فابريقه‌لرينك چوغى اكثر معمولاتلرينى شرقده سوريورلر؛ قلب بشلكى سورمش. ٨. ايتمك، يووارلانمق، اوته‌يه ايلتمك : شو منغالى برى‌يه سور.

سورمك { فل. ١. دوام ايتمك، اوزانمق : فرطونه اوچ كون سوردى؛ بوكوزل هوالر. بويله سوره‌جكمى‌در ؟ ٢. وقت كچمك، زمان مرور ايتمك : مكتوب يازدقدن صكره چوق سورمدى كنديسى ده كلدى. ٣. (قارن) اسهاله‌دوچار اولمق : قارنى سوريور. ٤. بيتمك، طوپراقدن چيقمق ويا دال بوداق پيدا ايتمك، نشو ونما بولمق : اكينلر سوردى؛ ديكديكمز فدانلر كوزل سورمش.

سورمه { س. ١. سورمك فعلى. با : سورمك. ٢. سوريله‌جك شئ. ٣. كوز كنارلرينه وكيرپيكلره سوريلان سياه بويا كه اك زياده عربلرجه مرعى اولوب آركلر طرفندن دخى قوللانيليلير، كحل : سورمه چكمك. [فارسى‌يه دخى كچوب «سرمه» يازيليلر.] ٤. قپو كليدينك ايچريدن ال ايله سوريلان دميرى: قپوسورمه‌سى. ٥. ماصه وطولاب ويازيخانه‌نك چكيله‌رك آچيلير كوزى، چكمجه. ٦. لينت، اسهال : قارن سورمه‌سى. == ص. چكيله‌رك وسوريله‌رك آچيلوب قپانان : سورمه‌چكمجه، سورمه قپو. || سورمه طاشى = آنتيمون. || بوغداى سورمه‌سى= كولله‌مه‌توزى. || بحـ. سورمه‌اومورغه = انا اومورغه‌نك ايچريسنده حركت ايتمك‌اوزره مرتب متحرك اومورغه كه كمينك ياليه ايتمنى منع ايدر .

سورمه‌دان { سرمه‌دان. س. فا. ودها طوغريسى كوز سورمه‌سنك يعنى كحلك قونديغى كوچك قوطى ويا حقه.

سورمه‌لمك { فتـ. ١. سورمه يا سورمه‌له‌مك. يعنى كحل سورمك : كوزلرينى سورمه‌لمك. ٢. قپونك سورمه‌سنى قومق، كليدك ايچريدن سوريلان ديلى سورمك : قپويى سورمه‌لمك.

سورمه‌لى { ص. ١. سورمه سورلمش، مكحل (كوز): كوزى سورمه‌لى = رياكار. ٢. سورمه‌لنمش (قپو). ٣. سوريلوربر آلتى محتوى اولان. || ع. سورمه‌لى نشانكاه = استقامت طوپنه كوره ديكر طوپلرى هدفه بالتسويه بطاريه‌يه آتش ايتمك ايچون مستعمل آغاج نشانكاه .

سورنا { س. فا. زورنا.

سورنازن { س. فا. [سورنا = زورنا - زدن = اورمق، چالمق] زورنا چالان، زورناجى.

سورنمك { فط. كندى اوستنه ويا كندى كندينه سورمك : لوانطه سورنمك؛ يوزينه صابون سورنمك؛ حمامده كيسه سورنمك.

سورو { س. با : سورى .

سوروتمك { فتـ. قالدرمييوب يرده چكرك كوتورمك، سورو كلتمك، جر ايتديرمك : قيزاغى سوروتوب كتورديلر.

سوروتمه { س. ١. دمیردن بر چرچیوه‌یه کچیرلمش بر نوع آغ که قعر بحرده سوروکلنه‌رك بالق واستریدیه صید ودوشمش اشیا اخذ اولنور. ٢. دکز اوستنده سوروتیلوب بالق طوتیلور بر نوع اولطه.

سوروجی { س. با: سوریجی.

سوروکلتمك { فت. قالدیرمقسزین یرده چکه‌رك کوتورتمك، جر ایتدیرمك: شوحیوانك لشنی بر آدمه سوروکلتملی.

سوروکلمك { یاخود سوروکله‌مك. فت. ١. قالدیرمقسزین یرده چکه‌رك کوتورمك، جر ایتمك: آیاغندن طوتوب سوروکلدی؛ آیاغی اوزنکیده قالمغله آت کندیسنی خیلی مسافه‌ده سوروکلدی. ٢. زورله وروحسز برقالب چکرجه‌سنه چکوب کوتورمك، طاشیمق: سز ایشکزه کیدیورسکز بو آدمجغزی نه‌یه سوروکلیوب طوریورسکز.

سوروکلنمك { فل. قالقمقسزین یره سورینه‌رك حرکت ایتمك: بیچاره کوتوروم قپویه قدر سوروکلندی.

سوروم { س. برمالك سورلمسی، رواج، اعتبار: بوسنه ذخیره‌نك سورومی واردر.

سوروم { مه. تأکید ایچون مکرر اوله‌رق سوروتمك فعلندن اول قوللانیلیر: سوروم سوروم سورینیور.

سورومك { فت. ١. قالدیرمقسزین یرده چکه‌رك کوتورمك، سوروکلمك، جر ایتمك: ترلکلرینی سوروییوردی. ٢. برابر کوتورمك، طاشیمق. || آیاغنی سورومك = اهمال ایتمك. || ایپنی سورومك = شقاوت ایتمك.

سورونجمه { س. چوق سوروب اوزاتمه، تأخیر، تعویق: ایشی سورونجمه‌یه دوشورمه‌ملی.

سوروندیرمك { فت. زحمت و مشقتله یرله سوروکلنیرجه‌سنه سفالت و ضرورت چکدیرمك، سرسری و دربدر حالنه قویوب فقر و اضطرابه دوچار ایتمك: بوسفاهت برکون کندیسنی سوروندیره‌جکدر.

سورونمك { فل. ١. قالقمقسزین یرده چبالایه‌رق حرکت ایتمك، سوروکلنمك، امکله‌مك: چوجق دها یورویه‌میوب سورونیور. ٢. زحمت ومشقتله سوروکلنیرجه‌سنه سفالت وضرورتله چکنمك، کمال فقروضرورتندن پریشان و دربدر اولمق: الینه کچن ثروتك قیمتنی بیلمیوب اسراف ایتدی شمدی سورونیور.

سوره { س. ع. ج: سور. قرآن کریمك منقسم اولدیغی ١١٤ فصلك بهری: سورهٔ فاتحه، سورهٔ بقره.

سوری { یاخود سوروی. س. ١. حیوانات اهلیه وعلی‌الخصوص قویون وکچی طاقمی، برلکده کزدیریلوب بر ویا بر قاچ چوبان طرفندن اداره اولنور سوت حیواناتی، رمه، کله. ٢. جماعت کثیره، چوق غلبه‌لك، فوج. [مقام استخفافده قوللانیلیر:] بر سوری آدم طوپلانمش. ٣. بر چوق، بر خیلی، نیجه: بر سوری کتاب کتیرمش. || سوری سپت = اتباع واثقال، غلبه‌لك.

سوریجی { س. بیکیر ودوه کبی یوك حیوانلرینی سورن آدم، بو حیوانلرك کراجیسی و یاخود کراجینك اوشاغی: بیکیر سوریجیسی.

سوریجیلك { س. سوریجی خدمت و وظیفه‌سی: سوریجیلك ایدیور.

سوریمك { سوریندیرمك، سوریتمك وسائره. با: سورومك وسائره.

سوریه { مخ. م. وقتیله سریانیلرله مسکون بولنمش اولان خطهٔ واسعه‌که بعدالاسلام عربلرجه (شام) اسمیله شهرت بولوب، الیوم آوروپالیلرجه ینه سوریه (Syrie) نامیله معروفدر. سوریه حلب وبیروت ولایتلرینی حاویدر. فلسطین یعنی قدس متصرفلغی ده ملحقاتندن معدوددر.

سوز { س. ١. حروف و حرکاتدن مرکب اوله‌رق بر شیئه دلالت ایدن لفظ، کلمه: بلبل فارسیدن آلنمه برسوزدر. ٢. کلمه‌لردن مرکب اوله‌رق افادهٔ مرامه یارایان اقردی، کلام، قول: آثارمزدن قالمه بر سوزدر. ٣. خبر، حوادث، شایعه: بر سوز ایشیتدم؛ بر سوز دوران ایدیور. ٤. وعد، تعهد: کندیسی سوز ویردی؛

اوسوزنده طورماز آدم دكلدر.
٥. اویشمه، مقاوله، موافقت، قرار: آره‌مزده سوز ایتدك؛ اونلر سوز باغلامشلر؛ سوز آلوب ویرمشلر. ٦. بحث: اونك سوزی كچدی؛ اوندن سوز آچلدی، سوز ایتدك. ٧. دیدی قودی، كفت وكو، قیل وقال: سوز اولمسون دیه چكنیورم. ٨. حكم، نفوذ.
|| آتالر سوزی = ضرب مثل.
|| سوز آتمق = ضمناً طوقنمق، حرف اندازلق ایتمك. آجی سوز = خوشه كیتمیه‌جك سوز. || سوز آچلق = بحثی كچمك. || سوز آكلامق = فراست كوسترمك.
|| سوز آكلاتمق = قاندیرمق.
|| سوز آلق = وعد ایتدیرمك.
|| سوز آیاغه دوشمك = كوچك بیوكی دیكله‌مه‌مك، هر قفادن بر سس چیقمق. || سوز ابه‌سی = لقردی اویدیرمغه مقتدر آدم.
|| سوز اری = باش، رئیس.
|| سوزینك اری = سوزنده طورور، صادق الوعد. || سوز اهلی = كوزل سوز سویلمكه مقتدر، میركلام. || سوز ایتمك = ١. بر بهانه بولمق. ٢. سوزلشمك = لقردی ایتمك، مذاكره ایدوب قرار ویرمك. || سوز باشی = فصل و باب ابتداسی.
|| سوز بر الله بر = سویلدیكم سویلدیك، قرارمدن نكول ایتمم.
|| سوز بر ایتمك = اتفاق ایتمك.
|| سوز بیتمك = قرار ویرلمك، موافقت حاصل اولمق. || سوز برلكی = اتفاق. || بیوك سوز = كبر وتفاخرله سویلنیلان سوز.
|| سوز بیغزده = محرم قالسون، كیمسه ایشیتمسین. || سوز چیقارمق = اشاعه ایتمك. || دشمن سوزی = افترا، افك. || سوز دوشمك = بحث كچمك. || سوزده = صانكه، كویا. || سوزدن دونمك = وعددن نكول ایتمك. || سوز دیكلمك = قانمق، اطاعت ایتمك.
|| سوز طوتمق = انقیاد ایتمك.
|| سوز قالدیرمق = واقع اولان تعریض وسرزنشی استماع وتحمل ایتمك. || سوز كسمك = قرار ویرمك. || سوزی كسمك = سوزی ناتمام براقوب سكوت ایتمك. || سوز كچیرمك = انفاذ كلام ایتمك، دیكلتمك. || سوز كلیشی = مثلا، فرضا. || سوز كوتورمك = قابل تعریض اولمق؛ سوز كوتورمز = دیه‌جك یوق.
|| سوز كیرمك، قاریشمق = بر بحثه باشقه لاقردی قاریشمق.
|| سوزم اوكا. سوزم یابانه = بری مقنده آغر ویا ادبه مغایر برشی سویلندیكی وقت تأدباً مخاطبه ایراد اولنور مدار كلامدر.
|| سوزم سوزدر، سوزم سوز اولسون = وعدمدن دونمم.
|| سوز ویرمك = وعد و تعهد ایتمك. || سوزی یابانه آتمق = اعتبار ایتمه‌مك؛ یابانه آتیله‌جق سوز دكلدر = شایان استماعدر، طوغریدر. || سوز یوق = دیه‌جك یوق تعریض اولنه‌ماز.
|| ساز وسوز = اكلنجه‌لی جمعیت.
|| سوز آلوب ویرمك = بر ایشی قرارلشدیرمق.

سوز { س. فا. یانمه، طوتیشمه، آتش، حرارت: سوز دل = یورك یانمه‌سی؛ پرسوز = آتشلی، سوزناك. = ص. فا. [«سوختن» فعلندن سمص. اولوب صتر. تشكیلنه كیرر.] یاقان، یاقیجی، محرق: دلسوز = یورك یاقان؛ جكر سوز = جكر یاقان؛ خانمان سوز = خانمانی یاقان.

سوزان { ص. فا. یاقان، محرق: آتش سوزان.

سوزجی { س. ص. معترض، اعتراضجی.

سوزدیرمك { فت. (برمایعی سوز كچدن یعنی منفذلری طار اولوب طورتی و سائره‌نك كچمسنه مساعد اولمیان بر شیئدن كچیره‌رك تصفیه ایتدیرمك: صویی، سودی سوزدیرملی.

سوزش { س. فا. ١. یانمه، یاقمه، محرقلق. ٢. تأثیر، حزن: بو مقامده سوزش واردر. ٣. یورك یانمه‌سی، بیوك تأثر: سوزشله آكلانیوردی.

سوزشلی { ص. ١. آتشلی، محرق. ٢. تأثیرلی، مؤثر، حزن انكیز: سوزشلی مقام. ٣. بیوك بر تأثر ویورك یانمه‌سیله واقع اولان: سوزشلی افاده.

سوزكچ { س. ١. مایعاتی كچیروب تورتیلرینی ویوصه‌سنی طوتمغه مخصوص دلیكلی قابكه انواعی اولور: سوت، چای سوزكچی. ٢. ایچنه مواد اجنبیه كیرمامك ایچون طلومبه وسائره

بوریلرینك اوجلرینه طاقیلان بورینك قطرینك ایکی مثلنده‌کی آلت . || چوبان سوزگجی = بر جنس چیچك .

سوزگی { یا سوزگو. س. اینجه سوزگج، مایعاتی وصویه آتلمش سزواتك صوینی سوزمکه مخصوص اوفاق دلیکلی قاب .

سوزلشمك { فتد. ۱. سوز ایتمك ، اتفاق ایدوب قرار ویرمك : او ایش حقنده اونکله سوزلشدم . ۲. سوز ایتمك، معارضه ایلمك، بربرینه سرت وناسزا سوز سویلمك : کندیسیله کچن کون برآز سوزلشدك .

سوزلشمه { س. ۱. اتفاق، بالاتفاق قرار ویرمه. ۲. معارضه، مجادله .

سوزلمك { فل. مج. ۱. سوزگچدن ویا سوزگج برینی طوتان برشیئدن کچیریلوب تصفیه اولنمق : صو، کبرج سوزلدی . ۲. خفیف وکیزلی بر صورتله قایه‌رق کیتمك ویا اوچمق. ۳. چوق ضعیفلامق، آریقلامق : بو خسته‌لقدن بسبتون سوزلدی. ٤. (کوزلر) مخمور اولمق، اویقودن یاری قپانمق .

سوزلی { ص. سوز ایتمش، اولدن اتفاق ایتمش ویا تعلیمات آلمش .

سوزمك { فتد. ۱. (برمایعی) سوزگج دینلن دلیکلی بر قابدن ویا بر بز و قماشدن کچیروب تورتیلرك کچمسنه یول ویرمه‌مکله تصفیه ایتمك: صویی، سودی سوزمك. ۲. یاری قپالی کوزلرله باقوب نظر امعاندن کچیرمك : کندیسنی باشدن آیاغه سوزدی .

سوزمه { س. سوزمك فعلی . با : سوزمك. = ص. سوزلمش، سوزگجدن کچیرلمش: سوزمه‌عشورا، سوزمه‌یوغورت.

سوزن { س. فا. ایکنه، ابره. لسه.

سوزناك { ص. فا. ۱. یاقان، محرق. ۲. مؤثر، حزن انگیز . = س. مو. بر مقامك اسمیدر .

سوزنده { ص. فا. یاقان، یاقیجی، محرق، پك مؤثر .

سوزنی { س. فا. اینجه بر نوع نقش .

سوس { س. ۱. زینت، زیب، بزك، آرایش : سوسه چوق مراق واردر؛ سوسی چوق سور. ۲. اوستنی باشنی دقتله دوزلتمه، چکی دوزن، توآلت : صباح سوسنی ایتمزدن ایشه باشلاماز. ||سوس ویرمك = تزیین ایتمك . || بر شیء سوسنی ویرمك = برشیئه بکزتمك ، اصلی یوق ایکن بر شیئه دیکر برشکل ویرمك : کندینه‌زنکین سوسی ویریور .

سوسام { س. با : صوسام .

سوسلندیرمك { فتد . سوس ویرمك، بزه‌مك، تزیین ایتمك : اوینی چوق سوسلندیرمش .

سوسلنمك { فل . کندینه سوس ایتمك ، کندینه سوس ویرمك ، بزنمك ، تزین ایتمك .

سوسلی { ص. سوس ایتمش، کندینی سوسلندیرمش، بزنمش، مزین : سوسلی او، سوسلی کلین .

سوسمار { س. فا. کار، کرتنکله. ز.

سوسمك { فتد. طوس اورمق، ایتوب یره دوشورمك .

سوسن { س. فا. و:

سوسن { س. فا. بین العوام غلط اوله‌رق صوسام چیچکی دینلن نبات‌که چیچکنك رنکنه کوره انواعی اولور .

سوش { یا سویش. س. سومه، سومك طرزی، محبت : کندیسنی بر سوش سویورکه. . .

سوشمك { فتد. بربرینی سومك : اونلر چوق سوشیورلر .

سوغه { س. (اصلی مجهول) مج. بر حلاطی صوك درجه‌یه قدر چکوب بندایتمه، براوسقرویی صوك دیشنه قدر ویره ایدوب صیقشدیرمه .

سوق { سند. عر. ۱. اوکه قاتوب سورمه، ایلری کوتورمه : قویونلری مرعایه سوق ایتدی. ۲. سبب اولوب بر نتیجه‌یه کوتورمه : تنبللك انسانی سفالته سوق ایدر. ۳. کوندرمه، ارسال. (بو معنا ایله الك زیاده عسکر وضابطان وارزاق ومهمات عسکریه حقنده مستعملدر.) || سوق عسکر= بر جهته عسکر کوتورمه،

عسكرله هجوم ايتمه : دشمن اوزرينه سوق عسكر ايتدى. || ع. سوق الجيش = عسكرك سوق وتحريكى اصول و قواعدندن بحث ايدن فن، فر. Stratégie. || سوق الطبيعه = حيواناتده دوشونمه‌رك و مجرد طبيعتك سوق واجباريله واقع اولان حركت معقوله، فر. Instinct. || سوق مأمورى = ارزاق و مهمات عسكريه‌نك مواقع عسكريه‌يه سوقنه مأمور ضابط.

سوق { سذ. عر. جـ : اسواق. چارشى، بازار؛ سوق سلطانى = مزاد محلى.

سوقاق { ياخود صوقاق. سـ. [عر. «زقاق» دن] شهر وقصبه ايچنده اولر آره‌سنده‌كى يول : منتظم شهرلرك سوقاقلرى كڭيش و تميز اولور. || سوقاق لقرديسى، حوادثى = اهميتسز واعتبارسز سوز.

سوقره { سـ. جـ. ايكى آغاجك باش باشه بتشمه‌سندن حاصل اولان اك يرى. [يان يانه بتشمه‌سندن حاصل اولان فصل مشتركه آرموز دينلير] : كميڭك طول مدت دڭزده دوكونمه‌سى سوقره وآرموزلرينك آچيلوب صو ايتمسنى موجب اولور.

سَوقى { صـ. عر. ث : سوقيه. عسكر سوقنه و يا سوق الجيش فننه منسوب و متعلق. [«سوق الجيشيه» ديمه‌ملى]

سَوقيّات { سث. جـ. عر. عسكر و ارزاق و مهمات عسكريه سوق وارسالى ايشلرى: سوقيات عسكريه.

سوكديرمك { فتـ. ١. برشيئى كوكندن و يا صوقلمش اولديغى يردن چيقارتمق : آغاج، ديش، قازيق سوكديرمك. ٢. ديكلمش ويا ياپيشمش بر شيئى چكديروب آيرمق : كتابك قپاغنى سوكديردم؛ ديكديكى شيئى كنديسنه سوكديردم. ٣. (صيق برشيئى آقندى وغلبه‌لكى وسائره‌يى) ياردیرمق، ايچندن چكيرمك : آقندى‌يى قايقجى يه كوچ سوكديره بيلدم. ٤. (خام طوپراغى) ايشلتمك : او يرى سوكديره جكم. ٥. (عباره‌يى) حل ايتديرمك، اوقوتمق : او كتابى چوجقلره سوكديره‌مدم. ٦. انقباضى دفع ايتديرمك، عمل كتيرمك : ايچديكم علاج سوكديردى.

سوكديرمك { فتـ. [«ك» ى «و» كبى اوقونور] سب وشتم ايتديرمك = چوجقلره كيمسه‌يه سوكديرمه‌ملى.

سوكُش { سـ. سوكمك فعلى. [با : سوكمك.

سوكُش { سـ. [«ك» ى «و» كبى اوقونور] شتم، سب، دشنام.

سوكُشديرمك { فتـ. بربرينه سب وشتم ايتديرمك، سب وشتم ايدشمه‌لرينه مساعده ايتمك : چوجقلرى سوكشديرمه‌ملى.

سُوكُشمك { فشـ. بربرينه سب وشتم ايتمك : چوجقلر يدلرنده سوكشمه مليدر.

سوكِلمك { فجـ. فل. ١. كوكندن ويا صوقلمش اولديغى يردن چيقارلمق، قوپارلمق، قلع وقمع اولنمق : بو آغاج قولاى سوكلمز. ٢. ديكيش ويا ياپيشمه بوزيلوب آيرلمق، حل و فصل اولنمق : بو ديكيش، بو اثواب، بو كتاب سوكلدى. ٣. يارلمق، ايچندن چكلمك : بو غلبه‌لك، بو آقندى سوكيله‌مز. ٤. (خام طوپراق) ايشلنمك : بو طوپراق زور سوكيله جكدر. ٥. اوقونمق، حل اولنمق : بو يازى سوكليور.

سوكِلمك { فجـ. سب وشتم اولنمق : او آدمه سوكلمز.

سوكلون { سـ. فارسيده تذرو دينان كوزل بر آو قوشى كه بيان خروسى، طاووغى ده دينير.

سوكمك { فتـ. ١. بر شيئى كوكندن ويا صوقلمش اولديغى يردن چكوب چيقارمق : آغاجى، فدانى سوكدى. ٢. ديكلمش ويا مخلانمش ياخود ياپيشمش بر شيئى آيرمق : اثوابى، كتابك قابنى، چكمجه‌نك قپاغنى سوكمك. ٣. صيق ويا سرت ومروره مانع بر شيئى ياروب چكمك : واپور آقندى‌يى، آت چامورى، آدم غلبه‌لكى سوكدى : دمير يول قطارى قارى سوكه‌مه‌مش. ٤. خام طوپراغى ايشلمك، آچمق : بو قيرى سوكوب تارله ياپملى. ٥. زور بر عباره‌يى اوقويه بيلمك : بو يازى‌يى سوكه‌مدم. ٦. انقباضى دفع ايدوب عمل ايتديرمك، سوردرمك : بو علاج سوكدى.

= فل. ۱. انقباض دفع اولوب عمل ایتمك، سورمك: عاقبت او علاجدن سوكدی. ۲. بر خیلی وقت انتظار اولندقدن صکره ظهور ایدیویرمك، چوق كلمك، بوشانمق: بكلدیكدن آدملر آقشامه طوغری سوكدیلر: عاقبت یاغمور سوكدی. ۳. (طاك) آتمق، (شفق) آچلمق: شفق سوكدی.

سوكمك { فتـ. سب وشتم ایتمك: سوكوب صایمق؛ آدمه سوكمك بك فنا ایشدر.

سوكه { سـ. سوكمك فعلی. با: سوكك.

سوكمه { سـ. سب، شتم، طعن، تشنیع، دشنام.

سوكند { سـ. فا. آند، یمین، قسم، خلف.

سوكندی { سـ. ۱. سوكلمش شیء، دیكیشی چوزلمش شیء، سوكوك: بو اثوابك شوراسنده بر سوكندیسی وار. در. ۲. كثرتله ظهور، بردن بره چیقیویرمه: خلق سوكندی ایتدی.

سوكندیرمك { فتـ. یانان بر شیئك یانمسنه ختام ویرمك، اطفا ایتمك: آتشی، مومی سوكندیردی.

سوكنمك { فل. ۱. یانمقده اولان شیء آرتق یانمامق، اطفا اولنمق: آتش، موم، یانغین سوكندی. ۲. مجـ. طورمق، كسب سكون ایتمك، باصلمق.

سوكو { سـ. سوكو اوتی = طاوشانجیل اوتی.

سوكوت { سـ. [«ت» نی تحریك اولندقده «د» ه تحویل اولنمق قاعدهدن اولدیغندن، سائر احوالده «سوكود» یازماملی.] اكثری صولاق یرلرده حاصل اولوب یاپراغی اوزون وآجی اولان وقبوغی قولای صویلور برآغاج كه انواع كثیرهسی اولور: آقچه، قزیل، قره، كوجه سوكوت؛ ساز سوكوت، صالقیم سوكوت وسائره.

سوكوش { سـ. اتك كمیكلردن سوكلنجهیه قدر قاینامشی، ساده صوده قاینامشات.

سوكوك { سـ. دیكیشی چوزلمش، ویاااورمهسی بوزلمش سوكلمش یر: سوكوك تعمیری؛ چوراب سوكوكی = كیتدكجه توسع ایدن بوزوقلق.

سوكون { سـ. بردن بره ظهور: سوكون ایتدی.

سوكه { سـ. [«ك» ی «و» كبی اوقونور.] قپو و پنجرهنك قنادینی طوتمق اوزره دیواره ربط اولنان چرچیوهنك درت طرفنك بهری: اوست سوكه، آلت سوكه، یان سوكهلر؛ سوكه طاشی = بو چرچیوهنك اوست طرفنی طوتمق اوزره بوینه قونیلان یكپاره اوزون طاش.

سوكهلك { صـ. سوكه كبی قوللانیله بیلیر: سوكهلك طاش، دیرك.

سوكی { سـ. محبت، عشق، شفقت.

سوكیلی { سوكیلو. صـ. سویلن، محبوب، حبیب، دوست، عزیز: سوكیلی اولادم؛ سوكیلی دوستی.

سولپوك { صـ. [نقـ. «سولپیك» دن] كوشك، صارقیق، مسترخی: سولپوك ات، یاناق.

سولپیمك { فل. كوشهمك، صارقمق، كسب استرخاء ایتمك. مر.

سولكی { صـ. كوشك، صارقیق، صولوق، پژمرده، بوروشوق: سولكی بز، سولكی آدم.

سولمك { فجـ. جاب محبت ایتمك، جالب محبت اولمق، محبوب اولمق: اولاد سولیر؛ او سولدیكنی بیلیور.

سولوك { سـ. حین حاجتده قان اممك ایچون بدنك بر طرفنه طوتیلان معروف حیوان زاحف كه طاتلی صوده یاشار: سولوك یاپیشدیرمق. ‖ اشك سولوكی = بو خدمته یارامز قبا جنسی.

سولوكن { سـ. حمض رصاص. قرمزی بویا و بویا آستاری كبی قوللانیلان زیرقونیوم یعنی قرمزی مینیوم معدنی: سولوكن سورمك، سولوكنله بویامق.

سولومن { یاخود سلمن. سـ. معروف برمادۀ سمیه، سلیمانی، آق سولومن. ‖ طاتلی سولومن = قالومل.

سولیر { یاخود سویلیر. صـ. جالب عشق ومحبت، محبوب، مرغوب: سولیر آدمدر؛ سولیر یمك.

سوْلینه { س. [ر.] قامش بوجکی دیلان ۱۰ أکول صدفی و بحری بر بوجك.

سوْمتر { س. بر نوع خفیف بوغدای.

سوْمُرمك { فتـ. ۱. اوکوز کبی بورنیله ایتهرك طوپلایوب یمك. ۲. مج. تکمیل سیلوب سوپوروب یمك ویا ایچمك = بر طباق یمکی بر اوتورشده سومردی.

سوْمسوْك { صـ. سومه سومه صوقیلان مسکین، سونپه.

سَومك { فتـ. ۱. محبتی اولمق، قلباً مربوط اولمق، دوستلق و حب و وداد کوسترمك : هر والده اولادینی سور. ۲. عاشق اولمق، عشق و علاقهسی اولمق : مجنون لیلایی سومکله شهرت بولمشدر. ۳. مائل اولمق، بکنمك، ترجیح ایتمك، آرزو کوسترمك، حظ ایتمك : اتی چوق سوردم، بالیغی هیچ سومم. ٤. اوخشامق، تلطیف ایتمك : چوجغی سویوردی. ٥. خوشلانمق، موافق و اویغون بولمق، حظ ایتمك : سوکوت آغاجی صولاق یرلری سور؛ بو آغاج یرینی سومش چابق بیودی. || اللهی سورسهك = الله عشقنه!

سوْمكرُمك { یا سوْمكوْرمك. فل. بورنده بریکن سوموکی شدتلی بر نفس ویرمکله دفع ایتمك : کوچك چوجقلر سومکرمکی بیلمزلر.

سوْممك { فتـ. ۱. (یاوری) آناسنك ممهسنی بورنیله قاقوب ایتهرك امیك. ۲. دورتوب قاقمق، خورلایوب ایتمك.

سومنات { سخ. هندستانك کجرات خطهسنده مشهور بر بتخانه ایدی که سلطان محمود غزنوی طرفندن تخریب اولنمشدر.

سوْموك { س. انسانده و بعض حیوانلرده بورندن آقان پیسلك که نزله وقوعنده زیادهلشیر، رعام، مخاط : سوموکی چکوب طورمق = سوموکی سیلمکه مقتدر اولهمامق، حال عجز وافتقارده بولنمق.

سوْموكلی { صـ. بورننده سوموك بولنان، سوموکی آقان : سوموکلی چوجق. || سوموکلی بوجك = صالیانغوز، خلزون.

سَومه { س. محبت، حب، وداد : اونك سومهسی آکلاشلماز.

سوْنبك { سونبکی. با: سنبك.

سوْنپه { صـ. مسکین، میمندی، اوستی باشی پیس، مردار.

سَونج { یاخود سوینج. س. سومه، سرور، مسروریت، فرح، طرب، شادی : سوینجندن چیلدیرهجقدی؛ نه سونج وندی!

سَونجلی { سوینجلی. صـ. مسروریتی موجب، باعث شادی، طرب انکیز : سونجلی اویون.

سوْنده { س. [فر. Sonde] بر شیئك درجهٔ عمقنی ویا ایچنده نه بولندیغنی معاینه ایتمکه مخصوص طالدیریلهجق آلت، اسقاندیل : سونده ایله کولك عمقنی اولچدیلر؛ مثانه سوندهسی؛ جراح سوندهسی؛ سونده قوللانمق = ادراری سونده ایله آلمق.

سَوندیرمك { فتـ. بر ینك سومسنی موجب اولمق، تسریر ایتمك، ممنون وشادان ایلك؛ اوکسز سوندیرن = آزقیمتلی چوق سوسلی وپارلاق شیء.

سوْندیرمك { با: سوکندیرمك.

سوْنكر { س. [ر. Σφουγγάρι] ۱. دکزدن چیقاریلان و اصل بر حیوان نباتی اولان بیوك مساماتلی خفیف برجسم که سیلمکه، اوغمغه وصو وسائر مایعاتی طوپلامغه یارار، اسفنج؛ چوخه سونکری = اینجه ویومشاق اولانی؛ قره سونکر = اسمرجه اولان قباسی. ۲. سونکره مشابه قباجه ویومشاقجه شیء : یاره سونکری = سونکر کبی لحم زائد؛ ممه سونکری = ممهنك قباسی. || سونکر طاشی = سونکره بکزر خفیف بر طاش که مرمرلری و تختهلری اوغمغه یارار.

سوْنكو { س. یاخود :

سوْنكی { س. دورتوب دلهجك دمیر سلاح که تفنکه ویا مزراغه طاقیلیر : سونکی طاوران = سونکی استعمالی قوماندهسی. || وجودك سونکیسی = عمود فقاری. || سونکیسی آغره

کیمکاری قالین و قولای حرکت ایده‌مز (آدم).

سونگیله‌مك { یا سونگوله‌مك. فتـ. سونکی ایله اورمق، سونکی استعمال ایده‌رك اوستنه هجوم ایتمك.

سونمك { فلـ. مسرور وشادان اولمق، کسب انبساط ایتمك: بوخبردن چوق سوندی.

سونمك { فلـ. با: سوکنمك.

سونه { سـ. ممنونیت، مسروریت.

سونوك { صـ. ۱. سوگنمش، منطفی: بوآتش سونوکدر. ۲. پارلاق اولمیان، پارلامیان ویا پك آز پارلایان: سونوك قندیل. ۳. مجـ. شانلی وشهرتلی اولمیان، شانسز: سونوك آدم.

سونوکلك { سـ. ۱. سوگنمش اولان شیئك حالی. ۲. پارلامیان، پارلاق اولمیان شیئك حالی: بو قندیلك سونوکلکی. ۳. مجـ. شانسزلق، شهرتسزلك.

سونه { سـ. یشیل باشلی قیل قویروق بیان اوردکی. [اصل ترکجه‌ده علی الاطلاق اوردکك ارککنه دینیر.]

سونیش { سـ. سونه، ممنونیت، مسروریت، محظوظیت.

سووه { یاخود سوه. سـ. با: سوگه.

سوی { صـ. عر. ذ: سویه. ۱. دوز، طوغری. ۲. بر، یکسان، برابر. ‖ علی السوی = جمله‌یه بر اوله‌رق، بر دوزی‌یه.

سویّاً { حـ. عر. بر دوزی‌یه، مساوات اوزره، علی السویه.

سویجی { صـ. ۱. سون، محب. ۲. عاشق، علاقه کرده. ۳. همجنسنی سومك میل شنیعنه تابع (قاری).

سویجیلك { سـ. قادینلرك همجنسلرینی سومك میل شنیعی.

سویداء { سثـ. عر. ۱. قلبك اورته‌سنده بولندیغی زعم اولنان سیاه نقطه: سویداء القلب. ۲. مجـ. قلبده مرکوز اسائت. ۳. نبا. تخملرك کوبکی مثابه‌سنده اولان نقطه و دانه‌جك که اصل مایهٔ انباتیه‌در.

سویش { سویشمك وسائره. با: سوش وسائره.

سویش { سخـ. مـ. آفریقا ایله آسیا آره‌سنده‌واق دکیزله بحر احمر بیننده‌کی مشهور جدول صنعی و بونك بحر احمر جهتنده‌کی مدخلنده واقع قصبه واسکله.

سویکنمك { فلـ. یان اوزره طیانمق، یاصدانمق.

سویلتمك { فتـ. ۱. سویلکه سوق و اجبار ویا مساعده ایتمك، انطاق ایتمك: سویلیه‌جکدم آما سویلتمدی؛ او کیمسه‌یه لقردی سویلتمز. ۲. اقرار واعتراف ایتدیرمك: ماهر مستنطق مجرمه هر شیئی سویلتیر. [سویلتدیرمك دیمکه حاجت یوقدر.] ‖ مجـ. سازی سویلتمك = کوزل چالمق.

سویلشمك { فتـ. مذاکره ایتمك، بر ایش حقنده قونیشمق، مکالمه ومحاوره ایتمك: بز اونکله سویلشدك.

سویلمك { یا سویله‌مك. فتـ. ۱. سوز، لقری ایتمك، دیل بیلمك: بو چوجق دها سویلیور؛ ترکجه سویلمك؛ سسله، یاواش سویلمك. ۲. دیمك: نه سویلدیکز؟ بن برشئ سویلدم. ۳. آکلاتمق، خبر ویرمك، افاده وبیان ایتمك: وقوع حالی سویلدی؛ کزدیکی یرلره دائر چوق شیئلر سویلیوردی؛ بونی سزه کیم سویلدی؟ ٤. اخطار وتنبیه ایتمك: چوجقلره سویلیك درسلرینی حاضر ایتسینلر؛ بن اوکا سویلرم سز مراق ایتمیك. ═ فلـ. خبر ویرمك، غمازلق ایتمك = چوجقلره تنبیه ایتلی سویلمسینلر. ‖ آچیق سویلمك = طولایسیله ورموزاتله‌سویلیوب طوغریدن طوغری‌یه سویلمك. ‖ آز سویلمك = سکوتی اولمق. ‖ الله ایچون سویلمك = رضاء لله طوغریسنی سویلمك. ‖ ایی سویلمك = ۱. سوزنده مصیب وحقلی اولمق: ایی سویلیور. ۲. مدح وثنا ایتمك: حقکزده چوق ایی سویلیوردی. ‖ بیوك سویلمك = تفاخر ایتمك. ‖ ترکی، شرقی سویلمك = تغنی وترنم ایتمك. ‖ چوق‌سویلمك = کوزه‌لك ایتمك، سوزی اوزاتمق، اطناب ایتمك. ‖ طوغری سویلمك = سوزنده

اصابت ایتمك. || یابانه سویلمك = خلط ایتمك، نا روا سویلمك. || یالان سویلمك = کاذب چیقمق.

سویلَمه { س. سویلمك فعلی، سویلیش.

سویلَنلمك { فج. دینلمك، تکلم و تلفظ اولنمق: اویله سوز سویلنلمز.

سویلَنمك { فل. ١. کندی کندینه سویلمك: بر شیئلر سویلنیوردی. ٢. میرلدانمق، خوردانمق، کندی کندینه سویلنه‌رك شکایت ایتمك: سویلنه‌رك کیتدی. = فج. ١. دینلمك، ایراد و افاده اولنمق: اویله بر سوز سویلندی. ٢. نقل و روایت اولنمق: یارین کله‌جکی سویلنیور.

سویلَیجی { یاخود سویله‌ییجی. ص. سویلین، قائل، متکلم.

سویلَیش { یاخود سویله‌ییش. س. ١. سویله، تکلم، افاده: اونك سویلیشنه کوره. ٢. سویلمك طرز و اسلوبی: سویلیشدن سویلیشه فرق واردر.

سَویم { س. ١. سومه، محبت. ٢. جاذبه.

سَویملی { ص. انسانك محبتنی جلب ایدن، کندینی زورله سودیرن، جاذبه‌لی: سویملی بر چهره‌سی واردر.

سَوینج { سونمك. با: سونج، سونمك.

سَوِیّه { سث. عر. برابرلك، دوزلك؛ علی السویه = بر دوزی‌یه، جمله‌سی برابر، بربری

اوسته. [یالکز بو تعبیرده مستعملدر.]

سه { فل. « ایتمك » مصدر غیر مستعملندن اولان فعل اسنادینك صیغهٔ شرطیه‌سی بولنان « ایسه » نك مخففیدر. با: ایسه.

سه { عد. فا. اوچ. همان یالکز طاوله اوینونده قوللانیلیر: سه یك = اوچله بر؛ سه با دو = اوچله ایکی؛ دو سه = چفته‌اوچ؛ چهار وسه = دردله اوچ؛ پنج وسه = بشله اوچ؛ شش وسه = آلتی ایله اوچ.

سُهاء { سذ. عر. سمانك جهت شمالیه‌سنده دب اکبرك بنات النعش تعبیر اولنان صورتنده برکوچك نجم که کوزلرك درجهٔ رؤیتی اونکله تجربه اولنور.

سِهام { سذ. جم. عر. فد: سهم. با: سهم.

سه‌پا { یاخود سهپا. س. فا. با: سپا.

سه‌تا { س. فا. با: ستا.

سَهَر { سذ. عر. ط. کیجه اویومه. مامق علتی، اویقوسزلق.

سَهل { ص. عر. قولای، آسان. || د. سهل ممتنع = قولای وساده کورندیکی حالده بولنوب سویلنمسی وتقلیدی زور اولان سوز.

سَهلاً { ح. عر. قولایلقله؛ اهلاً و سهلاً = خوش کلدیکز صفا کلدیکز.

سَهم { سذ. عر. جم: سهام، اسهام. ١. اوق، یایله آتیلان اوجی سیوری دمیرلی قامش. [بو معنا ایله برنجی جمعی قوللانیلیر.] ٢. حصه، پای، نصیب، بهره. ٣. تماسی آیدن آیه آلنمق اوزره خزینهٔ دولته اقراض اولنان آقچه‌یه مقابل آلنان سند رسمی. [بو معنا ایله ایکنجی جمعی قوللانیلیر.] ٤. ر. بر قوسك ایکی اوجنی ربط ایدن وترك اورته‌سندن قوسه قدر تمدید اولنان خط عمودی. || ف. سهم الرامی = لسان یونانیده ینه سهم دیمك اولان Sagitta اسمیله معروف صورت کوکبیه.

سَهَم { س. فا. قورقو، دهشت، رعب. ز.

سَهمکین { ص. فا. و:

سَهمناك { ص. فا. قورقونج، دهشتلی، مدهش.

سَهو { سذ. عر. یاکلیش، خطا، غلط: سهو ایتمك = یاکلمق؛ سهو قلم = غفلتله یاکلیش یازمه.

سَهواً { ح. عر. یاکلیشلقله، یاکیله‌رق، خطاءً، غلط اوله‌رق.

سَهویّات { سذ. جم. عر. خطایا، یاکلیشلر: بو کتاب سهویاتله طولیدر، سهویاتنی تصحیح ایتملی.

سُهولَت { سث. عر. ١. قولایلق، آسانلق: سهولتله اوکرنیلیر، یاپیلیر بر ایشدر. ٢. قولایلغی موجب اولان وسائط: واقعا شهردن اوزاقجه ایسه‌ده کیدوب کلمك ایچون سهولت واردر. ٣. یاواشلق، اصول، ملایمت، نازکانه طرز ومعامله: سهولتله قالدیرملی. [سهواً اصولتله دینلیر.] ٤. ال ویریش،

اله طوغری وقولای کلمه، قو-
للانیش : بو طار یرده قیلدا-
نمغه، یازی یازمغه سهولت یوقدر.
٥. آقچه جه قولایلق، وقت
وحالك مساعده‌سی : بکا اولان
بورجکزی نه وقت سهولتکز
اولورسه ویررسکز.

سُهولَتبَخش { ص. فا. [عر. سهو-
لت = قولایلق . فا.
بخشیدن = باغشلامق] قولایلق
ویرن، قولای قوللانیلیر : پك
سهولتبخش بر اصول تدریس
بولمشدر.

سُهولَتلی { ص. قولای قوللانیلیر،
قولایلغی اولان، قو-
للانیشلی : چوق سهولتلی بر
یازیخانه؛ سهولتلی بر.

سَهی { ص. فا. طوغری، دوز،
فدان کبی (بوی) : قد
سهی.

سُهَیل { سذ. عر. پك پارلاق بر
نجم ثابت که جنوب جهتنه
دوشوب یمندن دها ایی کور-
ندیکیچون سهیل یمانی دخی
دیرلر. فر. Canopus؛ سهیل شام
یاخود سهیل فرد = شجاع صور-
تنك α کوکبی. فر. α de
l'Hydre.

سی { ض. [ماقبلنده‌کی هجایه کوره
« ی » سی خفیف یاخود
ثقیل اوقونور.] ضمیر متصلك
یعنی مالکیت بیان ایدن ضمیرك
مفرد غائبی اولوب، آخری
حرف املا اولان اسملره الحاق
اولنور؛ آخری حرف صحیح
اولان اسملر ده بونك یرینه
« ی » قوللانیلیر : باباسی، آنا-
سی، تیزه‌سی، همشیره‌سی؛ برادری،
اوغلی کبی. جمعی « لری » در :
بابالری، برادرلری کبی. مضاف-
الیهی : سنك، مفعول الیهی :
سنه، مفعول بهی : سنی در :
باباسی، باباسنك، باباسنه، باباسنی.
ده، دن وسائر حروف الصاقدن
اول دخی « ی » سی « ن » ه
تحویل اولنور : اوطه سنده،
اوطه‌سندن کبی. شرق ترکجه‌سنده
بو تحویل اولمیوب مثلا : اوطه-
سیده، اوطه‌سیدن دینلیر.

سی { د. بعض اسملره التحاق
ایدوب مشابهت بیان ایدر:
ارککسی = ارککه بکزر. «مك»
ادات مصدریتنك دخی التحاقیله
تقلید و تشبیه بیان ایدر فعللر
تشکیل ایدر : بمسیمك = بمدر
نظریله باقق؛ کولومسیمك = کولر
کبی اولمق. بو مقامده «سه»ده
قوللانیلیر: بمسه‌مك، مهمسه‌مك.

سیا { س. حه. [یتا.] بح. کورکی
ترسنه قوللانه‌رق قایغی
کری‌یه وقیچه طوغری یوروتمه:
سیا ایتمك؛ سیا ! سیا کورك !

سَیّات { سذ. جمع. عر. فد: سیئه.
با : سیئه.

سَیّاح { سذ. عر. جمع : سیاحین.
[« سیاحة » دن سمب.]
اوزاق یرلره سیر و سفر ایدن
آدم، کزوب کورمك و یاخود
جغرافیا ونباتات و حیوانات کبی
فنونه خدمت ایتمك مقصدیله
اوزاق یرلره یولجیلق ایدن آدم:
سیاح شهیر استانلی؛ مشاهیر
سیاحیندن لیوینغستون.

سِیاحَت { سذ. عر. اوزاق یرلره
سیر و سفر، اوزون
یولجیلق، علی الخصوص جغرافیایه
وسائر فنونه خدمت مقصدیله
واقع اولان سیر وسفر. عربلر
بو مقامده « رحلة » کلمه‌سنی
قوللانیرلردی : ابن بطوطه‌نك
سیاحتی = رحلة ابن بطوطه.

سِیاحَتنامه { س. فا. بر سیاحك
کزدیکی یرلرك
احوالنه و اثنای سیاحتده کو-
روب کچیردیکی شیئلره دائر
یازدیغی کتاب : قطب شمالی
سیاحتنامه‌سی، آفریقای وسطی
سیاحتنامه‌سی.

سِیادَت { سذ. عر. ١. افندیلك،
بکلك. ٢. سیدلك،
نسب پاك جناب نبوی‌یه انتساب،
امیرلك : سیادت شجره‌سی.

سِیادَتلو { ص. سیادتی یعنی نسب
پاك جناب نبوی‌یه
انتساب شرفنی حائز اولان. || اك.
سادات کرامه ویریلن عنواندر؛
دولتلو سیادتلو = امیر مکهٔ مکرمه
حضرتلرینه ویریلن عنوان
رسمیدر.

سَیّار { ص. عر. ث : سیاره.
[« سیر » دن سمب.] ١.
کزن، طولاشان، سیر وحرکت
ایدن، بریرده مقیم وثابت اولمیان:
سیار طوبجی آلایی. ٢. برلی
اولمیوب ایستلدیکی طرفه طا-
شینان، قابل نقل وتحریك، متحرك:
سیار خسته‌خانه = ایستلدیکی
طرفه سهولتله نقل اولنانی؛ سیار
طورپیدو = تدافعه مخصوص وثابت
اولمیوب تجاوز ایچون ایستینلن
یره سوق اولنه‌بیلیر طورپیدو؛
سیار فیلو = بر یرده طورمیوب
دائم سیروسفر ایدن دونمانسی.
٣. هـ. دائما بر یرده طورمیوب

طولاشان ویرینی دکیشدیرن نجم که هر بری بزم کرهٔ ارض کبی شمسه تابعدر واونك اطرافنه دونر : نجم سیار، نجوم سیاره. مقابلی : ثابت .

سَیّاره { سث. عر. جـ : سیارات. هـ. شمسك اطرافنده بر مدت معینه ظرفنده دور ایله منظومهٔ شمسیه‌یی تشکیل ایدن کواکبك بهری که بزه قریبتلری جهتیله دیکرلرندن دها پارلاق کورینورلر، ومدارلری اوزرنده طولاشدقلری جهتله هر کون یرلرینی دکیشدیررلر .

سِیاسَت { سث. عر. ۱. حکومت، ادارهٔ مملکت. ۲. مستحق مجازاة اولانلرك جزاسنی ویرمه‌ده ابراز شدت : ارباب حکومتده سیاست الزمدر. ۳. جزاء، مجازاة، جانیلر حقنده اجراآت وازآن جمله اعدام جزاسی : سیاسته اوغرامق. ٤. امور رعیه‌نك تنظیمی ایچون حکمت حکومت اقتضاسندن اولان اجراآت : سیاستجه بویله یاپمق اقتضا ایتمشدر. ٥. دولتلر بیننده‌کی مناسبات علمی، دیپلوماتلق. [بو معنا ایله استعمالی یکی وزمانك کوستردیکی احتیاجه مبنیدر.] || ارباب سیاست = ادارهٔ مملکت و دیپلوماتلق رجالی. || میدان سیاست = قانوناً و حکمت حکومت اقتضاسنجه اعدام و سائر مجازاتك محل اجراسی .

سیاست کلمه‌سنك اصلی (سه - یسا) یعنی (اوچ ـ ترتیب) معناسنه بر ترکیب ترکی اولدیغنی ابن کمال « تحقیق تعریب الکلمة الاعجمیه » اسمنده‌کی رساله‌ده بیان ایتمکده‌در.

سِیاسةً { حـ. عر. ۱. اداره و حکمت حکومت اقتضاسنجه، پولتیقه‌جه. ۲. دیپلوماتلقجه، مناسبات دولیه قاعده‌سنجه. [بو ایکنجی معناسی یکیدر.]

سِیاسَتگاه { سث. فا. [عر. سیاست = م - فا. گاه = محل] سیاسةً واقع اولان اجراآت حکومتك محل ایقاعی.

سِیاسی { صه. عر. ث : سیاسیه. ۱. حکمت حکومت اقتضاسندن اولان، عرفی، پولتیقه‌یه مبنی. ۲. مناسبات دولیه فن وقاعده‌سنه تابع، دیپلوماتجه اولان: امور سیاسیه، رجال سیاسیه، مخابرات سیاسیه .

سِیاسِیّات { سث. جـ. عر. امور سیاسیه، دولتلر بیننده‌کی مناسبات وعلائقه متعلق ایشلر، دیپلوماسی ایشلری.

سِیاسِیّون { سذ. جـ. عر. رجال سیاسیه، دولتلر بیننده‌کی مناسباته وهر دولتك بو مناسباتدن استفاده ایتمکه چالیشمسی علم وقاعده‌سنه واقف اولوب بو فنله اشتغال ایدنلر، دیپلوماتلر : بسمارق الك مشهور سیاسیوندن ایدی.

سَیّاف { سذ. عر. [« سیف » دن سمب.] ۱. قلیجلی. ۲. قلیججی. [بو ایکی معنا ایله لسانمزده پك مستعمل دکلدر.] ۳. جلاد.

سِیاق { سذ. عر. [« سوق » دن] ۱. سوزك کلیشی، طرز افاده‌سی : سیاق کلام؛ سیاق و سباق = سوزك کلیشی وماقبلنی طوتمه‌سی. ۲. طرز، اسلوب: بو سیاقده بر شیء یازملی .

سِیاقَت { سه. وقتیله دفترخانه‌جه مستعمل و رقملرك صره‌سنده یازلمغه مساعد اوله‌جق صورتده سطرلری طار وحروفی نقطه‌سز وکرفت برخط مخصوص که آنجق سیاق و سباق دلالتیله اوقونه‌بیلیر « سیاق » دن تشکیل ایدلمش اولان بو لغت سقیمه ایله تسمیه‌سنه سبب اولمسی محتملدر.

سَیّال { صه. عر. ث : سیاله. [« سیلان » دن سمب.] آقان، آقیجی، مایع : جسم سیال.

سَیّاله { سث. عر. جـ : سیالات. مادهٔ سیاله، آقان شیء، جسم مایع. || حـ. سیالهٔ برقیه = الکتریق آقندیسی، فر. Courant électrique.

سِیّان { صذ. ت. عر. [فذ : «سیّ» لسانمزده قوللانلمیوب بو صیغه فذ. و جـ. یرینه دخی مستعملدر. — سینك فتحیله غلطدر.] مساوی وبرابر ایکی شیء : ایکیسنی سیان می طوتیورسکز؟ بن اونی دیکرلریله سیان طوتمام؛ جمله‌سی سیان طوتملی.

سِیاه { یاخود سیه صه. فا. قره، اسود : زلف سیاه = قره صاچ؛ بحر سیاه = قره دکیز؛ سیم سیاه = قب قره. = سه. زنجی، [بو معنا ایله «سیاهی» ده دینیر.]

سِیاهبَخت { سیاهپوش، سیاهدل، وسائره. دا: سیهبخت، سیهپوش، سیهدل وسائره .

سیاهلاتمق { فتە. قرارتمق، تسوید ایتمك: صوبەجی دیواری سیاهلاتدی.

سیاهلانمق { فل. قرارمق، سیاه اولمق: نیکل سیاهلانماز.

سیاهلق { س. قرالدی، قره رنك: سیاهلغك ضرری یوقدر.

سیاهی { س. ص. زنجی.

سیب { س. فا. الما، تفاح؛ سیب زنخدان = المایە تشبیه اولنان محبوبەنك چکەسی.

سیپسی { س. ۱. کمیجی دودوکی. ۲. تعلیم اصلغی.

سیتمه { س. با: صیتمه.

سیحان { سخ. م. آناطولیده آطنه اووەسنی یارەرق اسکندرون کورفزینە دوکیلن ایرماق کە موازیسی اولان (جیحان) ایلە برابر ترکلر طرفندن وطن اصلیلری اولان ماوراء النهرك سیحون و جیحوننە تشبیهاً بو اسملرلە تسمیە اولنمشلردر.

سیحون { سخ. م. ماوراء النهردە جیحون ایلە متوازیاً آقوب آرال کولنە (یعنی بحر خوارزمە) دوکیلن بیوك بر ایرماق کە الیوم (سیردریا) اسمیلە معروفدر.

سیخ { س. فا. دمیر شیش. لس.

سیّد { سذ. عر. ث: سیدە. ج: سادات. ۱. افندی، آغا، بك، مولی، ایلری کلن، باش، رئیس، سرور: سید القوم؛ سید الثقلین = ایکی عالم افندیسی اولان حضرت فخر کائنات افندمز. سید الانام = بتون خلقك بیوکی، سید الانبیا = پیغمبران عظام حضراتنك سروری: فخر کائنات (صلعم) افندمز. ۲. نسب جلیل جناب نبوی یە منسوب اولان: کندیسی صحیح النسب سیددر، حرمی سیدەدر، ساداتدندر؛ سادات کرامە حرمت مخصوصەمز واردر.

سیّدلك { س. نسب پاك جناب نبوی یە منسوبیت، سیادت.

سیدلك { س. دوەنك کوبکیلە ممەلری آرەسی، بطن اسفلی.

سیدیك { س. [اصلی: «سیکمك» دن «سیکدیك»] مثانەدن دوکیلن صو، چیش، ادرار. || سیدیك قاوغی = مثانە. || سیدیك زوری = ادرارك طوتلسی. || سیدیك شکری = شکر علتی، دیابیتیس. || سیدیك یولی = احلیل.

سیدیکلی { ص. چیشلی، اوستنە چیش ایدن پیس.

سَیر { سذ. عر. ۱. یوریمە، یورویش، کیتمە، حرکت: سیر سریع، سیر بطیء. ۲. یولجیلق، عزیمت، سفر: بلاد بعیدەیە سیر و سفر، سیر و سیاحت ایتدی. ۳. کزمە، کزنمە، تفرج: سیرە کیتمك، سیر ایتمك، سیر یری. ٤. اکلنمك ایچون باقە، تماشا: باغچەیی، چارشی‌یی، حیواناتی، یکی کلن اشیایی سیر ایتمك. ٥. اوزاقدن باقوب قاریشمامە: بن سیر ایدیوردم. ٦. [مصدریت معناسنی متضمن اولمقسزین] کوریلەجك وکزیلەجك شیء، کورلمکە شایان الای ویا اکلنجە، فلان یردە سیر وار ایمش. || سیر ایتدیرمك = شایان تماشا بر شیئی انظار عمومیەیە عرض ایتمك: فلان یردە آرسلان سیر ایتدیریورلر. || سیر دریا = دکیز سیاحتی، سفر بحری. || سیرسفائن = کمی‌یی برموقعدن موقع آخرە وسواحل بعیدەیە سوق وایصال ایتمك فنی فر. Navigation. || سیر فی المنام = تمامیلە اویانمقسزین کیجە قالقوب کزمك حالی کە برمرضدر.

سِیَر { سش. ج. عر. فد: سیرت. ‍ا: سیرت. = فد. کبی. فخر کائنات (صلعم) افندمزك مبارك ترجمۀ حالی وبوندن بحث ایدن کتاب وعلم: سیر حلبی = حلبینك یازدیغی سیر نبی کتابی؛ کتب سیر؛ تاریخ وسیردە ید طولی اصحابندندر.

سیر { ص. فا. طوق، طویمش، شبعان. || دلسیر = یورکی طوق، قانمش.

سیراب { ص. فا. [سیر = طوق. آب = صو] ۱. صو ایلە طویمش، صویە قانمش، تسکین حرارت ایتمش اولان. ۲. صولی، آبدار، طراوتلی: کل سیراب.

سَیران { س. فا. [عر. «سیر» دن] ۱. کزینمە، تفرج. ۲. باقوب سیر ایتمە، تماشا: سیران ایتمك؛ سیرانە کیتمك.

سَیرانکاه { س. فا. سیر یری، سیرکاه، تماشاکاه.

سیرت { سث. عر. جه: سیر. ۱. بر آدمك احوال معنویه‌سی، اخلاق واطواری، طبیعت، صورت مقابلی: صورت وسیرتی کوزل. ۲. ترجمهٔ حال، سرکذشت، بر ذاتك احوال خصوصیه‌سی تاریخی: سیرة النبی (صلعم). [بو ایکنجی معنا ایله جمعی دها مستعملدر. با: سیر.]

سیرتو { س. [ر.] بر نوع رقص، آیاق آتمه‌سی.

سیرجی { س. ص. ۱. معرض تماشایه قونیلان بر شیئی ویا کورلمکه شایان بر رسم وآلای وسائره‌یی سیر ایتمکه کیدنلرك بهری: پك چوق سیرجی وار ایدی؛ بن ده سیرجیلر میاننده ایدم. ۲. مج. اوزاقدن باقوب قاریشمیان: بن سیرجی‌یم.

سیرك { سیرکاشمك وسائره. با: سکرك وسائره.

سیرکك { س. تق. اویقوسزلق، سهر.

سیرکمك { فت. سیلکمك فعلنك اصلی وطوغریسیدر. با: سیلکمك.

سیرکنمك { یاخود سیسکنمك. فل. اویقودن خلجانله اویانمق.

سیرکه { س. با: سرکه.

سیرگه { س. بیت وسائر بوجکلرك دوکدیکی تخم، بوجك یومورطه‌سی.

سیرمك { یا سییرمك، سیرلمك وسائره. با: صیرمق وسائره.

سیروقو { س. [ایتا.] غایت صیجاق اسن بر روزکار.

سیس { س. یره ایتمش بولوطدن عبارت اولان رطوبتلی طومان، پوس: هواده سیس واردر. || بح. سیس اشارتی = سیسلی هوالرده کمینك موقعنی اعلان ایچون بوری، قامپانه وسائر آلت ایله ویریلن صدا.

سیسام { سخ. م. جزایر بحر سفیددن (ساموس) آطه‌سی.

سیسکنمك { یاخود سیرکنمك. فل. اویقودن خلجانله اویانمق.

سیسلی { ص. رطوبتلی طومانله قاپلانمش، بولوط یره ایتمکله رطوبتلی طومان وپوس ایچنده قالمش: سیسلی هوا، سیسلی دکیز.

سیغاره { سیغاره‌لق. با: چیغاره وسائره.

سیغورطه { یاخود سیغوریطه. س. [ایتا. Sicurta] ۱. اموال منقوله وغیرمنقوله‌نك حریق وغرق وسائر قضالره قارشی سنوی بر اجرت معینه مقابلنده تأمینی یعنی قضا وقوعنده شرکتی طرفندن تضمینی: اوی، کمی‌یی، اشیایی سیغورطه ایتمك، سیغورطه‌یه قومق. ۲. بو وجهله اموالك تضمینی درعهده ایدن وبو مقصدله تشکل ایتمش شرکت واداره: عثمانلی سیغورطه‌سی.

سیغورطه‌جی { س. ابنیه وساره‌یی سیغورطه ایدن، سیغورطه شرکتنك وکیلی ویا مأموری.

سیغورطه‌لی { ص. بر سیغورطه شرکتنه قونمش، قضا وقوعنده تضمینی بر سیغورطه شرکتنه تعهد وتأمین ایتدیرلمش: اوم سیغورطه‌لیدر.

سیف { سذ. عر. جه: سیوف، اسیاف. قلیج، تیغ، شمشیر: سیف صارم = کسکین قلیج؛ جامع سیف وقلم = عسکرلکده وتحریر وانشاده ماهر ذات.

سیفری { سیفریلمك وسائره. با: سیوری وسائره.

سیفون { س. [یو. Σίφων] بر قابی چویرمکسزین ایچنده‌کی مایعی دیکر بر قابه نقل ایتمکده مستعمل مقوس بوری که بر اوجی دیکرندن اوزون اولمغله ایچنده‌کی هواسی تخلیه اولنجه قبك ایچنده‌کی مایعی یوقاری چیقاروب اوندن آلچاق اولان دیکر قابه دوکر.

سیفی { ص. عر. ث: سیفیه. ۱. قلیجه یعنی حرب وعسکرلکه منسوب ومتعلق: مناصب سیفیه وقلمیه. ۲. قلیج شکلنده اولان: سیفی الشکل.

سیك { س. چوقور، دلیك، قبر، مر.

سیکجه { ح. ۱. ایچری‌یه چکه‌رك، باته‌رق: سیکجه سیکجه یاغمور یاغمق = یاغدقجه طوپراغك ایچنه چکه‌جك صورتده. ۲. کیزلیجه، بللی ایتدیرمکسزین، منافقلقله.

سیکدیرمك { فت. و:

سیکرمك { فت. ۱. چقوره قومق، کیزلمك، کومك، باتیرمق. ۲. هضم ایتمك.

سیکرمك { فل. و:

سیكریمك { فل. خفیف صیچرا. مق، سیلكنمك.

سیكسی { ص. كیزلی، صاقلی، كیزلیدن صوقان ییلان كبی خبرسز ومنافقلقله اضرار ایدن: پك سیكسی آدمدر.

سیكسیلك { س. كیزلیدن اضرار ایدن آدمك حالی، منافقلق.

سیكك { یاخود سینك. س. آغاج ویر دلیكارینه سیكن یعنی صوقیلان اوچار بوجك كه انواعی واردر: قره سیكك = مكس، ذباب؛ یشیل سینكك، آت سیككی، اشك سیككی؛ سیوری سیكك = بعوضه.

سیككلك { س. سیككاری قوغمغه مخصوص یلپازه كبی پوسكللی شیٔ.

سیككین { ص. هضمی قولای، هضم اولنور.

سیكلمك { یا سیكلمك. فل. (وحشی حیوان) دریكدن ایكلمك.

سیكمز { ص. هضم اولنماز، نا قابل هضم.

سیكمك { فل. ۱. چوقوره، دلیكه صوقلق، باتمق، كیزلنمك. ۲. هضم اولنمق: سزسز یدیكم ایچمه سیكمدی. ۳. كچمك، نفوذ وحلول ایتمك: بوقماشه برآغر قوقو سیكمش. ٤. طوپراغك ایچنه كیرمك، جذب اولنمق: سیكه سیكه یاغمور یاغدی. ۵. قورقوب بوزلمك: بركوشه‌یه سیكدی. ٦. (شیش) ایتمك، طاغلمق.

سیكمك { فل. (حیوان) ۱. یرك غیری شیئه، دیواره ایشه‌مك. ۲. قیزمق، آزمق.

سیكیر { یا سكیر. س. انسان و حیوانلرك بدنلرنده عضلاتك ایچنده منتشر سرت و قویجه وترلركه انواعی اولوب، برطاقمی عضلات واعصابی اوینانتمغه وبرطاقلری حسی بینه كوتورمكه یارارلر، عصبه، اعصاب. ‖ سیكیر خسته‌لغی = سیكیرلری راحتسز ایدن امراض مختلفه، امراض عصبیه. ‖ سیكیره طوقنمق = جان صیقمق، راحتسز ایتمك.

سیكیرلمك { یا سكیرله‌مك. فتـ. ۱. اتك سیكیرلرینی جیقاروب تمیزلمك. ۲. محاربه ده مجروح و خسته آتك باجاغی سیكیرلرینی كسوب اتلاف ایتمك.

سیكیرلی { ص. ۱. عصبی المزاج، عصبی. ۲. سیكیرلری قوتلی، قوریجه اكن پك قوتلی (آدم). ۳. سیكیرلری چوق وبناءً علیه سرت (ات). ‖ سیكیرلی یاپراق = بوغا یاپراغی، لسان الثور.

سیكیرلیلك { س. سیكیرلی و عصبی المزاج آدمك حالی، عصبیت.

سیكیرمك { فل. با: سیكرمك.

سیكیل { س. [بزجه «ك» ى «و» كبی اوقونور.] ۱. قورباغه و اوكا مشابه حیوانلرك پیسلكندن صویك اوزرنده حاصل اولان یشیل قبارجق. ۲. الده وآیاقده وممه‌ده چیقان اوفاق قبارمه، ثؤلول.

سیكیلجه { سیویلجه. س. اوفاق چیبان.

سَیل { سذ. عر. جـ: سیول. [تر. زبانزدی: سل] ۱. یاغموردن حاصل اولوب كثرت وشدتله آقان صو، سل. ۲. مجـ. شدتله كلن شیٔ.

سَیلاب { س. فا. و:

سَیلابه { س. فا. سل صویی، سل حالنده شدتله آقان صو: سیلاب اشك، سیلابهٔ اشك = زیاده آقان كوز یاشی.

سَیَلان { سذ. عر. آقمه، جریان: سیلان دم، سیلان دموع. ‖ ط. مختلف اعضاء بدنك و یا آقان شیئلرك اسامیسنه مضاف اوله‌رق برچوق اصطلاحات طبیه تشكیل ایدیور: سیلان اذن، سیلان انف، سیلان لبن، سیلان مخاط كبی.

سَیلانی { یا سیلان طاشی ص. سیلان اطه‌سنده چیقان برنوع قیمتلیجه طاش.

سیلدیرمك { فتـ. ۱. یاش بر شیئی قوروتدیرمق، بز و سائره ایله صوینی آلدیرمق: شو طباغی سیلدیرك؛ بو چوجق بورنی سیلدیرمیور. ۲. تمیزلتمك، صو ایله ویا ایصلاق بز ایله تمیزلتمك: شو چوجغك یوزینی سیلدیرك؛ یارین تخته سیلدیره‌جكم. ۳. حك وحذف ایتدیرمك، قالدیرتمق، بوزدیرمق: دوام ایتمدیكی ایچون آدینی دفتردن سیلدیردیلر؛ ایچندن برقاچ سطر سیلدیردم.

سیلكدیرمك { فتـ. [اصلی: سیركدیرمك] بر شیئی صاللاتغله اوستنده كی

شیئلری ویا توزینی دوشورتمك: آغاجی، یكه‌یی سیلكدیرمك .

سیلكشمك فل. كندی اوستنده‌كی توز طوپراغی دوشورمك ایچون وجودینی شدتله تحریك ایتمك : قوش، بیكیر سیلكشدی .

سیلكمك فتـ. [اصلی: سیركمك] صالایه‌رق اوستنده‌كی شیئلری ویا توز طوپراغی دوشورمك، صاللامغله ویا اورمغله تمیزلمك : آغاجی سیلكوب یمشلری دوشورمك؛ یكه‌یی سیلكمك.|| ترشی سیلكمك = صاورمق.|| یازی، رسم سیلكمك = ایكنـه ایله یازی ویا رسمی بر كاغـددن دیكرینـه قالدیرمق. || یاقه سیلكمك = عبرت آلوب استعاذه ایتمك .

سیلكمه س. ۱. سیلكمك فعلی. ۲. اوفاق طوغرانمش باطلیجان ایله یاپیلان ات یمكی : باطلیجان سیلكمه‌سی .

سیلكندی س. اوركمه، ارتعاش .

سیلكنمك فل. شدتله صارصیلوب اوستنده‌كی توز طوپراق وسائره‌یی دوشورمك : قومك اوزرینه یاتمشیدی قالقوب سیلكندی. = مج. شدتله تحریك ایدیله‌رك تمیزلنمك : بوچكه سیلكندیمی ؟

سیلكی س. [اصلی: سیركی] اویقوده صیچرامـه، رعشه ایله اویانمه.

سیلكی ص. چارپنور، مرتعش، دیترك : سیلكی آدم .

سیلگی س. سیله‌جك شیء، بز، یمنی وسائره .

سیلمك فتـ. ۱. یاش بر شیئی لمس ومسح ایله قوروتمق : كوزلری، بورنی، تری سیلمك. ۲. ایصلاق بز وسائره ایله اووه‌رق تطهیر ایتمك : چوجغك یوزینی سیلمك : جاملری، تخته‌لری سیلمك . ۳. رنده‌لمك، بر شیئك پروزینی آلوب تمیزلمك : تخته‌یی سیلمك. ٤. اولچك وسائره‌نك طورروقلامه‌سنی آلوب دوز یاپمق : اولچكی سیلمك . ٥. حك وحذف ایتمك، قالدیرمق، بوزمق : آدینی دفتردن سیلدیلر. || آتك دیشلرینی سیلمك = آشندیرمق. || سیلوب سوپورمك = تكمیل یبوب بیتیرمك.

سیلمه س. سیلمك فعلی. || ا : سیلمك. = ص. ۱. رنده‌لنمش، تراش ایدلمش، تمیزلنمش: سیلمه تخته، چوبوق . ۲. طوروقلامـه‌سی آلنمش : سیلمه اولچك. || سیلمه تخته‌سی = اولچكك طورروقلامه‌سنی آلمغه مخصوص دوز تخته .

سیلندر س. [یو. Κύλινδρος] اسطوانه، مردانه .

سیلندی س. سیله‌وحك اثری: بوكتابك بر چوق سیلندیلری واردر. || ا : سلندی.

سیلنمك فل. مج. ۱. صووی لمس ومسح ایله آلنوب قورومق : اللر، یوز، تر سیلندی. ۲. ایصلاق بزله وسونكر وسائره ایله اوویله‌رق تمیزلنمك : بو چوجغك یوزی، بورنی سیلنمدی؛ تخته‌لر سیلنه جكدر. ۳. حذف اولنمق، حك ومحو اولنمق، آشینمق : بوسكه‌نك یازیسی سیلنمش؛ بوكتابك بر چوق یرلری سیلنمش .

سئله سنـ. جـ. عر. فد: سائل. || ا : سائل .

سیله‌جك س. بیوك حمام خاولیسی .

سیلی س. فا. سیله، شامار، طوقات. || سیلیخور = شامار یین .

سیلیجی س. ۱. سیلمك ایشیله كچینن ایشجی: تخته سیلیجی= دوشمه تخته‌لرینی اووان قاری. ۲. یاپیلرده قوللانیلان دوشمه وطاوان وسائره تخته‌لرینی رنده‌لمك وبونلره لزومنه كوره آلات متنوعه‌ایله كوزلجه شكل ویرمك صنعتیله مشغول آدم .

سیلیك س. سیلنمش، بوزلمش: سیلیك پاره .

سیم س. فا. ۱. كومش، فضه. ۲. كومش آقچه . ۳. تر. كومش تقلیدی صرمه ویامعدن. = ص. ۱. كومشدن معمول : سیم مجیدیه. ۲. كومش تقلیدی صرمه ویا معـدندن معمول : سیم شریت، ظرف، پول .

سیم مه . سین مكسـوره ایله باشلار بعض صفتلرك باشنه كیروب تأكید ومبالغه بیـان ایدر : سیم سیاه .

سیما سنـ. عر. یوز علامتلری. چهره، بكز : سیماسندن بللیدر؛ هركسك سیماسی طبیعتنه دلالت ایدر. || ملك سیما= ملك چهره‌لی، كوزل .

سیّما ولاسیما . حـ. عر. (برابر و مسـاوی دیمك اولان

« سی » ایله « ما » اسم موصولندن مرکب] علی الخصوص، هله، جمله‌دن اول .

سیماب { س. فا. [سیم = کومش - آب = صو] جیوه، زیبق .

سیمبر { ص. فا. [سیم = کومش - بر = کوکس] کوکسی کومش کبی بیاض .

سیمپیزومتره { س. [یونانیدن مأخوذ اوله‌رق فر. Sympiézomètre] غاز ایله مملو بر خزینه اوزرینه هوانك اجرا ایتدیکی مختلف تضییقلر ایله هوانك حالنی تعیینه مخصوص میزان الهوا که بحریه‌ده مستعملدر .

سیمتن { ص. فا. [سیم = کومش - تن = بدن] کومش بدنلی.

سیمرغ { س. فا. ایران قدیم اساطیرنده کویا البرز طاغنده طورور جسیم بر طیر موهوم، قاف طاغنده طوران عنقا .

سیمسار { س. با : سمسار .

سیمك { فل. با : سیکمك.

سیمکش { س. فا. [سیم = صرمه. کشیدن = چکمك] حاده‌دن کومش تل چکن صنعتکر: سیمکش ایشی. [بین العوام غلط اوله‌رق « صرمه‌کش » دینیر] .

سیمکشخانه { س. صرمه تلی ایشلنیلان محل مخصوص که حکومتك تحت نظارت وتصدیقنده در .

سیماء { سذ. عر. [یو. Χημεία. یعنی کیمیاء ایله براصلدن] اساسسز وموهوم برعلم باطل که نیجه زمانلر ساده دلانی اشغال ایتمشدر. فر. Magie blanche.

سیمین { ص. فا. کومشدن معمول ویا کومش کبی بیاض وصاف .

سین { س. [عربیده سذ.] «س» حرفنك اسم مشترکی. نقطه‌سز اولدیغنه بناءً « ش » دن تفریق ایچون سین مهمله دخی دینلیر.

سین { س. با : سیك .

سین { فل . [کسره‌سی ماقبلنه کوره اینجه ویا قالین اوقونور.] با : سك .

سینا { سخ. م. جزیرة العرب ایله خطهٔ مصریه آره سنده مثلث الشکل بر شبه جزیره اولوب، بنی اسرائیلك حضرت موسی ایله قرق سنه طولاشوب یول بوله مدقلری (تیه) صحراسنی ومنتهای جنوبنده نبی مشارالیهك خطاب عزته نائل اولدیغی مشهور طور سینا طاغنی حاویدر . — ابن سینا = حکمای اسلامك آب رویی اولان مشهور ابوعلی ابن سینادر، که طب وفلسفه‌ده عصرلرجه شرق و غربك خواجه‌سی بولنمشدر. بو علی سینا وسهواً ابوسینا دینلرده واردر.

سیناره { س. [ر.] بیوك زوقه.

سینارید { س. اورکینوزبالیغنك کوچکی.

سینسی { سینمك. با : سیکسی، سیکمك .

سینه { س. فا. کوکس. صدر: افتخار مدالیه‌سیله تزیین سینهٔ صداقت ایتمك. || سینه چاك = مجروح القلب. || سینه زن = کوکسنی دوکه‌رك اجرای ماتم واظهار تلهف ایدن. || سینه سوز = محرق، مؤلم.

سینی { س. [اساساً چیندن کلدیکنه بناء اصلی « صینی» اولسه کرکدر] بر سپا ویا اسکمله اوزرینه قونیله‌رق اوستنده یمکار و یمك طاقلری قونان ویمك ینن بیوك دائروی تپسی که باقر ویا پرنجدن اولور: سینی‌یی قورمق. || میدان سینیسی = پك بیوکی .

سیواسه { س. آغزی اکلی وایلری حرکتده کسر دستره .

سیورتمك { یا سیورتمك. فت. سیوری ایتمك، اوجنی اینجلدوب کسکین ایتمك، شو چیوی‌یی، شو دکنکی سیورتملی.

سیورمك { فل. ١. سیوری وکسکین اولمق، اوجی اینجلوب حاد اولمق : کلك ذیککی سیورمش. ٢. بوی آتمق، اوزامق، اینجه واوزون اولمق : شوچوجق پك سیوردی.

سیوری { یاخود سیفری. ص. ١. اوجی اینجه و کسکین حاد : سیوری دکنك، دیکن، تپه. ٢. اینجه واوزون، بوی آتمش، بویلی : سیوری بویلی بر چوجق. || سیوری سیکك = معروف اینجه و معجز سیکسکجك، بعوضه. || سیوری عقللی = هوپپاء، زرزوپ .

|| سیوری کوشه، بوجاق = زاویهٔ حاده. || سیوری بورن = پالامود بالیغنك بر جنسی.

سیوریلتمك { فتـ. سیوری یاپمق، اوجنی اینجهلدوب کسکین ایتمك: ایکنهیی، چاقینك اوجنی سیوریلتمك.

سیوریلجه { اصلی سیگیلجه اولان «سیویلجه» نك طوغریسی سیوریلجه اولدیغنه ذاهب اولمق خطادر.

سیوریلشمك { فلـ. ۱. اوجی اینجه وکسکین اولمق. ۲. بوی آتمق، اینجلوب اوزامق.

سیوریلك { سـ. ۱. اوجی اینجه وکسکین اولان شیئك حالی: دیکنك سیوریلکی. ۲. اینجه واوزون بویلیلق: بو اوغلانك سیوریلکی.

سیوریلمك { فلـ. با: سیورمك. || مجـ. میدانه چیقمق، ترقی ایتمك.

سیوش { سـ. حذف، لغو، فسخ. || سیوش ییلی = بردور قمرینك صوك سنه‌سی، یعنی بهر ۳۳ سنهٔ قمریه و ٤ آیده شمسیه ایله قمریه آره‌سنده غائب اولان بر سنه‌یه دینیرکه اصطلاحات مالیه‌مزدندر.

سیوشمك { فلـ. ۱. قایمق، کسب لزوجت ایتمك. ۲. قایوب نابدید اولمق، محو وزائل اولمق: کیمسه کورمه‌دن اصولله‌جق سیوشدی.

سیوشیك { صـ. ۱. قایار، لزوجتلی، مجیق مجیق: سیوشیك چامور. ۲. یاپیشیر، آیرلماز، معجز: پك سیوشیك بر آدمدر.

سیوشیکلك { سـ. ۱. لزوجت، قایار و یاپیشیر اولان شیئك حالی: بو چامورك سیوشیکلکی. ۲. یاپیشوب آیرلماز معجز آدمك حالی: بو آدمك سیوشیکلکی چکلمز.

سُیوف { سـذ. جـ. عر. فذ: سیف. با: سیف.

سیویش { سیویشیك وسائره. سـ. با: سیوش وسائره.

سیویل { سـ. صـ. [فر. Civil] ۱. عسکرینك غیری، ملکی. ۲. عسکرینك غیری قیافت، باشیبوزوق قیافتی، تبدیل: سیویل کیمك، سیویل کزمك. ۳. تبدیل قیافت ایتمش پولیس مأموری.

سیویل { سیویلجه. با: سیگیل، سیگیلجه.

سِیَه { صـ. فا. با: سیاه.

سِیَه‌بَخت { صـ. فا. [سیه = قره - بخت = طالع] طالعی مساعد اولمیان.

سِیَه‌پوش { صـ. فا. [سیه = قره. پوشیدن = کیمك] قره‌لر کییمش، سیاه اثواب کیین.

سِیَه‌دِل { صـ. فا. [سیه = قره - دل = یورك] کوتی یورکلی، بد اندیش، بدخواه.

سِیَه‌فام { صـ. فا. [سیه = قره - فام = بویا] قره بویالی، سیاهه بویانمش.

سِیَه‌کار { صـ. فا. [سیه = قره - کار = ایش] کوتی عمللی، کنهکار.

سَیِّئ { صـ. عر. ذ: سیئه. [«سوء» دن صشـ.] کوتی، فنا، بد، ردیء: عمل سیء، اعمال سیئه.

سَیِّئه { سذ. عر. جـ: سیئات. ۱. کوتی ایش، کوتیلك، فنالق، عمل فاسد. ۲. صوچ، قباحت، کناه. ۳. برکوتی عملك نتیجه‌سی ومجازاتی حکمنده اوله‌رق چکیلان زحمت. — مقابلی: حسنه، حسنات.

ش

ش { شين. س. [عر. سث.] الفبای تركینك اون آلتنجی حرفیدر. اصل السنهٔ سامیه الفباسی صره‌سنده یعنی ابجد حسابنده یكرمی برنجی حرف اولوب، عربیده سینه اولان مشابهت شكلیه‌سندن طولایی اونك یاننه نقل اولنمشدر. شكل عبرانیسی ש و شكل سریانیسی ܫ اولوب، یونانیده Σ ولاتین الفباسنده S (س) یرینه چكمشدر. رقم كبی استعمالنده ۳۰۰ اعتبار اولنور. مختصر تاریخده شعبان شهر عربیسنه اشارتدر.

شاءَ { فت. عر. [ایستمك دیمك اولان «مشیئة» دن ماضی صیغه‌سنك مفرد مذكر غائبیدر.] یالكز « ان شاء الله » تعبیرنده مستعمل اولوب، الله ایسترسه دیمكدر.

شَآمَت { سث. عر. جم: شآمات. اوغورسزلق، یمنسزلك: وقت جاهلیتده بعض كونلرده شآمت اعتقاد اولنور ایكن حدیث شریف ایله بو اعتقاد ابطال ایدلمشدر.

شآمتلی { ص. اوغورسز.

شابّ { سذ. عر. معروف بورشدیریجی ماده كه نشادره مشابهدر. — آجی واكشیدن دخی كنایه اولوب شكره مقابل قوللانیلیر: نه شاب اولدی نه شكر. || شابه اوتورمق = مضطر ومضطرب اولمق. || شاب دكیزی = بحر احمر. || شاب طاشی = بحر احمردن كلن مرجان انواعندن بیاضمتراق ودالّلی بوداقلی بر طاش كه صویك آلتنده نشو ونما بولمغله كمیلر حقنده پك مخاطره لیدر. || شاب علتی = صیغیرك طیرناغنی دوشورن بر خسته‌لق. || قزیل شاب = پارلاق لعل رنك. || مج. شاب كسلمك، شاب كبی طوكمق = شاشیروب قاله قالمق.

شابّ { ص. س. عر. ؤ: شابه. جم: شبان. [« شباب » دن سف.] كنج، دلیقانلی، جوان، یكیت؛ شاب امرد = دها صقالی بیتمی كلمه‌مش دلیقانلی. || سید شبان جنت = سبط اكرم امام حسین (رضه) افندمز.

شاباش { س. فا. آفرین، تحسین.

شابان { ص. شاشمش، مفتون، واله، حیران.

شابخانه { س. ۱. شاب چیقاریلان یر، شاب اوجاغی. ۲. شابك تصفیه واستحضار اولندیغی محل، شاب فابریقه‌سی.

شابشال { ص. دوكوك صاچیق وتنبل.

شابقه { یاخود شاپقه. س. ۱. فرنكلرك كییدكلری مختلف اشكالده باش كسوه‌سی كه اكثریسی كونشه قارشی سپرلیدر: حصیر شابقه، سیلندر شابقه. اساساً اقالیم حاره‌ده یاشایان خلقك ایجادی اولوب، « شبكه » یاخود « شباك » اسمی ویریلن بر سرپوشدن مأخوذدر. ۲. كمی دیركنك تپه‌سنده‌كی تكرلكجك. ۳. صوبه بوریسنك تپه‌سنده‌كی دونر فیرلداق. || شابقه‌یی ترس كییمك، یره اورمق = حدت ایتمك. || شابقه‌یی چیقارمق = حرمت وتبصبص ایتمك.

شابقه‌جی { س. شابقه یاپان وصاتان آدم.

شابقه‌لی { ص. شابقه كیین، باشنده شابقه بولنان: شابقه‌لی، باشی شابقه‌لی بر فرنك.

شاپ { مه. اوپركن طوداقلرك ایتدیكی سسی تقلید وتصویر ایدر: شاپ دیه اوپدی؛ بتون كون چوجغی شاپ شاپ اوپمك ایی دكلدر.

شاپر { مه. حرصله اوپركن ویا یركن طوداقلرك ایتدیكی كورلدیی تقلید وتصویر ایدوب مكرر قوللانیلیر: شاپر شاپر اوپمك، یمك. — شاپر شوپر دخی دینلیر.

شاپراق { یاخود چاپراق. س. عسكر اكرینك اورتیسی.

شاپرداتمق { فت. اوپركن ویا یركن طوداقلردن سس چیقارمق: طوداقلرینی شاپرداته‌رق اوپیور، ییورایدی.

شاپردامق { فل. اوپركن ویا یركن طوداقلر سس چیقارمق: چوجغی اوپركن، یمك یركن طوداقلری شاپردایوردی.

شاپردی { س. عجله ایله یركن ویا حرصله اوپركن طوداقلرك ایتدیكی كورلدی: طوداقلرینك شاپردیسی اوزاقدن ایشیدیلیوردی.

شاپلاتمق { فت. اوپركن طوداغك ویا سله اورورکن آوجك سسنی ایشیتدیرمك: بر سله شاپلاتدی؛ طوداقلرینی شاپلاده‌رق اوپدی.

شاپلاق { س. سله، طوقات: اكسه‌سنه بر شاپلاق یاپیشدیردی

شاپلامق { فل. شاپ ایتمك، اوپركن طوداق ویا سله اورورکن آوج سس چیقارمق.

شاتو { س. تق. دوز طام، تاراچه.

شاخ { س. فا. دال، بوداق، غصن: شاخ كل = كل آغاجی دالی. ٢. كییك واوكا مماثل حیواناتك داللی بوینوزی.

شاخ { س. آتك ایكی آرت آیاغی اوزرینه قالقمه‌سی: شاخ قالقمق، شاخه قالقمق.

شاخدار { ص. ١. داللی، بوداقلی (آغاج). ٢. داللی بوینوزی اولان (كییك وسائره).

شاخسار { س. فا. داللی بوداقلی آغاجلر وآغاجلق محل.

شاخص { سذ. عر. [« شخص » دن سف] مساحه ایچون دیكیلن واتخاذ اولنان نشان.

شاخلانمق { فل. ١. (آت) آرت آیاقلری اوزرینه قالقمق. ٢. مج. بردن بره حدت ایدوب میدانه آتلمق.

شاد { ص. فا. مسرور، ممنون، محظوظ، سوینجلی: شاد اولمق؛ كوكلی شاد اولمق.

شاداب { ص. فا. صویه قانمش، صولی، آبدار، تر وتازه.

شادان { ص. فا. سوینجلی، مسرر، محظوظ: شادان اولمق.

شادردامق { فل. (صو) فیشقیروب چاغلامق.

شادردی { س. صویك فیشقیروب چاغلامه‌سی.

شادروان { س. [فارسیدن. — لسان مذكورده معانیسی فرقلیدر.] یوكسك بر حوضك ایچنه فسقیه حالنده آقوب اورادن متعدد یرلردن دوكیلن صو كه اكثریا جوامع شریفه حولیلرنده اولور.

شادكام { ص. فا. [شاد=مسرور. كام = مرام] مسرور ونائل مرام، طالعی یاور اولمغله حالندن ممنون اولان.

شادمان { ص. فا. سوینجلی، مسرور، محظوظ، ممنون.

شادمانی { س. فا. سوینج، مسروریت، محظوظیت: اظهار شادمانی ایتمك.

شادمرك { س. فا. مرك شادی‌یه كرفتار اولان.

شادی { س. فا. سوینج، مسروریت، محظوظیت.

شادی { س. ١. سابقده حاكم الشرعك منادیسی مقامنده اولان محكمه خدمه‌سی. ٢. وقتیله سلطان سرایلرینه اودون كتوروب تسلیم ایدن یكیچریلره‌ده بونام ویریلیر ایمش.

شاذ { ص. عر. ث: شاذه. [« شذوذ » دن سف.] قاعدهٔ عمومیه‌یه اویمیان، خارج از قاعده، مستثنی، قاعده‌سز: فعل شاذ؛ افعال شاذه.

شار { وشاریل. مه. صو ویادیكر بر مایعك بول وسله آقه‌سنی تقلید وتصویر ایدوب اكثریا مكرر قوللانیلیر: شار آقدی؛ شارشار، شاریل شاریل آقیور-

دى. — « شور » دخى و مخففده يعنى اينجه آقق معناسيله « شر » قوللانيلير.

شار { س. [فا. « شهر » دن غلط.] شهر، قصبه، بلده، مدينه.

شارِب { ص. عر. [« شرب » دن سف.] ايچن : شارب اللبن = سوت ايچن؛ شارب الليل والنهار = كيجه كوندوز ايچن، عشرته مبتلا.

شارِب { سذ. عر. جم : شوارب. بييق.

شارِح { سذ. عر. [« شرح » دن سف.] بر كتابى شرح ايدن، شرحنى يازان آدم : شارح مثنوى.

شارِع { سذ. ص. عر. [« شرع » دن سف.] ١. قانون و نظام وضع ايدن، واضع قانون. ٢. شريعت صاحبى اولان ذات أقدس جناب نبوى : حضرت شارع، اذن شارع. [شريعت اسلاميه نك صاحب حقيقيسى اولمق ملاحظه سيله جناب حقه ده اسنادى جائزدر.]

شارق { ياخود شراق. مه. ياصى بر شيئله اورمقدن چيقان سسى تقليد وتصوير ايدر : شارق شارق، شراق شراق يا كاغقلرينه اوريوردى.

شارِق { ص. عر. ث : شارقه. [« شرق » دن سف.] طلوع ايدوب پارلايان : نجم شارق، نجوم شارقه.

شارِل { ياخود شاريل. مه. با : شار.

شارلاتان { ص. [فر. Charlatan] ١. حائز اولمديغى فضل وهنره مالك اولمق ادعا سيله خلقى اغفال ايدن، لافزن، شقلبان، شعبده باز. ٢. علمسز و يالاندن طبابت اجرا ايدن، متطبب.

شارلاتانلق { س. ١. آغز غلبه لكيله هركسى اغفال ايده رك كنديني حائز اولمديغى فضل وهنره مالك كوسترن يالانجينك حالى، لافزنلك، شقلبانلق. ٢. علمسز و يالاندن طبابت.

شارلامق { فل. و :

شارلدامق { فل. (صو) سسله وبول بول آقق : صولر شارلايوردى، شارلدايوردى.

شارلدى { س. صويك بول بول وكورلدى ايله آقه سى : صولرك شارلديسى اوزاقدن ايشيديليوردى.

شاشالامق { فل. شاشيرمق، حيرتده قالوب نه يا په جغنى كسديره مه مك : بيچاره او قدر غلبه لكك اورته سنده قالنجه شاشالادى.

شاشرتمق { فتـ. ١. شاشيرمه سنى موجب اولمق، بردن چوق شيئلر كوسترهرك و نظر دقتنى مختلف طرفلره چكه رك حيرتده براقمق، يا كلتمق، اونو تديرمق، تغليط ايتمك : بنى شاشرتمايك؛ حسابمى شاشرتديكز. ٢. فدانك يرينى دكيشديرمك، چيقاروب باشقه يره ديكمك.

شاشرتمه { س. ١. شاشرتمق فعلى، يا كلتمه، آلداتمه، تغليط. ٢. فدانلرك يرينى دكيشد يروب يكيدن ديكمه. ٣. بردن سويلنمه سى زور متنافر كلمه لردن مركب جمله، يا كلتماج. ٤. دكيشه رك كيدن صره، شطرنج وارى ترتيب.

شاشرمق { فل. دوشونمه نك صره سنى غائب ايدوب يا كلمق، نه يا په جغنى بيله مه مك، حيرتده قالمق : بن شاشردم نه يا په جغمى بيلميورم. = فتـ. صره سنى غائب ايتمك، بوله مامق، طوغرى يلته مامق : يولى، پوصله يى، حسابى شاشردم؛ آياغنى شاشردى؛ نه يا په جغنى شاشردى.

شاشقين { ص. ١. شاشه قالمش، متحير، نه يا په جغنى غائب ايتمش : شاشقين شاشقين كزيوردى. ٢. طبعاً متحير، سرسم، آليق : شاشقين آدم.

شاشقينلامق { فل. شاشقين اولمق، شاشه قالمق.

شاشقينلق { س. ١. شاشمش آدمك حالى : بكا بر شاشقينلق كلدى. ٢. سرسملك، آليقلق : شاشقينلغى بويله آليش ويرشده آلدانمسنى موجب اوليور.

شاشمق { فل. [مض : شاشار.] ١. يولدن چيقمق، آيرلمق، اوينامق : يولدن شاشمدى؛ آياق شاشمق. ٢. اصابت ايتمه مك، يا كلمق، خطا، تخلف ايتمك : شمدى ديكيلان فدانلرهيچ شاشماز؛ قورشون نشاندن شاشدى. ٣. طاكمق، حيرت وتعجبده قالمق، تعجب واستغراب ايتمك : بوايشه شاشدم؛ شاشه جق شئ. ٤. واله وحيران اولمق : شاشه قالدم.

شاشمه { س. شاشمق فعلی. ۲ : شاشمق .

شاشی { ص. طوغری باقیوب بر ویا ایکی کوزی اکری باقان، بر شیئه باقارکن باشقه طرفه باقار کبی کورینن (آدم ویا کوز)، احول : شاشی آدم، شاشی کوز، شاشی باقیشلی . = ح. شاشیلقله، یان : شاشی باقق .

شاشیلامق { فل. شاشی باقق.

شاشیلق { س. شاشی آدمك ویا کوزك حالی : شاشیلق بعض چهره‌لره یاقیشیر .

شاطر { ص. عر. [«شطارة» دن سق.] شن، شطارتلی؛ چویك، خدمته قوشوب هرایشه مهیابولنان : غلام شاطر. = س. وقتیله بیوك ذواتك آتی یاننده کیتمك وظیفه‌سیله موظف آغا.

شاعر { سذ. ص. عر. ج : شعراء. [« شعر » دن سف.] شعر سویلین، طبیعتنده شعر سویلمك خاصه و قوتی بولنان وموزون سوز اویدیرمغه ماهر اولان : شاعر آتش زبان؛ شعراء جاهلیه = قبل الاسلام اولان شعراء عرب. = س. تر. عو. برمحل عمومیده برطاقم بیتلر اوقویه‌رق ساز چالان آدم، كه بونلرك اساسا سویلدکاری بیتلری کندیلری اویدیروب اکثریا بینلرنده مسابقه ایتمه‌لری وجه تسمیه‌لری اولمشدر : طاووق بازاری شاعرلری .

شاعرانه { ص. ح. فا. شاعره یاقیشیر صورتده، شاعرلك طرز افاده‌سنه موافق، خیالاته تبعیتله کوزل تصویر ایده‌رك : شاعرانه افاده‌سی واردر؛ پك شاعرانه یازیور.

شاعرلك { س. ۱. شاعر صفت و صنعتی : شاعرلك انسانك یارادیلیشنده اولمازسه تحصیل ایله اله کچمز. ۲. بیتلر سویلیه‌رك سازچالان چالغیجینك حال وصنعتی : قهوه‌لرده شاعرلك ایدنلر .

شاعره { سذ. عر. ج : شواعر. شعر سویلین قادین : فطنت ایله لیلی عثمانلی شاعره‌لرینك اك معروفه‌لریدر؛ شواعر عرب چوقدر.

شافت { س. مج. ۱. ماکنه‌نك حرکتیله محوری اطرافنده دور ایدوب پروانه‌یی تدویر ایدن دمیر میل. ۲. بر ماکنه‌نك دوریله تحصل ایدن قوتی نقله واسطه اولان واوزرینه دیشلی چرخلر وتکرلکلر باغلانان دمیر میل .

شافع { ص. عر. شفاعت ایدن، برینك عفویچون آرایه کیروب توسط ایدن [« شفیع » دها مستعملدر.]

شافعی { ص. عر. ث : شافعیه . اهل سنت مذاهب اربعه‌سندن امام شافعی (رضه) حضرتلرینك اجتهادیله مستقر اولان مذهبه تابع ویا منسوب ومتعلق : مذهب شافعی؛ فقهاء شافعیه؛ شافعی المذهب = مذهبی شافعی. = سخذ. اهل سنت ائمهٔ اربعه‌سندن امام شافعی (رضه) .

شافل { یاخود شافول. س. بال تکنه‌سی، بال قومغه مخصوص اوفاق آغاج تکنه .

شافی { ص. عر. ث : شافیه . [« شفاء » دن سف.] ۱. شفا ویرن، ایی ایدن : دواء شافی؛ شافیء حقیقی اولان جناب حق . ۲. مج. قناعت بخش، مقنع، کافی، صدره شفا ویرن : جواب شافی .

شاق { مه. تخته و سائره ایله اورمقدن چیقان سسی تقلید و تصویر ایدر : شاق اوردی؛ شاق اکسه‌سنه بر طوقات یرلشدیردی .

شاقّ { ص. عر. ث : شاقه. [« مشقة » دن سف.] زحمتلی، مشقتلی : خدمات شاقه = طوپراق قازمق وطاش طاشیمق کبی زحمتلی وقبا ایشلر .

شاقت { یاخود شاقط. س. ابو مرینا دینان بر جنس بیلان بالیغی .

شاقر { مه. یاغمورك، بلبل کبی اوتن بر قوش وسائره‌نك ویقانان بعض شیئلرك سسنی تقلید و تصویر ایده‌رك اکثریا مکرر قوللانیلیر : شاقر شاقر یاغمور یاغیوردی؛ بلبللر شاقر شاقر اوتیوردی؛ شاقر شاقر ییقادی .

شاقراق { ص. چوق اکن لطیف بر صورتده سویلین، بلبل کبی اوتن، کیف ونشئه ایله سویلین : پك شاقراق چوجق.

شاقرداتمق { فتـ. شاق ویا شاقر شاقر ایتدیرمك، بویله بر سسله سسلندیرمك : قامچی‌یی حیوانلرك باشی اوستنده شاقرداتدی .

شاقردامق { فل. شاقر شاقر ایتمك، بویله برسس چیقارمق : یاغمور شاقردایوردی؛ بلبللر هر طرفدن شاقردامغه باشلادی .

شاقردی { س. شاقرشاقر ایدوب سس چیقارمه، بو صورتله چیقان سس ولحن: یاغمور شاقردیسی ایشیتمکه مانع اولیوردی؛ بلبللرك بو صباحکی شاقردیسی؛ قامچینك شاقردیسی.

شاقشاق { س. حقه بازك آرقداشنه اوردیغی چاتلاق تخته پارچه‌سی که آز اورمغله چوق سس ویرر، شقشقه.

شاقلابان { ص. س. صویتاریلق و مقلدلك ایده رك هر قالبه کیرن خفیف مزاجلی هوپیا آدم.

شاقلابانلق { س. صویتاریلق، مقلدلك، خفت مزاجله ایدیلن تحفلق.

شاقلاتمق { فتـ. شاق ایتدیرمك، قیرباجك سسی کبی بر سس چیقارتمق، شاقرداتمق: قامچی‌یی شاقلاته‌رق حیوانلری یوروتدی.

شاقلامق { فل. شاق ایتمك، سس چیقارمق، شاقردامق: آرابه‌جینك قامچیسی متصل شاقلایوردی.

شاقمق { فل. با: چاقمق.

شاقول { سذ. عر. دیوارجیلرك عموداً دیوارك طوغریلغنی تأمین ایچون قوللاندقلری آلت که اوجنه قورشون و یا توبجدن آغرجه بر پارچه باغلی بولنان بر ایپدن عبارت اولوب برچیوی ایله دیوارك یوقاریسنه ویاقونیله‌جق طاشه ایلشدیریلوب آشاغی‌یه صارقیدیلیر، شاوول.

شاقوللامق { یا شاووللامق. فتـ. ١. شاقول قوللانمق، شاقول طوتوب طوغریلغنه باقمق: هرکوشه طاشنی قورکن ایجه شاقوللاملی. ٢. تاصارلامق، اولچمك.

شاقولی { ص. عر. شاقول کبی یوقاریدن آشاغی‌یه این، تعلیق اولنمش شاقول وضعیتنده، عمودی.

شاقه { یاخود شقا. س. لطیفه، مزاح، هزل: شاقه سویلیورم؛ شاقه ایتمك؛ شاقه‌یه بوزمق = لطیفه‌یه چویرمك؛ ال شاقه‌سی = شاقه طریقیله قباجه بوغشمق وال ایله دیکرینك اوراسنه بوراسنه طوقنمق.

شاقه‌جی { یا شقاجی. ص. لطیفه‌جی، لطیفه‌کو، طبیعتی مزاحه مائل.

شاقه‌لاشمق { فشـ. بربریله شاقه ایتمك، ملاطفه: آرقداشجه شاقه‌لاشیورلردی.

شاکر { ص. عر. ث: شاکره. [«شکر» دن سف.] شکر وحمد وثنا ایدن، کوردیکی ایلکی اونوتمیوب شکرینی ادا ایدن، متشکر: بن اونك شاکر احسانی‌یم.

شاگرد { سذ. فا. ج: شاگردان. ١. علم اوکرنن، بر مدرس و معلمك درسنه و یا بر مکتب و مدرسه‌یه دوام ایدن، تحصیلده بولنان، طالب: مکاتب عسکریه شاگردانی؛ خصوصی معلملك ایدیور برخیلی شاگردی واردر. ٢. بر حکیمك درس و تعلیمنه ملازمت ایدن، تلمیذ: سقراطك شاگردانی. ٣. بر صنعت اوکرنمك اوزره براستاده مربوط بولنان کنج، چراغ، یاماق: مرانغوز، چلنکیر شاگردی. || اصطبل عامره شاگردی = سابقده مسلح آت اوغلانی.

شاگردلك { س. ١. شاگرد وطلبه حال وصفتی: معلملك شاگردلکدن زوردر. ٢. چراغلق، یاماقلق. ٣. عجمیلك، تجربه‌سزلك. ٤. چراغ حق واجرتی.

شاکی { ص. عر. ث: شاکیه. [«شکایة» دن سف.] شکایت ایدن، مشتکی.

شال { س. ١. اوموزه آتلمغه ویا بوینه صارلمغه مخصوص یوکدن قماش: شاله بورنمك. ٢. کشمیر کچیسی قیلندن و یا ایپکدن ککیش قوشاق: شال قوشانمش؛ بلنده بر طرابلس شالی وار ایدی. ٣. کشمیرکچیسی قیلندن معمول قیمتدار قماش: شال خرقه. || جنازه شالی = جنازه‌لرك اوستنه آچیلوب تابوتی صارمغه مخصوص یوکدن عجم شالی. || طرابلس شالی = طرابلس شامده یاپیلان ایپك قوشاق که صاریلی بیاضلی اولوب اوجلرنده اوزون پوسکوللری واردر.

شالاکی { س. [«شال» دن روجه‌قاعده‌سنجه‌متشکل بر لغت اولوب شالجق دیمکدر] یوکدن اینجه بر جنس قماش که قادین اثوابی و خرقه و یورغان یوزی وسائره اولور. لاهوراکی اسماً ومادةً بوکا بکزر.

شالوار { یاخود شلوار. س. [فا. «شلوار» دن] اکثری یوکلی قماشدن وقادینلر ده بعضا

ایکدن کچکیش اوستطونی: شالوار کیمك .

شالوارلی { ص. شالوار کیین، شالوار ایله جبه دن مرکب اسکی قیافتده بولنان : شالوارلی بر آدم .

شالی { س. کشمیر کچیسی قیلندن یاخود تفتیکدن معمول اینجه قماش : آنقره شالیسی ؛ سنجاق شالیسی = سنجاق یاپیلان قبا شالی .

شالوپه { س. مح. [فر. Chaloupe] اعصار سالفه‌ده عثمانلیلر طرفندن قوللانیلان ایکی دیرکلی سفائن صغیرهٔ خفیفه .

شام { سخ. م. [اصل عربیده «صول» ویمن «صاغ» دیمك اولوب حجازه نسبتله اولان موقعلری وجه تسمیه‌در.] قدیما سوریه دینلن خطهٔ واسعه و معموره‌نك اسمیدر، که الیوم حلب، سوریه، بیروت ولایتلرینی وقدس متصرفلغنی یعنی فلسطینی حاویدر. مرکزی اولان (دمشق) شهر شهیرینه بوکون شام دینلمسی اضافتله (دمشق شام) تعبیرندن اختصارله حاصل اولمش بر غلطدر. || بر الشام = خطهٔ مذکوره‌نك شرق جنوبی جهتنده فرات مجراسنه وجزیرة العرب چوللرینه طوغری ممتد اولان بادیه‌نك اسمی اولوب، بزجه غلطی اولان (باراشام) سهواً بتون شام خطه‌سنه و حتی اك زیاده سواحلنه اطلاق اولنیور. || شام ایشی = دمشق شامده یاپیلان طاتلی ورچل انواعی. || شام فستیغی = معروف فستیق. || شام قیصیسی = قیصینك شامده یتیشن بیوك و پك ایی برجنسی. || شام شکری = اوزونجه وقامش پارچه‌سی کبی اینجه ایچی دلیك، دلیك ورنکلی بر شکر.

شامّ { ص. عر. ث: شامّه. [«شم» دن سف.] قوقلایان، قوقو آلان؛ قوهٔ شامه = قوقو آلمق قوت وحاسه‌سی .

شام { س. فا. اقشام، مسا : شام وسحر = اقشام صباح .

شامامه { یاخود شمامه. س. کو. چك قاوُن شکلنده یمز لکن رایحه‌لی بر میوه. || مج. جلیز و بچیمسز یامری یومری آدم .

شامپانیه { س. فرانسه‌نك بو اسمله مسمی ایالتندن چیقان غازلی وطاتلی بر نوع قیمتلی شراب که فرنکلر یمکك نهایتنده میوه ایله ایچرلر .

شامخ { ص. عر. ث: شامخه. یوکسك، عالی، رفیع، مرتفع : جبال شامخه. ذ.

شامدان س. با : شمعدان .

شامگاه { یا شامگه. س. فا. [شام = اقشام. گاه، گه = وقت] اقشام وقتی .

شامل { ص. عر. ث: شامله. [«شمول» دن سف.] ١. شمولی اولان، احاطه ایدن، حاوی، متضمن : چفتلك برواسع اورمان ایله بر خیلی مراعی‌یی ده شاملدر. ٢. عمومه عائد، عمومی : اشفاق ومراحمی بتون عالمه شاملدر. || شامل الآفاق = بتون افقلری، عالمی قاپلامش اولان، عام، عمومی : اشفاق شاملة الآفاق حضرت پادشاهی. [با : حاوی.]

شاملی { س. ص. شام خطه‌سی ویا دمشق شهری اهالیسندن اولان .

شامّه { سئ. عر. [«قوهٔ شامه» دن مخفف] قوقو آلمق حاسه‌سی، قوهٔ شامه : کوپکلرك شامه‌سی پك قوتلیدر .

شامی { ص. عر. ث: شامیه. [«شام» دن سمن.] شام خطه‌سنه منسوب و متعلق، شاملی، شاملك : شامیلر؛ اقمشهٔ شامیه .

شأن { سذ. عر. جم: شئون. [جمع الجمع : شئونات دخی قوللانیلیر.] ١. ایش، کار، فعل. ٢. یکی ایش، یکی ظهور ایدن حال، وقعه، حادثه، وقوعات، حوادث .

شان { سذ. عر. [لغت آنفه‌نك عینی اولدیغی حالده بو صورتله تلفظنده لسانمزده معانیسی ده آیریلیور.] ١. حال، صورت، کیفیت : حال وشانی، حال وشانی آکلامق. ٢. عظمت قدر، مرتبه : سزك شانکزه دوشمز؛ شان حکومته لایق؛ عالی شان = عالی مرتبه. ٣. حق : اونك شاننده = حقنده. ٤. وظیفه، بر آدمه عائد و لایق اولان شیء : بونی یاپمق شانندن دکلدر. ٥. شهرت، حسن صیت، اعتبار : شان قازانمق؛ شان ویرمك؛ شهرت وشان صاحبی. ٦. کوستریش، چالیم، نمایش : شانلی بر چوجق.

شانسز { ص. ١. شهرتسز، نامسز، مجهول. ٢. چالیمسز، کوستریشسز : پك شانسز آدم.

شانسزلق { س. چالیمسزلق، کوستریشسزلك .

شانلی { ص. ١. شهرتلی، صیت و شهرت صاحبی : آدلی شانلی . ٢. كوستریشلی، چالیملی پرنده : شانلی آدم .

شانه { س. فا. طراق. لـ .

شاه { یاخود شـه . س. فا. جـ : شـاهان. [اصل خداوند وصاحب دیمكدر.] ١. حكمدار، ملك : شاه جهان؛ شاه جم جاه . ٢. بالخاصه ایران‌شاهی: شهامتلو شاه حضرتلری . ٣. تركیباتده باش، رئیس، برنجی معناسنی افاده ایدوب جنسلرینك ممتازی اولان شیئلره اطلاق اولنور : شاهراه = بیوك جاده؛ شاهباز= ایری طوغان؛ شـاهسوار = پك ماهر بینیجی؛ شاه طامار = بیوك طـامار، شریان و سـائره. ٤. شطرنج مهره‌لرندن بری. || شاه مردان، شـاه ولایت = حضرت علی المرتضی (رضه) افندمزك القاب شریفه‌لرندندر .

شاهانه { ص. فا. ١. حكمداره منسوب و متعلق و یا. شـایان ولایق اولان : سرای شاهانه، فرمان شاهانه، تشریف شـاهانه، عساكر شاهانه. ٢. برحكمداره یاقیشه‌جق صورتده نفیس ومكمل. شاهانه بر قصر. == حـ. بر حكمداره یاقیشه‌جق صورتده، پك مكمل اوله‌رق .

شاهباز { یا شهباز. س. فا. [«شاه= ملك ـ باز = شاهین] ایری بر جنس بیاض طوغان . || مجـ. یكیت و شـانلی آدم، قهرمان.

شاهبال { یاشهبال. س. فا. قوش قنادینك اك اوزون توكلری .

شاهبندر { س. فا. با : شهبندر.

شاهبیت { س. فا. بر غزلك اك منتخب ویاخود شاعرك اسمنی حاوی اولان صوك بیتی.

شاهتره { یاخود شهتره. س. فا. لسانمزده دخی بو اسمله معروف اولوب عربیده شهترج وبقلة الملك دینلن بر نبات طبی.

شاهد { سـذ. عر. جـ : شهود. [« شهادة » دن سف.] ١. كوردیكی ویا بیلدیكی ماده‌یی حضور محكمه‌ده مع‌القسم افاده وتقریر ایتمكله اثبات دعوایه یاردیم ایدن آدم : شاهدلری دیكلمك، تزكیه ایتمك؛ بو ایشـك بویله اولدیغنه بن ده شاهدم. ٢. وحدانیته و اوامر و نواهیء الهیه‌یه شهادت ایدن خاتم‌الانبیا (صلعم) افندمزه وصف اولور. ٣. د. سـند برینـه كچه‌جك درجه ده مقبول و معتبر بر اثردن ایراد اولنان مثـال : قواعد صرفیه ونحویهٔ عربیه‌یه آیات كریمه‌دن مثال ایرادی كبی. سند دخی دینلیر. || شاهد عادل = شهادتنده اصلا شبهه اولنمیان شـاهد. || یالان شاهد، شاهد زور = یالان یره شهادت ایدن آدم .

شاهد { س. فا. دلبر، كوزل .

شاهدانه { س. فا. ایری اینجی دانه‌سی .

شاهدلك { س. شهادت: شاهدلك ایتمك = شاهداولمق؛ یالان شاهدلك = شهادت زور.

شاهراه { یاشهراه. س. فا. بیوك جاده، طریق سلطانی. || مجـ. شـاشیرلمسی ممكن اولمیان طوغری و آچیق یول، طریق سلامت : شاهراه ترقی؛ شاهراه عدالت .

شاهزاده { س. فا. با : شهزاده.

شاهسوار { س. فا. با : شهسوار.

شاهق { ص. عر. ث : شـاهقه . [« شهیق » دن سف.] یوكسك، مرتفع : جبال شاهقه.

شاهقه { سث. عر. جـ : شواهق. طاغ تپه‌سی، ذروه: شواهق جبال .

شاهلق { س. ١. حكمـدارلق، ملكـلك. ٢. ایران حكمدارلغی. ٣. مستقل واورته حالده حكومت وبویله برحكومتله اداره اولنور مملكت : زنكبار بر شاهلقدر .

شاهمردان { س. [طـوغریسی: « شـاه مردانه » اولسـه كركدر] بیـوك وآغر چكیچ وطوقاق .

شاهنامه { س. فا. حكمدارانك تراجم واحوالنی حاكی منظوم كتـاب. — اصل فردوسینك اسكی ایران حكمدارانی تاریخنـه دائر یازدیغی مشهور منظومه‌نك اسمی اولوب بالتعمیم بو قبیلدن اولان كتابلرك جمله‌سنه اطلاق اولنمشدر .

شاهنامه‌جی { س. وقتیله عصرینـك احوال و وقایعنی سلك نظمه چكمكه مأمور شاعر وقعه‌نویس .

شاهنشاه { یاخود شهنشاه ویا شـاهنشه. س. فا.

حکمدارلر حکمداری، تحت
تابعیتنده ایکنجی درجه ده بر
طاقم ملکر بولنان بیوك حکمدار،
پادشاه، سلطان السلاطین:
شاهنشاه معظم .

شاهنشین { یاخود شهنشین. س. فا. اوطه نك سوقاق
طرفنه چیقنتیسی که اوچ جهتدن
پنجره لی ومفروشدر .

شاهوار { یاخود شهوار. ص. فا. حکمداره لایق
ویاراشیر. = س. فا. ایری دا-
نه لی واعلا جنس اینجی .

شاهی { ص. ۱. حکمداره منسوب و متعلق و یا شایسته.
[شاهانه دها مستعملدر.] ۲.
ایران شاهنه منسوب ومتعلق:
سرای شاهی؛ با امر شاهی.
= س. فا. ۱. شاهلق، حکمدار-
لق : اجرای شاهی ایتدی.
۲. نشاسته ویومورطه ایله یاپیلیر
بر نوع حلوا. ۳. مرمر دینلن
اینجه پاتیسقه نك مقبول برنوعی،
مرمر شاهی. ٤. ایرانك بر
کوچك سکه سی. ٥. اسکی طوپلرك
بر نوعی .

شاهین { س. طوغان انواعندن و طیور صائده دن برقوش که
آوآولامق ایچون تأنیس وتربیه
دخی اولنور. || شاهین باقشلی =
نظر عظمتکارانه . || ترازی
شاهینی = ترازینك دیلی .

شاهینجی { س. بر بیوك دائره ده آو شاهینلرینی تربیه
وحفظ واداره ایدن آدم؛ شا-
هینجی باشی .

شایاق { س. طوقونمه سی ورو ودیمی صورتنده اینجه
وقباجه چوقه : یرلی شایاق،
انکلیز شایاغی. = ص. شایاقدن
معمول : شایاق اثواب .

شایان { ص. فا. مناسب، لایق، چسبان، یاقیشیر، یاراشیر،
مستحق : بو سزه شایان دکلدر؛
شایان طبع وتمثیل بر کتاب .

شائبه { سذ. ع. ج : شوائب. [« شوب » دن سف. ث.]
لکه، نقصان، نقیصه، قصور:
شائبهٔ جهالتدن مبرا. = ج.
مصائب، آفات .

شاید { د. فا. [اصل فارسیده کرکمك ولایق اولمق
دیمك اولان « شایستن » مصد-
رندن مضارع مفرد غائبدر]
۱. شرط بیان ایدر، اکر،
بالفرض : شاید بو اقشام کله جك
اولورسه کز. ۲. احتمال بیان
ایدر، بلکه، بالفرض، اولورکه:
شایدسزی اوده بوله مام مطالعه-
سیله .

شایسته { ص. فا. لایق، سزاوار، شایان، یاراشیر: کند-
یسی او مقامه شایسته در؛ شا-
یستهٔ تلطیف بر آدمدر .

شایع { ص. ع. ث : شایعه. [« شیوع » دن سف.]
۱. طویلمش، هرکسك معلومی
اولمش، منتشر : بو خبر شایع
اولدی. ۲. حصه داران بیننده
مشترك، تقسیم اولنمامش : حصهٔ
شایعه .

شایعه { سذ. ع. ج : شایعات. شیوع بولمش خبر،
حوادث منتشره، اراجیف :
شایعهٔ کاذبه .

شایقه { یاخود چایقه. س. برنوع قزاق قایغی .

شایگان { ص. فا. ۱. لایق، مناسب، شایان، سزا-
وار. ۲. بول، واسع، فراوان،
مبذول : الطاف عالیه لرینك
شایگان بیورلمسی.

شب { س. فا. کیجه، لیل : شب هجران = هجرانله چکیلن
کیجه؛ شب وروز = کیجه کوندوز؛
شب یلدا = سنه نك اك اوزون
کیجه سی که کانون اولك طقو-
زنده در .

شباب { سذ. ع. کنجلك، عنفوان جوانی : عهد شباب =
کنجلك زمانی. [«شابت» دیمه ملی.]

شبابی { ص. ع. ث : شبابیه. کنجلکه منسوب ومتعلق.

شباط { س. [سریانیجه دن] تقویم رومینك اون ایکنجی
وصوك شهر شمسیسی که آوروپا-
لیلرك اتخاذ ایتدکلری ترتیب
سقیمده ایکنجی آی عد اولنور.
یکرمی سکز وودرت ییلده بر
کلن سنهٔ کبیسه ده یکرمی طقوز
کوندن مرکبدر .

شب افروز { ص. فا. [شب = کیجه. افروختن = پارلامق] کیجه پارلایان .

شُبان { س. فا. چوبان. لسه .

شُبّان { سذ. ج. ع. فد : شاب. با : شاب .

شبانروز { س. فا. برکیجه وکو- ندوزك مجموعی که ٢٤
ساعته تقسیم اولنمشدر .

شبانگاه { ظر. کیجه وقتی .

شبانه { ص. فا. کیجه یه منسوب ومتعلق، کیجه لك : صحبت
شبانه = کیجه لك صحبت، کیجه
صحبتی .

شببوی { س. فا. [شب = کیجه. بوی = قوقو. — تر-

زبانزدی واو ثقیلهٔ مبسوطه ایله‌در.] انواع الوانده جنسلری بولنان معروف ومبذول بر چیچك.

شَبپَره { س. فا. [شب = کیجه. پریدن = اوچمق] کیجه قوشی، یاراسه. لسه.

شَبتاب { س. فا. [شب = کیجه. تافتن = پارلامق] آتش بوجکی.

شَبچِراغ { س. فا. [شب = کیجه. چراغ = ایشیق] بر جنس ذی قیمت طاش،] عو. شیمشراق طاشی.

شَبخون { یاخود شبیخون. س. فا. [شب = کیجه. خون = قان] کیجه باصقینی، دشمنی کیجه وقتی آکسزین باصمه.

شَبخیز { ص. فا. [شب = کیجه. خاستن = قالقمق] کیجه قالقان، کیجه قالقوب عبادت ایدن ویا چالیشان.

شِبر { سذ. عر. قاریش. ذ.

شَبرَنك { ص. فا. کیجه رنکنده، سیاه.

شَبرَو { ص. فا. [شب = کیجه. رفتن = کیتمك] کیجه کیدن، یوروین.

شَب زِنده دار { ص. فا. [شب = کیجه. زنده = دیری. داشتن = طوتمق] کیجه‌یی دیری طوتان، لیالی‌یی خواب غفلتله کچیرمیوب ذکر وعبادتله احیا ایدن: بر زاهد شب زنده دار. ذ.

شَبِستان { س. فا. اسکی ایرانیلرده حرم دائره‌سی.

شَبَش { س. یوك حیوانه طاقیلان کم.

شِبَع { سذ. عر. ١. طوقلق، طویمه. ٢. م. صویك بر مادهٔ کیمیویه‌دن اریده بیله‌جکی مقداری حاوی اولمسی. [«اشباع» کبی.]

شَبعان { ص. عر. [«شبع» دن صفت.] طوق، قارنی طوق، سیر.

شَبَك { س. قیچی قرمزی، تویسز بر نوع میمون.

شَبَك { س. آق دکیزده قوللا- نیلیر قیچ طرفی طار و اوزون بر نوع قراوله.

شَبَکه { سذ. عر. ١. آغ، بالیق آغی. ٢. قفس، دمیر قفس ویا پارمقلق وعلی‌الخصوص بر مزارك صندوقه‌سنی احاطه ایدنی. ٣. بر مملکتده‌کی دمیر یوللرك هیئت مجموعه‌سی: شبکهٔ حدیدیه. ٤. اسقره. ٥. تش. آغ وقفس شکلنده زار وسائره.

شَبَکی { ص. عر. ث: شبکیه، تش. آغ وقفس شکلنده اولان.

شَبنَم { س. فا. چیك، ندی، ژاله.

شِبه { سذ. عر. جـ: اشباه. ١. بکزه‌یش، بکزه‌مه. ٢. بکزه‌ین شیء، مثل، مانند، نظیر: بونك عالمده شبهی یوقدر؛ جناب حق شبهدن منزهدر. || ص. شبه جزیره = یالکز برجهتدن قره‌یه مربوط وسائر جهتلری دکیزله محاط یر: آناطولی بیوك برشبه جزیره‌در. || د. [صرف عربیده] شبه جمع = مفرد اولدیغی حالده جمع معناسنی افاده ایدن اسم؛ شبه فعل = لفظاً فعل اولمدیغی حالده فعل معناسنی افاده ایدن کلمه ویا ترکیب. || ح. شبه‌معین، شبه منحرف = معین ومنحرفه بکزر شکللر. || تا. کیم. تش. نبا. ط. فرانسزجه forme و ïde اداتلریله ختام بولان اصطلاحاتك ترجمه‌لرینی ترکیب ایدر: شبه اسطوانی = Cylindroïde؛ شبه اسفنجی = Spongoïde؛ شبه بشره = Epidermoïde؛ شبه جبن = Caséiforme؛ شبه‌جلد = Dermoïde وسائره.

شُبهه { سذ. عر. جـ: شبهات، شبه. ١. ایکی ویا زیاده شیء آره‌سنده خانغیسی اولدیغنی کستدیره‌مه‌مه، شك، التباس، کمان: بن بوبابده شبهه ایدیورم، شبهه‌م واردر. ٢. برشیئك او- لوب اولمدیغی حقنده حاصل اولان تردد، عدم اطمئنان: شبهه حاصل اولدی. || شبهه کوتورمك = قابل شبهه اولمق، شبهه‌یه محلی اولمق: بو ایش، بوسوز شبهه کوتورمز؛ بوایشك شبهه کوتورور یری یوقدر. || شبهه یوق، نه شبهه؟ شبهه‌می وار؟ = تصدیق تعبیرلری.

شُبهه‌سِز { ص. حقنده شبهه او- لنمیان، شك وکمان کوتورمز، صاغلام، صحیح، شکسز: جناب خالقك وحدانیتی شبهه‌سزدر. = ح. شك وکمان اولنمقسزین، صحیح وصاغلام صو- رتده، بلاشبهه: شبهه‌سز یارین درس اوقویه‌جغمز؛ بوکون شبهه‌سز کله‌جکدر.

شُبهه‌سزلك { س. شـك وكمان ايتمه‌مه، صاغلا- ملق، عدم تردد.

شُبهه‌لنديرمك { فتـ. شك وكمانه دوشورمك، تردد ايتديرمك: طبيبك تلاشى بنى شبهه‌لنديردى.

شُبهه‌لنمك { فل. شـك وكمانه دوشمك، تردد و وسوسه ايتمك: گيجه وقتى بر سس ايشتديكمدن شبهه‌لندم؛ حسابنى قاريشيقجه گورديكمدن حقنده براز شبهه‌لندم.

شُبهه‌لى { صـ. شك وكمان تحتنده بولنان، صاغلام او- لميان، مشكوك: يارين گله‌جكى شبهه‌لى. ٢. حالى امنيت بخش اولميان: شبهه‌لى آدم.

شَبيه { صـ. عر. ث: شبيهه. [«شبه» دن صش.] بگزر، مماثل، مانند، نظير: جناب‌حقك شبيهى يوقدر.

شِپشِپ { ياخود شيپ شيپ. سـ. آرقه‌سز واوكچه‌سز خفيف ترلك كه يورورگن سو- رينه‌رك شيپ شيپ گبى برسس چيقارمه‌سى وجه تسميه‌سى او- لمشدر. — صفت گبى دخى قو- للانيلوب شپشپ ترلك دينلير.

شِتاء { سذ. عر. قيش، زمستان: فصل شتا = قيش موسمى؛ صيف وشتا = ياز قيش.

شِتاب { سـ. فا. عجله، سرعت، مسارعت، چابوقلق: خبر آلير آلماز موقع حربه شتاب ايتدى؛ جواب يازمغه شتاب ايلدم.

شِتابان { صـ. فا. عجله وسرعت ايدن، قوشان، چابوق اولان: موقع حربه شتابان او- لديلر.

شِتائى { صـ. عر. ث: شتائيه. قيشه منسوب ومتعلق ويامخصوص اولان، قيشلق: زهر شتائى = قيش چيچگى؛ تداركات شتائيه = قيش تداركارى.

شُتُر { سـ. فا. دوه، جمل، ناقه. || اشتر گربه = دوه ايله‌كدى، ايى گوتى، قاريشيق، نا موافق، غير متناسب: اشعارى شتر گربه‌در.

شُتُربان { سـ. فا. دوه‌جى، دوه چوبانى.

شَتم { سذ. عر. جـ: شتوم. سو- گمه، سب، دشنام: شتم ايتمك = سوگمك؛ شتوم غليظه = قبا سوگمه‌لر.

شُتوم { سذ. جـ. عر. فد: شتم. با: شتم.

شَتّى { صـ. عر. [«شت» دن صش. فد. وجـ.] ١. متنوع، مختلف، متفرق، آيرى آيرى اجناسدن متشكل: مواد شتى. ٢. غزته‌لرك حوادث سياسيه‌دن باحث اولميان بر قسم مخصوصى.

شُجاع { صـ. عر. جـ: شجعان. [«شجاعة» دن صش. — مفردنده شينك حركات ثلاثه ايله وجمعنده ضمه وكسره ايله تحريكى جائزدر.] ١. يگيت، يوركلى، بهادر، دلير، جسور. ٢. هـ. برج اسدله برج سرطان آره‌سنده وجهت جنوبيه‌لرنده بر صورت كوكبيه، فر. Hydre.

شَجاعَت { سـ. عر. يگيتلك، يوركليلك، بهادرلق، جسارت: انسانك شجاعتى حرب ميداننده آكلاشيلير.

شَجاعَتلى { صـ. جسارتلى، يوركلى، جسور، بهادر.

شَجَر { سذ. عر. جـ: اشجار. آغاج، درخت.

شَجَره { سذ. عر. ١. بر تك آغاج. ٢. برسلاله و خاندانك جد اعلاسندن بدأ ايله صورت تشعبنى گوستربر جدول كه هيئت عموميه‌سى داللى بو- داقلى بر آغاج صورتنه مشا- بهدر، سلسله، سلسله‌نامه: شجرهٔ آل عثمان.

شَجَره‌لى { صـ. نسل ونسبى بر شجره ايله مثبت و مصدق اولان.

شُجَعاء { سذ. جـ. عر. ودها مستعملى:

شُجعان { سذ. جـ. عر. فد: شجيع. با: شجيع.

شَجَن { سذ. عر. جـ: شجون. دال، بوداق، فرع، شعبه. || ذو شجون = داللى بو- داقلى، متفرع.

شُجون { سذ. جـ. عر. فد: شجن. با: شجن.

شَجيع { صـ. عر. ث: شجيعه. جـ: شجعان، شجعاء. [«شجاعة» دن صش.] يگيت، جسور، يوركلى، دلير: مرد شجيع؛ شجعان عرب.

شَحم { سذ. عر. جـ: شحوم. ايچ ياغى، اتلر آره‌سنده بولنان ياغ: لحم وشحمى.

شِحنه { سذ. عر. [زبانزدى شين مفتوحه ايله‌در.] سلفده شهرك ضبط وربطه و

خصوصیله کیجه انضباطك محافظه‌سنه نظارت ایدن مأمور، سوء باشی، ضابطه مدیری، احتساب آغاسی.

شَخْرَم { س. [بلکه عر. «شحر» دن] آغزی آچیق یاریق، شرحه : شخرم شخرم چاتلامش، یارلمش، آچلمش. [اکثریا بو وجهله مکرر وحال مقامنده قوللانیلیر.]

شَخص { سذ. عر. ج : اشخاص. ۱. انسانك هیئت جسمانیه‌سی، کورینن شکل وصورتی شخصی کوزل؛ شخصنی طانیورم [یعنی اسمنی وکیم اولدیغنی بیلمدیکم حالده هیئت جسمانیه‌سنی طانیورم]. ۲. انسانك موجودیتی، نفس. ذات : نم شخصمه عائد بر ماده. ۳. کیمسه، فرد، کشی : بر قاچ شخص موجود ایدی؛ اشخاص مجهوله؛ ایلك کوردیکم بر شخص. [حرمت وتعظیم مرام اولندقده «ذات» دینلیر.] ۴. د. [صرفده] فعل وضمیرك متکلم ومخاطب وغائب صورندن بهری : بوفعل بحسب الشخص غائب، مخاطبدر. || شخص ثالث = دعواده طرفیندن اولمیان. || شخص معنوی = شرکت وقومپانیا کبی شخص مادی اولمدیغی حالده شخص کبی حقوق و وظائفی اولان.

شَخصاً { ح. عر. هیئت جسمانیه و صورت ظاهره‌سی اعتباریله، اسمنی و اوصاف واحوالنی نظر اعتباره آلمیه‌رق: بو آدمی شخصاً طانیرم = کیم اولدیغنی بیلمدیکم حالده کوز آشنالغم واردر.

شَخصی { ص. عر. ث : شخصیه. شخص و ذاته عائد و متعلق، بر آدمك وظیفه‌سنه وحائز اولدیغی صفت رسمیه‌یه تعلق ایتمیوب نفسنه عائد اولان : شخصی بر ایش، احوال شخصیه، امور شخصیه = ذاتیه؛ شخصی سوزلر = شخصه واحوال ذاتیه‌یه عائد. || تکالیف شخصیه = انسان باشنه آلنان رسوم.

شَخصِیّات { سث. ج. عر. ذاته ونفسه عائد سوزلر ویا ایشلر، بر آدمك خصوصیت احوالنه متعلق اقوال وافعال ذمیمه : مباحث ادبیه‌ده شخصیاتدن بحث ایتمك مغایر ادبدر؛ شخصیاتدن توقی ایتملی.

شَخصِیَّت { سث. عر. بر آدمك شخص ونفس وذات اعتباریله موجودیتی، کیم اولدیغی خصوصی : توقیف اولنان آدمك شخصیتی آکلاشیله‌مدی.

شَد { یاخود شت. س. [بلکه عر. صیقی باغلامه دیمك اولان «شد» دن] وقتیله اصناف طاقمنك بللرینه صاردقلری قوشاق.

شَدّ { سذ. عر. صیقی باغلامه، صیقمه : شد رحال = سمرلری باغلامه، عزیمت، حرکت. [همان یالکز بو تعبیرده مستعملدر.] مو. بر پرده‌نك دیکر پرده اوزرنده ویاخود بر مقامك دیکر مقام اوزرنده اجرای آهنك ایدلمسی.

شُد { س. فا. کیتمه، کیدیش، ذهاب: آمد شد = کلوب کیتمه، ایاب وذهاب.

شَدّاد { سخذ. یمنده عاد قوم قدیمی یعنی حمیریلر حکمدارانندن عنف و شدتیله وپك متین وجسیم ابنیه و سد و بندلر وجوده کتیرمه‌سیله مشهور بر شخص.

شَدّادانه { ص. فا. شداده لایق، شدادك آثارینه مماثل، پك متین و جسیم : شدادانه بنالر وجوده کتیرمشدر.

شَدائِد { سث. ج. عر. [فد. « شدیده » لسانمزده غیر مستعملدر.] ۱. زحمتلی ومشقتلی حاللر، شدتلر : صوئوغك، حربك، یولك شدائدی. ۲. آفات، مصائب.

شِدَّت { سث. عر. ۱. پکلك، زیاده‌لك، مبالغه : شدت شتا، شدت حرارت، شدت ذکا، شدت احتیاج. ۲. سرتلك، سخت ودرشت معامله، تعزیر و جزاده مبالغه : شدت کوسترمك؛ معلمك شدتی طلبه‌یی شاشیرتیر. ۳. مساعده‌سزلك، صیقی : ابتدای ایجادنده عسکرلکده چوق شدت وار ایدی.

شِدَّتلَندیرمَك { فتـ. شدتنی آرتدیرمق، صیقیلاشدیرمق، دها سرت وکوچ ایتمك : روزکار صوئوغی شدتلندیردی.

شِدَّتلَنمَك { فل. شدت کسب ایتمك، دها سرت وزیاده اولمق: صوئوق شدتلندی.

شِدَّتلی { ص. ۱. شدید، سرت، پك، زیاده : شدتلی صوئوق، شدتلی صیتمه. ۲. صیقی، مساعده‌سز : شدتلی معامله.

شَدّه { سث. عر. تشدید دخی دینلن (ّ) علامتی که عربیده مکرر اوقونمه‌سی اقتضا

ایدن حرفلرك اوزرینه وضع اولنور : جرّ، شدّه کبی. فارسیده دخی مستعمل اولوب، ترکجه ده ایسه حرف مکرر یازیلیر وشدّه قوللانلماز؛ قوللانمق، بللهمك کبی .

شَدّه‌لی { ص. شدّه علامتنی حامل، تشدیدلی، مشدد : شدّه‌لی دال ایله .

شَدید { ص. عر. ث : شدیده . [«شدة» دن صش.] ١. سرت، قاتی، سخت، شدتلی : عذاب شدید؛ ضرورت شدیده؛ شدید صوئوق. صیجاق. ٢. مساعده‌سز، صیق : معاملهٔ شدیده؛ تنبیهات شدیده.

شُذْره { سش. عر. جه : شذور، شذرات. ١. قال اولنقسزین معدنك ایچندن طوپلانیلان آلتین پارچه‌لری. ٢. زینت ایچون آصیلان اینجی و آلتین دانه‌لری. [بو معنا ایله باشلیجه ایکنجی جمعی مستعملدر .]

شُذوذ { سذ. عر. د. شاذ اولمه، برکلمه‌نك قاعدهٔ عمومیه‌یه اویمیوب مستثنی اولمسی .

شُذور { سش. جه. عر. فد : شذره. با : شذره .

شَر { د. [فتحه‌سی ماقبلنه کوره خفیف ویا ثقیل اوقونور] حرف املا ایله ختام بولان اسماء اعداده الحاق اولنه‌رق توزیع وتقسیم افاده ایدر : ایکیشر، آلتیشر، یدیشر .

شَرّ { سذ. عر. جه : شرور . ١. کوتیلك، فنالق، کوتی ایش، خیر مقابلی : خیروشرهپ اللهدندر. ٢. غاوغا، نزاع، نفاق.

شَرّ { سذ. ص. عر. جه : اشرار . ١. کوتی آدم، فنالق ایدن، فاسد، فاسق . [شریر کبی] ٢. دها کوتی، اك کوتی. [ستفد. «اشر» یرینه] : شر الناس = انسانلرك اك کوتیسی . خیر مقابلی .

شَر١ { شرل، شرلامق. با : شار وسائره .

شِراء { سذ. عر. صاتین آلمه، مبایعه : بیع وشرا = آلیم صاتیم .

شَراب { سذ. عر. جه : اشربه . ١. ایچیله‌جك شیء، ایچکی، مشروب. [عربیده اصل موضوع لهی اولان بو معنا ایله لسانمزده پك قوللانلماز.] ٢. اوزومدن یاپیلان معروف مسکر مشروب، خمر، باده، می، صهبا، اصل ترکجه‌سی : سوجی .

شَرابجی { س. شراب یاپان وصاتان آدم، شراب فابریقاتوری ویا تجاری .

شَرابجیلق { س . شراب یاپان وصاتان آدمك صنعت وتجارتی: کندیسی شرابجیلق ایدیور .

شَرابخانه { س. فا. ١. اوزومی صیقوب شراب یاپمغه مخصوص محل، شراب کارخانه‌سی. ٢. شراب فیجیلرینك حفظ اولندیغی یر، شراب مخزنی، خمخانه. ٣. بیوك شراب فیجیسی .

شَرابی { س. ص. شرابجی .

شَراپنل { س. فر. [Schrapnel] ع. محاربه‌ده استعمال اولنور بر نوع مرمی .

شَرارت { سش. عر. شریرلك، شر ایشلمه، فنالق.

شَراره { سش. عر. جه : شرارات. قیغلجیم؛ شراره پاش = قیغلجیم صاچان .

شَراسَت { سش. عر. تتیزلك، کچینه‌مه‌مه، بدخویلق، عدم امتزاج .

شِراع { سذ. عر. جه : اشرعه. یلکن، بادبان. ز.

شَرافَت { سش. عر. ١. قدر و شرف صاحبی اولمه، اعتبار، حیثیت : علمك شرافتی انکار اولنورمی؟ ٢. صوی، اصالت، نجابت، کشی زاده‌لك: انسان شرافتیله دکل بلکه فضیلتیله افتخار ایتملیدر. ٣. شریف اولمه، سبط جناب نبوی امام حسن (رضه) افندمز واسطه‌سیله سلالهٔ طاهرهٔ نبویه‌یه انتساب. [امام حسین (رضه) افندمز واسطه‌سیله سلالهٔ طاهره‌یه اولان انتسابه ایسه « سیادت » دینلیر .] || شرافت مکهٔ مکرمه = مکهٔ مکرمه شریفی منصب ومقام عالیسی .

شراق { مه. با : شارق .

شرانپول { س. و:

شرانپوی { س. [مجارجه‌دن] ع. بالنقه وقلعه واروشنك قازیق آغاج قاقیله‌رق یاپیلان باروسی .

شَرائِط { سش. جه. عر. [فد. « شریطه » لسانمزده مستعمل اولمیوب، اکثریا « شرط » ك جمعی مقامنده قوللانیلیر.] ١. بر ایشك حصولی

منوط ومتوقف بولندیغی اسباب ووسائل : شرائط مصالحه. ۲. بر مقاوله‌نك طرفینجه مرعی طوتلمسی اقتضا ایدن بندلری، مواد متفق‌علیها : شرائط مقاوله.

شَرایِع { سئ. جم. عر. فد: شریعه. با : شریعت.

شَرایین { سذ. جم. عر. فد: شریان. با : شریان.

شُرب { سذ. عر. ایچمه : شرب ایتمك = ایچمك: شرب خمر = شراب ایچمه؛ شرب مدام = لاینقطع ایچمه، سرخوشلق.

شِرب { سذ. عر. حقـ. اكین وحیوان صولامق ایچون صورت انتفاع نوبتی.

شَربَت { سئ. عر. ۱. اکثریا میوه عصاره‌لرندن و صو وشكردن یاپیلان طاتلی ایچیله‌جك شیء : شربت ایچمك؛ ویشنه شربتی، حروب شربتی. ۲. مایع حالنده اولوب بارداقله ایچیله‌جك علاج، مسهل وسائره: بر شربت آلدم؛ طبیب بر شربت ویردی.

شَربَتجی { سذ. عموی محللرده شربت ولیمونا طه کبی شیئلر یاپوب صاتان آدم. || شربتجی‌اوتی = وقتیله شربتجیلرك قوللاندقلری والیوم بیرا دینلن آریه صوینك استحضا رینه یارا. دیغیچون آوروپاجه پك مقبول اولان بر نبات که صورت مخصوصه‌ده یتیشدیریلیر، فر. Houblon.

شَربَتجیلك { سذ. شربت وشروب کبی شیئلر یاپوب صاتان آدمك حال وصفتی: کنده‌یسی شربتجیلك ایدیور.

شَربَتخانه { سذ. شربت یاپیلوب صاتیلان محل، شربتجی دکانی.

شَربَتلِك { صو. شربت یاپمغه یارار، شربت اعمالنه الویریشلی : شربتلك پورتقال، فرنك اوزومی.

شرپ { مه. و :

شرپاداق { یا شرپه‌داق. مه. بر شیئك سرعتله کسلد. یکنی تصویر وتقلید ایدر: مقاصی اوروب شرپ، شرپاداق کسدی.

شَرَّت { صو. [عر. « شر، شرة » دن] شرجی، شریر، یاراماز، خرچین : پك شرت چوجق.

شَرَّتلِك { سذ. شریرلك، یاراماز‌لق، خرچینلق : او چوجغك شرتلکی چکیلیر شیء دکلدر.

شَرح { سذ. عر. جم : شروح. ۱. آچمه، یارمه. ذ. ۲. بر کتابك عباره‌سنی یننه او لسانده ویا بر لسان آخرده تفصیل وایضاح ایده‌رك مشکلاتنی آچمه : سودی سعدینك کلستاننی ودیوان حافظی شرح ایتمشدر؛ معلقات سبعه‌یی ادبای عربدن بر چوق ذوات شرح ایتمشلردر. ۳. بر کتابك عباره‌سنی کلمه بکلمه آچوب ایضاح ایده‌رك یازیلان کتاب : شرح کلستان؛ شرح مقامات حریری؛ دیوان متنبینك متعدد شروحی واردر. ٤. مج. ایضاح، تفصیل، آچیق آکلاتمه : بونی بکا شرح ایدکز آکلایه‌مدم.

شَرحه { سئ. عر. ۱. کسمه و یارمه اثری، بچاق یاره‌سی : قلیجله باشنده بر شرحه آچمشیدی. ۲. پاره، پارچه، دیلیم، شخرم : شرحه شرحه = شخرم شخرم.

شِرذِمه { سئ. عر. جم : شراذم. کوچك واهمیتسز جماعت.

شَرَر { سذ. جم. عر. فد : شراره، شرره. با : شراره.

شَرسوف { سذ. عر. جم : شراسیف. تش. قبورغه کمیکارینك اوك طرفده‌کی اولجلرنده بولنان قیغرداق.

شَرط { سذ. عر. جم : شروط. [« شرائط » ایسه « شریطه » نك جمعی اولوب، آنجق معناجه چوق فرق اولمدیغندن، بزجه «شرط»ك جمعی کبی قوللانیلیور.] ۱. بر شیئك متوقف علیهی، دیکر بر شیئك وجودی اونك وجودینه باغلی اولان شیء : نمازك شرطلری که اونلرسز نماز قیلنه‌ماز. ۲. بر مقاوله‌یی ترکیب ایدن بند و فقره‌لرك بهری که طرفین معاقدینه عائد اولوب بر طرفه عائد اولانلرك اجراسی دیکر طرفه عائد اولانلرك اجراسنه منوطدر، قید، قیود : مقاوله‌نك شرطلرینی ایی دوشونملی. ۳. بر ایش ایچون بهمه حال لازم وواجب اولان شیء : ذهناً مشغول اولمق ایچون جمعیت خاطر شرطدر. ٤. طلاقله اولنان یمین : اونلر بو ایشی یاپه‌جقلرینه شرط

ایتدیلر؛ شرط اولسون. ٥. د. نحوده بری دیکرینه متوقف اولان ایکی جمله دن متوقف علیه دلالت ایدنی؛ دیکرینه «جزا» دینیر: «خبر ویررسه‌ك بن ده کلیرم» کلامنده «خبر ویررسه‌ك» جمله‌سی شرط، و «بن ده کلیرم» جمله‌سی جزادر. جملهٔ شرطیه و جملهٔ جزائیه دخی دینلیر. || شرط واقف = بر صاحب وقفك مال موقوفی تعلیق ایتدیکی ماده که اونك فقدانیله وقف مفسوخ اولور.

شَرَط { سذ. عر. جـ: اشراط. ١. علامت، نشان: اشراط ساعت = قیامت علامتلری. ٢. برشیئك الك عادی و آشاغی قسمی: اشراط مال. [باشلیجه جمعی مستعملدر.]

شَرطلاشمق { فش. طرفیندن شرطلری در- میان ایده‌رك مقاوله ایتمك.

شَرطلامق { فتـ. غیر طاهر بر قابی ایکی اوچ کره ییقامق.

شَرطلی { صـ. ١. شرطی اولان، برشرطه باغلی، مشروط. ٢. طلاقله یمین ایتمش، طلاق اوزرینه یمینلی.

شَرطنامه { سـ. فا. شروطی حاوی مقاوله نامه: [فر. Cahier des charges]: دمیر یول امتیازینك شرطنامه‌سی امضا اولندی.

شُرطه { سـذ. عر. ١. چرقه‌جی عسکری. ٢. کمی‌یه مساعد روزکار.

شَرطی { صـ. عر. ث: شرطیه. شرطه منسوب ومتعلق، شرط قبیلندن اولان: جملهٔ شرطیه.

شَرَطَین { سذ. ت. عر. حمل برجنك α و β کوکبلری.

شَرع { سذ. عر. اوامر ونواهیٔ الهیه وآیت وحدیث و اجماع امت اساسلری اوزرینه مؤسس قانون الهی، شریعت اسلامیه: شرع شریف؛ حاکم الشرع. [«شریعت» سائر قوانینه دخی اطلاق اولنوب، مثلا «شریعت موسی»، «شریعت زردشت» دینلدیکی حالده، «شرع» لغتی شریعت اسلامیه‌یه مخصوصدر، و بوسببه مبنی جمعی قوللانلماز.]

شَرعاً { حـ. عر. شریعت اسلامیه‌یه توفیقاً، احکام شرعیه اقتضاسنجه، نظاماً اولمیه‌رق، محکمهٔ شرعیه معرفتیله: مسکرات استعمالی شرعاً وعقلاً مذمومدر؛ بو دعوی شرعاً رؤیت اولنه‌جقدر.

شَرعی { صـ. عر. ث: شرعیه. شریعت غرایه منسوب و متعلق ویا موافق اولان: حکم شرعی؛ بونك اقتضاء شرعیسی؛ محکمهٔ شرعیه.

شَرعیّات { سش. جـ. عر. شریعت اسلامیه‌یه مطابق و تابع ایشلر: شرعیاتله اوغراشمق.

شَرعیّاتجی { سـ. [زبانزدی: شریعتجی] باب مشیخت اسلامیه‌ده احکام شرع شریفك اجراآتنه مأمور منصب مخصوص صاحبی.

شَرَف { سذ. عر. ١. علو مرتبه، رفعت، مجد، اولولق، یوکسکلك: عز وشرف؛ زیارتی شرفنه نائل اولمق. ٢. فخر، افتخار، مفخرت، اوکنمه: بو نیم ایچون بر شرفدر: بن بونی کندیمه شرف عد ایدرم. ٣. برشخص ویا شیئك امثالندن سچیلمه‌سی، ممتازیت، امتیاز، تمیز: خطهٔ حجازیه‌نك شرفی. || شرف ذاتی = اوصاف وفضائل ذاتیه‌دن منبعث شرف؛ شرف عارضی = رتبه وجاه ومنصبله استحصال اولنان شرف. || شرف ظهور، شرف صدور، شرف وصول ایتمك ویا شرف صادر، شرف سانح اولمق کبی قاعدهٔ نحویه‌یه مغایر تعبیراتده شرفله ظهور، صدور، وصول ایتمك معناسی مقصوددر.

شُرَفاء { سذ. جـ. عر. فـد: شریف. با: شریف.

شَرَف‌افزا { صـ. فا. [عر. شرف = م - فا. افزاییدن = آرتدیرمق] شرفی آرتدیران، شرف ویرن: شرف افزای صدور اولان ارادهٔ سنیه؛ ... متصرفلغنه شرف افزا = او متصرفلغك شرفنی آرتدیران یعنی متصرفی بولنان.

شَرَف‌بخش { صـ. فا. و:

شَرَف‌بخشا { صـ. فا. [عر. شرف = م - فا. بخشیدن = باغشلامق] شرف ویرن: بغدادده شرف بخش اقامت بولنان؛ ... محاسبه جیلکنه شرف بخشا.

شَرَف‌رسان { صـ. فا. [عر. شرف = م - فا.

رسانیدن = یتیشدیرمك] شرف یتیشدیرن.

شَرَف ریز { صه. فا. [عر. شرف= م - فا. ریختن = دوكمك] شرف دوكن، یعنی ویرن.

شَرَف سانح { صه. فا. [عر. شرف= م - سانح= سنوح ایدن] شرفله سانح اولان، شرف سنوح ایدن، شرف صادر اولان (ارادهٔ سنیه) .

شَرَف سُنوح { صه. فا. [عر. شرف = م - سنوح = قریحه‌یه گلمك] شرفله قریحه دن صدور ایدن (ارادهٔ سنیه) .

شَرَف صادر { صه. فا. [عر. شرف = م - صادر = صدور ایدن] شرفله صدور ایدن (ارادهٔ سنیه) .

شَرَف صُدور { صه. فا. [عر. شرف = م - صدور = صادر اولمه] شرفله صادر اولان. [وصف تركیبی اولوب مصدریتدن خروجله صفت معناسنی آلدیغندن، « شرف صدور ایتمك » تعبیری طوغری اولمیوب، شرف صدور اولمق دینمك اقتضا ایدركن، برنجی صورت شایع اولمشدر.]

شَرَفلَندیرمك { فتـ. شرف و اعتبار قزاندیرمق : دمیر یول خطی كچدیكی یرلری شرفلندیرر.

شَرَفلَنمك { فل. شرف واعتبار قزانمق، قیمت و اعتباری آرتمق : ریختیم یاپیلنجه ساحله یقین اولان یرلر شرفلنیر.

شَرَفه { سـ. عر. جـ : شرفات. منارەنك اذان اوقونان یری : اوچ شرفه‌لی مناره.

شَرَفیاب { صه. فا. [عر. شرف= م - فا. یافتن = بولمق] شرف واعتبار بولان وقزانان : او ذاتك صحبتیله شرفیاب اولمق.

شَرَفیّه { سث. عر. بیوك اعمارندن طولایی بر ملكه قزاندیریلان شرف واعتباره مقابل صاحبندن اخذ اولنان آقچه : آچیلان جاده اوزرنده بولنان ابنیه‌دن شرفیه آلنه‌جقدر.

شَرق { سذ. عر. ١. كونشك طوغدیغی جهت، مشرق، كون طوغشی، غرب مقابلی؛ شرق شمالی = شرق ایله شمال آره‌سنده‌كی جهت؛ شرق جنوبی= شرق ایله جنوب آره‌سنده‌كی جهت. ٢. مشرق جهتنده‌كی یرلر، آوروپایه نسبةً ممالك عثمانیه وایران و هند جهتلری : شرق اهالیسی، شرق السنه‌سی، عادات واخلاق؛ اقصای شرق ودها طوغریسی مشرق اقصی= آوروپایه نسبةً منتهای شرق عد اولنان چین وجاپونیه جهتلری.

شَرقاً { حـ. عر. كون طوغشی طرفندن : روم ایلی شرقاً قره دكیزله محاطدر.

شرقاده { سـ. صه. آواناق و صاوروق آدم. عو.

شَرقی { صه. عر. ثـ : شرقیه. ١. كونش طوغشی جهتنه منسوب ومتعلق، طرف شرق، جهت شرقیه؛ آسیای شرقی، آفریقای شرقی؛ شمال شرقی، جنوب شرقی. ٢. آوروپایه نسبةً شرق طرفنده اولان ممالكه منسوب ومتعلق : السنهٔ شرقیه. ═ سذ. جـ : شرقیون. ممالك شرقیه، اهالیسی، شرق خلقی : شرقیونك اخلاق وعاداتی.

شرقی { سـ. اصول مخصوصه ایله بسته‌لنن شطارتلی وخفیف طرزلی واكثریا نقراتلی قطعه‌لر: شرقی سویلمك = تغنی وترنم ایتمك؛ فلان ذاتك گوزل شرقیلری واردر؛ شرقی مجموعه‌سی.

شرقیجی { سـ. شرقی سویلین، شرقی نظم و ترتیب ایدن.

شِرك { سذ. عر. جناب حقه شریك فرض وقبول ایتمه، اللهدن باشقه خالق وجودینه اینانمه، تعدد آلهه‌یه قائل اولمه، مشركلك، كفر؛ اهل شرك = مشركلر. [اورتاقلق وسائر معانیٔ عربیه سیله لسانمزده استعمال اولنماز.]

شُرَكاء { سذ. جـ. عر. فد : شریك. با : شریك.

شِركَت { سث. عر. ١. اورتاقلق: او نكله شركتمز واردر؛ عقد شركت، فسخ شركت ایتمك. ٢. تجارت واخراج معادن و امور نافعه‌یه متعلق بیوك و عمومی بر ایش ایچون متعدد آدملرك اورتاق اولوب تشكیل ایتدكلری هیئت، قومپانیه؛ شركت تجاریه؛ وابور، دمیریول، اخراج معادن شركتی؛ شركت طباعت=طابعلر شركتی. || تسمیه‌سز شركت = كار وضرری علی العموم حصه‌دارانه یعنی اسهامی صاتین آلانلره عائد اولوب كیمسه‌یه ویا بر هیئته مخصوص اولمیان وعنوانی اولماق وحصه‌داراندن

برينك اسميله تسميه ايدلمامك اوزره تأسيس اولنان شركت عموميه كه فر. (آنونيم) اسميله‌ده معروفدر.

شَرگيل { صه. [فا. «شرگير» دن غلط] يارامار، سرت، شرير، حشارى.

شَرگيلِك { س. [«شرگيرلك» دن غلط] يراماز. لق، سرتلك، حشاريلق.

شرل { مه. با : شار، شارل.

شرلاغان { س. آقه، آقندى، سيلان، جريان.

شرلاغان { س. سيسام ياغى.

شرلاغانلى { صه. آقان، آقندیلى: شرلاغانلى كوز.

شرلامَق { فل. شارل شارل آقمق.

شرلدامَق { شرلدى. وا : شار-لدامق و سائره.

شرلوب { س. يوغورتلى يومورطه.

شَرلى { صه. شر اوزرينه مبنى، شرى حاوى، كونى، فاسد : شرلى ايش.

شَرم { س. فا. اوتانمه، محجوبيت، خجالت. ‖ بى شرم = اوتا-نماز، عارسز.

شَرَمَت { صه. ١. يارامار، كو-تيلكده جست وچالاك و جربزه‌لى، ادبسز : شرمت بر دليقانلى. ٢. راهوان : شرمت آت.

شَرمسار { صه. فا. و :

شَرمناك { صه. فا. و :

شَرمَنده { صه. فا. ١. اوتانان، اوتانغاج، محجوب. ٢. اوتانه‌جق بر ايشده بولنان، خجل.

شِروان { سخ. ﺟ. بلاد قافقاسك شرق جهتنده وبحرخزر ساحلنده اوله‌رق داغستانك جنوبنده بر خطه‌در.

شِروانلى { صه. س. شروان خطه. سى اهاليسندن آدم.

شِروانى { صه. فا. شروان‌خطه‌سنه منسوب و يا اورانك اهاليسندن اولان، شروانلى.

شروانى { ياشروان. س. ١. چاتى آره‌سنده اولان اوطه و ياصوفه، چاتى آلتى، طاوان آره‌سى. ٢. دكانلرك اوستنده بولنان آلچاق اوطه، دكان اوستى.

شُروب { سذ. عر. ١. ميوه و سائره عصاره‌سيله شكردن ياپلمش قويو و طاتلى مايع كه بر ايكى قاشيغى بربارداق صويه قاريشديريله‌رق ايچيلير : ويشنه، كل، منكشه شروبى؛ شروب طقمى. ٢. طاتلى بر مايعله قاريشيق علاج : طبيب بكا كندى ترتيب كرده‌سى اولان بر شروبدن ويردى.

شُروح { سذ. ﺟ. عر. فد : شرح. با : شرح.

شُرور { سذ. ﺟ. عر. فد : شر. با : شر.

شُروط { سذ. ﺟ. عر. فد : شرط. با : شرط.

شُروع { سذ. عر. باشلامه، بدأ و مباشرت ايتمه : ايشه شروع ايتمزدن اول؛ يارين درسه شروع ايده‌جكز.

شَرَه { سذ. عر. پك شدتلى حرص وطمع، طمعكارلق، آچ كوزليلك. ذ.

شَرهان { صه. عر. [«شره» دن صش.] پك حريص وطمعكار، آچ كوزلى. ذ.

شَرَى { صه. عر. ث : شريه. شره، كوتيلك و فنالغه منسوب و متعلق : نيات خيريه وشريه.

شِريان { سذ. عر. ﺟ : شرايين تشـ. قرمزى قان طا-مارى، نبض اوران طامار، بيوك طامار.

شِريانى { صه. عر. ث : شريانيه. ط. بيوك قان طامارينه منسوب، نبض اوران قرمزى قان طامارينه متعلق.

شَريت { س. [بلكه عر. «شر-يط» دن] اورمه‌ياصى غيطان : صرمه، يوك، ايپك شريت؛ كنارلرينه شريت چوير-مك؛ پانطالون شريتى، قول شريتى. ‖ شريت آرشين، مساحه شريتى = مقرويه صاريلير وعرصه اولچمكه يارار شريتدن اولچى. ‖ شريت صوغلجان = دود وحيد.

شَريتلَمك { يا شريتله‌مك. فتـ. شريتله تزيين ايتمك، شريت چويرمك.

شَريتلى { صه. شريتله مزين، شر-يت چويرلمش : شريتلى پانطالون.

شَريحه { سذ. عر. ١. ات ديليمى. ذ. ٢. جرا. بسبتون قوپمقسزين بدندن آيرلمش ات پارچه‌سى.

شَرير { صه. عر. ث : شريره. ﺟ : اشرار، اشراء.

[« شر » دن صش.] شرایشلین، خیرسز ، کوتی آدم ، مفسد، یاراماز .

شَریط { سـذ. عر. ۱. خرما قبوغندن ایپ ویا شریت. ۲. جمرا. طار واوزون صارغی.

شَریطه { سش. عر. جم : شرائط. ۱. بر مقاوله‌یی ترکیب ایدن ماده‌لرك بهری، مقاوله شرطی . [همان یالکز جمعی مستعملدر.]

شَریعَت { سش. عر. جم : شرایع. [تعبیرات عربیه ده « شریعه » صورتنده کوریلور.] ۱. طوغری یول، طریق مستقیم. ۲. قانون الهی، بر قوم وامتك اداره‌سیچون اوامر و نواهیء الهیه‌یه مستند قانون جلیل: شریعت موسی، شریعت محمدیه. ۳. بالخاصه آیات کریمه واحادیث نبویه ایله قیاس واجماع امت واجتهاد ائمهٔ عظام ارکانی اوزرینه مؤسس اولان قانون الهی، شرع شریف، شریعت غراء، شریعت اسلامیه . با : شرع .

شَریف { صـ. عر. ؤ : شریفه . جم : اشراف، شرفاء. [« شرف » دن صش.] ۱. عزو شرف صاحبی، مبارك، مقدس: خط شریف، جامع شریف ، تفسیر شریف . ۲. صوینده شرافت بولنان، اصیل، نجیب . [بو معنـا ایله باشلیجه جمعی « اشراف » مستعملدر .] ۳. سلالهٔ طاهرهٔ جنـاب نبوی‌یه منسوب : شریف مکه. [بو معنا ایله جمعی « شرفاء » کلیر. — بو صوك ایکی معناده علی الخصوص جمعلری اکثریا اسم کبی قوللانیلیر :] اشراف مملکت، شرفاء حجاز .

شَریك { صـ. سـ عر. ؤ: شریکه. جم: شرکاء . [« شرکة » دن صش.] ۱. اورتاق، مشترك، بر شرکت ترکیب ایدنلرك بهری: تجارتده بر شریکی واردر، بش شریکدرلر. ۲. آرقداش، رفیق: او بنم مکتب شریکمدر؛ اونك درس شریکی ایدی .

شَریکلك { سـ. ۱. اورتاقلق ، تجارت وکاروکسبده اشتراك. ۲. آرقداشلق، رفاقت.

شِرینغه { یاخود شیرینغـه . سـ. [یتا. Siringa] ۱. احتقان ایتمکه مخصوص آلت که انواعی واردر، حقنه . ۲. جلد ایله ات آره‌سنه مورفین وسائر اویوشدیریجی علاج وبوغازعلتنه قارشی سروم و سـائره ادخال ایتمکه مخصـوص آلت که مایعی دفع ایده‌جك پیستونلی برزبوانه ایله اوجنه طـاقیلیر ایجی دلیك بر ایکنه‌دن عبارتدر. ۳. حقنه ویا شرینغه‌یی قوللانمه، بو آلتله بدنه بر مایع ادخالی : شرینغه ایتدیلر؛ بر شرینغه ایده‌جکم .

شَست { سـ. با : شصت .

شَش { عد. فا. آلتی، ستة : شش جهت=جهات ستة. || طاوله اویوننده : شش ویك=آلتی ایله بر؛ شش ودو = آلتی ایله ایکی؛ شش وسـه = آلتی ایله اوچ ؛ چهار وشش= آلتی ایله درت؛ شش بش = آلتی ایله بش؛ دو شش = ایکیسی ده آلتی. || مج. دو-شش = ایی تصادف، راستکله.

شَشپَر { سـ. فا. [شش = آلتی - پر = قنات] دیللی طوپوز وصوغانجق دینلن آلت حرب .

شَشخانه { سـ. فا. [شش = آلتی - خانه = م] ایچی آلتی کوشه‌لی، نامليسی ییوللی : ششخانه تفنك، طوب. = سـ. نامليسی داخلاً آلتی کوشه تشکیل ایده‌جك صـورتده ییـوللی تفنـك، طوپ : ششخـانه تفنکی، طوپی. || مج. آلتی قاوال اوستی ششخانه= آلتی اوسـتنه اویماز قیـافت، قاریشیق قیافتلی .

شَشخانه‌جی { سـ. ششخانه دینلن ییـوللی تفنکدن یاپان تفنکجی .

شَشخانه‌لی { صـ. ۱. نامليسی آلتی ییوللی : ششخانه‌لی تفنك، طوب. ۲. ششخانه دینلن تفنکله مسلح (افراد) .

شَشُم { عد. فا. آلتنجی، سادس: باب ششم. ؤ.

شَصت { عـد. فا . ۱. آلتمش، ستین. ؤ. = سـ. ۱. کانکش زهکیری : شصته آلمق= نشان آلمق. ۲. بالیق اولطه‌سنك طوبی .

شَطّ { سذ. عر. بیوك نهر، ایرماق. ؤ. = سخ. م. شط یاخود شـط العرب = فرات ایله دجله‌نك اجتماعندن تشکل ایدن کگیش ایرماق که قرنه‌ده بالتشکل بصره قربنـدن مرورله بحر فارسه دوکیلور .

شَطـارَت { سش. عر. شـنلك، شـوخلق، جست و چالاك وشن اولان آدمك حالی.

[لسانمزده اوصاف ممدوحه صورتنده اولوب، حالبوکه اصل عربیده حیله‌کارلقله شاقلابانلق دیمکدر.]

شَطارَتلی { ص. جست وچالاك وشن، شوخ.

شَطْحِیّات { سذ. عر. جمـ. هزلیات.

شَطْرَنج { یاخود سطرنج. سـذ. عر. [فا. «صدرنج» دن ویا هندجه «سـط رنك» دن معربدر. غلطی: سانطراج.] دامـه کبی خانه‌لره منقسم بر تختـه‌نك اوزرنده مخصـوص پوللرله اوینـانیلان معروف او. یون: شطرنج اوینامق.

شَطَف { یاخود شاطف. سـ. و:

شْطَفات { سـ. [عربی بر کلمه‌دن غلط کبی کورینیـور. سه‌ده اصلی آکلاشیله‌مدی.] برینی یوزینه قارشی مدح ایتمه، مداهنه، طالقـاوقلق، قولتوق ویرمه: شطف، شطفات ویرمك.

شِعار { سذ. عر. [جمعی «اشعره» اولوب لسانمزده قوللانلاز. «شعائر» ایسـه زعم اولندیغی کبی بونك جمعی اولمیوب، «شعیره» نك جمیـدر.] ۱. عـلامت، نشـان، اثر: شـعار انسـانیت. ۲. علامت فارقـه، نشانهٔ تمیز، بر طائفه‌یه منسوب افرادك بللی اولمق ایچون اختیار ایتدکلری نشان ویا پاروله. ۳. وصف ترکیبلرده بر شیئی حائز ویا بر صفتله متصف معنا. سنی افاده ایدر: مرحمت شعار= مرحمتله ممتاز و متصف؛ شهرت شعار= شهرت صاحبی، مشهور.

شُعاع { سـذ. عر. جمـ: اشـعه. کونشـدن ویا دیکر بر ضیادن ناظرك کوزینه طوغری اوزانیر کبی کورینن نورتلی، پرتو: شعاع شمس؛ اشعه باش= شعاعلر طاغیدان.

شُعاعی { ص. عر. ثـ: شـعاعیه. کونشدن وسائر اجسام منیره‌دن اطرافه صاچیلان نور. تللری صـورتنده و بو قبیلدن اولان.

شَعائِر { سذ. جمـ. عر. [فـد. «شـعیره» لسانمزده مستعمل دکلدر.] عادات، آداب، آیین: شعائر حج= مناسـك حج؛ شعائر اسلام.

شَعب { سـذ. عر. جمـ: شـعوب. جماعت، طائفه، قبیله. ذ.

شِعب { سـذ. عر. جمـ: شعـاب. طاریول، طاغ یولی. ذ.

شَعبان { سـذ. عر. سـنهٔ قمریهٔ عربیه‌نك سکزنجی آیی. مختصر تاریخلـرده «ش» حر. فیله اشارت اولنور.

شَعبَذه { سذ. عر. [دال مهمله‌ایله شعبده غلطدر. دحرج بابندن مصدر اولدیغیچون شینك ضمیله قید ایدنلر بر قات دهـا تغلیط ایتمشـلر در. فارسی عـد ایتمك ایسـه آریجه بر خطـادر، زیرا فارسیده «ع» یوقدر.] ال چابقلغیله اجرا اولنان مهارت، حقه‌بازلق.

شَعبَذه‌باز { ص. سـ. فا. [عر. شـعبذه= حقه باز. لق. فا. باختن= اوینـامق] ال چابوقلغیـله هنرلر کوسـترن، حقه‌باز.

شُعبه { سذ. عر. جمـ: شـعبات. [عربیده‌کی «شـعاب» جمعی لسانمزده قوللانلماز.] ۱. دال، بوداق. ۲. بولوك، طاقم، قسم، فرع. ۳. بر دائره‌نك منقسم اولدیغی بولوکلرك بهری: دائرهٔ عسکریه شعباتی، لوازم، محاسـبات، پیاده شعبه‌سی؛ هر دائره بر قاچ شعبه‌یه منقسمدر؛ دار الفنون شعباتی.

شَعر { سذ. عر. جمـ: اشعار. قیل، موی.

شِعر { سذ. عر. جمـ: اشعار. ۱. آکلامـه، فهم، ادراك: لیت شعری= کاشکی آکلایه ایدم، آکلایه‌میورم. ذ. ۲. موزون ومقفی ومعناً کوزل تخیـلات و تصـوراتی جامع کلام: قرآن کریم شـعر دکلدر لـکن اك بیوك شـعرابی تقلیـد وتمثیلدن عاجز براقمشدر؛ شعر سـویلمك جهد وتحصیل ایله اولماز استعداد طبیعی ایله اولور.

شِعراً { حـ. عر. شـعر ایله، منظوم اوله‌رق: دو. شوندیکنی شعراً افاده‌یه مقتدردر. [«نظماً» دیمك دها فصیحدر.]

شُعَراء { سذ. جمـ. فد: شـاعر. با: شاعر.

شِعرا { یاخود شعری. سذ. عر. ایکی مشهور کوکبدرکه کلب اصغر وکلب اکبر جمله‌ٔ کوکبیـه‌لرنده بولنـوب شمـالده یعنی کلب اصغرده‌کینه «شعرا الشامیه» وجنوبده یعنی کلب اکبرده‌کینه «شعرا الیمانیه» دینیر. فر. برنجیسنه Procyon و ایکنجیسـنه Sirius دیرلر. ایکیسنه بردن تثنیه صیغه‌سـیله «شعریان» دینیر.

شَعری { ص. عر. ث : شـعریه. تشـ. نبا. قیل کبی اینجه اولان طامارلره اطلاق اولنور. فر. Capilaire .

شِعری { ص. عر. ث : شـعریه. شعر ونظمه منسـوب و متعلق، شـاعرانه : طبیعت شعریه = شعر سویلـکه مسـتعد طبیعت .

شَعریَّت { سذ. عر. [لغت مولده] م. اینجـه بوریلرك ایچلرندهکی مایعی اینجـهلکلری نسبت متضادهسـنده یوقاری یه چیقـارمق خاصـه وقوتی، فر. Capilarité .

شَعریّه { سذ. عر. [غلطی : شهریه] ١. قیل کبی اینجه چوربه ماقرنهسی، رشته. ٢. علی الاطلاق چوربهلق ماقرنه : تل شعریه، آرپه شعریهسی .

شَعشَعه { سذ. عر. ١. پارلاقلق، پارلامـه : کونشـك شعشعهسی. ٢. کوستریش، ظاهری زینت : ادباء قدیمه سوزلرنده شعشعهیی سورلردی .

شَعشَعهلَندیرمَق { فتـ. پارلاقلق وظاهری زینت قزاندیرمق، مطنطن ومدبدب یاپمق : عبارهیی شعشعهلندیرمغله مخاطبـك مدرکهسـنی قاشدیرمق ایسترلردی .

شَعشَعهلی { ص. پارلاق، مطنطن، مدبدب : اقوام بدویه شعشعهلی اثرلردن خوشلاندقلری کبی اسکی ادبا و شـعرامز دخی شـعشعه لی سـوزلردن حظ ایدرلردی .

شُـعله { سذ. عر. آلو، آتش آلوی .

شُعلهدار { ص. فا. [عر. شعله = آلو. فا. داشتن = طوتمق] آلولی، آلولنمش .

شُعلهگیر { ص. فا. [عر. شعله: آلو. فا. گرفتن = طوتمق] آلولنن، طوتیشان .

شُعلهلَندیرمَك { فتـ. آلولندیرمـك، طوتیشدیرمق .

شُعلهلَنمَك { فل. آلولنمك، طوتیشمق .

شُعلهلی { ص. آلولی، طوتیشمش.

شُعوب { سـذ. جـ. عر. فـد : شعب. لا : شعب .

شُعور { سذ. عر. آکلامه، آکلایش، فهم، ادراك : سنك شـعورك یوقمیـدر؟

شَعیر { سذ، عر. آرپه، جو.

شَغاف { سـذ. عر. تشـ. یورکی احاطـه ایدن زار. « تامـور » دخی دینلیر. ‖ ط. التهاب شغاف = یورك زارینـك التهابندن عبارت مرض .

شَغافی { ص. عر. ث : شغافیه. ط. یورك زارینه منسـوب ومتعلق. تاموری کبی .

شُغل { سذ. عر. جـ : اشغال. ١. ایش، اوغراشهجق شیء، مشغولیت : خانه اشغالی چوقدر. ٢. غائله، اوغراشمه. [جمعی دها مستعملدر.] ‖ اشـغال عمومیه = مصرده امور نافعـهیه ویریلن اسمدر .

شِفاء { سـذ. عر. خسـته لقدن قورتلمه، ایی اولمه، آریلمه، اعادهٔ عافیت : شفا بولمق = خستهلقدن ایی اولمق، آریلمق. ‖ الله شفالر ویرسـین! = خستهلره اولنان دعا. ‖ شفا اولسـون = بر شیء وعلی الخصـوص بر علاج ایچون و یا ییلره اولنـان دعا. ‖ دارالشفاء = ١. [اساساً] خسته خانه، بیمارستان. ٢. [بالخصوص] تیمارخانه، بیمارخانه.

شِفابَخش { ص. فا. [عر. شفاء = ایلشمه. فا. بخشیدن = باغشـلامق] ایلك ویرن، ایلشـدیرن : بو صو خسـتهلر ایچون شفابخشدر .

شِفاپَذیر { ص. فا. [عر. شفـا = ایلشمه. فا. پذیرفتن = قبول ایتمك] ایلك قبول ایدر، ایلشه بیلیر، کچه بیلیر، قابل تداوی : بو مرض شفا پذیر دکلدر .

شِفاخانه { سـ. فا. ١. خستهخانه، دارالشفا، بیمارستان. ٢. تیمارخانه، بیمارخانه .

شِفارَسان { ص. فا. [عر. شفا = ایلشمه. فا. رسـانیدن = ییشدیرمك] ایی ایدن، شفا ویرن، شافی.

شِفاساز { ص. فا. [عر. شفا = ایلشمه. فا. ساختن = یاپمق] ایی ایدن، شافی : هیچ بر علاج بکا شفا ساز اولهمدی.

شَفاعَت { سذ. عر. بر صـوچلی ویا محتاجك نائل عفو واحسان اولمسیچون دیکری طرفندن ایدیلن توسـط والتماس: پیغمبرمز (صلعم) افنـدمزك روز محشرده جملهمزه شفاعتلری موعوددر .

شَفاعَتجی { ص. شـفاعت ایدن، شفیع .

شَفّاف { ص. عر. ث : شـفافه . [« شفوف » دن سمبـ.] ایچندن نظر وآیدینلغك کچمسنه

مانع اولمیان : جسم شفاف؛ جام شفافدر.

شَفافَت { س. شفافلق معناسیله حکمت طبیعیه اصطلاحی اولمق اوزره قبول اولنمش ایسه‌ده، عربیده بویله برکلمه بولنمدیغندن، یرینه « شفوف » دینلمك اقتضا ایدر.

شَفّافلق { س. جسمك نظر وضیاءنك چکمسنه مانع اولماسی، شفاف اولمسی : جامك شفافلغی رنکسزلکیله متناسبدر.

شِفاه { سث. جم. عر. فد : شفه. { با : شفه.

شِفاهاً { ح. عر. آغزدن، یازی ایله اولمیه‌رق، سویلکه: کندیسنه امرکزی شفاهاً سویلدم؛ شفاهاً و تحریراً آلدیغم اوامر؛ شفاهاً امتحان ویرمك. مقابلی: تحریراً.

شِفاهی { ص. عر. ذ : شفاهیه. آغزدن اولان، تحریراً واقع اولمیان : امر شفاهی؛ افادات شفاهیه؛ امتحان شفاهی‌می یوقسه تحریری‌می اوله جقدر؟

شَفتالو { س. فا. [شفت = سمیز. — تر. آلو = اریك. زبانزدی : شفتلی] معروف میوه که الما بیوکلکنده اولوب کوزل رایحه‌سی و خارجاً اینجه بر توکی واردر، خوخ؛ یارمه شفتالو = اورته‌سندن یاریلوب چکردکندن قولای آیریلان جنسی؛ ات شفتالوسی = یارلمیان آبدار جنسی؛ دراق شفتالو = توکسز جنسی. || مج. بوسه : بر شفتالو آلمق، ویرمك = بوسه آلمق و ویرمك، اوپمك، اوپدیرمك. || شفتالو آغاجی = بومیوه‌یی ویرن آغاج که اورته بویده اوزون وآجی یاپراقلی اولور.

شِفره { س. فر. Chiffre دن، اوده عر. « جفر »دن] کیمسه آکلامیه‌جق صورتده محرمانه تلغراف چکمکده مستعمل رقمدن عبارت رموز اصولی : شفره‌ایله تلغراف چکمك؛ شفره‌یی آچمق = حل ایتمك؛ شفره مفتاحی = رموز اتخاذ اولنان رقملرك خانغی حروفه مقابل قوللانلدیغنی مبین جدول که اونکله شفره حل اولنور؛ شفره قلمی = خارجیه نظارتنده وسائر بعض دوائر رسمیه‌ده سفارتلردن ودیکر یرلردن کلن شفره‌لی تلغرافنامه‌لرك حلنه و چکیله‌جك تلغرافلری شفره‌یه چویرمکه مخصوص قلم.

شِفره‌لی { ص. شفره ایله یعنی رموز اتخاذ اولنان رقملرله چکلمش (تلغرافنامه).

شُفَعاء { صذ. جم. عر. فد: شفیع. { با : شفیع.

شُفعه { سث. عر. ذ : صاتیلق بر مال وملکه مشترك وحصه‌دار وقومشی اولانلرك عین ثمنله صاتین آلمق اوزره اغیاره ترجیح اولنمری حقی : بنم حق شفعه‌م واردر باشقه‌سنه صاتدیرمام.

شَفَق { سذ. عر. اصل عربیده غروبدن صکره‌کی آلاجه قرانلق وافقده کوریلن قزللق معناسنه مخصوص ایکن، لسانمزده طلوعدن اول‌کی آلاجه قرانلغه نقل اولنه‌رق غلط اوله‌رق فجر معناسیله قوللانیلیور : شفق سوکمك = صباح آچلمق، طاڭ آتمق؛ شفق‌وقتی = ارکندن.

شَفَق { سذ. عر. جم : اشفاق. آجیمه، سومه اسیرکه‌مه، آجیه‌رق واسیرکیه‌رك سومه. [بومعنا ایله بونك جمعی لسانمزده مستعمل اولوب، مفردی یرینه ایسه شفقت قوللانیلیور. { با : شفقت.]

شَفَقَت { سث. عر. [عربی تعبیراتده « شفقه » صورتنده بولنور.] آجیه‌رق واسیرکیه‌رك سومه، ابوینك اولادینه محبتی کبی قلبی وعوضسز محبت: شفقت مادرانه. || دار الشفقه = یتیم وبیکس چوجقلرك تعلیم وتربیه‌سنه مخصوص معروف مکتب. || شفقت نشانی = دولت عثمانیه‌ده پادشاه زمان شوکتلو سلطان عبدالحمید خان ثانی افندمز حضرتلری طرفندن احداث بیورلمش اناثه مخصوص نشان.

شَفَقَتسِز { ص. محبت و مرحمتی اولمیان : شفقتسز والده.

شَفَقَتسِزلك { س. محبت ومرحمت فقدانی : بروالده‌نك اولادی حقنده شفقتسزلکی نوادر دندر.

شَفَقَتلی { ص. محبت و مرحمتی اولان : اولادی حقنده پك شفقتلی بر پدر، بر والده. || ا:. ابوینه ویریله‌جك الك موافق عنواندر : شفقتلی پدرم، والدهم.

شَفَوی صه. عر. ث : شفویه. تث. طوداغه منسوب ومتعلق. || نبا. فصيلهٔ شفويه = فر. Labiées دينلن چيچكلری طوداق كبی ايكی يه آيرلمش نباتات صنفی.

شَفه سئ. عر. ت : شفتان. جه : شفاه. [تشديدله غلطدر. اصلی : شفهه در.] طوداق، لب؛ شق شفه ايتمك = آغز آچمق، لقری سويلمك. || حروف شفه = مخرجلری طوداقدن اولان ب، م، ف، و حرفلری. || شفهٔ ارنب = طبيعی اولهرق ياريق طوداق، طاوشان طوداغی.

شَفيع صه. عر. ث : شفيعه. [« شفاعة » دن صشه.] ١. برينك نائل عفو واحسان اولمسيچون ديكری نزدينه توسط والتماس ايدن : شفيع مذنبين، شفيع روزجزا اولان خاتم الانبياء (صلعم) افندمز. ٢. صاتيلق بر ملكه حصه دار يا قومشی وسائره اولمغله عين ثمنله سائر مشتريلره ترجيح اولنمق حقی حائز بولنان.

شَفيق صه. عر. ث شفيقه. [« شفقة » دن صشه.] مرحمت ومحبتی اولان، شفقتلی. [« مشفق » دها مستعملدر.]

شَق سئ. عر. جه : شقوق. ١. يارمه، چاتلامه : طاشی، تختهيی شق ايتمك. ٢. يرتمه، پارهلامه : سندی، اثوابنی شق ايتدی. ٣. قيرمه، شكست ايتمه. ٤. ياريق، يارمه، چاتلاق. [جمعی بومعنا ايله مستعملدر :] كرهٔ قمرك شقوقی. || شق شفه ايتمك = طوداقلری بربرندن آيرمق، آغز آچمق، لقردی سويلمك.

شِق سئ. عر. ت : شقين. ١. بركلك منقسم اولديغی ايكی قسمدن بهری. ٢. ملحوظ اولان ايكی احتمالك بهری : شقيندن برينی انتخاب ايتملی؛ ايكی شقدن هر خانغيسی اولورسه.

شقا شقالاشمق وسائره. با : شاقه وسائره.

شَقاء سئ. عر. ١. بدبختلق، محنت. ٢. رذالت، ذلت، دنائت. ذ.

شِقاق سئ. عر. اتفاقسزلق، عدم موافقت، اختلاف، منافرت : آرهلرينه شقاق دوشدی، كيردی.

شَقاق سه. كوز ايله قولاغك آرهسندهكی چقورجه ويومشاجه ير، تق. طولون، عر. صدغ. || اوكوز شقاقی = بوينندن صارقان دری. [بونك صحيحی صقاق اولسه كركدر.]

شَقاوَت سئ. عر. ١. بدبختلق، سعادتك ضدی. ذ. ٢. فعل شر، شقيلك، يارامازلق. ٣. خيدودلق، اشقيالق.

شَقايِق سه. عر. [اصل « شقيقه ». نك جمعيدر.] بيوك وپارلاق بر چيچكدر كه شقايق نعمانيه دخی دينلير؛ آغاج شقايقی = كل آغاجی كبی بر كوچك آغاجك ويرديكی شقايق؛ بر شقايق = صوغاندن چيقان نوعی.

شَقراق صه. چوق سويلر شن (آدم).

شُقوق سئ. جه. عر. فد : شق. با : شق.

شُقّه سئ. عر. ١. پارچه، قماش وياكاغد پارچهسی. ٢. كوچك تذكره، ورقپاره : شقه تحرير قلندی؛ شقهٔ محبی.

شَقی صه. عر. ث : شقيه. جه : اشقياء. [« شقاوة » دن صشه.] ١. بدبخت، مقابلی : سعيد. ذ. ٢. بدفعال، بدكردار، خيلاز، خبيث. ٣. خيدود، قطاع طريق، سركشلك واديسنه صاپان آدم.

شَقيق سئ. عر. ١. ايكی يه بولنمش برشيئك ياريسی. ذ. ٢. آنا بابا بر قارنداش، اوز برادر.

شَقيقه سئ. عر. جه : شقايق. ١. آنا بابا بر همشيره، اوز قيز قارنداش. ٢. ط. ياريم باش آغريسی، فر. Migraine. = جه. با : شقايق.

شَك سئ. عر. جه : شكوك. شبهه، ظن، كمان، تردد : شك يوقدر؛ بلا شك. || يوم الشك = رمضان اولمسی مظنون اولوب آنجق هلال كورلهمكله اوروج طوتلميان كون.

شِكار سه. فا. ١. آولامه، صيد، قنص : شكار ايتمك = آولامق؛ شكار اولمق = آولانمق. ٢. آولانان حيوان، آو. ٣. طعمه، غنيمت. = صه. فا. [صتر. تركيبنده] آولايان : دلشكار = يوركلری آولايان.

شِكارگاه سه. فا. آو يری، آولانان محل.

شِكاری سه. فا. [تر. زبانزدی : شكره] شاهين وطوغان كبی آو قوشی.

شِكاف { صِ. فا. [صتر. تركيبنده بولنور] ياران، ييرتان، شق ايدن : دلشكاف = يوركى ياران؛ موشكاف = قيلى ياران، مدقق.

شِكايَت { سِ. عر. جـ : شكايات. ١. كندى حالندن ويا باشنه كلن بردرد و آجيدن اظهار تلهف ايتمه : حالندن، صحتندن، خسته لغندن شكايت ايديور. ٢. برندن خشنودسزلق كو- ستروب عليهنده ادارهٔ لسان ايتمك : احبابندن شكايت ايديور. ٣. برينك واقع اولان حقسزلق وتجاوزاتى درميان ايده رك عليهنده دعوى ايتمه، شكوى، اشتكا : خسارديده اولان تجار دمير يول شركتندن شكايته كلمشلر؛ شكايتلرى، شكايات واقعه لرى ديكلنلدى.

شِكايَتجى { سِ. برندن شكايت و دعوى ايدن، شاكى، مشتكى.

شِكايَتنامه { سِ. فا. شكايتى حاوى اوله رق تقديم اولنان ورقه.

شَكَر { سِ. فا. [عر. « سكر » دن. شعرده وزن ايچون كاف مشدد دخى اوقونور.] بلاد حاره ده مخصوص يتيشديريلن قامش ويا پنجار وسائره عصاره سندن استحصال اولنان طاتلى ماده كه اكثريا بياض توز ويا پارچه وكله حالنده اولور، ويمك وسائره يه طات ويرمك ايچون قوللانيلير : مصر، وندىك، نبات شكرى؛ خام شكر. — طاتليدن ولذتدن كنايه اولور : نه شكردر! شكر كبى! || شكر علق = ادراكك طاتلى كلمه سنى موجب برخسته لق، بول معسل. || شير و شكر = سوتله شكر، اويغون، موافق. || كل بشكر = كل ياپراقلرى رچلندن عبارت طاتلى.

شُكْر { سِذ. عر. ١. كوريلن ايلكه مقابل اظهار خشنودى و ابراز منتدارى، حمد، سپاس : اللهه شكر ايتمك؛ جناب حقه شكرلر اولسون؛ انسان مافوقنه باقيوب مادوننه باقه رق صباح اقشام شكر ايتمليدر. = حه. شكر! = شكر اولسون! الحمد لله !

شَكَرآب { صِ. فا. شكرله صو كبى، امتزاج ايتمز، مخالف، بوزوق : كنديسيله مناسباتمز شكرآبدر.

شُكْران { سِذ. عر. ايلك بيلمه، منتدارلق، بر نعمته قارشى تشكر : عرض شكران وتحمدت ضمننده بر عريضه تقديم ايتدى. [«شكرانيت» ديمه ملى.]

شُكْرانه { سِ. فا. علامت شكران، نشانهٔ منتدارى.

شَكَربار { صِ. فا. [شكر = م - باريدن = ياغديرمق] شكر ياغديران، اطرافه شكر صاچارجه سنه طاتلى ولذيذ : بر خندهٔ شكربار ايله كوله رك.

شَكَرجى { سِ. ١. شكر ياپان و صاتان آدم، شكر فابريقه جيسى ويا تاجرى. ٢. شكردن شكرلمه و رچل وشروبلرك انواعنى ياپوب صاتان آدم؛ شكرجى دكانى.

شَكَرجيلك { سِ. شكرجى صنعت وتجارتى.

شَكَرخَند { سِ. فا. شكر كبى طاتلى كولمه.

شَكَرخواب { سِ. فا. اويوروركن كلن طاتلى اويقو.

شَكَررَنك { صِ. فا. ١. شكر رنكنده، بولانيقجه، صاف وبراق اولميان، صارىيه چالار بياض. ٢. مجـ. بوزشوق : قومشيمزله مناسباتمز شكر رنكدر.

شَكَرريز { صِ. فا. [شكر = م - ريختن = دوكمك] شكر دوكن، صاچان، پك طاتلى ولذيذ.

شُكْرگُذار { صِ. فا. [عر. شكر = م - فا. كذاريدن = ادا ايتمك] اداى تشكر ايدن، متشكر، ايلك بيلير، نعمت شناس.

شُكْرگُذارى { سِ. فا. ايلك بيلمه، نعمت شناسلق، اداى شكران.

شَكَرگُفتار { صِ. فا. [شكر = م - كفتار = سوز] سوزى شكر كبى طاتلى.

شَكَرلَب { صِ. فا. [شكر = م - لب = طوداق] طوداغى شكر كبى طاتلى.

شَكَرلَمَك { فتـ. شكر قومق، شكر شربتيله تربيه ايتمك.

شَكَرلَمه { سِ. شكر شربتى ايچنده تربيه اولنمش ميوه و سائره : كستانه، الما، قايصى شكرلمه سى.

شكرلنمك { فج. شكر شربتی ایچنده تربیه اولنمق: كستانه يك ايى شكرلنير؛ بعض ميوه‌لر شكرلنمز.

شكرلى { ص. شكرى اولان، شكر قونوب طاتليلانديرلمش: شكرلى قهوه، سوت.

شكره { س. [فا. «شكارى»دن غلط] آو آولامق اوزره تأنيس اولنمش يرتيجى قوش، شاهين وطوغان كبى آو قوشى.

شكست { س. فا. ١. قيرمه، كسر، انكسار: شكست ايتمك = قيرمق؛ شكست اولمق = قيرلمق. ٢. مغلوبيت، انهزام، قيرلمه. == ص. فا. [«شكن» يرينه صتر. تشكيلنه كيرر.] قيران: پيمانه شكست، بت شكست = قدح، بت قيران.

شكسته { ص. فا. ١. قيرلمش، قيريق: سبوى شكسته = قيريق دستى. ٢. مغلوب، منهزم، بوزلمش: لشكر شكسته = بوزلمش عسكر. ٣. قيرلمش، منفعل، مكدر: خاطرى شكسته = خاطرى قالمش. — صتر تشكيلنه‌ده كيرر: شكسته دل = يوركى قيرلمش؛ شكسته خاطر = خاطرى قالمش. == س. فا. تعليق يازيسنك برنوعى: شكسته‌يى چوق ايى يازاردى.

شكفته { ص. فا. آچلمش: كل شكفته = آچلمش كل؛ نو شكفته = يكى آچلمش؛ نا شكفته = آچلمامش.

شكل { سذ. عر. جع: اشكال. ١. صورت، بيچيم، هيئت: هر حرفك كندينه مخصوص برشكلى واردر؛ غريب الشكل بر حيوان. ٢. بكزر، تمثال، تصوير: فيلك شكلنى ياپمق؛ شكلى حالا كوزمك اوكنده در. ٣. طاسلاق، رسم، پلان: ياپديرمق ايستديككز شيئك شكلنى چيزوب ويررسه‌كز اوآدم طبقيسنى ياپار. ٤. بكز، چهره: تعريفله برآدمك شكلنى تماميله آكلامق ممكن دكلدر. ٥. درلو، نوع، جنس، چشيت: بو نه شكل آدمدر! ٦. د. هندسه‌ده خطلردن مركب اوله‌رق هر برى باشقه برصورتده اولان رسملرك بهرى: شكل مثلث، شكل منتظم، شكل كثير الاضلاع؛ اشكال هندسيه. ٧. فن كتابلرنده آكلاتديريلان شيئلرى كوسترمك اوزره درج ايديلن رسم وخطوط وسائره: اوكتابك اشكالى متنك ايچنده‌مى يوقسه آيرى‌مى باصلمشدر؟ ١٤٥ نجى شكلده كوستر‌لديكى اوزره ٨. مذ. قياسك صورت ترتيبى. == جع. مرور تذكره‌لرنده وسائر اوراق رسميه‌ده برآدمك قيد اولنان چهره علامتلرى، كوز، بييق، صاج وسائره كيفيتى: تذكره‌سنده اشكالى يازيلى دكلدر؛ اشكالى غزته‌لرله اعلان اولندى.

شكلاً { ح. عر. صورت ظاهره‌جه، قيليق و بيچيمجه: قورت شكلاً كوپكه بكزر.

شكلى { ص. عر. ذ: شكليه. صورت ظاهره‌يه وبيچيم وقيليغه منسوب ومتعلق.

شكم { س. فا. قارن، بطن.

شكمبه { س. فا. اشكمبه. با: اشكمبه.

شكم‌پرست { ص. فا. [شكم = قارن -- پرستن = طاپنمق] قارننه طاپنيرجه‌سنه اهميت ويرن، بوغازينه چوق اهميت ويرن، بوغاز دوشكونى.

شكم‌پرور { ص. فا. [شكم = قارن -- پروردن = بسلمك] ييوب ايچمكى چوق دوشونن، بوغازينه اسير اولان.

شكن { ص. فا. [«شكستن» فعلندن سمص. اولوب صتر. تشكيلنه كيرر.] قيران، كسر وشكست ايدن: بت شكن = صنملرى قيران؛ پيمان شكن = عهدينى قيران، نقض عهد ايدن.

شكنج { س. فا. بوكلوم، قيوريم، جعد: شكنج زلف. ذ.

شكنجه { س. فا. با: اشكنجه.

شكوا { سذ. عر. با: شكوى، شكوه.

شكور { ص. عر. [«شكر» دن سمب.] چوق شكر وحمد ايدن، كورديكى نعمتك قدر و قيمتنى بيلدكدن ماعدا دوچار اولديغى بلاياده دخى حق تعالى حضرتلرينه شكر و سپاس ايتمكدن فارغ اوليمان.

شكوفه { س. فا. چيچك، زهره.

شكوك { سذ. جع. عر. فد: شك. با: شك.

شكوه { س. فا. اولولق، عظمت، جلال، شوكت، مهابت: كمال دارات وشكوهله.

شكوه { سذ. عر. و:

شكوى { سدٔ. عر. شكايت، حقنى طلب ايچون محكمه يه مراجعت : سزدن شكوى ايتمشلر.

شكيب { س. فا. صبر. ن. || نا شكيب = صبرسزلقله.

شكيبا { ص. صبر ايدن، صابر، صبور. ن.

شكيمه { سدٔ. عر. ۱. كم، لجام. ۲. مجـ. ثبات، قولاى رام اولمايش، مقاومت؛ شديد الشكيمه، قوى الشكيمه = مقاومته مقتدر، طيانير، ثباتلى.

شَلّ { ياخود شلل. سـ.ذ. عر. چولاقلق، ال وقولك قورى و طوتماز اولمسى. — وصفى « اشل » ومؤنثى « شلاء » در.

شلاله { سدٔ. عر. بيوك چاغلايان: بر نهرك يوكسكدن دوشمه سيله حاصل اولان چاغلايان، نياغاره شلاله سى.

شلته { ياخود شيلته. س. يوك دوشك ويا اوت مندر اوزرينه ياييلان پنبوقله طولمش خفيف ويومشاق دوشمه: ياتاق شلته سى، مندر شلته سى؛ اركان شلته سى = اوستنه اوتورمق اوزره درت كوشه لى شلته كه اوتوريله جق يره نقل اولنور.

شلطاق { ص. غاوغاجى، چاپرس. عو.

شلغم { س. فا. معروف سبزه كه شكلاً صوغانه بكزر بر كوكدر. عربيسى بوندن معرب اوله رق « سلجم » واصل ترجمه سى: كلم و چومور در.

شللاق { ص. چيلاق، عارى، برهنه؛ شللاق مللاق = حياسزجه سنه چيلاق اوله رق.

شلوار { س. فا. شلوار. با: شالوار.

شم { سـ.ذ. عر. قوقلامه، قوقو آلمه، قوهٔ شامه، حاسهٔ شامه: شم عطريات.

شماتت { سدٔ. عر. برينك باشنه كلن بلا و كدردن دشمنلرينك سوينوب اظهار مسرت ايلملرى : شماتت اعدا.

شماته { س. [لغت آنفهٔ عربيه دن مأخوذ] كورلدى، پاتيردى، يايغاره، ولوله: شماته ايتمك. || شماته لى = ازاجق تحريك ايله سس چيقارر غايت اينجه تنكه.

شماته جى { ص. كورلديجى، چوق كورلدى پاتيردى ايدن: پك شماته جى برچوجقدر.

شماته لى { ص. كورلدى وپاتيردى يى چوق: شماته لى بر.

شمار { س. فا. صايى، تعداد، حساب؛ حد و شماردن افزون = صاييلماز. || بى شمار = صاييسز، لايعد، پك چوق.

شمار { ياشامار. س. آچيق آوجله يعنى ال آياسيله اوريلان طوقات، سلله: شمار آتمق، شمار يمك.

شمارتمق { فتـ. يوز ويروب آزديرمق: بو چوجغى والده سى شمارتمش.

شمارمق { فل. آزمق، يوز بولوب حدى تجاوز ايتمك: بو چوجق شمارمش.

شماريق { ص. يوزبولوب آزمش، شمارمش: شماريق چوجق.

شمال { سدٔ. عر. ۱. صول طرف، صول ال، يسار: يمين و شمال. ن. ۲. شرقه متوجه آدمك صولنده قالان جهت، پويراز جهتى: قره دكيز آناطولينك شمالنده در؛ شمال شرقى = شمال ايله كون طوغشى آره سنده كى جهت؛ شمال غربى = شمال ايله باطى آره سندكى جهت؛ شمال روزكارى = پويراز.

شمالاً { حـ. عر. شمال جهتندن: آناطولى شمالاً قره دكيزله محدود در.

شمالى { ص. عر. ث: شماليه. شمال جهتنه منسوب و متعلق: قطب شمالى = كرهٔ ارضك ايكى قطبندن شمال طرفنده بولنانى؛ اقطار شماليه؛ آمريقاى شمالى؛ نجم شمالى = قطب شمالينك حذاسنده بولنان و كميجيلرك تعيين سمت ايتملرينه چوق يارايان بر كوكب؛ شرق شمالى = شرق ايله شمال آره سنده كى جهت؛ غرب شمالى = غرب ايله شمال بيننده كى طرف.

شمامه { سدٔ. عر. شامامه ديديلن ميوه غيرماً كوله. با: شامامه.

شماندره { س. ياخود:

شماندوره { س. ۱. حلقه لرينه گمى باغلانمق اوزره ليمانده دمير آته رق طوران ايچى بوش و هر طرف قپالى بيوك فوچى : گمى يى شماندره يه باغلامق؛ واپور شماندوره ده در. ۲. گيجه قنديلنده فتيلى طوتمق اوزره ياغده يوزن تللى مانطار پارچه سى : قنديل شماندره سى.

شمائل { سدٔ. جـ. عر. [فد. « شميله » لسانمزده مستعمل دكلدر.] خويلر، اخلاق، طبيعتلر: شمائل

شریفه = فخر کائنات (صلعم) افندمزك مبارك اخلاق وعاداتی وبوندن بحث ایدن کتاب.

شِمدَن { ظز. [« شمدیدن » تعبیرندن مخففدر.] شمدن صکره، شمدن کیرو. با: شمدی.

شِمدی { ظز. زمانِ حاله دلالت ایدر، الآن، اکنون: شمدی کلدم؛ شمدی کیده‌جکم؛ شمدی نره‌ده‌در؟ شمدی‌یه قدر، شمدی‌یه دکین = الی الآن؛ شمدیدن = بو قدر ارکن: شمدیدن کیده‌جکمی‌یز؟ شمدن (شمدیدن) صکره = بعد ذا، بعد ازین؛ شمدیلرده = بو زمانلرده.

شِمدیجك { ظز. تام بو زمانده. [ادات تصغیری حالی دها زیاده تعیین و تحدید وآز وقته حصر ایچوندر:] شمدیجك بوراده ایدی؛ شمدیجك کله‌جکدر.

شِمدیکی { ص. بو زمانده‌کی، شمدی واقع وموجود اولان: شمدیکی زمان؛ شمدیکی آدملر؛ شمدیکی حالده.

شِمدیلِك { ظز. شمدیکی حالده، زمان حاضره کوره، شمدیکی زمان ایچون: شمدیلك بو قدر کافیدر؛ شمدیلك برشیء یوقدر؛ خسته‌لقده شمدیلك بر تهلکه یوقدر.

شُمُرده { ص. فا. صایلمش، معدود. ذ.

شَمس { سذ. عر. ج: شموس. [عربیده مؤنث سماعیدر.] کونش، کون، آفتاب، خورشید: شمس وقمر = آیله کونش؛ طلوع شمس = کون طوغوسی؛ غروب شمس = کون باطیسی. || کالشمس = کون کبی، آشکار، عیان.

شَمس آباد { ص. فا. [عر. شمس= کونش. فا. آباد = بر شیئك چوق بولندیغی یر] کونشی چوق، کونشه پك معروض: شمس آباد بر خانه؛ او صره‌ده‌کی یالیلر شمس آباددر.

شَمس سِپَر { س. فا. [عر. شمس= کونش. فا. سپر = قالقان] ۱. یوزی کونشدن محافظه‌یه مخصوص بیاض بزدن معمول برنوع باشلق. ۲. شابقه سپری.

شَمسه { سذ. عر. ۱. خرجله ایشلمه‌لی ویا اویمه‌لی و سائر درلو اوله‌رق کونش رسمنده یافته. ۲. بو رسمده یازمه کتابلرك باشنه نقش اولنمش تزیینات.

شَمسی { ص. عر. ث: شمسیه. کونشه منسوب ومتعلق. || هـ. منظومهٔ شمسیه = کونشه تابع اولان سیارات وپیکلرینك مرکزلری اولان کرهٔ شمسله برابر تشکیل ایتدکلری دائره که کواکب ثابته‌نك هر بری ده آشاغی یوقاری بویله بر دائره تشکیل ایدر. || سنهٔ شمسیه = کونشك اون ایکی برجی دور صوری ایله دور ایده‌رك ینه باشلادیغی یره عودت ایتمسیله حساب اولنان سنه که برجلرك عددینه موافق اوله‌رق ۱۲ آیه منقسمدر. مقابلی: سنهٔ قمریه که آیله حساب اولنور. || د. حروف شمسیه = عربیده الشمس کبی حرف تعریفه مقارن اولدقلرنده بو اداتك لامی اوقونمیوب کندیلری مشدد اوقونان حرفلر: ت، ث، د، ذ، ر، ز، س، ش، ص، ض، ط، ظ، ل، ن. حرفلری. مقابلی: حروف قمریه.

شَمسِیّه { سذ. عر. ممالك حاره‌ده اساساً کونشدن محافظه ایچون اولوب یاغمور ایچون دخی قوللانیلان ال چادیری: شمسیه آچمق، طوتمق. — شمسیه شکلنده یوقاریسی کنکیش و کولکه ایدر مختلف آغاجلره‌ده اطلاق اولنور.

شَمسِیّه‌جی { س. شمسیه یاپان وصاتان آدم.

شَمسِیّه‌جیلِك { س. شمسیه یاپمق صنعتی وشمسیه تجارتی.

شَمسِیّه‌لِك { ص. شمسیه اعمالنه یارار (قماش و سائره).

شَمسِیّه‌لی { ص. شمسیه‌سی اولان، النده شمسیه طوتان.

شِمشاد { س. فا. چمشیر آغاجی.

شِمشَك { یاخود شیمشك. س. بلوطلرك حامل اولدقلری مثبت ومنفی الکتریکلرك اختلاطندن حاصل اولان پارلامه که قین ویا اوزاقده واقع یلدیرمله مترافق اولور: شمشك چاقق؛ شمشك کبی = بردن بره کلوب کچن.

شِمشیر { س. فا. قلیج، سیف، تیغ: شمشیر بران = کسکین قلیج؛ شمشیر زن = قلیجله اوران، قلیج چکن.

شمشیر { سـ غلط اوله‌رق چمشیر { آغا جنـه دیرلر. با: چمشیر.

شَمع { سـذ. عر. ۱. بال مومی. ۲. مـوم، چراغ؛ شـمع کافور = کافوردن موم.

شَمعدان { سـ. فا. [عر. شمع = موم. فا. دان = ادات ظرفیت. — تر. زبانزدی: شـامدان.] یانمق اوزره موم دیکـدکاری آلت که معـدندن مختلف اشکال وصورده اولور: کومش شمعدان، چفته شمعدان، ال شمعدانی.

شَمعدانجی { سـ. ۱. شمعدان یاپان وصاتان آدم. ۲. بر بیوك دائره‌ده شمعدان وموملره وعلی العموم اسباب تنویره نظارت ایدن: شمعدانجی باشی.

شَمعه { سذ. عر. [تر. زبانزدی: شاما] موملی فتیل، مومه باتیرلمش فتیل.

شَمعه‌لی { صـ. [زبانزدی: شا-مالی] مومه باتیرلمش فتیلدن معمول: شمعه‌لی کبریت.

شُموس { سذ. جـ. عر. فد: شمس. با: شمس.

شُمول { سذ. عر. ۱. شـامل و حاوی اولـه، ایچنه آلمه، قاپلامه: شمولی اولمق = شـامل اولمق، جمع واحاطـه ایتمك. ۲. دلالت ایتمه، معانیٔ سـائره‌سی میاننده بر معنا دها افاده ایتمه: بولغتك فلان شیئه شمولی یوقدر؛ بو سوزك سزه شمولی وارمیدر؟ — شامل معناسـیله فارسی قا-عـده‌سی اوزره وصف ترکیبی تشکیلنه کیرمسی قاعدهٔ فصاحته موافق دکلدر: عالم شمول = عالمی قاپلامش، شامل عالم.

شُمولَندیرمَك { فتـ. شـمولی اوله‌جـق حاله کتیرمك، عمومی ایتمك: بو سوزی شمولندیرملی.

شَمّه { سذ. عر. ۱. بر کره قو-قلامـه. ۲. پك جزئی مقدار: عشق الهیدن قلبنده بر شمه بولنان کندینی ضبط ایده‌مز.

شَمّی { صـ. عر. ثـ: شمیه قوقلا-مه حاسه‌سـنه متعلق و عائد.

شَمیم { صـ. عر. ثـ: شمیمه. [«شم» دن صشـ.] ایی قـوقان، کوزل رایحه‌لی: باد عنبر شمیم = عنبر کبی قوقان، عنبر قـوقولی روزکار.

شَن { صـ. ۱. سویمش، سوینجلی، مسرور، ممنون، کولر یوز-لی: شـن آدم. ۲. مسـکون، معمور، عمرانی یرنده، ایشلنمش: شن مملـکت. ۳. فراح، مفرح، روشن: شن محل.

شِناس { صـ. فا. [« شناختن » فعلنـدن سمصـ. اولوب صـتر. تشـکیلنده بولنور] ۱. بیلن، آکلایان، طانیـان، خبر ومعلوماتی اولان: اختر شناس = نجومدن معلوماتی اولان، منجم؛ تاریخ شـناس = تاریخ بیلن. ۲. رعایت ایدن، باقان: خاطر شناس = خاطره باقـوب رعایت ایدن؛ حقوق شـناس = حقوقه رعایت ایدن.

شَناعَت { سذ. عر. کوتیلك، فنا-لق، خبـاثت، مذمو-میت، عیبلك، رذالت، مسخره-لق: کذب وسرقتـك شـناعتنی تسلیم ایتمیه‌جـك هیچ برکیمسه یوقدر.

شِناوَر { صـ. فا. یوزیجی، سباح. ز.

شَنایِـع { سـذ. جـ. عر. فـد: شنیعه. با: شنیعه.

شَنبِه { سـ فا. اصل معناسی کون اولوب، یالـکز قوللانلد. یغنده جمعـه ایرتسی دیمکدر، و بردن بشه‌قدر اعداد فارسیه ایله برلشه‌رك جمعه‌دن باشقه کونلرك اسـامیسنی تشـکیل ایدیور: یکشنبه، دو شـنبه، سـه شنبه، چهارشـنبه، پنجشـنبه. بونلرك ایکی اخیری لسانمزده چکمشدر.

شَندَره { سـ. ۱. فیچی قبورغه-سی. ۲. تـکیرنوعندن بیوجـك بالیق. ۳. قاپلامه‌لق اینجه وطار تخته.

شنغر { شنغردامق. با: شـانغر، شانغردامق.

شَنلِك { سـ. ۱. مسروریت، ممنو-نیت، کـولر یوزلیلك: بو آدمك شنلکی دائمیـدر. ۲. معمـوریت، آباداناق، بریرك مسکون ومعمور اولمسی، عمران: بحر محیطـك بعض آطـه‌لرنده شنلـکدن اثر یوقدر. ۳. طو-نانمه، شهر آیین، ایقـاد قناديل ایله درلو اویونلرله و طـوب تفنك آتمغله اعلان مسرت.

شَنلِکسِز { صـ. معموریتسز، غیر معمـور، خراب و خالی، اصسز: شنلـکسز برآطه.

شَنلِکلی { صـ. معمور، مسکون، آبادان.

شَنلَندیرمَك { فتـ. ۱. شـن و مسرور ایتمـك،

یوزینی کولدیرمك : محزون
آدملری شنلندیرملی. ٢. معمور
وآبادان ایتمك، اعمار ایلمك :
بو دمیر یول خطنك تمدیدی او
مملکتی شنلندیردی.

شَنْلَنْمَق { فل. ١. سوینمك، مسرور و محظوظ او-
لمق : کلدیکنده پك حزین ایدی
صکره شنلندی. ٢. مسکون
ومعمور اولمق، کسب عمران
ایتمك : آوستралیه قطعه‌سی بو
صوك زمانلرده چوق شنلندی.

شِنَوْ { ص. فا. [« شنیدن » فعلندن سمص. اولوب، صتر. تشکیلنه
کیرر] ایشیدن، ایشیدیجی :
دور شنو = اوزاقدن ایشیتمك
اوزره ایجاد اولنان بدیعه،
تلفون.

شَنیع { ص. عر. ا : شنیعه. [« شناعة » دن صش.]
کوتی، فنا، خباثتلی، خبیث،
عیب، اوتانه‌جق؛ فعل شنیع =
زناکبی معیوب وممنوع ایش.
[حقوق اصطلاحنده علی الاطلاق
آداب عصمته واخلاق عمومیه‌یه
طوقنان افعاله دینیر، مطلقا جماع
معناسنه مخصوص دکلدر.]

شَنیعه { سش. عر. جـ : شنایع. کوتی وعایب ایش، ناسزا
حرکت : اونك یاپدیغی بر شنیعه‌
در؛ ارتکاب شنایع ایتمك.

شو { ض. « بو » ایله « او » آره‌-
سنده متوسط بعدده بولنان
ویا زیرده مذکور شیئلره اشا-
رت ایچوندر : شو آدم، شو
ایش؛ شو آدملر، شو شیئلر.
مجردن باشقه احوالده وجمعده
و « ده »، « دن » حروف
الصاقیه استعمالنده بر « ن »
آلیر : شونك، شونی، شونلر،
شونده، شوندن. مفعول الیهده
غلط اوله‌رق بو « ن » « ك »
صورتنده یازیلیور : شوکا
[بوکا، اوکا کبی]؛ شوقدر =
شو مقدارده؛ شو دکلو = شو
درلو؛ شونده = شو ایشده ویا
شو یرده. || شونده بونده =
اوته‌ده بریده؛ شوندن بوندن =
اوته بری، مختلف شیئلر.
|| شوقدرکه = آنجق، مع هذا.
— « او » اسم اشارتنه تأکید
ایچون بر « ل » علاوه اولنه‌-
رق «اول» دینلدیکی کبی «شو»
اسم اشارتنه‌ده بعضاً بو حرف
علاوه اولنه‌رق « شول » او-
لورسه‌ده، الیوم پك مستعمل
دکلدر؛ وبو حالده واو مقبو-
ضه‌سی مبسوطه‌یه تحویل اولنه‌رق:
« شوَل » تلفظ اولنور.

شو { یاخود شوی. س. فا. ییقامه : شست وشو = ییقا-
مه، غسل، تطهیر. [یالکز نادر
الاستعمال اولان بو تعبیرده
مستعملدر.] == ص. ییقایان، غسل
وتطهیر ایدن [صتر. تشکیلنه
کیرر :] مرده‌شوی = اولو ییقا-
یان، غسال.

شَو { س. ا : شیو.

شَوارِب { سذ. جـ. عر. فد : شارب. ا : شارب.

شَوارِع { سذ. جـ. عر. فد : شارعه. ا : شارعه.

شَوّال { سذ. عر. شهور قمریهٔ عربیه‌نك اونجیسی او-
لوب برنجی کونی رمضان بایرا-
میدر.

شَوالیه { س. بول وبویسز ایکی قوابلی سپت ویا کوفه.

شَوامِخ { سش. جـ. عر. فد : شامخه. ا : شامخه.

شَواهِد { سذ. جـ. عر. [فد. « شاهده » مستعمل
دکلدر.] بر قاعده ویا لغته مثال
اولمغله برابر اثبات ایچون دخی
آثار معتبره‌دن ایراد اولنان
مثال : شواهد لغت کتابنك
استنادکاهیدر.

شَواهِق { سش. جـ. عر. فد : شاهقه. ا : شاهقه.

شَوائِب { سش. جـ. عر. فد : شائبه. ا : شائبه.

شوباره‌ { س. [اسلاوجه‌دن] چوخه‌دن یووارلاق
تپه‌لی ودیلیملی بر نوع باش
کسوه‌سی.

شوخ { ص. فا. شن وحرکاتنده سربست، نازلی، شیوه‌لی
واویناق : دلبر شوخ، شوخ
مشربلی، شوخ مشرب = طور
وحالی نازلی؛ شوخ چشم = با-
قیشی سربست وجاذبه‌لی.

شوخلق { س. و :

شوخی { س. فا. ناز، شیوه، سربست ونازلی حرکت.

شور { س. فا. ١. طوزلی و چوراق یر. ٢. غاوغا،
کورلدی، پاتیردی : شر وشور.

شورا { س. شو محل، شو یر : شورانك میوه‌سی پك
لذیذ اولور؛ شورایی‌ده کوره‌لم.
— اکثریا ضمیره مضاف او-
له‌رق قوللانیلیر : شورام
آغرییور؛ شوراسنی دوزلتملی.
|| شوراسی، شورالری = شو
حال، شو ایش، شو کیفیت :
اصل دوشونیله‌جك ایش شورا-

سیدر؛ شورالرینی نظر اهمیتدن دور طوتاملی. = ظم. حروف الصاقله برابر متوسط اوزاقلقده محله اشارت ایچون ظرفیت معناسنی بیان ایدر: شوراده، شورادن، شوراجه. || شوراده بوراده = اوتەده بریده، مختلف محللرده.

شورا { یاخود شوری. سڤ. عر. مذاکره محلی، مجلس: عقد شورا ایتمك. || شورای دولت= باب عالیده متعدد دوائره منقسم مجلس کبیر. || دار شورای عسکری = مقدما دائرهٔ عسکریه‌ده امور عسکریه‌نك مذاکره‌سنه مخصوص مجلس عمومیٔ عسکری. || شورای بحریه = ترسانه ایشلرینك مذاکره‌سنه مخصوص مجلس.

شوراجق { س. حروف الصاقله برابر قریبجه‌ومحدود ومعین بر محله اشارت ایچون ظرف مکان اولور: شوراجقده براقدم؛ شوراجقدن کچدی.

شوراق { ص. با: چوراق.

شورالی { ص. شو یراهالیسندن اولان، شو مملکت خلقندن بولنان: فلان آدم شورالیدر.

شورانگیز { ص. فا. [شور = کورلدی. انگیختن= قوپارمق] غاوغا وکورلدی قوپاران، کورلدی‌یه سبب اولان.

شوربا { یاخود شوربه. با: چوربا.

شورش { س. فا. قار یشیقلق، قارغاشقلق.

شورلدامق { شورلدی. با: شارلدامق، شا. رلدی.

شورولوب { مه. بردن بره و حرصله یومغی تقلید وتصویر ایدر. عو.

شوره { س. ص. فا. چوراق، چوراق و غیر منبت طوپراق.

شوره‌زار { س. فا. چوراقلق یر.

شوری { سڤ. عر. با: شورا.

شوریدگی { س. فا. ۱. قاریشیقلق. ۲. مج. مفتونیت، ابتلا.

شوریده { ص. فا. ۱. قاریشق، پریشان. ۲. مج. مفتون، مبتلا، عاشق، شیدا.

شوریده بخت { ص. فا. [شوریده=پریشان. بخت = طالع] طالعسز.

شوریده‌حال { ص. فا. [فا. شوریده = پریشان. عر. حال = م] حالی پریشان.

شوریده‌خاطر { ص. فا. [فا. شوریده = قاریشیق. عر. خاطر = م] خاطری قاریشیق و پریشان، جمعیت خاطری اولمیان.

شوسه { س. [فر. Chaussée] بالیق صیرتی بچیمنده اوله‌رق قیرمه طاشلرله قومدن یاپلمش ایکی طرفی خندقلی جاده: شوسه یاپمق، شوسه‌یی صولامق. = ص. بوطرزده یاپلمش = شوسه قالدیرم، شوسه یول.

شوق { سڤ. عر. ج: اشواق. [مصدریت معناسیله قوللانلماز.] ۱. شدتلی آرزو، زیاده میل وهوس = شوق ایله درسه ابتدار ایتدی. ۲. نشئه، کیف، ایستك. ۳. تر. ایشیق، ضیا.

شوق دل { مو. جنتمکان سلطان سلیم خان ثالث حضرتلرینك اثر طبع سلیملری اولان بر مقام.

شوقلی { ص. ۱. هوسکار، آرزومند. ۲. نشئه‌لی، کیفلی.

شوقی { ص. عر. ث: شوقیه. شدتلی آرزو وهوسه ویله کیف ونشئه‌یه منسوب ومتعلق.

شوك { سڤ. عر. دیکن، خار. ذ. || تث. شوك الظهر = عمود فقاری، اکین.

شوکت { سڤ. عر. [تعبیرات عربیه‌ده « شوکه » صورتنده قوللانیلیر] عظمت، جلال، حشمت، هیبت. — ذات همایون حضرت پادشاهی‌یه مخصوص عنوان جلیل‌الشاندر: ذات شوکت سمات حضرت پادشاهی؛ شوکتمآب افندمز حضرتلری.

شوکتپناه { ص. فا. [عر. شوکت = عظمت. فا. پناه = ملجأ] عظمت وهیبتك مرکز استنادی. ذات اقدس حضرت پادشاهی‌یه مخصوص القاب جلیله‌دندر: شوکتپناه افندمز.

شوکتپناهی { ص. فا. عظمت وهیبتك ملجأ و

ملاذی اولان ذات حضرت پادشا-
هی یه منسوب ومتعلق : عتبهٔ
سنیهٔ شوکتپناهیلرینه.

شَوکَتلی { یا شوکتلو. صه. عظمت
وهیبت صاحبی. ذات
حضرت پادشاهی یه مخصوص
عنوان جلیلدر: شوکتلو پادشاهمز
افندمز حضرتلری.

شَوکَتمَآب { صه. فا. [شوکت =
عظمت . مآب =
مرجع] شوکتك راجع وعائد
اولدیغی : شوکت مآب افندمز.

شَوکُران { س. فا. بالدیران دینلن
نبات؛ شوکران
مائی = کوچك بالدیران، صو
رازیانه‌سی .

شَوکه { سه. عر. نبا. دوه‌دیکنی .

شَوکی { صه. عر. ۱ : شوکیه .
۱. نبا. دیکنه مشابه
ویا دیکن قبیلندن اولان :
شوکی الشکل. ۲. تش. قبورغه-
لرك مربوط اولدقلری اکین
کمیکنه متعلق .

شَول { س. [شو اسم اشارتنه
تأکید ایچون « ل »
حرفی علاوه اولنمش، و شاذ
اوله‌رق « اوّل » اسم اشارتنه
تطبیقاً واوی مبسوط اولمشدر]
شو، اول : شول خدای لم یزل
حقیچون؛ شول قدر یوقاری‌یه
چیقدی که . . .

شوم { صه. عر. اوغورسز ،
مشئوم، شآمتلی، نحس :
بخت شوم .

شونده { ۱. شوندن. شر. نلر شونك.
با : شو .

شُؤون { سذ. جم. عر. فد :
شأن . با : شأن .
[جمع الجمعی « شؤونات » دخی
مستعملدر .]

شَوهر { س. فا. قوجه، زوج. ز.

شوی { صه. فا. با : شو .

شویله { حه. طرز وحال تمثیلنه
دلالت ایدوب قریبه
مخصوص اولان « بویله » ایله
بعیده مخصوص اولان « اویله »
آره‌سنده متوسط بعدده بولنانه
اشارت و تمثیله مخصوصدر :
اویله یاپمه شویله یاپ. || شویله
بویله = ایکیسی اورته‌سی، نه پك
ایی نه پك فنا : شویله بویله کچدی
دیه‌رك . || شویله طورسون =
صرف نظر : یازمق شویله
طورسون اوقومقده‌ده اقتداری
یوقدر. || شویله که : بروجه آتی .

شویله‌جه { حه. بووجهله، اصول
ایله .

شویله‌لك { س. بو طرز، بو
اصول : شویله‌لکله
ایش کورلمز .

شَه { س. فا. با : شاه .

شِهاب { سذ. عر. آلو، شعله،
آتش پاره . || شهاب
ثاقب = جوهواده حاصل اولوب
سرعتله آقه‌رق کیدن شعله که
عوام طرفندن نجم ظن اولنور.

شَهادَت { سه. عر. ۱. انسانك کور-
دیکی وبیلدیکی برایشی
حضور محکمه ده مع القسم افاده
واقرار ایتمسی، شاهدلك، کواهی :
شهادت ایچون محکمه‌یه دعوت
اولندم. ۲. مج. اقرار، اعتراف،
برایشك صحت و حقیقتنه قائل
اولمه : اونك علم وفضلنه بتون
عالم شهادت ایدر؛ محبتکزك
صدق وخلوصنه قلبم، وجدانم
شهادت ایدر . ۳. دلالت،
علامت باهره اولمه : آثاری
وسعت معلوماتنه شهادت ایدر.
٤. ارکان اسلامدن اولان
«اشهد ان لااله الا الله واشهد ان
محمداً عبده ورسوله» کلام شریفی:
شهادت کتیرمك: کلمهٔ شهادت.
بوایکی جملهٔ شریفه‌یه تثنیه صیغه-
سیله « شهادتین » دخی دینلیر.
٥. دین حق اوغورنده واعلای
کلمة الله یولنده فدای جان ایدوب
شهید اولمه : شهادت حضرت
حمزه (رضه) ؛ رتبهٔ شهادتی
احراز ایتمك. ٦. کوزله کوریلن
شیئلر، مرئیات، مادیات، معنویات
مقابلی : عالم شهادت. || شهادت
پارمغی = شهادت کتیریرکن
قالدیرلمسی معتاد اولان سبابه
پارمغی .

شَهادَتنامه { س. فا. ۱. برمکتبی
اکمال ایدوب چیقان
شاکردانك یدینه مکتبده تدریس
اولنان فنونی تحصیل ایتمش
اولدقلرینه شاهد وبرهان اولمق
اوزره ویریلن ورقهٔ رسمیه :
مکتب حقوقدن شهادتنامه‌سی
واردر؛ مکتب طبیهٔ ملکیه‌نك
شهادتنامه‌سنی حائزدر. ۲. برفن
وصنعتی اجرایه اقتدارینی بالا-
متحان کوسترنه او صنعتی اجرایه
مأذون اولمق اوزره ویریلن
رسمی رخصتنامه : شهادتنامه‌سی

اولمیان آدمك دعوی وكالتی وعرضحالجیلق ایتمكه مأذونیتلری یوقدر. ۳. بر آدمك حسن حالنه وبا بر خصوصنه شهادت ایتمك اوزره منسوب بولندیغی دائره ویامحله ومملكت طرفندن مضبطه وعلم وخبر صورتنده اولەرق ویریلن ورقه : محله سندن ، قلمندن بر شهادتنامه كتیرملی. ٤. بر معامله‌نك ایفا اولندیغی مشعر مأموری طرفندن ویریلن تصدیقنامه .

شَهامَت { سڈ. عر. ذكا وفطنتله برابر جسارت و شجاعت، دلیرلك. — « شاه » ایله مشابهت لفظیه‌سندن طولایی ایران شاهی حضرتلرینه عنوان رسمی اتخاذاولنمشدر : شهامتپناه؛ ذات عالیٔ شهامتپناهیلری .

شَهامَتلو { ص. ذكا و شجاعتی اولان، ذكی وشجیع. — انشا لساننده ایران شاهی حضرتلرینه ویریلن عنواندر : شهامتلو مظفر الدین شاه حضرتلری .

شَهباء { صڈ عر. ذ : اشهب. با : اشهب .

شَهباز { س. فا. با : شاهباز .

شَهبال { س. فا. با : شاهبال .

شَهبَندَر { س. فا. بر دولت طرفندن دیكر بر دولتك تجارتكاه بر شهر ویا اسكله‌سنده تبعه‌سنك حقوقنی مدافعه وامور و مناسبات تجاریه‌لرینه نظارت ایتمك اوزره تعیین واقامه ایتدیردیكی مأمور، قونسلوس؛ باش شهبندر = شهبندرك بیوكی ، جنرال قونسلوس؛ شهبندروكیلی = شهبندرك كوچكی، ویس قونسلوس.

شَهبَندَرخانه { س. فا. شهبندر دائرهٔ رسمیه‌سی، بر شهبندر ویا باش شهبندر ایله معیتی هیئتنك اقامتنه مخصوص خانه كه تابع اولدیغی دولت تبعه‌سنك مرجعیدر، و او دولتك سنجاغنی چكر .

شَهبَندَرلِك { س. بر دولتك بر شهر ویا اسكله‌سنده دیكر بر دولتك تبعه‌سی حقوقنی مدافعه‌یه مأمور اولان شهبندرك وظیفه‌سی و صفت ومأموریتی: تفلیس عثمانلی شهبندرلكی؛ باش شهبندرلك = باش شهبندروظیفه وصفت ومأموریتی،

شَهبِیت { س. فا. با : شاهبیت .

شَهپَر { س. فا. با : شاهپر .

شَهتانه { س. [شهدانه‌دن غلط] با : شهدانه ،

شَهد { سڈ. عر. ۱. كومج بالی . ۲. بال، عسل .

شُهَداء { سڈ . جـ . عر. فذ : شهید. با : شهید .

شَهداب { س. فا. [عر. شهد = بال ـ فا. آب = صو] و:

شَهدابه { س. فا. بال شربتی .

شَهدانه { س. [زبانزدی : شهتانه] ۱. كنویر تخمی؛ یبان شهدانه‌سی. ۲. ایری دانه‌لی و مقبول اینجی .

شَهدكام { ص. فا. [عر. شهد= بال ـ فا. كام = طاماغ] طاماغنده لذت قالمش، شیرینكام.

شَهدِیه { س. بریق رسمنده كراسته قایغی، آلمانه كبی بیوك قایق .

شَهر { سڈ. عر. جـ : شهور. [اصل معناسی یكی آی و هلال در] قمری آی، سنهٔ قمریه‌نك بهر آیی: شهر محرم، شهر رمضان؛ شهور ثلثه = اوچ آیلر [رجب، شعبان، رمضان.] — سنهٔ شمسیه آیلرینه دخی اطلاق اولور : مارت شهری، حزیران شهری.

شَهر { س. فا. بیوك بلده، بیوك قصبه، مدینهٔ كبیره : استانبول شهری؛ شهر بغداد. — بزجه علم صورتنده استعمالنده پایتخت سلطنت سنیه اولان استانبوله دلالت ایدر. ‖ شهر امانتی = استانبول وجوارلرینك بر ولایت اعتباریله اداره‌سی؛ شهر امینی = شهر امانتنه تعیین بیوریلان ذات. ‖ شهر اوغلانی = استانبوللی، طشره‌دن كلمه اولمیوب استانبولده طوغمش بیومش اولان، شهری. [بوكلمه فارسی اولدیغندن عربجه آی معناسنه كلن شهرك جمعی اولان شهوری بو معنی ایله قوللانمقدن احتراز ایتملی .]

شَهرآرا { ص. فا. [شهر = م. آراستن = طوناتمق] شهره زینت ویرن .

شَهرآیین { س. فا. [شهر = م. آیین = رسم] شهرك طونادلمسیله اجرا اولنان عمومی جنبش، شنلك، طوناتمه .

شَهراه { س. فا. با : شاهراه.

شُهرت { سٔ. عر. ١. آد ویرمه، آد،صان، اوك، نامدار. لق، صیت، معروفیت: فلان یرده اونك شهرتی واردر؛ چوق شهرت قزاندی، بولدی؛ او فابریقه‌نك شهرتی دنیایی طوتمشدر. ٢. برآدمك عموجه معروف اولدیغی اسم ومخلص ویالقب: مصطفی بن شمس الدینك بزجه شهرتی کاتب چلبی وآوروپاجه شهرتی حاجی خلیفه در. ‖ شهرت کاذبه=یالاندن قزانیلان شهرت: فلان شاعرك قزاندیغی شهرت برشهرت کاذبه‌در. ‖ شهرت ویرمك = باعث اشتهاری اولمق: السنهٔ شرقیه‌جه اولان نشریات (ایدن) شهرینه شهرت ویرمشدر.

شُهرَتشِعار { صـ. فا. [عر. شهرت=م. شعار= نشانه] شهرتله متصف، شهرتلی، مشهور، مشتهر.

شُهرَتگیر { صـ. فا. [عر.شهرت= م. فا. گرفتن = طوتمق] شهرتی عالمی طوتان، شهرت قزانان، اشتهار ایدن.

شُهرَتلی { صـ. شهرتی اولان، مشهور، مشتهر، نامدار.

شَهرِستان { سـ. فا. بیوك شهر. ز.

شَهرلی { صـ. سـ. شهر اهالیسندن اولان، شهری، طشره‌لی مقابلی.

شُهره { سٔ. عر. با: شهرت. = صـ. عر. شهیر، مشهور، شهرت قزانوب آغزلرده گزن: شهرهٔ شهر، شهرهٔ آفاق.

شَهری { صـ. سـ. فا. ١. شهر اهالیسندن، بر شهرده طوغوب بیومش، کویلی و طشره‌لی اولمیان. ٢. پایتخت سلطنت سنیه اولان استانبول شهری اهالیسندن بولنان، استانبوللی. ٣. مجـ. نازك، ظریف، اطوار ومعاملاتنده قباقلق اثری اولمیان. ‖ هم شهری. با: همشهری.

شَهری { صـ. عر. ثٔ؛ شهریه. آیه منسوب وعائد اولان، آیده بر اولان، آیلق: حساب شهری و حساب سنوی؛ مجموعهٔ شهریه = آیده بر نشر اولنان. = حـ. آیده، بهرآی: شهری نه آلیور؟ شهری بشیوز غروش معاشی واردر.

شَهرِیار { سـ. فا. حکمدار، ملك، شاه.

شَهرِیاری { صـ. فا. حکمداره منسوب و متعلق، شاهانه: عتبهٔ سنیهٔ جناب شهر یاری یه؛ یاوران حضرت شهریاریدن.

شهرِیه { سـ. [عر. «شعریه» دن غلطدر.] با: شعریه.

شَهزادگان { یاخود شاهزادگان. سـ. فا. جـ. فد: شهزاده. با: شهزاده.

شَهزاده { یاخود شاهزاده. سـ. فا. جـ: شهزادکان، شاهزادکان. [شه حکمدار- زادن = طوغمق] ١. حکمدار زاده. ٢. سلاطین عظام عثمانیه حضراتنك مخادیم نجابت شعارلری.

شَهسُوار { یاخود شاهسوار. سـ. فا. آتلیلر سروری، ییك ماهر وشانلی بینیجی.

شَهلاء { سٔ. عر. [ذ. «اشهل» لسانمزده مستعمل دکلدر] قویو مائی، الا: عین شهلا وبوکا تطبیقا چشم شهلا. = تر. [حسن تعبیر نتیجه‌سی] شاشی، یان باقان، احول: شهلا کوزلی بر آدم.

شَهنشاه { شهنشاهی و شهنشه، شهنشهی. با: شاهنشاه وسائره.

شَهنِشین { سـ. فا. با: شاهنشین.

شَهَوات { سٔ. جـ. عر. فد: شهوت. با: شهوت.

شَهوار { صـ. فا. با: شاهوار.

شَهوانی { صـ. عر. ثٔ: شهوانیه. شهوته منسوب ومتعلق: میل شهوانی، تمایلات شهوانیه.

شَهوَت { سٔ. عر. جـ: شهوات. ارکك و دیشی ذوی الارواحك بربرینه اولان میل و آرزوی طبیعیلری، نفس: طبیعت ادامهٔ ذریت ایچون سائقهٔ شهوتی واسطه اتخاذ ایتمشدر؛ شهوت حیوانیه؛ شهوتنه مغلوب بر آدم.

شَهوَت‌اَنگیز { صـ. فا. [عر. شهوت = نفس. فا. = انگیختن = قوپارمق] شهوت حسیاتنی تحریك ایدن، میل شهوانی‌یی موجب.

شَهوَت‌پَرَست { صـ. فا. [عر. شهوت = نفس. فا. پرستن=طاپمق] نفس وشهوته دو شکون، میلیات نفسانیه‌یه مغلوب.

شُهود { سذ. عر. ۱. حاضر اولوب كورمه، كوزله كوريش، مشاهده. ۲. كوزله كورينه‌جك صورتده موجود و مجسم اولمه، وجود، مرئيت: مهد شهود؛ عالم شهود = مادى وجسمانى اولان بوعالم، عالم معنى وعالم ارواح مقابلى.

شُهود { سذ. جمـ. عر. فد: شاهد. با: شاهد.

شُهور { سذ. جمـ. عر. فد: شهر. با: شهر. [آيلر ديمك اولوب، شهر و قصبه‌لر معناسيله قوللانماملى.]

شَهِىّ { صـ. عر. ث: شهيه. [«شهوة» دن صشـ.] آرزو اولنه‌جق، اشتهايى موجب، لذيذ.

شَهيد { صذ. عر. جمـ: شهداء. [«شهادة» دن صشـ.] دين و اعلاى كلمة‌الله اوغورنده جاننى فدا ايدوب رحمت حقـه نائل اولان، محاربه‌ده اوريلان (اهل اسلام): محاربه‌ده شهيد اولانلر؛ شهدا روحيچون؛ سيدالشهدا، شهيد كربلا = سبط مكرم امام حسين (رضه) افندمز.

شَهير { صـ. عر. ث: شهيره. [«شهرة» دن صشـ.] شهرت قزانمش، مشهور، مشتهر: شاعر شهير.

شَهيق { سذ. عر. ۱. نفسى ايچرى‌يه آله‌رق سسلنمه، هيچقريق. ۲. ط. نفس آلمه. مقابلى: زفير.

شَىء { سذ. عر. جمـ: اشياء. [تركجه‌ده اكثريا «ء» ى حذف اولنور.] نسنه، چيز، ماده: بر شىء كوردم؛ بو نصل شيئدر؟ || بر شىء = جملهٔ مثبته‌ده ۱. نكره‌يه دلالت ايدوب هر نه اولورسه غيرمعين برماده كوسترير: برشى ويردى؛ برشى آلديكزمى؟ ۲. اهميتلى بر ماده‌يه دلالت ايدر: اويله ديمه‌يك اوده بر شيئدر؛ بوده بر شىء مى؟ — جملهٔ منفيه‌ده ايسه انكار بيان ايدوب، هيچ و اصلا ديمكدر ياخود اهميته شايان اولميوب هيچ مثابه‌سنده اولديغنى كوسترير: برشىء كورمدم؛ برشى سويلمدى؛ بر شىء يمدم؛ بر شيئى (بر شيسى) يوقدر. — تأكيد ايچون «هيچ» كلمه‌سى ده كيرر: هيچ برشىء سويلمدى؛ هيچ بر شىء يمدم. || چوق شىء = عجايب! هر شىء = هر نه اولورسه، تعميم بيان ايدر: هر شىء بويله‌در؛ هر شيئه قاريشماملى. == جمـ: با: اشياء.

شَياطين { سذ. جمـ. عر. فد: شيطان. با: شيطان.

شَيب { سذ. عر. صاچ صقال آغرمه‌سى، اختيارلق.

شيب { سـ. فا. اينيش، آشاغى‌يه طوغرى ميل. [نشيب كبى.]

شيب { سـ. تللى بر نوع بورونجك.

شيپشيپ { سـ. با: شپشپ.

شَيخ { سذ. عر. جمـ: شيوخ، اشياخ، مشايخ. [«شيخوخة» دن صشـ.] ۱. ياشلى آدم، قوجه، اختيار: آق صقاللى بر شيخ نورانى؛ شيخ الوزراء وزرانك الك اختيارى. [بومعنا ايله لسانمزده آز قوللانيلوب جمـ. شيوخ كلير.] ۲. ارشاد و تعليم تصوف ايله مشغول وطرق عليه‌دن برينه منسوب اوله‌رق بر تكيه و زاويه‌ده سجاده نشين بولنان و اوراده عبادت ورياضتله مشغول درويشانه رياست ايدن ذات: تكيه شيخى، مولوى شيخى. ۳. عربستانده قبيله وعشيرت رئيسى وجماعت مختارى: عربان شيخى؛ قبيله‌نك شيخيله كوريشدك. [بوايكى معنا ايله جمـ. مشايخ كلير.] ٤. محدثيندن بر ذاتك كنديسندن اخذ احاديث شريفه ايتديكى استادى. [بو معنا ايله جمـ. اشياخ كلير:] صلاح الدين بن ايبك صفدى اشياخى ميانده مشاهير محدثاتدن بر چوق مخدرات اسلاميه تعداد ايديور. || شيخ الحرم = حرم شريف نبوى هيئتنك رئيسى. || كرسى شيخى = جوامع شريفه ده وعظه مأمور اولان علمادن ذات. || مجلس مشايخ = باب مشيخت اسلاميه ده طرق عليه وتكايا وزوايا ايشلرينه باقق اوزره اعاظم مشايخدن مركب بر مجلس مخصوص.

شَيخُ الاِسلام { سذ. عر. دولت عليهٔ عثمانيه ده امور ومحاكم شرعيه ايله مدارس وطلبهٔ علوم ايشلرينه نظارت وبو خصوصاتده ذات حضرت پادشاهى‌يه وكالت ايدن ذات كه وكلاى دولتدن و طريق علمى رجالندن اولوب اصول تشريفاتده صدر اعظمدن صكره الك عالى

مقامده بولنور. || شیخ الاسلام قپوسی، دائره‌سی = باب مشیختپناهی.

شَیخوخَت { سذ. عر. قوجه‌لق، اختیارلق.

شَیخَین { سذ. ت. عر. ایکی اختیار معناسیله کبار صحابه‌دن عشرهٔ مبشره‌دن و چهاریار گزیندن حضرت ابابکر صدیق ایله حضرت عمر فاروق (رضهما) یه ویریلن عنوان مشترکدر.

شَیدا { صه. فا. عشق وعلاقه‌دن عقلنی غائب ایتمش، مفتون، دیوانه: عاشق شیدا.

شَیدالق { سه. و :

شَیدایی { سه. فا. عشق وعلاقه‌دن ایلری کلمش دیوانه‌لك.

شیر { سه. فا. سوت: شیر مادر = آنا سودی.

شیر { سه. فا. آرسلان، اسد؛ شیر خدا = اللهك آرسلانی، اسد الله، حضرت علی المرتضی رضه) افندمزك لقب مکرملریدر؛ شیر نر = ارکك آرسلان؛ شیر وخورشید = آرسلان ایله کونش، ایران دولتنك بر نشانی.

شیرازه { سه. فا. [بلکه شیراز شهرنده ایجاد اولنمشده بویله تسمیه ایدلمشدر.] شرقیون اصولنده جلدلنن کتابلرك یاپراقلرینك جلده ربط اولندقلری محلك ایکی اوجنده ابریشیمدن اوریلن اینجه شیریت که آوروپالیلر بو کون تقلیدینی یاپیشدیریورلر. || مجه. نظام، انتظام، رابطه: شیرازه بند = نظام وانتظام ویرن.

شیرانه { صه. حه. فا. آرسلانه لایق ومناسب، آرسلانجه، دلیرانه: بر صولت شیرانه ایله هجوم ایتدی؛ شیرانه مقاومت ایتدی.

شیر پنجه { سه. فا. [آرسلان پنجه‌سی] بدن انسانك مختلف محللرنده واکثریا آرقه‌ده واکسه‌ده ظهور ایدن بیوجك وسیاه بر لحم زائد صورتنده مهلك بر چیبان: شیر پنجه چیقارمق.

شیرخوار { صه. فا. [شیر = سوت. خوردن = یمك] سوت ایچن، هنوز سوتدن کسیلمه‌مش.

شیردان { سه. فا. [شیر = سوت. دان = ادات ظرفیت. -- تر. زبانزدی: شیردن] حیوانات مجتره‌نك ایکنجی معده‌سی.

شیردل { صه. فا. [شیر = آرسلان. دل = یورك] آرسلان یورکلی، جسور.

شیر روغن { سه. فا. [شیر = سوت. روغن = یاغ] شیرلاغان، صوصام یاغی.

شیرگیر { صه. فا. [شیر = آرسلان. گرفتن = طوتمق] آرسلانی طوته‌جق درجه‌ده قوتلی وجسور، یاری سرخوش وآز کیفدن کنایه.

شیرمرد { صه. فا. [شیر = آرسلان. مرد = ار] آرسلان کبی جسور رجل.

شیره { سه. فا. [تر. زبانزدی: شیرا] اوزوم صویی، هنوز تخمر ایتمه‌مش اوزوم عصاره‌سی = طاتلی، اکشی شیره.

شیرین { صه. فا. ۱. طاتلی، حلو. ۲. چوق کوزل اولدیغی حالده پك سویملی و جاذبه‌لی اولان. [بو ایکنجی معنا باشلیجه ترکجه‌ده مستعملدر.] || شیرین ادا = لطیف ادالی. || شیرین زبان = طاتلی دیللی. || شیرین کار = لطیف معامله‌لی. || شیرین کام = طاتلیلغی طاماغنده قالمش.

شیرینلك { سه. سویملیلك، جاذبه: کوزللکی اورته حالده ایسه‌ده شیرینلکی زیاده‌در.

شیش { سه. ۱. پیشیریله‌جك کبابی کچیردکلری آغاج ویا دمیر قازیق، سیخ: شیشه کچیرمك، شیشده پیشیرمك؛ بر شیش کباب. ۲. علی الاطلاق دونن بر شیئك مرکزندن کچوب ایکی اوجندن چیقان قازیق، محور. ۳. ایته‌رك دلمکه مخصوص اوجی سیوری سلاح، میخ: تعلیم شیشی. ۴. چوراب وسائره اورمکه مخصوص بر اوجی دوز ودیکری سیوری آز کرتکلی دمیر ویا کمیکدن بیوك ایکنه: چوراب شیشی. || نه شیش یانسون نه کباب = هیچ بر طرف متضرر اولمسون.

شیش { سه. بدنك بر طرفنده حاصل اولان قبارمه، قباریق، اور، ورم، نفخه: شورامده بر شیش پیدا اولدی؛ یوزنده بر شیش وار ایدی. = صه. قبارمش، شیشمش، تورم ایتمش: یوزی شیش؛ صاغ

آیاغم شیشدر؛ دون دها شیش ایدی .

شیشِرتمك { فتـ . بالواسطه قبارـ تمق ، شیشکین و قباریق ایتدیرمك : کسیان قوزی‌یی کیمه شیشرتملی؟ بوکدی یکیدن قارنی شیشرتمش .

شیشِرلمك { فجـ . قباردلق ، شیشکین حالنه قونمق : حوض شیشرلدکدن صکره صویی دکرمنه قویویریلیر.

شیشِرمك { فتـ . ۱. شیش ایتمك شیشمه‌سنی موجب اولمق : ییلان ایصیردیغی یری شیشریر. ۲. صویك یولنی قپاـ یه‌رق یاخود چوق صو کله‌رك دره وحوض وسائره‌نك قبارمه‌سنی موجب اولمق، طاشیرمق: مجرا سنی سدایدوب حوضی شیشرملی؛ بو یاغمور دوام ایدرسه چایلری شیشره‌جکدر . ۳. بوغازلانمش حیوانی‌یوزمك ایچون اوفله‌مك: قوزی‌یی شیشرمه‌دن یوزه‌مز. سکز. || آورت شیشرمك = تکبر ونفاخر ایتمك. || قارنی شیشرمك = کبه براقق. || یلکنلری شیشرـ مك = بول روزکار آلدیرمق.

شیشقو { صـ . سـ . [«شیشمك»دن روم شیوه‌سنجه متشکل عامیانه لغتدر.] شیشمان، ملحم آدم .

شیشَك { سـ . ایکی یاشنده‌قوزی.

شیشکین { صـ . شیشمش، قبارـ مش، منتفخ : قارنم، آیاغم شیشکیندر .

شیشکینلِك { سـ . شیشکین و قباریق اولان شیئك حالی : معده‌مك شیشکینلکی حالا کچمدی .

شیشلَمك { یا شیشله‌مك . فتـ . ۱. شیش ایله دلمك، شیش صاپلامق : کوکسنده ایکی یردن شیشلمشلر؛ کمرکده چوال کبی شیئلری آچمازدن شیشلمکله معاینه‌ایدرلر. ۲.شیشه کچیرمك، شیشه کچیروب دیزمك: شو کوفته‌لری شیشلملی .

شیشلَنمك { فجـ . ۱.شیشله‌دلنمك، شیش صاپلانمق : قارنی مچ ایله شیشلنمشیدی . ۲. شیشه کچیرلمك : بواتلر دها شیشلنمدی .

شیشلی { صـ . شیش ومچی‌اولان: شیشلی باستون .

شیشمان { صـ . اتی و یاغی چوق وقارنی شیش وسائر اعضاسی قالین (آدم)، سمین، ملحم .

شیشمانلق { سـ . انسانده اتویاغ کثرتیله قارنك شیش و اعضای بدنك قالین اولمسی حالی، سمن .

شیشمك { فلـ . ۱. قبارمق، عفونت پیدا ایدوب انتفاخ ایتمك : آیاغم شیشدی . ۲. اوفورلمك، عفونتسز قبارـ مق: چوق‌یمکدن قارنم‌شیشدی. ۳. شیشمان اولمق، سمیروب قالینلاشمق : کیتدکجه شیشیورم. ٤. (صو وسائره) یوکسلمك، قبارمق، طاشمق : بو کول یازین چکیلوب قیشین شیشیور.

شیشه { سـ . صیرجه دن قاب، بللور و دوکمه اولمیوب اوفلمکله و شیشرمکله یاپلمش جامدن آز چوق طار بوغازلی قاب : علاج ، شراب، حجامت شیشه‌سی؛ بول شیشه = پك اینجه و عادی شیشه‌که قارنی شیش وغیر منتظم اولور؛ قره شیشه= سیاه وقالین شراب شیشه‌سی که باشلیجه یاریم اوقه‌لق وایکی‌بچق اوقه‌لق اولور .

شیشه { سـ . حصیر کنارلرینه میخلانان وسائر ایشلرده قوللانیلان اینجه چیته. [قوللای قیرله‌سی ویا شیشه مشابهتی وجه تسمیه اوله‌بیلیر .]

شیشه‌جی { سـ . شیشه صاتان آدم، شیشه‌بازرکانی.

شیشه‌خانه { سـ. شیشه کارخانه‌ـ سی،شیشه‌یاپیلان‌یر.

شَیطان { سذ. عر. جـ: شیاطین. [عبرانیجه‌دن] ملائکه‌دن ایکن حضرت آدمه سجده ایتمك خصوصنده امر الهی‌یه امتثال ایتمدیکندن سمادن طرد بیوریلان و او وقتدن بنی آدمی افساددن کری طورمیان شخص لعین، عزازیل، ابلیس. || مجـ.پك ذکی وقورناز آدم. [بو معنا ایله صفت کبی ده قوللانیلیر :] پك شیطان آدمدر . || شیطان آرابه‌سی = ۱. بعض نباتاتك هواده اوچیشان پك اینجه توکلی تخم قوزالاغی. ۲. دمیر یول رایلری‌اوزرنده یووارلادیله‌رق یوریدیلن آچیق آرابه که عمله‌یی نقل ایدر. || شیطان بزی = جنکاری برنوع قبا بز. || شیطان بوق = حلتیت. || شیطان توکی = بر کیمسه‌یی بشقه‌لرینه سودیرن حال : اونده شیطان توکی واردر.

|| شیطان طیرناغی = طیرناغك یاننده دری اوزرنده چیقان طیرناق پیچی. || شیطانك قچ باجاغی = جن فکرلی یاراماز چوجق. = جم. جن طائفه‌سی، ارواح خبیثه.

شیطانلق { س. حیله، خدعه، تدبیر خدعه‌کارانه : کیم بیلیر نه شیطانلق دوشونیورسك.

شیطانی { ص. عر. ذ: شیطانیه. شیطانه منسوب ومتعلق وشایسته اولان، شیطانلقله واقع اولان، رحمانی مقابلی: فکر شیطانی؛ ملاحظات شیطانیه.

شیطنت { سث. عر. شیطانلق، ابلیسلك، حیله، خدعه، فساد، فتنه.

شیطنتکارانه { ص. ح. فا. شیطانلقله، حیله وخدعه ایله، مفسدانه و ملعنتکارانه.

شیعه { س. عر. [فد. وجم. ذ. وذ. بردر.] ۱. طرفداران واتباع وعونه جماعتی، طرف، فرقه. ۲. حضرت علی (رضه) افندمزله اولاد وعیالنه طرفدارلق درمیان ایدرك آیریجه برمذهب تشکیل ایدنلر.

شیعی { ص. عر. ذ: شیعیه. شیعه طائفه‌سنه منسوب: مذهب شیعی؛ شیعی المذهب.

شیفتگی { س. فا. قاچیقلق، ابتلا ایله مفتونیت.

شیفته { ص. فا. مبتلا، مفتون، قاچیق.

شیق { ص. [فر. Chique] کوزل، ظریف، خوش‌ادالی، موده‌یه موافق، سوسلی: شیق قیافت، شیق اثواب، شیق‌بك.

شیقر { مه. با: شاقر.

شیقلق { س. کوزللك، ظرافت، موده‌یه‌تابعیت، سوس: اوقدر شیقلق بو یاشده بولنان برآدمه یاقیشماز.

شیگیر { یاخود:

شیگیل { س. [فا. «زهگیر» دن غلط.] ۱. قاشسز حلقه، فصسز یوزوك. ۲. آتلرك کوستکی بوقاغیسی.

شیل { ص. [غلطی: چیل] قانلی وعلیل (کوز).

شیللق { ص. پك بایاغی صورتده سوسلنوب سورتوك کزن (قاری).

شیله { س. کوزل رایحه‌لی برجنس نبات.

شیلین { یاخود شلین س. [انکا. Sheling] انکلتره مسکوکاتنك واحد قیاسیسی حکمنده برکومش‌سکه که انکلیز لیراسنك یکرمیده بری اولوب تقریباً ٦ غروش قیمتنده‌در.

شیم { سث. جم. عر. فد: شیمه. با: شیمه.

شیمال { س. قوتلی ودوز سورکون.

شیمشك { س. با: شمشك.

شیمه { سث. عر. جم: شیم. خلق، طبیعت، خوی: شیمهٔ کرمکاری؛ جمیل الشیم.

شین { سذ. عر. عیب، لکه، قصور، نقصان: بو طبیعت سزك ایچون بر شیندر.

شین { سث. عر. «ش» حرفنك اسم مشترکیدر. اوستدن اوچ نقطه‌لی اولدیغنه بناءً، شین معجمه، شین فوقانیه وشین مثلثه دخی دینلیر.

شین { د. [کسره‌سی ماقبلنه کوره خفیف ویا ثقیل اوقونور.] بعض صفتلره لاحق اولوب مدلولیله اتصافی بیان ایدر: صاریشین = صاچی ویوزینك رنکی صاری، هر جهتجه صاری.

شینشیله { س. [اجنبی لغت] آمریقانك قیوریجق وکومشی رنکده برجنس تیونی وبونك پوستندن یاپیلان کورك.

شینل { س. قولسز ویاقه‌سی کورکلی برنوع آلافرانغه قاپوت.

شینیك { س. مملکته کوره استیعابی دکیشیر بر حبوبات اولچکی که کیله‌نك تقسیماتندن اولوب برقاچ قوطیه‌دن مرکبدر؛ یکی شینیك دقالیتره دینلن اعشاری اولچك.

شیو { س. [فا. «شیب، نشیب» دن. — زبانزدی شینك فتحیله شو.] اینیش، اینیشلی یر، بایر، سطح مائل. || سم. استحکامك ایچ وطیش طرفلرنده‌کی صنعی سطح مائللر: داخلی، خارجی، فوقانی شیو، صحرا شیوی. [بو هیئتله لغت ترکجه اولدیغندن، «شیوداخلی»، «شیو خارجی» و «شیوصحرا» دیمك عبثدر. = ص. سطح مائل شکلنده، شیولی، منحنی: شیو دیوار.

شیوخ { سذ. جمـ. عر. فد : شیخ. || با : شیخ.

شیوع { سذ. عر. طویلمه، هر کسك مسموع ومعلومی اوله، یایلمه، طاغلمه، انتشار، تعمم : بو خبر شیوع بولدی؛ بر حوادثك شیوعی.

شیوغار { یاخود چلغار. سـ. طوب آرابه‌سی اوقنك اوکنه قونان آغاج.

شیولنمك { فل. سطح مائل هیئتنی آلمق، آشاغیسی کنکیشلیوب یوقاریسی طارلانمغله شیو صورتنه کیرمك.

شیولی { صـ. سطح مائل صورتنده، منحنی : شیولی دیوار.

شیون { سـ. فا. ناله، فغان، آه وانین، ماتم، یاس.

شئون { سـذ. جمـ. عر. و بونك جمعی : شـئونات. فد : شأن. با : شأن.

شیوه { سـ. فا. ١. طرز، طور، اسلوب : شیوهٔ لسان. ٢. ناز، عشوه، ادا : شیوهٔ دلبر.

شیوه‌کار { صـ. فا. و :

شیوه گر { صـ. فا. و :

شیوه‌لی { صـ. نازلی، ادالی، عشوه‌کار، جلوه‌لی.

کتابك نصفی اولان برنجی جلدك صوکی

قاموس تركی

کافهٔ لغات ترکیه ایله لسان ترکیده مستعمل کلمات واصطلاحات عربیه وفارسیه واجنبیه‌یی جامع اوله‌رق لسانمزك مکمل لغت کتابیدر .

مؤلفی : ش . سامی

صاحب وناشری

« اقدام » غزته‌سی صاحب امتیازی و باش محرری

احمد جودت

— ایکنجی جلد —

معارف نظارت جلیله‌سنك ۲۹ رجب ۱۳۱۷ و ۲۰ تشرین ثانی ۱۳۱۵ تاریخلی و ۵٤۷ نومرولی رخصتنامه‌سیله طبع اولنمشدر .

درسعادت

« اقدام » مطبعه‌سی — باب عالی جاده‌سنده دائرهٔ مخصوصه‌سنده .

۱۳۱۸

قاموس تركى

ص

ص { صاد. س. [عر. سٔ.] الفبای تركینك اون یدنجی حرفی اولوب، اصل حروف سامیه‌نك صره‌سی اولان ابجد ترتیبنده «ف» ایله «ق» آره‌سنده اوله‌رق اون سكزنجی حرف اولمغله، رقم كبی استعمالنده ۹۰ عد اولنور. شكل عبرانیسی צ وشكل سریانیسی ܨ اولوب، عربیسی خیلی تبدل ایتمشدر. الفبای یونانیده σ Σ ولاتینجه‌ده S شكللریله (س) یرینه كچمش، و(س) ایسه ξ شكلیله لاتینلرك x ی كبی (قس) ویا (كس) تلفظ مركبنی آلمشدر. بونك ایچون عربلر یونان ولاتین لسانلرندن مأخوذ كلمه‌لری اكثریا (ص) ایله یازارلر. بو حرفك اصل السنهٔ سامیه‌ده‌كی مخرجی لسانمزده مفقود اولدیغی حالده، بز غربی تركجه‌ده ثقیل حركه‌لی (س) لری (ص) یازمغی عادت ایتمشزدر. املا خصوصنده چوق دها معقول حركتده بولنمش اولان شرق تركجه صاحبلری ایسه تركی الاصل لغتلری اصلا (ص) و(ط) ایله یازمیوب دائما (س) و(ت) و(د) ایله یازارلر. بو وجهله بزم مثلا صو، صاچ، صیق یازدیغمز كلمه‌لری اونلر بحق سو، ساچ، سیق یازیورلر. الحاصل بو حرفك لسانمزه دخولی مجرد بر املا یاكلیشلغی نتیجه‌سی وبر املای سقیم اقتضاسیدر. مختصر تاریخلرده صفر شهر عربیسنه علامتدر.

صاب { د. الفلی صادله باشلار بعض صفتلرك باشنه كلوب تأكید و مبالغه بیان ایدر: صاب صاری، صاب صاغلام.

صابان { یاخود صبان. س. چفت سورمكه مخصوص معروف آلت كه بر چفت اوكوزه چكدیریلیر، محراث. بیكیرله تحریك اولنور تكرلكلی ودها مكمل یكی ایجادلری‌ده واردر. صابان اوقی = دمیرندن اوكوزلرك آره‌سندن بویندروغه قدر اوزانان آغاج؛ صابان اوكجه‌سی، باصقیسی = دمیری، سكه؛ صابان بیچاغی، چابه‌سی، قولاغی، قلیجی = تزكاری یارمغه مخصوص دمیرك یاننه موضوع كسكین آلت. ‖ صابان قیران = پك سرت بر جنس كوك.

صابِر { ص. عر. ؤ: صابره. جم: صابرین. [«صبر» دن سف.] ۱. صبر ایدن، تلاش و وسوسه ایتمكسزین وقت مناسبی بكلین. ۲. بر زحمت وآجی‌یه ویا بر تجاوز وحقسزلغه قارشی مأیوس اولمیوب وحدت ایتمیوب صبر وتحمل ایدن، صبرلی: فقراء صابرین.

صابوره { سٔ. عر. كمینك آلت انبارینه موازنه‌یی طوتمق ایچون قونیلان آغرلق، صفره.

صابوق { ص. صاپمش، طوغری یولی شاشیرمش، ناصواب؛ آبوق صابوق = صاچمه صاپان، آلتی اوستنه اویماز (سوز)، هذیان: آبوق صابوق سویلمكه باشلادی.

صابون { س. [لا. Sapo دن مأخوذ] كیر چیقارمق وكرك بدنی كرك چماشیر و سائره‌یی ییقایوب تمیزلمك ایچون مستعمل زیتون یاغیله كیرج و كول یا سوده وسائره‌دن معمول معروف ماده كه انواعی یاپیلیر: كرید صابونی = معروف بیاض صابون؛ عرب صابونی = خمور حالنده

وقویو رنکلیسی؛ لکه صابونی = لکه چیقارمغه مخصوص ترکیب؛ مسك صابونی = قوقولو صابون. || صابون طاشی = لکه چیقارمق ایچون قوللانیلان بر نوع کل .

صابونجی { س. صابون یاپان ویا صاتان آدم .

صابونجیلق { س. صابون یاپمق صنعتی ویا صاتمق تجارتی: صابونجیلق ایدیور؛ صابونجیلقدن چوق قزاندی .

صابونخانه { س. صابون یاپیلان یر، صابون کارخانه‌سی، فابریقه‌سی .

صابونلاتمق { فتـ. صابونله ییقاتمق، صابون سوردیرمك : چوجقلرك اللرینی صابونلاتملی .

صابونلامق { فتـ. صابون سورمك، صابونله ییقامق : بومندیلی کوزلجه صابونلاملی .

صابونلامه { س. صابونله ییقامه، صابون سورمه .

صابونلی { صـ. صابون قاریشمش: صابونلی صو .

صابونی { صـ. عر. ث: صابونیه. ۱. صابونجی. ۲. صابونه قاریشیق، صابونلی. ۳. صابون قبیلندن .

صابونیه { س. بر نوع نشاسته حلواسی .

صابئ { س. صـ. عر. ث: صابئه. جـ: صابئین. یونان قدیم اساطیرینه مشابه اوله‌رق سیاراته وسائر اجرام سماویه‌یه عبادتدن عبارت اسکی بر مذهبه تابع آدم، که بو مذهب باشلیجه جزیره وشام وعراق جهتلرنده بولنوب (حران) ده بعدالاسلام دخی طول مدت باقی ایدی .

صاپ { س. ۱. ایپ، تل، تار، سلك : بر صاپ تیره. ۲. حبوبات و چیچك وسائر نباتاتك یردن باشلاق ویا چیچکك باشلادیغی یره قدر اولان دوز ودیك یری، ساق : بغدای، قرانفیل اوت صاپی. ۳. میوه وچیچك وسائره‌یی داله آصیلی ویا باغلی طوتان اینجه چوب : آرمود، الما، قاون صاپی. ۴. مختلف آلات وادواته طوتیلوب قوللانلمق اوزره طاقیلان اوزونجه ودوز آغاج : بالطه، قازمه، کسر، چکیچ، سوپورکه صاپی. [آلته یکوجود واکری یاخود حلقوی اولانلرینه « قولپ » دیرلر.] ۵. ال ایله قوللانیله‌جق هر نوع آلتك طوتیله‌جق یری، قبضه : قلیچ، بیچاق صاپی. || ایپسز صاپسز = رابطه‌سز، متناسبتسز. || صاپسز بالطه = صاحبسز، حامیسز. آدم || ایی صاپی یوق = اله کلیر اله آلنیر شی دکل .

ساپارطه { س. [یتا.] ۱. بر باتاریه طوپك بردن آتش ایتمسی، آلاباندا آتشی. ۲. مجـ. شدتلی تکدیر، تعزیر : ساپارطه‌یی یمك .

صاپارنه { س. با : سپارنه .

صاپان { یاخود صپان. س. ۱. طاش آتمغه مخصوص ایپلی طوربه که وقتیله اسلحه‌دن معدود ایدی، قلاعه، فلاخن؛ صاپان طاشی = صاپانله آتیلان طاش. ۲. بر آغر یوکی طارتمق ویا چکمك اوزره طاقیلان قیصه وقالینجه ایپ || صاپان بالیغی = کوپك بالیغنك دستره بورنلی بیوك جنسی .

صاپتمق { فتـ. ۱. طوغری یولدن چیقارمق، شاشیرتمق، انحراف ایتدیرمك : طوغری کیدرکن یولی صوردیغمز بر چوبان بزی صاپتدی. ۲. آزدیرمق، حقدن رجوع ایتدیرمك، اغوا وافساد ایتمك : شیطان ایی آدملری صاپته‌بیلیر. ۳. (یولی) شاشیرمق، غائب ایتمك، دکشدیرمك : یولی صاپتدقده بورایه دوشدك. ۴. (کمی‌یی) آچمق، آلارغه ایتمك: کمی‌یی صاپتدی. ۵. سوزی شاشیرمق، نه سویلیه‌جکنی شاشیروب آبوق صابوق سویلمك: کوزل کوزل قونیشورکن صاپتدی. [بو معنا ایله مفعولی دائما سوز اولدیغندن، محذوف اولوب، ذکر اولنماز.]

صاپدیرمق { فتـ. با : صاپتمق .

صاپر { مه. یره دوکیلن شیئلرك کورلدیسنی تقلید وتصویر ایدرك اکثریا مکرر ویا « صاپر صوپر » صورتنده قوللانیلیر: المالر صاپر صوپر دوکلدی؛ خسته‌لر، اوریلانلر صاپر صاپر دیرلدی .

صاپسز { صـ. صاپی اولمیان: صاپسز بالطه. || ایپسز صاپسز = رابطه‌سز، متناسبتسز .

صاپقین { صـ. طوغری یولدن صاپمش، ضلالته دوشمش، ضال .

صاپقین { س. صاپلایه‌رق بیوك بالیقلری اوردقلری حربه‌کبی بر آلت که بو لغتدن محرف اوله‌رق «زبقین» دینمکله معروفدر. || : زبقین.

صاپلاتمق { فتد. صوقدیرمق، باتیرتمق : شو قازیغی چایرك اورته‌سنه صاپلاتملی.

صاپلامق { فتد. مض : صاپلار. ۱. (بر آلتی) صاپنه قدر صوقمق، باتیرمق: خنجری قارننه، بیچاغی قارپوزه صاپلادی. ۲. علی الاطلاق صوقمق، باتیرمق، دیکمك : المه بر ایکنه صاپلادی؛ سنجاغی یره صاپلادی؛ آرابه‌یی چاموره صاپلایه‌جقسکز.

صاپلانمق { فل. ۱. صاپه قدر کیرمك: بل طوپراغه، بیچاق قارپوزه صاپلاندی. ۲. علی الاطلاق صوقلمق، باتمق، کیرمك : آیاغمه بر ایکنه صاپلاندی. ۳. باتوب قالمق، صوقیلوب چیقه‌مامق = حیوان، آرابه چاموره ایچنه صاپلاندی. ۴. مج. برفکرده اصرار ایدوب طورمق، ذهن بر شیئه طالوب آیرلمامق.

صاپلمق { فج. دونمك، دیکر بر استقامت وتوجه آلمق: او تپه‌نك یانندن صاغه صاپلیر؛ صوله صاپلیرسه ایکی ساعت اول کیدلمش اولور.

صاپلی { ص. صاپی اولان : صاپلی بالطه، صاپلی بیچاق.

صاپمق { فل. مض : صاپار. ۱. یول دکیشدیرمك، کیدلمکده اولان یولی ترکله صاغ ویا صوله دونمك، باشقه استقامت آلمق : یولدن هیچ صاپمایك؛ شو تپه‌یه وارنجه صاغه صاپك. ۲. طوغری یولدن جیقمق، عدول وانحراف ایتمك، ضلالته دوشمك : انسان بر کره کتولکه صاپارسه یولی کوچلکله طوغریلتیر. ۳. یاکلیش بر فکر وذهابه دوشمك، یاکلق:مادیون فکرینه صاپمش. ۴. حسن عقیده‌یی غائب ایتمك، اعتقادینه خلل کلمك : محاکه‌یه اقتداری اولمدیغندن بر طاقم فلسفه کتابلری اوقویه‌رق صاپمش.

صاپه { ص. ۱. طوغری یولك اوزرنده اولمیان، آنجق صاپلمغله کیدیله‌بیلان : او کوی صاپه‌در. ۲. یولی کسدیرمه اولمیوب طولاشیق اولان، اوزاق، سمتسز : صاپه یر. ۳. طوغری وکسدیرمه اولمیان، صاپلیر یرلری اولمغله طولاشیقلی واوزون اولان : صاپه یول. == ح. طوغری یولك اوزرنده اولمیه‌رق، صاپیله‌رق : بزم او صاپه دوشیور.

صاتاشمق { فش. فتد. ۱. بربرینه راست کلمك، بولشمق، مصادف اولمق. ۲. مداخله و تعرض ایتمك، راحت براقمامق: بکا صاتاشمه. ۳. غاوغایه وسیله آرامق، غاوغا چیقارمق ایچون برینه مسلط اولمق : سببسز بکا صاتاشوب طورپوردی. ۴. شاقه ایتمك، لطیفه طریقیله برینه صارقندیلق ایتمك : چوجقلر کندیسنه صاتاشوب راحت براقیورلر.

صاتان { س. ۱. تق. باجاق، فخذ، ران. ۲. تکمیل بوت، بتون باجاق بوتی.

صاتدیرمق { فتد. ۱. بیع وفروخت ایتدیرمك، بری واسطه‌سیله صاتمق: آتی جانبازه ویروب صاتدیره‌جغم. ۲. صاتلمه‌سنه مساعده ایتمك : اومه بیتشیك عرصه‌یی باشقه‌سنه صاتدیرمام.

صاتلق { یا صاتیلق. ص. صاتلمسی مقرر، صاحبی طرفندن صاتلمغه چیقارلمش یاخود صاتلمسی تقرر ایتمش : بو آت صاتلقدر؛ سزك او صاتلق میدر؟

صاتلمش { ص. نذر ایدلمش: اللهه صاتلمش. مر.

صاتلمق { فج. ۱. بیع و فروخت ایدلمك : سزك آت صاتلدی می؟ بو او مزایده ایله صاتیله‌جقدر. ۲. رواجی اولمق، قولای مشتریسی بولنمق، سورلمك : بو سنه ذخیره صاتلیر، صاتلماز.

صاتلمه { س. صاتلق فعلی، بیع: بو مالك صاتلمه‌سی کری قالدی.

صاتمق { فتد. ۱. بر مال وملکی آقچه مقابلنده ویرمك، آقچه ایله بالمبادله بیع و فروخت ایتمك : سز آتکزی صاتدیکزمی؟ بن اومی صاته‌جغم. ۲. کندنده اولمیان بر شیئی یالاندن وار کبی کوستروب تفاخر ایتمك : جسارت، عقل، معلومات صاتمق ایستیور. || آ.

غز صاتمق = حقیقت شکلی ویره‌رك برشیء سویلمك . || آلوب صاتمق = اخذ واعطا ایتمك، تجارت ایلمك. || آورت صاتمق = بالا پروازلق ایتمك؛ بر بنه صورت ایتمك. || کندینی صاتمق = کندی کندینی مدح ایتمك . || سوزینی درهمله صاتمق = قیمتدار و مفید شیء سویلمك؛ آغزندن لقردی چیقمامق. || سن نه صاتیورسك = سن نه سویلیورسك، بوندن خبرك بیله یوق.

صاتمه[1] { س. صاتمق فعلی، بیع، فروخت .

صاتون { باخود صاتین. س. [تق . چ : صاتغون] آقچه ویروب برمال وملك آلمه. صاتمه مقابلی، مبایعه، اشترا، خرید : صاتون آلمق = اشترا، مبایعه ایتمك؛ صاتون آلیجی = مشتری. [آنجق آلمق فعلیله بر فعل مرکب کبی قوللانیلوب یالکز هیچ قوللانلماز.]

صاتی { س. صاتیش، بیع، فروخت: صاتی‌یه چیقارمق = صاتمغه چیقارمق. || صاتی بازاری، صاتی‌بها = دون فیات.

صاتیجی { ص. صاتان، بایع: صاتیجی ایله آلیجی = بایع ایله مشتری. == س. صاتان آدم، سوقاقلرده مال کزدیروب باغیره‌رق صاتان آدم : صاتیجیلرك سسلرندن انسان صباح اویویه‌ماز.

صاتیجیلق { س. سوقاقلرده اوته بری کزدیروب باغیره‌رق صاتان آدمك حال و صفتی وایشی : صاتیجیلقله کچینیور.

صاتیش { س. صاتمه، فروخت، بیع : بو کون هیچ صاتیش اولمدی .

صاتیلق { ص. با : صاتلق .

صاتیم { س. صاتمه، صاتیش، بیع، فروخت : آلیم صاتیم اولدی .

صاتین { س. با : صاتون .

صاج { صاج آیاق. با : ساج و سائره .

صاچ { س. انسان باشنك قیللری مجموعی، باش توکاری، کیسو، شعر : قره (سیاه) صاچ، آق (بیاض) صاچ، قومرال، صاری صاچ؛ آلن صاچی = کاکل؛ تپه صاچی = پرچم؛ شقاق صاچی = زلف؛ صرمه صاچ = پك کوزل صاری و یا آچیق قومرال صاچ. || صاچ اوزادان = چندر دینان نبات. || صاچ صقال = سن و سال؛ صاچلی صقاللی = یاشلی باشلی، سن کماله کلمش. || اعراب صاچی = پك قیویرجق صاچ؛ و مج. قارمه قاریشیق وایچندن چیقلمی مشکل ایش. || صاچ قیران = قیللرك دوشمه‌سنی موجب معند بر علت . || اکرتی صاچ = فر. Perruque دینان طاقه صاچ . || صاچ باغی = صاچله برابر اوریلن قوردله وسائره؛ تپه‌ده صاچلری باغلادقلری باغ

صاچاق { صاچاقلی. با : صچاق وسائره .

صاچشدیرمق { فتـ. آزر آزر سرپوب هر طرفه طاغتمق، نثار ایتمك: شو تخمی قازلمش یرك هر طرفنه صاچشدیرملی .

صاچلمق { مج. فل. طاغلمق، یایلمق، پریشان اولمق، نثار ایدلمك : تخم تارله‌نك هر طرفنه بر صاچلملیدر. || دوکیلوب صاچلمق = اختیار مصارف ایتمك، مصارف زائده‌یه قپو آچمق .

صاچلی { ص. صاچی اولان، کیسو دار. || صاچلی « کوکب » = نجم کیسودار. || صاچلی صقاللی = سن کماله واصل، کامل آدم .

صاچمق { فتـ. طاغیتمق، نشر وبث ایتمك، پریشان ویراکنده حالنه قومق، سرپمك: تخم، صو، قیغلجیم صاچمق. || آتش صاچمق = تفنك و طوپله دانه یاغدیرمق؛ و مج. پك زیاده حدت ایتمك، حدتله سرت سوزلر سویلمك. || پاره صاچمق = برشیء اوغورنده چوق پاره صرف ایتمك. || کوز یاشی صاچمق = آغلامق. || یاره‌یه طوز صاچمق = بر تأثیر و آجی‌یی تجدید ایتمك.

صاچمه[1] { س. ١. صاچلیر شیء. ٢. کوچك آو ایچون تفنکه طولدیریلان کوچوجك قورشون دانه‌لری که تفنك آتلدیغی کبی صاچیلوب بردن بر قاچ قوش اوره بیلیر . ٣. اطرافنده آغرلق ویرمك ایچون قورشون دانه‌لری مربوط بولنان سفره کبی دائروی آغ که بردن آتیلیرکن آچیلوب قعر دریاده دوره‌سی مقداری محلی قپایه‌رق چکلدکجه بالیقلر

طوربه کبی ایچنده قالیر. ٤. ربطسز ومناسبتسز پریشان سوز، معناسز واهمیتسز لقردی: سو. یلدیکی صاچه در. || صاچه صاپان = بوش لقردی.

صاچمه‌لامق {فل. صاچمه صاپان سویلمك، بوش لقردیلر ایتمك، نا معقول ومناسبتسز سوزلر سویلمك، هذیان ایتمك.

صاچندی {س. صاچلمش شیئلر، دوکیلوب طاغلمش دانه‌لر، دوکندی، ذراره: پرنج صاچندیسی.

صاچو {س. یاخود:

صاچی {س. ۱. کلینك باشنه سرپلمی معتاد اولان آقچه وداری وساره. ۲. طشره‌ده کلینه ویریلن هدیه.

صاچیق {ص. ۱. طاغلمش، سرپلمش، طاغنیق. ۲. غیر منتظم، دوزکون اولمیان، پریشان. || آچیق صاچیق= ۱. مستوره اولمیوب قیافتی پریشان اولمغله هر طرفی کورینن (قادین). ۲. مضبوط اولمیان، هر طرفی آچیق اولمغله کورینور وروزکار آلیر (خانه).

صاحب {ص. س. عر. ؤ: صاحبه. جـ: اصحاب. [«صحب» دن سف.] ۱. بر مال وملك وسائر شیئك اصی، متصرف، مالك: اوك صاحبی، بوقویونلرك صاحبی کیمدر؟ ۲. بر صفتی حائز بولنان، متصف: صاحب عقل وتدبیر؛ علم وعرفان، کمال، رأی صاحبی. ۳. بر شیئه نائل ودسترس اولان: صاحب امتیاز، اصحاب رتبه دن. ٤. بر شیئی یاپوب وجوده کتیرن. فاعل، مؤسس، مؤثر، مؤلف، مصنف: صاحب خیرات، تفسیر صاحبی، کلستان صاحبی شیخ سعدی. ٥. حامی، حمایه ایدن، التزام ایدوب طرفنی طوتان، معین: برکیمسه‌یه صاحب چیقمق= حمایه ایتمك، طرفنی طوتمق؛ سزبکا صاحب چیقارسه‌کز بوایشی تسویه ایدرم؛ بوملتك صاحبی یوقدر. ||صاحب چیقمق= مالکی اولدیغنی ادعا ایتمك. || صاحب خانه= برخانه‌نك افندیسی، او صاحبی؛ صاحبهٔ خانه= خانه‌نك خانمی. || سوز صاحبی = متنفذ. || طبیعت صاحبی، صاحب طبیعت= حسن طبیعتی اولوب ایی یی کوتیدن فرق وتمییز ایتمکه مقتدر، بیوب ایچمه‌ده ومسکن ومفروشات وسائره‌ده نفاست آرایان آدم. || صاحب قران= منجملرجه نهایت درجه‌ده میمنت عد اولنان قران سعدینده یعنی مشتری ایله زهره‌نك بر برجده اجتماعلری اثناسنده طوغمش بولنان، مسعود، بختیار، طالعی یاور؛ دائما موفق وغالب کلن جهانکیر حکمدار: صاحب قران مغفور.

صاحب {سذ. عر. جـ: اصحاب، صحابه، صحب. [«صحبة» دن سف.] قونیشیلان، آرقداش، رفیق، همدم. ؤ= جـ. فخر کائنات (صلعم) افندمزك صحبت نبویه‌لری شرفنه واصح روایاته کوره‌رؤیتله برابر مجلس نبویلرینه دوامله مبارك اقوال حکمت آمیزلرندن اقتباس انوار رشد وهدایت ایدن ذوات: اصحاب کرام؛ صحابهٔ رسول الله (صلعم): آل وصحبنه صلاة وسلام اولسون. [عربیده نادراً ونام اقدس جناب نبوی‌یه اضافتله بومعنا ایله قوللانیلان مفردی لسانمزده بو مقامده هیچ قوللانلمیوب، عربیده مستعمل اولان «صحابی» مفردی دخی نادر الاستعمال اولمغله، مفرد معناسی «اصحابدن»، «صحابه‌دن» کبی برتعبیرله افاده اولنور. — نادراً سائر انبیاء مرسلینك رفقاسنه‌ده بو نام ویریلوب، حضرت عیسی (عم) ك اون ایکی تلمیذینه ایسه «حواریون» دینلیر.]

صاحبسز {ص. ۱. صاحب ومالکی اولمیان، کیمسه‌نك مالی اولمیان، اصسز: صاحبسز یر، حیوان؛ طاغلرده کزر صاحبسز کوچك مرکبلر. ۲. حامیسی اولمیان، کیمسه کندیسنی حمایه وتصاحب ایتمز، بیکس، بیوایه: صاحبسز آدم.

صاحبسزلك {س. ۱. اصسز- لق، کیمسه‌نك مالی اولمیان شیئك حالی. ۲. حمایه‌سزلك، بیکسلك، بیوایه‌لك.

صاحبلك {س. صاحب چیقمه، حمایه، تصاحب: کندیسنه صاحبلك ایده‌جك کیمسه‌سی یوقدر.

صاد {سذ. عر. «ص» حرفنك اسم مشترکیدر. نقطه‌سز اولدیغنه بناءً، ضاددن تفریق

ایچون « صاد مهمله » دخی دینلیر .

صادِر { ص. عر. ۀ : صادره. [« صدور » دن سف.] چیقان، ظهور ایدن، وقوعه کتیریلن : او آدمدن بویله ایش صادر اولماز؛ شرف صادر = شرفله صدور ایدن، اصدار بیوریلان : شرف صادر اولان ارادۀ سنیه؛ ارادۀ سنیۀ حضرت پادشاهی شرف صادر اولمق. [شرف صدور دخی دینلوب بلکه اوصورت دها طوغریدر.]

صادِق { ص. عر. ۀ : صادقه. [« صدق » دن سف.] ۱. طوغری، صحیح، حقیق، کاذب وساخته اولمیان : قول صادق = طوغری سوز؛ صبح صادق = صحیح صباح. ۲. صداقتلی، محبتی صمیمی اولان، وفادار، کوردیکی ایلکی وکچمش حقوق اونوتمیوب دائما قارشیلق کوسترن : صادق دوست، صادق بنده. || صادق الوعد = سوزنده طوران .

صادِقانه { ص. فا. صداقتله اولنان، وفادار وشاکر نعمت اولانه یاقیشیر : خدمات صادقانه. = ح. فا. صداقتله، وفادارلق وشکران نعمتله: صادقانه خدمت ایتمك .

صارارتمَق { فتـ. صاری ایتمك، صاری رنکنی ویرمك : دومان کتابلری صارارتیر؛ اسین صیجاق روزکار ایکی کونده اکینلری صارارتدی.

صارارمَق { فل. ۱. صاری اولمق، صاری رنکنی آلمق : اکینلر صارارردی؛ دوماندن دیوارلر صارارمش. ۲. ضعیفلیوب بکز صولمق: صیتمه‌دن صارارمش؛ بیچاره صاراروب صولدی .

صاراق { یاخود :

صاراقه { س. اکلنجه، استهزاء، مسخره‌لق : صاراقه‌یه آلمق = اکلنمك، استهزا ایتمك.

صاراوله { س. بحـ. یلکنلری طوپلایوب صارمه.

صاراوله‌جی { س. بحـ. یلکنلری طوپلایوب صاران طائفه .

صارپ { ص. ۱. یورونمسی واوستنه چیقلمه‌سی زور، پك دیك : صارپ طاغ؛ صارپ یول. ۲. زور، کوچ، مشکل، عسیر، متعسر : صارپ ایش. ۳. یاناشلمسی ویا آکلاشلمسی زور: صارپ آدم، صارپ قلعه، صارپ عباره. || صارپه صارمق = کوجلشمك، مشکل اولمق : بو ایش صارپه صاردی .

صارپلاشمَق { فل. ۱. صارپ وکچلمز اولمق : سیلدن یوللر صارپلاشدی. ۲. مشکل وزور اولمق، کوجلشمك : ایش صارپلاشدی .

صارپون { س. ۱. ذخیره حفظی ایچون قازیلوب اوستنه دیمه طوپراق چکیلن چوقور، کندوج، تپنکو. ۲. اوموزده ایتمك خموری طاشیدقلری اویوقلری حاوی تخته .

صارپه { س. [یتا.] قره‌کوز بالیغنك اوفاق نوعی .

صاردَلیه { س. با : ساردلا .

صارصاق { یاخود صارصق . ص. ۱. درمانسزلقدن رعشه‌دار اولان، ضعفندن دیترك. ۲. ابدال .

صارصلمَق { مجـ. ۱. اوینادلمق، تحریك اولنمق، رعشه‌یه دوشورلمك، لرزه‌ناك اولمق : روزکاردن بتون او صارصلدی. ۲. بوزلمق، متغیر اولمق، حال طبیعیسندن چیقوب متضرر ورخنه‌دار اولمق، موازنه‌یی غائب ایتمك : بو خسته‌لقدن صارصلدم، وجودم صارصلدی؛ تجارتنده چوق صارصلدی.

صارصلمه { س. صارصلمق فعلی، دیترمه، ارتعاش، رعشه، تزلزل، لرزه : آرابه‌نك صارصلمه‌سی .

صارصلیش { س. ۱. صارصلمه، صاللانمه، تزلزل، رعشه، لرزه : آغاجك روزکاردن صارصلیشی. ۲. موازنه‌یی غائب ایتمه، بوزلمه، دوشمه : بو صیتمه‌دن صارصلیشم آز بر شئ دکلدی .

صارصمَق { فتـ. ۱. اویناتمق، تحریك ایتمك، دیترتمك، صاللامق : آرابه بزی چوق صارصدی؛ روزکار اوی صارصیور. ۲. بوزمق، متغیر و رخنه‌دار ایتمك، موازنه‌یی غائب ایتدیرمك : بو خسته‌لق بنی چوق صارصدی .

صارصمه { س. صارصمق فعلی، صاللامه، تحریك، لرزه : بو آرابه‌نك صارصمه‌سی چوق .

صارصندی { س. ١. تزلزل : زلزله‌نك صارصندیسی. ٢. مصیبت : بو صارصندی اوكا یتیشیر.

صارصیق { ص. یورورکن صارصیلان، دیترك.

صارطوغان { س. بر جنس صاری طوغان.

صارغی { س. ١. بدنك برطرفنی صارمغه وبر یره باغلامغه مخصوص بز وسائره : باش صارغیسی، بوین صارغیسی. ٢. یاره ویا چیقیق وقیریق باغلامغه مخصوص اوله‌رق اوزون کسلمش بز وسائره، لفافه. ٣. چوجق قونداغنی صارمغه مخصوص بز : قونداق صارغیلری.

صارقان { س. حسابدن آرتان، باقی، متباقی، قصور.

صارقتمق { فتـ. ١. یوقاریدن آشاغی‌یه ایندیرمك: قوغه‌یی قویویه صارقتمق. ٢. آشاغی‌یه طوغری اوزاتمق: طوداقلری صارقتمق. ٣. قویویرمك، صالیویرمك، اوزاتمق، اسبال ایتمك : صاچنی صارقتمق؛ صقال صارقتمق. ٤. آصمق، آصیلی طوتمق، آصیله‌جق صورتده طوتمق : صاریغك اوجنی، طیلسانی صارقتمق.

صارقلمق { مجـ. آصلمق، آصیلی طورمق : پنجره‌دن بر سپت صارقلدی.

صارقمق { فل. ١. یوقاریدن آشاغی‌یه ایتمك : قوغه قویونك ایچنه صارقیوردی. ٢. آشاغی‌یه طوغری اوزانمق: طوداقلری صارقشیدی. ٣. آصیلی طورمق، آشاغی‌یه طوغری آصلمق : قوشاغنك اوجی صارقیور. ٤. حسابدن فضله کلوب آرتمق : بو آقچه حسابدن صارقیور؛ بو سنه‌کی وارداتمز صارقدی = فضله کلدی، آرتدی. ٥. بریره اینیویرمك، تعرض وتجاوز ایتمك : دشمن شهره صارقدی.

صارقمه { س. صارقمق فعلی. با: صارقمق.

صارقندی { س. حقسز وبلا موجب برینه قارشی یوریمه، تعرض، تجاوز، تعدی، راحت براقمامه. صاتاشمه : خیدودلرك صارقندیسندن اوصانمشلر.

صارقندیلق { س. ١. خرسزلق مقصدیله تجاوز، غصب، چاپول : برطاقم اشرارك توره‌یوب شوکا بوکا صارقندیلق ایتملری. ٢. تعرض : صارقندیلق ایدوب طوریور. ٣. متجاوزانه صاتاشمه : قادینلره صارقندیلق ایدن ناموسسزلر.

صارقنمق { فل. ١. آشاغی‌یه طوغری آصیلوب طورمق، تمایل ایتمك. ٢. صاتاشمق، سرقت وچاپول مقصدیله تجاوز ایدوب راحت براقامق: راست کلدکلری یولجیلره صارقنمقدن بوش طورمیورلر.

صارقیق { ص. ١. آشاغی‌یه طوغری آصیلان، آصیلی طوران، آشاغی‌یه اوزانمش: صارقیق طوداق. ٢. کوشك، سولپوك : صارقیق اتلر.

صارلمق { فل. ١. بر شیئك اطرافنه دونه‌رك یاپیشمق، طولانمق : ییلان آغاجه صارلدی؛ آیاغمه ایپ صارلدی. ٢. کندی اطرافنه بر شیء طولایوب ایچنده قالمق، بورنمك : یورغانه، کورکه صارلدی. ٣. برینك بوینه قوللرینی آته‌رق قوجاقلامق : اوغلنه صارلدی؛ بوینه صارلدی. ٤. رجا ونیاز ایچون تهالکله طوتوب اوپمك : دیزلرینه، آیاقلرینه، اتکنه صارلدی. ٥. قوشوب یاقه‌لامق، کمال تهالکله قاورامق، طاوراتمق: سلاحه صارلدی؛ عصاسنه صارلدی. || ایکی الله صارلمق = کمال غیرت وتهالکله تشبث ایتمك.

صارلی { یا صاریلی. ص. [« صارلمق» دن] صارلمش، طولانمش : قواغه صارلی آصمه؛ آغاجه صارلی ییلان.

صارم { ص. عر. [« صرم » دن سف.] کسکین، قاطع: سیف صارم = کسکین قلیج.

صارماش { حـ. یالکز «صارماش طولاش » تعبیرنده مستعمل اولوب، بربرینه صارلمه، صیق صیق صاریلوب طولانمه دیمکدر.

صارماشمق { فل. بربرینه صارلمق، صارماش طولاش اولمق، قوجاقلاشمق : آصمه آغاجی قواغه صارماشمش؛ ثعبان ایله قپلان صارماشدیلر.

صارماشیق { س. راست کلدیکی شیئه صاریلان نباتات انواعی : آق صارماشیق، بر صارماشیغی، باغ صارماشیغی.

صارمان { ص. آزمان، ایری، قوجامان.

صارمساق { س. معروف سبزه کە. قوقوسی آغر

اولدیغی حالده یمکده چوق قو-
للانیلیر، عر. ثوم، فا. سیر.
[بر یری اوستنه زارلره صاریلی
اولمسندن طولایی بو اسمله
تسمیه اولنمشدر.] || صار مساق
اوتی = بلوط ماء. || صارمساق
معجونی = بر نوع معجون طبی.

صارمساقلی { ص. صارمساقله تربیه اولنمش: صا-
رمساقلی تاراتور، سرکه‌لی صار-
مساقلی پاچه. — صارمساق
نظره قارشی بر سپر عد او-
لندیغندن، نظردن محافظه‌سی
مرام اولنان چوجقلره‌ده اطلاق
اولنور. == س. صارمساق وکیمیونله
پیشیریلن یخنی: قربان بایرامنده
صارمساقلی چوق ییلیر.

صارمَق { فت. ۱. اطرافنی چو-
یروب طولامق: بو
قوشاق اونك بلنی آلتجق ایکی
دفعه صارار. ۲. بر شیئك
ایچنه طولایوب باغلامق، لف
ایتمك: شو کتابی بر کاغده صار.
۳. قوجاقلامق، قوللری آچوب
ایچنه آلمق: اوغلنی کورنجه کمال
اشتیاقله صاردی. ٤. اطرافنی
آلمق، احاطه ایتمك: بتون شهری
خندقله صاردی؛ آتش اطرا-
فنی صاردی. ٥. باغ وصارغی
ایله باغلامق: باشنی، بلنی، النی،
آیاغنی، یاره‌یی صاردی. ٦.
صاریق وقوشاق باغلامق:
صاریق، قوشاق صارمق. ٧.
(ایپلیك وسائره‌یی) دیوشیروب
یومق یاپمق: شو ایپلیکی صار-
ملی. ٨. آلمق، استیعاب ایتمك:
عقلم بو قدر ایشلری بردن
صاره‌میور. == فل. ۱. طیر-
مانمق، صارلمق: آصمه چارطاغه،
یشیللك دیواره صاردی. ۲.
یتیشمك، واصل اولمق، قاورا-
مق: آتش صاچاغه صاردی.
۳. یاقیشمق، مناسب اولمق،
کلمك، اویغون اولمق: بو قیافت
سزه صارمادی. ٤. خوشه
کیتمك، بکنلمك، موجب حظ
وتلذذ اولمق: بو لطیفه، بو یمك
بکا صارمدی. ٥. لقردی ایله
برینه ایلیشمك: اما صاریور-
سك ها!

صارمه { س. ۱. برشیء صارمغه
یارایان شیء، لفافه:
صو یولجی صارمه‌سی = لوکونلی
قطیق. ۲. صارلمش، لف او-
لنمش شیء. ۳. کوچك دانه‌لی
یاپراق طولمه‌سی. ٤. اورلمش
قوزی باغرصاقلرندن یاپیلان
یمك: قوزی صارمه‌سی. ٥.
پهلوانلرك باجاقله خصملرینك
باجاغنی صاروب دوشورمکه
چالیشمه‌لری اویونی.

صارمه { س. صارمق فعلی. ١١:
صارمق. == ص. صا-
رلمش، صاریلیر.

صارنمَق { فط. ۱. صارلمق، او-
ستنه آلمق، بورنمك:
کورکه صارندی. ۲. قوشانمق،
کندی بلنه قوشامق: کمر
صارنمق. ۳. صاریق وسائره
باغلامق: باشه صاریق، شال
صارنیور.

صارنیج { س. [«صهریج» دن
غلط] ۱. یازین صرف
اولنمق اوزره یاغمور صولرینك
بریکمسنه مخصوص بر آلتی
خزینه‌سی. ۲. کمیده طاتلی صو
وضعیچون صاجدن خزینه.

صارو { یا صاری س. اکینه
صاران برنوع صیغیرجق
قوشی.

صارو { ص. و:

صاری { ص. ۱. طبیعتده پك
منتشر اولان آلتین و
وکوکورت رنکنده بولنان،
اصفر، زرد: صاری چیچك.
۲. قیللری صاری وبکزی
بیاض، اشقر، صاریشین: صاری
آدم، صاری قیز، صاری بر
چوجق. ۳. بکزی آتیق، صو-
لوق، ضعیف: سزی چوق صا-
ری کوریورم. || آلتین، قناریه،
آیوه صاریسی؛ آجیق، قویو
صاری = صاری رنکنك انواعی.
|| صاری آصمه = آری قوشنك
بر نوعی. || صاری اوت = بر
جنس تخته. || صاری صالقیم =
صالقیمك بر جنسی. || صاری
صبر = سیبار دینلن بر نبات.
|| صاری قنات = بر جنس لوفر
بالیغی. || صاری قواق = قواغك بر
جنسی. || صاری میشه = میشه‌نك
بر جنسی. || صاری چیزمه‌لی
محمد آغا = مجهول آدم، شخص و
محل اقامتی ایی تعریف اولنمیان
آدم. == س. ۱. یومور طه‌نك
صاری اولان ایچ قسمی: یومور-
طه صاریسی. ۲. مج. آلتین،
زر، آلتین سکه، لیرا: بوکا بر
صاری ویرمزمیسکز؟

صاریجق { یا صاروجق. س.
صاری آصمه، آلاجه
صیغیرجق (قوش).

صاریجه { یا صاروجه. ص. آز صاری، صاری‌یه مائل: صاریجه کاغد اوزرینه مطبوع کتاب. =. س. ۱. یابانی آری. ۲. سابقده بر صنف باشیبوزوق عسکری.

صاریشین { ص. صاری صاچلی، الاکوزلی و بیاض بکزلی شخص‌که کوزلی، صاری کوزلی: صاریشین بر چوجق.

صاریق { س. [« صارمق »دن] باش کسوه‌سی اوزرینه صاریلان تولبند وشال وسائره، عمامه، دستار: صاریق صارمق؛ علما صاریغی؛ ارباب مناصب صاریغی که وقتیله هر صنف و رتبه‌یه کوره مختلف اشکالده ایدی؛ بورمه صاریق = بورنمش وآشاغیدن یوقاری‌یه قات قات باغلانیر نوعی. ||صاریغی بورمه= قیویرلمش خوردن یاپیلیر وایچنه جوز ویابادم قونور برنوع طاتلی.

صاریقجی { س. متنوع صاریقلری باغلامقده ماهر آدم.

صاریقلی { ص. باشنه صاریق صاران، باشنده صاریق بولنان، معمم. = س. ص. طریق علمی‌یه منسوب، زی علماده بولنان آدم: بر صاریقلی، صاریقلی برآدم کلدی.

صاریلاق { س. ۱. صاری رنك، صاری اولان شیئك صورت ومنظره‌سی: بو نده‌کی صاریلاق پك خوشه کیتمیور. ۲. بکزك صاراروب قرارمه‌سنی موجب اولان معروف برخسته‌لق‌که قره جکردن کاوب صفرانك قانه قاریشمه‌سندن منبعث اولور، برقان: صاریلاق اولمش؛ صاریلغی کسمك = عوام اعتقادنجه بدنك بعض یرلرینی چیزمکله کویا مداوات ایتمك. ۳. اکینه عارض اولان بر خسته‌لق، صاك، هوا چالیغی.

صاریلی { ص. الوانی میاننده صاری‌سی اولان: بو باصمه‌نك صاریلیسی یوقیدر؟ اسپانیانك سنجاغی صاریلی قرمزیلیدر.

صاریلی { ص. با: صارلی.

صاریم { س. یاره و قیریق چیقیق باغلامغه مخصوص باغ، صارغی، لفافه.

صاریمتراق { ص. صاری‌یه چالار، صاریمسی: صاریمتراق بر بز.

صاریمسی { ص. صاری‌یه چالار، آز صاریسی اولان، صاری‌یه بکزر: صاریمسی بر رنك.

صاز { صازلق، صازان. با: ساز وسائره.

صاسی { ص. [ج. ساسیغ] نمدن کوف وچوروك قوقان: صاسی صاسی قوقویور. = س. رطوبتدن کلن کوف وچوروك قوقوسی.

صاعد { ص. ع. ا: صاعده. [« صعود »دن سف.] ث. یوقاری چیقان.

صاعقه { س. ع. ج: صواعق. یلدیرم؛ صاعقه اصابت ایتمك = یلدیرم دوشمك. || سپر صاعقه، دافع الصاعقه = یلدیرم دوشمه‌سنك اوکنی آلان آلت، پاراتونر.

صاغ { ص. ۱. دیری، جانلی، برحیات، حی، زنده: پدرکز صاغ‌میدر؟ صاغ قالیرسه‌ق؛ صاغ اولك؛ نم صنعتم صاغ اولسون؛ سز صاغ اولك، باشکز صاغ اولسون = تعزیه تعبیری. ۲. علتدن بری، سالم، صحیح، صحت و عافیتده بولنان: صاغ سالم؛ صاغنی خسته‌سندن آیرملی. ۳. صاغلام، قوی، متین، محکم: صاغ قازیق. ٤. قورقوسز، امین، معتمد: صاغ واسطه. ٥. صافی، خالص، قاریشیق ومغشوش اولمیان: صاغ یاغ = زیت ایله ایچ یاغنك غیری یاغ. || صاغ آقچه = آلتین سکه‌قیمتی اعتباریله اولان، مقابلی: چوروك آقچه. ||باش صاغ اولسونه کیتمك = تعزیه‌یه کیتمك.

صاغ { ص. ۱. انسان وحیوان بدننك ایکی جهتندن اك ایشلك ومساعد اولانی وبو طرفه اصابت ایدن، یمین، راست: صاغ قول، صاغ آیاق، صاغ کوز. ۲. انسانك صاغ جهتنه دوشن ویا روحسز بر جسمك صاغ جهتی حکمنده بولنان: صاغ طرف؛ بنانك صاغ یانی؛ اردونك صاغ قولی. = س. ۱. صاغ طرف، صاغ جهت، صاغ قول: صاغه صاپمق؛ کوپی صاغده براقه‌رق کیتمك؛ صاغنی صولنی بیلمز؛ صاغنی صولدن فرق ایتمك. ۲. اوغور، میمنت: صاغه راست کلمك. || صاغ قول = اردونك صاغ جهتنده‌کی قسمی؛ صاغ قول آغالغی = بیکباشیلق ایله یوزباشیلق آره‌سنده بولنان قول

آغالق رتبه‌سنك مقدماً منقسم بولنديغى ايكى صنفدن اك يوكسكى، ديكرينه صول قول آغالغى دينيردى. ‖ صاغ آياق قابى = امنيت واعتماده شايان: صاغ آياق قابى دكلدر = كوكنيله‌جك آدم دكلدر. ‖ صاغى صولى يوق = طوغرى لكن تند خو و طبيعتى آكلاشلماز آدم. ‖ صاغنه صولنه باقامق = دقت ايتمه‌مك، يوروپ كچمك. ‖صاغنى صولنى صايمامق = خاطر صايمامق. ‖ صاغ طرفندن قالقمق = ايشى يولنده كيتمك.

صاغالمق { فل. ايلشمك، اعادۀ صحت ايتمك.

صاغدج { س. ١. دوكونده كوكيك صاغنده كيدن قولاغوز: فلان آدم بنم صاغدجم ايدى. ٢. كلينك صاغنده كيدن قولاغوز قادين، ينكه. ٣. خرستيانلرده وافتيز اولنان چوجغى طوتان وآدينى قويان آدم كه وافتيز مصارفنى ده او ايدر، قومباروس. ‖ صاغدج امكى = بوشه كيدن سعى واهتمامدن كنايه اولور.

صاغدجلق { س. صاغدج صفتى و وظيفه‌سى: اولنديككز وقت سزه كيم صاغدجلق ايتدى؟

صاغديرمق { فتـ. ١. صاغمال ديشى حيوانك سوديني آلديرمق، پارمقلرله صيقه‌رق چكديرمك: اينكى صاغديرديكزمى؟ بوقدر قويونى كيمه صاغديريورسكز؟ ٢. مج. اغفال ايدوب آقچه‌سنى چكمك.

صاغر { ص. ١. ايشيتمز، قولاغى ايشيتمز، قوۀ سامعه‌سى مفقود ويا ناقص اولان، اصم: صاغردر ايشيتمز؛ قولاغم صاغر اولدى؛ صاغر وديلسزلر مكتبى. ٢. ايچى طولى اولمغله اورلدقده سس چيقارماز و طنين انداز اولماز: صاغر طاول. ٣. ايچى كورنمز، قپالى، مسدود: صاغر اوطه، پنجره، قپو؛ صاغر جام = بوزلى. ٤. آز ويا بوغوق و سونوك سس چيقاران، سسسز: صاغر كاف = ڭ كه ن كبى اكن ككزدن تلفظ اولنور؛ صاغر سس. ‖ بر قولاغى صاغر ايتمك = ايشيتمزلكه (ايشيتمه‌مزلكه) كلمك، مسامحه ايتمك. ‖ صاغر تنجره = چابوق قينامايان تنجره. ‖ مج. صاغر جيواطه = بر مانعه تصادفله برياندن او بريانه كچه‌مين چيوى.

صاغرلق { س. قولاغك ايشيتمه‌مسى، قولاق سقطلغى، صمم: اونك صاغرلغى اختيارلقدندر.

صاغرى { س. ١. حيوانك بليله قويروغى آره‌سنده‌كى طولغون و يووارلاقجه طرفى: بو آتك صاغريسى كوزل؛ آتك صاغريسنه بينمك. ٢. حيوانك صاغرى يرندن چيقان قالين درى. ٣. (طپوغرافياده) بر حرقك مائله‌سى.

صاغلام { ص. ١. علت ومرض و سقطلقدن برى، سالم، صحيح، صحتده وتندرست: صاغلام آدم. ٢. هر طرفى طوغرى وقصورسز، قيريق و بوزوق اولميان، درست، تام: صاغلام صنداليه، صاغلام ساعت. ٣. طوغرى، كرچك، صحيح: صاغلام سوز، صاغلام خبر. ٤. كوكنيله‌بيلير، امين، معتمد: صاغلام بر آدمه كوندرملى. ٥. متين، مستحكم، محكم: صاغلام بنا، صاغلام قلعه. ٦. طيانيقلى، متانتلى، چوروك و كوشك اولميان: صاغلام وجود، صاغلام طوپراق، صاغلام آغاج، صاغلام ايش. ٧. صحته يارار، طوقنماز: صاغلام هوا. ‖ صاغلام قازيغه باغلامق = تأمين ايتمك. ‖ مج. صاغلام روزكار = غير متحول ودائما بر قوتده اسن روزكار.

صاغلامق { فتـ. ١. قويله‌مك، تقويه ايتمك، قوت ويرمك: ايشكزى صاغلامليسكز. ٢. تأمين ايتمك، ايلريسيچون قورقو وتهلكه براقمامق: اولادينك معيشتنى كنديسى صاغ ايكن صاغلامق ايستيور. ٣. تحكيم ايتمك، دها زياده متانت ورصانت ويرمك: استحكاماتى بر قات دها صاغلامق ايجاب ايديور.

صاغلاملاشديرمق { فتـ. ١. صاغلام ايتمك، متانت ويرمك، تقويه و تحكيم ايتمك: نردبانى صاغلاملاشديروب ده اوبله يوقارى‌يه چيقملى. [«صاغلامق» دها فصيحدر.] ٢. تحقيق وتدقيق ايتمك، صحتنى آكلامق: او خبرى صاغلاملاشديرديكزمى؟ ٣. تأمين ايتمك، صاغلامه باغلامق:

چوجقلرینك تحصیلنی صاغلاملاشدیردی .

صاغلاملاشمق { فل. ۱. صاغلام وقوی اولمق، متانت کسب ایتمك: دیوار شمدی صاغلاملاشدی. ۲. طوغریلغی میدانه چیقمق، تحقق ایتمك: او خبر دها صاغلاملاشمدی. ۳. تأمین اولنمق، شبهه وتردد و مخاطره‌دن قورتارلمق: باغچه‌مزك بو سنه‌لك محصولاتی صاغلاملاشدی .

صاغلاملامق { فت. دها فصیحی: صاغلامق. با: صاغلامق .

صاغلاملانمق { فل. دها فصیحی: صاغلانمق، با: صاغلانمق .

صاغلاملق { س. ۱. مرض و علت و سقطلقدن بری اولمه، صحت، عافیت، تندرستی: او آدمك صاغلاملغی یوزندن بللیدر. ۲. قصورسزلق، درستلك: بو ماکینه‌نك صاغلاملغی شبهه‌لی. ۳. طوغریلق، کرچکلك، صحت: بو سوزك، بو خبرك صاغلاملغنه بن تکفل ایده‌بیلیرم. ٤. اعتماد، امنیت: او آدمك صاغلاملغنه اصلا شبهه ایتمیکز. ٥. محکملك، متانت: بو قلعه‌نك صاغلاملغی شمدیکی اسلحه‌نك ایجابنه کوره دکلدر. ٦. طیانیقلق، صلابت، قوام: تمل طوپراغك صاغلاملغی درجه‌سنه کوره درین قازیلیر. ۷. صحته موافق ویارار اولمه: بو هوانك صاغلاملغنه هیچ دیه‌جك یوقدر .

صاغلانمق { فل. مجه. ۱. قویلمك، تقویه اولنمق، قوتلندیرلمك: ایشکز صاغلاندی. ۲. تأمین اولنمق، ایلریسیچون قورقو و مخاطره براغلمامق: اولادینك معیشتی صاغلاندی. ۳. تحکیم اولنمق، دها زیاده متانت ورصانت ویرلمك: او استحکاملر صاغلاندی.

صاغلق { س. ۱. دیریلك، حیات، زندکانی: بکا سزك صاغلغکز لازم. ۲. مرض وعلتدن برائت، صحت، عافیت: وجود صاغلغی؛ صاغلغه یوز طوتمق = ایيلشمکه باشلامق، نقاهته کیرمك. ||اوستکزه صاغلق = الله سزی اسیرکسون! خیردعا. ||باش صاغلغی=حیات؛ باشکز صاغ اولسون= سز صاغ اولك! تعزیه تعبیری. || صاغلغکزه = صحتکزه، صحتکز ایچون، هنکام عیش ونوشده ایدیلن تمنیات . || صاغلقله اولمیه ایدی، کلمیه ایدی، بددعا. || الینه، الکزه صاغلق = آفرین! تقدیر وتحسین تعبیری. ||ایيلك صاغلق اولسون= نفع وفائده کوریکز؛ خیردعا.

صاغلق { س. طوغری خبر، معلومات: صاغلق ویرمك = کوسترمك . [بوصورتله تأویل اولنمش ایسه‌ده ، بونك طوغریسی « صالیق » درکه ترکجه خبر دیمکدر. با : صالیق.]

صاغلقلی { ص. صحت و عافیتی یرنده، بر صحت .

صاغلمق { مجه. ۱. ممه‌لری پارمقلرك اوجیله صیقیشدیریله‌رق سودی آلنمق: اینك قولای صاغلماز. ۲. مجه. اغفال ایدیله‌رك سویلتدیرلمك یاخود صویلمق : آبدالجه‌در قولای صاغلیر .

صاغلی { ص. صاغ طرفی اولان. ||صاغلی صوللی= ۱. صاغ وصول طرفی اولان : بو چارشی صاغلی صوللی فلان آدمکدر= صاغده وصولده‌کی دکانلر برابر اوله‌رق؛ بومنتشه‌لر صاغلی صوللیدر. ۲. صاغ و صول الیله ایشلیه‌بیلن، ذوالیمینین .

صاغلیجاق { س. ۱. حیات، یاشایش، دیریلك، عمر، زندکانی. ۲. صحت، عافیت: صاغلیجاقله = عمر وصحتله. دعا .

صاغمال { ص. [اصلی : صاغمه‌لی اولسه کرکدر.] صاغلیر، سودی آلنیر، سودلی: بش صاغمال اینکی واردر .

صاغمق { فت. ۱. ممه‌یی پارمق اوجلریله صیقوب، سودینی آلمق، استحلاب ایتمك : قویونلری صاغدیکزمی؟ اینکی صاغمق خیلی زوردر؛ امه‌جك چوجق اولینجه قادینك سودینی صاغمق اقتضا ایدر. ۲. مج. اغفال ایدوب صویمق : بیچاره‌یی صاف بولوب صاغدیلر. ۳. آری قوغاننك (بالی) آلمق : بال صاغمق. ٤. بلوط یاغمور کوسترمك : بلوطلر صاغیور.

صاغمق { یا صایامق. فل. اولونك فضائلنی صایه‌رق آغلایوب یاس طوتمق .

صاغمه { س. صاغمق ایشی. با: صاغق. || الکیم صاغمه = غلط اوله‌رق «علائم سماء

، دیدیکمز علامت جویه، قوس قزح .

صاغناق { س. ۱. دفعةً کلیتله یاغوب چچن یاغمور : بر صاغناق کلدی. ۲. مج. بردن برہ کلن شدتلی ضرر و زیان : بر صاغناغه اوغرادی .

صاغناماق { فل (قوش) ترسنی براقمق، چیقرمق. مر.

صاغو { س. اولونك تعداد فضائلیله آغلامه، مرثیه: صاغوصاغمق=مرثیه اوقومق. مر.

صاغوجی { س. اجرتله آغلایان ارکك ویاقادین. مر.

صاغی { س. قوش ترسی، قوش کوبره سی.

صاغیم { س. صاغمه، صاغمق ایشی، استحلاب.

صاغیملی { ص. صاغیلیر، سودی آلنیر، سودلی، صاغمال : صاغیملی قویونلر . [بلکه « صاغمال » بوندن غلطدر.]

صاف { ص. عر. ث : صافیه. [« صفوة، صفاء » دن سف.] ۱. تمیز، خالص، بر شیئله قاریشیق اولمیان، براق : صاف صو، صاف یورك، صاف هوا. ۲. غل وغشدن عاری، شیطانلق دوشونمز، قولای آلدانیر، درین دوشونمز، ساده : صاف آدمدر، یورکی صافدر .

صافدرون { ص. فا. [عر. صاف= ساده . فا. درون= ایچ] ایچی صاف وساده، بوك.

صافدرونلق { س. ساده دللك، بوکلك .

صافدل { ص. فا. [عر. صاف= ساده . فا. دل= یورك] یورکی ساده، ساده دل، حیله بیلمز، بوك .

صافدلانه { ص. ح. فا. ساده دلکه، ساده دلجه، بوکجه .

صافلق { س. ساده دللك، بوکلك.

صافی { ص. عر. ث : صافیه. [« صفوة، صفاء » دن سف. — « صاف » ایله بر اولدیغی حالده لسانمزده استعمالده بر آز فرق واردر.] ۱. خالص، تمیز، پاك : بو صو پك صافیدر. ۲. بر شیئله ممزوج اولمیان، پروزی آیرتلامش، صرف : صافی یاغ، صافی سوت؛ طاره سی چیقدقدن صکره یوز اوقه صافی کومور قالیور. ۳. مصارفی بالحساب طرح اولندقدن صکره صرف کار قالان : واردات صافیه. || مج. صافی طونه = کمینك بتون حجمندن قزان وکومورلك وطائفه نك اقامتنه مخصوص بولمه لرك مقدار حجمی طرح اولندقده حموله ویولجی یه مخصوص اوله رق قالان قسمنك طونه سی که رسوم طونه سی ده دینلیر .

صاقار { س. آتك آلننده کی صباح الخیر، آقیتمه نك اوفاغی. || آقیتمه صاقار = بورندن آلت طوداغه آشاغی. == ص. ۱. مشئوم، اوغورسز (آت)، صاقارلی. ۲. مج. چفته لی (آدم): صاقارحریف.

صاقارلی { ص. ۱. آلننده صاقار دینلن بیاض لکه سی بولنان (آت). ۲. مج. مشئوم، شآمتلی، اوغورسز (آدم) .

صاقاغی { یا صقاغی. س. آتلره عارض اولان اوکسوروك : آت صقاغی اولمق= اوکسوروکه اوغرامق .

صاقر { مه. شدتلی دیترمکی تقلید وتصویر ایدوب اکثریا مکرر قوللانیلیر : صاقر صاقر دیترمك .

صاقرداماق { فل. قورقو ویا صوئوقدن شدتله دیترمك .

صاقرغه { س. قویون وکوپك کبی حیوانلره یاپیشوب قانلرینی امن ویاپیشدیغی یردن آیرلماز کوچك بر بوجك، کنه.

صاقساغان { س. آلاجه قارغه یه مشابه و اوندن کوچورك سیاهلی بیاضلی بر قوش که دستره ایله تخته یارار کبی سورکلی غریب بر اوتمه سی وصیچرایه رق یوریمه سی واردر، دقعق .

صاقسی { س. با : ساقسی .

صاقلاتمق { فتد. ۱. کیزلتمك، ستر واخفا وکتم ایتدیرمك : اونده قاریسنه صاقلاتمش. ۲. قوروتمق، بکلتمك، حفظ ایتدیرمك : قویونلری، اورمانی کیمه صاقلاتیورسکز؟ ۳. محفوظ بولندیرمق، بریچون قالدیروب محافظه ایتدیرمك : سودیکم بریمك اولورسه بکا صاقلاتك؛ بو تخملردن باغچوانه کله جك سنه ایچوزده صاقلاتملیسکز .

صاقلامق { فتد. [« صاغ » دن] ۱. کیزلمك، ستر،

اخفـا، کتم ایتمك : خرسزلری اونده صاقلامشیدی؛ نظر قور- قوسیله چوجغی هرکسدن صاقلایور؛ او بیلدیکنی صاقلا- یوب کیمسه‌یه کوسترمز؛ بن سزدن بر شیء صاقلامام. ۲. بکله‌مك، کوزتمك، قورومق، حفظ، وقایه، صیانت ایتمك : بو چوبان قویونلری ایی صاقلا- میور؛ الله صاقلاسون. ۳. قالدیروب بولندیرمق، بریچون یاخود باشقه بر وقت ایچون براقمق : شو بورکدن بکا بر پارچه صاقلایك؛ بو یمکی صباحه صاقلایه‌لم.

صاقلامه { س. صاقلایش، صاقلامق ایشی. با: صاقلامق.

صاقلانباج { س. بر طاقمی صاقلانوب بری طرفندن آرانق صورتیله اوینانیلان بر چوجق اویونی.

صاقلاندی { س. ۱. صاقلانه‌جق یر، کیزلی محل، کورنمز کوشه و بوجاق. ۲. صیغینه‌جق یر، ملجأ، پناه. ۳. محفظه، قنف (غلاف).

صاقلانلمق { مج. کیزلدلمك، ستر واخفاوکتم ایدلمك: بو صاقلانیلیر شیء می؟ اللهك بیلدیکی قولدن صاقلانماز.

صاقلانمق { فل. ۱. کیزلنمك، اختفا ایتمك : عجبا نره‌لرده صاقلاندی. ۲. حفظ اولنوب طیانمق : بو تخم ایکی اوچ سنه صاقلانه‌بیلیر.

صاقلایش { س. صاقلامه، کیزلمه، کتم، اخفا: بو قدر صیق صاقلایشده نه معنا وار؟ با: صاقلامق.

صاقلایجی { ص. ۱. کیزلین، کتم و اخفا ایدن. ۲. حفظ ووقایه ایدن، حافظ، حامی.

صاقلی { ص. ۱. کیزلنمش، کیزلی، مستور، مخفی، مکتوم: اسکی زمانلرده امنیتسزلکدن طولایی هرکس مالنی صاقلی طوتمغه مجبور ایدی. ۲. علنی اولمیان، خفی، محرمانه : صاقلی سوز. ۳. بر طرفه قونوب باشقه بر شخص ویا وقت ایچون آیرلمش، محفوظ : بنم دائما احتیاطاً صاقلی بر آز آقچه‌م بولنور.

صاقن { یاخود صاقین. حه. (اصل « صاقنمق » فعلنك امر صیغه‌سیدر) زنهار، اولمیه که، ایی باق، دقت ایت : صاقن اورایه کیتمیك؛ صاقن ها !

صاقنغان { ص. چوق وهر شیئدن صاقنان، چکنن، محترز، متوقی، مجتنب: پك صاقنغان آدمدر.

صاقنمق { فظ. [ترکیٔ قدیمده «ساقق» فعل متعدیسی ده واردر] ۱. چکنمك، حذر، احتراز، اجتناب، توقی ایتمك: کناهدن چوق صاقنیر. ۲. کندینی کوزتمك، حفظ ووقایه ایتمك : یولده صوئوقدن صاقنمق اقتضا ایدر؛ ساری علتدن دائما صاقنملی. = فتـ. صیانت وحمایه ایتمك، کوزتمك، دقتله محافظه ایلمك : کوزکزی صاقنك؛ او آدم اولادینی چوق صاقینور.

صاقنمه { س. ن :

صاقنیش { س. ۱. تحفظ، کندینی کوزتمه. ۲. اجتناب، احتراز، توقی.

صاقولاوه { س. مح. مرمره ساحللرنده ایشلر باشی قیچی بر خفیف برنوع تکنه.

صاقولته { س. مح. اسکی قوال طوپیله انداخت اولنان دمیر اسطوانه ایچنه استیف اولمش اوفاق دانه‌لردن مرکب متروك برمرمی.

صالك { س. اکینلره عارض اولوب صارارتان برمرض، صاریلق : اکینه صالك اورمش.

صال { س. یان یانه باغلانوب صویك اوزرنده یوزدیریلن کراسته‌دن عبارت دوز شیء: صال یوزدیرمك؛ صال ایله کچمك. || کراسته صالی = صویك اوزرنده نقل اولنمق اوزره صال صورتنده باغلانوب خلاطه کمی‌یه چکدیریلن کراسته بیغینی.

صالاته { س. با: صلاته.

صالاجق { س. اولو بیقادقلری کروت، تنشیر.

صالاش { س. میوه وسائره صاتمق اوزره باراقه حالنده موقت دکان: بوستان صالاشی = قاون قارپوز صاتمغه مخصوص اولانی.

صالاشپور { س. اساساً هندك بو اسمله مسمی شهرنده والیوم آوروپاده یاپیلان آستارلق سکرك بز.

صالاق { س. اوجی طوبلی زنجیرلی بر نوع اسکی جنك طوقاغی.

صالاموره { س. ـا : سا لا۔ موره.

صالپه { ص. کوشك، سولپوك، صارقیق.

صالت { ص. یالکز، تك، مجرد، ساده : صالت بن کیده جکم؛ صالت سز گلمیسکز؛ صالت خمـوردن یاپلمش بورك. = ح. آنجق، یالکز، شـو قدرکه : بوایش اوله‌جق صالت بن کوره۔ میه‌جکم.

صالته { س. [یتا. Salto = صیچرا۔ مه] کوپك و کدی کبی حیوانلرك آرت آیاقلری اوزره طورمه‌لری : صالته طورمق. = حه. صالته طور : صالته!

صالته { س. [« صالته‌مارقه » دن مخفف که یتا. Santo Marco دن غلط اولوب ونديكك حامیسی عد اولنان بر عزیزك نامنه اوله‌رق گمیجیلرك کیدکاری بر نوع قیصه جاکت ایدی] بر جنس قیصه جیکن.

صالته { س. [یتا.] بح. کرکین خلاطـك جزئی قوپویر۔ یلوب کوشدلمسی. || صالته باربه ـا : سالته باربا. || صالته‌دوره = آغاج باصامقلی ایپ نردبان.

صالچه { س. [یتا. Salsa] طو۔ ماتس صـویله وسـائر شیئلرله یاپیلان یمك تربیه‌سی.

صالح { ص. عر. ۃ : صـالحه. ج : صلحاء. [« صـلاح » دن سف.] ۱. ایی، یارار، کلیر، یا۔ قیشـیر : او بو ایشـه صالحدر. ۲. صـلاحیتی و حق اولان، صـلاحیتی حائز : فلان آدم بنم ایشمی کورمکه صـالح دکلـدر. [بو ایکی معنـا ایله مؤنث و جمعی قوللانلماز.] ۳. دینـك اوامر ونواهیسنه تطبیق حرکت ایدن، اعمال صـالحه صـاحبی، اهل تقوی، متقی : صالح بر آدم، صالحه بر قادین، صلحادن آدمدر. || اعمـال صـالحه = دیناً وشرعاً مأمور و اخـلاق و انسـانیتجه ممدوح ایشلر.

صالحات { سث. ج. عر. اعمـال صالحه، ایی ایشـلر، شرعاً مأمور واخلاق وانسانیتجه ممدوح ایشلر.

صالخانه { س. ـا : سلخخانه.

صالديرمق { فتـ. هجوم ایتـدیر۔ مك، تسلیط ایتمك : کلوب چکنـلره کویکلرینی صـا۔ لدیرر. = فل. آتلـق، هجوم ایتمك، صولت کوسترمك : هان آدمك اوزرینه صالدیرر.

صالغین { ص. ۱. صالار، هجوم ایدر، تجـاوز وتعدی ایدن : صالغین کـوپك. ۲. هر کسه کچن، مستولی : صالغین خسـته‌لق = قولره و وبا کبی بر مملکتی استیلا ایدن علت ساریه. = س. توزیع اولنمش ییلاق ویرکی، سالیانه. [ج. سالیغ.]

صالقی { ص. ۱. صارقیق، سو۔ لپوك، پورصـوق. ۲. سـقط، عذرلی، قصـورلی : بر یانی صـالق آدم. ۳. یاغمورلی، یاغمور یاغدیران : صالق بولوت.

صالقیم { س. ۱. اوزوم وخرما کبی بر چوغی بر صاپده بولنـان میوه، عنقود : اوزوم، خرما صالقیمی؛ بر صالقیم اوزوم. ۲. صالقیم شکلنده طوران شیء، هونك : صـالقیم صـالقیم صار۔ قیوردی. ۳. طرانمامقدن فتیل فتیل اولمش صاچ بولوکی : صاچی صالقیم صالقیم. ٤. بح. یالکن بزندن برطور بویه موضـوع واوزری خلاطله صارلمش اوفاق دانه‌لردن عبارت مرمی. || صالقیم آتش = متراليوزك مرمیلری کبی برچوق دانه‌سی برلـکده آتیـ۔ لان مرمی ویا دوتما فشنکی. || صا۔ لقیم سوکوت = داللری آشاغی صـارقان سـوکوت آغاجی. || صالقیم صاچاق = بر قاچی بر لـکده اوله‌رق آصیلان صاچاق ویا پاره‌لانوب پارچه‌لری صارقان ییرتیق شیء. || صـالقیم کوپه = زنجیرله آصیلی بر قاچ طاشدن مرکب کوپه.

صالقیم { س. ۱. ایلك بهارده صالقیم شـکلنده بیوك چیچکلر آچار وآصمه کبی چارطاغه صا۔ ریلیر آغاج انواعی : صالقیم آغاجی؛ صاری صالقیم. ۲. اقاسیا آغاج.

صالقیمق { فل. (اتلر) کوشیوب صارقمق.

صاللاباش { ص. ۱. بلا اختیار باشنی صاللانان (آدم). ۲. یورورکن باشـنی صاللایان (آت).

صاللاپاتی { ص. ملاحظه‌سز، تأ۔ ملسز، دوشونمه‌دن وصـایغیسز اوله‌رق هر ایشـه طالان.

صاللا صرت { ح. صاللا صرت ایتـمك = صرتنـه

آلمق، یوکلنمك: قویروغنی صاللاصرت ایتدی.

صاللامق { فتـ. ۱. منتظم برصورتده ودائما بر یولده اویناتمق، تحریك ایتمك: بشیك. صالینجاق، ال صاللامق. ۲. مجـ. بر ایشی کورمیوب تأخیر ایتمك: بنی نه صاللایوب طوریورسك. || باش صاللامق = ایشیتمکسزین دیکلمك، الای کچیرمك. || بشیك صاللامق = امك ویرمك. || قاؤق صاللامق = مداهنه ایتمك. || قویروق صاللامق = ۱. تبصبص ایتمك. ۲. تشویقکارانه حرکتده بولنمق. || صاللامامق = اهمیت ویرمه‌مك، وظیفه ایدنمه‌مك، صایمامق. || قویروق صاللایان = اوزونجه قویروغنی دائما صاللایان کوچك بر قوش.

صاللامه { سـ. اویناتمه، تحریك.

صاللاندیرمق { فتـ. ۱. اویناتمق، تحریك ایتمك: بوکون واپور بزی ایی صاللاندیردی. ۲. آصمق، صلب ایتمك: جانی‌یی صاللاندیردیلر. ۳. مجـ. لان وعدلرله تعویق وتأخیر ایتمك: بوکون یارین ایله ایکی آیدر صاللاندیریور.

صاللانمق { فلـ. ۱. منتظم صورتده کیدوب کله‌رك اوینامق، خرام ایتمك: صندالیه‌سی اوزرنده صاللانوب طوریوردی؛ صالینجاقده صاللانمق؛ ۲. مجـ. دوشمك اوزره بولنمق، دوشمه‌سی، عزلی، سقوطی یاقین اولمق: اسپانیه قابنتوسی صاللانیور.

صاللانمه { سـ. اویناتمه، حرکت، خرام.

صاللی { صـ. ۱. صال کبی یایوان وآچیق: صاللی بنا. ۲. صال کبی استر واکنه بوبوینه بیوك.

صالماستره { سـ. مجـ. خلاط تللرندن صاچ کبی اوریلی قوردون که مختلف ایشلرده قوللانیلیر.

صالمق { فتـ. ۱. یایمق، سرمك، اوزاتمق، بسط ایتمك: سایه صالمق؛ یتاق، پوست صالمق. ۲. قومق، براقمق، آتمق، وضع والقا ایتمك: بزی صویه صالمق: اتمکی فرونه صالمق. ۳. ایلری‌یه سورمك، آچمق، چیقارمق: کمی‌یی انکینه صالدی. ٤. سورمك: دال بوداق صالمق؛ کوك صالمق. ٥. کوندرمك، سوق ایتمك: اوجهته بر فرقه صالدی؛ آدم، خبر صالدی. ٦. قویویرمك، صالیویرمك، اوزاتمق، صارقتمق: صاچلرینی صالمش. ۷. طرح، توزیع، تکلیف ایتمك: سالیانه صالمق. ۸. تأخیر، تعویق، امهال ایتمك: فردا‌ره صالدك بنی. ۹. اوستنه آتمق، هجوم ایتدیرمك: آتماجه‌یی قوشه، تازی‌یی طاوشانه صالدی. = فلـ. ۱. تجاوز، تعرض ایتمك، هجوم ایلك: بوکوپك صالارمی؟ آیی آدمه صالار. ۲. ایلغار وآقین ایتمك: دشمنه صالمق. ۳. مجـ. (لنکرانداز کمی) روزکار وآقندی جهتنه طوغری باش ویرمك: کمی صالمش.

صالمه { سـ. صالمق ایشی. لا: صالمق.

صالمه { صـ. ۱. باشی بوش کزن (حیوان): صالمه خرکله؛ صالمه صیغیر. ۲. بورمه‌سز، موصلقسز، سربست آقان (صو)، خورخور: صالمه صو. = سـ. پرنج ایله پشمش پلاولی یمك: مدیه صالمه‌سی. || صالمه ایپ ودها طوغریسی صالمه ایپی = صالمه حیوانلری طوتدقلری کند. || صالمه طومروق = قره قولك کیجه سوقاقده طوتدیغی آدملری موقتاً قپادقلری محبس. || صالمه قره قوللقجی = سابقده کیجه قول کزن ضابطه، سیار پوسته.

صالنجاق { سـ. ۱. اکلنجه ویا جناستیق مقصدیله صاللانمق اوزره برآغاجه ویا مخصوص دیکلمش دیرکاره آصیلی طوران فلقه شکلنده تخته: صالنجاغه چیقمق؛ صالنجاقده صاللانمق. ۲. کوچك چوجقلری اویوتمق ایچون بشیك یرینه مستعمل واوطه‌نك ایکی دیوارینه میخلانمش حلقه‌لره ایپله آصیلی معلق یتاق. ۳. ینه بو شکلده واکثریا ایپدن آغ حالنده بیوکار ایچون اکلنجه‌لی یتاق.

صالندی { سـ. ۱. اوینامه، حرکت. ۲. طالغه، تلاطم: دکیزده برآز صالندی واردر. || صالندیده = صاغلام اولمیان، شبهه‌لی: ایشمز صالندیده.

صالندیلی { صـ. متین واوتوراقلی اولمیان، معلق: صالندیلی بنا.

صالنمق { فلـ. یوروركن برصاغه، برصوله تمایل

ایتمك، تبختر ایتمك، خرامان اولمق.

صالنمه { س. و :

صالنیش { س. صاغه صوله تمایل ایده‌رك یوریمه، تبختر، خرام.

صالون { س. [فر. Salon] ۱. خانه و قوناغك مسافر قبول ایتمكه مخصوص اولان الك بیوك واك مزین اوطه‌سی، باش اوطه، دیوان، عرض اوطه‌سی. ۲. سرگی محلی، خصوصی موزه، معرض، عرضگاه : رسم صالونی. || صالون آدمی = الفت وقبول كبی مراسم رسمیه وخصوصیه‌نك قواعد وآدابنی وجمعیته كیروب چیقمه اصوللرینی لایقیله بیلوب اجرا ایدن آدم.

صاله { س. [فر. Salle] ۱. اوطه‌لرك اورته‌سنده مردیونك چیقدیغی واوطه قپولرینك آچلدیغی آچیق محل، دیوان، دیوانخانه : بو اوك صاله‌سی پك طار. ۲. قوغوش، بربنای رسمیده كنكیش وعمومی اوطه : درس صاله‌سی، عملیات صاله‌سی، یمك صاله‌سی.

صالی { س. هفته‌نك اوچنجی كونی كه عبدهٔ اجرام سمائیه اولان اقوام قدیمه عندنده حرب الهی زعم اولنان مریخه منسوب عد اولندیغندن، شآمتله شهرت بولمش، واو اعتقاد مشركانه‌نك اثری برلشوب قالمشدر، عر. یوم الثلاثاء، فا. سه شنبه.

صالیار { س. آقان آغز صویی، سالیه. مر. با : سالیه.

صالیانغوز { س. [ر. Σάλιαγ-κος = سالیه‌لی] معروف قبوقلی سوموكلی بوجك، حلزون.

صالیق { س. خبر، پیغام. [«صالمق» دن. — چ. سالیق. — متروك ایسه‌ده، شایان احیا قیمتدار لغات جنسنده‌ن جمله سندندر. — « صالیق ویرمك » تعبیرنده قوللانیورسه‌ق‌ده، اونی‌ده سهواً «صاغلیق» تلفظ وتحریر ایدیورز.]

صالیق { س. [« صالمق » دن] اوجی زنجیرلی طوپوز.

صالیویرمك { فتـ. [«ویرمك» كبی « و » ك فتحیله زبانزددر.] ۱. طوتلمش و ضبط آلتنه آلنمش اولانی قویویرمك، براقق، ارخاء ایتمك : قوشی، اسیری صالیویرمك. ۲. محبوس اولانی حبسدن قورتارمق، محبسدن چیقارمق، اطلاق ایتمك : مدت محبوسیتنك صوك اوچ آینی عفو ایله صالیویردیلر. ۳. اوزاتمق، تراش ایتمه‌مك، كندی حالنده براقق، قویویرمك : صقال صالیویردی. ٤. بر شیئی ضبط ایده‌میوب براقیویرمك، قاچیرمق : قهقهه‌لری صالیویردی. ٥. براقق، مانع اولمامق، طوتمامق، رخصت ویرمك : كیجه یاریسنه قدر بزی صالیویرمدی؛ صله‌یه كیتمك ایستین خدمتچیبی عاقبت صالیویردی. ٦. صارقتمق، اوزاتمق، ایندیرمك : اتكلرینی صالیویرمش.

صامت { ص. عر. ث : صامته. [«صمت» دنصفـ.] ۱. صوصان، لقردی ایتمین، ساكت، ناطق مقابلی. ۲. سسسز، سس چیقارماز، صاغر : جسم صامت. ۳. جانسز (مال)، حیوانات كبی جانلی اولمیانی.

صامسون { س. طوغریسی صكسون. با : صكسون.

صامسه { س. بر نوع خمور طاتلیسی كه باقلاوه بیچمنده یاپیلیر. ایكی كناری كسیك دكلدر تاوه‌ده قزاردیلیر.

صان { س. ۱. حساب، تعداد. ۲. پارچه، قطعه : صان صان = پارچه پارچه. ۳. یوقلامه : صان كورمك = عسكری یوقلامه ایتمك. [بو اوچ معنا ایله بزجه مر.] ٤. اعتبار، شهرت، شان : آدی صانی وار.

صاناجی { وصانوجی. با : صانیجی.

صانامق { فتـ. ۱. صایمق، صایغی ایتمك، حرمت واعتبار ایلمك : انسان كندیندن بیوكنی صانامایدر. ۲. حرمت یوللی استهزا ایتمك، اكلنمك. ۳. پاره‌لامق، طوغرامق. ٤. با: صانیمق. [اسكیمشدر.]

صانجاق { سنجاغك املای صحیحیدر. با : سنجاق.

صانجدیرمق { فتـ. ۱. صاپلاتمق، باتیرتمق، صوقدیرمق : ایكنه صانجدیرمق. ۲. یره دیكدیرمك، ركز ایتدیرمك : سنجاغی، مزراغی صانجدیرمق.

صانجلمق { فج. ١. صاپلانمق، باتیرلمق، صوقلمق: وجودمه ایکنه‌لر صانجلیور. ٢. یره دیکلمك، رکز ایدلمك: سنجاق، مزراق صانجلدی.

صانجمق { فتـ. ١. صاپلامق، صوقمق، باتیرمق: ایکنه صانجمق. ٢. یره دیکمك، رکز ایتمك: سنجاق، مزراق انجدی. ٣. اوروب کچیرمك: سونکی یی، میچی کوکسنه صانجدی.

صانجی { سـ. ١. بدنك داخلنده صاپلانوب صوقار کبی کسکین آغری: کوکسمده، صاغ بوکرمده بر صانجی طویبورم. ٢. قارن آغریسی، اکثریا لینتدن اول کلن باغرصاق راحتسزلغی: صانجیسی واردر؛ صانجی‌یه طوتلدی. || صانجی دکنکی = آتك صانجیسنه ایی کلدیکی زعم اولنان قرمزی قابوقلی برجنس آغاج که اوندن اکثریا قامچی صاپی یاپارلر.

صانجیلانمق { فط. صانجی‌یه اوغرامق، قارن آغریسنه طوتلمق.

صانجیلی { صـ. صانجیسی اولان، قارنی آغریان ویا داخلاً کسکین بر آغریسی اولان: اقشام صانجیلی ایدم.

صانجیمق { فل. (بر عضو داخلی) کسکین بر آغری ایله آغریمق: یورکم، معده‌م، قارنم صانجیور.

صانسار { یا صاکسار. با: صکسار.

صانع { صـ. عر. ث: صانعه. [« صنع » دن سـ‌ف.] یاپان، ایشلین، یارادان، فاعل، خالق: صانع السموات والارض = کوکلری ویری یارادان؛ صانع حقیقی = هر شیئك فاعل حقیقیسی اولان جناب حق. [صنعتکار معناسیله لسانمزده پك قوللانلماز.]

صانغی { صـ. اورغون کبی سرسم، شاشقین، سرکردان: باشی، بینی صانغی؛ صانغی آدم.

صانغیلامق { فل. سرسم اولمق، شاشقینلق کلمك: باشم صانغیلادی؛ صانغیلادم.

صانغیلق { سـ. سرسملك، شاشقینلق.

صانق { یاخود صانق. سـ. قوش ترسی، طیور کوبره‌سی.

صانقلاتمق { فتـ. آوه کوتوریله‌جك آتمجه کبی قوشی پینکده آجیقدیرمق.

صانکه { حـ. ١. طوت که، فرض ایت که، فرضا: صانکه بن یدم. ٢. کویا، کأنه: صانکه بن سبب اولمشم. ٣. مثلا، بالفرض، یعنی: صانکه بویله یاپسه‌ق دها ایی اولمازمی دیورم.

صانلی { صـ. شهرتلی، شانلی: آدلی صانلی آدم.

صانمق { فتـ. مضـ: صانیر. ١. ظن ایتمك، کمان ایلمك: بن سزی کلمه‌مش صانیوردم؛ بنی نه صاندیکز؟ کوزلرمدن آتش چیقیور صاندم. ٢. فرض، قیاس ایتمك، صایمق: بر کورشده یوز کشیلك بر جماعت صاندم. ٣. عد واعتبار ایتمك: خیره صانمق (وطوغریسی: خیر صانمق) خیر عد ایتمك.

صانو { سـ. یاخود:

صانی { سـ. ١. ظن، کمان، زعم، فرض، قیاس. ٢. وهم، خیال.

صانیجی { یاخود صاناجی. صـ. دوشونن، ظن‌ده بولنان: خیر صانیجی = خیر اندیش، خیر خواه؛ کم صانیجی = بد اندیش، بد خواه.

صاوات { سـ. [عر. « سواد » دن] کومش اوستنه قورشونله و برطرز مخصوصده یاپیلان قره‌قلم نقشلر.

صاواتلی { صـ. کومش اوستنه قره قلم نقشلرله مزین: صاواتلی قوطی.

صاواش { سـ. غاوغا، نزاع، منازعه، جدال، مقاتله؛ صاواش یری = میدان حرب، معرکه.

صاواشمق { فشـ. غاوغا ایتمك، منازعه‌یه کیریشمك، مقاتله ایلمك.

صاواق { سـ. صویك تقسیم اولندیغی یرده‌کی اورتیلی و لوله‌لی حوض، صو مقسمی، تقسیم.

صاوان { صـ. ١. کچن، دوامسز، بیبقا، موقت. ٢. آز قیمتلی، دکرسز.

صاودیرمق { فتـ. ١. کچیرمك، طوردیرمامق، دفع ایتدیرمك: صانجی‌یی، باش آغریسنی، باشمه کلن غائله‌یی صاودیردم. ٢. قوغدیرمق، طرد وتبعید ایتدیرمك: شو تنبل اوشاغی صاودیرملی.

صاوُرلَق { فج. فل. ١. قا. ریشـدیرلق، آلت اوست ایدلك: آتش صاوورلدی. ٢. خرمانده دوکیلوب اینجه صمان قیرندیسیله قاریشیق قالان حبوبات هـوایه آتیلوب آیرلمق: خرمان، بغدای صـاورلدی می؟ ٣. روز کارله هـوایه قالقمق، اوچرلق: میداندهکی کول صاو. رلدی. ٤. طاغیلوب محواولمق، اورتهدن قالقمق: بوصمان بویله آچیقده قالیرسه بتون صاوریله جقدر.

صاوُرمَق { فتـ. ١. قاریشدیرمق، آلت اوست ایتمك: آتشی کورکله، خرمنی یابه ایله صاورمق. ٢. خرمنـده اینجه صمان قیرندیسـیله قاریشیق او. لان حبوباتی هوایه آتوب آیرمق: خرمنی، بغدایی صاورمق. ٣. بر مایعی فیجینك ویا کوپك مو. صلوغنـدن چکوب اوستنه آته. رق قاریشـدیرمق: سرکهیی، ترشیٖیی صـاورمق. ٤. هوایه قالدیرمق، اوچرمق: یل توزی صاوردی. || آتوب صاورمق = ١. (قاصرغـه) توز طوپراغی قالدیروب اورتهلغی آلت اوست ایتك. ٢. مجـ. یالاندن اوکمك، آورت صـاتمق. || مجـ. اسـوب صـاورمق = آتوب طـوتمق، باغروب چاغرەرق حدت ایتمك، بوراکی پاتلامق. || قلیج صـاو. ورمق = شدتله قلج اویناتمق. || کولی صاورمق = محو وتدمیر ایتمك.

صاوُروق { صـ عقلی صاورلمش کبی ملاحظهـ.

حرکت ایدن، فرفره.

صاوسهٔ { حـ. یاواش، آغر، آ. هسته. مر.

صاوسهلامَق { فتـ. آوتمـق، تأخیر ایتمـك، بر ایشی لیت لعـل ایله کچیروب یاپمامق: صاوسهلایوب طوریور.

صاوُشدیرمَق { فتـ. ١. کچیرمك، کچیشـدیرمك، ابی ایتمـك، آتلاتمق: صیتمهیی صاوشـدیردم. ٢. قـورتلمق، باشدن آتمق، دفع ایتمك: شـو غائلهیی ده صاوشـدیرسهٔق؛ مخا. طرهیی صاوشدیردم.

صاوُشماز { صـ. کچمز، ابی اولماز، اوکماز، مزمن: صا. وشماز خستهلق.

صاوُشمَق { فل. ١. کچمك، مند. فع اولمق، ایلشمك، ابی اولمق: صیتمه، باش آغریسی، صانجی صـاوشدی. ٢. کیزلیجه قاچمق، یان چیزمـك، کیتمـك، چکلمـك: بز اوتوروررکن او اصوللهجق صـاوشمش. [«صیو. شمق» دخی دینلیر.]

صاوُق { «صغوق» و«صووُق» یازدیغمز لفتـك املای صحیحیدر.

صاوُل { حهـ. [اصل امر صیغهسی اولمغـله، جمعنـده یعنی بردن زیاده آدمـه خطـاب او. لندقده: صاولك دینیر.] چکیل، یول ویر، دستور، وارده!

صاوُلَق { فل. صاقنوب بر طرفه چکلمـك: هر کس صاوِلسون.

صاولهٔ { سـ. [یتا.] مجـ. سفائنده سنجاغی واشـارت بایراق

وفلامهلرینی دیرکه چکمکه مخصوص اینجه ایپ.

صاومش { صـ. کچمش، فـوت اولمش، مافات: صاو. مش شیٔ.

صاومَق { فتـ. ١. قوغمق، دفع، طرد ایتمـك، اذن، رخصت ویرمـك: بن آشچیٖیی صاودم. ٢. آتلاتمق، کچیرمك: بن نوبتی صـاودم. ٣. نازکانه دفع ایتمـك، حسن قبـول ایله برابر چـوق طـوردیرمیوب اصوللـه کیتمـك لزومنی اشراب ایتمك: بن شو مسـافرلری صا. وەیمدهکلهیم. || صـاتوب صاو. مق = تکمیل صـاتمق، بر شیٔ براقـامق. = فل. ١. کچمـك، دفع وزائل اولمق: خسـتهلق، غلبهلق، موسم صاودی؛ آرتق بوچیچکلرصاومش. ٢. ایشلیوب کچمـك، تأثیر ایتمـك: صوٗوق ایچمه صاودی. مر.

صاومهٔ { سـ. صاومق فعلی. ١: صاومق. = صـ. صاو. لان، کچیرلن (شیٔ): باشدن صـاومه = مجرد باشـدن دفع ایدلك ایچون یاپیلان، دقتسز، اوسـترن کور ایش: بو ایشی پك باشدن صاومه یاپشسکز؛ باشدن صاومه برجواب ویردم.

صاوهٔ { سـ. ١. خبر، پیغـام، نبأ. ٢. مژده، بشارت.

صاوهٔ { سـ. کوچـك اورس، بیلکی اورسی.

صاوهجی { وچـ. سـاوهجی. سـ. صـ. ١. خبر ویرن، خبرکوترن، مخبر. ٢. مژده کوترن، مژده ایصـال

ايدن، مبشر. [بشير معناسيله واو مقامده استعمال اولنور اسامیء تركيه دندر.]

صايا { س. [« صايمق » دن] سابقده اغنامك تعدادیله رسمنك جبايتنه مأمور تحصيلدار ان صنفی، اغنام مأمورينی، ميری ماندره‌جيلری؛ صايا اوجاغی = بو صنفك سلك مخصوصی كه اليوم عيد اضحاده سرای همايون قربانلرينی تقديم ايتمك خدمتيله موظف اولوب قيافت مخصوصه‌لری واردر. ‖ صايا چوخه‌سی = بو اوجاق افرادينك اثوابنه مخصوص بر جنس قباجه چوخه.

صائب { ص. عر. ث : صائبه. [« صواب » دن سف.]
١. طوغری نشانه وهدفه واران : سهم صائب. ٢. خطا ايتمين، طوغری، مقصده اويغون: رأی صائب؛ افكار صائبه.

صايدیرمق { فتد. ١. تعداد ايتدیرمك : باغك كوتوكلرينی باغچوانه صايدیرملی. ٢. حرمت و رعايته مجبور ايتمك : كنديني چوق صايدیرر. ‖ دلی‌يه پوستكی صايدیرمق = برينی مالايعنی ايله اوغراشديرمق.

صايرو { ص. يا :

صايری { ص. خسته، مريض، نامزاج، كيفسز، اوزكون. [متروك ايسه‌ده‌يری بوش قالمش مستحق احيا لغات مخصوصه‌مزدندر.]

صايريلق { س. خسته‌لق، مرض، نامزاجلق، كيفسزلك،

اوزكونلك.

صايش { س. ١. صايمه، تعداد، شمار : ايكنجی صايشم ايلك صايشمه اويمدی. ٢. حساب، محاسبه.

صايشمق { فشد. آره‌ده حساب كورمك، حسابلاشمق : بز اونكله صايشدق. = فتد. محسوب ايتمك، حسابه كچيرمك : بن اوآقچه‌يی صايشمشيدم.

صايغی { س. [« صايمق » دن] ١. صايی، حساب. ٢. حزم، احتياط، ملاحظه : هيچ صايغی يوقمی؟ ٣. حرمت، اعتبار، رعايت : انسان بيوكلرينه قارشی دائما صايغی صاحبملیدر. ٤. خاطر، خاطرشناسلق : اونك صايغيسی واردر. ٥. ادب، پروا : صايغی ايله حركت ايديور.

صايغيسز { ص. ١. ملاحظه‌سز، احتياطسز. ٢. صايمیان حرمت و رعايت ايتمين: پدرينه قارشی پك صايغيسز بولنيور. ٣. خاطره رعايت ايتمين، خاطر ناشناس : بكا قارشی صايغيسز بولندی. ٤. پرواسز، بی‌پروا : نه‌قدر صايغيسز آدمدر!

صايغيسزلق { س. ١. ملاحظه‌سزلق، احتياطسزلق. ٢. حرمتسزلك، رعايتسزلك. ٣. خاطر ناشناسلق، خاطر صايمايش. ٤. پرواسزلق، بی‌پروا حركت.

صايغيلی { ص. ١. ملاحظه‌لی، احتياطلی. ٢. حرمت ورعايت ايدن. ٣. خاطر صايان، خاطر شناس. ٤. تربيه‌لی، ادبلی، كيمسه‌يه طوقنمامغه چوق دقت ايدوب غايتله محترزانه حركت ايدن : چوق صايغيلی آدمدر.

صايقلامق { فل. اويقوده و يا صيتمه طالغينلغنده آبوق صابوق سويلمك، هذيان ايتمك : بتون كيجه صايقلامشدر. = فتد. بر شيئی چوق آرزو ايدوب دائما دوشونمك، صايقلارجه‌سنه دائما اونی دوشونوب خاطردن چيقارمامق : مملكتنی صايقلايوب طوريور؛ زنكين بر قاری آلوب ثروته نائل اولمغی صايقلايور.

صايقلامه { س. ١. اويقوده ويا صيتمه طالغينلغنده سويلنمه، هذيان : بنه صايقلامه‌سی طوتدی. ٢. بر شيئی چوق آرزو ايدوب دائما اونی دوشونمه : او آدمك هر وقت زنكينلكی صايقلامه‌سی‌ده پك غريبدر.

صايلمق { مج. فل. ١. تعداد ايدلمك : بو قويونلر صايلدی‌می؟ ٢. حساب ايدلمك، محسوب اولمق : سزك بكا اخيراً ويرديككز آقچه‌ده صايلدی‌می؟ ٣. عد اولنمق، اعتبار اولنمق: انسانيتی اولميان آدم انسان صايلماز؛ لونی سياه اولان آدملرك جمله‌سی زنجی صايلماز؛ اوده بورانك اشرافندن صايلير. ٤. محسوب و معتبر اولمق، مقبول اولمق، مقبوله كچمك: نيتسز طوتيلان اوروج صايلماز. ‖ خاطری صايلمق = مرعی‌الخاطر اولمق؛ ومج. خيلی بيوك واهميتلی

اولمق : بو کیجه‌کی ده خاطری صایلیر بر فرطونه ایدی .

صایلیر { ص. معروف، مشهور، بنام : بو صایلیر فرطونه‌لردندر .

صائم { ص. عر. ث : صائمه. [« صوم » دن. سف.] اوروج طوتان، اوروجلی : کوندوز صائم کیجه قائم .

صایمازلق { س. [وغلطی : صاماز لق] عدم رعایت، حرمتسزلك، تحقیر .

صایمق { فت. ١. تعداد ایتمك: پاره صایمق. ٢. محسوب، داخل حساب ایتمك : نم صکره ویردیکمی صایمیورمیسکز؟ ٣. عدو اعتبار ایتمك، نظریله باقمق: انسان اولانلر یالانجی‌یی آدم صایمازلر؛ وفاسز احبابی احباب صایمامالی. ٤. مقبول و معتبر طوتمق : بونی صایمام ینه بیورك. ٥. حرمت ورعایت ایتمك: کنجلر دائما اختیارلری صایملیدرلر. ٦. اهمیت ویرمك، مهمسه‌مك: اوآدم مراسمی چوق صایار؛ اوکیمسه‌یی صایماز. ٧. احتیاط واحتراز ایتمك، حذر ایلمك: چوق صایار. || اوکنی آردینی صایمق = احتیاط اوزره حرکت ایتمك. || خاطرصایمق = حرمت ایتمك. || سوکوب صایمق = شتوم غلیظه‌یی صره‌لایوب شتم ایتمك. || هیچه صایمق = مهمسه‌مه‌مك، اهمیت ویرمه‌مك.

صایمه { س. صایمق فعلی، تعداد، شمار .

صاین { ص. [« صایمق » دن. چ. سایین] سچمه، کزیده، منتخب، ممتاز. صر .

صاینمق { فل. احتیاطلی طاورانمق، احتراز ایتمك، ملاحظه ایله حرکت ایلمك، اوکنی آردینی صایمق .

صایوان { س. با : صیوان .

صایی { س. ١. عدد، رقم : بر صایی خاطرده طوتمق. ٢. صایمه، تعداد، شمار : قویونلرك صاییسی؛ صایی‌یه کلمز = بیشمار، لایعد. ٣. حساب، محاسبه : صایی بیلمز؛ صایی اوکرنمك .

صاییجی { س. اغنامی صایان مأمور، تعداد مأموری.

صاییسز { ص. ١. صایلامش، عدد و مقداری نامعلوم : چماشیری چماشیرجی‌یه صاییسزمی ویریورسکز؟ ٢. حسابسز، تعداده کلمز، لایعد، بیشمار، پك چوق .

صاییلی { ص. ١. صایلمش، معدود: نم کتابلرم صاییلیدر. ٢. معین: صاییلی کون. ٣. معروف، مشهور: صاییلیلر دندر . ٤. محدود : خیدودلرك کونی صاییلیدر .

صَبا { سذ. عر. شرق شمالی جهتندن اسن خفیف و لطیف روزکار : باد صبا. [اسکی شعرامزه سرمایهٔ مقال اولان کلمات معدوده‌دندر.] || صبا رفتار = باد صباکبی خفیف وسریع یورویشلی .

صَباح { سذ. عر. کوندوزك ابتداسی، کونش چیقدقدن صکره زواله قدر اولان وقت و علی الخصوص طلوع شمسی متعاقب زمان، صبح، سحر : صباح اولدی؛ صباح نمازی؛ صباح یمکی؛ صباح درسی؛ صباح اقشام = هر صباح وهر اقشام مقنن، لاینقطع؛ اقشامه صباحه = اقشام اولمازسه صباح اوله‌جق، پك یاقیندر : بولجیمزاقشامه صباحه کلیر. || صباح اولمق = کوندوز آچلمق، شفق آتمق. || صباح ایتمك. کیجه‌یی صباح ایتمك = صباحه قدر اویومامق، کیجه‌یی اویقوسز کچیرمك. || صباحه چیقمق = صباحه یتیشمك. || صباحلر خیر اولسون، صباح شریفکز خیر اوله = اوکله وقتنه‌دکین تحیه تعبیریدر. || صباح الخیر = آتك آلنندن یوزینه اوزانان بیاض لکه، آقیتمه. = ظر. ١. صباح وقتی : صباح ارکن قالقار. ٢. بو کونك صباحی، بو صباح : صباح کلدم. ٣. یارینکی صباح : صباح کلیرم؛ صباح کلك. || علی الصباح، چین صباح = صباح پك ارکندن. || صباحلری = صباحلاین، صباح وقتی .

صَباحَت { سذ. عر. کوزللك، حسن وجمال ولطافت.

صَباحکی { ص. بو صباح واقع اولان و یا کورینن یاخودکلن : صباحکی آدم کلدی؛ صباحکی یمکلندر .

صَباحلاتمق { فت. ١. صباحه یتیشدیرمك، صباحه قدر یاشاتمق. ٢. صباحه قدر اویانیق بولندیرمق، صباحی بولدیرمق .

صباحلامق { فل. صباحه قدر اویومامق، بتون گیجه اویقوسز قالوب صباحی بولمق: اویونده صباحلامشلر.

صباحلاین { یاخود صباحلین. ظر. صباح وقتی، صباح ارکندن، علی الصباح: صباحلاین عربی درسی ویریلیور؛ صباحلین برآز قهوه آلتی ایدرم.

صباحلی { ص. هر صباح اولان: صباحلی اقشاملی = هر صباح هر اقشام واقع اولان ویا تکرر ایدن.

صبان { س. با: صاپان.

صباوت { س. [غلط اولوب طوغریسی «صبوت» ویا «صبا» در] چوجقلق، صبی و صبیه‌نك حالی وسنی، طفولیت: صباوتنده، صباوتندن بری.

صبایا { سث. جه. عر. فد. صبیه. با: صبیه.

صبح { سذ. عر. جه: اصباح. ١. صباح. صباح وقتی: نماز صبح = صباح نمازی؛ صبح و مسا = صباح اقشام. ٢. فجر، شفق؛ صبح صادق = صبحدن شفق سوکه؛ صبح کاذب = شفقدن اول موقت و یالاندن شفق سوکر کبی اولمسی.

صبحدم { ظز. [عر. صبح = صباح. فا. دم = لحظه] صباح وقتی، علی الصباح. عر.

صبر { سذ. عر. ١. باشه‌کلن آجی‌یه قارشی تلاش ومأیوسیت کوسترمیوب طیانمه، تحمل، اصل تر. چیدام، فا. شکیب: صبر ایتمك = چیدامق. ٢. کله‌جك واوله‌جق بر شیئ ایچون عجله و تلاش کوسترمیوب بکلمه: برآز صبر ایدك؛ صبر ایده‌میورم؛ صبرم توکندی (هر ایکی معنا ایله).

صبر { سذ. عر. عصاره‌سی طبده مستعمل بر نبات که اك اعلاسی سقطره جزیره‌سنده چیقار؛ صاری صبر، صبر خبلی، صبر قنبی، صبر کبدی = انواعی.

صبرسز { ص. ١. صبر وتحملی اولمیان، آجی‌یه طیانه‌میان، چیدامسز. ٢. بکلیه‌مین، عجول، تلاشلی.

صبرسزلق { سذ. ١. صبر ایده‌میش، چیدامسزلق ٢. بکلیه‌مه‌مه، عجله، استعجال، فوق العاده تلاش واضطراب درون: صبرسزلقله اوغلنك عودتنی بکلیوردی.

صبرلی { ص. صبری اولان، صبر ایدن چوق تلاش ومأیوسیت ویا عجله کوسترمیوب متانتلی طاورانان، چیدامل، صابر، صبور، شکیبا.

صبغ { سذ. عر. و:

صبغه { سث. عر. ١. ایچنه قماش و سائره باتیریلان بویا. ٢. خرستیانلرك واپتیزی، تعمید. ٣. دین، مذهب: صبغة الله. ٤. ص. اسپیرتو والقمان روحی ایچنده حل اولنمش مواد ملونه، فر. Teinture.

صبوح { سذ. عر. صباحلین ایچیلان شراب وسائره، مخمورلق بوزان.

صبور { ص. عر. [«صبر» دن سمب.] چوق صبرلی، پك چیدامل.

صبی { سذ. ص. عر. جه: صبیان. [«صبوة» دن صث. عربیده یاء مشدده ایله ایسه‌ده لسانمزده او صورتده قوللانلماز.] بالغ اولمامش ارکك چوجق، سن بلوغه وارمامش اوغلان: صبی حرکتنده ممتاز اولماز؛ مکتب صبیان = کوچك چوجقلره مخصوص مکتب، مکتب ابتدائی؛ ملعبهٔ صبیان = چوجق اویونجاغی.

صبیان { سذ. جه. عر. فد: صبی. با: صبی.

صبیح { ص. عر. ا: صبیحه. [«صبح» دن صث.] کوزل، لطیف، شیرین.

صبیه { سث. ص. عر. جه: صبایا. بلوغه ایرمه‌مش قیز چوجق.

صپا { س. یاشنی کچمش اشك یاوریسی، جحش. [دها کوچکنه قولون دیرلر. — دیکر بعض حیوانات یاوریلرینه‌ده اطلاق اولنور: کییك صپاسی.] || صیغیر صپا = جمله‌سی برابر.

صپا { س. [فا. «سه‌پا» دن غلط. «سپا» ده یازیلیر.] ١. اوچ آیاقلی اسکمله. ٢. صاتیجی طبله‌سنك آیاغی. ٣. صیواجی و بویاجی اسکله‌سی.

صپارنه { س. با: ساپارنه.

صپان { س. با: صاپان.

صپاچاق { یاخود صاپاچاق. س. [«صاچق» دن] ١.

طاغنیق شیء، پریشان وپراکنده شیء. ٢. سوس ایچون برشیئك کنارندن صارقان ویاکنارینه علاوه اولنان فضله قسم، صیوان: پرده صچاغی. ٣. پوسکوللی بیوك اویه: مقعد، جیبنلك صچاغی. ٤. چاتینك بنادن طیشاری‌یه چیقان کناری و بونك کنارینه علاوه اولنان اویه‌لی تخته‌دن سوس، طامله‌لق: ککیش، طار صچاق. || مج. آتش صچاغه صارمق = ایش صارپه وارمق. || صالقیم صچاق = صالقیم وپوسکول صورتنده هر طرفدن صارقان سوسلر.

صچاقلی { ص. ١. صیوانلی، کنارلرنده سوس ایچون پوسکوللی اویه‌لری وقیرمه‌لری اولان: صچاقلی پرده، مقعد، فیستان. ٢. کنارلرنده چیقندیسی، طامله‌لغی، اویه‌لی تخته‌دن سوسلری اولان: صچاقلی طام، چاتی. ٣. صاچی طرانمیوب فتیل فتیل باشنك هر طرفندن صارقان: نیچون بویله صچاقلی گزیورسك؟ ٤. اثوابی هر طرفدن صارقان شاپشال و ولامپاسه (آدم).

صچان { س. با: صیچان.

صچرامق { صچرانمق وساره. با: صیچرامق و ساره.

صحّ { س. [اصل «صحة» دن عر. فعل ماضی مفرد مذکر غائبدر] طوغری وبهوسزدر معناسیله بعض اوراق رسمیه‌یه و برات و حجت کبی محرراته چکیلن تصدیق اشارتیدر، که بعضاً مهر وامضا یرینی طوتار، ودائما کرفت یازیلیر: صح چکمك.

صَحابَت { سذ. عر. صاحب چیقمه، حمایه، مدافعه، یمسه‌یوب التزام ووقایه ایتمه: وقتیله ایلکنی کورمش اولدیغیچون هر وقت کندیسنی صحابت ایدیور؛ صحابت ایتمیورم طوغریسنی سویلیورم. [بو معنا لسانمزه مخصوص اولوب، معنای صحیح عربیسی ایسه آرقداشلق وصحبتدن عبارتدر، که بزجه او صورتله اصلا قوللانلمیور.]

صَحابه { سذ. جم. عر. فد: صاحب، صحابی. «اصحاب» ایله مترادفدر. با: صاحب، اصحاب، صحابی.

صَحابی { سذ. عر. جم: اصحاب، صحابه، صحب. فخر کائنات (صلعم) افندمزك رؤیت دیدارلریله مشرف و صحبت نبویه‌لری سعادتنه نائل اولان ذات: فلان ذات صحابیدر. [لسانمزده نادر الاستعمال اولوب، جمع صیغه‌سیله «صحابه‌دندر» تعبیری دها مأنوسدر.]

صَحابیّه { سث. عر. جم: صحابیات. رؤیت دیدارجناب نبوی شرفنه وصحبت رسالتپناهیلری سعادتنه نائل اولان خاتون: بر صحابیه، صحابیاتدن برخاتون.

صَحاره { س. [اصلی آکلاشیله‌مدی. — مکرکه «صحاری صندیغی» تعبیرندن مختصر اوله.] مشین ویا دری قاپلی یولجی صندیغی، حیوانه یوکلنمکه مخصوص وایچنه صوکچمز صندیق.

صَحاری { سذ. جم. عر. فد: صحراء. با: صحراء.

صَحّاف { سذ. عر. [«صحف»دن مبـ.] کتاب آلوب صاتان آدم، کتابجی؛ صحاف دکانی، صحافلر چارشیسی. [کتابجی دکانلرینه «کتبخانه» نامنی ویرمك لسانی آلت اوست ایدر غلطات جاهلانه دندر.]

صَحائِف { سث. جم. عر. فد: صحیفه. با: صحیفه.

صَحب { سذ. جم. عر. فد: صاحب، صحابی. صحابه و اصحاب ایله مترادفدر. با: صاحب، صحابی، اصحاب، صحابه.

صُحبَت { سث. عر. ١. آرقداشلق، همدملك، اختلاط. [عربیده اصل اولان بو معنا ایله لسانمزده نادر قوللانیلیر.] ٢. خاتم الانبیا (صلعم) افندمزك مبارك دیدار نبویلریله مشرف اولمق واقوال قدسیه‌لرینی استماع ایده‌رك برلکده بولنمق سعادتی: عبدالله بن عمر (رضهما) صحبت نبویه‌یه نائل اولمشدر؛ ویس القرانی زمان سعادتده یاشامش ایسه‌ده صحبته نائل اوله‌مامشدر. ٣. قونیشمه، کوریشوب لقردی ایتمه، مصاحبت، برلکده اوتوروب سویلشمه، محبت: اقشاملری طوپلانوب صحبت ایدردك؛ صحبت آره‌سنده سوزی کچدی؛ صحبتی طاتلی بر آدمدر. || حلوا صحبتی = حلوا پیشیروب یمك ایچون اقشامدن صکره واقع اولان اجتماع.

صِحَّت { سث. عر. [تعبیرات عربیه‌ده «صحة» صور-

تنده قوللانیلیر.] ١. کرچکلك، حقیقته موافق واساسلی اوله : بوسوزك صحتی وارمیدر؟ صحتنی تأمین ایتمکسزین ایشیتدیکم کبی سویلرم. ٢. صاغلاملق، درستلك، سقط ونقصان فقدانی. || ٣. سهو و خطادن عاری اوله، طوغریلق : بوکتابك یازیسی پك ایی دکلسه‌ده صحتنه دیه‌جك یوقدر. ٤. بدنك علل و امراضدن سالم و صاغلام اولمسی، صاغلق، عافیت : صحت بدن، صحت وجود؛ اولیه نعمت جهانده برنفس صحت کبی؛ صحت نامه؛ صحت اوزره = صاغ صاغلام اوله‌رق؛ صحتلر، صحت [و] عافیتلر اوله = حمامدن چیقان، تراش اولان و سائر بوکبی بر ایشده بولنان آدمله توجیه اولنور دعا تعبیریدر. || حفظ الصحه = ییوب ایچمه‌ده ویاتوب قالقمه‌ده وهر فعل وحرکتده صحت بدن شرائط ولوازمنه رعایت ایدوب امراض و عللك اوکنی آلمق قواعدینی جامع علم که فن طبك اك مهم واك نافع شعبه‌سیدر : حفظ الصحه درسی، معلمی.

صحراء { سذ. عر. ج : صحاری، صحارای. ١. اووه، قیر، دشت : تفرج ایچون صحرایه چیقمشلردی؛ صحاری واسعه. ٢. صوسز و نباتسز ککیش اووه، چول، بیابان، بیان : آفریقا صحرالری، سیبریه‌نك صحاری واسعه‌سی. || ٤. صحرا طوپی = طاغ طوپی کبی استر آرقه‌سنه یوکلنه‌جك صورتده خفیف اولمیوب دوز یرلرده متعدد حیوانلره چکدیریله‌رك تحریك اولنه بیله‌جك آغرلقده بولنان محاصره طوپی. || م. صحراء کبیر = آفریقاده مصر ومغرب ایله ممالك سودان آره‌سنده وادیء نیلدن بحر محیط اطلاسی سواحلنه دك ممتد اولان یرلرکه صوسز ونباتسز اوله‌رق همان خالی ایسه‌ده ظن اولندیغی کبی اووه و چول صورتنده اولمیوب طاشلق وقوری طاغلری ووادیلری حاویدر.

صحرانشین { ص. فا. عر. صحرا = قیر، چول. فا. نشستن = اوتورمق] قیرده ویاچولده اوتوران، اقامت ایدن: صحرانشین اولان بدویلر.

صحرائی { ص. عر. ث : صحرائیه. قیره ویا چوله منسوب ومتعلق.

صحف { سذ. ج. عر. فد : صحیفه. [مفردی معناسیله یعنی صحیفه‌لر مقامنده دیکر جمعی « صحائف » قوللانیلوب، بوایسه بزجه یالکز معنای آتی ایله مستعملدر:] کتب اربعهٔ سماویه‌دن باشقه بعض انبیاء عظامه نازل اولان صحیفه‌لر ویا لوحه‌لرکه هر بری برکلامی یعنی بر امر الهی‌یی حاوی ایدی : صحف ابراهیم (عم).

صحن { سذ. عر. ج : صحون. ١. خانه آولیسی، عرب اصولی اوزره خانه‌نك اورته‌سنده که آچیقلق. ٢. اویوق وبوش یر : صحن اذن = قولاق اویوغی. ٣. اورته، میدان، آره‌لق : صحن باغ، صحن کلستان. ٤. بیوك کاسه. [بو معنا ایله بزجه پك مستعمل دکلسه‌ده فتحیله یمك قابنه ویردیکمز اسم بوندن مأخوذدر.] ٥. تیاتروده اویونجیلرك اجرای هنر ایتدکلری محل مخصوص که پرده‌لرله مزین و سیرجیلرك انظارینه معروضدر. [با: صحنه.] || صحن ثمان = سکز مدرسه میدانی معناسیله فاتح دارالعلومی‌که مدرسه‌لکی طریق علمیده بر پایهٔ مخصوص عد اولنور : صحن ثمان پایه‌سی.

صحن { س. ١. یمك وضعنه و یمکله سفره‌یه قونمغه مخصوص باقیر قاب. ٢. بر صحن طولوسی یمك : بر صحن یخنی‌یی کندی باشنه یدی. ٣. یمك نوعی، درلوسی، طعامی ترکیب ایدن یمکلرك بهری : اقشام یمکنده اوچ درت صحن ویریلیر.

صحنلق { س. ١. نردبان باشنده و یا آلتنده اساساً صحنلرك وضعنه مخصوص اوستی مرمر دوشه‌لی سد. ٢. الیوم نردبانك دوندیکی پرده ویا آشاغیدن بر ایکی باصامق چقلدقدن صکره بولنان ککیش ومربع الشکل باصامق. == ص. برقاچ صحندن مرکب : بش صحنلق برطبله، سفره.

صحنه { س. بو اسم معناً اولان مناسبتیله برابر لفظاً ده ظاهر اولان مشابهتنه بناءً یو. Σκηνή دن مأخوذ اولان فر. Scène لغتی یرینه تیاترونك اویون اوینانیلان محلی معناسیله

لسانمزده برنجی دفعه اولەرق بوندن تقریباً اوتوز سنه مقدم طرف عاجزانەمدن قوللانلمش وخاطرمدەقالدیغنه کورەمصردە مطبوع عربی بر تیاترو کتابندە کورلمشیدی . لکن عربیدە صادك فتحیله بویله بر لغت بولنمدیغی کبی ، صادك ضمیله اولان « صحنه » نكده معناً مناسبتی یوقدر . بناءً علیه یا هاسز « صحن » قوللانلق و یاخود فارسی قاعدەسنجه « ه » تخصیص ایچون قبول اولنەرق لغت ترکجه عد ایدلمك اقتضا ایدر .

صَحْو { سذ . عر . آییقلق ، سرخوشلغك غیری . ژ .

صِحِّی { ص . عر . ث : صحیه . ۱ . صحته وحفظ الصحه فننه منسوب ومتعلق : برتدبیر صحی ؛ تقیدات صحیه . ۲ . طبابت واطبایه عائد : امور صحیه ، صحیه دائرەسی = باب سرعسکریده اطباء عسکریه و عسکری خستەخانەلرله بوكا متفرع ایشلره باقان دائرهٔ مخصوصه ؛ صحیه نظارتی ، مجلسی = قرانتینەلر و قرانتینه اطبای ایشلرینه باقان دائرهٔ مخصوصه .
|| امور صحیهٔ انسانیه قومیسیونی = طبابته متعلق رسمی معاینەلره مأمور عسکری قومیسیون ؛ امور صحیهٔ حیوانیه قومسیونی = بیطارلغه متعلق رسمی معاینەلره مأمور عسکری قومیسیون که ایکیسیده دائرهٔ عسکریەنك صحیه شعباتندندر .

صَحِیح { ص . عر . ث : صحیحه . [« صحة » دن صشـ .] ۱ . کرچك ، طوغری ، یالان اولمیان ، اساسلی : ایشیتدیکمز سوز ، خبر صحیح میدر ؟ صحیح دکل مصالدر . ۲ . کرچکدن ، بحق ، اصل ، حقیقی : پدر صحیحی اودر ؛ صحیح شعر آرانیلیرسه مجرد موزون ومقفی اولانسوز دکلدر . ۳ . علت و مرضدن سالم ، صحتده اولان ، صاغ : صحیح البدن = وجودی صحتده . [بومعنا ایله یالکز بویله ترکیبات عربیەدە قوللانیلیر .] ٤ . تام ، صاغلام ، قصورسز ، خالص ، صاغ : عیار صحیح ؛ صحیح الوزن ؛ سکهٔ صحیحه . ٥ . د . [صرف عربیده] حروف اصلیەسی میاننده حرف علت یعنی ا ، و ، ی بولنمیان : فعل صحیح . [« سالم » دخی دینلیر .] || ورقهٔ صحیحه = مقدما پوله بدل معاملات وسنداتده قوللانیلان تمغالی کاغد .
= ح . کرچك ، کرچکدن ، حقیقةً : صحیح اولەدر .

صَحِیحاً { ح . عر . صحیحدن ، کرچکدن ، حقیقةً .

صَحِیحلَشدیرمَك { فتـ . ۱ . صحیحه چویرمك . کرچکدن یاپمق : سز سیاحتی صحیحلشدیرمشکز . ۲ . تحقیق ایتمك ، صحتنی تدقیق و تأمین ایتمك : بو خبری صحیحلشدیرملی .

صَحِیحلَشمَك { فل . ۱ . کرچك چیقمق ، صحیحدن اجرا اولنمق ، فعل و اجرایه کلمك : فلانك کاه جکی صحیحلشدی می ؟ ۲ . تصدیق اولنمق ، صحتی تبین ایتمك : دونکی خبر صحیحلشدی .

صَحِیفه { سشـ . عر . ج : صحائف . کتاب ویا هر درلو یازلمش کاغدك بریوزی ، یاپراغك یاریسی : یوز صحیفەلی کتاب ؛ کتابك اوتوز بشنجی صحیفەسی ؛ صحائف تواریخده محرردر . [صحف صورتنده بر جمعی ده وار ایسەده معناسی باشقەدر . با : صحف .]

صِحِّیُّون { سذ . ج . عر . ط . اطبانك حفظ الصحه فننه چوق اهمیت ویرن بر صنف مخصوصی ، فر . Higiénistes .

صِحِّیّه { سشـ . عر . ۱ . قرانتنه ایشلریله وقرانتنه طبیبلرینك عزل و نصبیله والحاصل امراض وعلل ساریه ومستولیەنك سرایتندن ممالکی محافظه ایتمك تدابیر وتشبثاتیله اوغراشان دائره : صحیه نظارتی ، مجلسی ، مأموری ، تذکرەسی . ۲ . باب سرعسکریده اطبای عسکریەنك نصب و سوقلرینه و ترفیع و سائر ایشلرینه وعسکری خستەخانەلریله بالعموم عساکر شاهانەنك طبابت و صحتـه متعلق ایشلرینـه باقان دائره که متعدد شعبەلره منقسمدر : صحیه دائرەسی ؛ صحیه رئیسی .

صَخْر { سذ . عر . ج : صخور . و :

صَخْره { سشـ . عر . ج : صخرات . ۱ . قیا ، بیوك طاش . ۲ . اد . طاش و طوپراق انواعیله معادن مختلفەنك حال طبیعیده بولنان پارچەلری ، فر . Roche .
|| صخرة الله = بیت مقدسده انبیا وصلحاء بنی اسرائیلك عبادتکاهی بولنمش اولان مشهور قیا .

صُخُور { سذ . ج . عر . فد : صخر . با : صخر ، صخره .

صَد ﴿ عد. فا. یوز، مائه : صدبار= یوز کره؛ صـد پاره = یوز پارچه، پارچه پارچه؛ صدچندان= یوز اوقدر؛ صـد هزار = یوز بیك .

صَداء ﴿ سـذ. عر. ۱. سس، آواز : سس صدا یوق؛ بلند صـدا ایله چاغرمق، اوقومق، سـویلك. ۲. طاغـه ویا دیکر بر شیئه چارپوب کری دونن سس، عکس صدا، یانق: باق قالان بو قبـه‌ده بر خوش صـدا ایمش. [باق]. || حرف صدا، حروف صـدا. دها طوغریسی : حرف صوتی، حروف صوتیه. با : صـوتی. || مقیاس الصدا، مصور الصدا. با: صوت. || بحـ. صدا اشارتی = سیسلی هواده چاك ودودوك وسـائر سسلی آلات مخصوصـه ایله ویریلن اشارت.

صَدارَت ﴿ سذ. عر. [« صدر » دن] ۱. صـدرده یعنی باشده بولنمه، اوکه کچمه، ریاست. ۲. صـدارت عظمی، صدر اعظم مقـام سـامیسی، صـدراعظملق، دولت علیـهٔ عثمانیـه ده ریاست وکلا، وکالت مطلقه : صـدارته کچمـك = صـدر اعظم اولمق؛ صـدارت مستشاری؛ صدارت مکتوبجیسی. ۳. روم ایلی وآناطـولی قاضیعسکرلکی که دائرهٔ جلیلهٔ مشیخت اسلامیه‌ده ایکی بیوك مقـام وطریق علمیـه‌ده اك عالی پایه‌در. با : صدر .

صَدارَتپناه ﴿ ص. فا. [عر. صدارت= ریاست . فا. پناه = ملجأ] مقـام صـدارت عظماده بولنان، مقام مشارالیه ایشلرینك استنادگاهی، وزیر اعظم .

صَدارَتپَناهی ﴿ ص. فا. صـدر اعظمـه ومقـام معلای صدارته منسوب ومتعلق: امرنامهٔ صدارتپناهی؛ حضـور عالئ صدارتپناهیلرینه .

صَداسز ﴿ ص. سـسـز، سـی چیقمـاز، سـاکت: سـسـز صداسز = سـاکن وساکت. == ح. سسـز جـه، سس چیقـارمقسزین، کمال سکوت و سکونله : سـسـز صداسز وظیفه‌سنی اجرا ایدیور .

صُداع ﴿ سـذ. عر. ۱. باش آغریسی. ۲. مج. معجزلك، تعجیز : صـداعی مـوجب اولمق = تعجیز ایتمك، باش آغریسی ویرمك. ۳. ط. باشه عارض اولان وجع. فر. Céphalalgie؛ صداع معنده=Céphalée؛ صداع نقریسی= Céphalagre.

صِداق ﴿ سذ. عر. [صادك فتح وکسری جائزدر.] زوجه مهری، کابین، نکاح بدلی.

صَداقَت ﴿ سذ. عر. [«صدق» دن. ترکیبات عربیه ده: صـداقه] ۱. دوستلق، محبت، دوستلقـده ثبـات، وفادارلق. ۲. افنـدی وولی نعمته شکور ومنتـدار اولوب حق نعمتنی اونوتمامه : خدمتیده اك زیاده آرانیـله جق شیء صـداقتدر؛ دولتنه، پادشاهنه ابراز صداقت ایتمك. [لسـانمزه خاص اولان بو ایکنجی معنـا برنجیسـندن مستعاردر.]

صَداقتلی ﴿ ص. صـداقتی اولان، احبابنـه ویا افنـدی و ولی نعمتـه وفادار، حقیقتلی، صادق، طوغری .

صَدالی ﴿ ص. سـی اولان، سسلی، سس چیقاران .

صَدانُویس ﴿ سذ. فا. فونوغرافه ویرمك ایستدکاری اسمـدر. « بانکنویس » دها مناسبدر .

صَدبَرك ﴿ ص. فا. [صـد = یوز. برك = یاپراق] یوز یاپراقلی، قاتمرلی : کل صد برك = بر نوع کل .

صَدپاره ﴿ ص. فا. [صـد = یوز. پاره = پارجـه] یوز پارچه، پارچه‌پارچه، ریزه ریزه؛ دل صد پاره = قلب مجروح .

صَدَد ﴿ سـذ. عر. ۱. یاقینلق، قرب، جوار. [عربیـده اصل معنـاسی اولان بو معنـا ایله لسانمزده قوللانلماز.] ۲. قصد، نیت، تشبث : اوزون بر سیاحت ایتمك صددنده بولنیور؛ بن درسـه باشـلامق صددنده ایکن سز کلـدیکز. ۳. کلامدن مقصـود اولان ماده، مقصد، مبنی علیه، مبحوث عنـه، مانحن فیه : صدددن آیرلمیه‌لم؛ صـددك خارجنه چیقمایك؛ خارج از صدد سوز سویله‌ملی؛ صدده، صددمزه رجوع ایده‌لم .

صَدر ﴿ سـذ. عر. جـ : صـدور. ۱. کوکس، سینـه، بر: صـدرینی بر قاچ نشـانله تزیین ایتمشـیدی؛ علت صدر = کوکس خسـته لغی. ۲. یورك، قلب، خاطر: علم سطورده دکل صدورده‌در؛ صدره شفا ویره‌جك بر

خبر، بر جواب يوقدر. ۳. هر شيئك، اوكى، باشى، ايلريسى، الڭ عالى و رفيع محل : صدره چكمك؛ صدرده قورلمق. [او. طه‌نك باش طرفنده اوتورمغه مخصوص اولان « سدير » دخى بوندن غلطدر. با : سدير] ٤. باش، رئيس، الڭ عالى مقامده بولنان: صدر اعظم، صدر عالى = وزرا ووكلانك باشى؛ صدر آناطولى = آناطولى قاضيعسكرى؛ صدرروم= روم ايلى قاضيعسكرى. ٥. [«صدراعظم» دن مخفف] دولت عثمانيه ده رئيس وكلا، وكيل مطلق حضرت پادشاهى: صدر لاحق، صدر سابق، صدر اسبق.

صَدرِ اَعظَم { سه. فا. [عر. صدر= باش . اعظم = دها بيوك] دولت عثمانيه‌ده رئيس وكلا، وزرا ووكلانك الڭ بيوكى، ذات حضرت پادشاهينك وكيل مطلق.

صَدرِنشين { صه. فا. [عر. صدر= باش طرف . فا. نشستن = اوتورمق] باشده او. توران، مجلسك الڭ بالاسنده طوران، رياست ايدن.

صَدرى { صه. عر. ۆ : صدريه. كوكسه منسوب و متعلق: امراض صدريه.

صَدرَين { سه. ت. عر. صدر روم ايلى ايله صدر آناطولى، آناطولى ايله روم ايلى قاضيعسكرلرى : صدرين مستشارى.

صُدغ { سه. عر. تـ. شقاق.

صُدغى { صه. عر. ۆ : صدغيه. تـ. ط. شقاقه منسوب ومتعلق.

صَدَف { سه. عر. جه : اصداف. ١. ميديه واستريديه قبيلندن قبوقلى دكيز بوجكى اجناسى. ٢. ايچنده اينجى بولنان بو قبيلدن دكيز بوجكى كه قبوغى دخى بياض وپارلاق اولوب فيل ديشى كبى صنايعده قوللانيلير. ٣. مذكور حيوانك قبوغى : صدف قولاى ايشلنديكيچون پك چوق شيئلر اعمال اولنمق اوزره اويلير. == صه. ذكر اولنان حيوانك قبوغندن معمول ويا اونكله مزين : صدف دوكمه، صدف چكمجه = صدف قاقه‌لى.

صَدَفچه { سه. فا. صدف دينلن واينجيى ويرن قبوقلى دكيز بوجكنك كوچكى وعاديسى.

صَدَفه { سه. عر. [« ه » سى تفريد ايچوندر] ١. اينجيى حاوى بولنان قبوقلى دكيزبوجكنك برتكى وبرقبوغى. ٢. تـ. قولاغك خارجده‌كى اويوغى كه حلزونى الشكل اولوب اورته‌سنده دليكى واردر.

صَدَفى { صه. عر. ۆ : صدفيه. تا. اصداف دينلن قبوقلى دكيز بوجكى قبيلندن اولان.

صِدق { سه. عر. ١. طوغريلق، كرچكلك، حقيقت : صدق افاده، صدق كلام. ٢. خلوص، مخالصت، خالصيت : صدق نيت؛ صدق ايله محبت؛ صدق وخلوصله= خالصانه.

صَدَق { فل. عر. [اصلى « ق» ك ده فتحيله اولوب طوغرى اولمه ديمك اولان «صدق» ماده سندن ماضى مفرد مذكر غائبدر.] « ما صدق » تعبير عربيسنده مستعملدر كه بر مثل وسائره‌نك تطبيق اولنديغى ديمكدر : فلان مثله ماصدق اولەرق = بو مثل مصداقنجه.

صَدَقه { سه. عر. جه : صدقات. رضاء الله فقرايه ويريلن شئ : صدقه ويرمك؛ فقرا ايچون صدقه طوپلامق؛ صدقه‌يه محتاج اولمق؛ صدقه ايله چكنمك. [زمان سعادتده فقراء مسلمين ايچون طوپلانان زكاته دخى بو نام ويريليردى.] صدقهٔ فطر = فطره.

صَدمه { سه. عر. جه : صدمات. ١. چارپمه، اورمه، چاتمه: كمى صدمه‌يه اوغرادى، ريختيمه بر شدتلى صدمه ايله چارپدى. ٢. آكسزين باشه كلن آفت، انسانك حال مادى يا معنويسنى صارصان وقوعات، ايشمى بولنه قومش ايكن بر صدمه‌يه اوغرادم؛ طالعك صدمات متواليه‌سنه دوچار اولدى. ٣. كيم. پاتلامه. ‖ ط. صدمهٔ منعكسه، صدمهٔ مقابله = برتأثيرى متعاقب اونك ضدينه ظهور ايدن تأثير شديد، فر. Contre-coup

صُدور { سه. جه. عر. فد : صدر. با : صدر. — صدور عظام = صدر اعظملر؛ صدوردن = قضاة عسكردن.

صُدور { سه. عر. صادر اولمه، ظهور، حدوث، حاصل اولمه، وقوعه كلمه، چيقمه : سزدن بويله ايش صدور ايده-

جکنی مأمول ایتمزدم؛ ارادهٔ سنیه‌سی شرف صدور ایتدی؛ امرنامه‌نك صدورینه منتظرم.

صَدیق { سد صه عر. ث: صدیقه. جـ: اصدقاء. [«صدق» دن صفـ.] طوغری و حقیق دوست، یار وفادار.

صِدّیق { صه. عر. ث: صدیقه. [«صدق» دن سمب.] پك طوغری، اصلا خلاف سویلمز و خلف وعد ایتمیوب سوزنده طورور: حضرت یوسف صدیق (عم)؛ حضرت ابا بکر صدیق (رضه)؛ ام المؤمنین حضرت عایشة الصدیقه (رضها).

صر { د. صادمکسوره ایله باشلار بعض صفتلره کیروب مبالغه وتأکید بیان ایدر: صرصیقلام.

صر { یاخود صیر. سـ. ۱. چناق چوملکه سوریلن پارلاق بویا، ورنیك. [ابتدای ظهورنده سر صاقلانمه‌سی وجه تسمیه‌سی اولدیغی مظنوندر.] ۲. آیینه‌نك آرقه‌سنه سوریلن بویه.

صراجه { سـ. بوغازده اورلر چیقمسنی وبدنك بعض طرفلرنده یاره‌لر آچلمسنی موجب ارثی بر خسته‌لق، داء الخنازیر. || صراجه اوتی = آق باك، صیغیر قویروغی، بالیق اوتی انواعندن بر نبات.

صراجه‌لی { صه. داء الخنازیر علتنه مبتلا.

صَراحَت { سد. عر. آچیقلق، شبهه و تردده محل براقیه‌جق صورتده آچیق افاده، ایما و اشارتله اولمیه‌رق طوغرو‌یدن طوغری‌یه و آچیقدن بیان ایتمه، ایضاح: بوفقره‌ده صراحت یوقدر؛ صراحت ویرمك اقتضا ایدر.

صَراحَتلی { صه. آچیقدن بیان اولنان، رمز وایما ایله آکلادلمیوب ایضاحاتی حاوی اولان، تصریحاتلی: صراحتلی مکتوب؛ صراحتلی کلام.

صَراحَةً { حـ. عر. آچیقدن، ظاهراً، رمز وایما ایله وضمناً اولمیه‌رق طوغریدن طوغری‌یه، اسم ورسمیله، آچیقدن آچیغه، ایضاحاً، تصریحاً: کیفیتی صراحةً یازملی؛ صراحةً بیان اولنمیور.

صُراحی { سد. عر. اوزون بوینلی صو و شراب شیشه‌سی = بر صراحی صو؛ صراحی‌یی طولدیرمق. [عربیده صراح وصراحیه دخی دینلوب «صراحة» دن مشتق اولمغله، ایچنده کینی آچیقدن کوسترمسی ویا آچیق وبراق شرابه مخصوص اولمسی وجه تسمیه‌سی اولمق محتملدر.]

صِراط { سد. عر. ۱. یول، طریق، راه: صراط مستقیم = طوغری یول، طریق هدایت، دین حق. ۲. جهنمك اوزرنده قورلمش پك طار و کچلمه‌سی مشکل بر کوپری که اوزرندن کچیله‌رك جنته کیدیله‌جکدر: صراط کوپریسی. || مجـ. پك صرب ومخاطره‌لی یول.

صَرّاف { سد. عر. جـ. فا. صرافان. [«صرف» دن سمبـ. — اصل عربیسی صیرفی وجـ: صیارفه‌در.] آقچه‌بوزمق وتبدیل ایتمك ایله وآقچه‌یه متعلق هرنوع معاملاتله اشتغال ایدن آدم، معامله‌جی، بانکر: معتبران صرافاندن؛ صرافلر چارشیسی، کتخداسی. || کوشه صرافی = سوقاق ویا دکان کوشه‌لرنده اوکنده بر اوفاق چکمجه قویه‌رق پاره بوزمقله واوفاق تفك معاملاتله مشغول اولان کوچك صراف. || مجـ. صراف سخن = کوزل وسنجیده سوز سویلکه وسویلنمش سوزلری تقدیره مقتدر آدم؛ آدم صرافی = آدمك ایسنی کوتیسنی فرق و تمییزه مقتدر اولان.

صَرّافلق { سـ. ۱. صراف صنعت وتجارتی، آقچه بوزمق وآقچه‌یه متعلق معاملات: صرافلق ایدیور. ۲. آقچه بوزمقدن ویا دکیشدیرمکدن اولنان استفاده وآلنان فرق: بن صرافلق ایده‌جك دکلم.

صَرّافیّه { سد. عر. آقچه‌بوزمق ویا تبدیل ایتمك ایچون صرافك آلدیغی فرق، باش: لیرایی بوزمق ایچون قرق پاره صرافیه آلیرلر.

صَرب { صه. با: صارب.

صرب { سـ. صه. [Serbe] جنوبی اسلاو اقوامندن بر قوم که صاوه نهرینك طرفیننده و آدریاتیق سواحلندن طونه‌نك اوته‌سنه‌دك منتشردرلر: صرب قومی، صرب لسانی، صربلرك اخلاق وعاداتی.

صربجه { صه. صرب قومی لسانـ نده ویا بوقومك طرز

وطورنده اولان : صربجه لسان، کتاب، خوره، شرقی. == ح. صرب لسانده ویا طرز وطورنده : صربجه سویلمك، خوره تپمك. == س. صرب لسانی : صربجه نك بوشناقجه دن فرقی یوق کبیدر.

صربستان { سخ. م. با : صربیه.

صربلی { س. ص. صرب قومی افرادندن ویا صربیه اهالیسندن اولان آدم : صربلیلرك سویلدکاری لسان.

صربیه { سخ. م. [Serbie] صربلرك ساکن اولدقلری مملکت، طونه ایله صاوه مجرالری آره سنده مستقل بر قراللق تشکیل ایدن معروف مملکت.

صرت { س. ۱. آرقه نك یوقاری جهتی، ظهر، آکین : صرتنه آلمق؛ صرتی دیواره ویرمك. ۲. حیوانك قلیجلامه اولان آرقه سنك اك یوقاریسی : آتك صرتی اکردن یاره اولمش. ۳. حیوانك اوراسی پوستندن چیقان کورك : سمور، قره قولاق، قورت صرتی. ٤. اوزانان طاغك بوینه سورن قلیجلامه یری، یاماج اوستی : خط حدود او طاغلرك صرتی تعقیب ایدر. ۵. سم. ایچ طابیه شیوی. || صرتدن آتمق = درعهده ایتمه‌مك، استنکاف ایتمك، باشدن صاومق. || صرته آلمق = یوکلنمك؛ تعهد ایتمك. || بالیق صرتی = اورته سی قباریق وقبه لی : باغچه یوللرینی بالیق صرتی یاپملی. || برینك صرتندن چیقارمق = اونی اضرار ایده‌رك قزانمق. || صرت صرته ویرمك = مظاهرت، تعاون ایتمك. || صرتی طیامق = گوگنمك، استمداد ایتمك. || صاللا صرت ایتمك = صرتنه آتمق، یوکلنمك : کوپك قویروغنی صاللا صرت ایدوب کیتدی. || صرتی قوی = ایی کینمش، اوشومیه‌جك صورتده چوق کینمش.

صرتار { س. اوموزلری قالین دریلی بر جنس کلر. || صرتار بالیغی = کول ایزماریدی.

صرتارمق { فل. ۱. صرتی طیامق مغله قوتنه گوگنمك، آرقه پیدا ایتمك، جسارت گوسترمك : صرتاروب طوریبور. ۲. قبارمق، (بولوت) افقده بر صرت تشکیل ایده‌جك صورتده صره لانمق : بولوتلر صرتاردی.

صرتلامق { فت. آرقه سنه آلمق، صرتنه یوکلنمك == فل. صرتی طایامق، آرقه ویرمك، طایانمق.

صرتلان { س. یله لی قوردك بیوك نوعی که اولولری مزاردن چیقاریر ولشه کیدر بر ییرتیجی حیواندر، عر. ضبع، فا. کفتار. [یله سزینه تر. آندوق دیرلر.]

صرچه { س. ۱. چاقیل طاشیله قومك اریدلمسندن حاصل اولوب قیزغین خمورینه بر دمیر بوری ایله اوفلنه‌رك مختلف قابلر وسائر شیئلر یاپیلان جسم شفاف، جام، زجاج. [اساساً اسم عمومی ایسه ده دوکمه وکسمه اولانلری بللور اسم مستعارله تفریق اولندیغندن یالکز اوفلمکله حاصل اولان عادی جنسنه مخصوص قالمشدر :] صرچه دن اوده او توران قومشوسنه طاش آتماملی. ۲. کالنلره طاقیلان جامدن تل، رنکلی جامدن بونجوق انواعی. ۳. الماس طاسلاغی، خام الماس. ٤. جامدن تل کبی پارلاق قیل : صرچه لی کورك = پارلاق وقبا توگلی. ۵. موزایق دینلن اصولده یاپیلان منقش بللور.

صَرصَر { سذ. عر. پك شدتلی وصوقوق روزکار. [صفت کبی ده قوللانیلیر :] ریح صرصر.

صَرعه { سذ. عر. [یره اورمق دیمك اولان «صرع» دن] انسانك حسیاتنی غائب ایده‌رك دوشمه سنی واختلاج واضطرابی موجب اولان معروف سیکیر خسته لغی، تر. طوتار، طوتالاق : صرعه طوتمق، صرعه سی اولمق.

صُرعه { سذ. عر. [صادك ضم وکسری جائز] کوریشمه، پهلوانلق، خصمنی آتمق مهارتی. [مأنوس دکل ایسه ده «اسپور» لغت اجنبیه سنه ترجیحاً قوللانیله بیلیر.]

صَرعه لی { ص. طوتار علتنه مبتلا، صرعه سی اولان : صرعه لی اولانلری عسکره آلمازلر.

صَرعی { ص. عر. ؤ : صرعیه. ط. طوتار علتنه منسوب و متعلق.

صَرف { سـذ. عر. ۱. خرج، مصرف ایتمـه، آقچـه‌یی مبـایعاته ویروب بوزمه : چوق پاره صرف ایتدیکز؛ آیده نه‌قدر صرف ایدیور سکز؟ آقچـه‌نك کیمی صرفندن خوشـلانیر کیمی حفظندن. ۲. قوللانمه، ایشده بولنـدیرمه، استعمال، اشغـال ایتمـه : بو ایشـه صرف ذهن ایتـدم؛ صرف مسـاعی ایتمك. ۳. چویرمه، دوندیرمه، چکوب اوزاقلاشـدیرمه : بر ایشـدن صرف نظر ایتمـك = کوزلرینی چویرمـك، واز کچمك. ٤. بر لسـانی ترکیب ایدن کلمـه‌لرك تبدلاتندن وبربرندن چیقملرندن یعنی تصریف واشتقـاقدن بحث ایدن علم که کلمه‌نك ترکیب کلامده طوتدیغی موقعدن صرف نظرله [یعنی یووظیفه‌یی نحوه براقه‌رق] مجرد نفس کلمـه‌نك تبـدلات و تغیراتنی بیـلدیرر : علم صرف. بو علمدن باحث کتاب: صرف عربی، صرف ترکی؛ فلان کوزل بر صرف یازمشدر. ٦. کلمه‌نك علم صرف قواعدنجـه واعرابجه تبـدلی. [تصریف و انصراف دها مستعملدر.]

صِرف { صه عر. ۱. خالص، صافی، ساده، محض : بو صرف سـوتدر؛ صرف یالاندر. ۲. بسـبتون، کامـلاً [اکثریا ترکجـه کبی قوللانیلوب فارسی قاعده سنجـه مثلا کذب صرف نادراً دینلیر و برنجیسی قدرقوت معنایی احتوا ایتمز.] = ح. آنجق، مجرد: صرف کندی اختراعیدر.

صَرفی { صه عر. ذ: صرفیه. علم صرفه منسوب ومتعلق: قواعد صرفیه.

صَرفیّات { سذ. جم. عر. ۱. خرج اولنـان آقچه وسائره، مصارف : بو آی چوق صرفیات اولدی. ۲. بر حساب ودفترك مصارفه متعلق قسمی: صرفیاتی مفرداتیـله کوسـترمه. مشسکز. ۳. وجودجه افرازاتله واقع اولان زیان، ضـایعات: قان آلدیرمق صرفیاتدر؛ بوقدر جراحت آقچه‌سی بر صرفیاتدر.

صَرفِیّون { سذ. جم. عر. صرف علمیله اوغراشان وبو علمده کتاب یازان علما : مشاهیر صرفیوندندر.

صرمه ۱ { س. بلا : صیرمه.

صره ۱ { یاخـود صیره. س. [یو. Σειρά] ۱. دیزی، صف : بر صره اینجی؛ آغاجلری صره صره دیکمشلر. ۲. ترتیب، نظـام : صره‌یه قـومق، صره‌یه کیرمك، صره ایله. ۳. صنف، مرتبـه، رتبـه، منزله : بن او صره ده دکلم؛ بنی اونلرك صره. سنه قومایك. ٤. خط، سطر: بر قاچ صره یازی یازدی. ٥. درسخانه واوکا مماثل یرلرده او. تورمق اوزره تخته‌دن بویـنـه تنابه، اوزون رحـله، مصطبه: مکـتب، تیـاترو صره‌لری. ٦. نوبت، معین و مخصـوص وقت ویا درجـه : بزم صره‌مز کلیـه. جکمیدر؟ شمـدی سزك صره. کزدر. ۷. فرصت، تصـادف، مناسـب وقت وحال : صره دو. شورمك؛ صره کوزتمك؛ صره‌سی کلدی‌ده. ۸. سیـاق و سبـاق، کلیش : سـوزك صره‌سی. ۹. عدم انتخاب، راست کلـه آلمـه، ممتاز اولمیـان : صره قارپوزی؛ صره نفری؛ صره کومـوری. ۱۰. اطراد، بویـنـه اوزانمـه : صره سرویلر، صره دیواری. = صه. بر صره تشکیل ایدن، بر صره‌یه دیزلمش : صره یالیلر، دکانلر، صره آغاجـلر. = ح. ظرفیت بیان ایدر اسملره التحاق ایده‌رك بر نظام وترتیبله دوام و استمرار بیـان ایدر : آردی صره، آرقـه‌سی صره = متعـاقباً، کریدن متصلاً؛ اوکی صره = اوکنـدن، اوکنجـه، اوکدن متصـلاً؛ یانی صره = برابرنده، یان یانه. || آره صره، آره ده صره‌ده = آرالق آرالق، بعضاً، هر وقت ومنتظماً دکل. || صره ایله = منتظماً بربری آرقه‌سندن، منتظم بر ترتیبـده یاخـود برر برر. || صره‌سـنده = نظامنده، مناسبتلی اوله‌رق. || صره سیله = یولیله، صـورت مناسـبه‌ده. || صره صره = صف صف، بربری آرقه‌سـنده صفلر تشکیل ایده. جك صورتده : عسکر صره‌صره دیزلمشیدی. || ایشی صره‌سنه کیر. مك = ایش یولنه کیرمك؛ نتیجه پذیر اولمق اوزره بولنمق؛ دو. زلمك. || صره‌ده = برشیئه نائل اولمق طریقنـده. || صره‌ده = اثنـاده، ایکن :کلدیکم صره‌ده تصادف ایتدم.

بو لغت چفتایجه‌ده دخی سیرا املا. سـیله مستعمل اولدیغنـدن، بزجـه

روجه‌دن مأخوذ اولمدیغی کبی، اسکی لسان یونانیده‌ده موجود بولنمق حسبیله، روجه‌یه دخی ترکه‌دن کچمش اولمسی ملحوظ اولمدیغی حالده، بری السنهٔ تورانیه‌دن ودیکری زمرهٔ آریانیه‌دن اولان بو ایکی لسانده عیناً تصادفی غرائبدندر. بو ایکی لسانده بو قبیلدن تصادفلر چوق اولوب، بو حال لسانیونك نظر دقتنی جلب ایتمکه شایاندر.

صُرّه { سذ. عر. ۱. آقچه کیسه‌سی، پاره چیقینی. ۲. حرمین محترمینه جانب سلطنت سنیه‌دن هر سنه اهدا بیوریلان آقچه و سائره: صرّهٔ همایون؛ صره آلایی؛ صره امینی = صرّهٔ همایونك جانب حجازه سوقنه مأمور اولان ذات که هر سنه دیکری نصب اولنور.

صره‌سز { صد. ۱. غیر منتظم، قارمه قاریشیق. ۲. یولسز، مناسبتسز، نابجا.

صره‌لاتمق { فتد. صره‌یه قودیرمق، بر دیزی‌یه دیزدیرمك: بو صاقسیلری باغچوانه صره‌لاتملی.

صره‌لامق { فتد. ۱ صره‌یه قومق، دیزمك: صاقسیلری یولك اوزرنده صره‌لایه‌جغم. ۲. بربری آرقه‌سنده سویلمك، آره‌سنی کسمکسزین ایراد ایتمك: بر طاقم شتوم غلیظه صره‌لامغه باشلادی. = فل. (چوجق) یاصدیق ودیوارلره طوتنه‌رق یوریمکه باشلامق: دها یوریمیور اما صره‌لایور.

صره‌لانمق { فل. صره‌یه قونمق، دیزلمك، بر دیزی تشکیل ایده‌جك صورتده ترتیب اولنمق: بو آغاجلر ایی صره‌لانمامشدر.

صره‌لی { صد. ۱. دیزلمش، صره‌سنه قونمش: صره‌لی اولر، آغاجلر. ۲. مرتب، منتظم: صره‌لی ایشلر قولای کوریلیر. ۳. مناسب محلنده، یولنده.

صره‌واری { صد. بر صره تشکیل ایدن، بر دیزی صورتنده، صف اولمش: صره واری یالیلر، آغاجلر. = حد. بر دیزی تشکیل ایده‌جك صورتده، صره ایله: صره واری طورمشلردی.

صریتمق { صریتغان، صریم و سائره. با: صیریتمق و سائره.

صَریح { صد. عر. ث: صریحه. [« صراحة » دن مشد.] ۱. آچیق، آشکار، رمز وایما ایله تفهیم اولنمیوب آچیقدن آچیغه افاده اولنان، واضح: قول صریح، افادهٔ صریحه. ۲. شك وشبهه‌دن سالم، ظاهر بدیهی: حق صریح. ۳. قاریشیق و مغشوش اولمیان، خالص، صافی، ساده.

صَریر { سذ. عر. غیجردی، نلم وقپوکبی شیئلرك سسی. ز.

صزمق { صزلامق، صزی. با: صیزمق وسائره.

صَعب { صد. عر. ث: صعبه. [« صعوبة » دن مشد.] ۱. چتین، زور، مشکل، دشوار: صعب ایش. ۲. قوتلی، زورلی: دشمن صعب.

صُعوبَت { سذ. عر. ج: صعوبات. کوجلك، زحمت، مشکلات: چوق صعوبت چکدك؛ بویازی‌یی یازمقده هیچ بر صعوبت یوقدر.

صُعوبَتلی { صد. کوج، زحمتلی، مشکل: چوق صعوبتلی ایشدر.

صُعود { سذ. عر. یوقاری چیقمه، یوکسکه چیقمه، یوکسلمه: دومان بولوتلره طوغری صعود ایدیوردی.

صَعید { سخذ. م. یاخود صعید مصر = خطهٔ مصریه‌نك قسم جنوبیسی، مصر علیا.

صِغار { صذ. جم. عر. فد: صغیر. با: صغیر.

صَغائِر { سذ. جم. عر. فد: صغیره. با: صغیره.

صِغَر { سذ. عر. کوچکلك، خردی: صغر سن = یاش کوچکلکی.

صغر { صغرتماج. با: صیغیر وسائره.

صُغرا { صد. عر. و:

صُغری { صد. عر. ذ: اصغر. با: اصغر. = سذ. عر. مذ. قیاسك حد اصغرینی حاوی اولان قضیه، کبری مقابلی.

صَغری { س. با: صاغری.

صُغله { سخذ. م. ازمیر سنجاغندن عبارت اولان آناطولی خطه‌سی.

صَغیر { صد. عر. ث: صغیره. ج: صغار. ۱. کوچك، اوفاق، خرد: نجم صغیر؛ حجرهٔ صغیره؛ صغیر وکبیر = بیوك کوچك؛ صغار وکبار = بیوکلرله کوچکلر، عموم انسانلر. ۲. ف. بلوغه ایرمه‌مش و وصی‌یه محتاج چوجق: اوچ صغیر اولاد براقدی؛

بر صغیر اوغلی و ایکی صغیره
قیزی واردر؛ صغیرممیز = تمیزه
مقتدر صبی؛ صغیر غیر ممیز =
تمیزه غیر مقتدر صبی .

صَغیره { سث. عر. جـ : صغائر. کوچك كناه، قتل وزنا
کبی کبائردن اولمیان اثم .

صَفّ { سذ. عر. جـ : صفوف. [ترکجه ده « ف » مخفف
دخی اوقونور.] ۱. صره، دیزی،
سلك : بر صف تشکیل ایتمك؛
بر صف اوزره دیزلمك؛ صفدن
چیقمق. ۲. ع. بر صره یه دیز-
لمش عسکر : برنجی، ایکنجی
صف . || صف بسته = صره
اوزره دیزلمش : صف بستهٔ
سلام اولمق = بر صره اوزره
دیزیلوب سلامه طورمق. || صف
جماعت = جامعده نمازه طوران
جماعت مسلمینك تشکیل ایتدیکی
صره لرك بهری. || صف حرب =
محاربه ده برصره یه دیزیلن عسکر:
صف حربه کیرنجه هرکسه جسارت
کلیر. || صف صف = صره صره،
متعدد صره اوزره. || صف
نعال = اوطه ویا چادیر وسائر
اوتوریلان محلك آیاق قابلرینی
چیقاروب براقدقلری اك آشاغی
صره سی : صف نعالده اوتورمق =
کمال تواضعله اوحله تنزل ایتمك.

صَفاء { سذ. عر. ۱. صافیلك، براقلق، بولاندی، وکدو-
رتدن سالم اولمه : صفای قلب،
صفای خاطر. ۲. اندیشه سزلك،
اطمئنان، راحت، حضور، اکلنجه:
صفا سورمك؛ ذوق و صفاسنه
باقمق. || اخوان صفا = علوم
وفنون و حکمتله اشتغال ایدر
اسکی بر صنف علما که بینلرنده
تعاطی ایتدکلری مکاتیبك برقسمی
« رسائل اخوان الصفاء » عنوا-
نیله موجود اولوب برمجموعهٔ علمیه
تشکیل ایدیور . || صفا کلدیکز
[طوغریسی : صفا کتیردیکز] =
خوش کلدیکز؛ صفا بولدق =
خوش بولدق؛ صفای خاطرله =
خوش حال اوله رق. || کیجه
صفاسی = کیجه آچیلوب کوندوز
قپانیر برجنس چیچك.

صَفابَخش { ص. فا. [عر. صفا = راحت. فا. بخشیدن =
باغشلامق] راحت و حضور
ویرن، راحتلاندیران، اکلندیرن.

صِفات { سث. جـ. عر. فد : صفت. با : صفت .

صَفائح { سث. جـ. عر. فد: صفیحه. با : صفیحه .

صِفَت { سث. عر. جـ : صفات. [« وصف » دن علی-
القاعده مثالك فاء الفعلی اولان
« و » ك حذفی و « ة » علاوه-
سیله، صفة] ۱. بر شخص ویا
شیئك عارضی حالی، صورت :
فضیلت انسانه یاقیشیر صفتلرك
اك ممدوحیدر؛ بر شیئی صفات
مخصوصه سیله تعریف ایتمك اقتضا
ایدر؛ رحمان صفات اللهدندر،
صفات الهیه دندر. ۲. انسانك
بر فعل و حرکتده بولنمغه صلا-
حیت قزانمق ایچون طاقندیغی
حال وکیفیت ویاعنوان : سز بکا
بو سوزی نه صفتله سویلیور-
سکز ؟ پدر صفتیله می یوقسه
آمر صفتیله می ؟ ۳. عو. تر.
صورت، چهره، بکز، ظاهری
وخارجی کورینیش : اونك نه آدم
اولدیغی صفتندن بللیدر: صفتنه
باقسه کز آ. ٤. د. [صرف
ونحوده] بنفسه قائم اولمیوب بر
شخص ویا شیئه عارض اولان
بر حال وکیفیته دلالت ایدن
کلمه : آق، قره، بیوك، کوچك،
آغر، خفیف، عالم، جاهل کلمه لری
صفتدرلر. [توصیف اولنان اسم
ذاته ده نحوده « موصوف »
دیرلر :] صفتله موصوف آره-
سنده مطابقت شرطدر. || صفت
رسمیه = برآدمك دولت وحکو-
متجه حائز اولدیغی حال وموقع:
اونك بر صفت رسمیه سی وار-
میدر؟ — اوت مدعیٔ عمومیدر
لکن بورایه اوصفتله کلمه مشدر.

صَفح { سذ. عر. یوز چویرمه، اعراض، باقامه، عفو: عفو
وصفح ایتمك .

صَفحه { سث. عر. جـ : صفحات. ۱. یوز، بر شیئك دوز
یوزی، وجه، برجسمك کورینن
خارجی طرفلرینك بهری: مکعب
بر زارك آلتی صفحه سی واردر.
۲. یازلمش ویا یازیله بیلیر صحیفه:
مجلا بر صفحه؛ مرمر صفحه سی
اوزرینه حك ایتمك. مج. صفحهٔ
دل، صفحهٔ خاطر . ۳. اینجه
وککیش جسم، تخته، لوح،
لوحه، یوفقه : اینجه صفحه لره
یارلمی قولای بر طاش .

صَفدَر { ص. فا. [عر. صف = صره. فا. دریدن = یارمق]
دشمن عسکرینك صفلرینی یاروب
کچن، شجیع، جسور، بهادر :
صفدر جنك .

صَفدَرانه { ص. حـ. فا. بهادرانه، جسورانه .

صفر { سـ.ذ. عر. جـ: اصفار. { كنديلكندن هيچ اشارت اولديغى حالده، رقملرك صاغنده يازلدقده، اونلره بر درجه قرا. نديروب مثلا برى اون وايكيى يكرمى ايدن اشارت كه برنقطه دن عبارت اولوب اساساً (٥) شكلنده ايدى. || صولده صفر = هيچ بر اهميتى اولميان، كأن لم يكن حكمنده اولان. || صفرى تو. كتمك = ١. مقابله دن و برشيئه دوامدن عاجز قالمق: اويله سؤاللر ايراد ايتدم كه نهايت صفرى توكتدى. ٢. تلف اول. لمق: حريف صوؤقدن اوراده صفرى توكتمش. == صـ. بوش، خالى، هيچ برشيئى اولميان: صفر. اليد = الى بوش، تهيدست.

صَفَر { سـ.ذ. عر. سنهٔ قمريهٔ عربيه نك ايكنجى آيى: صفر الخير.

صَفراء { صـ. عر. ذ: اصفر. ؤ: اصفر. == سـ. عر. ١. اود، مراره. ٢. قدما فكرنجه اخلاط اربعه نك برى كه اساسى اوده كى يشيلتراق صارى مايعدر. || صفرا بولامق = باش دونمك، قى ايتمك ايستمك. || صفراسى غالب = اكثريا باشى دونن (آدم).

صَفرالى { صـ. صفراسى غالب، جزئى صاللانمقدن ويا آشاغى ياخود يوقارى باقمقدن باشى دونن (آ.م).

صَفران { سـ. «زعفران» دن غلط. با: زعفران.

صفراوى { صـ.عر. ؤ: صفراويه. اوده منسوب ومتعلق، اخلاط اربعه دن صفرايه منسوب: مزاج صفراوى؛ صفراوى المزاج آدم.

صُفرت { سـ.ذ. عر. ١. صاريلق، صارى رنك. ٢. بكزن صولوقلغى.

صَفره { سـ. كمينك آلت انبارينه وضع اولنان آغرلق. طوغريسى صابوره. با: صابوره.

صَفزن { صـ. فا. [عر. صف = صره. فا. زدن = اور. مق] دشمن عسكرينك صره لرينه اوران، جسور، شجيع، غالب.

صَفشكن { صـ. فا. [عر. صف = صره. فا. شكستن = قيرمق] دشمن عسكرى صره. لرينى قيران، غالب.

صَفصاف { سـ.ذ. عر. سوكوت آغاجى؛ حامض صفصاف = كيمـ. فر. Acide Salicylique دينان واكثريا صنايعده ويراكى شيلرى محا. فظه خصوصنده قوللانيلان طبابتده دخى مستعمل زياده. جه سى تنفسه مضر برماده.

صَفصافيه { صـ. عر. نبا. فصيلهٔ صفصافيه = سوكوت آغاجى انواعندن اشجار.

صَفوت { سـ. عر. صافيلك، خالصلك، پاككك، برا. قلق، غل وغشدن عارى اولمه: صفوت قلب، صفوت درون.

صُفوف { سـ.ذ. جـ. عر. فـ: صف. با: صف.

صُفّه { سـ. عر. طيش قپونك ايكى طرفنده طاشدن ويا تخته دن اوتورمغه مخصوص سد ويا پيكه. ؤ. با: صوفه.

صَفى { صـ.عر. ؤ: صفيه. [«صفوة» دن صـ.] صافى، خالص، پاك، تميز، غيرمخلوط. [«صافى» دها مستعملدر.] || صفى الله = ابو البشر حضرت آدم (عم) ك لقبيدر.

صَفيحه { سـ. عر. جـ: صفائح. ١. ياصى ودوز يوز، صفحه، لوحه. ٢. تخته حالنده معدن، ساج. [«صفحه» دها مستعمل اولوب، صفيحه نك ايسه جمعى دها مأنوسدر.]

صَفيحى { صـ. عر. ؤ: صفيحيه. تشـ. نبا. يوفقه حالنده، يوفقه لر صورتنده: صفيحى الشكل.

صَفير { سـ.ذ. عر. ط. ايصلق صو. رتنده سس.

صَفير { سـ.ذ. عر. [يو. Σάπφει-ρος] كوك ياقوت [ذى قيمت طاش.]

صَفيرى { صـ. عر. ؤ: صفيريه. ايصليق سسنه بكزر (تنفس صداسى وساره).

صَقاغى { سـ. با: صاقاغى.

صَقاق { سـ. چكه آلتى، غبغب. مر. غلط اوله رق «او. كوز شقاغى» ديديكمزك طو. غريسى «اوكوز صقاغى» دركه كرداننده صارقان درى ديمك اولوب، شقاقله اصلا مناسبتى يوقدر.

صَقال { سـ. اركككلرده يوزك اطرافنده وآلت چكه نك اوزرنده بيتن قيللر، لحيه، ريش: قره، صارى، قوكرال، آق صقال؛ صقال قويويرمك، صا. ليورمك؛ صقالى تراش ايتمك. || آق صقال = كوى اختيارى، مختارى. || آق صقال قره صقل =

بیوك كوچك، هركس || صقالی اله ویرمك = باشقه‌لرینك نفوذینه تابع اولوب فاعل مختار اولمامق. || تخته صقال = اكلی صقالی. || (ایشك) صقالی بیتمك = اسكیمك، صورنجمه ده قالمق. || صقالی تراش ایتمك = یمین تعبیریدر : بویله دكلسه بن صقالمی تراش ایدرم. || صقال جوجوكی = بام تلی. || صقالی دكرمنده آغارتمق = تجربه قزانمقسزین اختیار اولمق. || صقالی صابدیرمق = اسرارینی كتم ایده‌مه‌مك. || صاچ صقال = سن وسال. || صقاله صوغان طوغرامق = استهزا، ریشخند ایتمك. || طوپ صقال، قبا صقال، كوسه صقال = صقالی بو شكللرك برنده اولان آدم؛ كچی صقالی = اوجی سیوری كسیك صقال؛ تخته صقال = دوز واكلی صقال.

صَقالبه { سند. جم. عر. [فد : صقلاب، صقلابی لسانمزده مستعمل دكلدر] اسلاو اقوامی : صقالبه‌دن بر قوم.

صَقالسز { صه. صقالی كلمه‌مش ویا صقالنی تراش ایتمش، صقالی اولمیان.

صَقاللانمق { فل. صقالی كلمك، صقاللی اولمق.

صَقاللی { صه. صقالی اولان، ذو اللحیه، ریشدار؛ قره صقاللی، آق صقاللی، قیر صقاللی، صاری صقاللی، كوسه صقاللی.

صَقصی { س. با : صاقسی.

صَقصغان { یا صقساغان. س. با : صاقساغان.

صَقل { سند. عر. اگه‌لمه، اگه ایله جلا ویرمه.

صَكّ { سند. عر. جم : صكوك. [فا. « چك » دن معرب] ۱. جانب محكمه‌دن ویریلن رسمی حجت واعلام ویا برات. ۲. حجت واعلام كبی حكملی محررات شرعیه‌نك اصول ونسق تحریری وبونلرك تحریرنده قوللانیلان تعبیرات واصطلاحات : حجتك صك وسبكه موافق اولدیغنی تصدیق ایتمك.

صَكّاك { سند. عر. [« صك » دن سمبـ.] اعلام و حجت یازمق اصولنده ماهر محكمه كاتبی.

صُكره { ظز. غلط املا. طو. غریبی : صوكره. با : صوكره.

صَكسار { س. بوستندن كورك یاپیلان وطاوقلرله سائر طیور اهلیه‌یه مسلط اولوب یالكز قازدن قورقان كدیدن بیوجك سیاه بر حیواندر، كه فا. دله وعر. بوندن معرب اوله‌رق دلق دینلیر. بر جنسنه‌ده قیر صكساری وكوچكن دیرلر.

صَكسون { س. [وغلطی : صامسون] وقتیله دشمنه صالدیرلمق اوزره غاوغاده قوللانیلان ایری كوپك.

صَكسونجی { س. غاوغا كوپكلرینی اداره وسوق ایدن عسكر افرادی كه یكیچری اوجاغنه مربوط ایدی؛ صكسونجی باشی = بو افرادك ضابطی.

صُكوك { سند. جم. عر. فد : صك. با : صك.

صَلاء { سند. عر. ۱. جمعه نمازینه وبعض محللرده جنازه‌یه دعوت ایچون منارده‌لرده اوقونان صلوات : صلا ویرمك، صلا اوقومق. ۲. مج. میدان اوقومه، كندینه كوكن وارایسه چیقسون دیه ندا ایتمه. ۳. تر. شو. برمحله چوجقلرینك دیكر محله چوجقلریله طاش غاوغاسنه چیقملری. = صلا! یاخود الصلا! صورتنده ادات تنبیه مقامنده دخی قوللانیلیر.

صلا { س. با : صله.

صَلابَت { سند. عر. [« صلب » دن] ۱. قتیلق، پكلك. ۲. متانت، قوت، طیانمه، ثبات : صلابت دینیه.

صَلابَتلی { صه. قوی، متین، طیانیقلی، ثباتلی.

صَلاپوریه { س. طرز مخصوصده آچیلیر بریلكنی اولان بیوجك بر نوع قایق.

صَلات { یاخود صلاة، صلوة. سند. عر. جم : صلوات. ۱. نماز : صلات فجر = صباح نمازی؛ صلات عید = بایرام نمازی. ۲. پیغمبر ذیشان (صلعم) افندمزه دعا : « علیه الصلاة والسلام » یاخود « صلوات الله علیه » و « صلی الله علیه وسلم » دعاسی : صلات اوقومق، صلات كتیرمك. = جم : « اللهم صل علی سیدنا محمد ... » دعاسی : صلوات شریفه، صلوات كتیرمك.

صَلاته { س. [فر. Salade] ۱. اشها آچیق اوزره یمك آره‌سنده ینن طوزلی واكشیلی شیء. ۲. الك زیاده صلاته یاپیلنه

يارايان مارولە مشابه واوندن كوچك بر نوع يشيللك : صلاته ديكمك؛ صلاته صوغان صاتمق. ۳. بو يشيللكك طوز وسركه و زيتون ياغيله تربيه اولنمشی : صلاته‌يی سفره‌يه قومق؛ صلاته طباغی.

صَلاته‌جی { سـ. صلاته وصوغان وسائره كزديروب صاتان آدم.

صَلاته‌لق { صـ. صلاته ياپمغه يارايان : صلاته‌لق مارول. = سـ. صلاته ياپمغه يارايان خيار : صلاته‌لق ديكمك، يتيشديرمك.

صَلاح { سذ. عر. ۱. ايلك، بر شيئك ايی ومطلوب و ممدوح صورتده بولنمسی : صلاح حال. ۲. زهد وتقوی، پرهيزكارلق، اعمال صالحه : اهل صلاحدن بر ذات. ۳. صلح، مسالمت، اسايش : صلح وصلاح.

صَلاحِيَّت { سـ. [عربی اولميوب، ذاتاً مصدر اولان « صلاح » ه ادات مصدريت علاوه سيله لسانمزك تصرفاتی صره‌سنه كچمشدر.] ۱. بر ايشه قاريشمغه وبر فعل وحركته حسب الوظيفه حقلی اولمه : سزك بو ايشه قاريشمغه صلاحيتكز يوقدر؛ بو بنم صلاحيتم دائره‌سنده‌در. ۲. حقـ. بر دعوانك مدعی عليهك اقامت ايتديكی محلك محكمه‌سنده باقلمسی؛ عدم صلاحيت دعواسی = طرفيندن برينك دعواسنك، محول اولديغی محكمه‌يه عائد اولمديغنی ادعا ايلمسی.

صَلاحِيَّتلی { صـ. بر ايشه ويا بر دعوی رؤيتنه حسب الوظيفه حقلی بولنان، وظيفه‌دار : محكمهٔ حقوق بو دعوايی كورمكه صلاحيتلی دكلدر.

صَلاخوان { صـ. سـ. فا. [عر. صلا = م. فا. خوانـدن = اوقومق] ۱. مناره‌ده صلا ويرن، جمعه ويا جنازه نمازينه دعوت ايچون صلوات اوقويان مؤذن. ۲. ميدان اوقويان، كنديـنه كوكس واراپسه الصلا ديه‌رك تفاخر ايدن.

صَلاخور { سـ. ۱. [«سرآخور» دن غلط] قپوجی باشيدن دون اسكی بر رتبه صاحبی. ۲. [« سلاحشور » دن غلط] وقتيله بر قلعه وموقعك محافظه سيله موظف اولوب بو خدمته مقابل تكاليف اميريه‌دن معاف جنكاور آدم.

صَلاش { صلاشپور. با : صالاش، صالاشپور.

صلاموره { سـ. با : سالاموره.

صَلب { سذ. عر. ۱. آصمه، آصمه‌رق اعدام ايتمه، بردار ايتمه : صلب ايتمك. ۲. خاچه كرمه، خاچه كره‌رك اعدام ايتمه : خرستيانلر حضرت عيسانك صلب اولنديغی اعتقادنده بولنه‌رق صليب شكلنی تقديس ايديورلر.

صُلب { سذ. عر. جمـ : اصلاب. ۱. اوكورغه كميكلرينك مربوط بولندقلری زنجير كبی كميك، اكين، عمود فقاری. ۲. ذريت، سلاله : صلبندن اوچ اركك ايله ايكی قيز اولاد دنيايه كلدی؛ سلطان عثمان خان غازينك صلب پاكندن دنيايه كلن اولاد.

صُلب { صـ. عر. ث : صلبه. [«صلابة» دن صشـ.] ۱. قاتی، سرت : حجر صلب. ۲. صـ. مايع وغاز حالنده اولميوب آقماز و ودوكلمز يعنی ذرات تركيبيه‌سی آز چوق قوت وتضييق كورمدكجه بربرلرندن آيرلماز (شیء) : جسم صلب، اجسام صلبه. ۳. مجـ. حسياتی طونوق، تأثرسز، احوال روحيه‌دن بيبهره، پك جسمانی : پك صلب آدم.

صُلبی { صـ. عر. ث : صلبيه. برينك صلبندن كلمه، صلبندن متولد : صلبی اوغلی، اولادی = اوز اولادی.

صُلبِيَّت { سذ. عر. ضـ. ۱. قاتيلق، سرتلك : طاشك صلبيتی. ۲. اجسامك احوال ثلثه‌سندن بری كه مايع وغاز حالنده اوليوب قاتی اولمسيدر. ۳. مجـ. حسسزلك، احوال و حسيات روحيه‌دن بهره‌سزلك، جسمانی وحسسز آدمك حالی.

صَلت { صـ. حـ. با : صالت.

صُلح { سذ. عر. ۱. باريش، باريشيق، باريشمه، آشتی : صلح ايتمك = باريشمق؛ عقد صلح ايتمك. ۲. راحتلق، اسايش، حرب و فتنه و فسادك عكسی : صلح واسايش؛ محافظهٔ صلح، ادامهٔ صلح؛ صلح وصلاح. ۳. اويشمه، اوزلاشمه، بالتراضی رفع نزاع : ايشی محكمه‌يه دوشورمكسزين بينلرنده صلح ايتديلر؛ صلح اولمق = اوزلاشمق.

صُلحاً { حـ. عر. حربسز ويا محاكمه‌سز، اوزلاشه‌رق، او-

يشه‌رق، صلح طريقيله : مسئله صلحاً حل اولنه‌رق حربك اوكى آلندى؛ ايشى آره‌لرنده صلحاً تسويه ايدوب محكمه‌يه دوشورمديلر.

صُلَحا { سـذ. صـ. جـ. عر. فـد: صالح. با : صالح.

صُلح آميز { صـ. فا. [عر. صلح= باريش. فا. آميختن= قاريشديرمق.] صلح قاريشديران، صلح وآسايش ايرات ايدن : صلح آميزسوزلرله آره‌لرينى بولدى.

صُلحجى { صـ. ايكى طرفى اوزلاشديران، ايكى خصمك آره‌لرينى بولوب صلحى اعاده ايدن آدم، ميانجى.

صُلحنامه { سـ. فا. [عر. صلح= باريش. فا. نامه= يازلمش كاغد] ايكى طرف بيننده تقرر ايدن صلحك شرائطنى حاوى محررات، باريش عهدنامه‌سى.

صُلحى { صـ. عر. ث : صلحيه. باريشه منسوب ومتعلق، صلح و آسايشه عائد : تدابير صلحيه. || حق. محكمۀ صلحيه، محاكم صلحيه = اوفاق تفك دعوالرى صلحاً وطرفينى بالاقناع رضالرينى استحصال ايتمكله خرجسز رؤيت ايدن كوچك محكمه كه نواحيده ودوائر بلديه‌ده اولور.

صَلصال { سـذ. عر. ١. قومله قاريشيق اينجه چامور. ٢. لوله‌جى چامورى، بالچيق.

صَلصالى { صـ عر. ث : صلصاليه. اينجه بالچيق ويا لوله‌جى چامورى حالنده اولان : مادۀ صلصاليه.

صَلَع { سـذ. عر. باش تپه‌سنك قيلسزلغى.

صلعم { فخر عالم (صلعم) افندمزك اسم اقدسلرى ذكر اولندقجه ايرادى معتاد اولان « صلى الله عليه وسلم » دعاسنك مختصرى اولوب، بويله يازيليور. سه‌ده ينه : صلى الله عليه وسلم صورتنده اوقونور. سائر انبيا حقنده اكثريا « عليه السلام » دعاسى ايراد اولنوب، اوده مختصراً «عم» صورتنده يازيلير.

صُلعه { سـذ. عر. باشك قيلسز يرى، قيللرى دوكلمش باش تپه‌سى.

صَلَوات { سـذ. جـ. عر. فـد : صلات، صلوة. با: صلات. = فد. كبى. « اللهم صل على سيدنا محمد وعلى آل محمد» دعاى شريفى : صلوات كتيرمك، اوقومق. || بر مخاطره تأثيرى حالنده بو دعانك اوقونمه‌سى معتاد اولديغندن، پك سرت آدم حقنده : يانه صلواتله واريلير، دينيلير.

صَلوٰة { سـذ. عر. [« صلات »ك قرآن كريمه مخصوص املاسيدر. هله لسانمزده بو صورتده يازلمسى اصلا معتاد وجائز دكلدر.] با: صلات.

صَلوَله { سـذ. عر. سيد الثقلين (صلعم) افندمزه اوقونان صلات وسلام دعاسى اولوب بسمله وحمدله ايله برابر كتاب خطبه‌لرنده وسائر تشبثاتده ايرادى معتاد اولان ادعيه‌نك اركان ثلثه‌سنى تشكيل ايدر، كه عبارات مختلفه ايله افاده اولنوب، اك ساده‌سى بروجه آتيدر : بسم الله الرحمن الرحيم [: بسمله]؛ الحمد لله رب العالمين [: حمدله]؛ والصلاة والسلام على سيدنا محمد وآله وصحبه اجمعين [: صلوله].

صِله { سـذ. عر. [« وصل » دن على القاعده فاء الفعلك حذفى وتاء تأنيث علاوه‌سيله تشكل ايتمشدر.] ١. اولاشمه، ايكى شيئك بربرينه يتيشمه‌سى. ز. ٢. وطن و مملكتنه و يا اقربا و تعلقاتنه اولاشمه، وطنى و يا اقرباسنى زيارت ايتمه : صلۀ رحم= ابوينى وا قرباسنى زيارت وظيفه‌سى كه سنن سنيه دن و شعائر اسلاميه دندر؛ صله ايتمك، صله‌يه كيتمك = اقربا وتعلقاتنى كورمك اوزره مملكته كيتمك. ٣. د. [نحوده] براسم موصوله مربوط اولوب اونكله برابر نعت وصفت يرينى طوتان جمله كه عربيده ما، مَن، الذى كبى اسم موصوللرى تعقيب ايدر، ولسانمزده ايسه اكثريا ايتديكى، ايده‌جكى كبى اضافى فرع فعل ايله افاده اولنور. ٤. [صرف عربيده] بر كلمه‌نك باشنده اولوب همزۀ وصل دينلن همزه‌نك اوقونمامسيله بوكلمه‌نك ماقبلنه اولاشمه‌سى: رب العالمين و ثم استوى كبى. ٥. آنفاً بيان اولنان همزۀ وصلك اوزرينه چكيلن اشارت‌كه اساساً كوچك بر «صله» لفظندن عبارتدر : (~). ٦. تر. [ايكنجى معنا ايله صله‌يه كيتمك تعبيرندن يا كلمله بو معنايه كتيرلمشدر] وطن، مملكت : صله‌يه كيتدى؛ صله‌ده در.

صَلّى { ف. عر. تفعيل بابندن «تصليه» دن ماضى مفرد مذكر غائب

اولوب، «صلی الله علیه وسلم» دعاسنده مستعملدر. || با : تصلیه .

صَلیب { سد. عر. [«صلب»دن] خاچ، چلیپا. || اهل صلیب = قرون وسطاده ارض مقدسه‌ك ایادیء اسلامدن ضبطی مقصدیله امم عیسویه بیننده تشکل ایدن هیئت محاربه‌که بونلر کوکسلرینه برر خاچ رسمی تعلیق ایتدکلرندن بو اسمله شهرت بولمشلردر : اهل صلیب کروه متعصبینی؛ اهل صلیب محارباتی . || صلیب احمر = قزیل خاچ، محارباتده هر ایکی طرفك مجروح و خسته‌لرینه بیطرفانه باقق مقصد انسانیت پرورانه‌سیله بو دور اخیرده تشکل ایدن وبر قرمزی خاچی علامت فارقه اتخاذ ایدن هیئت‌که اطبا وخسته‌خانه‌لرله خدمه وادویه و سائر مالزمه‌یی برابرنده کوتورور. دول اسلامیه‌ده قزیل خاچ یرینه قزیل آی علامت فارقه اتخاذ اولنمغله عین معناسیله «هلال احمر» نامی قوللانیلیور .

صَلیبی { ص. عر. ث : صلیبیه . جه: صلیبیون . خاچه مقدس نظریله باقان، خرستیان، عیسوی. ٢. اهل صلیب هیئتنه منسوب آدم، اهل صلیب هیئت وعسکری: صلیبیون محارباتی. ٣. نبا. تش. وسائره. خاچ شکلنده اولان، خاچواری، بر خاچ شکلی ابراز ایده‌جك صورتده درت یاپراغی اولان (نبات). || نبا. فصیلهء صلیبیه = درت عددنده اولان یاپراقلری خاچ وضعیتنده بولنان نباتات طاقمی .

صُمّ { صفد. جه. عر. فذ : اصم . || با : اصم . [یاالکز آیت کریمه‌دن مأخوذ اولان «صم بکم» تعبیرنده مستعمل اولوب صاغر ودیلسز اولانلر دیمکدر.]

صِماخ { سد. عر. تش. قولاق دلیکی .

صِمام { سد. عر. و :

صِمامه { سد. عر. ١. طپه. طیقاچ . ٢. ط. قان طامارلرنده حاصل اولوب جولان دم یولنی قپایان قان پختیسی .

صَمان { یاخود صامان. سد. حبوبات متنوعه‌نك دانه‌لری آلندقدن صکره قالان صاپلری که حیوانلاته یم اولوب صنایعده ده مختلف شیئلر اورمکه ومندر و سائره طولدیرمغه یارار، تبن، کاه : بغدای، آرپه، پرنج صمانی؛ صمان صاپی، تلی؛ صمان اکیزی = با . اکیز؛ توز صمان = اوفاق اوفاق قیرلمش و حبوباتك قبوق وقیلجقلرندن عبارت اینجه صمان؛ آرپه‌صمان = حیوان یمی. || صمان آلتندن صو یوروتمك = حیله وخدعه ایدوب اصلا بللی ایتدیرمه‌مك . || صمان اوغریسی = سماده‌کی حاجیلر یولی، مجره، کهکشان. || صمان صریسی=پارلاق اولیوب صاریمتراق بویایه مشابه یالدیز. || صمان قیان = کهربا.

صَمانلق { سد. چفتلکده صمان قومغه مخصوص بیوك انبار.

صَمانلی { ص. صمانی حاوی ویا صمانله قاریشیق : صمانلی چامور = اورو خرجی .

صَمانی { ص. [ترکی الاصل بر اسمه عربی ویا فارسی قاعده‌سنجه یاء نسبت الحاقیله تشکل ایتمش تعبیر سقیمدر] صمان رنکنده اولان، کول رنکیله آچیق صاری آره‌سنده. = سد. صمان رنکی، صمانی بویا : اوی صمانی یه بویامق.

صَمت { سد. عر. صوصمه، سکوت، خاموشی. ف.

صَمَد { سد. عر. کیمسه‌یه وهیچ بر شیئه محتاج اولمیان و ابدی وازلی مالك و صاحب مستقل اولان حق جل وعلا حضرتلری.

صَمَدانی { ص. عر. ث : صمدانیه. حق تعالی حضرتلرینه وقدرت ازلیه‌سنه منسوب و متعلق اولان : عون صمدانی؛ الطاف صمدانیه.

صَمَدانیّت { سد. عر. الوهیت، تکریلق.

صَمسون { یاخود صکسون. با : صاکسون.

صَمصام { سد. عر. کسکین قلیج، سیف صارم.

صَمغ { سد. عر. [تر. زامزدی: زامق] ١. بعض آغاجلرك یاریق و چیبان کبی یرلرندن مایع حالنده صیزوب بعده صاریمتراق صلب بر ماده حالنه کچن شیءکه صوده اریوب یاپیشدیرمق ویکلك ویرمك خاصه‌سنی حائزدر. الك اعلاسی جزیرة العربده بعض اشجاردن چیقان صمغ عربیدرکه صنایعده وطبده کثیر الاستعمالدر. ٢. کاغد یاپیشدیرمق ایچون مخصوص شیشه‌ده صاتیلان صمغ عربی محلولی : برشیشه صمغ. || صمغ

راتنجی = رچینه. || صمغ نفطی = راتنج هندی. || شجر صمغ = صمغ عربی بی ویرن آغاج انواعی.

صَمغلاتمق { فتـ. صمغ صوبی سوردیرمك و یا اونکله یاپیشدیرتمق.

صَمغلامَق { فتـ. صمغ صوبی سورمك. صمغ مخلولیله یاپیشدیرمق.

صَمغلانمَق { فجـ. صمغ صوبی سورلمك ویا بونکله یاپیشمق، یاپیشدیرلمق.

صَمغلی { صـ. صمغ صوبی سورلمش.

صَمغی { صـ. عر. ۀ: صمغیه. صمغ حال وصورتنده اولان ویا صمغك صورت وخاصه‌سنی حائز بولنان: مادۀ صمغیه.

صَمل { وصمول. سـذ. عر. ط. قاتیلق، سرتلك، قوریلق، دیکلك؛ صمول میق = اولونك دیم دیك اولمسی.

صَملاخ { سـذ. عر. ط. قولاق کیری.

صَمَم { سـذ. عر. ط. صاغرلق.

صَموت { صـ. عر. [«صمت» دن سمـ.] سکوتی، آز لقردی سویلر.

صُمول { سـذ. عر. با: صمل.

صُمون { سـ. با: صومون.

صَمیم { سـذ. عر. هرشیئك ایچی، کوبکی، مرکزی، اصلی و اك خالص واساسلی قسمی؛ صمیم القلب = یورك اورته‌سی، ایچی؛ عن صمیم القلب = یورکك اورته‌سندن، جان وکوکلدن، خالصانه.

صَمیمی { صـ. عر. ۀ: صمیمیه. یو. رکك ایچندن کلن، قلبی، خالص، جدی، ریاسز، حقیقی: بنم محبتم صمیمیدر؛ محبت صمیمیه.

صِناب { سـذ. عر. [یو. Σίναπι] = خردال] برنوع خردال تربیه‌سی که باشلیجه رمضان شریفده قوللانیلوب اشتها آچار.

صَنادید { سـذ. جمـ. عر. فـد: صندید. با: صندید.

صَنادیق { سـذ. جمـ. عر. فـد: صندوق. با: صندوق.

صِناعَت { سذ. عر. جمـ. صنایع. ۱. احتیاجات بشریه‌دن برینك حصول ووجوده کتیرلمسیچون اجرا اولنان عمل که تحصیل ایله برابر تجربه وادمان وممارسه ایله و بعضاً یالکز ادمان وممارسه ایله اوکرنیلیر، چولهالق، درزیلك، دمیرجیلك، مرانغوزلق وسائره کبی، حرفت. ۲. یالکز تحصیل ایله الده ایدیله‌میوب عملیات وتجاربه‌دخی محتاج اولان علم وفن، طبابت وجراحلق ومهندسلك کبی. ۳. مهارت، اوسته‌لق: بو ایشده صناعت واردر. || دار الصناعه = برصنعتك اجرا اولندیغی محل، فابریقه. [بو ترکیب وقتیله عربلرجه ترسانه معناسیله قوللانیلوب، وندیکلیلرجه «دارسنا» صورتنده تحریف اولنمش، و اونلردن بر درجه دها تحریفله «ترسانه» صورتنده لسانمزه کچمشدر.] || مکتب صنایع = مختلف صنعتلرك عملی صورتده تحصیلنه مخصوص داخلی مکتب. || صنایع نفیسه = فر. Beaux Arts دینلن هنرلرکه رسم، نقر (هیکلتراشلق)، موسیقی و بونلره مثل معرفتلردر: صنایع نفیسه مکتبی.

بو لغتك صادك فتح وکسریله قرائتی جائز اولوب، بعض لغویون ایکیسی آره‌سنده فرق کورمشلردر. ازآن جمله ابو البقاء «کلیات» نده فتح ایله اولان (صناعت) ك مادیاتده وکسر ایله (صناعت) ك معنویاتده استعمالنی تفریق ایتمشدر، که بوحالده برنجیسنك فر. Métier وایکنجیسنك Art یرینه استعمالی لازم کلیورسه‌ده، تحریرده مفتوحنك مکسوردن فرقی قولای اولمدیغندن، برنجیسنه حرفت وایکنجیسنه صناعت دینلك دها مناسبدر. انجق صناعت برنجی معنا ایله دها زیاده انتشار ایدوب لسان عامیانه‌یه‌ده کیرمش اولدیغندن، او معنادن تجریدی قولای دکلدر.

صِناعی { صـ. عر. ۀ: صناعیه. ۱. حرف و صنعته منسوب ومتعلق: موادصناعیه؛ مباحث صناعیه. ۲. طبیعی و خلقی اولمیان، یاپمه، انسان یاپیسی، مصنوع. [ایکنجی معنا ایله «صنعی» دها مستعملدر.]

صِنامَق { صنامسامق وسائره. با: صینامق وسائره.

صَنایع { سـذ. جمـ. عر. فد: صناعت. با: صناعت.

صِنپاره { سـ. [فا. «سمپاره» دن غلط] با: سمپاره.

صَنَد { وصندل سـ. هندستاندن کلیر بر جنس قوقولی و قوی آغاج.

صَندال { سـ. [وقتیله صندل آغاجندن یاپلمسی وجه تسمیه‌سیدر] قیصه بویلی و ککیشجه قایق، فلکه (فولوقه).

صَندالجی { س. بر صندال قوللا- نان قایقجی.

صَندالی { س. آوروپا حکمدارا- ننك [اساساً صندل آغاجندن معمول] تختی: او تاریخده فرانسه صندالیٔ حکو- متنده بولنان ذات.

صَندالیه { س. آرقه‌دن طیانه- جق یری اولوب یاندن قول طیانه‌جق یرلری اولمیان خفیف اسکمله وکرسی: حصیر صندالیه. || قولتوقلی صندالیه = قولتوق.

صَندالیه‌جی { س. صندالیه یاپان وصاتان ویا تعمیر ایدن آدم.

صَندَل { سذ. عر. با: صند.

صَندوق { سذ. عر. جـ: صنا- دیق. صندیق.

صَندوقچه { س. فا. کوچك صندیق، چکمجه، قوطی.

صَندوقه { سذ. عر. [عربیده کوچك صندیق دیمك اولوب، آنجق صاد مضمومه ایله‌در.] مرمردن ویا چوخه قابلی تخته‌دن مزار اوستی.

صَندولوس { س. با: سندروس.

صِندید { س. ص. عر. جـ: صنا- دید. رئیس، باش، ایلری کلن، وجوه واعیاندن آدم: صنادید قریش. [باشلیجه جمعی ویالکز بویله بعض تعبیراتده مستعملدر.]

صَندیق { س. [عر. «صندوق» دن] ۱. اثواب وسائر اشیا وضعنه مخصوص تخته‌دن مستطیل ویا مکعب الشکل محفظه‌که جهت فوقانیه‌سی قپاغی اولوب آچیلیر قپانیر. ۲. بر دائرهٔ حکومتك ویا بر شرکت و هیئت صرافیه‌نك آقچه‌سنك وضع اولندیغی محل، خزینه، وزنه: قضاء، ولایت صندیغی؛ شرکتك صندیغی. ۳. صوآلتنده ریختیم وسائره تملنه ایندیریلن طاش وخرجلری حاوی کراسته: صندیق آتمق. || امنیت صندیغی = درسعادتده رهنله آقچه اقراض ایدن معروف یرلی بانقه. || صندیق امینی = بر دائرهٔ حکومتك وزنه‌داری که مال مأمورلرینك معتمدی بولنور: ولایت، سنجاق، قضا صندیق امینی. || صندیق امانتی = صندیق امینلکی، حکومت وزنه‌دارلغی. || صندیق‌اوطه‌سی = اشیا صندقلرینك وضعنه مخصوص کوچك اوطه. || جبخانه صندیغی = جبخانه وضعنه مخصوص صندیق، قپاقلی. || سپت صندیق = سپت کبی اورمه اولوب اوستی مشین ویا دری ایله قاپلانمش صندیق. || صندیق سپت = بتون اشیا. || مال صندیغی = حکومت وزنه‌سی.

صَندیقجی { س. اشیا وضعنه مخصوص صندیق یاپان وصاتان آدم؛ صندیقجیلر = صندیقجی اصنافی چارشیسی.

صَندیقکار { س. صراف وتجار و ویا شرکت وزنه- داری.

صَندیقکارلق { س. صراف و تجار ویا شرکت وزنه‌دارلغی.

صَندیقلی { س. ۱. قاپلامه ایچون قوللانیلیر بر نوع اینجه تخته. ۲. اسکی زینت آلتینلرندن بر نوعی.

صُنع { سذ. عر. یاپیش، ایش، و. اکار، عمل، اثر: صنع الهی.

صَنعَت { سذ. عر. [جـ. «صنعات» ایسه‌ده «صناعت» ك جـ. اولان «صنایع» دخی بونك ده جمعی کبی قوللانیلیور.] ۱. احتیاجات بشریه‌دن برینك اعمالی خصوصنده ممارسه ایله اوکرنیلن واجرا اولنان ایش: دوالکرلك، قیوجیلق، حکاکلك صنعتی: صنعت اوکرنمك، صنعتله کچینمك. ۲. اوسته‌لق، هنر، معرفت: بوایشده صنعت واردر؛ قولای دکل اوده بر صنعتدر. ۳. د. کلامده جناس واستعاره کبی اویونجقلره رعایت: بو شعرده، بو عبارده ده صنعت واردر؛ صنعت لفظیه.

صَنعَتجی { س. بر صنعتله مشغول بولنان، بر صنعتله کچینن آدم، اصنافدن آدم.

صَنعتکار { س. فا. ۱. برصنعت اجرا ایدن، برصنعتله کچینن آدم، صنعتجی. ۲. اوسته، ماهر، حاذق: کندیسی صنعتکار آدمدر. [فرانسزجه Artiste کلمه‌سنك مدلولی بزده اکثریا «صنعتکار» لفظیله ادا او- لنیور.]

صَنعتکارلق { س. بر صنعتله مشغول آدمك حالی، صنعتله کچینمه، اصنافلق.

صَنعتکر { س. فا. صنعتجی، صنعتکار.

صَنعتلی { ص. صنعتله یاپلمش، استا- دانه وماهرانه اعمال اولنمش، مصنع: ساده کبی

کورینیورسه‌ده صنعتلی ایشدر.

صُنْعی { ص. عر. ا: صنعیه. | یاپمه، اویدیرمه، ساخته، } طبیعی و خلقی اولمیان: صنعی دیشلر.

صِنْف { سذ. عر. جـ: اصناف، | صنوف. ١. صره، طبقه، } درجه: مکتبك صنفلری؛ برنجی، ایکنجی صنف؛ ردیف عسکرینك مقدم، تالی صنفی. ٢. طاقم، بولوك، بربرندن درجات مختلفه ده اعتبار اولنان زمره‌لرك بهری: اهالینك خانی صنفندندر؟ صنوف اهالی؛ طبیعیون حیوانات و نباتاتی صنوف مختلفه‌یه تقسیم ایتمشلردر. == جـ. اصناف = وقتیله درجات وصنوفه منقسم اولان صنعتکاران وارباب حرفت: اصناف کتخدالری، اصناف طاقمندن بر آدم. [صنعتکار معناسیله مفرد وصفت کبی دخی قوللانیلیر:] اصناف آدم؛ باباسی اصناف ایدی. (اصنافدن دیمك دها طوغریدر.) || صنف آرقداشی = همصنف، مکتبده کندیسیله بر صنفده بولنیلان شاکرد: او بنم صنف آرقداشمدر.

صَنَم { سذ. عر. جـ: اصنام. | مشرکلرك عبادت ایتد- } کلری رسم مجسم، بت [پوت]، وثن. [برروایتده صنم معدندن دوکلمش اولانه و وثن طاش ویا آغاجدن بونلمشنه دیرلردی.] || مج. کوزل شخص، دلبر، محبوبه. || عبدهٔ اصنام = بتپرستلر، مشرکلر.

صَنَوْبَر { سذ. عر. ١. چام فستیغی | آغاجی. ٢. چام فستیغی } قوزالاغی. ٣. مج. قد دلبردن کنایه اولور.

صَنَوْبَری { ص. عر. ا: صنوبریه. | بریه. چام فستیغی } قوزالاغی شکلنده، مخروطی الشکل. || نبا. فصیلهٔ صنوبریه = چام فستیغی آغاجنه مشابه اشجار طاقمی.

صنقور { س. با: سنور.

صُنُوف { سذ. جـ. عر. فد: | صنف. با: صنف.

صَنیعه { سث. عر. جـ: صنیعات، | صنایع. ١. ایش، عمل، } فعل. ا. ٢. اویدیرمه، ایجاد، اختراع، افترا، حیله ایله قورلمش دولاب: بو برصنیعه‌در، اونك صنیعه‌سیدر.

صو { س. ١. طبیعتده پك منتشر | اولوب کرهٔ ارضك اوچ ربعنی } اورتن و دیکر ربعنده‌ده چای، ایرماق، دره، کول، بیکار، قیو وسائره حالنده بولنان وداخلنده جولان ایدن مادهٔ مایعه‌که متقدمین عندنده اجسام بسیطه‌دن معدود ایکن بعده مولدالماء ایله مولد الحموضه‌دن مرکب اولدیغی تبین ایتمشدر، ماء، آب: طاتلی صو = طوز وسائر املاحی اولمیوب ایچلمکه صالح اولانی؛ آجی صو = طوز وسائر املاحی حاوی اولوب ایچله‌میینی، دکیز صویی کبی. ٢. آقار صو، ماء جاری، آب روان، چای، ایرماق، دره: بو مملکتك صولری چوقدر؛ صودن کچمك. ٣. دکیز، کول؛ طورغون صو. ٤. میوه وسائره‌نك صیقلمه‌سندن چیقان مایع، عصاره: اوزوم، لیمون، پورتقال صویی. ٥. بعض نباتاتدن تقطیرله چیقاریلان قوقولی صو، ماءمقطر: کل صویی، نانه صویی، منکشه صویی. ٦. یمکك مایع قسمی: ات صویی؛ شو کوفته‌نك، بامیه‌نك صویندن بر آز دها قویك. ٧. دمیردن آلات وادواته آتشده قیزدیریلوب صویه صوقیله‌رق ویریلان تاو: بوقلیجك صویی نقصان، صوینی ایی ویرمه‌مشلر، صویی برنده. ٨. جوهر، فر: الماسك، اینجینك صویی. ٩. چاغ، وقت، هنکام، اثنا: ساعت بش صولرنده؛ او صولرده؛ اقشام صولرنده؛ صولر قرارمق = اقشام اولمق. [بو معنا ایله دائما بویله جمع صورتنده قوللانیلیر.] || آرپه صویی = بیره دینان مسکر. || آغز صویی = سالیه وعلی الخصوص ایرنمکدن آقانی، ریق: آغزمك صویی آقدی. || آقان صولر طورمق = هیچ بر شیٔ دینله‌مه‌مك، اصلا اعتراض اولنه‌مامق: ایشته بوکا آقان صولر طورر. || آیاق صویه ایرمك = متنبه اولمق. آیاقلره قره‌صو اینمك = غایت یورلمق. || صو اقتضا ایتمك = غسله محتاج اولمق. || (کمی) صو ایتمك = صو آلمق، ایچنه صو کچمك، ایشلمك. || صو ایتمك = انسانك کوزینه، آتك طیرناغنه مرض عارض اولمق. || ات صویی = اتك زیاده قایناد- لمسیله آلنان قوتلی صو. || صویی اوفله‌یوب‌ده ایچمك = غایتله توقی ایتمك: صویی اوفلرده ایچر. || صو ایچمك کبیدر = غایت قولای. || صو باشی = ١. منبع. ٢. بدویلرجه دائما بادیٔ اختلافات اولان سقی

اراضی صولرینك تقسیمنه و بو مناسبتله برمملكتك ضبط وربطنه نظارت ایدن آدم؛ چفتلك صو باشیسی = كتخداسی. [بونی «سؤ باشی» دیه تأویل ایتمكه حاجت یوقدر.] || باشدن صوئوق صولر دوكلك = چوق متأثر و خجیل اولمق: اویله برسوز سویلدی كه باشمدن صوئوق صولر دوكلدی. || بر یوتوم صو = حقندن چابوق كلنیر ایش ویا آدم: او بكا بر یوتوم صودر. || صوبوركی = قالیجه یوفقه‌لی و یوفقه‌لری اولجه سیجاق صویه طالدیریله‌رق یاپلمش بر جنس بورك. || بیك دره‌دن صو كتیرمك = برچوق بهانه‌لر بولمق. || صو ترازیسی = صو یولنه‌قونیلان كونكلر مسافهٔ بعیده میلی ایله تضییقدن پاطلامامق ایچون هربر فاصلهٔ معینه‌ده یاپیلان قله كه صوبوریلری اورایه چیقاریلوب قوتی تنقص اولنور. || صو تره‌سی = بر جنس نبات كه فر. Cresson دینلیر وصلاته‌سی اولور، روقا. ||چوق صو كوتورمك = او خصوصده سوز سویلنه بیلك؛ برچوق معنالره كلمك: بو لقردی چوق صو كوتورر. || صودن = اهمیتسز، بوش: صودن برجواب یازدی. || صو دوكمك = ادرار ایتمك، ایشه‌مك. || صو دوكمك = غسل ایتمك. || صو سموری = سمور دینلن كورك حیوانك بر جنسی. || صویه صابونه طوقنمامق = كیمسه حقنده مضر اولمامق. || صو صیغیری = مانده. || صو طولابی = بوستان قویوسندن صو چیقارمغه مخصوص دونر طولاب. || صو قباغی = ایچی اویوق اولوب صو قابی كبی قوللانیلان قباق جنسی. ||قره‌صو ١. كوزه عارض اولان برعلت، رمد. ٢. آتك ایاغنده حاصل اولان بر خسته‌لق. ٣. ایچمی سرت، صوئوق آقارصو. || صوقوشی = ١. صوده یاشارویوزرقوش، طیورمائیه. ٢. اوردك. ||صوكبی بیلك = ازبردن، یاكاشسز بیلك. || صو كرویزی = برجنس نبات. ||صوكسیمی = كمینك تام بوك آلدیغنده صویه باتان قسم سفلاسی و بونك حذاسی ودرجه‌سی. || صوینجه كیتمك = اویمق، مخالفت ایتمه‌مك. || صو یولی = صو اراقه‌سنه مخصوص یرآلتنده لغم یاخود كونك ویا دمیر بوریدن عبارت مجرا. || یوركه صو دوكلك = فراحلق كلمك.

صَواب { سذ. عر. ١. طوغری، یلق، درستلك، صحت: خطا صواب جدولی. ٢. طوغری فعل وحركت، حق، حقانیت: صواب دوشونمك: صوابدن آیرلمامق. ٣. طوغری رأی، فكر صحیح: اونك رأینده دائما صواب واردر؛ جواب باصواب. [صائب یرینه صفت كبی قوللانوبده مثلاجواب صواب دیمك طوغری دكلدر.]

صَواب دیده { ص. فا. [عر. صواب = حق. فا. دیدن = كورمك] طوغری وحق كورلمش، اویله حكم اولنمش: صواب دیدهٔ ارباب عقول.

صَوات { س. چایده حیواناته صو ایچریلان یر، شربعه، آبخور.

صَواتلامَق { فتـ. و:

صَواتمَق { فتـ. (حیواناتی (چایرده بسلمك.

صَوارِف { سذ. عر. جـ. [فد: صارفه لسانمزده مستعمل دكلدر.] تبدلات، تحولات، انقلابات: صوارف دهر.

صُوارمَق { فتـ. ١.(حیواناته)صو ویرمك، (اراضی‌یه) صو قویورمك، اسقاء، اروا ایتمك: بكیرلری، ایكری، تارله‌یی، باغچه‌یی صواردیكزمی؟ ٢. دمیری قیزدیروب سرتلشمك ایچون صویه طالدیرمق.

صُواریم { سـ. صولامق طرز و اصولی و اراضی‌یه بركره‌ده ویریلن صو مقداری: بر صواریم.

صَواش { صواشمق وسائره. با: صاواش وسائره.

صَواعِق { سذ. جـ. عر. فد: صاعقه. با: صاعقه.

صَواق { سـ. صو مقسمنك قپالی و لوله‌لی حوضی، تقسیم یری.

صوقب { سـ. صوی اسمنه اتباعاً قوللانیلیر: صوی‌صوب= نسل ونسب، اقربا وتعلقات.

صَوْب { سذ. عر. طرف، جهت، سو: فلانك صوب والالرینه؛ صوب‌عالیلرینه ایصال اولنمشدر.

صو باشی { سـ. ١. صوبك قیت بولندیغی یرلرده استقاء حیوانات وارووای اراضی ایچون صویك صورت تقسیمنه نظارتله منازعاتك اوكنی آلان آدم. ٢. [بوندن تعمیم ایله] برمملكتك

ضبط وربطنه باقان آدم، شحنه. ٣. چفتلك كتخداسی. [« سوء باشی » صورتنده تأویلی لزومسز وغیر صحیح‌در.]

صوبه ١ { یاخود صوبا. [اصلی آكلاشیله‌مدی] ١. بر اوطه ویا صاله و مطبخك ایچنه قونوب درونده آتش یانان و دومانی بر صاج بوری ایله طیشاری‌یه چیقاریلان قاب كه انواعی‌اولور: چینی، صاج، دوكمه صوبه: مطبخ صوبه‌سی = اوزرنده یمك پیشیرمكه مخصوص اولانی كه فورنی وصو ایصینه‌جق یری‌ده واردر. ٢. قیشین صوغوغه طیانه‌میان چیچك وسائر نباتاتی صاقلی ایله وضع ایتمك وموسمسز چیچك ومیوه یتیشدیرمك ایچون اوستی وكونشه معروض جهتلری جامله مستور ومحفوظ وایچنده آتش‌یانار محل مخصوص. || مج. صوبه‌ده یتیشمك = پك چابق قطع مراتب ایتمك.

صوبه‌جی { س. صوبه یاپان ویا صوبه‌لرك بوریلرینی وسائر لوازمنی حاضرلایوب یرینه طاقان و تعمیر ایدن صنعتكر.

صوبه‌لی { ص. صوباسی اولان، صوبه ایله تسخین اولنان: صوبه‌لی اوطه.

صوپاره ١ { یاخود سوپاره. س. [فا. «سی پاره» دن كه‌اوتوزده بر جزء دیمك اولوب اساسا قرآن كریمك اجزاء شریفه سنه موضوعدر] چوجقلرك اوقودقلری كوچك جزء، الفبا وقرائت كتابی وجزء شریف.

صوپه ١ { س. ١. قالین دكنك: النده بر صوپه وار ایدی: بكجی صوپه‌سی. ٢. قماش وسائره‌ده اكلی یول وچبوق. ٣. طیاق، كوتك، ضربه: صوپه آتمق، اورمق = دوكمك؛ صوپه یمك = دوكلمك.

صوپه‌لی { ص. ١. النده صوپه‌سی اولان، صوپه ایله مسلح. ٢. كنیش یوللی (قماش وسائره).

صَوت { سذ. عر. ج: اصوات. ١. سس، صدا، بانك. ٢. باغرمه، ندا، آواز. ٣. د. ندا واستغاثه مقامنده مستعمل كلمه: دریغ! هیهات! آ! كبی.

صَوتی { ص. عر. ث: صوتیه. د. اجنبی الفبالرنده كندی كندینه سس چیقاره بیلن یعنی همزهٔ متحركه كبی اوقونان وسائر حرفلرك آلتنده حركه یرینی طوتان: حرف صوتی؛ حروف صوتیه. دیكرلرینه حروف غیر صوتیه دینیر.

صوچ { س. ١. قباحت، خطا: بنم نه صوچم وار؟ ٢. جرم، جنایت، جنحه. ٣. كناه، اثم: صوچ ایتمك. || صوچ آتمق = اتهام ویا افترا ایتمك. || صوچدن كچمك = عفووصفح ایتمك.

صوچسز { ص. قباحتسز، بیكناه، معصوم.

صوچسزلق { س. قباحتسزلك، بیكناهلق، معصومیت.

صوچلی { ص. ١. قباحتلی، متهم. ٢. كنهكار، آثم. || صوچلی طورمق = متهم كبی محجوب طورمق.

صوجوق { س. [اصلی: سوجوك، جوجوك = تازه، لذیذ] ١. ایصلادوب دوكه‌رك یاپیلان بعض شیئلر، تمیزلنوب قورودلمش قویون ویا اینك باغرصاق وبومبارلری ایچنه طولدیرلمش بهارلی قیمه‌دن عبارت شیء كه هم چیك هم‌ده قیزارلمش وپیشمش یئنیر: او صوجوغی، قیصریه صوجوغی. ٢. ات صوجوغی شكلنده اسطوانی شكرلمه كه ایپه دیزلمش و شكر یا پكمز شربتنه باتیرلمش بادم، جوز، فندق وسائره ایچندن عبارت اولور: بادم، جوز صوجوغی. || مج. صوجوق اولمق = چوق ایصلانمق. || صوجوغنی چیقارمق = چوق دوكمك.

صوده ١ { س. با: سوده.

صور { سذ. عر. ١. بیوك بورنوزدن بوری. ٢. قیامت كوننده حضرت اسرافیلك اوفلیه‌جكی بوری: صور اسرافیل. == سخ. م. فنیكه یعنی كنعان خطه سنك مراكز مدنیتندن بولنمش اولان Tyr شهرقدیمنك حال حاضری كه الیوم بیروت ولایتنده قضا مركزی بر كوچك قصبه‌در.

صُوَر { سش. ج. عر. فد: صورت. با: صورت.

صوراق { س. صورمغله اوكره‌نیلن شیء، خبر، معلومات، تحقیقات. [لسانمزك احیاسی الزم متروكاتندندر.]

صورَت { سش. عر. ج: صور. [عر. تركیباتده « صوره » شكلنده بولنور.] ١. طیشاریدن كورینیش، شكل، قیلیق: انسانك صورتی كوزل

اولمق كفايت ايتمز سيرتی‌ده كوزل اولمليدر. ۲. خارجی كو. ستريش، داخلی وصميمی اولميان حال خارجی: معنا وحقيقت آرا. يانلر صورته اهميت ويرمزلر. ۳. [زبانزدی: صورات] يوز، چهره، وجه، روی: صورتنی كورن يوقدر. ٤. وجه، طرز، اسلوب، طور، كيديش، روش: ايشك بو صورتله، بو صورتده تسويه‌سی؛ صورت حال، صورت جريان؛ صورت آخرله. ٥. تقدير، حال: سز كله‌مديككز صورتده: او صورتده ايش دكيشير. ٦. رسم، تصوير: صورتنی چيقارتمش. ۷. نسخه، مثل، عين: بوتحريراتك صورتنی آلملی؛ صورتنی چيقاروب لفاً كوندرملی. ۸. [تر. صورات] عبوسلق، يوز اكشيلكی: بكا صورت ايديور، صورت كو. ستريور؛ چهره صورت. || صورت آصمق = چهره اكشيتمك، عبو. سلق كوسترمك. || حسن صو. رت = كوزل طرز وحال: بو ايشی بر حسن صورته قوملی، حسن صورتله بيتيرملی؛ ايشه بر حسن صورت ويرمك = بر چارهٔ تسويه بولمق. || صورت تسويه = فر. Arrangement كلمه‌سنك ترجمه سيدركه اويوشمه ديمك اولوب سياسياتده كثرتله مستعملدر.

صورتا { ح. عر. [ودها طو. غريسی صورةً، زيرا صوكنده‌كی ة تاء تأنيثدر.] ظاهرده، ظاهراً، كورنيشده: بو آت صورتا اوندن كوزل ايسه‌ده او دها جنسدر؛ بزه صورتا حسن قبول كوستردی.

صورتپذير { ص. فا. [عر. صورت = شكل. فا. پذيرفتن = قبول ايتمك] شكل وصورت آلان، حصول بولان، حاصل: صورتپذير اولمق = حاصل اولمق، حصول بولمق.

صورتسز { ص. چهره‌سز، چر. كين، شانسز، كو. ستريشسز.

صورتنما { ص. فا. [عر. صورت = شكل. فا. نمودن = كوسترمك] شكل وصورتنی كو. سترن، وجود بولان، وجوده كلن: صورتنما اولمق = واقع و حاصل اولمق، يوز كوسترمك.

صورتياب { ص. فا. [عر. صو. رت = شكل. فا. يافتن = بولمق] شكل وصورت بولان، حصوله ووقوعه كلن.

صوردیرمق { فتد. سؤال ايتد. يرمك، بری واسطه‌سيله صورمق: بركره صورديركز اوده‌ميدر؟ هر صباح خسته‌يی صورديريورلر.

صورش { س. صورمه، سؤال، استفسار؛ خاطر صور. ش = خاطر سؤالی، استفسار خاطر.

صورشديرمق { فتد. هرطرفه سؤال ايدوب تفتيش وتحقيق ايتمك، استفسار وتفحص ايتمك.

صورشمق { فش. بربرينه صورمق، بربرينه سؤال ايتمك.

صورغوج { س. ۱. باشه طا. قيلان طوغ، چلنك، سرغوج. ۲. بعض قوشلرك تپه‌لرنده توكدن زينت طبيعيه.

صورغون { س. سوكوت آغاجنك برنوعی، مصرقاواغی، بان.

صورلمق { فمج. ۱. سؤال او. لنمق: سزه نره‌ده بولديكز ديه صورلديمی؟ ۲. مسئول اولمق، مسئول طوتلمق: بوايشدن طولايی بن صورلمام. ۳. سؤال واقع اولمق، سؤال ايراد اولنمق: بورادن شويله بر آدم كچدی می ديه صورليور؛ او ايش سزدن صورلماز بندن صوريلير.

صورمق { فتد. مض: صورار. سؤال، استعلام، استفهام ايتمك: كيم اولديغنی صورمديكزمی؟ خاطر صورمق = برينك وعلی الخصوص برخسته‌نك حالنی سؤال ايچون آدم وبعضاً بومناسبتله هديه دخی كوندرمك. || صورمه، صور. مه‌يك! كثرت ومبالغه‌دن كنايه‌در.

صورمق { فل. مض: صورور. طوداقلرينی اوزا. ده‌رق قوتله اممك: صوره صوره ايچمك.

صورمه { س. صورش، سؤال، استعلام، استفهام.

صوروق { س. سؤال، پرسش؛ صوروق كونی = روز حساب، محشر.

صوری { ص. عر. ث: صوريه. صورت ظاهره‌ده اولان، حقيقی ودرونی اولميوب يالكز خارجدن اولان: اونك احبابلغی صوريدر.

صوريتغان { ص. صورات ايدن، يوز اكشيدن، عبوس، يوزی كولمز و متكبر.

صوريتمق { فل. طوداقلرينی اوزاده‌رق وچهره. سنی بوروشديره‌رق عبوس طورمق، يوز اكشيتمك.

صوس { باخود صوص. ح. سكوتی امر وتنبيه ايتمكه

مخصوصدر: صوس! سويله.
[اساساً صوسمق فعلنك امر حاضرى اولوب، بر قاچ كشى يه خطاب اولندقده، جمعى « صوسك » دخى قوللانيلير.]

صوساتمق { فتـ. صوسزلغه دوچار ايتمك، صوسزلق ويرمك: صباح يديكمز طوزلى يمك بنى بوكون چوق صوساتدى.

صوساق { صـ. صوسامش، تشنه، عطشان.

صوسام { سـ. عر. سمسم دينلن معروف حبه؛ صوسام ياغى = شيرلاغان؛ صوسام چيچكى = طوغريسى: سوسن چيچكى؛ صوسام آطه‌سى = طوغريسى: سيسام.

صوسامق { فل. ١. صو ايچه‌جكى كلمك، صوسزلغه دوچار اولمق، تشنه وعطشان اولمق: صيجاقده انسان صوسار. ٢. مجـ. بك تشنه وآرزوكش اوكبى حركتده بولنمق: طياغه صوسامش.

صوسانمق { لجـ. صوسزلق حس اولنمق، عطشه دوچار اولنمق: بوهواده، بويله صباحلين صوسانيرمى؟

صوسديرمق { فتـ. صوسمغه، سكوته مجبور ايتمك، سكوت ايتديرمك، اسكات ايتمك: شو باغران چوجقلرى صوسديرك؛ بن اونى صوسديررم.

صوسز { ضـ. ١. صوبى اولميان، قورى: صوسز اووه = چول؛ صوسز ير. ٢. ايچه‌جك صو بوله‌ميان، صوسايان: اوچ كون صوسز قالدق. == حـ. صوبى اولمقسزين، صو بولمديغى حالده: صوسز ياشامق، صوسز يول آلمق.

صوسزلق { سـ. ١. صوفقدانى، قوريلق: بو اووه‌نك صوسزلغى مانع عمرانيدر. ٢. صوسامه، صو ايچه‌مه، عطش: دوه صوسزلغه طيانير.

صوسمق { فل. لقردى سويله‌مك، سكوت ايتمك، خاموش اولمق: انسان يا فائده‌لى بر سوز سويلملى يا صوسمليدر؛ صوسمق عبث سويلمكدن قولايدر.

صوص { صوصمق، صوصامق. با: صوس وسائره.

صوغان { سـ. ١. معروف ياقيجى سبزه كه قات قات قبودن عبارتدر، عر. بصل، فا. پياز. ٢. صوغان كبى طوب شكلنده چيچك كوكى: سنبل، لاله صوغانى. || آريه‌جق صوغان = صوغانك كوچك وطيانقلى برجنسى. || اوكوز صوغانى = بر جنس نبات، فر. Thérique Egypte. || صقاله صوغان طوغرامق = يوزه كولوب استهزا ايتمك. || صوغانه دونديرمك = صويوب مالكنى آلمق. || قبا صوغان = زحمت ومشقته كله‌مين آدم، لابه‌جى. || طاغ صوغانى = نعلين، فر. Scille maritime (نبات). || قرمزى صوغان = بر جنس طاتلى صوغان.

صوغانجى { سـ. صوغان كزدوروب صاتان آدم.

صوغانلق { سـ. صوغان ديكلمش ير، صوغان تارله‌سى.

صوغانلى { صـ. صوغانله ياپلمش: صوغانلى يخنى.

صوغشمق { فل. صو يره باتوب طوپراق تاولانمق.

صوغلجان { سـ. ١. طوپراغك ايچنده صوقيلان آياقسز قورت انواعى. ٢. باغرصاقلرك ايچنده ياشايان برجنس اوزون قورت كه اكثريا چوجقلرده اولور. || شريت صوغلجان = دود وحيد. || صوغلجان اوتى = صوغلجان دوشورمه‌ده علاج كبى قوللانيلان بر جنس نبات. || بر صوغلجانى = بر جنس اوزون كوك.

صوغوتمق { صوغوق، صوغومق. [اصلى: ساووغ، ساوومق اولديغندن، غ بسبتون فضله‌در.] با: صوتمق، صوئوق وسائره.

صوغوم { سـ. طويمه، كوز طوقلغى، قناعت.

صوغومسزلق { سـ. طويمازلق، كوز آجلغى، طمع، طمعكارلق.

صوف { سـ. عر. ١. يوك، يپاغى، پشم. ٢. يوكدن معمول منسوجات جنسى: آنقره صوفى.

صوفا { ياخود صوفه. سـ. [عر. صفه‌دن] ١. اوك اورته‌سنده اولوب اوطه‌لرك قپولرى اورايه آچيلان مشترك ديوان، ديوانخانه: نردباندن صوفايه چيقيلير. ٢. قپو ويا چشمه وسائره ياننده اوتورمغه مخصوص طاشدن سد.

صوفته { سـ. [« صوفى » دن ويا « سوخته » دن] مدرسه مداومى، درس علم شاكردى، طلبهٔ علومدن آدم.

صوفته‌لق { سـ. صوفته حالى، مدرسه شاكردلكى-

صوقفره { س. با : سفره.

صوفى { سذ. ص. عر. ج : صوفيون . [يوكلى اثواب كييدكلرى مناسبتيله « صوف » دن ويا طوغريسى « تصوف » كلمه‌سنك ده اصلى اولان وحكمت معناسنه كلن « صوفيا » لفظ يونانيسندن] ١. تصوفه منسوب. علم تصوفله مشغول : مشاهير صوفيوندن برذات. ٢. اوامر ونواهئ دينيه‌دن اصلا انحراف ايتمين، زاهد، متقى : پك صوفى برآدمدر.

صوفى { ص. عر. ث : صوفيه. اهل تصوفه منسوب ومتعلق : طريق صوفى؛ اصطلاحات صوفيه.

صوفيلق { س. ديندارلق، متقيلك، زاهدلك : اويله بر صوفيلق طاقتمشدركه ...

صوقاق { س. [عر. « زقاق » دن] با : سوقاق.

صوقديرمق { فتـ. ادخال ايتديرمك، كيرديرمك : انسان بدننه بر ايكنه صوقديره‌ماز.

صوقره { س. با : سوقره.

صوقشديرمق { فتـ. ١. اصولله صوقمق، طار يره طيقيشديرمق : شو بوغچه‌يى طولابك ايچنه صوقشديريورك. ٢. اصولله ويرمك : فقيرك الينه بر قاچ پاره صوقشديردى.

صوقشمق { فل. اصولله آره‌يه كيرمك، طار بر يره صوقيلوب يرلشمك : اوده كلوب آرايه صوقشدى.

صوقلغان { ص. هر يره صوقيلير، هر يره كيرر، هر كسله چابوق بيلدك واحباب اولان، مونس، متملق : صوقلغان آدمدر.

صوقلمق { فل. آره‌يه كيرمك، زورله كيرجه‌سنه دخول وحلول ايتمك : او هر يره صوقلور .

صوقمان { س. اوزون بر جنس تركمان چيزمه‌سى .

صوقمق { فتـ. ١. كيرديرمك، ايچرى‌يه قومق، ادخال ايتمك : حيوانى آخوره، پاره‌يى قاصه‌يه صوقمق. ٢. باتيرمق، صاپلامق : شو قماشه بر ايكنه صوقملى؛ آياغمه بر شيش صوقيورلر ظن ايديورم . || ايشه پارمق صوقمق = ايش بوزمق . || بورن صوقمق = قاريشمق، لزومسز ومناسبتسز يره كيدوب مداخله ايتمك. || كوزه صوقمق = غفلتدن قورتاروب تكديرله برابر كوسترمك. = فل. ١. (آرى وعقرب و ييلان كبى حشرات) ايصيرمق ويا ايكنه باتيرمق : آرى صوقدى؛ ييلان صوقدى. ٢. مج. اضرار ايتمك، آلداتمق، حسابده وبازارلقده اغفال ايتمك. ٣. رنجيده ايتمك : صوقينجه طوروماز .

صوقمه { س. صوقمق فعلى. با : صوقمق .

صوقور { س. اينله صوقيلان طاغ صيچانى، كور صيچان . = ص. ١. كور، كورمز، باتمش، قپانمش : صوقور كوز . ٢. بر كوزلى، يكچشم : صوقور آدم .

صوقوم { س. قوبروق صوقومى = قيچ كميكى، عظم عجز.

صوك { س. ١. اك كريده‌كى، اوج، غايت، نهايت، آخر، انجام، عاقبت، پايان، ختام، خاتمه : كونك، عمرك، سنه‌نك صوكى؛ بو ايشك صوكى كلدى؛ صوكى سلامتدر. ٢. دول اشى، مشيمه. = ص. ١. اك صكره‌كى، اخير، آخر، واپسين : صوك ايشمز بودر؛ صوك نفس = آخر نفس؛ صوك بهار = فصل خريف، كوز موسمى . ٢. صوكره‌كى، مؤخر : صوك پشيمانلق. || اك صوكى = عاقبة الامر، نهاية الامر. || صوك پشيمانلق = هيچ فائده‌سى اولميان ندامت. || صوكنى صايمق = بر ايشك نتيجه‌سنى دوشونمك. || صوك كونلك = انسانك آخر عمرينه طوغرى بختيار اولمسى : الله اوكا صوك كونلكى ويردى. || صوكنده = نهايت، عاقبت . || صوك نفس = آخر نفس، تسليم روح وقتى .

صوكره { ظر. [« صوك » دن مشتق اولديغيچون صكره يازلمالى] زمانجه كريلك و مؤخريت بيان ايدر، بعده، مؤخراً : صوكره كل؛ بن صوكره كلدم؛ بن سزدن صوكره كيتدم؛ هندستانده بودا مذهبنك ظهورى براهما مذهبندن صوكره‌در. || صوكره‌يه = زمان آتى‌يه : بو ايشى صوكره‌يه براقه‌لم؛ اونك زيارتنى اك صوكره‌يه براقدق. || صوكره‌دن = من بعد، مؤخراً : صوكره‌دن يتيشمه،

كورمه؛ بن صوكره دن خبر آلدم. ||... دن صوكره = بر شيئك عقبنده: بن كلدكدن صوكره سز درسه باشلاديكز؛ درس بيتدكدن صوكره كيده جكز. || بوندن صوكره = فيما بعد، بوندن بويله، ايلريده. || اوندن صوكره = بعده. || صوكره سى = آلت طرفى، ايلريسى: صوكره سى ناصل اولدى بيلم. || صوكره لرى = اك صوك زمانلرده، مؤخراً: ابتدا چوق تربيه لى چوجق ايدى صوكره لرى تربيه سنى بوزدى. || اك صوكره = اك نهايت، عاقبت.

صوكره كى { ص. مؤخر، اخير، صوكره دن كلن ويا صوكره واقع اولان: او صوكره كى ايشدر؛ اوصوكره كى حسابدر: اولكى آدملرك صوكره كى آدملردن فرق نه در؟

صوكسز { ص. ١. نهايتى اولميان، بيتمز، توكنمز، ابدى، مؤبد: زمان و مكان صوكسز كبى كورينيورسه ده حقيقتده حق تعالى حضرتلرندن باشقه دنياده هرشيئك بر صوكى واردر. ٢. نتيجه سز ثروتنه باقه صوكسزدر.

صوكسزلق { س. ١. نهايتسزلك، بيتمزلك، توكنمزلك، ابديت. ٢. نتيجهٔ خيريه سى اولمامق.

صول { س. انسان وسائر اجسامه نسبتله ايكى طرفك برى، صاغ مقابلى، يسار، چپ: صاغى صولدن تفريقه غيرمقتدر؛ فلان كوى يولك صولنده در؛ اورادن صوله صاپارسكز. == ص. صول طرفه دوشن، صول جهتنده واقع اولان: صول قول، صول ال، صول كوز.. || ع. صول قول = اردونك صول جناحى، ميسره؛ صول قول آغاسى = بيكباشى معاونى حكمنده اولان ايكى قول آغاسندن ايكنجيسى. [برنجيسنه صاغ قول آغاسى دينيردى. اليوم بو تصنيف ملغا اولوب يالكز بر قول آغاسى واردر.]

صَول { وصولان. با: صولت.

صولاتمق { فتـ. ١. صو دوكديرمك، صو سرپديرمك، ايصلاتديرمق: شو طاشلغى صولاتسه كز خيلى سرينلك ويرر. ٢. اسقا و اروا ايتديرمك: باغچه يى صولاتديكزمى؟ شو آغاجلرى صولاتملى. ٣. مجـ. نقداً و پشين ويرديرمك.

صولاق { ص. صول اليني قوللانان، صول اليله ايش كورن، يسارى.

صولاق { ص. ١. صوبى چوق، باتاق: صولاق بر، صولاق تارله. ٢. قوشلر ايچون صو قونيلان كوچك قاب.

صولاق { س. اسكيدن ايام مخصوصه ده ركاب شاهانه ده بولنان برصنف عسكر.

صولامق { فتـ. ١. صوويرمك، اسقا، اروا ايتمك: بوموسمده آغاجلرى كون آشيرى صولامق اقتضا ايدر. ٢. مجـ. نقداً وپشين ويرمك، ادا ايتمك.

صولامه { س. اسقا، اروا.

صولانديرمق { فتـ. صو پيدا ايتديرمك، ياش و نملى ياخود چوق صولى ايتمك: بوعلاج قانى صولانديرر؛ بو ياغمور اوزوملرى صولانديره جق. || آغز صولانديرمق = آغزك صوينى آقيتمق، ايمرنديرمك.

صولانمق { فل. صو پيدا ايتمك، چوق صولى ويا ياش ونملى اولمق: قانم صولاندى؛ بو آرمودلر چوق صولانمش. || آغز صولانمق = ايمرنمك.

صولانمه { س. صولانمق فعلى. | با: صولانمق.

صَولَت { سث. عر. صالديرمه، شدتلى هجوم: برصولت شيرانه ايله هجوم ايتدى.

صولتات { س. [فر. Soldat] عسكر تفنكى كه ابتداى ظهورنده آغرلغيله باشيبوزوق تفنكندن فرق اولنوردى.

صولجان { س. جريد اويوننده آتك اوستندن طوپى قالديروب آلمه ده مستعمل اوجى اكرى دكنك، چوكان.

صولديرمق { فتـ. صولمسنى موجب اولمق، رنكنى وطراوتنى كيديرمك: قوراقلق بوچيچكلرى صولديردى؛ كونش پرده لرى صولديردى.

صولق { ص. با: صولوق.

صولمق { فل. رنكنى و پارلاقلغنى غائب ايتمك، رنك آتمق، سولمك، صاراروب پژمرده اولمق: چيچك قوپارلنجه چابوق صولار؛ باصمه كونشه

معروض اولیجه صولار؛ خسته‌لقدن صاراروب صولمش .

صوقلمه { س. صولمق فعلی . با : صولمق .

صولوتمق { فت. زحمتله وصیق صیق نفس آلدیرمق، چوق یورمق : حیوانلری صولوتمشیدی .

صولوغان { ص. جزئی حرکتله نفسی طارلاشان، بر نوع نفس طارلغی علتنه دوچار : صولوغان آدم؛ صولوغان آت. = س. مذکور نفس طارلغی علتی : صولوغانه اوغرامق. || دکیز صولوغانی = فرطونه دن صکره سکرك سکرك وصولوق آلیرجه‌سنه ساحله کلوب چارپان طالغه .

صولوق { س. نفس، تنفس : صولوق آلمق، ویرمك. || صولوغی صولوغنه = نفسی نفسنه، طار نفس آله‌رق، فوق العاده عجله ایله. || صولوق آلدیرمازدن = نفس آلمغه وقت براقمقسزین، پك عجله ایله. || صولوغی طار آلمق = فرار ایتمك. || صولوغی فلان یرده آلدی = کندینی طار اورایه آتدی.

صوڤلوق { س. ١. کوچك چوجقلرك باشنده چیقان بر جنس چیبان. ٢. قوش تپه‌لکی.

صولوق { یا صولیق . ص . [« صولمق » دن] رنکنی آتمش، طراوتی قاچمش، پژمرده : صولوق کل، چیچك، قماش، یوز.

صولوقلانمق { فل. ککیش و راحت نفس آلمق، راحتلانمق .

صولومق { فل. طار طار و صیقندی ایله نفس آلمق : صولویه‌رق کلدی .

صولی { ص. ١. صولی اولان، آبدار : صولی آرمود. ٢. اینجه مایع، چوق مایع : صولی شربت، یوغورت. ٣. صو ایله یاپلمش، یالکز صو ایله حاضرلانمش : صولی بویا.

صولیجه { ص. آز آبدار ویا صولی حاوی.

صولیق { ص. با : صولوق.

صوقم { س. بیچاق وسائره صاپی یاپیلان بالیق‌دیشی : صوم قلمتراش صاپی. = ص. یکپاره، بتون وایچی طولو، قوف ویا قاپلامه اولمیان : صوم کومش، صوم آلتین، صوم‌کارکیر.

صَوم { سذ . عر . اوروج . [صیام کبی.]

صوقماط { س. [عر. « سماط » دن] ١. صره ایله قونمش طعام سفره‌سی. ٢. ضیافت.

صوقماق { س. [عر. « سماق » دن] بویا جیلقده مستعمل ومیوه‌سی کباب کبی بعض یمکلره قونان برجنس کوچك آغاج. [اصل ترجمه‌سی : طادیم، طوتوم .]

صوماکی { س. [« سماق » دن] برقاچ رنکلی مرمر. = ص. برقاچ رنکلی، آلاجه : صوماکی مرمر، طاش .

صوقمرتمق { فل. طوداقلرینی اوزادوب عبوس طورمق .

صوقمردانمق { فل. خوردانمق، سویلنمك، میرلدانمق .

صوقمرمق { فل. یوز قاباروب طارغین طورمق.

صَومعه { سذ. عر. ج : صوامع. زاویه، عبادتکاه، وحدتخانه، عزلتکاه .

صَومعه‌نشین { ص. فا. [عر. صومعه = وحدتخانه ـ فا. نشستن = اوتورمق] وحدتخانه‌ده اوتوران، منزوی.

صوقمون { س. ١. یووارلاق اتمك : بر صومون اتمك . ٢. یومری شیء، دوه آیاغی کبی شیش ویومشاق شیء. ٣. اوجی ویده‌لی قالین چیوینك اوجنه کچیرلمکه مخصوص ویده‌لی مربع الشکل دمیر پول.

صوقمه { ص. بوش، نافله، بیهوده؛ صومه حیوان = مانقفا.

صون { سذ. عر. قورومه، حفظ، محافظه، وقایه، نکاه، صیانت : صون الهی یه التجا ایتمك .

صوقنتراش { یاخود صونطراج. س. [فا. سمتراش = طیرناق کسن] حیوانلرك طیرناغی کسوب دوزلتمکه مخصوص نعلبند آلتی.

صوقندیرمق { فت. ایلری سورمك، اوزاتمق.

صوقندیرمه { س. اوکی آچیق چاتی آلتی، حیوانلرك بارینه‌سنه وآلات وادوات

زراعیه وسائره وضعنه مخصوص اوسی اورتیلی واوکی آچیق محل.

صونطور { س. [سانتور، سنتور] ١. کیریش یرینه تل ایله چالنیر قانون. ٢. مج. کورلدی، پاتردی، شعشعه، دبدبه.

صونطورلی { ص. کورلدیلی، پاتردیلی، مشعشع، مدبدب : صونطورلی دوکون، غاوغا.

صونغور { س. [تق. شونغار] آق طوغان.

صونمق { فت. ویرمك، اوزاتمق، تقدیم، عرض ایتمك : بر قدح، بر بارداق شربت صوندی: عرضحال صوندی.

صونمق { فل. پارلاقلغی، جلا وفری زائل اولمق، صونوق اولمق، بوزلانمق، تکدر ایتمك : بوتخته صونارسه دها کوزل کوستریر.

صونوق { ص. یاخود :

صونیق { ص. صونمش، فر و جلاسی زائل اولمش، جلاسز، فرسز، بوزلی، طوکوق.

صونیقلق { یا صونوقلق . س. فر و جلا فقدانی، جلاسزلق، طوکوقلق.

صوی { س. ١. عرق، نسب، نژاد : ایی صویدندر؛ صویی معروفدر. ٢. اجداد، سلاله : صویی اوراده یاشامش. ٣. ذریت، احفاد : اونك صویی فلان یرده الیوم موجوددر. ٤. جنس، نوع، درلو : او صویدن مال قالمدی. ٥. اقربا وتعلقات، خصم اقربا : صوپی صوپی آری کبی چوق. = ص. اصیل، نجیب : صوی آدم، صوی آت.

صویتاری { س. جمعیتلرده خلق اکلندیرمك ایچون غریب قیافته کیروب درلو مسخرەلقلر یاپان آدم.

صویتاریلق { س. غریب قیافته کیروب مسخرەلقلر یاپان آدمك حال وشان و صنعتی وایتدیکی مسخرەلق : صویتاریلق ایتمك.

صویدیرمق { فت. ١. اثوابنی چیقارتمق، تعریه ایتدیرمك : چوجقلری صویدیروب یاتیرملی. ٢. دریسنی ویا قبوغنی چیقارتمق، یوزدیرمك : قوزی یی، پورتقالی، المایی صویدیرملی. ٣. اشیاسنی چالدیرمق : محافظلر قطاع طریقه کیمسەیی صویدیرمازلر.

صویسز { ص. نسل ونسبنده شرافت ونجابت بولنمیان، کوتی صویدن اولان، فرومایه، بد اصل : صویسز آدم.

صویسزلق { س. نسل ونسبده نجابت واصالت فقدانی، فرومایه لك.

صویغون { س. صویمه، صویمه، سلب، غصب : صویغون ویرمك = صویلمق، قطاع طریق الینه دوشوب صویلمق. = ص. صویلمش، چپلاق، بر دوکون وسائر جمعیتده خدمت ایتمك ایچون آغر اثوابنی چیقاروب خفیف قیافته کیرمش خدمتجی قادین : دوکون صویغونلری.

صویغونلق { س. دوکونده خدمت ایتمك اوزره صویینوب مخصوص خفیف قیافته کیرمه.

صویغه { س. بر نوع آلا قارغه.

صویلمق { فل. مج. ١. اثوابی چیقارلمق، تعریه ایدلمك. ٢. دری ویا قبوغی چیقارلمق، یوزلمك، آییقلانمق. ٣. اثواب واشیاسی واوستنده نەسی وارایسه چالینمق : یولده خیدودلر طرفندن صویلمش؛ بوکیجه بر او صویلدی.

صویلی { ص. ایی صویدن، اصیل، نجیب : صویلی آدم.

صویماندی { س. ١. خیار کبی صویلوب ینن شیئلر. ٢. خیار ومیوه کبی شیئلرك قبوقلری.

صویمق { فت. ١. اثوابنی چیقارمق، چپلاق ایتمك، تعریه ایلمك : چوجنی صوده یاتیر. ٢. قبوغنی، زارینی چیقارمق، آییقلامق : شو المایی صوی؛ دکنکی صویملی. ٣. دریسنی چیقارمق، یوزمك، سلخ ایتمك : قوزی یی کیم صویدی؟ ٤. اثواب واشیاسنی واوستنده نه وار ایسه چالمق : یولده کندیسنی خرسزلر صویمشلر.

صویوق { س. چام آغاجنك ینن ایچ قبوغی.

صویه { س. صویمق فعلی. با : صویمق.

صوقپندی { سـ. صویلوب آتیلان شیء، قبوق.

صویمق { فط. ۱. کندی اثوابنی چیقارمق : یاتمق اوزره صویندم. ۲. چماشیر دکیشدیرمك : یارین چماشیر ییقانه جغندن صو یملیسکز. ۳. برخدمته مخصوص قیافته کیرمك : خدمته صو یتمق. || صوینوب دوکنمك = استراحت ایتمك اوزره کیجه‌لك قیافته کیرمك.

صوئوتمق { فتـ. [اصلی : ساؤتمق اولوب صوغوتمق املاسی یاکلیشدر.] ۱. حرارتنی کیدیروب صوئوق یاپمق، تبرید ایتمك : صوینی نه‌ایله صوئوتیورسکز؟ بویمکی چوق صوئوتدیکز. ۲. مجـ. محبت و حسن مناسبته بر درجه‌یه قدر خلل کتیرمك، ایکی کشی آره‌سنی آچمق : بوایش آره‌مزی صوئوتمغه سبب اولدی؛ اونی بزدن صوئوته‌جق بعض ماجرالر کچدی.

صوئوق { صـ. [اصلی ساؤق اولمغله صوغوق یازلمالی] ۱. حرارتی اولمیان، صیجاغك ضدی، بارد، سرد : صوئوق صو؛ صوئوق هوا؛ بوز کبی صوئوق. ۲. طبیعتك خوشلانمدیغی، طبعه خوش کلمین، سویمسز، بارد : صوئوق آدم؛ صوئوق سوز. || صوئوق بز = برجنس صیق کتن بزی. = سـ. ۱. حرارتك عکسی، برودت، صوئوقلق : بوکون صوئوق واردر؛ صوئوق یاپیور؛ بوسنه‌کی صوئوق چوقدن اولمامشیدی؛ بن صوئوقدن خوشلانیرم. ۲. اوشومکدن کلن خسته‌لق : صوئوق آلمق = اوشویوب خسته‌لانمق. || صوئوق اولمق، ایتمك = هوا صوئومق. || صوئوق باصمق = هوا بردنبره صوئومق. || صوئوقلر = صوئوق هوا : صوئوقلر کلدی.

صوئوقجه { صـ. آز ویا اولدقجه و خیلی بارد : هوا صوئوقجه‌در.

صوئوقلامق { فل. صوئوق آلمق، صوئوقدن اوشویوب خسته‌لانمق.

صوئوقلامه { سـ. آتك آلتنده چیقوب آیغیرك آشمه‌سنه مانع اولان برنوع سیگیلجه.

صوئوقلق { سـ. ۱. صوئوق اولان شیئك حالی، برودت، سردی: بوزك صوئوقلغی اوزاقدن تأثیر ایدر. ۲. مجـ. محبتسز و بارد معامله : بنی برصوئوقلقله قبول ایتدی؛ آره‌مزده برصوئوقلق پیدا اولدی. ۳. یمکك آخرنده خوشاب محلی ومیوه کبی سرینلك ویرمکه مخصوص مأکولات. ٤. حمامك پك صیجاق اولمیان طیشاری محلی : صوئوقلقده ییقاندم. || بل صوئوقلغی = مجرای بولك التهابی.

صوئومق { فل. ۱. صوئوق اولمق، حرارتی غائب ایتمك : یمك صوئودی؛ هوالر صوئودی. ۲. اوشیمکدن خسته‌لانمق، صوئوق آلمق : صوئومش اولملیم. ۳. مجـ. آره آچلمق، محبتك قیزغینلغنه خلل کلمك : اونکله آره‌مز صوئودی. ٤. طول مدت براقلمغله اونوتمق، کوکلدن چیقارمق، آرتق آرزو ومیل ایتمه‌مك : چوجقلر درسدن صوئودیلر؛ یازیدن صوئودم.

صوقیجی { سـ. یولجیلرك اوستنده بولدیغی چالان، خرسز، حرامی.

صهباء { سذ. عر. [اصل عربیده « اصهب » اسم تفضیلنك مؤنثی اولوب قزیل دیمکدر.] شراب، باده. عر.

صهر { سذ. عر. کوکی، انیشته و ازدواجله اقربا حکمنه کچن دیکر خصم.

صهریج { یاخود صهریج. سذ. عر. [تر. زبانزدی: صارنیج.] یاغمور صولرینك بریکمه‌سنه مخصوص اوله‌رق ابنیه آلتنده تحت الارض مخزن.

صهری { صـ. عر. ؤ : صهریه. ازدواجدن حاصل و متولد اولان : قرابت صهریه = ازدواجدن حاصل اولان اقربالق.

صهریت { سذ. عر. ازدواجدن حاصل اولان قرابت، دامادلق وقاینلق کبی قیز آلوب ویرمکله قزانیلان خصملق.

صهریج { سذ. عر. با : صهرنج.

صیاد { سذ. عر. [« صید » دن مبـ.] آوجی.

صیاغ { سذ. عر. [«صیاغة» دن مبـ.] قیومجی.

صیاغت { سذ. عر. قیومجیلق.

صیام { سذ. عر. اوروج، صوم، روزه؛ شهر صیام = اوروج

آبی، رمضان شریف .

صیانت { سڭ. عر. قورومه، حفظ، محافظه، وقایه، حمایه : اولاد وعیالنی، عرضنی صیانت ایتمك؛ بن سزی صیانت ایچون چالیشدم .

صیت { سڭ. عر. ایلکده شهرت، اشتهار، نیکنام، ذکر جمیل : صیت و شهرتی عالمه یایلدی .

صیتمه { س. [اصلی : اصیتمه، ایصیتمه] ابتدا اوشومکله دیترمه وبعده آتش وصیجاقلق کتیرن معروف خسته‌لق که اکثر امراضه مرافقت ایدر، نوبت، عر. حماء، فا. تب : صیتمه‌سی اولمق؛ صیتمه‌یه طوتلمق، یاقه‌لانمق. || صاری صیتمه = آمریقا وسطیده ظهور ایدر مهلك ومستولی بر مرض که طوتدیغی آدملرك درحال بکزلرینی صارار‌توب قرارته‌رق بسبتون تبدیل ایدر .

صیتمه‌لانمق { فل. صیتمه‌یه طوتلمق، صیتمه‌سی اولمق .

صیتمه‌لی { ص. صیتمه‌یه طوتلمش، حمایه دوچار .

صیجاجق { ص. [« صیجاق » صفتنك مصغری اولوب تحبیب ایچون قوللانیلیر] سویله‌جك وطبیعت خوشلانه‌جق صورتده صیجاق : صیجاجق اوطه‌سنده اوتوریور؛ وجودینی فانله‌لرله صیجاجق آلیشدیرمش .

صیجاق { ص. [اصلی : اصیجاق، ایصیجاق] یاقیه‌جق درجه‌ده قیزغین، صووقلغی ازاله اولنمش، اوشوتمز، ایصینمش، حر، کرم : صیجاق صو، صیجاق هوا، صیجاق یمك، صیجاق اوطه. || قانی صیجاق = سویملی، هرکسله چابوق دوست اولور، انسیتلی. == س. ١. صیجاقلق، حرارت : بن چوق صیجاقدن خوشلانمام؛ هواده چوق صیجاق واردر؛ بوسنه‌کی صیجاغی چوقدن کورمه‌مشیدك. ٢. ایچنده صیجاق صو ایله ییقانیلان یر، حمام، کرمابه : صباح صیجاغه کیتمشیدم. ٣. صیجاق محل، ایصینمش یر : صیجاقدن صووغه چیقمق. || صیجاغی صیجاغنه = تاونده، تاوینی کچیرمه‌دن .

صیجاقلق { س. حرارت، کرمی : صوبه‌نك صیجاقلغی اوزاقدن حس اولنور؛ بوسنه‌نك صیجاقلغی بر قاچ سنه‌دن بری اولمامشیدی .

صیچان { س. [اصلی : سیچقان] اجناس کثیره‌سی اولان معروف کمیریجی حیوانجق، فاره، موش : فندق صیچانی، تارله، قیر، طاغ صیچانی . پوستلری کورك یاپیلان بر چوق کوچك حیوانلره‌ده لسان عوامده صیچان نامی ویریلیر. || تارله صیچانی = تارله‌لرده بولنان ومحصولاتی یین برنوع صیچان. || فندق صیچانی = بو حیوانك پك کوچکی. || کمه صیچانی = لاغملرده بولنان اك بیوکی. || یر صیچانی = کوستبك دینلن حیوان. || صیچان اوتی = فاره‌لری اتلاف ایتمکده مستعمل معروف بر ترکیب کیمیوی، سم الفار. || صیچان دیشی = چاشیر اطرافنه وباخصوص کوملك قوللرینك کنارینه یاپیلیر اینجه وسیوری اویا. || صیچان قولاغی = Myosotis دینلن چیچك. || صیچان قویروغی = برجنس یووارلاق تورپی. || صیچان یولی = یر آلتی لاغمی. || صیچان ییلی = سال ترکانك برنجیسی .

صیچدیرمق { فتـ. ١. اوسته ایتدیرمك. ٢. مجـ. چوق قورقوتمق. عو.

صیچراتمق { فتـ. یوقاری‌یه فیرلاتمه‌سنی موجب اولمق، یوقاری‌یه فیرلاتمق، زیپلاتمق : کچی یاوریسنی صیچراتمق ایچون بر آز اورکوتمك کافیدر؛ چوجغی اویناتوب صیچراتیور؛ اکه صیچراتمق = بولاشدیرمق. اوسته صیچراتمق = برکوتونك دوچار تعرضاتی اولمق : ادبسزه بر شیئ سویله‌مه، اوسته‌که صیچراتیرسك .

صیچرامق { فل. هوایه قالقوب اوته‌یه فیرلامق، زیپلامق، اوینامق : جیلان یورغز صیچرار؛ پیره بدننه کوره چوق صیچرار؛ چوجقلر صیچرایوب اوینایورلردی؛ چامور اوسته‌مه صیچرادی. || جان، عقل باشه صیچرامق = دهشت کلمك .

صیچرایجی { ص. صیچرایان، فیرلایان، اوینایوب هوپلایان : صیچرایجی حیوانلر .

صیچلمق { فل. کندی قذوراتیله بیسلنمك، مردار وملوث اولمق، برباد اولمق.

صیچمق { فل. ١. دفع طبیعی ایتمك. ٢. برباد ومردار وملوث ایتمك .

صیحه { سڭ. عر. باغرمه، نعره.

صَید سـ. عر. آو، شکار، تخجیر، قنص: صید ایتمك = آولامق. || صید ماهی = بالیق آولامه.

صَیدگاه سـ. فا. [عر. صید = آو . فا. گاه = محل] آو محلی، آو آولنان یر.

صَیدَلانی صـ. عر. أ: صیدلانیه. اجزاجیلق فننه منسوب ومتعلق: فن صیدلانی = اجزاجیلق، اسپنچارلق فنی؛ مواد صیدلانیه. = سـ. عر. ج: صیادله. اجزاجی، اسپنچار.

صَیدَله سش. عر. اجزاجیلق فنی، اسپنچارلق.

صیر سـ. ١. طوپراقدن معمول چناق چوملك کبی شیئلره سوریلن ورنیکلی بویا: صیر سورلمش دستی؛ صیرسز چناق. ٢. آینه‌نك آرقه‌سنه سوریلن قلای وبور.

صیر د. «صی» ایله باشلار بعض ترکجه صفتلرك باشنه کیروب تأکید ومبالغه بیان ایدر: صیر صیقلام = پك ایصلاق.

صیرا صیرالامق وسائره. با: صره وسائره.

صیرت صیرتارمق، صیرتلان. با: صرت وسائره.

صیرمه سـ. حاده دن چکیلمش کومش تل وبونك آلتینله یالدیزلانمشی: بیاض صیرمه، آلتین صیرمه، خاص صیرمه؛ صیرمه ایشلمه‌لی. — صاری و کوزل صاچدن کنایه اولور: صیرمه صاچلی.

صیرمه‌کش سـ. [«سیمکش» دن غلط تعبیر سقیمدر] صیرمه ایشلین، کموشدن صیرمه چکن اصناف.

صیرمه‌لی صـ. صیرمه ایله ایشلنمش، نقش اولنمش: صیرمه‌لی خاشه، اثواب.

صَیرورَت سش. عر. اولمه. ایدلمه، قیلنمه، برحالدن دیکر برحاله تحول: افعال بابنك بناسی چوق دفعه صیرورت ایچوندر.

صیریتغان صـ. دائما دیشلرینی کوستروب سسز ولطافتسز کولن: صیریتغان بر آدمدر.

صیریتمق فل. ١. طوداقلری آیروب دیشلری کوسترمك، یالاندن وطاتسز صورتده کولمك: نه صیریتوب طوریورسك؟ ٢. اولمك وپاصو ئوقدن طوکمق. ٣. بر قماشه اویماز رنکده ایپلیکله اوریلان دیکیش بدکورلمك: بیاض تیره بو اثوابده صیریتیور. ٤. نقصان وعیب بر اوجدن کوزکمك: بونك قصوری صیریتیور.

صیریتمه سـ. دیشلرینی کوسترەرك سسز کولمه: اونك صیریتمه‌سی پك ضدمه کیدیور.

صیریق سـ. قبوغی صیرلمش، یونلمش اینجه اوزون آغاج: چاتیر، باغچه صیریغی؛ حمال صیریغی = حماللرك آغر شیئلر قالدیردقلری آغاج که بر چفتنی درت حمال قوللانیر؛ صیریق حمالی = بوصورتله صیریق قوللانەرق آغر یوکلر طاشیان حماللر. — اوزون بویدن دخی مقام تقبیحده کنایه اولور. || صیریق آرابه‌سی = بر ایکی صیریقله مربوط درت تکرلکدن عبارت یوك آرابه‌سی. || صیریق کبی کزمك = بر ایش کورمیوب بوش بوش طولاشمق.

صیریم سـ. قالینلغی صیرلمش اینجه ویومشاق دری دیلیمی. || بـ. صیریم ـلاطی = دباغلانمامش دریدن معمول خلاط که دوه‌نی طونانه‌لرنده قوللانیلیر.

صیزدیرمق فتـ. ١. مساماتدن ترلر کبی آزر آزر آقیتمق، طاملاتمق، ترشح ایتدیرمك: بوکوب یاغی صیزدیریور. ٢. برندن پاره چکمك، آقچه سوکدیرمك. ٣. سرخوش ایدوب اویوتمق، صیزوب یاته‌جق صورتده سرخوش ایتمك.

صیزرمق فتـ. صیزدیرمق. با: صیزدیرمق.

صیزلاتمق فتـ. آغرتمق، اینجیتمك: برفسکه اوروب پارمغمی صیزلاتدی.

صیزلامق فل. آجی آجی آغریمق، دریکدن وجع ویرمك، صانجمق: قیرباجك اوجی پارماغمه طوقندی حالا پارمغم صیزلایور.

صیزلانمق فل. آغلاشمق، تشکی، تظلم ایتمك: صیزلانمغه سببیت ویرلمدی.

صیزلانمه سـ. آغلاشمه شکایت، تظلم: بر کیمسه‌نك صیزلانمه‌سنه سببیت ویرلمدی.

صیزلدی سـ. ١. آغلاشمه، شکایت، تظلم، تشکی، اشتکا. ٢. خشنودسزلق: بر کونه صیزلدی چیقمدی.

صیزمق { فل. ۱. ترکبی طامله طامله چیقمق، ترشح ایتمك: بو کوپدن صو، یاغ صیزیور. ۲. سرخوش اولوب بیهوش یاتمق: ایچوب ایچوب صیزدی.

صیزندی { س. برقابدن ویا طاشلر آراسندن طامله طامله تزلیوب آقان مایع: یاغ صیزندیسی: صو صیزندیسی.

صیزی { س. اینجه ایشلین آغری، سیکیر وجعی: باجاقلرمده صیزی واردر، بر طاقم صیزیلر گزیور.

صیسقه { ص. [عر. «استسقاء» دن غلط] ۱. قارننه صو طولمش، مستسقی. ۲. رخیطس دینلن علته دوچار اولوب ضعیف و قوری قالان (چوجق). ۳. مج. پك ضعیف، پك آریق ولاغر.

صیسقه‌لق { س. ۱. استسقاء علتی. ۲. رخیطس علتی. ۳. ضعیفلك، لاغرلق، آریقلق.

صیغ { ص. چوق دریك اولمیان: چایك صیغ یری؛ دکیزك صیغ ساحلی؛ صولر صیغدر.

صِیَغ { سذ. جم. عر. فد: صیغه. ابلا: صیغه.

صیغامق { فت. [زبانزدی: صیوامق] ۱. یك و پاچه‌لری چویرمك، طوپلامق، تشمیر ایتمك: قوللرینی باجاقلرینی صیغامق. ۲. ال سورمك، مسح ایتمك، اوخشامق: آرقه‌سنی صیغامق. چه‌لری صیغامق = مج. موفق اولمق ایچون جدی صورتده تشبث ایتمك، قوشمق.

صیغانمق { فل. [زبانزدی: صیوانمق] قول و پاچه چویرلمك، تشمیر اولنمق: قول، پاچه صیغانمق. = فط. کندی قوللرینی ویا پاچه‌لرینی چویروب حاضرلانمق، برایشه حاضرلانمق: سز شمدیدن صیغاندیکز.

صیغدیرمق { فت. آلدیرمق، استیعاب ایتدیرمك: بو کتابلری شو طولابه صیغدیره بیله‌جکمیسکز؟

صیغزه { س. اثوابك بعض یرلرینی گگیشلتمك ایچون علاوه اولنان پارچه.

صیغشدیرمق { فت صیقه‌رق آلدیرمق، تضییقله استیعاب ایتدیرمك، صوقشدیرمق: بوقدر اشیایی بو صندیغه نصل صیغشدیره بیله‌جکسکز؟

صیغشمق { فل. صیقیله‌رق طار بریره کیرمك، زورله استیعاب اولنمق: بو اشیا بو چانطه‌یه آنجق صیغشه بیلیر.

صیغلق { ص. ۱. صوبی صیغ اولوب گچید ویرن: نهرك اوراسی صیغلقدر. ۲. قوملق: کمی صیغلغه اوتوردی.

صیغمق { فل. بر ظرفك ایچنه کیرمك، آلنمق، استیعاب اولنمق: بر اوقه صو بو شیشه‌یه صیغماز؛ بو اشیا بو صندیغه صیغمیه‌جقدر. || قابنه صیغمامق = صبرسز اولمق. || اله آوجه صیغمامق = پك سرکش و خشاری اولمق. || مزراق چواله صیغماز = صاقلانیر شیء دکلدر.

صیغنمق { فل. طیانمق، التجاء، استعاذه ایتمك: شیطانك شرندن اللهه صیغنیرم؛ صیغنه‌جق یر = ملجأ، پناه، ملاذ.

صیغه { سذ. عر. جم: صیغ. فعلك تصریفندن حاصل اولان مختلف صورتلرینك بهری: صیغ مختلفه = ماضی، مضارع، امر کبی مختلف صیغه‌لر؛ صیغ مطرده = مفرد، تثنیه، جمع، مذکر، مؤنث و سائره کبی بر صیغه‌نك اقسامی.

صیغیر { س. چفت سورمه‌ده، و آرابه چکمه‌ده قوللانیلان واتی وسودی یننن معروف ایری حیوان اهلی، بقر، کاو: صیغیر اتی، صیغیر سودی، صیغیر دیلی. ارککنه اوکوز، دیشیسنه اینك، یاوریلرینه بوزاغی، طانه، دوگه، طوسون، آیغیرینه بوغا دینیر. || قره صیغیر = عادیسی. || صو صیغیری = مانده جنسی. || صیغیر دیلی = لسان الثور دینلن نبات. || صیغیر قویروغی = دیکر بر جنس نبات. || صیغیر کوزی = پاپادیه‌نك ایری وصاری نوعی.

صیغیرتماج { س. صیغیر چوبانی.

صیغیرجق { س. [طوغریسی: جوغورجق] بر جنس قوش.

صیغیرلق { س. احمقلق، بلاهت، قالین قفالیلق.

صیغین { س. کیکك ایری وبکلکی بر جنسی.

صَیف { سذ. عر. جم: اصیاف. یاز، تابستان: موسم صیف؛ صیف وشتا = یاز قیش.

صَیفی { ص. عر. ؤ: صیفیه. یاز موسمنه منسوب ومتعلق: محصولات صیفیه.

صَیفیّه { سذ. عر. یاز موسمنه مخصوص مسکن، یاز-

لق اقامتگاه، کوشك، یالی.

صیق { ص. ١. بر برینه یاقین و بیتشیك، سیگرك مقابلی: صیق طراق، صیق آغاجلر، صیق قماش. ٢. طار، ضیق: صیق یر. ٣. نادر اولمیان، کثیر الوقوع: او مملکتده فرطونه‌لر پك صیقدر. = ح. ١. بر برینه قریب اوله‌رق: بو صوغانلر پك صیق دیکلمش. ٢. بر برنی متعاقب، آره‌سی چوق آچلمقسزین: بوقیش پك صیق لدوس اسیور. || صیق بوغاز ایتمك = برینی شاشیرتوب واجرای تدبیر ایتمسنه وقت براقمیه‌رق اجبار ایله کندیسندن برشی استحصال ایتمك.

صیقشدیرمَق { فتـ. ١. زورله طار یره صوقمق: شو اوتی بو چوالك ایچنه صیقشدیرملی. ٢. باصقی آلتنده ازوب اینجلتمك، تعصیر ایتمك. ٣. زورلامق، اجبار و تضییق ایتمك: کندیسنی بوکون حرکت ایتمك ایچون صیقشدیریور. ٤. اصولله النه‌ویرمك: النه برچاریك صیقشدیردی. [بونك بلکه طوغریسی صوقشدیرمق در.]

صیقشمَق { فل. ١. بر برینی صیقه‌جق صورتده بیغلمق، غلبه‌لك وازدحام اولمق: غلبه‌لك صیقشدی؛ خلق جامع شریفه صیقشدیلر. ٢. طارلاشمق، طارالمق: کوکیم صیقشدی. ٣. مجبور ومضطر قالمق: چوق صیقشیرسه‌م بونی ده صرف ایدرم.

صَیقَل { سذ. عر. جـ: صیاقل. معدنلره وآینه وسائره‌یه جلا ویرن آدم وجلا ویرمکه مخصوص آلت.

صیقلاشدیرمَق { فتـ. ١. یاقلاشدیرمق، بر برینه یاقین کتیرمك، دها بیتشیك یاپمق: شو صاقسیلری صیقلاشدیرملی. ٢. دها صیق وقوع بولدیرمق: سز آوه کیتمکی صیقلاشدیردیکز.

صیقلاشمَق { فل. ١. بر برینه یاقین کلمك، آره‌لری آزالمق: بو فوجیلر پك صیقلاشدی. ٢. بر بری آرقه‌سنده وآره‌لقسز وقوع بولمق: فرطونه‌لر پك صیقلاشدی.

صیقلام { ص. صیقیله‌جق قدر ایصلاق: صیرصیقلام = پك ایصلاق. [یالکز بوتعبیرده مستعملدر.]

صیقلامَق { فل. ١. صیقیله‌رق زورله آغلامق. ٢. ایصلیق چالمق. مر.

صیقلانمَق { فل. صیق وقوع بولمق، صیقلاشمق، تعاقب ایتمك: یاغمورلر پك صیقلاندی.

صیقلق { سـ. ١. فاصله‌سزلق، طارلق، بیتشیکلك: آغاجلرك صیقلغی نظارته مانع اولور. ٢. بربری آرقه‌سندن وقوع، تعاقب: قیشین یاغمورلرك صیقلغی یوللرك قوروموسنه میدان براقماز. = ص. پك صیق اولان: صیقلق اورمان؛ او محله پك صیقلقدر = خانه‌لری بر برینه متصلدر.

صیقلق { سـ. ایصلیق، سسی دیل ایله صیقه‌رق چالینان صفیر.

صیقلمَق { فل. ١. طارالمق، طارلاشمق، تضییق اولنمق: بو دنك بوندن زیاده صیقلماز، چوق صیقلدی. ٢. مضطرب اولمق، منقبض اولمق، صیقندی چکمك: بوکون چوق صیقلدم؛ انسان یالکز قالنجه صیقلیر. ٣. اوتانمق، محجوب اولمق: صیقلمقسزین ده سویلیور. ٤. ضرورت چکمك، صیقندیده اولمق: چوق صیقیلوبده کندیسنه مراجعت ایدرسه‌م رد ایتمز. || ایچ صیقلمق = محزون و مکدر اولمق. || جان صیقلمق = قیزمق، منفعل اولمق.

صیقمَق { فتـ. ١. طارلاتمق، طارالتمق، تضییق ایتمك: دنکلری صیقمق. ٢. ال ایله صیقیشدیروب صوینی آلمق، تعصیر ایتمك: اوزوم، لیمون، سونکر صیقمق. ٣. قوت ویرمك، پکلشدیرمك، تشدید ایتمك: النی صیقمق، سسی صیقمق؛ برحرفی صیقمق = تشدیدله اوقومق. ٤. زورلامق، جبر و تضییق ایتمك: بومعلم شاکردانی چوق صیقار؛ چوق صیقارسه‌ك طوغریسنی می اعتراف ایدر؟ ٥. اضطراب ویرمك، مضطرب ایتمك، صیقندی ویرمك: بویله سوزلر آدمی صیقار؛ سنك طور وحالك بنی صیقیور. ٦. (بر آتش سلاحنی) بوشالتمق: بر طبانجه، برتفنك صیقدی. || ایچ، جان صیقمق = کدر ویرمك.

|| دیش صیقمق = غیرت ایتمك.

صیقمه س. ١. صیقمق فعلی. || با: صیقمق. ٢. یوقاریسی پوتلی وآشاغیسی باجاغه بیتشیك پوتور نوعی، لاز پوتوری.

صیقندی س. ١. طارلق، مضایقه، ضرورت. ٢. قساوت، کدر، حزن، اندوه. ٣. اضطراب، ضجرت. ٤. ثقلت، آغرلق. ٥. صیقلمش میوه صویی، عصاره. ٦. صیقلمش میوه پوصه وجبره‌سی. || اچ صیقندیسی، جان صیقندیسی = ایشسزلکدن اچ صیقیلوب نه یاپه‌جغنی بیله‌مه‌مه.

صیقنمق فل. کندی کندینی صیقمق، ایقنمق، ایقلانمق.

صیقی ص. ١. طار، مضیق، تنك: صیقی بوغاز؛ صیقی یاقه. ٢. پك، قاتی، سرت: صیقی ات. ٣. عجله‌لی، سرعتلی، مستعجل: صیقی ایش. ٤. شدتلی، شدید: صیقی امر، صیقی تنبیهات. || صیم صیقی = پك طار، پك زیاده صیقشمش. || صیقی صیقی‌یه = برمظروفك ظرفنه تمامی تمامنه وکوچلکله یرلشمسی: طولو میوه‌نك پستونی صیقی صیقی‌یه کچملی. || صیقی فیقی = پك بیتشیك، پك دواملی ویالکزجه: صیقی فیقی قونیشمق. = ح. ١. طار، زحمتله = بوغازدن صیقی کچیور؛ صیقی باغلاملی. ٢. پك، زیاده، قوت وشدتله: صیقی طوت. ٣. سرعت وعجله ایله: صیقی صیقی حیوان آرایورلردی. ٤. بلا مساعده: صیقی صیقی تنبیهات ویرلدی. ٥. دیك، بیوك بر دقتله: صیقی صیقی باقیور، دیکلیوردی. ٦. بربرینی متعاقب، دفعاتله: صیقی صیقی کلوب گیدیوردی. [بو وجهله حال کبی قوللانلدیغنده اکثریا مکرر استعمال اولنور.]

صیقی س. ١. طارلق، صقندی، اضطراب: جان صیقیسی. ٢. صوك درجه، مضایقه‌نك نهایتی: صیقی یی کورمینجه، صیقی‌یه کلمینجه. ٣. شدت، مساعده‌سزلك: نظام اوجاغنك ابتدای کشادنده عسکر چوق صیقی آلتنده ایدی؛ صیقی‌یه قومق = تربیه ایچون برکنج حقنده تدابیر مانعه اتخاذ ایتمك. ٤. آغزدن طولان اسلحهٔ ناریه‌ده باروت وقورشونك اوستندن نامللی‌یه صوقیلوب باصیلان بز وکاغد وسائره؛ قوری صیقی = قورشونسز اولەرق باروتك اوزرینه باصیلان صیقی که یالکز سس ایچون آتیلیر.

صیم د. « صی » ایله باشلار بعض صفتلرك باشنه کیروب تأکید ومبالغه بیان ایدر: صیم صیقی. [« سیم سیاه » ده‌کی « سیم » ك تقلیدیدر.]

صیمزدی س. عهد وپیمان نقضی، وفاسزلق. مر.

صیمزمق فل. عهد وپیمانی نقض ایتمك، بوزمق، طوتمامق. مر.

صیمق فت. بوزمق، قیرمق، کسمك، باصوب محو ایتمك. مر.

صینار ص. بیلدك، طانیدق، بر صویدن اولان، همجنس: حیوان صینارینه چکر.

صینامق فت. ١. طانیمق ایچون قوقلامق، قوقلایه‌رق طانیمغه چالیشمق. ٢. دنه‌مك، تجربه ایتمك.

صینانمق فج. فل. دنمك، تجربه اولنمق؛ صینانمش = مجرب.

صیندی س. بیوك مقاص، درزی مقاصی.

صیندیرغی یاخود صیندیغی. س. بوزغونلق محلی، بر مغلوبیتك وقوع بولدیغی یر: ضرب صیندیغی = ضربلیلرك وقتیله منهزم اولدقلری برمعرکه محلی.

صیندیرمق فت. بوزمق، مغلوب ایتمك، باتیرمق.

صینغین ص. قیریق، دوکوك، پریشان، پراکنده: صینغین آطه‌لر = طاغنیق جزایر.

صینمق فل. فج. ١. قیرلمق، بوزلمق، شکسته اولمق. ٢. طاغلمق، پریشان وپراکنده اولمق. ٣. مغلوب ومنهزم اولمق، بوزغونلق ویرمك.

صینیق ص. ١. قیریق، بوزوق، شکسته. ٢. طاغنیق، پریشان، پراکنده. ٣. بوزلمش، مغلوب.

صیوا یا صیوه. س. دیواره سوریلوب طاشلرك ویا بغدادینك اوزرنده بر طبقه تشکیل ایدن خرج: یاپینك صیواسنی چکمك، صیوا اورمق.

صیواجی س. ابنیه‌یه صیوا سورن صنعتکر:

صیواجی اوسته‌سی، صیواجی چراغی.

صیواجیلق { س. ابنیه‌یه صیوا سورمك صنعتی.

صیواشمق { فل. ١. بولاشمق، بر شیء صیوا کبی اوستنه سورلمك. ٢. لزوجت کسب ایدوب مجیق مجیق اولمق.

صیوالی { ص. صیوا سورلمش، صیواسی اولان.

صیوامق { فتـ. ١. صیوا سورمك، صیوا ایله قاپلامق: یاپی‌یی صیوامق. ٢. بولاشدیرمق. ٣. هر طرفنی قاپلامق، یالکز سوس ایچون اوته‌سنه بریسنه قاقیوب هر طرفنی قاپلامق: چکمجه‌یه کومش صیوامق.

صیوامه { س. صیوامق فعلی. { با: صیوامق. = ص. ١. قاپلانمش، قاپلامه صورتده سورلمش: کومش صیوامه بر چکمجه. ٢. پك صیق طاقلمش، زمینی پك آز کورینه‌جك صورتده طاقلمش: صیوامه اینجی، صیوامه بر یلك. ٣. بر دوزی‌یه هیچ آرالق قالمامق اوزره بول بول قاپلامه: قالدیرملر صیوامه چامور.

صیوانمق { فل. فجـ. صیوا سورلمك، صیوا ایله قاپلانمق: بو یاپی دها صیوانمدی.

صیوشیق { ص. ١. یاپیشقان، مجیق مجیق یاپیشان (چامور و سائره). ٢. مجـ. یاپیشوب آیرلماز، آدمی راحت براقماز، معجز.

صیویق { ص. مایعجه، بولاشان، بولاشیق.

صییرتمق { فتـ. ١. شدت تماسله و صیق سورته‌رك یوزینی آلدیرمق: الك دریسنی، آغاجك قبوغنی صییرتدی. ٢. حرکت حالنده بولنان برشیء بر جسمه تماس ایدر کبی کچمك: قورشون صییرتدی کچدی.

صییرلمق { فجـ. فل. ١. برشیء شدتله سورتیله‌رك صویلمق، آریلوب چیقمق: یوزمك دریسی صییرلدی. ٢. مجـ. اصولله و سورتنور کبی چکیلوب صاوشمق، ایشك ایچندن چکلمك: کندیسی بر صورتله صییرلدی.

صییرمق { فتـ. ١. شدتله طوتوب قنوب سورتنه‌رك بر شیئك یوزینی صویمق، آلوب کوتورمك: دیوارك طاشی المه سورتنه‌رك دریمی صییردی؛ حیوانلر سورلمکله بتون آغاجلرك قبوغنی صییرمشلر. ٢. اوستندن صیق سیله‌رك ویا قازیه‌رق آلمق، سرت سیلمك: تری، یاغی پارمقله صییرمق. ٣. چکه‌رك چیقارمق: بچاغی صییرمق.

صییرندی { س. پارمقله صییرلمش ویا صییریله‌بیلیر قاب بولاشیغی: تنجره صییرندیسی.

صییریق { س. دری ویا قبوغی صییرلمش، طیرمالانمش یری. = ص. عار و حجابی اولمیان، پرده‌سی صییرلمش: صییریق آدم.

ض

ض { ضاد. سـ. [عر. سث.] ترکجه الفبانك اون سکزنجی حرفی اولوب، صرف ترکجه و فارسی کلمه‌لرده بولنمامغله، لسانمزده مستعمل کلمات عربیه‌یه مخصوصدر. بوحرفك مخرجی اسکی السنهٔ سامیه‌ده دخی مفقود اولمغله، اسکی عبرانی وسریانی الفبالرنده بولنمیوب، « ثخذ ضظغ » حروفی میاننده عربلر طرفندن صادك اوزرینه بر نقطه وضعیله علاوه اولنمشدر. اصل عربیده بزم تلفظ ایده میه‌جکمز برمخرج مخصوصی اولدیغی حالده، بز کاه (ز) وکاه (د) کبی اوقویورز. ابجد ترتیبنده ۲۶ نجی حرف اولوب، رقم کبی استعمالنده ۸۰۰ عددینه علامتدر.

اشبو لغت کتابنده (د) کبی تلفظ اولنان (ض) لر قوسین آره‌سنده بر (د)، و (ز) کبی اوقونانلریده ینه قوسین آره‌سنده بر (ز) حرفیله اشارت اولنه‌رق تفریق اولنمشدر.

ضابِط { (ز) صه. عر. ٔ: ضابطه. [« ضبط » دن سف.] ضبط وربط واداره‌یه مقتدر، اجرای حکم ونفوذه اهل اولان: ضابط آدمدر. = سذ. عر. جم: فا. ضابطان. عسکرده افراده قومانده وکندیلرینی اداوه و سوق ایدن عسکری که ملازم ثانیدن بیکباشی‌یه قدر اولان رتب مختلفه‌نك برنده اولور. [مادوننده افراد، مافوقنه امرا ودها اوستنه ارکان دینلیر] : عسکر ضابطانی؛ ضابطان عسکری [عسکریه دیمه‌ملی] ؛ مکتبلی ضابط = مکتب فنون حربیه‌دن ملازملکله چیقمش اولان؛ آلایلی ضابط = نفردن یتیشمه اولان؛ کوچك ضابطان = بولوك امینی و باش چاوش کبی ضابط نامزدلری. ‖ضابطان اقلام = دوائر رسمیه‌ده قلم رؤساسی.

ضابِطلك { (ز) سـ. ۱. ضبط و ربط واداره‌یه اقتدار واهلیت: کندیسنده اقتضا ایدن ضابطلك یوقدر. ۲. عسکر ضابطی حال وصفتی ورتبه‌سی: آلایده ابراز اقتدار ایدنلر باش چاوشلقدن صکره ضابطلکی احراز ایده بیلیرلر؛ ضابطلك وظائفنی اوکرنیرلر.

ضابِطه { (ز) سث. عر. ۱. برشهر ویاموقعك ضبط وربط واسایشی ایشلرینه باقان اداره، پولیس، ضبطیه: ضابطه‌جه تحت نظارتده بولندیرلمق؛ ضابطه مأموری = قائمقام ومدیر کبی بر اداره مأمورینك مرکزی اولمیوب مع هذا اسکله ویا ممر اولمغله اهمیتی اولان بعض مواقعده بولندیریلان پولیس مأموری که نوعما مدیر وکیلیدر؛ ضابطه مدیری = بیوك شهرلرده محلی پولیس دائره‌سنك باشی. ۲. رابطه، قاعده.

ضاحِك { (د) صه. عر. ٔ: ضاحکه. کولن، کولیجی. ﺫ.

ضاد { (د) سث. عر. «ض» حرفنك اسمیدر. نقطه‌لی اولدیغنه بناءً « صاد مهمله » دینلن « ص » دن تفریق ایچون « ضاد معجمه » و « ضاد منقوطه » دخی دینلیر.

ضارِب { (د) صه. عر. ٔ: ضاربه. [« ضرب » دن سف.] ۱. دوکن، ضرب ایدن، طیاق آتان: ضارب ایله مضروبی توقیف ایتدیلر. ۲. ر. اعمال اربعه‌دن ضرب عملنده برعددك قاچ دفعه تکرر ایتدیکنی کوسترن عدد؛ ضارب مشترك = ایکی عددی کسورسز حاصل

ضرب ویرمك شرطیله ضرب ایدن عدد؛ ضارب مشترك اكبر، ضارب مشترك اصغر = برعددی عین حاصل ضربی ویرمك شرطیله ضرب ایدن عددلرك اڭ بیوكی واڭ كوچكی .

ضالّ { (د) صه. عر. ٔ : ضاله. [« ضلالت » دن سف.] یولی غائب ایتمش، طوغری یولدن چیقمش ، كمراه ، باغی ، طریق هدایتده اولمیان : فرق ضاله .

ضامِن { (ز) صه. عر. ٔ : ضامنه. [« ضمان » دن سف.] كفالت ایدن، كفیل : بو مبلغی ویره‌جككزه سزه كیم ضامن اولور؟

ضایِع { (ز) صه. عر. ٔ : ضایعه. [« ضیاع » دن سف.] وجودی اولمیان، تلف، غائب، نابود، نابدید : مالی ضایع ایتدی؛ مالی ضایع اولدی؛ مال ضایع؛ اموال ضایعه .

ضایعات { (ز) سه. جه. عر. ١. غائب وتلف اولان شیئلر، ضرر وزیان، الدن چیقان شیئلر : بو حریقده چوق ضایعاتكز وارمیدر ؟ بو فرطونه چوق ضایعاتی موجب اولدی. فلانجه‌نك وفاتی ضایعاتدندر . ٢. وجودجه اولان تلفات : بو قدر قان غائب ایتمك بر ضایعاتدر .

ضَبّ { (ز) سذ. عر. تا. كار، كرتنكله.

ضَبط { (ز) سذ. عر. ١. صیق طوتمه، ایی طوتمه : قوللرینی طوتوب ضبط ایتدی. ٢. تحت اداره‌سنه آلمه، تصرف ایتمه، صاحب ومالك اولمه : فلان تاریخدن اعتباراً ضبط ایتمك اوزره فلان منصبه نصب اولندی. ٣. سلاح قوتیله برملكی تحت تصرفنه آلمه، فتح : بر قلعه، بر ایالت ضبط ایتدی. ٤. زورله آلمه، جبراً طوتمه، غصب : مالی، اوی ضبط ایتدی. ٥. برشیئك بتوننی طوتمه، اشغال : بو ایش بتون كونمی ضبط ایتدی. ٦. آكلامه، ذهنه آلدیرمه، ذهناً احاطه ایتمه : بو درسی ضبط ایده‌مدم. ٧. قید ایتمه، خلاصه‌سنی تحریر ایتمه : افاده‌سنی ضبط ایتدی؛ ضبطی اوقویكز. ٨. مصادره ایتمك : قاچاق ضبط اولنور. || ضبط كاتبی = بر محكمه ده محاكمات وقراری ضبطنامه‌یه درجه مأمور كاتب . || ضبط و ربط = اسایش، انتظام : ضبط وربطه نظارت ایتمك.

ضَبطنامه { (ز) سه. فا. [عر. ضبط = قید . فا. نامه = محررات] بر مجلس ویا محكمه‌نك ویامستنطق كبی برمأمورك مذاكرات و مقررات و افاداتی حاوی اوله‌رق تنظیم ایتدیكی ورقۀ رسمیه .

ضَبطیّه { (ز) سذ. عر. ١. مملكتك ضبط وربطنه باقان هیئت و اداره، ضابطه، پولیس : ضبطیه‌یه مراجعت ایتمك؛ ضبطیه نظارتی. ٢. ضبط وربطه مأمورعسكر، ژاندارمه، پولیس: ضبطیه نفری، ضبطیه سواریسی؛ ضبطیه ایله جلب ایتمك .

ضُجرَت { (د) سث. عر. صیقندی، طارلق ، زحمت ، ضرورت .

ضِحك { (د) سذ. عر. كولمه، خنده؛ ضحك آور = كولمه كتیرن، جالب خنده .

ضُحی ١ { (د) سذ. عر. قوشلق وقتی. ذ.

ضَخامَت { (د) سث. عر. ایریلق، بیوكلك، قوجامانلق . ذ.

ضَخم { (د) صه. عر. ایری، بیوك، قوجامان، جثه‌لی .

ضِدّ { (ز) سذ. عر. ٔ : ضدان، ضدین. جه : اضداد. ١. بر شیئك عكسی، قارشیلغی، مخالفی: طاتلی آجینك ضدیدر. ٢. طبیعته مخالف اولان شیء، ترس، عكسی ایش : ضدینه باصیور؛ ضدمه كیدیور . ٣. چاره ، تدبیر : ضدینی بولمق . || جمع اضداد = بربرینه مخالف شیئلرك بر یره جمعی . || ضدان لایجتمعان = بر یره كلمه‌سی ممكن اولمیان ایكی مباین شیء. == صه. ١. مخالف، مباین، دیكر بر شیئك عكسی اولان : بو اونك ضدیدر. ٢. خوشلانلمیان، منفور، مكروه : بوایش ضدمدر، ضد اكبرمدر .

ضِدّیّت { (ز) سه. [عربی اولمیوب غلط تعبیردر] مخالفت، مباینت، خصومت : آره‌لرنده ضدیت واردر .

ضَرّ { (ز) سذ. عر. ضرر، مضرت، زیان. ذ.

ضَرّاء { (د) سث. عر. محنت، بلا، شدت. مقابلی : سراء : نه سراده نه ضراده .

ضَراعَت { (ز) سث. عر. آلچالمه، تواضع، تذلل. ذ.

ضَرب { (د،ز) سذ. عر. ۱. اورمه، دوکمه: ضرب وجرح ایله متهم؛ ضرب شدید. ۲. سکه یه تمغا اورمه، تمغالامه: ضرب سکه. ۳. ر. حسابك اعمال اربعه‌سندن اوچنجیسی که بربری اوستنه یازیلان ایکی عددن برینك دیکری مقدارنجه دفعه تکرر ایتمسندن عبارتدر، مثلا ۵/۳ ۱۵ } یاخود ۵×۳=۱۵ که اوچ دفعه بش اون بش دیمکدر. برنجی عدد ینه مضروب، ایکنجیسنه ضارب واوچنجیسنه حاصل ضرب دینیر. ٤. درلو، نوع. ٥. شدت، سرعت. || ر. ضرب اشارتی = × اشارتی. || ضرب مثل = مبنی علی الحکایه اولوب مثال کبی ایراد اولنان مشهور سوز، آتالر سوزی. ج: ضروب امثال.

ضَرَبان { (د) سذ. عر. نبض اورمه‌سی، اوینامه، چارپمه: ضربان قلب.

ضَربخانه { (ز) س. فا. [عر. ضرب = تمغالامه. فا. خانه = محل] مسکوکات ضرب اولندیغی محل، سکه دوکمکه مخصوص معمل، رسمی اداره: ضربخانهٔ عامره [وصفنك مؤنث اولمسی غلط مشهوردر.]

ضَربزن { (د) س. فا. [عر. ضرب = دوکمه. فا. زدن = اورمق] قلعه دوکن طوب. مر.

ضَربه { (د) سث. عر. ج: ضربات. اورش، چارپش.

ضَرَر { (ز) سذ. عر. یازیق، زیان، خلل، خسار: ضرر ایتمك، ضرر کورمك، ضرر چکمك = متضرر اولمق؛ ضرری طوقنمق. || ضرر دیده = ضرر کورمش، متضرر. || ضرری یوق = لابأس، برشیء دکل.

ضَرَرسز { ص. ۱. ضرری طوقنمیان، مضر اولمیان: ضررسز آدم. ۲. مج. اولدقجه ایی، کوتی اولمیان: ضررسز بر آدمدر؛ ضررسز یازیسی واردر.

ضَرَرلی { ص. ۱. ضرری طوقنان، مضر: ضررلی حیوان؛ ضررلی تجارت. ۲. ضرر ایدن، ضرره اوغرایان، متضرر، زیانکش: بو ایشده بز ضررلی چیقدق.

ضِرس { (د) سذ. عر. ج: اضراس. آزی دیشی.

ضَرطه { (ز) سث. عر. یللنمه: ضرطه چکمك.

ضُروب { (د) سذ. ج. عر. فد: ضرب. با: ضرب. ضروب امثال = ضرب مثللر، آتالر سوزلری.

ضَرورَت { (ز) سث. عر. ج: ضرورات. [عربی تعبیراتده «ضروره» صورتنده قوللانیلیر.] ۱. ناچارلق، بر ایشه بهمه‌حال مجبور اولمه، ایستر ایستمز اونی یاپمه، لابدلك، الز- میت: تجار ایچون بوکون تحصیل ضرورت تحتنده‌در؛ فارسی او- کرنمکده بزم ایچون ضرورت یوقدر. ۲. احتیاج، فقر، صوك درجه‌ده یوقسوللق: ضرورتده- در؛ ضرورتله یاشایور؛ فقر و ضرورتك صوك درجه‌سنه کلمشدر. || بالضروره = ایستر ایستمز، ناچار، چاره‌سز. [«بالضرور» دیمه‌ملی.]

ضَروری { (ز) ص. عر. ث: ضروریه. ایستر ایستمز اوله‌جق اولان، ناچار، مجبوری: بزم عربی تحصیلمز ضروریدر؛ بو ایش مواد ضروریه‌دندر؛ احتیاجات ضروریه = کیف ایچون اولمیوب یاشامق ایچون لابد اولان احتیاجلر.

ضَریح { (د) سذ. عر. مزار، مرقد، قبر: نور الله ضریحه.

ضَریر { (د) ص. عر. آنادن طوغمه کور، طبیعی اعمی.

ضَعف { (ز) سذ. عر. ضعیفلك، ناتوانلق، درمانسزلق، قوتسزلك: ضعف بدن، ضعف بصر، ضعف معده؛ ضعف پیری = اختیارلقدن کلن درمانسزلق. [ضعفیت دیمه‌ملی.]

ضِعف { (ز) سذ. عر. ج: اضعاف. بر شیئك ایکی مثلی، ایکی قاتی: بو سنه کچن سنه‌نك کارك ضعفنی قزاندق؛ غائب ایتدیککزك اضعافنی قزانیرسکز.

ضُعَفاء { (ز) سذ. ج. عر. فد: ضعیف. با: ضعیف.

ضَعفی { (ز) ص. عر. ث: ضعفیه. ط. قوتسزلکه منسوب ومتعلق.

ضَعفیّت { (ز) ضعف معناسیله لسانمزده مستعمل غلط بر تعبیردر.

ضَعیف { (ز) ص. عر. ث: ضعیفه. [«ضعف» دن

صفت] ١. قوتسز، ناتوان، مجالسز : ضعيف آدم؛ بوخسته‌لقدن چوق ضعيف دوشدم؛ ضعيف البنيه = بدنى قوتسز . ٢. قوتسز، اعتبارسز، كوشك، كوكنليه‌جك : قول ضعيف؛ رأى ضعيف؛ روايت ضعيفه. ٣. تر. آريق، لاغر، اتسز : پك ضعيف آدم؛ قوللرى دكنك كبى ضعيف. == سـد . عر . جـ : ضعفـاء . خسته ، مريض ، بيمار آدم : ضعفاء عسكريه نقلنه مخصوص سديه .

ضَعيفلاتمق { (ز) فتد. قوتسز و درمانسز يا خود آريق ولاغر ايتمك : بوخسته‌لق بنى چوق ضعيفلاتدى .

ضَعيفلامق { (ز) فل. قوتسزو ناتوان اولمق ياخود آريقلامق : برصيتمه ايله بوقدر ضعيفلادم .

ضَعيفلق { (ز) سد. ١. قوتسزلك، درمانسزلق ، مجالسزلك، ناتوانلق، ضعف. ٢. آريقلق، لاغرلق، اتسزلك .

ضَلال { (د) سد. عر. و :

ضَلالَت { (د) سد. عر. طو. غرى يولدن صاپمه، يولى غائب ايتمه، آزمه : ضلالته دوشمك، طريق ضلالتده پويان اولمق .

ضِلع { (د) سـد . عر . جـ : اضلاع. ١. قبورغه كميكى، ايكو، بهلو . ٢. ر. بر شكل هندسينك اطرافنى قپايان خطلرك هرى : مثلث متساوى الاضلاع = اوچ ضلعى مساوى شكل مثلث؛ سداسى الاضلاع = آلتى يانلى شكل . || ضلع مجسم = بر جسم هندسينك وجوه جناحيه‌سنك فصل مشترك خطلرى .

ضَم { (ز) سد. عر. ١. قاتمه، الحاق ، علاوه : تارله‌نك بر دونمى باغچه‌يه ضم ايتدم. ٢. آرتديرمه، فضله اوله‌رق ويرمه: معاشنه يوز غروش ضم اولندى. ٣. علاوه والحاق اولنوب آرتديريلان شئ : بو اوك ايكى اوطه ضمى وار؛ بيك غروش معاش ذاتيسى اوچيوز غروش ده متفرقه ناميله ضمى واردر . ٤. د . بر حرفك مضموم يعنى اوترو [ُ] ايله اوقونمه‌سى؛ ضم كاف ايله (كُل) كلمه‌سى كبى.

ضِماد { (ز) سد. عر. ط. لاپه، ياقى: ضماد خردل = خردال ياقيسى .

ضَمان { (ز) سـد. عر. كفيل اولمه، كفالت. حقـ. مثلياتدن اولان شيئك مثلى وقيمياتدن اولانك‌ده قيمتنى ويرمك .

ضَمائر { (ز) سد. جـ. عر. فد: ضمير. با : ضمير .

ضَمائم { (ز) سد. جـ. عر. فد: ضميمه . با : ضميمه .

ضِمن { (ز) سد. عر. ١. ايچ طرف، داخل. ٢. آچيقدن افاده اولنميوب ديكر سوزلردن آكلاشيلان مقصد خفى . ٣. مقصد، مرام، سبب : كيفيتك تحقيق واشعارى ضمننده تحريرات يازلدى = مقصد ومراميله .

ضِمناً { (ز) حـ. عر. آچيقدن اوليه‌رق ، طولايسيله : ضمناً آكلاتدى؛ بوافاده‌دن ضمناً شو آكلاشيليور .

ضِمنى { (ز) صـ. عر. ث: ضمنيه. آچيقدن اوليه‌رق طولايسيله افهام اولنان : مقصد ضمنيسى؛ افادۀ ضمنيه.

ضُمور { (ز) سـد . عر. ط. بر عضوك بسلنميوب ضعيفلامه‌سى وقورويوب بطال قالمه‌سى. فر. Atrophie .

ضَمّه { (ز) سد. عر. اوترو دينلن [ُ] حركه كه لسانمزده درت درلو تلفظ اولنور واكثريا [و] حرفيله يازيلير : ضمۀ مقبوضۀ ثقيله، بوكبى؛ ضمۀ مقبوضۀ خفيفه، كون كبى؛ ضمۀ مبسوطۀ ثقيله، يول كبى؛ ضمۀ مبسوطۀ خفيفه، سوز كبى .

ضَمير { (ز) سـد . عر. جـ : ضمائر . ١. ايچ، داخل، هر شيئك ايچ يوزى، باطن . ٢. قلب، يورك، وجدان. ٣. د. صرفده بن، سن، او كبى متكلم ومخاطب و غائبدن كنايه اولان اسم، كه عربيده متصل ومنفصل اوله‌رق ايكى‌يه منقسمدر .

ضَميمه { (ز) سد. عر. جـ : ضمائم . ضم و علاوه اولنمش شئ، صكره‌دن آرتديريلوب الحاق اولنمش قسم: بكا ايتديكى بونجه احسانلره برضميمه اولمق اوزره بودفعـه ده شـو ايلكى ايتدى؛ بو آيلرك ضمائمى واردر؛ ضميمۀ ممالك ايدلدى؛ بو مقاوله نامه‌يه برده ضميمه ايستر .

ضَوء { (د) سد. عر. ايشيق، ضيا، نور، آيدينلق .

ضَوابِط { (ز) سد. جـ. عر. [فد. « ضابطه » لسا-

نمزده بومعنا ایله آز قوللانیلیر) قواعد، نظامات .

ضِیاء { (ز) سذ. عر. ایشیق، آیدینلق، نور : بوپنجره‌دن آز ضیا کیریور: حکمت طبیعیه‌نك ضیا بحثی .

ضِیاپاش { صـ. فا. (عر. ضیا = نور . فا . پاشیدن = صاچمق) نور نشر ایدن، نور افشان، پارلاق، شعشعه‌دار .

ضِیادار { صـ. فا. منور، پارلاق، مضیء .

ضَیاع { (ز) سذ. عر. غائب اولمه، محو ونابود اولمه، تلف : مال میری‌یی ضیاعدن محافظه ایتمك؛ ضیاع ابدی = اولوم، وفات .

ضِیاع { (ز) سث. جـ. عر. فد: ضیعه. با : ضیعه .

ضِیافَت { (ز) سث. عر. ۱. مسافر قبول ایتمه، مسافره طعام یدیروب اکرام ایتمه. (بومعنا ایله لسانمزده پك مستعمل اولمیوب، هله عربیده برنجی مدلولی اولان برینه مسافر اولمه معناسیله هیچ قوللانلماز .) ۲. اکرام ایچون آدم دعوت ایدوب مکلف صورتده یمك یدیرمه، دعوت : سزده بواقشام ضیافت وار ایمش؛ بوکون ویره‌جك ضیافته دعوتلی میسکز؟ ضیافت چکمك، کشیده ایتمك. ۳. تکلیفلی مسافرله ودعوتلیلره چیقاریلان مکلف و مطنطن یمك : بزه عادتا ضیافت چیقاردی؛فلانك اونده برضیافت یدك.

ضَیعه { (ز) سث. عر. جـ : ضیاع . ایشلنیر اراضی، تارله، کوچك چفتلك .

ضَیف { (د) سذ. عر. جـ : ضیوف. قونوق، مسافر، مهمان. (لسانمزده نادرالاستعمال اولوب عربیده ایسه اصل مهمان معناسنی افاده ایدن بو اسمدر، مسافر ایسه یولجی و سیاح دیمکدر .)

ضِیق { (ز) سذ. عر. طارلق، صیقندی : ضیق نفس = نفس طارلغی؛ ضیق صدر = کوکس طارلغی، عسرت تنفس.

ضَیِّق { (ز) صـ. عر. ث : ضیقه. طار، تنك، صیقندیلی .

ضُیوف { (ز) سذ. جـ. عر. فد : ضیف. با: ضیف.

ط

ط { طی. س. [عر. طاء. سث.] ترکجه الفبانك اون طقوزنجی حرفی اولوب، عربیده بزم تلفظ ایده‌میه‌جکمز بر مخرج مخصوصی اولمغله، حقیقتده لسانمز ده بو مخرج اولمدیغندن، ترکی الاصل کلمه‌لرده قوللانلمامق اقتضا ایدرکن، و شرق ترکجه‌سنده اصلا قوللانلمدیغی حالده، بزم غرب ترکجه‌مزده کاه (ت) وکاه (د) یرینه و خصوصیله قالین حرکه ایله بو ایکی حرفه بدل قوللانیلیور. کلمات عربیه‌ده ایسه دائما (ت) کبی اوقورز. ترتیب اصلی اولان ابجد صره‌سنده طقوزنجی حرف اولوب، رقم کبی استعمالنده‌ده طقوز عددینه علامتدر. شکل عبرانیسی ט و شکل سریانیسی ܛ اولوب، بونلرك شکل عربیسیله اولان مشابهتلری ظاهردر. لسان یونانیده Θ شکلنی آلوب عر. (ث) کبی پلتك اوقونور.

ترکی الاصل اولان کلمه‌لرده (ت) و (د) کبی اوقونان (ط) لر بولغت کتابنده قوسین آره‌سنده بر (ت) ویا (د) ایله تفریق اولنمشدر.

طاء { سث. عر. (ط) حرفنك اسم عربیسی اولوب، ظاء معجمه دینلن (ظ) دن تفریق ایچون « طاء مهمله » دخی دینلیر.

طابَ { فل. عر. [« طیب » دن فعل ماضی مفرد مذکر غائب اولوب زیرده‌کی دعا تعبیرنده مستعملدر] ایی وتمیز اولسون: طاب ثراه = طوپراغی ایی وپاك اولسون.

طاباق { طاباقخانه. با: دباغ وسائره.

طابان { (ت) [اصل تابان یاصی دیمکدر] ۱. آیاغك آلتی: چوق یوریمکدن طابانلرم آغرییور. ۲. قوندره‌نك آلتنی تشکیل ایدن کاوساله: پوتینك طابانی صاغلام. ۳. مج. طیانمه، ثبات، متانت، صلابت، مقاومت: سزده هیچ طابان یوقیدر. ٤. قلیج وسائره نامليسی اولان ایی دمیر: هند، خراسان طابانی. [بومعنا ایله صفت کبی ده قوللانیلوب: طابان قلیج دینلیر.] ٥. تارله ویا طاغك یاصی ودوز صیرت صورتنده اولانی. [بو معنا ایله دخی صفت کبی‌ده قوللانیلوب: طابان تارله، یر دینیر.] ٦. هر شیئك آلتنه افقی وضعیتده موضوع کراسته وسائره، قاعده: کریش طابانی؛ طابان آغاجی. ۷. تارله‌نك طوپراغنی باصدیرمق ایچون یووارلانان آغر استونه. ۸. بر نهرك دریك اولان اورته‌یری. ||طابان آتمق= اوزونجه بریولی یایا یوریمك. || طابان اینجیری = یاصی قوری اینجیر. || اوق طابانی = طام چاتیسنك مقاس باغی. || طابان چکمك = طورمیوب کیتمك. || دوه‌طابانی = ۱. آچیق آدیم. ۲. برجنس نبات. ||دوز طابان = اوغورسز، نحوستلی. ||طابان صویی= قوتلی بول وصاغلام صو. || طابان طابانه= تماميله ضد، بسبتون مباین. || طال طابان= بالدیری چپلاق طاقمی. || طابانه قوت = سرعتله یوریه‌رك قاچمق. || طابانی قالدیرمق = قاچمق، فرار ایتمك.

طابانجه { (ت) س. با: طبانجه.

طابانسز { (ت) ص. ثبات و متانتی اولمیان، ثباتسز، قورقاق، متردد.

طابانسزلق { (ت) س. ثباتسزلق، متانتسزلك، جسارتسزلك.

طابانكش (ت) صه . [تر . طابان ايله فا . كشيدن فعلی اسم مصدرندن مركب تعبير سقيم] طابان چكن ، پاپا يورو- ين . عو .

طابانلی (ت) صه . ثباتلی ، متا- نتلی ، جسور .

طابخ صه . عر . ث : طابخه . [« طبخ » دن سف .] ١ . پيشيرن ، يمك پيشيرن ، آشجی . [طباخ دها مستعملدر] ٢ . ط . ياقيجی ، آتش كتيرن ، ياقان ، محرق : حمای طابخ = آتشلی صيتمه .

طابع صه . عر . ث : طابعه . [« طبع » دن سف .] باصان ، طبع ايدن ، بر كتابی طبع ونشر ايدن مطبعه‌جی : بوكتابك طابعی كيمدر؟

طابقور (ت) سه . طابورك اصليدركه اسكی تركجه‌ده درت ياندن ديزيلوب استحكام شكلنی آلمش وآره‌لری زنجيرله باغلانمش آرابه‌لر . با : طابور . || طابقور قولانی = خاشه‌يی اكره باغلايان قولان .

طابور (ت) سه . [اصلی : طابقور ، تاب قور] ع . ١ . بربرينه آرقه‌سی وبرمش درت ديزيدن مركب مربع الشكل بر عسكر ويا طوب وسائره مجموعی كه هر طرفدن دشمنه مقابله ايدوب بر استحكام تشكيل ايدر : طابور اولمق . ٢ . بر آلای پياده عسكرينك درتده بری كه درت بولوكدن و اساساً بيك عسكردن عبارت اولوب بر بيكباشينك قومانده‌سی آلتنده بولنور : بر طابور عسكر ؛ اونجی آلايك ايكنجی طابوری ؛ طابور ضابطانی ، طابور هيئتی . || طابور آغاسی = ضبطيه بيكباشيسی . || طابور ماجار = [فر . Tambour major دن اولمه‌جق] چوجق اويونجاقلرندن اوجی طوپوزلی وسوسلی دكنك .

طابيه (ت) سه . [عر . تعبيه- دن] سم . منفرد استحكام ، مترس ، طوب محلی ؛ طوپراق طابيه ، آی طابيه ، يارم طابيه . اوق طابيه وسائره = طابيه‌نك مختلف اشكال وانواعی .

طاپديرمق (ت) فته . عبادت ايتديرمك ، نماز قيلديرمق ، پرستش ايتديرمك ؛ خلق كندينه طاپديرمش = كند- ينی چوق سوديرمش .

طاپر (ت) د . با ، طپر .

طاپشديرمق (ت) فته . ١ . آراتديرمق ، جستجو ايتديرمك . ٢ . اصمار- لامق ، سپارش ايتمك . مر .

طاپشرمق (ت) فته . اولا- شديرمق ، ايصال ايتمك .

طاپمق (ت) فل . و :

طاپنمق (ت) فل . ١ . عبادت ايتمك ، پرستش ايلمك : بته طاپمق ؛ آتشه طاپنانلر . ٢ . پرستش درجه‌سنده سومك ، مربوط ومفتون اولمق : تحت اداره‌سنده بولنانلر كنديسنه طاپنيرلر .

طاپنمه (ت) سه . و :

طاپنش (ت) سه . عبادت ، پرستش .

طاپنجی (ت) سه . طاپنان ، عابد ، عبادت ايدن .

طاپو (ت) سه . [اصلی : طا- پوق = انقياد ، تبعيت] اراضیء اميريه‌نك تفويضی اثنا- سنده تفوض ايدن كيمسه‌دن ميرينك آلديغی معجله ومأموری طرفندن ويريلن سند . طاپو ايله متصرف اولديغم اراضی [با طاپو ديه‌ملی] ؛ طاپو مأموری = دفترخاقانی مأموری وطاپوكاتبی .

طاپه (ت) سه . با : طپه .

طات (ت) سه . [« ت » تحر- يك اولنجه « د » اولور .] ١ . لذت ، آغزله اولنان حس ، ذوق ، مذاق : آغزمده هيچ طات يوقدر ؛ آغزمك طادی قاچمش . ٢ . طاتليلق ، حلاوت ، عذوبت ، شيرينلك : بو حلوانك طادی نقصان . || آغز طاديله يمك = لذتنی طويمق . || طادينی آلمق : طادانمق ، لذتياب اولمق . || طادی طاماغده قالمق = چوق لذتلی كوريمك ، لذتی اونودلمامق .

طاتديرمق (ت) فته . ١ . لذ- تنه باقديرمق ، چا- شنيسنه باقديرمق ، لذتنه باقه- جق قدر يديروب دتمك : شو رجلی سزه طاتديره‌يم . ٢ . طو- يورمق ، حس ايتديرمك : الله كيمسه‌يه اولاد آجيسنی طاتدير- ماسون .

طاتسز (ت) صه . ١ . لذتسز ، نامطبوع ، صمان كبی :

شالغم طاتسز بر سبزه‌در؛ پك طاتسز طوزسز برشیٔ. ۲. طاتلی اولمیان، حلاوتی اكسیك: بو حلوا طاتسز اولمش. ۳. مج. سوزنده وفعل وحركتنده بر كونه شیرینلكی اولمیان، صوغوق: پك طاتسز آدم.

طاتسزلانمق { (ت) فل. طاتسزلق ایتمك، صوغوق ومناسبتسز قول وفعلده بولنمق: آرتق طاتسزلانیورسك.

طاتسزلق { (ت) س. ۱. لذتسزلك، مزه‌سزلك: بو میوه‌نك طاتسزلغی. ۲. حلاوتسزلك، طاتلیلق نقصانی: بو اوزومك طاتسزلغی خاملغندندر. ۳. فعل وحركتده شیرینلك فقدانی، صوغوقلق: بو آدمك طاتسزلغی ده چكلمز.

طاتلامق { (ت) فتـ. طاتلی ایتمك، شكر ویا بال وسائره علاوه ایتمك، طاتلیلاندیرمق: بو قهوه‌یی طاتلامق اقتضا ایدر.

طاتلانمق { (ت) فل. طاتلی اولمق، طادی آرتمق: اوزوملر طاتلانمغه باشلادی.

طاتلو { (ت) صـ. یاخود:

طاتلی { (ت) صـ. ۱. آغزه برلذت مخصوصه ایله خوش كلن، آجی ضدی، حلو، عذب، شیرین، نوش: طاتلی میوه، طاتلی یمك. ۲. لذتلی، لذیذ، خوشه كیدر، لطیف: مال طاتلیدر؛ جان طاتلیدر؛ طاتلی سوز. ۳. ایچیلیر، ایچلمكه كلیر، طوزلی وآجی اولمیان: طاتلی صو؛ طاتلی صو بالیغی. = س. طاتلی یمك ویا رچل: هفته‌ده ایكی كره سفره‌ده طاتلی واردر؛ صباحلین بر قاشیق طاتلی یمك ایيدر. || طاتلی باقیش = لطیف صورتده شاشیلق. || طاتلی بلا = اولاد. || طاتلی دیل = آدمك كوكلنی آلان نازكانه والتفاتلی سوز. || طاتلی سلمن = بر مادهٔ كیمیویه. || طاتلی صو فرنكی = عن اصل ممالك عثمانیه اهالیسندن ایكن باشنه شاپقه كیین فرنك مقلدی.

طاتلیجه { (ت) صـ. آزطاتلی، طاتلیمی.

طاتلیجی { (ت) س. طاتلی یمكر ویا رچل وشكرلملر یاپان وصاتان آدم. = صـ. طاتلی یمكری ورچل وشكرلمه‌كی طاتلیلری چوق سون، چوق طاتلی یین.

طاتلیلاشدیرمق { (ت) فتـ. طاتلی ایتمك، طاتویرمك: خرمالری طاتلیلاشدیرمق ایچون پك صیجاق قبله روزكاری اسمك اقتضا ایدر.

طاتلیلاشمق { (ت) فل. طاتلی اولمق، طات كسب ایتمك: پورتقاللر دها طاتلیلاشمدی.

طاتلیلق { (ت) س. ۱. طاتلیشیئك حالی، طات، حلاوت، عذوبت، شیرینلك: بومیوه‌نك، بو یمكك بوقدر طاتلیلغی خوشمه كیتمیور. ۲. لطف، ملاطفت، ایيلك، یاواشاق: طاتلیلقله كندیسنی واز كچیرملی؛ طاتلیلقله قاندیردم.

طاتلیلی { (ت) صـ. طاتلیسی اولان: طاتلیلی یخنی = پكمزله یاپیلان بر نوع ات یمكی.

طاتلیمسی { (ت) صـ. طاتلی‌یه بكزر بر لذتی اولان.

طاتمق { (ت) فتـ. ۱. آغزله بر شیئك لذتنی طویمق، لذتنی حس ایتمك، آغزه آلمق، چاشنیسنه باقمق: انسان طاتمدیغی شیئك لذتنی بیلمز؛ شو یمكی طاتسه‌كزآ. ۲. مج. تجربه ایتمك، دنه‌مك. ۳. چكمك، دوچار وكرفتار اولمق: دهرك كرم وسردینی طاتدم.

طاتمه { (ت) س. ۱. بر شیئك لذتنی طویمه، ذوق، مذاق. ۲. دنه‌مه، تجربه. ۳. چكمه، دوچار ومبتلا اولمه.

طاتیق { (ت) س. و:

طاتیم { (ت) س. برشیئك چاشنیسنه باقمق ایچون آغزه آلنان مقداری.

طاحون { سـ. عر. ج: طواحین. دكرمن.

طاحین { س. با: طحین.

طادندیرمق { (د) فتـ. برشیئك طادینی طاتدیروب آلیشدیرمق، مألوف ومأنوس ایتمك، ابتلا ایتدیرمك: سز چوجقلری اویونه طاداندیریدیكز شمدی درسه رغبت ایتمیورلر.

طادانمق { (د) فل. برشیئك طادینی طاتوب آلیشمق، لذتیاب اولوب ابتلا حاصل ایتمك، مبتلاسی اولمق: سز

اکلنجه‌یه چوق طاداندیکز؛
طادانمق قودورمقدن بتردر.

طادیجی { (ت) س. یمکرك طا-
دینه باقان، چاشنیکر.

طار { (د) ص. ۱. بول وکنکیش
اولمیان، صیق، ضیق، تنك:
طار اثواب، طار صوقاق، طار
محل. ۲. آز، غیر کافی، آنجق
یتیشه‌جك قدر: طار وقت. ۳.
صیقندیلی، مضایقه‌ده بولنان،
ضرورت چکن: طار قالدق. ٤.
صبرسز: ایچی طار آدم. == س.
۱. طـار محل، کـکنیش اولمیان
یر: طاره کلمك. ۲. ضرورت،
اضطراب، صـقندی: طـارده
قالمق. ۳. مجبوریت، اضطرار،
صیق: طار کورورسه‌ك. ==
ح. آنجق، کوج حال ایله: طار
قاچق؛ کندینی طار اوه آتدی؛
طـار یتیشمـك. || الی طـار =
خسیس، بخیل. || طاره بوغمق =
تعجیز ایتمك. || طارده بولنمق =
ضرورتده اولمق، پاره‌سی اولما-
مق: طارده‌یم = پاره‌م یوقدر.
|| طاره‌طار، طار طارینه = آنجق،
کوج حال ایله. || طاره کتیرمك =
مجبور ایتمـك. || طـاره کلمك =
صیقلق، مجبور اولمق، مضـطر
قالمق.

طاراق { طاراقلامق، طاراجقی
وسـائره. با: طراق
وسائره.

طارالتمق { (د) فتـ. قیصمق،
بوللغی آز التمـق،
تضییق ایتمك: شوجبه‌یی صکره-
دن طارالتمشلر؛ بوقپویی طارا-
لتمق ممکن دکلمیدر؟

طارالمق { (د) فل. ۱. بوللغی
آزالوب طار اولمق،
قیصیلمق، تضییق ایتمـك: بو
اثواب ییقانجه طـارالدی. ۲.
آزالمق، آز قالمق: وقت طا-
رالدی. ۳. ضرورت واحتیـاج
حاصل ایتمك: معیشتی پك طـا-
رالدی.

طارتاقلامق { (ت) طوتوب
چکرك خرپه-
لامق، دیدکله‌مك.

طارتدیرمق { (ت) فتـ. وزن
ایتدیرمك، ثقلتنی
آکلامـق ایچـون قنطـار و یا
ترازی یه چکدیرمك: اتی، کو-
موری طارتدیرمق.

طارتشمق { (ت) فشـ. ۱. بحث
ومنازعه اوزرینه بر
شیئی برلـکده طـارتمق، طار-
ته‌رق حل منـازعه ایتمـك. ۲.
ال اله کلوب چکشمك، قوت ایله
حل مسـئله ایچون دوکشمك. ||
پورتقال قارپوز وسـائره طار-
تشمق = میـدانه علی السـویه
قونمش بوکبی میوه‌لره ال ایله
برر ثقلت تقدیر ایدوب بالآخره
طارتدیرمق وکیمك تقدیری وزنه
اویار ایسـه اوقزانمقدن عبارت
برنوع قمار.

طارتبی { (ت) س. ۱. درجـه
درجـه و طارته طارته
کم چکمه. ۲. قولان طوقه‌سی.

طارتلمق { (ت) فجـ. وزن ایدـ
لمك، قنطـار ویا ترا-
زی یه چکلمك: بوکومور طار-
تلدی می؟ == فل. ۱. سنده‌لمك،
صـالانه‌رق بر نوع تردد له
یورمك. ۲. برینك اوستنه دو-
شمك، صـاتاشمق، صارقندیلق
ایتمك. ۳. کسیك کسیك وترددله
سـویلمك. ٤. ممـانعت ایدوب
کیتمه‌مك ایسته‌مك: جانی ضا-
بطـه‌یه کیدر ایکن طـارتلدی
طوردی.

طارتمق { (ت) فتـ. ۱. وزن
ایتمك، بر شیئك ثقلتنی
آکلامق ایچـون قنطـار و یا
ترازی یه چکمك: کوموری،
یاغی، پینیری طارتمق. ۲. الده
صـاللامق، آوجك ایچنده یو-
قاری یه آته‌رق ثقلتنی تخمین
ایتمك: آلتینی النده طارتیور-
دی. ۳. چکوب براقه‌رق صا-
للامق: آتك دیزکینی طـار-
تیوردی. ٤. ایجه ملاحظه و
تأمل ایتمـك، اوکدن ایی دو-
شـونمك: سـوزینی طـارته‌دن
سویلمز. ۵. برکیمسه‌یی تجربه ایتمك،
نه‌دیه‌جکنی نه‌یاپه‌جغنی اوکجـه‌دن
اصـولله اکلامق ایسـته‌مك:
حریفی طـارتدم، باقدم‌که بندن
قوتلی. || پاپوش طـارتمق =
آیاق سـورویه‌رك ادا ایله یو-
ریمك. || سـوزی طـارتمق =
سویلنیلن سوزی تدقیق ایتمك.
|| کندینی طارتمق = خودفروشلق
ایتمك.

طارتمه { (ت) وطارتیش.
وزن.

طارتی { (ت) س. ۱. طارتمق
ایشی، وزن، چکی: کو-
موری طـارتی ایله صـاتارلر؛
مایعات طارتی یه کلمز. ۲. موا-
زنه، تخمین، تقدیر: النـده هیچ
طـارتی یوقـدر. ۳. اندازه،
قرار.

طارتیجی { (ت) س. طـارتان،
وزن ایدن آدم.

طارتیسز { (ت) صه. ۱. طار- تلامش، غیرموزون: قنطاری اولمدیغندن طارتیسز صاتیور. ۲. موازنه‌سز، تأ- ملسز. || الی طارتیسز = اداره‌سز، مسرف.

طارتیلی { (ت) صه. ۱. طارتلمش، موزون: بو دنك طار- تیلی‌میدر؟ ۲. موازنه‌لی، مو- زون: طارتیلی سوز. ۳. ایی دوشونلمش، ملاحظه وتأمل اولنمش.

طارچین { (ت) سه. با: دار- چین.

طارد { صه. عر. ث: طارده. [«طرد» دن سف.] ط. طرد ودفع ایدن: طارد الحصاة= مثانه‌دن طاشلری دفع ایدن؛ طارد دود وحید = شریت صو- غلجانی دوشورن وسائره.

طارطغان { (د) صه. پریشان، طاغنیق: طارطغان صاریق. دها مبالغه ایچون «طارمه طغان» دینلیر. || طار- طغان داریسی = شآمت ایچون لعنتله نیتیله صاچدقلری‌داری.

طارغین { (د) صه. [«طار» دن] ۱. طارلمش، کوجنمش، منفعل: بکا طارغین میسکز؟ ۲. حدتلی، غضبناك، حدید، متهور: طارغین کور- دیکم ایچون برشیء سویلمدم.

طارغینلق { (د) سه. ۱. کو- جنمه، انفعال، خاطر قالمه: بکا طارغینلغك سببنی آکلایه‌مدم؛ ینه بر طارغینلق چیقاره‌جق. ۲. حدت، غضب، تهور: شمدی طارغینلغی اوستنده.

در بر شیء سویلمز.

طارِق { سه. عر. نجم صباح، زهره. ن.

طارلاتمق { (د) فتـ. کنکیشلکنی آزالتمق، طاریایمق، تضییق ایتمك: اثوابی، صوقاغی طارلاتمق.

طارلاشدیرمق { (د) فتـ. ۱. دها طار ایتمك: یاپیلان ابنیه باغچه‌یی طار- لاشدیردی. ۲. مضایقه و ضرورتی آرتدیرمق: تجارتده‌کی کساد معیشتی برقات دها طار- لاشدیردی.

طارلاشمق { (د) فل. با: طارلانمق.

طارلاقوز { (ت) سه. بحـ. آلا- مانه‌دن کوچك ایکی چفته بالیقجی قایغی.

طارلانمق { (د) فل. ۱. طار اولمق، طارالمق، چکیلوب بوزلمك، تضیق ایتمك: قونیلان صندیقلردن یول طار- لاندی؛ بو فانله ییقاندقجه طار- لاشدی. ۲. صیقلمق، مضطرب اولمق: ایچم طارلاندی.

طارلتمق { (د) فتـ. ۱. کوجند- یرمك، منفعل ایتمك: سز اوآدمی طارلتمشسکز. ۲. حدتلندیرمك، اغضاب ایتمك.

طارلق { (د) سه. ۱. طاراولان شیئك حالی، بوللق و کنکیشلك ضدی، ضیق، تنکی: بو قپونك، بو صوقاغك، بو اثوابك طارلغی. ۲. طار محل، تنکنا: طارلقده بولنمق. ۳. صیقندی، اضطراب: طارلقده قالمق. ٤. ضرورت، احتیاج، فقر: طارلق چکمك. || ال طارلغی: خست، بخل. || کوکل طارلغی = انقباض درون، جان صیقندیسی. || نفس طارلغی = ضیق نفس، ضیق صدر.

طارلمق { (د) فل. ۱. کوجنمك، منفعل اولمق، خاطر قالمق: بکا طارلدی. ۲. حد- تلنمك، غضب ایتمك، قیزمق: اوشاغنه طارلدی. ۳. پایلامق، آزارلامق، تعزیر وتکدیر ایتمك: سزکندیسنه برآز طا- رلك.

طارم { سه. فا. ۱. چارطاق. ۲. قبه، کنبد. ۳. کوك، قبهٔ سما.

طاره { (د) سه. [یتا. Tara.— عر. «طرحه» دن مأخوذ عد ایدنلرده واراپسه‌ده، عربیده طرحه‌نك معانیسی بسبتون باشقه اولدیغندن، بوتوجیه بعید ومنا- سبتسزدر.] طارتیلان شیئك قابی ویا محسوب اولنمیه‌جق برکونه حشویاتی آغرلغی که طرح وتنزیلی اقتضا ایدر: طاره‌سنی چیقارمق؛ طاره‌سنی ایندیرمك.

طاره‌جق { (د) صه. پك طار، ضیق، تنك: طاره- جق بریره صوقلمش؛ طاره‌جق بر دکان.

طاری { صه. عر. ث: طاریه. [«طراء» دن سف.] عارض، آکسزین بر شخص ویا شیئده ظاهر اولان: کوزلرینه عمی طاری اولدی.

طاری { (د) یاخود طارو. با: داری.

طاز { (ت) [بلکه عر. «طاس» دن. با: طاس.] باش تپه.

سنك صاچسز اولمسی، صاچك دوكلمسی، صلع. [داء الثعلب ايله ترجمه‌سی بيوك بر خطادر، زيرا داء الثعلب صاچ‌قيران دينلن علتدر، طاز ايسه طبيعی بر حالدر.]

طارز { يا طازره. (د) صد. ح. مستعجل، تيز، عجالةً، علی طريق الاستعجال.

طازلق { يا طازلاق. (د) ١. باشنك تپه‌سنده صاچی اولميان، باشنك تپه‌سی چپلاق، اصلع: طازلق آدم. ٢. چپلاق، عاری، برهنه. با: طاسلاق.

طاس { سند. عر. [باسكه فا. « طشت » دن] ١. آلتی يووارلاق باقير وسائر معدندن يمك قابی: چوربه، پلاو طاسی. [چينی ويا بللوردن اولورسه « كاسه » دينلير.] ٢. صو ايچمكه ويا صو دوكمكه مخصوص ينه معدندن يووارلاق وقولپلی ياخود قولپسز قاب، مشربه: حمام طاسی = قورنه‌دن صو آلوب دوكمكه مخصوص قاب. ٣. طبانجه قونداغنه و چكمجه وسائره‌يه سوس ايچون ميخلانان كومش ويا باقيردن ياريم كره شكلنده ايچی قوف شیء: پشطو طاسی؛ ساعت طاسی = چالار ساعتك طوقماقله اوزيلان طاسچغی. == صد. مج. طاسك دبی كبی چپلاق وقيلسز، جاولاق: باشی طاس. با: طاز. || اسكی حمام اسكی طاس = كما فی السابق، اصلا اصلاح وتغيير اولنمقسزين. || باش طاسی = بينی احاطه ايدن قفا كميكی، قحف، جمجمه. || دمير طاس = طوغلغه، مغفر. || سفر طاسی = يمك طاشيمغه مخصوص اوله‌رق بربری اوزرينه وضع اولنور بر قاچ صحندن مركب قاب. || طاس طراق = پلی پرتی: طاسی طراغی طوپلامق = پلی پرتيسنی طوپارلايوب صاوشمق. || قيزغين طاس = وقتيله قيزديروب باشه كيديردكاری دميردن اشكنجه آلتی. || طاس كبابی = اوفاقجه كسلمش اتدن ياپيلان بر يمك.

طاس { (ت) مه. ت ويا ط ايله باشلار بعض كلمه‌لردن اول قوللانيلوب تأكيد ومبالغه بيان ايدر: طاس تمام. [بو مقامده « تاس » يازلمسی دها مناسب اوله‌جقدر.]

طاسلاق { (ت) صد. ١. طاسك دبی كبی چپلاق، و قيلسز، جاولاق: باشی طاسلاق. ٢. باشی بوصورتله قيلسز اولان، طاس باشلی: طاسلاق آدم. == سد. ١. بر ايشك هنوز اصلاح وتسويه وتزيين اولنمامشی، قباسی، آنجق هيولا صورتنده ميدانه قونوب هنوز اكمال و اصلاح اولنمامشی: طاسلاغی بر كره ميدانه كتيره‌لم. ٢. ترتيب، پلان، صورت ترتيب وتركيب، چرچوه، قفس: بن طاسلاغنی كوستره‌يم ده سز صنعتجه اكمال ايدرسكز؛ ابنيه‌نك طاسلاغی. || قبا طاسلاق = آنجق شكل و صورت وترتيبنی كوستره‌جك صورتده قبا وساده. || عقلا طاسلاغی = كنديسنی ارباب درايتدن ظنيله بيان افكاره كيرشن.

طاسلاقجی { (ت) سد. بعض اصنافك ياپه‌جقلری شيئلرك طاسلاغنی وقالبنی حاضرلايان صنعتكر.

طاسلامق { (ت) فتد. تفاخر مقامنده كوسترمك، كندنده اولميان شیء واركبی كورنمك: يكيتلك طاسلايور.

طاش { (ت) سد. ١. كرهٔ ارضك اوزرنده كليت اوزره بولنان معروف سرت جسم، حجر، سنك: طاش آتمق، طاشله اورمق. ٢. قيا، صخره. ٣. طاشدن عمود، ستون ويا هيكل: ديكيلی طاش، چنبرلی طاش، قيز طاشی. ٤. يوزوك، كوپه وسائر تزييناتده قوللانيلان ذی قيمت معدن: جواهر طاشی؛ پك قيمتلی بر طاش بولدم؛ تك طاش يوزوك. ٥. دامه وسطرنج كبی اويونلرده اوينادیلان پول: طاش اوينامق؛ دامه طاشی. ٦. مثانه وبوكرك وسائر آلات داخليه‌ده تكون ايدن مادهٔ صلبه، حصاة: مثانه طاشی؛ قره جكرنده طاش واردر. == صد. ١. طاشدن معمول، طاشله ياپلمش: طاش بنا، طاش كوپری، طاش مكتب. ٢. طاش كبی سرت وقاتی: طاش يوركلی. || طاش آتمق = كنايه ايله طعن وذم ايتمك. || آتلامه طاشی = چامور ويا صودن كچمك ايچون اياق باصمق اوزره اورته‌يه موضوع طاش. || طاش آتوب قولی يورلمامق = زحمتسزجه برشيئه مالك اولمق. || آلچی طاشی = ياقيلوب آلچی ياپيلان طاش. || اياق

طاشی = قایقلرده دنك طاشی. || اوت طاشی = آتشه طیانیر بر جنس سونکر طاشی. || طاش اوجاغی = یاپی وسائره ایچون طاش چیقاریلان محل. || طاش بادمی = قبوغی سرت بادم، دیش بادمی ضدی. ||باش طاشه کلمك = باعث ندامت وعبرت اوله جق بر نتیجه یه اقتران ایتمك. ||باشی طاشدن طاشه اورمق = نادم اولمق، ندامت چکوب دوکنمك. || بر طاشله ایکی قوش اورمق = بر زحمتله ایکی ایش کورمك. || طاش بالیغی = برجنس بالیق. || باغره طاش باصمق = صبر وتحمل ایتمك، آجی یه قاتلانمق. || بالطه یی طاشه اورمق = فرقنده اولمقسزین بر ینك یوزینه قارشی کندیسنه ویا برقرینه طوقنور سوز سو- یلمك. || بیلزیك طاشی = قیونك آغزینه قونیلان اورته سی دلیك طاش، طاشدن قیو حلقه سی. || بیلکی طاشی = بچاق وسائر آلات قاطعه یی بیلدکاری طاشکه انواعی اولور. || بینك طاشی = بعض نردبان آلتلرنده و قپو یانلرنده حیوانه بینمه ده باصامق یرینی طوتمق ایچون موضوع مکعب طاش ویا سد. || تسلیم طاشی = بعض طرق علیه یه منسوب آدملرك بوینلرینه آصدقلری بلغمی ویا سیاه طاشدن اطرافی دیشلی دائروی طاش. || تکنه طاشی = چشمه صوینك آقدیغی یره قونیلان طاش تکنه. || تمل طاشی = ابنیه تملنه قونیلان بیوك وصاغلام طاش. || جهنم طاشی = چوروك اتلری یاقه ده مستعمل پك یاقیجی برمادۀ کیمیویه. || چاقماق طاشی = چاقماقله اورلدقده قیغلجیم چیقاران طاشکه چاقمقلی سلاحلره ده قونوردی. || چاقیل طاشی = نهر ودکیز کنارلرنده چالقانمقدن یووارلاق و یا بادم دانه لری اشکالنی آلمش کوچك طاشلرکه رنکا رنك اولوب قالدیرم طونا- تمه ده دخی قوللانیلیر. || طاش چاتلاسه = نه یاپلسه، امکانی یوق. || چکی طاشی = اودون وطاش و سائره طارتمق ایچون مقیاس اتخاذ اولنمش طارتیلی طاشکه بر دمیر حلقه ایله چکی یه آصیلی اولور. || چیرپیجی طاشی = صوایله برابر دکز ویانهر ایچنده کی طاش فر. Récif. || طاش چیقارمق = او- یونده وتشبیهاً حیله و سائره ده برندن دها ماهر اولوب کندیسنه مساعده ایتمك، کچمك، تفوق ایتمك. || خرمان طاشی = خرمان دوکدکلری طاش. || دکرمن طا- شی = دکرمنك آلتلی اوستلی ایکی طاش تکرلکی. || طاشه دونمك = پك سرتلشمك، قاتیلاشمق. || سوز- کچ، سوزکو طاشی = مساماتلی اولوب سوزکچ کبی قوللانیلان طاش. || سونکر طاشی = شکلاً سونکره مشابه و پك خفیف طاش. || طاشی صیقسه صوینی چیقاریر = غایت قوتلی، ایز- بانید. || طاغ طاش = کورینن یرلرك جمله سی، دره تپه. || طاش طوپراق = مولوز. || طاشه طو- تمق = طاش آته رق قوغالامق. || طاش علتی = مثانه ده طاش تکونی. || فال طاشی = فالجیلرك آتدقلری کوچك چاقیل طاشلری؛ کوزلرینی فال طاشی کبی آچمق = حیرتله باقمق. || قالدیرم طاشی = قالدیرمه دوشنن طاش. || قره طاش = ١. چوجقلرك یازی یازدقلری سیاه طاش، فر. Ardoise. ٢. یاپیلرده قوللا- نیلان برنوع سرت طاش. || قیاغان طاشی = مرمر سیلدکاری برجنس طاش. || طاش کسلمك = ١. پك سرتلشمك. ٢. شاشه قالمق. || کوبك طاشی = حمامك اورته سنده اوزانوب اوغلنمغه مخصوص مرمر دوشه لی ککیش سد. || کوز طاشی = اکثریا کوزه علاج کبی قوللانیلان باقیر زنکی، کبریتیت نحاس. || کوشه طاشی = ابنیه کوشه سنه قونمغه لایق دوزکون طاش. || کوفکی طاشی = یومشاق بر جنس عادی طاش. || کوملك طاشی طوغله دیواره قاپلانان یونمه طاش. || کیرج طاشی = احراق اولنه رق کیرج یاپیلان بیاض طاش. || مالطه طاشی = قولای کسیلیر وایشلنیر یومشاق برجنس طاش. || مزار طاشی = مزارك اوزرینه دیکیلوب مدفونك کیم اولدیغنه و تاریخ وفاتنه دائر یازی یی حاوی مصنع طاش. || مولوز طاشی = یاپی وانقاضدن چیقان طاش قرنتیلری. || نشان طاشی = ١. هدف اوله رق دیکیلن طاش. ٢. بربیوك ذاتك اوردیغی نشان یرینه دیکیلن مصنع ویازیلی طاش.

طاش { (ت) ـ. [ودها طوغریسی: تاش] خارج معناسیله

« طیش » کلمه‌سنك صورت اصلیه‌سی اولوب، طشره، طاشمق وسائره بوندن مشتقدر. با : طیش .

طاشاق { (ت) س. خصیه، خایه، ارککرده یومورطه؛ تك طاشاق = یالکز برخصیه‌سی اولان ویا بری کیزلی بولنان .

طاشاقلی { (ت) ص. ۱. خصیه‌سی اولان . ۲. مجـ. جسور، شجیع، بهادر.

طاشالمق { (ت) فل. طاش اولمق، طاش کسلمك، تحجر ایتمك .

طاشجی { (ت) س. ۱. یاپی وسائره ایچون اوجاقدن طاش چیقاروب صاتان آدم. ۲. مرمر وسائر طاشلری یونته‌رق مختلف شیئلر یاپان آدم؛ طاشجی قلمی = بوصنعتکرك قوللاندیغی چلیك قلم .

طاشجیلق { (ت) س. ۱. اوجاقدن طاش قیروب چیقاره‌رق صاتان آدمك ایشی وصنعتی. ۲. مرمر وسائر طاشلری یونتوب ایشلیه‌رك مختلف شیئلر یاپان آدمك صنعتی .

طاشرمق { (ت) فتـ. طاشمه‌سنی موجب اولمق: یاغمور چایلری طاشردی . = فل . (حیوان) طیرناغی آشینغله اتنك طاشمه‌سندن طوپاللامق.

طاشره { طشره‌لق. با : طشره وسائره . .

طاشقین { (ت) ص . [« طاشمق » دن] ۱. طاشمش، محل مخصوص ومناسبندن طیشاری چیقمش، فضله کلوب آرتمش : اثوابك آستاری طاشقین = یوزندن اوزون ویا کنکیش. ۲. چوق کلوب یاتاغندن طیشاری یایلمش : طاشقین چای، صو . ۳. جوشمش، خروشان، آشقین، زخار. ٤. جوشقون، آزغین، حشری : طاشقین آدم.

طاشقینلق { (ت) س. ۱. طاشوب آرتان شیئك حالی، آرتقلق: آستار طاشقینلغی. ۲. صولرك چوق کلوب یتاغندن طیشاری‌یه یایلسی. ۳. جوش، خروش، شدتلی هجوم. ٤. جوشقونلق، آزغینلق .

طاشلاتمق { (ت) فتـ. طاشله طوتدیرمق، طاش آتدیرمق، رجم ایتدیرمك .

طاشلامق { (ت) فتـ. ۱. طاشله طوتمق، طاشله اورمق، رجم ایتمك . ۲. طاش آتمق، حرف اندازلق ایتمك . || اورمان طاشلامق = مجـ. اوته‌دن بریدن لقردی آچه‌رق طولاییسیله، بللی ایتمکسزین برماده‌یی تحقیق ایتمك .

طاشلامق { (ت) فتـ. طیشاری‌یه آتمق، طیشاری‌یه چیقارمق. مر.

طاشلق { (ت) س. طاشی چوق، طاشله مستور: طاشلق بر یردر. = س. ۱. طاش دوشنمش آولی. ۲. صوقاق قپوسنك ایچی، نردبان آلتی. ۳. طیورك طاش هضم ایتدکلری قورصاغی، قاتی .

طاشلی { (ت) ص. طاشی اولان: طاشلی پرنج = ایچنده طاش پارچه‌لری بولنان .

طاشمق { (ت) فل. ۱. اوزلایوب آرتمق، فضله کلمك : آستار یوزندن طاشیور. ۲. چوق کلوب یرینه ویا یاتاغنه صیغمامغله اطرافه یایلمق، اطرافی باصمق : نهر طاشدی؛ حوض طاشمش. ۳. قاینامق، جوشمق: یمك طاشدی؛ تنجره طاشیور . ٤. جوش وخروشه کلمك، آزمق.

طاشمه ۱ { (ت) س. طاشمق فعلی. | با : طاشمق .

طاشیتمق { (ت) فتـ. نقل ایتدیرمك ، بر یردن دیکر بر یره کوتورتمك : بوقدر اشیایی کیمه طاشیته‌جغز؛ بوصندیقلری حماللره طاشیتملی .

طاشیمق { (ت) فتـ. ۱. بر یردن بریره کوتورمك، نقل ایتمك : یارین اشیایی یکی اوه طاشیه‌جغز؛ بوکتابلری نره‌یه طاشیه جقسکز ؟ ۲. اوستنده بولندیرمق ، حامل اولمق : ضابطلر دائماقلیج طاشیرلر؛ شهرلرده سلاح طاشیمق یاساغدر: کندیسی اوستنده پاره طاشیماز . ۳. بر یردن بر یره لقردی کوتوروب دیدی قودی یاپمق : لقردی، سوز طاشیور؛ آره‌مزده بر طاشیان واردر .

طاشینمق { (ت) فل. ۱. اشیاسنی قالدیروب باشقه یره نقل اولنمق، کوچ ایتمك : باغه طاشیندیکزمی؟ بو یاز یالی‌یه طاشینه‌جغز . ۲. بر یره چوق کیتمك، پك صیق کیدوب کلمك: بتون کیجه، آبدستخانه‌یه طاشیندی. || دوشونوب طاشینمق = اطرافیله تأمل وتفکر ایتمك. = فج. ۱.

نقل اولنمق : اشيا يارين طاشينه. جقدر. ٢. اوستده بولنديرلمق : شهرك ايچنده سلاح طاشيمماز.

طاشينمه { (ت) س. نقل، كوچ. || دوشونوب طاشينمه = اطرافلى ملاحظه وتأمل .

طاشيم { (ت) س. قايناركن بر كره طاشمق : برطاشيم قاينامق .

طاصمه { (ت) با : طسمه .

طاطوله { (ت) س. [هندجه‌دن] هند بهاراتندن برطاقم بذورانى حاوى بر جنس جوز، جـوزمائل. || مج. آغزه آلنماز، يمز و ايچلمز، طعمى فناشىء : بو توتون دكل طاطوله !

طاعت { سذ. عر. جـ : طاعات. ١. اطاعت، انقيـاد، على الخصوص اوامر الهيه‌يه تبعيت. ٢. تقوى، عبادت، زهد : اهل طاعت، ارباب طاعتدن .

طاعون { سذ. عر. جـ : طواعين. يومورجاق، وبا .

طاعونى { ص. عر. ث : طاعونيه. ط. يوموروجاغه منسوب ومتعلق، ويا قبيلندن اولان .

طاغ { (د) س. برك يوكسـك محلى، جبل، كوه؛ طـاغ آردى = طاغك آرقه‌سى، اوته طرفى؛ طاغ اتكى = طاغك مائل اولان آشـاغيسى، سفح جبل، دامن كوه؛ طاغ باشى = طاغك يوقاريسى، و مج. يبانى محل؛ طاغ آدمى، طاغ آييسى = يبانى آدم؛ طغ تپه‌سى = ذروهٔ جبل؛ طاغ صرتى = بوينه اوزانان طـاغك يوقاريسى. — ايرى ويكيت آد-

مدن كنـايه اولور : طـاغ كبى بر دليقانلى. || آراده طاغلر وار = پك بيوك فرق وار. || طاغلرك شنلكى = مج. آيى. || قره طاغ = بالقان شبه جزيره‌سنده مستقل پرنسلك صورتنده اداره اولنور معروف مملكت: قره‌طاغ پرنسى. || طاغ كچيسى = يبانى كچى. || ينار طاغ = آتش پوسكورن طـاغ، بركان، كوه آتش فشان .

طاغار { يا طغار. (ت) س. ١. دريدن طوربه كه اكثريا چوبانلر و يولجيلر يـه‌جكلرينى قورلر. ٢. مقدارى مملكته كوره دكيشن ذخيره اولچيسى : برطاغار بوغداى .

طاغارجق { يا طغارجق. (ت) س. ١. چوبانلرك يه‌جكلرينى و حقه‌بازلرك اويون آلتلرينى قودقلرى دريدن كوچك طوربه . ٢. كويلى قادينـلرك چوجقلرينى قويوب اوموزلا- دقلرى مشـين طوربه . || دوه طاغارجغى = قودوز دوه‌نك ديلى آلتنده صارقان كيسه .

طاغتمق { (د) فت. ١. صاچمق، پراكنده و پريشـان ايتمك، نشر و بذر ايتمـك : بو كاغدلرى اوطه‌نك ايچنـده كيم طاغتدى ؟ ٢. توزيع و تقسيم ايتـمك ، آيرى آيرى ويرمك : عشورا طـاغتيورلر؛ غزته‌لرى موزعلر طـاغتيرلر . ٣. اوتيه بريه پوسكورتوب دفع ايتمك: روزكار بولوطلرى طـاغتدى . || آغز طاغتمق = تربيه‌سزجه‌سنه فناسوزلر سـويله‌مك : اغزينى پك طاغيديور.

طاغدلمق { (د) فج. ١. صاچلمق، پراكنده و پريشان ايدلمك، نشر وبذر اولنمق : بو كتابلر طاغدلمسون. ٢. توزيع و تقسـيم اولنمق، آيرى آيرى ويرلمك : اعانه آقچه‌سى اخيراً طاغدلدى . ٣. پوسكوردیلوب دفـع اولنمق : دومان روزكارله طاغدلدى .

طاغديجى { (د) ص. ١. صاچان، پراكنـده و پريشان ايدن. ٢. توزيع وتقسيم ايدن، موزع. ٣. پوسكوردوب دفع ايدن. ٤. مسرف، مبذر.

طاغرجان { (د) س. برجنس طـاغ سرچه‌سى، بيوك عصفور .

طاغستان { (د) س. [تعبيرسقيم] طاغلق ير . = سخ. ص. با : داغستان .

طاغلق { (د) ص. طـاغلرى حاوى، دره تپه و طا- غدن عبارت : طاغلق ير .

طاغلمق { (د) فل. ١. صاچلمق، پراكنده و پريشان اولمق : نم طوپلاديغم كاغد يكيدن طـاغلمش . ٢. توزيع و تقسيم اولنمق، منتشر اولمق : غزته اركندن طاغلير. ٣. طرد ودفع اولنمق : بولوطلر طاغلدى. ٤. قيريلوب پارچـه‌لرى آيرى آيرى دوشمك، تفرق ايتـمك : طبق المدن دوشوب طاغلدى . || باش ، بين طـاغلمق = سربهم اولمق .

طاغلى { (د) ص. س. طاغلق ير اهاليسـندن : طاغلى بر آدم؛ طـاغليلرك اخلاق صاف اولور.

طاغمق { (د) فل. ١. پراكنده اولمق، افتراق وتشتت ايتمك. ٢. اوفانمق، دوكلمك.

طاغنيق { (د) صه. ١. پراكنده، پريشان، متفرق، متشتت: طاغنيق عسكر. ٢. جمعيتى اولميان، انتظامسز: ذهنم، بينم پك طاغنيقدر.

طاغنيقلق { (د) سه. ١. پريشانلق، پراكندكى، تشتت: كتابلرك طاغنيقلغى منتظم مطالعه‌يه مانع اولور. ٢. عدم انتظام، ترتيبسزلك: ذهن طاغنيقلغى.

طاغوق { (ت) سه. [زبانزدى: طائوق] طيور بيتيه‌دن الك معروف و مبذولنك ديشيسى كه چوق يومورطه يومورطلاديغندن سائر طيور اهليه‌يه ترجيح اولنور، دجاجه، ماكيان. اركگنه خروس وياوريسنه پليچ دينير. ||| : طائوق.

طاغى { صه. عر. ث: طاغيه. [« طغيان » دن سف.] ١. حد ووظيفه‌سنى تجاوز ايدن، آزغين. ٢. عاصى، سركش، اطاعت وانقياد ايتمين، باغى.

طاق { (ت) مه. تخته‌كبى شيئلرك چيقارديغى سسى تقليد وتصوير ايدر: طاق طاق قپو چالندى. || جانمه طاق ايتدى، ديدى = آرتق طيانه‌ماز اولدم. || طاقتم طاق اولدى = تحمله اقتدارم يوق.

طاق { سه. عر. [فارسيدن معرب] ١. كمر، نصف دائره صورتنده قپو و پنجره وسائره اوستى. ٢. سرير اوستنده‌كى قبه، كنبد. || طاق ابرو = كمر شكلنده اولان قاش. || چارطاق = درت كمردن مركب اولان معروف سايه‌بان وآصمه وسائره صارلمغه مخصوص آغاچدن ياپلمش آصق.

طاقاطوقه { ياخود طاقتوقه (ت) سه. ١. كورلدى، ولوله. ٢. وقتيله چبوقلرى سيلكمك ايچون اوطه‌نك اورته‌سنه قودقلرى تخته‌دن ويا معدندن ككيش واورته‌سى طوقاقلى طبله. طب. ديزلمش صحيفه‌لر ماكنه‌يه قونمق اوزره صيقيشديرلديغنده حروفاتى اوره‌رق تسويه‌يه مخصوص طاقوز.

طاقاو { (ت) سه. آت نعلى. مر.

طاقاوجى { (ت) سه. نعلبند. مر.

طاقت { سه. عر. [عر. تركيباتده: طاقه] كوج، زور، قوت، قدرت، اقتدار، توان: بونى ياپمغه طاقتم يوقدر؛ بنده طاقت قالمدى؛ طاقت كوتورمك = قوت يتمك، مقتدر اولمق.

طاقتسز { صه. طاقت و قوت واقتدارى اولميان، ضعيف، كوشك.

طاقتسزلق { سه. اقتدارسزلق، قوتسزلك، ضعف، كوشكلك.

طاقتفرسا { صه. فا. [عر. طاقت = قدرت. فا. فرسودن = اسكيتمك] طاقتى اسكيدوب چوريدن، طاقت كوتوريله‌مز، طيانلماز: بو ايش طاقتفرسا بر امكه محتاجدر.

طاقتوق { (ت) سه. حمايلى تركش قليفى.

طاقچه { سه. فا. كوچك كمر ويا پنجره وقپو كمرى.

طاقديرمق { (ت) فته. ١. قودرمق، القا وتعليق ايتديرمك، ياپيشديرمق: بو پنجره‌يه بر جام طاقديرملى؛ بو رسمه بر قورنيج طاقديرملى؛ پنجره‌يه پرده طاقديرمق الزمدر. ٢. قوشاتمق، قوشانديرمق، باغلاتمق: سلاحلق طاقديرمق.

طاقر { (ت) مه. آتك آياقلريله چكيچ و سائره‌نك كورلديسى كبى قورو بر سسى تقليد و تصوير ايده‌رك اكثريا مكرر قوللانيلير: طاقر طاقر بر آت كلديكنى ايشيتدم. — طاقر طوقور دخى دينلير: صباحلين اوسته‌لرك طاقر طوقور ايشلدكلرينى ايشيتدك. = صه. طاقر طاقر سس چيقاره‌جق صورتده بوش. بومعنا ايله اكثريا « طام » ادات مبالغه‌سيله برابر قوللانيلير: بزم كيلار طام طاقر.

طاقرداتمق { (ت) فته. قورى و سرت بر سس چيقارتمق، كورلدى ايتديرمك، آياقلرينى طاقرداده‌رق كلدى.

طاقردامق { (ت) فل. طاقردى ايتمك، قورى و سرت بر كورلدى ايتمك: اورته‌لق طوكمش اولديغندن حيوانلرك آياقلرى چوق طاقرداپور.

طاقردى { (ت) سه. حيوان آياقلرينك چيقارديغى كورلدى كبى قورى وسرت سس: طاقرديسى ايشيديليوردى.

طاقشديرمق { (ت) فته. طاقوب ياقيشديرمق.

مق، مناسب صورتده تعليق ايتمك : مجوهراتى طاقوب طاقشديرمش .

طاققطاق { (ت) س . چماشير دوكمكه مخصوص ياصى طوققاق .

طاقِ ظَفَر { [س. فا. [عر. طاق = كمر . ظفر = غالبيت] قزانيلان بر غالبيتك يادكارى قالمق و اكثريا غالب قوماندانك استقبالى رسم و آلاينده آلتندن كچمسنه مخصوص اولمق اوزره تأسيس اولنان مصنع ومزين كمر عالى : پارسده بيوك برطاق ظفر واردر .

طاقلا { (ت) س. با : تاقلاق.

طاقلاباز { [س. [تر. طاقلا ايله فا. باختن فعلندن مركب تعبير سقيمدر] و :

طاقلاجى { [يا طاقلاقجى. س. انواع صورده طاقلاقيلان ويرنده آتان جانباز ويا حقه باز.

طاقلاق { (ت) ياخود تاقلا. س. باشى يره قويوب بتون بدنى چويرمكدن عبارت اويون ، پرنده : طاقلا (ق) قيلق؛ تپه طاقلاق = سرنكون اولمه . || مج. الندن هرشىء چيقمه، غائب ايتمه : بوزسه اويوننده تپه طاقلاق كيتدى. عو.

طاقلداق { (ت) س. دكرمن دليكنه دانه ويرن تختهدن اويناق برآلت كه دائما كورلدى ايدر .

طاقلمق { (ت) فل. مج. ١. آصلمق، مربوط ومعلق اولمق : بو بالطه نره يه طاقليرِ؟ ٢. قونلمق، وضع وتعليق اولنمق: يوزوك بوپارمغه طاقلماز؛ مكاتب عسكريه نك اعداديه صنفلرنده قليچ طاقليوب حربيه صنفلرنده طاقلير. ٣. ايليشوب قالمق، تأخر ايتمك : اوايشه طاقلدى قالدى. ٤. اكلنمك، اكلنجه طريقيله استهزا ايتمك : هركسه طاقلمغى چوق سور. ٥. يابيشوب آيرلمامق، آرقه سى صره كيتمك : اوده بزه طاقلدى .

طاقلمه { (ت) س. و :

طاقلمش { (ت) س . طاقلمق ايشى. با : طاقلمق.

طاقم { (ت) س. با : طاقيم .

طاقمق { (ت) فتـ. ١. آصمق، ايليشديرمك : پردهيى قورنيچه طاقمق؛ فسى چيوى يه طاقمق . ٢. قومق، ديكمك، ربط ايتمك : بو اثوابه دوكمه طاقديكز؛ فسه پوسكول طاقلى. ٣. كيمك، قوشانمق، اوستنه آلمق : قليج طاقمق؛ يوزوك، كوپه، ساعت قوردون طاقمق. ٤. كچيرمك ، تطبيق ايتمك ، يابيشديرمق : رسمه قورنيچ؛ قورنيچه جام، كتابه قاب طاقمق. ٥. قومق، وضع وتعيين ايتمك: آد، لقب طاقمق. || آدمى آدمه طاقمق = طوتيشديرمق، نفاقه دوشورمك. || قولب طاقمق = وسيله وعذر بولمق؛ يومورطه يه قولب طاقمق = اوليه جق يرده وسيله آرامق. || آد طاقمق = برينه توصيف صورتيله مناسبتسز وفنا بر نام ويرمك.

طاقمه { (ت) س. طاقمق ايشى. با : طاقمق. = ص. ١. طاقلمش، يكپاره ويا بردن ياپلمش اولميوب الحاق و علاوه ايدلمش اولان : طاقمه الماس؛ طاقمه سوس. ٢. صكره دن قونمش، اصلى اولميوب ملحق : طاقمه لقب .

طاقنمق { (ت) فط. ١. كندى اوستنه طاقمق ويا آصمق، كندى بدننه تعليق ايتمك، قوشانمق : يوزوك، نشان طاقنمق. ٢. كنديته ياقيشديرمق، كنديته مناسب كورمك، ايديمك : عظمت طاقنمش؛ انسان وقارينى طاقنمليدر.

طاقور { (ت) مه. طاقر مهمله. سنك تصوير ايتديكى كورلديك دها آغرينى تقليد وتصوير ايدر : طاقور طوقور، طاقور طاقور .

طاقوز { (ت) س. [ر. Τάκος] ١. طوغرامه يى صيقشديرمق ويا آغر برشيئك آلتنه قونمق ياخود بيوك بر آغاجك بر طرفندكى كديكى طيقامق ايچون تختهدن قامه : بر طاقوزله صيقيشديرمق، قالديرمق، قاپامق. ٢. بحـ. قيزاقده بولنان كمينك اوتورديغى اسكمله لرى تشكيل ايدن قيصه آغاج پارچه لرينك بهرى .

طاقه { سث. عر. با : طاقت .

طاقه { (ت) س. برنوع سوايى قماش طوپى : صوپه لى طاقه؛ بر طاقه شال . [صوم صرمه ليسنه « آلتين اولوق » ديرلر .]

طاقه طوقه { (ت) س. با: طاقا طوقه.

طاقه ماقه { (ت) س. صـ. بر نوع دوا، آمريقا صمغی.

طاقيم { يا طاقم (ت) س. [«طاق» دن] ۱. برلکده قوللانيلوب هپسی برابر برترتيب تشکيل ايدن و آنجق برلکده قوللانيليرسه ايشه يارايه بيلن شيئلر، الات وادوات، مالزمه: جراح، باغچوان طاقيمی؛ چای طاقيمی؛ ياتاق طاقيمی؛ آت طاقيمی؛ يولجی طاقيمی؛ چبوق طاقيمی = چبوغك باشنه قونان کهربا وساٸره دن مزين آغزلق؛ تسبيح طاقيمی = امامه. ۲. جمله سی برلکده بر ايش کورن آدملر، عونه، رفقا، هيئت، قومپانيه: اورته اويونی طاقيمی؛ جانباز طاقيمی؛ اوکندی طاقيله کلدی. ۳. زمره، صنف، کروه، فوج، جماعت: حيوانات بر قاچ طاقه منقسمدر؛ طاقم طاقم مرتبدرلر. ٤. مقدار، قسم، بولوك، بعض: بر طاقم آدملر؛ بر طاقم اشيا؛ بر طاقم سوزلر. ٥. طاقيله جق شیء، سوس ايچون طاقيلان مجوهرات وساٸره: بو قادينك مکمل طاقيمی واردر؛ اوکندی طاقيمنی بوزدی کرا ايله قالديروب طاقيور. ٦. کهربا وساٸره دن سيغاره لق: بو طاقم پك کوزل. ۷. بحـ. برطونـا ويا فيلوبی ترکيب ايدن سفاٸن. ۸. بحـ. کمی تکنه سنك تجهيزاتی. || آياق طاقيمی = اسافل ناس. || عـ. اونباشی طاقيمی = بر اونباشی ايله معيتنده کی اون نفر. || بر طاقم جکر = آق جکرله قره جکر برلکده. || طاقيمجه، طاقيمنجه = هيئتيله، کاملاً، هپ برلکده. || صوقاق طاقيمی = آشاغی خلق. || فلانك طاقيمی = اوکا منسوب آدملر. || طاقيمیله = هيئتيله، تماميله، اولديغی کبی، مجموعاً: اونلر طاقيله کلديلر؛ بنم اوراقی طاقيمیله يوللايك. || طاقم آچمق = حريق طولومبه سنی غايت سرعتله قوشديرمق. || طاقم دوزمك = آلات وادوات ويا مجوهرات و ساٸره يی طاقيم صورتنده دوزلتمك، اکمال نواقصله طاقيم صورتنه قومق.

طاقيه { (ت) س. اکثريا مجرد باشك ترينی ايچمك ايچون فس وکلاه کبی ديکر بر سرپوشك آلتندن کيلن اينجه بزدن وکنارلی اينجه اويه لی خفيف بر سرپوش که قبه شکلنی کوستر- ديکيچون بو اسم عربی ايله تسميه اولنمشدر. || طاقيه آتمق = کمال شوقله آرزو ايتمك: اورايه تعيين اولنسه طاقيه سنی آتار. || طاقيه قاپيجی = غاصب، يغماکر.

طاقيه جی { س. طاقيه ياپان و صاتان آدم؛ طاقيه جی قالبی = طاقيه جيلرك طاقيه لری قودقلری قالب که دوز وقالين براودوندن عبارت اولمغله سله وطوقات يمکه مساعد قالين اکسه دن کنايه اولور: اکسه سی طاقيه جی قالبی.

طاك { (ت) س. [اصلی و چ. تاك. طاك يازانلرده واردر] صبح، چين صباح، فجر، شفق: طاك آتمق = شفق سوکمك؛ طاك يری = طلوع شمس طرفی، مشرق؛ طاك يری آغارمق = شفق آتمق. مر.

طاك { (ت) س. [اصلی: تاك. طاك ده يازارلر.] عجب، تعجب، حيرت، شاشمه: نه طاك = نه عجب، تعجب اولنماز؛ طاك قالمق = شاشه قالمق، حيرته دوچار اولمق، طوكه قالمق. [شايان احياقيمتدار متروکاتندندر.]

طاکرمق { (ت) فتـ. استغراب ايتمك، نظر تعجبله باقمق. مر.

طاکری { طاکريلق. با: تکری وساٸره.

طاکسوق { (ت) س. با: تنسوخ.

طاکشمق { طاکشيق. با: داتشمق وساٸره.

طاکلامق { (ت) فل. تعجب ايتمك، شاشه قالمق، حيرته دوشمك.

طاکمق { (ت) فل. تعجب ايتمك، حيرتده قالمق، شاشمق.

طال { (د) صـ. چپلاق، عاری، دوز، ساده، يالين: طال فس، قاوق = صاريقسز؛ طال قليج = قينسز قليج ياخود قليجی قينسز، قليجی چيقارمش. || طال طبان = آياغی چپلاق، بالديری چپلاق، خذله کروهندن.

طال { (د) س. با: دال.

طالَ { فل. عر. [«طول» دن] ماضی مفرد مذکر غاٸب اولوب، بعض دعا تعبيرات عربيه سنده قوللانيلير:] طال عمره = عمری اوزون اولسون.

طالابیسمق { (ت) فل. [عر. « طلب » دن] (دیشی حیوان) کوسنمك، آیغر ایستمك، قیزمق .

طالابیق { (ت) س. دپرنمه، قپردانمه ، خفقان .

طالابیمق { (ت) فل. [عر. « طلب » دن] ١. ایستك و آرزو ایتمك ، هوس کوسترمك، حرصلانمق. ٢. دپرنمك، قپردانمق .

طالاز { طالازلانمق وساره . با : تالاز وساره .

طالازلق { یا تالازلق. مج. فلکه‌لرك کوپشته سنه باشدن قبچه قدر بوینه وضع اولنان تخته.

طالاش { (ت) س. تخته ویا معدن شیئلرك رنده‌لنمسندن، اکه‌لنمسندن ویا دستره ایله کسلمه‌سندن چیقان قیرندی واوفاندی : تخته طالاشی، باقیر طالاشی. || آغز طالاشی = آغزدن منازعه ایدرك سویلنن نا سزا سوزلر، آتشمه .

طالاشمان { (ت) ص. [بلکه « تلاش » دن] حدتلی، بدخوی، غاوغاجی، هرکسه صاتاشان .

طالاشمق { (ت) فش. بوغشوب ایصیرشمق ، ایتیشه بوغیشه غاوغا ایتمك : کوپکلر طالاشیورلر .

طالاق { (د) س. معده‌نك صول طرفنده احشاء داخلیه‌نك اوستنه و طرف خارجیسنه افقی وضعیتده موضوع ووظیفه‌سی هنوز مجهول برعضو داخلی که قانلی وسیاهیمسی برکوشك اتدن عبارتدر، عر. طحال، فا. سپرز. || طالاق اوتی = کف النسر، اسقولوفندریون. || طالاق اولمه، طالاق التهابی= طحال. || مج. طالاق شیشمك = ١. نفس طارلاشوب قوشه‌مامق. ٢. حدت ایتمك .

طالاق { (د) ص. حربده اسیر طوتیلوب صاتیلان. = س. قیز طالاغی = حرباً ضبط اولنان مملکت اهالیسندن طوتیلوب خلایق کبی صاتیلان قیز .

طالامق { (د) فتـ. [« داغلامق » دن غلط] ١. یاقق، آجیتمق، قاورمق : ایصیرغان طالادی، ایه‌کومجی یالادی. ٢. ایصیرمق، دیشله قوپارمق: آیی طالامش . ٣. اوروب قاپمق، یغما و تالان ایتمك، طوتوب اسیر ایلك : قیز طالامق.

طالان { (ت) س. یغما، غنیمت: آلان طالان = قاپان قاپانه؛ آلان طالان ایتمك = آلت اوست ایتمك. [فا. «تالان» بوندن مأخوذ اولسه کرکدر. هرحالده ترکجه‌سنك‌ده اصلی : تالاندر. آران طاران صورتنده تلفظی ایسه غلطدر.]

طالب { ص. عر. ث : طالبه . [« طلب » دن سف.] ١. ایستین ، طلب و آرزو ایدن، خواهشکر : طالب دنیا = دنیا خواهشکری . ٢. ایستکلی، بر شیئی صاتین آلمغه ویا درعهده ایتمکه نامزد اولان، مشتری : بن بو مالك طالبی دکلم؛ بن بو مزایده‌یه طالب صفتیله کلدم . = سذ. عر. ج : طلبه، طلاب. علم تحصیل ایدن آدم، تحصیل وتعلمله مشغول آدم، متعلم، شاکرد : طالب علم؛ طلبهٔ علوم؛ بوکتاب بین‌الطلاب پك‌مقبولدر. [بو معنا ایله اك زیاده جمعی مستعملدر.]

طالدیرمق { (د) فتـ. ١. طوپراق وصو وساره ایچنه صوقمق، باتیرمق : یوزرکن باشنی صویه طالدیرمق ؛ قاشیغنی چوربه‌یه طالدیردی . ٢، آغاج ویا باغ کوتوکی دالنی یکیدن کوك طوتوب مستقل بر آغاج و یا باغ کوتوکی اولمق اوزره طوپراغك ایچنه یاتیرمق : باغی، آغاجك داللرینی طالدیرملی.

طالدیرمه { (د) س. ١. باتیرمه، طوپراغك و یا صویك ایچنه یاتیرمه. ٢. آغاج ویا باغ کوتوکی داللرینك آریجه کوکلشمك اوزره طوپراغك ایچنه یاتیرلمسی اصولی : باغی، آغاجلری طالدیرمه ایله تکثیر ایتمك .

طالطبان { (د) ص. آیاغی چپلاق، خذله مقوله‌سندن .

طالع { ص. عر. ث : طالعه . [« طلوع » دن سف.] طلوع ایدن، طوغان : شمس طالعه، قمر طالع . ذ. = سذ. عر. بخت، قسمت، قدر : طالعی یاور، طالعی مخالف اولمق.

طالعسز { ص. بختی نامساعد، بختسز، قسمتسز، بدبخت.

طالعسزلك { س. بخت مساعده‌سزلکی، بختسزلق، بد بختلق .

طالعلی { ص. بختی مساعد اولان، بختیار .

طالغه (د) س. دكز صوينك و يا ديكر صويك روزكارك تأثيريله اوينايوب صاللانمه‌سي وكوپورمه‌سي، موج، طالاز: طالغه قالقمق؛ طالغه‌لي باشه آلمق = قارشيسنه كيتمك، قارشيلامق.

طالغه‌لانديرمق (د) فتـ. ١. طالغه‌لي ايتمك، طالغه پيدا ايتديرمك، طالازلانديرمق، تموج ايتمك: لودوس دكيزي طالغه‌لانديردي. ٢. طالغه‌لي كوسترمك، تموج ايتديرمك: روزكار اوزون صقاللي، چارلري طالغه‌لانديريور.

طالغه‌لانمق (د) فل. ١. طالغه پيدا ايتمك، طالغه‌لي اولمق، تموج، تلاطم ايتمك: لودوسدن دكيز طالغه‌لاندي. ٢. طالغه‌لي كورينمك، تموج ايتمك: روزكاردن صاچلري طالغه‌لانيوردي. ٣. طالغه‌لر پيدا ايده‌رك يوريمك و يا قوشمق: قويون سوريسي، ييلان طالغه‌لانيوردي.

طالغه‌لي (د) ص. طالغه‌سي اولان، متموج: طالغه‌لي دكيز.

طالغيچ (د) س. ص. صو تكركه مرجان وانجي وسائره آولامق ويا دكيزك ديبنه دوشمش شيئلري چيقارمق ايچون قعر دريايه طالمغه آليشيق آدم: دكيزك ديبنه طالغيچ ايندير مك، طالغيچ طالديرمق. || طالغيچ قوش = باليق طوتمق ايچون صويك ايچنه طالوب ينه چيقان قوش انواعي.

طالغيش (د) س. صويك يوزي آلتنده اوله‌رق يوزمه.

طالغين (د) ص. ١. طالمش، كنديندن كچمش، بيهوش، مستغرق، مدهوش: صيتمه‌دن طالغين ياتيور. ٢. عقلي باشنده اولميان، اونوتغان: ذاتاً طالغين آدمدر.

طالغينلق (د) س. ١. طالوب كنديندن كچمش آدمك حالي، بيهوشلق، مدهوشلق، استغراق: صيتمه‌دن صكره بر طالغينلق كلدي. ٢. آليقلق، اونوتغانلق: كوچك ايكن ذكي ايدي صكره كنديسنه بر طالغينلق كلدي.

طالقاغوق (د) س. ص. [اساساً چپلاق يعني صاريقسز قاغوق كيين] النه پاره وسائره چكيرمك ايچون مداهنلك وصويتاريلق ايدوب كندي وقار وحيثيتني محافظه ايتمين آدم، كاسه‌ليس، طفيلي.

طالقاغوقلق (د) س. مداهنلك، صويتاريلق، كاسه‌ليسلك.

طالمق (د) فل. ١. آشاغي‌يه وارمق، باتمق، طوپراق وصو وسائره ايچنه صوقلمق، غوط ايتمك: قازمه طوپراغك ايچنه طالدي؛ حوضك ايچنه طالدم. ٢. خبرسز واذنسز بريره صوقلمق: قپودن ايچري‌يه طاليويردي. ٣. (خسته) كنديني غائب ايدوب بيهوش ياتمق: شمدي بر آز طالدي. ٤. اويقويه وارمق: بر آز طالار طالماز كلوب اوياندرديلر. ٥. دريك بر فكر و ملاحظه‌يه واروب ماسوادن بيخبر اولمق: كنديدن قورونتيلرينه طالمش؛ دريك بر طاقم افكاره طالمش. ٦. برايشله مشغول اولمق. ٧. مج. بيلمديكي بر ايشه كيريشمك. || طالوب چيقمق = (قنديل فتيلي) سونه‌جك اولوب ينه پارلامق.

طاليا (د) س. [فر. Dahlia] برجنس چيچك.

طاليان (د) س. باليغي تدريجاً چيقارمق وتحت تصرفده اوله‌رق محفوظ بولنديرمق اوزره دكيز كنارنده وقوي وبوغازده محصور ومحدود ير: طاليان قورمق؛ طاليان باليغي. || طاليان كبي = اينجه واوزون بويلي متناسب الاعضا بويلي بوسلي كنج: طاليان كبي دليقانلي؛ طاليان كبي قادين. [مشبه به طاليانه قوريلان يوكسك ديرك اولسه كرك]

طاليانجي (د) س. محصور ومحفوظ بر باليق آوي محلنده باليق آولايان باليقجي، بويله بر محل محصورك صاحبي ويامتعهدي.

طاليقه (ت) س. [لهجه‌دن] درت تكرلكلي بيكيرله چكيلير قيصه يوك آرابه‌سي.

طاليمار س. مج. بالطه‌باش اولميان كميك باشنده آشاغيدن يوقاري‌يه وايلري‌يه طوغري ممتد آغاج كه اوجنه باش تصويري موضوع بولنور.

طاليمارلي (د) ص. مج. مادهٔ آنفه‌ده تعريف اولنان باش آغاجي بولنان وباشي ايلري‌يه طوغري ممتد اولان (كمي). بويله اولميانه «بالطه‌باش» دينير.

طاليون س. [يو.] خطمي.

طام (د) س. ١. بنا اورتيسي، بام، سطح، سقف: طامك

اوسته چیقمق. ٢. اوسته‌کی طامله اورتیلی و بر ایکی طرفی آچیق محل، صوندیرمه : حیوانلری طامك آلتنه آلمق. ٣. حیوانلری باریندیرمغه مخصوص قپالی یر، آخور، کومس، قودس : اوکوز طامی . ٤. محبس، حبسخانه، زندان : طامه آتمق . || طامی آقتارمق = کرمیتلرینی تبدیل و تعمیر ایتمك . || طامی آلمق = بنانك دیوارلرینی بیتیروب و یا دیرکلرینی دیکوب طامنی قورمق، اورتلمی صره‌سنی کتیرمك. || پابوجی طامه آتلمق = اعتباردن دوشمك، اونك یرینه دیکری مقبول و معتبر طوتلمق . || طامدن دوشمك = صره سز و مناسبتسز لقردی سویلمك ؛ طامدن دوشر کبی سویلدی . || طام قوروغی = قیا قوروغی.

طامات { (د) س. بر جنس یبان اوردکی .

طامات { ش. جم. عر. صاچمه صپان سوزلر .

طامار { یاخود طمار. (د) س. [طامار کبی اورمسی وجه تسمیه‌سی اوله بیلیر.] ١. بدن انسانده قانك جولان ایتدیکی یوللرکه مختلف قالینلقده بوریلردن عبارتدر. عرق، شریان، ورید، رك : نبضلی طامار؛ شاه طامار؛ قانی‌ویرن بیوك طامار، شریان؛ آق طامار = سیکیر. ٢. طامار ویا کوکه بکزیوب بر جسمك هر طرفنه تشعب ایدن یوللر، طرق اختلاط : یاغمور صولری یرك طامارلرینه کیرر . ٣. مرمر و اوکا مشابه طالغه‌لی شیلرده‌کی چیزیکلر : پنبه طامارلی وبیاض زمینلی ابرو. ٤. طوپراغك ایچنده‌کی معدن فلیزلری وصو طبقه‌سی: قوآرچ قیاسی اوزرنده آلتین طامارلری بولنور؛ بو صویك طاماری زنکین. ٥. مجـ. خلق، طبیعت، نهاد : طاماری طوتدی = عناده باشلادی؛ طامارینه طوقندی = حدت ایتدی، منفعل اولدی. || آلنك طاماری چاتلامش = اوتانماز. || قان آله‌جق طامار = استفاده ایدیله‌جك طریق. || طاماره کیرمك = برینك خاطرینی خوش ایدوب کندی مرامنی اسعاف ایتدیرمك.

طامارسز { (د) ص. طبیعتسز، بد نهاد .

طامارلی { (د) ص. ١. طامارلی اولان. ٢. طامار کبی چیزکیلری ونقشلری اولان: طامارلی کهربا .

طاماق { (د) س. [قافی حرکه‌لنجه غینه منقلب اولور، «طام»دن مشتقدر، دماغ یازمق خطادر.] آغزك طامی حکمنده اولان جهت فوقانیه‌سی : طادی طاماقده قالمق = لذتی ایی حس اولنمق، چوق خوشه کیتمك .

طاماقلی { (د) ص. طاماقلی ایکنه = بیوك برنوع اولطه ایکنه‌سی.

طامغه { طامغه‌لامق و سائره . با : تمغا وسائره .

طاملا { (د) س. با : طامله .

طاملاتمق { فتـ. ١. قطره قطره آقیتمق : بر فنجان صویه بر آز لقمان روحی طاملاتملی. ٢. طامله ایله علاج قومق: کوزمه بر علاج طاملاتدی . ٣. برمایعی حرارتله بخاره تحویل ایدوب انبیق واسطه‌سیله یکیدن مایع حالنه کچیرمك که بو عملیات تصفیه سنه ده خدمت ایدر ، تقطیر ایتمك : شرابی، مسکراتی طاملاتمق .

طاملامق { (د) فل. ١. قطره قطره آقمق، تقطر ایتمك : کوزلرندن یاش طاملایوردی؛ طاوندن یاغمور صویی طاملایور . ٢. مجـ. ناکهان ظهور ایدیویرمك : بزقونیشورکن اوده طاملاییویردی. ٣. آز یاغمق : برآز یاغمور طاملادی. || آقمازسه‌ده طاملار = چوق کلمزسه‌ده بتون بتون دها کسلمه مشدر، هیچ یوق دکلدر. || بورندن طاملامق = چوق بکزمك. || بورندن قان طاملامق = چوق مشقت چکمك.

طامله { (د) س. ١. برمایعدن بر کوچك کره تشکیل ایدوب دوشن مقدار، قطره : برطامله صو، برطامله یاغمور دوشمدی. ٢. طامله ایله آقیدیلان علاج : فلان طبیبك کوزمه ویردیکی طامله‌لرایی کلدی. ٣. یورکه‌بردن بره کلن برنوع نزول که عوام بر طامله قان طاملامه‌سنه حمل ایدر، سکتهٔ قلب : طامله کلمش . طامله‌یه طوتلدی. || مجـ. برطامله= پك جزئی : بکا بر طامله صو ویرمدیلر. || طامله طامله = آزر آزر، قطره قطره. || طامله ساقزی = ساقزك صاف وخالصی. || طامله یاقوت = یاقوتك پك کوزل رنکلیسی، طوتوق اولمیان مقبولی.

طامله‌لق { (د) س. ١. طامك صچاغی آلتنه کلن

آره‌لق بركه طامك ياغموری اورايه طاملار. ۲. طامله حسابيله آلنه‌جق علاجی طاملادوب طامله‌لرينی صايمغه مخصوص لاستيق و شيشه بوريجقلردن مركب و يا برر طامله‌دن زياده آقيتماز كوچك شيشه‌دن عبارت اجزاجی آلتی .

طامّق { (د) فتـ. طاملاتمق ، تقطير ايتمك. مر.

طامو { (ت) سـ. [اصلی : تاموق] جهنم : تكری قوللرندن ايلرينی اوجاغه، كوتولرينی طامويه آتار .

طامه { (د) سـ. با : دامه .

طاميز { (د) سـ. حيوان اورتمكه مخصوص طام، حيوان يتيشديره‌جك آخور .

طاميزلق { (د) صـ. دول ومايه ايچون بسلنيلن اركك و يا ديشی حيوان : طاميزلق آيغير، بوغا، تكی، اينك .

طانغالاق { ياخود دانغالاق . صـ. قبا وتربيه‌سز، ايری بدنلی و درشت معامله‌لی، ساده جثه بسلمش عقلسز وتربيه‌سز (آدم).

طانه { (د) سـ. اينك ياوريسی : طانه‌سيله برابر بر اينك آلدم؛ طانه اتی ؛ اركك، ديشی طانه . [پك كوچكنه بوزاغی وطانه‌دن بيوكنه، اركك اولورسه، طوسون وديشی اولورسه دوگه ديرلر.] || طانه باش = قالين قفالی. || طانه بورنی = طوپراغك آلتنده سبزه وسائر مزروعاتك كوكلرينی كسن ايريجه باشلی بر بوجك. || آناسيله طانه سيله = هپسی بردن، برخانه خلقنك جمله‌سی .

طانيتمق { (ت) فتـ. ۱. بيلديرمك ، معارفه پيدا ايتديرمك، كيم اولديغنی آكلاتمق : اونی بكا سز طانيتديكز؛ كنديسنی طانيميوردم كيمسه ده طانيتمدی. ۲. قبول و تصديق ايتديرمك، اعتراف ايتديرمك : بزه اللهك برلكنی طانيدان خاتم الانبيا (صلعم) افندمزدر. [طانيتديرمق صورتنده ده قوللانيليورسه‌ده غلطدر.]

طانيشمق { (ت) فشـ. بر برينی طانيمق، معارفه پيدا ايتمك : بركوريشمه‌ده طانيشدق.

طانيشمق { (د) فلـ. برايش حقنده‌كی نيتی برينه سويليوب اونكده فكر ورأينی صورمق، مشاوره ، استشاره ايتمك : قرار ويرمزدن اول سزه طانيشمغه كلدم .

طانيشيق { (د) سـ. ۱. مذاكره ، مشاوره ، استشاره. ۲. مقاوله، موافقت، اتفاق؛ طانيشيق دوگوشی = سراً متفق آرقداشلرك ظاهراً و صورت مخصوصه‌ده چيقاردقلری اختلاف و منازعه، مواضعه‌لی نزاع .

طانيق { صـ. سـ. شاهد، كواه . [بوكون پك مستعمل دكلسه ده، شايان استعمال الك قيمتدار لغات مخصوصه‌مزدندر.]

طانيقلق { سـ. ۱. شاهدلك ، شهادت، كواهی. ۲. نشان، علامت، اثبات .

طانيلمق { (ت) فجـ. بيلنمك ، كنديسيله معارفه‌لی بولنمق، معروف اولمق : او بو مملكتده طانيليور؛ كنديسی بوراجه پك عالم طانيليور .

طانيمق { (ت) فتـ. [اصلی : طاكيمق] ۱. بريله معارفه‌سی اولمق، معروفی اولمق: بن بو آدمی طانيمورم؛ كنديسی بنی طانيور. ۲. فرق وتمييز ايتمك، كيم اولديغنی سچمك ، تشخيص ايتمك : سزی بردن بره طانيه‌مدم؟ بو آدمی طانيه‌مديكزمی ؟ ۳. قبول وتصديق ايتمك، ايناتمق : اللهی طانيميان آدمدن دها نه‌مأمول ايدرسك؟ او اويله شی طانيمق ايستميور. ۴. اطاعت وانقياد وسرفرو ايتمك: برتجارت اونده كوچك بيوكی طانيمازسه ايش كوريله‌مز . ۵. اعتراف ايتمك : او بورجنی طانيمق ايستميور. || طانيمامق = اهميت ويرمه‌مك، صاللامامق .

طانينمق { (ت) فطـ. معارفه‌سی اولمق، معروف اولمق: او بو مملكتده دها طانينيور.

طاو { (ت) سـ. [فا. «تاب»دن] يا : تاو . — ۱. قمارده اوكدوله ضم ايتمه : طاو ايتدی. ۲. بزم عشرتده برينك عشق وصحتنه ادارهٔ اقداح ايتمه : طاو قالديرمق. [فر. Toast .]

طاوار { ياطوار . (د) على الاطلاق حيوان اهلی ، حيوانات و مواشينك بهری . آناطولينك بعض طرفلرنده يالكز قويونه حصر اولنمشدر. استانبولجه بسبتون متروكدر.

طاوان { (ت) سـ. با : تاوان.

طاوراندیرمق { (د) فتـ. ۱. آیاغه قالدیرـ تمق، طوردیرمق. ۲. قارشی طوردیرمق، طیاندیرمق. ۳. جسارت ویرمك، تشجیع وتشویق ایتمك: اونی سز طاوراندیرمسه‌کز طاورانه‌جقدر.

طاورانمق { (د) فل. ۱. آیاغه قالقمق، آیاغه صیچرامق. ۲. قارشی طورمق اوزره حرکت وغیرت ایتمك: کندیسی طاوراندیسه‌ده سلاحی بوغیدی. ۳. تشبث وغیرت ایتمك، کوشك طورمیوب تتیك بولنمق: طاورانسه اوریله‌جغنی آکلادی. ٤. بر یولده فعل و حرکتده بولنمق: کوشك طاورانمق، تتیك طاورانمق، آغر طاورانمق، تدبیرلی طاورانمق. || سلاحه طاورانمق = سلاحه صارلمق.

طاورانمه { (د) سـ. و :

طاورانیش { (د) سـ. طاورانمق فعلی. با: طاورانمق.

طاوس { سد. عر. جـ: اطواس، طواویس. [یو. Ταώς و بلکه ده اوده هندجه دن] معروف کوزل توبلی و چرکین سسلی قوش که باغچه زینتیدر. || آق طاوس، قره طاوس = قیز قوشی انواعندن ایکی نوع یرلی قوش. || مجـ. طاوس قویروغی = شدتلی قیء: بر طاوس قویروغی صالیویردی.

طاوش { (ت) سـ. آیاق سسی، یورویش سسی، طپش.

طاوشان { (ت) سـ. معروف کوچك حیوان وحشی که اتی پك لذیذ اولمغله تازی‌ایله و تفنکله وسائر صورله صیدینه رغبت اولنور، ارنب، خرکوش: طاوشان اتی، طاوشان پوستی. || آطه‌طاوشانی = مونس برجنس کوچك طاوشان، وداق. || آق طاوشان = چول صیچانی. || آمریقا طاوشانی = شینشیلا دینلن حیوان که کورکی یاپیلیر. || طاوشان اوتی = برجنس نبات. || طاوشانی آرابه ایله آولامق = بر شیئی تلاشسزجه، اصوله الده ایتمك. || طاوشان اویقوسی = امهال، تسامح، خواب خرکوش. || طاوشان بوقی = نه فائده‌سی نه‌ده ضرری طوقنمیان (آدم). || طاوشان پاچه‌سی = طوموز آغز شاغی. || طاوشان طوداغی = طوغارکن ییرتیق بولنان چوجق طوداغی. || طاوشان قانی = پارلاق کوکز رنك. || طاوشان قولاغی = طول‌عورت اوتی. || طاوشان یورکلی = پك قورقاق. || طاوشان ییلی = سال ترکانك دردنجیسی. || تازی یه طوت طاوشانه قاچ = ایکی مخالف طرفه آیری آیری لسان قوللانمق.

طاوشان { (ت) سـ. آبنوس و سائر قیمتلی آغاجلر اوزرینه اینجه‌اویمه‌لر ایشلین‌وبویله تخته‌لردن چکمجه و قوطی کبی اینجه ایشلر یاپان مرانغوز.

طاوشانجیل { (ت) سـ. طاوشانلری قالدیروب آولایان بیوك برجنس قره‌قوش، عقاب. || طاوشانجیل اوتی = سوکی دینلن بر جنس نبات.

طاوشانلامق { (ت) فل. ضعیفلایوب طاوشان کبی قوری و یاغسز اولمق.

طاوشانلق { (ت) اینجه ماراـ نغوزلق، آبنوس و سائر قیمتلی آغاجلرله اینجه ایشلر یاپمق صنعتی.

طاوشمق { (ت) فل. آیاقلر پك آز پاتیردی ایده‌جك صورتده یوریمك، طپش طپش یوریمك.

طاوق { یاخود طاغوق. (ت) سـ. چوق یومورطلامه‌سیله مشهور طیور بیتیه‌نك اك مبذولی اولوب، پك چوق انواعی واردر، دجاجه. ماکیان؛ اصل دیشینك وبالتعمیم بتون جنسنك اسمی اولوب، بالخاصه ارککنه خروس ویاوریسنه پلیچ دینیر: وارنه، کرزه طاوغی. || اسرج و غلط اوله‌رق اسپنج طاوغی = کوکرجین قدر کوچکی. || هند طاوغی، تمجه طاوغی = طاوقدن چوق فرقلی بکلکلی بر جنس کومس قوشی‌که چرکین برباغرـ مسی واردر. || طاغ طاوغی = یبانی طاوق، بدنوس. || طاوق آیاغی‌یمش‌=بوش‌بوغاز. || طاوق اوتی = آنا غالیس دینلن برجنس نبات. || قره طاوق = آولانوب اتی ینن بر جنس سیاه قوش. || طاوق قره‌سی = کوزه عارض اولان بر خسته‌لق. || طاوق قنادی = توکدن آتشی اوفلمکه مخصوص سوپورکه. || طاوق کوتی = سیکیل نوعندن الده وآیاقده چیقار ناصیری. || طاوق

كوكسى = طاؤق كوكسى اتى ديد-
يكيوب سوده قاريشديره رق ياپد-
قلرى برنوع محلبى. || هند طاؤغى =
هندى ديديكمز بيوك طير
بيتى كه اوده طاؤقدن چوق فر-
قليدر. || طاؤق ييلى = سال
تركانك اونجيسى.

طاؤقجى { (ت) س. طاؤق صا-
تان آدم.

طاؤقجيلق { (ت) س. طاؤق
آلوب صاتان آدمك
ايشى واجرا ايتديكى صنعت و
تجارت : طاؤقجيلق ايديور.

طاؤقلق { (ت) س. طاوقلرك
ياتمسنه ويومورطلا-
يوب پليج چيقارملرينه مخصوص
محل، كومس.

طاؤل { (د) س. [عر. «طبل»
دن] ايكى طرفى درى
ايله قاپلانمش چوماقله اوريله رق
چالنير وپك بيوك سس چيقارير
معروف آلت كه بزم كويلرده
زورنا ايله برابر چالنير : طاؤل
چالمق؛ رمضان طاؤلى = رمضان
كيجه لرنده بكجينك صوقاقلرده
چالديغى طاؤل. || مج. طاؤل
زورنا = اعلان مسرت، علنى و
ظاهر اعلان، شعشعه، كوستر-
يش : طاؤل زورنامى چالديره-
جغز؟ طاؤل زورنا ايله مى اعلان
ايده جكز؟ || طاؤل چوخه سى =
قبا بر نوع نمچه چوخه سى.
|| طاؤل دريسى = اوتانماز قاتى
يوز.

طاؤلجى { (د) س. طاؤل چالان
آدم.

طاؤلغه { (ت) س. با : تابولغه.

طاولمباز { (ت) س. [فا.
« طبلباز » دن غلط
كه طاؤلجى ديمكدر.] چرخلرى
ياندن اولان واپورلرده چر-
خلرك دوندكلرى محللرى اورتمك
اوزره واپورك ايكى طرفنده
بولنان ايكى جسيم نصف دائره كه
يان قماره لريده بونلرك آلتنده
اولور : طاولمبازك اوستنه
چيقمق.

طاولون { (ت) بح. كمينك
آلت كوكرته سنك
اوزرى؛ طاولون كوكرته سى =
الك آلت قات دوشمه سى.

طاوله { (ت) س. [عر. « طو-
يله » دن ويا لا. Sta-
bulum دن] آت آخورى.
|| طاوله اوشاغى = منحصراً
طاوله ده خدمت ايدن سايس
اوشاغى.

طاوله { (ت) س. [يتا. Tavola]
خانه لره تقسيم اولنمش
ايكى طرفلى تخته اوزرنده اون
بشردن اوتوز پول و ايكى زار
ايله اويناتيلان معروف اويونكه
اساساً شطرنجله برابر هندن
كلديكى مرويدر : طاوله اوينامق.

طاوه { (ت) س. با : تاوه.

طاهر { ص. عر. ث : طاهره.
[« طهارت » دن سف.]
۱. تميز، پاك. ۲. آبدست و
غسلى بوزان شيئلردن برى
اولان. ۳. مو. مقاماتدن برى.

طاى { (ت) س. آت ياوريسى،
مهر. [اوچ ياشنه قدر
اولانه ديتلوب، هنوز مه امكده
اولانه ايسه « قولون » تعبير
اولنور.]

طاى { (ت) س. [اصل تق.
تايغق = قايغق] ۱. حيوان
يوكنك برطرفى، دنك. ۲. دستكاه
چيقريقلرينى صيقيشديرمق ايچون
ايلرى كرى يه كيدوب كلن آياق.

طايانمق { (د) فت. ۱. برشيئك
اوزرينه استناد ايتد-
يرمك : المده كى شيئى ديواره
طاياندم. ۲. ديك جواب ويروب
قارشى طورمق، ضد كيتمك، جواب
ويرمه مك : براز دها صوردم،
طاياندى.

طاياق { (د) س. ۱. طايانه جق
دكنك، عصا، صوپه.
۲. دوكمكده قوللانيلان دكنك
ويا صوپه، كوتك. ۳. قپو آرقه-
سنه ويا باشقه برشيئه طاياديلان
دستك، پاينده : قپو طاياغى.
۴. ضرب، ضربه، اورمه، دوكمه:
طاياق آتمق، طاياق اورمق،
طاياق جزاسى.

طاياقلامق { (د) فت. دستك
قومق، دستكله
تقويه ايتمك : قپويى آرقه دن
طاياقلامق.

طاياقلق { (د) ص. طاياق وضرب
جزاسنه شايان و
مستحق : طاياقلق بر قباحت
دكليدى.

طايالى { (د) ص. ياصدانمش،
اتكا ايتمش، متكا : دو-
شه لى طايالى = لازم اولان
اشيا ايچه برلشمش وطيانمش،
مفروشاتى بولنده : دوشه لى
طايالى بر او.

طايامق { ياطيامق. (د) فل.
۱. دستك قومق،
اتكا ايتديرمك : بنايه بردستك
طيامق، باشنه قولنى طيامق.
۲. برشيئه استناد ايتديرمك،

الیشدیروب طوردیرمق: نردبا- نی دیواره طیامق؛ آرقه‌سنی آغاجه طایامق. ۳. عنف و شدتله ویرمك، تسلیم ایتمك، یوللایيو یرمك، براقیو یرمك: کیدرکیتمز برآجی قهوه طایادیلر؛ صباحاین کندیسنه چوجغی طایارلر.

طایامه { یا طیانمه. (د) س. یا- صدانمه، اتکا.

طایانغاج { (د) س. اوتوریلان یرده طایانمغه مخصوص قیصه دکنك، عکاظ.

طایانغان { (د) ص. طایانان، طایانیقلی، متحمل، تاب‌آور.

طایانمق { یا طیانمق. (د) فل. ۱. آرقه‌سنی ویابدنك دیکر بریرینی برشیئه یوکلته‌رك طورمق، اتکا، استناد ایتمك، یاصدانمق: دیواره طایاندم؛ اوغلنك قولنه طیانمشیدی. ۲. کوکنمك، اعتماد ایتمك: بن سزه طایاندم. ۳. ثبات ومقاومت ایتمك، متانت کوسترمك، طوره بیلمك: او موقعده ایکی کون طایا- ندی. ٤. سورمك، یاشامق، بوزلمامق، امتداد ایتمك: بو بنا، بواثواب، بوحیوان چوق طیا- ندی. ٥. صبر وتحمل ایتمك: صوئوغه، صیجاغه، آجی‌یه طایانمق؛ بن آرتق طیانه‌مام. ٦. معاونتده بولنمق، امداده یتیشمك: عسکرله، ارزاقله طایاندی. ٧. آرقه‌سنی ویرمك، آلتنه کیرمك: سزده طایانك قالدیرملم؛ هپ بردن طیانه‌لم.

طایانیق { طیانیق. (د) س. ۱. بقاء، دوام، عمر. ۲. متانت، ثبات، قارشی‌طورمه.

طایانیقسز { یا طیانیقسز. (د) ص. ۱. بقاسز، دوامسز، عمرسز، چوق‌سورمز. ۲. ثباتسز، متانتسز، کوشك.

طایانیقلی { یا طیانیقلی. (د) ص. ۱. بقالی، دواملی، چوق سورر، عمری اولان: طایانیقلی موسم، چیچك، قماش. ۲. ثباتلی، متین، قوتلی: طایانیقلی حیوان.

طایانمه { یا طیانمه. (د) س. طیانمق ایشی. با: طایانمق.

طائر { ص. عر. ؤ: طائره [«طیران» دن سف.] اوچان، اوچیجی، پران. = سذ. عر. قوش، طیر، مرغ: طائر جنت.

طایع { ص. عر. ؤ: طایعه. [«طوع» دن سف.] بر ایشی ایستیه‌رك، کندی‌ایستکیله، آرزوسیله وطوعا یاپان، کرهاً واجبار تحتنده یاپمیان.

طایعاً { ح. عر. ایستیه‌رك، کندی ایستك و آرزوسیله، طوعاً: طایعاً بوایشی یاپدی.

طائف { ص. عر. ؤ: طائفه. [«طواف» دن سف.] دونن، طولاشان، طواف‌ایدن. ذ. ع. مکهٔ مکرمه قربنده‌لطافت آب وهواسیله مشهور اولان قصبه.

طائفه { سذ. عر. جه: طوائف. ۱. بولوك، طاقم، کروه، جماعت، برصنف مخصوص تشکیل ایدن آدملر: صوفیون طائفه- سی. ۲. قوم، قبیله: زنوج طائفه‌سی؛ طائفهٔ چراکسه. ۳. کمیجیلر افرادی. [بومعنا ایله تر. اوله‌رق فد. وجه. کبی قو- للانیلیر، وزبانزدی «طایفا» در:] کمی طائفه‌سی؛ کمی طائفه‌لری.

طایلاق { (ت) س. ایکی یاشنده دوه جیوالکی.

طایه { (ت) س. [فا. دادی‌دیمك اولان «دایه» دن] بر چوجغه سودنینه‌لك ایتمك‌اوزره چوجغیله برابر صاتین آلنمش امریکلی خلایق: برطایه آلدی؛ طایه ایله بیومش چوجق. ‖ مج. طایه چوجغی = آج کوزلی.

طایی { (د) س. ۱. والده برا- دری، عر. خال: طاییدر، طاییك اوغلیدر. ۲. یاشلیجه و حرب ووغایه آلیشیق قهرمانجه آدم: احمد طایی، محمد طایی. ۳. کمی قپودانی، رئیس، سوا- ری. ‖ اوجاق‌طاییسی = یکیچری اوجاغی ضابطی؛ مغرب اوجاغی طاییسی = ممالك بربریه دن بربنك وقتیله ممتاز والیسی. ‖ قبا طایی = قهرمان، جنکاور، حرب وضرب آدمی. ‖ طاییسی دومنده = حامی وآمرك اقربا و اودا دن اولمسی.

طایلاق { (د) س. ۱. طایی قرابتی، خوولت. ۲. بابایکیتلك، آغالق و قهرمانلق، حرب آزمالق، یکیتلك.

طب { یاخود طپ وطپر، طپش. (ت) مه. طاملامه ویاپك خفیف صورتده یوریمه وسائره سسنی تقلید وتصویر ایدر: طب طب طاملایوردی، یوریوردی.

طبّ { سذ. عر. خسته‌لری ایی ایتمك علم وصنعتی، حکیملك، طبیبلك: علم‌طب، فن‌طب؛ تحصیل طب‌ایتمك؛ طب‌جدید؛ طب‌اسلام. ‖ طب قانونی = فر. Médecine légale دینلن طبابتکه جنایاتده

اجرای تحقیقاته مدار اولور. ||طب نبوی = حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمزك امر واجرا بیورمش اولدقلری مداوات.

طِبّاً { حـ. عر. فن طبه تطبیقاً، فن طب قاعده واقتضاسنجه: چوق ایصیتمش اوطـه‌ده یاتمق طبـاً تجویز اولنور شیئلردن دکلدر.

طَبابَت { سـ. طبیبلك و حکیملك معناسیله قوللانیـور. سه‌قده، عربیـده (ط) نك کسریله اولوب بسبتون باشقه معنایه ده کلدیکندن، لفظاً ومعناً غلطدر.

طَبّاخ { سذ. عر. [«طبخ» دن «مبـ.»] یمك پیشیرن آدم، آشچی.

طِباخَت { سذ. عر. [طانك فتحیله غلطدر] آشچیلق، یمك پیشیرمك صنعتی.

طَباشیر { سذ. عر. [فا. «تباشیر» دن معرب] ١. معروف تباشیر. با: تباشیر. ٢. ط. هندن کلن بیـاض بر مادهٔ نباتیه، فر. Tabaxir.

طِباع { سذ. عر. [زعم ایتـدکلری کبی «طبع»ك جمعی دکلدر، مفرددر. «طبع»ك جمعی «اطباع» در.] طبیعت، خلق، عادت، سرشت. ذ.

طِباعَت { سذ. عر. [طانك فتحیله غلطدر.] کتاب وساره طبع وتمثیل ایتمك فن وصنعتی: طبـاعتك کشفی؛ صنعت طبـاعتده‌کی ترقیـات اخیره. [عر. تعبیراتده «طبـاعه» صورتنده قوللانیلیر:] دارالطباعه = مطبعه، باصمه خانه؛ دار الطباعة العامره = دولت علیه‌نك مطبعهٔ رسمیه‌سی.

طَباق { یا طاباق. (ت) سـ. [عر. «طبق» دن. — آخری حرکه‌لنجه «غ» ه تحول ایدر.] ١. آز درین ویایوان قاب: یمك، سفره، محلبی طباغی؛ چینی، باقیر، کومش طباق. ٢. برطباق طولوسی شیء: برطباق یمك، برطبق چیلك، برطـبق محلبی. ٣. لوقنطـه‌ده مشتری‌یه ویریلن یمك مقداری: بولوقنطه‌ده عجبا طباغی قاچه؟ ٤. بر ویا ایکی یاپراقدن عبارت کاغد قطعه‌سی: بر طبـاق کاغد. [طبقـه ده دینلیر.] || فنجـان طبـاغی = قهوه وچای فنجـانـنك آلتنده طوتلمغه مخصوص اینجـه طباق.

طَباق { با: دباغ.

طِباق { سذ. عر. [مفاعله‌بابندن مصـ. ثانی] مطـابقت، اویمه، اویغونلق. ذ.

طَبان { طابانلی، طـابجه وساره. با: طابان وساره.

طَبایِع { سذ جـ. عر. فد: طبیعت. با: طبیعت.

طَبخ { سذ. عر. ١. پیشـیرمه، قاینـاتمه، یمك پیشـیرمه: بو یمکك طبخی اصولنی بیلمیورم؛ اتك طبخی متنـوعدر. ٢. صـ. علاج قاینـاتمه، آتشـده تهیئه اولنه‌جق علاجك حاضرلانمه‌سی. ٣. طوغله وکرمیت وچینی کبی شـیئلرك مخصـوص فورنلرنده پیشیرلمسی، پاقلمسی: پورسلنك طبخی زوردر.

طِبخانه { سـ. فا. [عر. طب = حکیملك. فا. خانه = او] امورطبیه اداره خانه‌سی، فنون طبیه مکتبی.

طَبخی { صـ. عر. ذ: طبخیـه. پیشـیرمکه منسوب و متعلق: عملیات طبخیه، مصارف طبخیه.

طَبخیّه { سذ. عر. برشیئك پیشیرلمسیچون فورن وساره‌یه ویریلن اجرت، مصارف طبخیه: طبخیه‌سی ویریلیرسه اوفورنده پیشیریرلر.

طَبع { سذ. عر. ١. مهر وتمغـا وسـاره باصمـه. ٢. ید قدرت طرفندن باصلمش کبی اولان طبیعت، خلقت، سرشت، جبلت: طبع ممدوح، طبع مذموم. ٣. دوکمه حروفاتله ویا لیطوغرافیـا و فوطوغرافیا وسـائر اصوللرله کتاب وسـاره باصمه. عمومیت اوزره طباعت ایشلرینك اجراسنه وبالخاصه دستکاه ویا ماکینه‌ده باصلمسنه دینلیر: برچوق کتب نافعه‌نك طبعنه همت اولنـدی؛ کتـابك ترتیبنی آیری و طبعنی آیری بارارلق ایتدم؛ ترتیبی پك منتظم ایسـه‌ده طبعنده قصور واردر؛ بوکتـابك شـو قاچنجی طبعیدر = قاچنجی طبعه‌سیدر. ||بالطبع = طبیعتیله، طبیعی اوله‌رق، طبعـاً: بودیواری دهـا بر هفتـه براقیرسـه‌کز بالطبع ییقیله‌جقدر.

طَبعاً { حـ عر. طبیعت اقتضاسنجه، طبیعتیله، طبیعی اوله‌رق، بالطبع، کندیلکندن: انسـان چولغنی چوجغنی دوشونمکه طبعاً مجبوردر.

طَبعخانه { سـ. فا. [عر. طبع = باصمه. فا. خانه = او]

کتاب وسائره طبع اولنان محل، باصمه‌خانه، مطبعه، دارالطباعه.

طَبعه { سذ. عر. [لغت مولده اوله‌رق مصدر بناء مره در.] بر کره باصمه. بر کتاب وسائره‌نك بهر دفعه‌كى طبع وتمثيلى : شاهنامه‌نك طبعهٔ اولاسى.

طَبَق { سذ. عر. ج : اطباق. ١. يمك وسائره وضعنه مخصوص آزدرين ويايوانجه قاب : چينى، كومش، باقر طبق. [بومعنا ايله بسبتون لسانمزك تصرفاتى حكمنه كچوب، حرف اخيرى تحريك اولندقده (غ) ه دخى تحويل اولنديغندن، لسانمزده طباق يازلمسى مرجحدر. ل : طباق] ٢. اينجه قات، يوفقه : برطبق كاغد = طبقه.

طِبق { سذ. عر. برشيئك اويغونى، چوق بكزرى، موافق، فرقسزى : مشقك طبقنى يازمغه غيرت ايتملى؛ بونك طبقنى بوله‌مازسه‌كز بكزرينى آراملى؛ طبق طبقنه اويـور. = ح. عينيله، تماميله، بسبتون مشابه واويغون اوله‌رق : طبق بونك كبى يازه بيليرميسكز ؟ طبق امركز اوزره حركت ايتدم. [بودخى « عين » كلمه‌سى كبى «طبق» صورتنده زبانزد اولوب مثلا : طبق بويله يازدم، طبقيسنى بولدم، دينلير.]

طَبَقات { سذ. ج. عر. فد : طبقه. ل : طبقه.

طَبَقچه { س. فا. كوچك طباق.

طَبَقه { سذ. عر. ج : طبقات، طباق. ١. صره، بربرى اوستنده موضوع صره‌لرك بهرى، قات، يوفقه : علم الارض قاعده‌سنجه كرهٔ ارضك قبوغى طبقه طبقه‌در: كوزك طبقه‌لرى؛ طبقهٔ شبكيه، قزحيه، ملتحمه، منضمه = كوزك طبقات مختلفه‌سى؛ طبقات ارض، طبقات سماء. ٢. صنف، زمره، درجه : شعرا وادباطبقاتنه منقسمدرلر؛ طبقات الشعرا = شاعر صنفلرى، تراجم احوال شعرا؛ طبقات الفقهاء = فقيهلرك صنوف ودرجات اوزره منقسم تراجم احوالى.

طَبَقه { ودها طوغريسى تاباقه. [س. فر. Tabac = توتون] توتون ويا سيغاره قوطيسى.

طِبقى { صه. [عر. « طبق » دن سمز. ودها طوغريسى « طبق » دن غلط. ل : طبق] عينى، تماميله بكزر واويار اولان : طبقيسنى يابه مدم؛ طبقيسنى بولدم. = ح. عينيله، تماميله : طبق وجودينه كلدى؛ طبق اولچيسى آلنمش كبى كلدى.

طَبل { سذ. عر. ١. طاوول. ٢. تـ. قولاقده سى عكس ايتديرن زار.

طَبلباز { س. فا. [عر. طبل = طاوول. فا. باختن = اوينامق] و :

طَبلزن { س. فا. [عر. طبل = طاوول. فا. زدن = اورمق] طاوول چالان آدم، طاوولجى.

طَبله { س. [عربيدن مأخوذ] ١. تپسى صورتنده تخته ويا معدندن صفحه‌كه صاتيجيلر صاتدقلرى اوفاق تفك شيئلرى اونك ايچنه قويوب باشلرنده ويا اللرنده كزديررلر : سميدجى، كستانه‌جى، محلبيجى طبله‌سى. ٢. برسفره يمكلرينى حاوى صحنلرى وضع ايدوب بز و پوشيده ايله صاردقدن صكره باشده طاشيدقلرى تخته‌دن دائروى سينى : يمك طبله‌سى. ٣. برطبله‌يه وضع وبردن نقل اولنان يمك مقدارى: او آشچى كونده بش طبله يمك چيقاريور؛ سلاملغه صباح اقشام برطبله يمك ويريليور. ٤. منغل واوكا مشابه شيئلرك آلتنه وضع اولنان سينى كبى دائروى شئ : منغل طبله‌سى. ٥. چيغاره كولنى دوكمكه مخصوص كوچك طبق : چيغاره چبوق طبله‌سى. ٦. ترازى كوزى واوكا مشابه شئ : ترازى طبله‌سى. ٧. بعض شيئلرك اوستنده‌كى دوز ير، صفحه : ديرك طبله‌سى، چادير طبله‌سى. ٨. يافته، قرص : شمس، قمر طبله‌سى؛ نشان طبله‌سى. ٩. مح. مقره‌نك يان سطحى. ١٠. فسك تپه‌سى : طبله‌لى فس = تپه‌سى كنكيش.

طَبله { س. ١. عسكرك بهركونكى تعييناتلرى مقدارينى مبين جدول. ٢. خسته‌خانه‌لرده خسته‌نك مرضنى وصورت تداويى مشعر لوحه.

طَبله كار { س. فا. ١. بيوك دائره‌لرده مطبخدن يمك طبله‌لرينى قالديروب محللرينه نقل و بعد الاكل بوش قابلرى اعاده ايدن خدمتجى : مطبخ طبله كارلرى. ٢. مغازه‌لردن اوفاق تفك اشيا آلوب طبله ايله كزديره‌رك صوقاقلرده صاتان صاتيجى.

طَبلهٔ کارلق { س. طبله‌کار خدمتی و مشغولیتی. با : طبله‌کار .

طِبّی { ص. ع. ث : طبیه. فن طبه منسوب و متعلق ، طبیه : تدبیر طبی؛ فنون طبیه؛ مکتب طبی؛ مکتب فنون طبیه .

طَبیب { س. ص. ع. ث : طبیبه . ج : اطباء . [« طب » دن صش.] بدن انسانه عارض اولان امراضی ابی ایتمك و محافظهٔ صحت ایلمك علمنی بیلن واجرا ایدن آدم، حکیم ، فن طب عالمی : طبیب حاذق، طبیب ماهر؛ سر طبیب ، سر اطباء = باش حکیم ، حکیم باشی؛ طبیب سیار = کویدن کویه گزوب خسته‌لره باقان حکیم .

طَبیعَت { سش. ع. ج : طبایع. ۱. یارادیلیشده‌کی حال وکیفیت، خلقتك حال وخاصه‌سی، ماهیت کائنات ، دهر : خالق طبیعت اولان حضرت الله؛ طبیعته برنظر حیرتله باقمق؛ اسرار طبیعتی آکلامغه چالیشمق. ۲. کائناتك نظام وقانون حکمت آمیزی : طبیعتك ایجاب و اقتضاسی . ۳. انسانك ویا حیوان و سائره‌نك طبیعت و خلقت مقتضاسندن اولان حال و خاصه‌سی ، یارادیلیش، خلقت، جبلت، جوهر : انسانك طبیعتی ایی، کوتی اولمق؛ او استعداد بو آدمك، بو حیوانك طبیعتنده واردر . ٤. خوی ، عادت : هر صباح صوئوق صو ایله باشنی ییقامغی طبیعت ایتمشدر؛ چابوق یوریمك طبیعتیدر . ٥. مزاج، مراق، ذوق، ظرافت : او آدمده طبیعت یوقدر؛ بویله ایشلرده طبیعت لازم؛ حسن طبیعت = ذوق سلیم. || طبیعت ایتمك، ایدنمك = آلیشمق، عادت ایتمك . || طبیعت صاحبی ، اهل طبیعت = طبیعتلی، ذوق سلیمه مالك . || طبیعتجه = حسن طبیعته وذوق سلیمه موافق. || طبیعتیله = کندیلکندن، بالطبع، ذاتاً. [ع. ترکیباتده « طبیعه » صورتنده بولنور :] ماوراء الطبیعه، مافوق الطبیعه = طبیعتك فوقنده وخارجنده یعنی غیرطبیعی اولان احوالدن بحث ایدن فلسفه، متافیسیقه [Métaphysique] .

طَبیعَتسز { ص. مراق و ذوق سلیمی اولمیان آدم، طبیعتنده ظرافت اولمیان، کوزلی چرکیندن فرق وتمیز ایده‌مین.

طَبیعَتلی { ص. حسن طبیعت و ذوق سلیم صاحبی.

طَبیعی { ص. ع. ث : طبیعیه . طبیعته منسوب ومتعلق، طبیعت اقتضاسندن اولان : امر طبیعی، احوال طبیعیه . || تاریخ طبیعی = نباتات وحیوانات ومعادن ایله علم الارضدن یعنی موالید ثلثه دن بحث ایدن فن : تاریخ طبیعی درسی، معلمی . || حکمت طبیعیه = اجسامك احوال عارضیه‌سندن بحث ایدن فن‌که کیمیا ایله توأم حکمنده‌در : حکمت طبیعیه درسی، کتابی .

طَبیعیّات { سش. ج. ع. فلسفه‌نك طبیعته متدائر شیئلردن بحث ایدن قسمی ، فیزیقا .

طَبیعیّون { س. ج. ع. علوم طبیعیه ایله، حکمت طبیعیه و تاریخ طبیعی و بونلره مماثل علوملہ توغل ایدن علما وحکما . [مادیون ایله التباس ایتدیرلمه‌ملیدر؛ مادیون منکردرلر، طبیعیون ایسه ایمان تام ایله مؤمن اوله بیلیرلر.]

طِبّیّه { سش. ع. [« مکتب فنون طبیه » دن مختصر] فن طب ایله اوکا متفرع فنون طبیعیه و سائره‌نك تدریسنه و طبیب یتیشدیرمکه مخصوص مکتب عالی؛ طبیهٔ عسکریه، طبیهٔ ملکیه؛ اعدادیهٔ طبیه، طبیه اعدادیه‌سی = طبیهٔ عسکریه‌یه شاگردان یتیشدیرمکه مخصوص اعدادیهٔ عسکریه. [بوکا مقابل طبیه‌نك کندیسنه « طبهٔ حربیه‌سی » دیمك خطادر.]

طِبّیّه‌لی { س. مکتب فنون طبیه شاگردانندن، طلبه‌سندن .

طپ { (ت) طپر، طپش. مه. خفیف صورتده یوریمه سسنی ودپرنمه‌یی تقلید وتصویر ایدر : طاوشان قارك اوزرنده طپ طپ، طپر طپر یوریوردی؛ چوجق کوچوجك آیاقلریله طپش طپش یوریمکه باشلادی؛ یورکم طپ طپ ایدیور.

طپردامَق { (ت) فل. ۱. طپر طپر ایده‌رك خفیف صورتده یوریمك. ۲. اوینامق، اورمق، خلجان ایتمك : یورکی طپردایوردی .

طپردی { (ت) س. ۱. خفیف صورتده یوریمه‌سی: قارك اوزرنده آیاقلرینك طپر-

ديسى ايشـيديليوردى. ٢. او-
يناوه، اورمه، خلجان : يورك
طپرديسى .

طپش { (ت) مه. با : طپ .

طپه { ياطابه (ت) سه. شيشـه
و سائره طيقادقلرى منطار؛
طپـه بورغوسى = شيشه طپه‌سى
چيقاره‌جق بورغو. || مج. طپه‌يى
آتمق = پاتلامق .

طحال { سذ. عر. تث. طلاق.

طحال { سـذ. عر. ط. طلاق
دينان وبوعضوك شيشمه-
سندن عبارت اولان مرض .

طحن { سذ. عر. اوكوتمه : بغداىى
طحن ايتمه .

طحنيه { سذ. عر. بغداى وسا-
ئره‌يى اوكوتديرمك
ايچون ويريلن اجرت .

طحين { سذ. عر. ١. اوكودلمش
حبوبات، اون، دقيق .
٢. دارى اونى، اوكودلمش
دارى. ٣. شكرله تهيئه اولنوب
صوقاقلرده صاتيلان دارى اونى:
طحين صاتيور. || طحين حلواسى=
دارى اونيله ياپيلوب حاضر صا-
تيلان معروف طاتلى .

طحينى { ص. طحين يعنى دارى
اونى ويا طحين حلواسى
رنكنده اولان، كول رنكنده:
طحينى براو؛ طحينى بويالى. ═ سه.
مذكور رنك : اونى خارجاً
طحينى‌يه بويادى .

طرابزان { سه. (ت) قيصه و
قالين‌پارمقلق: نردبان
طرابزانى. ||طرابزان باباسى = پار-
مقلغك كنارنده‌كى باشلى وقالين
پارمقكه ديكرلرينى ده طوتار؛
ومج. اختيار اولديغى حالده برشيئ
بيلمين آدم .

طرابزون { سخ. م. قره‌دكيزك
الك بيوك عثمانلى
اسكله‌سى. || طرابزون بزى = بو
شهرده ياپيلان بر نوع يرلى بز.
|| طرابزون خرماسى = بر نوع
كوچك ميوه .

طرابلس { سخ. م. ممالك عثما-
نيه‌ده ايكى بيـوك
اسكله وشهر : طرابلس غرب =
آفريقا ساحل شماليسنده ولايت
مركزى؛ طرابلس شام = ساحل
شامده بيروت ولايتنه ملحق لوا
مركزى. || طرابلس حصيرى =
طرابلس غربده ياپيلان سـاز
حصيرى . || طرابلس شـالى =
طرابلس شـامده ياپيلان اينجه
واكثريا صاريلى بياضلى وكنارى
پوسكوللى برنوع ايپك شال كه
قوشـاق كبى قـوللانيلير. بوكا
ساده‌جه «طرابلس» ده دينير.

طراپزه { سه. [يو. Τράπεζα]
ماصه، يمك ماصه‌سى،
سفره.

طراپسال { سه. اختاپود نوعندن
دكيز بوجكى .

طراتمق { (ت) فتـ. ١. طرامغه
سوق واجبار ويا مسا-
عده ايتمك، بالواسطه طرامق :
چوجقلرى كيمه طراتيورسكز؛
كندى صاچنى باشقه‌سـنه طرا-
تيور؛ بوچوجق كنديني طرا-
تميور. ٢. طاش ومرمرى طراق
دينان ديشلى ياصى قلمله قازدير-
مق، دوزلتمك : شـو طاشلرى
طراتملى . ٣. حوض ويا دكيز
ونهر ديبنى طراق دينلن قازمه
شكلنده كوركله ويا بوايشى كورن
دوبه ايله آيقلاتمق : حوضى،
ليمانى طراتمق. || آرادوب طرا-
تمق = هر طرفنى قاريشديره‌رق
تفتيش وتحرى ايتديرمك .

طراتور { سه. با : تراطور .

طراته { سه. آق دكيزده مستعمل
نارين ياپيـلى و قوتره
آرمه‌لى بر تكنه كه ايجابنه
كوره يلكن وكوركله قوللا-
نيلير.

طراخونيه { (ت) سه. [ر.
Τραχουρός]
بارسامدن اوفاق برجنس اوريجى
باليق.

طرار { ص. سذ. عر. [«طره»-
دن سمبـ.] يان كسيجى،
طولانديريجى .

طراز { سذ. عر. [فا. «تراز»-
دن معرب] ١. ايپـك
وصرمه ايله ايشلمه، نقش، اثوابه
نقش ايله ياپيـلان سوس . ٢.
زيب، زينت، رونق. ٣. اسلوب،
روش، طرز. ٤. هركسك كو-
زينه چارپه‌جق كوزل برفكرى
حاوى عبارهٔ مختصره ومعنيدار:
دولت عليهٔ عثمـانيه‌نك آرمه‌سى
«المستند بتوفيقات الربّانيه مالك
الدولة العليةالعثمـانيه» طرازيله
مبجلدر. فر. Devise . ═ ص.
فا. [طوغريسى : تراز. —
صتر. ده بولنور.] ١. طونا-
دان، سوسلين، سـوس‌ويرن :
بزم طراز = مجلس آرا. ٢. دوز-
لتن، نظامه‌قويان، ياپوب ياقيشد-
يران : شاعر بديعه طراز؛ رسام
بدايع طراز. [بو لغتك لسانمزده

استعمالی. ذاتاً مزه‌سز اولدیغی حالده، «حریری طراز» کبی تشبیه مقامنده استعمالی بسبتون عبثدر.]

طَراز { (ت) س. طرامقدن حاصل اولان پورروز.

طَرازلانمق { (ت) فل. (ایپکك) تل تل پورروزلری چیقمق، پورتوکاری قالقمق.

طِرازَنده { ص. فا. [اصلی: ترازنده] نقش ایدن، طوناتان، سوسلندیرن. ن. و لس.

طراغانی { ص. [ر. Τραγανός] سرت، قاتی، ینیرکن کوتور کوتور ایدن: طراغانی کراز، سمیت.

طَراق { (ت) س. ۱. صاچ و صقال قیللرینی بربرلرندن آییقلایوب تمیزلمکه ودوزلتمکه رایان دیشلی آلت که اکثریا چمشیر، بوینوز، کمیك، فیل دیشی، آبنوس وسائره‌دن یاپیلیر، مشط، شانه: صاچ طراغی؛ صقال طراغی؛ سگرك طراق؛ صیق طراق. ۲. چولها دستگاهنده آرش ایپلیکلرینك کچیرلسنه مخصوص طراق شکلنده‌بك صیق تللی آلت که متعدد اولوب چولها طرفندن آیاقله تحریك اولنور: بزی طراغه قومق. ۳. یوك و کتن آچوب آییقلامغه مخصوص آلت که بربری ایچنه کچر تللی فورچه کبی ایکی یاصی تخته‌دن عبارتدر: یوك طراغی، کتن طراغی. ۴. طاشجیلرك طاشلری دوزلتمکه مخصوص اوفاق دیشلی چلیك قلمی: طاشجی طراغی؛ طراقله دوزلتك. ۵. طوپراغی چکوب دوزلتمك ایچون اکلی ومتعدد قیصه دیشلی چاپه شکلنده تخته ویا دمیردن باغچوان آلتی، کلبری، طیرمیق: طوپراغی قازدقدن صکره طراقله دوزلتملی. ۶. صویك دیبنده‌کی چامورلری وسائر موادی آییقلامغه مخصوص ککیش قازمه شکلنده آلت. ۷. لیمان ونهر وسائره‌نك آلتنی تطهیره مخصوص ماکینه‌لی دوبه: لیمانی تطهیر ایچون بیوك برطراق لازم. ۸. قادینلرك صاچلرینی طوتدیرمق وبووسیله ایله‌ده سوس ایچون باشلرینه طاقدقلری طراق کبی زینت آلتی: باشنده الماسلی برطراق، باغه برطراق وار ایدی. ۹. بعض قوشلرك باشنده بولنان یاصی ویاپازه شکلنده توك، تپه‌لك. ۱۰. ال وآیاق پارمقلرینك مربوط بولندقلری کمیکلر: آیاغنك طراغی یوکسکدر؛ النك طراغی ککیشدر. ۱۱. بالیغك نفس یرینه صو آلوب ویردیکی دلیکلری قپایان قولاق کبی قنادجقلر، صماخ: بالیق طراغی. ۱۲. استریدیه قبیلندن قبوغی دیش دیش برجنس دکیز بوجکی. || طراق اوتی = موریانه. || بیك طراقده بزی واردر = چوق ایشلره بردن تشبث ایتمشدر.

طراق ۱ { (ت) مه. معدنی شیئلرك چیقاردیغی سسی تقلید وتصویر ایدر: طراق قپو قپاندی؛ طراق قیریلوب دوشدی.

طَراقجی { (ت) س. صاچ و صقال طرایه جق طراق یاپان وصاتان صنعتکر: طراقجیلر چارشیسی.

طَراقجیلق { (ت) س. طراقجی صنعت وتجارتی: طراقجیلقله کچینیور.

طَراقلاتمق { (ت) فتـ. ۱. باغچه طوپراقلرینی طراقله دوزلتدیرمك: شو کوچك تارله‌لری باغچوانه طراقلاتملی. ۲. حوض ونهر ولیمان وسائره‌نك دیبنی آییقلاتمق: شو لیمانی برینه طراقلاتمق اقتضا ایدر.

طَراقلامق { (ت) فتـ. ۱. باغچه طوپراقلرینی طراقله دوزلتمك: شو یوللری کوزلجه طراقلاملی. ۲. صویك آلتنی طراقله تطهیر ایتمك: لیمانی بر قاچ سنه ده برکره طراقلامق شرطدر.

طَراقلامه { (ت) س. طراقله تسویه ویا تطهیر. ═ ص. ۱. طراقله یاپلمش، طراق ایشی. ۲. زمین بویا اوزرینه طاراق طاراق صورتنده‌کوالکمه یاپه‌رق اولنان نقشله منقش: طراقلامه بویانمشیدی.

طَراقلانمق { (ت) فجـ. ۱. طراقله تسویه اولنمق: باغچه اوبله طراقلانماز. ۲. تطهیر وتصفیه اولنمق: بو لیمان قاچ سنه دن بری طراقلانمدی.

طَراقلی { (ت) ص. ۱. باشنده یاپازه شکلنده سرغوجی اولان: طراقلی قوش. ۲. دیش دیش نقشلی: طراقلی قماش. ۳. پارمقلرینك اوست طرفنده‌کی طراغی اکلی: طراقلی آیاق.

طَرامَق { (ت) فتد. ۱. صاچ وصقال وسائره‌یی طراقله آیروب تمیزلمك : باشنی، صقالنی، چوجغنی طرامق. ۲. یوك وکتنی طراق دینلن آلتله آچمق : شلته‌نك یوکنی طرامق. ۳. طاشی دیشلی چلیك قلمله تسویه ایتمك : بو مرمری ایی طرامامشلر. ٤. هر طرفنی آچوب باقمق، قاریشدیرمق : بتون اشیایی آرایوب طرادیلر. ٥. مج. سرقت مقصدیله قاریشدیرمق : یان کسیجیلر بیچاره‌نك جیبنی طرامشلر. ٦. بح. طراق دوبه‌سیله دکیز دیبنی تمیزلیوب درینکلشدیرمك. || آرایوب طرامق = اطرافلیجه صوروب آکلامق، تحقیقات اجرا ایتمك. || بح. دمیر طرامق = کمی روزکار ویا آقندی‌یه تابع اولوب دمیری سوروکله‌مك.

طَرامه { (ت) س. ۱. طرامق ایشی. با : طرامق. ۲. ر. طوپوغرافیاده خریطه‌لرك سواحلی وطاغلرینی بر طرز مخصوصده ترسیم ایتمك اصولی : طرامه اوکرنمك؛ طرامه‌یی کوزل یاپمق. || طرامه خاویار = دیش دیش طوران بر جنس خاویار.

طرانپه { یا طرامپه. (ت) س. مبادله، برشیء ویروب اونك یرینه دیکر برشیء آلمه : قلیجی بر تفنکله طرانپه ایتدم.

طرانپه‌جی { یا طرامپه‌جی. س. مبادله ایتمکی سون، دائما اشیا مبادله ایدن آدم.

طَراندی { (ت) س. طرامقدن چیقان سوپوروندی، دوکیلن قیللر وسائره.

طرانق { وطرنق. (ت) مه. صایلان آقچه کبی معدنی برشیئك سسنی تصویر و تقلید ایدر، واکثریا پشین ونقداً ویریلن آقچه حقنده قوللانیلیر : طرانق پاره‌سنی صایدی.

طَرانمَق { (ت) فط. کندی کندینی، یعنی کندی باشنی ویا صقالنی طرامق : صباحلین دها طرانمامشیدم.

طَراوَت { سذ. عر. تروتازه اولمه، تازه‌لك : چمنك، چهره‌نك طراوتی.

طَراوَتلی { ص. تر، تازه : طراوتلی بر چمن؛ یوزی پك طراوتلیدر.

طَرائِق { سذ. جم. عر. فد : طریقت. با : طریقت.

طَرَب { سذ. عر. سوینج، شنلك، فرح، سوینجدن کلن جوشقونلق وتیمه : طربه کلمك؛ طرب ویرمك.

طَرَب اَنگیز { ص. فا. [عر. طرب = سوینج - فا. انکیختن = قوپارمق] سوینجی موجب، سوینجدن جوش وخروشه کلمکی مؤدی : طرب انکیز بر هوا، بر مقام.

طرپان { (ت) س. [یو. Δρέ-πανον] ۱. اکین بیچمکه مخصوص صاپلی ومقوس اوله‌رق بر آلت قاطعه، بیوك اوراق. ۲. جراح بورغوسی. || مج. طرپان آتمق = طرپانله بیچر کبی حرص وطمع وسرعتله ییوب بیتیرمك، سوپوروب یورمك؛ قیروب کچمك : دشمنه ایی بر طرپان آتمشلر.

طَرپان { یا تارپان. س. تاتارستانك یبانی آتی.

طرپانجی { (ت) س. طرپانله اکین بیچن رنجبر.

طرپانلامَق { (ت) فتد. طرپان قوللانمق، طرپانله بیچمك.

طرپانه { (ت) س. قویروغی طرپان کبی اکری و مهلك بر جنس واطوز بالیغی.

طَرپوش { (ت) س. [فا. «سرپوش» دن بعدالتعریب ترکجه‌یه کچمشدر] باش کسوه‌سی، فس، طاقیه.

طرتیل { یا طرطیل (ت) س. ۱. اکلیك تخمندن چیقان و یاپراقلره یاپیشان اوزونجه قورتکه آچیلوب طوپلانیر و اکثری قیللی و ممه کبی قیصه آیاقلی اولور : اریکلره طرتل اوشمش. ۲. بو قورت شکلنده نقش صرمه‌سی. ۳. زنجیر کبی برشیئك بوینه ویا اطرافنه چیزیلن چیچك : سکه طرطیلی. || اطرتل کسمك = اطرافنی دیش دیش کسمك.

طَرح { سذ. عر. ۱. آتمه، قومه، براقه، وضع : بنانك اساسنی طرح ایتدیلر. ۲. آتمه، توزیع، تقسیم، تعیین: ویرکی طرح ایتمك، تکالیف امیریه‌نك طرحی. ۳. قورمه، ترتیب، تنظیم : بر قصر معلا، برباغچه طرح ایلدی؛ برنظام، بر اصول طرح ایتدی. ٤. ر. آشاغی وارمه، تنزیل، حسابده اعمال اربعه‌نك ایکنجیسی : بشدن اوچ طرح ایتمك. || حاصل طرح = تنزیلدن قالان عدد : بشدن اوچ طرح ایدلنجه حاصل طرح ایکی قالیر.

طَرح اَفکَن { صـ . فا . [عر . طرح = نظام ، ترتیب . فا . افکندن= آتمق] و :
طَرح اَنداز { صـ . فا . [عر . طرح = نظام ، ترتیب . فا . انداختن = آتمق] وضع اساس ایدن ، قوران ، ترتیب ایدن ، واضع ، مؤسس : طرح افکن قصر معلای کائنات ؛ طرح انداز چرخ گردون .
طُرخان { (ت) سـ . [اصلی : تورخان] مکافاتدن معاف وممتاز برایادن بولنان اصیل وشریف آدم . مر .
طرخاندیل { سـ . جزایر بحر سفید ده مستعمل کورك ویلکنله متحرك سریع الحرکه بر جنس کوچك گمی .
طرخون { سـ . عر . [یو . Δρακόντιον] نبا . کوزل رایحه‌لی اولان کوکی مستعمل برجنس نبات ، طیرخون ، رعلول .
طَرد { سـ . عر . ۱ . قوغمه ، سورمه ، دفع ، تبعید ، اخراج : اونی خدمتندن ، اوندن طرد ایتدی . ۲ . بر عسکرینك ، بر ضابطك خدمت عسکریه‌دن اخراجیله رتبه‌سنك رفعی وقیدینك ترقینی جزاسی : طرد جزاسیله محکوم اولدی ، طردینه قرار ویرلدی . || مأموریتدن طرد = حق . مأموریتده بولنان مأمورینك چیقارلملری ومعاشلرینك قطعی ومأموریتده بولنمیانلرینك مدت محکوم بها ظرفنده معاشدن محروم اولملری جزاسی .
طَردِیّه { سـ . عر . د . بر مثنوی آره‌سنده بر مناسبتله ایراد اولنان غزل وسائره .
طَرز { سـ . عر . ۱ . شکل ، صورت ، بیچیم ، قیلیق : کوزل بر طرزه قومق ؛ طرز حسن ، طرز جدید ، طرز مقبول . ۲ . اسلوب ، اصول ، ادا ، ترتیب : بوطرزده برشیء ؛ طرز آخرله .
طَرطَغان { (ت) سـ . با : طرطغان .
طَرطوره { (ت) سـ . چیقریقچی چرخی .
طرطیر { (ت) سـ . کیم . شراب وسائره شیشه‌لری داخلنه ودیشلره یاپیشان ماده ، فر . Tartre : حامض طرطیر = Acide tartrique .
طرطیل { سـ . با : طرتل .
طَرَف { سـ . عر . جـ : اطراف . تـ : طرفین . ۱ . یان ، جهت ، جانب ، جهات سته‌نك یعنی اوست و آلت ، اوك وآرقه ، صاغ وصول کبی جهتلرك هر بری : اوك طرف ، آرقه طرف ، اوست طرف ، آلت طرف ، یان طرف ، صاغ طرف ، صول طرف . ۲ . یر ، مملکت ، قطعه ، بقعه ، جهت : بعض طرفلرده یاغمور یاغدی ؛ او طرفلرك میوه‌سی کوزلدر . ۳ . عند ، نزد ، یان ، سوی : طرفکزه کوندردی ، طرفکزدن کلدی ، طرفزه ارسالی . ٤ . طرفدارلق ، طرفکیرلك ، تصاحب ، حمایه : سز اونك طرفنی طوتیورسکز ؛ او سزدن طرفه چیقیور . ٥ . فرقه ، آره‌لرنده مخالفت بولنان اقسامك هر بری : اونلر ایکی طرف اولمشلر ، بر قاچ طرفه آیرلمشلر . ٦ . محاربه ومحاکمه ومرافعه‌ده یاخود کورش واویون کبی بر مسابقه‌ده بولنان ایکی مخالف شخص ویا هیئتك هر بری ، خصم ، مخاصم : بر طرفك وکیلی کلدی او بر طرف دها وکیل کوندرمدی : طرفین حضور محکمه‌یه کلدیلر ؛ طرفینك مرخصلری صلحه قرار ویردیلر ؛ طرفینك رضاسیله . || آلت طرف = مابعد : رومانك آلت طرفنی یارین اوقویه‌جقسکز . || اوست طرف = ۱ . ماقبل : بونك اوست طرفنی اوقودق . ۲ . فضله ، بقیه : اوست طرفنی صکره ویریرم . || او طرف = اوراسی ؛ بوطرف = بوراسی . || بر طرفدن = بر جهتله . || بر طرف = آره‌دن چیقمش ، مندفع : او مسئله بر طرف اولدی ؛ اوراسی بر طرف ، اونی بر طرف ایت = اوشویله طورسون ، اونی شویله براق . || بی طرف = هیچ بر جهته میل وتصاحب کوسترمه . || طرف طرف = جهت جهت ، هر یانده . || طرف طوتمق = طرفدارلق ایتمك . || هر طرف = هر یر ، هر جهت ، هر یان : هر طرفدن = هر یردن ویا هرکسدن . || هیچ بر طرفدن = هیچ بر یردن ویا هیچ کیمسه‌دن : هیچ بر طرفدن معاونت بکلمیورم . = جـ : حوالی ، جوانب ، جوارلر : اطرافده یاغمور یاغدی . || اطراف اربعه = درت جهت . || اطراف بدن = قوللرله آیاقلر وباش ، نفس بدندن آیریجه اولان اعضا .
طَرف { سـ . عر . ۱ . مفتوح الراء « طرف » دن مخفف او .

لوب بعضاً شعرده قوللانيلير . مادهٔ آنفه‌یه. با . ٢. باقيش، نظر، نگاه : امالهٔ طرف. ٣. گوز اوجی، گوشهٔ چشم. ‌ن.

طَرَفدار { س . ص . فا . [عر . طرف = م . فا. داشتن = طوتمق] برينك طرفنى طوتان، مخالف ومخاصم شقدن برينى التزامله ديگرى عليهنده بولنان آدم .

طَرَفدارلق { س . و :

طَرَفدارى { س. فا. ايكى مباين شقدن برينى التزامله ديگرينك عليهنده بولنان آدمك حال وشانى، طرفگيرلك، غيرتكشلك .

طَرَفگير { س. ص. فا. جه فا : طرفگيران . [عر . طرف = م . فا. گرفتن = طوتمق] طرف طوتان، طرفدار، غيرتكش .

طَرَفگيرلك س . و :

طَرَفگيرى { س . فا . طرف طوتمه ، طرف چكمه، طرفدارلق، غيرتكشلك.

طَرَفلى { ص. ١. يان وجهتى اولان: ايكى طرفلى = ايكى جهتى اولان؛ اوچ طرفلى = اوچ يانى اولان ، اوچ جهته منسوب بولنان. ٢. طرفدارلرى وعونه وغيرتكشانى چوق اولان .

طُرفَنده { يا طرفانده (ت) س. ص . [فا. « ترفنده » ايله عر. « طرفه »دن مأخوذ] موسمندن اول يتيشديريلن نادیده ميوه وسبزه : طرفنده چيلك؛ سفره‌سنده اكثريا طرفنده بولونور. || صوك طرفنده = موسمندن صكره يتيشديريلن ميوه وسبزه . — ترفنده‌يه‌ده با .

طُرفنده‌جى { يا طرفانده‌جى . (ت) س. موسمسز ميوه و سبزه يتيشديرن وصاتان آدم .

طَرْفه { سذ. عر. گوز قپاغنك بركره آچيلوب قپانمسى؛ طرفة العينده = گوز يوموب آچنجه‌يه قدر، بر لحظه‌ده .

طُرْفه { سذ. عر. ١. يكى ونادیده شىء، هديه‌لك نادر شىء، تحفه. ٢. غريب، عجيب، تحف شىء، گورلمه‌مش عجائب شىء . ٣. اسرائيليلرجه اكلى واستعمالى غير مشروع اولان شىء، اكانه مأذون اولمدقلرى يعنى قشر اوليان شىء . ٤. مج. تقربندن اجتناب اولنان شىء : بوده طرفه‌مى اولدى ؟

طَرَفَين { سذ . آ . عر . فد : طرف. با : طرف .

طِرَق { مه. « طراق »دن مخففدر . با : طراق .

طُرُق { سذ . جه . عر . فد : طريق. با : طريق .

طرقاز { (ت) س. قپونك آرقه‌سنه سوريلن اودون ويا دمير سورگى : قپويه طرقازى سورمك .

طرقازلاتمق { فتـ. قپونك طرقازينى سورديرمك : قپويى طرقازلاتديگزمى؟

طرقازلامق { فتـ. قپونك طرقازينى سورمك، سورمه‌لك : قپويى طرقازلايوب ياتدم .

طرلا { يا طرله . س. با : تارله.

طرلامق { (ت) فل. و :

طرلدامق { (ت) فل. طر طر ايتمك ، گدى كبى طرناقلرله طرلدى ايتمك .

طرلدى { (ت) س . گدينك طرناقلريله يايديغى سس كبى طر طر ايتمه : گدينك طرلديسى ايشيديليوردى .

طرماشمق { (ت) فل. ايليشوب آصيله‌رق وطرناقلرله طوتيله‌رق يوقارى چيقمق: گدى ديركه طرماشدى ؛ او صارب طاغه نصل طرماشه بيلمشلر !

طرماق { (ت) س. با : طرميق.

طرمالامق { (ت) فتـ. ١. طرناقله قازيمق ، چيزمك، تخديش، تخريش ايتمك : گدى اللرمى طرمالادى . ٢. يرى طرميقله قازيوب قبارتمق. ٣. راحتسز ايتمك ، قيجيقلامق، تخديش وتهييج ايتمك : بوملاحظه ذهنمى طرمالايور .

طرمامق { (ت) فتـ. [تق : تيرمك] چنگل طاقوب چكمك .

طرمانمق { (ت) فل. طرناقلرى ايليشديروب طوتيله‌رق صارلق، يوقارى چيقمق: گدى هر يره طرمانير .

طرميق { (ت) س. ١. كوچك چنگل، چنگل شكلنده ايليشه‌جك آلت . ٢. صبانله قازلمش طوپراغى اوفالتمغه مخصوص

متعدد دمیر چنکللری حاوی زراعت آلتی که حیوانله تارلەده تحریك اولنور، طراق نوعی، فر. Râteau . ٣. طرمیق ویا طرناقله ییرتلان شیئك اثری: طرمیق پارەسی، کدی طرمیغی. ٤. بح. زنجیری کسیلوب دکیزده قالان دمیری وسائر شیئلری آرایوب طوتمق اوزره درت چنکللی بر نوع دمیر: طرمیق ایتمك = بو دمیرله طرایوب آرامق.

طرمیقلامق (ت) مص. چنکل کبی بر شیئله چیزمك، ییرتمق، طرمالامق، قازیمق.

طرناق (ت) س. انسان و حیوانك ال و آیاغی پارمقلرینك اوجندەکی سرت وحسسز کمیك، ظفر، ناخن: طرناقلری کسمك؛ طرناغی اوزامش؛ قوش طرناغی؛ کدی طرناغی. — آت و صیغیر کبی حیواناتك آیاقلری اوجنی احاطه ایدن بر ویا ایکی پارچه مادەیەده اطلاق اولنور، ظلف، حافر: آتك طرناغنی کسمك. || اتله طرناق = خصم اقربا. || طرناق اوتی، طرناق بخوری = نبات. || طرناق ایلیشدیرمك، طاقمق، کچیرمك = یاپیشوب براقمامق، ضبطنه چالیشمق. || باشدن طرناغه، تپەدن طرناغه = سراپا. || طرناق پیدەسی = اوستنده باصلمش طرناق اثرلری بولنان بر جنس پیده. || طرناق چکیجی = بحریه انشا آتنده مستعمل بر جنس چکیج. || بح. دمیر طرناغی = انکرك سیوری اوجی. || دوه طرناغی = بر جنس نبات. || طرناغی دیبنده = پشین، نقداً. || طرناق سوکمك = طاقت براقمامق. || شیطان طرناغی = طرناغك یانندن آیریلان دری پارچەجکی. || طرناغی طاقمق = پنجەیی ایلیشدیروب آیرلمامق. || قاطر طرناغی = بر جنس چیچك. || قورت، طوموز طرناغی = نبات انواعی. || طرناق کسندیسی = طرناقلری کسمکدن چیقان قیرندی. || طرناق کوسکیسی = بحریه انشا آتنده مستعمل چلیکدن قالین وقیصه کوسکی.

طرناقلی (ت) صه. طرناغی اولان: سیوری طرناقلی حیوان؛ چتال طرناقلی حیوان.

طُرّه سذ. عر. آلن صاچی، ناصیهٔ دلبردن صارقان قیورجق صاچ لولەسی، جعد. عر.

طَرِیّ صه. عر. ث: طریه. [«طراوة» دن صشـ.] تروتازه، طراوتلی.

طِریاق طریاق. با: تریاق، تریاکی.

طَرَیان سذ. عر. عارض وطاری اولمه: کوزلرینه عمی طریانی.

طَریف صه. عر. ث: طریفه. [«طرفه» دن صشـ.] نادیده، ظریف. ذ.

طَریق سذ. سذ. عر. جـ: طرق. ١. یول، راه، سبیل، جاده: طریق عام طریق سلطانی = عمومی جاده؛ اثنای طریقده = یول اثناسنده. ٢. مسلك، هرکسك کچمك ایچون طوتدیغی یول، خدمت دولتده سلوك ایتدیکی مسلك: طریق علمیه. طریق قلمیه، طریق عسکریه. ٣. اوامر شرعیەیی ایفا ایتدکدن صکره قرب مولی یولنی دخی بولمق اوزره اوراد واذکار وفهم اسرار تصوف خصوصنده اهل حقیقتدن بر عارف باللهك تعقیب اولنان یولی، طریقت: طریق مولوی، طریق نقشبندی، طریق قادری؛ طرق علیه مشایخ کرامی. ٤. واسطه، سبب، وسیله: بو طریقله مقصده خدمت ایدلمش اولور؛ بر لسان اوکرنمك ایچون اسهل طریق بودر. ٥. افعال وحرکاتده اتخاذ اولنان یول، مسلك: طریق حق، طریق مستقیم. || بالطریق الاولی، اولی بالطریق = دها اعلی، نعم المطلوب. || قطع طریق ایتمك = چابق مرامه نائل اولمق. || قطاع طریق = ابنای سبیله مسلط اولوب صویان وکروانلری اوران خیدودلر. || طرق و معابر = امور نافعەنك یوللر قسمی: طرق ومعابر ادارەسی.

طَریقَت سذ. عر. [عر. جـ. «طرائق» ایسه ده لسانمزده بنه «طرق» قوللانیلیر. — ترکیبات عربیه ده «طریقه» صورتنده قوللانیلیر.] ١. یول، مسلك، طریق، راه. ٢. اوراد و اذکار و تصوف خصوصنده انتساب و تعقیب اولنان یول که مردان حقیقتدن بر عارف باللهك مسلکیدر:

طریقت شاذلیه؛ طریقت رفاعیه؛ اهل طریقتدن بر ذات؛ طریقت شریعتسز اولماز .

طَریقه { سذ. عر. با : طریقت.

طِرِیل { (ت) صه. ١. چیلاق و ضعیف، دیتره : پك طریل قالمش. ٢. مجـ. پاره‌سز : هایدی طریل حریف. = مه. دیتره‌کی تقلید و تصویر ایدر : طریل طریل دیتریوردی .

طِرِیللامَق { (ت) فل . ١. ضعیف وچپلاق اولوب دیتره‌مك. ٢. مجـ. پاره‌سز قالمق : اما طریللامش.

طِزلاق { طزلاتمق ، طزمان . (د) با : دزلاق، دزلاتمق، دزمان وسائره .

طِس { (ت) مه. قازك سسنی تقلید و تصویر ایدر . = حه. صوص، سکوت ایت : طس ! = سـ. سکوت، بهت، نفس آلیوب مبهوت قالمه : اوره‌ته‌لق طس اولدی؛ طس‌قالمق = هیچ جواب ویره‌مه‌مك.

طِسقرمَق { یاخود طیقسرمق . (ت) توسکورمك‌دن غلط. با : توسکورمك .

طِسلامَق { (ت) فل . قاز و اوکا مشابه حیوان طس دیه سسلنمك .

طَسمه { (ت) سـ. با : تصمه .

طش { (د) سـ. صه. با : طیش.

طَشت { سـ. فا. لگن : طشت زرین = آلتین لگن.

طُشره { (ت) سـ. [اصلی : تاشراق، تاشقاری] ١. بر شیئك طیش طرفی، خارج، بیرون . [بو معنا ایله طیش و طیشاری دها مستعملدر .] ٢. پایتختك غیری، ولایات، ملحقات : طشره اهالیسی؛ طشره لسانی؛ طشره‌لرده چوق گزمش .

طُشره‌لِق { (ت) سـ. ١. پایتختك غیری اولان یرلر، ولایات، ملحقات : طشره‌لقده‌یاشامش؛ طشره‌لقلرده طولاشمش . ٢. یری علتی، صرعه، حواله .

طُشره‌لی { (ت) صه. پایتختده طوغمه بیومه‌اولمیان، ولایات وملحقات خلقندن اولان: طشره‌لی اولدیغی شیوهٔ لساندن بللیدر، طشره‌لی لسانی .

طَعام { سـذ. عر. جـ : اطعمه . آش، یمك : طعام ایتمك، یمك‌یمك؛ طعام‌وقتی؛ اطعمهٔ نفیسه؛ صباح، اقشام طعامی؛ بعدالطعام = یمکدن صکره؛ قبل الطعام = یمکدن اول؛ اثنای طعامده = یمك آره‌سنده .

طَعامیّه { سذ. عر. بعض خانقاه و زاویه‌لرله سائر مؤسسات‌موقوفه‌ده‌فقرا ودرویشانه وابنای سبیله طعام چیقارمق اوزره موقوف ومخصص اولان واردات : بو خانقاهك مکمل طعامیه‌سی واردر .

طَعم { سذ. عر. جـ : طعوم . ١. یمه، اکل. ٢. طاد، ذوق، لذت : بومیوه‌نك طعمی ناصلدر؟

طُعم { سذ. عر. ١. ییئتی، رزق، آزیق. ٢. چاشنی، لذت .

طُعمه { سذ. عر. ١. ییئتی، رزق، آزیق. ٢. لقمه : طاوشان آرسلانه بر طعمه اولور؛ طعمهٔ اجل اولدی .

طَعن { سـذ. عر. سوگمه، ذم، قدح، نکوهش : بدخواهلرك طعن وتشنیعندن مکدر اولماملی .

طَعنه { سذ. عر. سوگمه، ذم، مذمت : طعنه آتمق، طعنه زن اولمق = سوکمك، طعن ایتمك .

طُغاة { صه. سـذ. جـ. عر. فد : طاغی. با : طاغی.

طَغار { طغارجق . با : طاغار، طاغارجق .

طُغرا { سـ. [اصلی ترکجه اوله‌رق « توغرول » اولوب قنادلری آچیق طرغانه دلالت ایدر که وقتیله بوقوشك رسمندن عبارت بولنمش اولدیغندن بو اسمله قبول اولنه‌رق عربی و و فارسی‌یه‌ده کچمشدر.] ١. نام عالیٔ حضرت پادشاهی‌یی حاوی بر علامت مخصوصه که فرمان و برات و قوانین و نظامات و مسکوکات و هر نوع رسمی شیئلر اوزرینه ترسیم اولنور: طغرای غرای حضرت پادشاهی ایله موشح؛ طغرای همایونله مزین ٢. مسکوکات عثمانیه‌نك طغرای غرا ایله مزین یوزی : یازی‌می طغرامی اویونی . ٣. برلکده پاکت یاپلمش کاغد وسائره، طومار. ٤. بعض‌اویونلرده اورمق اوزره خلاط‌کبی اورلمش‌مندیل وقوشاق وسائره .

طُغراکَش { سـ. فا. [طغرا = م- کشیدن = چکمك] طغرای همایونی چکمه‌ده ماهر

وبو وظیفه ایله موظف مأمور، نشانجی وکیلی .

طُغراکَشلِك { سـ . طغراکش منصب و مأموریتی .

طُغرالی { صـ . طغرای غرا ایله مزین : سکه‌نك طغرالی طرفی .

طُغرایی { سـ . عر . طغرای همایونی رسم و تحریر ایتمکه الی آلیشیق وبو مأموریتـله موظف اولان مأمور ، نشانجی .

طُغرول { (د) یاخود طوغرول. سـ . آق طوغان، چاقر طوغان. مر. [علم دخی اولور: طغرولبك، ارطغرول. — طغرا دخی بوندندر.]

طُغیان { سـ . عر . ١. طاشمه، طاشقینلق : طغیان میاه. ٢. آزغینلق، سرکشـلك .

طَفره { سـ . عر . ١. یوقاری‌یه صیچرامه، آتلامـه . ٢. اوست پرده دن کورنمـه، بالا پروازلق. ٣. طریق علمیده پایه آلمه، ترفیع .

طَفره فُروش { صـ . فا . [عر . طفره = بالا پروازلق . فا . فروختن = صاتمق] بالا پروازلق صاتان ، اوست پرده‌دن آتوب طوتان .

طَفره فُروشلق { سـ . بالا پروازلق، اوست پرده‌دن آتوب طوتمه .

طِفل { سـ . عر . جـ : اطفال . کوچك چوجق ، صبی ، صبیه : اطفال ذکور؛ اطفال اناث؛ اطفاله مخصوص مکتب، کتاب .

طَفلان { (ت) سـ . دفنـه انواعندن باغچه‌لرده یتیشدیریلان برکوچك آغاج که چیچکلی وچیچکسز واکثریا یشیل یاپراقلی انواع مختلفه‌سی واردر. || طفلان صویی = بو نباتك اجزاجیلقده مستعمل صویی. || فرنك طفلانی = طفلانك باشقه‌جه بر جنسی .

طِفلانه { صـ . فا . چوجقجه، چوجغـه لایق : بازیچهٔ طفلانه .

طُفوء { سـ . عر . سوکنمه، منطفی اولمه . ز .

طُفولَت { سـ . عر . و :

طُفولیَّت { سـ . عر . چوجقلق، کوچکلك، صباوت : زمان طفولتمده، طفولیتمده .

طُفَیلی { صـ . عر . [دعوتسز ضیافتلره کیتمکله وطالقاوُقلق وکاسـه‌لیسلکله شهرت بولمش اولان طفیـل بن زلال الکوفی‌یه یعنی طفیل العرایسه منسوب] طالقاوُق، کاسه‌لیس .

طُفَیلیّات { سـ . جـ . عر . [« طفیلات » دن دها طوغریدر] تا. کندی باشلرینه بسلنمیوب باشـقه‌لرینك کوکلرندن ویا قانلرندن تغذی ایدن نباتات وحیواناته اطلاق اولنور: طفیلیات نباتیه = بیچ سـورکونلر و اورلر ومنطارلر کبی؛ طفیلیات حیوانیه = کهله و سائره کبی دیکر حیواناتك قانني امه‌رك یاشایان بوجکلر، فر. Parasites ؛ طفیلیات مختفیه = Parasites intestins .

طُقسان { (دق) عد. طقوز دفعه اون، عشراتك طقوزنجیسی، تسعین، ٩٠ : طقسان کثی، طقسان سـنه، طقسان یاشـنده، طقوز یوز طقسان طقوز .

طُقسانَر { (دق) عد. بهرینه ویا بهردفعه‌سنده طقسان: طقسانر غروش تقسیم ایتدیلر.

طُقسانلق { (دق) صـ. ١. طقسان یاشنده‌اولان: طقسانلق براختیار . ٢. طقسان غروش وسائره قیمتنده : طقسانلق قماش. ٣. طقسان اوقه و سائره آغرلغنده، طقسان آرشین وسائره بوینده وسائره : طقسانلق اینك.

طُقسانلی { (دق) صـ . طقسان قسمدن مرکب .

طُقسانَنجی { (دق) عد. طقسان درجه‌سنده اولان، سکسان طقوزنجیدن صکره کلن : طقسانجی سنه؛ طقسانجی دفعه.

طُقورجین { (دق) ١. طقوزر یعنی اون سکز طاشـله اوینـانیلان دامه کبی معروف بر اویون که اوچلـه دخی دینلیر. ٢. اونجیسی معشره آیریلوب طقوزر دمتدن ترتیب اولنمش اکین واوت یغینلری.

طُقوز { (دق) عد. آحادك اخیری اولوب سکزدن صکره واوندن اول اولان عدد، تسعه، نه، ٩ : طقوز کثی، طقوز کون، طقوز کره؛ اون طقوز؛ یوز یکرمی طقوز؛ طقوز یوز؛ طقوز بیك؛ طقوزده بر = بر تسع.

طُقوزَر { (دق) عد. بهرینه ویا بهردفعه‌ده طقوز: طقو-

زر لیرا آلدیلر؛ واغونلره طقوزر کشی بیندیلر.

طُقوزلق { (دق) صه. ۱. طقوز یاشنده اولان: طقوزلق بر چوجق. ۲. طقوز غروش وسائره قیمتنده اولان: طقوزلق قماش. ۳. طقوز قاریش، آرشین وسائره بوینده ویا اوقه وسائره آغرلغنده اولان: طقوزلق دیرك = طقوز قاریش بوینده؛ طقوزلق قوزی = طقوز اوقه آغرلغنده.

طُقوزلی { (دق) صه. ۱. طقوز قسمدن مرکب ویا طقوز بکك وسائره‌یی حاوی. ۲. اسقامبیل کاغدینك طقوز بککلیسی: قوپه‌نك طقوزلیسی.

طُقوزنجی { (دق) عد. طقوز درجه‌سنده اولان، سکزنجیدن صکره کلن، تاسع: طقوزنجی کون؛ اون طقوزنجی = تاسع عشر؛ یوز طقوزنجی وسائره.

طِلاء { سذ. عر. ۱. سوریله‌جك شیء. ۲. کومشدن معمول شیئلری یالدیزلامغه مخصوص مایع حالنده آلتین، آلتین یالدیز: طلا ایتمك = آلتینله یالدیزلامق. ۳. ط. آغران یر اوزرینه سوریلن علاج، سوریله‌جك یاغ ومرهم وسائره.

طُلّاب { سـ. جمـ. عر. فد: طالب. با: طالب. [طابه کبی.]

طَلاپیمق { طلاپیمق. با: طالاپیمق، طالاپیشیق.

طَلاز { طلاش. با: طالاز، طالاش.

طَلاق { سذ. عر. بوشامه، منکوحه‌یی براقمه، نکاحك فسخی، رفعی.

طَلاقَت { سذ. عر. دیل آچیقلغی، سهولت وسربستلکله لقردی سویلیش، سلاست: طلاقت لسانی واردر، طلاقت لسانه مالکدر؛ طلاقتله سویلمك = اصلا دیل رکاکت وعقده‌یه اوغرامامق.

طَلاکار { سـ. فا. [عر. طلا = آلتین یالدیز. فا. کار = ادات فاعلیت] یالدیزجی، آلتینله یالدیزلیان صنعتکر.

طَلاوَت { سذ. عر. [طانك حرکات ثلثه‌سیله جائزدر] حسن، لطافت، شیرینلك، ظرافت.

طَلَب { سذ. عر. ۱. ایستمه، دیلمه، آرامه، جستوجو: حقی طلب ایدیور؛ طلبی وقوعنده اعاده ایتمك اوزره عاریةً آلدم. ۲. آرزو، خواهش، میل، رغبت: اللهك رضاسنی طلب ایدیورم؛ دنیاده باشقه بر طلبم یوقدر. العرض وطلب = تجـ. مبادلات تجاریه‌یی تشکیل ایدن وتقدیر قیمته اساس اولان ایکی فعل: ویرمه آلمه، فر. Offre et demande

طَلَبکار { صه. فا. ۱. طلب ایدن، دیلین، آرایان، جست[جو] ایدن: طلبکار رضای حق. ۲. [...]وکش، طالب، خواهشکر: اویله اسکی کتابلری طلبکارلرینه کوسترملی.

طَلَبه { سذ. جمـ. عر. فد: طالب. با: طالب.

طَلح { سذ. عر. نبا. صمغ آغاجی.

طِلَسم { سذ. عر. جمـ: طلسمات، طلاسم. ۱. کویا بر دفینه وسائره‌نك حفظی قوتنی حائز بر طاقم اشکال وترتیبات که مفتاحی بیلنمدکجه آچلمسی ممکن اولمازمش: مصالرده طلسمله چوق اهمیت ویریلوب مشکلجه کوریلن هر ایشی طلسمه حمل ایتمك اسکیلرك عادتی ایدی. ۲. مجـ. چاره، تدبیر، فوق العاده قوت وتأثیر: بونك طلسمی بولنه‌مدی، طلسمنی بوللی.

طِلَسملی { صه. طلسمی اولان، طلسمله یاپلمش، طلسمله طورور اولان: اوراده طلسملی بر اسکی قله واردر.

طَلع { سذ. عر. نبا. چیچکلرك مایهٔ ذریتی حکمنده اولان صاری توز.

طَلعَت { سذ. عر. ۱. یوز، وجه، روی، دیدار. ۲. حسن، جمال، نورانی ودلکشا چهره، روی دلارا: مشاهدهٔ طلعتی موجب انشراح قلوب اولدی.

طَلق { سذ. عر. [فا. «تلك» دن معرب] شفاف طاش صورتنده برمعدن که جام اعماله یارامقله برابر آتشه دخی طیانمدیغندن وکاغدکی ده مقاصله کسیلدیکندن صوبه‌نك قپو ودلیکلرینه قونور وبویله ایشلرده چوق قوللانیلیر.

طُلوع { سذ. عر. جمـ: طلوعات. ۱. طوغمه، بر کوکبك مشرقدن ظهوری: طلوع شمس، طلوع قمر، طلوع زهره. ۲. مجـ.

ظهور، حدوث، سنوح، صدور: اویله برفکر ذهنمه طلوع ایتدی؛ اویله بعض طلوعاته مظهر اولدی.

طُلوم طلومبه. با: طولوم، طولومبه.

طَلیعه سذ. عر. جه: طلایع. ع. اوکدن کیدوب یولی کشف ایدن ودشمنك احوال ومواقعی حقنده معلومات آلان عسکر، پیشدار، ایلری قول؛ طلیعه طابوری.

طَم یا طام. (ت) س. باقیر جلاسی، دوکمه باقیرك چرخدن چکیریلەرك جلا ایدلمسی؛ طم چرخی = بو جلایه مخصوص چرخ. || طم طاقیر قرمزی باقیر = زوکورتلکدن کنایه.

طَمار طماغ وسائره. با: طامار وسائره.

طَمث سذ. عر. ط. عادت کورمه، حیض.

طَمر (د) س. با: طامار.

طُمطُراق سذ. عر. لفظی طنطنەلی ودبدبەلی اولان، تلفظده پك پارلاق کورینن: طمطراق الفاظه آلدانوب معنایه دقت ایتمینلر واردر.

طُمطُراقلی صه. الفاظی طنطنەلی ودبدبەلی اولان، یالکز صورتا بلیغ وپارلاق کبی کورینن: طمطراقلی عبارەلره آلدانمق.

طَمَع سذ. عر. طویمازلق، چوق آرزو ایتمه، حرص، آج کوزلیلك: طمع ایتمك = چوق حرص وآرزو ایله ایستمك، آج کوزلیلك کوسترمك. || شهرت وشان طمعی = حرص جاه.

طَمَعاً ح. عر. حرص وطمعله، آج کوزلیلك سببیله: بیوکلکنه طمعاً او قاوُنی انتخاب ایتدیکم حالده چوروك چیقدی.

طَمَعکار صه. فا. ۱. حرص وطمع ایدن، آج کوزلی، طویماز: طمعکار آدم. ۲. مال ونقدی چوق سون، بخیل، حریص.

طَمَعکارلق س. ۱. آج کوزلیلك، حرص، طویمازلق. ۲. مال ونقدی چوق اسیرکەمه، بخل، خست.

طَمغا طمغالامق وسائره. با: تمغا وسائره.

طَمله طملامق وسائره. با: طامله وسائره.

طُمورجَق طمورجقلانمق وسائره. با: طومورجق وسائره.

طِن (ت) مه. معدنی برشیئك خفیف لکن کسکین سسنی تقلید وتصویر ایدر: طن ایتمك؛ طن طن اوتمك.

طُنا (د) س. با: طانه.

طِناب سذ. عر. جه: اطناب. چادیر ایپی، چادیرك قازیقلره باغلانان ایپلرینك بهری.

طَنّاز صه. عر. [«طنز» دن سمه.] هرکسله اکلنن، مستهزی.

طناز (ت) س. با: طیناز.

طَنبور سذ. عر. اوزون قوللی تام تللی وقارپوزلی بر جنس معروف چالغی: طنبور چالمق.

طَنبوره (ت) س. طنبور دینان تللی چالغینك دها مختصری یعنی دها آز تللی وپردەلیسی. — طنبوره کبی = پك طار وصیق قیافتدن کنایه اولور. || ایچم طنبوره کبی = غایت قارنم آج.

طَنبورەجی (ت) س. طنبوره دینلن چالغی‌یی یاپان آدم.

طَنبوری سذ. عر. طنبور دینلن چالغی‌یی چالمەده ماهر آدم.

طَنطَنه سذ. عر. شعشعه، دبدبه، حشمت: کمال طنطنه ایله شهره داخل اولدی.

طَنطَنەلی صه. شعشعەلی، دبدبەلی، حشمت وداراتله اولان، تکلفلی: طنطنەلی بر آلای ایله استقبال ایتدیلر.

طنغر (ت) مه. ۱. صحن وتنجره کبی شیئلرك ایتدیکی کورلدیلی سسی تقلید وتصویر ایدر واکثریا مکرر ویا طنغر منغر صورتنده قوللانیلیر: باقیرلر رافدن طنغرمنغر یووارلاندی؛ بن بابامك بشیکنی طنغر منغر صاللار ایکن. ۲. نقداً وپشین آقچه صایلمسنی تصویر ایدر: پارەیی طنغرطنغر ویردی.

طنغرداتمق (ت) فت. کورلدی ایله سس چیقارتمق، طنغردیسنی ایشیتدیرمك: جبده پارەیی طنغرداتمق قدر قباقلق اولماز.

طنغردامق (ت) فل. طنغردی ایتمك، معدنی

شیئلر كبی قوری وكورلدیلی بر
سس چیقارمق : صندیغك ایچنده
بر طاقم آلات وادوات طنغردا-
یوب طوریوردی .

طنغردی { (ت) س . معدنی شیئلرك كورلدیسی كبی
قوری وسسلی كورلدی : رافدن
قابلر بیوك بر طنغردی ایله یو-
وارلاندی .

طنغل { طنغلدامق ، طنغلدی . با : طنغر و سائره .

طنغه‌داق { (ت) مه . و هله بیوك بر كورلدی
ایله دوشمكی تصویر ایدر : طنغه-
داق بر شیء دوشدی .

طنلامق { یا طینلامق . (ت) فل . طن ایتمك ، طنین
انداز اولمق ، سس انعكاس ایدوب
بر مدت دوام ایتمك : كنارینه
اوریلنجه برخیلی وقت طنلادی .

طناز { (ت) ص . اصلا سس چیقارماز ، كورمه‌مزلكه
وایشیتمه‌مزلكه كلن : طناز ملائكه =
پك حلیم وسسسز آدم .

طنمق { یا طینمق . (ت) فل . سس چیقارمق ، برشیء سو-
یلمك : هیچ طنمدی ؛ سن طنمییور .

طنین { سذ . عر . سسك برمدت دوام ایدوب ایشیدلمسی ،
طنلامه ، چینلامه : چاكك طنینی
بر قاچ دقیقه صكره قولاغمزده
عكس ایدیوردی .

طنین انداز { ص . فا . [عر . طنین = چینلامه .
فا . انداختن = آتمق] طنین برا-
قان ، طنلایان ، چینلایان : چنغرا-
غك سسی اطرافه طنین انداز
اولیوردی .

طوار { (د) س . با : طاوار .

طواشی { سذ . عر . خادم آغا ، حرم آغاسی .

طواف { سذ . عر . ۱ . اطرافنی طولاشمه . ۲ . مناسك
حجدن اولدیغی اوزره كعبهٔ
شریفه‌نك اطرافنی طولاشمه :
طواف ایتمك ؛ طواف كعبهٔ
شریفه .

طواق { (د) س . با : دوواق .

طوال { (د) س . دمیر جروفی .

طوامیر { سذ . جم . عر . فد : طومار . با : طومار .

طوان { (ت) س . با : طاوان .

طوائف { سذ . جم . عر . فد : طائفه . با : طائفه .

طوب { (د) مه . طو ایله باشلار بعض تركجه
صفتلرك باشنه كلوب مبالغه وتأ-
كید بیان ایدر : طوب طولو .

طوبره { س . با : طوربه .

طوبی { حد . عر . نه كوزل ! زهی ! نه اعلا !

طوبی { سذ . عر . جنتده بر آغاج : شجرهٔ طوبی .

طوپ { (ت) س . ۱ . طوپلا-
نوب یووارلاق اولمش
شیء ، كره ، كوی : چوجقلرك
اویون اوینادقلری طوپ ؛ او-
زرنده ساكن بولندیغمز ارض
بر طوپدر . ۲ . قاتلانوب باغلا-
نمش وبردنك یا دسته وباغ حالنه
قونمش قماش وسائره : بر طوپ
بز ، چوخه ، كاغد ، شریت ،
غیطان . ۳ . باروت وكله ایله
طولدیریلوب آتیلان معروف
بیوك سلاح : قلعه طوپی =
یرلیسی ؛ صحرا طوپی = دوز یرل-
ده تكرلكله و متعدد حیوانله
نقل ایدیلان محاصره طوپی ؛ طاغ
طوپی = صارپ یرلرده استر
آرقه‌سنه بالتحمیل نقل اولنان
خفیفی . ۴ . طوپك آتلمسی ، بوشا-
نمسی و سسی : سلام طوپی ،
افطار ، سحور طوپی ؛ یانغین
طوپی . || طوپ آتمق = ۱ .
طوپ بوشاتمق . ۲ . مج . افلاس
ایتمك : بو صره‌ده بر چوق
صرافلر طوپ آتدی . || طوپی
آتمق = وفات ایتمك : فلان ده
طوپی آتدی . || طوپ آتیمی =
۱ . طوپك بركره بوشانمسی . ۲ .
طوپك آتدیغی كله‌نك واردیغی
منزل ، طوپ منزلی . || طوپ
آرابه‌سی = طوپك نقل اولنوركن
حمل اولندیغی ایكی تكرلكلی
آلچق آرابه . || طوپ آلتی = قلعه
میدانی ، بر قلعه طوپلرینك
حواله‌سی آلتنده بولنان آلچق
یر . || آلتین طوپ = قانرلی زرین
قدح (چیچك) . || آلتین طوپی =
پك كوزل كوچك چوجق .
|| طوپ انباری = اوچ كوكرته‌لی
كمیلرك ایكنجی كوكرته‌سی .
|| طوپ اوتی = قوری صیق .
|| طوپ اویونی = طوپ آتوب طو-
تمغله اویناتیلان اویون كه انواع
كثیره‌سی واردر . || طوپ چكرك =
آغر طوپله مجهز غانبوط سفینه-
سنك بیوجكی . || طوپه طو-
تمق = طوپله نشان آلوب كله

آتمق ، طوپله دوگمك . || قار طوپی = ١. قاری یووارلایه‌رق یاپدقلری بیوك یغین. ٢. بربرینه اوروب اوینامق ایچون الده صیقه‌رق یووارلادقلری قار . ٣. بر نوع چیچك . ٤. مج. بیاض طونبول چوجق. || طوپ كبی = بلا تردد ، همان . || طوپ یولنه كیتمك = هدر اولمق. == ص. ١. یووارلاق، مدور، كروی : طوپ صلاته ، طوپ آقاسیه ، طوپ چهره . ٢. بیغلمش، طوپلانمش، مجموع: طوپ یكون؛ هپسنی طوپ ایده‌لم. ٣. بتون، جمله، هپ: طوپی كلدیلر؛ طوپنی كوردك . ٤. غیر منتظم صورتده طوپلانمش : اثوابنی طور طوپ ایدوب بر كوشه‌یه آتدی. || طوپدن = جملةً ، بردن، مجموعاً، برلكده. || طوپ طوپوز = قیصه بویلی وطیقناز، طوپاج آدم.

طوپاج { (ت) س. ١. چوجقلرك قیرباجله دوندیردكاری مخروطی الشكل واوجنده سیوری بر چیوی بولنان تخته‌دن اویونجق، فرلداق نوعی، پرلانغچ. ٢. قابق كوركنك قاپغك ایچنده قالان قالین وطوپارلاق یری. == ص. قیصه وقالین اوله‌رق بیچیمسز : طوپاج آدم، طوپاج خیار .

طوپاج { یاخود طوپاز. (ت) س. [فر. Topaze] بر نوع صاری یاقوت، زبرجد.

طوپارلاق { (ت) ص. یووارلاق ، كله شكلنده اكی بویی بر : طوپارلاق آدم؛ طوس طوپارلاق بر چوجق. == س. طوپ آرابه‌سی مربوطاتندن اولان جبخانه صندیغی .

طوپارلامق { (ت) فتـ. ١. جمع ایدوب یووارلامق، طوپ ایتمك : خموری طوپارلامق. ٢. طوپلایوب طاقیله كوتورمك، برابرنده آلوب كیتمك : دشمن عسكرینی طوپارلایوب كیتدی؛ پیلی پرتیسنی طوپارلایوب دفع اولدی .

طوپاز { (ت) س. بكا : طوپاج .

طوپاق { (ت) س. ١. یووارلاق شیء، طوپ : بر طوپاق باغ . ٢. حیوان آیاغنك طوپوغی .

طوپال { (ت) ص. ١. بر آیاغی سقط یعنی دیكرندن قیصه ویامعلول : آقساق، اعرج، لنك : طوپال آدم؛ طوپال آت . ٢. آیاقلری حكمنده اولان قاعده‌لرندن بری قیریق: طوپال صندالیه، ماصه . ٣. سقط ، معلول، قصورلی : كور طوپال.

طوپالاق { (ت) ص. یووارلاق ، مدور ، كله شكلنده : طوپالاق آدم. == س. یووارلاق پنبوق دنكی : بر طوپالاق پنبوق . || طوپالاق آغاجی = خولان دینلن آغاج جنسی. || طوپالاق كوكی = خولبجان نوعی .

طوپاللامق { (ت) فل. طوپال یورمك. اقسامق: طوپاللایه‌رق كیدیوردی .

طوپاللانمق { (ت) فل. طوپال اولمق ، بر آیاغی سقط اولمق : بو محاربه‌ده طوپاللاندم .

طوپاللق { (ت) س. بر آیاغك دیكرندن قیصه ویا سقط اولمسی، اقساقلق، عرج .

طوپجی { (ت) س. طوپی قوللانان عسكر : طوپجی عسكری؛ طوپجی سواریسی؛ سیار طوپجی ؛ قلعه طوپجیسی؛ طوپجی دائره‌سی، رئیسی .

طوپجیلق { (ت) س. طوپی قوللانان عسكرك وظیفه‌سی : طوپجیلق خدمتی صنوف سائره‌دن زوردر .

طوپخانه { (ت) س. ١. عساكر منتظمه دن طوپجی صنفنك ادارهٔ مركزیه‌سی: طوپخانهٔ عامره (تأنیثی غلط مشهوردر)؛ طوپخانهٔ عامره مشیری = بودائرهٔ جلیله‌نك باشی . ٢. دولته عائد طوپ فابریقه‌سی: طوپخانهٔ عامره اعمالاتی .

طوپخانه‌لی { (ت) ص. طوپخانه‌یه یعنی عسكرك طوپجی صنفنه منسوب (ضابط وسائره) .

طوپراق { (ت) س. ١. كرهٔ ارضك اوزرینی قاپلایان مادهٔ صلبه كه صو ایله قاریشدیغنده چامور اولور و قورودیغنده بر مقداری توز حالنه كچر، تراب، خاك : طوپراغی ایشلمك؛ قوری طوپراغك اوزرینه یاتمق؛ قره طوپراقلره كچمك؛ طاش طوپراق آلتنده یاتمق. ٢. یر ، ارض ، زمین ، مملكت : روم ایلی طوپراغی، آناطولی طوپراغی. ٣. اراضی جنسی، زرع اولنان یرك نوعی : بورانك طوپراغی پك منبتدر. ٤. یر،

اراضى، مستغلات : طوپراق صاحبى؛ بوراده صاحبسز طوپراق يوقدر. || طوپراق باصديى = بريره كيرن آدم ويا اشيادن آلنان دخوليه رسمى، قدوميه. || بابا طوپراغى = مسقط رأس، وطن اصلى. || قره طوپراق = مزار. || قورى طوپراق = بر شئ دوشنمه مش ير : قورى طوپراقده ياتمق. = صه. ١. طوپراق ويا چامور دن معمول : طوپراق دستى؛ طوپراق تنجره. ٢. طوپراق قبيلندن وياطوپراق رنكنده، ترابى : طوپراق بويا. ٣. دوشمه سز، قالديرمسز، قورى طوپراقدن عبارت : طوپراق صوقاق؛ طوپراق اوطه.

طوپراقلامق { (ت) فتـ . (آتش وساژه يى) طوپراقله اورتمك، اوزرينه طوپراق چكمك .

طوپلاتمق { (ت) فتـ . جمع ايتديرمك، بريره كتيرتمك، ديوشيرتمك : اوزوم طوپلاتمق خواجه يه يارين چوجقلرى مكتبه طوپلاتملى.

طوپلاشمق { (ت) فشـ . بريره جمع اولمق، برلكده اجتماع ايتمك. = فل. ١. اشياسنى طوپلايوب حاضرلانمق. ٢. ياغمورى يومرى اولمق .

طوپلامق { (ت) فتـ . ١. بريره كتيروب طوپ ايتمك، جمع ايتمك، ديوشيرمك : قويونلرى طوپلامق؛ شاكردانى مكتبه طوپلامق. ٢. صارمق، چكمك، قالديرمق : صاچلرى، اتكلرى طوپلامق. ٣. بريكديرمك، ادخار ايتمك : بر چوق پاره، بر بيوك ثروت، بر طاقم اسكى كتابلر طوپلامش. ٤. قاتلامق : شو بوغچه يى، يتاقلرى طوپلايك . ٥. جلب و دعوت ايتمك، چيغرمق : بتون احباسنى طوپلادى. ٦. كسوب ديوشيرمك، اقتطاف ايتمك : اوزوم، كراز طوپلامق. || آقچه، پاره طوپلامق = اعانه دفترى آچمق. || عسكر طوپلامق = عسكر يازوب سلاح آلتنه آلمق . || عقلنى باشنه طوپلامق = اويانمق، تنبه، انتباه ايتمك، غفلتدن قورتلمق. || كنديني طوپلامق = ١. اييلشمك : ايجه كنديني طوپلادى. ٢. عقلنى باشنه ديوشيرمك : كنديني طوپلايوب پاره سنى كيمك چالديغنى درخاطر ايتدى .

طوپلانلمق { (ت) فل. بريره كلمك، جمع اولمق، اجتماع واقع اولمق : مكتبه ساعت قاچده طوپلانيلير ؟ بوكون طوپلانيله جقدر .

طوپلانمق { (ت) فل. ١. بر يره كلمك؛ تجمع، اجتماع ايتمك : شاكردان درسخانه يه طوپلاندى؛ بوكون مجلس طوپلانه جقدر . ٢. بريكمك، چوغالمق، تراكم ايتمك : باشمه قان طوپلاندى؛ اعانه دن بر خيلى آقچه طوپلاندى . ٣. چكيلوب طارلاشمق ، صيقيلاشمق : بو چوخه ييقاندقجه طوپلاندى . ٤. اتكلرينى چكه رك واثوابنى ايليكليه رك اوپله اوتورمق : معلمك حضورنده طوپلانوب اوتورمق شرطدر. ٥. ايشلرينى تسويه ايدوب يولنه قومق، ايشلرينى پريشانلقدن وطاغينقلقدن قورتارمق : بر آز طوپلانه لم ده بر اكلنجه يا په لم . ٦. سميرمك، سمن پيدا ايتمك، ضعف وآريقلقدن قورتلمق : اورانك هواسى يارادى ايى طوپلانمش . = فجـ. ١. بر يره كتيرلمك، جمع وتحشيد ايدلمك : رديفلر طوپلاندى . ٢. ديوشيرلمك، صارلمق، قاتلانمق : ياتاقلر، بوغچه، چماشير طوپلاندى .

طوپله { (ت) سـ. اوچ پارمقلى خرمان يابه سى .

طوپلى { يا طوپلو . صه. ١. بر اوجنده بر باشى، بر طوپى، بر يووارلاغى اولان : طوپلى ايكنه، طوپلى چادير . ٢. طوپلانمش، منتظم، طاغينق وپريشان اولميان : ديرلى طوپلى قادين؛ طوپلى دائره . ٣. اتكلرينى طوپلايوب اثوابنى ايليكليه رك تربيه لى طوران ، مؤدب : طوپلى چوجق ، طوپلى طور. ٤. سميز، سمن كتيرمش، آريقلقدن قورتلوب سميرمش : كنديسنى بودفعه طوپلى كوردم. = سـ. طوپلى ايكنه، برشئ ايليشديرمكه مخصوص آرقه سى باشلى ايكنه : بر طوپليكز وارميدر ؟

طوپوز { (ت) سـ. [معربى : دبوس] اوجى طوقماقلى صوپه دن عبارت اسكى حرب آلتى. || مجـ. قيصه وقالين آدم. || طوپوز آلتنده = كرهاً، قهراً، جبراً .

طوپوق (ت) س. ١. آیاغك بالدیره ربط اولندیغی یرده‌کی مفصلك تشکیل ایتدیکی یومری، کعب : آبدستده آیاقلری طوپوقلرینه دك ییقامق اقتضا ایدر؛ طوپوق کمیکی، سیکیری. ٢. چای آغزینك برآز آچیغنده قومدن بریکن سد : چای طوپوغی. ٣. مج. دیرك وسرنلرك الك آشاغیسی؛ اوکورغه طوپوغی = کمی اومورغه‌سنك قیچ طرفده‌کی نهایتی. || طوپوق چالمق = (آت) یورورکن طوپوقلرینی بر برینه چارپدیرمق. ||چامور طوپوقلره چیقمق = سوقاقلرده چوق چامور بولنمق.

طوت (د) س. [تحریك اولندقده (ت) سی (د) اولور.] معروف میوه‌که بیاض وسیاه‌وپنبه‌سی اولور و یاپراغیله ایپك بوجکلرینی بسلرلر : عر. توت وفا. تود دیرلر : آق طوت، قره طوت؛ طوت شروبی. || طوت آغاجی = بو میوه‌یی ویرن شجر. || آهو طودی = قرمزی آغاج چیلکی. || دیکن طودی = بوکورتلن میوه‌سی.

طوتار و طوتاریق. (ت) س. [«طوتمق» دن] ١. وقتلی وقتسز و خبرسز طوتان خسته‌لق، صرعه : طوتاری واردر. ٢. مج. فوق‌العاده عناد وحدت. [استانبولده اکثریا «طوتاریق» قوللانیلیر.]

طوتاراق (ت) س. آتش طوتیشدیرمغه مخصوص قاو، چیرا، کبریت وسائره، طوتیشدیروق.

طوتاریق (ت) س. با : طوتار.

طوتاش (ت) ص. ١. بتیشك، متصل، یاقین. ٢. صیق، طوق.

طوتام (ت) س. ١. طوته‌جق یر، قولب، قبضه. ٢. برکره ده و بردن طوتیله‌جق مقدار : بر طوتام اوت، برطوتام طوز. ٣. برآوج ایچی طولی اولان : برطوتام صقال. ٤. حال، طور، روش : خسته‌لغك طوتامی.

طوتامق (ت) س. ١. طوتیلان اصول، مسلك، مشوار، ثبات، حال وطورده اطراد : او آدمك طوتامغی یوقدر. ٢. طوتیله‌جق قولب، صاپ.

طوتامقسز (ت) ص. مسلکسز، دوامسز، ثباتسز، اطرادسز.

طوتاملامق (ت) فتـ. آوجله طوته‌رق اولچمك، قاچ طوتام اولدیغنی اولچمك.

طوتدیرمق (ت) فتـ. ١. اخذ وقبض ایتدیرمك، ال طوقندیرمق، مس ایتدیرمك : او کندی اشیاسنی کیمسه‌یه ال ایله طوتدیرماز. ٢. اخذ وتوقیف ودردست ایتدیرمك : خیدودلری طوتدیردیلر؛ لالاسنه قوش طوتدیرمش. = فل. باشلایوب دوام ایتمك، کسمه‌مك، اصرار ایتمك : ایسترم ده طوتدیردی؛ بر اوکسورك طوتدیردی.

طوتساق (ت) ص. [«طوتمق» دن] حربده اسیر طوتلمش، اسیر حرب.

طوتساقلق (ت) س. حرب اسیرلکی، اسارت.

طوتشدیرمق (ت) فتـ. ١. بربرینه طوتدیرمق : ال اله طوتشدیرمق. ٢. ایلیشدیرمك، بیتشدیرمك : بونك ایکی کنارینی طوتشدیرملی. ٣. غاوغا ایتدیرمك، منازعه ومضاربه‌یه سوق ایتمك : اونك مقصدی بزی طوتشدیروب اوزاقدن سیر ایتمکدر. ٤. آلولندیرمك، شعله‌لندیرمك، اشعال ایتمك : شو اودونلری طوتشدیرملی. ٥. صیقشدیرمق، اصوللله‌جق ویرمك، الینه براقمق : بر مجیدیه طوتشدیردی؛ الینه برقاچ غروش طوتشدیردی.

طوتشمق (ت) فتـ. ١. بربری طوتمق، بربرینه ایلیشوب طوتنمق، تماس ایتمك : ال اله طوتشدیلر. ٢. غاوغا و منازعه ایتمك، مجادله و مضاربه ایلمك : اونلر عاقبت طوتشه‌جقلردر. = فل. ١. آلولنمك، پارلامق، اشتعال، التهاب ایتمك: آتش طوتشدی؛ اوجاق طوتشمش. ٢. باشلامق، کیریشمك، تشبث ایتمك : غاوغایه، یازی‌یه طوتشدی. = فتـ. ١. برلکده طوتمق، بر یره کتیرمك، تماس ایتدیرمك : ال طوتشمق. ٢. باغلامق، عقد ایتمك : یادس طوتشمق؛ بحث طوتشمق. ||اتکلر طوتشمق = چوق تلاش ایتمك، ناچارقالوب نه‌یاپه‌جغنی شاشیرمق.

طوتشمه (ت) س. طوتشمق ایشی. با : طوتشمق.

طوتغون { (ت) صه. با: طوتقون.

طوتُق { طوتقاق. با: طوتوق وسائره.

طوتقال { (ت) سه [«طوتمق» دن] بعض موادعضویه زلالندن چیقاریلان یاپیشدیریجی ماده؛ بالیق طوتقالی = الماسیه اعمالنده قوللانیلان خاص و شفاف جنسی.

طوتقالامق { (ت) فته. طوتقاله یاپیشدیرمق، طوتقال سورمك.

طوتقالی { (ت) صه. طوتقال سورلمش، طوتقال ایله یاپیشدیرلمش.

طوتقون { (ت) صه. ۱. طوتلمش، مضبوط، مأخوذ. ۲. دوچار، گرفتار، دوشکون، مبتلا، دلداده: اوآدم بوعلته طوتقوندر؛ زواللی عادی بر آفته یه طوتقوندر. ۳. اعضاء بدنی طوتلمش کبی سربست اولمیان، بطیء الحرکه، جست وچالاك ضدی: طوتقون آدم. ٤. سربست ایشلمین، سرعت وسهولتله سویلمین: دیلی، افاده‌سی طوتقون. ٥. فلج ونزوله دوچار، منزول، مفلوج: طوتقون براختیار. ٦. طوتلمش، مکسوف، مخسوف، منکسف، منخسف: طوتقون کونش، آی. ۷. طیقانمش، مسدود: طوتقون صویولی. = سه. ۱. دوچار و گرفتار اولمه، دوشکونلك، ابتلا: طوتقون ویرمك = گرفتار اولمق. ۲. طوتلمه، کسوف، خسوف: کونش، آی طوتقونی. ۳. طورغونلق، طیقانمه، انسداد: صو یولی طوتقونی.

طوتلمق { (ت) فل. مجه. ۱. اخذ وقبض اولنمق، گرفتار اولمق: کیك زور طوتلیر. ۲. ال طوقنلمق، مس ایدلمك: کتاب اویله طوتلماز؛ ییلان ال ایله طوتلماز. ۳. اخذ وتوقیف اولنمق، دردست ایدلمك، یاقه‌یی اله ویرمك: خیدود طوتلدی؛ بوقوش طوزاقله طوتلیر. ٤. آلیقونمق، توقیف وتأخیر اولنمق: انسان یولدن طوتلماز. ٥. کرالانمق، عهد ومقاوله آلتنه آلنمق، خدمته کیرمك: بواو طوتلدی‌می؟ سزك طوته‌جغکز آشجی طوتلمش. ٦. طیقانمق، سد اولنمق، مسدود اولمق: بوری، صویولی طوتلدی. ۷. فلج ونزولدن ویا صانجیدن ایشلمز ویا حرکت ایتمز حاله کلمك: صاغ قولم طوتلدی؛ باجاقلری بسبتون طوتلمش. ۸. قیصلمق، مخنوق اولمق، سسی چیقه‌مامق: سسم، بوغازم، دیلم طوتلدی. ۹. منکسف ویا منخسف اولمق: کونش، آی طوتلدی. ۱۰. آلنمق، کوجنمك، منفعل اولمق: بن بوکا طوتیلرم. ۱۱. صایلمق، مقبول ومعتبر اولمق، داخل حساب اولمق: بوسوز طوتلماز: بواویون طوتیلیرمی؟ ۱۲. دعوی ومباحثه ده مغلوب اولمق، دعوایی غائب ایتمك: اونهایت طوتلدی: کندی اقراریله طوتلدی. ۱۳. عاشق ومبتلا اولمق: قادینه طوتلمق ایی برشی دکلدر.

طوتلمه { (ت) سه. طوتلمق ایشی. با: طوتلق.

طوتمق { (ت) فته. ۱. ال ایله قبض ایتمك، اله بولندیرمق: شوایپی طوت. ۲. یاقه‌لامق، اخذ وتوقیف ایتمك، اله کچیرمك: برقوش طوتدم؛ خیدودلری طوتدیلر. ۳. ال طوقندیرمق، مس ایتمك: شو ماشه‌یی طوتما یاقار؛ بوکتابی آبدستسز طوتمامالی. ٤. تحت ضبط وتصرفنده بولندیرمق، صاحب ومالکی اولمق: اوچفتلکی شمدی کیم طوتیور؟ ٥. تحت نکاحنده بولندیرمق، زوجی اولمق: اونك بیوك قیزینی فلان طوتیور. ٦. رعایت ایتمك، مرعی طوتمق: اوروج، پرهیز طوتمق. ۷. طوقنمق، باشه اورمق، سرسم ویا سرخوش ایتمك: سزی دکیز طوتیورمی؟ بوشراب بنی چوق طوتیور. ۸. ضبط واشغال ایتمك، قاپلامق: بوقناپه چوق یر طوتیور؛ بردومان اورته‌لغی طوتدی. ۹. کرالامق، استیجار ایتمك: براو، برآت، برآرابه طوتمق. ۱۰. قپامق، سد ایتمك: برقیا بووارلانوب یولی طوتدی. ۱۱. عد واعتبار ایتمك، نظریله باقمق: بونی برشرف طوتیور؛ کندیسنی فقیر طوتیور. ۱۲. فرض ایتمك: طوته‌لم که کلدی؛ بوده اولدی طوتك. ۱۳. باشلامق، شروع، بدأ ومباشرت ایتمك: ایشی یولیله طوتمق. ۱٤. صاقلامق، حفظ ایتمك: عقلنده طوتمق؛ کین طوتمق. ۱٥. ضبط ایتمك، حقندن کلمك، حبس ایتمك، براقمامق: کندینی طوتمق؛ دیلنی طوتمق؛

نفسنی طوتمق. ١٦. قوللانمق، استخدام، استعمال ایتمك : اوشاق، سودینه، خواجه طوتمق؛ آت آرابه طوتمق. ١٧. احاطه، ضبط واستیلا ایتمك، قاپلامق : صیت وشهرتی عالمی طوتدی. ١٨. حساب ایتمك، صایمق : بونی قاچه طوتیورسکز؟ خدمتجیلرك ایتدکلری زیانلری معاشلرینه طوتانلر واردر. ١٩. قبول ایتمك، دیکلمك : سوز طوتمق؛ نصیحت طوتمق. ٢٠. ثبات ودوام ایتمك : سوزینی طوتمق. ٢١. انتساب وسلوك ایتمك، کیرمك : بریول، برایش، بر صنعت طوتمق. ٢٢. هدف اتخاذ ایتمك، اورمق : طوپه، تفنکه، طاشه طوتمق. ٢٣. مشغول ایتمك، اشغال ایتمك : لقردی یه طوتمق. ٢٤. عارض اولمق، یاقه لامق، مسلط اولمق : صیتمه طوتدی؛ کوکسم طوتدی؛ بی بنه صیزیلر طوتدی. ٢٥. ذهنه قومق، عقلا دوشونمك، قورمق : نیت طوتمق، یادس طوتمق، بحث طوتمق. ٢٦. آچمق، قوللانمق : اورتو، یاشمق، شمسیه طوتمق. ٢٧. بروجه وصورتله باشلامق، بریولده بدأ ایتمك : ایشی اوزون، بیوك، چوق مصرفلی طوتمق. ٢٨. یاپمق، حاضرلامق، قورمق، بسلمك، یتیشدیرمك : خمور، ایپك بوجکی، مایه، ترشی طوتمق. ٢٩. باغلامق، ویرمك، حاصل ایتمك : دانه، تخم، چیچك طوتمق. ٣٠. بورسه‌ده برمالك ویا اسهامك فیئاتنی محافظه ایتمك : قهوه دها دوشه‌جکدی اما بورسه ده طوتدیلر. = فل. ١. ایی حالده اولمق، قوللانلمق، وظیفه‌سنی ایفا ایتمك، صاغلام اولمق : الی آیاغی طوتیور؛ هیچ بر یرم طوتمیور. ٢. آغرمغه باشلامق : باشم طوتدی. ٣. کوکلشمك، تمللشمك، کوك صالمق؛ تلی صاغلاملاشمق : دیکدیکمز آغاجلر طوتمدی؛ او کوپرینك دفعاتله اساسی وضع اولندیغی حالده هیچ بردفعه طوتمدی. ٤. ایشلمك، کچمك، تأثیر ایتمك : بوبویا طوتماز؛ بومرکبله مهر ایی طوتار. ٥. اویمق، موافق کلمك، اویغون ومتناسب اولمق : بوفس طوتمدی؛ بو عباره اوست طرفنی طوتمیور. || آغز طوتمق = کوزه‌لك ایتمه‌مك. || آغز یله قوش طوتمق = محاله مقتدر اوله‌جق قدر اثر درایت کوسترمك. || ال اوستنده طوتمق = فوق العاده اکرام واعزاز ایتمك. || الی طوتمق = امساك ایتمك، ال اوزاتمامق. || اوزون طوتمق = لقردی یی اوزاتمق. || خور (خوار) طوتمق = یپراتمق، فنا قوللانمق. || خوش طوتمق = حسن معامله ایتمك. || سوز طوتمق = دیکلمك. || سوزینی طوتمق = سوزنده ثبات ایتمك. || شاهد طوتمق = برینی بر ایشده اشهاد ایتمك. || طاماری طوتمق = عناد ایتمك. || طرف طوتمق = برینه طرفدارلق ایتمك. || اقفا طوتمق = طارغینلقله کبر وعظمت کوسترمك. || قولاق طوتمق = قولاق ویرمك، احاله سمع اعتبار ایتمك. || کوز طوتمق = کوزه ایی و شایان قبول کورنمك. || لقردی یه طوتمق = برینی لقردی ایله اشغال ایتمك. || یاقه‌سنی طوتمق = توقیف ایتمك. || یاقه‌سندن طوتمق = مؤاخذه ایتمك. || یر طوتمق = ١. ایشه یارامق. ٢. یر ضبط و اشغال ایتمك. || یرینی طوتمق = مقامنه قائم اولمق. || یوز طوتمق = ١. توجه ایتمك، بر ایشه طوغری طوغریلمق : ایلکه یوز طوتدی؛ ترقی یه یوز طوتدی. ٢. محجوب اولمامق، برینك یوزینه قارشی سویلیه بیلمك : سویلکه یوزم طوتمیور. || یول طوتمق = بر یوله، بر مسلکه سالك اولوب کیتمك : اوده بو یولی طوتمش.

طوتمه (ت) س. طوتمق ایشی. | با : طوتمق.

طوتمامش (ت) ص. قوللانلمامش، غیر مستعمل، جدید : طوتمامش (طوتلمامش) یاشمق.

طوتنمق (ت) فت. ١. کندی وجودی اوزرینه قومق، اورتمك، صارمق، باغلامق : یاشمق طوتنمق؛ فوطه طوتنمق. ٢. قوللانمق، استعمال ایتمك : اوستره طوتنمق. ٣. کندی اوستنه طوتمق : سلوك طوتنمق. = فل. طوتوب یاپیشمق، صارلمق، آصلمق، تمسك وتوسل ایتمك : یارمقلغه، نردبان طرابزاننه، دیرکه طوتندی.

طوتنمه (ت) س. طوتنمق ایشی. | با : طوتنمق.

طوتو { (ت) سـ. ١. یا طرتی. بحثه قونیلان شیء، او-
گدول. ٢. رهن، ترهین اولنان
شیء: طوتو ویرمك.

طوتوق { (ت) صـ. ١. جست وچالاك اولمیان، بطیء،
آغر: طوتوق آدم. ٢. نزول
اصابت ایتمکله سربست حرکت
ایده‌مین، مفلوج، منزول. ٣.
محجوب، اوتانغاج. ٤. قیصیق،
طوتلمش: طوتوق سس. ٥.
طوتلمش، مسدود: طوتوق یول،
بوری. = سـ. یوزه طوتیلان
شیء، یاشمق، حجاب.

طوتوقلق { (ت) سـ. ١. آغر-لق، بطائت. ٢.
منزولیت، مفلوجیت. ٣. اوتا
نغاجلق، محجوبیت. ٤. سس
قیصیقلغی. ٥. طوتله، طیقانمه،
مسدودیت.

طوتوم { (ت) سـ. ١. سماق. ٢. تق. قورلمش ترشی
وسائره.

طوتوم { (ت) سـ. معامله، حر-کت، طور.

طوته { حـ. محسوب اوله‌رق: بورجه طوته شوقدر
آقچه ویردی.

طوج { (ت) سـ. با: تونج.

طوداق { (د) سـ. ١. آغزك اوست وآلت کناری،
شفه، لب: آلت طوداق، اوست
طوداق؛ کراز، مرجان طوداق.
٢. مج. کنار، برشیئك آغزینك
کناری، لب: دکیز طوداغی. ||
طوداغنی ایصیرمق = حیرتده قالمق.
|| طوداق بوکمك = اغلامسیمق.
|| طوداق چاتلامق = محزون و
مکدر اولمق. || طوداق چو-
قوری = اوست طوداغك اولوغی.
|| دلبر طوداغی = خوردن یاپیلیر
برنوع طاتلی. || طوداق صار-
قتمق = صو موررتمق. || طوداق
طوداغه = لب برلب (اوپشمك).
|| طوداغندن قان طاملار =
قرمزی کوزل طوداقلی. || کراز
طوداق = بر دلبرك لعل رنك
کوزل طوداغی. || طوداق یار-
لمق = بردن بره پك قورقمق.

طوّر { (ت) مه. «طو» ایله باشلار بعض تر. صفتلرك باشنه
کلوب مبالغه وتأکید بیان ایدر:
طورطوپ.

طوّر { (ت) سـ. آغ، اورکو. = صـ. آغ واورکو صورتنده
یاپلمش: طورطاقیه؛ طورقوشاق.
|| طورآغ = اوفاق کوزلی بالیق
آغی. [بیوك کوزلیسنه « فانیه »
دیرلر.] || طورکیسه = ایکی اوجی
قپالی واورته‌سی یاریق اورمه
کیسه.

طور { (د) حه. [« طورمق » فعلنك امر صیغه‌سیدر]
بکله، یاواش: طور باقه‌لم.

طور { (ت) صـ. کمال بولمامش، عجمی، خام، طری (کنج
آدم یاخود حیوان).

طور { سذ. عر. طاغ، جبل. ذ. = سخذ. طور سینا
دینلن مشهور طاغ که حضرت
موسی (عم) ك وحیه نائل او-
لدقلری محلدر.

طَور { سـذ. عر. جـ: اطوار. ١. صورت حرکت، حال،
ادا، طرز: طوری هیچ خوشمه
کیتمیور؛ اطوار مخصوصه‌سی وار-
در. ٢. تر. یاپمه و ساخته حال
و حرکت، عظمت، کوستریش:
بو آدمك طوری هیچ چکیله‌مز؛
آرتق اونك ده اطوارندن چکلمز.

طوراج { (د) سـ. [عر. «دراج» دن] بر جنس سـو-
کلون. [عربیده چیل دیمکدر.]

طوراق { (د) سـ. [«طورمق» دن]. ١. طوریله‌جق،
طوریلان یر، مقام، مکان. ٢.
مسکن، مأوی. ٣. دمیر یول
قطاری ومنزل آت وآرابه‌سی
وسائره‌نك طوردیغی یر، منزل،
موقف، استاسیون. ٤. قرآن
کریمك وقف یری وبو یرلرده مرکب
ویا یالدیزله رسم اولنان اشارت.
|| طوراق اوتی = برجنس نبات.
|| طوراق یری = استراحت ومکث
وآرام محلی.

طوّراق { (ت) کومور یاقد-قلری طوپراق کومبلتی
وچقوری.

طوراقلامَق { (د) فل. لقردی سویلرکن ترددله
طوتوقلق کوسترمك، کسیك
کسیك سویلمك: پك طوراقلا-
یه‌رق سویلیوردی.

طوّرامان { (ت) صـ. ایری وجاهل سرکش کنج، تربیه
و ظرافتدن بیبهره قبا کنج
ایریسی.

طوران { (د) صـ. ١. قیملدا-نمیان، غیر متحرك،
ثابت، ساکن. ٢. بولنان، مو-
جود، کائن، قائم. || طوروب
طوران = ظاهر وعیان، بدیدار.

|| معده‌ده طوران = هضم اولنماز، هضمی زور، ناگوار.

طوْرانمق { طوراندیرمق و سا. ئره. با: طاورنمق وسائره.

طوْربه { (ت) س. [اصلی «طوبره» اولسه‌ده آرتق اوا‌لالی محافظه‌ده معنا یوقدر] ۱. قیلدن اولمیان کوچك چوال، بیوك کیسه: آربه، شکر، اون طوربه‌سی؛ دیلنجی طوربه‌سی. ۲. صو ویا غازی حاوی اوله‌رق بدنك بر طرفنده حاصل اولان صارقیق شیش واور: بوگرنده برطوربه پیدا اولمش. ۳. خصیه ظرفی: طوربه‌سی شیشمش.

طوْربه‌لی { (ت) ص. طوربه‌سی اولان، طوربه طاشیان: طوربه‌لی دیلنجی.

طوْربه‌لانمق { (ت) فل. طوربه کبی کوشیوب صارقمق.

طورپ { (ت) س. [اصل تر. آجیرغه.] صلاته‌سی یاپیلان واشتها آچمق ایچون یمك آره‌سنه ینن یاقیجی بر کوك که انواع کثیره‌سی اولور: طورپ صلاته‌سی، رنده‌سی. || اشك طورپی = یبانی جنسی؛ بایرطورپی = ایری واوزونجه بیاض جنسی؛ فرنك طورپی، کراز طورپی = طوزه باتیریله‌رق ینن قرمزی کوچك جنسی؛ کستانه طورپی = سیاه کوچك دانه‌لیسی. || باغ طورپی = قولزه. || یبان طورپی = فجل بری. || مج. طورپ کبی = پك صاغلام وقوی.

طوْرپید { یاخود طورپیدو. س. [انکا. -Torpid, tor pedo] بح. دشمن سفائننی دلوب غرق ایتمکه مخصوص باروتله مملو دکیز لغمی. || ثابت، تدافعی طورپیدو = بوغاز و لیمانلری سد ایتمکه مخصوص الکتریقلی دکیزلغمی. || سیار، تعرضی طورپیدو = بوغازلرده بولنان ومخصوص بو ایش ایچون یاپیلان سفائندن دشمن سفائنی اوزرینه آتیلانی که مصادمه طپه‌سیله مجهزدر. || طورپیدو بوط، طورپیدو غانبوط = سیار طورپیدولری انداخت ایتمکه مخصوص سفائن انواعی. || تحت البحر طورپیدو بوط = صویك آلتنده وکورینمکسزین سیر ایدوب دشمن سفائننه تقربله سیار طورپیدو آتان کمی. || یرلی، سیار، تحت البحر طورپیدو؛ طورپیدو قوغانی = بونی انداخت ایدر آلت؛ طورپیدو استنبوطی، سفینه‌سی = طورپیدوبی سوق ایدن کوچك سفینه؛ طورپیدو فیلوسی = طورپیدو سفائندن مرکب فیلو؛ طورپیدو چکر = طورپیدوبی بطال ایتمکه مخصوص سفینه.

طورپیل { س. [فر. Torpille] بح. با: طورپید.

طورتی { (ت) س. بعض مایعاتك دیبنه طوران قوبوشیء، فا. درد، عر. ثفل، چوکلك، چوکندی، بوصه: شراب، یاغ طورتیسی؛ طورتیسی قالمش: قهوه طورتیسی = تلوه؛ اوزوم طورتیسی = جیره.

طورتیلی { (ت) ص. چوکلکی و بوصه‌سی اولان، براق اولمیان، تصفیه اولنمامش، بولانیق: طورتیلی شراب، یاغ.

طوردیرمق { (د) فتـ. ۱. قائم و مرکوز ایتمك، طورور حالده بولندیرمق، اقامه ایتمك: یرنده، آیاقده طوردیرمق؛ مناره‌یی، قبه‌یی طوردیرمق. ۲. بکلتمك، توقیف ایتمك: اونی دها بر مدت یرنده طوردیرملی. ۳. آیاقده طورمغه آلیشدیرمق: چوجغی طوردیرمق.

طورشمق { (د) فل. قارشی‌قارشی کلوب بر ایشه مباشرت ایتمك، مباحثه‌یه، جنکه کیریشمك.

طورشی { (ت) س. با: ترشی.

طورطوت { (ت) س. ضبط وربط، اطاعت، انقیاد.

طورغای { (ت) س. برنوع بیوك چایر قوشی، طویغار نوعی.

طوْرغو { یا طورغی. (ت) س. پك اوفاق سرچه قوشی نوعی.

طورغورمق { (د) فتـ. طوردیرمق. مر. با: طوردیرمق.

طورغون { (د) ص. ۱. طوران، قیملدانمیان، غیر متحرك، ساکن، راکد: طورغون صو، طورغون هوا. ۲. جست وچالاك اولمیان، بطیء، کوشك، آغر: پك طورغون آدمدر. ۳. یورولوب بیقمش،

اوصانمش، فتور کتیرمش، یور-
غون. ٤. روحسز، حرکتسز:
آلیش ویریش پك طورغوندر.

طورغونلق { (د) س. ١. عدم حرکت، سکون،
رکودت: هوانك طورغونلغی.
٢. کوشکلك، بطائت، آغرلق:
او طورغونلقله خدمت کوره‌مز.
٣. بیقندی، اوصانج، فتور،
یورغونلق: بر طورغونلق
واردر. ٤. روحسزلق، حر-
کتسزلك: تجارتك طورغونلغی.
٥. حیرت، وله، شاشه قالمه:
انسانه طورغونلق کلیر؛ اجرام
سماویه‌نك عظمت وانتظام حرکتی
عقللره طورغونلق کتیریر.

طورفنده { طورفنده‌لق و سا-
ئره. با: ترفنده
وسائره.

طورفه { ص. با: طرفه.

طورلاق { (ت) ص. ١. کنج
وخوواردہ عجمی:
طورلاق آدم. ٢. آلیشمامش،
خرکله (آت): هیچ یوقدن
طورلاق یکدر.

طورلامق { (ت) فتـ. طوپلا-
مق، دیوشیرمك،
بوغچه‌لامق، پاکت یاپمق. مر.

طورلمق { (د) فل. ١. سوزلك،
چوکمك، طوروب
طورتیسی دیبه چوکمك: صو
طورلسون. ٢. مکث و قرار
اولنمق، توقف ایدلمك: بوراده
بش اون کون طورلمق اقتضا
ایده‌جکدر.

طورلوق { (ت) س. ١. طوپراق
کلبه. ٢. کومور یاقد-
قلری چقور، طورلاق.

طورمق { (د) فل. ١. اوینامامق،
حرکت ایتمه‌مك،
سکون، سکونتده بولنمق: پرنده
طورمق؛ آیاقده طورمق. ٢.
حرکتی کسمك توقف ایتمك: بزم
اوکمزه کلنجه طوردی؛ آرابه،
آت طوردی. ٣. بولنمق، قالمق،
بر قرار اوزره اولمق، دوام
ایتمك، موجود وباقی اولمق: سزك
آشجی طوریورمی؟ او کتابلر
بنده طوریور؛ دنیا طوردقجه؛
آج طورمق. ٤. بکلمك، صبر
ایتمك: طورك برآز؛ طوره-
میورم. ٥. حرکتسز قالمق،
راکد اولمق: صو طوره‌طوره
بوزیلیر. ٦. اوتورمق، اقامت
ایتمك، ساکن و مقیم اولمق:
شمدی نره‌ده طوریورسکز؟
٧. شاشمق، بهت وحیرته طالمق،
قالمق: بونی ایشیدنجه طوردی.
٨. راحت اوتورمق، تلاش و
کورلدی ایتمه‌مك: هیچ طور-
میور. ٩. ثبات، دوام ایتمك:
سوزنده طورمق؛ بر حالده، بر
قرارده طورمق. ١٠ چکمه‌مك،
ایلریله‌مك، ایلیشوب قالمق:
معده‌یه، بوغازه طورمق. ١١.
ایشلمه‌مك، قالمق: ساعت، ماکینه
طورمش. ١٢. دیکلمك، کسلمك:
یاغمور، روزکار طوردی. ١٣.
مکث وآرام ایتمك: بوراده بر
ایکی ساعت طوره‌لم. ١٤. دو-
شمك، قونمق: ماصه‌نك اوزر-
ینه توز طورمش. ١٥. صیغهٔ
عطفیه ویا صیغهٔ التزامیه‌دن
صکره فعل اعانه اوله‌رق استمرار
بیان ایدر: باقوب طورمق،
باقه طورمق. || آقان صولر
طورور = هیچ دیه‌جك یوق؛
بدیهی و مسلمدر. || اکری
طورمق = عنف و مخالفت کو-
سترمك. || اوصلی طورمق =
یارامازلق ایتمه‌مك. || ایچ طور-
مق = صبر ایتمك؛ ایچم طورمیور=
صبر ایده‌میورم. || بوش طور-
مق = هیچ بر ایش کورمه‌مك.
|| تك طورمق = راحت طور-
مق، برکونا یارامازلقده بولنما-
مق: او تك طورماز. || حاضر
طورمق [و غلطی: خاص
طورمق] = سلامه طورمق
ویا دیکر بر تعلیم ایچون حاضر
بولنمق قوماندەسی. || دیل طور-
مق = سکوت ایتمك، سویله‌مه‌مك:
اونك دیلی طورماز. || ع. دیوان
طورمق = آیاق اوزره طو-
روب اللرینی آشاغی اوزاتمق
قوماندەسی. || ذهن طورمق =
وله و حیرت کلمك. || راحت
طورمق = سکونت اوزره اولوب
یارامازلق ایتمه‌مك؛ ع. تفنکی
یره طیایوب آیاق اوزره طور-
مق. || سلامه طورمق = مافوق
کچرکن سلامی آلمق اوزره
آیاغه قالقوب بکله‌مك؛ ع.
تفنکی ویا قلیجی یوزك اوکنده
ایکی الیله طوتوب کچن مافوقی
سلاملامق قوماندەسی: سلامه
طور! [وغلطی: سلام طور.]
|| شویله طورسون، بریانه طور-
سون = قطع نظر، صرف نظر،
اوندن ماعدا. || طوغری طور-
مق = حسن حرکتده بولنمق،
یارامازلق ایتمه‌مك. || قارشی

طورمق = مخالفت و سرکشلك ایتمك. || کوزه، دیزه طورمق = شکری بیلمین نعمت آدمی کور، طوپال ایتمك. || معده‌یه طورمق = هضم اولنه‌میوب ثقلت ویرمك.

طورمه { (د) س. طورمق ایشی. || با : طورمق .

طورناویده { (ت) س. [یتا.] ویده یعنی بورغولی چیویلری چوروب صیقیشدیرمغه وکوشتمکه مخصوص اوجی یاصی دمیر آلت .

طورنج { (ت) س. با : ترنج .

طورنو { (ت) س. [یتا.] ۱. بووارلاق شیئلری یونتوب ایشلمکه مخصوص دواره : طورنودن چکمك . ۲. چیقریقجیلق، خراطلق . ۳. باقرجی ودوکه‌جی چرخی، طم چرخی. ٤. بحـ. بر دیللی مقره. || طورنو دستگاهی = مصنوعات حدیدیه و خشبیه ایچون طورنو عملیاتنه مخصوص دستگاه .

طورنه { (ت) س. بالیقچیل و لکلك انواعندن بیوك بر قوش؛ تللی طورنه و سائر اجناسی واردر. || مصر طورنه‌سی = قره لکلك، بجع. || طورنه بالیغی = دکیز وکولده اولور بر جنس بالیق. || طورنه غاغاسی = برجنس چیچك. || طورنه قطاری = ۱. سوری ایله کزنلردن کنایه. ۲. بوز اوزرنده درت بش قیزاغك آرقه آرقه‌یه قونوب قایلمسی. || طورنه قیری = کول رنکنه چالار آت طونی . || طورنه کچیدی = بهار فرطونه سی . || طورنه کوزی = براق صاری. || طورنه‌یی کوزندن اورمق = مقبول بر شیئی لایقیله الده ایتمك . [استهزا طریقیله دخی قوللانیلیر .]

طورنه‌جی { (ت) س. یکیچری اوجاغنده طوغانجی کبی بر صنف عسکر.

طورو { (د) ص. با : طوری .

طورو { (د) ص. [اصلی : طوروق] براق، صاف، آچیق : طورو صو .

طوروق { (د) س. ۱. ذروه، تپه : طاغ طوروغی. ۲. اوج : توتون فیده‌سنك طوروغی. ۳. تپه‌له طولغونلق، پك زیاده طولدیریلان شیئك تشکیل ایتدیکی تپه، کومه. = ص. ۱. تپه تشکیل ایده‌جك صورتده چوق طولمش، کومه‌لی. ۲. صاف، راکد. [با : طورو .]

طوروقسمق { (د) فل . طوروب تردد ایتمك.

طوروقلامق { (د) فتـ. تپه‌له وکومه‌له صورتنده طولدیرمق، تپه وکومه تشکیل ایده‌جك قدر طولدیرمق : اولچکی طوروقلامق .

طوروقلامه { (د) س. تپه وکومه تشکیل ایده‌جك صورت ودرجه : اولچکلری هب طوروقلامه طولدیریورلردی .

طورولانمق { (د) فل . با : طورولمق .

طورولتمق { (د) فتـ. تورتی‌یی دیبه طوردیروب براق ایتمك، تصفیه ایلمك : شو صویی طورولتملی .

طورولمق { (د) فل. ۱. تورتیسی دیبه طوروب صاف وبراق اولمق، سوزلمك : صو طورولدی. ۲. دیبه طورمق، چوکمك . ۳. مجـ. اوصلانمق، یارامازلق چکمك .

طورون { (ت) س. ۱. اولاد اولادی [کرك ارکك وکرك دیشی]، حفید، حفیده، نبیره، سبط : اوغلانك طورونیدر . [اسکی ترکجه ده اوغوش دخی دیرلر.] ۲. ایکی یاشنده دوه یاوریسی . [بونك اصلی : تورومدر .]

طوره { (ت) س. [اصلی : طغرا یاخود دره] ۱. اویون اوینامقده یعنی اورمقده مستعمل اورمه مندیل وقوشاق وسائره: طوره اویونی اوینامق؛ طوره ایله اورمق. ۲. کوس و طاول وترامپته کبی شیئلره اورمغه مخصوص ایپ ویا چوماق : طاول طوره‌سی . ۳. قامچی، اورمه قیرباج . ٤. دمت، باغ، پاکت : بر طوره ایپ . || طام طوره‌سی = صچاق کناری .

طوری { (د) ص. سیاه ایله قزیل آره‌سنده بر طونده بولنان (آت وسائره) که انواعی واردر : یاغیز طوری، کستانه طوریسی، آچیق طوری، خرما طوریسی .

طوریجق { (د) حه. کرچك چوجقلری طوردیرمقده قوللانیلیر تشویق تعبیریدر : طوریجق طوریجق! طوریجق یاپمق = صبی آیاقده طورمق .

طوریش { یاخود طوروش ویا طورش. (د) س.

۱. طورمق ایشی و صورتی، وضعیت: بو یاپینك طوریشی پك كوزلدر. ۲. طرز، طور، حال، هیئت. || یان طوریشی = بر رسم و شكلك یاندن كورنیشی، فر. Profil دینلن وضعیت.

طوریق { (ت) س. پالاموود بالیغنك بیوكجه‌سی.

طورینه { (ت) س. اوركینوز دینلن بالیق.

طوز { (ت) س. [غبار دیمك اولان « توز » دن تفریق ایچون « ط » ایله یازلمسی الزمدر.] ۱. اساساً دكیز صویندن تبخرله استحصال اولنان و دكیزدن منقلب بعض قره‌لرده دخی معدن حالنده بولنان بیاض متراق بر مادهٔ صلبه كه صوده ارير وكوزل بر لذت ویرمكله یمك ایچون لابددر. ملح، تمك: دكیز طوزی = دكیزدن چیقاریلانی؛ قیا طوزی = قره‌ده معدن حالندهٔ چیقانی؛ حاجی بكطاش طوزی = قیا طوزینك اعلاسی. ۲. مواد كیمیویه‌دن بعض حمضیات وقلویاته‌ده لسان عوامده طوز نامی ویریلوب دیكر بر اسمه اضافه‌له بربرلرندن تفریق اولنور: زاج طوزی، قورشون طوزی، انكلیز طوزی. ۳. مج. طات، لذت: صحبتنك هیچ طادی طوزی یوقدر. || طوز اتمك = نعمت، احسان، نان و نمك. || طوز اتمك حقی = شكران، منتدارلق. || طوز روحی = اصطلاح كیمیوده حامض قلور ماء دینلن مایع كه آشیندیریجی وسرت اولمغله معدنیاتی تمیزلیوب پارلاتمه‌ده قوللانیلیر. || مج. طوزی قوری = مستغنی.

طوزاق { (د) س. [اصلی «طوتمق» دن «طوتساق»] ۱. قوش وبابانی حیوان طوتمغه مخصوص آلت كه حیوان بونك بر یرینه موضوعه آلدانوب طوتیلیر، فخ، دام: طوزاغه دوشمك؛ طوزاغه طوتلق. ۲. پوصی، كمین: كندیسنه طوزاق قورمشلر. ۳. مج. حیله، خدعه، واسطهٔ اغفال، دام تزویر: اویر طوزاقدر.

طوزجی { (ت) س. طوز صاتان آدم.

طوزسز { (ت) ص. ۱. طوزی اولمیان ویا اكسیك اولان: طوزسز یمك. ۲. مج. لذتسز، طاتسز، بیمزه: طوزسز لقردیلر؛ طاتسز طوزسز شقا.

طوزلاتمق { (ت) فت. طوز اكدیرمك، صاقلامق اوزره طوز اوردیرمق: شو بالیقلری كوزلجه طوزلاتملی‌ده صكره قوروتملی.

طوزلاق { (ت) س. با: طوزله.

طوزلامق { فت. صاقلامق اوزره طوز اورمق ویا طوزه یاتیرمق، تملیح ایتمك: باصدیرمه‌یی طوزلارلر. || طوزلایه‌یم ده قوقه = برینك برشی بیلدیكنی یوزینه برابر سویلمك ایچون استهزا تعبیر عامیانه‌سیدر.

طوزلامه { (ت) س. ۱. طوز اورمه، طوزه یاتیرمه، تملیح. ۲. پیشمش اشكنبه كیسه‌سنك چوربه حالنده اولمیان قییلامشی. = ص. طوزه یاتیرلمش، طوزلانمش: طوزلامه سبزه، بالیق.

طوزلق { (ت) س. طوز قابی سفره‌ده طوز قومغه مخصوص بلور وسائره‌دن كوچك قاب، نمكدان. || چوبان طوزلغی، قادین طوزلغی = نبات نوعلری، آنبر باریس.

طوزلو { (ت) ص. با: طوزلی.

طوزله { (ت) س. دكیز قیینده دكیز صوینی صیغ چقورلره چكوب تبخر ایتدیرمكله طوز استحصال ایتمكه مخصوص محل، مملحه.

طوزلی { یاخود طوزلو. (ت) ص. ۱. طوزی اولان، ایچنه طوز قونمش: طوزلی یمك؛ طوزلی بوریلی كباب. ۲. طوزی چوق اولان، چوق طوز قونمش: بو پینیر طوزلی. ۳. طوز وسائر املاحی اولوب ایچمكه صالح اولمیان (صو)، دكیز صویی واوكا مماثل صولر كبی آجی: طوزلی صو؛ بوقیونك صویی طوزلیدر. ٤. مج. بهالی، غالی: بو مال بكا پك طوزلی اوتوردی = چوق بهالی كلدی. || طوزلی اوت = یبان نخودی. || طوزلی بلغم = برنوع اكزامه، قوبا.

طوزلیجه { (ت) ص. ۱. طوزی زیاده‌جه، چوقجه طوزلانمش. ۲. مج. بهالیجه، اولدقجه بهالی.

طوس { (د، ت) د. « طو » ایله باشلار بعض تر. صفتلردن اول كلوب تأكید و مبالغه بیان ایدر: طوس طوغری، طوس طوپارلاق.

طوس { (ت) قوج كبی باش و آلن یا بوینوزله اورمه: بوقوج طوس اوریور؛ چوجقلر طوس اورشیورلر ؛ قوچلره طوس اورشدیرمق .

طوسباغه { (ت) س. قپلوباغه .

طوسقه { (ت) س. آرناؤدك جنوبی آرناؤدلق اهالیسندن اولانی، جنوبی آرناؤد: طوسقه‌لر چالیشقان برقومدر .

طوسقه‌لق { (ت) سخ. م. آرناؤدلغك طوسقه‌لر ساكن بولنان جنوبی قسمی كه شمالاً (اشقومبی) مجراسیله كغه‌لقدن آیریلیور .

طوسون { (ت) س. ١. طانه حالندن چیقوب ایكی یاشنی كچمش قره صیغیر آیغیری، كنج بوغا . ٢. مج. طیقنازجه و تندرست یكیت : ها! طوسونم كورهیم سنی .

طوشارمق { (ت) فل. كوكس كركین اولمق، ایلری چیقمق .

طوطی { س. فا. [تر. زبانزدی : دودو] آفریقا و هند و آمریقاده انواعی بولنان معروف قوش كه دیلی انسان دیلی كبی قالین اولمغله ایشیتدیكی حیوانلك سسنی تقلید ایدر و حق تعلیمله لقردی دخی تلفظ ایده بیلیر، ببغا، پاپاغان : طوطی قوشی ؛ طوطیٔ شكرخا = شكر چیكنین پاپاغان و مج. كوزل سویلر دلبر. || مج. طوطی قوشی = آكلامقسزین چوق سویلر كوزه . || طوطی نامه = بی اصل واساس، اویدیرمه سوزلر. [بوعنوانله معنون بر مصال كتابندن كنایه .]

طوطی { س. [زبانزدی : دودو] وقتیله قادین و خانم مقامنده قوللانیلیردی : اسما طوطی. الیوم اسكی طرز وقیافتده بولنان ارمنی اناثنه اطلاق اولنور.

طوع { سذ.عر. ١. طاعت، اطاعت، مطیع ومنقاد اولمه، دیكلمه، سر فرو ایتمه . ز. ٢. ایستیه‌رك بر شیٔ یاپمه، كندی آرزوسیله حركت، كره و جبر مقابلی : بالطوع والرضا .

طوعاً { ح. عر. ایستیه‌رك. كندی رضاسیله ، اجبار ایدلمكسزین؛ طوعاً وكرهاً = ایستر ایستمز .

طوغ { (ت) س. [اصلی : توك] بابا : توغ .

طوغان { (د) س. [اصل « طوغمق » دن مشتق اولوب صوی واصیل دیمكدر.] قوش وسائره آولامق اوزره آلیشدیریلان تیزپنچه‌لی بیرتیجی قوش، چاقر؛ آق طوغان، آلاطوغان، بوز طوغان ، چاقر طوغان ، صاری طوغان = انواعی . || بوز طوغان = بر نوع آرمود .

طوغانجی { (د) س. ١. بربیوك دائره‌ده طوغانلری بسلیوب اداره و طوغانله آو ایشلرینه نظارت ایدن آدم؛ طوغانجی باشی. ٢. یكیچری اوجاغنده بر صنف عسكر .

طوغراتمق { (د) فتـ. كسدیروب پارچه‌لره آیرتمق ، پاره‌لاتمق : تخته‌یی، اتی، اتمكی طوغراتمق .

طوغرام { (د) س. كسمه، پاره‌لامه. كسلمه، پاره‌لانمه: باغرصاقلرم طوغرام طوغرام كسیلیور = طوغرانیر كبی شدتلی وجعله آغرییور .

طوغرامق { (د) فتـ. پارچه پارچه كسمك، پاره‌لامق : تخته، اتمك، ات ، صوغان طوغرامق. || بول طوغرامق = مواعید كاذبه‌ده بولنمق، اغفال ایچون افراط ایتمك.

طوغرامه { (د) س. ١. پارچه پارچه كسمه، پاره‌لامه. ٢. قپو و پنجره وقنات و چرچوه كبی پاره‌لانمش كراسته‌دن یاپیلان ایش وبو ایشه یارایان كراسته : طوغرامه ایشی، طوغرامه‌دن یاپلمش .

طوغرامه‌جی { (د) س. طوغرامه ایشلریله مشغول اولان صنعتكر، ابنیه‌نك تخته‌دن یاپیلان قپو و پنجره چرچوه و قنادی كبی ایشلرینی یاپان آدم كه دولكر ایشندن اینجه‌ومارانغوز ایشندن قبا ایشله اوغراشیر، نجار : بو طوغرامه‌جی ایشیدر .

طوغرامه‌جیلق { (د) س. طوغرامه جی ایشی وصنعتی، قپو وپنجره قنات و چرچوه‌سی كبی ایشلر یاپمق صنعتی : طوغرامه‌جیلق زحمتلی بر صنعتدر .

طوغرتمق { فتـ. ١. برقادین ویا دیشینك طوغرمه‌سنی تسهیل ایتمك، طوغرمه‌ده یاردیم ایتمك، ابه‌لك ویا حكیملك ایتمك، تولید ایتدیرمك : فلان قادینی كیم طوغرتدی؛ خانمی ابه طوغرتدی؟ ٢. كبه براقوب

چوجق یاپدیرمق : برقوج قرق اللی قویونی طوغرته بیلیر .

طوغُرغان { یا طوغورغان . (د) ص . چوق طوغوران (دیشی) : طوغرغان قادین، کدی .

طوغُرمق { یا طوغورمق . (د) فتـ . دنیایه کتیرمك، تولید ایتمك : هرکی والده‌سی برکره طوغرور؛ کدی سنه‌ده ایکی دفعه وهر دفعه‌سنده برقاچ یاوری طوغورور . || مج . طقوز طوغرمق = بیوك بر صبرسزلقله انتظارده بولنمق، تهالك کوسترمك، مراق ایتمك .

طوغُرمه { یا طوغورمه . (د) س . دنیایه کتیرمه، تولید : او قادینك پك قولای بر طوغرمه‌سی واردر .

طوغرو { (د) ص . س . با : طوغری .

طوغروم { (د) س . با : طوغرام .

طوغره { (ت) س . با : طغرا .

طوغری { (د) ص . ۱. اکری اولمیان، دوز، مستقیم، راست، بر اوجدن بر اوجه بر استقامت اوزره کیدن : طوغری یول، طوغری دیرك، طوغری دیوار . ۲. یالان اولمیان، کرچك، صحیح، محقق : طوغری سوز، طوغری حوادث . ۳. یالان سویلمز، طوغریلقدن آیرلماز، صادق، راستکو : طوغری آدم . ٤. استقامت اوزره حرکت ایدن، ناموسلی، مستقیم : طوغری برصندقکار . ٥. حیله بیلمز، خلوصله حرکت ایدن، خالص : قلبی طوغری؛ طوغری یورکلی . ٦. خطاسز، یاکلیشسز، مصحح، صاغلام : طوغری حساب . = حـ . ۱. استقامت اوزره، برجهت واستقامتده، صاپمه‌یه‌رق واکریلیه‌رك : بویول طوغری اورایه چیقیور : طوغری یوریمك، کیتمك . ۲. یالان اولمیه‌رق، کرچکدن، صحیحاً : طوغری سویله؛ طوغری خبرآله بیلدیکزمی؟ ۳. استقامتله، مستقیمانه، ناموسکارانه : طوغری ایش کوریور . ٤. حیله سز، خلوصله خالصانه : طوغری دوشونمك . ٥. یاکلیشسز، خطاسز، مصححاً : طوغری حساب کورمك . = س . طوغریلق، حقیقت، طوغری قول و فعل : طوغری‌یی سویلمك، طوغریدن آیرلمامق . = ظم . ۱. سمت وجهت بیان ایده‌رك توجه و انعطافه دلالت ایدر : شرقه طوغری کیتدی؛ اوطرفه طوغری حرکت ایتدی . ۲. پره‌سه ودرجه بیانیله تقربه دلالت ایدر : اوتوز یاشلرینه طوغری . || طوغریدن، طوغریدن طوغری‌یه = بلا واسطه . || طوغریسی = الحق، بلاخلاف . || کون طوغریسی [صحیحی : کون طوغشی و یا کون طوغوسی] = ۱. طلوع شمس، مشرق . ۲. شرق جنوبی روزکاری . || طوغری یول = رشد، هدایت .

طوغریجه { (د) حـ . طوغریدن طوغری‌یه، طولاشمیه‌رق، بلا واسطه : بویولدن طوغریجه اورایه چیقارسکز؛ طوغریجه کندیسنه مراجعت ایتدم .

طوغریلامق { (د) فل . طوغری‌یی سویلمك، حقیقتی تسلیم و اعتراف ایتمك : هاه شمدی طوغریلادی .

طوغریلتمق { (د) فتـ . ۱. (اکری شیئی) طوغری یاپمق، تقویم، تسدید ایتمك : اکری باجاقلی طوغان چوجقلرك باجاقلرینی طوغریلتمق ممکندر . ۲. (یاکلیش شیئی) طوغری ایتمك، خطا و غلطی رفع، تصحیح ایلمك : شوعباره‌یی طوغریلتملی .

طوغریلق { (د) س . ۱. دوزلك، استقامت، راستی : بویولك، بودیرکك طوغریلغی . ۲. کرچکلك، صحت، درستی : بوخبرك، بوسوزك طوغریلغی . ۳. یالان سویلین آدمك حالی، صدق، راستکولق : بوآدمك طوغریلغی . ٤. ناموس، خلوص، استقامت : طوغریلقدن آیرلملی . ٥. حیله سزلك، صفوت : قلبك طوغریلغی . ٦. خطا فقدانی، یاکلیشسزلق، صحت : حسابك طوغریلغی .

طوغریلمق { (د) فل . ۱. دوز و مستقیم اولمق : او چوجغك آیاغی طوغریلدی؛ بو یول شمدی طوغریلدی . ۲. قالقمق، قیام ایتمك، قالقوب قائم طورمق : آیاق اوزره طوغریلدی . ۳. بر یول آلمق، بریره توجه ایتمك، بر استقامت آلمق : چارشی‌یه طوغریلدی؛ اوینه

طوغریلدی. ٤. دونمك، یوزینی چویرمك : قبله‌یه طوغریلدی. ٥. كرچك وصحیح اولمق، تحقق ایتمك : او حوادث دها تمامیله طوغریلدی.

طوغلغه { (ت) س. [مغولجه‌دن. زبانزدی : تاولغا] حربده باشه قونان زره، دمیر طاس، مغفر، خود.

طوغله { (ت) س. [لا. Tegula = یانمش، پیشمش . زبانزدی : توولا] فورنده پیشمش قرمزی وسرت كرپیچ : كرپیچ طوغله‌سی = عادی جنسی؛ دلیكلی طوغله = بوله‌رله مخصوص دلیكلی وخفیف طوغله؛ كوشه طوغله‌سی، پرسه طوغله‌سی = دیوارك كوشه‌لرینه مخصوص كناری باصلمش ابی جنسی؛ آتش طوغله‌سی = آتشه طیانیر قوی جنسی؛ چینی طوغله = دوشه‌مه ایچون چینی تقلیدی یاپیلان ابی وبهالی طوغله. || طوغله قرمزیسی = قویو قرمزی. = ص. طوغله‌دن یاپیلمش: طوغله دیوار، طوغله بنا.

طوغله‌جی { (ت) س. طوغله یاپان وصاتان آدم.

طوغلی { (ت) ص. با : توغلی.

طوغمق { (د) فل. ١. دنیایه كلمك، آنانك رحمندن چیقمق، تولد ایتمك : سز نه تاریخده طوغدیكز. ٢. مشرقدن چیقمق، كوك یوزنده كوزكمك، طلوع ایتمك : كونش، آی، زهره طوغدی. ٣. مج. ظهور وبروز ایتمك، حاصل اولوب میدانه كلمك : بو صنعت دها ایكی طوغدی. ٤. سانح اولمق، بالبداهه سویلنمك : بو شعر بویله طوغدی. || اكسیك طوغمق = چوجق مدتی كلمدن طوغمق. || ایچه، قلبه، یوركه طوغمق = سانح اولمق، سنوح ایتمك. || طوغدیغنه پشیمان = تنبل.

طوغمه { (د) س. ١. دنیایه كلمه، تولد، ولادت : طوغمه‌سنك تاریخی مضبوط دكلدر. ٢. مشرقدن چیقوب كورنمه، طلوع : كونشك طوغمه‌سی = طلوع شمس. = ص. طوغمش، دنیایه كلمش، متولد، زاده. || آنادن طوغمه = ١. او حالده دنیایه كلمش، صكره‌دن اولمه دكل : آنادن طوغمه كور، صاغر. ٢. چیریل چپلاق، آنادن نصل طوغمش ایسه، اوستنده هیچ بر شیء اولمقسزین : آنادن طوغمه بر حالده طوریور. || طوغمه بیومه = طوغمش بیومش، یرلی : طوغمه بیومه شهرلی‌یم.

طوغو { (د) س. ١. ولادت یری، مولد، وطن، مسقط رأس. ٢. طلوع یری، مطلع، مشرق، شرق : كون طوغوسی [وغلطی : كون طوغریسی] = شرق ویا شرق جنوبی روزكاری وجهی.

طوغوش { یا طوغش. (د) س. ١. طوغمه، تولد، ولادت. ٢. ظهور، طلوع : كون طوغوشی = كون طوغوسی. || طوغوشدن كور = آنادن طوغمه كور.

طوغوشلی { (د) ص. صوی، جنس، نجیب، نجابتلی.

طوغی { (د) س. با : طوغو.

طوف { سد. عر. ا : طواف.

طوفان { سد. عر. [« طوف، طواف » دن] ١. اورته‌لغی قاپلایوب احاطه ایدن عمومی و پك شدتلی یاغمور و فرطونه : بر طوفان قوپدی. ٢. حضرت نوح (عم) زماننده كفر وضلالته صاپمش اولان بنی بشری قهر ایچون من طرف الله ظهور ایدن عمومی فرطونه كه بتون قوم نوح یرلرینی غرق ایدوب نوع بشری امحا ایتمش، ویالكز نبی مشار الیه ایله خاندانی و سائر مخلوقاتدن برر چفت سفینهٔ نوح ایچنده قورتلمشدر. ٣. ار. كرهٔ ارضك اوائل تشكلاتنده یر یر و وقت وقت قبوغك پاتلامه‌سیله ویا صولر طاشمغله وقوع بولمش اولان خرابالقلرك بهری. || مج. طوفان نوح (عم) = ١. پك بیوك یاغمور وفرطونه : طوفان نوح اولدی. ٢. پك اسكی زمان : طوفان نوح (عم) دن قالمه. || ار. قبل الطوفان = كرهٔ ارضك تشكلات حاضره‌سندن اول بولنمش اولان : قبل الطوفان اولان حیوانات غریبه. فر. Antédeluvien.

طوق { (ت) ص. [اصلی : « طویق » دن « طویوق »] ١. اشتهاسی قالمامش، لزومی قدر ییوب ایچه‌رك حرصنی آلمش، آچ مقابلی، شبعان، سیر : طوقم،

قارنم طوقدر. ٢. طولغـون، صيق، قالين: طوق قماش. || طوق كوزلى = قناعتكار، حريص و طمعكار اولميان.

طوق ق { (ت) س. [بلكه عر. « طوق » دن] بعض قوزى و كچيلرك كردانندن صارقان كوبه كبى ايكى دانه.

طَوق { سـذ. عر. جـ: اطواق. ١. كردانلق، بوين زينتى: طوق زرين. ٢. حيوانات بوينه طاقيلان حلقه، طاسمه. ٣. قومرينك كى بوينده حلقه رسمنده چيزكى. ٤. طاقت، قدرت، اقتدار: طوق بشردن خارج. [بو معنـا ايله لسانمزده نادراً قوللانيلير.]

طوقات { طوقاتلامق. ﻟ: توقات، توقاتلامق.

طوقاج { (ت) س. چريچى طوقماغى.

طوقچه { (ت) ص. قالينجه، طولغونجه: طوقچه قماش.

طوقشديرمق { (د) فتـ. بربرينه طوقنديرمق، اورشديرمق، چارپشديرمق، مصادمه ايتديرمك: يومورطه طوقشديرمق، طوقشديرمق.

طوقشمق { (د) فشـ. صيق اولوب بربرينه طوقنمق، اورشمق، چارپشمق.

طوقلق { (ت) س. [اصلى: طويوقلق] ١. طويمش آدمك حالى، آجلق مقابلى، شبع، سيرى: طوقلقده آجلغك ماهيتى آكلاشيله ماز. ٢. طولغونلق، صيقلق، قالينلق: بو قماشك طوقلغى كافى مى؟ || قارن طوقلغنه = يالكز يبوب ايچمه مقابلنده ومعاشسز (خدمت ايتمك).

طوقلى { (ت) ص. ١. كردانندن كوبه كبى صارقان دانه لرى بولنان (قوزى ويا كچى). ٢. بر ياشنه كيرمش قويون.

طوقماق { (ت) س. ١. آغاجدن اورمغه مخصوص قالين باشلى وصاپلى آلت، پك قالين تخته چكيج: طوقماقله اورمق، ازمك. ٢. قپو قناديته آصيلى و اونى چكمكه و قپويى چالمغه يارار دمير حلقه ياخود چكيج كبى شئ: قپو طوقماغى. ٣. چماشيرى صويك ايچنده اوروب تميزلمكه مخصوص اوكى قالين و ياصى اودون، طوقماج: چماشيرطوقماغى، چريچى طوقماغى. ٤. ديبك ايچنده اوروب ازمكه مخصوص قالين دسته. || طوقماق كبى = مج. اتلى جانلى، قوتلى چوجق.

طوقناق { (د) س. ١. ايشلمه، كچمه، تأثير. ٢. اضرار، بوزمه. ٣. باشه اورمه، [illegible]

طوقناقلى { (د) ص. ١. تأثيرلى، ايشلر، كچر: طوقناقلى صوئوق، طوقناقلى سوز. ٢. بوزان. مضر: طوقناقلى يمك. ٣. باشه اوران، سرتجه: طوقناقلى توتون، شراب.

طوقندرمق { (د) فتـ. ١. ايليشديرمك، لمس ومس ايتديرمك، تماسه كتيرمك: شورايه الكزى طوقندرك؛ شو ماصه يى ديوارلره طوقنديرميه رق كوتوره بيليرميسكز؟ ٢. ال سوورديرمك، بوزديرمق: اشياكزه كيمسه يه طوقنديرمدم. ٣. اينجيتديرمك، آزرده ايتديرمك، صاتاشمغه براقمق: او زواللى آدمه چوجقلره طوقنديرميك. ٤. سوزى طولاييسيله برينه ارجاع ايتمك، ايما ايتمك: سويلديكنى بكا طوقندرمق ايستدى.

طوقنلمق { (د) مج. ١. مس ولمس وتماس ايدلمك، ايليشلمك: بوكتابلره طوقنلماز. ٢. اينجيدلمك، صاتاشلمق، اضرار ايدلمك: بوفقير آدمه طوقنلمسون.

طوقنمق { (د) فتـ. ١. ال ايله و يا بدنك ديكر بر عضويله ايليشمك، لمس، مس ايتمك، سورلمك، تماس ايتمك: صوئوق هواده مرمره طوقنمق فنادر؛ الم طوقنمغله صوئوقلغنى طويدم. ٢. ال سورروب بوزمق، خلل كتيرمك، دكيشديروب افساد ايتمك، ايليشمك: كيمسه بوكاغدلره طوقنمسون؛ بن او يمكه هيچ طوقنمدم؛ بوكا اصلا ال طوقنمامشدر. ٣. اينجيتمك، آزرده ايتمك، اضرار ايلمك، راحت براقامق، صاتاشمق: بو چوجغه طوقنمايك؛ شو فقيره نيچون طوقنيورسكز؟ ٤. تأثير ايتمك، ايشلمك، اثرى چكمك: بكا اونك سوزى طوقنماز؛ سويلديكى سوز بكا چوق طوقندى. ٥. سرخوشلق ويرـ

مـك، چوق سرت كاوب سر‌. سملك كتيرمـك : بو توتون، بو شراب بكا طوقنور. ٦. حزن و كدر ويرمك، مراق آرتديرمق : بويله حزن انكيز شرقيلر بكا طوقنور؛ قوال سسی آدمه طو‌. قنور. ٧. صحتجه ضرری موجب اولمق، اضرار ايتمك، يارامامق، راحتسزلق ويرمك : اكشی شيئلر بكا طوقنور؛ زيتـون ياغی جلد خستەلغی اولانلره طـوقنور؛ هر يمكك چوغی طـوقنور. ٨. راجع وعائد اولمق : خيری طو‌. قنمـازسـه باری شری‌ده طو‌. قنسون؛ او ايشك بكا طوقنور جهتی يوقدر. ٩. تجاوز وتسلط ايتمك : عرضه، ناموسـه طوقنما‌. ملی؛ او سوز حيثيتنه طوقندی. || صويه صـابونه طوقونمامق = هيچ بر طرفه ضرری اولمامق.

طوقنمه { (د) سـ. طوقنمق ايشی. با : طوقنمق.

طوقنور { (د) صـ. ١. طوقنا‌. قلی، مؤثر : طوقنور سس. ٢. مضر، يارامار : طو‌. قنور يمك.

طوقوتمق { (د) فتـ. نسج ايتد‌. يرمك : چولهـايه بز طوقوتمق.

طوقورجين { (د) سـ. ١. بو‌. غـدای دمتلری يغينی، چچ. ٢. كـابـين جهـازی قفسی. ٣. بونجقله اوينانيلير بر اويون.

طوقوز { (ت) صـ. طـوق، صيق : طوقوز قماش.

طوقوز { (د) عد. با : طقوز.

طوقوش { (د) سـ. دكيش لغتنه اتبـاعاً قوللانيلير : دكيش طـوقـوش = مبـادله، ترامپه : ممالك وحشيه‌ده پاره او‌. لمديغندن اشيايی دكيش طوقوش ايدرلر.

طوقوشمق { طوقوشديرمق. با: طوقشمق وسائره.

طوقومق { (د) فتـ. ١. ايپليكلرك بر طاقمنی دستكاهده آريش وبر طاقلرينی آرغاج يا‌. پوب بز وقماش وسـائره ياپمق، نسج ايتمك : بو بزی نره‌ده طو‌. قورلر؛ چوخه، ايپكلی، حصير طوقو ق. ٢. سيلكمك : آغاج طوقومق. || اينجه اليوب صيق طوقومق = چوق تحقيق ايتمـك، لزومسز يره چوق تحری ايتمك. || مكيك طـوقومق = بر ايش ايچـون چوق كيدوب كلمك : بو كون اقشامه‌قدر مكيك طوقودم.

طوقومه { (د) سـ. ١. طوقو‌. مـق ايشی، نسج : طوقومه‌سی صيق بز. ٢. طو‌. قـونمش شیء، بويالی پنبـوق ايپليكدن دسـتكاهده طوقنمش قالينجه بر منسـوج كه باشليجـه ياتاقلق ومندر اورتيسی و ياتاق باغی وسائره ياپيلير : يرلی طو‌. قومه، فابريقه طوقومه‌سی. == صـ. طوقومه‌دن ياپلمش : طوقومه چارشف.

طوقوناق { طوقوناقلی، طوقو‌. نمق. طوقونديرمق. با : طوقنمق وسائره.

طوقه { (ت) سـ. ١. تقـ. ربط ايده‌جك قوی باغ. ٢. آوج كبی طوپلی ير، دره ايچی. [طوقات كبی.] مر. ٣. كمر و قايش وسائره باغلامغه مخصوص ديللی وباشلی بيوك قوپچه : كمر طوقه‌سی، قولان طوقه‌سی، قلبچ قايشی طوقه‌سی. ٤. بحـ. قاوشديرمه : طوقه ايتمك = قاوشـديروب باغلامق.

طوقه { (ت) سـ. [ايتا. Tocca] عشرت اثناسنده‌قدحلری طوقشديرمه : طوقه ايتمك. == حد. طوقه! = طوقشديره‌لم. [اصل امر صيغه‌سی اولوب بو ايكنجی مقامده قوللانيلير.]

طوقه‌لی { (ت) صـ. طوقـه‌سی اولان، طوقـه ايله باغـلانان : طوقه‌لی كمر؛ كومش طوقه‌لی.

طوك { (د) سـ. ١. صوئوقدن تبلر ايدوب موقتاً صلب وجامد حالنه كچمش صو وسـائر مايعـات، بوز، يخ : طيشـاريده طوك واردر؛ دستی طوك طو‌. تمش؛ طـوك چـوزلـمك = بوز اريمك. ٢. صو وسـائر مايعاتك صـوئوقدن تبلر ايتمـسيله موقتاً صلب وجامد حالنه كچمسی، جمود [وغلطی : انجماد]، بوز باغلامه : طوك هواسـيدر؛ هوالر طوك كيـديور؛ هوا طوكه چكمـك. || طوك ياغی = ماكنه‌لره سـور‌. لمكده و سـائر بويله ايشـلرده قوللانيلان ايچ ياغی.

طوكچيمق { (د) فلـ. ١. كو‌. كس قسوتله قاتيلا‌. شمق. ٢. مكدر و مغموم او‌. لمق. مر.

طوكديرمق { (د) فتـ. ١. صـ‌. وسـائر

صوتوتمغله صلب وجامد حالنه كچيرمك : بو برودت صولرى، نهرى طوكديره جقدر؛ بو ياغى اريتدكدن صكره طيشارى يه قويوب طوكديرملى. ٢. مجـ. چوق اوشوتمك، صوتوقده براقق : بزى طوكديره جكسكز.

طوكديرمه { (د) سـ. ١. بوز حالنه كچيرمه. ٢. قارك ايچنده دونديرلمكله بوز حالنه كچيرلمش ليموناته و شربت وسوت وسائره كه يازين سرينلك ويرمك ايچون ييير : ليمونلى ، قيماقلى طوكديرمه . = صـ. ١. طوكديرلمش، بوز حالنه كچيرلمش. ٢. طوكوب يكپاره اولمش: طوكديرمه قاورمه: طوكديرمه ديوار؛ طوكديرمه طاش = طبيعى اوليان .

طوكديرمه جى { (د) سـ. ينه. جك طوكديرمه ياپان وصاتان آدم .

طوكره { (د) سـ. [« طوكمق» دن] سيبر جهتنك طوكمش باتاقلقلرى حاوى چولى. [آوروپا لسانلرنده بومعنا ايله قوللانيلان Toundra لغتى بوندن غلطدر.]

طوكره { سـ. باش قوناغى ، كيك. مر.

طوكز { (د) سـ. وياخود :

طوكوز { سـ. [غلطى وزبانزدى: طوموز.] تق : طونغوز. با : طوموز .

طوكوزلان { (د) سـ. براشكى، اوصورغان بوجكى.

طوكوق { (د) صـ. ١. طوكمش، بوز باغلامش، جامد [غلطى : منجمد] : اللرى طوكوق. ٢. اوسق طونمش كبى، طومانلى، بولوتلى، براق اولميان، بوزلى : طوكوق جام. ٣. جلاسز (تخته، معدن وسائره) . ٤. مجـ. فرسز، روحسز: طوكوق آدم؛ طوكوق افاده .

طوكوقلاتمق { (د) فل. طوكوق اولمق ، فر و جلاسى وپارلاقلغى كيتمك.

طوكوقلق { (د) سـ. فرسزلك، جلاسزلق ، صونوقلق .

طول { (د) صـ. سـ. قوجه سز قارى، ارمل، بيوه : طوللره اعانه طوپلامق؛ طول قادينلره معاش باغلامق ؛ طول قالمق = قوجه سى اولمك؛ كابين طولى = غايت كنج اوله رق طول قالمش خاتون. || طول عورت اوتى = آراقيطون (نبات) .

طول { سذ. عر. ١. اوزونلق ، بوى : بوعرصه نك طول و عرضى؛ طولنى اولچمك؛ بش آرشين طولى واردر. ٢. زمان چوقلغى، اوزون مدت : طول عمر = عمر چوقلغى؛ طول مدت = چوق زمان. ٣. چوقلق، كثرت: طول امل = طمع ، بيتمز توكنمز حرص وآرزو . ٤. مـ. كرهٔ ارضك شرقدن غربه اولان امتدادى ، عرض مقابلى : بر موقعك طول و عرض درجاتنى تعيين ايتمك؛ استانبولك طولى نه در؟ طول شرقى = مبدأ اتخاذ اولنان برنقطه دن اعتباراً ١٨٠ درجه يه قدر شرق جهتنده اولان يرلرك طولى؛ طول غربى = نقطهٔ مذكوره دن ينه ١٨٠ درجه يه قدر غرب جهتنده اولان يرلرك طولى؛ مبدأ طول هر دولت عندنده كندى پايتختى ايچنده بر نقطه دن عبارت عد اولنمغله باعث تشويش عظيم اولان بو اختلافك رفعيله مشترك بر مبدأ طول اتخاذى الزمدر؛ طول ساعتى = قرونومتره .

طولاً { حـ. عر. ١. بويجه، بوينه: او عرصه طولاً ٢٥ و عرضاً ١٨ متره در. ٢. مـ. شرقدن غربه معتبر اولان طول جهتيله : فلان شهر طولاً شو وعرضاً شو درجه ده در.

طولاب { (د) ياخود دولاب. سـ. [ايكنجى املاسيله اصل فارسى اولوب عربى يه دخى كچمكله « دواليب » صورتنده جمعى كلير] ١. قويودن صو چيقاروب باغچه لرى صولامغه مخصوص دونر ماكينه، ساقيه، ناعوره : قويو طولابى، بوستان طولابى، ساقز طولابى. ٢. هرنوع دونر چرخ، چيقريق. ٣. ديوارك ايچنه اويلمش ويا آريجه ياپلمش رافلى وقناتلى اشيا وضعنه مخصوص محل : طولابه قومق؛ طولابده صاقلامق؛ چماشير، ذخيره طولابى. ٤. سلاملق ايله حرم آره سنده اشيا آلوب ويرمكه مخصوص دونر طولاب كه ويرن ايله آلان بر بريني كوره مز، دونمه طولاب : خدمتجى بى طولابه چاغروب يمكنى ويرمك: آشجى طولابدن حرمه يمكى ويردى . ٥. بدستان

ایچنده‌کی دکانلر: بدستانده بر طولابی‌وار. ٦. مج. ادارهٔ امور، تمشیهٔ امور: تجارت طولابنی چویرمك: بوآدم طولابنك باشنده در؛ طولابی بوزلدی. ٧. حیله، خدعه، دسیسه: کندی طولابنی چویرمکدن بشقه برشیٔ دوشونمیور؛ بوکا بر طولاب دوشونملی؛ طولاب قورمق = حیل ودسایس دوشونمك. ٨. برجنس کوچك میشه دیرکی: چفته طولاب، تك طولاب. ٩. قورلمغله ویا قولی چویرلمکله چالان چالغی قوطیسی. || طولاب چیویسی = اورته اکسر. || طولاب صوقاغی = بیلان قاوی.

طولابلی (د) ص. طولابی اولان: طولابلی قوبو؛ طولابلی ساعت = چالغیلی چکمجه‌سی اولان ساعت.

طولاش (د) س. ١. بربرینه طولانمه، کرفت: صارماش طولاش اولمق = صارماشوب کرفت اولمق. ٢. چپارز، طولاشیق. ٣. انکل، عوق، مانع. || طولاش اولمق = قوپروق اولمق، برینه قاتلمق، انکل اولمق.

طولاشدیرلمق (د) مج. ١. دوندیرلمك، دور ایدلمك، دائراً مادار کزدیرلمك: آلافرانغه سفره ده یمك طولاشدیریلوب هرکس طباغنه آلیر. ٢. طوغریدن طوغری‌یه کوتورلمیوب اوزاق اوزاق یوللردن کزدیرلمك: شهری سیر ایتسین دیه طولاشدیریله‌رق سوق اولندی. ٣. (سوز) مناسبتی بولمق ایچون بحثدن بحثه نقل ایدیله‌رك طولاییسیله مقصده سوق اولنمق: سوز طولاشدیریله‌رق مقصده کلندی. ٤. چویرلمك، لف ایدلمك: آیاغنه بر ایپ طولاشدیرلدی. ٥. اطرافی چویرلمك، حصر واحاطه ایدلمك: بولندیغی موقع طولاشدیرلمشیدی. || مج. آیاغه، باشه طولاشدیرلمق = احاله اولنمق، مسلط و باش بلاسی اوله‌رق ویرلمك: بوایشده بنم باشمه طولاشدیرلدی؛ بر بلادر آیاغمه طولاشدیرلدی.

طولاشدیرمق (د) فت. ١. دوندیرمك، دور ایتدیرمك، دائراً مادار کزدیرمك: کندیسنه بتون باغلری طولاشدیردم؛ بنی ایکی ساعت چارشیده طولاشدیردی. ٢. طوغریدن کوتورمیوب صاپه یوللردن واوزاقلردن چویره‌رك سوق ایتمك: یاریم ساعتده کیدلمك ممکن ایکن قولاغوز اوله‌جق آدم بزی ایکی ساعت طولاشدیردی؛ بزی تا نره‌لره قدر طولاشدیردی. ٣. (سوزی) مقصده سوق ایچون مناسبتدن مناسبته دوشورمك: سوزینی طولاشدیره طولاشدیره مقصدینه کلدی. ٤. چویرمك، صارمق، لف ایتمك: آیاغنه برایپ طولاشدیردی. ٥. اطرافنی چویرمك، صارمق، حصر واحاطه ایتمك: دشمنك بولندیغی تپه‌یی عسکرله طولاشدیردی. || مج. آیاغه، باشه طولاشدیرمق = احاله ایتمك، مسلط ایتمك: بو ایشی، بو بلایی باشمه، آیاغمه طولاشدیردیلر.

طولاشلی (د) ص. طولاشه‌رق واریلان، طوغری اولمیان، صاپه: طولاشلی یول.

طولاشمق (د) فل. ١. دونمك، دور، جولان ایتمك، چپه چوره کزمك: صباحدن بری صوقاقلرده طولاشیورم؛ قیرلرده طولاشوب طوردق. ٢. کزمك، سیر، کشت وکذار، تفرج، سیاحت ایلمك: بر طولاشه‌ده کل؛ بر ایکی سنه آناطولیده طولاشدم؛ او آدم بحر محیط کبیرده چوق طولاشدی؛ کلك بر آز طولاشه‌لم. ٣. یایلمق، منتشر اولمق، تداول ایتمك: اویله بر سوز طولاشیور. ٤. بربرینه کچمك، قاریشمق، کرفت اولمق: صاچلری طولاشمش: بو ایپلیکلر طولاشیرسه چوزلمسی پك زور اولور. ٥. طوغریدن کیتمیوب طولاشیقلی اولمق، اوته‌یه بری‌یه صاپمغله اوزامق: بو یول چوق طولاشیور. ٦. دونوب دیکر بر طرفدن وارمق: آرقه‌دن طولاش؛ آرت قپودن طولاشدق. ٧. بوشنه کزمك، اوته‌ده بریده کزوب طورمق: ایشسز طولاشوب طوریور؛ بورالرده نه طولاشیورسکز؟ طیشاریده چوق طولاشما ایشمز وار در. ٨. چویریلوب او بر طرفه کچمك: بوز برون طولاشدیغی

كبى ليمانه كيريلير . || آياق طولاشمق = طوغرى يوريه‌ميوب آياقلرى بربرينه قاريشمغله سرخوش كبى يوريمك . || آياغه طولاشمق = مانع وانكل اولمق، مسلط وبار اولمق : ١. آياغمه طولاشدى طوردى . ٢. ايلكه مقابل برفنا حركتك جزاسنى چكمك : نعمتك قدرينى بيلمدى آياغنه طولاشدى. || بر شيئك آردنده ، آرقه‌سنده طولاشمق = جست و جوسنده اولمق، پشنه دوشمك . || درت طولاشمق = اضطرابده بولنمق، اوراية بوراية باش اورمق. || ديل طولاشمق = آچيق وفرقلى سويليه‌مه‌مك، سرخوش كبى سويلمك، لقردينك سياقنى سباقنى اداره ايده‌مه‌مك : مظنونك ديلى طولاشدى اقرار ايتدى.|| ذهن طولاشمق = ذهن قاريشمق، شاشيرمق. == فتـ. ١. كزه‌رك تحرى وتفتيش ايتمك : بتون قيرلرى طولاشدق اوره‌جق بر قوش بيله بوله‌مدق. ٢. دوروطواف ايتمك : قپودان قوق يلكن كميسيله كرۀ ارضى اوچ كره طولاشدى؛ استانلى بتون آفريقاى جنوبى‌يى طولاشدى . ٣. كزوب سير وتماشا ويا تفتيش ايتمك : معارف مديرلرى على‌التوالى مكتبلرى طولاشمغله موظفدرلر ؛ اداره مأمورلرى تحت اداره‌لرنده‌كى يرلرى طولاشمغله مكلفدرلر ؛ شاكردانك ياتاق قوغوشلرينى آره صره طولاشملى .

طولاشمه { (د) سـ. طولاشمق ايشى . با : طولاشمق .

طولاشيق { (د) صـ. ١. طوغرى كيتمين ، طولاشان، صاپه : طولاشيق يول. ٢. قاريشيق، قاريشمش، بر برينه چكمش، كرفت اولمش : طولاشيق صاچ؛ طولاشيق ايپ . ٣. صاف و آچيق اوليان مشوش ، مغلق : طولاشيق لقردى؛ طولاشيق ايش؛ پك طولاشيق بر مسئله .

طولاشيقلق { (د) سـ. ١. طوغرى كيتميه‌رك دونوب طولاشان شيئك حالى اكريلك، اعوجاج : يولك، چاى ياتاغنك طولاشيقلغى. ٢. قاريشيقلق، بربرينه چكمه ، بورغاجلق، التوا، كرفتلك : ايپك، صاچك طولاشيقلغى. ٣. آچيقلق و صراحت فقدانى ، تشويش ، اغلاق : عباره‌نك ، افاده‌نك طولاشيقلغى .

طولاق { (د) سـ. آياغه توزلق برينه طولادقلرى چوقه كنارى ويا اكسز شياق وعبا .

طولام { (د) سـ. ١. صاريلان بر شيئك بهر صارلمسى، صارغينك ويا مقره وسائره‌يه صاريلان ايپ وشريت وقورده‌له كبى شيئلرك بهر دوره‌سى : صارغى‌يى، صاريغى اون طولام طولادى. ٢. صاريلان برشيئك بر دفعه صارلمسنه كفايت ايده‌جك مقدارى : شو تلدن بكا اوچ طولام ويرك .

طولامباج { (د) سـ. با : طولانباج .

طولامق { (د) فتـ. ١. اطرافنه دونديروب چويرمك، صارمق : باشنه بر شال، بلنه بر قوشاق طولادى. ٢. مجـ. احاله ايتمك ، آغر و مشكل بر ايشى برينه بار ومسلط ايتمك : بو ايشى بنم باشمه طولاديلر .

طولامه { (د) سـ. ١. چوخه‌دن انتارى كبى اوكى آچيق اوله‌رق قاوشديريلير و اوستنه قوشاق باغلانير اسكى برلباس : تاتار طولامه‌سى . ٢. پارمغى احاطه ايدن بر نوع شيش، ات يارانك خفيفى، قورلاغان، طوموز بورنى .

طولاميق { (د) سـ. بر نوع آوجى طوزاغى، آغى.

طولان { (د) سـ. دسيسه، اغفال، طولاندرمه. [اكثريا يالان لغتنه اتباعاً قوللانيلير:] يالان طولان بر طاقم سوزلره قاپلمالى .

طولانباج { (د) صـ. دونه‌دونه بوكلمش ، پك طولاشيق وقاريشيق، پيچاپيچ، پيچ اندرپيچ : طولانباج يول؛ او بنانك يوللرى پك طولانباجدر. == سـ. پك دونوب قاريشمغله كيريله‌جك وچيقيله‌جق يرى بولنه‌ميان يول، عاقول ، فر. Labyrinthe : مشهور مينوسك طولانباجى .

طولاندرمق { (د) فتـ. ١. چويرمك، احاطه ايتمك، اطرافنى آلمق. ٢. حيل ودسايسله آلداتوب صو-

یمق، آشیروب مغبون ایتمك: هرکسی طولاندیرمغله کچینیور؛ اوندن یوز لیرا طولاندیرمش.

طولاندیریجی {(د) ص. هر کسی حیل و دسایسله اغفال ایدەرك صویمغی صنعت ایدینن ناموسسز، عیار، طرار، مزور.

طولاندیریجیلق {(د) س. دسیسە و حیله، هرکسی صویمق صنعت مکروهەسی، عیارلق، طرارلق: طولاندیریجیلغی ارتکاب ایدنلرك قانوناً جزاسی واردر.

طولانمق {(د) فل. ۱. دونوب دور ایتمك، طواف ایتمك. ۲. تداول ایتمك، شیوع بولمق، متداول اولمق. ۳. بوکلمك، ایلیشمك: آیاغی طولاندی. = فت. صارمق: بر صارغی طولاندی.

طولانی {ص. عر. ث: طولانیه. [«طول» دن سمز.] بویی اکندن زیادە، بویلی، مستطیل: طولانی بر تارله، بر عرصه. = ح. بوی اعتباریله بویجه، بوینه، طولاً: طولانی اولچمك؛ طولانی قومق.

طولانی {(د) س. طولاشوب قاریشمش شیء، طولاناج.

طولای {(د) س. ۱. دور، چوره، حول، اطراف. ۲. خط مستدیر، دائره. ۳. مناسبت، ملابسه. || طولاییسیله = ۱. ملابسەسیله، بالمناسبه. ۲. طوغریدن طوغری‌یه اولمیەرق، مناسبت دوشورەك: طولاییسیله بندن معلومات آلدی. || دن طولایی = ۱. سببندن، دن ناشی، دن اوتوری، اجلدن: وقوع بولمش بر جرمدن طولایی توقیف اولنمش؛ کندیسیله اولان الفتندن طولایی اوکاده صورمشلر؛ ظهور ایدن برایکی وقعه‌دن طولایی قرانتینه‌دن تمیز پراتیقه ویرمیورلر. ۲. دائر، متعلق، حقنده: سزدن طولایی بعض شیئلر صوردی. || فر طولایی = چپه چوره، دائراً مادار: او زمانی فر طولایی کزدی.

طولدیرتمق {(د) فت. برینه املا ایتدیرمك، بالوا. سطه طولدیرمق: شو دستیلری کیمه طولدیرته‌جغز؟

طولدیرلمق {(د) مج. ایچنه بر شیء قونوب بوشلغی دفع ایدلمك، طولی حالنه قونمق، املا ایدلمك: دستیلر طولدیرلدی می؟ صباحدن بری صو قوییویردیکی حالده حوض طولدیریله‌مدی.

طولدیرمق {(د) فت. ۱. بوش شیئی طولی ایتمك، ایچنه شیء قومق، املا ایتمك: دستی‌یی صو ایله، صندیغی اشیا ایله طولدیرمق. ۲. بر شیئی بر قابك ایچنه قومق: بو اشیایی صندیغه، ذخیره‌یی انباره طولدیرملی. ۳. اکسیك اولان شیئی تماملامق، ابلاغ ایتمك: ویردیککز آقچه‌یی یوز لیرایه طولدیرك؛ دها حسابی طولدیرەمدق. ۴. اسلحهٔ ناریه‌یه قورشون و سرمی قویوب آتلمغه حاضرلامق: تفنکی، طوبی طولدیرمق. ۵. کسلمش حیوانك قارننه و قبـاق و یاپراق کبی بر سبزه‌یه پرنجله اوزوم فستیق و سائره قویوب پیشیرمك، طولمه یاپمق: قوزی، هندی، طوماتس طولدیرمق. ۶. چقور بر یره طاش طوپراق و مولوز و سائره آتوب تسویه ایتمك: اوراسنی طولدیره‌جغز. ۷. دکیزك ایچنه طاش و چمنتولی مولوز و سائره آته‌رق قره‌یه چویرمك: ساحلك صیغلرینی طولدیروب ریختیم یاپملی. ۸. ایچیله جك شیئی قدحه قویوب صونمق: بکا برصو، بر لیموناطه طولدیر. مفعولی شراب اولورسه اکثریا محذوف اولور: طولدیر ایچەیم. || چله طولدیرمق = تام قرق کون خلوت و عبادت وریاضت ایتمك؛ ومج. جفا چکمك. || دفتر اعمالی طولدیرمق = کنهکار اولمق. || چوقور طولدیرمق = اولمك، دفن اولنمق. || طونه طولدیرمق = برکیمسه طیشاری چیقمغه وقت بوله‌میوب طونه ایتمك، دفع طبیعی ایتمك.

طولش {(د) س. طولمق ایشی. || با: طولمق.

طولغون {(د) ص. ۱. طولمش، ایچی طولی، مالی، مشحون، مالامال، پر: طولغون حوض. ۲. قباریق، شیشکین: طولغون‌مندر. ۳. چوق یمکدن شیشمش، ممتلی: طولغون معده. ۴. تام، چوقجه، دکرلیجه: طو-

لغون بهاسیله. ٥. حدت وکین و انفعالی ایچنه بریکدیروب صاقلامش، مبطن: طولغون آدم. ٦. صوك درجه‌یه کلن: طولغون یورك = حزن وکدرك صوك درجه‌سنه کلن یورك؛ طولغون کوز = کوز یاشی دوکمك ایچون جزئی بر وسیله‌یه محتاج اولان محزون کوز. || اتنه طولغون = ملحمه، طیقناز.

طولغونلق { (د) س. ١. طولمش شیئك حالی، مشحونیت، امتلا. ٢. غرض، کین، یورکده کیزلی طوتیلان حدت: برینه طولغونلغی اولمق. ٣. معده شیشکینلکی، امتلا. || قولاق طولغونلغی = چوق ایشیتمکدن استحصال اولنان معلومات.

طولغه { (ت) س. بآ: طاولغه.

طوللق { (د) س. قوجه‌سی اولمیان قادینك حالی: او قادینه طوللغنده کیم باقدی؟

طولمش { (د) ص. ١. مملو، مشحون، پر: طولمش دسی، صندیق، آرابه. ٢. آرتق تحمل اولنه‌میه‌جق، طاشه‌جق درجه‌ده حدت و انفعال پیدا ایتمش، پر حدت، پر غضب. ═ س. اسکه‌ده طولنجه‌یه قدر نرخله یولجی آلوب طولنجه حرکت ایدن نوبت قایغی: طولمشه بینمك. || مج. طولمشه کلمك = مرتب سوزلره ایناتمق، اغفال ایدلمك.

طولمق { (د) فل. ١. بوش قاب وسائره ایچنه بر شیء قونوب بوشلقدن قورتلق، مملو ومشحون اولمق: دسی، صندیق، حوض طولدی؛ صهرنج دها طولمدی. ٢. بر قاب وظرف و سائره ایچنه کیرمك، کیروب اونی طولدیرمق: طیشاریده براغیلان قزانه صو طولمش؛ قارننه هوا طولمش؛ دیلنجیلر قپویی آچیق بولوب ایچری یه طولمشلر. ٣. شیشمك، قبارمق: معده‌م طولدی؛ بو مندر چوق طولمش. ٤. صبر ایده‌رك حدت وکینی قلبده صاقلامغله طاشه‌جق درجه‌یه کلمك: آرتق صبر ایده ایده طولمشیدم. ٥. تمام اولمق، اکمال اولنمق: حساب طولدی. ٦. بوش یری قالمامق، آرتق آله مامق: آرابه، واپور، طولدی. || قولاق طولمق = چوق ایشیتمکله اوکرنمك. || کوزلر طولمق = آغلایه‌جق اولمق، کوزه یاش کلمك. || یورك طولمق = چوق مکدر و منفعل اولمق.

طولمه { (د) س. ١. طولمق ایشی، امتلا: حوضك بوقدر چابوق طولمه‌سی. ٢. ایچی پرنج و اوزوم وفستیقله ویا قیمه و سائره ایله طولدیریلوب پیشیریلن کسلمش حیوان یاخود قباق و یاپراق کبی سبزه یمکی: قوزی، هندی، میدیه، قباق، پاطلیجان، لاخنه طولمه‌سی؛ یالانجی طولمه = زیتون یاغی وپرنج ایله یاپیلان یاپراق طولمه‌سی. ٣. بر شیئك ایچنه طولدیریلان ماده: دیوار طولمه‌سی. ═ ص. ١. طولدیرلمش، ایچنه پرنج وسائره طولدیریلان: طولمه قوزی، طولمه طوماتس. ٢. طاش طوپراق و مولوز وسائره ایله طولدیریلوب تسویه ایدلمش: طولمه باغچه، طولمه تپه. || مج. طولمه‌یی یوتمق = سویلنن مغفلانه سوزلره ایناتمق: بن بو طولمه‌یی یوتمام.

طولو { یاخود طولی. (د) ص. ١. ایچنه شیئلر قونوب ویا طوپلانوب بوش اولمیان، مملو، مالی، مشحون: طولو شیشه، صندیق، حوض. ٢. بر قاب و سائره ایچنه بریکوب طوپلانمش اولان: بو طولابده کتاب طولودر؛ کولده بالیق، بو طاغده آو قوشلری طولودر. ٣. چوق، کثرتلی، مباح: بو باغده طولو کراز واردر؛ نجده‌ده جنس قیصراقلر طولودر. ٤. ایچی بوش اولمیان، صوم. ٥. فشنك و باروتی قونوب آتلمغه حاضرلانمش (اسلحهٔ ناریه): طولو تفنك. طوب. || طولو دیزکین = ارخای عنان ایده‌رك، سرعت تامه ایله (حیوانی قوشدیرمق): برآتلی طولو دیزکین کلیوردی. ═ س. ١. برقاب وسائره‌یی طولدیران مقدار: آوج طولوسی، کاسه طولوسی. ٢. شراب وسائره مملو بارداق، پیاله: بر طولو ایچمك. ٣. بزم عشرتده بولنانلرك بردن چویروب ایچدکاری بارداقلر، دور اقداح: بر طولو چویرمك. || آغز طولوسی = اهمیتسز، حکمسز بر چوق لاف: آغز طولوسی لاف خانفیسنه ایناتیرسك.

طولو { یا طوُلی. (د) س. یازین هوانك اوست طبقه‌لرنده‌کی برودتدن طونوب ایری و یووارلاق بوز دانه‌لری صورتنده یاغان یاغمور که بعضاً کثرتلی و پك ایری دانه‌لی یاغوب کلی خساری موجب اولور، عر. برد، فا. تکرك : طولو یاغمق، دوشمك؛ یاغموردن قاچوب طولویه طوتلمق = خفیف بر صیقنتیدن قاچوب ده دها آغرینه دوچار اولمق.

طولوس { (ت) س. طونوس دیدیکمز شیئك دها طوغری اسمیدر. با : طونوس.

طولوق { (د) س. دیکیشسز قاب یاپیلان بتون دری : بال، پکمز، صو طولوغی.

طولوم { (ت) س. ۱. حیوانك بتون چیقارلمش دریسندن عبارت قاب که پکمز، بال، یاغ، سرکه و یا صو کبی مایعات یاخود پنیر وسائره وضعنه مخصوص اولور : سرکه طولومی؛ بر طولوم یاغ؛ طولوم پنیری. ۲. نفسله شیشیریلوب بر یاندن صیقلمغله بر اوجنه مربوط بولنان دودوك چالینان دری : غایده طولومی. ۳. ایکی تخته‌دن عبارت و بر طولوم تقلیدنده بولنان کورك قطعه‌سی: بر طولوم الما، سمور. || طولوم چیقارمق = حیوانك دریسنی بتون وسقطسز یعنی طولوم یاپیله بیله‌جك صورتده یوزمك. || طولومنی چیقارمق = یوزمك؛ و مج. حدینی بیلدیرمك، تأدیب ایتمك. || شیشدن وشیشمکدن ده کنایه اولور : طولوم کبی شیشمك؛ طولومه دونمك.

طولومبه { یا طلومبه. (ت) س. [ایتا. Tromba دن غلط] ۱. صویی بر طرفدن چکوب دیکر طرفدن ویرمکه مخصوص وتخلیهٔ هوا قاعده‌سیله ایشلر ماکینه که انواعی واردر: قویو، یانغین طولومبه‌سی؛ فرنك طولومبه‌سی = صو چیقارمغه مخصوص معدنی طولومبه. ۲. دکیزدن صویی یوقاری‌یه چکوب بعده بوشادان برنوع قاصیرغه که راست کلدیکی سفائن ایچون پك تهلکه‌لیدر؛ خرطوم، کردباد. ۳. جرا. بدنك ایچنده بریکن مایعاتی چکوب آلمه ویا مایع بر علاجی بدنك ایچنه ادخال ایتمکه مخصوص بیوك شرینغه. ۴. بر طولومبه‌یه مربوط اولوب اونی اداره ایدن باشی بوزوق ویا عسکر افرادی، طولومبه‌جیلر طاقمی : آق‌سرای طولومبه‌سی کچیور؛ اسکدار طولومبه‌سی یتیشدی. || طولومبه طاتلیسی = فنقیه کبی بر ماکنه‌دن صیقیلوب چیقاریلان بر جنس خمور طاتلیسی.

طولومبه‌جی { (ت) س. ۱. محله‌لرده وبعض دوائرده‌کی اسکی اصول یانغین طولومبه‌لرینی یانغین محلنه کوتوروب اوراده قوللانان آدم. [صورت مخصوصه‌ده تعلیم وتربیه ایدیلن وآلات وادواتی پك مکمل اولوب کندیلرندن پك چوق یارارلقلر کوریلن اطفائیه افرادی بونلردن بسبتون باشقه‌در.] ۲. اولرده‌کی صو طولومبه‌لرینی تعمیر ایدن صنعتکر. ۳. مج. چاپقین، خایلاز، تربیه‌سز، حال وحرکت ومعامله‌سی پك قبا وتند آدم، خایطه.

طولومبه‌جیلق { (ت) س. ۱. یانغین طولومبه‌سنی اداره ایدوب حریق سوندیرمك وصو طولومبه‌سی تعمیر ایتمك فعل و صنعتی : طولومبه‌جیلق تهلکه‌لی بر ایشدر. ۲. مج. تربیه‌سزلك، چاپقینلق، قبا وتند حرکت ومعامله، خایطه‌لق.

طولون { (ت) س. ۱. شقاقك قولاق توزینه طوغری اولان محدبه طرفی. ۲. طولو آی، بدر. ص.

طولی { (د) ص. س. با : طولو.

طولی { ص. عر. أ : طولیه. ۱. بوی و اوزونلغه منسوب و متعلق : [طولانی دها مستعملدر.] ۲. ج. کرهٔ ارضك شرقدن غربه طوغری اولان مقیاسنه منسوب و متعلق : ممالکك درجات طولیه‌سنی تعیین ایتمك.

طولی { ص. أ : عر. ذ : اطول. با : اطول.

طوم { (ت) مه. یومری و یووارلاق شیء تصویر ایدوب شمدی یالکز استعمال اولندیغی حالده مرکباتی چوقدر. مخفف : توم.

طوم { (د) مه. طاول وتومبلکسی کبی صدایی تقلید و تصویر ایدر اکثریا مکرر

قوللانيلير : طوم طوم طاوڵ چالينيوردى. مخفف : دوم .

طوماتس { يا طوماته. (د) س. [فر . Tomate] ايچى پك صولى و ميخوشجه اولمغله كرك تازه‌سى وكرك شيشه‌لرده حفظ اولنمش صويى ويا ازمه‌سى وپستيلى يمكه لذت ويرمك ايچون قوللانيلوب عادتا مطبخك حوائج ضروريه‌سى حكمنه كچمش اولان بر سبزه كه آمريقادن كلمه اولوب انواع كثيره‌سى واردر : قرمزى طوماته، صالقيم طوماته؛ آجى طوماته = طوماتس صالچه‌سى؛ يشيل طوماته = بعض يمكلرده قوللانيلان خامى.

طوماتسلى { يا طوماته‌لى. (د) ص. طوماته‌نك صويى ويا ازمه‌سى ايله تربيه اولنمش : طوماتسلى پلاو، چوربه .

طومار { سذ. عر. ج : طوامير. [بلكه ر. درى ديمك اولان Τομάρι دن] ١. وقتيله بوينه اوزون كسيلوب طى اولنه‌رق اسطوانه صورتنه قونيلان يازلمش جيلان دريسى، نامه، كتاب، دفتر : طومار اعمال ٢. صاريلوب اسطوانى الشكل اولمش هرشئ : كاغد، قماش طومارى. = ص. تر. اسطوانى الشكل، مستطيل و ايچى بوش : طومار دويت = ايچنه قلم قونه‌جق قوبورى اولان دويت. || طوب طومارى = كله سور كوسى.

طوماغه { (ت) س. طوغانك آياغنه اوردقلرى طوپلى كوستك .

طوماغى { يا طوماغو. س. زكام، نوازل. مر.

طوماق { (ت) س. ١. آغاجدن طوب. ٢. بر نوع قالين وآغر چيزمه. ٣. آت اوزرنده طاشيدقلرى قالين بر چوماق، آغاج كرز.

طومالان { (د) س. ١. بر منطارى، فر. Truffe ديننان منطار. ٢. يومرى چيبان، طاعون چيبانى .

طومالتمق { (د) فت. بر جهتى كنبد كبى چيقه‌جق وضعيته قومق، تومسلتمك : يوكى آلمق ايچون آرقه‌سنى طومالتدى.

طومالمق { (د) فل. ١. بر جهتى كنبد كبى چيقمق، تومسلمك : بو ديوار طومالمش. ٢. چوكمك، اكلمك، (حيوان) آرقه‌سنى بوكه‌رك اوتورمق : كوپك طومالدى.

طومالبچ { يا طومانچ . (د) ص. اوركو چالنمش ، چيقنتيسى اولان. [ارطغرل غازينك وطانشه‌سنك ايلك مقرى اولان معروف بر طاغه علم اولمشدر.]

طومان { (ت) س. بول وقيصه ايچ طونى.

طومانيچ { ص. با : طومالبچ.

طومب { (ت) مه. دوشن شيئك سسنى تقليد ودوشمكى تصوير ايدوب چوجق لسانده دوشمك معناسيله‌ده قوللانيلير : طومب يره دوشدى؛ طومب صويك ايچنه دوشدى؛ طومب ايتدى. [جومب كبى.]

طومبا { ياطومبه (ت) مه. ياتاغه آتيلوب راحتى بولمق وچوجق لسانده ياتمق معناسيله قوللانيلير : ساعت اوچه كلنجه هايدى طومبا؛ اويقوسى كلنجه طومبا ياتدى .

طومباديز { (ت) ص. شيشمان و يچيمسز، قيصه وشيشمان : طومباديز بر آدم. عو.

طومباز { (ت) س. ١. چايلرده ايشلر آلتى دوز و كوكرته‌سز قايق. ٢. كوپرى آلتنه قونور ويا شماندره كبى قوللانيلير فوچى رسمنده كوچك دوبه : كوپرى، واپورطومبازى.

طومباق { (ت) س. [اصل محل اعمالى اولان هند لسانده اولوب آوروپاجه ده بو اسمله معروفدر.] آلتينله قاريشيق ويا آلتين قاپلامه‌لى باقير ويا تونج. = ص. بو خليطه‌دن معمول : طومباق لكن ابريق.

طومبالاق { (ت) ص. يووارلاق ، شيشمان، طومبول : طومبالاق بر چوجق .

طومباله { (ت) س. ١. حقه باز يووارلاغى. ٢. نومرولرى حاوى كاغدلره و زارلره اوينانيلان قمار اويونى. فر. Loto.

طومباى { (ت) س. صوصيغيرى ديشيسى، ديشى مانده.

طومروجق { يا طمورجق . (ت) س. [اصلى : طومروقجق] آغاجلرك بهارده فليز اولمق اوزره قيشين پيدا

ایتدکلری دوکمه‌لرك بهری، عر. برعوم.

طومروجقلانمق { یا طومورجقلانمق. (ت) فل. (آغاج) طومروجقلر پیدا ایتمك، فلیزلنمك اوزره طومروجق ویرمك.

طومروق { (ت) س. ۱. آغاجك فلیز اولمق اوزره پیدا ایتدیکی دوکمه، طومروجق. ۲. چیچك غنچه‌سی، دها آچلیوب دوکمه حالنده بولنان غنچه. ۳. قالینلاشمش آغاج ساق، کوتوك. ٤. حمام وفورنه یارار قالین اودون، کوتوك: طومروق یارمق. ٥. دستره ایله آیرلمق وایجابنده اویله قوللانلمق اوزره ایری بر مکعب صورتنده صاتیلان طاش وسائره: مالطه، مرمر، میشه، جوز طومروغی. ٦. وقتیله مجرملرك آیاقلری کچیریلوب باغلانمق اوزره ایکی دلیکی اولان بر کوتوکدن عبارت عذاب واشکنجه آلتی. ۷. [بوندن تعمیماً] حبسخانه، محبس، زندان: طومروغه آتمق، اورمق = حبس ایتمك. || طومروق آغاسی = وقتیله حبسخانه مدیری.

طومروقلانمق { (ت) فل. (آغاج) طومروجق پیدا ایتمك، فلیزلنمك اوزره دوکوملنمك: هوانك صیجاقلغندن آغاجلر کرکی کبی طومروقلاندی.

طومشرمق { (ت) فت. قوش آغزینه یم ویرمك.

طومشمق { (ت) فش. (قوشلر) غاغالریله بیتلشمك، بربرینك بیتنی آییقلامق: طاوقلر طومشوب طوریورلردی.

طومشوق { (ت) س. یاپاغان کبی قوشلرك کرلی ویومری غاغاسی.

طوموز { (د) س. [اصلی: طوکز] بیساکیله و تند طبیعتیله معروف درت آیاقلی بر حیوان که یبانی واهلی اولور، خنزیر، خوك، کراز. حسن تعبیرله جانور دخی دینیر. یاوریسنه چوربه دیرلر. — پیسلکدن و عناد ومرحمتسزلکدن یاخود زیاده قوتدن کنایه اوله‌رق شتم وتحقیر تعبیری‌ده اولور: نه‌طوموزدر! || طوموز آغرشاغی، اتمکی، آیریغی = برجنس کوك. || طوموز آیاغی = ۱. تفنك صیقیسنی ویا شیشه طیپه‌سنی چیقارمغه مخصوص بورغی. ۲. وقتیله دشمنك آیاغنه باتمق اوزره یوله آتیلان دمیردن سیوری اوجلی مثلث آیاق اولطه‌سی. || طوموز آرابه‌سی = برجنس زرهلی آرابه، سیار کوچك مترس. || طوموز الماسی = طومالان. || طوموز باشی = بر جنس صراجه. || طوموز بالیغی = یونس بالیغنك بیوکی. || طوموز بورنی = قیللی ات یاران. || طوموزیاغی = طوموزك دریسی آلتنده واتنك اوستنده قالین بر طبقه حالنده بولنان یاغ.

طوموزلق { (د) س. طوموز طبیعتی، عنادله مرحمتسزلك: ینه طوموزلغی طوتدی.

طون { (د) س. ۱. تق. علی‌الاطلاق روبه، ثوب، لباس، جامه: قره طون. ۲. بلدن آشاغی کییلن وباجاقلری اورتن لباس، شالوار، طومان، دیزلك: آیاغنده طونی یوق؛ ایچ طونی = تنك اوزرینه و پانتالون یا شالوارك آلتنده کییلن بر لباس که چاشیردن معدوددر. ۳. آت توکنك رنکی: بو آتك طونی کوزل؛ طوری طونده؛ آچیق طون. || طونسز = مج. هیچ بر شیء اولمیان، پسپایه، شیلیق.

طوناتدیرمق { (د) فت. ۱. تزیین ایتدیرمك، زینت ویردیرمك: باغچه‌سنی باغچوانه کوزل طوناتدیرمش. ۲. قندیللر و بایراقلرله تزیین ایتدیروب شهرآیین ایتدیرمك: چارشی یی بلدیه طوناتدیردی.

طوناتمق { (د) فت. [ثوب ولباس دیمك اولان «طون» دن اولوب اصل معناسی کییدیرمك‌در.] ۱. سوسلندیرمك، بزتمك، تزیین ایتمك: اوطه‌لرینی کوزل طوناتمش؛ کلینی کییدیروب طوناتدیلر. ۲. قندیللر و بایراقلرله ابنیه وشهری سوسلندیروب شهرآیین یاپمق: شهری، چارشی یی، سوقاقلری، واپورلری طوناتمق. ۳. مزین صورتده ترتیب ایتمك: میوه طبله‌سی طوناتمق. ٤. مج. سوکوب صایه‌رق تکدیر ایتمك.

اطرافیله قباحتلرینی یوزینه اورەرق پایلامق. ٥. مج. کمینك آرمه و تکنەسندەکی نواقصی اکمال وتجهیز ایدوب سیر وسفره حاضرلامق: سفینەیی طوناتمق. = فل. شهر آیین اجرا ایتمك، قندیللر وبایراقلرله طوناتمق: واپورلر بوکون طوناتمشلر.

طوناتمه ۱ (د) سـ. تزیین، سوسلندیرمه. با: طوناتمق.

طونادلمق (د) مج. ۱. تزیین ایدلمك، سوسلندرلمك، زینتویرلمك: بو صالون کوزل طونادلمش. ۲. شهرآیین ایچون قندیللر آصیلوب بایراقلر آچلمق: فلانك قوناغی مکمل صورتده طونادلمش. ۳. طاقلری اکمال ایدلمك، تجهیز ایدلمك، یکی یاپیلان کمیلر دها طونادلمدی؛ آت کوزل طونادلدی.

طونانمق (د) فل. ۱. سوسلنمك، بزنمك، زیب وزینت بولمق: کلین کوزل طونانمش. ۲. قندیللر آصەرق وبایراقلر کشاد ایدەرك اجرای شهر آیین ایتمك: بتون شهر طونانمش؛ ابنیهٔ رسمیه صورت مخصوصەده طوناندی. ۳. (کمی) یلکن وسائره طاقمیله تجهیز اولنمق: یکی انشا اولنان سفائن دها طونانمدی. ٤. (آت) مکمل طاقملرله حاضرلانمق: آت طوناندی.

طونانمه (د) [یاخود طونانما و غلطی: دونانما] سـ. ۱. عمومه عائد بر مسرتك اعلانیچون شهرك قندیللر وبایراقلر وسائر شعشعەلی شیئلرله تزیینی وطوپ تفنك و فشنکلر انداختیله انواع لعبیاتك اجراسی، شهر آیین، شنلك: طونانمه کیجەسی. ۲. سفن حربیه مجموعی: طونانمای همایون؛ آق دکیز، بصره کورفزی طونانمەسی؛ اینجه طونانمه = اوفاق کمیلر فیلوسی. [فا. زعم اولنەرق ترکیباتده اویله قوللانیلیور:] طونانما (دونما) ی همایون، طونانما (دونما) ی دولت علیه.

طونبای (ت) سـ. با: طومبای.

طونج یاخود طوج. (ت) سـ. با: تونج.

طونغور طونغوردی. با: طنغر، طنغردی.

طونلاته (ت) سـ. [ایتا. Tonnellata] کمی حمولەسنك وعلی الاطلاق مایعات وذخیره وسائرەنك واحد قیاسیسی اولوب بیك کیلودن عبارتدر: قرق طونلاته حموله استیعاب ایدر بر کمی؛ صو شرکتی صویك طونلاتەسنی قاچه ویریور؟ [طونه دخی دینلیر.]

طونلاتەلق ۱ (ت) صـ. شوقدر طونلاته استیعاب ایدر: یکرمی طونلاتەلق برکمی؛ ایکی طونلاتەلق بر صو قزانی.

طونلق ۱ (د) صـ. طون ویا ایچ طونی اعمالنه یارار: طونلق بز. = سـ. وقتیله عسکره ویریلان اثواب پارەسی، البسه بدلی.

طونوس (ت) سـ. [طوغریسی: طولوس. یو. Θόλος = قبه] هرطرفی مدور اولیوب ایکی دیوار اوزرینه اکلی صورتنده یاپلمش کارکیر سقف: بودرومك اوستنی طونوس یاپمق، چویرمك؛ طونوس اوستنده بنا یاپمق.

طونه ۱ (ت) سخ. م. [مجار. جەدن] آلمانیای جنوبی ایله اسویچره حدودندن نبعاله قره دکیزه منصب اولان بیوك ایرماق که آوروپانك انهار عظیمەسندندر.

طوی (ت) سـ. قازدن بیوك بر یبانی قوش که ایکی جنس اولوب، بیوکنه طویداری وکوچکنه طویلاق وعربستان طویی دینیر. = صـ. مج. عقلسز، ادراکسز، عجمی وخام: طوی آدم.

طوی (ت) سـ. [اصلی: توك] دوکون، سور، ولیمه، جمعیت، شنلك: طوی کونی. مر. [قوللاندیغمز « دوکون » لغتی اشبو « طوی کونی » ودها طوغریسی « توك کونی » تعبیرندن مأخوذ در، زیرا او کون بایراق یرینه توکلرله خانەیی طوناتمق عادت ایدی.]

طَوِیَّت سث. عر. قصد، نیت، مقصد، امل. ذ.

طویداری (ت) سـ. [وغلطی: طوغداری] طوی دینلن ایری قوشك بیوك جنسی.

طویُرلمق (د) مج. ایشیتدیرلمك، اسماع ایدلمك: بو خبر کیمسەیه طویرلملیدر.

طوِیُرلمَق { (د) فجـ. باشقه‌سی طرفندن قارنی طولدیریلوب آجلغی کیدیریلمك، اشباع ایدلمك : اوروج یین طرفندن قرق فقیر طویرلمق اقتضا ایدر.

طوُیُرمَق { یا طویورمق. (د) فتـ. ۱. ایشیتدیرمك، برینك ایشیتمه‌سنه مساعده ویا ایشیتمه‌سنی تسهیل ایتمك، اسماع ایتمك : سویلدیککزی طویرملیسکز؛ بونی کیمسه‌یه طویرمیك . ۲. آچمق، افشا، نشر ایتمك : بو سوزی طویرماملی.

طوَیُرمَق { یا طویورمق. (د) فتـ. برینك قارنی طوق ایتمك، یدیروب اشتهاسنی کیدیرمك، اشباع ایتمك : آج طویرمق؛ قرق فقیر طویرمق . || قارن طویرمق = ۱. یمك یمك، طویمق. ۲. بسلمك، نافع ومفید اولمق : بو ایش قارن طویرماز .

طوَیغار { (ت) سـ. تارله قوشنك بر نوعی، چایر قوشی؛ تپه‌لی طویغار .

طوَیغان { (ت) سـ. طوغان. با : طوغان .

طویغو { (د) سـ . [« طویمق » دن] ۱. ایشیتمه، طویمه، استماع : طویغوسی کوشك. ۲. ایشیتمکله استحصال اولنان معلومات، مسموعات ، آکاهی: طویغوسی چوق. ۳. حس، حواس خمسه دن بری واسطه‌سیله خبر آلمه، طویمه : بو آدمده طویغو یوقدر؛ طویغوسی چوق آدم. [خالص و فصیح ترکجه بر لغت اولدیغی حالده، بزجه بونك یرینه «حس» لغت عربیه‌سنك مألوفیتی بغیر حق اعتباردن دوشمه‌سنی موجب اولمشدر.]

طویغوسز { (د) صـ. ۱. حسسز، طویماز، حس ایتمز، هیچ بر شیء قلبنه تأثیر ایتمز، تأثرسز . ۲. ادراکسز، معلوماتسز، خبرسز .

طویغوسزلق { (د) سـ. ۱. حسسزلك ، طویمازلق، حس ایتمه‌یش، تأثرسزلك. ۲. ادراکسزلك، معلوماتسزلق .

طویغولی { (د) صـ. ۱. حسی زیاده، طویار ، تأثرلی ، متأثر . ۲. معلوماتلی ، خبردار .

طَویل { صـ . عر . ؤ : طویله . [« طول » دن صشـ .] ۱. اوزون، دراز : عمود طویل؛ طویل الید = اوزون اللی، مقتدر. ۲. چوق سورر، ممتد، مدید : عمر طویل. ۳. د. عروضده بر بحر مخصوص : بحر طویل .

طویلق { (ت) سـ. عجمیلك ، خاملق، تجربه‌سزلك ، جهالت .

طویلمَق { (د) فجـ. ۱. ایشیدلمك ، مسموع اولمق، استماع ایدلمك : اورادن معلمك سسی طویلیر می ؟ ۲ منتشر اولمق ، انتشار ایتمك : اویله بر خبر طویلدی. ۳. میدانه چیقمق، کشف وافشا اولنمق، فاش اولمق : سزك صاقلادیغکز سر طویلدی . ٤. حس اولنمق : بیره‌نك بدنك اوزرنده یوریدیکی طویلیر .

طویلمَق { (د) فجـ. ۱. قارن طوق اولمق، قانمق، شبع ، آجلق دفع ایدلمك : او قدر اکمکله طویلیرمی؟ ۲. مجـ. قناعت کلمك اکتفا اولنمق : بو منظره‌یه طویلماز؛ سزك صحبتکزه طویلیرمی ؟

طَویله { سشـ. عر. ۱. بربری آرقه‌سنه باغلانمش برصره حیوان، حیوان قطاری : طویله‌ٔ خر. ۲. حیواناتك باغلاندیغی یر، آخور، طاوله. [با : طاوله.] ۳. چایره قویوریلن حیوانك آیاغنه باغلادقلری ایپ ، طاوله ایپی .

طویماز { (د) صـ. برشیئله قناعت ایتمز. طمعکار : نه طویماز آدمدر .

طویماز { (د) صـ. ایشیتمز ، آکلاماز. || اوردم طویماز = برشیئی چابوق آکلامیان، سوزه آلدیرمیان .

طویمازلق { (د) سـ. برشیئله قناعت ایتمیش ، طمعکارلق .

طویمَق { (د) فتـ. ۱. ایشیتمك ، سمع حاسه‌سیله حس ایتمك، استماع ایلمك : فلانك کلدیکنی طویدیکزمی؟ قولاغم آغردر چوق باغرلمدقجه طویمام . ۲. حواس خمسه‌دن بری واسطه‌سیله حس ایتمك ، متحسس ومتأثر اولمق : تنك اوزرنده بر شیء یوریدیکنی طویدم؛ نزله‌دن قوقو طویمیورم .

طویمَق { (د) فل. ۱. طوقلق حاصل اولمق ، قارن طوق اولمق ، آجلق دفع اید-

لك، سير وشبعان اولمق : طو- يديكزمى ؟ قارنم طويدى . ٢. قانمق، اكتفا ايتمك : صويه طويه‌ميورم ؛ آرتق اوده ثروته طويمديسه؛ بو ياغمورلردن يرلر طويدى. || كوز طويمق = قناعت كلمك : حريص بر آدمدر نه‌قدر قزانسه ينه كوزى طويماز .

طويه [١] (د) س. ١. ايشيتمه ، استماع. ٢. خبر آلمه ، استخبار. ٣. حس، متأثر اولمه.

طويه [٢] (د) س. سير اولمه ، شبع، قانمه : طويراغك صويه طويه‌سى .

طويناق (د) س. ١. طويه‌جق آلت ، لامسه . ٢. حيوان آياغنك طرناغى .

طويوق (د) ص. طوق لغتنك صورت اصليه‌سيدر.

طويوم (د) س. ١. طويمه، قانمه، شبع. ٢. قناعت.

طويوملق (د) س. ١. بركره طويه‌جق مقدار : بر طويوملق ايتمك. ٢. طويمغه مدار اولان : بو پاره طويوملق دكل آ. ٣. يغما، غنيمت، چاپول.

طهارت سش. عر. ١. تميزلك، پاككك . ٢ . دفع طبيعيدن صكره شرعاً اقتضا ايدن ييقانمه : طهارت آلمق .

طهور ص. عر. [«طهارة» دن سمه.] پاك تميز و تميزليجى : شراب طهور .

طى سذ. عر. ١. صارمه، بوكمه، دوروب بوكمه : طومارى طى ولف ايتمك . ٢. صاروب طوپلار كبى قطع ايتمه ، كسمه : طى زمان، طى مكان ايتمك = زمان ومكانى آتلامق، برقوۀ خارقه ايله كچمك، اون كونلك يره مثلا بردقيقه ده‌وارمق. ٣. چيقارمه، حذف والغو ايتمه، قالديرمه : عباره‌نك بر قاچ فقره‌سنى طى ايتملى .

طيّار ص. عر. [«طيران» دن سمه.] ١. اوچان ، اوچيجى، پرنده ٢. هوايه قالقان، غازه منقلب اولان : جسم طيار = آچيق براغيلنجه غازه منقلب اولوب نابديد اولان جسم. فر. Volatil . || جعفر طيار = معوته محاربه‌سنده ايكى قولى كسيله‌رك شهيد اولان حضرت جعفر بن ابى طالب (رضه) در كه قوللرينك قناده تبديليله جنتده اوچديغى جانب نبويدن مشاهده و تبشير بيورلمشيدى . || ريح طيار = كزن يعنى تبديل مكان ايدن صبزيلر، سيكير وجعلرى. [لسان عوامده رثيه يعنى روماتيسمه‌يه‌ده بو اسم ويريلير.]

طياق طيامق، طيانق وسائره. با : طاياق وسائره .

طيب سذ. عر. كوزل قوقو، كوزل قوقولى روح ويا ياغ وسائره، كوزل قوقوسيچون سوريلن شئ .

طيّب ص. عر. ث : طيبه . [«طيب» دن صش.] ايى، خوش : قول طيب، كلمۀ طيبه .

طيّبات سش. عر. فد : طيبه. با : طيبه.

طيّبه سش. عر. ج : طيبات. ايى ايش، كوزل فعل و حركت، عمل صالح، فعل حسن، ثواب، حلال . = سخث. م. مدينۀ منوره.

طير سذ. عر. ج : طيور. قوش، مرغ : طير خوش الحان، طيور جنت؛ منطق الطير = قوش ديلى .

طيران سذ. عر. ١. اوچمه، اوچش : قوشلر طيران ايدر. ٢. غازه تحول ايدوب هوايه قاريشمه : لقمان روحى آچيق شيشه‌ده قالنجه طيران ايدر.

طيريون سذ. ج. عر. تا. تاريخ طبيعينك قوشلر بحثى وعليله توغل ايدن علما، فر. Ornithologistes . [جمعيت طبيۀ عثمانيه‌نك تسييى وجهله «طيوريون» ديمك جائز دكلدر.]

طيش (د) س. (اصلى : طاش، تاش، تيش) ايچ مقابلى، خارج، بيرون، برشيئك طيشاريسى : ايچى طيشنه بكزه‌مز؛ طيشى ايچندن كوزل؛ طيشندن اولچمك = طيشاريدن، خارجدن؛ ايچى طيشى بر. = ص. طيشاريده كى، خارجى، بيرونى : طيش قپو = باب خارجى؛ طيش دكيز = بحر محيط .

طيشارى (د) س. [اصلى : طاشقارى] طيش طرف، خارج، بيرون، ايچرى مقابلى، آچيق ير : طيشاريده اوتورمق؛ طيشاريدن كلمك؛ طيشارييى ايچريسندن صيجاق؛ طيشاريلرده كزمك . = حظم. خارجده، خارجاً : طيشارى

قالدی؛ طیشاری چیقدی. || طیشاری چیقمق = مج. دفع حاجت، دفع طبیعی ایتمك، آبدست بوزمق. || طیشاری کیتمك = ولایتدن برینه عزیمت ایتمك، سیاحت ایتمك.

طیشلی { (د) ص. طیشاریسی اولان، خارجی؛ ایچلی طیشلی = داخلاً وخارجاً منا. سبتلی، تکلیفسز، محرم.

طَیف { سذ. عر. اویقوده و یا قراکلقده قورقودن کوزده تجسم ایدن خیال، غل. || م. طیف شمس = ضیانك انکسار قوتیله حل ایدلمسیله اجزاسنك آلنان رسمی.

طیق { (ت) مه. طاق مخففی اولوب خفیف و اینجه بر سسی تقلید وتصویر ایدر: طیق طیق پنجره‌یه اوردی.

طیقاج { (ت) سـ. ۱. شیشه و سائره آغزینی طیقامغه مخصوص بزدن وآغاجدن طیپه. ۲. وقتیله اشکنجه آلاتندن اوله‌رق مجرملرك آغزلرینه طیقدقلری شیء.

طیقامَق { (ت) فتـ. ۱. برشیشه وسائره آغزینی بزدن طیپه وسائره ایله باصه‌رق قپامق، طار بر منفذی بر شیئله قپایوب سد ایتمك: شو شیشه‌یی طیقالی؛ صو یولنی، بوری یی طیقامشلر؛ شیش بوغازینی طیقادی. || آغزینی طیقامق = سکوته مجبور ایتمك، اسکات ایلمك. || لقردی یی آغزه طیقامق = سوزینی رد وجرح ایدیورمك.

طیقانمَق { (ت) فل. ۱. یول قپانوب سد اولنمق، مسدود اولمق، قپانوب ایشلمه‌مك: بوغازم طیقاندی؛ بوری چاموردن طیقانمش. ۲. نفس طوتلمق، کوکس طارلاشوب نفس آلماز اولمق. ۳. اشتها قپانوب یه‌مه‌مك: طاتلیدن طیقاندم.

طیقانیق { (ت) ص. طیقانمش، یولی قپانمش، مسدود، ایشلمز: بو شیشه‌نك آغزی طیقانیق؛ صو یولی، بوری طیقانیقدر.

طیقانیقلق { (ت) سـ. ۱. قپالیلق، مسدودیت: بوغازك، صو یولنك طیقانیقلغی. ۲. نفس طوتلمسی، کوکسك طارلاشمسیله نفس آلنه‌مامه.

طیقر { (ت) مه. ۱. قوری و اینجه بر سسی تصویر ایدر، و مکرر اوله‌رق بویله بر سس چیقاره‌جق صورتده قوریمش شیئلره وصف دخی اولور: بوزك اوزرنده طیقرطیقر یوریوردی؛ بورك قوریوب طیقر طیقر اولمشیدی. [طاقر مهمله سنك مخففی حکمنده‌در.] ۲. فیقر فیقر کبی سسله قاینامغی تصویر ایدر: تنجره طیقر طیقر قاینایوردی.

طیقرداتمَق { (ت) فتـ. طیقردی ایتدیرمك، طیقر طیقر ایده‌جك صورتده سسلندیرمك: شو باقرلری طیقرداتمایك.

طیقردامَق { (ت) فل. خفیف و قوری بر سسله کورلدی ایتمك: جیبنده پاره‌لر طیقردایوردی؛ طونمش طوپراقلرك اوزرنده آیاقلری طیقردایوردی.

طیقردی { (ت) سـ. قوری و خفیف برسسله اولنان کورلدی: آیاق طیقردیسی؛ صحنلرك طیقردیسی؛ پاره‌نك طیقردیسی.

طیقسیرمَق { (ت) فل. قپالی آغزله خفیف صورتده آکصرمق: آکصیروب طیقسیریور.

طیقسیریق { (ت) سـ. قپالی آغزله خفیف آکصرمه.

طیقشدیرمَق { (ت) فتـ. ۱. باصه‌رق صوقمق. ۲. عجله ایله یمك: برآز یمك طیقشدیروب کیتدی.

طیقشمَق { (ت) فل. طار بر یره وباشقه‌لری آره‌سنه صوقلمق.

طیقلمَق { (ت) فل. صوقلمق، آره‌یه کیرمك.

طیقمَق { (ت) فتـ. ۱. زورله و ایته‌رك باصه‌رق صوقمق: شلته‌یه پنبوق طیقمق. ۲. طار و یا صیقندیلی بر یره صوقمق: حبسه طیقمق، دلیکه طیقمق. || مج. چاکه اوت طیقمق = برینی محو ایده‌جك صورتده ایشنی بوزمق.

طیقناز { (ت) ص. طوپلی و ملحمجه: طیقناز آدم.

طیقنازلق { (ت) سـ. طوپلیلق، آز ملحملق.

طیقنمق { (ت) فت. عجله ایله و اهمیتسز صورتده بر شیء یمك: بر پارچه شیء طیقنوب کیتدی.

طیقه‌لی { (ت) ص. قپانمش، طیقانمش، مسدود: طیقه‌لی بوری.

طیقیز { (ت) ص. ۱. زیاده طیقناز، پك قالین. ۲. پك صیق وقاتی طولدیرلمش: طیقیز طولمه.

طَیلَسان { سـ.ذ. عر. زاهدلرك صارقیتدقلری صاریق اوجی.

طین { سذ. عر. بالچیق، چامور، طوپراق.

طیناز { (ت) سـ. قیش ایچون حفظ اولنمق اوزره تپه صورتنده ییغیلان اوت، اوت ییغینی.

طینَت { سث. عر. خلقت، جبلت، فطرت، یاراداییش: طینتی فنا؛ طینتنده مرکوز اولان حال.

طینمَق { (ت) فت. با: طنمق.

طُیور { سذ. جم. عر. فد: طیر. با: طیر.

ظ

ظ { ظى. سـ. [عر. ظاء. سڤ.] تركجه الفبانك يكرمنجى حرفى اولوب، تركجه‌ده مخرجى اولمـ يغندن، يالكز عربيدن مأخوذ كلماتده بولنور. شيوهٔ اصليهٔ عربيه‌سنى بز تلفظ ايده‌ميه‌جكمزدن (ز) كبى اوقورز. بو حرف اسكى عبرانى و سريانى الفبالرنده دخى مفقود اولوب، (ثخذ ضظغ) حرفلرى ميانده عربلر طرفندن علاوه اولنمشدر. ابجد حسابنده ۹۰۰ عددينه دلالت ايدر.

ظاء { سڤ. عر. ظ حرفنك اسم عربيسى اولوب، (ط) دن تفريق ايچون، نقطه‌لى اولديغنه بناءً « ظاء معجمه » دخى دينلير.

ظالِم { صـ. عر. أ: ظالمه. جـ: ظالمين. ظلمه. [« ظلم » دن سف.] حقسزلق و ظلم ايدن، حقسز، غدار، قييجى، مرحمتسز، ستمكار: ظالم آدم؛ ظالم فلك.

ظالِمانه { صـ. فا. ظلم واعتسافله اولنان، غدارانه، ستمكارانه: بر معاملهٔ ظالمانه. == حـ. فا. ظالمه ياقيشير صورتده، ظلم وستم وغدرله: ظالمانه اوريور.

ظالِملك { سـ. ظلم، اعتساف، مرحمتسزلك، غدارلق.

ظاهِر { صـ. عر. أ: ظاهره. [« ظهور » دن سف.] ١. ميدانده اولان، آچيق، آشكار: بو بر امر ظاهردر. ٢. بديهى، مثبت، هويدا: دليل ظاهر. || ظاهر اولمق = ظهور ايتمك، ميدانه چيقمق. == سـ. عر. بر شيئك ميدانده وآچيقده اولان صورتى، خارج، باطن مقابلى، كورينور صورتى: بو آدمك باطننى الله بيلير اما ظاهرى پك ايى كورينور؛ ظاهرده صلحادن كورينور؛ باطنى ظاهرينه اويماز. == حـ. تر. البته، شبهه‌سز = ظاهر يارين كله‌جكدر؛ اويله‌در ظاهر!

ظاهِراً { حـ. عر. ميدانده اولرق، آشكاره، صورت ظاهره وخارجيه‌ده، كورينشده: ظاهراً دوست كورينورسه‌ده باطناً دشمندر.

ظاهِرى { صـ. عر. أ: ظاهريه. ظاهرده اولان، طيشدن كورينن، صورى: حال ظاهريسى، احوال ظاهريه‌سى. مقابلى: باطنى، باطنيه.

ظَرافَت { سـ. عر. نازكلك، نازكانه طور و حال وافاده، تربيه‌لى معامله، لطافت: سوزنده، معامله‌سنده فوق العاده بر ظرافت واردر؛ انسان ظرافتنه حيران اولور.

ظَرافَتلى { صـ. نازكانه، نازكلكله اولنان، تربيه‌لى ولطافت آميز: ظرافتلى سوز، معامله.

ظَرف { سـ. عر. جـ: ظروف. ١. قاب، قليف، محفظه: ساعت ظرفى. ٢. الى ياقماق ايچون قهوه فنجانى ايچنه قونان كومش ويا سائر معدندن قاب: بر طاقم ظرف؛ ظرف فنجان طاقمى. ٣. بر يره كوندريلن مكتوب وهر نوع اوراقك قونديغى ويا ييشديريلوب مهرموميله مهرلنن كاغددن شكل مخصوصده قاب: مكتوبى ظرفه قودم؛ ظرفى قپادم؛ بر پاكت ظرف. ٤. د. زمان ويا مكان بيان ايدن كلمه؛ ظرف زمان، ظرف مكان: دون بوراده ايدم تعبيرنده « دون » كلمه‌سى ظرف زمان و « بوراده » ظرف مكاندر. || ظرفنده = ايچنده،

اثناسنده، داخلنده : بش كون ظرفنده؛ اوچ سنه ظرفنده.

ظُرَفاء { سـذ. جـ. عر. فد : ظريف. با : ظريف.

ظَرفيّت { سـش. عر. بر كلمه‌نك ظرف اولمسى، ظرف زمان ويا ظرف مكان صورتيله قوللانلمسى : بوكلمه‌نك ظرفيتى حالنده صورت استعمالى.

ظُروف { سـذ. جـ. عر. فد : ظرف. با : ظرف.

ظَريف { صـ. عر. ۋ : ظريفه. جـ : ظرفاء. [«ظرف» دن صش.] نازك، لطافتلى، خوش ادا : ظريف آدم، ظريف معامله. = جـ. تر. فد. كبى. سويجى قادين. [بومعناده جمعى اولان « ظرفاء » قوللانيلير.]

ظَريفانه { صـ. حـ. فا. نازكانه، ظرافتله، حسن ادا وملايمتله : ظريفانه معامله ايديور.

ظَريفلك { سـ. ظرافت، نازكلك، حسن ادا ، نازكانه معامله.

ظَفَر { سـذ. عر. ۱. مقصده دسترس اولمه، نائليت، موفقيت. ۲. دشمنى يكمه، غلبه، غالبيت، نصرت، فتح : جناب‌حق فتح وظفر احسان بيوردى؛ دشمن اوزرينه ظفر بولدى.

ظُفر { سـذ. عر. جـ : اظفار. تشـ. طرناق.

ظَفَره { سش. عر. ط. كوز طبقه‌لرندن برينك طرناق كبى قالينلاشوب سرتلمه‌سنى موجب علت، فر. Ptérigium .

ظُفرى { صـ. عر. ۋ : ظفريه. طرناق قبيلندن ويا طيرناغه منسوب ومتعلق.

ظَفَرياب { صـ. فا. [عر. ظفر = موفقيت ـ فا. يافتن = بولمق] ۱. موفقيته نائل اولان، موفق، نائل : مرامنه ظفرياب اولدى. ۲. غالب، منصور : دشمنه قارشى ظفرياب اولدى.

ظِلّ { سذ. عر. جـ : ظلال، اظلال. ۱. كولكه، سايه. ۲. مج. حمايه، تصاحب، سايه : ظل ظليل ولى نعمتيده. ۳. ر. بر قوسه تماس ايدن خط مستقيم، مماس. ‖ ظل الله، ظل الله فى الارض = خليفهٔ مسلمين حضرتلرى .

ظِلال { سذ. جـ. عر. فد : ظل. با : ظل.

ظَلام { سذ. عر. ۱. قرا كلق، ظلمت : ظلام ليل. ۲. حقسزلق، ظلم، غدر، ستم. [بو ايكنجى معناده « ظ » نك كسرى ده جائزدر.]

ظِلف { سـذ. عر. جـ : ظلوف. اظلاف. تا. صيغير و قويون كبى حيواناتك چتال طيرناغى. [چتال اولميان آت طيرناغى كبيلرينه «حافر» دينير.]

ظُلم { سذ. عر. حقسزلق، غدر، ستم، جور، عدل مقابلى.

ظُلماً { حـ. عر. ظلم ايله، حقسز اوله‌رق، جور و ستمله، بغير حق، زورله.

ظُلُمات { سـذ. جـ. عر. فـد : ظلمت. با : ظلمت.

ظُلمانى { صـ. عر. ۋ : ظلمانيه. قرا كلغه منسوب ومتعلق وقراكلق اولان، مظلم.

ظُلمَت { سـش. عر. جـ : ظلمات. قراكلق، تيركى، تاريكى : ظلمت ليل. = جـ : كرهٔ ارضك آيلرجه كونش كورمز و قرا ـ كلقده قالير اقطار قطبيه‌سى : اسكندرك ظلماته كيتديكى مرويدر. ‖ بحر ظلمات : بحر محيط آطلاسى يه وقتيله عربلرك ويردكلرى اسم.

ظَلوم { صـ. عر. [« ظلم » دن صش.] زياده ظلم و حقسزلق ايدن، پك جفاكار، وغدار، مبالغه ايله ستمكار.

ظِلّى { صـ. عر. ۋ : ظليه. كولكه‌يه منسوب ومتعلق.

ظَليل { صـ. عر. ۋ : ظليله. [« ظل » دن صش.] پك كولكه‌لى، پك كثيف و سرين، سايه دار : ظل ظليل.

ظَمأ { وظماء. سـذ. عر. زياده صوصامه، تشنكى، عطش شديد.

ظَنّ { سذ. عر. جـ : ظنون. ۱. صانى، صانمه، يقيناً بيلمكسزين اغلب احتمال ايله حكم ايتمه، كمان : بوكون كله ـ جكدر ظن ايدرم؛ ظنمه كوره بوكون كليرلر؛ ظن ايتمه كه بنم بو ايشده بر منفعتم واردر. ۲. شبهه، تردد، شك : بو ايشده ظن حاصل اولدى؛ وحدانيت حقنده ظنه تابع اولماملى؛ ظنونى ذهندن چيقارملى؛ فلاسفه‌نك اكثر مطالعاتى ظن وخيالدن عبارتدر. ‖ حسن ظن = برآدم حقنده ايى بر فكر ومطالعه حاصل ايتمه، كنديسنى ايى بيله، توجه. ‖ سوء ظن = برى حقنده كوتى برفكر ومطالعه پيدا ايتمه، كنديسنى كوتى ظن وفرض ايتمه : حقمده كى حسن ظنى سوءظنه

تحویل ایتدیلر. || ظن غالب = علم یقینه قریب اولان ظن.

ظُنون { سذ. جم. عر. فد : ظن. با : ظن.

ظَواهِر { سش. جم. عر. [فد : « ظاهره » لساننزده قوللانلماز.] بر شیء ویا شخصك میدانده اولان وکورینور جهتلری، صورت ظاهریه سی : بوآدمك ظواهری پك ایی کورینور؛ ظواهر احوالنه باقیلیرسه.

ظِهاره { سش. عر. با : زغاره.

ظَهر { سذ. عر. ۱. آرقه، صرت، اکین. ۲. کاغد وسائره‌نك آرقه طرفی، کریسی : جوابنی مکتوبك ظهرینه یازوب اعاده ایتدی. || قوة الظهر = آرقه‌دن امداده مهیا اولمق اوزره یدك بولندیریلان عسکر وسائره، کریدن کوکنیله‌جك قوت : دشمنك قوة الظهری وار ایدی.

ظُهر { سذ. عر. کوندوزك اورته‌سی، زوال وقتی، اوکله: صلاة الظهر = اوکله نمازی؛ قبل الظهر = اوکله‌دن اول؛ بعد الظهر = اوکله‌دن صکره.

ظَهری { ص. عر. ٔ : ظهریه. ۱. آرقه‌یه منسوب و متعلق. ۲. امداده متعلق : قوهٔ ظهریه = قوة الظهر.

ظُهری { ص. عر. ٔ : ظهریه. اوکله‌یه منسوب ومتعلق. [زوالی دها مستعملدر.]

ظَهریّه { سش. عر. بر مکتوب وسائر ورقه‌نك آرقه‌سنه یازیلان یازی، آرقه سنده‌کی شرح : ظهریه‌سی واردر؛ ظهریه‌سنی اوقودیکزمی ؟

ظُهور { سذ. عر. ۱. میدانه چیقمه، ظاهر اولمه، چیقمه، کورینمه : کونش ظهور ایتدی؛ صوقاغك کوشه سندن ظهور ایدیویردی. ۲. حاصل اولمه، وجوده کلمه، تحدث، تکون : آرقه‌مده بر چیبان ظهورایتدی. ۳. کشف، ایجاد، بولنمه : آمریقانك ظهوری؛ توتونك ظهوری؛ تلغرافك ظهوری. ٤. مشهور بر آدمك ویا فوق العاده بر حالك میدانه کلمسی : دین مبین اسلامك ظهوری؛ بحر محیطده فورطنه‌لرك ظهوری. || نوظهور = یکی چیقمه، یکی ایجاد.

ظُهورات { سش. جم. عر. مأمول ومنتظر دکل ایکن آکسزین وقوعه کلن احوال وبویله احوالك ایجاب ایتدیردیکی مصارف : ظهوراته قارشی بر مقدار آقچه بولندیرمق شرطدر. || ظهوراته تابع اولمق = اولدن صورت اجراسی تعیین اولنمیوب ظهور ایده‌جك احواله کوره اوله‌جق اولان : اورایه کیتدکدن صکره خط حرکتمز ظهوراته تابع اوله‌جقدر؛ ظهورات واپوری = سیاحت پروغرامی خارجنده وفوق العاده بر لزوم اوزرینه حرکت ایتدیریلن واپور.

ظُهوری { س. اورته اویوننده مضحك شخصی اجرا ایدن مقلد: ظهوری قولی = اورته اویونی طاقمی.

ظَهیر { ص. عر. [« ظهر » دن. صش.] آرقه چیقان، معین، مددکار، یاردیمجی.

ع

ع { عین. س. [عربیده سث.] { ترکجه الفبانك یکرمی برنجی
حرفی اولوب، بوغازدن اولان
مخرجی السنهٔ سامیه‌یه مخصوص
اولمغله، لسانمزده یالکز عربیدن
مأخوذ کلمه‌لرده بولنور. الفبانك
ترتیب اصلیسی اولان ابجد صره-
سنده اون آلتنجی حرف اولوب،
شکل عبرانیسی ע وشکل سریا-
نیسی ܥ درکه عربی ایله مشا-
بهتلری ظاهردر. شکل اصلیٔ
قدیمی بر دائره وحلقه‌دن عبا-
رت اولمغله السنهٔ سامیه‌ده کوز
دیمك اولان بو اسمله تسمیه او-
لنمشدر. لسان یونانیده بو شکل
اصلی یی (o) محافظه ایتدیکی
حالده، حرکه یرینه کچوب، ضمهٔ
مبسوطهٔ ثقیله کبی اوقونور. عربی
اولمیان کلمه‌لرده استعمالیله مثلا
عربه وعلکساندر یازلمسی غلط
فاحشدر. رقم کبی استعمالنده
۷۰ عددینه دلالت ایدر.

عابد { س. ص. عر. ث: عابده. جم: عبده. [« عبادة » دن سف.] طاپان، طاپینان، عبادت
ایدن، اهل تقوی، زاهد: عابد
آدمدر؛ عابده بر قادین؛ عابدك
عبادتی؛ عبدهٔ اوثان = بته طا-
پانلر.

عابدانه { ص. ح. فا. عابد و زا. { هده یاقیشیر صورتده،
عابدجه: بر طور عابدانه ایله؛
عابدانه عمر سوریور.

عابر { ص. عر. ث: عابره. جم: عابرین. [« عبور » دن سف.] کچن، عبور ومرور ایدن:
مارین وعابرین = کلوب کچنلر.

عاتق { ص. عر. [« عتق » دن سف.] ۱. آزاد اولمش،
آزادلی، اعتاق اولنمش
(کوله). ث. ۲. اسکی، قدیم.
[« عتیق » دها مستعملدر.]

عاج { سذ. عر. ۱. فیل دیشی. ۲. باغه.

عاجز { ص. عر. ث: عاجزه. جم: عجزه. [« عجز » دن سف.]
۱. اقتدارسز، غیر مقتدر،
ضعیف، کوشك، الندن ایش
کلمز: عاجز بر آدمدر؛ کندی
ایشنی کورمکدن عاجزدر. ۲.
شاشیرمش، نه یاپه‌جغنی بیلمز،
درمانسز: بن بو ایشده عاجز
قالدم؛ انسان جواب ویرمکدن
عاجز قالیر. ۳. اذ. تواضع طر-
یقیله متکلمدن کنایه اولور:
عاجزلری، عاجز بنده‌لری.
|| دار العجزه = کندیلرینی
بسلمکدن عاجز اولان بیچاره
و سقط فقرانك بیتوتت واعاشه-
سنه مخصوص خیرات دائره.

عاجزانه { ص. ح. فا. ۱. عجز { واقتدارسزلقله، حقیرا-
نه: عاجزانه تقدیمنه جرأت
قلمدی؛ عاجزانه بر کتاب یازمغه
باشلادم. ۲. اذ. متکلمدن کنایه
اولور: طرف عاجزانه‌مه ارسال
بیوریلان تحریرات ید عاجزانه-
مه واصل اولدی.

عاجزی { ص. فا. بو عاجزه عائد { ویا منسوب ومتعلق،
متکلمدن کنایه اوله‌رق محویت
وتواضع تعبیریدر: پدرعاجزی =
پدرم؛ سوی عاجزی‌یه = طرف
عاجزانه‌مه.

عاجل { ص. عر. ث: عاجله. [« عجله » دن سف.] ۱.
عجله‌لی، عجله‌جی، مستعجل:
تشبثات عاجله. ۲. شمدیکی،
حاضر، مستقبل ومهلتلی اولمیان،
پشین، آجل مقابلی، معجل:
امر عاجل، دوای عاجل، مهر
عاجل.

عاجلاً { ح. عر. عجله ایله، مستعجل { اوله‌رق، سریعاً، درحال:

مكتبك عاجلاً كشادى مطلوبدر.

عاد { سخذ. عر. يمن جهتنده ساكن بولنمش برقوم قديمدركه هود (عم) ه ايمان كتيرميوب كفر وشركده اصرار ايتدكلر. يچون طرف باريدن قهر اولنمشدر.

عادت { سش. عر. جه: عادات. [تركيبات عربيه‌ده: عاده] ١. آليشلمش شئ، الفت، هر وقت ياپيلان: صباح اركن قالقمق عادتيدر؛ بيلديكنى كيمسه‌يه كوسترمه‌مك عادتيدر. ٢. رسم، دأب، اصول، هر كس طرفندن رعايت اولنه‌كلن حال: بو مملكتك عادتى بودر؛ عادت بلده؛ عادت حسنه، عادت سيئه؛ عادة الله = حكم ازلئ ربانينك جارى اولديغى طريق، نظام و اصول طبيعت. ٣. تر. قادينلرك آيده بركره كوردكارى حيض، آى باشى: عادت اوستنده ايدى. || خارق عاده، خارق العاده = عادة اللهه مغاير اوله‌رق واقع اولان حال، معجزه وكرامت كبى عادة اللهك مافوقنده وقوع بولان حال. || على العاده = عادت اولديغى يعنى هر وقت وقوع بولديغى كبى، عادتا، بياغى. || فوق العاده = هر وقتكينك اوستنده وخارجنده اوله‌رق، صورت مخصوصه‌ده، آيريجه: فوق العاده حرمت ورعايت ايتدىلر؛ فوق العاده بر ضيافت ويردى.

عادتا { حـ. عر. [طوغريسى: عادةً] ١. عادت اولديغى اوزره، هر وقتكى كبى، على العاده. ٢. بياغى صورتده، عادى بر صورتله: عادتا بريمك. ٣. دوزجه: بو عادتا سرقت.

عادل { صـ. عر. ث: عادله. [« عدل » دن سف.] عدالت صاحبى، اجراى عدل ايدن، احقاق حق ايدن: آمر عادل، حكومت عادله. || شاهد عادل = عدالت اوزره يعنى طوغرى شاهد.

عادلانه { صـ. حـ. فا. عدالت صاحبى برآدمه ياقيشير صورتده: حكم عادلانه.

عاده { سش. عر. خارق العاده، على العاده، فوق العاده. با: عادت.

عادى { صـ. عر. ث: عاديه. ١. عادت اولان، معتاد، هر وقتكى، فوق العاده اولميان: عادى كون؛ امور عاديه. ٢. بياغى، آشاغى: عادى برآدمدر؛ پك عادى بريك ياپمشيدى. || مقـ. ـ قرق عاديه: حقوق جزائيه‌دن اولميان؛ محاكم عاديه = جزا محاكمنك غيرى، حقوق محكمه‌لرى.

عاديلك { سـ. بياغيلق، آشاغيلق: اونك عاديلكى قيافتندن بلليدر.

عار { سذ. عر. ١. شين، نقيصه، عيب، اوتانه‌جق شئ: او ايش بنم ايچون عاردر. ٢. اوتانمه، محجوب اولمه، حيا، محجوبيت، شرم: بوآدمده هيچ عار ناموس يوقيدر؟

عارب { صـ. عر. ث: عاربه. [« عرب » دن سف.] عرب جنسيتنه منسوب اولان: عرب عاربه = اساساً و خالص عرب جنسيتنه منسوب اولان عرب.

عارسز { صـ. حياسز، اوتانماز، يوزى پك.

عارسزجه { حـ. اوتانميه‌رق، اوتانمقسزين.

عارسزلانمق { فل. عارسزلق ايتمك، عارسزجه حركت ايتمك، رد اوله‌رق قوغلديغى حالده ينه اوتانمقسزين مراجعت ايتمك.

عارسزلق { سـ. حياسزلق، اوتانمازلق، رد اوله‌رق قوغلديغى حالده ينه اوتانميوب مراجعت ايتمه: آرتق عارسزلق ايديور.

عارض { صـ. عر. ث: عارضه. [« عرض » دن سف.] طبيعى وذاتى اولميوب صكره‌دن حاصل اولمش، ظهور ايدن، كاوب ياپيشان: كنديسنه برحال، برخسته‌لق عارض اولدى؛ بوسنه اكينلره بر بوجك عارض اولدى.

عارض { سذ. عر. ياكاق: عارض آل.

عارضه { سش. عر. جه: عوارض. عارض اولان حالت، صكره‌دن كاوب تعلق ايدن نقيصه: بر عارضه‌يه اوغرادى؛ عوارض متنوعه‌يه دوچار اولدى.

عارضى { صـ. عر. ث: عارضيه. ذاتى وخلقى اولميوب صكره‌دن ظهور وتعلق ايدن: علم انسانده ذاتى دكل عارضى بر حالدر.

عارف { صـ. عر. ث: عارفه. [« عرفان » دن سف.] بيلن، بيلكى صاحبى، دانا،

آشنا، واقف : عارف اسرار، هنر وفنده عارفدر؛ عارف‌بالله = حق تعالایی حقیله آکلامش؛ مرشد عارف = اسرار الهیه یه واقف اولان مرشد.

عارفانه { صد. ح. فا. عارف‌احوال و اسرار اولان مرد دانایه یاقیشیر و سزاوار بر صورتده : بعض مقالات عارفانه‌سنی اوقودم؛ عارفانه اجرای وعظ ونصیحت ایدیور. [با : حریفانه]

عارلانمق { فل. اوتانمق، محجوب و شرمنده اولمق : بو آدم عارلانمق بیلمزمی؟

عاری { صه. عر. ۀ : عاریه. [« عری » دن سف.] ۱. چیلاق، برهنه. ۲. خالی، بوش، تهی، بری، مبرا : زینتدن، ریادن عاری.

عاریت { سڈ. عر. اودونج، موقتاً و اعاده اولنمق اوزره آلنان شیء : کتاب عاریت ویرلمز؛ عاریت آلنان آت انسانی یاری یولده یایا براقیر؛ عاریت آلمق = استعاره ایتمک، اودونج آلمق؛ عاریت ویرمک = اعاره ایتمک، اودونج ویرمک.

عاریةً { ح. عر. اودونج اولەرق، استعاره و یا اعاره طریقیله : بوکتابی فلاندن عاریةً آلدم.

عاریتی { اکرتی دیدیکمز لغتک طوغریسی اولمق اوزره ایجاد اولنمش غلط فاحش بر لغت اولوب ذاتاً « اکرتی » خالص وفصیح ترکجه بر لغت اولدیغندن بو ایجاد غریبه حاجت یوقدر.

عازم { صه. عر. [« عزم » دن سف.] ۱. قصد ونیت ایدن، قطعیاً قرار ویرن : عازم سفر اولدی. ۲. بر یره حرکت ایدن، متهیء عزیمت اولان : عازم دار بقا اولدی.

عاشر { عد. عر. ۀ : عاشره. اونجی : باب عاشر؛ دفعهٔ عاشره.

عاشراً { ح. عر. اونجی اولەرق، اونجی درجه‌ده : عاشراً شونی یاپملی.

عاشق { صه. عر. ۀ : عاشقه. ج : عشاق، عاشقین. [« عشق » دن سف.] ۱. برینه عشق وعلاقه ایدن، مبتلا، یانیق : قیس لیلایه عاشق ایدی؛ عاشق دیدار؛ عشاقه جور ایتمک؛ عاشق اولمق = تعشق ایتمک. ۲. جمال اللهه علاقه ایتمش کبی مربوط اولان، شیدا. ۳. عو. ساز وطنبوره چالان قهوه شاعری. — عاشقان جمع فارسیسی‌ده قوللانیلیر.

عاشقانه { صه. ح. فا. عاشقلره یاقیشیر حال وصورتده : عاشقانه شرقیلر؛ عاشقانه برنعره آتدی؛ عاشقانه طور وحال.

عاشقلق { سه. ۱. عاشقک حال و صفتی، عاشق اولمه، عشقه ابتلا : عاشقلق انسانک راحتنی سلب ایدر بر حالدر. ۲. ساز وطنبوره چالان قهوه شاعرینک حال وصفتی.

عاشوراء { یاخود عشوراء. سڈ. عر. ۱. محرمک اونجی کونی که قبل‌الاسلام دخی رسمی بر کون ایدی. ۲. یوم

مذکور ده پیشیریلوب طاتلیسی معتاد اولان معروف بر طاتلی که دوکلمش بغدایله میوه وحبوباتک اکثرندن برر مقدار قاریشدیرلمغله یاپیلیر.

عاصف { صه. عر. ۀ : عاصفه. ج : عواصف. [« عصوف » دن سف.] پک سرت، پک شدتلی، شدتله اسن : ریح عاصف، ریح عاصفه. [زیرا ریح عربیده مذکر ومؤنث اعتبار اولنور.]

عاصم { صه. عر. ۀ : عاصمه. [« عصمة » دن سف.] عصمتلی، کناه وحرامدن متوقی، پرهیزکار، ناموسلی، عفیف.

عاصی { صه. سه. عر. ۀ : عاصیه. ج : عصاة. [« عصیان » دن سف.] ۱. اطاعتسز، سرکش، باغی، باش‌قالدیران : عاصی اولدی. ۲. اوامر الهیه‌یی اجرا ایتمین، کنهکار : عاصیلر دوچار عقوبت اخرویه اولور. ۳. خیدود، شقی : عصاته قارشی سوق عسکر اولندی.

عاصیلق { سه. ۱. اطاعتسزلق، سرکشلک، بغی، طغیان. ۲. کنهکارلق، اثم. ۳. خیدودلق، شقاوت.

عاطر { صه. عر. ۀ : عاطره. [« عطر » دن سف.] کوزل قوقولی، رائحهٔ طیبه‌سی اولان : خاطر عاطرلرینی استفسار ایتمک.

عاطف { صه. عر. ۀ : عاطفه. [« عطف » دن سف.] ۱. یوزینی چویرن، میل ایدن، مائل، متوجه. ۀ. ۲. برینه توجهی و میل و محبتی اولان، لطف و توجهه باقان. ۳. د.

ایکی کلمه ویا جمله‌یی ربط ایدن (کلمه): حرف عاطف (حرف عطف)؛ واو عاطفه؛ حروف عاطفه.

عاطِفَت { سْ. عر. جـ: عواطف. توجه، میل، حسن ظن، مرحمت: عاطفت افزای صدور اولان ارادۀ سنیه.

عاطِل { صـ. عر. ؤ: عاطله. [«عطل» دن سف.] ۱. ایشسز، ایشلمز، بوش طورور، معطل، بطال. ۲. تنبل، کسلان. ۳. ط. تأثیرسز، حکمسز.

عافِیَت { سْ. عر. امراض وعللدن سالم وبری اولمه، صحت، تندرستی: عافیتده اولمق؛ اعادۀ عافیت ایتمك. ||عافیت اولسون، اوله = بر شیئ ییوب ایچنلره ویا حمام وتراش کبی صحت بدنه تعلق ایدر برایشدن چیقانه ایراد اولنور دعاتعبیریدر. [طیاق یینه‌ده بعضاً استهزا طریقیله سویلنیر.]

عاقِبَت { سْ. عر. جـ: عواقب. ۱. صوك، آخر، پایان، نهایت: انجام: بوچاپقینك عاقبتی نه اوله‌جق؟ عاقبتی دوشونمك. ۲. نتیجه: عاقبتی خیر در. = حـ. نهایت، آخرکار، بالآخره: عاقبت بم دیدیکمك طوغریلغنی آکلادی؛ عاقبت بم دیدیکمه کله‌جکسکز. ||عاقبة الامر = ایشك صوکنده، نهایة الامر.

عاقِبَت اَندیش { صـ. فا. [عر. عاقبت = صوك. فا. اندیشیدن = دوشونمك] هر ایشك صوکنی وتیجه‌سنی اولدن دوشونن، دور اندیش.

عاقِبَت بین { صـ فا. [عر. عاقبت = صوك. فا. دیدن =

کورمك] هر ایشك صوکنی اولدن کورن، دوربین.

عاقِد { صـ. عر. ؤ: عاقدین. [«عقد» دن سف.] حقـ. برمقاوله وشرکت وسند وسائره عقد و امضا ایدنلرك بهری: عاقدلرك مراجعتی اوزرینه؛ عاقدین حاضر اولدیغی حالده.

عاقِر { صـ. عر. [«عقر» دن سف. — مذکر یله مؤنثی برد ر] ۱. قیصیر، طوغورماز، عقیم. ۲. محصولات ویرمز، غیر منبت. || عاقرقرحا = عودالقرح دخی دیدکاری دوائی کوك.

عاقِل { صـ. عر. ؤ: عاقله. جـ: عقلاء. [«عقل» دن سف.] ۱. عقللی، اوصلی، هوشیار، خردمند: مرد عاقل؛ کار عاقل [وغلطی: کار عقل] = عقللی آدم ایشی: بوکار عاقل دکلدر. ۲. بالغ، سن رشده واصل: ایکی اوغلندن بری عاقل ودیکری صبیدر. [بعض محللرده قبیله رئیس واختیارلرینه‌ده دینلیر.] = جـ. با: عقلا.

عاقِلانه { صـ. حـ. فا. عقللی آدمه یاقیشیر صورتده، عقل وادراکله، خردمندانه: عاقلانه حرکت؛ عاقلانه دوشونیور.

عاکِف { صـ. عر. [«عکف» دن سف.] عبادت ایتمك اوزره حرم شریفده یاخود دیکر بر محل مبارکده اختیار عزلتله قپانوب اوتوران. [«معتکف» دها مستعملدر.]

عال { صـ. عر. [«علو» دن سف. عالی کبی] یوکسك، بالا؛ عال العال = بالاتر، پك عالی، اعلا: مجلس عال العال. [یالکز

بوتعبیرده مستعملدر. با: عالی.]

عالَم { سـ. عر. جـ: عالمین، عوالم. ۱. کائنات، مخلوقات، کافۀ اجرام سماویه وما فیها، جهان: جناب حق عالمی یارا‌تمشدر؛ بتون عالمك خالق و صاحبیدر. ۲. برشمس ایله اوکا تابع اولان یعنی اونك اطرافنه دور ایدن سیاراتك تشکیل ایتدکاری دائره: عالم شمس؛ رب العالمین. ۳. دنیا، کرۀ ارض: دور عالم؛ عالمك هر طرفی طولاشدی. ٤. انسانلر، خلق: عالم بیلیر؛ عالم ایشیتدی. ٥. جمعیت، جماعت، آیریجه بر حال وصورت ابراز ایدن اجتماع ویا کیفیت: بر اکلنجه عالمی یاپدق؛ چوجقلق عالمی، مکتب عالمی باشقه برحالدر؛ عالم معنا = رؤیا حالی؛ عالم آب = عشرت جمعیتی؛ کندی عالمنده‌در = کندی حالنده؛ عالم ارواح، عالم ملکوت، عالم لاهوت، عالم غیب = عالم روحانی. || فخر عالم = خاتم الانبیاء (صلعم) افندمز.

عالِم { صـ. عر. ؤ: عالمه. جـ: علماء. [«علم» دن سف.] بیلن، بیلکیلی، بیلکیج: عالم ذات؛ عالم هر فن. = جـ. ۱. علم ایله اشتغال ایدنلر، علوم متنوعه‌یه آشنا اولانلر: علماء فقه، علماء هیئت. ۲. طریق تدریس وقضایه منسوب اولوب زی وقیافت مخصوصه ده بولنانلر، طریق علمی منسوبینی: علمادن بر ذات.

عالَم آرا { صـ. فا. [عر. عالم = جهان. فا. آراستن =

طوناتمق] عالمی تزیین ایدن، عالمك زینتی اولان.

عالم افروز { صه. فا. [عر. عالم = جهان. فا. افروختن = پارلاتمق] عالمی پارلاتان، بتون عالمه نور صاچان.

عالمانه { صه. حه. فا. عالمه یاقیشیر صورتده : عالمانه بر طورله.

عالمپناه { صه. فا. [عر. عالم = جهان. فا. پناه = ملجأ] جهانك ملجأ و معاذی : پادشاه عالمپناه.

عالمتاب { صه. فا. [عر. عالم = جهان. فا. تافتن = پارلامق] جهانی پارلادان : آفتاب عالمتاب.

عالمسوز { صه. فا. [عر. عالم = جهان. فا. سوختن = یاقمق] جهانی یاقان.

عالمگیر { صه. فا. [عر. عالم = جهان. فا. گرفتن = طوتمق] ١. جهانی طوتان، دنیایی ضبط ایدن، فاتح عالم، جهانگیر. ٢. بتون عالمه یاییلان، دنیایی طولدیران : اونك صیت وشهرتی عالمگیر اولدی.

عالمی { صه. عر. ث : عالمیه. جهانه منسوب ومتعلق ویا عائد اولان. == سه. جه. فا : عالمیان = دنیا آدملری، بتون کرهٔ ارض اهالیسی، انسانلر : ولی نعمت عالمیان = بتون خلقك ولی نعمتی.

عالمین { سه. جه. عر. فد : عالم. { با : عالم.

عالی { صه. عر. ث : عالیه. [« علو » دن سف.] ١. یوکسك، یوجه، رفیع، بلند : بر بنای عالی؛ بر قصر عالی. ٢. قدری یوکسك، علو مرتبه صاحبی، سامی، بالا : جانب عالیلرینه؛ مقامات عالیه؛ فرمان عالی. || باب عالی. با : باب. || مکتب عالی، مکاتب عالیه = اعدادیه دن صکره کیریلان مکتب که بر فن و یا مسلکه مخصوصدر : طبیه، ملکیه، حربیه، بحریه، حقوق مکتبلری، هندسه خانه کبی.

عالی تبار { صه. فا. [عر. عالی = یوکسك. تبار = صوی] بیوك بر نسل ونسبه منسوب اولان، شریف، نجیب.

عالیجاه { صه. فا. [عر. عالی = یوکسك. جاه = منصب] بیوك مسند و منصبده بولنان.

عالی جناب { صه. فا. [عر. عالی = یوکسك. جناب = جانب] حیثیت ذاتیه سنی محافظه ایله خست ودنائتی وکوچکلکی ارتکاب ایتمیوب کرم وسخاوته مائل بولنان.

عالیجنابلق { سه. سخاوت، کرم، علو شانله ایدیلن کرم.

عالیشان { صه. فا. [عر. عالی = یوکسك. شان = م] شان وشرفی رفیع و بلند اولان : نشان عالیشان؛ وزیر عالیشان.

عالیقدر { صه. فا. [عر. عالی = یوکسك. قدر = درجه، مرتبه] قیمت و درجه سی یوکسك، رفیع الدرجات : پدر عالیقدر.

عالی گهر { صه. فا. [عر. عالی = یوکسك. فا. گهر = طینت] طینت و جوهر ذاتیسی رفیع وبلند اولان.

عالی مقام { صه. فا. [عر. عالی = یوکسك. مقام = یر] و :

عالی مکان { صه. فا. [عر. عالی = یوکسك. مکان = یر] یری ورتبه ومقامی رفیع اولان.

عالی همت { صه. فا. [عر. عالی = یوکسك. همت = م] علو همتی اولان، همتی رفیع و بلند وچوق اولان.

عام { سه. عر. جه : اعوام. ییل، سنه، سال : اعوام وشهور توالی ایتدکجه.

عامّ { صه. عر. ث : عامه. جه : عوام. [« عموم » دن سف.] ١. عمومه یعنی هرکسه عائد، عمومی، جمله یه راجع : لطف عام، نفیر عام، طریق عام. ٢. خواصه مخصوص اولمیوب عموم ایچون اولمغله منتخب وگزیده اولمیان، عادی، بیاغی : خرج عام = هر کسك خرجی اوله بیله جك صورتده اوجوز وعادی. || د. اسم عام = مدلولی فرده معین و محدود اولمیوب جنسنه عائد اولان اسم : طاش، صو، آت کبی که اسم خاص وعلم دینلن بغداد، طونه، اسکندر کبی اسملردن فرقلیدر. || طریق عام = هرکسك حق مروری اولان صوقاق. || نفیر عام = علی العجله اهالیدن

طوپلانیلان غیرمنتظم عسکر، باشی‌بوزوق. == سذ. عر. عموم، کافهٔ خلق، خاص مقابلی: معلوم خاص وعام. == سش. عر. عموم، بتون خلق، اهالی: عامه‌یه معلوم اولدی؛ عامه‌نك معلومیدر. == جم. بیاغی خلق، عادی آدملر، خواص مقابلی: عوامه مخصوص تعبیرات؛ عوامك آکلایه‌جغی شیء اولمیوب خواص ایچوندر.

عامِر { صه. عر. ث: عامره. [« عمران » دن سف.] ١. معمور، آبادان، خراب ضدی. ٢. مسکون، شن، اهالیسی وشنلکی اولان، متروك وخالی اولمیان: بلاد عامره. ٣. کوزل ایشلنمش، اعمار اولنمش: اراضیٔ عامره. ٤. دولته عائد، رسمی، سلطنت سنیه‌یه منسوب ومتعلق: ترسانهٔ عامره، طوبخانهٔ عامره، مطبخ عامره، اصطبل عامره. [بوکبی تعبیرات رسمیه‌ده موصوف مذکر ویا فارسی اولدیغی حالده صفتك مؤنث قوللانلمسی غلط مشهور اوله‌رق معتاد اولمشدر.]

عامِل { صه. عر. ث: عامله. [« عمل » دن سف.] ١. ایشلین، یاپان، فاعل: بونك عاملی فلاندر؛ عوامل کمیویه. ٢. تأثیر ایدن، مؤثر. ٣. برقاعده ویا نصیحت وسائره‌یی موقع فعله قویوب اجرا ایدن، اونکله عمل یعنی اوکا کوره حرکت ایدن: علمیله عامل بر عالم؛ خلقه ایتدیکی وعظ و نصیحتله کندیسی دخی عاملدر.

عامِل { سذ. عر. جم: عمال. عربلر زمانده اداره مأموری، والی، متصرف: حضرت عمر (رضه) جانبندن بصره عاملی نصب بیورلمشیدی.

عامِل { سذ. عر. جم: عوامل. د. [نحو عربیده] بر کلمه‌نك اعرابنی موجب اولان کلمه: عامل لفظی، عامل معنوی. [جمعی « عمله » اولان عامل مفرد اوله‌رق لسانمزده مستعمل دکلدر. با: عمله.]

عامّه { سش. عر. [« عموم » دن سف. ث.] عموم، خلق، عوام ناس: عامه‌یه معلوم اولدی.

عامّی { صه. عر. ث: عامیه. عوامه عائد، خاصه مخصوص اولمیوب عوامه خرجی اولان، عادی، بیاغی؛ لغت عامیه = لسان عربینك بین العوام مستعمل اولان اعرابسز وغلط شیوه‌سی.

عانه { سش. عر. تش. قاصیق آلتی، اوت یری.

عائِد { صه. عر. ث: عائده. [«عودة» دن سف.] ١. دونن، رجوع وعودت ایدن. ن. ٢. تعلق ایدن، مناسبت وتعلق اولان، راجع، دائر: بو وظیفه بکا عائد دکلدر؛ بونك نیك و بدی کندیسنه عائددر.

عائِده { سش. عر. جم: عائدات، عوائد. برینه راجع و عائد اولان رسم و ویرکی یاخود ایراد: کندیسنك وقفدن عائداتی واردر؛ کندیسی عوائدینی منتظماً آلیور. [مفردی چوق قوللانلماز.]

عائِق { صه. عر. ث: عائقه. [« عوق » دن سف.] آلیقویان، تأخیر ایدن. ن.

عائِقه { سش. عر. جم: عوائق. [« عوق » دن سف. ث.] آلیقومغه وتأخیره سبب اولان شیء، سبب مانع: بعض عوائقدن طولایی کری قالدی.

عائِله { سش. عر. اداره واعاشه‌لری بر آدمه عائد اولان زوجه واولاد وابوین وسائر اشخاص مجموعی، فاملیا، اهل بیت، خاندان، عیال: عائله‌سنی اعاشه ایچون کیجه کوندوز چالیشمغه مجبوردر؛ بیوك بر عائله‌یه، فقیر لکن ناموسلی بر عائله‌یه منسوبدر.

عَباء { سذ. عر. ١. یوکدن معمول معروف قبا قماش. ٢. بوقماشدن معمول اوستلك روبه، خرقه. == صه. عبادن معمول: عبا پوتور؛ عبا ترلك. || آل عبا = اهل بیت جناب نبوی که جمله‌سنی مبارك عبالریله صارمش اولدقلرندن بو اسم قالمشدر.

عَباپوش { صه. فا. [عر. عبا = م. فا. پوشیدن = کیمك] عبا کیین، عبادن خرقه کیین، درویش.

عِباد { سذ. جم. عر. فد: عبد. با: عبد.

عِبادَت { سش. عر. جم: عبادات. ١. قوللق، بندکی. ٢. طاپمه، طاپنمه، پرستش، نماز: جناب حقه عبادت ایتمك؛ آتشه، بته عبادت ایدنلر. ٣. طاعت، تقوی: کیجه کوندوز عبادتله مشغولدر.

عِبادَتخانه { سـ. فا. [عر. عبادت = پرستش. فا. خانه = او] جناب حقه ويا بر معبود باطله عبادت ايتمكه و طاپنمغه مخصوص بنا، معبد.

عِبادَتگاه { سـ. فا. [عر. عبادت = پرستش. فا. گاه = محل] عبادت يری، معبد، عبادتخانه.

عِبارَت { سذ. عر. ١. متشكل، مركب، بر شيئك عينی اولوب باشقه‌سی اولميان : دوزينه اون ايكی شيئدن عبارتدر؛ ذكر وعبادت ذهن وقلبی جناب حقه ربط وحصر ايتمكدن عبارتدر. ٢. [شعرده نادراً] عباره. با : عباره. [عباره ايله بر لغت اولديغی حالده، لسانمزده محل استعمالی بسبتون باشقه اولوب صفت كبی قوللانيلير.]

عِباره { سذ. عر. ج : عبارات. ١. يازيلی بر افاده نك صورت تركيبی، صورت خارجيه و لفظيه‌سی، معنا و مفهومندن صرف نظرله يالكز الفاظی و تركيب لفظيسی : عباره‌سی دوزكون؛ عباره‌نك تزيينی؛ عباره‌سی آچيق، مغلق؛ عباره اوقومق، سوكمك. ٢. بر قاچ جمله و ياكلامدن عبارت تركيب، فقره = فلان كتابدن بر عباره ايراد ايتدی. || بعبارتها = عباره‌سيله، مآل و مفهومنی آلمغه اولميوب كندی عباره سنك عينيله : فلان كتابدن بر فقره‌يی بعبارتها نقل ايتدی. [شعرده نادراً « عبارت » صورتنده قوللانيلير.]

عَبّاسی { صـ. عر. مؤ : عباسيه. عم پاك جناب نبوی حضرت عباس (رضه) سلاله‌سنه منسوب ومتعلق : خلافت عباسيه؛ دور عباسی. = سذ. عر. ١. سلالهٔ عباسيه منسوبينی : عباسيلرك دوری. ٢. شاه عباس صفوی يه منسوب بر ايران سكه‌سی.

عَبَث { سذ. عر. فائده‌سز ايش، اويونجاق قبيلندن بيهوده وبوش عمل، ما لا يعنی، صاچمه : عبثله اشتغال ايتمك؛ بوكا صرف ذهن ايتمك عبثدر.

عَبد { سذ. عر. ج : عباد. ١. قول، كوله، بنده : عبد قديم، عبد صادق، عبد مملوكاری. ٢. مخلوق، اللهك ياراتديغی، انسان : عبدك وظيفه‌سی ربنه عبادت ايتمكدر؛ عبادك ايشلرينی كورمك؛ اضعف العباد. || عباد الله = اللهك قوللری، انسانلر، نوع بشر. || عباد الله ! هركس آلسون ديه يك اوجوز صاتيلان شیٔ حقنده ايراد اولنور : يكرمی پاره يه عباد الله !

عَبَده { سذ. ج. عر. فد : عابد. با : عابد.

عِبَر { سذ. ج. عر. فد : عبرت. با : عبرت.

عِبرانی { سذ. صـ. عر. مؤ : عبرانيه. بنی اسرائيل قومنه منسوب و متعلق و يا بو قوم افرادندن اولان : عبرانيلرك جزيرة العربدن فلسطينه هجرت ايتمش اوله‌جقلرنده شبهه يوغيسه‌ده ابتدا عراقه كيدوب بعده فراتی يچه‌رك قدسه كيتدكلری ايچون « عبور » دن مشتق اوله‌رق عبرانی دينلمشلردر؛ لسان عبرانی؛ حروف عبرانيه.

عِبرانيجه { صـ. عبرانيلره منسوب و متعلق : عبرانيجه لسان، يازی. = حـ. عبرانيلرك لساننده ويا طور واصوللرنده : عبرانيجه سويلمك، يازمق، اوقومق. = سـ. لسان عبرانی : عبرانيجه عربينك اسكی بر نوع شيوهٔ عاميانه‌سندن باشقه برشیٔ دكلدر.

عِبرَت { سذ. عر. ج : عبر. بر شيئدن احتراز وتوقی ايتمك اوزره درس آلوب انتباهه سبب اوله‌جق وقعه وحال، بويله بر حال و وقعه‌دن درس آلمه، متنبه اولمه : قباحت ايدنلره جزا ويريليركه باشقه‌لری عبرت آلسونلر؛ عبرت آله‌جق بر حالدر.

عِبرَت آميز { صـ. فا. [عر. عبرت = م. فا. آميختن = قاريشديرمق] عبرتله قاريشيق، عبرتی موجب : عبرت آميز بر وقعه.

عِبرَتبَخش { صـ. فا. [عر. عبرت = م. فا. بخشيدن = باغشلامق] عبرت ويرن، عبرتی موجب.

عِبرَتنُما { صـ. فا. [عر. عبرت = م. فا. نمودن = كوسترمك] عبرت كوسترن، عبرتی موجب : بر جزای عبرتنما ايله مجازاة ايتمك.

عِبرَةً { حـ. عر. عبرت اولمق اوزره، بادیٔ عبرت و انتباه اولمق ايچون : عبرةً للسا‑

ثرین کندیسنه جزای سزاسنی ویرملی.

عبودیت { سٔذ. عر. ۱. قو- للق، کوله‌لك، بندکی. ۲. منسوبیت، خلوص، اطاعت مفرطـه : فلان ذاته عبودیتم واردر؛ عرض عبودیت ایتمك؛ کندیسنه عبودیتم پك اسکیدر. [مقام تواضع ومحویتده حقوق و معارفه‌یه بدل دخی قوللا- نیلیر.]

عبور { سذ. عر. کچمه، آتلامه، بر صویك اوته یاقه‌سنه کچمه : عبرانیلر حضرت ابراهیمك معیتنده بابلی ترکله فرات مجرا- سنی عبور ایتدکلرندن عبرانی تسمیه اولندیلر؛ مرور وعبورك تسهیلی ایچون یوللر وکوپریلر یاپارلر.

عبوس { ص. عر. [« عبوسة » دن سمبـ.] یوزی اکشی، چاتیق چهره‌لی، کم صورت : عبوس آدم. [چهره‌یه‌ده وصف اولور :] وجـه عبوس؛ عبوس الوجـه = یوزی اکشی، چاتیق چهره‌لی.

عبوست { سٔذ.عر. یوز اکشیلکی، چهره چاتیقلغی، کولمز یوز : عبوست کوسترمك = یوز اکشیتمك.

عبید { سذ. عر. [« عبد » مصغری] کوچك قول کوله‌جك، حقیر ودکرسز عبد.

عبیدانه { ص. ح. فا. حقیر و دکرسز قوله یاقیشیر صورتده : معروضات عبیدانه‌م.

عبیر { سذ. عر. عنبر. عبر. ڤ.

عتاب { سذ. عر. پایلامه، تکدیر، تعزیر، توبیخ، آزارلامه، ترسلمه : عتاب ایتمك؛ عتابه دو- چار اولمق.

عتاق { یاخود عتق. سذ. عر. کوله و جاریه آزادی، آزاد ایتمه.

عتبه { سٔذ. عر. جمـ : عتبات. ۱. باصامق، قدمه، پایه. ۲. اشیك، آستان : عتبهٔ فلك‌مرتبهٔ جناب پادشاهی‌یه. ۳. اشیکی اوپیلن مقام عالی، زیارتکاه، مشهد مقدس : عتبات عالیه‌یی زیارت ایتمك. [عتبات باشلیجه نجف، کربلا، کاظمیه جهتلرنده‌کی مقامات مبارکه حقنده مستعملدر.]

عترت { سٔذ. عر. صوی، اقربا، اهـل بیت، عشـیرت : عترت جلیلهٔ جناب نبوی.

عتق { سـذ. عر. کوله و جاریه آزادی، آزاد ایتمه. [عتاق کبی.]

عتقاء { سذ. جمـ. عر. فد : عتیق. با : عتیق.

عته { سذ. عر. [زبانزدی : عاتاه] بوناقمه، اختیارلقدن آ- لیقلاشمه، بوناقلق : عته کتیر- مـك = معتوه اولمق؛ کندیسنه عته کلمش.

عتیق { ص. عر ؤ : عتیقه. جمـ : عتقـاء. [« عتق » دن صٔذ. — عربیـده مـذکریله مؤنثی بردر.] ۱. اسکی، قدیم، کهن، دیرین؛ بیت عتیق کعبهٔ شریفـه؛ عهـد عتیق = تورات. — صحابهٔ کرامك الك اسکیسی اولان ابو بکر صدیق (رضه) افندمزك لقبیدر. [« انت عتیق من النـار » تبشیر نبویسنه مظهریتی وجـه تلقیب اولمسی‌ده مرویدر.] ۲. آزادلی، آزاد اولمش (کوله). || آثارعتیقه= ازمنهٔ قدیمه‌دن قالمه آثار مصنعه : آثار عتیـقه علمی؛ آثار عتیقه موزه‌سی.

عثره { سـٔذ. عر. جمـ : عـثرات. سورچمه؛ یاکلمه، خطا.

عثمانلی { یا عثمـانی. صـ. سـ. ۱. تابعیتیله مفتخر بولنـد- یغمز دولت علیهٔ عثمانیه‌نك بانیسی سلطان عثمان خان ابن ارطغرل حضرتلرینه نسبتله یاد اولنان غرب ترکلرینه وعمومیتله بودولتك تبعه- سنه ویریلن اسمدر : عثمانلی ترکلر- ینك سویلدکلری لسانله چغتایجه آره‌سنـده خیلی فرق واردر؛ عثمانلی لسانی، عثمـانلی دولتی، عثمانلی عسکری؛ عثمـانلیلرك اخلاقی. ۲. مجـ. جسارت وکرم وسخا وعلو جناب صاحبی : عثما- نلی آدمدر؛ تام عثمانلیدر. ۳. اسکیدن پاشالر معیتنده بولنان اتبـاع. ٤. طاوله اویوننك بر نوعی.

عثمانلیجه { صـ. عثمانلیلره منسوب وعائد : عثمانلیجه لسان، شرقی، قیافت. == حـ. عثمانلیلره مخصـوص طرز و اصـولده ویا بونلرك لسـاننده : عثمانلیجه سـو- یلمك، یاشامق، اوتورمق. == سـ. عثمانلی لسانی، غرب ترکجه‌سی : عثمانلیجه لطیف وقولای بر لسا- ندر.

عثمانلیلق { سـ. ۱. عثمـانلی قوم وجنسنه منسوبیت ویا دولت عثمـانیه‌یه تابعیت، عثمانلی

اولمق حال وصفتی : عثمانلیلغنی تذکره‌سیله اثبات ایتدی؛ عثمانلیلغی لساندن بللیدر. ۲. مج. جسارت وسخاوت، علو جناب : او آدمك عثمانلیلغی انکار اولنماز.

عُثمانی { ص. عر. ؤ: عثمانیه. ۱. مؤسس دولت سلطان عثمان خان غازی بن ارطغرل حضرتلرینه منسوب ومتعلق : خاندان عثمانی، دولت عثمانیه. ۲. دولت علیهٔ عثمانیه‌یه منسوب ویا عائد اولان : تاریخ عثمانی؛ عساکر عثمانیه؛ ممالك عثمانیه. ۳. عثمانلی یعنی غرب ترکلری قوم وجنسیتنه ولسان ترکیٔ غربی‌یه منسوب ومتعلق : لسان عثمانی؛ لغت عثمانیه؛ صرف عثمانی. [ترکی و ترکیه دیمك دها طوغریدر.] || نشان عثمانی = مؤسس دولت غازی سلطان عثمان خان حضرتلرینك نام عالیلرینه نسبتله جنتمکان سلطان عبد العزیز خان طرفندن ایجاد اولنمش بر نشاندرکه نشان مجیدیدن بالاتر عد اولنوب رتب مختلفه‌سی واردر.

عُثمانیان { س. جـ. فا. عثمانلیلر.

عُجالَت { سذ. عر. ۱. عجله ایله ودرحال یاپیلان ویا بولنان شیٔ، ما حضر. ۲. حین حاجتده مراجعت اولنوب درحال دفع شبهه اولنمق اوزره الده و جیبده طاشینان مختصر وقولای ترتیبلی کتاب : عجالة الجراحین. فر. Manuel .

عُجالةً { حـ. عر. [عینك ضم و کسریله جائز اولدیغی حالده بزجه غلط اولارق عین مفتوحه ایله زبانزددر.] عجله ایله، سریعاً، همان، علی العجله، ماحضردن: عجالةً امری یازلدی؛ عجالةً برآز شیٔ یدك.

عَجائِب { سذ. جـ. عر. فد : عجیبه. لا : عجیبه. = ص. تر. [مفرد کبی] عجیب، غریب، تحف، شاشه‌جق : عجائب ایش؛ عجائب آدم. = حـ. تر. غریب شیٔ! تحف : عجائب! اویله‌می دیدی؟

عَجَب { سذ. عر. جـ : اعجاب. شاشمه، شاشه‌قالمه. تعجب، حیرت : عجبده قالدم. = ص. [مذکر یله مؤنثی بر] عجیب، غریب، شاشه‌جق، تحف : نه عجب ایش! = حـ. عجبا، آیا : یارین بایرام می عجب؟ عو.

عُجب { سذ. عر. خود بینلك، مغرورلق، خودپسندلك، کبر، غرور.

عَجَبا { حـ. عر. آیا، شبهه وتردد بیان ایدر : بکلدکلری مسافر کلدی می عجبا؟ عجبا او ده کله‌جکمیدر؟

عَجز { سذ. عر. اقتدارسزلق، بجریکسزلك، ال یتمه‌مه : بن عجزمی معترفم: عجزمله برابر خدمت هوسیله بو ایشه تشبث ایتدم؛ اظهار عجز ایتمك = اقتدارسزلغنی اعتراف ودرمیان ایتمك.

عَجُز { سذ. عر. جـ: اعجاز. ۱. تش. صاغری، انسان و حیوانك کریسی، قیچی؛ عظم العجز = قویروق صوقومی کمیکی. ۲. د. بیتك صوك کلمه‌سی.

عَجَزه { سذ. جـ. عر. فد : عاجز. لا : عاجز.

عِجل { سذ. عر. صیغیر یاوریسی، بوزاغی. ؤ.

عَجَلعَجائِب { ص. [عر. «العجب العجائب» دن غلط ویا «عجل» تأکید ومبالغه ایچون مهمله‌در.] پك عجیب، پك غریب، چوق تحف وکولنج: عجلعجائب بر قیافت. عو.

عَجَله { سذ. عر. بر ایشی چابوق یاپمغه ویا چابوق بیتیرمکه چالیشمه، صبرسزلق، ایوکنلك، ایوبدیلك، شتاب : عجله ایتمك؛ عجله ایله ایش کورمك. || عجله ایله = چابوق، ایوکنلکله، صبرسزلقله، عجالةً. || عجله‌یه کلمك = طار وقته تصادف ایدوب عجله ایله یاپلمق. || علی العجله = عجله ایله، چابوق و صبرسزلقله.

عَجَلةً { حـ. عر. عجله ایله، علی العجله، صبرسزلقله و چابوق یاپمق سعییله: عجلةً یازدم.

عَجَله‌جی { ص. عجله ایله ایش کورن، صبرسز، ایچی طار، عجول : پك عجله‌جی آدمدر.

عَجَم { سذ. عر. جـ: اعجام. ۱. عرب اولمیان اقوام وامملك عمومنه اطلاق اولنور، عربك غیری، فصیح عربی سویلمین آدم : عرب وعجم؛ اعراب واعجام. ۲. بالخاصه ایرانلی، ایران اهالیسندن آدم، فارس خلقندن : بزم عجم طانیدیغمز آدملرك چوغی ترکاندر. ۳. مو. بر مقام مخصوص. = سخ. تر. م. ایران، عجمستان : عجمه کیتدی؛ عجم سیاحتنامه‌سی. ||عجم کوملکی = ایش ایچون اثواب

اوزرینه کیلن اوزون و کنکیش کوملك .

عَجَم { سذ. عر. حروفه نقطه قومه. [پك مستعمل او- لميوب آنجق افعال و تفعيل بابندن اسم مفعوللری مُعْجَم و مُعَجَّم و سائر مشتقاتی قوللا- نیلیور.]

عَجَمِستان { سخ. فا. م. ایران، لسان فارسی تکلم اولنان یرلر : عجمستانه سیاحت؛ عجمستانی طولاشمق.

عَجَمی { ص. عر. ث: عجمیه. ۱. عربك غیری اولان اقوام واممدن برینه منسوب بولنان، عرب اولمیان، عربك غیری. ۲. ایرانی، ایرانلی، فرسی : او عربی بن عجمی. ۳. مج. ۱. تجربه‌سز، مهارتسز، ملکه کسب ایتمه‌مش، مبتدی، شا- کرد؛ عجمی اوغلانی = یکیچری شاکردی وملازمی. ۲. بیابانجی: سز بورانك عجمیسی سکز غالبا. [ابتدا لسان خصوصنده قوللا- نیلوب عرب اولمامغله ایی عربی سویلیه‌مینلره دینلمش، وبعده تعمیم واطلاق اولنمشدر.]

عَجَمیلك { س. تجربه‌سزلك، معلو- ماتسزلق، مهارتسز- لك، مبتدیلك، شاکردلك، بیابانجیلق : اونك ده عجمیلکی نه وقته قدر سوره‌جك ؟

عَجِن { سذ. عر. یوغورمه، خمور طوتمه، خمور ویا چامور ومعجون واوکا مشابه بر شیئی ال ایله ازوب قاریشدیرمه.

عَجوز { سث. عر. ج : عجائز. [لسانمزده غلط او - لەرق « عجوزه » قوللانیلیر.] قوجه قاری، بد خوی و بد لقا اختیارقاری، سحاره ومکاره. || برد العجوز = قوجه قاری صو- غوغی که مارت اواخرنده اولور.

عَجول { ص. عر. [« عجله » دن سمب.] پك عجله ایدن، ایچی طار، صبرسز، ایوکن، ایویدی، شتابان .

عَجیب { ص. عر. ث : عجیبه . [« عجب » دن صش.] شاشه‌جق، غریب، تحف، موجب حیرت : امر عجیب، امور عجیبه؛ عجیب الهیئه = شکل و صورتی غریب؛ عجیب القیافه = قیافتی تحف.

عَجیبه { سث. عر. ج : عجائب. شاشه‌جق ایش، باعث حیرت وجالب تعجب شیء، غریبه : عجیبهٔ دوران. || عجائب سبعه [وطوغریسی : عجائب سبع] ازمنهٔ قدیمه‌ده یدی عددنده اولان مصنوعات جسیمه ومصنعه که آتنه وافسده بر معبدله آتنه‌نك بر صنمی وردوس لیما- ننده‌کی باقردن جسیم هیکل ایله اسکندریه فناری وسائره‌ایدی. || اعجب العجائب (غلطی : عجلەجائب) = کافهٔ عجیبه‌لرك الك عجیبی. == جمعی ترکجه‌ده مفرد وصفت کبی دخی قوللانیلیر. با : عجائب.

عَجین { سذ. عر. ۱. خمور، خمیر. ۲. یوغورلمش شیء، چامور وسائره. ۳. خمور کبی یوغورلمش وقاشیقله ینه‌جك علاج، معجون .

عَدّ { سذ. عر. ۱. صایی، صایمه، شمار، تعداد، احصا : توابتی عد ایتمك محالدر؛ عد اولنه‌میه- جق قدر چوقدر. ۲. مج. طو- تمه، صایمه، اتخاذ ایتمه، اعتبار ایتمه، صایمه : تربیه‌سز آدمی انسان عد ایتمك جائز دکلدر؛ مارت نه قدر صوغوق اولسه ینه بهار عد اولنور.

عَدا { با : ماعدا.

عِداد { سذ. عر. صایی، حساب، شمار : او آدم صلحا عدا- دینه داخلدر = صلحادن معدود- در.

عَدالَت { سث. عر. احقاق حق، وهرکسك استحقاقنه تمامیله رعایت، عدل، معدلت، داد، انصاف : اجرای عدالت ایتمك؛ عدالت موجب سعادتدر.

عَدالَتسِزلِك { س. حق وانصافه مغایر حرکت ، عدل وداد فقدانی .

عَداوَت { سث. عر. ۱. دشمنلك، خصومت : او آدمك بکا عداوتی واردر . ۲. کین ، غرض ، بغض : اظهار عداوت ایتمك.

عِدَّت { سث. عر. زوجندن آیریلان ویا زوجی وفات ایدن قا- دینك تکرار اولنمك ایچون بکلمکه مجبور اولدیغی مدت شر- عیه: عدتنی اکمال ایتمه‌دن اولنه‌مز.

عَدَد { سذ. عر. ج : اعداد. ۱. صایی، شمار، برمجموعك قاچ فرددن مرکب اولمسی : قو- یونلرینك عددینی کندیسی‌ده بیلمز. ۲. رقم، مقدار بیان ایدن کلمه ویا اشارت : اوچ، بش، یوز، ۷، ۲۰، ۱۸ عددی. ۳. دانه،

رأس، قطعه: بش عدد کتاب، اون عدد قویون، اوچ عدد کمی. || د. [حسابده] عدد تام = تقسیمده قصوری قالمیان؛ عدد صحیح = کسوری اولمیان؛ عدد اعشاری [وطوغریسی: عشری] هردفعه‌سنده اونه تقسیم اولنه‌رق علی‌التوالی بو تقسیمه دوام اولنان صایی‌که فرانسزلرك کیتدکجه تعمم ایتمکده اولان مقاییس واکیال واوزانی بو اصوله مستنددر؛ عدد کسری = یاریم واوچده بر وبشده اوچ کبی برعددك قرتنیسی حکمنده اولان رقم؛ عددمرکب = بر عدد صحیح ایله کسر عادی ویا کسر اعشاریدن مرکب اولان صایی ٤ ۲/٤ و ۸,۳,۱ کبی.

عَدَدی { ص. ع. ث: عددیه. ۱. ر. عدده یعنی مقدار ویا رقمه منسوب ومتعلق. ۲. مق. یومورطه کبی صایلان شیء.

عَدَسه { سۀ. ع. ج: عدسات. ۱. مرجمك دانه‌سی. ذ. ۲. م. مرجمك دانه‌سی کبی اورته‌سی قالین وکنارلری اینجه جام‌که کوزلك و دوربین و سائره‌ده قوللانیلیر، فر. Lentille .

عَدَسی { ص. ع. ث: عدسیه. م. مرجمك شکلنده اوله‌رق دوربین وکوزلك جامی کبی اورته‌سی طرفیندن محدب اولان: عدسی الشکل.

عَدل { سذ. ع. ۱. احقاق حق، بیطرفانه حکم، حقانیت، عدالت، داد: دنیا عدل ایله قائمدر؛ عدل پادشاهی؛ عدل الهی. ۲. مساوات، تساوی، سوی معامله: متعدد ازواجی اولان آدمك بونلر میاننده عدله رعایت ایتمسی شرطدر. ۳. مق. راهن ایله مرتهنك رهنی تودیع ایتدکلری کیمسه.

عَدلی { ص. ع. ث: عدلیه. ۱. احقاق حقه وعدل وداده منسوب ومتعلق. ۲. محاکم ودعاوی ایشلرینه دائر ومتعلق: محاکم عدلیه؛ امور عدلیه.

عَدلیّه { سۀ. ع. ۱. محاکمه ودعاوی ومحاکماته متعلق ایشلر دائره‌سی: عدلیه نظارتی، عدلیه ناظری؛ عدلیه‌یه مراجعت ایتمك. ۲. الیوم یکرمی غروش قدر ایدر براسکی آلتون.

عَدَم { سذ. ع. ۱. یوقلق، وجود ضدی: اونك وجودیله عدمی بردر؛ دیار عدم، صحرای عدم. ۲. اولمامه، بولنمامه، فقدان: عدم اطاعت = اطاعتسزلق؛ عدم اقتدار = اقتدارسزلق؛ عدم اشتها = اشتهاسزلق. [بو معنا ایله یالکز مصدریت معناسنی محافظه ایدن مصادر عربیه‌یه داخل اولوب، مثلا: عدم علم، عدم تربیه، عدم ثروت دینلمز؛ بناءً علیه جمعیت طبیهٔ عثمانیه‌نك قبول ایتدیکی: عدم اجفان، عدم اصابع، عدم حاسه کبی تعبیرلر یرینه فقدان اجفان، فقدان اصابع الخ دینلسه ایدی دها طوغری اولوردی.]

عَدن { سذ. ع. جنت، بهشت، فردوس، اوچماق: جنات عدن = جنت باغچه‌لری؛ عدن اعلا. [اصل معناسی مسکن دائمی اولوب، یمنده‌کی عدن شهرینك اسمی ده بوندن مأخوذدر. عبرانیجه دخی بومعنایه کلوب اوندن آوروپا لسانلرینه کچمشدر: Éden .]

عَدُوّ { سذ. ع. ج: اعداء. جمع الجمعی: اعادی. [لسانمزده واوی مخفف وحرف مد کبی اوقونوب: عدوك، عدوه دینله‌جك یرده: عدونك، عدویه دینیر.] دشمن، خصم، یاو: عدو جان، عدوی جان = خصم جان؛ عدو قدیم، عدوی قدیم = اسکی دشمن؛ اعدای دین؛ تجاوز اعادی.

عُدوان { سذ. ع. ۱. دشمنلك، خصومت، یاولق. ۲. ظلم، غدر، حقسزلق.

عُدول { سذ. ع. ۱. صاپمه، یولدن چیقمه: طریق حقدن عدول ایتدی. ۲. کری دونمه، واز کچمه، نکول: سوزندن عدول ایتدی.

عُدول { سذ. ج. ع. فد: عادل. با: عادل. || مق. هیئت عدول = جنایاتده جرمك موجود اولوب اولمدیغنه واسباب مخففه بولنوب بولنمدیغنه وجداناً قرار ویرن وانتخاب ایله طرف حکومتدن آلنان کیمسه‌لر، فر. Jury .

عِدّه { سۀ. ع. با: عدت.

عَدید { ص. ع. ث: عدیده. [«عدد» دن صش.] متعدد، چوق، کثیر: سنین عدیده‌دن بری؛ مکاتب عدیده‌نك شهادتنامه‌لرینی حاملدر.

عَدیل { ص. ع. ث: عدیله. [«عدل» دن صش.] مساوی، نظیر، اش، اقران، همتا:

نظیر وعدیلی یوقدر؛ بی عدیل = امثالسز، بی نظیر.

عَدیم { صه. عر. ذ: عدیمه. [«عدم» دن صشد.] برشیئی اولمیان، مالك وصاحب اولمیان، محروم: عدیم الامکان = امکانسز، محال؛ عدیم الاقتدار = اقتدارسز.

عَذاب { سذ. عر. ۱. جزا، مجازاة، جرم و قباحته قارشی قانونك تعیین ایتدیکی معامله. [عربیده اصل اولان بومعنا ایله لسانمزده پك قوللانلماز.] ۲. آخرتده کنهکارلره وشرك وکفر اصحابنه ویریله‌جك جزا واذیت: عذاب جهنم؛ عذاب قبر. ۳. اذیت، جور، عقوبت، اشکنجه: وقتیله مجرملره جرملرینی اعتراف ایتدیرمك ایچون چوق عذاب ایدرلردی. ٤. مج. پك بیوك صیقنتی، اذیت، الم شدید: وجملردن عذاب ایچنده‌یم؛ بو قدر صیجاق اوطه‌ده اوتورمق بنم ایچون برعذابدر؛ عذاب الیم؛ عذاب ویرمك؛ عذاب چکمك.

عِذار { سذ. عر. یاکاق، رخ، رخسار. || خلیع العذار = حیاسز، اوتانماز، عارسز، بی شرم. || کلعذار = کل یاکاقلی.

عَذب { صه. عر. ذ: عذبه. طاتلی، شیرین، لذیذ، خوش، لطیف: ماء عذب؛ لسان عذب البیان.

عُذر { سذ. عر. ج: اعذار. ۱. ایدیلن برقباحت وقصورك ضروری وغیر اختیاری اولدیغنی اثباتله عفونی دیلمکه مدار اولمق اوزره درمیان اولنان بهانه وسبب: عذرم واردر؛ عذر شرعی؛ عذر مقبول؛ اعذار واهیه. ۲. بر قصور وقباحتك معذور طوتلمسیله عفوی: عذر دیله‌مك. ۳. مانع، انکل، عائق: عذرم وار ایدی؛ بعض اعذاردن طولایی. ٤. قصور، نقیصه، عیب، سقطلق: بو آرابه‌نك، بو قوناغك عذری واردر؛ برعذری اولمسه ایدی بوقدر اوجوز ویرلمز ایدی.

عَذراء { سذ. عر. ج: عذاری. بکر، قیز اوغلان قیز، دوشیزه. = سخ. ذ: مشهور بر مصالده وامق اسمنده بر شخص موهومك معشوقه‌سی.

عُذرخواه { صه. فا. [عر. عذر = م. فا. خواستن = ایستمك] عذر دیله‌ین، عذر بیان ایده‌رك عفو ایستین.

عُذوبت { سذ. عر. طاتلیلق، شیرینلك، لذت، لطافت: عذوبت لسان، عذوبت افاده.

عَرّاده { سذ. عر. کوچك برنوع منجنیق که متحرك تکرلك اوزرینه موضوع بولنوردی.

عِراق { سخ. ذ. عر. م. بغداد و بصره جهتلرینك اسمیدر. بعده ایرانك بتون غرب شمالی قسمنه یعنی جبال خطه‌سنه‌ده بونام تعمیم اولندیغندن، اصل عراقه عراق عربی وبوکا عراق عجمی نامی ویرلمشدر. || مو. بر مقام مخصوص.

عِراقی { صه. سه. عر. ذ: عراقیه. ج: عراقیون. عراقه منسوب ومتعلق، عراق اهالیسندن، عراقلی.

عَرائِس { سث. ج. عر. فد: عروس. با: عروس.

عَرائِض { سث. ج. عر. فد: عریضه. با: عریضه.

عَرَب { سذ. ذ. عر. [اسم جنس اولوب مفرد وجمعی بردر] من القدیم وطن اصلیسی ومنشئی آسیایه مربوط جزیرة العرب دینلن شبه جزیره اولوب ازمنهٔ مختلفه‌ده آسیانك شام وعراق وآفریقانك شرق وشمال جهتلرینه یایلمش اولان امت نجیبه وقدیمهٔ عربیه افرادندن بهری ویا هیئت عمومیه‌لری: قوم نجیب عرب؛ اولاد عرب؛ بن عربم؛ بر عرب کوردم؛ عرب آبده = اسکی و نسللری منقرض عاد وثمود کبی عرب اقوامی؛ عرب عاربه، عرب عربا = خالص ومن القدیم عرب اولان عربلر؛ عرب متعربه، عرب مستعربه = اساساً عرب اولمیوب بعده عربلره قاریشه‌رق عربلشمش اولانلر؛ جزیرة العرب = عربلرك وطن اصلیلری بولنان والآن هر طرفی فصیح اللسان عربلرله مسکون بولنان شبه جزیرهٔ واسعه، عربستان؛ لسان العرب = عرب امت نجیبه‌سنك من القدیم تکلم ایتدیکی لسان که السنهٔ عالمك اك مکملی والسنهٔ سامیه‌نك اصل واساسی ومصدریدر.

عَرَب { یاخود عراب. سه. صه. زنجی، سیاه، سیاهی که مملکتمزه بلاد عربدن کلدکلرندن طولایی بو اسمله تسمیه‌لری عادت اولمشدر، و تفریق ایچون اصل عربلره «بیاض عرب» یاخود

«آق عرب» دینلكه مجبوریت الور مشدر: عرب كوله؛ عرب خلابق. || عرب صاجی = قارمه قاریشیق ومشوش شیء. || عرب داریسی: قره بوغدای دخی دینلن حبوبات نوعی، فر. Sarrazin.

عَرباء { صفـ. عر. عرب عرباء = خالص وصافی عرب.

عُربان { سذ. جم. عر. [مفردی یوقدر] بادیه عربلری، خیمه نشین عربلر، عرب بدو یلری: عربان چادیرلری؛ عربان ایچنه صوقلق.

عَرَبجه { صه. عربلرك طرز و حالنه اویغون و بونلره منسوب ومتعلق: عربجه لسان؛ عربجه یاشایش؛ عربجه شرقی. == حه. عربلرك لساننده ویا حال وطرزلرنده: عربجه سو یلمك؛ عربجه یاشامق. == سه. لسان عربی: عربجه پك واسع بر لساندر؛ مصر عربجه سنك شام عربجه سندن خیلی فرق واردر. || مجـ. آكلاشلمیان، مجهول شیء: بو بنم ایچون عربجه در.

عَربَده { سذ. عر. غاوغا، نزاع، گورلدی: چارشیده بر عربده اولدی.

عَربَده جو { صه. فا. [عر. عربده = غاوغا. فا. جستن = آرامق] غاوغا وگورلدی آرایان، غاوغا چیقارمغی سون، غاوغاجی.

عَرَبستان { سخ. م. عرب مملكتی، عرب اهالی ایله مسكون یر، جزیرة العرب و یا علی الاطلاق بلاد عرب: عربستانده چوق طولاشدیغیچون گوزل عربجه سویلیور.

عَرَبه { سه. ترکجه اولدیغیچون عین ایله یازلمسی غلط فاحش اولوب، طوغریسی «آرابه» در. با: آرابه. مع هذا بو املاء فاحش ایله عربه نك لغت عامیه سنه ده گچمشدر.

عَرَبی { صه. عر. ث: عربیه. عرب امت نجیبه سنه ویا لسانلرینه منسوب ومتعلق: لسان عربی؛ ادبیات عربیه. == سذ. عر. عرب لسانی، عربجه: عربی بیلیرمیسکز؟ عربی پك واسع و دوزگون بر لساندر. == حه. عرب لساننده، عربجه: عربی سویلمك؛ عربی قونیشمق.

عَرَبیّات { سذ. جم. عر. فد: عربیت. با: عربیت.

عَرَبیَّت { سذ. عر. جم: عربیات. ادبیات عربیه، لسان عربی یه متداول علوم وكتب و مطالعات: عربیاتله اوغراشمق؛ عربیتده، عربیاتده ید طولی صاحبیدر.

عَرَج { سذ. عر. طوپاللق، آقساقلق. د.

عَرش { سذ. عر. ١. چارطاق، سایبان، چاتی، قبه. ٢. تخت، سریر، اریكه. [عربیده اصل اولان بو ایكی معنا ایله لسانمزده پك قوللانلماز] ٣. حق تعالی حضرتلرینك طقوزنجی قات گوكده تصور اولنان سریری كه تجلیگاه قدرت وعظمتندن كنایه در، عرش الرحمن، عرش اعلا. ٤. اسكی هیئت اصولنجه كافهٔ افلاكی محیط واجرام ونجومدن خالی ظن اولنان طقوزنجی واك اعلا فلك كه فلك الافلاك وفلك اعظم وفلك اطلس دخی دینلیردی.

عَرَصات { سذ. جم. عر. [فد. «عرصه» باشقه معنایه كلیر] قیامتده حشر و نشر اولنه جغمز میدان، محشر میدانی: عرصاتده حسنات و سیئاتمز موازنه اولنه جقدر.

عَرصه { سذ. عر. ابنیه یاپیله جق بوش اراضی پارچه سی، ابنیه سی ییقلمش ویا ابنیه یه تخصیص اولنمش یر: بیك آرشینلق بر عرصه؛ بنا پك گوزل اما عرصه سی طار.

عَرض { سذ. عر. ١. بر بیوك ذاتك اوكنه قومه، تقدیم، رفع، ابراز، صونمه: بر عرضحال یازوب مقام عائدینه عرض ایتملی. ٢. بیوك بر ذاته افاده ایتمه، آكلاتمه: وقوع حالی سزه عرض ایدهیم؛ حالی كندیسنه دفعاتله شفاهاً وتحریراً عرض ایتدم. ٣. بر ایش حقنده كی اوراق رسمیه نك عتبهٔ سنیهٔ حضرت پادشاهی یه تقدیمی: ایشم عرضه گیتدی، عرضه ده در، عرضدن چیقدی. || عرض اوطه سی = بر دائرهٔ رسمیه نك اك بیوك اوطه سی وصالونی كه آمر بولنان ذات اورادهٔ حاللرینی عرض ایده جك اصحاب مصالحی قبول ایدر. || عرض تذكره سی = مقام صدارتدن بر ایش حقنده كی اوراقك عتبهٔ سنیه یه عرضنی مبین مابین همایون باش كتابتنه یازیلان تذكرهٔ مخصوصه || عرض حال. با: عرضحال. || عرض

خلوص، عرض عبوديت، عرض مودت، عرض مواخاة = سلام و تحيه تعبيرلريدر. || عرض محضر = بر ايش حقنده عموم اهالی ويا بر جماعت وطائفه طرفندن مهرلنەرك تقديم اولنان عرضحال مشترك. ||عرض وطلب = با : طاب.

عَرض { سذ. عر. ۱. انك، كنيشلك، طول مقابلی: عرضی طولنی اولچمك. ۲. ه. م. كرهٔ ارضك خط استوادن قطبينه طوغری اولان مسافه‌سی وسمانك بوكا مقابل مسافه‌لری: عرض شمالی = خط استوانك شمالنده‌كی؛ عرض جنوبی = خط استوانك جنوبنده‌كی.

عِرض { سذ. عر. ناموس، عفت، عصمت، پرده : اهل عرض = ناموسلی، عفيف؛ عرضه چكمك = فعل شنيع اجرا ايتمك؛ عرضنه طوقنمق = ناموسنه تجاوز وتعدی ايتمك؛ هتك عرض ايتمك = پردهٔ ناموسنی شق ايتمك.

عَرَض { سذ. عر. ج : اعراض. ۱. ذاتی وفطری اولميوب اكرتی و قابل انفكاك اولان حال وصفت، عارض اولان حال : صحت ومرض انسان ايچون بر عرضدر، اعراضدن معدوددر. ۲. مذ. بنفسه قائم اولميوب قيامی جوهره محتاج اولان : الوان عرضدر. ۳. حق. نقود وحيوانادن ومكيلات و موزوناتدن باشقه اولان متاع وقماش كبی شیء. ج : عروض.

عَرضاً { ح. عر. ۱. عرض جهتيجه، كنيشلكجه : عرضاً اولچلی؛ عرضاً اوچ و طولاً بش آرشيندر. ۲. كرهٔ ارضك عرضنجه يعنی خط استوادن شمال ويا جنوبه طوغری اولان مسافه‌جه : استانبولك عرضاً درجه‌سی نه‌در؟

عَرضحال { سذ. فا. [عر. عرض = انها، بيان. حال = م] ۱. بر ايش ضمننده برمقام ويا دائرهٔ رسميه‌يه اصحاب مصالحدن برينك ويرديكی استدعا، استدعا نامه : عرضحال ويرمك، تقديم ايتمك؛ كيفيتی باعرضحال دائرهٔ عائده‌سنه بيان ايتمك. ۲. [محبوبيت وظرافت طريقيله] تحريرات، تذكره، عريضه، مذكره : تقديم عرضحال ايتمك.

عَرضی { ص. عر. ث : عرضيه. اكه وعرضه منسوب و متعلق : مسافهٔ عرضيه وطوليه‌سی.

عَرَضی { ص. عر. ث : عرضيه. ذاتی و جبلی اولميوب اكرتی وصكره حاصل اولمه، تحصيلی، انفكاكی ممكن : شيشمانلق عرضی بر حالدر.

عَرَطل { سذ. عر. تا. پك ايری، پك بيوك، جنس و نوعنك ايجابندن چوق زياده بيوك، فر. Géant.

عَرَطليّت { سث. عر. تا. پك ايريلك، جنس و نوعی ايجابندن چوق زياده ايری اولمه، فر. Géantisme.

عَرعَر { سذ. عر. نبا. آرديچ، طاغ سرويسی، ارز.

عُرف { سذ. عر. ۱. شرع و قانون ايله محدود ومعين اولميوب عادت بلده وايجاب وقت وحال اقتضاسندن اولان حكم واجرا آت : بعض دفعه عرف ايله ايش كورمك مجبوريتنده بولنيلير؛ عرف بلده بودر. ۲. حرب زماننده و فوق العاده احوالده قوانين عاديه تعطيل و قوهٔ عموميه موقتاً ادارهٔ عسكريه‌يه توديع اولنه‌رق اجرا ايديلن حكم، ادارهٔ عرفيه. ۳. تر. وقتيله علمانك مقام رسميده كيدكلری برنوع قاوق. [عطيه و احسان معناسيله اليوم لسانمزده قوللانلماز.]

عُرفاً { ح. عر. عادت بلده و ايجاب وقت وحاله كوره: عرفاً شو جزا ايله مجازات اولندی؛ عرفاً مملكتی اداره ايتديلر.

عُرَفاء { سذ. ص. ج. عر. فد : عريف. با : عريف.

عَرَفات { سخذ. م. مكهٔ مكرمه قربنده واقع اولوب حجاجك يوم عرفه‌ده توقف ايتدكلری محلدركه مناسك حجدندر.

عِرفان { سذ. عر. ۱. بيلمه، بيليش، آكلايش، وقوف، حقيقته واقف اولمه، كنهه وارمه، علم و ذكا ايله حاصل اولان كمال : اهل عرفاندن بر ذات؛ او ذاتك عرفانی مسلمدر. ۲. اسرار الوهيته وحقايقه وقوف، معرفة الله : علم و تقوی كافی دكلدر عرفان لازم.

بولفت عبدك حقايق ربانيه‌يه وقوفی معناسنی تضمن ايتديكی ايچون، خالق حقنده اصلا قوللانلماز؛ وعلم الهی دينلديكی حالده، عرفان الهی دينلمز.

عَرَفه { سث. عر. بايرامدن بر كون اول‌كی كون. [اصل قربان بايرامنك عرفه‌سنه يعنی

ذی الحجه‌نك طقوزنجی کوننه
مخصوصدرکه یوم مذکورده
حجاج عرفاته چیقار. بعده
بالتعمیم رمضان بایرامندن دخی
بر کون اول کی کونه اطلاق
اولنمشدر.] عرفه چیچکی = مج. ۱.
بایرامدن بر کون اول بایراملق
اثوابنی کیین (استهزا طریقیله
سویلنیر). ۲. چوق سوسلنوب
کزن.

عُرفی { ص. عر. ۋ: عرفیه. قوانین
عادیه‌یه تابع اولمیوب
عادت بلده ویا ایجاب وقت وحاله
موافق اولان، فوق العاده
احوالده هیئت عسکریه‌یه احاله
اولنان، وقت اداره‌یه متعلق:
قانون عرفی؛ ادارهٔ عرفیه؛
دیوان حرب عرفی؛ تکالیف
عرفیه = فوق العاده ویرکی.

عَرَق { سذ. عر. ۱. تر: عرق
جبین = آلن تری. ۲.
تر کبی ترشح ایده‌رك حاصل
اولان روح، میوه وساٸره انوا-
عندن تقطیرله استحصال اولنان
اسپرطو، راقی. [« راقی » بو-
ندن غلطدر.]

عِرق { سذ. عر. جـ: عروق. ۱.
کوك، اصل، بیخ: عرق
الذهب = آلتین کوکی (نبات).
۲. طامار، رك: عروقنده جو-
لان ایدن قان. ۳. نسل،
سلاله، ذریت، نسب: بعض
حیواناتك عرق منقطع اولمشدر.
۴. جنس، نوع شعبه: نوع بشرك
عرق ابیضی، عرق اصفری.
۵. مج. حسیات، حواس: عروق
حمیت. || عرق النسا [نونك فتحیله
قالچه سیکیرینك اسمیدر،
نسوان معناسنه کلن نسا
دکلدر] = قالچه کمیکندن او-
یلجه‌یه قدر ممتد اولان سیکیر
ایله شعبه‌لرینك شدتلی وجعندن
عبارت چوق اضطراب ویرر
بر مرض، فر. Sciatique .

عَرَقچین { سـ. فا. [عر. عرق =
تر. فا. چیدن = طو-
پلامق] تری ایچمکه مخصوص
اوله‌رق باش کسوتنك آلتنه
کیلن طاقیه.

عَرقوب { سذ. عر. تثـ. اوکچه و
تری، اکریجه (سیکیر)،
فر. Tendon d'Achille . || مج.
یالانله آلداتان، وعدنده خلف
ایدن.

عَرَقی { ص. عر. ۋ: عرقیه. ط.
تره منسوب و متعلق؛
حماء عرقیه = داء العرق دینلن
صیتمه.

عَرَقیّه { سذ. عر. تفتیکدن اینجه
کلاه که درویشلر کییر.

عَرَك { سذ. عر. ط. اوغشدیر-
مه، دلك.

عَرَمْرَم { ص. عر. پك کثرتلی:
لشکر عرمرم. [قوللا-
نلمش ایسه‌ده لسانمزده شایان
استعمال دکلدر.]

عُرْنه { سذ. عر. بیطـ. بیجلغان
عاتی.

عَرَو { سذ. عر. ط. صیتمه‌نك
دیتردوب اوشوتمه‌سی.

عُروج { سذ. عر. یوقاری چیقمه،
یوکسلمه، صعود، یینمه:
حضرت عیسی (عم) ك کوکه
عروجی.

عَروس { سذ. عر. جـ: عراٸس.
کلین، یکی اولنمش قادین
یاخود اولنمك اوزره سوسلنمش
قیز. [عربیده مذکر دخی اولوب
کوکیه اطلاق اولنور.] || زلف
عروس = هند باقلاسی. || طوغ
عروس = زنباق نوعی.

عَروسَك { سـ. فا. [اصل کلینجك
دیمکدر] یشیل وپنبه
طالعه‌لی برنوع صدف که تزییناتده
قوللانیلیر.

عَروسَکی { ص. آنفاً ذکر
اولنان رنکلی
صدفله مزین: عروسکی عود.

عَروض { سذ. عر. د. ۱. شعرك
اوزانندن بحث ایدن
علم که پك ساده و مختصر بر
بحثدن عبارت ایکن بزده مفا-
عیله تطبیق وبو مفاعیلده اجرا
اولنان تغییرات اوزون ومغلق
بر علم صورتنی آلمسنه سبب
اولمشدر: علم عروض؛ عروض
اوقومق. ۲. بر بیتك برنجی
مصراعنك صوك تفعله‌سی.

عُروق { سذ. جـ. عر. فد:
عرق. با: عرق.

عُروه { سذ. عر. قوغه ودستی
وساٸره قولبی. || عروهٔ
وثقی، العروة الوثقی = کمال اطمئنانله
یاپیشیلوب استناد واستمداد اولنه-
بیلن شیٸ، حبل متین: عروهٔ
وثقای اسلامه توسل ایتمك.

عُرْی { سذ. عر. چیلاقلق، بر-
هنکی. ذ.

عُریان { ص. عر. ۋ: عریانه.
چیلاق، برهنه.

عُریانی { سـ. صویلمش کبی دریسی
اینجه برنوع اریك: عر-
یانی اریکی.

عَریش { سذ. عر. چارطاق،
صوندرمه، صالاش. ذ.

عَریض { ص. عر. ۋ: عریضه.
[«عرض» دن صشـ.]

کنکیش، واسع، اکلی. || عریض وعمیق = اکنه بوینه، دور ودراز، اطرافلیجه.

عَریضه { سش. عر. مادوندن ما فوقه تقدیم اولنان مکتوب، برمصلحت عرضیچون یازیلان تحریرات ونامه : تقدیم عریضه‌ده قصورم چوقدر؛ عریضهٔ کترانه‌م.

عَریف { ص. عر. ذ: عریفه. [«عرفان»دن صش.] ۱. معروف، مشهور، متعارف، بنام : حاجی خلیفه دینمکله عریف اولان کاتب چلبی. ۲. عارف، صاحب عرفان. ۳. مکتب صبیان خواجه‌سی ویا قلفه‌سی. [صوك ایکی معنا ایله لسانمزده قوللانلماز اولمشدر.]

عِزّ { سذ. عر. عزت، شرف، قیمت، اعتبار، قدر عالی : عز وشرفله = وداع ایدنلره جواباً ایراد اولنور تحیه تعبیریدر؛ صاحب عز وکرم.

عَزَّ { فل. عر. [«عزة» دن ماضی مفرد مذکر غائب اولوب بعض تعبیراتده مستعملدر] عزیز اولسون، قدری عالی اولسون : جناب حق عز وجل؛ عز نصره.

عَزاء { سذ. عر. اولوم وقوعنده صبر وتحمل ایتمه. ذ.

عَزائِم { سش. جم. عر. فد : عزیمه. [با : عزیمه.

عَزَب { سذ. عر. جم : عزاب، اعزاب. ۱. اولنمه‌مش، بکار، ارکن، مجرد. [عربیده مذکر ومؤنثی مساوی صفت اولوب اولنمه‌مش اناثه دخی اطلاق اولنور.] ۲. تر. سابقده بحریه تفنکجیسی : عزب قپوسی.

عِزَّت { سش. عر. ۱. قیمت، قدر، اعتبار. ۲. شرف، علو قدر ومرتبه : صاحب عزت. ۳. قدرت، قوت، جلال : رب عزت. ٤. حرمت، رعایت، اکرام : نره‌یه کیتسه اکرام وعزت کورور. || عزت نفس = انسانك کندی نفسنی خوار وذلیل ایتمیوب وقار وحیثیتنی محافظه‌یه اعتنا ایتمسی : اونك عزت نفسی واردر. || عزتله = وداع ایدوب کیدنلره ایراد اولنور تحیه تعبیریدر.

عِزَّتلَمَك { فتر. حرمت واکرام وعزت ایتمك.

عِزَّتلَنمَك { مجـ. حرمت واکرام وعزت کورمك : صاحب علم وعرفان نره‌یه کیتسه عزتلنیر.

عِزَّتلی { عزتلو. ص. قدر واعتبار وشرف صاحبی، قدر ومرتبه‌سی عالی اولان. || اك. ملکیه‌ده رتبهٔ ثانیه ومتمایز ایله اصطبل عامره اصحابنه ومیرالامراره وعسکریده میرالای وقائممقاملره ویریلن عنوان رسمیدر : عزتلو پاشا، بك، افندی.

عِزَّتمَند { ص. فا. عزت وشرف وعلوقدر صاحبی، معزز، مکرم.

عِزَّتیاب { ص. فا. [عر. عزت = حرمت. فا. یافتن = بولمق] شرف وحرمت بولان، اعزاز واکرامه نائل اولان.

عَزرائیل { سخ. ذ. عر. [عبرانیجه‌دن] ملائکهٔ مقربیندن قبض ارواحه مأمور اولان ملك، ملك الموت.

عَزل { سذ. عر. بر مأموری مأموریتندن چیقارمه، اذن ویرمه : عزل ایتدیلر، عزل اولدی. = ترکجه‌ده معزول معناسیله صفت کبی‌ده قوللانیلیر : بکا بوکوندن اعتباراً عزلسك دیدیلر.

عُزلَت { سش. عر. برطرفه چکیلوب کندی کندینه تنها اوتورمه، انزوا : اختیار عزلت ایتمك؛ کوشهٔ عزلته چکلمك.

عُزلَتگاه { سـ فا. [عر. عزلت = انزوا. فا. گاه = مکان] چکیلوب تنها اوتوریلان یر، محل انزوا : اوراسی بنم عزلتکاهمدر.

عُزلَتگُزین { ص. فا. [عر. عزلت = انزوا. فا. گزیدن = سچمك] عزلتی اختیار ایدوب برطرفه چکیلن : کوزل بر کویده عزلتکزین اولمشیدی.

عُزلَتنِشین { ص. فا. [عر. عزلت = انزوا. فا. نشستن = اوتورمق] کوشهٔ انزواده اوتوران، منزوی.

عَزم { سذ. عر. ۱. نیت قطعیه، قطعیاً قصد، تصمیم : بوسنه ایفای حج ایتمکه عزم ایتدم. ۲. قصد قطعی ایله یوله کیرمه، حرکت ایتمه، متوجه اوله : عزم سفر ایتدی؛ شامه عزم ایلدی. || اولوالعزم = قوملرینی دین حقه دعوتله اوامر الهیه‌یی قبول ایتدیرمك خصوصنده عزم وثبات ایدن انبیاء عظامکه قول اصحه کوره حضرت نوح، حضرت ابراهیم، حضرت موسی وپیغمبرمز حضرت محمد (صلوات الله علیهم) در.

عَزْو { سـذ. عر. حمل، اسناد، نسبت، بر آدمه بر ایش
ویا سوزی یاقیشدیرمه، اونکدر
دیه حکم ایتمه: بکا سویلدیکم
بر طاقم سوزلری عزو ایتمشلر.

عُزوبَت { سـذ. عر. بکارلق، ارگنلك، مجردلك.

عَزوِیّات { سذ. جه. عر. برینه عزو واسناد وحمل
اولنان شیئلر، مفتریات: هپ بو
سوزلر بنم حقمده عزویاتدن
عبارتدر.

عَزیز { صه. عر. ت: عزیزه. [«عزة» دن صشـ.]
١. قیمتدار، قیمتلی: عمر عزیز،
نان عزیز، یار عزیزم، عزیز
دوستم. ٢. حرمتلی، محترم،
معزز، مکرم. ٣. عالیقدر،
رفیع الدرجه: او ذات اورال.
جه پك عزیزدر. ٤. قوت و
قدرت وجلال صاحبی: عزیز
الله؛ [اسماء حسنادندر:] عبد
العزیز. = سذ. عر. جه: اعزه.
١. ولی، صاحب کرامت صلحادن
مبارك ذات: بو تربه‌ده بر عزیز
یاتیور؛ اعزهٔ کرامدن بر ذات.
٢. ملل سائره عندنده ولی عد
اولنه‌رق نامنه آیینلر اجرا او.
لنان ویوم مخصوصلری یورطی
اتخاذ ایدیلن آدم، آیوس:
روملرك بر چوق عزیزلری
واردر؛ قتولیکلرك عزیزلری
چوق اولوب پروتستانلر بونلری
طانیمیورلر. || عزیز مصر = زمان
قدیمده مصرده مالیه ناظرینه
ویریلن عنوان اولوب حضرت
یوسف (عم) ك قصه‌سنده
مذکوردر.

عَزیمَت { سـذ. عر. [عزیمه‌ده «عزم» ایله بعض معنا.
لرده مترادف و «عزیمه» ایله
عین لغت اولدیغی حالده، لسا.
نمزده هر برینك معناسی ومحل
استعمالی آیرلمشدر.] بریره
متوجهاً حرکت، یوله چیقمه:
جانب حجازه عزیمت ایتدی؛
سفر حجه متهیئ عزیمت اولدم؛
عزیمتمز یارینه قرارلاشدی؛
قونیه‌یه قدر عزیمت وعودت
ایچون دمیر یول بیلتی آلدم.

عَزیمه { سـذ. عر. جه: عزائم. [لغت آنفه‌نك عینی او.
لدیغی حالده، لسانمزده اونك کبی
مصدریت معناسیله قوللانلمیوب
اسم کبی وباشقه معنی ایله قوللا.
نیلیور.] جنلری ویا پیلانلری و
سائر مضر شیئلری مسلط او.
لدقلری آدمك یاقه‌سنی براقمغه
مجبور ایتمك ادعاسیله بونلری
تخلیف صورتیله یازیلان رقیه
وطلسم ودعا وسائره، افسون:
عزائم ایله کندیسنی ایی ایتمك
ادعاسنده بولنیور.

عَساکِر { سـذ. جه. عر. فـد: عسکر. با: عسکر.

عَسجَد { سـذ. عر. آلتین، ذهب، زر. ز.

عُسر { سـذ. عر. ١. کوجلك، مشکلات، زور ایش، یسر
مقابلی: هرعسرك عقیبنده بریسر
واردر. ٢. زحمت، ضرورت،
صیقندی، قیتلق.

عُسرَت { سذ. عر. ١. زور، کو. جلك، زحمت. ٢.
ضرورت، طارلق، صیقندی.
|| ط. احوال فیسیولوجیه‌دن
برینك زحمتله ایفاسنی یاخود
بحق ایفا اولنمامسنی بیان ایچون
اسمایه مضاف اوله‌رق اصطلا.
حات مرکبه تشکیل ایدر:
عسرت بلع = یوتقینه‌مامه؛ عسرت
بول = سیدیك زوری؛ عسرت
تنفس = نفس طارلغی؛ عسرت
حیض = قادینلرك منتظم عادت
کورمه‌مسی؛ عسرت هضم =
هضمسزلق وسائره.

عَسَس { سذ. جه. عر. [لسانمزده فد. کبی قوللانیلوب
مفردی اولان «عاس» مستعمل
دکلدر.] وقتیله کیجه نوبت
کزن قول، کیجه بکجیسی. || عسس
باشی = وقتیله پولیس مدیری.

عَسکَر { سذ. عر. جه: عساکر. ١. دولت ومملکتك
محافظه‌سیچون معاشله ویا قرعه
ایله جمع اولنه‌رق مهیا بولندیر.
یلان مسلح آدملر هیئتی، چری،
قول، جند، جیش، لشکر،
سپاه: عسکرطوپلامق، یازمق؛
سوق عسکر ایتمك = بریره
عسکر کوتورمك، حرب ایتمك
اوزره عسکر یوریتمك؛ عسکر
چکمك = دشمنی تنکیلاً اوزرینه
عسکریوللامق. ٢. عسکرهیئتنی
ترکیب ایدن افرادك بهری:
بر عسکر کلدی؛ باقسه‌ك آ
عسکر! [بو معنا ایله صفت
کبی دخی قوللانیلیر:] بن‌عسکر
آدمم؛ او عسکراوغلی عسکردر.
|| اخذ عسکر = اسنانده بولنان
افراد اهالینك عسکره آلنمسی
اصول وترتیبی: اخذ عسکر
قانوننامه‌سی. || عساکر بریه =

قره عسکری. || عساکر بحریه = دکیز عسکری، کمیجی عسکر. || عساکر ردیفه = ردیف عسکری. با: ردیف. || عساکر نظامیه = نظام عسکری. با: نظام. || عساکر منتظمه = معلم ومنتظم عسکرلرکه نظامیه و ردیف ومستحفظدن عبارتدر. || عساکر معاونه = عساکر منتظمه‌نك معاونتنده بولنمق اوزره موقتاً معاشله ویاکو ـ کللی اوله‌رق طوپلانان باشی بوزوق عسکری. || سرعسکر = با: سرعسکر.

عَسکَرجه { ص. عسکره یاقیشیر صورتده اولان: عسکرجه یورویش؛ عسکرجه برافاده‌سی واردر. == ح. عسکره یاقیشیر طرز و صورتده: بن سزه عسکرجه سویلیه‌یم؛ عسکرجه یازملی.

عَسکَرلِك { س. عسکر صفت و وظیفه‌سی: بو کون عسکرلك بر جسارتدن عبارت اولمیوب عادتا بر فندر؛ عثمانلیلر عسکرلك ایچون یارادلمش کبی بو سلکه پك الویریشلیدرلر.

عَسکَری { ص. عر. ث: عسکریه. عسکره منسوب و متعلق، عسکره عائد، جیشی: سلك عسکری؛ فن عسکری؛ امور عسکریه؛ دائرهٔ عسکریه = باب سرعسکری.

عَسکَری { سذ. عر. عسکره منسوب آدم، سلك عسکری‌یه داخل آدم، عسکر افراد ویا ضابطانندن آدم: بر عسکری کلدی؛ عسکریلرك امور خصوصیه‌لریچون محاکم ملکیه‌یه مراجعتی.

عَسَل { سذ. عر. بال، شهد، انکبین. || شمع عسل = بال مومی.

عَسیر { ص. عر. ث: عسیره. [«عسرة» دن صش.] زور، کوج، مشکل، دشوار، آغر = بو بر امر عسیردر.

عِشاء { سذ. عر. ١. اقشام وقتی، قراکلق باصدقدن صکره‌کی وقت. ٢. اقشام ویا یاتسی نمازی. ٣. اقشام یمکی. ذ.

عَشّاب { سذ. عر. [«عشب» دن سمب.] تا. نبات انواعنی جمع ایله نمونه‌لرینی قورو ده‌رق هر بری اوزرینه تدقیقات فنیه اجرا ایدن عالم، فر. Herboriste.

عَشّار { سذ. عر. [«عشر» دن سمب.] اعشار تحصیلداری ویا ملتزمی، اونده‌لقجی.

عَشاری { ص. عر. ث: عشاریه. تا. اون جزؤدن مرکب ویا اون یاپراغی، دانه‌سی و سائره‌سی اولان: عشاری الاوراق، عشاری الشقوق، عشاری الفصوص، عشاری الوریقات وسائره.

عُشّاق { سذ. ص. جم. عر. فد: عاشق. با: عاشق.

عَشاوَت { سذ. عر. ط. طاوق قره‌سی دینلن کوز علتی، فر. Héméralopie.

عَشائِر { سذ. جم. عر. فد: عشیرت. با: عشیرت.

عَشَبه { سذ. عر. نبا. اوت قبیلندن اولان نبات.

عَشَبی { ص. عر. ث: عشبیه. نبا. اوت قبیلندن اولان، فر. Herbacé.

عُشر { سذ. عر. جم: اعشار. ١. اونده بر، اون جزئده بر جزء: باغك بر عشرینی بلله‌دم. ٢. حد شرعی اوزره محصولاتك بیت الماله عائد اولان اونده بری، اونده‌لق: زیتونك عشرینی آلمق، ویرمك. == جم. با: اعشار، اعشاری.

عَشَر { عد. عر. [عربیده رانك ده فتحیله ایسه‌ده لسانمزده حرف اخیری ساکن اوقونور.] اون، ده. ذ. || اثنا عشر = اون ایکی: ائمهٔ اثناعشر = اون ایکی امام. || واحد عشر = اون برنجی؛ ثانی عشر = اون ایکنجی الخ.

عِشرَت { سذ. عر. مسکرات استعمالی، ایچکی، عیش ونوش: عشرت ایتمك = ایچکی ایچمك؛ عشرت وجودینی خراب ایتمشدر؛ عشرته مبتلادر. [عربیده اصل معناسی اکلنجه و جنبش در.]

عُشرجی { س. اعشار ملتزمی ویا تحصیلداری، عشار، اعشارجی.

عَشَره { سذ. عر. اون کشی ویا اون شیء مجموعی، اونلق، اونلر؛ عشرهٔ مبشره = جانب نبویدن جنتله تبشیر بیوریلان صحابهٔ کرامدن اون ذات عالی قدر.

عِشرین { یا عشرون. عد. عر. یکرمی. ذ.

عَشق { سذ. عر. [طوغریسی عینك کسریله‌در.] سوکی،

سودا، محبت، علاقه، ابتلا : قیس ایله لیلا بر برلرینه اولان عشقلریله داستان اولمشلردر؛ عشق حقیقی = مقصدسز اولان عشق روحانی وربحانی؛ عشق مجازی = نفس وشهوت اساسی اوزرینه مبنی اولان محبت. || الله عشقنه = اللهی سورسه‌کز! ||عشق اولسون!=برشی نوش ایدنه ایراد اولنور. بعضاً «آفرین!» معناسیله‌ده قوللانیلیر، وعکسی معنایی تضمن ایده‌رك استهزا طریقیله‌ده استعمال اولنور. || پیر عشقنه = قارشیلقسز، مکافاتسز، مجاناً : بز ایکی آی پیر عشقنه چالیشمش اولدق . عو. || عشقکزه، فلانك عشقنه = محبتکزه، فلانك محبتنه [عشرت صره‌سنده ایرادی معتاد تعبیر.]

عَشقباز { ص. فا. [ع. عشق = م ـ فا. باختن = اوینامق] یالاندن عاشقلق صاتان، عاشق کاذب .

عَشقبازلق { س. و:

عَشقبازی { س. فا. یالاندن عاشقلق صاتمه، عشق کاذب، برینه عاشق کورینوب‌ده بو طریقله نائل مرام اولمغه چالیشمه .

عَشوراء { سذ. ع. با : عاشوراء .

عِشوه { سذ. ع. ادا، ناز، دلفریب طور، شیوه. [اصل عربیده کوز ایی کورمه‌مه دیمك اولوب، چشم مخموره باقمقدن کنایه اوله‌رق فارسی و ترکجه‌ده بو معنایی آلمشدر.]

عِشوه کار { ص. فا. و:

عِشوه گر { ص. فا. ناز و ادا ایدن، نازلی، شیوه کار.

عَشِیّ { سذ. ع. اقشام. ذ.

عَشیر { سذ. ع. ١. بر شیئك اون جزءده بری، عشر. ٢. قرآن کریمك اون جزئه تقسیمیله بوجزءلرك بهری، اجزاء شریفه‌نك هربری : عشیر اوقومق .

عَشیرَت { سذ. ع. ج : عشایر. [ع. ترکیباتده « عشیره » صورتنده بولنور.] بر اصلدن منشعب اولوب برلکده یاشایان وبرلکده قونوب کوچن بدویلر خلق، اویماق، قبیله : عرب، کرد، ترکمان عشیرتلری؛ عشایر آره‌سنده یاشامق؛ عشیرتله کزمك؛ عشیرت شیخی، بکی، آغاسی .

عَصا { سذ. ع. ١. اوزون ال دکنکی، طیانه‌جق اوزون صوپه : عصاسی النده بر اختیار، بر شیخ کلدی. ٢. اکثریا باشی طوپوزلی ویا قانجه‌لی وکومش وآلتینله مزین اوله‌رق بعض ملت وطائفه‌لرده ریاست جسمانیه ویا روحانیه علامتی عد اولنان اوزون ورسمی دکنك : عصای ریاستی حامل اوله‌رق؛ پطریقلق عصاسی. ٣. صوپه، طیاق، ضرب : اونك تربیه‌سی آنجق عصا ایله اولور. ذ. || عصای موسی = حضرت موسی (عم) یدلرنده ثعبانه تحول ایدن عصا که فرعونه قارشی کوستردکاری معجزاتدندر.

عِصابه { سذ. ع. جرا. صارغی، باغ.

عُصاة { سذ. ص. ج. ع. فد : عاصی. با : عاصی. [صادك تشدیدیله غلطدر.]

عُصاره { سذ. ع. صیقیلان میوه وسائره‌نك چیقان صویی ، اوزوم، لیمون عصاره‌سی.

عَصافیر { سذ. ج. ع. فد : عصفور. با : عصفور.

عَصَب { سذ. ع. ج : اعصاب. سیکیر؛ اعصابه طوقنمق = حدت و صیقندی یی موجب اولمق. [جمعی دها مستعملدر.]

عَصَبه { سذ. ع. ج : عصبات، اعصاب. ١. برتك سیکیر. با : عصب. ٢. پدر طرفندن اقربا اولانلر، ارکك طرفندن خصملر. ٣. خصم اقربا، قوم و قبیله. طرفکیران، عونه. ٤. ف. اوزاقدن اقربا که میراثدن فرائضجه معین حصه‌لری اولمیوب یاقین اقربا حصه‌لرینی آلدقدن صکره قالان قسمی بونلره توزیع اولنور .

عَصَبی { ص. ع. ذ : عصبیه . [اعصابی دیمه‌ملی] سیکیرلری غالب و پك حساس اولوب جزئی سببله متأثر و منفعل اولان وحدته کلن : عصبی آدم؛ عصبی المزاج .

عَصَبِیَّت { سذ. ع. ١. کندی اقربا و تعلقاتنی و یا وطن ودین وملیتنی مدافعه و التزام ایتمك غیرتی، حمیت، غیرت : او آدمك عصبیتی واردر؛ عصبیت دینیه، عصبیت ملیه‌سی مسلمدر.

٢. عصبي المزاج اولمه، سيكيرليلك.

عَصر { سذ. عر. جـ: اعصار. ١. زمان، دور، عهد، هنكام: او عصرده؛ عصرمزده؛ قانونى سلطان سليمان خان عصرى: اعصار سالفه. [عصرك مدتى معين اوليوب، بر تاريخك بهر يوز سنه‌سنه يعنى قرن ومائه‌يه عصر ديلمسى غلطدر.] ٢. ايكندى وقتى، ايكندى نمازى: صلاة عصر؛ قبل العصر.

عَصر { سذ. عر. صيقمه، صوينى آلمق ايچون بر ميوه و سائره‌نك ازيلوب صيقلمسى، تعصير.

عَصفور { سذ. عر. جـ: عصافير. سرچه قوشى. ز.

عِصمَت { سذ. عر. [عر. تركيبا. تده: عصمه] ١. محرماتدن وارتكاب رذائلدن اجتناب وتوقى: اصحاب عصمتدن برذات؛ عصمت مجسمه. ٢. ناموس، عفت، پرده: بر قادينده الك زياده و الك اول آرانيله‌جق شيء عصمتيدر؛ عصمت پناه، عصمت مآب = ناموس وعفتك استنادكاهى حكمنده اولان، پك ناموسلى قادين. [انشا لساننده عالى مرتبه خاتونلره مخصوص اولوب سائرلرينه عفت وصفى ويريلير.] ٣. بيكناهلق، معصوملق، معصوميت: اونك عصمتى محكمه‌جه تبين ايتدى.

عِصمَتلى { يا عصمتلو. صه. عصمت وعفت وناموس وپرده صاحبه‌سى. [انشا اصطلاحنده درجات عاليه‌ده بولنان خاتونلره مخصوص عنوان اولوب ديكرلرينه عفتلو دينلير:] عصمتلو خانم افندى. [خاندان سلطنته داخل اولان خواتين كرامه دولتلو عصمتلو القابى يازيلير.]

عُصور { سذ. جـ. عر. فد: عصر. با: عصر. [لسانمزده ديكر جمعى اولان «اعصار» دها مستعملدر.]

عِصيان { سذ. عر. ١. عاصى اولمه، بغى، طغيان، سركشلك، اطاعتسزلك. ٢. اوامر الهيه‌يى اجرا ايتممه ويا نواهيدن اجتناب ايتممه، كناه، اثم: جناب حقدن عصيانمك عفونى ديلرم.

عَصيده { سذ. عر. اصل نشاسته وياغ وشكرله ياپيلان وعصيده حلواسى دينلن بر نوع طاتلى اسمى اولوب، بزجه عربلرك بازينه ديدكارى وپرنج اونيله باميه واتدن ياپيلان يمكه اطلاق اولنور.

عِضاده { (د) سذ. عر. مـ. ارتفاع آلتلرينك درجاتى كوسترن متحرك قول، مسطره، ارتفاع كنيه‌سى.

عُضال { (د) سذ. عر. اطبابى تشخيص وتداويسندن عاجز براقان مرض مشكل.

عَضُد { (د) سذ. عر. جـ: اعضاد. ١. قول، بازو. ٢. مجـ. استنادكاه، معين، ممد: عضدالدوله. || تشـ. عظم عضد = قول كميكى. || جرا. خزع عضد = قولك كسلمسى.

عَضُدى { (د) صه. عر. ث: عضديه. تشـ. قوله منسوب ومتعلق.

عَضَله { (د) سذ. عر. جـ: عضلات. اعضايى تحريك ايدن سيكيرلى اتلر، باليق اتى.

عَضَلى { (د) صه. عر. ث: عضليه. تشـ. سيكيرلى اتلره، باليق اتنه منسوب ومتعلق.

عُضو { (ز) سذ. عر. جـ: اعضاء. ١. بدنى تركيب ايدن اجزانك بهرى: ال، آياق، كوز، قولاق، جكر، معده كبى: عضو داخلى؛ عضو خارجى؛ اعضاء بدن. ٢. نبا. نباتلرك بعض قسملرينه دخى بونام ويريلير: عضو تذكير، عضو تأنيث. = جـ. با: اعضاء.

عُضوى { (ز) صه. عر. ث: عضويه. اعضاء بدنه منسوب ومتعلق، اعضاسى اولان، حيوانه مالك اولوب جماداتدن اولميان، حيوانى ويا نباتى اولان: كيمياى عضوى = حيوانات ونباتاته متعلق مواددن بحث ايدوب معادنه قاريشميان كيميا فنى كه كيمياى معدنى مقابليدر.

عُضويَّت { (ز) سذ. عر. تا. بر جسمك عضوى يعنى اعضالى ونشو ونمالى اولمسى.

عَطاء { سذ. عر. ١. ويرمه، ويريش، دهش. ٢. با. غشلامه، ويركى، عطيه، احسان: او ذاتك عطاسى چوقدر.

عَطّار { سذ. عر. [«عطر» دن سمبـ.] ١. كوزل قوقولى روحلر و ياغلر و سائره صاتان آدم، روايح طيبه تاجرى، فر. Parfumeur. ٢. اجزاء طيبه وسائره صاتان آدم، فر. Droguiste. ٣. محله آره‌لرنده بعض بهاراتله ايكنه ايپليك وسائره

صاتان دکانجی. بومعنا ایله [زبا.
نزدی غلط اوله‌رق : آقطار.]

عُطارِد { سذ. عر. شمسك اطرا.
فنده دونن سیارا تك
برنجیسی یعنی شمسه اك قریبی
اولوب اقشام غروبی متعاقب ویا
صباح طلوعدن اول دوربینسز
وفقط پك آز وقت کوریلور.
فا. تیر. اسکی یونان ولاتین اسا.
طیرنده آلهۀ کاذبه بیننده ساعی
وقولاغوزوتجارت ومکروخدعه
مربیسی صفتلریله معبودلر صره.
سنده اولوب طوپوقلری وباشلغی
قنادلی کوزل بر دلیقانلی صو.
رتنده تصویر اولنوردی . اسم
یونانیسی هرمس Ἑρμῆς او.
لوب، آسیا ومصر اقوام قدیمه.
سی نزدنده دخی عبادتی جاری
اولمغله، موجد علوم ومعارف
زعم اولنان (هرمس) مصاللری
بوندن نشأت ایتمشدر.

عَطّارلق { سذ. عطریات یاخود
اجزاء کیمویه وصید.
لانیه ویا بهارات صاتان آدمك
ایشی وتجارتی : عطارلق ایدیور.
[اوچنجی معناسیله زبانزدی :
آقتارلق.]

عَطالَت { سذ. عر. ایشسزلك،
بوش طورمه، بطال
ومعطل اولمه : انسانه عطالت
یاقیشماز. || ط. عطالت حواس =
طویمامایش، طویغوسزلق، فر.
Dysesthésie.

عَطایاء { سذ. جم. عر. فد : عطیه.
با : عطیه.

عِطر { سذ. عر. جم : عطور.
۱. کوزل قوقولی یاغ
و روح و سائره که اثوابه و ال
ویوزه سوریلیر. [بومعناده اك
زیاده «عطریات» قوللانیلیر.] ۲.
تر. یاپراقلرینك کنارلری طر.
طیلی یشیل رنکده بر نبات که
کوزل قوقولی وبیاض چیچکلی
اولوب باغچه‌لرده بولنور وصوتوغه
طیانمدیغندن قیشین لیمونلغه آلنیر.
|| عطر شاهی = لسان عوامده
ادریشاهی دینلن وصاریلوب
چیقه‌رق مور بر چیچك آچان نبات.

عِطرناك { صـ. فا. کوزل قوقولی،
رایحۀ طیبه‌سی اولان،
کوزل قوقولی روح ویا یاغ
سورلمش : عطرناك اللریله؛ بهار.
ده چایرلردن کلن نسیم عطرناك.

عِطری { صـ. عر. ث : عطریه.
کوزل قوقویه منسوب
ومتعلق، کوزل قوقولی، رایحۀ
طیبه‌یه متداثر : مواد عطریه.

عِطریّات { سذ. جم. عر. کوزل
رایحه‌لی روحلر ویاغلر
وسائر شیئلر، مواد عطریه :
عطریات صاتیور ؛ جاپونیه
چیچکلرندن یاپیلان عطریات پك
مقبولدر؛ عطریات استعمالی سنت
سنیه‌در.

عَطسه { سذ. عر. آ کصیرمه،
آقصیرمه.

عَطَش { سذ. عر. صوسزلق،
صوصامه، تشنکی،
حرارت. [طانك فتحیله‌ده لغتدر.]

عَطشان { صـ. عر. [«عطش»دن
صفـ.] صوسز، صو.
صایان، تشنه. ث.

عَطف { سذ. عر. ۱. اکمه،
چویرمه، میل ایتدیرمه،
اماله، توجیه : عطف نظر ایتمك؛
اوطرفه عطف عنان ایتدی. ۲.
یوکلتمه، برینك ایشی ویا سوزی
اولدیغنی ادعا ایتمه، حمل، اسناد:
کندی یاپدیغی ایشی، سویلدیکی
سوزی بکا عطف ایتمك ایستیور؛
اطبا صحت عمومیه‌نك بو حالنی
هوانك عدم اطرادینه عطف
ایدیورلر. ۳. د. برکلمه ویا جمله
نك ماقبلنده‌کی کلمه ویا جمله‌نك
حکمنه تابع اولمق شرطیله اوکا
ربطی : بواسمی، بوجمله‌یی خانکی
اسمه، خانکی جمله‌یه عطف ایده.
جکز؟ [عطف اولنان اسم ویا
جمله‌یه « معطوف » ودیکرینه
«معطوف‌علیه» دینیر.] || حرف
عطف، حرف عاطف، حروف
عاطفه: عطفه آلت اولان حروف
ربطیه : و، دخی، یا، یاخود،
یوقسه کبی. || عطف بیان = ما.
قبلنی یعنی معطوف علیهنك مفهو.
منی ایضاح وتأکید ایچون عطف
اولنان تعبیر : مسئله‌یی ایضاح
وتشریح ایلدی. || عطف تفسیر=
همان بر معناده اولوب مجرد
تصدیق وتأکید ایچون « و »
حرفیله مترادفنه عطف اولنان
کلمه : اخذ وکرفت، حزن وکدر
کبی.

عَطفی { صـ. عر. ث : عطفیه. د.
کلمه وجمله‌لرك حروف عا.
طفه دینلن حرفلردن بری وا.
سطه‌سیله بربرینه ربط اولنملری
خصوصنه منسوب ومتعلق :
حروف عطفیه.

عَطوف { صـ. عر. [«عطف»دن
صمبـ.] پك اسیرکیجی،
زیاده مرحمتلی و شفقتلی : رب
عطوف.

عَطوفَت { سـ. لغت آنفه‌یه تاء مصدریت الحاقیله شفقت ومرحمت معناسیله برکلمه تشکیل ایدوب، لسانمزك تصرفاتی صره‌سنه کچیرمش ایسه‌ك ده، عربیـده بویله بر لغت مسموع اولمدیغندن، استعمالنـدن توقی اولنمسه سزادر.

عَطوفَتلی { یا عطـوفتلو. صـ. ا. آنف البیان عطوفت لغتندن متشکل اولوب، رتبهٔ بالا اصحابنه وصهریتـه نائل فریقـان کرام ایله وقتیله دار شورای عسکری رئیسنه القاب کبی قوللانیلیر. || دولتلو عطوفتلو = سرعسکره وشرف صهریته نائل مشیران ووزرایه القاب اولور.

عَطوفی { صـ. اسیرکیجی وبك مرحمتلی اولان ذاته وعطوفتلو القاب رسمیه‌سنی حائز اولان ذواته منسوب ومتعلق معناسیله انشا لسانده قوللانیلیر تعبیردر: جانب عالیٔ عطوفیلرینه؛ ذات عالیٔ عطوفیلری.

عَطِیّه { سـ. عر. جـ: عطایا. ویرکی، بخشش، احسـان: عطیهٔ سنیه؛ محرم عطیه‌سی.

عِظام { صـ. جـ. عر. فد: عظیم. با: عظیم. = سـ. جـ. عر. فد: عظم. با: عظم.

عَظائم { سـ. جـ. عر. فد: عظیمه. با: عظیمه.

عَظم { سـ. عر. جـ: عظام. کمیك، استخوان.

عِظم { سـ. عر. و:

عِظَم { سـ. عر. و:

عِظَم { سـ. عر. بیوکلك، اولولق. [« عظمت » دهـا مستعملدر.]

عُظَماء { صـ. سـ. جـ. عر. فد: عظیم. ا: عظیم.

عُظما { صـ. عر. با: عظمی.

عَظَمَت { سـ. عر. ۱. بیوکلك، اولولق: عظمت الهیه؛ قدرت الهیه‌نك عظمتی. [بو معنی ایله باشلیجه جناب خالق کون ومکان حقنده مستعمل اولوب، انسان حقنـده قوللانلدقده آتیـده‌کی ایکنجی معنایه کلیر:] ۲. کبر، نخوت، غرور، تعظم، خود فروشـاق: بو آدمك‌ده عظمتی چکیلیر شیٔ دکلدر. ۳. دبدبه، طنطنه، شکوه، دارات: آلای کمال شکوه وعظمتله اجرا اولندی.

عَظَمَتلی { یا عظمتلو. صـ. ۱. بیوك، اولو، جلال صاحبی: ای عظمتلی اللهم. ۲. کبرلی، متکبر، مغرور، خود فروش: عظمتلی آدمدن کیمسه خوشلانماز. ۳. طنطنـه‌لی، دبدبه‌لی، دارات وشکوهله اولان: عظمتلی بر آلایله.

عُظمی { صـ. عر. ذ. اعظم. ۱: اعظم. — صدارت عظمی = صدراعظم مقام معلاسی.

عَظیم { صـ. عر. ؤ: عظیمه. جـ: عظام. ۱. بیوك، اولو، کبیر، جسیم، بزرك: بر جبل عظیم؛ ابنیهٔ عظیمه. ۲. عالی، رفیع، درجه ومرتبه‌سی بیوك: والله العظیم؛ سلاطین عظـام؛ وزراء عظام. ۳. اهمیتلی، مهم: امر عظیم؛ مسئلهٔ عظیمه؛ حرب عظیم. || عظیم الشان = شان ومرتبه‌سی بیوك: قرآن عظیم الشان.

عَظیمه { سـ. عر. جـ: عظائم. بیوك وفوق العاده ایش، مسـئلهٔ مهمه: عظائم امـورله مشغول اولمق.

عَفاریت { سـ. جـ. عر. فد: عفریت. با: عفریت.

عِفَّت { سـ. عر. ۱. نامـوس، عرض، پرده: قادینـك برنجی زینتی عفتدر؛ اهل عفتدن برقادین. ۲. ارتکابدن اجتناب، ارتکابه تنزل ایتمه‌یش، استقامت، ناموس: محکمه اعضالغنه انتخاب اولنه‌جق ذواتك عفتله متصف اولملری شرطدر؛ ارباب عفتدن بر ذات؛ عفت مجسمه دینلمکه شایان برذاتدر.

عِفَّتلی { یا عفتلو. صـ. ۱. ناموس وعفت صـاحبه‌سی، اهل عفتدن، عفیفه، ناموسلی: عفتلی بر قادین. ۲. ارتکاب ایتمز، مستقیم، حرام یمز: عفتلی مأمورك قدری بیلنیر. ۳. ا. قادینـلره القاب اوله‌رق قوللانیلوب رتبهٔ عصمتلودن آشاغی عد اولنـور: والدهٔ محترمه‌م عفتلو خانم افندی‌یه.

عِفریت { سـ. عر. جـ: عفاریت. ۱. جن طائفه‌سنـك مضر وشریر وقورقونج برجنسی. ۲. مج. پك حدتلی ومتهور آدم: عفریت کسلدی. [عربیده مؤنثی اوله‌رق عفریته ده قوللانیلیر.]

عَفْو { سـ. عر. ۱. برینك صوچندن کچمه، قباحتنه باقلمه: قصـورینی عفو ایتـدی؛ عفو ایله معـامله ایتـدی. —

تصحیح افکار ویا مخالفت کبی بر حرکته دلالت ایدن سوزدن اول ایراد اولنمق ظرافتدن معدوددر : عفو ایدرسکز، عفو بیوروروسکز برشیٔ سویلیه‌جکم؛ عفوکزه مغروراً شوایشی بویله یاپدم. ۲. معذور طوتمق، مجبور ایتمه‌مك، مستثنی طوتوب داخل ایتمه‌مك : یارین اکلنمکه کیدیله‌جکسه بنی عفوبیورمکزی رجا ایدرم . ۳. عزل ایتمك، استعفاسنی قبول ایتمك : کندیسنی مأموریتندن عفو ایتدیلر. ٤. حق. بر مجرم حقنده‌کی حکم لا یتغیر حالنی آلدقدن صکره جزاینی یاکلیاً محو ویا تخفیف ایتمه. || عفو عمومی = برقباحت مشترکه‌دن طولایی تحت توقیفده ویا محکومیتده بولنانلرك ویا بولنمسی لازم‌کلنلرك جملةً ویردن جزادن عفو اولنمسی : بعد الحرب عفو عمومی اعلان اولندی .

عَفُوّ { صه. عر. عفو ایدن، دائما صوچدن کچوب عفو ایله معامله ایدن، مرحمتلی، آجیان.

عُفونَت { سه. عر. ۱. یاره وحیوان اتلری چوریوب فنا قوقمه، چوریمه، التهاب: بو یاره عفونت پیدا ایتدی. ۲. کوتی قوقو، بد رایحه، چوریمکدن حاصل اولان قوقو : بو اوطه‌ده بر عفونت واردر. ۳. آغرلق : هوانك عفونتی.

عُفونَتلَندیرمك { فته. ۱. یاره ویا حیوانك اتلرینی چوریتمك، التهاب پیدا ایتدیرمك : سز بویاره‌یی آچیق براقه‌رق عفونتلندیرمشسکز. ۲. کوتی قوقوتمق، فنا برقوقو آلدیرمق : پنجره‌لری آچیه‌رق اوطه‌یی عفونتلندیرمشسکز.

عُفونَتلَنمك { فل. ۱. اتلر چوریوب قوقمق، التهاب پیدا ایتمك : بو حیوان عفونتلنه‌جکدر. ۲. قوقمق، کوتی قوقوکلمك : بو اوطه عفونتلندی.

عُفونَتلی { صه. ۱. اتلری چوریوب قوقان، التهابلی : عفونتلی یاره. ۲. کوتی قوقولی، بد رایحه‌لی : عفونتلی یر. ۳. آغر : عفونتلی هوا.

عَفیف { صه. عر. ث : عفیفه. [«عفة» دن صه.] ۱. ناموسلی، عرضلی، عرض وناموس وپرده‌سی اولان : عفیفه بر قادین . ۲. ارتکاب ایتمز، مستقیم، اصحاب ناموس واستقامتدن : عفیف بر مأمور.

عِقاب { سذ. عر. عقوبت عذاب، جزاء، مجازاة. ذ.

عُقاب { سذ. عر. [عربیده سث.] ۱. قره قوش، طاوشانجیل. ۲. هـ. صورکواکبدن بری .

عَقار { سذ. عر. جـ : عقارات. ایراد کتیرر املاك وابنیه: مسکن اتخاذ اولنان ابنیه‌نك ویرکیسی باشقه‌در عقارك باشقه؛ کندیسنك برخیلی عقاراتی واردر.

عَقاقیر { سذ. جـ. عر. [فد. «عقار» لسانمزده مستعمل دکلدر.] طبابتده قوللانیلان کوکلر وسائره : عقاقیر طبیه.

عِقال { سذ. عر. آیاق کوستکی، پا بند. ذ.

عَقائِد { سث. جـ. عر. فد : عقیده. با : عقیده.

عَقِب { سذ. عر. جـ : اعقاب. [زبانزدی قافك دخی فتحیله‌در] ۱. تش. اوکچه؛ عظم عقب = اوکچه کمیکی. ۲. مجـ. کری، آرقه : اونك عقبنده بن‌ده کیتدم؛ عقبنجه اونلرده کلدیلر. ۳. برزمانی تعقب ایدن زمان، بروقتك ایلریسی، آتیسی، مابعدی : یاغمور یاغدی عقبنده هوا آچلدی؛ نزاع ایتدیلر عقبنده باریشدیلر. == جـ. اولاد واحفاد، ذریت، اخلاف : اونك اعقابی قالمدی؛ اعقابی تشعب ایدوب الیوم موجوددر. || درعقب = چوق کچمه‌دن، پك آز صکره، همان : بن اوه کیتدم درعقب آدم کلوب چاغردی .

عُقبا { سث. عر. [اصلی « عقبی » اولوب «اعقب» اسم تفضیلنك مؤنثیدر.] آخرت، دارالبقا : دنیا وعقباده نائل اجر وثواب اولمق؛ عالم عقبایه، دارعقبایه رحلت ایتمك.

عَقَبه { سث. عر. ۱. صربوچیقلی مشکل یوقیش. ۲. مخاطره‌لی کچید، طار وایکی طرفی یوصی محلی اولان بوغاز : کچیله‌جك برطاقم عقبه‌لر واردر. ۳. مجـ. مخاطره، تهلکه، خسته‌لغك ویا دیکر بر حالك اك مخاطره‌لی وقورقلور صره‌سی : بر عقبه آتلادی؛ شوعقبه‌یی‌ده کچرسه‌ك آرتق قورتلدی. == سخ. ث. م. بحراحمرده سویشك شرق طرفنده بر الشامه طوغری ممتد طار بر کورفز.

عُقْبى { صـ عر. ذ : عقبيه. تشـ. اوكچه يه متعلق : عظم عقبى = اوكچه كميكى.

عُقْبى ١ { سۛ عر. با : عقبا.

عَقْد { سذ. عر. جـ : عقود. ١. باغلامه، ربط، بند. ٢. دوكوملمه، دوكوم پاپمه، حل قابلى. ٣. ايكى كشى ويا ايكى طرف بيننده اولهجق برايشك طرفينك رضاسيله قرارلاشدريلوب تحت التزام وتعهده آلنمسى : عقد مقاوله، عقد نكاح، عقد معاهده، عقد اتفاق. ٤. قورمه، ترتيب، تنظيم، تشكيل : عقد مجلس، عقد جمعيت؛ مجلس عقد ايتديلر. ٥. [« عقد نكاح » دن مختصر] نكاح اجراسى، نكاح ايتمه، مناكحه رسم وجمعيتى : بوكون فلان اوده عقد واردر؛ دون عقد اجرا اولندى. || حل وعقد امور = ايشلرك رؤيتى واداره‌سى، رتق وفتق: حل وعقد امور اونك النده‌در.

عِقْد { سذ. عر. جـ : عقود. ١. كردانلق، بوغموق، قلاده: عقد كوهرين. ٢. ديزلمش جواهر وانجى وسائره، ديزى، ديزلمش شىء : عقد ثريا.

عُقَد { سۛ. جـ. عر. فد : عقده. با : عقده.

عُقْده { سۛ. عر. جـ: عقد. ١. دوكوم، كره. ٢. مجـ. حلى مشكل ايش، زور مسئله، معما : بو عقده‌يى كيم حل ايده‌بيلير؟ ٣. مجـ. انسانك چوق آرزو ايدوب‌ده نائل اوله‌مديغى ايش كه فكر وقلبنده بر دوكوم كبى قالير : بوبكا برعقده اولدى؛ عقدهٔ درون. ٤. تشـ. سيكيرلرك طوپلانوب يوماق اولمسندن عبارت اولان بز ويومرى : عقد لنفاويه. ٥. هـ. برسياره محركنك دائرهٔ خسوف وكسوف سطحنى يعنى منطقهٔ بروجى قطع ايلديكى ايكى نقطه‌كه برينه «عقدهٔ رأس» وديكرينه «عقدهٔ ذنب» دينير : عقدهٔ مشترى، عقدهٔ مريخ. بو معنا ايله تثنيه صيغه‌سنده عقدتين دخى قوللانيلير. ||عقدهٔ درون، عقدهٔ قلب = اوچنجى معنايه با. || عقدهٔ لسان = دلده بر دوكوم وار ايمش كبى سربست سويليه‌ميوب ككله‌مه.

عُقْده كُشا { صـ. فا. [عر. عقده = مشكل. فا. كشادن = آچمق] مشكلاتى حل ايدن، مشكل كشا، حلال مشكلات.

عُقْدى { صـ. عر. ذ : عقديه. تشـ. « بيض » دن غلط اوله‌رق بز دينلان اورلره منسوب ومتعلق ويا بو بزلر قبيلندن اولان : عقدى الشكل = بز صورتنده اولان.

عُقْر { سذ. عر. ١. قيصيرلق، طوغورماز قادين ويا ديشى حيوانك حالى. ٢. مجـ. نتيجه وثمره ويرمامش.

عَقْرَب { سذ. عر. جـ : عقارب. [عربيده مؤنثدر.] ١. قويروغى اوجنده زهرلى ايكنه‌سى بولنان حشراتدن معروف حيوان مضركه ايراث مضرتده ييلانك اشى صايلير : عقرب صوقدى؛ عقرب كبى صوقار. ٢. ساعتك ايكى ايره‌سندن قيصه‌سى كه اون ايكى ساعتده بر دور ايدوب ساعتلرى كوسترير. ٣. هـ. اون ايكى برجك برى كه شمس تشرين اولده بوكا داخل اولور : برج عقرب. ٤. مجـ. عقرب كبى كيزليدن اضرار ايدن آدم : نه عقربدر.

عَقْل { سذ. عر. جـ : عقول. ١. دوشونمه وآكلامه خاصه‌سى، انسانه مخصوص اولان و افرادده درجات مختلفه‌ده بولنان قوهٔ معنويه كه روح كبى حلى مشكل بر معما وتماميله فهم ماهيتى محال بر سردر، اوص، هوش، خرد، ذهن : انسانده‌كى مواهب الهيه‌نك اك بيوكى عقلدر؛ بو چوجقده چوق عقل واردر. ٢. آكلامه، فهم، ادراك، ذكاء : اونك بويله‌شيلره عقلى ايرمز؛ بوكا عقل ايرديره‌مدم. ٣. دوشونمه، تفكر، ملاحظه، فكر : بونى عقل ايده‌مدم. ٤. قوهٔ حافظه، خاطر، حافظه : او وقعه الآن عقلمده‌در؛ عقلمده قالمدى؛ عقلمه كليور؛ شمدى عقلمه كلدى. ٥. رأى، تدبير، طريق تسويه : بكا بر عقل اوكرت؛ بو عقلى سزه كيم اوكرتدى؟ || عقل آلمق = قوهٔ مفكره استيعاب ايتمك : بونى عقلم آله‌ميور. || عقل اوكرتمك = يول كوسترمك، نه ياپه‌جغنى كوسترمك. || عقل اوكرنمك = اوصلانمق، عبرت ويا نصيحت آلوب متنبه اولمق. || عقل اول = ١. خلقى وجبلى اولان عقل وذكا. ٢.

[فلسفهٔ قدیمه‌ده] جناب‌حق. ۳. فوق العاده ذکا وفطنت. || عقل ایتمك = دوشونمك، ملاحظه و تفکر ایتمك. || عقل ایرمك، عقل ایردیرمك = آکلایه بیلمك، تفهم ایتمك: بوکا عقلم ایرمدی؛ بو ایشه عقل ایردیره‌مدم. || عقل باشده اولمق = جمعیت خاطر و ذهن راحتلغی اولمق، برکونه تلاش و غائله‌یه دوچار اولمامق، یاپدیغنی بیلمك: او وقت بنم عقلم باشمده‌یوغیدی. ||عقل‌باشه‌کلمك = ۱. آیلمق، کندینه کلمك: عقلی باشنه کلنجه جمله‌مزه آشنالق ایتدی. ۲. اوصلانمق، عقلسزجه افعال وحرکاتدن واز کچمك: بو دلیقانلینك البته برکون عقلی باشنه کله‌جك. || عقل باشدن کیتمك = کندینی غائب ایتمك، شاشیرمق، بیهوش‌اولمق: بونی‌ایشیدنجه عقلم باشمدن کیتدی. || عقل بالغ = سن رشده واصل اولمش آدمك عقلی. [« عاقل بالغ » یاخود « عقلی بالغ » تعبیرلریله التباس ایتدیرلمه‌ملیدر.] || عقل دیشی = یکرمی یاشلرنده چیقان کنار آزی دیشی. || عقل قوطیسی = برآدمه دائما عقل اوکردن وهر ایش ایچون کندیسنه طانیشیلان آدم: اونك عقل قوطیسی فلاندر. || عقل کل = طبیعتك کافهٔ امور وشعباتنده آثاری مشهود اولان ذکا و نظام عمومی وازلی.

عُقَلاء { صذ. جم. عر. فد: عاقل. | با: عاقل. = تر. فد. عقل صاتان، عقللی کچینمك ایستین: عقلا آدم؛ عقلا تونبلکی = بر شیء بیلدیکی حالده عقللیلق طاسلایان.

عَقلاً { ح. عر. عقل ایله، عقل اقتضاسنجه، عقلجه، عقله تطبیق اولندقده. مقابلی: نقلاً: مسکرات عقلاً ونقلاً انسانه مضردر.

عَقلالق { س. عقل فروشلق، عقلادن کچینمه، عقللیلق صاتمه.

عَقلسز { ص. عقلی اولمیان، احمق، بدلا، طوغری دوشونمین، عقلی ایرمز: پك عقلسز آدم اولدیغنی کوستردی.

عَقلسزلق { س. عقل فقدانی، حماقت، بدلالق، عقلسزجه حرکت: بن عقلسزلق ایتدم.

عَقللی { یا عقللو. ص. ۱. عقلی اولان، عاقل، ذکی، فطین: عقللی آدمدر. ۲. تدبیرلی، مدبر: کندیسی عقللی طاوراندی.

عَقلی { ص. عر. ث: عقلیه. عقله منسوب ومتعلق، عقل ایله فهم وادراك اولنان ومجرد عقله تطبیق ایدیلن، نقلی مقابلی: علوم عقلیه = علوم طبیعیه و ریاضیه کبی معقولات اساسی اوزرینه مبنی اولان علملرکه فقه وحدیث وتفسیر کبی نقل وروایته مؤسس اولان علوم‌نقلیه‌دن فرق ایدیلیر.

عَقلیّات { سث. جم. عر. عقل‌ایله کشف‌وتحقیق وصرف معقولاتدن عبارت اولان‌مواد وخصوصات: عقلیات ایله نقلیات آره‌سنده هر وقت توافق بولنماز؛ نقلیات و عقلیاتده ید طولی صاحبی بر ذات.

عُقم { سذ. عر. قیصیرلق، ارکك ویا قادینك چوجغی اولمامسی.

عُقوبَت { سث. عر. جم: عقوبات. ۱. جزا، مجازات: دوچار عقوبت‌اولدی. ۲. اذیت، عذاب، اشکنجه: عقوبت ایچنده ایدم.

عُقوبَتلی { ص. اذیتلی، عذابلی.

عُقود { سذ. جم. عر. فد: عقد. | با: عقد.

عَقور { ص. عر. ایصیرر، صالارر، آزغین = کلب عقور. [قودوز معناسیله استعمالی غلطدر.]

عُقول { سذ. جم. عر. فد: عقل. | با: عقل.

عَقیب { ص. عر. [« عقب » دن مشتـ.] بر شیئك آردندن کلن، آرقه‌سی صره کیدن، ولی ایدن؛ عقیبنده = آرقه‌سی صره.

عَقیده { سث. عر. جم: عقائد. اینانیلان شیء، اعتقاد، ایمان: عقیده‌سی صاغلام، عقیده‌سی بوزوق. == جم. بر دینك عبادات حقنده‌کی اوامرندن صرف نظرله الوهیت وسائره حقنده‌کی افکار ومطالعاتندن بحث ایدن علم: علم عقائد؛ عقائد اسلامیه؛ عقائد کتابی. — « عقیده شکری » تعبیری غلط اولوب طوغریسی « آغده شکری » در. | با: آغده.

عقيق { سذ. عر. قيمتليجه بر جنس طاش كه مهر حككنده و } سائر ايشلرده قوللانيلير : عقيق يمانى = قرمزى رنككنده اولان اك اعلا جنسى.

عقيم { صه. عر. ٔ: عقيمه. [«عقم» دن صش.] ١. اولادى اولميان، طوغورميان (قادين) ، طوغورتميان (اركك) : بو آدم عقيم، بو قادين عقيمه‌در. [عربيده مؤنث تاء تأنيثله و تاسز دخى اولور.] ٢. مج. نتيجه و ثمره‌سى اولميان، غير منتج، غير مثمر : او ايش عقيم قالدى.

عكّام { سذ. عر. ١. دوه كراجيسى، دوه ايله اجرته } مقابل اشيا طاشيان آدم. ٢. حجه صرهٔ همايون ايله برلكده كيدن خدمه كه عزيمتدن اول استانبولده تونبلك وسائره ايله طولاشيرلر.

عكس { سذ. عر. ١. بر يره چارپمه، اورمه : } ديواره عكس ايتدى. ٢. ضيا ويا صورتك بر يره اووروب كرى دونمه‌سى ويا اوراده كورنمه‌سى: كونش ديواره عكس ايديور؛ صورتى آينه‌يه عكس ايديور. ٣. سسك بر يره اووروب كرى دونمه‌سى، يانقولامه : طوپك صداسى طاغلره عكس ايتدى. ٤. ترس، ضد، خلاف، مغاير: يالان طوغريلغك عكسيدر؛ سز نم ديديكمك عكسنى التزام ايديورسكز. || د. كلامك بر جزئنى جزء آخر اوزرينه تقديم ايله عكس ايتمه : « كلام كبار، كبار كلامدر» كبى. || عكسنه = ترسنه، ضدينه، ترس وضد اوله‌رق. || بالعكس، بر عكس = بسبتون ضدى وخلافى اولمق اوزره.

عكسى { صه. [« عكس » دن سمن. ايسه‌ده پك ده } عربى دكلدر.] ١. ترس، ضد، مخالف، مغاير. ٢. اوغورسز، منحوس، ايى كيتميين : عكسى ايش. ٣. معند، بد خوى، كيمسه‌يه اويماز : پك عكسى آدمدر.

علاء { سذ. عر. يوكسكلك، مرتبهٔ عاليه، رفعت، شرف } وشان : علم انسان ايچون باعث عز وعلادر.

علا { فل. عر. [« علو » دن ماضى مفرد مذكر غائب] } عالى و بلند مرتبه اولسون : حق جل و علا حضرتلرى. [يالكز بويله دعا مقامنده تعبيرات عربيه‌ده مستعملدر.]

علاج { سذ. عر. [مفاعله بابندن مصدر ثانى اولوب اصل } عربيده معالجه ايله مترادفدر] ١. بر خسته‌يه باقمه، ادويه و معاملات لازمه ايله ايى ايتمكه چاليشمه، معالجه، مداواة : علاج ايتمك. [عربيده اصل اولان بو معنا ايله لسانمزده پك قوللانلماز.] ٢. بر خسته‌يه ويا ياره‌لى يه ايچمك ويا سورمك ايچون ويريلن شىء، دوا، تر. ام : خسته‌لانديغنده علاج آلماز؛ طبيب بر چوق علاجلر ويردى؛ بو خسته‌لغك علاجى بولنه‌مدى. [بو معنى لسانمزه مخصوصدر، عربيده دواء دينلير.] ٣. مج. چاره، تدبير، درمان، صورت تسويه : بو دردك، بو فنالغك علاجى يوقدر. || بى علاج = چاره‌سز، بيچاره، درمانسز : آج بى علاج قالدى. || لا علاج = چاره‌سز، ناچار: لا علاج قبول ايتملى.

علاج پذير { صه. فا. [عر. علاج : مداواة . فا. پذيرفتن = قبول ايتمك] ١. مداواة } قبول ايدن، تداوى ايديله‌بيلن، قابل تداوى. ٢. چاره‌سى بولنه بيلن.

علاجسز { صه. ١. علاج و دواسى اولميان : } بو علاجسز بر مرضدر. ٢. چاره‌سز، درمانسز : بو علاجسز بر درددر.

علاجلى { صه. علاجى اولان، دوايى حاوى، ادويه } ايله قاريشيق : علاجلى كاغد، پنبوق؛ علاجلى شراب.

علاقه { سذ. عر. ج: علائق. ١. ايليشيك، مربوطيت، } رابطه : بزم ايشك او مسئله ايله علاقه‌سى يوقدر؛ بو ايكى ماده آره‌سنده بر كونه علاقه وارميدر؟ ٢. رابطهٔ قلبيه، كوكل باغلامه، عشق، تعشق، معاشقه، سودا، سوكى : بر قيزه علاقه‌سى وار ايدى؛ بر كوريشده كنديسنه علاقه ايتدى. ٣. مناسبت، ارتباط، تعلق : اونلرله نم هيچ بر علاقه‌م يوقدر؛ قيزينى اونك اوغلنه ويره‌رك كنديسيله علاقه پيدا ايتدى. ٤. مالكيت، تصرف، حق مداخله، حصه : او چفتلكده، او معدنده سزك علاقه‌كز وارميدر؟ || كيم. مناسبت، فر. Affinité . || ط. بر عضوك دردندن اونك مقابلى اولان ديكر بر عضوك دخى

متألم اولمسی، فر. Sympathie.
|| د. معنای مجازی استعمالی ایچون دوشوریلن مناسبت.
= جـ. روابط، انسانك ایلیشیكی اولدیغی ایشلر، مناسبات: علائق دنیویه.

عَلاقه دار { صه. فا. [عر. علاقه = ایلیشیك - فا. داشتن = طوتمق] علاقه‌سی و ایلیشیكی اولان، مناسبتلی. -صه. دار. ذی‌مدخل: بو ایشده بن‌ده علاقه‌دارم؛ یكی یاپیلان فابریقه‌یه سز علاقه‌دارمیسكز؟

عَلاقه‌لی { صه. ١. مناسبت و ایلیشیكی اولان: اوده بو ایشده علاقه‌لیدر. ٢. عاشق، دلداده: بر قیزه علاقه‌لیدر.

عَلاّم { صه. عر. [« علم » دن سمبه.] چوق بیلن، هر شیئی بیلن. [صفات اللهدن اولوب، انسانه اطلاق اولنماز. با: علامه.]

عَلامَت { سه. عر. جـ: علامات، علائم. ١. نشان، اشارت، بیلگیلك: مشترك سویلرده هر كسك حیواناتی علامتلرندن بللی اولور؛ حدودده علامت ركز ایدرلر؛ او مدالیه مجرد اصحابنه بر علامت افتخار اولمق ایچون ویریلیر؛ تا صباوتنده علائم ذكا یوزنده نمایان ایدی. ٢. اثر، ایز، اماره: اورانك اردوگاه بولنمش اولدیغنه هیچ بر علامت گورمدك؛ نینوی و بابل شهرلرینك عاقبت علامتلری ظاهره چیقاردی؛ خرسزك خارجدن كیرمش اولدیغنی گوستریر بر چوق علامتلره دسترس اولدق؛ او اختیارلقده دخی علامت حسن و آن یوزنده نمایان ایدی. ٣. رمز، اشارت: زیتون آغاجی دالی اسكیدن بری علامت صلح و سلم اتخاذ اولنه گلمشدر. || علامت فارقه = بر شخص ویا شیئك دیگرلرندن تفریقیچون وضع اولنان اشارت مخصوصه: باش چاوشلرك علامت فارقه‌سی واردر؛ رؤسانك دائما بر علامت فارقه‌سی اولمق اقتضا ایدر؛ ط. هر مرضك بر ویا بر قاچ علامت فارقه‌سی واردر. || علامت فارقه نظامنامه‌سی = معمولاتك تمییزی و تقلیده میدان ویرلمامسی ایچون صاحبنك آرزوسیله وضع و تسجیل اولنان علامته مخصوص احكام قانونیه. || ط. علامت مرض = هر خسته‌لغك كندینه مخصوص اولان حالی، فر. Phénomène.
|| علائم سما = الكم صاغمه تعبیر تركیبندن غلط اولوب، هر شیئی عربی ویا فارسی‌یه تطبیق ایتمك مراقنده بولنان كتابلرك ایجادیدر.

عَلاّمه { صه. سد. عر. هر علمه آشنا اولان، استاد اعظم، فر. Savant و Érudit: علامه ابو السعود افندی؛ علامهٔ زمان جلال الدین سیوطی.

عَلانی { صه. عر. ث: علانیه. آچیقده اولان، آشكار، ظاهر، میدانده اولان. [«علنی» دها مستعملدر.]

عَلانیّت { سه. عر. ١. بر شیئك ظاهر و میدانده اولمسی، گیزلی اولمیوب علنی اولمسی، علنیلك: محكمه مذاكراتنك علانیتی. ٢. هر شیئك حال ظاهری و خارجیسی: علانیتی بك اعلا اما ایچ یوزینی كیم بیلیر.

عِلاوه { سه. عر. جـ: علاوات. ١. قاتمه، آرتدیرمه، ضم، ضمیمه: بو اوه ایكی اوطه دها علاوه ایده‌جكم؛ بو باغك آرقه‌دن علاوه‌سی واردر. ٢. بر كتابه صكره‌دن كرك مؤلفی و كرك باشقه‌سی طرفندن كرك آیریجه اوله‌رق صوكنه و كرك قسم قسم هر طرفنه ضم اولنان بحثلر، ذیل: بولغت كتابنك علاوه‌سی واردر؛ اك مشهور تاریخ كتابلرینه علاوه‌لر یازلمشدر. ٣. بر غزته‌نك چیقاردیغی متن نسخه‌دن باشقه اوكا ضمیمةً ویا آیریجه چیقاردیغی كوچك نسخه، ورقه: غزته علاوه‌سی؛ بر علاوه چیقمش. ٤. امضادن صكره مكتوبك آلتنه یازیلان شیء.

عِلاوةً { حـ. عر. آرتدیرمه طریقیله، آرتدیره‌رق، ضمیمةً: سویلدكلرمه علاوةً شونی‌ده سویلیه‌یم؛ كندیسنه ایتمش اولدیغی ایلیكلره علاوةً بو دفعه دخی اولدقجه بر مبلغ ویرمشدر.

عِلاوه‌لی { صه. صكره‌دن ضم و علاوه اولنمش قسمی ویا یرلری اولان: علاوه‌لی لغت عثمانیه؛ علاوه‌لی تاریخ، غزته.

عَلائِق { سه. جـ. عر. فد: علاقه. با: علاقه.

عَلائِم { سه. جـ. عر. فد: علامت. با: علامت.

عَلَبه { سه. عر. جـ: علبات. نبا. بعض اثماری حاوی قابجقلره

ویریلن اسمدر، فر. Capsule.

عِلَّت { سذ. عر. جم : علل. ١. خسته‌لق، مرض، داء، صایرولق : علت مزمنه، علت افرنجیه، علل ساریه. [«مرض» له مترادفدر.] ٢. سقطلق، علیل آدمك حالی : علتی واردر. ٣. صرعه ووجود دیترمه‌سی وباش دونمه‌سی کبی بر آدمه مسلط اولوب آیرلمیان وهر وقت راحتسز ایدن مرض : انسان قورقودن علت قزانیر، علت صاحبی اولور؛ اونده بر علت واردر. ٤. سبب، موجب، برشیئه باعث اولان حال : بونی ایجاب ایدبرن علت نه‌در؟ ٥. مقصد، غایه، نیت : بو قدر یورغونلغك علتی نه در؟ علت غائیه = استحصالیچون چالیشیلان مقصد : تحصیلك علت غائیه‌سی تربیه‌در. ٦. د. [صرف عربیده] بر کلمه‌نك حروف اصلیه‌سی میاننده (ا، و، ی) حرفلرندن بری بولنمه‌سی. || حروف علت = مذکور (ا، و، ی) حرفلری.

عِلَّتلی { ص. ١. بر علت ومرضه مبتلا، هر وقت تکرر ایدوب کندیسنی راحت براقماز بر مرض مزمنه دوچار : او زواللی علتلیدر. ٢. سقط، وجودنده برسقطلغی اولان. ٣. بر سبب استثنایی اولان، عذرلی.

عَلَف { سذ. عر. ١. حیواناتك یدیکی اوت وصمان، کیاه. ٢. علی الاطلاق حیوان یمی.

عَلَق { سذ. عر. ١. قان پختیسی، پختیلانمش قان پارچه‌سی. ٢. سولوك.

عَلَقی { ص. عر. ؤ : علقیه. ١. پختی قبیلندن اولان، پختیمسی. ٢. تا. سولوك جنسندن: طائفهٔ علقیه = سولوك قبیلندن حیوانات.

عِلَل { سذ. جم. عر. فد : علت. با : علت.

عِلْم { سذ. عر. جم : علوم. ١. بیلمه، بیلیش، بیلکی، دانش، معلومات، خبر، وقوف : جناب حقك علمی هرشیئه تعلق ایدر؛ بوکا علم یتیشمیور؛ بوایشه اونك علمی لاحق اولمدی، تعلق ایتمدی = معلوماتی اولمدی. ٢. بر نوع امور حقنده اولوب اوقومغله تحصیل اولنان معلومات ووقوف: علم صرف، علم عقائد، علم حکمت، علم هندسه، علوم طبیعیه، علوم ریاضیه؛ علم اوکرنمك، اوقومق؛ بوآدمك علمی واردر. ٣. نظریات : یالکز علم کافی دکل عمل ده ایستر؛ علم وعملی جمع ایتمك. || علم الارض = کرهٔ ارضك وقشری طبقاتنك احوالندن وصورتشکلندن بحث ایدن فن، فر. Géologie. || علم الامراض = فنون طبیه‌نك امراضك انواعندن وهر برینك احوال وعلاماتندن بحث ایدنی، فر. Pathologie. || علم ثروت، علم اقتصاد = ثروت عمومیه وخصوصیه‌نك احوالندن وصورت استحصال وادارهسندن بحث ایدن علم که حکمت عملیه‌دندر، فر. Économie politique. || علم اللسان = لسانلرك صورت تشکلندن والسنه بیننده‌کی مناسباتدن بحث ایدن علم جدید، فر. Linguistique. || علم المعادن = معدنلرك احوالندن وصورت استخراجندن بحث ایدن علم، فر. Minéralogie. — سائر اسماء مرکبه ایچون ترکیبك ایکنجی جزئنه باقیلی. || اهل علم = علم صاحبلری، علما. || علم حال = عقائدك قواعد اساسیه وابتدائیه‌سیله نماز وآبدست وسائر معاملات دینیه‌یی چوجقلره اوکرتمکه مخصوص کتاب: علم حال اوقومق. || علم وخبر = ١. بر دائرهٔ رسمیه‌یه تقدیم اولنمق اوزره بر آدمك احوالی حقنده منسوب بولندیغی محله ودائره وسائره‌دن ویریلن تصدیقنامه : محله‌دن، دائرهٔ بلدیه‌دن علم وخبر کتیرمك اقتضا ایدر. ٢. برمبلغ ویا اوراق وسائره‌نك تسلیم اولندیغنی مبین کوتورن آدمك یدینه ویریلن پوصله : اوراق تسلیم ایتدیکمه دائر اورادن علم وخبر آلدم.

عَلَم { سذ. عر. جم : اعلام. ١. علامت، نشان، اشارت. ؤ. ٢. بایراق، سنجاق : رفع علم فتح وظفر. ٣. د. اسم خاص، جغرافیا وتاریخه متعلق بر شیء ویا شخصه مثلا بر مملکته، طاغه، نهره، آدمه مخصوص اولان اسم : اسکندر، عمر، استانبول، مریخ کبی؛ قاموس الاعلام = اسماء خاصه‌یه مخصوص لغت کتابی. ٤. مناره تپه‌سی، ماهچه : بویکچه‌کی فرطونه‌دن منارهنك علمی دوشمش. ٥. صاریغك آلتین اولوق تلی.

عَلِمَ { فتـ. عر. [« علم » دن ماضی مفرد مذكر غائب] بیلیر. علم الله = الله بیلیر. قسم یرینه قوللانیلان بو تعبیر عربی‌یه مخصوصدر.« علیم‌الله »صورتنده دخی یازیلوب، اوحالده« الله علیم » تقدیرنده اولور.

عُلَماء { سنـ. جـ. عر. فد : عالم. با : عالم.

عَلَمدار { سنـ. فا. [عر. علم = بایراق ـ فا. داشتن = طاشیمق] بایراغی ویا سنجاغی طا- شیان، بایراقدار، سنجاقدار : علمدار مصطفی پاشا.

عَلَمدارلق { سـ. و :

عَلَمداری { سـ. فا. بایراقدارلق، سنجاقدارلق: منصب علمداری؛ علمدارلق وظیفه‌سی.

عِلمی { صـ. عر. ث : علمیه. ۱. علم ودانشه منسوب ومتعلق، علومه عائد : مسئلهٔ علمیه. ۲. نظری، صرف نظریاتدن عبا- رت اولان، عملی مقابلی : علمی وعملی اقتداری واردر . ۳. طریق علمی‌یه ، علما صنفنه منسوب ومتعلق : قیافت علمیه. || طریق علمی = وقتیله علمك همان كندیلرینه منحصر بولندیغی وتعلم وتعلیم وفقه واحكام شرعیه ایله اوغراشان صنف كه مشیخت اسلامیه دائره‌سی منتسبلرندن عبارتدر، علما طاقمی : طریق علمیدن بر ذات؛ طریق علمی رجالی.

عَلَمیّت { سنـ. عر. د. بر اسمك اسم خاص اولمسی، علم اولمق كیفیتی : بواسمك غیرمنصرف اولمسی علمیتندن طولاییدر.

عِلمیّه { سنـ. عر. طریق علمی منسوبینی، علوم ادبیه وفقه واحكام شرعیه ایله اوغرا- شان دائرهٔ مشیخت اسلامیه رجالی : علمیه‌دن بر ذات؛ علمیه رجالی.

عَلَناً { حـ. عر. آچیقدن، آشكاره، میدانده، كیزلمكسزین، صاقلامقسزین : علناً قار او- ینامق؛ بن یابه‌میه‌جغمی علناً سویلدم.

عَلَنی { صـ. عر. ث: علنیه: آچیقدن ومیدانده اولان، كیزلنمین، صاقلانمیان، میدانده یاپیلان : او بنم علنی دشمنمدر؛ بوبكا قار- شی بر غرض علنی، بر خصومت علنیه‌در؛ مناقصهٔ علنیه، مزایدهٔ علنیه = قپالی پوصله‌لرله اجرا اولنمیوب آچیقدن اجرا اولنانی؛ محاكمهٔ علنیه = محكمه‌نك آچیق طوتلمسیله هر ایستین كیروب دیكلیه‌بیلمك شرطیله اجرا اولنان محاكمه. = حـ. آچیقدن، میدانده، علناً : اوعلنی سویلیور؛ مكتوبكزی علنی اوقودی.

عَلَنیّت { سنـ. عر. بر ایشك آ- چیقده و میداننده اولمسی : مذاكراتك علنیتنه قرار ویرلدی.

عَلَو { سـ. غلط املا. طوغریسی : آلو. با : آلو. — علوكیر، علوكش كبی تعبیرلر بسبتون غلطدر، زیرا آلو صرف تركجه بر لفتدر.

عُلُو { سنـ. عر. یوكسكلك، سمو، رفعت، بیوكلك : علومرتبه، علو درجه . || علو جناب = عا- لی جنابلق، سماحت، كرم. || علوشان = عالی شان اولمه، شان وشرف. || علو همت = عالی همت اولمه، همت وغیرت بیوكلكی.

عُلوان { سنـ. عر. تفاخر، اوگنمه: علوان صاتیور؛ بزه علوان ایتمك ایستیور. [عربیده «عنوان» ایله مترادف اولوب، لسانمزده یالكز بو تعبیرده مستعملدر.]

عُلوفه { سنـ. عر. عسكر معاشی. [وقتیله مستعمل اولوب الیوم متروكدر. برنجی و اصل معناسی حیوان یمی اولوب، وقتیله سپاهیلره وسائر عسكریلره ویریلن معاش دخی اساساً حیوانلری یمنه قارشی ویرلد- یكندن، بو لغت اومعنایی دخی آلمشدر.]

عُلوفه‌جی { سـ. اسكی بر صنف عثمانلی سواری عسكری. غلط اوله‌رق «علوفه جیان» صورتنده جمعی‌ده قوللا- نیرلردی.

عُلوفه‌لی { صـ. معاشلی، موظف، وظیفه‌خوار.

عُلوم { سنـ. جـ. عر. فد : علم. با : علم.

عُلوی { صـ. عر. ث : علویه. ۱. عالی، بلند، رفیع : طبیعتی پك علویدر. ۲. سمایه ویا رو- حانیات ومعنویاته منسوب ومتعلق: عالم علوی؛ ارواح علویه. ۳. هـ. شمسدن بعدلری كرهٔ ارضك- كندن زیاده اولوب دور مرئیلرنده بتون قبهٔ سمایی طو- لاشیر كبی كورینن سیاره‌لره دینیر، مریخ ومشتری كبی. دیكر-

لرینه یعنی زهره وعطارده سفلی دینیر : سیارات علویه.

عَلَوی { صه. سه. عر. ث : علویه . [«علی» دن سمنه.] ١. حضرت علی بن ابی طالب (رضه) ایله فاطمة الزهرا بنت رسول الله (صلم) سلالهٔ طاهره سندن اولان سادات وشرفایه وصف اولور. ٢. حضرت علی (رضه) افندمزه انتساب وطرفکیرلك ایدوب سائر اصحاب کرامه صور ودرجات مختلفه ده ترجیح ایدنلره وطرق علیه یه تابع اولوب حضرت مشارالیهه انتسابله مفتخر بولنانلره وصف اولور : اونلر علویدر؛ علویلرك برحالی واردر.

عُلوِیّات { سه. جه. عر. علوی شیئلر، مواد سماویه وروحانیه : ذهنی دائما علویاتله مشغولدر.

عُلوِیّت { سه. عر. ١. یوکسکلك، بلندلك، مرتبه ودرجه یوجه‌لکی. ٢. معنویت، روحانیت، سمائیلك : علویت افکار، علویت نیت.

عَلی { صه عر. ث : علیه. جه : علیات. [«علو» دن صشه.] یوکسك، بلند، رفیع. [باشلیجه مؤنثی قوللانیلوب مذکری یرینه «عالی» استعمال اولنور.] اوامر علیه، جنات علیات. ═ سخ ذ. داماد وعم زادهٔ جناب نبوی خلیفهٔ رابع امیرالمؤمنین علی بن ابی طالب (رضه) افندمز.

عَلی١ { حج. عر. اوزره، اوست، فوق، بر. [آتیده کیلر کبی ترکیبات عربیه ده بولنور :] علی الاطلاق = عمومیت اوزره، مطلقا، بلاتخصیص؛ علی الانفراد = برر برر، آیری آیری؛ علی ای حال = هرحالده، هرنصل اولسه؛ علی التحقیق = کرچك اوله‌رق ، محقق صورتده؛ لاعلی التعیین = تعیین وتخصیص ایتمکسزین ، غیر معین ومبهم صورتیله؛ علی التفصیل = تفصیلاتله، تفصیلاً ؛ علی التوالی = متمادیاً، متوالیاً؛ علی حاله = کندی حالنده، اولدیغی کبی ؛ علی الخصوص = خصوصاً ، باخصوص؛ اعتراض علی الحکم = محکمه‌نك حکم وقرارینه قارشی اعتراض؛ علی الدوام = دائمی صورتده، متمادیا ؛ علی الرأس والعین = باش اوستنه؛ علی السویه = مساوات اوزره، متساویاً؛ علی الصباح = ارکندن؛ علی طریق الهزل = اکلنجه طریقیله؛ علی العاده = معتاد اوزره، عادتا؛ علی العجله = عجله ایله ، عجالةً ؛ علی العموم = عموماً ، عمومیت اوزره؛ علی العمیا = کورکورینه، بلاتحقیق؛ علی الغفله = غفلت اوزره، غافلانه ؛ علی الفور = درحال، بغتةً، دفعةً؛ علی القاعده = قاعدةً ، قاعده سیله ؛ علی قدر الطاقه = طاقتی یتدیکی قدر؛ علی قول = برروایتده ؛ علی کلا التقدیرین، ودها طوغریسی : علی کلی التقدیرین = هر ایکی تقدیرده؛ علی کل حال = هرحالده؛ علی مراتبهم = رتبه ودرجه‌لرینه کوره، صره سیله؛ علی ملأ الناس = آچیقده، هرکسك انظاری اوکنده؛ علی وفق المطلوب = مطلوب وجهله، بروفق مطلوب؛ علی هذا = بونك اوزرینه .

عُلیا { ویا علیا . صه. ث. عر. ذ : اعلا. با : اعلا .

عَلَیكَ { علی حرف جریله ضمیر متصلك مفرد مذکر مخاطبی اولان «كَ» دن مرکب ترکیب عربی اولوب سنك اوزرکه دیمکدر : علیك السلام = سنك اوزرکه سلام اولسون.

عَلَیکُم { علی حرف جریله ضمیر متصلك جمع مذکر مخاطبی اولان «کم» دن مرکب ترکیب عربی اولوب سزك اوزرکزه دیمکدر : السلام علیکم = سزه سلام اولسون؛ وعلیکم السلام = سزه ده سلام اولسون.

عَلیل { صه. عر. ث : علیله. [«علة» دن صشه.] ١. خسته ، مریض، صایرو، اوزکون. ٢. سقط، بدننك برعضوی قصورلی ویا نقصان : زواللی علیلدر چالیشه‌میور. ٣. تر. کور، کوزلری سقط، اعمی، نابینا : ایکی کوزدن علیل . ٤. کندیسنه مسلط اولوب راحت براقماز صرعه کبی برعلتی اولان، علتلی : علیل اولدیغیچون عسکرلکدن معفو طوتلدی .

عَلیم { صه. عر. ث : علیمه. [«علم» دن صشه.] چوق بیلن ، دانا، خبیر، واقف.

عَلَیهِ { علی حرف جریله ضمیر متصلك مفرد مذکر غائبی اولان «ه» دن عبارت ترکیب عربی اولوب، ١. اونك اوزرینه، اوکا معناسیله قوللانیلیر : علیه السلام = اوکا سلام اولسون؛ رحمة الله علیه = اوکا اللهك رحمتی اولسون. علیه الرحمه = اوکا رحمت اولسون؛

۲. ينه اونك اوزرينه معناسيله بعض اسم مفعوللره الحاق اولنه‌رق برلكده برلغت مركبه تشكيل ايدر : مبنى عليه = اوزرينه بنا اولنان شئ، مبحوث عنه ، موضوع بحث. ۳. اونك ضدينه واوكا قارشى معناسيله ينه بويله تركيباتده بولنور : مدعى عليه = كنديسنه قارشى دعوى اولنان. — مؤنثى : عليها، تثنيه سى : عليهما، جمعى : عليهم اولور.

عَلَيها { و :

عَلَيهِم { و :

عَلَيهِما { با : عليه.

عِلِّيِّين { سذ. جـ. عر. سمانك وجنتك اك عالى محلى كه ارواح صلحا اوراده قرار بوله‌جقدر. [مرفوعى اولان عليون صورتنده پك قوللانلماز.]

عَمّ { سذ. عر. جـ : اعمام. پدر قارنداشى، عمجه، عموجه : عم پاك جناب نبوى حضرت عباس؛ عم زاده = عمجه اوغلى، قيزى.

عم { انبيا وبعضاً اهل بيت جناب نبوى حقنده ايرادى معتاد اولان «عليه السلام» دعاسنك مختصراً يازيليشيدر.

عَمّا { سذ. عر. با : عمى.

عِماد { سذ. عر. جـ : اعمده. ديرك، ستون، عمود : عماد الدين = دينك ديركى؛ ذات العماد = ديركلى.

عِمارَت { سذ. عر. جـ : عمارات، عماير. ۱. معموريت، عمران، بريرى معمور وآبادان ايتمه : عمارت بلاد. ۲. فقرايه ومدرسه‌لر سكانينه اتمك وچوربه و سائره پيشيروب ويرمكه مخصوص خيرات مؤسساتى : سلاطين عظام عمارتلرى. || مجـ. عمارت چوربه سى = بادهوا شئ.

عِمارَتجى { سذ. عمارت دينلن بر خيرات خانه‌يى اداره ايدن آدم.

عُمّال { سذ. جـ. عر. فد : عامل. || با : عامل.

عَمّامه { سذ. عر. جـ : عمائم. صاريق، باشه صاريلان شئ.

عُمّان { سخذ. عر. م. جزيرة العربك جنوب شرق كوشه‌سندن عبارت واسع بر خطه، وبونك ساحلندن هند سواحلنه وجنوبه طوغرى ممتد اولان آچيق دكيز. = سذ. مجـ. بيوك دكيز، بحر محيط : عمانه طالدى.

عَمجه { ياخود عموجه. س. [عر. «عم» دن] پدر برادرى : عمجه‌م، عمجه‌مك اوغلى، قيزى؛ اونكله عمجه اوغللرى يز.

عَمد { سذ. عر. قصد، نيت، بيله‌رك وايسته‌يه‌رك، تصور وتصميم ايده‌رك برشئ ياپمه : فعل جنائيده عمد مجازاتى تشديده سبب اولور؛ بو ايشده عمد يوقدر.

عَمداً { حـ. عر. قصداً، بيله‌رك وايسته‌يه‌رك.

عُمده { سذ. عر. ۱. طيانه‌جق، اعتماد واتكا ايديله‌جك شئ، طياق، دستك، تكيه‌گاه، پناه. ۲. كوگنيله‌جك بر، مدار اميد واعتماد، معتمد عليه، استنادگاه : عمدهٔ آمالى بو ايدى.

عُمر { سذ. عر. ۱. ياشايش، ياشامه، حيات، زندگانى : عمر سورمك؛ الله عمرلر ويرسين. ۲. مدت حيات، برانسان ويا حيوانك ياشاديغى مدت : بتون عمرنده؛ عمرى آلام واحزانله گچيردم. ۳. طاتلى ياشايش، بحق ياشامه : هواسى لطيف بر محلده غائله‌سز ياشامق عمردر. = صـ. تر. ۱. غريب، تحف، كولنج : كندى سرگذشتنى نقل ايتمسى پك عمردر. ۲. شن، شاطر، احوال غريبه صاحبى : حريف عمردر.

عُمَر { سخ. ذ. خليفهٔ ثانى امير المؤمنين عمر بن الخطاب (رضه). = ت : عمرين = ۱. حضرت عمر ايله سلف عاليلرى حضرت ابابكر صديق (رضهما). ۲. حضرت عمر فاروق ايله عدالت وديانتده بحق اونلرك ثانيسى ديمكه شايان اولان عمر بن عبدالعزيز (رضهما).

عُمران { سذ. عر. [غلط اوله‌رق عينك كسريله زبانزددر] ۱. معمورلق، معموريت، بريرك تماميله مسكون وحقيله ايشلنمش اولمسى : عمران ممالك؛ برنجى وظيفهٔ عباد عمران بلاددر. ۲. مدنيت، ترقى، رفاه، سعادت حال : عمرانه نائل اولمق.

عُمرانى { صـ. عر. ذ : عمرانيه. معموريته منسوب ومتعلق : وسائط عمرانيه.

عَمرو { سخ. ذ. [آخرنده‌كى «و» اوقونماز. مجرد «عمر»

اسمندن تفریق ایچون یازیلیر] «زید» اسمیله برابر فلان مقامنده مثال ایچون ایراد اولنور : زید وعمرو = اوته‌کی بریکی؛ زیدایچون عمروه جزا اولنماز = بر آدمك قباحتیله دیکری جزالاندیرلماز.

عُمره { سذ. عر. حج موسمنك غیرنده کعبة اللهی ومکهٔ مکرمه‌نك سائر مواقع مبارکه‌سنی زیارت ایتمه : ادای عمره‌یه موفق اولدی.

عَمّزاده { سـ. فا. [عر. عم = عمجه . فا . زادن = طوغمق] عمجه اوغلی، عمجه قیزی.

عُمق { سذ. عر. ١. دریکلك، قیو ودکیز وخندق کبی بر شیئك سطحدن آشاغی‌یه اینديکی درجه. ٢. ر. [هندسه‌ده] اجسامك ابعاد ثلثه‌سندن آشاغیدن یوقاری‌یه طوغری اولان مسافه‌که طول وعرضله برابر ابعاد ثلثه‌یی تشکیل ایدر.

عُمقاً { ح. عر. دریکلکجه، ابعاد ثلثه‌دن عمق جهتنجه : بو قویو عمقاً قاچ آرشیندر؟ بو جسم عرضاً وطولاً اوته‌کندن دون ایسه‌ده عمقاً اوندن ایلریدر.

عَمَل { سذ. عر. جـ: اعمال. ١. ایش، کار، فعل : عمل خیر؛ عمل کثیر = اوزون ایش. ٢. اجرا، تطبیق، بر قاعده ویا امر الهینك موقع فعل واجرایه وضعی : علیله عمل ایدیور؛ ایجاب شرعیسنی بیله‌رك عمل ایدیور. ٣. بر آدمك اوامر ومناهیٔ مذهبیه‌یه کوره ایتدیکی حرکت : اونك عملی ایدر؛ عملی بوزوقدر؛ روز محشرده هرکس عملنه کوره معامله کوره‌جکدر. ٤. اثر، محصول سعی، مصنوع : بو قلیج خانفی اوسته‌نك عملیدر؟ ٥. تأثیر، فعل و اجراسنی کوسترمه : ایچدیکم علاج عمل ایتمدی. ٦. تر. اسهال، لینت : عملی واردر؛ عملدن راحتسزدر؛ بو کیجه بش دفعه عمل ایتدی. ٧. د. [نحو عربیده] بر کلمه ویا عامل معنوینك دیکر بر کلمه‌نك اعرابنه ایراث ایتدیکی تغیر : حرف جر بر اسم او زرینه عمل ایدوب اونی مجرور ایدر. ٨. ر. [حسابده] اعمال اربعه دینلن درت باشلی قاعده‌نك بهری که جمع، طرح، ضرب، تقسیمدر. ٩. وقتیله عربلرجه عامل دینلن بر والی ویا متصرفك حکومتی وتحت اداره‌سنده بولنان یر. || ط. عمل قیصری = وضع حملی قریب بر قادینك حیاتندن امید کسلدکده قارنی یاروب چوجغی آلمق عملیاتی که مشهور قیصر بویله آلنمش اولمغله اسمنه اضافتله تسمیه اولنمشدر. || دستور العمل = اوکا تطبیق حرکت اولنان قاعدهٔ اساسیه؛ بر مأموره رهبر حرکات اولمق اوزره ویریلن امر وتعلیمات و سائره : یدنده دستور العمل اوله‌جق تعلیماتی واردر؛ مهندسلرجه دستور العمل اوله‌جق اساسلی بر کتابه احتیاج واردر.

عَمَلمانده { صه. سـ. فا. [عر. عمل = ایش. فا. ماندن = قالمق] ایشدن قالمش، ایش کوره‌مز، بطال، معطل، اختیارلقدن ویا برسقطلقدن آرتق هیچ بر ایش کوره‌مز حاله کلمش آدم : عملمانده بر اختیار؛ عملمانده‌لره مخصوص خیراتخانه.

عَمَله { سذ. جـ. عر. [فد. «عامل» لسانمزده بو معنا ایله قوللانلماز. ترکجه‌ده مفرد کبی‌ده قوللانیلیر.] رنجبر، ایرغاد، کونده‌لکله خدمات شاقه‌ده بولنان آدم : عمله‌نك تأمین معیشتی دوشونیله‌جك ایشدر؛ بر عمله بولملی؛ چفتلکنی عمله ایله، عمله‌یه ایشلتیور.

عَمَلی { صه. عر. ؤ: عملیه. صرف علم ونظریاته متوقف اولمیوب عملیات واجرا آتله‌دخی یاپیلان، اجرا آتلی، تجربه‌لی : جراحلغك علمی جهتنی بیلمك کفایت ایتمز عملی جهتنده دخی کسب ممارسه ایتمك اقتضا ایدر؛ خسته‌خانه‌یه، اجزاخانه‌یه دوام ایتمکله صرف عملی جراحلق، اجزاجیلق اوکرنمشدر؛ عملی باغچوانلق؛ علمی و عملی چفتجیلك. || حکمت عملیه = وقتیله علم ثروت وعلم ادارهٔ ملك کبی عملیات واجرا آت ایچون لازم اولان علومك مجموعنه ویریلن اسمدر.

عَمَلیّات { سذ. جـ. عر. [فد. «عملیه» بو معنا ایله لسانمزده قوللانلماز] بر فن و علمك اجرا آت وتطبیقات جهتی : عملیات جراحیه، عملیات کیمیویه؛ عملیات کورلمدکجه کیمیادن هیچ بر شیئ آکلاشلماز؛ مکاتب طبیه شاکردانـنك اکمال تحصیل

ایچلری ماهر معلملرك تحت نظا -
رتنده بیوك خسته خانه‌لرده
عملیات کورملرینه متوقفدر. —
لسانمزده فد. کبی ده قوللانیلیر:
فلان جراح دون پك بیوك بر
عملیات اجرا ایتدی.

عَمُوجَه { س. با: عمجه.

عَمُود { سذ. عر. جـ: اعمده. ۱. دیرك، ستون: معبدك
مرمر عمودلری. ۲. ر. [هندسه‌ده] شاقولنده اوله‌رق یو -
قاریدن آشاغی‌یه اینن وزاویهٔ
قائمه تشکیل ایدن خط. || تش.
عمود فقاری = فقره دینلن اکو
کمیکلرینك مربوط بولندقلری
واکسه‌دن قویروق صوقومنه
قدر ممتد اولان زنجیر کبی کمیك،
بل کمیکی، اکین.

عَمُوداً { ح. عر. ر. [هندسه‌ده] یوقاریدن آشاغی دوز
و شاقولنده اوله‌رق: عموداً بر
خط ایندیرمك. مقابلی: افقاً.

عَمُودی { ص. عر. ث: عمودیه. ر. دیرك کبی یوقاریدن
آشاغی‌یه دوز وشاقولنده
اولان: خط عمودی، سطح
عمودی. مقابلی: افقی.

عُمُوم { سذ. عر. ۱. عام وعمومی اولمه، عمومیلك، عمو -
میت، جمله‌یه عائد وشامل اولمه،
خصوص مقابلی: بو ایکی شیء
آره‌سنده عموم وخصوص نسبتی
واردر. ۲. بتون انسانلر، بتون
خلق، عامه، ناس: عموم ایچون
آچلمش مکتب؛ بو ایش عمومه
راجعدر. = تر. ص. کبی. هب،
بتون، جمله: عموم عالم بیلیر؛
عموم ایشلرمز بویله‌در؛ اونلرك
عمومی کلدی؛ عمومز کیده‌جکز.
|| بالعموم = بتون، هب، بلا
استثنا، کافةً: بالعموم قادینلر
قیصه‌قانجدر. || علی العموم =
عمومیت اوزره، جملةً، کافةً:
علی العموم انسانلر بو قاعده‌یه
تابعدر.

عُموماً { ح. عر. بتون، هب، عمومیت اوزره، علی -
العموم: حیوانات عموماً ارککلی
دیشیلی یارادلمشدر.

عُمومَت { سذ. عر. عمجه‌لق، عمجه قرابتی. ژ.

عُمومی { ص. عر. ث: عمومیه. عمومه منسوب ومتعلق،
جمله‌یه عائد، جمله‌یه شامل: بر
طائفه مخصوص اولمیوب هرکسه
عائد، خصوصی مقابلی: بو ایش
عمومیدر؛ تاریخ عمومی= کافهٔ اقوام
وامم‌دن بحث ایدن؛ تحریرات
عمومیه= عین عباره ومآلده اولمق
اوزره اشخاص ویا دوائر عدیده‌یه
بردن کوندریلن مکتوب؛ حرب
عمومی = دول معظمه‌نك جمله‌سی
بیننده وقوع بولان محاربه؛
مکاتب عمومیه= عموم اهالی‌یه
عائد مکتبلر؛ کتبخانهٔ عمومی؛
قاعدهٔ عمومیه.

عُمومیّت { س. [عربی اولمیوب لسانمزك تصرفاتی
حکمنه کچمش غلطاتدندر.] عمو-
میلك، بر شیئك جمله‌یه عائد و
شامل اولمسی، بر قسمه مخصوص
ومحدود اولمامسی: بو قاعده‌نك
عمومیتی. || عمومیتی اعتباریله=
مستثنی اولان اقسام نظر اعتباره
آلنمیوب عمومنه باقه‌رق: انکلیز
قومی عمومیتی اعتباریله ثباتلی
آدملردر. || عمومیت اوزره =
کافةً، جملةً.

عَمّه { سذ. عر. پدرك همشیره‌سی (که لسانمزده بونك یرینه
سهواً خاله لغتی قوللانیورز،
حالبوکه خاله تیزه دیمکدر. اصل
ترکجه‌سی: چیچه‌در. بو لغت
متروکه‌نك احیاسی بویله یاکلیش
بر لغت عربیه‌نك استعمالندن
البته خیرلیدر.

عَمی { ۱. یاخود عما. سذ. عر. کورلك، کورمزلك، نا-
بینالق: کوزلرینه عمی طاری
اولدی.

عِمیا { ح. عر. کور کورینه، دو- شونمیه‌رك، کورمیه‌رك،
استمیه‌رك. — بو لغت عربیه
یرینه لسانمزده سهواً عین مفتو-
حه ومیم ساکنه ویاء مخففه
ایله «علی العمیا» تعبیری قو-
للانیلیر. حالبوکه بو صورتله
«عمیا» لغتی «اعمی» صفتنك
مؤنثی اولوب دیشی کور دیمکدر.

عَمیق { ص. عر. ث: عمیقه. [«عمق» دن صش.]
۱. دریك، قعری و دیبی پك
آشاغیده بولنان: بئر عمیق =
دریك قویو. ۲. مج. اینجه‌دن
اینجه‌یه، پك زیاده اعمال فکرله
ایدیلان: افکار عمیقه= دریك
دوشونمه؛ مطالعات عمیقه، تد-
قیقات عمیقه. || عریض وعمیق=
اوزون او زادی‌یه، دور و
دراز.

عَمیم { ص. عر. ث: عمیمه. [«عموم» دن صش.]
عمومه عائد، عمومی، عام: عمیم

الاحسان = احسانی عمومه عائد.

عَن { حج. عر. دن، از. [بعض تعبیرات عربیه‌ده بولنور :] عن اصل = اصلندن؛ عن جهل = بیلمیه‌رك؛ عن صمیم القلب = یورکك ایچندن، درون دلدن؛ عن الغیاب = غیاباً، حاضر اولمقسزین، کورمکسزین ویا طانیمقسزین؛ عن قصد = قصدله، ایسته‌یه‌رك؛ عن قریب = یاقینده؛ عن ید = الدن اله. || عنه. ذ : عنها، ت: عنهما، جم: عنهم = اوندن، اونلردن : رضی الله عنه، عنها، عنهما، عنهم = الله اوندن، اونلردن راضی اولسون؛ عنا = بزدن؛ عنکم = سزدن : رضی‌الله عنا وعنکم : الله بزدن وسزدن خشنود اولسون. || عنها منها = شوندن بوندن، شو بو، اوته بری، شویله بویله ایده‌رك.

عَناء { سذ. عر. یورغونلق، زحمت، مشقت، تعب.

عُنّاب { سذ. عر. [تر. زبانزدی: خناب] قبوغی قرمزی وچکردکی پك سرت بر جنس کوچك میوه، چیکده؛ عناب رنك = عناب رنکنده، قیرمزی. [بیوکنه « چیلان » دینلیر.]

عُنّابیّه { صث. عر. نبا. فصیله‌ء عنابیه = عناب آغاجی انواعندن اشجار.

عِناد { سذ. عر. مخالفتده اصرار، معندلك، اونکول : عناد ایتمك؛ بو ایش بویله اولملی ایدی اما کندیسی عناد ایتدی.

عِنادجی { صه. مخالفتده اصرار ایدن، معند : پك عنادجی آدمدر.

عِنادجیلق { سه. عنادجی آدمك حالی، معندلك.

عِنادیّه { سث. فل. حقایق اشیایی انکار ایدنلر.

عَناصر { سذ. جم. عر. فد : عنصر. با : عنصر.

عِناق { سذ. عر. [« عنق »دن مص. مفاعله] بوینه صاریلمه، صارماشمه، قوجاقلامه، معانقه.

عِنان { سذ. عر. جم : اعنه. ۱. دیزکین؛ ارخای عنان ایتمك = دیزکینی کوشتمك، قوریرمك، حیوانی قوشدیرمق؛ عطف‌عنان، ارجاع عنان ایتمك = دیزکینی چویرمك، باشقه بر طرفه دوندیرمك، صاپدیرمق. ۲. مج. اداره، تمشیه : عنان اداره؛ عنان اختیار الندن کیتدی.

عَنانَت { سث. عر. ط. معامله‌ء زوجیه‌ده عدم اقتدار، فر. Impuissance.

عِنایَت { سث. عر. جم : عنایات. ۱. دقت، سعی، همت، غیرت. ۲. کرم، احسان، لطف، ایلك : لطف وعنایتکزه مراجعت ایدیورم؛ عنایات متوالیهٔ کرمکاریلرینه اغتراراً. || عنایت اوله = صدقه ویرلمین دیلنجیلری دفع ایچون مستعمل تعبیردرکه اللهدن سکا عنایت اولسون تقدیرنده‌در.

عِنایةً { حه. عر. لطف وکرم طریقیله، لطفاً : عنایةً بورجامی قبول بیورك.

عِنایتکار { صه. فا. لطف وکرم ومعاونت ایدن، لطف وکرم صاحبی : عنایتکارم.

عِنایتکارانه { صه. فا. لطفکارانه، مرحمتله : معاونت عنایتکارانه‌لری. == حه. فا. لطف وکرمله : عنایتکارانه معامله ایدیور.

عِنایتلی { عنایتلو. صه. لطف وکرم صاحبی. — انشا اصطلاحنده دولتلو ایله برابر دار السعادة الشریفه آغاسنه عنوان رسمی اولور : دولتلو عنایتلو افندم حضرتلری.

عِنَب { سذ. عر. اوزوم، انکور. || مج. بنت عنب = شراب. || نبا. عنب الدب = آیی اوزومی. || عنب الذئب = ایت اوزومی.

عَنبَر { سذ. عر. ۱. آطه‌بالیغنك معده سندن چیقاردیغی کوزل رایحه‌لی سیاه برماده‌که بحرهند سواحلنك بعض صیغ محللرنده بولنور : مسك وعنبر. ۲. کوزل قوقو، رایحهٔ طیبه : عنبر قوقویور. ۳. مج. زلف دلبردن کنایه اولور. || عنبر بالیغی = بالنه بالیغنه مشابه وقارنندن عنبر چیقان بر نوع بالیق، آطه‌بالیغی، فر. Cachalot. || عنبرچیچکی = حب المسك دینلن یووارلاق صاری رنکلی وپك قوقولی بر جنس چیچك‌که کوچك بر آغاجك اوزرنده اولور. || مسك ایله عنبر ! = پك اعلا، پك مناسب، مطلوبه موافق!

عَنبَربار { صه. فا. [عر. عنبر = م - فا. باریدن = یاغدیرمق] عنبر یاغدیران، کوزل قوقو نشر ایدن : زلف عنبربار.

عَنبَربارِس { سه. با : آنبرباریس.

عَنْبَر بوی { ص. فا. [عر. عنبر = م. فا. بوی = قوقو] عنبر قوقولی. = س. فا. هنددن كلن برجنس رايحه‌لی اوزونجه وايری دانه‌لی مقبول پرنج.

عَنْبَرين { ص. فا. عنبردن عبارت، عنبر كبی قوقان: زلف عنبرين.

عَنْبَرِيّه { سث. عر. ١. يايله چيچكی. ٢. كوزل قوقولی و يا عنبرلی اكسير. ٣. عياشينك راقی يه ويردكلری اسم اولوب كنديلرندن ماعدالری نظرنده مسمی بالنقيض قيلندندر.

عِنَبه { سث. عر. ١. اوزوم دانه‌سی. ذ. ٢. ط. كوز حدقه‌سنده چيقان بر نوع سيويلجه.

عِنَبی { ص. عر. ث: عنبيه. تا. تث. اوزوم دانه‌سی صورتنده اولان: عنبي الشكل.

عَنْتَری { سذ. عر. با: انتاری.

عِنْد { سذ. عر. قيت، يان، نزد، جانب: اونك عندنده كتابك هيچ بر قيمتی يوقدر؛ عند علماده قدری بيوكدر. = ظم. [تركيبات عربيه‌ده] ١. قتنده، يانده، نزدنده، كوره، رأی و فكرنجه، ذهابنجه: عند الله حركتی مقبولدر؛ عند الناس مذمومدر؛ عند البعض؛ عند الكوفيين؛ عند البصريين. ٢. وقوعنده، حالنده، تقديرنده، لدی: عندالتحقيق؛ عندالوصول؛ عند الحاجه. = «ده» حرف الصاقيله ١. يانده، نزدنده: اونك عندنده بولنيور. ٢. كوره، فكرنجه: بنم عندمده بونك هيچ قيمتی يوقدر. ٣. نسبةً، قياساً، كوره: فيلك عندنده آت كوچك برحيواندر؛ كونشك عندنده كرهٔ ارض بر حبه‌در.

عَنْدَلِيب { سذ. عر. بلبل، هزار: فغان عندليب.

عِنْدی { ص. عر. كندی عندندن چيقمه، برآدمك كندی قوردیغی، كندی حكمی، كندی ايجادی: عندی بر طاقم شيئلر سويليوردی.

عِنْدِيّات { سث. جم. عر. برينك حقيقته موافق اولمامق اوزره كنديلكندن قوردیغی، سويلديكی، حكم ايتديكی شيئلر.

عُنْصُر { سذ. عر. جم: عناصر. ١. اجسام مركبه‌يی تركيب ايدن اجسام بسيطه‌نك بهری، اساس، مادهٔ اصليه، اصل: عناصر اربعه = قدمانك اجسام بسيطه زعم ايتدكلری طوپراق، صو، آتش وهوا. ٢. بر عمومدن آيريلوب بر فرقه وهيئت تشكيل ايدن قسم: عنصر اسلام كه نوع بشری تركيب ايدن هيئتلرك بريدر؛ عنصر عرب.

عَنْعَنَه { سث. عر. ١. حديث شريف وسائر نقلياتك عن فلان عن فلان ديه‌رك اسنادی، روايتك تسلسلی: هرحديث شريفی عنعنه‌سيله بيان ايديور. ٢. مج. برحوادثك نره‌دن كلوب كيملر طرفندن نقل اولنديغی اطرافيله آرايوب تحقيق ايتمه.

عُنْف { سذ. عر. شدت، درشتلك، سرتلك، قبالق: عنف ايله معامله ايتمك، جواب ويرمك.

عُنْفُوان { سذ. عر. كنجلك و كوزللكك ابتداسی و الك پارلاق وقتی، تازه‌لك، رونق: عنفوان جوانی، عنفوان شباب.

عُنْفی { ص. عر. ث: عنفيه. شدتلی، شديد، سرت: معاملهٔ عنفيه.

عُنُق { سذ. عر. جم: اعناق. بوين، كردن؛ ضرب عنق = بويننی اورمه.

عَنْقا { سذ. عر. قاف طاغنده طورديغی زعم اولنان موهوم جسيم بر قوش، سيمرغ. || مج. اسمی اولوب جسمی اوليان شیء: وفادار دوست هرزمانده عنقا كبيدر. || عو. عنقا بازركان = پك زنكين تاجر.

عُنْقُود { سذ. عر. جم: عناقيد. صالقيم. ذ.

عَنْك { «عن» حرف جريله ضمير متصلك مفرد مذكر مخاطبي اولان «ك» دن مركب تعبير عربی اولوب سندن ديمكدر: رضی الله عنك. ت: عنكما؛ جم: عنكم.

عَنْكَبُوت { سذ. عر. جم: عناكب. اوروجك؛ تار عنكبوت = اوروجك آغی. [فارسيده عنكبود يازارلر، لكن يينه عربی غلطيدر، زيرا فارسيده ع يوقدر.]

عُنْوان { سذ. عر. ١. بر كتاب ورساله ياخود فصل و باب ومقاله‌نك اسمی، باشنده يازيلان يازی، سرلوحه: بو كتابك عنوانی نه‌در؟ او مقاله

نه عنوانله چیقدی. ۲. بر آدمه توجیه اولنان مکتوب وساٸره ـ نك باشنده اوذاتك حال وموقع ومأموریتنی ورتبه والقابنی مبین اوله‌رق یازیلان یازی: بر ورقه آلدمسه‌ده عنوانی، القابی او ـ لمدیغندن بكا عائد اولدیغنی کسدیره‌مدم. ||صاحب عنوان = رتبهٔ رفیعه صاحبی. || عنوان صاتمق = با: علوان.

عُنوانلی { صه. ۱. بر عنوانی او ـ لان، معنون: فلان عنوانلی برکتاب، بر مقاله. ۲. [یاخود علوانلی] عنوان صاتان، متفاخر، متکبر.

عَنُود { صه. عر. [«عناد» دن سمه.] عنادجی، معند، او نكولی، مصر: بر شخص عنود.

عَنوه { سشـ. عر. زور، جبر، قوت.

عَنْوَةً { حه. عر. زورله، جبراً.

عَنْهُ { ث: عنها، ت: عنهما، جه: عنهم. با: عن.

عَنید { صه. عر. [«عناد» دن صشـ.] عنادجی، عنود.

عَنیف { صه. عر. ث: عنیفه. [«عنف» دن صشـ.] عنف وشدت صاحبی، سرت، خشین.

عِنّین { صه. عر. [«عنانة» دن صشـ.] طـ معاملهٔ زوجیه‌یه غیر مقتدر، فر. Impuissant.

عَوّاء { سذ. عر. هـ. منازل قمردن بر جملهٔ کوکبیه، فر. Bootès.

عَوارِض { سشـ. جه. عر. فد: عارضه. با: عارضه. ||عوارض آقچه‌سی = وقتیله هر

محله‌دن فوق العاده اوله‌رق آلنان تکالیف وویرکی. ||عوا ـ رض وقفی = غله‌سی بر یر ویا محله اهالیسنك ویاخود بر صنعت خلقنك احتیاجات معینه‌سنه صرف اولنمق ایچون تأسیس ایدیلن وقف. [یالکز قالدیرم تعمیری ایچون ایدیلن وقف کبی.]

عَواطِف { سشـ. جه. عر. فد: عاطفت. با: عاطفت.

عَواقِب { سشـ. جه. عر. فد: عاقبت. با: عاقبت.

عَوالِم { سذ. جه. عر. فد: عالم. با: عالم.

عَوام { سذ. جه. عر. فد: عامه. با: عامه. = فد. کبی. عموم، آحاد ناس، عادی خلق، آشاغی طاقم، آیاق طاقمی، خواص مقابلی: عوام ایچون یازلمش شیئلر.

عَوام پَسَندانه { صه. حه. فا. عادی خلقك بکنه‌جکی صورتده، خواصك خوشنه کیتمیه‌جك قدر قبا و عادی: بر طاقم نکات عوام پسندانه ایله.

عَوامِل { سذ. جه. عر. فد: عامل. با: عامل.

عَوائِد { سشـ. جه. عر. [فد. «عائده» لسانمزده بو معنا ایله قوللانلماز] ۱. عائدات، ایراد، کلیر: کندیسنك وقفدن بر آز عوائدی وار در. ۲. تخصیصات، معینات: کندیسنه اوته‌دن بری باغلانمش عوائدی واردر.

عَوائِق { سشـ. جه. عر. فد: عائقه. با: عائقه.

عَود { سذ. عر. کری دونمه، رجوع، رجعت. [«عودت» دها مستعملدر.]

عود { سذ. عر. جه: عیدان. ۱. آغاج، اودون، خشب. نـ. ۲. هندن کلن بر جنس قیمتلی اودون که یاقلدقده بر رایحهٔ طیبه ویرمکله اوطه‌لرده مخصوص مجمرلرده یانار، اقود آغاجی. با: اقود. ۳. معروف بر جنس کیرشلی چالغی آلتی که فرانسزجه‌ده دخی «العود» تعبیر عربیسندن مأخوذ اوله رق Luth دینلیر، لاوطه: عود چالمق. || نبا. عود العطاس = آکصیریق اوتی؛ عود القرح = عاقر قرحا.

عَوْدَت { سشـ. عر. کری دونمه، رجوع، رجعت: حجاجك عودتی؛ دنیادن کیدن بر دها عودت ایتمز؛ عزیمت و عودت بیلتی.

عودی { صه. عر. عود دینلن چالغی یی چالمه‌ده ماهر: عودی فلان افندی. || نبا. عود شکلنده اولان: عودی الشکل، فر. Lyriforme.

عَوْرَت { سشـ. عر. ۱. بدن انسا ـ نك کورینمه‌سی وکوستر ـ لمسی عیب صاییلان و حرام او ـ لوب نمازده اورتلمسی شرط او ـ لان یرلری: باجاغك عورت اولدیغنه داٸر حدیث شریف واردر. ۲. تر. [عامیانه‌سی: آورات] قاری، مرته، زن: ار و عورت. ۳. تر. قاری، زوجه: عورتی وفات ایتمشدر. [بو

صوك ایكی ودها طوغریسی بر معنا ایله لسان ادبیدن بحق دفع اولنوب تكلمدن دخی رفعی الزمدر.) ‖ نبا. اولو عورت اوتی = یاپراقلری كیكیش، قالین وكسكین قوقولی بر اوت. ‖ عورت پازاری = وقتیله جاریه بازاری. (الیوم استانبولده بر محله‌نك اسمیدر.)

عِوَض { سذ. عر. بر شیئه بدل اوله‌رق ویریلن ویا آلنان شیء، قارشیلق، بدل: ویردیكی آرابه‌یه عوض اوله‌رق بر آت آلدی؛ غرضسز عوضسز خدمت ایتدی = بر مقصدی اولمیه‌رق وقارشیلق ایستمكسزین. ‖ بلا عوض = بر بدل ومنفعت مقابلنده دكل، حسبةً لله.

عِوَضاً { حـ. عر. قارشیلق وبدل اوله‌رق: ویردیككز كاغده عوضاً سزه بر قلم ویره‌یم.

عَوعَو { سذ. عر. ویا عوعوه. سذ. عر. ۱. كوپك خاولامه‌سی. ۲. مجـ. خذله شماته‌سی، هذیان.

عَوق { سذ. عر. آلیقومه، مانع اولمه، انكل اولمه، تأخیر: ایشمزی عوق وتأخیر ایتدی. (« تعویق » دها مستعملدر.)

عَون { سذ. عر. یاردیم، امداد، نصرت: عون خدا ایله = اللهك یاردیمیله؛ بعون الله، بعونه تعالی = حق تعالانك عون وعنایتیله.

عَون { سذ. عر. جـ: اعوان. یاردیم ایدن آدم، یاردیمجی، امدادجی، معاون، ممد. (اك زیاده جمعی مستعملدر:) اعوان واتباعیله برابر ایدی.

عَوَنه { یاردیمجیلر معناسیله اعوان یرینه واك زیاده كوتیلكده یرینه یارداق اولانلر حقنده قوللانیلیورسه‌ده، عربیده بویله بر لغت یوقدر.

عَهد { سذ. عر. جـ: عهود. ۱. بر ایشی اوستنه آلوب سوز ویرمه، درعهده، تعهد: عهد ایتدم. ۲. جناب حقه قارشی اولنان تعهد، آند، قسم: عهدم اولسون. ۳. سوزلشمه، مقاوله، پیمان، میثاق، معاهده: عهد و پیمان؛ دولت علیه‌نك دول سائره ایله اولان عهود قدیمه‌سی؛ عهود منعقده‌یه رعایت ایتمك. ۴. من طرف الله بنی اسرائیله واقع اولان میثاق: عهد عتیق = تورات؛ عهد جدید = انجیل. ۵. زمان، دور، هنكام، عصر = عهد قدیمده؛ رومالیلرك عهدنده؛ عهد شباب. ۶. بر حكمدارك زمانی، دور حكومتی: سلطان اورخان غازی عهدنده؛ عهد سلطان سلیم خانیده. ۷. فرمان عالی، خط همایون.

عَهدلاشمَق { فشـ. معاهده ایتمك، سوزلشمك، عهد وپیمان ایتمك، بربرینه قارشی تعهد آلتنه كیرمك: كندیسیله بو ایش حقنده عهدلاشدق.

عَهدنامه { سذ. فا. معاهده كاغدی، بر معاهده‌نك شرائطنی حاوی اوله‌رق قلمه آلنوب طرفیندن امضا ایدیلن رسمی كاغد. ‖ عهدنامهٔ همایون = خط همایون وفرمان پادشاهی.

عُهده { سذ. عر. ۱. سوز ویرمه، برایشی اوستنه آلمه، وعد، تعهد، تكفل: بو ایشی عهده‌سنه آلدی. ۲. وظیفه، بر آدمك یاپمغه مجبور اولدیغی ایش، دائرهٔ اقتدار ومداخله‌سی: بو ایش فلانك عهده‌سنده‌در؛ عسكرك ارزاق مناقصه‌ده فلانك عهده‌سنده قالدی؛ عهده‌سنه فلان مأموریت توجیه، احاله، تفویض اولندی؛ عهدهٔ استیهالنه فلان مأموریت توجیه اولندی. ۳. بحق اجراء آلتنده قالمامه، بجرمه: او آدم بو ایشك عهده‌سندن كله‌بیلیر. ۴. مسئولیت: العهدة علی الراوی = صحیح اولوب اولماسی مسئولیتی نقل وروایت ایدنه عائددر.

عَهدی { صـ. عر. ۀ: عهدیه. عهد ومیثاق ومعاهده‌یه منسوب ومتعلق: شرائط عهدیه.

عُهود { سذ. جـ. عر. فد: عهد. ‖ با: عهد.

عِیادَت { سذ. عر. زیارت، خاطر صورمه، كیدوب كورمه، ویزیته: خسته‌یی عیادت ایتمك.

عِیاذ { سذ. عر. صیغنمه، التجاء، پناه: عیاذاً، العیاذ بالله! = اللهه صیغندق، معاذالله.

عِیار { سذ. عر. (زبانزدی فتح ایله در) ۱. آلتین وكومشدن معمول شیئلرك صافلق وخالصلكی درجه‌سی: بو ساعتك، قوردونك عیاری نه‌در؟ اون سكز عیارنده آلتیندر؛ كم عیار = درجهٔ خالصیتی ناقص؛ تام العیار = درجهٔ خالصیتی تام ونقصانسز. ۲. مسكوكاتك تام الوزن اولمسی: بولیرانك عیارینه

باقلی، عیاری تام میدر؟ تام العیار، ناقص العیار برسکه. ۳. ساعتك طوغری کیتمسی : بو ساعتك عیاری طوغری میدر؟ بر قاچ کوندن بری عیار ایتمدم؛ ساعتی عیار ایتمك = طوغریلغی معلوم دیکر بر ساعته یاخود غروب شمس و سائره یه باقه رق ساعتی دوزلتمك، عیارینه کتیرمك. ٤. اوزان ومکاییل ومقاییسك تام وطوغری اولمسی : اصناف ترازیلرینك عیارلرینه باقیورلر. ٥. برحیوانك نعللرینی دنه یوب لزومنده صاغلاملاشدیرمه : بوحیوانی نعلبنده کوتوروب عیار ایتدیرملی. ٦. مج. درجه، مرتبه : بوعیارده آدم؛ عیارینی بولمق = درجهٔ مطلوبه‌سنه کلمك. ‖ صاحب عیار = مسکوکاتك عیارینی یوقلامغله موظف ضربخانه مأموری.

عیّار { ص. عر. ث : عیاره. حیله‌کار، حیله باز، طولاندیریجی، مکار، دساس.

عیارجی { س. اصناف میزانلریله سائر آلات وزنی تفتیشله مکلف بلدیه مأموری.

عیّاش { ص. عر. [«عیش» دن مب. عربیده پك مستعمل دکلدر] دائما عیش وعشرت ایدن، چوق ایچن، عشرته مبتلا، بکری.

عیّاشلق { س. عشرته ابتلا، بکریلك.

عیال { سذ. ج. عر. [زبانزدی غلط اوله‌رق عینك فتحیله‌در. فد. «عیل» لسانمزده غیر مستعمل اولوب، عیال مفردکبی قوللانیلیر.] ۱. براوده ساکن اولوب اعاشه‌لری مشترکاً برآدمه عائد اولان اشخاص مجموعی، عائله، فاملیا : اهل وعیال؛ کثیر العیال. ۲. قاری، زوجه : بوقادین کیمك عیالیدر؟ عیالم کیفسزدر.

عِیان { ص. عر. [«عین» دن. — زبانزدی عینك فتحیله‌در] کوزله کورینن، ظاهر، آشکار، بللی : خبر عیان کبی اوله‌ماز؛ کونش کبی عیاندر. ‖ عیان یازی = جلی یازی، ایری حرفلی. == ح. کوزکوره، ظاهراً، میدانده : عیان بیلیورم؛ عیان کوریورم.

عَیب { سذ. عر. ج : عیوب. ۱. عار، شین، اوتانه‌جق شیء : عیبدر؛ بونی عیب صایارلر. ۲. اوتانمغی موجب حال، قصور، نقصان، نقیصه : بوماللك هیچ برعیبی یوقدر؛ آدمك عیبنی یوزینه اورمق. == ص. تر. باعث عار، اوتانمغی موجب، معیوب، مخل ادب، مستهجن : عیب ایش؛ عیب سوز.

عَیبجو { ص. فا. [عر. عیب = م. فا. جستن = آرامق] هرکسك عیبنی آرایان، نقصانی ولکه‌سنی میدانه چیقارمق ایستین، ذمام.

عَیبسز { ص. نقیصه‌سز، لکه‌سز، عیبلانه‌جق هیچ برحالی اولمایان : دنیاده عیبسز کیمسه یوقدر.

عَیبگو { ص. فا. [عر. عیب = م. فا. کفتن = سویلمك] هرکسك عیب ونقیصه‌لرینی سویلین، فصال.

عَیبلامق { فتـ. برآدمك برحال وحرکتنی عیب صایمق، تعییب ایتمك : وقارینی محافظه ایتمین آدمی عیبلارلر؛ سزك اویله عادی اکلنجه یرلرینه کیتمه‌کزی چوق عیبلادیلر.

عَیبلانمق { فج. تقبیح و تعییب اولنمق، عیب صایلمق : انسان کندی عائله‌سیچون چالیشمه‌سندن طولایی هیچ بروقت عیبلانماز.

عید { سذ. عر. ج : اعیاد. بایرام : تبریك عید = بایرام تبریکی؛ عیدکز سعید اولسون؛ عیداضحی = قربان بایرامی، حاجیلر بایرامی؛ عیدفطر = رمضان بایرامی، شکر بایرامی.

عیدیّه { سث. عر. بایرام هدیه‌سی ویا بخششی و یاخود قصیده‌سی.

عیسَوی { ص. عر. ث : عیسویه. ۱. حضرت عیسی (عم) ه منسوب ومتعلق : دین عیسوی. ۲. خرستیانلق دیننده بولنان ویا بودینه منسوب : معبد عیسوی؛ معابد عیسویه. == سذ. عر. خرستیان، نصرانی : عیسویلرك اعتقادی، عباداتی.

عیسَویَّت { سث. عر. خرستیانلق، خرستیان دینی.

عَیش { سذ. عر. [زبانزدی عینك کسریله‌در.] ۱. یاشایش، یاشامه، زندکانی. ذ. ۲. ییوب ایچمه، ذوق وصفا : عیش وعشرت، عیش ونوش = جنبش، سفاهت.

عَین { سذ. عر. ج : عیون، اعین، اعیان. [عربیده مؤنثدر.]

١. كوز، چشم، ديده : نور
عينم = كوزمك نوري؛ عينِ وا-
حد = بركوزلي، بركوزي كور.
٢. بيكار، قايناق. ٿ. ٣. بر
شخص ويا شيئك كنديسي، ذاتي،
اصلي : بوآت، بوآرابه او وقت
كورديككزك عينيدر؛ بووروه-
نك عيني بكا ويرده صورتي
سن آل. ٤. بر شيئه چوق
بكزين مثالي، طبق، صورت،
تماميله مشابه شخص ويا شئ :
بوده اونك عينيدر؛ بونك عيني
چيقارملي. ٥. طبق، صرف،
محض : عين كرامت؛ عين خطا.
٦. برمملكتك معتبران واشرافي.
[لسانمزده مفردي بو معنا ايله
قوللانلميوب اوچنجي جمعي
مستعملدر:] اعيان مملكت. با :
اعيان. ٧. شكلي اساساً كوزه
بكزين (ع) حرفنك اسم مشتركي:
عين مهمله كه عين معجمه دن
تفريق ايچون بويله دينلير.
٨. هئ. خانه وآت وتجره كبي
معين ومشخص اولان شئ. ||
اصابت عين = كوز دكمه، نظر. ||
انسان العين = كوز ببكي، مردمك
چشم. || بعينه = عينيله، طبق
تاكنديسي ويا پك بكزري.
|| عين بتراء = عين باشي (همزه).
|| عين بقر = ايري جنس، اتلي
و صولي بر اريك. || عين الثور =
برج ثورده برنجم ثابت. || رأي
العين = كوزله، كندي كوزيله :
رأي العين كوردم = كندي
كوزمله كوردم. || عين الشمس =
بر جنس قيمتلي طاش. || عين
صفا = آي چيچكي. || طرفة-
العينده = كوز آچوب يومنجه يه
قدر، آن واحدده. || على الرأس
والعين = باش اوستنه، سمعاً
وطاعةً. || د. عين الفعل = افعال
ثلاثيۀ عربيه نك ايكنجي حرف
اصليسي كه مثال اتخاذ اولنان
«فعل» فعلنده «ع» در؛ معتل
العين = عين الفعلي حرف علت
اولان فعل؛ مهموز العين = عين
الفعلي همزه اولان فعل. || قرة
العين = كوز آيدينلغي، سوينج،
افتخار؛ قرير العين = كوزي
آيدين، شاد ومفتخر. || عين
الهر = قيمتليجه بر طاش. || عين
اليقين = كورمش كبي، كمال وثوق
واطمئنانله: بو ايشي عين اليقين
بيليرم. || عينيله = طبقيسي، بعينه،
تماميله.

عَيناً { ح. عر. ١. برشيئك كند-
يسي و اصلي اوله رق : كند-
يسندن آلديغم آقچه يي عيناً اعا-
ده ايتدم؛ كتيرديكي مالك كمر-
كني عيناً ويردي = بدل ونقد
اوليه رق مالك كنديسندن. ٢.
طبق طبقنه، تماميله، هيچ بر شئ
دكيشدير مكسزين : سويلديكي
سوزلري عيناً نقل ايتملي؛ قانونك
او ماده سني عيناً يازمش.

عَيْني { ص. عر. ٿ : عينيه. ١.
تث. ط. كوزه منسوب
ومتعلق : امراض عينيه؛ طبقات
عينيه. ٢. تر. طبق، تماميله
كنديسي : بومال كورديككزك
عينيسيدر [عينيدر ديمك دها
طوغريدر.]؛ عيني آته بينمش.
٣. نقد وبدل اوليه رق كند-
يسندن اولان : اشياء عينيه =
تجارك كتيرتدكلري اموالدن
كمرك حق اوله رق آقچه مقا-
بلنده براقدقلري شيئلر. == ح.
تر. طبق، فرقسز، چوق بكزر:
بوده عيني اونك كبيدر.

عَينِيّت { س. عر. بر شئ ويا
شخصك عيني وتا كند-
يسي اولمسي : بومالك، بوآدمك
عينيتي تبين ايتمدي.

عَيواض { س. [عربيدن تحريف
اولنمشدر] بر بيوك
دائره وقوناقده خدمات عاديه-
ده وعلى الخصوص مطبخ وسفره-
يه متعلق آشاغي ايشلرده قوللا-
نيلان خدمتجي.

عُيوب { سذ. جم. عر. فد : عيب.
با : عيب.

عَيّوق { سذ. عر. ١. هئ. مجره-
نك صاغنده وثريانك قر-
بنده قرمزي رنكلي كوچك
وپارلاق برنجم ثابت، چكي كو-
كبي. ٢. مج. سمانك پك يوكسك
يري : سسي عيوقه چيقيوردي =
پك زياده باغريوردي.

عُيون { سذ. جم. عر. فد : عين.
با : عين.

غ

غ غین. س. [عر. سث.] الفباء ترکینك یکرمی ایکنجی حرفی. عربی و ترکیده مخرجی بردر. اصل السنهٔ سامیه الفبای قدیمنده موجود اولمیوب، قبطیلر ویونانیلر (ج) حرفنه بوتلفظی ویرمشلردی، والیوم مصریلر جیمی بویله تلفظ ایدیورلر. عربلر هم (ج) همده (غ) مخرجنه محتاج اولدقلرندن ، سریانیلردن اخذ ایتدکاری ابجد حروفنه « ثخذ ضظغ » حرفلری میاننده بونی دخی علاوه و (ع) اوزرینه بر نقطه وضعیله تشکیل ایتمشلردر. ابجد صره‌سنده آخر حروف اولمغله، رقم کبی استعمالنده ۱۰۰۰ عددینه علامتدر. اصل ترکجه‌ده کاف فارسی ایله برابر برتك حرف تشکیل ایتمك وبر حرفله یازلمق ایجاب ایدردی، که بو حرف ثقیل هجالرده (غ) وخفیف هجالرده (گ) اوقونور : یازدیغی، کلدیکی کبی. (ق) ایله کاف عربی دخی بویله‌در: یازدق، کلدك کبی. برنجیسنك آلمانجه g وایکنجیسنك k ایله تحریری فرض اولنسه مثلا : jazdygy , geldigi ; jazdyk , geldik; aga,ege; kul, kül; gurulty, gürülti یازیلوب اوقونق پك طبیعی وقولای اولور.

غابِر سذ. عر. [«غبور» دن سف.] د. [صرف عربیده] مضارع صیغه‌سی، حال، استقبال. ز. با : مضارع.

غابِن ص. عر. ث: غابنه. [«غبن» دن سف.] آلیش ویریشده آلدادان.

غابه سث. عر. اورمان، قوری، وعلی‌الخصوص آرسلان یاتاغی اولانی : اسدالغابه فی معرفةالصحابه = ابن‌اثیرك تراجم‌احوال صحابه حقنده‌کی تألیف قیمتداری.

غابیه س. [یتا.] مح. اوچ پارچه‌دن مرکب کمی دیرکنك ایکنجی یعنی اورته‌ده‌کی قسمی. بو قسمه عائد هر بر طاقم دخی بو اسمه اضافتله دیکرلرندن تفریق اولنور : غابیه سرنی، چوبوغی، یلکنی وسائره.

غاجر غاجردامق ، غاجردی . با : غیجر وسائره.

غار سذ. عر. این، مغاره، کهف؛ غار شریف = فخر کائنات (صلعم) افندمزك کفار قریشك اذا وجفالرندن مکهٔ مکرمه‌یی ترکه مجبور اولدقلرنده حضرت صدیق اکبرله برابر اختفا بیوردقلری مغاره‌که الیوم زیارتکاه در؛ یارغار = بومغاره‌ده رفیق صدیقلری بولنان حضرت ابوبکر (رضه) افندمز.

غارَت سث. عر. ج : غارات. ۱. دشمن طوپراغنه یغما ایچون اولنان هجوم ، ایلغار، آقین، چاپول. ۲. یغما، غنیمت : اوجهتده هر نه بولدیلرسه غارت ایتدیلر؛ بوکونکی اصول حرب غارته مساعده ایتمز.

غاردیان س. [فر. Gardien] قولجی، نوبتجی، محافظ : قرانتنه، حبسخانه غاردیانی.

غاردیانلق س. قولجیلق، بکجیلك، نوبتجیلك : قرانتنه‌ده غاردیانلق ایدیور.

غاز س. [فر. Gaz] م. ۱. صلب ومایع اولمیوب هوا کبی خفیف و اوچیجی جسم، جسم طیار : بر مایعی چوق تسخین ایده‌رك غاز حالنه قومق. معرب عد ایده‌رك غازات صورتنده جمعی‌ده قوللانیورلر. ۲. معدن کومورینی یاقه‌رق حاصل اولان وبوریلرله شهرك هرطرفنه نشر

ایله اشعال اولنـدقده صـوقاق وخانه‌لری تنویره یارایان آغز قوقولی برجسم طیـار : غازله صوقاقلری تنویر ایتمك . معنای آتیدن تفریق ایچون هوا غا- زی دخی دینیر : هوا غازیله تحریك اولنور برچوق ماکینه- لر ایجاد اولنمشـدر. ۳. [غلط] یردن چیقـان نفطـه مشـابه معـدنی بر مایع که بعد التصفیه زیتـون یاغی یرینـه لامبـه‌ده یانه‌رق تنویره یارار، پترول : غاز یاقمق؛ غاز لامبـه‌سی؛ غاز تنکه‌سی، صنـدیغی. ٤. پترول یانان لامبه، ایشیق، چراغ : شـو غازی یاقینه کتیرك ، بکا کوسترك.

غاز { س . [فر. Gaze دن. اوده وقتیله محل نسج واعمالی او- لان فلسطین سـاحلنده‌کی غزه قصبه‌سی اسمندن] پك اینجه تول، دولبند، بورونجك : غازله صار- مشلر؛ یوزینی غازله اورتمش.

غازوز { س . [فر. Limonade gazeuse دن.] لیمـون توزیله شکر وبعض حامضلر دن یاپیلان معلوم کوپوریجی شربت.

غازه { س . فا. قزیللق دوزکو . نی. ذ.

غازی { سذ. صه. عر. [«غزاء» دن سف.] غزا ایدن ، دشمنـه قارشی حرب ایتمکـه کیدن، برممکتی فتح ایله ممالك اسـلامیه دائره‌سنه ادخال ایدن عسکری وعلی‌الخصوص قو- ماندان وحکمدار، مجاهد، فاتح : غازی سـلطان محمـد خان ثانی؛ غازی اورنوس؛ خیر الدین غازی؛ غازی عثمان پاشـا مر- حوم؛ یا غازی یا شهید. = تر. آتمغه مخصوص یازیلی آلتین. || غازیلر حلواسی = بر نوع اون حلواسی.

غازیلك { س. غازی صفت وعنوا- نی : فلان ذاته غازیلك عنوانی ویردی؛ غازیلکی فلان محاربه‌ده قزاندی.

غازیه { س. صـاری عنبر چیچکی آغاجی، ممیوز انواعندن برکوچك آغاج.

غاشیه { سذ. عر. ۱. اورتی ، زار، پرده. ذ. ۲. [تر. زبانزدی : خاشه] آت اکرینك اورتیسی‌که اکثریا صیرمه‌لی‌وشر- یتلی اولور.

غاصب { صه . عر . ث : غاصبه. [«غصب» دن سف .] زورله قاپوب آلان ، زوربا : ایشته بنم چفتلکمك غاصبی بو آدمدر.

غاغا { یاخـود غغا ویا غاغه. س. طیورك طـوداق ودیش خدمتنی کورن عضوی‌که آغزینك اوجی اولوب کمیك وبوینوزکبی سرت برماده‌در ویم طـوپلامغه ومدافعه وغاوغا ایتلرینه‌ده یارار، منقار : قوش غاغاسی ، اوردك غاغاسی. = صه. اکثر قوشلرك غاغاسی کبی کرلی، محدب، اور- کوجلی، منقاری.

غاغالاشمق { فذ. (قوشلر) غا- غاریله بربرینی قا- قوب غاوغا ایتمك ویا اویناشمق.

غاغالامق { فذ. (قوش) غاغا- سیله اورمق، قاقمق. || مج. خروسلر غاغالامق = کیفسز ونشئه‌سز اولوب سرسم طور- مق : سنی‌خروسلرمی غاغالادی؟

غافر { صه. عر. [«غفران» دن سف.] عفو ومرحمت ایدن: جناب الله غافرالذنوبدر. [غفار دها مستعملدر.]

غافل { صه. عر. ث : غافله. [«غفلة» دن سف.] اوکـدن یاپه‌جغنی وباشـنه کله‌جکنی دوشونمیوب اهمال ایدن، غفلتـده بولنـان، غفلتلی ، احتیـاطسز ، دقتسز، بیخبر : غافل بولندم؛ بنی غافل بولدی؛ شخص غافل؛ غافل طاو- رانمق.

غافلانه { صه. حـ. فا. غفلتله اولنان غفلتده بولنان آدمه یا- قیشیر صـورتده، دقتسزلکله ، بیخبرانه : اهمال غافلانه ایله؛ غا- فلانه حرکت ایدیور.

غالب { صه. عر. ث: غالبه. [«غلبه» دن سف.] ۱ . یکن ، اوستون، غلبه چالان : جاپونیه- لیلر چینلیلره غالب کلدیلر؛ کو- ریشن پهلوانلردن خانغیسی غالب کلدی ؟ اویونده غالب کلـدی ؛ فرقهٔ غالبه ؛ دولت غالبـه. ۲. دها قوی، دها مأمول : احتمال غالب، ظن غالب. = سذ. عر. حربده غلبه چالان طرف : غا- لب مغلوبه مصـالحه شرائطنی تکلیف ایتمك حقی حائزدر.

غالبا { حـ. عر. اك قوی احتمـاله کوره، ظن غالبـه نظراً، مأمول ایتدیکمه کوره : بوکون غالبا یاغمور یاغه‌جقـدر؛ بو یاز غالبا صیفیه‌یه کیده‌میه‌جکز.

غالبانه { صه. حـ. فا. غالب صفتیله، اوستون کلن آدمه یا-

قیشیر صورتده، غلبه چالمشجه-
سنه : غالبانه برطرزله؛ غالبانه
حرکت ایدیور، سوز سویلیور.

غالبیّت { س. عر. غالبلك، غالب
کلمه، یکمه، اوستونلك،
قزانمه، مغلوبیت مقابلی : غالبیت
بزم طرفده قالدی؛ بزغالبیته نا-
ئل اولدق.

غالَطه { س. [یتا Galetta دن].
پکسماد، فرونده زیاده
پشیریلوب قورودلمش اتمك .

غالوش { س. با : قالوش.

غالون { س. [فر.] ١. بیوك صو
وسائره شیشه‌سی. ٢.
٢٧٧ بوس مکعبی استیعابنده
مایعات اولچیسی. ٣. بحـ اوچ
ویا درت کوکرته‌لی اسکی بر
نوع حرب کمیسی.

غالی { ص. عر. ث : غالیه . ١.
[«غلاء» دن سف.] بهالی،
آغر قیمتلی : اوراده مأکولات
پك غالیدر؛ امتعهٔ غالیه . ٢.
[«غلیان» دن سف.] قاینایان،
جوش وخروش ایدن.

غالی { س. بحـ. آلچاق وآلتی دوز
بر نوع کمی که وقتیله آق
دکیزده یلکن و کورکله قو-
للانیلیردی.

غالیوت { س. بحـ. باشی وقیچی بر
وآلتی دوز اسکی بر
نوع کمی.

غالیه { س. فا. مسك وعنبردن
مرکب کوزل قوقولی سیاه
برمعجون که صاچه وقاشه سو-
ریلور. — سیاه رنکدن دخی
کنایه اولور : غالیه فام = غالیه
رنکلی، سیاه. || غالیه مسك =
ینه او معجون اولوب غلط او-
له‌رق زبانزدی : قاله مس در.

غامبه { س. بحـ. خلاطك طو-
لاشیغی.

غامر { ص. عر. ث : غامره. [«غمر»
دن سف.] خراب، غیر
معمور، عامر مقابلی : اراضیٔ
عامره وغامره.

غامض { ص. عر. ث : غامضه.
[«غموض» دن سف.]
آکلاشلماز، مبهم، مغلق : تعبیر
غامض، اسرار غامضه . ذ.

غانبریق { س. بحـ. بریق اصولنده
و طوبله مجهز سفینهٔ
حربیه .

غانبوط { س. بحـ. کوچك قطعه-
ده وآز صو چکر
لکن جسامتنه نسبةً آغر طو-
پلرله مجهز سفینهٔ حربیه.

غانغرن { یاخود قانغرن. س. ص.
[فر. Gangrène] چو-
ریوب حیاتسز واولو حالنه کچن
وکسیلوب آیقلا تمادیغی حالده
کیتدکجه توسع ایدن عضو ویا
ات : آیاغی غانغرن اولدی .

غانغه { س. زیلسز عرب دفی.

غائب { ص. عر. ث : غائبه .
[«غیب، غیاب» دن
سف.] ١. حاضر اولمیان، کوز-
دن نهان اولان، حاضرمقابلی :
بو ایشه قرار ویرلدیکی وقت بن
غائب ایتدم؛ غائب اولان آر-
قداشلرك حقنی یمه‌ملی. ٢.
نره‌ده اولدیغی معلوم اولمیان،
بولنه‌میان، ضایع : قلمم غائب
اولدی؛ چاقیمی غائب ایتدم. ٣.
د. [صرفده] متکلم ومخاطبك
غیری اولان شخص، شخص ثالث :
« او » کلمه‌سی ضمیر غائبدر؛
«کلدی» ماضی صیغه‌سنك
مفرد غائبیدر. || غائب ایتمك =
ضایع ایتمك، بوله‌مامق. || کندی-
نی غائب ایتمك = کندیندن کچمك،
عقلی باشندن کیتمك. || غائبده
اولمق = نره‌ده اولدیغی معلوم
اولمامق، میدانده اولمامق.

غائبانه { ص. ح. فا. کورمیه‌رك
وکورنمیه‌رك، کیزلیدن،
آرقه‌دن، یوزه قارشی اولمیه‌رق،
شخصاً طانیمدیغی حالده : او آدمه
غائبانه محبتم واردر؛ سزی غائبانه
سونلردندر .

غایت { س. عر. جـ : غایات .
[عربی ترکیباتده «غایه»
صورتنده‌ده قوللانیلیر. لسانمزده
ایسه اونك محل استعمالی برآز
فرقلیدر.] ١. صوك، بیتیم،
نهایت، انجام : بو ایشك غایتی
بودر. ٢. نتیجه، مقصد، مرام :
بونك غایتی نه‌در؟ == ح. تر.
چوق، زیاده، صوك درجه‌ده،
نهایت درجه‌ده : غایت بیوك؛
غایت کوزل. || غایتله، غایتده =
صوك درجه‌ده : غایتله یوکسك
بر مناره؛ غایتده کوزل برباغچه.
|| بغایت = صوك درجه‌ده :
بغایت استفاده‌لی بر کتاب.
|| بی غایت، بی غایه، بی غایات =
صوکسز، پایانسز، پك چوق،
کثیر، حسابسز، حدسز : اونك
بی غایه حسن وجمالی؛ عنایات
بی غایات کرمکاریلری. || غایة
الغایه = الك صوك درجه‌ده، نهایة
النهایه : کونده غایة الغایه درت
درس اوقونه‌بیلیر .

غایتسز { ص. صوكسز، پایانسز، نهایتسز، پك چوق.

غایده { سـ. بلغارلرك چالدقلرى معروف طلوملى دودوك : غایده چالمق.

غائط { سذ. عر. ط. انسان قاذو. راتى، نجاست.

غائله { سذ. عر. جـ : غوائل. ۱. صیقندیلى ایش، باش آغر. یسى ویرن مشغولیت، بلا، حلى مشكل مسئله، اوغراشدیران ایش : بیوك باشك غائله‌سى چوق اولور؛ غائله‌دن قورتله میورم. ۲. حرب، محاربه، مسئله : غائلهٔ زائله‌ده = یكن محاربه‌ده.

غایه { سذ. عر. مقصد، بر ایش وتشبثك مبنى علیهى، وا. ریله‌جق نتیجه. — با : غایت.

غائى { ص. عر. ث : غائیه. مقصد ونتیجه‌یه منسوب ومتعلق : علت غائیه = بر ایش وتشبثك مقصد و نتیجه‌سى، استحصالیچون چالیشیلان مرام : بو حركتك علت غائیه‌سى نه‌در؟

غِبّ { د. عر. دن صكره، بعد، لدى : غب المواجهه = بعد المواجهه، لدى المواجهه. = سذ. عر. بر شیئك كون آشرى او. لمسى، ایكى كونده بر وقوع. || ط. حماء غب = كون آشرى طوتان صیتمه.

غِبّاً { حـ. عر. ۱. كون آشرى، ایكى كونده بر. ۲. آره‌لقله، آره صره : غباً زیارت ایتمك. ذ.

غُبار { سذ. عر. توز، اینجه طو. پراق.

غُبارآلود { ص. فا. [عر. غبار = توز - فا. آلودن = بولاشمق] توزه بولاشمش.

غَباوَت { سذ. عر. بدلالق، عقلسزلق، قالین قفا. لیلق.

غَبراء { سذ. عر. [اصل ص. اولوب توزلى دیمك او. لان اغبر اسم تفضیلك مؤنثیدر.] یر، یر یوزى.

غِبطه { سذ. عر. دیكرینك حسن حالنى آرزو ایتمه، ایمرنمه : سزك بو حالكزه غبطه ایدیورم.

« غبطه » نك « حسد » دن فرق واردر : حسدجى باشقه‌سنده‌كى نعمت وحسن حالك زوالنى، غبطه ایدن ایسه اونك زوالنى ایستمكسزین یالكز كندیسنده دخى اولمسنى آرزو ایدر. حسد ممنوع ومذموم، غبطه ایسه جائزدر.

غِبطه‌آوَر { ص. فا. [عر. غبطه = ایمرنمه - فا. آوردن = كتیرمك] و :

غِبطه‌اَفزا { ص. فا. [عر. غبطه = ایمرنمه - فا. افزا. یدن = آرتدیرمق] ایمرندیرن، ایمرنمكى موجب.

غِبطه‌كَش { ص. فا. [عر. غبطه = ایمرنمه - فا. كشیدن = چكمك] ایمرنن، غبطه چكن.

غَبغَب { سذ. عر. چكه آلتى، چفته‌كردان، تر. صقاق.

غَبن { سذ. عر. آلیش ویریشده آلداتمه، || ق. غبن فاحش = بر مالى امتعه‌ده یوزده بش، حیواناتده یوزده اون، عقارده یوزده‌یكرمى ودها زیاده‌یه آلوب آلداتمه : غبن فاحش دعواسى ایتمك.

غَبى { ص. عر. ث : غبیه. ذهنى قالین، ذكاسى اولمیان، بدلا، احمق : غبى بر چوجق؛ شاكر -

دانك ذكیسیله غبیسنى بر طو. تاملى.

غَثَیان { سذ. عر. قوصمه، قى، استفراغ : غثیان ایتمك. [اصل عربیده معناسى بولانمه و بولاندى‌در.]

غجر { غجردامق، غجردى. با : غیجر وسائره.

غِداء { غذادن غلطدر. با : غذا.

غَدّار { ص. عر. ث : غداره. [« غدر » دن مب.] ۱. غدر وستم ایدن، مرحمتسز، جفاكار. ۲. وفاسز، امنیتى سوء استعمال ایدن، خائن. [اصل عربیده بو ایكنجى معنایه مو. ضوعدر.] ۳. تر. پك بهالى صاتان، صویجى (تاجر).

غَدّارانه { ص. حـ. فا. ۱. مر. حمتسزجه، ظلم وستمله، جفاكارانه. ۲. امنیتى سوء استعمال ایده‌رك، خائنانه.

غَدّارلق { سـ. ۱. مرحمتسزلك، ظلم وستم، جفاكارى. ۲. وفاسزلق، امنیتى سوء استعمال، خیانت. ۳. پك بهالى صاتانك حالى، صویجیلق.

غَدّاره { سـ. آغر وایكى طرفى كسكین بر نوع قلیج.

غدالاتمق { فل. [طوغریسى : غذالاتمق] یمك، بسلنمك، تغذى ایتمك.

غدالى { ص. [طوغریسى : غذالى] بسلین، بسلیجى : غدالى یمكدر؛ خرما غدالى بر میوه‌در.

غُدَد { سذ. جـ. عر. فد : غده. با : غده.

غَدر { سذ. عر. ۱. امنیتى سوء استعمال، وفاسزلق، خا -

ئلك، خيانت : بكا، امانته غدر ايتدى. [اصل عربيده معناسى بودر.] ٢. مرحمتسزلك، مرحمتسزجه معامله، ظلم، ستم، جور، جفا : كيمسه‌يه غدر ايتمه‌ملى. ٣. حقسزلق، ناحق يره اضرار : بكا غدر اولدى؛ كوندەلكى او درجه‌ده ايندير‌سه‌ك رنجبرلره غدر اولور.

غُدُوّ { سذ. عر. و :

غُدوه { سڤ. عر. صباح، فجر ايله طلوع شمس آره‌سنده‌كى زمان. ذ.

غُدّه { سڤ. عر. ج : غدد. تڤ. بوين وقاصيق كبى يرلرده بولنان وعر. « بيض » دن غلط اوله‌رق « بز » ديديكمز يومرى.

غَدير { سذ. عر. كول، طور غون صو.

غَديرى { ص. عر. ذ : غديريه. تا. كوله منسوب و متعلق، كول كنارلرنده حاصل اولان ويا كولده ياشايان : نباتات غديريه؛ سمك غديرى. فر. Lacustre

غِذاء { سذ. عر. ج : اغذيه. [زبانزدى : غدا] ١. بسلين شئ، بسلنمك اوزره يڭن و ايچيلن شئ، قوت : انسانك غداسى؛ اغذيهٔ نافعه. ٢. بر آدمك يه‌سنى ويا ايچمه‌سنى عادت ايتديكى شئ : كونده بش‌چيغاره بنم غدامدر.

غِذائى { ص. عر. ذ : غذائيه. بسلمكه يارايان، بسلەيشه متعلق : مواد غذائيه.

غَرّاء { صڤ. عر. [« اغر » اسم تفضيلنك مؤنثى اولوب مذكرى لسانمزده مستعمل دكلدر] پارلاق، منور، لامع، شعشعه‌لى : شريعت غرا؛ قصيدهٔ غرا؛ طغراى غرا. [بو اوچنجى مثالده تأنيثى غلط مشهوردر.]

غُراب { سذ. عر. قارغه، قوزغون. ‖ غراب البين = آلاجه قارغه؛ و مج. شخص مشئوم.

غراب ٢ { س. مج. هند سواحلنده مستعمل بر نوع تجار سفينه‌سى.

غَرابَت { سڤ. عر. ١. غريبلك، اجنبيلك، بر لغت و سائره‌نك بر لسان اجنبى‌يه منسوب ويا نادر وغير مستعمل اولمسى : قوللانديغى تعبيراتك غرابتى يازديغى شيئلرك لطافتنى امحا ايديور. ٢. غريبلك، تحفلق، عجائبلك : قيافتنك غرابتى انظار دقتى جلب ايتدى.

غُرابيه { س. [زبانزدى : قورابيه] اون و شكرله و سوت ياخود بادم وسائره ايله ياپيلان بووارلاق ياخود مستطيل كوركجك : بادملى، سوتلى غرابيه. = ص. غرابيه كبى اوفاق و يووارلاق : غرابيه قارپوز؛ غرابيه ساعت.

غِرار { سذ. عر. و :

غِراره { سڤ. عر. قيلدن بيوك چوال. [خرار بوندن محرفدر.]

غرافيت ٢ { س. [يونانيدن مأخوذ فر. Graphite] قور شون قلمى ياپيلان برنوع كومور معدنى.

غَرام { سذ. عر. درد عشق، فراق، هجران، اشتياق، فوق العاده محبت و حسرت : شكواى غرام ايتميه‌جك عاشق يوقدر.

غرام ١ { س. [فر. Gramme] كيلو دينلن يكى اوقه‌نك بيكده بر قسمى، يكى درهم كه اسكى درهمك تقريباً بر ثلثيدر : بش غرام ثقلتنده.

غَرامَت { سڤ. عر. بورج، دين، مديونيت. ذ.

غُران { ص. فا. كورلين، كومور. دين، حدت و شدتله باغران : شير غران.

غراندى { س. [يتا.] مج. كمينك اورته‌ده بولنان بيوك ديركى، باشدن ايكنجى ديرك. [برنجيسنه پرووه دينير.]

غَرائِب { سڤ. ج. عر. فد : غريبه. با : غريبه.

غَرب { سذ. عر. ١. كونشك باتديغى جهت، افقك غروب شمس جهتى، باطى : شرقدن غربه طوغرى اوزانيور؛ بولك غربنده، غرب طرفنده‌در؛ غرب شمالى = غرب ايله شمال آره‌سنده اولان جهت؛ غرب جنوبى = غرب ايله جنوب آره‌سنده‌كى طرف. ٢. بالنسبه كونشك باتديغى طرفده بولنان يرلر، مغرب : غربه سياحت ايتدى؛ غربدن كليور؛ غرب ممالكى؛ آفريقانك غربى. ٣. بزم يرلره نسبتله آوروپا ممالكى : غرب ادبياتى؛ غرب مدنيتى. ٤. آفريقا سواحل

شماليه‌سنك غرب طرفلرى وده‌ها طوغريسى مصردن باشقه بتون سواحل شماليه‌سى، بربر ممالكى: غرب اوجاقلرى = وقتيله جزاير و تونس بكلكلرى؛ طرابلس غرب = طرابلس شهرى و ولايتى.

غَرباً { ح. عر. غرب جهتندن، باطى طرفندن: آناطولى غرباً آطه‌لر دكيزيله محدوددر؛ شهر غرباً طبيعى استحكام صورتنده بر قيا ايله محفوظدر.

غُرَباء { سد. ص. جم. عر. فد: غريب. با: غريب.|| غرباء خسته‌خانه‌سى = كندينى باقديرمغه ثروتى مساعد اولميان فقرانك مجاناً باقيلوب تداوى اولندقلرى خسته خانه.

غِربال { سد. عر. قالبور.

غِربالى { ص. عر. ذ: غرباليه. تش. قالبور كبى اولان؛ غربالى الشكل = قالبور شكلنده.

غُربَت { سذ. عر. ١. غريبلك، يبانجيلق. ٢. يبانجى يرلره كيتمه، سياحت، اغتراب، وطنى خارجنده بولنمه: غربت ايتمك؛ غربت چكمك. ٣. يبانجى ير، وطن خارجى: غربتده ياشامق؛ غربتده كزمك.

غُربتجى { س. ص. غربتده، يبانجى يرلرده كزن ويا اقامت ايدن، وطنى خارجنده ياشايان، مغترب.

غُربتزده { ص. فا. جم. فا: غربتزدگان. [عر. غربت = فراق مملكت. فا. زدن = اورمق] اغترابدردينه دوچار، مملكتنك خارجنده بولنان.

غَربى { ص. عر. ذ: غربيه. ١. كونشك باتديغى طرفه منسوب ومتعلق: طرف غربى؛ شمال غربى، جنوب غربى؛ هند غربى، آوروپاى غربى؛ ممالك غربيه. ٢. بزه نسبتله غرب جهتنده بولنان آوروپايه منسوب ومتعلق: مدنيت غربيه؛ ادبيات غربيه.

غَربيّون { سذ. جم. عر. ممالك غربيه اهاليسى، آوروپاليلر: غربيونك اصول معيشتى؛ هر حركتده غربيونى تقليده چاليشيور.

غرت { مه. بوغازك چيقارديغى اليم سسى و زياده سس چيقاره‌رق كسيلن برشيئى تقليد وتصوير ايدر: غرت يوتقندى؛ تنكه‌يى غرت غرت كسيويردى.

غرتلاق { س. آق جكرك بوغازه كلن بوريسى، بوغازده‌كى ايكى بوريدن تنفسه مخصوص اولانى، قصبه، قصبة الرئه: غرتلاغمه قاچدى؛ غرتلاغنه صارلدى؛ غرتلاغنى صيقدى؛ غرتلاق ورمى = سل القصبه.

غُرَر { سذ. جم. عر. فد: غره. با: غره.

غَرس { سذ. عر. آغاج ديكمه، فدان ديكمه: غرس اشجار؛ اورمان غرسى.

غَرَض { سذ. عر. جم: اغراض. ١. مقصد، نيت، علت غائيه: بو ايشدن غرضى نه‌در؟ ٢. بدخواهانه وكيزلى قصد ونيت: بنم محبتم غرض وعوضدن عاريدر. ٣. كيزلى خصومت، سؤ نيت، كين، بدخواهلق: بكا غرضى واردر؛ بو چوجغه غرضك نه‌دندر؟ || اغراض نفسانيه = شخصى خصومتلر وسؤ نيتلر: اغراض نفسانيه‌سنه تابع اولان آدم قانون اخلاقه مغاير حركتده بولنور. || بى غرض = خالص، غرضسز، اغراض نفسانيه‌دن عارى، برنيت ومنفعتدن برى.

غَرَضاً { ح. عر. غرض ونفسانيتله، كين وخصومته تابع اوله‌رق: بونى غرضاً ياپدى.

غَرَضسز { ص. كيزلى برنيت و مقصددن وكين و خصومت كبى اغراض نفسانيه‌دن عارى، خالص، صافى: اونك محبتى، خدمتى غرضسزدر.

غَرَضكار { ص. فا. كيزلى خصومتى اولان، كيندار، بدخواه، اغراض نفسانيه‌سنه تابع: پك غرضكار آدمدر.

غَرَضكارانه { ص. ح. فا. غرضكارلقله، غرض ونفسانيته تابع اوله‌رق، كيندارانه، بدخواهانه: برطاقم اقوال غرضكارانه تفوه ايتدى؛ حقمده غرضكارانه رأى ويردى.

غَرَضكارلق { س. غرض ونفسانيته تبعيت، نفسانيت، بدخواهلق: او آدمك غرضكارلغى معلومدر.

غَرَضلى { ص. كين و نفسانيتله اولان، كيزلى ومضر برمقصده مبنى: غرضلى سوز؛ غرضلى باقيش.

غرغاش { س. جولهالرك طراق چكيردكلرى تفه.

غرغر مه. متمادی واوصاندیریجی ویزلدی، نزاع، غاوغا: بتون کونی غرغر ایله کچیریورلر.

غَرغَر س. صویی یوتوم یوتوم دوکن سوزکچلی شیشه ویا دستی، قمقمه.

غرغرشمق فش. منازعه ایتمك، ویزلدی ایله غاوغا ایتمك: بتون کون غرغرشیورلر.

غَرغَره س. [اکثر السنه بیننده مشترك لغت اولوب عربیده‌ده مستعملدر.] ١. صویی ویا دیکر برمایعی بوغازده طوتوب باشی قالدیره‌رق نفس ویرمکله ایدیلان خرلدی، بوغاز چالقامه: غرغره ایتمك؛ لیمون صویله غرغره ایتمك بوغاز آغریسنه ایی کلیر. ٢. بوغاز چالقامق ایچون ویریلن مایع علاج: طبیب بر غرغره ویردی.

غُرفه سث. عر. جومبه، بالقون، چیقندیلی پنجره.

غَرق سذ. عر. ١. صویه باتمه، باتیرمه: طاشان صولر باغی غرق ایتدی؛ باغ صویه غرق اولدی؛ کمی دلینوب غرق اولدی. ٢. بوغمه، بوغلمه: بر کمی باتوب ایچنده‌کی یولجیلرك جمله‌سی غرق اولدی؛ قپودان اقتدارسزلغیله کمی یی غرق ایلدی. ٣. مج. کثرتله ویرمه ویا آلمه، مستغرق ایتمه ویا اولمه: مهتاب اورته‌لغی نوره غرق ایلدی؛ مراجعت ایدنلرك جمله‌سی نعمت واحسانه غرق اولدیلر = مستغرق احسان اولدیلر.

غَرقاب ص. فا. [عر. غرق = بوغمه. فا. آب = صو] صویه باتمش، مغروق: غرقاب اولدی. لس.

غرلامق غرلدامق، غرلدی. با: غورلامق و سائره.

غرلقاج ص. ویزلدیجی، ویزردیلی.

غرلی ص. ویزلدیلی، ساکن وراحت طورمیان.

غُرَماء سذ. جم. عر. فد: غریم. با: غریم.

غُرَنّده ص. فا. کورلاین، حدت وشدتله باغران. غران کبی. ن.

غُروب سذ. عر. ١. (برجرم سماوی) غرب جهتنده افقك آلتنه کچوب کورینمز اولمه، باتمه، افول: کونش، آی، مریخ، ثریا غروب ایتدی. ٢. مج. زوال بولمه، زائل اولمه.

غُرور سذ. عر. ١. بوش وبیهوده شیئه کوکنوب آلدانمه، نافله شیئلره اعتماد، مغرورلق، غفلت: نعمت دنیا انسانه باعث غرور اولمامیدر؛ ثروت وسامانیله غرور کتیردی. ٢. کبر، نخوت، بیهوده وبوش شیئلرله تفخر: کبر و غرور انسانی احبابسز براقیر.

غُروش س. [یا آلمانجه Groschen دن ویاخود لا. Grossi دن مأخوذ در] قرق پاره‌دن مرکب ولیرانك یوزده‌بری قیمتنده عثمانلی سکه‌سی که مسکوکات عثمانیه‌نك واحد قیاسیسی حکمنده‌در. وقتیله باقر ومتالیك سکه‌سی اولوب شمدی یالکز کومشدن بر کوچك وکوزل سکه‌در. اسکیدن قزیل وقره غروش اسمیله ریال وفلوری قیمتنده بیوك سکه‌لر دخی وار ایدی.

غُروشلق ص. شو قدر غروش قیمتنده اولان: اوچ غروشلق باصمه؛ قرق غروشلق قطیفه؛ یکرمی غروشلق کومش سکه. = س. بر غروش ایدن سکه: ضربخانه غروشلق ضرب ایدییور.

غرون س. [فر. Gros-grain دن] ایی وقالین برجنس ایپك قماش.

غُرّه سث. عر. جم: غرر. ١. پارلاقلق، پارلامه، پارلایان شیء. ٢. فجرك ایلك ضیاسی. ٣. یکی باشلایان آی، بر کونلك هلال: غرهٔ غرا. ٤. شهور عربینك برنجی کونی: سلخ مقابلی، غرهٔ محرم. ٥. آتك آلننده بیاض لکه، صباح الخیر. ٦. ف. اسقاط ایدیلن جنین میته مقابل جانی اوزرینه لازم کلن دیت مال.

غِرّه ص. عر. بیهوده برشیئه آلدانوب تفخر ایدن، مغرور. ن.

غَریب ص. عر. ؤ: غریبه. [«غربة، غرابة» دن. صث.] ١. یابانجی، یابانجی یرده بولنان، غربتده یاشایان: بن بوراده غریبم. ٢. کیمسه‌سز، زواللی، بیچاره: شو غریبه آجییك؛ غریبه بر قادیندر. ٣. آلیشیلان طرز وصورتده اولمامغله تحف کورینن، عجیب، بام باشقه: غریب ایش؛ غریب بر حیوان. ٤. مؤثر ومؤلم: شو قوش غریب غریب اوتیور. = سذ. عر. جم: غرباء. یبانجی وکیمسه‌سز

وفقير آدم : غريبلرك امدادينه يتيشمك؛ غربايه اعانه ايتمك؛ غربا خسته خانه سی.

غَريبپَروَر { صـ. فا. [عر. غريب = بيانجی، بيكس. - فا. پروردن = بسلمك] كيمسه سز بيانجيلرك امدادينه يتيشوب كنديلرينی حمايه ايدن.

غَريبسه‌مَك { فل. كنديني بر يرده يابه يالكز، حاميدن احبابدن محروم كوروب متأثر اولمق.

غَريبلك { سـ. ١. بيانجيلق، كيمسه‌سزلك. ٢. بيچاره‌لك، زواللیلق : اوآدمك، اوقادينك غريبلكی حقيقةً آجينه‌جق حالده‌در.

غَريبنُواز { صـ. فا. [عر. غريب = م. - فا. نواختن = اوخشامق] بيكس بيانجيلری تلطيف وحمايه ايدن.

غَريبه { سث. عر. جـ : غرائب. ١. ايشيدلمه‌مش حال ويا وقعه، ناديده وناشنيده شیء، كورلمدك وايشيدلمدك ايش : طشره غزته‌لری همان هرنسخه‌يه برغريبه درجنی وظيفه ظن ايدرلردی؛ بعض مورخلر غرائب نقلنی اثرلريچون جالب رغبت زعم ايدرلر؛ او آدمك غرائب احوالنی نقل ايده ايده بيتيره‌ميورلردی. ٢. تحف حكايه، روايت عجيبه : بزه بر غريبه نقل ايتدی.

غَريزه { سث. عر. طبيعی وخلقی حال وكيفيت، جبلت، طينت، خلقت.

غَريزی { صـ. عر. ث : غريزيه. طبيعی، جبلی، خلقی : حرارت غريزيه = انسان وحيوانده تنفسدن حاصل اولان داخلی صيجاقلق.

غَريق { صـ. عر. ث : غريقه. [«غرق» دن صش.] ١. صوده بوغلمش، مغروق. ٢. كثرتله بر شيئه نائل اولان، مستغرق : غريق رحمت.

غَريم { صـ. سذ. عر. جـ : غرماء. [«غرم» دن صش.] آله‌جقلی، دائن، مقرض؛ تقسيم غرماء = مديون مالنك آله‌جقليلر بيننده تقسيمی.

غِريو { سـ. فا. باغرمه، چيغلدی، فرياد.

غَزاء { سذ. عر. دين اوغورينه اولنان حرب وقزانيلان غالبيت، دشمنان دينه غالب كلمه، غزوه، جهاد : غزا ايتمك؛ غزايه كيتمك؛ غزاء اكبر.

غُزاة { سذ. جـ. عر. فد : غازی. با : غازی. [تشديدله استعمالی غلطدر.]

غَزال { سذ. عر. كيك ياوريسی، كنج آهو. — محبوبه و دلبردن وچشم غزال ايری وكوزل كوزدن كنايه اولور.

غَزاله { سث. عر. كيك ياوريسنك ديشيسی، ديشی كنج آهو.

غَزَته { سـ. [فر. Gazette] ورقهٔ حوادث، جريدهٔ؛ يومی غزته = روزنامه؛ هفته‌لق غزته؛ علوم، ادبيات، فن غزته‌سی = رسالهٔ موقوته؛ غزته‌يه درج ايتمك.

غَزَته جی { سـ. ١. غزته نشر ايدن ويا يازان، غزته ناشری وصاحب امتيازی ياخود محرری : غزته جيلر لوجه‌سی؛ فلان اسكی بر غزته جيدر. ٢. غزته كزديروب صاتان، موزع : بر غزته جی كچرسه بر غزته آله‌لم.

غَزَته جيلك { سـ. ١. غزته نشر ايتمك ويا يازمق مسلكی، غزته مديريت ويا محررلكی : اوته‌دن بری غزته جيلك ايديور، غزته جيلكله كچينيور. ٢. غزته صاتانك صنعت ومشغوليتی، موزعلك.

غَزَته خانه { سـ. غزته اداره خانه ومطبعه‌سی.

غَزَل { سذ. عر. ١. محبوبه‌نك حسن وجمالنی مدح ايده‌رك كنديسنه طاقلمه، بويولده شعر سويليه‌رك محبوبه ايله اكلنمه. ن. ٢. عشق ومحبت وعشرت حقنده بش اون بيتدن مركب شعر : كوزل بر غزل سويلدی؛ غزلده شعراء ايرانك اك ماهری واك بيوك استادلری سعدیٔ شيرازيدر.

غَزَل { ياخود قزل. سـ. آغاجك اوزرنده قورويان ياپراق.

غَزَللنمك { فل. (آغاجك ياپراقلری) قوروييوب دوشمك، صاراروب دوكلمك.

غَزَليّات { سث. جـ. عر. غزل قبيلندن اشعار، عشق ومحبت وعشرته دائر قطعه‌لر مجموعی : سعدينك غزلياتی ناقابل تقليددر؛ حافظ شيرازينك اشعاری غزلياتدن عبارتدر.

غَزَوات { سث. جـ. عر. فد : غزوه. با : غزوه.

غَزوه { سث. عر. جـ : غزوات. غزا. با : غزاء. [بعض

قبائل عرب یکدیکری علیهنه وقوع بولان تجاوزلرینه دخی جهالة «غزوه» نامنی ویررلر.]

غَزَوى { صه. عر. ث: غزویه. غزایه منسوب ومعتلق. ز.

غَزَوى { س. با: قازدی.

غَزير { صه. عر. ث: غزیره. [« غزارة » دن صش.] بول، کثرتلی، وافر. [اك زیاده صو وسوت وسائره حقنده مستعملدر.]

غَسّال { سذ. عر. [« غسل » دن سمب.] اولو ییقایان آدم، مرده شو.

غَسّاللق { س. اولو ییقامق صنعتی: غساللق ایدیور.

غَسّاله { سث. عر. اولو ییقایان قاری.

غَسل { سذ. عر. ١. ییقامه، صو ایله تطهیر: بدنی، اللری غسل ایتمك. ٢. میتك جنازه نمازی قلنمازدن وتکفین وتجهیز اولنمازدن اول تنشیر اوزرنده ییقانمه‌سی.

غُسل { سذ. عر. جنابتدن ویا حیض و لهوسه‌لق و سائره‌دن تطهیر ایچون بتون بدنی شرائط و آداب معینه ایله تطهیر ایتمك فعل شرعیسی: غسل ایتمك، غسل آبدستی آلمق.

غُسلخانه { س. فا. شرعاً ایجاب ایدن غسلك اجراسنه وعلی الاطلاق ییقانمغه مخصوص محل: بعض اوطه‌لرك غسلخانه‌لری واردر.

غِشّ { سذ. عر. آلداتمه، حیله، خدعه، حیله‌کارلق: او آدمك یورکنده غل وغش یوقدر. [اکثریا بو وجهله مرادفی اولان غل ایله برابر قوللانیلیر.]

غِشاء { سذ. عر. ١. اورتی، زار، ظرف. ٢. تش. بعض عضولری احاطه ویا ستر ایدن اینجه زار.

غِشاوه { سث. عر. اورتی، پرده. ز.

غِشائی { صه. عر. ث: غشائیه. زار قبیلندن اولان: مادهٔ غشائیه.

غَشْى { سذ. عر. بایلمه، کندیندن کچمه: غشی اولدی؛ غشی کلدی.

غَصب { سذ.عر. ١. زورله آلمه، قاپمه، ضبط: مالنی غصب ایتدی؛ غصب اموال. ٢. حق. صاحبنك اذنی اولمیه‌رق بر مالی جبراً وعلناً آلمه. ||عو. غصباً عنك [غلط: قاسپانك] = هر حالده وبحق، حین حاجتده زور ایله دخی: مالنی قاسپانك آلیرم.

غُصَص { سث. جه. عر. فد: غصه. با: غصه.

غُصن { سذ. عر. جه: غصون، اغصان. آغاج دالی، بوداق.

غُصون { سذ. جه. عر. فد: غصن. با: غصن.

غُصّه { سث. عر. جه: غصص. تاسه، کدر، قایغو، غم، حزن.

غُصَين { سذ. عر. [« غصن » مصغری] با. کوچك دال ویا بوداق: غصین مزهر.

غَضاريف { سذ. جه. عر. فد: غضروف. با: غضروف.

غَضَب { سذ. عر. اوگکه (اوفکه)، حدت، قیزمه، قیزغینلق: غضب ایتمك: غضبه کلمك. || غضبه اوغرامق = بیوك بر آدمك حدتنه دوچار اولمق. || اللهك غضبی = آفت، مصیبت.

غَضبان { صه. عر. [« غضب » دن صش.] اوگکه‌لی، قیزغین، حدید، غضبناك، غضبلی.

غَضَبلندیرمق { فتـ. اوگکه‌لندیرمك، قیزدیرمق، حدتلندیرمك.

غَضَبلنمق { فل. اوگکه‌لنمك، قیزمق، غضبه کلمك، حدت ایتمك.

غَضَبلی { صه. اوگکه‌لی، قیزغین، غضوب، غضبناك.

غَضَبناك { صه. فا. غضبلی، اوگکه‌لی، قیزغین، حدید.

غَضروف { سذ. عر. جه: غضاریف. تش. قیقرداق.

غَضروفى { صه. عر. ث: غضروفیه. تش. قیقرداق قبیلندن اولان: موادغضروفیه.

غَضَنفَر { سذ. عر. ١. آرسلان، اسد، شیر. ٢. مج. شجیع وجسور آدم.

غَضَنفَرانه { صه. ح. فا. آرسلانه یاقیشیر صورتده، شیرانه، جسورانه، شجیعانه.

غَضوب { صه. عر. [« غضب » دن سمب.] اوگکه‌لی، قیزغین، حدتلی، شدتلی.

غِطاء { سذ. عر. جه: اغطیه. اورتی، اورته‌جك شیء، پرده.

غَطس { سد. عر. طالدیرمه، باتیرمه: بکسیمادی سوده غطس ایتمك.

غَفّار { صه. عر. [« غفران » دن -مب. صفات اللهدندر.] چوق عفو ومرحمت ایدن، زیاده‌سیله یارلیغایجی: جناب حق غفار ورحیمدر.

غَفَرَ { فتـ. عر. [« غفران » دن ماضی مفرد مذکر غائب اولوب، یالکز ترکیب عربی آتیده مستعملدر.] غفر الله له = جناب حق اوکا عفو ومرحمت ایتسین.

غُفران { سد. عر. عفو، مرحمت، رحمت: علیه الرحمة و الغفران. [یالکز جناب خلاق حقنده مستعمل اولوب، عبادك عفو ومرحمتنه اطلاق جائز دکلدر.]

غَفلَت { سد. عر. [ترکیبات عربیه‌ده « غفله » صورتنده بولنور.] غافللك، بیخبرلك، طالغینلق، بوش بولنمه: غفلت ایتمك؛ غفلتده بولنمق؛ خواب غفلته طالمق. || علی الغفله = غفلت اوزره، کندینده اولمیه‌رق، طالغین اولدیغی حالده، خبرسز، آکسزین.

غَفلَةً { حـ. عر. غفلتله، طالغینلقله، کندینده اولمیه‌رق، آکسزین، خبرسز.

غَفور { صه. عر. [« غفران » دن -مب.] زیاده مغفرت و عفو ومرحمت ایدن: الله غفور ورحیمدر. [صفات اللهدن اولوب، باشقه‌سی حقنده قوللانلماز.]

غَفیر { صه. عر. [« غفر » دن صشـ.] احاطه ایدن، قاپلایان، عمومی: جم غفیر = بیوك جماعت، غلبه‌لکلی کروه: بر جم غفیر طوپلاندی؛ بر جم غفیر ایله کیتدی. [یالکز بوتعبیرده مستعملدر.]

غِلّ { سد. عر. کیزلی خصومت، کین، غرض. [« غش » ایله برابر قوللانیلیر:] قلبی غل و غشدن عاریدر.

غُلّ { سد. عر. جـ: اغلال. بوین زنجیری، حلقه‌سی، لاله: سلاسل واغلال. ژ.

غل { ومخفف کـ. د. اسکی ترکجه‌ده امر صیغه‌سنه الحاق اولنه‌رق مدلولنه تسریع و تأکید معناسنی علاوه ایدردی: یازغل، یازماغل = یازیویر، یازمایویر؛ کچگل، کچمه‌گل = کچیویر، کچمیویر کبی.

غَلاء { سد. عر. ١. بهالیلق، یوکسك فیات. ٢. قحط سببیله ذخایرك پك بهالی اولمسی: قحط وغلا وقوع بولدی؛ هندستانده قحط وغلا وار ایدی.

غُلات { صد. جـ. عر. [مفـ. غالی بو معنا ایله قوللانلماز.] پك ایلری یه واران جوشقون طاقمی: غلات شیعه. [تشدیدله استعمالی غلطدر.]

غَلّات { سد. جـ. عر. مفـ: غله. با: غله.

غَلاص { سـ. رومانیه‌نك بو اسمله مسمی اسکله سندن کلن وآوستریا اورمانلرندن چیقان کراسته کوتوکی که درت بش سانتیمتره قالینلغنده اولمغله یاریلوب هربرندن بر قاچ تخته چیقار: اوچ چیریلی، درت چیریلی غلاص.

غِلاف { سد. عر. نایف، قین، محفظه، ظرف.

غُلام { سد. عر. جـ: غلمان. ١. اوغلان، ارکك چوجق. ٢. کوله، بنده.

غَلبور { سـ. با: قلبور.

غَلَبه { سشـ. عر. ١. غالب کلمه، یکمه، اوستونلك، غالبیت: غلبه چالمق؛ غلبه یه نائل اولمق. ٢. دها چوق اولمه، اکثریت: بو قاشده قرمزی رنکی غلبه ایدیور. ٣. مجـ. ضبط اولنه‌میه‌جق درجه‌ده آزغینلق: غلبهٔ شهوت؛ غلبهٔ حسد.

غَلَبه‌لِك { سـ. [زبانزدی: قلبالق] ١. ازدحام، کثرت، جم غفیر: چوق غلبه‌لك وار ایدی؛ بو قدر غلبه‌لکی نه ایله طوپوره‌جقز؟ ٢. کورلدی، پاتیردی، شماتت: چوجقلر غلبه‌لك ایتمسینلر. ٣. اتباع و حشم، معیتده بولنانلر: یاننده چوق غلبه‌لکی وارمیدر؟ ٤. احمال و اثقال، اشیا، آغرلق ویرن شیئلر: غلبه‌لکی خانه‌یه کوندروب بز فلانه مسافر اولدق. == صه. ١. کثرتلی، ازدحاملی، چوقلق: بز خیلی غلبه‌لك ایدك. ٢. اهالیسی چوق، پك مسکون: اوراسی غلبه‌لکدر. || آغز غلبه‌لکی = چوق سویلیوب سوزه بوغمه: آغزی غلبه‌لك بر آدم. || غلبه‌لك ایتمك = لزومسز وفضله اولمق.

غَلَط { سـذ. عر. جـ : غلطات. { یاكلیش، یاكلمه، خطاء، سهو : غلط ایتمك؛ غلط سویلمك، یازمق؛ غلط فاحش = پك قبا یاكلیش؛ غلط مشهور = یاكلیش اولدیغی حالده اویلەجه استعمالی شیوع بولمش. ‖ ط. غلط بصر، غلط حس، غلط رؤیت وسائره = بوحسلره عارض اولان نقصان.

غَلطان { صـ. فا. [طـوغریسی : { غلتان] یووارلانان، تكرلنن.

غِلظَت { سـ. عر. غلیظلك، قبا. { لق.

غُلغُل { سـ. فا. و :

غُلغُله { سـ. فا. ١. كـورلدی، { جیغلدی، هرآغزدن سس چیقمغله حاصل اولان مشوش كورلدی : برغلغله قوپدی. ٢. آغزی طـار بر قابدن بر مایع دوكیلیركن چیقـاردیغی سس : صراحینك غلغلەسی.

غُلفه { سـ. عر. تـ. سنت دریسی.

غِلمان { سـذ. جـ. عر. فد : غلام. { با : غلام ـــ [مفردسز اولەرق] خدمهٔ جنت.

غُلمَت { سـ. عر. باهه فوق العاده { میل وابتلا، فرط شهوت.

غُلُوّ { سـذ. عر. اوشوندی، آیا. { قلانمه، طغیان.

غَلوانومتره { سـ. [فر. - Gal { [vanomètre] م. الكتریق جریانك قوت وشدتنی اولچمگه مخصوص آلت.

غَلوانیسمه { یاغلوانه سـ. [فر. -Gal { [vanisme]الكتریق واسطەسیله و(غلوانی) نام ذاتك كشفی اولان براصول مخصوصه ایله بر معدنك اوزرینـه باقیر، كومش، آلتین كـبی دیكر بر معـدن ریزەلرینی قوندیرەرق قاپلامەسنی یاپمق علم وصنعتی كه الیوم صنایعده پك مستعملدر.

غَلّه { سـذ. عر. جـ : غلات. ذخیره، { محصـول ، وار دات : غله انبـاری؛ غلهٔ وقف = وقفـك محصول وفائدەسی.

غَلّەدان { سـ. فا. ذخیره انباری.

غَلَیان { سـذ. عر. ١. قاینـامه : { صوغلیان ایتدی. ٢. مج. جـوش، خروش، جوشـه : غلیانه كلدی. ‖ م. نقطهٔ غلیان = صوبك قاینامغه باشلادیغی درجهٔ حرارت كه سـانتیغراد اصولنجه ١٠٠ درجەدر.

غلیسرین { سـ. [فر. Glycérine] { صـ. طاتلیمی یومشا. دیجی برمایع.

غَلیظ { صـ. عر. ؤ : غلیظـه. { [«غلظة» دن صشـ.] ١. قبا : غلیظ سوزلر. ٢. بی ادبانه : شـتوم غلیظه. ٣. م. صیق ، كثیف.

غَمّ { سـذ. عر. جـ : غموم. تاسه، { قایغـو، كدر، درد، غصـه، اندوه : غم چكمك ، غم یمـك [فا. غمخوردن تعبیرندن ترجمه] = كدر ایتمك. ‖ دفع غم = مغموم كوكلی اكلندیرمه، تهوین حزن وكدر ایتمه . ‖ غم دكل = كدر اولنماز، ضرری یوق.

غَمّ آباد { صـ. فا. [عر. غم = كدر. { فا. آباد = بوللق] حزن وكدری بول، تاسەلی.

غَمّ آلود { صـ. فا. [عر. غم = كدر. { فا. آلودن = بولاشمق] كدره بولاشمش، كدرلی، كدر ویرن، حزن آور.

غَمّاز { صـ. عر. ؤ : غمازه. [«غمز» { دن سمب.] ١. غیبتجی، نمام، هركسك عیبلرینی میدانه چیقارمغه چالیشان، منافق. ٢. جاسوس.

غَمّازلق { سـ. ١. غیبتجیلك، منا. { فقلق. ٢. جاسوسلق.

غَمّخوار { صـ. فا . [عر. غم = { كدر . فا. خوردن = یمك] كدر ایدن، مكدر، غصه چكن.

غَمّدیده { صـ. فا. [عر. غم = كدر. { فا. دیدن = كورمك] كدر كورمش، بر درد وكدره دوچار اولمش، مغموم، مكدر.

غَمز { سـذ. عر. ١. كوزله اشا. { رت، كوز قیپمـه : بر غمز دلبرانه ایله. ٢. قوغـولامه، سعایت، غمازلق، منافقلق : غمز دشمن.

غَمّزده { صـ. فا. [عر. غم = كدر. { فا. زدن = اورمق] كدر وحزنه دوچار، مغموم، مكدر.

غَمزلامَق { فتـ. غمز ایتمك، سعا. { یت ومنافقلق ایلمك.

غَمزه { سـ. عر. ١. كوز قیپمه، { كوزله اشـارت. ٢. ناز وشیوهٔ دلبرانه ایله كیرپیك سو. زەرك باقه : برغمزهٔ دلفریبـله باقدی.

غَمّگِسار { صـ. فا. [عر. غم = { كدر . فا. كسـار = دافع] غم وكدری دفع ایدوب تسلی ویرن، آرقداشلق ایدن : یارغمكسار. ـــ سـ. آرقداش، رفیق، همدم : نه بر یارم نه بر غمكسارم واردر.

غمناك ص. فا. كدرلى، مكدر، محزون، مغموم: كندى‌يى پك غمناك كوردم.

غموم سذ. جه. عر. فد: غم. با: غم.

غمين ص. فا. غملى، كدرلى، مكدر، مغموم. ن.

غنا سذ. عر. ١. اكتفا، كفايت، لزومى مقدارينه مالك اولوب زياده ايسته‌مه: طمعكار آدم غنا بيلمز؛ قناعت صاحبى غنا حاصل ايدنجه زياده‌سنى آرزو ايتمز. ٢. زنكينلك، مالدارلق، ثروت وسامان: ارباب غنادن. ٣. مج. تر. اوصانج، بيقمه: آرتق بو يمكدن غنا كلدى؛ بو آدمك هر وقت كنديندن بحث ايده‌رك سويلديكى سوزلر غنا ويردى.

غناء سذ. عر. ايرلامه، شرقى وتركى سويله‌مه، لحن، تغنى، خواننده‌لك.

غناج ص. عر. [«غنج»دن سمب.] پك نازلى وشيوه‌كار.

غنائم سذ. جه. عر. فد: غنيمت. با: غنيمت.

غنج سذ. عر. شيوهٔ دلبرانه، ناز: غنج ودلال. عر.

غنچه س. فا. [تر. زبانزدى: قونجا. — اصل فارسيسى چيم‌فارسى ايله‌در.] آچيلمامش كل وياديكر چيچك، كل وياديكر بر چيچك طومورجغى: النده بر غنچه، بر كل غنچه‌سى، قرانفيل غنچه‌سى وار ايدى. [يالكز غنچه ديندلديكى وقت كلك كى آكلاشيلير.] — تشبيهات شاعرانه‌ده محبوبه‌نك آغزندن كنايه اولور.

غنچه كل = كلك برنوعى كه آچيليوب طوپ طورور.

غنچه دهان ص. فا. [غنچه = م. - دهان = آغز] آغزى غنچه كبى كوچك وكوزل اولان: بردختر غنچه دهان.

غنچه لب ص. فا. [غنچه = م. - لب = طوداق] طوداغى غنچه‌يه مشابه اولان: بر دلبر غنچه لب.

غنم سذ. عر. جه: اغنام. قويون. = جه. با: اغنام. — عدد اغنام = قويونلرك سنوى رسملرينى آلمق ايچون تعدادى. [بونى «عادت اغنام» يازمق بيوك بر اثر غفلتدر.]

غنوده ص. فا. اويوقلامش، اويومش، اويقويه وارمش: غنودهٔ خاك غفران = مرحوم.

غنه سذ. عر. بورندن تلفظ اولنان سس، بورندن چيقان صدا.

غنى ص. عر. ث: غنيه. جه: اغنياء. ١. مالك اولديغى شيئله اكتفا ايدوب زياده ايستمين: انسانك كوكلى غنى اولملى. ٢. محتاج اولميان، مستغنى: جناب حق معيندن غنيدر. ٣. زنكين، ثروت وسامان صاحبى: غنى وفقير؛ اغنيادن بر ذات؛ اغنيايه مخصوص بهالى شيئلر. ٤. بول، كثرتلى، وافر: بو دائره‌ده يمك پك غنيدر؛ جناب حق غنى غنى رحمت ايليه.

غنيمت سذ. عر. جه: غنائم. ١. حربده دشمندن ضبط اولنان مال: او محاربه‌دن غزاة مسلمينك اللرينه كچن غنيمت مالى حسابسز ايدى؛ خمس غنائم. ٢. مج. تصادفاً اله كچوب بر دها الده ايدلمسى مأمول اولميان نعمت ويا فرصت، نعمت غير مترقبه: ملاقاتكزى غنيمت صايارم؛ بو موسمده بو كوزل هوالرى غنيمت بيلملى. || بح. غنائم بحريه = محارب دولتك سنجاغنى حامل سفائندن اثناى حربده ضبط اولنان كميلر و حموله‌لرى؛ غنائم بحريه محكمه‌سى = اثناى حربده ضبط اولنان سفن واموال حقنده حقوق دوله توفيقاً اصدار حكم ايتمك اوزره تشكيل اولنان محكمهٔ موقته.

غواشى سذ. جه. عر. فد: غاشيه. با: غاشيه.

غواص سذ. عر. [«غوص»دن سمب.] طالغيچ، اينجى وسونكر وسائره بولمق ويا باتان شيئلرى چيقارمق ايچون دكيزك ديبنه اينن آدم.

غوامض سذ. جه. عر. [فد. «غامضه» چوق قوللانلماز] قولاى آكلاشلماز نكات، ميدانده اولميان كيزلى دقائق: فقهك غوامضنه واقف؛ غوامض علم هيئتى درك ايتمك.

غوائل سذ. جه. عر. فد: غائله. با: غائله.

غوبه س. ساردليه جنسندن بر نوع باليق.

غوث سذ. عر. ياردم، غياث، مدد: غوث الواصلين = حقيقت ومعرفته واصل اولان عارفينك ياردمى يعنى مددكار و مكملرى.

غوجوق { سه. [بلغارجه‌دن] یکپاره طولوم پو- ستندن یاپیلان قالین وقبا کورك که یولجیلر وبکجیلرله صوئوقلرده طورمق مجبوریتنده بولنانلر کییر.

غَور { سذ. عر. ۱. هرنوع چو- قورك اك دریك محلی، دیب، قعر : غوربئر، غوربحر. ۲. مج. کنه، حقیقت : غور مسئله‌یه وارمق؛ دائما تتبعاتله اوغراشه‌رق او فنك غورینه واصل اولمشیدی.

غورجَته { سه. [یتا.] مج. آنا دیرکك مائونه‌قوللری اوزرینه اومورغه‌یه آرقوری اوله‌رق وضع اولنان آغاجلرکه چناقلق بونلرك اوزرینه او- تورور.

غورغور { سه. قارن غورلامه- سی، باغرصاقلرك ویا ایچلرنده‌کی غاز ومایعك حر- کتندن حاصل اولان سس.

غورق { صه. قولوچقه اولوب قبارمش وقیزمش طا- ؤق وهندی‌یه اطلاق اولنور : غورق طاؤق، هندی.

غورقلامَق { فل. (طاؤق و هندی) قباروب قیزمق، قودورمق.

غورلامَق { فل. (قارن) غور- غور ایتمك، تلقم ایلمك.

غورلدامَق { فل. (قارن) غو- رلدی ایتمك، باغر- صاقلرك غورغور صورتنده سی ایشیدلمك.

غورلدی { سه. قارنك غورغور ایتمسی، باغرصاقلرك حرکت ایدوب غورغورکبی بر سس چیقارمسی، قراقر امعاء.

غوریلا { ویا غوریلا. سه. [فر. Gorille] بیوك نسناس اجناس اربعه‌سندن اك بیوك واك وحشی جنسی‌که آفریقای جنوبیده بولنور وتشریحجه اك زیاده انسانه مشابهتی واردر. دیکر جنسلری : شمپانزه، ژیبون واورانغ اوتانغ در.

غوشه { سه. [آرناؤدجه بوغاز وکردان دیمکدر] ۱. بعض یرلرده انسانلرك کردانده حاصل اولان بیوك اور : غو- شه‌سی واردر. ۲. حیوانك کردانی پوستندن یاپیلان کورك.

غَوص { سذ. عر. صویه طالمه، طالغیجلق. ذ.

غَوطه { سذ. عر. صویك ایچنه برکره طالوب چیقمه : دکیزه دوشوب بر ایکی غوطه یدکدن صکره چیقارلدی.

غَوغا { سه. فا. [تر. زبانزده قاوغا. لسانمزده غاوغا دخی یا- زیلیر. — اصلی ترکجه اولوب، فارسی‌یه لسانمزدن کچمش اولدیغی مظنوندر.] ۱. کورلدی، پاتر- دی : کوپکلرك غوغاسی. ۲. حرب، محاربه، جنك، جدال : غوغایه کیتمك. ۳. طوتیشمه، منا- زعه، مضاربه، مشاجره : مباحثه دیرکن غوغایه چویردیلر؛ لقردی ایتدکلرینی ایشیدن غوغا ایدیور- لر ظن ایدر. ٤. طارغینلق، قونیشمامه، قطع الفت ومناسبت.

غَوغاجی { صه. غوغا ایتمکی سون، هر وقت نزاع وکو- رلدی چیقاران، کچیمسز : پك غوغاجی آدمدر.

غَوغالی { صه. غوغا ایتمش، طار- غین، قونیشماز : بن اونکله غوغالی یم.

غوغوق { سه. مایس آینده بو سسی دفعاتله تکرار ایده‌رك اوتن کوکرجین بیو- کلکنده وتکیر رنکنده معروف برقوش؛ غوغوقلی ساعت = تخته‌- دن بویله برقوشی اولوب چالدجقه اوتن ساعت، قوشلی ساعت. = مه. استهزا وتمسخر مقامنده قوللانیلیر.

غول { سذ. عر. تنهالرده وقرا- کلقده قورقودن انسانك کوزی اوکنده تجسم ایدن مخوف خیال : غول بیانی.

غولَت { سه. مج. خفیف آرمه‌لی بر نوع کمی.

غوملاستیق { سه. [فر.] لا- ستیق ومشمع کبی مختلف شیئلر اعمالنه یارایان بر نوع صمغ.

غوملاقه { سه. [یتا.] مهر مومی اعمالنه یارار بر جنس صمغ. فر. Gomme . laque

غومبه { سه. مج. حصیر خلاط، لیف خلاط.

غومنه { سه. [یتا] مج. ۱. زنجیر استعمالی ایجادندن اول کمی دمیرینك باغلی اولدیغی خلاط. ۲. ۱۲۰ قولاچلق طول مقیاسی.

غونبوط { سه. [انکا.] مج. طوپی حامل بیوك شالوپه.

غونق { سه. مج. سیسلی هوالرده واپورلرده استعمال او-

لنور بر زبل که اساساً چینلیلرك ایجادیدر.

غَوی { ص. عر. ث: غویه. [«غوایة» دن صش.] یولی شاشیرمش، صاپمش، گمراه، ضال.

غِیاب { سذ. عر. حاضر اولمامه، گوز اوكنده بولنمامه: بنم غیابمده بوقراری ویرمشلر؛ غیابكزده خیلی ثنا كرده بولندی؛ بو آرالق سزك غیابكزی آرزو ایتمزدم. || عن غیابٍ، عن الغیاب = كندیسی غائب اولدیغی، حاضر وموجود اولمدیغی حالده: سزی عن غیابٍ، عن الغیاب سویورلر.

غِیاباً { ح. عر. حاضر وموجود یعنی گوز اوكنده اولمقسزین، غائب اولدیغی حالده، غیابنده: سزه غیاباً محبتی واردر. || حق. حضور محكمه‌یه كلوب مرافعه اولنمقسزین: غیاباً علیهنده قرار ویرلمش؛ غیاباً حكم اولنه‌رق اعلامی یاپلمش.

غِیابی { ص. عر. ث: غیابیه. حق. طرفیندن بری حضور محكمه‌یه كلمدیگی حالده اولنان معاملهٔ نظامیه‌یه منسوب ومتعلق: حكم غیابی.

غِیاث { سذ. عر. یاردیم، امداد، نصرت: غیاث الدین = دینك نصرتی. || الغیاث: مدد، امان!

غَیب { سذ. عر. ۱. حاضر وگوز اوكنده اولمامه، حضور ضدی، غائبلك: او آدم غیبده در. ۲. بللیسز ومجهول شیئلر، كوریلمز وبیلنمز احوال، سر وخفی اولان شیئلر: عالم غیب؛ غیبدن خبر ویرمك؛ عالم الغیب = كوریلمز شیئلری بیلن حق تعالی حضرتلری. ۳. گوزله كوریلمز اولان عالم روحانی، روحانیات: ایمان بالغیب: خزانهٔ غیب = نعم الهیه خزینهٔ معنویه‌سی. || لسان الغیب = حافظ شیرازینك لقبیدر. [قرب تلفظی ملابسه‌سیله «غاءب ایتمك» یرینه استعمالندن توق اولنملیدر.]

غِیبَت { سذ. عر. ۱. برینك غائبنده علیهنده سوز سویلمه، چكیشدیرمه، فصل ومذمت: كیمسه‌یی غیبت ایتمه‌ملی. [برینك غیابنده علیهنده سویلنن سوز نفس الامره موافق اولور ایسه غیبت، اولماز ایسه افترا نامنی آلیر.] ۲. ف. غائب اولمه، میدانده بولنمامه: غیبت منقطعه.

غِیبَتجی { ص. آرقه‌دن هر كسك علیهنده سوز سویلین، چكیشدیرن، فصال، ذمام.

غَیبوبَت { سذ. عر. حاضر وگوز اوكنده اولمامه، میدانده اولمایش، حاضر بولنمیوب باشقه برده اولمه: اثنای مذاكره‌ده اكثر اعضانك غیبوبتی؛ بنم غیبوبتمدن استفاده ایده‌رك بویله بر تكلیفده بولنمشدر؛ معلمز بوسنه اوچ آی غیبوبت ایتدی؛ اونك غیبوبتنده معاونی تقریر درس ایدیوردی.

غَیبی { ص. عر. ث: غیبیه. عالم غیبه، روحانیاته منسوب ومتعلق: اخبار غیبیه.

غیجِر { یاخود غیجیر ویا قیجیر. مه. دیشلرك بربرلرینه صیق صیق سورلمسی كبی سرت وكسكین بر سسی تقلید وتصویر ایدر: دیشلرینی غیجر غیجر غیجرداتیوردی؛ یكی پوتینلری غیجر غیجر ایدیوردی؛ تخته‌لر غیجر غیجر اوتیوردی. || غیجر غیجر كییمك = یكی قوندوره و لباس كییمك: غیجر غیجر كییمش كیدیوردی.

غیجِر { س. اكثریا قادینلرك آغزنده چیكنه‌دكلری ساقزه الاستیقیت ویرمك ایچون قونیلان لاستیق كبی بر ماده‌كه دیش بوداق آغاجنك میوه‌سندن چیقار. || غیجری بوكه = علی العجله بر لقردی اویدیروب سویلیورمه: غیجری بوكه بر لاف.

غیجِرداتمَق { یا قیجرداتمق. فت. برشیئی غیجر غیجر اوتدیرمك: دیشلرینی، پوتینلری غیجرداتیوردی.

غیجِردامَق { یا قیجردامق. فل. غیجر غیجر اوتمك: دیشلری حددن غیجردایوردی؛ پوتینلرك غیجرداديغی هیچ سومم.

غیجِردی { یا قیجردی. س. غیجر غیجر سس چیقارمه: دیشلرك، یكی پوتینلرك، تخته‌لرك غیجردیسی.

غیجِی { س. و:

غیجِیق { یاخود كیجیك. س. قا. شیئمغله برابر یانمه، تخریش: بوغازمده بر غیجیق واردر؛ غیجیقی یومشاتمق.

غیجیقلامق { فل. قاشینمغله برابر یاخود کیجیکلمك. یانمق، تخرش ایتمك : بوغازم غیجیقلایور. = فتـ. ۱. غیدیقلامق. ۲. مجـ. شبهه وتردده دوشورمك : بو ایش بنم ذهنمی غیجیقلایور.

غیجیلامق { فل. ۱. غیجیقلامق، کیجیکلمك، قاشینمغله برابر یانمق. ۲. دیشلرینی غیجرداتهرق چیقیشمق، تهور ایتمك، برینك اوستنه یوریمك ایستمك.

غیجیمق { فل. کیجکمك، کیجشمك. ز.

غیدیق { سـ. ۱. یومورطلایه‌جق طاوغك باغرمه‌سی. ۲. غیجیق، پارمقله انسانك بعض طرفلرینه طوقنه‌رق غیراختیاری کولمه‌سنی وبرنوع سیکیر راحتسزلغی کتیرمك فعلی. [بو ایکنجی معنا ایله صحیحی «غیجیق» در.]

غیدیقلامق { فل. (طاوق) یومورطلایه‌جغی وقت باغرمق، غیدغیداق ایتمك. = فتـ. ۱. برینك بعض یرلرینه پارمقله طوقنوب غیر اختیاری کولمه‌سنی وبرنوع سیکیر راحتسزلغنی موجب اولمق : چوجغی چوق غیدیقلامه بایلیر. [بونك صحیحی : غیجیقلامق در.] ۲. مجـ. تشویق وترغیب ایتمك : شیطان بنی غیدیقلایور.

غیدیقلانمق { فل. مجـ. [صحیحی : غیجیقلانمق.] بعض یرلرینه طوقنلدقده برسیکیر راحتسزلغی طویوب غیر اختیاری کولمك : آیاغمك آلتنه طوقنلدقده غیدیقلانمیه‌جق آدملر آزدر.

غیدیقلانمه { سـ. غیدیقلانمق فعلی، غیجیقلانمه : اونك غیدیقلانمه‌سی پك قولایدر.

غَیر { سذ. صـ. عر. جـ : اغیار. باشقه، اوزکه، دیکر، آخر، ماعدا : کوردیکمزك غیری برآدم؛ اونك غیری؛ بنی غیره محتاج براقمایك؛ اغیاره التفات ایدیور. [امثالی کبی بو دخی لسانمزده اکثریا غلط اوله‌رق صوکنده بر «ى» ایله قوللانیلیر :] بو غیری ایشدر؛ غیریسنی آرامیك؛ آره‌مزده آیری غیری یوقدر. = د. عربی صفتلرك باشنه کیروب سلب ونفی معناسیله مرکب صفتلر تشکیل ایدر، فا. «نا» کبی : غیر جائز = جائز اولمیان، ناروا؛ غیر طبیعی = طبیعی اولمیان؛ غیر محدود = نامحدود، حدسز؛ غیر مقتدر = اقتدارسز، ناتوان؛ غیر مسلم = مسلمان اولمیان، اسلامك غیری بر دینده بولنان || بغیر، من غیر = سلب ونفی افاده ایدر، سز، بلا : بغیر حق = حقسز یره؛ من غیر حدٍ = حدم اولمیه‌رق. || غیراز ... = دن ماعدا، خارجنده، محسوب اولمدیغی حالده : غیراز کذشته = فائضدن باشقه، فائضی محسوب اولمدیغی حالده. || وغیره، وغیر ذلك = وسائرلری، وقس علی هذا البواقی، الی آخره. || الی غیرالنهایه = صوکی کلمه‌مك اوزره بویله‌جه دوام وتوالی ایتمك. = جـ. عر. رقیبلر : اغیاره وفا بزه جفا.

غَیرَت { سذ. عر. ۱. قیصقانمه، قیصقانجلق : قورقارم غیرت بنی اولدورور. ۲. معزز ومقدس بر شیئه اغیارك تجاوز وتعرضنی کورمکدن حاصل اولان عدم تحمل حس وحال ممدوحی، حمیت : کندیسنده غیرت اسلامیه، غیرت دینیه، غیرت عثمانیه، غیرت وطنیه واردر؛ عائله‌سی حقنده غیرتی مسلمدر. ۳. فوق العاده سعی، همت، رخاوت مقابلی : بوایشی بوکون بیتیرمکه غیرت ایتملی؛ بو ایش سزك غیرتکزله اوله‌جقدر. ٤. صبر، تحمل، بر بلا وقوعنده مردانه طاورانمه : بویله بر حالده سز غیرت ایتملیسکز که سزك غیرتکز دیکرلرینه‌ده باعث تسلی اولسون؛ غیرتی الدن براقمامللی. || غیرت ویرمك = جسارت ویرمك، تسلی ایتمك. || غیرتی کسلمك : جسارتنی غائب ایتمك. || برینك غیرتنی کوتمك = اوکا طرفدارلق ایتمك : دائما همشهریلرینك غیرتنی کودر. = حد. غیرت! = طاوران! سعی! همت!

غَیرَتسِز { صـ. غیرت وحمیتی وسعی وهمتی اولمیان، حمیتسز وکوشك.

غَیرَتسِزلِك { سـ. حمیت وسعی وهمت فقدانی، حمیتسزلك، کوشکلك.

غَیرَتکَش { صـ. فا. [عر. غیرت = م . فا. کشیدن = چکمك] ۱. قیصقانج. ۲. حمیتلی. ۳. چالیشقان، همتلی. ٤. طر-

فـدار، طرفکیر : اونك غـیر . تکشلری واردر .

غَیرَتلَنمَك { فل. ١. غیرته کلمك، سـعی وهمت ایتمك. ٢. قیصقانمق. ٣. حمیت کوستر. مك.

غَیرَتلی { صه. ١. سـعی و همت ایدن، یورلماز ویبقماز، چالیشـقان. ٢. قیصـقانج. ٣. حمیتلی.

غَیرَتمَند { صه. فا. غیرتلی.

غَیری { صه. [عر. « غیر » دن غلط] باشـقه، دیکر، آخر : او غیری ایشدر. = سه. آیریلق، فرق : آره‌مزده آیری غیری یوقدر؛ افراد عائله آره - سـنده آیری غیری یی سومم. = حه. آرتق، هله : غیری بنده ده طاقت قالمدی.

غَیطان { سه. یتبوق ویا ایپکدن سیجیم، بوکه، اوته‌نك قالینی : ایپك غیطان، پتبوق غیطان. || غیطان یاقیسی = غیطان صو - رتنده طار واوزون یاقی، خزم.

غَیظ { سـذ. عر. طـارغینلق، حدت، غضب، قیزغینلق.

غَین { سذ. عر. « غ » حرفنـك اسم مشترکیدر؛ غین منقو. طه، غین معجمه = نقطه‌لی غ که « ع » حرفندن تفریق ایچون بویله دینلیر.

غُیوب { سذ. جه. عر. فد : غیب. با : غیب.

غَیور { صه. عر. [« غیرة » دن سیمه. اولوب تذکیر وتأنیثی بردر. شده ایله استعمالی غلطدر.] ١. پك قیصـقانج، زوجه‌سنی و کندیسـنه منسـوب هر شیئی زیاده قیصقانوب اغیارك تقرب وتجاوزنی اصـلا چکه‌مین. ٢. پك حمیتـلی، صـوك درجـه‌ده حمیت وغیرت صـاحبی. ٣. پك چالیشـقان، زیاده سعی وهمت ایدن : محرر غیور. [صوك ایکی معنا لسـانمزه مخصـوص اولوب برنجیسندن مأخوذدر. برنجیسی ایسه لسـانمزده قوللانلمامقده . در.]

غَیورانه { صه. حه. فا. بیـوك بر سـعی وغـیرتله، فوق العـاده همت وحمیتله : مـدافعهٔ غیورانه‌یی؛ غیورانه طاوراندی.

ف

ف { فه. س. [عر. فاء. سڤ.] الفبای ترکینك یکرمی او-
چنجی حرفی اولوب، اصل صره-
سی اولان ابجـد ترتیبنده اون
یدنجی حرفدر. رقم کبی استعما-
لنده ۸۰ عددینـه مساویدر.
السنهٔ ثلثه‌ده تلفظی بردر. شکل
عبرانیسی פ و شکل سریانیسی
ܦ اولوب، بونلرك عربی ایله
اولان مشابهت و عینیتلری ظا-
هردر.

فَ { حر. عر. ۱. ایمـدی، بو حالده :کابرسه فبها؛ بویله او-
لورسه فنعم المطلوب. ۲. صکره،
بعده : الاهم فالمهم = اهم اولان
صکره مهم اولان؛ فالّا = اولمدیغی
حالده. [یالـکز بو یله بعض تر-
کیبات عربیه‌ده بولنور.]

فا { س. [فر. Fa] مو. آلافرانقه سلسلهٔ اصوات موسیقیه‌دن
بری، بر پرده.

فاء { سڤ. عر. « ف » حرفنك اسم عربیسی اولوب، ایکی
نقطه‌لی اولان و « قاف مثناة »
دینلن « ق » دن تفریق ایچون
« فاء موحده » یعنی بر نقطـه‌لی
« ف » دخی دینـلیر. || د.
[صرف عربیـده] فاء الفعل =
افعال عربیه حروف اصلیه‌سنك
برنجیسی که مثال اولان « فعل »
ده « ف » دن عبارتدر؛ دیکر
ایکیسنه عین الفعل ولام الفعل
دیرلر.

فابریقه { س. [فر. Fabrique] ۱. بر نوع معمـولات
صناعیه‌نك اعمـال واجرا او-
لندیغی محل که ماکینه‌لری حاوی
اولوب ایچنـده بر چوق عمـله
چالیشدیریلیر، کارخانه، معمل :
بز، کاغـد، جام فابریقه‌سی. ۲.
بالخاصه اون فابریقه‌سی، بخارله
ایشلـر دکرمن : فلان قصبه‌ده
اوچ دکرمنله بر فابریقه وار-
در. ۳. مج. غزته‌جیلك اصطلا-
حاتنده اویدیرمه حوادثه دینیر:
فلان غزته‌نك بوکون یازدیغی
شـو حوادث فابریقـه . || مج.
فابریقه ایشی = صورت مخصوصه‌-
ده اوستـه النـدن چیقمیوب
فابریقـه‌ده یاپلمش صره ایشی،
عادی ایش.

فابریقه‌جی { س. فابریقه صاحبی، بر فابریقه‌یی اداره
ایدن آدم : کاغد فابریقه جیسی؛
فابریقه‌جیلرله مخابره ایتمك.

فات { فل. عر. [« فوت » دن ماضی مفرد مذکر غائب
اولوب اصل عربیده تاء مفتوحه
ایله‌در. یالـکز شو ترکیب عربیده
بولنور :]تلافیء ما فات = فوت
اولان شیئی تلافی ایتمـك. با :
تلافی.

فاتح { سڤ. ص. عر. جم : فاتحین. [« فتح » دن سڤ.] بر
مملکتی فتح وضبط ایدن : اکری
فاتحی؛ فاتح بغداد. — پایتخت
دولت عثمانیه اولان استانبولی
فتح ایدن سلطان محمد خان ثانی
حضرتلرینه لقب اولمشدر: حضرت
فاتح؛ فاتح جامع شریفی.

فاتحه { سڤ. عر. قرآن کریمـك برنجی سورهٔ شریفه‌سی که
کتـاب الله اونکله فتح اولنور،
و هر ایشـك باشنده و اولولره
جلب رحمت ایچون دعا مقامنده
اوقونور. || مج. بدأ، ابتداء، مبا-
شرت، قرار : بر ایشـه فاتحـه
دیمك = قطعیاً قرار ویروب باشلا-
مق. || فاتحه خوان = فاتحه او-
قویان، بر ایشـه قرار ویروب
بدأ ومباشرت ایدن. || الفاتحه =
فاتحه سورهٔ شریفه سنك قرائتی
لزومنی آکلاتیر تعبیردر :کافهٔ
شهدا ارواحیچون الفاتحه.

فاتوره { س. [یتا.] ۱. نمونه، اورنك، قماش اورنکلری مجموعه.

سی : فاتوره‌سنی کوندردی. ٢. اشترا اولنان برمال ایچون فابریقه‌نك ویردیکی فیئات جدولی، قائمه : کمرك دائره‌سی فاتوره ایستر. — مال فاتوره = مانیفاتوره. دن غلط. با : مانیفاتوره.

فاجر { ص. عر. ث : فاجره. جـ : فجره. [« فجور » دن سف.] فسق وفجور صاحبی، سفیه، زنا وعشرت کبی منهیاتی مرتکب : بر شخص فاجر؛ برساحرهٔ فاجره؛ کفرهٔ فجره.

فاجع { ص. عر. ث : فاجعه. [«فجع» دن سف. — عربیده مؤنثی ده فاجع در.] آجیقلی، حزن وکدری موجب، آجیندیرر : برحال فاجع، بر حکایهٔ فاجعه.

فاجعه { سـ‌ث. عر. ١. آفت، مصیبت، آجیه‌جق حال و وقعه. ٢. تر. تیاترو اویونلرندن مبنی علیهی آجیقلی و عبرت آمیز بر حکایه‌دن عبارت اولانی. فر. Drame : فاجعهٔ منثوره؛ فاجعهٔ منظومه. || فاجعه نویس = فاجعه دینلن آجیقلی تیاترو کتابلری یازان محرر : مشاهیر فاجعه نویسلندن برذات.

فاجعه‌لی { ص. آجیقلی، مؤثر و آغلاتیر بر حکایه‌یی حاوی : فاجعه‌لی بر وقعه.

فاچونه ١ { سـ. [ایتا.] مجـ. تماسدن محافظه ایچون خلالی تل ایله ویا قطرانلی سجیم ایله صارمه : فاچونه ایتمك. || فاچونه ماچونه‌سی = بونی یاپمغه مخصوص آلت.

فاچه ١ { سـ. [ایتا.] مجـ. سرنلری عکسنه پراصبه ایدورك یلکنلری اولدقلری کبی قپاتمغله کمی‌یی کری‌یه حرکت ایتدیرمه.

فاحش { ص. عر. ث : فاحشه. [« فحش » دن سف. — عربیده تذکیر وتأنیث بردر.] ١. اخلاقه مغایر، ادب وتربیه‌یه منافی : قول فاحش؛ حرکت فاحشه. ف. ٢. بتون بتون یولسز، حد اعتدالی تجاوز ایدن، افراط درجه‌ده چرکین ولایقسز : غلط فاحش؛ خطیئات فاحشه. ٣. مبالغه‌لی، بی انصافانه : فاحش فیئات؛ غبن فاحش. با : غبن.

فاحشه { سـ‌ث. عر. جـ : فواحش. [« فحش » دن سف. ث.] ١. اخلاق وادبه مغایر فعل و حرکت وعلی الخصوص زنا، رذالت : ارتکاب فواحش. [لسانمزده مفردی بو معنا ایله پك قوللانلمیوب آتیده‌کی معنایی آلمشدر :] ٢. تر. زانیه، قحبه، روسپی : بر طاقم فاحشه‌لرك شهردن طردی اقتضا ایتدی.

فاخته { سـ‌ث. عر. جـ : فواخت. اوکیك دینلن قوش.

فاخر { ص. عر. ث : فاخره. [«فخر» دن سف.] ١. باعث فخر ومباهات اولان، قیمتدار، آغر، کوزل، پارلاق : لباس فاخر؛ خلعت فاخره؛ دائرهٔ فاخره. ٢. افتخار ایدن، مفتخر. ف.

فار { سـ. عر. صیچان، فاره. || سم الفار = صیچان اوتی.

فاراش { سـ. [عر. « فراشه » دن غلط] اوطه‌لری سوپوردکلرنده سوپرندیلری طوپلامغه مخصوص تخته ویا تنکه‌دن بر شکل مخصوصده قولبلی قوطی : سوپورکه فاراش کتیرده شو سوپرندی‌یی طوپلا.

فارس { سـ. ص. عر. جـ : فرسان. [« فرس » دن سف.] ١. آتلی، سواری : فرسان عرب. ٢. بینیجی، بینمك علمنی ایی بیلن، بینیجیلکده ماهر. ٣. مجـ. ماهر، مقتدر، بر فن وهنرده صانکه آت اوینانمغه اهل : فارس میدان فصاحت.

فارس { سخ. جـ. [فا. « پارس » دن معرب] ایرانك جنوبنده وبصره کورفزی ایله هرمز بوغازی سواحلنده بیوك بر خطه اولوب، اهمیت موقعیه و لسانیه و تاریخیه‌سنه بناءً اسمی بتون ایرانه دخی تعمیم واطلاق اولنمشدر : اقلیم فارس؛ بحر فارس = بصره کورفزی.

فارسی { ص. عر. ث : فارسیه. فارس اقلیمنه ویا بتون ایران مملکتنه و بو مملکتك لسان وقومنه منسوب ومتعلق : لسان فارسی؛ ادبیات فارسیه. = سـ. ایرانده سویلنیلن لسان که عربیدن صکره السنهٔ ادبیهٔ اسلامیه‌نك ال مقدمیدر : فارسی شعر ایچون یارادلمش طاتلی بر لساندر؛ فارسی پك قولایدر. = حـ. ایران لساننده : فارسی سویلرمیسکز؟ فارسی اوقویوب یازمغه مقتدر.

فارسیات { سـ‌ث. جـ. عر. ادبیات فارسیه، لسان فارسینك قواعد ونکات واشعاری : فارسیاتله اوغراشیور.

فارسیجه { صه. حه. [تعبیرستیم] فارسی لساننده : فا. رسیجه بربیت؛ فارسیجه قونیشمق. عو.

فارغ { صه. عر. ۀ : فارغه. [« فراغ » دن سف.] ۱. بوش، خالی، تهی : ذهنی، قلبی غوائلدن فارغدر. ۲. ایشنی بیتروب قورتلمش، آرتق ایشیکوجی ومشغولیتی قالمامش، آزاده، مستریح : ایشدن، یازیدن، تجارتدن فارغ اولدق. ۳. واز کچمش، ترك ایتمش، ال چکمش، آرتق اوغراشماز اولمش : بن کتاب یازمقدن، شعر سویلمکدن فارغ اولدم. ٤. راحت، آسوده، غائله وکورلدیدن رهایاب : فارغ البال = قلبی آسوده و مستریح. ٥. حقه. عهده‌سنده‌کی اراضیٔ امیریه ویا مسقفات و مستغلات موقوفه‌نك تصرفنی آخره ترك ایدن.

فارفاره { صه. [عر. فرفار، فر. فره دن] خفیف‌مزاجلی و ثباتسز، آغر و شایان اعتماد اولمیان، تمکینسز.

فارفاره‌لق { سه. خفیف مزاج، ثباتسزلق، تمکینسزلك، اویناقلق.

فارق { صه.عر. ۀ : فارقه.[«فرق» دن سف.] ۱. آیران، فرق وتمیز ایدن : فارق نیك وبد. ۲. فرق اولمسنه سبب و آلت اولان : علامت فارقه.

فاروق { صه. عر. [« فرق » دن سمب.] حق باطلدن فرق ایتمه‌ده پك ماهر و مقتدر. [بو صفتله متصف اولان خلیفهٔ ثانیٔ جناب نبوی حضرت عمر بن الخطاب (رضه) افندمزه لقب اولمشدر. معنای لغویسیله قوللانلمیوب اسم کبی استعمال اولنور :] جناب فاروق اعظم. || ط. تریاق فاروق = مشهور بر پاد زهرعلاجی، فر. Alexiphar-maque.

فاروقانه { صه. حه. فا. حضرت عمر فاروق (رضه) افندمزه لایق ومناسب اوله‌جق صورتده، کمال عدل وحقانیتله، عادلانه : عدالت فاروقانه؛ فاروقانه حکم ایدیور.

فاروقی { صه. عر. ۀ : فاروقیه. عمر فاروق (رضه) حضرتلرینه منسوب ومتعلق و مشار الیهك عدالتنه لائق : حکم فاروقی؛ عدالت فاروقیه.

فاره { سه. عر. [عربیده اصل اسم « فار » اولوب آخرنده‌کی « ه » توحید ایچوندر] کوچك صیچان، او صیچانی، فندق صیچانی. [لسانمزده بو وجهله حیوان مذکورك کوچکنه تخصیص اولنه‌رق بوکنه حصر اولنان صیچاندن تفریق اولنمشدر.]

فاریل { سه. بالیق آغلرینك آلت واوست طرفلرینه کریلن کچی قیلندن معمول ایپ.

فارپمق { فل. [عر. « فارغ » دن اولملی مظنوندر] ۱. فارغ اولمق، واز کچمك : کوکل فاریماز. ۲. فتور کتیرمك، بیقمق، اوصانمق، بزمك.

فارینمق { فل. ضعف و فتوره دوچار اولمق.

فاس { سخ. مه. [زبانزدی : فس] مغرب اقصانك ایکی مرکزندن بری اولوب، بزجه بتون مملکته تعمیم صورتیله دخی قوللانیلیر. — باش کسوه‌سی اولان معروف « فس » اساساً بوشهرده یاپلغله بو اسمله شهرت بولمشدر.

فاسته { سه. [فر. Facette] تراش اولنمش الماسك متعدد وجوهندن بهری.

فاسد { صه. عر. ۀ : فاسده. جه : فسده. [« فساد » دن سف.] ۱. بوزوق، بوزلمش، صاغلام وطوغری اولمیان : فکر فاسد؛ اعتقادات فاسده. ۲. فسادجی، ایش بوزان، نفاق دوشورن، مفسد : فاسد آدم؛ فسده‌دن بر شخص. [جمعی یالکز بو ایکنجی معنا ایله و اکثریا اسم کبی قوللانیلیر.] || ط. فاسد البنیه = هر خسته‌لغه استعدادی اولان ضعیف و خسته‌مزاج، فر. Diathésique.

فاسق { صه. عر. ۀ : فاسقه. [« فسق » دن سف.] فسق وفجور صاحبی، منهیاته منهمك، فاجر، کنهکار : فاسق برآدم.

فاش { صه. فا. میدانه چیقمش، شیوع بولمش، افشا اولنمش، مکشوف، منتشر : انسان کندیسنه امنیت اولنان سری فاش ایتمه‌ملیدر.

فاشر { و مخفی فشر. مه. بول ایدوب آقمی تصویر و تقلید ایدوب مکرر قوللانیلیر : صولر فاشر فاشر آقیوردی.

فاصِل { صد. عر. ذ : فاصله . [« فصل » دن سف.] آیران، بولن، تفریق ایدن : خط فاصل = آیران چیزکی.

فاصِله { سد. عر. جـ : فواصل. ١. آیران شیء، بولمه : ایکی دائره آره‌سنده تحته‌دن بر فاصله واردر. ٢. بر حالك تمادی ودوامنی کسن شیء، آره‌لق، آره، انقطاع : بر ساعت سورن نطقنده هیچ فاصله ویرمدی؛ فاصله‌سز اوچ کون یاغمور یاغدی؛ بلا فاصله = آره‌لقسز، آره‌لق ویرمکسزین. ٣. د. [عروضده] فاصلهٔ صغری = اوچ متحرکله بر ساکندن مرکب تفعله؛ فاصلهٔ کبری = درت متحرکله بر ساکندن مرکب تفعله . ٤. مو. کیریش وتللرك طولی.

فاصِله‌سِز { صد. آره‌سی کسلمین، غیر منقطع : فاصله‌سز یاغمور؛ فاصله‌سز سلاله.

فاصِله‌لی { صد. آره‌سی کسیلن، آره‌ده انقطاع ایدن: فاصله‌لی دمیر یول ایله سیاحت پك زحمتلیدر؛ فاصله‌لی درسدن استفاده اولنماز .

فاصونه { سد. [فر. Façonné دن] چیزیکلی یوکلی قماش. [فرانسزجه‌ده ایپکلیسنه دخی دینیر.]

فاضِل { (ز) صد. عر. ذ : فاضله. جـ : فضلاء. [« فضل » دن سف.] ١. فضیلت صاحبی، حسن اخلاق وحسناتله متصف : فاضل آدم. ٢. علم وعرفانله امثالنه تفوق ایتمش، اهل کمالدن، علم وعمل صاحبی : فاضل شهیر؛ فضلای عصردن بر ذات.

فاطِر { صد. عر. ذ : فاطره. یارادیجی، خالق، آفریننده : فاطر السماوات والارض = یر و کوکلری یارادان (حضرت الله)؛ قدرت فاطره = جناب حقك خالقیت، قوتی .

فاطِمی { صد. سد. عر. ذ : فاطمیه. جـ : فاطمیون. [« فاطمه » دن سمد.] حضرت فاطمة الزهرا (رضها) بنت رسول الله (صلعم) سلاله‌سندن اولمق ادعاسنده بولنان وابتدا مغربده وبعده مصرده حکومت سورن ملوکك طاقندقلری اسمدر : ملوك فاطمیه؛ حکومت فاطمیه؛ فاطمیونك حکومتلری؛ فاطمیلرك دوری.

فاعِل { صد. عر. ذ : فاعله. [« فعل » دن سف.] ١. ایشلین، یاپان، عامل، صانع : عجبا بو ایشك، بو جنایتك، بو جرمك فاعلی کیمدر؟ ٢. ط. مؤثر، تأثیر ایدن، کارکر : دوای فاعل. ٣. د. [نحو عربیده] بر فعلك بیان ایتدیکی حدثك ایشلیجیسنی کوسترن اسم که فعلدن صکره کلوب مرفوع اولور : « قرأ زید الکتاب » جمله‌سنده « زید » اسمی فاعلدر؛ نائب فاعل = اصل فعل متعدینك مفعولی اولوب فعل مجهول اولنجه فاعلك یرینه کچه‌رك مرفوع اولان اسم : « قرئ الکتاب » جمله‌سنده «کتاب» اسمی نائب فاعلدر. || د. [صرفده] اسم فاعل = ایدن، کلن، سویلین کبی حدثك فاعلنه صفت اولان فرع فعل که عربیده ثلاثئ مجرد بابلرنده « فاعل » وزننده اولور : ناصر، کاتب، خارج کبی. || فاعل مختار = ایشلدیکی ایشده اختیاری النده اولان، تابع اولمق مجبوریتنده اولمیان و جبر وکره تحتنده ایشلمین . || حق. فاعل مستقل = بر جرمی بالذات یاپان ویا حصوله سبب مطلق اولان؛ فاعل مشترك = بر جرمك اجراسنده سبب مطلق اولموب دخل و اشتراکی اولان.

فاعِلیَّت { سد. عر. ١. یاپان و ایشلین آدمك حالی، عاملیت. ٢. ط. مؤثرلك، تأثیر، کارکرلك : بو دوانك فاعلیتی مجربدر.

فاق { سد. [عر. غ (= دوزاق) دن محرف] قوریلور طوزاق. || مج. فاقه باصمق = عدم دقت و غفلته طوتنلقلی بر سوز سویلمك، بوت قیرمق، بالطه‌یی طاشه اورمق.

فاقفون { سد. [آلمانجه‌دن] کومش تقلیدی اوله‌رق نیکل ایله قاریشیق بر معدن خلیطه‌سی.

فاقه { سد. عر. فقر، احتیاج، ضرورت : فقر وفاقه.

فاك فاك { صد. ١. اختیارلقدن دیشلری دوکیلوب سوزی آکلاشلماز : فاك فاك بر اختیار. ٢. بویله سویلنیلن (سوز) : اونك فاك فاك لقردیسندن بن نه آکلادرم . || فاك فاك بوجکی = طوکوزلان.

فاکِهه { سد. عر. جـ : فواکه. [اصل «فکاهة» دن سف.

اولوب سویندیرن وشنلندیرن دیمکدر.] میوه، یمش، ثمره: فاکهة الشتاء = قیش میوه‌سی یعنی آتش.

فال { سذ. عر. [اصلی : فأل] ۱. اوغور، ایی طالع، بخت نیك. ذ. ۲. بخت وطالعی آکلامق ایچون برطاقم وسائط غریبه‌یه مراجعت ایتمه، آتیلان بونجوق وباقله‌یه، علی التصادف آچیلان بر کتابك برسطرینه، قهوه‌نك کورك کمیکنه وسائر بویله شیئلره باقوب بونلردن معنی استخراج ایتمه : فال آچمق، آتمق؛ فاله باقمق؛ فال خیر = ایی فال. || خجسته فال = مبارك طالعلی. || فال طاشی = فالجیلرك فاله باقمق ایچون آتدقلری اوفاق چاقیل طاشلریله بونجوقلر. || کوزلرینی فال طاشی کبی آچمق = حیرتله ویا حرص وطمعله باقمق.

فالج { سذ. عر. [«فلج» دن سف.] بدنك نصفنی طوتماز حاله کتیروب بطال ایدن نزول.

فالجی { سه. فال آچان، فاله باقان: فالجی قاری.

فالجیلق { سه. فال آچمق ایشی، فاله باقانك مشغولیتی.

فالصو { سه. [یتا. Falso] ۱. مو. بر پرده‌نك ایفا ایدیله‌مه‌مسندن طولایی ایدیلان خطا. ۲. مج. عدم موفقیت ظاهر اولمه، مرتب اولان بر شیئی اجرا ایده‌مه‌مه : فالصو ایتدی.

فالیونوس { سه. [یو. Φάλαι-να] بالنه دینلن ودکیزده یاشادیغی حالده بالیق اولمیوب حیوانات ذات الثدیدن اولان جسیم بر حیوان، قادرغه بالیغی، قیطس.

فالیه۱ { سه. [یتا.] آغزدن طولان اسکی اصول طوپلرك آغزلق اوتی و بمله وضعنه مخصوص دلیکی، چناقلق: فالیه ایکنه‌سی، بورغوسی؛ فالیه‌یه باصمق = طوپی طولدیررکن آتش آلمامق ایچون فالیه‌سنه پارمغی باصمق؛ فالیه یوکسوکی = پارمغك حرارتله طیانه مامسیله بو ایش ایچون قوللانیلان یوکسوك؛ فالیه چیویله‌مك = دشمنه ترك ضروری طوپلری بطال ایتمك ایچون فالیه‌لرینه چیوی طیقمق. || مج. کوزیکمه، ظهور، بروز: فالیه ویرمك.

فام { سه. فا. رنك، لون: کلفام = کل رنکنده؛ مینا فام = شیشه رنکنده؛ کبود فام = کوك رنکنده، ازرق اللون.

فَامّا { حر. عر. [فاء استیناف ایله اما دن مرکبدر] قالدی که، کلنجه. ذ.

فامیلیا { سه. [یتا] ۱. عائله، خاندان، دودمان: بیوك برفامیلیایه منسوبدر؛ هوهنزولرن فامیلیاسی. ۲. زوجه، قاری: بو قادین کیمك فامیلیاسیدر؟ فامیلیاسی خسته ایمش.

فانته۱ { سه. طاغ اسکته‌سی دینلن کوك رنکنده بر اوفاق قوش.

فانطازیه۱ { سه. [ر. Φαντασία] ۱. یالاندن کوستریش، واهی طنطنه ودبدبه: بو مجرد فانطازیه ایچوندر؛ فانطازیه‌یی سور برآدمدر. [باشلیجه عربلرجه لغت عامیانه‌لرنده قوللانیلوب لسانمزده اونلره تقلیداً وهزلیاتده مستعملدر:] فانطازیه قتیر (کثیر) فلوس مافیش (مافیه شیء) = کوستریشی چوق پاره‌سی یوق. ۲. عربلرك وعلی الخصوص مغاربه‌نك آت قوشدیروب یاریش ایتمه‌لری: فانطازیه‌یه چیقدیلر.

فانله { سه. [فر. Flanelle] ۱. تری ایچمك وصیجاق طوتمق ایچون تنك اوزرینه کییلن یوکدن طارکوملك ویاطون: فانله کیمك، فانله‌یی چیقارمق. ۲. یتاغه یاییلان ویا یورغان کبی اوسته آلنان یوکدن آوروپا احرامی: فانله یایمق؛ فانله ایله اورتمك. ۳. یوکدن اینجه و یومشاق بر نوع قماش؛ آرشین فانله‌سی: بو فانله‌نك متره‌سی قاچه؟ فانله‌دن مینتان یاپمق. = ص. ۱. آرشین فانله‌سی دینلن مذکور قماشدن معمول: فانله مینتان؛ فانله خرقه. ۲. یوکدن فانله طرزنده یعنی اینجه ویومشاق اوله‌رق معمول بولنان: فانله چوراب؛ فانله طون.

« یوك چوراب » ایله «فانله چوراب» آره‌سنده فرق واردر. برنجیسی یرلی وآز چوق قبا اوله‌رق اکرلمش یوکدن معمول چورابه، وایکنجیسی ایسه فابریقه ایشی اوله‌رق اینجه و یومشاق اولانه دلالت ایدر.

فانوس { سذ. عر. جم: فوانیس. [یو. Φανός] ۱. موم وسائر ایشیغك روزکاردن سوکنمه‌مك ایچون جامله محاط محفظه‌سی، فنار. ۲. لیمان آغزلرنده وتهلکه‌لی ساحللره دکیز

ایچنده‌کی قیالر اوزرنده گمیلره یانار
شماللرینی گوسترمك ایچون رکز
اولنمش دیرك ویا قله تپه‌سنده
یانان مختلف رنکده بیوك فنار:
اسکندریه‌نك فانوسی عجائب
سبعه‌دن معدود ایدی. ۳. کیم.
م. بعض شیئلرك اوستنه قونمغه
مخصوص یکپاره جامدن قپاق:
بر قوشی بر فانوسك آلتنه قو-
یوب اورانك هواسنی تخلیه
ایتمك.

فانی { ص. عر. ث: فانیه. [«فناء»
دن سف.] ۱. زوال و فنا
بولان، باقی وسرمدی اولمیان:
عالم فانیدر. ۲. پك ضعیف،
ناتوان: پیر فانی.

فانیمق { فل. ضعیف و ناتوان
اولمق، اختیارلقدن الی
آیاغی طوتماز بر حاله کلمك.
وفیق پاشا مرحوم بونی اساساً ترکجه
عد ایدوب، فاکیق قیرلمق دیمك او-
لدیغنی، و «فاك فاك» ایله بر اصلدن
بولندیغنی درمیان ایدیورسه‌ده، «فانی»
لغت عربیه‌سنك عربیده دخی بویله بر
معناسی اولدیغندن، لسانمزه عربیدن
کچمش اولدیغنده شبهه یوقدر.

فانحه { سث. عر. ج: فوانح. کو-
زل قوقو، عطریات. [اك
زیاده جمعی مستعملدر:] فوانح
استعمالی بعضاً باش آغریسی
ویرر.

فائده { سث. عر. ج: فوائد.
[«فید» دن سف. ث]
۱. قازانج، کار، نفع، منفعت،
تر: آصی: بو ایشدن بر فائده
مأمول ایدرمیسك؟ بو علاج
بکا چوق فائده ایتدی؛ بونك
هیچ فائده‌سی یوقدر. ۲. استفا-
ده‌یی موجب بند وفقره. [بویله
فقره‌لرك باشنه یازیلیر] ۳.
ایشه یارامه، یارارلق، خیر،
امید: اوندن فائده یوقدر؛
بندن فائده مأمول ایتمیك. || فائده
ایتمك = مفید اولمق، فائده‌سی طو-
قنمق، یارامق: او تدبیرده فائده
ایتمدی. || نه فائده، چه فائده =
نه‌یه یارار، نافله، بیهوده: او-
غلنك تحصیلیچون چوق فدا-
کارلق ایتدی نه فائده‌که، چه
فائده‌که اونده قابلیت یوغیدی؛
چوق چالیشدی اما چه فائده.
«قازانج» و «کار» لغتلریله بونك
آره‌سنده عموم خصوص فرقی اولوب،
هر قازانج فائده ایسه‌ده، هر فائده
قازانج دکلدر؛ مثلا بر علاجدن ویا
بر یتکدن کوریلن فائده هیچ بر وقت
قازانج اوله‌ماز. بونك ایچون اصل تر.
مقابلی: «آصی» در.

فائده‌سز { ص. نفع وفائده‌سی او-
لمیان، غیر مفید، غیر
نافع، آصیسز، بوش، بیهوده:
فائده‌سز ایش؛ فائده‌سز سوز.

فائده‌سزلك { س. نفع وفائده‌سی
طوقنمامه، منفعت
فقدانی: او علاجك فائده‌سزلکنی
تجربه ایتدم.

فائده‌لنمك { فط. منفعت کور-
مك، کار ایتمك،
مستفید اولمق، آصیلانمق: بو
تجارتدن خیلی فائده‌لندم.

فائده‌لی { ص. نفع ومنفعتی او-
لان، فائده‌سی طو-
قنان، مفید، آصیلی، کارلی،
قازانجلی: فائده‌لی ایش؛ فائده‌لی
کتاب.

فائده‌مند { ص. فا. فائده‌لی،
مفید، نافع، کارلی،
قازانجلی، آصیلی.

فایراب { س. انکا. [Fire up
وابور آتشجیسنه آتشی
زیاده‌لشدیرمك و یاقمق ایچون
ویریلن قوماندە. || مج. بر ایشی
بردن بره سرعتله کوربکه باشلا-
یان حقنده سویلنیر: فایراب
ایتدی = ایشه باشلادی.

فائز { ص. عر. [«فوز» دن سف.
فوز و ظفر بولان، نائل
مرام، موفق. ز.

فائض { (ر) ص. عر. [«فیض» دن
سف.] طاشان، طاشقین.
ز. = س. تر. اقراض اولنان
آقچه ایچون سنوی بر مقدار
معینده اوله‌رق آلنان کار، ربح،
نما، کذشته: فائضله آقچه اقراض،
استقراض ایتمك؛ یوزده‌اوچ، یوز-
ده طقوز، یوزده اون‌ایکی فائض؛
فائضه یاتیرمق = فائضله ایشلتمك،
فائضله ویرمك: فائض مفرد،
[وده‌ها طوغریسی:] فائض بسیط =
اقراض اولنان آقچه‌نك یالکز
رأس المالندن آلنان نما؛ فائض
مرکب = بهر سنه ایشلیوب تأدیه
اولنمیان کذشته‌نك ده طوردیغی
سنه ایچون نماسی محسوب ایده-
یله‌رك آلنان غیر نظامی وحقسز
فائض؛ فائض یوروتمك = فائضی
محسوب ایتمك.

فایطون { س. فر. [Phaëton
کوروکلی آچیق آرابه:
فایطونه بینمك، فایطونله کیتمك.

فائق { ص. عر. ث: فائقه. [«فوق»
دن سف.] ۱. اوستون،
مرجح، دیکرلرندن ایلری:
اقراننه فائق. ۲. اعلا، کزیده،
فوق العاده: احترامات فائقه.

فبها { د. عر. [حرف استیناف:
ف، حرف جر: ب، ضمیر
متصلك مفرد مؤنث غائبی: ها]

يك اعلا، نه كوزل، اوله اولسون: كنديسى كليرسه فبها كلمديكى حالده ده ...

فِت { فتلمك وسائره. با: فيت و سائره.

فَتا { ياخود فتى. سذ. عر. جـ: فتيان. ١. كنج، دليقانلى، يكيت: لا فتى الا على. ٢. فتوتلى، كرم وسخاوت صاحبى. ذ.

فَتّاح { صه. عر. [«فتح» دن سمب.] آچان، آچيجى، كشاينده: فتاح ابواب امل اولان جناب حق.

فُتاده { ياخود افتاده. صه. فا. جـ: فتادگان، افتادگان. ١. دوشمش، دوشكون. ٢. مبتلا، دوچار: فتادهٔ عشق و علاقه؛ فتادگان هجرت.

فَتّان { صه. عر. ذ: فتانه. [«فتنه» دن سمب.] ١. فتنه وفساد صاحبى، قاريشديريجى، قورناز. ٢. كوكل آلان، آدمى مفتون ايدن، سحر بازانه بر قوتله دوچار عشق وعلاقه ايدن: بر دلبر فتان؛ بر محبوبهٔ فتانه؛ چشم فتان.

فُتان { ياخود افتان. صه. فا. دوشن، دوشه‌رك: فتان و خيزان = دوشه قالقه.

فَتاوا { ياخود فتاوى. سذ. جـ. عر. فـد: فتوى. با: فتوى.

فَتح { سذ. عر. جـ: فتوح، وبونك جـ: فتوحات. ١. آچمه، كشاد: فتح باب = قپويى آچمه. ٢. باشلامه، شروع، ابتدا، آغاز: فتح كلام = سوزه آغاز. ٣. ضبط، بر شهر و مملكتى دشمن الندن آلمه وعلى الخصوص ممالك اسلاميه‌يه الحاق ايتمه: استانبولك فتحى، فتح بغداد، فتوح الشام؛ سلطان سليمان اولك فتوحاتى چوقدر. — كتب مغازى وسيرده يالكز فتح دينلدكده خاتم الانبيا (صلعم) افندمز جانبندن مكهٔ مكرمه‌نك فتح بيورلمسى آكلاشيلير: فتحدن صكره هجرت يوقدر بيورمشلردر. ٤. غالبيت، ظفر، نصرت: جناب حق عساكر مسلمينه فتح وظفر احسان بيورسون. ٥. د. بر حرفك اوستونله اوقونمسى و اوستون حركه‌سى (َ): كافك فتحيله «سن» ضميرى. فتحه دخى دينلير. || ابو الفتح = فاتح، استانبولى فتحه موفق اولان سلطان محمد خان ثانى حضرتلرينه لقب اولمشدر. || سورهٔ فتح = انا فتحنالك سورهٔ شريفه‌سى. || ط. فتح ميت = كرك قتل جنايتنك صورت وقوعنى وكرك سبب موت اولان مرضك نوع وجنسنى تفتيش وتحقيق ايچون ميتك تشريحى ويا مزاردن اخراجيله معاينه‌سى، فر. Autopsie.

فَتحنامه { سذ. فا. [عر. فتح = ظفر - فا. نامه = رساله، مكتوب] ١. بر مملكتك فتحى ويا بر غالبيته موفقيت عقيبنده نشر اولنان غالبيت فرمان همايونى. ٢. بر فتح وظفر حقنده يازيلان قصيده و منظومه، ظفرنامه.

فَتحه { سذ. عر. جـ: فتحات. ت. فتحتين. اوستون حركه‌سى: فتحه حركه‌لرك الك خفيفى صابيلير؛ فتحيله شكر لفظى؛ فتحهٔ خفيفه: ال، بل كبى؛ فتحهٔ ثقيله: آل، بال كبى.

فَتحى { صه. عر. ذ: فتحيه. فتح و ظفره منسوب و متعلق. == سذ. عر. بر فتح وظفر حقنده يازيلان قصيده و منظومه.

فِتراك { سذ. فا. اكرك آرقه‌سنده‌كى مخصوص قايشلرله باغلانان اشيا، تركى.

فَترت { سذ. عر. [غلط اوله‌رق زبانزدى فانك كسريله‌در.] ١. ايكى پيغمبر آره‌سنده كچن وقت. ٢. بر حكومت وسائره‌نك منقطع اولديغى زمان: يلديرم سلطان بايزيد خان ايله چلبى سلطان محمد خان آره‌سنده كچن فترت زمانى.

فَتق { سذ. عر. ١. يارمه، يارلمه، چاتلامه؛ رتق وفتق امور = ادارهٔ امور، حل وعقد مصالح. ٢. ط. قاصيق ياريغى، قاصيق زارينك يارلمسيله باغرصاقلرك طوربه ايچنه طولمسندن عبارت سقطلق: فتق علق. [بو معناده غلط اوله‌رق زبانزدى فانك كسريله‌در.] || فتق رحم، فتق مثانه = بو عضولرك آشاغى‌يه صارقمه‌سى.

فِتَن { سذ. جـ. عر. فد: فتنه. با: فتنه.

فِتنه { سذ. عر. جـ: فتن. ١. آزديرمه، باشدن چيقارمه. ذ. ٢. قاريشيقلق، فساد، شورش. ٣. باعث فتنه وفساد اولان حسن ولطافت دلبر، آفت: فتنهٔ زمان. ٤. آرا بوزان، قاريشديريجى، عيار آدم: فتنهٔ جهان.

فتنه آمیز { صه. فا. [عر. فتنه = فساد - فا. آمیختن = قاریشدیرمق] فساد قاریشدیران، فسادجی.

فتنه انگیز { صه. فا. [عر. فتنه = فساد - فا. انگیختن = قوپارمق] فساد قوپاریجی، فسادی موجب.

فتنه جو { صه. فا. [عر. فتنه = فساد - فا. جستن = آرامق] فساد آرایان، ایش قاریشدیرمغه وسیله آرایان.

فتوا { یا فتوی. سـذ. عر. جـ : فتاوا، فتاوی. بر مسئله ودعوی حقنده ایجاب شرعیسنی مبین اوله‌رق مفتی طرفندن اسم تصریح اولنمقسزین یعنی زید وعمرو صورتیله یازیلان فقره : فتوای شرعی؛ فتوی ویرمك. || فتوی امینی = باب مشیخت اسلامیه‌ده فتوی ایشلرینی کورن دائره‌نك رئیسی اولان ذات. || فتوی پناه = شیخ الاسلام. || دائرهٔ فتوی پناهی = مشیخت اسلامیه دائره‌سی.

فتواخانه { سـ. باب مشیخت اسلامیه، مشیخت اسلامیه دائرهٔ جلیله‌سی.

فتوت { سـذ. عر. ۱. کنجلك، دلیقانلیلق. ز. ۲. کرم، سخاوت، جومردلك. ۳. مردلك، یکیتلك، مروت.

فتوتلی { یا فتوتلو. صه. ۱. مردلك وکرم و سخاوت صاحبی. ۲. اذ. ملکیه‌ده رابعه وخامسه رتبه‌لرنده بولنانلره و عسکریه‌ده ملازم ویوزباشیلره رسماً ویریلن عنوان و القابدر.

فتوتمند { صه. فا. فتوتلی، کرم وسخاوت ومردلك ایله متصف.

فتوح { سذ. جـ. عر. فد : فتح. || با : فتح — بونك جمعی اوله‌رق فتوحات دخی قوللانیلیر: زمانی فتوحاتله کچیرمشدر.

فتوح { سـذ. عر. لطف الهی، مرحمت الهیه، نعمت روحانیه : روح پر فتوح.

فتور { سذ. عر. ۱. کوشکلك، غیرتسزلك، رخاوت : ایشه فتور کلدی. ۲. بیقمه، اوصانمه : یازی یازمقدن فتور کتیردم؛ دائما مطالعه‌دن آرتق آدمه فتور کلیر.

فتوی { سذ. عر. با : فتوا.

فتی { سذ. عر. با : فتا.

فتیان { سـذ. جـ. عر. فد : فتی. || با : فتا.

فتیل { سـذ. عر. [لسانمزده زبانزدی فانك کسریله‌در.] ۱. قندیل و مومه قونیلان پاموقدن بوکلمش ایپ که امدیکی یاغله یانوب اورته‌لغی تنویر ایدر: قندیلك فتیلی بیتدی؛ بو مومك فتیللری پك قالین. ۲. اك اول ایجاد اولنان تفنك وطوپلرك فالیه‌لرینه قونیلان غیطان که بر اوجی طوتیشدیریلوب آتش فالیه دلیکنه واصل اولنجه ایچلرنده‌کی باروت پارلایوب سلاح بوشانیردی: تفنك، طوپ فتیلی. ۳. مرهمه باتیریلوب یاره‌یه کچیریلان اوزون تفتیك. ۴. قماشك آلتنه غیطان کبی بوکلمش بر شیء قونوب خارجدن قبارمه یول کبی کورینن دیکیش : فتیل یابمق؛ فتیل چویرمك. || فتیلی آلمق = بردن بره حدت ایدوب پارلامق. || اداره فتیلی = کیجه یاتیلان اوطه‌ده پك آز یاغ استهلاك ایده‌رك جزئی ایشیق ویرن مختلف اصوللرده قندیل. || بورنندن فتیل فتیل کلمك = ایدیلن فنالغك نتایج سیئه‌سنی کورمك. || فتیل طاشی = جام کبی شفاف، کاغد کبی یومشاق وقولای کسیلیر وآتشده یانماز برمعدن که صوبه قپو وپنجره‌لرینه و بوکا مشابه شیلره قونیلیر، حجر فتیله، طاغ کتنی، فر. Amiante . || فتیل ویرمك = قیزدیرمق، آزدیرمق. || بحـ. فتیل تخته‌سی = کمینك ایچ قاپلامه‌سندن ایکی لومبار بیننه قاپلانان تخته‌لر.

فتیله { سذ. عر. فتیل. با : فتیل.

فج { سذ. عر. ایکی طاغ آره‌سنده‌کی دریك یول : من کل فج عمیق = هر طرفدن. [همان یالکز بو تعبیرده مستعملدر.]

فجائه { سذ. عر. و :

فجاءه { سذ. عر. ۱. آکسزین و بردن بره وقوع و ظهور. ۲. خسته‌لقسز و نزول کبی بردن بره واقع اولان اولوم.

فجاءةً { حـ. عر. بردن بره، آکسزین، خسته اولمقسزین نزول کبی بر حادثه ایله : فجاءةً وفات ایتدی.

فجر { سذ. عر. ۱. صباحك پك ارکن وقتی؛ طلوع شمسدن

اول کی وقت، طاڭ وقتی. ۲. طلوع شمسدن اول سماده کوریلن قزیللق وآیدینلق. || فجر شمالی = غرائب فن هیئتدن اولەرق کرۀ ارضڭ ایکی قطبنده اوزون کیجەلرده پك عجیب و کوزل بر صورتده ظهور ایدن رنکلرڭ واشکال مختلفەده ضیا. || والفجر = قرآن کریمڭ بویله بدأ ایدن سورۀ شریفەسی. || مج. کوزلری والفجر اوقویور = پك اویانیق و ذکیدر.

فَجَره { سذ. جم. عر. فد : فاجر. || با : فاجر.

فُجور { سذ. عر. کناه، معصیت، سفاهت، فحشیات، زنا : فسق وفجوره طالمق. || فجور القرابه = شرعاً نکاح دوشمین یاقین اقربا بیننده زنا جنایت مدهشەسی، فر. Inceste .

فَجیع { صه. عر. ۆ : فجیعه. آجیقلی، الیم، حزن آمیز، مؤثر، تأثیرلی : بر امر فجیع؛ وقعۀ فجیعه.

فُحش { سذ. عر. ادبه مخالفت، مغایر ادب وتربیه فعل وحرکت، سفاهت، زنا .

فُحشیّات { سذ. جم. عر. ادب وتربیه واخلاقه مغایر افعال وحرکات، سفاهت وزنایه متعلق حرکات معیوبه : ارتکاب فحشیات.

فَحل { سذ. عر. جم: فحول. ۱. آیغیر. ۲. زوج، قوجه. ۳. مج. ایلری کلن، باش، رئیس: فحول علمادن بر ذات.

فَحم { سذ. عر. ۱. کومور، اودون کوموری؛ فحم معدنی = معدن کوموری. ۲. کیم. اجسام بسیطەدن بر جسم که اڭ زیاده نباتاتده بولنور. || حامض فحم = مولد الحموضه ایله فحمدن مرکب بر مادۀ کیمیویه که تنفس اولندقده سم قاتل اولوب انسان وحیوانی بوغار واشجاری بسلمکه یارار، فر. Acide carbonique .

فَحواء { سذ. عر. معنی، مآل، مفهوم : کندی دوشن آغلاماز فحواسنجه.

فُحول { سذ. جم. عر. فد : فحل. || با : فحل.

فَحوی { سذ. عر. با : فحواء .

فَخّ { سذ. عر. طوزاق، قپان. [کندیسی لسانمزده نادر الاستعمال ایسەده غلطی اولان « فاق » ترجمه لشمشدر.]

فِخام { صه. جم. عر. فد : فخم. || با : فخم.

فَخامَت { سذ. عر. اولولق، بیوکلك، عظمت، علو شان. || از. مسند صدارت عظماده بولنان ذواتله خدیو مصر وخاندانان حکمداری منسوبینیله نیم مستقل حکومت و امارت باشنده بولنانلره ویریلن عنوان رسمیدر : ذات فخامت پناهی = صدر اعظم.

فَخامتلو { صه. اد. صدر اعظمه وخدیو مصر ایله پرنسلره ویریلن عنوان والقاب رسمیدر : دولتلو فخامتلو ... پاشا حضرتلری؛ آلمانیه پرنسلرندن فخامتلو ... حضرتلری.

فَخذ { سذ. عر. باجاق، اویلق، فا. ران. ز.

فَخر { سذ. عر. اوگنیلەجك شیء، مدار افتخار، باعث مفخرت اولان ذات، کندیسنه نسبتی ویا کندیسیله مناسبتی اولانلرجه شرف عد اولنان ذات، مفخر، سبب افتخار : فخر العلماء، فخر عالم، فخر کائنات.

فَخری { صه. عر. ۆ : فخریه. مجرد طرفیندن بریچون باعث شرف وافتخار اولمق اوزره اجرتسز و اسماً ویریلن وقبول اولنان صفت وعنوان : او جمعیت علیەنڭ فخری رئیسی فلان ذاتدر؛ بن ده فخری اعضاسندن اولمغی آرزو ایدرم؛ یاور فخری = معیت شاهانەده معاش مخصوصی اولمقسزین مجرد کندیسنجه مدار افتخار اولمق اوزره یاور تعیین بیورلمش ارکان وامرای عسکریەدن ویا ضابطاندن بری. == ح. معاشسز، اسماً و مجرد باعث افتخار اولمق اوزره : اعانه قومیسیوننه ایکی سنه فخری خدمت ایتدم. || فخری اویمه = فخری نامنده مشهور بر اوستەنڭ ایجادی اولان اینجه و صنعتلی اویمه، فخری ایشی اویمه.

فَخرِیّه { سذ. عر. جم: فخریات. شاعرڭ اسکی عرب اصولی اوزره کندی اوصاف وفضائلنی وعلی الخصوص شجاعت وکرم وسخاوتیله فصاحتنی تعداد ومدح یولنده سویلدیکی قصیده : شعراء جاهلیەنڭ فخریەلری .

فَخم { صذ. عر. جم : فخام. [« فخامة » دن صش. —

بونك يرينه غلط اوله‌رق «فخيم» قوللانيـورز .] بيـوك، اولو، عظمتلى، معظم، مكرم . [جمعى دها مستعملدر :] وكلاء فخام؛ وزراء فخام.

فَخور { صـ. عر. [«فخر» دن سمبـ .] چـوق اوگنن، كندى اوصاف وفضائليله تفاخر ايدن، متكبر، متعظم.

فَخورانه { صـ. حـ. فا. اوگنه‌رك، تفخرله، مفتخرانه : بر طاقم اطوار فخورانه ايله؛ فخو- رانه صاللانه‌رق گلدى.

فَخيم { صـ. « فخامت » دن صفـ. اولمق اوزره قوللانيليور- سه‌ده، مادۀ مذكوره‌نك صفت مشبهه‌سى « فخم » گلوب، عر- بيده « فخيم » لغتى اصلا مسموع دگلدر؛ بناءً عليه دولت فخيمه، دول فخيمـه تعبيرلرى طوغرى دگلدر.

فَداء { سد. عر. و:

فِداء { سد. عر. ١. بر آدمك قورتارلمسيچون ويريلن شئ، تخليص بدلى. [بو معنـا ايله فديه دها مستعملدر.] ٢. برآدمك اوغورينـه ويريلن ويا اسـتهلاك اولنان شئ. قربان : اونك اوغورينـه جانم فدا او- لسون؛ بو ايشك استحصاليچون خـواب وراحتمى فـدا ايتـدم؛ مادام كه ايستيورسكز سزه فدا اولسون .

فِداكار { صـ. فا. بر منفعت عمو- ميه ودين ودولت او- غورنده منـافع خصوصيه سنى فدا ايدن، حميتلى وسخى : فدا- كار آدم.

فِداكارانه { صـ. حـ. فا. منـافع شخصيـه سنى فـدا ايدەرك، فداكارلقله، جانى فدا ايدرجـه‌سـنه : فـداكارانه چا- ليشـدى؛ مساعئ فداكارانه- سيله.

فِداكارلق { سـ. منافع شخصيه‌يى امور عموميه وخيريه ويا احبا واقربا يولنه صرف ايتمه، فداكار آدمـك حال وصـفتى : اوآدم بو اوغورده چوق فدا- كارلق ايتدى؛ اونك فـداكارلغى انكار اولنماز .

فِدان { سـ. ١. آغاج و چيچـك تازه‌سى : آغاج ، گل ، قرانفيل فـدانى. ٢. ديگر يره ديكلمـك اوزره تخمدن يتيشمه اوله‌رق صـيق يتمش اولديغى يردن چيقارلمش تازه آغاج ويا چيچـك : فدان ديكمك؛ فدان يتيشديرمك؛ فدان تارله‌سى. ٣. دوز و طوغرى آغاج دالى، نهال : فدان كبى = سهى قد. ٤. آغاجـك كوكنـدن چيقـان سوركون.

فَدان { سـد. عر. ١. تارله‌يى سـورن برجفت اوكوز، صـپانه قوشلمش اوكوز چفتى. ٢. اساساً بر چفت اوكوزله بر كونده سوريلن اراضى مقدارى، ٣٣٣ مربع قصبه كه هر قصبه دخى ٦ آرشـين ايله بر ثلثدن عبـارتدر، عرب ممـالكنده مستعمل دونم نوعى .

فِدانلق { سـ. ١. تخمـدن فدان يتيشـديرمكه مخصوص تارله ويا باغچه، نهالستان : بورا- سى گوزل بر فـدانلق اولور؛ باغ وباغچـه‌سى اولان آدم بونك بر گوشه‌سنده بر كوچك فدانلق دخى ياپملیدر. ٢. يكى ديكلمش باغ .

فَدّانلق { صـ. شـو قدر فـدان وسعتنده : اوچ فدانلق بر تارله .

فدائى { صـ. سـ. منافع شخصيه‌سنى و جانى بيله اسيرگه‌مين، بر امر خير اوغورنده هر فدا- كارلغى گوزه آلديران، حميتمند، سردن گچـدى .

فدائيلك { سـ. بر امر خير اوغو- رنده منافع شخصيه‌سنى و جانى بيله فدا ايدن آدمـك حالى، حميت.

فِديه { سد. عر. برآدمك اسارتدن وگرفتار اولديغى بر بلادن تخليصيچون ويريلن آقچه و سا- ئره : كنديسنى خيدودلرك الندن قورتارمق ايچون فديه ويرلمك اقتضا ايتدى؛ فديۀ نجات .

فَذلَكه { سـد. عر. [حرف استيناف اولان «ف» ايله شو ديمك اولان «ذلك» اسم اشارتندن مركب و متشكلدر.] ١. خلاصه، نتيجه، اجمال، مختصر افاده: فذلكۀ تاريخ. ٢. مق. مقدما مستنطق قرارنامه‌سنه دينيردى. شمدى ضابطه‌نك تنظيم ايلديكى تحقيقات اوراقنه دينير.

فِر { وفريل. مه. شـدت وعجله و خفـانله دونوب طولاشمـغى تقليد وتصوير ايدر : فر فر طو- لاشمق؛ فر طولابى؛ فريل فريل دونمك .

فَرّ { سـ. فا. [تشديدله ده قوللا- نيلير.] پارلاقلق، ضيا، نور،

آیدینلق : فر و تاب؛ فر ویردی؛ کوزینك فری. ۲. زینت، سوس، رونق. ۳. طنطنه، دبدبه، شان وشوکت، جلادت : فر دولت.

فَرّ { سـذ. عر. کری چکلمه، رجعت، فرار : کرّ و فر = حربده جعلی رجعت ایدوب یکیدن هجوم ایتمه.

فُرات { سخ م. آسیای عثمانینك الك بیوك ایرماغی که دیارین جوارندن نبعانله آناطولینك شرق طرفلرینه قدر کله‌رك بعده الجزیره‌یی طولاشدقدن صوکره عراق عربده (دجله) ایله برلشه‌رك (شط) ی بالتشکیل بصره کورفزینه دوکیلور.

فَراجه { س. [عر. « فرجیه » دن] ۱. قادینلرك صوقاقده یاشمقله برابر کییدکلری اوست لباسی که مختلف بچیملرده اولوب الك معروفنك اتکارله بر بویده یاقه‌سی واردر : فراجه یاشمق کیمك. ۲. زی علماده بولنانلرك کییدکلری پك کنکیش و واسع قوللری یاریق بر نوع بینش.

فَراجه‌لك { ص. فراجه یاپمغه مخصوص ویا الویریشلی : فراجه‌لك قماش.

فَراجه‌لی { ص. فراجه کیین، فراجه کییمش : فراجه‌لی یاشماقلی قادین؛ فراجه‌لی مدرس.

فَراخ { ص. فا. ۱. بول، کنکیش، واسع : فراخ یر. ۲. شن، شاد، صیقندیده اولمیان، مسرور : قلبکی فراخ طوتملیسك. ۳. کوکلی شنلندیرن، دلکشا، مفرح : بو کوشك، بو اوطه پك فراخ؛ اولدقجه فراخ بر باغچه. ٤. چوق، کثیر، وافر، بول : فراخ فراخ یتیشیر.

فَراخلاندیرمق { فتـ. ۱. آچمق، توسیع ایده‌رك دلکشا ایتمك : شو باغچه‌یی فراخلاندرکز. ۲. مسرور وشادان ایتمك : کوکلکزی فراخلاندیرملیسکز.

فَراخلانمق { فط. ۱. آچلمق، توسع ایده‌رك دلکشا اولمق : بو اوطه فراخلاندی. ۲. مسرور وشادان اولمق : کوکلم فراخلاندی.

فَراخلق { س. ۱. آچیقلق، توسع، کشادکی : بو میدانده بر فراخلق واردر. ۲. سوینج، شادی، مسروریت، کشایش : آدمك قلبنه فراخلق ویرر.

فَراخی { س. [بلکه عر. باش تپه‌سی دیمك اولان « فرق » کلمه‌سنه یاء نسبت علاوه‌سیله « فرق » دن غلط] ۱. وقتیله نفرلرك فسلری اوزرینه دیکیلن دائروی صاری تپه‌لك. ۲. عسکری قانون چاوشلرینك بوینلرینه طاقدقلری « قانون » عباره‌سنی حاوی صاری لوحه.

فَرادیس { سذ. جم. عر. فد : فردوس. با : فردوس.

فِرار { سذ. عر. ۱. قاچمه، صاوشمه، اذنسز وکیزلیدن قاچمه : فرار ایتمك؛ عار فراری ارتکاب ایتمك. ۲. بر عسکری ویا دیکر مأمورك موقعنی ترکله کیزلیدن قورتلوب کیتمسی : عسکرلکده فرارك جزاسی آغردر.

فِراری { ص. عر. ذ : فراریه. فراره منسوب و متعلق. ذ. = س. تر. فرار ایدن، قاچقین، قاچاق : عسکر فراریلری؛ فراریلری طوتدیلر.

فِراز { س. فا. یوقیش، چیقیش، اینیش دیمك اولان نشیب مقابلی : فراز ونشیب. = ص. فا. یوکسلن، یوقاری طوتان، رفع ایدن. [صتر. تشکیلاتنه کیرر:] سر فراز = باشی یوکسلن، باشی یوقاریده اولان، ممتاز.

فِرازنده { ص. فا. یوکسلتن، رفع ایدن. ذ.

فِرازی { س. یوکسکلك؛ سر فرازی = ممتازیت.

فِراسَت { سذ. عر. ۱. درحال آکلامه، سرعت انتقال، ذهن اویانیقلغی، فرط ادراك : فراستله آکلادی؛ طلبه‌ده فراست اولمازسه معلمك حسن تقریرندن ده بر ثمره حاصل اولهماز. ۲. بر آدمك چهره‌سندن واعضاسنك شکل وصورتندن طبیعت واخلاق واستعدادینی استخراج ایتمك کیفیت ومعرفتی: علم فراست. [اصل معناسی بو اولوب، الك مستعمل اولان برنجی معناسی مجازیدر. فانك فتحیله استعمالی غلط اولوب، اونك بر وجه آتی معناسی باشقه‌در:]

فَراسَت { سذ. عر. [« فرس » دن] آت یتیشدیروب تربیه ایتمك وآته بینمك علم و هنری : علم فراست عربلرك اسکیدن بری مشغول اولدقلری

وآت يتيشديرمكه صالح اولان بو يرلر اهاليسنك محتاج بولندقلرى بر علم نافعدر. [« فروست » و « فروسيت » دخى دينلير.]

فِراش { سذ. عر. ١. دوشك، ياتاق؛ اسير فراش = ياتاغه ياتەجق، قالقەميەجق قدر خستە. ٢. اوتورمق ايچون يره سريلن شىء، يايغى. || فراش خط = تيمور يول چپوقلريله مولوز آلتندە تسويه اولنمش دوز يتاق.

فَرّاش { سذ. عر. [« فرش » دن سمب.] ١. ياتاقلرى ياپان وكليم ومقعد وسائرەيى دوشتن آدم، خدمتجى. ٢. سوپوريجى، اماكن مقدسەيى سوپوروب تميزلمكه وبكليوب محافظه ايتمكه مأمور آدم.

فِراش { س. با : فاراش.

فَراشت { سذ. عر. ١. كعبۀ معظمه وروضۀ مطهره خدمەسى وسوپوريجيسى صفت وخدمتى. ٢. با برات عالى توجيه اولنور بر عنوان مفخرت اولوب بونى حائز بولنانلر بر وكيل تعيينيله بهر سنه امكنۀ مقدسەيه بر طاقم عائدات وقفيه تقديم ايدرلر : فراشت شريفه براتى؛ فراشت جانطەلرى. || فراشت شريفه وكيلى = ذات حضرت پادشاهىيه مخصوص فراشت شريفه وكالتنى ايفا ايدن شرفادن بر ذات.

فَراعِنه { سذ. جم. عر. فد : فرعون. با : فرعون.

فَراغ { سذ. عر. ١. واز گچمه، ترك، چكيلوب براقمه : ايشدن، مشغوليتدن فراغ ايتمك. ٢. هيچ بر ايشله مشغول اولميوب، استراحت ايتمه : كنج فراغ = استراحت كوشەسى. ٣. آسودەلك، اسايش، راحت، جمعيت : فراغ بال، فراغ خاطر. ٤. اد. اراضى اميريه ومسقفات و مستغلات موقوفەنك حق تصرفنى اسكى صاحبنك يكى صاحبنه تركله قطع تعلق ايلمسى و بوكا دائر معاملۀ رسميه وقلميه كه دفتر خاقانى نظارتنجه وطشرەلردە نظارت مشار اليهانك مأمورى معرفتيله اجرا اولنور: صاتيلان خانەنك، تارلەنك فراغى بوكون اجرا اولنەجقدر؛ هنوز فراغ معاملەسى اجرا اولنمدى.

فَراغَت { سذ. عر. ١. واز گچمه، ال چكمه، صرف نظر: او ايشدن فراغت ايتدم. ٢. عدم مشغوليت، استراحت : كوشۀ فراغت. ٣. حق. اقامۀ دعوادن صوكره مدعينك دعواسندن واز گچمسى.

فِراق { سذ. عر. [« فرق » دن مفاعله بابندن مص. ثانى اولوب، « مفارقة » ايله مترادفدر] ١. سويشن ايكى كشينك بربرندن آيرلمسى، عاشقك معشوقەسندن آيرى دوشمەسى، آيرلق، هجران، فرقت : فراق يار؛ نار فراق. ٢. تر. حزن، محزونيت، تأثر : كنديسنه بر فراق كلدى.

فراق { س. [فر. Frac] آوروپاليلرك مقام رسميده كيدكلرى دوكەلى سياه بر سترەكه اوكدن اتكلرى اولميوب يالكز آرقەدن واردر : فراق كييمك ؛ رسمى بالولره فراقله كيديلير.

فِراقلى { ص. تأثيرلى، مؤثر، حزن ومغموميتى موجب : پك فراقلى بر حكايه، بر سس.

فراقلى { ص. فراق دينلن آلافرانغه رسمى سترەيى لابس.

فِراقيه { سذ. عر. يارندن آيرى دوشمش عاشقك آلام هجرانى مصور اولەرق سويلديكى منظومه.

فَراموش { س. فا. اونوتمه، نسيان، خاطردن چيقارمه : فراموش ايتمك = اونوتمق.

فرانجله { س. [ايتا. Frangiola دن] مختلف اشكالده واكثرى كوچك ياخود اوزون وطار خاص اتمك : بيره فرانجلەسى = قرابيه كبى كوچكى؛ آى فرانجله = هلال شكلندە يومشاغى.

فرانجلەجى { س. فرانجله صاتان آدم.

فرانسز { س. ص. ١. آوروپانك فرانسه دينلن مملكتى اهاليسندن و بونلرك جنسيتنه منسوب اولان آدم وسائره : فرانسزلر اسكى غال قومى افراديله لاتين افرادندن مركب بر قومدرلر؛ فرانسز مالى، فرانسز لسانى، فرانسز آلتينى. ٢. فرانسز آلتينى، فرانسەنك يكرمى فرانق قيمتندە اولان آلتين سكەسى: بونى بر فرانسزه آلدم.

فرانسزجه { ص. فرانسزلرك طرز واصولندە ويا فرانسز لساننده اولان : فرانسزجه لسان، شرقى، رقص. = ح. فرانسز لساننده ويا

طرز و اصولنده : فرانسزجه سویلمك، یازمق، آشنالق ایتمك. = س. فرانسزلسانی، لسان فرانسوی : فرانسزجه لاتین لسانلرندن معدوددر.

فرانسَوی { ص. عر. ا : فرانسویه. فرانسه‌یه یا فرانسزلره و یاخود فرانسز لسانه منسوب ومتعلق : لسان فرانسوی؛ قاموس فرانسوی؛ قواعد فرانسویه.

فرانسه { سخ. م. [فر. France] آوروپا ممالك غربیه سندن بربیوك مملکتکه دول معظمه‌دن برینی تشکیل ایدیور. قدیمده (غالیا) واهالیسنه (کلت) ویا (غال،کل) دینلیردی.

فرانسه‌لی { ص. فرانسه اها. لیسندن اولان، فرانسز.

فرانغه { آلافرانغه. ح. [یتا.] آوروپا طرزنده : آلا. فرانغه‌یاشامق، گیینمك؛ آلافرا. نغه‌ساعت = زوالی ساعت.

فرانق { س. [فر. Franc]فرانسه مسکوکاتنك واحد قیا. سیسی اولان کومش برسکه که مجیدیه چاریکندن آز کوچورك اولوب درت بچق غروشدن زیاده‌جه دکر، ویوزسانتیم اعتبار او لنوب یکرمیسی بر فرانسز لیراسی ایدر.

فرانقلق { ص. شوقدر فرانق قیمتنده اولان : بش فرانقلق برکتاب.

فِراوان { ص. فا. چوق، بول، کثیر، وافر، آشیری : اشك فراوان دوکدی.

فَرائِد { سذ. جـ. عر. فد : فریده. با : فریده.

فَرائِض { سذ. جـ. عر. فد : فریضه. با : فریضه. || علم فرائض، یاخود مفرد کبی فرائض = شریعت غراء اسلا. میه‌جه میراثدن وواراثلرك بهرینه دوشن حصه‌لرك مقدار وکیفیتندن بحث ایدن علم : ابی فرائض بیلیر. || اصحاب الفرائض = میراثه داخل اولانلر، ورثه.

فَربِه { ص. فا. سمیز، سمین، اتلی، یاغلی، ملحم : ابله فربه. ز.

فَرتوت { ص. فا. بوناق، معتوه.

فَرج { سذ. عر. قادینك ودیشی حیوانك آلت تناسلی. [عربیده ارککك کینه‌ده‌دیرلر.]

فَرَج { سذ. عر. حزن وکدر ومأیوسیتدن صکره‌کلن سوینج و حسن‌حال، صیقندی وشدت مقابلی. ز.

فَرجام { س. فا. صوك، عاقبت، انجام. || بد فرجام، نا فرجام = عاقبتی‌ایی‌اولمیان، بدبخت، طالعسز، منحوس.

فُرجه { سذ. عر. ۱. یاریق، شق. ۲. مج. کیره‌جك یر، مد. خل. ۳. آچیقلق، فراخلق.

فُرجه‌یاب { ص. فا. [عر. فرجه = کیره‌جك یر. فا. یافتن = بولمق] کیره‌جك یر، فرصت بولان : مجلسه فرجه‌یاب دخول اولدی.

فِرچه { یاخود فورچه. س. اثواب ودیش وساڵره تمیزلمکه ویا بویا وساڵره سورمکه مخصوص قیلدن ویا صمان وحصیر کبی شیئلر تللرندن یاپلمش آلت : اثواب، صاچ فرچه‌سی؛ دیش فرچه‌سی؛ بویاجی، بادانه‌جی فرچه‌سی؛ رسام فرچه‌سی؛ صمغ فرچه‌سی.

فرچه‌لاتمق { فتـ. فرچه ایله تمیزلتمك : اثوابی فرچه‌لاتملی.

فرچه‌لامق { فتـ. فرچه‌ایله تمیز. لمك : اثوابی، دیشلری فرچه‌لامق اقتضاایدر.

فرچه‌لانمق { فجـ. فرچه ایله‌تمیز. لنمك : بوپالطو فرچه‌لانمیور. = فط. کندی اثوابنی فرچه ایله تمیزلمك : ساعتلرجه فرچه‌لانمق عادتیدر.

فَرَح { سذ. عر. سوینج، مسرو. ریت، شادمانلق، انشراح، کوکل آچیقلغی : فرح بولمق = سوینمك، آچلمق؛ فرح ویرمك = سویندیرمك، آچمق. [«فراخ» لغت فارسیه‌سیله التباس ایتدیر. مه‌ملی.]

فَرِح { ص. عر. [آنف البیان «فرح» دن صش.] سو. ینجلی، شاد، منشرح القلب. ز.

فَرَح آور { ص. فا. [عر. فرح = انشراح - فا. آوردن = کتیرمك] انشراح کتیرن، کشا. یش ویرن، مفرح.

فَرَح اَفزا { ص. فا. [عر. فرح = مسروریت. فا. افزا. ییدن = آرتدیرمق] مسروریت وانشراح درونی آرتدیران، مفرح.

فَرحان { ص. عر. [«فرح» دن صش.] سوینجلی، شاد، مسرور، شادان. ز.

فَرَح‌بَخش { ص. فا. [عر. فرح = انشراح. فا. بخشیدن =

باغشلامق] انشراح قلب ویرن، مفرح .

فَرَحلاندیرمَق { فتد. سویندیرمك، كوكل آچق، اكلندیرمك: كندیسنی مكدر كوردم برآز فرحلاندیرمق ایستدم .

فَرَحلانمَق { فل. سویمك، كوكل آچلمق، انشراح درون كلمك: بویله یرلرده كزمكله انسان فرحلانیر.

فَرَحلق { س. كوكل آچلمه، انشراح درون .

فَرَحناك { ص. فا. سوینجلی، شاد، شادان ، مسرور، منشرح القلب. || مو. بر مقام مخصوص.

فَرُّخ { ص. فا. و :

فَرُخنده { ص. فا. مبارك، متین، اوغورلی، مسعود؛ فرخنده پای = آیاغی اوغورلی؛ فرخنده رأی = رأیی مبارك؛ فرخنده طالع، فرخنده فال = طالعی یاور، مسعود.

فَرد { سذ. عر. جـ : افراد. ١. بر مجموعك هربر تكی : فرد آفریده = شخص مخلوق؛ افراد ناس؛ افراد بشر؛ هرفرد = هركس. ٢. چفت اولمیان عدد، تك عدد. ٣. برتك بیت، مفرد. = جـ. ١. اشخاص : افراد امت. ٢. عادی شخصلر، صره آدملری، عوام؛ افرادعسكریه = ضابط اولمیانلر، نفرات. = ص. ١ . تك، چفت اولمیان : عددفرد؛ رجب الفرد. ٢. اشی اولمیان، بی مثل، بی نظیر، فرید: جناب حق فرد وصمددر. || ص. كیمیه. جزء فرد = برجسمی تركیب ایدن ذراتك بهری، جزء لا یتجزی. || جوهر فرد = اسكی حكمانك ظننه كوره موجوداتك اساسی مقامنده اولوب ترتیبنه كلیاً خلل كلمكسزین تقسیم و تفریق قبول ایتمین جسم اصغر.

فَردا { س. فا. ١. یارین، یارینكی كون، ایرته، ایرتسی كون: فردایه، فرداره صالمق = یارینه براقق، تأخیر ایتمك؛ فردای قیامت = قیامتك ایرته سی؛ فرداسی كون = ایرته سی كون. [بو مقامده استعمالی چركیندر.] ٢. آتی، كله جك زمان، قیامت، محشر، آخرت: عیش ونوش ایله فردایی آكمامق ممكنمیدر؟

فِردَوس { س. فا. عر. جـ : فرادیس. ١. باغچه. ٢. جنت، اوجماق، بهشت. [آوروپا لسانلرنده كی Paradis واوكا مماثل لغتلرك مأخذی اولان Παράδεισος لغت یونانیه سی بوندن مستعاردر.]

فِردَوس آشیان { ص. فا. [فردوس = جنت . آشیان = یووه] جنتمكان، جنتلك، مرحوم، مغفور : جنتمكان و فردوس آشیان سلطان عثمان خان حضرتلری .

فَرده { س. طوپ، كوچك دنك : بر فرده ایپك.

فَرز { س. فا. سطرنج اویوننده وزیر مقامنده اعتبار اولنان طاش .

فَرزانَگی { س. فا. ١. علم، عرفان : ابراز فرزانگی ایتمك. ٢. ممتازیت، امثال واقرانته تفوق، مانندسز وبی همتا اولمه : علوم ریاضیه ده ادعای فرزانگی ایدیور .

فَرزانه { ص. فا. ١. عالم، حكیم، دانا، علم و عرفانله متصف وممتاز : كندیسی فرزانۀ دوراندر. ٢. امثال واقراننده فرقلی، ممتاز، یگانه، بی همتا : ادبیاتده فرزانه در.

فَرزَند { س. فا. جـ : فرزندان. ١. اوغل، ولد : فلانك فرزند ارجمندیدر. ٢. چوجق، صبی، طفل : بازیچۀ فرزندان.

فَرزه { س. متقابله آچیلان دلیكلره جلا ویرمكه مخصوص مارانغوز آلتی.

فَرَس { سذ. عر. جـ : افراس. آت، بیگیر (باركیر) ، اسب : جنس فرسك اصلاحی. || فرس البحر = صوآیغیری، هیپو پوتام .

فُرس { س. اسم جنس اولوب ایرانه وایرانیلره مفرد و جمع صورتیله اطلاق اولنور، واك زیاده قبل الاسلام ایران وایرانیلره مخصوصدر : فرس ممالكی. فرس لسانی، فرس آیین ومذهبی، فرس قدیم.

فَرسا { ص. فا. [« فرسودن » فعلندن سمعی. اولوب صتر. تشكیلنه كیرر] اسكیدن، بوزان، آشیندیران، اورسه لین، یوران، بیتیرن : طاقت فرسا = طاقت براقیان؛ خرد فرسا = عقل براقیان، حیرتده براقان.

فُرسان { سذ. جـ. عر. فد : فارس. با : فارس.

فرستاده { ص. فا. جـ : فرستادگان. ١. گوندرلمش، مرسول، مرسل. ٢. ایلچی، مأمور مخصوص. ن.

فرسخ { سذ. عر. [فا. « فرسنك » دن معرب] درت ساعتلك یعنی بش بیك مترهلك مسافه، تر. آغاج، اوچ میل یری : گونده بش فرسخ یول آلیور؛ بورادن اون فرسخ اوزاقدر. || فرسخ فرسخ = بول بول، زیاده، پك چوق : اقرانندن فرسخ فرسخ ایلریدر؛ بن نسخ خطنی سزدن فرسخ فرسخ ایی یازارم.

فرسنك { سذ. فا. فرسخ. بآ : فرسخ.

فرسوده { ص. فا. اسكیمش، ییرانمش، بوروشمش، بوزلمش : البسهٔ فرسوده؛ فرسوده قیافتله.

فرسی { ص. عر. ٹ : فرسیه. ایران وایرانیلره وعلی الخصوص اسكی ایرانه منسوب ومتعلق : لسان فرسی؛ آثار فرسیه.

فرسیات { سذ. جـ. عر. فارسی لسان وقواعد وادبیاتی : فرسیاته چوق اشتغال ایتمشدر.

فرش { سذ. عر. ١. دوشهمه، یایغه، سرمه : یاتاق، كلیم، سجاده، مقعد فرش ایتدیلر. ٢. طوپراغی وعلی الاطلاق باصیلهجق وگزیلهجك یری اورتمك اوزره بر شیئی دوشتمه : قپونك اوكنه مرمر، چاقیل، مالطه فرش ایدهجكم. [« تفریش » دها مستعملدر.] ٣. یایلان شیء، دوشهمه، كلیم، خالی، یایغی. ٤. یریوزی، روی زمین، وجه الارض : عرش و فرش. ن.

فرشته { سذ. فا. جـ : فرشتگان. [فانك كسریلهده مروی ایسهده بزجه زبانزدی فتح ایلهدر] ١. ملك، ملائكه. ٢. مجـ. پك گوزل وملایم طبیعتلی. ٣. مجـ. معصوم، بیگناه. || فرشته خصلت، فرشته سمات، فرشته سیرت، فرشته صفت = خوی و طبیعتجه ملك كبی اولان ذات.

فرصت { سذ. عر. [بین العوام زبانزدی : فرصانت] مناسب و موافق وقت و حال، استفاده ایتمك صرهسی، الدن قاچیریلمیهجق فائدهلی وقت وحال : بو بنم ایچون بر فرصتدر؛ بو فرصت هر وقت اله گچمز؛ فرصتدن استفاده ایتمك، فرصت بكلمك، بولمق، ویرمك؛ فرصتی الدن قاچیرمق = فوت ایتمك.

فرصتجو { ص. فا. [عر. فرصت = م. فا. جستن = آرامق] فرصت آرایان، بكلین.

فرصتیاب { ص. فا. [عر. فرصت = م. فا. یافتن = بولمق] فرصت بولان، الینه فرصت گچن.

فرض { سذ. عر. ١. طوتمه، عد واعتبار ایتمه، بر دعوی و مسئلهیی اونك اوزرینه بنا ایتمك اوزره بر شیئه صحیح و واقع و موجود نظریله باقمه، تقدیر : تقسیم اولنهجق بیك لیرامز وار فرض ایدهلم؛ بورادهن اون متره ارتفاعنده بر ستون فرض ایدك؛ فرض ایدككه بن راضی اولدم؛ فرض محال = صحت و وقوعی ممكن اولمیان برشیئك صحیح و واقع عد اولنمسی : فرض محال اولهرق كرهٔ ارض حركتدن طورسه. ٢. احكام دینیهدن نص كریمه و دلیل قطعی ایله مثبت اولوب اجراسی واجب اولانی، سنت مقابلی : صلات هر بر مسلم بالغ ایچون فرضدر؛ فرض عین = اداسی بلا استثنا كافهٔ مسلمینه لازم اولان فرض؛ فرض كفایه = اداسی یالكز شرائطنی حائز اولانلره لازم بولنان فرض. ٣. مجـ. فرض ایمش كبی اداسی الزم اولان شیء، واجب، ضروری، ناچار : بو ایشی گورمك بزه فرض اولدی؛ ابوینه خدمت ایتمك اولاد ایچون فرض عیندر؛ اوزرمه فرض دكلدر = وظیفهم دكلدر، نه وظیفهم؟ || بالفرض = طوتهلم، شویلهجه تقدیر ایدهلم : بالفرض بن بو ایشه رضا ویرسهم نه یاپمقلغمز اقتضا ایدر؛ بالفرض والتقدیر = فرضا.

فرضا { ح. عر. فرض و تقدیر صورتیله، بالفرض، طوتهلمكه، فرض ایدك، فرض ایدهلمكه : فرضا مساحه ایدیلهجك بر عرصهمز اولسه.

فرضی { ص. عر. ٹ : فرضیه. فرض وتقدیر اساسنه مبنی اولان، صحیح و واقع اولمیوب مفروض وتقدیری اولان : مطالعات فرضیه.

فَرَضِيّات { سذ. جم. عر. صحيح وواقع اولميوب فرض وتقدير اوزرينه مبنى اولان شيئلر: فرضياتله اوغراشيور؛ فرضيات غير ممكنه = تحقق محال اولان ملاحظات ومطالعات، فر. Utopies.

فَرط { سذ. عر. حددن زياده اولمه، مبالغه، وفرت، افراط، آشيرى درجه: فرط محبت، فرط ذكاء، فرط تحسر. [همان دائما بوصورتله مضاف اولەرق قوللانيلير.]

فِرط { س. [عربيدن] طاغ بلى، بيلان.

فرطونه { ١. ياخود فورطنه. س. شدتلى روزكارله دكيزك طالغەلانوب قاريشمەسى، صرصر، تند باد: شدتلى بر فرطونه اولدى؛ دكيزده فرطونه واردر؛ فرطونەياتيشدى.

فرطونەلى { ياخود فورطنەلى. صه. فرطونەسى اولان، فرطونه ايله قاريشيق: فرطونەلى هوا؛ دكيز فرطونەليدر.

فَرع { سذ. عر. جم: فروع. ١. دال، بوطاق: فروع اشجار. ٢. بر اصلدن آيريلان قوللرك بهرى، شعبه، اصل وآنا مقابلى: آناطولى دمير يولى خط كبيرينك بر قاچ فرعى اولەجقدر؛ ابتدا خط اصلى ياپيلوب صوكره فرعه كيريشيلەجكدر؛ اصل و فرع، اصول وفروع. ٣. اساسلى اولميوب ايكنجى درجۀ اهميتده اولان شىء، بر مادەنك اهميتسز تفصيلاتى، تفرعات: علم فقهك اصول وفروعى. [بو معنا ايله اك زياده جمعى قوللانيلوب اونك ده جمعى اولور:] فروعاتله اوغراشمق؛ فروعاته كيريشميەلم ده اصل مسئلەيه باقەلم. || حقه. فروع = اولاد و احفاد؛ اصول مقابلى.

فِرعَون { سذ. عر. جم: فراعنه. ازمنۀ قديمەده يعنى كيخسروك مصرى فتح و ايران ممالكنه الحاق ايتمەسندن اول خطۀ مصريەده حكومت سورن قبط ملوكنك عنوان عموميسى اولوب، بالخاصه حضرت موسى (عم) له اوغراشانك علَمِ حكمنه كچمشدر. بوكا فرعون موسى، وحضرت يوسف (عم) زماننده بولنمش اولانەده فرعون يوسف ديرلر. || مج. پك مغرور ومتكبر وعنود آدم. || فرعون تپەلرى = اهرام. || فرعون فارەسى، فر. Ichneumon دينلن كدى قدر كوچك بر چار پا.

فِرعَونى { صه. عر. ثٔ: فرعونيه. فرعونه منسوب ومتعلق ويا شايسته اولان، كبر و غرور وكفر و عنادله ياپيلان.

فَرعى { صه. عر. ثٔ: فرعيه. اصله عائد اولميوب فروعات و شعباته متعلق اولان: مواد اصليه وفرعيه.

فَرغانه { ١. سخ. م. آسياى وسطيده ماوراءالنهرك شرق جنوبى جهتنده بر بيوك خطه كه مقدما خوقند خانلغى تشكيل ايتديكى حالده شمدى فرغانه اسم قديميله روسيەيه تابع تركستانه الحاق اولنمشدر. || مج. رطوبتلى وچامورلى اراضى.

فِرِفته { يا فريفته. صه. فا. آلدانمش، اغفال اولنمش، مغفل، مغرور، مغبون: برطاقم واهى آلايشلره فرفته اولماملى.

فِرفير { سذ. عر. [يو. Πορφύρα] ارغوان، ارجوان. || كيم. حامض فرفير = بر تركيب كيميوى. || ط. داء الفرفير = قزيل علق.

فِرفيرى { صه. عر. پارلاق قزيل، ارغوانى: فرفيرى چوقه.

فَرق { سذ. عر. ١. آيريلق، آيرلمه: بو ايكى شىء آرەسنده فرق واردر. ٢. ايكى شيئدن بهرينك باشقه درلو اولمسى، مغايرت، مباينت، تفاوت، بكزەمەيش: مايمونك شبكدن فرق واردر؛ فرق كلى = چوق تفاوت. ٣. آيرمه، سچمه، تفريق: او آدمك يازيسنى سزك كندن هيچ فرق ايدەميورم؛ بيك كشى آرەسنده اولسه بن اونى فرق ايدرم. ٤. ايى كورمه، سچمه طانيمه، تشخص: قرانلقده فرق ايدەمدم؛ شو يازى يى بورادن فرق ايده بيليرميسك؟ چوقدن كورمديكم ايچون بردن بره فرق ايدەمدم. ٥. بر شيئك ديكر بر شيئدن مقدار ويا قيمت وسائرەجه فضله ويا اكسيك اولديغى مقدار: سزه بورجم اولان فرانسز ليراسى يرينه بر عثمانلى ليراسى ويرسەم فرقنى ويررميسكز؟ آنمى سزككى ايله مبادله ايدرم اما فرقنى ده ايسترم؛ فرق نەقدردر؟ ٦. آكلامه، فهم، كيزلى و دقيق بر شيئى درك ايتمه: كنديسنه كوستر-

دمسه‌ده فرق ایده‌مدی، فرقنه وارەمدی. ٧. برهیئت افرادندن بر طاقنی دیکرلرندن یوقاری ویا آشاغی طوتمه، مساوی طوتمامه، آیری سچی: حکومت سنیه تبعه‌سی بیننده اصلا فرق قبول ایتمیوب جمله‌سنه بلافرق بر معامله ایدر. || آقچه فرقی = ١. مسکوکاتك قیمت حقیقیه‌سیله قیمت اعتباریه‌سنده‌کی تفاوت. ٢. بر آقچه‌یی دیکر بر جنس آقچه ایله تبدیلده آلنان صرافیه، فر. Agio. || فرق ایتمك = آیرمق، سچمك. || فرقنه وارمق = آکلایه بیلمك، اینجه وکیزلی برشیئی فهم‌ودرك ایتمك: کتابنك بیرتیلان یاپراغنی کورنمیه‌جك صورتده تعمیر ایتدمسه‌ده ینه فرقنه واردی. || بلا فرق = ١. تمامیله بربرینه مشابه اوله‌رق: بلا فرق ایکیسی بردر. ٢. اصلا آیری سچی اولمقسزین، مساوات تامه ایله: عموم تبعه‌یه بلا فرق بر نظرله باقیلیور. || فرق کلی = چوق مغایرت ومباینت: ایکیسی آره‌سنده فرق کلی واردر.

فَرَق { سـذ. عر. باش تپه‌سی: عدالتی فرق عبودیتمز اوزرینه سایه انداز اولدقجه. [اصل عربیده باش صاچنك ویا صقالك ایکی بولوکه آیرلدیغی یره دیرلر.]

فِرَق { سذ. جم. عر. فذ: فرقه. || با: فرقه.

فُرقان { سذ. عر. [«فرق»دن] حقی باطلدن تفریق ایدن و ایتدیرن قرآن کریم. || یوم الفرقان = بدر غزاسی.

فُرقانی { صه. عر. ؤ: فرقانیه. قرآن کریمه منسوب و متعلق: آیات فرقانیه.

فُرقَت { سـذ. عر. [لسانمزده زبانزدی فانك کسریله‌در.] آیریلق، مفارقت، فراق، سودکلرندن اوزاق و آیری یاشایش: فرقت یار ایله نالان اولمق؛ فرقت مملکت، فرقت احباب.

فُرقَت‌زَدَه { صه. فا. [زبانزدی فانك کسریله — عر. فرقت = آیریلق . فا. زدن = اورمق] آیریلق چکن، سودیکندن آیرلمش، دوچار هجران.

فرقَتَه { سه. [قاتالانجه. Fargata دن] اسکیدن اوچ دیرکلی هرنوع کمی‌یه دینیردی.

فِرقَتَین { سه. [عر. «فرقه» نك تثنیه‌سی اولوب مفرد کبی قوللانیلیر.] بحـ. قوروتدن بیوك وبطاریه‌سنده ٥٠ الی ٧٥ طوپی حاوی اخشاب سفائن حربیه‌دندر. [آوروپا لسانلرنده‌کی Frégate لغتی بو لغت عربیه‌دن مأخوذدر.]

فَرقَد { سـذ. عر. ؤ: فرقدان. قطب شمالی‌یه قریب ودب اصغر جمله‌سنده ایکی پارلاق نجم ثابتدرکه موقعلری مناسبتیله چوق بر دکیشدیرمدکلرندن چولده سیر وسیاحت ایدنلره رهنما اولورلر. [اکثریا تثنیه صیغه‌سیله فرقدان قوللانیلیر.]

فَرقَدان { سـذ. عر. ؤ. مادهٔ آنفه‌یه با.

فرقسز { صه. ١. مغایرت ومباینتی اولمیان، بربرینه چوق بکزر: بنم یازیم سزك کندن فرقسزدر. ٢. آیریسز سچیسز، آیری سچیسی اولمیان، مساوی: بن اولادمك جمله‌سنی فرقسز طوتیورم.

فرقسزلق { سه. ١. فرق اولمایش، چوق بکزه‌یش. ٢. آیری سچی اولمایش، تساوی.

فرقلی { صه. ١. تفریق اولنور، آیریلیر، سچیلیر، چوق بکزه‌مز: آرابه آتلرکزك بری دیکرندن فرقلیدر؛ سز خدمتکارلرکزدن بعضلرینی دیکرلرندن فرقلی طوتیورسکز. ٢. دها ایی، اییلکه یوز طوتمش، اصلاح اولنمش: خسته‌مز بوکوندوندن فرقلیدر؛ چوقدن مملکتمدن چیقمشیدم بو دفعه‌کی عودتمده چوق فرقلی بولدم، مترقی.

فرقلیجه { صه. برآز دکیشمش، برآز ایلرلمش: خسته‌یی بوکون فرقلیجه کوریورم.

فرقه { سذ. عر. جم: فرق. ١. بولوك، انسان کروهی، جماعت، طائفه: فرقهٔ ناجیه، فرق ضاله. ٢. عـ. یدی آلایدن مرکب هیئت عسکریه‌که اصولاً بر فریقك قوماندەسی آلتنده بولنور: بشنجی اردوی همایونك ایکنجی فرقه‌سی؛ اوراده بر فرقه عسکر بولندیریلیور؛ فرقه قوماندانی، مجلسی، رئیسی، کاتبی. ٣. بحـ. برلوا قوماندەسنده بولنان دونمانك برقسمی. [فرقه‌نك اقسامنده‌ده طاقم دینیر.] || فرقهٔ بحریه = فیلو.

فرلاتمق { یاخود فیرلاتمق. فتـ. ١. شدتله و سس

چیقاره‌جق صورتده آتمق، اوچورمق: النده‌کی یلپازه‌یی هوایه، دکیزه فرلاتدی. ۲. برکنارینی قیرمق، صیچراتمق: طباغك کنارینی، مرمرك بر اوجنی فرلاتمشلر. ۳. فیآتنی آرتدیرمق، چیقارمق: آمریقا نك ذخیره اخراجاتنی منع ایتمسی اونلری فرلاتدی.

فرلاق { ص. ۱. قیریق کنار، بر قابك قیرلمش، اوچمش کنارینك قیریق پارچه‌سی. ۲. جوجقلرك طوپاچ اویونی. [بو ایکنجی معنا ایله پرلاق دخی دینلیر.]

فرلامق { یاخود فیرلامق. فل. ۱. بردن بره اوچان قوش کبی، « فیر » دیه سس چیقاره‌رق آتلمق، صیچرامق: بردن فرلادی؛ فرلایوب قولندن طوتدی. ۲. برشیئك بر کناری قیریلوب صیچرامق: بو طباغك کناری فرلامش؛ مرمرك فرلایان یرلرینی دوزلتملی. ۳. فیآتی آرتمق، چیقمق، ترقی ایتمك: بو هفته ذخیره بردن بره فرلادی؛ بورسه‌ده اسهام فرلامش.

فرلایش { س. بردن بره وسس چیقاره‌رق صیچرایش: بردن بر فرلایش فرلادی که.

فرلداق { فرلدامق وسائره. با: فریلداق وسائره.

فرما { ص. فا. [« فرمودن » فعلندن بمصدر. اولوب صتر. تشکیلنه کیرر] بیوران، امر ایدن، آمر: حکم فرما = حکم بیوران، حکم ایدن.

فرماصون { س. فر. Franc-Maçon [۱. آوروپاده مشهور بر طریقه منسوب آدم که اساسلری سیاسی ویا مذهبی اولمیوب صرف اصول معاشرته عائد اولدیغی حالده سر طوتیلیر. ۲. مج. دینسز، ملحد، منکر.

فرماصونلق { س. ۱. فرماصون طریقی. ۲. مج. دینسزلك، الحاد.

فرمان { س. فا. [عربی ظنیله « فرامین » صورتنده جمعی قوللانمق اثر غفلتدر.] ۱. بیوروق، امر: بوکا نه فرمان ایده جکسکز؟ امر و فرمان حضرت من له الامرکدر. ۲. تحریراً ویریلن امر پادشاهی، بر قرارك اجراسیچون شرفصادر اولوب طغرای غرا ایله موشح اوله‌رق اصول مخصوصه‌ده یازیلان امر پادشاهی، یرلیغ، برات، بیوردی: فرمان عالی شرف صادر اولدی؛ امتیاز فرمانی؛ رتبه، نشان فرمانی؛ با فرمان عالی.

فرمانبر { ص. فا. [فرمان = بیوروق - بردن = آلمق. — « فرمانبردار » دیمه‌ملی، زیرا یا فرمانبر ویا فرماندار اولوب، ایکیسی برابر اوله‌ماز.] ویریلن امری آلوب اجرا ایدن، مطیع فرمان.

فرمانده { ص. فا. [فرمان = بیوروق - دادن = ویرمك] امر ویرن، آمر.

فرمانروا { ص. فا. امری یورین، حکمی جاری: فلان یرلرده فرمانروا بولنان.

فرمانفرما { ص. فا. امر بیوران، حکم ایدن.

فرمانلی { ص. ۱. فرمان عالی؛ حضرت پادشاهی یی حامل وحائز اولان، فرمان عالی ایله منصوب: فرمانلی ضابط = بیکباشی واوندن یوقاری اولان؛ فرمانلی مأمور؛ فرمانلی امتیاز. ۲. تأدیب وتربیه ویا قهر و تنکیلی حقنده فرمان عالی صادر اولان: وقتیله دره‌بکلری فرمانلی اولمشیدی. ۳. مستحق مجازات شدیده اولان (جانی).

فرمایش { س. فا. بیورمه، امر ایتمه.

فرمه { س. ۱. خرجله ایشلنمش طار و یو وارلاق یاقه‌لی یلك. ۲. خرجله ایشلنمش اصناف وسائره طاقمنه مخصوص هرنوع البسه.

فرمه‌جی { س. اصناف وسائره‌یه مخصوص خرجله ایشلنمش اثوابی بیچوب دیکن ترزی.

فرموده { س. فا. امر، فرمان، اراده. [فارسیده اسم مفعول اولوب امر بیورلمش دیمك اولمغله، بزجه استعمالی غلط اولدیغندن ترکی اولادر.]

فرنك { س. فا. [فر. Franc — معربی: افرنج] آوروپالی. ‖ فرنك آرابه‌سی = سودلاج وچوربا پاپیلان قبوقسز آرپه، فر. Orge perlé. ‖ فرنك اوزومی = شروبی یاپیلان اوفاق دانه‌لی معروف بر جنس میوه. ‖ فرنك اینجیری = قاقتوس دینلن

نباتك بر نوعی كه بر میوه ویرر. || فرنك پاطليجانی = وقتيله طوماتسه ويريلن اسم. || فرنك پاتی = فر. Reine Marguérite دينلن بر نوع پات، چيچك. || فرنك سجيمی = آوروپادن كلن ابی بوكلمش بر سجيم. || فرنك كوملكی = قوللی كوملك. { آوروپادن كلمه دها بر چوق شيئلره بو اسمه اضافتله حاصل اولمش مركب اسملر ويريليور. }

فرنكجه { ص. فرنكلرك طرز و اصولنده ويا لساننده اولان: فرنكجه قيافت، لسان، يازی، شرق. = ح. فرنكلرك طرز واصول ويا لساننده: فرنكجه سويلمك، يازمق، اوينامق، كيينمك. = س. فرنك لسانی: فرنكجه‌يی اوكرنمش.

فرنكستان { س. فا. فرنكلرك مملكتی، فرنكلره مسكون ير، آوروپا: فرنكستانه سياحت ايتدی.

فرنكی { ص. فا. آوروپاليلره منسوب و متعلق ويا مخصوص: رقص فرنكی. = س. ١. علت افرنجيه‌دينلن ساری و مخرب علت كه بزه آوروپادن وآوروپايه‌ده آمريقادن كچمشدر: فرنكی‌يه طوتلمق، فرنكيسی اولمق. ٢. غايت قوتلی اينجه ايپ. ٣. كليدك بر قسمی. || مج. فرنكی لوجه‌سی = دكيزدن فرطونه ايله ايچری‌يه كيرن ويا كمی ييقانير ايكن تراكم ايدن صو، ويك چيقمسی ايچون بورده‌يه آچيلان دليكلر: فرنكی لومباری = ينه بو مقصدله كشاد اولنان اوفاق لومبارلر، منفذ؛ فرنكی موريله‌سی = فرنكی دليكلرينی سد و بندده مخصوص طپه‌لر.

فرنكيلی { ص. فرنكی علتنه مبتلا، فرنكی‌يه طوتلمش، فرنكيسی اولان.

فرو { ص. ظم. فا. آشاغی: سر فرو = باشی آشاغی؛ سرفرو ايتمك = باش اكمك، مطيع ومنقاد اولمق؛ فرو مانده = آشاغيده قالمش، كری قالمش، عاجز؛ فرو نهاده = تنزيل وطرح اولنمش: بشدن اوچ فرو نهاده اولنجه ايكی قالير.

فروح { ص. ع. شن، سوينجلی، شاد.

فروخت { س. فا. صاتمه، صاتيش، بيع: اونی فروخت ايتدی. { بالفروخت ديمه‌ملی. }

فروز { ياخود افروز. ص. فا. [« فروختن » ياخود « افروختن » فعلندن سمص. اولوب صتر. تشكيلنه كيرر] پارلادان، تنوير ايدن: كيتی‌فروز = دنيايی پارلادان؛ دلفروز = كوكلی تنوير ايدن.

فروزان { ص. فا. پارلاق، منور.

فروزنده { ص. فا. پارلادان، تنوير ايدن.

فروست { س. ع. و:

فروسيت { س. ع. آت بينمه، يروب تربيه ايتمك و بينمك علمی. { فاتك فتحيله فراست دخی ديرلر. }

فروش { ص. فا. [« فروختن » فعلندن سمص.] صاتان، بيع ايدن: می فروش = شراب صاتان؛ خود فروش = انانيتلی (كنديني صاتان)؛ معلومات فروش = معلوماتلی كورنمك ايستين، معلومات صاتان.

فروش { س. ياپی صچاق و طاوانلرينه طوغرامه‌دن ياپيلان اويمه‌لی زينتلر: صچاق فروشلری.

فروع { سد. جم. ع. فد: فرع. [با: فرع. بونك جمعی اوله‌رق « فروعات » دخی قوللانيلير.

فروغ { س. فا. نور، ضيا، پرتو، شعله: فروغ آفتاب؛ فروغ جمال.

فرومانده { ص. فا. [فرو = آشاغی. مانده = قالمش] كری قالمش، يوريلوب طورمش، عاجز، فتوركتيرمش.

فرومايه { ص. فا. [فرو = آشاغی. مايه = اصل] اصل و نسبی آلچق، صويسز، بد اصل: فرو مايه آدم.

فرون { فرونجی. با: فورن و سائره.

فرونهاده { ص. فا. [فرو = آشاغی. نهاده = قونمش] طرح وتنزيل اولنمش: اون بيك غروشدن فائضی اولان بيك بشيوزی فرو نهاده اولدقده سكز بيك بشيوز قالير. { شايستهٔ استعمال دكلدر. }

فروه { س. ع. كورك، پوستين: فروهٔ بيضا = بياض كورك.

فره { ياخود فريك. س. چيل و بيلدرجين كبی قوشلرك يباجی.

فَرهَنك { سـ. فا. علم، هنر، معرفت، معلومات. — « فرهنك شعوری » نك بيانته كوره بودخی، عربيده «قاموس» لفظی كبی، لغت كتابی معناسنه ده كلمكله، فارسی لسانك بعض لغت كتابلرينه علم اولمشدر: فرهنك شعوری، فرهنك جهانكيری.

فَرياد { سـ. فا. ١. فغان، آه و انين، واويلا: بر قادينك فرياد ايتديكنی ايشيتدم؛ بر فرياد قوپدی. ٢. استمداد نعره سی، استغاثه، صيزلانمه: فريادينه يتيشن اولمدی؛ فريادِه مجالی يوغيدی. ٣. شكايت، صيز- لانمه: واپورك بولسزلغندن يولجيلر فرياد ايديورلر. == حد. الامان، الاالله: بر براماز چوجق كه الندن فرياد! داد و فرياد!

فَريادجی { صـ. سـ. اشتكا و استمداد ايدن، مشتكی، آغلاشان.

فَريادخوان { صـ. فا. [فرياد = استمداد . خوا- ندن = چاغرمق] مدد ايستين، استمداد ايدن.

فَريادرَس { صـ. فا. [فرياد = استمداد. رسيدن = يتيشمك] امداده يتيشن، مددجی.

فِريب { سـ. فا. آلداتمه، اغفال، حيله: كذب وفريب. == صـ. آلداتان، مغفل. [صتر. تشكيلنه كيرر:] ابله فريب = احمق آلداتان؛ دلفريب = كوكلی آلدا- تان، جاذبه لی، شيوه كار.

فِريبَنده { صـ. فا. آلداتان، مغفل.

فَريد { صـ. عر. ﺁ. فريده. [«فرد» دن صشـ.] تك، يكتا، بيمثل و بيهمتا: فريد دهر، فريد عصر، فريد روزكار = زماننده يكتا اولان.

فَريده { سـشـ. عر. جـ: فرائد. امثالسز و نادر بولنور اينجی وسائره.

فَريضه { سشـ. عر. جـ: فرائض. ١. شرعاً اجراسی واجب و مثبت معاملهٔ دينيه: نماز فريضه در. ٢. وارثلردن بهرينه شرعاً دوشن حصه. == جـ. ١. علم فرائض. با: فرائض. ٢. مجـ. اجراسی واجب و شرط او- لان وظيفه: بو بنم ايچون فر- يضه در؛ فريضهٔ ذمتمدر = بورجمدر.

فَريفته { صـ. فا. آلدانمش، اغفال اولنمش، مغرور: دنيانك نه سنه فريفته اولملی.

فَريق { سـذ. عر. ﺁ: فريقين. جـ. فا. فريقان. ١. انسان كروهی، بيوك بولوك، طاقم، فرقه دن بيوك جماعت: جنتلكدن اولان فريقدن می يوقسه جهنملك اولان فريقيندن می [تثنيه صيغه سيله] در؟ ٢. تر. بر فرقه يه قومانده ايدن اركان عسكريه دن بری كه مشير- دن صكره اك بيوك رتبهٔ عسكر- يه يی حائزدر: فريق پاشالر؛ فريقان كرام. || بحريه فريقی = آميرالك ايكنجيسی، ويس آميرال كه اسكيدن « قپودانه بك » دينيليردی. || فريق الماسی = او- زونجه ولذيذ برجنس الما.

فَريقلك { سـ. فريق رتبه سی: فلان پاشايه فريقلك توجيه بيورلدی.

فَريك { سـ. ١. آتشده قاوريلوب يئن يشيل بغدای دانه- لری. ٢. با: فره. ٣. مجـ. كو- چك، ضعيف.

فِريل { ياخود فر. مه. چابوق و بلا فاصله دونوب طو- لاشمغی تصوير وتقليد ايدر: فريل فريل دونيوردی.

فِريلداتمق { فتـ. ١. چابوق و سسله دونديرمك: صپانی فريلداتدی. ٢. مواعيد كاذبه ايله آلداتمق، طولاندير- مق، اويالامق.

فِريلداق { سـ. ١. روزكارله دونر تكرلك شكلنده بر چوجق اويونجاغی. ٢. رو- زكارك كلديكی طرفك عكسنه چوريلوب توتمه سنه مانع اولمق ايچون اوجاغك ويا صوبه بو- ريسنك تپه سنه وضع اولنان دونر شاقه. ٣. اوطه لرك ايچنه تازه هوا ادخال ايتمك ايچون جاملره طاقيلان تنكه دن دونر پروانه فر. Girouette. ٤. مجـ. طولاب، حيله: فريلداق چويرمك = اعمال حيل ودسايس ايتمك، مهارتله موفق اولمق. || فريلداق دستگا- هی = دميرجی آلاتندن برچرخ.

فِريلدامق { فل. تلاشله دونوب طولاشمق.

فَزا { صـ. فا. [« فزودن» فعلندن سمصـ. اولوب صتر. تشكيلا- تنده بولنور] آرتديران، تزييد ايدن: فرحفزا = شنلكی آر- تديران؛ جانفزا = روحی آرتد- يررجه سنه انشراح دروندورن.

فَزايش { سـ. فا. آرتديرمه، تزييد.

فَزَع سذ. عر. قورقوب اورکه‌رك بربنك حمایه وتصاحبنه قاچمه، ابراز یأس ودهشت ایتمه، مصائبه قارشی صبر ومتانت فقدانی.

فُزون وافزون. ص. فا. زیاده، فضله، چوق : جناب حق عمرنی فزون (افزون) ایلیه.

فُزونی یا افزونی. س. فا. زیاده‌لك، آرتمه، کثرت : جناب حق فزونیٔ عمر واجلال احسان بیورسون.

فَس س. اساساً مغرب اقصانك (بین العوام فس تعبیر اولنان) فاس شهرنده یاپیلان قرمزی برنوع باش کسوتی که بتون ممالك عثمانیه‌ده ودیکر بعض ممالك اسلامیه‌ده تعمم ایتمشدر : فس پوسکول؛ تونس فسی = اسکی طرزده بیوك و قالین جنسی؛ فس قالبی؛ فس کیمك؛ باشنه فس قومق.

فَساد سذ. عر. ج : فسادات. ۱. بوزوقلق، بوزوق شیئك حالی، چوروکلك، یولسزلق : فساد معده = معده بوزوقلغی؛ فساد دماغ = بین بوزوقلغی؛ فساد اخلاق = اخلاق بوزوقلغی، بوزوق احلاق. ۲. قاریشیقلق، نفاق، شورش : فساد قاریشدیرمق؛ آره‌لرینه فساد دوشدی. || اهل فساد، ارباب فساد = فساد قاریشدیرانلر، اخلال اسایش ایدنلر. || کون وفساد = دنیاده موجوداتك وجود بولوب بعده بوزلمسی ومحو اولمسی : عالم کون وفساد = بو حالی ابراز ایدن بو دنیا.

فَسادآمیز ص. فا. [عر. فساد = قاریشیقلق - فا. آمیختن = قاریشدیرمق] فساد دوشورن، قاریشدیران، نفاق ویرن : فسادآمیز برطاقم سوزلرله.

فَسادانگیز ص. فا. [عر. فساد = قاریشیقلق - فا. انگیختن = قوپارمق] فساد قوپاران، نفاق ومفسدتی موجب : فساد انگیز افعالات.

فَسادجی ص. س. فساد قاریشدیران، قاریشدیریجی، نفاقجی، منافق، ایش بوزان : فسادجی آدمدر.

فَسانه وافسانه. س. فا. مصال، اساطیر، اصلسز وخارق عاده حکایه : طوطی نامه کبی اسکی زماندن قالمه برطاقم فسانه‌لری شمدی اوقویانلر یوقدر.

فِستان س. [آرناؤدجه‌دن] ۱. آرناؤدلرك کیدکلری وبلدن دیزه قدر اوزانان ککیش وچوق قیرمه‌لی پاتیسقه‌دن معمول بیاض برلباس : آرناؤد فستانی. ۲. آلافرانغه قیافتده قادینلرك کیدکلری مختلف بچیمده قیرمه‌لی وسوسلی انتاری : ایپك فستان. ۳. مج. دیرکلرك کوکرته اسقارچه‌لرینی یاغموردن محافظه ایچون اوزرینه قاپلانان مشمع؛ باجه فستانی = باجه‌لرك آلت نهایتنده‌کی عریض قسمی.

فِستانلق ص. فستان یاپمغه یارایان، فستانه مخصوص : فستانلق قماش، باصمه. == س. بر فستان یاپمغه کفایت ایده‌جك مقدار قماش : کندیسنه بوقماشدن برفستانلق آله‌جغم.

فِستانلی ص. فستان کیین : یونانك اوزون تعبیر اولنور فستانلی برصنف عسکری واردر.

فُستُق س. [فا. «پسته»دن معرب اولان مضموم الفاء عر. «فستق» دن] ۱. حلب جهتنده یتیشن برجنس آغاج وبونك ویردیکی معروف میوه‌که قولای آچیلیر ایکی اینجه مصراعك ایچنده بادم جنسندن یشیل‌تراق لذیذ برلبی واردر : شام فستغی. ۲. چام انواعندن چوق داللی بر آغاج وبونك ویردیکی میوه‌که مخروطی الشکل بربیوك قوزالاغك ایچنده سرت قبوقله محاط فندق اوزونلغنده لکن اینجه برلبی واردرکه قوش اوزومیله برابر پلاو وطولمه کبی یمکره قونور : چام فستغی؛ فستق آغاجی. || هند فستغی = آراقیطون دخی دینلن بهاراتدن برماده. || فستق کبی = سمیز واتی پك قاتی اولوب شیشمان وسولپوك اولمیان، بالیق اتلی.

فُستُق مه. «فلان» لغتنه اتباعاً قوللانیلوب بعضاً بوکا دخی «فستکیز» مهمله‌سی اتباع اولنور : فلان فستق؛ فلان فستق فستکیز دیه‌رك.

فُستُقلُق س. شام ویاخود چام فستغی آغاجلرندن عبارت قوریلق : اوراده بر فستقلق واردر.

فُستُقی ص. شام فستغنك ایچی رنکنده اولان، آچیق یشیل : فستق قماش، بویا. ||

فستق مقام = خرلدي. ═ س. فستق رنكى، بوياسى : اوى فستق بويامق.

فستكيز { مه. فلان وفستق لغتلرينه اتباع اولنور: فلان فستكيز؛ فلان فستق فستكيز = شو بو، اوته بري.

فسحت { سذ. عر. كنيشلك، آچيقلق، وسعت، كنيش وآچيق ميدان.

فسخ { سذ. عر. ١. بوزمه، قالديرمه، حكمسز براقمه، لغو، ابطال : قانونك برماده‌سنى فسخ ايتمك؛ يكى نظام اسكيسنى فسخ ايتدى؛ براصول وعادتك فسخى. ٢. حق. بر محكمهٔ ابتدائيه‌نك ويرديكى قرارى محكمهٔ استينافك ويا ديكر بر محكمهٔ بدايتك بوزمسى.

فسده { سذ. جم. عر. فر: فاسد. با : فاسد.

فسرده { ياخود افسرده. ص. فا. طوكمش، جامد: فسرده دل = يوركى طوكمش، حسسز.

فسق { سذ. عر. منهياتى ارتكاب ايتمه، كناه ايشلمه، سفاهته طالمه : فسق وفجور.

فسقيه { سذ. عر. ١. صوبى يوقارى يه آتوب مختلف اشكالده پوسكورتن حوض موصلوغى، فشقريق، فواره. ٢. صو آلوب فشقيرتمغه مخصوص ال آلتى.

فسكت { س. [نبا.] مج. قومانده دودوكى، كميجى دودوكى.

فسكه { س. ١. اورته پارمغى باش پارمغه صيقيدقدن صكره شدتله براقمغله ترسيله اوريلان ضربه : فسكه اورمق. ٢. فسكه اورمقدن حاصل اولان بره وشيش، على الاطلاق پارمق ودكنك وسائره ضربه‌سى اثرى اولان طولانى قبارمه : ياكاغى فسكه فسكه اولمش، فسكه فسكه قبارمش. ٣. مذكور ايكى پارمغك ينه او وضعيتيله اوفاق طاش وسائره آتمه : فسكه طاشى. || فسكه طوقنديرمامق = توز قونديرمامق، مدافعه و تصاحب ايتمك. || فسكه شمعدانى = كوچك ال شمعدانى.

فسلامق { وفسله‌مك. با : فصلامق.

فسلكن { [يو. Βασιλικόν] عر. ريحان دينلن كوزل قوقولى اوتكه صاقسيلرده يتيشديريلير. || آق فسلكن، هند فسلكنى، يبانى فسلكن، ير فسلكنى = بونك انواعى.

فسوس { و :

فسون { با : افسوس، افسون.

فسيح { ص. عر. ذ : فسيحه. [«فسحة» دن صفت.] كنيش، واسع، آچيق. ذ.

فسيفساء { سذ. عر. رنكا رنك بونجوقلر ويا چاقيل طاشى وصرچه وسائره ايله طونادلمش سطح كه فر. «موزاييق» دينلير. [هر نه قدر لسانمزده استعمال اولنمامش ايسه‌ده، بويله برلفته اشد احتياجمز اولديغندن، قبولى الزمدر.]

فش { وفشر. مه. سورينن بر قماش واسكى ترلك ياخود خفيف صورتده آقان صو سسنى تقليد وتصوير ايدرك اكثريا مكرر قوللانيلير : فش فش، فشر فشر يورمك، سورنمك، آقمق.

فشان { ص. فا. با : افشان.

فشر { مه. با : فش.

فشرداتمق { فتـ. بر شيئى فش فش و فشر فشر ايده‌جك صورتده اويناتمق : ترلكارى، اتكارينى فشرداته‌رق يوريوردى.

فشردامق { فل. حركت ايدركن فشر فشر ايتمك: ترلكارى فشردايوردى؛ صو چايرك اوزرنده فشردايه‌رق آقيوردى.

فشردى { س. قماش وترلك وصو كبى بر شيئك خفيف صورتده حركت ايدركن چيقارديغى سس : ترلكك، صويك، اتكارك فشرديسى.

فشقرتمق { فتـ. ١. صو ويا ديكر بر مايعى تضييق ايدرك طار برمنفذدن شدتله صيچراتمق، فوران ايتديرمك : بوفسقيه، بوطلومبه، شو شرينغه صوبى چوق يوقارى يه فشقرتيور. ٢. تخمى بردن بره وسرعتله انبات ايتمك : بوياغمور اكينلرى فشقرته‌جقدر.

فشقرمق { فل. ١. صو ويا ديكر بر مايع برطرفدن تضييق اولنه‌رق بولديغى طار بر منفذدن شدتله صيچرامق، فوران ايتمك : بوفسقيه‌دن

صو بش متره یوقاری یه قدر فشقریور. ۲. تخم بیوك برقوت وشدتله بیتوب بردن بره بیومك: اکدیکمز تخملر برکوزل فشقرمش که.

فشقریق { س. تضییقله صویی آتوب فیرلادان آلت، فسقیه، فواره، شرینغه.

فشقه { بس. بحـ. دمیرك طرناغنی قالدیرمق ایچون سفینه‌نك کنارینه مرکوز اکری دمیر آصق، متافوره؛ فشقه ایتمك = دمیرك طرناغنی قالدیرمق.

فشقی { س. تازه حیوان کوبره‌سی: باغ کوتوکارینك کوکلرینه قاسمده فشق آتمق چوق ایدر.

فشقیاق { س. ۱. تازه کوبره‌نك آتلدیغی یر. ۲. اشکمبه.

فشقین { س. آغاجك کوکندن چیقان سورکون.

فشك { س. با: فشنك.

فشلدامق { فل. اپك قماشك خشردیسی کبی خشردی ایتمك، خشردامق: جانفس فستانی فشلدایوردی.

فشلدی { س. اپك قماشك کی کبی خشردی: اپك فستانك فشلدیسنی ایشیتدم.

فشنامق { فل. اکشیوب قاینامق، مایه‌لانوب قبارمق، اختمار ایتمك.

فشنك { س. ۱. تفنك وطبانجه‌یه طولدیریلان باروت وقورشونی حاوی مممه‌که وقتیله کاغده وشمدی معدن قوغانه صاریلی اولور. ۲. طونمالرده وشنلکلرده آتلن اوزره باروت وسائر اجزا ایله یاپیلان مواد ناریه انواعی: آرایجی، کور، هوایی، چادر فشنك؛ چرخ فلك فشنکی؛ فشنك آتمق، یاقق. ۳. فشنك شکلنده استیف اولمش وکاغده صارلمش آقچه و سائره. || مجـ. روکت فشنکی = قضازده کمیلره امداد طلبیچون آتیلان فشنك. || مجـ. دلی فشنك= صاوروق وملاحظه‌سز آدم.

فشنکجی { س. فشنك یاپان و صاتان آدم.

فشنکخانه { س. فشنك یاپیلان ویا صاقلانان یر، فشنك فابریقه‌سی ومخزنی.

فشنکلك { س. فشنك طاشیمغه مخصوص محفظه که شمدیکی اصولده کوکسك او زرینه آرقوری باغلانوب هر بر فشنك ایچون پارمق شکلنده بر یری واردر، پالاسقه.

فشنه { س. با: وشنه.

فص { مه. یاواش وکیزلی لقردی ایتمکی تصویر وتقلید ایدر: فص فص برشیء قونیشدیلر.

فصّ { سذ. عر. جـ: فصوص. ۱. یوزوك قاشی. ۲. بادم کبی میوه‌لرك ایچی، لب. ۳. کمیکك اویناق یری.

فصاحت { سذ. عر. برلسانك طوغری وخطاسز وسهولت وسلاستله سویلنمسی ویا یازلمسی، سوزك یاکلیش وبابانجی یاخود نادرالاستعمال کلمه‌لردن سالم اولمسیله برابر ربطنك دخی قاعده‌یه مطابق اولمسی: فصاحت لسان؛ فصاحتله سویلمك.

فصاحت پرداز { صه. فا. [عر. فصاحت = م. فا. پرداختن = ترتیب ایتمك] فصاحتله لقردی سویلین، فصیح اللسان.

فصّاد { سذ. عر. قان آلان جراح، قان آلیجی.

فصّال { صه. عر. [«فصل» دن سمبـ.] فصل وذم ایدن، غیبت ایلین، برینك عیوبنی صایوب چکیشدیرن. [عربیده بالعکس برینی جائزه امیدیله مدح وثنا ایدن دیمکدر.]

فصال { سذ. عر. ۱. آیرمه. ۲. سودتن کسمه. [فطم، فطامه کبی] ذ.

فصحاء { صذ. جـ. عر. فد: فصیح. با: فصیح.

فصد { سذ. عر. ط. قان آلمه: فصدشریان؛ فصدوریدی.

فصر { مه. توتونك یانمه‌سی کبی بر شیئك سسنی تصویر وتقلید ایدر: فصر فصر توتون ایچیوردی.

فصل { سذ. عر. جـ: فصول. ۱. آیرلمه، آیریلق، وصل مقابلی. ۲. کسمه، قطع، حکم، حل: دعوایی فصل ایتدی؛ حل وفصل. ۳. برکتاب ویا بابك منقسم اولدیغی اقسامك هربری: کتابك ایکنجی فصلی. ٤. سنه‌نك منقسم اولدیغی درت موسمك هربری: فصل بهار، فصل صیف، فصل خریف، فصل شتا؛ فصول اربعه. ٥. تیاترو اویوننك منقسم اولدیغی اقسامك هربری که پردهنك تبدیلیله اوینانیلیر، فر. Acte. ٦. بردفعه‌ده

اجرا اولنان موسیقی : برفصل چالمق . ٧. تر. چکیشدیرمه، غیبت، مذمت : فصل ایتمك . ٨. اعضای بدنك اویناق یری، مفصل. ٹ . اصل وفصل = اصل واساس : بونك اصل و فصلی یوقدر = هیچ وقوعی یوقدر، بسبتون بی‌اساسدر. || د. فصل الخطاب = خطبه ایله مبنی علیه آره‌سنده اولان «امابعد» تعبیری. || ه. فصل مشترك = ایکی سطحك بربرینه تماس ایتدکلری محل واوراده تشکیل ایتدکلری خط.

فصلاشمق { فشـ. محرمانه و یا. واش سویلشمك ، قولاق قولاغه لقردی ایتمك .

فصلداشمق { فشـ. برسوء مقصد له یاواش قونیشمق.

فصلدامق { فل. سوء مقصد له کیزلی لقردی سویلمك، کیزلیدن القا آتده بولنمق: اوآدم قولاقلرینه بر شیئلر فصلدادی .

فصلدی { س. یاواش سسله و اکثریا سوء مقصدله اولنان لقردی .

فصوص { سـذ. جـ. عر. فـد : فص. با : فص.

فصول { سذ. جـ. عر. فد : فصل. با : فصل .

فصولیه { یاخود فاصولیه. س. [اکثر شرق السنه‌سی بیننده مشترك اولوب اصل خانغی لسانك مالی اولدیغی کسدیریله‌مزسه‌ده لا. Faseolus دن اولمسی اقوای احتمالاتدر.] معروف سبزه که تازه‌سی قبوغیله برابر وقوروسی دانه اوله‌رق ینوب مواد مغذیه‌دندر. باربونیه، چالی، عایشه قادین، بر فصولیه‌سی و سائر انواعی واردر .

فصیح { صـ. عر. ٿ : فصیحه. جـ : فصحاء. ١. فصاحتله سویلین، بر لسانی پك طوغری و قاعده‌یه مطابق وزوائد و نوادردن سالم اوله‌رق سویلین : عربلرده پك فصیح آدملر بولنور؛ خاتم الانبیاء (صلعم) افندمز فصحاء عربی الزام بیورمشلردر؛ فصیح اللسان آدم. ٢. فصاحتله یعنی طوغری وقاعده‌یه مطابق والفاظ غریبه وحشویاتدن سالم اوله‌رق سویلنیلن (سوز) : کلام فصیح. = ح. فصاحتله : عربیی فصیح سویلیور.

فصیحانه { صـ. حـ. فا. فصاحتله، فصحایه مخصوص طرز واصولده : افادهٔ فصیحانه؛ فصیحانه بیان ایتدی .

فصیله { سذ. عر. ١. طاقم، طائفه، زمره، برعائله تشکیل ایدن خلق. ٹ . ٢. نبا. آره‌لرنده مشابهتلری اولوب بر جنسه منسوب اولان نباتات اجناسنك مجموعی : فصیلهٔ لوزیه، فصیلهٔ عنبیه. فر. Famille . [بوتعبیر علم حیواناتده دخی قوللانیله‌بیلیرکن وحق معنای لغویسنه باقیلیرسه حیواناته دها مناسب ایکن، هرنه سببه مبنی ایسه حیواناتده «زمره» لغی اصطلاح اتخاذ اولنمشدر.]

فضاء { (ز) سذ. عر. ١. واسع اووه، کڭیش میدان. ٢. کائناتده اجرام سماویه آره‌لرنده ممتد اولان بوشلق، بعد مجرد: فضاء نامتناهی؛ فضا ایچنده جولان ایدن اجرام بیحساب.

فضاحت { (ز) سذ. عر. رذالت، رسوایلق ، عیب : فضاحت لسانیه = پك دناءتکارانه اطلاق لسان .

فضائح { (ز) سذ. جـ. عر. فد : فضیحه. با : فضیحه.

فضائل { (ز) سذ. جـ. عر. فد : فضیلت. با : فضیلت.

فضائی { (ز) صـ. عر. ٿ : فضائیه. فضایه منسوب و متعلق .

فضل { (ز، د) سذ. عر. جـ : افضال. ١. دگر، مزیت ذاتیه. ٢. هنر، معرفت، کمال، اخلاق وعقیده طوغریلغیله برابر علم ودانش : اونك علم وفضلی، فضل وکمالی ظاهردر. ٣. کرم، عنایت، احسان. ٤. اوستلك، آرتقلق، رجحان، برترلك : فضل ورجحان . || هـ. فضل الدائره = راصدك بولندیغی محلك نصف النهاریله شمسك مرکزندن مرور ایدن میل دائره‌سی بیننده قطبده حادث اولان زاویه، ساعت زاویه‌سی.

فضلاء { (ز) سذ. جـ. عر. فد : فاضل. با : فاضل.

فضلات { (ز) سذ. جـ. عر. فد : فضله. با : فضله .

فضله { (ز) سذ. عر. جـ : فضلات. ١. آرتق، زیاده، زائد : سزده بوندن فضله بر شیء وارمیدر؟ بنده‌کی اشیا بوندن فضله‌در . ٢. آرتان، قالان

مقدار، بقیه : بونك فضله‌سنی نه یاپه‌لم ؟ یمکك فضله‌لرینی طوپلا - یور. ۳. زائد و لزومسز شیء : بونك زیاده‌سی فضله‌در؛ بکا فضله کلیور. ٤. قاذورات. [بو معنا ایله لسانمزده یالکز جمعی واوده نادراً قوللانیلیر.] || بوندن فضله = بوندن باشقه، بوندن ماعدا. = ح. چوق، زیاده، لزومسز یره : فضله سویلیور - سکز؛ فضله چالیشیور.

فُضول (ز) سذ. عر. [اصل « فضل » ك جمعی اولوب مفرد کبی قوللانیلیر] ۱. فضله ولزومسز شیء ویا سوز. ۲. حد وحق تجاوز، حقسز ونامشروع حرکت تجاوزکارانه. || بو الفضول [اصلی : ابو الفضول] = فضله ولزومسز سوز سویلر وتجاوز - کارانه حرکتده بولنور (آدم). = ص. تر. [زبانزدی : فوْدول] خود بین وخود رأی ومتکبر، سرکش، کبرلی، متعظم : فضول آدم؛ هم کل هم فضول.

فُضولاً ح. عر. حقسز ونظا - مسز اوله‌رق، بلا اذن شرعی، تجاوزکارانه، غیرمشروع صورتده، زوربالقله : فضولاً تارلامی ضبط ایتدی.

فُضوللق س. [زبانزدی : فوْ - دوللق] کبر، غرور، سرکشلك، خود بینلك.

فُضولی ص. عر. ۱. حقسز وغیر مشروع، تجاوزی، تجا - وزکارانه. ۲. وظیفه خارجنده وکندیسنه عائد اولمیان ایشلره قاریشان. = ح. حقسز او - له‌رق، بغیرحق، تجاوزکارانه : فضولی حقوقمه مداخله ایدیور.

فِضّه (د) سذ. عر. کومش، سیم.

فَضیح (ز) ص. عر. ؤ : فضیحه. [« فضاحة » دن صش.] رذیل، رسوای، رذیلانه، قبیح، چرکین، بولسز، ناروا : قول فضیح؛ اعمال فضیحه.

فَضیحه (ز) سذ. عر. جه : فضا - یح. ۱. رذالت، رسوا - یلق، عیب. ۲. رذیلانه و ناروا قول و حرکت : بویله بر فضیحه او آدمدن مأمول اولمازدی؛ اصحاب فضایحدن بر آدم.

فَضیلَت (ز) سذ. عر. جه. فضائل. ۱. دکر، قدر، مزیت : بونده نه فضیلت وار آکلایه میورم. ۲. هنر، معرفت، علم، عرفان : اصحاب فضیلتدن بر آدم؛ فضائلی مشهور بر ذات. ۳. حسن اخلاق، اخلاق حسنه، عفت وعصمت و ناموس : انسانك درجهٔ قدر و اعتباری فضیلتیله متناسبدر؛ فضائل اخلاق؛ فضائل اسلامیه.

فَضیلتلی فضیلتلو. ص. معانیء ثلثه‌سیله فضیلت صاحبی. [با : فضیلت]. انشاده علمانك استانبول وحرمین پایه‌لرینی حائز اولانلرینه وریلن عنوان والقاب رسمیه‌در : فضیلتلو ... افندی (حضرتلری).

فِطام سذ. عر. ط. سوتدن، ممه‌دن کسمه. [فصال کبی.]

فَطانَت سذ. عر. ذهن آچیقلغی، آکلایش، زیرکلك، سرعت انتقال : بو چوجقده چوق فطانت واردر. [فطنت کبی.]

فَطانَتلی ص. ذهنی آچیق، آکلا - یشلی، زیرك، فطین.

فِطر سذ. عر. اوروج آچمه، اوروج بوزمه. || زکات فطر = با : فطره. || عید فطر = رمضان بایرامی.

فِطرَت سذ. عر. ۱. یارادیش، خلقت، آفرینش : فطرت عالم. ۲. یارادیلیش، خلق، طبیعت، سرشت، طینت، جبلت : هرکسك فطرتی باشقه - در؛ علو جناب اونك فطرتنده واردر.

فِطره سذ. عر. [لغت آنفه‌نك عینی اولدیغی حالده بزجه محل استعمالی آیرلمشدر] رمضان بایرامنده وریلن صدقهٔ شرعیه، زکات فطر.

فِطری ص. عر. ؤ : فطریه. خلقتده، یارادیلیشده - اولان، خلقی، طبیعی، جبلی : استعداد فطری؛ محاسن فطریه.

فِطنَت سذ. عر. ذهن آچیقلغی، او یانیقلق، آکلایش، زیرکلك : اصحاب ذکا وفطنتدن. [فطانت کبی.]

فُطوغراف فطوغرافیا. با : فق طوغراف و سائره.

فَطیر سذ. عر. مایه‌سز، خمور - سز اتمك، اسرائیلیلرك ایام مخصوصه‌لرنده یدکلری خمورسز اتمك. ۲. مایه‌سز خمور - دن کسلمش شکر ایله یاپیلیر ساده بر طاتلی.

فَطین ص. عر. ؤ : فطینه. [« فطنت » دن صش.]

ذهنی آچیق، اویانیق، ذکی، زیرک: پك فطین بر چوجق.

فِعال { سد. جم. عر. فد: فعل. | با: فعل. [«افعال» کبی.]

فَعّال { ص. عر. [«فعل» دن | سمبر.] چوق ایشلین، چوق ایش کورن، هیچ طورمیوب دائما فعل و حرکتده بولنان: فعال آدمدر.

فِعل { سد. عر. جم: افعال. ١. | ایش، عمل، کار: فعل خیر، فعل شر؛ افعال حسنه. ٢. قوه‌ده قالمیوب میدانه چیقان، ایشلن، وجود بولان شیء، سوزدن عبارت اولمیوب موجود و مجسم اولان ایش: بو نیتی فعله کتیررسه؛ فعلی قولنه مطابق؛ اقوال کافی دکلدر افعال لازم. ٣. د. [صرفده] حدث و زمانه دلالت ایدن کلمه که تقسیمات مختلفه و متداخله‌سی واردر: فعل متعدی: یازدی، فعل لازم: کلدی، فعل معلوم: کوردی، فعل مجهول: کورلدی، فعل ماضی: کلدی، فعل مضارع: کلیر الخ؛ فاء الفعل = فعل عربینك برنجی حرف اصلیسی، عین الفعل = ایکنجیسی، لام الفعل = اوچنجیسی. || فعله کتیرمك، فعله اخراج ایلمك = اجرا ایتمك. || بالفعل = ایشله، ایشده اوله‌رق، صحیحدن، اصالةً، اعتباری ویا قوه‌ده یاخود وکالت صورتیله اولمیه‌رق: بالفعل عسکرلك ایتدم؛ بالفعل مأموریتده بولنان. || فعل شنیع = با: شنیع.

فِعلاً { ح. عر. ایشله، حقیقتده، | اعتباری ویا سوزله اولمیه‌رق، وکالتله دکل، شخصاً، بالذات: فعلاً خدمت عسکریه‌ده بولندی؛ فعلاً فقرایه یاردیم ایدیور.

فَعَلَه { سد. جم. عر. فد: فاعل. | با. فاعل.

فِعلی { ص. عر. ث: فعلیه. ١. فعلاً | و حقیقةً اجرا اولنان، قوه‌ده ویا سوزده قالمیان، اعتباری و فرضی اولمیوب حقیقی اولان: خدمت فعلیه، نتایج فعلیه. ٢. د. [صرفده] فعل دینلن نوع کلمه‌یه منسوب و متعلق: تصریفات فعلیه.

فِعلیّات { سث. جم. عر. فعلاً و | حقیقةً اجرا اولنان شیئلر، وجوده کتیریلن ایشلر، قوه‌ده و سوزده قالان نیات و تصوراتدن ویا اعتباری و فرضی اموردن اولمیوب میدانده کورینن ایشلر: بن آدمك سوزلرینه قولاق آصمام فعلیاتنه باقارم؛ فعلیاتی کورلدی.

فِغان { سد. فا. ایکلمه، ناله، فریاد: | بنم فغان و فریادم قومشولرمك راحتنی سلب ایتدی؛ بلبلك فغان عاشقانه‌سی. = حد. امان! فریاد! ایواه.

فَغفور { سد. وقتیله چین ایمپراطورلرینه ویریلن اسمدر. [خاقان کبی. بعضلریده برینی چین ودیکرینی خطا یعنی مغولستان ومانچوریه حکمدارلرینه تخصیص ایتمك ایستمشلردر.]

فَغفوری { ص. چینده صانکه | ایمپراطورلرینه مخصوص اولملق اوزره یاپیلقلری نفیس پورسلن، اسکی معدن چین طباغی.

فق { فقلامق. با: ویق، ویقلامق.

فَقار { سد. عر. [اسم جنس اولوب عربیده مفردی ة علاوه‌سیله اولور. فانك کسریله «فقره» نك جمعی عد اولنمسی غلطدر.] اوکورغه کمیکلری. || ذوالفقار = اوکورغه کمیکلری صورتنده منویشی اولان مشهور بر قلیچ که غزای بدرده اغتنام بیوریله‌رق جانب نبویدن حضرت علی (رضه) افندمزه احسان بیورلمشیدی.

فَقاری { ص. عر. ث: فقاریه. | اوکورغه کمیکنه منسوب و متعلق: عمود فقاری = اوکورغه کمیکلرینك تشکیل ایتدکلری زنجیر که بدنك بر دیرکی مقامنده اولوب اکسه‌نك منتهای اعلاسندن قویروق صوقومنه قدر اوزانیر.

فَقاهَت { سث. عر. علم فقهده | رسوخ و معلومات، فقیهلك.

فَقاهتلی { فقاهتلو. ص. علم فقهده | رسوخ صاحبی. انشا لسانده مفتیلره ویریلن عنوان والقاب رسمیه‌در.

فَقد { سد. عر. و:

فِقدان { سد. عر. بولنمامه، اولما- | مه، عدم، عدم موجودیت، یوقلق، اکسیکلك: فقدان نقود، فقدان عقل؛ فقدانی حالنده قیمتی آکلاشیلیر.

فَقر { سد. عر. یوقسوللق، فقیر- | لك، فقراق، احتیاج، مال

وثروت فقدانی : فقر موجب شین وخجالت دکلدر الویرکه ناموس وتربیه ایله مترافق اولسون . || مج. نقصان، اکسیکلك : فقر الدم = قانسزلق، بدن انسانده قان نقصانی.

فِقِر { مه. . غلیانده بولانان بر مایعك قاینامه‌سنی تصویر وتقلید ایده‌رك مکرر قوللانیلیر : صو فقر فقر قاینایوردی. ۲. کوز آله‌جق صورتده پارل پارل پارلایان وتشعشع ایدن بر شیئی تصویر ایدر : بر طاقم جام پارچه‌لری قومك ایچنده کونشدن فقر فقر پارلایوردی. ۳. هر بری بر طرفدن اوینایوب قیملدانان غلبه‌لقلی برشیئی تصویر ایدر : شکرك ایچنده قاریجه‌لر فقر فقر اوینایوردی.

فُقَراء { سذ. ص. جـ. عر. فد : فقیر. با : فقیر. = تر. فد. عو. ۱. یوقسول، فقیر، محتاج: کندیسی پك فقرادر؛ فقرایه آجیملی. ۲. بیچاره، زواللی : نه یاپسون فقرا آدم ! آجیدم فقرایه.

فُقَرالق { سـ. عو. یوقسوللق، فقر : فقرالق عایب دکلدر.

فقردامَق { فل . ۱ . فقر فقر ایده‌رك سسله قایناـ مق : صو فقردادی. ۲. سرعتله وهر طرفدن اوینامق : دکیز شدتله فقردامغه باشلادی؛ قاریجه‌لر هرطرفدن فقردایور. ۳. کوز آله‌جق صورتده پارلدامق : جامکانك رنکارنك جاملری کونشدن فقردامغه باشلادی.

فِقره { سذ. عر. جـ: فقرات. ۱. اوکورغه کمیکی. ۲. بر مقاله ویازینك آیریجه برکلام ویا بحث تشکیل ایدن وماقبل ومابعدندن آیریله‌بیلن پارچه‌سی : یازدیغم شیئك بعض فقره‌لرینی تصحیح ایتدم. ۳. نظام وقانون ویا قواعد علمیه وفنیه کتابلرنده بند، ماده : برفقرهٔ نظامیه؛ قانونده بوکا دائر برفقره واردر. ٤. کوچك حکایه، قصه : بر فقره نقل ایتدی؛ کندیسی پك تحف فقره‌لر بیلیر.

فَقَط { حـ. عر. یالکز، آنجق : آوه کیتمك عادتم دکلدر فقط بوکون مسافرلرمك خاطریچون کیتمکه مجبور اولدم؛ بونی فقط سزه سویلیورم. = حر. آنجق، اما، لکن، شو قدر وارکه : بن چوق چالیشمایك دیدم فقط بسبتون درسی براقك دیمدم؛اوآدم چوق‌اوقویور فقط استفاده‌لی کتابلر انتخاب ایتمیور.

فِقه { سذ . عر . مسائل شرعیهٔ عملیه علمی : علم فقه ؛ فقه اوقومق؛ فقهده ید طولی صاحبی؛ فقه حنفی، فقه شافعی، فقه مالکی.

فُقَهاء { سذ. جـ. عر. فد : فقیه. با : فقیه.

فَقی { سـ. [عر. « فقیه » دن غلط] آناطولیده اوقومش آدملره یعنی کوی امامی ومکتب صبیان معلمی کبی آدملره دیرلر : فقی‌یه طانیشملی؛ فقینك اوغلی. عو. [اوائل دور عثمانیا ـ نده علمایه فقیه نامی ویریلیردی.]

فَقی { یا فیقی. مه. صیق لفتنه اتباعاً قوللانیلیر : صیق فقی کوریشورلر = پك صیق ومحرمانه.

فَقیر { ص. سـ. عر. ث : فقیره. جـ : فقراء [« فقر » دن صش.] ۱. یوقسول، زوکورت، مالسز، ثروتسز، پاره‌سز، فقراء، محتاج : غنی وفقیر هرکیم اولورسه؛ زنکین ایکن قمارده غائب ایدوب فقیر دوشدی؛ فقرایه آجیملی . ۲. بیچاره، زواللی : نه یاپسون فقیر ! ۳. تواضع طریقیله متکلمدن کنایه اوله‌رق علی‌الخصوص درویشان میاننده قوللانیلیر : فقیر دون زیارتکزه کلدمسه‌ده بوله‌مدم. = جـ. ترکجه‌ده مفرد یرینه‌ده قوللانیلیر. با : فقرا.

فَقیرانه { ص. حـ. فا. ۱. فقیره یاقیشیر صورتده : فقیرانه بر اوم واردر؛ فقیرانه یاشامغی اختیار ایدوب واردا ـ تنك قسم اعظمنی خیراته صرف ایدیور. ۲. عاجزانه، کال عجز وافتقارله [تواضع تعبیری]: فقیرانه تقدیمنه جرأت ایتدم.

فَقیرخانه { سـ. فا. متکلمك اوی [تواضع تعبیری] : فقیرخانه‌یه تشریفکزی رجا ایدرم.

فَقیه { سذ. عر. جـ : فقهاء. [«فقه» دن صش.] علم فقه عالمی، علم فقه ایله توغل ایدن. [اوائل دور عثمانیده علی‌الاطلاق علمایه بونام ویریلیردی.]

فَكّ { سذ. عر. ۱. آیرمه، آچمه : فك شفه ایتمك = طوداق

[آغز] آچق، لقردی سویلمك. ٢. چوزمه، حل : فك رابطه، فك علاقه، فك لنگر. ٣. قیرمه، قوپارمه، قطع : فك مهر = مهرك قیرلمسیله مكتوبك فتحی. ٤. قورتارمه، تخلیص، اعتاق : فك رهن = رهندن چیقارمه؛ فك رقبه = كوله وجاریه اعتاق.

فَكّ { سـذ. عر. جه : افكاك. تـّ. چكه؛ فك اعلا = اوست چكه؛ فك اسفل = آلت چكه.

فِكار { صـ. فا. یاره‌لی، مجروح : دلفكار = یورگی یاره‌لی، مجروح الفؤاد.

فِكر { سـذ. عر. جه : افكار. ١. دوشونمه، تفكر، ملاحظه، اندیشه : فكره طالدی؛ اعمال فكر ایتمك؛ دریك برطاقم افكار ذهننی مشغول ایدیوردی. ٢. رأی، برآدمك كندی فكرنجه قرارلاشدیروب تنسیب ایتدیكی یول : بو بابده سزك فكركز نه‌در؟ بن فكرمی بیان ایتدم؛ سزده كندی فكركزی سویلیكز. ٣. عقل، ذهن، خرد، هوش، ذكا : بو آدمده هیچ فكر یوقدر؛ افكار صاحبی آدمدر؛ فكری طوغری آدم. ٤. قوهٔ حافظه، خاطر : فكرمده قالمدی؛ شمدی فكرمه كلیور؛ بسبتون فكرمدن چیقمشیدی؛ بونی فكركزده طوتك. ٥. هروقت دوشونیلن شیء، منویٔ ضمیر : اونك عقلی فكری هب اویونده. ٦. نیت، مقصد، تصور : نه فكركز واردر؟ افكاركز نه در؟ || فكر ایتمك = عقل ایتمك، وقتنده دوشونمك، غفلت ایتمه‌مك : بونی ایی فكر ایتدیكز؛ اویله ایجاب ایدردی اما فكر ایده‌مدم. == جه. تر. مفردكبی. ١. ذهن، عقل : بوآدمده افكار واردر. ٢. مقصد، نیت : سزك افكاركز نه‌در؟ ٣. غائله، حزن، كدر، دوشونجه : اونك برافكاری وار ایدی، بر افكاره طالمشیدی؛ سز بوایشی چوق افكار ایتدیكز.

فِكراً { حـ. عر. فكر ایله، دوشونه‌رك، ذهننده، ذهناً، یالكز دوشونمك طریقیله وسویلمكسزین : هركس فكراً بر رقم انتخاب ایتسین.

فِكرَت { سذ. عر. دوشونمه، دوشونیلن شیء، تأمل، تفكر.

فِكرسِز { صـ. فكر ورأیی اولمیان، عقلسز، غبی.

فِكرسِزلِك { سـ. فكر ورأی فقدانی، عقلسزلق، غباوت.

فِكرلی { صـ. فكر ورأیی اولان، عقللی، عاقل، ذكی : جن فكرلی = پك ذكی وفطین.

فِكری { صـ. عر. ؤ : فكریه. فكر وعقله منسوب ومتعلق، ذهن وتفكرله حاصل اولان : آثار فكریه، اشتغال فكری.

فِكَن { صـ. فا. با : افكن.

فِكَنده { صـ. فا. با : افكنده.

فَكّی { صـ. عر. ؤ : فكیه. تـّ. چكه‌یه منسوب ومتعلق.

فَكِیف { یاناصل معناسیله اسكی آثارده نادراً بولنور برتعبیر عربی اولوب الیوم قوللانلماز.

فَلاح { سذ. عر. ١. قورتولش، سلامت، نجات : ابوینه اطاعت ایتمین چوجق هیچ بر وقت فلاح بولماز. ٢. سعادت، بختیارلق : طریق مستقیم خارجنده انسان ایچون فلاح یوقدر؛ حی علی الفلاح = هایدیك سعادت وسلامته.

فَلّاح { سـذ. عر. جه : فلاحین. [«فلاحة» دن سمبـ.] ١. اكینجی، چفتجی، حراث. ٢. بالخاصه خطهٔ مصریه چفتجی وكویلیسی : مصر اهالیسی فلاحین ایله عربادن مركبدر. ٣. عراب، زنجی.

فَلاحَت { سذ. عر. اكینجیلك، چفتجیلك، زراعت، حراثت.

فَلاخَن { سـ. فا. طاش آتمغه مخصوص آلت، صاپان.

فلار { سـ. اسكی بر جنس خفیف ترلك.

فلارز { سـ. كتن وسائره‌یی دوگوب تخمنی آیرمغه مخصوص طوقاق، كتن طوقماغی.

فَلاسِفه { سـذ. جه. عر. فد : فیلسوف. با : فیلسوف.

فَلاطون { فلاطونی. با : افلاطون، افلاطونی.

فُلاقه { سـ. با : فلقه.

فَلاكَت { سـ. [«فلك» دن مشتق عر. بركلمه كبی قوللانیلیورسه‌ده، عربی اولمیوب اویدورمه ویا كلیش برلغتدر.]

مصیبت ، آفت ، داهیه ، بلای
عظیم : بو زیان اونك ایچون بر
فلاکتدر.

فَلاکَتزَده { صـ. [غلط تعبیر] آفتزده ، مصیبته
دوچار، مصاب.

فَلاکَتلی { صـ. مصیبت وفلاکتی موجب، آفت آمیز.

فلامور { سـ. با : اخلامور.

فلامه { سـ. [ایتا. Flama] مزراق وسـونکی اوجنه
طاقیلان وکی دیرکنه چکیلن
اینجه بایراق، تر. آلاو.

فُلان { سذ. عر و :

فُلان { ك. [عربیدن مأخوذ] ١. اسمی ذکر اولنمق ایستنلین
ویا هرکیم اولورسه مقامنده
تعمیم صورتیله قصد اولنان
شخص وشیء : فلان آدم کلدی،
فلان فلان کیده جکدر دیه تصریح
ایتملی. ٢. وسائره، وقس علیه
البواقی کبی معنا ایله قوللانیلیر:
صندیق فلان کبی اشیاکز
وارمی ایدی ؟ یازی یازه جغم
فلان دیدی. || فلان فستیق ،
فلان فستکیز = شو بو، شویله
بویله، دها نه لر.

فلانجه { ك. اسمی ذکر اولنمق ایستنلین ویامعین اولمیان
برشخص وياشیئه دلالت ایدوب
«فلان» لغتندن دها تصریحلی
کبی قوللانیلیر : فلانجه آدم
کلدی دیه خبر ویرملی ؛ فلانجه
یره کیده جکم دیدی.

فلاندره { سـ. [ایتا. Flandra] فلامه نك اوزونی ،
بکلك کیلرك غراندی دیرکنه
چکیلن دیرکك نصفی طوانده
پارچه شالی ومزراق اوجنه
طاقیلان اوزون واکسز بایراق.
|| فلاندره بالیغی = دستره بالیغنك
برنوعی .

فلاندری { سـ. قره بالدیران (نبات) .

فلانجی { صـ. شـو قدرنجی : فلانجی بابك فلانجی
فصلنده دیه قید ایتملی ؛ فلانجی
طابورك فلانجی بولوکی.

فَلج { سـ. [عربیده سف. وزننده «فالج» قوللانیلیر.] ایتمه ،
طامله، نزول ، علی الخصوص بر
قول ایله بر باجاغك اوینامامسنی
موجب اولانی ، یاریمجه : فلجه
اوغرادی؛ فلج اصابت ایتدی.

فِلجان { یاخود فیلجان . سـ. با : فنجان.

فَلد مارَشال { سـ. [آلمانجه: Feld-maréchal] آوروپا ایمپراطورلقلرنده مشیردن
بیوك بر رتبهٔ عسکریه ده بولنان
ذات، سردار.

فَلِذلِك { [حرف ربط یرینی طوتار عر. ترکیب اولوب،
ایمدی معناسیله حرف استیناف
اولان «ف» حرفیله ایچون دیمك
اولان « ل » حرف جرندن
وشو دیمك اولان «ذلك» اسم
اشارتندن مرکبدر.] ایمدی،
شونك ایچون، بناءً علیه.

فِلِز { سذ. عر. جـ : فلزات . مع. یردن چیقوب قال اولمامش
معدن، کولچه : فلزات معدنیه.

فُلس { سذ. عر. جـ : فلوس. [لا. Obolus، یو. Ὀβολός]
١. باقیرسکه، سکهٔ نحاسیه، اوفاق
آقچه. ز. ٢. ط. پول پول دوشن
قبوق . || فلس احمر = قرمزی
آقچه، باقیر آقچه، جزئی مبلغ :
فلس احمره محتاج = بسبتون
زوکورت وتهی دست. = جـ.
آقچه، نقد. [مقام هزلده قوللا-
نیلیر :] فلوس یوق.

فِلسطین { سخ. م. قدس شریف مستقل متصرفلغیله
نابلس ومعان سنجاقلرینك برر
قسمندن عبارت خطهٔ قدیمه که
ارض مقدسی حاوی ایدی .

فَلسَفه { سث. عر. [یو. فیلسوف Φιλόσοφος دن معرب
مصـ. فعلله] ١. علم حکمت،
الهیات وطبیعیات و ریاضیات و
اخلاق و منطق وسائر شعباتی
اولان علوم عالیه مجموعی: فلسفه
ایله اوغراشمق؛ فلسفه ده یدطو-
لی صاحبی. ٢. علوم عالیهٔ مذ-
کوره دن یالکز الهیات ایله منطق
وآداب واخلاق کبی فنون مثبته-
دن معدود اولمیانلرندن عبارت
شعبهٔ مخصوصه که مکاتب عالیه ده
آیریجه تعلیم وتعلم اولنور :
فلسفه معلمی ؛ فلسفه درسی ؛
دارالفنونك فلسفه شعبه سی.

فَلسَفی { صـ. عر. ث : فلسفیه . فلسفه یه منسوب ومتعلق،
فلسفه دن معدود، فلسفه جه :
فکر فلسفی؛ افکار فلسفیه.

فَلسَفیات { سث. جـ. عر. فلسفه یه متعلق افکار ومطا-
لعات، علوم فلسفیه، فیلسوفلرك
افکار و مطالعاتی : فلسفیاتله
اوغراشیور؛ آلمانیاده الآن

فلـفیاته چوق اهمیت ویریلیور.

فُلفُل { سذ. عر. قره بویر دینلن هند واو جهتده‌کی جزایر محصولاتندن واك مبذول بهارلردن اولوب مطبخك حوایج ضروریه‌سی صره‌سنه کچمشدر. || دار فلفل = قره بویره بکزر بهاراتدن اوزونجه برحبهٔ حاره. || فلفل شاهی [ودها طوغریسی: فلفل شاخی] = ینه بهاراتدن دیکر برحبهٔ حاره.

فَلَقه { سذ. عر. [تر. زبانزدی: فالاقه] ١. متمهلری ومکتب شاکردانی جزالاندیرمق ایچون وقتیله قوللانیلان آلتکه آدمك آیاقلرینی صیقیشدیرمغه مخصوص اورته طرفنه حلقه‌واری ایپ کچیرلمش برصوپه ایله طبانلره اورمغه مخصوص بر دکنکدن عبارت ایدی: فلقه‌یه چکمك؛ فلقه دکنك کتیرتدی؛ فلقه‌یه یاتیرمق؛ فلقه اورمق. ٢. بعض مانیوله عملیاتی اجرا ایچون قوللانیلیر اوجی ایپله باغلی آغاج پارچه‌سی. ٣. مج. ایکی اوجی بر محله مربوط بر پارچه خلاط.

فَلَك { سذ. عر. جـ: افلاك. ١. کوك، سما، آسمان. ٢. اسکیلرك اعتقادنجه هر بر سیاره‌یه مخصوص بر کوك طبقه‌سی که طقوز عددنده اولوب سکزنجیسی ثوابته مخصوص وطقوزنجیسی نجومدن خالی وجمله‌سنی محیط زعم اولنوردی: نه فلك، افلاك تسعه = طقوز قات کوك؛ فلك اطلس، فلك اعظم، طقوزنجی فلك موهوم. ٣. مج. طالع، بخت، قدر: حکم فلك؛ فلکدن چکدیکم؛ فلك دوشکونی = بدبخت. || فلکك چنبرندن کچمش = هر شیئی کورمش کچیرمش. || چرخ فلك = یاتار ایکن دونر بر فشنك.

فُلُك { سذ. عر. [تر. زبانزدی: فولوقه] صندال، قایق، تکنه.

فَلَكْ زَده { صـ. فا. [عر. فلك = سما. فا. زدن = اورمق] صانکه فلکك غدرینه اوغرامش، بدبخت، بدطالع، مصیبت دیده.

فِلِکه { یاخود فلوقه. سـ. [عر. «فلك» دن] مج. کوکرته‌سز صندالکه کورك ویالکنله سیرایدر وبیوك کمیلرك متافوره‌لرینه قالدیریلیر.

فِلِکی { سـ. ویده چوین آناختار، طورنه‌ویده.

فَلَکی { صـ. عر. ث: فلکیه. ١. فلکه منسوب ومتعلق: احکام فلکیه. ٢. علم افلاك یعنی هیئت ونجومله توغل ایدن، هیئت شناس. جـ: فلکیون.

فَلَکیّات { سـ. جـ. عر. علم هیئته واحوال سمایه متعلق معلومات: فلکیاتله اوغراشمق؛ فلکیاتدن باحث بر کتاب.

فَلَکیّون { سـذ. جـ. عر. علم هیئتله توغل ایدن علما، ارباب هیئت: فلکیوندن برذات.

فِلَنك { مه. مکرر قوللانیله‌رق سرعت و دقتله هرطرفی آراشدیروب تحری ایتمك مقامنده ایراد اولنور: هر طرفی فلنك فلنك آرادیلر.

فَلَمَنك { سـ. [آلمانجه: Fla - mand دن مأخوذ] سخ. م. بلچیقه ایله آلمانیه آره‌سنده وانکلتره‌نك قارشیسنده اوله‌رق (رین) ك مناصبنده بولنان بر کوچك مملکت وحکومت، هولانده: فلمنك پینیری = بو مملکتدن چیقان جنسی. || فلمنك جدید = یکی هولانده، آوسترالیه. || فلمنك طاشی = فلمنکده ایشلنن عادی الماس. [اسم کبی یالکز فلمنك دخی دینلیر.]

فَلَمَنکجه { صـ. فلمنکلیلرك لساننده ویا اونلرك طرزواصولنده اولان: فلمنکجه لسان، فلمنکجه یازی. = حـ. فلمنك لساننده ویا فلمنکلیلرك طرز واصولنه موافق: فلمنکجه سویلمك، خوره تمك. = سـ. فلمنك لسانی، فلمنکلیلرك سویلدکلری لسان: فلمنکجه‌یی اوکرندیکزمی؟ فلمنکجه آلمانجه‌یه مشابهدر.

فَلَمَنکلی { سـ. صـ. فلمنك اهالیسندن آدم: کندیسی فلمنکلیدر؛ فلمنکلیلرك مقدما دکیزده قوتلری بیوك ایدی.

فِلَنطه { سـ. [نکا.] قیصه آوجی تفنکی.

فِلَنك { سـ. مج. ١. قایقخانه و سفائن دستکاهی اوکنه یاتیریلان اسطوانی الشکل آغاجلرکه اوزرندن قایق ویا کمی‌یی حامل قزاق قایار، وبو وجه ایله قولایجه قره‌یه چکیلیر ویا دکیزه ایندیریلیر.

فُلورجین { سـ. باشی بیوك و غاغاسی قاین اسپنوزه

بكزر بر جنس قوش .

فلوری { س. [يتا.] آلتين سكه، ليرا. مر.

فلورين { س. آوستريانك تقريباً اون غروشلق بر سكه- سی كه دولت مشار اليها مسكو- كاتنك واحد قياسيسی عد اولنور .

فلوريه { س. ١. يشيللی صاريلی وكوزل سسلی برجنس قوش. ٢. برنوع صاری چيچك.

فلوس { سذ. جم. عر. فد : فلس. با : فلس. [آقچه معنا- سيله مفرد كبی ده قوللانيلير.]

فلوق { س. مح. سفائنده جيوا- درهنك اوزرينه كشيده اولنان مثلث الشكل يلكنلرك اسميدر.

فلوقه { س. [عر. «فلك»دن ايتا- ليانجه‌يه وايتاليانلردن بزه كچمشدر.] كوكرته‌سز صندال، كمی صندالی.

فليز { س. آغاج و چيچك فدانی، تازه سوركونی : فليز سورمك؛ فليزلرينی آلمق. || فليز قيران = مايس اواسطنده واقع اولان فرطونه كه حسب‌الموسم باغ فليزلرينی قيرار. || آصمه فليزی = آچيق فستقی رنك.

فليزلمك { فتـ. باغك فيزلرينی آ- لمق، كسمك.

فليزلنمك { فل. فليز سورمك، يشيرمك.

فليغران { س. [فر. Filigrane دن] باقنه قائمه‌لری كبی ايچنده يازی كورينن كاغد.

فليق { س. تفتيكك بياض و اعلا جنسی .

فلين { سذ. عر. با. منظار.

فم { سذ. عر. جم : افواه. آغز، دهان. ف. : غنچه فم = غنچه آغزلی. || تث. فم معده = معده- نك مدخلی. با : افواه.

فمی { صـ. عر. ف : فميه. تث. آغزه منسوب ومتعلق.

فن { سذ. عر. جم : فنون. ١. نوع، جنس، درلو. ٢. علوم ومعارفك بهرشعبه‌ونوعی : فنون رياضيه؛ بوده او علمك برفنيدر. ٣. عقل وتجربه و اثبات ايله وجوده كلن علم : فن طب، فن زراعت، فن كيميا؛ ارباب فن، اهل فن = فن آشنا اولانلر. [علم اعم اولوب بونلرده‌ده اطلاق او- لنور، حالبوكه فن مثلا صرف ونحو كبی علوم ادبيه‌يه و فقه و حديث كبی علوم نقليه‌يه اطلاق اولنماز.] ٤. مج. حيله، مكر، خدعه : اونك فننه آلدانماملی. || فن آشنا = فنونه‌واقف، متفنن. || پر فن = حيله كار، مكار. || دار- الفنون = كافهٔ علوم وفنونك تحصيلنه مخصوص شعباتی حاوی مكتب عالی ودهاطوغريسی مكاتب عاليه مجموعی : دار الفنون مأذونی.

فناً { حـ. عر. علم وفنه تطبيقاً، فن قاعده‌سنجه، فن واسطه- سيله : بخارك قوتی فناً مثبتدر؛ كرهٔ ارضك حركتی فناً اثبات اولنمشدر .

فناء { سذ. عر. ١. يوق اولمه، زوال، بقاسزلق، دوامسز- لق، عدم : فنا بولمق = محو و زائل اولمق؛ دار فنا = دنيای فانی. ٢. صو. انسانك كنديندن و بتون ماسوادن چكوب دريای احديته مستغرق اولمسی : فنا فی الله .

فنا { صـ. [لغت آنفهٔ عربيه‌دن غلط] كوتی، بد، سيء، ردی : فنا آدم؛ فنا ايش؛ فنا هوا. == حـ. كوتی : فنا ايتد- يكز؛ فنا سويليور؛ بوآت فنا يوريور. || فنامه كيتدی = كو- جندم، منفعل اولدم .

فناپذير { صـ. فا. [عر. فنا = زوال. فا. پذيرفتن = قبول ايتمك] قابل زوال، زوال بولور، غير باقی.

فنار { سـ. [يو. Φανάριον — تر. زبانزدی : فنر] ١. هر طرفی جامله محاط موم ويا لامبه محفظه‌سی : باغچه فناری؛ صو- قاقلرده فنار ياقمازسه هركس كيجه فناره كزمك مجبوريتنده بولنور؛ خرسز فناری = قارشيده- كينی كوستروب صاحبنی كوستر- ميه‌جك صورتده يالكز اوكی جاملی فنار؛ خيال فنار = رسملی جاملری‌اولوب ديواره اورسملری عكس ايتديرن فنار، فر. Lanterne magique ؛ قارپوز فنار= كاغددن آچيلوب قپانير يو- وارلاق نوعی : كلين فناری = رنكلی وسوسليسی؛ مشمع فنار = مشمعدن معمول آچيلير قپانير فنار. ٢. سواحلك مخاطره‌لی بورنلرنده و سطح بحرده بولنان قيالر اوزرنده وسائر محللرده كيجه وقتی سفائنه تعيين موقعله تأمين سير وسفر ايچون مركوز ديركلر و قله‌لر ايله دوبه‌لر اوزرنده ثابت و يا دونر شيمشكلی مشعل : فنارلر سير

سفائنی تسهیل ایدن وسائطدندر؛ فنارلر اداره‌سی. ۳. ساعت چرخلرینی ایشلدیر ایکی اوجی میللی اوزون وطار آلت. ۴. مج. خلاطك اوجنه یاپیلان جوزلرك فضله قالان قوللرندن اوزرینه یاپیلان دوكوم. || فنار بالیغی = كوپك بالیغنك كوچكی. || فنار بوجكی = كوكه نوعی. || كووكی فناری = عر. الكاكنج دینلن نبات وچیچك.

فنالاشدیرمق { فت. كوتیلشدیرمك، بوزمق، بدتر ایتمك: آشجی یمكی بسبتون فنالاشدیردی.

فنالاشمق { فل. ۱. كوتیلشمك، كوتی اولمق، بدتر اولمق، بوزلمق: بو آشجینك یمكی چوق فنالاشدی. ۲. (خسته) آغرلاشمق، مرضی اشتداد ایتمك: دون ایجه ایدی بوكون فنالاشدی. ۳. آكسزین بر مرض و علته دوچار اولمق: چارشیده آلیش وریش ایدركن فنالاشدی اوینه كوتوردیلر.

فنالق { س. ۱. كوتیلك، رداءت، سوء، بدی: بومالك فنالغی بللیدر؛ بونده نه فنالق كوریورسكز؟ ۲. ضرر، زیان، غدر: بن كیمسه‌یه فنالق ایتمدم، كیمسه‌نك فنالغنی ایستمم؛ او آدم كیمسه‌نك فنالغنده دكلدر. ۳. خسته‌لق، كیفسزلك، نشئه‌سزلك: بوكون كندیمده بر فنالق طویورم. ۴. بایلمه، بایلوب دوشمه ویا بایله‌جق اولمه: یازی یازاركن كندیسنه بردن بره بر فنالق كلدی.

فنجان { س. [زبانزدی: فلجان] كوچك چناق: قهوه، چای فنجانی؛ ظرف فنجان طاقمی. — بیوك ویا پك آچیق كوزدن كنایه اولور: كوزلری فنجان كبی؛ كوزلرینی فنجان كبی آچمش. || فنجان بوركی = مدور شكلده یاپیلان بر نوع اینجه بورك.

فنجانجی { س. فنجان واوكا مماثل شیئلر صاتان: فنجانجیلر.

فنجانلق { ص. بر ویا شوقدر فنجان طولیسی ویا او قدر استیعاب ایدن: بر فنجانلق قهوه؛ درت فنجانلق بر جزوه؛ آلتی فنجانلق تپسی.

فند { س. فا. یالان، حیله، مكر. ز.

فندق { س. [اصل فارسی اولوب عربیده‌ده مستعملدر، و اساساً Ποντικός = قره دكیزه منسوب معناسیله یونانیدر؛ چونكه قره دكیز سواحل جنوبیه‌سنده كثرتله حاصل اولور.] معروف میوه كه قاتی وسرت بر قابوق ایچنده یووارلاق ویا مستطیلجه بر ابی واردر ویبانی و بوستانیسی اولور. || فندق آغاجی = بومیوه‌یی ویرن آغاج كه پك بیوك اولماز. || فندق صیجانی [بالكه بوده روجه فاره دیمك اولان Ποντικός دن] = كوچك فاره. || فندق قیران = فندق و جوز و بادم كبی شیئلر قیرمغه مخصوص دمیردن قیصاچ.

فُندُق { سذ. عر. ۱. مادهٔ آنفه‌ده مذكور میوه. ۲. [یو. Πανδοχεῖον = عمومی قبول ایدن] خان، مسافرخانه. ۳. [«وندیك» دن معرب. — «بندق» دخی دیرلر.] عر. بستانه ابتدا اورادن كیدن تفنك. || فندق آلتینی = سلطان احمد ثالث حضرتلری زماننده ضرب اولنمش مقبول بر سكه؛ و مج. قیمتلی، مقبول شیء.

فندقجی { س. ۱. فندق صاتان آدم. ۲. مج. مواعد كاذبه ایله آلداته رق صویان یوصمه.

فندقجیلق { س. مواعد كاذبه ایله آلداته رق صویان یوصمه‌نك حالی.

فندقلق { س. فندق آغاجی اورمانی، فندق آغاجلریله مستور یر.

فندقی { فندق قبوغی رنكنده.

فندوق { وفندیق. با: فندق.

فنر { س. با: فنار.

فَنَك { سذ. عر. مغربه مخصوص بر نوع بیاض صاكسار كه كوركی مقبولدر، تونس جلغاوه‌سی.

فِنك { یا فینك. س. شطارت، شنلك، آچیقلق: فنك آتوب كزمك.

فنكر { مه. چوجقك طورمقسزین آغلادیغی تصویر وتقلید ایدرك مكرر قوللانیلیر: فنكر فنكر آغلایوردی.

فُنون { سذ. جم. عر. فد: فن. با: فن.

فَنّى { ص. عر. ٔ : فنيه. فن دينلن علوم و صنايع شعباتنه منسوب ومتعلق: فنى و ادبى بر رسالهٔ موقوته؛ كتب فنيه؛ معلومات فنيه؛ تحريات فنيه.

فَنيكه { سخ. م. السنهٔ شرقيه ده «كنعان» اسميله معروف خطهٔ قديمه كه شام قطعه سنك سواحلنده عكا، صيدا، بيروت و طرابلس جهتلرندن عبارت ايدى. فنيكه‌ليلر امم ساميه‌دن اولوب، صنايع و تجارت و كميجيلكده چوق ايلريلمش و بتون آق دكيز سواحلنده مهجرلر پيدا ايلمشلر ايدى.

فَواحِش { سذ. جـ. عر. فد: فاحشه. با: فاحشه.

فُؤاد { سذ. عر. جـ: افئده. قلب، يورك، كوكل، دل: مسرور الفؤاد = يوركى شن؛ مجروح الفؤاد = يوركى يارەلى.

فُؤادى { ص. عر. ٔ: فؤاديه. جان ويوركدن اولان، قلبى، صميمى: توجهات فؤاديه‌لرينك بقاسنى رجا ايدرم.

فَوّاره { سذ. عر. [«فور» دن سمـ. ٔ] فسقيه.

فُواق { سذ. عر. ١. اينجقريق. ٢. جان چكيشمه، احتضار.

فَواكِه { سذ. جـ. عر. فد: فاكهه. با: فاكهه.

فَوائِد { سذ. جـ. عر. فد: فائده. با: فائده.

فَوت { سذ. عر. ١. قاچيرمه، الدن چيقارمه، غائب ايتمه: فرصتى فوت ايتدى. ٢. اولوم، موت، اولمه: فوت اولمق = اولمك.

فوته { سـ. فا. با: فوطه.

فَوج { سذ. عر. جـ: افواج. بولوك، كروه، جماعت: فوج فوج، فوجا فوج = بولوك بولوك، آقين آقين.

فوچى { ياخود فيچى. سـ. ١. شراب وسركه وسائره وضعنه مخصوص تختەدن چنبرلى واستوانى الشكل واورته‌سى دها شيشكين قاب، واريل: شراب، سركه فوچيسى؛ بر فوچى بيره؛ فوچى پينيرى = فوچيده حفظ اولنان صالاموره پينيرى. ٢. مجـ. شراب فوچيسى، بيره فوچيسى = چوق شراب ويابيره ايچن عياش. ٣. بحـ. كميلره تحميل اولنان حموله‌نك مساحهٔ حجميه‌سنى تعيين ايچون قوللانيلان بر مقياسدركه بش قدم مكعبنه و سكز فوچى حجمى برطونه مساحهٔ حجميه‌سنه معادلدر. || فوچى ديبى = ميخانه كوشه‌سى.

فوچيجى { سـ. فوچى واوكا مشابه تختەدن شيئلر ياپان صنعتكر.

فوْدره[١] { سـ. [يتا.] اثوابك بعض برلرينه دوز وديك طورمق ايچون يوز ايله آستار آره‌سنده وضع اولنان سرت وقوەلى بز ويا قناواچه.

فوْدوله[١] { سـ. عمارتدن ويريلن پيده‌ميسى برنوع اتمك.

فوْدوله‌جى { سـ. عمارت اتمكلرينى ياپان ويا كزديروب توزيع ايدن آدم.

فَور { سذ. عر. برايشه درحال وبردن بره هجوم وتشبث ايتمه؛ على الفور = همان، درحال، بلاافاتهٔ زمان.

فورا { سـ. [يتا.] بحـ. ١. آچ، آچل، آچيغه قوماندەسى: فورا يلكن = يلكنى آچك؛ فورا ايتمك = آچمق. ٢. بر ماكنه اقسامنك برى برندن آيرلمسى: بر صومونى فورا ايتمك = عكسنه چويرمك. — لسان عوامده: فورا قلج، فورا آتش كبى تعبيرلرده قوللانيلير.

فَوَران { سذ. عر. قاينايوب فيشقيرمه: يانار طاغك آغزندن آتشلر فوران ايدر؛ فسقيه‌دن بول صولر فوران ايتدى.

فورچه[١] { سـ. با: فرچه.

فورس { [يتا.] بحـ. بكلك كمينك ايچنده بيوك بربحريه قوماندانى وسفن عاديه‌ده على العموم بيوك رتبه‌لى برآدم بولنديغنه علامت اولمق اوزره رتبه‌سنه كوره ديركه چكيلن سنجاق: فورس چكمك.

فورطُنه { سـ. با: فرطونه.

فوركَته { سـ. [يتا.] قادينلرك صاچلرينى طوتمغه مخصوص ماشه كبى چتال تل ويا باغه.

فورمه[١] { سـ. [فر. Forme] طبـ. ١. بر ترتيبلك يعنى بردن باصيله‌جق صحيفه قالبلرينى صيقيشديرمغه مخصوص دمير چرچوه: صحيفه‌لرى فورمه‌يه قومق؛ فورمه‌يى صيقيشديرمق. ٢. بردن دستگاه ويا ماكينه‌يه قونوب باصيله‌جق صحيفه‌لر مجموعى: بوكتاب قاچ فورمه او-

لور؟ فورمه‌سنی قاچه باصار. سكز؟ بیوك، كوچك، سكزلك، اون آلتیلق، اوتوز ایكیلك فور- مه. ٣. بحـ. قیزاقده انشا اولنان كمیلرك اطرافنه اوریلان دستكارك باشلرینك آلتنه قونیلان قوشاق. ٤. دكیزده مجتمعاً حركت ایدن طونمانك فن حرب بحری اقتضا- سنجه اخذ ایتدیكی مختلف تشكیلات. — غلط اوله‌رق «اونیفورمه» یرینه‌ده قوللانیلیر. || با : اونیفورمه.

فوروز { س. [ر. Φορά = دفعه، (كره) بردفعه‌ده ویرآغ آتمه‌ده چیقاریلان بالیق مقدا- ری : بر فوروز بالیق. || فو- روز قایغی = طالیاندن بالیق چیقاران كوچك قایق.

فَوز { سـذ. عر. ١. موفقیت، مظفریت، ظفر، غالبیت. ٢. قورتولش، نجات، سلامت.

فوسفور { س. [یو. Φωσφό- ρος] كیم. كیمیاكارده وسائر موادده بولنان قابل اشتعال بر ماده كه كبریت وسائر مواد ناریه اعمالنه یارار؛ حامض فوسفور، حمض فوسفور وسائره.

فوصور { مه. ایی یانان چیوقدن چیقان سسی تقلید و تصویر ایدرك مكرر قوللا- نیلیر : فوصور فوصور چیوق ایچیوردی.

فوطوغراف { ص. [یو. Φω- τογράφος] ضیا واسطه‌سیله رسم آلمق فن وصنعتی بیلوب اجرا ایدن آدم. || فوطوغراف رسمی = بوفنله آلنمش رسم. || فوطوغراف ما- كینه‌سی = بوفنی اجرایه آلت او- لان ماكینه وآیینه.

فوطوغرافخانه { س. فوطو- غراف محلی، فابریقه‌سی، كارخانه‌سی.

فوطوغرافلق { س. فوطو- غراف فن وصنعتی : فوطوغرافلق شمدی خرج عالم بر صنعت اولدی.

فوطوغرافیا { س. فوطوغراف فن وصنعتی.

فوطه { س. برایش ایشلركن ویا حمامده وسائر احوالده بله باغلانان ایپك پشتمال : ایپك فوطه.

فوچه { س. شراب اعمالنه مخصوص اوزون فوچی.

فوغه { حد. [ایتا. Fuoco = آتش] طوپلره آتش ویرمك قوماندهسی. فوغه ایتمك = آتش ایتمك.

فَوق { ظم. عر. اوست، دون مقابلی : افقك فوقنده؛ اقرانك فوقنه چیقدی. || ما- فوق. ١. اوستده‌كی، دها یوقاری اولان، مادون مقابلی : انسان دائما مافوقنه باقوب مأیوس اولما- ملی مادوننه‌ده باقوب متسلی اولملیدر. ٢. آمر : عسكرلكك برنجی شرطی مافوقنه اطاعتدر. || فوق الحد = حددن طیشاری. || فوق العاده = عادتدن خارج، آیریجه، صورت مخصوصه‌ده. || فوق الغایه = نهایت درجه‌ده. || فوق ما یتصور = تصور اولنه- بیله‌جك درجه‌نك اوستنده، پك زیاده. || فوق المأمول = امید او- لنه‌بیلندن زیاده.

فَوقانی { ص. عر. ث: فوقانیه. ١. اوستده اولان، اوستلك: فوقانی او=اوست قاتی اولان. ٢. د. اوستدن نقطه‌سی اولان (حرف): تاء فوقانیه.

فوقور { فوقوردامق، نوقور- دی. با: فقر، فقردامق، فقردی.

فول { سـذ. عر. باقلا. [بزجه یالكز مصرده حاصل اولان بر جنس كوچك دانه‌لی باقلایه دینیر.] || فول بهار = بیان آصمه‌سی انواعندن، بر چیچك. || فول بحری = فول چیچكی. || كرید فولی = بیوك چیچكلی یاسمین.

فول { س. طاؤقلرك یومورطلامه- سنه مخصوص محل كه طاؤقلری جلب ایچون ایچنه بر یومورطه براغیلیر. || مج. فول یوق یومورطه یوق = نزاع ایچون بر سبب معقول یوقدر.

فولاد { سذ. عر. [فا. «پولاد» دن معرب] چلیك.

فولقون { س. بحـ. اخشاب سفائنك اسقارموزلرینی طوتان دمیر قوشاق.

فوللق { س. طاؤقلرك یومورطلا- دقلری یووه ویا سپتكه اكثریا داخلاً صمانله قاپلانمش اولور.

فوله { س. قوم ساعتی.

فولیه { س. ایتالیانك (پولیه) شهر- ندن اورانك فاتحی كدیك احمد پاشا طرفندن كتیرلمش صا- ری صوغان چیچكی. || فولیه بالیغی = واطوز نوعی.

فوند { س. آلمانیه ده ١٢٣ و آوستریاده ١٠٣ لبره یه معادل بر وزنکه علی العموم کوچك طوپلرك تعیین جسامتی ایچون مستعملدر.

فوندو { س. [ایتا.] اسهام و سائر دیون خزینه‌دن ایراد: بورسه‌ده فوندولر یوکسلمکده‌در.

فوندوق { س. با: فندق.

فونده ١ { س. چالیلق، چالی اورمانی؛ فونده طوپراغی = اورمانلرده سنه‌لرجه چوریمش قالمش یاپراقلردن متشکل طوپراق که پك ایی کوبره‌در.

فونده ٢ { س. [ایتا.] بح. دکیز دیبی. == حد. دمیر آتمق قومانده‌سی. || فونده ایتمك = دمیر آتمق.

فونده‌لق { س. چالی چرپی ایله مستور یر، چالی اورمانی.

فونده‌لق { بح. دمیر آتمق ایچون اولجه چیقاریلوب حاضرلانان زنجیر.

فونوغراف { س. [یو. -Φωνο γράφος] سسی حفظ ایدوب قوریلنجه تکرار ایدر نوایجاد بر ماکینه، بانکنویس.

فونیه ١ { س. طوپی آتشله‌مك ایچون مستعمل متنوع قاپسول.

فونیه ٢ { س. [ایتا.] ١. الماس طاشلری آلتنه قونیلان اینجه ورق یاپراغی. ٢. مج. ساخته‌لك. || فونیه‌سی میدانه چیقمدی = ساخته‌لکی آکلاشلدی. || فونیه ویرمك = سر صاقلایه‌مامق، بللی ایتدیرمك.

فِهرِس { سذ. عر. [فا. «فهرست» دن معرب] و:

فِهرِست { سذ. فا. ١. بر کتابك ابواب وفصولنك صحیفه رقملرینی مبین جدول که کتابك باشنه ویا صوکنه قونور، فر. Table des matières. ٢. بر کتبخانه‌ده‌کی کتابلرك ویا بر مغازه‌ده بولنان اشیانك اسامیسنی حاوی دفتر، فر. Catalogue. ٣. اوقنطه ویاضیافت یمکارینك اسامیسنی حاوی پوصله، فر. Liste. || فهرست اوطه‌سی = شورای دولت قرارلرینی قید و تسجیل ایدن قلم.

فَهم { سذ. عر. آکلایش، ادراك، ذکاء: فهم ایتمك = آکلامق؛ فهم اولنمق = آکلاشلمق.

فَهمی { صه. عر. ث: فهمیه. [«فهم» دن سمذ.] آکلایشه و ادراك و ذکایه متعلق، آکلایشلی.

فَهیم { صه. عر. ث. فهیمه. [«فهم» دن صش.] آکلایشلی، مدرك، ذکی، زیرك.

فی { حج. عر. ظرفیت بیان ایدر، ده، ایچنده، ایچره: فی الاصل = اصلنده؛ فی الجمله = خلاصهٔ کلام، نهایت؛ فی الحال = درحال، آنیده؛ فی الحقیقه = حقیقةً، صحیحا؛ فی زماننا هذا = بوکونکی کونده؛ فی سبیل الله = حق یولنه؛ فی مابعد = بوندن صکره، بعدازین؛ فی نفس الامر = نفس الامرده، حقیقتده؛ فی الواقع = واقعا، حقیقةً؛ فی یومنا = کونمزده، زمانمزده. — تاریخ باشنده دخی قونمق عادت اولمشدر: فی ١٨ محرم سنه ١٣١٨. — لکن بو مقامده کرك بو حرفك و کرك سنه لفظنك ذکری بسبتون فضله ولزومسز اولوب، ساده‌جه ١٥ محرم ١٣١٨ یازمق مرجحدر.

فی { س. [اصل عربیده آنف البیان حرف جر اولوب، وقتیله غلط اوله‌رق بها بیان ایدن رقملردن اول یازلمسی عادت اولمش، وغلط اوستنه غلط اوله‌رق اسم اعتباریله فیآت صیغه‌سنده جمعی ده تشکیل اولنمشدر.] بها، قیمت، اسعار: فیء مقطوعیه؛ فیآت مقطوعه‌سی؛ فیء میری = دولتجه تعیین اولنان قیمت.

فیآت { س. بهاواسعار معناسیله غلط اوله‌رق قوللاندیغمز آنف البیان «فی» لغتنك جمعی اولوب، مفردکبی دخی قوللانیلیر: بونك فیآتی نه‌در؟

فَیّاض { صه. عر. [«فیض» دن سمب.] مبالغه ایله فیض و برکت ویرن، کریم؛ فیاض مطلق = جناب حق جل و علا.

فیت { س. ١. فنالغه سوق وتشویق ایدوب دورتمه، اغواء، اغفال، افساد: فیت ویرمك. ٢. قارده غائب ایتدکدن صکره قازانمه، تساوی حاصل اولمه: فیت اولمق. || بح. فیت طلومبه‌سی = ماکینه‌لرك حرکتیله متحرك وقزغانه صو ویرمکه مخصوص طلومبه.

فیتله‌مك { یا فیتله‌مك. فت. فیت ویرمك، افساد ایتمك.

فیتلیجی { صه. فیت ویرن، افساد ایدن، سعایت ایدن.

فیده { سہ. یاصدیقده تخمدن یتشدیریلوب تکرار دیکلمك اوزره چیقاریلان سبزه فدانی: پراصه، لاخنه، طوماتس فیده‌سی.

فیده‌لمك { فتہ. سبزه فدانی دیکمك.

فیروز { ص. فا. ١. طالعلی، بختلی، سعید، مسعود: فیروز بخت. ٢. غالب، مظفر، منصور.

فیروزج { سذ. عر. [فا. «پیروزه» دن معرب] با: فیروزه.

فیروزه { و پیروزه. سہ فا. کوك رنکنده بر ذی قیمت طاش؛ فیروزه فام = زمرد رنکنده.

فیسیولوجیا { سہ. [یو. Φυσι-ολογία] اعضاء خارجیه و داخلیهٔ بدندن هر برینك وظائفندن بحث ایدن علم، فن منافع الاعضاء. [فرانسزجه‌یه تقلیداً فیزیولوژی دیمه‌ملی.]

فیصل { سذ. عر. قرار، حکم، فصل، حل: بو مسئله‌یه، بو دعوایه فیصل ویرمك.

فیصل‌پذیر { ص. فا. [عر. فیصل = حل، قرار. فا. پذیرفتن = قبول ایتمك] حل و فصل قبول ایدن، قابل حکم وقرار، نهایت بولان.

فیض { سذ. عر. جہ: فیوض. [جمع الجمع: فیوضات دخی باشلیجه دردنجی معنا ایله قوللانیلیر.] ١. بوللق، محصولات و سائره کثرتی: فیض و برکت. ٢. نعمت، احسان، کرم: فیض الهی. ٣. ایلریلمه، ترقی، کمال بولمه: تحصیل کمالات ایدن البته فیض بولور. ٤. سعادت معنویه: استجلاب فیوضات ربانیه ایتمك.

فیضان { سذ. عر. طاشمه، چوق اکله: فیضان میاه؛ نیلك فیضانی. || ابا. فیضان اوراق = نباتاتك آزوب چوق یاپراق ویرمسی که محصوله مانعدر.

فیض‌بخش { ص. فا. [عر. فیض= برکت. فا. بخشیدن= باغشلامق] برکت و نعمت و ترقی یی مؤدی: بر مسلك فیض بخش.

فیض‌رسان { ص. فا. [عر. فیض= برکت. فا. رسانیدن = یتیشدیرمك] فیض و برکت وترقی کتیرن، یتیشدیرن: باران فیض رسان.

فیقی { ص. صیق صفتنه اتباعاً قوللانیلوب اونك مألنی تأکید ایدر: فلان آدمله صیق فیقی کوریشوردی.

فیك { سہ. یبان بوکرلجه‌سی، آق بورجاق. || قره فیك = بونك بر نوعی.

فیل { سذ. عر. [فا. «پیل» دن معرب] معروف جسیم حیوان که هند و آفریقا کبی اقالیم حاره‌ده یبانی ومونس حالنده بولنور. || فیل دیشی = بوحیوانك سلاحی حکمنده اولان جسیم دیشلری که سرت و پارلاق اوله‌رق اعلا برکیك اولمغله صنایعده مواد مختلفه اعماله یارار، عاج: فیل دیشی طراغی. || ط. داء الفیل = بالدیرلرك فوق العاده شیشوب قالینلاشمه‌سنی موجب بر علت.

فیلادور { سہ. [یتا.] بحر. اینجه قطرانلی خلاط.

فیلاوطه { سہ. [یتا. Flauto دن] آلات موسیقیه‌دن بر نوع دودوك.

فیلت { سہ. ١. بحر. اسقاندیلده بویدن بویه هیچ برتخلف اولمیان صیغ صو، دوز صو. [عمق اوج قولاچدن اقل اولورسه صیغلق دینلیر.] ٢. طب. دیزیلن مقاله وفقره‌لرك آره‌سنه قونیلان چیزکی.

فیلتو { سہ. [یتا.] طانه‌نك بل کمیکنك ایکی جهتنده‌کی ات وبوندن یاپیلان صالچه‌لی کولباصدی.

فیلدر { سہ. مکرر قوللانیله‌رق سرعت وتلاشله دور و حرکته دلالت ایدر: فیلدر فیلدر آرامق = صیق صیق آرامق؛ کوزلری فیلدر فیلدر ایدیور = کوزلری دونوب طوریور.

فیلده‌قوز { سہ. [فر. Fil d'E-cosse دن] اسقوجیه ایپلیکی دیمك اولوب اساساً مملکت مذکوره‌ده چیقان کتان کبی اینجه وخاص بر نوع ایپلك وبوندن اورمه شیئلر: فیلده‌قوز چوراب، فانله.

فیلسوف { سذ. عر. جہ: فلاسفه. [یو. Φιλόσοφος = محب الحکمه] فلسفه یعنی علم حکمتله توغل ایدن، حکیم، حکمت آشنا: اسکی فیلسوفلر؛ فلاسفهٔ یونان. = ص. ١. حکیم، عاقل، دانا: فیلسوف آدم. ٢. قیدسز، لا ابالی، امور

دنیویه‌یه اهمیت ویرمز، قلندر مشرب : اوفیلسوف آدمدر . ٣. اعتقادسز، دهری.

فیلسوفلق { س. ١. حکیملك ، حکیم و دانا اولان آدمك حال وشانی. ٢. قیدسزلق، لا ابالیانه طور و حال، قلندرلك . ٣. اعتقادسزلق ، دهریلك .

فیلو { س. [یتا.] بح. برقاچ حرب سفینه‌سندن مرکب کوچك طونتما، طونتمانك بر قسم و بولوکی : آق دکیز فیلوسی . = حد. بح. جونته یلکنلرینك چکمسی ایچون قومانده : فیلو ایتمك = روزکاری یلکنلرك یاقه‌سی استقامتنه آلوب ایشلەمك .

فیلوز { س. بالیقچیلرجه قباق ویا منطاردن آغ شماندره‌سی .

فیمابعد { ظز. عر. [فی = حرف جر . ما = اسم موصول . بعد = ظرف زمان] بوندن صکره، بعد ازین.

فینو { ص. [یتا. Fino] ١. اینجه، ظریف ، اعلا، منتخب ، کزیده : فینو چوخه، فس. ٢. پك کوچك : فینو کوپك. = س. اوطه‌لرده کزن و قوجاقده طاشینان کوچك و ظریف کوپك جنسی : بر فینوسی واردر؛ فینو کوپکی .

فیوض { سد. جم. عر. و بونك جمعی : فیوضات. فد : فیض. با : فیض.

فئه { سد. عر. بولوك، طاقم، گروه، جماعت : برفئهٔ قلیله.

فیه { ترکیب عر. [فی = حرف جر . ه = ضمیر متصل مفرد مذکر غائب] اونده، اوکا دائر : منازع فیه = اوکا دائر منازعه اولنان، منازعه‌لی؛ مفعول فیه = ظرفیت بیان ایدن مفعول؛ ما نحن فیه = مبحوث‌عنهمز، مدار مباحثه‌مز. [مؤنثنده : فیها؛ تثنیه‌سنده : فیهما؛ جمعنده : فیهم اولور.]

ق

ق قاف. س. [عربیده سث.] الفبای ترکینك یکرمی درنجی حرفی. الفبانك اصل صره‌سی اولان ابجد ترتیبنده اون طقوزنجی حرف اولوب، شکل عبرانیسی ק، و شکل سریانیسی ܩ در. رقم کبی استعمالنده یوز عددینه معادلدر. اصل ترکجه شیوه سنده ق ایله ك بر حرف اولمق اقتضا ایدر، زیرا قالین هجالرده ق و اینجه‌لرنده ك تلفظ اولنور: قالدق، کلدك؛ قاله‌رق، کله‌رك کبی. حرکه‌لندیکنده اکثریا (غ) ه تحویل اولنور: آلمق، آلمغه؛ آق، آغارمق کبی. (خ) حرفیله مناسبتی وقرب مخرجی اولوب، اکثریا بری دیکرینك یرینه ایراد اولنور: آقشام، آخشام؛ قانغی، خانغی کبی.

قا د. ترکیباتده استفهامه دلالت ایدر: قاچ، قانی، قانده، قانغی، قاچان.

قاآن س. خاقان و خان اسملرینك صورت دیکری اولوب، اصل تاتار و مغول حکمدارلرینه مخصوص ایکن، چین ایمپراطورلرینه تخصیص اولنمشدر.

قاب د. ق ایله باشلار بعض ترکجه صفتلرك باشنه کلوب، تأکید ومبالغه بیان ایدر: قاب قره. [قوب قورو، قیب قرمزی‌ده بونك اخواتی حکمنده‌در.]

قاب س. ۱. ظرف، غلاف، محفظه: ساعت قابی، بچاق قابی، سموکلی بوجك قابی، مکتوب قابی. ۲. اورتی، یوز، پوشیده، لفافه: کورك قابی. ۳. قپاق، جلد: کتاب قابی. ٤. صو ویمك وسائره وضعنه مخصوص اوانی، اوعیه، چناق وسائره: مطبخ قابلری؛ یاغ ایچون قاب کتیردیکزمی؟ ٥. صحن، طباق، بر یمك وضع اولنان اناء: اوچ قاب یمك. ٦. چوال، طوربه، فوچی وهر نوع واسطهٔ حفظ و نقل: صمان ایچون، سرکه ایچون قابمز یوقدر. || قاب قاچاق = هر نوع اوانی و اوعیه. || آیاق قابی = آیاغه کییلن پاپوج، چیزمه، پوتین وسائره. || صاغ آیاق قابی دکلدر = نفاق ومفسده‌تدن وحیله‌دن خالی دکلدر. ||قابنه صیغمامق = صبرسزلق کوسترمك، تلاش ایتمك.

قاب سذ. عر. ۱. یایك آتیلیركن ال ایله طوتیلان اورته‌سیله اوجلری آره‌سنده‌کی مسافه. ذ. ۲. مسافه، بعد: قاب قوسین = ایکی یای اوزونلغی مسافه‌سی.

قابا قابارمق وسائره. با: قبا وسائره.

قاباق س. با: قباق.

قابجق س. [« قاب » مصغری] ۱. چیچکك غنچه ایکن محفظه‌سی و آچلدقدن صکره آلتنده کاسه‌سی حکمنده اولان یشیل قسمی، فص. ۲. حبوباتك ایچ دریسی.

قابران ص. اوشنج، تنبل، کوشك، بطیء. مر. = س. ۱. داللری کسلمش کوتوك آغاج. ۲. [روم ایلی لساننده] اولچك.

قابض ص. عر. ث: قابضه. [« قبض » دن سف.] ۱. طوتان، آلان، اخذ وضبط ایدن؛ قابض ارواح = اولنلرك جانلرینی آلان عزرائیل. ۲. ط. قبضلق ویرن، انقباضی مو-

جب. ٣. تش. صیقان و چکن (سیکیر وعضله).

قابل { ص. عر. ث: قابله. [«قبول» دن سف.] ١. آلان، قبول ایدن: قابل تربیه = تربیه آلان، تربیه قبول ایدر. ٢. مستعد، قابلیت واستعدادی اولان: قابل خطاب = کندیسنه خطاب اولنه بیلیر. ٣. ممکن، متصور: بو ایش قابل دکلدر. || قابل امکان = ممکن. == س. ط. کبه خاتونلرك چوجقلرینی آلمق فن وصنعتنی بیلن، ابه، ابه طبیب: فلان طبیب ماهر بر قابلهدر؛ فلان قادین متفننه بر قابلهدر. == سخ. حضرت آدم (عم) اولادندن بری که برادری هابلك قاتلیدر.

قابلو { یا قبلو. س. [فر. Cablot که اوده عر. «حبل» دن] تحت البحر تلغراف خطی که غیر ناقل الکتریق وطیانیقلی شیئلرله صاریلهرق بر خلاط صورتنده قعر دریایه دوشنیر.

قابلو { ص. با: قابلی.

قابلوباغه { س. [وغلطی: قابلو. مباغه] بری وبحری جنسی اولان وبحریسی پك بیوك اولوب التی یتی معروف حیوان، که سرت برقابوقله مستوراولوب یالکز باشیله آیاقلرینی وقویروغنی چیقارمق ایچون دلیکلری واردر.

قابلوجه { س. ١. بوغدای آرهسنده بیتن یولافه مشابه حبوبات نوعی. ٢. با: قابلیجه.

قابلی { ص. ١. محفظهسی، قابی، اورتیسی ویا یوزی اولان: قابلی کورك؛ قابلی کتاب. ٢. بولوطلی، مغموم: قابلی هوا.

قابلیّت { مص. عر. ١. قبول ایدهبیلیر اولمه، مستعد اولمه، استعداد: او چوجغك تربیهیه قابلیتی یوقدر. ٢. اقتدار، لیاقت: کندیسنده قابلیت اولمینجه حامیسی نه یاپسون.

قابلیّتسز { ص. ١. استعدادسز، غیر مستعد، قبول ایتمز: تحصیل وتربیهیه قابلیتسز در. ٢. اقتدارسز، لیاقتسز، غیر مقتدر، نا اهل.

قابلیّتسزلك { س. ١. استعدادسزلق، عدم استعداد: او چوجغك تحصیل وتربیهیه قابلیتسزلکی آکلاشلدی. ٢. اقتدارسزلق، عدم اقتدار، عدم لیاقت: اوآدمك قابلیتسزلکی انکار اولنهماز.

قابورغه { س. ١. کوکس کمیکلرینك بهری: ضعیفلکدن قابورغهلری چیقمش. ٢. بوکمیکلرك بل کمیکنه ارتباطیله ابراز ایتدکلری شکل وهیئت: قابورغه طولمهسی = قوزی قابورغهسنك پرنج وقوری اوزوم و فستقله طولمسی. ٣. کمی ویا قایغك حیوان قابورغهسنه مشابه اولان واومورغه اوزرینه قالدیریلان اکری آغاجلر.

قابوق { س. ١. برشیئك اوستنی اورتن سرتجه اورتی، قشر: اتمك، میوه، آغاج، کستانه، فندیق قابوغی؛ چیبان قابوغی. ٢. بعض حیوانلرك دریدن باشقه محفظهلری: میدیه، استریدیه، بوجك قابوغی. || قابوق باغلامق = اوستنده قابوق پیدا ایتمك، قابوقلانمق. || بوجك قابوغی = ماوییه چالار پارلاق برنوع یشیل رنك. || قابوق قاولامق = (جوز وسائره) قابوغنی طولدیرمق، ایی چوق اولمق.

قابوقسز { ص. قابوغی اولمیان.

قابوقلانمق { فل. (میوه وسائره) قابوق باغلامق، قابوق پیدا ایتمك.

قابوقلی { ص. قابوغی اولان، قابوقله مستور.

قابینتو { س. [ایتا. Caminata دن غلط] اسپرتو ایله قهوه وسائره پیشیرمکه مخصوص طاقم.

قابینتو { س. [ایتا. Cabineto] و:

قابینه { س. [فر. Cabinet] بر دولتك هیئت وکلاسی: فرانسه قابینتوسی، قابینهسی دکیشدی؛ قابینه رئیسی = هیئت وکلا رئیسی، رئیس وکلا.

قاپاروز { س. با: قپاروز.

قاپاق { قاپامق وسائره. با: قپاق وسائره.

قاپان { ص. جبر وشدتله آلان، قاپیجی، غاصب، یغماکر. || اوشاق قاپان = اوفاق چوجقلری یاقهلایوب قالدیران بیوك کرکس. || دمیر قاپان = مقناطیس. || صامان قاپان = کهربا. || قاپان قاپانه = نهب وغارت صورتیله. == س. حاوی اولدیغی یمه طمعاً

يناشان حيواناتى طوتان طوزاق، دام : فاره، صاكسـار، قوش قاپانى؛ قاپانه طوتلق، دوشمك. — با : قپان.

قاپچاق { سـ. ١. قلعه محاصره‌سنده ديواره طاقيلان بيوك چنكل. ٢. طولومبه‌جى چنكلى.

قاپديرمق { فتـ. آلديرمق، زورله الندن آلنمسنه مانع اوله‌مامق، ضبط وغصب ايتديرمك : چوجق النده‌كى چوركى كدى‌يه قاپديردى؛ ساعتكه دقت ايت بريان كسيجى‌يه قاپديرميه‌سك. || بحـ. آقندى‌يه قاپديرمق = جريانك شدتيله كمى‌يى اداره ايده‌ميوب سوقه تابع اولمق.

قاپسول { سـ. [فر. Capsule] ١. چاقاقلى تفنكدن صكره ايجاد اولنان اجزالى تفنك وطبانجه‌لرى آتشله‌مك ايچون اجزايى حاوى اينجه تنكه‌دن اوفاق محفظه. ٢. پك آجى ولذتسز بعض علاجلرى حاوى اوله‌رق يوتلق اوزره تهيئه اولنمش طوتقالدن يومشاق محفظه : هند ياغى قاپسولى.

قاپسوللى { صـ. قاپسول دينلن اجزايى حاوى محفظه‌جق واسطه‌سيله آتش آلان : قاپسوللى تفنك، طبانجه.

قاپش { سـ. جبر و شدتله آلمه، غصب، يغما، نهب وغارت. = حـ. قاپش قاپش = قاپان قاپانه، يغما ايده‌رك؛ قاپش قاپش بديلر = كمال حرصله وبينلرنده قاپشه‌رق.

قاپشديرمق { فتـ. زورله اخذ و غصب اولنمسنه مانع اوله‌مامق، مساعده ايتمك، يغما ونهب وغارت ايتديرمك : آتى النده كوتوروركن كوپكلره قاپشديردى.

قاپشمق { فشـ. هربرى برطرفدن چكوب يغما ايتمك : بر سپت اوزومى ايكى دقيقه‌ده قاپشوب بردانه براقديلر.

قاپلاتمق { فتـ. ١. احاطه ايتديرمك، اطرافنى قوشادوب اورته‌يه آلديرمق : اوينى خارجاً تخته ايله قاپلاتدى. ٢. اورتديرمك، اوستنه بر زار و سائره چكديرمك : اوطه‌نك ديوارلرينه كاغد قاپلاته‌جغم. ٣. يوزه آستار ويا كورك ياخود كوركه يوز وبوكا مماثل شئ چكيرتمك : بوجبه‌يه سمور كورك قاپلاتملى؛ بوكوركه كوزل بريوز قاپلاتمق اقتضا ايدر؛ يورغانه چارشف قاپلاتمق.

قاپلامق { فتـ. ١. هرطرفنى احاطه ايتمك، اورته‌يه آلمق : بربولوط افقى قاپلادى. ٢. اورتمك، اوستنه زار چكمك : ديوارلرى كاغدله قاپلادى. ٣. قاب چكيرمك، صارمق، لف ايتمك : جلدى بوزلمسون ديه كتابى كاغدله قاپلايور. ٤. بر شيئك سطح خارجيسنى قومق، خارجاً اورتمك : اخشاب اولرى چيدنه تخته‌سيله قاپلارلر؛ بعض كميلرى ساجله قاپلارلر؛ رطوبت چكمه‌مك ايچون كاركير ديوارلره تخته قاپلامق اقتضا ايدر. ٥. يوزه آستار ويا كورك ياخود كوركه يوز ويورغانه چارشف چكيرمك، بر شيئك اوزرينه ديكر بر شئ ديكمك : بوكوركه نه رنكده يوز قاپلاملى؟ بوجبه‌يه اينجه بر كورك قاپلاملى؛ يورغانه چارشف قاپلادم. ٦. معدنى برشيئك اوزرينه دها قيمتدار بر معدندن اينجه بر زار چكيرمك كه اليوم غالوانيسمه واسطه‌سيله اولور : دمير وتونجدن آلات وادوات مختلفه‌يه اليوم آلتين وكومش قاپلايه‌رق خالص آلتين وكومشدن فرقسز شيئلر ياپيورلر. ٧. هرطرفه انتشار وتعمم ايتمك : اونك صيت وشهرتى، كرم واحسانى عالمى قاپلادى. ٨. حاوى وشامل اولمق، احتوا واشتمال ايتمك : اونك حسن اخلاقى كافهٔ فضائلى قاپلامشدر.

قاپلامه { سـ. ١. قاپلامق ايشى. — با : قاپلامق. ٢. بر شيئك سطح خارجيسنى تشكيل ايدن ماده، اوستنه چكيريلان طبقه : بو اوك، بوكمينك قاپلامه‌سى نه در؟ قاپلامه تخته‌لرى چيكدنه‌دن اولور؛ قريستوفل طاقملرينك اون اون بش سنه‌ده قاپلامه‌سى زائل اولوب ايچنده‌كى معدن ميدانه چيقار. = صـ. ١. مستور، اورتيلى، ملفوف : چليكدن قاپلامه كمى؛ آلتين قاپلامه ساعت. ٢. هرطرفى احاطه ايدن، هرطرفه شامل اولان، عمومى : قاپلامه صيزى.

قاپلامه‌جى { سـ. مواد مختلفه‌يى آلتين وكومشدن برطبقه ايله اورتمك صنعتنى بيلن واجرا ايدن آدم.

قاپلانمق { فل. مج. ١. محاط و مستور و ملفوف اولمق : بو او تخته ایله قاپلانه‌جقدر. ٢. بر شیئك سطح خارجیسنه یاپیشدیرلمق، چكیلمك : بو سفائنه زره قاپلانه‌جقدر. ٣. كوركه یوز ویا یوزه كورك ویا آستار یاخود یورغانه یوز ویا چارشف چكیلمك : بو جبه‌یه سمور، بو كوركه ایپك بر یوز قاپلانیرسه كوزل اولور؛ بو یورغانلره دها چارشف قاپلانمدی، یازمه یوز قاپلانمليدر. ٤. دها قیمتلی بر معدندن برسطح وطبقه چكیلمك : عجبا بو ساعته آلتین قاپلانه بیلیرمی؟

قاپلایش { س. قاپلامق ایشی و طرز و اصولی. با : قاپلامق.

قاپلایجی { س. ص. ١. قاپلایان، احاطه وستر ولف ایدن. ٢. قاپلامه‌جی.

قاپلمق { مج. زوروله وجبراً آلنمق، غصب اولنمق : بو مال الكزدن قاپلیرسه نه یاپارسكز؟ = فل. برشیئه ویا برینك اسارسز سوزلرینه اعتماد وامنیت ایدوب آلدانمق، مجلوب ومغفل اولمق : برطولاندیریجی‌یه قاپله‌رق مالملكنی غائب ایتدی؛ او جوزلغنه قاپله‌رق چوروك مال آلدی؛ سن اونك سوزینه قاپله.

قاپلمه { وقاپلیش. س. قاپلمق ایشی. با : قاپلمق.

قاپلو { ص. با : قاپلی.

قاپلوجه { س. دا : قابلوجه و قاپلیجه.

قاپله { س. [ایتا. Capello = شاپقه] بح. كمی دیركی باشنده‌كی شاپقه، تكرلك.

قاپلیجه { س. اوستی حمام وابنیه یاپلمش صیجاق معدن صویی، اورتیلی قاپنارجه، ایلیجه، بانیه : بروسه قاپلیجه‌لری. [آچیقنه ایلیجه وقاپنارجه دیرلر.]

قاپماجه { س. با : قاپمه‌جه.

قاپمق { فت. ١. بردن بره النی اوزادوب شدتله آلمق، چاریمق، قاورامق، آلوب كوتورمك : قورت بر قوزویی قاپوب كیتدی؛ یرده بر الماكورنجه همان قاپدی. ٢. زوروله آلمق، جبراً اخذ، غصب، یغما، نهب ایتمك : پاره‌یی الندن قاپدی؛ كیمسه‌ده بر شیٔ كوردیمی همان قاپمغه چالیشیر. ٣. اوزاقدن چكوب آلمق، جذب وجلب ایتمك، جزئی تماس و تقربله همان چكمك، یاقه‌لامق : خسته‌لق قاپمق؛ صیتمه‌یی قاپدی؛ خوی قاپمق؛ نم قاپمق. ٤. كلاپیر بولوب همان یاقه‌لامق : كوزل بر او قاپدی؛ اوراسنی قاپه بیلیرسه‌ك هیچ طورمه. ٥. ایصیرمق : اوكنه كلنی قاپمق. ‖ بولوطدن نم قاپمق = وسوسه ایتمك. ‖ طاقیه قاپمق = باشقه‌سنك حقنی آلمق. ‖ كلاه قاپمق = بر قاریشیقلقدن ویا بر غلبه‌لقدن و یاخود دیكرلرینك كوردیكی ایشدن استفاده ایله كندی منفعتنی استحصال ایتمك.

قاپمه { س. قاپمق ایشی. با : قاپمق.

قاپمه‌جه { س. كوشه قاپماجه = جوجقلرك هر بری بر كوشه وموقع طوتوب بری بوشده قالمق و یرلرینی دكیشدیررکن هر بری بر كوشه طوتمغه چالیشوب مقتدر اوله‌میانی آچیقده قالمق اوزره اوینادقلری اویون.

قاپوت { س. [فر. Capote] عسكرلرك اوستلك اثوابی، یاغمورلغی.

قاپورطه { س. بح. سفینه داخلنی تنویر ایله هوالاندیرمق وكیروب چیقمغه مخصوص اسكله‌لری آصمق اوزره كوكرته‌لرینه كشاد اولنان آنبار آغزینی ستر ایچون اطرافی جاملی واوزری بشیك اورتوسی كبی قپاقلی ستره و دمیر سفائنده یالكز اسكله آغزلرینی ستر ایچون یاپیلان مضبوط و كروی قپو.

قاپوسقه { س. اتلی لاخنه یمكی. [اصل ترجه‌ده لاخنه دیمكدر.]

قاپون { س. [یتا.] بح. كمی دمیرینی قولایلقله آتمق ایچون اوزرینه طولاشدیریلان زنجیر پارچه‌سی.

قاپیجی { ص. ١. زوروله آلان، غاصب، یغماكر. ٢. اوزاقدن جذب و جلب ایدن، جاذب : نم قاپیجی. ‖ كوكل قاپیجی = دلبر، دلربا.

قات { س. ١. صره، طبقه، بری اوستنه موضوع صره‌لرك بهری، آشاغیدن یوقاری‌یه صره‌لره منقسم بر شیئك بهر صره‌سی : یدی قات كوك، یدی

قات یر؛ بر اوك برنجی، ایکنجی، بشنجی قاتی؛ بو بنانك بش قاتی واردر؛ دیواری بر قات طاش بر قات طوغله اولەرق یاپدیر. دم. ٢. بوکلمش بر قماش وسا. ئرەنك بهر بوکومی: شو قماشی، کاغدی درت قات ایدك، برنجی قاتنی قالدیرك؛ ایکی قاتلی ایپ. ٣. بوکه، قیرمه، قیریم: چوخەنك قات یری. ٤. بردن بوکیلوب قا. تلانان اثواب وسائره طاقیمی: بر قات اثواب؛ ایکی قات چماشیر. ٥. بر مقدارك دیگر مثلی، ضعف: ویردیکنك ایکی، بش قاتنی آلدی؛ بر قات دها چالیشدی= بر او قدر دها؛ بر قات یاغ ایکی قات صو قوملی. ٦. درجه، مقدار: قات قات = درجەدرجه، درجات متعدده ایله؛ بیك قات = بیك کره، پك چوق: بو او. ندن قات قات، بیك قات ایی اولدی. [قات اندر قات دیمه. ملی.] || ایکی قات = ١. مضا. عف: بوکون دوندن ایکی قات صیجاقدر. ٢. بوکلمش، قنبور: بیچاره اختیار ایکی قات اولمش، ایکی قات یوریوردی. || قرق قات = حیوانات مجترەنك معدەسی.

قات { س. طیورك طاشلری هضم ایدن معدلری، قونسه: طاوق قاتی.

قات { ص. ١. بیرت، قتی، صلب. ٢. طوکمش، طوکوق. ٣. حیران، متحیر، حیرتندن طو. کمش کبی طوران: قات قالدی= طوکه قالدی. || قات قاله = صوك، اك نهایت، آرتق اوتەسی او. لمیان، قطعی، لایتغیر: قات قاله بیك غروشه ویره بیلیر.

قاتالپه { س. آمریقادن کله ایری یاپراقلی بر نوع آغاج.

قاتر { مه. قاز قوتور. با: قتر.

قاتشن { س. با: قاتمه.

قاتشدیرمق { فتد. بربرینه قار. یشدیرمق: کیجه‌یی کوندوزه قاتشدیرمق؛ خلق بر برینه قاتشدیردی؛ قوزیلری قویونلره قاتشدیرمامالی.

قاتشمق { فش. بربرینه کیرمك، بربرینه قاریشمق: ایکی سوری قاتشدی؛ خلق بربرینه قاتشدی.

قاتق { قاتقلانمق. با: قاتیق وسائره.

قاتل { ص. عر. ث: قاتله. [«قتل» دن سف.] اولدیرن، هلاك ایدن، موتی موجب اولان: سم قاتل. == سذ. عر. آدم اولد. یرن جانی: قاتللرله زندانه آتلدی؛ قاتل جزایه دوچار اولدی.

قاتلاتمق { فتد. قماش واثواب وسا. ئرەیی برینه قات قات ایتدیروب دوشیرتمك: بو قما. شلری کیمه قاتلاتەجغز؛ شو اثوابی الی یاقیشیر برآدمه اصو. لله قاتلاتملی.

قاتلاشمق { فل. ناچار قبول ایدوب راضی اولمق.

قاتلامق { فتد. ١. قماش وسائره‌یی قات قات بوکمك، بوکه. رك صارمق، دوشیرمك: قما. شی، اثوابی، چماشیری قاتلامق؛ کاغدی ایکی یه قاتلامق. ٢. ایکی، قات ایتمك، تکرارلامق: چفتی ایکی اوچ کره قاتلامق = تارلایی ایکی، اوچ کره سور. مك. ٣. خموری اینجه آچمق، یوفقه یاپمق.

قاتلامه { س. بوکمه، قات قات ایتمه، دوشیرمه: قا. تلامه یری = بوکوم یری، قیریم.

قاتلاندیرمق { فتد. ١. قیوریم قیوریم وبوکلوم بوکلوم بوکمك. ٢. ناچار رضا ویروب قبول ایتمکه مجبور ایلمك، بالضروره ارضا ایتمك: خسته‌لق بیچاره‌یی اولادندن آیرلمغه‌ده قاتلاندیردی.

قاتلانمق { فل. ١. قات قات او. لمق، بوکلمك، اکلمك: بلی قاتلانمش؛ بوقماش ایی قاتلا. نمش. ٢. ناچار قبول ایتمك، خواه ناخواه رضا ویرمك: انسان اولادیچون هر شیئه قاتلانیر. == فج. بوکلمك، اکلمك: مقوا قیرلمازدن قاتلانماز؛ ساج زور قاتلانیر.

قاتللك { س. برآدمك قاتل اولمسی، آدم اولدیرمسی، قتل جنایتی: محکمه‌جه قاتللکی تبین ایتدی.

قاتلمق { فل. التحاق ایتمك، قار. یشمق، منضم وملحق اولمق، بر جماعتك ایچنه کیرمك، برابر کیتمك: کاروانه قاتلدی. == فج. قار یشدیرلمق، قونمق، مزج ایدلمك: یاغه صو قاتلماز. — با: قاتیلق.

قاتلمه { س. و:

قاتلیش { س. قاریشمه، التحاق، انضمام: اولك بزه قا. تلمه‌سی، قاتلیشی مناسبتسز ایدی.

قاتمر { س. بر شیئك قات قات اولمسی، چوق یاپراقلی اولمسی: گلك، چیچكك، بوركك قاتمری؛ لباسك قاتمری. = ص. قات قات، چوق یاپراقلی. قاتمر چیچك، بورك، لباس.

قاتمرلی { ص. قات قات، متعدد قاتلری وچوق یاپراقلری اولان: قاتمرلی گل، چیچك؛ قاتمرلی بورك؛ قاتمرلی فیستان. || مج. ایكی قات، مضاعف، مبالغه‌لی: آرتق بو یاكایشك، ادبسزلكك قاتمرلیسی اولدی.

قاتمق { فت. ١. الحاق، علاوه، ضم ایتمك: اوده آدمی كاروانه قاتدی؛ قویونلرینی سوری یه قاتدی. ٢. آلت طرفنه، آرقه‌سندن كتیرمك، تردیف، ترفیق ایتمك: قافله‌یه ضبطیه قاتمق. ٣. قاریشدیرمق، مزج، خلط ایتمك، قومق: سركه‌یه صو قاتمق. ٤. قاریشدیرمق، قارمه قاریش ایتمك، فساده دوشورمك: عالمی بر برینه قاتدی. ٥. اوكنه قویوب تعقیب ایتمك: دشمنی اوكنه قاتدی. || كیجه‌یی كوندوزه قاتمق = كیجه‌یی ده كوندوز عد واتخاذ ایدوب كیجه كوندوز چالیشمق.

قاتمه { س. قاتمق ایشی. ٢. قاتمق. = ص. قاتلمش، ضم وعلاوه والحاق اولنمش، ملحق، منضم: او صكره‌دن قاتمه‌در.

قاتولیك { س. ص. با: قتولیك.

قاتی { قاتیلق، قاتیلق، قاتیلاشمق وساژه. با: قتی وساژه.

قاتیش { س. ١. الحاق، علاوه، ضم. ٢. قاریشدیرمه، مزج، خلط.

قاتیق { س. اتمك ایله برابر ینیلان شیء، اتمكه قاتیلان پینیر و یمك و ساژه: قاتیقسز اتمك بك آج اولمدقجه بوغازدن كچمز؛ قاتیق بهاسی = عمله‌یه و وقتیله عسكره قاتیق بدلی اوله‌رق ویریلن معین آقچه.

قاتیم { س. قاتمه، قاتیش، قاریشدیرمه، مزج، ضم و الحاق؛ قوچ قاتیمی = موقتاً آیرلمش اولان قوچلرك سوری یه قویویرلمسی، قویونلرك چفتلاشدیرلمسی وبونك موسمی؛ قوچ قاتیمی فرطونه‌سی = تشرین ثانی اوائلنده واقع فرطونه.

قاچ { ك. ١. عدد حقنده سؤاله مخصوصدر: قاچ كشی؟ قاچ قویون؟ قاچ كون؟ [مقدار سؤالنده ایسه «نه‌قدر» قوللانیلیر: نه قدر صو؟ نه‌قدر یاغ؟ كبی.] ٢. سؤال انكاری صورتنده كثرت ومبالغه‌یه دلالت ایدر: قاچ كره سویلدم! قاچ آغاج دیكه جكز! یعنی چوق سویلدم، چوق آغاج دیكدك. || بر قاچ = بعض، بر مقدار، بر طاقم، غیر معین ومع هذا متعدد بر عدده دلالت ایدر: بر قاچ كشی كلدی؛ بر قاچ كره كیتدم. || قاچه = نه مبلغ مقابلنده، نه فیاتله: بونی قاچه ویریورسكز؟ قاچه آلدیكز؟ || قچه آلیرم = بنجه اهمیتی می اولور؟

قاچ { س. [اصل «قاچمق» فعلنك امر صیغه‌سی اولوب، تعبیر آتیده مستعملدر:] قاچ كوچ = نا محرملك: بر اوده قاچ كوچ اولماق ایچون یبانجی بولنماملی.

قاچاق { ص. ١. قاچمش، فراری: عسكر قاچاغی. ٢. قاچیرلمش، كومروك ویا رسم ویرمه‌مك ایچون كیزلیدن ادخال و فروخت اولنان: قاچاق مال؛ قاچاق توتون.

قاچاق { س. «قاب» لغتنه اتباع اولنور: قاب قاچاق = اوانی وادوات، چناق چوملك.

قاچاقلق { س. ١. فرار، فراریلك: عسكردن قاچاقلغی خبر آلنوب توقیف اولندی. ٢. كومروكدن ویا رسمدن قاچیرلمش اولمه: بو توتونك قاچاقلغی بللیدر.

قاچان { یاخود قچان. ك. ظز. ١. زماندن سؤاله مخصوص اولوب الیوم لسان ادبیدن مهجوردر، نه وقت: قاچان كلدی؟ ٢. بر حدثك زمان وقوعنی تعیینه یارایوب كذلك متروكدر، او وقت كه، نه‌وقت‌كه، وقتاكه: قاچان حجاج عودت ایتدیلر.

قاچر { ك. مشابه ومشترك اولان متعدد شیئلردن بهرینك عددینی سؤاله مخصوصدر، هر بری نه قدر: بو كویلر قاچر اولیدر؟ سزده طابورلر قاچر بولوكدن مركبدر. || قاچره، قاچردن = هر بری نه فیاتله، نه قیمت مقابلنده: بو طاوقلری قاچره آلدیكز؟ بو حیوانلر سزه قاچردن مال اولدی.

قاچرتمق { فت. ١. باشقه‌سی واسطه‌سیله فرار ایتد-

يرمك : محافظه‌سنه مأمور او-
لانلرك كوكلی ايده‌رك كنديسنی
قاچرتديلر. ٢. كومروك و رسم
ويرمكسزين كچيرتمك، كيزليجه
ادخال و يا اخراج ايتديرمك :
رنجبرلرينه توتون قاچرتيور. ٣.
دقتسزلكله كچيرتمك، فوت ايتد-
يرمك : سز بنم ذهنمی مشغول
ايده‌رك آغزمدن بر سوز قا-
چرتديكز.

قاچرلمق { مج. ١. فرار ايتدير-
لمك، ديكری واسطه-
سيله فراره سوق اولنمق :
محبسده ايكن بعض همپالری
طرفندن قاچرلدی. ٢. كومروك
ويا رسم ويرمه‌مك اوزره كيز-
ليدن كچيرلمك، قاچرمه ايدلمك :
كومروكدن مال قاچيرلمامق ايچون
بر تدبير لازم. ٣. دقتسزلكله
قورتلوب فوت ايدلمك : فرصت
قاچرلدی.

قاچرمق { فتـ. ١. فرار ايتدير-
مك : حبسخانه‌دن آدم
قاچرمق بيوك بر قباحتدر. ٢.
كومروك و رسم ويرمكسزين
كيزليجه مال كچيرمك، ادخال
ويا اخراج ايتمك : كومروكدن
مال قاچرمق؛ توتون قاچرمق.
٣. دقتسزلكله وغفلتله سويلمك :
بر سوز قاچردی. ٤. فوت
ايتمك : فرصتی قاچردق. ٥.
قاچمغه مجبور ايتمك : نهايت
كنديسنی قاچردق. ٦. نامحرم
طوتمق، كوسترمه‌مك، مستوره
كزديرمك : قاريسنی بندن قاچر-
يور؛ قيزينی اون ياشنده ايكن
قاچردی. || آلتنه قاچرمق =
اوستنه ايتمك. || اوجنی آلتنه
قاچرمق = افلاس ايتمك. || طادی
قاچرمق = طادسزلق ايتمك،
جان صيقمق. || عقلنی قاچرمق =
چلديرمق. || قيز قاچيرمق = بالاخره
ازدواج ايتمك اوزره بر قيزی
ويليسنك خانه‌سندن آشيرمق
فعل مكروهی.

قاچرمه { س. كومروك ورسمی
ويرمكسزين كيزليجه
مال امراری : قاچرمه‌نك جزاسی
واردر. = ص. كومروك و
رسم ويرمكسزين كچيريلن، قا-
چاق : قاچرمه مال؛ قاچرمه
توتون.

قاچرمه‌جی { س. مال قاچران،
قاچاقچی.

قاچرقوله { س. [يتـا.] آلافرانغه
صاپلی يمك تنجره‌سی.

قاچش { س. قاچمق ايشی، فرار.

قاچشمق { فشـ. بردن طاغيلوب
هر بری بر طرفه
كيتمك، بردن طاغيلوب پريشان
اولمق.

قاچقين { ص. قاچش، قاچاق،
فراری، دشمنه قاچان.

قاچلق { ص. قاچ غروش وسائره
قيمتنده ويا قاچ آرشين
وسائره بوينده ياخود قاچ عدد-
دن مركب : قاچلق قماش،
قاچلق ديرك، قاچلق كاغد.

قاچلمق { مج. فرار اجرا اولنمق
ويا ممكن اولمق : اورا-
دن قاچله‌ماز؛ كوندوزين قاچليرمی؟

قاچلی { ص. قاچ جزءدن مركب
ويا قاچ عدد وبكك وسا-
ئره‌سی اولان : الكزده‌كی كاغد
قاچليدر؟

قاچمق { فل. ١. فرار ايتمك،
كيزليدن كيتمك : حبسخا-
نه‌دن قاچدی؛ عسكرن بر قاچ نفر
قاچمش؛ فلانك كوله‌سی قاچدی.
٢. خبرسز صاووشوب كيتمك :
يانمده ايدی نه وقت قاچدی
كوره‌مدم. ٣. قوشوب سرعتله
كيتمك : كوپكلرك قورقوسندن
بر قاچيوردی كه. ٤. چكنمك،
اجتناب ايتمك، دريغ همت ايدوب
قاريشمق ايسته‌مه‌مك : بن خدمتدن
معاونتدن قاچمام لكن المدن
كلميور؛ مصرفدن قاچيور. ٥.
نامحرمه كورينمه‌مك، اورتنمك،
تستر ايتمك : قيزی بوسنه قاچمغه
باشلادی، بندن قاچيور. ٦.
زائل اولمق : كيفم قاچدی. ٧.
كيرمك، نفوذ ايتمك : قولاغمه
صو، پيره قاچدی. ٨. براز بر
طرفه كلمك : چربی ايپنی آل
صاغه قاچ. || آغزدن قاچمق =
دقتسزلكله سويلنمك : آغزمدن
بر سوز قاچدی. || صنجاغه قاچمق =
كمی طريق سيرندن صاغ طرفه
صالمق؛ اسكله‌يه قاچمق = صول
طرفه صالمق.

قاچمه { س. قاچمق ايشی. || :
قاچمق.

قاچنجی { ص. قاچ درجه‌ده بو-
لنان : بو آی سنه‌نك
قاچنجی آييدر؟ آيك قاچنجی
كونی كيده‌جكز؟

قاچنمق { فل. چكنمك، اجتناب
ايتمك، دريغ همت
ايتمك : او آدم بو يولده خدمتدن
قاچنماز.

قاچه‌مق { س. ١. فرار ايدر
كبی طاورانمه : قاچه-
مق كوسترمك. ٢. ايشه كيتمه-
يش، تعطيل : او آره‌صره قاچه-

مق ایدیور. ٣. بهانه، وسیله، عـذر : بر قاچه‌مق یولی بولمق. ٤. قاچه‌جق یر، ملجأ، ملاذ. ٥. مرعالرده حیـوان ملجئی، کوچـك آغیل. ٦. چـوبانلرك یابدقلری خاشلانمش مصر او . ننددن عبارت بر نوع ماماليغه .

قاچیرمق { با : قاچرمق .

قاچیش { قاچیشمق . با : قاچش وسائره .

قاچیق { صه. ١. بر یانه چاربلمش، چارپیق. ٢. عقلی باشندن قاچمش، دلیشمن، صـاوروق : قاچیقدر سویلدیکنی بیلمز.

قاچیقلق { س. دلیلك، دلیشمنلك، صاوروقلق .

قادانه { س. [ایتا. Catena] وقتیـله کورکه ویریلن اسرانك آیاغنه اوریلان زنجیرلی حلقه، پرانغه. — با : قطانه.

قادِر { صه. عر. [« قـدرة » دن سف.] قدرت وقوت صاحبی، مقتدر : بن بو ایشه قادر دکلم؛ اوکا کیم قادر اوله‌بیلیر ؟ جناب حق هرشیئه قادردر.

قادرغه { س. [یو. Κάτεργον] بحـ. اسکی بر نوع جنك کمیسی که اقتضـاسنه کوره هم یلکن هم کورکله چکیـلیر و هر کورکنی بوکا محکوم درت مجرمـه چکدیررلردی؛ قادرغه لیمـانی = وقتیله سفن حربیه‌نك لنکر انداز اولدیغی لیمـان . || قادرغه بالیغی = بالینه و قیطس دینلن جسیم حیـوان بحری .

قادِری { صه. عر. ذ : قادریه . طرق عالیـه‌دن قطب العارفین عبدالقادر کیلانی حضرتلرینه منسوب بولنـان طریقه منسوب ومتعلق : طریق قادری؛ طریقت قادریه. = س. طریقت مذکوره‌یه منسوب آدم: قادریلر، قادری درویشی، قادری درکاهی.

قادِمه { سش. عر. ع. ایلری قره غول، مقدمة الجیش.

قادین { س. [اصلی : امر ایتمك دیمك اولان « قادامق » دن « قادون »، معربی : خاتون] ١. کبـار قاریسی ، خانم، ستی، بانو : قادین‌افندی؛ بیوك قادین. ٢ . پادشاهان عظام حضراتنك حرم محترملری : قادین افنـدی حضرتلری. ٣. اناث، نسا طائفه‌سی : قادینلره مخصوص صالون؛ قادینلرکیری آیریدر. ٤. خانمدن دون اوله‌رق تشریف عنوانی : کهیـا (کتخدا) قادین، آشجی قادین، باجی قادین. || قادین بوتی = یومورطه‌یه بولانمش پرنجلی وقیمه‌لی بر جنس کوفته، کوکرجـین بوتی . || قادین طوزلغی = بر جنس نبـات ، انبرباریس . || قادین‌قادینجق = تربیه‌لی طوپلی ومدیره قادین. || قادین کوبکی = برجنس خمورلی طاتلی. || قادین ننه = بیوك والده ویا قاین والده؛ ومجـ. سوز ویا حرکتی قادین ننه‌لر کبی رخاوتکارانه اولان آدم.

قادینجق { س. کوچك قادین. || قادین قادینجق . با : قادین.

قادینجه { صه. حه. قادینلر طرز و. اصولنده : قادینجه قونیشیورلردی؛ قادینجه بعض ایشلری وار ایدی.

قادینلق { س. ١. قادین اولـمق خصوصی : قادینلق نه زور ایشـدر. ٢. بحق ٔ قادین اولمق خصـوصی : کرکی کبی قادینلق نه‌در بیلمز.

قاذورات { سش. جه. عر. [فد : «قاذوره» اسانمزده قـوللانلماز] پیسلك ، نجاست، فضلات.

قار { س. قیشین طوکمش حالنده یاغان واقالیم بارده‌ده طول مدت یرده‌بریکوب قالان‌یاغمور، ثلج ، برف : قار یاغمـق ؛ قار طوتمق = یاغنجـه اریمیوب یرده بریکمك؛ هوا قار یاپمـق، قاره دونمـك = قار یاغـدیرمق. — فوق‌العاده بیاضدن کنایه اولور: قار کبی. || مجـ. قاردن آرسلان = قاردن‌یاپدقلری آرسلان‌هیکلی‌کبی وجودلی وکوستریشلی‌ده اقتدارسز آدم. || قارچیغری = قارده آچلمش‌چیغیر. || قار حلواسی = قار ایله قاریشیق‌پکمز . || قارطوپی = ١. قاری یووارلانه‌رق یاپدقلری بیـوك یغین . ٢. اوریشـوب اوینامق ایچـون الده صیقه‌رق طوپ یاپدقلری برآوج قار. ٣. بر جنس بیـاض چیچك. ٤. مجـ. پك بیـاض وسمیزجه شخص ویا چوجق. || قار قوشی = بر جنس قیرلانغیج . || قار قویوسی = یاز ایچون قار بریکدیروب صـاقلادقلری مخزن. || قار یاغـدی = اوستنه قار یاغمش کبی بیـاض بکـکلی (طاوق وسائره).

قار { سد. عر. كيم. قره ساقز، زفت.

قارا { قارارمق و سائره. با: قره، قرارمق وسائره.

قارابينه { س. با: قرابينه.

قارامندوله { س. بر نوع بويالى پارلاق كنديرى كه پوتين يوزى دخى اولور. = ص. بوبزدن معمول: قارامندوله پوتين.

قاربون { س. [لا. Carbon] كيم. اشجار ونباتاتده چوق بولنور برعنصركه حامضى حيواناتى بوغار، فحم.

قاربون { س. [روسجه‌دن] روسيه‌نك تقريباً اون درت غروش قيمتنده بركومش سكه‌سى.

قارپوز { س. ١. قاوونه مشابه واو بيوكلكده اوله‌رق فقط دها مدور وايچى اكثريا قرمزى وپك صولى اولان معروف ميوه، بطيخ، هندوانه. قاوونله برابر ايكيسنه مشتركاً بوستان دخى ديرلر: قاوون قارپوز ديكمك، يتيشديرمك؛ ديب قارپوزى تخملغى؛ قرابيه قارپوز = پك كوچكى. ٢. قارپوز كبى مدور شئ: اكرك قارپوزى؛ لامبه قارپوزى = ايشيغى تعديل ايدن بوزلى جامدن كره. || ابوجهل قارپوزى = غايت آجى قارپوزه بڭزر برميوه، حنظل. || آياغنك آلتنه قارپوز قبوغى قومق = قايديرمق، مكر وحيله ايله موقعندن دوشورمك.

قارپوزجى { س. قارپوز صاتان آدم.

قارت { ص. ١. تازه‌لكى كچمش، قتيلاشمش: قارت خيار، باميه. ٢. تازه‌لكى وكنجلك طراوتى زائل اولمش، بيوك، كچكين: كلين پك قارت كورينيور؛ قارت آدم.

قارت { ياخارت. مه. سرت برشيئى ايصيرركن ويا قبا قبا قاشيركن ايشيديلن سسى تصوير وتقليد ايدر: الينه برخيار آلمش قارت قارت ايصيروب طوريوردى؛ قارت قارت قاشيمق نه‌قدر عايب.

قارت { ياخود قارت وزيت. س. [فر. Carte de visite = زيارت كاغدى] هركسك اسم وعنوان ومحل اقامتى يازيلى بولنان اينجه مقوى پارچه‌سى كه زيارتنه كيدوب بوله‌مديغى آدمك اوينه براغيلير، و بعض احوالده كنديسنه بدل اوله‌رق كونديريلير وسائر خصوصاتده قوللانيلير. (زيارت كاغدى ديمك دها اييدر. عربلر طاقة الزيارة ديورلر.)

قارتال { با: قرتال.

قارتالمق { فل. با: قارتلانمق.

قارتل { س. بح. فلكلرده قوللانيلان اوفاق صو مانجانه‌سى.

قارتلاشمق { فل. و:

قارتلانمق { فل. ١. تازه‌لكى كچوب قارت وسرت اولمق: بوصلاته‌لقلر، بو باميه‌لر قارتلاشمش، قارتلانمش. [قارتالمق صورتى اسكيمشدر.] ٢. كنجلك طراوتى كچمك، بيومك، كچكين اولمق: اوقادين ياشلى دكلسه‌ده چابوق قارتلاشمش، قارتلانمش.

قارتلق { س. تازه‌لكى كچوب سرتلشمش اولان سبزه وميوه ياخود كنجك حالى: بو صلاته‌لغك، باميه‌نك قارتلغى؛ كلينك برآز قارتلغى اولمسه كوزللكنه ديه‌جك يوقدر.

قارتوق { س. طوپراق طيرميغى، بيوك تارله طراغى، كوچك سوركو.

قارته { س. [يتا.] با: قارت (قارت وزيت).

قارته‌داق { يا خارته‌داق. مه. سرت برشئ ايصيرمنى تقليدوتصوير ايدر: الندەكى المايى قارته‌داق ايصيردى.

قارجى { س. يازين قار صاتان آدم.

قارچ { س. ايرى برجنس منظار.

قارچغار { س. برموسيقى مقامى.

قارخانه { س. ياز ايچون قار صاقلايوب صاتدقلرى محل.

قارساق { ياخود قارصاق. س. تيلكى‌يه بكزر قارنى بياض برجنس حيوان كه پوستى كورك اولور، فر. Chien du Bengale؛ آفريقا قارساغى = فنك، طرابلس تيلكيسى، فر. Corsac.

قارش { س. ص. ح. قارشيق، مشوش: قارمه قارش، قارش مورش = پك مشوش.

[يالكز بو تعبيراتده مستعملدر.]

قارش { س. با : قاريش.

قارشان { ص. ١. اختلاط وامتزاج ايدن، مختلط، ممتزج. ٢. مداخله ايدن، مداخله‌جى : سزك ايشكزه قارشان يوقدر؛ ايشمه قارشان اولمدى.

قارشديران { ص. ١. مزج و خلط ايدوب آلت اوست ايلين : بواشيايى، بوكتابلرى بويله قارشديران كيمدر. ٢. فساد ونفاق قويان، القاآتده بولنان : آرالرى ايى ايدى شمدى البته برقارشديران واردر. = س. ايكى نهرك برلشوب قارشدقلرى ير، قاوشاق، قويار، فر. Confluent.

قارشديرلق { فج. ١. مزج، خلط ايدلمك، آلت اوست اولنمق : خرج آره صره قارشديرلق اقتضا ايدر. ٢. تشويش وتحريك اولنمق، افساد ايدلمك : چوجقلر درسلريله مشغول اولوب راحت طورورکن بر يارامازچوجغك ايچلرينه كيرمسيله جمله‌سى قارشديرلدى.

قارشديرمق { فت. ١. مزج و خلط ايتمك، آلت اوست ايلمك : سوتله يومورطه‌يى قارشديرمق؛ صيوا خرجنى ايجه قارشديرملى. ٢. تشويش وتحريك ايتمك، افساد ايلمك : او فنا برآدمدر هركسى بربرينه قارشديردى. ٣. نظام وترتيبنى بوزمق، قارمه قاريش ايتمك : نم كتابلرمى كيمه قارشديرماسون؛ بوكاغدلرى كيم قارشديردى؟ ٤. برندن بحث ايتمك، بر ايشه ويا سوزه صوقمق، ذى‌مدخل ايتمك : رجا ايدرم بنى قارشديرماسڭز؛ ايشك ايچنه او بيچاره‌يى‌ده قارشديرمشلر.

قارشديريجى { ص. فسادونفاق قويان، اورته‌لغى بربرينه قاتان، مفسد، منافق.

قارشلمق { فج. مداخله اولنمق : اللهك ايشلرينه قارشلماز.

قارشمق { فل. ١. مزج وخلط اولنمق، آلت اوست اولمق، اختلاط وامتزاج ايتمك، برلشمك : ياغ ايله صو قارشماز؛ يومورطه ايله سوت قارشدى. ٢. قارمه قارش اولمق، نظام وترتيبى بوزلمق : بوكاغدلر پك قارشمش؛ صاچلرى قارشمش زور آيريله‌جقدر. ٣. بربرينه كيرمك، فساد ونفاقه دوشمك. ٤. مداخله ايتمك، طرف آلمق، ايشك ايچنه صوقلمق : اوده كاوب قارشدى؛ بن هيچ قارشميوب اوزاقدن باقدم؛ بن قارشمام نه ايسترسه‌كز ياپك. ٥. بولانمق : معدهم قارشدى. ٦. برلشمك، ايكى نهرك صوبى براولمق، برى ديكرينه دوكلمك : يشيل ايرماق قزيل ايرماغه قارشير. ٧. باقمق، اداره ايتمك، اداره‌سى كنديسنه عائد اولمق، اداره‌سندن مسئول اولمق : فراغ وانتقال ايشلرينه دفتر خاقانى نظارتى قارشير؛ وقوعات ضبطيه‌يه بلديه قارشماز؛ درامه سنجاغنه سلانيك ولايتى قارشير.

قارشمه { س. قارشمق ايشى. با : قارشمق.

قارشو { قارشولق، قارشولامق وسائره. با : قارشى وسائره.

قارشى { س. بر شيئك مقابلنده بولنان ير ويا شىء، مقابل، حذا، محاذى محل : اوك قارشيسى؛ طاغك قارشيسى؛ آتشك قارشيسنده؛ پنجره‌نك قارشيسنده. = ص. ١. بر شيئك يوزى وجبهه‌سى مقابلنده بولنان : اوم ميدانه قارشيدر؛ قارشى ياقه؛ قارشى محله. ٢. برينك عليهنده بولنان، ضد، مخالف : بومعامله تربيه‌يه قارشيدر؛ انسانيته قارشى برحركتده بولندى. = ح. ظم. ١. مقابلنده، يوز وجبهه حذاسنده : ميدانه قارشى اوتوريور؛ قارشى كلدى؛ قارشى چيقدى. ٢. خلافنده، عكسنه، ضدينه : كنديسى بكا قارشى چاليشيور؛ كندى منافعنه قارشى سويليور. ‖ ظم. اوله‌رق اكثريا حروف الصاقله ويا مفعول اليه صورتنده قوللانيلير : قارشيده طورمق، قارشى‌يه چيقمق، قارشيدن كچمك؛ قارشيمه، قارشيكزه چيقدى. = ظز. طوغرى، تقريباً، صولرنده : اقشامه قارشى كلك؛ صباحه قارشى بر سرينلك چيقدى. ‖ قارشى چيقمق = ١. استقبال ايتمك. ٢. مخالفت ايتمك، طيانمق. ‖ قارشى طورمق، قومق، كلمك = مخالفت ايتمك، عليهنده بولنمق. ‖ قارشى قارشى‌يه = تماميله حذاسنده، مقابلنده، مواجهه‌سنده. [« قار-

شی بقارشی » دیمه‌ملی.) || یوزه قارشی = مواجهه‌ده، روبرو، وجاهاً.

قارشیق { ص. ١. قارشمش، ممزوج، مخلوط، مختلط، مختلف شیئلردن ویا نوعلردن مرکب: قارشیق اون؛ قارشیق چیچکلر؛ سوت ایله یومورطه قارشیق. ٢. خالص وصاف اولمیان، حیله ویا عادی جنسی قارشدیرلمش: قارشیق صو، یاغ. ٣. بربرینه گچمش، قارمه قارش، مشوش: قارشیق صاچ، ایپک، ایپلیك. ٤. ترتیبسز، انتظامسز، نظامسز: بو کاغدلر، بو کتابلر پك قارشیق. ٥. مشوش، مغلق، آکلاشلماز: قارشیق ایش؛ قارشیق یازی. ٦. جنلر ایله اختلاط ایتمش.

قارشیقلق { س. ١. عدم انتظام، نظامسزلق، ترتیبسزلك: بو اوده دائما بر قارشیقلق واردر. ٢. فساد، شورش، فتنه، آسایش ضدی: چینده ینه بر قارشیقلق ظهور ایتمش.

قارشیلاشدیرلمق { مج. ١. مقابله ایدلك: بو کاغد مسوده‌سیله قارشیلاشدیرلدی‌می؟ ٢. موازنه ایدلك: آله جغمله ویره جکم قارشیلاشدیرلسون که مطلوبم اولوب اولمدیغی آکلاشلسون.

قارشیلاشدیرمق { فت. ١. مقابله ایتمك: تبییض اولنان کاغدی مسوده‌سیله قارشیلاشدیرملی. ٢. موازنه ایتمك: وارداتله مصارفی قارشیلاشدیردیلر.

قارشیلاشمق { فش. ١. قارشی قارشی‌یه گلمك، یوز یوزه گلمك، روبرو اولمق، مواجهه اولنمق. ٢. بوی اولچشمك، مبارزه ایتمك. ٣. حسابی موازنه وتقابل ایتدیروب اودشمك: اونکله قارشیلاشدق.

قارشیلامق { فت. ١. قارشیسنه چیقمق، استقبال ایتمك: مسافرلری قارشیلامغه گیتدی؛ کندیسنی صوقاق قپوسندن قارشیلادی. ٢. قارشی وسرت جواب ویرمك، قارشی طورمق، دیك گلمك: انسان کندیسندن بیوکنی حقسز بیله اولسه اویله قارشیلامامالیدر. ٣. وقوع بوله‌جق بر سؤالی بر جواب ایله دفع ایتمك: بکا او سؤالی صوره جغنی بیلدیکمدن سویلدیکم جواب ایله قارشیلادم.

قارشیلق { س. ١. برمعامله‌یه مقابل واونك یرینی طوتمق اوزره ایدیلن معامله، بدل، عوض، مقابله بالمثل، پاداش، مکافاة: انسان ایتدیکی ایلکك البته قارشیلغنی گورمك ایستر؛ بنم سزه اولان خدمتلرمك قارشیلغی بومیدر؟ ٢. جواب، اعتراض، تعریض، رد: انسان حقلی‌ده اولسه بیوکنه قارشیلق ویرمه‌ملیدر. ٣. بر مصرفه تخصیص اولنمش ایراد وتأمینات فر. Créditوgarantie: بو تعمیراتك قارشیلغی وارمیدر؟ قارشیلغی بولنمازدن هیچ بر مصرفه گیریشمه‌ملی.

قارشیلقلی { ص. ١. مقابلنده مثلی اولان، ایکی طرفدن مقابلةً ایدیلن: قارشیلقلی محبت؛ قارشیلقلی یاردیم. ٢. قارشی قارشی‌یه اولان، بری دیگرینك قارشیسنده اولمق اوزره ایکی جهتلی، ایکی طرفلی اولان: بو باغچه‌نك قارشیلقلی قپولری واردر؛ قارشیلقلی صالونلر، قناپه‌لر؛ متنیله ترجمه‌سی قارشیلقلی برکتاب. ٣. جوابلی: قارشیلقلی مکتوب.

قارصاق { س. با: قارساق.

قارصمق { فت. آلته اوروب یارتمق، چیکمك. مر.

قارغشه { س. نزاع، فتنه، شورش.

قارغشه‌لق { س. فتنه، آشوب، فساد، غاوغا: برکونه قارغشه‌لق وقوعنه میدان ویرلمدی؛ قارغشه لغك اوکنی آلملی.

قارغه { س. طاؤقدن کوچورك معروف برسیاه قوش که لاشه یر وتخملری یردن چیقارمغله زراعته مضردر، غراب، زاغ؛ آلاقارغه = بو قوشك سیاهله قورشونی رنکنده اولان بر جنسی، غراب البین. || اصلاق قارغه = مسکین قاری. || قارغه بورن = تل بوکدکلری برنوع قیصاج. || قارغه بوکن = هنددن کلن بر مقی جوز. || قارغه درنکی = خذله جمیتی. || قارغه‌دلن = غایت یومشاق قابوقلی بادم. || قارغه دولکی = ابوجهل قارپوزی تخمی. || کستانه قارغه‌سی = قارغه‌نك اکله صالح برجنسی.

قارغەجق {س. کوچك قارغه. || قارغەجق بورغەجق = ١. الفبای عربینك اك نهایتنه بوش قالان برخانه‌یی طولدیرمق ایچون قونیلان اویدیرمه برشکل. ٢. غایت فنا عجمی یازیسی.

قارغه بورینه {س. بح. اسقارموزلرك سطح خارجیسنك و بوکا مماثل شیئلرك چالیمی.

قارغی {س. اوجی دمیرلی خفیف کوندر، اوزون مزراق، رمح، نیزه: قارغی اوینامق، صانجمق.

قارغیش {س. لعنت، لعنتله، نفرین، بددعا، ایلنج. مر.

قارغیلق {س. فشنك قامشلرینك مربوط بولندقلری مشین قوشاق، فشنکلك.

قارغیمق {فت. لعنتلمك، لعنت و نفرین اوقومق. مر.

قارغین {س. برنوع بیوك رنده.

قارلق {س. صو وشربت وسا. تره‌یی صوئوتمغه مخصوص اوله‌رق اورته‌سنده قار وضعنه مخصوص یری اولان قاب‌که حصیرلی جامدن یا باقیردن ویا بللور وسائره‌دن اولور: قارلقده صو قالمامش.

قارلی {ص. ١. قاری اولان، قاری حاوی، قارله مستور: قارلی طاغلر. ٢. قار یاغدیرمغه مائل ومساعد: قارلی هوا.

قارماشدیرمق {فت. ١. گیوه‌لەمك. ٢. چالقاتمق، آلت اوست ایتمك.

قارماشمق {فل. چالقانمق، آلت اوست اولمق.

قارمق {فت. ١. صوقمق، کیردیرمك، طالدیرمق، باتیرمق: قاره‌ییره قاره‌یم. ٢. دوکمك، اراقه ایتمك. مر.

قارموق {س. بیوك قانجه.

قارمه {س. قارمه قارش، قارمه قارشیق = پك مشوش، زیاده سیله بربرینه کچمش، نظامسز، ترتیبسز. [یالکز بو ایکی تعبیرده قوللانیلیر.]

قارمیق {س. چای آغزنده بالیقچی سدی.

قارن {س. ١. انسان وحیوانك بلدن باجاقلرك محل التصاقنه قدر ممتد اولوب معده ایله باغرصاقلری وبوبرکلرله مثانه‌یی واناثده رحمی حاوی اولان جوفی، بطن، شکم: قارنی شیش؛ قارن آغریمق؛ قارن آجیقمق؛ قارن طویمق. ٢. هرشیئك جوفی، بوش محلی: کمینك قارنی؛ ایکی کمی قارن قارنه کلمك = یان یانه بیتشیك طورمق. ٣. رحم: بنی طقوز آی قارننده طاشیان والده‌م؛ برقارندن متولد برادرلر. ٤. ایچ، باطن: هرکسك قارننده‌کینی الله بیلیر. ٥. بعض حرفلرك ایچی: جیمك قارنی. [ن وص کبیلرك‌کینه «کاسه» دینیر.] || قارن آغریسی = ١. وجع بطن، صانجی. ٢. [عو. زبانزدی: قارناسی] شتم وبد دعا تعبیری اولوب سـلنن وچاغروب باغران آدمه جواباً ایراد اولنور. || آج قارنه = آج ایکن، برشیء یمزدن. || قارنی بورننده = طقوز آیلق حامل، وضع حملی تقرب ایتمش (قادین). || قارنی کنکیش = متحمل، صبور. || جیم قارننده بر نقطه = جاهل، امی، نادان. || قارنی یاریق = ١. بوغا یتراغنك تخمی، بذر قطونا، فر. Psyllium. ٢. اورته‌دن یارلمش وایچنه قیمه قونمش باطلیجان یمکی.

«قارین» یازلمسی غلط فاحشدر؛ زیرا، قارنم وقارنی کبی ترکیباتدن آکلاشلدیغی اوزره، اصل «ر» ساکن اولوب، مجرد اجتماع ساکنین دفعیچون، صاغر وآنجق طوییلور برکسره ایله تحریك اولنور. بورن، آغز، فورن، آلن وامثالی‌ده بویله‌در.

قارنجه {س. با: قارینجه.

قارنداش {س. [برقارندن چیقمش، قارن شریکی. زبانزدی: قارداش. «قردش» دیمه‌دن ویازمه‌دن اجتناب ایتملی.] ١. بر باباآنا ویاخود یالکز بر بابا ویاآنادن متولد ذکور واناث بربرلرینه نسبتله، برادر، دادر، همشیره، اخ، اخت: قارنداشم؛ بز بش قارنداشز. ٢. اش، اقران، چفت: ایکی قارنداش، بش قارنداش = طاغ وسائره اسملری. || آخرت قارنداشی = ابوینك اوغلغی، اوغللغه قبول ایتدکاری آدم. || اوز قارنداش = آنا بابا بر برادر ویا همشیره. || اوگی قارنداش = اوگی والده ویا پدرك اولادی. || بش قارنداش = مج. توقات.

|| بیوك قارنداش = آغابك، تق. اسى. || سوت قارنداش = برادر رضاعی. || قارنداش قانی = بر جنس نبات، دم اخوین، دم الثعبان، خون سیاوشان. || قان قارنداشی = غایت صمیمی دوست. || قیز قارنداش = قارنداشك دیشیسی، اخت، همشیره، خواهر. || كوچك قارنداش = تق. انی.

قارنداشجه { ص. قارنداشه یاقیشیر، برادرانه: قارنداشجه معامله، محبت. == ح. قارنداش كبی، برادرانه: سكا قارنداشجه سویلیه‌یم؛ كل قارنداشجه قونیشه‌لم. [قارنداشجه‌سنه دخی دینیر.]

قارنداشلامق { فل. فدان كوكدن فلیزلر سوروب آزمق.

قارنداشلق { س. ١. قارنداشلر آره‌سنده‌كی قرابت ومناسبت، برادرلك، همشیره‌لك، اخوت: قارنداشلق اك یاقین قرابتدر. ٢. مج. محبت، دوستلق، مخالصت: كندیسیله اولان قارنداشلغمزه خلل كتیرمك ایستدیلر.

قارندی { س. مج. ١. آنافور صولرینه قاریشان آقندینك حاصل ایتدیكی چورتی. ٢. برطاغ ویا سائر مانع حیلولتیله روزكارك كسلدیكی محله‌كی سكون.

قارنلامق { فل. مج. (كمیلر) قارن قارنه كلمك، یان یانه كلوب تماس ایتمك: واپور ریحتمه قارنلامشیدی.

قارنلی { ص. ١. قارنی بیوك، قارنی شیش، شیشمان: قارنلی آدم، آت. ٢. ایچی ككیش، جوفی بول: قارنلی شیشه.

قارنیق { فل. ایكی یانه صالالنوب قارشمق.

قاروچه { س. [فر. Carosse دن] برنوع آرابه.

قاروره { سذ. عر. ١. شیشه‌دن قاب، بول شیشه وعلی الخصوص عملیات كیمیویه ده استعمال اولنانی. ٢. خسته‌لرك ادرارینی حفظ ومعاینه‌یه مخصوص شیشه، اوردك.

قارومق { فتـ. با: قارمق.

قارون { سخ. بنی اسرائیلده كثرت مال وثروتله مشهور بر آدم. || مج. پك زنكین: قارون كسلدی؛ مال قارون اولسه توكنیر. || قارون اوتی = هندستاندن كلیر بر نبات، فر. Acore.

قاره { ص. با: قره.

قاری { س. ١. زوجه، حلیله: فلانك قاریسی؛ قاری قوجه = زوجین؛ قاری قوجه غاوغاسی = زوجین آره‌سنده‌كی قیصقانجلق نزاعی؛ قاری قوجه اولمق = اولنمك؛ قاری قوجه آیرلمق = طلاق. ٢. انسانك دیشیسی، مرئه، زن، نسا طائفه‌سندن: قاریلر حمامی؛ چماشیرجی قاری؛ آشجی قاری. [حرمت مرام اولندقده قادین دینلیر.] || چهارشنبه قاریسی. ١. اوماجی، سحرباز. ٢. مج. صاچلری دوكوك وبربرینه قاریشمش اوسق باشی انتظامسز قادین. || قاریلر حمامی = مج. غایت كورلتیلی یر. || قاری دوزنی = قادین خدعه‌سی. || قوجه قاری = یاشلی قاری، عجوز، پیره زن؛ قوجه قاری مصالی، علاجی. || قوجه قاری صوئوغی = برد عجوز.

اصل تركیٔ قدیمده «اختیار» معناسیله صفتدر. زوجین بربرینه اختیار دیمك هرلسانده معتاد اولدیغندن، بته بومعناده اولان «قوجه» زوج معناسنی آلدیغی كبی، بولفت ده زوجه معناسنی آلوب، بعده علی الاطلاق مرئه و زن معناسیله قوللانلمشدر.

قاریٔ { ص. سذ. عر. ج: قارئین، قراء. [«قرائة» دن سف.] ١. اوقویان، مطالعه ایدن، ارباب مطالعه: قارئین كرامه خطاباً بلیغ بر مقدمه یازمش. ٢. قرآن كریمی علم قرائت اصول وقاعده‌سنجه و تجویدله اوقومغی بیلن آدم: مشاهیر قراءدن برذات. [برنجی معناده برنجی، وایكنجی معناده ایكنجی جمعی قوللانیلیر.]

قاریش { س. آچیق الك باش پارمغی اوجندن سرچه پارمغی اوجنه قدر اولان مسافه كه اولچی كبی قوللانیلیر، شبر: اوچ قاریش بر آرشین اعتبار اولنور. || برقاریش = قیصه‌لقدن كنایه: بر قاریش بویله. || قاریش قاریش = قاریشله اولچر كبی هرطرفی تفصیلاً: بن آناطولی بی قاریش قاریش بیلیرم، قاریش قاریش كزدم.

قاریش { قاریشمق، قاریشیق و سائره. با: قارش وسائره.

قاریشلامق { فتـ. قاریشله اولچمك. || آلتن

قاریشلامق = ١. تحسین وپسند ایتمك، آفرین اوقومق. ٢. میدان اوقومق: بونی یاپه بیله‌جك آدمك آلنی قاریشلارم.

قاریق { س. قاره باقمقدن حاصل اولان كوز قاراردیسی. ═ ص. قاره باقمقدن قارارمش، علتلی: قاریق كوز.

قاریلق { س. ١. اناث صفت و كیفیتی: قاریلر اركككارك هر ایشنی كوره‌مزلر قاریلق بعض خدمتلرك ایفاسنه مانعدر. ٢. زوجه‌لك، زوجه كیفیت و وظیفه‌سی: اون درت یاشنده بر قیز قوجه‌لق قاریلق نه‌در بیله‌مز.

قاریمق { فت. حیوانك قارنی بو. قلایوب سمیزلكنه باقمق: قوزی یی قاریمق.

قارین { قاریننداش، قارینلامق و سائره. با: قارن وسائره.

قارینجه { یا قرنجه. س. [كو. میجی معناسیله «قارمق» دن] طوپراغك ایچنده جماعتله و محیر عقول بر اصول و نظامله یاشایان وبازین دانه‌لر طوپلایوب مشترك یووه‌لرنده ادخار ایدن كوچوجك و اینجه‌جك برسیاه بوجك، نمل، مور: آتلی، آق، قره، قزیل، قنادلی، قوم قارینجه = بو بوجكك انواعی. || مج. پك حقیر شخص: قارینجه قدرنجه. قارینجه‌نك حضرت سلیمانه بر چكركه بوتی تقدیم ایتمسی ادبیات عتیقه‌ده تواضع و محویتك مدار تشبیهی اتخاذ اولنور. || كثرتدن دخی كنایه اولور: قارینجه كبی قاینایور؛ قارینجه یووه‌سی.

قارینجه { س. دمیرده دوكیلور. لكن ایچنده هوا قالمقدن ویا پاسدن حاصل اولان اینجه دلیكلر ویوللر كه قارینجه طرفندن آچلمش كبی كورینور، پاس یتیكی: بو طوپده قارینجه پیدا اولمش.

قارینجه‌لانمق { فل. ١. قارینجه پیدا ایتمك، قارینجه طولمق: رچللر كیلارده قارینجه‌لاندی. ٢. اویوشوب اوستنده قارینجه‌لر كزیور ویا ایكنه‌لر باتیور كبی كورینمك: آیاغم، الم قارینجه‌لانیور. ٣. پاسدن دلیك دشیك اولمق: طوپلر رطوبتدن قارینجه‌لانمش.

قارینجه‌لی { ص. ١. قارینجه‌سی اولان، قارینجه طولمش: قارینجه‌لی رچل. ٢. پاسدن ویا فنا دوكلمكدن اینجه دلیكلری اولان: قارینجه‌لی طوپ، دمیر.

قارینه { س. [یتا.] بحـ. كمی قبورغه‌لرینك تملی حكمنده اولان اومورغه‌نك آلتنه مربوط اكرتی اومورغه و عمومیتله تكنه‌نك تحت البحر قسمی: بو كمینك قارینه‌سی تمیزلنمكه محتاج. || قارینه ایتمك، قارینه‌یه باصمق = كمی یی قارینه‌سی میدانه چیقه‌جق صورتده او بر یانی اوزرینه یاتیرمق: كمی یی قارینه ایدوب آلتنی تطهیر وتعمیر ایتملی.

قاریوله { س. اوستنده یاتاق یاییلوب یاتیلان دمیر ویا تخته كره‌وت، یاتاقلق، سریر: قاریوله قورمق؛ قاریوله‌ده یاتمق.

قاز { س. معروف بیوك صو قوشی كه اوردكه مشابه اولوب اهلیسی و یبانیسی اولور، وز، بط: قاز بسله‌مك؛ قاز یومورطه‌سی؛ قاز پالازی = یاوریسی، تازه‌سی. || مج. احمق، ابله: قاز قفالی، قاز بینلی، قاز كبی. || قاز آیاغی = ١. متعدد قوللی چنكل. ٢. صلاته‌لق براوت. ٣. بحـ. بر پارچه خلاطك ایكی چیماسی بر یره ربط اولنه‌رق اورته‌سندن دیكر بر خلاط ربطیله حاصل اولان آیاقلر. || قازك آیاغی آكلامق = كیزلی بر حقیقتی كشف ایتمك. || قاز بوقی = صاری یه مائل آچیق یشیل رنك. || قاز قنادی = پهلوان اویونلرندن بری. || قازی قوز آكلامق = فهمسزلك ایتمك، یاكلیش آكلامق.

قازاق { س. با: قزاق.

قازان { س. با: قزغان.

قازانج { قازانمق وسائره. با: قزانج وسائره.

قازدیرمق { فت. ١. قازمه و سائر آلتله یری اشدیرمك، آچدیرمق، حفر ایتدیرمك: باغچه یی كیمه قازدیره‌جقسكز؟ قویویی قاچه قازدیردیكز؟ ٢. چلیك قلم و سائره ایله تخته ومعدن وطاش وسائره اویدیرمق، حك ویا نقش ایتدیرمك: بر مهر قازدیره‌جغم؛ قپونك كمری اوزرنده كی مرمره كندی اسمنی قازدیرمش.

قازلمق { فج. ١. اشلمك، آچلمق، حفر اولنمق: بو طوپراق زور قازلير؛ باغچه شمدى قازلماز؛ قويو درين قازلملى. ٢. اويلمق، حك و نقش ايدلمك: معدن مهر طاشدن قولاى قازلير؛ مزار طاشنه مدفونك اسمى وتاريخ وفاتى قازلملى.

قازمق { فتـ. ١. قازمه و سائر آلتله طوپراغى اشمك، آچمق، حفر ايتمك: باغچه‌يى قازدم؛ بر قويو قازه‌جغم؛ تارله‌نك اطرافنه خندق قازملى. ٢. چليك قلم و سائره ايله اويمق، حك ونقش ايتمك: مهر قازمق؛ بر مرمر لوحه‌نك اوزرينه بر قطعهٔ تاريخيه قازملى.

قازمه١ { سـ. ١. طوپراغى اشمه، حفر: اونك قازمه‌سى پك سطحى. ٢. اويمه، حك: او حكاكك مهر قازمه‌سى پك ماهرانه‌در. = صـ. حك ايله ياپلمش، محكوك: قازمه نقشلر، يازيلر.

قازمه٢ { سـ. طوپراغى قازمغه مخصوص آلتلرك اك ساده‌سى و اك قديمى اولوب صاپ گچه‌جك دليكى اولان دوز وكسكين بر دميردن عبارتدر. آنجق ديگر طرفنك كولنك كبى سيورى، چاپه كبى چتال ويا بالطه كبى باشقه استقامتده ياصى اولديغنه كوره متعدد انواعه تقسيم اولنور. قازمه كورك = طوپراق حفرى آلتلرى.

قازمير { سـ. [فر. موجدينك اسميله مسمادر.] يوكدن اركك اثوابلغى بر نوع قماش: فرانسز قازميرى، انكليز قازميرى. = صـ. بو قماشدن معمول: قازمير پانتالون، جاكت.

قازيتمق { فتـ. ١. حك ايتديرمك، كسكين بر آلتله آشيندرمق ويا چقورلاتمق: شوكله‌يى قازيتملى؛ بر مهر قازيته‌جغم. ٢. تراش ايتديرمك: صقالى بربره قازيتمق.

قازيجى { سـ. ١. قازان، حفر ايدن، چقور آچان: مزار قازيجى. ٢. حك ونقش ايدن، اويان: مهر قازيجى، طاش قازيجى.

قازيش { سـ. قازمق و اويمق ايشى و طرزى. با: قازمق.

قازيق { سـ. ١. بر يره قاقلمق اوزره اوجى قازيلوب سيوريلمش اودون، وتد: قازيق قاقمق؛ قازيغه باغلامق. ٢. صويك ايچنده ويا بتاق وچوروك طوپراقده ابنيه تملنه استنادگاه اولمق اوزره صره ايله يره صوقيلان ديركلرك بهرى: قازيق اوزرينه بنا ايتمك. ٣. وقتيله اعدام ايچون قوللانيلان شيش كه مجرمك قيچندن صوقوب باشندن چيقاريرلردى: قازيغه اورمق. ٤. مجـ. حيله، خدعه، دوباره، اضرار: قازيق ايتمك. ٥. قازيق كبى ديم ديك شىء، طوكمش شىء: قازيق كسلدى. || هـ. دمير قازيق = دب اصغرك اوجنده‌كى قطب نجم ثابتى كه كرهٔ ارضك قطبى قارشيسنده بولنمغله، دائما بر يرده كوزيكور. || صاغ قازيق = سند قوى، كوكنيله‌جك، اعتماد اولنه‌جق شىء. || قازيق قاقمق = يرلشوب قالمق. || ايپدن قازيقدن قورتلمش = جانى، مستحق اعدام. || قازيق كوك = قازيق كبى آشاغى كيدن نبات كوكى. || بحـ. قازيق باغى = بر نوع باغ.

قازيقچى { صـ. حيله كار، دوباره‌جى، آلداده‌رق اضرار ايدن.

قازيقلامق { فتـ. قازيغه اورمق، قازيق جزاسيله اعدام ايتمك.

قازيمق { فتـ. ١. كسكين بر آلتله قاشير كبى اولوب سطحده‌كى شيئى اويمق: شو تخته‌نك بوياسنى، شو كاغدك يازيسنى قازيمق اقتضا ايدر. ٢. زياده و سرت قشيمق: آرتق آرقه‌كى قازيوب طورما. ٣. يوزمك، يولمق، فنا تراش ايتمك: مشين يايمق ايچون دريلرى ابتدا قازيرلر؛ سن شو صقالى قازيمليسك؛ كور بر اوستره ايله يوزمى قازيدى. ٤. اويمق، چقور، ياپه‌رق نقش ايتمك ويا يازمق، حك ايتمك: مهر قازيمق صنعتنى چوق ايى بيليلر؛ چشير اوزرينه رسم قازيمق.

قازيمه١ { سـ. قازيمق ايشى: قازيمق.

قازيندى { سـ. ١. بر شيئى قازيمقدن چيقان شىء، اينجه‌يونغه وتالاش: تخته، كاوساله قازينديسى. ٢. يازينك قازلمش، حك و تصحيح اولنمش يرى: تقديم اولنه‌جق كاغدلرده قازينتى اولماملى. || قزغان قازينديسى = قازانك ديبنه ياپيشوب

قازیغله چیقاریلان شیئلر: محلبینك قزغان قازیندیسی دها لذیذ اولور. || باغرصاق قازیندیسی = شدتلی اسهال. || تکنه قازیندیسی = ابوینك اختیارلغنده طوغان صوك چوجق.

قازیندیلی { ص. قازلمش، محکوك یرلری اولان: قازیندیلی مکتوب کوندریله‌مز تکرار یازملی.

قازینمق { فل. ١. طیرناقله دری‌یی قازیرجه‌سنه پك پك قاشینمق: قازینوب طوریور. ٢. کسمز اوستره ایله فنا و دری‌یی یوزرجه‌سنه تراش اولمق. ٣. مج. نه وار نه یوق ایسه آرایوب بولوب ویرمك.

قازینو { س. [یتا. Casino] آلافرانغه قهوه‌خانه. [اصل آوروپا لسانلرنده مداوملری آبونه بولنان خصوصی صحبتگاه یعنی بر نوع قلوب دیمکدر.]

قازینوجی { س. آلافرانغه بر قهوه‌خانه اداره ایدن آدم.

قاس { د. « ق » ایله باشلار بعض تر. صفتلرك باشنه کیروب مبالغه و تأکید بیان ایدر: قاس قتی. [قیس قیوراق و قوس قوجامان کبی.]

قاستانیوله { س. مج. دمیرك زنجیرینی ضبط ایتمك ایچون بر اوجی میل اوزرنده متحرك دیکری بر پلانغه ایله حرکت ایدر ماندال.

قاسم { ص. عر. [« قسمة » دن سف.] آیران، تقسیم ایدن. = سذ. عر. ١. ر. ٠ [حسابده] اعمال اربعه‌دن تقسیمده بر عددك قاچه تقسیم اولندیغنی کوسترن عددکه « مقسوم علیه » دخی دینلوب، دیکری « مقسوم » وچیقان نتیجه‌یه « حاصل قسمت » دینلیر. ٢٠ | ٥ حسابنده ٢٠ مقسوم، ٥ قاسم (مقسوم علیه) و ٤ حاصل قسمتدر. ٢. روز حضر ایله برابر سنه‌یی ایکی مساوی قسمه آیران کونکه تشرین ثانینك ٢٦ نجی کونی اولوب، قیشك مبدئی عد اولنور: قاسمده دیکیله‌جك تخملر؛ قاسمدن صکره یاپیله‌جق ایشلر. روز قاسم دخی دیرلر. — صوك بهار وکوز معناسیله دخی قوللانیلیر. || قاسم چیچکی = صوك بهارده آچان متنوع رنکلی چیچك، فر. Chrysanthème.

قاسی { ص. عر. ؤ: قاسیه. [« قسوة » دن سف.] قتی، سرت: قلب قاسی ؤ.

قاش { س. [اصل ترکیٔ قدیمده قارشی و اوك دیمکدر.] ١. انسانك کوزلری اوزرنده مقوس شکلده اوزانان قیصه قیللردن عبارت ایکی خط، حاجب، ابرو: چاتیق قاش = بیتشیك: کمان قاش = کوزل و مقوس بچیملی؛ سمورقاش = پك اکلی وطولغون؛ قلم قاش = اینجه وکوزل رسملی قاش؛ قاشی کمان = مقوس قاشلی. ٢. قاشه مشابه اوله‌رق کمرلی و او وضعیتده اوزانان شیٔ: اکرك اوك، آرت قاشی = ایکی طرفنده‌کی یوکسکجه یرلری؛ قلیچ قاشی = بالجاق؛ طاغك قاشی = یوره‌سی، بیلان. || قاش آتمق = اشارت ایتمك. || قاش باصدی = چاتق، دلداده، عصابه؛ آغریسز باشه قاش باصدی = لزومسز تکلف. || قاش چاتمق، قاش کوز ایتمك = عبوسلق ایتمك. || قاش یاپه‌یم دیرکن کوز چیقارمق = ایش دوزلتمك نیتیله ایش بوزمق. || قاشله کوز آره‌سنده = بر آنده، طرفة العینده. || کوزك اوزرنده قاشك وار دیمه‌مك = برینه غایة الغایه حسن معامله ایتمك، ایجیده‌جك بر سوز بیله سویله‌مك. || یوزوك قاشی = فص، نکین.

قاشاغی { یا قشاغی. س. ١. حیوانلری قاشیوب توزلرینی دوشورمکه مخصوص ساجدن دیشلی آلت: آت قاشاغیسی؛ آل قاشاغی‌یی کیر آخوره یاغیری اولان قوجنور. ٢. اختیارلرك آرقه‌لرینی کندیلری قاشیمق ایچون آغاجدن معمول اوزون صاپلی وبر اوجنده‌کی لوحه‌سی دیشلی بر آلت. || غوغا قاشاغیسی = غوغا بهانه‌سی.

قاشاغیلامق { فتـ. و:

قاشامق { فتـ. حیوانه قاشاغی سورمك، قاشاغی ایله تمیزلمك، تیمار ایتمك.

قاشان { س. آت و استر و اوکا مشابه حیوانلرك ایشه‌مسی، تبولی. || قاشان یری = منزل بیکیرلرینك یول اوزرنده

برآز استراحت ایتدیرلدکاری محل.

قاشاندیرمق { فتـ. آنی طورد. روب ایشتمك، تبول ایتدیرمك : اوراده حیوانلرمزی قاشاندیره‌جق قدر بر قاچ دقیقه طوردق.

قاشانمق { فل. (حیوان) طوروب ایشه‌مك، تبول ایتمك : بو آت بوکون هیچ قاشانمدی.

قاشر { س. ص. باشلیجه‌ادرنه‌جهتنده یاپیلان برنوع پنیرکه ایکی اوچ پارمق قالینلغنده تکرلك صورتنده یاپیلیر : قاشر پنیر، قاشر پنیری.

قاشقاوال { س. [یتا.] ۱. یاوانجه و قالین تکرلك صورتنده پنیر. [اصـل ایتالیاده بومبـاره طـولدیریلان و آتك ارککلك آلتی دیمك اولان مدلولنه مشابهت پیدا ایدن باشقه بر جنس پنیره دیرلر.] ۲. رولت دینلن قماره مخصـوص فیرلداغك آلات متفرعه‌سندن بری.

قاشلامق { فتـ. یوزوك طـاشنی حلقه‌یه طاقمق، یوزوکه طاش طاقمق.

قاشلی { ص. بریولده قاشی اولان: قره قاشلی، سمور قاشلی. || درت قاشلی = بییقلری‌ده قاش کبی کورینه‌جك صـورتده یکی چیقمش دلیقانلی.

قاشمیر { س. [کشمیره اوروپاجـه ویریلن قاشمیر اسمندن مأخوذ] کشمیر شـالی تقلیدی اولان بر جنس یوك منسوج.

قاشیق { س. ۱. مایع ویا دانه‌لر حالنده اولان یه‌جکی آلوب آغزه کوتورمکه مخصـوص اویولمش و قاشینمش آلت، معلقه : تحته، باغه، معدن، کومش قاشیق؛ چوربه قاشیغی = عادی سفره قاشیغی؛ خوشاف قاشیغی = آغزه صیغمیوب خوشـافی ایچمکه مخصـوص بیـوك و مدور جنسی؛ طاتلی قاشیغی = طاتلی و رچل یمکه مخصوص کوچورکی؛ چای، قهوه قاشیغی = فنجان طباغه قونان کوچـوکی. ۲. بر قاشیق طولوسی، بر قاشیغك آلدیغی مقـدار؛ و مج. جزئی مقدار، برآز : برقاشیق چوربه ایچدم؛ بر قاشیق صو. || قاشیق آتمق = چـوق وکال حرصله یمك. || آغزینك قاشیغی دکلدر = درجـهٔ اقتدارندن خارجدر. || قاشیق اوتی = برجنس نبات، فر. Cochléaria officinal. || بر قاشیـق صـوده بوغمق = زیاده‌سیله خصومت کوسترمك. || قاشیق دشمنی = قادین، زوجه. || قاشـیقله ویروب صاپیله کوز چیقارمق = ایتدیکی ایلیکه قارشی منت قومق، باشـه قاقق ویا او ایلیکی اونوتدیره‌جق بر فنـالق ایتمك.

قاشیقجی { س. چمشیر و بوینوز و کمیـك وسـائره‌دن قاشیق اویان صنعتجی : قاشیقجیلر چارشیسی. || قاشیقجی آوردی = چوکوك یاکاقلی. || قاشیقجی الماسی = معروف بر طاش.

قاشیقچین { س. غاغاسی قاشیغه بکزر بر جنس اوردك.

قاشیمق { فتـ. ۱. طرناقله ویا دیکر سرت بر شـیئله بدنك قاشینان یرینی اوغمق، تخریش ایتمك: باش قاشیمق. ۲. قازیمق، آشیندیرمق، اویمق : تخته‌نك یوزینی برآز قاشیملی. || باش قاشیمغه وقت بوله‌مامق = پك مشغول اولمق. || بوین قاشیمق = محجوب اولمق.

قاشیمه { س. قاشیق ایشی. || با: قاشیق.

قاشیندیرمق { فتـ. قاشینمغی موجب اولمق: طوقـندیغی یری قاشـیندیرر بر اوتدر.

قاشینمق { فل. ۱. قاشیمق احتیاجنی حس ایتمك، کیجیشمك : الم، باشم قاشینیور. ۲. طرناقله ویا دیکر سرت بر شیئله کندی بدننك کیجیشن یرینی اوغمق: اویوز اولمش کبی متصل قاشینیور؛ محضا قاشینمق ایچون طرناقلرینی اوزاتمش. ۳. مج. غوغا ویا دیکر بر شـیئه بهـانه آرامق، کندی علیهنده اولان بر شیئه سببیت ویرمك : طیاق یمك ایچون قاشینیور.

قاشینمه { س. ۱. کیجیشمه، قاشینمق احتیاجنی حس ایتمه : ینه قاشینمه‌سی طوتدی. ۲. کندی بدننی قاشیمه : بو آدمـك‌ده بو قدر قاشینمه‌سی غریبدر.

قاص { د. با: قاس.

قاصد { ص. عر. [«قصـد» دن سف.] قصد و نیت ایدن، عازم. = سـذ. عر. مکتوب و خبر کوتورن آدم، سـاعی، پیك.

قاصِر { صـ. عر. أ : قاصره. [« قصور » دن سف.] ١. قیصه، کوتاه : قاصر الید = الی قیصه، اقتدارسز. ٢. قصورلی، ناقص : فکر قاصرجه.

قاصِرانه { صـ. فا. عاجزانه، عاجزی : فکر قاصرانه‌مجه؛ مطالعهٔ قاصرانه‌مه قالیرسه. [بك طوغری تعبیر اولمیوب، یرینه « قاصر » قوللانمق مرجحدر.]

قاصرغه { سـ. چورندیلی روزکار، عاصف، کردباد.

قاصلمق { فجـ. ١. چکیلوب طارالمق، قیصلمق : اثواب قاصلدی. ٢. اکسلمك، نقصان قبول ایتمك : معاشی قاصلدی.

قاصمق { فتـ. ١. چکوب طارالتمق : شو اثوابی برآز قاصملی. ٢. اکسلتمك، نقصان کتیرمك : معاشنی قاصدیلر.

قاصناق { سـ. ١. قالبور ودف کبی شیئلرك تخته چنبری، ٢. برطرز مخصوصده نقش ایشلمك ایچون کرکف یرینه قماش کرمکه مخصوص تخته‌دن اکلی چنبر : قاصناغه کرمك. ٣. بو چنبرده ایشلنن قولای بر طرزده نقش : قاصناق ایشلمك.

قاصندی { سـ. لباسك طارالمیچون صکره‌دن اوریلان دیکیش : بو یلکك قاصندیسی واردر، قاصندیسنی سوکمك. || قاصندی دیکیشی = قبا دیکیش.

قاصنمق { فجـ. طارلاشمق، (لباس) صکره طارلاشدیرلمق.

قاصنی { سـ. بر نوع صمغ.

قاصه { سـ. [یتا. Cassa] ١. صندیق، خزینه، بر دائره‌نك آقچه محلی واداره‌سی: صراف، تجار قاصه‌سی؛ حکومت قاصه‌سی. ٢. آقچه واوراق نقدیه وسائره حفظنه مخصوص یانغیندن وهر تهلکه‌دن مصون دمیر طولاب : قاصه‌سندن پاره چالینمش. ٣. بیوك مغازه‌لرده صاتیلان شیئلرك آقچه‌سی تسلیم اولندیغی ماصه : پاره‌نی قاصه‌یه ویره‌جکسکز. ٤. بعض اویونلرده آقچه‌یی طوتان ویا قماری اداره ایدن شخص : قاصه کیمده‌در؟ قاصه‌یه بورجلیدر. ٥. بحـ. برخلاطك اوجنده قازیغه کچه‌جك صورتده یاپیلان ایلیك. || قاصه ایتمك = رانده یلکننك اوسقوطه‌سنی آچمق.

قاصه‌دار { سـ. صندیقکار، خزینه‌دار، قاصه‌یی طوتان آدم.

قاصیق { سـ. قارنك آلت طرفی، عانه : قاصیغم چاتلایه‌جق. || قاصیق اوتی = برجنس نبات. || قاصیق باغی = قاصیق چاتلاغی یعنی فتق طوتمغه مخصوص یایلی باغ. || قاصیق باغیجی = قاصیق باغی یاپان وفتق باغلایان متخصص. || قاصیق بیتی = اته یاپیشان بر جنس کوچوك کنه، قرق آیاق. || قاصیق چاتلاغی، علتی = فتق.

قاضِم { صـ. عر. أ : قاضمه. [« قضم » دن سف.] ثا. کمیرجی : حیوان قاضم؛ حیوانات قاضمه.

قاضی { (د) صـ. عر. جـ : قضاة. [«قضاء» دن سف.] ایفا واجرا ایدن، ادا ایدن : قاضی الحاجات = هرکسك حاجتلرینی ادا ایدن حق تعالی حضرتلری. = سـذ. عر. حاکم الشرع، محکمهٔ شرعیه رئیسی، احکام شرع شریفه کوره هرکسی محاکمه ایله حکم ایدن آدم : قاضی افندی. || قاضی القضاة = وقتیله دولتك اك بیوك قاضیسی، بتون قاضیلرك رئیسی وآمری، شیخ الاسلام ویا قاضیعسکر مقامنده بولنان ذات.

قاضیعَسکَر { سـ. ١. وقتیله اردوی همایونله کزن والیوم دائرهٔ مشیخت اسلامیه‌ده بیوك ایکی موقعدن برینی اداره ایدن ذات : روم ایلی، آناطولی قاضیعسکری = صدر روم، صدر آناطولی؛ بالفعل قاضیعسکر. ٢. بالفعل مسند مذکوری اداره ایتمکسزین او پایه‌یی احراز ایدن ذات، صدور پایه‌سنده بولنان علمادن ذات. || قاضیعسکر لقمه‌سی = برنوع سوتلی لقمه.

قاضیعَسکَرلِك { سـ. ١. باب والای مشیختده‌کی ایکی بیوك مسند شرعیدن بری : روم ایلی، آناطولی قاضیعسکرلکی : روم ایلی قاضیعسکرلکنه فلان ذات تعیین بیورلمشدر. ٢. طریق علمینك اك بیوك پایه‌سی که وزارت و مشیریت رتبه‌لرینه قریب اولوب صاحبنه سماحتلو القابی ویریلیر.

قاضیعسکر عنوان و وظیفه‌سی دولت عثمانیه‌ده خداوندکار غازی حضرتلری زماننده ایجاد اولنوب، او وقت قاضیعسکر قاضیلرك وبتون طریق علمینك باشی وعباسیلرك قاضی القضاته معادل

ذل ايدى. بعده مشيخت اسلاميه مسندى احداث اولنمشدر.

قاضيلق { (د) س. ١. قاضى عنـوان ووظيفـه‌سى، قضـاء : قاضيلق پك مسئوليتلى بر وظيفه‌در. ٢. برقاضينك دائرهٔ حكم ونفوذى، برقاضينك حكمى جارى اولديغى ير، قضا : اوراسى برقاضيلق يردر.

قاطِبه { سذ. عر. بتـون، هپ، جمله : قاطبهٔ احوالده امر وفرمان حضرت من‌له‌الامركدر.

قاطِبةً { ح. عر. ١. جملةً، كافةً، على‌العموم : اونلر قاطبةً بو ملاحظه‌ده درلر. ٢. اصلاً، هيچ : قطعاً وقاطبةً.

قاطر { [دها طـوغريسى : قاتير] س. اركك اشكله قيصراغك چفتلشمه‌سندن طوغان حيوان كه بالطبع قيصير اولور، استر، بغل: قاطره بينمش. = ص. مج. قاطر كبى چفته‌لى، خائن، حيله‌كار، تربيه‌سز : نه قاطردر . || قاطر بونجوغى = اكثريا قاطرلره طاقيلان ماوى شيشه‌دن بونجوق، خرمهره. || قاطرطرناغى = صارى چيچك آچار برجنس نبات، رتم. || قاطر قويروغى = سوكى دخى دينلن برجنس نبات. ||قاطر يمى = اكثريا چوجقلره كيديريلير آلتى قالين وطبانلرى آغاج قبوغيله طولديرلمش آياق قابى. || قاطر بيلانى = برنوع انكرك.

قاطرجى { س. قاطرلرى اولوب كرا ايله ايشلدن آدم، استركراجيسى.

قاطِع { ص. عر. ا : قاطعه. جه : قطاع. [«قطع» دن سف.] ١. كسن، قطع ايدن : آلت قاطعه. ٢. قيصه‌كسن، ختام ويرن، طورديران : قاطع حما = صيتمه‌يى كسن. || س. [هندسه‌ده] خط قاطع ياخود يالكز قاطع [سذ.] بردائره‌يى ايكى نقطه‌سندن كسه‌رك اوزانان خط مستقيم، فر. Sécante. || برهان قاطع = قطعى دليل. = جه. قطـاع طريق = قيرده بيـوك جاده‌لرى كسوب كلن كچنى صويان خيدودلر.

قاعِد { ص. عر. ا : قاعـده. [«قعود» دن سف.] اوتوران، اوتورمش. ذ.

قاعِداً { ح. عر. اوتوره‌رق، اوتورديغى يرده : قاعداً سلامنى آلدى؛ نمازده قاعداً اوقونه‌جق دعالر.

قاعِده { سذ. عر. جه : قواعـد. ١. بر شيئك اونك اوزرينه طورديغى، آياقلق : ستونك قاعده‌سى. ٢. اصول، نظام، يول : هر شـيئك بر قاعده‌سى واردر؛ قاعـده‌يه رعايت ايتملى. ٣. برعلم وفنك متضمن اولديغى دستـورلرك بهرى : حسـابده ضرب، تقسيم قاعده‌لرى؛ صرفده جمع، اعراب قاعده‌لرى؛ قاعدهٔ عموميه. ٤. س. [هندسـه‌ده] مثلثك اوچ ضلعندن آشـاغيده افقى وضعيتده بولنانى. = جه. باشليجه صرف ونحو قاعده‌لرى وبونلرى حاوى كتاب : قواعد صرفيه، قواعـد نحويه، قواعـد عثمانيه (تركيه).

قاعدةً { ح. عر. قاعده‌سـنه توفيقاً، اصـول و نظامنه تطبيقاً، اصولاً، نظاماً : قاعدةً بويله اولمق لازم كلير.

قاغش { س. ١. ييقيلان برشيئك چيقارديغى آجى سس. ٢. جبه وسائر دمير اسلحه.

قاغشار { ص. مائل‌انهدام، مشرف خراب، چوكمش.

قاغشامق { فـل. ١. سرت بر كورلدى ايله ييقلق. ٢. مشرف‌خراب اولمق، چوق اسكيمك. ٣. چـوق قوجايوب فرتوت اولمق، اختيارلامق.

قاغشتى { س. با : قيغشتى.

قاغوق { س. با : قاوق.

قاف { س [عر. سذ.] ١. «ق» حرفنـك اسم مشـتركى اولوب، ايكى نقطه‌لى اولديغندن، «ف» دن تفريق ايچون، قاف مثنـاة دخى دينلير. ٢. اخـذ عسـكر اصولنده اسـنانده بولنـانلرك چكدكلرى قرعه‌لردن «قرعه» لفظنه اشارت اوله‌رق «ق» حرفنى حاوى قرعـه‌كه بونى چكن عسكر اولور وبوش چكن قالير : قاف اولمق = قرعـه اصابت ايدوب عسكره كيتمك.

قاف { سذ. عر. عنقا ونام ديكرله سيمرغ نام‌جسيم طير موهومك محل اقامتى اولـمق اوزره، مصاللرده مذكور برطاغك‌اسمى اولوب، اسكى ايرانيلرك سيمرغك (البرز) طاغنده ياشاديغنه قائل بولنـدقلرينه، والبرزك قافقاس سلسـلهٔ جبالنك برشعبه‌سى بولنديغنـه، وقاف ايله قافقـاس اسملرى بيننده‌كى مشابهته باقيلير. سه، قاف طاغى قافقاس سلسلهٔ

جبالندن باشقه بر شیء اولـامق اقتضا ایدر . || مج. بورنی قاف طاغنده = متکبر.

قافله { سث. عر. جه : قوافل. ١. برلـکده سیر وسفر ایدن آتلیلر طاقمی، کاروان : حجاج قافلـه‌سی. ٢. بر لوقـوموتیفله تحریك اولنـه‌رق بردن کیـدن دمیر یول واغونلری، قطـار : دمـیر یول اداره‌سی فـلان بر ایچون کونده ایکی قافله چیقاریر. ٣. طاقم طاقم کوندریلن اوراق واشیا وسائره‌نك بهر طـاقمی : اعانهٔ عسکریه‌نك سکزنجی قافله‌سی دون یوله قوندی. ٤. صره ایله ترجمهٔ حاللری یازیلان مشاهیر مجـموعی : قافـلهٔ شعرا. || قافله سالار، سالار قافله = بر صنف آدملرك رئیسی، اك اوکلرنده بولنـانی ، سردارلری ، سرخیل : قافله سالار ادبا.

قافیه { سث. عر. جه : قوافی . بیتلرك ویا مصراعلرك قاعدهٔ مخصوصه‌سنه کوره صوك حرفلرینك توافقی : ازمنهٔ قدیمه‌ده شعرا قافیه‌یه رعایت ایتمزلردی؛ قافیه اصولی عربلردن امم سائره‌یه‌ده کچمشدر ؛ علم قوافی عروضه ملحق برعلم عد اولنور. || قافیه سنج، قافیه پرداز = قافیه اویدیران، شاعر، ناظم. [نثرده یعنی وزنسز اولورسـه « سجع » دینلیر.]

قافیه‌جی { صه. قافیه اویدیران، شاعر، ناظم.

قافیه‌سز { صه. قافیه‌سی اولمیان، قافیه‌سی اویغونسز اولان، غیر مقفا (شعر).

قافیه‌سزلك { سه. قافیه نقصانی.

قافیه‌لی { صه. قافیـه‌سی اولان، مقفا : قافیـه لی شعر.

قاق { سه. قورو اولوب قاقردایان شیء، علی الخصـوص میوه قوروسی : آرمـود قاق، طوت قاق. [حالا آناطـولیده مستعملدر.]

قاقاج { سه. مانده اتنـدن دوکمه قبا باصدیرمه.

قاقان { صه. اوران . دا : قاقق . || آغاج قاقانْ = غاغاسیله آغاجلرك قبوغنی غاغالایان قوش انواعی.

قاقاؤ { سه. آمریقاده حاصـل اولان قهوه‌یه مشابه مغذی برحبه‌که توز حالنده سوتله وساده اوله‌رق قهوه کبی ایچیلیر وچوقولاته اعمالنه‌ده یارار.

قاقر { مه. قوری شیئلرك بربرلرینه تماسـلرنده چیقـاردقلری سـسی تقلیـد و تصـویر ایدر : قـوری داللر قاقر قاقر ایدیوردی. — مکرر اوله‌رق صه. کبی‌ده قوللانیله‌رق پك قوری دیمـکدر : بو دریلر قاقر قاقر اولمش.

قاقرجه { سه. اقطار شمالیه‌ده بولنور بیـوك بر جنس طاغ صیچانی.

قاقرداتمق { فته. قوری شیئلری بربرلرینـه تمـاس ایتـدیره‌رك سس چیقـارتمق : شو جوزلری قاقرداتمایك.

قاقرداق { صه. قاقر قاقر ایدن قوری وکورك (شیء) = سه. اریدیلن ایچ یاغنك قالان قوری وقاورلمش ماده‌سی که قابل ذوبان اولمیـوب ینیر ، قیقرداق : قاقرداق بورکی.

قاقردامق { فل. (قوری شیئلر) بربرلرینه تماس ایده‌رك قوری بر سـس چیقارمق، قاقر قاقر ایتمـك : بو جوزلر نه چوق قاقردایور.

قاقردی { سه. قوری شیئلرك تماسـندن ویا بر قوری تخته وسائره‌نك قیرلمسندن چیقان سـس وکورلدی : بوجوزلر، بو پروازلر نه‌قدر قاقردی ایدیور!

قاقشدیرمق { فته. دورتوب ایته‌رك خرپه‌لامق.

قاقشمق { فشه. بربرینی دورتوب ایته‌رك خرپه‌لاشمق.

قاقلمق { فجه. ١. اوریله‌رق ادخال ایدلك : بو طوپراغه قدزیق قاقله‌ماز؛ بوقپویه برچیوی قاقلمش. ٢. (معدن اشیا) آرقه‌دن اوریله‌رق قبارتمه یاپلق : بو قوطینك قپـاغی فنا قاقلمش. ٣. تخته وسائره‌یه آلتین وکومش تل وپوللری ویا باشـلی چیـویلر صـوقیـله‌رق تزیین ایدلك : آبنوسه کومش وآلتین تللری قاقیـله‌رق مصنع شـیئلر یاپیلیر.

قاقله { سه. با : قاقوله.

قاقم { سذ. عر. ١. اقطـار شمالیه‌ده بولنـور صـاکسار وکلینجکه مشابه بوز وسیاه قویروقلی بر حیوان که کورکی پك مقبولدر، تر. آس. ٢. بوحیوانك پوستندن یاپلمش کورك.

قاقمق { فته. ١. اورمق، ایتمـك ، چالمق. ٢. اوره‌رق صو‌

قمق، ادخال ایتمك : چیوی، قازیق قاقمق. ٣. معدن لوحەلرینك آرەسنه میل ویا قالبله اورەرق یوزینی قبارتمق، قبارتمه چیچکلرله تزیین ایتمك : بو قوطیلری قاقمغله یاپارلر. ٤. تخته وسائرەدن شیئلره آلتین وکومش تل وچیویلرینی صوقوب برلشدیرەرك تلکاری ایشلر یاپمق : طربزونده وپرزرینده اسلحه وباستون کبی شیئلره کومشدن کوزل نقشلر قاقارلر. || باشه قاقمق = منت قومق، امتنان ایتمك : ایتدیکك بر ایلکی باشمه قاقەجقسەك هیچ ایتمەملیدك. || قازیق قاقمق = باغلانمش کبی یرلشوب طورمق.

قاقمه { س. قمق ایشی. || : قاقمق. = ص. ١. آرقەسندن میل ویا قالبله اوریلەرق قبارتمه رسملرله تزیین اولنمش : قاقمه تپسی، ظرف. ٢. تخته وسائره اوزرینه آلتین وکومش تل وچیویلری صوقیلەرق تزیین اولنمش : آلتین قاقمه، کومش قاقمه باستون، سلاح.

قاقوله { س. هنددن کلیر بهاراتدن برجنس حبه: کوچك قاقوله، صالقیم قاقوله = نوعلری.

قاقه { س. [چوجق لسانندە] پیسلك، نجس : چوجغك قاقەسی وار، قاقەسنی ایدەجك. = ص. کوتی، فنا : قاقه بباك = یارامازچوجق [مقابلی : جیجی.]

قاقەلاشمق { فل. کوتیلشمك، فنالاشمق. عو.

قاقیمق { فتـ. آزارلامق، پایلامق، تعزیر ایتمك.

قاك { س. ١. تکرلك، آرابه تکرلکی. ٢. مدور شیء، طبله. ٣. وقتیله مجرملرك بوغازینه کچیردکلری قالین طومروق.

قاکتارمق { فتـ. چکوب قیصمق. مص.

قاکتارمه { ویاخود قانتارمه. س. آزیلی آتلری ضبط ایتمك ایچون کم ایله برابر اوریلان و طوداقلرك اوجلرینی صیقان دمیر.

قاکرمق { فتـ. ١. دوندیروب چویرمك، طوپلامق. ٢. طوپلامق، قاصمق، قوپارمق.

قاکلو { س. و :

قاکلی { س. [اصل تکرلکلی دیمکدر] ایکی تکرلکلی وتکرلکاری دینکله ثابت اوکوز آرابەسی که شمدیکی املاسی «قاغنی» در. [بوغاز ایچندەکی قاکلیجه قریەسنك اسمی بوندندر.]

قال { سذ. عر. [اصل عربیده «قول» دن فعل ماضی مفرد مذکر غائب اولوب « دیدی » دیمکدر.] سوز قول، سخن : قاله آلماز = سوزینی ایتمکه دکمز. || قیل وقال = دیدی قودی، کفت وکو : بر طاقم قیل وقاله سببیت ویردی.

قال { س. معدن کولچەلرینك اریدیلوب تصفیه اولنمسی: آلتینی، باقری قال ایتمك؛ قال عملیاتی.

قالاً { حـ. عر. سوزله، سویلیەرك، شفاهاً. مقابلی : قلماً = تحریراً. || : قولاً

قالاق { س. حیوانك بورن دلیکی، حیوانات منخری.

قالای { س. ١. معروف بیاض معدن که باقر اوانینك اوزرینه سوریلور وتنکه وسائره یاپیشدیرمغه یارار وباقرله قاریشدیریلەرق پرنجی تشکیل ایدر، قصدیر، رصاص ابیض. ٢. باقر اوانیه سوریلن بیاض طبقه : بو تنجرەلر قالای ایستر، قالایه محتاجدر. ٣. مجـ. سطحی سوس، یالاندن زینت، یالکز کوستریشده اولان اساسسز فضائل و محسنات : او آدمده یالکز بر قالای واردر؛ اونك علم وفضلی برقالایدن عبارتدر. ٤. مجـ. تکدیر، تعزیر : قالای آتمق؛ باصمق = پایلامق، تکدیر وتعزیر ایتمك.

قالایجی { س. ١. باقر ودمیر اوانیه قالایدن بر سطح چکوب بیاضلاتان آدم، قالای سورن اصناف : بو باقرلری قالایجی‌یه کوتورملی. ٢. مجـ. سطحی واساسسز ایش یاپان آدم، ساختەکار.

قالایجیلق { س. ١. باقر و دمیر اوانیه قالای سورن آدمك ایشی و صنعتی : قالایجیلقله کچینیور. ٢. مجـ. سطحی واساسسز ایش یاپانك حالی، ساختەکارلق.

قالایسز { ص. ١. قالایی چیقمش (باقر اوانی). ٢. مجـ. سطحی ویالاندن سوسی اولمیان، حال طبیعیسنده اولان.

قالایلاتمق { فتـ. (باقر اوانی و سائرەیه) قالای سوردیرمك : شو باقرلری قالایلاتملی.

قالایلامَق فتـ. ١. (باقر اوانی وسائره‌یه) قلای سورمك، سطحلرینی قالایله اورتوب بیاضلاتمق: قالایجی بو باقرلری ایی قالایلامدی. ٢. سطحی واساسسز صورتده تزیین ایتمك. ٣. تکدیر وتعزیر ایتمك.

قالایلامه سـ. قالایلامق ایشی. || ا: قالایلامق.

قالایلانمَق فجـ. اوستنه قالای سورلمك، قالای قبول ایتمك: دمیر قابلر دخی قالایلانیر.

قالایلی صـ. ١. قالای سورلمش: قالایلی تنجره. ٢. سطحی ویالاندن بر سوس وکوستریشی اولان، ساخته.

قالب سـ. عر. جـ. قوالب. ١. برشکل وهیئت مخصوصه‌ده دوکلمه‌سی مرام اولنان شیئلره مخصوص ظرف: دوکمه‌جی قالبی؛ حروفات قالبلری. ٢. بر شکل وهیئت مخصوصه آلمه‌سی مطلوب اولان بعض ظرفلرك کچیرلسنه مخصوص مظروف: فس قالبی؛ پوتین، چیزمه قالبی. ٣. علی‌الاطلاق شکل وصورت نمونه‌سی: اثواب قالبی، کمی قالبی. ٤. برقالبه دوکلمش، قالبدن چیقمش شیء: بر قالب شکر، بر قالب صابون. ٥. قالبه دوکلمکسزین قالبدن چیقمش کبی بر شکل و صورت مخصوصه‌سی اولان شیء. ٦. روحه نسبتله انسان ویا حیوانك بدنی، قسم مادیسی: قالبدن عبارت بر آدم = عقل و روحی یوق حکمنده اولوب صرف مادی وشکل وصورتدن عبارت اولان؛ قالب دکیشدیرمك، قالب دیکلندیرمك = اولمك، وفات ایتمك. ٧. مجـ. جانسز قالب کبی، غیر متحرك: قالب کبی خسته؛ حریف انسان دکل، قالب؛ قوجه قالب، قالب کبی یاتمق. || قالب ایتمك = حیله ایتمك. || باصمه قالب = بر شیئی آکلامقسزین وبرکونه اثر عقل وذکا کوسترمکسزین نمونه‌سنه تطبیقله ویا بر یردن عیناً استنساخله وجوده کلن شیء: اونك یازدیغی شیء باصمه قالبدر. || باصمه قالبی = بویانه‌جق قلمکاری تولبندك ویا نقش ایدیله‌جك قماشك اوزرینه باصلمق اوزره مختلف اشکال وصورله اویلمش تخته. || قالبنی باصمق = مهر باصمق یرینه بتون قالبی باصمق که بلااحتراز شهادت ویا دعوی ایتمك مقامنده ایراد اولنور. || قالبی دیکلندیرمك = وفات ایتمك. || قالبدن قالبه، بیك قالبه کیرمك = تبدیل شکل وقیافت ایتمك. || برقالبه دوکمك = برصورت تسویه بولمق، بر چاره دوشونمك.

قالبجی سـ. قالب یاپان ویا بر شیئی قالبه کچیرن: پوتین قالبجیسی، فس قالبجیسی.

قالِبره سـ. [فر. Calibre] تفنکك مجوف قطری، چاپ.

قالبلاتمَق فتـ. قالبه کچیرتمك، قالبه کچیرته‌رك شکلنی دوزلتدیرمك: پوتینی، فسی قالبلاتمق.

قالبلامَق فتـ. قالبه کچیرمك، قالبه قویه‌رق شکلنی دوزلتمك ویا کنیشلتمك: شوفسی ایی قالبلامدی؛ چیزمه‌یی قوندره‌جی‌یه کوتورده قالبلاسون.

قالبلانمَق فجـ. قالبه کچیرلمك، قالبه قونیله‌رق شکلی دوزدلمك: بوفس برآیدن بری قالبلانمدی؛ بوپوتین برکره قالبلانسه آچیله‌جقدر.

قالبور یا قلبور. سـ. [عر. «غربال» دن] حبوبات وسائره ایچندن کچیروب توز طوپراق وصمان وسائره‌یی تفریقله تطهیر وتصفیه ایتمك اوزره تخته‌دن بر دائره‌یه کچیرلمش دلیکلی دریدن ویا مختلف درجه‌لرده ضیق تل قفسدن عبارت آلت که الکك قباسی عد اولنه‌بیلیر. || قالبور اوستنه کلمك = منتخب وممتاز اولمق. || قالبور اوستنه کلنلر = ایلری کلنلر. || قالبور کمیکی = بورنده بر کمیك، عظم غربالی.

قالبورجی سـ. ١. قالبور یاپان وصاتان آدم. ٢. قالبور قوللانه‌رق بر شیء قالبورلیان آدم.

قالبورلامَق فتـ. قالبوردن کچیروب تصفیه ایتمك، قالبور قوللانمق: شو بغدایی، شو کوموری قالبورلادیکزمی؟

قالبورلانمَق فلـ. قالبوردن کچیرلمك، قالبورله تصفیه اولنمق: بغدای بو قالبورله قالبورلانماز؛ بوکومور چوق توزلیدر قالبورلانمازدن قوللانیله‌ماز.

قالتابان سـ. فا. ١. پزونك، قورومساق. ز. ٢. نا-

موسسز، یالانجی، شقلبان، شارلتان.

قالتابانلق { س. ١. پزونکلك، قورومساقلق. ٢. مج. ناموسسزلق، یالانجیلق، شقلبانلق، شارلتانلق.

قالتاق { س. ١. اکر، سرج، زین: تاتار قالتاغی. ٢. اکرك تخته‌دن اولان قسمی، کراسته‌سی، قاپلانماشی؛ قالتاق قاشی = اوکدن وآرقه‌دن اولان یوکسك یرلری. ٣. مج. ناموسسز ومبتذل قاری.

قالچاق { س. مر. و:

قالچه { س. باجاغك یوقاریسی، اوستدن اویناق یری: قالچه‌م آغریور؛ قالچه کمیکی = مذکور اویناق یرنده‌کی چیقندیلی کمیك.

قالچین { س. قالچه‌یه قدر چیقان اوزون چوراب، چیزمه آلتنده کیلن قالین چوراب ویا عبادن توزلق.

قالدیرتمق { فتـ. ١. یوقاری چیقارتمق: شو طولابی قالدیرتملی‌ده آلتنی تمیزلملی. ٢. یوکسلتدیرمك، دها یوکسك ایتدیرمك: شو دیواری دیوارجی‌یه بر آرشین دها قالدیرتملی. ٣. رفع ولغو ایتدیرمك: ازاله ایتدیرمك: کویلیلرك بو عادتی قالدیرتملی. ٤. یوکلدوب نقل ایتدیرمك ویا نقل اولنمسنه مساعده ایتمك: معشر کله‌دن ذخیره‌یی خرماندن قالدیرتمازلرسه‌ده باری صامانی قالدیرتملم.

قالدیرلمق { مج. ١. یوقاری چیقارلمق: بو صندیق قالدیرلمیدرکه آلتی تمیزلنسین. ٢. یوکسلدلمك، ترفیع ایدلمك: بو دیوار بر آرشین دها قالدیرلملیدر. ٣. رفع ولغو ایدلمك: اسکی عادتلر قالدیرلدی. ٤. یوکلدیلوب نقل ایدلمك: اوزوم کسلدیسه‌ده دها باغدن قالدیرلمدی.

قالدیرم { یاخود قالدیریم. س. ١. زمیندن قالدیریلوب یوکسلدیله‌رك یاپلمش طاش دوشمه‌سی: مطبخك اوکنی قالدیرم یاپملی. ٢. بو وجهله طاش دوشنمش صوقاق: شهرك قالدیرملری خیلی بوزلمشدی یکیدن یاپلدی؛ بتون کون قالدیرملرده کزیور؛ یایا قالدیرمی. || قالدیرم اوستنده قالمق = مسکنسز، معیشتسز قالمق. || قالدیرم طاشی = قالدیرم دوشمه‌ده قوللانیلان طاش. || قالدیرم شاعری = عادی شاعر. || قالدیرم قارغه‌سی = صوقاق سوپورکه‌سی، سورتوك قاری. [بو کلمه‌نك اصل ترکجه اولدیغی حالده بعض روم مؤلفلری Καλός δρόμος یعنی ایی یول تعبیرندن آلنمش دیه کوسترمشلردر.]

قالدیرمجی { س. قالدیرم دوشتمك صنعتی بیلن و اجرا ایدن آدم: قالدیرمجیلر کتخداسی.

قالدیرمسز { صـ. طاشله دوشنمه‌مش، طوپراق (صوقاق): قصبه دها یکی اولدیغندن صوقاقلری قالدیرمسزدر.

قالدیرمق { فتـ. [اصلی: قالقدیرمق] ١. یوقاری چیقارمق، رفع ایتمك: الکزی قالدیرك؛ باشمی قالدیروب باقدم. ٢. یوکسلتمك، ترفیع ایتمك: بو دیواری بر آرشین دها قالدیرملی؛ بو بنانك طاوانلرینی بر ایکی قاریش دها قالدیرمق ایپدر. ٣. یوکلیوب نقل ایتمك، طاشیمق، کوتورمك: دها ذخیره‌یی خرماندن قالدیرمدق؛ اشیایی بوکون قالدیره‌جغز. ٤. رفع ولغو ایتمك، فسخ ایلمك: بن او عادتی قالدیردم؛ آبلوقه‌یی قالدیردی. ٥. آیاقلاندیرمق، افساد وتهییج ایتمك: بر طاقم خلقه‌یی قالدیرمغه چبالایوردی. ٦. (آو کوپکی) آوی اوچورمق ویا یوه‌سندن چیقارمق: بزم کوپك بوکون بر کیك، بر ککلیك قالدیردی. ٧. کلیتله صاتین آلمق: کندیلری چارشیدن برچوق قماشلر قالدیردیلر. ٨. یوکلنمك، تحمل ایده‌بیلمك: بو کله‌یی قالدیره بیلیرمیسك؟ دوه قاچ اوقه قالدیره‌بیلیر. ٩. مساعد ومتحمل اولمق: بزم حالمز اوقدر بهالی اثوابی قالدیره‌ماز؛ بزم ایشمز اویله قماشلر قالدیرماز؛ بو یمك چوق طوز قالدیرماز. ١٠. ایی ایتمك، یاتاقدن قورتارمق: فلان طبیب کندیسنی بش کونده یاتاقدن قالدیردی. ١١. قطع امید ایتمك، واز کچمك: سن بوکون کیتمکی قالدیر. || آتی درت نعل قالدیرمق = طولو دیزکین قوشدیرمق. || ال قالدیرمق = اورمق، اورمغه حاضرلانمق. || اللرینی قالدیرمق = دعا ایتمك. || اوموز قالدیرمق = تجاهل ایتمك. || باش قالدیرمق = عصیان ایتمك، سرکشلك کوسترمك. || پوسته قالدیرمق = پوسته

ترتیب ایدوب کوندرمك . || طبانی قالدیرمق = قوشمق = شتاب ایتمك . || یلکنلری قالدیرمق = یلکن آچوب کیتمك . || یورك قالدیرمق = کوکل بولاندیرمق .

قالدیرملی { ص. قالدیرمدوشنمش، طاشله تفریش اولنمش : بوتون صوقاقلر قالدیرملیدر .

قالَسقه { س. [لهجه Koleskoدن] برجنس کوروکلی کوچك فایطون .

قالسیوم { س. [لا. Calcium] کیم. کلس و کیرج قبیلندن بر جسم بسیط .

قالغه { یا قالغای. س. با : قلغای.

قالغیمَق { فل. با : قالقیمق.

قالفات { یا قلفات. س. [فر. Calfatage ویا عر. «جلفاط» دن] ١. بحـ. کمی وقایقلرك تخته‌لرینك آره‌سنی استوپی و سائره ایله طیقایوب اوستنه زفت ومعجون وسائره سورمك عملیاتی : قایغی، کمی‌یی قالفات ایتمك. ٢. مجـ. ساخته‌سوس ویا تعمیر، دوزن : اوی قالفات ایتدك؛ بو اختیار قادین یوزینی قالفات ایدوب طوریور. || قالفات ایتمك = قالفاتلامق . || قالفات یری = تکنه‌لرك قالفاتلانمه‌سنه مخصوص محل .

قالفات { یا قلفات. س. وقتیله ینیچری آغاسنك کیدیکی قرمزی بر سرپوش .

قالفاتجی { س. کمی و قایقلری قالفات ایدن آدم، تکنه‌لرك قالفاتی صنعتیله توغل و تعیش ایدن آدم .

قالفاتلاتمق { فتـ. (کمی ویاقایغی) قالفات ایتدیرمك، قاپلامه تخته‌لرینك آره‌لرینی طیقایوب اوستنه زفت سوردیرمك : شو قایغی قالفاتلاتملی .

قالفاتلامق { فتـ. (کمی وقایغی) قالفات ایتمك، تخته‌لرینك آره‌لرینی طیقایوب اوستنه زفت سورمك : کمی‌یی ایی قالفاتلامش. || مجـ. ساخته‌لندیرمك، دوزکون سورمك، بویا وسائره ایله قصورلری اورتمك : یوزینی قالفاتلامش.

قالفاتلانمق { فجـ. قالفات ایدلمك، (کمی و قایغـك) قاپلامه تخته‌لرینك آره‌لری طیقانوب اوستنه زفت سورلمك : قایق ایی قالفاتلانیرسه برناچ سنه سورر. || مجـ. ساخته بر صورتله سوسلنمك، دوزکون ویا بویا سورمك : بوقادین کنج کورینمك زعمیله دوزکونله قالفاتلانمش .

قالفه { س. با : قلفه.

قالقان { س. اسکی محاربه‌لرده اوق و قلیجه قارشی اوکه طوتیلوب محافظه‌یه یارایان آلت تحافظکه انواعی اولوب معدندن ویا کرکدان و فیل دریسندن یاپیلیردی، ترس، مجنه، حجفه، سپر : قالقان قوللانمق. || قالقان اوتی = دوه اوتی نوعندن اوکسوروك اوتی. || قالقان بالیغی = معروف یاصی و بیوك بالیق که قیلجیق یرینه بر طاقم ناصیرلی کمیکلری و بیاض اتی واردر.

قالقشمَق { فل. ادعا ایله بر ایشه کیریشمك. حد واقتدار فوقنده بر ایشه تصدی ایتمك، قیام ایلمك : کندیسی الآن هندسه درسی آلدیغی حالده بو فنه دائر کتاب یازمغه قالقشدی؛ بنم علیهمده دعوایه قالقشدی .

قالقمَق { فل. ١. آیاق اوزره طورمق وضعیتنی آلمق، قیام ایتمك : معلم کیررکن بتون شاکردان قالقار؛ تعظیم ایچون آیاغه قالقمق. ٢. یاتمق وضعیتنی بوزمق، اوتورمق : یاتمقدن اوصانمدکمی قالق آرتق؛ یاتمقده ایکن قالقوب اوطوردی. ٣. اویانمق، یاتاقدن چیقمق : صباح قاچده قالقیورسکز؟ ٤. یوکسلمك، یوقاری چیقمق : بو صالینجاغك برطرفی اینجه اوبرطرفی قالقار. ٥. قبارمق، شیشوب آیرلمق : بتون یوزمك دریسی قالقدی. ٦. عزیمت، حرکت ایتمك، یوله چیقمق : کاروان قالقدی؛ یارین بورادن ارکن قالقارسه‌ق اقشام واریرز؛ واپور قاچده قالقار؟ ٧. دیك طورمق، دیك وضعیتنی آلمق : تویلرم قالقدی؛ حیوان آرت آیاقلری اوزرینه قالقدی؛ یاغموردن یاتمش اولان اکینلر ینه قالقدی. ٨. یوق اولمق، لغو وفسخ اولنمق، آرتق بولنمامق ویا مرعی و مستعمل اولمامق : اونك وجودی قالقدی؛ او عادت شمدی قالقدی؛ قره‌کوروکی چوقدن قالقمشیدی. ٩. خسته‌لقدن قورتلوب یاتاغی ترك ایتمك : خسته‌کز دها قالقمدی‌می؟ بر هفته‌یه قدر قالقه‌جغنی اطبا

تأمين ايديورلر. ١٠. طغيان، غلو ايتمك: ايكيده برده قالقار. ١١. كسب شدت ايتمك، ظهور واشتداد ايتمك: روزكار، طالع، فرطونه قالقدی. ١٢. طوغمق، طلوع ايتمك: شمدی كونش ناچده قالقار؟ صباحلين زهره‌نك قالقديغنی سير ايتدم. || آياغه قالقمق = ١. قيام ايتمك. ٢. غلو ايتمك. || دكيزه قالقمق = بحر اسفره عزيمت ايتمك. || دوشه قالقه = دوشوب قالقه‌رق، زحمتله يورويه‌رك. || قالقوب قالقوب اوتورمق = زياده حدت ايتمك، تهوره كلمك. || مراق قالقمق = مراقه طوقنمق، مراقلانمق: مراقم قالقدی.

قالقمه { س. قالقمق ايشی. با: قالقمق.

قالقنمق { فل. كسب سعه ايتمك، قوت بولمق، ترفه ايتمك، حالی ايلشمك: او تاجر خيلی دوشمش ايكن قالقندی.

قالقيان { ياخود قالغيان. س. قالقيان اوتی = قولغان دخی دينان بر جنس ديكن.

قالقيتمق { ياخود قالغيتمق. فت. صيچراتمق، فيرلاتمق، شاخلاتمق: سكردوب آتنی قالقيدان شهسوار. || چوبان قالقيدان = بر نبات، فر. Tribulus.

قالقيق { ص. قالقمش، ديك، قائم، ياتيق مقابلی: قالقيق ياقه.

قالقيمق { ياخود قالغيمق. فل. صيچرامق، فيرلامق، خوپلامق، شاخه قالقمق: آت، باليق قالقيدی.

قالمار { س. ر. Καλαμάρι = ديويت] مركب باليغنك بيوك جنسی.

قالماق { س. با: قلموق.

قالماقی { س. بر جنس زره، پوللی جبه.

قالمق { فل. مض. قالور، قالير. ١. اولديغی يرده وحالده طورمق، بقا وقرار بولمق: بتون آرقداشلری كيتديكی حالده او قالدی؛ امتحان ويره‌ميوب صنفنده قالدی. ٢. تأخر ايتمك، كريلمك، كريده طورمق: بزم آدملر نره‌ده قالدی؟ او يارى يولده قالدی. ٣. طورمق، حركت ايتمه‌مك: بنم ساعتم قالمش؛ اونك آتی صرپ يوله كلنجه قالدی. ٤. آرتمق، فضله كلمك، باقی اولمق: بتون قويوندن يالكز ايكی اوقه ات قالدی؛ او قدر كاغددن بر طبقه قالدی. ٥. مكث واقامت وبيتوتت ايتمك: بو كيجه نره‌ده قاله‌جغز؟ دون بزده قالديلر؛ كيجه قالمغه كلمليسكز. ٦. سكونت بولمق، طورمق، ديتمك، راكد اولمق: روزكار، ياغمور، فرطونه قالدی. ٧. سورمك، دوام ايتمك: او بر چوق وقت اويله قالدی. ٨. ترك اولنمق، واز كچلمك، براغلمق: او ايش قالدی؛ اومكتبك كشادی شمديلك قالدی. ٩. بر حال پيدا ايتمك، بر حاله كيرمك: كوچك ياشده يتيم قالدی؛ جاهل قالدی؛ اوچ كون آچ، اويقوسز قالدی. ١٠. يابه مامق، نقصان حاصل ايتمك، محروم اولمق، نائل وموفق اوله‌مامق: يازيدن قالدق؛ اكلنجه‌دن قالدی؛ يولدن قالديكز. ١١. انتقال، توارث ايتمك: باباسندن كنديسنه برخيلی مال قالدی؛ اوكا عمجه‌سندن بر شئ قالمدی. ١٢. ياشامق، برحيات اولمق: اونلردن كيمسه قالمدی؛ غالبا بر اوغلی قالمشيدی. ١٣. حيران اولمق، وله وحيرت كتيرمك: بونی ايشيدنجه قالدی. ١٤. عائد وراجع اولمق: بونی يايمق سزه‌می قالدی. ١٥. يورلمق، كيده‌مه‌مك = بو حيوان قالدی. || آز قالمق، ديكيش قالمق = تقرب ايتمك، وقوعنه بر شئ قالمامق: آز قالدی دوشيوردم؛ آز قالدی اونوديوردم؛ چانطه‌يی المدن دوشورمكه ديكيش قالدی. || اوست باش قالمامق = قيافت پك پژمرده اولمق. || اوزرنده قالمق = ذمتنده ترتب ايتمك. || ايشدن قالمق = بر مانع حيلولتيله ايشه كيده‌مه‌مك. || بكا قالسه = بنم رأيمجه، بكا كوره. || بيلديكندن قالمامق = اصرار ايتمك. النده كلنی يابمق. || حسرت قالمق = حسرت چكمك، محروم اولمق. || خاطر قالمق = كوجنمك، منفعل اولمق. || طوكه قالمق = حيرتده قالمق. || اقاس قاتی قالمق = كبرمك، اولمك. || كوز قالمق = غبطه و حسد ايتمك. || ياننه قالمق = جزاسز قورتلمق. || قالديكه = كلنجه، كلهلم. || نره‌ده قالدی = نه‌قدر اوزاق: سزكله اوقدر حقوق وار ايكن سزك ايچون

بو ایشی یاپمازسه نره‌ده قالدی بزم ایچون یاپمق. || ... دن قالیر یری یوقدر = هیچ اوندن فرق یوقدر: بو آدمك ده هیچ دیلنجیدن قالیر یری یوقدر. || قاله قاله = توکنه توکنه، کیده کیده بو قالدی: او بیوك عائله‌دن قاله قاله بر اوفاق چوجق قالدی. || قات قاله = اك نهایت، چوق درجه‌ده: قات قاله محتاج اولورسه‌ق بونی قوللانه جغز.

قالمه ۱ { س. ۱. قالمق ایشی. ر۱ : قالمق. ۲. یاتمه، بیتوتت: کیجه قالمه‌سنه کلمیسکز. = ص. ۱. آرتان، فضله، باقی: اقشام طعامندن قالمه هیچ بر یمك یوقمیدر؟ ۲. بر زمانده ویا بر خلق طرفندن مستعمل اولوب استعمالی دوام وتمادی ایدن: بو عادت اسکی رومالیلردن قالمه‌در؛ وندیکلیلردن قالمه بر قلعه؛ اسلافمزدن قالمه مراسم.

قالندی { س. ۱. آرتمش مقدار، بقیه. ۲. نشان، علامت، اثر.

قالنمق { مج. قالمه واقع و ممکن اولمق، اقامت وبیتوتت ویا مکث وآرام ایدلمك: بوراده قاچ کون قالنه جقدر؟

قالوره { س. یامه‌لی پابوچ وسائر مشین شیئلر.

قالوره خانه { س. اسکیجی دکانی، محلی.

قالوریفر { س. [یونانی الاصل [Calorifère . فر] بعض بیوك دائره‌لرده تسخین اصولی که بر یرده زیاده آتش یاقیلوب اورادن حرارت کونك وبوریلرله اوطه‌لره تقسیم اولنمقدن عبارتدر.

قالوش { یاخود غالوش. س. [فر. Galoche] پوتینلری چاموردن محافظه ایچون اوستندن کییلان قوندوره. [فرانسزجه‌ده باشلیجه لاستیقلره دینلدیکی حالده، لسانمزده یالکز قوندوره‌جی ایشی اولان دیکیشلیلرینه دینلیر.]

قالومه ۱ { س. [یتا.] مج. دمیر اوزرنده بولنان کمیلرك زنجیرینك دکیزده بولنان قسمی؛ قالومه ویرمك = دمیرك زنجیرینی قویو ویرمك.

قاله { ح اکسیك اوله‌رق، اول: ساعت بشه چاریك قاله کلدی؛ بایرامه ایکی کون قاله کلکز. مقابلی: کچه. || قاله قاله، قات قاله. با: قالمق.

قاله مسك { س. [اصلی: فا. غالیه مسك] مسك کیسه‌سندن مأخوذ مسك.

قالی { قالیچه. با: خالی، خالیچه.

قالیش { س. قلمق ایشی، قالمه. با: قالمق.

قالیق { ص. ناقص، اکسیك، ناتمام: عباره‌نك اوراسی قالیق کورینیور؛ قالیق فقره، جمله. = س. اکسیکلك، نقصان: بو عباره‌نك قالیقلری چوق؛ قالیقلرینی دوزلتملی.

قالیقوت { س. اساساً هندستانك قلیقوط شهرنده یاپیلان بر نوع بز وبونك آوروپاده یاپیلان تقلیدی.

قالین { ص. ۱. قطری ویا عمقی زیاده اولان (جسم)، یوغون، طوق، قبا، ضخم، کثیف، غلیظ: قالین آغاج، تخته، ایپ، قماش، دیوار. ۲. قویو، صولی اولمیان، قواملی: قالین یوغورت، پکمز. ۳. مج. تربیه اولمامش، قبا، غلیظ وتند: قالین آدم. ٤. ذکاسی اولمیان، غباوتلی: قالین ذهن قالین قفا، قالین قفالی.

قالینس { س. [ر.] دکیز مارطیسنه بکزر لذیذ اتلی بر جنس دره قوشی.

قالینلاتمق { فت. و:

قالینلاشدیرمق { فت. قطر ویا عمقنی آرتدیرمق، دها قالین ایتمك: بو ایپی بر آز دها قالینلاتملی، قالینلاشدیرملی.

قالینلاشمق { فل. ۱. دها قالین اولمق: بو قالبلر ییقاندقجه قالینلاشدی. ۲. مج. ثروت وقوت قزانمق.

قالینلق { س. ۱. قطر ویا عمق زیاده‌لکی، کثافت، ضخامت، غلظت: بو ایپك، بو کارساله‌نك بو آغاجك قالینلغی. ۲. قبالق، عدم ذکا، حماقت: ذهن، قفا قالینلغی.

قالینوس { س. [ر.] لورکه مشابه بر جنس بالیق.

قالیون { س. [قانالانجه Galeone دن] قدیمده سفائن حربیه‌نك بورده‌لرنده ایکی ویا اوچ صره طوبی حامل وآرمه‌لری قباسورته اوله‌رق متعدد مربع یلکنلر ایله مجهز برنجی صنفی.

قاليونجى { س. وقتيله قاليونلرده مستخدم افراد بحريه.

قاليه { س. [فا. « غاليه » دن غلط] با : قاله مسك.

قاما { و قما. س. با : قامه.

قاماشديرمق { فتـ. ١. اكشى شيء ديشلرى كسمز وغيجيقلانير برحاله قومق: بر اريك يدم ديشلرمى قاماشديردى. ٢. ضيانك كثرتى كوزلرى كورمز ايتمك، اورمق: قار كوزلرمى قاماشديردى؛ كوزلرى قاماشديره‌جق درجه‌ده پارلاق.

قاماشمق { فل. ١. (ديش) اكشى بر شيء ايصيرمقدن كسمز واويوشق بر حاله كلمك: بر اريك يمكدن ديشلرم قاماشدى. ٢. (كوز) پارلاق برشيئه باقمقدن قراروب كورمز اولمق: قاره، كونشه باقمقدن كوزلرم قاماشدى.

قامبور { قامبورلق. با : قنبور وسائره.

قامبيال { س. [يتا.] تج. بوليچه سندى.

قامبيو { س. [يتا. Cambio = مبادله] تج. اسهام واوراق نقديه مبادله‌سى، بونلرك آليش وير يشيله اجرا اولنان معامله‌ء صرافيه: قامبيو سمسارى، قامبيو رائجى.

قامت { سـ. عر. [عر. تركيباتده « قامه » صورتنده ده بولنور.] بوى، انسانك آياقده طورديغى حالده اوزونلغى وبدننك طولاً شكل و هيئتى: قامت بالا، قامت دلجو؛ قد و قامتى موزون؛ موزون القامه.

قامت { س. جماعتله نماز اثناسنده مؤذنك « قد قامت الصلاة » ديه‌رك اذان اوقومه‌سى كه فاتحهٔ صلاة حكمنده‌در: قامت كتيرمك = اذان اوقويوب قدقامت الصلاة ديمك. || مج. قامتى آرتديرمق = هركسك ايشيده‌بيله‌جكى صورتده اعلاء صوت ايتمك.

قامچى { س. بر دكنكك اوجنه باغلى و اورمغه ياخود حيوانلرى قورقودوب يوروتمكه مخصوص درى ومشين ويا ايپ وسائره‌دن اورمه شيء، قيرباج، سوط، تازيانه: قامچى ايله اورمق؛ قامچى چالمق؛ قامچى يى صاللامق، چاتيرداتمق؛ چاله قامچى = متصل قامچى چاله‌رق. || قامچى باشى: اوجنده قلاپدانله بر ايكى صره‌ى بولنان سكرك برجنس بز ويا تولبند. || قامچى قليج = اكسز بر جنس قليج. || قامچى قوبروق = قيلسز قويروق.

قامچيلامق { فتـ. ١. قامچى چالمق، قامچى ايله اورمق: حيوانلرينى قامچيلايوب طوريوردى. ٢. روزكار و يا ياغمور يوزه چارپمق: شدتله ياغان ياغمور يوزلرمزى قامچيلايوردى. ٣. مج. بر ايشى يوروتمك، قوغالامق، تعقيب و تسريع ايتمك.

قامروت { وياقماروت. س. [يتا. Camarotto دن] واپورده قامره‌ده بولنان يعنى موقعلى يولجيلره خدمت ايدن آدم.

قامره ١ { س. [يتا. Camera] ١. واپور اوطه‌سى؛ يان قامره = كوكرته نك ايكى يانده‌كى قامره‌لرك بهرى؛ قپودان قامره‌سى؛ برنجى قامره. ٢. آوروپا دولتلرنده مجلس مبعوثان: ايتاليا قامره‌سنده؛ انكلتره‌نك لوردلر، عوام قامره‌سى.

قامره ٢ { س. [اصلى آكلاشيله‌مدى] يغين قامره‌سى = تارله‌ده دمت كومله‌يسى.

قامش { س. ١. صولى يرلرده بيتن ايچى بوش يومشاق ودوكوملى نبات كه انواع واجناس كثيره‌سى اولوب مختلف اوزونلق وقالينلقده اولور، ساز، ناى، نى، قصب؛ شكرقامشى = عصاره‌سى شكر اعماله يارايان قامش نوعى كه اقاليم حاره‌ده اولور. ٢. قامشه مشابه شيء و آلت تناسل ذكور. ٣. ماصوره: باروتلق قامشى. ٤. اصداف بحريه‌دن سولينه دينلن صدف. || قامش بايرامى = اسرائيليلرك قامشدن قلبه‌لره قپانه‌لرى عقيبنده‌كى بايراملرى. || بورن قامشى = بورنك غضروفى، ققرداغى. || قامش حلواسى = بال آغده‌سندن يابيلان جنسى. || قامش طام = سازله اورتيلى قلبه. || قلم قامشى = يونتيله‌رق يازى يازمغه يارايان قامش جنسى كه بحر فارس سواحلنده اولور. || قامش قولاق =

قولاقلری دوز کون عرب آتی. || مثقال قامشی = صره واری بربرینه بتیشیك ودوز کون شیئلر.

قامشجق { س. قویوجی وسائره اوجاغنك آلونی بر نقطه‌یه طوپلایوب پوفلکه مخصوص ماصوره واکری بوری، حملاج.

قامشلق { س. قامش بیتمش یر، قامش قورولغی، نیستان.

قاملیا { س. [فر. Camellia] قاملین یاپراقلی بر آغاجك ویردیکی بیوك وصاریمسی سمیز یاپراقلی چیچك که اوروپا خلقنجه پك مقبولدر: قاملیا آغاجی، چیچکی.

قامو { یاخود قمو. ص. [اصلی: قاموق] هپ، بوتون، جمیع، دوکلی: قامو عالم. م‌ر.

قاموس { سذ. عر. ج: قوامیس. [بلکه یو. Ὠκεανός دن] ۱. دکیز، بحر، یم، دریا. ذ. ۲. لغت کتابی، بر لسانك کافهٔ لغاتنی وشرح و تفسیرلرینی حاوی کتاب. [اصل فیروز آبادینك لسان عربینك لغاتنی حاوی اولان مشهور اثرینك اسمی اولوب، شهرتنه بناءً، بالتعمیم علی الاطلاق لغت کتابی معناسیله‌ده قوللانلمشدر، فارسیده «فرهنك» کبی:] قاموس عربی، قاموس ترکی، قاموس فرانسوی، قاموس الاعلام.

قامه { س. ۱. دیواره وکراسته و سائره‌یه قاقیلان بیوجك تخته چیوی، سیکل. ۲. تخته‌وسائره یاروب آچمق ایچون اوجی سیوری و آرقه‌سی قالین اکثریا اوچ کوشه‌لی تخته‌ویادمیر، طاقوز. ۳. ایکی طرفی کسکین واوجی سیوری واکلی بیچاق، کوچك خنجر، جنبیه: قامه چکمك؛ قامه قامه‌یه کلمك = قامه ایله اورشمق. ۴. بعض اویونلرده یکیلن آدمك یوزینه قونیلان لکه وعلامت: قامه باصمق = غلبه چالمق، یکمك. || بالطه قامه‌سی = سیوری اوجلی طرفی. || طوپ قامه‌سی = طوپلرك قویروقلرنده قپاق ایشنی کورن بر آلت.

قامه‌مق { فتـ. اکسرك اوجنی پرچین ایتمك. || مجـ. اکسرینی قامه‌مق = لقردیسنی آغزینه طیقمق.

قان { س. ۱. انسان وحیوانلرك بدننده طامارلرك ایچنده جولان ایدوب حیاتلرینی ادامه ایدن قرمزی برمایع ماده، دم، خون. ۲. مجـ. قتل، آدم‌اولدیرمك جنایتی: فلان طاغده چكنلرده قان‌اولمش. ۳. خصومت، مخاصمه، دشمنلك: آره‌لرنده قان واردر. ۴. اوریلان آدمك انتقامی، اخذ ثار: قان کودمك؛ قانی طلب ایتمك. ۵. جنك، جدال، غوغا، حرب: قان اولمسون. || قان آرامق = قصاص ایستمك. || قن آغلامق = قانلی کوز یاشیله آغلامق، پك متأثر ودلخون اولمق. || قان آقتمق = سفك دما ایتمك. || قان آقمق = حرب وقتال وقوع بولمق. || قان آلدیرمق = صحته یارار زعمیله بر طاماردن قان اخراج ایتدیرمك. || قان آلمق = جراح ویا بربر برینك طامارندن قان چیقارمق، فصد ایتمك: نزول اصابت ایدنلردن قان آلمق اقتضا ایدر. || قان آلیجی = قان آلان جراح و یا بربر، فصاد. || قان ایتمك = قتل ایقاع ایتمك. || قان ایستمك = دیت طلب ایتمك. || ایکی الی قانده = مفتری، اخلاقسز، مفسد. || قان بهاسی = دیت. || قان ترلمك، قان تره‌باتمق، قان تراچنده قالمق = چوق ترلمك. || قان چاناغی = چوق قیزارمش کوزدن کنایه در. || قان دوکمك = سفك دماء ایتمك. || قان صولانمق = فقردمه دوچار اولمق. || قانه صوصامق = سفك دمایی آرزو ایتمك. || قانه صوصامش = کندی قتل واعدامنی ایجاب ایتدیره‌جك حرکتده بولنان. || قانی صیجاق = سوکیلی، انسیتلی. || قان طاشی = قانی طوردیرمق خاصه‌سنی حائز زعم اولنان طامارلی عقیق. || قان طوتمق = قاتل جنایتك تأثیریله مبهوت اولوب شاشیرمق. || قان قاینامق = ۱. جوش وخروشه کلمك. ۲. برینی درونی سومك. || قرداش قانی = برجنس نبات، چیچك. || قان قورودان = ییروح الصنم و غلط اوله‌رق عبدالسلام دینلن نبات. || قان قوصمق = چوق عذاب وصیقندی چکمك. || قان کیتمك = ۱. چوق قان آقمق. ۲. چوق عذاب چکمك. || قانه کیرمك = سبب موتی اولمق. || قان یوتمق = اذیت چکمك. || یوزه قان کلمك = بکزه رنك کلمك. || یورکندن، ایچندن قان کیتمك = غایتله معذب ومتألم اولمق.

قاناپه { یا قناپه. س. [فر. Canapé] آرقه‌لی وایکی یانلی بتون سدیر، ایکی اوچ کشی اوتوره‌جق قدر اوزون قولتوق، سریر.

قاناتمق { فتە. قان آقه‌جق صورتده جرح ایتمك، قان آقدیرمق : الی قانادم؛ کیمسه‌نك بورنی قاناتمدی.

قاناره ١ { س. اتلری یه‌جك حیوانلری کسوب یوزدکاری یر، سلخخانه. || مج. آیاغیله قانارەیه کیتمك = اولومی آرایوب بولمق؛ کندینی تهلکه‌یه آتمق.

قاناریه { س. با : قناریه.

قانال { س. با : قنال.

قانامق { فل. قانی آقمق، یاره‌لانوب قان چیقمق : بورنم قانادی. || کیمسه‌نك بورنی قانامقسزین = بلا حرب، بلا وقوعات.

قانامه ١ { س. قانامق ایشی. با : قانامق.

قانبل { س. بوکلمش بل قنبوری. || قانبل اوتی = بر جنس نبات.

قانبور { قانبورلق. با : قنبور وسائره.

قانت { ص. عر. ث : قانته. ج : قانتین. [«قنوت» دن سف.] ١. مطیع، تابع، اطاعتلی. ٢. اوامر الهیه‌یه اطاعت ایدن، متقی. ذ.

قانتارمق { فتە. قانه قانه صو ایچرمك، صویه طویورمق. مر.

قانتارمه ١ { س. آزیلی آتلرك آغزلرینه اوریلان دمیر.

قانجه ١ { س. اوجی چنکللی کوندر: قاینجی، یاغین قانجه‌سی. || قانجه باش = قره دکیزك آناطولی ساحلنه مخصوص بر نوع کمی که باشلیجه کراسته و اودون کومور نقلنده قوللانیلیر. || مج. قانجه‌یی طاقمق = یاپیشوب آیرلمامق، مسلط اولمق.

قانجه‌لامق { فتە. ١. قانجه‌یی آتوب طوتمق، طاقمق. ٢. مج. مسلط اولمق.

قانجیغه { یا قانجوغه. س. اکرك اوك قاشنك باغی ویا طوقه‌سی.

قانجیق { ویا قانجوق. ص. ١. دیشی : قانجیق اشك، قاطر، کوپك. ٢. مج. خائن، چفته‌لی، حیله‌کار، دونك طبیعتلی آدم. = س. ١. دیشی مرکب، اشك دیشیسی. ٢. دیشی کوپك، کوپك دیشیسی.

قانجیقلق { س. خیانت، چفته‌لیلك، حیله‌کارلق، دونکلك : بن او قانجیقلغی قبول ایتمم.

قانچلار { س. [یتا. Cancellier] برشهبندر خانه‌نك امور تحریریه و معاملاتنی اجرا ایدن مأمور، کاتب، مدیر : شهبندرخانه قانچلاری.

قانچلاریه { س. [یتا. Cancelleria] معاملات رسمیه ایفاسی ایچون قونسلوسخانه‌لر نزدنده‌کی قلم : قونسلوس قانچلاریه‌سی.

قاندری { س. سپت وحصیر اورمکه یارایان اینجه بر جنس ساز، سپتجی سوکودی.

قاندن { یا قندن. ظم. نره‌دن : قاندن کلیور؟

قانده { یا قنده. ظم. [الیوم زبانزدی : خانده و غلط فاحش اوله‌رق هانده] نره‌ده : قانده‌در دوستك ایلی؟ قانده ایسه کله‌جك = نره‌ده ایسه، کلمه‌سی یاقیندر؛ قانده قالدی = نره‌ده قالدی؟ نه قدر بعیددر؟

قاندیرلمق { مج. اقناع ایدلمك، ذهنی چویرلمك، ارضا اولنمق : قولای قاندیریلیر آدم دکلدر.

قاندیرمق { فتە. ١. اقناع ایتمك، ذهنی چویرمك ارضا ایتمك : بزمله برلکده کلکه قاندیرمغه چالیشدمسه‌ده قاندیره‌مدم. ٢. طویورمق، کفایت مقداری یدیرمك ویا ایچیرمك: بمکه صویه قاندیردم.

قاندیرمه ١ { س. اقناع، ذهن چویرمه، ارضا : اونك قاندیرمه‌سی پك غریبدر.

قاندیریجی { ص. قاندیران، اقناع وارضا ایدن، مقنع: پك قاندیریجی آدمدر؛ برطاقم قاندیریجی سوزلرله.

قاندیریش { س. قاندیرمه، اقناع، ارضا.

قانسه ١ { س. با : قونسه.

قانع { ص. عر. ث : قانعه. [«قناعة» دن سف.] قناعت ایدن، نائل اولدیغی شیئی کافی بولوب زیاده‌یه طمع ایتمین : قسمت ازلیه‌سیله قانع اولان بختیاردر.

قانغال { س. [تكرلك ديمك اولان قاڭ دن] ١. ايپ وتل وبورى كبى اوزون بر شيئڭ چويريلوب چوركانمكله آلديغى دائروى شكل، حلقه، طوره: خلاط قانغال اولمش. ٢. بو وجهله چويرلمش شيئڭ هر بر چويريمى: بر قانغال قورشون بورى؛ بش قانغال تل. || قانغال ايتمك = حلقه حلقه ديوشيرمك. || قانغال ديكنى = دوه‌نك يديكى برجنس نبات.

قانغاللامق { فت. حلقه حلقه وچوركمه طوپلامق: خلاطى، تلى، قورشون بورى‌يى قانغاللامق.

قانغاللانمق { فل. حلقه حلقه وچوركمه اوله‌رق طوپلانمق: ييلان قانغاللانمشيدى.

قانغرن { س. ص. و:

قنغرينه { س. ص. با: غانغرن.

قانقمق { فت. طوغان و آتمجه كبى آوجى قوشى آوه آلشديروب تربيه ايتمك.

قانقيمق { فل. ١. (قوش) پيسله‌مك: چمقرمق. ٢. (قازلر) باغرشمق.

قانلامق { فت. قانلى ايتمك، قانله ملع ايتمك، قانه بويامق: اللرينى،اوستنى، يوزينى قانلادى.

قانلانمق { فل. ١. قان سورلمك، قانله ملع وملوث اولمق: اللرى، اوستى باشى قانلانمش. ٢. يوزه قان كلمك، بكزه رنك كلمك: براز جانلانوب قانلاندى. ٣. قانلى قاتل اولمق، جانى اولمق: هر خباثتى ارتكاب ايتدكدن صكره عاقبت قانلانوب پرانقه‌يه آتلدى.

قانلى { يا قانلو. ص ١. قانه بولاشمش، قانه بويانمش: قانلى ال، قانلى اثواب. ٢. بدننده قانى چوق، قانى سائر اخلاطنه غالب، دموى: قانلى آدم اولديغيچون نزولدن قورقيور. ٣. چوق‌پيشميوب كسلنجه قان طاملايان: قانلى بر برزوله. ٤. قاتل، قتل نفوس ايدن، جانى: قانلى آدم؛ قانلى قاتل. || دلى قانلى. با: دليقانلى. || صيجاق قانلى = قانى صيجاق، سويملى، مونس. || صوئوق‌قانلى = ١. قانى‌صوئوق، بارد، سويمسز. ٢. تلاشسز، متأنى، قيدسز.

قانمق { فل. ١. مقدار كفايه‌ده يمك ويا ايچمك، طويمق: يمكه، صويه قاندى؛ قانجه‌يه قدر يدى، ايچدى؛ قانه قانه = طوينجه‌يه قدر، طويه‌جق صورتده، بول بول: قانه‌قانه صو ايچدى. ٢. قانع و راضى اولمق، قناعت كلمك، ذهنى ياتمق: قاند يرمق ايچون او قدر دليللر ايراد ايتدم ينه قانمدى؛ نه‌سويلسه‌ڭ نافله قانميور.

قانعه { س. ١. طويمه، قناعت، شبع. ٢. قانع اولمه، ذهن ياتمه، قناعت كلمه، رضا: اونڭ قانعه‌سى نه‌قدر زور.

قانون { سذ. عر. جم. قوانين. [يو. Κανών] ١. قاعده، قضيهٔ كليه: قانون عمومى، قانون رياضى. ٢. اصول، نظام، رسم، آيين: قانون قديم؛ قانون طبيعت. ٣. دولتجه مرعى ودستور العمل اولان نظامات مجموعى، نظامنامه: قانون دولت؛ قانونه تطبيق حركت: قانون جزا؛ قانون تجارت: قوانين موجوده‌يه رعايت.

قانون { سذ. عر. [لغت آنفه‌نڭ عينيدر] حكيم فارابى‌طرفندن اختراعى مروى اولان بر نوع چالغى كه بركوشه‌سى قيريق مستطيل صورتنده بر تخته‌يه كرلمش تللردن عبارت اولوب مضرابله چالنير: قانون چالمق.

قانون { س. [«قانون چاوشى» تعبيرندن مختصر اولسه كركدر] عسكر يلرڭ خلاف نظام و تنبيهات حركاتده بولنمالرينه دقت ايتمك و بولنانلرى خبر ويرمك ويا توقيف ايتديرمك وظيفه‌سيله موظف مأمور.

قانوناً { ح. عر. قانون و نظامه توفيقاً، قانون و نظامله، نظاماً: قانوناً كنديسنه نه‌معامله ايدلمك اقتضا ايدرسه اوكا راضى اولميدر؛ قانوناً تأديب‌وتربيه‌سى اقتضا ايدر؛ شرعاً وقانوناً.

قانونچه { س. فا. كوچك قانون ونظام رساله‌سى.

قانوننامه { س. فا. برماده‌حقنده فقرات قانونيه‌يى‌جامع كتاب ويا رساله، نظامنامه: تجارت قانوننامه‌سى؛ قانوننامهٔ همايون.

قانونى { ص. عر. ث: قانونيه. ١. نظام وقانونه منسوب ومتعلق، علم حقوقله مشتغل، قانون شناس: قانونى آدم. ٢. قانون و نظام وضع و تأسيس وترتيب وتنظيم ايدن، واضع

قانون : قانونی سلطان سلیمان خان حضرتلری. ۳. قانون دینلن چالغی یی ایی چالان. || طب قانونی = جرح وقتل وتعادیء اخلاق کبی جرم وجنایتلرك تشخیصی اصول و قواعدینی مبین علم که من جهةٍ فن طبه ومن جهةٍ حقوقه مربوطدر.

قانونیّت { سٔ. عر. برقرارلق قانون ونظام حکمنه کچمسی : بو لایحه‌نك قانونیتی ارادهٔ سنیه‌سنك شرف صدورینه منوطدر.

قانویچه { س. [یتا.] ۱. چوال و مندر یوزی وسائره اعماله یارایان قالین و سکرك کنویر بزی. ۲. یوك ایپلیکیله نقش ایشلمکه مخصوص سکرك وسطرنج طوقومه‌لی سرت وقوله‌لی بز : قانویچه ایشلمك.

قانه { س. مج. کمینك نقلتنه کوره صویه باتان قسمنك درجاتنی کوسترمکه مخصوص اوله‌رق باش وقیچ بودوسلامه‌لری اوزرینه موضوع رقملرکه قدم اعتباریله‌در.

قانی { یاخود قنی و خانی. ظم. [استانبولجه زبانزدی «هانه» ایسه‌ده «ق» ایله «ه» آره‌سنده مناسبت اولمدیغندن، وذاتاً «خ» دخی بوراجه «ه» کبی تلفظ اولندیغندن، «خانی» یازمق دها طوغریدر] ۱. نره‌ده؟ نره‌ده‌در: خانی سزك یازدیغکز یازی؟ خانی بونك علاوه‌سی؟ ۲. تنبیه واخطاره دلالت ایدر: خانی کوزل یازیلی برکتاب یوقمی ایدی؟ خانی دون بر لقردی ایتدی ایدك؛ خانی بوکون برابر کیده‌جکدك. — چوق دفعه «یا» اداتی ده الحاق اولنور: خانی یا برخرابه‌نك زیارتنه کیده‌جکدك؛ خانی یا سزك قوشمه‌کز بومی؟

قانیقسه‌مق { فل. یاخود:

قانیقسیمق { فل. و:

قانیقمق { فل. ۱. سفك دمایه مائل اولمق. ۲. برشیئه تکررله آلیشمق: دوکمك کار ایتمیور قانیقسه‌مش.

قاو { س. ۱. آتش طوتیشدیرمق ویا چیغاره یاقق ایچون چاقق وسائره ایله طوتشدیریلان قوری شیء، طوتارق : منطار قاوی، بز قاوی. ۲. بعض آغاجلرده اورکبی حاصل اولوب بر صورت مخصوصه‌ده تربیه اولندقدن صکره برر پارچه‌سی چاقماقله طوتیشدیریلان پنبوق کبی قوری ویومشاق بر ماده: چاقمقله قاو طوتیشدیرمق. ۳. پارچه‌لره آیرلمش و هر پارچه‌سنك اوجنه کبریت اجزاسی سورلمش چابوق طوتیشور قالنجه کاغد: قاو قوطیسی. || قاو کبی = قوری، خفیف، چوروك: بواوك کراسته‌سی قاو کبی اولمش.

قاواره { س. یللغمه، جارطه. عو.

قاواطه { یا قواطه. س. یکپاره آغاجدن اویلمش قاب، تکنه. — با: قواطه.

قاواق { یا قواق. س. دوز ویك یوکسك آغاج که اکثریا صو کنارلرنده وصولاق یرلرده اولور، شجر الحور: آقچه، قره، سروی قاواق، آمریقا قواغی = انواعی. || قاواق یللری باشده اسمك = کندنی بیوك کورمك، مغرور لانمق. || بالیق قاواغه چیقارسه = محالدن کنایه. || قاواق کبی بیومش = هیچ برشیء اوکرنمه‌رك یالکز بوی بیومش.

قاواقلق { س. قاواق آغاجلرینی حاوی محل : اوراده بر قاواقلق واردر.

قاوال { س. با : قوال.

قاووت { س. قاورلمش اون انوا. عندن یمك که کوجبه خلقك اك باشلی یمکیدر، سویق، بازینه، عصیده. مر.

قاورامق { فتـ. ۱. زور وشدتله طوتمق، قاپمق، یاقه‌لامق، بتوتنی آوجك ایچنه آلمق: یورتقالك برینی قاورادی. ۲. صارمق، اطرافنی آلمق، احتوا، احاطه ایتمك: صیزیلر وجودینی قاورادی؛ آتش محله‌یی قاورادی. || ذهن قاورامق = ذهن آلمق، آکلامق.

قاوراپش { س. قاورامق ایشی. با: قاورامق.

قاورتمق { فتـ. ۱. طاوده قیزارتدیرمق، اوسمق: قیزاره‌جق صورتده پیشیرتمك: جکری یاغده قاورتمق؛ قهوه قاورتمق. ۲. یاقمق: کونش چیچکلری قاورتدی.

قاورلمق { فجـ. ۱. قیزارلمق، اوسمق قیزاره‌جق صورتده پیشیرلمك: یاغده قاورلمش جکر؛ قاورلمش کستانه.

٢. یانمق، حرارتدن قوریمق: بو چیچکلر کونشدن قاورلمش. ٣. خستەلق چکوب بیویەمەمك.

قاورماج { س. قاورلمش قوری بوغدای. [قاورلمش یشیل بوغدایە فریك و اوتومە دیرلر.]

قاورمق { فتـ. ١. طاوە وسا ـ ئرەدە آتشدە اوستی قیزارەجق صورتدە چویروب قاریشدیرمق. ٢. یاقمق: الّمی قاوردم؛ کونشك حرارتی بو چیچکلری قاوردی.

قاورمە { س. ١. یاغدە قاورلمش ات یمکی: پاتاتسلی، کستانەلی، صوغانلی قاورمە؛ قوش باشی قاورمە = کیکسزی. ٢. طاوەدە کندی یاغیلە قاوریلوب بعدە طوکدیریلەرك حفظ اولنمش ات: قربان اتلرینی قاورمە یاپوب برچوق وقت یرلر. == ص. طاوەدە قیزاردلمش، قاورلمش.

قاوروق { ص ١. قاورلمش، یانمش، کونشدن قورومش، هوا چالمش: قاوروق یاپراق؛ یوزی قاوروق. ٢. خستەلقلە بیویەمەمش: قاوروق برچوجق.

قاوزامق { فل. [تقـ. قوزە دیمك اولان «قاوزە» دن] قبارمق، اوفورلمك، قبا ـ ریقلر پیدا ایتمك. مر.

قاوزە { س. سرت قابوق، قوف قاب: بوغدایك قاوزەسی. || آق قاوزە = لسان ثورە مشابە برنبات، فر. Behen bleu || قرە قاوزە = بیان هاوجی، فر. Panicant.

قاوشاق { س. ایکی نهرك برلشدیکی، بر چایك بر ایر ـ ماغە دوکلدیکی یر، قاریشدیران، قوبار، ملتقی.

قاوشدیرمق { فتـ. ١. برلشد ـ یرمك، یان یانە کتیرمك، تماس ایتدیرمك، الصاق ایتمك: اتکاری، اوکنی قاوشدیرمق؛ اللرینی کوکسی اوزرینە قاوشدیرمق. ٢. ملا ـ قات ایتدیرمك، بر برە کتیروب کوریشدیرمك، دفع هجران و فراق ایتدیرمك: الله سزی سودکلرکزە قاوشدیرسون.

قاوشمق { فل. ١. برلشمك، بر برە کلوب تماس ایتمك، اتصال والتصاق ایتمك: بو سترە ـ نك اتکاری قاوشمیور؛ قپو قنادلری بربرینە کوزلجە قاوشملی. ٢. کوریشمك، ملاقات ایتمك، ملاق اولمق، فراق و هجرانك دفعیلە وصالە نائل اولمق: سو ـ دیکنە قاوشمق؛ چولق چوجغنە قاوشەجقدر. ٣. یارە وسائرە آغزی قپانمق، ایکی طرفنك دریسی برلشمك: یارەسی دها تمامیلە قاوشەمدی.

قاوق { س. [قوف دیمك اولان «قاو» دن مشتق او ـ لمغلە، «قاغوق» یازلمسی معنا ـ سزدر.] ١. ایچی بوش شیء، قوف محفظە، قاب: سیدیك قاوغی = مثانە؛ اود قاوغی = اود ـ لك. ٢. وقتیلە باشە کییلن شیء، باش کسوەسی کە اکثریا پاموقلی ویوکسکجە اولوب اوزرینە صا ـ ریق صاریلیر: کاتب قاوغی، یکیچری قاوغی. || مجـ. قاوق صاللامق: مداهنەکارانە تصدیق ایتمك، برینك هر دیدیکنی تصدیق وتقدیر ایدەرك مداهنە ایتمك. || طال قاوق. با: طالقا ـ وق. || قرە قاوق = هندبا.

قاوقاز { س. طانە طبانی دیکنی.

قاوقاس { قاوقاسیە. با: قافقاس وسائرە.

قاوقلق { س. وقتیلە باشلیجە قا ـ وقلری قومغە مخصوص اولان آصمە راف.

قاولاق { ص. قبوغی قباروب دوشمش، قبوغی آیر ـ یلوب دوکلمش: قاولاق آغاج؛ قاس قاولاق = بسبتون صویلمش، چپلاق.

قاولامق { فل. قباروب پارچە پارچە دوکلمك، شیشوب اتندن آیریلەرق دو ـ شمك: یوزی قاولادی؛ یلانك دریسی قاولار.

قاولیج { ص. قاصیغی شیش، فتقلی.

قاون { س. قباق کبی برە اوزا ـ نەرق حاصل اولان بیوك میوەکە انواعی واردر. قارپوزلە برابر بوستاندخی دینلیر: قاون قارپوز دیکمك. || قاون ایچی = پنبەیە چالار قویو صاری رنك. || آغاج قاونی = کباد انوا ـ عندن غایت قالین قبوقلی رچل یاپیلان بر میوە.

قاهر { ص. عر. ‌ؤ: قاهرە. [«قهر» دن سف.] ١. قهر ایدن، زور وجبر ایلین، محو ایدن: قوۀ قاهرە، سطوت قاهرە. ٢. اوستون کلن، غالب. ٣. دفع وازالە ایدن: قاهرالسموم = پاد زهر. || مصر قاهرە وسذ: قاهرە =

خطهٔ مصریه‌نك مركزی و خدیویتك مقری اولان شهر كه بزجه خطه‌نك اسمیله یعنی مصر دیمكله معروفدر .

قای { س. یاغمورلی هوا، مزلقه. مر .

قایا { یاخود قیا. س. [« قایمق » دن] ١. ایری وسرت طاش، صخر، صخره : آق قیا، قره‌قایا؛ قایا دویرمك . ٢. طاشلق و صرپ طاغ، طاشلق اوجوروم، یار : كندینی بر قایادن آشاغی آتدی . || قایا باشی = باشلیجه چوبانلرك وطاغلرده قایالرده كزنلرك سویلدكاری بر نوع تركی. || قایابالیغی = سیاهی وسنجابیسی اولور قعر دریاده كزر كوچك برنوع لذیذ بالیق. || قایا قوروغی = بر نوع نبات . || قایا قوشی = بر جنس قوش . || قایا ككیكی = ككیك نوعی . || قایا كلری = برجنس كرتنكله. || قایا لیقی = برجنس یوصون. == ص. مجـ. پك سرت، قتی = قایا كوكل.

قایاجق { س. كوچك قیا. || قایاجق آغاجی = طوپ قونداغی و اوكا مشابه شیئلر یاپیلان سرت برنوع قاین آغاجی.

قایار { س. حیوانك بوز اوزرنده یوریمكه مخصوص چنكللی نعلی .

قایاسه { یا قیاسه. س. اگر قولانك طوقه‌یه كچه‌جك قایشی، قانجوغه باغی .

قایاغان { یا قیاغان. س. یاپراقلی یعنی طبقه‌لره منقسم بر نوع طاش كه دوشمه ایچون و یازی طاشی یرینه قوللانیلیر، فر. Artoise .

قایان { ص. سرعتلی، شدتلی. == س. طاغدن سرعت وشدتله اینن سیلاب.

قایپاق { ص. ١. قایار، بر یرده طورماز، صیوشبق، سیوشیك. ٢. چالینمش، آشیرلمش، مغصوب، منهوب . مر. || قایپاق بالیق = الده قایار لزوجتلی بر جنس كول بالیغی.

قایپاقجی { س. مال آشیران، غاصب، یغماكر. مر.

قایپامق { فل. و :

قایپمق { فل. قایوب سیوشمك، صیبرلمق . مر.

قائد { س. عر. جـ : قواد. قوماندان، سالار.

قایدیراق { س. اویون اوینادقلری یاصی و قایار طاش : قایدیراق اوینامق .

قایدیرلمق { مجـ. قایغه سوق اولنمق ، قایه‌رق ایندیرلمك : یكی یاپیلان كمی قازیق اوزرنده دكیزه قایدیرلدی.

قایدیرمق { فتـ. ١. قایغه سوق ایتمك، قایه‌رق ایندیرمك : یكی یاپیلان كمی یی قازیغك اوزرنده قایدیره‌رق دكیزه ایندیردیلر. ٢. آیاغنك قایمه‌سنی موجب اولمق : صوقاغه آتدقلری قاربوز قبوقلری آدمی قایدیرر. || مجـ. آیاغنی قایدیرمق = موقعندن دوشورمك، باعث نكبتی اولمق .

قایدیرمه { س. قایدیرمق ایشی. || با : قایدیرمق.

قایر { س. نهرلرك سوردكاری قومدن تحصل ایدن موقت قوم آطه‌سی، چای آغزلرنده‌كی قوم سد، فر. Barre . [متروكیتی تجویز اولنمیه‌جق كوزل و الزم بر لغتدر.]

قایراق { س. ١. طوپراغی قایار ومتحرك خیرسز یر. ٢. بوز اوزرنده قایله‌جق یر.

قایرالمق { فل. (ایرماق) قوم ایندیرمك، قوم سدلری پیدا ایتمك : قایرالان ایرماقلرك دائما آییقلانمه‌سی اقتضا ایدر.

قایران { س. اورمان آره‌سنده واسعجه بوش یر، بیوك آلان.

قایرلمق { مجـ. ١. باقلمق، تصاحب وحمایه ایدلمك، غائله‌سی چكلمك : او زواللی آدم كیمسه طرفندن قایرلمدی. ٢. بر خدمت ومأموریته نصب اولنمق، استخدام ایدلمك : بوآدم برخدمتله قایرلدی.

قایرمق { فتـ. [اصلی : قایغورمق] ١. باقمق، تصاحب وحمایه ایتمك، غائله‌سنی چكمك : بنی كیمسه قایرمیور كه. ٢. حسن اداره ایتمك، ایلری سورمك، دوندیرمك، دقت ایتمك: بو ایشی سز قایرملیسكز. مر. ٣. قوللانمق، خدمت ومنصبه نصب ایتمك، استخدام ایلمك : اونك مقصدی آدم قایرمق.

قایریجی { ص. باقان، غائله‌سنی چكن، حمایه وتصاحب ایدن، حامی .

قایساری { ك. نه‌طرفه، نه‌جهتده، نره‌یه طوغری؟ مر.

قايسى { يا قايصى . س. اريك ايله شفتالى آره‌سنده برميوه، زردالينك بيوكى و دها ايى‌سى، مشمش؛ شام قايسيسى = بوميوه‌نك اك اعلا جنسى؛ قايسى طاتليسى، خوشافى = بو ميوه‌نك قوروسندن ياپيلان رچل وخوشاب. || قايسى آغاجى بوميوه‌يى ورن آغاج.

قايش { س. [« قايمق » دن] ١. اصل بربرلرك اوستره بيله‌دكارى مجلا كاوساله ديلمى . ٢. على الاطلاق مشين وكاوساله وسائر دباغلانمش دريدن طار و اوزون پارچه‌كه باغلامق وصيقمق كبى ايشلرده قوللانيلير : قليج قايشى ؛ اكر قايشى؛ اوموز قايشى = پالاسقه و سلاح ايچون طاقيلان حمايلى قايش . || قايش باليغى = دستره باليغنك بر نوعى . || قايش ديلى = خلق بيننده متفق عليه قبا ومستهجن لسان. || قايش قيران = صاپان قيران دخى ديلن بر اوتكه كوكارى سرت و صاغلامدر، فر. Arrête-Boeuf . || قايش كبى = قوپارلماز اوزار شئ : قايش كبى بر ات.

قايش { س. قايمق ايشى وطرزى : بر قايش قايدم كه . با : قايمق.

قايشجى { س. ص. ١. مختلف قايشلر ياپان و صاتان آدم. ٢. آلداديجى، طولاندريجى، حيله‌كار.

قايطاز { س. ١. خوتوز، قوتاز، قوش باشنده‌كى تپه‌لك. ٢. تاتارستان صيغيرى. || قره قايطاز = طورميوب اوته‌يه برى‌يه قوشان، هر طرفه سكيردوب صالديران آدم.

قايغنه { س. چالقانوب ياغده پيشن يومورطه، فر. Omelette.

قايغو { س. ١. غم، كدر، غصه، تاسه. ٢. غائله، انديشه، دوشونجه : چوبانه ياغ قايغوسى كچى‌يه جان قايغوسى.

قايغورمق { فت. غائله‌سنى چكمك. با : قايرمق.

قايغوسز { ص. دنياده برشيئه كدر ايتمز، غائله چكمز، لاقيد، لاابالى، فارغ البال : قايغوسز آدم.

قايغولى { ص. ١. مكدر، غمناك، محزون. ٢. حزن انكيز، فاجع، مؤلم.

قايغى { ص. قايديرلمش، بر طرفه ميل ايتمش، اكرى. مر.

قايغنمق { فل. اكريلمك، اكلمك. مر.

قايق { س. [« قايمق » دن] صو. يك اوزرنده قايوب كيدن كوچك تكنه‌كه انواعى ومختلف قطعه‌ده اجناسى اولوب كوركله ويا ساده يلكنله حركت ايدر : پياده قايق = پك خفيف‌كه طار و اوزون اولور؛ ايكى، اوچ چفته قايق؛ آتش قايغى؛ اودون قايغى = اودون طاشيان بيوجكى؛ بازار قايغى = يدى چفته بيوك قايغى؛ باليق قايغى = باليقجيلره مخصوص قباسى.

قايقجى { س. قايق قوللانان، كورك چكرك قايغى يورودن، كرا ايله ايشلديكى بر قايغك صاحبى و يا معاشله بر دائره‌نك قايغنى قوللانان آدم : قايقجى اصنافى؛ قايقجيلر كتخداسى.

قايقجيلق { س. قايق قوللانمق صنعتى : قايقجيلق زور بر صنعتدر.

قايقخانه { س. قايغى چكوب باغلامغه ويا قيزاق اوزرينه آلمغه مخصوص طالغه‌دن محافظه‌لى محل : بو ياليناك قايقخانه‌سى وارميدر؟ بو اسكله‌نك كوزل بر قايقخانه‌سى واردر.

قائل { ص. عر. ث : قائله. [« قول » دن سف.] دين، سويلين، بر سوزك صاحبى : بو سوزك، بو بيتك قائلى كيمدر؟ ٢. راوى، ناقل، نقل و روايت ايدن : بو حوادثك قائلى بولملى. ٣. راضى، رضا ويرن : بنم ديديكمه بر وجهله قائل اولمدى؛ بن ايشك او صورتله تسويه‌سنه‌ده قائلم؛ بن بر قارينجه‌نك ازلمسنه قائل اولمام.

قائم { ص. عر. ث : قائمه. [« قيام » دن سف.] ١. آياقده طوران، قيامده بولنان : اوطه‌يه كيرديكمده كنديسى قائم ايدى، كنديسنى قائم بولدم. ٢. طوران، موجود، باقى : قاهره‌ده ابن طولونك جامعى اليوم قائمدر. ٣. برينك يرينى طوتان، يرينه كچن : پدرم وفات ايتدكده اونك يرينه بن قائم اولدم. ٤. آشاغيدن يوقارى وضعيتده بولنان، عمودى : خط قائم. ٥. نماز قيلان، اكثر اوقاتنى نماز قيلمغه كچيرن : صلحادن بر ذات اولوب كوندوز صائم كيجه قائم ايدى. || س. [هندسه‌ده]

زاويهٔ قائمه = ٩٠ درجه وسعتی اولان زاويه؛ مثلث قائم الزاويه = زاويه‌سی قائمه اولان مثلث. || قائم مقام. با: قائممقام.

قائماً { ح. عر. ١. آياقده اولديغی حالده، آياقده اوله‌رق: بزی قائماً قبول ايتدی؛ قائماً سلام ويردی. ٢. عمودی وضعيتده، عموداً: اساس خطنه قائماً برخط ايندیردی. ٣. مبنی اولديغی ويرنده طورديغی، ييقلمامش وكسلمه‌مش اولديغی حالده: بو خانه‌نك قائماً قياتی نه‌در؛ بو آغاجلرك قيمتی قائماً تقدير اولنور.

قايماچ { ص. قو يروغی يوقاری‌يه مائل (كوز)، چينلی كوزی صورتنده اولان: مغوللرك كوزلری قايماچدر.

قايماق { س. ١. سودك اوستنده بريكن خلاصه‌سی، زبد: بر لوله قايماق، قايماق طاباغی. ٢. هر شيئك اك ايی و منتخب قسمی، زبده، خلاصه، كزيده. ٣. ياغموردن ويا بر صويك فيضانندن صكره طوپراغك اوزرنده طوران اوزلی وكوبره‌لی اينجه چاموركه طوپراغك قوهٔ انباتيه‌سنی آرتديرر: نيلك فيضانی بتون اراضیٔ مصريه اوزرينه قالين بر قايماق طبقه‌سی براقير. || قايماق كبی = پك لذيذ وپك بياض و يومشاق. || قايماق طاشی = پك بياض مرمر. || مرمر قايماغی = تباشير خلاصه‌سی. || قيماق ياغی = اعلا تره ياغی.

قايماقلانمق { فل. اوستنده قايماق باغلامق.

قايماقلی { ص. قايماقله ياپلمش، قايماغی حاوی: قايماقلی قطائف.

قايمق { فل. ١. پارلاق ومجلا بر شيئك اوزرينه سورتنه‌رك كيتمك ويا دوشمك، ذلق ايتمك: بوزك اوزرينه قايدی؛ بر قيا طاغك اوستندن قايه قايه آشاغی‌يه قدر ايندی. ٢. آياق غير ثابت بر شيئك اوزرينه باصوب غير اختياری وسرعتله سورتنمك، سورچمك: آياغم قايوب آز قالدی دوشيوردم؛ بو قالديرمده آتك آياغی قايار. ٣. بر طرفه ميل ايتمك، اكريلمك، چارپلق. || كوز قايمق = شاشی اولمق. || ديل قايمق = ياكلمق، خطا ايتمك. = فتـ. قايديرمق، مجلا بر شيئك اوزرينه‌سورتمك: قيزاق قايمق.

قائممقام { س. [عر. قائم = طوران. مقام = محل] ١. برينك يرينه كچن، يرينی طوتان، وكيل، نائب: يرينه بر قائممقام براقوب كيتدی؛ والی قائممقامی = والی وكيلی؛ سرعسكر قائممقامی. ٢. بر قضا اداره ايدن ملكيه مأموری: قضا قائممقامی: قائممقام نصب اولندی. ٣. امراء عسكريه‌دن بيكباشی ايله ميرالای آره‌سنده بر رتبهٔ مخصوصه‌يی حائز عسكری: آلايك قائممقامی.

قائممقاملق { س. ١. وكالت، وكيللك: غيابنده فلان قائممقاملق ايديور. ٢. بر قضانك اداره‌سيله مكلف ملكيه مأمورينك مأموريتی و حال وصفتی: بر قائممقاملغه نصب اولنمق آرزوسنده بولنيور؛ قائممقاملغی كنديته آز كوريور. ٣. بيكباشی ايله ميرالايلق آره‌سنده‌كی رتبهٔ عسكريه: بش‌سنه قائممقاملق ايتدی؛ قدملی بيكباشيلردن اولديغندن قائممقاملق بكليور. ٤. بر ملكيه قائممقامنك اداره ايتديكی مملكت، قضا: اوراسی برقائممقاملقدن؛ بو آطه بر قائممقاملق يردر.

قائمه { س‌ش. عر. جـ: قوائم. ١. وقتيله اوزون كاغد اوزرينه يازيلان بر نوع امرنامه. ٢. خزينهٔ ماليه‌دن ويا بر بانقه‌دن قارشيلغی تأمين اولنه‌رق تداوله چيقاريلان كاغدكه آقچه مقامنده آلنوب ويريلير. قائمهٔ نقديه‌دخی دينلير. ٣. فاتوره: بومالك قائمه‌سی نره‌ده؟ ٤. ر. زاويهٔ قائمه. با: قائم. ٥. بحـ. اومورغه‌نك نهايتنه قائماً وضع اولنان بودوسلامه.

قاين { س. آق كوركن: قاين آغاجی.

قاين { س. زوجه ويازوج برادری: احمدك قاينی = زوجه‌سنك برادری؛ فاطمه‌نك قاينی = زوجنك برادری. — ديكر اسملره التصاقله زوجين اقرباسنه اطلاق اولنور: قاين آتا، قاين پدر = زوج ويا زوجه‌نك پدری؛ قاين آنا، قاين والده = زوج ويازوجه‌نك والده‌سی؛ قاين برادر = قاين، زوج ويازوجه‌نك برادری.

قاينانديرمق { فتـ. ١. بر شيئی ديكری واسطه‌سيله صوده خاشلاتمق، صوده پيشيرتمك: قهوه‌جی‌يه كوزل بر

قهوه قایناتدیرملی؛ شو مندیلك لکه‌سنی چیقارمق ایچون صمان صوینه قایناتدیرملی. ٢. برمایعی آتشده خاشلاتدیرمق : سودی میقروبلردن تجرید ایچون ایجه قایناتدیرمق اقتضا ایدر.

قایناتمق { فتـ. ١. برمایعی آتشده خاشلامق، فقیر فقیر ایتدیرمك : سودی ایجه قایناتملی. ٢. برشیئی صوده پیشیرمك، قاینار صویك ایچنده بولندیرمق : شوآرپه‌یی قایناتدوب صوینی ایچملی؛ لکه‌سی چیقاریله‌جق چاشیری صمان صویی ایچنده قایناتمق اقضا ایدر. ٣. یاپیشدیرمق، یکپاره کبی ایتمك: ایکی پارچه معدنی برلکده قایناتملی.

قاینارجه { سـ. صیجاق معدن صویی (بانیه‌سی)، اوستی آچیق صیجاق معدن صویی. == سخـ. مـ. الیوم بلغارستانده کائن بر محلدرکه ١٧٧٤ تاریخ میلادیسنده اوراده بر معاهده عقد اولنمش ایدی.

قایناشدیرمق { فتـ. ١. برلشدیرمك، یاپیشدیرمق : شو ایکی پارچه معدنی قایناشدیرملی. ٢. اتحاد و اتفاق ایتدیرمك : بو صهریت او ایکی عائله‌یی قایناشدیردی.

قایناشمق { فشـ. ١. برلشمك، آیریلمیه‌جق صورتده اتحاد و امتزاج ایتمك، یکپاره اولمق : کمیکلری قایناشوب مفصلی اویناماز اولمش. ٢. مجـ. صیقی فیقی مناسبت پیدا ایدوب اتحاد ایتمك: اونلر قایناشدیلر.

قایناق { سـ. ١. ایکی شیئك یاپیشدقلری یر، کینتیری = بونك قایناغی نره ده؟ ٢. صرت اتلرینك بوت اتلرینه یاپیشدیغی یر، الیه = قایناقلری چیقیق.

قایناق { سـ. یردن قاینایوب چیقان صو بیکاری، اوفاق بیکار : اوراده برقایناق واردر.

قاینامَق { فلـ. ١. مایع برشیء آتشده فقیرفقیر ایتمك، غلیان ایلمك، جوش و خروشه کلمك : بو صو قاینادی‌می؟ ٢. قاینار صویك ایچنده پیشمك : بو ات دها قاینامدی. ٣. شیشوب قبارمق، اکشیمك، تخمر ایتمك : شیره قاینامغه باشلادی؛ معده‌سی قاینایورمش. ٤. یردن شدتله نبعان ایتمك، فوران ایتمك : یردن صو قاینایور. ٥. کثرت اوزره ولنوب قاینایان صو کبی حرکت ایتمك : بو طولابده قارینجه‌لر قاینایور. ٦. برلشمك، یاپیشمق : قیریلان قول کمیکی قاینادی. ٧. کیزلیجه وال آلتندن ترتیب اولنمق : بوراده بر ایش قاینایور. ٨. راحت طورمامق، جوش وخروشده اولمق، دپرنمك : دکیز قاینایور؛ بو آدم قاینایوب طوریور. ٩. صویك ایچنده باتمق؛ قعر دریایه ایتمك : اوقوجه کمی بش دقیقه‌ده قاینادی. ١٠. محو اولمق = بزم پاره‌لر قاینادی کیتدی.

قاینامه ١ { سـ. قاینامق ایشی، غلیان. ا با : قاینامق. == صـ. قاینامش، قاینامغله تهیئه اولنمش: قاینامه ات.

قَب { مه. با : قاب وقیب.

قَبا ١ { یاخـود قابا. صـ. ١. خفیف اولدیغی حالده حجمی بیوك: قبا دوشك، شلته؛ قبا دنك، یوك. ٢. شیش، تومسك : قبا ات. ٣. تربیه‌سز، سوزی ومعامله‌سی غلیظ، یونتلمامش، ظرافتی اولمیان : قبا آدم. ٤. عادی، ظریف ومصنع ویا اینجه ونازك اولمیان، بیاغی : قبا ایش، قبا دیکیش، قبا اتمك، ایشك قباسی. ٥. تربیه مغایر، تربیه‌سزجه : قبا سوز، قبا لسان. || قبا اتلر = صاغری بوتلری. || قبا صبا، قبا طاسلاق = قبا برصورتله، ایشك یالکز قباسی، اینجه تفرعاتنه کیریشمکسزین : قبا صبا، قبا طاسلاق شکلنی چیزمك . || قبا صقال = صقالی قباریق، بیوك . || قبا طایی = صورتا جسارت صاتان، جسور طاسلاغی. || قبا قوز = یالکز ظاهرده کوستریشلی . || قبا قولاق = حمای نکفی، فر. Orcillon.

قَباء { سـذ. عر. اوستلك لباس، جبه، قفتان.

قَباحَت { سشـ. عر. جـ : قباحات. ١. چرکین فعل وحرکت، یاقیشیقسز معامله : بونی یاپدمسه، بونی سویلدمسه بر قباحت‌می ایتدم؟ بوده برقباحت‌می؟ ٢. خفیف جرم، قصور، مستلزم مجازات تکدیریه اولان جرم، جنحه : بو قباحتك جزا.

سى نه‌در؟ توقيفنى موجب اوله‌جق بر قباحتى مى واردر؟ قباحتمى بيله‌يم ده جزامه راضى يم. || قباحت ايتمك = قصور ايتمك، ياكلمق : بن سزه طانيشمديغمه قباحت ايتدم.

قباحتسز { ص. جرم وجنحه‌سى اولميان، بيگناه، معصوم : اوآدم قباحتسزدر.

قباحتسزلق { يا قباحتسزلك. س. جرم وجنحه فقدانى، بيگناهلق، معصوميت : اونك قباحتسزلغى تبين ايتدى.

قباحتلى { ص. جرم وجنحه‌سى اولان، متهم : كنديسى قباحتلى اولديغنى بيلير ده سسنى چيقارميور.

قباحتليلق { ياقباحتليلك. س. جرم وجنحه صاحبى اولمه، متهملك.

قبارتمق { فت. ١. بر شيئك ثقلتنى آرتديرمقسزين جسمنى بيوتمك، سكرگلشديرمك: دوشكى، يوگى، پنبوغى قبارتمق. ٢. كوشتمك، قاريشديروب يوقارى قالديرمق : طوپراغى قبارتمق. ٣. آرتديرمق، تزييد ايتمك، (حسابى، يكونى) يوكسلتمك، يوقارى چيقارمق : سز صرفياتى قبارتمشسكز: او بر يكى قلم ايراد واردات يكوننى قبارتدى. ٤. يوكسلتمك، ترسندن قاقوب يوزينى چيقنديلى ياپمق : قوطينك قپاغنده اشارت ايتديكم يازى‌يى قبارتملى. || قولاق قبارتمق = حيوان قولاقلرينى ديكوب ديكله‌مك ؛ مج. انسان دقتله ديكله‌مك : بزم اوكا دائر قونيشديغمزى آكلايڭجه قولاق قبارتمغه باشلادى. || قولتوقلرينى قبارتمق = تفخر ايتمك.

قبارتمه { س. قبارتمق ايشى. ١١ : قبارتمق. = ص. ترسندن قاقه‌رق ياپلمش چيقنديلى (نقش ويازى وسائره) : توتون قوطيسى اوزرنده قبارتمه اوله‌رق كندى اسمنى يازديرمش؛ بولنان اسكى برطشك اوزرنده قبارتمه بعض يازيلر ورسملر وار ايدى.

قبارجق { س. ١. صوبك يوزنده ياغمور طامله‌لرندن وسائره‌دن حاصل اولان هوا ايله مملو شيشجك، حباب. ٢. هوا ويا صو ايله طولى اوله‌رق بدنك اوزرنده حاصل اولان اوفاق سيويلجه : اللرنده برطاقم قبارجقلر چيقمش؛ قره‌قبارجق؛ ديل قبارجغى.

قبارمق { فل. ١. ثقلتى آرتمقسزين حجمى بيومك، شيشمك : دوشك، شالته قباردى: شو ياصديغك پنبوغنى آتديررسه‌كز چوق قباره‌جقدر. ٢. يوكسلمك، يوقارى چيقمق، طاشمق : صو قاينايڭجه قباردى؛ طاغلرده قارلرك اريمه‌سندن نهرلر چوق قباردى. ٣. (حساب ومبلغ) چيقمق، چوغالمق : دفترمزده مصارف قسمى كيتدكجه قبارمقده‌در. ٤. (حيوان وعلى‌الخصوص اركك هندى وسائره) توكلرينى اورپروب ديكمكله شيشمك : بابا هندى قبارمغه باشلادى. ٥. اكشيوب كوپوره‌رك يوقارى قالقمق، تخمر ايتمك : خمور، شيره قبارمغه باشلادى. ٦. طالغه‌لانمق، طالغه پيدا ايتمك، جوشمق : دكيز كيتدكجه قبارييور. ٧. (چوخه وسائره‌نك) خاوى قالقوب يوزلمق : بوچوخه پك چابوق قباريرر. ٨. تاولانمق، ايصلاتوب يومشامق : وجودك كيرى قبارمق. ٩. بولانمق، قاريشمق : صفرام قباردى. ١٠. تفاخر ايتمك، كبر وغرور كوسترمك، قورلمق : اوقباروب طورمسون بو ايشده مدخلى يوقدر. || قولتوق قبارمق = تفخر ايتمك.

قباره { س. باشى محدب صارى ويا بياض چيوى كه قاقلديغى يرده يول كبى طوروب تزيينه يارار : پرنج، كومش، يالديزلى قباره‌لرله مزين چكمجه.

قباره‌لى { ص. قباره دينلن چيوى صورتنده پوللرله مزين : قباره‌لى صنديق.

قباريق { ص. قبارمش، شيشمش، اوفورلمش : ياگاغدك برطرفى قباريق ايدى. = س. ١. قبارمش، شيشمش ير، هوا ويا صو ايله طولى اوفاق سيويلجه: وجودنده بر طاقم قباريقلر پيدا اولدى. ٢. چوخه وسائره اوزرنده خاوك قالقمه‌سندن حاصل اولان چيقنديلى نقطه : بعض فسلرده ياغمور طامله‌لرندن قباريقلر اولور.

قباق { س. [« قاب » دن مشتق اولوب، وجه تسميه‌سى معروف برجنسنك صو وسائره قابى اولمسيدر.] قاون قارپوز

وخيار جنسندن اوله‌رق يره سورينن ايرى ياپراقلى بر نباتك ويرديكى ايرى ثمره‌دركه سبزه‌دن معدود اولوب مختلف يمكلره كيرر وانواع كثيره‌سى اولوب بعض نوعلرى خيلى بيوك اولور، عر. قثاء، فا. كدو : آرمود قباغى = آرمود بيچيمنده يالكز سوس ايچون ديكيليلر بر قباق؛ ساقز قباغى = تازه ين اك كوچكى؛ آصمه قباغى = چارطاق اوزرينه آلنوب پك زياده اوزايانى كه ميخوشجه اولوب ينه تازه ينير؛ بال قباغى = قوروسى ينير اوزونجه قرمزى قباق؛ مج. بر شئ بيلمز، احمق آدم؛ حلواجى قباغى = قيشين قوروسى ين وحيواناته يديريلن پك ايرى و يووارلاق جنسى؛ صو قباغى = ايچى بوش واورته‌سى اينجه اولوب قورودلدقدن صكره صو وسائره وضعنه يارايانى. || قباق باشده پاتلامق = بر فعلك جزاسى كندى چكمك، زيانى كنديسنه راجع اولمق. || باروت قباغى = باروتلق، باروت محفظه‌سى. || قباق باغلامق = يوزمك ايچون قولتوقلرك آلتنه صو قباغى قويمق. || قباق طادى ويرمك = بيقديرمق، اوصانديرمق. = ص. ١. صاريشين، ماويش: قباق بر اوغلان. ٢. طاتسز، لذتسز : بر قاون كسدك قباق چيقدى. ٣. چيلاق، آچيق : يالين آياق باشى قباق.

قبالاشديرمق { فتـ. قبالق ويرمك، ظرافتسز وغليظ ايتمك : اودانله اثوابى قبالاشديردى؛ ذاتا قبادر ايتديكى صوئوق شاقه‌لر كنديسنى برقات دها قبالاشديريور.

قبالاشمق { فل. قبا اولمق، ظرافتى غائب ايتمك: ثروت قزانمغله بر آز نازكلك ده استحصال ايده‌جكنه دها زياده قبالاشدى.

قبالق { س. ١. آغر اولمديغى حالده حجمى بيوك اولان شيئك حالى، آز ثقلتله حجم بيوكلكى : بوشاته‌نك قبالغى انسانى راحتسز ايدر. ٢. ظرافت ونازكلكدن عارى طور ومعامله، تربيه‌سزلك، غليظ قول و فعل : بو آدمك قبالغى چكلمز.

قباللامق { فتـ. (عر. «قباله»دن) طوپدن صاتمق، بر شيئى تفرعات وملحقاتيله برابر كوتورى فروخت ايتمك.

قِباله { سذ. عر. ابه‌لك علم وصنعتى: فن قباله‌ده ماهر بر طبيب.

قَباله { سذ. عر. ١. التزام تمسكى. ٢. برشيئك تفرعاتيله برابر طوپدن وكوتورى صاتلمسى. ٣. موسويلرك كندى جماعتلرينه عائد اولمق اوزره اتكى بعض مستهلكاتدن ويردكلرى رسوم.

قبّان { سذ. عر. (زبانزدى : قپان) بيوك ترازى.

قبائح { سش. جم. عر. فد : قبيحه. با : قبيحه.

قبائل { سش. جم. عر. فد : قبيله. با : قبيله.

قبح { سذ. عر. ١. چركينلك، زشتلك : وجهنك قبحى. ٢. چركين ايش، كوتى فعل وعمل.

قبحيات { سش. جم. عر. چركين وكوتى ايشلر، ناسزا افعال و حركات : چوجقلرى قبحياتدن منع وتنفير ايتملى؛ او آدم قبحياته مائلدر.

قبر { سذ. عر. جم : قبور. مزار، مرقد، تر. سين : شيخ سعدينك قبرى شيرازده الى يومناهذا زيارتكاهدر : قبور مسلمينى چيكنمك جائز دكلدر.

قبرستان { س. فا. مزارلرى حاوى محل، مزارلق، مقبره: قبرستانك اطرافنه ديوار چويرمك.

قبريس { سخ. م. آناطولى و شام ايله مصر سواحلى آره‌سنده معلوم بيوك آطه كه آسيا قطعه‌سى جزايرندن معدود در. || زاج قبريس = اصطلاح كيمويده كبريتيت توتيا دينلن ماده. || قبريس طاشى = يلانجى الماس. || قبريس طوقومه‌سى = يورغان وياصديق يوزى ومقعد وسائره طاقمى ياپيلان قالينجه بياض بز اوزرينه قره قلمله ايشلنمش بر نوع طيانيقلى يازمه‌كه وقتيله چوق قوللانيليردى.

قبريسلى { س. ص. قبريس آطه‌سى اهاليسندن اولان.

قبض { سذ. عر. ١. ال ايله طوتمه، اله آلمه، قاورامه. ٢. آلمه، اخذ، تسلم : مبلغ مذكورى اخذ و قبض ايتديكمى مبين اشبو سند اعطا قلندى؛ تحصيلاتك قبضنه مأموردر. ٣. بر آدمك روحى عزرائيل طرفندن آلنمه، فوت، وفات، ارتحال : فلان تاريخده قبض او‌

لنـدی؛ روح پر فتوحی قبض ایلدی؛ عزرائیل قبض ارواحه مأموردر. ٤. طوتغینلق، پکلك، انقباض: قبضه اوغرادی. [بو معنا ایله ترکجه‌ده ص. کبی دخی قـوللانیلوب اسمی « قبضـلق » صورتنده افاده اولنور:] قبض اولدی.

قَبضه { سذ. عر. ١. پنجه، آوج: اونك قبضهٔ تصرفنده‌در؛ قبضـهٔ تقدیر کردکارده‌یز. ٢. بر شـیئك طوتیله‌جق یری: قبضهٔ سیف. ٣. برآوج طولوسی، بر طوتام: بر قبضـه طوپراق.

قِبط { سذ. عر. مصرقدیم اهالیسی اولان قوم که الیوم همان کاملاً منقرض اولوب، ذاتاً کندیلری عربی الاصـل اولدقلری کبی، بعد الاسـلام ینه عربلرله اختلاط و امتزاج ایده‌رك عربلشمشلردر. مع‌هذا خالص عرب اولانلر کندیلرینی همجنس عد ایتمیـوب فلاح نامیله آیریورلر. [اسم جنسدر.]

قِبطی { ص. سـ. عر. ث: قبطیـه. ١. قبط قومنه منسـوب ومتعلق: لسـان قبطی، حروف قبطیـه. ٢. آوروپانك بعض جهتلرینه مصردن کله‌رك کیتدکلرینه مبنی اصـل هنـددن کله اولان چنکانه‌لره ویریلن اسمدر: جسـارت عرض ایدرکن مرد قبطی سرقتن سـویلر. — جمعی فارسی قاعده‌سنجـه « قبطیان » صورتنده ده قوللانیلیر: رئیس قبطیان.

قِبطیجه { ض. چنکانه لسانننده و یا چنکانه‌لرك طرز و طورینه موافق: قبطیجه‌لقردی، قبطیجه یاشایش. == ح. چنکانه لسـاننده و یا چنکانه‌لر طرز و اصـولنده: قبطیجـه سـویلك؛ قبطیجه یاشامق.

قَبل { ظز. اوك، اوکده، ایلری، ایلریده، اول، مقدم: قبل‌الطوفان = طوفاندن اول، طوفان اولمازدن؛ قبل الظهر = اویله‌دن اول؛ قبل الطعام = یمکدن اول؛ قبل هذا = بوندن اول. [بوکبی تعبیرات عربیه‌ده بولنور.] || ما قبل = کچن، کچمش، بر شیئدن اولکی، مابعد مقابلی: هیچ بر نظامك ماقبلنه شمولی یوقدر.

قِبَل { سـذ. عر. طرف، جهت، نزد: قبل شرع شریفدن.

قِبله { سذ. عر. ١. نمازده‌دونیلن طرف، هرکس نماز قیلارکن یوزینی توجیه ایدوب اوکده طوتدیغی جهت که اهل اسلام ایچون کعبهٔ شریفه‌نك بولندیغی جهتدر: یوزینی قبله‌یه‌چویردی؛ قبله‌یه طوغری دونمك. ٢. مج. هرکسك توجه ومراجعت ایتدیکی محـل: دربار همایونی قبلهٔ ارباب حاجتدر. ٣. جنوب روزکاری: قبله اسیور. || اهل‌قبله= غلط تعبیر اولوب طـوغریسی اهل حبره‌در. با: حبره.

قُبله { سذ. عر. اوپمه، بوسه. ذ.

قِبله‌گاه { سـ. فا. [عر. قبـله = م - فا. گاه = محل] قبله یری، قبله‌طرفی: قبله‌گاه اشرف شیرین زباندر قاشلرك.

قِبله‌نامه { سـ. فا. [عر. قبـله = م - فا. نامـه = یازیلی شیٔ] قبله‌یی کوسترمکه مخصوص پوصوله، قبله‌نما.

قِبله‌نُما { سـ. فا. [عر. قبله = م - فا. نمودن = کوسترمك] قبله‌یی کوسترن پوصوله.

قُبور { سـذ. جـ. عر. فد: قبر. با: قبر.

قبورغه { قبوق. با: قابورغه و سائره.

قَبول { سذ. عر. ١. آلمه، ویریلن برشیئی اخـذ ایتمه: کوندردیککـز هـدیه‌یی قبول ایتـدم؛ هـدیه‌کز قبولمدر. ٢. زیارته کلن آدمی معامله‌ٔ لازمه ایله ویا هر نصـل اولورسـه بر صورتله ایچری‌یه آلمه، زیارته مقابله ایتمه: بکا مسـاعده ایدك شـو مسـافرلری قبول ایده‌یم؛ اوده مسـافر قبـول ایده‌جك کیمسه یوقدر؛ بوکویده مسافر قبول ایدن وارمیدر؟ کیتدیکمز یرده حسن قبوله مظهر اولدق؛ کندیسی صووق برصورتله‌قبول ایتـدی؛ یك راحتسز اولدیغم ایچون زیارتمه کلن ذواتی قبول ایده‌مـدم. ٣. ارتکاب ایتـك، کوتی بر ایشـه تنزل ایلمك: بن یالانی قبول ایتم؛ اوآدم کندی اونده اویله بر حال وقوعنی هیچ بروقت قبول‌ایتمز؛ سزك علیهکزده بولنمغی هیچ بر وجهله قبول ایتم. ٤. راضی اولمه، رضا، موافقت: بو صورت تسویه‌یی قبول ایتدیکزمی؟ ٥. آلوب قوللانمه، اتخاذ واستعمال: ترکلرك قدیماً کندی خطلری وار ایکن بعد

الاسلام حروف عربیه‌یی قبول ایتمشلردر؛ سودانك جنوب جهتلری اهالیسی دین اسلامی یاقینلرده قبول ایتمشلردر. ٦. مق. تصرف ایچون ثانیا سویلنن سوزدرکه اونکله عقد تمام اولور. || حسن قبول = ممنونیتله تلقی، خوشلانه‌رق وآثار مسروریت کوستره‌رك کمال اکرام وتعظیمله استقبال: هر کیتدیکمز یرده حسن قبول کوردك، حسن قبوله مظهر اولدق.

قَبوللانمَق { لج. قبول اولنمق. = فت. ضبط، غصب ایتمك. [اصلی : قپاللانمق.]

قُبّه { سش. عر. نصف کره شکلنده یاپلمش کارکیر سقف، کنبد: آیاصوفیه جامع شریفنك متعدد قبه‌لری اولوب آیری آیری ستونلر اوزرینه طیاندقلری حالده سلیمانیه بر تك قبه ایله مستوردر. || قبه آلتی = وقتیله حضور همایونده مجلس عالی انعقادینه و سائر مراسم عالیه‌یه مخصوص محل خاص. || حبه‌یی قبه ایتمك = اهمیتسز برشیئی بیوك کوسترمك.

قُبّه‌لی { صه. ١. سقفی نصف کره شکلنده اولان : قبه‌لی جامع، قبه‌لی حمام؛ بو یوزوك طاشی پك قبه‌لی. ٢. قبه شکلنده اولان = قبه‌لی سقف.

قَبیح { صه. عر. ؤ: قبیحه. [« قبح » دن صش.] ١. چرکین، زشت: وجه قبیح؛ قبیح الوجه = چرکین یوزلی؛ قبیح الشکل = هیئتی چرکین. ٢. یاقیشیقسز، ناسزا، مذموم، معیوب : فعل قبیح؛ تعبیرات قبیحه.

قَبیحه { سش. عر. جم : قبایح. چرکین وناسزا فعل وحرکت : ارتکاب قبایح.

قَبیل { سذ. عر. جنس، نوع، صوی، درلو، صنف، مقوله : بو قبیل ایشلر؛ بوقبیلدن بر ایش.

قَبیله { سش. عر. جم : قبائل. بر صویدن توره‌مش و بر رئیسك تحت ریاستنده اوله‌رق برلکده یاشار جماعت، برلکده قونوب کوچر کوچبه خلق، عشیرت، اویماق : قبائل عرب؛ قبیله شیخی.

قَپاتمَق { فت. ١. باشقه‌سی واسطه‌سیله قپامق، بند ایتدیرمك : قپویی قپاتدم. ٢. سد ایتدیرمك، طیقاتمق : صو یولنی قپاتمشلر. ٣. کسدیرمك، سد وبند ایتدیرمك، ایشلمزحاله کتیرتمك : یولی کیمسه‌یه قپاتاملی. ٤. اورتدیرمك، اوستنه قودیرمق : حیوانه اکر، چول قپاتمق. ٥. تعطیل ایتدیرمك، ختام ویردیرمك : مجلسی، مذاکراتی قپاتدی. ٦. سائرلرندن کسوب کندینه حصر ایتمك : بر آلفته‌یی قپاتمق = آیریجه بر یره چکه‌رك صنعت مکروهه‌سندن منع ایله کندینه حصر ایتمك، مانتوته اتخاذ ایتمك. ٧. مزایده ویا مناقصه‌ده باشقه‌لرینك مداخله‌سنی منع ایچون اعمال نفوذله اوجوزجه کندینه تأمین ایتمك. || مج. یلکن قپاتمق = اورصه ایدوب روزکاری باش طرفه آله‌رق عکسنه ایشلتمك.

قَپاتمه { صه. سه. ١. قپادلمش، حصر و توقیف اولنمش. ٢. بر آدم طرفندن بر محل مخصوصه چکدیرلمش وسائر خلقله مناسباتی کسلمش فاحشه، مانتوته، مترس : اوفلانك قپاتمه‌سیدر؛ اولی‌دکلدر لکن بر قپاتمه‌سی واردر. ٣. مزایده‌یه قونیموب کیزلیجه آلنمش، ال آلتندن بر آدمه حصر اولنمش (اشیا).

قَپاروز { سه. [« قاپمق » لغت ترکیه‌سندن روجه‌یه تقلیداً یاپلمش عامیانه بر لغت غریبه‌در.] حقسز یره و غصب و رشوت صورتیله قاپلمش مال، رشوت، ارتکاب، نامشروع قزانج : قپاروزی‌سور؛ قپاروزدن زنکین اولدی.

قَپاروزجی { صه. سه. مرتکب، رشوتجی، چاقر پنجه.

قَپاق { سه. [« قپامق » دن] ١. هر نوع قابك اوستنی اورتمکه مخصوص مختلف شکل وصورتده صفحه کرك قابه مربوط وکرك آیری اولسون : صحن، تنجره، قوطی، جزوه، ابریق، صندیق قپاغی؛ قپاغنی آچمق، قالدیرمق. ٢. لغم وسائره اوستنی اورتمکه یارایه بیله‌جك صورتده اینجه و یاصی چیقارلمش طاش : صو یولنك اوستنه قپاق اورتمك. ٣. بعض اعضاء بدنی اورتمکه مخصوص زار و یا عضو : کوز قپاغی؛ اوست قپاق، آلت قپاق؛ دیز قپاغی. ٤. مج. هرطرفنده ایکی‌صره طوبی‌حاوی اسکی‌برنوع

سفينهٔ حربيه؛ قپاق سواريسى = بحريه ميرالايى. || قپاغى آتمق = ١. عجله ايله قاچوب قورتلمق. ٢. التجا ايتمك، قاچوب صيغنمق. || قپاق اورمق = صاقلامق، كيزلهمك، اورت باص ايتمك. || تنجره يووارلانمش قپاغنى بولمش = ايكى آرقداش ويا قارى قوجه بربرينه اويغون. || تنجرهده پيشيروب قپاغنده يمك = فقيرانه ياشايشله قناعت ايتمك.

قپاقسز { ص. قپاغى اولميان. آچيق، مكشوف: قپاقسز تنجره.

قپاقلى { ص. ١. قپاغى اولان: قپاقلى جزوه، كاسه. ٢. كيزلى، صاقلى، مستور، مخفى: بو كيزلى قپاقلى بر ايش دكلدر = ظاهرى و علنيدر. == س. ١. ناملوسنك قويروغنده بر نوع قپاغى اولان نو ايجاد بر جنس تفنككه اليوم متروك حكمنه كچمشدر. ٢. طوپلرك مهمات آرابهسى كه ياغموردن محافظه ايچون محكم قپاقله اورتيلى اولمسى شرطدر.

قپال { س. حصر، محصوريت.

قپالمق { فل. با: قپانمق.

قپالانمق { فط. (زبانزدى: قبو. للانمق) كنديسنه حصر ايتمك، غصب ايتمك.

قپالى { يا قپالو. ص. ١. آچيق اولميان، قپانمش، مسدود: قپالى قپو، پنجره، قپاق، كوز. ٢. قپوسى ويا قپاغى قپانمش، مغلوق: قپالى او، صنديق، قوطى. ٣. اورتيلى، اورتنمش، مستور: قپالى يوز؛ قپالى قادين. ٤. كچلمز، ايشلمز، مسدود، معطل: قپالى يول، قپالى چارشى. ٥. آچيق و براق اولميان، بولوطلى، بولانيق: قپالى هوا؛ بو كون كوك يوزى قپاليدر. ٦. آچيقدن بيان اولنميان، مغلق، مرموز، مبهم: اوراسنى قپالى كچدى؛ بو عباره پك قپالى؛ قپالى سوز. || باشى قپالى = كيزلى، مكتوم. || كوزى قپالى = تجربهسز، آليشمامش، عجمى، معصوم.

قپامق { فت. ١. آچيق برشيئى، بر منفذى قپالى ايتمك، سد و بند ايلمك: قپويى، پنجرهيى، دليكى قپامق. ٢. برشيئك قپوسنى ويا قپاغنى اورتوب قپالى حالنه قومق: اوى، دكانى، صنديغى، قوطىيى قپامق. ٣. اورتمك، ستر ايتمك، اوستنه پرده ويا اورتى چكمك: يوزينى قپامق. ٤. كسمك، سد ايتمك، كچلمز و ايشلنمز حاله قومق: او يولى قپامشلر؛ ييقيلان بر قيا جادهيى قپادى. ٥. بر يرك ايچنده قپالى طوتمق، چيقارمامق، حبس ايتمك: جانيى محبسه قپامشلر؛ شو طاوقلرى قپامليسكزكه باغچهده زيان ايتمسينلر. ٦. ايشلتمهمك، معطل ايتمك: او فابريقهيى قپاديلر؛ كنديسى بر لوقنطه آچمشيدى لكن بر آى كچمهدن قپادى. ٧. سوزنى ايتمهمك، بحثندن كچمك، مسكوت عنه براقمق: اوراسنى قپا؛ كوزل بر بحث آچمشيكن درعقب قپادى. ٨. طولديرمق، املا ايتمك، قويو و خندق كبى چقور برشيئى يوق حكمنه قومق: اوقويويى، اوخندغى، تمل يرلرينى قپاديلر. ٩. آچيق بر حسابى طولديرمق، محسوب ايدهرك تسويه ايتمك، ايليشيك براقمامق: اوحسابى قپادق؛ آلهجغنى ويرهجكيله قپادى. ١٠. ادخار، احتكار ايتمك: ذخيرهنك چيقهجغنى آكلايوب وقتيله كليتلى مقدار قپامش. || كوز قپامق = ١. اويومق: بتون كيجه كوز قپايهمدم. ٢. كورمهمزلكدن كلمك، اغماض و مسامحه ايتمك: بعضاً تجارتده كوزقپامق ضروريدر.

قپامه { س. ١. قپامق ايشى. با: قپامق. ٢. قپو قپامهجه = طوپدن، بتون هيئت؛ مكتب قپامهسى = بتون مكتب خلقنك هيئتله سيره چيقمسى و بونك آلايى. ٣. تكميل اثواب طاقمى: قپامه چيقمق = ميعادنده اثواب ويرلمك؛ قپامه بها = ملبوسات بدلى. ٤. بول تازه صوغانله پيشمش ات يمكى انواعى: قوزى قپامهسى.

قپامهجى { س. تكميل اثواب و چاشير و آياق قابى كبى ملبوسات طاقمى صاتان اصناف: بر قپامهجىيه يناشوب اوستنى باشنى دوزلتمك.

قپان { س. («قاپمق» دن) حيوان و قوش طوتمغه مخصوص آلت، طوزاق، دام: فاره، صاكسار، قوش قپانى؛ تل، دمير قپان؛ قپانه دوشمك، طوتلمق. — قاپان وقبان مادهلرينهده با.

قپانجه { س. [فارسی زعم اولنه‌رق «چه» ادات فارسیه‌سیله تشکیل اولنمش غلط بر لغتدر.] کوچك قوش قپانی.

قپانمق { فل. مج. ١. آچیق شیئ قپالی اولمق، بند اولنمق، مغلوق اولمق: قپو قپاندی؛ بو پنجره قپانمیور. ٢. بر شیئك قپوسی یا قپاغی ویا دیکر بر منفذ ومدخلی سد وبند اولنمق: او، دکان، صندیق، قوطی قپاندی. ٣. اورتلمك، اوستنه اورتی و پرده چکلمك، ستر اولنمق، مستور اولمق: بو چکه ایله دوشمه‌نك هرطرفی قپانمیور؛ اکرك اوستی خاشه ایله قپانیر. ٤. کسلمك، سد اولنمق، ایشلمز و چکلمز حاله کلمك: یووارلنان قیالردن یول قپانمش؛ آچیلان لغملردن یوللر قپاندی. ٥. چیقمامق، ایچریده طورمق، احتباس ایتمك: اونده قپانوب مطالعه ایله مشغول اولیور. ٦. اورتنمك، تستر ایتمك، ارککدن قاچق: بو قیز اون ایکی یاشنه کلیور آرتق قپانملیدر؛ بعض یرلرده قیزلر اولنجه‌یه قدر قپانمازلر. ٧. تعطیل اولنمق، ایشلمه‌مك، معطل اولمق: او دکرمن، فابریقه، لوقنطه قپاندی؛ چارشی قپاندی. ٨. بحثی اولنمامق، سکوتله کچیلمك، مسکوت عنه قالمق: او سوز، او بحث چابوق قپاندی. ٩. طولدیرلمق، املا ایدلمك، قویو و خندق کبی بر چقور یوق حکمنه قونمق: او قویو، او خندق قپاندی. ١٠ حساب کسلمك، قطع اولنمق، محسوب اولوب ایلیشیك قالمامق: بنم حسابم، بو سنه‌نك دفترلری قپاندی. ١١. دیز چوکه‌رك ویا یوز اوزره دوشه‌رك صارلمق: آیاقلرینه، دیزلرینه قپاندی؛ یره قپاندی. ١٢. آتك اوك آیاغی سورچوب باشی اوزره دوشمك: بو حیوان چوق قپانیر. ١٣. یاره التیام بولمق، هرطرفنك دریسی برلشوب اورتلمك: قورشون یاره‌لری دها قپانمدی. ١٤. کوك یوزی بلوطله اورتیلوب هوا قپالی ومغموم اولمق: آفاقك هر طرفی قپاندی. ١٥. (کوز) مسدود اولمق، کور اولوب کورمه‌مك: بیچاره‌نك بر کوزی قپاندی. ١٦. (بر عائله وسلاله یا خاندان) منقرض اولمق، ذریت قالمامق: برمکیلر سلاله‌سی تا اسکیدن قپانمش ایدی؛ او مملکتده بر خاندان وار ایدی اوده قپاندی. ١٧. محاصره‌یه کیرمك، تحصن ایتمك: آچیقده مقاومت ایده‌میه‌جکنی آکلاینجه معیتنده‌کی عسکرله قلعه‌یه قپاندی.

قپانمه { س. قپانمق ایشی. با: قپانمق.

قپانیجه { س. وقتیله رجال دولته مخصوص اولان کنکیش ودوریك یاقه‌لی محتشم کورك.

قپانیق { ص. ١. هر طرفی قپالی ومسدود اولوب نظارتی اولمیان: بو او پك قپانیقدر. ٢. بولوتلی، قپالی، مغموم: قپانیق هوا. ٣. قراکلقجه، مظلم: قپانیق رنك. ٤. هر کسله کوریشمز، آیریجه بر حالده یاشار، محجوب: پك قپانیق آدمدر. ٥. انشراحی اولمیان، مغموم، مکدر. ٦. قپالی: قپانیق اشتها.

قپر { ص. متمادی و غیر منقطع قیملدانمغی تصویر وتقلید ایدوب مکرر قوللانیلیر: قپر قپر قیملدانمق؛ کوزلرینی قپر قپر اویناتیوردی.

قپرداتمق { فت. خفیف صورتده ومتمادیا تحریك ایتمك، طورمیوب اویناتمق: کوزلرکی قپرداتوب طورما.

قپردامق { فل. و:

قپردانمق { فل. خفیف صورتده ومتمادیا اوینامق: بر فاره چکمجه‌نك ایچنده قپردایوب طوریور.

قپردی { س. خفیف صورتده ومتمادی قیملدانمه.

قپلامق { قپلاتمق، قپلامه وسائره. با: قاپلامق و سائره.

قپلان { س. اك زیاده هندستان جهتلرنده وهندچینی ایله جزائر متجاوره‌ده بولنان پك وحشی و ییرتیجی بر حیوان که کدی‌یه مشابه لکن جسیم اولوب قامشلقلرده یاشار واوستنه فیرلادیغی انسان ویا حیوان پنجه‌سندن قورتلماز، نمر، پلنك.

قپمق { فت. کوزلری عجله ایله یوموب آچمق، احتلاج اجفان ایتمك: کوز قپمق؛ کوز قپنجه‌یه قدر = آن واحدده.

قپمه { س. ١. کوز قپاقلرینی اویناتمه، احتلاج اجفان: کوز قپمه. ٢. کوزله اشارت، غمز، غمزه.

قپو { ياخود قاپو ويا قاپى. س. ١. او وقوناق ودائره وهرنوع بنانك كيريلوب چيقيله‌جق يرى، باب، در : او، قوناق، سراى قپوسى؛ قپودن ايچرى كيرمك، قپودن طيشارى چيقمق؛ اوطه قپوسى؛ صوقاق قپوسى = صوقاغه آچيلان طيش قپو. ٢. دائرهٔ رسميه، اصحاب مصالحك مراجعتگاهى اولوب بالطبع قپوسى بيوك اولان قوناق : پاشا قپوسى = وقتيله صدارت دائره‌سى حكمنده اولان باب‌عالى وطشره‌لرده حكومت قوناغى؛ شيخ‌الاسلام قپوسى = دائرهٔ مشيخت اسلاميه؛ سرعسكر قپوسى = دائرهٔ عسكريه؛ آغا قپوسى = وقتيله يكيچرى آغالغى دائره‌سى. ٣. مأموريت، منصب، خدمت : قپو بولمق؛ قپودن اولمق. ٤. برخدمتجينك خدمتنده بولنديغى خانه ويا قوناق. ٥. هرحاجت ايچون مراجعت اولنان بيوك قپو، دربار، دركاه، باب، عتبه : بو قپودن قوغيلورسه‌م خانغى قپويه كيده‌بيليرم. ٦. طاوله اويوننده مختلف يرلردن ايكى طاش اويناتوب ايكيسنى برخانه‌يه كتيرمك، اورلميه‌جق صورتده بربرى اوستنه قومق : قپو ياپمق، قپو قزانمق. ٧. مج. ايراد اولنه‌جق برسوزه ويا ايديله‌جك برتكليف ويا رجايه مقدمه اوله‌جق بهانه ووسيله : ايده‌جكى تكليفه شمديدن قپو ياپيور. || قپو آچمق = ١. باشلامق، بدأ ومباشرت ايتمك. ٢. تمهيدات ومقدمات ايراد ايتمك. ٣. يول آچمق، مثال اولمق، مثال ويرمك. || قپويى بيوك آچمق = چوق مصارفه كيرمك. || آچيق قپو = مسافر قبول ايدر خانه، خاندان، مهمانواز؛ قپوسى آچيقدر. || آرابه قپوسى = آرابه كيروب چيقه‌جق صورتده بيوك قپو. || قپو آغاسى = سراى همايونده آق آغالرك بيوكى. || قپو اوغلانى = بر پطريقخانه ويا سفارتخانه‌نك مصالح عاديه ايچون دوائر رسميه‌يه كيدوب كلمكه مأمور خدمه‌سى. || قپودن باقمق = اوه قپانوب چيقه‌مامق : مارت قپودن باقديرر. || جمله قپوسى = ايچريده آيرى آيرى اوطه‌لر ومساكن بولنان بر يرك عمومى قپوسى : مدرسه‌نك جمله قپوسى. || قپوچوقدارى = قپو كتخداسى معيتنده مأمور. || قپو خلقى = وقتيله پاشالرك معيت عسكريه‌سى. || دمير قپو = ١. ايكى طرفى قيالق طاغ اولان تهلكه‌لى بوغاز و دربند. ٢. نهرك ايچنده سيرسفائنه مانع جسيم طاشلر، شلاله : طونه‌نك دمير قپولرى. || قپو قپو طولاشمق = هرطرفه مراجعت ايتمك. || قپو قولى = وقتيله دركاه معلا عسكرى. || قپو كتخداسى = ولايتلرك مركز سلطنت دوائرنجه اولان ايشلرينى يوروتمكه مأمور ذات. || قپو ياپمق = ١. مقدمات تمهيد ايتمك. ٢. طاوله اويوننده ايكى طاشى بوش برخانه‌يه جمع ايتمك. || قپو يولداشى = برافنديك خدمتنده وبر قپوده بولنان، خدمت آرقداشى.

قپوجى { س. بر بيوك ويا رسمى دائره‌نك قپوسنى بكلمكه وآچوب قپامغه ومراجعت ايدنلردن ايجاب ايدنلرى قبوله مأمور خدمه، بواب، دربان : مكتب قپوجيسى. || قپوجى باشى = ١. ركاب همايون سربوابينى، دركاه عالى حاجبى. ٢. اعتبارى اوله‌رق بررتبهٔ مخصوصه اتخاذ اولنان بوعنوانى حائز ذات : فلانه ركاب همايون قپوجى باشيلغى ويرلدى.

قپوجيلق { س. قپوجى خدمتى، بوابلق، دربانلق.

قپودان { س. [يتا. Capitano] ١. رئيس، باش، سركرده. ٢. كمى رئيسى، سواريسى : كمى قپودانى؛ برنجى قپودان، ايكنجى قپودان. ٣. سفن حربيه‌ده بحريه ضابطاننده قول آغالرينه ويريلن عنواندر. — عنوان كبى ده قوللانيليرى : احمد قپودان، محمد قپودان. || قپودان دريا، قپودان پاشا = وقتيله بحريه ناظرى. || طوپجى قپودانى = سفن حربيه‌ده طوپجى معلمى بولنان قول آغاسى.

قپودانلق { س. ١. باشلق، رياست. ٢. كمى سواريلغى، رئيسلك : بوكميده كيم قپودانلق ايديور؟

قپودانه { س. [يتا.] بحـ. وقتيله بحريه فريقندن بيوك رتبه‌لى وقپودان پاشانك مادوننده بولنان ايكنجى صنف آميراله يعنى ويس آميراله ويريلن عنواندر. بونك مادوننده پطرونه ورياله

عنوانلریله ایکی صنف آمیرال دها وار ایدی.

قپورطه { س. ىحـ. با : قاپورطه.

قپوسز { س. ١. قپوسی اولمیان: قپوسز او اولورمی؟ ٢. خدمتی اولمیان، قاپرلمامش، آ-چیقده، مأموریتسز.

قپوسقه { س. با : قاپوسقه.

قپولاندیرمق { فتـ. آچیقده بولنان خدمه وسائره‌یه قپو بولوب یرلشدیرمك : قپوسزلری قپولاندیرمق ایچون برداٸره تشکل ایتمشیدی.

قپولانمق { فل. قپو بولوب خدمته کیرمك، یرلشمك، قوللانلق، قاپرلمق.

قت { یاخود قیت. س. ١. یان، عند، نزد : اونك قتنده‌در؛ اونك کبرندن قتنه وارلماز. ٢. فکر وذهاب، مسلك، اعتقاد : بنم قتمده بو شیئك هیچ دکری یوقدر = بنجه؛ اهل حقیقت قتنده الماسك برپارلاق طاشدن فرق یوقدر.

قت { مه. با : قتر.

قت { یاخود قیت. س. با : قط.

قتاقوللی { س. حیله وکوز باغجیلغیله آشیرمه، کورلدی‌یه کتیروب اصولله نابدید ایتمه : بزم کتابی قتاقوللی ایتدیلر. عو.

قتال { سذ. عر. («قتل» دن مفاعله بابندن مصدر ثانی) ١. مقاتله، مضاربه، مشاجره، اورشمه : آره‌لرنده قتال وقوع بولدی. ٢. محاربه، مجادله، جنك، غوغا : حرب وقتال.

قتّال { صـ. عر. («قتل» دن ىمبـ.) پك اولدیریجی، زیاده‌قاتل: سم قتال. ز.

قتر { مه. اینجه وسرتجه یاخود کورك برسسی تصویر وتقلید ایدوب اکثریا مکرر قوللانیلیر : قتر قتر کورك یمك؛ قتر قتر کولمك.

قتر { س. (عر. هتردن؟) یالان، اویدیرمه سوز : قتر آتمق.

قترداتمق { فتـ. قتر قتر ایتدیرمك، کورك برسس چیقارتمق : الینه برکورك آلوب قترداته‌رق ییوردی.

قتردامق { فل. قتر قتر دیه کورك برسس چیقارمق.

قتردی { س. کورك سسی، قتر قتر ایتمه.

قتل { سذ. عر. اولدیرمه، هلاك ایتمه: فرصت بولوب دشمنی قتل ایتدی؛ قتل ایله اتهام اولندی؛ قتل نفوس = آدم اولدیرمه؛ قتل نفس = کندی کندینی اولدیرمه، انتحار؛ قتل عام = ضبط اولنان برمملکتك عموم اهالیسنی قلیجدن کچیرمه : چنکیز استیلا ایتدیکی یرلرك اکثرنده قتل عام امرینی ویرردی.

قتمر { قتمرلی وسائره. با : قاتمر وسائره.

قتولیك { یا قاتولیق. س. صـ. (یو. Καθολικός = عمومی) پاپانك ریاست روحانیه‌سی آلتنده اولوب کندیسنه حضرت عیسی (عم) ك وکیلی نظریله باقان خرستیان : آوروپای غربینك قسم جنوبیسنده ساکن اولان اقوام عمومیت اوزره قتولیکدر؛ ارمنی قتولیکی، مارونی قتولیکی، سریانی قتولیکی : قتولیك کلیساسی، پاپاسی.

قتولیکجه { صـ. حـ. قتولیك مذهبی و قتولیك مذهبنده بولنانلر اصول وطرزنده : قتولیکجه عبادت؛ قتولیکجه آیین تأهل؛ قتولیکجه واپتیز اولدی.

قتولیکلك { س. آنفاً بیان اولنان قتولیك مذهبی : قتولیکلك رومملقدن آز وپروتستانلقدن دها زیاده فرق واردر.

قتی { صـ. ١. سرت، پك، خشین، درشت : قتی طاش؛ قتی طوپراق. ٢. قوری، یابس، خشك : قتی اتمك، یومورطه، ات. ٣. شدتلی، شدید، قوی، محکم. ٤. مجـ. مرحمتسز، ترحمه کلمز : قتی یورك. == حـ. ١. پك، زیاده، چوق : قتی یورلدی؛ قتی صوصادی. (اسکیمشدر.) ٢. قوت وشدتله : قتی اوردی. ٣. سرتلکله، خشونتله، درشتلکله : قتی قتی المه بر شی طوقندی.

قتیق { س. (اصلی : قرتیق = قبوق ویا قیرقمق دیمك اولان « قرتمق » دن) کتن وکندیر قبوغی که مندر وسائره طولدیرمغه وسائره‌یه یارار: قتیق طولدیرمق.

قتیل { صـ. عر. (« قتل » دن صشـ.) اورلمش، اولدیرلمش، مقتول، کشته. (مقتول دها مستعملدر.)

قَتیلاشدیرمَق { فتـ. سرتلشدیرمك ، درشت وخشین ایتمك : کونش طوپراغی قتیلاشدیرر .

قَتیلاشمَق { فل. سرتلشمك ، درشت و خشین اولمق : بو طوپراق پك قتیلاشدی؛ اتمك طوردقجه قتیلاشیر؛ خیدودلرك یورکی قتیلاشیر.

قَتیلانمَق { فل . سرتلشمك ، درشت وخشین اولمق : طوپراق کونشدن قتیلانیر؛ اتمك طوردقجه قتیلانیر.

قَتیلانمَه { سـ. سرتلشمه، خشونت پیدا ایتمه، تخشن .

قَتیلق { سـ. ١. سرتلك، پکلك، صلابت، خشونت، درشتلك : طاشك قتیلغی. ٢. قوریلق، یبوست، خشکی : اتمکك، طوپراغك قتیلغی. ٣. شدت، متانت : یوز قتیلغی. ٤. مرحمتسزلك ، عدم ترحم : یورك قتیلغی.

قَتیلمَق { فل. ١. قتیلاشمق، سرتلشمك ، پکلشمك : بو طوپراق پك قتیلدی. ٢. قویولاشمق، بختیلانمق، تحثر ایتمك : یوغورت ، قان قتیلدی . ٣. قسوتلی و تأثرسز اولمق : یوز، یورك قتیلمق. || کولمکدن قتیلمق. با : قاتلمق.

قیجر { قجردامق ، قجردی. با : قیجر وسائره .

قیجیق { یا قیجیق ، قیجیقلامق و سائره. با : غیجیق وسائره.

قیجان { د. با : قاچان.

قَحبه { سـ. عر. نا وسـز قاری، روسپی ، فاحشـه، زانیه. = صـ. تر. روسپی طبیعتلی، روسپی کبی وفاسز و ثباتسز، حیله کار : قحبه آدمدر. || قحبه اوغلی = مقصدینه نائل اولمق اوزره هر دنائتی قبول ایدن، آلچاقجه بجریکلی آدم : قحبه اوغلی حریف بونی ده یاپدی.

قَحبه لِك { سـ ١. روسپیلق، فاحشـه لك. ٢. مج. روسپی یه یاقیشیر حال وطبیعت، وفاسزلق، ثباتسزلق، مکارلق، مکر وحیله : بن اویله قحبه لکی سومم؛ قحبه لکله بنی بو قدر وقت اویالاندیردی.

قَحط { سذ. عر. یاغمور ندرتی، قوراقلق، قوراقلقدن محصولات یتیشمه مکله بونك نتیجه سی اولان آجلق، آجیق : قحط وغلا؛ قحط سنه سی. [لسانمزده مستعمل اولان « قط » و « قطلق » بوندن غلطدر. با : قط ، قطلق.] || قحط سال = قوراقلق وقطلق سنه سی، قحط وغلا سنه سی .

قِحف { سذ. عر. تش. قفا کمیکی، بینی احاطه ایدن کمیك، جمجمه.

قَدّ { سذ. عر. بوی، قامت : قد بالا = یوکسك بوی؛ سهی قد = طوغری بویلی؛ سرو قد = سروی بویلی؛ قد وقامتی موزون = بویی بوصی یرنده.

قُدّاس { سذ. عر. خرستیانلر عندنده Eucharistie دینلن آیین. قداس آلمق = Communion قومونیون راسمه سنی اجرا ایتمك .

قَدائِف { سـ. با : قطائف.

قَدَح { سذ. عر. جـ : اقداح. ١. بارداق، کاسه، صو و شراب و سائره ایچمکه مخصوص هرنوع قاب، جام، پیاله : برقدح صو، بر قدح شراب؛ ادارهٔ اقداح ایتمك = عشرت ایلمك. ٢. راقی و قونیاق کبی مسکرات ایچمکه مخصوص بللور وسائره دن کوچوك بارداق : راقی قدحی؛ قدح طاقمی. [اصل لسانمزده بو ایکنجی معنا ایله قوللانیلوب لسان عوامه دخی دوشمشدر.] ٣. نبا. چیچکلرك کاسی. || زرین قدح = بر نوع چیچك.

قَدْح { سذ. عر. ذم، طعن. [عربیده برآدمك نسل و ذریتنی وشجرهٔ نسبنی تکذیب ایتمك معناسنه و سائر معانی یه کلوب بزم استعمالمز معنای مذکوردن غلطدر.]

قَدَحچه { سـ. فا. ١. کوچوك قدح، کوچوك پیاله. ٢. نبا. چیچك کاسی.

قَدر { سذ. عر. ١. دکر، قیمت ذاتیه، مقدار : هرکسك قدرینی آکلاملی؛ ارباب هنرك قدری بیوکدر. ٢. اعتبار، حیثیت : کندی قدر واعتبارینی محافظه ایتمك. ٣. رتبه، پایه : عالی قدر = رتبه وپایه سی رفیع. ٤. مقدار، کمیت، درجه : علی قدر الامکان : امکان درجه سنده، ممکن اولدیغی قدر؛ قارینجه قدرنجه = قارینجه مقدا-

رینه گوره. || لیلهٔ قدر = رمضان شریفك یکرمی یدنجی گیجه‌سی که قرآن کریمده مدحی و فضائلی مصرح بر لیلهٔ مبارکه‌در.

قَدَر { سـذ. عر. کافهٔ مخلوقاتك علم ازلیٔ الهیده مثبت، اولان جریان احوالی صورتی: قدر تغییر اولنماز؛ قدرده وار ایسه اوله‌جق؛ قدرم بویله ایمش؛ قدر الهی؛ قدر ازلی.

قَدَر ۱ { د. [عر. مقدار دیمك اولان «قدر» دن] ۱. مقدار وکمیت بیان ایدر: ایستدیکی قدر = ایستدیکی مقدار و درجه‌ده؛ ییه‌جك قدر یمك؛ اوتوره‌جق قدر یر. ۲. تقریب وتخمین بیان ایدر: اونلر یکرمی قدر ایدیلر؛ بیك قدر کرك لازم. ۳. انتها بیان ایدر: صباحه قدر = صباحه‌دك؛ نه وقته قدر = نه وقته‌دك؟ بر ایکی سنه‌یه قدر. || اسماء اشارتله و «نه» مبهمه‌سیله کنایات مرکبه تشکیل ایدر: او قدر، بو قدر، شوقدر؛ نه قدر = قاچ، نه مقدارده. || شو قدرکه، شوقدر وارکه = شو فرقله که.

قُدرَت { سـث. عر. ۱. قوت، طاقت، اقتدار: قدرتم بیتیور؛ قدرتم یوقدر. ۲. حق تعالی حضرتلرینك هرشیئه قادر اولمسی، کائناتی قاپلامش اولان قوت ازلیه‌سی: قدرت الهیه؛ ید قدرتدن چیقمش. ۳. صنع الهی، طبیعت، انسان الی قاریشمقسزین وجوده کلن شیئلرك منبع و مصدری: قدرتدن انسان شکلنده بر طاش؛ قدرت حلواسی = بنی اسرائیله سمادن اینن من وآغاجلرده حاصل اولان بر ماده؛ قدرت حمامی = صیجاق معدن صوبی، بانیه، ایلیجه، قاپلیجه؛ قدرت طوپی = کوك کورله‌سی، رعد. ٤. اقتدار مالی، ثروت، غنا، زنکینلك: اصحاب قدرتدن بر ذات. ٥. اهل ومقتدر اولمه: قدرت علمیه، قدرت ادبیه.

قُدرَتسِز { ص. اقتدارسز، غیر مقتدر، ضعیف، عاجز.

قُدرَتسِزلِك { سـ. اقتدارسزلق، عدم اقتدار، قوتسزلك، ضعف، عجز.

قُدرَتلی { قدرتلو. ص. مقتدر، صاحب اقتدار، کوجی یتر. — انشا لسانده سلاطین عظام حضراتنه ویریلن عنوانلر جمله‌سندندر.

قُدرَتیاب { ص. فا. [عر. قدرت = کوج. فا. یافتن = بولمق] قوت بولان، مقتدر اولان، کوجی یتن: بو ایشه قدرتیاب اوله‌مدی.

قَدرْدان { ص. فا. [عر. قدر = دکر. فا. دانستن = بیلمك] دکرلی آدملرك دکرینی بیلن وآکلایان، تقدیر ایده‌بیلن: ارباب علم وهنره حرمت ورعایت ایدر بر وزیر قدردان ایدی.

قَدرْدانلق { سـ. دکرلی آدملری تقدیر ایتمك خاصه‌سی: قدردانلق بیوك بر مزیتدر.

قَدرْدانی { سـ. فا. قدردانلق، دکرلی آدملری تقدیر ایتمه.

قَدرْشِناس { ص. فا. [عر. قدر = دکر. فا. شناختن = طانیمق] دکرلی آدملری طانیه‌بیلن: پك قدرشناس برذاتدر.

قَدرْشِناسلق { سـ. و:

قَدرْشِناسی { سـ. فا. دکرلی آدملری طانیه، تقدیر ایتمه، دکرلرینی آکلامه: قدرشناسلق بیوك ذواته الزم بر خصلتدر؛ ابراز مآثر قدرشناسی ایدرك.

قَدَری { طریقت قدریه. با: فا. دری.

قَدَری { ص. عر. ذ: قدریه. ۱. قدره منسوب ومتعلق. ۲. معتزله‌دن برفرقهٔ مخصوصه‌یه منسوب که بونلر جبریه فرقه‌سنك عکسنی التزام ایدرلردی.

قَدریل { سـ. فر. [Quadrille] ایکیسی بر طرفدن و ایکیسی مقابل طرفدن اوله‌رق دردر کشی یعنی ارکك قادین ایکیشر چفت ایله اوینانیلان آلافرانغه بر نوع رقص: قدریل اوینامق؛ ایی قدریل بیلیر.

قُدس { سذ. عر. عزیزلك، مقدسلك، مبارکلك. || حظیرة القدس = جنت باغچه‌سی. || روح القدس = ۱. جبرائیل (عم). ۲. حضرت عیسی (عم) ه نفخ بیوریلان روح. = سخ. ذ. م. بر وقت ایلیا دینلن شهر مقدس که فلسطین خطه‌سنك مرکزی و بنی اسرائیلك مقری

اولوب بيت مقدسى حاوى او - لمغله مقامات مقدسه‌دن معدود - در: قدس شريف.

قَدَّسَ { فتـ. عر. [«قدس» دن تفعيل بابندن ماضى مفرد مذكر غائب] معزز و مبارك ايتسين: قدس الله سره = الله سرينى معزز ايتسين. [اولياء كرام حقنده ايراد اولنان بو تعبيره مخصوصدر.]

قُدِّسَ { مجـ. عر. [آنف البيان فعلك مجهوليدر] مبارك ومعزز اولسون: قدس سره = سرى معزز اولسون. [اولياء كرام حقنده ايراد اولنان بودعا تعبيرينه مخصوصدر.]

قُدسى { صـ. عر. ٿ: قدسيه. [«قدس» دن سـ.] مقدس، معزز، جناب حقه و ملائكه‌يه وعالم لاهوته منسوب و متعلق: عالم قدسى = عالم لاهوت. || حديث قدسى = جانب نبويدن سويلنمش وآنجق من طرف الله الهام اولنمش حديث شريف: احاديث قدسيه محدثين طرفندن آيريجه جمع وتدوين اولنمشدر. = سـ جـ. فا. قدسيان = عالم لاهوت سكانى، ملائكه.

قُدسيّات { سـ. جـ. عر. جناب حقه وملائكهٔ كرام ايله عالم لاهوته منسوب ومتعلق ايشلر: قدسياتله مشغول اولمق.

قُدسيّت { سـ. عر. مقدسلك، عزيزلك، معززلك: فخر كائنات (صلعم) افندمزك احوال قدسيت اشتمالى؛ حرمين شريفينه تقرب ايديلنجه بر قد - سيت حس اولنور.

قَدَم { سـ. عر. جـ: اقدام. ١. آياق، پا: قدم باصمق، وضع قدم ايتمك = آياق باصمق. ٢. آديم، خطوه: قدم آتمق. ٣. ياريم آرشيناق مسافه او - لچيسى: يكرمى قدم بويى واردر؛ انكليز قدمى = متره ثاثى. ٤. مجـ. تر. اوغور، ميمنت، يمن: قدم كتيرمك = اوغورلى اولمق؛ خوش كلديكز قدم كتيرديكز. || قدم بوسى = آياق اوپمه رسمى. || ثابت قدم = پايدار، دواملى. || خوش قدم = اوغورلى، قد - ملى. || قدم ران = آديم آتان، يوروين، ايلريلين. || قدم رنجه = زحمت، تنزل: فقير خانه‌يه قدم رنجه بيوريلورسه. || قدم كش = آياغنى چكن، اجتناب ايدن، چكيلوب بر دها ياناشميان: بزم عشرتدن قدم كش اولدى. || قدم نهاده = آياق باصمش، كلمش.

قِدَم { سـ. عر. ١. اسكيلك، اسكى زماندن قالمش اولمه: بو شهرك قدمى. ٢. ديكرلردن دها اسكى اولمه، زمانجه ايلرى بولنمه، بر رتبه و مأموريت و سائره‌يه ديكرلردن اول نائل اولمش بولنمه: ترفيع خصوصنده يالكز اهليت و درايته باقليوب قدمه‌ده رعايت اولنور؛ او آدمك قدمى واردر؛ قدمجه جمله‌مزدن ايلريدر. ٣. قديم اولمه، ابتدا - سى اولمامه، قديملك، ازليلك: عالمك قدمنه قائل اوله‌جق هيچ بر عقل سليم صاحبى يوقدر.

قُدُم { ياخود قودوم. سـ. معدن تونبلك.

قُدَماً { حـ. عر. اسكيلكجه، قدمجه، اسكيلك وقدم اعتباريله: او آدم قدماً جمله‌دن زياده تر - فيعه مستحقدر.

قُدَماء { سـ. جـ. عر. فد: قديم. پا: قديم.

قَدَمسِز { صـ. اوغورسز، ميمنتسز، مشئوم.

قِدَمسِز { صـ. مأموريت وصنفنده اسكيمه مش، يكى، اسكيلكله ترفيعه حق قزانمامش: اقتدارجه استحقاق وار ايسه‌ده قدمسزدر.

قَدَمسِزلك { سـ. اوغورسزلق، ميمنتسزلك.

قِدَمسِزلك { سـ. اسكيلكجه عدم استحقاق، صنف و مأموريتنده يكيلك: قدمسزلكى مانع ترفيعى اولدى.

قَدَملى { صـ. اوغورلى، ميمنتلى، مسعود، مبارك: دنيايه كلن چوجق اوغورلى قدملى اولسون.

قِدَملى { صـ صنف ومأموريتنده اسكيمش، قدم پيدا ايتمش، اسكيلكله ترفيعه حق قزانمش: آلايك اك قدملى ضابطى اودر.

قَدَمه { سـ. عر. باصامق، نردبان آياغى، درجه: قدمه قدمه يوكسلمك؛ باغچه‌يى قدمه قدمه دوزلتمش.

قَدَمى { صـ. عر. ٿ: قدميه. تـ. آياغه منسوب ومتعلق.

قِدَمى { صـ. عر. ٿ: قدميه. اسكيلك و رتبه ومأمو - ريتده مقدملكه منسوب ومتعلق: استحقاق قدمى.

قُدّوس { صـ. عر. [«قدس» دن سمبـ. - صفات الالهيه‌ندر. -

قافك فتحی ده جائزدر.] پك عزيز ومبارك، پك مقدس: يا قدوس!

قُدوم { سذ. عر. كلمه، اوزاق بر محلدن واوزون بر يولدن كلوب يتيشمه، وصول، مواصلت، ورود: قدوممكزه حرمةً؛ شرف قدوميله مشرف اولمق. با: قدم.

قُدوميّه { سذ. عر. بر بيوك ذاتك بر سفردن عودت ومواصلتنده تقديمی معتاد اولان پيشكش: قدوميه تقديمی.

قِدوه { سذ. عر. [قافك ضميله ده لغتدر.] اويله‌جق، اقتدا اولنه‌جق ذات، برصنف وكروهك اوكنده بولنان آدم: قدوة العارفين؛ قدوة العلماء.

قَديد { سذ. عر. ١. كونشده ويا دومانده قورودلمش ات، باصديرمه. ٢. اتلری دوكلمش وكميكدن عبارت قالمش انسان ويا حيوان بدنی، اسكلت. [عربيده بومعنايه كلمز.] ٣. مج. پك قوری وضعيف آدم.

قَدير { صه. عر. [« قدرة » دن صشـ.] قدرت صاحبی، هر شيئه مقتدر و توانا اولان. [صفات اللهدن اولوب، باشقه‌سی حقنده قوللانلماز.]

قديفه { سه. با: قطيفه.

قَديم { صه. عر. ث: قديمه. جه: قدماء. [«قدم» دن صشـ.] ١. اسكی، عتيق، ديرين: زمان قديم؛ تاريخ قديم؛ ازمنهٔ قديمه. ٢. ابتداسی اولميان، ازلی: جناب حق قديمدر؛ عالم قديم اوله‌ماز: كلام قديم. ٣. مجـ. اولی بيلير كيمسه‌اولميان. = سذ. عر. اسكی زمان، عهد عتيق: قديمدن بری، من القديم = اسكيدن. = جه. ١. اسكی آدملر، اسكی زمان آدملری: قدمانك علم هيئت حقنده‌كی معلومات وفرضياتلری پك مشوش ايدی؛ قدماء حكمادن. ٢. اسكيلر، قدملری جهتيله يلری كلنلر: قدماء رجال دولتدن؛ قدمادن بر ذات. ٣. تر. فدكبی. ياشلی و وقارلی آدم، آغر باشلی واسكی طرز وقيافتده ثابت آدم: قدما قيافتی؛ قدما طرزی؛ قدماسی بر آدم.

قَديماً { حه. عر. ١. اسكی زمانده: قديماً قره‌ده واسطهٔ سير وسياحت حيواندن عبارت ايدی. ٢. اسكيدن بری، من القديم = او اراضی قديماً چاير ايدی.

قَديمی { صه. [عربی تقليدی ايسه‌ده، عربيده مستعمل اولميوب، لسانمزك تصرفات مخصوصه‌سی حكمنه كچمشدر.] اسكيدن موجوداولان، اسكيدن بولنان، دائمی: قديمی بربنا؛ بزده قديمی بر باغچوان واردر. = حه. ظز. اسكيدن، من القديم، دائما: او قديمی بزده اوتوريور.

قِر { مه. بعض قوشلرك مقره‌كبی فاصله‌سز اوتمه‌لرينی تصوير وتقليد ايدوب مكرر قوللانيلير: بوتون كون قرقر اوتدی.

قُرا { سذ. جه. عر. فد: قريه. با: قريه.

قُرّاء { سذ. جه. عر. فد: قاریء. با: قاریء.

قُرآن { سذ. عر. [«قرائة» دن] فخر كائنات (صلعم) افندمزه نازل اولان كتاب شريفكه كتب سماويه‌نك قدماً دردنجيسيدر، مصحف شريف، فرقان كريم؛ حافظ قرآن = قرآن كريمی ازبردن بيلن آدم.

قُرآنخوان { صه. فا. [عر. قرآن = م - فا. خواندن = اوقومق] قرآن كريم اوقويان، طفل، صبی.

قُرآنی { صه. عر. ث: قرآنيه قرآن كريمه منسوب و متعلق: آيات قرآنيه.

قَرابَت { سذ. عر. [«قرب» دن] خصملق، اقرباليق، صويجه وذريتجه انسانلر آره‌سنده‌كی ياقينلق: آره‌مزده قرابت واردر؛ قرابت صهريه = قيز آلوب ويرمكله استحصال اولنان مناسبت وياقينلق. [اصل تركجه‌سنه دسترس اوله‌مدق.]

قَرابين { سذ. جه. عر. فد: قربان. با: قربان.

قَرابينه { سه. [فر. Carabine] بولجه آغزلی قيصه بر اسكی توفنك، سواری تفنكی.

قَرابينه‌لی { صه. قرابينه دينلن اسكی بر نوع قيصه وبولجه آغزلی تفنكله مسلح: قرابينه‌لی عسكر.

قُرابيه { ياخود قورابيه. با: غرابيه.

قَراجه { ياقرمجه. سه. بيان كچيسی انواعندن بوينوزسز كوچك برجنس حيوان كه اتی لذيذ اولوب آوجيلرجه مقبولدر، وعل.

قَراجه { سه. قولك يوقاريسی: قراجه كميكی. || قراجه باليغی = استاوريت ياوريسی.

قَراجی س. خیدود. مر.

قَرار { سذ. عر. ١. طورمه، سكون، آرام : بر یرده قرار ایتمز، قرار بولماز = طورماز. ٢. ثبات دوام : او آدم بر قرارده طورماز، قراری یوقدر. ٣. راحت، استراحت، اسایش: كوكلم بر درلو قرار بوله‌میور. ٤. دوام، استمرار، سوركلیلك : الآن او قرارده در؛ هپ بر قرارده كیدیور. ٥. برمذاكره ویا تأملك نتیجه‌سی اوله‌رق ویریلن حكم و صورت حل دعوی : مجلس قرار ویره‌مدی؛ محكمه قراری دها معلوم دكلدر؛ كندیسی دارالفنونه كیرمكه قرار ویردی. || بر قرار = بر دوام، دائم، هب برحال وقرارده طوران. || بر قرارده = برحالده، بر درجه و وضعیتده. || بی قرار = راحت و حضوری اولمیان، بر حالده طورماز. || دوزخ قرار = جهنمده طوران، مكانی جهنم اولان. ||قراركاه = ١. سكون وآرام ایدیله‌جك یر. ٢. ع. قراركاه عمومی = فر. Quartier général دینلن محل كه بر فرقه ویا اردونك اركان حربنك بولندیغی مركز. || قراركیر = قراری ویرلمش، مقرر. { قرارداده دیمه‌ملی. } || معدلت قرار = عدالتك طوردیغی یر، عدالت مركزی. || قرارلرنده = تقریباً، صولرنده : ساعت بش قرارلرنده.

قَرارتمق { فتـ. ١. سیاهلاتمق، سیاه ایتمك : مركبله اللرینی قرارتدی. ٢. بولاندیرمق، صافیلكنی رفع وزائل ایتمك: بر بولوت چیقوب هوایی قرارتدی؛ كونشه باقفلغم كوزلری قرارتدی.

قَرارتی { س. با : قرالدی.

قَرارسز { صـ. ١. بر یرده طورماز، غیرثابت، اویناق. ٢. ثباتسز، دوامسز، سوركسز، موقت. ٣. راحتسز، حضورسز. ٤. نتیجه‌سز، غیر مقرر، قراری ویرلمه‌مش، نه اوله‌جغی بللیسز. ٥. هیچ بر ایشه قرار ویرمز، متردد. ٦. مجـ. بر جهتده ثبات ایتیوب متمادیاً تبدل ایدن : قرارسز روزكار.

قَرارسزلق { س. ١. ثباتسزلق، دوامسزلق. ٢. راحتسزلق. ٣. برایشه قرار ویرله‌میش، غیر مقرر بر حالده طوریش.

قَرارلاشدیرلمق { مجـ. قراری ویرلمك، مقرر اولمق، تصمیم ایدلمك : امتحانلرك كله‌جك هفته اجراسی قرارلاشدیرلدی.

قَرارلاشدیرمق { فتـ. قرارینی ویرمك، مقرر ایتمك، تصمیم ایلمك : ایرتسی كون آوه كیتمكی قرارلاشدیردق.

قَرارلاشمق { فلـ. قرار بولمق، مقرر ومصمم اولمق : مراسم استقبالیه‌نك صورت اجراسی قرارلاشدی.

قَرارلامق { فتـ. قرار ویرمك، دوشونوب رأی ویرمك.

قَرارلی { صـ. ١. ثباتلی، برلی، ثابت. ٢. قراری ویرلمش، مقرر، مصمم. ٣. حل وفصل اولنمش، نتیجه‌لندیرلمش.

قَرارمق { فلـ. ١. قره اولمق، سیاهلانمق، اسوداد ایتمك : دیوار دوماندن قراردی؛ كونشدن قرارمش. ٢. اوزاقدن سیاه كورنمك، بر قرارتی صورتنده كورلمك : شهرك اطرافی آغاجلرك كثرتندن اوزاقدن قراریوردی. ٣. بولانمق، براقلق وصافیلغی زائل اولمق، بولوتله اورتمك : كوك قراردی. ٤. قراكلق اولمق : اورته‌لق قراردی، صولر قراردی = اقشام اولدی. ٥. اورته‌لغی سیاه وقراكلق كورمك، بولانوب كوره‌مه‌مك : كوزلرم قراردی.

قَراسی { س. استاوریته بكزر بر كوچك بالیق.

قُراضه { (ز) سذ. عر. مقاصله كسیلن شیئدن چیقان پارچه‌لر، كسندی، قرقندی.

قَرّاط { سذ. عر. با : قیراط.

قَراغول { س. با : قره‌قول.

قِراغی { یا قیراغو. س. آیاز هوالرده طوكمش حالنده یاغان یاخود یاغوب یرده طوكان چی : بو كیجه قراغی یاغمش؛ یاغان قیراغی آغاجلری یاقدی.

قَراغی { یا قاراغی. س. اوجی اكری قاریشدیره‌جق دمیرچبوق.

قَراكلق { س. [اصلی : قره كولق. قرانلق یازاملی] ضیا و آیدینلغك عكسی، كوز كورمیه‌جك حال، ظلمت، تیركی:

قراكلق باصدی ؛ كيجه قرا-كلغی ؛ قراكلقده قالمق . = صـ. ضیادار اولمیان ، مظلم ، تیره : قراكلق كيجه ؛ قراكلق براو-طه يه كيردم ؛ صوفه قراكلق ايدی .

قَراكو {صـ. و:

قَراكولق {سـ. با: قراكاق.

قرال {سـ. [اسلاوجه دن] خر-ستيان حكمدار ، ايمپراطور صفتنی حائز اولمیان حكمدار : ايتاليا ، صربيه ، يونان قرالی ؛ انكلتره قرالی ؛ آوستريا ايمپرا-طوری و مجارستان قرالی . || قرال صويی = قرلونيه صويی دينلن معطر صو .

قرالدی {يا قرارتی . سـ. ١. قره-لق ، سياهلق ، سياه لكه : كوملكك قوله يرنده بر قرالدی واردر . ٢. اوزاقدن سياه كورينن شیء : شهر اولد-يغی بللی دكلسه ده اوزاقده بر قرالدی كوزيكيور ؛ او قرالدی بر اورمان اولمليدر .

قراللق {سـ. ١. خرستيان حكمدار-لنی ، حكمدارلق حال وصفتی : ايتاليا حكمداری قراللق عنوانی حائزدر ؛ صربيه ورومانيه پرنسلری قراللق عنوانی آلمشلردر . ٢. بر قرالك تحت حكومتنده بولنان مملكت ، قراللق عنوانيله اداره اولنان دولت : انكلتره قراللغی ؛ رومانيا بر كوچك قراللقدر .

قرالی {صـ. [اجنبی بر لغته عر. ياء نسبت الحاق اولنغله تشكيل اولنمش غلط فاحش بر كلمه در .] قراله منسوب ومتعلق : صندالئ قراليه قعود ايتمشدر ؛ جانب قرالی يه بر تلغراف تقديم ايتمشلردی .

قراليت {سـ. قراللق معناسيله بو غريب وغلط فاحش لغتی قوللانانلر واردر : ايتاليا قراليت صورتنده اداره اولنور .

قراليچه {سـ. [اسلاوجه دن] ١. قرال زوجه سی : ايتاليا قراليچه سی . ٢. قراللق صندا-ليسنده بولنان قادين : فلنك قراليچه سی .

قَرامان {سـ. صـ. با: قره مان .

قَراموق {سـ. ١. بوغدای ايچنده بيتن بر اوت كه اونی بو-زار سياه بر حبه ويرر . ٢. مذكور اوتك حبه سی : بو بوغدايده چوق قراموق واردر .

قِران {سـ. عر. [« قرن » دن مفاعله بابندن مصدر ثانی] ١. ياقينلق ، مقارنت . ز. ٢. هـ. ايكی سياره نك وعلی الخصوص زهره ايله مشتری كبی سعدينك بر برجده راست كلمه سی . || صاحب قران = بويله ايكی سياره نك بر برجده تصادفی اثناسنده دنيايه كلمش اولان مسعود وبختيار . [اعاظم حكمداراندن بعض ذواته لقب اولمشدر .]

قرانته {صـ. ١. قير ، قير سرپمش ، قيرله قاريشيق : قرانته بييق . ٢. بييغی قير وصقاللسز : قرانته بر آدم .

قَرانتينه {سـ. [Quarantina. ايتا] ١. علل ساريه نك سرايتی اوكنی آلمق ايچون شبهه لی ويا بولاشيق يرلردن كلنلرك اختلا-طدن ممنوع اوله رق بكلتديركلری مدت كه اساساً قرق كون ايدی : قرانتينه بكلمك ؛ قرا-نتينه يه كيرمك . ٢. كان سفائنك تميز ويا بولاشيق اولدقلرينی معا-ينه وتدقيقله بولاشيق اولانلرينه قرانتينه بكلتديرن دائره : قرا-نتينه يه مراجعت ايتمك ؛ قرانتينه مأموری ، طبيبی ، غاردياني . || قرانتينه محلی = قرانتينه بكلتد-يريلان محل . || مجـ. قرانتينه فلا-مه سی = هنوز پراتيقه سی معاينه ايتديرمه مش كمينك چكديكی صاری فلامه كه خارجله اختلاط ايتمديكنه اشارتدر .

قَرانتينه خانه {سـ. ١. قرانتينه اداره خانه سی ، دائره سی . ٢. قرانتينه محلی ، تحفظخانه .

قَرانفيل {سـ. با: قرنفيل .

قَرانلق {سـ. صـ. با: قراكلق.

قَراوانه {سـ. ١. باقردن ياپوان-يك قابی كه باشلجه عسكره مخصوصدر : هر اون نفره بر قراوانه يخنی ويريلير . ٢. اينجه وياصی الماس .

قَراواش {سـ. جاريه ، خلايق. [اليوم بزجه متروك خالص تركجه بر لغت اولوب ، قرناق دخی دينلير .]

قَراوُل {سـ. قره قول ، قراغول. با: قره قول .

وفيق پاشا مرحوم « قراول » صورتنی « قره قول » و « قراغول » املالرينه

ترجیحله عر. « هراول » دن اشتقاقی قبول ایدیورسه‌ده، بو توجیه بعید اولوب، اصلی یته ترکجه سیاه عسکر یعنی کیجه عسکری معناسیله « قره‌قول » اولمق احتماله دها قریبدر.

قراوله سـ. [ایتا. Caravella] دن اسکی برنوع بیوك حرب سفینه‌سی.

قراویده سـ. [ر. Καραβίδα] کوچك برجنس استاقوز ویا ینگچ که کوللرده بولنور.

قرائت سذ. عر. اوقومه، عباره سوکمه، مطالعه: قرائت ایتمك اوقومق؛ قرائت وکتابت = اوقویوب یازمه؛ قرائت کتابی = مبتدیلره اوقومغی اوگرتمکه مخصوص سهل العباره کتاب. || علم قرائت = قرآن کریمك اصول وقاعده‌سنه توفیقاً اوقونمه‌سی علمی. بو علمی بیله‌ن قاری، وجمعنده قراء دینیر.

قرائن سذ. جمـ. عر. فتـ: قرینه. با: قرینه.

قرب سذ. عر. یاقینلق، یاقین بولنمه، بعد مقابلی: قرب مولی = جناب حقه تقرب. || قربنده = یاقیننده، یاننده: چشمه‌نك قربنده بر آغاج واردر.

قرباج سـ. ١. فیل وکرکدان دریسندن ویا دیگر بر سرت دریدن معمول یکپاره قامچی. ٢. آرابه حیوانلرینه اورمغه مخصوص اوزون دگنکلی قامچی: قرباج چالق = قرباجله اورمق؛ چاله قرباج سوریوردی = قرباج چاله‌رق.

قرباجلامق فتـ. ١. قرباجله اورمق، قرباجله دوکمك: مجازاة کندیسنی میدانده قرباجلادیلر. ٢. قرباجی صاللایه‌رق و چاتیرداته‌رق حیوانلری یوریتمك: بو حیوانلری قرباجلامازسه‌ك یوزیمزلر.

قرباجلانمق لـ. ١. قرباجله اورلمق، قرباجله دوکلمك: آمریقاده چالیشمیان کوله‌لر قیرباجلانیردی. ٢. قرباج چالنمق: اویله قرباجلانماز سن قرباجلامق اصولنی بیلمیورسك.

قربان سذ. عر. جمـ: قرابین. فی سبیل الله کسیلان وجناب حقه وسیلهٔ تقرب عد اولنان قویون وسائر اتی ینیر حیوان، ذبیحه، اضحیه: قربان کسمك؛ ذبح قرابین. ٢. مجـ. بر اوغوره فدا اولمه، قربانك اوله‌یم؛ سزه قربان اولسون. || قربان بایرامی = عید اضحی.

قربانلق صـ. قربان اولمق اوزره کسلمکه لایق ویا مخصوص: قربانلق قویونلر. || مجـ. قربانلق قویون = حلیم و سسسز آدم.

قربه سذ. عر. ١. سقالرك صو طاشیدقلری کاوساله دن مخصوص قاب که مستطیل و بر طرفی دها طار اولوب اوموزه طاقیله‌جق قایشی واردر. [اصل عربلرجه طلومدر.] ٢. تر. کوچك چوجقلرك قارنلرینك شیشمسی: بو چوجق قربه اولمش.

قربه‌جی سـ. قارنی شیشن چوجقه تداوی ایچون نفس ایدن آدم.

قربیت سـ. [« قرب » مصدرینه لزومسز یره ادات مصدریت علاوه‌سیله تشکل ایتمش غلط بر لغتدر. عربیده مستعمل دکلدر.] یاقینلق، همجوار اولمه: او چفتلکك شهره قربیتی قیمتنی آرتدیریدر.

قرپیدیرمق فتـ. ١. بر شیئك کوشه وکنارلرینی کسدیرمك: شوکاغدك کنارلری پك اوروسه‌لنمش بر آز قرپیدیرملی. ٢. صاچ و صقالنی ویا یاپاغیسنی کسدیرمك، قیصالتمق: یازك صیجاقلرنده قویونلری قرپیدیرمق الزمدر؛ صوئوق هوالرده چوجقلرك صاچنی قرپیدیرماملی. ٣. مجـ. برمصرف ویا مخصصاتك بعض متفرق قسملرینی کسدیروب تنقیح ایتدیرمك.

قرپلمق لـ. ١. کوشه وکنارلری کسلمك: بوکاغدك اطرافی قرپلیرسه دوزله‌جکدر. ٢. یپاغی ویا صاچ وصقالی کسلمك: قویونلر خانغی آیده قرپلیر؟ بو صوئوقده صاچ قرپلیری؟ ٣. مجـ. اوته‌سی بریسی کسیلوب تنقیح اولنمق: خیلی مقدار وار ایکن قرپله قرپله بر شیء قالمدی.

قرپمق فتـ. ١. برشیئك کوشه وکنارلرینی کسوب آلمق: شوصوبه‌نك مشمعی بر آز قرپملی. ٢. حیوانك یاپاغیسنی ویا انسانك صاچ وصقالنی کسمك: قویونلری، کچیلری سنه‌ده برکره قرپارلر؛ او بربرصاچی، صقالی ایی قرپماز. ٣. مجـ. برمصرف وتخصیصاتدن اوته بری بعض متفرق قسملر کسمك، تنقیح ایلمك: ابتدا تخصیصاتی طولغون ایدی لکن قرپه قرپه برشیء براقدیلر. [کوز قرپمق تعبیرنده « قیمق » دن غلطدر. با: قیمق]

قرپمه { سـ. ١. قرپمق فعلی. با : قرپمق. ٢. صیغیرك دیل آلتی، قورباغه‌جق.

قرپندی { سـ. مقاصله کسیلان ویا قرپیلان شیئدن چیقان پارچه‌لر، بونك دوکندیسی : کاغد، صاچ قرپندیسی.

قرپیق { صـ. قرپلمش، کسلمش : قرپیق قویه‌ن؛ قرپیق صاچلی؛ قرپیق صقال. [«کرپك» لغتك اصلی «قرپیق» ایسه، «قیمق» فعلنك‌ده اصلی وفصیحی «قرپمق» اولمق اقتضا ایدر؛ لکن بو راسی محتاج تدقیقدر.]

قرتال { یاخود قارتال. سـ. ییرتیجی بیوك بر جنس قوش، عقاب. || قرتال پنچه‌سی = دوکوملی برکوك. || قرتال توکی = بر نوع نبات. || قرتال طاشی = فر. Aétie دینلن طاش.

قرحه { سذ. عر. [ناجی مرحومك ضم قافله قید ایدوب مفتوحی غلط عد ایتمسی خطادر.] ط. یاره؛ قرحهٔ آکله = اطرافه یاییلوب کیتدکجه توسع ایدن یاره؛ قرحهٔ افرنجیه = فرنکی یاره‌سی؛ قرحهٔ ردیه = التیامی زور بر نوع کوتی یاره.

قرد { سذ. عر. مایمون. ن.

قرداش { قرانداش سـ. با : قارنداش.

قرشی { قرشیلامق وسائره. با : قارشی وسائره.

قرشی { صـ. سـ. عر. ٢ : قرشیه. [«قریش» دن سمذ.] قریش قبیله‌سنه منسوب، بو قبیله افرادندن اولان : او نبی قرشی.

قرص { سـذ. عر. ١. هر نوع دائروی شیء، تکر : قرص خورشید؛ قرص نان. ٢. اوطه‌نك هواسنی کوزل قوقوتمق ایچون آتشه قونیلوب یاقیلان پول شکلنده عود وسائره ترکیبی : قرص یاقق.

قرصاق { سـ. با : قارصاق.

قرض { سذ. عر. اودونج، بورج: قرض آلمق = اودونج، بورج آلمق، استقراض؛ قرض ویرمك = اودونج، بورج ویرمك، اقراض. || قرض حسن = فائضسز بورج.

قرضاً { حـ. عر. اودونج اوله‌رق، اودونج طریقیله : قرضاً آقچه آلدی، ویردی.

قرطاس { سذ. عر. جـ : قراطیس [یو. Χάρτης] کاغد.

قرطاسی { صـ. عر. ٢ : قرطاسیه. کاغده منسوب و متعلق : مواد قرطاسیه = کاغد ومرکب وقلم کبی یازی‌یه متعلق شیئلر؛ مصارف قرطاسیه = بر قلم ویا دائرهٔ رسمیه‌نك کاغد وقلم وسائرلوازم تحریریه‌یه متعلق اولان مصارفی.

قرطاسیه { سذ. عر. بر قلم ویا دائرهٔ رسمیه‌ده کاغد وسائر لوازم تحریریه ایچون تخصیص وصرف اولنان آقچه : قلمزك، بزم مجلسك آیده اوچ یوز غروش قرطاسیه‌سی واردر.

قرعه { سذ. عر. ١. طالع دنه‌مك وراست کلن قزانمق یا غائب ایتمك اوزره آتیلان زار وچکیلن قپالی بوصله وسائره : قرعه آتمق؛ قرعه چکمك؛ ایچمزدن برینك کیتمه‌سی شرطدر قرعه چکلم کیمه دوشرسه او کیتسین. ٢. اسنان عسکریه‌ده بولنانلرك یعنی یکرمی یاشنی طولدیران کنجلرك عسکر اولمق ایچون بر قاچ سنه صره ایله چکدکلری قپالی کاغدکه ایچی بیاض اولورسه اوسنه قورتلور و «ق» حرفی یازیلی اولورسه عسکره آلنیر : قرعهٔ شرعیه؛ قرعه چکیلیور؛ بو سنه قرعه‌یه کیره‌جکدر؛ قرعه چکدی؛ قرعه‌سی دوشدی؛ قرعه اصابت ایتدی؛ قرعه نفراتی، افرادی = قرعه ایله آلنوب عسکر اولمغه سوق اولنان افراد.

قرعه‌جی { سـ. قرعه چکدیرن، قرعه چکدیرمکه مأمور ضابط وهیئت : قرعه‌جی، قرعه‌جیلر کلدی. عو.

قرغه { قرغی. با : قارغه، قارغی.

قرفیچه { سـ. با : قارفیچه.

قرق { عد. درت کره اون، اربعین، چهل : قرق کون؛ قرق کشی؛ قرق اوقه؛ قرق بش؛ یوز قرق. || مجـ. چوق : قرق کره سویلدم. || قرق آیاق = ١. ایکی طرفدن پك چوق آیاغی اولان اوفاق بر قورت که چیانك کوچکی و ضررسزیدر، چهلپا. ٢. باشلیجه قاصیقده اولوب متعدد آیاقلرینی تنه صوقمغله یاپیشان بر جنس

كوچك كنه كه چابق تكثر ايدر، قاصيق بيتى. || قرق انبار = ١. چوق شيئلرى حاوى محل ويا محفظه: اونك حافظه سى، ذهنى قرق انبار. ٢. بح. سفينه نك مختلف حموله يى حاوى اولمسى. || قرق انبار باليغى = بر جنس باليق، بيوك واطوز. || قرق باير، قرق باير باغرصاغى = حيوانات مجتره نك اوچنجى معده سى. || قرق بر كره = چوق: قرق بر كره ماشاءالله. || قرقده بر = قرق جزءده بر جزء. || قرق سؤال = چوق صورمه، اوزون اوزادى يه استجواب. || قرق كچيد = يولك اوستنده اولوب دفعاتله بركنارندن ديكرينه آتلانمه سى اقتضا ايدن نهر، طرلامباج ايرماق. || قرق كليد اوتى = بر جنس نبات. || قرق مردبون = ديك يوقش. || قرق پيل بر كون = اك صوكنده، عاقبت. || آرتق قرقنه كلمش = عقلانه جق چاغيدر.

قرقر { عد. بهرينه ويا بهر دفعه قرق: جمله سى قرقر غروش آلدق؛ تخته لرى قرقر قرقر آرابه لره يوكلتديلر.

قرقره { س. بيوك سرغوچلى بر جنس طرنه كه توكارى وقتيله طوغلغه يه وخوتوزه طاقيليردى.

قرقلامق { فل. قرق كونى طولدرمق: لهوسه قرقلامينجه طيشارى چيقماز؛ يكى طوغان چوجق قرقلادى مى؟

قرقلو { س. جم. قرق عزيز، قرق مبارك آدم. || مج. قرقلره

قارشمق = غائب ونابود اولمق، ميداندە اولمامق.

قرقلق { ص. قرق ياشندە يا قرق غروش وسائره قيمتندە وياخود قرق سانتيمتره وسائره اولچيسندە اولان ويا قرق اوقه وسائره استيعاب ايدن: قرقلق بر آدم، برقادين؛ قرقلق قطيفه؛ قرقلق تخته، ديرك؛ قرقلق فوچى.

قرقلى { ص. ١. قرق پارچه دن مركب اولان، قرق شيئى حاوى اولان. ٢. بر زمانده يعنى برى قرقلامه دن ديكرى طوغان ايكى چوجغك بهرى: بزم چوجق ايله قونشونك كى قرقليدرلر.

قرقمق { فتـ [«قرپمق» دن فرق اولميوب خانغيسى صحيح وخانغيسى غلط اولديغى تدقيقه محتاجدر.] ١. كنارلرينى واوجلرينى كسمك: آغاج قرقمق. ٢. پاغيسنى ويا صاچ وصقالنى كسمك: قويونلرى، چوجغى قرقمق.

قرقمه { س. خفيف شاب علتى.

قرقنجى { ص. قرق درجه سندە اولان، اوتوز طقوزنجيدن صكره كلان: قرقنجى كون، قرقنجى سنه؛ يوز قرقنجى.

قرقندى { س. ١. برشيئك كنار و اوجلرندن كسيلن شيئلر، قرقندى: آغاج قرقنديسى. ٢. قرپيلان پاغى ويا صاچ وصقالدن دوشن پاغى ويا قيللر: قرقنديلرى طوپلامق.

قرقى { س. قويون وسائر حيوانات پاغيسنى قرقمغه

مخصوص بيوك مقاص، صندى.

قرقيم { س. قويون وسائر حيوانات پاغيسى قرپيلان موسم: قرقيمده پاغى بدلندن اوده مك ارزه بورج آلدى.

قرقيمجى { س. كل آغاجلرنده بولنان برجنس بوجك، خانم بوجكى.

قرلانغيج { س. ١. كردانى ويا آقلرى قرمزيمسى وقويروغى چاتال سياه بر قوش كه كوچه قوشلردن اولوب قيشين اقليم حاره يه انتقال ايدر. انواعى واردر. ٢. بح. سفائن حربيه قديمه دن خفيف وسريع السير يلكنلى تكنه لره ديليردى. || قرلانغيج اوتى = زرده چاو، زرده چوب. || قرلانغيج باليغى = قنادلرى اوزونجه واوستنك رنكى غايت كوزل قرمزيلى ولذيذ اتلى برجنس باليق. || قرلانغيج دونمى = تشرين اول اوائلى. || قرلانغيج فرطونه سى = مارت اواخرنده واقع فرطونه.

قرمان { س. با: قرماز.

قرمز { سذ. عر. كوچوجك بر جنس بوجكدن چيقان وكوزل قزيل رنك ويرن برنوع بويا، لعل: قرمزله بويامق؛ قرمز قومق، قاريشديرمق. || قرمز بوجكى = بويايى ويرن بوجك. || قرمز حيوانى = مذكور بوجكدن چيقان خالص قرمز. || قرمز معدنى = بونك تقليدى اولان برنوع معدنى بويا، حمض آنتيمون. || ط. قرمز معجونى = فر. بوندن مأخوذ اوله رق Al-

دينلن برجنس معجون. kermès

قرمزى { ص. قرمز رنكنده، قزيل، آل، احمر، سرخ : قرمزى فس؛ قرمزى چوخه؛ قيب قرمزى = قيب قزيل. (اصل قرمز رنكنه يعنى قزيللك يالكز برنوعنه مخصوص ايكن، لسانمزده قزيل يرينه كچوب بو لغتى متروك حالنده براقشدر.) == س. قزيل رنك، قزيل بويا: قرمزى‌يه بويامق؛ قرمزيدن خوشلانمق.

قرمزيلق { س. قزيللق، قزيل رنك، حمرت، احمرار: بوغنك قرمزيلغى؛ اقشام اوستى بولوطلرك قرمزيلغى.

قرمزيمتراق { ص. و :

قرمزيمسى { ص. قزيل رنكنه چالان، قزيلجه.

قرم طرطير { س. كيم. شراب طورتيسندن چيقان برمادۀ كيمويه.

قرمق { قرلمق، قرديرمق وسا. ئره. با: قيرمق وساٸره.

قرن { سذ. عر. جه: قرون. ١. بوينوز. ٢. يوز سنه‌لك زمان، تاريخك هر يوز سنه‌سى: تاريخ هجرينك قرن اولى = ١ دن ١٠٠ سنه‌سنه‌دك اولان زمان؛ قرن خامس = ٤٠١ دن ٥٠٠ سنه. سنه‌دك : اوتنجى قرن هجرى؛ قرن عاشر شعراسنك تراجم احوالى. (بو. نك يرينه عصر استعمالى غلطدر.) ٣. على الاطلاق زمان، دور، دهر، عهد، عصر : قرون سا. لفه‌ده = كچمش زمانلرده. == جه. قرون اولى = روما دولتنك ايكى‌يه انقسامى زماننه دك اولان ازمنۀ قديمۀ تاريخيه؛ قرون وسطى = تاريخ مذكوردن استانبولك سلطان محمد خان ثانى حضرتلرى جانبندن فتحى زماننه دك كچن ازمنۀ تاريخيه؛ قرون اخيره = تاريخ مذكوردن صكره اولان ازمنۀ اخيره. || قرناً بعد قرن = قرندن قرنه، دوردن دوره. == ت: قرنين = ايكى بوينوز؛ ذوالقرنين = ايكى بوينوزلى = جهانكير شهير اسكندر كبيرك عربلرجه لقبيدر.

قرن { س. با : قارن.

قرناء { سذ. جه. عر. فد: قرين. با: قرين. == تر. فد. حكمداران حضراتنك مقربيندن اولان ذات، ماينجى: ايكنجى، اوچنجى قرناء.

قرنابيت { س. (ياعر. « قنبيط » دن ياخود ر. -Κρά μβη دن) لاخنه‌يه بكزر عسير الهضم معروف برجنس سبزه كه قرن بهار دخى دينيلير.

قرناق { س. قارت جاريه، كچكينجه خلايق، قراواش، مولا. ده.

قرنالق { س. حكمداران حضراتنك مقربيندن اولانلرك حال وصفت ووظيفه‌سى، ماينجيلك.

قرناوال { س. (فر. Carnaval) خرستيانلرك بيوك پرهيزاتكسمنده تبديل قيافت ايده‌رك اجرا ايتدكلرى شنلكلر.

قرنبهار { س. قرنابيت دينان سبزه.

قرنجه { س. با: قارنجه.

قرنداش { قرنداشلق وساٸره. با: قارنداش وساٸره.

قرنصه { يا قرنسه. س. قوشلرك وعلى الخصوص طوغانك تولك وقتى، توك دكيشديردكلرى موسم.

قرنفيل { س. ١. هندستاندن كلن بهاراتدن معروف قوبروقلى برحبه: دوكلمش قرنفيل. ٢. قوقوسى بو بهاره بكزر معروف كوزل برچيچك كه الوان وانواعى اولور: قرنفيل چيچكى. || مج. كميلرده كوكرته‌يه اوتور. ديلان بيوك صندالرى وآغر اشيايى ايچرى آلمق ايچون برووه ايله غراندى ديركلرى آره‌سنه كيريلن قالين خلاطلره معلق پالانغه ترتيباتى.

قروم { س. (يو. Χρῶμα = رنك) معد. صارى‌يه بويامغه يارايان سياه برمعدن: قروم معدنى.

قرون { سذ. جه عر. فد: قرن. با: قرن.

قرونومتره { س. (-Χρονο و μέτρον = مقياس الزمان) حرارت و برودت تأثيريله انتظام حركتنه خلل كلمين وسنه‌ده بر قوريلوب بر ثانيه بيله تخلف ايتمين دقيق و بيوك زوالى ساعت كه باشليجه بحريه‌ده طول تعيينى وساٸر عمليات رياضيه‌ده قوللانيلير. || جيب قرونومتره‌سى = بو اساس اوزرينه يابلمش صاغلام ساعت كه زوالى ايشلمه‌سى شرطدر.

قُرَوى { صـ. عر. ذ: قرويه. كويه منسوب و متعلق، كويلى، روستايى. ذ.

قره ¹ { ياخـود قاره ويا قرا. صـ. ١. سياه، اسود: قره بويا؛ قره آت = ياغز؛ قره طوپراق. [غريبـدركه بو كوزل لغت «آق» و «قزيل» ايله برابر استانبول تركجه‌سندن و يكى لسان اديمزدن آياغنى چكوب يرينى «سياه» لفظ فارسيسنه براقشـدر. احياءً استعمالى الزمدر.] ٢. مجـ. ماتملى، غملى، كدرلى، مشئوم، منحوس: قره گون؛ قره خبر؛ قره طالع. ٣. مجـ. معيوب، عارلى: قره يوز؛ يوزى قره. ٤. اسمر: قره احمد؛ قره اتمك. = سـ. ١. سياهلق، سياه بويا: قره‌يه بويامق؛ قره‌سى قره آق آق. ٢. سياهى، زنجى، آفريقانك سياه آدمى: قره‌لر مملكتى. = جمـ. قره‌لر = ياس اثوابى، سياه اثواب، ماتم: قره‌لر گيمك. || آلن قره‌سى = طالعسزلك، بخت سياه. || قره ات = كيك و طاوشان وسائره كبى آو اتى. || قره اوغـلان = چنكانه. || قره ايكنه = برجنس اوفاق قاريجه. || قره‌باش = ١. تأهل ايتمز مناستر كشيشى. ٢. سياه صاريق صارار بر طريق درويشى. ٣. ايلك بهارده آچار كوزل قوقولى مور بر چيچك. || قره باصـان (باصقـان) = آغرلق، كابوس. || قره بوبر = هندن كلن معروف بهاركه قرمزى بوبردن تفريق ايچون بويله توصيف اولنور. || قره بوغـداى = بوغـداى نوعى. || قره بويا = زاج ياغى. || قره پازى، قره پلين = پازى و پلين نوعلرى. || قره جكر = معده‌نك صاغ طرفنده بولنان عضو داخلى، كبد. || قره جمله = حساب اعمال اربعه‌سندن جمع. || قره جهنم = پك اسمر ويوزى كولمز آدم. || قره چام = چام آغاجى انواعندن برى. || قره چالى = بر جنس ديكنلى چالى. || قره حما = مخاطره‌لى بر نوع تيفوس. || قره خبر = برينك وفاتى خبرى. || قره دكيز = بحرسياه، بنطس. || قره ديكن = بر جنس نبات. || قره ساقز = قولوفانيا، زفت. || قره سـودا = مالخوليا، ملا خوليا. || قره سوگوت = سوكوت آغاجنك بر نوعى. || قره صو = با: صو. || قره صو نغورى = طوغانك سياه بر جنسى. || قره طاوق = آولنان بر جنس قوش. || قره طبان = ١. خراسان دميرى. ٢. بر نوع صيغير خسته‌لغى. ٣. ايپك بوجكنك قراروب قيرلمسى علتى. || قره طوت = طوتك سياه جنسى. || قره عرب = زنجى، سياهى. || قره قارغه = بسبتون سياه اولان قارغه. || قره قاش = قاشلرى سياه. || قره قلم = ١. يالكز سياه چيچكارى اولان عادى پورسان. ٢. سياه قورشون قلمله ياپيلان رسم. || قره قوجه = آغر- ماش اختيار. || قره‌قورباغه = سياهمسى برجنس قورباغه. || قره قيش = قيشك اورته‌سى و پك صـوتوق موسمى. || آره ده قره كدى كچمك = بوزشمق: آره‌مزده قره كدى مى كچدى؟ || قره‌لر مملكتى = سودان. || قره يازى = بخت سياه. || قره يوزلى = بر عار و ناموسسزلغى اولان. || آق آق قره‌سى قره = بياض چهره‌لى و سياه كوزلى قاشلى، آبلاق. || آقله قره‌يى سچمك = چوق زحمت چكمك. || ايس قره‌سى = قوروم بوياسى. || كستانه قره‌سى = آچيق سياه رنك. || يوز قره‌سى = ناموسسزلق، عار.

قره ² { سـ. كرهٔ ارضك طوپراق اورتيلى قسمى، دكيزك غيرى، بر، طوپراق: قره‌ده، قره‌دن = براً؛ قره‌ده ودكيزده = براً و بحراً؛ قره پوسته‌سى = براً كيدن پوسته؛ قره كومروكى = براً كلن اشيادن آلنان كومروك؛ قره واپورى = دمير يول ماكينه‌سيله قطارى. || مجـ. باشدن قره ايتمك = كمى‌يى بسبتون باتمقدن قورتارمق ايچون باشدن قره‌يه آتمق. || قره‌يه دوشمك = كمى قره‌يه اوطورمق.

قُرّه { سـ. عر. تازه‌لك؛ قرة العين = كوز آيدينلغى، سوينج. [يالكز بو تعبيرده قوللانيلير.]

قَره آغاج { سـ. معروف بر جنس بيوك اورمان آغاجى كه تخته‌سى اسمر و سرت اولوب جلايه كلير، شجر البعوض.

قَره باتاق { اورده كه بكزر سياه برجنس دكيز قوشى كه صويك اوزرينه چيقوب باتمه‌سى پك سريع اولور.

قَرهجه { صِ. سیاهجه. اسمر، سیاهمسی. = سـ. با: قراجه.

قَرهقوش { سـ. ییرتیجی قوشلردن قارتالدن آزکوچورك بر جنس معروف قوش.

قَرهقوشی { صِ. قره قوش اسمنده اسکی امرادن خود پسند بر آدمه یاقیشیر: حکم قره قوشی = مرقوم قره قوشك حکمی کبی نظام وقانونه مغایر عندی حکم.

قَرهقول { یا قراغول. سـ. [اصل ترکجه‌ده قول عسکر معناسنه کلمکله سیاه عسکر یعنی کیجه‌عسکری ویاعسکرك سیاه یعنی کیجه‌لك قولی وبولوکی دیمکدر.] ۱. محافظهٔ اسایش ایچون کیجه کزن عسکر بولوکی. ۲. نوبتجی عسکر. ۳. اردونك محافظه‌سیچون مناسب نقطه‌لرده طوریلان عسکر؛ استناد قره قولی؛ ایلری قره قول؛ دور قره قولی: کوچك قره قول: نظام قره قولی. || بحـ. قره‌قول سفینه‌سی، فلوقه‌سی = دکزده محافظلق وظیفه‌سنی ایفا ایدن کمی ویا صندال.

قَرهقولاق { سـ. ۱. چاقاله‌بکزر بر جنس حیوان که آرسلانك یدیکنك آرتغیله بسلنمك ایچون بوحیوانك آرقه‌سی صره کزدیکی زعم اولنور، سیاهکوش. ۲. وقتیله صدر اعظمك خدمتنده بولنان بر مأمور.

قَرهقولخانه { یا قراغولخانه. سـ. محافظهٔ اسایشه مأمور عسکر ویا جاندارمه بولوکی اقامتنه مخصوص محل.

قَرهقونجلاوز { سـ. جادی، وامپیر.

قَرهکوز { سـ. ۱. چنکانه. ۲. خیال دینان کولکه اویوننده کولدیریجی شخص: قره کوزله حاجی اوحد محاوره‌لری. ۳. مذکور خیال اویونی: قره کوز اویناتیور. || قره کوز بالیغی = پلامود بالیغنك بیوك و بایاغی جنسی.

قَرهلامق { فتـ. ۱. سیاهلاتمق، سیاه ایتمك، تسوید: دیوارلری کومورله قره‌لامشلر. ۲. یازی اوکرنمك ایچون مشق یازمق: ثلث، رقعه قره‌لایور.

قَرهلامه { سـ. ۱. سیاهلاتمه، سیاهه بویامه ویا کیرلتمه. ۲. یازی اوکرنمك ایچون تکرار تکرار یازیلان سطرلر، مشق: قرالامه یازیور.

قَرهلق { سـ. سیاهلق، سیاه رنك.

قَرهمان { صِ. ۱. پك اسمر وسیاهمسی (آدم). ۲. بحـ. ایری دمیر کولچه‌سندن عبارت آغر والیوز. = سخـ. ۱. سلجوقیلرك انقرا ضنده ظهور ایدن دره بکلرك الك قوتلیلرندن بری اولوب اولاد و احفادی قونیه جهتلرنده خیلی وقت حکم سورمشدر. ۲. مـ. قره‌مان اوغللرینك حکم سورمش اولدقلری بتون قونیه جهتنه وبعده بالخاصه بونك قسم جنوبیسنه ویریلان اسمدرکه ایچ ایل ایله تکه آره‌سنده اولوب الیوم بر قضادن عبارتدر.

قَرهمانلی { سـ. صِ. علی العموم قره‌مان ایلی اهالیسنه وبالخاصه اورالرك ترکجه لسانله متکلم خرستیانلرینه ویریلن اسمدر.

قَرهوله { سـ. بحـ. سابقاً عثمانلی بحریه‌سنده غایت بیوك کمیلره ویریلن اسمدر. الیوم نظامسز وقواعد بحریه‌یه رعایتسز کمیلره دینیر. قاره‌وله حالنده = یولسز، نظامسز بر حالده.

قَرههلیله { سـ. قوتلی مسهل اولان بر جنس نبات طبی.

قَرهیل { سـ. شمال ایله‌باطی کرته‌لری آره‌سنده اسن روزکار وبونك کرته‌سی اولان جهت.

قَریب { صِ. عر. ءُ: قریبه. [«قرب» دن صش.] ۱. مکان ویا زمانجه اوزاق اولمیان، یاقین، نزدیك: بروسه استانبوله قریبدر؛ بایرام‌قریبدر. ۲. نسل ونسب و ذریتجه ویا مناسباتجه انسانه یاقین بولنان، اقربا، قونشو، همجنس: انسان یالکز کندینی دوشونمیوب قریبنی ده دوشونملیدر. = حـ. یاقین، تقریبی، همان: اوچ سنه‌یه قریبدرکه بو ایشله اشتغال ایدیورم؛ بش سنه‌یه قریب زمان کچدی. || عن قریب = یاقینده، چوق کچمزدن: او ایش عن قریب بیته‌جکدر.

قَریحه { سش. عر. جـ: قرایح. ۱. انسانده کندیلکندن حاصل اولان فکر وقصد ونیت،

فر. Initiative . ۲. بر دائرهٔ رسمیه‌دن عرض اولنمقسزین جانب عالیٔ حضرت پادشاهیدن ارادهٔ سنیه شرف صدوری : قریحهٔ سنیهٔ حضرت پادشاهیدن فلان ذاته میرالایلق رتبه‌سی توجیه بیورلدی ؛ قریحه‌دن فلان مأموریته تعیین اولندی. ۳. فکر، ذهن، دوشونوب هیچدن بر شیٔ میدانه قویه بیلن قوهٔ مفکره : او شاعرده قریحه واردر؛ وسعت قریحه‌سنه انسان حیران اولور؛ او بیچاره‌ده هیچ قریحه یوقدر.

قریر { صه. عر. ؤ : قریره. [«قرة» دن صفت.] سوینمش، شاد، مسرور: قریر العین = کوزی آیدین، ایی بر شیٔ کورمکله سوینن : اولاد واحفادکزك مروتنی کورمکله قریر العین اوله‌بیلکز.

قریش { سخ. ذ. عر. مکهٔ مکرمه‌ده فخر کائنات (صلعم) افندمزله مهاجرین‌دن اولان اکثر صحابهٔ کرامك منسوب، بولندقلری بیوك و بین العرب من القدیم معتبر بر قبیله که کعبهٔ شریفه‌نك محافظه وخدمتی ده بو قبیله‌یه عائد ایدی؛ صنادید قریش = قریش قبیله‌سنك رؤساسی. [نسبتنده «قرشی» دیلیر. با : قرشی.]

قریم { سخ. م. قره دکیز ساحل شمالیسنده واقع تاتارلرله مسکون معروف بیوك شبه جزیره.

قریملی { سه. صه. و:

قریمچی { سه. صه. عر. قریم شبه جزیره‌سی اهالیسندن اولان.

قرین { صه. سه. عر. ؤ : قرینه. جـ : قرناء. [«قرن» دن صفت.] ۱. یاقین، قریب. ۲. بر آدمله قرابت ومناسبتی اولان، خصم، قونشو، آرقداش، همدم، همجنس : بر آدمك حالی قریندن صوریلیر. ۳. بر شیئه نائل ومظهر اولان، بر حال ایله متصف بولنان : قرین قبول = مقبول؛ قرین تقدیر = مظهر تقدیر؛ سعادت قرین = نائل سعادت. ٤. حکمدارلن حضراتنك خدمت خاصه‌سنده بولنان مقرب، مابینجی : قرین ثانی. [بومعنا ایله باشلیجه جمعی مستعمل اولوب مفردکبی ده قوللانیلیر :] قرناء حضرت شهریاریدن؛ سرقرنا = باش مابینجی.

قرینجه { قرینجه‌لانمق وسائره. با : قارینجه وسائره.

قرینه { سه. عر. جـ : قرائن. مغلق و مبهم بر شیئك تعیینیله آکلاشلمه‌سنه سبب اولان حال، برمجهولك معلوم اولمسنه آلت اولان شیٔ، اماره، ایپ اوجی : خرسزك بورادن کچمش اولدیغنه بعض قرینه‌لر واردر؛ «کورك» لفظی ترکجه‌ده برقاچ درلو اوقونوب معانیٔ مختلفه‌یه کلدیکندن بونلرك خانغیسی مقصود اولدیغی قرینه ایله، ما قبل و مابعدی قرائنیله آکلایه بیلیرز؛ میدانه چیقاریلان خرابه‌نك معبد بولنمش اولدیغنه بعض قرائن واردر لکن نه زماندن قالمه اولدیغی کوسترر هیچ بر قرینه‌یه دسترس اوله‌مدق ؛ قرینه ایله اوقومق، آکلامق.

قریه { سذ. عر. جـ : قرا. کوی، روستا : اهل قریه، اهالیٔ قریه = کویلیلر؛ قریهٔ مذکوره مختاری. [رانك کسری و یاء مشدده ایله استعمالی غلطدر.]

قزّ { سذ. عر. خام ایپك؛ دود القز = ایپك بوجکی.

قز { سه. با : قیز.

قزارمق { قزارتمق وسائره. با : قیزارمق وسائره.

قزّاز { سذ. عر. [«قز» دن سمب.] ایپکجی، ایپکی ایشلین آدم.

قزاق { یا قازاق. سه. [«قازمق» دن مشتق اولوب اصل تراشلی وَ صقالی تراش اولمش دیمکدر.] ۱. عسکر، هرقومك عسکرلکه وآقین وچاپوله آیرلمش افرادی که صقالسز اولمق باشلی علامتلری ایدی : ترکمان، قیرغیز، تاتار، موسقوو قزاغی. ۲. روسیه‌ده آیریجه بر صنف تشکیل ایدن سپاهی‌یه مماثل سواری عسکری.

قزاق { سه. با : قیزاق.

قزاموق { سه. با : قیزاموق.

قزان { قزانجی. با : قزغان وسائره.

قزانج { سه. ۱. قزانیلان شیٔ، فائده، نفع، استفاده، کار : بنم ایچون بونده هیچ بر

قزانج يوقدر. ٢. چاليشمقله اله كچيريلن شئ، سعى وعمل مقابلى، كسب : ايشلر كساددر هيچ قزانجمز يوقدر؛ اصنافڭ قزانجى آنجق تعيش ايده‌جك درجه‌ده‌در؛ قزانج ايتمك = قزانمق.

قزانجلى { ص. كارلى، استفاده‌لى: تجارت قدر قزانجلى ايش يوقدر.

قزانديرمق { فت. ١. كار ايتديرمك، قزانمه‌سنه موجب اولمق: بو تجارت آدمه چوق قزانديرر؛ كنديسنى خدمته آلوب چوق پاره قزانديردى. ٢. استحصال وا كتساب ايتديرمك، آلديرمق: اخيراً يازديغى كتاب كنديسنه بيوك بر شهرت قزانديردى؛ آو مراق بكا روماتيزمه‌يى قزانديردى.

قزانمق { فت. ١. كار ايتمك، استفاده ايلمك، فائده كورمك: سنه‌ده بر قاچ يوز ليرا قزانيور؛ تجارتدن ايى قزاندى. ٢. ايدنمك، استحصال واكتساب ايلمك: نام، شهرت قزاندى؛ افندیسنڭ توجهنى قزاندى. ٣. اوغرامق، دوچار ومبتلا اولمق: آغر هوالى يرلرده طورمغله بر قاچ علت قزاندى.

قزح { سذ. عر. بولوطلره موكل بر ملك. || قوس قزح = سهواً علائم سما ديديكمز الكم صاغمه‌كه ضياء شمسڭ هواده‌كى رطوبت طامله‌جقلرندن كچركن حل اولنمسيله رنكارنك آيرى آيرى كوستريلر واسع بر وبعضاً ايكى قوسدن عبارتدر.

قزحيه { سذ. عر. تث. كوز طبقه‌لرندن برى، فر. Iris.

قزغان { س. [زبانزدى : قازان] ١. كايتلى يمك و سائره قاينامغه مخصوص بيوك تنجره : چوربه، پلاو، عاشورا قزغانى؛ چاشير قزغانى = چاشير صوينڭ قايناديغى قزغان. ٢. صو حفظنه ويا قاينامه‌سنه مخصوص معدندن بيوك قاب : واپور قزغانى = واپور ماكينه‌سنه استيم كتيره‌جك صويڭ قاينامه‌سنه مخصوص بيوك محفظه؛ حمام قزغانى. ٣. اسكى بر نوع بطال طوب. — يكيچرى اوجاغنده يمك قزغانى بر طاقم مراسمله ودعا ايله قوريلوب قالديرلديغندن، مثلا قازغانڭ برندن قالديرلمسى طغيان معناسنى افاده ايدردى و سائر بويله تعبيرات وار ايدى. || قزغان ديبى = قازانڭ ديبنه ياپيشوب قازلمغله چيقاريلان قيزارمش ومقبول بر نوع ايس قوقوسى آلمش اولان محلبى وسائره.

قزغانجى { س. ١. باقيردن قزغان ويا واپور قزغانى ياپان صنعتكر. ٢. قزغانى قوروب اداره ايدن مأمور.

قزل { ويا قزيل. ص. قرمزى، آل، احمر، سرخ : قزل بويا؛ قزل طوپراق؛ قزل يومورطه = پاسقاليه يومورطه‌سى. || قزل آطه‌لر = درسعادت جوارنده‌كى بيوك آطه وهكبه‌لى وسائر كوچك آطه‌لر. || قزيل آغاج = بر جنس بيوك اورمان آغاجى. || قزل الما = وقتيله روما شهرينه ويريلن اسم. || قزل باش = ١. رافضى. ٢. شاه اسماعيلڭ بر صنف عسكرى، سرخ سر. || قزل درجهٔ حرارت = آتشه قونيلان دميرڭ قرمزى اولمسيله تعين ايدن حرارت درجه‌سى. بونڭ دها يوكسكى بياض درجهٔ حرارتدر. || قزيل دلى = زيردلى، بسبتون چيلغين. || قزيل سوكوت = سوكوت آغاجنڭ بر جنسى. || قزيل شاب = آچيق افلاطونى رنك. || قزيل غروش = قديمده اجنبى آلتين مسكوكاته ويريلن اسم. || قزيل ياپراق = قاصيق اوتى. = س. ياخود قزل خسته‌لق = چوجقلره عارض اولان قزاموغه مشابه واوندن تهلكه‌لى سارى بر خسته‌لق، اسقارلاتين.

لساننمزڭ بويله كوزل بر لفتى «آق» و «قره» لغتلريله برابر متروك براقوب ده، بو رنكڭ يالكز بر نوعنه مخصوص اولان وتركجه اولميان «قرمزى» لفتنى قوللانمامز شايان تأسفدر.

قزل { س. قيلدن ايپ.

قزل { س. آغاج اوزرنده قوروپان ياپراق.

قزلجق { س. طاغلرده وباغچه‌لرده حاصل اولان فندق قدر واوزونجه چكردكلى قرمزى وخوش ميوه : قزلجق شربتى. || قزلجق آغاجى = بو ميوه‌يى ويرن آغاج كه خشبى پك سرت و طيانيقلى اولوب داللرندن دكنك ياپيلير.

قزلجه { يا قزيلجه. ص. قرمزيجه، قرمزيمسى. = س. بر نوع دوزكون.

قزللق { یا قزیللق. سـ. ١. قرمزیلق، حمرت، سرخی؛ یانغین قزللغی = یانغیندن عکس ایدن قیزاردی. ٢. قزل خسته‌لغی، اسقارلاتین دینلن قیزاموغه شبیه بر علت ساریه. || قزللق اوتی = اشك قولاغی.

قزلنمك { یا غزللنمك. فل. آغاجك یاپراقلری اوزرنده قورومق.

قزوی { سـ. ساز حصیردن پرنج و سائره قابی، عادی زنبیل: پرنج قزویی؛ بر قزوی پرنج؛ قزوی خرماسی.

قس { فـ. عر. [« قیاس » دن امرحاضر مفرد مذکراولوب زیرده‌كی تعبیرده مستعملدر:] وقس علیه البواقی، وقس علی هذا الباقی = اوست طرفنی، قالان قسمنی ده بوكا قیاس ایت.

قسّام { سذ. عر. [« قسمة » دن سمبـ.] بین الورثه تركه‌یی تقسیم و یتیملرك میراثنی حفظ و اداره ایدن مأمورشرعی، محكمهٔ شرعیه مأموری؛ قسام عسكری دخی دینلیر؛ قسام دائره‌سی = قسمت عسكریه.

قسّاملق { سـ. قسام و قسام عسكری دینلن و ورثه‌نك حصه‌لرینی تقسیمله یتیم اولادلرینك میراثنی حفظ واداره ایتمكله موظف اولان مأمور شرعینك حال وصفت ومأموریتی، قسمت عسكریه: اوقاف همایون محكمهٔ تفتیشیه‌سی قساملغی.

قسامه { سذ. فـ. مثلا قاتلی بولنمیان مقتولك بولندیغی محل اهالیسندن اللی كشینك محكمه‌ده یمین ایتمه‌سی، برجماعتك تحلیفی.

قساوت { سذ. عر. ١. سرتلك، صلابت، قاتیلق. ٢. مرحمتسزلك، عدم تأثر: قساوت قلب. ٣. كدر، غم، غصه، تاسه، غائله: چوجقلریچون قساوتده‌در؛ اوغلنك قساوتنی چكیور؛ سز قساوت ایتمیك، قساوت چكمیك. [لسانمزده اك زیاده عربیده پك مستعمل اولمیان بو اوچنجی معنا ایله قوللانیلیر.]

قساوتلنمك { فل. تاسه‌لانمق، كدر ایتمك، غائله‌سنی چكمك: سز اونك ایچون هیچ قساوتلنمیك.

قساوتلی { صـ. تاسه‌لی، مكدر، مغموم، غائله‌لی.

قسراق { سـ. بـا: قصراق.

قسط { سـ. ١. تقسیمده ویا اولچی و طارتیده احقاق حق و عدالت. ز. ٢. حصه، پای، نصیب. ٣. جسته جسته ویریلن بر بورج وسائره‌نك هر دفعه‌ده ویریلن قسمی، تقسیط. || قسط الیوم = برآیدن یالکز بر قاچ كون خدمتی ویا غیبوبتی اولان مأموره آیلغی نسبتنده ویریلن ویا دوام ایتدیكی كونلر ایچون كسیلن آقچه.

قسطاس { سذ. عر. بیوك ترازی، قپان، میزان. ز.

قسطنطینیّه { سخـ. ز: عر. [بانیسی اولان قسطنطینه نسبتله. یو. Κωνσταντινόπολις ترجمه‌سی] پایتخت دولت عثمانیه اولان استانبول شهرینك اسم اصلیسی.

قسطی { یا قیستی. سـ. [ودها طوغریسی « قیصمق » دن قیصه‌دی] پارچه پارچه كومش ویا قویوم طاقمی كه زنجیرلی و قوپچه‌لی اولمغله قیصلوب بنده اولور و كردانلق و كوستك كبی قوللانیلیر.

قسم { سذ. عر. جـ: اقسام. ١. پارچه‌لره آیرلمش بر شیئك هر پارچه‌سی، پارچه، بولوك، جزء: محصولاتك برقسمنی شمدی نقل ایدوب بر قسمنی صوكره‌یه براقه‌جغز؛ قزانجمزی اقسامه آیروب برقسمنی احتیاط صاقلایه‌جغز. ٢. نوع، جنس، قبیل: بوده اوقسمدندر؛ بو قسم آدملر؛ قادین، چوجق قسمی بویله‌در.

قَسَم { سذ. عر. یمین، آند، سوكند، حلف: قسم ایتمك؛ جناب حقك اسمنه قسم ایدرم؛ مع القسم بیان ایتدی.

قسماً { حـ. عر. بر پارچه‌سی، بر بولوكی، بتونی اولمیه‌رق: اوی قسماً بویاتدم = بر قسمنی.

قسمت { سذ. عر. ١. بولمه، پای ایتمه، تقسیم، حصه‌لره آیرمه. ٢. نصیب، قدر، مقدر اولان شیء: قسمتم بوقدر ایمش؛ قسمت ایسه: قسمتده وار ایسه. ٣. ر. [حسابده] اعمال اربعه‌دن تقسیم؛ خارج قسمت = تقسیم عملنك نتیجه‌سی اوله‌رق چیقان عددكه مقسوم الیهك بهرعددینه دوشن حصه‌یی كوستریر. || قسمت عسكریه = قساملق وظائفی. == حـ. قسمت ایسه، قدرده وار ایسه، هله باقه‌لم: بو تارله‌یی بوسنه اكه‌جكمیسكز؟ قسمت.

قسوت { سذ. عر. ۱. قاتیلق، سرتلك، صلابت. ۲. مرحمتسزلك، عدم تأثر : قسوت قلب. ۳. صیقندی، ملال، حزن، غم، غصه : سروی آغاجلرینك صیقلغی انسانه قسوت ویرر؛ اویله یرلرده آدمه قسوت باصار.

قسوت افزا { ص. فا. [عر. قسوت = حزن. فا. افزاییدن = آرتدیرمق] حزن و ملالی آرتدیران، حزین، اچ صیقان.

قسوت انگیز { ص. فا. [عر. قسوت = حزن. فا. ایگیختن = قوپارمق] حزن و ملالی موجب، حزین، اچ صیقان.

قسوتلی { ص. حزن وملالی موجب، حزین، صیقندیلی: اوراسی قسوتلی بر یردر.

قسیس { سذ. عر. کشیش، راهب، پسقپوس، خرستیانلرده رئیس روحانی.

قش { مه. طاوق و سائره‌یی اورکودوب قوغمغه مخصوص اولوب اکثریا مکرر قوللانیلیر. || مج. قش قش ایتمك = قوغمق، دفع ایتمك.

قشاغی { قشاغیلامق. با : قاشاغی وسائره.

قشانمق { قشاندیرمق. با : قاشانمق وسائره.

قشر { سذ. عر. جه : قشور. ۱. قابوق، حبوبات ومیوه و سائره دریسی. ۲. بالخاصه قهوه قبوغی‌که یمنلیلر بونی آیریجه خاشلایوب ایچرلر : قشر ایچمك. || اد. قشرارض = کرهٔ ارضك قبوغی عداولنان قسم خارجیسی‌که طبقات مختلفه‌یه منقسمدر.

قشر { سذ. با : قاشر.

قشری { ص. عر. ئ : قشریه. تا. قابوغه منسوب و متعلق ویا قابوقلی اولان : طائفهٔ قشریه.

قشقرتمق { فتد. ۱. اورکودوب قاچرمق : قارغه‌لری باقله تارله‌سندن قشقرتملی. ۲. اورکوتمك، قورقوتمق، تلاشه دوشورمك : بر طاقم یالان خبرلرله هرکسی قشقرتدی. ۳. هیجانه دوشورمك، تهییج ایتمك: کندی فرلداغنی دوندیرمك ایچون بر طاقم ساده دلانی قشقرتدی.

قشقرمق { فل. ۱. اورکوب قاچمق : قوشلر قشقردی. ۲. تلاشه دوشمك، قورقوب اورکمك. ۳. هیجانه گلمك، تلاش وتهوره دوشمك.

قشلاق { قشله، قشلامق. با : قیشلاق وسائره.

قشمر { ص. [عر. غشمردن؟] طاذی، موزب (معذب) : قشمر آدم.

بوکلمه‌نی عربلرك ترکلردن استعاره ایتدکلرینی ادعا ایدنلرده وارایسه‌ده، آهنکه موافق اولمدیغنه باقیلیرسه، اصل ترکجه اولدیغنه حکم اولنه‌ماز.

قشمرلك { سه. موذیلك، موزبلك.

قشور { سذ جه. عر. فد : قشر. با : قشر.

قص { مه. ۱. کیزلی کولمکی تصویر و تقلید ایدوب اکثریا مکرر قوللانیلیر : قص قص کولمك. ۲. کوپکلری بوغشمغه تشویقه یارار.

قص { د. قاف مکسوره ایله باشلار بعض ترکجه صفتلره کیروب مبالغه وتأکید بیان ایدر : قص قیوراق باغلامق.

قصّ { سذ. عر. تث. کوکس؛ عظم القص = کوکس تخته‌سی، کمیکی.

قصّاب { سذ. عر. ینه‌جك قویون و صیغیر و سائره اتلرینی کسوب صاتان آدم؛ قصاب دکانی = اتصاتیلان دکان. || قصاب مرهمی = بر نوع علاج، فر. Basilicon. || مج. قصاب سونکرله سیلنمش یوز = حیاسز.

قصّابخانه { سذ. بیوك قصاب دکانی، قصابك ات صاتدیغی یر.

قصّابلق { سذ. ۱. قصاب صنعتی : قصابلقله خیلی پاره قزاندی. ۲. قویون و سائره کسوب یوزنه ویریلن اجرت، قصابلق حقی. ۳. مج. خونخوارلق، خونریزلك، سفك دماء.

قصّابیّه { سذ. عر. قویون وسائره یوزوب کسمك ایچون قصابه ویریلن اجرت، قصابلق حقی.

قصّاتوره { سذ. نفرلرك بله ویالین اوله‌رق سونکی یرینه تفنکك نامليسی اوجنه طاقدقلری دوز وقیصه قلیج.

قصاج { سذ. با : قیصاج.

قصّار { سذ. عر. [« قصارة » دن سمه.] ۱. لکه چیقاران، لکه‌جی. ۲. چریجی، یيقاییجی.

قِصارَت { سذ. عر. ١. اكه‌جیلك، اكه‌جیقارمق صنعتی، اكه‌جیلك. ٢. چرپیجیلق.

قَصّارلق { سذ. ١. اكه جیلك. ٢. چرپیجیلق.

قُصاره { سذ. عر. ١. خصوصی صورتده آیرلمش محفوظ محل، حجرهٔ مخصوصه، قابتو. ٢. بح. كمینك باشنده وقیچنده كوكرته‌نك اوزرنده یعنی دها یوكسك یاپیلان یاریم كوكرته كه آلتلرنده قامره‌لر بولنور. || اورته‌قصاره‌سی = كمینك كوكرته‌سنك وسطلرنده كی یوكسك كوكرته‌كه آلتنده مطبخ وقماره‌لر بولنور. || قصاره اوستی = كوكرته نك یوكسك یری.

قِصاص { سذ. عر. ق. قاتلك قتلی وجارحك جرحی جزاء شرعیسی: مقتولك ورثه‌سی قصاص ایستیورلر؛ قاتلی قصاص ایتدیلر.

قِصاصاً { ح. عر. قصاص طریقیله، قاتل ویا جارح ایتدیكی جنایتك مثلیله جزالاندیریله‌رق: قصاصاً اعدام اولندی.

قَصائِد { سذ. جم. عر. فد: قصیده: با: قصیده.

قَصَب { سذ. عر. و:

قَصَبه { سذ. عر. جم: قصبات. قامش، ساز، نای، نی. || تش. قصبهٔ رئه = آق جكر بوریلری. || ط. التهاب قصبات = آق‌جكر بوریلرنده حاصل اولان قیزارمه واوكسوروك، فر. Bronchite.

قَصَبه { سذ. عر. كوچك شهر، چارشیسی وسوری‌اولان بیوك كوی، اهالیسی بش اون بیك كشی راده‌لرنده معموره: چورلی، تیره، اینه كول قصبه‌سی.

قَصَبه‌لی { سذ. قصبه اهالیسندن اولان آدم: قصبه‌لیلر كویلیلرك ایشنی كوره‌مزلر.

قَصتار { سذ. [عر. «قصارت» دن غلط] پنبوق ایپلیكنك آغاردلمسی.

قَصتارلامَق { فت. (پنبوق ایپلیكنی وسائره‌یی) آغارتمق.

قَصتارلی { صه. آغاردلمش (پنبوق ایپلكی وسائره.)

قَصد { سذ. عر. ١. قورمه، نیت، ترتیب، تصور: بر طاقم كتابلر آلمق قصدیله صحافلره كیتدم؛ قتل قصدیله تشهیر سلاح ایتدی. ٢. ایستیه‌رك وبالالتزام بر ایشه تشبث ایتمه، راست‌كله وظهوراته تابع اولمیوب بالالتزام اجرا اولنان ایشك حال وصورتی: بو جنایتده قصد یوقدر. [قصد ایله عمد آره‌سنده قانون جزاجه عموم وخصوص واردر. هرعمدده قصد وار ایسه‌ده هرقصدده عمد اوله‌ماز.] ٣. سوء نیت، بری‌علیهنده اولان تشبث، غرض: اونك بكا قصدی واردر. ٤. قتل وجرح واضراره تشبث: جانمه قصد ایتدی. || عن قصد [زبانزدی غلط اوله‌رق: اك قصد] = ایستیه‌رك، بالالتزام، اولدن دوشونوب‌قرار ویره‌رك: اوفعلی عن قصد ایشلدیكی تبین ایتدی. || بلا قصد، بغیر قصد = قصد اولمقسزین، بالالتزام وایستیه‌رك دكل، خطاءً، تصادفاً: بلاقصد، بغیر قصد جرح ایتدیكی ادعا اولنیور.

قَصداً { ح. عر. نیت ومرام ایدرك. ایستیه‌رك، بالالتزام: قصداً جرح ایتدیكی آكلاشلدی.

قَصدی { صه. عر. ن: قصدیه. نیتله اولنان، ایستیه‌رك وبالالتزام واقع اولان: فعل قصدی، افعال قصدیه.

قَصر { سذ. عر. ١. قیصه‌مه، قیصالمه، قیصه كسمه: قصر اشجار. ٢. كسمه، اختصار، حصر، تحدید وتقلیل: طریقی قصر ایتمك. ٣. نقصان، اكسیكلك: قصر همت. ٤. د. عباره‌نك لزومندن زیاده اختصاری: افاده‌نك بو درجه‌ده قصری افهام مرامه مانعدر. ٥. [عروضده] تفعله‌نك صوك حرفنك اسقاطی، مثلا فاعلاتن‌دن فاعلات قالمسی. || ط. قصرالبصر = اوزاقدن كوره‌مه‌مك علتی، كوته بینی فر. Myopie. || مقد. قصرید = فراغت.

قَصر { سذ. عر. جم: قصور. كوشك، نزهتكاه اولان رفیع ومزین بنا.

قصر { صه. با: قیصیر.

قَصرغه { سه. با: قاصرغه.

قَصَص { سذ. جم. عر. فد: قصه. با: قصه.

قَصعه { سذ. عر. [كاسه ایله بر مناسبتی اولسه كركدر]

چناق، يمك قابى. ز. || قصعه‌ليس = كاسه‌ليش، طالقاوق. || ﻫ. قصعة المساكين، قصعة الصعاليك = شمال جهتنده برنجم ثابت، فر. Couronne boréale.

قصق { قصمق، قصلق و سائره. با : قيصيق وسائره.

قصقاچ { قصقانمق وسائره. با : قيصقاچ وسائره.

قُصور { سذ. عر. ١. اكسيكلك، نقصان : بن چاليشمه‌ده قصور ايتمدم ، قصور براقدم. ٢. عيب، عذر، سقطلق : بو آتك، بنانك برقصورى اولمسه ايدى صاحبى الندن چيقارماز. دى. ٣. صوچ ، قباحت ، تقصيرات : بنم قصورم نه‌در؟ بر قصورمى ايتدم؟ ٤. اهمال، مسامحه، تكاسل، عدم تقيد، تدبيرسزلك : انسان وظيفه‌سنده قصور ايتمه‌ملى؛ اعتراف قصور ايتمك. ٥. آرتان قسم، فضله، بقيه : شوقدرينى بكا كوندرك قصورى سزك اولسون. ٦. صاتين آلنان شيئك قيمتندن فضله اوله‌رق ويريلن سكه‌دن كرى آلنمسى لازم كلن آقچه : ليرانك قصورنى ويرمديكز؛ بر مجيديه ويردم قصورنى بكليورم؛ دينلجيدن قصور ايستمك قدر صوثوق شئ اوله‌ماز.

قُصور { سذ. عر. جـ. فد : قصر. با : قصر.

قُصورسز { ص. ١. عيب‌ونقصانى اولميان، عذرسز، مكمل : قصورسز بركوشك، بر آتدر. ٢. اعاده اولنه‌جق بقيه‌سى اولميان (حساب).

قُصورلى { ص. ١. برعيب ونقصانى اولان : قصورلى حيوان آلوب نه يايملى. ٢. بيتمه‌مش، ناتمام : قصورلى بر بنا. ٣. بقيه‌سى واعاده اولنه‌جق آقچه‌سى اولان : قصورلى حساب.

قُصوى { يا قصوا. صذ. عر. ذ : اقصى. با : اقصى.

قِصّه { سذ. عر. جـ : قصص. ١. نقل اولنان صحيح ويا اويديرمه وقعه، حكايه، روايت: قصهٔ يوسف (عم)؛ فرهاد و شيرين قصهٔ مشهوره‌سى. ٢. وقعه، وقوعات، وقوع حال، سر كذشت : قصه‌يى كنديسنه آكلاتدم. || احسن القصص = بتون حكايه‌لرك بحق اك كوزلى اولان حضرت يوسف (عم) ك حكايه‌سى كه قرآن كريمده بو تعبيرله ياد بيورلمشدر. || قصه خوان = حكايه‌لر نقل وروايت ايدن. || قصه‌دن حصه = حكايه‌دن آلنه‌جق درس ونصيحت. || القصه = الحاصل، حاصل كلام.

قصه { ص با : قيصه.

قَصيده { سذ. عر. جـ : قصائد. اون بش بيتدن آشاغى اولمامق اوزره برقافيه اوزرينه واكثريا مدح اكابر حقنده سويلنيلن شعركه باشليجه عربلرده معتاددر : قصيده سويلمك؛ شعراء عربك قصائدى؛ فارسيده اك ايى قصيده سويلين انورى وبزده نفعيدر. || قصيده پرداز، قصيده سرا، قصيده‌كو = قصيده ياپان، تغنى ايدن، سويلين (شاعر).

قَصير { ص. عر. ث : قصيره. [«قصر» دن صذ.] قيصه، قيصه بويلى، بويسز، كوتاه؛ قصير القامه = بويى قيصه. || ط. قصير البصر = اوزاقدن كورمه‌ين، فر. Myope. || قصير الرأس = باشى اوكدن آرقه‌يه طوغرى قيصه اولان (انسان عرق)، فر. Brachycéphale. || قصير العقل = عقلى قيصه، عقلى ايرمز.

قَصيل { سذ. عر. [غلط. زبانزدى : خصيل] حيوانلره يديرلك اوزره يشيل ايكن و يكى باشاق باغلاديغى وقت سوكيلن آربه وسائره اكينى : حيوانلره قصيل يديرمك چاره چيقارمقدن ايدر.

قَضاء { (ز) سذ. عر. جـ : اقضيه. ١. هر خصوص حقنده جناب حقك حكم ازليسنك اجراسى، موقع اجرايه كلمه‌سى. [قضا ايله قدر آره‌سنده‌كى فرق كتب عقائده عائد اوزون بر بحثدر.] ٢. قاضينك حكمى ، قاضيلق وظيفه‌سى : فلان افندى سلك قضايه سلوك ايتدى؛ يكرمى سنه قضاده بولندى. ٣. برقاضينك دائرهٔ حكم وقضاسى داخلنده اولان ير، قاضيلق. ٤. بوندن غلط اوله‌رق برقائممقامك دائرهٔ حكومتى ، ناحيه‌دن صكره تقسيمات ملكيه‌نك اك كوچكى ، قائممقاملق : هرسنجاق درت بش قضايه منقسمدر؛ قضا قائممقامى، مجلس اداره‌سى. [جمعنده فا. قضاها قوللانيلير : قضاهاى اربعه] ٥. قصدسز وخطاءً واقع

اولان قتل وجرح وسائر وقوعات، مخاطره، تهلكه، آكسز مصیبت، حادثهٔ مؤلمه: بر قضا اولدی، قضا وقوع بولدی؛ آز قالدی قضا اولیوردی؛ قضا صاوشدیرمق = وقوع بولان ویا وقوعی پك ملحوظ اولان بر مخاطره‌دن قورتلق؛ قضایه اوغرامق = آكسزین وقصدسز واقع اولان بر مهلكه‌یه دوشمك؛ واپورده دمیریولدن زیاده قضا ملحوظدر. ٦. ایفا، اجرا، ادا، ایشلمه، یاپمه: قضاء حاجت = دفع طبیعی. ٧. وقتنده ادا اولنمیان نماز واوروج كبی بر دینی بعده ایجاب شرعیسی وجهله ایفا ایتمه: خسته‌لغمده قیله‌مدیغم نمازلری قضا ایده‌جكم؛ شمدی اوروج طوته‌مازسه‌كز صكره قضاسی ممكندر. || اجل قضا = مقدر اولمغله برابر طبیعی اولمیوب برقضادن ایلری كلن اولوم. ضدی: اجل موعود. || از قضا = قضاءً، شاید، تصادفی اوله‌رق، مأمول و منتظر دكل ایكن: از قضا طبیبه محتاج اولورسه‌كز. [جالب ممنونیت خصوصاتده قوللانلمیلدر.]

قَضاءً { ح. عر. قصداً اولمیه‌رق، خطا ایله، آكسزین وقوع بولان برقعهٔ مؤلمه اقتضاسندن اوله‌رق: قضاءً آیاغنی قیرمش؛ قضاءً دكیزه دوشدی.

قُضاة { سذ. ج. عر. فد: قاضی. | با: قاضی. [ضاد مشدده ایله قرائتی غلطدر.] == سذ. فد. عر. بعض چوجقلرك طوغاركن باشلرینی ویوزلرینی اورتن زار، دوواق.

قَضارا { ح. فا. قصداً اولمیه‌رق، تصادفاً، از قضا، شاید: قضا را جراحه محتاج اولورسه‌كز.

قَضازَده { صه. فا. [عر. قضا = وقوعات مؤلمهٔ غیر منتظره. فا. زدن = اصابت ایتمك] قضا اصابت ایتمش، قضایه اوغرامش، قضاءً سقطلانمش ویا تخریب اولنمش: كمیسی قضازده اولدی؛ ساحلده فرطونه‌دن قضازده اولان سفائنك انقاضی طوریوردی؛ بیچاره آدم قضازده اولمش.

قَضایا { سذ. ج. عر. فد: قضیه. | با: قضیه.

قَضیب { سذ. عر. ١. اینجه‌ودوز بوداق، فدان. ٢. اركككك آلت تناسلی.

قَضیّه { سذ. عر. ج: قضایا. ١. ایش، خصوص، ماده، مسئله، دعوی: بومهم بر قضیه در؛ حلی مشكل بر قضیه. ٢. مذ. صدق وكذبنه حكم اولنه بیلن سوز: «انسان حیوان ناطقدر» سوزی بر قضیه‌در. ٣. ر. اثبات مدعا ایچون ایراد اولنان دعوی، فر. Lemme.

قَطّ { سذ. عر. قلمك اوجنی مقطه اوزرینه قویوب كسمه. ذ.

قط ١ { یاخود قیط ویا قیت. صه. [عر. «قحط» دن غلط] آز بولنور، نادر، سگرك، آز، نقصان: عقلی قط = عقلسز؛ آقچه‌سی قط = زوكورت؛ ایمانی قط = ایمانسز.

قطار ١ { سذ. عر. [زبانزدی قافك فتحیله‌در] ١. بربری آرقه‌سنده صره‌لانمش حیوانات دیزیسی، قافله: دوه قطاری. ٢. برلوقوموتیفك سوروكلدیكی دمیریول واغونلری طاقمی: صباح، اقشام قطاری؛ یوك قطاری. [بونك یرینه فر. «ترن» لغتنی قوللانمق عین خطادر.]

قَطارلامَق { فتد. حیوانلری بر صره‌ده دیزوب قطار یاپمق.

قِطاع { سذ. عر. ١. كسمه، قطع. | ذ. ٢. ر. [هندسه‌ده] دائره‌نك ایكی قطریله بونلرك آره‌سنده‌كی قوسك تشكیل ایتدكلری مثلث كه دائره‌نك بر قسمیدر: قطاع دائره.

قُطّاع { سذ. ج. عر. فد: قاطع. | با: قاطع. || قطاع طریق، قطاع الطریق = یول كسنلر، بیوك جاده‌لرده وقیرلرده خلقی صویان خیدودلر. [فد. «قاطع الطریق» لسانمزده قوللانلماز.]

قَطائف { سذ. ج. عر. فد: قطیفه. | با: قطیفه. == فد. كبی. [زبانزدی: قادائیف] شكر شربتیله پیشیریلوب طاتلی یاپیلق اوزره مختلف اشكالده دوكلمش خمور: تل قطائف = تل شعریه كبی اینجه دوكلمشی؛ ایتمك قطائفی = یاصی دائره صورتنده اولوب بربری اوستنه ایكی عددی برلكده وقویو شربتله بیوك طباقده پیشیریله‌رك آره‌سنه قایماق دخی قونیلان جنسی؛ یاصی قطائف = اوفاق دائره شكلنده اولوب یومورطه ایله طاوه‌ده پیشیرلی. || دكیز قطائفی = برنوع یوصون كه اوكسو-

روك ایچون خاشلانوب صوبی ایچیلیر، جکر اوتی.

قطائفجی { س. قطائف یاپان ویا گزدیروب صاتان آدم.

قطب { سذ. عر. ج: اقطاب. ١. دونن برکره ویاتکرلکك مرکزندن کچن شیش ویا قازیق که اونك اوزرینه دور اولنور. ذ. ٢. کرهٔ ارضك خط استوادن اك اوزاق اولان ایکی اوجندن هربری که بو کرهنك دوندیکی محور موهومك کچدیکی نقطهلردر: قطب شمالی، قطب جنوبی؛ قطبین=مذکور ایکی قطب؛ قطب حقیقی؛ قطب مقناطیسی = پوصله ابرهلرینك متوجه اولدقلری نقطه که قطب حقیقیدن یکرمی اوچ درجهیه قدر تخلف ایدوب بوتخلفده موقعه کوره دکیشیر. ٣. ه. قطب شمالی حذاسنده ودب اصغرك اوجنده بولنان نجم ثابت که غیر متحرك کورینور، دمیر قازیق. ٤. مج. بر جماعت وطائفهنك مادی ویا معنوی رئیس و مقتداسی وهر دورده بر تك اولهرق بولندیغنه اعتقاد اولنان ولی الله: قطب العارفین؛ او ذات زماننك قطبی ایدی.

قطبی { ص. عر. ذ: قطبیه. کرهٔ ارضك ایکی قطبندن برینه منسوب ومتعلق وبوقطبلره قریب اولان: دائرهٔ قطبیه؛ اقطار قطبیه.

قطبیت { سذ. عر. [لغت مولدهٔ فنیهدر] مج. پوصله ابرهسنك قطبه طوغری دونمك خاصهسی، فر. Polarité.

قطر { سذ. عر. ج: اقطار. ١. طرف، جانب، ناحیه، محل: اقطار شمالیهده یاشایان حیوانات؛ اقطار قطبیهنك برودتی؛ اقطار بعیدهیه سیاحت ایتمك. [بو معنا ایله باشلیجه جمعی مستعملدر.] ٢. ر. [هندسهده] دائرهنك مرکزندن کچمك شرطیله محیطنك بر طرفندن دیکر طرفنه دك اوزانان خط مستقیم که دائرهلرك واستوانی یاکروی شیئلرك اولچیسیدر: کرهٔ ارضك قطری؛ برمتره قطرنده بر آغاج. || نصف قطر = دائرهنك مرکزندن محیطنك بر نقطهسنه دك اوزانان خط مستقیم.

قطراً { ح. عر. قطری اعتباریله، کروی ویا دائروی یاخود استوانی بر شیئك قطر ایله اولچلمسی قاعدهسنه توفیقاً: آلدیغمکز فدانلر قطراً ایکیشر سانتیمترهدر.

قطران { سذ. عر. چام آغاجندن ویا معدن کومورندن چیقاریلان قویو آغر قوقولی ولزوجتلی بر مایع که صنایعده وطبده قوللانیلیر: قطران صویی = قطراندن بالتصفیه چیقاریلان مایع طبی؛ قطران حبی؛ قطران روحی = فر. Créosote دینلن علاج.

قطرانلاتمق { فتـ. قطران سوردیرمك: آرابهیی قطرانلاتمق.

قطرانلامق { فتـ. قطران سورمك: یره صوقیلهجق قازیقلری چورومهمك ایچون قطرانلاملی.

قطرانلی { ص. قطران سورلمش ویا قاریشدیرلمش: قطرانلی قازیق؛ قطرانلی صو.

قطره { سذ. عر. ج: قطرات. طامله: قطره قطره = طامله طامله، طاملایهرق.

قطع { سذ. عر. ١. کسمه، بیچمه: آغاج قطع ایتمك؛ ایی بیچاقله، مقاصله قطع ایتدی. ٢. آیرمه، ارتباطی قالدیرمه: قطع مناسبت، قطع علاقه. ٣. یوق ایتمه، رفع، امحا: قطع امید، قطع مخابره. ٤. حل وفصل: دعوایی، مسئلهیی قطع ایتمك. ٥. کچمه، (یول) آلمه، مرور: قطع طریق، قطع مسافه؛ بر کونلك یولی سکز ساعتده قطع ایتدك. ٦. ر. [هندسهده] خطوط و سطوحك بربرینی کسوب کچمهسی [تقاطع دخی دیرلر]: قطع زائد = بر مخروطك محورینه موازی برمستوی ایله قطع ایدلمسندن حصوله کلن منحنی؛ قطع مکافی = بر مخروطك مولدینه موازی بر مستوی ایله قطعندن حاصل اولان منحنی؛ قطع ناقص = بر مخروطك مولدینه موازی اولمامق اوزره محورینه مائل بر مستوی ایله قطعندن تحدث ایدن منحنی. || قطع رحم = اقربایی زیارت ایتمهمه، صلهٔ رحم ضدی. || قطع طریق = خیدودلق. || قطع مخابره = مناسباتی کسمه. || قطع مراتب = بربری آرقهسنده رتبه آلوب ترقی وتفیض ایتمه. || قطع مسافه = ایلریلمه. || قطع نظر = بر

طرف، شویله طورسون : هیئتدن قطع نظر برآز جغرافیا بیله اوقوتمیور.

قَطعاً { ح. عر. [جملهٔ منفیه‌ده] بسبتون، هیچ، اصلا : بن اونی قطعا کورمدم، اصلا وقطعا بیلمیورم.

قِطعه { سـ‌ث. عر. جـ : قطعات. ١. پارچه، جزء، بولوك، قسم : اراضی یی بش قطعه‌یه آیردق. ٢. مملکت، خطه، جهت، قطر : ایرانك بعض قطعه‌لرنده. ٣. کرهٔ ارضك منقسم اولدیغی بش بیوك یرك بهری : آوروپا، آسیا، آفریقا قطعه‌لری؛ قطعات خمسه. ٤. عدد ویاره کبی مقداری بیان اولنان غیر ذی روح بعض شیئلر حقنده قوللانیلیر : بش قطعه کمی؛ اوچ قطعه تارله؛ ایکی قطعه تحریرات. ٥. ع. بتون بر قول اردو ویا فرقه تشکیل ایتمین قوهٔ عسکریه : قطعهٔ عسکریه. ٦. د. اقلی ایکی بیتدن عبارت و برنجی مصراعی غیر مصرع شعر. ٧. ر. [هندسه‌ده] بر دائره‌نك بر قوسیله اونك وتری آره‌سنده‌کی قسمی : قطعهٔ دائره دخی دینلیر. ٨. تش. کسیك عضوك بدنده قالان پارچه‌سی.

قَطعی { ص. عر. ث : قطعیه. ١. کسدیرمه، شبهه وتردده محل براقمیان : جواب قطعی؛ قطعی سوز. ٢. مقرر، مصمم، رد و اعاده‌سی ممکن اولمیان : قرار قطعی؛ حکم قطعی.

قَطعِیّاً { ح. عر. [لغت آنفه‌دن اویله بر یلوب هر بیده مستعمل دکلدر.] کسدیرمه اوله‌رق، اصلا تردد وشبهه‌یه محل ویا رد واعاده‌سی ممکن اولمیه‌جق صورتده : قطعیاً جواب ویردی؛ قطعیاً قرار ویرلدی.

قطلاشمق { فل. [« قحطلاشمق » دن غلط] آز ونادر بولنور حاله کلمك، ندرت پیدا ایدوب بولنماز اولمق : ایی یازی یازان خطاطلر قطلاشدی.

قطلق { سـ. ١. آز وسگرك بولنان شیئك حالی، آزلق، ندرت : ذخیره قطلغی؛ آدم قطلغی. ٢. قحط وغلا، قوراقلقدن و بونك نتیجه‌سی اوله‌رق محصولات یتیشمه مکدن ایلری کلن آجلق : هندستانده قطلق پك صیق وقوع بولور.

قُطن { سذ. عر. پنبوق. ذ.

قَطنه { یاخود قطانا، قاتانه . سـ. [مجارجه‌دن] آغر سواری. || قطنه بیکیری = ایری بیکیر که اکثریا آغر وقبا یوکه تخصیص اولنور.

قُطنی { ص. عر. ث : قطنیه. ١. پنبوقه متعلق، پنبوقدن معمول. ذ. ٢. پنبوق قبیلندن، پنبوق کبی. = سـ. تر. اسکی بر نوع پنبوق وایپك منسوج.

قَطیفه { سـ‌ث. عر. جـ : قطائف. [تر. زبانزدی : قادیفه] ایپك ویا پنبوق و یوکدن اوکرلی اینجه قماش. || قطیفه چیچکی = یاپراقلری اولکرلی چیچك انواعی. = ص. قطیفه‌دن معمول : قطیفه اثواب.

قَعده { سـ‌ث. عر. با : ذی‌القعده.

قَعر { سـذ. عر. دکیز وقویو و سائره‌نك دریك دیبی : قعر دریا.

قَعقعه { سـ‌ث. عر. سلاح و سائره چاتردیسی. ذ.

قُعود { سذ. عر. ١. اوتورمه : قعود ایتمك = اوتورمق. ٢. نمازك اوتوره‌رق اجرا اولنان قسمی : قعود وقیام و رکوع؛ قعودده اوقونه‌جق دعا.

قغلجیم { سـ. با : قیغلجیم.

قَفاء { سذ. عر. ١. باشك وبوینك آرقه طرفی، انسه. ٢. مج. آرقه، کری. ٣. تر. باش، رأس، سر : انسان، قویون قفاسی. ٤. تر. باش کمیکی، بینی احاطه ایدن کمیك، قحف، جمجمه : طوپراغك ایچندن پك اسکی بر طاقم قفالر چیقدی. ٥. تر. مج. ذکا، فطنت، عقل، فراست : او آدمده قفا واردر؛ اونده کتاب یازه‌جق قفا یوقدر. ٦. تر. مج. حماقت، عقلسزلق : نا قفا! سنده بو قفا وار ایکن بر ایش کوره‌مزسك. || آت قفالی = احمق. || قفا آلمامق = ادراك ایده‌مه‌مك. || بوش قفالی = بی‌وقوف. || قفا طوتمق = سرتلك، دیکلمه‌مك، ایسته‌مه‌مك. || هر قفادن بر سس چیقیور = هرکس باشقه بر رأیده بولنوب کیمسه کیمسه‌یی دیکلمیور.

قَفادار { ص. سـ. فا. جـ : قفاداران. برینه اقتفا و اقتدا ایدن، آرقه‌سی صره کیدن، تابع، پیرو، غیرتکش : او فلانك قفاداریدر؛ کندیسی کبی بر طاقم قفادارانی واردر. ٢. آرقداش،

رفیق، همدم، یارداق. [باشلیجه تقبیح وتحقیر مقامنده قوللانیلیر.]

قفادارلق { س. ١. اقندا، پیرولك، غیرتکشلك، یارداقلق: کندیسنه قفادارلق ایده‌جك بر طاقم سبکمغزان بولمش. ٢. آرقداشلق، همدملك، رفاقت.

قفتان { س. [اصل ترکجه اولوب، خفتان صورتنده فارسی‌یه ده نقل اولنمشدر.] اکثریا تلطیف مقامنده کیدیریلان اوستلك مزین لباس، خلعت: قفتان کیدیرمك. || قفتان آغاسی = سابقده کبرا دائره‌لرنده باش ایچ آغاسی. || قفتان بوجکی = خانم بوجکی دخی دینلان کوزل بر بوجکجك، فر. Bette à bon Dieu. || بچلمش قفتان، اوستنه بچلمش قفتان = پك لایق ومناسب، نام یاقیشدیغی کبی اولان: حکمت معلملکی سزه بچلمش قفتاندر، اوستکزه بچلمش قفتاندر. || قلیچ قفتان = سابقده بر قوماندانه ویریلن علامات امتیاز.

قفتانجی { س. بر بیوك دائره‌ده باش ایچ آغاسی‌که قفتانلره مأمور ایدی، قفتان آغاسی. || قفتانجی باشی = وقتیله کبرایه کیدیریلان خلعتلرك اعطاسنه نظارت ایدن مأمور.

قفر { سذ. عر. ١. چول، بیابان. ٢. معدنی زفت. قفر الیهود دخی دینلیر.

قفس { س. فا. ١. تل ویا دمیر چبوقدن یاخود تخته پروازلردن معمول محفظه که رؤیتنه وهواننك ایشلمه‌سنه مانع اولمقسزین حصر وحبسه آلت اولور: قوش قفسی؛ بلبل قفسی؛ آرسلان قفسی؛ طاوق قفسی. ٢. اینجه تخته چیته‌لردن یاپیلوب حرم پنجره‌لرینه طاقیلان سپرکه داخلدن خارجه باقمغه پك مانع اولمدیغی حالده خارجدن داخله باقلمغی منع ایدر: پنجره قفسی؛ پنجره‌لره قفس طاقمق. ٣. تخته بنانك قاپلامه تخته‌لریله صیوه‌سی دها چکیلمیوب یاخود چیقاریلوب یالکز دیرکلردن عبارت طاسلاغی: بو اوی قفس ایدوب اویله تعمیر ایتملی؛ یاپدیردیغی او هنوز قفس حالنده در. ٤. تکیه وجامع کبی یرلرده قادینلره مخصوص محل که قفسله آیرلمش اولور: قفسده چوق قادین وار. || قفس آردندن = طوغریدن طوغری‌یه میدانه چیقمقسزین، کیزلیدن. || حق اوران قفسی = غایت فنا یاپلمش خراب او. || قره قفس = سیاه بر کوك. || قفس کبی = غایت ضعیف وسکرك (قماش وسائره). || بح. محاربه قفسی = حرب اثناسنده دشمن مرمیاتندن محافظه ایچون سفن حربیه‌نك قاپورطه‌لرینه وانبار آغزلرینه قپادیلان چلیك قفس.

قفسجی { س. پنجره قفسی یاپان طوغرامه‌جی.

قفسلی { ص. قفسی اولان: قفسلی پنجره.

قفسی { س. وقتیله اوزرینه قفس کبی آباقی صارلمش قاوق.

قفص { سذ. عر. فا. « قفس »ك معربیدر. با: قفس.

قفل { سذ. عر. ج: اقفال، قفول. کلید.

قفول { سذ. عر. سفردن عودت: قفول ایتمك.

ققنس { س. فا. یاخود:

ققنوس { س. فا. جسیم بر طیر موهوم که کویا غاغاسی برچوق دلیکلی اولوب روزکار اسدکجه بونلردن بر طاقم الحان چیقاریرمش. حقنده بو قبیلدن برچوق خرافات منقولدر.

قلّاب { ص. عر. [« قلب » دن سمب.] ١. چوق دکیشدیرن، قالبدن قالبه صوقان. ٢. قلب آقچه یاپان، ساخته‌کار.

قُلّاب { سذ. عر. ١. چنکل، قانجه. ذ. با: قوللاب. ٢. اکرمه چرخی.

قلابدان { س. ١. قلاب دینلان اکرمه چرخیله صاریلان صرمه ویا تل ایله قاریشیق ایپك ویا پنبوق ایپلك. ٢. باقردن یالدیزلی صرمه تقلیدی: قلابدان ایشلمه؛ قلابدان نقشی.

قلابدانلی { ص. تقلید وساخته تللرله قاریشیق: شامك هندك قلابدانلی قماشلری؛ قلابدانلی پرده‌لك، دوشمه‌لك.

قلابه‌لق { سذ. ص. غلبه‌لك لغتنك زبانزدیدر. با: غلبه‌لك.

قلاده { سذ. عر. ج: قلائد. کردانلق.

قلّاش { ص. عر. [سمب. وزننده معرب بر لغت عجمیه‌در]

باتاقجی، در بدر، ادبسز، حیله کار.

قَلاص { س. با : غلاص.

قِلاع { سذ. جم. عر. فذ : قلعه. با : قلعه.

قِلاعه { سذ. عر. یلکن، بادبان. ز.

قُلاغوز { س. با : قولاغوز.

قلاغی { س. با : قیلاغی.

قَلافات { قلافاتلامق. با : قالافات وسائره.

قَلافون { س. [یو. Κολοφω-νία] چام ساقزینك تصفیه اولنمشی، خالصی.

قَلامش { س. [یو. Κάλαμος = قامش که بونك « قلم » له مناسبتی درکاردر] دکیز قییسنده واقع قامشلق، سازلق.

قَلاوُز { س. با : قولاغوز.

قلاوی { س. وقتیله وزرانك کییدکلری هرمی الشکل تللی صاریق.

قَلای { قلایجی، قلایلامق وسائره. با : قالای وسائره.

قَلائِد { سذ. جم. عر. ف. : قلاده. با : قلاده.

قَلائِل { س. جم. عر. فذ : قلیل، قلیله. آز شیلر، آز آدملر، مقدار قلیل.

قَلب { سذ. عر. جم : قلوب. ١. یورك، مرکز حیات عد اولنان عضو که کوکسك صول طرفنده مخروطی الشکل برپارچه اتدن عبارت اولوب قانی بتون بدنه نشر وینه جلب ایده‌رك دائمی حرکتده بولنور : قلبم چارپیور؛ قلبمده بر آغری طویورم. ٢. مرکز حسیات و انفعالات اولان کوکل، فؤاد، دل : قلبمده‌کی محبت؛ قلبنده کین وغرض طوتمق؛ قلب قیرمق = کوکل قیرمق، دلکیر ایتمك؛ محبوب القلوب = هرکسك سودیکی، عمومك محبتنه مظهر. ٣. مج. هرشیئك اورته‌سی، مرکزی : اردونك قلبی = قلبگاهی؛ تا قلبنه اوردی. || هـ. قلب الاسد = برج اسدده برپارلاق نجم ثابت؛ قلب العقرب = عقرب برجنده برنجم ثابت.

قَلب { سذ. عر. ١. دکیشدیرمه، تبدیل، تحویل، تغییر، دیکر برقالبه افراغ : اسکی حرم دائره‌سنی سلاملغه قلب ایتدی؛ رشدیه مکتبنی اعدادیه‌یه قلب ایتدیلر. ٢. د. بر حرفك دیکر بر حرفه تبدیلی : «عما» ترکیبی « عن ما» اولوب نونی میمه قلب وبعده ادغام اولنمشدر؛ مخرجلری قریب اولان حرفلر چوق دفعه بربرلرینه قلب اولنور. ٣. حروفك محلی دکیشدیرمه وبرجمله آشاغیدن یوقاری اوقوندیغی حالده یوقاریدن آشاغی‌یه اوقونه‌جق صورتده اولمه : داماد کبی.

قَلب { صه. [عر. لغت آنفه‌دن مأخوذ] ١. ساخته، تقلید، رسمی وصحیح اولمیوب برساخته‌کار طرفندن تقلیداً وقیمتسز بر معدندن یاخود اکسیك اوله‌رق یاپلمش (سکه) : قلب آقچه؛ بو لیرا، بو مجیدیه قلبدر. ٢. یالاندن جسارت صاتوب حقیقتده پك قورقاق و ایشه یاراماز اولان : قلب آدمدر؛ پك قلب چیقدی. ٣. یالانجی، هر طور وحالی ساخته، کندیسنه کوکنیله‌مز : اویله قلب آدملرله ایش می کوریلور؟

قَلباً { حـ. عر. جان وکوکلدن، یورکدن، از دل و جان، صمیمی اوله‌رق : کندیسنی قلباً سویورم؛ سزه قلباً محبتم واردر؛ تبریکده قصور ایتدمسه‌ده قلباً چوق سویندم.

قَلبَزَن { صه. فا. [عر. قلب = دکیشدیروب بوزمه. فا. زدن = اورمق. — تر. زبانزدی : قالبازان] ١. یالاندن تقلید آقچه یاپان، ساخته‌کار : قلبزنك جزاسی بیوکدر. ٢. یالانجی، هر حالی ساخته، کوکنلیه‌جك : او قلبزن بر آدمدر.

قَلبَزَنلِك { س. ١. قلبزن ایشی، آقچه تقلیدی یاپمق جرمی، ساخته‌کارلق. ٢. یالانجلق، ساخته‌لك.

قَلبگاه { س. فا. [عر. قلب = یورك. فا. گاه = محل] اردونك اورته‌سی، میمنه ایله میسره آره‌سنده‌کی مرکز فرقه‌سنك طوردیغی یر : اسکی حرب ترتیبنده قوماندان ومعیت هیئتی قلبگاهده بولنوردی؛ دشمنك قلبگاهنه هجوم ایتدی.

قَلبلِق { س. [عر. « قلب » دن] ساخته طور وحال، دکرسز وهیچ برایشه یاراماز بوش آدمك حالی.

قَلبور { قلبورلامق وسائره. با : قالبور وسائره.

قلبه { س. [فا. «گلبه‌دن» دن] با : قولبه.

قلبی { ص. عر. ث: قلبیه. ١. یورکه وکوکه منسوب و متعلق، یورکدن، جان وکوکلدن اولان: نم محبتم قلبیدر؛ برمحبت قلبیه ایله سویور؛ حسیات قلبیه. ٢. ط. تش. یورکه متعلق؛ یورك خسته‌لغنه مبتلا، یورکدن راحتسز اولان : او آدم قلبیدر. فر. Cardiaque. || قلبی الشکل = یورك بیچیمنده، یورك صورتنده مخروطی.

قلپاق { یاخود قالپاق. س. اصل دریدن واوکا تقلیداً چوخه‌دن صاریقسز ودوز باش کسوتی : تاتار، چرکس، بلغار، عجم قالپاغی؛ سواری قالپاغی؛ پوست، سمور قالپاق. || قره قلپاق = سیاه قلپاق کیمه‌لری وجه تسمیه‌لری اولمش بر ترکمان طائفه‌سی‌که اصل خیوه جهتلرنده بولنوب، برطاقملری بایزید وارضروم جهتلرینه هجرت وتوطن ایتمشلردر.

قلپاقجی { س. قلپاق یاپان وصاتان اصناف : قالپاقجیلر چارشیسی؛ قلپاقجیلر باشی = استانبول چارشیسنك وقتیله قالپاقجیلره مخصوص محلی.

قلپاقلق { ص. قلپاق اعماله یارایان : قالپاقلق آستراغان (اژدرخان دریسی ویا تقلیدی).

قلپاقلی { ص. باشنده قلپاق بولنان، قلپاق کیین : بر قالپاقلی چرکس، سواری کلدی.

قلت { سذ. عر. ١. آزلق، آز مقدارده بولنمه : قلت عقل = عقل آزلغی، عقلسزلق؛ قلت اشتغال = آز مشغول اولمه. ٢. نادر اولمه، ندرت، قطلق : بو سنه ذخیره‌نك قلتی واردر؛ یازمه کتابلرك کیتدکجه قلتی حس اولنمقده‌در. || د. [صرف عربیده] جمع قلت = متعدد اوزانده جمعلری اولان اسملرك بو جمعلرندن طقوزدن آشاغی عدده مخصوص اولانلری. مقابلی : جمع کثرت. || ط. قلت دم = قانسزلق، فقردم.

قلتاق { س. با : قالتاق.

قلتبان { ص. فا. پزونك، دیوث، ناموسسز، رذیل.

قلج { یاخود قیلج. س. با : قلیچ.

قلجق { یا قلجیق. س. با : قیلجق.

قلزم { سخ. ذ. عر. م. [یو. Κλυ-σμα = قپالی، محصور] بحر احمر ساحلنده وسویش قربنده اسکی برشهر. || بحر قلزم = قزیل دکیز، شاب دکیزی، بحر احمر.

قلع { سذ. عر. سوکمه، چکوب چیقارمه، اساسندن ییقوب آتمه، یرندن اویناتمه : رجالك همتی طاغلری قلع ایدر.

قلعه { سث. عر. ج : قلاع. ١. ایچنه عسکر قپانوب دشمنه مقاومت ایتمك اوزره قالین ومحکم دیوارلردن یاپلمش ککیش وهر طرفدن سلاح آتمغه مساعد برجلری وتعبیه‌لری اولان بنای متین، حصن، حصار، اصل تر. قورغان، فا. دژ : قلعه‌یه قپانمق؛ قلعه‌دن طوپ آتمق؛ قلعه‌یی طوپه طوتمق، آلمق. ٢. ع. بر طابور ویا بولوك عسکرك دشمنه اطراف اربعه‌دن مقاومت ایده‌جك صورتده بربرلرینه آرقه‌لرینی ویرمش درت صفدن عبارت برمربع تشکیل ایتمسی تعلیم وحرکتی : قلعه اولمق؛ قلعه نظامی. || ایچ قلعه = بر قلعه‌نك داخلنده واقع خاص ودها متین قلعه‌که صوك درجه‌ده مقاومت محلیدر، تر. ارك. || قلعهٔ سلطانیه = مرمره بوغازنده واقع چناق قلعه قصبه‌سی. || قلعه طوپی = قلعه تعبیه‌لرینه قونمغه مخصوص بیوك طوپ. || مج. قلعه کبی = پك رفیع ومتین : قلعه کبی بر او یاپدیردی.

قلعه‌بند { ص. فا. [عر. قلعه = م. فا. بندن = باغلامق] برقلعه‌نك داخلنده سربست کزوب آنجق طیشاری‌یه چیقمامغه محکوم قباحتلی : موقتاً، مؤبداً قلعه‌بند اولمق جزاسیله مجازات اولندی.

قلعه‌بندلك { س. قلعه‌بند جزاسی. با : قلعه‌بند.

قلعه‌دار { س. فا. قلعه محافظی، دزدار.

قلفه { س. [عر. «خلیفه» دن] ١. معلمه معاونلك ایده‌رك آشاغی درسده بولنانلره تدریس ایدن آدم : مکتب قلفه‌سی. ٢. دولکر ودیوارجی اوسته‌سنك ایکنجیسی. ٣. [ایکنجی معنادن مأخوذ] ابنیه انشاسنی درعهده ایدن معمار ویا باش اوسته : قلفه‌کز کیمدر؟ ابنیه‌یی خانغی قلفه‌یه یاپدیره‌جقسکز؟

بزده‌کی قلعه‌لرك چوغی فن معماریدن بیخبر دیوار جیلقدن ویا دوالکرلکدن یتیشمه‌در. ٤. بر قلمده قدملی کاتب. [بو مقامده الیوم جمع صیغه‌سیله « خلفا » قوللانیلوب باشلرینه‌ده سرخلفا دینیر.] ٥. بر دائره‌ده جاریه و خلایقلرك باشی. ٦. علی العموم خلایقلره ویریلن عنوان. || باش قلفه = برنجی یماق، سر خلیفه.

قَلَق { سـ. عر. راحتسزلق، صیقنتی، اضطراب.

قُلقاس { سـ. عر. فول قبطی دینلن بر جنس نبات که « قلقاسیه » تعبیر اولنان بر زمره‌نك اساسیدر، فر. Colocasia.

قَلقان { سـ. با: قالقان.

قَلَم { سـ. عر. جمع: اقلام. ۱. قامش، قصب، یراعه، نای. ۲. معروف بر نوع سیاهمسی وسرت قامشك یازی یازمق اوزره بر صورت مخصوصه‌ده یونتیلوب آچلمشی: قلم یونتمق، آچمق؛ قلمله یازی یازمق. ۳. علی الاطلاق یازی یازان آلت: دمیر قلم، توك قلم. ٤. معدن وطاش وتخته اوزرینه حك ایتمکه مخصوص چلیکدن اوجی کسکین آلت: معدنجی، طاشجی، حکاك قلمی؛ قلمله حك ایتمك. ٥. دیواروسائره اوزرینه بویا ایله نقش ایتمکه مخصوص اینجه فورچه ویا سیوری تخته چوبی: قلم ایشی؛ قلم کاری یمنی، یورغان یوزی. ٦. یازی نوعی، خط: گوزل قلمی واردر؛ اینجه قلم؛ قالین قلم. ۷. نقش، رسم: قره قلم = سیاه نقش. ۸. دوائر رسمیه‌نك کتابت دائره‌لری، کاتبلرك اجتماع ایدوب یازی یازدقلری اوطه: قلمه دوام ایتمك؛ مکتوبی، محاسبه قلمی؛ اقلام افندیلری؛ ضابطان اقلام. ۹. قلم بیچیمنده کسلمش چوب و چبوق: آغاجك داللرینی قلم یاپمق، قلم کسمك. ۱۰. آشیلانه‌جق آغاجك یانیدیسی چاتلاغنه ادخال اولنمق اوزره مطلوب اولان آغاجك بر سنه‌لك بوداقلرندن آلنوب قلم کبی کسلمش اولان صاپ: اخلاط آغاجنه آرمود قلمی آشیلانیر؛ باغی آشیلامق ایچون گوزل قلملر بوللی؛ قلم آشیسی؛ آشی قلمی. ۱۱. چیچك علتنه قارشی آشیلانه‌جق چوجقلره سوریله‌جك جراحتك محفوظ اولدیغی زیوانه: چوجقلری آشیلامق ایچون تازه قلم بوللی. ۱۲. دفتر ویا پوصله‌ده بر صره‌ده ویر رقمله یازیلان شیء: اون بش قلم اشیا آلدق. || قلم آچمق = یونتمق. کندیسی چوق گوزل قلم آچار. || آشی قلمی = ۱. آغاجه آشیلانه‌جق بوداق پارچه‌سی. ۲. چوجقلره آشیلانه‌جق چیچك جراحتنی حاوی زیوانه. || قلم آشیسی = آغاج آشیسی انواعندن بری که قلم اورمغله اولور. || قلمه آلمق = یازمق، بر ماده‌یی تحریراً بیان ایتمك: گوزل قلمه آلمش. || اهل قلم، ارباب قلم = تحریراً افادهٔ مرامه مقتدر آدملر، محررین، منشئلر. || قلم ایشی = با: قلمکاری. || برقلمده = بردن، دفعةً: بر قلمده بشیوز لیرا ویردی. || قلم بورکی = اینجه اوزون بر نوع بورك. || قلم پارمقلی = اوزون و دوزگون پارمقلی. || جف القلم = بر شیئه ملاحظه ایتمدن همان حکم ویرمك: بوآدمك اخلاقسزلغنه جف القلم حکم ایتمك طوغری دکلدر. || قلم چکمك = چیزمك، حذف ایتمك. || قلم قولاقلی = قولاقلری دیکیلی و دوزگون آت. || قلم کسکی = صاحاك کنارینی کسمکه مخصوص صوئوق کسکی. || قلمه کلمه‌مك = هیچ اهمیتی اولمامق، بروجه ایله جالب دقت اولمامق: او ایش قلمه کلمز.

قَلَماً { حـ. عر. قلمله، یازی ایله، تحریراً: قلماً افاده ایتمك. [تحریراً دیمك دها ایدر.]

قَلَمبَك { سـ. [هند دکیزنده بر آطه‌نك اسمندن مأخوذ] ۱. همنامی اولان جزیره‌دن کلن صاری کراسته‌لی برجنس صندال آغاجی. ۲. صاری دانه‌لی بر جنس مصر بغدایی.

قَلَمتراش { سـ. فا. [عر. قلم = م. فا. تراشیدن = یونتمق] قلم یونتمغه مخصوص چاقی که اوزون صاپلیدر وآچیلوب قپانماز.

قَلَمتراشجی { سـ. قلم یونتمغه مخصوص اوزون صاپلی چاقیلر یاپوب صاتان صنعتکر: مقدما قلمتراشجیلرله کاغد مقاصی یاپان مقاصجیلر دخی خطاطلر کبی هنرورلرندن معدود اولوب الك اوسته‌لرینك تراجمی ضبط اولنوردی.

قَلَمدان { س. فا. قلم قویه‌جق قوبور، قلم محفظه‌سی.

قَلَمرَو { س. فا. [عر. قلم = م. فا. رفتن = کیتمك] بر حکمدار ویا حکومتك قلمی حکم سوردیکی یعنی اداره‌سی تحتنده بولنان یر، اولکه: دولت عثمانیه‌نك قلمروی داخلنده.

قَلَمزَده { ص. فا. [عر. قلم = م. فا. زدن = اورمق] یازلمش، قلمه آلنمش، محرر: بالاده قلمزده‌بیان اولدیغی اوزره.

قَلَمزَن { ص. فا. [عر. قلم = م. فا. زدن = اورمق] قلم چالان، یازان، تحریر ایدن.

قلمق { قلمق وساٸره. با: قیلمق وساٸره.

قَلَمکار { س. فا. ١. دولبند اوزرینه اینجه فورچه ایله نقشلر یاپوب یازمه یاپان صنعتجی. ٢. اوطه دیوارلریله طاوانلرینی مختلف بویالرله نقش ایدن نقاش: بو طاوانلری تزیین ایچون ماهر بر قلمکار لازم. ٣. کومش و آلتیندن وساٸر معادندن اوانی‌یه چلیك قلمله نقشلر وچیچکلر یا یازیلر حك ایدن صنعتکار: بو قوطی‌نك اوزرنده‌کی چیچکلر دوکمه اولمیوب قلمکار ایشیدر.

قَلَمکارلق { س. قلمکار صنعتی

قَلَمکاری { ص. قلمکار النه‌دن چیقمش، قلم ایشی، ال ایله نقش ویا حك اولنمش: قلمکاری یمنی، طاوان، قوطی.

قَلَمکَش { ص. فا. [عر. قلم = م. فا. کشیدن = چکمك] ١. قلم چکن، یازان، یازیجی، کاتب. ٢. چیزن، حذف ایدن.

قَلَمون { س. با: بوقلمون.

قَلَمی { ص. عر. ث: قلمیه. قلمه و یازی‌یه یاخود کتبه‌یه صنفنه منسوب ومتعلق: مراتب قلمیه = ارباب قلمه یعنی کتبه‌یه مخصوص رتبه‌لر.

قَلَمِیّه { س. عر. قلم وکتابت مصارفنه مقابل اولان رسم واجرت: بش غروش ده قلمیه‌سی واردر.

قَلَندَر { س. فا. جم: قلندران. ١. دنیادن ال چکوب سرسریانه کزن دربدر و لا ابالی درویش. ٢. علاٸق دنیویه‌دن مبرا وآلایشلره آلدانماز مرد حقیقت بین، فیلسوف.

قَلَندَرانه { ص. ح. [فا. قلندرلره یاقیشیر بر صورتده، سرسریانه، لا ابالیانه، فیلسوفانه: عمر قلندرانه: قلندرانه یاشایور.

قَلَندَرلك { س. قلندر طرز و حالی، سرسریلك، لا ابالیلك، فیلسوفلق.

قَلَنسُوَه { سذ. عر. تپه‌سی‌سیوری باش کسوی. کلاه. ذ.

قُلوب { سذ. جم. عر. فد: قلب. با: قلب.

قلوب { س. [انکل.] اکلنه‌رك وقت کچیرمك ومباحثه و مطالعه ایتمك اوزره آبونه‌لره مخصوص خصوصی قراٸتخانه و جمعیت محلی.

قُلوچقه { س. با: قولوچقه.

قلور { س. [یو. Χλωρός دن مأخوذ فر. Chlore] کیم. اجسام بسیطه‌دن غاز حالنده و مایعه تحول ایدر صاریمسی و آغر قوقولی بر ماده؛ حامض قلور وساٸره.

قلوروفوردم { س. کیم. عملیات ولادیه وساٸره‌ده ابطال حس ایچون قوللانیلان مایع.

قَلَوی { و جم. قلویات. کیم. کول قبیلندن مواد. طوغریسی قافك کسریله و لام ساکنه ایله «قلی» در، که فر. Alcali ده بوندن مأخوذدر.

قُلّه { سذ. عر. [قوله یازمامللی] ١. طاغ تپه‌سی، ذروه: قلهٔ جبل. ٢. یوکسك واکثریا داٸروی بنا: یانغین قله‌سی؛ ساعت قله‌سی؛ بکجی قله‌سی. ٣. بعض اولرك اوستنده جهانما کبی یوکسك ونظارتلی چیقندی: او کوشکك اوزرنده کوزل بر قله واردر. ٤. بح. بعض زرهلی سفن حربیه‌نك کوکرته‌لری اوزرنده ماکینه ایله دونر چلیك قله که ایچنده آغر طوپلر بولنور.

قَلیته { یا غالته. س. [یتا. Galletta] پکسماد یرینه قوللانیلان و سوت و ساٸره‌یه باتیریله‌رق یتن قوری وداٸروی کوچك خمورسز اتمك، کورك. || قلیته‌اونی = خاص اون.

قَلیته { س. [یتا.] بح. سابقده قلیون رسمنده بوك کمیسی.

قلیج { س. اسلحهٔ جارحه‌دن الك معروف سلاح که اکریجه ویا دوز اولوب انواع کثیره‌سی واردر و قیننده اولدیغی حالده قایشله بله طاقیلیر، سیف، تیغ، شمشیر: قلیج چکمك = سل سیف ایتمك؛ قلیج دمیری = نامليسی، قینی = غلافی؛ بالچاغی = قبضه‌سی؛ قلیج آتمق، چالمق = قلیجله

اورمق؛ قليجه صارلمق = قليجه طاورانمق؛ قليج قليجه كلمك = طرفيندن قليج چكمك؛ قاميچى قليج = اكسز؛ صپان قليجى = اكرى؛ طال قليج = سل سيف ايتمش. || قليج اوتى = معروف بر جنس نبات طبى، قنطاريون، قنطارون. || قليج باليغى = بورنى مج كبى اوزون وكسكين بر جنس ايرى باليق. || بحـ. پروانه قليجى = پروانه تخته‌لرينك باغلى اولديغى نصف قطر. = صه. مجـ. اكرى، چارپق: قليج باجاقلى.

قليججى { سه. قليج ياپان وصاتان آدم.

قليجخانه { سه. عسكرك قليجلريله اوكا مماثل سائر اسلحه‌نك ياپلديغى محل.

قليجلامه { حه. ١. بر شيئك كسكين وطار طرفى يوقارى كله‌جك صورتده، ديكنه، قليجنه: تخته‌يى قليجلامه قويمك. مقابلى: پالاسنه. ٢. غايطانله بوينه آصيلان قليج كبى آرقورى وضعيتده، برياندن او بر يانه.

قليجلى { صه. قليجله مسلح، قليج طاقنمش.

قليف { سه. [عر. « غلاف » دن] ١. غلاف، قاب، ظرف، محفظه، محافظه‌سى مطلوب بر شيئى ايچنه آلوب صارمغه مخصوص مختلف قاب: بيچاق قليفى؛ كتاب قليفى؛ چبوق قليفى. ٢. ايچى طولديريلان شيئ، اوت وسائره ايله طولمق اوزره ديكلمش قاب: مندر، ياصديق قليفى. || مناره‌يى چالان قليفنى حاضرلار = بر ايشه تشبث ايدن اسبابنى دوشونمشدر.

قليفلى { صه. قليفى اولان، محفظه‌لى: قليفلى كتاب.

قليل { صه. عر. ٱ: قليله. [« قلة » دن صش.] آز، مقدار ويا عددى چوق اولميان، كثير ضدى، اندك، كم، نقصان: مال قليل؛ عدد قليل؛ زمان قليل؛ مدت قليله. — اضافت طريقيله تركيباتده استعمالى دها زياده‌در: قليل العقل = عقلى آز؛ قليل الهمه = همتى قط. = جـ. قلائل. با: قلائل.

قليلاً { حه. عر. آز اوله‌رق، آزلقله. ذ.

قليون { سه. با: قاليون.

قليه { سه. ياغده قاورلدقدن صكره اتسز پيشمش سبزه: باطليجان قليه‌سى.

قليه { سه. عر. كمه. دكيز اوتلرينك احراقيله كوللرندن چيقاريلان ملح؛ قليه طوزى = سوده؛ قليه طاشى = حمض سود يوم.

قما { سه. با: قامه.

قمار { سذ. عر. [لسانمزده زبانزدى قافك ضميله‌در] آقچه وسائره مقابلنده اوينانيلان اويون، ميسر: قمار اوينامق؛ قمارده غائب ايتمك؛ قماره قويمق: ساعتنى قماره قويدى.

قمارباز { صه. فا. [عر. قمار = اويون. فا. باختن = اوينامق. — طوغريسى قافك كسريله‌در.] قمار اوينايان، قمارجى: او قماربازك بريدر.

قماربازلق { سه. آقچه وسائره مقابلنده اويون اوينامق: قماربازلق انسانك خرابيتنى موجب بر فنالقدر.

قمارجى { سه. آقچه وسائره مقابلنده اويون اوينايان، قمارباز: دنياده سلامت بولمش هيچ بر قمارجى يوقدر.

قمارجيلق { سه. آقچه وسائره مقابلنده اويون اوينايانك حالى، قماربازلق: قمارجيلقدن فنا شيئ يوقدر.

قمارخانه { سه. ايچنده قمار اوينانيلان بنا: اوراسى عادتا قمارخانه‌در.

قماره { قاروت. با: قامره وسائره.

قمارى { صه. عر. هندستانك جنوبنده قمار بورنى جوارلرنده چيقان الك نفيس عوده وصف اولور: عود قمارى.

قماش { سذ. عر. جـ: اقمشه. ١. ايپكدن ويا يوك وكتن وسائره‌دن آغر منسوجات: آوروپا، شام، هند قماشى. [عربيده هر نوع منسوجاته اطلاق اولنور.] ٢. اثواب وسائره‌نك معمول بولندقلرى منسوج جنس ونوعى: بو اثوابك بيچيمى كوزل اما قماشى پك ايى دكلدر. ٣. هر شيئك اصلى، مايه‌سى، طينتى = قماشى آشاغى آدم؛ اونك نه قماش اولديغنى سز بيلمزسكز. || مجـ. هند قماشى = اله كچمز شيئ، غنيمت.

قماشمق { قماشديرمق وسائره. با: قاماشمق وسائره.

قمر { سذ. عر. كرهٔ ارضك يكى اولان معلوم جرم سمائى،

آی، ماه: دور قمر؛ منازل قمر.

قَمَری { صـ. عر. ذ: قمریه. آیه منسوب و متعلق: دور قمری؛ سنهٔ قمریه = آی ایله حساب اولنان سنه؛ شهور قمریه = قمرك بر دوروندن عبارت اولان آیلر. || د. حروف قمریه = عربیده کلمه‌نك باشنده حرف تعریفله برابر اوقلدی وقت حرف تعریفك لامی اوقونان حرفلر که ا، ب، ج، ح، خ، ع، غ، ف، ق، ك، م، و، ه، ی حرفلریدر: الاسم، الباب، العین کبی. دیکرلرینه حروف شمسیه دینیر. بو ایکی اسم القمر والشمس لفظلرندن متحصلدر.

قُمْری { سذ. عر. و:

قُمْریه { سذ. عر. کوکرجینه شبیه و او بیوکلکده اوله‌رق کردانده سیاه بر دائره‌سی بولنان معروف قوش که لساننزده دخی قومری دینلیر. با: قومری.

قَمَریّه { سذ. عر. مهتابده اوتورلمق اوزره اوستی اورتیلی واطرافی آچیق چارطاق و یاکوچك کوشك: باغچه‌نك بر طرفنده کوزل بر قمریه یاپدیرمش؛ قمریه‌ده قبول ایتدی.

قَمع { سذ. عر. قهر وتنکیل و ضبط ایتمه. ذ.

قمقم { مه. با: قیم.

قُمْقُمه { سـ. [عر. «قمقم» دن] هرطرفی یووارلاق دستی ومرکب شیشه‌سی وسائره. || مج. فتنه قمقمه‌سی = نمام ومفسد کیمسه.

قَمل { سذ. عر. بیت، کهله. ذ.

قملانمق { قملدامق وسائره. با: قیملانمق وسائره.

قمو { صـ. با: قامو.

قمیز { یاخود قومیز. سـ. [اصلی قاف مکسوره ایله اولوب «قیمیز» ده یازیلیر.] اکشیمش قیصراق سودی که تاتارلرجه پك مقبول ومستعمل اولوب بوکون طباً دخی فائده‌سی آکلاشلمغله استعمالی تعمم ایتمکده‌در.

قمیص { سذ. عر. ١. کوملك. ٢. نبا. تش. بعض زارلره اطلاق اولنور، فر. Tunique.

قنا { یا قینا. سـ. [عر. «حنا» دن غلط] جزیرة العربده حاصل اولان بر نوع نبات که قوریسنك توزی قادینلرك پارمق اوجلرینی واختیارلرك صاچ وصقاللرینی قرمیزیمسی بر رنکده بویامه‌لرینه یارار: قنا قومق؛ قنا کیجه‌سی = کلین اوله‌جق قیزه قنا قودقلری کیجه که وقتیله دوکونك ایام معدوده سندن ایدی. الیوم پنجشنبه کیجه‌سی یاپیلان دوکون اکلنجه‌سی. || قناچیچکی = برجنس چیچك. || مج. قنالر یاقق = اظهار مسرت ایتمك.

قناب { یا قیناب. سـ. [کنویر دیمك اولان عر. «قنب» دن] کنویردن قبا شیئلر دیکمکه ویا باغلامغه یارایان اینجه سجیم ویا قالین ایپلیك: قنابله دیکمك، باغلامق.

قنایه { سـ. با: قانایه.

قنات { یا قانات. سـ. [«ت» نی حرکه‌لنجه «د» اولور.] ١. علی العموم طیورك قوللری که اوك آیاقلری مقامنده اولوب اوچمق اوزره اوزون توکلی و آچیلیر قپانیر برجفت عضوه تحول ایتمشدر، جناح، پر: قوش قنادی؛ طاوق قنادی؛ قناتلرنی آچوب اوچمق. ٢. بالیغك آیاقدن مبدل اوله‌رق کورك کبی یوزمه آلتنه تحول ایتمش اولان عضولری: بعض بالیقلرك ایکیشر وبعضلرینك دردر قناتلری واردر. ٣. قپو و پنجره کبی شیئلرك آچیلوب قپانیر واکثریا چفت اولان قپاقلری: بو قپونك قناتلری پك آغردر؛ پنجره‌نك بر قادی آچلماز؛ پانجورك، چرچوه‌نك قناتلری. ٤. قارشی قارشی‌یه موضوع اوله‌رق بر چفت تشکیل ایدن منسوجاتدن بعض شیئلر: پرده، یلکن قناتلری. ٥. علی العموم قماش و منسوجاتك وعلی الخصوص طولاً ایکی‌یه قاتلانمش اولانلرینك یاریم اکی: ایکی، اوچ قنات کوملك، چارشف. ٦. کورك تخته‌سنك نصفی: او کورکك بر قنادینی صرف ایتدك بر قنادی طوریور. ٧. ابنیه‌نك ایکی جناحندن بهری: او اوك صاغ قنادی دها نظارتلیدر. ٨. قوش توك ویلکندن سوبورکه ویلپازه. ٩. یل دکرمنی یلکنلرینك بهری. ١٠. مج. حمایه، تصاحب، التزام، جناح: اونك قنادی آلتنده‌در، قنادی آلتنه صوقلدی. ١١. بورون دلیکلرینك خارجی جداری، پرده‌سی،

منخر: بورن قنادی. || ات قنات = برجنس بیوك یاراسه. || صاری قنات، قزیل قنات = ایکی جنس بالیق. || قول قنات = ١. اعضاء بدن، جوارح: طوتار قولی قنادی یوقدر. ٢. استنادگاه، قوت وقدرت: قولی قنادی کسلدی.

قَنات { سث. عر. [تاءِ تاء تأ ـ نیث اولمغله طوغری املاسی «قناة» در.] ١. بر آلتنده کی اورتیلی صو یولی، قپالی جدول. ٢. تش. بدنده بعض مجراره دینیر.

قَناتلانمَق { فل. قنات پیدا ایتمك. (کوچك قوشلرك) قنادی چیقمق، اوچه‌جق حاله کلمك: کوکرجین پالازلری دها قناتلانمدی؛ چکرکه‌لر قناتلانجه چاره‌لری بولنماز.

قَناتلی { ص. قنادی اولان، قناتلی بوجك؛ اوزون قناتلی؛ چفت قناتلی.

قَناتیه١ { س. [ایتا.] ١. مایعات وضعنه مخصوص قاب که اولچی کبی ده قوللانیلیر. ٢. بول آغزلی صو دستیسی.

قَناد { س. با: قنات.

قَنادیل { سذ. ج. عر. فد: قندیل. با: قندیل.

قَناره { س. با: قاناره.

قَناریه١ { س. آوروپاجه بو اسمله معروف اولان جزائر خالداتدن کتیرلمش کوچك بر صاری قوشدرکه کوزل اوتوب هرهوایی چاغرمغه ده آلیشه بیلدیکی ایچون قفسده طوتیلور و یاوریسی‌ده یتیشدیریلیر: قناریه اوته‌سی؛ قناریه قفسی. || قناریه اوتی = بر جنس نبات. || قناریه چیچکی = بر جنس صاری چیچك. || قناریه صاریسی = آچیق صاری. || قناریه یمی = پك اوفاق دانه‌لی بر جنس حبوب، بربق.

قَناریه‌لق { س. مح. بعض اسکی سفائنك قیچ طرفنده اوکی پارمقلقلی تاراچه. [باغچه‌لك ده دیرلردی.]

قَناطِر { سذ. ج. عر. فد: قنطره. با: قنطره.

قَناعَت { سذ. عر. ١. بر شیئله راضی و خشنود اولوب زیاده ایستمه‌مه، اکتفا: بن بونکله قناعت ایدرم؛ جزئی بر شیئله قناعت ایدر آدمدر. ٢. طمعکارلغك ضدی، آز شیئله اکتفا: ارباب قناعتدندر؛ قناعت توکنمز بر خزینه‌در.

قَناعَتکار { ص. فا. قناعت صاحبی، آزله اکتفا ایدوب طمعکارلق ایتمین: ذاتاً کندیسی قناعتکار آدمدر.

قَناعَتکارانه { ص. ح. قناعت صاحبی اولانلره لایق و یاقیشیر حال و صورتده: بر طرز قناعتکارانه‌ده؛ قناعتکارانه بر عمر سوریور.

قَناعَتکارلق { س. قناعت صاحبی اولان آدمك حالی، طمعکارلغك ضدی: قناعتکارلق کبی صاحبنه راحت ایتدیرر خصلت یوقدر.

قناق { یاخود قیناق. پارمق مفصلی، پارمغك چیتلایان یری.

قناقنا { یاخود قینه‌قینه ویا قیناقینا. س. [فر. Qinquina] آمریقادن کلیر آجی بر آغاج قبوغی که صیتمه‌یه قارشی تأثیر فوق العاده‌سی معلوم اولان کینین (سولفاتو) بوندن چیقار، وقوت ایچون دخی شراب و سائره ایله استحضار اولنور: قناقنا شرابی.

قَنال { س. [فر. Canal] طبیعی ویا صنعی صو جدولی: نهردن کویه بر قنال واردرکه سقی اراضی ایچون اقتضا ایدن صو اورادن آقار؛ باتاقلغك صوینی آقیتمق ایچون درینجه بر قنال آچمق اقتضا ایدر؛ سویش قنالی هند و اقصای شرق یولنی چوق قیصالتدی.

قنامسیق { ص. ١. ذم و تقبیح ایدن، تنقیدجی، منقد. ٢. اکلنن، مستهزی، استهزاجی. مر.

قنامَق { فتـ. ١. ذم و تقبیح ایتمك، تنقید ایلمك. ٢. اکلنمك، استهزا ایتمك. مر.

قَنامَق { فتـ. ١. ذم وتقبیح ایتمك. ٢. اغرا و اغوا ایلمك. مر.

قِنَّب { سذ. عر. [قافك ضم و کسری جائزدر] کتویر، کندیر. ن.

قَنبَر { س. او آدمی، خانکی بنده. [حضرت علی (رضه) افندیمزك بندهٔ صادق مشهور قنبرك اسمندن مأخوذدر.] || قنبرسز دوکون اولماز = هر یره کیرن و هر ایشده بولنانلر حقنده ایراد اولنور ضرب مثلدر.

قَنبور { ص. ١. آرقه‌سی چیقیق، آرقه‌سی تومسك، احدب: قنبور آدم؛ چوق یازی یازمقدن قنبور اولمش. ٢. بوکلش،

اكری ، تومسك ، محدب : آر-قه‌سی قنبور. ٣. برطرفی چیقمش، بل ویرمش ، ییقلق اوزره اكر-یلمش: قنبوردیوار. == سد. ١. قنبورلق ، حدبه : قنبوری چیقمش. ٢. یومری، تومسك: اوراسنده برقنبوری‌وار ایدی.

قنبورلاشدیرمق {فت. آرقه-سنی بوكمك، قنبور ایتمك.

قنبورلاشمق {ف. بلی بوكلك، آرقه‌سی چیقمق، قنبور اولمق، تحادب ایتمك: بوتخته قنبورلاشدی.

قنبورلق {سد. بل بوكلش وآرقه چیقمش اوله، قنبور آدمك حالی، حدبه: قنبورلق اختیارلقدن كلیرسه‌ده چوق چالشمه‌نك‌ده مدخلی واردر.

قنبوط {سد. (ر.) بودر، بر جنس كفال بالیغی.

قنتارمق {قنتارمه. با: قانتارمق، قانتارمه.

قند {سد. عر. نبات شكری.

قندری {با: قاندری.

قندز {سد. عر. پوستندن كورك یاپیلان بر معروف حیوان. تركجه‌ده «قوندوز» ده یازیلیر.

قنده {قندن. با: قانده وسائره.

قندیل {سد. عر. ج: قنادیل. ١. زیتون یاغی ایچنه باتیرلش بر فتیلك یانمسیله ضیا ویرن تنویر آلتی انواع مختلفه-سی كه طاش یاغی و غازك ایجادیله استعمالی جامع و مناره‌لره طوتما تنویراتنه مخصوص كبی قالمشدر: قندیل یاقمق؛ سونوك برقندیلك ضیاسیله دیكیش دیكیوردی. ٢. سنبل كبی چیچكلرك چیچكی: بو سنبلك قندیلی نه قدر چوق! || قندیل آغاجی = برجنس آغاج. || اداره قندیلی = آز آیدینلق ویرمك اوزره كیجه اویوركن یاقیلان قندیل انواعی كه بعضیلری قیصه مومدن عبارتدر. || قندیل اوچرمق = چوجقلر صابون كو-پوكندن بالون اوچلمق. || قندیل چوركی = لیالی مباركه‌ده صورت مخصوصه‌ده یاپیلوب یتن یاغلی چورك. || قندیل چیچكی = جوان پرچم نوعی. || شمانده‌ره قندیلی = فتیلی طبیه پارچه‌لرنی حاوی بر اوفاجق شمانده‌ره ایله یاغك او-زرنده‌طوران قندیل نوعی. || مجـ. گوك قندیل = مست لایعقل، كوزی دومانلی سرخوش. || قندیل كیجه‌سی = مناره‌لرده قندیل یانان لیالی مباركه‌نك بهری، ولادت نبوی، رغائب، برات، معراج كیجه‌لری كبی.

قندیلجی {سد. ٢. عمومی بر محل ویا دائره‌ده و مثلا جامع وصوقاق وسائره‌ده قند-یللری یاقمغه مأمور آدم. ٢. قندیل یاپوب صاتان آدم.

قندیللشمك {فش. لیالی مبار-كه‌دن بر قندیل كیجه‌سنی بربرینه تبریك ایتمك، بو مناسبتله تبریك ایدشمك.

قندیللك {سد. قندیل قونان بر. == صد. قندیل كونه مخصوص: بو اثوابی قندیللك اولمق اوزره یاپدیلر.

قندیللی {ص. قندیللری اولان، قندیللرله تزیین وتنویر اولنمش. || قندیللی تمنا = الی‌یك آشاغی و مكرراً ایندیروب قا-لدیره‌رق ایتدكلری تمنا. || قند-یللی چیچك = صالقیم صالقیم صار-قان چیچك.

قنص {سد. عر. آو، صید، شكار، نخجیر. ف.

قنطار {سد. عر. (اصل عربیسی كسر قاف ایله‌در) ١. آغر شیئلری طارتمغه مخصوص وزن آلتی كه اوقه و درهم رقملر-ینی حاوی برصابله اونك اوزرینه حركت ایده‌جك صورتده آصیلی بر طوپدن و طارتیله‌جق شیئی قالدیره‌جق ایكی زنجیرلی چنكالدن عبارت اولوب بر یره آصیلی اولور و یا ایكی كشینك اوموز-لرینه قودقلری بر صیریغه طاقیلیر؛ ال قنطاری = بونك كوچكی. ٢. باشلیجه‌قرق‌درت اوقه‌دن عبارت اولان و محله كوره‌ده دكیشن آغرلق مقداری: اون قنطار كیرج؛ معدن كومورینك قنطاری قاچه‌در. || یكی قنطار = یكی اعشاری اوزانده یوز كیلوغرا-مدن عبارت ثقلت. || قنطار آغاسی = سابقده اوزانك تفتیشنه مأمور احتساب مأموری. || قنطاری بلنده = كوزی آچیق، آلدانماز آدم.

قنطارجی {سد. آلنوب صاتیلان شیئلری طارتوب بوكا مخصوص رسمی آلان بلدیه مأموری.

قنطارجیلق {سد. قنطارجی خد-مت و وظیفه‌سی.

قَنطارون { ياخود قنطاريون . سـنـ . عر . [يو . Κανταύριον] طاغلرده و قيرلرده حاصل اولوب زيتون ياغى ايچنده شيشه‌ايله كونشده طوزديغى حالده بيچاق يارەلرينه ايى كلن معروف برعلاج حاصل ايدن بر نوع صارى چيچك ، قليچ چيچكى ، اشك قولاغى : قنطارون چيچكى؛ قنطارون ياغى .

قَنطاريون { سنـ. عر. با : قنطارون.

قَنطاريّه { سشـ. عر. قنطار رسمى، صاتيلوب آلنان شيئلرى طارتان قنطارجينك آلديغى رسم: قنطاريه متعهدى.

قَنطَره { سـشـ. عر. جـ : قناطر. كوپرى، كاركيروكمرلى كوپرى ، جسر ، پل. [جسردن فرقيچون « جسر » ماده‌سنه با.]

قَنغال { سـ. با : قانغال.

قَنغى { تـ. [ياخود خانغى و غلط فاحشى : هانكى] ايكى ويا زياده شيئلردن برينى تعيين خصوصنده مستعمل سؤال تعبيريدر : بو ايكى طاشدن قنغيسى دها طيانيقليدر ؟ طلبه‌كزدن قنغيسى دها مستعددر ؟ اونك چوق قباحتلرى واردر قنغيسنى سويليه‌يم ؟ قنغى آدم بوكا تحمل ايده‌بيلير ؟ قنغى دولت تبعه‌سندندر ؟ || قنغى برى = سؤالى ابهام صورتنه قور : خطاريكزك قنغى برينى سويليه‌يم ؟

قُنفُذ { سنـ. عر. جـ : قنافذ. تا. كرپى.

قَنفَسه { سـشـ. عر. تا. تسبيح بوجكى.

قُنوت { سنـ. عر. ١. اطاعت، انقياد. ٢. اوامر الهيه‌يه كمال تسليميتله اطاعت، طاعت، عبادت. ذ.

قُنوط { سنـ. عر. اميد كسمه، مأيوسيت، نوميدلك .

قَنى { ظم. با . قانى.

قُوا { سـشـ. جـ. عر. فـد : قوت. با : قوت. [اصل عربيده الف مقصوره ايله « قوى » اولوب، واو مشدده ايله قرائتى ايسه غلطدر.]

قَوابِل { سشـ. جـ. عر. فد : قابله. با : قابله.

قَوّاد { سنـ. عر. [« قيادة » دن سمبـ.] پزونك.

قُوّاد { سنـ. جـ. عر. فد : قائد. با : قائد .

قَواره { سـ. با : قاواره.

قَوّاس { سنـ. عر. [« قوس » دن سمبـ.] اوقله مسلح عسكر. [اصل عربيده اوقچى يعنى اوق ياپان آدم ديمكدر.]

قَواسيه { يا قاواسيه. سـ. آجى آغاج.

قَواص { سـ. [عر. « قواس » دن مأخوذ] ١. بيوك آمرلر خدمتنده چاوش، امر چاوشى. ٢. اصحاب مصالحى احضاره و اوامر لازمه‌يى تبليغه مأمور محكمه خدمه‌سى، محضر، مباشر : قواص كلوب چاغردى. ٣. دول اجنبيه سفارتخانه‌لرى مأمورلرينك معيتنده قيافت مخصوصه‌يى حامل محافظه مأمورىكه ازمنهٔ قديمه‌دن قالمش بر شيئدر. ٤. بانقه كبى بعض دوائر غيررسميه‌ده مستخدم مسلح محافظه مأمورى.

قَواصلق { سـ. قواص صفت و خدمتى.

قَواطه { سـ. آجيمسى وسرتجه بر جنس طومانه‌كه باشلنجه ترشيسى ياپيلير .

قَواعِد { سشـ. جـ. عر. فد : قاعده. با : قاعده = تر. فد. كبى. صرف ونحو علمى وكتابى : قواعد عثمانيه.

قَواف { سـ. [عر. « خفاف » دن غلط] حاضر آياق قابى صاتان اصناف. || قواف مالى = ايصمارلامه كبى دقتلى و ايى كراسته‌لى اولميوب حاضر و اوجوز صاتلق اوزره ياپيلان شيئلر كبى عادى وچوروك مال. || كاغد قوافى = مزور. || لاقردى قوافى = نمام، سخنچين، ديدى قوديجى .

قَوافخانه { سـ. حاضر آياق قابى صاتيلان دكانلرك بولنديغى ير.

قَوافِل { سشـ. جـ. عر. فد : قافله. با : قافله.

قَوافلق { سـ. حاضر آياق قابى صاتمق صنعت وتجارتى.

قَوافى { سشـ. جـ. عر. فد : قافيه. با : قافيه.

قَواق { سـ. با : قاواق.

قَوال { صـ. على الاطلاق ايچى بوش بورى كبى شيئلره اطلاق اولنور : قوال دودوك = چوبانلرك چالدقلرى قالينجه سسلى بيوك دودوك ؛

قوال تفنك = نامليسى ييوسز. == سـ. نامليسى ييوسز تفنك. || مج. اوستى قوال آلتى ششخانه = اوستى آلتنه بكزه‌مز مناسبتسز قيافت وسائره.

قَوّال { صـ. عر. [« قول » دن سمبـ.] چوق سويلر، لافزن، گوزه.

قَوالِب { سـذ. جـ. عر. فد : قالب. با : قالب.

قَواله { سـ. دكيز كنارنده صالاش وطام ياپلش محل.

قَوالِير { سـ. [يتا. Cavaliere] اصل سوارى وآتلى ديمك اولوب قرون وسطاده آوروپاده خرستيانلق اوغورنده فداى جان ايتمش قهرمان كبى چكينير بر صنف متعصب جنكاورله اطلاق اولنوردى كه بونلرك برطاقملرى بعض محللرده روحانى وعسكرى بر نوع اداره وحكومتده نائل اولمشلردى : ردوس، مالطه قواليرلرى.

قِوام { سـذ. عر. ١. طورش، طورمه، قائم وكائن و موجود اولمه : بر ملكك قوامى آنجق سيف و قلم ايله اولور. ٢. مدار كون و وجود، تكيه كاه، پناه : قوام الدين. ٣. مايع بر شيئك قويولق درجه‌سى : بال، پكمز قوامنده. ٤. هر بر حالتك درجهٔ لازمه‌سى، تاو [اصلى : تاب]، چاغ : تام قوامنده‌در؛ قوامنى بولمق؛ قوامه كلمك.

قِواملانمق { فل. قوامه كلمك، قويولاشمق، قويولقده و ديكر بر حالده درجهٔ مناسبه‌يى بولمق : قواملانجه‌يه قدر قايناتملى.

قِواملى { صـ. قوامنده اولان، لزومى درجه‌ده قويولق و سائره حالنده بولنان، تاونده اولان.

قُوان { ياخود قووان. با : قوغان.

قوانج { صـ. كنديسنه گوگنن، اوگنن، تفاخر ايدن، مفتخر، متكبر.

قوانجه { ياخود قينجا. سـ. [يتا.] بحـ. آقتارمه، نقل : قوانجه ايتمك = آقتارمق.

قوانمق { فل. كنديسنه گوگنمك، اوگنمك، تفخر وتفاخر ايتمك، قولتوقلر قبارمق.

قَوانوز { سـ. ١. طوپراقدن آغزى كنيش دستى كبى قاب، اوفاق كوپ : ياغ، ترشى قوانوزى. ٢. طوپراق ويا چينيدن آغزى كنيش وبعضاً طار كوچوجك قاب : رچل، علاج، انفيه، پوماده قوانوزى؛ مركب قوانوزى.

قَوانين { سـذ. جـ. عر. فد : قانون. با : قانون.

قَوائِم { سذ. جـ. عر. فد : قائمه. با : قائمه.

قوب { د. « قو » ايله باشلار بعض تركجه صفتلرك باشنه كيروب مبالغه و تأكيد بيان ايدر : قوب قورى؛ [واو مبسوطه ايله :] قوب قولاى.

قوْب { د. قوب قولاى. مادهٔ آنفه‌يه ب.

قوباء { سذ. عر. ط. طوزلى بلغم، فر. Dartre.

قوباد { صـ. ١. قبا، بطال، حنطال. ٢. تلفظى وشيوه‌سى قبا : قسطمونى تركلرينك سويلدكلرى لسان قوباددر؛ قوباد برآدم.

قوبادلق { سـ. قبالق، بطاللق، حنطاللق : سويلدكلرى لسانك قوبادلغى.

قوبالت { سـ. [لا. Cobalt] كيمـ. معدنى بر جسم بسيط.

قوبائى { صـ. عر. ٣: قوبائيه. ط. طوزلى بلغمه منسوب و متعلق ويا بو علت قبيلندن اولان : اللرنده بعض بزور قوبائيه ظهور ايتدى.

قوبور { سـ. ١. ايچى بوش طار و اوزون استوانى قاب ويا ظرف كه بر طرفى قپالى ويا ايكى طرفى آچيق اولور : قلم قوبورى؛ اكر قوبورى = اكره مربوط پشتو قليفى؛ اوق قوبورى = تيركش. ٢. آبدستخانه داليكندن لغمه اينن عمودى موضوع كنكلر : قوبور طيقانمش؛ قوبوره دوكمك. == صـ. پك طار اولان استوانى شيئلره وصف اولور : قوبور پانطالون.

قوپارتمق { فتـ. ١. كسديروب آيرتمق، چكديرمك ارتباط واتصالى ازاله ايتديرمك، سوكديرمك : ماكينه‌يه پارمغنى قوپارتدى؛ او خلاطى كيمه قوپارتملى؟ حيوانه قولانى قوپارته‌جقسكز. ٢. (ميوه و سائره) طوپلاتمق، دوشورتمك، اقتطاف ايتديرمك : باغچوان

كيمسه‌يه اوزوم، كراز ياپراق. چيچك قوپارتماز.

قوپارلمق { مجـ. ١. كسديرلمك، قطع ايتديرلمك، چكيلوب آيرلمق، سوكلمك، قلع ايدلمك: بو ايپ ال ايله قوپارلماز؛ كوكلرى قوپارلمه بيله‌جكميدر؟ ٢. (يمش وسائره) كسلمك، طوپلانمق، دوشورلمك، اقتطاف ايدلمك: بو موسمده باغدن ياپراق، كل آغاجندن چيچك، اوزوم، الما، قوپارلماز.

قوپارمق { فتـ. ١. كسمك، قطع ايتمك: ايپى، زنجيرى قوپارمق. ٢. چكوب آيرمق، اتصالى ازاله ايتمك، ارتباطنى كسمك: قوشك باشنى قوپاردى؛ چرخ پارمغمى قوپاردى؛ كوپك ياقه‌لاديغى ات پارچه‌سنى قوپاردى. ٣. چكوب چيقارمق، سوكمك، قلع ايتمك: فدانلرى كوكلريله قوپارمق؛ قپو قناديني يرندن قوپارمغه مقتدر. ٤. جبراً آلمق، بر شيئى صيقى طوتان آدمدن آلمغه موفق اولمق: اوندن پاره قوپارمق نه قدر زور! - بن كنديسندن بش اون ليرا قوپاره‌جغمى مأمول ايدرم. ٥. كورلديلى ويا قاريشيق بر حالى وجوده كتيرمك، ايقاع و اظهار ايتمك: قيامتى قوپاردى؛ ولوله‌يى قوپارمق؛ روزكار بر فرطونه، بر توز دومان قوپاردى. || مجـ. زنجيرى قوپارمق = چيلديرمق. = فل. صانجى ايتمك، صانجمق، وجعه دوچار اولمق: يوركى، قارنى قوپاريور.

قوپال { صـ. طوباج، قونت، قيصه و بچيمسز.

قوپال { سـ. [فر. Copal] جلا صمغى، برازيليا راتنجى.

قوپچه { سـ. دوكمه واپاپيلك يرينه تلدن ارككلى ديشيلى چنكل: توزلق قوپچه‌سى؛ بر جفت قوپچه.

قوپچه‌لاتمق { فتـ. قوپچه ايله ايليكلاتمك: شو چوجغك توزلغنى داديسنه قوپچه‌لاتمليسكز.

قوپچه‌لامق { فتـ. قوپچه ايله ايليكله‌مك: يلككى قوپچه‌لادى.

قوپچه‌لانمق { فل. مجـ. قوپچه ايله ايليكلانمك: بو توزلق طار اولديغيچون قوپچه‌لانميور.

قوپچه‌لى { صـ. قوپچه‌سى اولان، قوپچه ايله ايليكلانان: قوپچه‌لى توزلق.

قوپر { سـ. [اجنبى لغت] ازماريد بچيمنده يوز درهملك ياصى برجنس بالق.

قوپرمق { قوپرتمق. دا: قوپارمق وسائره.

قوپسه { سـ. مجـ. قالفات طوقاغنك آغزينه كچيريلن دمير چنبر.

قوپمق { فل. ١. قطع اولنمق، قيريلوب آيرلمق: ايپ قوپدى؛ فدانى چكركن كوكى، بر دالى قوپدى. ٢. ارتباط واتصالى زائل اولمق، آيريلوب دوشمك: صچاغك فروشلرى، سترەمك بر دوكمه‌سى قوپدى؛ فسكزك بو سكولى قوپه‌جقدر. ٣. كورلديلى ويا تهلكه‌لى برشئ ظهور ايديورمك، بردن بره چيقمق: قيامت قوپدى؛ بر ولوله‌در قوپدى؛ شدتلى بر روزكار، بر ياغمور قوپدى. ٤. زياده آغريمق: يورك، كوبك قوپمق؛ باغرصاقلرم قوپيور. || اود قوپمق = چوق قورقمق، هيجان و دهشته دوچار اولمق. || كوكلدن قوپمق = اعطاسنه راضى اولمق، رضاسيله ويرمك: فقرايه اعانه طوپلايورلر هركس كوكلندن نه قوپارسه ويريور.

قوپوز { سـ. [اصل معناسى قاوون قارپوز و اوكا مشابه شيئلر اولوب مجازاً بزجه مستعمل معنايه كلير] لاوطه نوعندن بر جنس چالغى، بربط.

قوپوزغه { سـ. قپوسقه ديديكمز شيئك هيئت اصليه‌سى اولوب، اصل تركجه‌ده لاخنه ديمكدر.

قوپوزله { يا قپوسله. سـ. برنوع ككيك.

قوپوق { صـ. [«قوپمق» دن] قوپمش، كسلمش، كسيك، منقطع: برقولى قوپوقدر؛ سترەسنده قوپوق بر دوكمه‌سى وار ايدى.

قوپون { سـ. [فر. Coupon] بيلت واسهام وسائره‌نك مقسطاً تأدياته مخصوص كوچك پارچه‌لرى ويا على الاطلاق كسيله‌جك پارچه: اسهام قوپونى؛ واپور بيلتنك قوپونى.

قوپوى { سـ. قوشو زاغارى: روم ايلى قوپويى.

قوپه { سـ. [فر. Coupe] ١. بللور برداق، آلافرانغه

صو و سائره بارداغی : سفره‌ده صو قوپه‌لری آیری و اونلردن کوچوك اولان شراب قوپه‌لری آیری ایدی. ۲. بر بارداغك استیعاب ایتدیکی مقدار : بکا بر قوپه صو ویرك. ۳. اویون کاغدلرینك یورك بچملی بتکلیسی : قوپه‌نك بشلیسی.

قوپه ۱ { س. [فر. Coupé] اصل یاریم لاندو کبی کسمه آرابه دیمك ایسه‌ده ، علی الاطلاق قپالی ویالکز آرقه‌دن اوتوریله‌جق یری اولان آرابه‌لره دینیر.

قوپیه { س. [فر. Copie] ۱. اصل اولان بر محررانك آلنان عینی ، صورت ، نسخه : قوپیه‌سنی صاقلامق ؛ بر قوپیه‌سنی لفاً کوندرمك. ۲. صورت چیقارمه، استنساخ: قوپیه ایتمك. [لسانمزك بو کلمهٔ اجنبیه‌یه افتقاری یوقدر.]

قوت { س. اقبال ، طالع ، بخت، سعادت. [« موت » ایله مترادفدر.]

قوت { سد. عر. ج : اقوات. یاشامق ایچون ینن شیء، آزیق، رزق، غذا ، توشه؛ قوت لایموت = آچلقدن اولمیه‌جك قدر رزق ، آنجق کفاف نفس ایده‌جك وطار طارینه چکینه‌جك قدر ایراد.

قوّت { سد. عر. ج : قوای. [ترکیبات عربیه‌ده : قوه. — با : قوه.] ۱. زور، کوج، طاقت، قدرت : بو یوکی قالدیره‌جق قدر قوتم یوقدر ؛ بوکا قوتم یتمیور. ۲. بر حکومتك بری و بحری عسکری : قوهٔ بریه ، قوهٔ بحریه ؛ قوة الظهر = آرقه‌ده احتیاطاً بولندیریلان امداد عسکری و سائره. ۳. صحت، صاغلاملق ، تندرستلك ، اعضاء بدنك واعصاب و عضلاتك کوجلی اولمسی ، ضعف مقابلی : بنده هیچ قوت یوقدر؛ قوت ایچون علاج آلیور. ٤. تأثیر، نفوذ : اونك سویلدیکی سوزك قوتی واردر. ٥. ر. [جبرده] بر عددك صاغنده و بر آز دها یوقاریده یازیلان کوچوك رقم که او عددك قاچ کره کندی مثلیله ضرب اولنمسی اقتضا ایتدیکنی کوسترر : $٤^٢$ که دردك ایکی کره درتله ضربنه علامت اولوب ۱٦ ایله مساویدر ؛ $٥^٣$ دخی بشك اوچ کره بشله ضربنه علامت اولوب ۱۲۵ له مساویدر. ٦. مر. بر ماکینه‌نك تحریك و یا جر ایتدیکی اثقالك مقداری که مقدما بیکیر قوتیله وشمدی ایسه قوت درجات و آحادیله تعیین اولنور : یوز بیکیر قوتنده، یوز درجه قوتده بر واپور ماکینه‌سی. ۷. خاصه، حاسه : قوهٔ حافظه، قوهٔ مدرکه. با : قوه. || قوتله = جبر و زور ایله، پك : قوتله اورمق، چکمك. || وار قوتیله = بتون قوت بدنی استعمال ایده‌رك ، اولانجه قوت و اقتدارینی طوپلایوب قوللانه‌رق : وار قوتیله چکدی ، ایتدی ؛ وار قوتیله چالیشدی. || قوت ویرمك = ۱. تقویه ایتمك ، متانتنی آرتدیرمق : او جهتده‌کی عسکره دها زیاده قوت ویرمك اقتضا ایدر؛ انکلتره دائما طونماسنه قوت ویرر. ۲. تأثیرینی آرتدیرمق، دها زیاده تأثیر و نفوذی اوله‌جق صورتده ایلری‌یه سوروب کوزه چارپدیرمق : یازه جغکز لایحه‌ده اك زیاده فلان ماده‌یه قوت ویرملی.

قوتاس { س. و :

قوتان { س. با : قوطاس. قوطان.

قوتر { س. یاخود :

قوتره ۱ { س. [نکل.] بح. بر دیرکلی وراندە یلکنلی نارین یاپیلی وطولنه نسبتله عرضی زیاده‌جه اولان کوچك کمی که اکثریا مراقلیلری طرفندن کیف ایچون قوللانیلیر.

قوّتسز { ص. ۱. زورسز، کوجی یتمین، ضعیف، کوشك. ۲. تأثیری آز ، غیر مؤثر : قوتسز علاج ، شراب.

قوتسز { ص. اوغورسز، یمنتسز، منحوس.

قوتسزلق { س. اوغورسزلق، نحوست.

قوّتسزلك { س. ۱. کوشکلك، ضعف : او درجه‌ده قوتسزلك ایی بسلنمه‌مکدن کلیر. ۲. تأثیرسزلك : بو شرابك قوتسزلکی.

قوتلانمق { فل. اوغورلی ومیمنتلی اولمق.

قوّتلندیرمك { فت. ۱. قوت ویرمك ، قوی ایتمك ، قوتنی آرتدیرمق، تقویه ایتمك : حدودده‌کی نقطه‌لری قوتلندیرملی. ۲. دها مؤثر حاله قومق، تأکید وتحکیم ایلمك :

لایحه‌نك اوراسنی ، او فقره‌سنی قوتلندیرمك اقتضا ایدر.

قوتلنمك { فل. ١. قوی ومتین اولمق ، قوت پیدا ایتمك : بسلیجی شیئلر یمكله انسان قوتلنیر. ٢. صاغلاملاشمق ، صحیحلشمك : او روایت قوتلندی.

قوتلی { اوغورلی ، میمنتلی ، سعید ، مسعود ، مبارك.

قوتلی { صه. كوجلی ، زورلی ، قوی ، صاغلام ، توانا ، مقتدر : قوتلی آدم ، آت ، ماكینه.

قوتی { س. با : قوطی .

قوجاتمق { فتد. ١. اختیارلاتمق: غائله كندیسنی وقتسز قوجاتمشدر. ٢. مج. چوق یورمق ، چوق زحمت ویرمك : بو ایشلر بنی قوجاتدی.

قوجاق { س. ١. آچیق قوللرله كوكس آره‌سی ، حضن ، آغوش : قوجاغنه آلدی ؛ قوجاغنده بیوتدی ؛ قوجاقده كزدیرمك. ٢. آچیق قوللرله كوكسك آره‌سنه صیغه‌بیلان ، بر دفعه‌ده صاریلوب قالدیریلان مقدار : بر قوجاق اودون ، اوت وسائره . || قوجاقده ، قوجاقلرده كزمك = چوجق اولمق. || قوجاغنه دوشمك = الیجا ایچون الك نهایت خصمك النه دوشمك . || قوجاق قوجاغه = بربرینه صارلمش .

قوجاقلاشمق { فشد. قوجاق قوجاغه صارلمق ، بربرینی درآغوش ایتمك.

قوجاقلامق { فتد. ١. قوللرله كوكسك اوزرینه صارمق ، درآغوش ایتمك : چوجغنی صیقی صیقی قوجاقلادی . ٢. مج. احاطه ایتمك ، شامل و جامع اولمق : بو اسم اوفصیله‌یه منسوب نباتاتك جمله‌سنی قوجاقلایور .

قوجالتمق { فتد. اختیارلاتمق. قوجاتمق گبی. با : قوجاتمق.

قوجالمق { فل. اختیارلامق ، پیر اولمق : او مملكت خلق چابق قوجالماز.

قوجامان { صه. با : قوجه‌مان.

قوجامق { فل. اختیارلامق ، پیر اولمق . « قوجالمق » دن دها فصیحدر : كوكل قوجاماز.

قوجشمق { فشد. بربرینه صارلمق ، بربرینی درآغوش ایتمك ، معانقه ایلمك.

قوجمق { فتد. صارمق ، صارلمق ، درآغوش ، دربر ایتمك ، باغره باصمق .

قوجندیرمق { فتد. ١. طامارینه باصمق ، تخدیش ایتمك . ٢. قاریشدیرمق ، قوشقولاندیرمق.

قوجنمق { فل. ١. آلنمق ، خویلانمق ، اشكیل ایتمك. ٢. تلاش ایتمك ، قوشقونمق : آل قاشاغی‌یی كیرآخوره یاغری اولان قوجنیر.

قوجه { صه. ١. بیوك ، عظیم جسیم : قوجه بنا ؛ قوجه طاغ ؛ قوس قوجه او . ٢. اختیار ، یاشلی ، پیر ، شیخ ، مسن : قوجه آدم ؛ قوجه اولمق . ٣. اسكی ، قدیم ، مشهور : قوجه مصطفی پاشا ؛ قوجه راغب پاشا. ٤. مقتدر ، مدبر ، بیوك ، عاقل : قوجه حریف ! قوجه خیرالدین پاشا نه دكیز محاربه‌لری ایتدی ! = س. ١. اختیار آدم ، پیر ، شیخ : قره قوجه ؛ قوجه ایلی. ٢. ار ، زوج ، خلیل ، شوهر : او قادینك قوجه‌سی صاغمیدر؟ || قوجه اوغلان = آیی. || قوجه باشی = بركوی اختیارلرینك برنجیسی ، مختار . || مج. قوجه رئیس = سفن تجاریه‌ده ایكنجی قپودان . || قوجه قاری = اختیار قادین ، پیره زن ، عجوز ؛ قوجه قاری صووغی = برد العجوز . || قاری قوجه = زوج وزوجه ، زوجین ؛ قاری قوجه غاوغاسی = قیصقانجلق غاوغاسی. || قره قوجه = آغارمامش اختیار ، صاچی صقالی سیاه مسن آدم. || قوجه‌یه وارمق = اولنمك ، اره كیتمك. || قوجه یمشی = عر. قطلب دینلن چیلكه بكزر خفیف برجنس طاغ میوه‌سی كه برنوعنه طاولغه دیرلر.

قوجه‌سز { صه. زوجی اولمیان ، طول یاخود اولنمه‌مش (قاری) .

قوجه‌لاشمق { فل. با : قوجه‌لامق.

قوجه‌لاق { س. بر نوع بیوك چایلاق .

قوجه‌لامق { فل. اختیارلامق ، اختیار اولمق . [قوجامق دها فصیحدر.]

قوجه‌لق { س. ١. اختیارلق ، شیخوخت ، پیری . ٢. زوجلك ، زوجیت.

قوجه‌لی { ص. زوجی اولان، ذو الزوج : قوجه‌لی قادین.

قوجه‌مان { یاخود قوجامان. ص. ایری، بیوك، جسیم، قوس قوجه : قوجه‌مان آدم، آغاج، طاش. [باشلیجه چوجق لساننده مستعمل اولوب « مینی مینی » مقابلیدر.]

قوچ { س. ١. قویون آیغیری، دامزلق ارکك قویون. ٢. ایی جنسندن ایری وبسلی ارکك قویون که مراقلیلری یاوری ایکن آلوب صورت مخصوصه‌ده بیودورلر. [استانبولجه باشلیجه بو معنا ایله مستعملدر.] ٣. مج. شجیع وصلابتلی آدم، فحل : قوچ یکیت. || اتمکنه قوچ = مکرم، سخی، قپوسی آچیق. || قوچ باشی = وقتیله قلعه کیرلکده مستعمل برآلت || قوچ بوینوزی = ١. اکلیل الملك دینلن نباتك بر نوعی. ٢. طوپ قونداغنده خلاط طاقیله‌جق قوی چنکل. ٣. بح. خلاط باغلامق اوزره سرت آغاجدن ویا دمیر ویرنجدن ایکی طرفی قولاقلی بر پارچه که کوکرته‌نك مختلف محللرینه میخلانیر. || قوچ قاتیمی = قوچلرك برمدت آیرلدقدن صکره قویونلره صالیویرلمسی و بونك موسم مخصوصی که صوك بهارده اولور. || قوچ قاتیمی فرطونه‌سی = او موسمده واقع فرطونه.

قوچاچ { س. ١. قوچی. دا : قوچی. ٢. آرابه‌جی، آت قوشمه‌سنی بیلن آدم.

قوچاق { ص. صلابتلی، شجیع، متین.

قوچان { س. ١. لاخنه ومارول کبی یاپراقلی بعض سبزه‌لرك کوکلرینه متصل سرت کوبکی: لاخنه کسلدکده قوچانك بر پارچه‌سی یرده و بر پارچه‌سی ایچنده قالیر. ٢. مصر بغدایی کبی بعض حبوباتده دانه‌لرك بیتشیك اولدقلری سرت و اسطوانی شیء : مصر قوچانی. ٣. بعض دفترلرك ایکی‌یه منقسم یاپراقلرندن مشتری ویا آبونه‌یه ویریلن اوست قسمی کسلدکدن صکره دفترده قالان آلت قسمی، فر. Souche : آبونه‌لرك اسملری قوچانلرده مقیددر؛ قوچان دفتری. = ص. قوچان کبی سرت، طوکمش، دیك : صوتوقدن اللری قوچان اولمش.

قوچقار { س. دوکوش ایچون تربیه اولنمش ایری قوچ.

قوچلانمق { فل. قوچ کبی قالقوب طاورانمق، یکیتلنمك، بورکلنمك، آزمق.

قوچی { س. [اصلی : « قوشمق » دن قوشی] ١. اوطه کبی هر طرفی پنجره‌لی اسکی بر نوع آرابه. ٢. حبوبات وضعنه مخصوص آلتی بوش یعنی یردن یوکسك انبار.

قوچیجی { س. قوچی دینلن آرابه نوعنك آرابه‌جیسی.

قودامان { ص. [عر. « قدما » دن غلط] ١. بیوك، ایری، بطال، حنطال. ٢. ایلری کلن، متنفذ، اعیاندن : محله قودامانلری.

قودس { س. ١. طاوق بری، کومس. ٢. مج. طار محل، محبس : قودسده‌در.

قودورتمق { فت. ١. قودوز علتنه اوغراتمق، قودورمه‌سنی موجب اولمق، داء الکلبه اوغراتمق : دیشیسندن چوق وقت مهجور قالمه‌سی کوپکی قودورتیر. ٢. مج. آزدیرمق، هیجان وتهوره کتیرمك : بوسوزلرله کندیسنی قودورتکز.

قودورمق { فل. ١. قودوز اولمق، داء الکلبه اوغرامق : بتون حیوانلردن زیاده کوپك قودورور. ٢. مج. آزمق، هیجان وتهوره کلمك : بونی ایشیدنجه بسبتون قودوردی.

قودورمه { س. قودورمق فعلی، قودوز اوله، داء الکلبه اوغرامه : کوپکك قودورمه‌سی.

قودوز { ص. قودورمش، داء الکلبه اوغرامش : قودوز کوپك. = س. قودورمه، داء الکلب : قودوز علتی. || قودوز اوتی = حشیشة الکلب، فر. Asclépiade. || قودوز بوجکی = ازلشی یاق آچمغه یارایان بر بوجك، یانبولی قوردی، فر. Cantharia. [غلطی : قوندوز بوجکی.]

قودوش { س. پزونك، دیوث.

قودوق { س. اشك یاوریسنك کوچکی، کوچك صپا.

قودومان { ص. طارغین، غضوب، حدید، ظالم.

قور { س. یانوب قیزارمش کومور ویا اودون، جره: قورك اوزرنده پیشیرمك؛ بو جنس اودون چوق قور دوکر؛ قور کبی آلتین.

قور { س. اسکی ترکجه‌ده قوشاق وباغ معناسنه کلوب، او - چقور [اصلی: ایچقور]، دیز - قور، طابقور [طابور] بوندن مرکبدر.

قوراده { ص. قوروبوب ضعیفلا - مش و یا اسکیوب ییرانمش، ایشه یاراماز، بیتمش: قوراده بیکیر، قلیج، او.

قوراق { ص. قوری، یاغمورسز، رطوبتسز، یابس: قوراق هوا؛ قوراق ییل؛ بوسنه هوا پك قوراق کیدیور. == س. قوراقلق، یاغمورسزلق، یبوست: بوسنه قوراقدن قورقلیور.

قوراقلق { س. ۱. قوریلق، یاغمورسزلق، رطوبتسزلك، یبوست: بو قوراقلق بر مدت دها دوام ایدر ایسه اکینلر یانه‌جق. ۲. یاغمورسزلقدن ایلری کلن قحط وغلا، قطلق: هندستانده قوراقلق اولدیغی سویلنیور.

قورباغه { یاخود قوربغا. س. حیوانات زاحفه‌دن معروف کوچك حیوان که اکثریا طاتلی صوده و باتاقلقلرده یاشار وصیچاق هوالرده هب بردن باغرشه‌رق خیلی کورلدی ایدرلر، عر. ضفدع، فا. غوك. || آغاج قورباغه‌سی، قره قورباغه = بو حیوانك انواعندن. || قورباغه اوتی = بر جنس نبات. || قورباغه بالیغی = طراخونیه نوعی. || قورباغه طاشی = بر جنس طاش. || قورباغه طولومبه = قویودن صو آلیر ویرر بر جنس فرنك طولومبه‌سی. || قویروقلی قورباغه = قورباغه یاوریسی که قویروقلی اولوب بیودکجه قویروغی محو اولور.

قورباغه‌جق { س. ۱. کوچك قورباغه، قورباغه یاوریسی. ۲. ط. التهاب ورید قبیلندن اوله‌رق دیل آلتنده حاصل اولان شیش. [بونك عربیسنه جمعیت طبیهٔ عثمانیه ترکجه‌دن ترجمه ایله صیغهٔ تصغیرله « ضفیدع » دیمش ایسه‌ده، عربلر تصغیرسز « ضفدع » دیرلر.] || پنجره قورباغه‌جغی = چرچوه‌یی طوتوب قالدیرمغه مخصوص دمیر ویا پرنجدن کومه یوه.

قورت { س. [« ت » سی حرکه‌لنجه « د » اولور] ۱. معروف ییرتیجی حیوان که کوپکه مشابه اولوب پك قوتلی اولمغله قویون وخرکله وسائر حیوانات اهلیه‌یه مسلط اولور و بونلره دهشت ویرر، عر. ذئب. فا. کرك. ۲. قورت پوستندن معمول کورك. || قورت آغزی = چکمجه و صندیق و سائره تخته‌لرینك برلشوب کوشه تشکیل ایتدکلری یرده بربرینه کچمك اوزره رسم مخصوصده یاپیلان طوغرامه. || قورت آیاغی = برجنس نبات، کبریت نباتی. || اسکی قورت = هر نوع حیل و دسایسه واقف قورناز و آلدانماز آدم. || قورت باغری [وطوغریسی قورت بها - ری] = بیاض چیچك آچار بر کوچك آغاج، فاغیه. || قورت بوغان، خانق الذئب و بر نوعی خانق النمر دینلن نبات. || قورت پنجه‌سی، قورت طرناغی = قان اوتی نوعی، عرق الجبار. || قورت حلواسی = عر. بقلة الغزال دینلن نبات. || قورت قپانی = ۱. قوردی طوتمق ایچون اوستی چالی چربی ایله اورتیلی چقور. ۲. پهلوان اویونلرندن بری. || قورت قولاغی = بر جنس نبات. || قورت کیدیشی = بر نوع لینك یورویشی. || قورت مصالی = برینی اویالاندیرمق ایچون نقل اولنان مصال: قورت مصالی اوقومق = مالایعنی ایله آلداتوب وقت قزانمق. || قورت منطا - ری = ایچی بوش برنوع منطار.

قورت { س. [« ت » سی حرکه‌لنجه « د » اولور] آیاقسز و سورینه‌رك حرکت ایدر کوچك حیوان که انواعی واردر، عر. دود، فا. کرم: آغاج، پینیر، ات، بر قوردی، ایپك قوردی. بعضا آیاقلی بوجکلره‌ده اطلاق اولنور. || قورت اشن = اکثر آتلرده اولان بر یره قان چیبانی. [قورد اشنده دینلیر.] || قورت اورمق = (کراسته) یشیللنوب منطارلانمق. || قورت ینیکی = ۱. تخته‌لرده‌کی قورت یوه‌سی یری. ۲. مج. بادیٔ شبهه بر حال: بو ایشده برقورت ینیکی اولمسون. ۳. مج. عذر، عیب، قصور،

محذور. || قورت يمز آغاج = قناپه آغاجی. || ايچنـده قورت يوق = بر ايشـه هوسكار اوليـان، قو- شوب چاليشميان.

قورتاران { ص. تخليص ايدن. || جان قـورتاران = دكيزه دوشوب بوغلق تهلكه‌سنده بولنانلری تخليص ايدن آدم، تخليصيه هيئتنه منسوب آدم. || جان قورتاران دمير = تهلكه حالنده آتلق اوزره كميده بدك بولنان آغر لنكر. || جان قور- تاران سميدی = حين حاجتده طو- تنوب بوغلامق اوزره كميلرده بولنديريلان منطارلی حلقه. || جان قورتاران صندالی، فلوقه- سی = كميلرده وتخليصيه اداره- لرنده يانلری منطارلی اوله‌رق باتماز بر صورتده انشا ايدلمش صندال.

قورتارلمق { مج. تخليص ايدلمك: دكيزه دوشديسه‌ده درحال قورتارلدی.

قورتارمق { فتـ. ١. برينی محو وهلاك تهلكه‌سندن چيقارمق، سلامته چيقارمق، تخليص ايلمك: دكيزه دوشنی قورتارديلر؛ بر طبيب حاذق خسته‌يی قورتاردی؛ هر كس جانتی قورتارمغه چاليشيوردی. ٢. ترهين و توديع ايدلمش بر شيئی او قيددن آزاد ايتمك: اوبی رهندن قورتارمق ايسترم؛ بورجك بر مقدارينی ويروب برسندی قورتارمليم. ٣. جزا- دن ويا مسئوليتدن ابرا ايتمك، تبرئه ايتديرمك: ماهر برآووقات كنديسنی قورتاره بيلير؛ بنم بر ايليشيكم يوقدر كنديمی قولای قورتاريرم. ٤. صرف ايديله‌جك بر آقچه‌يی صرف ايتمه‌مك يولنی بولمق، قزانمق: آره‌مزده پازار- لغی كسـوب او بوشـه بيليرسه‌ك دلاله ويره‌جكمز آقچه‌يی قورتار- مش اولورز.

قورتلاندرمق { فتـ. عفونتلاند- روب قورت طرتديرمق، قورت پيدا ايتدير- مك: هوانك صيجاقلغی اتی قور- تلاندیرر؛ بو پينيری طـوزسز براقوب قورتلانديرديكز.

قورتلانمق { فل. ١. عفونتلنوب قـورت طـوتمق، قورت پيدا ايتمك: ات، پينير قور- تلانمش. ٢. مج. قورتلر ييوب راحتسز ايدرمش كبی صبر وتأنی ايتمه‌مك، تلاش كوسترمك، صبر- سزلق و تلاش ايتمك.

قورتلمق { فل. ١. بر تهلكه ومخا- طره‌دن ويا بر صقنتـ- يدن چيقمق، خلاص ورها بو- لمق: اوچ كشی او خسته‌لغه طو- تيلوب ايكيسی قورتلدی؛ كنديسی بر افترا ايله توقيف اولنديسه‌ده قورتلدی؛ برائتی تبين ايدوب حبسدن قورتلدی. ٢. نجـات و سلامته چيقمق، فوز و فلاح بولمق: هله قورتلدق؛ قورتلد- يغنه تشكر ايتملی. ٣. باغنی قو- پاروب قاچمق: برآت قورتلمش؛ زنجيردن قورتلمش كبی؛ محبوسلر حبسخانه‌دن قورتلمش. ٤. مو- ضوع و مربوط اولديغی يردن چيقمق، فيرلايوب آيرلمق: تخته- نك بری قـورتلمش. || النـدن قورتلمق = اله چكمه‌مك ويا الدن كلمه‌مك: اونك الندن بر ايش قورتلماز = هرايش الندن كلير؛ الدن قورتلمازسكز = البته اله كچرسكز. || ايپدن قازيقدن قور- تلمش = سـابقـه‌لی جانی، ادبسز چاپقين.

قورتلمه { س. خلاص، رها، نجات، سلامت.

قورتلی { ص. قـورت طوتمش: قورتلی ات، پينير، يمش.

قورتليجه { س. بر پلامودی وصار- مساق اوتی دخی ديلنان بر جنس نبات، حشيشهٔ بوقلمون؛ بياض قورتليجه، صيجاقلی قورتليجه = بونك انواعی.

قورتليش { س. ١. خلاص، رهاء، نجات، سـلامت: او خسته‌لقدن قورتليش يوقدر. ٢. قاچمه، فرار، بوشانمه: حبسخانه‌دن قورتليشی غريبدر؛ آتك چايردن قورتليشی. ٣. قاچمق وقورتلمق اسباب و وسائلی.

قورجه { س. ١. قاشيمه، تخريش. ٢. قاريشديرمه، آز- ديرمه، تحريك. [يالكز پك قوللانلميوب، تركيبات و مشتقاتی مستعملدر.] || قورجه چيبانی = قاشيوب قاريشديرمقدن آزان چيبان.

قورجه‌لاشديرمق { فتـ. و:

قورجه‌لامق { فتـ. ١. قاشيمق، تخريش ايتمك. ٢. اللـه‌مك، قاريشديرمق، اوته- سنه بريسنه طوقونمق: اونی چوق قورجه‌لاميك: ٣. آز- ديرمق، تحريك ايتمك: چيبانی قورجه‌لامق، قورجه‌لاشديرمق

ابی دكلدر.

قورجی { س. وقتیله بللرینه بر دمیر كمر باغلایان زرهلی عسكر.

قوروجی { یاقوریجی س. ١. بكجی، حفظ و حراسته مأمور. ٢. یكیچری اوجاغنده بر صنف مخصوص، جبه‌جی، جبه‌لی.

قورد { س. با: قورت.

قورد اشن { س. ١. اكثری آتلره عارض اولان سریه قان چیبانی. ٢. انسانده اتلرك فسق فسق قباروب قیزارمه‌سندن عبارت خسته‌لق نوعی.

قورده‌له { س. [فر. غیطان دیمك اولان Cordelle دن غلط] بر ایكی ونهایت درت بش پارمق اكنده ایبك قماش كه باشلیجه قادین اثوابنده فیونغو وسائرسوسه متعلق شیئلره یارار. [نشان آصمقده قوللانیلان كبی قالینجه‌لرینه شریت و قوردون دیرلر.]

قوردون { س. [فر. Cordon] ١. ایپكدن آزچوق قالین غیطان و ایپ: قناپه‌نك اطرافنه قوردون چیرمك؛ چنغراق قوردونی. ٢. ساعت آصمغه مخصوص آلتین وسائره‌دن زنجیر: قوردونی چالمشلر. ٣. نشان آصمغه مخصوص اكلی وقالینجه قورده‌له: برنجی رتبه‌دن نشانلر آرقوری چیریلن بیوك قوردون اوجنه طاقیلیر. ٤. برصره تشكیل ایدن تخته ویا طاش چیقندیسی، چیقندیلی اویمه صره‌سی. ٥. بر محلك قرانتنه‌جه ویا كومروك وسائره‌جه محافظه‌سیچون تعیین اولنان وقولجیلرله محافظه اولنان خط: ازمیرده خسته‌لق ظهورنده ملحقاته سرایت ایتمه‌مك ایچون شهرك اطرافنه قوردون چكمشلردی؛ قوردون ایجابنه كوره توسیع ویا تضییق اولنور. ٦. بو خطك محافظه‌سیچون وضع اولنان قره‌قول سلسله‌سی. ٧. مج. مستعمل خلاطدن آیریلان قوللرك بهری.

قوردیرمق { فتـ. ١. پارچه‌لردن مركب برشیئك پارچه‌لرینی بریره كتیره‌رك ویرلی یرینه قودیره‌رق آیاقده طوردیرمق، هیئت مجموعه‌سنی تشكیل ایتدیرمك، ركز، تأسیس ایتدیرمك: چادیر، چارداق، كوشك قوردیرمق. ٢. زنبركله ایشلر بر ساعت و یا دیكر ماكینه‌نك زنبركنی صیقشدیروب ایشلیه‌جك حاله كتیرتمك: ساعتی، موسیقه‌لی قوردیرمق.

قورزه { س. [یتا.] مج. دكیزده بری برینه طاقلمش ایكی زنجیرك طولاشیغی. [چوق زنجیرلر اولورسه اسپارماچه دینیر.]

قورساق { س. [قالین حركه‌لی « س » ی « ص » یازمغی قاعده اتخاذ ایدن اسلاف بونی نیچون « قورصاق » یازمدقلرینه شاشیلیر] ١. قوشلرك برنجی معده‌سی، قاتی، طاشلق: قوش قورساغنده طاشلری ده هضم ایدر. ٢. حیوانات مجتره‌نك برنجی كرشی، اوتلق. ٣. علی الاطلاق معده: قورساغنه جبه كیرمه‌مش، قورساغی بوش = آج. ٤. صوجوق طولدیرمق ودودوك یاپمق كبی ایشلرده قوللانیلیر اینجه باغرصاق قوریسی: دودوكك قورساغی پاتلادی. ٥. قورساق كبی اینجه دری: قورساق دف. || مج. قورساغم پاتلادی = چوق باغردم، سویلدم.

قورساقلی { ص. كردانده اوری اولان، اورلی، غوشه‌لی، جدره صاحبی.

قورسه { س. [فر. Corset] قادینلرك كوكسلرینی دوزكون طوتمق ایچون البسه‌نك آلتنده كیدكاری بالینه‌لی سرت و دیك یلك.

قورشاق { قورشانمق. با: قوشاق، قوشانمق.

قورشون { س. ١. آغرلغیله معروف بومشاق معدن، اسرب، رصاص اسود. ٢. تفنك و طبانجه ایله آتیلان مرمیكه قورشوندن دوكیلور. = ص. قورشون معدندن معمول: قورشون بوری؛ قورشون تخته؛ قورشون تمغا. || قورشون آتمق = ١. سلاح بوشاتمق: اورادن كچركن خیدودلر بزه قورشون آتدیلر. ٢. مخاصمه‌ده بولنمق، دشمنلك ایتمك: بربرلرینه قورشون آتیورلر. ٣. نشانه اورمق: قورشون آتمغه چیقمشلر. ٤. مج. حرصله طلب ایتمك. || قورشون تاوه‌سی = قورشون اریده‌جك كوچك دمیر تاوه. || قورشون چیقاره‌جق، سوكه‌جك = تفنك و طبانجه‌دن قورشونی چیقاره‌جق بورغو،

خروس آیاغی. || قورشون دوكمك = قورشون اریدوب خسته‌نك اوستنده صو ایله طولو بر كاسه‌یه دوكه‌رك گویا نظرك تأثیرینی بوزمق. || قورشونه دیزمك = عسكری اعدام جزاسنی اجرا ایتمك، بر طاقم عسكره قورشون آتدیره‌رق محكومی اولدیرمك. || قورشون سركه‌سی = اصطلاح كیمیاده حمض رصاص دینان برماده. || شیطانك قولاغنه قورشون = شأیان غبطه بر حال ذكرنده «منافق قولاغنه كیتسین» مقامنده مستعمل تعبیردر. || قورشون طوزی = بر ملح كیمیوی. || قورشون قلم = طیشاریسی تخته و ایچریسی غرافیت دینان معدن كومورینه مشابه بر ماده‌نك تركیبندن عبارت قوری قلم كه كاغده سوریلنجه سیاه چیزكی براقه‌رق یازار. || بویالی قورشون قلم = بو قلمك سیاهدن باشقه رنكلرده یازانی. || قورشون كبی = پك آغر. || قورشون مرهمی = بر نوع جیوه‌لی مرهم.

قورشونجی { س. ص. ١. قورشون دوكن وصاتان آدم. ٢. خسته‌لره قورشون دوكمك عملیات سحربازانه‌سنی اجرا ایدن قادین: قورشونجی قاری.

قورشونلامق { فتـ. ١. قورشونله قاپلامق، قورشونله اورتمك. ٢. قورشونله تمغالامق: كومروكده بعض امتعه‌یی قورشونلارلر.

قورشونلانمق { فجـ. ١. قورشونله قاپلانمق، اورتلمك. ٢. قورشونله تمغالانمق.

قورشونلی { ص. قورشونله اورتلمش: قورشونلی جامع، حمام.

قورشونی { ص. قورشون رنكنده، آچیق كول رنكنده، سنجابی.

قورصاق { س. با: قورساق.

قورصان { س. [ایتا. Corsare] ١. دكیز خیدودی، دكیزلرده خیدودلق ایدوب تجار سفائننه مسلط اولان مسلح كیمجی. ٢. دكیز خیدودی كمیسی، دكیز خیدودلرینك بیندكلری كمی. ٣. حرب زماننده دشمن كمیلرینی چاپول ایتمكه دوات محاصمه طرفندن مأذون اولمق اوزره چیقاریلان كمی. || قورصان یلكنی = لاتین یلكن.

قورصانلق { س. دكیز خیدودلغی: قورصانلق ایدیور.

قورغاز { ص. پك ضعیف وقوری.

قورغان { س. [«قورمق» دن] اصل تركجه‌ده حصار دیمكدر.

قورغو { س. قوروندی، وهم، شبهه. مر.

قورق { س. با: غورق.

قورقاق { ص. ١. چوق قورقان، خائف، ترسان، محترز. ٢. جسور اولمیان، جسارتسز، اودلك، جبان.

قورقاقلق { س. ١. قورقاق آدملك حالی، خوف، احتراز. ٢. جسارتسزلك، جبانت.

قورقتمق { فتـ. با: قورقوتمق.

قورقلمق { فجـ. قورقو واقع وحاصل اولمق: بو هوا ایله بر فرطونه‌دن قورقلور؛ بوراده امنیت بركمال اولدیغندن هیچ قورقلماز.

قورقمق { فل. ١. قورقویه تابع و دوچار اولمق، خوف ایتمك: كیجه‌وقتی یالكز طیشاری چیقمغه قورقار؛ چوق قورقان آدم محاربه‌یه كیتمه‌ملی. ٢. چكنمك، احتراز و اجتناب ایتمك، صاقنمق: اللهدن قورقملی؛ بن یتیمك مالنه ال سورمكدن قورقارم؛ قورقدیغمه اوغرادم. ٣. اوركمك، دهشت طویمق، توحش ایتمك: اوروجكدن قورقار آدملر واردر. ٤. جسارت ایده‌مه‌مك، تابع و مطیع اولمق: باباسندن، معلمندن چوق قورقیور. ٥. وهم و اندیشه ایتمك، خوشلانمیه‌جق بر ظنده بولنمق: قورقارم سز كیدرسه‌كز كری دونمیه‌جكسكز؛ قورقارم شو آینه بوله قیریله‌جقدر؛ قورقما بن سنی براقمام. || قورقدیغنه اوغرامق = قورقدیغی مهلكه‌یه دوشمك. || باشندن قورقمق = مسؤلیتدن قورقمق.

قورقمه { س. قورقـق ایشی، خوف، اندیشه، وهم.

قورقو { س. ١. بر تهلكه و مخاطره‌نك احتمال وتقربندن

حاصل اولان تأثر، خوف، مخافه، بیم: فرطونه قورقوسندن واپوره بینمیور؛ کوپك صالماسه بیله انسان قورقوسندن یناشه‌ماز؛ جان قورقوسی، باش قورقوسی = اولوم قورقوسی. ٢. مخاطره‌لی وخوشه کیتمز احتمال: یاکلیش سویلمك قورقوسیله سکوتی اختیار ایدر؛ فنا رؤیالر کورمك قورقوسیله اویومق ایسته‌مدم. ٣. قورقاقلق، جبانت: سنده بو قورقو وار ایکن عسکرلك ایده‌مزسك. ٤. اورکه، دهشت: چوجغه قورقو ویرمشلر؛ قورقو ایلیکنه قدر کچمش.

قورقوت {س. با: قورقود.

قورقوتمق {یا قورقتمق. فتـ. ١. قورقمه‌سنی موجب اولمق، قورقو ویرمك، اخافه ایتمك: چوجقلری اوماجی ایله قورقوتمق کوچك یاشلرندن جبانته آلیشدیرمقدر. ٢. اوکدن بر جزا وعذاب کوستره‌رك خوفه دوشورمك، تخویف، تهدید ایتمك: چوجقلر باغی خراب ایتمه‌مك ایچون باغچوان کندیلرینی قورقوتمایدر؛ سؤ استعمالاته آلیشمش اولانلری شدیداً قورقوتملی. ٣. اورکودوب قاچیرمق: شو طاوقلری قورقوت.

قورقود {س. [اصل قورقوت اولوب «ت» سی تحریك اولندقده «د» اولور] ١. تلوه و بولاماج کبی قویو شیء، چوکندی. ٢. اون و یاغله یاپیلان طاتسز حلوی کبی بر یمك که باشلیجه دیشسز اختیارلره و اوفاق چوجقلره یدیریلیر: قورقوددن یانان یوغورته اوفلر. = صـ. قورقویی موجب، قورقونج، مخوف، یاوز. صر. [بومعنا ایله تزکارده علم اولور.]

قورقوسز {صـ. ١. قورقوسی اولمیان، قورقماز، پرواسز: قورقوسز آدم. ٢. قورقلیه‌جق، خوف و اندیشه‌یه باعث اولمیان، مخاطره‌سز، تهلکه‌سز: قورقوسز یول؛ قورقوسز علاج.

قورقوسزلق {س. ١. خوف فقدانی، امنیت، سلامت. ٢. مخاطره وتهلکه فقدانی، تهلکه‌سزلك، صاغلاملق.

قورقولق {س. ١. قورقوتمغه مخصوص شیء: بوستان قورقولغی = قوشلری قورقودوب قاچیرمق ایچون بوستانلرده اودون وبزلردن آدم صورتنده یاپیلان شیء. ٢. دوشمك تهلکه‌سی اولان یرلرده دیوار و پارمقلق و سائره‌دن چکیلن کنار: کوپری، مناره، نردبان قورقولغی. || مجـ. بوستان قورقولغی = یالکز کوستریشی اولوب الندن بر شیء کلمین آدم.

قورقولی {صـ. ١. قورقویی موجب، قورقو ویرن، قورقودان، مخوف: قورقولی رؤیا؛ قورقولی حکایه‌لر. ٢. مخاطره‌لی، تهلکه‌لی، خطرناك: قورقولی یول.

قورقونج {صـ. قورقو ویرن، قورقودان، مخوف، مدهش، مهیب: قورقونج آدم؛ قورقونج بر بوجك؛ پك قورقونج بر شکل و هیئت.

قورلاغان {س. طولامه نوعی، ات یاران، طوموز بورنی.

قورلاق {س. قور یلور آلت، سلاح، طوزاق.

قورلتای {س. [«قورلمق» دن] مجلس، شورا، انجمن، دیوان. صر.

قورلدامق {فل. با: غورلدامق.

قورلق {س. ١. اینجه طوتیشوب پارلاق کومور حالنه کچمش پارچه‌لردن عبارت آتش، قوردن عبارت پارلاق آتش. ٢. قور قومغه مخصوص قاب، منغال.

قورلمق {مجـ. فل. ١. رکز وتأسیس اولنمق: چادیر، چارطاق، بناقورلدی. ٢. انعقاد و اجتماع ایتمك، طوپلانمق: مجلس، دیوان، محکمه، دوکون قورلدی. ٣. (ساعت ویا دیکر بر ماکینه) ایشلیه‌جك صورتده زنبرکی دیوشیرلمك: بوساعت قورلدی‌می؟ قاچ ساعتده بر قوریلیر؟ ٤. عظمتلی و متکبرانه بر طرزله صدره چکوب اوتورمق: بوقاری یه چکوب قورلمق نه‌قدر عایبدر. ٥. تکبر وتفخر کوسترمك، اوکنمك: ایکی حرف اوکرندم دیه قورلاملی؛ قوریلوب عظمت صاتمق انسانه یاقیشماز.

قورلمه {س و:

قورلیش {س. ١. قورلمق فعلی و طرزی. ٢. خودبینانه

طرز و طور، متکبرانه وضعیت، عظمت.

قورمق { فتـ. ۱. پارچه‌لردن مرکب بر شیئك پارچه‌لرینی بر یره کتیروب رکز وتأسیس ایتمك، چاتمق: چادر، چارطاق، کوشك قورمق. ۲. برلشدیرمك، اقامه ایتمك، ترتیب ایلمك، حاضرلامق: اردو قورمق؛ سفره قورمق؛ قزغانلری قورمشلر؛ طوزاق قورمشلر. ۳. عقد وتشکیل ایتمك، طوپلامق: مجلس، مشورت، دیوان قورمق. ۴. ساعت وسائر زنبرکلی ماکینه‌نك زنبرکنی طوپلامق، کرمك: بوساعتی قوردیکزمی؟ ۵. اولمه قومق، لوازمنی حاضرلایوب اولمق اوزره اوتورتمق: ترشی، رچل قورمق. ۶. ذهنه قومق؛ لاینقطع دوشونمك، کندینجه قرار ویرمك. تخیل ایلمك: کندیسی رئیس اولمغی قورمش؛ آرتق اوسیاحتی قورمش واز کچمه‌سی ممکن دکلدر. || باغداش قورمق = دیزلری قیروب بالدیرلری خاچواری قویه‌رق اوتورمق. = فل. چوق دوشونمك، دوشونمکه طالمق: کندیسی قوردقجه قوردی.

قورمه { سـ. قورمق ایشی. با: قورمق.

قورناز { صـ. ۱. حیله‌کار، مکار، دساس. ۲. آلداتماز، اویانیق، زیرك.

قورنازلق { سـ. ۱. حیله کارلق، دساسلق. ۲. آلداتمازلق، اویانیقلق.

قورندی { سـ. اصلی اولمدیغی حالده ذهنده قورولان شیء، خلیا، خیال، وهم: او صرف سزك قورندیکزدر؛ خسته‌لغی قورندیدن عبارتدر.

قورندیلی { صـ. ذهننده اساسسز بر شیء قوروب اوکا فکرنجه وجود ویرن، وهم و خیاله تابع.

قورنو { سـ. [ایتا. Corno = بوینوز] ۱. آو تفنکنه باروت قومغه مخصوص آغزی زنبرکلی قپاقله قپالی باروتلق. ۲. قالفاتجیلرك بلده‌طاشیدقلری بوینوزدن معمول یاغدانلق.

قورنه { سـ. [عر. « قرنه » دن] چشمه و حمام وسائره موصلوغی آلتنده صو دوکیلوب بریکمکه مخصوص طاشدن ویا دیکر شیئدن حوضجق: چشمه، حمام قورنه‌سی؛ قورنه باشنده بیقانمق. || قورنه حقی = حمامده برکراسی. || دوکونده سرنایه حمامده قورنه‌یه قوشمق = هر ایشه قاریشمق. || قورنه کاتبی = سلحخانه‌ده میری مأموری.

قورنیچ { سـ. [فر. Corniche] ۱. پرده‌نك آصلمه‌سنه مخصوص اوله‌رق پنجره‌نك اوستنه اکرتی طاقیلان اویمه‌لی تخته‌دن آوادانلق: پنجره قورنیچی، پرده قورنیچی. ۲. آصیله‌جق برلوحه و رسم وسائره اطرافنه چویریلن اویمه‌لی تخته‌دن چرچیوه: شو رسمه کوزل بر قورنیچ چکیرملی. ۳. ابنیه‌نك کرك طاشدن اولان دیوار وستون وسائر طرفلرنده وکرك تخته‌دن اولان طاوان وسائره‌سنده سوس ایچون بوینه اوزانان اویمه‌لی چیقندی: صچاغك آلتنده، طاوانك کنارنده، ستونك باشنده ککیشجه بر قورنیچ (قورنیزه) چکلسه فنا اولماز.

قورنیزه سـ. با: قورنیچ.

قورو { یاخود قوری. صـ. ۱. یاش ضدی، رطوبتی چکلمش، یابس، خشك: قورو آغاج، قورو اوت، قوروچامور. ۲. یاغمور یاغمیان، صوسز: قورو اووه، قورو اراضی. ۳. آریق، لاغر، اتسز: قوب‌قورو بر آدم. ۴. دوشمه‌مش، چیلاق، آچیق: قورو تخته، قورو یر. ۵. ساده، قاتیقسز: قورو اتمك. ۶. موسمنك غیرنده یمك‌اوزره کونشده‌قورودلمش: قورومیوه، قورو بالیق، قورو اوزوم. ۷. مایع افرازاتی اولمیان: قورو اوکسوروك = بالغمسز. ۸. قار و یاغموری‌اولمیان: قورو هوا، قورو صوئوق. ۹. قورشونی اولمیان، قورشونسز: قورو صیق. ۱۰. بوش، تهی، اصلسز، نافله، تأثیرسز و سببسز: قورو سوز، قورو لاف، قورو کوسترش، قورو پاتردی. ۱۱. خرجسز: قورو دیوار. || قورو باشنه = یالکز بیکس. || بـ. قورو حوض = کیلرك تعمیری وقارینه‌لرینك تطهیری ایچون صوقلدقلری حوض که کمی کیردکدن صکره صوینی طلومبه ایله آلنوب کمی قیزاقده قالیر. || قورودە قالمق = جذر وقوعیله کمی اوتور-

مق. || قوروده = پرده، برشیء دوشتمکسزین. || بحـ. قورو دیرك = فرطونه لی هواده یلکنسز اوله‌رق روزکارك سوقنه تابع اولمه. || طوزی قورو = ایشی صاغلام، شبهه کوتورور حالی اولمیان. || قورو قوروه = بوش بوشنه، بسبتون نافله. || قورو قهوه = پیشیرلمه‌مش قاورلمش قهوه توزی. || قورو کچیك = اویوز علتی. || کل قوروسی = کل قوروسنك رنکی.

قورو { با: قوری.

قورو { س. [یابس دیمك اولان لغت ترکیه‌دن‌می یوقسه یو. Κόρις, κόρυζα دن‌می؟] یالکز قوللانلیوب تخته لفظنه اضافتله مستعملدر: تخته قوروسی = تخته کهله‌سی، تخته بیتی دخی دینلن معروف پیس قوقولی ومزعج بوجك؛ بو اوك تخته قورولری چوقدر.

قورو { مه. قاری لفظنه اتباعاً لسان عوامده قوللانیلیر: قاریسی قوروسی.

قورو { س. ١. میوه وسائره‌نك قورودلمشی: طوت قوروسی، آرمود قوروسی، قیماق قوروسی. ٢. پك اوفاق تفك شیء: پنج قوروسی.

قوروت { س. سوت قوروسی، طوروب قوبولاشمش سوت.

قوروت { س. [فر. Corvette] بحـ. فرقتیندن کوچك حرب سفینه‌سی.

قوروتمق { فتـ. قورو حالنه قومق، رطوبتی چکمك: کونش بر کونده یرلری قوروتدی؛ اوزوم قوروتمق؛ باتاقلق قوروتمق. || قانی قوروتمق = اذیت ویرمك، جفا ایتمك. || کوکنی قوروتمق = اساساً امحا، استیصال ایتمك، تخم براقمامق. || یاقوب قوروتمق = قاصوب قاورمق، تخریب ایتمك.

قوروتمه { س. قوروتمق ایشی. با: قوروتق.

قوروجی { س. با: قوریجی.

قورودان { س. حیوانلرده مهلك بر علتکه بورنلرنده کمیك حاصل ایدر. || قان قورودان = یبروح الصنم دینلن نبات.

قورودلمق { مجـ. ١. قورو حالنه قونمق، رطوبتی کیدیرلمك: اوزوم قورودیلوب اوروپایه اخراج اولنور؛ بو چماشیر ایی قورودلمامش. ٢. صویی آقیدلمق: بتاقلقلر قورودلیرسه خیلی اراضی قابل زراعت حالنه کچر.

قوروق { س. ١. اوزومك خامی، یشیلی، اکشیسی: قوروق شربتی؛ قوروقله تربیه اولنمش یمك. ٢. هر میوه‌نك خامی: خرما قوروغی؛ زیتون قوروغی. || قیا قوروغی = اکثریا دیوارلرده و طاملرده بیتن بر جنس نبات.

قوروق { س. [«قوریمق»دن] حفظ اولنمش، آیرلمش یر، محفوظ وخصوصی محل. مر.

قورولامق { فتـ. یاش و ایصلاق بر شیئی سیلوب قورو ایتمك، سیلمك: حامدن صکره صاچکزی ایجه قورولاملیسکز.

قورولانمق { فطـ. کندی بدنینك ایصلاقلغنی کیدرمك، سیلنمك: بانیه‌دن چیقنجه ایجه قورولانمق شرطدر.

قورولق { س. ١. قورو اولان شیئك حالی، رطوبت وایصلاقلق فقدانی، یبوست: هوانك قورولغی. ٢. آریقلق، لاغرلق، ضعیفلك، هزال: او آدمك قورولغی.

قوروم { س. ١. بنا، تأسیس، رکز، وضع: بوچادیرك، بو چارطاقك، بو کوشکك قورومی. ٢. یارادلیش، خلقت، آفرینش: دنیانك، کوکلرك قورومی؛ دنیا قورومندن بری = ابتدای خلقتدن اعتباراً. ٣. ترتیب، شکل، هیئت: او قورومده. ٤. طور متفاخرانه، نخوت، قورولیش: اونك قورومندن کچلمز. ٥. چادیر و اردو وسائره‌نك محل رکز و تأسیسی، خیمه‌کاه، اردوکاه: قره قوروم = چنکیز خانك مرکزی و عطالتی زماننده قوندیغی محل اسمی.

قوروم { س. اوجاغه قونمش قالین ایس: اوجاق قورومی؛ قوروم رنکنده.

قورومساق { س. دیوث، پزونك، قلتبان. [اسکیمشدر.]

قورومق { فلـ. ١. یاشلغی و ایصلاقلغی زائل اولوب قورو و یابس اولمق: چامور قورودی؛ چماشیر دها

قورومدی. ۲. نبات کوکدن نم چکمیه‌رك حیات نباتیه‌سی زائل اولمغله رطوبتی قالمیوب یابس اولمق: بو چنار قورودی؛ بو سنه قوراقلقدن چوق آغاجلر قورودی؛ آغاجك کوکنه قورت کیرنجه قورور. ۳. آ. ریقلانمق، ضعیف ولاغر اولمق: ایی بسلنمه مکدن بیچاره قورومش. ٤. اعضای بدندن بری فلجه اوغرایوب حرکتدن قالمق: الی، آیاغی قورودی. بومعنا ایله بد دعا وانکسار مقامنده دخی قوللانیلیر: الك، آیاغك، دیلك قوروسون! || قان قورومق = معذب اولمق. || کوك قورومق = نسل ونسبی قالمامق، اساساً وکلیاً محو وزائل اولمق. || مرکبی قورومدی = دها پك یاقیندر: آلدیغمز امرك دها مرکبی قورومدی.

قورومللی { ص. کبرلی، عظمتلی، طور وحالی آغر.

قورومه { س. قورومق ایشی. || با: قورومق.

قوری { س. باقیلوب حفظ اولنمش اورمان: کویك قوریسی؛ قوریدن کراسته کسمك.

قوریمق { فتـ. ۱. بر بکجی و قوریجی یه حفظ و صیانت ایتدیرمك، بکلتمك. کوزتمك: مرعابی، اورمانی قوریمق اقتضا ایدر. ۲. چیت ویاخندقله احاطه وتفریق ایتمك: طاغك بکا عائد اولان پارچه‌سنی قوریته‌جغم.

قوریجی { س. بکجی، محافظ، غاردیان، اورمان و سائره بکجیسی: کوی قوریجیلری.

قوریجیلق { س. قوریجی صفت و وظیفه‌سی.

قوریلق { س. ص. قوری حالنده یر، آغاجلری حاوی محل، کوچك قوری: اوراده بر قوریلق وار ایدی؛ اوراسی قوریلق بر یر ایدی.

قوریمق { فتـ. ۱. بکله‌مك، صاقلامق، حفظ وصیانت وحراست ایتمك: کوبك مرعاسنی و اورمانی قوریمق اقتضا ایدر. ۲. کفایت، وفا ایتمك، اداره، تقابل ایلمك: بو ایش مصرفنی قوریماز.

قوریمق { قوریتمق. || با: قورومق، قوروتمق.

قوز { س. ۱. جوز: قوزحلواسی. [جوز عربی اولدیغندن اصل ترکجه‌سی قوزدر.] ۲. کاغد وسائره اویونلرنده آلیجی کاغد وسائره. [جوز اویونندن مأخوذدر.] || مج. قوز پایلاشمق، قوزی پای ایتمك = ۱. اوزلاشمق: بز قوزمزی پای ایدرز. ۲. قوتله برحقی الده ایتمك: طورده بن اونکله قوزمی پای ایدرم. || قوز قابوغنه کیرمك = دلیك دلیك قاچوب صاقلانمق. || قوز قیرمق = خطا ایتمك: قیردیغی قوز بیکی کچدی = چوق خطالر ایتدی. || قوز آطه‌سی = جزایر بحر سفیددن قاشوت جزیره‌سی. == ص. طوپارلاق.

قوزاق { س. ۱. چام فستغی و قاین آغاجی کبی اشجارك تخملرینی حاوی طوب. ۲. علی الاطلاق یووارلاق شیء، طوپ: صو قوزاغی = صو قبارجغی.

قوزالاق { س. ۱. سروی آغاجنك میوه‌سی حکمنده اولان طوبجق. ۲. اقتضای طبیعیسندن کوچك وجلیز قالمش شیء: قوزالاق قارپوز، چوجق. || صو قوزالاغی = حباب. || مهر قوزالاغی = بال مومی اوزرینه باصلمش مهر بوزلمامق ایچون اوزرینه یاپیشدیریلان فیل دیشندن قپاجق.

قوزغون { س. [اویغورجه‌ده « قوز » و « قوزاق » کوکلك وقراکلق دیمکدر] پك ایری قره قارغه. || قوزغون آیاغی = خلال اوتی. || قوزغون ایمکی = اکراتی اوتی، اوفتری. || قوزغون دکیزی = بحر خزر. || قوزغون قلیجی = مداوات ایچون مستعمل بر نوع اوت.

قوزغونجق { س. جبخانه قپوسنده‌کی دمیر پارمقلقلی پنجره.

قوزغونی { ص. پك سیاه، قویو سیاه: قوزغونی بر زنجی کوله.

قوزموغرافیا { س. [یو. Κοσμο-γραφία = عالمك تحریر وتوصیفی] اجرام سماویه‌نك احوالندن و صورت دور وحرکتلرندن وکره‌ٔ ارضك سماده‌کی موقعیله دور و حرکتندن بحث ایدن علم، علم هیئت. [« علم نجوم » دن فرق واردر.]

قوزو { س. با: قوزی.

قوزه { س. ١. یووارلاق شئ. اوفاق طوپ ویا قاپسول شکلنده شئ: ایپك قوزه‌سی، پنبوق قوزه‌سی. ٢. بال مومی اوزرینه باصلمش مهر بوزلامق ایچون اوزرینه وضع اولنان فیل دیشندن قپاجق که مهر قوزالاغی ده دینلیر.

قوزی { یا قوزو. ١. قویون یاوریسی: ارکك، دیشی قوزی؛ قوزی اتی. ٢. برمیوه‌یه بیتشیك کوچکی، پیچی: پورتقال قوزیسی. ٣. مج. پك حلیم و یومشاق شخص. بومعنا ایله تحبیب تعبیری دخی اولوب «قوزیم!» دینلیر. || قوزی پالامودی = پالامودك برجنسی. || قوزی چیبانی = ضررسز برنوع چیبان. || قوزی دریسی = کورك وقالپاق وساٸره یاپیلان کوچك قوزی پوستی که قیصه وقیوریجق تویلی اولور. || قوزی دیشی = چوجقلرده ایلك چیقان ویدی یاشلرنده دکیشن دیش. || قوزی قولاغی = یاپراغی سبزه کبی قوللانیلان بر جنس نبات. || قوزی کستانه‌سی = کوچك دانه‌لی وچیك پنیر بر جنس کستانه. || قوزی کوبکی = صاری برجنس منطار. || قوزی باشی، جکری، صارمه‌سی، طوله‌سی = قوزیدن یاپیلان یمك انواعی.

قوزیجق { س. کوچك قویون یاوریسی. تحبیب تعبیری ده اولوب «قوزیجغم» دینیر.

قوزپلامق { فل. ١. قویون یاوریلامق. ٢. میوه یاننده کندی جنسندن برکوچك دانه پیدا ایتمك. ٣. جدول چیزیکنك یاننده بر اینجه چیزیك ویاکولکه پیدا اولمق.

قوزپلی { ص. ١. یاننده یاوریسی اولان (قویون). ٢. بیتشیکنده کندی جنسندن برکوچك دانه‌سی اولان (میوه). ٣. برکوچك قپوسی اولان (قپو قنادی). ٤. یاننده بر اینجه چیزکیسی ویاکولکه‌سی اولان (جدول خطی).

قوس { د. «قو» ایله باشلار بعض تر. صفتلرك باشنه کیروب مبالغه وتأکید بیان ایدر: قوس قوجه او؛ قوس قوجه‌مان بر آدم.

قَوس { سذ. عر. ١. یای، کمان. ٢. ر. [هندسه‌ده] محیط دائره‌نك برقسمی. ٣. ﻫ. منطقة البروجده بروج اثنا عشردن بر برج که شمس تشرین ثانیده بو برجه داخل اولور: برج قوس. || قوس قزح = الکم صاغمه.

قوستوم { س. [فر. Costume] ١. کسوت، قیافت، زی. ٢. بر جنسیت قماشدن تکمیل اثواب طاقمی، بر اورنك جاکتله پانتالون ویلك.

قوستوملك { ص. بر جنسیت تکمیل اثواب طاقمی یعنی بر اورنك جاکت پانتالون ویلك یاپمغه مخصوص ویا بوکا یاقیشیر (قماش): قوستوملك قازمیر.

قوسقوس { س. پلاولق وچوربه‌لق اوفاق یووارلاق دانه‌لر صورتنده خمور: قوسقوس پلاوی؛ قوسقوس چوربه‌سی.

قوسقوغوق { س. ١. غوغوق قوشنك بر جنسی. ٢. یبانی کوکرجینك ارککی.

قوسقون { س. آتك ارکینه مربوط اولوب قویروغنك آلتندن کچیریلن قایش. || قوسقونی دوشوك = ١. قوسقون یری صاغریدن آشاغی آت که مقبول دکلدر. ٢. مج. حال ادبارده اولان آدم. || قوسقونه قورت = قاچمق.

قوسقونسز { ص. ١. قوسقونی اولمیان (آت). ٢. مج. پریشان.

قَوسی { ص. عر. ﺫ: قوسیه. یای شکل وصورتنده اولان؛ قوسی الشکل.

قوش { س. ١. بلکلی وقنادلی اوله‌رق ایکی آیاق اوزره یورور وهواده اوچار حیوان صنفی، طیر، مرغ: یرتیجی، آوجی قوش؛ آو قوشی. ٢. بالخاصه دیکر قوشلری وساٸر بعض حیواناتی آولامغه آلیشدیریلان چاقر وآتمجه کبی قوش: قوش بکی || آری قوشی، جنت قوشی، حق قوشی وساٸره. ترکیبلرینك برنجی جزئنه با. || قوش اتمکی = خطمی انواعندن نبات. || قوش اوزومی = غایت کوچك سیاه اوزوم. || قوش باشی = بیوجك پارچه‌لر صورتنده: قوش باشی کباب، قار. || قوش بورنی = ١. غاغا، منقار. ٢. بر جنس نبات. || قوش پالازی = ١. قوش یاوریسی. ٢. بوغازك مهلك بر نوع شیشی که اخیراً

درمانی بولنمشدر. || قوش بنجه‌سی = قیناق. || قوش دیلی = ١. متفق علیه و آکلاشلماز لسان. ٢. دیش بوداق نوعی [آغاج]. || مج. قوش سودی = بولنماز شیء، نایاب. || قوش عللی = آتلرك اوك طرفلرینه عارض اولان بر خسته‌لق. || قوش قنادی = ١. قوش قنادندن سوپورکه و یا یلپازه. ٢. بر نوع بوغاز خسته‌لغی. || قوش قونماز = صوبی امیلیر معروف برسبزه. || قوش کرازی = کوچك دانه‌لی برجنس کراز. || قوش لوقومی = چوجقلر ایچون صوقاقلرده صاتیلان طاتلی ویومورطه‌لی برنوع یوفقه. || قوش یمی = کنویر تخمنك بر نوعی.

قورش { س. یاشلی آتك صاغری. یسنده توکی دوکیلوب آچیلان یری.

قوش { س. چفت، چفته. [الیوم یالکز قوشی وقوشمق کبی مشتقاتی مستعملدر.]

قوشاتمق { فت. ١. قوشاق باغلاتمق، بلنه کمر بند ایتدیرمك: چوجغی کیدیروب قوشاتدی. [اسکی قیافتده قوشاغك اهمیتی زیاده اولدیغندن اکثریا کیمك و کیدمك ماده‌سیله برابر ذکر اولنمق عادت اولمشدر.] ٢. بله باغلانان بر شیئی باغلاتمق، تقلید ایتدیرمك: قلیج قوشاتمق. ٣. اطر افنی آلماق، صارمق، محاصره ایتمك: قلعه‌یی قوشاتدی.

قوشاق { س. [اصلی: «قور. شاق»] ١. بلی صیقی طوتمق ایچون صاریلان اوزون وطار قماش، شال وساٸره، کمر، نطاق، منطقه: قوشاق قوشانمق؛ یوك قوشاق، شال قوشاق. ٢. مج. کارکیر ویاقورو دیوارك هر بر ایکی آرشین ارتفاعنده دیواری باغلایوب صاغلاملاشدیرمق ایچون چکیلن طوغله ویا کراسته صره‌سی وبوکا مماثل منطقه. ٣. مج. یلکنه قوت ویرمك ایچون دردنجی قات جادانك آلتنه بر یاقه‌دن دیکر یاقه‌یه قدر دیکیلن بز پارچه‌سی. || اورته قوشاق = وقتیله کبرانك غیررسمی قیافتی. || قوشاق چوزمك = دفع حاجت ایتمك. عو.

قوشاقجی { س. قوشاق یاپان ویا صاتان آدم.

قوشاقلامق { فت. قوشاقله قوشانیر کبی باغلامق، صاغلاملاشدیرمق: بنایی دمیر لامه‌لرله قوشاقلاملی.

قوشاقلامه { س. ص. قوشاق صورت ووضعیتنده اولوب باغلامق و تقویه ایتمك ایچون چکیلان شیء: دیوارك ایچنه قوشاقلامه دمیر لامه‌لر قودیرملی.

قوشالدی { س. ایکی حیوانك برینه قوشلسی ویا ایکی دونك بر ایپله باغلانمسی.

قوشاندی { س. قوشانه جق شیء: کیندی قوشاندی = تکمیل البسه، اثواب تفرعاتی.

قوشانمق { فط. قوشاق باغلامق، بلنه قوشاق، کمر، قلیج وساٸره صارمق، تقلد ایتمك: قوشاق قوشانمق، قلیج قوشانمق. || مج. قوشاق قوشانمق = بر ایشه نامزد اولمق. || کیینوب قوشانمق = حاضرلانمق. || ایپدن قوشاق قوشانمق = فوق العاده فقر وضرورته دوچار اولمق.

قوشباز { س. ص [تر. قوش ایله فا. باختن = (اوینامق) دن مرکب غلط تعبیر] اوفاق قوشلر یتیشدیروب تربیه ایدن آدم.

قوشبازلق { س. اوفاق قوشلر یتیشدیروب تربیه ایدن آدمك صنعت ومشغولیتی: قوشبازلقله مشغول اولیور.

قوشجی { س. وقتیله کبرا داٸره‌لرنده طوغان وآتمجه کبی آوجی قوشلری اداره‌یه مأمور آغا، طوغانجی؛ قوشجی باشی.

قوشخانه { س. ١. وقتیله بیوك قوناقلرده آوجی قوشلره مخصوص محل. ٢. باشلیجه قوش اتلرینی پیشیرمکه مخصوص یایوان کوچك تنجره، حلوا خانه‌نك کوچکی.

قوشدیرمق { فت. ١. عجله ایله یوریتمك، ایودیرمك: حیوانی قوشدیروب تر ایچنده براقش. ٢. سرعتله کوندرمك، سریعاً ایصال ایتمك، اطاره ایلمك: کندیسنه خبر قوشدیردم.

قوشدیرمق { فت. ١. ضم واضافه ایتدیرمك، یاقیشدیرتمق، اسناد ایتدیرمك: دین اسلام خالقه اصلا شریك و معین قوشدیرماز. ٢. برلکده کوندرتمك، توفیق ایتدیرمك:

يوللر امين ايسه‌ده كنديسنه بر ايكی ژاندارمه سواريسی قو-شديرملی. ٣. آرابه ويا صپان وسائره‌يه حيوان باغلاتمق : لاندويه درت آت قوشديرمش؛ يكی اصول صپانه اوكوز يرينه بر چفت آت قوشديرمق دها ايیدر. ٤. آرابه‌يی حاضرلادوب حيوانلرينی باغلاتمق : قوپه‌يی می يوقسه فايطونی می قوشديره-جقسكز؟ ٥. تنظيم و ترتيب ايتديرمك : دوزديروب قوشدير-مق.

قوشِشمق { فش. هپ برلكده وبردن قوشمق، اوشِشمك، تكاپو ايتمك.

قوشقو { س. قوش كبی قورقوب اوركمه، ارتعاش، تو-حش.

قوشقولانمق { فل. قوش كبی قورقوب اور-كمك، ارتعاش وتوحش ايتمك.

قوشلاق { س. آولانه‌جق قو-شلری چوق محل، قوش يری، صيدگاه.

قوشلق { س. قوشلره يم ويريلن وقت، صباح ايله اوكله آره‌سنده‌كی وقت، ضحی: قوشلق يمكی = اوكله‌دن اولجه ينن طعام، غدا.

قوشلق { س. ١. بيوك قوش قفسی، قوشخانه. ٢. پلاولق تنجره.

قوشلمق { فج. ١. عجله ايله يو-ريتمك، ايولمك، شتاب ايدلمك : اوقدر قوشلماز؛ اويله‌می قوشلير؟

قوشلمق { فج. ١. ضم واضافه اولنمق، ياقيشديرلمق، اسناد ايدلمك : خالقه شريك قو-شلماز. ٢. برلكده كوندرلمك، رفاقتنده بولنديرلمق : كنديسنه بر قاچ سواری قوشلدی. ٣. حيوان آرابه وصپان وسائره‌يه طاقلمق، باغلانمق : بو آت تك قوشلماز؛ هم چفت هم تك قو-شيله‌جق برحيوان ايستيور.

قوشمار { س. بر نوع قوش طو-زاغی.

قوشمق { فل. عجله ايله يوريمك، ايومك، سرعت وشتابله كيتمك : قوشارسه‌كز يتيشه بيلير-سكز؛ قوشه‌رق كلدم؛ قوشه قوشه نفسم كسلدی. || آردندن قوشمق = تعقيب ايتمك، آرقه‌سنه دوشمك.

قوشمق { فت. ١. ضم واضافه ايتمك، ياقيشديرمق، اسناد ايتمك : خالقه شريك قو-شمق كفر وجهالتك الك بيو-كيدر. ٢. برابر كوندرمك، معيتنه ويرمك، ترفيق ايتمك : پوسته‌يه بر قاچ سواری قوشمق. ٣. حيوانی آرابه وصپان وسا-ئره‌يه طاقمق، باغلامق : لاندويه درت آت قوشملی؛ ياغز آتلری قوپه‌يه قوشه‌جغز؛ آوروپاده صپانه ايكی اوكوز يرينه بر بيكير قوشارلر. ٤. آرابه‌يی حاضرلامق، ترتيب وتهيئه ايتمك : عجبا آرابه‌جی خانمی آرابه‌يی قو-شدی؟ ٥. ترتيب وتنظيم ايتمك : دوزوب قوشمق.

قوشمه { س. ١. قوشمق ايشی. با : قوشمق. ٢. رقص هواسی، قوشوق. ٣. ج. بر خلاط ويا آغاجی تقويه ويا ايجابنده تبديل ايچون يدك بولنديريلان خلاط ويا آغاج.

قوشندی { س. [« قوشمق » دن] ١. بر آدمك آرقه‌سی صره كيدنلر، توابع، عونه، طرفكيران، غيرتكشان. ٢. خباثت آرقداشلری، يار-داقلر، ديرندی.

قوشو { س. ١. سرعتله يورو-يش، قوشش، ايومه، شتاب، هروله : بر قوشو قو-پارمق. ٢. ياريش : قوشو آتی = ياريش آتی؛ قوشو اوكدولی = ياريش مكافاتی؛ قوشو يولی = ياريش محلی. ٣. بر نوع رقص هواسی.

قوشوق { س. بر نوع رقص هوا-سی. [قوشو كبی.]

قوشوم { س. ١. حيوانك آرابه‌يه طاقلمه‌سی، آرابه واوكا بكزر تكرلكلی شیء چكمه‌سی: قوشوم آتی = آرابه آتی. ٢. آرابه واوكا بكزر شيئلره طا-قيلان حيوانك طاقمی، راختی : آرابه ايله آتی اوجوز آلديسه‌ده قوشومی پهالی كلدی؛ كوزل بر قوشوم آلمش.

قوشون { س. قوشلمش، برلكده سوق ايدلمش خلق، عسكر.

قوشه‌لق { س. آزغين حيوانی آليشديرمق ايچون قيادقلری محل.

قوشی { س. ١. سوزی، طاقم، صره، صنف : آشاغی قوشی آدملر = اسافل. ٢. با : قوجی.

قوشيش { س. قوشمق فعل و طرزی.

قوص { صـ. قبارمش، قبا، قو- جه‌مان: قوص قوجه قیا. [مار البیان « قوص » کبی مهمله اولمسی‌ده ملحوظدر.]

قوصدیرمق { فتـ. ق وغثیان ایتدیرمك، ید- یکنی چیقارتمق: قوصدیره‌جق بر علاج لازم.

قوصدیریجی { صـ. قوصمغی مو- جب. ق وغثیان ایتدیرن، مقیی: قوصدیریجی علاج.

قوصره { سث. عر. ١. خرما دا- لندن ویا اینجه داللردن سپت که بزجه ایکی طرفی سیوری واورته‌سی شیشکینجه اولوب مستطیل اولور و میوه نقلنه یارار؛ قوصره آرمودی. ٢. تر. انسان وحیوان قبورغه‌سی، اسکت.

قوصقوصالانمق { فل. شیشمك، قبارمق، تفخر ایتمك.

قوصلمق { لجـ. ١. ییلدکدن صکره آغزدن چیقارلمق، ق وغثیان ایدلمك: قوصلان شیء میدانده براقلماز. ٢. ق وغثیان واقع اولمق: بویله راست کلن بره قوصلیرمی؟

قوصمق { فل. فتـ. یدیکنی چیقار- مق، ق، غثیان، استفراغ ایتمك: یدیکی بالیغی قوصدی؛ بوکدی چوق قوصیور. || قان قوصمق = ١. قان توکورمك. ٢. مجـ. چوق صیقندی وآجی یاخود زحمت چکمك.

قوصموق { سـ. و:

قوصمیق { سـ. و:

قوصندی { سـ. قوصلان شی.

قوصوق { صـ. قوصلمش، قی اید- لمش: قوصوق شیء. = سـ. قوصموق، قوصلان شیء: کدی قوصوغی.

قوطاس { سـ. با: خوطوز.

قوطان { سـ. متعدد دمیرلی بیوك پوللوق.

قوطره { سـ. قویونلرك مثلا ار- ککنی دیشیسنی ویاورو- لرینی بالتفریق آیری آیری بولندیرمق ایچون مانده بولوکی، پارمقلق ویاچیتله آیرلمش کوچك مانده.

قوطره { سـ. با: قوتره.

قوطی { سـ. ١. برشیء وضعنه مخصوص تخته یاتنکه ویا مقوا وسائره‌دن محفظه، کوچك چکمجه، درج: مجوهرات، تو- تون، انفیه، حب، قهوه، شکر، کبریت قوطیسی. ٢. کیله‌نك سکزده بری اولان حبوبات وسائره اولچیسی وبوکا مخصوص اینجه تخته‌دن یووارلاق قاب: ایکی قوطی آربه. ٣. مضبوط ومنتظم وکوچك شیئدن کنایه اولور: قوطی کبی او، اوطه، ٤. مجـ. ایچی برشیئله مملو وکند- یسی اونك محفظه‌سی ایمش کبی او حالله چوق متصف آدم: جلوه قوطیسی = پك جلوه‌کار آدم؛ فساد قوطیسی = پك مفسد آدم. || عقل قوطیسی = برینه عقل اوکردن، یول کوسترن، مشاور. || قپالی قوطی = برچوق معلومات صاحبی اولان. || قوطینك قپاغنی آچدیرمق = برینی سویلمیه‌جکی شیئلری سویلمکه مجبور ایتمك.

قوغالامق { فتـ. [زبانزدی: قو- والامق] ١. آرقه‌سنه‌دوشمك، آرقه‌سنه کیدوب طوتمغه چالیشمق، تعقیب ایتمك: خیدودلری حدوده قدر قوغا- لادیلر؛ زاغار آوی اینه قدر قوغالادی. ٢. برشیئك آرقه- سنه دوشمك، استحصالنه چالیشمق، آرامق: بر مأموریت قوغالا- یور. ٣. بکله‌مك، ترصد ایتمك: فرصت قوغالامق؛ کندیسی بنم غیبوبتمی قوغالایور. ٤. برینك صاقلامق ایستدیکی کیزلی بر شیئی خبر ویرمك، غمزونماملق ایتمك، سعایت ایلمك: احبابنی قوغالامق ایی شیء دکلدر.

قوغان { سـ. [زبانزدی: قوّوان] ١. آری یووه‌سی، آر- یلرك ایچنده بال یاپدقلری یووه که کندیلری طرفندن برصورت ماهرانه‌ده یاپیلیر: آری قوغانی. ٢. یکی اصول فشنکلرك محفظه- سی حکمنده اولوب باروت وقور شونی حاوی اولان باقر ویاتنکه زیوانه: فشنك قوغانی. || قوغان اوتی = یوکسوك اوتی. || قوغان چیچکی = آری اوشن، اوغل اوتی نوعی. || مجـ. آری قوغانی = غایت غلبه‌لك یر.

قوغان { صـ. [زبانزدی: قوّوان] آرقه‌سنه دوشن، تعقیب ایدن. || یل‌قوغان = ١. روزکاره کوره‌دونن شیء که روزکارك سمتنی

كوسترمك ايچون يوكسك يرلره وضع اولنور. ٢. اوجاغك ويا صوبه بوريسنك تپه‌سنه قونوب روزكارك تعقيب ايتديكي سمته طوغرى دونمكله توتمكه مانع اولان باشلق. ٣. ساعتك ايكى ايكنه‌سندن دقيقه‌لرى كوسترن اوزونى. [ديكرينه عقرب دينير.]

قوغانوز { س. بـا: قوانوز.

قوغديرمق { فتـ. [زبانزدى: قوودیرمق] طرد ايتديرمك، سورديرمك: كنديسنى هر قپولانديغى قپودن قوغديردى؛ اونى هريردن قوغديران طبيعتنك سرتلكيدر.

قوغلمق { مجـ. [زبانزدى: قوولاق] ١. يرندن چيقاريلوب دفع ايدلمك، سورلمك: قيشلك اورته‌سنده باغچوان قوغليرمى؟ ٢. قبول اولنميوب رد اولنمق: كلن مسافر قوغلماز. ٣. آرقه‌سندن كيدلمك، تعقيب اولنمق: آو ساعتلرجه قوغلدقدن صكره اورلدى.

قوغمق { فتـ. ١. يرندن چيقاروب دفع ايتمك، سورمك، طرد وتبعيد ايتمك: بن سايسى قوغدم؛ پك يارامز چوجقلرى مكتبدن قوغارلر. ٢. قبول ايتمه‌مك، كرى چويرمك، رد ايتمك: انسان قپوسنه كلن مسافرلرى قوغه‌ماز. ٣. آرقه‌سنه دوشمك، تعقيب ايتمك: آوى قوغمق؛ ايشك آردينى قوغمق. ٤. برينك صاقلامق ايستديكى برحالى خبر ويرمك، غمازلق ايتمك: احبابنى قوغمق نه‌قدر كوتيدر.

قوغمه { س. قوغمق اشى. ٢. بـا: قوغمق.

قوغو { س. اصل بيانى اولوب تأنيس دخى اولنان بوينى اوزون و غاغاسى سياه بر نوع قاز: قره قوغو، صاريجه قوغو، طونه قوغوسى، ساطلى قوغو = بو قوشك انواعى.

قوغوش { س. ١. كيريشلرى يره دوشنمش زمينله برابر اوطه: اوشاقلر قوغوشى. ٢. عمومى برداره‌نك بيوك صالونلرندن بيرى: قشله قوغوشلرى؛ يتاق قوغوشى؛ يمك قوغوشى. ٣. مكتب درسخانه‌سى، درس اوقونان صاله، صنف: مكتبك قوغوشلرينى قيشين تسخين ايدرلر. || قوغوش آغاجى، بارطين قوغوشى = كيريش نوعى كراسته.

قوغوق { ص. ايچى بوش، اويوق، قوف، اجوف، مجوف: قوغوق آغاج؛ قوغوق ديش. = س. بر شيئك بوشلرى، اويوق، دليك، اين: ديش قوغوغى = چوروك ديشك قوفلرى؛ آغاج قوغوغى؛ قورت، صيچان قوغوغى.

قوغه { س. [زبانزى: قووه] ١. قويودن صو چيقارمغه مخصوص قاب، دلو: دمير، آغاج، مشين قوغه؛ قويو قوغه‌سى؛ قوغه‌يى ايندرمك، طولديرمق. ٢. باغچه صولامغه ويا صو طاشيمغه وسائر شيئلر وضعنه مخصوص تنكه ويا چنقودن مختلف اشكالده قاب: صو قوغه‌سى؛ سوپورندى قوغه‌سى. ٣. فرنك طلومبه‌لرينك پيستونه بيتشيك قپاق. ٤. مجـ. كلمهٔ تحقيريه.

قوغه‌لامق { فتـ. بـا: قوغالامق.

قوغه‌لق { س. ساز نوعندن بر جنس حصير اوتى، توكلى ساز.

قوغيجى { ص. [زبانزدى: قوويجى] نمام، غماز، منافق.

قوف { ص. ١. ايچى بوش، قوغوق، اجوف: قوف جوز؛ قوف آغاج. ٢. مجـ. عقل وعلمى اولميان، جاهل، احمق، اجوف: پك قوف آدم.

قوفانا { س. لوفرك بيوك جنسى.

قوفلق { س. ١. ايچى بوش اولان شيئك حالى، قوغوقلق: بو جوزك قوفلغى. ٢. مجـ. جهالت، حماقت: بو قدر قوفلق اولورمى؟

قوفه { س. دجله‌ده مستعمل يوواراق بر نوع قايق كه خرما داللرندن اوريلوب اوزرى زفتله طلا ايدلير.

قوق { س. [نكا.] غازخانه‌ده بر درجه‌يه قدر يانوب ياغى چيقدقدن صكره سوكنديريلوب محروقاتده قوللانيلان معدن كومورى كه پك خفيف ودومانى آز اولوب حرارتى زياده‌در.

قوقا { س. نارجيل دينلن وهندستان جوزى ديديكمز بيوك ميوه‌يى ويرن آغاج كوكى كه تسبيح وسائره اعمالنه يارار سرت وپارلاق بر ماده‌در. = ص. بوكوكدن معمول: قوقا تسبيح.

قوقارجه { س. صكسار نوعندن بدرايحه‌لى بر جنس حيوان.

قوقُمق { با : قوقوتمق .

قوقولامَق { فت. ۱. برینه برشیئك قوقوسنی طویورمق، قوقلامق اوزره ابراز وتقدیم ایتمك : آلدیغم لوانطه‌لری سزه قوقلاته‌یم. ۲. مج. آز مقدارده ویرمك، [جملهٔ منفیه‌ده] قوقوسنی بیله طویورمامق، اصلا ویرمه‌مك : قویونلرینك سودینی بزه قوقلاتمدی : کندیسنه هدیه اوله‌رق او قدر یمشلر کلدیده کیمسه‌یه قوقلاتمدی.

قوقولاشمَق { فشـ. ۱. بربرینی قوقلامق، بربرینك قوقوسنی آلمق : ایکی حیوان بر بره کلنجه قوقلاشیرلر. ۲. مج. بیلشمك، بربرینی طانیمق، معارفه پیدا ایتمك. ۳. سوشمك، صارلوب اوپشمك.

قوقولامَق { فت. [اصلی : قوقولامق] بورنله نفس چکرك برشیئك قوقوسنی آلمق، قوقوسنی طویمغه چالیشمق، بورنه کوتوروب قوقوسنی چکمك، استشمام ایتمك : کلی قوقلامق.

قوقله { س. [ر. Κούκλα] ۱. قیز چوجقلرك اوینادقلری ببك. ۲. صویتاریلرك پارمقلرك اوجنه طاقوب کندیلری آرقه‌سنده صاقلاندقلری پرده‌نك اوستنده اویناندقلری تحف بیکار: قوقله اویناتمق. ۳. مج. پك اوفاق تفك آدم. ٤. بربنك النده آلت کبی اوینایان آدم. ٥. غایت سوسلی، شیق. || کیرلی قوقله = پیس قادین.

قوقمش { ص. کوتی قوقو پیدا ایتمش، متعفن، فاسخ، بوزوق : قوقمش ات، پینیر؛ قوقمش قاری.

قوقمَق { فل. [اصلی : قوقومق] ۱. قوقو ویرمك، رائحه نشر ایتمك : ایی قوقمق؛ کوتی قوقمق؛ بو کل نه‌چوق قوقیور؛ بوچیچك آغر قوقیور. ۲. تعفن ایتمك، بوزیلوب کوتی و آغر قوقو پیدا ایتمك، تفسخ ایتمك : بو ات قوقمش؛ آغزی قوقیور. ۳. اوکدن وقوعی حس اولنمق، تقرب ایتمك، قریب الوقوع اولمق: غوغا قوقیور؛ غوغا مسك کبی قوقمق= پك قریب الوقوع کورنمك

قوقو { س. ۱. بورونله حس اولنان شیء که ایی یاخود کوتی اولور، رائحه، نکهت، بوی: کوزل قوقو = رائحهٔ طیبه؛ فنا قوقو = عفونت؛ قوقو آلمق = استشمام ایتمك؛ قوقوسی کلمك = قوقمق؛ قوقوسی چیقمق = بروز وظهور ایتمك، میدانه چیقمق. ۲. اثواب و منديل و سائره‌یه کوزل رائحه ویرمکه مخصوص صو و روح و سائره، عطریات : برچوق قوقولر آلمش.

قوقو { قوقوقوشی. با : غوغوق.

قوقوایه { س. [ر. بایقوش دیمکدر] پالامود نوعندن برجنس بالیق.

قوقوتمَق { فت . ۱ . قوقو ویرمك، ایی ویا کوتی بر قوقو آلدیرمق : علاجلر اوطه‌یی قوقوتمش؛ چایر چیچکلری هوایی قوقوتیور. ۲. تعفن ایتدیرمك، بوزلمسی موجب اولمق : بو اتی، بو پینیری قوقوتمشسکز. || مج اسکله‌یی قوقوتمق = ازعاج ایتمك.

قوقوروز { س. [ر.] ۱. قوچانیله برابر مصر بوغدایی. ۲. مج. سیوری وچرکین قیلیقلی شیء.

قوقوروزلانمَق { فل. قوقوروز کبی دیکلمك، دیك کلمك.

قوقوز { ص. زوکورت، پاره‌سز، مفلس. عو.

قوقوزلامَق { فل. زوکورت اولمق، پاره‌سز قالمق. عو.

قوقوزلق { س. زوکورتلك، پاره‌سزلق.

قوقوسز { ص. قوقوسی اولمیان، برکونه رائحه نشر ایتمین.

قوقولته { س. [ر.] اکرتی ویا یاغمورلق وعبایه بیتشیك باشلق که یاغمور وروزکار اولدیغی وقت باشه کچیریلیر.

قوقولته‌لی { ص. باشلغی اولان (یاغمورلق، عباوسائره).

قوقولی { ص. ۱. ایی ویا کوتی برکونه قوقوسی اولان، قوقان، قوقو ویرن. ۲. کوزل قوقان، معطر، خوشبو : قوقولی کل.

قوقولیه { س. [ر. Κουκούλι] ایپك قوزه‌سی؛ قوقولیه موسمی = نیسان اوائلی؛ قوقولیه فرطونه‌سی = بوموسمده واقع فرطونه.

قوقولیه‌جی { س. فالجی چنکانه قاریسی.

قوقوماو { س. [ر. سسندن مأخوذ اسم] بایقوش جنسی.

قوقونه (س. روم قاریلرینه خانم و مادامه یرینه ویریلن تعظیم عنوانی.

قوقه (س. وقتیله یکیچری امرا سنك وافلاق پرنسلرینك کیدکاری طوغلغه رسمنده سرغوجلی باش کسوه‌سی. — دا: قوقا.

قوکشمق (قوکشو. دا: قونشمق وسائره.

قوکور (ص. ١. بوز رنکنده، طوبراق رنکنده: قوکور آل = بوز ایله آل آره‌سنده، قومرال. [قومرال لغتی بوندن غلطدر.] ٢. مج. جسور، شجیع: قوکور آلپ [علم].

قول (س. ١. اسیر، طوتساق، حربده صاغ طوتیلوب اسکی قاعده اوزره صاتیلان آدم. ٢. خدمت ایچون صاتین آلنمش آدم، کوله، عبد، بنده، چاکر: قوللری چوق بر زنکین. ٣. مخلوق، آفریده: تکری قولی = عبدالله؛ الله قوللرینه دنیاده نیجه نعمتلر ویرمشدر. ٤. وقتیله باشلیجه اسرادن وکوله‌لردن تحریر وتشکیل اولنان عسکر افرادینك بهری، نفر: قپو قولی؛ قول کتخداسی. || قول اوغلی = کوله اولادندن متشکل بر صنف عسکر ویا عسکرلکه متعلق بعض خدماتله موظف بر صنف اهالی که الیوم طرابلس غربده مثالی باقیدر. || قول‌کز، قوللری = تواضع ومحویت طریقیله متکلمدن کنایه اولور، بنده‌کز، بنده‌لری، عبد مملوکاری.

قول (س. ١. انسانك اوموز باشندن پارمقلری اوجنه‌دك اولان عضوی، ذراع، بازو: قوللرینی باغلادی؛ قوللرینی آچدی. ٢. آتك اوك آیاغی: آتك صاغ قولی آغریور. ٣. لباسك قوله کلن، قولی صاران قسمی، یك، کم، آستین: بوسترەنك قوللری طار. ٤. کوملك یکنك اوجی مقامنده اکرتی قوله‌لی کتن بزی: یاقه قول. [یاقه‌لق وقوللق دخی دینیر.] ٥. آغاج دالی، غصن، شاخ: چنار آغاجی هرطرفه قول آتمش؛ قول قنات اوزاتمش. ٦. شعبه، بولوك، طرف، قسم: طرنه منصبنه یاقین محلده برقاچ قوله آیریلیر؛ آلپ جبالی متعدد قوللره منقسمدر؛ آوجیلر اوچ قوله آیرلدی. ٧. عس. بر اردونك منقسم اولدیغی اقسامك بهری، جناح: صاغ قول = میمنه؛ صول قول = میسره؛ ایلری قول = مقدمه؛ کری قول = دمدار. ٨. محافظه ویا تفتیش ایچون آیریلوب کزدیریلن عسکر هیئتی: قول کزمك؛ قوله چیقمق. ٩. بر هیئتك منقسم بولندیغی شعبه وزمره‌لرك بهری: خلوتی طریقتك خالدی، سنبلی قولی. ١٠. اویونجی وسائره طاقمی: ظهوری قولی؛ قول اویونی. ١١. برشیء قپامق ویا بر شیئه طیانمق اوزره قول صورتنده اوزانان آغاج ودمیر وسائره: قپو قولی. ١٢. بعض آلات وادواتك صاپی، طوتیله‌جق ویا چویریله‌جك جزئی: دیکیش ماکینه‌سنك قولی. ١٣. مج. بر خلاطك قالینلغنی تشکیل ایدن ایپلرك بهری: اوچ، درت قولدن مرکب خلاط. || قول آتمق = تشعب وتفرع ایتمك. || (آت) قولنی آتمق = اوك کمیکی چیقمق. || قوللرینی آچمق = قوجاقلامغه حاضرلانمق، کمال ممنونیتله تلقی وحسن قبول ایتمك. || قوله آلمق = جلب وتلطیف ایتمك. || قول آغاسی = طابورك بر قولنك ضابطی، بیکباشی معاونی؛ صاغ، صول قول آغاسی = مقدما ایکی والیوم بر رتبهٔ عسکریه صاحبی. || قول اردو = بردولت عسکرینك منقسم اولدیغی قطعات عسکریه‌نك بهری که اردودن کوچکدر. || قول اورمق = بر آشاغی بریوقاری کزمك. || قول اوزاتمق = تشعب ایتمك. || قولی اوزون = مقتدر، حکمی کچر. || مج. قول باصدیرمق = ایکی خلاطی دیکمکله اکله‌مك. || قول باغلامق = سربست براقامق، حرکتنه مانع اولمق. || قول بورمق، بوکمك = غالب کلوب قهر ایتمك. || ترازی قولی = ترازینك طوتیلان ویا آصیلان یرندن اعتباراً ایکی طرفنك بهری. || قول چیقمق = برقضا وصدمه وقوعیله قول کمیکی اوموزده ویا دیرسکده‌کی مفصلندن آیرلمق: قولی چیقمش، قولنی چیقارمش. || قوله چیقمق = امنیت عامه ایچون عسکرله کزمك. || قول چکمك = محرراته «صح» اشارتی یازمق. || قول دمیری = ١. قپو طرقازی. ٢. بر نوع

قونداقجی آلتی. || صاغ قول = میمنه. || صول قول = میسره. [« قول یمین » و « قول یسار » کبی کولنج تعبیرلر استعمالندن اجتناب ایتملی.] || قره قول = ١. کیجه کزن محافظه عسکری. ٢. شهرك مواقع مناسبه‌سنده امنیتی محافظه‌یه مأمور عسکر بولوکلرینك اقامتنه مخصوص بنا، قره‌قوللخانه، مرکز. || قول قنات = جوارح، ال آیاق؛ قولی قنادی کسیلك = حرکته غیر مقتدر. || قول قنات قالمامق = چوق یورلمق و یا طیاق یمك. || قول قنات قیرلمق = فتور کتیروب بر شیء یاپامامق. || قول کبی = قول قالینلغنده، بول صو. || قول کزمك = قوله چیقمق. || قول کسمك = قوت واقتدار و حرکته مجال براقمامق. || کشف قولی = دشمن عسکرینك احوالنی تفتیشه واراضی‌یی معاینه‌یه مأمور بولوك. || قول نظامی = صف اعتبار یله اولمیوب اوکدن کری‌یه طوغری ممتد عسکر ترتیبی. || هجوم قولی = هجوم ایچون آیرلمش عسکر. || قولی یتیشیر = مقتدر. || قول یورمق = بذل مساعی ایتمك.

قَول { س‌ذ. ع‌ر. ج: اقوال. ١. سوز، لاقردی، سخن، کفتار: اونك قولیله حرکت ایدیور؛ فلانك قولنه کوره؛ حضرت‌علینك اقوال مبارکه‌سی. ٢. فعل مقابلی: فعلی قولنه مطابق؛ اقوالی افعالنه بکزه‌میور. ٣. سوز بر ایتمه، سوز- لشمه، مقاوله، موافقت: بز اونکله قول ایتدك؛ قول وقرار ایتمشلر. || قول خود = کندی سوزی، کیمسه طرفندن تصدیق اولنمیان مدعی سوزی. || قول مجرد = اثبات اولنمیان سوز: او دعوا کندیسنك قول مجردنده قالدی.

قَولاً { ح. ع‌ر. سوزله، سوز اوله‌رق. مقابلی: فعلاً: کندیسی قولاً بر چوق شیئلر وعد ایدیورسه‌ده فعلاً بر شیء یوقدر.

قولا { وقوّلا. با: قوله وقوّله.

قولاپه { س. آق ساقز دیکنی دخی دینلن بر جنس نبات.

قولاج { س. انسان ایکی قولنی آچدیغی وقت برینك اوجندن دیکرینك اوجنه‌دك اولان مسافه اولچیسی که ایکی معمار آرشینی اعتبار اولنور، باع: بو قویونك سکز قولاج درینلکی واردر. || قولاج قولاج = بول بول، فراح فراح، فرسخ فرسخ.

قولاجلامَق { فت. قولاجله اولچمك، مساحه ایتمك. [اکثریا عمق حقنده مستعملدر:] بو قویویی قولاجلادیکزمی؟ = فل. سرعتله یورمك. [بو معنا ایله استعمالی متروکدر.]

قولاچان { س. چاپول و سرقت نیتیله کزوب طولاشمه: او طرفلره قولاچان ایتدیلر، قولاچانه چیقدیلر.

قولاغوز { س. ١. یول کوسترن، دلیل، رهبر، رهنما: یولی بیلمدیکمز ایچون قولاغوزسز کیده‌میز؛ انسان بیلمدیکی شهری کزوب سیر ایتمك ایچون قولاغوزه محتاجدر. ٢. کاین وکوکیه و سائر آدملره بعض مراسم و احوالده اصول و عادتلری کوستروب اوکرتن آدم. ٣. دکیزده سواحلك و لیمان مدخللرینك احوالنی بیلیر آدم که سفائن قپودانلری بویله‌لرینه محتاج اولورلر: بحر احمرده قولاغوزسز کزیله‌مز؛ لیمانه کیرمك ایچون قولاغوز آلمق اقتضا ایدر. ٤. بعض حیوان زمره وقطارلرینك اوکنه دوشوب اونلری سوق ایدن حیوان: طاقله اوچان قوشلرك قولاغوزی واردر؛ بیلدیرجین قولاغوزی؛ دوه قطارینك قولاغوزی مرکبدر. ٥. بوغدای ومصر باشاغنك اوجی. ٦. مراغنوزلرك اوفاق بر بورغو ویا مثقبی که قالین بر ویدانك چکمه‌سنه یول آچار. ٧. جراحلرك اولوقلی بر جنس میلی که عملیاته یول آچار.

قولاغوزلامَق { فل. برینك تأهلنه توسط ایتمك، طرفین آره‌سنده واسطهٔ ائتلاف اولمق.

قولاغوزلق { س. ١. یول کوسترمه، رهبرلك، دلالت. ٢. بر تأهل ویا دیکر ائتلافك حصولنه توسط، میانجیلق: قولاغوزلق ایتمك.

قولاق { س. ١. انسان وحیوانده ایشیتمکه مخصوص اولان ایکی عضوکه باشك ایکی طرفنده بولنور، اذن، کوش: انسان قولاغی؛ آت قولاغی. ٢. ایشیتمه، سمع، سامعه: قولاغی آغر؛ قولاق ویرمك. ٣. دیکلمه، دقت. ٤. بر شیئه بر اوجندن مربوط پارچه، برشیئك بهاسنی ویا اسم و وزن وسائر احوالنی مبین اولەرق مربوطی بولنان کاغد ویا بز ومشین پارچه‌سی ویا بر مکتوب وتلغرافنامه وسائره‌یه مرسل الیه طرفندن امضا و اعاده اولنمق اوزره مربوط علم وخبر کاغدی: بو وازولرك قولاغی دوشمش؛ قیمتی قولاغنده یازیلیدر؛ کوتوردیککز تذکره‌نك قولاغنی امضا ایتدیردیکزمی؟ ٥. ایجی قیمه وسائره ایله طولمش یاصی خمور پارچه‌سی: قولاق چوربه‌سی. ٦. بتاغان وبچاق کبی آلات جارحه قبضه‌سنك باشنده‌کی چتال چیقندی: سیوری، یاصی قولاقلی بچاق. || قولاق آصمق = دقتله دیکله‌مك، سویلنیلن سوزی قبول ایتمك: کندیسنه سویلدم، نصیحت ویردم قولاق آصمدی؛ بنم سوزمه قولاق آصدی. || آغرقولاق = قولای ایشیتمز، صاغرجه. || اشك قولاغی = بر جنس نبات. || آیی قولاغی = بر شقایق. || الی قولاغنده = حاضر، مهیا. || قولاق اوتی = طام قوروغی. || قولاق اوغلدیسی = اصلی اولمقسزین قولاقده حاصل اولان اوغلدی وسس. || قولاق، کوزقولاق اولمق = متیقظ اولمق، دقتلی طاورانمق. || بالیق قولاغی = بالیغك قولاغنه بکزر عضوی که نفس یرینه صویی اورادن آلیر. طراق. || قولاق بوکمك = توصیه واخطار ایتمك، عقلنه کتیرمك. || قولاق توزی [طوغریسی: قولاق دوزی] = انسان قولاغك آشاغی‌یه صارقان یومشاق یری که کوپه تعلیق اولنان یردر، بنا کوش. || جان قولاغیله دیکله‌مك = غایت دقتله دیکله‌مك. || چیقریقجی قولاغی = برنوع دمیر قلم. || قولاق چینلامق، قولاغی چینلاسون. بـا: چینلامق. || دکیز قولاغی = بر جنس نبات. || قولاغی دلیك = آکاه، زیرك. || دوه‌ده قولاق = نسبةً جزئی شیء، بیوك بر شیء یاننده پك کوچکی. || شیطانك قولاغنه قورشون = شیطان ایشیتمسین، نظر دکمسین. [شایان غبطه برحال ذکرنده سویلنیر تعبیردر.] || طاوشان قولاغی = بر اوت. || قولاق طوتمق = دیکله‌مك، دقت ایتمك. || قولاق طولدیرمق = اسماع ایتمك، اقناع و الزام ایلمك. || قولاق طولغونلغی = چوق ایشیتمکله استحصال اولنان معلومات. || قولاغه قاچان = چابوق یورور قوریروغی چتال برکوچك قره بوجك. || قولاق قبارتمق = رنك ویرمکسزین دقتله دیکله‌مك، کیزلیدن قولاق ویرمك، قولاق مسافری اولمق. || قبا قولاق = برنوع خسته‌لق. || قره قولاق = یوسقی کورك یاپیلان وآرسلانك آرتدیغنی یدیکی مصال قبیلەدن متواتر اولان بر جنس وشاق، آناطولی وشاغی. || قلم قولاق = بعض آتلرك کسلمش قلم بچیمنده کوچك وکوزل قولاقلری. || قوزی قولاغی = سبزه‌دن معدود میخوشجه بر جنس یاپراق. || قولاق قیقرداغی = قولاغك باشدن طیشاری اولان چیقندیسی، صدفة الاذن، یاپازه. || قولاغه قومق = اخطار، توصیه‌ایتمك: بو ایشی قولاغنه قومشلر. || کچی قولاغی = قوزی قولاغنك برنوعی، سبزه‌کبی قوللانیلان میخوشجه یاپراق. || کله قولاق = هیئت، قلیق، چالیم: کله قولاق یرنده = چالیمی کوزل، بچیملی. || قولاقده کوپه = دقتله ایشیدەرك حفظ اولنان سوز: بو سوز قولاغکزده کوپه اولسون. || قولاغه کیرمك = دقتله دیکلنمك: اونك قولاغنه سوز کیرمز. || بر قولاقدن کیروب بر قولاقدن چیقمق = ایشیدوب دیکله‌مه‌مك. || قولاق کیریشده اولمق = ایشیتمك اوزره دقتلی اولمق، دائما متیقظ بولنمق. || قولاق مسافری اولمق = رنك ویرمکسزین سویلنیلن سوزلره قولاق ویروب ایشیتمك: برشیء سویلشیورلردی بن ده قولاق مسافری اولدم. || قولاق ویرمك = دیکله‌مك، احاله سمع ایتمك. || یرك قولاغی وار = بر شیء نه‌قدر کیزلی سویلنسه ینه طویلیر. || قولاق یومشاغی = ممه‌سی.

قولاق { ص. قولى سقط (دود). [قولوق دخى ديڭير.]

قولاقچين { س. [تر. قولاق ايله فا. چين دن مركب غلط تعبير] بعض طاقيه وكلاهلرك قولاقلرى اورتمكه مخصوص ذيلى.

قولاقسز { ص. قولاغى كسيك (حيوان) .

قولاقلى { ص. قولاقلرى و يا اوزون قولاقلرى اولان : اوزون قولاقلى؛ كسيك قولاقلى؛ كوزل قولاقلى. = س. ١. اشك، مركب، حمار، خر. ٢. يتاغان بيچاغنك بر نوعى.

قولاك { ياخود قولان. س. ١. اكلى اورمه قوشاق، ياصى ايپ. ٢. حيوانك اكر و سمرينى اوستنه ربط ايتمك اوزره بلك آلتندن كچيريلهرك باغلانان اورمه ويا قايش باغ : اكرك قولاكنى صيقمق، كوشتمك. ٣. صالنجاق ايپى. ٤. چادر كنارينه ديكيلن اكلى و قالين شريت. || قولاك اورمق = صالنجاقده آياق اوستى قارشيلقلى صاللانمق. || قولاك يرى = آتك بلنك اورته سى.

قولاى { ص. زحمتسز، زور و كوچ اولميان، سهل، يسير، آسان : قولاى ايش؛ قولاى درس؛ اصول جديده ايله اوقومق اوكرنمك پك قولايدر. || قولاى كلسه = ايش باشنده بولنانلره تحيه ودعا تعبيريدر. = ح. قولايلقله، سهولتله، آسان اولهرق : بو اصول ايله چوجقلر پك قولاى اوقومغه آليشيرلر. = س. ١. قولايلق، سهولت، يسر : قولايني بولمق؛ اونك قولايى واردر. ٢. چاره، تدبير: برقولاينه باقمق.

قولايجه { ص. اولدقجه سهل و آسان، پك زحمتلى اولميان. = ح. سهولتله : قولايجه اوكرندى.

قولايجهجق { ح. پك زياده سهولتله : قولايجهجق اوكرنيلير.

قولايلاتمق { فت. و:

قولايلاشديرمق { فت. ١. سهل و آسان ايتمك، تسهيل ايلمك، مشكلاتنى رفع وازاله ايتمك : تحصيلى قولايلاتمق، قولايلاشديرمق ايچون تدريسده يكى اصوللر ايجاد اولنمشدر. ٢. اكمالنه تقرب ايتمك، ختامه ياقلاشديرمق: نقشى، يازى يى، كريزمه يى قولايلاتمشسكز.

قولايلاشمق { فل. ١. سهل و آسان اولمق : يكى اصول تدريسله تحصيل خيلى قولايلاشدى. ٢. ختامه ياقلاشمق، اكمالنه آز برشىء قالمق : يازديغكز كتاب قولايلاشدى مى؟ ياپى قولايلاشمش.

قولايلامق { فت. ١. تسهيل ايتمك. ٢. ختامه تقرب ايتديرمك. = فل. ١. كسب سهولت ايتمك. ٢. قريب ختام اولمق.

قولايلاندرمق { فت. قولايلاتمق، تسهيل ايتمك.

قولايلانمق { فل. ١. كسب سهولت ايتمك، آسان اولمق. ٢. ختامه تقرب ايتمك، بيتمكه ياقلاشمق : ايش قولايلاندى.

قولايلق { س. ١. زحمتسزلك، سهولت، يسر، آسانى : اصول جديدده قولايلق واردر. ٢. چاره، تدبير، واسطه : قولايلغنى بولملى؛ بر قولايلق دوشونملى. ٣. وقت وحال مساعده سى، ضرورت ضدى، آقچهجه سهولت : بوكونلرده قولايلغم يوقدر. || قولايلقله = ١. سهولتله، زحمتسزجه : يازى يى قولايلقله اوكرندى. ٢. وسائط وتسهيلات لازمه ايله : كتابلرى كنديسنه مخصوص بر قولايلقله جلدليور.

قولايسى { ص. قولايجه، زحمتسزجه.

قولب { س. ١. قابلرك طوتيلهجق يرى، حلقه سى، عروه : بارداق، قزغان، دستى، كوكوم قولبى. ٢. مج. وسيله، بهانه، سبب. || قولب طاقمق = بهانه درميان ايتمك، وسيله آرامق. || يومورطه يه قولب طاقمق = هر شيئه بر بهانه آرامق، بيهوده وسيلهلر قومق. || اوجنى قولبنى غائب ايتمك = نره دن طوته جغنى بيلهمك، حسابى شاشيرمق. || قولبى قولاغى يوق = طوته جق يرى يوق.

قولبلى { ص. طوته جق يرى، حلقه سى اولان : قولبلى بارداق؛ قولبلى شمعدان.

قولبه { س. [فا. «كلبه» دن اوده يو. Καλύβη دن

که اورته‌سنه دیمکدر.] بکجی و باغجوان وچوبان کبی آدملرك بارینمه‌سنه مخصوص چالی چرپیدن محافظه‌لی کوچك یر، اوفاق و فقیرانه کویلی اوی: بکجی قولبه‌سی؛ بالیقجیلرك قولبه‌لری.

قولتوق { س. ۱. قولك کوکسك یانیله واوموز مفصلنك آلتنده تشکیل ایلدیکی زاویه، ابط، بغل: قولتوغنده بر چیبان چیقمش. ۲. کنار، کوشه، تنها وقوتی یر: اوراسی بر قولتوقدر. ۳. صوقاق کوشه‌لرنده دکان وسائره شعبه‌سی: قولتوق بقال؛ قولتوق میخانه. ۴. تلال واسکیجی دکانی. ۵. قول طیانه‌جق یرلری یعنی ایکی یاندن کنارلری اولان بیوك صندالیه، قولتوقلی صندالیه. ۶. مج. مداهنه، یوزه‌قارشی مدح: قولتوغی سور؛ قولتوغه‌کلیر. ۷. مج. تفاخر، اوکنمه. || قولتوق آلتنه آلمق = تحت حمایه‌یه آلمق. || قولتوق آلتی = قولتوغك ایچی، اوبوغی. || قولتوق دکنکی = آیاق اوستنده طوریله‌مدیغی حالده قولتوغه قویوب طیانه‌جق اوزون وباشی ایکی طرفدن قیوریق دکنك، متکی. || ع. قولتوق خلاطی = کمی‌یی ریختیمه صیقمق ایچون باش و قیچ طرفندن ویریلن پالامار. || سم. قولتوق زاویه‌سی = استحکامك بر صورت مخصوصه‌ده کوشه طابیه‌سی. || قولتوق رسمی = زفاف کونی کوکیك کلینك قولتوغنه کیروب قادینلرك اورته‌سندن کچه‌رك اوطه‌سنه چیقارمسی رسمی. || قولتوق قبارمق = برینك مدح ومداهنه‌سندن تفاخر ایتمك. || قولتوغه کیرمك = برینی وبالخاصه کوکی کلینی قولتوغندن طوتوب یوروتمك ویا بر یره چیقارمق. || قولتوق ویرمك = یوزینه قارشی مدح ایتمك، مداهنه ایلمك. || قولتوغه ویرمك = کلینی قولتوغنه کیرمك اوزره کوکیه تقدیم ایتمك.

قولتوقجی { س. ۱. مستعمل شیئلر صاتان و ترکلردن اشیا آلان کیمسه. ۲. شعبه میخانه‌جیسی، بر میخانه شعبه‌سنی اداره ایدن آدم. == ص. یوزه قارشی مدح ایدن، مداهن.

قولتوقلامق { فت. ۱. قولتوغنه کیرمك، قولندن طوتمق. ۲. یوزه قارشی مدح ایتمك، مداهنه ایلمك.

قولتوقلی { ص. قول طیانه‌جق یری اولان: قولتوقلی صندالیه = ساده‌جه قولتوق دخی دینلن کنارلی بیوك صندالیه، کرسی.

قولجی { س. ۱. بکجی، غاردیان، دیدبان: کمرك قولجیسی. ۲. خدمتجیلره قپوبولوب یرلشدیرن کهیا اركك ویاقادین: قولجی‌یه خدمتجی اسمارلامق.

قولجیلق { س. بکجیلك. غاردیانلق.

قولچاق { س. بیلکه طاقیلان یوکدن اورمه الدیون.

قولداش { س. ص. آرقداش، معین، یارداق.

قولره { س. [یو. Χολέρα که صفرادیمك اولان Χολή دن مشتقدر.] معروف برصا- لغین خسته‌لق که منبعی هندستانك کنك وادی و منصبیدر: قولره ظهور ایتمك؛ قولره‌یه طوتلمق؛ قولره میقروبی.

قولزه { س. [آلمانجه Colza] یاغی چیقاریلان بر نوع یبانی لخنه تخمی، خلجم زیتی: قولزه یاغی.

قولغان { س. بر نوع چتاللی دیکن، قالغیان اوتی.

قوللاب { س. [عر. «قلاب» دن] ۱. عادی ایپلکه ویا اوتره‌یه خالص ویا ساخته صرمه صارمغه مخصوص بر نوع چرخ: قوللابدن چکمك؛ قوللابدن چکلمش. [ساخته صرمه‌یه ویریلان «قلاپدان» اسمی بوندن غلطدر.] ۲. برجنس منتشه: قاپو قوللابی.

قوللامق { فت. ۱. آراشدیرمق، یوقلامق، سؤال و تفحص ایتمك: خاطرینی قوللامق. ۲. تصاحب وحمایه ایتمك، قایرمق: اونی فلان ذات قوللایور. ۳. بکله‌مك، انتظار وترصد ایتمك: فرصت، وقت قوللامق. [بزجه الیوم الك زیاده بو اوچنجی معنا ایله مستعملدر.]

قوللاندیرمق { فت. ۱. استعمال ایتدیرمك: قالایسز باقرلری آشجی‌یه قوللاندیرمامالی. ۲. برایش ویاامورده استخدام ایتدیرمك، خدمتده بولندیرمق: معلومات تجاربه‌سی اولمیان آدملری مغازه ودکان خدمتلرنده قوللاندیرمازلر.

قوللانلمق { فج. ۱. استعمال اولنمق، تداولده اولمق: او قماشلر شمدی قوللانلمیور. ۲. بر خدمت ومأموریته تعیین اولنمق، ایشده بولندیرلمق، قایرلمق، استخدام اولنمق : دولت مأموریتلرنده بویله صادق ومقدم آدملر قوللانیلیر. ۳. ضبط و اداره اولنمق، ضبط آلتنده بولندیرلمق : قوللانیله میه‌جق صورتده سرتدر؛ آزغین آتك قوللانلمسی نه قدر مشکل. ۴. اسکدلمك، کیمیلمك ویا دوشنمك : بو پوتین قوللانلمشدر؛ اوکتاب هیچ قوللانلمامشدر.

قوللانمق { فتـ. ۱. ایشده بولندیرمق، ایشلتمك، استعمال ایتمك : بو آلتی خانمی ایشده قوللانیورسکز؟ یازی یازمه‌ده دمیر قلم قوللانیور. ۲. خدمت و مأموریته تعیین ایتمك، خدمتده بولندیرمق، قایرمق، استخدام ایتمك: بوباغچه‌ده قاج باغچوان قوللانیورسکز؛ کندیسنی هیچ بر مأموریتده قوللانمق ایستمیور. ۳. کیمك، دوشتمك، اسکیتمك : بوچیزمه‌یی هیچ قوللانمدم؛ بوکچه‌یی پك آز قوللاندی. ۴. بر شیء ییوب ایچمکی ویا آلمغی عادت ایدنمك: توتون قوللانیور؛ انفیه قوللانیور؛ اکثریا معدن صویی قوللانیوردی. ۵. اداره وتصرف ایتمك، بولیله صرف واستهلاك ایلمك : آلدیغی آقچه‌یی ایی قوللانمدی؛ قوللانمه‌سنی بیلسه آز ایراد دکلدر. ۶. ایشلتمك، چویرمك: آرابه قوللانه‌بیلیر میسکز؟ او پك کوزل یلکن قوللانیر؛ آلیشمیان آدم قلیج قوللانه‌ماز. ۷. اتخاذ، اداره ایتمك، طوتمق: آغز قوللانمق = اداره‌ٔ لسان ایتمك؛ اویله برلسان قوللاندی؛ بن آدمنه کوره لسان قوللانیرم. ۸. مدارا ایتمك، ایجابنه کوره معامله ایلمك : نه‌چاره کندیسنی قوللانملی. ۹. معامله‌ٔ زوجیه‌ده بولنمق، مترس یعنی دوست اتخاذ ایتمك : بر چوق وقت فلان آدم قوللانمشیدی. || بول قوللانمق = اسیرکه‌مه‌مك، اسراف ایتمك. || خورقوللانمق = مبتذل ایتمك، کوزتمه‌مك. || دپه‌دپه قوللانمق = تحت‌القهر طوتمق، جبراً استخدام ایتمك.

قوللانمه { سـ. قوللانمق ایشی، استعمال، استخدام، اتخاذ. || : قوللانمق.

قوللانیش { سـ. ۱. قوللانمه، استعمال. ۲. سهولت، اویغونلق، راحتلق : بو اوك منظره‌سی کوزل ایسه‌ده قوللانیشی یوقدر.

قوللانیشلی { صـ. و :

قوللانیقلی { صـ. اویغون، ایی قوللانیلیر، استعمالی پك قولای، راحت : چوق قوللانیشلی، قوللانیقلی اودر؛ پك قوللانیشلی بریازیخانه یاپدیرمش.

قوللشمق { فشـ. سوزلشمك، سوز باغلامق، مقاوله ایتمك : یارین آوه کیتمك اوزره کندیسیله قوللشدك.

قوللق { سـ. [آخرنده‌کی «لق» ادات مصدریه‌در.] ۱. قولك حال وصفتی، عبودیت، بندکی، رقیت، مملوکیت. ۲. جناب حقه قارشی قوللق ومخلوقیت وظیفه‌سی، عبادت، طاعت : انسان خالقنه قارشی قوللغنی ایفا ایتملی.

قوللق { سـ. [آخرنده‌کی «لق» ادات ظرفیه‌در.] ۱. محافظه‌ٔ امنیت وآسایشه مأمور عسکر بولوکنك محل اقامتی، مرکزی، قره‌قول، قره‌غول : هر محلده بر قوللق واردر. ۲. نوبتجی مسکنی، نقطه : هرکوشه ده بر قوللق وار ایدی.

قوللق { سـ. کوملك یکلرینك اوجلرینه طاقیلان اکرتی قوله‌لی قولچاق چفتی : یاقه‌لق قوللق.

قوللقجی { سـ. ۱. وقتیله قره غول ضابطی. ۲. یکیچری اوجاغنده برکوچوك ضابط.

قوللی { صـ. قوللری یعنی یکلری اولان (لباس) : قوللی فانله.

قولنامه { سـ. فا. [عر. قول = سوز. فا. نامه = محررات] بر مقاوله و معاهده‌یی حاوی اوله‌رق یازلمش وامضالانمش کاغد. [مقاوله‌نامه دها مستعملدر.]

قولنج { سذ. عر. [یو. Κωλι-κός] ط. ۱. شدتلی باغرصاق آغریسی. ۲. وقتیله رثیه یعنی روماتیسمه و وجع مفاصل علتنده‌ده بونام ویریلیردی. || قولنج اوتی = بر جنس نبات

طی. || قولنج قیرمق = چوق اوغمق.

قولوچقه { سـ. صـ. ١. یومور- طه‌یه یاتمش یالیج
جیقارمش ویاخود یومورطه‌یه یاتمق اوزره قیزمش طاوق که غورق غورق ایدوب توکارینی قبارته‌رق کزر: بو طاوق قولو- چقه اولمش؛ اوچ قولوچقه‌مز واردر. ٢. مج. یرندن‌اوینامان، تنبل اوشنکن آدم. = سـ. قو- لوچقه‌لق، طاوغك قولوچقه اولمسی، قولوچقه‌لق حالی: طا- وقلرمزك اوچی قولوچقه‌یه یاتدی = قولوچقه اولدی.

قوللودیوم { سـ. [لا. -Collodi um] کیم. طبده و
فوطوغرافلقده مستعمل بر مایع که سورلدیکی شیئك اوزرنه دری‌کبی بر طبقه تشکیل ایدر.

قوللوزیدیه { سـ. [ر.] بر جنس کوچك اسقومری
بالیغی، قولیوزك کوچکی.

قوللوم { سـ. یایك قولی.

قوللومبور { سـ. [یتا.] بحـ. ١. آنا دیرکك قابله پا
یندن دسته موره‌سنه قدر اولان قسمی. ٢. اسکی اخشاب سفائن حربیه‌نك باش و قیچ لومبارلرینه قونیلان اوزون برجنس طوپ، فر. -Couleuv rine.

قوللون { سـ. پك کوچك اشك یاورسی. [دها بیوکنه
صیپا دینیر. — اصل ترکجه‌ده بیانی اشك دیمکدر.]

قوللونلامق { فل. فتـ. (دیشی اشك) یاوریلامق.
[قیصرانی حقنده‌ده بعضاً قو- للانیلیر.]

قوله { یاخود قولا صـ. [اصلی: خولا قوکه هلاکو دخی
بوندن فارسی‌یه نقل اولنمشدر.] قیزل ایله بوز رنکلری آره‌سنده بر لون مخصوصده بولنان: قوله صاچلی آدم؛ قوله آت. = سـ. قوله آت، سمند.

قوله ٢ { سـ. [یتا. Colla] ١. کاغد وسائره‌یاپیشدیرمغه مخصوص
قاینادلمش نشاسته‌دن عبارت معجون، نشاسته طرتقالی: قوله سورمك، قوله ایله‌یاپیشدیرمق. ٢. مرانغوزلرك تخته‌لری یاپیشد- یرمق ایچون قوللاندقلری طو- تقال. ٣. کوملك وسائره‌یه سوروب اوستندن اوتولمکله دیك و پارلاق بر قوام ویرمکه مخصوص نشاسته‌دن معمول بیاض پارچه‌جکلر که صویه قار- یشدیریلوب قوله‌لانه‌جق شیئ ایچنه باتیریلیر: انکلیز قوله‌سی. ٤. قوله‌دینلان بوتوزك کوملك وسائره‌یه سورلمسی و دها طو- غریسی کوملکك قوله مخلوطنه باتیریلوب اوتولنمه‌سی: کوملکاری قوله یاپمـق؛ اوتو قوله بیلیر بر خدمتجی قیز.

قوله ٣ { سـ. « قله » نك غلط املا- سیدر. با: قله.

قوله‌لانمق { فتـ. ١. کوملك‌وسا- ئره‌یی قوله ایتدیر-
مك: کوملکاری کیمه‌قوله‌لاتیور- سکز؟ ٢. قوله‌ایله یاپیشدیرتمق: شو نجره‌لری قوله‌لاتملی.

قوله‌لامق { فتـ. ١. کوملك‌وسا- ئره‌یی‌قوله‌یه باتیروب
اوتولمك: بو خدمتجی‌کوملکاری پك کوزل قوله‌لایور. ٢. قوله ویا طوتقال ایله‌یاپیشدیرمق: شو کاغدی بر مقوا اوزرینه، قاپلا- مه‌یی تخته اوزرینه قوله‌لارلر.

قوله‌لانمق { فجـ. ١. قوله ایله یا- پیشدیرلمق. ٢.
قوله‌یه باتیریلوب اوتولنمك، قوله ایدلمك: بو کوملکلر ایی قوله‌لانمیور، زور قوله‌لانیور.

قوله‌لی { صـ. ١. قوله‌یه باتیریلوب اوتولنمش: قوله‌لی کو-
ملك. ٢. نشاسته قوله‌سیله ویا طوتقال ایله‌یاپیشدیرلمش: قوله‌لی طوغرامه.

قولی { صـ. عر. أ: قولیه. سوزه منسوب ومتعلق: آثار
قولیه وفعلیه.

قولیوز { سـ. [ر.] اسقومری‌یه بکزر وآندن دها بیوك
بر بالق که کوچکنه قولوزیدیه دینیر.

قوم { سـ. ١. پك اوفاق و سرت دانه‌لرحالنده‌اولان طوپراق،
رمل، ریك: دره قومی؛ دکیز قومی؛ ایری‌قوم = دانه‌لری بیوك؛ اینجه قوم = دانه‌لری کوچك. ٢. اینجه طوپراق، توز. ٣. یازی‌یی قوروتمغه یارایان ریك. ٤. آرموده و سائر بعض میوه- لرده دیشلره طوقونان سرت دانه‌جکلر. ٥. بعض منسوجاتده پك اوفاق و صیق بکلکلر. ٦. مثانه و بوکرکده و قره جکرده حاصل اولان اینجه طاشلرغلتی: مثانه‌سنده، قره‌جکرنده قوم واردر؛ ادرارنده قوم کلیور.

٧. مجـ. كثرتدن و ازدحامدن كنايه اولور: قوم كبى قاينامق. || مجـ. قومده اوينامق = محروم اولمق. || قوم باليغى = سقنقور. || قوم ساعتى = ايكى طرفلى وآره‌لرى اينجه بردليكله اختلاط ايدر جامدن بر كوچك قاب كه بر طرفنده‌كى اينجه قوم باش آشاغى چويرلدكده تام برساعتده اوبر طرفه آقمغله زمانى اولچمكه آلت اتخاذ اولنور. || قوم كبى = غايت چوق. || قوم ميدانى = تعليم و جمناستيق يرى.

قوم { سـ. عر. جـ: اقوام. ١. جماعت بشريه، بينلرنده مناسبت اولوب بر هيئت تشكيل ايدن انسانلر، كوچك امت و يا بر بيوك امتك برشعبه‌سى: كرد قومى؛ چركس قومى؛ تركمان قومى؛ اقوام عرب؛ قوم عاد؛ قوم ثمود؛ قوم و قبيله؛ آفريقاى جنوبى اقوام وحشيه‌سى. ٢. بر پيغمبرك بعث بيورلديغى جماعت: قوم نوح؛ قوم لوط.

قومار { قومارجى، قومار خانه. || با: قمار وسائره.

قومار { سـ. طاغ كلى و (رودودندرون) دينان برجنس آغاج كه كراسته‌سى قرمزى اولوب مقبولدر: قومار آغاجى.

قومالاق { سـ با: غومالاغه.

قوماندار { قومانداراق. || دا: قوماندان وسائره.

قومانداريه { سـ. قبريس جزيره‌سنك مشهور بر جنس قيمتلى شرابى.

قوماندان { سـ. [فر. Commandant] برقطعهٔ عسكريه‌نك باش ضابطى، آمرى: اردو، فرقه، آلاى، طابور، بولوك قوماندانى: ژاندارمه قوماندانى؛ قوماندان پاشا؛ باش قوماندان؛ بحريه قوماندانى = بر فيلويه قوماندا ايدن آميرال. [فرانسزجه ده اولديغى كبى لسانمزده بيكباشى معناسيله قوللانلماز.]

قوماندانلق { سـ. برقطعهٔ عسكريه‌نك باش ضابطلكى، آمرلكى: اردو، فرقه، آلاى، طابور، بولوك قوماندانلغى؛ باش قوماندانلق؛ اوچنجى اردوى همايون قوماندانلغنه.

قوماندانى { صـ. [« قوماندان » لفظ اجنبيسنه عر. ياء نسبت علاوه‌سيله متشكل غلط تعبيردر] قوماندانه منسوب و متعلق و يا عائد: جانب عالىٔ قوماندانى‌يه. == سـ. [ياء مصدريتله يينه غلط تعبير] قوماندانلق: ايفاى وظيفهٔ قوماندانى.

قوماندا { سـ. [فر. Commande] ١. عسكره ويريلان امر، عسكرى اداره ايتمه، قوماندانلق: بو عسكره، اردويه، فرقه‌يه، بولوكه كيم قوماندا ايديور؟ قوماندايه مقتدر برضابط. ٢. امر، آمريت، حكم: بو اوده كيم قوماندا ايديور؟ بو دائره كيمك قوماندا سنده‌در؟

قومانيه { سـ. [ايتا.] بحـ. ١. اكى ذخيره‌سى، برسفينهٔ حربيه ايچنده بولنان خلقك اعاشه‌سيچون كمى‌يه طولديريلان ارزاق؛ قومانيه مأمورى. ٢. كمينك ارزاق وضعنه مخصوص محلى، كلارى. ٣. پياده قايغك قيچنده‌كى طولابچغز.

قومباره { سـ. ١. [« خمبره » دن غلط] || با: خمبره. ٢. چوجقلرك پاره قويوب بريكديرمك ايچون آغزسز و يالكز پاره‌نك كيرمه‌سنه مساعد و چيقمه‌سنه مانع بر طار ياريغى اولان طوپراق ويا آره‌دن يووارلاق كوچك قاب كه صوكنده قيريلوب ايچنده‌كى آقچه آلنير.

قومباره‌جى { قومباره خانه. || دا: خمبره‌جى، خمبره خانه.

قومپاس { سـ. ١. [فر. Compas] پركار، پركل. ٢. مجـ. اولچوب بيچمه، مساحه: قومپاس ايتمك. ٣. ترتيب، قورمه، تصميم. ٤. حيله، فساد، تزوير: قومپاس قورمق. ٥. [فر. Composteur دن] طبـ. مرتبلرك حروفى ديزوب سطر بوينده صره‌لامق اوزره الده طوتدقلرى دميردن آلت كه حروفاتى آلان ايچى ويده ايله آچيلوب قپانير. ٦. [انكـ. Compasse دن] بحـ. پوصوله، كميلرك رهنماسى. || چاپ قومپاسى = چاپ قطرينى مساحه ايتمكه مخصوص اكرى اياقلى پركار.

قومپاسلى { صـ. ١. ترتيب و تصميم اولنمش، مصمم. ٢. فسادلى، تزويرلى: قومپاسلى ايش.

قومپانيه { سـ. [فر. Compagnie] ١. شركت: واپور، دمير يول قومپانيه‌سى؛ آنونيم قومپانيه = اسمسز شركت. ٢. مجـ. زمره، طاقم، جماعت: اونلر هپ بر قومپانيه‌دردر.

قوبجی { س. ابنیه خرجی وسائره ایچون قوم طاشیوب صاتان آدم.

قومَدیه { س. [یو. Κωμῳδία دن مأخوذ فر. Comédie دن] ١. کولدیرر تیاترو اویونی، مضحکه. ٢. مج. کولنج ایش، مسخره‌لق: ایشی قومدیه. [مضحکه واضحوکه لغتلری طورورکن استعمالنده احتیاج یوقدر.]

قومرال { ص. [اصلی: «قوکور آل». رنکنی آکدیردیکی «قوم» دن ویا «قومری» دن مشتق اولمسی ده محتملدر.] قویو صاری، آچیق کستانه رنکی: قومرال صاچلی، قومرال صقاللی.

قومری { س. [فا. قمری] کوکرجیندن کوچورک بوز رنکنده وکردانده سیاه حلقه‌لی بر قوش که بیبانیسی و اهلیسی اولور واتی ینیر. اوفاق بر جنسنه یوسفجق دیرلر. ‖ مج. آربه‌جی قومریسی کبی = محروم، مهجور. ‖ قومری کوکسی = قویو بوز رنکی. ‖ قزیل قومری = حق اوران قوشی. ‖ یبانی قومری = اوکیک.

قومسال { س. قوملق یر، قومله مستور اولان دکیز کناری.

قومشو { قومشولق. با: قونشو وسائره.

قومَق { یاخود قویمق. فت. مض. قور، قویار. ١. یرلشدیرمک، وضع ایتمک: شو بوغچه‌یی مندرك اوزرینه قو؛ ذخیره‌یی نره‌یه قویورسکز؟ بو کوپه صو قورلر؛ آته اکر قومق. ٢. براقمق، ترك ایتمك: کتابی الندن قوماز؛ صکره‌یه قومق؛ دعوت ایتمدك کیمسه قومدی. ٣. مساعده ایتمك، براقمق، مسامحه ایلمك، مانع اولمامق: قودیسین؛ مسافرلر کیتمك ایسترلرسه قومایك؛ قومدیلر کیده‌میم. ٤. آلمق، صوقمق، قبول ایتمك: مسافرلری نره‌یه قویه‌جغز؟ آتی آخوره قویك. ٥. طوتمق، بولندیرمق، براقمق: بنی آچ قودیلر. ٦. آتمق، یوکلتمك، حمل ایتمك، ویرمك: هرکسه بر وظیفه قودی؛ بو حیوانه چوق یوك قومایك. ٧. نصب وتعیین ایتمك: اورایه بر نوبتجی قوملی؛ کندیسنی عمله‌نك اوستنه مفتش قومشلر؛ بر ناحیه مدیرلکنه قودیلر. ٨. کیمك، اوستنه آلمق: یکی فس قومش؛ باشنه بر کلاه قومش؛ بو اثوابی بر دها قومایك. ٩. طوتمق، ایدنمك، حاصل وپیدا ایلمك: سوتقایماق قومش؛ بو طاش یوصون قومش؛ یاره قابوق قودی. ١٠. قبول ایتدیرمك، یرلشدیرمك، صوق ایتمك، چوجقلری مکتبه، اوسته‌یه: صنعته قودی. ١١. برشیئی پیشمك ویا اولمق اوزره حاضرلامق: ترشی، شراب، سرکه قودم؛ آشجی دها یمکی قومدی. ١٢. قورمق، دوزلتمك: سفره‌یی قوینجه بزه خبر ویرك؛ یمکی قودیکزسه کله‌لم. ‖ آتش قومق = طوتشدیرمق، آتش ویرمك: صمان قوله‌لرینه آتش قودیلر. ‖ آد قومق = تسمیه ایتمك: چوجغك آدینی قودیلرمی؟ ‖ آرایه قومق = توسیط ایتمك، توسط ایتدیرمك: احبابدن برینی آرایه قوملی. ‖ آصقیده قومق = تذبذب ایدوب بیتیرمه‌مك، تسیبله سوروندیرمك. ‖ الدن قومق = واز کچمك، ترك ایتمك، یاپمامق: سز همتی الدن قومایك. ‖ اورته‌یه قومق = اظهار ایتمك، ابراز ایلمك، اثبات ایتمك. ‖ مج. اوزرینه قومق = روزکار بر درجه کسب شدت ایتمك. ‖ اوستنه قومق = آرتدیرمق، تزیید ایتمك. ‖ ایچری قومق = ایچری آلمق، صوقمق، قبول ایتمك: کیدن مسافرلری ایچری قومیورلر. ‖ باش قومق = سردن کچمك، فدای جان ایتمك. ‖ بحث قومق = اوکدول، یادس طوتشمق. ‖ برطرفه، بر یانه قومق = آیرمق، صاقلامق، حفظ ایتمك. ‖ بز قومق = بز یاپمق اوزره ایپلیکاری دستکاهه کرمك. ‖ بوش قومق = محروم وبینوا براقمق، نصیب ویرمه‌مك = او سزی ده بوش قوماز. ‖ تمل قومق = تمل طوتمق، پایدار اولمق. ‖ حاله قومق = بر حاله کتیرمك، حالنی دکیشدیروب دیکر صورته تحویل ایتمك: باقك معلولیتنی نه‌حاله قودی؛ یاغمورك کثرتی بزم باغچه‌یی کول حالنه قودی. ‖ رهن قومق = ترهین ایتمك. ‖ صکره‌یه قومق = تأخیر ایتمك. ‖ منت قومق = امتنان ایتمك، باشه‌قاقمق.

|| میدانه قومق = وجوده گتیرمك، حاصل ایلمك : واقعا چالیشیورسه‌ده میدانه بر شیء قومیور. || نشان قومق = اشارت ایتمك، اونوتمامق، خاطرلامق. || یانه قومق = انتقامنی آلمامق، جزاسنی ویرمه‌مك : یاپدقلرکی سنك یانگه قومایه‌جغم. || یوله قومق = دوزلتمك، تسویه ایتمك. || یوله قومق = گوندرمك، ارسال واسبال ایتمك. || یولده قومق = یولده، یاری یولده براقمق. || قویوب گیتمك = اوکسز براقمق.

قومقومه { س. با : قمقمه.

قوملق { ص. قومدن عبارت، قوم حالنده : قوملق یر؛ قوملق اووه. = س. قوملق محل، قومسال.

قوملی { ص. ١. قومی حاوی اولان، قومله یاپیلان : قوملی خرج. ٢. قوم کبی دانه‌لری اولان : قوملی آرمود. ٣. پك اوفاق وصیق بکگلی : قوملی قازمیر.

قومه { س. ١. قومق ایشی. با : قومق. ٢. تق. اوطه‌لق، جاریه.

قومیته { س. [فر. Comité] ١. بر بیوك مجلس و انجمنك بر خصوص مذاکره و تدقیقیچون آیرلمش شعبه‌سی، شعبهٔ مخصوصه. ٢. نیت فاسده ایله مرتب هیئت.

قومیسر { س. [فر. Commis-saire] ١. بر شرکت ویا ادارهٔ ممتازه نزدنده جانب دولتدن تعیین اولنمش مأمور مخصوص : بورسه قومیسری، رژی قومیسری. ٢. مأمور مخصوص، فوق العاده مأمور، مرخص : تشکل ایده‌جك قونفرانسه هر دولت طرفندن بر قومیسر گوندریله‌جکدر. ٣. پولیس ضابطی : پولیس قومیسری؛ باش قومیسر؛ ایکنجی قومیسر.

قومیسرلك { س. قومیسر صفت و مأموریتی. با : قومیسر.

قومیسیون { س. [فر. Commis-sion] ١. مجلس، شورا، موقت ویا دائمی انجمن: مالیه قومیسیونی؛ معاهده قومیسیونی؛ انتخاب مأمورین قومیسیونی. ٢. بلدیه اداره‌سی : قومیسیون آرابه‌لری؛ قومیسیون چاوشلری. ٣. بر شهرك تجاریله فابریقه‌لر ویا دیگر محلده بولنان دها بیوك تجار آره‌سنده توسط ایدن آدمك ایشی و بو توسط ایچون آلدیغی اجرت، سپارش، سپارش حق : فابریقه‌دن جلب ایده‌جکگز مال ایچون یوزده ایکی قومیسیون ویره‌جکسکز.

قومیسیونجی { س. بر محلك تجاریله فابریقه‌لر ویا دیگر محلده بولنان دها بیوك تجار آره‌سنده توسط ومیانجیلق ایدن آدم، سپارشجی : فابریقه‌لردن قومیسیونجی واسطه‌سیله مال گتیرتمك.

قومیسیونجیلق { س. ١. تجار ایله فابریقه‌لر ویا مختلف محللرده بولنان تجار آره‌سنده توسط و میانجیلق ایشی، سپارش : گندیسی قومیسیونجیلق ایدیور؛ قومیسیونجیلقدن خیلی آقچه قزانیور. ٢. قومیسیونجینك آلدیغی اجرت : بونك قومیسیونجیلغی یوزده ایکیدن عبارتدر.

قوناق { س. ١. یولجیلقده گیجه قونه‌جق یر، منزل : یولجی‌یه قوناق ویرمك = یاته‌جق بر تدارك ایتمك. ٢. اثنای سفرده طورمه، مکث وقرار، اوتوراق، درنك : اوراده بر گون قوناق ایتدك. ٣. ایکی منزل آره‌سنده‌کی یول، مسافه، برگونلك یول، مرحله : بورادن ادرنه‌یه قاچ قوناقدر؟ او یولی اوچ قوناقده قطع ایتدك. ٤. اقامتگاه، منزل، مسکن : اوراده قوناق طوتدی. ٥. بیوك او، دائره : پاشا قوناغی؛ رجال، کبرا قوناقلری. ٦. دائرهٔ رسمیه، حکومت شعبه‌لرندن برینك بناسی : حکومت قوناغی. ٧. باشه قونان کیك : باشمده چوق قوناق پیدا اولور؛ باش قوناغنه قارشی علاج. || ع. قوناق محلی = عسکرك قوندیغی یر.

قوناقجی { س. ١. اثنای سفرده ایلری گیدوب قوناق تدارك وتهیئه ایدن آدم. ٢. ع. سفر بر عسکرك یول اثناسنده قونه‌جق محللری تدارك وانتخابله موظف ضابط.

قونت { ص. [فا. کند] سیوری و کسکین واینجه اولمیان، قالین، آغر، طیانیقلی : قونت بنا؛ قونت آدم = حدت ذهنی اولمیان.

قونت { س. [فر. Comte] آوروپاده بر اصالت عنوان مخصوصی حائز آدم .

قونترول { س [فر. Contrôle] سوء استعمالاتك اوكنى آلمق ايچون بر معامله رسميه يه قارشى واقع اولان تفتيش وتحقيق، مقابله، مراقبه.

قونتس { وياخود :

قونتسه { س. [فر. Comtesse] آوروپاجه قونت اصالت عنوانى حائز آدمك قاريسى ويا اولنمه مش قيزى.

قونتوش { س. تاتار بكلرينك كييدكلرى يوزى خرجلى طار قوللى اوستلك لباس، قپانيچه نك بر نوعى .

قونج { س. چوراب وچيزمه و پوتين كبى شيئلرك يوقاريسى، بالديره كان قسمى.

قونجسز { ص. بالديره كله جك قسمى اولميان: قونجسز آياق قابى .

قونجلى { ص. بر درلو قونجى اولان: اوزون قونجلى، قيصه قونجلى چوراب، پوتين و سائره.

قونجولوس { وقره قونجولوس. س. اوموماجى و غول بيانى كبى قورقوتمق ايچون ايجاد اولنمش مخوف شخص موهوم ويا آلو صورتنده مزاردن چيقديغى زعم اولنان اولو، وامپير.

قونجه { س. [فا. « غنچه » دن] با: غنچه .

قونداق { س. ١. صيق باغلانمش طوب شیء . ٢. اسكى طرزده صيم صيق باغلانمش چوجق. ٣. چوجغى بوصورتله صاروب باغلامغه مخصوص بزلر طاقمى وعلى الخصوص بوغچه كبى باغلانانى: قونداق بزى، بزلرى؛ قونداقده ايكن؛ قونداقدن چيقدى. ٤. توفنكك كريسنده كى قسمى كه آغاجدن وقوتيجه اولور. ٥. تكرلكسز طوبك آغاجدن اولان استنادگاهى. ٦. آتش قومق ويانغين ايتمك ايچون ياغلى پاچاوره لرله سائر طوتيشه جق شيئلردن حاضرلانوب صارلمش شیء : قونداق قومق . ٧. قادينلرك يمنى يه صاره رق ساده باش باغلامه لرى : باش قونداغى .

قونداقجى { س. ١. تفنك قونداقلرينى يعنى آغاجدن اولان كرى طرفلرينى ياپان صنعتجى. ٢. قونداق يعنى ياغلى پاچاوره قويه رق قصداً يانغين ايقاع ايدن جانى .

قونداقلامق { فت. ١. (چوجغى) قونداغه صارمق: چوجغى بيقايوب قونداقلادى. ٢. (قادين باشنى) ساده يمنى ايله وصاچلرينى يمنينك ايچنه طوپلايه رق باغلامق.

قوندره { ياخود قوندوره. س. اوكچه لى وآغرجه آياق قابى، اسقارپينك قباسى.

قوندره جى { يا قوندوره جى. س. قوندره و پوتين وسائر آلافرانغه آياق قابى ياپان صنعتجى.

قوندره جيلق { ياقوندوره جيلق. س. قوندوره ويوتين وسائر آلافرانغه آياق قابى انواعى ياپمق صنعتى .

قوندوز { س. [عر. «قندز» دن] تيون كبى بر حيوان كه كوركى اولور. || قوندوزبوجكى. غلط اولوب اصلى: قودوز بوجكى با: قودوز. || قوندوز خايه سى = قوندوزك قويروغى آلتنده بر شيشدن چيقان مايع.

قوندوقتور { س. [فر. Con-ducteur] ١. قولاغوز، مأمور، مدير. ٢. تراموای واومنيبوس آرابه لرندن بهرينك مأمورى، بيلت ويرمكه وآرابه يى يورودوب طورديرمغه مأمور آدم.

قونده { س. بر نوع زهرلى اوروجك.

قونديرمق { فت. ١. يولجى ومسافره قوناق ياپمق : بزى كويده بر اوه قونديرديلر. ٢. يرلشديرمك، يرطوتديرمق، اوتورتمق: الماسى باشنه قونديردى. || توز قونديرمامق = بر آدم حقنده هيچ بر قباحت وفنالق قبول ايتمه مك، هرشيئدن تبرئه ايتمك: كنديسى سوديكى آدمه توز قونديرماز.

قونسلوس { س. [لا. Consulus] شهبندر؛ جنرال قونسلوس = باش شهبندر؛ ويس قونسلوس = شهبندر وكيلى.

قونسلوسخانه { س. شهبندرخانه، شهبندر قوناغى، دائره سى.

قونسلوسلق { س. شهبندرلك .

قونسول { س. [فر. Console] آينه آلتنه قونيلان

چكمه‌لی طولاب ویارافلی ماصه، آینه آلتی؛

قونسولتو { سـ. [يتا. Consulto] بر خسته‌نك مرضنی تشخیص ایتمك وصورت تداویسنی قرارلاشدیرمق ایچون بر قاچ طبیبك بالاجتماع مشاوره ومذاکره‌لری، مشاورهٔ طبیه.

قونسولیده { سـ. فر. [Conso-lidé] اسهام اوراق.

قونسولیده‌جی { سـ. اسهام اوراق قیمله سائر تحویلات وسندات نقدیه‌نك بیع و شراسنی تجارت اتخاذ ایدن وبونلرله برنوع قماراوینایان آدم.

قونسه { سـ. قوش قورصاغی، قانی.

قونشدیرمق { فـ. مصاحبه ومكالمه ایشدیرمك، ایكی ویازیاده کشی‌یی بر ایش حقنده مكالمه و مذاکره ایتمك اوزره بر یره کتیرمك، کوریشدیرمك: بن كندیلرینی قونشدیره‌جغم.

قونشلمق { فـ. مصاحبه و مكالمه اولنمق، تعاطیء آرا و افكار اولنمق: اوایش حقنده شمدی قونشلماز؛ بو اقشام قونشیله‌جقدر.

قونشمق { فشـ. ١. قونشو ومجاور اولمق. ز. ٢. کوریشمك، اختلاط ایتمك، معارفه پیدا ایلك، طانشمق: كندیسیله قونشمیورم؛ هیچ قونشمدق. ٣. سویلشمك. مكالمه، مصاحبت ایتمك: اقشام ایکی اوچ ساعت قونشدق.

قونشمنتو { سـ.[يتا.] تج. برمالك کوندرلدیکنی مبین واپور ویا دمیر یول ادارەسی طرفندن مرسل الیه‌یه کوندریلن ورقه‌که اونی ابراز ایتمکله مالی آله‌بیلیر.

قونشمه { سـ. ١. کوریشمه، اختلاط. ٢. مكالمه، مصاحبه، صحبت: قونشمه‌سی طاتلی بر آدم.

قونشو { یاخود قوکشو ویاقومشی. سـ. یاقین یرده اوطوران واقامت ایدن، جار، همسایه؛ قپو برقونشو = قپولری بیتشیك.

قونشولق { سـ. قونشو حالی، جوار، همسایکی: قونشولق حقی.

قونطراتو { سـ.[يتا. Contrato] مقاوله سندی، بر ملكك بر مدت معینه ایچون کرایه ویابر آلیش وریشه طرفینجه قرار ویرلدیکنی مبین و جانب حکومتدن مصدق سندکه طرفین اونكله باغلی اولور.

قونطراتولی { صـ. جانب حکومتدن مصدق مقاوله‌نامه ایله باغلی، بویله بر سندله ایجار واستیجار اولنمش ویاآلنمش و ویرلمش: اودكان بر سنه ایچون قونطراتولیدر.

قونطره { یا قونتره. د. [فر. Contre] قارشی، مقابل، علیهده، ضد: او بكا قونطره کیدیور؛ او بوایشه قونطره بولنیور. — بعض اصطلاحات بحریه ترکیبانده بولنور: قونطره میجانه، قونطره بابا فینغو، قونطره اسقوطه و سائره. ترکیبلرینك ایکنجی جزئنه با.

قونطوره { سـ. با: قوندره.

قونغره { سـ. [فر. Congrès] برمسئلهٔ عمومیه‌یه قرار ویرمك اوزره دول معظمه مرخصلرندن مرکب وقراری قطعی فوق‌العاده اجتماع: برلین قونغره‌سی، ویانه قونغره‌سی. قراری بو درجه‌ده قطعی اولمیوب اخطاردن عبارت اولان اجتماعه «قونفرانس» دینیر.

قونفرانس { سـ. [فر. Confé-rance] برمسئلهٔ عمومیه حقنده مذاکرات اجراسیله قرارینی اخطار صورتنده تبلیغ ایتمك اوزره دول معظمه وکیللرندن ویا علاقه دارانك وکیللرندن مرکب مجلس: لاهی قونفرانسی، شمندوفرلر قونفرانسی. با: قونغره.

قونلمق { فجـ. اینلمك، منزل‌وقوناق اتخاذ اولنمق: آناطولیده مشترکاً کویه عائد اوطه‌لره قونیلیر.

قونمق { فجـ. ١. وضع اولنمق، یرلشدیرلمك: یمك طباقلری اورایه قونماز؛ بوشیشه‌لر نره‌یه قونه‌جقدر؟ طولابه قونسون. ٢. براقلمق، ترك اولنمق.

قونمق { فلـ. ١. اثنای سیر و سفرده اینمك، کیجه‌یی کچیرمك اوزره طورمق، بیتوتت ایتمك، منزل طوتمق، قوناق ایتمك: اورادن کچرکن اشرافدن برذاتك اوینه قوندق. ٢. مسكن اتخاذ ایتمك، موقتاً یرلشمك، خیمه قورمق: عشایر نره‌ده مرعی وصو بولورلرسه اورایه قونارلر؛ ارطغرل غازی سوکوت جهتنه قونمشیدی. ٣. قوشلر

اوچارکن ایتمك: قارغەلر باغچەیە قوندی؛ لکلکلر باتاقلق یرلرە قونارلر. ٤. مسافر اولمق، مسافر کلمك: اونك قوناغنە هر اقشام بر قاچ کشی قونار؛ کلن کچن اورایە قونار. ٥. ایتمك، دوشمك: سوپورکەدن قالقان توز اوطەنك اشیاسی اوزرینە قونار؛ ماصەنك اوزرینە برپارمق توز قونمش ایدی. ٦. باد هوا بولوب اله کچیرمك: ینە سفرەیە قوندی. || باد هوایە قونمق = قیاروز بولمق کاپیراله کچیرمك. || حاضرە قونمق = زحمتسزجە برشیئە مالك اولمق. || قوش قونمز= معروف سبزە. با: قوش. || قونوب کوچمك = کوچبە عمری کچیرمك، خیمە نشینلك ایتمك. || میراثە قونمق= میراث یمك، ارثاً مال ایدنمك.

قونمه { س. قونمق ایشی. با: قونمق.

قونو { یاخود قونی. س. [«قونوق»دن مخفف] مسافر، ضیف، مهمان. مر. || قونو قونشو = جیران، همسایکان. [اتباعاً قوللانیلیر:]قونو قونشویی دعوت ایتمك اقتضا ایدر؛ قونو قونشو آرەسندە عیب اولور. || انی قونی، اکی قونی= لایقیلە، بیاغی، خیلیدن خیلی: اویاندیغم وقت انی قونی کوندوز اولمشیدی؛ بوکون انی قونی صوئوقدر.

قونوشمق { قونوشدیرمق و سا. ئرە. با: قونشمق و سائرە.

قونوق { س. [«قونمق»دن] مسافر، ضیف، مهمان: [ترجە متروك ایسەدە، مستحق احیا و الزم لغات مخصوصەمزدندر، زیرا قوللاندیغمز «مسافر» کلمەسی عربیەدە یولجی و سیاح دیمك اولدیغندن، غلطدر.] تکری قونوغی= اللهك کوندردیکی مسافر، فی سبیل الله قبولی اقتضا ایدن مهمان.

قونوقلامق { فت. مسافر آلمق، قبول ایتمك، میزبانلق و مهمانداراق ایتمك، ضیافت چکمك.

قونوقلق { س. ١. مسافرلك، مهمانلق. ٢. ضیافت.

قونیاق { س. [اصل محل اعمالی اولان فرانسەنك بر قصبەسی اسمیلە مسمادر.] شرابدن تقطیرلە چیقاریلان بر نوع مسکر.

قووالامق { قوومق، قووان، قووە. با: قوغالامق وسائرە.

قوّه { سش. عر. جم: قوا. [«قوت» لغتنك عینی اولوب بعض ترکیبات عربیەدە قوت معناسیلە قوللانلدقدن باشقە، لسانمزدە آیریجە معانیء آتیە ایلەدە مستعملدر:] ١. فکر، نیت، تصور، هنوز اجرا اولنمیوب و فعلە کلمیوب تصوردە بولنان ایشك حالی: فلان یرەقدر بردمیر یول تمدیدی قوەدەدر؛ هنوزقوەدن فعلە کلمدی؛ اویلە بر شی قوەدە واردر. ٢. حقیقتدە و فعلاً اولمیوب آنجق طبیعتدە اولمغلە امکان و احتمالی بولنان شیئك حالی: هر انسان بالقوە کاتب ایسەدە بعضلری بالفعل کاتب دکلدر. ٣. حاسە، حس، انسانك طبیعتندە موجود اولان خاصە و اقتدارلرك هری: قوۀ باصرە = کورمك حسی؛ قوۀ سامعە = ایشیتمك حسی؛ قوۀ شامە = قوقلامق حسی؛ قوۀ لامسە = طوتمغلە طویە حسی؛ قوۀ مدرکە = آکلامق خاصەسی؛ قوۀ حافظە = ذهندە طوتمق خاصەسی؛ قوۀ ممیزە = تمیز و تفریق خاصە و اقتداری. ٤. بردولتك عسکر وسائرەجە اولان حال واقتداری: قوۀ عسکریە؛ قوۀ مالیە؛ قوۀ بریە، قوۀ بحریە؛ آوروپا دولتلرینك قوای بحریەسی؛ دول متفقەنك قوای متحدەسی؛ قوۀ عمومیە. || بالقوە= تصوردە و یا قابلیت طبیعیەدە اولان، بالفعل مقابلی: انسان بالقوە ضاحکدر. || مر. قوۀ الی المرکز [الی المرکزیە دیمەملی] = بعض اجسامك اثنای دوردە مرکزە تقرب استعدادی، فر. Force centripète؛ قوۀ عن المرکز [عن المرکزیە دکل] = اثنای دوردە مرکزدن تباعد استعدادی، فر. Force centrifuge.

قوی { س. ١. کوچك کورفز، قرەنك ایچنە کیرمش روزکاردن محافظەلی دکیز پارچەسی، طبیعی لیمان: قپودان کمی یی فرطونەیە قارشی بارینەدیرمق ایچون برقوی آرایوردی. ٢. دکیز قوینە مشابە اولەرق اطرافی محفوظ محل، کوشە، بوجاق: اووە

اوجهتده تپه‌لرك آره‌سنده بر قوی یاپیور.

قَوی { ص. عر. ث. قویه. [«قوة» دن صش.] ۱. قوتلی، کوجلی، زورلی، متین، توانا: قوی آدم؛ قوی بنا؛ معدنلرك اك قویسی چلیکدر. ۲. صاغلام، صحیح، امین، معتمد: احتمال قوی؛ استخبارات قویه؛ قوی سوز؛ وعد قوی؛ قوی البنیه = بنیه‌سی صاغلام. ۳. زنکین، وارلقلی. [عربیده یاء مشدده ایله اولوب، بزده حرف مذکور مد صورتنده اوقونیور.]

قویار { س. برچایك بر ایرماغه دوکلدیکی محل، ایکی نهرك ملتقاسی، قارشاق. مر.

قویتو { ص. ایچریلك، ایچدن ایچه اولان، برقوی تشکیل ایدن، محفوظ وقرا کلقجه: قویتو یر؛ قویتو براوطه. == س. بوحال وصفتده بولنان محل.

قویروق { س. ۱. اکثر حیوانات اتدن یا اوزون قیللردن ویاخود توکدن عبارت اوله‌رق قیچلری اوزرندن اوزانان ذیل، ذنب، دم، دمبال: آت، صیغیر، کدی، خروس، عقرب قویروغی. ۲. بر شیئك آرقه‌سنه قاتیلان شیء، ذیل، ضم، علاوه. [استخفاف طریقیله قوللانیلیر:] بوابنیه‌نك، بوقافله‌نك برده قویروغی واردر. ۳. بر آدمك آرقه‌سنه طاقیلوب هیچ آیرلمیان آدم: اوآدم کندیسنك قویروغیدر. [بوده استخفاف طریقیله استعمال اولنور.] ٤. بعض اثوابدن صارقوب آصیلان اوزون پارچه‌لر: بوفیستانك بیچمی ضررسز اما برطاقم مناسبتسز قویروقلری واردر. ٥. صوك، اك کریده‌کی قسم: کاروانك، قطارك قویروغی؛ لوقوموتیفی بعضاً قطارك قویروغنه قورلر. ٦. کوزك خارجی یعنی قولاق جهتنده‌کی اوجی: کوزك قویروغیله باقیوردی. ۷. اسلحهٔ ناریه‌نك کریده‌کی قسمی: قویروقدن طولار طوب. || آت قویروغی = آریق اوتی نوعی، بوغوملیجه. || آرسلان قویروغی = فراسیون (نبات). || قویروق آلتی = طیورك اوغرادیغی برخسته‌لق. || قویروق آجیسی = انتقام آرزوسی، انتقامی آلنمامش ماجرا، کچمش: اونك برقویروق آجیسی واردر. || قویروق اوزری، اوسی = طاوقلره عارض اولان برنوع مهلك چیبان. || قویروغی اوموزلامق = قاچوب کیتمك. || ایت قویروغی = بل بوران (نبات). || قویروغه باصمق = سببیت ویرمك، کوجندیرمك. || قویروغنی تاوه صاپنه چویرمك = زیاده دوکمك، شدتلی تأدیب ایتمك. || تیلکی قویروغی = بر نوع اوزوم. || قویروغی دیترمك = اولمك. || قویروق صاللامق = تبصبص ایتمك، یالتکلنمك، تملق ایتمك. || قویروق صالان = یوند قوشی نوعی، پیغمبر قوشی. || قویروق صوقومی = انسانده عمود فقارینك منتهاسنده‌کی قویروق یری. || صیغیر، طوموز، قاطر قویروغی = نبات انواعی. || قامچی قویروق = توکی دوکلمش، قیلسز قویروق. || قویروق قپاغی = بعض حیوانلرك چیلاق وتوکسز قویروق محلی. || قویروغی قیصمق = قورقوب طوپلانمق و یا قاچمق. || قویروق قیصمق = اضطرابه اوغرامق، سس چیقاره‌مامق. || قیل قویروق = ۱. پك اینجه قویروقلی حیوان. ۲. مج. هیچ برشیئی اولمیان، زوکورت. || قویروق یاغی = قره‌مان قویونلرینك ایری قویروغی اریدلمسندن چیقان یاغ.

قویروقسز { ص. قویروغی اولمیان، کودوك، ابتر.

قویروقلی { ص. قویروغی اولان، ذوالذنب، دمدار.

قویلمق { لج. ۱. وضع والقا اولنمق. ۲. دوشمك، دوکلمك، منصب اولمق: یشیل ایرماق قزیل ایرماغه قویلیر. ۳. اوزرینه دوشمك، چوق مشغول اولمق: بوآرالق یازی‌یه، پیانویه چوق قویلدی. ٤. هجوم وتعقیب ایتمك: سواریلرمز بیوك برغیرتله دشمنه قویلدیلر.

قَویم { ص. عر. [«نیم، قوام» دن صش.] طوغری، درست. ذ.

قویمق { قویدیرمق و سائره. با: قومق وسائره.

قوین { س. [بودخی بوین وبورن کبی قویون یازلمق ایجاب ایتمز] ۱. البسه‌نك کوکسده قاوشمه‌سندن حاصل اولان قویتو برکه ایچنه مندیل، ساعت، کیسه، کتاب کبی شیئلر قونور: قوینه

قودی؛ قوینندن چیقاردی. ۲. جیب، کیسه: هب مصارفنی قوینندن ایتدی. ۳. کوکس، صدر، سینه، قوجاق، آغوش: چوجغنی قویننده آلوب آیری یتاق یاپدیرمدی؛ او دائما والده‌سنك قویننده یاتار. || قوین ساعتی = قوینه وجیبه قونان، جیبده طاشینان کوچك ساعت. || قوین قوینه = بربرینك قویننده، برلکده: اونلر قوین قوینه یاتیورلر. || او بنم قوینمده‌در = بنم دیمکدر، بنده‌در.

«قوین» ایله «قوجاق» آره‌سنده فرق واردر: قوجاق اوتوران ویا آیاقده طوران، وقوین ایسه یاتان آدم حقنده قوللانیلیر. مثلا: «چوجغی قوجاغنه آلدی» دینلدیکی وقت آلان آدمك آیاقده ویا اوتورمقده، و«قوینینه آلدی» دینلدیکنده یاتمقده اولدیغی آکلاشیلیر؛ قوین قوینه صاریلوب برابر یاتمش، قوجاق قوجاغه ایسه آیاقده ویا اوطورمقده ایکن صارلمش دیمکدر.

قویو { یاقویی ویا قویون، قوین. ح. آشاغی طوغری، آشاغی‌یه دونمش وضعیتده: یوزی قویو (قویون، قویی، قوین) = یوزی یره کله‌جك صورتده، یوزی آشاغی‌یه: یوزی قویو یاتدی = سجده وضعیتنده.

قویو { ص. ۱. مایع شیئك پك صولی اولمیانی، غلیظ، کثیف: قویو پکمز، مرکب، بویا؛ قویو قویو سوکدی. ۲. رنگك آچیق اولمیانی، بیاضه چالمیان: قویو قرمزی، قویو یشیل. ۳. مج. بولنیلان حالك پك خالص و دریکی: قویو عرب، قویو کرد، ترکك قویوسی ماوراء النهرده‌در؛ قویو صوفی.

قویو { یاخود قیو. س. ۱. قازلمش دلیك، چوقور، حفره: قویو قازمق؛ کیرج قویوسی؛ لغم قویوسی. ۲. صو طامارلرینی بولنجه‌یه قدر دریك قازیلوب صو ایله طولی طوران و قوغه یا طولومبه ایله صویی آلنان چوقور، بئر، چاه: صو قویوسی؛ بوستان قویوسی = کککیشی؛ قویو صویی = آجی صو. || مج. ایکنه ایله قویو قازمق = چوق زحمتلی و بیتمز ایشه کیریشمك.

قویوجی { یا قویجی. س. قویو قازیجی، قویو قازمغی صنعت اتخاذ ایدن آدم.

قویولاشدیرمق { فق. ۱. بر مایعی دها قویو وکثیف یاپمق: شوپکمزی برآز دها قویولاشدیرملی. ۲. بر رنگی دها قویو ایتمك، آچیقلغنی کیدیرمك: بونك یشیلنی قویولاشدیروب صاریسنی آچملی.

قویولاشمق { فل. ۱. مایع دها قالین وکثیف اولمق: پکمز، شربت قایناد‌قجه قویولاشیر. ۲. رنك قرارمق، دها قویو اولمق: بوچوجق بیودکجه صاچی دها قویولاشیور؛ بعض آغاجلر بیودکجه یاپراقلری قویولاشیر.

قویولق { س. ۱. مایعك قالینلغی، کثافت: بالك قویولغی پکمزك کندن زیاده‌در. ۲. رنگك قرارمغه تقربی، آچیق اولمامسی: یشیلك قویولغی ایی ایسه‌ده قرمزیسی برآز دها قویولاشدیرملی.

قویوم { س. آلتین وکومشدن معمول سوس موادی ویا اوانی.

قویومجی { س. آلتین وکومشدن اوانی وسوسه متعلق شیئلر یاپان صنعتکر؛ صیاغ، زرکر: قویومجی ایشی.

قویومجیلق { س. قویومجی صنعتی، آلتین وکومشدن اوانی وسوسلر یاپمق صنعتی، صیاغت، زرکرلك.

قویون { س. [اسکی ترکجه‌ده «قوی» دیرلر] حیوانات اهلیه‌نك اك نافعی اولان معروف حلیم ومدافعه‌سز حیوان که انسان بونك یوکندن وسودندن واتندن استفاده ایدوب باشلیجه مأکولات وملبوساتی بوندندر، غنم، میش، طاوار. قویون اسم عمومیسی اولوب ارککنه: قوچ، دیشیسنه: ماریه، یاوریسنه: قوزی، بر یاشنده‌کنه: طوقلو، ایکیسنده‌کنه: شیشك، اوچنده‌کنه: اوکج دیرلر. قیورجیق، قره‌مان، اوده‌سا، اسپانیول، میخالیج قویونی = اجناسندندر. || مج. حلیم وبوك آدمدن کنایه اولور: قویون کبی آدم. || قویون اوتی = آغر اوتی، قوزی پتراغی. || بوینوزسز قویون = حلیم وعاجز آدم، مسکین. || قویون صارمشیغی = قره یازی‌یه مشابه بر نبات. || قورتله قویون بر یرده = امنیت وعدالتدن کنایه. || قویون قیران = قلیج اوتی، قنطارون. || قویون کوزی = پاپادیه نوعی. || قویون ویرکیسی = رسم اغنام. || هر

قویون کندی باجاغندن آصیلیر = هرکس کندی عملندن مسئولدر. || قویون ییلی = اسکی ترك تقویمنده بر دورك سکزنجی سنه‌سی.

قتیون { س. با: قوین.

قویویرمك { فتـ. ۱. آرتق طوتمامق، براقمق، صالیویرمك، مانع اولمامق: صوبی قویویردی؛ کوپکی کوندیزین باغلی طوتوب کیجه باغچه‌یه قویویررلر. ۲. حبسدن ویا دیگر بر محصوریتدن چیقارمق، سربست براقمق، اطلاق، تخلیهٔ سبیل ایتمك: اسیرلری قویویردیلر؛ بر کیجه حبس ایدوب صباح قویویردی. ۳. اذن ویرمك، کیتمکه مساعده ایتمك، براقمق: بن کلنجه‌یه قدر سن مسافرلری قویویرمه. ٤. طوتمیوب وضبط ایتمیوب سربست براقمق، قوپارمق: برقهقهه قویویردی.

قتیه { س. آوجی قوشلرك قوصدقلری فضلات.

قتپی { وقوبی. با: قتیو وقویو.

قتیپجی { س. ص. قویان، وضع ایدن، واضع: یاساق قویپجی = واضع قانون.

قهّار { ص. عر. [«قهر»دن صیغ.] زیاده‌سیله قهر وتدمیر ایدن، باتیران، محو ایدن، قوهٔ قاهره صاحبی. — صفات اللهدن دخی اولوب قدرت قاهرهٔ الهیه‌یی مبیندر.

قَهر { سذ. عر. ۱. زورلامه، زورله بر ایش یاپدیرمه، جبر، اجبار. ذ. ۲. غالب کلوب باتیرمه، محو وهلاك ایتمه، تدمیر وتنکیل: دشمنلرینی قهر ایتدی؛ کوتی آدملری الله قهر ایدر. ۳. تر. بر محرومیت و مغدوریتدن طولایی کندینی ییه‌جك صورتده کدر ایتمه، بویله برکدر وانفعالدن متأثر اولمه، کدر ایچنه ایشلمه: سعینك مکافاتنی کورمه‌یکندن قهر ایتدی؛ قهرندن تلف اولدی.

قَهراً { ح. عر. زورله، جبراً، قوهٔ غالبه ایله: کندیسنی او ایشده قهراً استخدام ایتدی.

قهرلانمق { فل. قهر ایتمك، چوق کدر وأسف ایتمك.

قَهرَمان { س. فا. یکیت، پهلوان، بهادر، بطل: اسکی زمان قهرمانلری.

قهرَمانانه { ص. ح. فا. یکیتجه، یکیتلکله، بهادرانه: برطور قهرمانانه ایله؛ قهرمانانه هجوم ایتدی.

قهرَمانلق { س. یکیتلك، بهادرلك.

قَهقَره { سذ. عر. آرقه‌سنی چویرمیه‌رك و حرب ایده‌رك واقع اولان رجعت. [بونك یرینه «رجعت قهقریه» استعمالی دها شایعدر.]

قَهقَری { ص. عر. ذ: قهقریه. آرقه‌سنی چویرمیه‌رك و دائما حرب ایده‌رك دونمك حرکتنه منسوب ومتعلق: رجعت قهقریه.

قهقهه { سذ. عر. ۱. سسله وچوق کولمه: قهقهه ایله کولدی، قهقهه‌یی قویویردی. ۲. صارماشیق کبی طیرمانیر ومور وقیرمزی چیچك آچار برنوع چیچك. [ترکجه لغت اعتباریله قوقهه دخی یازیلیر.]

قهوه { سذ. عر. ۱. عن اصل یمندن چیقوب الیوم کلیتایسی آمریقاده حاصل اولان بر حبه که قاوریلوب دوگلدکدن صکره صوده پیشیریلوب ایچیلیر: یمن قهوه‌سی؛ برازیلیا قهوه‌سی؛ توز قهوه؛ قوری قهوه: قاورلمش قهوه. ۲. بو حبه‌نك قاورلمش توزندن پیشیریلن شربت: قهوه ایچمك؛ قهوه پیشیرمك؛ شکرلی ساده، آلافرانغه، آلانورقه قهوه. ۳. قهوه ایچیلن عمومی محل، قهوه‌خانه: محله قهوه‌سی؛ قهوه‌ده اوتورمق؛ قهوه پیکه‌لرنده یاتمق. || قهوه آلتی = ۱. اساساً آج قارنه قهوه ایچمه‌مك ایچون قهوه‌دن اول ینن مختصر یمك. ۲. یمك وقتنك غیرنده و سفره خارجنده تپسی ایله چیقاریلوب ینن شیء، مختصر وماحضردن یمك: برپارچه قهوه آلتی ایده‌لم؛ صباحلین برآز قهوه آلتی یدم. || قهوه‌اوجاغی = بیوك دائره‌لرده قهوه پیشیریلن اوطه، قهوه‌جی اوطه‌سی: افندیسنی صالونه آلدیلر اوده قهوه اوجاغنه کیردی. || قهوه پاره‌سی = بخشش: آرابه‌جی‌یه بر قهوه پاره‌سی ویر. || قهوه تپسیسی، ابریغی، جزوه‌سی، فنجانلری، طاقمی = قهوه‌یه مخصوص شیئلر. || قهوه رنکی = بوز ایله قویو صاری آره‌سنده بر لون مخصوص. || قورو قهوه = قاوریلوب دوکلمش قهوه، قهوه توزی.

قهوه‌جی { س. ۱. بر بیوك دائره‌ده قهوه پیشیروب قوناق خلقیله كلوب كیدنلره ویرمكله مكلف آغا؛ قهوه‌جی باشی. ۲. عمومی بر قهوه‌خانه طوتوب اداره ایدن آدم. || قورو قهوه‌جی = قاوریلوب دوكلمش توز قهوه صاتان آدم.

قهوه‌جیلك { س. قهوه پیشیروب صاتان ویا عمومی بر قهوه‌خانه اداره ایدن آدمك صنعت ومشغولیتی: سیر یرلرنده قهوه‌جیلك ایدیور.

قهوه‌خانه { س. قهوه ایچیلان عمومی محل، قهوه: قهوه‌خانه حوادثی.

قیء { سذ. عر. [زبانزدی همزه‌سز ویاء مشدد ایله‌در] قوصمه، غثیان، استفراغ: قیء ایتمك = قوصمق، غثیان ایتمك.

قیا { س. با: قایا.

قیادت { سذ. عر. قائدلك، قوماندانلق، عسكره قوماندە ایتمه، قوماندە.

قیاس { سذ. عر. ۱. بر شیئی دیگر بر شیئه بكزده‌رك ویا اوكا كوره طوته‌رق حكم ایتمه: قیرده‌كی یوللری شهرك صوقاقلرینه قیاس ایتمه‌ملی؛ بنم ایشم اونك ایشنه قیاس اولنماز. ۲. بكزتمه، تمثیل، مشابهت: بو آدمی باشقه‌سنه قیاس ایتمیك؛ بو كیمسه ایله قیاس قبول ایتمز. ۳. د. قاعدهٔ عمومیه‌یه توافق وتبعیت، سماع مقابلی: قیاس ایله تصریف اولنان افعال. ٤. مذ. كبری وصغری اوله‌رق ایكی قضیه ایله نتیجه‌دن مركب دعوی. ۵. ف. آیت وحدیثله مثبت اولمیان ماده‌لرك آیت وحدیثه مستند اولان امثاللرینه تطبیق ایدلمسی: قیاس ایله حكم ایتمك. || بی قیاس = درجه‌سز، حددن زیاده. || خلاف قیاس = شاذ. || علی القیاس = قاعده. || علی غیر القیاس = قاعده‌یه مخالف وشاذ اوله‌رق. || قیاس نفس = كندینه بكزده‌رك حكم ایتمه، كندیندن اورنك آلمه.

قیاساً { حـ. عر. ۱. بكزدلدكده، لدی التطبیق، نسبةً: او ایشه قیاساً بو بر شیء دكلدر. ۲. بكزده‌رك، تشبیه وتطبیق ایله: برینی اوكرنیرسه‌كز دیكرلرینی ده اوكا قیاساً یاپارسكز. ۳. قاعده‌یه تطبیقاً: قیاساً تصریف اولنور. مقابلی: سماعاً.

قیاسه { س. با: قایاسه.

قیاسی { ص. عر. ث: قیاسیه. ۱. تطبیق وتمثیلله اولنان: حكم قیاسی. ۲. قاعدهٔ عمومیه‌یه مطابق وتابع اولان: افعال قیاسیه؛ عامل قیاسی. مقابلی: سماعی.

قیاصره { سذ. جـ. عر. فد: قیصر. با: قیصر.

قیافت { سذ. عر. ۱. قیلق، شكل خارجی، هیئت، صورت: انسانك اخلاقی قیافتندن بللیدر. ۲. بر آدمك كیدیكی اثوابك هیئت عمومیه‌سی، زی: درویش قیافتنده بر آدم؛ قیافتی دكیشدیروب غریب بر قیافته كیرمش؛ تبدیل قیافت = طانیمیه‌جق بر كسوه كیمك؛ قیلق قیافت یولنده: شكل خارجیسنه دیه‌جك یوق. ۳. انسانك سیما واشكال خارجیه‌سندن اخلاق واحوال طبیعیه‌سنی استخراج ایتمك معرفتی: علم قیافت، فر. Physiognomonie.

قیافتسز { ص. ۱. شكل وصورتی ویا اثوابی یولنده اولمیان، قیافتی اویغونسز: كندیسی پك قیافتسزدر؛ بو دفعه اونی پك قیافتسز كوردم. — تكدیر ایچون دخی قوللانیلیر: هایدی شورادن قیافتسز حریف!

قیافتلی { ص. ۱. شكل وصورتی ویا اثوابی اویغون ویولنده اولان: قیافتلی بر آدم ایدی. ۲. فلان زی وقیلقده بولنان: درویش قیافتلی بر آدم كلدی.

قیافتنامه { س. علم قیافتدن بحث ایدن كتاب.

قیاق { ص. [«قییمق» دن] ۱. اسیرگمین، قییان، غدار، مرحمتسز: پك قیاق آدم. ۲. شدتلی، شدید، جسور: قیاق قهرمان ایدی. ۳. آشیری، فوق العاده، مبالغه‌لی: قیاق كوزل؛ قیاق بهادر؛ قیاق زنكین. = حـ. ۱. پك، زیاده، رعنا: قیاق اوینایور، قوشیور. ۲. مرحمتسزجه، اسیركه‌مكسزین: قیاق كیدیور.

قیاقلق { س. اسیركه‌مه، مرحمتسزلك، غدارلق: اونك قیاقلغی امثالسزدر.

قیام { سذ. عر. ۱. قالقمه، آیاغه قالقمه، آیاقده طورمه:

قیام ایتمك = قالقمق؛ قیامده اولمق = آیاقده بولنمق. ۲. برینه حرمت ورعایت مقصدیله آیاغه قالقمه: کمال تواضعندن هر کلنه قیام ایدر؛ مقام رسمیده قیام اولنماز. ۳. نمازك آیاقده اجرا اولنان قسمی: قیامده اوقونهجق دعا؛ قیام ورکوع وقعود. ٤. علی الاطلاق نماز، عبادت: ایشی کوندوز صیام کیجه قیام ایدی. ٥. بر ایشه قالقشمه، تشبث، مبادرت، ابتدار: معیتندهکی آدملرك جملهسنی عزل و تبدیله قیام ایتدی. ٦. قارشی طورمه، آیاقلانمه. ۷. حشر، بعث بعد الموت، قیامت: یوم القیام = قیامت کونی، روز محشر. || مج. قیام فلامهسی = برلیماندن قالقهجق کمیلرك چکدکلری مربع الشکل بایراق که اطرافی مائی و اورتهسی بیاض اولور.

قیامَت { سش. عر. ۱. آخر زمانده بتون موتالرك قالقوب حشر ونشر اولمسی، عالمك بوزلمسی: قیامت کونی؛ قیامته قدر = الی آخر الدوران. ۲. مج. فوق العاده خرابیت، مصیبت، آفت: بو بنم ایچون بر قیامتدر. ۳. کورلدی، پاتیردی: قیامت قوبدی؛ قیامتی قوپاردی.

قیپ { یاخود قیب. د. قاف مکسوره ایله باشلار بعض ترکجه صفتلرك باشنه کلوب مبالغه و تأکید بیان ایدر: قیپ قزیل؛ قیپ قرمزی.

قیپ { و قیپر. مه. متصل قیملدانمنی تصویر وتقلید ایدوب اکثریا مکرر قوللانیلیر: کوزلرینی قیپ قیپ قیپمق؛ قیپر قیپر قیملدانمق.

قیپر { قیپردامق، قیپردی وساٸره. با: قیپر وساٸره.

قیپت { قیپتلق وساٸره. با: قط و ساٸره.

قیپجر { قیپجردامق، قیپجردی و ساٸره. با: غیجر وساٸره.

قیپجی { قیپجیق، قیپجیقلامق وساٸره. با: غیجی وساٸره.

قیپجی { س. ینیرکن دیل یاقان شیء. || آجی قیپجی = بر جنس نبات طبی.

قیپج { س. ۱. آرقه طرف، آرت، کری. ۲. حیوان کریسی، ورا، صاغری، مقعد. ۳. کمینك آرقه طرفی، کریسی، پوپه. ٤. اسلحهٔ ناریهنك قوبروغی، کریسی. ٥. حیوانك آرت آیاغیله اورمهسی، چفته: قیپج آتمق = چفته اورمق. || قیپج آتدیرمق = کچمك، تقدم ایتمك: تجربه ذکاوته قیپج آتدیرر. || باشسز قیپجسز = بی سروبن.

قیپچی { حد. کوپکی جلب ایچون مکرر قوللانیلیر، «اوش» مقابلی: قیپچی قیپچی، اوش اوش. =. س. قیپچی قیپچی [چوجق لساننده] کوپك، کلب. [اوش اوش کبی.]

قیپچین { حـ. آرقهیه طوغری، کریسین کری: قایق قیپچین قیپچین یاناشدی؛ اتك اویدکدن صکره آرقهسنی چویرمیوب قیپچین قیپچین دوندی؛ قیپچین قیپچین کلمك = سومسوك سومسوك، یواش یواش برینك یاننه صوقلمق.

قیح { سـذ. عر. ط. ایرینك؛ قیح مثانی = مثانهدن افراز اولنان ایرینك؛ قیح کاذب = ایرینکه بکزر بعض افرازات.

قَید { سـذ. عر. ج: قیود. ۱. باغلامه، ربط، بند: طاوُغی آیاغندن، قوجی بوینوزندن قید ایتمك. ۲. باغلایهجق شیء، باغ، بند، رابطه: آیاغندهکی قیدی قوپاردی؛ قیود قویه ایله مقید ایدی. ۳. یازیلان ویا ورود ایدن محررات رسمیه وتجاریه وساٸرهنك خلاصهٔ مآلیله تاریخ ونومرهلرینك دفتر مخصوصنه کچیرلمسی: بو اوراق قید ایتدیرك. ٤. بو صورتله دفتره کچیریلان خلاصه ونومره وتاریخ: او تذکرهنك قیدی بولنهمدی؛ قیدینه مراجعت ایتملی؛ قیدینی چیقارملی؛ قیود عتیقه. ٥. تعمیم و اطلاق مقابلی اولهرق بر شیئك تحدید وتعیینی، برطاقم شراٸط ایله مقید اولمسی: هیچ بر قید وشرط بیان ایتمهمش؛ کندیسی تضمینی بعض قیودله تعهد ایتمشدر؛ بلا قید وشرط = شرطسز وقیدسز اولهرق، علی الاطلاق؛ اونك تکفلی بر قیدله مقیددر. ٦. اهمیت ویرمه، وظیفه ایدنمه، امورسانمه، غاٸله: کندیسی دنیاده بر شیٸی قید ایتمیور؛ شمدی اوغلی بر مکتبه ادخال ایتمك قیدندهدر؛ آدم! قید ایتمه. ۷. بر آدمك عسکرلکه یا بر خدمته ویاخود بر مکتب وساٸرهیه قبولیله اسمنك دفتر مخصوصنه کچیرلمسی: اوغلکزی مکتبه قید ایتدیردیکزمی؟

کندیسی عسکره قید اولندی؛ دها قیدی اجرا اولنمدی. ۸. تعلیقات، حواشی: قیدلی برصرف کتابی بولدم. ۹. برجمله ویا ترکیبك اجزاسندن اوله‌رق مفهومی تحدید ایدن جزء: بر سوزی یازارکن قیدلرینی یرلی یرینه قویملی که معنای مقصودك غیری برمعنا آکلاشلمسون. ۱۰. مرانغوز ایشلرنده ایکی تخته‌یی بر برینه ربط ایدن تخته: بوچکمجه کوزل یاپلمش اما یان قیدلری صاغلام دکل. || بلاقید، بی قید = غائله‌سز، ایلیشیکسز، برشیئه اهمیت ویرمکسزین. || ترقین قید = طرد، قوغمه. || قید حیات = برحیات بولندقجه، حیاتیله مشروط: قید حیاتله معاش باغلادیلر = یاشادقجه آلمق شرطیله. || قید و شرط = برکلام ویا مقاوله‌نك بعض جهتلرینی تحدید ایدن وبر شرطله مشروط قیلان سوز ویا فقره: بلا قید وشرط.

قیدسز { ص. بر شیئه اهمیت ویرمز، بر شیئی امور سانماز، اهمالجی، ایلیشیکسز: پك قیدسز آدمدر.

قیدسزلق { س. بر شیئه اهمیت ویرمیش، اهمال، ایلیشیکسزلك.

قیدیقلامق { قیدیقلانمق. دا: غیدیقلامق و سائره.

قیر { س. ۱. غیرمسکون یر، شهر وقریه خارجی، صحرا: قیره چیقمق؛ قیرلرده گزمك. ۲. ایشلنمه‌مش، خالی یر: قیرلرده بیتن اوتلر. || بوز قیر = آوروپا لسانلرنده ستپ Steppe دینلن سبریانك واسع صحرالری. || قیر سرداری = خیدودلری تعقیب و یوللری تأمین ایتمك مقصدیله تعیین اولنمش بر باشیبوزوق بولوکنك باشی.

قیر { ص. کول رنکنده چالار بیاض، کیرلی آق: قیر آت، قیر صقال. || آلا قیر = قاریشیق رنکلی قیر. || اوکیك قیری = بوقوشك توکارینه بکزر رنکده. || باقلا قیری = قورشونی‌یه مائل قیر. || بوز قیر = بیاضله بوز آره‌سنده، بوزه‌چالار قیر. || قیر چیل = بیاض بکلکی قیر. || دمیرقیری = سیاهی زیاده قیر، دمیر رنکنده. || صیچان قیری = سنجابی‌یه چالار قیر. || طورنه قیری = طورنه رنکنده قیر. || قیرقیل = قیر صقاللی. || کوك قیر = ماوی‌یه چالار قیر. = س. ۱. کوك رنکنه چالار بیاض رنك، قیر رنکی: صقالنه قیر دوشمش، سرپمش؛ قیری سیاهندن زیاده. ۲. قیر طونلی آت: اونك برکوزل قیری واردر؛ قیره بینمشیدی.

قیراج { ص. ۱. قیرحالنده، ایشلنمه‌مش، اعمار اولنمامش، خالی وغیر منبت: قیراج یرلر؛ قیراج طوپراق. ۲. برشیء حاصل ایتمز، عقیم (یر).

قیراط { سذ. عر. [یونانیدن مأخوذ اولوب بویونوز دیمکدر] درت دانه لچی بویونوزی چکردکندن عبارت مجوهرات وسائره‌یه مخصوص بر وزن اولوب یکرمی دردی بر مثقال ایدر. [آوروپالسانلرینه‌ده عربیدن آلنه‌رق Carat دینیر.]

قیراغی { ویا قیراغو. س. صو. ئوق وآیاز هوالرده طوکمش حالنده یاغان ویاخود یاغدقدن صکره طونان چی، ژاله: قیراغی یاغمش؛ بو قیراغی اکینلری، باغلری یاقدی.

قیراق { ص. با: قیبراق.

قیران { ص. [«قیرمق» دن] محو وتلف ایدن، مهلك، مخرب: قویون‌قیران = قویونلری اتلاف ایدن صالغین خسته‌لق؛ صاچ قیران = صاچی دوشورور علت، داء الثعلب.

قیرانته { ص. با: قرانته.

قیرجین { س. حیوانات دوشن صالغین خسته‌لق.

قیرچیل { ص. ۱. بیاضله قاریشیق قیر رنکنده: قیرچیل برآت. ۲. قیصه، بربرینه کیرکین سرت قیل: قیرچیل برپوستکی.

قیردیرمق { فتـ. ۱. باشقه‌سی واسطه‌سیله قیرمق، کسر ایتدیرمك: شو طاشلری جوزلری قیردیرملی. ۲. اسقونطو ایتدیرمك، مهلتله اودنه‌جك بر سند وپولیچه ومعاش صورتی وسائره‌نك بر مقدارندن واز کچه‌رك بقیه‌سنی پشین اودتمك: پولیچه‌یی یوزده اون اکسیکنه قیردیردم. ۳. تهلکه‌یه قویوب هلاکنه سبب اولمق: فن حربه مغایر بر موقع طوتمغله خیلی عسکر قیردیردی. ۴. ایندیرتمك، تنزیل ایتدیرمك: اتك فیاتنی خیلی قیردیردی.

قیرغین { صـ. ١. قیرلمش، آشاغیلامش، تنزل ایتمش، شدتی کچمش: قیرغین صو = پك صیجاق دکل، ایلیق. ٢. خاطری قیرلمش، خاطرمانده، طارغین: کندیسی بکا قیرغیندر. == سـ. حیواناته دوشن صالغین خسته‌لق: بالیق قیرغینی. [قیرجین کبی.]

قیرغینلق { سـ. ١. طارغینلق، خاطر قالمه: بو قیرغینلغك سببی نه‌در؟ ٢. قیریقلق، وجوده عارض اولان کوشکلك.

قیرقز { سـ. ترك اقوامندن سیبریه‌نك غرب جهتنده وبحر خزرك شمالنده طولاشیر بیوك بر قوم: قیرقز قزاغی.

قیرلاغان { سـ. یومروجاق، طاعون اوری. || مج. قیرلاغان سوریسی = اشخاص مضره کروهی.

قیرلمق { فل. لخ. ١. کسراولنمق، منکسر اولمق: جام، بارداق دوشوب قیرلدی. ٢. کلیتله تلف اولمق، محو و هلاك اولمق: ایلك ظهور ایدن قولرادن چوق خلق قیرلدی؛ فیلیپینده آمریقالیلرك چوق عسکری قیرلدی. ٣. وجود قیریق اولمق، قیریقلق طویمق. ٤. طارلمق، کوجنمك، منفعل اولمق: بیلم نه سببدن بکا قیرلدی. ٥. شدتی کچمك، شدتی قالمامق: روزکار، فرطونه، صوغوق قیرلدی. ٦. ناز ایله صاللانوب بدنك بعض یرلرینی اوینامق: قیرله‌رق یوریور؛ او قدر قیرلمق ده عیبدر. ٧. قاتلانمق، بوکلمك: بوکوملمك یاقه‌سی قیرلماز. || آیاق، ال قیرلمق = بددعادر: الی قیرلسون؛ آیاغی قیرلسون. || بل قیرلمق = بل بوکلمك، ضعف و فتور طاری اولمق، چوق یورلمق. || قول قنات قیرلمق = زبون اولمق. || کوله‌دن قیرلمق = قاتلمق. || چیت قیرلدم = پك نازلی و شیق قیافتلی.

قیرلمه { سـ. ١. قیرلمق ایشی. دا: قیرلمق. ٢. ناز، نازلی یورویش، رفتار ناز.

قیرلی { سـ. چاوش قوشنك برنوع کوچکی: قیرلی قوشی.

قیرمق { فت. ١. سرت برشیئی ضرب وصدمه ایله پارچه‌لره آیرمق، کسر و شکست ایتمك: طاشی، آینه‌یی، جوزی، دکنکی قیرمق. ٢. طوغرامق، پاره‌لامق، قبا و ایری اوکوتمك: اتمکی قیرمق؛ بولغوری قیرمق. ٣. باتیرمق، قهر وتدمیر ایتمك، مغلوب و اتلاف ایلك: دشمنك عسکرینی قیردی. ٤. ایندیرمك، تنزیل ایتمك: فیاتنی قیردی. ٥. مؤجل برسند و پولیچه و صورت وسائره‌نك برمقدارینی تنزیل ایله اوست طرفنی پشین ویرمك، اسقونتو ایتمك: فلان صراف پولیچه، اسهام، معاش صورتی وسائره قیرار؛ یوزده یکرمی اکسیکنه قیرارلر. ٦. کوجندیرمك، خاطر یاپمامق: بو قدرجق شیء ایچون بنی قیرمایك؛ بن سزی قیرمام. ٧. بوکمك، قاتلامق: شوکاغدی، شو بزلری قیروب طوپلایك. ٨. چوق حیوانات کسمك. ٩. کلیتلی آقچه قزانمق: آماده پاره قیردی. ١٠. برشیئك شدتنی کسمك، ایندیرمك: کونش صوغوغی قیردی؛ یاغمور فرطونه‌یی قیرار. ١١. تسکین ایتمك: عنادی قیرمق؛ قولنجی قیرمق. || بل قیرمق = چوق یورمق، فتور ویرمك. || بورون قیرمق = کبری تذلیل ایتمك. || پوت، قوزقیرمق = خطا ایتمك، لقردی قاچیرمق. || قیردیغی جوز بیکی کچدی = ایتدیکی مناسبتسزلکلر حدی آشدی.

قیرمه { سـ. ١. قیرمق ایشی. دا: قیرمق. ٢. قماشی قاتلامغله یاپیلان اثواب سوسی: فیستانك قیرمه‌لری چوق اولور. ٣. قماش وسائره‌نك قاتلاندیغی و بوکلدیکی یرده پیدا ایتدیکی چیزکی: شالینك قیرمه‌لرینی بوزمق ممکن دکلدر. ٤. سیاقت دینلن برنوع یازی که وقتیله محاسبه‌ده مستعمل ایدی. [بو معنا ایله صفت کبی ده قوللانیلیر:] قیرمه یازی. || نسخ، تعلیق قیرمه‌سی = شکسته دینلن سرعتلی یازی. || قیرمه طاش = [صفت کبی] شوسه‌لر ایچون قیرلمش اوفاق طاش.

قیرمه‌جی { سـ. مطبعه‌ده باصلمش فورمه‌لری قیروب قاتلایان ایشجی.

قیرمه‌لامق { فت. ١. اوفالتمق، طوغرامق. ٢. اثواب وسائره‌یه قیرمه‌لر یاپمق.

قیرمه‌لی { صـ. قیرمه‌لری چوق: قیرمه‌لی فیستان.

قیرندی { سـ. ١. قیریلان برشیئك پارچه‌لری، قیرلقدن چیقان اوفاق پارچه‌لر، اوفانذی، قرضه: اتمك قیرندیلری؛ جام

قیرندیلری. ۲. اوفاق تفك شیء، بقیهٔ جزئیه: اسكی ثروتنك آنجق قرندیلری قالمش.

قیرنمق { فل. نازوشیوه ایله حرام ایتمك، ناز ایله قیریله‌رق یوریمك.

قیریق { ص. ۱. قیرلمش، منكسر، شكسته: قیریق طاش، دكنك، دستی؛ قولنك قیریق یری. ۲. صوبی قاریشیق، خالص جنس اولمیان: قیریق تازی. = س. ۱. برعضوك قیرلمش یری: قولك قیریغنی باغلامق؛ طباغك قیریغنی یاپیشدیرمق. ۲. قیریلان شیئك پارچه‌لری: جام قیریغی. ۳. دوكیلوب ایریجه پارچه‌لر حالنه قونمش شیء: آربه، بغدای قیریغی. || قیریق دوكوك = ۱. نامربوط، پریشان سوز. ۲. قیریلوب دوكیلندن اوته‌ده بریده قالمش جزئی شیلر: قیریق دوكوك طوپلایورز.

قیریقجی { س. قیریلان عضولری باغلایه‌رق ایی ایدن عملی جراح، چیقیقجی.

قیریقجیلق { س. قیریلان عضولری باغلامقله ایی ایتمك صنعت عملیه‌سی، چیقیقجیلق.

قیریقلق { س. ۱. قیریلان، قیریق اولان شیئك حالی. [اسم اوله‌رق «قیریق» دها مستعملدر.] ۲. صوثوق آلمه‌دن وسائر اسبابدن حاصل اولان نشئه‌سزلك وبتون بدنده وكمیكلرده حس اولنان آغری ویورغونلق، انحراف: وجودمده بر قیریقلق طویبورم؛ بر قیریقلغم واردر.

قیریقمق { فت. با: قرقمق.

قیریم { س. ۱. كلیتله حیوانات كسلمه‌سی: قویون، اینك قریمی. ۲. خرستیانلرك پرهیز بوزمه‌لری: اتقیریمی. ۳. اثواب قیرمه‌سی.

قیز { یاخودقز. س. ۱. كنج واولنمه‌مش دیشی انسان، جاریه، دختر: بر قیز چیقدی؛ كویك قیزلری خوره تپیورلردی. ۲. دیشی اولاد، اولاد اناث، بنت، كریمه، دختر: ایكی اوغلی و بر قیزی واردر؛ قیزلرینی اولندیردی؛ قوجه‌ده بر قیزی واردر؛ قیزینك اوغللری. ۳. بكر، دوشیزه: ایكی سنه اول اولنمش ایسه‌ده الیوم قیز اولدیغی مرویدر؛ ایكی دفعه اولنوب بر دفعه‌سنده قیز دیكرنده ثیبه آلدی. = ص. دیشی، اناثدن: قیز چوجق = صبیه؛ قیز اوغلان = بكر؛ قیز قرنداش = همشیره، اخت؛ قیز اولاد = بنت، كریمه. || قیز آلمق = تزوج، ازدواج ایتمك: عشایر خلق كندی عشیرتلرندن قیز آلمازلر؛ قیز آلوب ویرمك = صهریت، مصاهرت ایتمك. || قیزلر آغاسی = دارالسعادة الشریفه آغاسی. || قیز اوغلان = بكر، دوشیزه. [قیز اوغلان قیز دخی دینلیرسه‌ده، بو تركیب غریب كورینور.] || خانم قیز = كنج و تربیه‌لی قیز، فر. Mad-moizelle مادمازل عنواننك عدیلیدر. || خدمتجی قیز = بسلمه، یاناشمه قیز. || قز قوشی = آغاج قاقانك یشیل برنوعی. || قیزكبی = تربیه‌لی و محجوب آدم. || قیز كلیمی = عشائر قیزلرینك طوقودقلری برنوع مقبول كلیم. || قیز ممه‌سی = برنوع شفتالی وآغاج قاونی. || قیز و یرمك = اولندیرمك. || هكیم قیزلر = قتولیك راهبه‌لری.

قیزارتمق { فت. ۱. قرمزی ایتمك، قزیل رنكنی و یرمك: كونش المالی قیزارتدی. ۲. طاوه‌ده قرمزی اولنجه‌یه قدر قاورمق، یاغ ایچنده دوندیره‌رك پیشیرمك: ات، بالیق قیزارتمق. || یوز قیزارتمق = بر شیء ایستمك محجوبیتی كوزه آلدیرمق.

قیزارتمه { س. طاوه و یا تجره‌ده قیزاردلمش ات و یا بالیق یمكی: دوكون قیزارتمه‌سی = ات قیزارتمه‌سنك بر نوعی. = ص. طاوه‌ده قیزاردلمش: قیزارتمه بالیق.

قیزارمق { فل. ۱. قزیل، قرمزی اولمق، قرمزیلاشمق، احرار ایتمك، سرخ اولمق: حوضده‌كی بالقلر، شوتارله‌ده‌كی چیچكلر نه كوزل قیزارمش! الماكونشی كوردكجه قیزارر. ۲. (میوه) اولمق، كال بولمق: قیزیلجقلر، اوزوملر، اریكلر قیزارمغه باشلادی. ۳. اوتانمق، محجوب وخجل اولمق، خجالتدن قان یوزه فیرلایوب چهره قیرمزی اولمق: اوسوزی سویلركن قیزاردی. ٤. (ات وبالیق وسائره) طاوه و یا تجره‌ده قیرمزی اولنجه‌یه قدر قاوریلوب پیشمك: بالیقلر قیزاردی؛ اتی قیزارنجه‌یه قدرقاورمه‌لی. || قیزاروب مورارمق، قیزاروب بو-

زارمق = محجوب اولمق، محجوبيتندن رنكدن رنكه كيرمك. || كوز قيزارمق = آغلامق. || كومور قيزارمق = طوتيشمق، يانمق.

قيزاق { س. ١. قار وبوزك اوزرينه قايمق اوزره تكرلكسز و آلچاق برنوع آرابه كه اقطار شماليه ده كوپكلره ومأنوس صيغينلره چكديررلر: قيزاقله سياحت ايتمك؛ قيزاغه بينمك. ٢. چوجقلرك قارلى وبوزلى اينيشلرده قايوب اكلنمك ايچون اوزرينه اوتوردقلرى تخته پارچه‌سى: قيزاق قايمق. ٣. بح. اوزرنده كمى انشا ايديلوب برابر دكيزه ايندير يلن دستكاه. ٤. قايغك دستكاهدن ويا قايقخانه‌دن دكيزه ايندير لمسيچون آغاج دوشنمش ميللى يول اوزرنده قايديريلان برنوع بشيك: قايغى قيزاغه آلمق، قيزاقله ايندير مك. [اسكى تركجه‌ده «غريلغاج» دينيردى.]

قيزاقلق { س. دوشمه تخته‌لرينك آلتنده‌كى قلبچلامه كيريشلر.

قيزالاق { س. كلينجك چيچكى. مر.

قيزاموق { س. اكثريا چوجقلره عارض اولان و بر نوع حما ايله برابر بدنده قرمزيمسى برطاقم قباريقلر دوكه‌كدن عبارت اولان علت مستوليه كه «قزيل»دن خفيفجه‌در، حصبه: قيزاموق چيقارمق، قيزاموغه طوتلمق.

قيزان { س. جسور ومسلح كنج كويلى، كوى قهرمانى: طاغ آوينه قيزان كوندرمك. || قارى قيزان = بتون خلق، عموم اهالى.

قيزديرمق { فتـ. ١. آتشده تسخين ايدوب قيزارتمق. ٢. حدتلنديرمك، اغضاب ايتمك، برينك قيزه‌جغى سوز سويلمك ويا ايش يابمق: كنديسنى قيزديرمق ايچون سويلدم؛ مخصوص اكلنمك ايچون برينى قيزديروب باغرتمق. ٣. آزديرمق، آزمه‌سنه سببيت ويرمك: قوچلرى قيزديرمق. ٤. حرارت ويرمك، قيزشمه‌سنى موجب اولمق: قرمزى بور طاوقلرى قيزديرر = يومورطلامق استعدادينى ويرر.

قيزشمق { فل. ١. كسب شدت ايتمك، اشتداد ايلمك، آلولنمك، اشتعال ايلمك: غاوغا، مباحثه قيزشدى ٢. رواج بولمق، رواج وداد وستد آرتمق: بازار، آليش ويريش قيزشدى. ٣. قيزغينلق و حرارت پيدا ايتمك، آزمق، چفتنى آرامق، كوسنمك: آيغر، قوچ، طاوقلر قيزشدى.

قيزغيرمق { فل. ١. (بيلان) ايصلق چالمق. ٢. (طوغان) آوه ايندركن بر صداى مخصوصله باغرمق. مر.

قيزغين { ص. ١. چوق تسخين اولنمش، پك صيجاق: قيزغين دمير؛ قيزغين صو. ٢. طارغين، كوجنمش، حدته كلمش: شمدى پك قيزغيندر لقردى سويلمز. ٣. اشتداد ايتمش، آلولنمش، مشتعل: قيزغين غاوغا؛ قيزغين مباحثه. ٤. آزمش، آزغين، كوسنمش: قيزغين بوغا، آيغر، قيصراق.

قيزغينلق { س. ١. چوق ايصينمش شيئك حالى، زياده صيجاقلق: دميرك قيزغينلغى. ٢. طارغينلق، كوجنمه حدت، غضب: شمدى قيزغينلغى واردر. ٣. آلولنمه، اشتداد، اشتعال: غاوغانك، مباحثه‌نك قيزغينلغى. ٤. آزغينلق، كوسنمه: بوغانك، آيغيرك، اينكك قيزغينلغى.

قيزل { ياخود قزيل وياقيزيل. ص. ١. قرمزى، آل، احمر، سرخ: قيزل الما؛ قيزل طوپراق؛ قيزيل بويا. [بوكوزل لغت مخصوصه طورورركن استانبولجه‌متروكيتيله بورنكك برنوعنه مخصوص اولان «قرمزى» لغتنك استعمالى شايان تأسفدر.] ٢. قرمزى اولەجق درجه‌ده ايصينمش، قيزغين: قيزل دمير. ٣. اشقر: قيزل صقال. ٤. نوع وجنسنده پك مبالغه‌لى، آشيرى درجه‌ده اولان: قيزل دلى. ٥. آلتين، آلتيندن، مذهب، زرين: قيزل الما، قيزل قويون. مر. || قيزل آطه‌لر = مرمره‌ده استانبول قربنده‌كى كوچك آطه‌لر. || قيزل آغاج = معروف برجنس اورمان آغاجى كه كراسته‌سى قوللانيلير. || قيزل باش = ١. شاه اسماعيلك برصنف عسكرى، سرخ سران. ٢. غلاة شيعه‌دن بر طائفه. || قيزل خسته‌لق = اسم اوله‌رق قيزل دينلن علت ساريه. || قيزل سوكوت = سوكوت آغاجنك بر جنسى. || قيزل شاب = آچيق افلاطونى رنك. || قيزل

یاپراق= آغر اوتی. || قیزل یمورطه= پاسقالیه یمورطه‌سی. = س. قزاموغه بکزر و اوندن شدتلی یرساری خسته‌لق که چوجقلره عارض اولور و تنك اوزرنده قرمزی قبارجقلر چیقارمیوب بتون وجودك قیزارمه‌سنی موجب اولور، اسقارلاتین. [قیزل خسته‌لق دخی دینلیر.]

قیزلجق { س. زیتوندن اوفاراق اوله‌رق خام ایکن بیاض ویتیشدیکنده قرمزی رنکنده میخوشجه و قابض بر میوه که طاغلرده خدایی نابت اوله‌رق چوق اولوب باغچه‌لرده دخی یتیشدیریلیر: قیزلجق یمك؛ قیزلجق شروبی، رچلی. || قیزلجق آغاجی= بو میوه‌یی ویرن آغاج که اورته بیوکلکنده اولوب حشبی پك سرت اولمغله دکنك و سائره یاپیلیر. || قیزلجق صوپه‌سی= طیاق، تأدیب.

قیزلجه { ص. قرمزیمسی، قرمزی‌یه چالار. || قیزلجه بوغدای= بر جنس یومشاق بوغدای. || قیزلجه قیامت= ولوله.

قیزللق { س. ١. قرمزیلق، قرمزی رنك، حمرت؛ یانغین قیزللغی= آلوینك انعکاسی. ٢. قیزل خسته‌لق، قیزل، اسقارلاتین. ٣. بر نوع دوزکون. || قیزللق اوتی= اشك قولاغی.

قیسراق { س. با: قیصراق.

قیسی { س. با: قایسی.

قیش { س. ١. سنه‌نك فصول اربعه‌سنك اك صوغوغی که اقلیمزده کانون اول ایله کانون ثانی و شباطدن عبارتدر، شتاء، زمستان: قیش موسمی؛ قیش کونی؛ قیش صوغوغی؛ قیش آرمودی، قاوونی= قیشه قدر طیانانلری. ٢. سنه‌نك ایکی یه تقسیمنده روز قاسمدن روز خضره‌دك آلتی آی سورن وهواسی صوغوق اولان نصفی: آلتی آی قیش یاغمورلغی صرتندن چیقارمدی؛ قیش تدارکاتی؛ قیش ذخیره‌سی. ٣. صوغوق، صوغوق هوا، قار و یاغمور وفرطونه کبی موسم شتا علائمی، برد، برودت، سرما: بوسنه چوق قیش اولدی؛ کچن سنه قیش یاپمدی؛ اقالیم حاره‌ده قیش اولماز؛ قیشه طیانه‌ماز. || قره قیش= قیشك اورته‌سی و اك شدتلی وقتی، زمهریر: قره قیشده یولجیلق ایتمك نه‌قدر زور. || یاز قیش= صیف وشتا، دائما: یاز قیش بردرلو اثواب کییر. || قیش یاپمق= هوا صوغوق اولمق: روسیه‌ده چوق قیش یاپار. || قیش یمك= قیشك صوغوغنه معروض اولمق. = ص. صوغوق، بارد، سرد: قیش هوا.

قیشلاتمق { فتـ. قیشی کچیرتمك: قویونلری بو سنه نره‌ده قیشلاته‌جقسکز؟

قیشلاق { یاخود قیشله. س. ١. وقتیله موسم شتاده حربك تعطیلی معتاد اولمغله او موسمده عسکر واردونك چکلدیکی محل: قاسمدن صوکره اردوی همایون بلغراد قیشلاغنه چکلمشیدی؛ شرق اردوسی ارضروم قیشلاغنده بولنیوردی. ٢. قویون کبی حیوانات اهلیه‌نك قیشین چکلدکلری معتدل هوالی وقار یاغماز یر وبویله یرلرده‌کی مرعا، یایلاق (یایله) مقابلی: قویونلرکزی خانکی قیشلاقده قیشلاتیورسکز؟ او چفتلکك اصل ایرادی قیشلاقدندر، کوزل قیشلاقلری واردر؛ برقیشلاق استیجار ایتدم. ٣. با: قیشله.

قیشلامق { فل. ١. قیش اولمق، قیش حکمنی اجرا ایتمك، صوغوق اولمق: هوا قیشلادی؛ کانون ثانیده ایدکده دها هیچ قیشلامامشیدی. ٢. قیشی کچیرمك: بو سنه غالبا کوشکده قیشلایه‌جغز؛ قویونلرکز نره‌ده قیشلایور؟ شرق اردوسی اکثریا ارضرومده و غرب اردوسی بلغرادده قیشلاردی.

قیشلق { ص. قیش موسمنه، صوغوق موسمه مخصوص، شتوی: قیشلق اثواب؛ قیشلق او؛ قیشلق ذخیره. = س. قیشین اقامت اولنان خانه، قیش مسکنی: یالیسی واردر بر قیشلقده تدارك ایدرسه مکمل اوله‌جقدر.

قیشین { ظر. قیش موسمنده، قیش ایکن، قیش وقتنده: قیشین نره‌ده اوتوریورسکز؟ قیشین سیاحت ایتمك پك زوردر.

قیص { مه. قاف مکسوره ایله باشلار بعض ترکجه کلمه‌لرك باشنه کیروب تأکید ومبالغه بیان ایدر: قیص قیوراق باغلامق.

قیصاج { س. ١. دمیرجیلرك قیزغین دمیری طوتد-

قلری کلبتان وماشه کبی بیوك بر دمیر آلتلری. ۲. استاقوزکبی بعض حیوانلرك طوتوب صیقمغه وحتی کسمکه مخصوص عضولری: استاقوز قیصاجیله پارمغمی صیقوب قوپاره‌جق اولدی.

قیصاجلامق { فت. ۱. بیوك دمیرجی کلبتانیله طوتوب صیقمق: دمیرجی قیزغین دمیری قیصاجلادی. ۲. زمان قدیمده بو معامله‌دن عبارت اولان اشکنجه‌یی اجرا ایتمك: اتلرینی قیصاجلادیلر. ۳. استاقوز واوکا مشابه حیوان قیصاجیله طوتوب صیقمق: استاقوز فنا حالده المی قیصاجلادی.

قیصالتمق { فت. قیصه ایتمك، آزالتمق، تقصیر ایتمك، کسوب و قیروب قیصه یاپمق: دیرکی، اثوابی، صاچی، صقالی قیصالتمق؛ یولی قیصالتمق.

قیصالمق { فل. ۱. قیصه اولمق، بوی آزالمق، قیصه کلمکه باشلامق، چکلمك، تقصر ایتمك: تخته‌نك اوجی کسیلیرسه قیصاله‌جقدر؛ بو اثواب چوق قیصالدی؛ فانله یقانمغله قیصالیر. ۲. مختصر ومجمل اولمق: شمدی عباره، افاده قیصالدی؛ دمیر یولندن طولایی آناطولینك یوللری قیصالدی؛ کونلر کیتدکجه قیصالیور.

قیصدیرمق { فت. ۱. صیقان بر شیئه طوتدیروب صیقدیرمق: المی قپویه، ماکینه‌یه قیصدیردم. ۲. طار یره کتیروب طوتمق، اله کچیرمك، یاقه‌لامق: کندیسنی بر کوشه‌ده قیصدیردی.

قیصر { سد. عر. جـ. قیاصره. [لا. Cæsar] اسکی روما و بیزانس ایمپراطوری: قیصر روم؛ اسکی قسطنطنیه قیاصره‌سی. [مشهور قیصرك اسمندن تعمیم اولنمشدر. الیوم آلمانیه ایمپراطورلرینه کندی لسانلرنده بو نام و یرلدیکی کبی، روسیه ایمپراطورلرینه و یریلن « چار » یاخود « قزار » اسمی‌ده بوندن تحریف اولنمشدر.]

قیصراق { سـ. بیکیر دیشیسی، کرك بینك و قوشی وکرك یوك بیکیرینك دیشیسی: کوزل برقیصراغی واردر؛ جنس قیصراق؛ عرب قیصراغی.

قیصری { صـ. عر. ئ: قیصریه. اسکی روم ایمپراطورلرینه ویا بالخاصه قیصر نام روما سردار ورئیسنه منسوب ومتعلق. || ط. عملیات قیصریه = حیاتندن قطع امید اولنان کبه بر قادینك قارننك شقیله چوجغنك قورتارلمسی عملیاتی که مشهور قیصر دخی بویله بر عملیاتله دنیایه کلمشدر.

قیصریق { صـ. طوتوق، بجریکسز، مسکین، عاجز: قیصریق آدم.

قیصقاج { سـ. آچیلوب قپانیر اکرتی مردیون.

قیصقانج { سـ. کندی سودیکنه ویا عائله‌سنه باشقه سنك باقدیغنی و یناشدیغنی چکه‌مه‌مك خاصه‌سی وطبیعتی، غیرت، رقابت: سببسز یره قیصقانج ایی برخصلت دکلدر. = صـ. ۱. قیصقانان، کندی سودیکنه ویا عائله‌سنه باشقه سنك باقوب یاناشدیغنی چکه‌مین، غیرتلی، غیور: پك قیصقانج آدمدر. ۲. حسدایدن: بوچوجق نه‌قدر قیصقانج!

قیصقانجلق { سـ. سودیکنك ویا عائله‌سنك باشقه‌سیله قونیشدیغنی ویا مناسبتنی چکه‌مه‌مك خصلتی، غیرت، رقابت: قیصقانجلغندن نه یاپه‌جغنی بیله‌میوردی. ۲. حسد، غبطه.

قیصقاندیرمق { فت. قیصقانمه‌سنی موجب اولمق، غیرت و رقابته دوشورمك: چوجقلری قیصقاندیره‌جق آیری سچیدن احتراز ایتملی.

قیصقانلمق { مجـ. ۱. غیرته کلنمك، رقابت اولنمق، چکیله‌مه‌مك: بوکا قیصقانلماز؛ بویله سببسز یره قیصقانلیرمی؟ ۲. اسیرکه‌نلمك، دریغ ایدلمك.

قیصقانمق { فت. فل. ۱. سودیکنك باشقه‌سیله مناسبتنی چکه‌مه‌مك، غیرته‌کلمك، رقابتده بولنمق: قاریسنی چوق قیصقانیور؛ قاریسی کندیسنی خدمتجی قیزلردن قیصقانیور. ۲. چکه‌مه‌مك، حسد، غبطه، رشك ایتمك: چوجق کوچك قارداشنی قیصقانیور. ۳. اسیرکه‌مك، دریغ ایتمك: بن سزدن بر شئ قیصقانمام.

قیصلمق { فل. مجـ. ۱. طاره کتیرلمك، تضییق اولنمق، صیقیده قالمق: قویروغی قپویه قیصلدی؛ پارمغم ماکینه‌یه قیصلدی. ۲. طوتلمق، سربست ایشلمه‌مك، خرلدیلی اولمق: سسم، بوغازم قیصلدی؛ صوئوقدن، نزله‌دن،

راقیدن، چوق باغیرمەدن سسی قیصلمش.

قیصیم { یاخود قیصیم س. آوجه استیعاب ایدن مقدار، آوج، قبضه، طوتام.

قیصمق { فتـ. ۱. صیقوب طوتمق، تضییق ایتمك، صیقشدیرمق: قپو پارمغمی قیصدی. ۲. آزالتمق، طارلاشدیرمق، کوچولتمك، حصر ایتمك: مصارفی بر آز قیصملی. ۳. قیەمامق، اسیرکەمك، دریغ ایتمك: بویله برایش ایچون پارەیی قیصمام. ٤. (قولاقلری) ایندیرمك، یاتیرمق: قولاقلرینی قیصوب کیتدی. ٥. (قویروغی) باجاقلرك آرەسنه آلمق: قویروغنی قیصمش کیدیوردی.

قیصمه { س. قیصمق ایشی. با: قیصمق.

قیصه { ص. ۱. بویی آز اولان، اوزون مقابلی، قصیر، کوتاه: قیصه آغاج؛ قیصه بوی؛ قیصه آدم. ۲. تفصیلاتی اولمیان، مختصر، موجز: قیصه مکتوب؛ قیصه رساله؛ قیصه سوز. || دیلی قیصه = آکلاتمقدن عاجز. || قیصه طوتمق = قیصه یازمق، اوزون طوتمامق. || عقلی قیصه = قصیر العقل، عقلسز. || قیصه کچمك = بحثی چابوق قپامق. || قیصه کسمك = اختصار ایتمك، اوزاتمامق. == حـ. مختصراً، علی طریق الایجاز: قیصه یازیور؛ قیصه سوئله.

قیصه‌جق { ص. پك قصیر: قیصه‌جق بر جبه کیمش.

قیصه‌جه { ص. آز قیصه، چوق اوزون اولمیان: بویی قیصه‌جه‌در. == حـ. مختصراً، ایجاز طریقیله: قیصه‌جه آکلات.

قیصه‌لق { س. بویی آز اولان شیئك حالی، اوزونلق مقابلی، قصر: قیصه‌لغندن باشقه بر عذری یوقدر.

قیصیر { ص. ۱. طوغورماز، چوجق اولماز، عقیم: قیصیر آدم، قادین، قیصراق. ۲. محصولات ویرمز، غیر منبت: قیصیر تارله؛ قیصیر ییل.

قیصیرغانمق { فتـ. اسیرکەمك، دریغ ایتمك. مر.

قیصیرلق { س. ۱. طوغورماز آدم ویا قادین یاخود حیوانك حالی، عقم. ۲. محصولاتسزلق، عدم انبات: بو اراضینك قیصیرلغی.

قیصیق { ص. ۱. قیصلمش، صیقشمش، تضییق اولنمش. ۲. زورله وخرلدایەرق چیقان، سربست ایشلمین، خرلدیلی، بوغوق: قیصیق سس؛ قیصیق بوغاز. == س. اویلوغك قاتلانه یرلری: چوجغك قیصیقلری پیشمش.

قیصیقلق { س. ۱. قیصلمش وصیقشمش شیئك حالی، تضییق. ۲. بوغوقلق، خرلدی: سسك، بوغازك قیصیقلغی.

قیصیقلی { ص. قیادن چرچر آقان: قیصیقلی صو، چشمه.

قیطس { سذ. عر. [یو. Kῆτος] ۱. بالینه، قادیرغه بالیغی. || هـ. برجلهٔ کوکبیه فر. Cétus.

قیطسیه { ص. ذ. تا. طائفهٔ قیطسیه = قادیرغه بالیغی جنسندن اولان حیوانات زمرەسی، فر. Cétacés.

قیغ { س. ۱. قویون تزسی. ۲. قوری کوبره. ۳. مج. قوری میوەنك بایاغیسی.

قیغر دانمق { فل. اورومك، پك صیزلانمق، (کوپکلر) چیغیرشمق.

قیغرمق { فتـ. چیغیرمق. مر.

قیغز { س. پیس کبه پارچەسی، پیس پاچاوره.

قیغلامق { فل. (قویون) تزسله‌مك.

قیغلجیم { س. آتشدن صیچرایان کوچك شراره: اوزرینه بر قیغلجیم صیچرامغله طوتیشدی؛ بو کومور چوق قیغلجیم صاچیور.

قیغی { س. پك قورومش خرده شیء.

قیغیش { س. ایکی شیئلر تحریکندن حاصل اولان خشردی.

قیغیشدامق { فل. ۱. ایکی شیئلر خشخش ایتمك. ۲. اسلحه بربرینه طوقنەرق شاقردی ایتمك.

قیغیشدی { س. ۱. ایکی شیئلرك تحریك اولنەرق کندیلرینه مخصوص بر سس چیقارمەلری، خشخش. ۲. اسلحەنك بربرینه طوقندقده چیقاردقلری سس.

قیق { س. پك قورومش خرده شیء. (قیغی کبی.)

قیقرداق { س. ۱. اگو کمیکلر. ینك اوجنده‌کی کبی سرتجه ماده، یومشاق کمیك،

غضروف. ۲. کوزی تشکیل ایدن مادهٔ شحمیه، کوز کره‌سی، طوبجغی: کوز قیقرداغی؛ قیقرداغی طیشاری فیرلامش. ۳. قولاغك قسم خارجیسی که قیقرداق دینلن سرتجه بر ماده‌دن عبارتدر، یلپازه‌سی، صدفة الاذن. ۴. ایچ یاغی اریدلدکده اریمیوب قزغانك دیبنده قالان قیزارمش ماده: قیقرداق بورکی.

قیل { س. ۱. انسانك وبعض حیوانلرك وجودنده بیتن سرتجه و قالینجه توك، شعر، موی: صاچندن، صقالندن، بییغندن قیل قوپارمق؛ کوکسنده، قوللرنده چوق قیل واردر؛ کچی قیلی؛ آت قویروغنك، یله‌سنك قیللری. ۲. کچی توکی، صوف: قیلدن چوال، چول. [قویونك کینه یوك ویاپاغی، دوه وآت و دیکر حیوانانك اینجه و قیصه اولانه توك دینیر.] ۳. مج. پك آز مقدار، جزئی: دوشمه‌سنه قیل قالدی؛ قیل قدر یرندن اوینامش. || قیل باراق = اوزون توکلی بر جنس کوچك آت. || بورنندن قیل آلدیرمامق = اصلا مساعده ایتمه‌مك، ممانعت ایتمك. || قیل بورن = دکیزك اینجه اوزانمش پك اینجه بورن، طار قره پارچه‌سی. || قیل دوکمك = (حیوان) توکنی دکیشدیرمك. || قیلی قرق یارمق = چوق تدقیق ایتمك. || قیل قویروق = بر جنس اوردك سونه. مج. زوکورد؛ قیلیقسز. || قیل قیران = صاچ قیران علتی، داء الثعلب. || قیل یاقی = حیوان یاره‌سنی دلوب کچیردکلری قیطان نوعی. = ص. ۱. کچی قیلندن ویا بوکا مماثل قیلدن معمول و منسوج: قیل چوال؛ قیل قوشاق. ۲. جزئی، پك قلیل: قیل عیبی یوقدر.

قیل { س. عر. [اصل « قول » دن ماضیٔ مجهولك مفرد مذکر غائبی اولوب اسم کبی قوللانیلیر] سوز، دیدی، کفت: قیل وقال، قال وقیل = دیدی قودی، کفت وکو.

قیلار { س. هلال اوبی، قوزغون آیاغی.

قیلاغوز { قیلاغوزلق وساژه. با: قولاغوزوساژه.

قیلاغی { با. قلاغی.

قیلاو { س. قویونلره عارض اولان مهلك بر خسته‌لق که آغزلرندن کوبوك کله‌رك هلاکارینی موجب اولور.

قیلیج { وقیلیچ. با: قلج.

قیلجق { یا قیلجیق. س. ۱. بالیقلردن اکثرینك عمود فقاریلرندن مختلف وضعیتلرله ایکی یانه آیریلان آزچوق اینجه و سیوری کمیکلر، اکنه کبی بالیق کمیکی: بالیق قیلجغی؛ قیلجق بوغازده قالمق؛ طاتلی صو بالیقلرینك قیلجغی زیاده اولور. ۲. اکین باشاقلرینك بهر دانه‌سی اوجندن یوقاری‌یه اوزانوب سرت ودیك بر پوسکول تشکیل ایدن اینجه وسیوری صمان پارچه‌لرینك بهری: بوغدای، آرپه قیلجغی. ۳. پهلوان اوبونلرندن بری.

قیلجقسز { ص. ۱. قیلجق دینلن اینجه سیوری کمیکلری اولمیان: قیلجقسز بالیق. ۲. باشاغنك ایکنه کبی اینجه وسیوری شیئلری اولمیان: قیلجقسز آرپه = پیغمبر آرپه‌سی.

قیلدیرمق { فتـ. ۱. ایتدیرمك، یاپدیرمق. مر. ۲. ادا وایفا ایتدیرمك: سن رشده بالغ اولان چوجقلره مربیلری نماز قیلدیرملیدر.

قیلق { س. با: قیلیق

قیللانمق { فل. ۱. قیل بیدا ایتمك، قیللری کلمك: کوکس قیللانمش. ۲. بییغی صقالی کلمك، قارتلاشمق: سنی کوچکدر اما چابوق قیللاندی.

قیللی { یا قیللو. ص. قیللری اولان، قیل ایله مستور، متشعر: قوللری، کوکسی قیللی؛ قیللی حیوان.

قیلمق { فتـ. ۱. ایتمك، ایلمك، یاپمق: اشعار، تحریر قیلمق. [الیوم یالکز کتابت رسمیه‌ده مستعملدر.] ۲. ادا وایفا ایتمك: نماز قیلمق؛ دها اوکله‌یی قیلمدم؛ ایکندی‌یی قیلدقدن صکره کیده‌جکم.

قیلمه { س. ۱. ایتمه، ایلمه، یاپمه. ۲. ادا، ایفا، نمازی ادا ایتمه.

قیلنمق { مج. ۱. ایدلمك، اولنمق: اشعار قیلندی؛ ابتدار قیلندی. ۲. ادا وایفا اولنمق: نماز قیلندی‌می؟ جمعه نمازی نره‌ده قیلنه‌جقدر؟

قیلیج { سه. با: قلج

قیلیق { سه. ۱. صورت خارجیه، شکل، قیافت: شو قیلیقده بر آدم؛ تحف بر قیلغی واردر؛ قیلیق قیافت یرنده. ۲. طرز، صورت: سند قیلیغنده بر کاغد؛ اوقیلیقده برشیء یاپملی. ۳. رسم، تصویر: قیلیق چکمك چیقارمق= رسم آلمق، تصویر وترسیم ایتمك. [آناطولینك بعض یرلرنده فوطوغرافیایه‌ده « قیلیق » دیرلر.]

قیلیقسز { صه. شکل و قیافتی اویغونسز، نا مطبوع، قیافتسز: پك قیلیقسز بر آدم.

قیلیقلی { صه. ۱. فلان شکل و صورتنده اولان: سند قیلیقلی بر کاغد. ۲. فلان زی وقیافتنده بولنان: باغچوان قیلیقلی بر آدم.

قیم { مه. طورمیه‌رق متصل قیملدانمی تصویر وتقلید ایده‌رك مکرر قوللانیلیر: قیم قیم قیملدانیور.

قِیَم { سذ. جم. عر. فد: قیمت. با: قیمت.

قَیِّم { سذ. عر. [«قیام» دن صشـ. — غلط فاحش اوله‌رق زبانزدی: قیوم.] جامع شریف خدمتجیسی.

قَیِم ه { سه. دامه و سطرنج اویونلرنده طرفینك مساوی کلمسی.

قیمت { سذ. عر. جم: قیم. [عر. ترکیباتده « قیمه » صورتنده‌ده بولنور] ۱. دکر، بها، ثمن، بدل: بونك قیمتی نه در؟ هرشیئك قیمتی اوزرنده مقیددر؛ قیمت تقدیر ایتمك؛ قیمت اعتباریه = دولتجه قبول اولنان فیات؛ قیمت حقیقیه = اصل دکر و بها؛ قیمت موضوعه = صاحبیی طرفندن وضع وتعیین اولنمش بها. ۲. اعتبار، عزت، مقبولیت: بنم عندمده بونك قیمتی بیوکدر. || ذی قیمت = قیمتلی، قیمتی چوق، بهالی: ذی قیمت طاشلر = مجوهرات.

قیمتدار { صه. فا. [عر. قیمت = دکر. فا. داشتن= مالك اولمق] بهالی، قیمتی بیوك، دکرلی: قیمتدار قماشلر.

قیمتدان { صه. فا. [عر. قیمت= دکر. فا. دانستن = بیلمك] قیمت بیلن، قدردان، تقدیره مقتدر.

قیمتسز { صه. قدر و دکری اولمیان، اوجوز، غیر مقبول، رواجسز: قیمتسز بر شیئدر.

قیمتسزلك { سه. دکرسزلك، قدر وقیمت فقدانی، رواجسزلق.

قیمتشناس { صه. فا. [عر. قیمت= دکر. فا. شناختن= طانیمق] قدر وقیمت آکلایان، تقدیره مقتدر، قیمتلی و قیمتسز شیئلری فرق وتمییز ایده‌بیلن، قدردان، قدرشناس،

قیمتلی { صه. قدر ودکری اولان، ذی قیمت، بهالی، آغر: قیمتلی قماشلر؛ زمرد قیمتلی بر طاشدر.

قیمق { قیمه، قیلق و سائره. با: قیمق وسائره.

قَیمَق { وقیماق. با: قایماق.

قیملانمق { فل. ۱. آیاغه قالقمق اوزره طاورانمق، قالقار کبی بر حرکت ایتمك. ۲. (قوش) اوچمق اوزره حرکت ایتمك.

قیملداتمق { فتـ. آز اویناتمق، تحریك ایتمك، حرکتده بولندیرمق: النی، آیاغنی، پارمغنی قیملداتدی.

قیملدامق { فل. و :

قیملدانمق { فطـ. آز اوینامق، حرکت ایتمك، حرکتده بولنمق: یاتدیغی یرده بر آز قیملدادی، قیملداندی؛ صویك دیبنده بر طاقم قورتلر قیملدانوب طوریور. || یرندن قیملدانمق= قالقمق.

قیملدانمه { سه. آز اوینامه، حرکت.

قین { سه. آلات قاطعه قابی، غمد، نیام: قلیج، بیچاق، یتاغان قینی؛ قلیجی قینه قومق.

قیناق { سه. یرتیجی وبیوك قوشلك کسکین پنجه‌سی. — با: قایناق.

قینامق { قیناتمق و سائره. با: قاینامق وسائره.

قیندراج { سه. [اصلی : « قین - تراش » که اوده « قین » لغت ترکیه‌سیله « تراش » لغت فارسیه‌سندن مرکب غلط تعبیردر] اولوق و ییو اویمغه مخصوص قونداقجی آلتی.

قینلامق { فتـ. قلیجه قین یاپمق.

قینمق { فتـ. ذم وهجو و تزییف ایتمك، لسانه ویرمك. [« قنامق » کبی.]

قینه قینه { سه. با: قنا قنا.

قیو { س. با: قویو.

قیود { سذ. جم. عر. فد: قید. با: قید. [جمع الجمعی اولان «قیودات» دخی مستعملدر.]

قیور { مه. طورمقسزین طولانوب صارلمغی تقلید وتصویر ایدوب مکرر قوللانیلیر: قیور قیور قیورلمق، قیورانمق.

قیوراق { ص. ١. طولانوب صارلمش، قانقال اولمش: پیلان قیص قیوراق اولمشیدی؛ قیص قیوراق باغلامق = هیچ قیملدانه میه جق حالده باغلامق. ٢. زیاده قیورلمش، بورتوك، بورشوق: قیوراق صاچ، ایپك، بز. ٣. مج. ظریف، نازلی، جلوه‌لی: بك قیوراق بر قیز.

قیورامق { فل. زیاده بوکیلوب بورشمق، بوروشوب طوپلانمق، قیورجق اولمق: ایپلیك قیورایور؛ قیللرم قیورایور.

قیورتمق { فت. ١. اکرتوب بوکدیرمك: شوا ریشیمی برآزدها قیورتملی. ٢. قاتلاتمق، بوکدیرمك، قیردیرمق: یازیله‌جق یاپراقلرك بر کوشه‌سنی قیورتملی. ٣. قماشك کنارینی فتیل کبی بوکدیروب دیکدیرمك: شو تولبندلرك کنارلرینی قیزلره قیورتملی.

قیورجق { ص. دوز طورمیوب قیوریلان، بوریشوب طوپلانان، بورشوق، مجعد، توده: قیورجق صاچ، صقال؛ قیورجق لاخنه، صلاطه؛ قیورجق تویون. = س. ١. قویونك تویی قیوریلان وقویروغی اینجه و قیصه بر جنسی که باشلیجه روم‌ایلی‌یه مخصوص اولوب اتی لذیذ ومقبولدر: روم‌ایلی قیورجغی؛ او قصاب قیورجقدن باشقه قویون کسمیور. ٢. قیورجق قویونك اتی: قیورجغی قاچه ویریورلر؟

قیورلمق { فج. فل. ١. اکریلوب بوکلمك، چکیلوب طوپلانمق: ایپلیك، قیل، صاچ قیورلدی. ٢. چورکانمك، قانقال اولمق، طوس طوپارلاق دیو شیرلمك: پیلان، کوپك قیوریلوب یاتمش. ٣. قاتلانمق، بوکلمك، قیرلمق: بو کتابك یاپراقلرینك کوشه‌لری قیورلمش؛ بر یاپراغی قیورلمشیدی. || قیوریله قالمق = کبرمك.

قیورمق { فت. ١. اکروب بوکمك قیورجق حالنه قومق: صاچنی، صقالنی قیورمق مراقیدر. ٢. قاتلامق، بوکمك قیرمق: شو یاپراغك اوجنی قیورملی. ٣. قماشك کنارینی پارمق اوجیله بوکوب اویله طورمق اوزره دیکمك، بورمرك وفتیل یاپارق کنارینی قیرمق: شو منديلك کنارلرینی قیورملی. ٤. مج. بجرمك، باشه چیقمق: او ایشی ده قیوردی؛ بونی قیوره‌بیلیرسه عشق اولسون. = فل. اوینامق، رقص ایتمك، ناز و جلوه ایله قیرلمق: قیوره قیوره اوینادی.

قیورمه { س. ١. قیورمق ایشی با: قیورمق. ٢. قماش کنارینك فتیل کبی بوریله‌رك دیکلمه‌سی.

قیورندی { س. قماشك کنارینی فتیل کبی بوکه‌رك دیکمك طرزی، بویولده اولان دیکیش وکنار باصمه: بو مندیللرك قیورندیسی قبا دوشمش. || چفته قیورندی = بودیکیشك اویا کبی ایشلنمشی.

قیوریم { س. بر شیئك اکریلوب بوکیلن یری، بوکلوم، جعد: صاچك قیوریمی || قیوریم قیوریم = ١. چوق قیورجق: صاچی قیوریم قیوریم. ٢. صانجیدن بوکیلوب طورمه: قیوریم قیوریم قیورلیوردی.

قیوم { قیومجی. با: قویوم، قویومجی.

قیّوم { ص. سذ. عر. [«قیام»دن بمب] ذاتیله قائم، ازلدن ابده قدر قائم وموجود اولان حق جل و علا حضرتلری. [«قیم» یرینه قیوم تلفظ عامیانه‌سی غلط فاحشدر.]

قیون { س. با: قویون.

قیّه { س. اوقه دیدیکمز معروف وزنك اصل عربیسی اولمق اوزره مستعمل ایسه‌ده، غلط اولوب، عربیٔ فصیحی همزهٔ مضمومه و قاف مشدده ایله «اقه» در.

قیی { س. ١. کنار، اوج، ناحیه: برقیی‌یه چکلمك؛ چایرك قییلرنده. ٢. دکیز کناری، ساحل، لب دریا: بوصله ایجادندن اول کمیلر قییلری تعقیب ایدرلردی؛ کمی قیی‌یه دوشدی؛ طالعه انقاضنی قیی‌یه آتدی. [دکیز قییسی دخی دینیر.] || قییده بوجاقده = کوشه‌ده کنارده، اوته‌ده بریده. || قیی روزکاری،

قره روزکاری = کیجه وقتی اکثریا قره‌دن دکیزه اسن روزکار. || قی صره = ساحل بوینجه، ساحلی تعقیب ایده‌رك.

قییجی { ص. ١. قییان، اسیرکه‌مین، مرحمتسز، غدار: پك قییجی آدمدر. ٢. توتون وساٸره قییان: توتون قییجی. ٣. ساحلده بالیق آولیان بالیقجی. ٤. وقتیله ساحله دوشن وخزینهٔ دولته عائد اولان اشیا وانقاضی چیقارمغه وحفظه مأمور آدم.

قییجیلق { س. ١. غدارلق، مرحمتسزلك. ٢. توتون وساٸره قییان آدمك صنعتی، هوانجیلق. ٣. ساحلده اولنان بالیقجیلق. ٤. وقتیله ساحله دوشن وخزینهٔ دولته عائد اولان اشیا وانقاضك اخراج و حفظی مأموریت و وظیفه‌سی.

قییدیرمق { فتـ. ١. اینجه اینجه طوغراتمق، بیچاق ویا ساطورله اینجه ریزه‌لر حالنه قودیرمق: توتون، ات قییدیرمق. ٢. نکاح وبها و ساٸره عقد ایتدیرمك: امامی چاغروب نکاحنی قییدیردی.

قییراق { ص. یاقین، قریب، قونشو، ایراق مقابلی: قییراق یر.

قییشمق { فـش. اویوشمق، اویوشوب قرار ویرمك، مقاوله کسشمك.

قییق { ص. اینجه اینجه طوغرانمش: قییق ات، توتون.

قییقلق { س. ١. قییلمش و اینجه طوغرانمش شیئك حالی. ٢. مج. قیریقلق، انحراف.

قییلمق { مجـ. ١. اینجه اینجه طوغرانمق: بوات قییلمه‌جقدر. ٢. اسیرکنمه‌مك، غدارلق ایدلمك: بوکوزل حیوانه قییلیرمی؟ ٣. قیرلمق، قویمق، طاقت قالمامق: دیزلرم قییلدی. ٤. ازلمك، بایلمق، غشی کلمك: ایچم قییلدی.

قییم { س. ١. اینجه طوغرامق فعلی وطرزی: توتون قییمی؛ اینجه قییم؛ قبا قییم. ٢. بردفعه‌ده قییلان مقدار: برقییم توتون. ٣. اویوشقاق، قریقلق، کسالت: دیزلر قییم قییم قییلمق.

قییمق { فتـ. ١. اینجه اینجه طوغرامق: ات قییمق؛ توتون قییمق. ٢. اتلاف، هدر ایتمك: جانمه قییمه؛ بوکوزل حیوانه قییه‌بیلیرمیسك؟ ٣. اسیرکه‌مه‌مك، بذل وفدا ایتمك، آجیمه‌رق ویرمك: بر لیرا قییوب شو کتابی آلملی؛ پاره‌یی قیه‌میور. ٤. آجیمامق، غدر ایتمك: فلك بکا قییدی؛ بیکناه آدمه نصل قییه‌بیلیرم. ٥. عقد ایتمك، قرارلاشدیرمق: نکاح قییمق.
|| قییه مامق = اسیرکه‌مك، آجیوب فدا ایده‌مه‌مك: پاره‌یی قییه‌مدی.

قییملی { ص. بر درلو طوغرانمش اولان: اینجه قییملی توتون.

قییمه { س. قییلمش ات: کوفته‌لك قییمه؛ قییمه تخته‌سی = ات قییدقلری قالین تخته.

قییمه‌لی { ص. قییلمش اتله یاپلمش، قییمه ایله طولدیرلمش: قییمه‌لی بورك.

قییمیق { س. بالطه ضربتیله قیرلایان تخته و یا کمیك پارچه‌سی، کوچك یونغه: ات، کمیك قییمیغی.

قییمیقلی { ص. بالطه‌دن قیرلامش تخته و یا کمیك یونغه‌جقلرینی حاوی: قییمیقلی ات.

قییندی { س. ١. قییلمش شیٔ، قییلیق محصولی: ات قییندیسی. ٢. معده ازلمسی، بایلمه: معده‌مده برقییندی واردر. ٣. قیریقلق، انحراف: وجودمده برقییندی طوییورم.

قیینمق { فل. ١. ازلمك، غشی ایله وجع ویرمك: معده‌م قییندی. ٢. قیرلمق، قیریقلغه اوغرامق: بتون وجودم قییندی.

قیی { قییجی وساٸره. باك: قیی، قییجی وساٸره.

ك

ك كف. س. [عر. كاف. سڭ.] تركجه الفبانك يكرمى بشنجى حرفى اولوب، اصل الفبانك صره‌سى اولان ابجد ترتيبنده اون برنجى حرف اولمغله، رقم كبى استعمالنده ٢٠ اعتبار اولنور. شكل عبرانيسى כ و شكل سريانيسى ܟ اولوب، ايكيسنك‌ده صورت عربيه‌سيله وعلى الخصوص ك ايله مشابهتلرى ظاهردر. اصل عربيده اينجه «ق» كبى يعنى «كاسه» و «كومور» كلمه‌لرنده‌كى كبى تلفظ اولنوب، لسانمزده «كاف عربى» دينلن بو تلفظ اصليدن باشقه اوچ درلو تلفظى دها واردر: برينه «كاف فارسى» دينيركه ايرانيلر طرفندن علاوه اولنوب تركجه‌يه دخى قبول اولنمشدر: «گلدى» و «گيردى» لغتلرنده‌كى كبى؛ تركجه‌يه مخصوص اولان ديكر ايكى تلفظندن برى «ى» كبى اوقونور: «اگر = سرج» و «سويلگه» كبى، و «صاغر كاف» دينلن دردنجيسى ايسه بزجه اليوم «ن» كبى اوقونورسه‌ده، اصل تلفظى ككزدن و «نگ» يه قريبدر: «دڭيز، بڭا، اڭ» كبى. برده «و» كبى تلفظ اولنور كه واردركه اوده «گ» يازيلير: گوگرجين كبى. بو وجهله لسانمزده بو حرف حقيقتده درت ويا بش حرف ايسه‌ده، مثاللرده كوريلن اشارتلرى يالكز بعض لغت، وقرائت كتابلرينه مخصوص اولوب، عادى كتابلرده تفريق اولنميه‌رق، جمله‌سى بردرلو يازلديغندن، آرايانلره سهولت بخش اولمق اوزره بو كتابده اشارتلرينى وضع ايتمكله برابر، دردينى بر صره‌ده ايراد وبر بابه جمع ايلدك. لسانمزك تلفظ مخصوصنه كوره وتصوير مخارج حكمتنه موافق صورتده حروف آرانيله‌جق اولسه، كاف عربى ايله «ق» بر، وكاف فارسى ايله «غ» ينه بر حرفله يازيلوب «گ» يرينه‌ده «ى» و «و» يازلمق اقتضا ايده‌جكندن، يالكز «ڭ» يعنى صاغر كاف ايچون بر حرف مخصوصه احتياج واردر؛ زيرا بونى «ن» ايله يازمق لسانك اصل واشتقاقنى بوزمق ديمكدر. — تركى الاصل كلمه‌لرك صوكنده بولنان ساكن كاف عربى تحريك اولنجه كاف فارسى‌يه ودها طوغريسى «گ» ه تحويل اولنور: يمك، يمگه، يمگى، يمگك؛ گومرك، گومركه، گومرگى.

كَ حج. عر. كبى. [تشبيه وتمثيل معناسيله بعض تعبيرات عربيه‌ده بولنوب حرف تعريفله‌ده تركب ايدر:] كما كان = اولديغى كبى؛ كما هو حقه = حقيله، حق اولديغى كبى؛ كذلك = ينه بويله، بويله‌جه؛ كالاول = اسكى كبى؛ كأن، كأنه = كويا. بو تركيبلره با.

كَ ض. عر. [عر. ضمير متصلك مفرد مذكر مخاطبى اولوب مؤنثى مكسور ايسه‌ده پك مستعمل دكلدر] سن، سنى، سكا، ڭ: عليك = اوزرڭه، سنك اوزرڭه.

ك د. ماقبلى مفتوح اوله‌رق فارسيده ادات تصغيردر: مردمك = آدمجق، كوز ببكى.

ڭ ض. تمليك بيان ايدن ضميرك مفرد مخاطبى اولوب «سنك» تقديرنده‌در: اوغلك = سنك اوغل؛ ايشك = سنك ايش. تصريفى: ايشك، ايشكك، ايشكه، ايشكى. جمعى «كز» در. با: كز. — افعال تركيه آخرنده دخى ادات خطابدر: كلدك، كليرسه‌ك كبى. [ماقبلى ساكن ايسه كسره ايله تحريك اولنوب، بوكسره اسمك

تلفظنه کوره اینجه ویا قالین اوقونور]

کابوس { سـنـد. عر. اویقوده آغرلق باصمه‌سی، قره باصقان.

کابین { س. فا. عقد اثناسنده زوج طرفندن زوجه‌یه تعهد اولنان نکاح آقچه‌سی که مفارقت تقدیرنده اعطاسنه مجبوردر، مهر مؤجل.

کاتب { سـنـد. عر. جمـ: کتبه، کتاب. [« کتابة » دن سف.] بر دائرهٔ رسمیه‌ده ویا بر بیوك ذاتك معیتنده یازی یازمغله مکلف مأمور، یازیجی، یذتیکجی، دبیر: مجلس کاتبی؛ کتبهٔ اقلام. || باش کاتب = برنجی کاتب، برقلم ویا هیئت کاتبلرینك رئیسی: مجلس باش کاتبی. || کاتب خصوصی = بر بیوك ذاتك خصوصی واموری ذاتیه‌سنه متعلق محرراتنی یازان و صفت رسمیه‌یی حائز اولمیان یازیجی، مهردار، دیوان افندیسی. || سر کاتب = باش کاتب. || سرکاتبی = محرمانه ومهم محررات یازان سفارت کاتبی. || کاتب وحی = فخر کائنات (صلعم) افندمزه وحی بیوریلان آیات قرآنیه‌یی ضبط وتحریر ایدن صحابهٔ کرامك بعضی. || کاتب چلبی = عثمانلی مؤلفلرینك آبرویی اولان (حاجی خلیفه) دیمکله دخی شهیر « کشف الظنون » و « جهانما » صاحبنك لقبیدر. = ص. ذ: کاتبه. ١. یازان، یازمق بیلن: مکتبلی ضابطلرك هر بری کاتبدر؛ او کندیسی کاتبدر کاتبه احتیاجی یوقدر. ٢. برماده‌یی قلمه آلمه‌سنی ایی بیلن، منشی، محرر، راقم، نامق: ایی کاتبدر؛ اونك کبی کاتب اولەماز. || کاتب الحروف = الده اولان نامه ویا کتابی یازان. [اصل عربیده کاتب بر شیئی قلمه آلان منشی معناسنه اولمیوب تبییض واستنساخ ایدن دیمکدر، که بو حالده ایی کاتب یازیسی کوزل اولانه دینلوب ایی قلمه آلان آدمه ایسه منشی دیمك اقتضا ایدرسه‌ده، لسانمزده منشی معناسیله قوللانیلیور.]

کاتبانه { ص. فا. کوزل کتابتله، ایی قلمه آلنمش، اصول کتابت وانشایه موافق، منشیانه: کاتبانه افاده؛ بر طرز کاتبانه‌ده. = ح. کتابت وانشا اصولنه توفیقاً: کاتبانه یازیور؛ کاتبانه افاده ایتدی.

کاتبلك { س. ١. یازیجی ومنشی صفت ووظیفه‌سی، یازیجیلق، کتابت: نافعه‌ده کاتبلك ایدیور؛ کاتبلك انسانی یورار بر ایشدر. ٢. یازیجیلق مهارتی، فن انشا، تحریراً افادهٔ مرام اقتداری: اونك کاتبلکی مشهوردر؛ اویله کاتبلك کورمدم. || باش کاتبلك = سر کتابت.

کاتم { ص. عر. ذ: کاتمه. [« کتم » دن سف.] سویلمیوب سر طوتان، سر صاقلایان: کاتم الاسرار. [سمـ. « کتوم » دها مستعملدر.]

کاخ { س. فا. کوشك، طاق، قصر. ذ.

کاد { سـنـد. عر. ص. کاد هندی = سـنـط آغاجندن چیقان قابض برماده، فر. Cachou.

کاذب { ص. عر. ذ: کاذبه. [« کذب » دن سف.] ١. یالان سویلین، سوزی طوغری اولمیان، یالانجی: او آدمك کاذب اولمسنی اصلا تصور ایتمزدم. ٢. طوغری وصحیح اولمیان، صادق ضدی، یالان، ساخته: قول کاذب؛ خبر کاذب. || شهرت کاذبه = برکونه اقتدار وفضیلتی اولمقسزین هرنصلسه اشتهار ایدن آدمك حقسز و اصلسز شهرتی. || صبح کاذب = طلوع شمسدن اول انعکاس ضیا ایله کورینن جزئی آیدینلق، صبح صادق ضدی.

کار { س. فا. ١. ایش، عمل، فعل، شغل: کار عاقل = عقللی آدم ایشی؛ کسب وکار = کچنمك ایچون اتخاذ اولنان ایش، صنعت، تجارت، مشغولیت؛ کار قدیم = اسکی زمانده یاپلمش شیء. ٢. قزانج، فائده، نفع، منفعت، استفاده، تمتع: حیوانات آلیش ویریشندن چوق کار ایتدی؛ بو ایشدن سزك بر کارکز وارمیدر؟ کار و ضرری کندیسنه عائد اولمق شرطیله. ٣. ایشلمه، تأثیر: سویلدیکم سوزلر کندیسنه اصلا کار ایتمدی. ٤. حرب، جنك، غاوغا. [لسانمزده یالکز « زار » لفظیله برابر اولدیغی وقت بو معنایه کلیر:] اثنای کار وزارده. ٥. ترکجه قاعده‌سنجه بر اسمه مضاف اولوب او اسمك مدلولندن ویا او مدلول واسطه‌سیله معمول برشیء بیان ایدر: تل کاری = تل ایله ایشلنمش، تل

قافيه‌لى؛ قلم كارى = قلم ايشى، قلمله نقش اولنمش : قلم كارى يمنى. [بونلر مركب بر كلمه اعتبارايله تلكارى وقلمكارى‌ده يازيلير.] || بى كار = ايشسز. || دركار = ظاهر، عيان. || سركار = ايش باشى : سركارده بولنانلر = ايش باشنده اولانلر. || نابكار = ايشه يارامز، خيرسز، خيلاز. || كار وبار = ايش كوج.

كار د. فا. اسملره الحاق اولنه‌رق عامل وفاعل وصاحب معناسنى افاده ايدر : صنعتكار = صنعت صاحبى، صانع؛ حيله كار = حيله ياپان، حيله‌جى؛ قناعتكار = قناعت صاحبى، قانع؛ طمعكار = طمع ايدن، حريص؛ خدمتكار = خدمتجى، خادم.

گار د. فاعليت ونسبت معناسيله بعض اسملره ملحق اولور : يادگار = خاطر نشان؛ خداوندگار = صاحب. [كاف عربى ايله اولان آنف البيان « كار » اداتندن فرق اولمديغندن تفريقى سماعه متوقفدر.]

كارآزما ص. فا. [كار = ايش - آزمودن = دنه‌مك] و :

كارآزموده ص. فا. ايش دنه‌مش، ايش كورمش، مجرب، كوركيلى.

كارآشنا ص. فا. [كار = ايش - آشنا = عارف] ايش بيلير، اموره واقف، ايشدن آكلار.

كارآگاه ص. فا. [كار = ايش - آگاه = واقف] ايش بيلير، واقف امور، متيقظ.

كارآگاهى س. فا. ايش بيلير آدمك حالى، وقوف، معلومات، خبردارلق : ابراز مآثر درايت وكارآگاهى.

كاربان وكاربانسراى. با : كاروان، كاروانسراى.

كارپرداز ص. فا. [كار = ايش - پرداختن = دوزمك، بجرمك] ايش بجرن، كاركذار [ايشكذار]. = س. ايران شهبندرى : ازمير كارپردازى.

كارخانه س. فا. [تر. زبانزدى : كرخانه] ١. ايش يرى، ايش ايشلنن محل، بر صنعتله مشغول عمله‌نك ايشلديكى و ماكينه‌لرك قوريلوب ايشلتديرلديكى بنا، فابريقه : يوكدن منسوجات اعماليچون واسع بر كارخانه تأسيس ايلدى. ٢. عو. سوت قايناديلوب صاتيلان ويوغورت وسائره ياپيلان محل مخصوص و يا دكان، سوتجى دكانى : سودى كارخانه دن آلميوب ماندره‌دن ياخود بر اينك صاحبندن آلملى. ٣. فحشيات محلى، برطاقم فاحشه‌لرك برينك اداره‌سى تحتنده فعل مكروهلرينى اجرا ايتديكى او.

كارخانه‌جى س. ١. بر دار فحشياتى اداره ايدن آدم ويا قارى. ٢. مج. ناموسسز، پزونك، ديوث.

كاردان ص. فا. [كار = ايش - دانستن = بيلمك] ايش بيلير، ايشدن آكلار، كارآگاه.

كاردانى س. ايش بيلير آدمك حالى، كارآگاهى.

كارديده ص. فا. [كار = ايش - ديدن = كورمك] ايش كورمش، مجرب، كارآزموده.

كارزار س. جنك، حرب، غاوغا. [عطف ايله « كار وزار » صورتنده‌ده قوللانيلير. بعضلرى ده « زار » لفظنى ادات محل اعتبار ايدوب اصل معناسى جنك محلى يعنى ميدان حرب اولديغنى التزام ايتمشلردر.]

كارساز ص. فا. [كار = ايش - ساختن = ياپمق] ايش ياپان، ايش بجرن، بجريكلى.

كارسازى س. بجريكليك.

كارشناس ص. فا. [كار = ايش - شناختن = طانيمق] ايش بيلير، ايشدن آكلار.

كارفرما ص. فا. [كار = ايش - فرمودن = بيورمق] ايش بيوران، آمر، حاكم.

كارگاه س. فا. [كار = ايش - گاه = محل] ايش محلى، فابريقه.

كارگذار ص. فا. [كار = ايش - گذاشتن = بجرمك] ايش بجرن، ايشك حقندن كلن، بجريكلى. [بونك يرينه غلط اوله‌رق « ايشكذار » ديرلر.]

كارگر ص. فا. تأثير ايدن، مؤثر : ويرديكم نصيحتلر كارگر اولمدى.

كارگير ص. [اصلى : فا. كاركل (= چامور ايشى) ياخود كاه گير (= صمانله طوتلمش) اولديغى مظنوندر. زبانزدى : « كاگير » ياخود « كاوگير »] طاش ياخود طوغله خرجيله ياپلمش، اخشابك

غیری: کارگیر بنا، او، دکان. = س. بوصورتله یاپلمش صاغلام بنا: بر کارگیر یاپدیردی؛ فلان یرده‌کی صره واری کارگیرلر کیمکدر.

کارلی { ص. قزانجلی، فائده‌لی، استفاده‌لی، نافع، مفید، نفع و فائده‌یی موجب: کارلی تجارت، کارلی ایش؛ بو ایش دها کارلیدر.

کارنامه { س. فا. [طوغریسی کار نما = ایش کوسترن اولسه کرکدر.] اصناف قلفه‌لرندن اوسته چیقوب کندی باشنه ایشلمك اوزره اجازت طلب ایدنلرك برای امتحان یاپوب تقدیم ایتدکاری ایش نمونه‌سی.

کاروان { کاروانسرای وساژه. با: کروان وساژه.

کاریز { س. [اصلی: کاه ریز. زبانزدی: کریز] یر آلتنده چرکاب یولی، لغم. [فارسیده یر آلتنده‌کی صو یولنه‌ده دیرلر.]

کأس { سذ. عر. ج: کئوس. ١. قدح، بارداق، پیاله، قوبه. ٢. شراب طولی پیاله، بربارداق شراب. ٣. نبا. چیچکك و بعض حبه‌لرك آلت طرفنی احاطه ایدن یشیل قابجق، فر. Calice.

کاسب { ص. عر. ث: کاسبه. [«کسب» دن سف.] قزانان، معیشتی قزانمق ایچون چالیشان، کسب وکار صاحبی، چالیشقان.

کاست { س. فا. اکسیکلك، نقصان: بی کم وکاست = اکسیکسز.

کاسته { ص. فا. اکسلمش، اکسیك. ذ.

کاسد { ص. عر. [«کساد» دن سف.] رواجسز، سوروسز، غیر رائج، کچمز، آرا نماز، کسادلی.

کاسه { س. فا. ١. چینی ویا بللوردن طاس وچناق: چوربه، خوشاف کاسه‌سی. ٢. قاشیق واوکا مشابه شیئلرك چقوری: قاشیق کاسه‌سی. ٣. باش کمیکلرینك بینی احاطه ایدن یوقاریسی: قفا کاسه‌سی، کاسهٔ سر. ٤. س و ص کبی حرفلرك چقوری: سینك، صادك کاسه‌سی.

کاسه‌لیس { ص. فا. چناق یالایجی، طالاقوق، طفیلی، حیثیتسز، مداهن، رذیل.

کاش { د. فا. [تر. زبانزدی: کش] فوق العاده آرزو ایله تحسر بیان ایدوب اکثریا «که» اداتیله برابر قوللانیلیر، نه اولوردی، اولسه‌ایدی: کاش که دنیایه کلمیه ایدم؛ کاش که کورمه‌مش اوله ایدم.

کاشانه { س. فا. ١. یووه، آشیان. ٢. خانه، مسکن، اقامتکاه.

کاشف { ص. عر. ث: کاشفه. [«کشف» دن سف.] کشف ایدن، میدانه چیقاران، مجهول برشیئی میدانه چیقاران: کاشف اسرار؛ آمریقا قطعه‌سنك کاشفی. = س. وقتیله حکومت مصریه‌ده قائممقام ویا مدیرلره ویریلن اسمدر.

کاشفی { ص. بر جنس صاریق باغلامه، بر طرز مخصوصده باغلانمش صاریق.

کاشکه { یاخود کاشکی وکاشك. د. با: کاش.

کاشی { س. اساساً ایرانك کاشان شهرنده یاپیلان برنوع صرلی ورنکلی چینی.

کاظم { ص. عر. ث: کاظمه. [«کظم» دن سف.] غضبی هضم ایدن، غضبه تابع اولمیان. ذ.

کاغد { س. [فارسیدن] ١. یازی یازمق وکتاب باصمق وبر شیء صارمق کبی ایشلرده مستعمل پنبوق وساژه‌دن معمول ورقه، قرطاس: یازی کاغدی؛ چیغاره کاغدی = چیغاره صارمغه مخصوص پك اینجه‌سی؛ ابرولی کاغد = اکثریا کتاب قابلرینك ایچنه قونان بر ایکی رنکلی کاغد؛ الك کاغدی = معاش سرکیلرینك مطبوع اولدیغی قالین واپی کاغد؛ پوسته‌کاغدی = اینجه یازی‌کاغدی؛ بقال کاغدی = بقاللرك اوته‌بری صاردقلری قبا کاغد؛ تکالی (تك آخارلی)، چفتالی (چفته آخارلی) کاغد = وقتیله ثلث یازانلرك اوزرینه قره‌لامه یازوب بوزدقلری رنکلی پارلاق کاغد؛ توکوروك کاغدی = اینجه چیغاره کاغدی؛ صمان کاغدی = رسمه مخصوص شفاف اینجه کاغد؛ دیوار کاغدی = اوطه دیوارلرینه قاپلانان بویالیسی. ٢. مکتوب، نامه، تحریرات، ورقه: کاغد یازمق؛ فلاندن بر کاغد آلدم؛ کندیسندن کاغد کلدی. ٣. اویون وقمار اوینانه مخصوص

معروف كاغدلر : اويون كاغدى، اسقامبيل، قولچينه كاغدى : كاغد اوينامق. || كاغد اوزره قومق = ثبت وتحرير ايتمك، قلمه آلمق. || كاغد اوزرنده قالمق = اجراسز طورمق، اجرا اولنمامق. || بانقه كاغدى = پوليچه ويا بانقنوط. || كاغد حلواسى = كاغد كبى اينجه وياصى بر نوع طاتلى خموركه چوجقلر ايچون صوقاقلرده صاتارلر. || حلواجى كاغدى = اهميتسز ولزومسز اوراق. || كاغد قوافى = هركسك مصلحته متعلق اوراقنى يوريتمكى درعهده ايدن آدم؛ مزور. = صه. كاغددن معمول: كاغد فنار.

كاغدجى { س. كاغد صاتان، كاغدتاجرى: كاغدجى دكانى.

كاغدخانه { س. كاغد فابريقه‌سى. [استانبول جوارنده وقتيله بويله بر فابريقه بولنمش مسيره.]

كاف { س. [عر. سث. — تر. زبانزدى: كف] ك حرفنك اسمى؛ كاف عربى = «كانون» كلمه‌سنده‌كى كبى تلفظ اولنان ك كه عربيده مخرجى بوندن عبارت اولوب، فارسى وتركجه‌ده دخى بولنور؛ كاف فارسى = «گل» و «گيت» كلمه‌لرنده‌كى كبى تلفظ اولنان ك كه ابتدا ايرانيلر طرفندن علاوه اولنه‌رق تركجه‌يه دخى قبول اولنمشدر؛ صاغر كاف = «اڭ» و «دڭيز» كبى كلمه‌لرده‌كى كبى گكزدن تلفظ اولنور «ن» كبى اوقونان «ك» كه تركجه‌يه مخصوصدر.

كاف { صه. فا. ياران، يارىجى، شق ايدن. [صتر. تشكيلنه كيرر:] سينه كاف = كوكس ياران. [«شكاف» دها مستعملدر.]

كافر { صه. عر. جه: كفار، كفره. [«كفر، كفران» دن سف.] ١. طانيميان، بيلين، كورديكى ايلكى اونودان، ايلك بيلين، شاكر ضدى: كافر نعمت = نانكور. ٢. الوهيت و وحدانيته اينانميان، جناب حقه شريك قاتان ويا حق سبحانه و تعالايه ياقيشماز افعال وصفات بشريه اسناد ايدن: او سوزى سويلين كافر اولور؛ كفار قريشك صحابه‌يه ايتدكلرى اذا؛ كفرۀ هندك اعتقادات باطله‌سى. = سخ. آفريقاى جنوبينك ساحل شرقيسنده يعنى زنكبار و سفالة الذهبدن اميد بورننه دك ساكن اولان اقوام زنجيه‌دن بر قومه ويريلن اسم اولوب، زنكبار عربلرى طرفندن معناى لغويسيله استعمال، و اوروپاليلر طرفندن Cafres صورتنده اسم خاص كبى تلقى اولنمشدر.

كافرانه { صه. فا. كفاره ياقيشير حال وصورتده اولان: اعتقاد كافرانه. = حه. كفره‌يه شايان بر حال و صورتده، كفر ايله: كافرانه اعتقاد، عبادت ايديور.

كافرستان { س. فا. كفار مملكتى. = سخ. جه. ١. هندك شمال غربيسنده وكابلك قربنده طاغلق و غير مضبوط بر خطه. ٢. آفريقاى جنوبينك سواحل شرقيه‌سى، فر. Cafrerie.

كافرلك { س. كفر، شرك، الوهيت و وحدانيتى انكار.

كافل { صه. عر. ث: كافله. [«كفالة» دن سف.] ١. بر ايشى درعهده ايدن، اوستنه آلان، متعهد: جناب حق عبادينك رزقنه كافلدر. ٢. كفيل، ضامن.

كافور { سذ. عر. ١. هندستان جهتلرنده دفنه‌يه مشابه بر كوچك آغاجك صمغندن عبارت اولان پك بياض و كوزل سرت قوقولى بر مادۀ طبيه، جامد بر ياغ؛ كافور روحى = بو ماده‌نك خلاصه‌سى. ٢. مج. پك بياض شيئدن كنايه‌در. || كافور اوتى = حشيشۀ قيصوم. || شمع كافور = كافورله ياپلمش پك بياض ونفيس موم. || يشيل كافور = قره پلين نوعى.

كافورى { صه. عر. ث: كافوريه. [كافوره منسوب ومتعلق وياكافورله تركيب اولنمش: شمع كافورى = مصفا وبراق موم.

كافورى { س. غلط اوله‌رق لسان عوامده كافور يرينه قوللانيلير.

كافوريّه { سث. كافور اوتى دخى دينلن بر جنس نبات، حشيشۀ قيصوميه.

كافّه { سث. عر. جمله، بتون، هپ، جميع، قاطبه، مجموع: كافۀ عالم = بتون عالم؛ كافۀ مخلوقات = جميع مخلوقات؛ اقربامزك كافه‌سى اوراده ايدى.

كافّةً { حه. عر. جميعاً، جملةً، قاطبةً، بتون، هپ: شاكردان كافةً حاضر ايدى؛ كتابلرى كافةً مجلددر.

كافى {صه. عر. ؤ: كافيه. [«كفاية» دن سف.] كفايت ايدن، الويرن، يتيشن، وافى: بكايكرمى درت ساعتده يدى ساعت اويقو كافيدر؛ بو يمك اوچ كشى يه كافيدر؟ مقدار كافى = كفايت ايده جك مقدار؛ معلومات كافيه = الويره جك معلومات. == حد. الويرر، آرتق ايستمز، يتر، يتيشير: آرتق كافى!

كاك {سه. عرب چوركى: شام كاكى.

كاكُل {سه. فا. صاچ، زلف، يوزك ايكى يانده صارقان صاچ. [الك زياده اسكى اصول اشعارده زلف دلبر معناسيله مستعملدر.]

كاكُلى {صه. يوزك ايكى طرفنه صارقار صاچلرى اولان، زلفدار. || مج. كاكلى بلا = ايچندن چيقلمه سى زور مشكلات وموانع.

كاكنج {سه. فا. نبا. گوگى فنارى ديلان بر جنس چيچك.

كالا {سه. فا. ١. قماش، متاع، مفروشات وملبوساته متعلق نفيس، اشيا. ٢. مج. سرمايه، بضاعه: كالاى هنر؛ عرض كالاى عبوديت.

كَالاَوَّل {حه. عر. [ك = تشبيه ايچون حرف جر، ال = حرف تعريف، اول = برنجى، اسكى] اوالكى كبى، كافى السابق، مقدمكى حالنده: خانه يى كالاول كنديسى تصرف ايتمك اوزره.

كالبُد {سه. فا. ١. قالب، هيئت: شكل. ٢. بدن، قفس.

كاله {سه. فا. بك: كالا.

كام {سه. فا. آرزو، مقصود، مطلوب، امنيه، مرام، دلخواه: نائل كام اولمق؛ كام آلمق = آرزوسنه نائل اولمق. || بكام = آرزوسنه نائل اولان.

كامبَخش {صه. فا. [كام = مطلوب = بخشيدن = باغشلامق] هركسك مطلوب ومرامنى حاصل ايدن، منعم، محسن.

كامران {صه. فا. [كام = مرام = راندن = سورمك] مرام وآرزوسنه نائل اولان، بختيار، مسعود.

كامرانلق {سه. و:

كامرانى {سه. فا. نائل مرام اولانك حالى، بختيارلق، مسعوديت.

كامكار {صه. فا. نائل مرام، بختيار، اقباللى.

كامِل {صه. عر. ؤ: كامله. [«كمال» دن سف.] ١. بتون، تام، نقصانسز، مكمل، قصورسز، تكميل اولمش: الف كامل تاريخنده = تام بيك تاريخنده. ٢. كمال بولمش، كماله ايرمش، سن كمالده اولان: كامل آدم. ٣. كنج اولميان، ياشنى آلمش، هوپه اولميوب تجربه كورمش، پيشكين: قيزينى كامل بر آدمه ويرمك ايستيور. ٤. كمالات صاحبى، علم وهنر وحسن اخلاق كسب ايتمش، فضل وهنر صاحبى: مرد كامل، انسان كامل. ٥. طب. قاتلانمامش بتون كاغد اوزرينه باصلمش (كتاب). ٦. د. [عروضده] تفعله لرى «متفاعل» دن عبارت بربحر مخصوص: بحر كامل.

كاملاً {حه. عر. بتون وتام اوله رق، نقصانسز، هپ، تكميل، كافةً، جملةً: كتابلرى كاملاً تجليد ايتديره جكدر؛ اوينى كاملاً بوياتمش؛ خسته كاملاً اييلشمش.

كامِن {صه. عر. ؤ: كامنه. [«كمون» دن سف.] كيزلى، صاقلى.

كاموَر {صه. فا. نائل مرام، بختيار، اقباللى.

كامياب {صه. فا. [كام = مرام = يافتن = بولمق] مرامنى بولان، آرزوسنه نائل اولان: كامياب اولدى.

كان {سه. فا. ١. معدن يرى، معدن قويوسى، معدن طامارى، بر معدنك بولنديغى و چيقديغى محل. ٢. مج. منبع، مصدر، بر صفتك كثرتله بولنديغى ذات: كان مرحمت = پك مرحمتلى ذات؛ كان حلم وشرم = پك حليم ذات.

كانَ {فل. عر. [«كون» دن ماضى مفرد مذكر غائب اولوب بعض تعبيرات عربيه ده بولنور:] اولدى، اولور: ماشاءالله كان = اللهك ايستديكى اولور.

كَأَنْ {د. عر. كويا، صانكه، فرض ايدك كه، ايمش كبى: كأن لم يكن = صانكه يوغيمش، هيچ يوغيمش، هيچ اولمامش كبى [يالكز بويله تعبيرات عربيه ده بولنور.]

كَأَنَّ {د. عر. كويا، صانكه، سوزده: كأن بن سزه خبر ويرمشم؛ كأن سزك سوزكزه اعتماد ايتمه مش. [كأنه دخى دينلير.]

كانون {سه. ١. آتش اوجاغى، صوبه، منقال. ٢. مج.

برشیئك طوتیشوب یاندیغی محل: کانون غضب. ٣. سریانیجه‌نك توسطیله لاتینجه‌دن بزه منتقل اولان تقویم شمسیده موسم شتانك ایلك ایکی آیی که برنجیسنه کانون اول و ایکنجیسنه کانون ثانی دینوب ایکیسی‌ده اوتوز بر کوندر.

کَأَنَّ { د. عر. کویا، صانکه، سوزده: کأنه کندیسی هرکسدن زیاده بیلیرمش.

گاو { س. فا. اوکوز، ثور.

گاوُر { س. ص. [فا. مجوسی و آتشپرست دیمك اولان «گبر» دن ویا عر. «کافر» دن] ١. وحدانیته اینانمیان آدم، کافر، مشرك. ٢. غیر مسلم، نصرانی. || کاور اولمق = دیندن دوشمك، کفر ایتمك. [عامیانه وقبا برتعبیر اولدیغندن استعمالی ترك اولنمشدر.]

گاوُرجه { ص. دینسز اولان کافر ومشرکلرك طرز واصولنده ویا لساننده اولان: کاورجه اعتقاد، کتاب، یازی. = ح. کافر ومشرکلرك طرز وحال ویا لساننده: کاورجه عبادت ایتمك، قونیشمق، یازمق.

گاوُرلق { س. ١. دینسزلك، کفر. ٢. دین اسلامك غیری دینله تدین. ٣. مج. مرحمتسزلك، غدارلق.

کاوگیر { س. ص. با: کارگیر.

کاوی { ص. عر. ٓ: کاویه. [«کی» دن سف] ط. یاقان، یاقیجی، فر. Caustique

کاوِیَّت { سذ. عر. ط. یاقیجیلق، فر. Causticité.

کاه { یاخود که. س. فا. صمان، تبن. ز. || کاهکشان، کهکشان = صمان اوغریسی [صمان چکن]. || کاهربا، کهربا = صمان قپان.

گاه { یاخود گه. س. فا. زمان، وقت. ز. = ظز. فا. بعضاً، بعض دفعه، بعض وقت، کیمی وقت: گاه بولنور گاه بولنماز؛ گاه اولورکه... || گاه گاه، گه گه = وقت وقت، آره صره. || بی گاه = وقتسز. || ناگاه = آکسزین. || گاه وبی گاه = وقتلی وقتسز.

گاه { یاخود گه. د. فا. بعض کلمات فارسیه‌یه الحاق اولنه‌رق زمان ویا مکان بیان ایدر کلمات مرکبه تشکیل ایدر: سیرگاه = سیر یری؛ نمازگاه = نماز یری؛ سحرگاه = صباح وقتی.

کاهِن { سذ. عر. ج: کهنه. [«کهانة» دن سف.] اسکی اسرائیلیلرده وسائر بعض ادیانده غیبدن خبر ویرمك ادعاسنده بولنان رئیس روحانی.

کاهِنانه { ص. ح. فا. غیبدن خبر ویرن کاهن طور و اصولنده.

کاهِنلك { س. غیبدن خبر ویرمك ادعاسنده بولنان رئیس روحانینك حالی.

کاهِنه { سث. عر. اسکی اسرائیلیلرده وسائر بعض ادیانده غیبدن خبر ویرمك ادعاسنده بولنان قاری.

کاهی { س. قوری بوغاچه نوعندن اوچ کوشه‌لی چارشی بورکی.

گاهی { ظز. فا. [تر. زبانزدی کاف عربی ایله] بعض دفعه، بعضاً، آره صره.

گاهیجه { ظز. بعضاً، بعض کره.

کائِن { ص. عر. ٓ: کائنه. [«کون» دن سف.] بولنان، وار اولان، موجود: آق دکیزده کائن آطه‌لر؛ آیدین ولایتنده کائن تیره قصبه‌سی.

کائِنات { سذ. ج. عر. موجودات، هرنه وار ایسه، مخلوقات، ارض وسما، عالم: خالق کائنات؛ کائناتی یارادان؛ کائناتده بونك مثلی یوقدر. || فخر کائنات = مفخر موجودات و سرور عالم اولان رسول کبریا محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم.

کَباب { سذ. عر. ١. صوسز اوله‌رق آتشده شیشله ویا باشقه صورتله پیشمش ات: کباب پیشیرمك؛ کباب یمك؛ اورمان کبابی، تنجره کبابی، خرسز کبابی، شیش کبابی، طاس کبابی وسائره = ات یمکلرینك انواعی. ٢. آتشده قاورلمش ویا آلازلانمش هرنوع مأکول: مصر، کستانه، فندق کبابی. = ص. ١. آتشده پیشمش، قاورلمش، آلازلانمش: کباب ات، کستانه، مصر. ٢. مج. یانمش، یانیق، محروق، سوخته: یورکم کباب اولدی.

کَبابجی { س. شیشده ات پیشیروب سادەجه ویا پیده تریدیله ویوغورتله تهیئه ایده‌رك دکاننه مراجعت ایدنلره صاتان ویدیرن آدم.

کبابجیلق { س. کبابجی صنعتی.

كَبابه سـ. عر. بهاراتدن قره بوبره مشابه برحبه.

كَبابيّه سـ. [شكل عربيسيله برابر عربى دكلـدر.] لوله دیبى توتون.

كُبّاد سـذ. عر. آغاج قاوُنـه آكديرر بيـوك بر نوع يومشـاق ليمون، كيتره : كبـاد رچلى.

كِبار ص. سـذ. جـ. عر. فـد: كبـير: با: كبير. = ص. تر. فد. كبى. ١. بيوك، ظريف، جمعيت بشريه نك صنوف عاليه سنه منسوب، كريم وعاليجناب: كبار، بك كبـار آدمـدر. ٢. متكبر، متعظم.

كِبارانه ص. حـ. [فارسى يه تقليددر] بيـوك آدمـلره ياقيشير حال و صورتده، ظريفانه : كبارانه ياشايش، سوز؛ كبارانه قبول ايديش.

كِبارجه ص. حـ. كبار يعنى بيوك و ظريف آدملره ياقيشير حال وصورتده : كبارجه ياشايش؛ كبارجه معامله ايديور.

كِبارلاشمَق فل. ١. بيـوكلر صره سنه كچمك، بيوك آدم اولمق: كنديسى كبارلاشدى آرتق بزمله قونشمغه تنزل ايتمـز. ٢. مجـ. متكبر و متعظم اولمق، كبرلنمك: بو قدر كبارلاشمايك.

كِبارلق سـ. ١. بيوكلك، بيوك آدملك حالى، ظرافت: او آدمك هر برطرز وحالنده بر كبـارلق كـورينور. ٢. كبر، عظمت، تكبر: شمدى بركبارلق پيدا ايتدى.

كَبائِر جـ. عر. فد : كبيره. با: كبيره.

كَباصدى سـ. ايكى قات طاليان آغى، چكمه.

كَبى سـ. تيبت جهتلرنده بولنور بر جنس نسناس.

كَبِد سذ. عر. جـ: اكباد. قره جكر. || ط. التهاب كبد، الم كبد، حصاة كبد، سرطان كبد وسـائره = قره جكره عارض اولان امراض مختلفه.

كَبِدى ص. عر. ذ: كبديه. تـ. قره جكره منسـوب و متعلق.

كِبر سذ. عر. ١. بيوكلك، بيوك اولمه. ٢. فضولق، تكبر، تعظم : انسانه كبر ياقيشماز.

كِبَر سذ. عر. ياشليلق، ياشـلى اولمـه : كبر سنى حسـبيله. [عربيده لغت آنفه‌دن فرقسز اوله‌رق بيوكلك ديمكدر.]

گَبر سـ. فا. آتشپرست، مجوسى، زردشتى. [«گـور» لفظنك بوندن غلط و ايرانيلردن مأخوذ اولدیغى مظنوندر.]

كُبَراء سذ. جـ. عر. فد. كبير. با : كبير.

گَبَرتمك فتـ. ١. (بر حيوانى) اولديرمك، تلف ايتمك، كبرمه سنى موجب اولمق : سز بو حيوانلرى كبرته جكسكز. ٢. مجـ. چوق دوگمك، چـوق اذيت ايتمك : اونك بكا ايتديكنه قارشى اله كچيرسه‌م كبرته‌جكم.

كِبرلى ص. كبر و عظمتى اولان، فضول، متكبر، متعظم : كبرلى آدملردن خوشلانمام.

گَبَرمك فل. ١. (حيوان) اولمك، تلف اولمق، مرد اولمق : آرابه آتلرينك برى گبردى؛ بو حيوان آجلقدن گبره‌جكدر. ٢. مجـ. محو وتلف اولمق : كنديـنه باقيور بر كون گبروب كيده‌جكدر. [مقام شتم وتحقيرده مستعملدر.]

كَبَره سـ. [يو. Κάππαρις] بر يبانى چالينك ترشيلق يمشى، قباره، فر. Capre.

گَبَره سـ. آت تيمارى كيسه‌سى كه چولدن اولور.

كُبرى صڤ. عر. ذ : اكبر. با : اكبر.

كِبرياء سذ. عر. ١. بيوكلك، عظمت، جلال. ٢. حق تعالى حضرتلرى : حضوركبريايه.

كِبريت سذ. عر. كوكورت. || كبريت احمر = ١. آلتين. ٢. كيميـاء باطلده قوت فوق العاده‌يى حائز برجسم موهوم. ٣. تر. آتش وموم وسـائره طوتيشديرمق ايچـون سرت بر شيئه سـورلمكله يانار معروف كوكورت تركيبلى اينجه چوب : كبريت ياقمق، طوتيشـديرمق؛ كبريت قوطيسى. || كيم. حامض كبريت، حمض كبريت وسـائره = كوكورت تركيباتى.

كِبريتچى سـ. ١. كبريت قوطيلرى و اوكا مماثل شيئلر صـاتان آدم. ٢. مجـ. خسيس، لئيم، پژمرده قيافتلى.

كِبريتى ص. عر. ذ: كبريتيه. كيم. كوكورده منسوب و متعلق.

كِبريتى ص. كوكورت رنكنده، آچيق صارى.

كَبزه ياخود كاوزه. سـ. اوموز كوركى. مر.

كبزه‌جى { س. كسلمش قويونلرك اوموز كوركلرينه باقه‌رق غيبدن خبر ويرمك ادعاسنده بولنان آدم.

كَبش { سذ. عر. قويونك اركگى، قوچ.

كُبش { صه. [عر. «كبش» دن غلط] ار باشى، يكيت، پهلوان: كبش اوغلى. == س. دمير طوقاق. مج. قالين قفالى.

كَبك { س. فا. كككليك. ذ.

كبوتر { س. فا. كوكرجين: كبوتر نامه بر = مكتوب كوتورمكه آليشيق كوكرجين.

كبود { صه. فا. ماوى، كوك رنكده.

كَبه { س. [ر. Κάπα] چوبانلرك وكويليلرك كيديكلرى ويره سردكلرى يوكدن قبا عبا: تندور كبه‌سى، تر كبه‌سى = تگيليق؛ يانبولى كبه‌سى = توكلى نوعى.

گبه { صه. قارننده جنين بولنان، حامل: گبه قادين؛ گبه قيصراق؛ گبه ايتمك، گبه براقمق = القاح ايتمك؛ گبه قالمق: التقاح.

گبه‌لك { س. قادين ويا ديشى حيوانك حامل اولمسى، حمل، حباله. || گبه‌لك ايلكى = صوك، مشيه.

گبى { ياخود گيبى. د. ١. تشبيه و تمثيل بيان ايدر: قار گبى بياض؛ بوز گبى صوئوق؛ طاش گبى قاتى؛ كركى گبى؛ آدم گبى. بو معنا ايله اسملرك مجردينه و ضمائرك مضاف اليهنه الحاق اولنور: آدم گبى، آت گبى، بنم گبى، بزم گبى، سنك گبى، سزك گبى، اونك گبى. مستثنا اوله‌رق جمع غائبده ضمير دخى مجرد حالنده قوللانيلير: اونلر گبى، بونلر گبى. بعضاً ضمائرك دخى مجردينه الحاق اولنورسه‌ده، او تقديرده معنا و محل استعمالجه بر آز فرق اولوب، نوعاً ما ابهام بيان ايدر: بن گبى بر صادق دوست؛ سن گبى بر ذكى آدم؛ او گبى ايشلر = او مثللى، او طاقم. ٢. زمانجه زياده قربيت بيان ايدر. [بو معنا ايله فرع فعل اضافيه ملحق اولور:] كلديكى گبى = كلديكى آنده، كلير كلمز؛ كورديكم گبى = كورديكم آنده، كورور كورمز.

گبيجه { ح. كويا اونك گبى. ذ.

كَبير { صه. عر. ث: كبيره. ج: كبار، كبرا. ١. بيوك، اولو، قوجه: جبل كبير؛ دائرهٔ كبيره. [ماديانده عظيم و جسيم دها مستعملدر.] ٢. ياشلى، مسن، بيوك: ولد كبيرى = بيوك اوغلى؛ شيخ كبير = ياشلى اختيار. ٣. سن رشده واصل اولمش، صباوتدن قورتلمش: بر كبير اوغلى و ايكى كبيره قيزيله ديكر بر صغير اوغلى واردر. == ج. كبرا = بيوك آدملر، مساند عاليه‌ده بولنان رجال دولت = كبرا قوناقلرى. == ج. كبار = اصيل و شريف آدملر: كبار مجلسى؛ كبار قيافتى. با: كبار.

كَبيره { سث. عر. ج: كبائر. قتل و زنا گبى بيوك كناه، صغيره مقابلى.

كَبيسه { صث. عر. [«كبس» دن صث.] سنهٔ كبيسه = بر كون فضله‌سى اولان سنه كه تقويم شمسيده درت سنه‌ده بر كلير. == سث. عر. ج: كبائس. بر كون فضله‌سى اولان سنه.

كَپازه { س. [فا. «كباده» دن غلط] تعليم ايچون قوللانيلير ياى. == صه. ١. اعتبارسز، قيمتسز، مبتذل: اوجوزلاغنده‌ده بربرلرينه رقابت ايده‌رك صنعتى كپازه ايتديلر. ٢. حرمت و رعايته غير مستحق، حيثيتسز، رذيل: بك كپازه آدمدر.

كَپازه‌لتمك { فتء. ١. قيمتسز و اعتبارسز ايتمك، رذيل و رسواى ايتمك، حيثيتى كيدرمك: بويله حركتلرله كنديني كپازه‌لتدى. ٢. پك اوجوزلاتمرق ويا بوزه‌رق قيمت و اعتباردن دوشورمك: صنعتدن آكلاماز بر طاقم مطبعه‌جيلر فن طباعتى كپازه‌لتديلر.

كَپازه‌لك { س. قيمتسزلك، اعتبارسزلق، حقارت، رذالت: اونك ايتديكى كپازه‌لكدر؛ بن او كپازه‌لكى ياپمام.

كَپازه‌لمك { فتء. با: كپازه‌لتمك.

كَپازه‌لنمك { فل. اعتبار و حيثيتى غائب ايتمك، رذيل و رسواى ويا مبتذل اولمق.

كَپچه { س. [فا. كفچه‌دن] ١. كوبوك آلمغه و يمك قاريشديرمغه مخصوص باقير ويا تخته‌دن دليكلى ويا دليكسز بيوك واوزون صاپلى قاشيق: كپچه ايله قاريشديرمق؛ چوربه، يمك

كيجه‌سى. ٢. دوكه‌جيلرك اريمش معدنى قزغاندن آلوب قالبه دوكدكه مخصوص بيوك دمير قاشيقلرى. ٣. باليقجيلرك صابلى بر دائره‌يه چكيلمش آغلرى كه دكيزه طالديروب باليق طوتارلر: كيجه ايله باليق طوتمق. || مج. كيجه قويروق = قياروزجى.

كپز { س. دكيز كنارنده يرلى قيا.

كپك { س. ١. بوغداى وسائر حبوباتك اوكودلمش قبوقلرندن عبارت اولوب اون الندكده الكك اوستنده قالان قبا شئ كه حيواناته يم اولور: اوندن كپكى آيرمق؛ آته طاوقلره كپك ويرمك. ٢. درينك قبوقلانوب دوشمه‌سندن ايلرى كلن باش قوناغى: باشمدن چوق كپك دوكيلور.

كپنك { س. ١. يوقاريدن آشاغى‌يه اينمك ايچون اولان افقى مدخللرك قپاغى، اورتيسى: مخزن كپنكى؛ نردبان كپنكى. ٢. بر عادى قپو ويا آچيقلغك يوقاريدن آشاغى ايندريله‌رك ويا اكرتى طاقيله‌رق قپانان قنادى: دكان كپنكى.

كپنك { س. توكلى بوغداى بوجكى.

كت { س. نشاسته. مر.

كتاب { سذ. عر. ج: كتب. { يازلمش ويا باصلمش وبر قابك ايچنده ديكلمش كاغدلر مجموعى: كتاب اوقومق؛ كتاب يازمق؛ كتاب باصمق، چيقارمق. || كتاب الله = قرآن كريم. || ام الكتاب = قرآن كريمك اوامر ونواهى واحكامه متعلق اولان آيات كريمه‌سى. || اهل كتاب = كتب سمائيه‌دن بر كتابه تابع اولان خرستيانلرله اسرائيليلر. || حافظ كتب = عمومى بر كتبخانه‌نك كتابلرينى حسن اداره و محافظه‌يه ومراجعت ايدن ارباب مطالعه‌يه بولوب ويرمكه مأمور آدم. || حساب كتاب = اوزون اوزادى‌يه محاسبه. || دار الكتب، خزانهٔ كتب = كتبخانه. || كتب سمائيه = تورات وانجيل ايله زبور وفرقان كريم.

كتّاب { سذ. ج. عر. ف: كاتب. || ا: كاتب.

كتابت { سذ. عر. ١. يازمه، يازى، يازمق صنعتى: قرائت وكتابت هركس ايچون لازمدر. ٢. تر. كاتبلك، انشاء، برشئ قلمه آلمق هنر واقتدارى: كتابت اوكرنمك؛ ايى كتابتى واردر؛ كتابت خواجه‌سى. ٣. كاتب وظيفه و مأمورتى، كاتبلك: مجلس اداره كتابتنده بولنيور: مجلس باش كتابتى = باش كاتبلكى.

كتابجى { س. ١. كتاب صاتان آدم، صحاف: كتابجيلرده آرادم فلان كتابى بولمدم. (عربيده «كتبى» ديرلر.) ٢. بر ذاتك كتابلرينى اداره‌يه مأمور آدم: فلان ذات وقتيله رشيد پاشا مرحومك كتابجيسى ايدى؛ كتابجى باشى = سركتابىٔ حضرت شهريارى، ذات حضرت پادشاهينك كتابجيلرينك رئيسى.

كتابجيلق { س. ١. كتاب صاتمق صنعت و مشغوليتى. ٢. بر ذاتك كتابلرينى اداره ايتمك مأمورتى.

كتابخانه { س. فا. كتاب وضع وحفظنه مخصوص اوطه ويا عمومه عائد بنا. [«كتبخانه» دها مستعملدر.]

كتابسز { ص. كتب سمائيه‌دن هيچ برينه تابع اولميان واينانميان، مشرك، ملحد.

كتابه { سذ. عر. [يوقاريده چكن «كتابت» ايله بر كلمه اولديغى حالده، بزده محل استعمالى بتون آيرلمشدر.] ١. عمومى بر بنانك قپوسى اوزرنده ومزار طاشنده وسائر بويله شيلرده جلى خط ايله يازيلان و قازديريلان يازى: كتابه‌سى اوقونه‌ميه‌جق قدر بوزلمش؛ كتابهٔ سنك مزار. ٢. طوپ قاليه‌سنك اطرافنده وبوكا مماثل يرلرده‌كى قبارتمه. ٣. بر كتابك باشنه يازيلان اسم وعنوانى.

كتابه‌لى { ص. كرفتلى اشكال و چيچكرله منقوشاتى حاوى اولان: كتابه‌لى طاوان.

كتابى { ص. عر. ا: كتابيه. ١. كتابه منسوب و متعلق، بركتابده محرر اولان. ٢. كتب سمائيه‌دن برينه تابع اولان. = س. تر. ١. بر بيوك ذاتك كتابلرينى اداره‌يه مأمور آدم، كتابجى: كتابىٔ حضرت شهريارى؛ سركتابى = كتابجى باشى. ٢. هند وشامك اسكى برجنس نقشلى قماشى: هند كتابيسى.

كتابيه { سذ. عر. آغاجلرك ايچ قبوغى، كاغد يايدقلرى اوز.

كَتال { س. نشاسته‌لى و قوله‌لى پارلاق بز.

كَتّان { سذ. ع. [تر. زبانزدى: كتن] ١. معروف بر نبات زرعى كه كتان تخمى و بذر دينلن بر كوچك حبه ويرر و ليفلرى ايپليك ياپيلوب طيانيقلى ومقبول منسوجات اعماله يارار: كتان تارله‌سى؛ كتان اككك. ٢. مذكور نباتك صاپندن بعض عمليات ايله چيقاريلان ليف: كتان بزى؛ كتان ايپليكى. || كتان تخمى = مذكور نباتك حبه‌سى كه ياغى آلنير ودوكلشى طبده لاپه ايچون قوللانيلير، بذر. || كتان تخمى ياغى = بذر ياغى كه بوياجيلقده وسائر صنايعده مستعملدر. || كتان حلواسى = كتان ليفنه بكزر بر نوع حلوا. || طاغ كتانى = حجر فتيله. || كتان قوشى = بر جنس قوش. || هند كتانى = اسرار، حشيش. || يبانى كتان = كنوير، قنب. == ص. كتان ليفى ايپليكندن منسوج و معمول: كتان بز؛ كتان كوملك؛ كتان منديل، چوراب.

كَتانجك { س. [زبانزدى: كتنجك] دكيز بوصوننك اينجه بر جنسى.

كَتانجى { س. كتن اعمال و استحضار ايدن ويا صاتان آدم.

كَتائب { سذ. ج. ع. فد: كتيبه. با: كتيبه.

كَتب { سذ. ع. يازمه، تحرير: كتب و تحرير ايتمك = يازمق.

كُتُب { سذ. ج. ع. فد: كتاب. با: كتاب.

كُتُبخانه { س. فا. ١. كتابلرله مملو، كتابلر وضع وحفظ اولنان اوطه ياخود آيريجه بنا، خزانة الكتب: فلان ذاتك مكمل بر كتبخانه‌سى واردر؛ هر كون برقاچ ساعتنى كتبخانه‌سنده امرار ايدر. ٢. خيرات اوله‌رق عمومك مطالعه و مراجعتيچون تأسيس و مختلف كتابلر وقف و ايچنه وضع اولنمش بنا: نور عثمانى كتبخانه‌سى؛ راغب پاشا كتبخانه‌سى؛ كتبخانۀ عمومى؛ كتبخانه‌لر مفتشى. ٣. تر. كتاب طولابى: جوزدن كوزل بر كتبخانه ياپديرمش. — كونمزده كتابجيلر جمله‌سى دكانلرينه كتبخانه نامنى ويره‌رك بو اسمى سؤ استعمال ايتمكده‌درلر.

كَتَبه { سذ. ج. ع. فد: كاتب. با: كاتب.

كَتَبه { س. [ع. كتبه يعنى اونى يازدى تعبيرندن مأخوذدر] ١. لوحه وكتاب وسائره امضاسى كه نهايتده «كتبه الفقير فلان» ديه يازلمق عادت اولمشدر. ٢. خطاط اجازتى: كتبه آلدى.

كَتخُدا { س. فا. [اصلى: كد. خدا = او صاحبى. — تر زبانزدى: كهيا] بر دائره وقوناغك وياخود بر نوع امورك اداره‌سنه مأمور اولان معتمد آدم، امين، وكيل امور: اسكى وزرا كتخدالرى؛ سلطان كتخداسى؛ كتخدا قادين؛ خزينه كتخداسى. || اصناف كتخداسى (كهياسى) = اصنافك رئيسى، مدير امورى. || قپو كتخداسى = بر واليك ويا بر دائره‌نك باب عاليجه ايشلرينى يوروتمك و مخابراتنى تسهيل وتسريع ايتمك وظيفه‌سيله موظف مأمور: بغداد قپو كتخداسى؛ بلغارستان قپو كتخداسى. || قول كتخداسى = وقتيله يكيچرى آغاسنك وكيلى. || كوى كتخداسى = مختار، قوجه باشى. || مج. باشقه‌سنك ايشلرينه قاريشان: سنى كتخدا (كهيا) قومدم؛ سن بنم كتخدام (كهيام) دكلسك.

كَتخُدالق { س. [زبانزدى: كهيالق] كتخدا صفت و وظيفه‌سى: قپو كتخدالغى.

كِترَمك { كترتمك. با: كتيرمك وسائره.

كِتره { با: تتره.

كَتِف { سذ. ع. ج: اكتاف. [اصل عربيسى كافك كسريله ويا كافك فتحى وتانك فتح ويا كسريله‌در] ١. اوموز كوركى، كورك كميكى. ٢. اوموز. || ذوالاكتاف = اوموزلرى كڭكيش، ايران قديم حكمدارانندن شاپور اسمنده كيلرندن برينك لقبيدر. || علم الاكتاف = قويونك اوموز كوركلرنده‌كى لكه‌لره باقه‌رق غيبدن خبر ويرمك ادعاسى.

كَتِفيه { س. ع. [زبانزدى: كفيه] اوموزلرى دخى اورتمك اوزره باشه صاريلان ايپكدن يوسكوللى اينجه اورتى: كتفيه باش و يوزى حرارت شمسدن محافظه ايدر.

كُتله { سذ. ع. ا. معدن و طاش و سائره‌دن ايرى پارچه.

كَتم { سذ. عر. گیزلمه، صاقلامه، سر طوتمه، سویلمه‌یش وگوسترمه‌یش: کتم سر؛ کتم اسنان = اسنان عسکریه‌ده بولنان افرادك غیرمقید اولمسی.

كِتمان { سذ. عر. سر صاقلار وكيمسه‌يه سر آچماز آدمك حالى، كتوملق: او آدمك كتمانى لزومندن زياده‌در.

گِتمك { فل. با: گيتمك.

كَتَن { س. با: كتان.

گَتورمك { كتورتمك وسائره. با: گتيرمك وسائره.

كَتوم { ص. عر. [«كتم» دن سمبـ] هر شيئى صاقلايان، كيمسه‌يه سر آچماز، بوش بوغاز ضدى: كنديسى كتوم آدمدر.

كَتوملق { س. كيمسه‌يه سر آچماز آدمك حالى، كتمان: او درجه‌ده كتوملق‌ده فضله‌در.

كَتَه { س. ١. قاتمرلى چورك. ٢. پرنج اونى خمورندن بر نوع چورك.

كَتيبه { سث. عر. ج: كتائب. عربيده يوزدن بيكه‌قدر سواريدن مركب آلاى و يا بولوكه دينليرسه‌ده، لسانمزده على‌الاطلاق عسكر معناسيله قوللانيلير. [عربيده‌نامه، امرنامه، شهادتنامه كبى معنالرى‌ده وار ايسه‌ده، بزجه مستعمل دكلدر.]

كَتيبه پَروَر { ص. فا. [عر. كتيبه = عسكر. فا. پروردن = بسلمك] عسكر بسليوب يتيشديرن، عسكره ايى باقان: شهنشاه كتيبه پرور.

گَتيرتمك { ياخود گتورتمك. فتـ. باشقه‌سى واسطه‌سيله جلب ايتمك، جلب ايتديرمك: قوميسيونجى‌يه فابريقه‌دن اورنكلر كتيرتدم؛ خارجدن فدان كتيرتوب ديكملى.

گَتيردِلمك { مجـ. باشقه‌سى واسطه‌سيله جلب ايدلمك، جلب ايتديرلمك: فابريقه‌دن قوميسيونجى واسطه‌سيله اورنكلر كتيردله بيلير؛ اورادن فدان كتيردله‌مز سه‌ده تخم كتيردله بيلير.

گَتيرِلمك { يا گتورلمك. مجـ. ١. جلب‌واحضار اولنمق، سوق و ايصال ايدلمك: هندن قماشلر كتيريله‌بيلير؛ شهره اوچ ساعتلق يردن صو كتيرلدى؛ كنديسى حضور محكمه‌يه كتيرلدى. ٢. ايراد اولنمق، ذكر ايدلمك: قواعدكتابلرنده‌معروف و مشهور ادبانك آثارندن مثال گتيرلمك‌اقتضا ايدر. ٣. قونلمق، وضع اولنمق: فعله گتيرلمك = موقع فعله قونمق، اجرا اولنمق؛ يوله گتيرلمك = نظامنه قونمق. ٤. پيدا وحاصل ايدلمك: مراق گتيرلمك. || بر يره گتيرلمك = جمع اولنمق، طوپلانمق. || خاطره، ذهنه، عقله گتيرلمك = تخطر ايدلمك. || ديله گتيرلمك = تشهير و ترذيل اولنمق.

گَتيرمَك { يا گتورمك. فتـ. [اصلى: كلديرمك] ١. اوزاق يردن يقينه سوق و نقل ايتمك، جلب و احضار، سوق وايصال ايلمك: يمكى گتيرك؛ چشمه‌دن صو، چارشيدن قماش كتيرديلر؛ حجازدن خيلى هديه‌لر كتيرمش. ٢. ايراد، نقل، ذكر ايتمك: هر قاعده‌يه برمثال گتيرمك: هرسوزده برحديث شريف گتيرير؛ اثبات مدعا ايچون مولانانك بر بيتنى، فلانك بر سوزينى گتيردى. ٣. قومق، وضع ايتمك، صوقمق: يوله گتيرمك؛ فعله، قوه‌دن فعله گتيرمك؛ ميدانه، وجوده كتيرمك. ٤. اويديرمق، تطبيق ايتمك: قماشى دالى دالنه گتيرمك؛ يازى‌يى سطرى سطرينه گتيرمك؛ درزى شو پالطونك ياقه‌سنى ايى كتيرمه‌مش. ٥. قلب ايتمك، چويرمك، دوندرمك: قوراقلق اكينلرى بو حاله گتيردى؛ عربلر وقتيله بتون آفريقاى وسطى وشرقى اهاليسنى اسلامه گتيرمشلردر. ٦. ايجاب ايتمك، وقوع و ظهورينه سبب اولمق، ويرمك: بو روزكار قار گتيرير؛ بو هوا صيتمه گتيرير؛ خام ميوه خسته‌لق گتيرير؛ بو علاج بكا بر سرملك گتيردى. ٧. حاصل وپيدا ايتمك، اوغرامق، دوچار اولمق: ندامت، مراق، سودا گتيرمك. || ايمانه گتيرمك = ايناندیرمق؛ ومجـ. يوله قومق، اصلاح ايتمك. || بريره گتيرمك = طوپلامق، جمع ايتمك، بريكديرمك. || ايكى اوجنى بريره گتيرمك = اداره ايتمك، وارداتى مصرفنه مساوى كتيره بيلمك. || حق كتيره = الله ويره، يوق. || خاطره، ذهنه، عقله گتيرمك =

درخاطر ايتمك ، دوشونمك . || درت آياغنى بر يره گتيرمك = وار قوتنى ويرمك، الدن كلنى دريغ ايتمه‌مك. || دنيايه گتيرمك = طوغورمق. || ديله گتيرمك = تشهير ايتمك، عليهنده سوز سويلنمسنه سببيت ويرمك . || صوكنى گتيره‌مه‌مك = نهايتده دوچار ادبار اولمق، وارينى غائب ايتمك. || اگرى گتيرمك = اعاده ايتمك. || گويش گتيرمك = (حيوانات مجتره) يدكلرينى تكرار آغزه گتيروب چيكنمك. || يرينه گتيرمك = اجرا، ايفا ايتمك .

گتيرمه { س. گتيرمك فعلى. با: گتيرمك.

كثافت { سذ. عر. ١. صيقلق، طوقلق : قماشك كثافتى. ٢. قالينلق ، يوغونلق ، غلظت : آغاجك كثافتى. ٣. شفافلغك ضدى: كاغدك كثافتى؛ بلوطلرك كثافتى. ٤. قويولق : برمايعك كثافتى. ٥. مج. قبالق، جسمانيلك ، عقل وذكا وحس قبالغى : بو آدمك عقلنده‌كى كثافت. ٦. م. برجسمك مركب بولنديغى اجزاء فرديه‌نك يعنى ذراتنك صيقلغى درجه‌سى، فر. Densité.

كثرت { سذ. عر. ١. چوقلق ، بوللق : كثرت مياه ؛ كثرت محصولات. ٢. زياده‌لك، وفرت، مبالغه : كثرت اشتغال؛ كثرت ذكا. ٣. صو. غلبه‌لك ، وحدت مقابلى: كثرت ايچنده وحدت هركسه ميسر اوله‌ماز. || كثرت اوزره، كثرتله = چوق، مبالغه ايله، پك، زياده. || د. جمع كثرت = عربيده طقوزدن زياده عدد ايچون قوللانيلان جمع صيغه‌سى.

كثرتلى { ص. كثرت اوزره اولان، چوق، زياده: اوراده حشرات كثرتليدر.

كثير { ص. عر. ؤ : كثيره . [«كثرت»دن صش.] ١. چوق بولنان، بول : مال كثير؛ كثير المال = مالى چوق اولان. ٢. متعدد: كثير الاولاد = اولادى چوق ومتعدد اولان. ٣. صيق، چوق دفعه اولان: كثير الوقوع = چوق و صيق وقوع بولان. || اصطلاحات فنيه‌ده (Πολύ, poly) لفظ يونانيسنك ويا لاتينجه Multi لفظنك ترجمه‌سيدر كثير الازهار = polyanthe؛ كثير الاقطاب = multipolaire. وسائره.

كثيرا { سذ . عر . ص. كثره صمغى .

كثيف { ص. عر. ؤ : كثيفه. [«كثافت»دن صش.] ١. صيق، طوق : كثيف قماش. ٢. قالين، يوغون، غليظ: كثيف آغاج. ٣. شفاف اولميان: جسم كثيف؛ پك كثيف بردومان. ٤. قويو : كثيف برمايع. ٥. قبا، جسمانى، ذكا وحسى آز اولان: پك كثيف بر آدمدر.

گچ { ص. [اصلى. گيچ] زماناً اگرى اولان، ايركن (اير) ضدى، وقتسز: گچ وقت ، گيچ كون ؛ شمدى گچ اولدى. = ظز. زماناً كريده ، وقتسز: گچ كالـدى؛ گچ قالمق = گجيكمك. || ايرگچ = ايركن اولمازسه گچ اولوب البته اوله‌جق، بركون، نه وقت اولورسه: ايرگچ هركس وفاتايده جكدر. || ربم گجندن ويرسين = اجلى ممكن مرتبه‌ده گجيكديروب طول عمر ويرسين.

گج { ص. فا. اگرى، چاربوق، منحنى، اعوج: گج كلاه = كلاهنى اگرى گين؛ گج بين = اگرى باقان، غرضكار ؛ گج انديش = اگرى دوشونن، بدخواه. [ياكز بويله بعض تركيباتده نادراً قوللانيلير.]

گجيك { س. گجيك اوتى : بر جنس نبات.

گجيكديرمك { فق. گچ براقق، تأخير ايتمك، صكره‌يه براقق، تأجيل ايلمك: روزكار واپورى گجيكديردى؛ سوزه طوتوب بنى ايشمدن گجيكديردى ؛ شو كتابى بكا ويرك‌ده گجيكديرميوب اعاده ايدرم.

گجيكمك { فل. گچ قالمق، كريده قالمق، وقتسز ورود ايتمك، تأخرايلمك : بوكون واپور گجيكدى؛ نيچون بو قدر گجيكديكز؟

گجيكمه { س. گچ قالمه، تأخر.

گچر { ص. ١. تداول ايدن ، متداول، رايج: گچر آقچه. ٢. رواجلى، صاتيلير، آرانيلير، مقبول : گچر مال.

گچيرتمك { فق. ١. ديگرى توسطيله [برينك گچمه‌سنى تسهيل ايتمك، امرار ايتديرمك: عسكرى

قایقجیلره شهرك اوته یاقه‌سنه كچرتدی. ۲. تداول ایتدیرمك، رواج بولدیرمق، آلیش ویریشده قبول ایتدیرمك: اكسیك لیرایی اوشاغنه ویروب كچرتمش. ۳. فراغ ایتدیرمك: كوی امامی واسطه‌سیله كویلیلری نیتلرندن كچرتدی. ٤. قاپلاتدیرمق، اورتدیرمك، احاطه ایتدیرمك: كوركه قاپ، لوحه‌یه چرچیوه، كتابه قاب، یورغانه یوز كچرتمك ٥. صوقدیرمق، ادخال ایتدیرمك: دیش كچرتمك؛ حسابه كچرتمك. ٦. مرور و عبور ایتدیرمك: بتون كتابلری كوزدن كچرتدی؛ اراضیی ایچندن كیمسه‌یی كچرتمز. ۷. تجاوز ایتدیرمك: كندی مرعاسنه كیمسه‌نك حیوانلرینی كچرتمز.

گچرلمك { مج. ۱. امرار ایدلمك، اوته طرفه ایصال اولنمق: قایقله نهرك اوته‌سنه كچرلدی. ۲. آتلانمق، مندفع اولمق: بر تهلكه، بیوك بر خسته‌لق كچرلدی. ۳. یوریدلمك، مرور و عبور ایتدرلمك: عسكر شهرك ایچندن كچرلدی؛ اساله اولنه‌جق صو نره‌دن كچرله‌جكدر؟ ٤. ایی ایدلمك، تداوی اولنمق، مندفع اولمق: بنده‌كی باش آغریسی بردرلو كچرله‌مدی. ٥. فراغ ایتدیرلمك، ال چكدیرلمك: او آدم بردرلو قماردن كچرله‌مدی؛ عشرتدن كچریلیرسه صحتی‌ده دوزلیر. ٦. تداول ایتدیرلمك: بو آقچه كچرله بیلیرمی؟ ۷. چویرلمك، احاطه ایدلمك: بو لوحه‌لره چرچیوه، بو كتابه قاب، یاصدیقلره قلیف كچرلملی. ۸. طاقلمق، قونمق، صوقلمق: چرچیوه‌یه جام كچرلدی. ۹. قاپلانمق، یاپیشدیرلمق، دیكلمك: كوركه قاب، قابه كورك، یورغانه یوز، چارشف كچرلمك. || اله كچرلمك = طوتلمق، دردست ایدلمك. || حسابه كچرلمك = محسوب ایدلمك. || دیش كچرلمك = اضرار اولنمق: اوكا دیش كچرله‌مز. || قلیجدن كچرلمك = عموماً وصره ایله قتل ایدلمك. || كوزدن كچرلمك = سراپا و آنجق سطحی صورتده مطالعه ویا تدقیق و معاینه ایدلمك.

گچرمك { فت. ۱. مرور و عبور ایتدیرمك، امرار ایتمك: عسكری چارشینك ایچندن كچردیلر؛ طلبه‌سنی هر كون اوكندن كچرر. ۲. آتلاتمق، اوبر طرفه نقل ایتمك: قایقله نهردن كچردی. ۳. نقل ایتمك، بر دكیشدیرمك: قیشین چوجقلری اوبراوطه‌یه كچیره‌جكز. ٤. تجاوز ایتدیرمك: سوریكزی بزم مرعایه كچیرمیك؛ حدودك اوته‌سنه عسكر كچردی. ٥. طوردیرمق، دفع وتسكین ایتمك، ایی ایتمك: اوعلاج دیشمك آغریسنی كچردی. ٦. نفوذ ایتدیرمك، دیكلتمك: سوزینی كچیره‌مدی. ۷. تداول ایتدیرمك: او آقچه‌یی كچیرمش؛ بومالی آناطولیده كچیره‌بیلیرسكز. ۸. فراغ، صرف نظر ایتدیرمك: كندیسنی او فكردن كچرملی؛ بن اونی اونیتدن، او طبیعتدن كچردم. ۹. بر یاندن صوقوب اوبریاندن چیقارمق: ایكنه‌یه ایپلیك كچرمك؛ دوكه‌یی ایلیكه كچرمك. ۱۰. طاقمق، قونمق، وضع والقا ایتمك: چرچیوه‌یه جام كچرمك. ۱۱. قاپلامق، یاپیشدیرمق، چویرمك، اورتمك: لوحه‌یه چرچیوه، كتابه قاب، یورغانه یوز، دیواره كاغد كچرمك. ۱۲. سورمك، طلا ایتمك: شوطاوانه برقات دها بویا كچرملی؛ ورنیك لوستره كچرمك. ۱۳. صوقمق، ادخال ایتمك. دیش كچرمك. || آلای كچرمك = برینك لقردیسنی دیكر كبی اولوبده باشقه شیء دوشونمك. || اله كچرمك = ۱. طوتمق، دردست ایتمك. ۲ نادر و بولنمسی مشكل بر شیئه دسترس اولمق. || حسابه كچرمك = محسوب ایتمك. || دیش كچرمك = اضرار ایده بیلمك: او بكا دیش كچره‌مز. || ذمته كچرمك = حفظ و اداره سنه مأمور اولدیغی آقچه‌یی كندی امورینه صرف ایتمك. || قلیجدن كچرمك = قتل عام ایتمك. || قیروب كچرمك = تخریب ایتمك. || كوزدن كچرمك = سراپا و آنجق سطحیجه معاینه ومطالعه ایتمك. || كوكس كچرمك = ۱. ایچ چكمك تأوه ایتمك. ۲. بری حقنده انتقام بسلمك. || كوملكدن، یاقه‌دن كچرمك = اوغلنه قبول ایتمك، تبنی ایلمك.

گچشدیرمك { فت. كچرمك، دفع وبرطرف ایتمك، آتلاتمق: چوجقلر قزاموغی قولای كچشدیردیلر؛ بوكون بر قضا كچشدیردم. || سكوتله

كچشدیرمك = جواب ویرممك.

گچكین { صه. ۱. كچمش، چوق اولمش، لزومندن زیاده اولغون : كچكین میوه. ۲. یاشلی، مسن : كچكین آدم. ۳. سبق ایتمش، كچمش، سابق، سالف. ٤. كسلدكدن صكره چوق وقت قالوب قوللانلامغله قیزاروب لكهلر پیدا ایدهرك بوزلمش (كراسته) : كچكین آغاج. [یانغین آغاج دخی دینلیر.]

گچلمز { صه. ۱. مرور وعبوری غیر ممكن : كچلمز یول، طاغ، دره. ۲. ترك اولنماز، فراغتی محال، براقیلهماز : كچلمز برمال؛ كچلمز برعادت.

گچلمك { مج. ۱. مرور وعبور اولنمق : چوق قار یاغدیغیچون طاغ یولندن كچیلهمز؛ چاموردن كچلمز. ۲. فراغت، صرف نظر اولنمق : الفت اولنان شیئدن قولای كچلمز. ۳. قطع اولنمق : یولك یاریسی، اك زور قسمی كچلدی.

گچمز { صه. ۱. رواجسز، اعتبارسز، سوروممیز : بو مملكتده كچمز بر طاقم قماشلر كتیرمش. ۲. قلب : كچمز آقچه. ۳. اییاولماز، ناقابل تداوی : بو كچمز برخستهلقدر. ٤. سرایت ایتمز، غیرساری : كچمز خستهلق.

گچمش { صه. ۱. مرور ایتمش، سابق، سالف، ماضی : كچمش زمان؛ كچمش كونلر. ۲. چوق اولمش، لزومندن زیاده اولغون : كچمش میوه. || كچمش اوله = خستهلره ویا بر قضا آتلاتانلره اولنان دعا وتبریك. = س. ماجرا، خصوصمق موجب وقعه : اونك بر گچمشی واردر؛ او آدمله بر گچمشكز وارمیدر؟ = ج. اسلاف، اولولر : كچمشلرك نامنی لكهلتهملی؛ كچمشلركزك جانیچون.

گچمك { فل. ۱. مرور وعبور ایتمك : دمین بورادن كچدی؛ اورایه كیتمك ایچون نرهدن كچهجكز؟ ۲. بر دكیشدیرمك، كیتمك، طاشینمق : قیشین لودوسه ناظر بر اوطهیه كچرم؛ یازین یالی یه كچرم. ۳. كیرمك، نفوذ ایتمك : آرینك ایكنهسی اتمه كچدی؛ صوتوق ایلیكمه كچدی؛ آجیسی یوركمه كچدی. ٤. بیتمك، منقضی اولمق : قیش كچدی؛ كنجلك چابق كچر؛ وعدهسی كچدی؛ محرم كچدی. ٥. براقمق، ترك ایتمك، صرف نظر ایلمك : بن حقمدن كچمم؛ بو طبیعتدن كچمیهجكمیسك؟ بن او نیتدن كچدم. ٦. عفو ایتمك : جناب حق عبادك كناهلرندن كچر. ۷. رواجی اولمق، رایج اولمق، تداولده بولنمق : بو آقچه شمدی كچمز؛ كچر آقچه ایله. ۸. سورلمك، سورومی اولمق، آرانمق، مقبول ومعتبر اولمق : بو درلو باصمهلر آناطولیده چوق كچر؛ بو مال بوراده كچمز. ۹. نافذ ومعتبر اولمق، تأثیر ایتمك، دیكلنمك، مقبول اولمق : اونك سوزی كچر؛ اوآدمه بنم سوزم كچمز؛ اورالرده اونك حكمی كچرمی؟ سزك نازكز كچر. ۱۰. ایی اولمق، مندفع اولمق، صاوشمق : بوخستهلق كچر؛ باش آغریسی دها كچدی. ۱۱. سرایت ایتمك، بولاشمق : خستهلقلرك چوغی تماسله كچر؛ عجبا بكا بوخستهلق كیمدن كچدی؟ ۱۲. آقمق، جریان ایتمك : طونه مجارستانك ایچندن كچر. ۱۳. سبق ایتمك، وقوع بولمق : بحثی، ذكری، سوزی كچدی. ۱٤. قالقمق، فوت، زائل اولمق : اونك مودهسی كچدی؛ بر ساعت صكره فرطونه كچمشیدی. ۱٥. بر محل ومقام ویا مسند ومنصبه اوتورمق، قعود ایتمك، نصب اولنمق : كوپریلی صدارته كچدیكندهء؛ كرسیء خطابته كچدی؛ سز كوشهیه، یوقاری یه كچك. ۱٦. ایلریلمك، ایلری كیتمك : اونلر كچمشیدی یتیشهمدك. ۱۷. انتقال ایتمك : او قوناق اوكا عمجهسندن كچدی؛ یالیسی كیمه كچدی؟ = فت. ۱. اوتهسنه كیتمك، آرقهده براقوب ایلریلمك، شق ایتمك : ساعت بشه وارمازدن كوتاهیهیی كچمشیدك؛ بتون صحرای كبیری كچوب سودانه واصل اولدیلر. ۲. كریده براقمق، سبقت، مسابقت، تقدم ایتمك : یاریشده فلانك آتی موجود آتلرك جملهسنی كچدی؛ بنم یورویشم خفیفدر هپكزی كچرم. ۳. بر فعل وهنرده ویا ترقی وتفیضده باشقهلرندن ایلری اولمق، تقدم ایتمك : چالیشمق

سایه‌سنده بتون شریکلرینی کچدی؛ آمریقا برچوق صنعتلرده آوروپایی کچدی. ٤. تجاوز ایتمك، آشمق، آتلامق: حدودی کچدی. ٥. ایلریلمك، ایلریده اولمق: ساعت بشی کچیور؛ آلتی‌یی یکرمی دقیقه کچیور. ٦. صرف نظر ایتمك، باقمامق: اوراسنی کچ. || اله کچمك = نصیب و میسر اولمق، قیمتلی بر شیء تصادفاً تصرف اولنمق: اسکی بر کتاب اله کچدی؛ بو آت اله کچمز. || ایش باشنه کچمك = ایشه مباشرت ایتمك. || ایش ایشدن کچمك = فرصت فوت اولمق. || ایلری کچمك = تقدم، تصدر ایتمك. || باشه کچمك = تصدر ایتمك. || بربرینه کچمك = تلاشه دوشمك. || تاوان باشه کچمك = چوق تلاش ایتمك، محجوب و مأیوس اولمق. || تیز (تز) کچمك = سویلیوب کچمك، اصرار ایتمه‌مك. || جان کچمك = اویقویه وارمق. || جاندن کچمك = ١. فداکارلق ایتمك. ٢. مأیوس اولمق. || چیکنیوب کچمك = یانندن کچوبده زیارت ایتمه‌مك. || کندیندن کچمك = ١. بایلمق، حسی غائب ایتمك، بیخود اولمق. ٢. طالمق، اویوقلامق. || کوکلدن کچمك = قلبده طوغمق. || واز کچمك = صرف نظر ایتمك. || ویز کچمك = قولاق آصمامق، دیکلمه‌مك. || یره، یرك دیبنه کچمك = چوق محجوب اولمق. || صوك پشمانلق اله کچمز = خیر ایتمز. || کچمش اوله = ١. خسته‌یه اولنان دعا ویا بر قضا صاوانه اولنان تبریك. ٢. آرتق وقت قالمدی، صره‌سی کچدی. || کچ! قولاق آصمه، اهمیت ویرمه!

کچمه { س. کچمك ایشی. با: کچمك. = ص. ١. بر شیئك ایچنه ویا اوستنه طاقیلوب برلی اولمیان واویناایان، ییولی: کچمه چرچوه؛ کچمه قپاق؛ کچمه چکمجه. ٢. بربرینه کیره‌رك قپانان ویاویده ایله طاقیلان، بوغمقلی: کچمه دوربین، چبوق.

کچن { ص. ١. مرور و عبور ایدن: بورادن کچن آدملر؛ کان کچن، کلوب کچن = مارین و عابرین. ٢. اوزانان ویا آقان، جریان ایدن: اومك اوکندن کچن یول، جدول، دره. ٣. سبق ایدن، سابق، سالف: کچن سنه = بیلدیر؛ کچن کون = اوته کون، بر قاچ کون اول؛ کچن آی. = س. مرور و سبق ایدن زمان ویا حال ووقعه: کچن اونودیلیر؛ کچن کچدی = مضی مامضی. = ج. کچنلرده = مقدما، اخیراً، بر قاچ کون اول.

کچندیرمك { فتـ. یاشاتمق، برینك یاشامق اسبابنی تدارك ایتمك، اعاشه، انفاق ایتمك: جولق چوجغنی کچندیرمك ایچون کیجه کوندوز چالیشمغه مجبوردر؛ بو ایش بنی کچندیریور.

کچنمك { فل. ١. نفقه‌سنی تدارك ایدوب یاشامق، تعیش ایتمك اداره اولنمق: آلننك تریله، سعینك ثمره‌سیله کچنیور. ٢. باشقه‌سیله برلکده ایی یاشامق، معاشرت، امتزاج ایتمك: ایکی ایلتی بك کوزل کچنیورلر؛ او خلوق بر آدمدر هرکسله کچنیور.

کچنمه { س. ١. امتزاج، معاشرت. ٢. دیرلك، تعیش، معیشت، کچنه‌جك اسباب: کچنمه‌سی وارمیدر؟

کچنه‌جك { س. اسباب معیشت، تعیشه مدار اوله‌جق شیء، کلیر، ایراد: اوعائله‌نك کچنه‌جکی وارمیدر؟ انسان اولادینك کچنه‌جکنی تأمین ایتملیدر.

کچوزرمك { فتـ. با: کچرمك.

کچوك { کچولك وسائره با: کوجك وسائره.

کچه { یاخود کیچه. س. ١. نسج ایدلمیه‌رك یالکز دوکلمکله یاپلمش قبا یوك عباء، دبلمش یوك، لبد، نمد: کچه دوشه‌مك؛ کچه‌دن چادر؛ آیاقلرینه کچه صارمش؛ قار کچه‌سی = اریمه‌مك ایچون قاری صاردقلری کچه نوعی که خالی کبی قوللانیلیر. ٢. علی الاطلاق اوطه دوشمه‌سی اوزرینه یاییله‌جق یوك منسوج: اوروپا کچه‌سی؛ یرلی کچه؛ اوطه‌لرك کچه‌لرینی دوشه‌مه‌مك، قالدیرمق. = ص. ١. کچه‌دن یعنی دوکلمش یوکدن معمول: کچه کلاه؛ کچه یاغمورلق. ٢. مجـ. اویوشوق، حسی غایب ایتمش، چوق چالیشمه‌دن و طاش طوپراق و سائره طوتمقدن خشر خشر اولمش: اللرم کچه اولدی. ٣. طرانمه-

مش، بربرینه کچمش: صاچی کچه اولمش. || مج. قارینه کچه‌سی = کمیلرك قارینه‌سنه قاپلانان باقرك آلتنه وضع اولنان قبا کچه. || کچه کلاه ایتمك = رتبه‌سنی رفع ایله قیافتنی صویوب طرد ایتمك.

گچه { ح. کچدیکی حالده: ساعت بشی چاریك کچه. مقابلی قاله.

کچه‌جی { س. کچه دینان دوکلمش یوکدن عبارت عبایی ویا اوطه خالی و کلیملرینی اعمال وفروخت ایدن آدم.

کچه‌لشدیرمك { فتـ. ١. اویوشدیرمق، خشر خشر ایتمك: ایش اللری کچه‌لشدیرر. ٢. صاچی بربرینه کچیروب تللری بللی اولمیه‌جق صورتده کچه کبی یاپمق: آجی صو صاچی کچه‌لشدیرر.

کچه‌لشمك { فل. ١. اویوشمق، خشر خشر اولمق: باغچه‌ده چالیشمه‌دن اللرم کچه‌لشدی. ٢. قاریشوب تللر بللی اولمیه‌جق صورتده کچه کبی اولمق: بوقیزك صاچی کچه‌لشمش.

کچی { س. معروف حیوان اهلی که اك زیاده سودیچون بسلنیر وتفتیك وکشمیر جنسلری کبی بعض جنسلرینك قیلی ده پك مقبولدر. انواعی واردر: مالطه شام، مصر کچیسی؛ تفتیك کچی یاخود تفتیك کچیسی = آنقره جوارلرنده و آناطولینك اکثر طرفلرنده بولنان بر جنسی که قیلی ایپك کبی یومشاق وپارلاق اولوب کوزل قماشلر یاپیلیر. کچینك ارککنه تکه، یاوریسنه اوغلاق ویو یاشنده کینه چپچ دیرلر. || کچی یونوزی = خروب. || کچی صاغان = ابابل نوعندن بر جنس قوش. || کچی صقالی = سدب کبی کوزل قوقولی بر اوت، لحیة التیس. || طاغ کچیسی عر. وعل دینلن برجنس حیوان وحشی. || کچی منطاری = یملك.

کچیجی { صـ. ١. کچن، یرلی اولمیان، موقت: او کچیجی برحالدر. ٢. کچن، بولاشان، ساری: جلد خسته‌لقلری کچیجیدر.

کچید { س. ١. کچه‌جك یر، کچه‌جك یول، ممر. ٢. طاغ وسائر مواقعك کچیله‌جك یری، دربند، بوغاز: بوغا سلسله‌سنك اك مهم کچیدی کولنك بوغازیدر؛ طاغ کچیدی. ٣. نهرك توسع ایدوب صویی صیغلاشمغله کچیله‌بیلن یری: اوایرماقدن کچه‌بیلمك ایچون کچیدلرینی بیلمك اقتضا ایدر. ٤. کچیش، مرور عبور: بونهر کچید ویرمز = قابل عبور دکلدر. ٥. مج. دکیزده سفائنك مرور وعبورینه مخصوص اولوب دمیر آتلمسی ممنوع اولان یر. || ع. کچید رسمی [رسم کچید دیمه‌ملی] = بر ویا برقاچ آلای عسکرك ویا بتون برقول اردونك برصورت رسمیه‌ده بر یردن ویا بر ذاتك اوکندن کچمه‌سی. || قرق کچید = بر چوق یرلرنده برکنارندن دیکر کنارینه کچلمك اقتضا ایدن یعنی طریقك دفعاتله قطع ایلدیکی نهر.

کچیرمك { کچیرتمك و سائره. با: کچرمك وسائره

کچیم { س. ١. براکده یاشایش، معاشرت، امتزاج: بویله الکله کچیم اولماز. ٢. رواج، رایج. ٣ بتون زره، جوشن.

کحال { سذ. عر. [«کحالة»دن سمبـ.] ١. کوزلره سورمه سورن، سورمه جی. ٢. ط. کوز طبیبی، کحالت فننده ماهر طبیب متخصص، فر. Oculiste.

کحالت { سث. عر. ١. کوزه سوردکاری سورمه‌لری یاپمق وقومق صنعتی، سورمه‌جیلك. ٢. ط. کوز طبیبلکی، کوزخسته‌لقلرینه باقمقدن عبارت طب شعبه‌سی: فن کحالتی تحصیل ایتمش بر متخصصدر.

کحاللق { س. کوزحکیملکی، کوز خسته‌لقلرینه مخصوص طبابت: کحاللق ایدیور.

کحل { سذ. عر. ١. سوس ایچون کوز کنارینه سوریلمش بویا، سورمه. ٢. کوز علاجی، کوزه سوریله‌جك ویا طاملادیله‌جق هرنوع علاج، فر. Collyre.

کد { سذ. عر. چالیشمه، سعی، امك، چبالامه، زحمتلی ایش: کد یمین = ال امکی: کد یمینیله کچنیور.

گدا { س. ص. فا ج: گدایان. ١. دیلنجی، سائل: گدایان باب لطف ومرحمتلری. ٢. یوقسول، فقیر: بن گدایه.

گداخته { ص. فا. اریمش، مذاب. ذ.

گداز { ص. فا. [«گداختن»دن سمبـ. اولوب، صترـ. تشکیلاتنده بولنور] ١. اریدن،

اذابه ایدن. ۲. یاقان، سوزان دلگداز = یورك یاقان. ۳. براقیان، امحا ایدن: طاقت گداز = طاقت براقیان، طاقت کتیریله‌مین.

گداز { س. فا. یانمه، سوزش: کمال سوز وگدازله یالواریوردی.

کدر { سذ. عر. ج: اکدار. تاسه، قایغو، غم، غصه، درد: کدری اولمق، کدر چکمك؛ کدر ایتمك = تاسه‌لانمق، مغموم ومکدر اولمق؛ کدر ویرمك = تاسه‌لاندیرمق. [عربیده اصل اولان بولانیقلق معناسیله اسامیزده قوللانلماز.]

کدرلنمك { فل. تاسه‌لانمق، مکدر و مغموم اولمق.

کدرلی { ص. ۱. تاسه‌لی، مکدر، مغموم: کندیسی پك کدرلی ایدی. ۲. کدر ویرن، مغموم و مکدر ایدن، حزن انکیز: کدرلی خبر.

گدشمك { فل. گدیشمك، قاشنمق: آوج، یاره گدشیور.

گدلمك { فل. ۱. اویلق، گدیك اولمق، چنتلك، رخنه آچلمق. ۲. قاشینمق، گیجشمك.

گدمان { س. کولونکلی قازمه. مر.

گدمك { قد. اویمق، چنتمك، گرتمك، دیش دیش ایتمك، گدیك و رخنه‌دار ایلك.

کدورت { سذ. عر. ۱. بولانیقلق: باعث کدورت خاطر اولدی. ۲. غم، غصه، مغمومیت، محزونیت.

گده { س. فا. او، خانه. [میکده و آتشکده کبی ترکیباتده قوللانیلیر.]

گده‌لیچ { س. بیولی بیوك اوق قوبوری.

کدی { س. باشایجه ایشی فاره آولامق اولان معروف حیوان پیتی، پسی، قط، هره، گربه: آنقره، وان کدیسی؛ کدی یاوریسی. || کدی آیاغی = کف الهره (نبات). || کدی اوتی = والریانه دینلن نبات طبی. || کدی بالیغی = پسی بالیغنك بیوك جنسی. || طاغ کدیسی، بیانی کدی = کدیدن بیوك وپك ییرتیجی بر حیوان که کدینك وحشیت حالنده قالمشی اولدیغی آکلاشیلیور. || مسك کدیسی = کوزل قوقان بر جنس بیانی حیوان.

گدی { ص. ۱. بزونك، قلتبان. ۲. معنای اصلیسندن صرف نظرله چیقشمه وخفیف بر شتم وتکدیر معناسیله قوللانیلیر: سنی گدی بنی بیلمز!

گدیك { س. ۱. چنتیك، ییقیق یر، فرجه، رخنه: دیوار گدیکی؛ طاغ گدیکی. ۲. دوشوك دیش، دیشلرك دیزیسنده‌کی اکسیك. ۳. اکسیك، نقصان، قصور: اکسیك گدیك تماملامق. ۴. بیوك دوائرده و علی الخصوص سرای همایونده بر خدمت مخصوصه‌نك باشلغی وظیفه و امتیازی. ۵. اصنافه کندی باشلرینه اجرای صنعت ایتمك اوزره ویریلن رخصت و امتیاز، پاتنته: اصناف گدیکی. ۶. بعض ملك مستقلاتك جانب وقفه عائد رسمی: او دکانك گدیکی واردر؛ گدیکلر قلمی، کاتبی. || مج. تونس گدیکی = کلپیرشی، وعلی الخصوص ثروتیچون ازدواج اولنان یاشلی زنکین قادین. = ض. اوك دیشلرندن بر ایکیسی دوشوك اولان: گدیك احمد پاشا.

گدیکلی { ص. ۱. چنتیکلی، ییقیق و دوشوك یری اولان: گدیکلی دیوار، قلعه، دیش. ۲. وقتیله بر بیوك دائره‌ده والیوم سرای همایونده باشلی بر خدمته مأمور اولوب او خدمته عائد وظیفه وامتیازی حائز بولنان، برصنف خدمه و بندگانه ریاست ایدن: گدیکلی آغالر. ۳. ملك اولدیغی حالده جانب وقفه عائد بر حق اولان: گدیکلی ملك؛ گدیکلی دکان. ۴. بح. صنف حربدن معدود اولمیوب مع هذا ترفیع ایده‌رك ضابط اولان طوپجی و سر دومن کبی اصناف بحریه که اوچ صنفه منقسم اولوب جاکتلرینك صاغ قولنده‌کی علامت مخصوصه ایله تفریق اولنورلر: گدیکلی بحریه ضابطانی.

کذا { ح. عر. [تشبیه بیان ایدن «ك» حرف جریله شو دیمك اولان «ذا» اسم اشارتندن مرکب] بویله، شویله، شویله‌جه، بنه او طرز وصورتده، ایضا، دفعه: نز کیتمك ایستمیورسکز بن ده کذا؛ اولکی کون چوق یاغمور یاغدی دون

ده كذا. [كذلك وهكذا دخى قوللانيلير.]

كَذّاب { صه. عر. [« كذب » دن سمب.] چوق يالان سويلر، يالانجى.

كَذاب { يا كزاب. س. [فا. « تيزآب » دن غلط] كلسى طاشلرى اويوب آشيندیرمق قوتنى حائز اولاغله ليطوغرافياده وموصلق وساره طاشلرينى تميز-لمده قوللانيلان سرت برمايع كه اصطلاح كيمياده حامض آزوت دينلير. || مج. النده كذاب صويى = زبانكار.

گُذار { س. فا. [« گذاشتن » فعلندن سمص.] كچمه، كچيش: گشت وگذار = سير وسيا-حت. [« گذر » ده مستعملدر.] = ص. ادا ايدن، ايفا ايلين، بجرن، اودين. [صتر. تشكيلا-تنده بولنور:] دم گذار = وقت كچيرن، امرار ايام ايدن؛ جزيه گذار = ويركى ويرن؛ كار گذار = ايش بجرن. [غلط او-لەرق: « ايشكذار » ده ديرلر.] || مصلحتگذار = سفير وكيلى، موقت سفير.

گُذارنده { ص. فا. كچيرن، بچير-يجى: گذارندهٔ ايام = وقت كچيرن. ذ.

گُذاف { س. فا. بوش لقردى، بيهوده سوز: لاف وگذاف.

كِذب { سذ. عر. يالان، خلاف، دروغ: ارتكاب كذب ايتمك؛ سويلديكى سوز كذب محضدر.

گُذَر { س. فا. كچمه، كچيش، مرور، عبور: گذر ايتمك. = ص. فا. [صتر. تشكيلاتنده] ١. كچن، مرور ايدن. ٢. كچيلن، كچديكى: رهگذر = يولك كچديكى محل، ممر: رهگذرى اوزرنده بولنان احباسنى زيارت ايتدى.

گُذَران { س. فا. كچمه، مرور، سبق: گذران ايدن محرم آينده = كچن. [اصل فارسيده كچيجى معناسيله صفت ايسه‌ده لسانمزده او صورتله پك قوللانلماز.]

گُذَرگاه { س. فا. كچيلن، كچيله-جك ير، ممر، يول: آناطولى آنا دمير يولنك گذر-گاهنى تعيين ايتمك؛ اردونك گذر گاهى اوزرنده بولنان يرلر.

گُذَشت { س. فا. كچمه، كچيش، گذر. ذ. = ص. فا. [صتر. تشكيلاتنده] كچن: سرگذشت = باشه كلوب كچن حال و وقعه، برآدمك چكوب كچر-ديكى شيئلرك نقلندن عبارت حكايه: سرگذشت تلماق. فر. Aventures.

گُذَشته { ص. فا. كچمش، كچن، سابق، سالف: سال گذشته = كچن سنه. = س. فا. فائض، نما: آلديغى مبلغى گذ-شته‌سيله برابر ويردى.

كَذلِك { ح. عر. [تشبيه بيان ايدن « ك » حرف جريله شو ديمك اولان « ذلك » اسم اشارتندن مركب] اويله‌جه، بنه اويله، ايضاً، هكذا، دفعه: او كتاب مجلده كوندريله‌جكدر بوده كذلك.

كَر { ص. فا. صاغر، اصم. ذ.

كَرّ { سذ. عر. حربده بر كره چكلدكدن صكره بتكرار هجوم ايديش: كر وفر = حرب ومبارزه‌ده هجوم ورجعتله تكرار هجوم حركاتى.

گَر { حر. فا. « اگر » دن مخفف اولوب بنه او معنا ايله يعنى ادات شرط اوله‌رق نادراً شعر-ده قوللانيلير: گر ديلرسه‌ك بوله‌سك اوتدن نجات.

گَر { د. فا. فاعليت يعنى « جى » معناسيله اسماء فارسيه يه ملحق اولور: زرگر = آلتينى ايشلين، قويومجى؛ آهنگر = دميرجى.

كِراء { سذ. عر. ١. بر منزل ودكان وحيوان وساره-نك موقتاً قوللانلق اوزره صا-حبى طرفندن ديكرينه ويرلسى، اجرت، ايجار، استيجار: كرا ايله او، دكان، بيكير، آرابه طو-تمق؛ او او كراده‌در؛ بوكوشك كرايه ويريليرمى؟ ٢. بوصورتله ويريلوب آلنان بر ملك وساره ايچون صاحبنه ويريلن آقچه، بدل ايجار، اجاره: بو دكانك كراسى قاچ غروشدر؟ او كرا-سنى ويره‌مه‌مش؛ كمى كراسى = ناولو؛ كرا بيكيرى = اجرتله بينلن حيوان؛ ديش كراسى = بر بيوك ذاتك افطار بنه كيدن محتاجينه يمكدن صكره ويريلن عطيه. || آغزينى كرايه ويرمش = آغزينى آچوب‌ده لقردى سو-يلك ايستمينلر حقنده سويلنير.

كَرّات { سث. جم. عر. فد: كره. با: كره.

كُرات {سش. جـ. عر. فد : كره. با : كره.

كَراتا {صـ. [ر. Κερατᾶς = بوينوزلى] پزونك، قلتبان، ديوث. = سـ. [ر. Κεράτιον = بوينوزجق] قوندوره‌نك گيلمه‌سنى تسهيل ايدن بوينوز ويا معدن ياخود گيكدن آلت، چكيجك.

كَراتالق {سـ. پزونكلك، ديوثلق، ناموسسزلق.

كِراجى {سـ. ١. كرا ايله بر او يا دائره واوطه طوتان آدم : او اوده كراجى واردر؛ كراجيسى يارين چيقه‌جقدر. ٢. كرا ايله بينك ويا يوك حيوانى ايشلدن آدم.

كِراجيلق {سـ. ١. كرا اولرنده اقامت : آرتق كراجيلقدن اوصاندم بر او ياپديره‌جغم. ٢. اجرتله حيوان ايشلتمك مشغوليتى : اسكله‌دن شهره كراجيلق ايديور؛ بر بيگيرى اولسه كراجيلق ايده‌جكدر.

گِراخ {سـ. [فا. « گراغ » دن] آرشينك حقيقتده ثمنى اولان بهر رپشك نصفى يعنى ١٦ ده برى : بر آرشين اوچ گراخ.

كِرار {سـ. عر. تكرار، تكرر.

كَرّار {صـ. عر. [« كر » دن سمبـ.] حربده رجعتدن صكره تكرار ودفعاتله هجوم ايدن. [حضرت على رضى الله عنه افندمزك لقب شريفيدر :] حيدر كرار.

كِراراً {حـ. عر. تكرار تكرار، تكرار على التكرار، دفعاتله : كراراً سويلدم، يازدم.

كَراريس {سش. جـ. عر. فد : كراسه. با : كراسه.

كِراز {سـ. ياخود :

كِراس {سـ. ١. اكثر انواعى مايس ابتدالرنده يتيشن اقاليم معتدله و بارده‌يه مخصوص قرمزى ايله بياض آره‌سنده مختلف قويولقده تك چكردكلى معروف كوزل ولذيذ ميوه؛ طال باصدى كراز = پك كثرتلى وايرى جنسى؛ طراغانى كراز = سرت و گچ يتيشير جنسى. || قوش كرازى = اوفاق دانه‌لى يبانيسى، محلب. || كراز آغاجى = بوميوه‌يى ويرن آغاج. || كراز الماسى = غايتله كوچك الما. || عربستان كرازى = بلاد عربه مخصوص بر آغاجك ميوه‌سى. || كراز طوداق = غايت قرمزى طوداق.

كَراسته {سـ. فا. [تر. زبانزدى : كرسته] ١. ابنيه‌ده قوللانيلان كسلمش آغاج انواعى، ديرك وتخته و سائره : كراسته‌دن بنا؛ كراسته‌سى صاغلام او. ٢. هر نوع معمولاتك اعمالنده قوللانيلان مواد : بو قوندوره‌جى اوسته ايسه‌ده ايى كراسته قوللانميور.

كَراسته‌جى {ياكرسته‌جى. سـ. ابنيه ايچون كراسته صاتان تاجر.

كُرّاسه {سش. عر. جـ : كراريس. ال ايله يازيلان كتابك سكز صحيفه‌دن عبارت اولان بهر جزئى : سريع القلم بر خطاط اولوب گونده متعدد كراسه‌لر يازاردى.

كَراك {سـ. كركدان دينلن جسيم حيوان كه بورنى اوزرنده بر وبر جنسنك ايكى بوينوزى واردر. مر.

كَراكه {سـ. اينجه صوفدن خفيف وطار اوستلك لباس كه وقتيله طريق علمى قيافتنده گيليردى.

كِرالامق {فتـ. ١. كرايه ويرمك، ايجار ايتمك : ياپديرديغكز دكانلرى كرالاديكزمى؟ ٢. كرا ايله طوتمق، استيجار ايتمك : قيش ايچون بر او كرالايه‌جغم.

كِرالى {صـ. كرا ايله طوتلمش، كرايه ويرلمش : كرالى او، دكان.

كِرام {صـ. جـ. عر. فد : كريم. با : كريم.

كَرامت {سش. عر. جـ : كرامات. ١. كرم، لطف، احسان. ن. ٢. اعزاز، اكرام، حرمت. ن. ٣. اولياء اللهدن صادر اولان خارق العاده حال : او ذاتك بر كرامتنى گورمشيدم؛ كرامات اوليا حقدر. ٤. مجـ. كرامته حمل اولنه‌جق درجه‌ده اصابت، رأى صائب : كرامت بيورديكز؛ بو سوزكز عين كرامتدر.

گِران {صـ. فا. ١. آغر، ثقيل : بار گران = آغر يوك. ٢. بهالى، غالى، آغر : گران بها = آغر بهالى؛ گران مايه = مايه‌سى آغر و بهالى، ذى قيمت.

كَران {سـ. فا. كنار، اوج : بى كران = اوجسز، كنارسز.

كُران { يا كوران. ص. قويو آل طوننده (آت). مر.

گِرانجان { ص. فا. [گران = آغر. جان = روح] آغر جانلى، ثقيل الروح.

كَراهَت { ياخود كراهه. سْ. عر. و :

كَراهِيَت { سْ. عر. ١. ايكرنمه : كراهتله، مع الكراهه. ٢. ايستميه‌رك و مجبوريت تحتنده بر شىء ياپمه، جبر، اجبار. ٣. ف. جانب شرع شريفدن صراحةً و قطعياً تحريم اولنميوب مباح اولديغى حالده حرامه قريبق و احتمالى زياده اولمغله اجتناب اولنمسى اقتضا ايدن شيئك حالى كه او شيئه ده مكروه دينير.

گِراى { س. مغولجه ده مستحق و شايسته معناسنه او - لوب آل چنكيزدن قريمده حكومت‌سورن خانلردن مينكلى گراى سلاله‌سنه عنوان او - لمشيدى.

كَرَب { سـذ. عر. جـ : كروب. غم، كدر، غصه.

كِرباس { سذ. عر. بز.

گُربه { س. فا. كدى. ز.

كَرَپَدَن { س. [عر. «كلبتان» دن] ١. چيوى و سائره سوكمكه مخصوص دمير قيصاج . ٢. ديش چيقارمغه مخصوص كربدنه مشابه آلت : ديشجى كربدنى.

كِرپى { ياكيربى. س. [اصلى : قربيق] معروف كوچك حيوان كه ديكنلرله مستور او - لوب اكثريا طوس‌طوب اولەرق ياتار، قنفذ، خار پشت. || اوقلى كرپى = ديكنلرى قىم كبى اوزون اولوب بونلرى مقام تدافعده آتان جنسى. || كرپى كبى = سرت و چوق توكلى آدم . || كرپى حلواسى = بر نوع قدرت حلوا - سى.

كِرپيچ { س. پيشيرلەمش طوغله، چيك طوغله . == ص. ١. عادى جنسدن : كرپيچ طو - غله. ٢. پك قورى و سرت : يرلر كرپيچ كسلدى. ٣. كرپيچدن معمول : كرپيچ ديوار.

كِرپيچجى { س. چيك طوغله ياپان آدم .

كِرپيك { س. [اصلى : قرپيق دن قرپيق] كوز قپاقلرينك كنارلرنده كى صره قيللرك مجموعى و بهرى، جفن، مژه، مژكان: اوزون كرپيكلرى واردر؛ هر كرپيكندن بر طامله ياش طاملايوردى.

كِرپيك { س. بر نوع سيلان طاشى.

كَرتديرمَك { فتـ. چنتديرمك، (كرتك ياپديرمق، خفيف كديك وچنتك ياپديرمق: چتله‌يى كرتديرمك.

كَرتِلمَك { مجـ. چنتلمك، خفيف كديك وچنتيك ياپلمق: سرت آغاج اولديغندن زور كرتلير.

كَرتمَك { فتـ. چنتمك، خفيف كديك وچنتيك ياپمق، كـمك، نشان ياپمق: چتله‌يى كرتمك.

كَرتمه { س. ١. كرتمك ايشى. يا : كرتمك. ٢. صو - يمقدن چيقان‌شيئلر، صويماندى: چام كرتمه‌سى.

كَرتَنكلر { يا كرتنكلر. س. [زبانزدى : كر - تنكله] كلر دينلن درت آياقلى حيوانات زاحفه‌نك اك مبذول جنسى كه آشاغى يوقارى برقاريش اوزونلغنده اولوب مضر دكلدر.

كَرتِمَك { فط. چنتلمك، كديك و نشان اولنمق : بو تخته‌نك كنارى چوق كرتمش.

كَرتە { ياكرتى. س. [«كرتمك» دن] ١. چنتيك، چيزكى، اشارت، نشان : چتله‌نك، حيوان قولاغنك كرته‌سى. ٢. اوبوق يول : صپان كرته‌سى. ٣. درجه، مرتبه، راده : ايش بو كرته‌يه كلـدكدن صكره. ٤. درجهٔ مطلوبه، نصاب، قوام : كرته‌سنه دوشورمك؛ كرته‌سنى بچمك. || باروت كرته‌سى = اسلحهٔ ناريه نشانكاهى .

كَرتە { س. [يتا . Quarto = چاريك، ربع] مجـ. پو - صوله‌نك منقسم اولديغى و هر برى بر روزكار كوسترن اوتوز ايكى قسمك بهرى كه ١١ درجه ايله ١٥ دقيقه مقدارنده بر زاويه - دن عبارتدر، و هر برى درده منقسم اولوب، بونلره نصف كرته و ربع كرته دينير. || مجـ. تام كرته‌سنده = تام زمانده، وقتنده .

كَرتەريز { س. [«ريز» لفظنك اصلى آكلاشيله‌مدى] مجـ. بر نقطه‌نك كميدن باقلدقده پوصله كرته‌لرينه نظراً قالديغى جهت. || كرته‌ريز آلمق = بر مو -

قعك جهتنى پوصوله كرته سى واسطه سيله تعيين ايتمك. || كرته ريز پوصوله سى = كرته ريز آلتنه مخصوص هدفه لى پوصوله. || كرته ريز نقاطى = كمينك موقع وجهتنى كرته ريز واسطه سيله تعيينه مدار اولان فنار قله سى ويا دوبه سى وشماندره كبى ساحلده بولنان نقاط معلومه.

كَرتى { س. با: كرته.

كَرتيك { س. چنتيك، چيزيك، نشان چنتيله رك ياپيلان باش: دينكللرك باشى كرتيكلى اولور ايسه تكرلك چيقماز؛ چتله كرتيكى. || كلمه كرتيك = ياره اثرندن يارى يوصرى.

كُرجِستان { سخ. م. بلاد قافقاسدن بر خطه كه كرجى دينلن بر قوم مخصوصله مسكوندر.

كُرجى { س. ص. بلاد قافقاسدن كرجستان اهاليسندن اولان قوم مخصوص افرادندن بولنان آدم.

كُرجيجه { ص. كرجيلرك طرز واصول ويا لساننده اولان: كرجيجه لسان، خوره. = ح. كرجيلر طرز و اصول ولساننده: كرجيجه سويلمك، كيينمك. = س. كرجى لسانى: كرجيجه دخى چركسجه كبى اصل ونسبى مجهول بر لساندر.

كِرَج { س. با: كيرج.

گَرچَك { ص. ١. طوغرى، صحيح، (راست)، واقع، محقق: كرچك سوز؛ كرچك خبر. ٢. ساخته اولميان، حقيقى، خالص: كرچك آلتين؛ كرچك صيرمه؛ كرچك انسان. ٣. صادق، صديق، يالان سويلمز: كرچك آدم؛ كرچك دوست؛ كرچكسكز. = ح. ١. كرچكدن، صحيحاً، حقيقةً: كرچك سويليورم: كرچك كلدى مى؟ ٢. تمام، ايى خاطريمه كلدى: كرچك سزه بر شىء سويليه جكدم؛ كرچك او ايش نصل اولدى؟ = س. طوغريلق، صحت، صدق، حقيقت: كرچكى سويلمك. || كرچكدن = ١. فى الواقع، فى الحقيقه، حقيقةً: كرچكدن اويله در. ٢. حقيقى، صحيح، ساخته اولميان: كرچكدن آلتين؛ كرچكدن انسان.

گَرچَكجى { ص. صحيح وصادق، حقيقى، خالص، يالاندن و ساخته اولميان: كرچكجى الماس؛ كرچكجى دوست.

گَرچَكلك { س. طوغريلق، صحت، حقيقت: بو سوزك كرچكلكنى تأمين ايده بيليرميسكز؟

گَرچَكلَنمك { فل. طوغرى چيقمق، طوغريلغى، صحتى تبين ايتمك، صحيحلشمك، تحقق ايتمك: اوخبر كرچكلندى.

گَرچه { حر. فا. هر نه قدر، ايسه ده: كرچه آغر بر شىء ايسه ده چاره سى اولمديغندن تحمل ايتملى. — اسكى شيوه ده وشعرده «كرچه كيم» و «كرچه كه» صورتنده ده قوللانيلير: كرچه كيم شعر دكلدر اوكلام.

كَرخانه { س. با: كارخانه.

كُرد { س. ذ. ع. ج: اكراد. عراق عرب ايله عراق عجم آره سنده و جزيره نك شرق و شمالنده يعنى حدود ايرانيه نك ايكى جهتنده ساكن معروف بر قوم افرادندن اولان آدم: كردلرك اصل و نسبى؛ كرد عشيرتلرى: كرد قاريسى.

گَرد { س. فا. توز، غبار.

گَرد { ص. فا. [«كرديدن» فعلندن سمص. اولوب صتر. تشكيلاتنده بولنور] دونن، دور ايدن: تيز كرد = چابوق دونن، سريع الدوران.

گِرد { س. فا. ١. چوره، چپه چوره. ٢. دونمه، دوران. ز.

گُرد { ص. فا. يكيت، قهرمان، بطل. ز.

گِرداب { س. فا. ١. صو چوروندیسى، كريوه، آيلانمه. ٢. بح. مخالف جهتلردن كلن ايكى آقندينك قاوشمه سندن ويا بر آقنديننك طريق جريانده بر مانعه تصادفندن ياخود قعر بحرك بردن بره دريكلشمه سندن حاصل اولان چورندى. ٣. مج. مخاطره لى ير، مهلكه: بر كردابه دوشدم.

گِردار { س. فا. ١. ايش، فعل، عمل، شغل، كار. ٢. طرز، روش، عادت، خلق: شهريار فاروق كردار = حركتى ويا خلق وعادتى حضرت عمر (رضه) ك كينه مشابه اولان پادشاه؛ بدكردار = طرز وروشى وفعل عملى كوتى اولان: دشمن بدكردار.

گِرداگِرد { ح. فا. چپه چوره، قیر طولایی.

گَردآلود { ص. فا. [گرد = توز. آلودن = بولاشمق] توزه بولانمش، توز طوپراق ایچنده اولان.

گَردان { ص. فا. دونن، دونر ایدن، دوار: سپهر گردان = فلك دوار. || روگردان = یوز چویرن، صرف نظر ایدن. || سرگردان = سرسری، مکانسز، پریشان.

گَردان { س. [فا. «گردن» دن] ۱. بوغازك طیشی، بوینك اوك طرفی، عنق: چفته گردان = سمیزلكدن ایكی قات گردان. ۲. علی العموم بوین: گردانی اگری؛ گردان قیرمق = ناز ایله بوین صاللامق؛ (آت) یورورکن بوینی صاللامق. || گردان قیران = بر جنس قوش.

گَردانلق { س. قادینلرك گردانه طاقدقلری اینجی و آلتین و سائره دیزیلری، گردان سوسی، قلاده، طوق.

گَردانیه { س. [غلط فاحش تعبیر] مو. برمقام مخصوص.

گِردباد { س. فا. [گرد = دونم. باد = یل] بر محلده دونه‌رك توز طوپراغی قالدیران و بعضاً ابنیه‌یی ییقوب آغاجلری سوكن شدتلی روزكار، قاصیرغه، صرصر، یل چورندیسی.

كُردِستان { سخ. م. ممالك عثمانیه‌ده حدود ایرانیه‌نك ایكی جهتندن وجزیره‌نك شرق وشمال طرفلرندن عبارت یر: كردستان طاغلری.

گَردِش { س. فا. دونمه، دور، دوران: گردش گردون = چرخ فلك دونمسی، دوری.

گَردَك { س. [وفیق پاشا مرحوم «گرمك» فعلندن مشتق عد ایدوب اساساً زار گریله‌رك آیرلدیغنی وجه تسمیه كوستریور. سه‌ده، فارسیده‌ده مستعمل اولوب چادر دیمك اولان «گرد» مصغری اولمسی احتماله دها قریبدر.] زفاف كیجه‌سی گلین ایله گوگیك قپاندقلری اوطه، حجله [غلطی: حجله‌گاه]: گردگه كیرمك = گوگی اولمق؛ گردك كیجه‌سی = زفاف كیجه‌سی.

كِردِگار { س. فا. فعال مطلق اولان خلاق كائنات: حضور كردگارده.

كَردَل { س. اوستی آلتی بر كیشلكده قیصه آغاج قاب كه باشلیجه قویون وصیغیر و سائره صاغمغه وآخورده صو وضعنه وسفائنده صو طاشیمغه قوللانیلیر: بر كردل طولوسی سوت، صو. || كردل جوزی = كمی كردللرینه قولب مقامنده كچیریلن خلاطك ایكی اوجنده یاپیلان دوكوم. || حریق كردلی = كیده كاوساله‌دن معمول خفیف كردل.

گَردَن { س. فا. بوین، عنق، رقبه: گردن اطاعت. || گردن بند = بوین باغی. || گردن داده = بوین اگمش، مطیع، تابع. || گردن فراز، گردن افراز = بوین یوكسلدن، سركش، مغرور، متكبر.

گَردون { ص. فا. دونن، دوار: چرخ گردون. = س. فلك، چرخ فلك، سما.

گَردونه { س. فا. آرابه.

گَرده { ص. فا. یاپلمش، ایدلمش، معمول؛ تألیف كرده = تألیف اولنمش: كلستان شیخ سعدینك تألیف كرده‌سیدر؛ سلیمانیه جامع شریفی معمار سنانك بنا كرده‌سیدر.

گِرده { س. بك اینجه بر نوع پیده، عجم پیده‌سی؛ گرده كبابی = بویله پیده‌یه صاریلی اوله‌رق پیشن كباب نوعی.

گَردیده { ص. فا. دونمش، طولاشمش. ا.

گَردیرمَك { فت. ۱. چكدیروب گرگین ایتدیرمك: شودوری‌یی، چارشفی گردیرملی. ۲. چكدیرمك، آصدیرمق، پرده كبی اوزاتمق: نردبان باشنه بر پرده گردیرملی.

گَرز { س. فا. آغر طوپوز.

گَرَس { س. بیوك ودریك قواطه.

گَرَسته { س. با: كراسته.

گَرَسله { س. یزونك، قلتبان. [تركانلر بیننده مستعملدر.]

گُرِسنه { ص. فا. آچ، جایع: گرسنه چشم = آچ كوزلی.

كُرسی { سف. عر. ج: كراسی. ۱. اوتوریله‌جق یوكسكجه یر، جامعلرده واعظك و مدرسه‌لرده مدرسك اوتوردیغی یركه برقاچ باصامقله چیقیلیر. ۲. تخت، سریر، اریكه. ۳.

مقام، وظیفه : كرسیٔ تدریس، كرسیٔ خطابت . ٤. عرشك آلتنده بر طبقهٔ سما. ٥. مركز، مقر : كرسیٔ حكومت = پایتخت. ٦. قاعده، آیاقاق : بو دیركك كرسیسی چوق متین؛ كرسی طاشی = دیوارك كوشه‌سنه قونیلان بیوجه طاش.

كُرسیلی { ص. متین واوتوراقلی: كرسیلی یازی.

كِرش { سذ. عر. اشكنبه، حیوانات مجتره‌نك برنجی معده‌سی.

كِرِشمه { س. فا. ناز، عشوه، غمزه، كوز وقاش ایله اولنان اشارتلر، جلوه.

كِرِفت { س. فا. [«كرفتن» فعلندن سمص.] طوتمه، یاقه‌لامه : خیدودلری اخذ وكر ایتدیلر.

كِرِفت { ص. [لغت آنفهٔ فا. رسیه‌دن] بر برینه كچمش، قاریشیق : كرفت یازی. = س. مو. نای دینان آلت موسیقینك بر نوعی.

كِرِفتار { ص. فا. ١. طوتلمش، طوتساق، اسیر: دشمنك النه كرفتار اولدی. ٢. دوشكون، مبتلا، دوچار : كرفتار عشق وشور ؛ كرفتار درد ومحنت ؛ بر درده كرفتار اولدی.

كِرِفته { ص. فا. طوتلمش، طوتون .

كَرَك { ص. ١. لازم، مقتضی، یارار، اقتضالی : او بكا كركدر؛ نه‌مه كرك؟ ٢. یاقیشیر، شایان، شایسته، لایق، مستحق: بو مأموریت سزه كركدر؛ او آدم برانغه‌یه كركدر؛ كركی بودر = یاقیشیری؛ كركی كبی = لایق وجهله. = س. لزوم، وجوب، حاجت، مالزم : كرك ایسه؛ كركی بودر. = حر. [اصل «كركمك» فعلنك مضارع مفرد غائبیدر] ایستر، خواه : كرك زنكین كرك فقیر اولسون؛ كرك سز كرك بز.

كُرك { س. فا. قورت، ذئب. ن.

كَرَگَدَن { س. فا. [تر. زبانزدی: زرگردان] ١. تر. كراك دینان واوده بلكه فا. «كرك» دن مأخوذ اولان جسیم حیوان وحشی كه بورنی اوزرنده بر وبر جنسنك ایكی بوینوزی واردر. ٢. كركدنك بورننده‌كی بوینوزی كه قلیج و سائره قبضه‌سی وفنجان ظرفی وسائره اولور : كركدن قبضه. = ص. كركدن بوینوزندن معمول : كركدن قبضه، ظرف.

كَرَگَس { س. فا. آق بابا، نسر.

كَرَگُف { س. [فا. «كارگاه» ویا «كاركف» دن] ١. نقش ایشلنه‌جك قماشك كریلوب ایشلنمه‌سنه مخصوص آلت كه درت آیاقلی وآچیلیر قپانیر درت پروازدن عبارتدر : كركف قورمق: كركفك اوكندن قالقمامق. ٢. نقش ایشی : كركف ایشلیور؛ ایی كركف بیلیور.

كَرَكلك { س. یارارلق، لزوم، وجوب : اونك كركلكی بودر.

كَرَكمك { فل . [یالكز غائب صیغه‌لرندن تصریف اولنور] ١. لزوم و اقتضاسی اولمق، لازم و مقتضی اولمق : بویله اولمق كركدر، كركدی؛ نه درلو كركسه اویله اولسون. ٢. یاقیشمق، لایق و سزاوار اولمق : بو ایش سزه كركمز؛ نه‌مه كرك؟

كَرَكَنس { س. اوفاق و سیاه بربیرتیجی قوش كه قناتلرینك آلتنده قرمزی و ماوی توكلری واردر.

كَرگی { س. كره‌جك آلت : جولها كركیسی. || حمله كركیسی = قایغك كورك چكیلیركن آیاق طیانیلان تخته‌سی.

كَرَكی { س. بیوك بالطه.

كَرگین { ص. ١. قورلمش، چكلمش، كرلمش : كركین ایپ؛ كركین بز. ٢. مج. منقطع اوله‌جق درجه‌یه كلمش: آره‌لری، بینلرنده‌كی مناسبات پك كركین. || مج. كركین طورمق = تعند ایتمك، نوبرانلق ایلمك.

كَركین { ص. آزمش، آزغین: كركین حیوان مرء. || كركین بالیق = بومورطه دوكنی.

كَرگینلك { س. ١. قوریلوب چكلمش شیئك حالی، توتر : ایپك، بزك كركینلكی. ٢. منقطع اولمق درجه‌سنه كلمش اولان مناسباتك حالی، بوزوقلق: آره‌لرینك كركینلكی.

كَرَكینمك { فل. ١. شددتله باصمق: خروس طاوغه كركینمك. ٢. صیق صیق صارلمق : كرتنكلر آغاجه كركینمك. = فت. آغر بالطه ایله

اوروب كوكندن كسمك. مر.

گرلمك { فـل. لج. قوريلوب چكلمك. گرگين اولمق، توتو ايتمك: ايپ، بز گرلدى.

گرله { سـ. قوريلوب چكلمه، توتر: تلك گرله‌سى زوردر. || بحـ. گرله قوتى = بر خلاطك گرلمكله تعيين اولنان قوۀ تحمليه‌سى.

كرم { سـذ. عر. ١. اصالت و اصالتك شرائط و مقتضياتندن اولان عاليجنابلق، جومردلك : كرم صاحبى. ٢. لطف، مرحمت، احسان، عنايت: بو ايش لطف و كرمكزه قالمشـدر ؛ كرم بيورك= لطف، مساعده بيورك.

كرم { سذ. عر. جـ : كروم. باغ (كوتوكى، چبوغى . اعجمى دها مستعملدر.)

گرم { صـ. فا. صيجـاق، حار، سخين.

گرما { سـ. فا. صيجاق هوا، ياز، سرما مقابلى.

كرماء { سـذ. جـ. عر. فـد: كريم. با: كريم.

گرمابه { سـ. فا. حمام، صيجـاق. ذ.

گرما گرم { صـ فا. بك قيزغين: محبتلرينك گرماگرم اولديغى بر زمانده.

كرمان { سـ. ١. آغاجدن يوك اكره‌جك باشلى ايگى. ٢. حصـار : آق كرمان، قره كرمان. مر.

كرمپه { سـ. قره‌دن دكيزه اوزانان طاشلق بورن.

گرمشيك { سـ. يبانى قيزلجق.

گرمك { فتـ. ١. چكوب اوزاده‌رق قورمق : ايپى، تلى، يايى گرمك. ٢. چكوب اوزاده‌رق آصمق: پرده، چارشف گرمك.|| خاچه، چارميخه گرمك= صلب ايتمك.|| گوكس گرمك = ١. كوكيمك، اوكيمك، بحق افتخار ايتمك: كوكسمى گره گره كزرم. ٢. قارشى طورمق، مقـاومت ايتمك : دشمنه كوكس گرن افراد عسكريه.

كرمكار { صـ. فا. لطف و كرم صـاحبى ، جومرد ، سخى.

كرمكارانه { صـ. حـ. فا. جومردلك ولطف و كرمـله: بر معاونت كرمكارانه ايله؛ كرمكارانه معامله ايديور.

كرمكارى { صـ فا. لطف‌وكرم صاحبنه منسوب و متعلق: ذات كرمكاريلرى؛ بر معاملۀ كرمكارى ايله. = سـ. فا. جومردلك، سخاوت، لطف وكرم : ابراز مآثر كرمكارى ايتمك.

كرمكستر { صـ. فا. [عر. كرم= م. فا. كستردن= دوشـه‌مك] لطف و كرم بذل ايدن، كرم صاحبى.

گرمى { سـ. فا. ١. صيجـاقلق ، حرارت . ذ. ٢. غيرت، اقدام، فوق‌العاده سعى وهمت: حجاز دمير يولنـه كمال گرمى ايله چاليشلمقـده‌در. [«گرميت» ديمه‌ملى.]

كرميت { سـ. [يو. Κεραμίς, ίδος] ١. فرونده پيشوب قيزارلمش و سرتلشمش لوله‌جى چامورى : كرميت پارچه‌سى؛ كرميتدن كوچك هيكل. ٢. اولرك طاملرينى اورتمكه مخصوص پيشمش چاموردن معمول اويوق پارچه‌لركه بر صره‌سى اويوق طرفى يوقاريده و ديكر بر صره‌سى آشـاغيده و اوته‌كيلرك آره‌لرينى اورته‌جك صورتده قونيله‌رق صويك ايچرى‌يه چكمه‌سنه مانع اولور؛ فرنك كرميتى بونك دوز و كنكيشى‌كه كنارلرى بربرينه چكه‌جك وياغمورصوينك چكمه‌سنه ميدان ويرميه‌جك صورتده ياپلمشدر. ٣. طـام، چاتى اوستى: كرميته چيقدى؛ كرميتك اوستنه آتدى.

كرميتجى { سـ. كرميت ياپان ويا صاتان آدم.

كرميتخانه { سـ. ١. كرميت و اوكا مماثل طوپراقدن شيئلر ياپيلان محل، كرميت فابريقه‌سى. ٢. كرميت صاتيلان يـر.

كرميد { كرميدجى. با: كرميت وسائره.

گرن { سـ. قوروينجـه چاتـلايان باچيقلى غير منبت طوپراق.

كرنا { سـ. فا. و:

كرناى { سـ. فا. وقتيله عسكره مخصوص برنوع بورى.

گرنمك { فل. قوللرى و سـائر اعضـاى بدنى چكوب اوزاده‌رق اسـنه‌مك: كرنوب طورمـه؛ صيتمه‌يه طوتلمش كبى كرينور.

گرو { سـ. فا. رهن. ذ.

گرو { ظ. ح. با: گیرو، گری.

کَروان { س. (فا. «کاروان» دن) قافله و هیئتله گیدن بولنيلر طاقمی، قافله: حجاج کروانی. || کروان اوتی = باش اوتی، اسارون. || کروان باشی = بر کروانك رئیسی. || کروان قوشی = فا. کروانك دینلان بر جنس قوش. || کروان قیران، کروان کوکبی = صباحلین کورنمك اعتباریله زهره سیاره‌سی، چوبان کوکبی.

کَروانجی { س. کروان باشی، بر کروانه ریاست ایدن آدم.

کَروانسرای { س. بیوك جاده‌لرده کروانلرك قونمسنه مخصوص خیرات ابنیهٔ جسیمه.

کَرّوبی { سذ. عر. جم: کروبیون: جم. فا: کروبیان. بیوك ملك، ملائك مقرب: بزم کروبیان.

کَرَوَت { یا کرویت. س. [ر. Κρεβάτι] تخته‌دن اوتورمق ویا یاتمق ایچون یوکسکجه واگرنی یر: مندر کروتی = سدیر؛ یاتاق کروتی = قاریوله: کروتده یاتمق.

کُروم { سذ جم. عر. فذ: کرم [= باغ کوتوکی] . با: کرم.

گُروه { س. فا. جماعت، طاقم، بولوك، فوج: بر گروه آدملر کچیوردی؛ گروه گروه = بولوك بولوك، فوجا فوج.

کُرَوی { صـ. عر. ذ: کرویه. [«کره» دن سمذ.] کره شکلنده، یووارلاق، مدور.

کُرَوِیّات { سـث. جم. عر. کره شکلی وبوشکله متعلق قواعد ومسائل هندسیه.

کَرَوِیز { س. معروف سبزه که یاپراغی وآز چوق قالین اولان کوکی یمکه وترشی وسائره‌یه گیرر، کرفس. ||صو کرویزی، یبان کرویزی = انجدان، سلام اوتی. || طاغ کرویزی = ایمپرا. طوریا دینلان نبات جنسی.

کَرَه { سذ. عر. ١. ایگرنمه. دیکسینمه، اکراه، استکراه، کراهت، نفرت. ز. ٢. ایستمیه‌رك وجبر آلتنده بر ایش یاپمه، زورلامه، زورلانمه، زور، طوع مقابلی.

کَرّه { سـث. عر. جم: کرات. [«کرار» جمع دکلدر] دفعه، مره، کز: بر کره یبقامق؛ اوچ کره اورمق؛ یوز کره، بیك کره = دفعاتله، کثرتدن کنایه؛ بعض کره = بعض دفعه، احیاناً؛ چوق کره = دفعاتله، مکرراً؛ بو کره = بودفعه. == جم. کراتله = دفعاتله، متعدد دفعه‌لر. || کرات جدولی = بردن اونه قدر رقملرك باشده واوکده‌کی خانه‌لره یازیلوب حذالرنده ایکیسنك حاصل ضربنی حاوی اولان و جمعاً یوز خانه‌یه منقسم بولنان جدول که مشهور فیثاغورثك ایجادیدر.

کُرَه { سث. عر. جم: کرات. ١. یووارلاق شیء، جسم مدور، طوب. ٢. س. [هندسهٔ مجسمه‌ده] سطحنك هر نقطه‌سی مرکزدن مساوی بعده‌ده بولنان جسم؛ کره دیلیمی؛ قطعهٔ کره. || کرهٔ ارض = ١. کره شکلنده اولان یر یعنی دنیا. ٢. دنیانك سطح خارجیسنی کوسترمك اوزره اوستی منقش ومحرر صنعی طوب، مجسم خریطه. || کرهٔ سما کوکك هیئتنی ونجوم و بروج و سائره‌نك مواقعنی کوسترن صنعی طوب.

گِرِه { س. فا. دوکوم، عقده؛ گره گره = دوکوم دوکوم.

کَرهاً { ح. عر. ١. ایکرنه‌رك، دیکسنه‌رك، نفرت وکراهتله: بو ایشی کرها یاپدم. ٢. ایستمیه‌رك، آرزو ایله اولمیه‌رق، جبراً، اجبار تحتنده اوله‌رق: طوعاً وکرهاً = ایستر ایستمز.

گِری { یاخود گیری و یاگیرو. س. ١. آرت، آرقه، قیچ، خلف: اوك، کینك، کروانك کریسی. ٢. برشیئك صکره کلن قسمی، صوك، عقب: قیشك صوڭوغك، آلنان خبرلك کریسی. ٣. انسان وحیوانك آرقه‌سنده‌کی عضو معروف، قیچ، قویروق، عجز، ورا: طاوغك گریسی. ٤. آلت طرف، مابعد: گریسی کله جکدر؛ گریسی بوندن ایبدر. ٥. دونش، عودت، آرقه‌یه طوغری حرکت: صاغدن گری؛ صولدن گری. == صـ. ١. آرقه‌ده بولنان، آرت، خلفی، پسین: بنانك، کمینك گری طرفی، کروانك کری قسمی. ٢. صکره‌کی، مؤخر، آلت: حکایه‌نك کری قسمی؛ یازك کری صیجاقلری. ٣. آشاغی بولنان، دون: درسده آرقداشلرندن کریدر. ٤. وقت حقیقیدن آز کوسترن ایلری

مقابلى: سزك ساعت گريدر. == ظم. آرقه‌ده، آرتده: گرى قالمق؛ گرى گرى گيديور. == ظز. صكره، بعده، مؤخر: شمدن گرى. == د. تكرار، ينه: گرى گيتمك؛ گرى دونمك؛ گرى چويرمك؛ گرى ويرمك. == حه. آرقه‌يه طوغرى عودت امرينى متضمندر: گرى! || حروف الصاقله برابر ظروف مكانيه و زمانيه تشكيل ايدر: گريدن، گريده، گرى‌يه. گريسنجه: گريده قالمق؛ گرى‌يه دونمك؛ گريدن يورمك؛ گريسنجه گيتمك. || گرى آلمق = استرداد ايتمك: مالم بگنلمزسه گرى آليرم؛ بو سوزى گرى آلك. || كريسنى آلمق = قالان قسمى‌ده ياپوب بيترمك: او ايشك كريسنى آلديكزمى؟ || آياقلرى گرى گرى گيتمك = كوكلسز و ايستميه‌رك گيتمك، مع الكراهه حركت ايتمك. || گرى چويرمك = اعاده ايتمك، ارجاع ايلمك. || گرى دونمك = عودت ايتمك. || گرى طورمق = تشبث ايتمه‌مك، قاريشمامق، اجتناب ايتمك، چكلمك. || گرى قالمق = ١. ديگرلرينه يتيشمه‌مك، آرقه‌ده قالمق: آرقداشلرندن گرى قالدى؛ او كيسه‌دن گرى قاليور. ٢. تأخير اولنمق، تأخر ايتمك، موقتاً صرف نظر اولنوب اجرا اولنمامق: او ايش گرى قالدى. ٣. خالى اولمق، فارغ اولمق: چاليشمقدن گرى قاليور. ٤. گجيكمك: بو كون واپور گرى قالدى. || گرى قومق = تأخير ايتمك، صكره‌يه براقمق. || گرى گلمك = عودت ايتمك. || گرى گيتمك = تدنى ايتمك. || گرى ويرمك = رد، اعاده ايتمك.

گريال { س. تركستان ايرماقلرنده بولنان برنوع تمساح.

گريان { ص. فا. ١. آغلايان، باكى: گريان اولمق = آغلامق. ٢. آغلايه‌رق: گريان گريان گيديوردى = آغلايه آغلايه.

گريبان { س. فا. ياقه، جيب: چاك گريبان = ياقه‌نك ييرتلمسى، شق ايدلمسى؛ گريبان چاك = ياقه‌سى شق اولنمش، مأيوس ومكدر.

گريخته { ص. فا. قاچمش، قاچقين، فرارى. ز.

گريد { سخ. م. [يو. Κρήτη] آق دكيزك اك بيوك آطه‌لرندن بر جزيره‌در. عربلر «اقريطس» ديرلردى. || گريد لاله‌سى = شقايق نوعى. || گريد پلينى = بر جنس نبات.

گريدلى { س. ص. گريد جزيره‌سى اهاليسندن آدم.

گريدى { ص. ١. گريد جزيره‌سنه منسوب ومتعلق. ٢. گريد اهاليسندن اولان، گريدلى.

گريز { س. فا. قاچمه، فرار: جاى گريز = قاچه‌جق ير، مفر، ملجأ. == ص. قاچان، فرار ايدن، چكيلوب اجتناب ايدن [صفت تشكيله گيرر:] مردمگريز = انسانلردن قاچان، كيمسه ايله الفت ايتمز، آدمجيل.

گريز { س. [فا. «كاهريز» دن] پيسلك و چركف لغمى: گريز طيقانمش؛ گريزى آچمشلر؛ گريز صويى.

گريزان { ص. فا. ١. قاچان، قاچيجى: گريزان اولمق = قاچمق. ٢. قاچه‌رق.

گريزگاه { س. فا. قاچه‌جق ير، مفر، ملجأ.

گريزمه { س. [يو. Κοίλισμα] يكى آچيلان اراضينك يبانى كوكلر چيقارلمق اوزره دريك قازلمسى: ايكى بل، اوچ بل گريزمه = ايكى ويا اوچ بل دريكلكنده؛ گريزمه ياپمق.

گريزنده { ص. فا. قاچان، قاچيجى. ز.

كريش { ياكيريش س. ١. كمان كبى بعض سازلره تل يرينه طاقيلان سيكير ويا باغرصاقدن صاپ، وتر: كمانك كريشلرينى گرمك؛ كريش قويمق. ٢. يايى گرمكه يارايان لاستيقلى باغ، زه: يايك كريشنى چكمك. ٣. دوشمه و طاوان تخته‌لرى ميخلانمق اوزره اوطه‌نك اكنجه قليجلامه قونيلان كراسته: بتون غلاصدن كريشلر قونمش اولديغندن دوشمه هيچ اسنميور. || برينه كريش اولمق = طاقلق ايليشمك. || قولاق كريشده اولمق = سويلنيلن شيئى قاچرميوب ايشيتمك و مقتضاسنجه عمل ايتمك اوزره دقتلى ومتنبه اولمق.

كريشخانه { س. كريش ياپيلان كارخانه.

كريشلمك { فق. (يايك) كريشنى چكمك، گرمك، زه

ایتمك : یاینی كریشلدی.

كِریشلَمه { سـ. قلبجنه وضع او. لنمش كراسته. = صـ. كریش كبی قلبجنه وضع او. لنمش، قلبجلامه.

كِریف { صـ. [فا. «كرفت» دن غلط] با : كرفت.

كَریم { صـ. عر. ث: كریمه. جـ: كرام. [«كرم» دن صش.] ١. اصالت ومجدوشرف صاحبی، لئیم مقابلی: بر ذات كریم؛ كریم السجایا؛ كریم الخصال. ٢. كرم وسخاوت صاحبی، جومرد، عنا. یت واحسان صاحبی: كریم اولان ذات و عدینی دین عـد ایدر. ٣. بیوك، عالی، عز و شرف صـاحبی، محترم، عزیز، معزز: قرآن كریم؛ آیت كریمه؛ فریقان كرام. [«اكرم» اسم تفضیلنـك جمعی اولمق اوزره «اكارم» یرینه استعمالیله «یاوراكرم» ك جمعنده «یاوران كرام» دیتلمسی غلطدر.] || الله كریم = الله كرم واحسان صـاحبیدر؛ الله ویرر. یوقلغه قارشی تسلی تعبیریدر.

كَریم { سـ. [«كرمك» دن] ١. حیوانك باجاقلرینی كروب آچه رق یوریمه سی. ٢. دستكا. هك كرلسیله اوكه كلن مقدار.

كَریمانه { صـ. فا. از. عز وشرف وكرم صاحبنه منسوب ویالایق وشایسته: جانب والای كریمانه لرینه؛ اشعار كریمانه لری.

كَریملَمك { فل. (حیوان) باجاقلرینی كروب آچه رق یوریمك.

كَریمه { سش. عر. ١. آیت كریمه، آیت قرآنیـه. ٢. قیز، دیشی اولاد، اولاد اناث: كریمه خانم: كریمه كزی نكاحلادیكزمی؟ [«كرم» دن مشتق اولوب تعظیم وتشریف معناسنی متضمن اولدیغندن، بو دخی «مخدوم» كبی متكلم طرفندن كندی اولادی حقنـده استعمـال اولنمیـه جق تعبیراتدندر.]

كُرَیوه { سش. عر. جـ: كریوات. [«كره» نك مصغریدر.] ث. كوچوجك طوب و یومری شیء، فر. Globule : كریوهٔ بیضاء، كریوهٔ شحمیه.

كِریوَه { سـ. فا. ١. چیقماز صو. قاق، پك طولاشیق یول. ٢. مج. صعوبت، مشكلات، چاره. سز حال، كرداب : بر كریوه یه دوشدی.

كَرِیْه { صـ. عر. ث: كریهه. [«كره» دن صش.] ایكرنج، پیس، مردار، منفور : كریه النفس = آغزی فنا قوقان؛ كریه المنظر = شكل وهیئتی چركین ومستكره.

كِرْیه { سـ. فا. آغلامه، بكاء، ناله : كریه و زاری ایده رك.

كَریه { سـ. صاغدیج. مر.

كَریهه { سش. عر. جـ: كرایه. ١. ایكرنج ومنفور شیء. ٢. محاربه، جنك. = جـ. حربك شدائد ودهالكی.

كَز { سـ. [اصلی فارسی اولوب معنای اصلیسی آرشـین و اوق در] ١. اراضی مسـاحه. سنده مستعمل ایپكه دوكوملرله اقسـامه منقسمدر. ٢. شـاقول ایپی : كزه اورمق = شـاقوله آلمق. ٣. اوقك كریشـه كچن اویوق اوجی. ٤. خشـبی اوق وآرشین كبی شیئلر اعماله یارایان ایلغین آغاجی : كز آغاجی؛ كز منی = بوآغاجده حاصل اولان بر نوع قـدرت حلواسی. ٥. طوغری دال، فدان.

كَز { سـ. كره، دفعه، مره: بركز = بركره. [وفیق پاشا مرحوم فارسی اولدیغنی بیان ایدیورسه ده، فارسی لغت كتابلرینك هیچ برنده بولنـه مدیغندن، خالص تركجه اولسه كركدر.]

كِز { یاخود كیز سـ. مج. كمینـك قبضـده كی بایراق سرنی، كمینك قیچ دیركنده یاتیق طو. ران میزانه سرنی؛ غراندی كزی؛ پرووه كزی.

كِز { ضـ. ضمیر مخاطبك جمعی او. لوب سزك دیمكدر : ایشكز = سزك ایش؛ باباكز = سزك پدر. = د. فعللرك جمع مخـاطبنی تشـكیل ایدر : سزسـكز؛ كلیر. سكز؛ كلدیكز؛ كالكز. [«ك» ك حركه سی بالطبع ما قبلنه كوره خفیف ویا ثقیل اولور.]

كُزار { كزاف و سـائره. با : كذار وسائره.

كُزاز { سذ. عر. ط. پك وجعلی برنوع سیكیر كرلمسی كه آغر خسته لقلرده عارض اولور، فر. Tétanos.

كُزبَره { سذ. عر. نبا. آصمه. جق؛ كزبرة البئر = تره؛ كزبرة الحمام = شـاهتره؛ كزبرة القنات = بالدیری قره.

كَزدیرمك { فتـ. ١. یوروتمك، طولاشـدیرمق : آتی كزدیرمك. ٢. سـیره كو.

تورمك، اکلندیرمك : شو چوجقلری براز گزدیرملی. ٣. هر طرفی گوستروب باقدیرمق : کراجی‌یه، مشتری‌یه اوی، باغی گزدیرمك. ٤. بر شیئی هر کسك اوکنه گوتوروب برشیئه طاغیتمق و یا طوپلامق : یمکی گزدیرمك؛ دف گزدیرمك. ٥. بچرمك، امرار ایتمك : اطرافه بر گوز گزدیردی؛ یازی اوزرینه قلم گزدیرمك؛ اثوابك اوستنه اوتو گزدیرمك. ٦. سرپمك، طاغیتمق، اکمك، طاملاتمق : اوزرینه یاغ، شربت، شکر گزدیرملی.

گَزَر { ص. آیاقده بولنان، قالقوب طولاشان، یاتمیان : گزر خسته = یتاغه یاتمامش.

گَزگین { ص. و :

گَزگینجی { ص. چوق گزمش، چوق عالم گورمش، جهان دیده.

گَزِلك { س. اکری قلیجك آغزی. [وفیق پاشا مرحوم ترکیده چاقی معناسنه کلدیکنی بیان ایدیورسه ده، لامك فتحیله فارسیده قلمتراش معناسیله مستعملدر. عجبا اصلی ترکجه‌می فارسی‌می؟]

گَزلَمَك { یا گزله‌مك. فته. ١. اولچمك، مساحه ایتمك. ٢. شاقوله آلمق، تسویه ایتمك. ٣. (اوق) یایك کریشنه طاقوب قورمق.

گَزِلمَك { فج. ١. یورونمك، طولاشلمق، مشی و حرکت اولنمق : چاریك ایچنده گزلمز. ٢. سیر وتماشا ایدلمك، اکلنلمك : اوگله‌نك صیجاغنده گزیلیرمی؟ ٣. هر طرفی باقلمق، معاینه اولنمق : بو بنانك ایچی، اوطه‌لری گزله بیلیرمی؟ ایچنده کیمسه اولمدیغندن گزلمك ممکندر.

گِزلی { گزلمك، گزلتمك. با : گیزلی وسائره.

گَزمَك { فل. ١. یوریمك، طولاشمق، دور وحرکت ایتمك : باغچه‌ده گزیوردم؛ طامك اوزرنده قوشلر گزیور. ٢. سیر وتماشا وتفرج ایتمك، طولاشوب اکلنمك : چوجقلر گزمکه کیتدی؛ درسلرینی بیتیردکدن صکره ایکی ساعت گزمکه مساعده‌لری واردر. ٣. بولنمق، موجود اولمق : سز بورالرده‌می گزیورسکز؟ بنم شمسیه‌م اوراده نه گزیور؟ ٤. آیاقده اولمق، یاتمامق، خسته اولمامق : اپی وقت یاتدی شمدی گزیور؛ یتاقدن قالقمش گزیور. = فته. ١. طولاشمق، سیر وسیاحت ایتمك، دور ایلمك = جزیرة العربك هرطرفنی گزمشدر؛ او دنیایی گزمشدر. ٢. هرطرفنی گوروب معاینه ایتمك، باقمق : کرالایه‌جغم، صاتین آله‌جغم اوی، باغی گزدم؛ هرکه فابریقه‌سنی گزمکه کیدیورم. || آردینده، آرقه‌سنده، پینده، پشنده گزمك = طالبی اولمق، الده ایتمکه، ایدنمکه چالیشمق. || ال اوستنده گزمك = معزز ومکرم اولمق. || اللرده گزمك = مقبول اولمق. || بوش گزمك = آواره اولمق، ایشسز طورمق. || دیللرده گزمك = شیوع بولمق، شایع اولمق. || قول گزمك = محافظه ایچون عسکر طولاشمق. || گزوب توزمق، سورتمك = خوارده‌لق ایتمك. || نه گزر؟ = نره‌ده؟ خانیا؟ یوق : بو کوچك یرده کتاب، کتابجی نه گزر؟ بزده اویله شیئلر نه گزر؟ || نره‌لرده گزیور = نره‌ده‌در، نه اولدی. بزم قلمتراش نره‌لرده گزیور؟

گَزمه { س. ١. گزمك ایشی. با : گزمك. ٢. تفرج، تماشا، سیر : گزمه‌یه کیتدی؛ گزمه‌دن کلیور. ٣. چارشی و سائره بکجیسی، عسس.

گَزَند { س. فا. ضرر، زیان، خسار : ایصال گزند ایتمك = ضرره اوغراتمق، اضرار ایتمك.

گَزِندی { س. ١. گزنمه، سیر، تفرج. ٢. گزیله‌جك یر، گزوب طولاشیله‌جق محل. ٣. اوطه‌لرك اوکنده گزه‌جك قدر طار صوفه، قوریدور.

گَزِنمَك { فل. ١. طولاشمق، کندی کندینه گزوب وقت کچیرمك : دکیز کنارنده گزنیوردم. ٢. دفع حاجت ایچون طیشاری چیقمق، صو دوکمکه کیتمك.

گَزی { س. ایپك وایپلیکه قاریشیق خاره‌لی معروف برنوع قماش که اکثرك بر آرشین اولمسی وجه تسمیه‌سیدر : هند گزیسی؛ گزیدن انتاری. = ص. گزیدن معمول : گزی جبه.

گَزیجی { ص. ١. گزن، سیر ایدن، سیار. ٢. سیر وسیاحت ایدن، سیاح.

گَزیجی { س. گزی یاپان وصاتان آدم.

گَزیجیلك { س. سیر، سیاحت: گزیجیلکی چوق سوردم.

گَزیده { ص. فا. ایصیرلمش: مار گزیده = یلان طرفندن ایصیرلمش، یلانك ایصیردیغی. ذ.

گُزیده { ص. فا. سچلمش، منتخب، برشیئك اك ایی قسمی: آثار گزیده؛ ملوك سلجوقیه‌نك اك گزیده‌سی.

كِزیر { س. کوی مختارینك یاماغی حکمنده اولان کوی کتخداسی.

گُزین { ص. فا. ١. سچن، انتخاب ایدن، سچوب اتخاذایدن، اختیار ایلین [صفت تشکیلنه کیرر:] وحدت گزین = اختیار وحدت ایدن؛ گوشه گزین فراغت = فراغت گوشه‌سنی انتخاب و اختیار ایدن. ٢. سچلمش، منتخب، مختار: چهار یار گزین رضهم.

گَژدُم { س. فا. [اکری قوپروقلی] عقرب. ذ.

كَس { س. فا. ج: کسان. کشی، کیمسه، کیمسنه. [مفردی لسانمزده یالکز قوللانلماز.] || هرکس = هربر شخص، هرکیم اولورسه: بونی هرکس بیلیر؛ هرکسك آکلایه‌جغی بر لسانله. || بعض کسان = بعض آدملر، بعض خلق: بعض کسانك اعتقادینه کوره. || بی کس [بیکس] = کیمسه‌سز، یتیم، اقربا وتعلقاتی وحامیسی اولمیان: پك بیکسدر؛ بیکسانه آجیملی. || ناکس = ١. انسانیتسز، نامرد، آلچاق. ٢. [زبانزدی: نکس] خسیس، بخیل، پنتی.

كَس { ص. شاشقین، مبهوت، حیران. مر.

كُساحَت { س. ش. عر. ط. جو. جقلره عارض اولان علت که کیکلرینك اینجلوب یالکز باشلرینك قالینلاشمه‌سنی وضعف ودرمانسزلغی موجبدر، سیسقه‌لق، فر. Rachitisme.

كَساد { سذ. عر. ١. سوروومسزلك، رواجسزلق، صاتلمامه، چکمه‌مه: تجارتده کساد واردر. ٢. یوقسزلق، فقدان، ندرت، قطلق، قحط: ذخیره‌نك کسادی واردر؛ آقچه کسادی وار.

كَسادلق { س. ١. سوروومسزلك، رواجسزلق، کساد: اورته‌ده کسادلق واردر. ٢. سوروومسزلك وقطلق وقتی: او سنه کسادلق ایدی.

كُسار { ص. فا. یین، ایچن، استهلاك ایدن ویا رفع و ازاله ایدن: می کسار [میکسار] = شراب ایچن؛ غم کسار [غمکسار] = برینك کدرینی چکن، انیس، محب صادق: یار غمکسار. [یالکز بویله ترکیباتده بولنور.]

كَثافت { سذ. عر. بولانیقلق، آچیق وبراق اولمامه: بو جسمك، بو مایعك کثافتی. ذ.

كَسالَت { سذ. عر. اوشنمه، تنبللك، رخاوت.

كَسب { سذ. عر. ١. قزانمه، قزانج، اکتساب، استفاده: خیلی ثروت کسب ایتمشیدی؛ آیده برقاچ یوز لیرا کسبی واردر. ٢. ایدنمه، حاصل وپیدا ایتمه: کسب معلومات ایتمك؛ یاغمور آلتنده آو آرقه‌سنده گزمکدن شوعاتی کسب ایتدم. ٣. معیشتی چیقارمق ایچون اولنان سعی ایله یوکا آلت اولان صنعت ومشغولیت: کسب وکار صاحبی؛ اصحاب کسب عندالله مقبولدرلر.

كِسبَت { س. کسوه‌دن غلط. با: کسوه.

كَسبی { ص. عر. ذ: کسبیه. قزانلمش، تحصیلی، عارضی، طبیعی وجبلی اولمیان: هنر ومعرفت کسبیدر؛ اخلاقك انسانده جبلی می کسبی می اولدیغی مسئله‌سی بین الحکما متنازع فیهدر.

گُستاخ { ص. فا. عارسز، ادبسز، أدب ایتمیوب بیپروا میدانه آتیلان: پك گستاخ آدمدر.

گُستاخانه { ص. ح. فا. عارسزجه، بی ادبانه، تأب ایتمکسزین، تربیه‌سزجه برجرأتله: گستاخانه حرکت، معامله؛ گستاخانه سویلیور.

گُستاخلق { س. عارسزلق، ادبسزلك، تربیه‌سزلك، بی ادبانه جرأت: بو آدمك گستاخلغی صوك درجه‌ده‌در.

كَستانه { س. [یو. Κάστανον] معروف میوه که اقالیم معتدله‌ده یتیشوب دیکنلی یشیل برطیش قبوق ایچنده ایکی دانه بولنور و بهری آچیق سیاه و

يومشاق بر قابوق ايچنده بر تك لبدن عبارتدر، عر. قصطله : آت كستانه‌سى = يمز ايرى جنسى كه آغاجى سوس ايچون باغچه‌لرده ويول كنارلرينه ديكيلر؛ قوزى كستانه‌سى = چيك دخى ينير بر جنس كوچك دانه‌ليسى ؛ گول كستانه‌سى = صولاق يرلره مخصوص جنسى ؛ كستانه كبابى = قابوقله برابر ويا قبوقسز اوله‌رق آتشده پيشمش كستانه. || كستانه آغاجى = كستانه ميوه‌سنى ويرن آغاج كه خيلى بيوك اولور . || كستانه رنكى = آچيق سياه رنك. || كستانه طوريسى = آتك آچيق سياه طونى . || كستانه طوروبى = بر جنس كوچك طورپ. || كستانه فشنكى = زياده پاتردى ايدر بر فشنك. ═ ص. كستانه رنكنده ، آچيق سياه : كستانه صاچ .

كَستانه‌جى { س. كستانه كبابى صاتان آدم.

كَستانه‌لك { س. كستانه آغاجلرينى حاوى محل، كستانه آغاجى قوريلغى .

كُستَر { ص. فا. [« كستردن » فعلندن مص. اولوب صتر. تشكيلنه كيرر] دوشه‌ين، بسط ايدن : مراحم كستر = مرحمتلى.

كَستَره { س. كتره.

كَستَل { يا قسطل. س. [ايتا Cas-tello] حصارجق، قصر.

كَسدِيرلَك { لج. ١. قطع ايتديرلمك : آغاجك قورومش داللرى باغچوانه كسديرلدى. ٢. قطعياً حل وفصل اولنمق ، قرار قطعى ويرلمك : او دعوى الآن كسديرلدى. ٣. قطعياً حكم اولنمق، قطعى بر فكر بيان ايدلمك : بو كلمه‌نك اصل تركجه‌مى يوقسه ديكر برلساندن مأخوذمى اولديغى كسديريله‌مدى.

كَسديرمَك { فت. ١. قطع ايتديرمك : شو آغاجلرك فضله داللرينى باغچوانه كسديرملى . ٢. قيصالتمق ، اختصار ايتديرمك : يولى كسديردم . ٣. واز گچرمك، براقديرمق : او آدمى قماردن كسديرملى. ٤. قرار ويرمك، حكم ايتمك : بونك وجه تسميه‌سنى كسديره‌مدم. ٥. تخمين ايتمك : كنديمجه اويله كسديردم. ٦. سوت وشكر وسائره‌يى اكشى ايله تحويل ايتمك . ٧. بوغازلاتمق ، ذبح ايتديرمك : بر قاچ قويون كسديردى. || اويقو كسديرمك = اويقوسنى آلمق، برآز اويويوب اويقويه اولان آرزويى دفع ايتمك. || باشنى كسديرمك = تعند، اصرار ايتمك. || كوزه كسديرمك = يايه بيله‌جكنى آكلامق ، كوكيمك : او خندغى آتلامغى كوزمه كسديره‌مدم ؛ اويازى‌يى يازه بيله‌جكمى كوزمه كسديردم.

كَسديرمه { س. كسديرمك ايشى. || يا : كسديرمك. ═ ص. ١. قطعى ، ناقابل اعتراض و تغيير : كسديرمه جواب؛ كسديرمه سوز. ٢. تخمينى، مخمن : كسديرمه بر مقدار. ٣. قيصه ، مختصر، طولاشماز : كسديرمه يول.

كَسَر { س. دوالكر و مرانغوز آلتى كه قيصه بر صاپه چكيرلمش بر طرفى كسكين و ديكر طرفى چكيچ كبى بر چليكدن عبارتدر، تيشه . || مج. نعلينجى كسرى = كنديـنه طوغرى يونمقدن كنايه اوله‌رق منفعتپرست، يالكز كندى منفعتنى دوشونور آدم .

كَسر { سذ. عر. ج: كسور. ١. قيرمه، پاره‌لامه : جامى كسر ايتدى؛ قول كيكنك كسرى. ٢. بوزمه، خلل كتيرمه : نفوذينى كسر ايتدى؛ كسر ناموس. ٣. د. بر حرفك اسره ايله اوقونمه‌سى : سز ضميرى كسرسين ايله‌در. ٤. ر. [حسابده] بر عدد مجموعندن بر ويا بر قاچ حصه‌يه دلالت ايدن مقدار كه ايكى درلو در : برنجيسى كسر عادى كه افقى بر چيزكى ايله آيرلمش ايكى رقمله يازيلوب يوقاريده‌كى رقم حصه‌لرك عددينى و آشاغيده‌كى رقمده مجموعى كوسترير : $\frac{1}{2}$ ايكيده بر، نصف؛ $\frac{1}{3}$ اوچده بر ، ثلث؛ $\frac{1}{4}$ درتده بر، ربع ، چاريك؛ $\frac{2}{3}$ اوچده ايكى، ثلثان؛ $\frac{3}{4}$ درتده اوچ ، اوچ ربع ، اوچ چاريك . ايكنجيسى كسر اعشارى كه بر مجموعك اون قسمه و بونك اقسامندن هر بريـنك ينه اون قسمه تقسيميله بو وجهله تقسيمده دوام اولنه‌رق بو اقسامندن بر مقدار بيان ايدن رقم اولوب مقسومدن فاصله ايله آيريله‌رق يازيلير، مثلا : ٣,٢٥,٧٢ كيلو يازلدقده اوچ كيلو (ايكى اوقه) ايله يكرمى بش غرام (يكى درهم) ويتمش

ایکی سـانتیغرام دیمکـدر.
[اوزان و مقاییس جـدیده بو قاعده اوزرینه مؤسس اولوب حسابجه بك سهولت بخشدر.]
٥. جبرا. کمیك قیرلمسی: کسر شعری. کسر عرضی، کسر منماری وسـائره. || س. اختصار کسر = کسری ترکیب ایدن ایکی رقمك مشترك بر رقمه تقسیمی، مثلا ٥/٢٠ کسرینك بشه تقسیمیله ١/٤ صورتنه تحویلی؛ قابل اختصار، غیر قابل اختصار کسر. = جم. بر بیوك مقدارك کوچك یعنی کسر ویا آحاد وعشراتله افاده اولنان کوچك قسمی که چوق دفعه بیان اولنیوب «کسور» تعبیریله یچیریلیر: بیك بشیوز کسور لیرا؛ یوز قرق کسور غروش؛ کسوری وارمیدر؟ کسوری یازمایك؛ کسورسز رقم، حساب. || کسورات = اوفاقلق آقچه.

کَسره { سـ ث. عر. حرکات ثلثهٔ عربیـه‌دن اسره دینلن حرکه که حرفك آلتنه یازیلیر؛ کسرهٔ خفیفه = ترکجه‌ده «بز» و «کیم» کبی اینجـه اوقونان اسره؛ کسرهٔ ثقیله = ینه ترکجه‌ده «صره» و «ایلیق» کبی قالین اوقونان اسره.

کَسری { ص. عر. ث: کسریه. ر. حسابده کسره منسوب ومتعلق: عدد کسری؛ اعـداد کسریه.

کِسری { ١ سذ. عر. جم: اکاسره. [فا. «خسرو» دن غلط] ایران قدیم حکمداری، ساسانیان سلاله‌سنه منسوب حکمدار.

کُسُسته { ص. فا. گوشك، سو. ایوك. ر.

کَسِشمك { فش. ١. ایکی کشی بینلرنده قرار قطعی ویرمك، بینلرنده‌کی حسابی کسمك، بازارلغی قرارلشدیرمق: اونکله کسشدك؛ بوکون پازارلق، حساب، سوز کسشه‌جکز. ٢. اویونده طـاش مبادله ایتمك، آلوب ویرمك.

کَسِشمه { س. ١. قرار قطعی، حسـاب و پازارلق قطعی. ٢. اویونده طاش مبادله‌سی.

کَسَك { س. ١. بل و قازمـه یا صپانك چیقاردیغی بیوك طوپراق پارچه‌سی، کرپیچ، تزك. ٢. بر یره صره‌لانوب چمن یاپلمق اوزره اوسـتنده‌کی اوتله برابر کسیلوب چیقارلمش درت کوشه‌لی چایر پارچه‌سی.

کَسگَن { س. البسه‌یی کسن اوفاق بر جنس فاره.

کَسگی { س. ١. دال کسمکه مخصوص اوفاق بالطه، ال بالطه‌سی. ٢. صـاج و دمیر کسمکه مخصوص دوز ویاصی قلم.

کَسگین { ص. ١. چـوق کسر، بیلنمش، قاطع، صارم، تیز، بران: کسگین قلیج، بیچاق، چاقی. ٢. دلر، سیوری، حاد: کسگین ایکنه، دیکن. ٣. سرت، قوتلی، شدید، پك: کسگین روح، سرکه، توتون. ٤. مؤثر، طوقناقلی: کسگین دیل، سـوز، قلم. ٥. پروزسز: کسگین یازی. ٦. فعال، سریع، جست وچالاك: کسگین آدم. = س. بر آلتك کسر طرفی: قلیجك کسگینی.

کَسگینلَشمك { فل. ١. چوق کسر و یا دلر اولمق، قاطع ویاحاد اولمق، بیلنمك: بو چاقی، بو ایکنه کسگینلشدی. ٢. سرتلشمك، قوت پیدا ایتمك: سرکه کسگینلشدی. ٣. فعـال وجست وچالاك اولمق: او چوجق چوق کسگینلشدی.

کَسگینلِك { س. ١. چوق کسر و بیلنمش آلتك و یا اوجی پك سیوری و دلر شیئك حالی: قلیجك، چاقینك، ایکنه‌نك کسگینلکی. ٢. سرتلك، شدت: سرکه‌نك کسگینلکی. ٣. تأثیر، طوقنـاقلیلق: دیلك، سـوزك کسگینلکی. ٤. فعاللك، جستلك، چالاکلك: اوچوجغك کسگینلکی. ٥. بر آلت قاطعه‌نك کسر طرفی: قلیجك کسگینلکی. ٦. قلیجلامه وضعیت: تخته‌لری کسگینلکنه قومق.

کَسگینلَتمك { فل. کسگین اولمق. با: کسگین وکسگینلشمك.

کَسَل { سذ. عر. کوشـکلك، تنبللك، بطائت، رخاوت.

کَسِلمك { مج. فل. ١. قطع اولنمق: بو تخته کسلدی؛ بو آغاج قولای کسلمز. ٢. بیچلمك: اثوابی کسلدی. ٣. منقطع اولمق، طورمق، دیکلمك، دوام ایتمه‌مك: یاغمور کسلدی؛ مخصصاتی، تعیینی کسـلدی. ٤. چکلمك، اجتناب ایتمك، آرتق یناشمامق: یمکدن، درسدن، اختلاطدن، ایشدن کسلدی. ٥. قطعیاً قرارلاشمق، تقرر ایتـمك: بازارلق کسلدی؛ کـونی کسـلدی. ٦. کسل و رخاوته دوچار اولمق،

قیرِقلق طویمق : اللرم، آیاقلرم، دیزلرم کسلدی . ٧. بوزلمق ، اکشیمك، صوبی سائر موادندن آیرلمق : سوت کسلدی . ٨. بکزه‌مك، دونمك : اورته‌لق دکیز کسلدی؛ صوؤقدن بوز کسلدم؛ حکمتدن دم اوره‌رق ابن سینا کسلدی . ٩. بوغازلانمق، ذبح اولنمق : بوقدر قویون کسلدی. || چوجق سوتدن، ممه‌دن کسلمك = آرتق ممه ویرلمه‌مك .

کَسِلمَه (س. کسلمك ایشی . || ١ : کسلمك.

کَسمَز (ص. کسگین اولمیان ، کور، قونت، کوند.

کَسمَك (فت. ١. بر آلت قاطعه ایله آیرمق، قطع ایتمك: تخته، آغاج، کاغد ، بز کسمك. ٢. بیچمك : اثواب، ستره، فستان کسمك ؛ کسوب دیکمك . ٣. طوردیرمق، دیکدیرمك، کچیرمك : روزکار یاغموری کسدی؛ آندیپیرین باش آغریسنی کسر. ٤. آره‌لق ویرمك، فاصله ویرمك : لقردیسنی کسدی؛ سوزکزی کسمه‌یك . ٥. قرارلاشدیرمق ، قرار ویرمك، حکم ایتمك ، قطعیاً بیان ایتمك ، تعیین ایلمك : کونی، مقدارینی کسمدی؛ دعوایی، مسئله‌یی کسدی. ٦. قالدیرمق، رفع ایتمك، یوق ایلمك : امیدی کسدی؛ کندیسیله مخابره‌یی، مناسباتی کسدی. ٧. بوغازلامق، ذبح ایتمك : بر قویون، بر هندی کسدی . ٨. قلیجله و دیکر آلت قاطعه ایله قتل ویا اعدام ایتمك : آدم کسمك. ٩. یونمق : قلم کسمك؛ طیرناق کسمك . ١٠. انه‌مك ، ایکدیش ایتمك ، اخصا ایلمك : آتی کسمك. ١١ . پاره‌لامق : فاره اشیایی کسمك. ١٢. تعیین وتخصیص ایتمك : معاش، تعیین، مخصصات کسمك . ١٣. تنزیل ایتمك، تأدیه اولنه‌جق برمبلغك بر مقدارینی آلیقومق : آله‌جغمدن کسمه؛ عمله‌نك یومیه‌سندن قرق پاره کسمه‌لی . ١٤ . طوتمق ، چیقمق، مال اولمق : بو ایش نه کسدی، نه کسیور؟ ١٥. تقلید ایتمك، اکلنمك، مسخره‌یه آلمق. || آردینی کسمك = ترك ایتمك ، دوام ایتمه‌مك. || آقچه کسمك = ضرب سکه ایتمك. || آیاغنی کسمك = آرتق کیتمه‌مك ، کیتمکدن واز کچمك . || النی کسمك = منع ایتمك . || امیدی کسمك = مأیوس اولمق. || اوکنی کسمك = اوکنه چیقوب ایلری کیتمه‌سنه مانع اولمق . || باش کسمك = سر فرو ایتمك. || باشنی کسمك = بوینی اورمق، ضرب عنق ایتمك. || بوین کسمك = اتباع ایتمك. || بها کسمك = تقدیر قیمت ایتمك. || حد کسمك = تعیین حدود ایتمك. || حساب کسمك = حسابی تمیزلیوب ایلیشیك براقمامق. || سسنی کسمك = سکوت ایتمك. || سوزی بال ایله کسمك = دیکری سویلرکن ایکن لقردی سویلمك. || عقل کسمك = آکلامق ، فهم ایتمك، تخمین ایلمك : عقلم کسه‌میور ؛ بویله عقلم کسیور. || قیصه کسمك = اوزاتمامق، مختصراً بیان ایتمك. || کوز کسمك = یاپه‌بیله‌جکنی آکلایوب کوکنمك . || کسوب آتمق = قطعیاً وبداهة فصل وحکم ایتمك . || ممه‌دن، سوتدن کسمك = چوجغه آرتق ممه ویرمه‌مك ، فطم .

کَسمه (س. ١. کسمك ایشی. || ١ : کسمك. ٢. راحت‌الحلقوم دینلن شکر . = ص. ١. کسلمش ، مقطوع. ٢. قطعی ، کوتوری : کسمه حساب ؛ کسمه رسم. ٣. کسلمش کبی ویا کسیله بیلیر، یومشاق طاش ویا سرت کیل حالنده اولان : کسمه قیا؛ بورانك اراضیسی بتون کسمه‌در. ٤. کسوب بکنمك شرطیله مشروط : قاوونی کسمه بازارلقله آلدم.

کَسمه (س. تنك و سائره کسمکه مخصوص بیوك مقاص.

کَسمه‌جه (ح. قاون و قارپوز کبی میوه‌لری کسوب بکنیرسه آلمق شرطیله : کسمه‌جه صاتیور ؛ کسمه‌جه آلدم .

کَسمه‌لك (س. ١. طاش اوجاغی. ٢. آغاج کلیدی.

کَسمیك (س. ١. باشاق صمانی، اینجه و قیریق صمان. ٢. خرمانده طوپراغه قاریشوب تکرار دوکیلن باشاق پارچه‌سی. || سوت کسمیکی = کسلمش سودك قویوسی.

کَسِندی (س. ١. کسیلن شیئدن چیقان پارچه‌لر، قرقندی، قرپندی : طیرناق کسندیسی. ٢. تقلید ، استهزا ، هزل، مسخره‌لق.

کَسِنمَك (فط. ١. کندینه البسه یاپدیرمق : بر قات

اثواب كسمش. ٢. اكلنمك، استهزا ايتمك.

كِسوَت { ياخود كسوه. سذ: عر. [زبانزدى : كسبت] ١. لباس، اثواب، روبه: باش كسوتى، كسوه‌سى. ٢. قيافت مخصوصه، بر صنف و سلكه مخصوص قيافت: درويش كسوتى؛ پهلوان كسوتى؛ كسوت كيمك.

كُسور { سذ. جم. عر. فد: كسر. ﺑا: كسر. [جمع الجمعى: كسورات دخى قوللانيلير.]

كُسوف { سذ. عر. كونش طوتلمه، كرهٔ قمرك آره‌يه كيرمسيله كونشك كلياً ويا قسماً اورتلمه‌سى؛ كسوف كلى، كسوف جزئى، كسوف دائروى. [آيك طوتلمه‌سنه خسوف دينير.]

كَسه { س. ﺑا: كيسه.

كَسى { س. [«كسمك» دن] بزدن بيچلمش روبه، چارشير. مر. || كسى طاشى = چشمه ونهرده چاشيرى دوگه‌رك ييقامغه مخصوص ياصى طاش.

كَسى { ياخود كسكى. س. برآتيم باروت مقدارى: بركسى، بش كسى باروت. || باروتلق كسيسى = اولچيسى.

كَسيجى { ص. س. كسن، قطع ايدن، بيچن: يول كسيجى = قطاع طريق؛ اثواب كسيجى = بيچيجى. || يان كسيجى = ال چابوقلغيله هركسك جيبندن كيسه و ساعت وسائر اشياسنى چارپان خرسز، طرار.

كَسيش { س. كسمه، قطع: بو بيچاغك كسيشى ايى دكلدر.

كَسيك { ص. ١. كسلمش، مقطوع: كسيك روبه، آغاج. ٢. سقطلانمش، سقط: كسيك قول، پارمق. ٣. بوزوق، كسلمش: كسيك سوت. ٤. پك يورغون، يورغونلقدن قيرلمش كبى اولان: ديزلرم، قوللرم كسيكدر.

كَسيكلك { س. ١. كسلمش شيئك حالى: آغاجك كسيكلكى. ٢. سقطلق: قولك كسيكلكى. ٣. بوزوقلق، كسلمش شيئك حالى: سودك كسيكلكى. ٤. يورغونلق، قيريقلق: ديزلرمك كسيكلكى.

كَسيم { س. ١. كسمه، كسيش، «كسمك» فعلى و طرزى، قطع: آغاجلرك كسيمى. ٢. براقه، ترك، تعطيل، آره‌لق ويرمه: درسلرك كسيمى. ٣. بيچيم، طرز، شكل. ٤. برشيئك بتونه مقطوعاً وكوتورى اوله‌رق بيچيلن بها، التزام بدلى، مقاطعه: چفتلكى كسيمه ويرمك. || ات كسيمى = خرستيانلرجه پرهيز ابتداسى. || بحـ. صو كسيمى = كمينك صويك ايچنه باتان قسمنك درجه‌سنى كوسترمك ايچون قاپلامه‌سنك آشاغى جهتنده محرر رقملركه بودرجه كمينك ثقلتيله متناسب اولوب سفن حربيه‌ده ثابت و سفن تجاريه‌ده حموله‌نك ثقلتنه كوره متحولدر: بوكمينك صو كسيمى نه‌قدر در؟

كَسيمجى { س. التزامجى، ملتزم.

كَش { س. يوغورت پينيرى، ياغسز عادى پينير.

كَش { ص. احمق، عقلسز، قولاى آلدانير. عو.

كَش { ص. فا. جم: كشان. [«كشيدن» فعلندن سمص. اولوب صتر. تشكيلنده بولنور] ١. چكن، چكيجى، تحمل ايدن، دوچار: جفاكش = جفا چكن؛ محنتكش = اذيت چكن. ٢. جذب و جلب ايدن، جاذب، جالب: دلكش = جالب قلوب. ٣. قالديران: سركش = باش قالديران، غيرمطيع. ٤. چكيلان: پيشكش = اوكه چكيلان، تقديم اولنان، هديه. ٥. چكوب اوزادان، ايشلين: سيمكش = صرمه ايشلين. [غلطى: صرمه‌كش.]

كِش { حه. سطرنج اويوننده برطاشى زورلامق تعبيريدر.

كُش { ص. فا. [«كشتن» فعلندن سمص. اولوب صتر. ده بولنور.] اولديرن، اولديريجى، قاتل: مردمكش = آدم اولديرن.

كُشا { ص. فا. [«كشادن»فعلندن سمص. اولوب صتر. ده بولنور.] ١. آچان، آچيجى: دهنكشا = آغزينى آچان. ٢. فراحلانديران: دلكشا = كوكلى فراحلانديران. ٣. فتح و ضبط ايدن: كشوركشا = مملكت فتح ايدن، فاتح بلاد.

كُشاد { س. فا. ١. آچمه، فتح: قپويى كشاد ايتدى. ٢. يكى ياپيلان ابنيهٔ عموميه‌نك ايلك دفعه اوله‌رق آچلمه‌سى،

موقع استعماله قونمه‌سی، افتتاح: دار الفنونك كشادی؛ طبيه مكتبنك تاريخ كشادی؛ خسته خانه‌نك رسم كشادی. ۳. يايك چكيلوب آتلمسی: يايه كشاد ويرمك. ٤. اويون طرزی: طاوله‌ده عثمانلی، فرنك كشادی.

كُشاده { ص. فا. ۱. آچيق، مفتوح: اونك قپوسی دائما كشاده‌در. ۲. فراح، شن، مسرور: كشاده دل، كشاده خاطر= كوكلی فراح.

كَشّاف { ص. عر. [«كشف»دن سمب] ۱. مبالغه ايله كشف ايدن، كيزلی بر شيئی ميدانه چيقاران، كشفياب صاحبی: آمريقا كشافی؛ كنديسی فنون وصنايعده كشافدر. ۲. اسراری ومعانیء مضمره‌يی حل وتفسير ايدن: كشاف حقايق؛ كشاف اسرار طبيعت. [بو معنا ايله زمخشرينك مشهور تفسيرينه عنوان اولمشدر.] ۳. ع. عسكرك اوكندن كيدوب اراضی واحوالی كشف ومعاينه ايدن ضابط ويا هيئت عسكريه.

كَشاكَش { س. فا. ۱. چكشمه، منازعه، مناقشه: بو ايش ايچون الآن بينلرنده كشاكشده‌درلر. ۲. تردد، اضطراب: بر كشاكشده بولنيور.

كَشان { ص. فا. چكن، چكه‌رك: كشان كشان كوتوردیلر.

كَشان { س. زنجيردن يولار و پايوند.

كُشايِش { س. فا. آچيقلق، فراخلق: قيرلرك كشايشی سورم؛ كشايش خاطر= ايچ آچيقلغی.

گَشت { س. فا. چكمه، كزمه، سير: كشت وكذار= كچوب طولاشمه، سير وسياحت: بلاد عربده برخيلی وقت كشت وكذار ايتدی.

كُشته { ص. فا. ج: كشتگان. اولدیرلمش، مقتول. ن.

كَشتی { س. فا. كمی، سفينه. ن.

كَشتيبان { س. فا. كميجی، كمی قپودانی، رئيس سفينه، ملاح.

كَشف { س. مص. عر. ۱. ميدانه چيقارمه، آچمه: كشف درون. ۲. برسری حل وتفسير ايتمه، سره واقف اولمه: اسرار درونی كشف ايتمك. ۳. مجهول بر شیء بولوب ميدانه چيقارمه: آمريقانك كشفی؛ مريخ ايله مشتری آره‌لرنده بر چوق كوچك سياره‌لر كشف اولنمشدر. ٤. بر حال ووقعه‌نك اطرافيله معاينه وتدقيقی: عدليه‌جه كشف اولندی؛ كشفه كيدن مأمورلر. ۵. برسرك وكيزلی برحالك بر آدمه من طرف الله كوستريلمسی، الهام اولنمسی: او ذاته بر چوق حقايق كشف اولنمشيدی؛ اصحاب كشفدن بر ذات ايدی؛ رؤياسنده كشف اولندی. ٦. ياپيله‌جق ابنيه و سائره‌نك اوكدن مصارف ومقاديرينك حساب وتخمين اولنمسی: ياپيله‌جق يولی، خسته‌خانه‌يی كشف ايتديلر، كشفی اجرا اولندی؛ كشف اول= ايلك تخمين؛ كشف دفتری. ۷. ع. عسكر سوق اولنه‌جق يرلرك اولجه معاينه و تفتيشی: كشف قولی. || ع. كشف كميسی= خفيف و سريع السير حرب سفينه‌سی‌كه دونغمارفاقتنده بولنوب كشف ومخابره خدماتنده قوللانيلير. [اختراع وايجاددن فرقيچون «اختراع» ماده‌سنه باق.]

كَشفی { ص. عر. ث: كشفيه. كشفه منسوب و متعلق: تحقيقات كشفيه.

كَشفيّات { س. ج. عر. بولنوب ميدانه چيقاريلان شيئلر: فنون وصنايعده اخيراً بر چوق كشفيات و اختراعاته موفق اولنمشدر؛ كشفيات نافعه.

كَشكَش { س. [عر. «كشك»دن] دوگلمش بوغدای ايله اتدن برجنس يمك.

كَشكول { س. فا. بعض هند ديلنجيلرينك وقلندرانك قوللرينه آصيلی طوتدقلری وهر كسك اوكنه اوزاتدقلری بيوك هندستان جوزی قبوغندن عبارت قاب‌كه ديلنديكاری شيئلری ايچنه قورلر. || كشكول فقراء= مختلف شيئلردن مركب بر نوع سوتلی طاتلی.

كِشمِش { س. فا. چكردكسز و پك كوچك دانه‌لی اوزوم‌كه قوروسی فستيقله برابر برنجه قاريشديريله‌رق يمكده قوللانيلير.

كَشمَكَش { س. فا. ۱. چكيشمه، منازعه، معارضه. ۲. قرارسزلق، تردد: او ايش كشمكشده قالدی،

كِشنِش { س. فا. قره كيميون، كزبره، جلجان. [كوزل قوقولى بر تخمدر.]

كَشنَمَك { فل. با: كيشنمك.

كُشود { وكشوده. با: كشاد و كشاده.

كِشوَر { س. فا. اقليم ، مملكت: كشور روم.

كِشوَركُشا { ص. فا. [كشور = مملكت. كشادن = فتح ايتمك] فاتح بلاد ، جهانكير.

كِشوَركُشايى { س. فا. فاتحلك، جهانكيرلك.

كِشى { ياخود كيشى. س. آدم ، شخص : بر كشى ؛ قاچ كشيدر؟ اركشى = اركك، آدم؛ خاتون كشى = قادين؛ هركشى = هركس . — وقتيله عادتا آدم و انسان معناسيله دخى قوللانيلوب مثلا : كشى ايلردن درس كوتيلردن عبرت آلمليدر دنيلير. دى؛ اليوم بزجه يالكز كنايه اولەرق وشخص مقامنده قوللانيلير.

كَشيده { ص. فا. چكلمش، ديزلمش، چكيلمش: كشيدۀ سلك تحرير = يازلمش. || كشيده ايتمك = ١. (تلغراف) چكمك: برتلغراف كشيده ايتمش ؛ فلان طرفندن كشيده اولنان تلغرافنامه. ٢. (ضيافت) ويرمك : مكمل برضيافت كشيده ايتدى ؛ فلان ذاته حرمةً كشيده قلنان ضيافت رسميه. = س. تر. طب. ١. بعض حرفلرك عقبنده ديزيلن چيزكى : « ساعت، بنا » كبى . ٢. كلمەلر آرەسنده قوللانيلان يته اوبله افقى برچيزكى: — . [بوكا محلنه كوره « فاصله » و« رابطه » ديمك دها طوغريدر.]

كِشير { ياخشير. س. هاووج. مر. || ايت كشيرى = برجنس كوك.

كِشى زاده { ص. [تر. كشى ايله فا. زاده(=طوغمش) دن مركب غلط تعبير] ١. اصيل نجيب. ٢. تربيەلى، چلبى.

كِشى زادەلك { س. ١. اصالت، نجابت. ٢. تربيه، چلبيلك.

كَشيش { س. فا. [«قسيس» بوندن معربدر.] مناستر راهبى ، اولمز راهب ، تارك دنيا، قالوير، قره باش. || ج. كشيش طاغى= بروسه شهرينك اوستندەكى جبل مرتفع كه آناطولينك الڭ يوكسك نقطەسيدر. اسم قديمى اوليمبوس.

كَشيشخانه { س. كشيشلرك اقامتنه مخصوص انزوا محلى، مناستر، خرستيان صومعەسى.

كَشيشلَمه { س. مرمره دكيزينه نسبتله كشيش طاغى جهتندن اسن جنوب شرق روزكارى وجهتى . بونكله جنوب جهتى آره سنده كينه قبله كشيشلمەسى ، و بونكله شرق جهتى آرەسنده اولانەده كون طوغشى كشيشلمەسى دينير.

كَظم { سذ. عر. غضب و حدتى ضبط ايتمه. ذ.

كَعب { سذ. عر. ١. طوبوق كميكى ، آياغك طوبوق مفصلى . ٢. طوبوقدن چيقان معروف كميك كه اويون آلتى اولور، آشيق كميكى. ٣. اويون زارى. ٤. سكز كوشەلى وسكز يوزلى جسم. با : مكعب. || مج. كعبنده اولمق ، كعبنه وارمق = برينك نظير ومساويسى اولمق ، باينده اولمق : بن اونك كعبنده مى يم؟= بن اونكله مساوى مى يم، اونكله مساوات دعواسى ايدە بيليرمى يم ؟ كيمسه اونك كعبنه وارەماز = اوكا نظير اولەماز.

كَعبه { سذ. عر . [مكعب الشكل اولمسى وجه تسميەسيدر.] مكۀ مكرمەدەكى بناى مقدس كه حضرت ابراهيم واسماعيل(عليهما السلام) دن قالمه اولوب اليوم كافۀ مسلمينك قبلەكاهى و محل حجيدر : كعبۀ شريفه ، كعبۀ مكرمه . = ت. كعبتين = كعبۀ شريفه ايله مسجد اقصى .

كَف { س . فا. كوپوك . ذ.

كَف { سذ. عر . ١. ال ايچى، ال آيەسى ، راحه : كف اليد. ٢. آوج، آوج طولوسى . ٣. آياق دوزى، طبان : كف القدم . || نبا. كف الارنب = سنتيانه. || كف الاسد= آرتنيسا. || كف العروس = شيطان ترسى. || كف مريم = بش ياپراق . || كف النسر = آلتين اوتى . || كف الهره = كدى آياغى.

كَفّ { سذ. عر. چكمه، صرف، منع، دفع، فراغت : كف يد ايتمك = ال چكمك، چكيلوب قاريشماق.

كُفّار { سذ. جـ. عر. فد : كافر. با : كافر.

كَفّارَت { سڤ. عر. [مصدر كبى حتى مخفف اوله‌رق قوللانيلور سه‌ق ده، «كفار» اسم مبالغه‌سنك مؤنثى اولوب، اصل اورتيجى وامحا ايديجى ديمكدر؛ وكفاره صورتنده قوللانلق اقتضا ايدردى .] بر مجبوريت تحتنده و يا خطاءً واقع اولان بر كناهى عفو ايتديرمك اميديله حد شرعيسى وجهله ويريلان صدقه و يا طوتيلان اوروج و سائره، كناهدن آريتمه: كفارت اقتضا ايدر؛ كفارتى قولايدر، ممكندر ؛ كفارت يمين = اجرا اولنه‌ميان بر يمينه قارشى ايجاب ايدن حد شرعى كه صدقه و اوروج وكوله يا خلايق آزاد ايتمكدن عبارتدر.

كَفاف { سذ. عر. ياشايه‌جق قدر رزق ، قوت لايموت؛ كفاف نفس= يالكز كندى حياتنى تأمين ايچون بر آدمه لازم اولان رزق ونفقه .

كَفال { س . [ر . Κέφαλος] باشى بيوجك مقبول بر جنس باليق كه باليق يومورطه‌سى ده بوندن چيقار: كفالك پلاكيسى اولور.

كَفالَت { سڤ. عر. حق. برينك ويره‌جكى بر مبلغى ويا ايده‌جكى برايشى والحاصل بر تعهدى ايفا ايتمديكى تقديرده اونك يرينه ايفا ايتمكى درعهده ايلمك معامله قانونيه‌سى، كفيل وضامن اولمه، ضمان : كنديسنه كيم كفالت ايده‌جكدر؟ بوايشى آنجق سزك كفالتكزله قبول ايدرم ؛ اونك كفالتى قبول اولنمدى. || كفالت سندى = كفيل اولديغنى مبين اوله‌رق كفيلك ويرديكى سند. || كفالت بالنفس= نفسنه كفيل اولمه، يعنى بر آدمك شخصى طلب اولندقده بولوب ويرمك تعهدى. || كفالت بالمال= مالنه كفيل اولمه، يعنى اونك بورجلى اولديغى آقچه‌يى ويرمكى تعهد ايتمه. || كفالت متسلسله= ايكى ويا زياده كشينك مقابلةً ومتسلسلاً كفيل وضامن اولمسى .

كَفالَتنامه { سـ. فا. كفالت سندى.

كِفايت { ياكفايه. سڤ. عر. ١. يتيشمه، يتيشير مقدارده اولمه: بو قدر كفايت ايدر؛ كفايت مقدارى، درجهٔ كفايه = يتيشه‌جك مقدار و درجه. ٢. اقتدار، لياقت، اهليت، بر ايشه كافى اولوب باشقه‌سنه احتياج كوسترمه‌مه : او آدمك كفايتى واردر ، كفايتى مسلمدر . — اكتفا وقناعت معناسيله «كفايت ايتمك» ديمك پك طوغرى دكلدر، اكتفا ديملى.

گُفت { س. فا. [اصل فعل ماضى مفرد غائب اولوب ديدى وسويلدى ديمكدر.] سوز، لقردى؛ گفت وگو= ديدى قودى، قيل وقال؛ گفت وشنيد= مسموعات.

گُفتار { س. فا. سوز، لقردى؛ گفتاره كلمك = سوز سويلمك.

گُفته { ص. فا. سويلنمش، مقول. || ز = س. موسيقى‌يه تطبيق اولنان برشرق و منظومه و تياترو اويونى و سائره‌نك نظمى، موسيقيسندن صرف نظرله ياالكز مبنى عليهنك ترتيبى، بسته مقابلى: فلان اوپرانك گفته‌سى ويقتور. هوغونك وبسته‌سى ورديكدر .

كَفچه { س. فا. ا : كپچه.

كُفر { سذ. عر. ١. اللهه ايناغامه وشريك قوشمه ياخود ياقيشميه‌جق صفتلر اسناد ايتمه : كفر ايتمك ؛ او سوز كفردر ؛ الفاظ كفر. ٢. دينسزلك ، ايمانسزلق ، الحاد : بر آدمك كفرينه حكم ايتمك، كفرينه راضى اولمق. ٣. مشركلك، بتپرستلك، وحدانيته قائل اولميان اديان باطله : آسيا ايله آفريقانك برر بيوك قسملرى اليوم كفر ايچنده بولنيور. ٤. اكثريا الفاظ كفرى حاوى اولان شتوم غليظه، سب: كفر ايتمك؛ كفر آتمق؛ قيزديغى وقت قنطارله كفرى آتيور .

كَفر { سذ. عر. كوى، قريه. [بلاد عربده بعض معموره‌لرك وخراب مدن قديمه‌نك اساميسى تركيبنده بولنور.]

كُفران { سذ. عر. كوريلن ايليكى اونوتمه، بيلمه‌مه، نانكورلك؛ كفران نعمت = ولى نعمته قارشى نانكورلك.

كَفَره { سذ . جـ. عر . فد : كافر. [«كفار» كبى.] ا : كافر.

كَفگير { س. فا. [كف=كوپوك. كرفتن = طوتمق — تر. زبانزدى : كوكير] ١. يمكك كوپوكنى آلمغه مخصوص دليكلى قاشيق و ياكپچه. [بو معنا ايله لسانمزده كپچه قوللانيلير.] ٢.

پرنج وسائره پیقامغه مخصوص دلیكلی بیوك قاب، سوزگج.

كَفَن { سذ. عر. [تر. زبانزدی: كفین] اولوبی صاردقلری بز: میتی كفنه صاروب تابوته قورلر. كفن صویجی = نباش.

كَفَنجی { ص. [زبانزدی: كفینجی] كفن وسائر جنازه‌یه متعلق شیئلر صاتان آدم. = ص. مج. صویجی، طمعكار، غدار.

كَفَنلَمَك { فتـ. [زبانزدی: كفینله‌مك] ١. اولوبی كفنه صارمق، تكفین ایتمك. ٢. طاؤق وهندی وسائره‌یی بتون اوله‌رق یوفقه‌یه صاروب پیشیرمك.

كَفَنلی { ص. [زبانزدی: كفینلی] ١. كفنه صارلمش. ٢. یوفقه‌یه صارلمش (طاؤق وسائره).

كَفنه { س. بیزله و بیوك ایكنه ایله ایشلینلرك آوجی بو آلتلردن اینجیتمه‌مك ایچون اله كچیردكاری دمیرلی قایش: موتاف كفنه‌سی.

كُفُو { یا كفؤ. سذ. ص. عر. ج: اكفاء. شریك، آرقداش، نظیر، اقران، مثل، همتا: جناب حقك كفوی یوقدر؛ او ذاتك علم وفضلده كفوی بولنماز.

كَفه { س. آت تیمارنده قوللانیلان مویتابدن كیسه، اینجه كبره. = سخ. ج. قریم شبه جزیره‌سنده برقصبه.

كَفّه { سذ. عر. ترازی كوزی، طبله‌سی.

كَفه‌لَمَك { فتـ. ١. (آتی) كیسه ایله سیلمك، تیمار ایتمك. ٢. (آتك توكارینی) پارلاتمق.

كَفیل { ص. سذ. عر. ج: كفلاء. [«كفالت» دن صش.] برینك بورجنی ویرمكی ویا بر تعهدینی ایفا ایتمكی درعهده ایدن، مدیونك امتناعی ویا عدم اقتداری تقدیرنده اونك یرینه بورجنی ادا ایتمكی تعهد ایدن آدم، ضا. من: كفیل اولمق؛ كفیل ایستمك؛ كفیل ویرمك؛ كفیل آلمق؛ كفیله ربط ایتمك. || كفیل بالمال، مالنه كفیل = برینك بورجنی ویرمكه كفالت ایدن. || كفیل بالنفس، نفسنه كفیل = ایستنلدیكی وقت تسلیم ایتمك اوزره برینك شخصنه كفالت ایدن. || بربرینه كفیل = كفالت متسلسله ایله هر بری دیكرینه ضامن بولنان.

كَفین { كفینلك و سائره. با: كفن وسائره.

كَفیه { س. با: كتفیه.

گَك { وكیك. ص. كگیش، بول، واسع، پهن. مر. [اك اسكی صورتی «گی» اولدیغی مرویدر.]

گَگَج { یاخود گگه. س. بو. جك وسائره صوقه‌سی، كیوه‌له. [اصلی: گگه‌له.] گگج آری = زهرلی بر جنس آری. || گگج اوتی = بر جنس نبات، هراچیون. || گگج قوشی = آتماجه‌نك بر جنسی، سكسك.

گَگرَك { س. قبورغه‌نك آلتی، اوكسزجه، ضلع كا. ذب. || گگرك آلتی = بوگرك اوستی. || گگرك باتمه = گگركده طوییلان صانجی.

گَگِرمَك { فل. معده‌ده حاصل اولان غازی آغزدن چیقارمق.

گَگِرمه { س. معده ده حاصل اولان غازك آغزدن چیقارلمسی اعتیاد كریهی.

گَكره { ص. دیل بورار، ناخوش صورتده و آجیتراق اكشی، عفص.

گَكره‌سی { یا ككرمسی. ص. آز دیل بوران، اكشیجه، بروشقو.

گَكره‌لك { س. دیل بورمه، ناخوش صورتده اكشیلك وسرتلك.

گَكره‌مَك { فل. ١. ككره اولمق، دیل بوره‌جق صورتده اكشیمك. ٢. اكشیوب قبارمق، اختمار ایتمك.

گَگز { س. [«ككیز» و «كیكیز» یازمقده معنا یوقدر.] بورن دلیكنك بوغازه واصل اولدیغی یر: گگزدن سویلمك = خم خم ایتمك، غنه‌لمك؛ گگزه قاچمق = یوب ایچیلان شیء بورن دلیكنه كیتمك.

كَكلیك { س. طاوق كبی كوزل بر قوش كه اتی پك لذیذ اولمغله دیشیسی قفس ایچنده صاقلانه‌رق و اوكنده آغ قوریله‌رق اوتمه‌سیله جلب ایتدیكی اركاری طوتیلیر، حجل، كبك: ككلیك آوی؛ ككلیك اتی. انواعی واردر: قزیل، چیل ككلیك.

گَگه { وككمه. ص. حرفلری دفعاتله تكرارلایه‌رق سربست سویلیه‌مین، لكنت

لسانى اولان : كَكَه، كَكَه‌مه بر چوجق.

كَـكَه { س. اكرى اوجلى دكنك، چوكان، صولجان، عكاز. || باغچه كَكَه‌سى = آغاج داللرينى آشاغى يه چكمكه مخصوص اوجى قانجه‌لى دكنك، كابرى.

گَـگَه { س. با : گَگَج.

كَـكَه‌لك { س. كَكَه‌مه آدمك حالى، لكنت لسان.

كَكَه‌لَمك { فل. حرفلرى تكرار ايده‌رك سويليه‌مه‌مك، كَكَه كبى سويلمك : كوچك ايكن چوق كَكَه‌ليوردى.

گَگَه‌لَمك { فتـ. ١. (بوجك ويا حيوان) اورمق، صوقمق، ايصيرمق. ٢. غاغالامق : خروسلر گَگَه‌لمش.

كَكَه‌مك { فل. ١. كَكَه‌لمك، لكنت لسانله سويلمك. ٢. شاشيرمق، نه سويليه‌جكنى بيله‌مه‌مك : كَكَه‌مكه باشلادى.

كَـكَه‌مه { ص. با : كَكَه.

كَكيز { ص. اويصال، مقاومتسز. [اصل توركجه‌ده كبه اسكيسى وپچاوره ديمك اولوب اويصال آدم دكرسزلكنه مبنى بويله دينلمشدر.]

گَگيز { س. با : كَكز.

گَگيش { ص. [كنيش يازملى — اصلى كِك] ١. بول، واسع، پهن : كَكيش يول؛ كَكيش ميدان؛ كَكيش بورى دليك. ٢. اكلى، عريض: كَكيش قماش. ٣. مجـ. لاابالى، قيدسز : اونك مذهبى كَكيش. ٤. فراح، سهل، سهولتلى : اونك حالى كَكيشدر. || گَگيش كوكلى = قيدسز، غمسز. = س. دميرجى آلاتندن بر نوع رنده.

گَگيشلَتمك { فتـ. كَكيش ايتمك، بوللاتمق، توسيع ايتمك، آچمق : يولى، باغچه‌يى، قپويى گَكيشلتملى.

گَگيشلك { س. ١. بوللق، وسعت : يولك، ميدانك گَگيشلكى. ٢. اكْ، عرض : قماشك گَگيشلكى. ٣. وسعت حال، سهولت، يسر.

گَگيشلَمك { فل. ١. بوللاتمق، اكلى اولمق، توسع ايلمك، كسب وسعت ايتمك : بو روبه اسكيدكجه كَكيشلدى؛ يوللر كَكيشلدى. ٢. وسعت حال پيدا ايتمك، كچنمه‌سى قولايلاشمق : حالى كَكيشلدى.

گَگيشلَنمك { فل. بوللانمق، توسع ايتمك، اكلى اولمق : بو باغچه اپى كَكيشلنمدى.

كَكيك { س. معروف ياقيجى و قوقولى بر اوت كه بعض يمكاره وضع اولنور وياغى چيقاريلير : كَكيك اوتى، كَكيك ياغى. || قيا كَكيكى = بر جنس يبانيسى.

كَل { ص. [اصلى فارسيدر] ١. سارى و زور بر خسته‌لق چيبانلرندن باشنك صاچى دوكلش ويا بو خسته‌لغه دوچار اولان : كل چوجق؛ كل قيز؛ كل باش. ٢. بو خسته‌لغه مبتلا اولمقسزين باشنك قيللرى دوكلش اولان، طاس، اصلع : اختيارلقدن باشى بسبتون كل قالمش. ٣. مجـ. آغاجسز، چيلاق : كل طاغ. || كل اوغلان = اوكسز و فقير چوجق، كلخان بكى. = س. پيسلكدن ويا سرايتله باشه عارض اولوب بر دها بيتمه‌مك اوزره صاچنى دوشورن چيبانلى پيس خسته‌لق، سعفه : كلى چكدى؛ كلنى ايى ابتديلر. || مجـ. كلى قيزمق = حدتلنمك، تهوره كلمك.

كُلّ { ك. عر. هپ، بتون، جمله، جميع، هر : كل يوم = هر كون؛ من كل الوجوه = هر وجهله؛ على كل حال = هرحالده. = سـذ. عر. عموم، عموميت، بر شيئك بتونى، عمومى : استاد كل = عمومك، هركسك خواجه‌سى؛ عقل كل = عمومه شامل اولان عقل.

كِل { ياخود كيل. س. [فا. «گل» دن] باش يقامغه وسائر بعض ايشلره يارار يشيلتراك و لزوجتلى بر جنس طوپراق؛ كل ارمنى، كل مختوم = بونك بر جنسى.

گل { فل. «كلمك» فعلنك امر حاضريدر. با : كلمك. || گل گيت، كل زمان گيت زمان = مرور زمانله، كيده‌رك. || گيت گل = اصحاب مطلوبدن برينك بوكون كيت يارين كل كبى مواعده و ليت لعل ايله اويالاندرلمسى.

گُل { س. فا. معروف چیچك كه كوچك ودیكنلی بر آغاجده اولوب شكلنك وقوقوسنك كوزلكیله مشهور و بین الشعرا بلبلك دلداده‌سی اولمغله متواتر. در. پك چوق انواعی واردر: آل، پنبه، صاری، قاتمرلی كل؛ كل زیبا؛ كل صد برك؛ یبانی كل؛ حقه (ویا اوقه) كلی = طاتلیسی یاپیلان جنسی. || كل آغاجی = بو چیچكی ویرن كوچك آغاج. || كل بایرامی = موسویلرك بر بایرامی، Pentecôtes. || كل بشكر = برنوع كل رچلی. || كل خاتم (ختمی) = الاجه رنكلی اغاج ختمیسی. || كل صویی = كلدن چیقاریلان كوزل قوقولی صو، كلاب، ماء الورد. || كل یاغی = كلدن چیقاریلان قوقولی یاغ. — صتر. تشكیلاتنه دخی كیرر: كلرخ = كل یكاقلی؛ كلرو = كل یوزلی.

كِل { س. فا. چامور، بالچیق: پا در كل = آیاغی چاموره.

گِل { د. با: غل.

كِلا { كلی. ك. عر. [برنجیسی حالت رفعه وایكنجیسی حالت نصب وجره مخصوصدر.] هر ایكی: كلا الشقین = هر ایكی شق؛ علی كلی التقدیرین = هر ایكی تقدیرده. [یالكز بویله بعض تعبیراتده مستعملدر.]

كَلّا { د. عر. هیچ، اصلا، هیچ بر وقت، قطعاً: حاشا وكلا.

كَلاب { سنذ. عر. ط. قودوز علتی، قودورمه، داء الكلب.

كِلاب { سنذ. جم. عر. فذ: كلب. با: كلب.

گُلاب { س. فا. [كل = م. آب = صو] كل صویی، كلدن چیقاریلان ماء معطر.

كُلّاب { سنذ. عر. جرا. قانجه و چنكل كبی جراح آلتی؛ كلاب الجنین = قولای طوغمیان چوجغی طوتوب چكمكه مخصوص دمیردن آلت، لاوطه. [كلابه دخی دینیر.]

گُلابدان { س. فا. كل صویی شیشه‌سی كه آغزی طار اولوب صالالامغله كل صویی سرپلیر.

كُلّابی { سنذ. عر. [چنكل دیمك اولان «كلاب» دن سمذ. — غلط اوله‌رق زبانزدی: گوللابی] تیمارخانه‌ده دلیلری ضبط واداره ایدن خدمه.

كَلاپیر { [منا سبتسز املا] با: كلپیر.

گُلاج { س. فا. شكر شربتی و قیماق وبادمله پیشیرلمك اوزره نشاسته‌دن پك اینجه و مدور یوفقه كه دمتله صاتیلیر و بونك طاتلیسی: بر دمت كلاج؛ قیماقلی، بادملی كلاج.

كِلار { یاخود كیلار. س. [فا. رسیدن. تر. زبانزدی: كیلر] ارزاق و ذخیره و سائر مأكولات و مشروباته متعلق شیئلر وضعنه مخصوص مخزن ویا بیوك طولاب وانبار: مطبخ كلاری؛ كلار اوطه‌سی. || مجه. چوق ارزاق اخراج ایدن مملكت: زمان قدیمده بنغازی جهتی جنوبی اوروپادن برقسمنك كلاری ایدی.

كِلارجی { س. كلارك حفظنه و مأكولات ومشروباته متعلق ارزاقك اداره‌سنه مأمور آدم؛ كلارجی باشی = سرای همایونده كلار مأمورلرینك باشی، سركلاری.

كِلارجیلك { س. كلارجی خدمت و وظیفه‌سی.

كَلاز { س. یاخود:

كَلاس { س. كرتنكار. مر.

كَلال { سنذ. عر. یورغونلق، تعب، بیقندی، اوصانج، فتور: كلال كلمك = یوریلوب بیقمق.

كَلام { سنذ. عر. ١. سوز، لقردی: بر كلام سویلدی. ٢. د. بر قاچ جمله‌دن مركب وكندی باشنه بر مقصد افاده ایدر سوز وعباره، فقره: كلام جمله‌لردن مركبدر. ٣. نطق، سویلیش: حیوان كلامه مقتدر اولسه؛ دوه لسان حال ایله كلامه كلدی. ٤. لسان، لهجه: سریانیلرك كلامی. ٥. الوهیت ووحدانیتدن بحث ایدن وبونلری عقلاً ومنطق وحكمت قواعدیله اثبات ایدن علم، علم عقائد: علم كلام. عالمنه «متكلم» دیرلر. ٦. قرآن كریم: حافظ كلام. || كلام الله، كلام قدیم = قرآن كریم. || حاصل كلام، خلاصهٔ كلام، نتیجهٔ كلام = الحاصل. || كلام كبار = مثل حكمنه كچمش حكمت آمیز سوز، مشهور سوز. || ما لا كلام = سوز كوتورمز، دیه‌جك یوق. || میر كلام = فصا-

حت وطلاقتله سوز سويلمكه مقتدر، مجلس آرا.

كُلاه { ياكله. س. فا. ١. اسكى طرزده باش كسوتى كه اوزرينه صاريق صاريليردى، سرپوش، قلنسوه. ٢. بالخاصه درويشانك باش كسوتى كه اكثريا اوجى سيورى اولور: مولوى كلاهى؛ كلاه كيمك؛ خرقه كلاه = درويش قيافتى. ٣. كچه‌دن باشه قونه‌جق خفيف شئ: آرناؤد كلاهى؛ كچه‌لك كلاه. ٤. بر شيئك اوزرينى اورتمكه مخصوص واوجى سيورى شئ: مناره كلاهى؛ ناركله كلاهى. ٥. مج. حيله، خدعه، طولانديرمه: بكا كلاه ايتدى. || كلاه طابيه = سيورى بر نوع طابيه. || كلاه قاپمق = برقاريشقلقدن بالاستفاده كندى منفعت شخصيه‌سنى اويدرمق. || كچه كلاه = مطرود، رتبه‌سى رفع اولنمش. [چونكه وقتيله رتبه ايله برابر اونك علامت فارقه‌سى اولان عمامه‌سى وقاوغى دخى آلنوب الك آلتنده كى كچه كلاهله براغيليردى.] || كج كلاه = باش كسوتنى اكرى كين، شوخ، نازنين.

كُلاهجى { س. كلاه ياپان و صاتان آدم. || مج. حيله كار، طولانديريجى.

كُلاهلى { ص. كلاه كين، باشنده كلاه بولنان: كلاهلى بر درويش.

كَلب { سذ. عر. ج: كلاب. كوپك، ايت، سك، زاغار؛ كلب عقور = صالار كوپك. || هـ. كلب اكبر، كلب اصغر = ايكى جمله كوكبيه كه برنجيسى كرهٔ سمانك نصف جنوبيسنده اولوب شعراء يمانيه اونك ايچنده در، و ديكرى نصف شماليده اولوب شعراء شاميه اونده بولنور. فر. برنجيسنه Grand Chien وايكنجيسنه Petit Chien و Canicule ديرلر. || ط. داء الكلب = قودوز علتى، كلاب.

كُلبانك { س. فا. ١. برجماعت طرفندن بر آغزدن و مقامله چاغريلان دعا و سرود وآهنك ويا تكبير وتهليل. ٢. وقتيله مكتبه يكى باشلايان چوجغك خانه‌سى قپوسنك اوكنده مكتب چوجقلرينك ايتدكارى دعا.

كَلبتان { س. عر. و:

كَلبَتَين { س. عر. [اصل عربيده سذ. ت. اولوب ايكى ديشى كوپك ديمكدر. — تر. زبانزدى: كربتن] چيوى و سائره طوتوب چكمكه وچيقارمغه مخصوص ومقاص كبى مربوط ايكى پارچه‌دن مركب دمير آلت، قيصاچ.

كَلبچه { س. در دست ايديلن اصحاب جرائمك قاچمامق ايچون بيلكلرينه طاقيلان چفته حلقه.

كُلبَرك { س. فا. كل ياپراغى.

كَلبَرو { يا كلبرى. س. بر شئ چكمكه مخصوص مختلف اشكالده آلت.

كُلبشكر { س. فا. بر نوع كل رچلى وطاتليسى.

كَلَبَك { س. ١. يازين باغچه‌لرده وچايرلرده اوچشان كوزل قنادلى بوجك كه اكثريا قورتدن مبدل اولور؛ مج. كلبك كبى = پك كوزل كيينمش كوچك قيز. ٢. قويونلرك جكرينه عارض اولان علت كه كلبك شكلنده پارچه‌لر حاصل ايدر: قويونلر كلبك اولمش؛ اوسورى يه كلبك دوشدى. ٣. بعض آلتلرده بولنان اوسقرولى بر مندال. || كلبك اوتى = طاغ يونجه‌سى. || كلبك صارماشيغى = بر جنس نبات.

كَلَبَكلى { ص. كلبك دينلن جكر خسته‌لغنه اوغرامش (قويون).

كُلبُن { س. فا. كل آغاجى.

كُلبه { س. فا. [يو. Καλύβι دن] چالى چرپيدن ياپيله‌جق بر، قولبه، فقيرانه مسكن: كلبهٔ احزانم.

كَلبى { ص. عر. ذ: كلبيه. كوپكه منسوب ومتعلق ويا عائد. == سذ. عر. ج: كلبيون. دنيايه اصلا اهميت ويرمين و قلندرانه ياشايان برصنف حكماكه مشهور ديوجانس (ديوژن) دخى بو جمله‌دن ايدى: كلبيوندن برفيلسوف.

كَلپه { ويا كلپيه س. بيوك باغ هركى.

كَلَپير { ياكلاپير. ص. زحمتسز و اجرتسز ويا پك اوجوز اله كچن: بوآتى، بو آرابه‌يى كلپير آلدم؛ يكرمى ليرايه بويله بر آت كلپيردر؛ اوكلپير مال.

آرابور. = س. امكسز اولاد، اوگی اولاد: كندی اولادی اولميوب يالكز بر كاپيری وار. در.

كاپيرجی { ص. باد هوايه ويا پك اوجوز مال آلمغه آليشمش، كاپير مال آرايان: او كاپيرجی بر آدمدر بو فيأتده مال آلماز.

كِلته { سذ. عر. دمت، دسته. ذ.

كُلته { ص. قيصه، بودور، بويسز. مر.

كُلچه { س. ١. يكپاره دوكلش معدن: آلتين، كومش كلچه‌سی؛ كلچه حالنده بر اوقه آلتين؛ ايكی اوقه‌لق بر كلچه آلتين. ٢. دها اربديلوب تصفيه اولنمامش معدن: يردن چيقاردقلری كولچه‌لری ايشلتمك ايچون شهره كوندريرلر.

گُلچهره { ص. فا. كل چهره‌لی، كوزل وتازه يوزلی.

كُلخان { س. فا. حمام آتشلكی. || كلخان بكی = كيجه‌يی حمام آتشلكنك صيجاق اولان قسم خارجيسنده چكيرن سرسری و ياراماز چوجق، صوقاق چاپقينی.

كُلخانی { ص. فا. كيجه‌يی حمام كلخانلرنده چكيرن سرسری، نابكار، خيلاز: كلخانی‌يه باق.

گُلدسته { س. فا. ١. كل دمتی. ٢. مج. اشعار ويا تراجم احوال مجموعه‌سی: گلدستهٔ شعرا.

كَلَر { س. ١. ييلان كبی وآنجق دها قالين ودرت آياقلی و مع هذا يورورکن يره سوريلير حيوانات انواعی كه الك معروفی كرتنكلر ديديكمز جنسيدر، ضب؛ كرتن‌كلر = چابوق يورور كوچك جنسی؛ يشيل كلر، بكّكلی كلر = زهرلی ايريجه جنسی؛ ايری باشلی كلر، آلاجه كلر = ديكر جنسلری. ٢. كلر دريسی كه ساعت محفظه‌سی وسائره اولور. || كلر باليغی = اختاپود نوعی. || صوكلری = صودە‌ياشار جنسی || قوم كلری = سقنقور. || قيا. كلری = بوقلمونك بيوكی، حربا.

گُلرُخ { ص. فا. كل يكاقلی.

گُلرنگ { ص. فا. كل رنكنده، كوزل پنبه.

گُلرو { ياگلروی. ص. فا. كل يوزلی، كوزل.

گُلزار { س. فا. كل آغاجلری چوق محل، كللك، كل باغچه‌سی.

كِلس { سذ. عر. كيرج طاشی.

گُلستان { س. فا. كل باغچه‌سی، كل آغاجلری چوق باغچه. [فارسيده شيخ سعدیٔ شيرازينك مشهور بر تأليف اديبسنك عنوانيدر.]

كِلسی { ص. عر. ذ: كلسيه. ا‌ر. كيرج طاشی قبيلندن اولان: حجر كلسی؛ اراضیٔ كلسيه.

كَلَش { ص. باشنده كل اثرلری بولنان، كل باشلی، طاسلاق.

گَلِش { س. ١. گلمك ايشی، گلمه، ورود، اياب: اونك بووقتده كلشی سببسزدكلدر. ٢. طرز، طور، صورت. || گلشی كوزل = راست كلمه، طبيعی حالنده، هر نصل بولنديسه، دقت واهتمام اولنمقسزين: گلشی كوزل برقيافتده؛ صاچلرينی كلشی كوزل براقشيدی. [«كلشات» صورتنده جمعی واستعداد وروش معناسنده استعمالی كولجدر.]

گَلِشمك { فل. ١. يتيشمك، بيومك، بوی آتمق: بو آغاج، بواكين كوزل گلشدی. ٢. ايلشمك، سميرمك: سياحت كنديسنه يارامش خيلی كلشمش.

گُلشن { س. كل باغچه‌سی، كللك، گلزار. || گلشن سرای = كل باغچه‌سی ايچنده كوشك.

گُلعِذار { ص. فا. [فا. گل = م. عر. عذار = يكاق] كل يكاقلی، كوزل چهره‌لی.

گُلغُنچه { س. فا. كل غنچه‌سی، هنوز آچلمامش گل.

گُلفام { ص. فا. [گل = م. فام = رنك] گل رنكنده اولان، پنبه.

كُلفَت { سذ. عر. ١. زحمت، مشقت، زحمتلی سعی و عمل، آغر وظيفه: فائده‌لی بر ايشدر لكن كلفتی چوقدر؛ او قدر كلفته كيم قاتلانير؟ ٢. لزومسز زحمت و مشقت، بيهوده يورغونلق، قولای ياپلسی ممكن بر ايشك زحمتلی بر صورتده اجراسی: بويله شيئلرله اوغراشمق كلفتدر؛ بو كلفته نه لزوم واردر؟ ٣. كنديني زورلايه‌رق زحمتله ايش كورمه، اوزنه‌رك ياپيلان ايش، سلاست ضدی: اونك اشعارنده كلفت واردر؛

كلفتله سویلنیلن شعر بللیدر. ٤. رسمی معامله، اوزون اوزادی‌یه تشریفات، تکلیفلی معامله: آره‌مزده اویله کلفته هیچ لزوم یوغیدی.

كُلفتسِز { صـ. ١. زحمتسز، مشقتسز، قولای: پك کلفتسز بر ایشدر. ٢. مراسم و معاملات رسمیه‌دن عاری، ساده، تکلیفسز: کلفتسز بر ضیافت ویردی. ٣. کندینی زورلامقسزین یاپیلان، سلیس، طبیعی: کلفتسز شعر.

كُلفتسِزجه { صـ. حـ. ١. زحمتسزجه، قولایجه‌جق: کلفتسزجه بر ثروته قوندی. ٢. تکلیفسز و مراسمه رعایت اولنمقسزین: سزدن کلفتسزجه بر ضیافت ایسترز.

كُلفتلی { صـ. ١. زحمتلی، مشقتلی، زور: پك کلفتلی ایشدر. ٢. معاملات رسمیه ایله، برچوق مراسمله اجرا اولنان: بزه کلفتلی برضیافت ویردی؛ اوقدر کلفتلی استقباله نه حاجت؟ ٣. کندینی زورلامغله یاپیلان، طبیعی وسلیس اولمیان، زحمتله وجوده کلن: کلفتلی اشعارده هیچ بر لذت یوقدر؛ یاکلیش یازمیورسه‌ده یازدیغی شیئلر پك کلفتلیدر؛ مصنع اکن کلفتلی بربیت.

گُلفِشان { صـ. فا. [گل = م. فشاندن = صاچمق] گل صاچان، اطرافه گل طاغیدان.

كَلَك { صـ. ١. کل یاره‌لری کبی یوللری ویابوش وچیلاق یرلری اولان: کلك دری؛ کلك مصر. ٢. قیلسز، چیلاق: کلك طولوم. ٣. ناتمام ویاریسی یوسی قالمش، پیچ: کلك یمش. ٤. قاون قاربوز، بوستان. [بو معناایله آناطولیده مستعملدر.]

كَلَك { سـ. نهرلرده و علی الخصوص دجله‌ده ایشلر برنوع صالکه اوفورلمش طولوملر اوزرنده طورور: موصلدن بغداده کلك ایله کیتدك.

کِلك { سـ. فا. قلم، خامه، براعه: فلان منشینك اثر کلك بلاغتیدر.

گُلگَشت { سـ. فا. گل آغاجلریله مزین تفرج محلی: گلگشت مصلا.

گُلگون { صـ. فا. گل رنکنده، پنبه: یکاقلری گلگون اولمشیدی.

گُللابی { یا گوللابی. سـ. با: گلابی.

كَلِلك { سـ. کل علتنه مبتلا اولمه، کل علتی، سعفه: اونك کللکی بللیدر.

گُلِلك { سـ. گل یری، گل آغاجلرینی حاوی محل، گلزار، گلستان.

كَلله { سـ. با: کله.

كَللی { صـ. کل علتنه مبتلا، کل: کللی بر چوجق.

گُللی { صـ. گل ایله مزین: گللی چیچکلی.

كَلَم { سـ. لاخنه، قاپوسقه. [آناطولیده مستعملدر.]

كِلَم { سش. جـ. عر. فد: کلمه. با: کلمه.

گلمیج { یا گلمج. سـ. ایری بالیق قیلجیغی، بیوك بالیقلرك قیلجق مقامنده اولان کمیکی.

گَلمَك { فل. مضـ: گلیر، گلور. ١. بریه حرکت ایتمك، مجیء، ورود، ایاب، آمد: پدرم دون کلدی؛ هر اقشام اوه کلیر؛ چوجقلر شمدی مکتبدن کله جکدر. ٢. کری دونمك، عودت، رجوع ایتمك: گیدوب گله = عزیمت وعودت؛ کیتدیکی یردن گلمز؛ کیت اما چابوق گل. ٣. کیرمك، حلول ایتمك، باشلامق، اولمق: یاز گلدی؛ رمضان گلیور؛ تعطیل، امتحان گلیور. ٤. یتیشمك، وصول، مواصلت ایتمك: واپور قاچده کلیر؛ کروان یارین گلیر. ٥. ظهور ایتمك، پیدا اولمق، تبادر ایلمك، حاصل اولمق: کندیسنه بر آلیقلق گلدی؛ ایکی گونده بر صیتمه گلیر؛ خاطرمه، عقلمه گلدی. ٦. طوقنمق، اصابت ایتمك، راست کلمك: باشنه برطاش گلدی؛ کندیسنه بر مصیبت گلمش؛ گلن چکیله‌جك. ٧. اویمق، اویغون وموافق اولمق، یاقیشمق: بو پالتو بکا گلمز؛ بو قیافت بنم یاشمده بولنانلره گلمز؛ بو حساب ایشکزه گلیرمی؟ ٨. تصادفاً اولمق، بولنمق، چیقمق، تصادف ایتمك: او چیزمه بکا طار، قیصه گلدی؛ یدیکم یمك معده‌مه آغر گلدی؛ یاغان یاغمور مزروعاته چوق‌ای گلدی. ٩. گورینمك، ظن اولنمق: بو یول بکا پك اوزون گلدی؛ بو میوه سزه آجی گلدی‌می؟ بکا اویله گلیورکه = ظن ایدیورم. ١٠. چکمك، تحمل ایتمك، طیانمق: بو آت یوکه گلمز؛

بن چوق يورېمكه گلم؛ او آدم
شاقه‌يه، لطيفه‌يه گلمز. ١١. انتاج
اولنمق، نتيجه صورتيله حاصل
اولمق، منجر اولمق: بوندن نه
گلير؟ بوندن چوق شئ گله بيلير؛
بو حال نه‌دن گلير. ١٢. مصاب
و دوچار اولمق، اوغرامق: آمه
گلمك؛ آمه گله‌جكسكز. ١٣.
ايراد اولمق، واردات و عائدات
صورتنده حاصل اولمق:
چفتلكدن، عقاردن، وقفدن
كنديسنه سنه‌ده بر قاچ بيك
غروش گلير. ١٤. قبول ايتمك،
موافقت ايلمك: عاقبت بنم سوزمه
گله‌جكسكز؛ اوده بنم رأيمه
گلدى. ١٥. قابل اولمق، اويمق:
حسابه، قلمه، املايه، تعريفه
گلمك = قابل حساب، قابل تحرير،
قابل تعريف اولمق. ١٦. صدور
ايتمك، صادر اولمق: بندن اويله
ايش گلمز؛ او آدمدن بويله بر
ايش كله‌بيليرمى؟ ١٧. يالاندن
گوسترمك ويا گورنمك: كور-
مزدن كلمك = كورمز كبى اولمق؛
بيلمزدن كلمك = بيلمز كبى اولمق،
تجاهل ايتمك. || آرقه‌دن كلمك =
تعقيب، اقتفا ايتمك. || آشاغى
كلمك = ١. اينمك، نزول ايتمك.
٢. ييقلمق، دوشمك. || آغره
گلمك = گوجه گيتمك، باعث انفعال
اولمق. || الدن گلمك = قابل اجرا
وممكن اولمق، دائرهٔ اقتدار دا-
خلنده اولمق: بو ايش بنم الدن
گلمز = بن اجراسنه مقتدر دكلم؛
الدن كلن = دائرهٔ اقتدار داخلنده
اولان، قابل و ممكن اولان؛
الدن گلنى دريغ ايتمه‌ملى، ياپملى؛
الدن نه‌كلير؟ = نه ياپيله بيلير؟
|| اله گلمك = ١. اخذ وگرفت او-
لنمق، طوتلمق. ٢. تحت تصرفه
چكمك، تصرف اولنمق، ميسر
اولمق: بويله برمال قولاى اله
گلمز (چكمز). || املايه كلمك =
اصلاح وافلاح اولنمق. || ايچرى
گلمك = گيرمك، دخول ايتمك.
|| ايچه گلمك = كوكله طوغمق،
سنوح ايتمك. || ايشه گلمك =
يارامق، قابل استعمال اولمق.
|| ايلرى گلمك = استنتاج اولنمق،
نتيجه چيقمق، نشأت ايتمك: بو
حال نه‌دن ايلرى كليور؟ || ايلرى
كلن = اشراف واعياندن اولان:
قصبه‌نك ايلرى كلنلرى = اشراف
واعيانى. || ايمانه گلمك = ١.
ايناتمق، اهتدا ايتمك. ٢. مج.
عاقبت طوغرى‌يى قبول ايتمك،
قانمق. || باشه كلمك = ١. اوسته
چيقمق، تصدر ايتمك. ٢. وقوع
بولمق، طارى و مسلط اولمق:
باشمه حال، بلا گلدى؛ باشمه
گلنى بيلسه‌كز؛ باشمه نه‌لركلدى.
|| باش طاشه گلمك = نادم وپشيمان
اولمق. || برآره‌يه گلمك = طو-
پلانمق، بريكمك، اجتماع ايتمك.
|| بورندن كلمك = كوريلن
ايىلك اونى تعقيب ايدن بركدرله
امحا اولنمق: دونكى اكلنجه
اقشامكى وقوعاتله بورنمزدن
گلدى. || آنامدن امديكم سوت
بورنمدن گلدى = چوق عذاب
واذيت چكدم. || گلوب چاتمق =
حلول ايتمك. || چكى‌يه كلمك =
يارامق، توافق ايتمك. || چيقه
گلمك = يردن وآكسزين ظهور
ايتمك. || حقندن گلمك = ١. بجره
بيلمك. ٢. ضبط ايتمك، غلبه
چالمق: بن اونك حقندن گله بيليرم.
|| خوش گلمك، خوشه گيتمك =
بكنلمك، حظ ايدلمك: بكا بو ير
خوش كلدى؛ بوراسى چوق
خوشمه گلدى (گيتدى). ||
خوش گلديكز = كلنلره تحيه ودعا
تعبيريدر. || ديك گلمك = قارشى
طورمق، سركشلك ايتمك، عناد
جيلقله مخالفت ايتمك. || ديله، ديللره
گلمك = كوتيلكله شهرت بولمق،
بادئ قيل وقال اولمق: او سببدن
طولايى ديله گلدى. || راست
گلمك = ١. تصادف ايتمك. ٢.
ميسر اولمق: ايشكز راست كلسين.
|| طولايه كلمك = اغفال اولنمق.
|| عهده‌سندن گلمك = اجرا ايده
بيلمك، بجرمك. || قارشى گلمك =
مخالفت ايتمك. || قاله گلمك = ذكر
و بيانه شايان اولمق: او ايش
قاله گلمز. || قلمه گلمك = تحرير
اولنه‌بيلمك، شايان تحرير اولمق،
اهميتى اولمق. || گلوب كيتمك =
مواردة ايتمك، تردد ايلمك.
|| كنديسنه گلمك = آيلمق، افاقت
بولمق، انتباه ايتمك. || لازم گلمك =
١. ايجاب واقتضا ايتمك: لازم
كليركه بويله اولسون. ٢. نشأت
ايتمك، استنتاج واستنباط اولنمق:
بويله اولورسه نه‌لازم گلير؟
|| وجوده كلمك = تحصل ايتمك،
پيدا اولمق، وجود بولمق. || يان
گلمك = غائله‌سز اولمق، كيفنه
باقمق. || يرينه گلمك = اجرا
اولنمق، يرينى بولمق: ويرديككز
امر يرينه گلمك ايچون. || بوله

گلمك = يولنه كيرمك، كسب نظام
ايتمك. || افعال معاونه‌دن اوله‌رق
صيغهٔ التزاميه‌دن صكره استمرار
واسكيدن بری وقوع و حدوث
بيان ايدر: اوله گلمش = اسكيدن
اويله اولمش؛ اوقونه گلن درسلر =
اوته‌دن بری اوقونمه‌سی معتاد او-
لان درسلر؛ يازيله گلن محررات =
اوته‌دن بری يازلمسی معتاد اولان
محررات. || مضارع منفينك مفرد
غائبنه «دن» اداتی كيردكدن
صكره تعاقب ايدن «گلمك» فعلی
عربيده‌كی تفاعل بابی كبی يالاندن
كوستريش بيان ايدر: كورمزدن
گلمك = كورمز كبی اولمق، تعامی
ايتمك؛ بيلمزدن گلمك = بيلمز كبی
اولمق، تجاهل ايتمك. غلط اوله‌رق
بين العوام مثلا «كورمه‌مز-
لكدن» و«بيلمه‌مزلكدن» گلمك
صورتنده‌ده قوللانيلير.]

كلمه { س. ع. ج: كلمات، كلم. ١. معنالی لفظ، افادهٔ مرام
ايچون قوللانيلان سوزلرك بهری:
صرفده كلمه اسم وفعل وحرف
اوله‌رق اوچه آيريلير. ٢. سوز،
لقردی، كلام: كلمهٔ طيبه = تطييب
خاطر ايده‌جك كوزل سوز.
|| كلمه بكلمه = هر سوزی آيريجه
وهيچ برينی آتلامقسزين (ترجمه
ايتمك)؛ كلمه بكلمه ترجمه = مآلاً
ترجمه‌نك ضدی. || كلمة الله، كلمهٔ
توحيد = ١. «لا اله الا الله محمد
رسول الله» كلام شريفی، دين حق:
اعلای كلمة الله = دين حقك نشر
و تعميمی. ٢. نفخ ربانی ايله حاصل
اولان حضرت عيسی (عم). ==
ج. موثوق الكلم = سوزينه اينا-
نيلير، معتمد. || نافذ الكلم =
سوزی كچر، نفوذلی.

گلمه { س. گلمك ايشی، ورود، مجیء، اياب. با: گلمك.
== ص. ١. گلمش، وارد: يكی
گلمه؛ آوروپادن گلمه. ٢.
يتيشمه، حاصل اوله: اصنافدن
گلمه؛ دولگردن گلمه بر قلفه.

گلن { (يا گلان. ص. ١. كليجی، كلمش، آتی، وارد، واصل:
دون بورايه كلن آدم. ٢. وقوع
بولان، واقع: كلن چكيلير. || باشه
گلن = عارض اولان. || گلن
گيدن = ١. مسافر، مهمان:
اونك گلن گيدنی يوقدر. ٢.
مارين و عابرين: قوناغی گلن
گيدنه آچيقدر؛ گلن گيدن
اوغرار.

گلنار { س. فا. نار چيچكی.

گلنبه { س. قويون ياتاغی. [آنا طوليده بر قصبه‌يه علم
اولمشدر.]

گلنجه { ح. ١. نقل كلام اولندقده، اما، ايمدی: سزك اورايه
گيتمه‌كزه گلنجه؛ او بحثه گلنجه.
٢. صره‌سی كلدكده: هركسه
كولر يوز كوستريركا گلنجه
چهره‌سنی دكيشديرر؛ اگلنجه
ايچون دائما حاضردر ايشه گلنجه
خسته‌لغی درميان ايدر.

كليندر { س. [يو. Κύλινδρος = اسطوانه، مردانه] اسكی
بر شراب اولچيسی.

كليندرق { س. [ينه يو. Κύλινδρος دن] طبع ماكينه
لرنده مركب آلوب ويرن
اسطوانه، مردانه.

گلنك { س. با: كولونك.

گلنگبين { س. فا. [گل = م. انكبين = بال] بال ايله
گل ياپراغندن مركب بر جنس
طاتلی.

گلنمك { مج. گلمك واقع اولمق، ورود ايدلمك: بووقتده
گلنيرمی؟ اورايه برساعتده گيد-
يلوب گلنير.

گلور { س. با: گليير.

كله { س. فا. ١. باش، رأس، سر، قفا: خيدودك كله‌سنی آلديلر؛
كله‌سنه برشمار اوردی. ٢. باش
كبی يووارلاقچه شیء: بر كله
شكر، بر كله لاخنه؛ كله پينيری،
كله شكری. || كله قولاق برنده =
مشكّل، مقلق.

كلّه { س. فا. با: كلاه.

گله { ح. [«گلمك» فعلندن صيغهٔ التزاميه‌نك مفرد غائبيدر]
راست گله = تصادفی؛ تصادفاً.
|| گله گله، مرور زمانله، گيت
گيده، تدريجاً. || طاوله اويوننده
اورغون طاشی اولوب كلن زار-
ده آچيق يراولمامغله اوبر نوبتی
بكلمك مجبوريتنده بولندقده
قوللانيلير. || «كل ها» دن
مخفف صورتيله‌ده قوللانيلير.

گلّه { س. [«كوله» يازمغه حاجت يوقدر] طوب مرميسی كه
وقتيله دميردن يووارلاق و
شمدی اكثريا چليكدن اسطوا-
نی واوجی سيوری اولور: كله
آتمق؛ كله ياغديرمق.

كله‌پوش { س. فا. باش كسوتی وعلی الخصوص باشك

تپه‌سنی اورتن و باشه یاپیشان یووارلاق و خفیف طاقیه که قاوغك آلتنده گییلیردی.

گله‌جك { ص. ۱. آتی، مستقبل، اوگده‌کی، ایلریده‌کی: گله‌جك سنه؛ گله‌جك یاز. ۲. گله‌سی انتظار اولنان: گله‌جك آدم؛ اوه گله‌جك گلینك ناصل چیقه‌جغی مجهول. = س. ۱. آتی، مستقبل، استقبال: گله‌جکی آنجق الله بیلیر. ۲. قضا، قدر، یازیلی اولان شیء: گله‌جك بوزلماز. ۳. گلمه، مجیء: گله‌جکی وار ایسه = اگر گله‌جکسه؛ گله‌جکی طوتارسه = گلمکه قالقیشیرسه. = جج. گله‌جکلر = اخلاف، اعقاب.

کُلّی { ص. عر. ؤ: کلیه. [«کل»دن منسوب] ۱. بتونه وعمومه عائد و یا منسوب و متعلق، عمومی، جزئی مقابلی: خسوف کلی، کسوف کلی: آی ویا کونشك کاملاً طوتلمسی؛ [مقابلی: خسوف جزئی، کسوف جزئی.] قاعدهٔ کلیه = استثناسی اولمیوب جمله‌یه عائد اولان قاعده، قاعدهٔ عمومیه. [«عمومی»دن فرق شودرکه: عمومی خصوصی‌یه، وبو ایسه جزئی‌یه مقابل قوللانیلیر.] ۲. چوق، کثیر، وافر: بونلرك آره‌سنده فرق کلی واردر؛ کلی کتابلر آلمش.

کِلَی { ص. عر. با: کلا.

کُلّیاً { ح. عر. ۱. بتون بتونه، بسبتون، کاملاً، تمامیله: کلیاً انکار ایدیور. ۲. [جملهٔ منفیه‌ده] هیچ، اصلا، قطعاً: کلیاً گورمدم؛ کلیاً خبرم یوقدر.

کُلّیات { سش. جج. عر. [فد: «کلیه» بومقامده قوللانلماز.] ۱. برایشك تفرعاتندن صرف نظرله هیئت عمومیه‌سی، طوپدن اولان قسم وجهتی: او کلیات اموریله مشغولدر تفرعاته گیریشه‌مز. ۲. برشاعر ویا مؤلفك کافهٔ تألیفاتی، مجموع آثاری وعلی الخصوص آثار ادبیه‌سی: کلیات سعدی، کلیات جامی؛ ابن سینانك کلیات آثاری.

کُلّیت { سش. عر. [تعبیرات عربیه‌ده «کلیه» صورتنده قوللانیلیر] ۱. برشیئك عمومی اولمسی، بتونلك، شاملیت: خسوفك کلیتی = کلی اولمسی؛ بو قاعده‌نك کلیتی = عمومی اولمسی. ۲. کثرت، وفرت، طوپدن اولان شیئك حالی: بوسنه ذخیره کلیت اوزره اولدی؛ کلیتله قویونلر گلدی؛ کلیتله اشیا آلدی. || بالکلیه = بتون بتونه.

کُلّیتلی { ص. چوق، وافر، بول: آناطولیدن کلیتلی ذخیره چیقه‌بیلیر.

کِلید { س. فا. [یو. Κλείς, = κλειδί = δός; = آناختار] ۱. آناختار، آچار، مفتاح. ۲. تر. هرکس طرفندن آچلماق اوزره قپو وصندیق وسائره‌یه طاقیلان دمیردن ماکینه‌لی برآلت که آناختارله آچیلوب قپانیر، قفل: کلید طاقمق، اورمق؛ کلید آلتنده طوتمق؛ اوراده‌هر شیء کلید آلتنده‌در؛ آصمه کلید = اکرتی کلید که حلقه‌لره طاقیلیر. کلید اوتی = دال ویاپراقلری چکلدکجه چیقار بر جنس اوت. || مج. زنجیر کلیدی = ایکی بوی زنجیری بربرینه ربط ایدن حلقه. || بربرینه کلید = بر ویا برقاچ کشینك یکدیگریله ارتباطلری.

کِلیدجِك { س. ۱. کوچك کلید، قفل صغیر. ۲. مج. قایق کورکنك کچیرلدیکی دلیکلی تخته.

کِلیدلَتمك { فتـ. [زبانزدی: کیتلتمك] کلید و آناختارله قپاتدیرمق: آخورك قپوسنی سایسه کلیدلتملی.

کِلیدلَمك { یاکلیدله‌مك. فتـ. [زبانزدی: کیتله‌مك] ۱. کلیدوآناختارله قپامق: قپویی کلیدلیوب یاتمشیدم. ۲. بربرینه کچیرمك، باغلامق: پارمقلرینی کلیدلمش طوریوردی.

کِلیدلَنمك { فج. فل. [زبانزدی: کیتلنمك] کلید و آناختارله قپانمق: او اوده‌کلار کلیدلنمز؛ بوکلید بوزلمش کلیدلنمیور. ۲. بربرینه کچیرلمك ویا کچمك: پارمقلر کلیدلنمك؛ دیشلر کلیدلنمك = بربرینه کچمش کبی صیقیشوب طورمق که صوغوقدن ویا قورقودن اولور.

کِلیدلی { ص [زبانزدی: کیتلی] ۱. کلید وآناختارله قپانمش، قپالی: او اوطه‌کلار کلیدلیدر. ۲. بربرینه کچمش ویا کچمش کبی صیقشمش: پارمقلری دیشلری کلیدلی طوریوردی.

گلیر { یاگلور. س. ایراد، وارادات: آیده بش اون لیرا گلیری واردر.

کِلیز { س. ساز، قامش. مر. || کلیز بالیغی = صازان بالیغنك برنوعی.

كليزمان { س. سازلق، قامشلق / ير. مر.

كليس { س. بر نوع صوكاری. || كليس باليغی = يابين باليغی دينلن طاتلی صو باليغنك برنوعی.

كليسا { س. فا [يو. Εκκλησία / — تر. زبانزدی: كليسه] ۱. خرستيانلرك عبادتكاهی، معبد نصاری، كنيسه. ۲. خرستيانلرك رياست مذهبيه‌سی و مذاهب مختلفه‌لرينك بهری: شرق كليساسی = اورتودوقس مذهبی و پطريقخانه رياست روحانيه‌سی؛ غرب كليساسی = قتوليك مذهبی وپاپانك رياست روحانيه‌سی.

گليش { س. با: گلش.

كليم { ص. عر. [«كلام» دن / صش.] كنديسنه سوز سويلنيلن، خطاب اولنان، مخاطب. ذ. || كليم الله = حق تعالی حضرتلرينك خطاب عزتنه مظهر بيوريلان حضرت موسی (عم).

كليم { س. فا. ۱. اوتوريله‌جق يره ويا يتاق آلتنه سريلن و درويشلرك اوموزلرينه طاشيدقلری اوفاق كچه وقاليچه، سجاده. ۲. توكسز اوطه كچه‌سی، خالينك اولكرسزی: آناطولی، شهركوی كليمی.

گلين { س. ۱. اولنمكه حاضرلانمش قيز و يا يكی اولنمش قادين، عروس، عروسه: گلين آلمغه كيديورلر؛ فلان قيز گلين اولدی. ۲. اوغل زوجه‌سی: خلانك گلينی؛ فلان قادين گلينيله ايی گچينيور، گليننden ممنوندر؛ اوچ گلينی واردر. || مج. ارمنی گلينی = پك آغر حركتلی. || گلين صاچی = افتيمون دينلن بر جنس نبات. || گلين فناری = الككنج دينلن برجنس نبات. || گلين قوشی = بر جنس بيوك طويغار. || گلين هواسی = پك راكد هوا. || يوزی يازيلی گلين كبی قالمق = بوشنه انتظار ايتمك.

گلينجك { س. ۱. كوچك گلين. ۲. صاكسار و عندن پك كوچك و اينجه اوزونجه بر حيوانجق كه صاريلی بياضلی اولوب قورو ديوارلرك دليكلرينه قاچار وطاوق يومورطه و پليچلرينه مسلط اولور، ابن عرس. ۳. چايرلرده يتيشر پك قرمزی بر جنس چيچك كه معالجه ايچون شروب و رچلنی ياپارلر، چول لاله‌سی، قيزالاق. || گلينجك باليغی = بر جنس لذيذ باليق. || گلينجك علتی = استسقاء عمومی.

گلينلك { ص. ۱. گلينه لايق و مناسب ياخود مخصوص: گلينلك اثواب؛ گلينلك اوطه. ۲. گلين اولمق سننده بولنان، يتيشمش: گلينلك قيز.

كليوی { ص. عر. ا: كليويه. / ط. تش. بوكركه منسوب و متعلق. || كليوی الشكل = بوكرك شكل و صورتنده اولان.

كليه { س. عر. ت: كليتين. تش. / بوكرك (بوبرك). || ط. التهاب الكليه، ذات الكليه = بوكركلرك التهابلانمه‌سندن عبارت علت. || حصاة الكليه = بوكركده طاش حاصل اولمه.

كم { ص. فا. ۱. آز، ناقص، نقصان، اكسيك. ۲. كوتی، فنا، ردی: كم سوز.

كم { ك. عر. قاچ، نه قدر. ذ.

گم { س. آتك آغزينه اوريلان دميردن آلت كه باشنك اطرافنه دوتن قايشلرله وبوكا مربوط ديزگينله قوللانيلوب حيوانی ضبط ايدر و ايستنيلن طرفه چويرر، لجام، لكام: حيوانه گم اورمق؛ حيوان گم آلمق = قبول ايتمك. || گمی آزی يه آلمق = سركشلك ايتمك.

كمّ { سذ. عر. ج: اكمام. نبا. چيچك كاسه‌سی، قابجغی.

كُمّ { سذ. عر. ج: اكمام. لباس قولی، يك، آستين.

كُم { ض. عر. [ضمير متصلك جمع مخاطبيدر] سز، سزك، سزه سزی: سلام عليكم = سزك اوزركزه سلام اولسون. [ياالكز بويله بعض تعبيراتده بولنور.]

گُم { ص. فا. غائب، ضايع؛ گم شده = غائب اولمش: گم كرده = ضايع ايتمش.

كَم { مه. «كوم» مهمله سيله برلكده قوللانيلوب ترددله سويلنمكه و سويلديكنی بيلمه‌مكه دلالت ايدر: كم كوم ايتدی بر جواب ويره‌مدی.

كما { ح. عر. [كبی ديمك اولان «ك» حرف جريله «ما» اسم موصولندن مركبدر] نته‌كه، اولديغی كبی: كماكان = اولديغی كبی، اسكيسی كبی، بلا تغيير؛ كمافی

السابق = اسکیسی کبی؛ کاینبغی = کرکی کبی ، لایق وجهله ؛ کماهی حقها = حقیله . [یالکز بو یله تعبیراتده قوللانیلیر.]

کمال { سذ . عر. جم: کمالات. ١. ایرکینلك، پیشکینلك، اولمه: کمال بولمش، کماله ایرمش میوه. ٢. نقصانسزلق، تاملق، مکملیت، کثرت: کمال اهتمامله؛ کمال مر- حمتندن؛ کمال عظمتله. ٣. عمر بشرك پیشکینلك زمانی، کنجلکدن صکره و اختیارلقدن اول اولان حال که اوتوز ایله اللی یاشلری آره‌سنده‌در: سن کماله واصل اولمق؛ سن کمالده بولنان آدم. ٤. انسانك معلومات و حسن اخلاقجه نقصانسز ومکمل اولمسی، فضل وهنر، علم وفضل: ارباب کمالدن برذات؛ فضل وکمال صاحبی. [جمعی ده باشلیجه بو معنا ایله مستعملدر :] کمالات بشریه؛ اکتساب کمالات ایتمك. ٥. تر. دکر، قدر، بها، قیمت: بونك کمالی نه‌در؟ کمالی بش پاره ایتمز.

کمالسز { صه. دکرسز، قیمتسز، بوش، نافله.

کمان { سه. فا. ١. یای، قوس: تیر و کمان= اوقله یای. ٢. معروف کریشلی چالغی: کمان چالمق. ٣. یایه مشابه مختلف آلات و ادوات. = صه. یای کبی کوزل پیچیملی [قاشه وصف اولور:] کمان ابرو = یای قاشلی، قاشی یای کبی اولان.

گمان { سه. فا. ١. ضانمه، ظن، ایشکیل: وهم وکمان. ٢. شبهه، شك، ریب: بی کمان = شبهه‌سز.

کمانجی { سه. کمان دینلن چالغی‌یی یاپان ویا چالان آدم.

کمانچه { سه. فا. [تر. زبانزدی: کمنچه] کوچك کمان صورتنده بر نوع چالغی.

کمانکش { سه. فا. ١. یای قوللانوب اوق آتان آدم، قواس. ٢. کمان چالان چالغیجی.

کمانه { سه. فا. ١. کمان وکمانچه یایی. ٢. مثقب یایی.

کمانی { سه. فا. کمان چالان چالغیجی.

کمبضاعه { صه. فا. [فا. کم = آز. عر. بضاعه = سرمایه] ١. سرمایه‌سی آز، سرمایه‌سز. ٢. مج. معلوماتی ناقص، چوق اوقومامش.

کمبها { صه. فا. [کم = آز. بها = قیمت] قیمتی آز، قیمتسز.

کمپایه { صه. فا. [کم = ناقص. پایه = رتبه] رتبه‌سی دون، قدر واعتباری آز اولان.

کمتر { صه. فا. [« کم » دن ستفد.] دها دون، دها آشاغی بولنان، مادونده اولان، احقر: کمتر قولی. || اذ. تواضع طریقیله متکلمدن کنایه اولور: کمترلری.

کمترانه { صه. فا. احقرانه، عاجزانه [متکلمدن کنایه اولور:] سوی کمترانه‌مه ارسال بیوریلان؛ نامهٔ کمترانه‌م. = حه. حقیرانه، عاجزانه: کمترانه تقدیمنه جرأت قلندی.

کمتری { صه. فا. متکلمدن کنایه اولان عاجز و احقره منسوب، عاجزی، احقری: اشعار کمتری؛ سوی کمتری‌یه.

کمترین { صه. فا. [« کمتر » دن مبالغه صیغه‌سیدر] اك کوچك ویا آلچاق وحقیر: بندهٔ کمترین؛ کمترین بندکان.

کمخا { سه. فا. برنوع ایپك قماش.

کمخاجی { سه. ایپك قماش طوقویان چولها.

کمر { سه. فا. ١. قوشاق، منطقه. [لسانمزده بر قاچ دفعه‌صاریلوب باغلانان قوشاغه کمر دینلمیوب بلی یالکز بر کره صاران وطوقه ایله باغلانانه دینیر:] صیرمه‌لی کمر؛ قایش کمر. ٢. قپو و پنجره کبی بر آچیقلغك اوستنده نصف دائره شکل معماریسی، طاق: قپو، پنجره، کوپری، صو یولی کمری؛ اوچ کمرلی کوپری. || آلتین کمری = ایچنه آلتین طولدیریلوب بله صاریلان یولجی کمری. || کمر بسته = بلنی باغلامش، خدمته حاضرلانمش، برینك خدمتنه حصر وجود ایتمش اولان. || کمر پاطلیجانی = اوزون اینجه پاطلیجان.

گمراه { صه. فا. [کم = غائب. راه = یول] ١. یولنی غائب ایتمش، ضال. ٢. طوغری یولدن صاپمش، ضلالتده قالمش.

گمراهلق { سه. ضلالت، طوغری یولی غائب ایتمش آدمك حالی.

گمراهی { سه. فا. کمراهلق.

کمربند { سه. فا. کمر باغی.

کمرتلك { سه. و:

کمرجك { سه. بورن وکوز وقولاق قیقرداغی.

کمردك { سه. قویروغك کمیکلی قسمی.

گمرك { س. با : گومروك .

کمرگاه { س. فا. کمریری، کمر باغلانان یر، بل.

کمرلك { س. بعض صنعتکرلرك آلتلرینی و شربتجی وساليجيلرك بارداق و فنجانلرینی قومق ایچون بله باغلادقلری تختهدن نیم دائره شکلنده وکوزلره منقسم قوطی .

کمرلی { ص. ۱. کمری و یا کمرلری اولان: کمرلی پنجره، قپو، کوپری ؛ اون کمرلی بر کوپری. ۲. کمر شکلنده، کمر کبی، مقوس: کمرلی بورن.

گمرمك { فتـ. فاره کبی دیشله اویمق : کمیکاری کمروب طور یوردی ؛ فاره تخته‌یی کمریوردی .

گمرتمك { لجـ. دیشله اویولمق : بو تخته قولای کمرنمز. = فل. ۱. (آت) گمی چیکنمك : بو آت کمرنیور. ۲. دیشلری غیجیقلامق : گمرتوب طوریوردی.

کمره { س. بحـ. کمی کوکرته‌سنك عرضاً وضع اولنان کیریشلری. || کمره استقامتی = کمینك عرضاً استقامتی و او وضعیتده کورینیشی .

گمره { ص. فا. با: گمراه.

گمریجی { ص. دیشله سرت شیئلری اویان: گمریجی حیوانلر = حیوانات قاضمه.

کمسه { وکمسنه. با : کیمسه.

گمش { یاگموش. با : گومش .

کمعیار { ص. فا. [فا. کم = اکسیك. عر. عیار = م] عیاری یعنی وزنی نقصان (سکه)، اکسیك آقچه.

گمکشته { ص. فا. [گم = غائب. کشته = اولمش] غائب اولمش، ضایع.

کملك { س. فنالق، کوتیلك، اضرار، سؤ: کملکه قارشی ایلك ایتمك ؛ کیمسه‌دن کملك کورمدی.

کمایه { ص. فا. [کم = اکسیك. مایه = جوهر] اصلی وجوهری دون، قیمتسز، حقیر.

کمنام { ص. فا. [کم = ناقص. نام = آد] آدی اولمیان، شهرتسز، کیمسه‌نك بیلدیکی، مجهول.

گمنام { ص. فا. [گم = ضایع. نام = آد] آدی باتمش، اسمی اونودلمش، کیمسه‌نك خاطرلامدیغی.

کمند { س. ۱. وقتیله دشمنی و آوده بعض حیوانانی طوتمق ایچون اوزاقدن آتیلان اوجی ایلمکلی ایپ که بوینه کچدکدن صکره چکمکله صیقیشیردی. ۲. کییك وساژه یولاری. ۳. عر. زلف دلبر، جعد : کمند زلفنه کرفتار اولدی.

کمنه { سذ. عر. ط. قره صو دینلن کوز علتی.

گموُر { س. با : کومور.

کمون { سذ. عر. بوندن غلط اوله‌رق لسانمزده کمیون دینلن تخم؛ کمون بری = قره‌مان کمیونی.

گمی { س. صو اوزرنده سیر وحرکته مخصوص بیوك تکنه که انواعی پك چوق اولوب هر بری براسم مخصوصله مسمادر، سفینه، کشتی، مرکب : یلکن کمیسی = یلکنله وروزکار قوتیله حرکت ایدن اصل کمی ؛ چرخ، آتش کمیسی = واپور دینلنی که بخار قوتیله کیدر؛ تجار کمیسی = اشیا وذخائر و سائره نقلنه مخصوص اولان؛ حرب کمیسی = بحراً محاربه‌یه مخصوص دولت کمیسی، سفینۀ حربیه؛ کمی دیرکی، سرنی، یلکنی و سائره ؛ کمی‌یه بینمك = ایچنه کیرمك ؛ کمی قالقمق = حرکت ایتمك ؛ کمی باتمق = غرق اولمق. || کمی خواجه‌سی = کاتبی، وکیلخرجی. || کمی یتاغی = لیمان، محافظه‌لی قوی.

کمیاب { ص.فا. [کم = آز. یافتن = بولمق] آز و نادر بولنور، بولنماز، نادیده، نایاب.

کمیّت { سذ. عر. ج : کمیات. [قاچ دیمك اولان «کم» دن. — عربی ترکیباتده : کمیه.] ۱. مقدار، عدد : کمیتی مجهول. ۲. د. [صرفده] برکلمه‌نك مفرد ویا تثنیه و جمع اولمسی، عددجه اولان فرق ؛ بحسب الکمیه = عدد ومقدار اعتباریله : بو اسم بحسب الکمیه جمعدر.

کمیت { ص. سذ. عر. ۱. قویو طوری آت . ۲. قرمزی ویا سیاه شراب. ذ.

گمیجی { س. ص. ۱. کمی قوللانان آدم، کمی صاحبی، ملاح، قپودان، رئیس : کندیسی کمیجیدر، پك ایی کمیجیدر. ۲. بر کمینك خدمتنده بولنان آدم، طائفه : کمیجیلرك کندیلرینه

مخصوص قيافتلرى، تعبيراتلرى واردر. ٣. حرب سفائنى خدمتنده وعساكر بحريه سلكنده بولنان آدم، بحريه‌لى: كميجى اونيفورمه‌سى؛ كميجى عسكر، نفر. || بح. كميجى نورى = فرطونه‌لى هواده كمى ديركلرينك اوجنده كورينن الكتريق ضياسى.

كميجيلك { س. كمى قوللانمق فن وصنعتى، كميجى مسلكى، ملاحت: كميجيلك زور بر ايشدر؛ قرق سنه‌دن برى كميجيلك ايديورم؛ كميجيلكده مهارتى واردر.

كميك { س. انسان و حيوانك اصل كراسته‌سنى ومدار قوامنى تشكيل ايدن بياض و سرت ماده‌كه بعض عضولرده بر تك پارچه‌دن و بعضلرنده اوفاق اوفاق پارچه‌لردن مركب اولوب مفاصل دينلن بوغوملرله و سيكيرلر و عضلاتله بربرلرينه مربوط اولدقلرى حالده اوينارلر، عظم، استخوان: قول كميكى؛ باش كميكى؛ ال، پارمق كميكلرى؛ كميكلرم آغريور؛ كميكى قالين، كميكى اينجه آدم؛ كميك قيرلمق، چيقمق. || صوغوق كميكه ايشلمك = چوق تأثير ايتمك. || بر كميك آتمق = كوپكه بر كميك آتار كبى جزئى برشيء ويرمك. || كميك كبى، كميك كسلمك = پك قورودن كنايه. || بردرى بر كميك = پك ضعيف وآريق. == ص. كميكدن معمول: كميك صاب؛ كميك دوكمه.

كميكسز { ص. كميكى اولميان: كميكسز ات؛ وجودينك كميكسز يرى؛ كميكسز حيوانلر = حيوانات ناعمه.

كميكلى { ص. ١. كميكى اولان: كميكلى ات؛ كميكلى يرينه اورما. ٢. كميكى ايرى، كراسته‌سى قوى (آدم).

كمين { ص. عر. پوصو طوتمش، پوصوده طوران، صاقلانان، كيزلانن. ا. == سذ. عر. پوصو: دشمن كمينده‌در.

كمين { ص. فا. با: كمينه.

كمينگاه { س. فا. پوصو يرى، پوصو طوتيلان كيزلى ير.

كمينه { ص. فا. حقير، دون، عاجز: معروض بندهٔ كمينه‌لريدر.

كميون { يا كيمون. س. [عر. « كمون » دن] ايكه قونيلان معروف تخم: كيمون قوقوسى.

كميونلى { يا كيمونلى. ص. ايچنه كيمون قونمش، كيمون قاريشديرلمش: كيمونلى كوفته.

كميونى { ص. كيمون رنكنده، آچيق زيتونى.

كن { ف. عر. [« كون » دن امر حاضر مفرد مذكر] اول. يالكز شو تعبيرده مستعملدر: كن فيكون = جناب حقك اول بيورمسيله كائناتك اولمسى، خلقت، خالقيت.

كن { ص. فا. [« كندن » فعلندن سمص. اولوب صتر. تشكيلنده بولنور] قوپاران، سوكن: كوهكن = طاغى قوپاران، ييقان.

كن { با: ايكن.

كنار { س. فا. ١. قيى، چوره: بزك كنارى: باغچه‌نك، چايرك كنارى. ٢. ساحل، شاطى: دكيز، ايرماق كنارى؛ نهرك بر كنارندن اوبر كنارينه كچمك. ٣. اوج، كوشه، اوجرا ير: بر كناره چكلدى؛ كوشه ده كنارده. ٤. اطراف پروازى، چرچيوه، احاطه ايدن چيزكى و سائره: كتاب، رسم كنارلرى. ٥. كتاب ويا مكتوبك كنارينه يازيلان شيء، حاشيه، هامش: اوكتابك استفاده‌لى كنارلرى واردر. ٦. قوجاقلامه، آغوش: بوس وكنار. || دركنار. با: دركنار. == ص. قييده بولنان، اوجرا: كنار ير.

كنارجى { س. دكيز قييلرنده آولايان باليقجى.

كنارسز { ص. ١. اوجى اوليان، اوجسز، پايانسز، بيپايان: ساحهٔ سما كنارسزدر. ٢. اطرافنده پرواز و چرچيوه يا چيزكى و چيچك كبى بر شيئى اولميان: كنارسز خالى. ٣. هامش وحاشيه‌سى اولميان: كنارسز كتاب.

كنارلى { ص. ١. اطرافنده پرواز وچرچيوه كبى برشيئى اولان: كنارلى باصمه؛ يشيل كنارلى بوغچه. ٢. هامش و حاشيه‌سى اولان: كنارلى كتاب.

كناره { س. فا. كنار، قيى.

كناس { سذ. عر. [« كنس » دن سمب.] سوپوريجى، سوپورنديجى، چوپجى. ا.

كُنام { س. فا. بيابانى حيوان اينى . ن.

كُنان { ص. فا. ايدن، ايديجى و يا ايدەرك : نالە كُنان = فغان ايدەرك. ن.

كُناه { ياكنه . س. فا. آخرتجه مستلزم مجازاة اولان عمل، اثم، جرم : كناه ايتمك، كناه ايشلمك؛ الله كناهلرمزى عفو ايتسين؛ حيوانه اذيت ايتمه كناهدر. || كناهى بوينمه = كناهى وار ايسه بكا عائد اولسون. || كناهه كيرمك = كناهكار اولمق. || كناهنه كيرمك = بريني بغير حق اتهام ويا حقنده سوء ظن ايتمك : كناهمه كيرمه. || بى كناه = كناهى اولميان، قباحتسز، معصوم.

كُناهسز { ص. كناه وجرم و قباحتى اولميان، بى كناه، معصوم.

كُناهسزلق { س. بيكناه و معصوم آدمك حالى، معصوميت.

كُناهكار { ياخود كنهكار. ص. ١. كناه ايشلين، آثم، قباحتلى. ٢. سفاهت يولنده بولنان (قارى).

كُناهكارلق { س. ١. كناه و اثم و قباحت ايشلين آدمك حالى. ٢. فحش، فاحشەلك.

كُناهلى { ص. كناهى اولان، اثم وقباحتى مستلزم بولنان.

كِنايه { س. عر. ج : كنايات. ١. طوغريدن طوغرى يه سويلنميوب طولاييسيله بر معنا افاده ايدن سوز : كنايه طريقيله سويلمك؛ شو تعبير فلان شيئدن كنايەدر. ٢. طولاييسيله و طوغريدن اولميەرق سويلنلن طوقناقلى سوز : برطاقم كنايەلرله بكا طوقنمق ايستيوردى؛ او كنايەلر هپ بكا عائد ايدى. ٣. د. ضمير واسم اشارت و اسم موصول ايله مبهمات كبى بر معنايه مخصوص اولميوب هر كس وهرشئ حقنده ايراد اولنه بيلن كلمه كه كلمەنك ويا اسمك بر نوعيدر : كنايات بابى.

كِنايەلى { ص. طوغريدن اولميەرق طولاييسيله طوقنان، بو صورتله طوقناقلى : بر طاقم كنايەلى سوزلرله تعريضه قالقيشدى.

كُنبَد { س. فا. ١. قبه، مدور سقف ويا طاوان : جامع، حمام، تربه كنبدى؛ بركنبد عالى. ٢. قبهٔ سما : كنبد مينا فام. ٣. مج. بيوك ومدور قاوق : باشنده بر قوجه كنبد وار ايدى.

كِنَت { كنتلمك و سائره. با : كينت وسائره.

كَنج { ص. س. ١. تازه، ياشلى اولميان، شاب، جوان : كنج آدم؛ كنج آت؛ كنجلرك عادتيدر. ٢. تازه، يكى، كوربه : كنج آغاج. || كنج ايريسى = ايرى بويلى دليقانلى.

كَنج { س. فا. خزينه، كنز، دفينه.

كُنج { س. فا. كوشه، بوجاق، زاويه : كنج قناعت = قناعت كوشەسى.

كَنجلَشمَك { فل. كنج اولمق، كنجلك قوت و طراوتى آلمق : يميروب بياغى كنجلشمشدر.

كَنجلك { س. ١. تازەلك، جوانلق، شباب : دنياده كنجلك كبى نعمت يوقدر؛ كنجلك قوتى. ٢. كنجلك زمانى، عهد شباب : كنجلكم خاطرمه كلدى؛ كنجلك بر دها كلمز. || الله كنجلكنى باغشلاسون = كنجلكيله معمور ايلسين. || كنجلكده طويمق = كنجلك زمانني كچيرمك؛ كنجلكنه طويمدى = كنج ايكن وفات ايتدى.

كَنجلَمك { فل. كنجلشمك، كنجلك طراوتنى آلمق.

كَنجيده { ص. فا. صيغان، استيعاب ايديلن. ن.

كَنجينه { س. فا. خزينه، كنز، دفينه.

كُند { ص. فا. ١. قوت، قيصه وبيجيمسز. ٢. كيمز، كور.

كَند { وقند. س. قلعه، حصار، قصبه. (اليوم متروك اولوب، يالكز بعض شهر و قصبەلرك اساميسى تركيبنده بولنور :) تاشكند، سمرقند، خوقند. (فارسيده دخى مستعمل ايسەده، اصلى تركجەدر.)

كَندُم { س. فا. بوغداى، حنطه.

كَندو { ك. با : كندى.

كَنده { ص. فا. قوقمش، متعفن. ن.

كَندى { ك . اوز، ذات، نفس، خود، خويش : كندى كلدى؛ كندى دوشن آغلاماز.

اكثريا ضمائر شخصيه‌يه مضاف اوله‌رق قوللانيلير: كنديم كوردم؛ كنديسى كلدى؛ كنديكز؛ كنديڭ؛ كندى اليله آلدى. || كندى باشنه = ١. كنديلكندن كيمسه‌نك امر ومداخله‌سى اولمقسزين: كندى باشنه بو ايشه قرار ويردى. ٢. يالڭز، تك، كيمسه ياردیم ايتمكسزين: بر باغچوان كندى باشنه او قوجه باغچه‌يى اداره ايديور. || كندى يى، كنديني بگنمك = خود بين اولمق؛ كنديني، كنديسنى بگنمش = خود بين، خود پسند. || كندى يى، كنديني بيلمك = خبير و عارف اولمق؛ كنديني بيلمز = بيخبر، غافل. || كنديندن كچمك = بايلمق، غشى اولمق. || كنديته كلمك = آيلمق، عقلى باشنه كلمك. || كندى كنديته، كندى كنديمه، كندى كنديكزه وسائره = ١. كندى باشنه، كنديلكندن، باشقه‌سنك مداخله‌سى اولمقسزين، خود بخود: او كندى كنديته كلدى؛ بن كندى كنديمه بويله بر ايشه قالقيشه‌مام. ٢. يالڭز، تك باشنه: او قوجه يوكى كندى كنديته قالديردى؛ او كتابى كندى كنديته يازدى؛ كندى كنديمه سويلدم = سويلندم؛ كندى كنديته اوتوريوردى. || كنديندن = كيمسه طرفندن امر واجبار كورمكسزين: كنديندن كلدى؛ بن بو ايشى كنديمدن يايدم.

كندير { س. كنوير صابندن چيقاريلان ليف، قباجه كتن: كندير بزى.

كنديلك { س. ذات، نفس: كنديلكندن = كندى باشنه، كنديندن، رأى خودله؛ كنديلكمدن = كندى باشمه، كنديمدن و سائره. [يالڭز بوتعبيرده مستعملدر.]

كنز { سذ. عر. جه: كنوز. [فا. «كنج» دن] خزينه، دفينه.

كنز { س. [اسلاوجه : Kniaz] پرنس: قره‌طاغ كنزى.

كنعان { سخ. م شام سواحلندن عبارت اولان فنيكه خطهٔ قديمه‌سنك السنهٔ ساميه‌ده‌كى اسمى: ارض كنعان، فر. Chanaan. || پير كنعان = حضرت يعقوب (عم).

كنف { سذ. عر. جه: اكناف. ١. طرف، ناحيه، جهت. ٢. مج. حمايه، تصاحب.

كنف { س. [عر. «كنيف» دن غلط] آياق يولى، آبدستخانه.

كنك { ياخود كونك. س. كر. ميتدن صو يولنده مستعمل اسطوانه.

كنكر { س. يبان انكينارى، اشك ديكنى.

كنكره { س. فا. قبه‌نك تپه‌سى، اك يوكسك يرى.

كنوز { سذ. جه. عر. فد: كنز. با: كنز.

كنوير { س. ١. صابندن كندير دينان وكتندن قبا اولان بر ليف چيقاران بر نوع نبات زرعى. ٢. بو نباتك تخمى كه قوش يمى اولور.

كنه { س. حيوانات اتنه يابيشوب قانلرينى امن تخته قورووسى كبى بر كوچك بوجك، صاقرغه: كويك كنه‌سى. || كنه اوتى = حب السلاطين دينلن بر جنس نبات. || بوغداى كنه‌سى = بوغداى بيتى. || كنه كوز = پك كوچك كوزلى آدم.

كنه { ح. با: ينه.

كنه { سذ. عر. بر شيئك غايتى، نهايتى، اك دريك ويا اك اوجه‌ده‌كى نقطه‌سى: كنهنه وارمق = تماميله واقف اولمق.

كنه { وكنهكار. با: كناه وسائره.

كنيز { س. فا. جاريه، خلايق.

كنيزك { س. فا. كوچك جاريه.

كنيسا { س. با: كليسا.

كنيش { كنيشلك وسائره. با: كڭيش وسائره.

كنيف { سذ. عر. آياق يولى، آبدستخانه، ممشا.

كنيه { سذ. عر. ١. [عربلرده «ابو» و «ابن» ويا «ام» و «بنت» لفظلريله باشلايان لقب: ابوحنيفه، ابن خلدون، ام سلمه كبى. ٢. [بزجه] بر عسكرى ويا مأمورك اسمى و پدرينك اسمى وخدمته تاريخ دخوليله بعض اوصافنى مبين قيدكه مثلث الشكل اوله‌رق بر صورت مخصوصه‌ده يازلمسى عادت اولمشدر: كنيه‌سنه مراجعت ايتمك؛ كنيه‌سنى چيقارمق؛ كنيه پوصله‌سى، دفترى.

گو { ياخود گوى. ص. فا. [« گفتن » فعلندن سمص. اولوب صتر. تشكيلنه كيرر] دين، سويلين: راستگو = طوغرى سويلين. || گفت وگو = ديدى قودى، قيل وقال.

گُوار { س. فا. هضم: خوشگوار = هضمى قولاى.

كَواكِب { سذ. جم. عر. فد: كوكب. با: كوكب.

گَوان { س. بر جنس ديكنلى اوت، قوغان ديكنى. || گوان اوتى = قوغه‌لق، قوغان.

گُواه { س. ص. فا. شاهد، طانيق. ز.

گُواهى { س. شاهدلك، شهادت، طانيقلق. ز.

كُوب { ك. [چغتايجه‌ده] هپ، بتون، جمله.

كوب { ص. فا. [« كوفتن » فعلندن سمص. اولوب، صتر. تشكيلنده بولنور] اوران، دوگن، ضرب ايدن: لكدكوب = تكمه اوران.

گوبره { س. اسكى فشقى، اراضى يه آتيلان حيوانات ترسى، زبل: بو طوپراق كوبره ايستر.

گوبره‌لَمَك { فتـ. كوبره آتمق، كوبره ايله بسلمك: تارله‌يى كوبره‌لمك.

گوبره‌لَنمَك { فجـ. كوبره ايله بسلنمك، كوبره ويرلمك: شو باغچه بوسنه كوبره‌لنمدى.

گوبره‌لى { ص. كوبره‌سى اولان، كوبره آتلمش: كوبره‌لى طوپراق.

گوبَك { س. ١. انسانك واكثر حيواناتك قارنلرينك اورته‌سنده‌كى دليكمسى شكل كه رحمده جنين ايكن باغرصاق كبى بر رابطه ايله والده‌سنك جسمنه مربوط اولوب آناسنك قانى اورادن كندى بدننه دخول وجولان ايدر، سره، ناف: چوجغك گوبكنى كسمك؛ كوبكنده بر صانجى واردر. ٢. لاخنه ومارول كبى بعض سبزه وميوه‌لرك اورته‌سى، مركزى: مارول، صلاته كوبك باغلامق؛ قارپوز گوبكى. ٣. مجـ. اورته، مركز، قلبگاه: تا گوبكنده؛ شهرك گوبكنده؛ طاوان گوبكى؛ كچه، شال كوبكى. ٤. بطن، قرن، ذريت، نسل: بش كوبك احفادى. ٥. حيوانك كوبك جهتى پوستندن عبارت كورك، نافه. [بو معنا ايله صفت كبى‌ده قوللانيلير:] كوبك كورك. || كوبك دوشمك = كوبك فتقنه اوغرامق. || كوبك سوكلمك = چوق زور كورمك. || كوبك طاشى = حمامك اورته‌سنده گوبك اوزرينه ياتيلوب كنديني اوغديرمغه مخصوص مرمر دوشه‌لى يوكسكجه محل. || قادين كوبكى = بر نوع خمور طاتليسى.

گوبَكلَنمَك { فل. لاخنه وصلاته كبى شيئلر گوبك باغلامق: لاخنه‌لر دها كوبكلنمدى.

گوبَكلى { ص. كوبكى اولان، كوبك باغلامش: گوبكلى مارول.

گوبَل { ص. [بلكه ر. Κοπέλι دن] باجاقسز چوجق.

گوبَلَز { س. كوچك وكنج زاغار.

كوپ { س. طوپراقدن بيوك و آغزى طار قاب، دستى وقوانوزك بيوكى: صو كوپى، ترشى كوپى. || آلتين كوپى = پك زنكين آدم. || كوپه بينمك = عفريت كبى حدتلنمك، پر غضب اولوب باغرمق.

كوپخانه { س. كوپلرك قونديغى محل، مخزن.

كوپُرمَك { كوپرتمك. با: كوپورمك وسائره.

كوپرى { يا كوپرو. س. ١. بر صويك اوزرندن اوته طرفه چكمك ايچون كراسته‌دن ويا كمرلر اوزرينه كاركير يا دميردن يول، جسر، قنطره، پل: كوپرى قورمق؛ كوپريدن چكمك؛ اخشاب، كاركير، طاش، دمير كوپرى؛ دوبه‌لر اوزرينه قورلمش كوپرى. ٢. كوپرى‌يه مشابه اوله‌رق ايكى اوجى مربوط و اورته‌سى معلق كمرلى شئ: آبولت كوپريسى؛ كليد كوپريسى؛ طوقه كوپريسى. || آصمه كوپرى = ايكى جهتنده ايكى قله ياپيلوب اورته‌سى زنجيرله اورالره آصيلان كوپرى. || سيار كوپرى = اكرتى عسكر كوپريسى.

كوپريجِك { س. اوموز اوجلرندن كوكسك يوقاريسنه كلوب كليدلنن ايكى كميك كه كردانك آلتنده خارجدن‌ده بللى اولور، بوين چنبرى، ترقوه، (قوشلرده) اوچرجاق.

كوپریجی { سـ. ۱. كوپری یاپان اوسته. ۲. سفرده راست كلن صولرك اوزرینه كو-
پری قورمغله مكلف عسكر.

كوپریجیلك { سـ. ۱. كوپری یاپمق صنعتی. ۲.
عسكرك سفر اثناسنده راست كلن
صولرك اوزرنده كوپری قورمق
وظیفه‌سی: كوپریجیلكه آیریلان
افراد.

كوپشته { سـ. ۱. كمینك كنار-لرنده قورقولق مقا-
مقنده اولان تخته سپر. ۲.
پارمقلغك اوستنده‌كی افقی دوز
وقالین تخته: نردبان، پارمقلق،
طرابزان كوپشته‌سی.

كوپك { سـ. معروف حیوان اهلی كه انواع كثیره‌سی
اولوب او وسوری محافظه‌سنه
وآو آولامغه یارار وصاحبنه
اولان صداقتیله و ذكاسیله
مشهوردر، ایت، كاب، سك:
آو كوپكی = زاغار؛ بكجی
كوپك = اوده بكجیلك ایدنی؛
چوبان كوپكی = سوری‌یی محافظه
ایدنی؛ صوقاق كوپكی = صاحبسز
اوله‌رق صوقاقلرده توره‌ین و
جنسنك ایلكارینی فوت ایتمش
اولان صویسز جنسی؛ فینو كو-
پكی = اوك ایچنده بولندیریلان
كوچك اجناسی؛ دیشی كوپك =
قانجق؛ كوپك یاوریسی. || مج.
پیس، ذلیل، حقیر [شتم وتحقیر
تعبیری اولوب صفت كبی‌ده قو-
للانیلیر:] كوپك بنی آلداتدی؛
كوپك حریف اوتانمه‌دن یاپه
كلیور. || كوپك آباسی = برجنس
نبات، كف الكلب. || كوپك او-
غلی [ز بازدی: كوپوغلی] =
۱. خائن، مهین، قحبه، آلچاقجه حیله
كار: كوپك اوغلی ایتدیكی خباثت
براقمادی. ۲. یمان، قورناز،
ایشكذار: چوق كوپك اوغلی.
|| كوپك اوغلیلق [ز بازدی:
كوپوغلیلق] = خیانت، اها-
نت، آلچاقجه حیل ودسایس:
بنی اویله بر كوپك اوغلیلغیله آلدا-
تدی كه هیچ خاطرمه كلمزدی.
|| كوپك بالیغی = واطوز بالیغنك
بر نوعی، فر. Requin دینان
ییرتیجی بالیق. || كوپك دیشی =
آزی دیشلریله اوك دیشلر آره-
سنده بولنان سیوری درت دیش
كه كوپكده وسائر ییرتیجی حیوا-
نلرده زیاده اوزون اولور. || كو-
پك كبی، كوپكلر كبی = آلچاقجه:
كوپك كبی پشیمان اولمق؛ كوپك
كبی یالوارمق. || كدی ایله كوپك =
ضدان لا یجتمعان، دائما خرلا-
شوب غاوغا ایدنلر حقنده سو-
یلنیر. || كوپك ممه‌سی = قولتوق
آلتنده چیقان بر جنس چیبان.

كوپكلك { سـ. آلچاقلق، نااهللك، خائنلك: اوكوپكلكی
كیم قبول ایدر؟ بویله كوپكلك
اولورمی؟

كوپكلمك { فل. یورغونلق و یا قورقو و پشیما-
نلقدن كوپك كبی صولومق ویا
زبونلامق.

كوپورتمك { فتـ. كوپوك حاصل ایتدیرمك، كوپوك
چیقارمه‌سنی موجب اولمق: آجی
صو صابونی كوپورتمز؛ شوبزی
صابونله كوزلجه كوپورتملی؛ آتی
قوشدیروب كوپورتمش.

كوپورمك { فل. كوپوك حاصل ویپدا ایتمك: بو
صابون كوپورمیور؛ دكیز چوق
كوپورمش؛ حیوان قوشمقدن
كوپورمش، || آغز كوپورمك =
چوق حدت ایتمك، قودورمق.

كوپوك { سـ. مایع شیئلرك چوق حركتدن ویا اوینامقدن
حاصل ایتدكاری وصابون كبی
بعض اجسامك اریدكارنده پیدا
ایلدكاری بیاض قبارمه كه ایچنه
هوا قاریشمقدن ایلری كلیر،
كف، رغوه: دكیز كوپوكی،
صابون كوپوكی؛ آغزندن كوپوك
كلیور؛ آت قوشمه‌دن كوپوك
ایچنده قالمشیدی. || دكیز كوپو-
كی = ۱. لوله طاشی: دكیز كوپو-
كندن چیغاره‌لق. ۲. آچیق و
ترشه‌یه چالار مائی رنك. ۳.
آتلرده قزیل طون.

كوپه { سـ. ۱. قادینلرك قولاغه آصدقلری سوس، قرطه،
كوشوار: برچفت كوپه؛ تك طاش
پرلانته كوپه. ۲. بعض حیوانلرك
بوینلرندن كوپه كبی صارقان او-
زون برچفت لحم زائد: كچی یاو-
ریسنك كوپه‌سی اولورسه چوق
كوزل اولور. || مج. برچفت الماس
كوپه = بربرینه تمامیله مشابه
ایكی شیء. || كوپه چیچكی = كوپه
كبی آشاغی‌یه صارقار بر جنس
چیچك، فوقسا. || قولاقده كوپه =
اونودلمیه‌جق نصیحت، كوش دل
ایله دیكلنیلن اخطار.

كوپه‌لی { ۱. قولاغنده كوپه‌سی اولان: زمرد كوپه‌لی
بر قیز؛ قولاقلری كوپه‌لی. ۲.
بوینده كوپه كبی صارقار برچفت لحم
زائدی اولان: كوپه‌لی كچی.

كوت { ص. ١. سیوری و اوزون اولمیان ، قونت : كوت ایكنه، كوت پارمق. ٢. سیوری وحاد اولمیان، منفرج: كوت كوشه = زاویهٔ منفرجه.

كوت { مه. اوروب دوكمكی ویا دریك دریك سس چیقارمغی تصویر و تقلید ایدر : پات كوت اوریور ، دوگیوردی ؛ كوت كوت قپو اوریوردی .

گوت { س. ١. دیب، آلت : كوتی قرمزی موم ؛ تجربه كوتی. ٢. كری، مقعد، دبر. ٣. مج. عو. جسارت، جرأت : كوتی وارایسه، طوتارسه. || آق كوت = برجنس اوردك وبرجنس قیرلانغج. || طاوق كوتی = ایچی صو طولی بر نوع قبارجق، ثؤلول.

كوتاه { یا كوته. ص. فا. قیصه، قصیر. || كوتاهبین، كوتهبین = صوكی دوشونمز، تدبیرسز. || كوتاهدست = الی قیصه، اقتدارسز.

كوتر { كوتردی وساٸره. با : كوتور وساٸره.

گوتر { كوتری. با : كوتور و ساٸره.

كوترم { یا كوتورم. ص. اختیارلقدن ویا فلج وساٸر بر عارضه‌دن طولایی آیاغه قالقه‌میان و یورویه‌مین، اوتراق، سقط : كوتروم بر اختیار؛ اوتوره اوتوره كوتروم اوله‌جق؛ كوس كوتروم = بسبتون كوتروم، هیچ یرندن قالقه‌ماز.

كوترملك { س. آیاغه قالقه‌میان و یوریه‌مین اختیار ویا مفلوجك حالی و سقطلغی : كوترومللك پك آغر بر حالدر؛ كوترومللكدن چوق قورقیوردی .

كوتك { س. دكنك و صوپه ایله دوكمه، طیاق، ضرب : كوتك ویرمك، چالمق = دوگمك؛ كوتك یمك = دوكلمك.

گوتلك { س. اگر و پالانك آرقه‌سنه قاپلانان مشین.

كوتلمك { فل. كوت كوت سس چیقارمق، كوت كوت اورلمق : قپو كوتلیوردی.

گوتمك { فت. ١. اوكه قاتوب سورمك، سوق و تسریب ایتمك : دوه‌لرینی كوتیوردی. ٢. اوتلاتمق، رعی ایتمك : چوبان قویونلرینی، سوریسنی كوتمكله مشغول ایدی. ٣. مج. صاقلامق، طوتمق، حفظ ایتمك : كین، غرض كودیور ؛ باباسنك خونینی كوتمك .

كوتو { ص. با : كوتی .

گوتور { مه. سرت و كورك بر شیئك سسنی تصویر و تقلید ایدر : كوتور كوتور اریك ییوردی .

گوتورتمك { فت. یاقیندن اوزاغه سوق ونقل ایتدیرمك : شو اشیایی یرینه كوتورتملی.

گوتورده‌مك { فل. كوت كوت سس چیقارمق، كوت كوت ایتمك، كوتلمك، كوتور كوتور ایتمك : خیار كوتورده‌یور.

گوتوردی { س. ١. كوت كوت ایدوب سس چیقارمه : قپونك كوتوردیسی. ٢. علی الاطلاق سس، شماته، كورلدی، ولوله : دیكیش ماكینه‌سی ایودر اما كوتوردیسی چكلمز: چوق پاتردی كوتردی اولیور.

گوتوردیلی { ص. كوتوردیسی اولان، پاتردیلی، كورلدیلی، شماته‌لی : چوق كوتوردیلی بر ماكینه ؛ پاتردیلی كوتوردیلی ایشدن خوشلانمام .

گوتورلمك { مج. ١. یاقیندن اوزاغه سوق و نقل ایدلمك : بو صندیق واپوره كوتوریله‌جكدر ؛ اونك بورایه كتورلمسی قولای اما تكرار اورایه كوتورلمسی زوردر. ٢. قالدیرلمق، تحمل اولنمق : بویوك بوقدر آغر لقردی گوتوریله‌مز. ٣. قوپاریلوب آلنمق : قولی بر كله ایله گوتورلدی ؛ نهره دوشوب گوتورلدی .

گوتورمك { فت. ١. یاقیندن اوزاغه سوق و نقل ایتمك، گتورمك مقابلی : اذن ویردیكمز اوشاق اشیاسنی آلوب گوتوردی ؛ اون دفعه اشیاسنی كتوروب كوتوردی . ٢. قوپاروب آلمق، رفع وازاله ایتمك : كله بر قولنی كوتوردی؛ آتنی صو كوتوردی. ٣. قالدیرمق، تحمل ایتمك، قابل ومتحمل اولمق : بو پرنج چوق صو كوتورور؛ سرت آدمدر لقردی كوتورمز. ٤. آلمق، استیعاب ایتمك : بو قاب ایكی اوقه كوتوره‌مز. || صو كوتورمك = قابل تأویل اولمق .

كوتورمه {س. كوتورمك ايشى. با: كوتورمك.

كوتوروم {ص. با: كوتروم.

كوتورى {ص. طارتى و يا اولچى ايله اولميه‌رق طوپدن و مقطوع اولان: كوتورى صاتيش؛ كوتورى بازارلق؛ كوتورى بنا. = ح. طوپدن، مقطوعاً، طارتى و اولچى ايله اولميه‌رق: بر آرابه كومورى كوتورى يوز غروشه آلدم؛ اونى كوتورى ياپديردى. || مج. كوتورى بنا = عادى و دقتسز ايش.

كوتوك {س. ١. آغاجك قالين اولان آشاغى قسمى، جذع: آغاجلرك داللرى كسيلوب يالكز كوتوكلرى قالمش؛ آغاجى كوتوك ايتمك = داللرينى كسمك. ٢. قالين اودون، طومروق: حمام كوتوكى. ٣. باغ آغاجى، هر سنه يكى فليز ويرن قالين قسمى: اون بيك كوتوكدن عبارت بر باغ. ٤. آنا دفتر، بيوك و اساسلى دفتر: كوتوكه كچيرمك؛ كوتوكده مقيد. ٥. باشلى ايش ويا شخص: اصل كوتوك اودر؛ اوك كوتوكى. || اسكى كوتوك = تجربه ديده، دنيا كورمش. || كوتوك اولمق = كسلمك، شيشمك. || ايش كوتوكى = پابوجچى كبى بعض اصنافك يكپاره كوتوكدن عبارت دستكاهلرى. || جهنم كوتوكى = جهنملك، كنهكار. || كوتوك كبى، كور كوتوك = پك سرخوش، زيل زورنا.

كوتولشمك {كوتولك و سائره. با: كوتيلشمك وسائره.

كوته {كوتهين و سائره. با: كوتاه.

كوتى {يا كوتو. ص. ايى اولميان، فنا، ردى، بد: كوتى مال؛ كوتى آدم؛ كوتى ايش. [«فنا» كلمه‌سى نابمحل قوللانلديغندن «كوتى» لغتى متروك براقاملى]. = ح. كوتيلكله، كوتى صورتده: كوتى يازيور؛ كوتى سويليور. = س. كوتيلك، فنالق: ايى كوتى = خير وشر، نيك وبد؛ ايى‌يى كوتيدن فرق ايتمك.

كوتيلشديرمك {فت. فنالاشديرمق، فنا حاله كتيرمك، بوزمق: او ايشنى كوتيلشديردى.

كوتيلشمك {فل. كوتى اولمق، فنالاشمق، بوزلمق: او ايش كوتيلشدى؛ خسته يكيدن كوتيلشمش.

كوتيلك {س. فنالق، سوء، شر، مضرت: كيمسه‌يه كوتيلك ايتمز؛ كيمسه‌نك كوتيلكنى ايستمز.

كوتيلمك {فت. ذم و قدح و اتهام ايتمك، برينك فنالغنى سويلمك، نام و شهرتنى بوزمق، اضرار ايتمك: كنديسنى پك كوتيلديلر.

كوتيلنمك {مج. اتهام اولنمق، بد نام اولمق، اضرار ايدلمك، بوزلمق.

كوتين {ح. آرقه‌يه طوغرى، كريسين كرى، رجعت قهقرى ايله. [اكثريا مكرر قوللانيلير:] كوتين كوتين دوندى.

كوثر {س. ذ. ع. جنتده بر چشمه كه حضرت على (رضه) ساقيلكنى ايده‌جكدر.

كوج {س. ١. قوت، طاقت، قدرت، تاب، توان، وسع، اقتدار: كوجم يتيور؛ كوجى يتديكى قدر. ٢. زور، جبر، شدت، عنف، قهر. ٣. زحمت، صعوبت، زورلق، مشكلات: كوجله يابه بيلدى. ٤. الم، كدر، اضطراب، طارغينلق، انفعال: كوجمه كيتدى؛ آدمك كوجنه كيدر. [بو معنا ايله اكثريا بويله «كيتمك» فعليله قوللانيلير.] ٥. ايش، كار، شغل، مشغوليت، غائله: ايش كوج يوق؛ اونك ايشى كوجى بودر. [بو معنا ايله اكثريا «ايش» مترادفيله برابر قوللانيلير.] = ص. زور، زحمتلى، مشكل، صعب، متعسر، صارب، چتين: كوج ايش؛ كوج درس؛ اظهارى‌ده كوج اضمارى‌ده كوج. || كوج ايتمك = وار قوتنى صرف ايتمك. || كوج حال ايله، كوج بلا = چوق زحمتله، پك زور. || كوجه صارمق = زور ومشكل اولمق. || كوجنه قوشمق = تصعيب ايتمك، مشكلات چيقارمق. || كوجنى يكمك = نفس اماره‌يه غلبه چالمق.

كوجسز {ص. ١. قوتسز، ضعيف، كوشك، درمانسز. ٢. ايشسز، مشغو-

ليتسز : ايشسز كوجسز طو.
ديور.

گوجسزلك { س. ۱. قوتسز-
لك، ضعف،
كوشكلك، درمانسزلق. ۲.
ايشسزلك، مشغوليتسزلك.

گوجسيمك { فتـ. مشكلات چيقار-
مق، تصعيب ايتمك.

گوجسينمك { فل. كوجلشمك،
زور اولمق، كو-
جه صارمق، مشكل اولمق.

گوجلشديرمك { فتـ. زور و
زحمتلي ايتمك،
مشكلات چيقارمق : ايشي قو.
لايلاشديره‌جغنه كوجلشديريور.

گوجلشمك { فل. زور وزحمتلي
اولمق، كوجه صار-
مق : بو درس كيتدكجه كو-
جلشيور.

گوجلك { س. ۱. صعوبت،
عسرت، زحمت، مشكل
اولمه : اونك كوجلكي يوقدر.
۲. ضرورت، يوقلق، فقر : كو-
جلك چكمك.

گوجلنديرمك { فتـ. زور حاله
قومق، تصعيب
ايتمك : ترتيبسزلك قولاي ايشي
ده كوجلنديرر.

گوجلنمك { فل. كوجلشمك،
زور ومشكل او-
لمق، كسب صعوبت ايتمك : ايش
كوجلندي.

گوجله { حـ. [كوج ايله] زحمتله،
زور، طار طارينه،
طاره طار، آنجق : كوجله
وابوره يتيشدك؛ كوجله اداره
اولنيور.

گوجله { س. قارغه بوكن، جوز
مقيء.

گوجلي { صـ. قوتلي، زورلي،
قوي، توانا، زورآور:
كوجلي قوتلي بر آدم.

گوجن { س. كركنسه بكزر
آرقه‌سي يشيل و قارني
بياض بر قوش.

گوجنديرمك { فتـ. طارلتمق،
انفعالني موجب
اولمق، خاطر قيرمق : كنديسني
كوجنديرديكز؛ كيمسه‌يي كو-
جنديرمه‌ملي.

گوجنلمك { لجـ. طارغينلق و
انفعال واقع اولمق:
بويله سببسز كوجنليرمي ؟ اوفاق
چوجغه كوجنلمك اولورمي ؟

گوجنمك { فل. طارلمق، منفعل
اولمق، خاطري قالمق:
بكا كوجنمش؛ سزك بكا كوجنمكه
حقكز يوقدر.

گوجنمه { س. طارلمه، طارغينلق،
انفعال، اغبرار.

گوجنيك { صـ. كوجنمش، طار-
غين، منفعل، مغبر.

گوجنيكلك { س. طارغينلق،
انفعال، اغبرار :
بر كوجنيكلك چيقماسون.

گوجو { س. ۱. قره قيش، ار-
بعين. مر. ۲. بزطراغي
آرقه‌سنده آغز آچان ايليكدن
طراق : كوجو دكنكي.

گوجوك { صـ. قوتسز، ضعيف،
كوشك. || كوجوك
آي = شباط آيي.

گوجه { س. قايناد‌لمامش بور-
غول، دوكلمش بوغداي:
كوجه تارخانه‌سي.

گوجين { حـ. كوج ايله، اضطرا-
ري.

گوچ { س. ۱. رحلت، انتقال،
هجرت : بر چوق قوش
اجناسي موسمه كوره اقليمدن
اقليمه كوچ ايدرلر. ۲. طاشينمه،
نقل خانه : يازين يالي‌يه كوچ
ايدر: اوتورديغم او صاتلديغيچون
ديكر بر اوه كوچ ايده‌جكم.
۳. بر يردن خيمه‌لري قالديروب
باشقه بر يره قونمه : اقوام بدويه
دائما كوچ ايدرلر. ٤. قاچمه،
صاقلانمه، اركككه كورنمه مه :
قاچ كوچ = نامحرميت : بزم اوده
قاچ كوچ يوقدر = نامحرم بو-
لنميور. ٥. او اشياسي، مفرو-
شاتله مطبخ و سائره اوانيسي :
بر كوچ چكيور عجبا كيمكدر؛
كوچ آرابه‌سي؛ كنديلري كيتدي
كوچلري كريده قالدي. || كوچ
اوبه. [وبوندن منحرف : كچابه،
كچاوه] = دوه هودجي.

گوچبه { س. صـ. بر يرده ساكن
اولميوب چادرله قونار
كوچر اولان قوم وآدم، بدوي:
جزيرة العرب كوچبه‌لري؛ سيبريه
كوچبه‌لري؛ كوچبه‌لرك اخلاق
وعاداتي؛ كوچبه قوم، آدم.

گوچر { صـ. نقل مكان ايدن،
بر يرده طورماز،
سيار : كوچر خانه؛ كوچرخسته
خانه. || قونار كوچر = بدوي،
خيمه نشين، كوچبه، يوروك :
قونار كوچر اقوامدن.

گوچر { س. با : كوچن، كو-
چكن.

گوچرمك { فتـ. ۱. نقل ايتدير-
مك، رحلت ايتدير-
مك، تبديل مكان ايتديرمك :
بو صوؤق لكلكلري كوچره-
جكدر. ۲. قاقوب صوقمق، باتير-
مق : قازيغي يره كوچرمك.

٣. يوتمق، جرصله‌مك : حريف بر تپه‌يى بوركى كوچردى .

كوچَك { س. ١. كوچك شئ. ياورو، كنج، جيوه‌لك. ٢. دوه ياوريسى [كوشك دخى دينلير.] ٣. بى ادبانه بر طاقم وضعيتلرله اويناياراق رقص ايدن اوغلان : كوچك اويناتمق؛ كوچك اويونى .

كوچُك { ياخود كوچوك. ص. [اصل تركجه سى « كيچيك » و « كيچى » اولوب فارسيده مستعمل ايسه‌ده تركجه‌دن مأخوذ اولمسى محتملدر. هر حالده « بيوك » لفظنه تطبيقله « بچوك » يازماملى] ١. جسم وحجمى ويا وسعت ومسافه‌سى آز اولان، صغير، اوفاق، خرد : كوچك طاش؛ كوچك طاغ؛ كوچك كوى؛ كوچك دره. ٢. اهميتسز، دكرسز، حقير : كوچك ايش: كوچك آدم. ٣. ياشى آز، كنج : كوچك قارنداش؛ كوچك اوغلم؛ او بندن كوچكدر. || كوچك دوشمك = قارشيلقده بولنه‌ميوب محجوب اولمق. || كوچك ياش = چوجقلق، صباوت: كوچك ياشندن برى بويله‌در. = س. ١. ياورو، بچه : دوه‌نك كوچكى ده يانده ايدى؛ هر حيوانك كوچكى كوزلدر. ٢. چوجق، طفل، صبى : كوچكلر اوينامق ايچون بر ميدان. ٣. كوچكلك، صباوت، طفوليت : كوچكدن برى درسه چاليشمشدر.

كوچُكلتمك { فتـ. كوچولتمك، كوچك ياپمق، تصغير ايتمك.

كوچُكلك { س. ١. كوچك اولان شيئك حالى، اوفاقلق، صغر : بوطاشك، طاغك، تارله‌نك كوچكلكى. ٢. چوجقلق، صغر سن، صباوت، طفوليت : كوچكلكنده پك يارامازايدى. ٣. ناسزا فعل وحركت، بادئ خجالت ومحجوبيت ايش، ذل، حقارت : بوسزك ايچون بر كوچكلكدر.

كوچُكلنمك { فتـ. تحقير وتذليل ايتمك، كوچك نظريله باقوب اهميت ويرمه‌مك.

كوچَكلنمك { ياكوشكلنمك. فتـ. (دوه) ياوريلامق.

كوچُكلى { ص. كوچكلى بيوكلى = كوچك بيوك قاريشيق، بر برى اوستنه.

گوچگن { ياگوچن. س. ١. طاوشان ياوروسى. ٢. بككلى طاوشان. ٣. قيرصا كسارى : گوچگن كوركى. || بر گوچگنى = كوستبك.

گوچمك { فل. ١. رحلت، انتقال ايتمك، گوچ ايتمك، مهاجرت ايلمك : ديار آخره گوچدى. ٢. خيمه‌يى قالديروب باشقه يره قونمق : اقوام بدويه حيوانلرينه مرعى بوله بيلمك ايچون دائما قونوب گوچرلر. ٣. نقل خانه ايتمك، طاشينمق : يايله‌يه، كوشكه گوچه‌جكز. ٤. ارتحال ايتمك، اولمك، وفات ايتمك : اوده گوچمش. ٥. ايچرى‌يه بيقلمق، باتمق، چوكمك : قويو گوچدى.

گوچَن { س. با : گوچگن.

گوچنمك { فل. اولمك، وفات، ارتحال ايتمك.

كوچوجك { ص. ١. پك كوچك : كوچوجك بر او. ٢. سويملى كوچك [تحبيب ايچون] : كوچوجك اوغلم.

كوچورَك { ص. آز ويا اولدقچه كوچك، كوچكجه، آز دها كوچك : او بوندن كوچوركدر.

كوچوك { كوچوكلك. دا : كوچك وسائره.

كوچولتمك { فتـ. ١. بر شيئى اولديغندن دها كوچك ياپمق، حجم ويا وسعتنى آزالتمق، تصغير ايتمك : بوطاشى، تخته‌يى، اوطه‌يى بر آز كوچولتمك اقتضا ايدر. ٢. اهميت ويرمه‌مك، اهميتنى آزالتمق : او دائما ايشى كوچولتمكى سور بيوتمك ايستمز. ٣. ياشنى صاقلايوب كوچك كوسترمك : قيزينى پك كوچولتمك ايستيور.

كوچولمك { فل. ١. دها كوچك اولمق : ايى باقلمديغندن آغاجلرك ميوه‌لرى كيتدكجه كوچوليور. ٢. ياشنى كيزليوب كنديني كوچك كوسترمك : قادينلر دائما كوچولمك ايسترلر.

گودَرى { س. گيك دريسندن مشين.

گودَك { س. فا. چوجق، طفل، صبى. ز.

گودَن { س. قالين باغرصاغك بر قسمى، كور باغرصاق: گودن بومبارى.

گودوك } ص. قویروقسز، تو گسز، اكسیك، سقط، ناتمام: گودوك خروس؛ گودوك قالمق = نتیجه‌سز قالمق.

گودیجی } س. ص. ۱. حیوانلری سوق وتسریب ایدن سوریجی. ۲. سوری‌یی رعی ایدن، راعی، چوبان.

كور } ص. [فارسی ایله مشترك ـ كدر] ۱. گوزی گورمز، اعمی، نابینا: كور آدم؛ بر كور دیلنجی؛ بر گوزندن، ایكی گوزندن كور؛ آنادن طوغمه كور = ضریر. ۲. گورمز، سقط: گوزی كور؛ بر گوزی كور اولدی؛ كور گوزلی. ۳. كسمز، كسكین اولمیان، كند: كور چاقی. ۴. ضیاسز، قراكلق: كور قندیل، كور اوطه. ۵. چوزلمز، قاریشیق: كور دوگوم. ۶. تیقظسز، غافل، بیخبر. || كور ابه = بر نوع چوجق اویونی كه برینك گوزینی باغلایوب دیگرلری اطرافنه طولاشمغله اوینانیلیر. || كور اوغلی = حكایاتی مشهور بر شقی؛ وتحكمندن كنایةً قاری، زوجه؛ بر كور اوغلی بر آیواض = كندیمله زوجه‌م، غلبه‌لغم یوقدر. || اولونك كوری = «كور اقلور بادم گوزلی اولور» مثلندن مأخوذ اوله‌رق برینك سوزینی تزییف و استخفاف مقامنده قوللانیلیر. || كور بوغاز = اوبورلق. || كور دوگوشی = كیمسه‌نك كیمسه‌دن خبری اولمقسزین علی الغفله اولنان ایش: بر كور دوگوشیدر گیدیور = كیمسه‌نك كیمسه‌دن خبری یوقدر. || كور صیچان = كوستبك. || كور قندیل = پك سرخوش. || كور قیا = دكیز ایچنده گورونمز طاش. || كور كورینه = علی الغفله. || كور گوزلی = نانكور، كافر نعمت. || كوریول = دمیر یوللرده اوجی چیقماز یول.

گور } مه. بول برشیئك سرعت وكثرتله جریان وطغیانی ویا برشیئك گورلدی ایله ییقیلوب دوشمه‌سنی تصویر وتقلید ایدر: درەنك صویی گور گور ایدوب اووه‌یی باصدی؛ گور گور ایشلیور؛ دیوار گور ییقلدی. = س. گورلدی، شماته، غاوغا: خارگور اكسیك دكلدر.

گور } ص. ۱. بول، وافر، مبذول، فراوان: گور صاچ؛ گور صو. ۲. آچیق، یوكسك، طنین انداز: گور سس. ۳. آچیق، قوتلی، موتلی: گور طالع.

گور } س. فا. ۱. مزار، مرقد. ۲. یبان اشكی. ن.

گور } یاگیور. س. تارله صولامغه مخصوص اینجه صو یولی، صویك یرده آچدیغی اوفاق آرق.

گوربوز } ص. یاشندن زیاده كوستریشلی، سربلش، گنج ایریسی، وجودلی وزورلی: گوربوز بر دلیقانلی.

گورپه } ص. ۱. تازه، قارتلامامش، ترفنده، تر و تازه: گورپه خیار. ۲. پك گنج، تازه: گورپه قیز.

گورپه‌لك } س. ۱. تازه‌لك، ترفنده‌لك: بوصلاته‌لغك گورپه‌لكی. ۲. گنجلك، تازه‌لك: او قیزك گورپه‌لكی.

گورتمك } فتـ. زیاده قوروتمق، گورك و قیتر قیتر ایتمك: اتمكی، چاماشیری روزكارده، گونشده، آتشك قارشیسنده گورتمك.

گورتون } س. بر نوع بیوك سمر.

گورجی } گورجستان. ا: گرجی، گرجستان.

گوردیرمك } فتـ. ۱. اراءه ایتمك، گوسترمك. ۲. باقدیرمق، رؤیت و اجرا ایتدیرمك: ایش، خدمت گوردیرمك.

گورسیتمك } فتـ. گوسترمك. مر.

گورش } س. [وغلطی: گولش] پهلوانلرك و بعض حیوانلرك طوتشمه‌لری، دوگشمه‌لری، بربرینی یكمكه چبالامه‌لری، مصارعه: پهلوانلرك، قوچلرك گورشی؛ گورش طوتمق.

گورشجی } س. [غلطی: گولشجی] گورش ایدن پهلوان، مصارع.

گورشدیرمك } فتـ. [غلطی: گولشدیرمك] گورش ایتدیرمك، پهلوانلری ویا قوچ و خروس كبی حیوانلری طوتیشدیرمق، مصارعه ایتدیرمك: پهلوان، خروس گورشدیرمك.

گورشدیرمك } فتـ. ۱. ایكی و یا زیاده آدمك بربرلرینی گورمه‌لرینه واسطه اولمق، ملاقات ایتدیر-

مك، بر يره كلمه‌لرينه ياردیم ويا مساعده ايتمك : سزى حظ ايده‌جككز بر آدمله كورشديره‌جكم؛ بو مكتبده شاكردانى خارجدن كيمسه ايله كورشديرمزلر. ٢. صحبت و مكالمه ويا مذاكره ايتديرمك : بن طرفينى كورشديره‌يم ده قرارلرينى سزه تبليغ ايدرم.

گورِشلَمك { فج. ١. ملاقات ايدلمك، بر يره كلنمك : وقتسز كورشلمك اولماز صوكره كورشله بيلير. ٢. قونشلمق، صحبت ايدلمك، مكالمه ومذاكره اولنمق : بو ايش حقنده كنديلريله كورشلمك اقتضا ايدر؛ قهوه‌ده كورشلمك مناسبتسزدر.

گورَشلَمك { فج. [زبانزدى : گولشلمك] كورش ايدلمك، مبارزه ومصارعه اولنمق : بوراده كورشلمز؛ بو صباحقده كورشليرمى؟

گورِشمك { فش. ١. ايكى ويا زياده آدم بربرينى كورمك، بولشمق، ملاقات ايتمك : برادرمله چوقدن كورشمه‌دم؛ قومشولرله هركون كورشيورز؛ كورشميه‌لى ناصلسكز = بربرمزى كورميه‌لى. ٢. قونشمق، صحبت ايتمك، محبت ايلمك : برساعت‌قدر كورشدك؛ اوته‌كى بريكى ايله كورشمكه صرف ايده‌جكم زمانى مطالعه‌يه حصر ايتسه‌م دها فائده‌لى اولور؛ اوزون اوزادى يه كورشدك. ٣. سويلشمك، مكالمه، مذاكره ايتمك : بو ايش ايچون كورشمليز؛ كنديلريله كورشوب بر قرار ويره‌لم. ٤. الفت، ائتلاف، اختلاط ايتمك : او كيمسه ايله كورشمز؛ كورشديكى آدملر محدود در. ٥. طانيشمق، بربرينى طانيمق، معارفه‌سى اولمق ويا معارفه پيدا ايتمك : فلان ذاتله كورشيور ميسكز؟ قونشويز اما كورشميورز. || آلچاقدن كورشمك = مدارا ايتمك. || كورشمه‌مك = طارغين اولمق؛ مناسبات منقطع اولمق : بن اونكله كورشميورم.

گورَشمك { فش. [زبانزدى : گولشمك] كورش ايتمك، دوكشمك، بربرينى يره اورمغه چاليشمق، مصارعه ايتمك : پهلوانلر، قوچلر، خروسلر كورشيورلر.

گورِشمه { س. ١. ملاقات. ٢. صحبت، محبت. ٣. مكالمه، مذاكره.

گورَشمه { س. [زبانزدى : گولشمه] كورش ايتمه، مصارعه، پهلوان اويونى.

كورشه { س. يرده ياتان قارك الك اوستده‌كى طوكمش طبقه‌سى كه كونشدن اريدكدن صكره تكرار طوكمغله بوز حالنده‌در : كورشه هواسى.

كورفز { س. [يو. Κόλπος] بيوك قوى، خليج : سلانيك كورفزى؛ ونديك كورفزى.

كورك { س. ١. توكارى يومشاق وكوزل بعض حيوانلرك وعلى الخصوص تيلكى وصاكسار وكلينجك كبيلرله اقطار شماليه حيوانجقلرينك صورت مخصوصه ده تهيئه اولنمش دريسى كه صيجاق طوتمق ايچون البسه‌نك ايچنه ويا سوس ايچون طيشنه قاپلانير، فروه، پوست؛ حيوانك جنسنه ويرينه كوره انواع كثيره‌سى واردر : تيلكى، سمور، تيون كورك؛ قفا، نافه، پاچه كورك وسائره. ٢. كورك قاپلى اوستلك لباس كه مختلف بيچيملرى اولوب وقتيله اونيفورمه كبى پايه ومسنده كوره كييليردى : كورك كيمك؛ كوركى چيقارمق.

كورَك { س. [« كوراك » يازمقده معنا يوقدر] ١. يرده بولنان طوپراق وقوم وكوبره وكول كبى شيئلرى كورمكه يعنى قازيه‌رق سورمكه مخصوص دميردن ويا تخته‌دن ياصى واوزون صاپلى برآلت كه صاپيله ايلرى‌يه ايتيله‌رك قوللانيلير : قازمه كورك = قازمه ايله اونك قازديغى طوپراغى طوپلايوب آتمغه مخصوص دمير كورك؛ خرمان كوركى = حبوباتى صاورمغه مخصوص تخته كورك؛ اتمكجى، فورنجى كوركى = اتمكى فورنك ايچنه قويوب چيقارمغه مخصوص پك اوزون صاپلى تخته كورك. ٢. آتشدن قور وكول چيقارمغه مخصوص صاپيله برابر يكپاره كوچك دمير آلت : ماشه كورك؛ آتش كوركى؛ مطبخ كوركى = دها بيوكى. ٣. قايق وصندال و وقتيله كوچك كميلرى دخى يوروتمكه مخصوص اوجى ياصى وصاپى يووارلاقجه قالين تخته آلت كه تكنه‌نك كنارينه چيوى ايله ايليشديريلوب هر برى ويا هر چفتى بر

قايقجى طرفندن قوللانيلير : قايق كوركى ؛ قايقجى كوركى: كورك چكمك = كورك قوللانەرق قايق يوروتمك . ٤. وقتيله بكلك كميلرده كورك چكمك خدمت زجريه‌سى كه جنايتله متهم اولانلره ويريلير بر جزا ايدى واليوم پرانغه ايله مترادف كبيدر : كوركه محكوم ؛ اون بش سنه مدتله كورك جزاسنه ، كوركه وضعنه حكم اولندى. ||آقندى‌يه كورك چكمك = نافله يورلمق ||كورك كميكى = اوموزك آرقه طرفنده‌كى مثلث الشكل ياصى كميك، عظم الكتف .

گورَك { ص. [«كيورك» يازمق معناسزدر] ١. قورى اولوب قيرلدقده ويا ايصيرلدقده قتر قتر ايدن ، چابوق قيريلان، ازلميوب واوزانميوب قيريلان : گورك چورك ، سميت ؛ گورك ات. ٢. گورك شيئلرك قيرلمسى سسنه بكزر برسس چيقاران : گورك برگولمه‌سى واردر. == ح. بوصورتله قيريله‌رق ويا بويله برسس چيقاره‌رق : قوزى كورك كورك ياپراق يوردى؛ كورك كورك كوليور. == س. قتر قتر يني قورى سميت ويا چورك ، غلطه، پكسيماد : چاى ايله برايكى گورك يدم .

گورَك { س. كورنيش، كوسترايش، منظره، صورت خارجيه : بوبنانك گوركى گوزل.

كورْكجى { س. كورك (فروه) ياپان والبسه‌يه قاپلايان : كوركجيلر اصنافى، چارشيسى .

كورَكجى { س. ١. برنوع كورك ياپان وصاتان آدم. ٢. برقايق يا صندالده كورك چكن قايقجى .

گورَكجى { س. ١. گورك يعنى قورى چورك ويا پكسيماد ياپان وصاتان آدم .

كورْكلى { ص. ١. كوركى اولان، كورك قاپلانمش : كوركلى پالطو. ٢. كورك قاپلى بر لباس كيين : كوركلى بر اختيار كوردم.

كورَكلى { ص. كوركى اولان: بر، ايكى، بش چفته كوركلى صندال.

گورَكلى { ص. منظره‌سى و خارجدن كوسترايشى اولان : گوركلى بنا ؛ كوزل گوركلى بر كوشك .

گورگَن { ياگورگان. ص. تق. ١. گوركلى، گوزل، گوستريشلى. ٢. خاندان خاقانى‌يه صهريتله منتسب اولان. [تيمورلنك خاندانىنە لقب اولمسى بو معنا ايله يعنى خاندان چنكيزى‌يه انتسابى مناسبتيله‌در.]

گورگَن { س. خشبى سرت وطياينقلى وجلا آلمغه مستعد و قاين آغاجنه مشابه بر اورمان آغاجى كه انواعى واردر: آق، آلا، قره گورگن . == ص. گورگن آغاجندن معمول : گورگن پارمقلق؛ گورگن ديرك.

گورگى { ياگورگو. س. تجربه، دنه مه، آزمايش : گورگيسى چوق = تجربه‌سى چوق، كار ديده، كار آزموده .

گورگيسز { ص. تجربه‌سز، آليشمامش، عجمى، طوى .

گورگيسزلك { س. تجربه‌سزلك، عجميلك.

گورگيلى { ص. تجربه‌لى، مجرب، كار آزموده ، كار آزما، ايش گورمش، ايش بيلير.

گورِل { ياگورول. س. كورلدى، شماته : خارل گورل. == مه. بوللق و شماته ايله آقان بر شيئى تصوير و تقليد ايدر : گورل گورل صو آقق.

گورلَتمك { فت. گورلدى ايتديرمك، كور ديه بيوك سس چيقارتمق : يووارلانان قيا اورته‌لغى، طاغلرى گورلتدى.

كورلَتمك { فت. ١. كور ايتمك، قوهٔ باصره‌سنه خلل كتيرمك، كوزنى سقطلامق : بو دومان بزى كورلته‌جكدر ؛ جاهل برمتطبب ويرديكى ياكليش برعلاجله بيچاره‌يى بسبتون كورلتدى. ٢. كسكينلكنى كيدرمك، كسمز حاله كتيرمك : مقوا كسه‌رك شوچاقى‌يى كورلتمشسكز؛ اوستره‌يى كورلتمك . ٣. رواجنه خلل كتيرمك، سورومنى بوزمق، اعتبارسز ايتمك : آوروپا معمولاتنك اوجوزلغى صنايع محليه‌يى كورلتدى .

گورُلده‌مك { فل. ١. گورلدى ايتمك ، بيوك برسس چيقارمق، پاترى ايتمك : آرابه قالديرم طاشلرى اوزرينه يووارلانيركن

كورلده‌يوردى. ٢. كوك كو-
رله‌سى سسنى چيقارمق، كو-
رلمك، هواده و بولوتلرده‌كى
الكتريقك پاتلامه‌سندن بيوك
ودهشتلى سس چيقمق، رعد
واقع اولمق: شدتله كوك كو-
رلده‌يوردى. ٣. بيوك بر كو-
رلدى ايله دوشمك و يا يووار-
لانمق: سقط ديوار كورلده‌دى.
٤. (حيوان) بيوك سسله
باغرمق، اولومق، بوكورمك:
آرسلانلر دهشتلى بر صورتله
كورلده‌يورلردى.

گورُلدى { س. ١. كورلده‌مك شيئك سسى، بيوك
سس: اورمانندن حيوانات
وحشيه‌نك كورلديسى ايشيد-
يليوردى؛ آرابه‌لرك، بيقيلان
ديوارك كورلديسى. ٢. مختلف
و قاريشيق سسلر، پاتردى،
شماته، ولوله: چوجقلر چوق
كورلدى ايديوردى؛ كورلدى
پاتردى ديكليه‌مم. ٣. كوك
كورله‌سى، رعد. ٤. قاريشيقلق،
غاوغا، نزاع: عمله بيننده بر
كورلدى اولمش؛ بر كورلدى
قوپدى.

گورُلديجى { ص. چوق كورلدى وشماته ياپان، شما-
ته‌جى، هر ايشى كورلدى ايله
ياپان: پك كورلديجى بر آدمدر.

گورُلديسز { ص. سسسز، پاتر- ديسز، شماته‌سز،
سكوت وسكونتله واقع اولان:
كورلديسز ايش؛ كورلديسز
پاتردیسز بر دوكون اولدى.
= ح. سسسزجه، سكوت و
سكونتله: كورلديسز چاليشيور.

گورُلديسزجه { ص. ح. اولدجه سسسز وشما-
ته‌سز: كورلديسزجه بر ضيافت؛
كورلديسزجه قونيشيورلردى.

گورُلديلى { ص. ١. بيوك سسلى، شماته‌لى:
پك كورلديلى بر باغرمه‌يى وار-
در. ٢. شماته و ولوله‌يى موجب
و يا شماته ايله اجرا اولنان:
ماكينه ديكيشى پك كورلديليدر؛
كورلديلى ايشدن، قونيشمه‌دن
خوشلانمام. ٣. غلبه‌لكلى،
ازدحاملى: خيلى كورلديلى بر
دوكون ايدى.

كورلك { س. ١. كوزى كورمز آدم و يا
حيوانك حالى، كوز سقطلغى،
عمى، نابينالك: اونك كورلكى
صكره‌دن پيدا اولدى؛ كور-
لكنى كيزلمك ايستيور. ٢. مج.
غافللك، غفلت، بصيرتسزلك.

كورلمك { يا كورله‌مك. فتـ. با: كورلتمك.
|| بوغازى كورلمك = دفع جوع
ايتمك.

گورلمك { يا كورله‌مك. فل. ١. كورلدى ايتمك،
شماته ايتمك: ديوار كورليوب
ييقلدى؛ طوب كورلدى. ٢.
(كوك) يلديرم چاقوب دهشتلى
سس چيقارمق، رعد اولمق:
شدتله ياغمور ياغوب كوك كور-
ليوردى. ٣. اولمك، وفات
ايتمك، نعلرى آتمق: اوده
كورلدى || طوپ بولنه كورلمك =
ناحق يره تلف اولمق. || ياغماز-
سه‌ك ده كورله = برشى ياپمز
ايسه‌ك دخى اظهار غيرت ايله.

گورلمك { فل. ١. رؤيت او- لنمق، مشاهده
ايدلمك: هوا بولوتلى اولديغيچون
خسوف كوريله‌مدى؛ اقشام
هلال كورلمش. ٢. اجرا و
رؤيت اولنمق، تسويه ايدلمك،
اداره اولنمق: بنم ايشم كورو-
لدى؛ بويله‌لكله ايش كورلمز؛
كوريله‌جك ايشلرمز واردر.

كورلمه { يا كورلتمه. س. كور- لتمك ايشى. با: كور-
لتمك. || كورلمه‌دن = ١. على
العميا، بيلمه‌رك، بيلمكسزين.
٢. كورمكسزين، تخميناً.

گورلمه { س. بيوك سس چيقار- مه، كورلدى. || كوك
كورله‌سى = يلديرم و شيمشك
سسى، رعد.

گورلمه { س. ١. مشاهده و رؤيت اولنمه: هلالك
كورله‌سى شرطدر. ٢. اجرا و
تسويه اولنمه، رؤيت اولنمه: او
ايشك كورله‌سى.

گورله { س. با: كله.

گورمز { ص. كورمين، نابينا، كور: كورمز، كوزى
كورمز براختيار. || كوزن كور-
مز = قرانلق، مظلم.

گورمزلك { س. كورلك. كور- مه‌يش، عمى. ||
كورمزلكه [و غلطى: كورمه-
مزلكه] كلمك = بالالتزام كورمز
كبى اولمق، تغافل، تسامح، اغماض
ايتمك.

گورمك { فتـ. ۱. قوۂ باصره استعمالیله برشیئك شكل وهیئت خارجیه‌سنی حس ایتمك، رؤیت، مشاهده ایلمك : یکی یاپیلان مکتبی گوردم؛ عمرنده دكیز گورمه‌مش. ۲. قوۂ باصره‌یه مالك اولمق، بینا اولمق : دکنکله گزن شو اختیار هیچ می گورمیور؟ برآز گوریورمش؛ اونك گوزلری گورمز، برگوزی آز گورور. ۳. آكلامق، درك وفهم ایتمك : گوردم كه ایش فنا اوله‌جق؛ گوردك كه فائده یوقدر. ٤. مطالعه وملاحظه ایتمك، بولمق، محاكمه ایلمك : بوایشی ناصل گوریورسكز؟ اوآدمی ناصل گوردیکز؟ بن بوهوایی ای گورمیورم؛ لایق، روا، مناسب گورمك. ٥. راست كلمك، تصادف ایتمك، بولشمق، ملاقات ایتمك : اونی دون گوردم، بریکنی یارین گوره‌جکم؛ چوقدن كندیسنی گورمدم. ٦. زیارت ایتمك، زیارتنه كیتمك : خسته‌لاندم ده كیمسه گورمكه كلمدی؛ خسته‌یی گورمك انسانیت اقتضاسندندر. ۷. ادا و ایفا ایتمك، یاپمق، تسویه ایلمك : ایش گورمك؛ خدمت گورمك؛ مصرف گورمك؛ حساب گورمك؛ بن كندی ایشمی كندیم گورورم. ۸. اوغرامق، دوچار و كرفتار اولمق، چكمك : بو ایشدن چوق ضرر گوردم؛ عمرنده صیتمه گورمه‌مش؛ چوق آجی گورمش؛ جزا گورمك. ۹. نائل اولمق، دسترس اولمق : كندیسندن چوق ایلك گوردم؛ چوق انسانیتنی گوردم؛ سزدن نه گوردم؛ ثوابنی، مروتنی، مكافاتنی گوررسكز. ۱۰. دنه‌مك، تجربه ایتمك، چكیرمك : ایش گورمش؛ گون گورمش؛ دنیانك كرم و سردینی گورمش. ۱۱. گزمك، بولنمق، یاشامق : چوق یرلر گورمش؛ آوروپا گورمش؛ هندستانی گورمش؛ مكتب گورمك. ۱۲. آلمق : تربیه گورمك؛ درس گورمك؛ بو اراضی هیچ صو، گوبره، چاپه گورمه‌مش. ۱۳. حاضرلامق، تهیئه ایتمك : یولجیلق تداركاتنی گوریور. ۱٤. دوشونمك، تدبیر ایتمك، بولمق : چاره‌سنی گور؛ كندی حالنی گورسین. ۱٥. چكیرمك : بو سنه یاز، قیش گورمدك. ۱٦. صیغۂ التزامیه‌یه التحاق ایدوب اشتغال ومداومتی بیان ایدر : آله گورمك؛ یازه گورمك. || آز گورمك = آزدر دیه بكنمه‌مك، استخفاف ایتمك. || چوق گورمك = استكثار ایتمك، چكمه‌مك. || خوش گورمك = قید ایتمه‌مك، مسامحه ایتمك، ایلیشیك ایتمه‌مك. || دوش، رؤیا گورمك = عالم معناده گورمك. || عادت گورمك = حیض كلمك، (قیز) بالغه اولمق. || گون گورمك = ۱. آیدینلق آلمق؛ گون گورمز = قرا كلق. ۲. جاه و دولته نائل اولمق؛ گون گورمش = دولت دوشكونی. || گوره‌یم سنی! = تشویق و ترغیب تعبیریدر، هایدی باقه‌لم، اوتاندیرمه بنی!

گورَمك { یا گیوره‌مك. فل. ۱. قاوریلوب قیقر اولمق، گورك اولمق، چوق قورومق : بو اتمك گورمش. ۲. آیازده اوشومك : طیشاریده گوردك. ۳. آتشده ویا گونشده یانمق. || گوره‌یه قالمق = كبرمك، تلف اولمق.

گورِمك { یا گیورمك. فتـ. صوقمق، قارشدیرمق.

گورمه { س. گورمك ایشی. با : گورمك. == ص. گورن ویا گورمش : صكره‌دن گورمه = دون بر صنف وعائله‌یه منسوب اولوب ده جاه وثروته نائل اولمش.

گورمه‌جه { ص. ۱. گورمك شرطیله مشروط : گورمه‌جه آلیش ویریش. ۲. گوز تخمینیله، اولچوب طارتمقسزین، گوتوری : گورمه‌جه بازارلق.

گورَن { س. ۱. دوم آغاجی، خرماء هندی. ۲. بو آغاجك صمغی، حب مقدازرق، مصر مومیاسی.

گورِنمز { ص. گورنمین، غیر مرئی : گورنمز اولمق = غائب اولمق، میدانه چیقمامق.

گورِنمك { فل. ۱. رؤیت و مشاهده اولنمق، مرئی و نمایان اولمق : گونش گوندوزین نجوم ایسه گیجه گورینور. ۲. گوزله گوریله‌بیلیر حالده اولمق : هوا گورنمز.

٣. ظن اولنمق ، بكزه مك ، مظنون اولمق : بو قماش ايى گورينور، ايپك كبى گورينور؛ اقشام ياغمور ياغه جق كبى گورندى اما ينه ياغمدى. ٤. ظهور ايتمك ، تجلى ايلمك : كيجه وقتى كنديسنه بر جن گورنديكنى ادعا ايديور. ٥. موجود و حاضر اولمق ، ميدانده اولمق : كنديسى برقاچ گوندن برى گورنميور؛ گورنميورسكز نه اولديكز ؟ ٦. چيقمق، صاقلانمامق، گوزيكمك: فلان قادين قاپيلرينه گورينور؛ اوكيمسه يه گورنمز. ٧. كنديسنى گوستره جك برشئ سويله مك ويا ياپمق. || گوزه گورنمك = نظره چارپمق، جالب نظر دقت اولمق.

گورنمك { ياگيورنمك . فل . چوق بكلمك بكليه بكليه صبرى توكنمك.

گورنيش { س. ١. گورنمك فعلى. با : گورنمك. ٢. گورينن شكل و صورت، صورت ظاهره، شكل خارجى : گورينشى گوزل. ٣. گوسترش، نمايش. ٤. وقتيله خانك حضورينه وصول ايله اثبات وجود ايدوب سرفرو ايديش.

كوروك { س. ١. آتشى هوالانديرمغه مخصوص طولومبه اصولنده درى ومشين وتخته دن آلت : آتش، صوبه كوروكى ؛ دميرجى كوروكى = دميرجيلرك قوللاندقلرى بيوك نوعى. ٢. هوا ايله چالنير بعض چالغيلره هوا ويرمكه مخصوص ال ويا آياقله آچيلوب قپانير مشين و ياكاغددن آلت : آرمونيق كوروكى . ٣. فايطونك كوروك صورتنده آچيلير قپانير اورتيسى. || بورن، گوكس كوروك كبى واروب كلمك = يورغونلقدن ويا حدتدن چوق صولومق. || لاف كوروك = لافزن، كوزه، چاك چاك. || يانغينه كوروكله كيتمك = نفاق و اختلافى تشديد ايتمكه چاليشمق.

كوروك { ص. غورق، قولوچقه: كوروك طاوق.

كوروكسيمك { فل. (طاوق) غورق اولمق، قيزمق، كوسنمك.

كوروكلمك { ياكوروكله مك . فتـ. ١. كوروكله اوفلمك، طوتشديرمق : آتشى كوروكلمك . ٢ . قيزشديرمق، تشديد ايتمك : اصل محاسده يى كوكوروكلين اودر.

كوروكلى { ص. ١. آچيلوب قپانه رق هوا ويرن آلتى اولان : كوروكلى چالغى. ٢. آچيلوب قپانير اورتيسى اولان: كوروكلى فايطون.

گوروم { س. كورمه، كوريش، رؤيت ، مشاهده . || يوز گورومى = گوگيك كلينك يوزينى آچوب كورديكنده ويرمه سى عادت اولان مجوهراته متعلق هديه : يوزكورومى طاقمق.

گورومجه { س. زوجه يه نسبتله قوجه نك همشيره سى : كلين گورومجه لريله ايى چكينيور.

گورملك { س. گوگيك كلينه طاقديغى يوز گورومى هديه سى.

كوره { س. معدنجى اوجاغى، طوپراق اوجاق.

گوره { د. [«گورمك» فعلندن] نظراً، تطبيقاً، توفيقاً، عنه ، جه ، باقيليرسه، قاليرسه، نسبةً ، اعتباريله، اقتضاسنجه، موجبنجه : بيوكلكنه گوره = جسامتنه نظراً، جسامتى اعتباريله ؛ بكا گوره = بنجه، بكا قاليرسه ؛ هركس اقتدارينه گوره = اقتدارى نسبتنده ؛ ايشتديكمه گوره = مسموعاتمه نظراً ؛ بر باقيمه گوره = برجهتجه؛ آلديغى امره گوره حركت ايده جكدر = آلديغى امر موجبنجه ؛ زمانه يه گوره = زمانه انتضاسنجه ؛ هر كسه قابليت ذهنيه سنه گوره سوزسويلملى = قابليت ذهنيه سيله متناسب صورتده .

كورهمك { ياكوره له مك. فتـ. پرده بولنان طوپراق وسائره يى كوركله سوروب تميزلمك : باغچه يى، آخورى كوره مك؛ طوپراغى، كوبره يى كوره مك.

گورەنك { س. ١. انسانلرك بربرينه باقه رق ياپدقلرى شئ ، عادت ، اصول ، معتاد اولان رسم وآيين : كورەنكه تابع اولمق ؛ دوگون مصارفى هپ گورەنك بلاسيدر. ٢. گورگى، تجربه، گورگى ايله كسب اولنان معلومات : گورەنكسز آدم.

گوريجى { ص. ١. گورن ، باقان ، ناظر . ٢. كلينلك قيز آرايوب بولمغه گيدن قادين : گوريجيلر گلدى ؛ قيز

بيودى گوريجيلره چيقيور؛ گوريجى يه چيقمق = گوريجى گزمك.

گوريش { س. گورمه، رؤيت، نظر، نظره : برگوريشده = برنظرده، يك نظرده، نظرهٔ واحده‌ده.

گوز { س. ١. انسانده و حيواناتده گورمك آلتى، آلت باصره، عين، چشم، ديده : گوز آچمق؛ گوز قپامق؛ قره گوز؛ الا گوز؛ گوزك آق، قره‌سى؛ گوز ببكى. ٢. گورمه، رؤيت، باصره : گوزى آچيق؛ گوزى كسكين. ٣. منبع، بر صويك يردن چيقديغى محل، قايناق، عين: صوگوزى. ٤. دليك، چوقور: بال كوجنك گوزلرى؛ ايكنه گوزى؛ گوزگوز = دليكلى. ٥. چكمجه : ماصه‌نك گوزنده‌در. ٦. تقسيم، بولوك : بش گوز مغازه؛ او دكرمنك اوچ گوزى واردر. ٧. ترازى كفه‌سى : ترازى گوزى. ٨. كر : كوپرى گوزى. ٩. نظر، چشم بد : گوزه گلمك، گوز دگمك. ١٠. نظر، اعتبار، مقبوليت : دنيا گوزمده يوقدر؛ برشئ گوزينه كيرميور. ١١. توجه، محبت : گوزه كيرمك؛ گوزدن دوشمك؛ گوزدن چيقمق. || گوز آتمق = اشارت ايتمك. || آج گوز = حرص، طمع، طويمازلق؛ آج گوزلى = طمعكار، حريص. || گوز آچمق = ١. طوغمق، دنيايه گلمك. ٢. راحتلانمق، تنفس ايتمك : ايشدن گوز آچه‌مدم. ٣. دقت ايتمك، تيقظ اوزره بولنمق : گوزكى آچ. || گوزلرينى آچمق = ١. حيران اولمق، حيرتده قالمق. ٢. آليشديرمق، اويانديرمق، ايقاظ ايتمك. || گوزلرينى درت آچمق = ١. زياده دقت ايتمك، تيقظ اوزره بولنمق. ٢. حيرتده قالمق. || آچيق گوز = اويانيق، متيقظ. || گوزى آچيق، گوزى آرده‌نده = نائل مرام اوله‌مامش، نائل مرام اولمازدن وفات ايتمش. || گوز آچيقلغى = ذكا، اويانيقلق. || گوز آغريسى = رمد. || ايلك گوز آغريسى = ١. برنجى دفعه اوله‌رق چكيلان عشق و ابتلا. ٢. ايلك اولاد. || گوز آق = گوزك بياض قسمى. || گوز آلمق = گوزى قماشديرمق. || گوز اوتى = حشيشة العين (نبات). || اوكوز گوزى = آرنيقه (نبات). || گوز اوكى = حضور : گوز اوكنده = حضورده. || گوز اوى = گوزك چوقورى، خانهٔ چشم. || گوز ايتمك = اشارت ايلمك. || گوز ايصيرمق = طانيركبى اولمق. || ايكى گوز آره‌سنده = طرفة العينده. || ايكى گوزى ايكى چشمه = چوق آغلامقدن كنايه. || گوزه باتمق = موجب حسد اولمق. || گوز باغى = سحر، افسون. || گوزباغجى = سحار، افسونكر. || گوز ببكى = گوزك اصل گورن مركزى كه ايچنده قارشى يه كلن آدمك رسمى گورنمكله بويله تسميه اولنمشدر، انسان العين، مردمك چشم. || گوز بلرتمك = حدتله باقوب تهديد ايتمك. || گوز بونجوغى = نظره قارشى طاقيلان ماوى بونجوق. || گوز بويامق = سحركارانه بر صورتله آلداتمق، اغفال ايتمك. || بيك گوز اوتى = محموده‌دينلن بر جنس نبات. || پاتلاق گوز = ١. بوزيلوب طيشارى يه فيرلامش گوز. ٢. طبيعى اوله‌رق طيشارى يه فيرلامش چيقيق‌بلى گوز. || گوزى پك = جسور، جرى. || گوز پيكارى = گوزك بورن جهتنده‌كى اوجى. || گوزده توتمك = زياده آرزو اولنمق، حسرتكشى اولمق، ايمرنمك. || گوز چيقارمق = ١. كور ايتمك، گوزينى سقطلامق. ٢. اضرار ايتمك، بوزمق، خلل كتيرمك. || گوزدن چيقمق = آرتق آرزو اولنمامق، بيقلق، صوغومق : او قدر هوسله ياپديرديغم او ايستديكم كبى اولمديغيچون گوزمدن چيقدى. || گوزحبسى = كيمسه ايله كورشمه‌مك اوزره بر اوطه‌يه حبس وتوقيف. || گوز حكيمى (هكيمى) = كحال. || خروس گوزى = برجنس پاپاديه. || گوز داغى = ١. گوز طاشى. ٢. تهديد، تخويف. || درت گوزله باقمق = صبرسزلقله بكلمك. || گوزينى درت آچمق = پك متيقظانه طاورانمق. || گوز دگمك = نظر اصابت ايتمك. || گوز دميرى = بحـ. كمينك باش طرفنده بولنان و هروقت قوللانيلان بيوك دمير. || گوزدن دوشمك = توجهى غائب ايتمك، اعتبارسز او-

لمق. || گوز دونمك = حدت ويا
ديگر شدتلی بر حس تأثيريله
كنديني ضبط ايده‌ميه‌جك حاله
گلمك. || گوزده، گوزك اوگنده
اولمق، طورمق = خاطردن
چيقمامق، تماميله خاطرده اولمق:
او وقعه حالا گوزمده‌در، گو-
زمده طوريور. || گوز ديكمك =
١. دقتله باقمق. ٢. زياده آر-
زو ايتمك، هرنه صورتله اولورسه
اله گچيرمكه چاليشمق. || گوز
سوزمك = يان گوزله و دقتله
يوقاريدن آشاغی باقوب تفتيش
ايتمك. || گوزلر سوزلمك = مخمور
اولمق، اويقو باصمق. || صيغير
گوزی = بر جنس ايری پاپاديه.
|| گوز طاشی = زاج، كبريتيت
نحاس. || طاوق گوزی = برجنس
كوچك پاپاديه. || گوزه طور-
مق = نانكورلك جزاسی اولمق.
|| گوز طويمق = قناعت گلمك.
|| گوزی طوق = قناعتكار،
حريص و طمعكار اولميان، اهل
قناعت. || قاش ياپه‌يم ديركن گوز
چيقارمق = ايلك نيتيله فنالق
ايتمك، بر ايشی دوزلتمك
مقصديله بوزمق. || گوز قالمق =
غبطه ايتمك، حسرتكش اولمق.
|| قايماج گوز = چينليلركی كبی
قويروغی يوقاری‌يه مائل گوز.
|| گوز قپاغی = بری يوقاريدن
و ديگری آشاغيدن قپانه‌رق
گوزی اورتن زارلر، جفن.
|| گوزی قپالی = تجربه‌سز، بيخبر.
|| قيپيق گوز = ياری قپالی كبی
طوران گوز. || گوز قرارمق =
١. گوزلر بولانوب گورمه‌مك.
٢. بايلمق. ٣. بيوك بر تأثيردن
ياپديغنی و سويلديكنی دوشونمز
اولمق. || گوز قراری = تخمين،
تخمينی وتقريبی وزن ويا اولچی.
|| گوزقره‌سی = ١. گوزك سياه
قسمی، حدقه. ٢. بر نوع گوز
خسته‌لغی. || قره گوز = گوزی
سياه. — با: قره گوز. || گوز
قورقق = ييلق. || گوز قومق =
آرزو وطمع ايتمك. || گوز قو-
لاق اولمق = دقتله باقمق وديكلمك،
وقوعاتی آكلامغه و خبر آلمغه
چاليشمق. || قويون گوزی =
عادی چاير پاپاديه‌سی. || گوز
قويروغی = گوزك قولاق
جهتنده‌كی اوجی. || گوزدن گچير-
مك = نظر تفتيش و معاينه‌دن
امرار ايتمك، سطحيجه وكاملاً
باقوب تفتيش ايتمك. || گوز
گزديرمك = نظر تفتيشدن گچير-
مك، سطحی تفتيش ويا مطالعه
ايتمك. || گوز كسمك، گوزه
كسديرمك = گوكمك، تجربه
بيله‌جكنی درك ايتمك. || گوزی
كبی = پك قيمتلی، پك عزيز.
|| گوز گوره = علنی، ظاهری،
گوزله گورديگی حالده: انسان
گوز گوره چوروك مالی آله‌ماز؛
گوز گوره تهلكه‌يه گيرمك.
|| گوزه گيرمك = بگنلمك، جالب
نظر تقدير وتوجه اولمق. || گوز
نوری = ١. گورمه، رؤيت،
باصره: گوز نورندن محروم
قالمق. ٢. گوزله اولنان سعی
وعمل، گوز ايشی: گوز نوری
دوكمك = يازی ونقش كبی گوز-
لری زياده يوران ايش. ٣. پك
سوگيلی وعزيز شخص: گوزمك
نوری اولادم. || گوز ياشی =
آغلاركن گوزدن دوكيلن صو،
دمع، اشك. || يوز گوز = بيوك
كوچك آره‌لرنده اولان مناسبتسز
تكليفسزلك: آمر معيتيله يوز
گوز اولمامليدر. || گوز يورمق =
چوق ويا بيهوده چاليشمق،
اوقومق، يازمق، ديكمك.
|| گوزلر يوللرده قالمق = برينی
چوق وكمال آرزو ايله بكلمك.
|| گوز يومق = ١. گوزقپامق،
قيپمق. ٢. اويومق. ٣. مسامحه
ايتمك، گورمزلكه گلمك. || گوز
يمه‌مك = ١. (ينه‌جك برشيئك)
منظره‌سی كوتی اولمق. ٢. كو-
گنه‌مه‌مك، جرأت ايده‌مه‌مك.

گوز { س. صوك بهار، كهنه بهار، خريف، خزان: گوزمو-
سمی = ايلول ايله تشرين اول و
ثانی آيلری و دها طوغريسی
ايلول رومينك ٩ ندن كانون اولك
٩ ينه دك اولان ايام.

گوز { س. ١. كميك يومشاغی، قيقرداق. ٢. چكمش قور،
قور دوكنديلرينی حاوی صيجاق
كول، آخكر. مر.

گوزتديرمك { فتـ. قوروتمق، حفظ و وقايه
وصيانت ايتديرمك: اورمانلری
چوق گوزتديرمك اقتضا ايدر.

گوزتلمك { فتـ. و: يا گوزتلـمك.

گوزتمك { فتـ. ١. قورومق، حفظ، وقايه، صيا-
نت ايتمك: بو چوبان قويونلری
ايی گوزتيور. ٢. باقمق، نظا-
رت، اداره ايتمك: بو ايشلری

كيم گوزتيور؟ ٣. بسلمك، اعاشه، اتفاق ايتمك: هركس عائله‌سنى گوزتمكه مجبوردر. ٤. بكلمك، انتظار، ترقب، ترصد ايتمك: فرصت گوزتيور. ٥. طوتمق، رعايت ايتمك، صاقلامق، مرعى بولنديرمق: مجارلر بعض عادات قديمه‌لرينى گوزتيورلر؛ هر مسلم اوامر شرعيه‌يى گوزتمكه مجبوردر. ٦. دقت ايتمك، دقتله باقمق: باشنى گوزت؛ چوجغى گوزت. = حد. گوزت! = صاقين! ايى باق! دقت!

گوزتمه { س. گوزتمك ايشى. با: گوزتمك.

گوزجى { س. ١. بكجى، ديده بان، نگهبان. ٢. نوبتجى، قره‌قول. ٣. جاسوس.

گوزجيلك { س. ١. بكجيلك. ٢. نوبتجيلك. ٣. جاسوسلق.

گوزدلمك { مج. ١. حفظ و وقايه و صيانت او. لنمق: قويونلر گوزدلمزسه قورت ير. ٢. باقلمق، نظارت و اداره اولنمق: بو ايشلر گوزدلمك ايستر. ٣. بسلنمك، اعاشه و اتفاق او. لنمق: قادين چوجقلريله برابر توجه‌سندن گوزدليلر. ٤. بكلنمك، انتظار و ترصد اولنمق: فرصت گوزه‌دلملى. ٥. طوتلمق، رعايت اولنمق، مرعى بولنمق: اسكى عادات مستحسنه گوزدلمليدر.

گوزده { ص. س. [«گوز» اسميله «ده» حرف الصاقندن] توجه مظهر، نظرده بولنان.

گوزر { س. بيوك دليكلى دريدن قالبور، خرمان قالبورى.

گوزسز { ص. ١. گوزى او. لميان: گوزسز قو. رت. ٢. گوزى گورمز، كور: ديلسز گوزسز بر سقط.

گوزسزلك { س. ١. گوز فقدا. نى. ٢. كورلك.

گوزكمك { فل. با: گوزيكمك.

گوزگو { س. با:

گوزگى { س. آينه، آيينه. [متروك ايسه‌ده، برينه گچن آينه تركجه اولمديغندن، احياسى آرزو اولنور.]

گوزل { ص. ١. گوزه ايى گو. رينن، شكل و صورتى جالب تقدير و محبت اولان، حسن، جميل، مليح، خوب، زيبا: گوزل آدم، گوزل قيز، گوزل آت، گوزل او. ٢. ايى، خوش، طيب مرغوب، مستحسن: گوزل ايش، گوزل هوا، گوزل سوز، گوزل سس. ٣. عيبسز، قصورسز، صالح، صلحادن: گوزل آدم. = س. محبوب، دلبر: كرديرسه فضولى كه گوزللرده وفا وار. = ح. ايى، اعلا، خوش: گو. زل سويلدى؛ گوزل ايشلنمش؛ گوزل يازار. = [جواب مقا. منده] پكى، اولور: گوزل؛ گو. زل اما = پكى اما. || گوزل خا. تون = برنوع قان قورودان او. تى. || صاقيى گوزلى = ناسور اوتى. || دنيا گوزلى = پك گوزل شخص.

گوزلجه { ص. آز ياخود خيلى گوزل: گوزلجه بر قيز؛ گوزلجه سسى واردر. = ح. ١. اولدقجه ايى: گوزلجه يازيور. ٢. دقتله ويا واشجه‌جق: بونى گوزلجه يقاملى؛ چوجغى گوزلجه طوتوب قالديرملى؛ گو. زلجه آكلاتملى.

گوزلك { س. باقيلان اشيايى بيوده‌رك ياقين گو. سترمكه مخصوص جام ويا شفاف طاشدن آلت كه گوزه طاقيلير، و بعضلرى توزدن و ياكثرت ضيادن وقايه ايچون قوللانيلير: گوزلك طاقمق، قوللانمق؛ ماوى گوزلك؛ تك گوزلك.

گوزلكجى { س. گوزلك ياپان وصاتان آدم.

گوزلكلى { ص. گوزلك طا. قان، گوزنده گو. زلك بولنان: تك گوزلكلى بر گنج.

گوزللشديرمك { فتـ. گوزل ايتمك، گو. زللك قزانديرمق: ساده و گوزل قيافت انسانى گوزللشديرر؛ بو ياغمور هوايى، چايرلرى گو. زللشديردى.

گوزللشمك { فل. گوزل او. لمق، حسن و جمالى آرتمق، اييلشمك: او قيز بيو. دكجه گوزللشدى؛ هوا گو. زللشدى؛ باغچه‌لر پك گوزللشمش.

گوزللك { س. ١. گوزل اولان شخص ويا شيئك حالى، حسن، جمال، بها: گو. زللك قادين ايچون برنجى زينتدر؛ قيز گوزللكنه گوكنوب علم و

تربيه تحصيلندن كرى قالمامليدر. ٢. ايبلك، طيب، خوشلق: بو گونكى هوانك گوزللكى؛ بو سسك گوزللكى. ٣. ياواشلق، طاتليلق، حلم: گوزللكله قانديردم؛ گوزللكله قالديروب اوبر طرفه قوملى؛ گوزللكله سويلمك. ٤. دوزگون، سوس. ٥. ايى حوادث، ايى خبرلر، ايبلك صاغلق: نه‌وار نه‌يوق؟ — گوزللك.

گوزَلّلنمك { فل. گوزل اولمق، گوزللك پيدا ايتمك، گوزللشمك: قيزلر اون بش ياشلرندن صكره گوزللنير؛ باغچه شمدى گوزللندى.

گوزلَمَك { يا گوزله‌مك. فتـ. آرزو ايله بكلمك، انتظار ايتمك، ترقب وترصد ايلمك: اوغلنى گوزليور؛ اقشامه قدر سزى گوزلدم.

گوزلَه { سـ. ١. بكلمه، انتظار، ترقب، ترصد. ٢. ايكى نوع خمور كه برى طاتلى ديكرى بورككدر.

گوزلَه‌جى { سـ. گوزله خمورينى ياپوب صاتان آدم: گوزله‌جى دكانى.

گوزلى { صـ. ١. گوزى اولان: گوزلى حيوان؛ سياه گوزلى، ماوى گوزلى آدم. ٢. تقسيماتى اولان، برقاچ بولوكه بولنمش: ايكى گوزلى دكرمن؛ اوچ گوزلى مغازه، دائره؛ بش گوزلى انبار. ٣. دليكلرى اولان، دليك ديشيك: گوزلى كوسج؛ سگرك گوزلى قالبور؛ صيق گوزلى قفس. || آچ گوزلى = طمعكار، طويماز. || طوق گوزلى = قناعتكار، قانع.

گوزَمَك { يا گوزه‌مك. فتـ. ١. اورو اورر كبى بر طرز مخصوصده ديكمك. ٢. نقشى ايپكله اورمك، ايكى قات ايتمك.

گوزَمه { يا گوزه‌مه. صـ. اوستندن بر قات ايپكله اورتلمش، ايكى قات: گوزمه نقش.

گوزَن { سـ. بر جنس آلاجه گييك.

گوزَنَك { يا گوزه‌نك. سـ. صـ. ١. گوز گوز اويا: گوزه‌نك طاقيه. ٢. صيوامه نقش.

گوزَنمَك { فجـ. اوستندن ايپكله بر قات دها چكيلمك، ايكى قات اولمق: گوزنمش نقش.

گَوَزه { يا گيوزه. صـ. آغزى گوشك، چوق ومناسبتلى مناسبتسز سويلين، سرصاقلاماز، بوش بوغاز: گوزه چوجق؛ گوزه قارى.

گوزه { سـ. فا. دستى. د.

گَوَزه‌لك { يا گيوه‌زه‌لك. سـ. چوق و مناسبتلى مناسبتسز سويلمه، آغز گوشكلكى، بوش بوغازلق: گوزه‌لك ايتمك.

گَوَزيت { يا گيوه‌زيت. سـ. طوموزلان، بر اشكى.

گوزيكمك { فل. ١. گوزه چارپمق، گورنمك، ظاهر ومرئى اولمق: طاغلك اتكنده‌كى كوى بورادن ايى گوزيكيور؛ دقتله باقلسه مناره‌سى گوزيكيور؛ تپه‌يه چيقدلغمزده شهر گوزيكدى. ٢. كنديني گوسترمك، چيقمق، قاچماق: او قيز المده بويوديكيچون بكا گوزيكور.

گوزين { ظز. گوز وقتنده، صوك بهار موسمنده، فصل خريفده: گوزين اكيله‌جك تخملر.

كَوس { حـ. آغز، طوغرى، متانتله: كوس كوس يورومك.

كوس { يا كوس. مه. «كو» ايله باشلار بعض صفتلرك باشنه قونوب مبالغه و تأكيد بيان ايدر: كوس كوتوك، كوس كوتروم.

كوس { سـ. فا. پك بيوك و غير منقول طاوْل: كوس چالينمق.

كوسبه { سـ. [فا. «كسبه» دن] ١. سيسام پوصه‌سى، كوفتون. ٢. على الاطلاق ياغى صيزديرلمش بذور پوصه‌سى.

كوست { سـ. طاوله‌ده بر اويون.

كوستبك { سـ. برصيچانى، كور صيچان، نقـ. سپل. || كوستبك علتى = صراجه‌نك بر نوعى.

گوستَرتمك { فتـ. ١. بالواسطه گوسترمك، ارائه ايتديرمك. ٢. گوسترلسنه مساعده ايتمك: نظر قورقوسيله چوجغى كيمسه‌يه گوستريمور.

گوستَرلمك { فجـ. ارائه ايدلمك: صورانه يول گوسترلير؛ موزه‌ده‌كى آثار هركسه گوسترلمك ايچوندر. ||

پارمقله گوسترلمك = مشهور اولمق.

گوسترمك {فتـ. ١. گورديرمك، اظهار، ابراز ايتمك: سزه بر كتاب گوسترهيم؛ آلديغى آتى بكا گوستردى. ٢. اوكرتمك، آكلاتمق، اعلام ايتمك: بكا يولى گوسترديلر؛ درس گوستريور؛ بيلمينلره طوغرى يى گوسترهلى. ٣. چيقارمق، گوز يكديرمك، تقديم ايتمك، قاچيرمامق: اقرباسنه قيزلرينى گوستريور. ٤. يالاندن اظهار وابراز ايتمك: كنديني گوسترمك ايستيور. ٥. دلالت ايتمك، دليل اولمق: برطاقم ويرانهلر اورادهوقتيله برشهر بولنمش اولديغنى گوستريور؛ بو سوزى جهالتنى گوستريور. ٦. اثبات ايتمك، تسليم و تقدير ايتديرمك: بو سوزمك طوغريلغنى سزه گوسترهجكم؛ كنديسى علم و فضلنى، جسارتنى گوستردى. ٧. تعيين ايتمك: كنديسنه يرگوستردى؛ بكا ايش گوسترمديلر. ٨. قارشيسنده طوتمق: آتشه گوسترمك؛ آيدينلغه گوسترمك. ٩. صاقلامامق، ميدانه قومق: قادين باشنى گوسترمز. ١٠. گوزللك ويا قيشيقلغنى ميدانه چيقارمق ويا آرتديرمق: قادينى قيافت گوسترير؛ آتى طاقم گوسترير؛ اخشاب ابنيهيى گوسترن بويادر. ١١. ويرمك، حاصل ايتمك، ايقاع ايلمك: الله گوسترمسين؛ قدر بكا عاقبت اونك خستهلغنى دهمى گوسترهجكدر؟ ١٢. اولديغندن كنج گورنمك: اللى ياشندهواردر اما گوسترميور. [بو معنا ايله مفعولى دائما محذوف اولوب لازم كبى قوللانيلير.] ١٣. ابراز ايتمك، صورت وعكسنى ارائه ايلمك: بو آينه ايى گوستريور؛ بو دوربين ايى گوسترميور؛ باقهلم آيينهٔ دوران نه صورت گوسترير؟ || پارمقله گوسترمك = شهرتى اولمق: اونى پارمقله گوستريورلر.

گوستره {سـ. ١. مرانغوز آوادانلغندن اوزون بر نوع يبولى رنده. ٢. بياگى چرخى: كوسترهيه طوتمق = چرخده بيلهمك. ٣. دكرمن طاشى اعمالنه ياراياں طاش جنسى، حجر غصباره.

گوستره {ياخود كوشتره. با: كستره.

گوستريش {سـ. ١. گوسترمك ايش وطور وصورتى، ارائه. ٢. صورت ظاهره، گورنيش، شكل و هيئت: بو بنانك گوستريشى گوزل؛ بو آتك گوستريشى يوقدر. ٣. يالاندن ابراز واظهار، نمايش، گوز بويامه: اونككيسى بر گوستريشدن عبارتدر؛ بوخدمتجى يكى كلديكنده گوستريش ايچون ايى چاليشدى؛ بر گوستريش يايدى. ٤. ياقيشيق، پارلاقلق، شان: كنديسى جسور آدمدر اما هيچ گوستريشى يوقدر؛ اونك گوستريشنه آلدانماملى قوفدر.

گوستريشسز {صـ. شكل وهيئت خارجيهسى اويغون اولميان، شانسز، قيليقسز، قيافتسز: حقيقتده جسور اولان آدملر گوستريشسز اولور؛ صاغلام بنا ايسهده گوستريشسزدر.

گوستريشسزلك {سـ. شكل وهيئت اويغونسزلغى، قيليقسزلق، بيچيمسزلك. شانسزلق: گوستريشسزلكى رواجنى تنزيله سبب اوليور.

گوستريشلى {صـ. شكل وهيئت خارجيهسى گوزل، قيليقلى: گوستريشلى آدم، آت، بنا.

كوستك {سـ. ١. قاچمهسنى منع ايچون حيوانك ايكى ويا اوچ آياغنه اوريلان باغ: آت كوستكى؛ آته كوستك اورمق. ٢. سوس ايچون ساعته ويا ديكر اسباب زينته باغلانان و اوستهطاقيلان آلتين وياكومشدن ياخود تقليد معدندن زنجير، قوردون: ساعت كوستكى؛ كوبه كوستكى؛ بوين كوستكى = بوينه كچيريلان اوزون زنجير. ٣. بحـ. جيوادره باستونلرى آلتندن بوردهلره آلنان ثابت خلاط.

كوستك {مهـ. ايستك كلمهسنه اتباعاً قوللانيلير: ايستك كوستك.

كوستكلمك {فتـ. (حيوانى) كوستكله باغلامق، كوستك اورمق.

كوستكلى {صـ. ١. كوستكله باغلانمش، كوستك اورلمش: كوستكلى آياغى كوستكلى آت. ٢. كوستك طاقلمش، كوستك طاقمش: كوستكلى ساعت؛ كوستكلى آدم.

كوسج { ص. عر. [«كوسه»دن معرب] كوسه. با: كوسه.

كوسديرمك { فتـ. گوجنديرمك، طارلتمق، مغبر ايتمك.

كوسفند { س. فا. قويون، غنم. ز.

كوسگو { س. با: كوسگی.

كوسگون { ص. ١. كوسمش، گوجنمش، طارغين، مغبر، خاطر مانده: بكا كوسگوندر؛ او بتون عالمه كوسگوندر. ٢. نكبته اوغرامش، منكوب: دولت كوسگونی؛ طالع كوسگونی. ٣. يرندن خوشلانميان، ايي كيتمين، بويومين: كوسگون آغاج.

كوسگونلك { س. گوجنمه، طارغينلق.

كوسگی { س. ١. براوجی يانوب سوگنمش، ياری يانمش اودون. ٢. طاش قيرمغه و ديوار دلمكه و بوكبی ايشلره يارايان براوجی سيوری آغر دمير صوپه: طاشجی، دميرجی كوسگيسی. ٣. اوجاقده اودونلری طيامغه مخصوص قيصه آياقلی دمير چبوق، اولجر: اوجاق كوسگيسی.

كوسله { س. [فا. طانه دمك اولان «كاوساله»دن.] صيغير و بيكير كبی بيوك حيوان دريسندن معمول قالين سختيان كه آياق قابلرينك آلتنی و سائر شيئلر اوندن ياپارلر. || كوسله طاشی = بياض طاشی كبی قوالا. نیلان و مرمری سیلوب پارلاتمغه یارایان بر جنس قوملی طاش. || كوسله پرداختی = مرمره بو طاشله ويريلن جلا. || كوسله كبی = پك سرت.

كوسم { س. با: كوسمن.

كوسمك { فل. ١. كوجنمك، طارلمق، منفعل و مغبر اولمق، خاطرمانده اولمق: بكا كوسمش؛ كوسمه سنك سببنی آكلامدم. ٢. نكبته اوغرامق، منكوب اولمق. ٣. يرندن خوشلانمامق، بويومه مك، ترقی ايتمه مك، گريده قالمق: بو آغاج كوسمش.

كوسمن { س. ١. اورشمه آليشديرلمش ايری قوچ وياتكه، كبش. ٢. سوريتك اوكنه دوشوب اونی سوق ايدن آليشيق قوچ، سوری قولاغوزی: قويونلر صوقاقلرده كوسمنسز يورومز. == ص. مج. جسور، سربست، جرأتلی (آدم).

كوسمه { س. گوجنمه، طارغينلق، انفعال، اغبرار. == ص. يرينی بكمه مش، گری قالوب بيويه مه مش: كوسمه آغاج.

كوسنيك { ص. اركگه طالب اولوب قيزمش (ديشی)، قيزغين، آزغين: كوسنيك قيصراق، قويون.

كوسنمك { فل. (ديشی حيوان) اركگنه طالب اولوب قيزمق، آزمق: قيصراق، قويون كوسنيك.

كوسو { س. كوجنيكلك، طارغينلق، انفعال، اغبرار، بوزيشمه.

كوسولی { ص. كوجنيك، طارغين، بوزشوق، منفعل، مغبر: اونكله كوسولی يز.

كوسه { ص. س. [اصلی فا. اولوب معربی: كوسج.] ١. صقال وبييغی اولميان وياسگرك اولان: كوسه آدم. ٢. سگرك: كوسه صقال؛ كوسه اورمان. || كوسه صقاللی = صقالی كوسه.

كوسه گن { س. ميوزه انوا. عندن بر آغاج.

كوسه لك { س. ١. صقالی سگرك آدمك حالی: اونك كوسه لكی طبيعی اولميوب صكره دن حاصل اولمشدر. ٢. سگركلك: صقللك، اورمانك كوسه لكی.

كوسيمك { فل. با: كوسنيمك.

گوش { س. فا. ١. قولاق، اذن: گوش جان = جان قولاغی. ٢. مج. ايشيتمه، سمع: گوش ايتمك = ايشيتمك، مسموعی اولمق. ٣. ديكلمه، قولاق ويرمه، استماع: پندمی گوش ايتدی = نصيحتمی ديكلدی؛ گوش ايت كلامم = سوزمی ديكله. || گوش هوش = عقل قولاغی، دقت، دقتله ديكلمه.

گوش { س. با: گويش.

گوشت { س. فا. ات، لحم. لسـ.

گوشتره { س. با: گستره.

گوشتمك { يا گيوشتمك. فتـ. ١. گوشك ياپمق، گرگين برشيئی گوشك حالنه قومق، صاليويرمك، ارخا،

استرخا ایتمك : آتك دیزگینی، قوللرك باغنی، قوشاغی گوشتمك. ٢. شدت واقدام وگرمیسی آزالتمق : ایشی گوشتمك .

گوشدلمك { مجـ. ١. گرگینلکی آز الدلمق، ارخا واسترخا اولنمق : دیزگین، ایپ گوشدلمك. ٢. شدت واقدام وگرمی یه خلل گتیرلمك : ایش گوشدلدی .

گوشزد { صـ. فا. [گوش = قولاق . زدن = اورمق] قولاغه ایلیشن، ایشیدیلن، مسموع. ذ.

کوشش { سـ. چالیشمه، سعی. ذ.

کوشك { سـ. ١. یوکسك چارطاق کبی بنا، قله : یانغین کوشکی. ٢. مرتفع ونظارتلی تنزه اوطه‌سی، قله، جهاننما. ٣. باغ و باغچه ایچنده یازلق اقامتگاه، قصر : یازین کوشکنده اوتوریور؛ کوشك یالی‌یه مرجحدر. || کوشك بکجیسی = ١. یازلق برکوشکده قیشین اقامت‌ایدوب کوشکی بکلاین آدم. ٢. یانغین کوشکنده نوبت بکلیوب یانغینی خبر ویرن حریق مأموری .

کوشك { یا کوچك. سـ. دوه یاوریسی.

گوشك { صـ. ١. گرگین‌اولمیان، قوبویرلمش، سست : گوشك ایپ، گوشك دیزگین؛ گوشك یای؛ گوشك مندال. ٢. پك وسرت اولمیان، یومشاق، سولپوك : گوشك ات؛ گوشك قاش. ٣. قوت ومتانتی واقدام وغیرتی اولمیان، رخاوتلی، غیرتسز : گوشك آدم؛ گوشك آت. || آغزی گوشك = بوش بوغاز، گوزه. || گوشك آغز = بوش بوغازلق، گوزه‌لك.

گوشکلك { سـ. ١. گرگین اولمیان شیئك حالی، رخاوت، سستلك : ایپك، یایك، مندالك گوشکلکی. ٢. صیقی وپك یا سرت اولمیان شیئك حالی، یومشاقلق، سولپوكلك : اتلرك، قاشك گوشکلکی. ٣. قوتسزلك، متانتسزلك، غیرتسزلك : اوآدمك گوشکلکی. || آغز گوشکلکی = بوش بوغازلق.

کوشکلمك { یا کوشکله‌مك. فتـ. (دوه) طوغورمق، یاوریلامق. [« کوچکلمك » دخی دینلیر.]

گوشلتمك { فتـ. ١. گرگینلکنی گیدیرمك، قوبویرمك. صالیویرمك، گوشك‌ایتمك، ارخا ایلمك : دیزگینی، باغی، یایی گوشلتمك. ٢. صیقیلغنی، پکلکنی آزالتمق : کمری گوشلتمك. ٣. اقدام وگرمی‌یه خلل گتیرمك، رخاوت ویرمك : ایشی گوشلتدی.

گوشلمك { فل. ١. گرگینلکی ازاله اولنمق، قوبویرلمك، صالیویرلمك، ارخا اولنمق : دیزگین، یای گوشلدی. ٢. صیقیلق وپکلکی آزالمق : قوشاق، ات گوشلدی، کلیدك یایی گوشلدی.

گوشمال { سـ. فا. ١. قولاق بوکمه، تربیه، تأدیب. ٢. تللی چالغیلره ویریلن دوزن.

گوشمك { یا گوشه‌مك. فل. ١. گرگینلکی بوزلمق، قوبویرلمك، صالیویرلمك، کسب رخاوت ایتمك : بوایپ گوشدی؛ یای گوشمش. ٢. صیقیلق و پکلکنی غائب ایتمك، یومشامق، سولپیمك : اتلری پك گوشدی. ٣. قوتدن دوشمك، ضعیفلامق : بوآت چوق گوشدی. ٤. غیرت واقدام وگرمی‌یی غائب ایدوب فتور گتیرمك : اوآدم، اوایش پك گوشدی.

گوشنه { سـ. قره بورچاق.

گوشوار { سـ. فا. ١. کوپه، قرط. ٢. مجـ. دقله دیکلنیلوب حفظ اولنان پند ونصیحت.

گوشه { سـ. [فارسیدن] ١. استقامتلری مختلف ایکی سطح ویاخطك تماسندن حاصل اولان برکه آچیقلغی مختلف درجانده اولور، بوجاق، زاویه، گنیه؛ طوغری گوشه = درجهٔ وسعتی ٩٠ اولان زاویهٔ مستقیمه؛ سیوری گوشه = درجهٔ وسعتی اوندن آز اولان زاویهٔ حاده؛ آچیق گوشه = درجهٔ وسعتی ٩٠ درجه‌دن زیاده اولان زاویهٔ منفرجه؛ برگوشه‌یه چکلمك = انزوایه چکلمك؛ گوشه گوشه قاچمق، صاقلانمق = صیقی صیقی قاچوب گیزلنمك. ٢. اوطه‌نك اك یوقاری محلی، صدر : گوشه‌یه چیقمق؛ گوشه‌ده قورلمق. ٣. محل انزوا، زاویه، عزلتگاه : برگوشه‌یه چکلمك. ٤. اوج، کنار، منتها، اوجرا

یر : دنیانك بر كوشه‌سنده؛ ممالك عثمانیه‌نك بعض كوشه‌لرنده. ٥. سیوری یر، اوج : باته‌جق كوشه‌لری واردر؛ كوشه‌لرینی یووارلاتمق. || آلتی كوشه، آلتی كوشه‌لی = مسدس. || اوچ كوشه، اوچ كوشه‌لی = مثلث. || كوشه باشی = صوقاغك دونه‌جك یری. || كوشه بوجاق = اوجرا یرلر، اوج وكنار : كوشه بوجاقده = اوته‌ده بریده. || جگر كوشه = پك سوكیلی شخص، سوكیلی اولاد. || درت كوشه، درت كوشه‌لی = مربع، رباعی الشكل. || سكز كوشه، سكز كوشه‌لی = مثمن الشكل. || كوشه طاشی = دیوارك كوشه‌سنه قونمغه مخصوص منتظم طاش. || كوشه صرافی = صوقاقده واكثریا صوقاق ویادكان كوشه‌لرنده چكمجه‌سی اولوب آقچه بوزان وكوچك معاملاتده بولنان كوچك صراف. || كوشه مفتیسی = اوته كینك بریكینك دعواسنه قاریشان آووقاتیسی آدم، مزور.

كوشه‌بند { س. زاویه تشكیل ایدن كراسته وساء ئره‌یی ربط ایتمكه مخصوص زاویه صورتنده دمیر لامه كه جیواده ایله ربط اولنور.

كوشه گیر { ص. فا. [كوشه = بوجاق - كرفتن = طوتمق] بر كوشه طوتان، بر كوشه‌یه چكیلن، منزوی.

كوشه‌لك { س. رقاص.

كوشه‌لمه { ص. كوشه شكلنده، كوشه‌سی اولان : كوشه‌لمه برطاش؛ كوشه‌لمه كاغد. = ح. كوشه‌لی اوله‌رق، خطوط مستقیمه تقاطعیله : كوشه‌لمه كسمك، چیزمك.

كوشه‌لی { ص. كوشه‌لری اولان (جسم ویا شكل) ؛ اوچ كوشه‌لی = مثلث ؛ درت كوشه‌لی = مربع ؛ آلتی كوشه‌لی = مسدس ؛ سكز كوشه‌لی = مثمن.

كوشه‌نشین { ص. فا. [كوشه = بوجاق - نشستن = اوتورمق] بر كوشه‌ده اوتوران، بر كوشه‌یه چكلمش، منزوی.

كوف { س. مواد عضویه‌نك رطوبتلی یرده طورمقدن اوستلرنده حاصل اولان یشیلمی و آتلمش پنبوق كبی پك اینجه بر توك صورتنده اولان ماده‌ٔ سمیه : كوف طوتمق، باغلامق؛ كوف قوقمق. || لیمون كوفی = ماوی‌یه چالار یشیل رنك.

كوفت { س. فا. اورمه، دوكمه، ضرب. ز.

كوفتر { س. اوزوم شیره‌سندن یاپیلان قالین پستیل.

كوفتروس { س. [ر. Κοπτε-ρός = كسكین] قالفاتجی دمیری.

كوفتون { س. صیغیرلره یدیریلن سیسام وكتن پوصه‌سی، كوسبه‌سی.

كوفته { س. [فا. دوكلمش وقییلمش دیمكدر] قییلمش اتدن مختلف صورده یاپیلان اوفاق طوپلر ویا غرابیه‌لر حالنده یمك: یاغده پیشمش كوفته ؛ اسقاره كوفته‌سی ؛ كیمیونلی كوفته ؛ بولغور كوفته‌سی.

كوفته‌خور { ص. فا. كوفته [یین] شارلتان، طفره‌فروش. [اكثری طاقلق ایچون قوللانیلیر :] سنی كوفته خور سنی!

كوفكی { س. سونكر كبی شیء؛ كوفكی طاشی = برجنس قباجه طاش كه عادی مزار طاشی اولور و اوجاق و سائره‌ده قوللانیلیر.

كوفلتمك { فتـ. كوف طوتدیرمق، رطوبتلی بر یرده براقوب كوف طوتمه‌سنه سبب اولمق : بویمشلری، چیزمه‌یی، پینیری كوفلتمش.

كوفلنمك { فل. ١. كوف طوتمق، كوف باغلامق، بوزلمق : بویمشلر، بوچیزمه كوفلنمش. ٢. مجـ. متروك قالوب اسكیمك : اونده كوفلنمش آلتینلر واردر.

كوفلی { ص. ١. كوف طوتمش، رطوبتده قالوب بوزلمش: كوفلی یمش، پینیر، یمك. ٢. مجـ. متروك قالوب اسكیمش، چوقدن ال طوقنلمامش : سنده كوفلی آلتینلر واردر. ٣. موده‌سی كچمش، كهنه : برطاقم كوفلی ملاحظاتی واردر؛ پك كوفلی بر قیافت.

كوفه { س. [اصلی : كوفون] تازه داللردن یاپیلمش چتیه‌لردن ویاخود قامشدن اورلمش دریك ومختلف بویده قبا سپت : انكجی، مناو، رنجبر، سوپوروندی كوفه‌سی : بر كوفه اوزوم، قوم، صمان.

كوفه‌جی { س. كوفه دینلن قبا و دریك سپتلری

يابان ويا بويله بر كوفه ايله مواد
مختلفه طاشيان آدم .

كوفه لك { صه. كوفه يه قونمغه ، كوفه ايله طاشيمغه
مستحق، طوره میه جق ويوروبه ـ
میه جك درجه ده سرخوش :
ايچوب ايچوب كوفه لك اولمش.

كوفه لى { صه. آرقه سنده كوفه بولنان ، كوفه ايله نقل
اشيا ايدن : كوفه لى حمال.

كوفى { صه. عر. اليوم خراب اولان كوفه شهر عربيسنه
منسوب و متعلق ؛ خط كوفى =
خط عربينك اك اسكيسى واصلى
اولان دوز وكوشه لى بر خط
متروك كه وقت سعادتده وبعده
نيجه زمان مستعمل ايدى . ==
سـذ. عر. ج. كوفيون اسكى
عرب نحويوننك منقسم اولدقلرى
ايكى بيوك مذهبدن مركزى
كوفه ده بولنان مذهبه منسوب
اولان ادبا : كوفيون ايله بصريون
بر چوق مسائل نحويه ده اتفاق
ايده مه مشلردر: كوفيون عندنده.

كوك { سه. ١. نباتاتك طوپراغك ايچنه سوردكارى دال و
بوداقلر كه اونلر واسطه سيله طو ـ
پراقدن رطوبت وخشبك تكوننه
مدار اوله جق مواد كيمويه جذب
و مص ايدرلر، اصل ، جزر ،
بيخ : آغاج ، اوت ، چيچك كوكى ؛
بو آغاجك كوكارى پك دريك ،
پك اوزوندر. ٢. بعض مواد
حيوانيه نك كوكه مشابه قسملرى :
ديش كوكى ؛ سرطانك، شيرپنجه نك
كوكلرينى چيقارملى ؛ سيكيرك
كوكلرى. ٣. مجـ. تمل ، اساس،
اصل ، منشأ : بو ايشك كوكلرى
پك دريك ، پك صاغلامدر ؛
كوكنى بولمق ، چيقارمق ، قو ـ
روتمق. ٤. بر شيئك آشاغى
طرفى ، قاعده ، بن ، كوتوك :
اكسه كوكى ؛ آغاجك كوكنده
اوتورمق؛ ستونك كوكى. ٥. علاج
مقامنده بين العوام قوللانيلان
نباتات مختلفه كوكارى كه اكثرى
يومرى شكلنده ويا اوكا قريب
اشكالده بولنور : اورادده كوك
صاتار بر دكان واردر. ٦. آغاج
و سائر نبات عددى : قرق كوك
انجير ؛ اون كوك قواق ؛ برقاچ
كوك قرانفيل . || كوك آتمق ،
اوزاتمق صالمق = ١. كوكلشمك،
كوكارى صاغلاملاشمق. ٢. دال
بوداق پيدا ايتمك، تشعب ايلمك.
|| آلتين كوكى = پكوان ، ايبقا ـ
قوآنه . || آيريق كوكى = آيريق
اوتى دينلن نباتك كوكارى كه
مثانه عتلرينه قارشى وسائر
معالجاتده قوللانيلير . || كوك
طوتمق = كوكلشمك. || كوكندن
قوپارمق = استيصال ايتمك، كليا
محو ايتمك. || كوكنى قوروتمق =
اثر براقمامق ، بردها حدوث و
ظهور ايده میه جك صورتده محو
ايتمك : مرابحه جيلك كوكنى قو ـ
روتملى. || ييلان كوكى = بر
جنس نبات.

كوك { سه. سازك بورله جق قو ـ لاغى. || كوك ايتمك =
قولاغنى بوره رق قورمق : سا ـ
زى كوك ايتدى.

گوك { سه. يرك كوزله كوريله بيلن افقلردن اعتباراً يو
قاريده قبه نك ايچى كبى كوريلن
شئ كه بوشلقدن يعنى فضاء نا
متناهيدن عبارت اولوب مجرد
آره ده بولنان هوانك تراكمندن
آچيق ماوى كورينور و بولوت
دينلن بخاراتدن خالى اولديغنده
كوندوز بر ضياء شمسله منور
وكيجه نجوم كثيره ايله مزين
بولنور ، سماء ، فلك ، آسمان ،
سپهر : گوكه باقمق؛ گوكه چيقمق؛
گوكدن دوشمك ، اينمك ؛ ير
گوك = ارض وسما ؛ گوك يوزى =
سطح سما ، روى آسمان . [وقتيله
طبقاتدن مركب زعم اولنديـ ـ
غيچون چوق دفعه جمع صيغه سنده
قوللانيلير :] گوكاره چيقمق.
[هرلسانده اولديغى كبى جو هوا
معناسيله ده قوللانيلير:] گوكده كى
بولوتلر، گوكده اوچان قوشلر.
|| گوكده آرار كن يرده بولمق =
اوزاقده ويا تكلفله آرانيلان
شيئى ياقيننده وقولاى اله كچيرمك.
|| گوكه چيقمق = ١. پك يو ـ
كسلمك. ٢. چوق حدت وتهور
ايتمك. || گوكدن اينمك = خارق
العاده بر صورتله ظهور ايتمك ؛
گوكدن زنبيل ايله اينمك. || ير
گوك ديتردمك = ١. چوق كو ـ
رلدى اولمق. ٢. پك دهشتلى
بر كناه ايشلمك. || گوكك دير ـ
كارى آلنمق = چوق ياغمور
ياغمق. || باش گوكه ايرمك =
چوق متفخر اولمق، زياده تفخر
ايتمك. || گوك گورله مك = رعد
واقع اولمق. || گوكدن نه ياغارده
ير قبول ايتمز = من طرف الله
كلنه انسان تحمله مجبور در.

گوك { صه. [گورينيشى مناسبتيله مادهٔ آنفه ده مذكور

گوك اسمندن آلنمه‌در] ماوی، مائی، ازرق، کبود، آچیق لاجورد: گوك گوز؛ گوك صو؛ گوك ایمش= خام میوه؛ گوم گوك= بسبتون ماوی، قیو ماوی، ماس ماوی؛ بره‌لنمش. || گوك قندیل= زیل زورنا. پك سرخوش.

کوکب { سذ. عر. ج: کواکب. اجرام سماییه‌نك بهری، یلدیز، نجم، ستاره: کواکب ثابته؛ کواکب سیاره.

کوکبه { سذ. عر. ۱. وقتیله بیوك آدملرك رکابنده سنجاق کبی طوتیلان بر علامت که اوزون بر صیریغك اوجنه یرلشدیرلمش پارلاق بر کره‌دن عبارت ایدی. ۲. مج. آلای، دبدبه، طنطنه.

کوکبی { ص. عر. ث: کوکبیه. نجومه منسوب ومتعلق ویا نجم شکلنده اولان. [«نجمی» کبی.]

گوكج { [زبانزدی گووج] یمك پیشیرمکه مخصوص طوپراقدن تنجره: گوکجده یمك پیشیرمك؛ گوکج پلاوی.

گوکج { یا گیوکج. ص. قولاقلری دوشوك مسکین (حیوان): گوکج بیگیر، کچی.

گوکجه { ص. ماوییمسی، ماویمتراق: گوکجه صو. || گوکجه آغاج= سوکوت آغاجی.

گوکجی { س. بین العوام معالجه کبی قوللانیلان مختلف کوکلر وقوری اوتلرله کرپی کبی بعض حیواناتك قورودلمشلرینی ودریلرینی صاتان آدم: فلان شیئی گوکجیلرده بوله بیلیرسکز.

گوکچك { ص. گوزل، شیرین، لطیف، حسن، خوب.

مر.

گوکچیل { ص. بیاض بکزلی ماوی، ماوی‌یه چالار چیل رنکنده.

گوکده { س. [زبانزدی: گووده] ۱. وجود، بدن، جسد، جثه، جسم، تن: گوکده‌سی ایری. ۲. جوارح دینلن قول باجاق و باش کبی أعضادن ماعدا اوله‌رق بدنك بتون قسمی که قارن ایله گوکس و اوموزلردن عبارتدر: بعض آدملرك گوکده‌سی اوزون ده باجاقلری قیصه بعضیلرینك ایسه باجاقلری اوزون ده گوکده‌ی قیصه اولور. ۳. آغاجك دال وبوداقلرندن ماعدا اولان اصل ساق وکوتوکی: بو جوز آغاجنك گوکده‌سندن ککیش تخته‌لر چیقار. ٤. لباسك قوللرندن صرف نظرله اصل بدنه کان قسمی: بو لباسك گوکده‌سی یکیدر قوللرینی دکیشدیرملی. ٥. کسلمش حیوان اتنك بتونی: بر گوکده قویون. || گوکده‌یه آتمق، آتشدیرمق= یمك، اکل ایتمك.

گوکده‌لی { ص. وجودلی جثه‌لی، ایری، ضخیم الجثه.

کوکرت { کوکرتلی. لا: کوکرد وکوکورت.

گوکرته { س. [زبانزدی وده‌ا طوغریسی: گوورته. ایتا. Cuverta] مج. کمینك انبار ویا قاره‌لرینك اوستی، کزیله‌جك یری که موقعسز بیلت آلان یولجیلر اوراده اوتوررلر: گوکرته‌یه چیقمق؛ گوکرته‌ده اوتورمق.

گوکرته‌لی { ص. گوکرته‌سی اولان یعنی اوستی دوشمه ایله مستور اولان (کمی).

گوکرجین { س. [زبانزدی: گووروجین] گوزللکیله واتنك لذتیله مشهور معروف قوش که بیانی واهلی اوله‌رق انواع کثیره‌سی واردر وبعضلری پك مزیندر، حمامه، کبوتر: بیاض، سیاه، پاچه‌لی، سرغوچلی، ترس توکلی گوکرجین؛ گوکرجین بسلمك. || گوکرجین اوتی= رعی الحمامه وبر جنسی مینه چیچکی دینلن نبات نوعی. || گوکرجین بودی= بر نوع یورطه‌لی کوفته. || گوکرجین گردانی= یشیل ایله ماوی وپنبه آره‌سنده متموج رنك، بوجك قبوغی رنکنك دها گوزلی که باشلیجه جانفسده اولور. || مکتوب گوتورن گوکرجین= بو ایشه آلیشیق اولانی، کبوترنامه بر.

گوکرجینلك { س. ۱. گوکرجینلرك یاتمه‌سنه ویومورطلایوب پالاز چیقارمه‌سنه مخصوص تخته‌دن خانه‌لره منقسم طولاب. ۲. پیاده قایغنك قیچنده اوته‌بری وضعنه مخصوص طولاب که کوچك بر قامره ویا انبار صورتنده اولور. ۳. قلعه شکلنده مرتفعجه استحکام.

گوکرد { س. فا. معروف صاری ماده معدنیه که لسانمزده بو لفظ فارسیدن مأخوذ اوله‌رق

« كوكورت » ديناميت، كبريت.
با : كوكورت.

كوكره { ص. آغزى كوپورمش، قيزغين، آزغين.

كوكره مك { فل. آغز كو- پورمك، آزمق، قيزمق، كوسنيمك.

گوكره مك { فل. ١. ماوى اولمق، كوك رنكنى آلمق. ٢. مورارمق، بره‌لنمك. ٣. يشيرمك، يشيل رنكنى آلمق، تازه‌لنمك.

گوكرى { س. ١. يشيل محصول ويا ميوه، يشيللك. ٢. سبزه، زارزاوات؛ كوكرى رسمى، سبزه ويركيسى.

گوكز { ص. [زبانزدى : كووز] قويو وآزموره چالار قرمزى : كوكز چوخه؛ كوكز رنك. = س. قويو وموره‌چالار قرمزى رنكى : كوكزى چوق سورم؛ كوكزدن خوشلانمام.

گوكس { ياكوكوس. س. ١. انسانك اوكدن كر- دانله بل آره‌سنده‌كى قسمى، صدر، سينه : كنكيش، طار كوكس؛ كوكسم آغريور؛ كوكسنى طيا- دى؛ كوكسه نشان طاقق. ٢. آتك وسائر حيواناتك كردانيله اوك آياقلرينك يوقاريسى آره- سنده‌كى اوك قسملرى : آتك كوكسى كنكيش اوللى. ٣. كمينك اوكى، جبهه‌سى. || كوكس، كوكسه اورمق= رد ودفع ايتمك، قارشيلامق، مقابله ايتمك. || كوكس تخته‌سى = كوكسك يوقاريسى، رأس الصدر. || كو- كس چوقورى = كوكسك، معده‌يه قريب اولان چقور يرى. || طاؤق كوكسى = طاوغك كوكسى اتيله ياپيلان بر نوع محالبى. || كوكس علتى = عال صدريه‌نك بهرى، سل الرئه، ضيق نفس وسائره. || قومرى كوكسى = بر رنك مخصوص. || كوكس كچرمك = ايچ چكمك، تأوه ايتمك. || كوكس كرمك = ١. كوكمك، طيانمق : دشمنه قارشى كوكس كردم؛ بوايشه كوكس كردى. ٢. تفخر ايتمك : كوكسمى كره كره سويلرم. || كوكس كوكسه = ياقيندن قارشى قارشى‌يه، يوز يوزه، روبرو : او غلبه‌لكده كنديسيله كوكس كوكسه كلدك؛ ايكى طرف عسكرى كوكس كوكسه كلديلر؛ كوكس كوكسه حرب ايتديلر. || كوكس ويرمك= مقاومت ايتمك، طيانمق.

گوكسلك { س. ١. تعليمده كوكسى محافظه‌يه مخصوص مشيندن پوسات. ٢. كوچك چوجقلرك اوستلرينى كير- لنمه‌مك ايچون بوينلرينه آصيلوب كوكسلرينى اورتن بزدن قيصه اوكلك : كوكسلك طاقق؛ پيكه، مشمع كوكسلك. ٣. آتك كوكسنه كان راختى، سينه بند.

گوكسله مك { فتـ. ١. كوكسى طيامق. كوكسى سپر ايده‌رك قارشيلامق. ٢. رد ودفع ايتمك، مقابله ايلك.

گوكسلى { ص. كوكسى كنكيش : كوكسلى آدم، آت.

گوكُل { س. ١. انسانك حسيات مركزى، يورك معنوى جهتى، قلب، دل، فؤاد: كوكلم ايستيور؛ كوكلمه تأثير ايتدى؛ كوكل اختيارلاماز. ٢. مج. طويغو، حس، تأثير : او آدمده كوكل يوقدر. ٣. محبت، شفقت، سوكى، مهر : كوكل ويرمك، باغلامق. ٤. عشق، علاقه، ابتلا : كوكل چكيور؛ كوكل بلاسى. ٥. ايستك، آرزو، هوس، ميل، خواهش: اوقومغه كوكلى يوقدر؛ اوكتابده كوكلم قالدى؛ كوكل ايله، كوكلسز ايشليور. ٦. رضا، موافقت : بردرلو كوكلى اوله‌مدى؛ بن اونك كوكلنى ايدرم. ٧. جسارت، جرأت، شجاعت. [بومعنا ايله يورك دها مستعملدر.] ٨. كبر، غرور، تعظم، تكبر : اوآدمده هيچ كوكل يوقدر، بك كوكلسزدر. ٩. اخلاق، سيرت، طبيعت، حسيات : كوكلى كوزل آدم؛ اونك كوكلى كيمسه‌ده يوقدر. ١٠. خاطر : كوكلنى آلمق، ياپمق؛ كوكل قيرمق. ١١. معده : كوكلم بولانيور؛ اويمكى كوكلم آلمدى. || كوكل آچلمق = انشراح، كشايش خاطر كلمك؛ كوكل آچيقلغى = انشراح، كشايش خاطر. || كوكل آلمق = خاطر ياپمق، ممنون ايتمك، تلطيف ايلمك. || كوكل اكلنجه‌سى = دلارام، دلفريب. || كوكلى اولمق= راضى اولمق، رضا ويرمك، موافقت ايتمك. || كوكلنى ايتمك = قاندير- مق، ارضا ايتمك. || ايكى كوكل بر اولمق = سوشمك، معاشقه ايتمك. || كوكل بولانديرمق = يورك بولانديرمق، غثيان كتير.

مك. مج. شبهه‌یی دعوت ایتمك. ||گوكل بولانمق = یورك بولانمق، معده بوزلمق، غثیان ایده‌جكی گلمك. مج. شبهه‌لنمك. ||گوكل بوللغی = قناعت، گوز طوقلغی. ||جان وگوكلدن = عن صمیم القلب، كمال آرزو ایله. || خاطر گوكل = التماس، برینی ممنون ایتمك ایچون عدالت و حقانیتدن آیرلمه. || گوكل خوش اولمق = ممنون و خشنود اولمق. || گوكل خوشلغی = ممنونیت، خشنودلق. ||گوكلدن = قلباً، آرزو ایله، ایستیه‌رك. ||گوكلدن قوپمق = برصدقه و یا اعانه ایچون كندیلكندن ویرلمك: هر كس گوكلندن نه قوپارسه ویرر. ||گوكل طارلغی = حزن، كدر، اضطراب. || گوكل قالمق، قیرلمق = خاطر قالمق، منفعل ومنكسر اولمق. || گوكلی قره = بدخواه، بدانديش، یوركی فنا. || گوكل قیرمق = خاطر بوزمق، منفعل و منكسر ایتمك. ||گوكلنجه = آرزوسنجه، ایستدیكی كبی: گوكلنجه كیتمك؛ ایشلر گوكلنجه كیدیور.

گوكلسز { ص. كبرسز، متواضع. = ح. ایستمیه‌رك، آرزوسز، كرهاً: گوكلسز ایشلیور؛ گوكلسز اوقونان درسدن هیچ بر استفاده اولنماز.

گوكلسزلك { س. ١. كبرسزلك، گوكل آلچاقلغی. ٢. آرزوسزلق، كرهاً ایش كورمه.

گوكلشدیرمك { فت. ١. كوك طوتدیرمق، كوك صالدیرمق. ٢. مج. یرلشدیرمك. تأسیس ایتمك: تملاشدیرمك.

گوكلشمك { فل. ١. كوك طوتمق، كوك صالمق. ٢. یرلشمك، تأسس ایتمك، دائم اولمق: بو اوكسوروك بنده كوكلشدی.

گوكلك { س. ماویلك، ماوی رنك.

گوكلی { یا گوكللو. ص. ١. كندی خواهش وآرزوسیله بر ایش كورن، مجبوری اولمیان. ٢. قرعه افرادندن اولمدیغی ویا قرعه‌سی اصابت ایتمدیكی حالده كندی آرزوسیله عسكر یازیلان: گوكلی عسكر. ٣. كبرلی، متعظم: قیز گوكلیدر، اونی قوجه‌لغه قبول ایتمز. = س. كندی ایستكیله و مجبور اولمدیغی حالده یازلمش عسكر: گوكللیلر چوق غیرت ایتدیلر؛ گوكللیلرك تعلیمنه مأمور اولمشیدی. || آلچاق گوكللی = كبرسز، متواضع.

گوكلمك { یا گوكله‌مك. فت. ١. (مندر و شلته‌یی) دیكیشله میخلامق، ایچنده‌كی اوت ویا یوك اویناماماق ایچون هر بر قاریش مسافه‌ده سجیم و سائره ایله بر صاغلام دیكیش اورمق. ٢. (تللی سازی) قورمق، كوك ایتمك. ٣. كریزمه ایدیلن قیراج یرك آغاج وچالی كوكلرینی چیقارمق. ٤. اینجه صاج اوركیلرینك هر اوچ دردینی بر یره صارمق، كوكله ایتمك.

گوكلنمك { فل. ١. (آغاج) كوك طوتمق، كوك صالمق، كوكلشمك. ٢. یرلشمك، تملشمك، پایدار اولمق: كندیسی اوراده كوكلندی.

گوكلی { ص. كوكی اولان، كوك صالمش: كوكلی آغاج، فدان.

گوكم { س. ١. خشبی سرت بر اوفاق آغاج. ٢. بو آغاجك ویردیكی اریكه مشابه ماوی میوه. با: گوكوم.

گوكن { س. ١. نباتاتك فیده محلی، تخم اكیلوب فدان اولدقلری یر، فیده‌لك، فدانلق. ٢. مج. محل اصلی، وطن، منشأ. ||كوكننده بیومك = وطنندن خارجه چیقمامق، دنیا كورمه‌مك، دنیادن بیخبر اولمق.

گوكنار { س. آق چام آغاجی.

گوكنده { س. مزین و ملبس چنكی.

گوكنلمك { فی. اعتماد واطمئنان اولنمق: اویله آدمه گوكنلمز؛ راست گلن آدمه گوكنلیرمی؟

گوكنمك { فل. [زبانزدی: گوونمك] ١. طیانمق، اعتماد، استناد ایتمك، برینه ویا بر شیئه طیانوب راحتلانمق، مغرور اولمق، اغترار ایتمك: بن سزه گوكندم؛ شمسیه‌مه گوكنه‌رك اویاغموردن طیشاری چیقدم؛ المده‌كی صوپه‌یه گوكنه‌رك كوپكدن قاچدم. ٢. گوز كسمك، كوزه كسدیرمك، بجره‌جكنی درك ایتمك، مغرور اولمق: سز او قدر گوكنمیكز.

گوكنمه { س. گوكنمك فعلی. با: گوكنمك.

گوكنیش { س. گوكنمك فعلی و طرزی.

كوكورت {س. [فا. «كوكرد» دن. «ت» سی تحریك اولندقده «د» اولور.] معروف صاری مادۀ معدنیه كه توز وپارچه حالنده اولوب طبده وصنایعده مستعملدر، كبریت؛ كوكورت چیچكی = مصفاسی.

كوكورتلی {ص. كوكوردی حاوی، كوكورتله یاپلش: كوكورتلی صو = كوكوردی حاوی معدن صویی؛ بروسه نك كوكورتلیسی.

كوكوس {كوكوسلك وساٸره. یا: كوكس وساٸره.

كوكول {س. دلیك ایبك قوزه ی.

كوكوم {س. [زبانزدی: كوم] ۱. صو طاشیمغه و آتشده ایصیتمغه مخصوص باقیردن بیوك و بر قوللی آغزی طار قاب: بر كوكوم صو؛ مطبخك كوكوملرینی طولدیرمق. ۲. او شكل و بچیمده كوچك، باقیردن كوكوم شكلنده ابریق: قهوه كوكومی؛ ثملیجی كوكومی؛ آصمه كوكوم.

كوكومتول {ص. ماویجه، ماویمی.

كوكون {ح. یا: كوكین.

كوكه {س. [زبانزدی: كزوه] بوكلی قاشلره وكوركاره مسلط اولوب بونلری دلن كوچوجك بر بوجك: بو چوخه یی، كوركی كوكه یمش. || آغاج كوكه سی = آغاجی دلن قورت جنسی. || كوكه اوتی = بر جنس نبات. || كوكه ینیكی = كوكه دن قاشده پیدا اولان دلیك.

كوكه {س. برجنس اسكی حرب كمیسی.

كوكی {یا كوكو، كویكی. س. ۱. اولنمكده اولان ار-كك، كلین مقابلی، عروس: كوكی اولمق؛ كلین كوكی؛ كوكی كلینك قولتوغنه كیردی. ۲. بر آدمك قیزینی ویا قیزی مقامنده اولان متعلقاتندن بر قیزی تزوج ایتمش اولان آدم، داماد، صهر: فلانك كوكی؛ او بنم كوكیمدر. || كوكی اوتی = برجنس نبات، مرزنجوش. || ایچ كوكی = قاریسنك اوینه كیدن داماد. || ایچ كوكیندز حاللیجه = فنا حالده، مضطرب. || كوكی فناری = كاكنج دینلن نبات.

كوكیر {س. یا: كفگیر.

كوكیك {س. هندبا.

كوكیلك {یا كویكولك، كزیكیلك. س. ۱. كوكی حالی، اولنمكده اولان آدمك حالی. ۲. دامادلق، صهریت.

كوكین {ح. كوكندن، تملندن، اساساً.

كول {س. یانان اودون وساٸره دن قالان توز، رماد، خاكستر. || كول باصدی = یا: كولباصدی. || كول رنكی = قورشونی و سنجابی رنك: كول رنكنده برچوخه. || كول صویی = چماشیر ییقامق ایچون كول ایله قاینادلمش صو. || كول كدیسی = صوغوقدن چوق قورقان، آتش باشندن آیریلمیان آدم، مسكین. = ص. ۱. كول رنكنده، قورشونی، سنجابی: بكزی كول اولدی. ۲. یانمش، محروق: قوجه بنا ایكی ساعت ایچنده كول اولدی. ۳. خراب، مضمحل: او فاملیا كول اولدی؛ قاردن كول اولدی.

كول {س. بیوك طورغون صو، بحیره: آپولونیه كولی، وان كولی، اشقودره كولی. || مج. صویی چوق یر، صو باصان یر: یاغموردن اورته لق كول اولمش، كول كسلدی. || آجی كول = صویی طوزلی كول. || كول آیاغی = كول صوینك فضله سنی دكیزه ویا بر ایرماغه آقیدان چای. || كول اوتی = صاری نیلوفر. || كول باشی = كول صوینك منبعی، پیكاری. || كول كستانه سی = آخله نوعی.

كولباصدی {س. آتشك اوزرنده اسقاره ده پیشمش ات پارچه سی و علی الخصوص بل كمیكی اوجنده كی ات: كولباصدی پیشیرمك؛ قویون، صیغیر كولباصدیسی. || صحن كولباصدیسی = صحنده كندی صوییله پیشوب قیزارمش ات.

كولباصدیلق {ص. كولباصدی یه یارار: كولباصدیلق ات.

كولجر {س. بوغدایه عارض اولوب دانه سنی تغییرایدن وبتون اونی بوزان بر علت، دلیجه.

كولچه {س. ۱. اریدیلوب تصفیه اولنمامش معدن، طو-

پراقدن چیقدیغی حالده بولنان معدن: دمیر، آلتین کولچه‌سی. ٢. بیوك پارچه صورتنده دوكلمش معدن: بش اوقه‌لق بر کولچه آلتین. ٣. اثواب و سائره ده صیرمه وسائره ایله ایشلنن شمسه.

کولخان کولخانی. با: کلخان وسائره.

کولدور مه. بیوك سسله ایدیلن شماته و ولوله‌یی تقلید و تصویر ایدوب اکثریا اتباعاً قوللانیلیر: پالدیر کولدور ایچری‌یه کیردی.

کولدیرمك فتـ. کولمه‌سنی موجب اولمق، کولمکه مجبور ایتمك، ایشیدنك ویا کورنك کولمه‌سنی جلب ایده‌جك بر سوز سویلمك ویا بر ایش یاپمق: اقشام بزی چوق کولدیردی. || کندینه کولدیرمك = کندینی مسخره ایتمك: کندینه عالمی کولدیریور.

کولر صه. گزلیجی، گولان، مسرور، خندان، شادان، آچیق، انشراحلی: کولر یوز. || یوزه گولر = منظره‌سی کشایش خاطر ویرن، انشراح درونی موجب: یوزه گولر بر رنك، برقماش. || یوزی گولر، گولر یوزلی = کشاده رو، بشوش.

گولش کولشمك. با: گورش، گورشمك.

گولش سه. با: گولیش.

گولشمك فشـ. برلکده کولمك، بر برینی کولدیرمك، شاقه‌لاشمق، لطیفه‌لشمك.

کولك سه. قولبلی دریك کردل، یوغورت وبال وسائره قومغه مخصوص تخته‌دن قولبلی قاب.

گوكلك سه. کولك طالغه‌لانمسی، تلاطم، تموج.

گوكلك یاخود گوكله. سه. صولاق یرلرده حاصل اولان تاتارجق کبی اوفاق سیوری سیكك.

گولگن سه. با: گورگن.

گولگه سه. ١. بر جسمك ضیایه مانع اولمسیله قرا کلقجه براقدیغی یر که او جسمك شكل و صورتنی کوستریر، ظل، سایه: آغاج، او، آدم کولکه‌سی. ٢. رسمده گولگه‌یی تصویر ایدن آچیق سیاه بویا: چینلیلرك رسملری گولگه‌سزدر. ٣. حمایه، تصاحب، وقایه: اونك گولگه‌سی آلتنده در. || گولگه آلتی = سایه‌بان. || گولگه ایتمك، ویرمك = ضیایه مانع اولمق. || گولگه‌سندن قورقمق = پك قورقاق اولمق.

گولگه‌لك سه. گولگه آلتنده بولنان سرین محل.

گولگه‌لندیرمك فتـ. ١. کولکه ایتمك، گولگه آلتنده بولندیرمق: شو فیده‌لری گولگه‌لندیرملی؛ او آغاج بزی نه گوزل گولگه‌لندیریوردی. ٢. رسم ویا یازی‌یه کولکه مقامنده لکه یاپمق.

گولگه‌لنمك فل. ١. کولکه آلتنه کیرمك، کولکه لکه‌ده اوتورمق، تظلل ایتمك: برچنارك آلتنده کولکه‌لندك. ٢. (رسم ویازی) کولکه مقامنده لکه پیدا ایتمك.

گولگه‌لی صه. ١. گولگه‌سی اولان: گولگه‌لی باغچه؛ گکیش گولگه‌لی آغاج. ٢. گولگه مقامنده لکه‌لری اولان (رسم، یازی).

کوللمه یا کولله‌مه. سه. اوزومه عارض اولان بر خسته‌لق که دانه‌لرك قاروب منظار پیدا ایتمسندن عبارتدر: کوللمه اولمامق ایچون باغه کوکورت سرپلمك اقتضا ایدر. || آق کوللمه = آغاجلره عارض اولان خسته‌لق نوعی.

گوللنمك فل. (صولر) بریکوب کول اولمق: اووه‌نك اورته‌سنده صولر گوللنمش.

گولله سه. با: گله.

کوللی صه. کول ایله قاریشیق، کولی حاوی: کوللی صو = چماشیرده قوللانیلان کول صویی.

گولمز صه. عبوس، موزی: یوزی گولمز = عبوس الوجه.

گولمسه‌مك فل. و:

گولمسیمك فل. کولر کبی اولمق، آز کولمك، تبسم ایتمك.

گولمك فل. ١. انسانه مخصوص اولان بر حس ایله قاه قاه دیه‌رك سسله

ويا سسسز وا كثريا آغزى آچه رق وديشلرى كوستره رك بر حركت مخصوصه ده بولنمق، ضحك، خنده ايتمك : بونى ايشيدنجه، كورنجه كولدى؛ بو آدم دائما كولر؛ چوق كولدك. ٢. سوينمك، اكلنمك، جنبش ايتمك : احبابجه كولوب اوينادق؛ كولدك اكلندك. ٣. استهزا ايتمك، بريله اكلنمك، بريني مسخره يه آلمق : بو سوزى هر برده سويله سكا كولرلر؛ حالنه عالم كولر؛ هركس كولر او صحيح ظن ايدر. ٤. ممنون و مسرور اولمق، تسلى بولمق : او بيچاره يتيملر ده كولسين. || بر كوز كولمك = كدرله قاريشيق كولمك. || بييق آلتندن كولمك، صقاله كولمك = پك بللى ايتميه رك كيزليجه كولمك كه بعضا استهزا و بعضا تصديق مقامنده اولور. || قص قص كولمك = كولمكى ضبط ايده ميوب ايستميه رك كسيك بر صورتله كولمك. || قهقها ايله كولمك = يوكسك سسله قاه قاه ديه كولمك. || كورك كورك كولمك = لطيف وآچيق برسسله كولمك. || يوز كولمك = ممنون ومسرور اولمق، رفاهه نائل اولمق : بو ياغموردن زراعك يوزى كولدى. || يوزه كولمك = مرائى ترويج ايچون دوستلق كوستره رك مداهنه ايتمك : بن اونك يوزينه كولر بو ايشى يابديرم؛ ينه برايشى واردركه يوزمه كوليور.

گولمه { س. كولمك فعلى، ضحك، خنده : اونك بر تحف كولمه سى واردر؛ سزك كولمه كزدن اشكيللندم. || كولمه آلمق = كولمك حس وآرزوسنه مقاومت ايده‌مه مك، كولمكى طوته مامق : بنى بر كولمه آلدى.

گولنج { ص. ١. كوله جك، كولنه جك، باعث خنده، شايان استهزا : كولنج برقيافت؛ اوقيافتله كولنج اوليور؛ كولنج برحالى واردر. ٢. كولر، مسرور، متبسم، صريتغان : كولنج آدمدر.

گولنمك { مج. ضحك و خنده اولنمق ويا استهزا اولنمق : بوكا كولنمز؛ اويله كولنمز.

گولوك { س. بيوك حيوانى. || تك كميكلى كولوك = قوتلى وصاغلام بيكير.

گولوم { س. كولمه، خنده، ضحك.

گولونك { ياكولنك ياخود كلنك. س. سيورى واوزون دميرلى طاشجى قازمه سى.

گوله { س. قول، چاكر، عبد، بنده، غلام : او فلانك آزاد اولمش كوله سيدر. || [مقام تواضعده] كوله كز، كوله لرى = قولكز، بنده كز، بن. [«كوله زاده» ديميوب «بنده زاده» ديملى.]

گوله { س. با : كله.

گوله جك { ص. شايان خنده، باعث ضحك، تحف، غريب : سزه كوله جك برشى سويليه يم؛ كوله جك برحالدر.

گوله لك { س. قوللق، چاكرلك، عبوديت، بندكى.

گوله من { س. وقتيله كوله لردن ترتيب وتشكيل اولنان برصنف عسكر، مملوك، مماليك : مصر كوله منلرى؛ مماليك تركان، مماليك چراكسه.

گوليجى { ص. كولن، خنده و استهزا ايدن، ضاحك.

گوليش { س. كولمك فعلى وطرز وصورتى : تحف بر كوليشى واردر؛ بو آدمك كوليشى ضدمه كيديور.

گوم { س. ١. كومه، يغين. ٢. كوچك آغيل.

گوم { مه. كوپ كبى طنين انداز برشيئك چيقارديغى سسى تصوير وتقليد ايدر : كوم كوم اوتيوردى، اوريوردى.

گوم { س. ١. كميكلرك آره سنده باتقين ات. ٢. آغيل. [بومعناايله آناطوليده مستعملدر.] ٣. با : كوكوم.

گومبور { مه. طوپ سسى كبى بيوك وپك كورلديلى برسسى تقليد وتصوير ايدر، واكثريامكرر قوللانيلير : طوپلر كومبور كومبور ايديوردى.

گومبورده مك { فل. بيوك وطنين انداز بركورلدى ايتمك، كورله مك : طوپلر كومبورده يوردى.

گومبوردى { س. بيوك وطنين اندازسس، كورلدى، كورله مه : طوپلرك كومبورديسى.

گومج { س. آرى پتكى : كومج بالى = ارييمه مش بال، شهد رواق. || ابه كومجى = با. ابه كومجى.

گومردنمك { یا گومزردنمك. و :

گومرده‌مك { یا گوموزده‌مك. فل. آ. رسلان ودوه کبی بیوك حیوان بیوك وقورقونج سسله باغرمق: آرسلان، دوه گومردنیور، گومرده‌یوردی.

گومردی { یا گوموزردی. س. آرسلان ودوه کبی بیوك حیوانلرك ایری وقورقونج سسله باغرمه‌لری: اورمانك ایچندن برآرسلانك گومردیسی ایشیدیلیوردی.

گومرن { یاخود گوموزرن. س. ۱. یبان صوغانی، یبانی صوغان. ۲. سنبل هندی صوغانی.

گومروك { یا گمرك. س. [ایتا. Commercio (تجا. رت) دن غلط ر. Κουμέρκι دن] ۱. بر مملکتدن خارجه کیدن ویا خارجدن برمملکته کیرن مواد تجاریه واشیاء مختلفه ایچون اسکله ویا حدودده آلنان رسم: گومروك آلمق؛ گومروك ویرمك؛ گومروکی ویرلمش، اودنمش مال. ۲. بورسمك اخذ واداره‌سی ایشلرینه باقان اداره: گومروك مأموری، مدیری، قولجیسی؛ گومروك اصول و نظامنی بیلیر آدم. [«رسومات» دها عمومی اولوب مسکرات وطوز وایپك کبی حاصلات رسملرینیده جامعدر.] ۳. گومروك مأمورلرینك ایش کوردکلری محل، کمرك اداره خانه‌سی: گومروکه کیتمك؛ گومروکدن چکمك؛ اوراده مکمل برگومروك یاپلدی. || قره گومروکی = حدود بریه‌ده ویا اسکی اصول اوزره اولکه داخلنده اولان کمرك: قره گومروکی لغو اولندی. [قره گومروك دینه‌ملی.]

گومروکجی { س. گومروك مأموری، مدیری: گومروکجیلرك کندیلرینه مخصوص قیافتلری واردر.

گومس { س. [یغین دیمك اولان «گومه» دنمی یوقسه ر. Κουμάσι یا آرناودجه «قوماچ» دنمی؟] ۱. طاوقلرك کیجه یاندقلری قپالی محل مخصوص، طاوق آخوری، قودس. ۲. اوفاق ومسکینانه اقامتکاه، قولبه، ایزبه: برگومسه‌ده اوتوریور؛ باشنی برگومسه صوقق.

گوموش { یا گوموش و یا گموش. س. [حفر دیمك اولان «گومك» دن] ۱. معروف قیمتلی بیاض معدن که آلتیندن صکره اولوب اوانی بیتیه وقادین سوسلری وساره استعماله وسکه ضربنه یارار، فضه. سیم: کولچه گوموش؛ ایشلنمش گوموش. ۲. گوموشدن اوانی: گوموشلری قالدیردیکزمی؛ اسکیدن قالمه چوق گوموشلری واردر. = ص. ۱. گوموشدن معمول، سیمین: گوموش شمعدان؛ گوموش قاشیق چتال طاقمی. ۲. گوموش کبی بیاض: گوموش کردان؛ گوموش قول. || گوموش بالیغی = آترینه، چاموقه. || گوموش سروی = آیك صویه عکس ایتمه‌سندن مشاهده اولنان بیاض یول. || گوموش صویی = براق صو. || گوموش گوز = آقچه حریصی، پاره‌دن باشقه گوزینه برشی کیرمین. || گوموش یالدیز = گوموشدن بیاض یالدیز.

گوموشلتمك { فتـ. گوموش سوردیرمك، گوموشله قاپلاتمق، یالدیزلاتمق ویا طونانتمق: قاشیقلری، باستونی، چیغاره‌لغی گوموشلتملی.

گوموشلمك { یا گوموشله‌مك. فتـ. گوموشله قاپلامق یا یالدیزلامق ویاخود تزیین ایتمك: شمعدانلری، قاشیقلری، چکمجه‌یی، چیغاره‌لغی گوموشلمك.

گوموشلی { ص. گوموشی اولان، گوموشله مزین: گوموشلی چکمجه، چیغاره‌لق، باستون.

گومه { س. ۱. بیغندی، کومه، طوب. ۲. عمومك قوشوب باردیم ایتمه‌سی، مظاهرت عمومیه.

گومك { یا گیومك. فتـ. ۱. دیش اتلریله ویا چوروك دیشله ازه قوپارمق: دیشسز قوجه قاری بر پارچه ات آلمش گومیوردی. ۲. دیشله ایصیروب قوپارمقـه چبالامق: آت کمنی گومیور. ۳. قویون وصیغیر کبی حیوانات مجتره اولجه یدیکی بر سهولت مخصوصه ایله لقمه لقمه آغزینه کتیروب تکرار چیکنمك، گویش کتیرمك: قویون، اینك گومیور.

گوملدروك { س. ۱. صیغیرلرك بوینـلری

آلتندن چكوب بويندروقلر بنـه صـوقلش اولان ياريم حلقـه شكلنده مقوس آغاج. ٢. بونجوق وچنغراق طاسمەسى. ٣. حيوانك بويننده طاسمه كبى حلقه، خاق كردانلق.

گوملدى { ياكومبلدى. س. ١. بوستان و اورمانده } دالدن ياپيـلان بكجى و آوجى قولبەسى. ٢. بوستانقورقولغى، اويوك.

گوملك { س. [اصلى درى ديمك اولان «گون» دن } گونلك كه درىاوزرينەوچبلاق تنه كييلير.] ١. اثوابك آلتندن كييلوب بدنك يوقارى قسمنى اورتن و اكثريا ديزدن يوقارى قالوب بعضاده آياغه قدر اوزانان بياض ويومشاق بزدن چماشير، قميص، پيراهن: برطون بر كوملك = يالكز سـتر عـورت ايچون طون ايله كوملك كييوب اثوابدن عارى اولان؛ ايچ كوملكى = آلتـدن كيـلانى؛ قولەلى كوملك، فرنك كوملكى = يلكك آلتنده كييلوب كوكسيله ياقه و قوللرى كورينن وقولهايله اوتيلى بولنانيكى ايجاد كوملك؛ عجم كوملكى = عملەنك اثوابلرينى محافظه ايچوناوستدن كيدكارى و اكثريا لاجورد آمريقـاندن معمول بولنانايش كوملكى. ٢. زار، اورتى، غشا، قليف، طبقه: جگر، يورك، بين كوملكى؛ آويزه، صـندالیه كوملكى؛ آغاجدن بركوملك آلمق. ٣. بطـن: ايكى كوملك جـدى فلانجەدر. || گوملك اسكيتمك = ياشامق. || مج. رانده، كوملكى = رانده يلكنك اورتيسى، قليفى. || كوملكندن چكيرمك = اولادلق ايتمك. || ييلان كوملكى = ييلانك دكيشديرديكى درى.

گوملكجى { س. قولەلى كوملك ياپان و صـاتان } آدم = ص. كوملكجى قارى.

گوملكلك { ص. كوملك اعمالنه ياراپان، بو } ايشه مخصوص ويا لايق اولان: كوملكلك بز.

گوملمك { فل. ١. طوپراغك ويا ديكر بر شيئك } آلتنده قالمق، اورتلمك: بيچاره طاغده قالوب قارك ايچنده كوملدى؛ تخم قومـه سرپيلوب كنديلكندن كوملير. ٢. باتمق، چـوقوره كيتمك، دريكلشمك: ضعيفلكدن كوزلرى كوملمش. = مج. طوپراغه قونيلوب اورتلمك، دفن اولنمق: فلان كون وفات ايدوب ايرتسى كون كوملدى؛ موتانك كوملمسى شرطدر؛ آغاجـك كـوكلرى كوملمزسـه قورور.

گومك { فتـ. ١. برك ايچنه ويا ديكر برشيئه صوقمق، } باتيرمق، اورتمك: صوئوق يرلرده باغ كوتوكلرينى قيشين كومرلر؛ قازى كسوب قارك ايچنه كومدى؛ اوردك يومورطەلرينى كوبرەيه كومشيدى. ٢. (اولوبى) مزاره قويوب اورتمـك، دفن ايتمك: فلانى نرەيه كومديلر؟ وفاتى كونى كومديلر. ٣. برك ايچنه صاقلامق، كيزلمك: اسكى زمانده زنكينلر آقچەلرينى كومرلردى.

گومه { س. كومك ايشى، دفن. = ص. كوملش، صو- } قلش، قاقلش: كومه آلتين.

گومور { ياكمور. س. [«كومك»دن] ياندقدن } صكره يره كوملەرك سـوكنمش اودوندن عبارت سـياه برماده كه تكرار ياقيلوب منقال ايچنده تسخين ايچـون و مطبخده يمك پيشيرمك ايچون قوللانيلير، فحم: قيشلق كومورى تدارك ايتمك؛ اودون كومور آلمق؛ كومور ياقمق؛ كومور باشـه اورمق؛ كومور قاينى. || معدن، طاش كومورى = يرك ايچندن معدن حالنده چيقان سياه ماده كه يك زياده حرارت و برمكله واپور ولوقوموتيف وماكينەلردەوصوبەلرده دخى قوللانيلير. = ص. سياه، قپقره: كومور كوزلى؛ كومور صاچلى.

گومورجى { س. ١. كومور ياپوب صـاتان } آدم. ٢. مج. واپورلرده كومورى قزغانك اوكنه كتيرمكله مكلف افرادكه اونباشى رتبەسـندەدر. = ص. سياه، قره، سياه اكلى: كومورجى طاوق، تيلكى.

گومورلك { س. اوده قوللانيلەجق كومورك } قونديغى محل، كومور انبارى: بو اوك كوموراكى طار.

گوموش { س. با: گومش.

گومه { س. ١. ييغندى. بريكندى: بركومه بوغـداى؛ اوتى } كومه كومه ييغديلر. ٢. تپه، كنبد، قله.

گومیجی { س. ص. ١. گومن، دفن ایدن. ٢. بیه-
جكارینی یرك ایچنه گومن بعض
قوشلره دینیر.

گون { س. ١. كرهٔ ارض ایله سائر سیاراتك تابع اولد-
قلری نجم منیركه سائر نجوم
ثابته‌دن فرقی آنجق بزه قریبق
اولوب بومناسبتله بیوك كورینور
وطلوعیله برابر ضیاسنك شدتندن
سائر كافهٔ نجوم كوریمز اولور،
شمس، آفتاب، مهر: گون طو-
غدی؛ گون باتدی؛ گون كبی
آشكار= كالشمس عیان. ٢. ضیاء،
نور: گون گورمز = ضیا آلماز،
قرا كلق، مظلم. || گون باتیسی=
١. مغرب. ٢. غرب شمالی
روزكاری، باتی [غلطی: باطی]
|| گون بالیغی = دكرمی و اتی
لذتلی بر جنس بالیق. || گون
دونمك = شمس خط استوایی
كچمك ویا مدار سرطانه ومدار
جدی‌یه قدر كیدوب كری دونمك:
ماردك طقوزنده گون دونر.
|| گون دونمی = فصول اربعه‌نك
باشلری: گون دونمی فرطونه-
سی. || گون طوتلمق = كسوف
اولمق. || گون طوغیسی و یا
طوغوشی [و غلطی: گون طو-
غریسی]. ١. طلوع. ٢. شرق.
٣. شرق جنوبی روزكاری.
|| گون طوغمق = ١. شمس
طلوع ایتمك. ٢. فرصت اله
كچمك، میسر اولمق: كند-
یسنه گون طوغدی. || گون
كچمك = حرارت شمس تأثیر ایتمك.
|| گون گورمز = ضیا آلماز،
قرا كلق. — [الیوم بزجه كونش
دها مستعمل ایسه‌ده، اصل اسمی
گون اولوب، ایراد اولنان
تعبیراتده حالا مستعملدر.]

گون { س. ١. كرهٔ ارضك كندی محوری اوزرنده بر كره
دونمه‌سندن عبارت یكرمی‌درت
ساعتلك زمان، یوم، روز: آی
اوتوز گوندر؛ اون گون كچدی؛
بش گون اول. ٢. یكرمی‌درت
ساعتلك گونك آیدینلق اولان
قسمی كه مقدار وسطیسی اون
ایكی ساعت اولوب یازین اوزار
وقیشین قیصالیر، كوندوز، كیجه
مقابلی، نهار، روز. [بو معنا
ایله بزجه قوللانلماز اولمشدر.]
٣. زمان، عهد، دور، هنكام:
سلطان محمودخان گوننده؛ فلان
والینك گوننده او ولایتده امنیت
بركمال ایدی. ٤. خوش كچیرلن
زمان، اقبال، سعادت، راحت:
بیچاره گون گورمدی؛ گون
گورمش، گون كچیرمش آدم.
٥. یوم مخصوص، یوم رسمی،
یورطی: یازین آلمانیا ایمپرا-
طورینك گونی ایمش؛ دون
اسرائیلیلرك گونی ایدی. ٦.
وقت، زمان: بر گون زنكین‌ده
اولور؛ اونك‌ده گونی وار؛ گون
اولوركه چوق قزانیر. ٧. حال:
ایی گون، كوتی گون. || گون
آشری [یا آشوری. آشیری] =
هر ایكی گونده بر، بر گون او-
لوب بر گون اولمامق اوزره:
گون آشیری كلیور؛ گون آشیری
درس اوقویور. || ایرتسی گون=
بر گون صكره. || اولكی گون=
دونندن اولكی گون، ایكی گون
اول. || ایكی گونده بر = گون
آشیری. || بر گون، گونك برنده=
بر وقت، بر زمان: بر گون كله-
جك كه...، بر گون اولوركه...
|| بو گون = بولندیغمز گون،
الیوم. || بو گونكی گونده = بو
زمانده، زمانمزده، بولندیغمز
زمانده. || اوبر گون = یارندن
صكره‌كی گون، ایكی گون صكره:
یارین دكل اوبر گون. || گونلر
ده بر گون = گونك برنده. || بر
گون اول = سرعت ممكنه ایله،
ممكن اولدیغی قدر چابوق.
|| گوندن گونه = گیتدكجه.
[گون بگون دیمه‌ملی.] || گونی
گونه = عینی گون، آره‌ده گون
كچیرمكسزین: ایشی گونی گونه
گورمك= ایرتسی گونه براقمسزین،
بلا تأخیر. || كچن گون = برقاچ
گون اول. || بو گونلرده = بو
برقاچ گون ظرفنده. || گون بو
گون = تام فرصت وقتیدر.

گون { س. دباغت اولنمش‌دری، هرنوع مشین و سختیان
وسائره.

كَون { سذ. ع. ١. اولمه، حدوث، وقوع. ٢. وار
اولمه، وارلق، وجود، موجو-
دیت: كون ومكان = عالم وجود،
موجودات، كائنات؛ كون وفساد=
عالم جسمانی، بر طرفدن وجوده
كلوب بر طرفدن محو اولمقدن
عبارت اولان دنیای فانی،
طبیعت. = ت: كونین = ایكی عالم،
عالم مادی ایله عالم معنوی، دنیا
وآخرت؛ سیدالكونین = سید
الثقلین، فخر كائنات (صلعم)
افندمز.

كون {س. فا. مقعد، قیچ.

گون {س. [فارسیدن مأخوذ] ۱. رنك، لون : گل گون = گل رنكنده. ۲. درلو، نوع : دیگر گون = باشقه درلو. || گونا گون = ۱. درلو درلو، نوع نوع : اقمشهٔ گونا گون. ۲. رنك رنك، آلاجه : بوقلمون کبی گونا گون. || دیگر گون = ۱. باشقه درلو، مبدل، متغیر. ۲. بوزوق، پریشان : حالم دیگر گون اولدی.

گونا {یاخود گونه س. درلو، نوع : برگونا، برگونه = بردرلو، بر وجهله؛ [وجملهٔ منفیه‌ده] هیچ برصورتله؛ بوگونا، گونه = بو درلو، بویله.

گونان {س. یازین صویی قورو. یان گولجك، کوچك گول، طورغون صو.

گوندر {س. ۱. اوجنه بر شیء طاقیلان اوزون صوبه، صیریق: مزراق، بایراق، سنجاق گوندری؛ مائونه‌جی گوندری = مائونه‌یی یوروتمك ایچون قییی‌یه ویا صویك دیبنه طیادقلری صیریق. ۲. چفت سوررکن اوکوزلری دورتدکاری اوجی ایکنه‌لی اوزون صوبه، اوکندره. ۳. بحـ. کمیده سنجاق چکمك ایچون قیچ طرفنه مرکوز دیرك.

گوندرتمك {فتـ. ارسال واسبال ایتدیرمك.

گوندرلمك {مجـ. ارسال، اسبال، بعث اولنمق : بومال اجنبی مملکتنه گوندریله‌جکدر؛ بو کتاب بکا احبابك بری طرفندن گوندرلدی.

گوندرمك {فتـ. [اصل ترکجه‌ده کری دونمك و اکریلمك دیمك اولان «گونمك» فعلنك متعدیسیدر.] یوللامق، صالمق، ارسال، اسبال، بعث ایتمك : پدرمه برمکتوب، برهدیه گوندردم؛ اوغللرینی مکتبه گوندریور؛ خبر، سلام گوندرمك. || ایلری گوندرمك = سورمك، تقدم ایتدیرمك. || ایچری گوندرمك = صوقمق، ادخال ایتمك. || گری گوندرمك = رد واعاده ایتمك.

گوندرمه {س. یوللامه، صالمه، ارسال، اسبال، بعث.

گوندریش {س. گوندرمك فعلی وطرزی : کیجه وقتی خبر گوندریشی.

گوندوز {س. گونك آیدینلق اولان یعنی گونشله تنویر اولنان قسمی، کیجه مقابلی، نهار، روز : خط استوایه قریب یرلرده گوندوز ایله کیجه دائما مساوی کیبدر؛ قطبلره تقرب ایدلدکجه یازین گوندوز وقیشین کیجه پك اوزایوب اوچ آی متمادیاً گوندوز ویا کیجه اولان یرلرده‌واردر. == ظز. گوندوز وقتی، گوندوزین، نهاراً : گوندوز چالیشوب کیجه استراحت ایتمك دها ایبدر. || گوندوز صفا = بر جنس چیچك که گوندوزین آچیلوب کیجه قپانیر. || گوبه گوندوز = ایچه گوندوز اولدقدن صکره، بعدالفجر. || کیجه گوندوزین = گوندوزین و کیجه‌لین، لیل و نهار، شب و روز، دائما : کیجه گوندوز چالیشیر؛ کیجه گوندوز یوریدك.

گوندوزلك {صـ. گوندوزه مخصوص : گوندوزلك قیافت؛ گوندوزلك اثواب.

گوندوزلی {صـ. گوندوزین واقع اولان. || کیجه‌لی گوندوزلی = کیجه گوندوز، دائمی صورتده : کیجه‌لی گوندوزلی چالیشه‌رق شو کتابی بیتیردم.

گوندوزین {ظز. گوندوزوقتی، نهاراً : گوندوزین اویومغی سومم؛ صیجاق یرلرده گوندوزین یولجیلق اوله‌ماز.

گونده {س. ۱. آیاق باغی، کوستك، بوقاغی : طوغانك آیاغنده گونده وار ایدی. ۲. طوزاق، قپانجه : گونده‌یه دوشمك. ۳. پوصو، کمین : گونده‌دن آتمق = اغفال ایله یاکاش حرکت ایتدیرمك.

گونده‌لك {س. ایشجیلرك برگونلك ایش ایچون آلدقلری اجرت، یومیه : بوراده رنجبرك گونده‌لکی قاچ غروشدر؟ اوسته گونده‌لکی؛ گونده‌لکله چالیشیور.

گونده‌لکجی {س. صـ. گونده‌لکله یعنی یومیه ایله چالیشان آدم، رنجبر، عمله، ایرغات : گونده‌لکجی قوللانیور؛ گونده‌لکجی آدمدر.

گونده‌لکلی {صـ. گونده‌لکله، یومیه ایله چالیشان : گونده‌لکلی رنجبر.

گونش {س. [اصلی : گون، گوکش، چـ. قویاش] ۱. بولندیغمز کرهٔ ارض ایله سائر

سیاراتك تابع اولدقلری نجم كه بزه قریبیتی جهتیله پك بیوك گورینوب طالع اولدقده سائر نجوم گورنمز و كوندوز اولور، گون، شمس، آفتاب، مهر، خورشید: گونش طوغمق، چیقمق = طلوع ایتمك؛ گونش باتمق = غروب ایتمك؛ گونش طوتلمق = منكسف اولمق. ٢. الماس وخرج و سائره‌دن گونش كبی اطرافی شعاعلی رسم و شكل و چیچك. ‖ آقشام گونشی = ترنجی قزیل رنك. ‖ گونش اورمق = چارپمق، لچمك = تأثیر ایدوب خسته ایتمك. ‖ دكیز گونشی = دكیز ممه‌سی كبی برنوع نبات بحری. ‖ گونشی بالچیقله صیوامق = ظاهر وعیان برشیئی ستر و اخفا و انكاره چالیشمق. ‖ گونش گبی = ١. پارلاق، تابان، رونقلی. ٢. ظاهر، عیان، آشكار.

گونشلتمك { فت. گونشه گوسترەرك وگونشه قارشی سره‌رك قورومق.

گونشلنمك { فل. لج. ١. گونشه سریلوب قورومق. ٢. گونشك قارشیسنده اوتوروب ایصنمق.

گونك { س. با: كنك.

گونكورلمك { یا كونكورله‌مك. فل. اویقوباصمق، گوشمك، اویقودن سرسم اولمق، صیزمق.

گونكه { س. قالین طالاش، اینجه یونقه.

گونكی { ص. بر كونه مخصوص اولان، بر كون واقع اولان. [یالكز قوللانلمیوب، آتیده‌كیلر كبی تركیباتده مستعملدر:] بوگونكی، اوگونكی، لچن گونكی.

گونلك { ص. ١. گونه مخصوص و یا لایق و متناسب وكافی اولان [بودخی یالكز قوللانلمیوب، آتیده‌كیلر كبی تركیباتده مستعملدر:] برگونلك ایش؛ بش گونلك یول؛ بوگونلك بو قدر كافیدر. ٢. عمری شو قدر گوندن عبارت اولان، شو قدر گون اسكیمش اولان، شو قدر كون اول یاپلمش و یا وجود بولمش اولان: قرق گونلك برچوجق؛ اوچ گونلك ات؛ اون اون بش گونلك بر مزار.

گونلك { س. رایحه‌سیچون و بر محلك عفونتنه غلبه ایتمك ایچون یاقیلان صمغ جنسی، بخور، كندر، لبان: گونلك یاقمق؛ گونلك قوقوسی.

گونلك { س. با: كوملك.

گونلمك { یا گونله‌مك. فل. گونی لچرمك، برگون قالمق، برگون طورمق.

گونمك { یا گوونمك. با: گوكمك.

گونه { س. فا. با: گون.

گونی { یا گونو. س. قیصقانمه، حسد، غبطه، قیصقانج. مر.

گونیلمك { یا گونوله‌مك. فل. قیصقانمق، حسد و غبطه ایتمك. مر.

گونین { سد. ت. عر. فد: كون. با: كون.

گونیه { س. [یو. Γωνία = زاویه] گوشه اولچیسی، گوشه‌لرك قائم اولوب اولمدیغنی آكلامغه و دوزلدوب طوغرولتمغه مخصوص دمیر ویا تخته‌دن مهندس و دولكر و دیوارجی وسائره آلتی: گونیه طوتمق؛ گونیه‌سنه كتیرمك؛ شوكوشه گونیه‌سنده میدر؟ ‖ اشاقوللی گونیه = طوپوغرافیا آلتی.

گوورز { گوورجین، گوونمك، گووه و سائره. با: گوگه و سائره.

كوه { س. فا. طاغ، جبل: كوه قاف = قاف طاغی.

گوهر { س. فا. ١. الماس، جوهر، جواهر: دروگوهر. ٢. برشیئك اصلی و مایه‌سی، جوهر. ‖ گوهرریز = جواهر آقیدان، طاغیدان؛ و مج. گوزل سوزسویلین. ‖ گوهرنثار = جواهر سرپن؛ و مج. فصیح، نطوق.

گوهرچله { با: گمرچله.

كوهسار { س. فا. و:

كوهستان { س. فا. طاغلق یر.

كوهیلان { س. با: كهیلان.

كوی { س. متمكن انسانلرك اقامت ایتدكاری اولرمجموعنك كوچكی كه قصبه‌دن فرقی خانه‌لرینك آزلغیله برابر چارشی و بازاری اولماسی و اهالیسنك اكثر یا زراعتله مشغولیتلری

جهتيله تارله و چاير و باغ وباغچه و آخور وآغيل كبى شيئلرله قاريشيق اولمسيدر، قريه، رو. ستا، رستاق : كوى خلقى ؛ كو. يده اوتورمق ؛ كوى امامى ؛ كوى مكتبلرى.

كوى { س. فا. طوپ، يووارلاق شىء، اويون طوپى، كوى وچوكان = جريد اويونى.

گوى { س. با : گوگى، گويگى.

گوى { ص. فا. با : گو.

گويا { ح. [فارسيدن] ١. صا. نكه، سوزده. [باشقه. سنك تصديق اولنميان اساسسز سوزى نقل اولنوركن قوللا. نيلير :] گويا بو ايشى كنديسى گورمش ؛ گويا بن سزه خبر ويرمشم. ٢. ظن ايدرسك كه، ايمش كبى : فونوغرافدن سسنى ايشيدنجه گويا كنديسى حاضر ايمش كبى كليور ؛ رسمنى گورن گويا كنديسنك قارشيسنده ايمش كبى اولور. — اسكى طرز افاده ده بعضاً « كه » اداتيله برابر قوللانيلير : گويا كه هوايه اوچمش.

گويا { ص. فا. سويلين، لقردى سويلر، قائل، متكلم : حضرت عيسى بشيكده گويا اولدى.

كويداش { س. ص. بر كوى اهاليسندن اولان، كويلى : او بنم كويداشمدر.

كويدرگى { س. چوق يانار بر جنس چيبان، آتش چيبانى.

گويش { ياخود كيويش. س. ١. حيوانات مجتره‌نك يدكلرى شيئى بعده تكرار آغزه كتيروب يكيدن چيكنمه‌لرى، جره : دوه دخى اينك وقويون كبى گويش كتيرر. ٢. مج. اختيار. لرك چكه‌سى غير اختيارى ديترمه. ‖ آغز گويشى = ورد زبان.

گويگى { يا گويگو. با : گوگى.

كويلى { س. ص. ١. قريه اها. ليسندن اولان، سكان قرا : كويليلر شمدى اوراقله مشغولدرلر ؛ كويلى دائما قصبه. ليدن قبا اولور. ٢. ديگريله بر كويدن اولان : كنديسنك بر كويليسى كلمش. ٣. مج. قبا، نازك و ظريف اولميان، خوبرات ‖ بزم كويلى ! مقام استهزاده « همشهرى ! » معناسيله مستعملدر.

كويليلك { س. ١. قريه اها. ليسندن اولان آد. مك حالى، قريه‌ده ساكن اولمه : كويليلك مانع تحصيل دگلدر. ٢. مج. قبالق، ظرافت فقدانى. ٣. وطنداشلق، همشهريلك.

گويمك { يا گوگمك. فتـ. ياقق، آلازلانمق، آتشده قرارتمق. مر.

گويندرمك { فتـ. ١. ياقق، آلازلاندير. مق. ٢. (ميوه و سائره‌يى) اولديرمق، كاله ايرديرمك. مر.

گوينده { ص. فا. سويلين، قائل، متكلم.

گوينمك { فل. ١. يانمق، آلا. زلانمق، آتشده قرارمق. ٢. (ميوه) اولمق، كاله ايرمك. مر.

گوينوك { س. ١. اوفاق سوت قابى. ٢. قيلدن يوغورت طوربه‌سى. ٣. آربه طوربه‌سى.

گوينوك { س. ١. يانمش شىء. ٢. قاينايان شيئك كوپوكى. ٣. مج. يانيق، كدر، يأس، سوز وگداز. ٤. تق. صيتمه، حما، نوبت. مر.

كه { وگه. با : كاه وگاه.

كُه { وكهسار. با : كوه وكوهسار.

كِه { حر. ١. [فارسى‌يه تقليدا قوللانيلوب اصل ترجمه‌سى « كيم » در] مصدريت معناسنى افاده ايدوب عربيده « ان » (مشددهٔ مفتوحه) كبى بر جمله‌يى ديگر برفعلك مفعولى و سائره‌سى حكمنه قور : بكا ديدى كه يارين كله جكدر = يارين كله جكنى سويلدى ؛ كنديسنه تنبيه ايتدم كه كيمسه‌يه سويلمسين = كيمسه‌يه سويلمه‌مسنى تنبيه ايتدم. ٢. غايه ونتيجه بيان ايدوب مابعدينك ماقبلنه مربوط ومتعلق اولديغنى گوسترير، تاكه، حتى : اللى براق كه يازى يازه‌يم ؛ قپودن چكل كه گچه‌يم ؛ سرمايه‌سى يوق كه تجارت ايتسين. ٣. سببيت بيان ايدر، زيرا، چونكه : آلدانما كه شاعر سوزى البته يالاندر. [بو معنا ايله استعمالى اسكيمشدر.] ٤. تفسير بيان ايدوب ماقبلنى مابعديله شرح وايضاح ايدر و اسم موصول مفهومنه تقرب ايدر : وقتاكه دولت عثمانيه تأسس ايتدى ؛ بروقتده كه بن جانمله اوغراشيوردم كنديسنه حرمت ايتمدم ديه گوجنمش. —

توقيت بيان ايدوب فعلك صيغهٔ التزاميه‌سيله قوللانيلان : «انسان كه عشقه دوچار اوله (عشقه دوچار اولنجه) عقل و رأيى الندن كيدر» كبى تعبيرلر پك عجمانه وتركمنلرك فارسى‌يه تابع شيوه‌سنه مخصوص‌اولوب اليوم متروكدر. [آتيده‌كى اسم موصولدن و «كى» اداتندن تفريقى الزمدر.] || چون، بل، كاش، مادام اداتلريله برلشه‌رك مركب اداتلر تشكيل ايدر : چونكه، بلكه، كاشكه، مادام كه كبى . مركبلرينه با . || بعض كلمه‌لره ده الحاق اولنه‌رق فعل اسنادينك تقديريله تعبيرلر تشكيل ايدر : احتمال كه بوكون كلسين = احتمالدر، محتملدركه ...؛ جائزكه = جائزدركه وسائره .

كه { ك . [فارسى‌يه تقليداً قوللانيلوب تركجه‌سى «كيم» در.] اسم موصول كبى قوللانيلوب آلتنده‌كى جملهٔ موصوله ايله برابر صيغهٔ صله ويا اسم فاعل واسم مفعول يرينى طوتار : بر آدم‌كه نصيحت ديكله‌مز هيچ بر وقت فلاح بولماز = نصيحت ديكله‌مين آدم؛ اوآدم‌كه دون اوينه كيتدك بوكون بزه‌كلش = دون اوينه كيتديكمز آدم؛ بر كون‌كه چوق چاليشمشيدم = چوق چاليشمش اولديغم بركون.

كهانت { سذ. ع. اسكى عبرانيلرده وسائر امم قديمه‌ده بعض روحانيلرك ومخصوص آدملرك وسائط مختلفه‌يه مراجعت ادعاسيله غائبدن خبرويرملرى : اسلامده كهانت ممنوع و حرامدر.

گهر { س. فا. با : گوهر، جوهر.

كهربا { س. فا. [كه = صمان. ربودن قاپمق. — تر. زبانزدى : كهربار، ودها غلطى : كهلبار] بالطيق سواحلى جهتلرنده وسائر بعض طرفلرده چيقان قيمتلجه بلغمى برطاش‌كه جيغاره‌لق وچبوق امامه‌سى وتسبيح و سائره ياپيلير والكتريق قوتى حائز اولوب قيل و سائره‌يى اوزاقدن قاپار، قيل قپان؛ سياه كهربا = بونك سياه جنسى. = ص. كهربادن معمول : كهربا تسبيح. [يكى اصطلاحات فنيه‌ده يونانجه بومعنايه كلن «الكتريق» كلمه‌سنى ترجمه ايچون «كهربائى» و «كهربائيت» كبى غلط فاحش تعبيرلر ايجاد ايتمشلرسه ده، الكتريق كلمه‌سنك استعمالى مرجحدر .]

گهربار { ص. فا. [گهر = الماس. باريدن » ياغديرمق] جواهر ياغديران، پك نافع و مفيد .

گهرپاره { س. فا. الماس پارچه‌سى .

گهرپاش { ص. فا. جواهر صاچان، سرپن.

گهرچله { س. كوچه حالنده معروف بر مادهٔ معدنيه‌كه باروت اعمالنه يارايور .

كهف { سذ. ع. ج : كهوف . ١. اين، مغاره، غار. ٢. مج. صيغينه‌جق بر، ملجأ، ملاذ. ٣. ط. تش. مغاره كبى اويوق يركه‌طبيعى وياپر مرضدن حاصل‌اولور : كهف رئه = ورمدن آق‌جكرده آچيلان اويوق. || اصحاب كهف = طول مدت بر مغاره‌ده اويومش اولان مشهور يدى كشى ايله بر كوپكلرى .

كهكشان { س. فا. [كه = صمان. كشان = چكنلر] كوكده‌كى صمان اوغريسى، مجره، حاجيلر يولى.

كهل { ص. ع. ا. كهله. كمالنى بولمش، سن كماله ايرمش اولان، اوتوز ايله اللى ياشلرى آره‌سنده بولنان، كامل (آدم).

كهله { س. بيت : كهله طوتمق؛ باش كهله‌سى.

كهله‌لنمك { فل. بيتلنمك، بيت طوتمق .

كهله‌لى { ص. كهله‌سى اولان، بيتلى، بيت طوتمش.

كهن { ص. فا. ١. اسكى، قديم، عتيق. ٢. اسكيمش، قوللانلمش، كهنه. ٣. ياشلى، مسن. || كهنسال = ياشلى، كچكين، مسن.

كهنه { ص. فا. اسكى، اسكيمش، قوللانلمش، زمانى ومو‌ده‌سى كچمش : پك كهنه مفروشاتى واردر.

كهواره { س. فا. بشيك، مهد.

كهولت { سذ. ع. سن كمال، اوتوز ايله اللى آره‌لرنده اولان ياش : سن كهولتده برآدم .

كهيا { س. [فا. «كتخدا» دن غلط] با : كتخدا.

كهيالق { س. با : كتخدالق.

كهيلان { سذ. ص. جنس عرب آتى : بركهيلانى ،

كهیلان برقیصراغی واردر.

کی { د. ظروف زمانیه ومکانیه یه و «ده» حرف الصاقنه و اسماء و ضمائرك مضاف الیهنه الحاق اولنه‌رق صفتلر تشکیل ایدر وموصوفك اوترکیب ویا تعبیرك مفهومیله متصف اولدیغنی کوستریر: دونکی آدم؛ بوگونکی ایش؛ کچن سنه‌کی محصولات؛ ایچریکی = ایچری بولنان؛ ایچرده‌کیلر = ایچریده بولنانلر؛ خانغی کتابی ایستیورسك بنده‌کی‌نی‌می؟ سزده‌کی غائب اولمش؛ سزك اوغلکز چالیشقاندر اما بنمکی پك تنبل؛ سزك آتکز احمدافندینك کندن بیوکدر. [بوکبی تعبیراتده براسمك تکرر ایتمه‌مسیچون اونك یرینی طوتار: سزك آتکز بنمکندن ایپدر = بنم آتمدن. — مجرددن ماعدا احوالده آخرنده‌کی «ی» علی‌القاعده «ن»ه تحول ایدر: بنمکی، بنمکنك، بنمکنه، بنمکنی. بناء علیه بنمکینی، بنمکینه یازمق پك طوغری اوله‌ماز. [«که» صورتنده تحریرندن بغایت اجتناب اولنملی.]

کیّ { سذ. عر. [اصلی: کوی] ط. یاره‌یی ویا بدنك معلول بولنان بریرینی قیزغین دمیرله یاقه اصولی‌که عربلرده اسکیدن بری مرعی و مستعمل اولوب الیوم فناً فائده‌سی تبین ایتمکله طب جدیدده دخی استعمالی تعمم ایتمکده‌در، یاق. بوایشده قوللانیلان دمیره عربلر «کاویا» وکیه مخصوص برآلتده میمك کسریله «مکواة» دیرلر.

کیاسَت { سذ. عر. اویانیقلق، زیرکلك، ذکاء، فطانت: اصحاب کیاستدن برذات.

کیانوس { س. [یو. Κύανος = لاجورد] بورنگده برمادهٔ کیمیویه‌که مرکباتی کیمیاده مستعملدر: حامض کیانوس و سائره.

کیاه { س. فا. اوت. [اصلا لزومی یوغیکن تعیین‌پوصله‌لرنده ارز و لحم و حطب کبی غرائبله برابر استعمالی اغربدر.]

گیت { ح. [«گیتمك» فعلنك امر صیغه سیدر] گیت گیت، گیت گیده = مرورزمانله، گیتدکجه: برچوجق گیت گیت تربیه‌سز اولیور؛ گیت گیده تربیه‌سزلکی آرتیور. || گیت زمان گل زمان = برچوق وقت صکره، بعد بعد. [بونك حرفیاً عربی‌یه ترجمه‌سیله: «تعال زمان رح زمان» کبی براعجوبهٔ تعبیرك استعمالی پك کولنج اولیور.]

کیتلَمك { وکیتلی. با: کلیدلمك، کلیدلی.

گیتمَك { فل. ۱. یاقیندن اوزاغه انتقال ایتمك، وارمق، ذهاب، رحلت ایلمك: اوه گیتدم؛ چارشی‌یه گیتدی؛ غربته گیده‌جکدر. ۲. بریردن آیریلوب اوزاقلاشمق، حرکت، عزیمت، رحلت ایتمك: کندیسی بورادن گیتدی؛ گلن مسافرلر دها گیتمدیلر. ۳. قاچمق، براقوب آیرلمق: آشجیسی گیتمش. ٤. یوق اولمق، غائب ونابدید اولمق: اوقدر ثروت نره‌یه گیتدی؛ اوراتك بر وقتکی معموریتی گیتدی. ٥. صرف اولنمق، استهلاك ایدلمك: بوضیافتده چوق پاره گیتدی؛ بو بنایه برقاچ بیك لیرا گیدر؛ آلدیغی معاش تکمیل اومصارفنه گیدر. ٦. چکمك، صاوشمق، دفع وزائل اولمق: بتون قیش بندن صیزیلر گیتمز. ۷. منجر ومنتهی اولمق، وارمق: بوچای، بویول نره‌یه گیدر؟ ۸. یورمك، مشی ایلمك: اویك چابوق گیدر. ۹. چکمك، بیتمك، منقضی اولمق: اوزمانلر گیتدی؛ چوغی گیتدی آزی قالدی. ۱۰. آیاتی بولنه طاشمق، دفع طبیعی ایتمك، اسهالی اولمق: بوگیجه بش اون دفعه گیتمش. ۱۱. مجامعت ایتمك. ۱۲. کوتورلمك، سوق اولنمق: جنازه‌سی گیدیوردی؛ یارین جهاز گیده‌جکدر. || آره‌یه، آره‌لغه گیتمك = تلف اولمق. || اره گیتمك = قوجه‌یه وارمق، اولنمك. || اکری گیتمك = شاشمق. || الدن گیتمك = فوت اولمق. || ایچ گیتمك = اسهاله اوغرامق. || ایچری گیتمك = گیرمك. || ایلری گیتمك = تقدم وترقی ایتمك. || ایلریسنه گیتمك = تجاوز ایلمك، چوق اولمق. || باناسی‌یه گیتمك = چیقمیه‌جق بریول طوتمق، باتاقجیلق ایتمك. || ترس گیتمك = ایی گیتمه‌مك، طالع مساعد اولمامق. || جان کاوب گیتمك = آییلوب بایلمق. || حصیر آلتنه گیتمك = باقلامق، مندر آلتی اولمق. || خوشه گیتمك = حظ اولنمق، سولمك. || رنك گیتمك = صولمق. || صو.

قاغه كيتمك = طيشارى چيقمق. || صوينجه كيتمك = مماشاة ايتمك. || صويك آقنديسنه كيتمك = اويمق، موافقت ايتمك. || طات كيتمك = طاتسزلانمق. || طوپ يولنه كيتمك = بيهوده تلف اولمق، هدر اولمق. || طوغرى كيتمك = حسن حركتده بولنمق. || عقل كيتمك = تخطر ايتمك. ||عقل باشدن كيتمك = زياده تعجب وتلاش ايتمك، كال تأسفله شاشه قالمق. || كرى كيتمك = ١. عودت ايتمك. ٢. تدنى ايتمك. || كاوب كيتمك = موارده، تردد ايتمك. || ياكليش كيتمك = يولى شاشيرمق. || يايان كيتمك = يايان يوريمك، راجلاً يول آلمق. || يول كيتمك = قطع طريق ايتمك. || يوله كيتمك = سيروسفر وسياحت ايتمك. || كيت كيت، كيت كيده = با: كيت.

كيتى { س. فا. دنيا، عالم، جهان. || كيتى آرا = دنيايى طونادان، زينت عالم اولان. || كيتى ستان = دنيايى ضبط ايدن، جهانكير. || كيتى فروز = دنيايى پارلادان، رونق عالم. || كيتى نما = دنيايى كوسترن، جهانما؛ جام كيتى نما = كويا جمشيدك بتون دنيايى كوسترير برجامى.

كيج { كيجكمك. با: كچ وسائره.

كيجشمك { فل. خفيف صورتده قاشينوب ياغمق، آزغيجيقلانمق: الم، بوغازم كيجشيور.

كيجه { س. [زبانزدى: كجه. — وقتسز ديمك اولان «كچ، كيچ «دن.] يكرمى درت ساعتلك كونك قرانلق قسمى كه اقليمزده موسمه كوره اوزايوب قيصالير، ليل، شب، اصل تر. تون، دون: كيجه كوندوزدن سرين اولور؛ جمعه كيجه‌سى پنجشنبه ايله جمعه كونلرى آره‌سنده‌كى كيجه؛ كيجه‌يى بكليور. || كيجه اولمق = قرانلق باصمق. || آيك اون دردنجى كيجه‌سى = بدر. || كيجه باصقينى = شبيخون. || كيجه صفا = كيجه آچيلير برجنس چيچك. || كيجه صحبتى = كيجه‌وقتى اولان احبا محبتى، مسامره. || قنا كيجه‌سى = ١. وقتيله كاينه قنا سوردكارى كيجه. ٢. اليوم ختانى اجرا ايديلن چوجقلر ايچون وليمه جمعيتلرنده ترتيب اولنان اكلنجه كيجه‌سى. || كيجه قوشى = ١. بوهوقوشى. ٢. مج. اويقو اويوماز آدم، كيجه‌يى اويانيق كچيرن آدم. || كيجه ياتيسى = كيجه ياتمق اوزره اولان مسافرلك: كيجه ياتيسنه بيورك. || كيجه يارى‌سى = نصف الليل كه هرموسمده نصف النهارك تماميله مقابلى يعنى كچن وكله جك نصف النهارلردن تام اون ايكيشر ساعت اوزاقى اولان وقت اولوب آلافرانغه ساعت اون ايكى اولور. || كيجه يانيغى = يوز والده چيقان سياه بر ياره. = ظر. كيجه‌وقتى، كيجه‌لين: كيجه كالكز؛ كيجه چاليشيور؛ كيجه سرين اولور. || بوكيجه = ماضى ويا استقبالده اك ياقين كيجه: بوكيجه اوشودم؛ بوكيجه كيده جكم. || دون كيجه = دونكى كونك كيجه‌سى. || اولكى كيجه = دون كيجه‌دن اول اولان كيجه. || كيجه كوندوز = دائما، شب وروز، ليل ونهار. || هر كيجه = كيجه‌لرك جمله‌سنده. || كيجه يارى‌سى = كيجه‌نك اورته‌لرنده: كيجه يارى‌سى ياتدم؛ كيجه يارى‌سى كادى.

كيجه‌لك { ص. كيجه‌يه مخصوص: كيجه‌لك قيافت. = س. كيجه كييلن انتارى، كيجه وقتى ويا كوندوزين دخى اوك ايچنده كييلن اثواب: كيجه‌لكنى كييمش؛ كيجه‌لكله صوقاغه چيقمق نه‌قدر چركيندر.

كيجه‌لمك { فل. ١. بر يرده كيجه قالمق، كيجه‌يى كچرمك: اورمانده كيجه‌لدك؛ ياته‌جق بر بوله‌ميوب طيشاريده كيجه‌لدك. ٢. وقت كيجه اولمق، قرانلق باصمق: كيجه لينجه يولى كوره‌مديكمزدن طورمغه مجبور اولدق.

كيجه‌لى { ظر. كيجه‌لى كوندز، زلى: كيجه كوندوز: كيجه‌لى كوندوزلى چاليشه‌رق ايكى هفته‌ده بيتيردم.

كيجه‌لين { ظر. كيجه‌وقتى، ليلاً: كيجه‌لين يوله كيردك.

كيجى { و كيجيك. س. خفيف غيجيقلانمه، قاشينمغله برابر آز يانمه: بوغازمده بر كيجى، كيجيك واردر.

كيجيشمك { و كيجيكمك. فل. خفيف صورتده غيجيقلانمق، يانمغله برابر خفيف قاشينمق.

كيجيك { و كيجيكمك. با: كيجى و كيجيشمك.

كيچه { س. با : كچه.

كيچله { ويا كيكلا. س. [ر.] لو- فردن كوچورك بربالیق.

كَيد { س. ذ. عر. حيله ، مكر ، خدعه ، دسيسه.

گيدِرمك { فت. [كيتمك فعلنك مكرر متعديسى] كيتمه‌سنى ، كچمه‌سنى موجب اولمق، صاوشديرمق، دفع و ازاله ايتمك: ذهندن غائله‌يى گيدره جك بر چاره.

گيدِشمك { فش. بربرينه كيتمك، زيارتلشمك، مواردده ايتمك. = فل. غلط اوله‌رق گدشمك و گيجيشمك يرينه قو- للانيليور. با : گدشمك، گيجيشمك.

گيدِلمك { مج. كيتمك واقع ويا ممكن اولمق : اورايه كوندوزين كيدلمز؛ ايكي ساعتده كيديله بيليرمى ؟ آيه كيدلمك قابل اولسه.

گيدَن { ص. گيدر اولان، راحل، ذاهب، رونده ؛ گيدن گلن = مسافر، ضيف، مهمان.

گيده { ح. [اصل « كيتمك » فعلنك صيغهٔ التزاميه- سيدر] گيده گيده ، كيت گيده = مرور زمانله تدريجاً ، واره‌رق.

گيدى { س. با : گدى.

گيديجى { ص. گيدن گيدر ويا گيده‌جك اولان ، يولجى: او زواللى خسته كيديجى يه بكزه‌يور.

گيديش { س. ١. كيتمه ، ذهاب، رحلت ، حركت ، عزيمت : بويله آكسزين وخبرسز گيديشنك سببنى آكلايه‌ميورم. ٢. يورويش، يورومك طرزى، مشى ، رفتار : بو گيديشله سز ايكى ساعتده اورايه واره‌مازسكز. ٣. طرز، حركت، روش: او آدمك گيديشنى بكنميورم ؛ او بو گيديشله پك آز زمانده وارينى محو ايده‌جكدر. ٤. بر بيوك ذاتك اسب سوار اوله‌رق بر طرفه عزيمتى؛ گيديش مديرى= سراى همايونده تشريف شاهانه ايچون اجراى تهيئاته مأمور ذات.

كير { س. وجودك ييقانمامقدن ياغلانوب طوتديغى وچماشير واثوابه لكن پيسلك ، وسخ ، چرك : حمامده كيسه‌سز كير چيقماز؛ گوملكنك كيرى ؛ كير قبارمق ؛ كير طوتمق.

كير { س. فا. آلت رجليت ، ذكر.

گير { ص. فا. [« كرفتن » فعلندن سمعى. اولوب صيتر. تشكيلنده بولنور] ١. طوتان، قبض وضبط ايدن : شيرگير= آرسلانى طوتان؛ جهانگير= فاتح عالم. ٢. يايلان، انتشار ايدن ، منتشر : عالمگير = دنيايه يايلان ، هرطرفه منتشر. = س. حرب ، غاوغا ، جنك. [بو معنا ايله يالكز مترادفى اولان « دار » ايله برابر قوللانيلير :] اثناى گيرودارده.

كيرپيچ { س. با : كرپيچ.

كيرپيك { س. با : كربيك.

كيرَج { س. احجار كلسيه دينلن بياض طاشلرك احراقيله حاصل اولان معروف بياض ماده كه قوم ويا خراسانله قاريشديريله‌رق كارگير ابنيه‌يى طوتديران خرجى تشكيل ايدر و صيوه و بادانه اعمالنه دخى يارار، جص. || كيرج اوجاغى ، فورنى= كيرج ياقدقلرى محل مخصوص. || كيرج سودى = بادانه ايچون حاضرلانمش صولى كيرج مخلوطى. || سوگنمش كيرج= صويك ايچنده حل ايدلمش ويا توز حالنده اوله‌رق اوزرينه صو سرپيله‌رك آرتق صويه تماس ايدنجه قاينامق ويا ياقمق خاصه‌سنى غائب ايتمش اولان؛ سوگنمه‌مش كيرج = اوجاغندن چيقديغى كبى قيزغين حالنده بولنانى. || كيرج صويى= طبده مستعمل خفيف صوبى. || كيرج طاشى = كيرج اعمالنه يارايان بياض طاش ، حجر كلس، كلس. || كيرج علتى = ايپك بوجكنه عارض اولان برخسته‌لق. || كيرج قايماغى = قلورور دوشو دنيلن ماده. || كيرج كبى اولمق، كيرج كسلمك = (بكز) زياده صولوب صارارمق.

كيرَججى { س. كيرج ياپان وصاتان آدم.

كيرَجلى { ص. كيرجله ياپلمش ويا صيوانمش ياخود بادانه اولمش : كيرجلى ديوار، بنا، خرج.

گيرديرمك { فت. ١. ايچرى‌يه قومق، صوقمق، ادخال ايتمك.

گيرِشمك { ال. ١. صوقلمق، قاريشمق، بولاشمق، مداخله ايتمك: بن اويله ملوث ايشه گيرشه‌مم. ٢. باشلامق،

ابتدار، مبادرت، تشبث ایتمك: اركندن ایشه كیرشدی؛ بازارلغه كیرشدیلر.

كیرگین } صه. ١. هر یره صوقیلان، هركسله كوریشن، صوقلغان: پك كیرگین آدمدر. ٢. منسوب، منتسب، چاتقین، ایچلی طیشلی: كندیسی اورایه كیرگیندر.

كیرگینلك } س. ١. هر یره صوقیلوب هركسله كوریشن آدمك حالی، صوقلغانلق: كیرگینلك ایی ایسه ده عارسزلق درجه‌سنه وارماملی. ٢. منسوبیت، انتساب، چاتقینلق.

كیرلتدیرمك } فتـ. كیرلی و پاسلی ایتدیرمك، تلویث ایتدیرمك: چوجقلری باغه كتوروب اوزوم بدیرك اما اوستلرینی كیرلتدیرمیك.

كیرلتمك } فتـ. كیرلی ایتمك، تلویث ایلمك: بوكون گییدیكك كوملكی نه چابوق كیرلتدك؛ اوطه‌لرك قپولرینی كیرلتمشلر.

كیرلمك } یا كیرله‌مك. فتـ. كیرلی و مردار ایتمك، تلویث ایلمك: بو ماصه‌یی كیم كیرلدی؟

گیرلمك } مجـ. گیرمك و دخول واقع و یا ممكن اولمق: بو قپودن گیریلیر اوبرندن چیقلیر؛ اهرامك ایچنه گیریله بیلیرمی؟

كیرلنمك } فلـ. كیرلی و ملوث اولمق، كیر طوتمق، كندی اوست و باشنی كیرلتمك: بو چوجق پك چابوق كیرلنیر؛ بو كوملك پك كیرلنمش دكیشدیرملی.

كیرلی } صه. ١. كیرو پاسی اولان، كیرلنمش، ملوث: وجودی، آیاقلری پك كیرلی ایدی؛ كیرلی چماشیر. ٢. اوست وباشی تمیز اولمیان، اثواب و چماشیری ملوث: كیرلی آدم. ٣. تمیز اولمیان، ییقانمامش، بولاشیق، كیرلی طباق، بارداق؛ كیرلی قابلر. ٤. محتاج غسل اولان = س. ییقانمق ایچون چیقارلمش چماشیر وسائره: شو خاولی‌یی كیرلی‌یه آتك.

گیرمك } فلـ. ١. ایچری وارمق، صوقلمق، دخول، ولوج ایتمك، داخل اولمق، چیقمق مقابلی: اوه گیردی، ییلان دلیكه گیردی. ٢. آره‌یه صیقیشمق، قاریشمق: مجلسه، غلبه‌لكه گیردی؛ بن اویله آدملرك ایچنه گیره‌مم. ٣. برسلك وصنفه قاتلمق، سلوك ایتمك: عسكره طریقه، مكتبه گیردی. ٤. صیغمق، استیعاب اولنمق: مزراق چواله گیرمز. ٥. چكمك، سرایت ایتمك، سرایت ایدوب یایلمق، انتشار ایتمك: قویونلره كابك گیردی؛ دشمن عسكرینه خسته‌لق گیردی؛ اوه آتش گیردی؛ و مجـ: راحتسزلق گیرمك. ٦. قاریشمق، مداخله ایتمك: بن اویله ایشه گیره‌مم؛ او مناقصه‌یه هیچ گیرمدی. ٧. كلمك، باشلامق، حلول ایتمك: محرّم گیردی؛ یاز گیریور. || آره‌یه گیرمك = توسط ایتمك، میانجیلق ایلمك. || اله گیرمك ١. اله چكمك، طوتلمق، گرفتار اولمق. ٢. تصادف اولنمق. || ایشه گیرمك = یارامق؛ ایشه گیرمز = یارامز. || بربرینه گیرمك = قارشمق زیر وزبر اولمق، بیوك بر تلاشه دوشمك. || بر چواله گیرمك = برلكده بولنمق، موانست ایتمك. || دكیزه گیرمك = دكیزبانیوسی ایتمك، دكیزده استحمام ایلمك. || ذهنه گیرمك = آكلاشلمق، درك اولنمق. || ذهننه گیرمك = ١. آكلاشلمق، درك اولنمق. ٢. ایستدیكی بر شیئی برینه یاپدیرمق. || رنكدن رنكه، بیك رنكه گیرمك = پك صیق تحول وتبدل و یا تبدیل فكر و مسلك ایتمك. || رؤیایه گیرمك = دوشده كورنمك: فلان ایش هیچ خاطرمده یوغیكن بوكیجه رؤیامه گیردی. || صویه گیرمك = طالمق، غطس ایتمك. || قیافته گیرمك = برقیافت آلمق. || گناهه گیرمك = گنهكار اولمق. || گناهنه گیرمك = بری حقنده بغیر حق سؤ ظن ایتمك، ناحق یره عزو و اسناد ایلمك. || گوگی گیرمك = زفاف ایتمك، اولنمك. || گیروب چیقان = كلوب كیدن، مواردە و تردد ایدن: بو اوه گیروب چیقانلرك حد و حسابی یوقدر. || بالطه گیرمه‌مش = هیچ انسان الی كورمه‌مش، بربرینه قاریشمش (اورمان).

گیرمه } س. ١. گیرمك فعلی، دخول، ولوج. ٢. پنجره و قپو قنادیننك اركلی دیشیلی منتشه‌سی. ٣. برسطحك ایچری‌یه صوقلمش وكری‌یه چكلمش یری: دیوارك اوراده برگیرمه‌سی واردر. = صه. ایچری گیرن، گیرمش: گیرمه كوشه.

گيرمه‌لى { ص. ١. گيرله‌جك يرلرى اولان : گير. مه‌لى چيقمه‌لى بر بنا = گيرله‌جك چيقيله‌جق يرلرى وقپولرى چوق يابى. ٢. ايچرى باتمش وكرى‌يه چكلمش يرلرى اولان : گيرمه‌لى چيقمه‌لى بر ديوار، بر قپاق. ٣. هم گير هم چيقار : گيرمه‌لى چيقمه‌لى بر رزه.

گيرِندى { س. ١. بر شيئك ايچرى‌يه گيرمش يرى، چيقندى مقابلى : ديوارك اوراده بر بيوك گيرنديسى واردر؛ بو بنانك گيرنديلرى چيقنديلرى پك چوقدر. ٢. تصحيح ايچون سطرلر آره‌سنه علاوه اولنان كوچك سطر : يازى گيرنديسى. ٣. يوكه يكى گيرن درت ياشنده دوه.

گيرِنديلى { ص. ايچرى‌يه گيرمش يرلرى اولان : پك گيرنديلى چيقنديلى بر بنا.

گيرو { يا گيرى. با : گرى.

گيرولمك { گيرولتمك . با : گر. يلك وسائره.

گيريش { س. با : كريش.

گيريش { س. ١. گيرمك فعلى وطرزى، دخول : اونك قپودن گيريشى انسانى قور. قودور. ٢. گيرله‌جك ير وجهت، مدخل : بنانك اك زياده گيريشنه دقت ايتملى، گيريشى گوستريشلى اولملى. ٣. شروع، مباشرت، ابتدار : سوزه، بحثه گيريشى. || گيريش چيقيش = بر نوع اوفاق چوجق اويونى.

گيريشلى { ص. گيرمه، بچمه، زوانه‌لى.

كيريك { س. قزيلجق. مر.

گيرين { س. آلاجه و سياه كوركى اولان بر جنس كوچك صاقسار.

گيز { س. با : گز.

گيزلتمك { فتـ. و :

گيزلمك { يا گيزله‌مك . فتـ. صا . قلامق، ستر و اخفا ، كتم ايتمك : باشك قيلسز يرلرينى فسيله گيزلر؛ مقصدينى گيزليور.

گيزلنمك { فل. فطـ. صاقلانمق ، اختفا ايتمك : چاليلرك ايچنه گيزلندى.

گيزلى { ص. صاقلانمش، صاقلى، مستور، گورنمز، خفى، مكتوم، نهفته : گيزلى قپو، گيزلى سوز. = س. سر : اونك بر گيز. ليسى واردر. = حـ. خفياً : بكا گيزلى سويلدى. || گيزلى قپاقلى = مستور، مكتوم : بو گيزلى قپاقلى برشىء دگلدر.

گيزليجه { حـ. صاقلى اوله‌رق ، خفياً ، محرمانه : گيز. ليجه گور يشـدك؛ بكا گيزليجه سويلدى.

كيس { سذ. عر. ١. جبده طا. شنير وآقچه و سائره وضعنه مخصوص كوچك طوربه، كيسه. ٢. تش. بدنك بعض طر. فلرنده بعض مايعلر طوپلانان كيسه شكلنده اويوق.

گيسو { س. فا. اوزون صاچ ، زلف ، كاكل، صاچ اور. گيسى.

گيسودار { ص. فا. نجم گيسودار= قادين صاچى كبى كگليش وسيرك قويروغى اولان نجم.

كيسه { س. فا. [تر. ز باتزدى «كه‌سه»] ١. كوچك طوربه : شكر، اون كيسه‌سى. ٢. جبده طاشينان وآقچه وضعنه مخصوص كوچوجك طوربه، صره : پاره كيسه‌سى؛ كيسه‌سندن صرف ايديور. ٣. ديكر بعض شيئلرك قماش و سائره‌دن قليفى: ساعت، چاق، مهر كيسه‌سى. ٤. حمامده وجودك كيرينى چيقارمق ايچون قوللانيلان قيلدن سرت كيسه كه ايچنه اوغان آدم اللى صوقار : كيسه سورمك ، سورتمك. ٥. مجـ. اقتدار مالى ، مالكيت، ثروت : كيسه‌سندن صرف ايديور؛ كندى كيسه‌سندن ويردى؛ كيسه‌سنه الويريور؛ كيسه‌يه گيرمك = فائده ويرمك ، مفيد و نافع اولمق : بنم كيسه‌مه گير. ميور. || كيسه آقچه = وقتيله بشيوز غروشدن عبارت مبلغ.

كيسه‌جك { س. كوچك كيسه.

كيسه‌دار { س. ١. بر بيوك ذاتك آقچه كيسه‌سنى طوتوب طرفندن ايجاب ايدن يرلره آقچه ويرن آدم، وكيلخرج. ٢. قلم ضابطنك يماغى كه اوراق كيسه‌سنى حفظ ايدر. ٣. حمال بلوكلرنده هر كونكى قزانجى قبض وتحصيل ايدن آدم.

كيسه‌لمك { فتـ. [ز باتزدى : «كه‌سه‌له‌مك»] حمامده كيسه سورمك، كيسه سوره‌رك وجودك كيرينى چيقار. مق : بودلاك ابى كيسه‌ليور.

كيسه لنمك { فط. حامده كيسه سورينوب تميز- لنمك.

كيسى { س. با : كسى.

كيش { س. فا. دين، مذهب. || بدكيش = دينسز، ملحد.

كيشردى { س. آنك باغرمه سى، كيشنمه سى.

كيشنمك { ياكيشنه مك. فل. (آت وقيصراق) باغرمق، صهيل ايتمك : سزك آتكز چوق كيشنيور.

كيشنمه { ياكيشنه مه. س. آت وقيصراغك باغرمه سى، صهيل.

كيشى { س. با : كشى.

كيف { س. [عربيده فانك فتحيله « ناصل » و« نيجه » ديمك اولوب تركجه سى اوندن مأخوذ در.] ۱. مزاج، صحت : كيفكز ايييدر ؟ كيف صورمق. ۲. حظ، ممنونيت، خوشلانمه : كيفنه كيديور. ۳. انشراح، انبساط، صفا، آچيلوب مسرور اولمه : كيف ايتمك. ٤. نشئه، خفيف سرخوشلق : كيف يتيشديرمك؛ كيف ويرمك. ٥. آرزو، هوس، رأى خود سرانه : كيفنه كوره حركت ايتمك؛ كيفنجه كيتمك؛ كيفنه = ناصل ايسترسه. = ص. آز سرخوش، نيم مست : انشام كنديسى كيف ايدى. || كيف اولمق = آزسرخوش اولمق. || كيف بوزلمق = نشئه قاچمق. || كيف چاتمق = نشئه دار اولمق، صفا ايتمك. || چاقر كيف = طوغرى سويليه ميه جك وآكلايه ميه جق صورتده سرخوش. || كيفنجه كيتمك = هوس وآرزوسنه كوره حركت ايتمك. || كيف ويرمك = خفيف صورتده سرخوشلق ويرمك، نشئه كتيرمك. || كيف يتيشديرمك = ايچوب آز سرخوش اولمق، نشئه لنمك.

كيفسز { ص. آزخسته، منحرف المزاج : كنديسى كيفسز در.

كيفسزلك { س. خفيف خسته لق، انحراف مزاج : كيفسزلكى نه در ؟

كيفسزلنمك { فل. خفيف صورتده خسته لانمق، منحرف المزاج اولمق : اقشام كيفسزلندى.

كيفلنمك { فل. ۱. سوينمك، انشراح وانبساط كسب ايتمك، حظ ايلمك. ۲. خفيف صورتده سرخوش اولمق، نشئه لنمك.

كيفلى { ص. نشئه لى، انبساطلى، منشرح القلب.

كيفما { ح. ع. هر ناصل : كيفما اتفق = هرناصل تصادف ايدرسه؛ كيفمايشاء = هرناصل ايسترسه.

كيفى { ص. [عربى دكاسه ده او صورتله قوللانيلوب مؤنثى ده كيفيه اولور] هوس وآرزو ورأى خوده تابع اولان، هيچ برنظام وقانونه توفيق اولنميان : كيفى معامله؛ حكم كيفى.

كيفيت { سذ. ع. ۱. برشيئك ناصل اولمسى جهتى، مثلا برمالك ايى ويا كوتى اولمسى، حال : بوايشك، بومالك كيفيتى. ۲. براسم ويا فعلك مذكر ويا مؤنث اولمسى : اسماء عربيه بحسب الكيفيه ايكى يه منقسمدر. ۳. بروقعه نك صورت وقوع وجريانى : كيفيتى بر تفصيل ضبط وتحرير ايلدى. ٤. ماده، خصوص، ايش، وقعه، ماجرا : كيفيتك تحقيق واشعارى.

كيك { س. حرب كميلرنده آشيرمه كوركلرله چكيلير اوزون وطار صندالكه سواريلرك ركوبنه مخصوصدر.

كيك { س. با : كييك.

كيك { ص. تق. ككيش، واسع. با : ككيش.

كيكيش { ص. با : ككيش.

كيل { سذ. ع. ج : اكيال. حبوبات اولچمكه مخصوص اولچى، اولچك، كيله. = ج : على الاطلاق حبوبات اولچيلرى: اوزان واكيال.

كيلار { س. [فا. « كلار » دن. زباتزدى : كيلر.] با : كلار.

كيلوس { سذ. ع. [يو. Χύλος دن. — كافك فتحيله غلطدر.] ط. معده ده هضم اولنان اغذيه دن چيقان سوت كبى برماده نك اينجه طمارلر واسطه سيله بدنه يايلمسى : كيلوسدن اول صو ايچمه ملى؛ كيلوس واقع اولمق.

كيله { سذ. ع. اولچك؛ استانبول كيله سى؛ يكى كيله.

كيم { ك. ۱. اشخاصدن استفهام ايچون قوللانيلير، خانغى

آدم : کیم کلدی؟ کیمك مالیدر؟ کیمی کوردیکز؟ کیمه ویردیکز؟ کیملر کلدی؟ ۲. ابهام وتعمیم صورتنده و هرکیم معناسیله بنه اشخاص حقنده قوللانیلیر : کیم اول کلیرسه آلیر؛ کیمك اوغلی اولورسه اولسون؛ کیمی کورسه، کیمه راست کاسه بونی صورار. ۳. استفهام انکاری مقامنده قوللانیلیر : کیم بیلیر = کیمسه بیلمز؛ کیم کیده‌جك = کیمسه کیتمز؛ کیمك وظیفه‌سی = کیمسه‌نك وظیفه‌سی دکل؛ کیمه‌نه = کیمسه‌یه لازم دکل. || هرکیم، کیم‌که = هرکس، تعمیم بیان ایدر : هر کیم کلیرسه، کیم‌که کلیرسه. [ایکنجی صورتی اسکیمشدر.] || ضمائر اضافیه‌یه مضاف اولدقده ۱. تبعیض بیان ایدر : کیمی کلیر، کیمی کلمز؛ کیمز دیکار، کیمز دیکمز. — بومعنا ایله اشیا حقنده‌دخی مستعمل‌اولوب، مثلا : بوطاشلرك کیمی بیوك کیمی کوچك دینیلیر. ۲. مالکیت معناسیله مقام انکارده «کیمسه» دیمکدر : بنم کیم‌واردر= کیمسه‌م یوقدر؛ اونك کیمی‌قالدی = کیمسه‌سی قالمدی.

کیم { ك . اسم موصول اولوب اليوم بزجه تخفیفله وفارسی‌یه تقلیداً «که» قوللانیلیور، وفرع فعل استعمالی ترجیح اولنیور : برآدم کیم کندی‌ایشنی بیلمز = برآدم که کندی ایشنی بیلمز = کندی ایشنی بیلمین آدم؛ اویله برخالق کیم آثار خلقتی تعداددن عاجزز = آثار خلقتی تعداددن عاجز اولدیغمز اویله برخالق.

کیم { حر. ادات‌مصدریت‌اولوب مابعدنده‌کی جمله‌یی براسم حکمنه قویه‌رق ماقبلنه مفعول وسائره یاپار؛ فارسیده بنه «که» وعربیده مخفف ویامشدد «ان» مفتوحه‌ایله افاده‌اولنور، وبزجه اليوم فارسی‌یه تقلیداً تخفیفله «که» صورتنده قوللانیلیر : بیلکیل کیم بونك نتیجه‌سی ضررلیدر. || بلکیم = بلکه. || تاکیم = تاکه. || نته‌کیم = ناصل که، اولدیغی کبی. || هرنه‌کیم = هرنه‌که.

کیمسنه { ك . آتی‌البیان کیمسه ایله مترادف اولوب اليوم بزجه متروکدر : سن‌بلوغه واران کیمسنه کافهٔ تکلیفات دینیه ایله مکلفدر.

کیمسه { ك . [کیم = کنایهٔ استفهامیه ـ ایسه، فعل اسنادی صیغهٔ شرطیه‌سی] مبهم شخص وذات، هرکیم اولورسه، آدم، بری، [وجملهٔ منفیه‌ده] هیچ بر، هیچ بری، فا. کس، کسی : کیمسه کلدی‌می؟ کیمسه کلمدی؛ اوقادینك کیمسه‌سی وارمیدر؟ کیمسه‌سی، هیچ کیمسه‌سی یوقدر؛ بواوده کیمسه وارمیدر؟ غالبا کیمسه یوقدر؛ کیمسه‌یی کورمدم، بوله‌مدم؛ بنی کیمسه‌دیکلمز؛ کیمسه‌سی یوق = بیکس.

کیمسه‌سز { ص. یاقین اقرباسی وحامی و معینی اولمیان، بیکس : کیمسه‌سز برقادین؛ زواللی پك کیمسه‌سز قالدی.

کیمسه‌سزلك { س. کیمسه‌سی اولمیانك حالی، بیکسلك : اونك کیمسه‌سزلکنه آجینیر؛ کیمسه‌سزلکی تبین ایتدی.

گیمك { گینمك وسائره. || : گییمك وسائره.

کیموس { سذ. عر. [یو. Χυμός دن. — کافك فتحیله غلطدر.] مأکولات ومشروباتك معده‌ده سیالات هضمیه‌یه قاریشمسیله حاصل اولان مایع که قانه قاریشیر، وکیلوسدن صکره اولور.

کیمیاء { سذ. عر. [یو. Χημεία دن] اجسامك ترکیبات وتحولاتندن بحث‌ایدن فندر، که بوقوتندن یاکیله‌رق ازمنهٔ‌ماضیه جهلاسی بوعلمك هرشیئی آلتینه تحویل ایتمك قوتنه قائل اولمش، ویا بوادعا ایله ساده‌دلانی‌اغفال ایتمشلردی. بووجهله فن کیمیاء حقیقی یاننده آوروپالیلرك عربیدن استعارهً Alchimie دیدکلری برعلم کاذب وباطل دخی ظهور ایتمشدی، نته‌کیم علم نجوم حقیقینك دخی یاننده احکاملی برعلم نجوم کاذب بولنیوردی. || کیمیاء معدنی، کیمیاء غیرعضوی = معدنیاتك یعنی نشوونمادن محروم اجسام جامده‌نك احوالندن بحث ایدن کیمیا. || کیمیاء عضوی = نشوونما بولان نباتات وحیواناته متعلق اجسامك احوالندن بحث ایدن کیمیا. || مج. صو. کیمیاءسعادت= روحك علائق مادیه وسفلیه‌دن

تطهير و تصفيه‌سيله روحانياته حصرى.

كيمياجى { س. و:

كيمياگر { س. فا. ١. فن كيميا ايله يعنى تحليلات وتركيبات كيميويه ايله اوغراشان عالم، فن كيميا متخصصى. ٢. گويا هرشيئى آلتينه تحويل ايتمك سر وصنعتنى بيلمك ادعاسنده بولنان رمال.

كيمياگرلك { س. ١. فن كيميا عالم ومتخصصنك مشغوليتى: كيمياگرلكده يد طولى صاحبيدر. ٢. هرشيئى آلتينه تحويل ايتمك ادعاسى، بوادعاده بولنان آدمك حالى.

كيميوى { ص. عر. ؤ: كيمويه. فن كيمبايه منسوب و متعلق: تحليل كيميوى، تحليلات كيميويه.

كين { س. فا. ١. كيزلى عداوت، غرض، بغض، قويروق آجيسى: كين باغلامق، طوتمق = پيدا ايتمك. ٢. انتقام، ثأر: كين آلمق.

گين { د. فا. اسمايه التحاق ايدوب مدلوللريله متصف معناسيله صفتلر تشكيل ايدر: غمگين = مغموم، كدرلى.

كينا { وكينا كينا. لا: قينه قينه.

كينت { س. ايكى صلب جسم ويا پارچه‌يى بربرينه ربط ايدن دمير وياتلدن رابطه كه ايكى اوجى قيوريق اولوب مخصوص آچيلان دليكلره ادخال ايله پرچم ايديلير ويا قورشون ومعجونله صاغلام برلشديريلير: ريختيم طاشلرينى، حوضك كنارنده‌كى مرمرلرى، قيريق طباغك پارچه‌لرينى كينت ايتمك؛ بوكينتسز ياپيشديريله‌ماز.

كينتله‌تمك { فتـ. كينت ايتديرمك، كينت ايله ربط ايتديرمك: بوطباقلرى كينتلتملى.

كينتله‌مك { فتـ. كينت ايتمك، كينت دينلان دمير ويا تل رابطه ايله باغلايوب ياپيشديرمق.

كينتلنمك { فجـ. ١. كينت دينلن دمير ويا تل رابطه ايله باغلانوب ياپيشديرلمق: بو طاشلر كينتلنمزسه آچيلير؛ قيريلان طباق كينتلنه بيلير. ٢. مجـ. كينت اولمش كبى صيق قپانمق: ديشلرى كينتلندى.

كينتلى { ص. ١. كينت دينلن دمير ويا تل رابطه ايله ربط اولنه‌رق ياپيشديرلمش، كينت اولمش: كينتلى طاشلر؛ كينتلى طباق. ٢. مجـ. پك صيق قپالى، كينتلنمش كبى آچلماز: ديشلرى كينتلى.

كيندار { ص. فا. ١. كيزلى عداوت پيدا ايدن، بغض و نفسانيت بسلين، غرضكار: پك كيندار آدمدر. ٢. حريص انتقام.

كينست { س. قوش غاغاسنك ديبنده‌كى قاتى قيللر.

كينه { س. فا. كيزلى عداوت، غرض، نفسانيت. [«كين» كبى.]

كينه‌خواه { ص. فا. انتقام آلمق ايستين، اخذ ثار حريصى.

كينه‌ور { ص. فا. كيزلى عداوت بسلاين، غرضكار، كيندار.

گيو { گيومك، گيويش. با: گو وسائره.

كيوان { س. فا. زحل سياره‌سى.

گيور { گيورك، گيورمك، گيوره‌مك. با: گور، گورك وسائره.

گيوشك { گيوشمك وسائره با: گوشك وسائره.

كئول { سذ. عر. كيمـ. اسپرتو، روح. [آوروپاليلرك قوللاندقلرى Alcool اسمى بوندن مأخوذدر.]

كئولى { ص. عر. ؤ: كئوليه. كيمـ. اسپرتو وروحه منسوب و متعلق و يا اسپرتو قبيلندن اولان: مواد كئوليه.

گييديرمك { فتـ. ١. برينك بدنى اثواب و چماشير و باش كسوه‌سى وآياق قابى كبى شيئلرله اورتمك، البسه‌سنى بدننه گچيرمك، اكسا ايتمك: شو چوجغى گييديرك؛ كنديسنى گييديروب قوشاتدم. ٢. اثواب و چماشير و سائر ملبوسات ويرمك، الباس ايتمك: كنديسى هر بايرام برقاچ يتيم وبيكس چوجق گييديرمكى عادت ايتمشدر. ٣. گييمكه براقمق، گييمه‌سنه مساعده ايتمك: بكا او اثوابى گييديرمدى. || مجـ. گييديروب قوشاتمق = صايوب طوناتمق، چوق شتم ايتمك.

گييك { ياگيك. س. اكثريا اورمانلق طاغلرده ياشايان واجناس كثيره‌سى اولوب

اكثرينك بيوك وداللى بوداقلى بوينوزلرى بولنان بيوك وكوزل حيوان، ظبى، آهو. || آلا گييك = صيغين.

گييلمك { مج. بدنه كچيرلمك، اكتسا اولنمق : بو قالين اثواب بوصيجاقده گييلمز؛ آرتق شمدى اودرلو البسه گييلميور؛ بوجبه‌ده گييله‌جك حال قالمدى.

گييم { س. ١. گييله‌جك شئ، روبه، لباس، اثواب : عسكرك گييمى؛ گييم مصارفى كنديسنه عائد. ٢. بردن گييله‌جك البسه وسائره طاقمى : بركيم چماشير، اثواب؛ بركيم نعل = برآتى نعلامغه كافى اولان درت نعل طاقمى. || گييم‌باشى = سابقده ايچ آغالرينك ضابطى. || گييم قوشام = البسهٔ فاخره، سوس.

گييمك { فتـ [اصلى كافك فتحيله « گييك » در.] ١. (البسه وسائره‌يى) بدنه كچيرمك، بدنك اوزرينه آلمق، اكتسا ايتمك : گوملك، فانله، جبه، قفتان، فس، پوتين گييمك؛ بواثوابى هركون گييمه. ٢. مج. اوزرينه آلمق، آلنمق.

گييملى { ص. گيئمش، اثوابى مكمل، اوستى باشى دوزگون. || گييملى قوشاملى = اثواب فاخره ايله ملبس، قيافتى محتشم.

گييمه { س. گييمك فعلى. اكتسا.

گييندى { س. گييله‌جك شئ، روبه، اثواب، چماشير: گييندى‌يه متعلق بعض شيئلر آلدم.

گيينمك { فل. فط. چماشير و اثواب وسائره‌يى اوستنه آلوب بدنى اورتمك، اكتسا، تلبس ايتمك : يكى يتاقدن قالقوب دها گيينمه‌مشيدى؛ يتاقدن قالقار قالقماز گيينيرم؛ شمدى قالق گيين‌ده چيقه‌لم.

ل

ل { لام. س. [عربیده مؤ.] ترکجه الفبانك یکرمی آلتنجی حرفی [کافلر بر حرف اعتبار اولندیغی حالده] اولوب، ترکی الاصل کلمه‌لرده وترکجه‌لشمش اولان لغات عربیه وسائره‌ده خفیف هجالرده خفیف وثقیللرنده ثقیل تلفظ اولنور. لفظهٔ جلا. لدن باشقه عربی وفارسی کلمه‌لرده ایسه دائما خفیف اوقونور: آل، ال، بال، بل، حمال، شمال، زال. بودخی « ر » کبی ترکی الاصل کلمه‌لرك باشنده بولنماز، یعنی « ل » ایله باشلار ترکجه لغت یوقدر. ابجد صره‌سنده اون ایکنجی حرف اولوب، رقم کبی استعمالنده ۳۰ اعتبار اولنور. شکل عبرانیسی ל و شکل سریانیسی ܠ اولوب، قبط ویونان الفبالرنده λ Λ ولاتین حروفنده l L شکللرینی آلمشدرکه جمله‌سنك بر اولدیغی ظاهردر. تاریخده شوال شهر قمریسنه اشارتدر.

ل { د. اصل فعل ایله ادوات ملحقه‌سی آره‌سنه کیروب متعدی‌یی لازم ومعلومی مجهول ایدر، وماقبلی مکسور اوقونور: ویرمك، ویرلمك؛ قیرمق، قیرلمق؛ آچمق، آچلمق.

لِ { حج. عر. ایچون، سببندن، دن طولایی: لهذا = بونك ایچون؛ لسببٍ = برسببدن طولایی؛ لحکمةٍ = بر حکمته مبنی؛ لابٍ = بر پدردن، یالکز پدر طرفندن (قرنداش)؛ لله = الله ایچون؛ لاجل = دن طولایی، مقصدیله، ایچون: لاجل المحاکمه = محاکمه ایچون. [یالکز بویله بعض ترکیباتده بولنور.] — له، لها وسائره. با: له.

لا { حذ. عر. نفی وانکار وتجرید معناسیله اسما وافعاله داخل اولوب بعض ترکیبات عربیه‌ده بولنور: لا اقل = اوندن آشاغی اولماز، اك آزدن؛ لا ادری = بیلمم [قائلی معلوم اولمیان اشعارك آخرینه وضع اولنور]؛ لابأس = ضرر یوق؛ لاجرم = شبهه‌سز؛ لاشیء = بر شیء دکل، پك حقیر واهمیتسز ایش؛ لاعلاج = چاره‌سز؛ لاعلی التعیین = تعیین وتخصیص ایتمکسزین، هرنه وهر کیم اولورسه؛ لایعد ولایحصا = صاییه کلمز. || بلا. با: بلا.

لاأُبالی { ص. عر. [اصل عربیده «لا» حرف نفییله «ابالی» فعل مضارع نفس متکلم وحده‌سندن مرکب اولوب « قید ایتمم » دیمکدر] ۱. هرخصوصده قید ایتمم دیه‌رك برشیئی وظیفه ایتمین، قیدسز، غائله‌سز. ۲. تکلیفسز، صایغیسز، چکنمز: لاابالی بر آدمدر؛ بن اونکله لاابالی‌یم. = ح. تکلیفسز، مراسمه رعایت ایتمکسزین: بن کندیسیله لاابالی گوریشیرم؛ اورایه لاابالی کیروب چیقیور.

لاأُبالیانه { ح. فا. ۱. قیدسزلقله، بیقیدانه: لاابالیانه بر عمر سوریور. ۲. تکلیفسزلکله، تکلیفسزجه. مراسمسز: بن اونکله لاابالیانه گوریشورم: کندیسی اورایه لاابالیانه کیروب چیقیور.

لاأُبالیِلك { س. ۱. قیدسزلق، بیقیدانه معامله وحرکت: بو درجه‌ده لاابالیلك‌ده اولماز. ۲. تکلیفسزلك، مراسمسز معامله: کوریشورکن آره‌لرنده بر بیوك لاابالیلك کورینور.

لاأَدری { و:

لاأَقل { با: لا.

لِاَبٍ { ح. عر. [ل = حرف جر. اب = پدر] با: ل.

لاباده { س. سبزه کبی قوللانیلان میخوشجه و طولانی بر یاپراق که یبانیسی و بوستانیسی اولور.

لابأس { ح. عر. با : لا.

لابُدّ { ص. عر. [لا = حرف نفی . بد = آیرلمه] ترکی ممکن اولمیان ، لازم ، الزم ، ضروری : بوکون کیتمه‌مز لابددر ؛ سزك حاضر بولنمه‌کز لابد در. = ح. عر. البته ، چاره‌سز ، بهمه حال : سز لابد کلملیسکز ؛ یمکنده لابد میوه بولنه جقدر.

لابُد { س. [بالکه لغت آنفهٔ عربیه‌دن] ساز آناختاری.

لابِس { ص. عر. [« لبس » دن سف.] کیین ، کییمش : البسهٔ رسمیه‌سنی لابس اولدیغی حالده.

لِأَبَوَین { ح. عر. [ل = حرف جر . ابوین = اب تثنیه‌سی ، بابا آنا] بابا و آنا طرفندن ، هر ایکی جهتدن : لأبوین برادردر.

لاپ { مه. کوپکك دیل ایله بر شیئ یالارکن چیقاردیغی سس و اوکا مشابه بر شیئك دوشرکن ویا چیقارکن ویردیکی سسی تقلید و بو حرکتی تصویر ایدر : کوپك صویی لاپ لاپ ایچدی ؛ ات چنکلدن لاپ یره دوشدی.

لاپ { س. [ل خفیف اوقونور] آرناؤد قومنك آولونیه جهتنده ساکن بر شعبه‌سی که ذکا و شجاعتلریله وساده یاشایشلریله معروف اولوب ، باشلیجه چوبانلقله یاشارلر و اخلاق قدیمه‌لرینی محافظه ایدوب بداههً شعر سویلمکده ذکور و اناثنك استعداد طبیعیلری واردر.

لاپچین { س. غایطانله باغلانیر قولاقلی مست : لاپچین قوندره کییمك.

لاپلق { سخ. م. آرناؤدلغك لاپلرله ساکن جهتی که چاملغك شمالنده و موزاکه‌نك جنوبنده اولوب آولونیه و ارکری ودلوینه جهتندن عبارتدر.

لاپه { س. ١. پرنجدن صولیجه پلاو کبی معروف بر یمك. ٢. کتن تخمندن وسائر موادن لاپه قوامنده قایناديلوب صیجاق اوله‌رق تولبند ایچنده بدنك شیش یرینه قونیلان علاج ، ضماد : لاپه قومق. ٣. مج. متانتسز ، سولپوك ، کوشك ، سمیزده قوتسز : لاپه ، لاپه کبی برچوجق.

لاپه‌جی { ص. لاپه یمه‌سنی سون ، تنبل وقورقاق ، راحته بیومش ، شهری.

لاپه‌جیلق { س. تنبللك ، قورقاقلق ، کوشکلك.

لاپینه { س. آللی زمردیلی کوزل و لذتسز برجنس بالیق که اسقوربیته بکزر.

لات { سخ. عر. قبل الاسلام عربلرك عبادت ایتدکاری صنملرك بری اولوب (منات) ایله برابر اك مشهورلرندن ایدی.

لاته { با : لاطه.

لاتین { س. ص. ١. ازمنهٔ قدیمه‌ده روما شهریله جوارلرنده ساکن برکوچك قوم اولوب بعده دنیانك اکثر جهات معلومه‌سنی ضبط ایتمکله هر طرفه وعلی الخصوص ایتالیا و فرانسه و اسپانیه جهتلرینه یایلمشیدی : لاتینلرك تاریخی ؛ لاتین قومی ؛ لاتین لسانی ؛ لاتین السنه‌سی = الیوم منقرض اولان لاتین لسانندن متولد اوروپا لسانلری که ایتالیانجه ، فرانسزجه ، اسپانیولجه ، پورتکیزجه ، رومانجه و سائره در ؛ لاتین اقوامی = مذکور السنه ایله متکلم بولنان اقوام جدیده . ٢. شرقده قتولیك مذهبنده بولنانلره ویریلان اسمدر : اشقودره مالیسیاسنك لاتینلری. || لاتین چیچکی = فرنك تره‌سی. || لاتین یلکنی = اوچ کوشه‌لی یلکن.

لاتینجه { ص. اسکی رومالیلره و جنسیت و لسانلرینه منسوب ومتعلق : لاتینجه لسان ؛ لاتینجه حروف ، یازی. = ح. اسکی رومالیلرك لسان ویا طرز و اصولنده : لاتینجه سویلمك ؛ لاتینجه یازمق ، اوقومق = س. اسکی رومالیلرك سویلمش اولدقلری لسان : لاتینجه بوکون هیچ بریرده سویلنمیورسه‌ده اصطلاحات فنیه و ادبیات نقطهٔ نظرنجه پك اهمیتلی بر لساندر.

لاجَرَم { ح. عر. شبهه‌سز ، البته ، ناچار.

لِأَجلِ { ترکیب عر. [«ل = حرف جر . اجل = سبب] ایچون ، مقصدیله : لاجل التفرج = اکلنمك ایچون ؛ لاجل التحصیل = تحصیل مقصدیله.

لاجِوَرد { س. فا. ١. قویو مائی رنكده بر قیمتلی طاش، فر. lapis-lazuli. ٢. بو طاشك رنكی، قویو مائی رنك: لاجورده بویامق؛ لاجوردی چوق سورم. = ص. [لاجوردی یرینه] قویو مائی رنكده: لاجورد چوخه، قماش.

لاجِوَردی { ص. لاجوردطاشی رنكنده، قویو مائی: لاجوردی چوخه.

لاچین { س. بیاضلی و قرمزی آیاقلی برجنس شاهین. [اصل صفت اولوب صارب و شدید دیمكدر.]

لاحِق { ص. عر. ث: لاحقه. [«لحوق» دن سف.] ١. یتیشوب اولاشان، آرقەدن كلوب برلشن: اونلردخی كروانه لاحق اولدیلر. ٢. ضم وعلاوه اولنان، كلمه و سائرەنك آخرینه منضم اولان: اسمك آخرینه، اسمه بر «ی» لاحق اولمغله اسم منسوب اولور. ٣. شمدیكی، الآن بر منصب و مأمور یتده بولنان، سابق مقابلی: والیء لاحق = شمدیكی والی؛ ناظر لاحق = شمدیكی ناظر.

لاحِقه { س.ث. عر. ج: لواحق. بر لایحه ونظامنامه و سائرەنك آخرینه علاوه اولنان شیء، علاوه، ضمیمه، ذیل: او نظامنامەنك برلاحقەسی واردر.

لاحِم { ص. عر. ث: لاحمه. [«لحم» دن سف] تا. ات یین: حیوانات لاحمه. فر. Carni-vores.

لاحَولَ { س. عر. «لاحول ولا قوة الا بالله العلی العظیم» دعاسی كه قوت وقدرت آنجق جناب حقدەدر معناسیله بر بلا وتهلكه ظهورنده و صبرك تو-كندیكنی اظهار مقامنده قوللا-نیلیر: لاحول اوقویەرق كیتدی.

لاخنه { س. ٮا: لخنه.

لادِقه { س. [اسلاوجه Vladica] وقتیله قرەطاغ پرنسلكی عنوانی دخی حائز بولنان اورانك پسقپوسی.

لادَن { س. كریدده یتیشن برجنس چالینك صمغی كه صاچ و قاش بویامغه یارار سیاه بر معجون تشكیل ایدر.

لادنغه { س. و:

لادِنگه { یاخود لادینگه. س. حمایل واری طاقیلان فشنكلك، كوز كوز پلاسقه.

لارپ { مه. و:

لارپەداق { مه. بردن و سرعت وشدتله برفعلك اجرا-سنی تصویر وتقلید ایدر: لارپ، لارپەدق آلوب كوتوردی. عو.

لاز { س. قره دكیزك جنوب شرقی ساحلنده یعنی چوروك صو ایله طربزون آرەلرنده ساكن اقوام قافقاسیەدن بر قومدر كه كمیجیلكده مهارتله و جرأت و شجاعتله مشهور در: لازلرك اخلاقی؛ لاز شرقیسی. = ص. بو قومه منسوب، بو قومك افرادندن اولان: بر لازقایقجی؛ كندیسی لازدر.

لازارِتو { س. [ایتا.] قرانتینه محلی، بولاشیق اولەرق وارد اولانلرك قرانتینه بكلدكلری یر، تحفظخانه.

لازال { تركیب عر. [لا = حرف نفی. زال = «زوال» دن فعل ماضی مفرد مذكر غائب] زائل و اكسیك اولمسون، باقی و دائم اولسون معناسیله دعا تعبیریدر. مؤنثی «لازالت» دخی قوللانیلیر.

لازجه { ص. لاز لساننده ویا لازلرك طرزواصولنده اولان: لازجه شرقی، خوره. = ح. لاز لساننده ویا بونلرك طرزواصولنده: لازجه سویلك؛ لازجه خوره تپمك. = س. لازلرك سویلدكلری لسان: لازجه قافقاس السنەسندن اولوب بلكه كرجیجه ایله مناسبتی واردر.

لازِستان { سخ. م. ١. لازلره ساكن اولان مملكت كه قره دكیزك جنوب شرقی ساحلنده ح ودك ایكی طرفنده واقعدر. ٢. اصل لازستانك بر قسمی كه طربزون ولایتنه ملحق بر سنجاق اولوب مركزی ریزەدر.

لازِق { ص. عر. ث: لازقه. [«لزوق» دن سف.] یاپیشان، یاپیشقان.

لازِم { ص. عر. ث: لازمه. [«لزوم» دن سف.] لزوم واقتضا ایدن، لزوملی، اقتضالی، تركی جائز اولمیان: زیارتنه كیتمك لازمدر؛ سزك وجودكز لازمدر. ٢. وجودینه احتیاج حس اولنان، محتاج الیه، اكسیك اولمیوب تدا-ركی اقتضا ایدن: بكا بر آرابه

لازم؛ بوقلى ويرهمم بكالازمدر. ۳. د. [صرفده] حدثى ديكرينه تجاوز ايتمين (فعل) ، متعدى مقابلى : كلمك ، كيتمك كبى كه مفعوله محتاج اولماز. || لازم غير مفارق = تركى ممكن اولميان ، وجودى شرط اولان. || لازم كلمك = ۱. اقتضا و ايجاب ايتمك: ابتدا بزم كنديسنه كيتمه مز لازم كلير؛ لازم كليرسه باغچه سنك ده بر مقدارينى صاتهجقدر. ۲. نتيجه صورتنده ظهور ايتمك ، منجر و منبعث اولمق : آلديغى امرى اجرا ايتمزسه نه لازم كلير؟ آمرينك امرينى ديكلمين مأمورك عزلى لازم كلير. || لازم ملزوم = بربرينه مربوط و منوط اولان ايكى شئ ، برى اولنجه ديكرينك ده اولمسى شرط اولان : حقه ايله قلم لازم ملزوم قبيلندندر. || نه مه ، نه كه ، نه سنه ، نه مزه ، نه كزه ، نه لرينه لازم = نه وظيفه م ، وظيفه ك الخ ، قاريشمغه نه لزوم وار : نه مه لازم بن قاريشمام؛ نه ياپارلرسه ياپسونلر نه كزه لازم؛ نه سنه لازم راحتنه باقسون.

لازِمه { سن. عر. ج : لوازم. ۱. اجراسى لازم و مقتضى اولان شئ ، وجيبه ، وظيفه : لازمهٔ تبريكى ايفا ايتمك؛ بويله ياپمق لازمهٔ انسانيتدر، لوازم انسانيتدندر. ۲. ياشامق ويچنمك ايچون ويا بولجيلق وسائره ايچون اقتضا ايدن شيئلر ، تدارکات ، احتياجات ، حوايج . [بو معنا ايله اك زياده جمعى قوللانيلير :] لوازم بيتيه ، لوازم سفريه ، لوا. زمنى اكمال ايدوب حاضرلاندى.

— با : لوازم.

لازه[۱] { س. بال تكنه سى و سائر كوچك تكنه.

لاستاريه[۱] { س. برنوع بيوك پازى ، ايرى قره لخنه.

لاسته[۱] { س. [يتا.] بر كمينك آله بيلديكى حموله نك مقدارى و وزنى ، درجهٔ استيعابى.

لاستيق { س. [فر. Elastique] ۱. قاؤچوق ويا غوما لاستيقدن معمول اولوب چكلد. كده اوزايان ماده : لاستيقدن غيطان ، شيريت ، بورى . ۲. چاموردن محافظه ايچون پوتينك اوزرينه كيلن قاؤچوقدن غا. لوش : قيشين لاستيق كييور. = ص. لاستيق شيريت ، بورى ، غالوش.

لاستيقلى { ص. ۱. لاستيقدن معمول ويا اونك كبى اسنر و چكلدكجه اوزايوب ينه طوپلانان شئ : لاستيقلى غيطان، شيريت ۲ . مج . هر ايستنيلن طرفه چكيله بيلير، مختلف صورله تفسير اولنه بيلير : لاستيقلى سوز. [لاستيق ولاستيقيت كبى كولج تعبيرلرى لسانمز قبول ايده مز.]

لاسِيّما { ح. عر. على الخصوص ، هله ، بالخاصه ، جمله دن زياده : بهارده ياغمور دائما فائده. ليدر لاسيما نيسانده .

لاشقه { س. [يتا.] بح. كمى خلاطنك گوشديلوب بوشه براقلمسى.

لاشكّ { ح عر. [لا = حرف نفى . شك = شبهه] شبهه سز ، بلا شبهه ، البته.

لاشه { س. فا. [تر . ز بازندى : لش] ۱. اولمش حيوان بدنى ، جيفه. ۲. مج. متعفن و مردارشئ ، هيچ بر ايشه ياراماز و ناقابل اصلاح شئ : او بر لاشه در. ۳. بح. باتان كمينك ساحلده قالان قيريق تكنه سى.

لاشئ { با : لا.

لاصِق { ص. عر. ث : لاصقه . [« لصوق » دن سف.] ياپيشان ، ياپيشقان ، ياپيشيق.

لاطه { س. طار وياصيجه اوزون چام كراسته .

لاطه { س. [باشلقلى مانتو ديمك اولان يتا. قوقولاطه دن] ياقه سيله قوللرى ستره بيچيمنده اوزون علما جبه سى.

لاعِلاج ح. عر. و :

لاعَلَى التَّعيين { ح. عر. با : لا.

لاغ { د. با : لاق. = س. مكان، محل: لاغ و جاغ = زمان ومكان ، زمان و زمين. [يالكز بو تعبيرده مستعمل اولوب بوده بزجه متروكدر.]

لاغ { س. فا. شاقه ، لطيفه، هزل، مزاح.

لاغَب { س. با : لقب.

لاغَر { ص. فا. آريق ، ضعيف، اتسز : بر اسب لاغر.

لاغم { س. با : لغم.

لاف[۱] { س. فا. ۱. لقردى، سوز: برلاف سويلدى؛ برطاقم لافلر اولمش؛ برلاف ايشيتدم. ۲. قونيشمه ، مكالمه ، صحبت :

لاف ایدیوردك؛ لاف صره‌سنده. ٣. بحث: اونك لافنی ایتمه؛ لافدن لافه. ٤. لزومسز و بیهوده سوز، بوش لقردی، صاچمه سوز: او لافدر بن قولاق آصمام؛ لاف وگزاف. ٥. آتوب طوتمه، تفاخر: لاف آتیور؛ اونك کیسی صرف لافدن، قوری لافدن عبارتدر. || لاف آتمق = ١. بیهوده سوزلر سویلمك. ٢. سوز آتمق، طولایسیله طوقنه‌جق بر سوز سویلمك: بكا لاف آتمق ایستدی. || لاف اورمق = تفاخر ایتمك، دم اورمق: جسارتدن لاف اوریور. || لاف ایتمك = ١. قونیشمق. ٢. معارضه و مناقشه ایتمك. || لافنی ایتمك = بحث ایلمك، ذکر ایتمك.

لافزن { صـ. فا. [تر. زبانزدی: لافازان] ١. چوق سویلر، گزه، قوال. ٢. آتوب طوتان، تفاخر ایدن.

لافزنلك { سـ. [زبانزدی: لافازانلق] گوزه‌لك. ٢. تفاخر.

لاق { یاخود لاغ و یا لاخ. د. محل و مکان بیان ایدوب اسملرك آخرینه الحاق اولنور: قیشلاق = قیش محلی، قیشلایه‌جق یر؛ آولاق = آو یری؛ قوملاغ = قوملق یر. [فارسی‌یه دخی گچوب سنگلاخ (= طاشلق یر) کبی بعض کلمه‌لرده بولنور.]

لاق { و مخففنده لك. د. بعض اسملره واصل فعله ملحق اولوب صفتلر تشکیل ایدر: پاتلاق، چاتلاق، جاولاق، طازلاق، ایشلك، گونلك (گوملك) کبی.

لاق { [فر. lac دن] باغچه‌لرده یاپیلان اوزونجه و طولاشیق حوض.

لاقوز { سـ. [ر.] کفال انواعندن ایریجه بر بالیق. [پاچوز دخی دینلیر.]

لاك { سـ. [هندجه‌دن] لاقه و غوملاقه دخی دینلن بر نوع صمغ که مهر مومی اعمالنه یارار، و نقاشلرجه لیقه اسمیله یالدیزك آلتنه سوریلور.

لاکرده { سـ. [ر.] آلتی پارمق بالیغنك طوزلانمشی.

لاکلام { صـ. عر. [لا = حرف نفی. کلام = سوز] «ما» اسم موصولیله برابر قوللانیلیر: مالاکلام = سوز یوق، دیه‌جك یوق، ناقابل تعریض.

لاکن { حر. با: لکن.

لال { صـ. فا. دیلسز، ابکم. [انسانه و لسانه وصف اولور.]

لآل { سـ. جـ. عر. فد: لؤلؤ. با: لؤلؤ.

لالا { سـ. فا. بر چوجغی گوزه‌دوب گزدیرمك خدمتیله موظف آدم: چوجق لالاسی.

لالالق { سـ. چوجغه باقمق خدمت و وظیفه‌سی، لالاصفتی: هر خدمتجی لالالق ایده‌مز.

لالانغه سـ. یاخود:

لالنغه { سـ. طاوه‌ده یاغ ایچنده پیشمش یوموروطه‌لی خمور یمکی که اوزرینه شربت و شکر دوکیلور، یاصی لقمه.

لاله { سـ. فا. زنبقیه فصیله‌سندن صوغاندن بیتیشمه معروف بر چیچك، خزام. || اشك لاله‌سی = یبانیسی، سوسن. || اشك لاله‌سی کبی آچلمق = بی ادبانه یاییلوب گستاخلق ایتمك. || زغره لاله‌سی = برنوع زغفران چیچکی. || گرید لاله‌سی = شقایق فصیله‌سندن بر چیچك، فوانیه.

لاله { سـ. ١. وقتیله مجرملرك و مجانینك بوینته اوریلان حلقه، غل (اغلال). ٢. اینجیر قوپارمق ایچون اوجی درت چتال آچلمش دگنك. || بحـ. لاله زنجیری = دومن یلپازه‌سنك گری طرفنده‌کی مایه‌لره طاقیلوب سنجاق و اسکله طرفنه آلنان زنجیرکه حین حاجتده دومن بونلرله اداره اولنور.

لاله‌رخ { صـ. فا. لاله یکاقلی، یکاقلری لاله کبی پنبه اولان.

لاله‌زار { سـ. فا. لاله اکلمش یر، لاله باغچه‌سی.

لاله‌گون { صـ. فا. [لاله = م. گون = رنك] لاله رنکنده، پنبه.

لآلی { سـ. جـ. عر. فد: لؤلؤ. با: لؤلؤ.

لام { سـ. [عربیده سث.] ل حرفنك اسم مشترکی. || لام الف = برشکل مخصوصده یازیلان «ل» ایله «ا» حرفلری: لا. || الف لام = عربیده حرف تعریف اولان «ال» اداتی. || لام جیم = [لایجوز تعبیرندن کنایه اوله‌رق] تعریض، بهانه، وسیله، دیه‌جك: لام جیم ایستمز بویله اوله‌جق. || لام الف چویرمك = مختصرجه طولاشوب کلمك.

لأُم { تركيب عر. [ل = حرف جر. ام = والده] والده طرفندن، يالكز آنا جهتندن: اونك لأم برادريدر.

لامبه ١ { س. طوغرامه‌ده و مرمر و معدن و سائره‌ده بر تخته ويا لوحه گچه‌جك وكيره‌جك صورتده آچلمش ييو: لامبه آچمق.

لامبه ٢ { ياخود لامپه. س. [فر. Lampe] يكى اصولده آلا فرانغه و باشليجه غاز يعنى پترول ياقمغه مخصوص بيوك قنديل: لامبه ياقمق؛ آصمق، ديوار، ال لامبه‌سى؛ برچفت لامبه.

لامبه‌لى ١ { ص. كنارى بربرينه قاوشه‌جق صورتده يبولى، بربرينه گچه‌جك صورتده اركلكلى ديشيلى حاضرلانمش: لامبه‌لى دوشمه، طاوان تخته‌لرى؛ لامبه‌لى پرواز.

لامپاسه ١ { س. ١. اوزون ويبرتما. جلى صيوانلى تك. ٢. مج. سرنى تقويه ايچون اوزرينه قاپلانان تريز. = ص بول و بچيمسز، خنطل.

لامح { ص. عر. ؤ: لامحه. [« لمح » دن سف.] پارلايان، پارلاق، يلدرايان.

لامحاله { تركيب عر. [لا = حرف نفى. محاله = چاره. — ميمك ضميله غلطدر.] چاره‌سز، ايستر ايستمز، باشقه درلو اولماز: يارين لامحاله كيديله جكدر.

لامس { ص. عر. ؤ: لامسه. [« لمس » دن سف.] ال ايله طوتان، طوقنان، تماس ايدن: قوهٔ لامسه، حاسهٔ لامسه = طوقنمغله و تماسله طويان حس، لمس.

لامسه { سث. عر. [قوهٔ لامسه ويا حاسهٔ لامسه‌دن مخفف] طوقنمغله طويمق حسى، لمس خاصه‌سى: لامسه‌سى قوتلى.

لامع { ص. عر. ؤ: لامعه. [« لمعان » دن سف.] پارلايان، پارلدايان، پارلاق؛ لامع النور = نور نشر ايده‌رك پارلايان. [ناصواب تركيب.]

لامكان { ص. عر. [لا = حرف نفى. مكان = ير] يرسز، محلسز، مكاندن منزه.

لامه { س. [فر. Lame] اوزون وياصى معدن صفحه‌سى، طار معدن تخته‌سى: دمير لامه.

لامى { ص. عر. ؤ: لاميه. ١. لام حرفى شكل وصورتنده اولان. ٢. ل حرف جرينك معناسنى يعنى مالكيت مفهومنى متضمن اولان: اضافت لاميه كه عربيده فرس زيد (= فرس لزيد) و تركجه‌ده زيدك آتى كبى اولور. [مقابلى: اضافت منيه كه عربيده خاتم فضة (= خاتم من فضة = كومش يوزوك) و تركجه‌ده ميشه آغاجى كبى اولور.] ٣. ل قافيه‌سيله مرتب: قصيدهٔ لاميه.

لاميّه { سث. عر. ل قافيه‌سى اوزرينه مرتب قصيده: لامية العرب، لامية العجم.

لاندو { س. [فر. Landeau] ايكى طرفدن آچيلير قپانير كوروكلرى اولان و هر طرفندن ايكيشر كشى اوتوره بيلن بيوك آرابه.

لانده ١ { س. [يتا.] مج. كمى آنا چارمیخلرينك بوغاطه‌لرينى بورده‌يه ربط ايدن دمير قوللر.

لانغر ١ { مه. لانغر لونغور = قبا و ايرى سسلى كوبلى لقرديسنى تقليد و تصوير ايدر.

لانه { س. فا. يووه.

لاوا { يا لاوا. ح. [يتا.] ١. مج. چكمه، يسا ايتمه: قايغى لاوا ايتمك = چكمك. ٢. مج. بر شيئى بردن يوتوب كوچرمك: تكميلى لاوه ايتدى.

لاواشه ١ { س. ياصى كومش كولجه‌سى.

لاوانده ١ { يا لاوانطه. س. [يتا. Lavanda] ١. اوفاق مور بر چيچك ويرن بر جنس اوت كه باغچه‌لرده تارله ويول كنارلرينه ديكيليه: لاوانده صويى. ٢ [?]. على الاطلاق كوزل قوقولى صو: برشيشه لاوانده.

لاؤطه { س. [عر. « العود » دن مأخوذ فر. Luth دن] بر نوع تللى چالغى: لاؤطه چالمق.

لاؤطه { س. ١. كنديلكندن طوغه‌ميان چوجقلرى آنالرينك رحمندن آلمغه مخصوص قيصاچ كبى آلت: چوجغى لاؤطه ايله آلديلر. ٢. بويله لاؤطه ايله چوجق آلان طبيب، قابل: پك ماهر بر لاؤطه‌در.

لاؤطه‌جى { س. لاؤطه دينان چالغى‌يى چالان آدم.

لاهوت { سذ. عر. الوهيت، روحانيت، ربانيت؛ عالم لاهوت = روحانيلر عالمى، عالم معنوى.

لاهوتی { صه. عر. ٔ: لاهوتیه. الوهیت وعالم روحانیانه منسوب و متعلق.

لاهوراکی { سه. [لاهوری اسمنك روجه قاعده سنجه متشکل صورتیدر] هند لاهوریسنه تقلیداً یاپیلان یوکدن اینجه برنوع قماش: ماوی لاهوراکی. = صه. لاهوراکی دینلن یوکلیدن معمول: لاهوراکی انتاری: خرقه.

لاهوری { سه. اساساً هندك لاهور شهرنده یاپیلان نفیس شالی قماش.

لایتجزّی { صه. عر. [لا = حرف نفی. یتجزی = «تجزی» دن فعل مضارع مفرد مذکر غائب] پاره‌لنماز، پارچه‌لنماز، بتون: جزء لایتجزی = آرتق تقسیمی ممکن اولمیان کوچك پارچه، الك صوك تقسیم پارچه‌سی اولان ذرهٔ صغیره.

لایتغیّر { صه. عر. [لا = حرف نفی. یتغیر = تغیردن فعل مضارع مفرد مذکر غائب] دکیشمز، تبدل ایتمز، دائمی صورتده برحالده بولنان: لایتغیربر حالدر.

لائح { صه. عر. ٔ: لائحه. [«لوح» دن سف. لاح تحریری غلطدر.] ١. پارلاق، پارلایان، پارلدایان. ٢. ظاهر، آشکار، میدانده اولان. ٣. خاطره کلن، خطور ایدن.

لایُحصی { صه. عر. [لا = حرف نفی. یحصی = مضارع مجهول] صایلماز، تعداده کلمز، بیشمار، لایعد، پك چوق.

لائحه { سه. عر. جه: لوائح. [لایحه صورتنده تحریری غلطدر] ١. خاطره کلن ترتیب، تصور. ٢. دوشونیلان بر ترتیب و تصوری مبین اوله‌رق قلمه آلنان تقریر: برلائحه ترتیب و تقدیم ایتدی؛ لائحهٔ نظامیه، لائحهٔ قانونیه = هنوز قبول و تصدیق اولنمامش نظامنامه. نظام وقانون یرینه کچمك اوزره قلمه آلنمش تقریر.

لایَزال { صه. عر. [لا = حرف نفی. یزال = فعل مضارع مفرد مذکر غائب] زائل اولماز، زوالسز، ابدی، سرمدی: خدای لایزال. [لم‌یزل کبی.]

لایُطاق { صه. عر. [لا = حرف نفی. یطاق = «طوق» دن مضارع مجهول] طاقت کتیریلمز، چکیله‌مز، تحمل اولنماز؛ مالایطاق = تحمل اولنماز درجه‌ده: تکلیف مالایطاق = ناقابل تحمل وقبول تکلیف.

لایُعَدّ { صه. عر. [لا = حرف نفی. یعد = «عدد» دن مضارع مجهول] صایلماز، صاییسز، بیشمار، پك چوق.

لایَعقِل { صه. عر. [لا = حرف نفی. یعقل = «عقل» دن مضارع. — قافك فتحیله غلطدر] عقلی باشنده اولمیان، یاپدیغنی بیلمز: مست لایعقل.

لایَعنی { صه. عر. [لا = حرف نفی. یعنی = «معنی» دن مضارع] معناسز؛ مالایعنی = معناسز ومناسبتسز شیٔ. صاچمه صاپان، عبث: مالایعنی ایله اوغراشمق.

لائق { صه. عر. ٔ: لائقه. [«لیاقة» دن سف. — لایق یازمالی] یاقیشان، یاقیشیق، مناسب، شایان، شایسته: بو. سزه لائق دکلدر: کندیسی او. مأموریته لائقدر. || لائق کورمك = تنسیب ایتمك. = سه. سزا اولان فعل و حرکت، جزای سزا: الله لائقنی ویرسین.

لایَموت { صه. عر. [لا = حرف نفی. یموت = «موت» دن فعل مضارع] اولمز، وفات ایتمز، سرمدی، ابدی: جناب حی لایموت.

لاین { یاخود لایین ولین. د. تشبیه و تمثیل بیانیه «جی» ودها طوغریسی «جه» اداتیله برابر اسملره لاحق اولور: آنجلاین، بونجلاین، سنجلین. || با: جلاین.

لَب { سه. فا. ١. طوداق، شفه: غنچه‌لب = غنچه طوداقلی؛ شکرلب = طاتلی طوداقلی. ٢. کنار: لب دریا = دکیز کناری، ساحل. || لبالب، لب‌ریز = آغزآغزه، طولی. || لب برلب = طوداق طوداغه، اوپشمه.

لُبّ { سه. عر. جه: الباب. ١. ایچ، مغز، بادم کبی میوه‌لرك ایچی. ٢. بر شیئك ایچ طرفی، قشرندن یعنی قابوغندن ماعداسی، اوز: کرهٔ ارضك لبی. ٣. قلب، روح، عقل، معنی. [جمعی باشلیجه بو معنا ایله مستعملدر:] اولوا الالباب = ارباب عقول، اهل ذکا وادراك.

لِباده { سه. تکلی دیکیشلی پنبوقلی ویا عبا قیصه خرقه.

لِباس { سذ. عر. ج : البسه . گییله جك شیء، روبه، ثوب، اثواب .

لَبالَب { ص. فا طوداق طوداغه، آغز آغزه ، طولی ، مالامال .

لَبَب { س. سختیان شریتندن اورمه ساده آت باشلغی.

لِبره { س. [فر. Livre] فرانسه اوزان عتیقه سندن تقریباً یوز اللی درهم یعنی بشیوز غرام ثقلتی، رطل.

لَبس { سذ . عر. ۱. گییم. ذ . ۲. ایکی شیئی بر برندن فرق ایده مه مه . [التباس دها مستعملدر.]

لَبلاب { سذ. عر. نبا . صارماشیق.

لَبلابِیّه { ص. عر. نبا. فصیلهٔ لبلابیه = صارماشیق قبیله ندن نباتات طاقمی.

لَبَلَبی { س. قاورلمش نخود؛ لبلبی اونی = بونك اوكودلمشی.

لَبلَبیجی { س. لبلبی قاوران وكز. دیروب صاتان آدم؛ لبلبیجی دکانی .

لَبَن { سذ. عر. ۱. سوت، شیر . ۲. اکشی سوت، یوغورت.

لُبنان { سخ.م. جبل لبنان = سواحل شامده بیروت شهرینك اطرافندن عبارت طاغلق بر سنجاق كه باشلیجه مارونیلرله مسکون اولوب صورت مخصوصه ده اداره اولنور.

لُبنانی { ص. عر. ث: لبنانیه. جبل لبنان اهالیسندن اولان.

لَبَنی { ص. عر. ث: لبنیه. تا. سوده متعلق ویا سوت قبیله ندن اولان || تث. اوعیهٔ لبنیه = سوت طامارلری.

لُبّی { ص. عر. ث: لبیه. نبا. اوزه منسوب ومتعلق.

لَبیب { ص. عر. ث: لبیبه. [«لب» دن مشـ.] عقللی، ذکی، فطین، عقل و ذکا صاحبی. = سذ. عر. ج : الباء. عقللی آدم.

لَبَّیك { ترکیب عر. [تر. زبانزدی: لبی] افندم، بیورك، نه امرکزوار؟ امرکزه منتظرم. [جواب و سؤال مقامنده مستعملدر.]

لِتره { س. [یو. Λίτρα دن اوده باكه عر. «رطل» دن یاخود عکسنه] تقریباً یوز اللی درهم ثقلتنده و زمان ومکانه کوره تخلف ایدر وزن واولچی. [فر. لبره کبی.]

لِپسقه { س. با : لیپسقه .

لِثام { سذ. عر. یوز اورتیسی، نقاب.

لِثه { سذ. عر. تث. دیش اتی.

لِجام { سذ. عر. [فا. «لگام» دن معرب] دیزگین، اویان.

لُجّه { سذ. عر. ۱. انکین دکیز، صویك چوق ودرینك محلی. ۲. غلبه لك، جم غفیر. ذ.

لُجَر { س. قیل الك. مر .

لِحاف { سذ. عر. ۱. یورغان. ۲. نبا. صارغی، زار، قبوق .

لِحاظ { سذ. عر. [« لحاظه » صورتنده قوللانیورسه ق ده غلطدر.] کوز اوجیله باقمه، برنظر آتمه.

لَحد { سذ. عر. ج : لحود. ۱. مزار، قبر، سین. ۲. تر. کارگیر یعنی کنارلری طاش ویا طوغله وخرجله دیوار واوستی طونوس یاخود قپاق اولان مزار .

لَحظه { سذ. عر. ۱. بر باقیش، برگوز آتمه. ۲. برکره کوز قیپمه. ۳. گوز قیپه جق قدر زمان، آن : برلحظه ده = گوز آچوب قیپنجه قدر، آن واحدده.

لَحلاح { سذ. عر. نبا. آجی چیگدم.

لَحلاحِیّه { صث. عر. نبا. فصیلهٔ لحلاحیه = آجی چیکدم قبیله ندن نباتات طاقمی.

لَحم { سذ. عر. ج : لحوم. ۱. ات، گوشت. ۲. میوه نك ینه جك یری : شفتالی، اریك لحمی. || لحم زائد = بدنك برطرفنده مرض وعلت نتیجه سی اوله رق حاصل اولان فضله ات پارچه سی.

لَحن { سذ. عر. ج : الحان. ۱. گوزل و قاعده لی سس، ازگی، ایرلامه، نغمه، آهنك : طیورك الحان لطیفه سی. ۲. بر مملکته ویا برآدمه مخصوص کوتی وقاعده سز تلفظ، فر. Accent. ۳. قرائتده سهو وخطا، قاعده یه مغایر قرائت : سسی کوزل ایسه ده لحنی چوقدر.

لُحود { سذ. ج. عر. فد : لحد. با : لحد.

لُحوق { سذ. عر. اولاشمه معناسیله « لحاق » یرینه قوللانیلیورسه ده، غلطدر. عربیده لزوم معناسنه کلوب بزجه مستعمل دکلدر .

لُحوق { سـ. با: لعوق.

لُحوم { سـذ. جـ. عر. فد: لحم. با: لحم.

لِحيه { سذ. عر. صقال، ريش. || لحيهٔ شريفه = فخر عالم (صلعم) افندمزك مبارك صقاللرى قيرپنديسندن محفوظ قيل كه زيارت اولنور. || نبا. لحية التيس = كچى صقالى.

لَخنه { يا لاخنه. سـ. [يو. Λάχανον = سبزه] اوسق يشيل وايچى بياض اوله‌رق قات قات صاريلى ياپراقلردن عبارت معروف بيوك سبزه كه اتله پيشر وطولمه‌سى وترشى و صلاته‌سى ياپيلير، قپوسقه، كلم، فا. كرنب، عر. ملفوف، لخنه طولمه‌سى، ترشيسى؛ لخنه فيده‌سى، تخمى: باش‌لخنه = صيقيدى؛ چيچك، فرنك لخنه‌سى = جوز قدر كوچك جنسى كه برصاپده برچوق دانه اولور؛ قره‌لخنه = لاستريه.

لُخوصه { سـ. ص. [يو. Λεχώ,οῦς] يكى طوغورمش قادين، طوغوروب دها يتاقدن قالقمامش، نفساء: لخوصه‌يى كورمك؛ لخوصه قادين.

لُخوصه‌لق { سـ. يكى طوغورمش و هنوز يتاقدن قالقمامش قادينك حالى، نفاس: قادين لخوصه‌لغنده كندينه چوق دقت ايتمليدر.

لَدغ { سـذ. عر. ييلان وعقربك صوقمه‌سى. ذ.

لَدُن { سذ. عر. [اصل عربيده ظرف اولوب عند و نزد ديمكدر] نزد الهى، قرب سبحانى؛ علم لدن = علم الهى، اسرار سبحانيه، خفاياء اموره وقوف علمى كه جناب حقه مخصوص اولوب آنجق انبياء عظامه الهام بيورلمشدر.

لَدُنّى { ص. عر. ث: لدنيه. علم الهى‌يه واسرار سبحانيه‌يه منسوب و متعلق اولان: مواهب لدنيه = اسرار الهيه خزانهٔ غيبندن فخر عالم افندمزه احسان بيوريلان معلومات.

لَدُنيّات { سذ. جـ. عر. ١. علم لدن اسرار وحكمى. ٢. مج. برايشك كيزلى جهتلرى، سرائر، خفايا: سزايشك لدنياتنه واقف دكلسكز.

لَدَى { ظ. عر. [على والى حرفلرى كبى آخرى مفتوح اوقونوب تركيبده‌ياسى اوقونماز. دالك كسرى ويانك فتحيله اوقومق غلط فاحشدر.] عند، نزد، وقوعنده، اثناسنده: لدى السؤال = صورلدقده؛ لدى التحقيق = تحقيق اولندقده، عند التحقيق؛ لدى الحاجه = احتياج كورلدكده، عند الحاجه.

لَذّات { سذ. جـ. عر. فد: لذت. با: لذت.

لَذائِذ { سذ. جـ. عر. [فد. لذيذه مستعمل دكلدر] ١. لذتلى شيئلر، خوشه كيده‌جك طاتلى و لطيف شيئلر: لذائذه منهمك بر آدم. ٢. ذوقيات، ذوق و اكلنجه‌يه متعلق نفسك خوشلانه‌جغى شيئلر، هوسات نفسانيه: دنيانك لذائذينه آلدانماملى؛ لذائذ دنيويه.

لَذَّت { سـذ. عر. جـ: لذات. ١. آغزله طويلان حس كه حواس خمسهٔ اساسيه‌دندر، ذوق، طعم، طات، چاشنى: بوميوه‌نك، بو يمكك لذتى ناصلدر؟ غريب بر لذتى واردر؛ آغزمده لذت قالمامشدر. ٢. طاتليلق، حلو، شيرينلك: بو اوزومك چوق لذتى واردر؛ بعض ميوه‌لر طوردقجه لذتى آرتار؛ لذتى حالا طماغمده در. ٣. خوشلانمه، ذوق، حظ: دنيانك، كنجلك لذتنى طويمق؛ گزمه‌ده اكلنجه‌ده هيچ بر لذت بوله‌ميورم. || لذت آلمق، لذت طويمق، لذتنى طاتمق = متلذذ اولمق، ذوقياب اولمق.

لَذّتسز { ص. لذتى اولميان، طاتسز، حظ اولنميه‌جق حالده اولان.

لَذّتسزلك { سـ. لذت فقدانى، طاتسزلق.

لَذّتلنديرمك { فتـ. طاتلانديرمق، لذت ويرمك: بر آز وانيله علاوه‌سى محاليبى لذتلنديرر.

لَذّتلنمك { فل. ١. طاتلانمق، لذتلى اولمق، لذت كسب ايتمك. ٢. لذت طويمق، خوشلانمق، حظ ايتمك، طادانمق.

لَذّتلى { ص. ١. آغزه ايى كلن، طعمى كوزل: لذتلى يمش. ٢. طاتلى، حلو: لذتلى يمك. ٣. خوشلانيله‌جق، حظ اولنور: پك لذتلى بر عمر سوريلور.

لِذٰلِك { تركيب عر. [ل = حرف جر، ايچون. ذلك = اسم

اشارت، شو] شونك ایچون، بونك ایچون، بو سببه مبنی، بوندن طولایی.

لَذیذ { ص. عر. ٢: لذیذه. [«لذة» دن مشـ.] طعمی گوزل، لذتلی، طاتلی، خوشه کیدر، حظ اولنور: لذیذ میوه، اطعمهٔ لذیذه.

لَر، لَر { د. [اینجه هجالی کلمه‌لرده فتحهٔ خفیفه و قالین هجا- لیلرنده فتحهٔ ثقیله ایله اوقونور. چغتایجه‌ده دائما «لار» یازیلیر حالبوکه یالکز قالین هجالی کلمه‌لرده بویله یازلمق اقتضا ایدر- دی] ادات جمع اولوب اسملرله کنایه‌لرك و فعللرك غائب صیغه- لرینه علاوه اولنور: دکیز، دکیزلر؛ آدم، آدملر؛ کیم، کیملر؛ یازدی، یازدیلر؛ گلیر، گلیرلر. «و» ایله ختام بولان ضمیر و اسم اشارتلرده بو اداتدن اول بر «ن» کیرر: بو، بونلر؛ شو، شونلر، او، اونلر [آنلر یازلمسی قاعده‌سزدر]. متکلم و مخاطبه کیرمزسه‌ده، بعضاً ضمیر- لرك جمع متکلم و مخاطبنه علاوه اولنور: بزلر، سزلر کبی که بزم کبی و بزك کبی آدملر، بزم و سزك امثالمز دیمکدر. فعل اسنا- دینك جمع غائبنده بعضاً فعل حذف اولوب یالکز بو ادات قالیر: ایلر = ایدرلر؛ اوده‌هب ایلرمی = ای میدرلر؟ اسماء عدده ملحق اولدقده معروف اشخاصه دلالت ایدر: قرقلر، قرق عددنده اولان رجال الغیب؛ اونایکیلر = ائمهٔ اثناعشر؛ حواریون؛ یدیلر = اصحاب کهف.

لَزجی { س. مسك کچیسی کبی بر جنس حیوان.

لَرزان { ص. فا. دیتره‌ین، دیترك، رعشه‌دار. || لرزان لر- زان = دیتره یه‌رك، دیتره یه دیتره‌یه.

لَرزِش { س. فا. دیتره‌مه، رعشه، ارتعاش.

لَرزه { س. فا. دیتره‌یش، رعشه: بتون بدنمه بر لرزه یایلدی؛ لرزه‌یه گرفتار اولدی.

لَرزه‌ناك { ص. فا. دیتره‌ین، دیتره- مه‌یه دوچار، رعشه‌دار.

لَزکی { س. قافقاس اقوامندن بر قوم که گرجیلره مشابه اولوب داغستان جهتنده ساکندر.

لَزِم { با: مالزم.

لُزوج { سذ. عر. و:

لُزوجت { سش. عر. یاپیشقانلق، یاپیشمه، یاپیشوب اوزا- یان شیئك حالی: میوه‌لرك صوینده بر لزوجت واردر.

لُزوجتلی { ص. یاپیشوب اوزایان، مجیق مجیق: بال لزوجتلی بر ماده‌در.

لَزوق { سذ. عر. ط. یاقی کبی بدنه یاپیشدیریلان علاج، فر. Emplâtre.

لُزوم { سذ. عر. ١. لازم اولمه، ایشه یارامه: بو کاغدك بکا لزومی یوقدر = بنم ایشمه یاراماز؛ بو اشیایی طاشیمق ایچون اوچ آرابه‌یه لزوم واردر. ٢. حاجت، احتیاج، اقتضا: جهلا علمك لزو- منی آکلایه‌ماز؛ دنیاده یشامق ایچون آقچه‌نك لزومی درکاردر. ٣. رعایت ایتمه، التزام: لزوم مالایلزم = اقتضاسز بر شیئك التزام اولنمسی، بیهوده یره فضله بر شیئه رعایت ایتمه. || لزومی اولمق = مقتضی اولمق، اقتضاسی کورلمك.

لُزومسز { ص. لازم اولمیان، اقتضا ایتمین، فضله، فائده‌سز، ایشه یاراماز: بو حقه لزومسزدر؛ بر چوق لزومسز کاغدلر بریکمش؛ لزومسزلرینی آیروب آتملی.

لُزومسزلق { س. لازم ومقتضی اولمیان یعنی فضله وفائده‌سز اولان شیئك حالی: بو کاغدلرك لزومسزلغی بنجه معلوم اولماز.

لُزوملی { ص. لازم، مقتضی، اقتضالی، ایشه یارار: بر طاقم لزوملی کاغدلری سوپرندیلکه آتمشلر.

لِسان { سذ. عر. ج. السنه. ١. آغزك ایچنده بولنان معروف آلت که انسانده تکلمه ده آلتدر، دیل، زبان. ٢. نوع بشردن بر قومك سویلدیکی لغت، لهجه: لسان ترکی، لسان عربی؛ السنهٔ تورانیه، السنهٔ آریانیه؛ کندیسی بر قاچ لسان سویلیور؛ لسان بیلیر = بر اجنبی لسانی بیلیر، کندی دیلندن باشقه دیللر بیلیر آدم. ٣. تکلم، سوز، نطق: بو آدمك لسانی یوقمی؟ لساننده الکنت واردر؛ فصیح اللسان = فصاحتله سویلر، سوزی فصیح. || لسان آشنا = دیل بیلیر، دیلماج. || لسان حال = بر شخص ویا شیئك حالندن و طوریشندن آکلاشیلان شیء: بوریلوب

قالمش اولان دوه لسان حال ایله یولك شدائدندن شکایت ایدیور. دی؛ صالونك ترتیبات وتزییناتی لسان حال ایله صاحبنك حسن طبیعتنی تعریف ایدیوردی. || علم اللسان = السنهٔ مختلفه‌نك انقسامندن و صورت تشکل و تفرعلریله بینلرنده اولان مشابهت و مناسبت و اشتقاقلرندن بحث ایدن علم جدید، فر. Linguistique؛ علم اللسان قواعدی؛ علم اللسان علماسی. || لسانه کلمك = ١. دیله کلمك، نطق حاصل ایدوب سویلمك، کویا اولمق. ٢. علیهنده سوز سویلنمك، حقنده سوز سویلنمسنه سببیت ویرمك، مذموم اولمق. || نبا. دیله بکزر بعض یاپراقلره اطلاق اولنور: لسان الثور = اوکوز یاپراغی؛ لسان الحمل = سیکیرلی یاپراق؛ لسان الحیه، لسان الکلب و سائره.

لساناً { ح. عر. آغزدن، شفاهاً، تحریراً اولمیه‌رق: لساناً سویلدم.

لسانی { ص. عر. ٔ: لسانیه. ١. تث. دیله منسوب ومتعلق: لسانی بلعومی؛ لسانی الشکل. ٢. لهجه ولغته منسوب ومتعلق: تدقیقات لسانیه؛ اشتقاقات لسانیه. = سذ. عر. جـ: لسانیون. علم اللسان علماسی، فر. Linguistes.

لسوق { سذ. عر. یاپیشمه، یاپیشقلق. [الصوق کبی.]

لسین { سذ. عر. [لساندن مصغر.] تث. نبا. کوچك دیل.

لش { س. [فا. «لاشه» دن] ١. کبرمش حیوان بدنی، لاشه، جیفه. ٢. مجـ. پك فنا قوقان شی: آیاقلری لش.

لشکر { س. فا. عسکر، جیش، جند، سپاه، چری، اردو. || لشکر شکن = دشمن عسکرینی قیران، اردو بوزان. || لشکرکش = عسکرچکن.

لشکرگاه { س. فا. اردوگاه، معسکر.

لشمق { یا لاشمق. د. [قالین هجالی کلمه‌لرده] و:

لشمك { د. [اینجه هجالی کلمه‌لرده] اسملره وسائر کلمه‌لره ملحق اولوب مشارکت ویا صیرورت معناسیله فعللر تشکیل ایدر: پایلاشمق = مقاسمه ایتمك، پای ایدشمك؛ برلشمك = بر اولمق، بولشمق، قاریشمق؛ قبالاشمق = قبا اولمق؛ ایکیلشمك = ایکی اولمق.

لص { سذ. عر. جـ: لصوص. خرسز، اوغری، سارق، خیدود، حرامی، دزد. [جمعی دها مستعملدر.]

لصق { سذ. عر. ط. یاقی؛ لصق مشمع = طیلون یاقیسی؛ لصق منغط = پهلوان یاقیسی.

لصقی { ص. عر. ٔ: لصقیه. ط یاقی‌یه منسوب ومتعلق.

لصوق { سذ. عر. یاپیشمه، یاپیشقلق. [لسوق کبی.]

لطافت { سذ. عر. ١. لطیفلك، خوشلق، یومشاقلق، ملایمت: لطافت طبعی واردر؛ لطافتله معامله ایتدی؛ بوکون هواده فوق العاده بر لطافت واردر. ٢. کوزللك، طبیعتك خوشلانه‌جغی حال وکیفیت: بوباغچه‌ده‌کی لطافت، بوچیچکلرك لطافتی.

لطائف { سذ. جـ. عر. فد: لطیفه. با: لطیفه.

لطرون { س. با: نطرون.

لطف { سذ. عر. جـ: الطاف. ١. ایلك و یومشاقلقله معامله، ملایمت، نوازش، رفق: لطف ایله معامله ایتدی؛ لطف یوزندن، لطف نیتیله. ٢. کرم، احسان، ایلك: چوق لطفنی کوردم؛ لطف وکرمنك، الطاف وعنایاتنك پایانی یوقدر. ٣. مساعده: لطف بیورك.

لطفاً { ح. عر. ١. خوشلقله، یومشاقلقله، رفق وملایمتله ایلك یوزندن. ٢. کرم وعنایت ومساعده ایده‌رك: بر معلومات آلیرسه‌کز لطفاً بکاده خبر ویرك؛ اورادن کچرکن لطفاً بنده‌خانه‌یه اوغرایك.

لطیف { ص. عر. ٔ: لطیفه. [«لطف» دن مشـ.] ١. یومشاق، ملائم، نازك، خوش: لطیف بر معامله. ٢. کوزل، خوشه کیده‌جك، شیرین: لطیف برمنظره؛ لطیف برسس. ٣. جسمانی اولمیان، روحانی: جسم لطیف = ملائکه کبی غیر جسمانی ذات. ٤. اسماء حسنادن اولوب حق تعالی حضرتلرینه وصف اولور: یالطیف؛ عبداللطیف.

لطیفه { سذ. عر. جـ: لطائف. کولدیره‌جك تحف وکوزل سوز وحکایه، شاقه، مزاح: لطیفه ایتمك = مخصوص کولك

ایچون سویلمك؛ لطیفه آکلاماز، لطیفه بیلمز = لطیفه ایچون سویلنیلان سوزه آلنان آدم؛ مرام لطیفه .

« لطیفه » ایله « هزل » آره‌سنده فرق واردر : لطیفه کوزل وظریف سوز اولمغله برابر تربیه داخلنده‌در؛ هزل ایسه آزچوق آچیق وبی ادبانه اولور.

لطیفه‌جی { ص. لطیفه سویلکی سورو بیلیر شاقه‌جی.

لطیفه گو { ص. لطیفه سویلین.

لُعاب { سذ. عر. صالیه .

لَعب { سذ. عر. اویون، اکلنجه.

لُعبَت { سذ. عر. [لغت آنفه‌نك عینیدر] معهود خیال وقوقله اویونی .

لُعبَتباز { س. فا. [عر. لعبت = خیال، قوقله ـ فا. باختن = اوینامق] خیال وقوقله اویناندان آدم، خیالجی، قوقله‌جی .

لَعبه { سذ. یاخود :

لُعبه { سذ. عر. ۱. اویون، اویونجق. ۲. هرکسك اکلنجه‌سی، اویونجغی .

لُعبیّات { سذ. جم. عر. [مولد برلغتدر ویا اسم تصغیر اوله‌رق « لعیبات » دن غلطدر] اویونه متعلق اکلنجه‌لر، تیاترو وجانباز وحقه‌باز وسائره اویونلری : انواع لعبیات اجرا اولنه‌جقدر .

لَعل { سذ. عر. ۱. یاقوت کبی معروف آل رنکلی بر ذی قیمت طاش. ۲. پك قرمزی و خاص برجنس مرکب. ۳. عر. لب دلبر و شراب کبی قرمزی شیئلردن کنایه اولور .

لَعَلَّ { د. عر. شاید، بلکه، مکر؛ لیت لعل = بهانه، بوکون یارین دیه صاللامه : لیت لعل ایله وقت کچیریور. [یالکز بوتعبیرده مستعملدر.]

لَعن { سذ. عر. لعنتلمه، ایلنج، قارغیمه، بددعا : لعن ونفرین ایتمك .

لَعَنَ { فتـ. عر. [« لعن » دن فعل ماضی مفرد مذکر غائب] لعنه‌الله، لعن الله علیه = الله عفو ورحمتندن محروم ایلسین. [یالکز بو بددعا تعبیرنده مستعملدر.]

لَعنَت { سذ. عر. [ترکیبات عربیه‌ده لعنة ولعنه] جناب حقك عفو ورحمتندن محرومیت، نفرین، ایلنج، قارغیمه : لعنت اولسون! جاننه لعنت اوقومق؛ لعنة‌الله علیه؛ علیه اللعنه. = ص. تر. عو. ملعون، لعین، مردود : نه لعنت حریفدر!

لَعنَتلَمك { یا لعنتله‌مك. فتـ. لعنت اوقومق، تلعین ایتمك، اصل ترکجه : ایلنمك، قارغیمق.

لَعنَتلَمه { س. لعنت اوقومه، تلعین، ایلنج، قارغیمه. = ص. تلعین اولنمش، ملعون، لعین، مردود، منفور.

لَعوق { سذ. عر. [غلط مشهوری « ل » ك ضمیله] ط. یالانه‌جق معجون.

لَعین { ص. عر. ؤ : لعینه. [« لعن » دن صشـ.] رحمت حقدن محروم، ملعون، مطرود، مردود: شیطان لعین .

لُغات { سذ. جم. عر. فد : لغت. با : لغت.

لُغَت { سذ. عر. جم : لغات. [اصلی : لغوة. — ترکیبات عربیه‌ده : لغة ولغه] ۱. لسان، برقوم وامتك سویلدیکی لسان : لغت عرب، لغت فرس. ۲. بر لسانی ترکیب ایدن کلمه‌لرك بهری، کلمه، سوز ، لغت غریبه، لغت مأنوسه؛ معناسنی آکلامدیغم برلغت ایشیتدم؛ کندیسی چوق لغت بیلیر. ۳. برلسانك کلمه‌لریله معنالری واصل واشتقاقلری علمی، فر. Lexicologie : علم لغتده ید طولی صاحبیدر؛ علماء لغت. ٤. برلسانك کلمه‌لرینی برترتیب مخصوصده حاوی اولوب معنالرینی بیان ایدن کتاب، علم لغتده یازلمش مرتب کتاب، قاموس : لغت عربیه. لغت فارسیه، عربیدن ترکجه‌یه لغت کتابی. ۵. اصطلاح مقابلی، لسان فنی وادبینك غیری اولان لسان عادی : بوکلمه لغتده شو و اصطلاح فقهاده بو معنایه کلیر. || اهل لغت = علماء لغت، لغویون، فر. Lexicographes, lexicologues.

لُغز { سذ. عر. جم : الغاز. فهمی وحلی مشکل اوله‌جق صورتده اویدیرلمش سوز، بیلمجه، یاکلتماج.

لَغزان { ص. فا. قایان، سورچن. ز.

لَغزِش { س. فا. قایمه، سورچمه.

لَغزیده { ص. فا. قایمش، سورچمش؛ لغزیده پای = آیاغی قایمش.

لَغیم { یاخود لاغیم. س. [بلکه. بو. Λάκκωμα دن] ۱. بر

آلتنده اوسقی اورتیلی خندق، صیچان یولی. ٢. قاذورات و چرکف صولرینك آقه‌سنه مخصوص اورتیلی یول، کریز : لغمی آچمق = آچوب تمیزلتمك؛ لغم طاشمق؛ لغم باجه‌سی = اوستدن آچیلیر قپانیر یری. ٣. اثنای حربده برطابیه‌یی آتمق ایچون باروتله طولدیریلوب آتش ویرلمك اوزره آچلمش یر : لغم آچمق؛ لغمله آتمق؛ لغم خزینه‌سی = یمه‌سی. || آنالغم = شهرك خصوصی کریزلرینك منتهی اولدقلری بیوك کریز.

لغمجی { س. ١. کریزلری آچوب تمیزلین عمله. ٢. وقتیله دشمن قلعه‌لرینی آتمق ایچون مستخدم عسکر.

لَغو { سذ. عر. ١. بوش وبیهوده سوز، صاچه، عبث : لهو ولغو ایله اوغراشمق. ٢. سهو، خطا، یاکلمه، آتلامه. ذ. ٣. [مصدریت معناسیله] قالدیرمه، حکمسز براقه، فسخ، ابطال : اومأموریتی لغو ایتدیلر؛ مکتب پروغرامندن بعض درسلر لغو اولندی. || یمین لغو = سوز آره‌سنده دیل آلیشمه‌سیله ونیتسز ایدیلن یمین که معتبر دکلدر.

لُغوفَت { س. [یو. =Λογοθέτης] نطق ایراد ایدن] روم پطریقخانه‌سنده غیر روحانی بر مأمورکه حکومتله پطریقلر آره‌سنده رؤیت مصالحه واسطه کبیدر.

لُغَوی { ص. عر. ذ : لغویه. [« لغة » دن منسوب.] ١. لغته منسوب ومتعلق، علم لغته دائر : تألیف لغوی؛ تحقیقات لغویه. ٢. اصطلاح علمی وفنی اولمیوب عادی لسانه عائد اولان: بوکلمه‌نك معنای لغویسی. == سذ. عر. جـ : لغویون. علم لغتله اشتغال ایدن عالم ویا بر لسانده لغت کتابی جمع وتألیف ایدن مصنف : مشاهیر لغویوندن جوهری؛ لغویونك تراجم احوالی.

لَغوِیّات { سذ. جـ. عر. بیهوده وبوش سوزلر، صاچه صاپان شیئلر : لغویاتله اوغراشمق.

لُغه { سذ. عر. با : لغت.

لَفّ { سذ. عر. ١. صارمه، دوشیروب طوپلامه. ٢. بوغچه وظرف ایچنه صوقه، مکتوبك ایچنه صاروب برابر یوللامه : حساب پوصله‌سنی کوندردیکی مکتوبه لف ایلدی؛ آلدیغی اوراق لف ایدوب کوندردی. || د. لف ونشر = بر قاچ اسمی ذکر ایدوب بعده هر برینه عائد صفت ویا فعللری دخی آیریجه صره‌لامه؛ لف ونشر مرتب = هرایکی طاقم کلمه‌لرك صره‌سی بر اولدیغی وقت؛ لف ونشر مشوش = ایکنجی طاقمك صره‌سی برنجیلرینك صره‌سی خلافنده اوله‌رق آشاغیدن یوقاری‌یه صره‌لاندیغی وقت.

لَفّاً { حـ. عر. صاره‌رق، صارلمش وملفوف اولدیغی حالده : آلدیغم مکتوبی لفاً طرفکزه کوندریورم.

لُفاح { سذ. عر. نبا. قان قورودان، یبروح الصنم، فر. Belladone.

لِفافه { سذ. عر. ١. جرا. صارغی. ٢. نبا. بعض چیچکلرك ظرفی.

لَفظ { سذ. عر. جـ : الفاظ. سوز، کلمه، معنالی ویا معناسز اوله‌رق آغزدن چیقان اصوات ترکیبی، معنا مقابلی اوله‌رق شفاهی ویا تحریری سوز : لفظی مراد = معناسندن صرف نظرله لفظی اعتباریله ذکر اولنان سوز؛ لفظدن عبارت = معناسز. || لفظ بلفظ = کلمه بکلمه، مآلا اولمیه‌رق : سویلدیکنی لفظ بلفظ نقل ایلدی؛ اورساله‌یی لفظ بلفظ ترجمه ایتدی. || الفاظ غلیظه = قباشتومدن عبارت سوزلر. || الفاظ کفر = دیندن دوشمکی موجب اولان سوزلر.

لَفظاً { حـ. عر. مآله رعایت اولنمیه‌رق یالکز کلمه‌لرك صوت وصورت ظاهره‌سی اعتباریله : بوعباره لفظاً پك مطنطن ایسه‌ده معناجه برشیء دکلدر؛ لفظاً و معناً تاریخ بر بیت؛ لفظاً ازبر ایتمك؛ لفظاً مرفوع، مقابلی : محلاً.

لَفظه { سذ. عر. برتك سوز وکلمه : لفظهٔ جلال = « الله » اسم شریفی.

لَفظی { ص. عر. ذ : لفظیه. لفظه یعنی کلمه‌نك صوت وصورت ظاهره‌سنه منسوب ومتعلق، لفظده اولان، لفظدن عبارت اولان : عامل لفظی = لفظدن عبارت اولان عامل، عامل معنوینك غیری؛ مؤنث لفظی = اسماء عربیه‌نك آخری (ة) ویاخود

الف مقصوره ویا ممدوده اولانی که مؤنث اولدیغی لفظندن بللیدر؛ اعراب لفظی = ظاهرده ولفظده اولوب تقدیری ومحلی اولمیان اعراب؛ اسکی ادبامز یالکز تزیینات لفظیه یه اعتنا ایدرلردی.

لَفلافه { سش. عر. نبا. قورت طرنامی دینلن بر نوع انجبار.

لَفیف { سذ. عر. [« لف » دن صش.] د. [صرف عربیده] حروف اصلیه سندن ایکیسی حرف علت اولان فعل؛ لفیف مقرون = ایکی حرف علتی یان یانه اولان فعل؛ لفیف مفروق = ایکی حرف علتی آره سنده دیکر حرف بولنان فعل.

لِق { واینجه هجالرله لك. د. ١. صفتلره ملحق اولوب مصدریت معناسیله اسملر تشکیل ایدر: آق، آقلق؛ صارپ، صارپلق؛ ایی، اییلك؛ یشیل، یشیللك؛ یارار، یارارلق؛ یکیت، یکیتلك. ٢. اسملره ملحق اولوب منسوب ومخصوص ولائق معناسیله صفتلر تشکیل ایدر: قیش، قیشلاق؛ بایرام، بایراملق؛ جهنم، جهنملك؛ آخرت، آخرتلك. ٣. الیوم « لی » و « لو » یازیلان اداتك شکل اصلیسیدر: موتلق = موتلی؛ سعادتلك = سعادتلی. ٤. اسملره ملحق اولوب مکان بیانیله ینه اسملر تشکیل ایدر: طاش، طاشلق؛ آغاج، آغاجلق؛ اورمان، اورمانلق؛ چیچك، چیچکلك؛ باغچه، باغچه‌لك. ٥. اسماء اعداده ویا اونلرك تمییزینه ملحق اولوب قیمت واستیعاب معناسیله اسملر ویا صفتلر تشکیل ایدر: آلتیلق قماش = آلتی غروشلق؛ اونلق (سکه)؛ یدیلك شیشه، یدی اوقه لق؛ بشلك (سکه).

لِقاء { سذ. عر. ١. ملاقات، بولشمه، قاوشمه، راستکلمه: لقاء الله = قیامت کونی. ٢. یوز، چهره، سیما، وجه: مه لقا = آی یوزلی؛ بدلقا = چرکین چهره لی؛ دیولقا = عفریت چهره لی.

لَقَب { سذ. عر. ج: القاب. [تر. زبانزدی: لاغب] برآدمك اسم اصلیسندن باشقه همنامـلرندن تفریق اولنمق ایچون بعده بالمناسبه تعیین ایدن دیکر اسمی که اونکله شهرتی اولور: زنبیللی لقبیله ملقب شیخ الاسلام علی افندی؛ تریاکی لقبیله معروف حسن پاشا؛ یکیت لقبیله آکلیر. == ج. اصحاب رتبه دن بر ذاته یازیلان مکتوبك باشنده وظرفی اوزرنده ویا اسمی ذکر اولندقده رتبه سنه کوره یازیلان صفت، عنوان، رفعتلو، عزتلو، سعادتلو کبی: القاب یازملی می؟ لایحه سنك باشنده القاب یازمامش.

لَقَح { سذ. عر. نبا. خرما و انجیر کبی بعض میوه آغاجلرینك ارککندن دیشیسنه یتیشدیرلمسی شرط اولان آشی.

لَقردی { یا لاقردی. س. ١. سوز، کلمه، لفظ: هیچ ایشیتمدیکم ترکجه بر لقردی ایدی. ٢. کلام، مکالمه، قونیشمه، صحبت: لقردی ایدیوردی؛ بتون کیجه لقردی ایدوب بنی اویوتمدیلر. ٣. قرار، بازارلق، مذاکره: یارین لقردیسنی ایده جکز؛ بز کندیسیله لقردی ایتدك. ٤. منازعه، نزاع، مخالفت: کچن کون آره لرنده لقردی ایتمشلر. ٥. اعتراض، تعریض: لقردی اولمسون دیه چکنیور. ٦. بوش سوز، لاف وکذاف: اولقر. دیدر. || لقردی اولماز = سوز آکلاماز. || لقردیسی اولماز = قاله آلنمغه دکمز. || بوش لقردی = بیهوده سوز. || لقردی بیترمك = قرار ویرمك. || لقردی طاشیمق = دیدی قودیجیلق ایتمك. || لقردی طوربه یه کیرمز = ساده سوزله ایش اولماز || لقردی قاریشدیرمق = فساد ونفاق قومق.

لَقردیجی { ص. چوق لقردی سویلین، سکوتی اولمیوب دائما لقردی بولان: لقردیجی برچوجق؛ قوجه قاریلر چوق لقردیجی اولور.

لَقلَق { سذ. عر. ١. لکلك دینلن معروف بیوك قوش. ٢. بو قوشك غاغاسنی بر برینه اوروب چیقاردیغی سس: لکلکك عمری لقلقله کچر. ٣. بوش لقردی، کوزه‌لك، بلافاصله سویلنلن صاچه صاپان سوزلر.

لَقلَقه { سش. عر. ١. لکلکك غاغاسیله چیقاردیغی سس. ٢. مج. معناسز وچوق سوزلر، ترهات، هذیان.

لَقلَقیّات { س. [عربی یه تقلیداً اویدیرمه بر سوزدر] بوش لقردیلر، هذیان، صاچه صاپان سوزلر، ترهات.

لُقمان { سخذ. عر. اصلی ومحل وزمان ظهوری مجهول برحکیم وطبیب، عربیده «امثال

لقمان » نامیله موجود برطاقم کوچك حکایه‌لرکه‌ده کیمی بونك وکیمی عمانلی دیگر برلقمانك اولدیغنی ادعا ایدرلرسه‌ده، بو حکایه‌لرك یونان حکماسندن (اسوپیوس) ك حکایه‌لرندن مترجم اولدیغی ظاهردر. || لقمان روحی = اثیر واثیر کبریتی دینان اوچیجی براسپرتوکه طبده پك مستعملدر.

لقمه ۱ { سث. عر. [زبانزدی : لوقما] ۱. بردفعه‌ده یوتیلان یه‌جك : یمکه اوتوروب ایلك لقمه‌سنی یوتمقده ایکن ؛ ایری ایری لقمه‌لر یووارلایوردی. ۲. پارچه، قطعه، آزمقدار : شو دیلنجی‌یه برلقمه اتمك ویرك ؛ پیشیرتدیکی طاتلیدن کیمسه‌یه بر لقمه ویرمدی. ۳. صولی خمورك قاینار یاغ ویا زیتون یاغی ایچنه قاشیقله دوکلسیله ایچی بوش و یووارلاق شکلده پیشن خمورکه اوزرینه شربت دوکیله‌رك ینیر، وهر بری برلقمه اوله بیله‌جك مقدارده‌در. اکثری اولولرك روحیچون طاغیلیر : لقمه دوکمك. ٤. برنوع پنبوقلی لوکون معجونی. || سرای لقمه‌سی = طاتلیسی ایچنده برجنس سرت لقمه. || لقمه لقمه ایتمك = پارچه‌لامق. || لقمه‌کوز = کوزقفیرداقلری ایری وطیشاری فیرلامش آدم.

لقمه‌جی { س. لقمه دوکوب صاتان آدم.

لقوم { یا لوقوم. س. ۱. برنوع طاتلی غرابیه. ۲. راحت حلقوم دخی دینلن شکر. || حاجی لقومی = شربتله ینیر توری وشکرسز لوقوم. || قوش لقومی = صوقاقلرده چوجقلر ایچرن صاتدقلری یوموزطه‌لی وطاتلی بر نوع اینجه خمور.

لقومجی { س. لقوم یاپان وصاتان آدم.

لقیط { سذ. عر. صوقاغه آتیلوب بولنش یکی دوغمش، صوقاقده بولنمش چوجق.

لك { د. با : لق.

لك { س. فا. یوزبیك عددی.

لك { س. با : لوك.

لگام س. فا. کم، دیزگین، لجام.

لکد { س. فا. تپه، چفته. || لکدزن = تپه اوران ، چفته‌لی. || لکدکوب = حیوانلرك آیاقلری آلتنده ازیلن، باصیلان.

لکلك { س. [فارسیدن مأخوذ اولوب، آنجق فارسیده برنجی کافی ده کاف عربیدر] معروف اوزون غاغالی واوزون آیاقلی قوش که باتاقلق اولان یرلره قونار وقیشین اقالیم حاره‌یه کوچر، لقلق؛ لکلك فورطنه‌سی = ماردك اواخرنده واقع فرطونه.

لکن { س. قارك ایچنه باتمامق ایچون آیاغه طاقیلان اورکولی ایویك نوعی.

لگن { س. [فارسیدن مأخوذ اولوب جزئی تحریفله اکثر السنه‌ده مستعملدر] ایچنده ویا اوستنده ال ییقانان وبعض مایعات دوکلمه‌سنده وسائر بویله ایشلرده قوللانیلان معدن ویا چینیدن اشکال مختلفه‌ده قاب، طشت : ال لگنی، چماشیرلگنی، زارزاوات لگنی، بولاشیق لگنی؛ لگن ابریق = ال ویوز ییقامه طاقمی.

لکن { حر. عر. بری دیگرینك شرطی مقامنده اولان ایکی جمله آره‌سنده قوللانیلیر، اما، فقط، آنجق، شوقدروارکه، شو شرطله که : بن کلیرم لکن کیجه قالمام؛ سزی اوینامقدن منع ایتمم لکن ابتدا درسکزی یاپملیسکز.

لکنت { سث. عر. سویله‌ده کوجلك، دیلده عقده، پلتکلك وککمه‌لك کبی تکلمده نقصان : لسانده لکنت واردر.

لکنده { س. قبا دیکیش. || ساعت لکنده‌سی = زنجیرك صارلدیغی سیلندر.

لکه { س. ۱. برسطحك اوزرنده برمایع طاملامه‌سندن ویا برمادهٔ ملونه تماسندن حاصل اولان بکك، طامله اثری، بکك صورتنده ویا برپارچه یره مخصوص پیسلك : بوقاشده بر لکه واردر؛ اثوابی لکه ایچنده ایدی. ۲. طبیعی اوله‌رق ویا بر عارضه‌دن طولایی حاصل اولان بکك ، نشان : کوزنده برلکه واردر ، برلکه پیدا اولدی؛ یوزنده‌کی لکه‌لر طبیعیدر. ۳. نقیصه ، عیب، شائبه، شهرت و اعتباره خلل کتیره‌جك حال و حرکت : اوآدمك هیچ لکه‌سی یوقدر؛ یالکز طمعکارلغی برلکه‌در. || لکه ایتمك = برشی طاملادوب پیسلتمك. لکه‌لی ایتمك : چوجق یکی اثوابی لکه ایتمش. || لکه کتیرمك = نقیصه کتیرمك، لکه.

دار ایلمك : تأملسز برحركت بر قادینك ناموسنه لكه كتیره بیلیر.

لكه‌جی { س. اثواب لكه‌لرینی چیقاروب تمیزلمك صنعتیله چكینن آدم، قصار.

لكه‌دار { ص. [فارسی‌یه تقلیداً تشكیل اولنمش غلط تعبیردر] لكه‌لنمش، عیبلی، نقیصه‌لی، معیوب، ناموس وشهرتنه خلل كلمش : توابعنك حركاتی او آدمی لكه‌دار ایتدی ؛ عمرنده هیچ لكه‌دار اولمامش بر آدمدر.

لكه‌سز { ص. ١. پیسلك وطاله اثری وبكـكی اولمیان : لكه‌سز اثواب، قماش. ٢. ناموس وشهرتنه نقیصه كتیره‌جك بركونه حال وحركتی اولمیان، عفیف، مستقیم : لكه‌سز آدم.

لكه‌لتمك { فتـ. و :

لكه‌لمك { یا لكه‌له‌مك. فتـ. ١. لكه‌لی ایتمك، لكه‌پیدا ایتدیرمك : یكی اثوابی كیركیمز لكه‌لدی، لكه‌لتدی. ٢. شهرت وناموسنه خلل كتیرمك : كندیسی مستقیم آدمدر اما مغازه سنده‌كی آدملری كندیسنی لكه‌لدیلر، لكه‌لتدیلر.

لكه‌لنمك { فل. ١. لكه پیدا ایتمك، پیسلنمك : بو قماش صودن لكه‌لنیر. ٢. شهرت وناموسنه خلل كلمك، عفت واستقامتی شبهه‌یه دوشورمك : كندیسی او ایشده لكه‌لندی؛ هیچ لكه‌لنمه‌مش برآدمدر.

لكه‌لی { ص. ١. اوستنه برشیء طاملایوب باشقه رنكده بكـكار پیدا ایتمش اولان، پیس، تلویث اولنمش : لكه‌لی اثواب، قماش. ٢. طبیعی ویا عارضی بكـكاری اولان : لكه‌لی یوز، كوز. ٣. ناسزا افعال وحركاتله ناموس وشهرتی بوزلمش اولان، لكه‌دار : لكه‌لی آدم؛ اوایشده لكه‌لی چیقدی.

لله { تركیب عر. [ل حرف جریله لفظـهٔ جلالدن مركب] الله ایچون، اللهه : رضاءً لله = الله رضاسیچون؛ الحمدلله = اللهه شكر؛ المنة لله = منت اللهه مخصوصدر؛ الحكم لله = حكم اللهكدر. [لله ایچون دیه‌ملی.]

لمح { سذ. عر. و :

لمحه { سذ. عر. ج : لمحات. ١. برباقه، بركوز آتیش. ٢. پارلامه، پارلدی، یلدرامه. || لمحة البصرده = بركوز آتجه‌یه قدر، طرفة العینده.

لمس { سذ. عر. ١. طوقنمه، ال ایله طوتمه : برجسمك سرت ویا یومشاق وصیجاق یاخود صوغوق اولدیغی لمس ایله حس اولنور. ٢. حواس خمسهٔ اساسیه‌دن تماسله درك اولنانی، قوهٔ لامسه.

لمسی { ص. عر. ث : لمسیه. طوقنمغه منسوب ومتعلق، قوهٔ لامسه‌یه عائد : حس لمسی.

لمع { سذ. عر. و :

لمعان { سذ. عر. پارلامه، پارلدامه، یلدرامه : شیمشكك لمعانی؛ جاملر انعكاس شمسدن لمعان ایدیوردی.

لمعه { سذ. عر. پارلدی. || لمعه پاش = نشر اشعه ایدن، پارلدایان.

لمق { یاخود لامق. د. [قالین هجالی كلمه‌لرده] و :

لمك { یاخود له‌مك. د. [اینجه هجالی كلمه‌لرده] اسملره ودیكر بعض كلمه‌لره التحاق ایدوب : ١. ایتمك، ایلمك واستعمال وتطبیق ایتمك معناسیله افعال متعدیه تشكیل ایدر : طاشلمق، طاشلامق = طاشله اورمق؛ اللمك، الله‌مك = ال ایله طوتمق؛ پاكلامق = پاك ایتمك؛ تمیزلمك = تمیز ایتمك، تطهیر ایلمك؛ دیرلامق = دیردیر ایتمك؛ بوفلمك = بوف دیه اوفلیوب سوكندیرمك. ٢. حیلولت وصیرورت وامرار یعنی كیرمك واولمق وكچیرمك معناسیله افعال لازمه تشكیل ایدر : قیشلامق = قیش اولمق : هوا قیشلادی ؛ قیشی كچیرمك؛ كیجه‌لمك = كیجه‌یی كچیرمك؛ صباحلامق : صباح اولمق؛ صباحه یتیشمك. — متعدیسی لتمق (لاتمق) و لتمك و مجهول و مطاوعی لنمق (لانمق) ولنمك اولور.

لم یزل { ص. عر. [لم = حرف نفی - یزل = « زوال»دن مضا. مجزوم] زائل اولماز، باقی، دائمی، سرمدی. — [صفات اللهدندر :] خدای لم یزل = زوالدن منزه اولان جناب حی لایموت. [لایزال كبی.]

لندها { ص. پك بیوك وعجیب جثه‌لی، پك ایری، قوجه‌مان، دیوكبی : لندها برقاری.

لنفاء { سذ. عر. [یو. Λύμφα دن] ط. بدنك ایچنده

اوردهٔ مخصوصه‌سنده جولان ایدن براق برمایع.

لنفوی { صه. عر. ث: لنفویه. ط. اخلاط اربعه‌سندن لنفاسی غالب اولان که قانسز وضعیف اولور: لنفوی المزاج.

لنك { صه. فا. طوپال، اقساق، اعرج: تیمورلنك.

لنگر { سه. فا. گمی دمیری: فك لنگر ایتمك = دمیری قالدیروب کیتمك. || لنگرانداز = دمیر آتمش؛ گمی لنگر انداز اولدی.

لنگر { سه. بانیردن یا یوان و کنارلری اکلی صحن ویا تپسی: برلنگر پلاو.

لنمق { یاخود لانمق ولنمك. با: لمق.

لو { د. با: لی.

لو { حر. عر. حرف شرط اولوب لسانمزده یالکز «و» ایله برابر قوللانیلیر: ولو = اولسه‌ده، حق، بیله: ولو برکره؛ ولو قارنداشی اولسون.

لواء { سذ. عر. ج: الویه. ١. سنجاق، رایت: لواء ظفر. ٢. بر ولایتك منقسم اولدیغی اقسامك هری که برقاچ قضادن مرکبدر، سنجاق، متصرفلق: مجلس لوا؛ محاسبهٔ لوا. [وقتیله برسنجاق سپاهی عسکری دائره‌سی بولنمسی وجه تسمیه‌سیدر.] ٣. ایکی آلایدن مرکب هیئت عسکریه؛ میرلوا = بو هیئتك قوماندانی که پاشا عنوانی حائز اولان رتب عسکریه‌نك اك کوچکیدر. اختصارله لوا دخی دینیلیر: لوا پاشا؛ لوا اولدی.

لوا { سه. [یتا.] بح. چکمه، یسا ایتمه: لوا ایتمك.

لواحق { سذ. جه. عر. فد: لاحقه. با: لاحقه.

لوازم { سذ. جه. عر فد: لازمه. جمع الجمعی: لوازمات. با: لازمه. || عه. عسکرك ارزاق وملبوسات وسائر مالزمه‌لرینی تدارك ایدن دائره: لوازم رئیسی؛ لوازم مأموری؛ اردوی همایون لوازم ریاستی.

لواطه { سذ. عر. [قوم لوط منا. سبتیله بواسمدن مشتق] لوطیلك فعل مکروهی.

لوالق { صه. بر سنجاق اوله‌جق وسعتده اولان: برلوالق یردر. = صه. میرلوالق، میرلوا رتبه‌سی: فلان میرالایه لوالق ویرلدی.

لوام { صه. عر. ث: لوامه. [«لوم» دن سمبه.] ذم وفصل و سرزنش ایدن. || نفس لوامه = برفنالغی ایتدکدن صکره حاصل اولان وجدان راحتسزلغی که نفسك اوچ نوعندن بری اولوب، دیکر ایکیسنه نفس اماره ونفس مطمئنه دینیر. با: اماره، مطمئن.

لوامع { سذ. جه. عر. [فد. لامعه قوللانلماز] پارلامه‌لر، انوار.

لوائح { سذ. جه. عر. فد: لائحه. با: لائحه.

لوائم { سذ. جه. عر. [فد. لائمه قوللانلماز] ذم و تقبیح اولنه‌جق ایشلر.

لوب { صه. ١. ایری و مدور. ٢. بردن یوتیله‌جق حال وصورتده اولان: لوب یومور طه، حاضر لوب = قبوغیله برابر صوده پیشمش. ٣. یومشاق وقالین: لوب ات = تکمیل بوتدن عبارت. || لوب انجیر = برجنس یومشاق انجیر.

لوب { لوپ. مه. ایری ویومشاق پارچه‌دوشمه‌سنی ویا بردن یوتمه‌سنی تقلید وتصویر ایدر: لوب لوب دوشمك؛ لوب لوب یوتمق.

لوبوط { سه. قیصه وقالین صوپه.

لوپ { با: لوب.

لوپور { مه. ایری پارچه‌نك بردن و سرعت وحرصله یو. تلدیغنی تصویر ایدر: برسپت انجیری لوپور لوپور یوتدی.

لوپه‌داق { مه. ١. یومشاق و قالین برشیئك دوشد. یکنی و دوشرکن چیقاردیغی سسی تقلید وتصویر ایدر: ات لوپه‌داق یره دوشدی. ٢. سرعت وعجله وحرصله یوتمغی تصویر ایدر: لوپه‌داق یوتدی.

لوث { سذ. عر. پیسلك، مردارلق، کیر، چرك: مملکتی اشقیانك لوث وجودندن تطهیر ایتمك.

لوجه { سه. [یتا. Loggia] ١. کوچك بولمه، حجره، کوچك قامره. ٢. تیاتروده بر قاچ سیرجی استیعاب ایدر حجره: لوجه طوتمق؛ مخصوص لوجه‌سی واردر. ٣. [غلطی لونجه] اصنافك کندی کتخدالرینك ریاستی تحتنده ایشلرینه متعلق مذاکره ایتمك اوزره طوپلاندیقلری محل.

قلری محل : قیومجیلر ، صرافلر لوجه‌سی. ٤. فرانق ماسونلرك محل اجتماعی.

لوچه { س. [یتا.] بح. کمینك باشنك ایکی طرفنده دمیر زنجیر ینك کچه‌سنه مخصوص دلیکلر.

لَوح { سذ. عر. جـ : الواح. ۱. تخته. ۲. دوز واوزرینه یازی ورسم وسائره یازیله بیلیر سطح. || مج. لوح خاطر = حافظه. || لوح محفوظ = مقدرات الهیه‌نك محرر بولندیغی لوح معنوی : لوح وقلم.

لَوحَشَ‌الله { ترکیب عر. [لا او حشه‌الله تعبیرندن مختصرکه الله اونی تبعید ایتمسین دیمکدر] ماشاءالله وبارك‌الله کبی تحسین تعبیریدر : لوحش‌الله! زهی قصر دلارا!

لَوحه { سذ. عر. ۱. یازی یی حاوی دیواره آصیله‌جق کاغد : دیوارلری کوزل لوحه‌لرله تزیین ایتمشیدی. ۲. برصحیفه‌نك اوستنده‌کی قلین یازی؛ سرلوحه: برصحیفه ویا ستونك یاخود بر مقاله‌نك باشنه قونیلان عنوان.

لودره { س. لیتره، لیبره، رطل.

لودوس { س. [یو. Νότος = جنوب] ۱. جنوب روزکاری : لودوس اسمك ؛ بو کون هوا لودوسدر؛ باتی لودوسی = جنوب غربی روزکاری؛ قبله لودوسی = جنوب شرق روزکاری. ۲. جنوب جهتی : لودوسه ناظر؛ لودوس طرفنده. ۳. جنوب روزکاری، هواسی، لودوس اسدیکی کون : لودوسده انسانه برکوشکلك کلیر؛ لودوسده بالیق یمز. ٤. لودوس روزکاری فرطونه‌سی : لودوسه طوتلدق؛ بولودوسده قایغه بینلمز. || مج. لودوس پویراز = تلون، ثباتسزلق. || لودوس پویراز مقاطعه‌سی = سرسریلك.

لودوسلامَق { فل. لودوس یعنی جنوب روزکاری اسمك، لودوسه دونمك : هوا لودوسلادی.

لودوساق { ص. جنوب جهتنه ناظر، جنوب روزکارینه معروض : اوراسی لودوساقدر.

لوده { س. اوزرینه طوپراق اورتلمش صمان وطوز و سائره یغینی.

لور { س. برنوع بیاض ویومشاق تازه پینیر : لور پینیری.

لور { س. کرد قومنك ایرانك لورستان ایالتنده ساکن بر شعبه‌سی.

لورطه { س. آیاق قابی قالبنك چاپی : باش لورطه = بیوکی؛ اورته‌لورطه = وسطیسی؛ آشاغی لورطه = کوچکی.

لَوَرك { س. [یو. Λάβραξ] اتی پك لذیذ معروف بر جنس ایری بالیق.

لوری { س. [غلطی : نوری] قرمزی پاپاغان.

لَوز { سذ. عر. بادم.

لَوزه { سذ. عر. تث. بادمجك. تثنیه صیغه‌سنده لوزتان دخی قوللانیلیر.

لوستاریه { س. [یتا.] کوچك اوقنطه.

لوسترو { س. [یتا.] قوندوره جلاسی : پوتینی لوسترو ایتمك.

لوستروجی { س. پوتین جلا ایدن آدم.

لوش { ص. ۱. قرا کلقجه، چوق آیدینلق اولمیان : لوش اوطه. ۲. تنبل، بطیء. کوشك: لوش آدم.

لوط { سخذ. انبیاء عظامدن بر ذات؛ قوم لوط = نبی مشار الیهك دین حقه وطریق فلاحه دعوتلریچون بعث بیورلدیغی قوم که خلاف طبیعت فحشیاته منهمك اولمغله من طرف الله قهر وتدمیر ایدلمشدر. || بحرلوط = فلسطینك شرق جهتنده اردن نهرینك منصب اولدیغی بیوك وصویی آجی برکول.

لوطی { ص. عر. قوم لوطك ارتکاب ایتدکاری خباثتی اجرا ایدر دنی الطبع.

لوغ { س. چامور صیوه‌لی طاملره سورتدکاری طاش سیلندر.

لوغاریتمه { س. [یو. Λογάριθμος] ر. برترتیب مخصوصده حسابات جدولی.

لوفَر { س. [یو. Λουφάρι] معروف بر جنس لذیذ بالیق.

لوقانده { س. با : لوقنطه.

لوقره { س. برجنس سرچه.

لوقمه { س. با : لقمه.

لوقَنطه { س. [یتا.] ۱. اجرتله یمك ییه‌جك یر، آلا-

فرانفـه آشجی دکانی : يمکی لوقنطه‌ده ير. ٢. يبانجيلرك و يولجيلرك ياتوب قالقمه‌سنه ويمك يه‌لرينه مخصوص عمومی خانه ودائره، مسافرخانه، هوتل : برتميز لوقنطه‌يه قوندق.

لقوم { س. با : لقوم.

لوقه { ص. چاپاچول، بول پاچه، شهری بدلاسی.

لوك { ص. بطال، آغر، بطیء : لوك آدم. == ح. آغرلق وبطائتله، قبالقله : لوك اوتورمق.

لوك { س. اصل اسمی لاك اولان برنوع هند صمغی که بويا جيلقده وسائر ايشلرده قوللانيلير، ليقه. — صفت کبی دخی قوللانيلوب لوك بويا دينيلير.

لوگر { س. چيزمه اوجنك شکلی وقالبی.

لوکون { س. کيرچ وزيتون ياغيله دوکيله‌رك ياپيلان بر جنس معجونکه چشمه وموصلو. قلرده وصوبوريلرينك دليکلرينی طيقامه‌ده قوللانيلير.

لؤلؤ { سذ. عر. ج : لآل لآلی. اينجی، در.

لو لو لو { س. برايشی ياپمق ايستمين وآلدادلمغه کلين آدمك سويلديکی واهی سوزلر : بن لولولويه کلم ؛ بکاده‌می لولولو؟ عو.

لوله { س. ١. حلقه کبی دورلمش شیء، توده : صاج لوله‌سی؛ قايماق لوله‌سی. ٢. چبوغك اوجنه طاقيلوب توتونله طولديريلان پيشمش طوپراقدن وسائر موادن کوچوك قاب. ٣. بوری، ماصوره. ٤ ماء جاری اولچيسی که درت ماصوره‌دن عبارتدر. ٥. کاغد کلاهی. || لوله طاشی = برجنس بياض ويومشاق طاش.

لوله‌جی { س. چاموردن چبوق لوله‌سی واوکا مماثل شيئلر ياپان صنعتکر. || لوله‌جی چاموری = لوله‌جيلرك قوللاند. قلری اوزلی وسوزلمش قزيل بالچيق.

لولی { س. فا. ج : لوليان. کوزل چنکی، رقص ايدن چنکانه قيزی.

لوم { سذ. عر. ١. ذم، تقبيح، فصل. ٢. پايلامه، عتاب، سرزنش : لوم ايتمك؛ لوم لائم = ذمامت ذمی.

لومبار { س. [يتا.] بح. حرب سفينه‌سنك طوپك آغزی اوکنده‌کی دليکی.

لومبوز { س. بح. واپور قماره‌لرينه آيدينلق ويرمکه مخصوص مدور پنجره که قالين جام ومتين قپاقله قپالی اولور.

لون { سذ. عر. ج : الوان. ١. رنك، بکز، بويا. ٢. نوع، درلو، چشيد : الوان قماشلر.

لونجه { س. عو. لوجه‌دن غلط. با : لوجه.

لوند { س. [يتا. Levantino = شرق، شرق اهاليسندن] وقتيله ونديکليلرك معاشله قوللاندقلری خفيف عسکر. == ص. جست وچالاك، سريع الحرکه، خفيف طور وحرکتلی وياقشيقلی قيافتلی. || شهلوند = باش لوند. مج. اريجه ياپيلی کوزل.

لوند { س. [يتا. Levante = قالديران] بح. لومبار قپاغنی قالديرمغه مخصوص زنجير وپالانغه.

لوندانه { ص. ح. جست وچالاك طرزنده، خفت وسرعت حرکتله، ياقيشيقلی و خفيف بر روشله : لوندانه يورويش؛ لوندانه يوريور؛ برطور لوندانه ايله.

لوندلك { س. جست و چالاك طرز وحرکتی، خفيف وياقيشيقلی حرکت وطور وقيا. فت : لوندلك صاتمق ايستيور.

له { حج. با : ايله.

لَهُ { ترکيب عر. [ل = حرف جر. ه = ضمير متصل مفرد مذکر] ١. اونك ايچون، اوکا : مغفورله = عفو وغفران اولنمش. ٢. برينك منفعتنه وايلکی ايچون اولنان حرکت، عليه ضدی : کيمسه‌نك له وعليهنده سوز سويلمز؛ اونك لهنده شهادت ايده‌جك چوق آدملر واردر اما عليهنده کيمسه شهادت ايتميور؛ اوبنم لهمده ايدی. [عوام زبانزدنده لهو تلفظ اولنوب لهوسنده دينير.] || د. [نحو عربيده] مفعول له = سبب وعلت يعنی ايچون معناسنی بيان ايدن مفعول. منصوب : ضربته تأديباً کبی. — مؤنثی لها، تثنيه‌سی : لهما، جمعی : لهم، اولوب بعضا بونلر دخی قوللا. نيلير : مغفورلها.

لَه { بخ. پولونيه مملکتی واها. ليسنك جنسيتی : له دياری له لسانی. — مملکتنه لهستان دخی دينير.

لَهَب { سذ. عر. آلو. ذ. || ابو لهب = فخرکائنات (صلعم) افندمزك عمی اولديغی حالده اك

زیاده علیهنده بولنوب دشمنلك ایدن خبیث.

لَهجه { سـ. عر. ۱. سویلنیلن لسان. لغت، وعلی الخصوص برلسانك شعبه‌لرندن بهری، فر. Dialecte : لهجهٔ عثمانیه : لهجهٔ جغتائیه. ۲. لغت کتابی؛ وفیق پاشانك لهجهٔ عثمانیسی. ۳. تر. بکز، چهره، سیما : لهجه‌سی بوزوق.

لَهجه { صـ. لهلیلرك لسانده و یا طرز واصولنده اولان : لهجه لسان؛ لهجه‌خوره. == حـ لهلیلرك لسانده؛ لهجه‌سویلمك، یازمق. == سـ. لهلیلرك لسانی : لهجه اسلاو السنه‌سندندر.

لِهذا { حـ. عر. [ل = حرف جر، ایچون. هذا، اسم اشارت، بو] بونك ایچون.

لَهلی { سـ. صـ. لهستان اهالیسندن وله جنسیتی منسوبیندن آدم : برلهلی کلدی.

لَهُم { ترکیب عر. با : له.

لَهِم { لهلمك وسائره. با : لهیم وسائره.

لَهْو { سذ. عر. اویون، اکلنجه، فائده‌سز و لزومسز ایش : لهو ولعب.

لَهیب { سذ. عر. ۱. آلو. ۲. آتشك صیجاقلغی، حرارت.

لَهیم { سـ. [عر. « لحم » دن] معدنلری یاپیشدیرمغه یارایان قالای وسائره.

لَهیملَتمَك { فتـ. (معدنی برشیئی) قالای وسائره ایله یاپیشدیرتمق.

لَهیملَمَك { یا لهیملمك. فتـ. معدنی شیئلری قالای وسائره ایله یاپیشدیرمق.

لَهیملَنمَك { فجـ. [معدنی برشیء] قالای وسائره ایله یاپیشدیرلمق.

لَهیملی { صـ. قالای وسائره ایله یاپیشدیرلمش (معدنی شیء).

لی { یاخود لو. د. اسملره لاحق اولوب، ۱. صاحبلك ومالکیت معناسیله صفتلر تشکیل ایدر : دولتلی = دولت صاحبی؛ پاره‌لی = آقچه‌یه مالك. ۲. مقارنت و شمول والتزام بیان ایدر : معنالی = معناسی اولان؛ صولی = صوبی چوق اولان؛ یاغلی = یاغله یاپلمش. ۳. اتصاف و موصوفیت بیان ایدر : عقللی = عاقل؛ صبرلی = صبور؛ زحمتلی = زور؛ کبرلی = متکبر. ٤. منسوبیت بیان ایدر: استانبوللی = استانبول اهالیسندن اولان؛ ایرانلی = ایرانی؛ فرانسه‌لی = فرانسز. ٥. مصدریت اسمنه التحاق ایده‌رك صیغهٔ التزامیه‌یی تشکیل ایدر، وبو حالده « مه » ادات مصدریتنك « ه » سی حذف اولنور : کلملی (کلمه‌لی)؛ یازملی (یازمه‌لی)؛ کیتملیم، کیتملیسك، کیتملیدر، کیتملیز، کیتملیسکز، کیتملیدرلر. ٦. صیغهٔ غائبه‌یه التحاق ایدوب صیغهٔ ابتدائیه‌یی تشکیل ایدر : کاه‌لی = کلدیکی کوندن بری؛ یازه‌لی = یازدیغی وقتدن بری؛ کلدم کاه‌لی = کلدیکم آندن اعتباراً، کلدیکم وقتدن شمدی‌یه قدر؛ کاه‌لیدن بری = کلدیکی زماندن شمدی‌یه قدر. — رسمی عنوانلرده اسکی املاسیله « لو » یازلمق عادت اولمشدر : رفعتلو، سعادتلو، دولتلو. — اینجه هجالردن صکره « ی » ویا « و » ی اینجه، وقالین هجالر عقیبنده قالین اوقونور.

لِیاقَت { سذ. عر. [عربی تعبیرلرده « لیاقه » صورتنده ده قوللانیلیر.] ۱. لایق وشایان وسزاوار اولمه، یارارلق، استحقاق، شایستکی : اوآدمك بوایشه، بوایشك سزه لیاقتی واردر؛ هر ایشده لیاقت آرامل. ۲. اهلیت، اقتدار، رویت : ارباب لیاقتدن؛ اونك اقتدار ولیاقتی مسلمدر.

لِیاقتلی { صـ. اهل، مستحق.

لَیال { سذ. جـ. عر. و :

لَیالی { سذ. جـ. عر. فد : لیل. با : لیل.

لِئام { صذ. جـ. عر. فد : لئیم. با : لئیم.

لیپاری { سـ. [ر.] اسقومری‌یه بکزر وآنجق قارنی بکلکی برجنس بالیق.

لیپسقه { سـ. صـ. اساساً لیپسقه (یعنی لایپسیغ) شهرندن کلان برنوع ایپکه مشابه صاری وکوزل صاچه اطلاق اولنور : لیپسقه صاچلی؛ لیپسقه‌لرینی طراقله ایکی‌یه بولمش.

لیپسوس { سـ. [ر.] اسقورپیت بالیغنك برجنس کوچکی.

لَیتَ { د. عر. اولسه ایدی، کاشکه. ن. || لیت لعل =

باقه‌لم وبوكون يارين‌كبى سوزلره اويالاندیرمه. تعلل، سورنجمه‌ده براقمه : ليت لعل ايله وقت كچيريور.

ليتوغرافيا { ياخود ليطوغرافيه { س [يو. Λιθογρα-φία] ١. طاش باصمه‌سى، مخصوص مركبله يازلمش بريازى ورسم وسائره‌نك ينه بوكا مخصوص كاسى بر طاشه كچيرلمسيله طاشك اوزرينه مركبلى بر مردانه كچير. لدكده يالكز يازيلرك اوزرينه مركب براقمسى واوستنه كاغد قونوب ماكينه‌نك آلتنده صيقيشديرلمسيله طبع وتمثيلك حاصل اولمسندن عبارت طباعت اصولى : ليتوغرافيانك كشفى؛ ليتوغرافياده مهارتى واردر. ٢. ليتوغرافيا مطبعه‌سى، طاش باصمه خانه‌سى : فلانك ليتوغرافيا. سنده باصلمشدر. — بردن مختلف رنكلرله باصمق اصول جديده سنه «خروموليتوغرافيا» ، و فوطوغرافله آلنان رسمك طاشه كچيريلوب ليتوغرافيا اصولنجه تكثير نسخى صنعتنه‌ده «فوتو. ليتوغرافيا» دينير.

ليتوغرافياجى { س. طاش باصمه سى صنعتنى بيلن واجرا ايدن ويا برطاش باصمه. خانه‌سى اداره ايدن آدم.

لَيث { سذ. عر. آرسلان، اسد، شير. ذ.

ليثارغوس { س. [يو. Λιθαργία] ط. خسته‌لق ايجابى اولان برنوع آغر اويقو، نوم مستغرق.

ليرا { ياخود ليره. س. [يتا. Lira] آشاغى يوقارى يوز غروش ويكرمى فرانق قيمتنده آلتين سكه : عثمانلى ليراسى، فرانسز، انكليز ليراسى.

ليرالق { ص. برقاچ ليرا قيمتنده اولان : يوز ليرالق بر آرابه؛ بوآت قاچ ليرالقدر؟

ليس { ص. فا. [«ليسيدن» فعلندن] سمص. اولوب بعض صتر. لرده بولنور) يالايان، يالاييجى: كاسه ليس = چناق يالايان، طا. لقاوق.

ليف { سذ. عر. ج : الياف. ١. خرما آغاجى قبوغندن وبوكا مشابه نباتى شيئلردن چيقان ايپليك ايپليك شى : ليفدن اورلمش زنبيل؛ حمام ليفى = حمامده آكنك ايچنده صابونى كوپورتمكه مخصوص ليف پوسكولى؛ ليف خلاطى؛ ليف كبى = پك سرت و خشر خشر : صاچلرى ليف كبى اولمش. ٢. تش.، نبا. اينجه ايپليكلر صورتنده ماده، فر. Fibre.

ليفى { ص. عر. ث : ليفيه. تش.، نبا. ايپليك ايپليك شكل وصور. تنده اولان : مادۀ ليفيه.

ليقاطوره { س [يتا. Ligatura = رابطه] بح. صالاما. سترده‌دن معمول سجيم وباغ.

ليقوديتوز { س. [ر.] سيورى بورونلى و بودور كفالدن يعنى بالاترينه وقانبوت باليقلرندن ايسده قوروتمغله يايدقلرى باليق باصديرمه‌سى.

ليقه { سذ. عر. ١. ايس مركبى حقه‌لرينه قونيلان خام ايپك: حقه‌يه ليقه قومق، ليقه‌سنى دكيشديرمك. ٢. تر. بوياجى و يالديزجيلرك آستار مقامنده قوللاندقلرى و هنددن چيقان برنوع صمغ، لاك، لوك.

ليك { حر. فا. لكن، اما، آنجق. عر.

لَيل { سذ. عر. ج : ليال، ليالى. كيجه، شب : ليل ونهار = كيجه‌كوندوز؛ تساوى ليل ونهار = كيجه ايله كوندوزك مساوى اولمسى كه ماردك ٩ نده يعنى نوروز كونى، وايلولك ٩ نده اولور. ‖ نصف الليل = كيجه‌ياريسى كه آلافرانغه ساعت اون ايكى اولور.

ليلاً { ظز. عر. كيجه‌وقتى، كيجه‌لين: هوانك صيجاقلغندن ليلاً سياحت ايدرلردى.

ليلاق { س. صالقيم‌شكلنده ومور وبياض رنكلرده معروف برچيچك وبونى ويرن آغاج.

ليلك { س. با : الكلك.

ليله { سذ. عر. برتك كيجه : ليلۀ مباركه؛ ليلۀ قدر؛ ليلۀ معراج؛ ليلۀ رغائب.

لَيلى { ص. عر. ث : ليليه. ١. كيجه‌يه منسوب ومتعلق، كيجه وقتى واقع اولان : اجتماع ليلى؛ مصاحبت ليليه. ٢. كيجه قالينان، ايچنده ياتيلان : ليلى مكتب = شاكردانى كيجه ايچنده ياتان مكتب. ٣. كيجه‌دخى قالان: ليلى شاكردان = كيجه دخى مكتبده ياتان طلبه.

ليمان { س. [يو. Λιμήν] كميلرك بارينديقلرى و روزكاردن

امین اوله‌رق بوشانوب طرلد.
قلری محفوظ طبیعی و یا صنعی
قوی مرسی، مینا : لیمانه کیرمك؛
لیمانده یاتمق. || لیمان رئیسی =
لیمان ایشلرینی اداره ایدن و لیمانه
کیروب چیقان سفائندن رسم
آلان بحریه ضابطی. || لیمان
اوطه‌سی = لیمان رئیسنك اداره
خانه‌سی. = ص. یاتیق، ساکن،
دوز : دکیز، هوا سوت لیمان
ایدی.

لیمانلامق { فل. ۱. لیمانه کیرمك، لیمانده طورمق : کمی برقوینك ایچنه لیمانلادی؛ بش کون ازمیرده لیمانلادق. ۲. کسب سکونت ایتمك، یاتیشمق : هوا، دکیز لیمانلادی.

لیمانلق { س. ۱. لیمان کبی یر، امین و محفوظ قوی : اوراده بر لیمانلق واردر. ۲. سکون، سکونت : اورته‌لق لیمانلغی. = ص. ۱. لیمان اتخاذ اولنه بیلیر، محفوظ : لیمانلق بر قوی؛ دکیزك اوراسی لیمانلقدر. ۲. ساکن، سکونتلی، طالغه‌سز : هوا، دکیز لیمانلق ایدی.

لیمبه { س. بر نوع یوك قایغی، اشلپ.

لیمون { س. [یو. Λειμώνιον] پورتقاله مشابه صاری و اکشی معروف میوه که یمکاره قونور و لیموناطه اسمیله شروبی یاپیلیر : لیمون صیقمق. || لیمون آغاجی = بومیوه‌یی ویرن آغاج. || طاتلی لیمون = اکشی اولمیان جنسی. || لیمون کبی = پك صاری.

لیموناطه { س. صو و شکرله قاریشیق لیمون عصاره سندن عبارت شربت.

لیموناطه‌جی { س. لیموناطه دینلن لیمون شربتی یاپان وصاتان آدم.

لیمونلق { س. قیشین لیمون و پورتقال آغاجلرینی واوکا مشابه اشجار وچیچکاری باریندیرمغه مخصوص صوبه‌سز جامکان : بوباغچه‌یه بر لیمونلق لازم.

لیمونلی { ص. لیمونله تربیه اولنمش، لیمون وضعیله اکشیدلمش.

لیمونی { ص. لیمون رنکنده، آچیق و آز یشیله چالار صاری : لیمونی رنك. = س. یورنك : لیمونی کوزل بررنکدر.

لیمه { س. فا. اوزون پارچه، اوزون دیلیم : لیمه لیمه کسمك.

لَیِّن { ص. عر. ۃ : لینه. [«لین» دن صشـ.] یومشاق، ملایم، نرم. || لین الجانب = کوریشلمسی قولای، کبرسز، قانی صیجاق. || د. [صرف عربیده] حروف لینه = ا، و، ی حرفلری.

لینت { س. عر. یومشاقلق، ملایمت، انقباض ضدی، اسهال : لینتی اولمق؛ لینتـه اوغرامق.

لینك { س. آتك قورت کیدیشیله یورویشی.

لیوار { س. [ایتا. Vivaio دن مأخوذ ر. Βιβάρι دن] دیری بالیق حفظ ایتدکاری دکیزدن مفرز قپالی حوض ویا دلیکلی انبار وسپت.

لَئیم { ص. عر. ۃ : لئیمه. جـ : لئام. [«لوم» دن صشـ.] ۱. لومه شایان، آلچاق، دنی، ذلیل. ۲. کریم مقابلی، ناکس، خسیس.

م { میم. س. [عر. سث.] ترکجه الفبانك یکرمی یدنجی حرفی اولوب، حروف سامیه نك اصل صره سی اولان ابجد ترتیبنده اون اوچنجی حرف اولمغله، رقم کبی استعمالنده ٤٠ عددینه مساویدر. شکل عبرانیسی מ و شکل سریانیسی ܡ اولوب، بونلرك بر طرفدن عربی (م) له ودیکر طرفدن یونانی ولاتینجه M ایله مشابهتلری ظاهردر. تاریخلرده محرم شهر عربیسنه علامتدر. « معلوم » کلمه سی یرینه دخی قوللانلمغله، جلب دقت ایچون اشارت اولنمسی مرام اولنان اسملرکده بالاسنه یازیلیر. کتاب وسائره نهایتنده « تم » یعنی « بیتدی » مقامنده قوللانیلیر. ترکجه ده کلمه لرك ایلك حرفی یرینه قونیله رق اتباعاً مستعمل مهملات تشکیل ایدر : تارله مارله، دوه موه. ایش میش، ساعت ماعت کبی.

م { ض. ضمیر اضافینك مفرد متکلمی اولوب مجزوم اوقونور، وماقبلی ساکن ایسه، کسره ایله متحرك اولور، که بو کسره ده ماقبلنده کی هجایه کوره خفیف ویا ثقیل اوقونور : بابام = بنم پدر؛ طیم؛ تیزه م؛ ایشم؛ باشم؛ برادرلرم؛ قارنداشلرم. جمعی « مز » در

م { فل. ایمك فعل اسنادیسنك مضارع صیغه سنك نفس متکلم وحده سیدر که بودخی ساکن اولوب، ماقبلی ده ساکن اولورسه هجایه کوره کسرۀ خفیفه ویا ثقیله ایله متحرك اولور. سزی ایستین بنم؛ بن ترکم؛ بن باباکم. ماقبلی متحرك یعنی حرف املا اولورسه، بر یاء مکسوره توسط ایدوب « یم » اولور : نره ده یم؟ بوراده یم؛ بن بدلامی یم ؟ — کلیرم، کله جکم، کلمشم، کلدم (اصلی : کلدیم) کبی صیغه لرده کی « م » دخی بودر. — منفیسی « دکل » لفظیله اولور : بن دکلم؛ بن اوقدر جاهل دکلم.

مَ { و مْ یاخود مه و ما. د. فعلك مادۀ اصلیه سیله ادوات ملحقه سی آره سنه کیروب منفیسنی تشکیل ایدر : کلدی، کلمدی، (کلمه دی)؛ یازدی، یازمدی (یازمادی)؛ یازه جق، یازمیه جق (یازمایه جق)؛ کل، کلمه؛ کالك، کلمه یك؛ آلمق، آلمامق. مضارعده حرف مضارعتله برابر « مز، ماز » ومتکلمده « مم، مام، میز، مایز » اولور : کلمز، کلمزلر، کلمزسك، کلمزسکز، کلمم، کلمیز؛ یازماز، یازمازلر، یازمازسك، یازمازسکز، یازمام، یازمایز.

ما { د. مادۀ آنفه یه با.

ما { حه. اشته، نا، آل. ذ.

ما { اسم موصول عر. اشیایه مخصوص اولوب او شیٔ که معناسیله وبعض ترکیبات عربیه ده بولنور : ماقبل = اوستده کی؛ مابعد = آلتده کی؛ مادام = اولدقجه، بولندقجه؛ ماشاءالله = اللهك ایستدیکی؛ مابین = آره ده کی؛ ماجرا = جریان ایدن؛ ماحصل = حاصل اولان؛ ماصدق = مطابق؛ مانحن فیه = بحثنی ایتدیکمز؛ ماحضر = حاضر نه وار ایسه؛ مابه الافتخار = کندیسیله افتخار اولنان.

ماء { سذ. عر. جم : میاه. صو، آب : ماء جاری = آقار صو؛ ماء لذیذ = طاتلی صو؛ تداوی بالماء = صو ایله علاج یاپمه. || کیم. Hydro تعبیر یونانیسنی ترجمه ایدر : حامض ماء = Hydracide؛ حامض

کبریت ماء = Acide hydro - sulfurique.

مآب { سذ. عر. [«اياب» دن سم.] ١. عودت ورجوع اولنه‌جق محل، کری دونیله‌جك یر. ٢. صیغینه‌جق محل، ملجأ، معاذ: شوکت مآب = شوکت و واحتشاملك ملجئی، شوکتپناه، شوکتلی.

مآثر { سذ. جم. عر. فد: مأثر. با: مأثر.

مآخذ { سذ. جم. عر. فد: مأخذ. با: مأخذ.

مآل { سذ. عر. معنی، مفهوم: مآل بیت؛ خلاصهٔ مآل.

مآلاً { ح. عر. مفهوم جهتیله، لفظاً وحرفیاً اولمیه‌رق، معنی ومفهوم اعتباریله: درسی مآلاً تقریر ایتمك؛ بعض اشعار عربیه‌یی مآلاً ترجمه ایتدی.

مآلسز { ص. مفهوم و معناسی اولمیان، معناسز: مآلسز بر بیت.

ماباقی { سد. [ماتقا یرینه غلط تعبیر در] قالان، بقیه، قصور.

مابلاق { سد. [عر. «مبلغ» دن غلط] اجزاجی ومعجونجی قاشیغی، دوز قاشیق.

مابه‌الافتخار { ترکیب عر. کند. یسیله اوکنیلان، افتخار اولنان، سرمایهٔ افتخار: ملت اسلامیه‌نك مابه‌الافتخاریدر.

مابین { سد. عر. ١. آره‌ده‌کی شیء، آره‌لق، آره: بن اونلرك مابیننه گیرمم؛ مابینلرنده برطاقم سوزلر جریان ایتمش. ٢. حرم ایله سلاملق آره‌سنده‌کی دائره ویا اوطه‌که هم حرم هم سلاملق طرفندن قوللانیلیر: مابین اوطه‌سی. ٣. سرای همایونك وکلا و سائر ذواتك مراجعت ومقربینك اقامت ایتدکلری دائرهٔ مخصوصه‌سی: مابین همایون.

مابینجی { سد. مقربین حضرت پادشاهینك بهری، قرین، قرنا: باش مابینجی = سرقرنا؛ ایکنجی مابینجی = قرین ثانی.

مابینجیلك { سد. قرنالق، قرنا خدمت ووظیفه‌سی: مابینجیلك شرفنه نائل اولدی.

مایه { سد. مج. ١. اوجی حلقه‌لی جیواطه. ٢. گمی داخلی تنویره مخصوص زیتون یاغیله یاقیلان سپرلی فنار.

مات { سد. شطرنج اوینونده مغلوبیت: مات اولمق = یکلمك، مغلوب اولمق؛ مات ایتمك = یکمك، مغلوب ایتمك. || مج. مات قالمق = حیران ومبهوت اولمق.

ماتقاب { سد. منقب اسم عربیسنك تر. ز بانزدیدر. با: منقب.

ماتقدم { سد. عر. [ما = اسم موصول. تقدم = فعل ماضی] تقدم ایدن شیء، گچن شیء، گچمش زمان، اوائل.

ماتم { سد. عر. جم: ماتم. [اصلی: مأتم] ١. براولو ایچن آغلاشوب سیاهه گیینه وذوق واکلنجه‌دن اجتناب، یاس، عزا: ماتم طوتمق. ٢. محرمك ایلك اون گوننده امام حسین (رضه) فندمزك شهادتنی واهل بیت نبوینك مصائبی ایچون یاس طوتوب مرثیه‌لر اوقومه رسمی که یوم عاشورا ایله ختام بولور: ماتم ایتمك.

ماتمزده { ص. فا. [عر. ماتم = یاس. فا. زدن = اورمق] یاسه طوتلمش، یاسلی، مصیبته دوچار.

ماتمگده { سد. فا. یاس اوی، برینك وفاتیله ماتم طوتیلان خانه.

ماتملی { ص. یاسلی، یاسی اولان.

ماتیس { ص. [ر. Μέθυσος] سرخوش، صیزمش. شو.

مائتین { عد. ت. عر. [فد: مائه] ایکیوز: مائتین والف تاریخنده = بیك ایکیوزده.

ماتیه [١] { سد. [عر. ماده دن ؟] ایریك طولی وآزمش یاره، اوگلماز یاره: سیویلجه‌یی ماتیه ایتمك = آزدیرمق.

ماثال { سد. [عر. «مثل» دن] با: مصال.

مأثره { سذ. عر. جم: مآثر. اسلافدن اخلافه یادکار قالان بیوك وشانلی ایش، باعث افتخار فعل وحرکت: اجدادمزك مآثریله افتخار ایدرز. [جمعی دها مستعملدر.]

ماجد { ص. عر. ذ: ماجده. [«مجد» دن سف.] مجد وشرف صاحبی، شانلی: والد ماجد حضرت شهریاری.

ماجرا { سد. عر. [ما = اسم موصول. جرا = «جریان» دن فعل ماضی] جریان ایدن شیء، وقوع بولان حال، وقعه: بنم ماجرادن خبرم یوغیدی؛ ماجرایی اولدیغی کبی نقل ایتدی؛ بینلرنده برماجرا واردر.

مأجوج { سخ. يأجوج ايله برابر آخر زمانده خرابلقلر ايده‌جك ايكی قومك اسملری كه بونلرك علامتی پك قصيرالقامه اولملريدر.

مأجور { صه. عر. [«اجر» دن سمف.] ايتديكی خدمت ويا ايلكك اجرومكافاتنی كورز، اجر و مكافاته نائل : ثواب ايدن البته مأجور اولور.

ماچونه { سه. تكـ. [Machine = ماكينه] بحـ. بيوك ثقلتلری قالديرمغه مخصوص بخارله ايشلر بيوك بوجرغاد.

ماچين { سخـ. عوام لساننده چين اسمنه اتباعاً قوللانيلير : چين ماچين.

ماحصل { سه. عر. [ما = اسم موصول . حصل = «حصول» دن فعل ماضی] حاصل اولان، حصوله كلن، نتيجه.

ماحضر { سه. عر. [ما = اسم مو. صول . حضر = «حضور» دن فعل ماضی] حاضر اولان، حاضر هرنه بولنديسه : ماحضر دن برآز يمك كتيرديلر.

ماحی { صه. عر. ث : ماحيه. [«محو» دن سف] محو ونابود ايدن، يوق ايلين.

ماخات { سه. [عر. «محط» دن غلط] با : محط.

مأخذ { سد. عر. [«اخذ» دن سم] ١. برشيئك آلنديغی ير، محل اصلی، منبع. ٢. برمؤلفك بركتاب يازمق ايچون مراجعت ايدوب ايچلرندن معلومات آلديغی كتابلرك بهری : اوكتابی يازمقده چوق امك صرف ايتديسه‌ده مأخذلری نقصان ايدی؛ خالص تركجه كلملر ايچون مأخذ بولمق پك زوردر.

ماخلق الله { سه. عر. [ما = اسم موصول . خلق = «خلق» دن فعل ماضی . الله = لفظهٔ جلال] جناب حقك هر ياراتديغی، بتون مخلوقات، جم غفير: بازار يرينه ماخلق الله طوپلانمشلردی.

مأخوذ { صه. عر. ث : مأخوذه. [«اخذ» دن سمف.] ١. آلنمش، اخذ وقبول اولنمش، مقبوض: شوقدرغروش مأخوذم اولدی. ٢. اخذ واستعاره اولنمش، منقول : برطاقم بيتلری سعدينك بوستانندن مأخوذدر؛ بيان ايتديكی افكار ومطالعاتك چوغی غرب آثارندن مأخوذدر. = سد. عر. ج : مأخوذات. آلنان مبلغ، دفترده آلنمش آقچه‌نك يازلديغی قسم، مقبوض: مأخوذاتی نقصان يازمش؛ مأخوذات خانه‌سنه حيله قاريشديرمش.

ماخور { سه. [فا. «ميخوار» دن غلط] مو. برمقام مخصوصك اسمی.

مادام { تركيب عر. [ما = اسم موصول . دام = «دوام» دن فعل ماضی] ١. دائم وباقی اولدقجه : مادام الحياة = صاغ اولدقجه، عمری اولدقجه. ٢. [ميم ساكنه ايله] چونكه : مادام كورمك ايستيورسكز كلك كورك. بومعنا ايله بعضاً «كه» اداتنی‌ده آلير : مادام كه بويله ايستيورسكز بويله اولسون.

مادام { ياخود مادامه. سه. [فر. Madame] ١. فرنك خانمی، اولنمش فرنك قادينی : برمادام كلدی. ٢. زوجه : فلان موسيو مادامه‌سيله برابر كلدی.

ماداپول { سه. [اصلی : مادا پولام] اساساً بو اسمله مسمی هند شهرندن چيقان بز و بونك اوروپاده ياپيلان تقليدی، پاتيسقه.

مأدبه { سد. عر. ج : مآدب. ضيافت، دعوت، دوكون. ذ.

مادح { صه. عر. ث : مادحه. [«مدح» دن سف.] مدح وثنا ايدن : مادح جناب نبوی حسان بن ثابت حضرتلری.

مادر { سه. فا. آنا، والده، ام : پدر و مادری. || مادر بخطا = حرام زاده، ولدزنا.

مادرانه { صه. فا. آنايه ياقيشير، والده‌يه منسوب ومتعلق و سزاوار اولان : شفقت مادرانه. = حه. والده‌يه ياقيشير ووالده‌لكه مخصوص برطرز و صورتده : كنديسنی مادرانه درآغوش ايتدی؛ او قادين كنديسنه مادرانه باقيشدر.

مادرزاد { صه. فا. آنادن طوغمه، طبيعی، خلقی، جبلی : كرم وسخاوت كنديسنده برخصلت مادرزاددر؛ لسان مادرزاد = آنادن اوكرنيلن لسان، آنا لسانی.

مادری { صه. فا. والده‌يه منسوب ومتعلق : مهرمادری.

مادون { سه. عر. [ما = اسم موصول . دون = آلت] ١. آلت طرف، برشيئك آشاغيسنده بولنان جهت : بيك عددی

ما.ونده؛ بومقدارك مادوننده اولماملی. ۲. امر آلتنده بولنان، دیکرینك امر وحکمی آلتنده اولان، مافوق مقابلی : بر آمر دائما مادوننی قایرمغه واونلرله یوزکوز اولمامغه چالیشملیدر؛ مافوقیله چکنمیورسه‌ده مادونیله پك ایی چکینیور.

ماده { سذ. عر. جـ : مواد. ۱. مایه، جوهر، برشیئك متشکل بولندیغی جسم، کراسته، عنصر : بونك ماده‌سی نه در ؟ مادهٔ اصلیه‌سی بللی دکلدر. ۲. ال ایله طوتیلور وکوزله کوریلور شیء، جسم : آغران یره طو. قونلنجه ایچنده برماده بولندیغی حس اولنور؛ طبیعت مواد اجنبیه‌یی بدندن طیشاری آتمغه مائلدر. ۳. ایش، خصوص، کیفیت : بوبیوك برماده دکلدر؛ بعض موادك مذاکره‌سی؛ برقاچ لیرالق برماده در. ٤ قانون و نظام بند وفقره‌سی؛ قانون جزا. نك فلانجی ماده‌سی حکمنجه ؛ مادهٔ قانونیه . ٥. لغت کتابنك برکلمه‌دن بحث ایدن فقره‌سی : مادهٔ آنفه‌ده بیان اولنان کلمه. ٦. ایریك، جراحت : بوچیبانك ایچنده چوق ماده واردر. ۷. آلت ذکور.

ماده { سـ. فا. دیشی حیوان. ﺫ.

مادةً { حـ. عر. ۱. ماده وجسم اوله‌رق، معاً مقابلی : بو اوندن مادةً دها بیوك، دها آغردر. ۲. ایشله، سوزله‌دکل، فعلاً : بن سویلدیکمی مادةً اثبات ایدرم.

مادّی { صـ. عر. ﺫ : مادیه. ۱. روحانی ومعنوی اولمیان، جسمانی : بو مادی برشیئدر؛ مادی ومعنوی استفاده. ۲. سوزدن عبارت واعتباری او. لمیوب حقیقی وفعلی اولان : بن مادی تمتع کوستریورم. = سذ. عر. جـ : مادیون. روحانیاته اینانمیوب یالکز جسمانی ومادی شیئلره ایناننان، ملحد فر. -Maté rialiste : مذهب مادیون = الحاد.

مادّیات { سذ. جـ. عر. مادی وجسمانی شیئلر، کوزله کورینور وال ایله طوتیلور شیئلر: معنویات وروحانیات مقابلی : یالکز مادیاتله اوغراشیور.

مادّیون { سذ. جـ. عر. فد : مادی. با : مادی.

ماذَریون { سذ. عر. با. طول آبدال اوتی.

مَأذون { صـ. عر. ﺫ : مأذونه. [« اذن » دن سمف.] ۱. اذن ویرلمش، اذن آلمش، اذنلی، رخصتلی، اذن ورخصت ایله کیتمش اولان : کندیسی بو کون مأذوندر. ۲. درس ویا مشق ویرمکه یاخود برایش وصنعت اجراسنه اذن واجازت آلمش اولان : علوم عربیه‌ده، خطاطلقده مأذوندر، علم حقوق مأذونلرندن.

مَأذونیّت { سذ. عر. اذنلیلك، اذن، رخصت، مر. خصیت : موکلی نامنه مقاوله‌نامه امضاسنه مأذونیتی واردر؛ ایجاب حاله کوره حرکت ایتمکه مأذونیت نامه‌سی واردر؛ کندیسنه مأذو. نیت کامله ویرلمشدر.

مار { سـ. فا. ییلان، حیه.

مارّ { صـ. عر. ﺫ: مارّه. [« مرور » دن سف.] کچن، کچمش، کذشته : مارالبیان = بیانی کچمش؛ مارالذکر = ذکری سبق ایتمش. = سذ. عر. جـ : مارین. کچن، مرور وعبور ایدن : مارین و عابرین = کلوب کچنلر، کلن کیدن.

مار { صـ. فا. تارومار. با : تار ومار.

مارانغوز { سـ. [ایتا. Marangone] طولاب وماصه ویاز. یخانه کبی اینجه تخته ایشلری یاپان صنعتکر، نجار : مارانغوز ایشی. || مارانغوز بالیغی = بر جنس بالیق.

مارانغوزلق { مارانغوز صنعتی: مارانغوزلق ظر. یف برصنعتدر.

ماربوچ { سـ. [بلکه فا. مار. پوش = ییلان کسوه. سی] و :

مارپیچ { سـ. [فا. مار = ییلان. پیچیدن = طولاشمق] حلزونی تلدن معمول واینجه مشینله مستور وآچیلوب طوپلانیر اوزون بوری که نارکیله‌یه طاقیلیر وتوتونکی دومانی اونك ایچندن کچه‌رك ایچنك آغزینه کیدر : نارکیله مارپیچی.

مارپیچجی { سـ. نارکیله مارپیچی یاپان وصاتان آدم : مارپیچجیلر چارشیسی.

مارت { سـ. [لاتینجه‌دن. اصل حرب الهی زعم اولنان مریخك اسمندن مأخوذدر — آخرنده‌کی « ت » تحریك اولنجه « د » اولور] سنهٔ شمسیهٔ رومیه‌نك

اصل برنجی وبعده کانون اولدن بدأ اولنمغله اوچنجی آیی، آذار : مارت قپودن باقدیرر قازمه کورك یاقدیرر؛ مارت هواسی = قرارسز، متلون .

مارتولوز { س. [ر. Ἀρματω-λός = مسلح] ١. مسلح آدم، محافظ، قیر سرداری. ٢. وقتیله طونه قورصانی.

مارتی { س. کوکرجیندن بیوجك معروف دکیز قوشی.

مارتیقه { س. مجـ. قره‌دکیز سواحلنده قوللانیلان باشی ایچری‌یه طوغری قیورلمش ایکی دیرکلی برجنس کمی.

مارج { مه . مکرر قوللانیله‌رق سسله یوتمغی تصویر و تقلید ایدر : مارج مارج یوتدی.

مارد { صه. عر. تمرد و عناد صاحبی، عنادجی.

مارده { س. ١. بازارلغی کسلمش بر مال ایچون فضله ایستیلن آقچه، اکرامیه. ٢. کری‌یه قالمش ویا چیقارلمش بوزوق وآشاغی مال.

مارس { س. ١. تاوله‌ده وسائر اویونلرده طرفیندن بری چیقدیغی حالده دیکرینك هیچ بر صایی قازانه مامسی : مارس اولدی. ٢. هیچ برشی سویلیه‌میوب قالمه : حریف مارس اولدی.

مارسپیت { س [انکل.] مجـ. اوزرینه باصوب یلکنی باغلامق ایچون سرنلرك جونده‌سندن حمایلسنه باغلانمش خلاط .

مارستان { سذ. عر. [فا. « بیمارستان » دن غلط] خسته‌خانه .

مارصمه { یا بارسامه . س . نانه قوقوسنه مشابه قوقوسی اولان واونك کبی یمکره قونیلان بیوجك یاپراقلی براوت‌که یرله برابر اولوب کیتدکجه توسع ایدر .

مارصوان { ومرزیفون . س . [فا « مرزبان » دن غلط] ١. حدود محافظی . ٢. غایت ایی اشك .

مارصیق { س. ایی یانمازدن سوکندیرلمش ویاقلدیغی وقت چوق دومان وقوقو ویروب باشه اوران کومور : منقالده مارصیق اولمامسنه دقت ایتملی .

مارقه { س. [یتا. Marca] ١. علامت، اشارت، نشان، علامت مخصوصه : مارقه‌سی واردر؛ مارقه قومق. ٢. اموال تجاریه‌نك اوزرینه کومرکده طانیمق ایچون اسم ولقبه بدل وضع اولنان حرفلر ویا اشارت مخصوصه : ج مارقه‌لی بردنك .

مارقه‌لامق { فت. مارقه وضع ایتمك، نشان قومق .

مارقه‌لی { صه. مارقه‌سی اولان، علامت فارقه‌سی اولان، نشانلی .

مارن { صه عر. ذ : مارنه. [« مرانة » دن سف.] م. چکیجله دوکیله‌رك آچلمغه مستعد اولان : آلتین برجسم مارندر. فر. Malléable.

مارنل { س. [یتا. Marinaio] ١. کمیجی، بحریه نفری. ٢. یلکن کمیسی ایشلرنده ماهر آدم، ملاح. ٣. بحریه نفری قیافتی، یاقه‌سی آچیق ودوریك چوجق وقادین اثوابی طاقمی : مارنل کیمش.

مارول { س. [ر. Μαροῦλι] صلاته یاپیلان وچیك دخی ینن معروف یاپراقلی نبات، بیوك برنوع صلاته، خس : کوبکلی مارول. || آجی مارول = یبانی قره هندبا، کوکیك، فر. chicorée . || اشـك مارولی = شجرة الدم . || مارول سودی = ماروللدن استخراج اولنان بیاض ماده‌که طبده وصنایعده مستعملدر.

ماروجق { س. قارچیچکی، آق چوپله.

ماروله { صه. بودالا، آلیق. عو.

ماریول { صه. حیله‌کار، قورناز.

ماریوللق { س. حیله‌کارلق، قورنازلق.

ماریه { س. [روجه‌دن] ١. دیشی قویون : ماریه اتی؛ ماریه کسمك یاساغدر. ٢. علی الاطلاق دیشی حیوان : کچی ماریه‌سی. ٣. دیشی قویون اتی: بوقصاب بزه بوتون قیش ماریه یدیردی . ٤. بالیق قایقلرنده وطالیانلرده طائفه‌یه ویریلن قاریشیق اوفاق بالیق. — بومعنا ایله صفت کبی ده قوللانیلوب : ماریه بالیق دینیر. || ماریه آغی = کوچك کوزلی قانیه .

مازاق { س. قیرلانغیچ بالیغنك اوفاق نوعی.

مازریون { س. نبا. با : ماذریون.

مازغال { یامزغل. س. قلعه‌دیوارلرنده واسکی دره‌بکلری

خانه‌لری دیوارلرنده ایچ طرفی کنیش و طیش طرفی تفنك نامایسی صیغه‌جق قدر طاردلیك که ایچریده بولنان اورادن هر طرفه نشان آلوب اوره‌بیلدیکی حالده اورلق تهلکه‌سندن امین اولور.

مازغاللی { ص. مازغال دینلن وایچریدن طیشاری‌یه قورشون آتوب طیشاریدن قورشون کله‌سنه پك مساعد اولمیان طار دلیکاری اولان: مازغاللی دیوار؛ اسکی دره‌بکاری خانه‌لرینك دیوار وحولیلری مازغاللیدر.

مازو { س. یاخود:

مازی { س. برنوع آق میشه‌نك بوجك صوقه‌سندن حاصل اولان برجنس اوری‌که دباغتده وصاچ بویامه‌ده وسائر ایشلرده قوللانیلیر، عفص. || مازی آغاجی = مازی‌یه بکزر برکوچك قوزالاق ویرر چامه مشابه و منتظم یاپراقلی برکوچك آغاج‌که انواعی واردر، واکثریا باغچه‌لرده چیت کبی صره واری ویا طوب طوب دیکیلیر.

ماس { مه. مبالغه معناسیله «ما» ایله باشلار بعض ترکجه صفتلرك باشنه کیرر: ماس ماوی.

ماساریقه { س. [یو.] تش. باغر صاقلری یرلی یرینه طوتان ایچ یاغی زاری.

ماسبق { س. عر. [ما = اسم موصول - سبق «سبق» دن فعل ماضی مفرد مذکر غائب] سبق ایدن، کچن، کچمش: ماسبق اونوتمق.

ماستکی { س. [یو. Μαστίχη] (معربی مصطکی) با. شلیجه ساقز آطه‌سنده حاصل اولان برکوچك آغاجك ویردیکی برنوع صمغ که چیکنه‌نیلیر وراقی‌یه قونیر وسائر ایشلرده قوللانیلیر، ساقز. با: ماستیقه.

ماستله { س. با: مصتله.

ماستوری { س. بح. کمینك اك آکیش یری.

ماستی { س. کوچك کوپك. || ماستی باجاق = باجاقلری پك قیصه بویسز وبیچیمسز آدم. || ماستی چیچکی = ربعیه دینلن برنوع چیچك.

ماستیقه { س [روجه‌دن] ۱. ساقز دینلن صمغ. ۲. بوصمغله تربیه اولنمش راقی: ماستیقه ایچمك.

ماسوا { س. عر. ۱. برشیئدن غیری اولان اشیانك جمله‌سی، ماعدا. ۲. [«ماسوا الله» دن مختصر] حق جل وعلا حضرتلرینك غیری اولان کافهٔ موجودات: ماسوادن چکمك.

ماسوره { س. [وغلطی: مصره] ۱. قیصه وانجه قامش قلم. ۲. چیقریقده ایپلیك صارلوب مکیکه طاقیلان قلم که مکیکك ایچنده دونه‌رك ایپلیکی براقیر. ۳. چشمه زوانه‌سی. ٤. ماء جاری اولچیسنده لوله‌نك ربعی که درت چوالدیز اعتبار اولنور: برماسوره صویی واردر.

ماسه { س. با: ماصه.

ماش { س. برنوع بوغرلجه.

ماشاءالله { ترکیب عر. الله‌ك ایستدیکی، جناب حق هرنه ایسترسه. [تکمیل تعبیر: ماشاءالله کان = الله‌ك ایستدیکی اولور.] ۱. تقدیر وتحسینله برابر نظردن وقایه ایچون قوللانیلیر: ماشاءالله نه تربیه‌لی چوجق! ماشاءالله نه کوزل بنا! ۲. حضور ورؤیتی تعجب وممنونیتی موجب برشخص ویاشیٔ کورلدکده سویلنیلیر: ماشاءالله بیورك! ماشاءالله! سز بوراده‌میسکز؟ ماشاءالله چایرلر یشیللنمش! = س. تر. اکثریا کوچك چوجقلره طاقدقلری یاصی وانجه یورك رسمنده آلتین که «ماشاءالله» عباره‌سنی حاویدر.

ماشرابه { س. با: مشربه.

ماشطه { سث. عر. با: مشاطه.

ماشوره { س. با: ماسوره.

ماشه { س. ۱. آتش طوتمغه ویا آتشدن برشیٔ چیقارمغه مخصوص دمیر ویا پرنجدن چتال آلت: مطبخ، صوبه، منغال ماشه‌سی. ۲. ماشه شکلنده مختلف آلتلر: ساعت ماشه‌سی. || ماشه‌نك اوجیله طوتمق = ایرنمك، پیس شیئدن احتراز ایتمك.

ماشه‌لی { ص. ماشه‌یه بکزر بر آلتی اولان: ماشه‌لی ساعت؛ ماشه‌لی تفنك = اسکی برنوع فتیللی تفنك. || الی ماشه‌لی = ادبسز، غاوغاجی.

ماشى { ص. عر. ث : ماشيه. [« مشى » دن سف.] يوروين، آياقله يورور : حيوان ماشى؛ حيوانات ماشيه. — با : مواشى.

ماشِياً { ح. عر. يورويه‌رك، يايان كيده‌رك : ماشياً كيتدك.

ماصَدَق { س. عر. [ما = حرف موصول. صدق = « صدق » دن فعل ماضى] موافق، مطابق، اويغون : فلان سوزه، فلان ضرب‌مثله ماصدق اوله‌رق.

ماصه { س. [لا. Mensa] ١. يمك يمكه مخصوص بانقو، الافرانغه سفره، ترابزه : ماصه باشنه كچدى؛ يمك ايچون بر ماصه ايصمارلادم. ٢. مج. مفلس تاجر مالى، آله‌جقليلر بيننده تقسيم اولنه‌جق مال.

ماضى { ص. عر. ث : ماضيه. [« مضى » دن سف.] كچن، كچمش، كذشته : زمان ماضيده؛ ازمنهٔ ماضيه. = سذ. عر. ١. كچمش زمان، زمان سابق، زمان سالف : ماضى دائما لطيف كورينور؛ ماضى‌يى اونوتمق، آ. كماق. ٢. د. كچمش زمانده جريان ايدن برحدثى افاده ايدن فعل صيغه‌سى : فعل ماضى؛ ماضىٔ شهودى = صرف تركيده : كلدى ويازدى كبى صيغه؛ ماضىٔ نقلى = كلمش و يازمش كبى صيغه؛ نقل ماضى الى الاستقبال = كلمش اوله‌جق صيغه‌سى؛ نقل استقبال الى الماضى : كله‌جك اولدم صيغه‌سى.

ماطه { س. [يتا. ياخود ر. μάτι = كوز] قايق يلكنك اوجنده اونى طوپلامغه مخصوص مقره.

ماعَدا { س. عر. [ما = اسم موصول. عدا = « عدوان » دن فعل ماضى] كچن، تجاوز ايدن، باشقه، غيرى، فضله : بوندن ماعدا؛ ماعداسى هب بويله‌در؛ الده‌كى كتابدن ماعدا كتابلرمك جمله‌سى مجلددر.

ماعونه { يا مائونه. س. [عر. « معون » دن] با : معونه.

ماغ { س. باشيله قنات وقويروق اوجلرى بر رنكده اولان كوكرجين.

ماغون { ياخود مائون. س. با : ماهون.

مافات { س. عر. [ما = اسم موصول. فات = « فوت » دن فعل ماضى] فوت اولان، الدن چيقان، غائب ايديان شىء : تلافىٔ مافات = فوت اولان شيئه بدل باشقه برشىء قازانمه.

مافَر { س. [عر. « محفر » دن غلط] ١. چيقريقجيلرده اكرى ارضه. ٢. بوآلتله اويلمش اكرى ييو.

مافَوق { س. عر. [ما = اسم موصول. فوق = اوست] ١. اوستده بولنان شىء، اوست طرف، برشيئك اوستى : اوطاغك اوچ بيك متره‌لك ارتفاعه قدر اولان يرلرينى كزدم مافوقنى بيله ميوردم. ٢. اوستده بولنان آدم، آمر، ضابط، زبردست، مادون ضدى : مادونكه سوز كچيرمك ايسترسه‌ك مافوقكه اطاعت ايت. ٣. جاه وپايه ويا ثروتجه اوستده بولنان، دها ايلرى اولان آدم : انسان مافوقنه باقوب مأيوس اوله‌جغنه برآزده مادوننه باقوب متسلى اولمليدر. ٤. برمقدارك يوقاريسى، اوستى، فضله : يكرمى اوتوز ليرا ويره بيليرم مافوقنه اقتدارم يتميور. ٥. اوست، يوقارى، زياده، فضله، فوق [كه بوحالده مازائد عد اولنمق اقتضا ايدر.] اونك مافوقنده نشانجى يوقدر؛ قرق ياشنه قدر اولان آدملر خدمت عسكريه ايله مقوظف اولوب بونك مافوقنده اولانلر آنجق مستحفظلق خدمتنى ايفا ايده‌بيليرلر.

مافه { س. [عر. « محفه » دن غلط] با : محفه.

مافه٢ { ياخود مايه. س. [يتا.] مج. اوجى ـ ملقه‌لى جيواطه وياچيوى.

مافى البال { س. عر. [ما = اسم موصول. فى = حرف جر. ال : حرف تعريف. بال = قلب] و :

مافى الضَّمير { س. عر. [ما = اسم موصول. فى = حرف جر. ال = حرف تعريف. ضمير = يوركك ايچى] قلبده‌كى شىء، قلباً نيت وآرزو اولنان شىء : هركسك مافى الضميرينى الله بيلير.

مافيش { ح. [عر. مافيه شىء تعبيرندن غلط]يوقدر، قالمدى، حق كتيره : فلوس مافيش. عو. = س. ايچنده بر شىء يوقمش كبى پك خفيف برجنس يومورطه‌لى خمور طاتليسى.

ماق { د. تركجه اسملره ملحق اولوب زمان ومكان وياآلت

بیان ایدر : آزماق، پاشماق، یاشماق، قاچه‌ماق، باصه‌ماق .

ماقَبل { س. عر. [ما = اسم موصول - قبل = اوك، اوست] اوكده‌كی ، اوستده‌كی، كچمش ، مابعد ضدی : ماقبلی مابعدینه اویمیور؛ تركجه‌ده اداتلر ماقبللرینه كوره خفیف ویا ثقیل اوقونور.

ماكان { س. عر. [ما = اسم موصول - كان = « كون » دن فعل ماضی، ایدی] اسكیدن اولدیغی صورت ، اسكی طرز وهیئت : كماكان = اولدیغی كبی، هیئت اصلیه‌سنده؛ علی ماكان = كذا . [یالكز بویله بعض تعبیراتده مستعملدر .]

ماكِر { ص. عر. ذ : ماكره . [« مكر » دن سف.] مكر وحیله ایدن، حیله كار .

مَأكِل { سذ . عر. ج . مآكل . [كافك فتحیله غلطدر ، زیرا اوتقدیرده انبار وذخیره جلب اولنان محل دیمكدر.] ۱. ینه‌جك شیء ، ذخیره ، رزق : مأكلی تدارك ایتمك . ذ. ۲. مدار استفاده ، ایراد : كندیسی اومأموریتی وظیفه دكل مأكل اتخاذ ایتمشدر .

مَأكول { سذ. عر. ج : مأكولات . [« اكل » دن سمف.] ینه‌جك شیء ، ییندی : مأكولات ومشروباتك نظافتنه رعایت ایتمك.

ماكِیان { س. فا. طاوق، دجاجه. لـ .

ماكینه { س [یتا. Macchina كه Μηχανή . یو. اوده] دن] ۱. چرخـله ویا دیكر بر اصول و ترتیبله وكرك بخار و صو ویا زنبرك وسائره ایله كرك الله تحریك اولنه‌رق ایش كورن آلت : ساعت، واپور ماكینه سی ؛ زراعت ماكینه‌لری . ۲. جراثقال فنی ، فن میخانیكی ، ماكینه فنی.

مال { سذ . عر. ج : اموال. ۱. تصرف اولنان قیمتلی ولزوملی شیء، تحت تصرفده بولنان اقچه واشیا وحیوانات وایراد وسائره، وار، وارلق، ثروت : چوق مالی واردر؛ مالنك حسابنی كندیده بیلمزدی؛ اموال كثیره قازانمشیدی. ۲. نقد، آقچه، واردات : مال میری . مال مأموری. ۳. تجار اشیاسی، امتعه : تجار مالی. ٤. مج. فنا شیء ویا شخص: بیلیرم نه‌مالدر؛ بوده بر مال می ؟ || مال ایتمك ، ایدنمك = اهمیت ویرمك، وظیفه ایدنمك : اوهیچ مال ایتمیور. || مال بولمشه، مال بولمش مغربی‌یه دونمك = كمال حرصله بر ماله قونوب ممنون اولمق. || بیت المال = وقتیله خزینهٔ دولت ، الیوم محاكم شرعیه‌یه مربوط و وارثلری حاضر اولمیان تركه و اوكا مماثل اموالی حفظه مأمور دائره : بیت المال مدیری. || رأس المال = فائضه ویرلمش آقچه‌نك كندیسی ، فائضندن صرف نظرله اصل ویریلن آقچه. || مال صامت = جانسز مال؛ مال ناطق = جانلی مال. || مال صاحبی = مالك، متصرف. || مال صندیغی = واردات دولت صندیغی، وزنه. || مال قلمی = وزنه‌یه مربوط محاسبه قلمی . || اموال منقوله = نقل اولنه‌بیلیرماللر؛ اموال غیر منقوله = املاك وعقار واراضی كبی نقلی ممكن اولمیان ماللر. || مال مدیری = برقضانك امور مالیه‌سنه مأمور آدم. سنجاغك كینه محاسبه‌جی، وولایتك كینه دفتردار دینیر. || مال میری ، اموال امیریه = خزینهٔ دولته عائد آقچه وسائره . || مالی مالینه = اصل دكریله ، تجارتسز، تمتعسز (صاتمق) .

مال { ص. فا. [« مالیدن » فعلندن سمص اولوب صترتشكیلاتنده بولنور] سورن، سوریلن : رومال = یوزسورن ؛ پایمال = آیاق آلتنده سوریلن، چیكنن، ازیلن .

مالاق { س. مانده یاوریسی، بوزاغیسی .

مالاكَلام { ص. عر. [ما = اسم موصول - لا = حرف نفی - كلام = سوز] سوز كوتورمز، دیه‌جك یوق، پك زیاده و مكمل : جهد مالاكلام ایلدی.

مالامال { ص. فا. طولی، طوب طولی ، مملو ، لبالب، مشحون .

مالانِهایه { ص. عر. [ما = اسم موصول - لا = حرف نفی - نهایه = صوك] صوكسز ، پایانسز .

مالایَعنی { س. عر. [ما = اسم موصول - لا = حرف نفی - یعنی = « عنی » دن مضارع، دلالت و افاده ایتمك] معناسز وفائده‌سز سوز ویاایش، بیهوده شیء، عبث : مالایعنی ایله اوغراشمامل.

مالايى { ياخود ملايى س. ص. آسيا ايله آوستراليه آره سنده‌كى جزاير كبيره و صغيره اهاليسندن اولان قوم وبوقومه منسوب و متعلق : مالاييلر عموميتله مسلمدرلر؛ مالايى لسانى حروف عربيه ايله يازيليور.

مالپرست { ص. فا. [ع. مال = ثروت - فا. پرستن = طاپنمق] مال وثروته طاپنيرجه سنه ربط قلب ايدن حريص وخسيس.

مالخوليا { سذ. ع. [يو. Μελαγ-χολία] ١. قره سوداء، مراق. ٢. [فا. خوليادن غلط] قورندى : برطاقم مالخوليا لره طالمش.

مالدار { ص. فا. ثروت صاحبى، زنكين : مالدار برتاجر.

مالدارلق { س. زنكينلك.

مالزم { ياخود مالزمه. س. ع. [ما = اسم موصول لزم = «لزوم» دن فعل ماضى. — «ز» نك فتحيله غلطدر. — ايكنجى املاسى ياكايش ايسه‌ده كلام تركيده ضروريدر.] لازم اولان شىء، حوايج : مالزمه‌يى تدارك ايتمك؛ عسكرك مالزمه‌سنى حاضرلامق.

مالسور { يا ماليسور. س. [آرناؤدجه = طاغلى] آرناؤدلقده بعض طاغ اهاليسى واونلره ملحق بعض اووه‌ليلر : اشقودره، دبره، ياقوه مالسورلرى.

مالش { س. فا. سورمه، سوريش، اوغمه. لسـ.

مالطه { سذ. م. آق دكيزك وسطنده اولان معروف كوچك اكن معمور وتجارتكاه آطه : مالطه قواليرلرى؛ مالطه كچيسى = قولاقلرى و ممه‌لرى اوزون چوق سوت ويررجنسى؛ مالطه طاشى = كسرله يونتيلير معروف برجنس يومشاق طاش؛ مالطه‌كى، موشموله‌سى = بوچيچك وميوه‌نك بررجنسى. = س. ذكر اولنان مالطه طاشى : پنجره‌لرك كنارلرينى مالطه‌دن ياپديردى.

مالطيز { س. ص. مالطه جزيره‌سى اهاليسندن اولان، مالطه‌لى : كنديسى مالطيزدر؛ بر مالطيز كلدى.

مالطيزجه { ص. مالطه اهاليسى طرز واصولنده‌ويا مالطه آطه‌سنده سويلنيلن غلط عربى لسانده اولان : مالطيزجه لسان، كتاب. = حـ. مالطه لسان ويا اصولنده : مالطيزجه سويلك؛ مالطيزجه اوينامق. = س مالطه‌ليلرك سويلدكلرى لسان : مالطيزجه قربنده اولان تونس وطرابلس عربجه‌سندن زياده شام عربجه‌سنه بكزر.

مالقوچ { س. ١. سابقده آقينجيلر اوجاغنك سركرده‌سى. ٢. مشهور بر اسكى خاندان. ‖ مالقوچ اوغلى [وغلط زبانزدى : مارقاچ اوغلى] = دساس، قورناز.

مالك { ص. ع. ث : مالكه. [«ملك» دن سف.] ١. اصى، صاحب، افندى : بركوله‌نك مالكى؛ كتابك، ملكك مالكى؛ مالك يوم الدين = قيامت كوننك صاحبى اولان حق تعالى حضرتلرى. ٢. متصرف، ذواليد، تصرف واداره ايدن : كنديسنه مالك دكلدر؛ بن دها اوچفتلكه مالك اولمه‌مدم. — بوكلمه ايله فرانسزجه Avoir فعلنى ترجمه ايتمك عادت اولمغله، بومناسبتله پك سوء استعمال ايديلارك مثلا : اوچ اولاده مالكدر، بن بريدره مالكم، براپى طبيبه مالك اوله‌مدق كبى نابجل تعبيرانده قوللانيليور.

مالك { سحذ. ع. جهنمك محافظه‌سنه مأمور ملك.

مالكانه { س. فا. برمأمور وضابط و امكداره ملك كبى تصرف ايتمك اوزره ويريلن اراضى و چفتلك و سائر ايراد : فلان اراضى، فلان كولك صيد ماهيسى فلان ذاته مالكانه ويرلدى؛ كوزل بر مالكانه‌يه نائل اولدى.

مالكيت { سذ. ع. ١. مالك و صاحب اولمه، تصرف : اونك اواراضى‌يه مالكيتى بركونه اوراق و سنداته مستند دكلدر؛ بواورمانه مالكيت ادعاسنده‌در. ٢. حق تصرف، حق تملك.

مالوزيا { س. منكشه چيچكى.

مألوف { ص. ع. ث : مألوفه. [«الفت» دن سف.] آليشمش، آليشيق، الفت وانسيت ايتمش : صيجاق هوايله مألوفدر؛ عشرتله مألوف اولانلرك بوابتلادن چكيرلمسى پك زوردر.

ماله { س. [فارسيدن] خرج آ-لوب سورمكه مخصوص تخته صاپلی یاصیجه دمیردن صیواجی ودیوارجی آلتی، سورگو.

ماله‌لامق { فتـ. ماله سورمك، ماله ایله جلا ایتمك.

مالی { س. مالی طاشی = قایقلرده لنگر یرینه قوللانیلان ابیه باغلی طاش.

مالی { ص. عر. ث : مالیه. ۱. مال وثروته منسوب و متعلق : اقتدار مالیسی یوقدر؛ احوال مالیه‌سی پك بوزوقدر. ۲. واردات و مصارف دولت اصول اداره‌سنه متعلق : فن مالی؛ اصول مالیه؛ امور مالیه. || سنهٔ مالیه = اساساً معاملات مالیه ایچون قبول اولنان وما-رتدن بدأ ایدن سنهٔ شمسیه که ابتدای قبولنده تاریخ هجری قمری ایله قوللانیلوب، اووقتدن بری تاریخ قمریدن ایکی سنه تخلف ایده‌رك کری قالمشدر، وبوفرق کیتدکجه تزاید ایتمکده‌در. بناء علیه، هجرت نبویه‌دن بری سنهٔ شمسیه ایله حساب اولنه‌رق اساساً تصحیحی، و ذاتاً یاکلیش اولان رومی آیلره ده اعتبار اولنمیه‌رق، هیئته موافق وطو-غری برتاریخ شمسی‌یه تحویلی لازمدر.

مالیّه { سئ. عر. دولتك واردات ومصارفی اداره‌سی وبو اداره‌یه باقان نظارت : مالیه نظارتی، ناظری، مجلسی، اقلامی، کتبه‌سی؛ مالیه‌ده برایشم واردر.

ماما { س. [چوجق لساننده] آنا، والده، نینه : ماما خاتون. ۲. یمك، ییه‌جك : کل چوجغم سکا ماما ویره‌یم.

مامَضا { یاخود مامضی. س. عر. [ما = اسم موصول. مضا = فعل ماضی، کچدی] کچن شیء، کچمش شیء : مامضایی اونوتملی. || مضا مامضا = کچن کچدی، اولان اولدی، کچمشی اونوده‌لم : مضا مامضا شمدی باریشه‌لم.

مامَلك { س. عر. [ما = اسم مو-صول. ملك = «ملك»دن فعل ماضی] برینك مالك اولدیغی شیء، تصرف اولنان مال، برینك تحت تصرفنده بولنان مال وملك، هرنه‌یی وارایسه : ماملکنی بوبوله صرف ایتدی؛ بوتون ماملکی الندن چیقدی.

مأمَن { سذ عر. [«امن» دن سم.] امنیت اولنه‌جق محل، صاغلام یر، ملجأ : اوراسی مأمندر.

مأمور { ص. عر. ث : مأموره. [«امر» دن سمف.] ۱. برامر آلان، برایشه تعیین اولنان، مکلف : حیوانات مبایعه سنه مأمور اولدی؛ بوایشه بن مأ-مورم؛ سزی آلوب کوتورمکه مأمورم. ۲. برینه امر وحواله اولنمش، اجراسی امر تحتنده بو-لنان : امور مأموره‌سنی، خدمت مأموره‌سنی بحق ایفا ایتدی. == سذ. عر. جـ : مأمورین. دولت خدمتنده بولنان آدم، برآمرك تحت امرنده ایش کور-مکله موظف معاشلی آدم : دولت مأموری؛ اداره، کو-مروك، اوقاف مأموری؛ مأ-مورین ملکیه؛ هرمأمور آمرینك امرینی ایفایه مجبوردر؛ مأمورین معاشاتی.

مأموراً { حـ. عر. مأمور اوله‌رق، مأموریتله اجرا-سیله مکلف بولنیلان برامرله : مأموراً آناطولی یه کیدن؛ مأموراً فلان یرده بولنان.

مأموریّت { سئ عر. ۱. برآدمه امر وحواله اولنان دولت ایشی، برینك رؤیت و اجراسیله مکلف بولندیغی ایش : مأموریتله آناطولی یه کیتدی؛ بورایه کلن ذاتك عجبا مأموریتی نه‌در؟ مأموریت مخصوصه ایله کوندرلدی. ۲. معاشله کوردیریلن دولت ایشی، خدمت، وظیفه، منصب، جاه : برمأموریته تعیین اولندی؛ قائمقاملق اهمیتلی بر مأموریتدر؛ کندیسی بر مأمو-ریت بوله‌مدی. || مأموریت مخصوصه = صورت مخصوصه‌ده برآدمه امروحواله اولنان ایش : مأموریت مخصوصه ایله آلمانیایه کوندرلدی. || مأموریت فوق-العاده = صورت مخصوصه‌ده احاله اولنان اهمیتلی وموقت وظیفه. || علاوهٔ مأموریت = برینه حائز اولدیغی مأموریته علاوةً احاله اولنان ایکنجی مأ-موریت.

مأموریتسِز { ص. مأموریت و منصبی اولمیان، معزول، ایشسز : برسنه‌دن بری مأموریتسز در؛ مأموریتسز قالدی. == حـ. منصبی اولقسزین : مأموریتسز یاشایه‌ماز.

مأمول { صه. عر. ث : مأموله. [« امل » دن سمفـ.]
١. اومیلان، امل وامیداولنان : بوچوجغك ذكاسنه نظراً ایی تحصیل ایتمسی مأمولدر؛ امتحانده برنجی چیقمه‌سنی مأمول ایدرم؛ بوهوا ایله یاغمور یاغمه‌سی مأمول اولنه‌ماز. ٢. ممكن، محتمل، قابل : بوكون كله‌لری مأمولدر. = سه. امید : مأمولم كبی چیقمه‌دی؛ مأمولك خلافی || فوق المأمول = امید وانتظار اولناندن زیاده.

مأمون { صه. عر. ث : مأمونه. [« امن » دن سمفـ.]
امین، صاغلام، قورقوسز. ث.

مان { واینجه هجالرله من. سه. آدم، بشر، انسان جنسی، صوی : قوجه‌مان، چراقمان، تركمن، كوله‌من. [یالكز بویله تركیباتده مستعملدر.]

مانتو { یاخود مانطو. سه. [فر. Manteau] اوستلك ثوب كه اكثریا قولسز اولور، آلافرانغه خرمانی انواعی.

مانتی { یاخود مانطی. سه. قیمه‌لی یوفقه یمكی.

مانتی { سه. [ایتا.] بحـ. بیوك بر جنس مقره.

مانتیلیه { سه. [ایتا.] بحـ. كمی سرنلرینی دیركاره آصیلی طوتان زنجیر.

مانتین { سه. [فر.] جانفسدن قالین برجنس ایپك قماش.

مانجانه { سه. [ایتا.] بحـ. ١. كمیلرده بیوك ومنقول صو انباری. ٢. كمینك بوانبارك طوردیغی محلی؛ مانجانه دیركی = اساسی اوحلده اولان دیرك.

مانجه { سه. [ایتا.] بیه‌جك، ییئتی، طعام؛ كدی مانجه‌سی = جگر وطلاق وسائره پارچه‌لری. عو.

ماندار { سه. بحـ. مانتی دینلان مقره‌نك كوچكی.

ماندارن { سه. [پورتكیزجه‌دن] چین وزراسنه آوروپاجه ویریلن اسم.

ماندال { سه. [عر. « مندل » دن] قپو وپنجره قنادینی قپامغه مخصوص دونر تخته ویا دمیر دوكه : ماندالی چویرمك. || قرق قپونك ماندالی = هریره كیرن وهرایشه قاریشان آدم، سورتوك.

ماندالامق { فـ. ماندالی چویرمك، ماندالله قپامق : قپویی ماندالادم.

ماندالینه { یا ماندلینه. سه. [چین وزراسنه ویریلن « ماندارن » اسمندن مأخوذ] اساساً چین جهتلرندن كلمه معروف برجنس كوچك وقوقولی پورتقال كه قبوغی آیری طوروب قولای صویلیر؛ طرابلس ماندالینه‌سی؛ ماندالینه آغاجی.

ماندره ١ { سه. [یو. Μάνδρα] اوستی اورتیلی كوچك آغل. || مجـ. ماندره كوپكی = آزغین وبدخوی آدم.

ماندوز { سه. بحـ. مقره طاقمی.

ماندولین { سه. [فر. Mandoline] برجنس تللی ساز.

مانده ١ { سه. صو صیغیری، جاموس، كاومیش : مانده سوردی، یغوردی، قایماغی. || مجـ. ایری وقبا جثه‌لی شخص.

مانده { صه. فا. [« ماندن » فعلندن سمفـ.] قالمش؛ پس‌مانده = كری قالمش، كریلمش؛ عمل‌مانده = ایشدن قالمش، كوتوروم.

مانسقه { سه. بحـ. ایكی طرفی ایكیشر دیللی مقره‌دن طونادلمش بیوك پالانقه.

مانطار { یاخود منطار. سه. [ر. Μανιτάρι. یو. Ἀμανίτης] ١. طبیعی بردن چیقان ویا قراكلق ورطوبتلی یرده یتیشدیریلن وطوزله طاوه‌ده پیشمش واتلیسی ینن معروف مأكول نبات، كمئه. انواعی چوقدر : آق، قزیل مانطار؛ قوزی كوبكی مانطار؛ كچی مانطاری = ایچی توزله طولی بر كوچك طوبجك كه چایرلرده اولور. ٢. برجنس میشه آغاجی قبوغندن چیقان یومشاق بر ماده كه شیشه وفوچی وسائره طپه‌سی یاپیلیر وباتمامق ایچون بالیق آغینك كوشه‌لرینه وبوكبی شیئلره طاقیلیر. ٣. علی الاطلاق طپه : مانطارینی آتدی. || مانطار آتمق = یلان سویلمك. || مانطاركبی = ١. ایلك معناسندن كنایة بك چابق یتیشن شئ. ٢. ایكنجی معناسندن كنایة چوروك شئ. || مانطار میشه‌سی = قبوغی مانطاركبی قوللانیلان میشه نوعی.

مانطارلی { صه. ١. مانطارله یاپلمش : مانطارلی ات؛ مانطارلی قیزارتمه. ٢. مانطار میشه‌سندن چیقان مانطاری اولان : مانطارلی پوتین؛ مانطارلی آغ. ٣. طپه‌سی اولان،

مانطاردن ویا علی‌الاطلاق طبیه‌سی اولان، طبیه ایله طیقانمش : مانطارلی شیشه، فوچی.

مانطه { س. آق منکشه.

مانطی { س. با : مانتی.

مانِع { ص. عر. ث : مانعه. [«منع» دن سف.] منع ایدن، براقیان، انکل اولان، برایشك اجرا اولنمامسنه سبب اولان : دون سزه کله‌جکدم لکن کیفسزلکم مانع اولدی؛ اونك کلمه‌سنه کبری مانع اولیور؛ چوجقلر آوه کیتمك ایستدیلرسه‌ده بن مانع اولدم؛ بورادن دکیزك کورنمه‌سنه شو دیوار مانع اولیور. = سذ. عر. انکل، برایشك عدم اجراسنه سبب اولان شیء، عذر، معذرت : بن کله‌مم مانعم واردر؛ مانعی واردر آبدست آله‌میور؛ برمانعکز وارایسه سویلیك.

مانِعه { سذ. عر. ج : موانع. ۱. منع ایدن شیء، انکل، عذر، معذرت : موانعی بیان ایتملی. ۲. مشکلات، عوائق. [بو معنا ایله باشلیجه جمعی مستعملدر:] برچوق موانعه تصادف ایتدم؛ اوموانعی برطرف ایتدکجه بو ایش حاصل اوله‌ماز.

مانغال { یا منقال. س. [عر. «منقل» دن] اوطه ایچنده تسخین ایچون ویامطبخده برشیء پیشیرمك وقاینتمق ایچون یانمش کومور وضعنه وایچنده کومور یاقمغه مخصوص باقیر یاخود پرنج ویاصاجدن قاب : پرنج، باقیر، صاج مانغال؛ مانغال قومق، یاقق؛ مانغالده پیشیرمك؛ مانغال باشنده اوتورمق؛ مانغال طابله‌سی، قپاغی، ایچی.

مانغانز { س. [فر. Manganèse] کیم. اجسام بسیطه‌دن برجنس معدن.

مانغیر { یا مانقر. س. ۱. اسکی برجنس کوچك باقر سکه که دردی برآقچه ایدردی، فلس، فلوس. ۲. چوجق اویونجغی قبیلندن تخته‌دن یالدیزلی پول. ۳. نارکیله لوله‌سنه قونمق اوزره کومور توزندن قرص. ٤. علی‌الاطلاق آقچه، پاره : مانغیر یوق؛ بش اون مانغیر ایچون آبرو دوکه‌مم.

مانقال { س. با : مانغال.

مانقاله { س. اویوق اویوق بر نوع اویون تخته‌سی.

مانقر { س. با : مانغیر.

مانقفا { ص. [اسکی ترکجه‌ده «مان» و «مانق» ایری وقوجه‌مان دیمکدر] ۱. قوجه قفالی، غبی، آلیق، سرسم : مانقفا آدم. ۲. شدتلی وزمن صقاغی‌یه اوغرامش (بیکیر) : بو آت مانقفا اولمش. ۳. ایری، بطال : مانقفا قاربوز. || مانقفا بالیغی = کیخلا بالیغنك برجنسی.

مانقفالق { س. ۱. آلیقلق، سرسملك، غباوت. ۲. بیکیرده شدتلی وزمن صقاغی.

مانقه { س. ۱. حلقه، دائره. ۲. حلقه‌واری طوپلانوب اوتورمش آدملر هیئتی : کمیجیلرك قراوانه باشنه مانقه اولملری؛ مانقه اولمق = طوپلانوب اوچن اوتورمق. عو.

مانَند { س. ص. فا. [تر. زبانزدی: «مننـد»] بکزر، شبیه، نظیر، مثل، اش : اونك مانندی یوقدر؛ مانندینی بولمق زوردر؛ بی‌مانند= امثالسز.

مانَنده { ص. فا. بکزین، مشابه، مماثل. ذ.

مانوره { س. [فر. Manœuvre= ال ایشی] ۱. کیدوب کله‌رك اجرا اولنان حرکات : دمیریول قطاری، ماکینه‌سی موقف اوکنده مانوره یاپیور = آرابه براقوب آله‌رق کیدوب کلیور. ۲. ع. بیوك تعلیم، تعلیم وتجربه ایچون حرب تقلیدی اوله‌رق اجرا اولنان حرکات : هرقول اردو سنه‌ده برکره مرکزنده مانوره یاپار. ۳. مج. حیله، دسیسه، دولاب.

مأنوس { ص. عر. ث : مأنوسه. [«انس» دن سمف.] ۱. آلیشلمش، الفت وانسیت اولنمش : توتون مأنوسم دکلدر؛ انسان مأنوسندن قولای‌ایکه‌من. ۲. آلیشمش، آلیشیق، مألوف، وحشیلکدن کچوب تأنیس اولنمش : حیوانات مأنوسه؛ مأنوس برفیل.

مأنوسیّت { سذ. عر. ۱. آلیشمه، الفت، انسیت، عادت : مکیفاته مأنوسیت کوتی شیئدر. ۲. وحشیلکدن کچوب انسانه آلیشیق اولمه : بعض حیوانلرك مأنوسیتی ممکن اولماز.

مانی { س. تأوهه متعلق اصواتدن عبارت الحان که اکثریا

بر شرق و یا تقسیمك ابتداسنده تفنی اولنور .

مانیا { سذ. عر. [یو. Μανία] ط. مراق، جنت، پك زیاده ابتلا : مانیاء وطن = شدتلی وطن آرزوسندن حاصل مرض.

مانیفاتوره { سه [فر. -Manufac ture] منسوجات وسائره یه متعلق فابریقه معمولاتی : مانیفاتوره مغازه سی.

مانیفاتوره جی { سه. مانیفاتوره قبیلندن منسوجات وسائر فابریقه معمولاتی صاتان تاجر.

مانیفاتوره جیلق { سه. منسوجات وسائره یه متعلق فابریقه معمولاتی صاتان تاجرك تجارتی : مانیفاتوره جیلق ایدیور .

مانیفستو { سه. [یتا .] تجـ. فابریقه دن تجاره کوندریلن امتعه نك جنس ومقدار وقیمتلرینی مبین ورقه که کومروکجه معتبر اولور : مانیفستویی ابراز ایتمك؛ مانیفستو موجبنجه. ‖ مانیفستو مأموری = تجارك بو ورقه لرینه باقق وظیفه سیله موظف کومروك مأموری.

مانیقه { سه [ر. Μανίκι = یك] بحـ. سفائنده انبارلره وماکینه وآتش یرلرینه هوا ویرمکه مخصوص بزدن باجه .

مانیوله { سه [یتا. Manivella] اثقال تحریکیچون بر اوجی قربنده استنادکاهی اولوب اوزون اولان دیکر اوجی تحریك اولنان قول.

ماو { سه. کدینك سسی : کدی ماو ایتدی.

مأوا { یا مأوی. سذ. عر. یورت، مسکن، محل، مقام : اورمانلر اکثریا آرسلان مأواسی اولور .

ماوج { سه. بحـ. کمیلی یکیدن قلفات ایتمك ایچون اسکی اوستوبیه سنی چیقارمغه مخصوص آلت ، قلفاتجی دمیری .

ماوراء { سه. عر. [ما = اسم موصول . وراء = آرقه ، کری] برشیئك آرقه سنده ، اوته سنده، کریسنده بولنان ، اوته : ماوراء النهر = ایرماغك اوته سی (جیحونك اوته سنده اولان صغد خطه سی) ؛ ماوراء الطبیعه = طبیعتك اوته سنده و اوستنده بولنان شیء غیر طبیعی حال ؛ ماوراء قافقاس = قافقاس سلسله جبالنك اوته سنده کی بلاد.

ماوقع { سه. عر. [ما = اسم موصول - وقع = « وقوع » دن فعل ماضی، دوشدی] دوشن، واقع اولان، سرکذشت . ذ.

ماولامق { فل . (کدی) ماو ایتمك . باغرمق.

ماؤنه { سه. [عر. « معون » دن] با : معونه.

مأوی { سذ. عر. با : مأوا.

ماوی { یاخود مائی. صه. عر. ذ : ماویه. مائیه. [«ماء»دن سمذ] با : مائی.

ماوی { صه. [عر. لغت آنفه دن] صو رنکنده ، کوك ، ازرق، کبود : آچیق ماوی؛ قویو ماوی؛ ماس ماوی؛ بونجوق ماویسی = پارلاق ماوی؛ مینه ماویسی = هوائی؛ چیویت ماویسی = لاجورد. [اصل ترکجه سی اولان « کوك » لغتی ترجیح اولنملیدر.]

ماویش { صه. آچیق ماوی کوزلی بیاض و صارپشین (شخص) .

ماویلك { سه. ماوی اولمه، ماوی رنك : اوته کی قماشك ماویلکی دهاقویو، دهاکوزلدر.

ماویمترك { صه. و :

ماویمسی { صه. ماوی یه چالار .

ماه { ونادراً مه. سه. فا. آی، قمر: مهرو ماه = کونش و آی ؛ مه نو = یکی آی ؛ ماه رو = آی یوزلی؛ مه پاره = آی پارچه سی.

ماه { سه. فا. سال قمریده قمرك بر دوریله حساب اولنان زمان که سنه نك اون ایکیده بریدر، آی،شهر : ماه محرم؛ ماه رمضان. شهور شمسیه یه دینلمه مك اقتضا ایدرکن مثلا : ماه نیسان دخی دینلیر. ماه بماه = آیدن آیه؛ بهر ماه = هر آی.

ماه { سه. قناعت، کفایت، اکتفا: آچ کوزلی یه بر فورن اتمك ماه کلمز .

ماهتاب { یاخود مهتاب . سه. فا. [ماه.مه = آی . تاب = نور] ١. آی آیدینلغی : ماهتابده کزمك؛ بوکیجه کوزل مهتاب وارایدی. ٢ . یاندیغی وقت اطرافه آی آیدینلغنه مشابه و اکثریا صاری یا ماوی ویا پنبه برایشیق نشر ایدن فشنك ویاکبریت : ماهتاب یاقق؛ ماهتاب کبریتی. ٣. مجـ. استهزا، اکلنجه، ذوقلنمه:

یرینی ماهتابه آلق ، ماهتاب ایتمك = بریله آلای ایتمك اکلمك. ماهتابه چیقمق = ماهتابده دکزده ذوق ایتمك. تك کورکله ماهتابه چیقمق = بریله استهزا ایتمك .

ماهچه { س. فا. مناره وقبه وسنجاق وسائره تپه‌سنه قونیلان هلال رسمی : مناره‌نك ماهچه‌سی دوشمش.

ماهِر { ص. عر. ث : ماهره. جـ : مهره. [«مهارت» دن سف.] الندن کلیر ، بجریکلی ، استاد ، اوسته ، مهارتلی ، حاذق : پك ماهر جراح؛ صنعتنده پك ماهر در؛ مهرهٔ اطبادن برذات.

ماهِرانه { ح. فا مهارتله، اوسته. لقله : ماهرانه اجرای عملیات ایتدی.

ماهِرلك { س. مهارت، اوسته‌لق.

ماهرو { یا مهرو. ص فا. [ماه، مه = آی رو = یوز] آی یوزلی، کوزل، دلبر.

ماهموز { س. [عر. مهمز یا مهماز دن] ۱. حیوانی دورتمك ایچون چیزمه‌نك اوکچه‌سی آرقه‌سنه طاقیلان چلیکدن سیوری دیشلی چرخ . ۲. خروس وسائر بعض قوشلرك آیاقلری آرقه‌سنده معلقه طوران پارمق. ۳. بح. زرهلی کمیلرك باش طرفنده وصو خطندن برقاج قدم آشاغیدن ایلری‌یه طوغری چیقان اومورغه دیرسکی . || چاودار ماهموزی = دلیجه، کولجر.

ماهموزلامَق { فت. (آته) ما. هموزله اورمق.

ماهُوَ { ترکیب عر. [ما = اسم موصول . هو = ضمیر منفصل مفرد مذکر غائب، او] اوکه : ماهوالحق = حق اولان : ماهوالحق بودر . || کماهو = اولدیغی کبی : کماهو حقها = حقیله، بحق .

ماهون { یاخود ماغون ، ماؤن. س. آمریقادن کلن قویو رنکلی وکوزل جلا آلیر برجنس قیمتلی آغاج : ماهوندن برطو. لاب، ماهون قاپلامه‌سی. == ص. بوآغاجدن معمول : ماهون طولاب، قاریوله .

ماهونیا { س. صاری چیچکلی بر نوع باغچه آغاجی.

ماهی { س. فا. بالیق، سمك؛ صید ماهی بالیق آوی : صید ماهی رسمی .

ماهی { س. [فارسیدن بالیق صرتنه مشابهتی مناسبتیله] ۱. چاتینك مختلف الاستقامه ایکی سطحی آره‌سنده ممتد اولان صرت ؛ ماهی کره‌میدی = بو صرته مخصوص طار و اویوق فرنك کره‌میدی. ۲. بوصرتی تشکیل ایتمك اوزره بوینه ممتد کراسته : چاتینك ماهیسی قیرلمش.

ماهِیَ { ترکیب عر. مؤنث اوله‌رق « ماهو » یرینه بعضاً قو. للانیلیر. با : ماهو .

ماهیانه { س فا. [غلطی : ماهیه] آی اعتباریله ویریلن اجرت، آیلق .

ماهیّت { سث. عر. برشیئك نه‌دن عبارت اولدیغی، اصل، حقیقت، کنه : بونك ماهیتی نه‌در؟ ماهیتنی آکلایه‌مدم .

ماهیّه { س. [فا. « ماه » اسمنه عربی یاء نسبت الحاقیله تأنیثدن متولد غلط فاحش بر تعبیردر] ۱. آیلق، شهریه، معاش. ۲. مناره‌لر آره‌سنه ایپله قندیللر آصه‌رق تشکیل ایتدکلری یازی ویا شکل.

مایاسیل { یا مایه‌سیل. س. وجود ده برطاقم مایعلر افراز ایدر چاتلاقلر، باصور وسائره : مایاسیل اولمق. || مایاسیل اوتی = باصوره دوا زعم اولنان برجنس نبات.

مِائَتَین { عد. عر. [« مائه » تثنیه‌سی] ایکیوز : مائتین والف تاریخنده = بیك ایکیوزده.

مایخوش { ص. فا. طاتلی ایله اکشی آره‌سنده، اکشی‌یه مائل لذیذ طاتلی : مایخوش برشربت، برمیوه.

مایخوشلق { س. اکشی‌یه مائل طاتلی اولان شیئك حال ولذتی : بوشربتده، بومیوه ده‌کی مایخوشلق.

مائِده { سث. عر. ۱. اوزرنده یمکلر بولنان سفره، قورلمش تراپزه. ۲. یمك، طعام، ضیافت : فلانك شرفنه برمائده چکدی، ویردی.

مایس { س. [لا. Maius] سنهٔ شمسیهٔ رومیه‌نك اساساً اوچنجی وصکره‌کی اعتباره کوره بشنجی آیی، ایار : مایس آینده؛ مایسك اون بشنده. || مایس چیچکی = برنوع چار چیچکی .

مایس { س. [لغت آنفه ایله منا. سبتی اولسه کرکدر] اینك وقویونك تازه کوبره‌سی . || مایس بوجکی = تازه کوبره‌ده یاشار برجنس بوجك

مایستره ١ { س. [ایتا.] بح. ١. غرب شمالیدن اسن } خفیف وسرین روزکار = مایستره اسیور. ٢. کمینك غراندی دیرکنك الك آلتده‌کی سرنی وبوکا مربوط یلکن : مایستره سرنی، یلکنی.

مایع { صه. عر. ذ : مایعه. [«میع» دن سف.] صوکبی آقان، } صو حالنده بولنان، صیویق، صلب مقابلی : جسم مایع؛ معادن مختلف درجهٔ حرارتده مایع حالنه کچرلر. = سذ. عر. جه : مایعات. صوکبی آقان جسم، جسم مایع : حکمت طبیعیه‌نك مایعات بحثی.

مایعیت { سذ. عر. [لغت مولده] مه. برجسمك مایع حالنده } یعنی صوکبی آقار حالده اولمق خاصه‌سی : جیوه‌نك مایعیتی.

مائل { صه. عر. ذ : مائله. [«میل» دن سف.] ١. برطرفه } طوغری اکلمش، اکری، منحنی : مائل دیوار، آغاج. ٢. برشیئه استعداد وقابلیتی اولان : اکلنجه‌یه، عشرته، صنعته مائلدر. ٣. هوسکار، آرزومند، طالب، دوشکون، مبتلا : برکوزله مائل اولدی. ٤. بکزر، چالار، آکدیرر، یاقین : پنبه‌یه مائل صاری؛ آزیجق ماوی‌یه مائلدر. ٥ ر. [هندسه‌ده] عمودی ایله افقی آره‌سنده بروضعیتده اولان، منحرف : خط مائل؛ سطح مائل.

مائلیت { سذ. عر. برطرفه اکلمش اولان شیئك حال و } وضعیتی، انحراف، انحنا : بو خطك، بوسطحك مائلیتی.

مایمون { یا میمون. س. انسانه بکزر وآنجق آیاقلری دخی ال } بجیمنده و نسبة باجاقلری قیصه واللری زیاده اوزون وکاه حیوان کبی درت آیاق اوزرینه وکاه انسان کبی قائماً یورور حیوان که انساندن صکره حیوانات الك ذکیسیدر، قرد، بوزینه. انواع واجناسی پك چوق اولوب، عمومنه درت اللی حیوانات نامی ویریلیر. نسناس دینان درت جنسی انسان بوینده وپك ذکیدر. || مج. پك چرکین وتحف آدم. [بو معنا ایله صفت کبی ده قوللانیلیر:] بونه مایمون حقه‌باز ! || مایمون اشتهالی = ثباتسز، هرکون بر دیکر هوسده بولنوب هیچ برنده قرار بولمیان. || ترس مایمون = قلیج نامليسی.

مایمونجق { س. هرکایدی آچار چلنکیر وخرسز آلتی. } ختاری که اکری بر دمیردن عبارتدر : کایدی مایمونجقله آچمق.

مایمونجی { س. مایمون کزدیروب اویناتان چنکانه. }

ماینا { س. [ایتا.] ١. بح. یلکنلرك ایندیرلمسی، قپانمسی، فوره } ضدی : یلکنی ماینا ایتمك. ٢. مج. براقه، ترك، تعطیل : جنك ماینا اولدی. || ماینا علامتی = بایراق ایندیرمه، ویره ایتمه.

مأیوس { صه. عر. [«یأس» دن سمف.] یأس کتیرمش، } امیدی کسمش، امیدسز، نومید : مأیوس اولدم؛ بنی مأیوس ایتدی.

مأیوسانه { صه. حه فا. امیدسزجه، امیدسزلکله، نومیدانه : } مأیوسانه برطرزله؛ مأیوسانه بر باقیش؛ مأیوسانه کری دوندی.

مأیوسیت { سذ. عر. یأس، امیدسزلك، هر امیدی } کسیلوب برامللی قالمامش اولان آدمك حالی : کندیسنه مأیوسیت کلدی؛ مأیوسیته دوچار اولدی؛ مأیوسیت انسانی هر شیئه مجبور ایدر.

مایوق { س. ١. آچلمامش چیچك، غنچه. مر. ٢. غنچه } ظرفی، قابوغی.

مایه { س. فا. ١. برشیئك معمول ومتشکل بولندیغی ماده، } جوهر، عنصر : بونك مایه‌سی طوپراقدن عبارتدر؛ بدمایه. ٢. بر ایش کورمك ایچون وجودی لازم اولان شیء، سرمایه، بضاعه : مایه‌سی یوق نه ایله یاپسون. ٣. ثروت، مال. ٤. تحصیل، علم، معلومات مکتسبه : مایه‌سز بر شیء یازیله‌ماز. || سرمایه. با : سرمایه. || فرومایه. با : فرومایه.

مایه ١ { س. [لغت آنقهٔ فارسیه‌دن] بعض شیئلره قوام ویاتخمر } ویرمك ایچون قونیلان ماده : خمور، اتمك مایه‌سی؛ یغورت، پینیر مایه‌سی.

مایه ١ { س. [فارسیدن] سوریلرده دامزلق دیشی حیوان، } قیصراق وقویون وسائره.

مائه { عـد. عر. جه : مآت. ذ : مائتین. [تلفظی : مئه] } یوز، صد. = سذ. عر. یوز سنه‌لك زمان، قرن : هجرت نبویه‌نك مائهٔ اولاسنده، مائهٔ رابعه‌سنده. = جه. رقملرك صاغدن اعتباراً اوچنجی خانه‌سنده یازیلانلری : آحاد، عشرات، مآت، الوف؛ مآت خانه‌سی.

مایه‌خوش { صه. با : مایخوش.

مایه‌دار { صـ. فا. سرمایه‌لی، بضاعه‌یه مالك.

مایه‌سز { صـ. مایه‌سی وخموری اولمیان، خمورسز: مایه‌سز اتمك.

مایه‌سیل { سـ. با: مایاسیل.

مایه‌لاتمق { فتـ. ١. مایه وخمور قومق، مایه ایله اکشیتمك ویا قوامه کتیرمك: خموری، یغوردی مایه‌لاتمق. ٢. مجـ. اسکیتمك، بریکدیروب بکلتمك، آرتدیرمق: اوپاره‌لری مایه‌لاتیور.

مایه‌لاندیرمق { فتـ. ١. مایه و خمور قومق، تخمیر ایتمك: سودی مایه‌لاندیرمق. ٢. مجـ. آرتدیرمق، بریکدیرمك: آلدیغی معاشلری مایه‌لاندیریور.

مایه‌لانمق { فلـ. ١. مایه وخمورله اکشیمك، تخمر ایتمك: خمور، سوت مایه‌لانمق. ٢. مجـ. بریکوب چوغالمق، تراکم ایتمك: کندیسنده مایه‌لانمش مال واردر.

مایه‌لق { صـ. ١. مایه‌یه وتخمیره یارایان: مایه‌لق خمور، یغورت. ٢. دامزلق: مایه‌لق قیصراق.

مایه‌لی { صـ. مایه‌سی اولان تخمر ایتمش: مایه‌لی خمور.

مائی { یاخود ماوی. صـ. عر. ث: مائیه. [« ماء » دن سمفـ.] ١. صویه منسوب و متعلق: حیوانات مائیه = صوده یاشایان حیوانلر؛ نبات مائی. ٢. صو رنکنده، ماوی، کوك: مائی جانفس.

مُباح { صـ. عر. [« اباحه » دن سمفـ.] دیانةً امر ونهی آلتنده اولمیوب حلال وحرام ویا مکروه اولمیان، اجرا وعدم اجراسی مساوی اولان: آت اتی مباحدر؛ خرستیانلقده شراب مباحدر.

مَباحِث { سـذ. جـ. عر. فد: مبحث. با: مبحث.

مُباحِث { صـ. سذ. عر. [« بحث » دن سفـ. مفاعله] مباحثه ایدن، دیکر بریله بحثه کیریشن.

مُباحَثه { سثـ. عر. جـ: مباحثات. [« بحث » دن مصـ. مفاعله] ١. برایش حقنده ایکی کشی آره‌سنده اولنان سوز، طرفیندن هری دیکرینك سوزینی چوروتمکه وکندی فکرینی اثباته چالیشه‌رق اولنان دعوی: بر مسئلهٔ علمیه حقنده مباحثه‌یه کیریشدك؛ مباحثه چوق دفعه منازعه‌یه منجر اولور. ٢. دعوی ومخالفت صورتیله اولمیه‌رق بر ماده حقنده سوزلشمه، هرکس فکرینی و بیلدیکنی بیان ایتمك اوزره واقع اولان مکالمه ومصاحبه: علمه دائر مباحثه ایدیورایدك؛ مباحثه‌مز پك اوزون سوردیکندن کیجه یاریسنه قدر اوتوردق.

مُباحلق { سـ. شرعاً امر ویا نهی اولنمیوب مخیر براغیلان شیئلرك حالی، اباحه.

مَبادا { ترکیب فا. اولمایه، صاقین، زنهار. د.

مُبادَرت { سثـ. عر. [«بدور» دن مصـ. مفاعله] سرعت وغیرتله باشلامه. شتاب، مسارعت، ابتدار: تقدیم جوابنامه‌یه مبادرت قلندی.

مُبادَله { سثـ. عر. [« بدل » دن مصـ. مفاعله] ایکی کشی بیننده برشیئك دیکر برشیئله دکیشدیرلمسی، دکیش طوقوش، تراامپه: بن قویه‌می سزك فایطونله مبادله ایتمکه راضی‌یم؛ آقچه بر واسطهٔ مبادله‌در.

مَبادی { سذ. جـ. عر. فد: مبدأ. با: مبدأ.

مُبارِز { سذ. صـ. عر. [« بروز » دن سفـ. مفاعله] دیکر بریله باش باشه غوغایه طوتیشان، ادعا ایله جداله کیریشن، دوولویاپان: مبارزلر قارشی قارشی کلدیلر.

مُبارَزه { سثـ. عر. [« بروز » دن مصـ. مفاعله] ١. اسکی اصول اوزره طرفین مخاصمیندن برر کشی میدانه چیقوب آره‌لرنده غوغا ایتمه‌لری: حضرت علی (رضه) الك جسور دشمنلره قارشی مبارزه‌یه چیقارلردی. ٢. بر تحقیره قارشی ویا ناموسه تعلق ایدر برسوزدن طولایی تحقیره دوچار اولانك دعوتیله ایکی کشی آره‌سنده واقع اولان غوغا. دوولو: مبارزه اوروپاده بوکون ممنوع ایسه‌ده کیزلیجه ینه اجرا اولنیور.

مُبارَك { صـ. عر. ث: مبارکه. [« برکة » دن سمفـ. مفاعله] ١. برکتلی، فیض وبرکت وبوللغی اولان: نیل مبارك؛ قویون مبارك برحیواندر؛ اشبو سنهٔ مبارکه‌ده. ٢. عزیز، حرمتلی، شایان حرمت وتقدیس، مقدس: ایام مبارکه: لیالیٔ

مباركه؛ مبارك برذاتدر؛ مبارك اللرینی قالدیروب دعا ایتدی. ٣. اوغورلی، خیرلی، مسعود، متین، قوتلی، قدملی : یکی طوغان چوجق، یایدیردیغکز او، کییدیککز اثواب مبارك اولسون. [بو معنا ایله زائدی : مبارکی]. ٤. استهزا طریقیله شایان لوم وتعریض اشخاص واشیا حقنده قوللانیلیر : اومبارك آدم ده طورمیوب یمك ییور؛ آمبارك برکره صورسه‌ك آ! بو مبارك چفتلكك ضررندن باشقه بر خیرینی کورمدك.

مُبارَكى { ص. [لغت آنفهٔ عربیه دن غلط] با : مبارك.

مُباشِر { سذ. عر. [« بشر » دن سف. مفاعله] ١. وقتیله حکومتك برامرینی عائد اولدیغی آدملره تبلیغ ایله اجرا ایدن ویا بر مالك تحصیلنه مأمور اولان آدم : مباشر کوندرلدی؛ او ینه مباشر کلدی. ٢. حاکمك امرینی تبلیغه مأمور آدم ٣. مج. برطور آمرانه ایله حکم ایدن، مسلط اولان آدم : باشمه مباشر دیکلدی.

مُباشَرَت { سذ. عر. [« بشر» دن مص. مفاعله] ١. کیریشمه، طوتیشمه، باشلامه، بدأ، ابتدار : اوکتابك تحریرینه بوکون مباشرت ایده‌جکم. ٢. جماع، مجامعت.

مُباعَده { سذ. عر. [« بعد » دن مص. مفاعله] بربرندن اوزاقلاشمه.

مُبالات { سذ. عر. [اصلی : مبالوة. « بلو » دن مص. مفاعله] دقت، اعتنا، تقید. || عدم مبالات = دقتسزلك، قیدسزلق.

مُبالِغ { سذ. جـ. عر. فذ : مبلغ. || با : مبلغ.

مُبالَغه { سذ. عر. [« بلوغ » دن مص. مفاعله] ١. بر ایشده پك ایلری‌یه وارمه، قصور براقمامه، مکمل وقصورسز ایتمه : اکرامده مبالغه ایلدی. ٢. بیوتمه، اعظام، افراط، کوچك برایشی پك بیوك کوسترمه : اونك جسارتنی مدحده مبالغه ایتدی؛ بوتعریفده مبالغه واردر؛ مبالغهٔ عجمانه؛ کندیسی مبالغه‌لی سویور. || مبالغه ایله = پك چوق، پك زیاده : کندیسی مبالغه ایله خسیس، جومرددر. || د. اسم مبالغه، مبالغه ایله اسم فاعل = عربیده جبار، صبور، علامه کبی وزنلرده اولوب مبالغه بیان ایدن اسم فاعل صیغه‌سی؛ ترکجه‌ده « پك » ویا « اڭ » اداتلریله ینه مبالغه افاده ایدن صفت مرکبه : پك بیوك، اڭ بیوکی.

مُبالَغه‌جى { ص. هرشیئی مبالغه واعظام ایتمکی سون : شرق ادبا وشعراسی مدح وتعریفده پك مبالغه جیدرلر.

مُبالَغه‌لى { ص. مبالغه ایدیلن، مبالغه‌سی اولان، اولدیغندن زیاده کوستریلن، اعظام ایدیلن : مبالغه‌لی سوز؛ برطاقم مبالغه‌لی مدحلر.

مَبانى { سذ. جـ. عر. [مفردی یوقدر.] ١. یاپیلر، ابنیه : مبانیٔ جسیمه. ٢. تمل، اساس، قواعد اساسیه : مبانیٔ هندسه.

مُباهات { سذ. عر. [« بهاء » دن مص. مفاعله] اوکنمه، افتخار، تفخر : اولادك تربیه‌سی بحق ابوینك سرمایهٔ مباهاتیدر.

مُباهى { ص. عر. [« بها » دن سف. مفاعله] اوکنن، افتخار وتفخر ایدن.

مُبايَعه { سذ. عر. جـ : مبایعات. [« بیع» دن مص. مفاعله] صاتین آلمه، اشترا : برآرابه مبایعه ایتدم؛ بعض مبایعاتله مشغول ایدم. [اصل « بیع » صاتمق دیمك اولوب، مفاعله بابی ده مشارکت بیان ایتدیکیچون، معنای حقیقیسی : صاتوب آلمه، آلیش ویریش، اخذ واعطایه متعلق مقوله‌در.]

مُبايَعه‌جى { س. بورسه‌ده برینك حسابنه هوا آلان.

مُبايِن { ص. عر. ذ : مباینه. [« بین» دن سف. مفاعله] ١. باشقه درلو اولان، دیکرلرندن آیری وغیری اولان، مخالف. ٢. دیکرینك ضدی وعکسی اولان : بوسوزکز دمین سویلدیککزه بوسبتون مبایندر.

مُبايَنَت { سذ. عر. [« بین » دن مص. مفاعله] ١. آیریلق، غیریلق، خلاف، مخالفت، اختلاف : مباینت افکار. ٢. ایکی شیئك بربرینك ضدی وعکسی اولمسی، ضدیت : بوایکی سوز آره‌سنده مباینت واردر.

مُبتَدا { سذ. عر. [« بدأ » دن سف. افتعال] ١. باشلانغیج، باش. ٢. د. [نحو عربیده] جملهٔ اسمیه‌نك ایکی رکنندن بری که جمله‌نك باشنده اولور : « الله اکبر » جمله‌سنده لفظهٔ جلال مبتدا واکبر خبردر. « مسندالیه » اعم اولوب، اسم کان واسم ان

وسائره‌یی‌ده شاملدر.

مُبتَدی { ص عر. [« بدأ » دن سف. افتعال] علم تحصیلنه ویا برایش وصنعته یکی باشلایان، عجمی: مبتدیلره مخصوص قرائت کتابی؛ مبتدی ایشی.

مُبتَذَل { ص عر. ث: مبتذله. [« بذل » دن سمف. افتعال] ١. خور قوللانیلان، اعتبارسز، خوار، حقیر، کپازه. ٢. پك بول واو. جوز: بوسنه یمش پك مبتذل.

مُبتَغا { سـذ. عر. آرزو وطلب اولنان شیء. ذ.

مُبتَلا { ص. عر. [« بلا » دن سمف. افتعال] ١. دوشـکون، کرفتار، دوچار: بردرده مبتلا اولدی؛ عشرته مبتلا. ٢. عاشق، افتاده: اوقادینك مبتلاسیدر؛ برچنکی‌یه مبتلادر.

مُبتَنی { ص. عر. ث: مبتنیه. [«بنا» دن سف افتعال]. ١. بنا اولنمش، قورلمش، مؤسس: بر قیانك اوزرینـه مبتنی قلعه. ٢. مج. مستند: دعواسی نه اوزرینه مبتنیدر؟

مُبتَهِج { ص عر. [« بهجة» دن سف. افتعـال] ممنون، مسرور. ذ

مُبَجَّل { ص. عر. ث: مبجله. [«بجول» دن سمف. تفعیل] اولولانمش، تکریم و تعظیم اولنمش، مکرم، معزز.

مَبحَث { سـذ. عر. ج: مباحث. [« بحث » دن سم.] ١. بر بحثه دائر مقاله ویا فصل وباب، بر مسـئلهٔ علمیـه‌یه ویا بر حقیقتـه متعلق مقـاله: مبحث تکوین، مبحث طوفان؛ مباحث علمیه، مباحث تاریخیه. ٢. اصطلا. حات فنیهٔ جدیده‌ده باشلیجـه او. روپا السنه‌سـنده مستعمل بو. Logie تعبیرینی ترجمـه ایدر: مبحث الاثمار = Carpologie؛ مبحث الازهار = Anthologie و سائره.

مَبحوثٌ عَنهُ { سـ. ص. عر. ث: مبحـوث عنهـا. [« بحث » دن سمف. اولوب «عنه» سز قوللانلماز] بحث اولنان شیء، سـالف الذکر، مـذکور: مسئلهٔ مبحوث عنها؟

مَبدَأ { سـذ. عر. ج: مبادی. [« بدأ » دن مص. میمی ویا سم. وسز.] باشلامه، باشلا. نغیج، بدأ، آغاز، باش، ابتدای ظهور: مبدأ عالم؛ مبدأ خلقت؛ مبدأ اسلام.

مُبدِع { ص. عر. ث: مبدعـه. [«بدعة» دن سف. افعال] ١. ایجاد واختراع ایدن، موجد. ٢. امور دینیه‌ده بدعته تابع او. لان، اهل بدعت.

مُبَدَّل { ص. عر. ث: مبدله. [«بدل» دن سمف. تفعیل] دکیشد. یرلمش، تبـدیل وتغییر اولنمش، بر قالبدن دیکر قالب وصـورته کچمش: کابکلرك چوغی قورتدن مبدلدر.

مَبذول { ص. عر. ث: مبـذوله. [«بذل» دن سمف.] ١. بول صرف اولنان، اسیرکنمین: لطفنی بتون عالمه مبذول ایلدی. ٢. بول، کثرت اوزره بولنـان، اوجـوز: بو سـنه اوزوم پك مبذولدر؛ آناطولیده محصولات مبذولدر.

مَبذولِیَّت { سش. عر. ١. بوللق، چـوقلق، کثرت: میـوه‌نك مبـذولیتی. ٢. بول ویرمه، اسیرکه‌مه، احسان عام: لطف واحسانك مبذولیتی.

مُبَرّا { ص. عر. [« براء» دن سمف. تفعیل] تبرئه اولنمش، بری، مستثنی، عاری، منزه: جنـاب حق اوصاف بشریه‌دن مبرادر؛ بو آدم مرحمتدن مبرادر.

مَبَرّات { سش. ج. عر. [فد. «مبره» بزجـه غیر مستعملدر.] ثواب ایچـون تأسیس اولنمش خـیرات: فـلان شهرك خیرات ومبراتی چوقدر.

مِبرَد { سـذ. عر. اکه. ‖ جرا. مبرد حصاة=مثانه طاشلرینی اوفالدوب دوشورن آلت.

مُبَرِّد { ص. عر. [«برد» دن سف. تفعیل] صوودان، سریلد. یرن، = سذ. عر. قاراق.

مُبرَم { ص. عر. محکم، صـاغلام، ضروری‌الوقوع، ردودفعی محال: قضاء مبرم؛ بلاء مبرم.

مَبرور { صـ. عر. ث: مبروره. [«بر» دن سمف] مقبول، خـیرلی، ممـدوح: خـدمات مبروره‌سی.

مُبَرهَن { ص. عر. ث: مبرهـنه. [« برهـان »دن سمف. دحرج] برهـان و دلیـل ایله اثبـات اولنمش، مثبت، ثابت: ارضـك کرویتی خسوفـده کرهٔ قمر اوزرنده کوریلن کولکه. سیله دخی مبرهندر.

مَبسوط { ص عر. ث: مبسوطه. [«بسط» دن سمف] ١. آچلمش، یایلمش، سرلمش، دو.

شنمش ، آچیق : خوان نعمتی مبسوطدر. ۲. برتفصیل بیان اولنان، مفصل. || ضمهٔ مبسوطه = ترکجه آچیق اوقونان ضمه که قول و یول کبی ثقیله‌سی و گوز و سوز کبی خفیفه‌سی اولور. مقابلی ضمهٔ مقبوضه.

مُبَشِّر { صـ عر. [«بشارت» دن سف. تفعیل] تبشیر ایدن، مژده ویرن، ایی برخبر ویرمکله سویندیرن.

مُبَشَّر { صـ. عر. ث: مبشره. [«بشارت»دن سمف تفعیل] تبشیر اولنمش، مژده ویرلمش، برایی خبرله شاد ومسرور ایدلمش اولان: عفو ایله مبشر؛ عشرهٔ مبشره = صحابهٔ کرامدن اون ذات که جانب نبویدن جنتله تبشیر بیورلمشدر.

مُبَصِّر { سـد. عر. [«بصر»دن سف. تفعیل] ۱. گوزدیجی، بکلیجی، باقیجی. ۲. مکتبلرده شاکردلرك افعال وحرکاتنی تفتیشله حسن حاللرینه نظارت ایدن مأموره ویریلان اسمدر: مکتب اعدادی مبصرلرندن. ۳. کمرکلرده اراییجی کاتبلکیله موظف مأمور.

مُبَصِّرلق { سـ. مکاتبده ورسو ماتده مبصر خدمت ومأموریتی: دارالفنون مبصرلغنه تعیین اولندی.

مِبضَع { سد. عر. جـ: مباضع. [«بضع»دن اسم آلت] جراح نیشتری. مبزغ ومشرط کبی.

مُبطِل { صـ. عر. ث: مبطله. [«بطل»دن سف. افعال] فسخ و ابطال ولغو ایدن، قالدیران.

مُبطَل { صـ. عر. ث: مبطله. [«بطل»دن سمف. افعال] فسخ و ابطال ولغو اولنان، مفسوخ، ملغا.

مُبَعِّد { صـ. عر. ث: مبعده. [«بعد»دن سف. تفعیل] اوزاقلاشدیران، تبعید ایدن.

مَبعوث { صـ. عر. ث: مبعوثه. ۱. کوندرلمش، کوندریلن، مرسول، فرستاده: خلق دین حقه دعوت ایچون من طرف الله مبعوث اولان انبیاء عظام؛ هرنبی بر قومه و حضرت محمد (صلعم) ایسه عموم نوع بشره مبعوثدر. ۲. بعد الموت دیریلدلمش اولان. = سد. عر. جـ. فا: مبعوثان. فر. Chambre des députés دینلن مجلس اعضاسندن بهری.

مَبعوثلق { سـ. بو مجلس اعضالغنه انتخاب اولنانلرك حال وصفتی.

مَبغوض { صـ. عر. [«بغض»دن سمف.] بغض اولنان، بغض وکینه دوچار ومظهر.

مِبلَع { سد. عر. [«بلع»دن اسم آلت. — غلطی: مابلاق.] صـ. حبلری یایمغه مخصوص دوز وآچیق برجنس قاشیق.

مَبلَغ { سد. عر. جـ: مبالغ. آقچه مقداری: کوندریلان مبلغ واصل اولدی؛ بریکن آقچه ایپی بر مبلغ اولمش.

مُبَلِّغ { صـ. عر. ث: مبلغه. [«بلاغ»دن سف. تفعیل] تبلیغ ایدن، بر امر ویا خبری محلنه یتیشدیرن. = سد. عر. بیوك جامعلرده صوك جماعته امامك و مؤذنك سوزلرینی تکرار ایده‌رك یتیشدیرن آدم.

مَبلول { ضـ. عر. ث: مبلوله. [«بل»دن سمف.] ایصلاتلمش، ایصلاق، نملی، یاش.

مَبنی { ۱. بولنغی بعضلر، «مبانی» جمعنك مفردی اولمق اوزره، بنا معناسیله، و بعضلر بنا محلی وتمل معناسیله لسانمزده قوللانمشلرسه‌ده، «عربیده» «مبانی» مفردسز جمع اولوب، «مبنی» صورتنده بر کلمه دخی هیچ بر لغت کتابنده مقید دکلدر.

مَبنی { صـ. عر. ث: مبنیه. [«بنی»دن سمف.] ۱. بنا اولنمش، یاپلمش، قورلمش: جسیم بر قیانك اوستنده مبنی بر قلعه. ۲. مج. برشیئه طیانان، مستند: علم الارض و علم البشر طبقات ارضیه‌ده بولنان آثار اوزرینه مبنیدر. ۳. د. [نحو عربیده] بلا مانع لفظی اعراب قبول ایتمیوب سماع اوزره دائما بر حرکه ایله ویا ساکن اوله‌رق قوللانیلان (اسم): سیبویه، من، هو، هی کبی: فتح اوزرینه، کسر اوزرینه مبنی؛ مبنی علی الفتح، مبنی علی الکسر. || مبنی علی الحکایه = معروف ومشهور برحکایه ووقعه‌یه بناءً سویلنیلان سوزکه آکلاشلمسی اوحکایه‌نك بیلنمسنه متوقفدر: بوکلام مبنی

علی‌الحکایه‌در. = ح. بناء، دن طولایی، دن ناشی : کیفسز او. لدیغنه مبنی بو کون کله‌مدی ؛ بو کون کلیشی یاغمور یاغدیغنه مبنیدر.

مُبهَم (صـ. عر. ۀ: مبهمه. [«بهم» دن سمف. انفعال] غیر معین ، غیر محدود ، حصر و تعیین اولنمیان ، هرطرفه چکیله بیلن : مبهم سوز.

مُبهَمات (سذ. جـ. عر. د. [صرف ترکیده] کنایاتك مبهم و غیر معین بر معنایه دلالت ایدنلری : نه کیم، قاچ، فلان کبی.

مَبهوت (صـ. عر. ۀ: مبهوته. [«بهت» دن سمف.] سر. سم ، متحیر ، حیران : مبهوت اولدی، قالدی.

مَبهور (صـ. عر. ۀ: مبهوره. [« بهر »دن سمف.] نفس طارلغنه مبتلا، صولوغان.

مَبیت (سذ. عر. [« بیت »دن سم] یاتیله‌جق ، بیتوتت ایدیله‌جك یر.

مَبیض (سذ. عر. [« بیض »دن سم] دیشیلرك رحمنده جنینه اساس اولان یومورطه. جقلرك بولندیغی محل ، اوغلدروق.

مُبَیِّض (سذ. عر. [«بیاض» دن سف. تفعیل] مسوده‌لری بیاضه چکن، تبییض ایدن کاتب، مستنسخ.

مُبَیِّضلك (سـ. مسوده‌لری بیاضه چکن یعنی تبییض ایدن کاتبك ایشی، مستنسخلك: مبیضلك ایدیور.

مُبین (صـ. عر. ۀ: مبینه. [«بین، بیان» دن سف. افعال] ۱. خیر وشر وحق وباطلی فرق وفصل ایدن : قرآن مبین. ۲. واضح، عیان، آشکار: دین مبین.

مُبَیَّن (صـ. عر. ۀ: مبینه. [«بیان» دن سف . تفعیل] بیان ایدن، ظاهر وعیان ایلین، ظاهراً بیلدیرن : شایان اعتماد اولدیغنی مبین بعض اوراق ابراز ایلدی.

مُبَیَّن (صـ. عر. ۀ: مبینه. [«بیان» دن سمف. تفعیل] آشکار بیان وایضاح اولنان.

مُتابَعت (سذ. عر. [« تبع »دن مصـ. مفاعله] برینه اویوب پیرو اولمه ، تابع اولمه، آرقه‌سی صره کیتمه : جماعت امامه متابعت ایدر.

مُتَأَثِّر (صـ. عر. ۀ: متأثره . [« اثر »دن سف. تفعل] طوقنلمش، برحال وحسك ایچنه ایشلمه‌سیله متغیر اولان، محزون، مکدر : باشقه‌سنك آجیسیله متأثر اولمق؛ او وقعه‌دن چوق متأثر اولدی؛ کیجه وقتی قوالك حزین سسنی ایشیدوب‌ده متأثر اولمامق ممکن دکلدر.

مُتَأَخِّر (صـ. عر. ۀ: متأخره . جـ: متأخرین . [«اخر» دن سف . تفعل] صکره کلن ، صکره‌یه قالان، صکره‌کی، متقدم مقابلی : زمان متأخر ؛ قرون متأخره؛ متأخرین حکما.

مُتَأَدِّب (صـ. عر. ۀ: متأدبه. [«ادب»دن سف تفعل] تأدب ایدن ، ادب اوکرنن ، تربیه اولنان.

مُتَأَذّی (صـ. عر. ۀ: متأذیه . [« اذا »دن سف. تفعل] اذیت ایچنده بولنان ، اذیت چکن، اینجین، صیقیلان : او آدمك لقردیسندن متأذی اولدم.

مُتارَکه (سذ. عر. [«ترك» دن مصـ. مفاعله] محاربه‌نك رضای طرفینله موقتاً تعطیلی : طرفین مخاصمین متارکه ایتدیلر؛ متارکه اثناسنده.

مُتَأَسِّف (صـ عر. ۀ: متأسفه. [« اسف »دن سف. تفعل] اسف وکدر ایدن ، محزون ، مکدر : بو خبردن چوق متأسف اولدی .

مَتاع (سذ. عر. جـ: امتعه. ۱. صاتیله‌جق مال و علی الخصوص قماش و سائر قیمتلی اشیا، تجارمالی: آوروپا متعه‌سی. ۲. مجـ. سرمایه، بضاعه: متاع وصلی اوجوز صاتمیور.

مَتاعِب (سذ. جـ. عر. [فـد. متعبه لسانمزده مستعمل دکلدر] یورغونلقلر، زحمتلر، مشقتلر : متاعب سفره تحمل ایتمك.

مَتافوره (سـ. ر. [Μεταφορά] بحـ. کمینك بورده‌سنه عموداً ویامائلاً موضوع دیکمه؛ فلوقه متافوره‌سی = فلوقه‌یی آصمغه مخصوص دیکمه‌لر : فلوقه‌یی متافوره‌یه آلمق .

مُتَأَلِّم (صـ. عر. ۀ: متألمه . [«الم»دن سف. تفعل] ۱. الم وکدره مصاب، مکدر، محزون، غمناك : کندیسنی پك متألم کوردم. ۲. آجیان، آغران، خسته: عضو متألم.

مَتالیك (سـ. ر. [Μεταλικόν] ۱. آز کومشله قاریشیق

باقر آقچه، سکهٔ مغشوشه. ۲. الیوم اون‌پاره‌یه کچن اسکی یکرمیلك سکهٔ مغشوشه: برمتالیکه، بش متالیکه صاتیور.

مُتأمِّل { صه. عر. ث: متأمله. [«امل» دن سف. تفعل] تأمل ایدن، دوشونن، متفکر، طالغین.

مَتانَت { سٔ. عر. طیانمه، متین وقوی اولمه، صاغلاملق، ثبات وغیرت: انسانده متانت اولمدقجه هیچ بر ایشه موفق اولهماز.

مُتَأنّی { صه. عر. [«انی» دن سف. تفعل] آغر طاورانان، دوشونه‌رك متبصرانه حرکت ایدن، عجله ایتمین: نه عجول اوللی نه‌ده زیاده متأنی.

مُتَأنّیانه { صه. حه. فا. آغرلقله، عجله‌سز، بك دوشونه‌رك، متبصرانه: متأنیانه حرکت ایدیور.

مُتَأهِّل { صه. عر. ث: متأهله. [«اهل» دن سف. تفعل] اولنمش، اولی: متأهل آدم.

مُتَبادِر { صه. عر. ث: متبادره. [«بدور» دن سف. تفاعل] ظهور و بروز ایدن: متبادر خاطر = خاطره کلن، تخطر اولنان.

مُتَبادِل { صه. عر. ث: متبادله. [«بدل» دن سف. تفاعل] ۱. بربرینك یرینه کچه‌بیلن، نوبتله دکیشن. ذ. ۲. ر. [هندسه‌ده] قارشیلقلی: زاویتان متبادلتان = قارشیلقلی ایکی زاویه.

مُتَباعِد { صه. عر. ث: متباعده. [«بعد» دن سف. تفاعل] بر برندن اوزاق بولنان، اوزاقلاشان: منازل متباعده.

مُتَباقی { صه. عر. ث: متباقیه. [«بقاء» دن سف. تفاعل] کری قالان، آرتان: مقدار متباقی.

مُتَباکی { صه. عر. ث: متباکیه. [«بکاء» دن سف. تفاعل] آغلار کبی اولان، یالاندن آغلایان.

مُتَبایِن { صه. عر. ث: متباینه. [«بین» دن سف. تفاعل] ۱. بربرینه ضد اولان، بربرینك عکسی اولان، متضاد. ۲. ر. [حسابده] مشترك مقسوم علیه‌لری اولمیان (رقملر).

مُتَبَحِّر { صه. عر. جه: متبحرین. [«بحر» دن سف. تفعل] علم وفضلده دریا کبی واسع وعمیق اولان، علمك کنه و قعرینه واران: متبحرین علمادن.

مُتَبَدِّل { صه. عر. ث: متبدله. [«بدل» دن سف. تفعل] تبدل ایتمش، دکیشمش، متغیر، دیکر کون.

مُتَبَرِّك { صه. عر. ث: متبرکه. [«برکة» دن سف. تفعل] کندیسیله تبرك وتیمن اولنان، مبارك: شیخ عطارك انفاس متبرکه‌سی.

مُتَبَسِّم { صه. عر. ث: متبسمه. [«بسم» دن سف. تفعل] کولومسین، تبسم ایدن، کولر: متبسم برچهره ایله.

مُتَبَسِّمانه { صه. حه. فا. کولومسیه‌رك، تبسمله: متبسمانه بر یوزله؛ متبسمانه باقدی.

مُتَبَصْبِص { صه. عر. ث: متبصبصه. [«بصبص» دن سف. تفعلل] یالتاقلانان، کوپك کبی تبصبص ایدن: متبصبص برآدمدر.

مُتَبَصْبِصانه { صه. حه. فا. یالتاقلا‌نه‌رق، یالتاقلانمغله واقع اولان، تبصبصله: برطور متبصبصانه ایله؛ متبصبصانه یانته واردی.

مُتَبَصِّر { صه. عر. ث: متبصره. [«بصر» دن سف. تفعل] دقتله باقان، اینجه ملاحظه و تأمل ایدن، دوراندیش.

مُتَبَصِّرانه { صه. حه. فا. دقتله باقه‌رق، ملاحظه و تأمل ایله، دوراندیشانه: برسعی متبصرانه ایله؛ متبصرانه طاورانمق.

مُتَبَلِّر { صه. عر. ث: متبلره. [«بلور» دن سف. تفعل. — لغت مولده.] ر. بلور شکل و صورتنده طوکمش اولان، تبلر ایتمش.

مَتْبوع { صه. عر. ث: متبوعه. [«تبع» دن سمفه.] ۱. کندیسنه تبعیت اولنان، تابع مقابلی: متبوع مفخم = تبعه‌سندن بولندیغم حکمدار؛ دولت متبوعه‌سی. ۲. ر. کندیسنه دیکر برکلمه اتباع اولنان (کلمه)، موصوف، معطوف علیه وساتره: تابع متبوعك اعرابنی آلیر.

مَتْبوعیَّت { سٔ. عر. کندیسنه تبعیت اولنان ذاتك حالی: تابعیت ومتبوعیت مناسبتی.

مُتَبَیِّن { صه. عر. ث: متبینه. [«بیان» دن سف. تفعل.—

تبين لازم اولديغندن اسم مفعول صورتنده يانك فتحيله قوللانلما- مليدر.) تبين ايتمش، ميدانه چيقمش، اثبات اولنمش، ظاهر، بديهى.

متتابع { صـ. عر. ذ: متتابعه. [«تبع»دن سف. تفاعل] بربرى آردنجه كلن، بربرينى تعاقب ايدن، متعاقب: وقايع متتابعه؛ متتابع الورود، متتابع الظهور = آردنجه ورود ويا ظهور ايدن.

متتابعاً { حـ. عر. بربرى آردنجه، بربرينى متعاقب اوله‌رق: متتابعاً ظهور ايدن احوال.

متتبّع { صـ. عر. ذ: متتبعه. [«تبع»دن سف. تفعل] تتبع ايدن، آرقه‌سنه دوشوب آراشديران: كتب حديث متتبعلرندن.

متتوّج { صـ. عر. ذ: متتوجه. [«تاج»دن سف. تفعل] ۱. تاج كيمش، تاجلى. ۲. نبا. تاج صورتنده ظرفى اولان (چيچك).

متجاسر { صـ. عر. ذ: متجاسره. [«جسارة»دن سف. تفاعل] تجاسر وجرأت ايدن، بر ايشه پرواسز كيريشن: مخالف قانون حركته متجاسر اولانلر.

متجانس { صـ. عر. ذ: متجانسه. [«جنس»دن سف. تفاعل] برجنسدن اولان، همجنس: حيوانات متجانسه؛ متجانس الشكل.

متجاور { صـ. عر. ذ: متجاوره. [«جوار»دن سف. تفاعل] جوارده بولنان، قوكشو، همجوار: نواحىٔ متجاوره.|| ر.

زواياى متجاوره = يان يانه بولنان زاويه‌لر، زواياى متبادله ضدى.

متجاوز { صـ. عر. ذ: متجاوزه. [«جواز»دن سف. تفاعل] ۱. كچن، آشان: حدينى متجاوز. ۲. تجاوز و تعرض ايلين، صارقنديلق ايدن: طرفين عسكرندن خانغيسى متجاوزدر؟ ۳. كچن، آشان، زياده، فضله: بش بيكى متجاوز. (بش بيكدن متجاوز ديمه‌ملى.)

متجاهل { صـ. عر. [«جهل»دن سف. تفاعل] تجاهل ايدن، بيلمزلكدن كلن، يالاندن بيلمز كبى اولان. ذ.

متجاهلانه { صـ. حـ. فا. بيلمزلكه كله‌رك، تجاهل ايده‌رك: متجاهلانه جواب ويردى؛ برجواب متجاهلانه ايله.

متجبّر { صـ. عر. ذ: متجبره. [«جبر»دن سف. تفعل] جبروتى طاقينان، جبر وزورله حركت ايدن، جبارلق كوسترن.

متجبّرانه { صـ. حـ. فا. جبروتله، حركت خود سرانه ايله، زورله: متجبرانه حركت ايدردى.

متجدّد { صـ. عر. ذ: متجدده. [«جد»دن سف. تفعل] يكيلنن، يكيدن باشلايان ويا يكى حالنه كيرن: قوهٔ متجدده.

متجزّى { صـ. عر. ذ: متجزيه. [«جزء»دن سف. تفعل] اجزايه انقسام ايدن، پارچه‌لنان.

متجسّد { صـ. عر. ذ: متجسده. [«جسد»دن سف. تفعل] وجود پيدا ايدن، جسم وجسد حالنه كچن: جسم متجسد.

متجسّس { صـ. عر. ذ: متجسسه. [«جس»دن سف. تفعل] يوقلايان، كيزلى شيئلردن خبر آلمغه چاليشان، آراشديران، تفتيش ايدن.

متجسّسانه { صـ. حـ. فا. تجسسله، يوقلايوب آراشديره‌رق احوال خفيه‌يى تفتيش ايده‌رك: دائما متجسسانه حركت ايديور؛ برنظر متجسسانه ايله باقيوردى.

متجسّم { صـ. عر. ذ: متجسمه. [«جسم»دن سف. تفعل] وجود پيدا ايده‌رك مجسم كورينن، تجسم ايدن: بر ملك متجسم.

متجعّد { صـ. عر. ذ: متجعده. [«جعد»دن سف. تفعل] ز). قيوراق، قيورجق: متجعد الاشعار = قيورجق صاچلى.

متجلّى { صـ. عر. ذ: متجليه. [«جلاء»دن سف. تفعل] ۱. ميدانه چيقان، كورينن، ظاهر، عيان. ۲. پارلاق، روشن، رخشان.

متجمّع { صـ. عر. ذ: متجمعه. [«جمع»دن سف. تفعل] طوپلانمش بريكمش، ييغلمش، مجتمع.

متجمّل { صـ. عر. ذ: متجمله. [«جمال»دن سف. تفعل] بزنمش، طونانمش، سوسلنمش.

متجنّن { صـ. عر. ذ: متجننه. [«جن»دن سف. تفعل] تجنن ايتمش.

متجهّز { صـ. عر. ذ: متجهزه. [«جهاز»دن سف. تفعل]

طاقم وترتیباتی تدارك واكمال ایدلمش، طونانمش، مجهز.

مُتَحابّ { صـ. عر. ث: متحابه. [«حب»دن سف. تفاعل] سویشن، حسن مناسباتده بولنان، بربرینه دوست اولان: دول متحابه.

مُتَحارِب { صـ. عر. ث: متحاربه. ت: متحاربین. [«حرب» دن سف. تفاعل] بینلرنده جنك و حرب ایدنلرك بهری: دول متحاربه؛ طرفین متحاربین.

مُتَحاشی { صـ. عر. ث: متحاشیه. [«حشی»دن سف. تفاعل] چكینن، صاقینان، اجتناب ایدن.

مُتَحَتِّم { صـ. عر. ث: متحتمه. [«حتم»دن سف. تفعل] واجب، الزم، ضروری: متحتم الایفا.

مُتَحَثِّر { صـ. عر. ث: متحثره. [«حثر» دن سف. تفعل] ط. پیختیلانمش.

مُتَحَجِّر { صـ. عر. ث: متحجره. [«حجر»دن سف.تفعل] طاش حالنه گچمش، طاش اولمش: حیوانات متحجره.

مُتَّحِد { صـ. عر. ث: متحده. [«وحدة»دن سف.افتعال] برلشمش، برلك اولان، متفق: اونلرك جمله‌سی متحد ایدی؛ متحد الفكر = برفكرده بولنان، همفكر؛ متحد المآل = بر مآلده اولان؛ جماهیر متحده.

مُتَّحِداً { حـ. عر. برلكده، برابر اوله رق، بردن: متحداً حركت ایتدیلر.

مُتَحَدِّث { صـ. عر. ث: متحدثه [«حدوث»دن سف. تفعل] ظهور ایدن، وقوعه‌گلن، یوقدن وار اولان، میدانه‌گلن: وقایع متحدثه.

مُتَحَرِّك { صـ. عر. ث: متحركه. [«حركة»دن سف.تفعل] ۱. قیملدانان، اوینایان، دور و حركت ایدن: بخارله متحرك ماكینه. ۲. حركه‌سی اولان، ساكن ومجزوم اولمیان، حركه‌لی (حرف): فتح ایله متحرك. || غیر متحرك = اویناماز، ثابت.

مُتَحَسِّر { صـ. عر. ث: متحسره. [«حسرة»دن سف.تفعل] حسرت چكن، حسرتده قالان، مرامنه نائل اوله‌میان، محروم.

مُتَحَسِّس { صـ. عر. [«حس» دن سف. تفعل] بو لغتی حسی زیاده وپك طویغولی معناسیله قوللانیورسه‌كده، عربیده دیكلیوب خبر آلان وخبرلره قولاق آصان معناسنه گلوب دیگر معناسی اولمدیغندن، بزم استعمالمز یاكلیشدر.

مُتَحَشِّد { صـ. عر. ث: متحشده. [«حشد»دن سف.تفعل] برلكده بر حركتده بولنمق ویا بربرلرینه یاردیم ایتمك ایچون قوششوب طوپلانان، تجمع ایدن: حدود اوزرنده متحشد اولان عسكر.

مُتَحَصِّل { صـ. عر. ث: متحصله. [«حصول»دن سف. تفعل] حاصل اولان، حصوله گلن، وجود بولان: یاغمورلرك كثرتندن متحصل باتاقلقلر.

مُتَحَصِّن { صـ. عر. ث: متحصنه. [« حصن » دن سف. تفعل] قلعه‌یه قپانمش، تحصن ایتمش.

مُتَحَقِّق { صـ. عر. ث: متحققه. [«حق»دن سف. تفعل] طوغریلغی میدانه چیقان، گرچكلكی اثبات اولنان، تحقق ایدن، محقق.

مُتَحَكِّم { صـ. عر. ث: متحكمه. [«حكم»دن سف. تفعل] حاكملك طاقینان، حاكم و آمر كسیلان، بغیر حق حكم سورن.

مُتَحَلِّل { صـ. عر. ث: متحلله. [«حل»دن سف. تفعل] ۱. اریمش، مذاب. ۲. چوزلمش، سوكلمش. ۳. اجزاء مركبه‌سی بربرندن آیریلوب كیمیاجه حل اولنمش اولان: اجسام متحلله.

مُتَحَلِّم { صـ. عر. ث: متحلمه. [«حلم»دن سف. تفعل] یالاندن حلم و یومشاقلق گوسترن، جعلی حلیملك اظهار ایدن. [تاریخ طبیعی اصطلاحنده نمه كبی یومرولمش معناسیله قوللانلمش ایسه‌ده، عربیده اویله معناسی اولمدیغندن، یاكلیشدر.]

مُتَحَلّی { صـ. عر. ث: متحلیه. [«حلی»دن سف. تفعل] طونانمش، سوسلنمش، تزیین اولنمش.

مُتَحَمِّل { صـ. عر. ث: متحمله. [«حمل»دن سف. تفعل] تحمل ایدن، چكن، یوكلنه‌بیلن، طیانه‌بیلن: بو دیرك او قدر ثقلق متحمل دگلدر؛ اوضعیفلكله بیوك بر عملیاته متحمل اوله‌ماز؛ مصائبه قارشی متحمل. || ی. متحمل صو خطی = گمینك صووك درجه‌ده كی حموله ایله چكدیگی صو درجه‌سی.

مُتَحَوِّل {صـ. عر. ؤ: متحوله. [«حول»دن سف. تفعل] ١. دكيشمش، باشقه بر حال پيدا ايتمش، متغير، ديكركون: چهره‌سى متحـول اولدى؛ سر. كه‌يه متحول بر شراب. ٢. چابق دكيشن، برحالده‌قالميان، متلون: هوا پك متحولدر.

مُتَحَيِّر {صـ. عر. ؤ: متحيره. [«حيرة»دن سف. تفعل] شـاشمش، شـاشيرمش، حيرته دوچار، نه‌ياپه‌جغنى بيلمز. || خمسهٔ متحيره = اسكيلرجه معلوم اولان بش سياره.

مُتَحَيِّز {صـ. عر. ؤ: متحيزه. ج: متحيزين. جم. فا. متحيزان. [«حوز»دن سف. تفعل] برموقع مخصوص ومعتنا طوتان، حيثيت واعتبار صاحبى، اهميتلى، صاحب نفوذ: متحيزين علمادن؛ متحيزان مملكت.

مُتَخاشى {صـ. قورقوب چكينن معناسيله قوللانيور. سه‌ق‌ده، «حشيه» ماده‌سى تفا. عل بابنـدن كلمديكندن، طو. غريسى «متخشى»در.

مُتَخاصِم {صـ. عر. ؤ: متخاصمه. ت: متخاصمين. [«خصو. مة»دن سف. تفـاعل] ١. قار. شيلقلى خصـومت، دشمنلك ايدن: طرفـين متخـاصمين. ٢. قارشيلقلى دعوى ايدن، محاكمه ومرافعـه‌ده بولنـانلرك بهرى.

مُتَخالِف {صـ. عر. ؤ: متخالفه. [«خلف»دن سـف. تفاعل] بربرينـك خلافنده بو. لنان، بربرينه اويميان: متخالف الجنس. || جر. متخالف المركز= مركزلرى براولميان.

مُتَّخَذ {صـ. عر. ؤ: متخـذه. [«اخذ»دن سف. افتعال. — اتخاذ متعدى اولديغيچون سف. صورتنده «خ»ك كسريله استعمالى غلطدر.] اتخاذاولنان، قبـول ايديلن، مرعى اولان، قوللانيلان: اصول متخذه، تدابير متخذه.

مُتَخَشِّع {صـ. عر. [«خشـوع» دن سف. تفعل] كنـد. ينى آلچاق طوتان، تواضع ايدن.

مُتَحَشّى {صـ. عر. [«حشيه» دن سف. تفعل. — غلطى: متخاشى] قورقوب چكينن. اجتناب ايدن.

مُتَخَصِّص {صـ. عر. ؤ: متخصصه. جم: متخصصين. [«خصوص» دن سف. تفعل] ١. برشيئه مخصوص اولان، آيريجه برايشده قوللانيلان. ٢. بر فن وصـنعتك يالكز بر شعبه‌سـيله اوغراشـان، ارباب اختصاصدن اولان: متخصـصين اطبادن. [مصـدرى باشلبجه افتعال بابنده «اختصاص»، وصفتى تفعل بابندن «متخصص» استعمال اولنيور.]

مُتَخَضِّع {صـ. عر. [«خضوع» دن سف تفعل] آلچاق كوكاللى، متواضع. ن.

مُتَخَلِّص {صـ. عر. ؤ: متخلصه. [«خـلوص» دن سـف. تفعـل] ١. قورتلمش، خلاص بولمش. ن. ٢. بر مخلصى اولان، شعرده قوللانيلان برمخلصى او. لان: سـعدى مخلصـيله متخلص شاعر.

مُتَخَلِّق {صـ. عر. ؤ: متخلقـه. [«خلق»دن سـف. تفعل] طبيعتلنمش، برخوى ايله متصف: اخلاق حميده ايله متخلق.

مُتَخَيِّل {صـ. عر. ؤ: متخيـله. [«خيال»دن سف. تفعل] قـورندى قوران، خيـالاتله مشغول؛ قوهٔ متخيله = قورندى وخيالات حاسه‌سى.

مُتَداخِل {صـ. عر. ؤ: متداخله. [«دخول» دن سـف. تفاعل] بربرينه كچمش، بربرينه كيرمش، ديكرى‌ده ايشلمش ايكن هنوز تأديه اولنمامش (معـاش وسـائره): متداخل معـاش؛ معاشات متداخله.

مُتَدارِك {صـ. عر. ؤ: متداركه. [«درك»دن سف. تفاعل] ١. يتيشوب اولاشـان. ن. ٢. د. متفاعلن وزنى: بحرمتدارك.

مُتَداوِل {صـ. عر. ؤ: متداوله. [«دول»دن سف تفاعل] تداول ايدن، كچن، قوللانيلان، آلنوب ويريلان، رايج: مسكو. كات متداوله.

مُتَداوى {صـ. عر. ؤ: متداويه. [«دواء»دن سـف. تفا. عل] كندى كنديسنه دوا وعلاج ياپان.

مُتَدائِر {صـ. دائر ومتعلق معنا. سيله قوللانيور سه‌ق‌ده، عربيده «دور» ماده‌سى تفـاعل بابنـدن كلمديكندن، طوغرى دكلدر.

مُتَدَنّى {صـ. عر. ؤ: متدنيه. [«دنو» دن سف. تفعـل] كريلين، كرى كيدن، آشاغيلا. يان، مترقى مقابلى. [اصل عربيده تدنى تقرب ديمكدر.]

مُتَدَيِّن (صـ. عر. ؤ: متدينه. [«دين» دن سف. تفعل] دين ايله متصف، دينده ثابت، ديندار: متدين بر ذاتدر؛ اوراناك اهاليسى دين اسلامله متدييندر.

مُتَذَبْذِب (صـ. عر. ؤ: متذبذبه. [«ذبذبه» دن سف. تفعلل] قرارسز، متردد، مشوش.

مُتَذَلِّل (صـ. عر. ؤ: متذلله. [«ذلة»دن سف. تفعل] آلچاقلانان، تنزل ايدن، ذلته قالانان.

مُتَرادِف (صـ. عر. ؤ: مترادفه. [«ردف»دن سف تفاعل] برمعنايه كلن، معناسى بر اولان، هممعنا: الفاظ مترادفه؛ مترادف لغتلر بيننده ينه آز چوق فرق واردر.

مُتَراكِب (صـ. عر. ؤ: متراكبه. [«ركوب» دن سف. تفاعل] كرهميت كبى بربرى اوستنه بينمش اولان.

مُتَراكِم (صـ. عر. ؤ: متراكمه. [«ركم»دن سف. تفاعل] بريكمش، ييغلمش، طوپلانمش: سنين ماضيهدن متراكم حاصلات؛ نقود متراكمه.

مُتَرَتِّب (صـ. عر. ؤ: مترتبه. [«رتب»دن سف. تفعل] ۱. صرهلانمش، صره و ترتيبه كيرمش. ؤ. ۲. عائد و متعلق اولان، دوشن: عهدهمه مترتب وظائف. ۳. ايجاب واقتضا ايدن، نتيجه صورتنده حاصل اولان: اهمالدن مترتب نقائص.

مُتَرْجِم (صـ. عر. ؤ: مترجمه. [«ترجمه»دن سف. دحرج] برلسانده يازلمش برشيئى ديكر لسانه چويرن، ترجمه ايدن. [آغزدن سويلنيلن سوزلرى ترجمه ايدنه «ترجمان» ديرلر.]

مُتَرْجَم (صـ. عر. ؤ: مترجمه. [«ترجمه»دن سمف.] بر لساندن ديكر برلسانه چويرلمش، ترجمه اولنمش: فرانسزجهدن مترجم بر كتاب؛ كتب مترجمه.

مُتَرَجِّى (صـ. عر. [«رجا»دن سف. تفعل] ۱. اميد وامل ايدن، اومان. ۲. آرزو ونياز ايدن، يالواران.

مُتَرَحِّم (صـ. عر. ؤ: مترحمه. [«رحم» دن سف. تفعل] آجيان، مرحمت ايدن، ترحم ايلين.

مُتَرَدِّد (صـ. عر ؤ: متردده. [«رد» دن سف. تفعل] ۱. كيدوب كلن دوام ايدن. ۲. قرار ويرهمين قرارسز.

مَتَرِس (سـ. ذ. عر. [فا. قورقما ديمك اولان «مترس» دن معرب] حرب ايدنعسكرى دشمن مرمياتندن محافظهيه مخصوص طوپراق سپر، موقت طابيه.

مُتَرَسِّب (صـ. عر. ؤ: مترسبه. [«رسوب» دن سف. تفعل] ديبه چوكن، طوريلان.

مُتَرَشِّح (صـ. عر. ؤ: مترشحه. [«رشح»دن سف. تفعل] تركبى صيزان، ترلين.

مُتَرَصِّد (صـ. عر. ؤ: مترصده. [«رصد»دن سف. تفعل] كوزهدن، بكلهين، قوللايان: مترصد فرصت اولمق.

مُتَرَفِّه (صـ. عر. ؤ: مترفهه. [«رفه»دن سف. تفعل] بوللق واسايشده ياشايان: مترفه الحال.

مُتَرَقِّب (صـ. عر. ؤ: مترقبه. [«رقوب» دن سف. تفعل] كوزهدن، بكلهين، قوللايان: پدرينك ورودينه مترقب ايدى.

مُتَرَقَّب (صـ. عر. ؤ: مترقبه. [«رقوب» ن سمف. تفعل] كوزهديلن، بكلنيلن، قوللانيلان، اميد و انتظار اولنان، مأمول. ‖ غير مترقب = بكلنلمين، غير مأمول: نعمت غير مترقبه.

مُتَرَقِّى (صـ. عر. ؤ: مترقيه. [«رق»دن سف. تفعل] ايلريلمش، يوقارى چيقمش، يوكسلمش، طريق تمدنده ايلرى بولنان: اقوام مترقيه.

مُتَرَكِّب (صـ. عر. ؤ: متركبه. [«ركوب» دن سف. تفعل] برلشمش، ايكى ويا زياده جسمك برلشمهسندن حاصل اولان، مركب.

مُتَرَنِّم (صـ. عر. ؤ: مترنمه. [«رنيم»دن سف. تفعل] ترنم ايدن، كوزل سسله وياواشجه ايرلايان.

مَترو (يا مترە سـ. [يتا Metro. ويا فر. Mètre دن] مقاييس اعشاريهنك يعنى يكى مقياسلرك واحد قياسيىكه بر بچوق اندازهيه معادلدر، يكى آرشين. اونده برينه دسيمتره، يوزده برينه سانتيمتره، بيكده برينه ميليمتره، بيك مترهدن عبارت مساحه اولچيسنه ده كيلومتره ديرلر.

مَتْروك (صـ. عر. ؤ: متروكه. [«ترك» دن سمف.] برا-

غلمش، واز كچلمش، قوللانلماز، غیر مستعمل، بطال: او اصول شمدی متروكدر؛ مسند دینلن حمیری خطی خطوط متروكه‌دندر.

متروكات سش. جم. عر. بر متوفانك قالان اشیا و اموالی، مخلفات: متروكاتی ورثه‌سنه عائددر.

متروكه سش. عر. براغلمش قاری، زوجهٔ مطلقه: متروكه‌سنه معاش ویریور.

متروكیت سش. عر. ١. براغلمش و قوللانلماز شیئك حالی: او عادتك متروكیتی. ٢. بر ایشدن چكیلوب توغل ایتمین آدمك حالی: متروكیت انسانه اك ایی اوكرندیكی شیئی ده اونوتدیرر.

متره س. با: مترو.

مترهپولیت س. [یو. Μητρο πολίτης] پسقوپوس، دسپوط، بر مملكتك خرستیان رئیس روحانیسی.

مترهپولیتلك س. مترهپولیت صفت و عنوان ووظیفه‌سی: ادرنه مترهپولیتلكی. = ص. امور روحانیه‌سی بر مترهپولیت معرفتیله اداره اولنان، برمترهپولیتك تحت ادارهٔ روحانیه‌سنده بولنان: اوراسی بر مترهپولیتلكدر.

متزاحم ص. عر. ث: متزاحمه. [«زحام»دن سف. تفاعل] بربرینی ایته‌رك وبربری اوستنه چیقه‌رق بریكن، غلبه‌لك و ازدحامله طوپلانان.

متزائد ص. عر. ث: متزائده. [«زیاده»دن سف. تفاعل] آرتان، چوغالان، تزاید ایدن: ثروتی كوندن كونه متزایداولدی.

متزلزل ص. عر. ث: متزلزله. [«زلزله»دن سف. تدحرج] صارصلان، اوینایان، صاللانان، ثابت اولمیان، زینغلدایان.

متزوج ص. عر. ث: متزوجه. [«زوج»دن سف. تفعل] اولی، متأهل، ذوالزوج، ذات الزوج: متزوج بر آدم، متزوجه برقادین.

متزود ص. عر. ث: متزوده. [«زاد»دن سف. تفعل] یول ایچون زاد و ذخیره‌سنی تدارك ایتمش اولان.

متساوی ص. عر. ث: متساویه. [«سوء»دن سف. تفاعل] بربرینه اش ومساوی اولان، بربری قدر، یكسان: متساوی الاضلاع = ضلعلری بر ومساوی اولان؛ متساوی الزوایا = زاویه‌لری بر اولان.

متستر ص. عر. ث: متستره. [«ستر»دن سف. تفعل] كیزلنن، صاقلانان، اورتنن: متستر برقادین؛ نساء متستره.

متسع ص. عر. ث: متسعه. [«وسع»دن سف. افتعال] ككیشلنمش، توسع ایتمش، بوللاشمش.

متسلسل ص. عر. ث: متسلسله. [«سلسله»دن سف. تدحرج] زنجیر كبی بربرینه باغلی اولان، آره‌سی كسلمكسزین بربرینی تعقیب ایدن: مشیردن نفره قدر متسلسل برصره امرا وضابطان واردر؛ جبال متسلسله = زنجیر كبی بربرینه مربوطاً اوزانان طاغلر.

متسلسلاً ح. عر. زنجیر كبی بربرینه مربوط اوله‌رق، صره ایله بربرینی تعقیب ایده‌رك: طاغلر اكثریا متسلسلاً ممتد اولور؛ اوردركاهده عرفادن بر صره مشایخ متسلسلاً پوست‌نشین اولمشلردر.

متسلط ص. عر. ث: متسلطه. [«سلط»دن سف. تفعل] تسلط ایدن، مسلط اولان، زوربا.

متسلم ص. عر. [«سلم»دن سف. تفعل] تسلیم اولنان شیئی اخذ وقبول ایدن. = سذ. عر. بر اداره مأموری طرفندن ویركی ورسومك قبضنه مأمور آدم، تحصیل مأموری، محصل.

متسلی ص. عر. ث: متسلیه. [«سلواز»دن سف. تفعل] تسلی بولان، بر زیان و آجی‌یه قارشی برفائده وسرور كوروب آجی‌یی اونودور كبی اولان: یتیشمش براوغلنی غائب ایدوب اونك براقدیغی چوجقلرله متسلی اولیور.

متسم ص. عر. ث: متسمه. [«وسم»دن سف. افتعال] نشانلی، برنشانی وعلامت مخصوصه‌سی اولان.

متشابه ص. عر. ث: متشابهه. [«شبه»دن سف، تفاعل] ١. بربرینه بكزر، مماثل: اشكال متشابهه؛ متشابه الاوراق. ٢. معنای ظاهریسی مقصود اولمیوب دیكر بر مقصده مثال ایراد اولنان: آیات متشابهه.

متشابهات سش. جم. عر. آیات متشابهه، قرآن كر.

بمك معناى ظاهر یلری مقصود اولمیوب مثال کبی ایراد اولنان آیات کریمه‌سی.

مُتَشاعِر { صه. عر. [«شعر» دن سف. تفاعل] شاعرلکی طاقینان، شاعرلك صاتمق ایستین، ساخته شاعر.

مُتَشاكِل { صه. عر. ث: متشاكله. [«شكل» دن سف. تفاعل] شكلی بر اولان، شكل و صورتجه مشابه اولانلرك بهری ‖ د. [عروضده] بحر متشاكل = بروزن مخصوص.

مُتَشَبِّث { صه. عر. ث: متشبثه. [«شبث» دن سف. تفعل] تشبث ایدن، یاپیشان، كیریشن.

مُتَشَبِّك { صه. عر. ث: متشبكه. [«شبك» دن سف. تفعل] آغ كبی بربرینه كچن ذ.

مُتَشَبِّه { صه. عر. ث: متشبهه. [«شبه» دن سف. تفعل] بكزه‌ین، نظیر.

مُتَشَتِّت { صه. عر. ث: متشتته. [«شتات» دن سف. تفعل] طاغنیق، پریشان، پراكنده.

مُتَشَرِّع { صه. عر. [«شرع» دن سف. تفعل — لغت مولده.] شریعتله توغل ایدن، فقه و شریعتده ید طولی صاحبی.

مُتَشَعِّب { صه. عر. ث: متشعبه. [«شعب» دن سف. تفعل] داللره وقوللره آیرلمش، تشعب ایتمش، چتال، داللی بوداقلی.

مُتَشَعِّر { صه. عر. ث: متشعره. [«شعر» دن سف. تفعل] قیللی.

مُتَشَكِّر { صه. عر. ث: متشكره. [«شكر» دن سف. تفعل] كوردیكی ایلكی بیلن، برایلكه قارشی شكر ومحمدت ایدن: سزه قارشی، سزدن چوق متشكرم.

مُتَشَكِّل { صه. عر. ث: متشكله. [«شكل» دن سف تفعل] ۱. برشكل و صورت مخصوصه آلمش اولان، برشكل وهیئته كیرمش اولان: جنین رحم ما دررده قاچنجی آیده متشكل اولور؟ ۲. حصول بوله‌رق ویا تركب ایده‌رك وجوده كلن، مركب، عبارت: طاش وطوپراقدن متشكل بر تپه؛ یدی اعضادن متشكل مجلس.

مُتَشَكِّی { صه. عر. ث: متشكیه. [«شكوی» دن سف. تفعل] شكایت ایدن، خشنودسزلغی درمیان ایده‌رك احقاق حق طلب ایدن ویا آغلاشان، مشتكی، دادخواه: آمرندن متشكیدر؛ صحتندن، هر حالندن متشكی بر آدم.

مُتَشَمِّر { صه. عر. [«شمر» دن سف تفعل] صیغانمش، حاضرلانمش. ذ.

مُتَشَوِّش { صه. عر. ث: متشوشه. [«تشوش» دن سف.] قاریشیق، قارمه قاریش، آكلاشلماز، حلی مشكل. [مشوش دها مستعملدر.]

مُتَشَوِّق { صه. عر. ث: متشوقه. [«شوق» دن سف. تفعل] چوق شوق وآرزوسی اولان، مشتاق، آرزوكش.

مُتَشَیِّع { صه. عر. ث: متشیعه. [«شیع» دن سف. تفعل] شیعی مذهبنه كیرمش، شیعی اولمش اولان.

مُتَصادِف { صه. [عربیده یوقدر] تصادف ایدن، راست كلن.

مُتَصادِم { صه. عر. ث: متصادمه. [«صدمه» دن سف. تفاعل] چارپشان، طوقوشان، بربرینه اوران.

مُتَصَدِّر { صه. عر. [«صدر» دن سف. تفعل] باشه كچوب اوتوران، باشده قوریلان، تصدر ایدن.

مُتَصَدّی { صه. عر. [«صدو» دن سف. تفعل] بر ایشه كیریشن، تشبث ومباشرت ایدن.

مُتَصَرِّف { صه. عر. ث: متصرفه. [«صرف» دن سف. تفعل] ۱. برایشی ایستدیكی كبی اداره واستعمال ایدن: كندی مالنه متصرف دكلدر. ۲. مالك، صاحب: بوملكك متصرفی؛ موروث چفتلكه متصرف اولدی. = س. تر. بر ولایتك منقسم اولدیغی سنجاقلرك برینی اداره ایدن ملكیه مأموری، سنجاق بكی: متصرف لوا: سنجاق متصرفی.

مُتَصَرِّفلق { س. ۱. والینك مادوننده و قائممقامك مافوقنده اولان اداره مأمورینك مأموریت وصفتی: بر متصرفلغه تعیین اولندی؛ متصرفلق مهم بر مأموریتدر. ۲. بر متصرفك تحت اداره‌سنده اولان مملكت، ولایتك برنجی تقسیماتندن بهری، سنجاق: سیروز متصرفلغی؛ مستقل متصرفلق = برولایته ملحق اولمیوب طوغریدن طوغری‌یه

داخليه نظارتنه تابع سنجاق.

مُتَّصِف { صـ. عر. ث: متصفه. [«وصف» دن سف. افتعال] برحال وصفتله وصفلنمش اولان، كنديسنده برحال وصفت موجود اولان: كرم وسخاوتله متصف بر آدم؛ او آدم سوء اخلاقله متصفدر.

مُتَّصِل { صـ. عر. ث: متصله. [«وصل» دن سف. افتعال] ١. بيتشيك، ديكر بر شيئه اولاشمش، آرەلق براقيەجق صورتده يانين: خانه متصل بر او؛ بنم باغم اونك تارلاسنه متصلدر. ٢. آره ويرمين، آرەلقسز، بلا فاصله دوام ايدن: متصل ياغمور؛ متصل آغلامه. || د. حروف متصله = آلتدن ديكر حرفلره يابيشه بيلن حرفلر: ب، ج، س كبى. مقابلى حروف منفصله: ا، د، و كبى. = حـ. ت. آرەسز، آرەلق ويرمكسزين، بلافاصله، لاينقطع، متصلاً: متصل ياغمور ياغيوردى؛ متصل سويليور.

مُتَصَلِّب { صـ. عر. ث: متصلبه. [«صلب» دن سف. تفعل] ١. سرتلشمش، قاتيلاشمش: جسم متصلب. ٢. مج. صلابتى اولان، متين: برصوفىٔ متصلب.

مُتَصَوَّر { صـ. عر. ث: متصوره. [«صورة» دن سف. تفعل] ١. ذهنده وجود بولديرلمش اولان، ذهناً ترتيب وتصوير ايدلمش اولان. ٢. قوه ده ونيتده اولان. موقع فعله وضعى قرارلاشديرلمش اولان، مصمم، مرتب: دمير يول آنا خطندن اورايه برقول تمديدى متصوردر. ٣. ذهنه كله بيلير، ممكن، قابل: او آدمدن بويله بر ايش ظهورى اصلا مأمول ومتصور دكليدى.

مُتَصَوِّف { صـ. سـذ. عر. ث: متصوفه. جـ. متصوفين. [«صوف» دن و دها طوغريسى يو. Σοφία يعنى «حكمت» دن سف. تفعل] تصوف دينلن باطنى واسرارى حاوى حكمت الهيه يه منسوب وبو علمه واسرارينه واقف اولان، صوفى: برعارف متصوف؛ متصوفيندن برذات.

مُتَصَوِّفه { سـ. عر. [«متصوف» دن مختصر] متصوفين كروهى، صوفيون: متصوفه دن برذات.

مُتَضادّ { صـ. عر. ث: متضاده. [«ضد» دن سف. تفاعل] بربرينه ضد اولان، بربرينك عكسى و خلافى اولان: مواد متضاده.

مُتَضاعِف { صـ. عر. ث: متضاعفه. [مكسور «ضعف» دن سف. تفاعل] ايكى ويابرقاچ قات اولان. قات قات آرتان: واردات متضاعفه. [«مضاعف» دها مستعملدر.]

مُتَضَرِّر { صـ. عر. ث: متضرره. [«ضرر» دن سف. تفعل] ضرر كورمش، زيانه اوغرامش اولان: بوايشدن بن پك متضرر اولدم.

مُتَضَرِّع { صـ. عر. ث: متضرعه. [«ضراعة» دن سف. تفعل] آلچالەرق يالواران، تذلل ايله رجا ايدن.

مُتَضَمِّن { صـ. عر. ث: متضمنه. [«ضمن» دن سف. تفعل] ايچنه آلان، حاوى، شامل: بو تعبير اومعنايى ده متضمندر.

مُتَطابِق { صـ. عر. ث: متطابقه. [«طبق» دن سف. تفاعل] بربرينه اويان، اويغون، مطابق: اوراق متطابقه.

مُتَطَبِّب { صـ. عر. ث: متطببه. [«طب» دن سف. تفعل] زورله ويا يالاندن كنديني اطبا صرەسنه قويان، يالاندن طبيب، تحصيلسز ساخته طبيب، شارلتان: طبيبى متطببدن فرق ايتملى.

مُتَظَلِّل { صـ. عر. ث: متظلله. [«ظل» دن سف. تفعل] كولكەده بولنان، كولكەلى: ايكى طرفدن آغاجلرله متظلل بر جاده.

مُتَظَلِّم { صـ. عر. ث: متظلمه. [«ظلم» دن سف. تفعل] كنديسنه اولنان ظلم و حقسزلقدن شكايت ايدن، تظلم حال ايدن، مشتكى، دادخواه.

مُتَعارِف { صـ. عر. ث: متعارفه. [«عرف» دن سف. تفاعل] ١. بربرينى طانيان، طانيشان. ٢. معروف، بيلنير: فلان لقبله متعارف.

مُتَعاقِب { صـ. عر. ث: متعاقبه. [«عقب» دن سف تفاعل] ١. بربرينك آرقەسندن كلن، نوبتله بربرينى تعاقب ايدن. ٢. آردندن كلن، تعقيب ايدن، آرقەسى صره ظاهر اولان: مشتريى متعاقب زحل طلوع

ایتدی؛ بربرینی متعاقب برچوق ظهوراتمز اولدی .

مُتَعاقِباً (حـ. عر. آردی صره، آرقه‌سی صره، آرقه‌سندن: شدتلی بریاغمور یاغوب متعاقباً صیجاق برکونش چیقمغله اورته‌لق قورودی.

مُتَعاقِد (صـ. عر. ث: متعاقدین. [«عقد»دن سف. تفاعل] آره‌لرنده عهد ومیثاق باغلایانلرك بهری: طرفین متعاقدین.

مُتَعال (صـ. عر. [«علو»دن سف. تفاعل] یوکسك، عالی، بلند: خدای متعال؛ رب متعال. [صفات اللهدندر.]

مُتَعاهِد (صـ. عر. ث: متعاهدین. [«عهد»دن سف. تفاعل] بینلرنده عهد و پیمان و معاهده ایدنلرك بهری: طرفین متعاهدین.

مُتَعَبِّد (صـ. عر. ث: متعبده. [«عبادة» دن سف. تفعل] جناب حقه قوللق وعبادت ایدن.

مُتْعِبَه (سـ. عر. جـ: متاعب. یورغونلق، زحمت، صیقندی: متاعب سفریه.

مُتَعَجِّب (صـ. عر. ث: متعجبه. [«عجب»دن سف. تفعل] تعجب ایدن، شاشه قالان، بر ایشی عجیب كوروب حیرتده قالان.

مُتَعَجِّبانه (حـ. فا. تعجب ایده‌رك، شاشه قاله‌رق، حیرتله: متعجبانه یوزمه باقدی.

مُتَعَدِّد (صـ عر. ث: متعدده. [«عدد»دن سف. تفعل] برقاچ دانه اولان، بردن زیاده اولان، چوق، برقاچ: برمعلمك متعدد طلبه‌سی اولور.

مُتَعَدّی (صـ. عر. ث: متعدیه. [«عدواز»دن سف. تفعل] ١. تجاوز ایدن، متجاوز. ز. ٢. د. حدثنك اثری فاعلدن مفعول دینان بردیکر اسمه کچن، لازم مقابلی: فعل متعدی، افعال متعدیه.

مُتَعَذِّر (صـ. عر. ث: متعذره. [«عذر»دن سف. تفعل] ١. عذری اولان، عذرلی، معذور. ز. ٢. كوچ، زور، حصولی قولای اولمیان: بو بر امر متعذردر.

مُتَعَرِّب (صـ. عر. ث: متعربه. [«عرب»دن سف تفعل] عربلشمش، عن اصل عرب اولمیوب بعده بوجنسیته كیرمش: عرب متعربه. ضدی: عرب عاربه، عرب بائده.

مُتَعَرِّض (صـ.عر. ث: متعرضه. [«عرض» دن سف. تفعل] تعرض و تجاوز ایدن، دیكرینك حقوقنه ویا حدودینه كچن.

مُتَعَسِّر (صـ. عر. ث: متعسره. [«عسر»دن سف. تفعل] كوچ، زور، زحمتلی، چتین.

مُتَعَصِّب (صـ. عر. ث: متعصبه. جـ: متعصبین. [«عصب»دن سف. تفعل] ١. كندی طرفنی التزامده مبالغه ایدن، افراطله طرفدار. ٢. كندی دین ومذهبنی و اصول وعادات قدیمه‌یی التزامده افراط ایتمكله برابر سائر ادیان اصحابنه خصومت كوسترن و هیچ بر ترقی قبول ایتمین: دیندار اولوب متعصب اولمامالی.

مُتَعَصِّبانه (صـ. حـ. فا. تعصبله، متعصبجه‌سنه: متعصبانه برحركت.

مُتَعَظِّم (صـ. عر. ث: متعظمه. [«عظمة»دن سف. تفعل] بیوكلك صاتان، كبرلی، عظمتلی.

مُتَعَفِّن (صـ. عر. ث: متعفنه. [«عفونة»دن سف. تفعل] قوقمش، تعفن ایتمش، بوزیلوب فنا قوقان، چوروك.

مُتَعَلِّق (صـ. عر. ث: متعلقه. [علاقه‌دن» سف. تفعل] ١. آصیلی، مربوط، باغلی، مناسبتلی، منسوب: او آدم فلان ذاته متعلقدر. ٢. عائد، راجع، دائر: بوایش بكا متعلق دكلدر؛ طبابته متعلق بر بحث. ٣. د. بر فعلك معناسنی ایضاح ایدن اسم وسائره: بومفعول، بوظرف خانگی فعله متعلقدر؟

مُتَعَلِّقات (سـ. جـ. عر. ١. اقربا، تعلقات، منسوبین: فلانك متعلقاتندن بر آدم ٢. د. برجمله‌نك مآلنی اتمام و ایضاح ایدن كلمه‌لر: متعلقات فعل.

مُتَعَلِّم (صـ. سـ. عر. ث: متعلمه. جـ: متعلمین. [«علم»دن سف. تفعل] علم اوكرنن، اوقویان، درس آلان، شاكرد، تلمیذ.

مُتَعَمِّد (صـ. عر. ث: متعمده. [«عمد»دن سف. تفعل] بر ایشی قصداً و نیت ایده‌رك ایشلین: قاتل متعمد.|| غیرمتعمد= قصداً یاپمایان.

مُتَعَوِّج (صـ. عر. ث: متعوجه. [«عوج»دن سف. تفعل] اكریلمش، چارپیق.

مُتعه { سڤ. عر. برمبلغ معين مقابلنده عقد اولنان موقت نكاحكه شيعيلرجه مشروع عد اولنور.

مُتَعَهِّد { صه. عر. ث: متعهده. [«عهد» دن سف. تفعل] بر ايشى اوزرينه آلان، درعهده ايدن: بونك اجراسنه بن متعهدم. = سڤ. عر. عسكره ويا بردائرهٔ رسميه‌يه لازم اولان ارزاق و لوازم و سائره نك تدارك و اعطاسى شرائط معينه ايله و بالمناقصه عهده‌سنه آلان آدم، تعهدجى، قونتراتجى: ات متعهدى.

مُتَعَيِّن { صه. عر. ث: متعينه. [«عين» دن سف. تفعل] ١. تعين ايتمش، تعين وتخصيص اولنمش، معين، مقرر. ٢. اعيان واشرافدن اولان، معتبر.

مُتَغَلِّب { صه. عر. ث: متغلبه. [«غلبه» دن سف. تفعل] زورله وغلبه چالمغله برحقى الده ايدين، زوربا، غاصب.

مُتَغَلِّبانه { صه. ح. فا. زورله، غلبه چالمغله، زوربالقله.

مُتَغَلِّبه { سڤ. عر. [«طائفهٔ متغلبه» دن مختصر اولەرق جمع مقامنده قوللانيلير] حقسز و مجرد قوت و غلبه ايله حكمه دسترس اولانلر، زوربا گروهى، دره‌بكارى: متغلبه‌دن برآدم.

مُتَغَيِّر { صه. عر. ث: متغيره. [«غير» دن سف. تفعل] ١. دكيشمش، باشقه‌لاشمش: ديكر كون: اوقدر اعمارات جديده واردركه شهر بسبتون متغير اولدى. ٢. بوزلمش، بوزوق، خللپذير: بكزى، چهره‌سى متغير اولدى؛ بوات متغيراولمش.

مُتَفاوِت { صه. عر. ث: متفاوته. [«فوت» دن سف. تفاعل] فرقلى، آره‌لرنده فرق بولنان، مقدار و جنسلرى مختلف: اسنان متفاوته.

مُتَفَحِّص { صه. عر. [«فحص» دن سف. تفعل] آراشديران، صورروب تحقيق ايدن، يوقلايان، هر شيئى آكلامغى مراق ايدن.

مُتَفَحِّصانه { صه. ح. فا. آراشديروب يوقلايه‌رق ويا يوقلامغله اولنان، هر شيئى آكلامغى مراق ايده‌رك: متفحصانه هر طرفه باقيوردى.

مُتَفَخِّر { صه. عر. ث: متفخره. [«فخر» دن سف. تفعل] تفخر ايدن، كنديسنده اولان بر مزيته كوكنه‌رك قوريلان: مال وثروتله متفخر اولماملى.

مُتَفَرِّج { صه. عر. [«فرج» دن سف. تفعل] تفرج ايدن، دفع غم ايچون كزين، كزوب اكلنمكه كيدن. ذ.

مُتَفَرِّد { صه. عر. ث: متفرده. [«فرد» دن سف. تفعل] ١. چكيلوب يالكز قالمش، تك وتنها. [منفرد دها مستعملدر.] ٢. باش قالديران، تابعيتدن چيقوب كندى باشنه اداره اولنان، تفرد ايدن.

مُتَفَرِّس { صه. عر. ث: متفرسه. [«فراسة» دن سف. تفعل] آكلايان، فهم وادراك ايدن.

مُتَفَرِّع { صه. عر. ث: متفرعه. [«فرع» دن سف. تفعل] ١. داللانان، دال بوداق پيدا ايدن، متشعب، منشعب، براصل واساسدن آيريلان: اوچ قوله متفرع بر دمير يول خطى. ٢. براساسدن آيرلمش وبر ماده‌يه متعلق اولان: اوراق متفرعه.

مُتَفَرِّق { صه. عر. ث: متفرقه. [«فرق» دن سف تفعل] آيرلمش، طاغلمش، پراكنده، پريشان، مجتمع وطوب اولميوب اوته‌ده بريده بولنان: متفرق بولوكلر، مواد متفرقه.

مُتَفَرِّقه { سڤ. عر. [«مبالغ متفرقه» ويا «مصارف متفرقه» دن مختصر] جنس ونوعلرى اولدن تعيين اولنه‌ميان مختلف مصارف وبويله مصارفه قارشى ويريلن مبلغ: معاشندن باشقه يوز غروش متفرقه‌سى واردر. || متفرقه پوليسى = مراكزدن برينه تعيين اولنميوب متنوع ايشلر كورن پوليس.

مُتَّفِق { صه. عر. ث: متفقه. [«وفق» دن سف. افتعال] ١. اويشمش، برلك، برلشمش، بربله اتفاق ايتمش، معاهده ايله باغلى: متفقنى مدافعه‌يه مجبوردر؛ دول متفقه. ٢. همفكر، همرأى، اويغون، موافق: بوخصوصده ايكيمز متفقز. || متفق الرأى = بر رأيده بولنان، همرأى. || متفق عليه = حقنده اتفاق اولنمش، براكده قرارلاشديرلمش، هركسك انضمام رأييله مقرر. || متفق القول = سوزلرى بر اولانلرك بهرى.

مُتَفَقِّد { صه. عر. [«فقد» دن سف. تفعل] آراشديروب صوران.

مُتَفَقِّه (صه. عر. [«فقه»دن سف. تفعل] علم فقهی اوکرنمش اولان، علم فقه ایله توغل ایدن.

مُتَفَكِّر (صه. عر. ث: متفكره. [«فكر»دن سف. تفعل] دوشونن، دوشونجه‌سی اولان، طالمش، طالغين.

مُتَفَنِّن (صه. عر. ث: متفننه. [«فن»دن سف. تفعل] فنون مختلفه‌یه آشنا، فنون اوقویوب اوکرنمش: متفنن آدم. [عربیده فن نوع و درلو دیمك اولدیغندن، اصل معناسی «بر قاچ درلو اولان» ویا «درلو شیئلر دوشونن» در.]

مُتَفَوِّق (صه. عر. ث: متفوقه. [«فوق»دن سف. تفعل] اوست کان، اوستون، دیکرلرینی کچن، فائق. ذ.

مُتَقَابِل (صه. عر. ث: متقابله. [«قبل»دن سف. تفاعل] قارشیلقلی، قارشی قارشی‌یه اولان، بری دیکرینك قارشیسنده بولنان. || ر. زوایای متقابله = بری دیکرینك قارشیسنده بولنان زاویه‌لر.

مُتَقَارِب (صه. عر. ث: متقاربه. [«قرب»دن سف تفاعل] یاقین، بربرینه قریب اولان شیئلرك بهری. ذ. || د. [عروضده] بحر متقارب = هر مصراعده درت دفعه «فعولن» تکررندن عبارت وزن. || ر. خطوط متقاربه = بر نقطه‌یه طوغری تمدید اولنان خطلر، فر. Convergent. || ص. اشعهٔ متقاربه = برنقطه‌یه اجتماع ایدن شعاعلر. ضدی: متباعد.

مُتَقَاطِع (صه. عر. ث: متقاطعه [«قطع»دن سف. تفاعل] بربرینی کسن، بربرینك اوستندن کچن، آغ و سطرنج صورتنده طولاً و عرضاً اوزانوب چاپراز لاشان: خطوط متقاطعه.

مُتَقَاعِد (صه. سذ. عر. ج: متقاعدین. [«تعود»دن سف. تفاعل] خدمته مقتدر اولمدیغی حالده خدمات سابقه‌سنه مکافاةً معاش آلوب اوتوران آدم: متقاعد اولدی؛ متقاعدین معاشاتی.

مُتَقَبِّض (صه. عر. ث: متقبضه. [«قبض»دن سف. تفعل] طوپلانمش، بوروشان، چکیلن.

مُتَقَدِّم (صه. عر. ث: متقدمه. [«قدوم»دن سف. تفعل ۱. اوکده بولنان، ایلری کچن، باشده‌کی، مقدم، مرجح: بو ایش دیکرلرینه متقدمدر. ۲. کچمش، اسکی، اسکیمش، قدیم: امم متقدمه؛ ازمنهٔ متقدمه. ۳. تقدیم اولنان، برینك اوکنه وحضورینه کوتوریلن: فلان آدم یدیله متقدم هدایای عاجزانه. = سذ. عر. ج: متقدمین. اسکی آدم، قدمادن آدم: متقدمین عندنده. ضدی: متأخر، متأخرین.

مُتَقَرِّب (صه. عر. ث: متقربه. ج: متقربین. [«قرب» دن سف. تفعل] یاقلاشان، یاقلاشمغه چالیشان، جناب حقه ویا بر بیوك ذاته یاقلاشمغه سعی ایدن.

مُتَقَرِّح (صه. عر. ث: متقرحه. [«قرح»دن سف. تفعل] ط. ۱. یاره‌لی، چیبانلی. ۲. جراحتلی، یاره وچیبان قبیلندن اولان.

مُتَقَلِّد (صه. عر. ث: متقلده. [«قلاده»دن سف. تفعل] ۱. بوینینه طاقان، کردان کبی طاقینان: ۲. قوشانان، بلنه باغلایان: متقلد سیف. ۳. مج. اوستنه آلان، درعهده ایدن، طاقینان: متقلد امارت. ذ.

مُتَّقِن (صه. عر. [«یقن»دن سف. افتعال] یقیناً بیلن، بر شیئك بردرلو اولمسنه قانمش اولان، مطمئن، عین الیقین بیلن.

مُتَقَوِّس (صه. عر. ث: متقوسه. [«قوس»دن سف. تفعل] یای کبی اکری، اکریلمش، بوکلمش، مقوس.

مُتَّقِی (صه. عر. ث: متقیه. [«وقی» دن سف. افتعال] کناه و حرامدن صاقینان، حرامه و مناهیاته یاناشمیان، پرهیزکار، اهل تقوی.

مُتَقَيِّح (صه. عر. ث: متقیحه. [«قیح»دن سف. تفعل] ط. ایرینکلی، جراحت باغلامش.

مُتَّكَا (سذ. عر. [«وكاء»دن اسم آلت. افتعال] طیانیله‌جق آلت، قولتوق دکنکی.

مُتَكَاثِر (صه. عر. ث: متکاثره. [«کثرة»دن سف. تفاعل] کثرتلی، چوق، چوغالمش. || د. [عروضده] بحر متکاثر = بروزن مخصوص.

مُتَكَاثِف (صه. عر. ث: متکاثفه. [«کثافة» دن سف.

تفاعل] صیقلاشمش، قویولاشمش، کثافت پیدا ایتمش: جسم متکاثف.

مُتَكاسِل { صـ. عر. ث: متکاسله. [«کسل»دن سف. تفاعل] اوشن، تنبل، گوشك.

مُتَكَبِّر { صـ. عر. ث: متکبره. [«کبر»دن سف. تفعل] کبرلی، عظمتلی، اولولق صاتان، فضول.

مُتَكَبِّرانه { صـ. ح. فا. کبر و عظمتله: متکبرانه جواب وردی.

مُتَكَفِّل { صـ. عر. ث: متکفله. [«کفالة»دن سف تفعل] تکفل ایدن، کفیل اولان، کفالتله تأمین ودرعهده ایدن: او آدم ایچون، بو ایش ایچون بن سزه متکفلم.

مُتَكَلِّم { صـ. عر. ث: متکلمه. [«کلام»دن سف. تفعل] ۱. سویلین، لقردی ایدن، ناطق، گویا: لسان عربله متکلمدر. ۲. د. [صرفده] افعال وکنایاتك اوچ شخصندن بری که السنهٔ سائرهده برنجی شخص عد اولنور و مخاطب و غائبه مقابلدر. بن، بز، کیدرم، کیدرز کبی. ترکجه‌ده مفرد و جمعی واردر؛ عربیده مفردینه «نفس متکلم وحده» وجمع ایله تثنیه‌یه مشترك اولان صیغه‌سنه «نفس متکلم مع الغیر» دینیر. ۳. نطق ایراد ایدن، وعظ و خطبه ایلین، خطیب. = سف. عر. ج: متکلمین. علم کلام یعنی عقائد اسلامیه مسائل عالیه ودقیقه‌سی علمنه واقف ومنسوب اولان: بر فقیه ایله بر متکلم بیننده واقع مباحثه؛ متکلمین قولنجه. || نفس متکلم = ایکنجی معنایه باق.

مُتَكَوِّن { صـ. عر. ث: متکونه. [«کون»دن سف. تفعل] تکون ایدن، حاصل اولان، وجوده گلن تدریجا وجودپیدا ایدن، متشکل: کرهٔ ارضك هر طبقه‌سی اعصار کثیره ترسباتندن متکوندر.

مُتَّكِی { صـ. عر. ث: متکیه. [«وکاء»دن سف. افتعال] طیانان، طیانمش.

مُتَلاحِق { صـ. عر. ث: متلاحقه. [«لحوق»دن سف. تفاعل] بربری آرقه‌سندن گلن، بربرینه التحاق ایدن، بربری آردنجه یتیشوب برلشن: عساکر متلاحقه.

مُتَلاشی { صـ. عر. [«لاشیء»دن سف. تفاعل] بو لغت عربیده محو ونابود اولان معناسنی افاده ایتدیکی حالده، لسانمزده تلاش ایدن یعنی بر ایشه لزومندن زیاده اهمیت ویروبده اظهار خوف وتدبیرده عجله ایدن معناسیله قوللانیورز. بو ایکی معنا آره‌سنده اصلا مناسبت اولمدیغندن غالبا ترکجه «تلاش» باشقه وعربی «تلاشی» باشقه اولوب، مجرد مشابهت لفظیه‌سندن طولایی «متلاشی» لغتی تلاش ایدن معناسیله قوللانیلیور.

مُتَلاشیانه { صـ. ح. تلاشله. [لغت آنفه کبی بو دخی غلط ونابجا قوللانیلیور.]

مُتَلاطِم { صـ. عر. ث: متلاطمه. [«لطم»دن سف. تفاعل] بربرینه چارپان، چارپیشان، چالقه‌لنان، چرپندیلی، طالغه‌لی: بحر متلاطم.

مُتَلافی { صـ. عر. ث: متلافیه. [«الفاء»دن سف. تفاعل] فوت ایتدیکی بر شیئه مقابل دیگر برشیء قزانان، تلافیء مافات ایدن. ن.

مُتَلاقی { صـ. عر. ث: متلاقیه. [«لقی»دن سف تفاعل] قاوشمش، اولاشمش.

مُتَلَبِّس { صـ. عر. ث: متلبسه. [«لباس»دن سف. تفعل] کیینمش. [«لابس» دها مستعملدر.]

مُتَلَذِّذ { صـ. عر. ث: متلذذه. [«لذة»دن سف. تفعل] بر شیئك طادینی طویان، لذت آلان، خوشلانان، حظ ایدن: اوبوله شیئلردن متلذذ اولور.

مُتَلَطِّف { صـ. عر. ث: متلطفه. [«لطف»دن سف. تفعل] لطف و ملایمت و نازکانه معامله ایدن.

مُتْلِف { صـ. عر. ث: متلفه. [«تلف»دن سف. افعال] اتلاف واسراف ایدن، مهلك.

مُتَلَفِّظ { صـ. عر. ث: متلفظه. [«لفظ»دن سف. تفعل] برسوزی آغزندن چیقاران، تلفظ وتفوه ایدن. ن.

مُتَلَقِّب { صـ. عر. ث: ملقبه. [«لقب»دن سف. تفعل] لقبلانمش، لقبلی، برلقبی اولان: بارباروس لقبیله متلقب خیر الدین پاشا.

مُتَلَقّی { صـ. عر. ث: متلقیه. [«لقی»دن سف. تفعل]

آلان، تلقی ایدن، قبول ایلین. ﻧ.

مُتَلَوِّث { صف. عر. ﺙ: متلوثه. [«لوث»دن سف. تفعل] پیس، کیرلی، مردار، ملوث. ﻧ.

مُتَلَوِّن { صف. عر. ﺙ: متلونه. [«لون»دن سف. تفعل] ١. رنکلی، بویالی. ٢. بر قاچ رنکلی، آلاجه، رنکارنك. ٣. رأی و فکرنده ثابت اولمیان، پك چابق رأی دکیشدیرن؛ دونك: متلون آدم.

مُتَلَهِّب { صف. عر. ﺙ: متلهبه. [«لهب»دن سف. تفعل] آلولنمش، آلو چیقاران.

مُتَلَهِّف { صف. عر. ﺙ: متلهفه. [«لهف»دن سف. تفعل] محزون ومکدر، یانوب یاقیله‌رق، سوز و کداز ایدن، حسرت‌کش.

مُتِمّ { صف. عر. ﺙ: متمه. [«تمام» دن سف. افعال] بیتیرن، اتمام واکمال ایدن، بر شیئك تماملانمه‌سنه یارایان، متمم: قسم متم، اسباب متمه.

مُتَماثِل { صف. عر. ﺙ: متماثله. [«مثل»دن سف. تفاعل] بربرینه بکزر، مشابه، بربرینك مانندی اولان: بو دخی اوکا متماثلدر؛ متماثل الشکل = شکل و صورتی بکزر؛ متماثل اللون = رنکی بکزر.

مُتَمادی { صف. عر. ﺙ: متمادیه. [«مدی» دن سف. تفاعل] اوزانان، سورن، سورکلی، دواملی، آراسز، دائمی صورتده وقوع بولوب کیدن: عمر و دولتی متمادی اولسون؛ متمادی الوقوع.

مُتَمادِیاً { حـ. عر. آراسز، سورکلی و دواملی اوله‌رق، بلا فاصله: اوچ کون متمادیاً یاغمور یاغدی؛ برخطیب قالقوب ایکی ساعت متمادیا لقردی سویلدی.

مُتَمارِض { صف. عر. ﺙ: متمارضه. [«مرض»دن سف. تفاعل] یالاندن خسته اولان، خسته‌لق طاسلایان، تمارض ایدن.

مُتَمایِل { صف. عر. ﺙ: متمایله. [«میل»دن سف. تفاعل] برطرفه اکلمش، بر جهته میل ایدن.

مُتَمَتِّع { صف. عر. ﺙ: متمتعه. [«متوع»دن سف. تفعل] قزانان، کار ایدن، فائده‌لنن، تمتع ایدن.

مُتَمَثِّل { صف. عر. ﺙ: متمثله. [«مثل»دن سف. تفعل] ١. کندینی بکزه‌دن، بربرینك شکل و صورتنه کیرن. ٢. بر صورت جسمانیه‌ده کورینن، تجسم ایدن.

مُتَمَدِّن { صف. عر. ﺙ: متمدنه. [«مدن»دن سف. تفعل] حضریت ومدنیته نائل اولان، مدنیت حالنده یاشایان، ترقی وتمدن ایتمش اولان: متمدن آدم؛ اقوام متمدنه.

مُتَمَرِّد { صف. عر. ﺙ: متمرده. [«مرادة»دن سف. تفعل] بر سوء حرکت یولنده دوام و اصرار ایدن، عنادجی.

مُتَمَرِّدانه { صف. حـ. فا. بغی و عصیانده اصرار و عنادله: متمردانه مقاومت ایتدی.

مُتَمَسِّك { صف. عر. ﺙ: متمسکه. [«مساکة» دن سف. تفعل] ١. صیقی صیقی طوتان، یاپیشان: عروة وثقاء اسلامه متمسك. ٢. برشیئی دلیل وسند اتخاذ ایدن، استناد ایلین.

مُتَمَکِّن { صف. عر. ﺙ: متمکنه. [«مکانة»دن سف. تفعل] بو لغتك عربیده معنای اصلیسی: قادر، مقتدر ومتصرف، ذوالید ایکن، بز «کون» ماده‌سندن اسم مکان اولان «مکان»دن مشتق ظن ایده‌رك: ساکن و مقیم معناسیله قوللانیورز، که یاکلیش ولزومسز بر استعمالدر.

مُتَمَلِّق { صف. عر. ﺙ: متملقه. [«ملق» دن سف. تفعل] تملق ایدن، آلچاقچه‌سنه یالتاقلانان، متبصبص، مداهن.

مُتَمِّم { صف. عر ﺙ: متممه. [«تمام» دن سف. تفعیل] بیتیرن، اتمام واکمال ایدن: مواد متممه. || ر. [هندسه‌ده] زاویهٔ متممه = بر قوس ویا زاویه ١٨٠ درجه‌یه وارمق ایچون علاوه‌سی اقتضا ایدن قوس ویا زاویه.

مُتَمَنّی { صف.عر. ﺙ: متمنیه. [«منیه» دن سف. تفعل] دیله‌ین، ایستین، آرزو ایدن. ﻧ.

مُتَمَنّی { یاخود متمنا. صف. عر. [«منیه» دن سف. تفعل] دیلنن، آرزو اولنان، ایستنیلن، مطلوب: یارین بزه اوغرامه‌کز متمنادر.

مُتَمَوِّج { صف. عر. ﺙ: متموجه. [«موج» دن سف. تفعل] ١. طالغه‌لنان، طالغه‌لی: بحر

متموج. ٢. طالغه شكلى ابراز ايدن، طالغه صورتنده حركت ايدن : لواء متموج .

مُتَمَوِّل { صـ. عر. ث : متموله . [« مال » دن سف. تفعل] مالدار، زنكين، مال و ثروت صاحبى : متمول برآدم .

مُتَمَهِّد { صـ. عر. ث : متمهده. [« مهد » دن سف. تفعل] يايلمش، سرلمش، بسط ايدلمش.

مُتَمَهْدِى { صـ. عر. [« مهدى » اسمندن سف. تدحرج] مهديلك ادعاسنده بولنان .

مَتْن { سذ. عر. جـ : متون. كتابك اصل عبارەسى ، شرح و حواشيسندن صرف نظرله مؤلفك سوزى اولان عبارە : متنى نسخ وشرحى تعليق خطيله يازيليدر .

مُتَنَاسِب { صـ. عر. ث : متناسبه. [« نسبة » ـن سف. تفاعل] ١. بربرينك مقدار وجنس و حالنه اويغون وموافق اولان ، بربرينى طوتان : آتلر آرابه ايله متناسب دكلدر؛ باغچه كوشكله متناسب اولميدر. ٢. ر. [حسابده] آرەلرنده منتظم برنسبت بولنان: تقسيم متناسب؛ مقادير متناسبه؛ مبسوطاً متناسب = برى ديكرينك مقدارينه كوره بيوين؛ معكوساً متناسب = برى بيودكجه ديكرى كوچولن (رقملر) . || متناسب الاعضا = يوز وبدننك اعضاسى بربرينه اويغون اولەجق صورتده بولنان : متناسب الاعضا برقادين.

مُتَنَاظِر { صـ. عر. ث : متناظره. [« نظر » دن سف. تفاعل] بربرينه باقان، بربرى قارشيسنده بولنان : زوايای متناظره .

مُتَنَافِر { صـ. عر. ث : متنافره . [« نفرة » دن سف. تفاعل] بربرندن نفرت واستكراه ايدن، بربرينى سومين، بربرينه اويميان، ضد .

مُتَنَاقِص { صـ. عر. ث : متناقصه. [« نقصان » دن سف. تفاعل] آزالان ، كيتدكجه آزالوب كوچولن .

مُتَنَاقِض { صـ. عر. ث : متناقضه. [« نقض » دن سف. تفاعل] بربرينه مخالف ومباين اولان، بربرينى چوريدن، متباين: اقوال متناقضه .

مُتَنَاوِب { صـ. عر. ث : متناوبه. [« نوبة » دن سف. تفاعل] نوبتله تكرر ايدەرك دوام ايدن. || ر. [حسابده] كسر اعشارئ متناوب .

مُتَنَاهِى { صـ. عر. ث : متناهيه. [« نهاية » دن سف. تفاعل] بيتن، نهايته واران، ختام بولان، صوڭه ايرن . || نامتناهى [ودها طوغريسى : غير متناهى] = بيتمز، توكنمز، صوكسز، كنارسز، پايانسز : فضاء نامتناهى . اسم كبى ده قوللانيلير: انسانك حوصلەسى نامتناهى‌يى احاطه ايدەمز.

مُتَنَبِّه { صـ. عر. ث : متنبهه . [« نبه » دن سف. تفعل] اويانيق، اويانان ، براخطار و نصيحت ويا وقعه دن درس آلوب عقلنى باشنه طوپلاياز، پند ويا عبرت آلان : بو قدر مصيبتلر چكديكى حالده متنبه اولمدى ؛ بن اونك حالنى كورمكله متنبه اولدم .

مُتَنَبِّى { صـ. عر. ث : متنبيه. [« نبأ ، نبوة » دن سف. تفعل] نبوت دعواسنى ايدن، پيغمبرلك طاسلايان . [اعاظم شعراء عربدن برذاتك لقبيدر.]

مُتَنَزِّل { صـ. عر. ث : متنزله . [« نزول » دن سف. تفعل] تنزل ايدن ، آلچالان ، كندى حال وشانته ياقيشميەجق برايشى ارتكاب ايدن .

مُتَنَزِّه { صـ. عر. ث : متنزهه . [« نزه » دن سف. تفعل] ١. تنزه وتفرج ايدن، كزوب اكلنن. ٢. برى، سالم، عارى، منزه. ن.

مُتَنَصِّر { صـ. عر. ث : متنصره. [« نصرانى » دن سف. تفعل] خرستيان اولان ، خرستيانلغى قبول ايدن، تنصر ايلين .

مُتَنَعِّم { صـ. عر. ث : متنعمه . [« نعمة » دن سف تفعل] ناز ونعمتله ورفاه حال ايله ياشايان، نازلى آليشمش.

مُتَنَفِّذ { صـ. نفوذ صاحبى وسوزى كچر معناسيله قوللانيلير وسەدە ، « نفوذ » مادەسى تفعل بابندن كلديكندن، عربى دكلدر .

مُتَنَفِّر { صـ. عر. ث : متنفره . [« نفرة » دن سف. تفعل] تنفر ايدن ، نفرت ايلين ، چكينوب اجتناب وتباعد ايدن : اوايشدن متنفردر .

مُتَنَفِّس { صـ. عر. ث : متنفسه. [« نفس » دن سف. تفعل]

تنفس ایدن، صولوق آلان.

مُتَنَکِّر { صه. عر. ث: متنکره. [«نکره»دن سف. تفعل] بالالتزام طانلمیه‌جق حال وقیافته کیرن، یالاندن براسم طاقینوب کیم اولدیغنی بللی ایتدیرمین، تبدیل، بتا. اینقونیتو.

مُتَنَکِّراً { ح. عر. تبدیل اوله‌رق، کندینی بللی ایتدیرمکسزین، براسم کاذبله. [قرال خاندانلرینه وبرمملکتك صنف عالیٔ سیاسی و ملکیسنه منسوب اولان ذواتك تشریفات رسمیه اجراسنه میدان براقامق ایچون بالالتزام دیکر براسم آلوب کزملری حقنده مستعملدر. In cognito]

مُتَنَوِّع { صه. عر. ث: متنوعه. [«نوع» دن سف. تفعل] بر نوعدن اولمیان، درلو درلو، چشید چشید، کونا کون، مختلف: متنوع قماشلر. متنوع چیچکلر.

مُتَواتِر { صه. عر. ث: متواتره. [«وتر» دن سف. تفاعل] خلق بیننده سویلنیلن، آغزدن آغزه یاییلان، شیوع بولان، تواتر ایدن: اویله بر حوادث متواتر اولدی؛ حوادث متواتره.

مُتَوارِث { صه. عر. ث: متوارثه [«وراثة»دن سف. تفاعل] میراث قالان، ارثاً کچن، بابادن اولاده قاله‌رق تسلسل ایدن: اموال متوارثه.

مُتَوارِد { صه. عر. ث: متوارده. [«ورود»دن سف. تفاعل] وارد یعنی کلن معناسیله قوللانیلورسه‌ده، یاکلیش اولوب، عربیده بربرینه یاقلاشان وبرلکده تصادف ایدن دیمکدر.

مُتَوارِی { صه. عر. ث: متواریه. [«وری»دن سف. تفاعل] برشیئك آرقه‌سنه ویا آلتنه کچوب صاقلانان، صاقلی، کیزلی، نهان: زیرزمینه متواری اولدی.

مُتَوازِی { صه. عر. ث: متوازیه. ت: متوازیین. [«وزی» دن سف. تفاعل] ر. [هندسه‌ده] اصلا برلشه‌مك اوزره بربرینه قارشی مساوی بعد و مسافه‌ده اوزایوب کیدن: خطین متوازیین؛ خطوط متوازیه؛ متوازی الاضلاع = ضلعلری متوازی؛ متوازی السطوح = سطحلری متوازی.

مُتَوازِیاً { ح. عر. اصلا برلشمکسزین بربرینه قارشی بر بعد ومسافه‌ده امتداد ایدوب کیده‌رك: بو ایکی یول متوازیاً شهره قدر ممتد اولیور.

مُتَواضِع { صه.عر. ث: متواضعه. [« وضع » دن سف. تفاعل] کندینی آشاغی طوتان، آلچاق کوکللی، کبرسز.

مُتَوافِق { صه. عر. ث: متوافقه. [«وفق»دن سف تفاعل] ۱. بربرینه اویغون و موافق اولان. ۲. ر. [هندسه‌ده] بری دیکرینك اوستنه قونیله‌جق اولسه اصلا تخالف ایتمکسزین اوبان: زاویتان متوافقتان.

مُتَوالِی { صه. عر. ث: متوالیه. [«ولی»دن سف. تفاعل] بربرینی ولی ایدن، آره‌لق ویرمکسزین دوام ایدن، آرتسز آره‌سز، بردوزی اولان: کوردیکم الطاف متوالیه؛ متوالی الظهور = بلا فاصله ظهور ایدن.

مُتَوالِیاً { ح. عر. بربرینی ولی ایده‌رك، آره‌لق ویرمکسزین، بلافاصله، بردوزی‌یه: برهفته متوالیاً یاغمور یاغدی.

مُتَوَجِّه { صه. عر. ث: متوجهه. [«وجه»دن سف. تفعل] ۱. یوزطوتان، بر یره طوغری حرکت وعزیمته تصدی ایدن، یوله چیقان: قونیه‌یه متوجه اولدی. ۲. برینه توجهی یعنی نظر وحسن ظن ومحبتی اولان: او ذات بکا متوجه کورینیور. [بو ایکنجی معنا عربیده یوقدر.]

مُتَوَجِّهاً { ح. عر. یوز طوته‌رق، قصد ونیت ایده‌رك: بروسه‌یه متوجهاً حرکت ایتدی.

مُتَوَحِّش { صه. عر. ث: متوحشه. [« وحش » دن سف. تفعل] اورکش، قورقمش، وحشته دوچار: بیبانی حیوانلر انسانی کورنجه متوحش اولورلر.

مُتَوَرِّع { صه. عر. ث: متورعه. [«ورع»دن سف تفعل] ورع وتقوی صاحبی، متقی، پرهیزکار.

مُتَوَرِّم { صه. عر. ث: متورمه. [«ورم»دن سف. تفعل] ۱. ط. شیش، قباریق. ۲ عو. سل الرئه دینلن علت مهلکه‌یه دوچار، ورم اولمش.

مُتَوَسِّط { صه. عر. ث: متوسطه. [«وسط»دن سف. تفعل] ۱. آره‌یه کیرن، توسط ایدن، میانجی. ۲. اورته‌حالده اولان، اورته‌ده کلن، ایکیسی اورته‌سی، وسطی.

مُتَوَسِّل { صه. عر. [«وسیله» دن سف تفعل] بروسیله

اتخاذیله تقربه چالیشان . ژ.

متوسّلاً { ح عر. وسیله اتخاذ ایده‌رك، استناد ایده‌رك: متوسلاً الی عنایة الله تعالی.

متوطّن { صه. عر. ژ: متوطنه. [«وطن»دن سف. تفعل] بریری وطن اتخاذ ایدن، یرلشن، یرلشمش: بغداد ده متوطن اولدی.

متوغّل { صه. عر. [«وغول» دن سف. تفعل] برایشك ویا علم وفنك پك ایلریسنه وغور وكنهنه واران: ادبیاتده متوغل بر آدم . [السنمزده سهواً مشغول معناسیله و «ایله» اداتیله قوللانیلوب، مثلا : ادبیاتله متوغل دینلیور .]

متوفّا { ویا متوفی. صه. عر. ژ: متوفاة. [«وفاة»دن سمف. تفعل] اولو ، مرحوم ، وفات ایتمش: متوفانك اقرباسنه تسلیت ویرمك.

متوقّف { صه. عر. ژ: متوقفه. [«وقوف»دن سف. تفعل] ١. طوران، توقف ایدن، ایلری‌یه وارمیوب بر یرده قالان. ٢. برشیئه باغلی، منوط، وابسته : تحصیل علم سعی و اقدامه‌متوقفدر. ٣. ایلریلمیوب بر حالده طوران (مرض ویا مریض) : خسته، خسته‌لق شمدیلك متوقف برحالده‌در.

متوقّی { صه. عر. ژ: متوقیه. [«وقایه»دن سف. تفعل] صاقینان ، کندینی کوزه‌دن ، احتراز واجتناب ایلین.

متوكّل { صه. عر. ژ: متوکله. [«وکل» دن سف. تفعل] هرایشی ارادهٔ الهیه‌یه حواله ایدوب اللهدن کلنه راضی اولان، الله‌ه توکل ایدن : انسان بر آزده متوکل اوللی .

متولّد { صه. عر. ژ: متولده . [«ولادت»دن سف. تفعل] ١. طوغان، تولد ایدن، دنیایه کلن: صاغلام ابویندن متولد چوجق. ٢. مج. نشئت ایتمش ، حاصل اولمش، منبعث : اهمال ومسامحه‌دن متولد برخطادر.

متولّی { سه.صه. ژ: متولیه [«ولی» دن سف. تفعل] بر وقفك اداره‌سنه‌مأمور واوقاف همایون نظارتنك‌انضمام رأی ومساعده‌سیله صرفیاته مأذون آدم‌كه اكثریا اولاد واقفدن اولور ، تولیت صاحبی: بووقفك متولیسی کیمدر؟ اوقادین پدری وقفنك متولیه‌سیدر.

متوهّم { صه. عر. ژ: متوهمه . [«وهم» دن سف. تفعل] وهمه تابع اولان ، وهملی ، وهام.

متهالك { صه. عر. ژ: متهالكه. [«هلاك »دن سف. تفاعل] کندینی تهلکه‌یه آته‌جق درجه‌ده آرزو وتلاشله بر ایشه قوشان، تهالكه برایشه کیریشن.

متهزّز { صه. عر. ژ: متهززه. [« هز »دن سف. تفعل] دیتره‌ین، زینغردایان .

متهم { صه.عر.ژ: متهمه. [«وهم» دن سمف. افتعال. — اتهام فعلی متعدی اولدیغندن، تهمتلی معناسیله هانك کسریله اسم فاعل صورتنده استعمالز غلطدر.] ١. تهمتلی، حقنده شبهه اولنان کندیسنه برجرم وقباحت اسناد اولنان : متهم توقیف اولنوب استنطاقه آلندی. ٢. قباحتلی، برجرم فاعلی : متهم اولمیان‌قورقماز .

متهوّر { صه. عر. ژ: متهوره . [«هور»دن سف. تفعل] حدت و غضبه تابع اوله‌رق نتیجه‌یی دوشونمکسزین صالدیران، کوزی دومانلی، جوشقون.

متهوّرانه { صه. ح. فا. کمال تهورله، حدت وغضبه تابع اولوب نتیجه‌سنی دوشونمکسزین صالدیره‌رق، جوشقونلقله .

متهیّج { صه. عر. ژ: متهیجه. [«هیجان»دن سف تفعل] هیجانه کلمش، جوشقون، صاوروق .

متهیّئ { صه. عر. ژ: متهیئه . [« هیأة » دن سف. تفعل] حاضرلانمش ، حاضر ، آماده ، نیت ایدوب تدارکاتی کورمش: متهیئ عزیمت = حرکته حاضرلانمش .

متیسّر { صه. عر. ژ: متیسره . [«یسر»دن سف. تفعل] قولایلاشمش ، قولای اجرا اولنور، اجراسی سهل وآسان : جناب حق هرایشکزی متیسر ایلیه .

متیقّظ { صه. عر. ژ: متیقظه. [«یقظ»دن سف. تفعل] ١. اویانیق ، اویانمش، بیدار. ٢. کوزی آچیق، غفلتده‌اولمیان، بصیرتلی: محاربه‌نك برنجی شرطی دشمنك احوالنه واقف ومتیقظ اولمقدر .

مُتَيَقِّظانه { صـ. حـ. فا. اويا. نيقلقله ، غفلتده اولميه‌رق، بصيرتله : متيقظانه طاورانملى؛ تفتيشات متيقظانه.

مُتَيَمِّن { صـ. عر. ذ: متيمنه . [«يمن» دن سف. تفعل. — فعل لازم اولديغيچون، سمفـ. صورتنده ايكنجى ميمك فتحيله غلطدر.] مبارك، قوتلى، بركتلى، قدملى : جناب حق تأهلكزى متيمن ايليه.

مَتين { صـ. عر. ذ: متينه . [«متانة»دن صشـ.] ١. طيانيقلى، صاغلام، قوى: متين بنا؛ متين قماش. ٢. مجـ. سوزندن دونمز، ثباتلى، فكر و مسلكندن اوينامز: متين آدم. ٣. طوغرى، شايان‌اعتماد، قابل استناد، محكم : رأى متين .

مُثاب { صـ.عر. ذ:مثابه. [«ثواب» دن سمفـ.] ثواب قزانان، ايتديكى‌ايليكه قارشى من‌طرف الله اجر ومكافاته نائل اولان: فقرايه ياردم ايدن البته مثاب اولور.

مُثابَرَت { يا مثابره . سذ. عر. [«ثبر»دن مصـ. مفاعله] دواملى اشتغال، اقدام، مداومت . ذ.

مَثابه { سذ. عر. درجه، منزله : لاشيء مثابه‌سنده.

مِثال { سذ. عر. جـ: امثله . ١. اورنك ، نمونه ، عمومى بر شيئك ويا بر قاعده‌نك آكلاشلمسيچون ايراد اولنان‌اورنك : هر قاعده‌يه بر مثال كتيرملى؛ حسن اخلاقده مثال اوله‌جق بر آدمدر. ٢. شبيه، نظير، بكزر: ملك مثالى؛ دريا مثال. ٣. رؤيا، دوش : عالم مثال = عالم معنى. ٤. د. [صرف عربيده] حروف‌اصليهٔ ثلثه‌سندن برنجسى «و» ياخود «ى» اولان فعل : مثال واوى؛ مثال يائى. = جـ. افعال عربيه‌نك يالكز ثلاثىء مجرددن صورت تصريفنى كوسترير مثاللرى حاوى رساله‌كه‌اك اول اوقوتديريلير : امثله اوقويور ؛ امثلهٔ مختلفه = صيغ مختلفه‌نك يالكز مفرد غائبلرينى حاوى جدول ، نصر ، ينصر ، نصراً كبى ؛ امثلهٔ مطرده = بهر صيغه‌نك مفرد ، تثنيه ، جمع ، غائب، مخاطب ، متكلم ومذكر، مؤنث اعتباريله صور مختلفه‌سنى حاوى جدوللر . [«مثل» وجمعى اولان «امثال» لغتلرينى بونكله تشويش ايتمه‌ملى.]

مَثانه { سذ. عر. سيديك قاوغى . || طـ. التهاب مثانه، ذات المثانه = فر. Cystite وساره.

مَثانى { سذ. جـ. عر. قرآن كريمك مجموعنه ويا مفصل سوره‌لرينه و يا سورهٔ فاتحه‌يه ويريلن اسمدر. || سبع المثانى = سورهٔ فاتحه‌يى تركيب ايدن‌يدى آيت كريمه.

مُثْبَت { صـ. عر. ذ: مثبته . [«ثبوت»دن سمفـ. افعال] ١. دليل وبرهانله كوسترلمش، صحت وحقيقتى ثبوت بولمش، اثبات اولنمش، صاغلام، محقق: وقعه‌نك او صورتله جريانى مثبتدر؛ تاريخله مثبتدر. ٢. د. منفى اولميان ، حدثك وقوعنى بيان ايدن : كلمك فعل مثبت و كلمه‌مك فعل منفيدر. ٣. مـ. الكتريقك ايكى جنسندن بريكه منفى دينلن ديكريله تماسه كلنجه پاتلار.

مِثقال { سـذ. عر. بر بچق درهملك اسكى بروزنكه بو كون يالكز ذى قيمت طاشلر وساره وزننده قوللانيلير . || مثقال ايله = بك آز مقدارده: محبت قنطارايله آليش ويريش مثقال ايله.

مِثقَب { سذ. عر. [«ثقب» دن اسم آلت. تر. زبانزدى : ماتقاب.] تخته ومعدن وساره‌يه دليك آچمغه مخصوص ياى كه اوجنه ايستنيلن بيوكلكده‌بورغو طاقيلير. || جرا. اعضاء مختلفه‌يى دلمكه مخصوص آلات مختلفه : مثقب الرأس ، مثقب الرحم وساره.

مَثقوب { صـ. عر. ذ : مثقوبه. [«ثقب» دن سمفـ] دلنمش، دليكلى. ذ.

مِثل { سـذ. عر. جـ. امثال ١. بكزر، شبه، نظير، مانند، اش : بونك دنياده مثلى بولنماز؛ مثلنى يابمق. ٢. مقدار، حجم : اوبونك ايكى مثليدر ؛ بونك بر مثلى دها لازم. = جـ. قانون و نظامده مصرح اولميان شيئك تجويزينه مدار اولمق اوزره سبق ايتمش حال : بونك هيچ امثالى يوقدر؛ امثاله توفيقاً.

مَثَل { سذ. عر. جـ: امثال . ١. مثال، بر قاعدهٔ عموميه‌يه نمونه اولمق اوزره ايراد اولنان

سوز. ٢. معنای ظاهریسی قصد اولنمیوب ضمناً وکنایةً دیکر بر شیئه دلالت ایتمك اوزره ایراد اولنان سوز : برمثل سویلدی؛ مشهور برمثل واردر. ٣. آداب واخلاق ونصایحه متعلق کوچك حکایه : امثال لقمان؛ امثال حکما. [«مصال» بوندن غلطدر] ||ضرب مثل، جه. ضروب امثال = آتالر سوزی.

مَثَلاً { ح. عر. مثال مقامنده، فرضا، سوزکلیشی : کوچك برحیوان مثلا برکدی، بریسی کلیرسه مثلا سزکاسه‌کز.

مُثَلَّث { صـ. عر. ذ : مثلثه. [«ثلثه» دن سمف. تفعیل] ١. اوچلی، اوچ قات، اوچ شیئدن عبارت، اوچ قسمدن مرکب : اتفاق مثلث = اوچ دولت بیننده‌کی اتفاق. ٢. اوچ کوشه‌لی، اوچ ضلع ایله محاط: شکل مثلث. = سذ عر. ١. ر. (هندسه‌ده) اوچ کوشه‌لی و اوچ ضلع ایله محاط شکل : مثلث قائم الزاویه؛ مثلث منفرج الزاویه؛ مثلث متساوی الاضلاع؛ مثلث متساوی الساقین وسائره. ٢. اوچ کره قایناـ دیلوب قویولاشمش وبهارات وشکرله قاریشیق مشروب.

مُثَلَّثات { سذ. جه. عر. ر. اشکال مثلثه قواعدندن وبونلر واسطه‌سیله مساحه اصولندن بحث ایدن هندسه: مثلثات مستویه = سطحی مثلثات مجثی، فر. Trigonométrie plane ؛ مثلثات کرویه = برکره‌نك اقسامندن اولان مثلثات مجثی، فر. Trigonométrie sphérique.

مِثِلْلو { یا مثللی. صه بکزر، شبیه، نظیر، مانند، کبی، قبیلندن : بومثللو آدملر = بوکبی، بوقبیل، بوکا مانند آدملر.

مُثْمِر { صه عر. ذ : مثمره. [«ثمر» دن سف. افعال] ١. یمش ویرن، میوه‌دار: مثمر آغاجلر؛ اشجار مثمره. ٢. محصول ویرن، محصولدار. ٣. فائده‌لی، نافع، کارلی: عملیات مثمره؛ مساعیٔ مثمره. ٤. نتیجه ویرن، مؤثر، کارکر : بنم نصیحتلرم، سوزم مثمر اولمدی.

مُثَمَّن { صه عر. ذ : مثمنه. [«ثمان» دن سمف. تفعیل] ١. سکز قات، سکزلی، سکزلك، سکز جزئدن مرکب. ٢. ر. سکز ضلعلی، سکز کوشه‌لی : شکل مثمن.

مُثَنّاة { صذ. عر. ذ : مثنی. با: مثنی.

مَثْنَوی { سذ. عر. [«ثنان» دن] هر ایکی مصراعی بر قافیه‌ده اولان شعرکه اکثریا اوزونجه منظومه صورتنده اولور، منظومه : یوسف زلیخا حقنده کوزل برمثنویسی واردر. — مولانا جلال الدین رومی حضرتلرینك بو صورتده مرتب کتاب مشهورینه‌ده علم اولمشدر : مثنوی شریف؛ شارح مثنوی.

مَثْنَوِیّات { سذ. جه. عر. مثنوی قبیلندن اشعار، منظومات : دیواندن باشقه بر خیلی مثنویاتی‌ده واردر.

مُثَنّٰی { صه. عر. ذ : مثناة. [«ثناء» دن سمف. تفعیل] ١. ایکی قاتلی، ایکی جزئدن مرکب، ایکیلی، ایکیلك. ٢. تثنیه صیغه‌سنده، ایکی شخص ویاشیئه دلالت ایدن (کلمه). ٣. ایکی نقطه‌لی (حرف): تاء مثناة . [مؤنثی «مثنیة» دن مبدل اولدیغیچون « مثنات » صورتنده یازلمالیدر.]

مَثُوبه { سذ. عر. جه : مثوبات. بر عمل خیره مقابل من طرف الله ویریلن اجر ومکافاة، ثواب.

مُثُول { سذ. عر. برذاتك حضورنده آیاقده طورمه : حضور شاهانه‌ده مثول شرفنه نائل اولدی.

مَثِیل { صـ. عر. بکزر، شبیه، نظیر. ذ.

مُجاب { صـ. عر. [« جواب »دن سمف. افعال] قبول جوابنه نائل اولان، طلب و آرزوسی قبول اولنان : مجاب الدعوه. [مستجاب دها مستعملدر.]

مُجادَله { سذ. عر. [«جدل» دن مصـ. مفاعله] آتشمه، طوتشمه، منازعه، جدال، نزاع، غوغا: بینلرنده مجادله ایدیورلردی؛ بر مجادله اولمش.

مُجاذَبه { سذ. عر. [« جذب »دن مصـ. مفاعله] بربرینی جذب ایتمه.

مُجار { سـ. صـ. [مجارجه‌دن] ١. اقوام تورانیه‌دن اولوب قرون وسطاده آوروپایه مهاجرتله اسکی پانونیا جهتلرینی استیلا وبردولت تشکیل ایتمش اولان معروف قومك افرادندن

ویا بو قومه منسوب و متعلق اولان : کندیسی مجاردر؛ مجارلرك اصل وذیلی ؛ مجار قرالی؛ مجار آلتینی . [وقتیله ر. Οὔγγρος دن غلط اوله‌رق «انکروس» دینلوب اسکی عثمانلی تواریخنده بوصورتله مقیددر.] ۲. مجارلرك ساکن اولدقلری یر، مجارستان : مجار سفری .

مجارجه ص. مجارقومنه منسوب ومتعلق: مجارجه لسان، یازی، خوره. = ح. مجارلرك طرز و اصول ویا لساننده : مجارجه سویلیور، یازیور، چالغی چالیور . = س. مجارلرك سویلدکلری لسان : مجارجه السنهٔ تورانیه‌دن برلساندر؛ مجارجه‌نك ترکجه ایله مشابهتی واردر.

مجارِستان سخ. م. مجارلرك ساکن اولدقلری مملکت که طونه‌نك ایکی جهتنده واقع اولوب آوستریا ایمپراطورلغیله متحد بر قراللق تشکیل ایدیور.

مجارلی س. ص. مجار قومی افرادندن و مجارستان اهالیسندن اولان : کندیسی مجارلیدر؛ بر مجارلی کلدی.

مَجاری سذ. ج. عر. فد : مجرا. با : مجرا.

مَجاز سذ. عر. [«جواز»دن] معنای حقیقیسیله قوللانلیوب مناسبت ومشابهتی اولان دیکر بر معنایه استعارةً قوللانیلان سوز، حقیقت مقابلی : فلان محرر چوق مجاز استعمال ایدیور؛ بوسوزده مجاز واردر.

مُجاز ص. عر. [«جواز»دن سمف. افعال] ۱. اجازت آلمش، مأذون. ؛ ۲. جائز، حلال، مشروع، غیر ممنوع .

مَجازاً ح. عر. مجاز و استعاره طریقیله، معنای حقیقیسیله اولمیه‌رق : آرسلان مجازا جسور معناسیله قوللانیلیر .

مُجازاة سذ. عر. [«جزاء»دن مص. مفاعله] بر جرم و قباحته قارشی جزا ویرمه، قانون اقتضاسنجه ایجاب ایدن معامله: قباحتلینك مجازاتی اخذ انتقام ایچون اولمیوب امثاله عبرت اولمق ایچوندر . [اصل عربیده قارشیلق دیمك اولوب مکافاة یرینه‌ده مستعملدر.]

مَجازی ص عر. ؤ: مجازیه. مجاز واستعاره‌یه منسوب و متعلق، مجازطریقیله قوللانیلان: معنای مجازی .

مَجال سذ. عر. [«جولان»دن سمف. — اصل معناسی دونیله‌جك یر] ۱. وسع، اقتدار، قوت : هیچ مجالی یوقدر؛ بنده مجال قالمدی. ۲. امکان، فرصت : دشمنه مجال ویرمه‌ملی.

مَجالِس سذ ج. عر. فد : مجلس. با : مجلس.

مُجالَسَت یا مجالسه. سذ. عر. [«جلوس»دن مص. مفاعله] برلکده اوتورمه، همنشینلك .

مُجالسز ص. قوتسز، اقتدارسز، درمانسز، غیر مقتدر : مجالسز قالدی .

مَجامع سذ. ج. عر. فد : مجمع. با : مجمع.

مُجامَعَت یا مجامعه . سذ. عر. [«جمع»دن مص. مفاعله] جماع، معاملهٔ زوجیه.

مَجامیع سذ، ؤ. ج. عر. فد : مجموع مجموعه. با : مجموع، مجموعه .

مَجّان ص عر اجرتسز، بادهوا، مفت .

مَجّاناً ح. عر. اجرتسز اوله‌رق، بادهوایه ، جابه ، بلش : اشعارینی باصدیروب احبابه مجاناً ویریور؛ خسته‌خانه‌نك علاجلری مجاناً ویریلیور.

مُجانَبَت سذ. عر. [«جنب»دن مص. مفاعله] بر طرفه چکلمه، اوزاقلاشمه، صاقینمه، احتراز : فنا آدملردن مجانبت ایتملی .

مُجانِس ص. عر. ؤ: مجانسه. [«جنس»دن سف. مفاعله] بر جنسدن اولان، همجنس . [متجانس دها مستعملدر.]

مُجانَسَت یا مجانسه. سذ عر. [«جنس»دن مص. مفاعله] بر جنسدن اولمه، همجنسلك .

مُجانه س. [یتا.] بحـ. با : مانجانه .

مَجانیق سذ. ج. عر. فد : منجنیق. با : منجنیق.

مَجانین سذ. ج. عر.فد : مجنون. با : مجنون .

مُجاوَبه سذ. عر. [«جواب»دن مص. مفاعله] بربرینه جواب‌ویرمه، آتشمه. سوزله ویا مخابره ایله معارضه.

مُجاوِر ص. عر. ؤ: مجاوره. [«جوار»دن سف مفاعله] ۱. قوکشو، همجوار. ۲. بر بیوك معبد و یا تربه‌نك یاننده اختیار عزلتله عبادت ایدن،

معتكف : كعبهٔ شريفه مجاورلرى؛ حضرت يحيانك تربه‌سنده مجاور ايدى .

مُجاوَرَت { يا مجاوره. سذ. عر. [« جوار » دن مصـ. مفاعله] ۱. قوكشولق، همجوارلق . ۲. بر بيوك معبد ويا تربه‌نك يانـنده اختيار عزلت و عبادت ايتمه، اعتكاف.

مُجاهِد { صـ. سـذ. عر. جـ: مجاهدين. [«جهد» دن سف. مفاعله] ۱. سعى وغيرت ايدن، تمايلات نفسانيه‌يه قارشى كنديني ضبط ايده‌رك اعمال صـالحه‌يه چاليشان : بر عابد مجاهـد. ۲. جهاد ايدن، دين اوغورنـه و اعلاى كلمة الله ايچـون حرب ايدن : مجاهدين اسلام .

مُجاهَده { سذ. عر. [« جهد » دن مصـ. مفاعله] ۱. سعى وغيرت، نفسه غلبه ايچون اولنان اهتمام : انسان مجاهده ايله درجات عاليـه‌يه واصـل اولور. ۲. فى سبيل الله اولنان محاربه، اعلاى كلمة الله ايچون حرب ايتمه، جهاد، غزا. [بو معنـا ايله جهـاد دهـا مستعملدر.]

مُجبِر { صـ. عر. ؤ: مجبره. [«جبر» دن سف. افعال] اجبار ايدن، زورلايان ، ارادهٔ جزئيـه براقمقسزين زورله برايش ياپديران ويا برشيئه سوق ايدن : سبب مجبر؛ قوهٔ مجبره .

مَجبور { صـ. عر. ؤ: مجبـوره. [« جبر »دن سمف.] زور كورمش، زور ايله برايشه سوق اولنان، مضطر، ناچار: بو ايشى كورمكه مجبوردر؛ بويله ياپمغـه مجبـورم ؛ بنى كيتمكه مجبـور ايتديلر .

مَجبوراً { حـ. عر. مجبور اوله‌رق، مجبوريت تحتنده. زورله : كيتمك ايسـتمزدم اما مجبوراً كيده‌جكم .

مَجبوريَّت { سذ عر. مجبور اولمه، مجبورلق ، زور : يالاز سويلمكه نه مجبوريتى واردر؛ اويله سـويلمسى مجبوريت تحتنده‌در .

مَجبول { صـ. عر. ؤ: مجبوله . [«جبالـة»دن سمف.] يارادلمش، مخلوق، سرشته. آفريده، خلق و طينتنده بر حال وصفت بولنان، متخلق : حلم وحيـا ايله مجبولدر .

مُجتَبىٰ { صـ. عر. [«جبى»دن سمف. افتعال] سچلمش ، انتخاب واختيار اولنمش، مختار، ممتاز. ذ.

مُجتَرّ { صـ. عر. ؤ: مجتره. [«جر» دن سف. افتعـال] گويش كتيرن : حيـوان مجتر ؛ حيوانات مجتره .

مُجتَمِع { صـ. عر. ؤ: مجتمعـه . [«جمع»دن سف. افتعـال] طوپلانمش، طوپلى، بريره كلمش، برلشمش: اموال مجتمعه ؛ ممالك مجتمعه .

مُجتَمِعاً { حـ. عر. طوپدن، طوپلانمش اولدقلرى حالده، هب بردن ، جماعتـله : مجتمعاً كيتديلر .

مُجتَنِب { صـ. عر. ؤ: مجتنبـه. [« جانب » دن سف. افتعال] چكينن، اوزاقلاشـان، بر طرفه چكيلوب قاريشـميان، احـتراز ايدن : پك مجتنب بر آدمدر.

مُجتَهِد { صـ. سذ. عر. جـ : مجتهدين. [«جهد»دن سف. افتعال] آيات كريمه واحاديث شريفه‌دن احكام استخراجنه مقتدر اولان متبحر، امام : مجتهـدين كرام. [شيعيلرجـه باب اجتهـاد دائمـا آچيق اولديغنـدن اونلر علما وفقهالرينـه‌ده بونامى ويررلر.]

مَجد { سذ. عر. بيوكلك، شان، شرف، جلالت.

مُجِدّ { صـ. عر. [«جد»دن سف. افعال] جد وغيرت وسعى ايلين، الندن كلديكى مرتبـه‌ده چاليشان .

مُجَدِّد { صـ. عر. [«جد»دن سف. تفعيل] يكيلدن ، يكى حالنه قويان، يكى برشكل واصوله قويان ، يكيدن قوت و حيـات ويرن : سلطان محمود خان ثانى بحق مجـدد دولتـدر .

مُجَدَّد { صـ. عر. ؤ: مجـدده . [«جد» دن سمف. تفعيل] يكى، تازه، هنوز قوللانلمامش: مجدد برقات اثواب، بر خانه .

مُجَدَّداً { حـ. عر. يكى اوله‌رق، يكى اولـمق اوزره، باشدن، تعمير صورتيـله اولميه‌رق : اوكوشكى يعقوب مجـدداً ياپديلر .

مَجذوب { صـ.عر. ؤ: مجذوبه. [«جذب» دن سمف.] ۱. جـذب و جلب اولنمش، بر طرفه چكلمش، مجلوب. ۲. جذبه صـاحبى، عشـق الهى‌يه مظهر، شـيدا، آشـفته . ۳. ديوانه ، آبدال .

مَجذوم { صـ. عر. ؤ: مجذومه. [« جذام » دن سمف.]

مسکین علتنه دوچار.

مَجرا { سذ. عر. جـ : مجـاری. [« جریان »دن سم.] ١. صویك آقدیغی یتاق، صویولی: طونه مجراسی؛ مجرای نیل. ٢. مج. بر ایشك طریق حصولی ویا بر حوادثك واسطهٔ انتشاری : ایش مجرای طبیعیسندن چیقدی؛ بوحوادث خانغی مجرادن کلدی؟ ٣. تش. بدنك ایچنده اخلاطك جریان ایتدیکی یول : مجرای دم؛ مجرای بول؛ مجرای دمع.

مُجَرَّب { صـ. عر. ذ: مجـربه. [« تجربه »دن سمف.] دکنمش، تجربه اولنمش : بویله اولدیغی مجربدر؛ امور مجـربه. دندر.

مُجَرَّبات { سذ. جـ. عر. تجربه اولنمش ایشلر، کورکی : اوآدمك علی بوغیسه ده مجرباتی چوقدر.

مُجَرَّد { صـ. عر. ذ: مجـرده. [«جرد»دن سمف. تفعیل] ١. چیلاق، یالین، آچیق، اثواب وقلیف وقیندن چیقمش : سیوف مجرده. ٢. یالکز، تك، منفرد : مجرد برطاش. ٣. دیکربرشیئله قاریشیق ویا برابر اولمیـان ، صاف، خالص : ماء مجرد. ٤. اولنمهمش، قاریسی اولمیان، بکار : آخر عمرینه دك مجرد قالدی. ٥. جسمانی اولمیوب معنوی و اعتبـاری اولان شیء : مواد مجـرده. جـ : مجردات. ٦. د. [صرف عربیده] حروف زائده سی اولمیـان (فعل) : ثلاثیء مجرد؛ رباعیء مجرد. مقـابلی : مزیدفیه. == حـ. تر. یالکز، آنجـق ، صرف : بن مجرد بو ایش ایچون کلـدم . || سـ. هـ. بعد مجرد = غیر محدود مسافه. || کسر مجـرد = کسر عادی. || پایهٔ مجرد = طریق علیـده مأموریتسز اعتبـاری رتبـه : ازمیر پایهٔ مجردی.

مِجرَد { سذ. عر. دیشلرك پاسنی آییقـلایوب تمیزلمکه مخصـوص دیشجی آلتی ، فر. Rugine.

مُجَرَّدات { سذ. جـ. عر. جسمـانی اولمیوب روحانی و معنوی اولان شیئلر.

مُجَرَّدلك { سـ. اولنمهمش آدمك حالی، بکارلق : مجردلکك ده اولیلك کبی محسنات ومشکلاتی واردر.

مُجرِم { صـ. عر. ذ: مجرمـه . [«جرم» دن سف. افعال] جرم وقباحت ایشلین، قباحتلی : مجرم اولدیغی سوزندن بللیدر. == سذ. عر. جـ: مجرمین. بر جرم وقبـاحت ایشلمش آدم ، صوچلی : مجرمینـه مخصـوص حبسخانه .

مَجروح { صـ. عر. ذ: مجروحـه . [« جرح » دن سمف] ١. یاره‌لانمش، یاره‌لی ، کرك حرب وغوغاده وکرك قضـاءً بدننـك بر طرفی یاره اولمش : حربده مجروح اولدی؛ اوقضاده بش کشی مقتول واون ایکیسی مجروح اولدی. ٢. رد وابطال اولنمش یاخود حد ذاتنده باطل وغیر مقبول : بوسوز، بودعوی مجروحدر . == سذ. عر. جـ: مجروحین . یاره‌لی آدم : مجروحینك نقلنه مخصوص آرابه.

مَجرور { صـ. عر. ذ: مجروره [«جر» دن سمف.] ١. چکلمـش ، سوروکلنمش. ذ. ٢. د. [نحو عربیده] اعرابك احوال ثلثه‌سندن جر حالنده اولان : اسم مجرور؛ حرف جرله ویا اضافتله مجرور. == جـ : مجرورات = مجرور معمولر .

مَجرىٰ { سذ. عر. با : مجرا.

مَجزوم { صـ. عر. ذ: مجزومـه . [« جزم » دن سمف.] ١. کسلمش، قطعیا قراری ویرلمش، معلوم ومحقق : بوبرامر مجزومدر. ٢. د. [نحو عربیـده] جزم حالنده بولنان (مضارع) که مفرد ده آخری ساکن وفعل ناقصده محذوف وتثنیه وجمعده نونی ساقط اولور: مضارع مجزوم .

مُجَسَّم { صـ. عر. ذ: مجسمـه . [«جسم» دن سمف. تفعیل] ١. جسمی اولان ، وجـودلی، کوکده‌لی : یاپیله‌جغی ابنیه‌نك مقوادن مجسم صورتنی یاپدی . ٢. مج. صانکه بر حال معنوی جسم پیدا ایدوب تجسم و تماثل ایتمکله حاصـل اولمش، او حال معنوینـك تجسم ایتمشی حکمنده اولان : اوآدم فضیلت مجسمه‌در، ناموس مجسمدر . ٣. ر. [هندسه‌ده] ابعاد ثلثه‌سی یعنی طول وعرض وارتفاعی اولان : شکل مجسم ؛ زاویهٔ مجسمه . مقـابلی : مسطح. || هندسهٔ مجسمه = بوعلمك اشکال مجسمـه‌دن بحث ایدن قسمی .

مُجَوَّف { صـ. هندسه‌ده غلط اوله‌رق «مجـوف» یرینـه قوللانیلیور یا: مجوف. = سـ. طوپك بوش اولان اسطوانی الشکل ایچی که طوپلرك بیوکلکی چاپ دینلن بونك قطریله تعیین اولنور.

مُجَفِّف { صـ. عر. ؤ: مجففـه. [«جف» دن سف. تفعیل] ط. قورودان، قورودیجی.

مُجَلّا { صـ. عر. [«جلاء» دن سمف. تفعیل] جلا ایدلمش، پارلادلمش، پارلاق، لوستـرولی: آیینهٔ مجلا.

مُجَلِّد { سذ. عر. [«جلد» دن سف. تفعیل] کتابلری دیکـوب کنارلرینی دوزلده‌رك قاب چکیرن صنعتکار: بوکتابلری مجـلده کوندرملی؛ مجلد دکانی.

مُجَلَّد { صـ. عر. ؤ: مجلده. [«جلد» دن سمف. تفعیل] دیکیلوب قاب چکیلمش، تجلید ایدلمش (کتاب): بتـون کتابلری مجـلددر. = سذ. عر. جـ: مجلدات. کتابك برلکده دیکلمش و برحجم تشکیل ایدن قسمی ویا بتـونی، جـلد: آثاری مجلدات عدیده‌دن عبارتدر.

مُجَلِّدلك { سـ. کتابلری دیکوب قاب چکیرمك صنعتی: مجلدلکده مهارتی واردر.

مَجلِس { سـذ. عر. جـ: مجـالس. [«جلوس» دن سمـ.] ١. قونشمق ویا بر ایش مذاکره ایتمك ایچـون بر آره‌یه کلمش آدملر هیئتی، جمعیت، انجمن: مجلس قورمق؛ مجلسه چیقمق، کیتمك. ٢. برنوع امـور دولتك تذکریچون بر رئیسك تحت ریاستنده معین اعضادن مرکب اوله‌رق تشکیل اولنمش هیئت رسمیه. شـوری: مجلس خاص وکلا؛ مجلس کبیر معارف؛ مجلس مالیـه؛ مجلس اداره؛ مجلس مبعوثان؛ مجالس عالیه.

مَجلِس آرا { صـ. فا. کوزل سوزلریله مجلسی شـلنـدیرن، میرکلام.

مَجلوب { صـ. عر. ؤ: مجـلوبه. [«جلب» دن سمف.] ١. جلب اولنمش، آخر یردن کتیرلمش: اموال مجلوبه. ٢. طرفدارلغی قزانلمش، برطرفه میل ایتـدیرلمش: کندیسی او طرفه مجلوبدر.

مَجَلّه { سذ. عر. جـ: مجـلات. ١. کتاب، مجموعـه، رسـاله: ادبیاته متعلق کوزل برمجله‌در. ٢. کتب فقهیـه‌نك معامـلات قسمندن جمـع و تدوین اولنمش قواعـد مختصره که الیوم بعض مکاتب رسمیه‌ده تدریس اولنور: مجله درسی، معلمی.

مَجمَر { سذ. عر. [«جمر» دن سمـ.] توتـسی یاقیلان قاب، بخوردان.

مَجمَع { سـذ. عر. جـ: مجـامع. [«جمع» دن سمـ.] ١. طوپلانیلان یر، محل اجتماع، بر طـاقم اشخاص ویا اشیانك بریکدیکی یر: مجمع ادبا؛ مجمع اشرار. ٢. قاوشیلان یر، محل التصاق، ملتقا: مجمع بحرین.

مُجمَل { صـ. عر. ؤ: مجمله. [«جمله» دن سمف. افعال] قیصه و آز سوزله افاده اولنمش، خلاصـه ایدلمش، مختصر، موجز: تاریخ مجمل؛ پك مجمل یازلمش.

مُجمَلاً { حـ. عر. قیصه اوله‌رق، آز سـوزله، مختصراً، خلاصةً: وقوع حالی مجملاً افاده ایتدی.

مَجموع { صـ. عر. ؤ: مجموعـه. [«جمع» دن سمف] طوپلانمش، بریکمش، بیغلمش: نقود مجموعه؛ افراد مجموعه. = سذ. عر. جـ: مجامیع. ١. طوپلانمش شیء، طوپ، یغین: مجـموع حاصلات؛ مجـموع نقود. ٢. سـ. [حسابده] خلاصهٔ جمع، قردجله: بو اون بش قلم رقملرك مجـموعی نه در؟ = ك. هب، بتـون، جمیع، کافه، جمله: مجموع اهالی؛ کتابلرك مجموعی؛ اونلرك مجموعی بویله‌در.

مَجموعاً { حـ. عر. ١. طوپدن، یردن، جمعا: مجموعاً کلدیلر. ٢. هب، بتون، جملةً، کافةً، جمیعاً: قوراقلقدن محصولات مجموعاً یاندی.

مَجموعه { سذ. عر. جـ: مجامیع. ١. طوپلانیلوب بریکدیرلمش وتنظیم و ترتیب ایدلمش شیئلر هیئتی: اونك کوزل بر مجموعـهٔ نباتاتی واردر. فر. Colection. ٢. اشعار و سائر آثار منتخبه جمع وقیدیله حاصل اولمش رساله، بوکبی آثار منتخبـه‌نك قیدینـه مخصوص جزدان: جبنـده بر مجموعه‌سی واردر خوشنه کیده‌جك بر سوز ایشیتدیکی قیـد ایدر. ٣. علوم وفنون و ادبیاته متعلق مباحثی جامع اوله‌رق نشر اولنـان رسـالهٔ موقوته،

مَجنون { صـ. عر. ذ: مجنونه. [«جن» دن سمف.] ۱. اجنّی طوتمش، چیلغین، دلی، دیوانه. ۲. مجـ. فنا حالده عشق وعلاقه‌یه دوچار، شیدا. = سذ. عر. جمـ: مجانین. چیلدیرمش آدم، دلی: دارالمجانین. = سخنـ. لیلا اسمنده بر قیزه عشق وعلاقه‌سیله بین العرب افسانه حکمنه کچمش قیس اسمنده بر شخص موهوم، بر افسانهٔ مشهورك قهرمانی.

مَجنونانه { صـ. حـ. فا. ۱. دلیجه، دیوانه‌لره یاقیشیر صورتده: اطوار مجنونانه‌سیله. ۲. لیلانك عاشق اولان مجنون طوریله: مجنونانه عاشق اولمش.

مَجنونلق { سـ. دلیلك، چیلغینلق، جنّت.

مَجنونیّت { سذ. عر. مجنونلق، دلیلك، جنّت.

مُجَوَّزه { سـ. وقتیله کییان بر جنس آلای قاوغی.

مَجوس { سذ. عر. [فا. «مغ» دن مأخوذ یو. -Μά γος دن. — اسم جنس] اسکی ایرانیلرك تابع اولدقلری زردشت دینیله متدین خلق: طائفهٔ مجوس؛ مجوس دینی.

مَجوسی { صـ. سـ. عر. ذ: مجوسیه. دین مجوسه تابع، زردشتی، آتشپرست ویا بونلره منسوب ومتعلق: نوشیروان مجوسی ایدی؛ مجوسیلرك آیینی؛ عادات مجوسیه.

مَجوسیّت { سذ. عر. مجوسیلك، دین مجوس، آتشپرستلك، زردشتیلك.

مُجَوَّف { صـ. عر. ذ: مجوفه. [«جوف» دن سمف. تفعیل. — غلط اوله‌رق «مجف» دخی قوللانیلیور] ایچی بوش، اویوق، قوغوق.

مُجَوْهَر { صـ. عر. ذ: مجوهره. [«جوهر» دن سمف.] ۱. الماسله طونانمش، الماسلی، مرصع: مجوهر ساعت، قوطی. ۲. د. یالکز نقطه‌لی حرفلری ابجدله حساب اولندقده تاریخ چیقاز (بیت ویا عباره). کوهرین: مجوهر تاریخ.

مُجَوْهَرات { سذ. جمـ. عر. الماس وسائر ذی قیمت طاشلرله مزیّن طاقملر: اوقادینك مجوهراتی چوقدر؛ مجوهراتك قیمتی دوشوکدر.

مُجَهَّز { صـ. عر. ذ: مجهزه. [«جهاز» دن سمف. تفعیل] ۱. حاضرلانمش، تدارکات ولوازمه‌سی اکمال اولنه‌رق تهیئه اولنمش: حرب ایچون مجهز بر سریه؛ مجهز برکاین. ۲. یالکن وخلاط ودمیر کبی لوازمی اکمال اولنمش، طونانمش (کمی): مجهز بر سفینه، برفیلو.

مُجَهِّز { صـ. عر. [«جهاز» دن سفـ. تفعیل] لوازم وتدارکاتی تهیئه واستحضار ایدن، بو وظیفه ایله موظف.

مَجهود { سذ. عر. [سمف. اوله‌رق صـ. کبی لسانمزده مستعمل دکلدر.] جهد، سعی، الدن کلن، مقدرت: بذل مجهود ایتدی.

مَجهول { صـ. عر. ذ: مجهوله. [«جهل» دن سمف.] ۱. بیلنمین، نامعلوم، غیر معروف، کشف اولنمامش: نه اولدیغی مجهولدر؛ ازمنهٔ قدیمه‌ده کرهٔ ارضك قسم اعظمی مجهول ایدی؛ آفریقانك اقطار مجهوله‌سی. ۲. د. [صرفده] فاعلی ذکر اولنمیوب مفعولی نائب فاعل نامیله یرینه قائم اولان فعل‌که معلوم مقابلی اولوب باشلیجه افعال متعدیه‌دن کلیر: مکتوب یازلدی، قپو آچلدی کبی؛ ترکچه‌ده افعال لازمه‌نك ده برنوع مجهولی واردر: کیدلمك، کلنمك کبی که فاعلدن مستغنیدر. || مجهول الاحوال = حال وشانی نامعلوم، کیمك نه‌سی اولدیغی واخلاق واطواری بیلنمین: مجهول الاحوال بر آدم. = سذ. عر. د. [جبرده] معلوم اولان دیکر عددلرك نسبتندن استخراج اولنان عدد مجهول.

مَجهولیّت { سذ. عر. بیلنمه‌مه، بیلنمیش، بیلنمین شیء ویا شخصك حالی: ایچ طرفلرك مجهولیتی کندیلرینی ساحل بوینجه کیتمکه مجبور ایتدی؛ شهرت وشان طالبی اولمیوب مجهولیت ایچنده یاشامغی ترجیح ایدر؛ نوع بشرك اوائل ظهوری مجهولیتده قالمشدر.

مَجیء { سذ. عر. [مصـ. میمی] کلمه، کلیش، ورود، ایاب، آمد. ذ.

مُجیب { صـ. عر. [«جواب» دن سفـ. افعال] اجابت ایدن، کندیسندن اولنان طلب وسؤالی قبول ایدوب اجرا ایدن. ذ.

مَجيد { صف. عر. [« مجد » دن صفت.] مجد وشرف وشان صاحبی. صفات اللهدندر : رب مجید؛ عبدالمجید. — والد ماجد حضرت پادشاهی جنتمکان سلطان عبدالمجید خان حضرتلرینك نام عالیلرینه منسوب اولان مجیدیه آلتیننه وکومش مجیدیه‌یه‌ده لسان عوامده بعضاً مجید نامی ویریلوب اسم کبی قوللانیلیر. با : مجیدیه.

مَجيدی { ص. عر. ؤ : مجیدیه. جنتمکان سلطان عبدالمجید خان حضرتلرینك ایجاد کرده‌سی : نشان مجیدی.

مَجيديّه { سث. عر. عهد سلطان عبدالمجید خانی آثارندن اولان مسکوکات جدیدهٔ عثمانیه‌دن یکرمی غروشلق بیوك کومش سکه : سیم مجیدیه، بیاض مجیدیه. || مجیدیه آلتینی، آلتین مجیدیه = مسکوکات مذکوره‌دن یوز غروشلق آلتین سکه، عثمانلی لیراسی. || مجیدیه چاریکی = کومش مجیدیه‌نك درتده بری اولان بش غروشلق کومش سکه.

مَيج { س. اکمز و دوز قلیچ، یاصیجه شیش : میج ایله مبارزه ایتدیلر. || تعلیم میجی = تعلیمه مخصوص اوجی دوکمه‌لی میج.

مُحابا { س. فا. [عر. « محاباة » دن « ة » نك اسقاطیله و دائما « بی » ادات فارسیه‌سیله معنای آتی ایله قوللانیلیر :] بی محابا = پرواسزجه، بلا احتراز، قید ایتمکسزین.

مُحادَثه { سث. عر. [« حدث » دن مص. مفاعله] قونوشمه، بربرینه قصه وحکایه سویلمه، سوزلشمه، مکالمه. ن.

مُحاذی { ص. عر. ؤ : محاذیه. [« حذی » دن سف. مفاعله] بربرینك قارشیسنده وبر حذاده بولنان. فر. Parallèle.

مَحاذير { سذ. جم. عر. فد : محذور. با : محذور.

مُحارِب { ص. عر. ؤ : محاربه. ز : محاربین، محاربتین. [« حرب » دن سف. مفاعله] ١. بربریله غوغا وجنك ایدن، مخاصم : محارب دولتلر، دول محاربه؛ طرفین محاربین؛ دولتین محاربتین. ٢. حرب وجنك ایتمکده ماهر، اصول حربه آشنا وجسور، جنکاور : اورانك اهالیسی محارب آدملردر.

مُحارَبه { سث. عر. جم : محاربات. [« حرب » دن مص. مفاعله] ١. ایکی ویا زیاده دولت ویا طرف بیننده وقوع بولان حرب، جنك : فرانسه پروسیه محاربه‌سی؛ آوروپاجه برمحاربه ظهوری محتمل دکلدر؛ محاربات بحریه. ٢. بردفعه‌ده اولنان جنك، سورکلی مصادمه : سدان محاربه‌سی؛ فلان کون بیوك برمحاربه اولمش.

مُحارَسه { سث. عر. [« حراسة » دن مص. مفاعله] محافظه، وقایه، قورومه. ن.

مُحاسِب { ص. عر. [« حساب » دن سف. مفاعله] محاسبه فننده معلومات ومهارتی اولان. حساب واصول دفتری علمرنده یدطولی صاحبی : محاسب آدمدر؛ ابی بر محاسبه احتیاج واردر.

مُحاسِبلك { س. اصول محاسبه‌ده معلومات ومهارت صاحبی اولانك حالی : اونك محاسبلکی مشهوردر.

مُحاسَبه { سث. عر. جم : محاسبات. [« حساب » دن مص. مفاعله] ١. حسابلاشمه، صایشمه، حساب کورمه : سزکله برمحاسبه‌مز واردر؛ کندیسیله قطع محاسبه ایتدك = معلق حسابمز قالمدی. ٢. علم حساب واصول دفتری‌یه استناداً واردات و صرفیات ومقبوضات ومدفوعات دفترلرینك تنظیمیله منتظم حساب ودفتر طوتمق اصولی : محاسبه‌ده مهارتی واردر؛ محاسبه‌دن خبرم یوقدر. ٣. بر دائرهٔ رسمیه‌نك حسابات شعبه‌سی، واردات و مصارفك حساب اولندیغی شعبه ویا قلم : محاسبهٔ ولایت؛ محاسبه قلمی؛ محاسبه ممیزی؛ محاسبه کتبه‌سی. || دور محاسبه = سلفك خلفه حساب ویروب دفاتر وسندات ومبالغ موجوده‌یی تسلیم ایلمسی. || دائرهٔ محاسبات = دائرهٔ عسکریه‌نك محاسبه شعبه‌لری. || دیوان محاسبات = کافهٔ دوائر دولتك هر سنه حسابلرینی رؤیت وتدقیقله و مأمورلرینی مسئول طوتمغله مکلف دائرهٔ مخصوصه.

مُحاسَبه‌جی { س. ١. بر نظارت ویا دیکر دائرهٔ رسمیه‌نك محاسباتنه وامور حسا-

بیه‌سنه ریاست ایدن ذات : مالیه، معارف، رسومات محاسبه‌جیسی. [« مثلا محاسبه‌جی مالیه » دیمکدن صاقینملی.] ٢. بر سنجاغك امور مالیه‌سنه مأمور آدم : صاروخان، کوتاهیه محاسبه‌جیسی. [ولایتك کینه دفتردار وقضانك کینه مال مدیری دینیر.]

مُحاسَبه‌جیلك { سـ. بر نظارت ویا دائرهٔ رسمیه‌نك ویاخود بر سنجاغك محاسبه ایشلرینه وامور مالیه‌سنه ریاست ایدن ذاتك مأموریت ووظیفه‌سی : داخلیه، عدلیه، پوسته وتلغراف، آماسیه محاسبه‌جیلکی.

مَحاسِن { سـ. جـ. عر. فـ د : حسن. با : حسن.

مُحاصِر { صـ سـ. عر. جـ : محاصرین. [« حصر » دن سف. مفاعله] بر قلعه ویا دیکر موقع حربی قوشادوب موارده‌لرینی وارزاق ومهمات یوللرینی کسن، محاصره ایدن : محاصرلر باتاقلق بر یرده بولنمغله صیتمه‌یه طیانه‌مدقلرندن محاصره‌یی رفع ایتمکه مجبور اولدیلر.

مُحاصَره { سـ. عر. جـ : محاصرات. [« حصر » دن مص. مفاعله] بر قلعه ویا دیکر موقع حربك دشمن طرفندن عسکرله قوشادیلوب طرق مواردهسنك قطعی، قوشاتمه، قیاتمه : قلعه‌یی، شهری محاصره ایتدی؛ محاصره‌ده قالدی. || رفع محاصره = بر موقعك محاصره‌سندن واز کچوب چکلمه: دشمن رفع محاصره‌یه مجبور اولدی. || محاصره طوپی = بر موقعی محاصره ایتمه‌ده قوللانیلان جسیم صحرا طوپی.

مُحاضِر { سـ. جـ. عر. فـ د : محضر (عرض محضر). با : محضر.

مُحاضَره { سـ. عر. جـ : محاضرات. [« حضور » دن مص. مفاعله] ادبیات وتاریخه متعلق فقرات وحکایات و لطائف ایرادی، مواد مذکوره‌یه متعلق مصاحبه. = جـ علوم و فنون وتاریخ و ادبیاته متعلق خاطرده طوتیلان وبالمناسبه ایراد اولنان معلومات : او آدمك محاضراتی چوقدر.

مُحاط { صـ. عر. ذ : محاطه. [« حوط » دن سمف. افعال] ١. چویرلمش، اطرافی آلنمش، قوشادلمش : دیوارله محاط بر باغچه. ٢. بر شیئك ایچنده بولنان، مظروف، مشمول. || محاط علم = معلوم : محاط علم عالیلری بیورلدیغی اوزره.

مُحافِظ { سـ. صـ عر. [« حفظ » دن سف. مفاعله] ١. محافظه ایدن، وقایه وصیانت ایدن، بکجی. ٢. مستحکم بر موقعك حفظ واداره‌سنه مأمور ضابط : قلعه محافظی = دیزدار.

مُحافظلق { سـ. مستحکم بر موقعك اداره وقوماندهسی، محافظ صفت و وظیفه‌سی : قلعه محافظلغی.

مُحافَظه { سـ. عر. [« حفظ » دن مص. مفاعله] ١. صاقلامه، قایرمه، قورومه، وقایه، صیانت : الله محافظه ایتسین؛ اورمانلری محافظه ایتمك اقتضا ایدر؛ اوراسی محافظه آلتنه آلدیلر. ٢. مرعی طوتمه، ترك ایتمه‌مه : بواصولی محافظه ایتملی.

مَحافِل { سـ. جـ. عر. فـ د : محفل. با : محفل.

مَحاق { سـ. عر. آیك صوك کیجه‌سی که قمر بسبتون کورنمز اولور.

مَحاکِم { سـ. جـ. عر. فد : محکمه. با : محکمه.

مُحاکَمه { سـ. عر. جـ : محاکمات. [« حکم » دن مص. مفاعله] ١. دعوا ایچون مدعی ایله مدعی علیهك محکمه‌یه مراجعتلری، حضور حکامده مرافعه اولنمه‌لری : یارین محاکمه اوله‌جقز؛ بزم محاکمه‌مز کله‌جك هفته‌یه قالدی. ٢. طرفینی دیکلیوب حکم ایتمه، فصل دعوی ایچون طرفینك افاده‌لرینی و شاهد و دلیللرینی استماع ایله حکم ایتمه : اوایشده ذی مدخل اولانلری یارین محاکمه ایده‌جکلر؛ اونی محاکمه‌یه چکدیلر، تحت محاکمه‌یه آلدیلر. ٣. مج. برایشی ذهناً ایجه تحقیق و تدقیق ایدوب بر قرار ویرمه : انسان هرایشیتدیکنی محاکمه ایتمکسزین قبول وتصدیق ایتمه‌ملیدر؛ ایشی کندیجه محاکمه ایتمه‌دن رأی ویرمم؛ قبل المحاکمه = ایشی ایجه تدقیق و ذهناً محاکمه ایتمزدن. = جـ. دعاوی، محاکمه‌یه متعلق ایشلر : باب سرعسکرینك محاکمات دائره‌سی = عسکریلری وظائف

عسکریه‌لرندن طولایی محاکمه ایدن دیوان حربلرك تابع اولدقلری دائره؛ محاکمات رئیسی = بودائره‌نك باشی .

مَحالّ { سذ. جم. عر. فد : محل یا : محل .

مُحال { صه. عر. [« حول » دن سمف.] ممکن اولمیان، غیر قابل، امکانسز، مستحیل : اختیارلر ایچون‌سن شبابك عودتی محالدر؛ خیال محال . == سذ. عر. جم : محالات . ممکن اولمیان شیء : محالی آرزو ایتمك عبثدر؛ محالاتله اوغراشمامالی .

مُحالَفه { سذ. عر. [« حلف »دن مصه. مفاعله] بربرینه قارشی یمین ایتمه، آندلاشمه، یمین ایله عهدلاشمه. ذ.

مَحاله { سذ. عر. [میمك ضمیله غلطدر] چاره، تدبیر، حیله. ذ. || لامحاله = چاره‌سز، ضروری .

مَحامِد { سذ. جم. عر. فد : محمدت. یا : محمدت.

مَحامِل { سذ. جم عر. فد : محمل. یا : محمل .

مُحاوَره { سذ. عر. جم : محاورات. [«حور» دن مصه. مفاعله] قونوشمه، مکالمه، مصاحبه : محاورهٔ علیه .

مُحِبّ { صه. عر. ث : محبه. [«حب» دن سف. افعال] سون، سویشن، محبتلی، محبتی اولان : محب اهل بیت؛ محب فقرا؛ زوجنه محبه برقادین. == سذ. عر. جم : محبین وفا. محبان. ١. دوست، یار : محب صادق. ٢. درویش اولمقسزین طرق علیه‌دن برینه انتسابی و طریقه یاخود اهل بیت نبوی‌یه محبتی اولان آدم : ماه محرمده درویشان ومحبان ماتم ایدر .

مُحِبّانه { صه. ح. فا. ١. دوستانه. دوستلره یاقیشیر صورتده : اخطارات محبانه؛ بن سزه محبانه سویلیورم . ٢. طرق علیه‌دن برینه انتسابی واهل بیت نبوی‌یه محبتی اولان محبانه یاقیشیر حالده : درویشانه ومحبانه ماتم ایتدیلر .

مَحَبَّت { سذ. عر. [مصدر میمی اولوب میمك ضمیله غلطدر] ١. سومه، سوکی، سویشمه : بینمزده محبت واردر؛ محبتمز اسکیدر. ٢. دوستلق، خلوص، صدق : محبت اهل بیت. ٣. عشق، علاقه : عشق ومحبت. ٤. دوستانه صحبت، قونوشمه : اوتوروب محبت ایدیوردق؛ محبت آره‌سنده .

مَحَبَّتنامه { سه. فا. دوستانه مکتوب، صدق و محبتی مبین‌نامه : محبتنامه‌کزی آلدم. [انشا اصطلاحنده بیوکدن کوچکه خطاب اولنور.]

مَحْبَس { سذ. عر. [« حبس » دن سم] حبسخانه، آدم حبسنه مخصوص بنا، زندان. [بومعنی ایله «محبوس»دیمه‌ملی.]

مَحبوب { صه. عر. ث : محبوبه. [« حب »دن سمف.] سویلین ، سوکیلی ، معشوق : محبوب خدا = رسول الله (صلعم) افندمز؛ مجنونك محبوبه‌سی لیلا.

مَحبوس { سذ. صه. عر. جم : محبوسین. [« حبس » دن سمف.] حبس اولنمش ، موقوف ، توقیف اولنمش : محبوسین تعیینی .

مَحبوسخانه { سه. فا. یا : حبسخانه، محبس .

مَحبوسیَّت { سذ. عر. محبوسلق، محبوس بولنان آدمك حالی ومحبوس طوردیغی مدت: محبوسیتی ایکی سنه سوردی.

مُحتاج { صه. عر. جم : محتاجین. [« حوج ، حاجة » دن سمف. افتعال] ١. بر شیئه احتیاج ولزومی اولان، برحاجتی اولوبده دفعنه مقتدر اوله‌میان ، مفتقر : ایتمکه ، صویه، نصیحته محتاجدر. ٢. اقتضاسی اولان : بواو تعمیره محتاجدر. ٣. فقیر، یوقسول ، حاجتمند : محتاجینه اعانه ایتمك. ٤. برندن ایلك کورمك امیدنده بولنمغله ویا اعانه‌سنی کورمکله کندیسنه سرفرو ایتمکه مجبور اولان : بن سکا محتاج دکلم؛ نه یاپسون اوکا محتاجدر .

مُحتاجلق { سه. محتاج اولان آدمك حالی ، احتیاج : کیمسه‌یه محتاجلغم یوقدر .

مُحتاجیَّت { سذ. عر. محتاجلق، احتیاج .

مُحتال { صه.عر. ث : محتاله. [«حیل» دن سف. افتعال] حیله‌کار، دساس، دوباره‌جی .

مُحتَجِب { صه. عر. ث : محتجبه . [« حجاب » دن سف. افتعال] اورتیلی، اورتنمش، مستور. ذ.

مُحتَرِز { صه. عر. ث : محترزه . [« حرز » دن سف] صا.

قیتان، چکینن. اجتناب واحتراز ایدن: بن بویله افترالردن پك محترزم.

مُحتَرِق { صد. عر. ث: محترقه. [«حرق» دن سف. افتعال] یانمش: کچن کونکی یانغیننده اوچ او محترق اولدی.

مُحتَرَم { صد. عر. ث: محترمه. [«حرمة» دن سمف. افتعال] حرمتلی، معزز، مکرم، شایان تعظیم وتکریم: بر پیر محترم؛ والدهٔ محترمهم.

مُحتَسِب { سذ. عر. [«حساب» دن سف. افتعال] ۱. وقتیله احتساب مأموری، شهره ادخال اولنوب صاتیلان مواددن رسم آلان مأمور، احتسابجی: ۲. عباسیلر زمانلرنده شهرك ضبط وربطنه واوزان واکیالك تام اولمسنه و الحاصل بلدیه وپولیس وظائفنه باقان مأمور، شحنه.

مُحتَشِم { صد. عر. ث: محتشمه. [«حشمة» دن سمف افتعال] اتباع وحشمتك کثرتیله هرکسك حرمتنی جلب ایدن، هیبتلی: بر وزیر محتشم.

مُحتَضِر { صد. عر. ث: محتضره. [«حضور» دن سف. افتعال] احتضار حالنده بولنان، حالت نزعده اولان، جان چکیشن.

مُحتَکِر { صد. سذ. عر. [«حکر» دن سف. افتعال] ذخایر وسائر احتیاجات ضروریه‌یی اوجوز آلوب بریکدیردکدن صکره بهالرینی آرتدیره‌رق صاتان انصافسز: محتکر قانوناً مجازاة اولنور.

مُحتَلِج { صد. عر. ث: محتلجه. [«حلجان» دن سف. افتعال] ط. احتلاجه اوغرامش، بلا اختیار دیتره‌مك علتنه دوچار (آدم ویا عضو).

مُحتَمَل { صد. عر. ث: محتمله. [«حمل» دن سمف. افتعال] اولمق احتمالی اولان، ممکن، قابل، مأمول، مظنون: بوکون کله‌لری محتملدر.

مُحتَمَلات { سذ. جم. عر. ممکن و مأمول و مظنون شیئلر: او ایشك بویله اولمسی محتملاتدندر.

مُحتَوی { صد. عر. ث: محتویه. [«حوایه» دن سف. افتعال] بریره جمع ایدن، جامع، شامل، حاوی: مباحث متنوعه‌یی محتوی بررساله.

مُحتَوِیات { سذ. جم. عر. [بولنق و واوك کسریله سف. صورتنده قوللانیورسه‌ده سمف. معناسنی ویردیکمزدن طوغریسی واوك فتحیله اولسه کرکدر] ۱. یازلمش بر شیئك حاوی اولدیغی مباحث و مواد، مندرجات: او کتابك، مکتوبك محتویاتی نه‌دن عبارتدر. ۲. برقاب و ظرفك ایچنده بولنان شیئلر: بوصندیغك محتویاتی نه‌در.

مَحجُوب { صد. عر. ث: محجوبه. [«حجاب» دن سمف.] ۱. اورتیلی، مستور، پرده‌لی. [معنای اصلیٔ عربیسی اولان بو معنی ایله لسانمزده پك قوللانلماز.] ۲. اوتانان، اوتانمش، خجل، شرمنده: او حالده کوردیکم ایچون محجوب اولدی؛ زیارتکزه کله‌مدیکم ایچون سزدن چوق محجوبم. ۳. اوتانمق طبیعتی اولان، اوتانغاج، اوتانغان: کندیسی محجوب آدمدر.

مَحجُوبیَّت { سذ. عر. ۱. اورتیلی ومستور اولان شیئك حالی. ذ. ۲. اوتانمه، عارلانمه، شرم: فقر بادیٔ محجوبیت دکلدر. ۳. اوتانمق طبیعتی، اوتانغاجلق: محجوبیت چوق دفعه مانع ترقی اولور.

مَحجُوز { صد. عر. ث: محجوزه. [«حجز» دن سمف.] حقو. حجز اولنمش، دائن طرفندن مطلوبنه قارشیلق اولمق اوزره محکمه معرفتیله رهن حکمنه قونمش (مدیون مالی): اونك چفتلکی، اوی محجوزدر.

مُحَدَّب { صد. عر. ث: محدبه. [«حدب» دن سمف. تفعیل] ۱. قنبور، تومسکلی. ۲. ر. [هندسه‌ده] کره‌نك برقسمی کبی اورته‌سی تومسکلی ومدور اولان، مقعر مقابلی، فر. Convexe.

مُحدَث { صد. عر. ث: محدثه. [«حدث» دن سمف. افعال] ۱. صکره‌دن وجوده کلمش، قدیم اولمیان، مخلوق: عالم محدثدر. ۲. مج. یکی، نوظهور، اسکیدن اولمیان: بو محدث برعادتدر.

مُحَدِّث { سذ. عر. ج: محدثین. [«حدیث» دن سف. تفعیل] احادیث شریفهٔ نبویه نقل و روایت ایدن وعلم حدیثله توغل

واشتغال ایدن ذات : محدثیندن برذات .

مُحَدَّد { صه. عر. ؤ : محدده . [« حد » دن سف. تفعیل] تحدید وتعیین ایدن، بر شیئه حدود وسینور قویان. ؤ.

مَحدود { صه. عر. ؤ : محدوده. [« حد » دن سف.] ١. اطرافی احاطه اولنمش ، محاط، چوریلمش : آطه نك هر طرفی دکیزله محدوددر. ٢. سینورلی، سینور وحدودی اولان، حدودی تعیین اولنمش : مملکت مذکوره ایکی طرفدن دکیزله و دیکر ایکی طرفدن فلان مملکتله محدوددر. ٣. مج. پك ایلری یه وارمیان، چوق شیئلر احاطه ایده مین، ناقص : اونك عقلی، معلوماتی، اقتداری محدوددر.

مُحَذِّر { صه. عر. ؤ : محذره . [«حذر» ـن سف. تفعیل] صاقیندیران، اخطار ایدن. ؤ.

مَحذور { سند. عر. جـ : محذورات، محاذیر. [«حذر» دن سمف] صاقینه جق شیء. قورقه جق شیء، مانع : بو ایشده هیچ برمحذور یوقدر : سزجه بر کونه محذور وارمیدر؟ هرنوع محذوراتدن سالمدر.

مَحذوف { صه. عر. ؤ : محذوفه. [حذف»دن سمف] حذف اولنمش ، یرندن قالدیرلمش ، سیلنمش (حرف وساٸره) : بوکلمه ده الف محذوفدر .

مِحراب { سند. عر. ١. مسجد وجامع ودیکر معبدلك ویا نمازکاهك قبله جهتنده کی جبهه سنك ایچ طرفنده یاپیلان اویوق که امام اونك اوکنده نماز قیلار . ٢. مج. اقتدا اولنه جق یر. ٣. عر. محبوبه نك قاشلری .

مُحَرِّر { صه. عر. ؤ : محرره. [« حر» دن سف. تفعیل] ١. یازان، کاتب ، مستنسخ. ؤ. ٢. قلمه آلان ، تحریراً یعنی یازی ایله افاده و افهام ایدن، منشی : کندیسی پك ماهر محرردر؛ محرره برقیز. == سند. عر. جـ : محررین. ١. اوراق حوادثه یازی یازان آدم ، غزته منشیسی : او غزته نك ایی محررلری واردر؛ باش محرر = برغزته محررلرینك باشی که دیکرلرینك یازدقلرینی ده تصحیح و امور تحریریه یه نظارت ایدر. ٢. بررساله ٔ ادبیه نك وقریحه دن یازیلان براثرك مؤلفی : بوکتابك محرری کیمدر؟ محرری فلان دیه قابنده مذکوردر؛ محررینك حقوقنی محافظه ایتملی.

مُحَرَّر { صه. عر. ؤ : محرره . [« حر »دن سمف. تفعیل] یازلمش ، یازیلی ، مکتوب ، مسطور : سرخ ایله محرر بر یازی؛ برکتابك کنارنده محرر بربیت کوردم .

مُحَرَّرات { سند. جـ عر. [فـد. محرره بو معنی ایله مستعمل دکلدر.] یازلمش شیئلر، مکاتیب، اوراق : چکمجه نك ایچنده برطاقم محررات بولدم؛ محررات رسمیه .

مُحَرِّص { صه. عر. ؤ : محرصه. [« حرص » دن سف. تفعیل] حرصلاندیران ، حرص وطمعی آرتدیران ، تحریك و تشویق ایدن. ؤ.

مُحَرَّف { صه. عر. ؤ : محرفه . [« حرف »دن سمف. تفعیل] تحریف اولنمش ، عباره سی دکیشدیرلمش و یا معنای حقیقیسندن باشقه معنی ویرمکله تغییر اولنمش : موجود کتب عتیقه نك محرف اولمسی مظنوندر.

مُحرِق { صه.عر.ؤ : محرقه.[«حرق» دن سف. افعال] ١. یاقان، یاقیجی، سوزان : جسم محرق، مادهٔ محرقه. ٢. مج. پك زیاده آجیندیران ، جکر سوز، سوزشلی : پك محرق بر وقعه آکلاتدی .

مَحرَك { سند. عر. [« حرکة » دن سمـ. ـ لغت مولده اولوب میمك کسریله غلطدر. ـ مترادفی اولان «مدار» مرجحدر.] ١. هـ. بر سیاره نك حرکت دوریهٔ سنویه سنی اجرا ایتدیکی داٸرهٔ موهومه، بودورنده کچدیکی یر، مدار : زهره نك محرکی. ٢. ع. مرمینك مبدأدن هدفه قدر قطع ایتدیکی مسافه ده چیزدیکی قوس، مرمی یولی .

مُحَرِّك { صه . عر. ؤ : محرکه. [«حرکة»دن سف. تفعیل] ١. اوینادان، حرکته کتیرن ، چویرن : بو ماکینه نك محرکی نه دز؟ ٢. مج. تحریك وتشویق ایدن، آیاقلاندیران، اغوا ایدن : اونلرك بر محرکی واردر .

مَحرَم { سند. عر. جـ : محارم . [« حرام »دن مصـ. میمی] حرام، شرعاً تجویز اولنمیان شیء : محارمدن یوقی ایتملی. [بومعنا

ايله باشليجه جمعى مستعملدر.]
= ص. عر. [«ذو محرم» دن مختصر] ۱. ازدواجى شرعاً حرام وغير جائز اولان، ياقين اقربادن اولمغله كنديسندن قاچلميان، حرمه كيروب چيقان: كنديسى محرمدر حرمه كيره بيلير. ۲. مج. تكليفسز، برينك اسرارينه واحوال خصوصيه سنه واقف، ايچلى طيشلى: محرم اسرار. ۳. كيزلى، سر، هركسه آچلماز وسويلنمز: اوسوزى، او ايشى پك محرم طوتيورلر. || نامحرم = شرعاً نكاح دوشمكله كنديسندن قاچيلان، حرمه كيره مين: ايچمزده نامحرم واردر قادينلر چيقه ماز.

مُحَرَّم { ص. عر. ث: محرمه. [«حرام» دن سمف. تفعيل] تحريم ايدلمش، حرام حكمنه قونمش. ث. = سذ. عر. سنهٔ قمريهٔ عربيه نك برنجى آيى: ماه محرم؛ محرم الحرام. [جاهليتده بوآيده حرب و ضرب ممنوع اولمسى وجه تسميه سيدر.]

مُحَرَّمات { سذ. جم. عر. شرعاً حرام وممنوع اولان شيئلر: محرماتدن اجتناب ايتملى.

مَحرَمانه { ص. ح. فا. كيزليجه، افشا ايتمه مك شرطيله، افشا اولنميه جغنه اعتماد ايده رك: افادهٔ محرمانه؛ سزه محرمانه سويليورم؛ محرمانه كوريشديلر.

مَحرَمِيَّت { سذ. عر. ۱. شرعاً نكاح دوشمه مكله كنديسندن قاچلميان آدمك حالى، حرمه كيره بيلمه: كنديسى محرميتدن بالاستفاده وقتلى وقتسز يانه كيده بيليردى. ۲. تكليفسزلك، واقف اسرار اولمه: كنديسنى دائرهٔ محرميته آلمشيدى. ۳. سر صاقلايوب هركسه آچلميان برشيئك حالى: او سوزك، او ايشك محرميتى چوق سورمدى.

مُحَرَّمِيه { سذ. عر. [لغت مولده] تقويم عربيه ده وبين الاسلام سنه باشى اولان محرمك برنجى كونى تبرك وتيمن مقصديله اهدا وتعاطيسى معتاد اولان آقچه؛ ييل باشى بخششى: سزدن محرميه ايسترم.

مَحروس { ص. عر. ث: محروسه. [«حراسة» دن سمف.] محافظه اولنان، كوزه ديلن، بكلنيلان، محفوظ، امنيت واسايشى تأمين اولنمش: ممالك محروسهٔ شاهانه. || محروسة المسالك = يوللرى محافظه لى و امين: ممالك محروسة المسالك عثمانيه.

مَحروسه { سذ. عر. [«بلدهٔ محروسه» دن مختصر] بيوك شهر، مدينهٔ عظيمه: محروسهٔ قسطنطينيه. محروسهٔ بروسه.

مُحروق { ص. عر. ث: محروقه. [«حرق» دن سمف.] ۱. يانمش، طوتيشوب كول اولمش. [محترق دها مستعملدر.] ۲. يانيق، يانغين، سوخته: محروق الفؤاد = قلبى يانيق.

مَحروقات { سذ. جم. عر. [فد. محروقه بومعنى ايله مستعمل دكلدر.] ايصينمق و يمك وسائره پيشيرمك ايچون ياقيلان مواد، آتش ياقمغه يارايان شيئلر، اودون كومور و سائره: بوقيش محروقات پهاليدر؛ ارضرومده محروقات پك قيتدر.

مَحروم { ص. عر. ث: محرومه. [«حرمان» دن سمف.] ۱. نصيبسز، حصه سى وپايى اولميان، بينوا، بيبهره: ثروتدن، تربيه دن محروم بر آدم. ۲. طلب و آرزو ايتديكنى استحصال ايده مين، الى بوش قالان: اونى ده محروم براقيك؛ قپوسندن بر سائلك محروم دونديكنى ايستمزدى. || دده محروم = پدرى جدندن اول وفات ايتمكله جدينك ميراثنه قونه ميان تورون.

مَحرومِيَّت { سذ. عر. نصيبسزلك، بينوالق، حرمان: تربيه دن محروميت فقردن اشددر؛ اوكيمسه نك محروميتنه راضى دكليدى.

مَحزون { ص. عر. ث: محزونه. [«حزن» دن سمف.] تاسه لى، قايغولى، مكدر، مغموم، دردناك، حزين، نائل مرام اوله مامقدن متأسف: كنديسنى چوق محزون كوردم؛ محزون محزون دونوب كيتدى؛ شو يتيمى محزون ايتمك.

مَحزونانه { ص. ح. فا. تاسه وقايغو ايله، غم و كدرله: بر طرز محزونانه ايله؛ محزونانه يوزمه باقدى.

مَحزونِيَّت { سذ. عر. تاسه، قايغو، كدر، غم، درد، حزن: بوقدر محزونيته سبب يوقدر؛ يوزنده بر محزونيت اثرلرى كورينوردى.

مُحسِن { صـ. عر. ث: محسنه. [« حسن »دن سف. افعال] ايـلك ايدن، احسـان ايدن، كرم صاحبى.

مُحسِّنات { سذ. جـ. عر. [فـد. محسنه بو معنى ايله مستعمل دكلـدر] ١. كوزل ايشلر، كوزل خويلر، اعمـال حسنه، مساوى مقابلى: اوآدمك محسـناتى چوقدر ٢. سبب ترجيح وامتياز اولان حال. فضائل، رجحان، فضـل: بو ماكينه‌نك چوق محسناتى واردر؛ بو اصولك محسناتنى آكلايه‌ميورم.

مَحسوب { صـ. عر. ث: محسوبه. [« حساب »دن سمف.] صايلمش، حساب اولنمش، حسابه كچيرلمش، داخل حسـاب: امركزله ويرديكم آقچه‌يى آله‌جغكزه محسوب ايتدم؛ بومبلغ اوميانده محسوب دكلـدر: مبالغ محسوبه.

مَحسوباً { حـ. عر. صـايه رق، صايلق اوزره، حسابه كچيرله‌رك: معاشكزه محسـوباً شـو قدر غروش ويردم؛ بورجكزه محسوباً بكابرقاچ غروش ويرك.

مَحسود { صـ. عر. ث: محسـوده. [« حسد »دن سمف.] حسد اولنان، هركسك حسـد ايتديكى، هركسك حسدينى جلب ايده‌جك حالده اولان: محسود اقران اولدى.

مَحسوس { صـ. عر. ث: محسـوسه. [« حس »دن سمف] حس اولنان، طويلان، حواس خمسـه‌دن بريله درك اولنان.

مُحَشّا { يا محشى. صـ. عر. [« حشى » دن سمف. تفعيل] تحشيه اولنمش، دركنارلى، متننك بعض تعبيراتى صحيفه‌نك كنارنده ويا آلتنده اينجه يازى ايله شرح وايضاح اولنمش: محشا بركتاب.

مَحشَر { سذ. عر. [« حشر » دن سمـ. سز] ١. امـواتك حشر ونشر اولنـه‌جغى محل و زمان، عرصات ميدانى، قيامت: روز محشر؛ محشرده هركـس اعمالندن مسـئول اوله‌جقـدر. ٢. مجـ. پك غلبه‌لكلى كروه، ازدحام: دوكون اوى محشر اولمش، محشره دونمش.

مُحَشّى { صـ. سذ. عر. [«حشى»دن سف. تفعيل] حاشيه يازان، بركتابك صحيفـه‌لرى كنارنده ويا آلتنده بعض كلمه وتعبيراتنى شرح وايضـاح يولنده نوطـه‌لر يازان: كافيه محشيسى؛ محشئ تفسير بيضاوى.

مُحَصِّل { صـ. عر. [« حصول »دن سف. تفعيل] حاصل ايدن، حصوله كتيرن. = سذ. عر. اموال اميريه‌يى تحصيله مأمور آدم، تحصيلدار.

مَحصود { صـ. عر. ث: محصوده. [« حصاد » دن سمف.] بيچلمش (اكين). ذ.

مَحصور { صـ. عر. ث: محصوره. [« حصر » دن سمف.] ١. محاصره اولنمش، قوشـادلمش، محاصره آلتنـده بولنـان: او قلعه‌ده اوچ آى محصور قالديلر؛ شهر محصور ايدى. ٢. حصر اولنمش، احاطه وتحديد اولنمش، منحصر، محدود: اقتـدار ونفوذى كندى كوينه محصوردر.

مَحصول { صـ. عر. ث: محصوله. [« حصول » دن سمف.] حاصـل اولان، وجوده كلن، حصول بولان. = سذ. عر. جـ. محصولات. ١. طوپراقدن يتيشديريلان حبوبات و ثمرات: بوسنه‌نك محصولاتنـده فيض وبركت واردر: بغداى، آرپه، اوزوم، توتون محصـولى. ٢. حيوانات اهليه‌دن اولنان تمتع، سوت و ياغ و يپاغى كبى: طاغلق يرلرك حيوانات محصـولى زياده اولور. ٣. صنايعدن حاصل اولان مواد مختلفه: فابريقه محصـولى؛ انكلتره‌نك باشليجـه ثروتى محصولات صناعيـه‌در. ٤. برقلم ويا دائره‌دن برزمان معينـده يازيلان اوراق: هر كونك محصولى اقسـام طوربه‌يه قونور. ٥. خلاصهٔ مآل: محصول بيت. || محصولات كيمويه = كيميا واسطه‌سـيله وجوده كلن وفن كيميايه متعلق اولان مواد مختلفه.

مَحصولدار { صـ. فا. محصولاتى اولان، چـوق حاصلات ويرن، منبت، بركتلى: اوراسى محصولدار يردر.

مَحصولسز { صـ. محصـولى وحاصـلات و ثمره‌سى اولميان، غير منبت، فائده‌سز، غير مثمر.

مَحصوللى { صـ. حاصلاتى اولان، محصولدار، مثمر.

مَحض { صـ. عر. ث: محـض و محضه. صرف، خاص، خالص، ساده، صاف: حكمت

محض ، حکمت محضه . اسم کبی موصوفنه مضاف صورتنده‌ده قوللانیلیر : محض حکمت؛ محض کرامت .

مَحضاً { ح. عر. آنجق ، یالکز ، ساده ، تك ، مجرد : محضا سزی کورمك ایچون کلدم ؛ محضا کندی اکلنجه‌سیچون یازیور .

مَحضَر { سذ. عر. [« حضور »دن] ١. حضور یری ، بربیوك ذاتك اوکی ، پیشگاه : محضر عتابه چیقمق . ٢. حاضر اولمه ، حضور ، کورینمه ، کوستریش : حسن المحضر ، نیك محضر = حضوری و کورینیشی کوزل ، کوزل کوستریشلی . ٣. برچوق آدم طرفندن مشترکاً امضا اولنه‌رق برمقام عالی‌یه تقدیم اولنان استدعانامه . [عرض محضر دخی دینلیر .] || برینی محضر ایتمك = علیهنده شکایتی حاوی محضر تقدیم ایتمك .

مُحضِر { سذ. عر. [« حضور »دن سف. افعال] علاقه‌دار اولانلری حضور محکمه‌یه کتورمکه یعنی جلبه مأمور محکمه خدمه‌سی ، مباشر : محکمه‌دن محضر کلدی ؛ محکمهٔ شرعیه محضری .

مَحَطّ { سذ. عر. یول اثناسنده اینله‌جك محل ، منزل ، قوناق . ذ.

مَحظور { صه. عر. ث : محظوره . [« حظر »دن سمف.] تقربی ممنوع ، یاننه وارلمه‌سی غیرجائز ، حرام . [« محذور » له التباس ایتدیرلمه‌ملیدر .]

مَحظورات { سذ. جه. عر. ف. ممنوع و حرام شیئلر : ضرورات محظوراتی اباحه ایدر .

مَحظوظ { صه. عر. ث : محظوظه . [« حظ »دن سمف.] حظ ایدن ، خوشلانان ، ممنون ، مسرور ، خشنود : بو خبردن چوق محظوظ اولدم .

مَحظوظیّت { سذ. عر. ممنونیت ، مسروریت ، خشنودلق : تقدیم ایتدیککز کتاب باعث محظوظیت اولدی .

مَحفَظه { سذ. عر. [« حفظ » دن لغت مولده] ١. بوزلمه‌سی قصد اولنان برشیئك وضع وحفظنه مخصوص قوطی که اکثریا قطیفه ویا مشینله قابلی اولور : مجوهرات ، ساعت ، یوزوك محفظه‌سی . ٢. ت. نبا. بعض بذور وسائره‌نك قلیفی .

مَحفَظه‌جی { سه. اوستی مشین ویا قطیفه ایله وایچی آطلاس ویا ساتنله قابلی مجوهرات وسائره قوطیلری یاپان صنعتجی : محفظه‌جیلر چارشیسی .

مَحفَظه‌لی { صه. محفظه‌سی یعنی حفظنه مخصوص قوطی ویا قلیفی اولان : محفظه‌لی ساعت ، قاشیق چتال طاقمی .

مَحفِل { سذ. عر. جه : محافل . [« حفول »دن سه.] ١. طوپلانیله‌جق یر ، محل اجتماع . ٢. جمع اولمش هیئت ، مجلس ، جمعیت ، انجمن : محافل سیاسیه ؛ شهرك محافل عالیه‌سی . ٣. جامع شریف داخلنده حکمداره مخصوص محل ، مقصوره .

مَحفوظ { صه. عر. ث : محفوظه . [« حفظ »دن سمف.] ١. صاقلانلمش ، بریره قونوب تأمین و ادامه ایدلمش : او اوراق طاقیله محفوظدر ؛ بدرمك اشیاسی یادکار اولمق اوزره بنده محفوظدر . ٢. حفظ و وقایه اولنان ، کوزه‌دیلن : بو اورمانلر محفوظ اوله‌ایدی چوق استفاده اولنوردی . ٣. بریره کوندریلیرکن عسکر وژاندارمه ترفیق ایدیله‌رك سربست اولمیان ، تحت الحفظ کوندریلن : یولده برابر کلدکسه ده کندیسی محفوظ اولدیغیچون کوریشه‌مدك . ٤. ذهنده طوران ، ازبر ایدلمش ، ازبر اوکرنلمش ، اونودلمیان : قصیدهٔ برده کاملاً محفوظمدر . || لوح محفوظ = مقدرات الهیه‌نك محرر بولندیغی لوح معنوی .

مَحفوظاً { ح. عر. عسکر ویا ژاندارمه‌یه ترفیق اولنه‌رق ، محافظه تحتنده ، تحت الحفظ اوله‌رق : متهمی محفوظاً مرکزه کوندردیلر .

مِحَفّه { سذ. عر. [زبانزدی میم مفتوحه و حاء ساکنه وفاء مخففه ایله‌در .] دوه‌نك اوستنه قونیلان برنوع اوتوریله‌جق سپت ، کجاوه ، هودج .

مُحِقّ { صه. عر. ث : محقه . [« حق »دن سف. افعال] ١. احقاق حق ایدن ، حق ویرن ، حق تسلیم ایدن ، طوغریدن آیرلمیان ، عادل ، حقانیتلی : پك محق ذاتدر ؛ حاکم محق اولملیدر . ٢. حقه مقارن اولان ، حقلی ، طوغری : خانغی طرفی محق کورورسه

اوكا ميل ايدر؛ اقوال محقه.

مُحَقَّر { ص. ع. ث: محقره. [«حقارت» دن سمغ. تفعيل] تحقير اولنمش، حقارته دوچار، آلچالمش، ذليل، دنى، خوار: پك محقر آدم؛ ثروت اهل حقيقت عندنده محقردر.

مُحَقَّق { ص. ع. ث: محققه. [«حق» دن سمغ. تفعيل] تحقيق اولنمش، طوغريلغى وكرچكلكى آكلاشلمش، طوغرى، كرچك، صحيح، مثبت: او خبر محققدر. = ح. تر. شبهه‌سز، ترددسز، مطلق: يارين محقق كيده‌جكز.

مُحَقِّق { ص. ع. ج: محققين. [«حق» دن سف. تفعيل] بر وقعه وحالك صحيح اولوب اولمديغنى آراشديران، طوغريسنى آرايان، حقيقتى ميدانه چيقاران، تحقيق وتدقيق ايدن: مورخ محقق؛ محققيندن بر ذات.

مُحَقِّقانه { ص. ح. فا. اهل تحقيقه ياقيشير صورتده: تحريات محققانه؛ محققانه يازمق.

مَحَكّ { سذ. ع. [تر. زبانزدى: مهنك] ١. كومش وآلتينك عيارينه باقمغه مخصوص برجنس طاش كه مذكورمعدنلرى اوستنه سورمكله عيارلرى آكلاشيلير. ٢. مج. بر شيئك جنسنى ودكرينى كوسترن شىء، معيار: عشرت طبيعت بشرك محكيدر.

مُحْكَم { ص. ع. ث: محكمه. [«حكم» دن سمف. افعال] صاغلام، متين، قوى، استوار: محكم بنا؛ پك محكم برماكينه. = ح. تر. صاغلام، صيقى صيقى: محكم باغلاملى؛ آغزينى محكم قپادم.

مُحْكَمات { سذ. ج. ع. [فد. محكمه اسامزده مستعمل دكلدر.] حكمى متضمن آيات كريمه كه قرآن كريمده بونلره زياده اهميت ويريلوب «ام الكتاب» تسميه بيورلمشدر. مقابلى متشابهات كه مثال مقامنده ايراد بيوريلوب تأويله ده كلير.

مَحْكَمه { سذ. ع. ج: محاكم. [«حكم» دن سم] ارباب دعاوينك محاكمه‌لريله حقوق وجنحه وجنايته متعلق دعوالرك فصلنه ومتهملرك مجازاتيله احقاق حق واجراى عدالت ايتمكه مخصوص دائره وهيئت رسميه كه بزده وقتيله برقاضينك تحت اداره‌سنده بولنوردى واليوم بر رئيس ايله متعدد اعضا ومأمورين وكتبه‌دن مركبدر: محكمهٔ شرعيه = شرعاً فصل دعوى ايدن محكمه كه قاضى ونائبك تحت اداره‌سنده‌در؛ محاكم عدليه، محاكم نظاميه = نظامات جديده ايله فصل دعوى ايدن يكى اصول محكمه‌لر؛ محكمهٔ حقوق؛ محكمهٔ جنايت؛ محكمهٔ تجارت؛ محكمهٔ بدايت؛ محكمهٔ استيناف؛ محكمهٔ تمييز.

مَحْكُوك { ص. ع. ث: محكوكه. [«حك» دن سمف] ١. جليك قلمله سرت برسطحك اوزرينه قازينمش، چوقور ويا قبارتمه صورتنده رسم وتحرير اولنمش: مرمر اوزرينه محكوك رسم، يازى؛ قوطينك اوزرنده اسمى محكوك ايدى. ٢. يازلدقدن صكره چاقى وقلتراشله قازينمش، حذف اولنمش: دفترده محكوك رقملر ويازيلر بولنمق مخالف قاعده‌در. = ح. تر. قازينمش شئ، قازينمش بر، قازينديى، حك: دفازرده محكوك اولميه‌جقدر.

مَحْكُوكات { سذ. ج. ع. قازينمش رسملر ويازيلر، حك صنعتيله يعنى حكاكلقله ياپلمش شيئلر، حكاكلق ايشلرى: بابل خرابه‌لرنده ياالكز برطاقم طوغله وكرپيچلر چيقوب محكوكاته متعلق چوق آثار بولنمامشدر.

مَحْكُوم { ص. ع. ث: محكومه. [«حكم» دن سمف] ١. حكم آلتنده بولنان، تابع: كنديسى افنديسنه محكومدر؛ ملت محكومه؛ قوم محكوم. ٢. برمحكمه‌نك حكمنى كيمش، محكمه طرفندن عليهنده حكم اولنمش: حبس ايله، اعدامله، جزاء نقدى ايله محكومدر. ٣. مج. اطبا طرفندن تشفيه‌سندن اميد كسيلن: بتاغه ياتمامش ايسه‌ده محكومدر. || حق. محكوم به = حكم وقرارى ويرلمش، حكم كيمش؛ محكوم عليه = عليهنه حكم اولنمش، دعوايى غائب ايتمش ويا مجازاتى تعيين اولنمش؛ محكوم له = لهنه حكم اولنمش، دعوايى قزانمش اولان.

مُحْكِى { ص. ع. ث: محكيه. [«حكاية» دن سمف. اصلى = محكوى] حكايه اولنان، نقل وروايت اولنمش، مروى، منقول: اسكندرك ظلماته كيتديكى محكى ايسه‌ده صحيح دكلدر.

مُحِلّ { سـذ . عر . جـ : محـال . [« حلول » دن سمـ .] يَر ، مكان ، مقام ، جاى : بو محلده ؛ محال بعيدهده ؛ محلى دكلدر = مناسب يرى دكلدر ؛ هر سوزى محلنده صرف ايتملى . || نابمحل مناسب يرنده اولميان ، نابجا .

مُحِلّسِز { صـ . ١ . يرى اولميـان ، يرسز . ٢ . مناسب يرنده اولميان ، نابجا ، نابمحل .

مُحَلِّل { صـ . عر . ث : محلله . [« حل » دن سف . تفعيل] ١ . تحليل ايدن ، بر جسم مركبى بالكيميا حـل ايدوب اجزاء مركبهسنه تحويل ايلين وحلنه سـبب وواسطه اولان . ٢ . حرام بر شيئى حـلال ايدن . [بومعنا ايله اوچ طلاقله تطليق ايدلمش بر قادينى زوج اولى تكرار آله بيلمك ايچـون مواضعةً نكاح ايدوب درعقب تطليق ايدن آدمهده اطـلاق اولنور .]

مُحلوج { صـ . عر . [« حلج » دن سمف .] آتلمش (پنبوق) .

مَحلوق { صـ . عر . [« حلق » دن سمف .] تراش اولمش ، صقالى تراش .

مَحلول { صـ . عر . ث : محـلوله . [« حل » دن سمف .] ١ . چوزلمش ، طاغلمش ، حل اولنمش . ٢ . طوغريدن وارثى اولمـديغى حالده وفات ايدن آدمك وقفه ويا ميرى‌يه عائد (ميراثى) : محلول او ، عرصه ، باغ .

مَحلولات { سـذ . جـ . عر . طوغريدن وارثى اولـمديغى حالده وفات ايدنلرك اوقافه عائد ميراثلرى ؛ محلولات دائره‌سى = بوقبيلدن املاكه باقان دائره ؛ محلولات مديرى .

مَحلوليَّت { سذ . عر . طـوغريدن وارثى اولمديغى حالده وفات ايدن آدمـك اوقاف ويا ميرى‌يه عائد اولان امـلاكنك حالى : بو اوك محـلوليتى بنجـه مجهولدر .

مَحَلّه { سذ . عر . جـ : محلات . بر شهر وقصبه‌نك منقسم اولديغى پارچـه‌لرك بهرى كه متعـدد خانه‌لردن مركب اولوب اكثريا بر جامع وامامى واردر : محله امامى ، مختارى ، مكتبى . || محله قاريسى = تربيه‌سز وادبسزقارى . || محله چوجقلرى = صوقاقلرده كزن تربيه‌سز چوجقلر .

مَحَلّه‌لى { صـ . سـ . ١ . محـله اهاليسندن اولان : محله ليلردن بر قاچ كشى كلمشـيدى . ٢ . بر محله اهاليسندن اولان : محله‌ليمدر .

مَحَلّى { صـ . عر . ث : محليـه . بر محله مخصوص ، يرلى ، بريرك مالى ويا محصولى اولان : نبات محلى ؛ حكومت محليه ؛ محصولات محليه .

مُحَلّى { صـ . عر . [« حلى » دن سمف .] زينتلى ، طوناتمش ، مزين ، سوسلى .

مَحمَدَت { سـذ . عر . جـ : محامد . ١ . شـكر وثنايه لايق ومستحق حال وحركت : محامد حضرت پادشاهى‌يى ذكر وبيان ايديورلردى . ٢ . شكر ، شكران ، تشكر : ايفاى وظيفهٔ شـكران ومحمدت ايتمك . [بوايكنجى معنا ايله اصل عربيده ايكنجى ميمك كسريله‌در .]

مُحَمَّدى { صـ . عر . ث : محمديه . ١ . ذات پاك جناب نبوى‌يه منسوب ومتعلق : دين محمدى ، شريعت محمديه ؛ ٢ . دين اسلامده بولنان ، دين اسلامه مخصوص : امم محمديه ، اذان محمدى .

مَحمِل { سـذ . عر . جـ : محـامل . [تر . زبانزدى ميم ثانيـنك فتحيله] ١ . ايكى كشينك اوتورمه‌سنه مخصوص اوله‌رق دوه‌نك اوسـتنه قونيلان برنوع سپت . ٢ . جانب خلفا وامرادن حرمين محترمينه بهرسـنه موسم حجده قافله ايله كوندريلن هدايا طاقمى : درسـعادت محملى ؛ مصر محملى ؛ محمل شريف .

مَحمود { صـ . عر . ث : محمـوده . [« حمد » دن سمف .] مدح و ثنـا اولنمش و اولنمغـه شـايان ومستحق : اخلاق محموده ؛ محمود الخصال = اخلاق ممدوحه صاحبى .

مَحموده { سذ . عر . نبا . بيك كوز اوتى ، سقمونيا .

مَحموديّه { سـذ . عر . جنتمكان سلطان محمود خان ثانى زماننده ضرب اولنمش تقريبـاً يكرمى بش غروشـلق اينجه و ياصى برآلتين سكه .

مَحمول { صـ . عر . ث : محموله . ١ . يوكلنمش ، برحيوانك اوزرينه قونمش . ٢ . حمل واسناد اولنان ، برشيئه ويريلن : بوحرارت ياغمورسزلغه محمولدر . = سذ . عر . منـ . موضوع دينلن مسند اليه اسناد اولنان خصوصه دلالت ايدن لفظكه اجزاء قضيه‌دندر ، مسند ، خبر .

مَحموم { صـ. عر. ذ: محمومه. [« حم » دن سمف.] ط. صیتمه‌لی، صیتمه‌یه طوتلمش.

مَحمی { صـ. عر. ذ: محمیه [«حمایه» دن سمف. اصـلی: محموی] حمایه ومدافعه اولنان، برینـك تحت حمایه‌سنده بولنان: اوفلان ذاتك محمیسیدر.

مَحمیّه { سۀ. عر. [«مدینهٔ محمیه» دن مختصر] بیوك شهر، محروسه: محمیهٔ قسطنطینیه.

مِحَن { سۀ. جم. عر. فد: محنت. با: محنت.

مِحنَت { سۀ. عر. جم: محن. ١. زحمت، اذیت، رنج: بو یولده چوق محنت چكدك. ٢. درد، الم، كدر، غم: محنت دل. ٣. مصیبت، بلا، آفت: محنته اوغرامق.

مِحنَت‌زَده { صـ. فا. [عر. محنت = درد وبلا ـ فا. زدن = اورمق] آفت وبلایه اوغرامش، دوچار مصیبت.

مِحنَتكَده { سۀ. فا. [عر. محنت = كدر ـ فا. كده = او] ایچنده غم وكدر چكیلان، مغموم یاشانیلان خانه، بیت الحزن.

مِحنَتكَش { صـ. فا. جم: محنتكشان. [عر. محنت = اذیت. فا. كشیدن چكمك] اذیت چكن، غم وكدرله امرار عمر ایدن.

مَحو { سۀ. عر. [متعدی و لازم معناسیله قوللانیلیر.] ١. یوق ایتمه، اورته‌دن قالدیرمه، ازاله، نابود ایتمه: محاربات نیجه معموره‌لری محو ایتمشدر. ٢. باتیرمه، خراب ومضمحل ایتمه: بنی محو ایتدی؛ خانمانمك محو-ینه یوریدی. ٣. یوق اولمه، اورته‌دن قالقمه، زائل و نابود اولمه: اوقدر ثروت آز زمانده محو اولدی. ٤. باتمه، خراب ومضمحل اولمه: اسـكی دره‌بك خاندانلری كامـلاً محو اولدی. [عاكف پاشا مرحومك «محو خاك ره شاهنشـه كونیمز بن» بیتی كبی محللرده بولنـه محو و فدا اولمق معناسنی افاده ایدوب، یوقسه زعم اولندیغی كبی شیفته وعاشق معناسنه كله‌مز.] || محو واثبات = برشیئك بعض یرلرینی رفع و تبدیل وبعضلرینی ابقـا صورتیـله تعمیر وتجـدیدی: مجهول برشـاعرك دیوانی محو واثبـات ایده‌رك كندی نامنـه نشر ایتمشدر.

مِحوَر { سـذ. عر. جم: محـاور. ١. دونن چرخ و تكرلك كبی شیئلر اورته‌سندن كچن اوق كه اونك اوز رینـه دو نیـلیر، پرتو. ٢. م. كرهٔ ارضك ایكی قطبی آره‌سنده اوزانوب مركز-ندن كچمه‌سی فرض اولنان خط موهـوم: محور ارض، محور عالم. ٣. ر. تش. نبا. محـوره مشابه خط ومیل وسائره. || ع. محور حركات = حركات عسكریه اجرا اولنان محلك مركزی.

مُحَوَّل { صـ. عر. ذ: محـوله. [«حول» دن سمف. تفعیل] ١. تغییر وتحـویل اولنمش، مبدل: صوفه‌دن محول صالون ٢. احاله وسپارش اولنمش، یوكلدلمش، تحمیل اولنمش: بو ایش سزه محولدر؛ امور محوله‌نك عهده‌سندن كلمك.

مُحَوَّلات { سۀ. جم. عر. خزینـهٔ دولتك بورجی اولوب تادیه‌سی بر ولایت ویا دیكر دائره‌نك مالنه احاله ایتـدیكی مبالغ، حوالات.

مَحوِیَّت { سـ. [عربی قاعده‌سنجه محودن تشكیل اولنمش بر لغت اولوب عربی دكلـدر] كندینی هیچـه صـایمه، كندینه اهمیت ویرمیش، زیاده تواضع: مقتدر آدمدر اما چوق محویت كوستریر.

مُحَیِّر { صـ. عر. ذ: محـیره. [« حیرة » دن سف. تفعیل] حـیرتده براقان، شـاشیردان، موجـب حیرت: محیر عقول = عقللری حیران ایدن.

مُحیط { صـ. عر. ذ: محیطـه. [« حوط » دن سف. افعال] ١. احاطه ایدن، برشیئك اطرافنی آلان، دائراً مادار چویرن: اوك اطرافنی محیط بردیوار. ٢. مج. دائرهٔ علم واقتداری ایچنده بولنـدیران، شـامل، حاوی، جامع: اونك علمی كافـهٔ حقایقی محیطـدر. || م. بحر محیط = كرهٔ ارضك قره‌لرینی هرطرفدن احاطه ایدن بیوك دكیز، اوقیا-نوس: بحرمحیط كبیر؛ بحرمحیط آطلاسی؛ بحرمحیط هندی. == سذ. عر. ١. ر. محیط یا محیط دائره = بر دائره تشكیل ایدن خط منحنی كه ایكی اوجی برلشوب حلقه شكلنی ابراز ایدر. ٢. نبا. تش. ظرف، قلیف.

مُحیی { صـ. عر. [«حیاة» دن سف. افعال] احیا ایدن، دیرلدن، جانلاندیران، تازه حیـات بخش

ایدن : محیی الدین؛ محیی اموات.

مُخ { سذ. عر. ت. ایلیك، مغز؛ مخ شوکی = مردار ایلیکی.

مُخابِر { ص. سـ. عر. ؤ : مخابره. [«خبر» دن سف. مفاعله] بریله خبرلشن، هروقت مکتوب تعاطی ایدن، مراسله ومکاتبه‌ده بولنان، مکاتب : غزته، تجار مخابری.

مُخابَره { سذ. عر. جـ : مخابرات. [«خبر»دن مص. مفاعله] خبرلشمه، مکتوبلشمه، مکاتبه : کندیسیله هرهفته مخابره ایدیورز، تجارك مخابره‌سی منتظمدر.

مُخاتَله { سذ. عر. [«ختل» دن مص. مفاعله] آلداتمه، طولاندیرمه. ذ.

مُخادَعه { سذ. عر. [«خدع»دن مص. مفاعله] حیله‌کارلق، دوباره.

مُخادَنت { سذ. عر. [«خدن»دن مص. مفاعله] دوستلق، مخالصت، مصادقت.

مَخادیم { سذ. جـ. عر. فد : مخدوم. | با : مخدوم.

مَخارِج { سذ. جـ. عر. فد : مخرج. | با : مخرج.

مَخازِن { سذ. جـ. عر. فد : مخزن. | با : مخزن.

مُخاصِم { ص. سـ. عر. ؤ : مخاصمه. ت : مخاصمین، مخاصمتین. [«خصومة»دن سف. مفاعله] ١. بینلرنده عداوت ودشمنلك بولنان ایکی کشی ویا طرفك بهری : طرفین مخاصمین، دولتین مخاصمتین؛ مخاصمین بیننده متارکه‌یه قرار ویرلدی. ٢. بینلرنده دعوی ایدن ایکی کشی ویا طرفك بهری : مخاصملر حضور محکمه‌یه چیقدی.

مُخاصَمه { سذ. عر. جـ : مخاصمات. [«خصومة» دن مص. مفاعله] ١. ایکی کشی ویا طرف آره‌سنده جریان ایدن خصومت، عداوت، منازعه، دشمنلك؛ اعلان مخاصمات = قطع مناسبات، اعلان حرب. ٢. ایکی کشی ویا طرف آره‌سنده اولنان دعوی، مخالفت، اوغراشمه.

مَخاض { سذ. عر. ط. طوغورمه آغریسی.

مُخاط { سذ. عر. ط. سوموك واوکا بکزر لزوجتلی مایع.

مُخاطِب { ص. عر. ؤ : مخاطبه. [«خطاب» دن سف. مفاعله] برینه سوز سویلین، توجیه کلام ایدن. ذ.

مُخاطَب { ص. عر. ؤ : مخاطبه. [«خطبه»دن سمف. مفاعله] کندیسنه سوز سویلنیلن، توجیه کلام اولنان : کندیسی مخاطب اوله‌جق آدم دکلدر. = سذ. عر. د. [صرفده کنایات و افعالده کندیسنه سوز توجیه اولنان آدمه مخصوص صیغه‌که ایکنجی شخص عد اولنور؛ مفرد مخاطب : سن، کیدرسك، کیتدك، کیت کبی؛ جمع مخاطب : سز، کیدرسکز، کیتدیکز، کیدك کبی.

مُخاطَبه { سذ. عر. جـ : مخاطبات. [«خطبه»دن مص. مفاعله] بربرینه خطاب ایتمه، بربرینه سوز سویله‌مه، بربرینه توجیه کلام، مکالمه، قونیشمه.

مُخاطَره { سذ. عر. جـ : مخاطرات. [«خطر»دن مص. مفاعله] ضرر وزیان ویا جان قورقوسی، تهلکه : بوایشده مخاطره واردر؛ بیله بیله مخاطره‌یه کیرمه‌ملی. || تجـ. شرکت مخاطره = کار وضرر مشترك اولمق شرطیله مشروط شرکت.

مُخاطَره‌لی { ص. قورقولی، تهلکه‌لی : مخاطره‌لی یول؛ مخاطره‌لی ایش.

مُخاطی { ص. عر. ؤ : مخاطیه. ط. سوموك قبیلندن، لزوجتلی مایع حالنده : جریان مخاطی.

مَخافه { سذ. عر. [«خوف» دن] قورقو : مخافة الله = اللهدن قورقمه.

مَخالِب { سذ. جـ. عر. فد : مخلب. | با : مخلب.

مُخالَصَت { یا مخالصه. سذ. عر. جـ : مخالصات. [«خلوص» دن مص. مفاعله] بربرینه قارشی صدق وخلوصله معامله، خلوص قلبله اولان دوستلق، صمیمی محبت، مصافات : بیننزده مخالصت قدیمه واردر؛ کندیسنه عرض مخالصات ایدرم.

مُخالَطه { سذ. عر. [«خلط» دن مص. مفاعله] قاریشوب کوریشمه، اختلاط : کوتی آدملرله مخالطه ایتمه‌ملی.

مُخالِف { ص. عر. ؤ : مخالفه. [«خلف»دن سف. مفاعله] ١. اویماز، قارشی، ضد، عکس، بکزه‌مز : بو ایکی رنك بربرینه مخالفدر. ٢. بربرینك علیهنده بولنان، موافقت ایتمین، ضد : کندیسی دائما بکا مخالف کلیر.

مُخالَفَت { سذ. عر. [«خلف» دن مص. مفاعله] ١. اویمامه، باشقه درلو اولمه، مغایرت. مباینت :

بر يره كله جك رنكلر آره‌سنده مخالفت اولماملیدر؛ بربرینه یاقین اشجارك مخالفتی چوق دفعه مانع نشو ونما اولور. ٢. ضدیت، دشمنلك، خصومت: او آدم بكا دائما مخالفت ایدر.

مُخبِر { صه. سذ. عر. [«خبر»دن سف. افعال] خبر ویرن، بر حال وكیفیتی اخبار ایدن، برغزته‌یه ویا بر دائرهٔ حكومته بر ایشدن خبر ویرن آدم؛ مخبر صادق = خبر ویردكلری شیئلردن مسئول اولماملق ایچون اسملرینی كتم ایدنلرك آلدقلری عنوان.

مُختار { صه. عر. ۂ: مختاره. [«خير» دن سمف. افتعال] ١. سچلمش، اختیار وانتخاب اولنمش، ممتاز، كزیده. [بومعنی ایله فخر كائنات (صلعم) افندمزه وصف اولور:] احمد مختار. ٢. ارادهٔ جزئیه‌سی كندی النده اولان، ایستدیكی كبی حركت ایده‌بیلن، جبر وتحكم آلتنده بولنمیان: فاعل مختار. ٣. اداره‌سی كندینده اولان، ممتاز، امتیازلی: ادارهٔ مختاره. = سه. بركوی ویا محله اهالیسی طرفندن امامله برابر كوی ومحله‌یه عائد ایشلره باقق وویركویی طوپلایوب حكومت صندیغنه تسلیم ایتمك اوزره انتخاب وتعیین اولنان آدم: كوی، محله مختاری؛ مختار اول، مختار ثانی.

مُختارلق { سه. كوی ویا محله مختاری صفت ووظیفه‌سی.

مُختاریّت { سذ. عر. [لغت مولده] ارادهٔ جزئیه‌سی النده اولانك حالی. || مختاریت اداره = آیریجه وبعض امتیازاتله اداره اولنان ایالتك حالی.

مُختَرِع { صه. عر. [«خرع»دن سف. افتعال] ١. ایجاد ایدن، بولان، میدانه قویان، موجد: دیكیش ماكینه‌سنك مخترعی. ٢. مج. بربرینه اصلی اولمیان شیئلر اسناد ایدن، مفتری.

مُختَرَع { صه. سه. عر. ۂ: مخترعه. جه: مخترعات. [«خرع» دن سمف. افتعال] ایجاد اولنمش، ایجاد اولنان شیء: كشفیات ومخترعات.

مُختَزِن { صه. عر. ۂ: مختزنه. [«خزن»دن سف. افتعال] بربكدیروب خزینه‌یه قویان، درانبار ایدن: مختزن اموال. ذ.

مُختَزَن { صه. عر. ۂ: مختزنه. [«خزن»دن سمف. افتعال] بربكدیریلوب خزینه‌یه قونمش، درانبار ایدلمش، مدخر: اموال مختزنه؛ نقود مختزنه.

مُختَصّ { صه. عر. ۂ: مختصه. [«خصوص» دن سمف. افتعال] برشیء ویا شخصه اختصاص ایتمش، خاص، مخصوص، خصوصی: بو خسته‌خانه امراض خارجیه‌یه مبتلا اولانلره مختصدر. = سذ. عر. جه: مختصین. صورت خصوصیه‌ده منسوب، منتصب، منقطع، برینه انتساب واختصاصی اولان.

مُختَصَر { صه. عر. ۂ: مختصره. [«خصر»دن سمف. افتعال] ١. قیصه كسلمش، قیصالمش، مفصل اولمیان، مجمل: مختصر بر نطق ایراد ایتدی؛ مختصر بر رساله یازدی؛ بوتاریخك برده مختصری واردر. ٢. پك مطنطن اولمیان، تكلفسز، كورلدیمز، آز مصرفله وغلبه‌لكسز: مختصر بر دوكون یاپدی.

مُختَصَراً { حه. عر. قیصه اوله‌رق، تفصیلاتسز: مختصرا افادهٔ مرام ایتدی.

مُختَفی { صه. عر. ۂ: مختفیه. [«خفی» دن سف. افتعال] اختفا ایدن، كیزلنن، صاقلانان، كیزلنمش، صاقلی: برقاچ كون مختفی طوردی.

مُختَلّ { صه. عر. ۂ: مختله. [«خلل» دن سف. افتعال] بوزوق، بوزلمش، قاریشمش، نظام وترتیبنه خلل كلمش، خللپذیر: اداره‌سی مختل برخانه.

مُختَلِس { صه. عر. [«خلس» دن سف. افتعال] چالوب چارپان، سرقت ایدن، اموال میری‌یی ذمتنه كچیرن.

مُختَلِط { صه. عر. ۂ: مختلطه. [«خلط»دن سف. افتعال] قاریشیق، مختلف اجزا ویا افراددن مركب: مختلط قومیسیون؛ هیئت مختلطه = دول مختلفه مأمور ویا مرخصلرندن مركب هیئت. || ره. [هندسه‌ده] سطح مختلط = مختلف شكل ووضعیتلری اولان سطح، فر. Surface mixte. || تش. عضلهٔ مختلطه = بوینك آرقه‌سنده‌كی عضله.

مُختَلِف { صه. عر. ۂ: مختلفه. [«خلف»دن سف. افتعال] ١. بردرلو اولمیان، درلو درلو اولان، متنوع: مختلف ایشلر؛ مختلف اللون = رنكلری درلو درلو؛ الوان مختلفه = متنوع

رنكار. ٢. بر فكر و رأيده اولميان، فكر و رأيي باشقه اولان، مخالف: كنديسي بو ايشده مختلف ايدي؛ مختلف الرأى اعضانك مذاكراتي.

مُخْتَلَفٌ فيه { صه. عر. ث: مختلف فيها. [« خلف » دن سمف. افتعال] حقنده اختلاف آرا بولنان، اويوشيله ميان اربابي طرفندن متفقاً قبول اولنميان، متفق‌فيه اولميان: اسكندر ذوالقرنين ايله ظلماته كيدن ذوالقرنينك شخص واحد اولمسي مختلف فيهدر؛ مسئلهٔ مختلف فيها.

مُخْتَمِر { صه. عر. [«خمر» دن سمف. افتعال] مايه‌لنوب واكشيوب قبارمش معناسيله تخمر ومتخمر يرينه قوللانيليورسه ده، عربيده معناسي بسبتون باشقه‌در.

مُخْتَنِق { صه. عر. ث: مختنقه. [« خنق » دن سف. افتعال] بوغلمش، بوغوق، مخنوق.

مَخْتُوم { صه عر. ث: مختومه. [« ختم » دن سمف.] مهرلنمش، مهرلي. [ممهور غلط فاحشي يرينه دائما بولنت قوللانلميدر.]

مَخْتُون { صه. عر. [« ختان » دن سمف.] ختان اولمش، سنتلي.

مُخَدِّر { صه. عر. ث: مخدره. [« خدر » دن سف. تفعيل] ط. او بوشديريجي، حسي ابطال ايدن، فر. Narcotique. == سذ. جه. اويوشديريجي علاجلر: مخدرات قوللانمق.

مُخَدَّره { صه. سذ. عر. جه: مخدرات. [« خدر » دن سمف. تفعل] اهل پرده وعفيف‌قادين: مخدرات اسلاميه.

مُخَدِّش { صه. عر. ث: مخدشه. [« خدوش » دن سمف. تفعيل] ط. تخديش ايدن، غيجيقلايان، شدتلنديرن.

مَخْدُوم { صه. عر. ث: مخدومه. [« خدمة » دن سمف.] خدمت اولنان، خادمه نسبتله افندي وخانم. ذ. == سذ. عر. جه: مخاديم. بربيوك ذاتك اوغلي، ولي‌نعمت زاده: مخدوم جناب فتواپناهي؛ مخاديم كرام. [تعظيم ايچون مخاطبه اولادندن بحث ايدركن: مخدومبك، كريمه خانم دينله‌بيليرسه‌ده، متكلمك كندي اولادي حقنده مخدومم وكريمه‌م ديمه‌سي كولنج اوله جغندن، بوصورتله استعمالندن اجتناب اولنمليدر.]

مُخْرِب { صه. عر. ث: مخربه. [« خراب » دن سف. افعال] و:

مُخَرِّب { صه. عر. ث: مخربه. [« خراب » دن سف. تفعيل] تخريب ايدن، ييقوب ويران ايدن، محو وپريشان ايلين: مخرب بلاد؛ چنكيزك عساكر مخربه‌سي.

مَخْرَج { سذ. عر. جه: مخارج. [« خروج » دن سم.] ١. چيقيله‌جق ير، چيقه‌جق قپو ويادليك: بخار ايچون بر مخرج براقمازسه‌كز قاب پاتلار. ٢. اصوات وحروفك آغزدن چيقدقلري محل: عينك مخرجي بوغاز، بانك ايسه طوداقدر. ٣. تلفظ، صوتك آغزدن صورت خروجي: ميم ايله نونك مخرجلري قريبدر؛ قرب مخرج مناسبتيله ايكي حرفك ادغامي. ٤. برسلك مخصوصه آدم يتيشديرمكه مخصوص مكتب ودائره: مخرج اقلام = قلمركاتب يتيشديرن مكتب (وقتيله بو اسمده برمكتب واردي)؛ مكتب فنون حربيه ضابط مخرجيدر. ٥. داخلده چيقاريلان محصولات وامتعه‌نك صرفي ايچون خارجده بولنان محل. ٦. طريق‌عليه‌ده بيوك برپايه‌يه وسيلهٔ ارتقا عد اولنان كوچك پايه: مخرج مولويتي. [حسابده‌كي محصول عملك اسمي ميمك ضميله‌در.]

مُخْرَج { سذ. عر. جه: مخارج. [« خروج » دن سمف. افعال] ١. چيقارلمش، چيقمش، يتيشمش: تجارت مكتبندن مخرج؛ مكتوبئ صدارت اوطه‌سندن مخرج. ٢. ر. [حسابده] اعمال اربعه‌دن برينك محصول عملي، حاصل جمع، حاصل ضرب، حاصل تقسيم.

مِخْرَز { سذ. عر. جه: مخارز. بيز دينلن قونده‌رجي و سراج آلتي.

مِخْرَزي { صه. عر. ث: مخرزيه. نبا. بيز شكلنده، ديكن كبي سيوري.

مُخَرِّش { صه. عر. ث: مخرشه. [« خرش » دن سف تفعيل] ط. تخريش ايدن، آزديران.

مَخْرُوط { سذ. عر. ر. [هندسه‌ده] آلتي دائروي واوستي سيوري شكركله‌سي كبي شكل

مجسم : مخروط تام؛ مخروط ناقص؛ مخروط منعكس.

مخروطی { صه. عر. ؤ: مخروطیه. ر. مخروط شکلنده اولان، شکر کله‌سی شکلنده بولنان: مخروطی بر جسم؛ مخروطی الشکل.

مخروطیات { سذ. جه. عر. هندسه‌نك مخروط شکللرینه متعلق قواعد ومسائلدن بحث ایدن قسمی.

مخروطیت { سذ. عر. مخروط شکلنده اولمه: بو تپه‌نك مخروطیتی.

مخزن { سذ. عر. جه: مخازن. [«خزن»دن سه.] ١. اموال واشیا وضعنه مخصوص قپالی محل، کیلار، انبار. ٢. تر. بر آلتی، بودروم: ایچیله‌جك شیئلر صوئوق طورمق ایچون مخزنه قونیلیدر. [فر. Magasin وبزجه اوندن غلط اوله‌رق مغازی تلفظ اولنان لغت بولغت عربیه‌دن مأخوذدر.]

مخصص { صه. عر. ؤ: مخصصه. [«خصوص»دن سمف. تفعیل] تخصیص وتعیین ایدلمش، آیرلمش، برینه مخصوص: مالیه‌دن مخصص معاشی واردر؛ مطبخدن مخصص طبله‌سی واردر.

مخصصات { سذ. جه. عر. ١. بر ذاته تخصیص و تعیین اولنمش معاش و معینات وسائره، تخصیصات: مخصصاتی متن آلیور. ٢. دوائر دولتدن بهرینه بودجه اقتضاسنجه آیریلان مبالغ: معارف مخصصاتی؛ بحریه مخصصاتی.

مخصوص { صه. عر. ؤ: مخصوصه. [«خصوص»دن سمف.] ١. باشقه‌سنده بولنمیان، یالکز برینه عائد اولان، منحصر: بو درلو یازی یازمق اوکا مخصوصدر؛ بو تنباکی شیرازه مخصوصدر؛ اونك بر عادت مخصوصه‌سی واردر، کندینه مخصوص بر عادتی واردر. ٢. برینه حصر وتخصیص اولنمش، اونك ایچون آیرلمش، خصوصی: بو آت افندی‌یه مخصوصدر؛ بو اوطه مسافرلك یاتمه سنه مخصوصدر. ٣. لایق، شایان، سزاوار: او بونجق چوجقلره مخصوصدر؛ انفیه چکمك اختیارلره مخصوصدر. ٤. آیری، مستقل، خاص: بو خسته‌لق ایچون مخصوص طبیب واردر؛ بو عملیات ایچون مخصوص آلتلر واردر. == حه. تر. ١. آیریجه، بالخاصه، مستقلاً، صورت خصوصیه‌ده، مجرد، بالالتزام: بن مخصوص سزی کورمکه کلدم؛ مخصوص اکلنمکه چیقمش؛ کندیلرینه مخصوص سلام ایدرم. ٢. ایستیه‌رك، طبیعی ومجبوری اولمیه‌رق: اوینارکن طوپی مخصوص دوشوردی؛ اوکاغدی مخصوص اوینامدم. ٣. یالاندن، صحیح اولمدیغی حالده، جدی اولمیه‌رق، مجرد اکلنمك ایچون: بن مخصوص اویله سویلدم؛ مخصوص بیلمز کبی اولدم.

مخصوصاً { حه. عر. صورت مخصوصه‌ده، آیریجه، بالالتزام: بو لوحه‌یی مخصوصاً سزك ایچون یازدم؛ اوطه‌لرك پنجره‌لرینی مخصوصاً آز یاپدیردم.

مخصوصیت { سذ. عر. مخصوص اولمه، مخصوص اولان شیئك حالی.

مخطر { صه. عر. ؤ: مخطره. [«خطور»دن سف. افعال] خاطره کتیرن، درخاطر ایتدیرن، اخطار ایلین.

مخطره { سذ. عر. جه: مخطرات. ١. برایشی خاطره کتیرتمك مقصدیله واخطار کیفیتی نیتیله تقدیم اولنان مذکره: کندیسی بر مخطره تقدیم ایلدی؛ بنمکی بر مخطره‌در ایسترسه قبول ایدر ایسترسه ایتمز. ٢. خاطره کلن بر شیئی اونوتمامق ایچون یازیلان پوصله: بر مخطره یازوب جیبمه قویدم؛ مخطره دفتری، جزئدانی.

مخطط { صه. عر. ؤ: مخططه. [«خط»دن سمف. تفعیل] ١. چیزیکلی، چیزیلی. ٢. یوللی.

مخطوط { صه. عر. ؤ: مخطوطه. [«خط»دن سمف.] یازلمش، چیزلمش. ر.

مخطی { صه. عر. ؤ: مخطیه. [«خطاء»دن سف. افعال] خطا وکناه ایدن، کنهکار.

مخفف { صه. عر. ؤ: مخففه. [«خفة»دن سف. تفعیل] ١. خفیفلندیرن، آغرلغی کیدیرن. ٢. حق. جزایی تخفیفه سبب اولان: اسباب مخففه.

مخفف { صه. عر. ؤ: مخففه. [«خفة»دن سمف. تفعیل] ١. خفیفلندیرلمش، تخفیف اولنمش. ٢. قولای تلفظ اولنه‌جق صورتده اختصار اولنمش

(كلمه): ازميد ازنكميددن مخففدر.

مُخفوض { صه. عر. ث: مخفوضه. [« خفض »دن سمف.] د. [نحو عربيده] مجرور.

مُخفى { صه. عر: ث: مخفيه. [« خفى » دن سمف. اصلى: مخفوى] كيزلى، صاقلى: مخفى بر ير؛ مخفى ايش. = ح. تر. كيزلى، كيزليده، كيزليجه: بكا مخفى سويلدى؛ اونكله مخفى قونيشدق.

مُخفيجه { ح. كيزلى، كيزليجه، كيمسه كورميه‌جك وخبر آلميه‌جق صورتده: مخفيجه قونيشدق، اكلندك.

مُخِلّ { صه. عر. ث: مخله. [« خلل » دن سف. افعال] بوزان، طوقنان، خلل ويرن: مخل ناموس = ناموسه طوقنان؛ مخل اسايش = اسايشى بوزان.

مُخَلّا { يا مخلى. صه. عر. [« خلاء »دن سمف. تفعيل] بوشادلمش، تخليه اولنمش.

مِخلاب { سد. عر. جه: مخاليب. و:

مِخلَب { سد. عر. جه: مخالب. ١. تا. ييرتيجى قوش پنجه‌سى وطيرناقلرى، چيناق. ٢. نبا. صارماشيق اوتلرك صارماشان اينجه فليزلرى.

مُخَلَّد { صه. عر. ث: مخلده. [« خلد » دن سمف. تفعيل] دائم، باقى، ابدى. ذ.

مَخلَص { سد. عر. [« خلوص »دن سم.] ١. قورتلەجق ير، ملجأ، مأمن. ذ. ٢. د. [فارسى وتركجه اشعارده] شاعرك شعرده اتخاذ ايتديكى اسم كه غزلك نهايتنده ذكرى عادت اولمشدر: قانونى سلطان سليمان خانك مخلصى (محبى) در. ٣. هركسك اسمنه علاوةً ضم اولنان ايكنجى اسم كه بر صفتدن عبارتدر: اسمى عثمان مخلصى نورى در.

مُخلِص { صه. عر. ث: مخلصه. [« خلوص » دن سف. افعال] دوستلغى ويا اعتقاد وعبادتى خالص وصميمى اولان: محب مخلص؛ عابد مخلص. = س. محب صادق: مخلصلرى، مخلصكز = انشا لساننده بن معناسيله مافوقدن مادونه خطاب اولنور.

مُخَلِّص { صه. عر. ث: مخلصه. [« خلاص »دن سف. تفعيل] قورتاران، تخليص ايدن، قورتاريجى.

مُخلِصانه { صه. ح. فا. خلوصله، صادقانه: سزى مخلصانه سورم؛ اونك نمازى مخلصانه‌در.

مُخَلَّف { صه. عر. ث: مخلفه. [« خلف »دن سمف. تفعيل] كريده قالان، كرى‌يه براغيلان، اولن بر آدمك براقديغى: نقود مخلفه‌سى.

مُخَلَّفات { سد. جه. عر. اولن بر آدمك براقديغى شيئلر، تركه: مخلفاتى قسمت عسكريه معرفتيله تحرير اولندى.

مُخَلَّفه { سد. عر. اولن بر آدمك طول قالان قاريسى.

مَخلوط { صه. عر. ث: مخلوطه. [« خلط » دن سمف.] قاريشيق، ديكر شيئله قاريشمش، ساده وخالص اولميان: مخلوط ذخيره؛ مخلوط ياغ.

مَخلوق { صه. عر. ث: مخلوقه. [« خلق »دن سمف.] يارادلمش، خلق اولمش، آفريده: عالم مخلوقدر. = سد. عر. جه: مخلوقات. يارادلمش شىء، حيوان، انسان: بو ناصل مخلوقدر؛ مخلوقاتك انواع واجناسى چوقدر.

مُخَلّى { صه. عر. ث: مخليه. [« خلاء »دن سف. تفعيل] بوشالدان، تخليه ايدن. ‖ م. مخلية الهوا = بر قابك ايچندن هوايى بوشالتمغه مخصوص ماكينه.

مُخَلّى { صه. عر. با: مخلا.

مُخَمَّر { صه. عر. ث: مخمره. [« خمر »دن سمف. تفعيل] مايه‌لانمش، اكشيوب قبارمش. [غلط اولان «مختمر» يرينه بولغق قوللانملى.]

مُخَمَّس { صه. عر. ث: مخمسه. [« خمس » دن سمف. تفعيل] بشلى، بش قاتلى. = سد. عر. ١. ر. بش كوشه‌لى، بش ضلعلى شكل. ٢. د. بش مصراعلى قطعه‌كه چوق دفعه ايكيسى ديكر بر شاعرك اولوب اوچى ضم اولنمشدر.

مُخَمِّن { صه. عر. ث: مخمنه. [« خمن »دن سف. تفعيل] ظن وتقريبله بر مقدار ويا بها تعيين ايدن، تخمينجى. = سد. عر. ١. امتعه‌يه بها بيچن كومروك مأمورى. ٢. ترهين اولنه‌جق مجوهرات وسائر ذى قيمت اشيانك قيمتنى تخمين وتقدير ايدن مأمور، استيماتور. ٣. رسم وويركى‌يه ربط اولنه‌جق املاكك

تقریباً قیمتنی تعیین ایدن مأمور: تحریر املاك مخمنی.

مُخَمِّنلِك { س. مخمن وظیفه ومأموریتی: برمخمنلکه تعیین اولندی؛ اوآدم مخمنلك ایده‌من.

مَخْمور { صه عر. ث: مخموره. [«خمر» دن سمف.] ١. سرخوشلقدن ویا اویقودن سرسم، سرخوشلقدن صکره کلن خماره دوچار. ٢. سرخوش کوزی کبی سوزه‌رك باقان (کوز)، مستانه: چشم مخمور = چشم مستانه. = ح تر. سرخوش کبی، مستانه: مخمور مخمور باقیوردی.

مخمورلق { س. سرخوشلق ویا اویقوسرسملکی، خمار: اقشام چوق ایچدیکیچون صباح مخمورلغی آچه‌میوردی. || مخمورلق بوزمق = مخمورلغی کیدیرمك ایچون صباحلین برقدح ایچمك.

مُخَنَّث { ص. عر. [«خنث» دن سمف. تفعیل. — تر. زبانزدی: مخنات.] قورقاق، آلچاق، نامرد.

مُخَنَّثلِك { س [زبانزدی: مخناتلق] قورقاقلق، آلچاقلق، نامردلك.

مُخَنِّق { ص. عر. ث: مخنقه. [«خنق» دن سف. تفعیل] بوغان، بوغیجی، بوکالدان. [خانق کبی.]

مَخْنوق { ص. عر. ث: مخنوقه. [«خنق» دن سمف.] بوغلمش، بوکالمش، بوغوق.

مَخْنوقاً { ح. عر. بوغلمش ویا بوکالمش اولدیغی حالده: مخنوقاً وفات ایتدی.

مَخوف { ص. عر. ث: مخوفه. [«خوف» دن سمف.] ١. قورقولی، قورقیلیر، تهلکه‌لی. ٢. قورقونج، قورقوده‌جق شکل وصورتده اولان، دهشت‌انکیز: مخوف برحیوان.

مُخَیِّر { ص. عر. [«خیر» دن سمف. تفعیل] ١. ایسته‌دیکنی سچمکده ویابرشیئی قبول ایدوب ایتمه‌مکده سربست ومختار: ایکیه آیروب ایسته‌دیکنی آلمغه کندیسنی مخیر براقدم؛ بن سکا طوغریسنی سویلدم قبول ایدوب ایتمه‌مکه مخیرسکز. ٢. [تر. زبانزدی: موخایار] بکلندیکی حالده اعاده اولنمق شرطیله صاتیلان: بن بونی مخیر آلدم کری کوندره‌بیلیرز؛ او آدم مخیر [مخیرله] مال صاتماز.

مُخَیَّل { ص عر. ث: مخیله. [«خیال» ن سمف. تفعیل] خیالات قبیلندن ظن ووهم اولنان.

مُخَیَّلات { سث. ج. عر. خیالات قبیلندن توهم و تصور اولنان شیئلر: مخیلاته تابع اولماملی.

مَدّ { سذ. عر. ١. اوزاتمه، اوزانمه: مدید = ال اوزاتمه. ٢. یایمه، دوشه‌مه: مد بساط. ٣. بر حرفی وعلی الخصوص الفی چکمه، اوزاتمه، سسنی اوزاده‌رق اوقومه. ٤. همزه‌دن صکره الف کلدیکنده بوکا بدل همزه‌نك اوزرینه یازیلان (~) اشارتی. ٥. شمس ایله قمرك تأثیر جاذبه‌سیله بحر محیط صولرینك قباروب قره‌یه اوزانمه‌سی، که جزر مقابلیدر: مد وجزر؛ مدکلی = قمرك اجتماع و استقبالی زمانلرنده واقع اولان مد؛ مدجزئی = تربیع زمانلرنده واقع اولانی. ٦. نواب شرعیه‌نك مأموریت مدتنی تمدید ایتمه. || مد نظر = کوز کوره بیلدیکی قدر آچیقلق، کوز آلیمی، کوز ایریمی. || ط. مد بصر = یاقیندن ایی کوره‌میوب اوزاقدن کورمك حالی که باشلیجه اختیارلرده اولور. فر. Presbytie. مقابلی: قصر بصر.

مَدّاح { ص. عر. [«مدح» دن سمب.] مبالغه ایله مدح وثنا ایدن: اوسزك مداحکزدر. = س. تر. خلقی اکلندیرمك ایچون تحف حکایه‌لر نقل ایدن ومقلدلك یاپان آدم: مداحه کیتمك؛ مداح دیکله‌مك.

مَدّاحلق { س. خلقی اکلندیرمك ایچون تحف حکایه‌لر نقل ایله مقلدلك یاپان آدمك حال وصنعتی: مداحلق ایدیور.

مَداخِل { سذ. ج. عر. فد: مدخل. با: مدخل.

مُداخَله { سث. عر. ج: مداخلات. [«دخول» دن مص. مفاعله.] ١. قاریشمه، صوقلمه، ال صوقمه: بن بویله ایشلره مداخله ایتمم؛ اوکندی ایشنه مداخله ایتدیرمز؛ مداخلات اجنبیه‌نك اوکنی کسمك. ٢. آرایه کیرمه، توسط، میانجیلق: قومشولری مداخله ایتمکه مجبور اولدیلر.

مِداد { سذ. عر. یازی مرکبی. ذ.

مَدار { سذ. عر. [«دور» دن سم.] ١. دونن برشیئك مرکزنده استناد ایتدیکی یر، اطرافنه دونیلان نقطه. ٢. مج. نقطهٔ استناد، سبب، وسیله، واسطه: مدار کلام؛ مدار تعیش. ٣. ه. بر سیاره‌نك شمسك

اطرافنه دونرکن چیزدیکی دائره، محرك، فر. Orbite : مدار زحل. ٤. م. خط استوانك ایکی جهتنده اولان ایکی دائرهٔ موهومه که شمس اونلرك حذاسنه قدر واروب کری دونر فر. Tropique : مدار سرطان: خط استوانك شمالنده‌کی دائره‌که برج سرطانه مصادفدر؛ مدار جدی = خط استوانك جنوبنده واقع اولانی‌که برج جدیه مصادفدر. بروج سائره بونلرك آره‌سنده ممتد اولور.

مُدارا س. فا. [عر. «مداراة» دن] کین و خصومتی کیزلیوب ظاهرده دوستلق کوسترمه، حسن معامله، یوزه کولمه: دوستلره تلطف دشمنلره مدارا.

مُداراة سثـ. عر. [«دری» دن مصـ. مفاعله] با: مدارا.

مَدارِج سـذ. جـ. عر. فد: مدرج. با: مدرج.

مَدارِس سثـ. جـ. عر. فد: مدرسه. با: مدرسه.

مُدارَسه سثـ. عر. [«درس» دن مصـ. مفاعله] بربرینه درس ویرمه، درس آلوب ویرمه؛ اصول مدارسه شاکردانك بربرلرینه درس ویرمه اصولی، فر. Enseignement mutuel.

مُدافِع صـ. عر. ث: مدافعه. [«دفع» دن سف. مفاعله] مدافعه ایدن، تدافعی حرکتده بولنان، کندینی محافظه ایچون هجوم واقعه قارشی طوران، طیانان.

مُدافَعه سثـ. عر. [«دفع» دن مصـ. مفاعله] ۱. کندینی ودیکر برینی محافظه ایچون هجوم واقعه قارشی طورمه، طیانمه: کندینی، متفقنی ایی مدافعه ایتدی؛ مدافعه ایچون کافی قوتمز واردر. ۲. برینی التزام ایدوب علیهنده سویلنیلان سوزلره جواب ویرمه، صاحب چیقمه: اقرباسندن اولدیغیچون کندیسنی مدافعه ایتدی.

مُدام صـ. عر. ث: مدامه. [«دوام» دن سمف. افعال] دائمی، باقی، سورکلی، غیر منقطع، متصل: ذوق مدام؛ شرب مدام. == سـذ. عر. عمـ. شراب، می، صهبا، باده.

مُدانی صـ. عر. [«دنو» دن سف. مفاعله] یاقین، قریب، شبیه، نظیر: بی مدانی = بینظیر، امثالسز.

مُداواة سثـ. عر. [«دواء» دن مصـ. مفاعله] خسته‌یه باقوب علاج ویرمه، طبیبك برخسته حقنده قوللاندیغی معالجات وتدابیر: فلان طبیبك مداواتی بکا پك ایی کلدی.

مُداوَله سثـ. عر. جـ: مداولات. [«دول» دن مصـ. مفاعله] چویرمه، دور ایتدیرمه، ویروب آلمه، دکیشدیرمه، تعاطی: مداولهٔ افکار.

مُداوِم صـ. عر. ث: مداومه. [«دوام» دن سف. مفاعله] مداومت ایدن، بر ایشه آره‌لقسز چالیشان، بر یره دائمی صورتده کیدوب کلن، دواملی: مداوم بر مأموردر؛ اقتداری محدود ایسه‌ده ایشنه مداومدر.

مُداوَمَت سثـ. عر. [«دوام» دن مصـ. مفاعله] بر ایشه آره‌لقسز چالیشمه، بر یره دائمی صورتده کیدوب کلمه، دوام، اقدام: قلمه کیردیسه‌ده مداومت ایتمدیکیچون چیقاردیلر؛ او قوجه کتابی آنجق مداومت سایه‌سنده بیتیره‌بیلدی.

مُداهِن صـ. عر. ث: مداهنه. [«دهن» دن سف. مفاعله] منفعت شخصیه‌سیچون برینی یوزینه قارشی مدح ایدن، طالقاوق، قولتوق ویرن.

مُداهَنه سثـ. عر. [«دهن» دن مصـ. مفاعله] منفعت شخصیه ایچون برینی یوزینه قارشی مدح ایتمه، قولتوق ویرمه، طالقاوقلق.

مُداهَنه‌جی صـ. منفعت شخصیه‌سیچون برینی یوزینه قارشی مدح ایدن، مداهن، قولتوق ویرن، طالقاوق.

مُداهَنه‌لی صـ. یوزه قارشی مدحی و قولتوق ویرمکی متضمن اولان: مداهنه‌لی سوز، معامله.

مَدایِح سذ. جـ. عر. [فد. مدیح لسانمزده مستعمل دکلدر] مدح وثنایه سزا افعال وحرکات: اوذاتك مدایحنی ذکر ایدیورلردی. [مدحك جمعی معناسیله قوللانلمامیلدر.]

مَدایِن سثـ. جـ. عر. فد: مدینه. با: مدینه [مدن کبی.]

= سخ. فد. ج. عراق عربده اكاسرهٔ ايرانك پايتختی اولان طيسفون شهر قديمنك اسم عربيسی.

مُدبِر { ص. عر. ث: مدبره. [«دبور»دن سف. افعال] ادباره دوچار، طالعسز، دوشكون.

مُدبِّر { ص. عر. ث: مدبره. [«دبور»دن سف. تفعيل] هر ايشك آرقه‌سنی وعاقبتنی دوشونوب اوكدن چاره آرايان، ايشك هرجهتنی اييِ ملاحظه ايدن، تدبيرجی، دور انديش، چاره‌ساز: مدبر امور حكومت؛ مدبره برقادين.

مُدبِّرانه { ص. ح. فا. دور انديشانه، ايشك صوكنی دوشونه‌رك، كمال تدبيرله: مدبرانه حركتده بولندی.

مُدبِرلك { س. اقبالسزلق، بختسزلق، دوشكونلك.

مُدبِّرلك { س. دور انديشلك، چاره‌سزلك، تدبير.

مُدّت { سذ. عر. ١. بر شيئك اوزانوب سورديكی زمان، زمان مسافه‌سی: بش آی مدتنده؛ مدت عمرمده. ٢. زمان، وقت، هنكام: بر مدت كچدی. ٣. وقت معين، زمان مخصوص: بوسندك دها مدتی كلدی؛ اونك مدتی دها بيتمدی.

مَدح { سذ. عر. برينك اييلكنی سويله، اوكه، ثنا، ذم مقابلی: كنديسنی مدح ايديورلردی؛ اونك مدحنی ايشيتدم.

مِدحت { سذ. عر. اوكه، ثنا، مدح.

مُدَخَّر { ص. عر. ث: مدخره. [«ذخر»دن سمغ. افتعال] بريكديرلمش، طوپلانيلوب درانبار ايدلمش: اونك مدخر ارزاقی واردر.

مَدخَل { سذ. عر. [«دخول» دن سم. ومص. ميمی] ١. كيره‌جك ير، قپو، آغز: مغازه‌نك مدخلی پك طار ايدی. ٢. كيريله‌جك جهت، كيرتی: اوك مدخلی كوزل اولميدر. ٣. باشلانغج، مبدأ، بر علم و فندن الك اول اوقونه‌جق مختصر رساله: مدخل هندسه. ٤. قاريشمه پارمق، دخل، مداخله: عجبا اونك بوايشده مدخلی وارميدر؟ || ذی‌مدخل = برايشه قاريشمش اولان، مشترك، پارمغی اولان: اوده ذی مدخلدر.

مَدخول { ص. عر. [«دخل» دن سمف.] تعييب اولنه‌جق برقصوری اولان، معيوب، مذموم. || مدخول بها = كند. يسيله كردكه كيرلمش، معامله زوجيه‌سی اجرا اولنمش: جاريهٔ مدخول بها. || غير مدخول بها = تقرب اولنمامش، معاملهٔ زوجيه‌سی اجرا اولنمامش: منكوحهٔ غير مدخول بها.

مَدَد { سذ. عر. ياردیم، عون، امداد: اللهدن مدد ايسترم = ند. ايواه، امان، حيف، يازيق: مدد يا ربی! مدد الله! يامدد الله! مددبوده المدن كيتدی!

مَدَدخواه { ص. فا. [عر. مدد = ياردیم. فا. خواستن = ايستمك] ياردیم ايستين، استغاثه ايدن.

مَدَدرَس { ص. فا. [عر. مدد = ياردیم. فا. رسيدن = يتيشمك] ياردیمه يتيشن، ياردیمجی، معين.

مَدَدكار { ص. فا. ياردیمجی، معين.

مُدِرّ { ص. عر. ث: مدره. [«در» دن سف. افعال. — مستعمل اولان «مدرر» غلطدر.] ط. سوت وقان و سيديك وسائر سيالاتی بول آقيدان (علاج وسائره).

مَدرَج { سذ. عر. [«دروج» دن سم.] و:

مَدرَجه { سذ. عر. ج: مدارج. [«دروج»دن سم.] ١. باصمقلی يول، نردبان. ٢. طار يول، طاغ يولی. ن.

مُدَرِّس { سذ. عر. ج: مدرسين. [«درس» دن سف. تفعيل] ١. درس ويرن آدم، معلم، خواجه. ٢. درس عام خواجه‌سی، جوامع شريفه‌ده مدرسه نشين طلبهٔ علومه علوم آليه و دينيه‌يی اوقودان علمادن ذات: مدرس وظيفه‌سی. ٣. طريق علمينك برپايهٔ مخصوصنی حائز ذات: مدرسين كرامدن.

مُدَرِّسلك { س. ١. معلملك، خواجه‌لق. ٢. جوامع شريفه‌ده مدرسه نشين طلبهٔ علومه علوم آليه ودينيه‌يی اوكره‌دن درس عام خواجه‌لغی. ٣. طريق علمينك برپايهٔ مخصوصی: فلان ذاته مدرسلك پايه‌سی توجيه بيورلدی.

مَدرَسه { سذ. عر. ج: مدارس. [«درس» دن

سمه.] ١. درس اوقوتدیریلان محـل مخصوص، مکتب، دار. التعلیم: مدرسهٔ طبیه؛ مدرسهٔ حدیث. ٢. علوم آلیه ودینیه‌یی اوقویان طلبهٔ علومك بیتوتت و مطالعه‌سنه مخصوص وقف حجره‌لری محتوی بنا: فاتح مدرسه‌لری. [الیوم بزجه باشلیجه بو ایکنجی معنا ایله مستعمل اولوب، برنجی معنا ایله بونك یرینه غلط اوله‌رق «مکتب» لغتی قوللانیورز؛ حالبوکه عربیده مکتب یازیخانه ویازی اوطه‌سی دیمك اولوب، یالکز صبیان مکتبلرینه ده اطلاق اولنور.]

مَدرَسه نِشین { ص. فا. [عر. مدرسه = م - فا. نشستن = اوتورمق] مدرسه‌ده اوتوران، مدرسه‌ده یاتوب قالقان: مدرسه نشین طلبهٔ علوم‌مندر.

مُدرِك { ص. عر. ٔ: مدرکه. [« درك »دن سف. افعال] ١. یتیشن، ایرن، واصل اولان: زمان سعادتی مدرك اولان ذوات. ٢. ادراك وقتنه کلن، کمال بولان: مدرك میوه. ٣. بلوغه ایرمش، یتیشمش، بالغ، رشید. ٤. ذهنی ایرن، فهم و ادراك ایدن، آکلایان: بورانی مدرك اولمیه‌جق قدر کوچك دکلدر. || قوهٔ مدرکه = آکلامق وفهم و ادراك ایتمك خاصه‌سی.

مُدَّعا { یا مدعی. سد. عر. [«دعوی»دن سمف. افتعال] ١. دعوا اولنان شیٔ، سبب دعوی اولان ماده مدعینك مطلوبی. ٢. ادعا اولنان شیٔ، حقسز واصلی اولمقسزین درمیان اولنان کیفیت و صلاحیت: او آدمك مدعاسی پك بیوکدر. || مدعی علیه [عینك کسریله سف. صورتنده استعمالی غلط فاحشدر.] = علیهنده دعوی اولنان، خصمی طرفندن علیهنده اقامهٔ دعوی اولنه‌رق محکمه‌یه دعوت اولنان آدم.

مَدعُوّ { ص. سد. عر. ٔ: مدعوه. ج: مدعوین. [«دعوة» دن سمف.] ١. دعوت اولنمش، چیغرلمش، جلب اولنمش: سرکی‌یه، تشکل ایده‌جك جمعیت علمیه‌یه مدعودر. ٢. ضیافته چیغرلمش، ضیافتده حاضر بولنان، دعوتلی: ویریلن ضیافته مدعو دکایدم؛ مدعوینه حرمةً ضیافت دائره‌سی تنویر اولنمشیدی.

مُدَّعی { س. ص. عر. ٔ: مدعیه. [«دعوی»دن سف. افتعال] ١. دعوی ایدن آدم، دعواجی: مدعینك استدعاسی اوزرینه مدعی علیه محکمه‌یه دعوت اولندی. ٢. ادعا ایدن، ناحق یره بر شیٔ طلب ایدن و یا اساسسز بر حق و صلاحیت دعواسنده بولنان: سعدینك بر مدعی ایله جدالی؛ کندیسی عالم دکل مجرد مدعیدر. || مدعیٔ عمومی = حکومت نامنه دعوی ایدن، عدالت وحقوق عمومیه‌یی محافظه مقصدیله حضور محکمه‌ده متهملری تعقیب ایدن عدلیه مأموری. || مدعیٔ عمومی معاونی = بو مأمورك کوچکی.

مُدَّعیٰ { ومدعی علیه. با: مدعا.

مُدَّعیات { سد. ج. عر. [سمف. اولوب، عینك کسریله سف. صورتنده استعمالی غلطدر.] ادعالر، ناحق یره دعوی اولنان شیلر، اساسسز واصلسز فضائل، حقسز مطالب: بو آدمك نه چوق مدعیاتی واردر.

مُدغَم { ص. عر. ٔ: مدغمه. [«دغم» دن سمف. افعال] د. [صرف عربیده] ادغام اولنمش، برجنسدن اولان ایکی حرفدن دیکرینه قلب اولنان بری: «مدد» دن «مد» اولمق کبی. دیکرینه مدغم فیه دینیر. مدغم حرفه بدل مدغم فیهه بر شده ویریلیر.

مِدفَع { سد. عر. ج: مدافع. [«دفع»دن اسم آلت] ١. ایتمکه مخصوص آلت. ٢. [لغت مولده اوله‌رق] طوپ.

مَدفَن { سد. عر. ج: مدافن. [«دفن»دن سم.] اولولری کومدکاری محل، خصوصی مزارلق، مزار: مدفن مخصوصنه دفن اولندی.

مَدفوع { ص. عر. ٔ: مدفوعه. [« دفع » دن سمف.] ١. دفع اولنمش، اوته‌یه ایتلمش. ٢. ویرلمش، اعطا اولنمش، صندیقدن چیقارلمش: مبالغ مدفوعه.

مَدفوعات { سد. ج. عر. ١. ویریلن مبالغ، صندیقدن چیقان نقود، صرفیات، مقبوضات مقابلی: مقبوضات ومدفوعاتی قارشیلاشدیرملی. ٢. دفترك صندیقدن چیقان آقچه‌نك

قیدینه مخصوص قسم ویاخانه‌سی: بونی مدفوعانه قید ایتملی.

مَدفون { صه. عر. ث: مدفونه. [«دفن»دن سمف] کومولمش، دفن اولنمش، دفین، طوپراغك ایچنه قونوب اورتلمش: آثار عتیقه‌نك چوغی طوپراغك ایچنده مدفون بولنور؛ حضرت مولانا قونیه‌ده مدفوندر.

مُدَقِّق { صه. عر. ث: مدققه. [«دقة» دن سف. تفعیل] تدقیق ایدن، اینجه‌دن اینجه‌یه آرایان، هر ایشیتدیکنی کور کورینه قبول ایتمیوب اطرافیله تحقیق ایده‌رك طوغریسنی میدانه چیقاران: پك مدقق آدمدر؛ ابن خلدون کبی بر مورخ مدقق. = سذ. عر. جه: مدققین. هر مسئله‌یی تحقیق وتدقیق ایدن ذات، ارباب تحقیقدن آدم، محقق: مدققین علمادن.

مُدَقِّقانه { صه. حه. فا. تدقیق ایده‌رك، اینجه‌دن اینجه‌یه آراشدیره‌رق: تحریات مدققانه اجرا ایتمك؛ بومسئله‌یی پك مدققانه یازمشدر.

مُدَلِّل { صه. عر. [«دلالة»دن سمف. تفعیل] دلیل ایله اثبات اولنمش معناسیله بعض لغت کتابلرمزده مقید ایسه ده، عربیده شیاریق چوجغه اطلاق اولنوب، باشقه معناسی اولمدیغندن، غلط فاحشدر.

مِدِلّی { یاخود مدللو. سخ. م. جزایر بحر سفیددن (لسبوس) آطه‌سی و بونك مرکزی اولان (میتیلینی) قصبه‌سی. [اصل قصبه‌نك اسمندن مأخوذ اولوب بتون آطه‌یه‌ده اطلاق اولنمشدر.] = سه. باشلیجه بو جزیره‌ده یتیشن بر جنس کوچك آت که چوجقلر ایچون قوللانیلیر: مدللی‌یه بینمك.

مَدلول { صه. عر. ث: مدلوله. [«دلالة» دن سمف.] دلالت اولنان، کوستریلن، بر کلمه ویا اشارتدن آکلاشیلان، منفهم: معانیء مدلوله. = سذ. عر. جه: مدلولات. معنی، مآل، مفهوم، فحوا: بوکلمه‌نك مدلولی نه‌در؟ بو بیتك مدلولنی آکلایه‌مدم.

مُدُن { سش. جه. عر. فد: مدینه. با. مدینه.

مَدَنی { صه. عر. ث: مدنیه. [«مدینه»دن سمنـ.] ١. قصبه‌لی، شهری، برشهر وقصبه اهالیسندن بولنان. ٢. حضری، حضریتده یاشایان، بدوی ویا وحشی اولمیوب فنون وصنایعك ثمراتندن استفاده ایدن، متمدن، مترقی: مدنی برآدم؛ اقوام مدنیه. ٣. بر شهر وقصبه اهالیسنه وعلی العموم اولاد مملکته عائد و متعلق اولان: حقوق مدنیه؛ وظائف مدنیه. فر. Civil, politique. ٤. مدینهٔ منوره اهالیسندن ویا مدینهٔ منوره‌یه منسوب ومتعلق: بر شاعر مدنی؛ آیات مدنیه = مدینهٔ منوره‌یه هجرت بیورلدقدن صکره نازل اولانلر.

مَدَنیّت { سش. عر. علوم وفنون و صنایع و تجارتك ثمراتندن بحق استفاده ایله حسن حالده و رفاه واسایشده یاشایش، حضریت، ترقی: مدنیته نائل اولان امم؛ اسکی زمان مدنیتلری؛ آوروپا مدنیتی.

مُدَوَّر { صه. عر. ث: مدوره. [«دور» دن سمف. تفعیل] ١. یووارلاق، طوپ وکره شکلنده: برجسم مدور. ٢. دائره وحلقه شکلنده ویا دائره‌نك ایچی کبی یووارلاق، دکرمی، تکرلك کبی مدور بر سطح، برحوض.

مُدَوِّر { صه. عر. ث: مدوره. [«دور»دن سف. تفعیل] دوندیرن، چویرن. ذ.

مُدَوَّن { صه. عر. ث: مدونه. [«دیوان» دن سمف. تفعیل] دیوان صورتنه قونمش، جمع و تدوین ایدلمش، بر یره کتیریلوب برنظام وترتیب مخصوصه قونمش: مدون اشعاری واردر؛ آثار مدونه.

مُدَوَّنات { سش. جه. عر. تدوین اولنمش آثار، صره‌لانمش و جمع و تلفیق ایدلمش تألیفات: او کتبخانه‌ده برخیلی قیمتدار مدونات واردر.

مُدَّه { سش. عر. با: مدت.

مُدهِش { صه. عر. ث: مدهشه. [«دهشة» دن سف. افعال] اورکودن، قورقودان، دهشت ویرن، مدهوش ایدن، دهشت انکیز: پك مدهش بر جانوار کوردم؛ مدهش بر خبر.

مَدهوش { صه. عر. ث: مدهوشه. [«دهشة» دن سمف.] دهشته دوچار، اورکوب قورقمش، واله و حیران: بوحالی کورنجه مدهوش اولدم.

مَدی { سذ. عر. اوزانمه. سورمه، ایرمه، امتداد : مدی البصر = گوز ایریمی، گوز ایره‌بیلدیکی قدر؛ مدی الدهور = دهرلر امتدادنجه، الی غیر النهایه [بوکبی ترکیباتده قوللانیلیر. علی حرف جری کبی ترکیبده دالك فتحیله اوقونه‌رق «ی» اوقونماز.]

مَدید { صه. عر. ٿ: مدیده. [«مد»دن صشه.] اوزون، چوق سورن : مدت مدیده = پك چوق زمان، طول مدت.

مُدیر { صه. عر. ٿ: مدیره. [«دور» دن سف. افعال] ١. اداره ایدن، چویرن، باقان : مدیر امور. ٢. اداره بیلیر، اداره‌یه مقتدر، بر ایشه بحق نظارت ایده‌بیلن : مدیر آدمدر؛ پك مدیره بر قادین. = سذ. عر. جه. فا : مدیران. ١. اداره مأموری، بر دائرهٔ رسمیه ویا تجاریه‌نك اداره وتمشیت امورینه منصوب مأمور : واپورشرکتینك مدیری؛ فابریقه مدیری؛ اوراق مدیری = اوراق قلم و دائره‌سنك باشی. ٢. تقسیمات ملکیه‌نك اك کوچکی اولان بر ناحیه‌نك اك بیوك ملکیه مأموری : ناحیه مدیری. ٣. بر حکومت تابعه و ممتازه‌ده ناظر وظیفه‌سنی ایفا ایدن آدم : داخلیه، معارف، مالیه مدیری؛ هیئت مدیران. ٤. خطهٔ مصریه‌ده اك بیوك تقسیمات ملکیه‌دن اولان برمدیریتك باشی : شرقیه مدیری. || مال مدیری = برقضا امور مالیه‌سنی اداره‌یه مأمور آدم که سنجاغك محاسبه‌جیسیله ولایتك دفتردارینه معادلدر.

مُدیرلك { سه. مدیر صفت و وظیفه‌سی : ناحیه مدیرلکی، شرکت مدیرلکی، داخلیه مدیرلکی.

مُدیریّت { سذ. عر. ١. مدیر صفت و وظیفه‌سی، مدیرلك. ٢. بر مدیرك تحت اداره ونظارتنده بولنان دائره ویا مملکت : فابریقه مدیریتی؛ خطهٔ مصریه متعدد مدیریته منقسمدر؛ فلان قضایه تابع بر مدیریت.

مَدینه { سذ. عر. جه : مدن، مدائن. قصبه، شهر، بلده : مدینهٔ اسکدار. = سخذ. جه. [«مدینة النبی»دن مختصر] حجازده روضهٔ مطهره‌نك بولندیغی شهر مقدس، یثرب : مدینهٔ منوره.

مَدیون { صه. عر. ٿ : مدیونه. [«دین» دن سمف.] دینی اولان، بورجلی، ویره‌جکلی، دائن مقابلی : دائن مدیون علیهنده اقامهٔ دعوی ایتمشدر.

مِدیه { سه. با : میدیه.

مُذاب { صه. عر. ٿ : مذابه. [«ذوباز»دن سمف. افعال] اذابه اولنمش، اریدلمش : معدن مذاب؛ معادن مذابه.

مَذابح { سذ. جه. عر. فد : مذبح. || با : مذبح.

مَذاق { سذ. عر. ١. [«ذوق»دن مصه. میمی] ذوق، لذت، طاتمه، لذت طویمه : مختل المذاق = طادی بوزوق، طات طویماز. ٢. [«ذوق» دن سمه.] لذت طویلان محل، گگز، طاماق : حلو المذاق = طاماغی طاتلی، طادی طاماغنده قالمش؛ مرالمذاق = طاماغی آجی، آجیلغی طاماغنده قالمش.

مُذاکَره { سذ. عر. جه : مذاکرات. [«ذکر» دن مصه. مفاعله] ١. بر ایش حقنده سویلشمه، تعاطیٔ افکار ایتمه، بر قرار ویرمك اوزره بر یره کلنوب تعاطیٔ افکار ایتمه، تذکر : بو ایشی یارین مذاکره ایده‌جکز؛ بتون کون مذاکره ایدوب بر قرار ویره‌مدیلر؛ قونفرانسك مذاکراتی هفته‌لرجه سوردی. ٢. بر مجلس ویا محکمه هیئتنك قرار ویرمزدن اول کیفیتی تنها ومحرمانه موقع تذکره قویمه‌سی : هیئت محکمه مذاکره‌یه چکلدی؛ مجلسك مذاکره‌سی واردر، کیمسه ایچری‌یه کیره‌مز. ٣. شاکردانك درسی کندی بینلرنده مطالعه ایدوب هر برینك بیلدیکنی سویلمه‌سی : بزم مکتبده کونده ایکی ساعت مذاکره‌یه مخصوصدر؛ مذاکره قوغوشی.

مُذاکَره‌جی { سه. ١. بر قلمده اوقویوب سهو وخطادن سالم اولمه‌لرینی تأمین ایدن کاتب : قلمك مذاکره‌جیسی. ٢. مکتبده شاکردانه درسی تکرار تقریر ایده‌رك بیلدکارینی کوسترن قلفه ویا ممتاز شاکرد : صنفمزك مذاکره‌جیسیدر.

مُذال { سه. [عر. «ذیل» دن] اوزون اتك، قویروق، اثوابك سوروکلنیر یری.

مَذاهِب { سـذ. جـ. عر. فد: مذهب. با: مذهب.

مَذبَح { سـذ. عر. جـ: مذابح. [«ذبح» دن سمـ.] ١. قصابلرك اتلرینی صاتدقلری حیوانلرك بوغازلاندیغی محل، سلخخانه. ٢. قربان کسیلان محل، ادیان قدیمه معبدلرینك قربان کسمکه مخصوص یرلری، فر. Autel.

مُذَبذِب { صـ. عر. ث: مذبذبه. [«ذبذبه» دن سف. دحرج] و:

مُذَبذَب { صـ. عر. ث: مذبذبه. [«ذبذبه» دن سمف. دحرج] برشیئه قرار ویره‌مین، مترددد، النـدن ایش کلمز، میزمیز.

مَذبوح { صـ. عر. ث: مذبوحه. [«ذبح» دن سمف.] ١. بوغازلانمش، اتی یمك اوزره کسلمش: حیوانات مذبوحه. ٢. قربان ایدلمش: بزجه مذبوح حضرت اسماعیل و یهودیلرجه حضرت اسحق (عم) در.

مُذَکَّر { صـ. سـ. عر. [«ذکر» دن سمف. تفعیل] ١. حقیقی ویالفظی و اعتباری اوله‌رق ارککه دلالت ایدن (اسم)، مؤنث مقابلی: عربیـده قمر مذکر و شمس مؤنثـدر. ٢. صفت و ضمیر و فعلك اسم مـذکره مخصوص صیغه‌سی: مفرد مذکر، جمع مذکر؛ اسم مبالغه‌نك بعضاً مذکریله مؤنثی بر اولور.

مُذَکَّره { سث. عر. [«ذکر» دن سمف. ث. تفعیل.] — عربیـده بزم قوللاندیغمز معنـا ایله مستعمل اولمیوب، اولسـه اولسـه کافك کسریله مخطره معناسنه لغت مولده‌اوله‌بیلیر.) برایش حقنده مافوقه و مرجع عائدینه تقدیم اولنان کاغد، کوچك تقریر، تذکره، کوچـك لایحـه: لازم اولان آلات و ادواتك مبایعه‌سیچون برمذکره ویردم.

مَذکور { صـ. عر. ث: مذکوره. [«ذکر» دن سمف.] ذکر اولنمش، ذکری و بحثی کچمش، دیدیکمز، دیدیککمز: کتاب مذکور؛ کیفیت مذکوره؛ مواد مذکوره. [انشا لسـانـه وکتابت رسمیه‌یه مخصوص اولوب، ادبیاتده استعمالی پك چرکیندر.]

مَذَلَّت { سث. عر. آلچـاقلق، اعتبارسزلق، خواراق، حقارت: نفسنی مذلته قویمق.

مَذَمَّت { سث. عر. ١. یرمه، قدامه، ذم، تقبیح: مذمت افعال مقدوحه‌دندر. ٢. شایان ذم و تقبیح ایش، فعل مذموم.

مَذموم { صـ. عر. ث: مذمومه. [«ذم» دن سمف] ١. ذم و تقبیح اولنمش، مقدوح: افعال مذمومه. ٢. غیر مقبول، مکروه، معیوب.

مُذنِب { صـ. عر. ث: مذنبه. [«ذنب» دن سف. افعال] کناهکار، مجرم، آثم، صوجلی.

مَذهَب { سـذ. عر. جـ: مذاهب. [«ذهاب» دن سمـ.] ١. کیدیلان ویوریلن یر، یول، طریق. ٢. علم و فلسفه‌ده اتخاذ اولنـان طریق، مسلك: مذهب آرسطو؛ مذهب کوفیـون. ٣. دین: مـذهب اسلام؛ خرستیان مذهبی؛ مذاهب اوطه‌سی، مدیری. ٤. بردینك شـعبه‌لرندن بهری: مذهب حنفی؛ مذهب شـافعی؛ مذاهب اربعه؛ پروتستان مذهبی.

مُذَهَّب { صـ. عر. ث: مـذهبه. [«ذهب» دن سمف. تفعیل] آلتین صویی ویا یالدیز ایله تزیین اولنمش، یالدیزلانمش، یالدیزلی: مذهب اوانی؛ مذهب کتاب.

مُذَهِّب { سـذ. عر. [«ذهب» دن سف.] کتابلرك سطر وکلمه‌لری آره‌سنه و طوراق یرلرینه آلتین ورق یاپیشدیره‌رق تزیین ایدن صنعتکار، کتاب یالدیزجیسی.

مُذَهِّبلك { سـ. کتابلری یالدیزلامق صنعتی، کتاب یالدیزجیلغی.

مُذَیَّل { صـ. عر. ث: مـذیله. [«ذیل» دن سمف. تفعیل] ١. ذیل و عـلاوه‌سی اولان، علاوه‌لی، ضمیمه‌لی. ٢. قویروق وقولاق کبی اکله بر پارچه‌سی اولان. ٣. آلتنـه جـوابی یازیلوب اعاده‌اولنان (تذکره).

مُذَیَّلاً { حـ. عر. آلتنـه ذیلا جوابی یازیله‌رق: تذکره‌کزی مذیلاً اعاده ایدیورم.

مُذَیَّلات { سث. جـ. عر. ضم و علاوه اولنان شیئلر، ضمائم، علاوات، لواحق.

مُرّ { صـ. عر. آجی، تلخ: الحق مر = طوغری آجیدر. == سذ. عر. برنوع یمن صمغی: مرصافی.

مِر { مه. کدینك سـسی کبی یاواش ومزعج برسـسی تصویر

وتقليد ايدر واكثريا مكرر قوللانيلير : مرمر ايتمك = مرادانق.

مَرء { سـذ. عر. آدم، كشى، اركك. ذ.

مِرآت { سذ. عر. جه: مرايا. آيينه، آينه، گوزگو.

مُرابحه { سذ. عر. [« ربح » دن مصـ. مفاعله. — عربيده مجرد كار وتمتع معناسنه كلير] حد نظاميدن فضله وانصافدن خارج آلنان فائض : مرابحه قانوناً ممنوعدر.

مُرابحه‌جى { سـ. فاحش فائضله آقچه اقراض ايدوب خلق صويان انصافسز صراف : زراعت بانقه‌لرى زراعى مرابحه‌جيلرك يد غدرندن قورتارمق مقصديله مؤسسدن.

مُرابحه‌جيلق { سـ. فاحش فائضله خلقى صويمق فعل مكروهى : تسهيلاتلى بانقه‌لرك فقدانى مرابحه‌جيلغه ميدان ويرر.

مُرابِط { سذ. عر. جه: مرابطين. [« ربط » دن سف. مفاعله] عبادته مواظبت وحصر اوقات ايدن زاهد. [مغربده درويشان ومشايخه ويريلن عنواندر.] = جه. مرابطين = مغربده حكومت سورمش مشهور بر دولت حكمدارانك لقبيدر.

مَرّات { سذ. جه. عر. فد : مره. با : مره.

مَراتِب { سذ. جه. عر. فد : مرتبه. با : مرتبه.

مَراثى { سذ. جه. عر. فد : مرثيه. با : مرثيه.

مُراجَعَت { سذ. عر. [« رجوع » دن مصـ. مفاعله] ١. كرى دونمه، رجوع وعودت ايتمه : اسكى فكرينه مراجعت ايتدى. ٢. باش اورمه، طالبشمه، استمداد ايتمه : بر صيقنديسى اولديغى وقت بنه بكا مراجعت ايدر. ٣. بر شخص ويا هيئتك رأى وتوسطندن ويا بر كتابك مندرجاتندن استفاده نيتيله عزم ونيت ايتمه : مفتى‌يه، دعوى وكيلنه، محكمه‌يه مراجعت ايتدم؛ بونك حقيقتنى آكلامق ايچون كتب فقهيه‌يه مراجعت ايتمك اقتضا ايدر. ٤. بر شخص ويا شيئى آرامغه كيتمه : دكانده بوله‌مازسه‌ك اوينه مراجعت ايت؛ فلان طبيبى كورمك ايستينلر فلان صوقاغك فلان نومره‌لى خانه‌سنه مراجعت ايتمليدرلر؛ « س » حرفنده بولنميان لغتلر ايچون « ص » حرفنه مراجعت اولنمليدر. [عربيده همان يالكز ايلك معناسيله مستعملدر.]

مَراحِل { سذ. جه. عر. فد : مرحله. با : مرحله.

مَراحِم { سذ. جه. عر. فد : مرحمت. با : مرحمت.

مُراد { سـذ. عر. [« رود » دن سمف. افعال] ١. ارادت اولنان شىء، ايستك، خواهش، مطلب، دلخواه، كام. ٢. مقصد، مرام، افاده وافهامى نيت اولنان شىء : بوسوزدن مرادك نه‌در؟ لفظى مراد = معناسندن صرف نظرله يالكز لفظيچون ايراد اولنان لغت.

مُرادِف { صـ. عر. ث : مرادفه. [« ردف » دن سف. مفاعله] با : مترادف.

مِرار { سذ. جه. عر. فد : مره. با : مره.

مِراراً { ظر. عر. دفعاتله، بالدفعات، مكرراً : مراراً سويلدم ديكلمدى.

مَرارَت { سذ. عر. آجيلق، تلخى : زهرك مرارتى.

مَراره { سذ. عر. اودكيسه‌سى، زهره.

مُراسَله { سذ. عر. جه: مراسلات. [« رسل » دن مصـ. مفاعله] ١. مكتوبلشمه، مكتوب تعاطيسى، مكاتبه، مخابره. ٢. وقتيله قضاتك نواب تعيينيچون يازدقلرى رسمى مكتوب.

مَراسِم { سذ. جه. عر. [مفردى اولميوب بزجه بعض معانيده « رسم » ك جمعى كبى قوللانيلير. با : رسم.] رسمى معامله‌لر، اجراسى معتاد آيينلر : تشريفات مراسمى؛ مراسمه چوق رعايت ايديور.

مَراصِد { سذ. جه. عر. فد : مرصد. با : مرصد.

مُراعاة { سذ. عر. [« رعاية » دن مصـ. مفاعله] باقمه، كوزتمه، صايمه، صايغى، رعايت : مراعاة خاطر = خاطره رعايت.

مُرافَعه { سذ. عر. [« رفع » دن مصـ. مفاعله] ١. فصل دعوى ايچون محكمه‌يه مراجعت، خصمى حضور محكمه‌يه جلب ودعوت ايتديرمه. ٢. حضور محكمه‌ده يوزلشوب محاكمه اولمه : يارين مرافعه اوله‌جغز.

مُرافِق { صـ. عر. ث : مرافقه. [« رفق » دن سف. مفاعله] يولداشلق و آرقداشلق

ایدن، برشیئله برلکده بولنان: کومش طوپراقده اکثریا قور- شونله مرافق بولنور.

مُرافقت { سذ. عر. [«رفق» دن مصـ. مفاعله] آرقداشلق، بولداشلق، همراهلق، برلکده بولنمه: بو یولجیلقده بکا کیم مرافقت ایده- جکدر؟

مَراق { سـ. [بلکه عر. «مرق» دن که قارنك الك نازك و رقیق یری دیمکدر] ١. قره- سودا، طالغینلق و دوشونمکله ظهور ایدن خفیف جنت: مراق کتیرمك = بو علتـه مبتلا اولق. ٢. بر شیئی آکلامق و اوکرنمك آرزو و غائله‌سی، فر. Curiosité: بو ماکینه‌نك ناصل ایشلدیکنی اوکرنمکی مراق ایتـدم. ٣. آرزو، هوس، بر شیئك اوزرینه چوق دوشمه، ابتلا: حیوانه، آرابه‌یه، ولوسپیده‌کزمکه مراق واردر. ٤. وسوسه، تلاش، شبهه‌اوزرینه قورقه: بوچوجغك خسته‌لغنی چوق مراق ایدیورم؛ بوچیبان مراقی موجب اولیور؛ مراق ایتمیك؛ مراق اولنه‌جق برشیء دکلدر. ٥. برشیئه دقت ایدوب اهمیت ویره‌رك الك ایسنی آرامق وهر درلوسنی بکنمه‌مك حالی: اوتك یمکه، توتونه، اوبونه چوق مراق واردر. ٦. کچمش برآجی‌یی درخاطر ایتمه‌دن حاصل اولان کدر ویأس وفتور، حزن: بر جنازه کچدیکنی کوروب مراق قالقـدی؛ بوسس، بو منظره مراقـه طوقنور؛ قوال سسی مراقی آرتدیرر. ‖ مراق صارمق = هـوس وآرزو ایتمـك، مبتـلاسی اولمق. ‖ مراقه طوقنمق، مراق قالقمق = کچمش بر آجی‌یی درخاطر ایتمه‌دن محزون ومتأثر اولق.

مُراقَبه { سذ، عر. [«رقوب»دن مصـ. مفاعله] ١. باقوب کوزتمـه، امعـان نظر ایتـمه. ٢. صو. بحر وحدانیته طالوب عالم لاهوته نظرایتمه، استغراق: باشنی جیب مراقبه‌یه چکمشیدی.

مَراقِد { سـذ. جـ. عر. فـد: مرقد. با: مرقد.

مَراقسز { صـ. قیدسز، فتورسز، برشیء ایچـون تلاش و وسوسـه ایتمین: نه مراقسز آدمدر.

مَراقسزلق { سـ. قیـدسزلق، فتورسزلق.

مَراقلانمق { فل. ١. وسوسـه وتلاش ایتمك، شبهه ایدوب قورقمق: اوغلنك خسته- لغیچون مراقلاندی. ٢. مراق قالقمق، مراقـه طوقنمق، متأثر اولمق: جنازه کورنجه مراقلانیر.

مَراقلی { صـ. ١. وسوسه وتلاش ایدن، شبهه ایدوب قورقان: مراقلی بر قادینـدر. ٢. هرشیئی اوکرنوب بیلمك قیدنده بولنان: اوقدر مراقلی اولماملی. ٣. دوشکون، مبتلا، بر شیئك ایسنی آرایان: یمکه مراقلیـدر. ٤. چابوق متأثر اولان: مراقلی قادین.

مَراکِب { سذ. جـ. عر. فد: مرکب. با: مرکب.

مَراکِز { سـذ. جـ. عر. فد: مرکز. با: مرکز.

مُراکِش { سخ. م. مغرب‌اقصانك ایکی پایتختنـدن بری اولان شهر. دیکری (فاس) در.

مرال { سـ. کییك و صیغین کبی حیوانات دیشیسی. مر.

مَرام { سذ. عر. [«روم»دن مصـ. میمی] ١. آرزو، طلب، مطلوب، ایستك: البته بر مرام ایچون کلمشدر. ٢. قصد، مقصد، نیت: بوسوزدن مرامك نه‌در؟ بو آدمك مرامنی آکلایه‌مدم؛ مرام اکلمتك.

مَرامَت { سـ. [عر. «مرمت»دن] موقتاً وسطحیجه تعمیر: اثوابی، یاپی‌یی مرامت ایتمك.

مَرامَتجی { سـ. بوزوق شیئلری سطحیجه و موقتاً تعمیر ایدن آدم.

مَرامَتلتمك { فتـ. سطحیجه وموقتاً تعمیر ایتدیرمك: حستندن پوتینی ایکی اوچ دفعه مرامتلتمزدن آتماز.

مَرامَتلمك { یا مرامتله‌مك. فتـ. سطحیجه و موقتـاً تعمیر ایتمك: شو نردبانی برآز مرامتلی.

مَرامَتلنمك { فل. سطحیجـه و موقتاً تعمیر اولنمق: آرتق بونك مرامتلنه‌جك یری قالمدی.

مَرانَت { سذ. عر. م. برمعـدن و سائره‌نك چکیجـله دوکلدیکی حالده یاپلمق خاصه‌سی: آلتینك، باقرك درجهٔ مرانتی.

مرانغوز { سـ. با: مارانغوز.

مُراوَدَه {سٗ. عر. [«رود» دن / مصـ. مفاعله] آرزو، طلب، میل، سومه. ذ.

مَراهِم {سـذ. جـ. عر. فد : / مرهم. با : مرهم.

مَرايا {سٗ. جـ. عر. فد : مرآت. / با : مرآت.

مُرايات {سٗ. عر. [«رؤية» دن / مصـ. مفاعله] کوستریش، ریا. ذ.

مُرائى {صـ. عر. ذ : مرائيه. / [«رؤية» دن سف. مفاعله] کوستریش ایچون برعمل صالحده بولنان، ایکی یوزلی، ریاکار، سالوس : مصلیٔ مرائی تارك صلاتدن بتردر.

مُرائيانه {صـ. حـ. فا. مرائيجه، / ریا ایله، ریاکارانه : برطاقم اطوار مرائیانه‌ده بولندی؛ مرائیانه نمازه طوردی.

مُرائيلك {سـ. کوستریش ایچون / برعمل صالحده بولنان آدمك حالی، ریا، ریاکارلق.

مُرَبّا {یا مربی. سـذ. عر. [«ربو» / دن سمف. تفعیل] شـکر شربتی ایچنده قایناديلوب صورت مخصوصه‌ده تربیه اولنه‌رق حفظ اولنـان میوه انواعی، رچل : آیوا مرباسی.

مُرَبَّع {صـ. عر. ذ : مربعـه. / [«ربع» دن سمف. تفعیل] ۱. درتلی، درت شیئدن مرکب. ۲. درت کوشه‌لی. ۳. رـ. کندی مثلیله ضرب اولنمش (رقم، عدد) ٤. طولاً وعرضاً یعنی تربیعاً اوچلمش، تربیعی : اون مربع کیلومتره وسعتنده برتارله. [مثلا «اون کیلومتره مربعی» دیمه‌ملی، زیرا اون کیلومتره‌نك مربعی یوز مربع کیلومتره ایدر، فر. le caré ایله Dix kil. carés کبی.] de dix kil. = سـذ. عر. رـ. ۱. درت کوشه‌لی ودرت ضلعلی شکل : مربع مستطیل؛ مربع معین؛ مربع منحرف. ۲. برعددك کندی مثلیله ضربندن حاصل اولان مقـدار : سـکز عددینك مربعی نه‌در؟ ۳. مساحه‌نك طولاً وعرضاً اولچلمشی : بر عرصـه‌نك بويی اون واکی بش متره اولورسه مربعی نه ایدر؟ ‖ بحـ. مربع یلکن = سرن یلکنی.

مَربُوط {صـ. عر. ذ : مربوطه. / [«ربط» دن سمف] ۱. ربط اولنمش، باغلانمش، باغلی : بربرینـه مربوط بش حیوان. ۲. اولاشمش، متصل، بیتشیك : سلاملق حرم دائره‌سنه مربوطدر. ۳. ایلیشدیرلمش، یاپیشدیرلمش، ضم وعلاوه اولنمش : پوصله‌سی مکتوبه مربوطدر. ٤. وجودی دیکر برشیئك وجودینـه باغلی اولان، متوقف، منوط، وابسته : اونك کلمه‌سی پدرینك مساعده‌سنه مربوطدر. ٥. تماميله تابع، برینه تبعیت ایدن : او هرخصوصـده سزه مربوطدر. ٦. عائد، داخل، تابع، منسـوب : اورمان دخی چفتلکه مربوطدر.

مَربُوطاً {حـ. عر. بر اوجنـدن / دیکلمش ویا ایلیشدیرلمش اولدیغی حالده یاخـود بلا ربط ضم وعلاوه و برلکده (ارسال اولنان) : اوراق متفرعه‌سی‌ده مربوطاً تقدیم اولنیور.

مَربُوطات {سٗ. جـ. عر. ۱. بر / شیئه عائد وتابع اولان شیئلر، لواحق، ضمائم : مرعی دخی چفتلکك مربوطاتندندر. ۲. بر ورقه‌یه ربط اولنه‌رق برلکده کوندريلان اوراق : تحریراتکزی مربوطاتیله برابر آلدم.

مَربُوطِيَّت {سٗ عر. ۱. بیتشیکلك، / اتصـال، ارتبـاط : سلاملغك حرم دائره‌سـنه اصلا مربوطیتی یوقدر. ۲. عائدیت، منسـوبیت : اورمانك چفتلکه مربوطیتی محققدر. ۳. تابعیت، ملحق اولمه : بنغازی سنجاغنك طرابلس غرب ولایتندن مربوطیتی کسلدی.

مُرَبّى {سـ. صـ. عر. ذ : مربیه. / [«ربو» دن سف. تفعیل] بر ویا برقاچ چوجغك تعلیم وتربیه‌سی عهده‌سـنه احاله ایدلمش اولان ارکك ويا قادین، تربیـه‌جی، خصوصی معلم ومعلمه : مربیه‌لر ومربیلر النده بیومش آدم. فر. Instituteur,trice.

مَرَت {صـ. سـ. ایری و چرکین / شیٔ، قورقونج اوله‌جق صورتده عظیم الجثه ومناسبتسز : مرت برآیی؛ بونه مرت شیٔ ایمش؛ براق شو مرتی.

مُرَتَّب {صـ. عر. ذ : مرتبـه. / [«رتب» دن سف. تفعیل] ترتیب ایدن، صره‌یه قويان، قوران، حاضرلایان : بوضیافتك، اويونك، جمعیتك مرتبی کیمدر؟ = سـذ. عر. [لغت مولده] حروفات مطبعه‌سـنده دوکمه حروفی برر برر آلوب ماکینه‌یه قونیله‌جق صحیفه‌لری ترتیب

ایدن ایشجی : مطبعه مرتبلری؛ باش مرتب .

مُرَتِّب { صه. عر. ۆ: مرتبه . [«رتب»دن سمف. تفعیل] ۱. ترتیب اولنمش، صره‌لانمش، صره‌یه قونمش : مرتب عسکری واردر . ۲. تورلمش ، ایجاد اولنمش، یالاندن ترتیب اولنمش : بومحضا بنی اضرار ایچون مرتب برایشدر . ۳. تعیین و تخصیص اولنمش، مخصوص : مرتب‌معاش وتعییناتی واردر .

مُرَتَّبات { سف. جمـ. عر. ۱. معینات، تخصیصات ، تخصیص و ترتیب اولنمش مقنن معاش وتعیینات : خزینه‌دن مرتباتی واردر؛ مطبعهٔ عامره‌نك مرتباتی معارف نظارتنه عائددر . ۲. بحـ. سفن حربیه‌نك ضابطان وافراد موجوده‌سی، موجودی.

مُرَتِّبلك { سه. حروفات باصمه‌خانه‌سنده دوكمه حروفی صره‌لایوب ماکینه‌یه قونه‌جق صحیفه‌لری ترتیب ایتمك صنعتی : مطبعه‌ده مرتبلك ایدیور .

مَرْتَبه { سف. عر. جمـ. : مراتب . ۱. باصامق، درجه : مرتبه مرتبه چیقیلر. ۲. رتبه، پایه، منزلت، درجهٔ اعتلا : بو مرتبه‌یه واصل اولدی ؛ مراتب عالیه‌یه نائل اولدی. ۳. مقدار، قدر، درجه : بو مرتبه‌ده صبر وتحمل هرکسه میسر اوله‌ماز . || سلسلهٔ مراتب = رتبه‌یه کوره مادوندن مافوقه صره‌سیله انها اولنمه : سلسلهٔ مراتبه رعایت ایتمك. || علی مراتبهم = رتبه‌لرینه کوره رتبه صره‌سیله .

مُرْتَجِل { صه. عر. [«رجل»دن سف. افتعال] ارتجالاً وبربدیهه شعر سویلین ویا جواب ویرن ، حاضر جواب : شاعر مرتجل .

مُرْتَجی { صه. عر. [«رجا»دن سف. افتعال] امیدوار، املی اولان، آرزوکش. ف.

مُرْتَدّ { صه. عر. ۆ: مرتده . [«رد»دن سف. افتعال] ارتداد ایدن، دین اسلامی ترکله اسکی دیننه ویا برآخردینه تابع اولان.

مُرْتَزِقه { سف. عر. [«رزق» دن سف. ۆ. افتعال. — «طائفهٔ مرتزقه» دن مختصر] وقتیله علوفه خوار طاقیملرینه ویریلان اسمدر .

مُرْتَسِم { صه. عر. [«رسم»دن سمف. افتعال] مرسوم و مصور معناسیله بعض لغت کتابلرنده مقید ایسه‌ده، عربیده ارتسامك معانیسی بسبتون باشقه وبزجه غیر مستعملدر .

مُرْتَشِح { صه. بو دخی سوزلمش معناسیله قوللانلمش ایسه‌ده، «رشح» ماده‌سی افتعال بابندن کلمدیکندن ، طوغریسی «مترشح» در .

مُرْتَشی { صه. عر. [«رشوة» دن سف. افتعال] رشوت قبول ایدن ، رشوت مقابلنده ایش کورن .

مُرْتَضا { صه. عر. با : مرتضی .

مُرْتَضَوی { صه. عر. ۆ: مرتضویه . حضرت علی المرتضی (رضه) افندمزه منسوب ومتعلق : اخلاق مرتضویه .

مُرْتَضی ۱ { صه. عر. [«رضاء»دن سمف. افتعال] بكنلمش، منتخب، پسندیده. [امیر المؤمنین علی بن ابی طالب (رضه) افندمزك لقب شریفیدر.]

مَرْتَع { سف. عر. اوتلاق، مرعی . ف.

مُرْتَعِد { صه. عر. ۆ: مرتعده. [«رعد»دن سف افتعال] اورکوب دیتره‌ین. مضطرب.

مُرْتَعِش { صه. عر. ۆ: مرتعشه. [«رعش»دن سف. افتعال] دیتره‌ین ، دیتره‌مکه دوچار ، رعشه‌دار.

مُرْتَفِع { صه. عر. ۆ: مرتفعه. [«رفع» دن سف. افتعال] یوکسلمش، یوکسك، یوجه. بلند : محل مرتفع؛ جبال مرتفعه.

مَرْتَك { سه. درت کوشه‌لی کراسته آغاجی؛ الفی مرتك ظن ایتمك = جاهل وامی اولمق .

مُرْتَك { سه. [فا. «مرده‌سنك»دن غلط] با : مرده‌سنك.

مُرْتَكِب { صه. عر. ۆ: مرتکبه. [«رکوب»دن افتعال] ۱. حرام وکوتی ویاقیشمماز بر فعلی قبول واجرا ایدن، اویله برفعله تنزل ایدن : یالانی مرتکب اولمق؛ مرتکب جرم وجنایت. ۲. رشوت آلان ، رشوت مقابلنده ایش کورن : مقتدر ایسه‌ده چه فائده که مرتکبدر .

مَرْثیه { سف. عر. جمـ : مراثی . [یاءمشدده ایله غلطدر.] اولمش برآدمك اوصاف جمیله‌سنی تعداد له وفاتندن

طولانی تأسفی متضمن اوله‌رق تنظیم اولنان نظم ویا بوبابده ایراد اولنان نطق، صاغو: فلان شاعرك مرثیه‌لری چوق کوزلدر؛ شهداء کربلا حقنده مراثیسی واردر.

مَرثیه‌خوان { ص. س. فا. ۱. مرثیه اوقویان، بر اولونك جنازه ویا مزاری اوزرنده مرثیه سویلین، صاغوجی. ۲. محرم آینده تکیه‌لرده وسائر محال مناسبه‌ده شهداء کربلا حقنده مرثیه‌لر اوقویان آدم.

مَرج { ص. فا. [«هرج» لغتنه اتباعاً قوللانیلیر.] هرج مرج، هرج و مرج = قارمه قاریش، قارمه قاریشیق، آلت اوست، زیر وزبر: اورته‌لق هرج ومرج اولدی.

مرج { سذ. عر. ج: مروج. فا. [«مرغ» دن معرب] چایر.

مرجان { سذ، عر. دکیزدن چیقان و قعر دریاده کوکلی اولدیغی حالده آغاج کبی نشوونمایه وحیوان کبی حسه مالك اولان معروف قرمزی ماده‌که سوسه متعلق شیئلر اعمالنه یارار: مرجان تسبیحی؛ مرجان صیادلری. = ص. تر. ۱. مرجاندن معمول: مرجان کردانلق. ۲. مج. پك قرمزی: مرجان طوداقلی. || مرجان بالیغی = قرمزی رنکلی بر جنس لذیذ بالیق. || مرجان قیالری = کوچك حیوانات بحریه انقاض ومستحاثه‌لرینك تراکمندن بالتشکل آطه صورتنده صویك اوزرینه چیقان اراضی، فر. Terrains madréporiques.

مُرَجَّب { ص. عر. [«رجوب» دن سمف. تفعیل] مکرم، محترم، مبجل: رجب مرجب. [هر ایه سجع بر صفت لابد اولمق زعمنده بولنان اصول قدیمه کاتبلری طرفندن بو تعبیرده قوللانیلیر لزومسز بر لغتدر.]

مُرَجَّح { ص. عر. ث: مرجحه. [«رجحان» دن سمف. تفعیل] دیکربرندن زیاده بکنیلوب تقدیم اولنان، ترجیح اولنان، رجحانلی، ایلری، مقدم: بولجیلقده آرابه آته مرجحدر، آتدن مرجحدر؛ بن عربیی فارسیدن مرجح طوتارم.

مَرجِع { سذ. عر. ج: مراجع. [«رجوع» دن سم.] ۱. دونیله‌جك یر، کری کانه‌جك محل، معاد. ا. ۲. مراجعت اولنه‌جق یر، هرکسك ایشنی کوردیرمك ومشکلنی حل ایتدیرمك ایچون باش اوره‌جغی محل ویا شخص: خانه‌سی ارباب حاجتك مرجعی اولمشیدی؛ کندیسی مرجع هوسکاران علم و هنر ایدی. ۳. براداره ویا مأمورك تابع اولدیغی نظارت و دائرۀ رسمیه: ولاتك مرجعی داخلیه نظارتیدر؛ مرجع رسمیسنه یازدی.

مَرجُمك { س. حبوباتك معروف اوفاق و یاصیجه مدور دانه‌لی جنسی‌که چوربه و پلاوی اولور، عدس. || مج. مرجمکی فورنه ویرمك = اویوشمق، بالاتفاق برایشه قرار ویرمك.

مَرجَنکوش { س. [فا. مرزنکوش ومعربی مرزنجوش دن غلط] فسلکن نوعی، کوکی اوتی.

مَرجو { ص. عر. [«رجاء» دن سمف.] ۱. اومیلان، امید اولنان، مأمول. ۲. یالواره‌رق ایستنیلن، نیاز اولنان: شو ایشی یاپمه‌کز مرجودر.

مَرحَبا { ح. عر. سلام ویروب اوتوران آدمه حاضرون طرفندن توجیه اولنور التفات تعبیری اولوب، اصل عربیده «کنیشلك» و «راحت اوتورك» معناسیله «خوش کلدیکز» مقامنده قوللانیلیر. شعرده دخی مستعمل اولوب ممدوحه خطاب اولنور: مرحبا ای سید الکونین محبوب خدا! مرحبا ای شهر رمضان!

مَرحَبالاشمق { فش. بریرینه مرحبا دیوب التفات ایتمك.

مَرحَله { سذ. عر. ج: مراحل. [«رحلة» دن سم.] ۱. قوناق، منزل. ۲. برکونلك یول، ایکی قوناق آره‌سی: بورادن آنقره‌یه قاچ مرحله‌در؟

مَرحَمت { سذ. عر. [«رحم» دن مص. میمی] آجیمه، آجیر غانمه، رحم: فقرایه مرحمت ایتمك؛ ربم سندن مرحمت!

مَرحَمتسِز { ص. آجیمیان، رحمی اولمیان، قاتی یورکلی.

مَرحَمتسِزلِك { س. آجیمامه، قاتی یورکلیلك.

مَرحَمَتلی { صه. آجیان، آجیر غانان، رحم و شفقتی چوق: مرحمتلی آدمدر.

مَرحوم { صه. عر. ث: مرحومه. [«رحم» دن سمف.] ۱. رحمت الهیه‌یه مظهر اولان، من طرف الله عفو و مرحمتله مبشر: امت مرحومه = امت محمد (صلعم)، ملت اسلامیه. ۲. رحمت حقه واصل اولان، رحمتلی، متوفی: مرحوم پدرم؛ رشید پاشا مرحوم. [اسمه تقدیم و تأخیری جائزدر.] = سه. قریباً وفات ایتمش آدم: مرحومك ترکه‌سی یازمغه کلدیلر؛ مرحومه‌نك بر وصیتی واردر.

مُرَخَّص { صه. عر. ث: مرخصه. [«رخصة» دن سمف. تفعیل] ۱. اذنلی، رخصتلی، مأذون. ۲. کوندرن دولت ویا هیئت نامنه ایستدیکی صورتده رأی ویرمکه مأذون اولمق شرطیله دیکر بر دولت ویا هیئت نزدینه کوندریلن وکیل: سفیر مرخص، وکیل مرخص، هیئت مرخصه. بو معنا ایله اسم کبی دخی قوللانیلیر: قونغره‌ده انکلتره مرخصی.

مُرَخَّصلق { سه. مناسب کوردیکی صورتده رأی و قرار ویرمکه مأذون وکیل ویا سفیرك حال وصفتی: مرخصلقله ویانه‌یه کوندرلمشیدی.

مُرَخَّصه { سه. [«هیئت مرخصه» دن مختصر و غلط] ارمنی پسقپوسی: وان مرخصه‌سی.

مُرَخَّصیت { سه. عر. مرخصلق، وکیل مرخص ویا سفیر مرخص صفت ووظیفه‌سی: مرخصیتله برلینه کیتمشیدی.

مُرَخَّم { صه. عر. ث: مرخمه. [«رخم» دن سمف. تفعیل] آخرندن بر ویا بر قاچ حرفك حذفیله تخفیف ایدلمش (کلمه).

مَرد { سه. فا. جه: مردان. ۱. آدم، انسان: مرد غریب. ۲. ار، ارکك، رجل: مرد وزن. || مرد خدا = ولی، واصل، عارف بالله آدم. = صه. فا. ۱. یکیت جسور: مرد آدم. ۲. حمیتلی، انسانیتلی، مروتلی: مرد اولان سوزنده طورور. || نامرد = قورقاق، آلچاق، مخنث.

مُرد { صه. فا. اولمش، کبرمش: مرد اولدی. [حیوانات حقنده قوللانیلیر.]

مُردار { صه. فا. پیس، ناپاك، ملوث: مردار ایش؛ مردار آدم. || مردار آغاجی = قورت بهاری انواعندن بر آغاج.

مُردارلامق { فه. پیسلتمك، تلویث ایتمك. = فل. نامناسب محلده پیسلمك، دفع [illegible] ایتمك.

مُردارلق { سه. پیسلك، لوث.

مَردانکی { سه. فا. یکیتلك، جسارت، یارارلق: ابراز مردانکی ایتدی.

مَردانه { صه. فا. ۱. اره، ارککه مخصوص ویا لایق. ۲. جسورانه، بهادرانه: بر هجوم مردانه ایله. ۳. انسانیتلی، حمیتلی: بر طور مردانه ایله. = حه. ارککجه، جسور وحمیتلی بر آدمه یاقیشیر صورتده: مردانه ثبات، حرب، تحمل ایتدی.

مَردانه { سه. ۱. مطبعه، دستکاهنده دیزلمش صحیفه‌لره مرکب ویرمکه مخصوص طوتقال ویا مشیندن اسطوانه، کیلیندرو. ۲. ارکك آشچیلرك یوفقه آچدقلری قالین و قیصه اوقلاغی. ۳. تارله‌نك ایشلنمش طوپراغنی باصدیرمغه مخصوص آغیرجه اسطوانه‌که حیوانلره چکدیریلوب یووارلادیلیر.

مَردلك { سه. ۱. ارلك، ارککلك، رجلیت. ۲. جسارت، شجاعت، بهادرلق. ۳. حمیت، انسانیت، فتوت.

مَردُم { سه. فا. جه: مردمان. انسان، آدم، بشر: مردم آزار = انسانلری اینجیدن، خلقه اذیت ویرن.

مُردُم { سه. با: مردوم.

مَردُمخوار { صه. فا. [مردم = انسان. خوردن = یمك] انسان ییجی، انسان اتی ییین، آکل البشر.

مَردُمك { سه. فا. کوچك آدم، ببك. || مردمك چشم = کوز بببکی، انسان العین.

مَردود { صه. عر. ث: مردوده. [«رد» دن سمف.] ۱. رد ودفع اولنمش، قوغلمش: مردود بر اوغلی واردر. ۲. چوریدلمش، جرح اولنمش: بو دعوی مردوددر. ۳. من طرف الله طرد ورحمت حقدن تحریم اولنمش، ملعون، لعین، رجیم.

مُردوم { س. رچلی یاپیلان کوچك دانەلی سیاه بر جنس اریك : مردوم اریکی.

مَردُون { یا مردوان . با : نردبان.

مُردە { ص. س. فا. جـ : مردگان. اولو ، اولمش ، اولمش آدم ، میت ، متوفی .

مُردەسَنگ { س. فا. [تر. غلطی : مرتك] قورشوندن چیقان معلوم مادە ، حامض اسرب، فر. Litharge .

مُردەشوی { س. فا. اولو ییقایان، غسال .

مَردی { س. فا. ١. ارلك ، ارککلك. ٢. جسارت، شجاعت . ٣. حمیت ، انسانیت ، مروت .

مَرز { س. فا. ١. یر ، زمین ، ارض . ٢. سینور ، حد ، حدود. || مرز وبوم = مملکت، وطن .

مَرزبان { س. فا. حدود محافظی .

مَرزَنجوش { سـذ . عر. [فا . « مرزنکوش » دن] و :

مَرزَنکوش { س. فا. بر نوع فسلکن، گوگی اوتی .

مَرزوق { ص. عر. ث : مرزوقه . [« رزق » دن سمف.] رزق ویرلمش ، ارزاق تدارك وتهیئه اولنمش.

مَرسا { یاخود مرسی . سذ. عر. جـ : مراسی. [« رسو » دن سم.] کمینك دمیر آتدیغی محل، لیمان : مرسای استانبول.

مِرساة { سذ. عر. [« رسو » دن اسم آلت] کمی دمیری، لنکر . ذ.

مُرسَل { ص. عر. ث: مرسله . [« رسل » دن سمف. افعال] کوندرلمش، یوللانمش ، فرستادە . || مرسل الیه = کندیسنه برشیء کوندریلن ، نامنه ارسال اولنان : بو مکتوبك مرسل الیهی بولنەمدی . = سذ . عر. جـ : مرسلین. پیغمبر، نبی، یولاواج : سید الانبیاء و المرسلین .

مُرسِل { ص. عر. ث : مرسله . [« رسل » دن سف. افعال] کوندرن، یوللایان، بر مکتوب ویا اماتی کوندرن : مرسل الیهی بولنەمیان مکتوب مرسلنه اعاده اولنور .

مُرسَلات { سذ. عر. کوندریلن شیئلر، پوستە ایله ارسال اولنان مکاتیب وامانات.

مُرَسَّم { ص. عر. ث : مرسمه . [«رسم» دن سمف. تفعیل] ١. یازلمش، چیزلمش، اشارت اولنمش . ٢. رسملر و چیچکارله طونادلمش، رسملی، مصور .

مَرسوم { ص. عر. ث : مرسومه. [« رسم » دن سمف.] ١. یازلمش، چیزلمش، اشارت اولنمش، علامتلی . ٢. ذکری کچمش ، ذکر اولنان، مذکور، مرقوم : بازرکان مرسوم . ٣. رسم و عادت حکمنه کچمش ، معتاد . = سـذ . عر. جـ : مراسیم. ارادە، فرمان، یرلیغ، بیورلدی. [بو معنا ایله الیوم استعمالی متروکدر .]

مُرسی { سـذ. عر. با : مرسا .

مَرسین { س. یاپراقلرینی قیشین دوکمز اشجاردن کوزل قوقولی بر آغاج ، آس ؛ قره مرسین، یبان مرسینی = بو آغاجك انواعندن . || مرسین بالیغی = برجنس بالیق. || قازاق مرسینی بر نوع بالیق باصدیرمەسی .

مُرشِد { ص.سذ.عر. [«رشد»دن سف. افعال] ١. طوغری یولی کوسترن، قولاغوز، رهبر. ٢. مریدانه طریقی اوکردوب تصوف اصولنده حقایق و اسراری کوسترن شیخ طریقت : بر مرشد کامله مرید اولمدقجه انسان حقایق احواله واقف اولەماز. ٣. مجـ. غفلتدن اویاندیران ، ایقاظ ایدن : بو خصوصده سز بنم مرشدم اولدیکز.

مِرصاد { سذ. عر. جـ : مراصید. [«رصد»دن اسم آلت] کواکب وسمایه باقغه مخصوص آلت، رصد.

مَرصَد { سذ. عر. جـ : مراصد. [«رصد»دن سم.] ١. کوزدوب بکلمکه مخصوص محل. ذ. ٢. کواکبه و سمایه باقغه واحوال جویه‌یی معاینه‌یه مخصوص آلات وادواتك وضع واستعمالنه مخصوص مرتفع بنا، رصدخانه.

مُرَصَّص { ص. عر. ث : مرصصه. [« رص » دن سمف. تفعیل] قلای ویا قورشونله لحیملنمش ویا قاپلانمش، ترصیص اولنمش .

مُرَصَّع { صه. عر. ث: مرصعه. [«رصع» دن سمف. تفعيل] ۱. ذی قیمت طاشلرله طونانمش، جواهرله مزین: مرصع نشان عالیٔ عثمانی. ۲. د. ایکی مصرع ویا فقره‌سی لفظ بلفظ موزون ومقفی دوشن (کلام، بیت).

مَرَض { سذ. عر. جه: امراض. ۱. خسته‌لق، داء، علت: امراض داخلیه؛ امراض خارجیه؛ امراض جلدیه؛ امراض افرنجیه؛ مرض مستولی. ۲. تر. درد، بلا، تحملی مشکل حال: بوایش بکا مرض اولدی.

مَرضا { یا مرضی. سذ. جه. عر. فد: مریض. با: مریض.

مَرضاة { سذ. عر. [«رضاء» دن مصه. میمی] رضا، خشنودلق: ابتغاءً لمرضاة الله تعالی = الله رضاسیچون. [همان یالکز بوتعبیرده مستعملدر.]

مُرضِعه { سذ. عر. [«رضاع» دن سف. افعال. — عربیده «مرضع» صورتنده‌ده مستعمل ایسه‌ده، لسانمزده بو صورتده استعمالی عبثدر.] ۱. چوجق امزیرن، سوت ویرن، ممه‌ده چوجغی اولان قادین، امزیکلی خاتون. ۲. اجرت مقابلنده باشقه‌سنك چوجغنه ممه ویرن قادین، سوت آنا، سوت ننه.

مَرضی { سذ. عر. [«رضاء» دن سمف.] رضا، خشنودلق، برینك راضی اولدیغی ایش: مرضیٔ عالیه موافق حرکات.

مَرَضی { صه. عر. ث: مرضیه. [«مرض» دن سمن.] ط. خسته‌لغه منسوب ومتعلق، علتدن منبعث: حال مرضی؛ نتائج مرضیه. فر. Pathologique. = سذ. عر. جه: مرضیون. علم الامراضله توغل ایدن طبیب، فر. Pathologiste.

مُرطَوال { سه. صاچه صاپان سوز، مالایعنی، هذیان، لاف وکذاف: مرطوال اوقومق = اویدرمه‌سوز سویلیوب آلداتمق.

مُرطَوالجی { سه. صه. معناسز ومناسبتسز صاچه صاپان اویدرمه سوزلر سویلاین آدم.

مَرطوب { صه. عر. ث: مرطوبه. [«رطب» دن سمف.] نملی، یاش، رطوبتلی.

مَرعا { یاخود مرعی. سذ. عر. [«رعی» دن سمه.] حیوانات اهلیه‌نك اوتلادیغی یر، اوتلاق، چراگاه.

مَراعالق { صه. مرعالردن عبارت ویا مرعالری چوق اولان: اوراسی مرعالقدر؛ مرعالق طاغلر.

مَرعوب { صه. عر. ث: مرعوبه. [«رعب» دن سمف.] اورکمش، رعب ودهشته کرفتار.

مَرعون { صه. عر. ث: مرعونه. [«رعن» دن سمف.] حرارت شمسك بینه تأثیریله بایلوب دوشن. [لسانمزده مستعمل دکلسه‌ده، لازمدر.]

مَرعی { صه. عر. ث: مرعیه. [«رعایة» دن سمف. — اصلی: مرعوی] ۱. حرمت ورعایت اولنان، صاییلان: مرعی الخاطر = خاطری صاییلیر، خاطرلی. ۲. کوزه‌دیلن، حفظ ورعایت اولنان، مقبول ومعتبر، متداول، حکمی جاری، معطل ومفسوخ اولمیان: الیوم مرعی اولان نظام: اصول مرعیه؛ اصطلاحات مرعیه.

مَرعی۱ { سذ عر. با: مرعا.

مَرغ { سه. فا. چایر. ذ.

مُرغ { سه. فا. جه: مرغان. قوش، طیر. ‖ مرغ سحر (= صباح قوشی) = بلبل.

مُرغاب { سه. فا. ۱. صو قوشی. ۲. اوردك. ذ.

مُرغباز { سه. فا. [مرغ = قوش — باختن = اوینامق] دو. گشدیرمك ایچون ویا آوه آلیشدیرمق ایچون قوش انواعنی بسلیوب تربیه ایدن آدم. [غلطی: قوشباز.]

مَرغزار { سه. فا. چایرلق یر، چایرلری چوق محل.

مَرغوب { صه. عر. ث: مرغوبه. [«رغبة» دن سمف.] ۱. رغبت وآرزو اولنان، ایستنیلن، سویلن. ۲. عمومك رغبتنه مظهر، هرکس طرفندن رغبت اولنه‌جق صورتده کوزل، مقبول، پسندیده: امتعهٔ مرغوبه؛ بو مال اوراجه پك مرغوبدر.

مِرفَق { سذ. عر. جه: مرافق. دیرسك. ذ.

مَرفوع { صه. عر. ث: مرفوعه. [«رفع» دن سمف.] ۱. قالدیرلمش، یوکسلدلمش. ۲. قالدیرلمش، فسخ ولغو اولنمش، مفسوخ. ۳. د. [نحو عربیده] رفع حالنده بولنان (اسم ویا

فعل مضارع) : اسم مرفوع ؛ مضارع مرفوع. = سذ. عر. جـ : مرفوعات. حالت رفعده قوللانیلان معمول : افعال ناقصه.نك مرفوعنه اسم وافعال تامه نك کینه فاعل دینیر ؛ مبتدا ایله خبر مرفوعاتدندر .

مُرَفَّه { صه عر. ؤ : مرفهه. [« رفود » دن سمف. تفعیل] کچینه جکی وهر بر احتیاجی اکمال اولنمش، سعة حاله نائل اولمش، ترفیه اولنمش.

مُرَفَّهاً { حـ. عر. رفاهیتله، کافۀ لوازم واحتیاجاتی مکمل اولدیغی حالده، بروجهله صیقندی چکمکسزین : کندیسنك مرفهاً مملکتنه ارسالی امر اولندی؛ وقتیله کچینه جکنی تأمین ایدوب شمدی مرفهاً یاشایور.

مِرقات { سث. عر. [« رقی » دن اسم آلت. — اصلی : مرقاة] باصامق، درجه، نردبان. ؤ.

مرقد { سذ. عر. جـ : مراقد. [« رقود » دن سم] ١. یاته جق یر، یاتاق. ؤ. ٢. مزار، قبر.

مُرَقَّع { صه. عر. ؤ : مرقعه. [« رقعة » دن سمف. تفعیل] یامه یامه اوستنه دیکلمش ، یامه لی : دلق مرقع = مرائیلرك علامت زهد وتقوی عد ایتدکاری یامه لی خرقه.

مُرَقَّعه { سث. عر. جـ : مرقعات. بربری اوزرینه یاپیشدیریلوب مقوی کبی اولمش کاغدك اوزرینه یازلمش حسن خط نمونه سی ، خطاط مشقنامه سی : فلان خطاطك برخیلی مرقعاتی موجوددر.

مُرَقَّق { صه عر. ؤ : مرققه. [« رقة » دن سمف. تفعیل] اینجلمش، اینجه ، رقیق ، دقیق : فتحۀ مرققه = اینجه اوستون.

مُرَقَّم { صه عر. ؤ : مرقمه. [« رقم » دن سمف. تفعیل] ١. ترقیم اولنمش، یازلمش، یازیلی، محرر. ٢. عدده دلالت ایدر بر رقمله اشارت اولنمش، نومروسی وضع اولنمش ، نومرولی : کتبخانه ده ٢٥٠ رقمیله مرقم برکتاب واردر.

مَرَقِّم { سذ. عر. م. پوصوله نك ابره سی.

مَرقوم { صه سه عر. ؤ : مرقومه. جـ : مرقومون. ؤ : مرقومات. [« رقم » دن سمف.] اسمی یوقاریده محرر، رقمزده، مذکور ، مزبور ، مسفور : اشیای مرقومه؛ مرقوم آشچی؛ نفر مرقوم؛ مرقومدن باشقه کیمسه بوله مدق. [انشا لساننده پس پایه اشخاص واشیا حقنده مستعمل اولوب، لسان ادبیده استعمالی پك صوؤقدر.]

مَرگ { سه. فا. [« مردن » فعلندن یاکیلوب میمی مضموم اوقومالی.] اولوم ، وفات ، ارتحال. ؤ.

مَرکَب { سذ. عر. جـ : مراکب. [« رکوب » دن سم] ١. نقل ایچون بینیله جك شیء ، حیوان وآرابه وسائره کبی. ٢. بالخاصه کمی، سفینه : مراکب بحریه. ٣. تر. اشك ، حمار ، خر : مرکبه بینمك ؛ بیاض مرکبلر مشهوردر. [لسانمزده باشلیجه برنجی معنای عربیسندن مأخوذ اولان بو معنا ایله مستعملدر.]

مُرَکَّب { صه. عر. ؤ : مرکبه. [« رکوب » دن سمف. تفعیل] ایکی ویا زیاده شیئك قاریشمه سندن حاصل اولان ، متعدد عنصر ویا جزئدن متکون، ساده ودوز اولمیان : جسم مرکب؛ اسماء مرکبه؛ بوخرج کیرج وقومدن مرکبدر. || جهل مرکب = کندینی عالم ظن ایدن آدمك جهالتی. || فائض مرکب = فائضه ده فائض یورتمکدن عبارت مرابحه جی فائضی.

مُرَکَّب { سه. [لغت آنفۀ عربیه دن مأخوذ] یازی یازمغه مخصوص بویا ترکیبی ، مداد : سیاه ، قرمزی ، یشیل مرکب. || مرکب بالیغی = سوبیه انواعندن ایچنده سیاه بر مایع بولنان و بونی ایستدیکی وقت قویویرمکله اطرافنده کی صولری قرارده رق کندینی قورتاران بر جنس بالیق که ینیر . || مرکب یالامش = یازوب اوقومش، جاهل دکل .

مُرَکَّبات { سث. عر. ١. برقاچ جزء ویا عنصردن ترکیب وتشکیل اولنمش مراد : مرکبات کیمیویه . ٢. ایکی ویا زیاده کلمه نك برلشمه سندن حصوله کلمش لغتلر : مرکبات بحثی .

مُرَکَّبجی { سه. بینك ویوك مرکبلری کراجیسی ، اشکنجی.

مُرَکَّبجی { سه. یازی یازمغه مخصوص بویا و علی الخصوص بذر ایسندن عثمانلی یازی مرکبی یاپان وصاتان آدم : مرکبجی دکانی .

مُرَكَّبلك { س. يازى يازمـق ايچون مركب قومغه مخصوص قاب كه ايچنه قلم باتيريلير، حقه، ديويت .

مُرَكَّبلمك { فت. مركب سورمك، مركبله قرارتمق : يازاركن كاغدك كنارلرينى مركبلمه.

مُرَكَّبلى { ص. مركب سورلمش، مركب طاملامش : اللرى، اثوابى بتون مركبلى.

مَرْكَز { سذ. ع. ج. مراكز. [« ركز » دن سم.] ١. باغلى اولديغى حالده دونه‌رك بر دائره تشكيل ايدن شيئك مربوط بولنديغى ستون ويا ميلك ركز اولنديغى يعنى صاپلانديغى محل. ٢. دائره ويا كره‌نك تام اورته‌سنده كائن نقطه كه محيط دائره‌نك ويا سطح كره‌نك هرنقطه‌سندن مساوى بعد ومسافه‌ده بولنور : مركز دائره؛ مركز ارض. ٣. على الاطلاق اورته، وسط : شهرك مركزى. ٤. بر حكمدار ويا والى وحاكم وسائره‌نك محل اقامتى ومقرى كه حكمى اورادن اطرافه يايبلير : مركز سلطنت؛ مركز خلافت عظما؛ مركز ولايت؛ ناحيه مركزى؛ اردو مركزى. ٥. شعبات وملحقاتى بولنان بر دائره‌نك عمومى اداره‌خانه‌سى، مراجعتگاهى : بوواپور قومپانيه‌سنك، سيغورطه شركتنك مركزى نره‌ده‌در؟ دخان رژيسنك هر ولايتده بر مركزى واردر. ٦. برقصبه‌نك ويا شهرك برمحله وسمتنك امور انضباطيه‌سى مرجعى اولان قره‌غولخانه ويا ضابطه دائره‌سى : گيجه گزن قول شبهه‌لى داعى سرسريلرى مركزه گوتورور؛ مركزه مراجعت ايتمك اقتضا ايتدى. ٧. تر. يول، حال، صورت : سزك رأيكز، تحقيقاتكز نه مركزده‌در؟ اونكده افاده‌سى بومركزده ايدى. || جرا. مركز ثقلت = برجسمك آغرلغنك وسطى نقطه‌سى كه زمينه قائماً بولنورسه جسمك هرطرفنى طوتوب طوره‌بيلير. || م. مركز اشعهٔ منعكسه = مقعر وپارلاق برجسمه انعكاس ايدوب دونن شعاعلرك هواده برلشدكلرى نقطه كه زياده حرارت پيدا ايدوب محرق اولور. || تباعد عن المركز = مركزدن خارجه ميل، فر. Force centrifuge؛ تقرب الى المركز = مركزه ميل، فر. Force centripète.

مَرْكَزلَنديرمك { فت. مركزه طوپلامق، ملحقات وشعباتك مركز اداره‌يه اولان ارتباطنى آرتديروب مأذونيتلرى دائره‌سنى تحديد ايتمك : ايشلرى بسبتون مركزلنديرمشلردر.

مَرْكَزلَنمك { فل. مركزه طوپلانمق، ملحقات وشعباتك دائرهٔ مأذونيتى پك محدود اولمق.

مَرْكَزى { ص. ع. ث : مركزيه. مركزه منسوب ومتعلق مركزده واقع : دائرهٔ مركزيه.

مَرْكَزِيَّت { سذ. ع. [لغت مولده] ١. نقطه‌نك مركزده بولنمسى، مركز اولمه‌سى. ٢. برادارهٔ شعبات وملحقاتنك دائرهٔ مأذونيتى پك محدود اولمسيله هر ايش ايچون مركزه مراجعته مجبور اولملرى، كافهٔ امورك مركزلنديرلمه‌سى اصولى.

مَرْكوب { س. ع. مست وچديك اوزرينه گييلن صارى مشيندن معمول قونديره.

مَرْكوز { ص. ع. ث : مركوزه. [« ركز » دن سمف.] ١. ديكلمش، صاپلانمش، ركز اولنمش : صوقاغك ايكى طرفنده مركوز غاز ديركلرى؛ اشجار مركوزه. ٢. مج. طبيعى وجبلى اوله‌رق واقع وموجود : طبيعتنده مركوز اولان شجاعت، كرم، حلم.

مَرْلانوس { س. [بتا.] Merlango] مورينه انواعندن برجنس باليق.

مرلدامق { فل. و :

مرلدانمق { فل. ١. مرمر ايتمك، ياواش وكندى كنديته سويلنمك : بر چوجق كندى كنديته اوينايه‌رق مرلدانوب، مرلدايوب طوريوردى. ٢. خشنود اولمديغى حالده آچيقدن برشى سويليوب ده كندى كنديته سويلنمك، خوردانمق : آرقه‌داشلرى ممنون اولوب تشكر ايتدكلرى حالده كنديسى مرلدانه‌رق گيتدى؛ آرتق سن ده مرلدايوب طورما.

مرلدى { س. ١. مرمر ايدوب ياواش سويلنه : صباحلين طيشاريدن بر مرلدى ايشيتدم. ٢. خشنودسزلقله كندى كنديته سويلنه، خوردانمه : برآز مرلدى ايتديسه‌ده نهايت راضى اولدى.

مَرلَنگِج { سـ. بر جنس چیتلنبیك آغاجی و میوه‌سی.

مَرماخور { یا مرماهور. سـ. یاربوز نوعندن بر اوت، قوجه یاربوز.

مَرَمَّت { سث. عر. [تر. زبانزدی: مرامت] با: مرامت.

مَرمَر { سـ. [یو. Μάρμαρον دن مأخوذ اولوب عربیده‌ده مستعملدر.] ۱. بیاض ورنکلیسی و خاره‌لیسی بولنان معروف نفیس طاش، رخام، خارا: مرمردن ستون، هیکل. ۲. بیاض وانیجه بر جنس بز: برطوب مرمر؛ مرمر شاهی = بویوك برجنس مخصوصی. || صو مرمری = آلچی. || مرمرکیرجی = مرمر طاشندن معمول نفیس ویك بیاض کیرج که صیوه‌نك اوست طبقه‌سنی تشکیله یارار. = صـ. تر. مرمردن معمول: مرمر ستون؛ مرمر نردبان.

مَرمَرلِك { سـ. مرمر دوشه‌لی نردبان آلتی و قپو ایچی: سفره‌یی مرمرلکده قورمشلردی.

مَرمَره { سخ. مـ. ۱. استانبولك غرب جنوبیسنده واقع برآطه اولوب مرمر اوجاقلری بولنمق مناسبتیله بویله تسمیه اولنمشدر. ۲. بوآطه‌نك بولندیغی دکیزکه شرقاً استانبول بوغازندن قره دکیزله وغرباً قلعهٔ سلطانیه بوغازندن آق دکیزله اختلاط ایدوب بو ایکی بوغاز آره‌سنده وروم‌ایلی ایله آناطولی بیننده ممتد اولور.

مَرموز { صـ. عر. ث: مرموزه. [«رمز» دن سمف.] آچیقدن بیان اولنمیوب رمز و اشارتله افهام اولنان، ایما ایدیلن: معانیٔ مرموزه.

مَرموزات { سث. جـ. عر. رمز واشارتله افهام وایما اولنان شیئلر: اسکی مصریلرك هیروغلیف تعبیر اولنان خطلری بر طاقم مرموزاتدن عبارت ایدی.

مَرمی { سذ. عر. جـ: مرمیات. [«رمی»دن سمف. اصلی: مرموی] ع. اسلحهٔ ناریه ایله آتیلان دانه، قورشون وکله وسائره: مرمینك هواده چیزدیکی قوس؛ دشمنك مرمیاتی واصل اوله‌میوردی.

مَرواريد { سـ. فا. اینجی، در، لؤلؤ.

مُرُوَّت { سث عر. [«مرء» دن سمص] ۱. مردلك، یکیتلك. ۲. مرد وبحق انسان اولانه یاقیشیر خصلت وفضیلت، انسانیت: ابراز آثار مروت. ۳. تر. برآدمك وعلی‌الخصوص اولادك یتیشوب تأهل ایتمك واولاد باباسی اولمق کبی مسرتلره نائل اولمسی و ابوینك بوندن حاصل اولان بختیارلغی: اولادکزك غائله‌سنی چکیورسکز لکن ان‌شاءالله مروتلرینی کوروسکز؛ شمدی تورونلرکزی مکتبه باشلاتیورسکز نه مروت! || بی‌مروت = انسانیتسز، لئیم.

مُرُوَّتسِز { صـ. انسانیتسز، بی مروت، لئیم.

مُرُوَّتسِزلِك { سـ. انسانیتسزلك.

مُرُوَّتلی { صـ. انسانیتلی، مروتمند، کریم.

مُرُوَّتمَند { صـ. فا. مروتلی، انسانیتلی، کریم.

مُروج { سـذ. جـ. عر. فد: مرج. با: مرج.

مُرَوِّج { صـ. عر. ث: مروجه. [«رواج»دن سف. تفعیل] ۱. چکیرن، رواج قزاندیران. ۲. مجـ. یورودن، نفوذ قزاندیران، اعتبار ویرن، تقویه و انفاذ ایلین: او دائما سزك مروج افکارکزدر = افکارکزی التزام وتقویه ایدر.

مِروَحه { سث. عر. [«ریح»دن اسم آلت] یلپازه.

مُرور { سذ. عر. ۱. چکمه، بر محلك برطرفندن کیروب او برطرفندن چیقمه، کذر: کاروان بورادن مرور ایدر؛ اکلمش اراضی ایچندن مرور وعبور ممنوعدر. ۲. چکمه، کیتمه، منقضی اوله: مرور ایدن آی = چکن آی؛ بو سندك وعده‌سی مرور ایتدی؛ مرور زمانله = وقت چکدکجه، کیت کیده: انسان مرور زمانله هرشیئه آلیشیر. || مرور تذکره‌سی = یول تذکره‌سی، حدوددن ودربندلردن سربست چکلمك اوزره اثنای سیاحتده حکومتدن آلنان تذکره. || عمـ. مرور زمان = آره‌دن برمدت معینهٔ قانونیه چکمه‌سی که دعوانك مسموع اولمامسنی موجبدر.

مُرُوَر { یا مۆرور سـ. معروف بر جنس کوچك آغاج که ویردیکی دانه دانه بیاض چیچکلر قوریدیلوب خاشلا تمقله نزله ایچون و ماین اوله‌رق صویی

ايچيلير : مرور آغاجى ؛ مرور چيچكى .

مُرُورِيَّه { سذ. عر. ١. مرور تذكرەسى ، يول تذكرەسى . ٢. بر يردن چكيليركن اشخاص واشيادن آلنان رسم، بكمه حق : غلطه ايله استانبول آرەسندەكى كوپريدە مروريه آلنير؛ اخراج اولنان قوبونلردن كمركده مروريه رسمى آليرلر.

مَرْوِى { ص. عر. ا : مرويه . [«رواية» دن سمف.] نقل وروايت اولنان، منقول : فلان ايشك شويله اولديغى ويا اولەجغى

مَرَّه { سذ. عر. جـ : مرات. كره، دفعه ، كز : مرة بعد اخرى = بربرينى متعاقب بر قاچ دفعه؛ مراتله = دفعاتله، مكرراً.

مَرْهَم { سذ. عر. جـ : مراهم . ١. يارەلره وآغريان يرلره سورلمك اوزره ويريلن ياغلى ويارى طوكش قوامنده علاج: يارەيه مرهم سورمك؛ مرهم قوللانمق. ٢. مج. آجى وشدتى كچيروب يومشادەجق شئ ، بادئ تسلى اولەجق سبب : مرهم دل.

مَرْهُوب { ص. عر. ا : مرهوبه . [«رهب» دن سمف.] قورقودان ، قورقويى موجب ، مدهش ، مخوف. ذ. [ظن اولنديغى كبى قورقمش وقورقودلمش معناسنه كلمز.]

مَرْهُون { ص. عر. ا : مرهونه. [«رهن» دن سمف.] ١. رهنه قونمش ، ترهين اولنمش : او مجوهرات، اونك چفتلكى مرهوندر. ٢. مج. دوچار ، اسير ، باغلى : مرهون فراش.

مِرِّيخ { سذ. عر. شمسك اطرافندەكى سيارانك بشنجيسى اولوب، قانكبى قرمزى كورنمكله امم قديمه حرب الهى اتخاذ ايتمشلردى؛ فا. بهرام.

مَرِيد { ص. عر. [«مرادة» دن صمش.] عصيان و سركشلكده عناد واصرار ايدن.

مُرِيد { سذ. عر. جـ. فا : مريدان. [«رود» دن سذ. افعال] طريقده برشيخ ومرشده انتساب ايدەرك كنديسندن اصول ومراسم طريق وحقايق تصوف اوكرنن آدم، شاكرد، تلميذ : كنديسى بر مرد عارف اولمغله پك چوق مريدانى واردر.

مُرِيدانه { ص. ح. فا. مريده ياقيشير حال وصورتده : اطاعت مريدانه؛ كنديسى مريدانه حركت ايديور.

مَرِيض { ص. عر. ا : مريضه. [«مرض» دن صمش.] خستە، عليل، كيفسز : انسان مريض اولمازدن صحتنه باقليدر. = سذ. عر. جـ : مرضا ، خسته آدم : مريضلره مخصوص آرابه.

مَرْيَم { سخن. حضرت عيسى (عم)ى توليد ايدن خيرالنساء : حضرت مريم؛ عيسى بن مريم. || مريم آنا = خرستيانلق نقطهٔ نظرندن حضرت مريم ومشاراليها ايله طفل حالنده حضرت عيسانك رسمى كه خرستيانلر اولرنده دائمى صورتده اوكنه قنديل ياقارلر : اوطەسنك بر كوشەسندە بر مريم آنا وار ايدى . يتا. Madonna. || مريم بادمنكى = طبده مستعمل برجنس آغاج.

مَرْيَمِيّه { سذ. عر. نبا. آطه چايى.

مَرْئِى { ص. عر. ا : مرئيه. [«رؤيت» دن سمف.] كوزله كورينن ، قابل رؤيت؛ كوزله مرئى اولميەجق قدر كوچك حيوانلر واردر. || غيرمرئى = كوزله كورينەمز : حيوانات غير مرئيه.

مَرْئِيّات { سذ. جـ. عر. كوزله كورينور شيئلر.

مز { ك. [ميمك كسرەسى ماقبلنه كورە خفيف ويا ثقيل اوقونور] ضمير اضافينك جمع متكلمى اولوب مفردى (م) در، بزم : پدرمز، بابامز، برادرمزه، قارداشمزك. — اسم مصدر ده الحاق اولنور : اوقومەمز، بكلەمەمز اقتضا ايدر.

مز { وماز. مضارعك غائب ومخاطب صيغەلرنده ادات نفى ايله ادات مضارعندن مركبدر: كلمز، كلمزلر ، كلمزسك، كلمزسكز؛ يازماز، يازمازلر، يازمازسك ، يازمازسكز. — اسكى شيوەده بعضاً متكلم صيغەلرندە دخى قوللانيلوب مثلا : كلمزم، كلمزز؛ يازمازم، يازمازز دينيلير.

مِزاج { سذ. عر. جـ : امزجه. [«مزج» دن] ١. بدن انسانده اخلاطك برنسبت اوزره قاريشمەسندن متولد ظن اولنان حال واستعداد طبيعى : مزاج دموى ، مزاج لنفوى ، مزاج

صفروی؛ امزجهٔ بشریه؛ دموی المزاج. ٢. خوی، طبیعت : حدید المزاج. ٣. صحت، بدنك صحت و علت نقطهٔ نظرندن بولندیغی حال : مزاج عالیکز ناصلدر؛ تصحیح مزاج، نامزاج = کیفسز، خسته. ٤. فکر، روش مزاجه خدمت ایدر بر آدمدر.

مِزاجسز { ص. کیفسز، نامزاج.

مِزاجسزلق { س. کیفسزلك، نامزاجلق.

مِزاجگیر { ص. فا. مزاجه وکیفه موافق، کیفه خدمت ایدر.

مِزاجگیرلك { س. مزاج وکیفه کوره سوز سویلین وحرکت ایدن آدمك حالی.

مِزاجلی { ص. بردرلو مزاج وخلق وطبیعتی اولان. حدید مزاجلی؛ چوجق مزاجلی آدم.

مُزاح { سذ. عر. [بوتی میمك کسریله قوللانیورسه‌ق‌ده اوصورتی مفاعله بابندن مصدر ثانی اولوب مشارکت بیان ایدر.] شاقه، لطیفه، اکلنجه : طبیعتی مزاحه مائلدر.

مَزاحِم { زحمتلر معناسیله لغتلر مزده محرر ایسه‌ده، عربیده بویله برلغت یوقدر.

مُزاحَمه { سذ. عر. [«زحم» دن مص. مفاعله] بربرینی ایتوب صیقشدیره‌رق هجوم ایتمه، تزاحم، ازدحام.

مَزاد { س. [عر. «مزایده» دن غلط] بر مال و ملکك دلال واسطه‌سیله اك زیاده ویرنه ویرلمك اوزره صاتیلمسه چیقارلمسی : اشیاسی مزاده چیقاردیلر؛ اوچفتلك مزادده‌در؛ بوآینه‌یی مزاددن آلدم؛ خراج مزاد = بو صورتله مال صاتان دلاللرك نداسی ؛ مزاد مالی = مزاددن آلنمش کبی صوقاقلرده سپتلر ایچنده صاتیلان اوفاق تفك اوجوز مال.

مَزار { سذ. عر. [«زیارة» دن سم.] ١. زیارت محلی، عزیز بر ذاتك زیارت اولنان قبری. ٢. تر. عادتا قبر، سین، لحد؛ مزار طاشی = مزارك اوزرینه دیکیلن یازیلی طاش. || مزار قاچقینی = قدید حالنده بولنان پك لاغر آدم.

مَزارجی { س. مزار قازان آدم.

مَزارجیلق { س. مزار قازان آدمك صنعتی.

مَزارستان { س. فا. دفن موتی ایچون مزار قازیلان یر، مزارلری حاوی محل، مزارلق، مقبره : دیوارله محاط بر مزارستان.

مَزارِع { سذ. جم. عر. فد : مزرعه. با : مزرعه.

مَزارلق { س. مزارلری حاوی محل، مزارستان، مقبره.

مَزامیر { سذ. جم. عر. فد : مزماز و مزمور. با : مزمار، مزمور.

مَزایا { سذ. جم. عر. فد: مزیت. با : مزیت.

مُزایده { سذ. عر. [«زیادة» دن مص. مفاعله] بر مال وملکك اك زیاده ویرنه ویرلمك اوزره دلال الیله صاتلمه‌سی، واردات دولتدن برقسمنك اك زیاده ویرنه احاله اولنمق اوزره اعلانی : مالنی مزایده‌یه قویدیلر؛ اعشار مزایده‌سی. مقابلی : مناقصه.

مَزبَله { سذ. عر. [«زبل» دن سم.] سوپروندیری، سوپروندیلك. [مزبلهلك دیمه‌ملی.]

مَزبور { ص. عر. ث : مزبوره. [«زبر»دن سمف.] ذکری کچمش، اسمی یوقاریده یازلمش، مذکور، سالف الذکر، مرقوم: شخص مزبور؛ مبالغ مزبوره.

مَزج { سذ. عر. قاریشدیرمه، قاتمه : ایکی جنس تخمی مزج ایتمك.

مُزَخرَف { ص. عر. ث: مزخرفه. [«زخرف» دن سمف] یالانجی یالدیزلر وپارلاق ساخته بویالرله ملون ومزین.

مُزَخرَفات { سذ. جم. عر. ١. پارلاق و ساخته بویالر وسوسلر: عباره‌یی مزخرفاته بوغمش. ٢. تر. پیسلك، مردارلق، سوپروندی.

مُزد { س. فا. اجرت، قارشیلق. مکافات. ذ.

مُزداد { ص. عر. ث: مزداده. [«زیادة» دن سم. افتعال] آرتمش، چوغالمش، زیاده‌لشمش: الله مزداد ایلیه.

مُزدَحِم { ص. عر. ث: مزدحمه. [«زحم»دن سف. افتعال] غلبه‌لکلی، بریکوب صیقشمش، پك صیق بیغلمش : بر جماعت مزدحمه. ذ.

مِزراق { سذ. عر. جم: مزاریق. اوزون صاپلی واوجی سیوری دمیرلی معروف حرب آلتی، قارغی، نیزه.

مزراقلی { صـ. مزراقله مسلح (عسکر)، قارغیلی، نیزه دار: مزراقلی سواری آلایی.

مَزرَعه { سـ. عر. جـ: مزارع. [«زرع» دن سم. — عربیده رانك حرکات ثلثه‌سیله لغتدر.] تارله.

مُزَرکَش { صـ. عر. ؤ: مزرکشه. [فا. «زرکش» دن معرب] صرمه ایله ایشلنمش، صرمه‌لی.

مَزروع { صـ. عر. ؤ: مزروعه. [«زرع» دن سمف.] اکلمش، چفت سوریلوب تخم صاچلمش: مزروع یرلر؛ اراضیء مزروعه.

مَزروعات { سـ. جـ. عر. اکیلوب بیتمش تخملر، اکینلر: بو سنه مزروعات پك ایيدر؛ بویاغمور مزروعاتی احیا ایتدی.

مُزعِج { صـ. عر. ؤ: مزعجه. [«زعج» دن سف. افعال] اوصاندیران، راحتسز ایدن، راحتسزلغی موجب: پك مزعج بر سس؛ بر طاقم ابرامات مزعجه‌ده بولندی.

مَزق { سـ. عر. ییرتمه، یارمه، شق وچاك ایتمه. ؤ.

مُزَکّا { یا مزکی. صـ. عر. [«زکوة» دن سمف. تفعیل] ۱. صاف و خالص حالنه قونمش. ؤ. ۲. تزکیه اولنمش، حال و شانی سوریلوب حسن حالی تحقیق اولنمش (شاهد ویا جنازه). ۳. زکاتی ویرلمش (مال): مال مزکا.

مُزَکّی { صـ. عر. ؤ: مزکیه. [«زکوة» دن سف. تفعیل] ۱. تزکیه ایدن، صاف وخالص حالنه قویان. ۲. جنازه‌نك باشنده متوفانك حال وشاننی جماعتدن صوروب تزکیه ایدن. ۳. شاهدلرك احوالنی تحقیق ایدوب شهادتلری قبول اولنه بیله‌جك حالده بولندقلرینی اثبات ایدن.

مَزلَقه { سـ. عر. [«زلق» دن سم] ۱. آیاق قایه‌جق یر. ۲. مجـ. سهو وخطایه دوشمکی موجب ایش وحال. ؤ.

مِزمار { سـ. عر. جـ: مزامیر. ۱. دودوك، قوال، نای. ۲. زبور سوره‌لرینك بهری: مزامیر داود (عم). ۳. تشـ. بوغازده‌کی نفس یولی، خنجره.

مزمز { یا میزمیز. صـ. ایش بجره‌مز وبرشیئی قطعیاً افاده ایده‌مز، عاجز، مسکین، بجریکسز: پك مزمز برآدمدر.

مزمزلق { سـ. بجریکسزلك، مسکینلك، عجز: بو آدمك مزمزلغی انسانی صیقار.

مُزمِن { صـ. عر. ؤ: مزمنه. [«زمان» دن سف. افعال] طـ. اسکیمش، اوستندن زمان کچمش، اسکیمکله یرلشمش (خسته‌لق): مرض مزمن؛ امراض مزمنه. فر. Chronique.

مَزمور { سـ. عر. جـ: مزامیر. ۱. قوال ایله تغنی اولنان نغمه والهی. ۲. حضرت داود (عم) ك تغنی ایلدیکی زبور سوره‌لرینك بهری: مزامیر داود (عم). یا: مزمار.

مُزَوّا { یا مزوی. صـ. عر. ؤ: مزواة. [«زاویه» دن سمف. تفعیل] کوشه‌لی، کوشه وزاویه حال و صورتنده اولان. = سـ. کوشه، زاویه: اوعرصه‌نك برمزواسی واردر.

مُزَوَّر { صـ. عر. ؤ: مزوره. [«زور» دن سف. تفعیل] یالانجی، ساخته‌کار، یالاندن سند و سائره اویدیران، طولاندیریجی، تزویراتله طولاب چویرن، تزویراتجی: مزور بر آدمدر.

مُزَوِّرانه { صـ. حـ. فا. یالانجیلقله، طولاندیریجیلقله، تزویراتله: برطاقم اغفالات مزورانه ایله.

مُزَوِّرلك { سـ. یالانجیلق، ساخته‌کارلق، طولاندیریجیلق.

مَزه { سـ. فا. ۱. لذت، ذوق، طات. ۲. عشرت آره‌سنده ینن چرز: مزه طباغی، تپسیسی، طاقی. ۳. مجـ. اکلنجه، استهزا. || بی‌مزه = طاتسز، لذتسز.

مَزه‌لنمك { فل. اکلنمك، استهزا ایتمك.

مَزیَّت { سـ. عر. جـ: مزایا. بر شخص ویا شیئك امثالندن ایلری اولمه‌سنی موجب خاصه، فضیلت، رجحان، فضل، اوستونلك: بو آدمك، بوماکینه‌نك مزیتی نه‌در؟ بونده نه‌مزیت واردر؟ ادبیاتك مزایاسنه واقف دکلدر.

مَزیت { سـ. اتی لذیذ بر جنس بالیق.

مزيتره ١ { سـ. [ر.] اور پنيرينك تازه‌سى .

مزيد { سذ. عر. [« زيادة » دن مصـ. ميمى] آرتمه، چوغالمه.
= صـ. عر. ث : مزيده . [« زياده » دن سمف. اصلى : مزيود] آرتمش، بيومش، چوغالمش. || د. [صرف عربيده] مزيد فيه = حروف اصليه‌سى اوزرينه حرف آرتمغله بناسى دكيشديرلمش (فعل) : ثلاثىٔ مزيد فيه؛ رباعىٔ مزيد فيه. مقابلى : مجرد.

مزيل { صـ. عر. ث : مزيله . [« زوال » دن سف. افعال] ازاله ايدن، يوق ايلين. ذ.

مزين { صـ. عر. ث : مزينه . [« زينة » دن سمف. تفعيل] بزنمش، سوسلنمش، طونانمش، زينتلى : مزين بر او، برباغچه.

مژده { سـ. فا. ١. مسروريتى موجب خبر، بشارت، ايى خبر : بونى ايچون بر مژده‌در؛ سزه مژده! ايستديككز اولدى. ٢. ايى بر خبر كتيرنه ويريلن بخشش : ويرديكم خبر ايچون مژده ايسترم .

مژده‌جى { سـ. ايى برخبر ومثلا بكلنيلن برذاتك قدومى خبرينى ويرن، بشير : اوكدن مژده‌جى كوندردى .

مژده‌رس { صـ. سـ. فا. و :

مژده‌رسان { صـ. سـ. فا. ايى بر خبر تبليغ ايدن، بشارت ويرن، بشير، مژده‌جى.

مژده‌لك { سـ. [زبانزدى : موشتلق] بر ايى خبر كتيرن آدمه ويريلان بخشش .

مژگان { سـ. جـ. فا. [فد. مژه‌دن زياده مستعملدر] كرپيك، اجفان.

مژه { سـ. فا. جـ : مژگان. كرپيك، جفن .

مس { سـذ. عر. ١. طوقنمه، دكمه، تماس، لمس : بدننه اركك الى مس ايتمه‌مشدر . ٢. واقع اوله، وقوع بولمه : حاجت مس ايتمك = احتياج واقع اولمق.

مساء { سذ. عر. آقشام : صبح ومسا = صباح آقشام.

مسابقت { سذ. عر. و :

مسابقه { سذ. عر. [«سبق» دن مصـ. مفاعله] بربرينى كچمكه وبربرندن ايلرى اولمغه چاليشمه، ياريش، رقابت : اهالى اعانه ويرمه‌ده مسابقته قالقيشديلر؛ بينلرنده مسابقه وقوع بولدى .

مساجد { سـذ. جـ. عر. فد : مسجد. با : مسجد.

مساح { سذ. عر. [«مساحة» دن سمب.] اراضى اولچن مهندس .

مساحه { با مساحت. سذ. عر. [ميمك فتحيله غلطدر] ١. اراضينك علم هندسه ايله اولچلمه‌سى، عرصه وتارله وخانه وسائره‌يى بالهندسه اولچمه : عرصه‌يى مساحه ايدوب درت بولوكه تقسيم ايتديلر. ٢. اراضى وسائره‌نك اولچلمه‌سى فنى؛ هندسه‌نك بوندن بحث ايدن قسمى : فن مساحه پك لزوملى برفندر. ٣. برعرصه وسائره‌نك اولچيسى، مقدارى؛ مساحهٔ سطحيه = بر جسمك سطحنك مقدار وسعتى : فلان ولايتك مساحهٔ سطحيه‌سى شوقدر مربع كيلومتره‌در . || مساحه زنجيرى = اراضى‌يى اولچمه‌ده مستعمل يوز قدم طولنده مقياسلى زنجير .

مسار { سذ. جـ. عر. فد : مسرت. با : مسرت. [لسانمزده اكثريا مفرد كبى و مسرت معناسيله قوللانيليور.]

مسارعت { سذ. عر. [«سرعة» دن مصـ. مفاعله] اصل معناى عربيسى قوشمه ياريشى اولديغى حالده، لسانمزده مطلقا سرعت وسرعتله تشبث وابتدار معناسيله قوللانيليور : تقديم جوابنامه‌يه مسارعت قلندى.

مساطر { سـذ. جـ. عر. فد : مسطر. با : مسطر .

مساعد { صـ. عر. ث : مساعده . [«سعود» دن سف. مفاعله] ١. ياردیم ايدن، معاونتده بولنان : مجلس اعضاسندن برى بكا مساعد بولندى. ٢. مساعده ايدن، بر شيئى ممكن وقابل حالنه قويان : اقتدار ماليسى آرابه قوللانمه‌سنه مساعددكلدر؛ صحتم مساعد اوله ايدى آوه چيقه‌جقدم. || نامساعد، غير مساعد = بر ايشى ناقابل ويا مشكل حاله قويان : بو اراضى كوزل برباغچه ياپمغه نامساعد، غيرمساعددر.

مساعده { سذ. عر. [«سعود» دن مصـ. مفاعله] ١. ياردیم، معاونت : كنديسنه زمان مساعده ايتدى. ٢. اذن،

مأذونیت، مانع اولمیوب سربست براقمه : مساعده ایدرسه‌کز کزمکه کیده جکز؛ بن مساعده کزله کیدیورم؛ وقت مساعده ایتمیور.

مَساعی { سـذ. جـ. عر. [فد. مسعی ومسعاة لسانمزده مستعمل دکلدر.] چالیشمه‌لر، سعیلر، جهدلر، چبالامه‌لر : ابراز مساعی ایتدی؛ مساعیء طاقت فرساسنك ثمره‌سیدر.

مَساغ { سـذ. عر. [«سوغ» دن مص. میمی] جواز، اباحه، عدم ممنوعیت، مساعده : بو ایشده مساغ شرعی واردر، یوقدر.

مُساغ { صـ. عر. [«سوغ» دن سمف. افعال] تجویز اولنمش، غیرممنوع، مباح : بو ایش شرعاً مساغدر. [بونك لغت آنفه‌کبی میمك فتحیله استعمالی غلطدر.]

مُسافِر { صـ. سذ. عر. جـ : مسافرین. [«سفر» دن سف. مفاعله] ١. سفر وسیاحت ایلین، یولجی، سیاح : بر وبحرده بولنان مسافرین اسلام ایچون دعا ایتمك. [عربیده اصل اولان بو معنا ایله لسانمزده نادرالاستعمال اولوب، بالمناسبه معانیء آتیه‌یی آلمشدر :] ٢. اثنای راهده برینك اوینه قونان، قونوق، ضیف، مهمان : آناطولی کویلرینك مسافر قبولنه مخصوص مشترك اوطه‌لری واردر؛ مسافر قبول ایدرمیسکز؟ ٣. زیارت ایچون ویا قونیشمق ایچون برینك اوینه کیدن، او آدملرندن اولمیوب خارجدن وموقتاً کلمش آدم : اوطه‌ده مسافر واردر؛ بن مسافر دکلم اوآدمییم؛ مسافر یتاغی. ٤. کوزه عارض اولان لکه : کوزنده مسافر پیدا اولدی. || مسافر اولمق = قونمق، مهمان اولمق : اوچ کون بزه مسافر اولدی.

مُسافَرَت { سذ. عر. [«سفر» دن مص. مفاعله] ١. یولجیلق، سیاحت. [عربیده اصل اولان بو معنا ایله لسانمزده نادرالاستعمالدر.] ٢. مسافرلك، مهمانلق : اوچ کون مسافرتده قالدق.

مُسافِرخانه { سـ. فا. ١. یولجیلرك قونمه‌سنه مخصوص بنا، آلافرانغه منتظم واسباب استراحتی مکمل خان، هوتل، لوقنطه : آوروپاده مسافرخانه‌لرك انواعی واردر. ٢. مهمان قبول واقامتنه مخصوص دائره.

مُسافِرلك { سـ. ١. قونوقلق، مهمانلق، باشقه‌سنك اوینه قونان یولجی و یابانجینك حالی : مسافرلك بر کیجه ایکی کیجه اولور. ٢. زیارته کیدیش، زیارت، وزیته : مسافرلکه کیتدیلر؛ کیجه مسافرلکنی هیچ سومم.

مَسافه { سذ. عر. جـ : مسافات. ایکی محل آره‌سنده‌کی اوزاقلق، بعد : بروسه ایله قونیه آره‌سنده‌کی مسافه نه قدردر؛ آره‌مزده خیلی مسافه وار ایدی. || قطع مسافه ایتمك = یول آلوب یاقلاشمق، تقرب ایتمك.

مَساکِن { سـذ. جـ. عر. فد : مسکن. با : مسکن.

مَساکین { سـذ. جـ. عر. فد : مسکین. با : مسکین.

مَسالِك { سـذ. جـ. عر. فد : مسلك. با : مسلك.

مُسالَمَت { سذ. عر. [«سلم» دن مص. مفاعله] ایکی کشی ویا طرف آره‌سنده‌کی صلح وباریشیقلق : قونشولریله صلح و مسالمت اوزره یاشایور.

مَسائِله { سذ. عر. با : مسئله.

مَسامّ { سذ. جـ. عر. جمع الجمعی : مسامات. فد. مسمه. با. مسمه.

مَسامّات { سذ. جـ. عر. با : مسمه.

مُسامَحه { سذ. عر. [«سماحة» دن مص. مفاعله] ١. کورمزلکه کلمه، آلدیرمامه، بر قباحتلی‌یه قارشی شدت کوسترمیوب کچیویرمه : قوماندان معیتنك سؤ حرکاتنه نظر مسامحه ایله باقامیلیدر. ٢. اهمال، تکاسل، عدم دقت : بوضرر اونك تجارتده‌کی اثر مسامحه‌سیدر.

مُسامَحه‌جی { صـ. ١. کورمزلکه کلن، آلدیرمیان، قباحتلی‌یه قارشی شدت کوسترمیوب ملایمتله معامله ایدن. ٢. اهمالجی، کوشك، دقتسز، ایشه اهمیت ویرمین : پك مسامحه‌جی بر آدمدر.

مُسامَحه‌کار { صـ. فا. مسامحه‌جی، آلدیرمیان، اهمالجی، متکاسل.

مُسامَحه‌کارانه { صـ. حـ. فا. [مسامحه واهمال ایله، آلدیرمیه‌رق : معامله

مسامحه‌کارانه؛ حقنده مسامحه‌کارانه معامله ایتـدی .

مُسامَره { سـ‌ٔ. عر. جـ : مسـامرات . [« سمر » دن مص. مفاعله] کیجه طوپلانوب قونیشمه، کیجه صحبت ومذاکره‌سی.

مَسامِع { سـذ. جـ. عر. فـد : مسمع. با : مسمع .

مَسامیر { سـذ. جـ. عر. فـد : مسمار . با : مسمار .

مَسانِد { سـذ. جـ. عر. فـد : مسند. با : مسند .

مُساوات { سـ‌ٔ. عر. [« سوی » دن مص. مفاعله . — مفرد اولدیغیچون اوزون «ت» ایله یازلاملیدر.] برحال و درجه‌ده اولمـه ، برابرلك، فرقسزلق، برینـك دیکرندن امتیـازی و باشقه‌لرینه تفوق اولمامه : شـاکردان بیننده مساواة تامه بولنملی .

مُساوی { صـ. عر. ذ : مسـاویه. [« سوی »دن سف. مفاعله] دیکریله بر حال و درجه‌ده اولان، برابر، همتا، فرقسز : بو ایکی خانه قیمتجه ، وسعتجه ، ارتفاعجه مساویدر . == سـذ. عر. ر. ایکی رقم ویا مقدارك مسـاوی اولدیغنه دلالت ایدن (=) اشارتی : ۹ — ۳ = ۶ طقوز ناقص اوچ مساوی آلتی.

مَساوی { سـ‌ٔ. جـ. عر. [فـد . « مسـائة » لسـانمزده بك مستعمل دکلدر.] کوتیلکلر، کوتی حاللر، فناالقلر، سیئات، محسنات مقابلی : اونك مساویسی قابل تعداد دکلدر .

مُساهَله { سـ‌ٔ. عر. [« سهل » دن مص. مفاعله] هرایشده قولایلق ویومشاقلق کوستروب صیقی وشدت کوسترمه‌مه. ذ.

مُسایَفه { سـ‌ٔ. عر. [« سیف »دن مص. مفاعـله] قلیجله اورشمـه ، بربرینـه قارشی قلیج چکمه. ذ.

مَسائِل { سـ‌ٔ. جـ. عر. فـد : مسئله. با : مسئله .

مِسبار { سـذ. عر. جـ : مسابیر. [« سبر » دن اسم آلت] جرا. یاره‌لری یوقلامغه مخصوص جراح میلی، سونده .

مُسَبِّب { صـ عر. ذ : مسـببه . [« سبب»دن سف. تفعیل] ۱. سبب ووسیله اولان، ایجاب ایتدیرن : هب بومشکلاتك مسببی اوآدمدر. ۲. قوران، وجوده کتیرن، ایجـاد ایدن ، ترتیب و تشکیل ایلین : بواکلنجه‌نك مسببی کیمدر. || مسبب حقیقی ، مسبب الاسباب = حق تعالی حضرتلری .

مُسَبَّب { صـ. عر . ذ : مسـببه . [«سبب»دن سمف. تفعیل] سببیب ویریلوب وجوده کتیرلمش اولان. ذ.

مُسَبَّع { صـ. عر. ذ : مسبعه . [« سبع »دن سمف. تفعیل] ۱. یدی جزئدن مرکب ویایدی شیئی حاوی ، یدیلی . ۲. یدی قات ، یدی ایله ضرب اولنمش . ۳. ر. یدی ضلع و زاویه‌سی اولان ، یدی کوشه‌لی : شکل مسبع. == سـذ. عر . ۱. ر. یدی کوشه‌لی شکل : بر مسبع چیزدی. ۲. د. یدی مصراعدن مرکب قطعه .

مَسبوق { صـ. عر. ذ : مسبوقه . [« سبق » دن سمف] ۱. کچلمش، باشقه‌لری ایلریلیوب کچمکله کریده قالمش ، آرقه‌ده براغلمش . ۲. اوکنده بولنان ، اوندن اول کچمش : مسبوق الامثال = مثللری کچمش، امثالی تقدم ایتمش. [بومعنا ایله یالکز مسبوق دخی قوللانیلیر.] || غیر مسبوق = مثلی کچمه‌مش، کورلمه‌مش، نوظهور .

مَسبوك { صـ. عر. ذ : مسبوکه . [« سبك » دن سمف.] قالبه دوکلمش : معادن مسبوکه .

مَست { صـ. فا. جـ : مسـتان . سرخوش ، سـکران ، اسروك ، کیف . || بدمست = کورلدی ایدن سرخوش، بولاشیق سرخوش . || سرمست = سرخوشلقدن باشی آغرلاشمش .

مَست { سـ. [فا . « مس »دن] مسح قبول ایدر یومشاق آیاق قابی که اوسـتنه قوندره ویا پاپوج کییلیر، یکپاره لاپچین. سرحدلی مست = یاندن قوپچه‌لیسی . || دوه مستی = دوه‌نك آیاغنك دریسی .

مُستَأجِر { صـ. سـ. عر. ذ : مستأجره . [« اجر » دن سف. استفعال] بر شیئی کرا ایله طوتان ، بر اوده کرا ایله اوتوران ، کراجی : بو اوك مستأجری کیمدر ؟

مُستَأجِراً { حـ. عر. کراجی اولـه‌رق ، کرا ایله : فـلان اوده مستأجراً اقامت ایدن .

مُستَأذِن { صـ. عر. [« اذن »دن سف . استفعال] اذن و

مساعده ایستین، طنیشوب رخصت طلب ایدن. ز.

مُستأمِن { صه. عر. ا: مستأمنه. [« امن » دن سف. استفعال] استیمان ایدن، جانی قورتارمق شرطیله تسلیم اولان.

مُستأمَن { صه. عر. ا: مستأمنه. [« امن » دن سمف. استفعال] ١. کندیسنه امان ویرلمش اولان. ٢. بر دولت اجنبیه‌نك اولکه‌سنده اقامت ایدن. [بو ایکنجی معنا ایله الیوم استعمال اولنمیور.]

مَستان { صه. [فا. « مستانه » دن] صاوروق.

مُستأنِس { صه. عر. ا: مستأنسه. [« انس » دن سف. استفعال] وحشیلکی گیدوب الیشمش اولان، استیناس ایتمش، الیشدیرلمش: حیوانات مستأنسه.

مُستأنِف { صه. سه. عر. ا: مستأنفه [« انف » دن سف. استفعال] حقـ. بدایة گورلمش بر دعوانك حکمنه راضی اولمیوب استینافاً گورلمه‌سنی استدعا ایله محکمهٔ استینافه مراجعت ایدن آدم.

مُستأنَفٌ عَلَیه { صه. سه. عر. ا: مستأنف علیها. حقـ. علیهنه استیناف دعوی اولنان، خصمی محکمهٔ استینافه مراجعت ایدن.

مَستانه { صه. حـ. فا. سرخوشه لایق برصورتده، سرخوشجه‌سنه: بر روش مستانه ایله؛ مستانه نعره آتیوردی || چشم مستانه = مخمور گوز.

مُستَبان { صه. عر. [« بیان » دن سمف. استفعال] ظاهر، عیان، میدانده اولان، واضح، شبهه براقمیه‌جق صورتده آکلاشیلان: مواد معروضه‌دن مستبان اولدیغی اوزره.

مُستَبدَل { صه. عر. ا: مستبدله [« بدل » دن سمف. استفعال] دکیشدیرلمش: افراد مستبدله.

مُستَبعَد { صه. عر. ا: مستبعده [« بعد » دن سمف. استفعال] احتمال ویرلمین، بعید کورلن.

مُستَتِر { صه. عر. ا: مستتره. [« ستر » دن سف. استفعال] اورتیلی، گیزلی، صاقلی. || د. [نحو عربیده] ضمیر مستتر = افعالك مقدم براسمه راجع فاعلی اولمق اوزره فرض اولنان ضمیر.

مُستَثقَل { صه. عر. ا: مستثقله. [« ثقله » دن سمف. استفعال] آغر، وصوثوق گوریلوب برودتله قبول اولنان، استثقال ایدیلن.

مُستَثنا { یا مستثنی. صه. عر. ا: مستثناة. [« ثنی » دن سمف. استفعال] ١. قاعده‌دن خارج، سائرلرندن فرقلی، عمومه بکزه‌مین: بعض کلمه‌لر بو قاعده‌دن مستثنادر؛ او مستثنا برحالدر؛ هرکون درس اوقونور یالکز جمعه کونی مستثنادر. ٢. ممتاز، امثالندن اوستون، فوق‌العاده: او مستثنادر؛ اونی مستثنا طوتیورم.

مُستَجاب { صه. عر. ا: مستجابه. [« جواب » دن سمف. استفعال] قبول جوابنی آلان، مطلوبی قبول واجابت ایدیلن: مستجاب الدعوه = دعاسی عندالله مسموع اولان.

مُستَجلِب { صه. عر. ا: مستجلبه. [« جلب » دن سف. استفعال] کندینه طوغری چکن، استجلاب ایدن، جاب وجذب ایلین. ز.

مُستَجمِع { صه. عر. ا: مستجمعه. [« جمع » دن سف. استفعال] طوپلانان، جمع ایدن، جامع، حاوی، شامل: طرف مستجمع الشرف.

مُستَحاث { صه عر. ا: مستحاثه. [« حوث » دن سمف. استفعال] طوپراغك آلتنده قالوب صافلانمش. [اصطلاح فنیده پك اسکی زمانلردن بری طوپراق آلتنده قالوب تحجر ایتمش مواد حیوانیه ونباتیه‌یه اطلاق اولنور.]

مُستَحاثه { سه. عر. جـ: مستحاثات. [لغت مولده] اد. پك اسکی زماندن بر آلتنده قالوب، تحجر ایتمش حیوانات ونبات: مستحاثات تحریسیله مشغولدر؛ مستحاثات موزه‌سی فر. Fossile.

مُستَحَب { صه عر. ا: مستحبه. [« حب » دن سمف. استفعال] ١. سویلن، بکنیلن، مقبول، مرغوب. ٢. فـ. فرض وواجبك غیری اوله‌رق ثوابلی عمل.

مُستَحجَر { صه. عر. ا: مستحجره. [« حجر » دن سمف. استفعال] سرتلشوب طاشه دونمش، طاش اولمش، طاش حالنه کچمش. [تفعل بابندن «متحجر» دها مستعمل ایسه‌ده، طوغری دکلدر.]

مُسْتَحْسَن صه. عر. ث: مستحسنه. [« حسن » دن سمف. استفعال] هركسك كوزل بولوب بكنديكى، مقبول، پسنديده، كوزل: عادات مستحسنهٔ ملیه‌نك محافظه‌سى.

مُسْتَحْصِل صه. حصوله كتيرن وحاصل ايدن معنا- سيله قوللانيلورسه‌ده، حصول ماده‌سى استفعال بابندن كلمه- يكندن، طوغرى دكلدر. تفعيل بابندن « محصل » ديمك اقتضا ايدر.

مُسْتَحْصَل صه. سج. جم: مستحصلات. حصوله كلمش ويا كتيرلمش شیٔ معناسيله مستعمل ايسه‌ده، بو دخى لغت آنفه كبى غلط واساسسزدر. تفعل بابندن «متحصل» ديمك لازمدر.

مُسْتَحْضِر صه. عر. ث: مستحضره. [«حضور» دن سف. استفعال] ۱. حضوره كتيرن جلب ايدن، حاضر وموجود حالنه قويان. ۲. حاضر ومهيا ايدن، حاضرلايان، تهيئه ايلين. [ايكنجى معناسى يكده عربى دكلدر.]

مُسْتَحْضَر صه. عر. ث: مستحضره. [«حضور» دن سمف. استفعال] ۱. حضوره كتيرلمش، جلب ايدلمش، كتيريلوب حاضر وموجود اولان. ۲. حاضرلا- نمش، تهيئه اولنمش. ۳. ذهننده حفظ اولنان، خاطرلانان، محفوظ.

مُسْتَحْضَرات سه. جم. عر. [فد. مستحضره بوصورتله اسم كبى يك قوللانلماز] خاطرده طوتيلوب ايجابنده صرف اولنان معلومات وتاريخ وادبياته متعلق فقرات واشعار وسائره : او ذاتك مستحضراتى چوقدر ؛ مستحضرات ادبيه. || مستحضرات طبيه = حين حاجتده قوللانلق اوزره ياپيلوب مسدود قابلرده صاتيلير علاج . فر. Spécialité .

مُسْتَحْفَظ صه. عر. ث. مستحفظه. [« حفظ » دن سف. استفعال] ۱. محافظ كبى حفظ وحراست ايدن معناسيله قوللا- نيلورسه‌ده، عربيده معناسى فرقليدر. ۲. ع. نظاميه ورديف خدمتندن صكره يعنى قرق ياشنى كچكين اولانلرك بولندقلرى واصل وظيفه‌لرى حرب اثناسنده صنوف سائره سوق اولندقده مملكتى حفظ وحراست ايتمكدن عبارت اولان صنف مخصوصه منسوب و متعلق : عساكر مستحفظه؛ خدمت مستحفظه. = سه. تر. ذكر اولنان اوچنجى صنف عسكرى يه داخل عسكر: مستحفظلرك سلاح آلتنه آلنمسى؛ مستحفظ تذكره‌سى آلدى .

مُسْتَحْفَظلق سه. ع. نظاميه ورديفدن صكره قرق ياشنى [كچكين] آدملرك داخل اولدقلرى صنف عسكرى: مستحفظلغى اكمال ايتدكدن صكره آرتق وظيفهٔ عسكريه قالماز.

مُسْتَحِقّ صه. عر. ث : مستحقه. [« حق » دن سمف. استفعال] حق قزانمش، حقلى، استحقاق اولان، لايق، شايان: او آدم مستحق مكافاتدر؛ جزايه مستحق برآدم. = سه. تر. حق ايدلن شیٔ، برآدمك لايق وسزا اولديغى اجر و مكافاة ويا جزا: الله مستحقنى ويرسين. [اكثريا جزا وعقوبت حقنده قوللانيلير:] هاى الله بو خرسزك مستحقنى ويرسين .

مُسْتَحْقَر صه. عر. ث: مستحقره. [« حقارة » دن سمف. استفعال] حقارت نظريله باقيلان، حقير، ذليل، خوار، اعتبارسز: دينسز دائما مستحقردر.

مُسْتَحْكَم صه.عر. ث: مستحكمه. [« حكم » دن سمف. استفعال] ۱. محكم، متين، قوى، صاغلام: مستحكم بر بنا؛ ابنيهٔ مستحكمه. ۲. ع. قلعه وبند ومترس كبى دشمنه قارشى محافظه يه مخصوص شيئلرله احاطه وتقويه وتأمين ايدلمش، استكماللى، استحكاماتى اولان: مستحكم بر موقع، بر شهر، بر ليمان.

مُسْتَحِيل صه. عر. ث: مستحيله. [« حول » دن سف. استفعال] ممكن وقابل اولميان، محال، ناقابل : بو ايشك بويله اولمسى مستحيلدر؛ امور مستحيله دندر.

مُسْتَخْبَر صه. عر. ث: مستخبره. [« خبر » دن سمف. استفعال] خبر آلنمش، ايشيدلمش، طويلمش : فلانك بوكون كله‌جكى مستخبردر.

مُسْتَخْدَم صه.عر. ث: مستخدمه. [«خدمة» دن سمف. استفعال] خدمتده بولنان، قوللا- نيلان : فلان ايشده مستخدمدر.

مُسْتَخْرَج صه عر. ث: مستخرجه. [«خروج» دن سمف.

استعمال] بر شیئدن چیقارلمش، آلنمش: فلان کتابدن مستخرج برقاچ فقره.

مُستَدام { صه. عر. ث: مستدامه. [« دوام » دن سمف. استعمال] دواملی، دائم، باقی، مدام: اقبالی مستدام اولسون.

مُستَدعا { یاخود مستدعی. صه. عر. [« دعوی » دن سمف. استفعال] ١. طلب و رجا اولنان، مرجو، متمنا: بو ایشی یاپمه‌کز مستدعادر. ٢. استدعا اولنان، عرضحال تقدیمیله طلب اولنان. اسماف مستدعاسی. == سذ. عر. جمع: مستدعیات. عرضحال تقدیمیله طلب اولنان شیئلر، مطلوبات: مستدعیاتی نظر اعتباره آلندی؛ مستدعاسی واهیدر.

مُستَدعی { صه. سه. عر. ث. مستدعیه. [« دعوی » دن سف. استفعال] بر دائرهٔ رسمیه‌یه عرضحال تقدیمیله برشیء طلب ودعوی ایدن آدم: مستدعینك جلبنه لزوم کورلدی.

مُستَدعی٢ { صه. سه. عر. و:

مُستَدعیات { سذ. جمع. عر. با: مستدعا.

مُستَدعی عَلَیه { یا مستدعا علیه. صه. سه. عر. ث: مستدعی علیها. [اسم فاعل صیغه‌سیله استعمالی غلطدر] علیهنده بردائرهٔ رسمیه‌یه عرضحال تقدیم اولنان، کندیسندن دعوی وشکایت اولنان.

مُستَدِلّ { صه. عر. ث: مستدله. [« دلالة » دن سمف. استفعال — مستدال دیمه‌لی.] استدلال اولنان، بر دلیل وبرهان ایله اثبات اولنان، دلیل یرینی طوتان برقرینه واماره‌دن آکلاشیلان: یاقینلرده یاغمور یاغمش اولدیغی هوانك سرینلکیله مستدلدر.

مُستَدیر { صه. عر. ث: مستدیره. [« دور » دن سف. استفعال] دائره رسمنده اولان، دونوب طولاشان: خط مستدیر.

مُستَدیم { صه. عر. ث: مستدیمه. [« دوام » دن سف. استفعال] دواملی، سورکلی، دائم، باقی.

مُستَرجا { یا مسترجی. صه. عر. [« رجاء » دن سمف. استفعال] ١. امیدوامل اولنان، اومیلان، مأمول. ذ. ٢. رجا ونیازاولنان، یالواریلان. مرجو، متمنا: بوایشی یاپمه‌کز مسترجادر.

مُستَرحَم { صه عر. [« رحم » دن سمف. استفعال] استرحام اولنان، حقنده برینك مرحمتی طلب اولنان، مرجو، متمنا: معروضاتمك نظر اعتنایه آلنمسی مسترحمدر.

مُستَرخی { صه. عر. ث: مسترخیه. [« رخاء » دن سف. استفعال] صولپوك، صالق، صارقیق، کوشك.

مُستَرَق { صه. عر. ث: مسترقه. [« سرقة » دن سمف. افتعال] چالینمش، مسروق. ذ. || ایام مسترقه، خمسهٔ مسترقه = سنهٔ شمسیهٔ جلالیه‌نك اتمامیچون علاوه اولنان بش کون.

مُستَریح { صه. عر. ث: مستریحه. [« راحة » دن سف. استفعال] راحتلانان، راحت ایدن. غائله‌دن قورتیلوب کوکلی راحت اولان: او جهتدن سز مستریح اولکز.

مُستَزاد { صه. عر. ث: مستزاده. [« زیادة » دن سمف. استفعال] ١. آرتمش زیاده‌لشمش. ٢. د. هر مصراعنه اونکله مقفا برتفعله علاوه اولنان شعر: غزل مستزاد. [بومعنا ایله اسم کبی‌ده قوللانیلیر:] کوزل بر مستزادی واردر.

مُستَسقی { صه. عر. ث: مستسقیه. [« سقی » دن سف. استفعال] ط. استسقا علتنه دوچار، قارننه صو طولمش.

مُستَشار { صه. عر. ث: مستشاره. [« مشورة » دن سمف. استفعال] کندیسیله استشاره اولنان. طانیشیلان، ایانیلان. == سذ. عر. ناظر وسفیر وسائره معاونی: داخلیه، خارجیه مستشارلری؛ والی مستشاری.

مُستَشارلق { سه. مستشار ومعاون صفت ووظیفه‌سی: داخلیه مستشارلغنه نصب اولندی.

مُستَشفی { صه. عر. ث: مستشفیه. [« شفاء » دن سف. استفعال] شفا طلب ایدن، دوچار اولدیغی بر علتنه دوا آرایان، کندینه باقدیران.

مُستَصحَب { صه. عر. [« صحبة » دن سمف. استفعال] برینك یاننه ورفاقتنه آلنمش، ترفیق ایدلمش اولان.

مُسْتَصْحَب (صه. عر. [«صحبة» دن سف. استفعال] برینی یاننه آلان، رفاقتنده بولندیریلان، برابر کوتورن.

مُسْتَصْحِباً (حه. عر. یاننده ورفاقتنده آلدیغی حالده.) برلکده آله‌رق.

مُسْتَضِئ (صه. عر. ث: مستضیئه. [«ضیاء» دن سف. استفعال] ضیا آلان، تنویر اولنان: آی کونشدن مستضیدر.

مُسْتَطاب (صه. عر. ث: مستطابه. [«طیب» دن سمف. استفعال] ایی، کوزل، مقبول، اعلا: کتاب مستطاب.

مُسْتَطِیل (صه عر ث مستطیله. [«طول» دن سف. استفعال] اوزونجه، طولانی: شکل مستطیل. || تا. مستطیل الرأس = باشی اوکدن آرقه‌یه طوغری اوزانان (انسان جنسی)، فر. Dolichocéphale؛ مستطیل الفك = آلت چکه‌سی ایلری‌یه طوغری اوزانان (انسان جنسی)، فر. Prognathe. سذ. = عر. ر ایکی ضلعی اوزون ودیکر ایکیسی قیصه مربع شکل: برمستطیل چیزمك؛ مستطیل شکلنده برعرصه.

مُسْتَظِلّ (صه. عر. ث: مستظله. [«ظل» دن سف. استفعال] ۱. کولکه‌لنن، کولکه آلتنه کیرمش، سایه‌لنمش. ۲. برینك حمایه‌سی آلتنه کیرمش، برینه صیغنمش، محمی.

مُسْتَعار (صه. عر. ث: مستعاره. [«عاریة» دن سمف. استفعال] عاریت آلنمش، اکرتی، موقتاً قوللانلق ایچون آلنمش، کندی مالی اولمیان؛ نام مستعار = کندی اسمی بللی ایتدیرمه‌مك ایستینلر بر آدك قوللاندیغی ساخته اسم: ژورژ ساند نام مستعاریله بونجه آثار یازان محررۀ شهیره؛ حیات مستعار = اکرتی وموقت اولان حیات دنیا.

مُسْتَعان (صه عر. ث: مستعانه. [«عون» دن سمف. استفعال] کندیسندن عون وامداد طلب اولنان، یاردیمی استرحام اولنان. [صفات اللهدندر:] رب مستعان.

مُسْتَعْجَل (صه عر. ث: مستعجله. [«عجله» دن سمف. استفعال] چابق یاپیلمه‌سی مطلوب اولان، استعجال اولنان، صقیشدیریلان، عجله‌لی: بو ایش مستعجلدر؛ مستعجل بر مکتوب.

مُسْتَعْجِلاً (حه. عر. عجله ایله، چابوق اوله‌رق،) ایشی تعجیل ایده‌رك: برمکتوب یازوب مستعجلاً کوندردی.

مُسْتَعِدّ (صه. عر. ث: مستعده. [«عدة» دن سف. استفعال] ۱. بر شیئه حاضر. لایق کبی قابلیتی اولان، استعداد صاحبی: ضعیف آدم هر خسته‌لغه مستعددر؛ مقلد اولدیغیچون آقتورلغه چوق مستعددر. ۲. تربیه آلمغه استعداد وقابلیتی اولان، ذکی، اوییانیق: پك مستعد برچوجقدر؛ شاکردانك اك مستعدلرندن.

مُسْتَعْرَب (صه. عر. ث: مستعربه. [«عرب» دن سمف. استفعال] عربلاشمش، عن اصل عرب دکل ایکن زمانله بو جنسیته داخل اولمش: عرب مستعربه.

مُسْتَعْمِر (صه. عر. ث: مستعمره. [«عمران» دن سف. استفعال] بریره مهاجرین سوق واسکانیله اوراسنی معمور وآباد ایدن، فر. Colonisateur. [پك قوللانیلیورسه‌ده اشده لزومی واردر.]

مُسْتَعْمَر (صه. عر. ث: مستعمره. [«عمران» دن سمف. استفعال] مهاجرین سوق واسکانیله اعمار ایدلمش: آفریقانك سواحل مستعمره‌سی.

مُسْتَعْمَره (سذ. عر. ج: مستعمرات. مهاجرین سوق واسکانیله معمور وآباد حالنه قونمش مملکت: آلمانیه آفریقای جنوبینك ساحل غربیسنده بر مستعمره ایدنمشدر؛ انکلتره‌نك جزائر بحر محیطده‌کی مستعمراتی؛ مستعمرات نظارتی، ناظری. [بو لغت مقدما قوللانیلان اصلسز «مستملکه، مستملکات» لغتنه مرجحدر.]

مُسْتَعْمَل (صه. عر. ث: مستعمله. [«عمل» دن سمف. استفعال] ۱. استعمال اولنان، قوللانیلان: بو تعبیر الیوم مستعملدر؛ او قیافت آرتق مستعمل دکلدر. ۲. قوللانلمش، اسکی، مجدد اولمیان: مستعمل

اثواب صاتیور؛ بوپوتین مستعمل کبی کورینیور .

مُسْتَعِین { صه. عر. ث : مستعینه. [« عون » دن سف . استفعال] یاردیم ایستین، استعانه واستمداد ایدن .

مُسْتَعِیناً { ح. عر. برینك یاردیمنه مراجعت ایده‌رك ، امداد واعانه‌سنی طلب ایده‌رك : مستعیناً بالله تعالی ایشه کیرشدم .

مُسْتَغْرِب { صه. عر. ث : مستغربه . [« غرابة » دن سف. استفعال] تعجب واستغراب ایدن، شاشه قالان . ذ .

مُسْتَغْرَب { صه. عر. ث : مستغربه . [« غرابة » دن سمف. استفعال] تعجب اولنان ، تعجبی موجب ، باعث استغراب، غریب ، عجیب ، اینانلیه‌جق : پك مستغرب برایش .

مُسْتَغْرَق { صه. عر. ث : مستغرقه. [« غرق » دن سمف. استفعال] طالمش ، طالدیرلمش، باتمش : بحر حیرته مستغرقه ؛ مستغرق دیون؛ مستغرق احسان.

مُسْتَغْفِر { صه. عر. ث : مستغفره. [« غفران » دن سف . استفعال] ایتدیکی کناهلرك عفوینی جناب حقدن طلب ایدن، توبه و استغفار ایلین : عاقبت تائب ومستغفر اولدی .

مُسْتَغَلّات { سذ. جه. عر. [« غله » دن سف. استفعال] حبوبات و ذخیره‌یه متعلق ایراد ویرن مال موقوف، ابنیه دیمك اولان مسقفات مقابلی : مستغلات ومسقفات .

مُسْتَغْنِی { صه. عر. ث : مستغنیه . [« غنی » دن سف . استفعال] ١. احتیاجی اولمیان، غیر محتاج : کوزل یوز دوزکوندن مستغنیدر . ٢. مالك اولدیغی شیئله قناعت ایدوب کیمسه‌یه عرض احتیاج ایتمین ، طوق کوزلی : پك مستغنی آدمدر . ٣. جواب تحریری لزومندن بری اولان : آلدیغی مکتوبك اوزرینه مستغنی اشارتی چکدی .

مُسْتَغِیث { صه. عر. ث : مستغیثه. [« غیاث » دن سف. استفعال] استغاثه ایدن، یاردیم ومعاونت ایستین، مستعین. ذ .

مُسْتَفَاد { صه. عر. ث : مستفاده. [« فید » دن سمف. استفعال] ١. قزانلمش ، کار ایدلمش . ذ . ٢. آکلاشلمش ، فهم و درك اولنمش، منفهم : ما آلندن مستفاد اولدیغنه کوره .

مُسْتَفْتِی { صه. عر. [« فتوی » دن سف. استفعال] استفتا ایدن ، بر مفتی‌یه مراجعتله بر دعوی و مسئله حقنده فتوا ایستین ویا رأینی طلب ایدن .

مُسْتَفْرِغ { صه. عر. ث : مستفرغه . [« فراغ » دن سف. استفعال] ط . استفراغ ایتدیرن ، غثیانی موجب ، قوصدیران (علاج) .

مُسْتَفْسِر { صه.عر. ث : مستفسره. [« فسر » دن سف . استفعال] برشیئك ایضاح و تفصیلنی طلب ایدن، صورشدیروب تحقیق ایدن . ذ .

مُسْتَفْهِم { صه. عر. ث : مستفهمه. [« فهم » دن سف . استفعال] آکلامق ایستین، صوران ، سؤال ایدن : علامت مستفهمه؛ ادات مستفهمه .

مُسْتَفْهَم { صه. عر. ث : مستفهمه. [« فهم » دن سمف . استفعال] آکلاشیلان ، فهم اولنان ، منفهم : متن کتابدن مستفهم اولدیغنه کوره .

مُسْتَفِید { صه. عر. ث : مستفیده. [« فید » دن سف . استفعال] فائده کورن، فائده‌لنن، قزانان، استفاده ایلین : اورانك هواسندن، اوذاتك صحبتندن، اوکتابدن چوق مستفید اولدم .

مُسْتَفِیض { صه.عر. ث : مستفیضه. [« فیض » دن سف. استفعال] فیض قزانان، تفیض ایدن : سایه‌کرده مستفیض اولور . ذ .

مُسْتَقْبَل { صه. عر. ث : مستقبله. [« قبل » دن سمف . استفعال] کله‌جك، اوکده بولنان، ایلریده‌کی : زمان مستقبل؛ احوال مستقبله. = سذ. عر. جه : مستقبلات . ١. کله‌جك زمان واحوال، استقبال : مستقبلدن خبر ویرمك ادعاسنده بولنیور؛ مستقبلی اللهدن باشقه کیمسه بیلمز؛ مستقبلاتله اوغراشیور. ٢. د. فعلك کله‌جك زمانه مخصوص صیغه‌سی، استقبال .

مُسْتَقِرّ { صه. عر. ث : مستقره. [« قرار » دن سف. استفعال] یرلشمش، قرار بولمش، ثابت .

مُسْتَقَرّ { سذ. عر. [« قرار » دن سم.] یرلشیلن واستقرار اولنان محل ، طوریلان یر ، قرارکاه .

مُسْتَقْرِض { صه.عر. ث : مستقرضه. [« قرض » دن سف.

استفعال] استقراض ایدن، بورج آلان .

مُسْتَقْرَض {صـ. عر. ث: مستقرضه. [«قرض» دن سمف. استفعال] استقراض اولنمش، بورج آلنمش: مبالغ مستقرض؛ مبالغ مستقرضه. = سذ. عر. ج: مستقرضات . استقراض اولنمش آقچه، مبالغ مستقرضه: مستقرضات دفتری .

مُسْتَقْطِب {سذ. عر. [«قطب» دن سف. استفعال. — لغت مولده] ﻫ. شعاعلرك بعض شفاف سطحلردن كچركن آلدقلری صوری تعیین ایتمكه مخصوص آلت، مقیاس استقطاب.

مُسْتَقِلّ {صـ. عر. ث: مستقله. [«قلة» دن سف. استفعال] ١. كندی باشنه، باشلی باشنه، بر یره مربوط وتابع اولمیان: ابتدا بر شعبه ایكن شمدی مستقل بر اداره، بر شركت اولدی؛ ایتالیانك اورته‌سنده بولنان مارینو نا‌حیه‌سی مستقل بر حكومت تشكیل ایدیور. ٢. آیریجه، كندی كندینه: آره‌ده‌كی قپو قپانیرسه بو دائره مستقل بر او اولور. = ﺣ. تر. مجرد، محضا، آنجق: بونی مستقل بنی اضرار ایچون یاپیور.

مُسْتَقِلًّا {ﺣ. عر. ١. كندی باشنه اوله‌رق، بر یره تابع و مربوط اولمقسزین: او سنجاق مستقلاً اداره اولنور. ٢. محضاً، مجرد، آنجق، بالخاصه: مستقلاً سزی كورمكه كلدم.

مُسْتَقِیم {صـ. عر. ث: مستقیمه. [«قیام» دن سف. استفعال] ١. طوغری، دوز، راست: خط مستقیم. ٢. مج. عفتلی، عفیف، ناموسلی، حاله وارتكابی اولمیان: مستقیم مأمورلر نائل مكافاة اولور.

مُسْتَكْرَه {صـ. عر. ث: مستكرهه. [«كراهة» دن سمف. استفعال] ایرنج، استكراه اولنان، مكروه، منفور: پك مستكره آدم، محل.

مُسْتَلْزِم {صـ. عر. ث: مستلزمه. [«لزوم» دن سف. استفعال] بر نتیجهٔ طبیعیه و ضروریه صورتیله ایجاب ایدن، باعث، منتج، مؤدی: تنبللكی جاهل قالمه‌سنی مستلزم اولدی؛ بو حركت مستلزم مسئولیت اولور.

مُسْتَمِدّ {صـ. عر. ث: مستمده. [«مدد» دن سف. استفعال] استمداد ایدن، یاردیم ومعاونت طلب ایلین. ن.

مُسْتَمِرّ {صـ. عر. ث: مستمره. [«مرور» دن سف. استفعال] ١. سوركلی، دواملی، دائمی، غیر منقطع: سیاحت مستمره. ٢. محكم، ثابت: مقاومت مستمره.

مُسْتَمِرًّا {ﺣ. عر. سوركلی و دواملی اوله‌رق، بر دوزی‌یه، دائمی صورتده، لاینقطع: مستمراً اوروج طوتمق.

مُسْتَمِع {صـ. عر. ث: مستمعه. [«سمع» دن سف. استفعال] دیكلین، دیكلیجی، قولاق ویروب استماع ایدن. = سذ. عر. ج: مستمعین. ١. بر خطیب و واعظ ویا مدرسك اوكنده طوروب سوزلرینی دیكلینلرك بهری، سامع: مستمعین كمال سكونله دیكلیورلردی. ٢. بر مكتبده امتحان ویرمكه مجبور ومكتبك حقوق ووظائفنه حصه‌دار اولمقسزین یالكز درسلری دیكلمك شرطیله بولناز شاكرد: مستمع صفتیله مكتبه دوام ایدیور؛ بعض مكتبلره مستمعین قبول اولنور.

مُسْتَمْلَك {وجمی مستملكات صا. تین آلنمش ملك و مستعمرات معنالریله قوللانیلیور. سه‌ده، عربیده «ملك» ماده‌سی استفعال بابندن كلدیكندن، بو دخی «استملاك» كبی غلط و اساسسزدر. با: مستعمره.

مُسْتَمَنْد {صـ. فا. محزون، مكدر، بیچاره، دردمند، زواللی.

مُسْتَمَنْدانه {صـ. ﺣ. فا. محزونانه، درد مندانه: نیاز مستمندانم؛ مستمندانه یالواردی.

مُسْتَنْبَط {صـ. عر. ث: مستنبطه. [«نبط» دن سمف. استفعال] ضمناً آكلاشیلان، استدلال واستنباط اولنان. ن.

مُسْتَنَد {صـ. عر. ث: مستنده. [«سند» دن سمف. افتعال] ١. بر شیئه طیانان، بر شیئك اوزرینه قورلمش، مبتنی: قلعه بر قیایه مستنددر. ٢. مج. بر دلیل وسندی اولان، اثباتنه یارایه‌جق برسببه مبنی اولان: بو سوزكز نه‌یه مستنددر؟ دعواسی بو قضیه‌یه مستنددر.

مُسْتَنَدًا {ﺣ. عر. طیانه‌رق، كوكنه‌رك، استناداً:

الندە بولنان بعض اوراقه مستنداً دعوایه قیام ایتدی .

مُسْتَنْسِخ صە.عر.ذ: مستنسخه. [«نسخ» دن سف. استفعال] یازلمش بر شیئك صوزتنی چیقاران، بیاض ایدن، مبیض، قوپیەجی. = سذ. عر. جـ : مستنسخین. ١. طباعت ایجادندن اول کتاب صورتلرینی چیقاروب صنعتله کچینن آدم : مستنسخ سهوی . ٢. یازلمش بر شیئك متعدد نسخه‌لرینی چیقارمغه مخصوص نو ایجاد ماکینه که انواعی واردر .

مُسْتَنْطِق سذ . عر. جـ : مستنطقین. [«نطق» دن سف. استفعال . — لغت مولده] حمر. اتهام ومحاکمه‌دن اول مظنونی سؤاله چکوب اسناد ایدیلن جرم وقباحتك حقیقتنی میدانه چیقارمغه مأمور اولان حاکم .

مُسْتَنْطِقلق سذ. حمر. مستنطق مأموریتی و صفت ووظیفه‌سی .

مُسْتَوْجِب صە.عر.ذ: مستوجبه. [«وجوب» دن سف. استفعال] لایق، مستحق، کندی حقنده ایجاب ایتدیرن، جالب : مستوجب عتاب؛ مستوجب مجازاة .

مُسْتَوْدِع صە.عر.ذ: مستودعه. [«ودع» دن سمف. استفعال] بر امانت براقان، بر شیئی برینه تودیع ایدن .

مُسْتَوْدَع صە.عر.ذ: مستودعه. [«ودع» دن سمف. استفعال] امانت براغلمش، تودیع ایدلمش : مواد مستودعه .

مَسْتُور صە. عر. ذ: مستوره. [«ستر» دن سمف.] اورتیلی، قپالی، گیزلی، پرده‌لی، خفی : بو بر امر مستوردر. == ذ. ١. یاشماق ویا پچه طوتنان، آچیق گزمین (قادین) . ٢. پرده‌لی، ناموسلی : مستوره قادین .

مُسْتَوْفِی صە. عر. ذ: مستوفیه. [«وفاء» دن سف. استفعال] کافی، وافی، یتیشیر، تام، مکمل : مستوفی معاشله بر مأموریته نصب اولندی .

مُسْتَوْلِی صە. عر. ذ: مستولیه. [«ولی» دن سف. استفعال] ١. ضبط و استیلا ایدن، صاحب ومتصرف اولان، تحت تصرفنه آلان : چنکیز خان بتون آسیای وسطایه مستولی اولمشیدی. ٢. یاییلان، یاییلوب هرطرفی احاطه ایدن : او مملکتده آره صره چکرکه مستولی اولور؛ علت مستولیه = وبا وقولره کبی بر یره گیرنجه یاییلان مرض، صالغین خسته‌لق.

مُسْتَوِی صە عر. ذ: مستویه . [«سوی» دن سف. افتعال] ١. دوز، هرطرفی بر، هموار : سطح مستوی. ٢. د. مذکرله مؤنثی بر اولان ویا هم مذکر هم مؤنث اولان (اسم ویا صفت).

مُسْتَهْجَن صە.عر.ذ: مستهجنه. [«هجنة» دن سمف. استفعال] معیوب، بی ادبانه : مستهجن سوزلر؛ حرکات مستهجنه .

مُسْتَهْزِی صە. عر. ذ: مستهزیه. [«هزأ» دن سف. استفعال] استهزا ایدن، بریله اکلنن، هرکسله اکلنمك طبیعتنده اولان : بك مستهزی آدمدر .

مُسْتَهْزِیانه صە. حـ. فا. استهزا ایله، اکلنه‌رك : مستهزیانه بر تبسمله؛ او سوزی مستهزیانه سویلدی .

مُسْتَهْلِك صە عر. ذ: مستهلکه. [«هلاك» دن سف. استفعال] صرف و استهلاك ایدن، ییوب ایچه‌رك بیتیرن. ذ. ما. کندی احتیاجی ایچون بر شیئی صاتون آلان .

مُسْتَهْلَك صە. عر. ذ: مستهلکه. [«هلاك» دن سمف. استفعال] صرف و استهلاك اولنان، ینوب ایچیله‌رك بیتیریلن.

مَسْجِد سذ. عر. جـ: مساجد. [«سجود» دن سم.] ١. معبد مسلمین، عبادتگاه مؤمنین، جامع شریف : مسجد نبی (صلعم)؛ مسجد جامع = جمعه وبایرام نمازی قیلنان بیوك معبد. [بوندن اختصاراً الیوم بو معناده یالکز «جامع» لغتی قوللانیلیر.] ٢. کوچك معبد، جمعه وبایرام نمازی قیلنمیان مناره‌سز جامع. || مسجد اقصی = قدس شریفده‌کی مشهور بیت مقدس معبد عظیمی . || مسجد حرام = مکهٔ مکرمه‌ده‌کی کعبهٔ شریفه .

مُسَجَّع صە. عر. ذ: مسجعه. [«سجع» دن سمف. تفعیل] جمله‌لرینك اواخری قافیه‌لی اولان (کلام منثور) : مسجع بر مقدمه؛ مسجع عباره یازمق الیوم مقبول دکلدر.

مُسَجَّل صە. عر. ذ: مسجله. [«سجل» دن سمف. تفعیل] سجله کچیرلمش، محکمه دفترینه قید اولنمش، مقید.

مَسجون { صه. عر. ث: مسجونه. [«سجن» دن سمف.] حبسخانه‌یه قونمش، زندانه قپانمش، محبوس.

مَسح { سذ. عر. ١. ال سورمه، ال ایله صیغامه، ال ایله یاغ وساٸره سورمه. ٢. ف. آبدست صره‌سنده ایصلاق الی باشك بر بولوكنه سورمك فعلی: باشك بر بولوكنی مسح ایتمك.

مُسَحَّر { صه. عر. ث: مسحره. [«سحر» دن سمف. تفعیل] و:

مَسحور { صه. عر. ث: مسحوره. [«سحر» دن سمف.] سحر ایدلمش، بوگویه اوغرامش، بوگو ایله آلدانمش.

مَسحوق { صه. عر. ث: مسحوقه. [«سحق» دن سمف.] دوگلمش، ازلمش، توز حالنه قونمش.

مَسخ { سذ. عر. شكلنی دكیشد‌یروب چركین وبد بر شكل وقالبه صوقه: جناب حق اونلری مایمون صورتنه مسخ ایتدی.

مُسَخَّر { صه. عر. ث: مسخره. [«سخر» دن سمف. تفعیل] ضبط وتسخیر اولنمش، قوهٔ جبریه ایله اله كچیرلمش، فتح اولنمش: بتون اوجهتلری مسخر ایلدی.

مَسخَره { سذ. عر. ذوقلنمه، استهزاء، اكلنمه: مسخره‌یه آلمق. = صه. عر. ١. كولنج، كولنه‌جك، رذیل، رسوای: مسخرهٔ عالم. ٢. هركسی كولدیرمك ایچون حیثیت واعتبارینی پایمال ایدوب كپازه اولان: مسخره برآدم. ٣. تحفالقلر یاپان: نه مسخره چوجقدر بو!

مَسخَره‌لانمق { فل. ١. مسخره‌لق ایتمك، رذیلانه طالقاوقلق ایتمك. ٢. كولنج اولمق. ٣. تحفالقلر یاپمق.

مَسخَره‌لق { سه. ١. رذیلانه طالقاوقلق، هركسی كولدیرمك ایچون كندی حیثیت واعتبارینی پایمال ایتمه: مسخره‌لق ایدوب عالمی كولدیرر. ٢. معیوب ورذیلانه فعل وحركت، رذالت: سزك ایتدیككز مسخره‌لقدر! ٣. تحفلق: بو چوجق نه مسخره‌لقلر یاپیور.

مُسَخِّن { صه. عر. ث: مسخنه. [«سخن» دن سف. تفعیل] تسخین ایدن، ایصیدان، ایصیدیجی. ذ.

مُسَدِّد { صه. عر. ث: مسدده. ١. [«سداد» دن سف. تفعیل] طوغریلتان، طوغری یوله سوق ایدن. ٢. [«سد» دن سف. تفعیل] ط. طیقایان، سد وبند ایدن. ط. طیقانمش، سد وبند اولنمش، مسدود.

مُسَدَّس { صه. عر. ث: مسدسه. [«سدس» دن سمف. تفعیل] ١. آلتی قسمدن عبارت، آلتی جزءدن مركب، آلتی‌یه منقسم، آلتیلق، آلتیلی. ٢. ر. آلتی ضلع وكوشه‌سی اولان: شكل مسدس. = سذ. عر. ١. ر. آلتی ضلع وزاویه‌سی اولان شكل: برمسدس چیزمك. ٢. د. آلتی مصراعدن مركب قطعه.

مَسدود { صه. عر. ث: مسدوده. [«سد» دن سمف.] سد اولنمش، سد چكیلوب قپانمش، قپالی، طیقانمش، طیقالی: مسدود یول، قپو.

مَسَرَّت { سذ. عر. [«سرور» دن مصه. میمی] ١. سوینج، شادمانی: اعلان مسرت ایتمك. ٢. سوینجی متضمن رسم وآیین، شنلك، دوكون، سور: اجرای مسرت. ‖ مسرت بخش = سوییندیرن.

مُسرِع { صه. عر. ث: مسرعه. [«سرعة» دن سف. افعال] تسریع ایدن، عجله ایتدیرن. ذ.

مُسرِف { صه. عر. ث: مسرفه. [«سرف» دن سف. افعال] اسراف ایدن، بیهوده یره مالنی صرف واتحا ایدن: پك مسرف آدم.

مُسرِفانه { صه. حه. فا. اسرافله، مسرفلكله، مسرفجه‌سنه، بیهوده یره مالی صرف واستهلاك ایدرك: بر طاقم صرفیات مسرفانه؛ مالنی مسرفانه یدی.

مُسرِفلك { سه. بیهوده یره مالنی صرف واتحا ایدن آدمك حالی، اسراف: مسرفلك خسیسلكدن بتر برخصلتدر.

مَسرود { صه. عر. ث: مسروده. [«سرد» دن سمف.] سرد وبیان اولنمش، مذكور، مسطور: مواد مسروده.

مَسرور { صه. عر. ث: مسروره. [«سرور» دن سمف.] ١. سوینمش، شن، شاد، شادمان: بوخبردن چوق مسرور اولدی. ٢. نائل مرام، بكام: انشاء الله سزده مسرور اولورسكز.

مَسرورِيَّت { سڭ. عر. ١. سوينج، سرور، شادمانى . ٢. نائل مرام اولمه، كاميابلق : بوكونلرده پدرينكده مسرورتى مقرردر .

مَسروق { صه. عر. ثٔ: مسروقه. [« سرقة » دن سمف.] چالينمش ، آشيرلمش ، سرقت اولنمش : مال مسروق؛ حيوانات مسروقه .

مسستره { سه. اوجى سيورى دميرلى قيصه او. گندره، بيزلنگيج.

مُسَطَّح { صه. عر. ثٔ : مسطحه . [« سطح » دن سمف. تفعيل] ر. دوز بريوز اوزرنده ترسيم اولنمش، طول وعرضى اولوب عمق وارتفاعى اولميان، سطحى: شكل مسطح؛ كرهٔ مسطحه؛ هندسهٔ مسطحه = اشكال مسطحه. دن بحث ايدنى، هندسهٔ مجسمه نك غيرى .

مِسطَر { سذ. عر. ج : مساطر. [« سطر »دن اسم آلت] سطرلرك طوغرى كيتمسيچون كاغدى چيزمكه مخصوص آلتكه اينجه بر مقوا اوزرينه تمديد اولنمش ايپليكلردن عبارت اولوب كاغدك آلتنه وضع ايله اوستندن ال ايله باصلديغنده كاغد منتظم صورتده چيزيلير . [جدول تختهسنه يك دنيليور . طاشچى جدولنه مسطر دينلير.]

مِسطَره { سڭ. عر. [« سطر » دن] ر. زاويهلرك درجاتى اولچمكه مخصوص هندسه آلتى، زاويه جدولى ، عضاده ، فر. Alidade [عر. العضادهدن مأخوذ.]

مَسطور { صه. عر. ثٔ: مسطوره. [« سطر » دن سمف.] چيزلمش ، يازلمش ، محرر : تفصيلاتى تاريخ كتابلرنده مسطوردر .

مَسعَدَت { سڭ. عر. [« سعد » دن مصه. ميمى] سعادت، قوتليلق، بختيارلق : زمان مسعدت نشان .

مَسعود { صه. عر. ثٔ: مسعوده . [« سعد » دن سمف .] سعادتلى ، قوتلى ، بختيار : دائما مسعوددر؛ مسعود الحال .

مَسعودِيَّت { سڭ عر. بختيارلق، قوتليلق، سعادت حال : برحال مسعوديتده ياشايورلر .

مَسفور { صه. عر. ثٔ: مسفوره. [« سفر » دن سمف.] يازلمش ، ذكرى كچمش ، مذكور، مرقوم ، مزبور. [انشاء قديم لساننده تعظيمى مطلوب اولميان اشخاص حقنده قوللانيلوب ، « مرقوم » دن دون اعتبار اولنوردى .]

مُسَقّا { سه. با : موصاقه .

مَسقَره { صه. با : ماسقاره .

مَسقَط { سذ. عر. [« سقوط » دن سم.] دوشيلن ير ، برشيئك دوشديكى محل . ز. || مسقط رأس = تولد ايديلن ، دنيايه كلينير، وطن : سعدينك مسقط رأسى شيرازدر .

مُسقِط { صه. عر. ثٔ : مسقطه . [« سقوط » دن سف. افعال] ط. چوجق دوشورمكه يارايان ويا سبب اولان (علاج وسائره) .

مُسَقَّفات { سڭ. ج. عر. [« سقف »دن سمف. تفعيل] وقفك ابنيه و عقاردن عبارت اولان ايرادى : مسقفات ومستغلات .

مُسقو { يا مۊسقۊو . سه. صه. [روسيهنك اسكى پايتختى اولان موسقو شهرى اسمندن] روسيهلى، روس : مسقو چايى؛ مسقو بزى .

مُسقوجه { يا مۊسقۊوجه . صه. روسجه ، روسلرك طرز و اصولنده ويا لساننده اولان : مسقوجه خوره؛ مسقوجه كتاب ، يازى . = حه. روسلرك طرز واصول ويا لساننده : مسقوجه سويلمك ، يازمق . = سه. روس لسانى : مسقوجه اسلاو لسانلرندندر .

مُسقولى { يا مۊسقۊولى. سه. صه. روسيه اهاليسندن ، روسيهلى ، روس .

مِسك { سذ. عر. [فا. « مشك » دن معرب] بر جنس جيلانك كوبكندن چيقان كوزل قوقولى بر ماده كه اك مشهور عطرياتدندر. || مسك صابونى = كوزل قوقولى صابون. || غاليه مسك، قالهمسك = مسك ياغى. ||مسك فارهسى، كچيسى، كديسى = كوزل رايحه نشر ايدر حيوان جنسلرى . || مسك نباتى = برده حاصل اولان نوعى. || مج. مسك كبى = پك تميز وكوزل قوقولى. || غاوغامسك كبى قوقمق = غاوغا ظهورايدهجكى آكلاشلمق. ||مسك ايله عنبر = تمام مطلوبه موافق .

|| مسك يیلانی = كوزل برایحه نشر ایدن ییلان .

مِسكَت { س. [« مسك » دن] كوزل قوقولی میوه : مسكت اوزومی، الماسی، لیمونی .

مِسكَت { س. [فر. Mousquet] كـكیش چاپلی اسكی برجنس تفنك؛ مسكت دانه‌سی.

مُسكِت { ص. عر. ث : مسكته . [« سكوت » دن سف . افعال] صوصدیران ، سكوته مجبور ایدن، حبط والزام ایلین، اعتراضه مجال براقمیان : بر جواب مسكت ویردی .

مُسكِر { ص. عر. ث : مسكره . [« سكر »دن سف. افعال] سرخوش ایدن ، سرخوشلغی موجب ، سرخوشلق ویرن : شیره اسكیرسه مسكر اولور .

مُسكِرات { سث. جـ. عر. سر-خوشلق ویرن شیئلر، مكیفات : مسكرات رسمی ؛ مسكراتك هر نوعی حرامدر .

مَسكَن { سذ عر. جـ : مساكن. [« سكون » دن سم.] اوتوریلان یر ، اقامت اولنان محل، اقامتكاه، مأوی : مسكنی برویرانه ایدی؛ انسان مسكننی تمیز طوتملی .

مُسَكِّن { ص. عر. ث : مسكنه . [« سكون » دن سف. تفعیل] ط . آغری و سائره‌یی طوردیران ، تسكین ایدن ، راحتلاندیران ، اویوشدیران : دواء مسكن ؛ ادویهٔ مسكنه .

مَسكَنَت { سذ عر. ۱. مسكینلك، فقیرلك ، بیچاره‌لك : مسكنتده یاشایانلر . ۲. بجریكسز-لك ، عاجزلك ، عجز : سن بو مسكنتله هیچ بر ایش كوره-مزسك .

مَسكوب { ص. عر. ث : مسكوبه . [«سكوب» دن سمف.] قالبه دوكلمش، دوكمه .

مَسكوك { ص. عر. ث : مسكوكه . [« سك » دن سمف.] ضرب اولنمش، تمغاسی اورلمش، آقچه حالنه قونمش : ذهب مسكوك؛ معادن مسكوكه .

مَسكوكات { سث. جـ. عر. ضرب اولنمش آقچه‌لر ، آقچه انواعی : مسكوكات عتیقه؛ مسكوكات عثمانیه .

مَسكون { ص. عر. ث : مسكونه . [« سكون » دن سمف.] ۱. ایچنده اقامت اولنان : مسكون برخانه؛ براو مسكون اولمازسه چابوق خراب اولور . ۲.اهالیسی‌اولان،سكانی بولنان : آوسترالیانك باشلیجه شرق جنوبی قسمی مسكوندر؛ آفریقانك قسم اعظمی زنجیلرله مسكوندر || غیر مسكون = ایچنده اقامت‌اولنمیان ویااهالیسی‌اولمیان، خالی ، ایصسز : غیر مسكون بر او ، بر آطه . ||ربع مسكون = اسكیلرجه معلوم و مكشوف بولنان كرهٔ ارضك درتده بری كه دیكر اوچ ربعی خالی وناقابل اسكان زعم اولنمغله بو تعبیرله تسمیه اولنـوردی : بونك ربع مسكونده مثلی یوقدر.

مِسكی { ص. عر. مسك كبی سیاه ویا مسـك قوقولی . || مسكی الختام = « ختامه مسك » تعبیرندن مأخوذ اوله‌رق كو-زللكله ختام بولان مقامنده مستعملدر .

مِسكین { سـ.ص عر. ث : مسكینه . جـ : مساكین . [« مسكنة » دن صش.] ۱. فقیر ، بیچاره ، ضرورته دوچار. ۲. بجریكسز، عاجز، برشیٔ الندن كلمز، میئنق. ۳. تر. جذام علتنه مبتلا ، مجذوم. || مسكین علتی = جذام دینلن علت ساریهٔ مدهشه .

مِسكین { ص. فا. با : مشكین .

مِسكینانه { ص. حـ. فا. مسكینجه، مسكینلكله، فقیرانه وعاجزانه، كمال عجز و درماندكی ایله : مسكینانه حركت ایدیور.

مِسكینخانه { سـ.فا. مسكین علتنه دوچار اولانلره مخصوص دائره، دار المجذومین.

مِسكینلك { س. ۱. فقیرلك ، فقر، ضرورت. ۲. بجریكسزلك، عجز، بیچاره‌لك. ۳. مسكین علتی، جذام .

مِسكینلنمك { فل. فقیر وبیچاره ویا عاجز و در-مانده اولمق، عجزه دوچار اولمق : اختیار لایوب مسكینلنمش .

مُسَلَّح { ص. عر. ث : مسلحه . [«سلاح» دن سمف. تفعیل] سلاحلانمش ، سلاحلی : مسلح آدم .

مُسَلَّحاً { حـ عر. سلاحلی اوله‌رق ، سلاح بدست اوله‌رق : مسلحاً هجوم ایتدیلر .

مُسَلسَل { ص عر. ث : مسلسله. [« سلسله » دن سمف. دحرج] زنجیر كبی بربرینه باغلی اولان ، غیر منقطع بر صره

تشکیل ایدن، برسلسله صورتنده اولان: ذریت مسلسله؛ جبال مسلسله. عبارهٔ مسلسله = ارالری کسلیوب بربرینه ادوات ربط ایله مربوط اولان فقرهٔ طویله.

مُسَلسَلاً { ح. عر. زنجیر کبی بربرینه باغلی اوله‌رق، } بربرینك عقیبنده: اونك اجدادی اوراده مسلسلاً متصرفلق ایتمشلردی.

مُسَلَّط { ص. عر. ث: مسلطه. [«سلاطة»دن سمف تفعیل] } اوزرینه دوشوب راحت براقمیان، حاکم مطلق کسیلوب قهر آلتنده طوتان، ایکیده برده ظهور ایله ازعاج ایدن: اوممکتده چکرکه مسلط اولمش؛ چفتلکه برطاقم خیدودلر مسلط اولدی؛ بنم باشمه مسلط اولما.

مَسلَك { سذ. عر. ج: مسالك. [«سلوك» دن سم.] } ١. یول، طریق، راه: ارباب استقامتك مسلکنه سلوك ایتمك. ٢. کیدیش، رفتار، طرز، اصول، ترتیب: بو مسلکده دوام ایدرسه صوکی ایی چیقماز. ٣. هر آدمك دنیاده یاشامق وکچینمك ایچون طوتدیغی ایش، تابع اولدیغی صنف، سلك: عسکرلك، دیپلوماتلق مسلکی. ٤. هرکسك کندینجه اتخاذ ایتدیکی خط حرکت، وجدان وناموس طریقی که اوندن انحراف اصحاب ناموس ایچون محالدر: مسلك صاحبی برآدمدر؛ او آدمده هیچ مسلك یوقدر؛ هر کسك کندینه مخصوص برمسلکی واردر.

مَسلَکسِز { ص. وجدان و اخلاق و ناموسجه } تابع اوله‌جق بر طریقی اولمیان، ایجابنه کوره تبدیل طور وحرکت ایدوب کندینه مخصوص بر طریق و اصولی اولمیان: کندیسی مسلکسز برآدمدر.

مَسلَکسِزلِك { س. کندینه مخصوص } مسلکی و وجدان و ناموسجه تابع اوله‌جق طریقی اولمیان متلون آدمك حالی: مسلکسزلکی ذاتاً معلومدر.

مَسلَکی { ص. مسلك صاحبی، وجدان وناموسجه } تابع اولدیغی طریق مخصوصی اولان.

مُسلِم { ص. س. عر. ث: مسلمه. ج: مسلمین. جث: مسلمات. } [«سلم» دن سف. افعال] دین اسلامه تابع اولان، مسلمان، مؤمن: بونك بیلمه‌سی هرمسلم ایچون شرطدر؛ مسلمه برخاتون؛ کافهٔ مسلمین ومسلمات ایچون دعا ایتملی.

مُسَلِّم { سذ. عر. مقدما مدیر وقائمقام کبی الك کوچك } ملکیه مأمورلرینه ویریلن اسمدر.

مُسَلَّم { ص. عر. ث: مسلمه. [«سلم»دن سمف. تفعیل] تسلیم اولنمش، } کیمسه طرفندن انکار ویا اعتراض اولنه‌میان، مقرر، متفق علیه، غیر منکر، مثبت: اونك علم وفضلی مسلمدر؛ بوجمله‌جه مسلم برقضیه‌در. == س. تر. سابقده عسکر سوقنده بالطه‌جیلق و آرابه‌جیلق ایتمك شرطیله ویرکیدن معاف کویلی.

مُسَلَّمات { س. ج. عر. عموماً تسلیم اولنوب غیرقابل } انکار قضایا، بدیهی ایشلر.

مُسلِمان { ص. س. فا. [عر. «مسلم» دن] ١. دین اسلامله } متدین، مسلم، اهل اسلامدن آدم. ٢. مج. طوغری، مستقیم، غل و غشی یوق: مسلمان آدم؛ مسلمان سوزی. ٣. دیندار، متدین، متقی: مسلمان آدمدر.

مُسلِمانجه { ص. ح. ١. اهل اسلام طرز واصول ویا لسان } وخطنده: مسلمانجه نماز؛ مسلمانجه قونیشیور؛ مسلمانجه یازدی. ٢. طوغری، صدق واستقامتله: مسلمانجه سوز، حرکت؛ بن مسلمانجه سویلرم، مسلمانجه ایش کورورم. == س. اهل اسلام لسان ویا خطی: مسلمانجه صاغدن صوله یازیلیر.

مُسلِمانلق { س. ١. دین اسلام، عقائد اسلامیه: } مسلمانلغنی ایی بیلیر؛ اونك مسلمانلغی ده مشکوك. ٢. طوغریلق، استقامت، صدق: سزك ایتدیککز مسلمانلق می؟ ٣. دیندارلق، تقوی.

مَسلوب { ص. عر. ث: مسلوبه. [«سلب» دن سمف.] } صویلمش، آلنمش، مفقود، ازاله اولنمش: مسلوب الراحه = راحتی یوق، راحتی منسلب اولمش.

مَسلول { ص. عر. ث: مسلوله. [«سل» دن سمف.] ١. } قیننندن چیقارلمش، صییرلمش: سیف مسلول. ٢. ط. سل الرئه یعنی ورم علتنه مبتلا، ورم اولمش.

مُسَمّا { یا مسمی. ص. عر. ث: مسماة. [«اسم، سمو» دن

سمف. تفعيل] بر اسمى اولان ، تسميه اولنان، بنام : احمد اسميله مسما بر آدم . || اسميله مسما = كنديسنه ياراشير واحوالنه موافق بر اسمله تسميه اولنان. || مسما بالنقيض = حال وشاننك عكسنه دلالت ايدن بر اسمى اولان ، ارباب شردن برينك خيرى تسميه اولنمسى كبى .

مِسمار { سذ. عر. جـ : مسامير. اكثر چيوى، ميخ.

مِسمارى { ص. عر. ؤ : مسمارية. اكثر وچيوى رسمنده اولان : خط مسمارى = اسكى ايران وآثور خطى كه مختلف وضعيتده متعدد چيوى رسملرندن عبارت ايدى ، فر. Cu-néiforme .

مُسَمَّط { ص. عر. ؤ : مسمطه. [«سمط» دن سمف. تفعيل] د. بيتلرى اكثريت اوزره قافيه لى درت جزءدن متشكل نظم : قصيدهٔ مسمطه .

مِسمَع { سذ. عر. جـ : مسامع. [«سمع» دن اسم آلت] ١. قولاق. ذ. ٢. ط. خسته لرك جكر وقلبنى ديكلمكه مخصوص بورى .

مُسمِن { ص. عر. ؤ : مسمنه. [«سمن» دن سف. افعال] ١. سميز. سمين. ذ. ٢. سميرتن، سميزلك ويرن (علاج ويا غذا).

مَسموع { ص. عر. ؤ : مسموعه. [«سمع» دن سمف] ١. ايشيدلمش ، طويلمش ، خبر آلنمش : اويله بر شئ مسموعم اولدى . ٢. ديكلنيلير ، ديكلنمكه مستحق ، شايان استماع : بو دعوى هيچ بر محكمه ده مسموع اولماز . ٣. ديكلنيلن ، قبول اولنان : سويلدمسه ده سوزم مسموع اولمدى .

مسموعات { سذ. جـ. عر. ايشيديلن خبرلر ، متواتر اولان حوادث : مسموعاته كوره كنديسى كليه جكدر ؛ هر مسموعاتى بلا تحقيق يازماملى .

مَسموم { ص. عر. ؤ : مسمومه. [«سم» دن سمف.] زهرلنمش، آغولى .

مَسموماً { حـ. عر. زهرلنمش اولديغى حالده : ييلان صوقديغندن مسموماً وفات ايتدى.

مُسَمَّه { سذ. عر. جـ : مسام. جمع الجمع : مسامات. [لسانمزده اك زياده جمع الجمعى مستعملدر .] دريده كى اوفاق دليكلركه تر اورادن چيقار و بدن تنفس ايدر .

مُسِنّ { ص. عر. ؤ : مسنه . [«سن» دن سف. افعال] ياشلى ، كچكين ، قوجامش ، اختيار .

مَسنَد { سذ. عر. جـ : مساند. [«سنود» دن سم.] بيوك منصب، مقام : مسند صدارت عظمى؛ مسند مشيخت اسلاميه؛ مساند عاليه. || مسند آرا = بر مسنده زيب وزينت ويرن، او مسندده بولنان. || مسندنشين = بر مسند ومقامده بولنان .

مُسنَد { سذ. عر. [«سنود» دن سمف. افعال] د. منـ. بر جملهٔ اسميه ويا قضيهٔ منطقيه نك اسناد اولنان جزئى كه نحوده خبر ومنطقده محمول دخى دينلير : (الله قديمدر) قضيه سنده قديم مسنددر. || مسنداليه = قضيه ويا جمله نك ديكر جزئى كه مسند اوكا اسناد وحمل اولنور : يوقاريكى قضيه ده لفظهٔ جلال مسند اليهدر. نحوده مبتدا دينلير.

مُسنَد { سذ. عر. حميريلر زماننده يمنده مستعمل بولنمش برخط مخصوص كه صاغدن صوله حروف مقطعه ايله يازيلوب، حرفلرك حروف عبرانيه ايله برآز مناسبتلرى وار ايدى .

مُسَنَّم { ص. عر. ؤ : مسنمه. ر. ١. او چاتيسى شكلنده اولان. ٢. قبارتمه اولهرق محكوك . قبارتمه : مسنم اعلا ، مسنم اوسط، مسنم ادنى.

مَسنون { ص. عر. ؤ : مسنونه. [«سنة» دن سمف.] ١. عادت اولمش، معتاد. ٢. سنت شريفه اقتضاسندن اولان : نكاح رسم مسنونى .

مِسواك { سذ. عر. [«سوك» دن اسم آلت] ١. ديش اوغه جق ، تميزليه جك آلت ، ديش فورچه سى. ٢. بالخاصه عربلرجه بو ايشده مستعمل خشب پاره كه اوجى ليفلنمش بر شجر مخصوص چبوغندن عبارتدر. || مسواك آغاجى = اينجه داللرى بو درلو مسواكلر يامغه يارايان برجنس عربستان آغاجى .

مُسَوِّد { سذ. ص. عر. [«سواد» دن سف. تفعيل] باشقه سى طرفندن بياضه چكلمك اوزره مسوده يازان ، بر ماده يى قلمه آلان كاتب ، منشى : او قلمده اوچ مسودله بش مبيض واردر.

مُسَوِّدلك { سـ. مسوده يازان وبرماده يى قلمه آلان

کاتبك حال وصفت ووظیفه‌سی: برمدت مبیضلك ایتدکدن صکره مسودلکه آلیشدی.

مُسَوَّده { سذ. عر. جم: مسودات. [«سواد»دن سمف. ذ. — افعلال بابندن سین ساکنه وواو مخففه ایله استعمالی غلطدر.] تبییض اولنمق اوزره یازیلوب تصحیح اولنمش کاغدکه تبییضدن صکره حفظ اولنور: مسوده. سنه تاریخ آتملی؛ مسوداتی جلدلیوب حفظ ایدرلر؛ مسوده کاغدی = تسویده مخصوص عادی کاغد.

مُسَوَّده‌لك { ص مسوده یازمغه وتسویده یارار: مسوده‌لك کاغد.

مُسْهِل { ص. عر. ذ: مسهله. [«سهل»دن سف. افعال] سورمه‌یی موجب، عمل ایتدیرن، اسهال ویرن، لینت کتیرن: سناء مکی مسهلدر. = سذ. عر. اسهال ولینتی موجب علاج: مسهل آلدی.

مُسَیَّب { ص. عر. ذ: مسیبه. [«سیب»دن سمف. تفعیل] قیدسز، مبالاتسز، ایشنه دقت واهتمام ایتمز، اهمالجی: پك مسیب آدمدر.

مُسَیَّبانه { ص. ح. فا. قیدسزجه، مبالاتسزلقله.

مُسَیَّبلك { س. قیدسزلق، عدم مبالات، اهمالجیلك: بوقدرده مسیبلك اولورمی؟

مَسِیح { صذ. عر. اوزرینه یاغ سورلمش معناسیله حضرت عیسی (عم) ه لقب اولمشدر: عیسای مسیح، عیسی المسیح.

مَسیحا { سذ. عر. بودخی مسیح کبی حضرت عیسی (عم) ك لقبیدر. || مسیحادم، مسیحانفس = حضرت عیسی (عم) کبی نفسنده اولولره جان ویره‌جك قوت بولنان، نفسی تأثیرلی.

مَسیحی { ص. عر. ذ: مسیحیه. حضرت عیسای مسیح (عم) ه منسوب ومتعلق.

مَسیخ { ص. عر. ذ: مسیخه. [«مسخ» دن صمش.] ١. مسخ اولنمش، بر حیوان شکل وصورتنه کیرمش (انسان) ذ. ٢. تا. غریب شکل وصورتده دنیایه کلمش (انسان ویا حیوان)، غلط طبیعت، فر. Monstre.

مَسیخی { ص. عر. ذ: مسیخیه. تا. غریب شکل وصورتده دنیایه کلمش انسان ویا حیوانه متعلق، غلط طبیعت قبیلندن اولان.

مَسیره { سذ. عر. [«سیر» دن سم.] سیر یری، کزیله‌جك محل، تفرجکاه: بو شهرك مسیره‌لری چوقدر. [سیرکاه معناسنه اولوب، «مسیره‌کاه» دیمه‌ملی.]

مَسیل { سذ. عر. [«سیلان»دن سم.] آقه‌جق یر، یتاق. ذ.

مُسیل { ص. عر. ذ: مسیله. [«سیلان»دن سف. افعال] ط. آقیدان، اساله ایدن: مسیل لبن، مسیل لعاب وسائره.

مَسْئَله { سذ. عر. جم: مسائل. [«سؤال»دن مص. میمی] ١. سؤال اولنوب جوابی طلب اولنان شیء: علم حالدن، تاریخدن امتحان ایچون بر قاچ مسئله ترتیب ایتدی. ٢. بر علم وفنه دائر حلی مطلوب قضیه: مسئلهٔ جبریه؛ مسائل فقهیه. ٣. اهمیتلی وحلی مشکل ماده وکیفیت: مسائل سیاسیه؛ بونیده برمسئله یاپمایك؛ مسئله اوله‌جق ایش دکلدر. ٤. بین الدول ظهور وچوق دفعه حربی انتاج ایدن اختلاف: شیلی ایله بولیویه آره‌سنده تحدث ایدن مسئله صلحاً حل اولنه‌میوب حربی منتج اولدی؛ مسائل معلقه. ٥. حرب، محاربه: مسئلهٔ زائله.

مَسْئول { ص. عر. ذ: مسئوله. [«سؤال» دن سمف] ١. صوریلان، سؤال اولنان: مواد مسئوله‌یه جواب ویرملی. ٢. ایستنیلان، طلب اولنان: اسعاف مسئولی. ٣. فعل وحرکتندن رسماً جواب ویرمکه مجبور وواقع اوله‌جق قصورك جزاسی کندیسنه عائد اولان: هرکس وظیفه‌سندن مسئولدر؛ برغزته‌نك مدیر مسئولی. ٤. برینك تحت ضمان وکفالتنده بولنان: اوآدم بندن مسئولدر. || مسئول بالمال = نقداً مسئول ومتکفل اولان. || مسئول بالنفس = شخصاً مسئول ومتکفل اولان.

مَسْئولیّت { سذ. عر. بر آدمك عهده‌سنه محول ایشدن طولایی رسماً صورلمسی وایجابنده نقداً ویا جسماً جزا چکمه‌سی: بونك مسئولیتی کیمه عائددر؟ بوندن بکا برکونه مسئولیت کلمز؛ بن المدن کلدیکی مرتبه‌ده چالیشیرم اما اوسته مسئولیت آلمام.

مِش { د. [میمك کسره‌سی ماقبلنه کوره خفیف ویا ثقیل او. قونور.] اصل فعله ملحق اولوب ماضیٔ نقلی‌یی تشکیل ایدر: کلمش، یازمش کبی. — کلیرمش، کلمشمش، کله‌جکمش کبی روایت صیغه‌لرنده‌کی «مش» ایسه فعل اسنادینك ماضیٔ نقلیسی اولان «ایمش» دن مخففدر.

مِش { مه. «یاش» لفظیله برابر قوللانیلوب لیت لعل معنا. سنی وهب روایت صیغه‌لری قوللانوب حکملی برشیٔ سویلمین آدمك حالنی افاده وتصویر ایدر: مش‌یاش دیه‌رك قطعی برجواب ویرمدی.

مُشاباق { یا موشـابق. صه. [عر. «مشبك» دن غلط] ۱. قفس شکلنده اویمه‌لی (کومش اوانی). ۲. ایپکله ایشلنن قفسلی (نقش).

مُشابِه { صه. عر. ث: مشابهه. [«شبه»دن سف. مفاعله] بکزر، مماثل، نظیر، شبیه، آره‌لرنده مشابهت بولنان ایکی شخص ویاشیئك بهری: بربرینه پك مشابه ایکی او؛ بوکا مشابه برآت ایسترم.

مُشابَهت { یا مشابهه. سذ. عر. [«شبه» دن» مصه. مفاعله] بکزه‌مه، ایکی شیٔ آره‌سنده‌کی بکزه‌یش: بو ایکی آدم، بواولر آره‌سنده نه‌قدر مشابهت واردر.

مَشاتلق { سه. [«مشهد»دن غلط] غیر مسلم مزارلغی: یهودی، ارمنی مشاتلغی.

مُشاتَمه { سذ. عر. جه: مشاتمات. [«شتم»دن مصه. مفاعله] ایکی کشینك بربرینه سوکمه‌سی، سوکشمه، آتشمه: مشاتمه مشاجره‌یه منجر اولدی؛ برطاقم مشاتمات غلیظه.

مُشاجَره { سذ. عر. [«شجر»دن مصه. مفاعله] دوکشمه، مضاربه، غوغا: معارضه‌لری مشاجره‌یه مبدل اولوب بربرلرینك باشنی یارمشلر.

مُشار { ضه. عر. [«شور» دن سمف. افعال] اشارت اولنان، اشارتله کوستریلن: مشار بالبنان = پارمقله کوستریلن، مشهور.

مُشارٌ اِلَیهْ { صه. عر. ث: مشارالیها. ث: مشارالیهما. جه: مشارالیهم. ۱. کندیسنه اشارت اولنان، اشارتله کوستریلن. ۲. اث. ذکری سبق ایدن، بالاده محرر، مذکور. [انشا لسانده بیوك رتبه‌یی حائز ذوات حقنده مستعمل اولوب، مومی الیه دها دون رتبه‌ده بولنانلر، مرقومه بوس بوتون رتبه‌سز اولانلر حقنده قوللانیلیر:] پاشای مشارالیه؛ خانم مشار الیها؛ مشار ومومی الیهم = مختلف رتبه‌لرده بولنانلر حقنده.

مَشارِق { سذ. جه. عر. فـد: مشرق. با: مشرق.

مُشارِك { صه. سه. عر. ث: مشارکه. ث: مشارکین. جه. مشارکین. [«شرکة» دن سف. مفاعله] ۱. مشارکت ایدن، بر ایشده دیکریله برابر بولنان، قاریشان، ذی مدخل ث. ۲. برشرکت واورتاقلغنه داخل اولانلرك بهری، برشرکت وقومپانیه اعضاسنك بهری، اورتاق: بن اوایشده مشارکم؛ مشارکینك اجتماعی؛ تمتع مشارکین بیننده تقسیم اولنور.

مُشارَکت { یا مشارکه. سذ. عر. [«شرکة»دن مصه. مفاعله] ۱. بر ایشده باشقه‌لریله برلکده بولنمه: کندیسی اوراده بولنمش ایسه‌ده مشارکت ایتمدیکی تبین ایتدی؛ بو ایشده اونك‌ده مشارکتی آکلاشیلیور. ۲. اورتاقلق، برشرکت وقومپانیه وسائره اعضاسندن بولنمه: فلان معدنك اخراجنده سزك مشارکتکز وارمیدر؟ ۳. د. [صرفده] حدثك ایکی ویا زیاده شخص بیننده وقوعنی کوسترمکه مخصوص فعل بناسی‌که ترکجه‌ده «لش» و«لاش» اداتیله وعربیده مفاعله وتفاعل بابلریله افاده اولنور: سوزلشمك؛ پایلاشمق؛ مکالمه؛ تعاون کبی. || بالمشارکه = ۱. برلکده، اورتاقلاشه. ۲. متقابلاً.

مَشّاطه { سذ. عر. [«مشط»دن سمبـ.] کاینی طارایوب صاچنی دوزلتمکه واسباب زینتنی طاقوب سوسلندیرمکه مخصوص قادین.

مُشاع { صه. عر. [«شیوع» دن سمف. افعال] ۱. اشاعه اولنمش، شیوع بولمش، یایلمش. ث. ۲. حصه‌داران بیننده مشترك قوللانیلوب تقسیم اولنمیان، بر محل اهالیسنه مشترکاً عائد: مشاع مرعاء بالطه‌لق.

مُشاعَره { سذ. عر. [«شعر»دن مص. مفاعله] شعر سویلشمه، شعر ایله بربرینه جواب ویرمه ویا شعر سویله‌ده یاریشه کیریشمه: اسکی شاعرلر مشاعره‌یی چوق سورلردی.

مَشاعِل { سذ. جم. عر. فد: مشعل. با: مشعل.

مَشاغِل { سذ.جم.عر. فد: مشغله. با: مشغله.

مُشافهه { سذ. عر. [«شفه»دن مص. مفاعله] آغزدن قونیشمه، آغز آغزه سویلشمه.

مَشاقّ { سذ جم عر فد: مشقت. با: مشقت.

مَشامّ { سذ. عر. [«شم»دن سم.] قوقو آله‌جق محل، بورنك ایچی ویوقاریسی، ککز: کوزل قوقولرله تعطیر مشام ایتمك.

مُشاوِر { صه عر. ث: مشاوره. [«مشورة»دن سف. مفاعله] کندیسنه طانیشیلان، عقل کوسترن: مشاور خاص. = سذ. عر. بربیوك مأمورك امور مأموره‌سنده کندیسنه طانیشمق اوزره معیتنه تعیین اولنان مأمور، معاون، مستشار: خارجیه نظارتی حقوق مشاوری.

مُشاوَره { سذ عر. جم: مشاورات. [«مشورة»دن مص. مفاعله] ۱. ایکی ویا زیاده شخص بیننده اولنان مشورت طانیشمه، بربرندن رأی طلب ایده‌رك اولنان مذاکره: بوتون کون مشاوره ایتدیلر. ۲. برخسته‌یه باقق ایچون برقاچ طبیبك بریره کلوب تشخیص مرض و تعیین مداواة حقنده مذاکره ایتمه‌لری، قونسولتو: اطبا بالمشاوره شوکا قرار ویردیلر.

مَشاهِد { سذ. جم. عر. فد: مشهد. با: مشهد.

مُشاهَد { صه. عر. ث: مشاهده. [«شهود»دن سمف. مفاعله] کوزله کوریلن، مشاهده اولنان: مشاهد اولان حسن خدمتنه بناءً.

مُشاهِد { صه. عر. ث: مشاهده. [«شهود»دن سف. مفاعله] کوزله کورن، مشاهده ایدن.

مُشاهَده { سذ. عر. جم: مشاهدات. [«شهود»دن مص. مفاعله] ۱. کوزله کورمه، عیاناً رؤیت ایتمه: عسکرمزك جسارتنی مشاهده ایدنلر حیران اولدیلر. ۲. صو. عالم لاهوتی رؤیت، مراقبه: اهل حقیقتك مشاهده‌سی. = جم. کوریلن شیئلر، مشهودات: بنم مشاهداتم بویولده‌در.

مَشاهیر { صه. سه. جم عر. فد: مشهور. با: مشهور.

مَشایِخ { سذ. جم. عر. فد: شیخ. با: شیخ.

مُشَبَّع { صه. عر. ث: مشبعه. [«شبع»دن سمف. تفعیل] ۱. طویمش، طوق، سیر. ن. ۲. کیم. بر ماده‌دن اریمش حالنده طوته‌بیله‌جکی مقداری آلوب زیاده اریده‌مین (مایع)، فر. Saturé: صویه یوزده بش نسبتنده حامض بور قونیلورسه مشبع حالنه کلیر. [مشبوع کبی.]

مُشَبَّك { صه. عر. ث: مشبکه. [«شبك»دن سمف. تفعیل] آغ وقفس کبی اورلمش اولان.

مَشبوع { صه. عر. ث: مشبوعه. [«شبع»دن سمف.] ۱. طویمش، طوق، سیر. ۲. کیم. با: مشبع.

مُشَبَّه { صه. عر. ث: مشبهه. [«شبه»دن سمف. تفعیل] بکزه‌دیلن، تشبیه اولنان. || مشبه‌به = کندیسنه تشبیه اولنان: جسور آدمی آرسلانه تشبیه ایتدیکمزده جسور مشبه وآرسلان مشبه‌بهدر. || د. [صرف عربیده] صفت مشبهه = افعال لازمه‌دن اوزان مختلفه‌ده وباشلیجه فعیل وزننده کلن صفت. || حروف مشبهه بالفعل = (انّ، انّ، کأنّ، لکنّ، لیت، لعلّ) حروف عربیه‌سی که اسم وخبر آلوب فعل معناسنی‌ده متضمندرلر.

مُشت { سذ. فا. ۱. یومروق. ۲. آوج. لب.

مَشتا { سذ. عر. [«شتا»دن سم.] ۱. قیشلاق، قیشین اقامت اولنان محل، قیشلاق اردوکاه: مشتای بلغراد. ۲. قیشلاق مرعا، قیشله، قیشلاق.

مُشتاق { صه. عر. ث: مشتاقه. جم: مشتاقین. [«شوق»دن سف. افتعال] اوزلین، آرزو ایدن، کوره‌جکی کلمش اولان، جان آتان: اولادینه، مملکتنه مشتاقدر. [«مشتق»ایله التباس ایتدیرلمه‌ملیدر.]

مُشتاقانه { صه. ح. فا. کمال اشتیاق وآرزو ایله، جان آته‌رق: برتهالك مشتاقانه ایله؛ اوغلنه مشتاقانه صارلدی.

مُشتَبِك { صه. عر. ث: مشتبکه. [«شبك»دن سف.

افتعال] آغ وقفس کبی بربرینه کچوب اورلمش .

مُشتَبِه { صه. عر. ث : مشتبهه . [«شبهه»دن سف. افتعال] شبهه‌لی، حقنده اشتباه اولنان ، مشکوك . ذ .

مُشتَدّ { صه. عر. ث : مشتده . [«شدة»دن سف افتعال] شدتلنن، اشتداد ایدن ، دها زیاده شدت کسب ایدن، آزان : هوانك دکیشمه‌سیله خسته‌لغی مشتد اولدی .

مُشتَرَك { صه. عر. ث : مشترکه . [« شرکة » دن سف . افتعال] برایشه اشتراك ایدن، باشقه‌لریله برابر برایشده بولنان اورتاق، ذی مدخل. ذ.(عربجه‌ده آبونه معناسیله‌ده قوللانیلیر.)

مُشتَرَك { صه. عر. ث : مشترکه . [« شرکة » دن سمف. افتعال] ایکی ویا زیاده شخص ویا هیئت طرفندن قوللانیلان ، آره‌ده بولنان، اورتاقلاشه قوللانیلان : قویو ایکی اوآره‌سنده مشترکدر ؛ قومشو ایله مشترك برباغچه‌مز واردر؛ مشترك ماله کیسه باقماز. || ر. فصل مشترك = ایکی سطحك تماس ایتدکاری خط. || قاسم مشترك ، مخرج مشترك = ایکی عددی کسورسز تقسیم ایده‌بیلین رقم ؛ قاسم مشترك اصغر ؛ قاسم مشترك اعظم .

مُشتَرَكاً { حه. عر. اورتاقلاشه، برلکده : بر آرابه آلوب مشترکاً قوللانه‌جغز .

مُشتَرِی { سذ. عر. [« شری » دن سف. افتعال] ١. صاتین آلان ، بر شیء صاتین آلمق ایچون مراجعت ایدن آدم : مشتری‌یه کوره فیأت ایستر. ٢. برتاجرله ویا دیکر اصنافدن برآدمله هروقت معامله ایدن آدم : اونم مشتریمدر؛ ایی اوسته‌در اما مشتریلری یوقدر. ٣. طالب، خواهشکر : بومالك شمدی مشتریسی یوقدر. ٤. کونشك اطرافنده دونن سیاره‌لرك الك بیوکی اولوب سیارات کبیره‌نك بشنجیسیدر، وسماده پك پارلاق برنجم صورتنده کوزیکور .

مُشتَزَن { سه. صه. فا. [«مشت = یومروق - زدن = اورمق] یومروقله کورش ایدن ، یومروق کورشنده ماهرپهلوان، فر. Boxeur .

مُشتَزَنلك { سه. یومروق کورشی، فر. Boxe.

مُشتَعِل { صه. عر. ث : مشتعله. [«شعل»دن سف.افتعال] یانمش، طوتیشمش، آتش آلمش، آلولنمش .

مُشتَغِل { صه. عر. ث : مشتغله. [«شغل»دن سف.افتعال.] بر ایشله اوغراشان، مشغول، اشتغال ایدن : بوآرالق برکتاب یازمغله مشتغلدر. [« مشغول » دها مستعملدر.]

مُشتَفی { صه. عر. ث : مشتفیه . [«شفاء»دن سف. افتعال] شفا بولان ، خسته‌لقدن ایی اولان . ذ.

مُشتَقّ { صه. عر. ث : مشتقه . [«شق»دن سمف. افتعال] دیکر برکلمه‌دن چیقمش، اوندن آیریلوب تحصل ایتمش ، دیکر برلفظدن اشتقاق مثبت اولان : قیشلاق قیشدن مشتقدر؛ الفاظ اصلیه ایله الفاظ مشتقه. || مشتق منه = دیکر برکلمه‌نك چیقدیغی کلمهٔ اصلیه : استغفارك مشتق منهی غفراندر .

مُشتَقّات { سذ. جه. عر. اصول حکمنده اولان دیکر کلمه‌لردن آیرلمش فروعدن معدود کلمه‌لر : عربی لغت کتابلرنده اصل ماده حروف هجا صره‌سیله ترتیب اولنوب مشتقاتی زیرنده بیان اولنور .

مُشتَکا { یا مشتکی. سذ. عر. [«شکوی» دن سمف. افتعال] ١. شکایت اولنان، بادیء شکایت اولان ماده : اونك مشتکاسی نه‌دن عبارتدر؟ ٢. شکایت، شکوی : والی الله المشتکی .

مُشتَکی { [صه.عر. ث : مشتکیه. [«شکوی» دن سف. افتعال] شکایت ایدن، شکایتجی.

مُشتَمِل { صه. عر. ث : مشتمله . [«شمول»دن سف. افتعال] اشتمال واحتوا ایدن، صاران، قاورایان، شامل، حاوی، جامع : بر چوق اراضی‌یی مشتمل بر چفتلك .

مُشتَمَل { صه. عر. ث : مشتمله . [«شمول»دن سمف.افتعال] برشیئك ایچنده بولنان، برشیئك جامع وحاوی اولدیغی .

مُشتَمَلات { سذ. جه. عر. [سف. صورتنده میمك کسریله استعمالی غلطدر.] برشیئك جامع وشامل اولدیغی شیئلر، برشیئك ملحقات و فروعی : چفتلکك

مشتملاتی چوقدر؛ مرعا دخی چفتلکك مشتملاتندندر.

مُشتَها { یا مشتهی. صه. عر. [«شهوة»دن سمف. افتعال] آرزو اولنان، اشتهایی موجب.

مُشتَهِر { صه. عر. ٔ: مشتهره. [«شهرة»دن سف. افتعال] شهرت بولان، مشهور، آدلی صانلی: علم وفضلیله مشتهر بر آدم.

مُشتَهی { صه. عر. ٔ: مشتهیه. [«شهوة»دن سف. افتعال] اشتهاسی اولان، آرزو ایدن، خواهشلی.

مُشتَهیات { سذ. جه. عر. [سف. صورتنده هانك کسریله استعمالی غلطدر.] آرزو اولنان شیئلر، اشتهایی موجب مواد، لذتلی شیئلر.

مُشَجَّر { صه. عر. ٔ: مشجره. [«شجر»دن سمف. تفعیل] آغاج کبی داللی بوداقلی، متفرع، مسلسل.

مَشحون { صه. عر. ٔ: مشحونه. [«شحن»دن سمف.] طولی، مملو، پر، مالامال: ذخیره ایله مشحون برکمی.

مُشَخَّص { صه. عر. ٔ: مشخصه. [«شخص»دن سمف. تفعیل] ١. شخص حال وصورتنه کیرمش، تجسم وتمثل ایتمش. ٢. شخصی تعیین اولنمش، کیم اولدیغی طانلمش. ٣. تفریق وتمییز اولنمش، ممتاز، متعین. ٤. ط. نوع وجنسی آکلاشلمش، تشخیص وتعیین اولنمش (مرض).

مُشَخِّص { صه. عر. ٔ: مشخصه. [«شخص»دن سف. تفعیل] ١. تفریق وتعیین ایدن. ٔ. ٢. ط. تشخیص امراض ایدن، تشخیص امراضده ماهر: فلان طبیب ایی مشخصدر.

مُشَدَّد { صه. عر. ٔ: مشدده. [«شدة»دن سمف. تفعیل] ١. تشدید وتقویه اولنمش، قوت ویرلمش، قوتلی، محکم: بر بناء مشدد. ٢. شدت کسب ایتمش، آرتمش: مرضی مشدد اولدی. ٣. د. برنجیسی ساکن وایکنجیسی متحرك اوله‌رق بر جنسدن ایکی حرف کبی اوقونان وبوکا علامت اوله‌رق شده (ّ) اشارتنی حامل اولان (حرف): راء مشدده ایله «بر» لفظی. ضدی: مخفف.

مُشَدِّد { صه. عر. ٔ: مشدده. [«شدة»دن سف. تفعیل] ١. تشدید وتقویه ایدن، قوت ویرن. ٢. شدتی آرتدیران، آزدیران، آزدیریجی. || اسباب مشدده = حق. مجرم حقنده بر جزانك تشدیدینی موجب احوال.

مَشدود { صه. عر. ٔ: مشدوده. [«شد»دن سمف.] قوی باغلانمش، محکم بوکلمش.

مَشرَب { سذ. عر. جه: مشارب. [«شرب»دن مصه. میمی] ١. طبیعت، جبلت، طینت. ٢. عادت، خوی، خلق. ٣. صورت حرکت، کیدیش، روش، مسلك: آچیق مشربلی؛ درویش مشربنده؛ رند مشرب.

مِشرَبه { سذ. عر. [«شرب»دن اسم آلت. — تر. زبانزدی: ماشرابه] صو ایچمکه مخصوص قاب که باشلیجه تنکه ویا باقیردن معمول وقولبلی اولور: مشربه ایله صو ایچیور؛ بر مشربه صو.

مُشَرَّح { صه. عر. ٔ: مشرحه. [«شرح»دن سمف. تفعیل] تشریح اولنمش، تشریحخانه‌ده آچلمش (انسان ویا حیوان).

مُشَرِّح { سذ. عر. جه: مشرحین. [«شرح»دن سف. تفعیل] تشریح یاپان طبیب، لاجل المعاینه آچیلان اجسادی اصول ونظامنده کسن تشریح عالمی، فر. Anatomiste.

مِشرَط { سذ. عر. [«شرط»دن اسم آلت] جرا. جراح نیشتری.

مُشرِف { صه. عر. [«شرف»دن سف. افعال] ١. اطرافه ناظر وحواله اولان. ٔ. ٢. بر حاله تقرب ایتمش، برحال کسب ایتمکه یاقلاشمش اولان، یوز طوتمش: مشرف خراب = خرابه یوز طوتمش.

مُشَرَّف { صه. عر. ٔ: مشرفه. [«شرف»دن سمف. تفعیل] شرفلنمش، شرفلی، شرف وعزته نائل: قدومکزله، تشریفکزله مشرف اولدق.

مَشرِق { سذ. عر. جه: مشارق. [«شرق»دن سمه.] کونشك طوغدیغی یر ویا طرف، کون طوغیسی.

مَشرِقی { صه. عر. ٔ: مشرقیه. شرقه منسوب ومتعلق. [«شرق» دها مستعملدر.]

مُشرِك { صه. سذ. عر. ٔ: مشرکه. جه: مشرکین. [«شرك»دن سف. افعال] خالقه شریك قوشان، تعدد آلهه‌یه قائل، کافر.

مَشروب { سذ. عر. جه: مشروبات. ایچیله‌جك شیء،

شروب و سائره : مأكولات ومشروبات .

مَشروح { صه. عر. ٱ : مشروحه. [«شرح»دن سمف.] ١. شرح اولنمش، آچلمش، تفصيلاتلى، زور آكلاشيلير يرلرى ايضاح ايدلمش : عبارۀ مشروحه. ٢. بر تفصيل بيان اولنان، يوقاريده مفصلا ذكر وتعريف اولنان : مادۀ مشروحه؛ مسئلۀ مشروحه .

مَشروحات { سذ. جـ. عر. بر مادهنك ايضاح وتفصيليچون يازيلان شيئلر، ايضاحات تفصيلات : كنيهسى بالاسنده بعض مشروحات واردر .

مَشروط { صه. عر. ٱ: مشروطه. [«شرط» دن سمف.] شرطلى، بر شرط ايله باغلى، وجودى ديكر بر شيئك ويا بر حالك وجودينه متوقف اولان : بنم كلمكلكم سزك خبر ويرمه كزله مشروطدر .

مَشروطه { صث. عر. [«شرط» دن سمف. — ناصلسه مؤنث اولهرق قوللانلمهسى عادت اولمشدر.] صاحب قديمى طرفندن صاتلماق شرطيله ورثهسنه ترك اولنمش خانه وسائره : او يالى مشروطهدر .

مَشروع { صه. عر. ٱ : مشروعه. [«شرع»دن سمف.] شريعتك مساعده ايتديكى، شرعاً جائز اولان، شريعته مطابق : قارداش اولادى بيننده مناكحه مشروعدر . || غير مشروع، نامشروع = شرعا جائز اولميان، شريعتك منع ايتديكى .

مُشَعبِذ { سذ. صه. عر. [«شعبذه» دن سف. دحرج] حقهباز، حقهبازلق ايدن، شعبده باز .

مَشعَر { سذ. عر. جـ : مشاعر. ١. مناسك حجدن هر برينك اجراسنه مخصوص محل. ٢. حاسه، حواس خمسهنك هرى . ن.

مُشعِر { صه. عر. ٱ : مشعره. [«شعور»دن سف. افعال] اشعار ايدن، بيلديرن، خبر ويرن : اورادن عزيمت ايتديكنى مشعر بر تلغراف آلدم . [لسانمزده بووجهله تحريراً اخبار حقنده قوللانيلير.]

مُشَعشَع { صه. عر. ٱ : مشعشه. [«شعشعه» دن سمف. دحرج] ١. پارلايان، پارلدايان : آلتيندن مشعشع بر كره. ٢. شعشعهلى، دبدبهلى، طنطنهلى، صونطورلى : مشعشع بر دوكون، بر استقبال .

مَشعَل { سذ. عر. جـ : مشاعل. و :

مَشعَله { سذ. عر. جـ : مشاعل. [«شعل» دن سم] ١. تنويره مخصوص آلت، قنديل، لامبه. ٢. آچيق يرلرى كيجه تنوير ايچون مستعمل آلت كه يره ديكلمش دمير بر ديركك اوجنده واقع قفسك ايچنده چيرا ويا ياغلى پاچاوره ياقلهرق حاصل اولور. [لسانمزده ايكنجى صورتى وايكنجى معنا ايله دها مستعملدر.]

مَشغَله { سذ. عر. جـ : مشاغل. [«شغل» دن مصـ. ميمى] ايش، كوج، مشغوليت، اوغراشيلان ايش : بو بر مشغلۀ عظيمهدر؛ كثرت مشاغلدن كلهمدم. [جمعى دها مستعملدر.]

مَشغول { صه. عر. ٱ : مشغوله. [«شغل»دن سمف.] ١. بر ايشله اوغراشان، ايشده بولنان، ايش كورمكده اولان : سز كلديككزده بن مشغول ايدم؛ كنديسنى يازى يازمغله مشغول بولدم . ٢. طالغين، دريك بر تفكره طالمش : سزى پك مشغول كوريورم؛ ذهنم مشغول ايدى سويلديكنى آكلايهمدم. || مشغول ايتمك = سوزله ذهنى اشغال ايدوب ايش كورمهسنه مانع اولمق : بر افادهم واردر اما قورقارم كه سزى مشغول ايدرم .

مَشغوليَّت { س. [«مشغول» اسم مفعولنه ادات مصدريت علاوهسيله تشكيل اولنمش بر لغت اولوب عربيده مستعمل دكلدر] مشغول اولمه، ايشده بولنمه، اشتغال : مشغوليتم چوقدر .

مَشفَر { سذ. عر. جـ : مشافر. نا. بعض حيوانلرك صارقيق طوداغى .

مُشفِق { صه. عر. ٱ : مشفقه. [«شفقة»دن سف. افعال] ١. مرحمتلى، آجيان. ٢. سون، محبتلى، ابوينك اولاده اولان محبتى كبى قلبى بر محبتله سون : پدر مشفق؛ والدۀ مشفقه.

مُشفِقانه { صه. حـ. فا. ١. مرحمتله، آجيهرق. ٢. محبت وشفقتله، ابوينك اولادينه اولان محبتى كبى قلبى بر سويشله : نظر

مشفقانه؛ مشفقانه یوزمه باقدی.

مَشق { سذ. عر. ١. یازی‌اورنکی، عینی یازمغه چالیشمق ایچون حسن خط معلمی طرفندن یازیلوب شاکردانه ویریلن یازی : مشق آلمق؛ مشق ویرمك. [اصل عربیده الی یازی‌یه آلیشدیرمق ایچون قره‌لامه یازمق دیمکدر.] ٢. موسیقیده وسائر تعلیملرده آلیشمق ایچون اولنان سعی : پیانو، کمان مشق ایدیور؛ سسی کوزل ایسه‌ده برآز مشق ایتمکه محتاجدر.

مَشَقَّت { سذ. عر. جه : مشاق. [«شق»دن مص. میمی] ١. کوجلك، صیقندی، زحمت، صعوبت، اذیت : بو ایشده چوق مشقت چکدم؛ مشاق سفریه. ٢. زحمتلی ایش، خدمت شاقه.

مُشك { س. فا. مسك. || مشکبو = مسك قوقولی.

مُشكِل { ص. عر. ث : مشکله. [«شکل»دن سف. افعال] زور، کوج، چتین : مشکل ایش؛ مشکل حال. = سذ. عر. جه : مشکلات. حل وفصلی زور ایش، انکل، مانعه : بر مشکلم وارکیمه حل ایتدیره‌یم؛ برطاقم مشکلات ظهور ایتدی.

مُشَكَّل { ص. عر. ث : مشکله. [«شکل»دن سمف. تفعیل] شکل و قیافتی یرنده، یالکز قیلیغی مکمل اولان : مشکل بر آدم. [مقام استهزا واستخفافده مستعملدر.]

مُشكِلپَسَند { ص. فا. [عر. مشکل = کوج. فا. پسندیدن = بکنمك] زور بکنیر، برشیء بکنمز، هرشیئه بر بهانه بولان : اویله مشکلپسند برآدمه ایش بکندیرمك نه قدر کوج.

مُشكِلپَسَندانه { ص. ح. فا. بر شیء بکنمین آدمه مخصوص ولائق صورتده : برنظر مشکلپسندانه ایله باقدی؛ پك مشکلپسندانه حرکت ایدیور.

مُشكِلكُشا { ص. فا. [عر. مشکل = کوج. فا. کشادن = آچمق] مشکل مسئله‌لری حل وفصل ایدن، حلال مشکلات : مشکلکشای هر سبق = هر درسك یعنی هر خصوصك مشکلاتنی حل ایدن.

مُشكِلَشمَك { فل. و :

مُشكِلَنمَك { فل. کوج ومشکل اولمق : دنیاده یاشامق مشکلاشدی؛ بو مسئله بوسبوتون مشکللندی.

مَشكور { ص. عر. ث : مشکوره. [« شکر » دن سمف.] شکری ایفا اولنان، تشکره مستحق، باعث شکران، تشکر اولنه‌جق : خدمات مشکوره‌سی ناقابل انکاردر.

مَشكوك { ص. عر. ث : مشکوکه. [« شك » دن سمف.] حقنده شك و شبهه اولنان، شبهه‌لی : اونك کله‌جکی مشکوکدر.

مُشكين { ص. فا. مسکلی، مسك قوقولی، مسك رنکنده : زلف مشکین.

مَشلَح { سذ. عر. آلتی اوستی بر وقول یرینه یوقاریکی ایکی اوجنده یاریقلری اولان برنوع اوستلك لباس که باشلیجه عربلره مخصوص اولوب یلدیرمه یرینه قادینلر طرفندن دخی قوللانیلیر.

مُشَمَّس { ص. عر. ث : مشمسه. [«شمس»دن سمف. تفعیل] کونشه کوسترلمش، کونش کورمش.

مِشمِش { سذ. عر. قایصی، زردالو.

مُشَمَّع { ص. عر. ث : مشمعه. [«شمع» دن سمف. تفعیل. — تر. زبانزدی : موشامبه.] اوستی بال مومی ویا قاوچوق کبی بر شیئله قاپلانه‌رق صو کچمیه‌جك حاله قونمش. = سذ. عر. ١. بال مومی ویا قاوچوقله قاپلانمش بز ویا دیکر منسوج : مشمعه صاریلی نسخه. ٢. قاوچوقله یاپیلوب صو کچمز یاغمورلق : یاغمور یاغه‌جغندن مشمع کییملی. || ط. مشمع طبی = جبان وسائره اوزرینه یاپیشدیریلان صاری مشمع، یاقی.

مَشمول { ص. عر. ث : مشموله. جه : مشمولات. [«شمول» دن سمف.] برشیئك ایچنده بولنان، بر شیئك حاوی اولدیغی : بو صندیغك مشمولاتی نه‌دن عبارتدر.

مِشوار { سذ. عر. طور، حال، روش : او آدمك مشواری خوشمه کیتمیور.

مَشوَرَت { یا مشوره. سذ. عر. طانیشمه، سویلشمه.

مُشَوَّش { ص. عر. ث : مشوشه. [« شواش » دن سمف. تفعیل] قاریشیق، قارمه قاریش،

غیرمنتظم، آكلاشلماز، مشكوك : مشوش بر ایش ؛ مشوش بر سوز؛ مشوش برحالده كوردم .

مُشَوِّق { صه. عر. ث : مشوقه . [« شوق » دن سف. تفعیل] شوق و غیرته كتیرن ، آرزوسنی آرتدیران ، ترغیب وتحریص ایدن ، محرك : اونلر چوق اعانه ویررلر اما برمشوق لازم؛ اوبوقدر ایلری كیتمزدی لكن مطلق بر مشوق واردر .

مُشَوَّك { صه. عر. ث : مشوكه . [« شوك » دن سمف. تفعیل] نبا . تا . دیكنلی ویا دیكن شكلنده سیوری .

مَشه { سه. فا : میشه .

مَشهَد { سذ. عر. جه : مشاهد . [« شهادت » دن سمه.] برآدمك شهید اولدیغی ویا بر شهیدك مدفون بولندیغی محل : مشهد حسین (رضه). || (مشهد علی رضا وبالاختصار (مشهد) = طوس جوارنده بیوك برشهركه امام مشارالیهك تربه‌سی اطرافنده تحصل ایدوب الیوم خراسانك مركزیدر .

مَشهود { صه. عر. ث : مشهوده. [« شهود » دن سمف.] كوزله كوریلن، مشاهده ومعاینه اولنان : مشهود اولان اقدام وغیرتنه مكافاة؛ مشهود دیدهٔ افتخارمز اولان مكارم .

مَشهور { صه. عر. ث : مشهوره. [« شهرة » دن سمف.] صیت وشهرت قزانمش، یایلمش، هركسك بیلدیكی و طانیدیغی، آدلی صانلی، شهیر، بنام : مشهور آدم؛ اونك تألیفاتی مشهوردر ؛ وقایع مشهوره.|| غلط مشهور = یاكلیش اولدیغی حالده خلق بیننده مستعمل اولان لغت ویا تعبیر . = سه. عر. جه : مشاهیر. شهرتلی آدم، اسمی هر كسجه معلوم اولان ذات : مشاهیر شعرادن؛ مشاهیر نساء .

مَشی { سذ. عر. یوریمه، رفتار : مشی وحركتنه اقتداری یوقدر . || ع. مشی عسكری یاخود مشیهٔ عسكریه [وغلطی: مشیت عسكریه] = عسكرجه یورویش، عسكر یورویشی .

مَشیب { سذ. عر. صاچ آغارمه‌سی ، اختیارلق . ث .

مَشیَّت { سذ. عر. [طوغریسی : مشیئت] ایسته‌مه،ایستك، آرزو ، خواهش : مشیت الهیه = ارادة الله. — اصطلاح عسكریده « مشی »دن مصدر بناء نوع اولان « مشیه » یرینه یاكلیش قوللانیله‌رق « مشی عسكری » یا « مشیهٔ عسكریه » صورتنده تصحیحی الزمدر .

مَشیَخَت { سذ. عر. [عربی لغت كتابلرنده بولنه‌مدی] شیخلك : فلان تكیه‌نك مشیختی منحلدر . || مشیخت اسلامیه = شیخ‌الاسلام مسندی .

مُشَیَّد { صه. عر. ث : مشیده . [« شید »دن سمف. تفعیل] یوكسك و متین یاپلمش ، رفع وتحكیم اولنمش (بنا) : بر بناء مشید؛ بر قلعهٔ مشیده .

مُشَیِّد { صه. عر. ث : مشیده . [«شید» دن سف. تفعیل] یوكسلدوب محكم ومتین ایدن، صاغلام صورتده بنا وتأسیس ایلین : مشید اركان دولت .

مُشیر { صه. عر. ث : مشیره . [«شور» دن سف. افعال] امر واشارت ایدن. ث. = سذ. عر. جه. فا : مشیران . سلك عسكریده وزارتله معادل اولان الك بیوك رتبه‌یی حائز ذات : مشیران عظام؛ اردو مشیری ؛ طوبخانه مشیری .

مُشیرلك { سه. و :

مُشیریَّت { سذ.عر. [لغت مولده] ١. سلك عسكریده الك بیوك رتبه، مشیر رتبه‌سی : فلان ذاته مشیرلك ، مشیریت ویرلدی . ٢. بر مشیرك تحت اداره‌سنده بولنان مقام ودائره : طوبخانه مشیریتی؛اردو مشیرلكی.

مشیل { مه. برحیوان ویا انسانك ویاورو ویا چوجغك دریك دریك اویویوب خیزلیجه نفس آلمه‌سنی تقلید و تصویر ایدر ومكرر قوللانیلیر : مشیل مشیل اویووردی .

مَشیمه { سذ. عر. ث. صوك، دول یتاغی .

مَشین { سه. سیبلمش قویون و سائره دریسی ، دباغت اولنمش دریلرك الك عادیسی ، سختیان : قرمزی، یشیل مشین؛ مشین قابلی كتاب . = صه. مشیندن معمول : مشین قاب؛ مشین خرج .

مَشینلی { صه. مشین دینلن سیبلی دری ایله قاپلانمش ویا طونانمش اولان: مشینلی صندیق.

مَشئوم { صه . عر . ث : مشئومه. [« شؤم » دن سمف.]

شآمتلی، نحوستلی، اوغورسز : اوکون فرانسزلر ایچون پك مشئوم برکون ایدی .

مَصّ { سـذ. عر. امـمه، امه‌رك چكمـه : بر بوش طولوم حوضك ایچنده براغیلیرسه صو مص ایدر .

مُصاب { صه. عر. ث: مصابه. ج: مصابین. [«صوب» دن سمف. افعال] اوزرینه دوشمش، اصابت ایتمش ، دوشـكون ، دوچار ، گرفتـار ، اوغرامش ، اوغراق ، بر آفتـه طوتلمش : حریقه، قولره‌یه مصاب اولانلر؛ حركت ارض مصابینی .

مُصابَره { سـث. عر. [«صبر»دن مصه. مفاعله] صـبر ایتمه، قاتلانمه . ز.

مَصابیح { سـذ. ج. عر. فد: مصباح. با: مصباح .

مُصاحِب { صه. س. عر. ث: مصاحبه. [«صحبة»دن سف. مفـاعله] ١. بریله مصاحبه ایدن، قونیشان، آرقداش. ٢. بر بیوك ذاتك معیتنده بولنوب كندیسنی محاضرات ومصاحبات ایله ولطائف وخوش آینده كلمات ایله اكلندیرن آدم. ٣. سلاطین عظام حضراتنك خدمت خاصه ـ لرنده بولنـانلرك بهری .

مُصاحَبَت { یاخـود مصاحبه . سـث.عر. [«صحبة»دن مصه. مفـاعله] ایكی ویا زیاده كشی بیننده قونیشمه ، صحبت ایتمه: اقشاملری برلشوب مصاحبت ایدردك .

مُصاحِبلك { سـ. مصاحب صفت و وظیفـه‌سی . با:

مصاحب .

مَصاحِف { سـذ. ج. عر. فد: مصحف. با: مصحف.

مُصاد { سـ. [عر. «مشغذ» دن غلط] بیچاق بیـله‌مكه مخصوص دمیردن آلت : قصاب، آشچی مصادی .

مَصادِر { سـذ. ج. عر فد: مصدر. با: مصدر .

مُصادَره { سـث. عر. ج: مصاـ درات. [«صدور»دن مصه. مفاعله] ١. قباحتلی بر آدمك عرفاً اموال واملاكنك ضبطی كه وقتیله مرعی بر اصول ایدی : اسكیدن بعض كره اموال مصادره اولنوردی . ٢. ممنوع برشیئك رسماً ضبطی: قچـاق توتون مصادره اولنور .

مُصادِف { صه. عر. ث: مصادفه. [«صدوف» دن سف. مفاعله] ١. راست كله برلـكده بولنان، راست كلن : دون یولده فلان ذاته مصادف اولدم. ٢. تقویمجه مشهور بروقعه‌نك زمان وقوعنه مطابق اولان (كون) : جلوس همایونه مصادف اولان اغستوسك اون طقوزنجی كونی. [متصادف دیمه‌ملی.]

مُصادَفَت { یا مصادفه. سـث.عر. [«صدوف»دن مصه. مفـاعله] راست كله برلـكده بولنمـه ، راست كله .

مُصادَقَت { یا مصادقه. سـث.عر. [«صـدق» دن مصه. مفاعله] ایكی كشی بیننده‌كی صدق و خلوص ، صادقانه معـامله : بیغزده‌كی قاعدهٔ مصادقته رعايةً؛ حسب المصادقه .

مُصادَمه { سـث. عر. ج: مصاـ دمات. [«صدم» دن مصه. مفاعله] ١. چارپیشمه، طوقوشمه، چاتمه، بربرینـه چارپوب اورشمه: ایكی كمی آره‌ سنده مصادمه وقوع بولدی. ٢. مخاصم ایكی عسكر بولوكلری بربرینه راست كلكله آره‌لرنده وقوع بولان كوچك محاربه، چارپیشمه : ایلری قره‌قوللر بیننده برمصادمه وقوع بولمش.

مُصارَعه { سـث. عر. [«صرع»دن مصه.مفاعله] گورشمه، پهلوانلق .

مَصارِف { سـذ. ج. عر. جمع الجمعی : مصارفات. فد: مصرف. با: مصرف .

مَصاعِب { سـذ.ج.عر. [«صعوبة» دن. — فد. یوقدر.] كوجالكلر، زور ایشلر، مشكلات.

مَصافّ { سـذ. ج. عر. فد: مصف. با: مصف .

مُصافاة { سـث. عر. [«صفوة»دن مصه. مفـاعله] صمیمی و خالص محبت : بیغزده‌كی ود ومصافاة .

مُصافَحه { سـث. عر. [«صفح» دن مصه. مفـاعله] ال اله طوتیشمه ، تحیـه وعرض محبت مقامنده برینه ال اوزاتمه .

مُصال { سـ. [عر. «مثل»دن غلط] ١. چوجقلره سویلنیلن حكایه : مصال سـویلیوردی ؛ چـوق مصال بیلـیردی . ٢. اینانلمیه‌جق حكایه ، جن وپری حكایه‌سی : مصـال كتابی . ٣. مج. صاچمه صاپان سوز، واهی شیء: دیدكلركزك هپسی مصالدر؛

بنم مصال دیکمکه وقتم یوقدر .

مَصالِح { سش. جـ. عر. فد : مصلحت. با : مصلحت.

مُصالَحَه { سش. عر. [«صلح»دن مص. مفـاعله] ١. با. ریشمه ، باریشیق، اوزلاشمه : دولتین مخاصمتین مصالحه ایتدیلر؛ عقد مصالحه اولندی. ٢. صلح، اسـایش ، مسالمت : مصـالحۀ عمومیه .

مُصاهَرَت { سش.عر. [«صهر»دن مص.مفاعله] تأهلدن طولایی حاصل اولان قرابت ، داماد وکلینك یکدیکری اقرباسیله اولان قرابتلری، قرابت صهریه : او ایکی عائله آراسنده مصاهرت واردر .

مَصائِب { سش. جـ. عر. فد : مصیبت. با : مصیبت.

مِصباح { سذ. عر. جـ : مصابیح. ایشیق، چراغ، تنویره مخصوص آلت، مشعل .

مَصبوغ { ص. عر. ث : مصبوغه. [« صبغ » دن سمف.] بویانمش، بویالی .

مُصتَلَه { یا ماسـتله. س. اوسـتی آچیق فوچی ، بیـوك کردل : بانیه، چاشیر مصتله‌سی.

مُصَحَّح { ص. عر. ث : مصححـه . [«صحة»دن سمف. تفعیل] تصحیح اولنمش، سهو وخطـاسی قالدیرلمش، یاکلشسز : مصحح بر کتاب .

مُصَحِّح { سـذ . ص . عر . جـ : مصححین. [«صحة»دن سف. تفعیل] طبع اولنـان کتابلرك سهو وخطالرینی دوزلتن آدم : بو مطبعه‌یه بر مصحح لازم.

مُصَحِّحلك { س. برمطبعه‌ده طبع اولنان کتابلرك ترتیب سهولرینی تصحیح واصلاح ایدن مأمورك وظیفه وصنفی : فلان مطبعه‌ده مصححلك ایدیور.

مُصحَف { سذ. عر. جـ : مصاحف. [«صحف»دن سمف.افعال] ١. صحیفـه‌لردن مرکب یازلمش شیء، کتاب. ز. ٢. قرآن کریم : مصحف شریف؛ فلان کتبخانه‌ده‌کی مصاحف شریفه .

مَصحوب { ص. عر. ث : مصحوبه. [« صحبة » دن سمف.] برابر آلنمش، برلکده کوتوریلان، ترفیق اولنان .

مَصحوباً { حـ.عر. برلـکده اولدیغی حالده، رفاقت و معیتده اوله‌رق : آوروپایه کیدن مرخصه مصحوباً کیتدی . ز.

مِصداق { سذ.عر. [«صدق»دن] بر شیئك طوغریلغی اثبـاته یارایان شیء، مشهور بر سوزك حقیقته موافق اولدیغنی کوسـترر حال و وقعـه : فلان ضرب مثل مصداقنجه .

مَصدَر { سذ. عر. جـ : مصادر. [« صـدور » دن سم.] ١. بر شیئك صـدور و نبعان ایتـدیکی محل ، منبع ، مبـدأ : بتون بواحوالك مصدری اودر؛ مصـدر فضل وعرفان. ٢. د. [صرفده] افعـالك مشتق منهی اولان اسم که حـدثه دلالت ایدوب زمانه دلالت ایتمز : کلمك، کیتمك، یازمق کبی. || مصـدر میمی = عربیده باشـنده « م » حرفی بولنان مصدر : مدخل، محمدة کبی؛ مصدر بناء مره = حدثك بردفعه وقوعنی بیان ایدن وفعاء الفعلی مفتوح اولوب آخرنده تاء توحید بولنان مصدر عربی : دفعة کبی ؛ مصـدر بناء نوع = حدثك بر درلو وقوعنی بیـان ایدوب مصدر بناء مره‌دن فرق فاء الفعلك مکسور اولمه‌سندن عبارت اولان مصـدر عربی : مشیة کبی .

مَصدَری { ص. عر. ث : مصدریه. مصدر معناسنه متعلق یعنی حدث بیـان ایدن : معناء مصدری؛ ادات مصدریه .

مَصدَرِیَّت { سش. عر. مصدرك افاده ایتدیکی حدث معناسی : «لك» ادات مصدریتدر.

مَصدَرِیَه { س. [عر. «مسطاریه» دن غلط. مسطار = یکی شراب] وقتیله مسـکراتدن وسـائر بعض اموالدن آلینجـه آلنان رسم، زجریه.

مَصدَرِیَه‌جی { س. مصـدریه . [و طـوغریسی مسطاریه] دینلن رسمی تحصیل ایدن مأمور، زجریه کومرکجیسی.

مُصَدَّق { ص. عر. ث : مصدقه. [« صـدق » دن سمف. تفعیل] کرچکلندیرلمش، تصدیق وتأکید اولنمش، صحیح وشایان اعتبـار اولدیغی بردائرۀ رسمیه طرفندن تحریراً بیان اولنان : مقاولات محرری طرفندن مصدق بر مقاوله .

مُصَدِّق { ص. عر. ث : مصدقه. [«صدق»دن سف. تفعیل] بر سوزك یاخود بر کیفیتك ویا یازلمش برشیئك طوغری وصحیح اولدیغنی اثبات و تأکید ایدن :

سزك سوزكزى مصدق بر فقره سويليه‌يم؛ هويتنى مصدق بر علم وخبر كتيردى.

مصر { سخذ. عر. ١. آفريقانك شمال شرق كوشه‌سنده واقع ومناصب نيلى حاوى مملكت مشهوره، خطهٔ مصريه. ٢. تخصيص صورتيله خطهٔ مذكوره‌نك مركزى اولان قاهره شهر شهيرنده‌ده دينير؛ مصر القاهره‌ده ديرلر. = سذ. عر. ج : امصار [ايكنجى معناسندن تعميماً] بيوك شهر، معموره : || مصر بغدايى = ١. معروف صارى وبيوجك دانه‌لى حبوبات نوعى. ٢. مصر دينلن حبوباتك آتشده پاتلادلمش دانه‌لرى. || مصر طاوغى = هندى. || مصر فتيلى = طوپلرى آتشله‌مه‌ده مستعمل اوتدن اورلمش بر نوع خلاط.

مصر { س. معروف صارى و بيوجك ياصى دانه لى حبوبات نوعى [مادهٔ آتفه يه با.] : مصر اتمكى؛ مصر قوچانى؛ تازه مصر.

مُصِر { ص. عر. ث : مصره. [« صر » دن سف. افعال] اصرار ايدن، آياق باصوب واز كچمين، برسوز ويا طلبده معاندانه ثبات ايدن : فكرنده مصر بر آدم.

مصراع { سذ. عر. ج : مصاريع. [الفسز اوله‌رق « مصرع » املاسى غلطدر.] ١. قپونك ايكى قنادندن بهرى. ٢. استريديه كبى حيوانات بحريه‌نك ايكى قبوغندن بهرى. ٣. د. بربيتى تركيب ايدن ايكى قسمك هربرى : ايكى مصراع بر بيت ياپار.

مُصرّانه { ص. ح. فا. اصرار ايده‌رك، آياق باصمغله : مصرانه سويليور؛ مصرانه طلب.

مُصرَّح { ص. عر. ث : مصرحه. [« صراحة »دن سمف. تفعيل] تصريح ايدلمش، صراحتلى، آچيقدن ومفصلاً بيان اولنمش، ايضاح اولنمش، شبهه براقميه‌جق صورتده عيان وظاهر : بوبابده ايجاب ايدن معامله قانونده مصرحدر.

مُصرَّحاً { ح. عر. آچيق وظاهر اوله‌رق، صراحتله، شبهه براقميه‌جق صورتده : شرائط مقاوله‌يى مصرحاً يازملى.

مَصرِف { سذ. عر. ج : مصارف [«صرف» دن] جيبدن چيقان آقچه، مبايعات واحتياجاته قارشى ويريلن مبلغ، خرج : بيوك شهرلرده چوق مصرف اولور؛ اوقوناغك مصرفى چوقدر؛ بوقدر مصارفه طيانه‌ميه‌جغز؛ مصارف ضروريه؛ مصارف زائده؛ پول مصرفى. || مصرف كورمك = مصارفك حسابنى كورمك. || مصرف ناظرى = دائرهٔ عسكريه‌ده محاسبات رئيسى.

مصرلى { س. ص. مصر اهاليسندن اولان، مصرى : اسكى مصرليلر.

مَصروع { ص. عر. ث : مصروعه. [«صرع» دن سمف.] صرعه‌يه طوتلمش، صرعه‌لى.

مَصروف { ص. عر. ث : مصروفه. [«صرف» دن سمف.] ١. صرف اولنمش، خرج ايدلمش، بوزلمش : مبالغ مصروفه‌نك حسابنى ويرمك. ٢. صرف واستعمال اولنان، قوللانيلان، بذل ايديلن : همات عليه‌لرينك مصروف بيورلمسى. ٣. ديكر جهته چويرلمش، دفع و طرد اولنمش. = س. تر. بين العوام غلط اوله‌رق مصرف يرينه قوللانيلير.

مَصره { س. با : ماسوره.

مصرى { ص. عر. ث : مصريه. خطهٔ مصريه‌يه منسوب ومتعلق. = سذ. عر. ج : مصريون. مصر اهاليسندن آدم : اسكى مصريونك آثارى.

مَصطَبه { سذ. عر. قپونك ايكى طرفنده اوتورمغه مخصوص سد، پيكه.

مُصطَفا { ص. عر. با : مصطفى.

مُصطَفَوى { ص. عر. ث : مصطفويه. فخر كائنات محمد مصطفى (صلعم) افندمزه مخصوص ويا منسوب و متعلق : اخلاق مصطفويه؛ احاديث مصطفويه.

مُصطَفى { ص. عر. [«صفوة» دن سمف. افتعال] سچلمش، مختار، منتخب، بركزيده. — فخر عالم (صلعم) افندمزك صفات مباركه‌سندن اولوب لسانمزده معناء لغويسيله پك استعمال اولنميور.

مَصطَكى { س. با : ماستيقه.

مُصطَلَح { ص. عر. ث : مصطلحه. [«صلح» دن سمف. افتعال]

١. اصطلاح قبيلندن اولان، معناء لغويسيله قوللانلميوب بر علم وفن اربابی بيننده متفق عليه برمعناء محدثله استعمال اولنان: الفاظ مصطلحه. ٢. تر. لغات غريبه واصطلاحات عليه ايله مملو اولوب هركس طرفندن آكلاشلميان: پك مصطلح بر مكتوب يازمش؛ بن اوقدر مصطلح سوزدن برشیء آكلايه مام.

مِصعَد { سذ. عر. [«صعود»دن اسم آلت. — لغت مولده) كيم. مايعاتی بخار حالنه كچيروب سربكه مخصوص آلت، فر. Sublimatoire.

مُصَعَّد { ص. عر. ث: مصعده. [«صعود»دن سمف. تفعيل. لغت مولده) كيم. مصعد دينلن آلت مخصوصه ايله بخار حالنه قونيلان، فر. Sublimé.

مُصَغَّر { ص. عر. ث: مصغره. [«صغر»دن سمف. تفعيل] اسم تصغير صورتنه قونمش، جك وجق معناسنی افاده ايدن: اسم مصغر. = سذ. عر. بو صيغه‌ده اولان اسم، تصغير صيغه‌سی: بو اسمك مصغری ناصل اولور؟

مَصَفّ { سذ. عر. ج: مصاف. [«صف»دن سم.] صره صره ديزيلن محل، حرب صفلرينك ديزلديكی ميدان حرب.

مُصَفّا { يا مصفی. ص. عر. ث: مصفاة. [«صفوة»دن سمف. تفعيل] تصفيه اولنمش، مواد اجنبيه‌سی آيريلوب خالص وصافی حالنده قالمش اولان: ماء مصفا؛ مصفا شكر.

مِصفاة { سذ. عر. [«صفوة»دن اسم آلت] تصفيه‌يه مخصوص آلت، سوزگج.

مُصَفّی { ص. عر. ث: مصفيه. [«صفوة»دن سف. تفعيل] تصفيه ايدن ويا تصفيه‌يه يارايان.

مُصَفّیٰ { ص. عر. با: مصفا.

مصقال { سـ [بلكه «موسيقار»دن غلط] بر صره قامش قلملرندن عبارت دوودك. || مج. مصقال قامشی = صيق صره‌لانمش شیء.

مِصقَل { سذ. عر. و:

مِصقَله { سذ. عر. [«صقل» دن اسم آلت] قويومجی وساره‌نك معدنی پارلاتمق ايچون قوللاندقلری آلت، صيقل دميری، مهره طاشی، جلا آلتی.

مَصل { سذ. عر. ط. قان وسودك ايچنده طبيعی اوله‌رق بولنان صو، فر. Serum, serosité.

مُصَلّا { يا مصلی. سذ. عر. ١. نماز قيلمغه مخصوص آچيق ير، نمازگاه. ٢. جامع شريف جوارنده جنازه نمازی قيلمغه مخصوص محل. || مصلا طاشی، سنك مصلا = نمازی قيلنيركن جنازه‌نك وضع اولنديغی يوكسكجه طاش.

مَصلاق { سـ. ١. دائما آقار صو بوريسی. ٢. اوچ بش لوله صويی حاوی كوچك حوض كه اكثريا صو يوللری اوزرنده اولور: اورا ده بر مصلاق واردر. ٣. حيوانلری صووارمغه مخصوص طاشدن بيوك يالاق.

مُصلِح { ص. عر. ث: مصلحه. [«صلح»دن سف. افعال] ١. اصلاح ايدن. ٢. ايباشديرن، صلح ومسالمتی اعاده وتقرير ايدن.

مَصلَحَت { سذ. عر. ج: مصالح. [«صلح»دن مصـ. ميمی. — عر. تعبيراتده «مصلحه» صورتنده ده قوللانيلير.] ١. صلح و آسايش و مسالمت يولی، ايي‌لك طريقی: بويله مصلحت كورديلر؛ مصلحت حسن نتيجه‌يه وارمقدر. ٢. ايش، خصوص، ماده، كيفيت: اورايه برمصلحت ايچون كيتدی؛ مصالح بيتيه. ٣. اهميتلی ايش، مسئله: بوده بر مصلحت‌می؟ اماده مصلحت يابديكز. || اصحاب مصالح = كندی ايشلريچون حكومته مراجعت ايدنلر، حكومتجه ايشی اولانلر.

مَصلَحَتگُذار { ص. فا. ايش كورن، ايش بيلير، تسويه مصالحه مقتدر. = سـ. فا. ١. ايلچی وكيلی، موقتاً سفارت ايشلرينی كورن مأمور. ٢. ايلچی، مرخص اولميان سفير: دانيمارقه مصلحتگذاری.

مَصلَحَتگُذارلق { سـ. ١. ايلچی وكيللكی، موقت ايلچيلك. ٢. كوچك ايلچی صفت ومأموريتی، كوچك سفارت: بروكسل مصلحتگذارلغی.

مَصلَحَتلی { سـ. ص. حكومتجه ايشی اولان: يالكز مصلحتليلری ايچری‌يه قويبيورلر.

مَصلوب صه. عر. ذ: مصلوبه. جـ: مصلوبين [«صلب» دن سمف] صلب اولنمش، آصلمش، آصمغله اعدام اولنمش ویا آصیله رق اولمش، بردار.

مُصَلّی صه. عر. ذ: مصلیه. [«صلوة» دن سف. تفعیل] نماز قیلان، بش وقت نمازینی قیلان: بو آدمی مؤمن موحد ومصلی می بیلیرسکز؟

مُصَلّی ١ سذ. عر. با: مصلا.

مَصلی صه. عر. ذ: مصلیه. ط. قانده موجود اولان والیوم بعض مداواتلر ایچون استخراج اولنان صویه منسوب ومتعلق، فر. Séreux.

مُصَمَّم صه. عر. ذ: مصممه. [«صم» دن سمف. تفعیل] تصمیم اولنمش، قطعیاً قراری ویرلمش، قطعیاً مقرر، مجزوم: یارین والینك عزیمتی مصممدر.

مُصَنَّع صه. عر. ذ: مصنعه. [«صنع» دن سمف. تفعیل] صنعتله یاپلمش، ماهرانه اعمال اولنمش، فن و صنعته موافق صورتده یاپلمش، استاد ایشی: مصنع برجامع شریف، برچشمه، برکوپری؛ آثار مصنعه.

مُصَنِّف سـ. صه. عر. ذ: مصنفه. جـ: مصنفین. [«صنف» دن سف. تفعیل] کتاب تألیف وتحریر و جمع و تلفیق ایدن: کندیسی بر چوق کتابلرك مصنفیدر؛ مصنفه بر قادین؛ مصنفیندن برذات.

مُصَنَّف صه. عر. ذ. مصنفه. [«صنف» دن سمف. تفعیل] صردیه قونمش، تألیف وتحریر اولنمش، جمع و تلفیق اولنمش: اوچنجی قرن هجریده مصنف برکتاب.

مُصَنَّفات سذ. جـ. عر. جمع وتحریر اولنمش کتابلر، تألیفات، آثار قلمیه: کندیسنك مصنفاتی برکتبخانه طولدیره جق مقدارده در؛ مصنفات مشهوره.

مَصنوع صه. عر. ذ: مصنوعه. [«صنع» دن سمف.] ١. صنعتله یاپلمش، صنعت محصولی، معمول: لوندره ده مصنوع بر ماکینه. ٢. اصلی و طبیعی اولمیان، ساخته، صنعی، ایجاد واختراع اولنمش، یاپمه، دوزمه: بوخبر مصنوعدر.

مَصنوعات سذ. جـ. عر. ١. صنعت محصولاتی، صنعتله یاپلمش شیئلر، معمولات، آثار صنعیه: انکلتره نك دمیر مصنوعاتی چوقدر؛ استانبولك اسکی صدف مصنوعاتی مشهوردر. ٢. ایجاد واختراع اولنمش شیئلر، یاپمه ودوزمه حوادث تصنیعات: بونلر هپ اونك مصنوعاتیدر.

مُصَوَّر صه. عر. ذ: مصوره. [«صورة» دن سمف. تفعیل] ١. تصویر اولنمش، رسملی، و تصویرلرله مزین، رسملی: مصور غزته؛ مصور مجموعهٔ موقوته؛ ال ایله یازلمش مصور برشاهنامه. ٢. ذهننده صورت بولمش، تصور اولنمش، دوشونلمش.

مُصَوِّر صه. سـ. عر. ذ: مصوره. جـ: مصورین [«صورة» دن سف. تفعیل] رسم وتصویر یاپان، رسام، تصویرجی.

مَصوغ صه. عر. ذ: مصوغه. [«صوغ» دن سمف.] قالبه دوکلمش، دوکمه. ذ.

مَصون صه. عر. ذ: مصونه. [«صون» دن سمف.] صیانت ومحافظه آلتنده اولان، محفوظ، امین، صاغلام، سالم: بویول قطاع طریقدن مصوندر؛ بوراده روزکاردن مصون اوله بیلیرسکز؛ هرکسك اقامتکاهی مصوندر.

مَصونیّت سذ. عر. [لغت مولده] محفوظلق، صاغلاملق، امنیت: اوراده مصونیت تامه ده بولنه بیلیرسکز.

مُصیب صه. عر. ذ: مصیبه. [«صواب» دن سف. افعال] اصابت ایدن، یاکلمیان، طوغری هدفنه ویا مقصدینه واران: رأی مصیب؛ دیدیککز پك مصیبدر؛ اقوال مصیبه.

مُصیبَت سذ. عر. جـ: مصائب. [طوغریسی: مصیبه] بلای ناکهانی، آفت داهیه: بونم ایچون برمصیبتدر؛ انسانك عقل وجسارتی مصائبده آکلاشیلیر. = صه. تر [زبانزدی:] مؤسوبت] منحوس، لئیم، مردار، ملوث، نایاك. نه مصیبت قاری؛ نه مصیبت مرکب، هریره بولاشدی.

مُصیبتلی صه. مصیبت وآفته مقارن، آفت انکیز، شآمتلی، منحوس: پدرینك وفاتی کندیسی ایچون مصیبتلی برکون ایدی.

مَصیر سذ. عر. [«صیرورة» دن مصـ. میمی ویا سم] عربیده

معانیسی بوسبوتون باشقه اولدیغی حالده کتابتزده مجرد سجع ایچون توصیفی مبین فا. وصف ترکیبی تشکیلنده قوللانیلیر: سریرشوکت مصیر.

مُصَیقَل { صد. «صیقل» دن ملحقات دحرج نك بیطر بابندن سمف. [ولەرق لسانمزده اکثر ومصقله ایله جلالانمش و مجلا معناسیله قوللانیلیورسەدە، عربیده بویله بر لغت اولمیوب، «مصقول» قوللانیلیر.

مَضا { (د) فل. عر. [کچدی معناسیله فعل ماضی اولوب، یالکز آتیدەکی تعبیر عربیده مستعملدر:] مضا مامضا = کچن کچدی، اولان اولدی، کچمشی اونوتملی.

مَضابِط { (ز) سد. جم عر. فد: مضبطه. با: مضبطه.

مُضادّ { (ز) صد. عر. ث: مضاده. [«ضد» دن سف مفاعله] قارشی بولنان، مخالف، برشیئك ضدینه وعکسنه تأثیرایدن. — اصطلاحات طبیەدە Anti لفظ یونانیسی ترجمەدە قوللانیلیر: مضادالتهاب، مضاد رثیه، مضاد نزله وسائره کبی.

مُضارَبه { ( ) سد. عر. جم: مضاربات. [«ضرب» دن مصد. مفاعله] ۱. دوکشمه، اورشمه: مباحثه مضاربه‌یه منجر اولدی. ۲. تجـ. برطرفدن سرمایه ودیکر طرفدن سعی وامك قونمق اوزره عقد اولنان شرکت: شرکت مضاربه.

مُضارِع { (ز) سد. عر. د. حال واستقباله دلالت ایدر فعل صیغه‌سی. کیدر، کلیر، یازار؛ وعربیده یکتب، یکرم، یستغفر کبی.

مُضارَعَت { سد. عر. مضارع صیغه سنك حالی: حروف مضارعت: صرف عربیده مضارع صیغه‌سنك تشکیلیچون حروف اصلیه‌نك باشنه کیرن (ی، ت، ا، ن) حرفلری.

مُضاعَف { (ز) صد. عر. ث: مضاعفه. [«ضعف» دن سمف. مفاعله] ۱. ایکی قات، قات قات: ویردیکمك مضاعفنی قزاندم. ۲. د. [صرف عربیده] عین الفعل ایله لازم الفعلی برجنسدن اولان، فعل مضاعف. || ما. اصول مضاعفه = دفتر طوتمه‌نك یکی بر اصولی که وارداتله مصارفك قارشی قارشی‌یه قیدی اساسنه مبنیدر. فر. Partie double.

مُضاف { (ز) صد. عر. ث: مضافه. [«ضیف» دن سمف. افعال] ۱. اضافه اولنمش، طاقلمش، قاتلمش، ضم وعلاوه اولنمش، ملحق: او ناحیه فلان قضایه مضافدر. ۲. د. دیکر بر اسمه داخل ومربوط اسم که دیکرینه ده مضاف الیه دینیر. ترکجه‌ده مضاف مضاف الیه‌دن صکره عربی وفارسیده اول کلیر: الاهك قولی، عبدالله، بندهٔ خدا کبی.

مُضافات { سد. جم. عر. ملحقات، منسوجات، لواحق، ضمائم: او ناحیه فلان قضانك مضافاتندندر.

مُضافٌ اِلَیه { سد. عر. با: مضاف.

مُضامین { سد. جم. عر. فد: مضمون. با: مضمون.

مُضایَقه { (ز) سد. عر. [«ضیق» دن مصد. مفاعله] ۱. طاراق، صیقندی، کوچلك، مشکلات. ۲. یوقلق، زوکورلك، چکمه‌دە طراق وصیقندی: ناز ونعمتله آلیشوب ده صکره مضایقه چکمك پك مشکلدر. ۳. پاره‌سزلق، آقچه قیتلغی.

مَضبَطه { (ز) سد. عر. جم مضابط. [«ضبط» دن] برجلس ویا هیئتك نتیجهٔ مذاکراتی متضمن اولەرق بر مقامه تقدیم اولنمق اوزره قلمه آلنان وبوتون هیئت طرفندن امضا وتختیم اولنان قرار نامه: مجلس وکلا مضبطه‌سی؛ شورای دولت مضبطه‌سی؛ مضابط متقدمه‌نك مسوداتی.

مَضبوط { (ز) صد. عر. ث مضبوطه. [«ضبط» دن سمف.] ۱. ضبط واستیلا اولنمش، اله کچیرلمش: بلاد مضبوطه. ۲. قید وتحریر اولنمش، دفتره کچیرلمش، مقید: صرف اولنان آقچه مفرداتیله مضبوطدر. ۳. خاطرده محفوظ، درخاطر ایدیلن: اووقت سویلدیکی سوزلر تمامیله مضبوطمدر. ٤. طاغنیق اولمیان، طوپلی: مضبوط براو، بر دائره. ٥. محافظه‌لی، روزکار ویاغمور کچمیه‌جك صورتده اولان: بو اوك پنجره‌لری مضبوط دکلدر؛ قیش ایچون مضبوط بر اوطه.

لازم. ٦. معین، مقرر، مثبت: آمریقای جنوبی حکومتلرینك اکثر حدودی مضبوط دکلدر.

مُضجِر { (د) ص. عر. ث: مضجره. [«ضجرة»دن سف. افعال] صیقندیده بولنان، صیقلمش، حزن والمه دوچار. ن.

مُضحِك { (د) ص. عر. ث: مضحکه. [«ضحك»دن سف. افعال] کولدیرن، کولدیریجی، باعث خنده: شخص مضحك؛ مضحك سوزلر.

مُضحِکه { سذ. عر. ج: مضحکات. [لغت مولده] کولدیرمکه مخصوص اکلنجه‌لی تیاترو اویونی، قومدیه: کوزل بر مضحکه اوینا. ندی؛ مولیرك مضحکاتی مشهوردر.

مُضحِکه‌جی { س. کولدیریجی تیاترو اویونلری اجرا ایدن ویا یازان آدم، قومدیه‌جی.

مُضِرّ { (ز) ص. عر. ث: مضره. [«ضرر»دن سف. افعال] اضرار ایدن، ضرری طوقنان، زیان ایتدیرن، ضررلی، طوقنان: مضر آدم؛ مضر یمك.

مِضراب { (ز) سذ. عر. [«ضرب»دن اسم آلت] بعض تللی چالغیلرك تللرینه اورمغه مخصوص کمیك ویا بوینوز وسائره‌دن یاصیجه ویومشاق چوب، تازیانه، تار. زنه.

مَضَرّت { (ز) سذ. عر. ج: مضرات. [«ضرر»دن مص. میمی] طوقنمه، ضرر، زیان، نفع وفائده مقابلی: بو موسمده یاغمورك اکینلره مضرتی واردر؛ او آدمك بکا مضرتی طوقندی؛ ایراث مضرت ایتمك = ضرر ویرمك.

مَضَرّتلی { (ز) ص. ضررلی، مضر، طوقناقلی.

مَضروب { (د) ص. عر. ث: مضروبه. [«ضرب»دن سمف.] ۱. ضرب اولنان، دوکیلن، اوریلان: ضارب ایله مضروبی توقیف ایتدیلر. ۲. باصلمش، تمغالانمش، دوکلمش: استا. نبولده مضروب اسکی بر سکه. ۳. ر. [حسابده] اعمال اربعه‌دن ضرب عملنده قوللانیلان ایکی عددك برنجیسی. دیکرینه مضروب فیه دینیر.

مُضطَرّ { (ز) ص. عر. ث: مضطره. [«ضرورة»دن سف. افتعال] اجبار اولنان، مجبور، ناچار: انسان بعض دفعه ایستمدیکنی یاپمغه مضطر اولور: مضطر قالنجه نه‌یاپسون.

مُضطَرِب { (ز) ص. عر. ث: مضطربه. [«ضرب»دن سف. افتعال] صیقندی واضطراب ایچنده بولنان، راحتسز، چیرپینوب طوران: وجعدن پك مضطربدر.

مَضغ { (ز) سذ. عر. ط. چیکنمه، آغزده چیکنیش.

مُضِلّ { (د) ص. عر. ث: مضله. [«ضلالة»دن سف. افعال] اضلال ایدن، طوغری یولدن صاپیتان، اغوا ایدن، آزدیران، باشدن چیقاران: برطاقم القا. آت مضله.

مُضمَحِلّ { (ز) ص. عر. ث: مضمحله. [سف. اقشعرار] محو وپریشان اولان، اثر براقیه‌جق صورتده محو ونابود اولان: اسکی دره‌بکی خاندانلری مضمحل اولدیلر.

مُضمَر { (ز) ص. عر. ث: مضمره. [«ضمار»دن سمف. افعال] ۱. کیزلی، صاقلی، اورتیلی، آچیقده اولمیان: بوتجارته باشلامق کندیسی ایچون مضمر ایدی. ۲. د. ذهنده اولوب وذهناً آکلاشیلوب مذکور اولمیان: بوفعلك فاعلی مضمردر.

مَضمَضه { (ز) سذ. عر. ۱. ف. آبد. ستده آغزه صو آلمه، آغز چالقامه: مضمضه ایتمك. ۲. ط. آغزده چالقانمق اوزره ویریلان مایع علاج.

مَضموم { (ز) ص. عر. ث: مضمومه. [«ضم»دن سمف.] ضمه ایله اوقونان، ضمه حرکه‌لی، اوتوریلی: حرف مضموم؛ کاف مضمومه.

مَضمون { (ز) سذ. عر. ج: مضا. مین. [«ضمن»دن سمف.] ۱. معنا، مآل، مفهوم: بوبیتك مضمونی پك واسعدر. ۲. نکته‌لی وجناسلی کوزل سوز، مضمونی مهارتلی کلام: برمضمون صرف ایتدی.

مَضی { فل. عر. با: مضا.

مُضیء { (ز) ص. عر. ث: مضیئه. [«ضیاء»دن سف. افعال] ایشیق ویرن، ضیادار، پارلاق، پارلایان، منیر.

مُضیق { (ز) ص. عر. ث: مضیقه. [«ضیق»دن سف. افعال] صیقان، طارلاشدیران، صیقیجی. [اسم مکان معناسی مقصود ایسه میمك فتحیله‌در: مضیق اضطراب.]

مَضيق (ز) سذ. عر. [« ضيق » دن سم.] طار، صيقندي‌لى محل، تنگنا .

مُطابِق صه. عر. ٔ : مطابقه. [« طبق » دن سف. مفاعله] ١. بربرينه اويان، اويغون، موافق : بدننه مطابق برروبه؛ حالمزه مطابق بر او؛ مطابق كلمك = اويمق . ٢. د. [نحوده] تذكير وتأنيث وعدد وسائره‌جه بربرينه بكزر واويغون اولان : صفت موصوفه مطابق اولور .

مُطابَقت سذ. عر. [« طبق » دن مص. مفاعله. — عربى تعبيراتده مطابقه صورتنده ده قوللانيلير .] ١. اويغونلق، موافقت، بربرينى طوتار حالده اولمه : انسانك حاليله قيافتى آره‌سنده مطابقت اولمليدر. ٢. د. [نحوده] فعل ايله فاعل وياصفت ايله موصوف وسائره آره‌سنده تذكير وتأنيث وعدد وسائره‌جه اويغونلق : صفت ايله موصوف آره‌سنده مطابقت شرطدر .

مُطاع صه. عر. ٔ : مطاعه. [« طوع » دن سمف. افعال] اطاعت اولنان، باشقه‌لرينك كنديسنه مطيع اولدقلرى، متبوع؛ جهان مطاع = عالم تحت اطاعتنده بولنان، عالمه حكمى كچن .

مُطاف صه. عر. [« طواف » دن سمف. افعال] اطرافنه دونيلن، طواف اولنان . ذ.

مَطالِب سذ. جه. عر. فذ : مطلب. با : مطلب.

مُطالَبه سذ. عر. جه : مطالبات. [« طلب » دن مص. مفاعله] حقنى ايستمه، دعوى، ادعا : اونك برطاقم مطالباتى واردر؛ بعض مطالباتده بولنيور .

مَطالِع سذ. جه. عر. فذ : مطلع. با : مطلع .

مُطالَعه سذ. عر. جه : مطالعات. [« طلوع » دن مص. مفاعله] ١. برايشى ايجه واطرافيله دوشونمه : بوايشى ايجه مطالعه ايدكز. ٢. برايش حقنده تعميق فكر ايله حاصل اولان رأى و ملاحظه : بنم بوخصوصده برمطالعه‌م واردر. ٣. اوقومه، آكلامق شرطيله اوقويش : بوكتابى مطالعه ايتديكزمى؟ او آدمك مطالعه‌سى چوقدر؛ وقتنى مطالعه ايله كچيريور .

مَطامِح سذ. جه. عر. فذ : مطمح. با : مطمح .

مُطاوِع صه. عر. ٔ : مطاوعه. [« طوع » دن سف. مفاعله] ١. اطاعت ايدن، مطيع . ذ. ٢. د. حدثك فاعلنه رجوعنى ويا فاعلده وقوعنى افاده ايدن (فعل) : فعل مطاوع؛ افعال مطاوعه : قيرلق، ييقانمق، انكسار، اجتماع كبى .

مُطاوَعت يامطاوعه. سذ. عر. [« طوع » دن مص. مفاعله] ١. مطيع وتابع اولمه، باش اكمه، سرفرو ايتمه : او كيمسه‌يه مطاوعت ايتمز. ٢. د. حدثك فاعلنه رجوعنى ويا فاعلده وقوعنى بيان ايدن افعالك بناسى : انفعال بابنك بناسى مطاوعت ايچوندر؛ تركجه‌ده اصل فعله الحاق اولنان «ن» مطاوعت بيان ايدر .

مُطاوَله سذ. عر. جه : مطاولات. [« طول » دن مص. مفاعله] وعده‌يى اوزاتمه، بوكون يارين ايله اويالانديرمه، سورونجه‌ده براقمه .

مَطايا سذ. جه. عر. فذ : مطيه. با : مطيه .

مُطايَبه سذ. عر. جه : مطايبات. [« طيب » دن مص. مفاعله] شاقه‌لاشمه، قارشيلقلى لطيفه سويلشمه، ملاطفه .

مَطبَخ سذ. عر. [« طبخ » دن سم. — تر. زبانزدى : موتپاق.] يمك پيشيريلن محل، آش‌اوى، آشجيلق؛ مطبخ عامره [تأنيثى غلط مشهوردر] = سراى هايون مطبخى .

مَطبَعه سذ. عر. جه : مطابع. [« طبع » دن سم. — تأنيثى مناسبتسز اولوب، طوغريسى مطبع ودار الطباعه‌در.] كتاب وسائره باصمغه مخصوص محل، باصمه‌خانه : حروفات مطبعه‌سى؛ ليطوغرافيا، طاش مطبعه‌سى؛ مطبعهٔ عامره = رسمى باصمه‌خانه، دار الطباعة العامره .

مَطبَعه‌جى سه. بر مطبعه اداره ايدوب كتاب وسائره باصمغله كچينن آدم، باصمه‌خانه صاحبى .

مَطبَعه‌جيلق سه. برمطبعه اداره ايدوب كتاب و سائره باصمغله كچنمك صنعتى .

مُطبِق صه. عر. ٔ : مطبقه. [«طبق» دن سف. افعال] ط. عمومى ودائمى، غيرمنقطع :

جنون مطبق؛ حماء مطبقه.

مَطبوخ { ص. عر. ث: مطبوخه. [«طبخ»دن سمف] ۱. پیشیرلمش (یمك): اطعمهٔ مطبوخه. ۲. ص. قاینادلمش، خاشلانمش (علاج).

مَطبوع { ص. عر. ث: مطبوعه. [«طبع»دن سمف.] ۱. طبعده مرکوز، طبیعی. ژ. ۲. طبیعته موافق، مقبول، پسندیده: مطبوع بر بچیمده. ۳. طبع اولنمش، باصلمش، باصمه: مطبوع کتابلرك ال یازیسی قدر قیمتی یوقدر؛ کتب مطبوعه.

مَطبوعات { سذ. جـ. عر. ۱. طبع اولنمش شیئلر، مطبعه محصولاتی. ۲. اوراق حوادث و مجامیع موقوته: مطبوعات محلیه؛ مطبوعات اجنبیه؛ مطبوعات اداره‌سی، قلمی. فر. Presse.

مَطحون { ص. عر. ث: مطحونه. [«طحن» دن سمف.] او. کودلمش، طحن اولنمش: حبوبات مطحونه.

مَطَر { سذ. عر. جـ: امطار. یاغمور، باران. ژ.

مُطَرّا { یا مطری. ص. عر. [«طراوة»دن سمف. تفعیل] تر وتازه.

مُطراباز { یا مادراباز. س. [فا. مطراق باز = دکنکله اوینایان] حیوانات وسائر شیئلری اوجوز آلوب بهالی صاتان آدم: مطراباز الندن مال آلنماز؛ مطراباز قایغی = ایغریبلردن و آغیلردن بالیق طوپلایوب صاتان بالیقجی قایغی. = ص. مج. ۱. حیله‌کار. ۲. بهاجی، بهالی صاتان.

مُطرابازلق { س. ۱. حیوانات وسائره‌یی اوجوز آلوب بهالی صاتان آدمك صنعتی وحال وصفتی: مطرابازلق ایدیور. ۲. مج. حیله کارلق. ۳. بهاجیلك، بهالی صاتان آدمك حالی.

مَطراق { س. [عر. «مطرق»دن غلط] ۱. دکنك، صوپه. ۲ تعلیمجی شیشی.

مَطراقجی { س. دوگه‌لی شیشله تعلیم اوکره‌تن آدم، تعلیمجی.

مَطران { سذ. عر. [لغت معربه] پسقپوس، دسپوط.

مُطرِب { سذ. عر. [«طرب»دن سف. افعال] چالغیجی، سازنده.

مُطَّرِد { ص. عر. ث: مطرده. [«طرد»دن سف. افتعال] اطراد اوزره کیدن، صره‌لی، منتظم، بردوزی‌یه اولان؛ امثلهٔ مطرده = افعال عربیه‌نك بهر صیغه‌سنك غائب، مخاطب، متکلم و مفرد، تثنیه، جمع و مذکر، مؤنث اعتباریله صورتنی حاوی جدول. مقابلی: امثلهٔ مختلفه.

مُطَّرِداً { ح. عر. برصره وترتیب اوزره، بردوزی‌یه، کمال انتظامله، اطراد اوزره: کرهٔ ارض مطرداً دوران ایدر.

مُطَرَّز { ص. عر. ث: مطرزه. [«طراز»دن سمف. تفعیل] ایشله‌لی، ایشلمه کنارلی، مزین.

مِطرَق { سذ. عر. و:

مِطرَقه { سذ. عر. جـ: مطارق. [« طرق » دن اسم آلت] ۱. دکنك، چوب، صوپه. ۲. جنك صوپه‌سی، طوقماق. ۳. چکیج. ژ.

مَطروح { ص. عر. ث: مطروحه. [« طرح »دن سمف.] ۱. آتلمش، افکنده. ۲. طرح اولنمش، تعیین وتکلیف ایدلمش (ویرکی) ۳. تمه‌لی آتلمش، قورلمش (بنا).

مَطرود { ص. عر. ث: مطروده. [« طرد » دن سمف.] قوغلمش، طرد ودفع اولنمش: مکتبدن، عسکرلکدن مطرود برآدم.

مَطروش { ص. [« تراش » کلمه‌سنك عربی زعم اولنمسیله سمف. صورتنده غلط فاحش برلغت عامیانه‌در] صقالی تراش، صقالسز.

مَطرَه { س. [عر. « مطهره »دن غلط] ۱. مشیندن ویا تنکه‌دن اگر قاشنه ویا ارقه‌یه آصیلیر صوقابی. ۲. اوزون بوغازلی کیمیاگر شیشه‌سی.

مَطره‌باز { س. با: مطراباز.

مَطره‌جی { س. کاروانلرده صو طاشیوب هرکسه طغیدان آدم، قافله سقاسی.

مَطعون { ص. عر. ث: مطعونه. ۱. [« طعن » دن سمف] یاره‌لی، مجروح. ژ. ۲. [«طاعون» دن سمف.] طاعونه طوتلمش ویا طاعوندن اولمش.

مَطقب { یاماتقاب. س. با: منقب.

مُطَلّا { یامطلی. ص. عر. [«طلاء» دن سمف. تفعیل] یالدیزلانمش، یالدیزلی.

مَطلب { سذ. عر. جـ. مطالب . [« طلب »دن مصـ. ميمى] ١. ايستك ، ايستنيلان شئ ، مطلوب ، مقصد ، مدعا : سزك مطلبكز نه‌در؛ بو آدمك بيتمز مطالبى واردر. ٢. طلب اولنه‌جق اهميتلى قاعده ، مسئله ، قضيه. [بوايكنجى معناايله كتابلرك بعض شايان دقت يرلرنده كناره قيد اولنور .]

مُطلسَم { صـ. عر. ث : مطلسمه . [« طلسم » دن سمف. دحرج] طلسملى ، طلسم و بوكو ايله ياپلمش : مطلسم بردفينه .

مَطلَع { سذ. عر. جـ : مطالع . [« طلوع » دن سم. مصـ. ميمى] ١. كونشك ويا بر ديكر كوكبك طوغمه‌سى ، طلوع . ٢. شمس و كواكبك طوغدقلرى محل. ٣. د. [عروضده] بر قصيده ويا غزلك ايلك بيتى . || هـ. مطالع استوائيه = كواكب مختلفه‌نك محل طلوعلرينك خط استوادن بعد ومسافه‌لرى درجاتى كه ازياجده مقيددر .

مُطَّلِع { صـ. عر. ث : مطلعه . [«طلوع »دن سف. افتعال] برايشه اطلاعى اولان، خبردار، معلوماتلى : حقيقت حاله مطلع اوله‌مدم .

مُطلَق { صـ. عر. ث : مطلقه . [«طلاق»دن سمف. افعال] ١. قيدسز، شرطسز ، عموميت اوزره، سربست، آزاده : مطلق العنان = باشى بوش ، غيرمقيد ؛ وكيل مطلق = هر ايستديكنى ياپمقده مختار وبركونه شروط وقيودله غيرمقيد وكيل. ٢. عادتا اولان، على العاده، محض، مجرد ، صرف: خلقتك حكمت مطلقه‌سى. = حـ. تر. بهمه حال، بلا قيد وشرط، البته : بوكون مطلق كلمليدر ؛ مطلق اقشامه يتيشديرملى. || د. [صرف عربيده] جحد مطلق = « لم » حرفيله مضارع مجزومدن مركب صيغه كه ماضئ منفى معناسنى افاده ايدر .

مُطلقاً { حـ. عر. ١. بلا قيد وشرط، عموميت اوزره: بن او سوزى مطلقا سويلدم . ٢. بهمه‌حال، البته : بونى مطلقاً بويله ياپمليسكز .

مُطلَّقه { سذ. عر. جـ : مطلقات. [« طلاق » دن سمف. تفعيل] تطليق اولنمش زوجه ، براقيلان قارى : مطلقه‌سندن براوغلى واردر .

مَطلوب { صـ. عر. ث : مطلوبه . [« طلب » دن سمف.] ١. ايستنيلن، آرانيلان، طلب و آرزو اولنان : ثروت هر كسك مطلوبيدر. ٢. اقراض وادانه اولنمش ، آله‌جق : مبالغ مطلوبه‌سى بر خيلى مقداره بالغ اولور. = سذ. عر. جـ : مطاليب، مطلوبات. ١. ايستنيلن شئ، بر آدمك ايستديكى، مقصد، آرزو : سزك مطلوبكز نه در؟ مطلوبى قبول اولنمدى ، اونك مطلوباتى چوقدر . ٢. اقراض اولنمش مبلغ ، آله‌جق : مطلوباتنى اله كچيره‌ميور . || بروجه مطلوب، مطلوب وجه‌ايله = آرزو اولنديغى يولده، ايستنلديكى كبى .

مَطمَح { سذ . عر. [« طمح »دن سم.] مطمح نظر = كوز ديكيلان شئ : او منصب اونك اسكيدن مطمح نظريدر .

مُطمَئِن { صـ. عر. ث : مطمئنه . [« طمأن » دن سف. اقشعرار] اطمئنان حاصل ايتمش، ذهنى بر شيئه ياتيروب راحتلانمش ، شك وشبهه‌سى قالميوب تيقن پيدا ايتمش، قانمش : ارباب فن فناً اثبات ايتدكلرى شيئلرك حقيقتنه مطمئندرلر؛ سزه بونى ياپان او آدم اولديغنه مطمئن ميسكز ؟

مُطَنطَن { صـ. عر. ث : مطنطنه. [« طنطنه » دن سمف. دحرج] طنطنه‌لى ، دبدبه‌لى، حشمت ودارات ايله اولان : مطنطن بر آلاى؛ مطنطن بر رسم قبول . [اصل عربيده طنين انداز وسسلى كورلديلى ديمكدر .]

مُطوَّل { صـ. عر. ث : مطوله . [«طول»دن سمف.تفعيل] ١. اوزادلمش ، اوزون . ٢. تفصيل ايدلمش، مفصل .

مَطوى { صـ. عر. ث : مطويه . [« طى » دن سمف.] ١. قيورلمش، بوكلمش ، قيوريله‌رق طوپلانمش : مطوى برطومار. ٢. بر شيئك ايچنه صارلمش ، دوشيرلمش ، صاريلى : مشمعه مطوى برنسخه .

مَطوِيّاً { حـ. عر. صاريلى اولديغى حالده ، بر شيئك ايچنه صاره‌رق : ايستديككز اوراقى مطويا تقديم ايديورم .

مُطَهَّر { صـ. عر. ث : مطهره . [« طهارة » دن سمف. تفعيل] ١. پاكلانمش، تميزلنمش،

پاك وتميز اولان : نماز قيلەجق آدمك اوسق باشى مطهر اولمليدر. ٢. پاك، مبارك، مقدس: روضۀ مطهره = تربۀ شريفۀ سيدالانبياء.

مِطهَرە { سڤ. عر. [« طهارة » دن اسم آلت] با : مطره.

مُطَيَّب { ص. عر. ؤ : مطيبه. [«طيب» دن سمف تفعيل] ١. كوزل قوقولر سورمش. ز. ٢. خاطرى تطييب اولنمش، خاطرى خوش ايديلوب ممنون اولان؛ مطيب الخاطر = كذا.

مُطيع { ص. عر. ؤ : مطيعه. [«طاعة» دن سف. افعال.] ١. اطاعت ايدن، باش اكن، ديكلين، سرفرو ايدن : انسان نفسنه مطيع اولمامليدر. ٢. تابع، برينك حكمى آلتنده بولنان، منقاد : قريم تاتارخانلرى دولت عثمانيەيه مطيع ايديلر. ٣. سركشلك ايتميوب اسايشده ياشايان : اورانك آدملرى پك مطيع اولور؛ اهالىء مطيعەنك تأمين استراحتى.

مَطيّه { سڤ. عر. ج : مطاياء. بينك حيوانى. ز.

مَظالِم { سڤ. ج. عر. [فد. مظلمه لسانمزده مستعمل دكلدر.] حقسزلقلر، باعث شكايت احوال وحركات.

مَظاهِر { سڤ. ج. عر. فد : مظهر. با : مظهر.

مُظاهِر { ص. عر. [« ظهر » دن مص. مفاعله] برينك آرقەسنى طوتان، ياردیم ايدن.

مُظاهَرَت { سڤ. عر. [« ظهر » دن مص. مفاعله] آرقه، ياردیم، معاونت.

مَظروف { ص. عر. ؤ : مظروفه. [« ظرف » دن سمف.] ١. ظرف ايچنده بولنان، قابلى، قليفلى. ٢. ملفوف، بر تحريراتك ظرفى ايچنه موضوع : اوراق مظروفه.

مَظروفاً { ح. عر. تحريرات ظرفى ايچنه قونمش اولدیغى حالده، مظروف اولەرق، ملفوفاً : اوراق متفرعەسى مظروفاً كوندرلدى.

مُظَفَّر { ص. عر. ؤ : مظفره. [« ظفر » دن سمف. تفعيل] ١. فتح و ظفره نائل، غالب : هر محاربەده مظفر اولدى؛ عساكر مظفره. ٢. نائل، موفق، دسترس.

مُظَفَّراً { ح. عر. فتح و ظفره نائل اولەرق، غالب و موفق اولەرق : اوج دفعه سفر ايدوب هرسفرندن مظفراً عودت ايتدى.

مُظَلَّل { ص. عر. ؤ : مظلله. [«ظل» دن سمف. تفعيل] كولكەلى، كولكەلنمش، كولكه آلتنده بولنان : طريق مظلل.

مُظلِم { ص. عر. ؤ : مظلمه. [«ظلمة» دن سف. افعال. — سمف. صورتنده لامك فتحيله استعمالى غلطدر.] ١. قرانلق، تيره : پك مظلم بر كيجه، بر محل. ٢. مجهول، شبهەلى، قرانلق. ٣. قره، منحوس.

مَظلوم { ص. عر. ؤ : مظلومه. [«ظلم» دن سمف.] ١. ظلم كورمش، ظلم وغدره دوچار اولمش. ٢. تر. سسسز، حليم، ساكن : پك مظلوم برچوجقدر.

مَظلومانه { ص. ح. فا. ١. ظلم كورمش آدمه لايق بر صورتله : مجروح مظلومانه شكايت ايديوردى. ٢. سسسزجه، كمال حلم وسكونتله : پك مظلومانه بر طورى واردر.

مَظلوملق { سڤ. ١. ستم وغدر كورمش آدمك حالى. ٢. سسسزلك، حلم، سكون : اوچوجقده برمظلوملق كورينور.

مَظلوميّت { سڤ. عر. ١. ظلم وغدره دوچار اولانك حالى : مظلوميتنى درميان ايديوردى. ٢. سسسزلك، حلم، سكون.

مَظنون { ص. عر. ؤ : مظنونه. [«ظن» دن سمف.] ١. ظن و شبهه اولنان : بوكون كلمەسى مظنوندر. ٢. حقنده شبهه اولنه بيلير، شبهەلى. ٣. برشيئى ارتكاب ايتديكنه دائر دلائله دسترس اولمق اوزره محاكمه واتهامدن اول تحت استنطاقه آلنان : اودخى مظنونلردندر. [بو معنا ايله اسم كبى ده قوللانيلير :] مظنونى تحت استنطاقه آلديلر.

مَظِنّه { سڤ. عر. [« ظن » دن. — ظانك فتحيله غلطدر.] ١. حقنده ظن وشبهه اولنان، شبهەلى، شبهه كوتورور : مظنۀ سؤ = كنديسندن برفنالق ظهورى منتظر اولان آدم؛ مظنۀ خير = كنديسندن يالكز ايلك مأمول اولان آدم. ٢. وليا كى مظنون

اولان ذات : مظنهٔ کرامدن بر ذات. [لسانمزه مخصوص اولان بوایکنجی معنا ایله جمع کبی قوللا. نیلیورسه‌ده عربیده مفرددر.]

مَظْهَر { سذ. عر. جـ : مظاهر. [«ظهور» دن سم] ١. برشیئك ظهور وبروز ایتدیکی محل ویا شخص ، محل تجلی : مظهر انوار الهیه. ٢. نائل، مشرف : مظهر التفات؛ مظهر توجهات.

مَظْهَرِیَّت { سذ. عر. نائلیت ، مشرف اولمه ، الده ایتمه : توفیقات سبحانیه‌یه مظهریتکزی تمنی ایدرم؛ بو سعادته مظهریت هرکسه میسر اوله‌ماز.

مَعَ { حج. عر. ایله ، ایله برابر : مع کمر ادرمید قضاسی. [بو کبی ترکجه تعبیراتده یالکز لسان رسمیده قوللانیلوب، باشلیجه تعبیرات عربیه‌ده مستعملدر:] مع هذا، مع ذلك = بونکله برابر؛ مع زیادة = زیاده‌سیله ؛ مع الکراهه = زورله ، ایستمیه‌رك؛ مع الممنونیه = کمال ممنونیتله؛ مع مافیه = بوحال ایله برابر، بویله ایکن. ‖ معه = اونکله برابر؛ مفعول معه = [نحو عربیده] «ایله برابر» معناسنی افاده ایدر اسم منصوب که «و» حالیه ایله برابر بولنور : جئت وزیداً کبی.

مَعاً { حـ. عر. برابر، برلکده : ایکیسی معاً کیتدیلر.

مَعا { یا معی. سذ. عر. جـ : امعاء. باغرصاق.

مَعابِد { سذ. جـ. عر. فد : معبد. با : معبد.

مَعابِر { سذ. جـ. عر. فد : معبر. با : معبر.

مُعاتِب { صـ. عر. ؤ : معاتبه. [«عتاب» دن سف. مفاعله] عتاب ایدن، چیقیشان، تکدیر ایلین.

مُعاتَب { صـ. عر. ؤ : معاتبه. [«عتاب» دن سمف مفاعله] عتابه دوچار اولان ، تکدیر ایدیلن.

مُعاتَبه { سذ. عر. [«عتاب» دن مصـ. مفاعله] عتاب ایتمه، برینك قباحتنی یوزینه اوروب اوندن طولایی تکدیر ایتمه ، چیقیشمه.

مَعاجین { سذ. جـ. عر. فد : معجون. با : معجون.

مَعاد { سذ. عر. [«عودة» دن سم] ١. عودت ایدیلن محل، دونوب کیده‌جك یر : مبدأ ومعاد = کلینن وکیدیله‌جك یر. ٢. آخرت. ٣. [مصـ. میمی] دونش، کری کیدیش، عودت. ‖ یوم المعاد = قیامت کونی.

مُعاداة { سذ. عر. [«عدوان» دن مصـ. مفاعله] قارشیلقلی دشمنلك، مخاصمه، ضدیت.

مُعادِل { صـ. عر. ؤ : معادله. [«عدل» دن سف. مفاعله] برابر، مساوی، یکسان، وزن وحجم ویا قیمتجه بر اولان : انسانیته خدمت اللهه عبادته معادلدر؛ بو ایکی شکل، بو ایکی عرصه، بو ایکی عدد بربرینه معادلدر. ‖ بی معادل = امثالسز، بینظیر.

مُعادَله { سذ. عر. جـ : معادلات. [«عدل» دن مصـ. مفاعله] ١. ایکی شیئ آره‌سنده حجم ومقدار ویا قیمتجه برابرلك ، مساوات، موازنه. ٢. ر. [جبرده] بینلرنده مناسبت و مساوات بولنان قارشیلقلی ایکی کمیتدن عبارت هیئت : ٣ + ٤ = ١٠ − ٣ کبی.

مَعادِن { سذ. جـ. عر. فد : معدن. با : معدن.

مَعاذ { سذ. عر. ١. [«عوذ، عیاذ» دن سم] صیغینه‌جق یر، ملجأ، پناه : ملجأ ومعاذی یوقدر. ٢. [مصـ. میمی] صیغنمه، التجا، پناه، عیاذ. ‖ معاذالله = اللهه صیغنه‌رق، العیاذ بالله، الله صاقلاسون.

مُعاذَره { سذ. عر. [«عذر» دن مصـ. مفاعله] عذر دیلمه، معذرتنی درمیان ایده‌رك عفو ایستمه. ر.

مَعاذیر { یا معاذر. سذ. جـ. عر. فد : معذرت. با : معذرت.

مَعارِج { سذ. جـ. عر. فد : معراج. با : معراج.

مُعارِض { صـ. عر. ؤ : معارضه. [«عرض» دن سف. مفاعله] قارشی کلن، معارضه ومخالفت ایدن : اوآدم بکا دائما معارض بولنور.

مُعارَضه { سذ. عر. جـ : معارضات. [«عرض» دن مصـ. مفاعله] ١. بربرینه قارشی کلمه، مخالفت. ٢. غوغا، نزاع : بینلرنده معارضه اکسیك دکلدر؛ میراث تقسیمنده معارضه‌یه کیریشدیلر.

مَعارِف { سذ. جـ. عر. فد : معرفت. با : معرفت.

مُعارَفه { سڤ. عر. [«عرفان»دن مصـ. مفاعله] بیلشمه، طانیشمه، بیلدکلک، الفت، بر برینی بیلوب طانیمه : او ذاتله معارفهم یوقدر؛ کندیسیله معارفه پیدا ایتدك.

مَعارِك { سڤ. جـ. عر. فد : معرکه. با : معرکه.

مُعارَکه { سڤ. عر. [«عرك»دن مصـ مفاعله] غوغا، اورشمه، محاربه، جنك. ذ.

مَعاش { سذ. عر. جـ : معاشات. [«عیش»دن مصـ. میمی] ١. یاشایش، دیریلك، حیات زندکانی. ذ. ٢. کچینه‌جك شیء، مدار حیات، مدار تعیش. ٣. تر. آیلق، مأموریت و خدمتـه مقـابل ماه بماه آلنان اجرت : معاش باغلامق = آیلق تخصیص ایتمك؛ معاشـنی کسمك؛ معاش ویرمك؛ معاشات متداخله.

مَعاشِر { سـذ. جـ. عر. فد : معشر. با : معشر.

مُعاشِر { صـ. عر. ث : معاشره. [«عشر»دن سف. مفاعله] خلق ایله برلکده یاشایوب کچینن.

مُعاشَرَت { سڤ. عر. [«عشر»دن مصـ. مفـاعله] خلق ایله برلکده یاشایوب خـوش کچینمه؛ حسن معاشرت. || اصول معاشرت، فن معـاشرت = خلق ایله ایدیله‌جك معـاملات علمی، فر. Sociologie.

مَعاشسِز { صـ. آیلغی اولمیان : قلمده معاشسز برقاچ ملازم واردر. = حـ. معـاش آلمقسزین، مخصص معاشی اولمدیغی حالده : بر سنه معاشسز خدمت ایتدی.

مُعاشَقه { سڤ. عر. [«عشق»دن مصـ. مفاعله] بر برینـه عاشق اولمه، قارشـیلقلی عشق وعلاقه، سوشمه، بر برینه اعلان عشق ومحبت ایتمه.

مَعاشلی { صـ. آیلقلی، مخصص معاشی اولان : معاشلی مأمور، خدمتجی.

مُعاصِر { صـ. عر. ث : معـاصره [«عصر»دن سف. مفاعله] باشقه‌سـیله بر عصرده یعنی بر عهد وزمانده یاشـایان ویاخود یاشامش اولان : سعدیء شیرازی عبدالقـادر کیلانی ایله معـاصر ایدی. = سـذ. عر. جـ : معاصرین. ١. برعصرده یاشامش اولان آدملر : او یالـکز کندی معاصرلرینـك تراجم احـوالنی یازمش. ٢. عصر حاضرده بر حیـات اولان آدملر : تراجم احوال معاصرین.

مُعاصَرَت { سڤ. عر. [«عصر»دن مصـ. مفاعله] باشقه‌لریله بر عصرده یاشامه و یا یاشـامش اولمه.

مَعاصی { سڤ. جـ. عر. فد : معصیت. با : معصیت.

مُعاف { صـ. عر. [«عفو»دن سمف. — طوغریسی : معفـو یاخود مفاعله بابندن معافی] ١. عفو اولنمش، کچلمش : قبـاحتی اونك نزدنده معافدر. ٢. بری، مستثنی، ممتاز : ویرکیدن، خدمت عسکریه‌دن معاف.

مُعافیَّت { سڤ. عر. [لغت مولده] ١. عفو ایدلمش اولمه. ٢. استثنا، امتیـاز : ویرکیدن معافیت.

مُعالَجه { سڤ. عر. جـ. معالجات. [«علاج»دن مصـ. مفاعله] علاج قوللانمه، بر مرض واله قارشی علاج وتدبیر ایتمه، مداواة : بوچیبانه هیچ معالجه ایتمدیکزمی؟ او طبیبك معالجـه‌سی بکا ایی کلدی.

مَعالی { سڤ. جـ. عر. [فد. معلاة لساعزده قوللانلماز] ١. بیوکلکلر، شرف و مکرمتلر، مکارم : سـایهٔ معالی‌وایه‌لرنده. ٢. عالی فـکرلر، عقل بشرك زور یتیشه‌بیله‌جکی افـکار عالیه و مسائل دقیقه : ادراك معالی.

مُعامَلَه { سڤ. عر. جـ : معاملات. [«عمل»دن مصـ. مفاعله] ١. خلقـه قارشی اولان فعل وحرکت، بر یولده حرکتده بولنمه، قوللانمه، طوتمه : بکا بر چوجغه‌ایدیله‌جك معامله‌یی‌ایدیور؛ حسن معامله، رفق ایله معامله؛ سؤ معامله، بد معامله، معاملهٔ بارده؛ معامله بیلمز برآدم. ٢. بر مصلحت ویا بر ورقهٔ رسمیه حقنـده دوائر حکومتجـه اجرا اولنه‌جق مراسم، حواله وقیـد و سـائره : عرضحالـکزك دها معـامله‌سی بیتمدی؛ اوراقك معامله‌سـنی الدن یاپدیردم. ٣. آلیش ویریش، مناسبت تجاریه، ایش : فلان تاجرك او فابریقـه ایله معامله‌سی واردر؛ سز خانغی صرافله معـامله ایدیورسـکز؟ ٤. آقچه واوراق نقدیه وتحویلات وسائره‌دن استفاده ایشی، فائض ومرابحـه کبی امور صرافیـه :

معامله‌دن خیلی قزانیور.

مُعامَله‌جی { سـ. ١. امور صرافیه ایله مشغول آدم. ٢. یوکسك فائضله آقچه اقراض ایدن آدم، مرابحه‌جی: زراعی معامله‌جیلرك ید غدرندن قورتارمق ایچون زراعت بانقه‌لری تأسیس اولنمشدر.

مُعامَله‌جیلك { سـ. ١. صرافلق، امور صرافیه. ٢. فائضجیلك، مرابحه‌جیلق: معامله‌جیلك ایدیور.

مُعانِد { صـ. عر. ث: معانده. [«عنود» دن سف. مفاعله] عنادجی، مخالفتده مصر، کیمسه‌یه اویماز و دیدیکندن دونمز: معاند بر آدمدر. [تفعیل بابندن نونك تشدیدیله «معنّد» دیمه‌ملی.]

مُعانَده { سذ. عر. [«عنود» دن مصـ. مفاعله] عناد، عنادجیلق، مخالفتده اصرار. [«عناد» دها مستعملدر.]

مُعانَقه { سذ. عر. [«عنق» دن مصـ. مفاعله] بربرینك بوینینه صارلمه، صارماشمه، قوجاقلاشمه.

مَعانی { سذ. جـ. عر. فد: معنی. [با: معنا. = فد. معانی ویا علم معانی: نحوك مسائل دقیقه‌سندن بحث ایدن بر علم مخصوص‌که عربیده اکثریا بیان وبدیع ایله برلکده تدریس اولنور. السنۀ سائره‌ده نحودن معدود اولوب قواعدی کتب نحویه‌ده مندرجدر.

مُعاوَدَت { یا معاوده. سذ. عر. [«عودة» دن مصـ. مفاعله] ١. کری دونمه، دونش، عودت، رجوع: اسکی محله‌، اولکی فکرینه معاودت ایتدی. ٢. عادت ایدنمه، معتادی اولمه. [بو ایکنجی معنا ایله لسانمزده پك قوللانلماز.]

مُعاوَضه { سذ. عر. [«عوض» دن مصـ. مفاعله] دکیش طوقوش، ترامپه، مبادله.

مُعاوَضَةً { حـ. عر. ترامپه صورتیله، مبادلةً.

مُعاوِن { صـ. عر. ث: معاونه. [«عون» دن سف. مفاعله] یاردیمجی، معاونت و یاردیم ایدن. || افعال معاونه = اولمق وایتمك کبی صیغ مرکبه ترکیبنه کیرن فعللر. || عساکر معاونه = عساکر منتظمه‌یه یاردیم ایتمك اوزره اثنای حربده جمع وسوق اولنان باشیبوزوق عسکرلر. = سـ. تر. بر مأموره ایفای وظیفه‌ده یاردیم وغیابنده وکالت ایتمك اوزره تعیین اولنمش مأمور، مستشار، مشاور، ایکنجی: والی، مدیر، دفتردار معاونی. || شورای دولت معاونلری = دائرۀ مذکوره‌ده اعضا نامزدی اولان ملازملرك مادوننده‌کی مأمورلرکه کتابت خدمتنی ایفا ایدرلر.

مُعاوَنَت { سذ. عر. [«عون» دن مصـ. مفاعله] یاردیم، یاردیم ایتمه، یاردیمجیلق: بریسی معاونت ایتمزسه یالکز بو ایشی یاپه‌مام.

مُعاهِد { صـ. عر. ث: معاهده. ث: معاهدین، معاهدتین. [«عهد» دن سف. مفاعله] بینلرنده عهد ومیثاق ایدنلرك بهری: طرفین معاهدین؛ دولتین معاهدتین.

مُعاهَده { سذ. عر. جـ: معاهدات. [«عهد» دن مصـ. مفاعله] ایکی دولت آره‌سنده عقد اولنان عهد و پیمان و میثاق: پارس معاهده‌سی؛ تجارت معاهده‌لری؛ معاهدات عتیقه.

مُعاهَده‌لی { صـ. معاهده ایله باغلی، معاهده ایله مقرر.

مُعاهَده‌نامه { سـ. فا. دها طوغریسی: عهدنامه. با: عهدنامه.

مَعایِب { سـذ. عر. جـ. [فد. «معاب» لسانمزده مستعمل دکلدر] عیب شیئلر، عیبلانه‌جق افعال و حرکات، لکه، قصور: معایبنی ذکر ایتمك، میدانه قومق.

مُعایَده { سذ. عر. جـ: معایدات. [«عید» دن مصـ. مفاعله] ١. بایراملاشمه، بربرینه بایرامی تبریك ایتمه: احبابله معایده ایده‌مدم. ٢. بایرام کونی مراتب عالیه اصحابنك حضور شوکت نشور حضرت پادشاهی‌یه چیقوب وظیفۀ تبریکی ایفا ایلمه‌لری رسم مخصوصی: معایده آلایی.

مُعایَنه { سذ. عر. جـ: معاینات. [«عین» دن مصـ. مفاعله] ١. کوزدن کچیروب تفتیش وتحقیق ایتمه: باصیله‌جق کتابلر بر انجمن طرفندن معاینه اولنور؛ ادخال اولنان ادویه‌نك معاینه‌سی. ٢. ط بر آدمك اطبا طرفندن نظر تفتیشدن کچیرلمکه علق اولوب اولمدیغنك تحقیق وعلتنك

تشخیصی : عسکره آلنەجق افرادك قبل القید اطبا طرفندن معاینەسی شرطدر؛ معاینهٔ طبیه. || معاینه مأموری = کومروکدن کچن اشیایی آچوب باقمغه مأمور آدم .

مُعاینەجی { سـ. کومروکده ویا دیکر بردائرهٔ رسمیهده معاینه‌یه مأمور آدم .

مُعاینەخانه { سـ. فا. بر ویا بر قاچ طبیب طرفندن خستەلره باقمق ایچون آچیلان ادارەخانه .

مَعانی { صـ. عر. ث : معانیه. تش. ط. باغرصاقلره منسوب ومتعلق .

مَعبَد { سذ. عر. جـ : معابد. [«عبادة»دن سم.] عبادت ایدەجك یر، هرخانکی دینده اولورسه اولسون عبادت محلی، عبادته مخصوص بنا : معبد مسلمین = جامع شریف؛ معابد قدیمه خرابەلری .

مَعبَر { سذ. عر. جـ : معابر. [«عبور»دن سم.] کچیلەجك محل، کچید، دربند.

مُعبِّر { سذ. عر. جـ : معبرین. [«عبارة»دن سف. تفعیل] رؤیا تعبیر ایدن آدم، کوریلن رؤیالردن معنا چیقاران آدم : معبر رؤیاسنی ایی تعبیر ایتدی.

مَعبود { سذ. عر. [«عبادة» دن سمف.] ١. عبادت اولنان و عبادته مستحق اولان حق جل وعلا حضرتلری : یا معبود. ٢. ادیان باطله اصحابنك عبادت ایتدکاری صنم وبت یاخود نجم وشمس وقمر وسائره : اسکی یونانیلرك هر خصوص ایچون آیری معبودلری وار ایدی؛ کونش اکثر اقوام قدیمەنك معبودی ایدی .

مَعبوده { سذ. عر. [«عبادة»دن سمف.] مؤنث اعتباریله کندیسنه عبادت اولنان پری وصنم وسائره : اسکی یونانیلرجه زهره سیارەسی عشق معبودەسی زعم اولنوردی .

مُعتاد { صـ. عر. ث : معتاده. [«عود»دن سمف. افتعال] اعتیاد ایدلمش، آلیشلمش، عادت اولنمش : صباح ارکن قالقمق معتادمدر؛ یمکده صو ایچمك معتادی دکلدر . = سذ. عر. عادت، آلیشیلان شیء : او معتادندن واز کچمز .

مُعتَبَر { صـ. عر. ث : معتبره. [«عبور»دن سمف. افتعال] ١. اعتبارلی، خاطری صاییلیر، حرمتلی، محترم : معتبر بر ذات؛ کندیسی مملکتنجه پك معتبردر. ٢. سوزی وامضاسی کچر، سوزینه وناموسنه امنیت واعتماد اولنور : معتبر تجار؛ کندیسی بوراجه معتبردر. ٣. کچر، صاییلیر، قوللانیلیر، مقبول، حکمی اولان : بو سوز معتبر دکلدر؛ قسم لغو شرعاً معتبر دکلدر؛ بودرلو قماشلر شمدی معتبردر. = سذ. عر. جـ. فا : معتبران. اعتبارلی ونفوذلی آدم، ایلری کلن، اعیان ومتنفذاندن آدم : معتبران مملکتدن؛ معتبران تجاردن؛ اورانك معتبرانندن بری. [بو صورتله باشلیجه جمعی قوللانیلیر .]

مُعتَدِل { صـ. عر. ث : معتدله. [«عدل»دن سف. افتعال] ١. نه پك زیاده نه پك آز اولوب اورته حالده بولنان، اعتدال اوزره اولان : معتدل هوا. ٢. یاواش، ملائم، سرت اولمیان، افراطلی، پك ایلری‌یه وارمش اولمیان : معتدل طبیعتلی برآدم؛ افکار معتدله اصحابندن .

مُعتَدِلانه { صـ. حـ. فا. اعتدال اوزره، اورته حالده : معتدلانه حرکت؛ معتدلانه یاشایور .

مُعتَذِر { صـ. عر. ث : معتذره. [«عذر»دن سف. افتعال] عذر درمیان ایدن، اعتذار ایلین . ذ.

مُعتَرِض { صـ. عر. ث : معترضه. [«عرض» دن سف. افتعال] قارشی کلن، اعتراض ایدن، موانع ومشکلات چیقاران، باشقەلرینك قول و رأینده بهانه بولوب مخالفت ایدن : کندیسی دائما معترض بولنیور؛ برمعترض ظهور ایدرسه اسکات ایدەبیلملی. || د. جملهٔ معترضه = کلامك سبکیله مناسبتی اولمیوب بالمناسبه ویا عبارەنك بربرینی ایضاح ایچون کلام آرەسنه ادخال اولنان واکثریا قوسین ایچنه آلنان جمله.

مُعتَرِضه { سذ. عر. [لغت مولده] ط. اکثریا جملهٔ معترضه‌یی آره‌یه آلان قوسین اشارتی : ( ) .

مُعتَرِف { صـ. عر. ث : معترفه. [«عرفان» دن سف. افتعال] کندی قصور وقباحتنی بیلوب سویلین، اقرار واعتراف

ایدوب کیزلمین، مقر : بن عجزمی معترفم .

مُعتَزِل { صه. عر. ث : معتزله . [«عزل» دن سف. افتعال] جماعتدن آیریلوب برطرفه چکیلن .

مُعتَزِله { سۀ عر. [«جماعة معتزله» دن مخفف] اهل سنت جماعتندن آیریلان واصل بن عطا نام کیمسه یه تابع بر جماعت .

مُعتَسِف { صه. عر. ث : معتسفه . [«عسف» دن سف. افتعال] طوغری یولدن وطریق عدل وانصافدن آیریلوب حقسزلق ایدن، ستمکار. ث.

مُعتَق { صه عر. ث: معتقه. [«عتاق» دن سمف. افعال] آزاد ایدلمش، آزادلی : عبد معتق؛ جاریۀ معتقه .

مُعتَقِد { صه. عر. ث : معتقده. [«عقد» دن سف افتعال] ۱. اینانان، برشیئه اعتقادی اولان : تناسخه معتقد بر فرقه. ۲. اعتقاد صاحبی، عقیده سی طوغری و صاغلام، دیندار : معتقد بر ذاتدر .

مُعتَقَدات { سۀ. جه. عر. [فد. لسانمزده یك مستعمل دکلدر] اینانیلان شیئلر، عقیده : هندولرك معتقداتی پك غریبدر.

مُعتَکِف { صه. عر. ث : معتکفه. [«عکف» دن سف. افتعال] برمعبد ویا تربه نك یاننده اختیار عزلتله عبادته حصر اوقات ایدن : ایکی سنه حرم شریفده معتکف قالدی .

مُعتَلّ { صه.عر.ث: معتله. [«علة» دن سف. افتعال] ۱. علت صاحبی، علتلی، علیل، خسته ویا سقط. ث. ۲. د. [صرف عربیده] حروف اصلیه سی ایچنده حرف علت (یعنی ا، و، ی) بولنان : فعل معتل؛ افعال معتله؛ معتل الفاء = فاء الفعلی یعنی ایلك حرف اصلیسی حرف علت اولان؛ معتل العین = عین الفعلی یعنی حروف اصلیه سنك ایکنجیسی حرف علت اولان؛ معتل اللام = لام الفعلی یعنی حروف اصلیه سنك اوچنجیسی حرف علت اولان .

مُعتَمَد { صه عر.ث: معتمده. [«عمده» دن سمف. افتعال] ۱. اوزرینه طیانیلان، گوگنیلن : اوآدم بنم معتمدمدر. ۲. شایان اعتماد، کندیسنه گوگنیله بیلیر، صاغلام، امین، اینانیلیر : کندیسی معتمد آدمدر .

مُعتَمِر { صه. عر. ث : معتمره . [«عمره» دن سف. افتعال] موسم حجك غیرنده کعبۀ شریفه یی زیارت ایدن، ایفای عمره ایلین.

مُعتَنا { یا معتنی. صه عر. [«عنی» دن سمف. افتعال] دقت واهتمامه شایان، مهم، اهمیتلی : پك معتنا بر ایشدر .

مَعتوق { صه. عر. ث : معتوقه . [«عتاق» دن سمف.] آزاد اولنمش، آزادلی. [«معتق» کبی.]

مَعتوه { صه. عر. ث : معتوهه . [«عته» دن سمف.] عته کتیرمش، بوناممش، بوناق : معتوه بر اختیار؛ معتوهه بر قادین .

مَعتوهلق { سه. بوناقلق، عته .

مُعجِب { صه. عر. ث : معجبه . [«عجب» دن سف افعال] و :

مُعَجِّب { صه. عر. ث : معجبه . [«عجب» دن سف. تفعیل] تعجبی موجب، باعث حیرت، شاشیله جق : امر معجب؛ امر معجبه .

مُعجِز { صه. عر. ث : معجزه . [«عجز» دن سف. افعال] باشقه لرینی امتثال و مسابقتدن عاجز براقان، کیمسه نك یاپه میه جغی حال وصورتده اولان . || معجز ادا، معجز بیان = هرکسی امتثال ومسابقتدن عاجز براقه جق طرز وحالده اولان، اعجازکارانه .

مُعَجِّز { صه. عر. ث : معجزه . [«عجز» دن سف. تفعیل] تعجیز ایدن، قارشیسنده کینی عاجز براقه جق درجه ده صیقان، صیقیجی، بیقدیریجی، اوصاندیریجی، یاپیشقان، صیویشیق : پك معجز برآدم؛ بو قاری ده نه معجزه در. [عربیده لغت آنفه ایله مترادف ایسه ده لسانمزده صورت استعمالاری بروجه مشروح آیرلمشدر .]

مُعَجِّزلك { سه. معجز آدمك حالی، تعجیز، صیقمه، بیقدیرمه، اوصاندیرمه، صیویشیقلق : بو آدمك ده معجزلکی چکلمز .

مُعجِزه { سۀ. عر. جه : معجزات. [«عجز» دن سف. ث. افعال] پیغمبران عظام طرفندن صادر اولان خارق العاده احوال که خلقی عجز وتعجیده براقوب ایمانه کله لرینی موجب اولور : حضرت صالحك کوستردیکی معجزه؛ معجزات باهرۀ جناب نبوی . [من طرف الله ظاهر اولاننه «آیت»، واولیاء عظام طرفندن

صادر اولانه «کرامت» دینیر.]

مُعَجَّل { صـ. عر. ث: معجله. [«عجله»دن سمف. تفعیل] مهلتسز، پیشین، بروجه پیشین تأدیه ویا ایفا ایدیله‌جك اولان. مقابلی: مؤجل. || مهر معجل = بروجه پیشین ویریلن مهر، آغرلق، جهاز بدلی.

مُعَجَّله { سذ. عر. املاك امیریه و وقفیه‌دن معلوم اولان معاملات ایچون پیشین آلنان بدل.

مُعْجَم { صـ. عر. ث: معجمه. [«عجم» دن سمف. افعال] ۱. نقطه‌لی (حرف): جیم معجمه. ۲. حروف هجا ترتیبیله مرتب (لغت وسائره): معجم البلدان. [بو ایکنجی معنا ایله بزجه مستعمل اولمیوب، یالکز بویله بعض کتب عنوانلرنده کوریلور.]

مَعْجُون { سذ. عر. جـ: معاجین. [«عجن» دن سمف. ۱. خمور قوامنده شیء. ۲. او قوامده علاج: برمعجون ترتیب ایتدی. ۳. چوجقلر ایچون صوقاقده صاتدقلری بر نوع لزوجتلی ویاپیشقان طاتلی. ۴. تریاکیلرك یوتدقلری برنوع آفیون ترکیبی. ۵. ابنیه و سائره‌ده یاغلی بویادن اول یاریق ودلیکلری قپامق ایچون سوریلن قویو بر ترکیب: بویاجی معجونی. ۶. چرچیوه جاملرینك کنارلرینه سوریلن سولوکنلی خمور: جامجی معجونی.

مَعْجُونجی { سـ. ۱. صوقاقلرده چوجقلر ایچون معجون دینلن طاتلیدن صاتان آدم. ۲. بر نوع معجون ترتیب ایدوب صاتان آدم.

مَعْجُونلامَق { فتـ. معجون سورمك، معجونله طیقامق: تخته‌لرك آره‌لرینی معجونلاملی؛ بو جاملری ایی معجونلامامشلر.

مَعْجُونلی { صـ. معجون سورلمش، معجونله طیقانمش.

مُعِدّ { صـ. عر. ث: معده. [«عد»دن سف. افعال] حاضرلایان، تهیئه ایدن. ذ.

مُعَدِّل { صـ. عر. ث: معدله. [«عدل»دن سف. تفعیل] تعدیل ایدن، مساوی وبرابر قیلان. ذ. || هـ. معدل النهار = تساوی لیل ونهار موسمنده کونشك چیزدیکی دائره که کرهٔ ارضی ایکی مساوی قسمه آییرور، خط استوا.

مَعْدَلَت { سذ. عر. [«عدل» دن مصـ. میمی] عدل، عدالت، حقانیت، ظلم وجور ضدی: اجرای معدلت ایتمك؛ معدلت سنیه‌یه موافق حرکت؛ باب معدلت = عدالت قپوسی، اصحاب مراجعته مقتضای عدالتی ایفا ایدن محل.

مَعْدَن { سذ. عر. جـ: معادن. [عربیده طوغریسی دالك کسریله‌در.] ۱. طوپراغك ایچندن چیقان واریدیلوب دوکلکله یا ایصیدیلوب دوکلکله مختلف اشکاله کیروب آلات وادوات مختلفه اعمالنه یارایان اجسام متنوعه‌نك بهری: دمیر، باقیر، قلای، قورشون، کومش، آلتین الك معروف معدنلردندر؛ معادنك کشفندن اول انسانلر چوق زحمتلی برعمر سوررلردی. ۲. کیم. نشوونماسی اولمیان جسم، جوهر. ۳. برمعدنك ویا برنوع طاش وطوپراق وسائره‌نك بولندیغی وچیقدیغی محل، معدن فلزاتنی حاوی یر، اوجاق، کان: اورال طاغلرنده کومش و آلتین معدنلری واردر؛ مرمر، آلچی، کومور معدنی؛ اوراده اسکیدن ایشلنمش بر معدن واردر. ۴. آلتین وکومشك غیری اولان معدن بسیط ویا مرکب: کومش دکل معدندر. ۵. معدن یاخود اسکی معدن: خاص پورسلن وفغفوری معمولاتی: چین، صاقسونیه معدنلری؛ اونده چوق اسکی معدنلر واردر. ۶. مجـ. بر خصلت و فضیلتك منبع ومصدری حکمنده اولان ذات، اوخصلت وفضیلتله متصف آدم، کان: اول معدن حلم وحیا؛ ذاتی معدن علم وحکمت ایدی. ۷. کندیسنده چوق دکرلی شیء بولنان، دفینه، خزینه: حریف معدن؛ بو کتبخانه دکل معدن. = صـ. تر. ۱. معدندن معمول: معدن طباق. ۲. کومش وآلتینك غیری اوله‌رق بسیط ویا مرکب بر معدندن یاپلمش: معدن مدالیه. || کیم. شبه معدن = معادنك خاصه‌لرینی جامع اولمقسزین کیمیاجه معادنه ملحق بعض اجسام بسیطه، فر. Mêtaloïde. || علم المعادن = معدنلرك انواع واجناس واحوالندن بحث ایدن علم که علم الارضه وکیمیا ایله

مناسبتی واردر، فر. Minéra-
logie. || اعمال المعادن = معدنلرك
ایشلدلمسی علم و صنعتی ، فر.
Métalurgie. || معدن صویی =
ایچنده طبیعی اوله‌رق منحل بر
معدن بولنان صو . || معدن
کوموری = پك اسكی زمانلردن
طوپراغك آلتنده قالوب یانار بر
یاغلی طاش حالنه كچمش اولان
اشجارونباتات وبوتون اورمانلردن
عبارت سیاه مادهٔ معلومه که
تسخین ایچون قوللانیلیر.

مَعَدنجی { س. یردن معدن چیقاران، بر معدن
اوجاغنی ایشلین ویا بو ایشلرده
استخدام اولنان آدم.

مَعَدنجیلك { س. یردن معدن چیقاران وبر معدن
اوجاغنی ایشلین یاخود معدن
ایشلرنده استخدام اولنان آدمك
صنعتی وحال وصفتی : معدنجیلك
زور بر صنعتدر.

مَعَدنی { صه. عر. ث : معدنیه. ۱. معدنه منسوب، ومتعلق
ویا معدندن معمول : جسم معدنی؛
مواد معدنیه . ۲. علم المعادنه
منسوب ومتعلق : کتب معدنیه؛
معلومات معدنیه . == سذ.
عر. جه : معدنیون = علم المعادنله
اشتغال ایدن آدم، علم المعادن
عالمی : معدنیونك قولنجه.

مَعَدنیّات { سذ. جه. عر. معدنه متعلق ویا معدن
قبیلندن شیئلر، نشو ونماسی اولمیان
اجسام، جمادات.

مَعدود { صه. عر. ث : معدوده. [«عد»دن سمف.] ۱.
صایلمش، صاییلی، صاییسی معلوم،
شمرده : مسكوكات معدوده.
۲. محدود، معین، منحصر :
تجارتك فائده‌لری معدود دكلدر.
۳. برجنس عدادینه داخل، بر
درلو عد و اعتبار اولنان :
آنتیمون معادندن معدوددر. ||
نامعدود [ودها طوغریسی :
غیر معدود] صاییسز، صایلماز،
حسابسز، لایعد، چوق.

مَعدودات { سذ. جه. عر. مق. یموِرطه كبی صاتی
ایله آلنوب صاتیلان شیئلر.

مَعدوم { صه. عر. ث : معدومه. [«عدم» دن سمف.] یوق
اولان، موجود اولمیان : معدوم
برشیئی طلب ایتمك عبثدر. —
تاریخ طبیعی اصطلاحات جدیده.
سنده α ادات یونانیه سنی ترجمه‌ده
قوللانلمشدر : معدوم الثمار =
acarpe، معدوم الرأس = acé-
phale كبی.

مَعدومیّت { سذ. عر. [لغت مولده] یوقلق، یوق
اوله : عنقانك معدومیتی. —
ینه تاریخ طبیعی اصطلاحاتنده
مصدریت معناسیله برابر α ادات
یونانیه‌سنی ترجمه‌یه یارار :
معدومیة الرأس = acéphalie
كبی.

مِعدَوی { صه. عر. ث : معدویه. ۱. معده‌یه منسوب و
متعلق : وجع معدوی؛ امراض
معدویه. ۲. معده‌ایچون فائده‌لی.

مِعده { سذ. عر. انسانده وحیوا- ناتده مأكولاتی هضم
ایدوب باغرصاقلره دوكن عضو
داخلی که كوكس ایله قارن آره-
سنده واقعدر، قورصاق. || ط.
التهاب معده، الم معده، توسع
معده وسائره = معدویه عارض
امراض مختلفه.

مُعَذَّب { صه. عر. ث : معذبه. [«عذاب»دن سمف. تفعیل]
عذاب ایچنده بولنان، اذیت
چكن، چوق صیقندی كورن :
بوزوق یولده آربه ایچنده انسان
معذب اولور. [عربیده اولدیغی
كبی مجازات كورمش معناسیله
لسانمزده قوللانلماز.]

مُعَذِّب { صه. عر. ث : معذبه. [«عذاب»دن سف. تفعیل]
۱. عذاب واذیت ویرن. ۲.
برینی برصورتله راحتسز ایتمكی
سون ایلیشن، موزب.

مَعذِرَت { سذ. عر. جه : معاذر. [«عذر»دن مصه. میمی.
— ذالك فتحیله استعمالی غلطدر]
۱. بر قصور وقباحتك وقوعنه
سببیت ویرن حال غیر اختیاری،
عذر : معذرتی واردر؛ بیان
معذرت ایتدی. ۲. عذر دیله‌مه،
اسباب مجبره درمیان ایده‌رك
عفو ایستمه، اعتذار : معذرته
لزوم یوقدر.

مَعذور { صه. عر. ث : معذوره. [«عذر»دن سمف.] عذری
اولان، برقصور وقباحت ایقاعنه
سبب مجبری اولان، وظیفه‌سنی
ایفا ایتمه‌سنه بر مانع شرعیدی
اولان، عذری قبول اولنان :
زیارتكزه كلك ایستیوردی اما
معذوردر؛ اونی معذورطوتكز؛
بن سزی معذور كوریورم.

مَعذوریّت { سذ. عر. معذور اولانك حالی، عذر :
درمیان ایتدیكی معذوریت مقبول
دكلدر.

مُعَرّا { یا معری. صه. عر. [«عری» دن سمف. تفعیل] ۱. چیلاق،
صویلمش ۲. عاری، خالی،

تهی، بوش، مبرا : علم وتربیه‌دن معرا بر آدم .

مِعراج { سذ. عر. ج. معارج . [« عروج » دن سم.] ١. چیقیله‌جق، یوکسله‌جك یر، نردبان. ذ. ٢. کوکه چیقمه ، عروج : معراج النبی = نبی ذی شان (صلعم) افندمزك سمایه عروجلری؛ لیلهٔ معراج = معراج النبی کیجه‌سی .

مِعراجنامه { سد. فا. معراج نبی (صلعم) حقنده یازلمش قصیده ومنظومه .

مُعرَب { صد. عر. ذ : معربه . [«عرب» دن سمف. افعال] لسان عربیٔ فصیحك خاصه‌سی اولان اعرابی قبول ایدن ، آخری اعراب فائده‌سنجه تحول ایدن (کلمه) ، مبنی مقابلی : اسم معرب .

مُعرِب { سذ. عر. [«عرب» دن سف. افعال] مشهور بر کتابك اعرابنی بیان ایدن کتاب : معرب قرآن .

مُعَرَّب { صد. عر. ذ : معربه . [«عرب» دن سمف. تفعیل] عربلشمش ، تعریب اولنمش ، عن اصل عربی دکل ایکن بعده بو حالی پیدا ایتمش اولان : فارسیدن معرب بر لغت . [انسانلر حقنده متعرب ومستعرب قوللانیلیر .]

مَعرِض { سذ. عر. [« عرض » دن سم. — رانك فتحیله غلطدر] بر شیئك کورندیکی وظهور ایتدیکی یاخود عرض و انها اولندیغی محل ، مقام : معرض عتابده = عتاب مقامنده؛ معرض تشکرده = مقام تشکرده، تشکر مقصدیله .

مُعَرَّف { صد. عر. ذ : معرفه . [« عرفان » دن سمف. تفعیل] ١. بیلدك، بللی، معلوم، معروف. ذ. ٢. د. [نحو عربیده] حرف تعریفی اولان ، معین ومحدود برشیئه دلالت ایدن، منکر مقابلی : موصوف معرف اولورسه صفتنك‌ده معرف اولمه‌سی اقتضا ایدر .

مُعَرِّف { صد. عر. ذ : معرفه . [« عرفان » دن سف. تفعیل] تعریف وتحدید وتعیین ایدن : اوصاف واحوال اولیایی معرف بر کتاب .

مَعرِفَت { سذ. عر. ج : معارف. [« عرفان » دن مص. میمی] ١. بیلمه ، علم ، دانش . ٢. هنر ، مهارت ، استادلق، صنعت : برمعرفتدر هرکسك یاپه‌جغی ایش دکلدر . ٣. تر. عو. هنر وصنعتله یاپلمش بر اصول و ترتیب : بو ماکینه‌نك ، بو آلتك بر معرفتی واردر. ٤. غریب اوضاع وحرکات، تحفلق : برطاقم معرفتلر یاپیوردی . ٥. واسطه ، توسط : ایستدیککز کتابلر امانتجی معرفتیله کوندریلیور . == ج. علوم وفنون، تحصیل ایله اکتساب اولنان معلومات : تحصیل معارف؛ نشر معارف . || معارف عمومیه، وساده‌جه معارف = علوم وفنونك نشر وتعمیم وترقیسنه و مکاتب وسائر مؤسسات علمیه‌یه نظارت ایدن دائرهٔ رسمیه : معارف نظارتی ، مجازی : مجلس کبیر معارف .

مَعرِفَتلی { صد. ١. هنر و معرفت صاحبی، هنرور : چوق معرفتلی آدمدر . ٢. هنر ومعرفتله یاپلمش، هنرلی، مصنع : پك معرفتلی بر ماکینه ایجاد ایتدی .

مَعرِفه { سذ. صد. عر. [«معرفت» ایله برابر اولدیغی حالده لسانمزده استعمالی آیرلمشدر.] د. [نحو عربیده] حرف تعریفله ویادیکر صورتله مدلولی تعیین و تخصیص اولنمش اسمه اطلاق اولنور. مقابلی نکره .

مُعَرِّق { صد. عر. ذ : معرقه . [« عرق »دن سف. تفعیل] ط. ترلدن ، ترکتیرن (علاج وسائره) .

مَعرَکه { سذ. عر. ج: معارك . [«عرك»دن سم.] میدان حرب، جنك موقعی .

مَعروض { صد. عر. ذ: معروضه [« عرض »دن سمف.] ١. برشیئك قارشیسنده بولنان، برشیئه قارشی سپر وحائل اولمیان : بو اوکونشه معروضدر ؛ روزکاره معروض ؛ عمومك انظار استهزاسنه معروض بر آقتور. ٢. سرلمش، سرکی حالنده، انظار تماشا اوکنه موضوع : اواشیا اوچ آی سرکیده معروض قالدی . ٣. بر بیوك ذاتك حضورینه چیقاریلان، عرض وتقدیم قلنان : هدایای معروضه ؛ اوراق معروضه. ٤. بربیوك ذات ویا مقام وهیئته عرض و انها و افاده اولنان : تفصیلات معروضه ؛

فلان طرفندن معروض کیفیت . ٥. یوقاریده عرض و بیان اولنان، مذکور، سالف العرض : احوال معروضه‌دن طولایی . || از. معروض چاکرانه‌مدر ، معروض بندکانه‌مدر ، معروض داعیانه‌مدر ، معروض چاکر-کمینه‌لریدرکه = عرضحاللرك ومقام صدارتده بولنان ویا بولنمش اولان ذواته تقدیم قلنان محررات رسمیه‌نك و غیر رسمی اوله‌رق کوچکدن بیوکه تقدیم قلنان عریضه‌لرك باشنه یازلسی معتاد تعبیرلر . || المعروض = بو دخی اقران بیننده قوللانیلیر .

مَعروضات { سذ. جه. عر. [فد. معروضه بو مقامده قوللانلماز] ۱. بر بیوك ذات ویا مقامه عرض وانها اولنان مواد : معروضاتمك نظراعتنایه آلنمسنی رجا ایدرم. ۲. برمقام عالی‌یه وبالخاصه عتبهٔ سنیهٔ جناب ملوکانه‌یه تقدیم اولنان اوراق و محررات : هر کونکی معروضاتك بر خلاصه دفتری تنظیم ایدیلیر .

مَعروف { صه. عر. ث : معروفه . [« عرفان »دن سمف.] ۱. بیلنن، معلوم : کرهٔ ارضك اسکیدن معروف جهتلری . ۲. شهرتلی ، مشهور ، متعارف ، هر کسك بیلدیکی : کندیسی معروف آدمدر . ۳. شریعتك امر ایتدیکی ، شرعاً مقبول ومستحسن اولان : امر بالمعروف نهی عن المنکر = اوامر ونواهیٔ شرعیه‌نك خلقه تبلیغی .

مُعرّی { صه. عر. ا : معرا .

مُعِزّ { صه. عر. ث : معزه. [«عزة» دن سف. افعال] اکرام واعزاز ایدن ، عزیزلندیرن : معز الدوله . ذ .

مَعَز { سذ. عر. کچی؛ معزبری = یبانی کچی .

مُعَزَّز { صه. عر. ث : معززه . [«عزة» دن سمف. تفعیل] ۱. عزت و شرف صاحبی ، عزیز، مکرم. ۲. اکرام واعزاز اولنان ، حرمت و تعظیمله قبول اولنان : اوتوردیغی مدتجه پك معزز ایدی. ۳. قیمتلی، قیمتدار، عزیز: مملکتمز معززدر.

مُعَزَّزاً { حه. عر. اعزازواکرامله: معززاً قبول ایتدیلر .

مَعزول { صه سذ. عر. جه : معزولین. [«عزل»دن سمف.] منصب و مأموریتندن چیقارلمش ، عزل اولنمش ، مأموریتسز قالمش : اوچ سنه معزول قالدی ؛ معزولین معاشاتی .

مَعزولاً { حه. عر. معزول اوله‌رق، عزل اولندیغی حالده، مأموریتندن چیقاریله‌رق: معزولاً عودت ایتدی .

مَعزولیّت { سذ. عر. معزول اولانك حال وصفتی، معزوللق : معزولیت معاشی ؛ معزولیتی چوق سورمدی.

مَعسَرَت { سذ. عر. [«عسر»دن مصه. میمی] کوجلك، زورلق، چیارزلق .

مُعَسكَر { سذ. عر. [«عسکره»دن سمه. دحرج] اردوکاه، حرب زمانده اردونك مرکز اتخاذ ایتدیکی محل .

مُعَسَّل { صه. عر. بال ایله تربیه اولنمش، باللی : ماءمعسل.

مِعشار { سذ. عر. اونده بر، عشر.

مَعشَر { سذ. عر. جه : معاشر . [«عشرة» سمه.] برلکده یاشار انسانلر جماعتی، کروه ، جمعیت .

مُعَشَّر { صه. عر. ث : معشره . [«عشر» دن سمف. تفعیل] اون جزئدن مرکب ویا اون قسمه منقسم، اونلی، اونلق. = سذ. عر. ه. اون ضلعی وزاویه‌سی اولان شکل .

مُعَشِّر { سذ. عر. [«عشر» دن سف.] تعشیر مأموری، محصولاتك عشرینی آلان ، اونده‌لقجی .

مَعشوق { صه. عر. ث : معشوقه. [« عشق » دن سمف.] عشق وعلاقه ایله سویلن، سوکیلی، علاقه‌کرده .

مَعشوقیّت { سذ. عر. معشوقلق، عشق وعلاقه ایله سویلن شخصك حالی .

مَعصوم { صه. عر. ث: معصومه. [« عصمة » دن سمف.] کناهدن بری، صوچسز، بیکناه : اونك معصوم اولدیغنی وجدانم تصدیق ایدیور. = سذ. عر. کناه و قباحتدن بری اولان کوچك چوجق : او معصومه اورمایك کناهدر .

مَعصوملق { سه. و:

مَعصومیّت { سذ. عر. کناه وقباحتدن بری اولمه : معصومیتی تبین ایتدی .

مَعصِيَت { سذ. عر. جـ : معاصی. [«عصی»دن مص. میمی] کناه، اثم : معصیتدن احتراز ایدرم. [عصیان معناسیله لسانمزده قوللانلماز.]

مُعضِلات { سذ. جـ. عر. [«عضل» دن افعال. — تفعیل بابندن سمف. صورتنده عینك وضاد مشدددنك فتحیله غلطدر. — مفردی لسانمزده مستعمل دکلدر.] بیوك وآغر ایشلر، مشکل مسئله‌لر، امور مهمه : معضلات اموره مشغولدر.

مُعَطَّر { صه. عر. ث : معطره. [«عطر»دن سمف. تفعیل] تعطیر اولنمش، کوزل قوقولی، کوزل قوقو قاریشمش.

مُعَطَّل { صه. عر. ث : معطله. [«عطل»دن سمف. تفعیل] ١. براغلمش، متروك، قوللانلماز، بطال : معطل بر دکرمن، بر ماکینه. ٢. ایشسز، بوش : معطل طورماملی.

مَعطوف { صه. عر. ث : معطوفه. [«عطف» دن سمف.] ١. اکلمش، مائل، بر طرفه طوغری دونمش. ٢. عزو واسناد اولنان، ویریلن، راجع و عائد اولان : اونك کلمه‌سی کبرینه معطوفدر؛ بولقردی قائلنه معطوف اولمق لازم کلیر. [بو معنا عربیده یوقدر.] ٣. د. بر حرف عطف واسطه‌سیله دیکر کلمه‌یه مربوط (کلمه) که، دیکرینه‌ده «معطوف علیه» دیرلر.

مُعطی { صه. عر. ث : معطیه. [«عطا» دن سف. افعال] ویرن، اعطا ایدن. ذ.

مُعظَم { سذ. عر. بر شیئك اك بیوك قسمی، باشلیجه جهتی.

مُعَظَّم { صه. عر. ث : معظمه. [«عظم»دن سمف. تفعیل] ١. بیوك، ایری، جسیم : بر بناء معظم. ٢. تعظیملی، مکرم، مبجل : دستور معظم. ٣. آغر، اهمیتلی : امور معظمه.

مُعَظَّمات { سذ. جـ. عر. بیوك وآغر ایشلر، امور مهمه : معظمات اموره اوغراشمق.

مَعفُوّ { صه. عر. ث : معفوه. [«عفو» دن سمف.] عفو اولنمش، عفو و صفحه مظهر : کوچکلرك قباحتلری بیوکلرك عندنده معفودر.

مَعقود { صه. عر. ث : معقوده. [«عقد» دن سمف.] باغلی، باغلانمش، دوکوملنمش، عقده‌لی.

مَعقول { صه. عر. ث : معقوله. [«عقل» دن سمف.] ١. عقله موافق، عقله قریب، عقلك قبول ایتدیکی : دیدیککز شیء معقول دکلدر. ٢. عقل ایله بیلنیر، عقلاً اثبات اولنان، عقلی، منقول مقابلی : علوم معقوله و منقوله. ٣. اولدقچه عقللی، سوزی عقله مقارن : معقول بر آدمدر.

مَعقولات { سذ. جـ. عر. عقل ایله بیلنیر و نقله مستند اولمیان مسائل و علوم ومباحث : معقولاتده ید طولی صاحبی اولوب منقولاتله توغلی یوقدر.

مَعقولیَّت { سذ. عر. عقله قریب و عقل ایله منفهم اولان شیئك حالی : بو ماده‌نك معقولیتی ظاهردر.

مَعکوس { صه. عر. ث : معکوسه. [«عکس» دن سمف.] ١. ترسنه دونمش، باش آشاغی چوریلمش : مخروط معکوس. ٢. دیکر برشیئك ضدی وعکسی اولان، ترس : بو ایش اونك بتون معکوسیدر. ٣. بر یره اوروب کری دونن ویا صورتی کورینن، انعکاس ایدن : آینه‌ده معکوس صورتی؛ جامدن معکوس ضیا. ٤. مج. ترس، ایی کیتمین، شآمتلی : بو ایش پك معکوس کیتدی.

مُعَلّا { یاخود معلی. صه. عر. [«علو» دن سمف. تفعیل] ١. یوکسك، یوجه، مرتفع، بلند : بر قصر معلا. ٢. قدر ورتبه‌سی عالی، عالی مرتبه، بلند پایه : مقام معلای صدارت عظمی.

مُعَلَّق { صه. عر. ث : معلقه. [«علاقة» دن سمف. تفعیل] ١. آصلمش، تعلیق اولنمش، آصیلی : دیواره معلق برلوحه. ٢. بر یره استناد ایتمکسزین هواده ویا بوشده طوران : اجرام سمائیه معلق طوریور. ٣. هنوز قراری ویرلمیوب ویا حل اولنمیوب اویله طوران (ایش، مسئله) : مسائل معلقه. = سه. تر. بوشلق، خلا، فضا : معلقده طورمق ممکن میدر.

مُعَلَّقه { سذ. عر. جـ. معلقات. [«قصیدهٔ معلقه» دن مختصر] زمان جاهلیتده مشهور آثار اولان کعبهٔ شریفه‌یه

آصلق شرفنه مظهر اولان
قصیده : امرء القیسك معلقه‌سی؛
معلقات سبع = بو شرفی احراز
ایتمش اولان یدی قصیدهٔ
مشهوره .

مُعَلَّل { ص. عر. ۃ : معلله. [«علة»دن سمف. تفعیل] علتلی، سببلی. ذ.

مُعَلِّم { سف. عر. ج : معلمین. [«علم»دن سف. تفعیل] ۱. برشیء اوکره‌دن، تعلیم ایدن، تعلیمجی : عسکر معلمی. ۲. درس ویرن، علم اوقودان، مدرس، خواجه : مکتب معلمی؛ معلمین معاشاتی . || دار المعلمین = معلم یتیشدیرمکه مخصوص مکتب .

مُعَلَّم { ص. عر. ۃ . معلمه. [«علم»دن سمف. تفعیل] تعلیم اولنمش، تعلیم اوکرنمش ، تعلیملی : معلم عسکر .

مُعَلِّملك { س. معلم صفت ووظیفه‌سی، خواجه‌لق : فلان مکتبده معلملك ایدیور .

مُعَلِّمه { سث. عر. ج : معلمات. درس ویرن قادین، قادین خواجه : رشدیهٔ اناث معلمه‌سی. || دارالمعلمات = معلمه یتیشدیرمکه مخصوص مکتب .

مُعلِن { ص. عر. ۃ : معلنه. [«علن»دن سف. افعال] اعلان ایدن، بیلدیرن.

مَعلول { ص عر. ۃ : معلوله . [«علة» دن سمف. — عربیده‌ده مستعمل ایسه‌ده، فعلی لازم اولدیغنـدن ، علیل دیمك دهاطوغریدر، آنجق بین‌العوام علیل کورمعناسیله قوللانیلیور.] بر علتی اولان، علت صاحبی، خسته، سقط، کوتوروم : معلول برآدم .

مَعلولیَّت { سث. عر. علتلی اولمه، خسته‌لق، سقطلق، کوتوروملك : معلولیتی تبین ایدنلر عسکرلکدن مستثنادر.

مَعلوم { ص. عر. ۃ : معلومه . [«علم»دن سمف.] ۱. بیلنن، بیلنمش، اوکرنلمش : اونك حالی برجه‌معلوم‌مدر؛ معلومکز اولسون؛ کرهٔ ارضك اسکیدن معلوم اولان جهتلری . ۲. د . فعل متعدینك ایکی صورتندن بری که فاعلی اعتباریله‌در ، فعل معلوم، بناء معلوم : یازمق، بیلمك کبی. دیکر صورتنـه مجهول دیرلر : یازلمق، بیلنمك کبی. = ح. بللی، اویله ، شبهه‌سز . [جوابده قوللانیلیر .]

مَعلومات { سث. ج. عر. ۱. بیلنن شیئلر، اوکرنلمش حقیقتلر ، علوم مکتسبه : او آدمك چوق معلوماتی واردر؛ معلومات واسعه صاحبی . ۲ . بیلیش، خبر، وقوف : بو بابده معلوماتم یوقدر؛ فلانه‌ده معلومات ویرکز .

مَعلوماتلی { ص. علم وهنر صاحبی، اهل وقوفدن، چوق شیئلر بیلیر : کندیسی معلوماتلی آدمدر .

مَعلومیَّت { سث. عر. بیلنن و اوکرنلمش اولان شیئك حال و صفتی ، معلوم اولمه : آمریقانك اسکیدن معلومیتی فکرنده بولنانلر .

مُعَلّی { ص. عر. با : معلا.

مُعَمّا { یا معمی . سـذ . عر . [«عمی»دن سمف. تفعیل] ۱. معناسی کیزلی وکوج آکلاشیلیر سوز ویا شکل وسائره، بیلمجه، یاکلماج . [اصطلاح ادبیده لغزدن فرق اولوب باشلیجه بر اسمه دلالت ایدن سوز ویا مصراع وبیته اطلاق اولنور.] ۲. مج. آکلاشلماز، سر، مغلق، حلی مشکل، مشوش شیء : او برمعمادر.

مِعمار { سذ. ص. عر. [«عمران»دن] ابنیه انشاسنه ریاست و نظارت ایدن وترتیب وتقسیمنی یاپان مهندس، قالفه : معمارسنان.

مِعمارلق { س. معمار فن وصنعت ومشغولیتی، فن معماری : معمارلقده مهارتی واردر.

مِعماری { ص. عر. ۃ : معماریه . معمارلغه منسوب و متعلق : ذراع معماری؛ معلومات معماریه . || فن معماری = معمارلق علم وفنی . || اصول معماریه = معمارلغك صور مختلفه‌سی، فر. Style .

مِعماریه { سث. عر. معمارلق‌حقی، بر بنا انشاسیچون معماره ویریلن حق .

مُعَمَّر { ص. عر. ۃ : معمره . [« عمر » دن سمف. تفعیل] یاشایان، برحیات اولان : چوق وقت معمر اولدی؛ الله سزی معمر ایلیه .

مَعمور { ص. عر. ۃ : معموره . [«عمران» دن سمف.] ۱. خراب اولمیان ، آبادان : معمور برخانه، محله، شهر. ۲. ایشلنمش، زرع اولنمش ، معطل اولمیان :

اراضیٔ معموره. ٣. اهالیسی اولان، ایصلی، مسکون: بلاد معموره؛ اوروپانك هر طرفی معموردر. || درت باشی معمور = مکمل.

مَعموره { سذ. عر. ١. مسکون و کوزل ایشلنمش مملکت: آفریقانك ساحل غربیسنده برمعموره واردر. ٢. شهر، قصبه، بلده: معمورهٔ موصل.

مَعمورِیَّت { سذ. عر. مسکون وکوزل ایشلنمش محلك حالی، عمران: معموریت بلاد؛ وقتیله عراقك معموریتی فوق العاده ایدی.

مَعمول { ص. عر. ذ: معموله. [«عمل» دن سمف] ١. یاپلمش، ایشلنمش: یوکدن معمول قماش؛ مرمردن معمول هیکل. ٢. د. [نحو عربیده] بر عاملك تأثیریله بر درلو اعراب قبول ایتمش اولان (کلمه)، عامل مقابلی: بزیدٍ تعبیرنده (ب) عامل و (زید) معمولدر. = سذ. عر. جـ: معمولات. ١. بر صنعتك و یا بر فابریقهنك وجوده کتیردیکی ایش، محصول: شام معمولاتی؛ فابریقه معمولاتی. ٢. د. بر عاملك تأثیریله برکونه اعراب قبول ایتمش کلمهلر: معمولات بابی.

مُعمّی { سذ. عر. با: معما.

مَعنا { یا معنی. سذ. عر. جـ: معانی. [«عنی» دن مصدر میمی] ١. مدلول، مفهوم، بر کلمه ویا کلامك افاده ایتدیکی شیٔ: بوکلمهنك، بوبیتك معناسنی آکلایهمدم؛ معنای حقیقی؛ معنای مجازی. ٢. ایچ، باطن، لب، روح، صورت و قالبك غیری، غیر جسمانی حال. ٣. رؤیا، دوش: عالم معناده کوردی. ٤. مجـ. سبب معقول: بونی بویله یاپمهده معنا یوقدر؛ بو وقتده قالقوب کیتمهده نه معنا واردر؟ = جـ. با: معانی.

مَعناً { یاخود معنیً. حـ. عر. ١. مفهوم و مدلول جهتیله، معناجه، مآل اعتباریله: لفظاً اوقدر دکلسهده معناً پك کوزل بر بیت. ٢. طولاییسیله، ضمناً، طوغریدن وآچیقدن اولمیهرق: معناً بزه طوقنمق ایستدی.

مَعناسز { ص. ١. مآل ومدلولی اولمیان، هیچ بر شیئه دلالت ایتمین: معناسز بر لفظ. ٢. سبب معقولی اولمیان، سببسز، مناسبتسز: بو زیارتی معناسز کوریورم.

مَعنالی { ص. ١. مآل و مدلولی اولان: معنالی لفظ. ٢. مدلولی کوزل ودریك اولان: معنالی بیت. ٣. ضمناً بر شیئه دلالت ایدن، بر رمز واشارتی متضمن: معنالی سوز؛ معنالی بر باقیش.

مُعَنبَر { ص. عر. ذ: معنبره. [«عنبر» دن سمف. دحرج] عنبرسورلمش، عنبرقاریشدیرلمش، عنبر قوقولی، کوزل قوقولی.

مُعَنِّد { ص. معاند یرینه قوللانیلیورسهده، بومادهتفعیل بابندن کلمدیکندن، غلطدر. با: معاند.

مُعَنوَن { ص. عر. ذ: معنونه. [«عنوان» دن سمف. جمهور] عنوانلی، بر عنوانی اولان: فلان عنوانله معنون برمقاله، بر رساله.

مَعنَوی { ص. عر. ذ: معنویه. [«معنی» دن سمنـ.] ١. معنا ومدلوله منسوب ومتعلق: نکات معنویه؛ تزیینات لفظیه ومعنویه. ٢. صوری وظاهری اولمیان، باطن وروحه منسوب ومتعلق، باطنی، روحانی، غیر جسمانی، غیر مادی: مادی ومعنوی استفاده؛ اعزهٔ کرامك امداد معنویسی؛ اجر معنوی؛ ولد معنوی = برکیمسهنك تحت تربیهسنده بولنوب کندیسنه اولاد معاملهسی ایدیلن، جان اولادی.

مَعنیً { سذ. عر. با: معنا.

مَعنیدار { ص. فا. معنالی، مفهوم و مآلی کوزل، مضمونلی، معناسی اهمیتلی: معنیدار برسوز.

مُعوَّج { ص. عر. ذ: معوجه. [«عوج» دن سمف تفعیل] اکریلمش، اکری، کرلی، بوکلمش. || سطح معوج = انکبهلی سطح.

مُعوِّذَتَین { سذ. ت. عر. [فذ. معوذه لسانمزده پك مستعمل دکلدر.] «قل اعوذ برب الناس» ایله «قل اعوذ برب الفلق» سورهٔ شریفهلری.

مَعونَت { سذ. عر. [«عون» دن مصدر میمی] ١. یاردیم، امداد، عون. ٢. رزق، آزیق، قوت، لوازم: سفر معونتی. ٣. مجـ. مصارف.

مَعونه { سْ. عر. [تر. زبانزدی : مائونه] یلکنله و کورکله تحریك اولنور کورکه‌سز آغر وبیوجك قایق که باشلیجه اسکله‌دن کمیله وواپورله یوك وکومور نقلنده مستعملدر. [اصل عربیده ارزاق نقلنه مخصوص کمی دیمکدر.]

مَعهود { صر. عر. ث : معهوده. [«عهد» دن سمف.] ۱. ایکی شخص بیننده معلوم ومعروف : وقعهٔ معهوده. ۲. [مقام تحقیر واستخفافده] بیلدیکك سنککی، آشنا : معهود قایقجی ینه کلدی.

مِعیار { سذ. عر. [«عیار» دن اسم آلت] وزن و قیمت و صافیلك درجهٔ مطلوبه‌سنی کوسترر مقیاس، عیار مقیاسی : عثمانلی لیراسنك معیاری؛ اسپرتو معیاری؛ هر شیء معیارنده اوللی.

مُعَیَّب { صر. عر. ث : معیبه. [«عیب» دن سمف. تفعیل] تعییب اولنمش، عیبلی، معیوب، مستهجن.

مُعَیَّبات { سْ. جـ. عر. تعییب اولنان شیئلر، عیب و مستهجن ایشلر : معیباتدن توقی ایتملی.

مَعِیَّت { سْ عر. [«مع» حرف جرینه ادات مصدریت علاوه‌سیله] ۱. برابرلك، برلك، آرقداشلق، رفاقت : فلانك معیتنده کلدی = برابرنده، فلانله برلکده. ۲. یان، عند، نزد : اوچ سنه اونك معیتنده بولندی. ۳. برآمرك تحت امرنده بولنمه، مربوطیت : والی معیتنده؛ سفارتك معیت واپوری. ٤. برآمرك تحت امرنده ورفاقتنده بولنان هیئت : معیتیله برابر کلدی؛ معیتی چوق ایدی : معیتنی پك ایی قوللانیور. || معیت مأموری = کندی باشنه حرکت ایتمیوب بر آمره تابع اولان مأمور.

مُعید { سذ. عر. [«عود» دن سف. افعال] طلبه‌یه درسی اعاده ایدن مدرس معاونی.

مَعیشَت { سْ عر. جـ. : معایش. [«عیش» دن مصـ. میمی] ۱. یاشایش، یاشامه، تعیش، عمر، زندکی : کوزل بر معیشت سوردی. ۲. یاشامق ایچون اقتضا ایدن اسباب : معیشتی طاردر. ۳. کوچك رتب علمیه‌ده بولنانلرك مخصصاتی.

مُعین { صر. عر. ث : معینه. [«عون» دن سف. افعال] ۱. یاردیمجی، یاردیم و معاونت ایدن. ۲. معاون، رفیق، یاماق.

مُعَیَّن { سذ. عر. ر. [هندسه‌ده] درت ضلعی مساوی ومتوازی وزاویه‌لرینك ایکیسی منفرجه ودیکر ایکیسی حاده اولان شکل، باقلاوه رسمی. || شبه معین = یالکز ایکی ضلعی مساوی ومتوازی و زاویه‌لری غیر قائمه اولان شکل.

مُعَیَّن { صر. عر. ث : معینه. [«عین» دن سمف. تفعیل] ۱. تعیین و تخصیص اولنمش، مخصص : اونك معین معاشی واردر. ۲. تحدید اولنمش، محدود : هر کسك وظیفه‌سی معیندر.

مُعَیَّنات { سذ. جـ. عر. برمأمور و سائره‌یه جانب حکومتدن ویریلن ارزاق و لوازم، تعیینات : کندیسنك معیناتی واردر.

مَعیوب { صر. عر. ث : معیوبه. [«عیب» دن سمف.] ۱. عیبلانان، تعییب اولنان. ۲. برعذر ونقصانی اولان.

مَعیوبات { سذ. جـ. عر. عیب شیئلر، عیبلانه‌جق قصور و نقصانلر : هر کسك معیوباتنی یوزینه اورماملی.

مُغ { سـ. فا. جـ : مغان. مجوسی، زردشتی، آتشپرست. || عر. پیرمغان = میخانه‌جی ومجـ. مرشد، پیر طریقت. || مغ بچه = مجوسی چوجغی و میخانه‌جی چراغی، دلبر چوجق.

مَغارِب { سـذ. جـ. عر. فد : مغرب. با : مغرب.

مَغارِبه { سـذ. جـ. عر. فد : مغربی. با : مغربی.

مَغاره { سذ. عر. جـ. مغایر. یر آلتنده‌کی اویوق، این، غار، کهف.

مَغازه { سـ. [عر. «مخزن» دن غلط اولان فر. Magasin دن] ۱. بیوك دکان : بر مغازه آچدی. ۲. امتعه واشیاء تجاریه وسائره وضعنه مخصوص مخزن : طوز مغازه‌سی.

مَغازه‌جی { سـ. برمغازه‌نك اداره‌سنه مأمور ویا مغازه طوتان آدم، کومرکده اشیاء تجاریه‌نك وضع اولندیغی مخزنك بکجیسی.

مَغازی { سـذ. جـ. عر. [فد. « مغزی » لسانمزده مستعمل اولمیوب ، جمعی ده عربیده اولدیغی کبی غزاحکایه‌لری معناسیله قوللانلماز.] غزالر، غزوات : ابوالفتوح والمغازی = فتوحات وغزالری چوق اولان ذات .

مَغاك { سـ. فا. چوقور، حفره .

مُغالَبه { سڈ. عر. [« غلبـة » دن مصـ. مفاعله] بربر.ه غلبه چالمغه چالیشمه، مسابقت ایچون اوغراشمه. ذ.

مُغالَطه { سڈ عر. جـ : مغالطات. [«غلط»دن مصـ. مفاعله] خصمی یاکلتمق مقصدیله واقع اولان معارضـه ، حقه و ادلهٔ صحیحه‌یه مستند اولمیان مباحثه .

مَغائِر { سڈ. جـ. عر. فد : مغاره. || با : مغاره.

مُغائِر { صـ. عر. ؤ : مغـائره. [« غیر » دن سف. مفاعله] باشـقه درلو، فرقلی، اویماز، اویغون اولمیـان، غیر موافق، ضـد ، مخالف : حقیقته مغـائر سوز؛ عدل وانصافه مغائر حال وحرکت؛ مغائر نظام .

مُغایَرَت { سڈ. عر. [« غیر » دن مصـ. مفاعله] باشـقه درلو اولمه، اویمامه، اویغـون اولمایش، فرقلیلق، عدم موافقت، مخالفت : بوایکی شیءٔ آره‌سنده‌کی مغایرت ظاهردر.

مُغَبَّر { صـ. عر. ؤ : مغـبره. [«غبـار»دن سف. افعلال] ۱. توزلی، توزله مسـتور. ذ. ۲. مجـ. کوجنمش، خاطری قالمش، منفعل ، خاطرمانده : کندیسی بکا مغـبردر. || مغبر الخاطر = خاطری قالمش .

مَغبوط { صـ. عر. ؤ : مغبوطه. [« غبطة » دن سمف.] کندیسنه غبطه اولنان، محسود، حالنه ایمرنیلن : مغبوط اقران .

مَغبون { صـ. عر. ؤ : مغبونه. [«غبن»دن سمف.] آلیش ویریشده آلدانمش، غبنه اوغرا-مش .

مُغبَچه { سـ. فا. با : مغ.

مُغتَنِم { صـ. عر. ؤ : مغتنمه. [«غنیمة» دن سف. افتعال] اغتنـام ایدن، بر شـیئه غنیمت نظریله باقوب اوندن اسـتفاده ایدن .

مَغدانوس { یاخود مایدانوس سـ. [ر. Μακεδονῆσι — « معده‌نواز » فرض اولنمسی عبثدر.] لذت ویرمك ایچون آز مقـدارده یـکه قونان معروف سبزه .

مَغدور { صـ. عر. ؤ : مغـدوره. [« غدر » دن سمف.] ۱. غدره و حقسزلغـه اوغرامش، کندیسنه حقسزلق اولمش. ۲. ضرر وزیانه اوغرامش، محتاج : اوآدم مغدوردر .

مَغدورِیَّت { سڈ. عر. [لغت مولده] مغدور او-لان آدمك حالی ، کندیسـنه حقسزلق ایدلمش ویا ضرر وزیانه اوغرامش اولانك حالی، محتا-جلق : مغدوریتنه مرحمةً .

مُغَذّی { صـ. عر. ؤ : مغـذیه. [«غذاء»دن سف. تفعیل. — دال مهمله ایله مغدی غلطدر.] بسـلین ، بسلیجی : بوغـدای برنجدن دهـا مغذیدر؛ اطعمهٔ مغذیه .

مَغرِب { سذ. عر. جـ : مغارب. [«غرب» دن سمـ. سز.] ۱. کونشك باتدیغی بر وجهت، باتی، غرب : مغرب جهتنـدن؛ مغربه طوغری. ۲. کونشـك باتدیغی وقت ، اقشـام : صلات المغرب. = سخذ. غرب جهتنده‌کی ممالك، آفریقانك مصردن باشته سواحل شمالیه‌سیله اندلس وسائر او جهتلر : مغرب خاقی؛ مغرب یازیسی. || مغرب اقصی = فاس ومراکش خطه‌سی .

مَغرِبی { سذ. صـ. عر. جـ : مغاربه. مغرب اهالیسـندن آدم، فاس و مراکش خلقنـدن : مغربیلرك اخلاق؛ مغـاربه‌نك احـوالی. || خط مغربی = ممالك بربریه‌ده استعمال اولنـان خط عربی‌که کوفی‌یه مشابهتی واردر. || مال بولمش مغربی‌یه دونمك = اهمیتسز و دکرسز بر شیئی اله کچیروب کمال حرص وممنـونیتله همان یاته‌لامق .

مَغرَس { سذ. عر. [«غرس» دن سمـ.] فدان باغچـه‌سی ، فدانلق . ذ.

مَغرور { صـ. عر. ؤ : مغروره. [«غرور» دن سمف.] ۱. برشیئه کوکنن، بر شیئه استناد ایدوب دیکر وسـیله و تدبیر آرامیان : سزك لطف ومرحمتکزه مغرور اوله‌رق. ۲. کوکنلمیه‌جك بر شـیئه کوکنه‌رك آلدانان : ثروته مغرور اولـاملی . ۳.

تفخر ایدن ، متفخر ، متکبر ، متعظم : پك مغرور آدمدر .

مَغروراً { ح. عر. ١. گوگنەرك، اعتماد واستناد ایدەرك : لطف ومرحمتکزه مغروراً بو ایشە تشبث ایتدم . ٢. آلدانەرق ، آلدانوب واهی بر شیئە استناد واعتماد ایدەرك : ثروتنە مغروراً پرواسز سویلر.

مَغرورانه { صە. ح. فا. ١. آلدا- نوب گوگنلیەجك بر شیئە گوگنەرك ، واهی بر شیئە استناد ایدەرك. ٢. غرور وکبر وعظمتلە : مغرورانه حرکت؛ مغرورانه سویلیور.

مَغرورلانمق { فل. بر شیئە گو- گنەرك کبروغرور ایتمك، تفخر ایتمك : جسارتیلە مغرورلانیور؛ دنیا مالیلە مغرورلانماملی .

مَغرورلق { س. و :

مَغروریَّت { سذ. عر. ١. بر شیئە گوکنوب آلدانمە. ٢. تفخر، کبر، عظمت.

مَغروس { صە. عر. ٔ: مغروسە. [« غرس » دن سمف.] دیکلمش، غرس اولنمش : اشجار مغروسە .

مَغروق { صە. عر. ٔ: مغروقە . جـ : مغروقین. [«غرق» دن سمف.] صودە بوغلمش، صویە باتوب بوغلمش ، غرق اولمش ، غریق : شخص مغروق ؛ افراد مغروقە؛ مغروقینك عددی .

مَغز { س. فا. ١. بین، دماغ. ٢. ایلیك ، مخ. ٣. ایچ ، لب ، اوز . ٤ . عقل . || بی مغز = بینسز ، عقلسز . || سبکمغز = خفیف بینلی ، خفیف العقل ، نتایج اموری دوشونمین. جـ : سبکمغزان .

مِغزَل { سذ. عر. [« غزل » دن اسم آلت] ایپلیك اکره- جك آلت، ایگی، ایك .

مِغزَلی { صە. عر. ٔ : مغزلیە . ایگی شکلندە ؛ مغزلی الشکل .

مَغسَل { سذ. عر. [«غسل» دن سم.] اولولری ییقادقلری محل .

مِغسَل { سذ. عر. [« غسل » دن اسم آلت] ط. بر شیٔ ییقامغە وبانیو ایتمکە مخصوص آلت وقاب؛ مغسل العین .

مَغشوش { صە. عر. ٔ: مغشوشە. [« غش » دن سمف.] خالص وصافی اولمیان، قاریشیق، مخلوط، حیلەلی. || سکۀ مغشوشە = آز کومش قاریشدیرلمش باقر آقچە، متالیك وسائرە .

مُغضِب { صە. عر. ٔ : مغضبە . [« غضب » دن سف . افعال] قیزدیران، حدتلندیرن، غضبە کتیرن . ن.

مَغضوبٌ عَلَیه { صە. عر. ٔ : مغضوب علیها. جـ : مغضوب علیهم. برینك غضبنە اوغرامش ، کندیسنە غضب اولنان ، غضب الهی‌یە دوچار . [غضبلی وغضبناك معناسیلە یالکز « مغضوب » استعمالی غلطدر.]

مِغطَس { سذ. عر. جـ : مغاطس. [«غطس»دن اسم آلت] ط بعض عضولرك بانیوایدلمەسنە مخصوص قاب : مغطس العین .

مِغفَر { سذ. عر. حرب زمانندە باشە کییلن دمیر طاس، طوغولغەنك کوچکی .

مَغفِرَت { سذ. عر. [«غفران»دن مصـ. میمی] جناب حقك عبادك کناهلرینی عفو بیورمەسی، یارلغمە ، رحمت : جناب حقدن استدعای مغفرت ایتمك .

مِغفَری { صە. عر. ٔ : مغفریە . نبا. طوغولغە شکلندە اولان : مغفری الشکل .

مُغفِل { صە. عر. ٔ : مغفلە . [« غفول »دن سف. افعال] اغفال ایدن ، آلدادوب غفلتدە براقان .

مُغفَل { صە. عر. ٔ : مغفلە . [«غفول» دن سمف. افعال] اغفال اولنمش ، آلدادیلوب غفلتدە براغلمش .

مَغفور { صە. عر. ٔ : مغفورە. [«غفران»دن سمف. — مغفورله دها فصیحدر] مغفرت الهیەیە نائل اولان ویا نائل اولمەسی آرزو ودعا اولنان ، مرحوم : خواجۀ مغفور؛ مرحوم ومغفورله .

مَغفورٌلَه { صە. عر. ٔ : مغفور لها. با : مغفور.

مُغُل { مغلجە، مغلستان. با : مغول وسائرە.

مَغلَطه { سذ. عر. [« غلط » دن محضا خصمی یاکلتوب شاشیرتمق ایچون ایراد اولنان واهی مسئلە ، بوش لقردی : مغلطەدن عبارت برطاقم سوزلر.

مُغلَق { صە. عر. ٔ : مغلقە . [«غلق»دن سمف. افعال] ١. قپالی، کلیدلی. ن. ٢. مج.

آکلاشلماز، ربط وترکیبی قا- ریشیق ویا لغات غریبه‌یی حاوی اولمغله زور آکلاشیلان، آچیق و واضح اولمیان، قپالی: مغلق افاده؛ متنی پك مغلقدر؛ چوق مغلق یازیور.

مُغلِم { صه. لوطی واصطلاح طبیده شهوتی غالب وقیزغین معنا- لریله قوللانیلیورسه‌ده، عربیده بولغت اولمیوب، یالکز ایکنجی معنا ایله «مغلیم» لغتی مستعملدر.

مَغلوب { صه. عر. ؤ: مغلوبه. [«غلبه»دن سمف.] ١. یکلمش، کندیسنه غلبه چالینمش، محاربه ویا مباحثه‌ده غالب ایدن: محاربه‌یه باشلاندیغنده کیمك غالب کیمك مغلوب اوله‌جغی بللی او- له‌ماز. ٢. برینك قهر وجبری آلتنده بولنان مقاومت ایده‌مین، زبون: انسان نفسنه مغلوب اولماملیدر.

مَغلوبیّت { سئ. عر. ١. یکلمه، مغلوب اولمه، مغلوب اولانك حالی، غالبیت ضدی: جالب انتباه اولان مغلوبیت موجب غرور اولان غالبیتدن ایيدر. ٢. برقوتك حکم وجبری تحتنده بولنمه، زبونلق: شیطان لعینه مغلوبیت ابی شیء دکلدر.

مَغلوق { صه. عر. ؤ: مغلوقه. [«غلق»دن سمف.] قپالی، کلیدلی. ن.

مِغلیم { صه. عر. ط. شهوتی غالب، مرض قبیلندن اوله‌رق شدتلی شهوته مبتلا. [جمعیت طبیه‌نك قبول ایتدیکی «مغلم» معناسز اولمغله اونك یرینه بونك قائم اولمه‌سی اقتضا ایدر.]

مَغموم { صه. عر. ؤ: مغمومه. [«غم» دن سمف.] ١. غملی، مکدر، تاسه‌لی، محزون، حزین: کندیسنی پك مغموم کوردم. ٢. قپالی، بولوطلی: مغموم بر هوا.

مَغمومیّت { سئ. عر. ١. مکدر ومحزون اولمه. ٢. هوانك قپالی وبولوطلی اولمسی.

مَغنَزیا { سه. [فر. Magnésie] معروف برمعدن.

مَغنَزیوم { سه. [لا. Magnesium.] کیم. بر جسم بسیط معدنی.

مَغنولیا { سه. [فر. Magnolia] قالین یاپراقلی و ایری چیچکلی معروف بر آغاج که سوس ایچون باغچه‌لرده یتیشدیریلیر.

مُغنی { صه. عر. ؤ: مغنیه. [«غنا» دن سف. افعال] غنا ویرن، باشقه شیئه احتیاج براقمیان: معلومات مغنیه.

مُغَنّی { صه. سه. عر. ؤ: مغنیه. [«غنا»دن سف تفعیل] شرقی سویلین، شرقیجی، خواننده.

مُغول { سه. صه. چینك شمالنده‌کی واسع چوللرده جولان ایدر کوچبه بر قوم افرادندن آدم: مغوللرك اخلاقی؛ مغول لسانی.

مُغولجه { صه. مغول قومنه مخصوص ویا منسوب و متعلق یاخود مغول لساننده اولان: مغولجه سوز، یاشایش، یازی. = حه. مغول لساننده ویا مغوللرك طرز واصولنه کوره: مغولجه سویلمك، یازمق، یاشا- مق. = سه مغول لسانی: مغولجه السنهٔ تورانیه‌دندر.

مُغولِستان { سخ. م. مغول قومنك مسکنی و جولانکاهی اولان مملکت واسعه که چینك قسم شمالیسنی تشکیل ایدیور. وقتیله (ختا) دخی دیرلردی.

مُغَیَّبات { سئ جه عر. [«غیب»دن سمف. تفعیل. — مفردی لسانمزده قوللانلماز] کیزلی وکورنمز شیئلر، لدنیات.

مُغیث { صه. عر. ؤ: مغیثه. [«غیاث»دن سف. افعال] یاردیمه یتیشن، یاردیمجی، معین. ن.

مُغَیِّر { صه عر. ؤ: مغیره. [«غیر»دن سمف. تفعیل] دکیشدیرلمش، تغییر وتبدیل ایدلمش. [«متغیر» دها مستعملدر.]

مُغَیلان { سه. فا. چولده یتیشیر بر جنس دیکنلی چالی، دوه دیکنی.

مَفاتیح { سه. جه. عر. فد: مفتاح. با: مفتاح.

مَفاخِر { سئ. جه. عر. فد: مفخرت. با: مفخرت.

مُفاخِر { صه. عر. ؤ: مفاخره. [«فخر»دن سف. مفاعله] مفاخرت ایدن، اقراننه تفوق ایتمکه چالیشه‌رق تفخر ایدن.

مُفاخَرَت { سئ. عر. [«فخر» دن مصه. مفاعله] کندی فضائلنی صایه‌رق اقراننه تفوق ایتمکه چالیشمه، باشقه‌لرینه قارشی تفخر ایتمه.

مُفاد { سه. عر. [«فید»دن سمف. افعال. — میمك فتحیله استعمالی غلطدر] افاده وافهام اولنان شیء، مآل، مفهوم:

تذكره‌نك مفادى معلومم اولدى.

مَفارِق { سـذ. جـ. عر. فد : مفرق. با : مفرق.

مُفارِق { صـ. عر. ث : مفـارقه. [«فرق»دن سف. مفاعله] برندن آيريلان، مفارقت ايدن، آيرلمش. || غير مفارق = آيرلماز، آيرلمه‌سى ممكن دكل : لازم غير مفارق = ترکی ممكن اوليه‌جق صورتده لازم، ديكر برشيئدن آيريلوب ترك اولنمه‌سى محال.

مُفارَقَت { سذ. عر. [«فرق»دن مصـ. مفاعله] ١. آيرلمه، برندن اوزاقلاشمه، جـدا اولمه، فراق، آيريلق : اهل وعيالندن مفارقت ايتمش؛ مفارقت احباب. ٢. بر يرى ترك ايدوب كيتمه، اغتراب، انفكاك : تجارت ايچون مملكتمدن مفارقت ايده‌لى ايچه اوليور؛ اورادن مفارقتمده. ٣. زوجين بيننده آيرلمـه، طلاق : اولنديكنك سنه‌سـنده مفارقت وقوع بولمش.

مَفاز { سذ. عر. و :

مَفازه { سذ. عر. جـ : مفـاوز. [«فـوز» دن سم.] ١. صيغينوب قورتله‌جق ير، ملجأ، مأمن. ٢. [ضـدى] هلاك اوله‌جق ير، تهلكه‌لى محل. ٣. چول، بيابان. ذ.

مَفاسِد { سذ. جـ. عر. فد : مفسدت. با : مفسدت.

مَفاصِل { سـذ. جـ. عر. فد : مفصل. با : مفصل.

مُفاض { صـ. عر. ث : مفاضـه. [«فيض»دن سمف. افعال] فيض وبركتلى، بول، مبذول. ذ.

مُفت { صـ. حـ فا. بدلسز، بادهوا، مجاناً، بلاش. د.

مِفتاح { سـذ. عر. جـ : مفاتيح. [«فتح» دن اسم آلت] ١. آناختـار، آچار. ٢. شفره حليجون مراجعت اولنه‌جق جدول. ٣. بر لسـان تعليمنه مخصـوص تمرينلرك طوغريلغنى آكلامق ايچـون ترتيب اولنمش كتاب كه شاكردانك كنديلكارندن ايده‌جكلرى ترجمه‌لرى حاوى اولور : اولندورف تمرينلرينك مفتاحى.

مُفَتِّت { صـ. عر. [«فت»دن سف. تفعيل] ط. جرا. قيران، ازن، اوفالدان (آلت ويا علاج) : مفتت الحصات = مثانه‌نك ايچنده تكون ايدن طاشـلرى قيروب عمليانسز چيقه‌بيله‌جك پارچـه‌لره آيران جراح آلتى.

مُفَتِّح { صـ.عر.ث : مفتحه. [«فتح»دن سف. تفعيل] ١. آچان، آچيجى. ذ. ٢. ط. طيقانمش برى آچان (علاج وسائره). ٣. تر. تفتيح (تفتيك) وكـكرمه كتيرن.

مُفتَخِر { صـ. عر. ث : مفتخره. [«فخر»دن سف. افتعال] ١. اوكنن، افتخار ايدن، برشيئى مدار افتخار عد ايدوب اوكنن كه سوينن و قولتوقلرى قبـاران : هرقوم اسلافنك مآثريله مفتخردر؛ ذكى و تربيـه‌لى اولاد باباسى اولمغله انسان مفتخر اولور. ٢. شـانلى، شرفلى، باعث فخر وشرف. ٣. وظيفه‌دار اولمقسزين مجرد جالب فخر و شرف اولمق اوزره بر هيئته اسماً داخل اولان، فخرى : هيئتك اعضـاء مفتخره‌سى = فخرى اعضاسى.

مُفتَرِس { صـ. عر. ث : مفترسـه. [«فرس»دن سف. افتعال] يانـه‌لاديغى ديكر حيـوانلرى ييرتوب پاره‌لايه‌رق يين، ييرتيجى : حيوانات مفترسه.

مُفتَرى { صـ. عر. ث : مفتريه. [«فرى»دن سف. افتعال] باشقه‌سنه اصلى اوليان برتهمت وقباحت اسناد ايدن، افتراجى، بهتانجى.

مُفتَرَيات { سذ. جـ. عر. [سمف. اولوب رانك كسريله سف كبى استعمالى غلطدر. — مفردى لسـانمزده قوللانلماز] برينـه يالاندن اسناد اولنـان تهمتلر، افترالر، بهتانلر، تصنيع اولنمش اتهاملر.

مُفَتِّش { سذ. عر. [« فتش » دن سف. تفعيل] بر شيئى اطرافيله آرايوب احوالنى تحقيق ايدن آدم، برصنف مأمورينك ويا بردائرهٔ رسميه‌نك بحق ايفاى وظيفه ايدوب ايتمدكارينى تحقيقه مأمور : عدليه، ماليـه مفتشى؛ مفتش حكام = مقـدما حاكم و نائبلرك احوالنى تفتيش ايچـون بهر ولايت مركزنده بولنـان بيوك مأمور شرعى.

مُفَتِّشلِك { سـ. مفتش صفت و وظيفـه‌سى، تفتيش مأموريتى : عدليـه، ماليـه مفتشلكى.

مُفتَقِر { صـ. عر. ث : مفتقره. [«فقر» دن سف. افتعال] ١. فقره مبتلا، فقير، زوكورت. ٢. محتـاج، بر شيئه احتيـاجى

اولان: لسانمز فرانسز لغات واصطلاحاتنه مفتقر دکلدر.

مَفتوح { ص. عر. ث: مفتوحه. [«فتح» دن سمف.] ١. آچلمش، آچیق، کشاده: دکانلر کیجه یاریسنه ق.ر مفتوحدر. ٢. ضبط وفتح اولنمش: بلاد مفتوحه‌نك خراجی. ٣. فتحه حرکه‌لی، اوستونلی: همزهٔ مفتوحه ایله «ات» کلمه‌سی.

مَفتوق { ص. عر. ث: مفتوقه. [«فتق» دن سمف.] قا. صیغی جیقمش، فتق علتنه مبتلا.

مَفتول { ص. عر. ث: مفتوله. [«فتل»دن سمف.] بوکلمش، اکرلمش، فتیل اولمش.

مَفتون { ص. عر. ث: مفتونه. [«فتنه» دن سمف.] ١. سحره اوغرامش کبی کندینه مالك اوله‌میه‌جق درجه‌ده اورغون، مبتلا، کرفتار عشق: فلانك مفتونیدر. ٢. حیران، متحیر، برشیئی پك زیاده بکنمکدن واله وحیران اولان، شاشه قالمش: او بنایه مفتون اولدم.

مَفتونیّت { سذ. عر. ١. سحره اوغرامش کبی کندینه مالك اوله‌میه‌جق درجه‌ده اورغونلق، ابتلا. ٢. حیرت، شاشه قالمه، برشیئی پك زیاده بکنمه: اوآدمك علوم وفنونه مفتونیتی معلومدر.

مُفتی { سذ. عر. [«فتوی» دن سف. افعال] مسائل شرعیه‌ده واقع اولان اسئله‌یه جواباً اسم تصریح ایتمکسزین یعنی زید وعمرو اسملریله ایجاب شرعی‌یی بیلدیرمك وبر محلك جماعت مسلمه‌سی امور مذهبیه‌سنه ریاست ایتمك وظیفهٔ رسمیه‌سیله موظف فقیه. ||مفتی الانام = شیخ الاسلام، ذات عالیٔ فتوی‌پناهی.

مُفتیلك { سد. مفتی حال وصفتی و وظیفه‌سی: بش سنه حلب مفتیلکنده بولندی.

مُفَحَّم { ص. عر. کوموره تحویل اولنمش وکومور حالنی آلمش معناسیله اصطلاح کیمیویده قوللانلمش ایسه‌ده، عربیده بونك معناسی بوسبوتون باشقه اولوب، او معناده «مفحوم» قوللانیلیر.

مَفحوم { ص. عر. ث: مفحومه. [«فحم» دن سمف] کیم. کومور حالنه کچمش، کومور اولمش: مواد مفحومه.

مَفخَر { سذ. عر. [«فخر» دن. — عربی لغت کتابلرنده بولنه‌مدی. بلکه مفخرة‌دن مخففدر.] سبب افتخار، باعث فخر، موجب مفخرت: مفخر علما؛ مفخر کائنات = فخر عالم (صلعم) افندمز.

مَفخَرَت { سذ. عر. ج: مفاخر. [«فخر»دن مص. میمی] اوکنمه، قولتوقلر قبارمه، فخر، افتخار: ایی آدملر منسوب اولدقلری قومك باعث مفخرتیدر.

مُفَخَّم { ص. عر. ث: مفخمه. [«فخامة»دن سمف. تفعیل] حرمت وتعظیمه نائل، مکرم، معظم، مبجل: مشیر مفخم؛ دول مفخمه؛ متبوع مفخممز.

مَفَرّ { سذ. عر. [«فرار»دن سم.] قاچه‌جق یر، قاچه‌ماق. || این المفر = قاچه‌جق بر یوقمی؟ زیاده قورقو و دهشتی مصور تعبیردر.

مُفَرِّح { ص. عر. ث: مفرحه. [«فرح» دن سف. تفعیل] ١. فرحلق ویرن، کوکله کشایش ایراث ایدن، آچیق، کشایشلی، اکلنجه‌لی: مفرح بر موقع، بر باغچه، بر اوطه. ٢. ط. صیقندی‌یی دفع ایدوب فرحلق ویرن (علاج)، فر. Cordial.

مُفرَد { ص. عر. ث: مفرده. [«فرد»دن سمف. افعال] ١. تك، یالکز، متعدد اولمیوب بردن عبارت اولان. ٢. مرکب اولمیان، بسیط. ٣. د. [صرفده] یالکز برشیئه ویا شخصه دلالت ایدن ویا بره مخصوص اولان کلمه، تثنیه وجمع مقابلی: مفرد مذکر؛ مفرد مؤنث؛ مفرد غائب. ٤. برتك بیت. [ایکی صوك معناسیله اسم کبی‌ده قوللانیلیر.]

مُفرِد { ص. عر. ث: مفرده. [«فرد»دن سف. افعال] ف. بر جسمی سیلان الکتریق یچمیه‌جك صورتده تحدید ایدوب اختلاطنی کسن، فر. Isolateur.

مُفرَدات { سذ. ج. عر. [مفردی لسانمزده قوللانلماز.] ١. بسیط وغیر مرکب شیئلر. ٢. ذ. طوبدن معلوم اولان شیئلرك تفصیلاتی، برر برر ذکر اولنمشلری: صاتین آلدیغم شیئلر ایکی‌یوز غروش ایتدی مفردات دفترینی‌ده تقدیم ایدیورم؛ آلنان شیئلری مفرداتیله قید ایتملی. ٣. تك تك وآیری آیری بیتلر.

٤. برعباره‌یی ترکیب ایدن کلماتك هربری. ٥. هربری کندی باشنه بر دوا اولان وادویهٔ بسیطه‌دن معدود اولان نباتات طبیه وبونلردن باحث کتاب: مفردات طب؛ ابن بیطارك مشهور مفرداتی.

مُفْرَز { صه. عر. ث: مفرزه. [«فرز»دن سمف. افعال] طوبدن آیریلوب برطرفه قونمش، بولنمش: قوناقدن مفرز بر دائره؛ باغچه‌دن مفرز برعرصه؛ آلایدن مفرز برطابور.

مُفْرَزه { سث. عر. اردودن آیرلمش برقول عسکرکه برقاچ آلایدن مرکب اولور، قطعهٔ عسکریه: طرابلس غرب مفرزه‌سی؛ مفرزه قوماندانی.

مُفْرِط { صه. عر. ث: مفرطه. [«فرط»دن سف. افعال] افراط درجه‌سنده اولان، حد اعتدالدن زیاده اولان، مبالغه‌لی، افراطلی: برغیرت مفرطه ایله چالیشیور.

مَفْرَغ { سذ. عر. [«فراغ»دن سم.] ط. دوکیله‌جك محل ویول، مجرا: مفرغ صفرا.

مُفْرِغ { صه. عر. ث: مفرغه. [«فراغ»دن سف. افعال] ط. دوکن، افراغ ایدن: مفرغ صفرا.

مَفْرَق { سذ. عر. ج: مفارق. [«فرق» دن سم.] باش تپه‌سی، صاچلرك ایکی طرفه بولندیغی یرکه باشك اورته‌سیدر: حمایه‌سی مفارق عبود تمزه سایه انداز اولدقجه.

مُفَرِّق { صه. عر. ث: مفرقه. [«فرق»دن سف. تفعیل] آیران، تفریق ایدن. ذ.

مَفْروز { صه. عر. ث: مفروزه. [«فرز» دن سمف.] بر طوبدن آیرلمش، بولنمش. [مفرز کبی.]

مَفْروش { صه. عر. ث: مفروشه. [«فرش» دن سمف.] دوشنمش، دوشه‌لی: مفروش اوطه؛ چاقیل ایله مفروش محل.

مَفْروشات { سث. ج. عر. دوشمه، او دوشمکه یارایان شیئلر، اثاث بیتیه: بر بنایه صرف اولنان آقچه‌نك نصفی مقداری مفروشاته کیدر؛ صالون مفروشاتی.

مَفْروشه { س. اوطه‌لق معناسیله قوللانیلیور سه ده عربی دکلدر.

مَفْروض { صه. عر. ث: مفروضه. [«فرض» دن سمف.] فرض قبیلندن اولان، واجب، لابد، اجراسی الزم: ادعیهٔ مفروضه.

مَفْروق { صه. عر. ث: مفروقه. [«فرق» دن سمف.] آیرلمش، آیری، آرایه باشقه برشیء کیرمش، مقرون مقابلی. || د. [صرف عربیده] لفیف مفروق = حروف اصلیه‌سندن ایکیسی حرف علت اولوب آنجق آره‌لرنده حرف صحیح بولنان، مقابلی: لفیف مقرون.

مُفْسِد { صه. عر. ث: مفسده. [«فساد»دن سف. افعال] ١. بوزان، فناالاشدیران: مفسد معده = معده‌یی بوزان. ٢. فساد القا ایدن، نفاق قویان.

مَفْسَدَت { سث. عر. ج: مفاسد. [«فساد» دن مصمیی.] ١. بوزوقلق، فنالق. ٢. قاریشدیرمه، القاآت، اغوا، آزدیرمه، منافقلق، فساد: شیطان لعین برآن مفسدتدن خالی اولماز.

مُفَسِّر { صه. عر. ث: مفسره. [«فسر» دن سف. تفعیل] قپالی ومختصر برشیئی ایضاح وتفصیل ایدوب مآل ومقصدینی آچیغه چیقاران: عبارات مفسره؛ بوکلامی مفسر برطاقم تفصیلات. = سذ. عر. ج: مفسرین. قرآن عظیم الشانك متن مبارکنی شرح وایضاح ایدن عالم، علم تفسیر عالم ومؤلفی، شارح قرآن: مفسرك رأیی؛ مفسرین کرامدن فخر رازی حضرتلری.

مُفَسَّر { صه. عر. ث: مفسره. [«فسر» دن سمف. تفعیل] شرح وایضاح وتفصیل ایدلمش، مشروح: هر بیتی آلتنده سرخ ایله مفسردر؛ عبارات مفسره.

مَفْسوخ { صه. عر. ث: مفسوخه. [«فسخ»دن سمف.] فسخ ولغو اولنمش، حکمسز براغلمش، مؤخراً برقرار ویا نظامله حکمی ابطال اولنمش: قانونك اوماده‌سی مفسوخدر؛ قرآن کریمك نزولیله توراتك احکامی مفسوخ اولمشدر؛ آیت مفسوخه.

مَفْسوخیّت { سث. عر. مفسوخ و ملغا اولمه، حکمسزلك: قرآن کریمك نزولندن صکره توراتك مفسوخیتی برجه مثبتدر؛ اومادهٔ قانونیه‌نك مفسوخیتی معلومدر.

مِفصَد { سذ. عر. [«فصد»دن اسم آلت] جرا. قان آلمه‌ده مستعمل جراح نیشتری وزنبرکی .

مَفصِل { سذ. عر. جـ : مفاصل. [« فصل » دن سم. — صادك فتحیله غلطدر.] تشـ. بدنك اویناق یری، بوغماق. || ط. رثیهٔ مفاصل = اویناق یرلرینه عارض اولان روماتیسمه .

مُفَصَّل { صـ. عر. ۆ : مفصله . [«فصل»دن سمف. تفعیل] اوزون اوزادی‌یه آكلادیلان، تفصیلی، تفصیلاتلی، موجز و مختصر اولمیان : مفصل بر مكتوب، بر كتاب ؛ تعریفات مفصله .

مُفَصَّلاً { حـ.عر. اوزون اوزادی. یه، تفصیلات ویره‌رك، سوزی اوزاده‌رق : بكا ماجرایی مفصلاً آكلاتدی ؛ بو علمك قواعدینی مفصلاً یازمشلردر .

مَفصِلی { صـ. عر. ۆ : مفصلیه . ط. تشـ. ۱. اویناق‌یرینه منسوب ومتعلق : رثیهٔ مفصلیه. ۲. تا. اویناق یرلری اولان : حیوانات مفصلیه.

مَفطور { صـ. عر. ۆ : مفطوره. [«فطرة»دن سمف.] ۱. یارادلمش ، مخلوق ، آفریده ، سرشته. ۲. یارادلیشده اولان، خلقی ، طبیعی ، جبلی : مكارم مفطوره .

مَفطوم { صـ. عر. ۆ : مفطومه . [« فطم » دن سمف.] ط. مه‌دن كسلمش، سوتدن كسلمش (چوجق) .

مَفعول { صـ. عر. ۆ : مفعوله . [«فعل»دن سمف.] یاپلمش، قیلنمش ، ایشلنمش . = سـذ. عر. جـ : مفاعیل . د افعال متعدیه‌ده حدثك تأثیرینی قبول ایدن شخص ویاشیئه دلالت ایدن اسم : «چوجق باردغی قیردی» جمله‌سنده چوجق فاعل وبارداق مفعولدركه مفعول‌به دخی دینلیر؛ بوكا « مفعـول صریح » دخی دینلوب بر حرف جرله افاده اولنـانه‌ده « مفعول غیر صریح » دیرلركه معناسـنه كوره مفعول الیـه، مفعول به، مفعول معه، مفعول فیـه، مفعول له، مفعول منه دخی تعبیر اولنور. || اسم مفعـول = فعل مجهولدن كان صفت مشتقه : یازیلان، یازلمش كبی. عربیـده مكتوب، مخرج، مسـلم، مستعمل كبی وزنلرده اولور. || مفعول الیـه = نحو عربیـده « الی » حرف جریله افاده اولنان مفعول غیر صریحه وصرف تركیده « ه » یاخـود « یه » الحاقیله تشكیل اولنـان احوال اسمدن برینه دیرلر : اوه كیتدم، طیشاری‌یه چیقدم، آته بیندم، آرابه‌یه كیردم كبی. || مفعول به = نحو عربیده مفعول صریحه ویا « ب » حرف جریله افاده اولنان مفعول غیر صریحه و صرف تركیده مفعـول صریح مقامنـده قوللانیلان و « ی » [یاخـود « یی » الحاقیله تشـكیل اولنـان احوال اسمدن برینـه دینیر : كتابی اوقودم، یازی‌یی یازدم كبی .

مَفقَرَت { سذ. عر. [« فقر » دن مصـ. میمی] فقیرلك، زوكورتلك، ضرورت واحتیاج.

مَفقود { صـ. عر. ۆ : مفقـوده . [« فقد » دن سمف.] ۱. اولمیان. غیرموجود. معدوم : آقچه مفقوددر؛ وسائط مفقود اولنجه علم تحصیل اولنه‌ماز . ۲. حقـ. حیات ومماتی بیلنمین شخص غائب .

مُفَكِّر { صـ. عر. ۆ : مفكره . [«فكر»دن سف. تفعیل] دوشـونن ، اعمال فكر ایدن ، تفكر ایلین . || قوهٔ مفكره = انسانك دوشونمه خاصه‌سی .

مَفكوك { صـ. عر. ۆ : مفكوكه. [« فك » دن سمف.] آیرلمش، سـوكلمش، چیقارلمش، فك اولنمش .

مُفلِح { صـ. عر. ۆ : مفلحه . جـ : مفلحون . [«فلاح» دن سف. افعـال] فلاح وسلامت بولان، سلامته چیقان، افلاح اولان .

مُفلِس { صـ. عر . ۆ : مفلسـه. [«فلس»دن سف. افعال] ۱. پاره‌سز ، زوكورت : بیچاره بك مفلسـدر . ۲. تجارتده ویا امور صرافیـه‌ده زیان ایدوب حسابی قاچیرمغله موجود اموالی حكومت معرفتیله صاتیـله‌رق آله‌جقلیلره ویرلك اوزره بو حالده بولنـدیغنی اعلان ایدن : تاجر مفلس؛ مفلس مالی .

مَفلوج { صـ. عر. ۆ : مفلوجـه . [« فلج » دن سمف.] فلج علتنه مبتلا، نزول اصابت ایتمش : مفلوج بر اختیـار؛ صول قولی مفلوجدر .

مُفنی { صـ. عر. ۆ : مفنیه. [«فناء» دن سف. افعـال] یوق ایدن، محو ایلین، افنا ایدن. ۆ.

مُفَوَّض { صه. عر. ٱ : مفوضه. [« تفويض » دن سمف.] احاله اولنمش، برينك عهده‌سنه حمل اولنمش، محول : بو ايشك رؤيتی عهده‌كزه مفوضدر.

مَفهوم { صه. عر. ٱ : مفهومه. [«فهم»دن سمف] آكلاشيلان، آكلاشلمش، درك اولنمش : مقصدكز مفهومم اولدی. = سذ. عر. جـ : مفاهيم. معنا، مآل، بركلام ويا عباره‌نك مدلولی : متنی ازبرلمكه حاجت يوقدر مفهومنی ضبط ايتملی.

مُفيد { صه. عر. ٱ : مفيده. [«فيد»دن سف. افعال] ١. افاده ايدن، مرامی كوزل آكلادان، معنالی، معنيدار : يازديغی شیٔ مختصر لكن مفيددر. ٢. فائده‌يی موجب، فائده‌لی، نافع : برآز كزمك صحته مفيددر. ٣. مطالعه‌سندن استفاده اولنان، معلوماتی حاوی : مالايعنی ايله وقت كچيرميوب كتب مفيده مطالعه ايتملی.

مَقابِر { سذ. جـ. عر. فد : مقبره. با : مقبره.

مُقابِل { صه. عر. ٱ : مقابله. [«قبل»دن سف. مفاعله] ١. قارشی قارشی‌يه كان، برشيئك قارشيسنده بولنان : اوم جامع شريفه مقابلدر. ٢. بر شيئه قارشی ياپيلان، بدل وعوض مقامنده اولان، معادل : بو مبلغ قليل سزك زحمتكزه مقابل دكلدر. || ر. زاويهٔ مقابله = ديكر بر زاويه‌نك قارشيسنده بولنان زاويه. = سذ. عر. قارشيلق، بدل، عوض : بوقدر زحمت مقابلنده نه ويرسه بكنيرسكز ؟ = حه. قارشی، بدل وعوضنده : بوقدر زحمته مقابل بر تشكر بيله ايتمدی.

مُقابَله { سذ. عر. [«قبل»دن مصه. مفاعله] ١. قارشی قارشی‌يه بولنمه، قارشيلق، قارشيلامه : بنانك ايكی جناحی آردسنده مقابله اولمليدر ؛ بری ديكرينك مقابله‌سنده‌در. [مقابلنده‌ده دينير.] ٢. قارشی كلمه، قارشيلق ويرمه، قارشی طورمه، مثليله معامله : بكا پك آغر سوزلر سويلدی اما بن مقابله ايتمدم ؛ بكا اوقدر اكراملر ايتدی بن مقابله‌ده بولنه‌مدم. ٣. ايكی شيئی مثلا مسوده ايله بياضنی يان يانه قويه‌رق ويا اوقويه‌رق مطابقتنه باقمه، تطبيق ايتمه، قارشيلاشديرمه : يازديغكزی مقابله ايده‌لم. ٤. قارشی قارشی‌يه اولنان ذكر وسماع : بوكون تكيه‌ده مقابله واردر. ٥. جوامع شريفه‌ده حافظلرله مصحف شريفی آچيق طوتانلرك قارشيلقلی وجهراً قرآن كريم اوقومه‌لری : مقابله اوقومق. || مقابله بالمثل = باشقه‌سندن كوريلن معامله‌نك مثلنی ايتمه. [مقابلهٔ بالمثل ديه‌ملی.] || جبر ومقابله = علوم رياضيه‌دن علم جبرك عربلرجه اصل اسمی اولوب معادله معناسيله مستعمل ايدی.

مُقابَله‌جی { سه. برقلمده تبييض اولنان محرراتی مسوده‌لريله قارشيلاشديرمغه مأمور كاتب.

مَقابيح { سذ. جـ. عر. [فد. مقبوح] بويله اسم كبی قوللانلماز.] چركين شيئلر، عيبلانه‌جق حاللر.

مَقاتِل { سذ. جـ. عر. فد : مقتل. با : مقتل.

مُقاتَله { سذ. عر. [«قتل»دن مصه. مفاعله] ١. بربرينی اولديرمه، اورشمه. ٢. محاربه، قتال، غوغا : برمقاتله وقوع بولمش.

مَقادير { سذ. جـ. عر. فد : مقدار. با : مقدار.

مُقارِب { صه. عر. ٱ : مقاربه. [«قرب»دن سف. مفاعله] بربرينه ياقين وقريب اولان.

مُقارَبَت { سذ. عر. [«قرب»دن مصه. مفاعله] بربرينه ياقين اولمه، ياقلاشمه، ياقينلق، اقربالق.

مُقارِن { صه. عر. ٱ : مقارنه. [«قرن»دن سف. مفاعله] بيتشيك، اولاشمش، بربره كلمش، ملاق : مقارن صحت = صحيح.

مُقارَنَت { سذ. عر. [«قرن»دن مصه. مفاعله] بيتشيكلك، اولاشمه، بربره كلمه، تلاق : بعض وقايعك مقارنتی.

مقارنه[1] { يا ماقرنه. سه. [يتا. Macaroni] خموردن دوكلمش قالين رشته‌كه صور مختلفه‌ده اولوب پلاو كبی پيشيريلير ؛ دودوك مقارنه‌سی = اوروپادن كلن ايچی بوش مقارنه.

مقارنه‌جی { سه. صه. مقارنه ياپان ويا مقارنه‌يی چوق ييين آدم. [بعضاً ايتاليانلره لقب اولور.]

مُقاسَمه { سذ. عر. [«قسم» دن مصه. مفاعله] پايلاشمه، بولشمه، آره‌ده تقسيم ايتمه : غنائمی بينلرنده مقاسمه ايتديلر.

مقاص { سـ. [عر. « مقص » دن] ١. كاغد وبز وصاج كبی يومشاق شيئلری كسمكه مخصوص اورته‌دن مربوط ايكی پارچه‌دن عبارت معروف آلت، صيندی؛ كاغد مقاصی، موم مقاصی. ٢. مقاص شكلنده چاتيشمش آغاج وسائره: چاتی مقاصی. ٣. ايكی يه بولنن شیء، چتال، چتاللامه: كمر مقاصی؛ دمير يول مقاصی. ٤. آصمه اولميان آرابه‌نك يايی: آرابه‌نك مقاصی قيرلدی. ٥. بحـ. كمی ديركی كبی آغير شيئلری قالديرمغه مخصوص متحرك ايكی بيوك سرن كه ايستينلن يره ركز اولنور. || مقاص بندی = برنوع پهلوان حيله‌سی. = صـ. چفته، چتال: مقاص كله = بر زنجيرك ايكی اوجنده بولنان چفته كله.

مقاصد { سـذ. جـ. عر. فد: مقصد. با: مقصد.

مقاصدار { سـ. [فا. مقصدار يا مقراضدار] ترزی قلفه‌سی، بيوك ترزی دكانلرنده اثوابی بيچن اوسته.

مقاط { سـ. [عر. « مقعد » دن غلط] ١. اوطه مندرينك اوزرينه يايلان قماش، مندر يوزی: چوقه مقاط؛ صيچاقلی مقاط. ٢. كری، قيچ، دبر.

مقاطع { سـذ. جـ. عر. فد: مقطع. با: مقطع.

مقاطعه { سـ. عر. [«قطع» دن مصـ. مفاعله] ١. اراضينك كسيمه ويرلسی، معين بر كرا مقابلنده تمليكی. ٢. اراضیء مزروعه حالنده وقف ايديلوب بعده عرصه‌يه ويا باغ وباغچه‌يه تحويل اولنان بر ايچون اعشاره مقابل مقطوعاً ويريلن اجاره: اويرك مقاطعه‌سی نه قدردر.

مقاطعه‌لی { صـ. تارله حالنده وقف ايدلمش ايكن بعده عرصه ويا باغ وباغچه‌يه تحويل اولنمغله اعشاره بدل جانب وقفه مقطوع بر اجاره ويرمك شرطيله ملك حكمنه گچمش (ير): مقاطعه‌لی باغ، كوشك.

مقال { سـذ. عر. [« قول » دن مصـ. ميمی] سويلمه، سويليش، سوز، كلام: هر محل ايچون بر مقال واردر.

مقاله { سـذ. عر. جـ: مقالات. [«قول»دن] برماده حقنده سويلنيلن ويا يازيلان شیء، سوز، نطق، بند، بحث، مبحث: حفظ الصحه حقنده اوزون بر مقاله يازدی؛ اوراق حوادثده نشر اولنان مقالاتيله شهرت بولمشدر.

مقام { سـذ. عر. [«قيام»دن سم.] ١. طوريلان ير، طوراق، مكان، محل: اورامی سزك مقامكزدر؛ سز مقامكزه گچك. ٢. منصب، مسند، بيوك مأموريت: مقام صدارت عظمی؛ مقام سرعسكری؛ مقامه خطاباً يازلمش برتذكره. ٣. بر ولينك ويا ديكر بر بيوك ذاتك مدفون بولنديغی ويا مدفون اولديغی حالده نامنه بنا اولنمش تربه، زيارت محلی: جبل قاسيونده بر چوق ذواتك تربه ومقاملری واردر. ٤. موسيقی وشرق طرزی، آهنك، هوا: مقامله اوقومق؛ بو مقامده بر توركی؛ مقامنی اويديره‌مدم. [بومعنا ايله اصل عربيسی « مقامه » در.] || قائم مقام با: قائممقام.

مقامات { سـذ. جـ. عر. اصل «مقامه»نك جمعی ايسه ده، لسانمزده « مقام »ك جمعی كبی ده قوللانيلير: مقامات عاليه‌يه مراجعت ايتمك؛ مقامات مباركه؛ موسيقی مقاماتی؛ مقامات حريری. با: مقام، مقامه.

مقاملی { صـ. آهنكلی، موزون: مقاملی بر سسله؛ كوزل مقاملی برشرقی.

مقامه { سـذ. عر. جـ: مقامات. [«قيام»دن سم. ذ.] ١. مجلس، مجمع، جمعيت. ذ. ٢. بر مجلس وجمعيتده ايراد اولنان نطق. ذ. ٣. نطق صورتنده وهربری آيريجه بر بحثه متعلق مقاله‌لرك بهری: حريرينك سكزنجی مقامه‌سی؛ مقامات حريری؛ مقامات ميدانی. [بو اسمله عربيده بو قبيلدن برچوق كتابلر واردركه صاحبلرينك اسملرينه اضافتله تفريق اولنور.] ٤. منتسبين تصوفك بربرينی متعاقب قطع ايتدكاری مراتبك بهری: صاحب مقامات = طريق تصوف وحقيقتده مراتب عاليه‌يه واصل اولان.

مقاوله { سـذ. عر. جـ: مقاولات. [«قول»دن مصـ. مفاعله] ١. سوزلشمه، سوز ايدشمه. ٢. بر ايش حقنده ايكی طرف بيننده ويريلن قرار، هر ايكی طرفك شرائطنی حاوی اولەرق تنظيم اولنان سند: شركت مقاوله‌سی؛

مقاولەسز ایشه کیریشەمم. || عبر. مقاولات محرری = اشخاص بیننده واقع اولان مقاولەلری ووصیتنامه ووکالتنامه کبی اوراقی قید وتصدیق ایتمك وظیفەسیله موظف مأمور، نوتر.

مُقاوَلەلی { صە. مقاوله ایله باغلی، مقاوله تحتنده بولنان، سندلی: مقاولەلی ایش؛ کندیسیله مقاولەلی یز.

مُقاوَلەنامه { سە. فا. برمقاولەیی حاوی ورقه، مقاوله سندی: مقاولەنامەسنی ابراز ایتدی.

مُقاوِم { صە. عر. ث: مقاومه. [«قیام»دن سف. مفاعله] مقاومت ایدن، قارشی طوران، طیانان. ذ.

مُقاوَمَت { سث. عر. [«قیام»دن مصه. مفاعله] قارشی طورمه، طیانمه، رام وزبون اولمامه: برطابور عسکرله بر آلایه قارشی مقاومت ایتدی؛ بنم وجودم اورا هواسنك سرتلکنه مقاومت ایدەمز؛ بو تختەپرده روزکارك شدتنه مقاومت ایدەبیلیرمی؟

مُقایَسه { سث. عر. جه: مقایسات. [«قیاس»دن مصه مفاعله] ١. اولچمه، اولچی: مقایسۀ رطوبت. ٢. بر شیئی دیکر بر شیئه تطبیق ایدەرك مقدار وقوتنی تقدیر ایتمه، دیکر بر شیئه نسبتله برشیئی تقدیر ایله، قیاس: سز هرکسی کندیکزله مقایسه ایتمیك؛ بو ایش هیچ بر ایشله مقایسه اولنەماز. ٣. دیکر برشیئه بکزەدەرك حکم ایتمه، قیاس ونسبتله قرار ویرمه: سنۀ آتیه وارداتی سنین ماضیه وارداتیله مقایسه اولنور.

مَقبَر { سذ. عر. و:

مَقبَره { سث. عر. جه: مقابر. [«قبر»دن سمه.] مزارلق، مزارستان.

مِقبَضه { سث. عر. جه: مقابض. [«قبض» دن اسم آلت] ١. طوتاماق، قبضه. ذ. ٢. جرا. طوتوب صیقمغه مخصوص آلت؛ مقبضة الحصات = مثانەده حاصل اولان طاشلری طوتمغه مخصوص جراح آلتی.

مُقبِل { صە. عر. ث: مقبله. [«قبل» دن سف. افعال] اقباللی، قوتلی، مسعود، بختیار.

مَقبوض { صە. عر. ث: مقبوضه. [«قبض» دن سمف.] آلنمش، آلنان، مأخوذ: شو قدر غروش مقبوضم اولمشدر؛ مبالغ مقبوضه. == سذ. عر. جه: مقبوضات. آلنان ویا آلنمش مبلغ: مقبوضات دفتری؛ مقبوض علم وخبری، سندی = آلنان آقچه وسائرەنك آلندیغنی مبین ویریلان ورقه ویا سند. [لسان عوامده علم وخبر ویا سند لفظنك حذفیله یالکز مقبوض دخی دینلیر.]

مَقبول { صە. عر. ث: مقبوله. [«قبول»دن سمف.] ١. آلنان، قبول اولنان: نه ویرسەکز مقبولمدر. ٢. قبول وتسلیم اولنان، رد وانکار اولنمیان: بوسوز مقبول دکلدر. ٣. عموم طرفندن قبول اولنان، قبول عامەیه مظهر، معتبر، متداول، کچر: بو قماشلر شمدی پك مقبولدر. ٤. خوشه کیدر، بکنیلیر، پسندیده: مقبول ایش. || مقبوله کچمك = بکنیلوب خوشه کیتمك: کوندردیکی هدیه چوق مقبوله کچدی.

مُقتَبِس { صە. عر. ث: مقتبسه. [«قبس»دن سف. افتعال] برینك علم وعرفانندن ویا پند ونصیحتندن استفاده ایدن. [اصل عربیده معنای لغویسی آتش یاقق ایچون برندن آتش آلان دیمکدر.]

مُقتَبَس { صە. عر. ث: مقتبسه. [«قبس»دن سمف. افتعال] بر یردن اخذ واستعاره اولنان، استفاده اولنان: آیات کریمەدن مقتبس مواعظ؛ بوحوادث دیکر برغزتەدن مقتبسدر.

مُقتَدا { یا مقتدی. صە. عر. [«قدو»دن سمف. افتعال] ١. اویلان، کندیسنه اقتدا وامتثال اولنان، نمونۀ امتثال اتخاذ ایدیلان: مقتدای ادبا. ٢. اوکده بولنان، هرکسك تابع اولدیغی، امام، پیشوا، رئیس: مقتدای اهل عرفان. [«مقتدابه» دخی دینلیر.]

مُقتَدِر { صە. عر. ث: مقتدره. [«قدرة»دن سف. افتعال] ١. کوجلی، قوتلی، قوت واقتدار صاحبی: مقتدر آدمدر. ٢. بر ایشی یاپەبیلن، بجرەبیلن: بن اوقومغه مقتدر اولەمدم.

مُقتَدی { صە. عر. ث: مقتدیه. [«قدو»دن سف. افتعال] اویان، تابع اولان، امتثال ایدن.

مُقتَرِب { صه. عر. ث: مقتربه. [«قرب» دن سف. افتعال] یاقلاشان، تقرب ایدن. ذ.

مُقتَضا { یا مقتضی. سذ. صه. عر. [«قضا» دن سمف. افتعال] ١. اقتضا ایدن، لازم کلن، ایجاب ایدن، ایجاب نتیجه‌سی: قانونك فلانجه ماده‌سی مقتضاسنجه؛ امر عالینك مقتضاسنی ایفا ایتمك؛ برمقتضای قدر. ٢. قانون ویا فرمان اقتضاسنه کوره یازیلان درکنار.

مُقتَضی { صه. عر. ث: مقتضیه. [«قضا» دن سف. افتعال] اقتضا ایدن، لازم کلن، ایجاب ایلین، لازم، واجب، لزوملی: بو ایشك بویله اولمسی مقتضیدر؛ بوده مواد مقتضیه‌دندر.

مُقتَضیٰ { سذ. عر. با: مقتضا.

مُقتَضَیات { سذ. جم. عر. [ضادك کسریله استعمالی غلطدر] ١. اقتضا ایدن ولازم کلن شیئلر، لازم ایشلر: بولجیلغك مقتضیاتنی حاضرلامق. ٢. نتایج، ایجاب کرده ایشلر: مقتضیات علم وتربیه‌دندر.

مُقتَفی { صه. عر. ث: مقتفیه. [«قفا» دن سف. افتعال] برینك آردی صره کیدن، اقتفا وامتثال ایلین.

مَقتَل { سذ. عر. [«قتل» دن سم.] برینك قتل اولندیغی یر، محل قتل، مشهد.

مَقتول { صه. عر. ث: مقتوله. [«قتل» دن سمف.] اولدیرلمش، قتل اولنمش، کشته. = سذ. عر. جم: مقتولین. اورلمش آدملر، افراد مقتوله: مجروحین ومقتولینك مقداری.

مِقدار { سذ. عر. جم: مقادیر. ١. قدر، کمیت: حوضده‌کی صویك، دکانده‌کی اشیانك، صندیقده‌کی آقچه‌نك مقداری. ٢. جزء، قسم، پارچه، قطعه، بولوك: عرصه‌نك بر مقدارینی آلدی؛ آلاجغنك بر خیلی مقدارینی آلدی؛ برمقدار عسکر کوندردی. ٣. قدر، قیمت، درجهٔ اعتبار: انسان هرکسك مقدارینی آکلاملی؛ بن اوکا مقدارینی آکلاتیرم. ٤. ط. بردن ویریله‌جك علاجك مناسب کمیتی، فر. Dose. ٥. کیم. کمیت نسبیه، فر. Proportion. || برمقدار = برآز، بر پارچه: بر مقدار صو ویرك.

مُقَدَّر { صه. عر. ث: مقدره. [«قدر» دن سمف. تفعیل] ١. تعیین وتقدیر اولنمش، مقداری معین. ٢. قدر الهی مقتضاسندن اولان، من طرف الله تقدیر اولنمش: انسان سعی ایتملی ده مطلوبی مقدر ایسه حاصل اولور. ٣. د. مذکور اولمیوب سیاق کلامدن منفهم اولان: سؤال مقدره جوابدر؛ فاعلی مقدردر. = سذ. عر. قدر، قضا، حکم ازلی.

مُقَدَّرات { سذ. جم. عر. من طرف الله تقدیر اولنمش ایشلر، امور مقدره، قدر ازلی، ربانینك ایجاباتی: مقدرات الهیه.

مَقدَرَت { سذ. عر. [«قدرة» دن مصه. میمی] زور، کوج، قدرت، اقتدار، قوت: اوکا مقدرتم یتیشمیور.

مُقَدَّس { صه. عر. ث: مقدسه. [«قدس» دن سمف. تفعیل] تقدیس اولنمش، پاك، عوائب ونواقصدن مبرا، مبارك: اماکن مقدسه؛ بیت مقدس = قدس شریفده‌کی معبد قدیم انبیا، مسجد اقصا.

مَقدَم { سذ. عر. [«قدوم» دن مصه. میمی] کلمه، وصول، قدوم، عودت، مواصلت: مقدم حجاج؛ مقدم بهار.

مُقدِم { صه. عر. ث: مقدمه. [«قدم» دن سف. افعال] اقدام صاحبی، بر ایشه دوام وثبات وسعی وغیرت ایدن: پك مقدم بر ذاتدر.

مُقَدَّم { صه. عر. ث: مقدمه. [«قدم» دن سمف. تفعیل] ١. اوکده بولنان، ایلریده اولان، اوکدن کیدن. ٢. اسکی، زمانجه ایلریده بولنان، مؤخر مقابلی: اسکندرك زمانی حضرت عیسانك ولادتندن چوق مقدمدر. ٣. قدر وقیمت واهمیتی زیاده اولان، مرتبه‌سی دها عالی ویا لزومی دها زیاده، اقدم، الزم، مرجح: ایش اکانجه‌دن مقدمدر. [بو اوچ معنا ایله لسانمزده مقایسه معناسنی متضمن اوله‌رق اکثریا اسم تفضیل کبی قوللانیلیر.] ٤. ایکی قسمدن مرکب اولان هر شیئك برنجی قسمی. ٥. منـ. ایکی قضیه‌دن مرکب قیاسك برنجی قضیه‌سی. دیکرینه تالی دیرلر. ٦. ع. ردیف عسکرینك منقسم اولدیغی ایکی

صنفندن برنجیسی : ابتدا صنف مقدم وبعده صنف تالی سلاح آلتنه آلنیر؛ ردیف مقدم طابوری .

مُقَدِّم صه. عر. [« قدم » دن سف. تفعیل] تقدیم ایدن، بر بیوك ذاتك حضورینه كوتوروب ویرن : مقدم عریضه .

مُقَدَّما ظر. عر. بوندن اول ، اقدمجه : بولفت مقدما قوللانیلیردی.

مُقَدِّمه سذ. عر. جه : مقدمات. ١. مقصده كیریشمزدن اول ایراد اولنان و مقصدك افادهسنه مدار واساس اتخاذ اولنان سوز : ابتدا بر مقدمه یاپدی؛ برطاقم مقدمات ایرادینه باشلادی. ٢. بركتابك اصل مبنی علیهنه كیریشمزدن اول سبب تألیفی وسائر افاداتی متضمن اولهرق یازیلان بحث ومقاله ، دیباجه، مدخل : مقدمةالكتاب؛ مقدمهٔ ابن خلدون . ٣. ع. اردونك ایلریده بولنان قسمی، مقدمة الجیش .

مَقدوح صه. عر. ث : مقدوحه. [«قدح»دن سمف.] غیر مقبول، مذموم، معیوب .

مَقدور صه. عر. ث : مقدوره. [«قدر» دن سمف.] قدر اقتضاسندن اولان، من طرف الله تقدیر اولنان . = سذ. عر. جه : مقادیر. ١. قدر. ٢. برآدمك قدرتی یتدیكی درجه ومقدار ، الدن كلن : صرف مقدور ایتمك.

مَقَرّ سذ. عر. [«قرار»دن سم.] ١. قرار ایدیلان محل ، طوریلان یر، قرارگاه ، محل سكون . ٢. اوتوریلان یر، اقامتگاه ، مسكن : او اورمان حیوانات وحشیه مقریدر؛ یازلق وقیشلق مقری آیریدر . ٣. مركز، كرسی، پایتخت : فرانسهنك مقر حكومتی پاریسدر؛ سمرقند تیمورلنكك مقری ایدی؛ مقر سلطنت؛ مقر حكومت .

مُقِرّ صه. عر. ث : مقره. [«قرار» دن سف. افعال] اقرار واعتراف ایدن ، طوغریسنی سویلیوب قباحت ویا عیبنی كیزلهمین، انكار ایتمین : كندیسی جرمنی، عجزینی مقردر .

مِقراض سذ. عر. [«قرض»دن اسم آلت] مقاص .

مُقَرَّب صه. عر. ث : مقربه. [«قرب»دن سمف. تفعیل] یاقلاشمش، یاقین : ملك مقرب = جناب حقه تقربله ممتاز ومشرف اولان ملك. = سذ. عر. جه. مقربین. بر حكمدارك خدمت خاصهسنده اولوب هر وقت حضورینه چیقهبیلن ذات، قرین، قرنا : مقربین حضرت پادشاهیدن.

مُقَرِّب صه. عر. ث : مقربه. [«قرب»دن سف. تفعیل] یاقلاشدیران ، تقرب ایتدیرن .

مُقَرَّر صه. عر. ث : مقرره. [«قرار» دن سمف. تفعیل] ١. قرارلشدیرلمش ، قراری ویرلمش، مصمم : بوكون عزیمتز مقرردر. ٢. ثابت، مسلم، شبههسز : جاهلك سوزنده خطا ایتمسی مقرردر. ٣. تقریر وافاده اولنمش : مواد مقرره .

مُقَرِّر صه. عر. [«قرار»دن سف. تفعیل] تقریر وافاده ایدن، برمادهیی اطرافیله ایضاح ایدهرك آكلاتان : حضور همایون درس شریفی مقرری = حضور همایونده علمای كرام طرفندن اجرا اولنان مدارسهده مقررلك ایدن ذات؛ مقابلی : مخاطب. = سذ. عر. درسی طلبهیه تكرار ایدهرك تقریرایدن مدرس معاونی.

مِقرَمه سذ. [عر. میمك كسریله « مقرمه » دن مأخوذ] ١. سفرهیه مخصوص ایشلهلی دستمال، اسكی طرزده پیچته، ال بزی. ٢. بعض كویلی قادینلرك باشلرینه صاردقلری نقشلی یشتمال.

مُقَرنَس صه. عر. نردبان كبی درجهلری و برجلری حاوی قبه شكلنده اولان : فلك مقرنس .

مَقروض صه. عر. ث : مقروضه. [« قرض » دن سمف.] اودونج ویرلمش . ت.

مَقرون صه. عر. ث : مقرونه . [« قرن » دن سمف.] اولاشمش، قاوشمش، بیتشیك، قریب ، یاقین ، قرین : مقرون مساعده = مساعدهیه مظهر؛ مقرون صحت = صحته قریب ، صحیح. ‖ د. [صرف عربیده] لفیف مقرون = حروف اصلیهسندن یان یانه بولنان ایكیسی حروف علتدن اولان (فعل) .

مَقرونیّت سذ. عر. قاوشوق وبیتشیك اوله ، یاقینلق، قرب : بو حوادثك صحته مقرونیتی حالنده .

مَقرَه سذ. [بالكسر عر. «بكره»دن] ١. تخته ویا دمیردن مكیك شكلنده بربووهنك ایچنده میل اوزرنده دونر زیوانه كه

اوستندن كچیریلن ایپك حركتنی تسهیل ایتمكله جر اثقالده قوللانیلیر : قویو مقره‌سی؛ بر دیللی، ایكی دیللی مقره. ٢. تختەدن ایكی اوجی چیقندیلی اوفاق زیوانه‌كه اوزرینه ایپلیك وصرمه وسائره صاریلیر : ایپلیك مقره‌سی؛ بر مقره بیاض تیره. || مج. مقره كبی = كوزه، آغزی طورماز. || مقره‌لری قویویرمك = كولمكی ضبط ایده‌میوب قهقهه‌یی قویارمق.

مُقَسَّط { ص. عر. ث : مقسطه. [«قسط» دن سمف. تفعیل] تقسیطلی، هر بری بر وقت مرورنده و وعده‌سی حلولنده تأدیه اولنمق اوزره برقاچ قسمه منقسم، تقسیطلی: تأدیات مقسطه.

مُقَسَّطاً { ح. عر. هر بری وعده‌سی حلولنده تأدیه اولنمق شرطیله پارچه پارچه اوله‌رق : ملتزملر اعشار بدلاتی مقسطاً خزینه‌یه ویررلر.

مَقْسِم { سذ. عر. ١. برشیئك شعوب واقسامه آیرلدیغی محل. ٢. صویك تقسیم یری، مصلاق، صاواق.

مُقَسَّم { ص. عر. ث : مقسمه. [«قسم» دن سمف. تفعیل] آیرلمش، بولنمش، اقسامه تقسیم اولنمش.

مُقَسِّم { ص. عر. ث : مقسمه. [«قسم» دن سف. تفعیل] آیران، بولن، تقسیم ایدن. ذ.

مَقْسوم { ص. عر. ث : مقسومه. [«قسم» دن سمف.] آیرلمش، بولنمش، تقسیم اولنمش. = سذ. عر. ر. [حسابده] تقسیم عملنده تقسیم اولنان عدد؛ مقسوم علیه = مقسومك قاچه تقسیم اولنه‌جغنی كوسترن عدد.

مِقَصّ { سذ. عر. مقاص، مقراض.

مَقْصَد { سذ. عر. ج : مقاصد. [«قصد» دن مص. میمی] قصد اولنان شیء، مرام، نیت : مقصدكز نه‌در؟ مقصدینی افاده‌یه مقتدر دكلدر؛ بو سوزدن مقصد شودر.

مَقْصود { ص. عر. ث : مقصوده. [«قصد» دن سمف.] قصد ونیت اولنان، مرام ایدیلن : مراتب مقصوده. = سذ. عر. ج : مقاصید. مقصد، نیت، مرام : جمله‌نك مقصودی بر اما روایت مختلف.

مَقْصور { ص. عر. ث : مقصوره. [«قصر» دن سمف.] ١. قصر وحصر اولنمش، محدود، منحصر. ٢. د. اوزون اولمیان، مدسز اوقونان : الف مقصوره = قیصه اوقونان الف كه اكثریا (ی) صورتنده یازیلیر، دعوی وشكوی كبی. مقابلی : ممدود.

مَقْصوره { سذ. عر. جامع شریف داخلنده حكمداره مخصوص اولمق اوزره بولنمش محل.

مُقَطَّر { ص. عر. ث : مقطره. [«قطر» دن سمف. تفعیل] تقطیر اولنمش، انبیقدن چكلمش : ماء مقطر = انبیقدن چكلمش صو.

مَقْطَع { سذ. عر. ج : مقاطع. [«قطع» دن سم.] ١. كسیلن ویا برشیئك كسلدیكی یر. ذ. ٢. بنا وكمی وماكینه كبی بر جسمك داخلنی كوسترمك ایچون اورته‌سندن كسلمش فرض اولنمسیله اوحالده ترسیم اولنان رسمی وشكلی : مقطع طولانی؛ مقطع عرضی. ٣. د. شعرك طوراق یرلری : شعری اوقورکن مقاطعی بللی ایتمه‌لی. ٤. غزلك صوك بیتی، مطلع مقابلی.

مِقْطَع { سذ. عر. [«قطع» دن اسم آلت] ١. كسه‌جك آلت. ذ. ٢. تر. اوزرنده قلم كسدكاری كمیكدن ویا فیل دیشندن یاصیجه آلت. [لسانمزده بو ایكنجی معنا ایله استعمالی غلط اولوب، طوغریسی «مقطه» در.] با : مقطه.

مُقَطَّع { ص. عر. ث : مقطعه. [«قطع» دن سمف. تفعیل] كسلمش، كسیك، آیری؛ حروف مقطعه = آیری آیری یازیلان وبربرلرینه بیتشدیرلمین حرفلر : خط عبرانی و اوروپا خطوطی حروف مقطعه ایله یازیلیور.

مُقَطَّعات { سذ. عر. ج. ١. كسیك شیئلر، ناتمام پارچه‌لر. ٢. هر بری بر كلمه‌یه دلالت ایدن حرفلر و ناتمام تركیبلر : الخ. اشارتی كبی كه الی آخره تعبیرندن كسلمشدر. ٣. ناتمام شعر پارچه‌لری، مختلف غزل وقصیده‌لردن آلنمش بیتلر.

مَقْطوع { ص. عر. ث : مقطوعه. [«قطع» دن سمف.] ١. كسلمش، كسیك. ٢. بهاسی كسلمش، بازارلق قبول ایتمز : اومغازه‌ده مقطوع فیئاتله مال صاتارلر. ٣. وزنی واولچی ایله صاتلمیان، كوتوری : بونی مقطوع آلدم.

مَقْطوعاً { ح. عر. كوتوری اوله‌رق، طوپدن :

كتيرديكي مالك بوتوننى مقطوعاً آلدم.

مِقَطّه { سْ. عر. [« قط » دن اسم آلت] وزرنده قلم كسمكه مخصوص كميك و يا فيل ديشى پارچه‌سى‌كه لسانمزده سهواً مقطع يازيليور.

مَقْعَد { سـذ. عر. [«قعود» دن سم.] ١. اوتوريله‌جق يرِ. ذ. ٢. اوتوراق يرى، كرى، قيچ، دبر. با : مقاط.

مُقَعَّر { صه. عر. ذ : مقعره. [«قعر»دن سمف. تفعيل] م. اورته‌سى چوقور اولان، كنارلرندن باشلايه‌رق مركزه طوغرى تدريجاً چوقورلنان، محدب مقابلى، فر. Concave؛ مقعر محدب = بر طرفى مقعر وديكر طرفى محدب اولان، فر. Con-cavo-convexe؛ مقعر مضاعف = ايكى طرفى مقعر اولان، فر. Concavo-concave.

مُقَفّا { يا مقفى صه عر. [«قفو»دن سمف. تفعيل] قافيه‌لى، صوكلرى بربرلرينه موافق : كلام مقفا؛ شعر موزون ومقفا سوزدن عبارتدر.

مُقَلِّب { صه. عر. ذ : مقلبه. [«قلب» دن سف. تفعيل] قلب وتحويل ايدن، باشقه قالبه صوقان. ذ.

مُقَلِّد { صه. عر. ذ : مقلده. [«قلد» دن سف تفعيل] ١. تقليد ايدن، بر شيئك عينى ياپمغه چاليشان : فلان شاعر تفعينك مقلديدر. ٢. برينك اطوار غريبه‌سنك عينى ياپه‌رق ويا اونك كبى سويليه‌رك مسخره‌لق ايدن وبوفعليله هركسى اكلنديرن، آكسالايان : اومقلد برآدمدر.

مُقَلِّدانه { صه. حـ. فا. مقلدلكله، تقليد ايدەرك، مقلده ياقيشير صورتده : بر طور مقلدانه ايله؛ مقلدانه لاز كبى سويلمكه باشلادى.

مُقَلِّدلك { سه. مقلد آدمك حالى وفعلى، تقليد، تقليد. جيلك، آكسالامه : مقلدلك اوآدمده بيتمشدر؛ قسطمونيلى مقلدلكى چوق ايى ياپيور.

مُقَلَّق { صه. [تر. «قيلق» دن اويدورلمش عاميانه بر لغتدر] قيليق قيافتى يرنده، كله قولاق يرنده، يالكز قيليغى اولوب باشقه بر فضيلتى اولميان، مشكل : مقلق برآدم.

مَقلوب { صه. عر. ذ : مقلوبه. [« قلب » دن سمف.] ١. ترسنه چويرلمش، آلتى اوستنه ويا ايچى طيشنه دونديرلمش. ٢. دكيشديرلمش، باشقه بر حاله قونمش : اسكى بر صهرنجدن مقلوب حوض؛ (ن) دن مقلوب (م). ٣. حرفلرى آشاغيدن يوقارى‌يه اوقونديغى حالده ينه بر چيقان كله ويا تركيب : دام على العماد كبى.

مَقلوع { صه. عر. ذ : مقلوعه. [« قلع » دن سمف] قلع اولنمش، چكيلوب چيقارلمش، سوكلمش، قوپارلمش. ذ.

مُقمِر { صه. عر. ذ : مقمره. [«قمر» دن سف. افعال] آى آيدينلغيله منور، مهتابلى : ليلهٔ مقمره.

مِقناطيس { سـذ. عر. [يو. Μαγνήτης] ١. دميرى جلب ايتمك خاصه‌سنى حائز جوهر، آهنربا. ٢. م. دميرى جلب ايتمك قوتى‌كه مركزى قطب شمالى‌يه قريب بر نقطهٔ معلومه اولمغله پوصله دينلن آلتك ابره‌سى اوجنى او طرفه چكەرك سمتلرى تعيينه يارار، سيالهٔ برقيه؛ سمت مقناطيس؛ مبحث مقناطيس؛ ميزان مقناطيس.

مقناطيسلاندرمق { فتـ. مقناطيسك تأثيرينى كچيرمك، مقناطيسله متأثر ايتديرمك.

مقناطيسلانمق { فل. مقناطيسك تأثيرى آلتنده بولنمق، مقناطيسدن متأثراولمق : بوتون بدنم مقناطيسلاندى.

مقناطيسى { صه. عر. ذ : مقناطيسيه. م. مقناطيسه يعنى سيالهٔ برقيه‌يه منسوب و متعلق : جريان مقناطيسى؛ سيالهٔ مقناطيسيه.

مقناطيسيّت { سذ. عر. م. مقناطيس قوت وخاصه‌سى. فر. Magnétisme؛ مقناطيسيت بشريه؛ مقناطيسيت حيوانيه؛ مقناطيسيت بالضيا.

مُقَنطَر { صه. عر. ذ : مقنطره. [« قنطره » دن سمف. دحرج] كمرلى، كمر شكل وصورتنده.

مُقَنطَره { سذ. عر. ج : مقنطرات. ١. ه. كونشك كولكه‌سيله ساعتلرى كوسترر معروف آلت، بسيطهٔ شمسيه. ٢. افقه موازى اوله‌رق سماده تصور اولنان دوائر مفروضه، فر. Al-micantarat [عربيدن مأخوذ].

مُقنِع { صه. عر. ث: مقنعه. [«قناعة» دن سف. افعال] قناعت حاصل ایتدیرن، قناعت بخش، قاندیران، اقناع واسکات ایدن: جواب مقنع؛ ادلهٔ مقنعه.

مُقَنَّن { صه. عر. ث: مقننه. [«قانون» دن سمف. تفعیل] وقوع ویا اجراسی منتظم صورتده معین اولان، شاشمیان، وقت ومقداری معین، مرتب، مطرد: چالیشمه‌سی بکی هرشیئی مقنندر؛ اونك توتونی کونده بش چیغاره اولمق اوزره مقنندر.

مُقَوّا { یا مقوی. صه. عر. [«قوة» دن سمف. تفعیل] تقویت ویرلمش، صاغلاملاشدیرلمش. ذ. = سذ. عر. وقتیله برقاچ طبقه کاغدك اوست اوسته یاپیشدیرلمسیله حاصل اولان والیوم صورت مخصوصه‌ده دوکیلن قالین کاغد: مقوادن توطی. = صه. تر. مقوادن معمول: مقوا قاب.

مُقَوَّس { صه. عر. ث: مقوسه. [«قوس» دن سمف. تفعیل] یای کبی اکری، بوکلش، کرلی: خط مقوس.

مَقول { صه. عر. ث: مقوله. [«قول» دن سمف] سویلنمش، دینلمش، کفته. = سذ. عر. سویلنیلن شیء، سوز، قول. || د. مقول قول = دیمك وسویلمك کبی بر مصدردن مشتق فعلك مفعولی حکمنده اولان جمله ویا کلام: مقول قول ترکجه‌ده فعلدن اول وعربیده صکره کلیر.

مَقوله { سذ. عر. جنس، نوع، درلو، چشید، قبیل: بومقوله شیلر؛ اومقوله آدملر.

مُقَوّی { صه. عر. ث: مقویه. [«قوة» دن سف. تفعیل] ۱. قوت ویرن، قوتلندیرن، صاغلاملاشدیران. ۲. ط. قوت ایچون ویریلن (علاج): ادویهٔ مقویه.

مُقَوّی { با: مقوا.

مَقهور { صه. عر. ث: مقهوره. [«قهر» دن سمف.] ۱. برینك قهر و جبرینه زبون اولان، مغلوب، محکوم: بارباروس خیرالدین پاشا بوتون اوجهتلری مقهور ایلدی. ۲. محو وهلاك اولان، مضمحل. ۳. قهر وغضب الهی‌یه اوغرامش: قوم عاد مقهور اولدی.

مِقیاس { سذ. عر. ج: مقاییس. [«قیاس» دن اسم آلت] ۱. اولچی آلتی، اولچمکه مخصوص آلت، پارمق وآرشین وفرسخ کبی مسافه اولچیسی: اوزان واکیال ومقاییسك تنظیمی. ۲. نسبت، درجه: بو مقیاسده برشیء ایسترم؛ طبق بونك کبیدر لکن مقیاسی دها بیوکدر. ۳. خریطه‌نك تصویر ایتدیکی یرك وسعتنه اولان نسبتی، فر. Échelle: یوز بیکده برمقیاسنده برخریطه؛ مقیاسی دها بیوك اولسه ایدی کوزل بر خریطه اوله‌جقدی. — اصطلاحات جدیدهٔ فنیه‌ده فرانسزجه‌نك یونانجه‌دن مأخوذ mètre ترکیبنی ترجمه ایدر: مقیاس اختمار، مقیاس الکتریق، مقیاس الحراره، مقیاس الرطوبه، مقیاس الهوا وسائره.

مُقَیَّد { صه. عر. ث: مقیده. [«قید» دن سمف تفعیل] ۱. باغلی، باغلانمش: مربوط ومقید. ۲. آیاغنده زنجیر ویرانه بولنان، پرانغه‌بند: زندانك ایچنده مقید ایدی. ۳. قیود وشروطله باغلی، علی الاطلاق اولمیوب تخصیص وحصر ایدلمش، مشروط: ویریلن امتیاز مملکته نافع قیودله مقید ایدی. ٤. بر ایشه اهمیت ویروب اقدام و دقت ایدن، تقیداتده بولنان: سزده مقید اولکده بو یول ایی یاپلسون. ٥. دفتره کچمش، قید اولنمش، صورت ویا خلاصه‌سی یاخود اسمی دفترده یازیلی: بومسوده‌لر، بو تحریرات مقیدمیدر؟ سنك اسمك اوراده مقیددر؛ چوجغم فلان مکتبده مقیددر.

مُقَیِّد { سذ. عر. [«قید» دن سف تفعیل] برقلمده اوراق یاخود یازیلان افرادك اسامیسنی دفتره کچیرمکه مأمور کاتب، قید مأموری: بوقلمده بر مقید لازم؛ نفوس مقیدی.

مُقَیِّدلك { سه. مقید صفت و مأموریت ووظیفه‌سی: مقیدلك ایدیور؛ نفوس مقیدلکی.

مَقیس { صه. عر. ث: مقیسه. [«قیاس» دن سمف. اصلی مقیوس. میمك ضمیله غلطدر.] قیاس ایدیله‌بیلیر، قیاس قبول ایدر، بکزه‌دیله‌بیلیر: بو ایش باشقه ایشلره مقیس دکلدر.

مُقیم { صه. عر. ث: مقیمه. [«قیام» دن سف. افعال] اوتوران، اقامت ایدن، آرامسز، دائمی صورتده ویا موقتاً ساکن:

بروسه‌ده مقیم فلان؛ شرف
مقیم = شرفله اقامت ایدن معناسیله
مستعمل قاعده‌سز بر ترکیبدر .

مُقَیِّء { صه. عر. ث: مقیئه. [«قیء» دن سف. تفعیل] ط. قو. صدیران، قی ایتدیرن : دواء مقیء . [اسم کبی‌ده قوللانیلیر :] بر مقیء ویردی .

مُکابَره { سذ. عر. جه: مکابرات. [«کبر»دن مص. مفاعله] مناظره‌ده قاعده‌یه مغایر اوله‌رق مجرد آغز غلبه‌لکیله خصمی الزامه چالیشمه .

مَکاتِب { سذ. جه. عر. فد: مکتب. با: مکتب.

مُکاتِب { سذ. صه. عر. [«کتب» دن سف. مفاعله] بریله مکتوبلاشن، هر وقت یازان، مخابره‌ده بولنان آدم : اوراده بر مکاتبم واردر .

مُکاتَبه { سذ. عر. جه: مکاتبات. [«کتب»دن مص. مفاعله] بربرینه یازمه، مکتوبلشمه، مخابره : پدرمله منتظم مکاتبه‌مز واردر؛ شریکمله مکاتبه‌یی کسدم.

مَکاتیب { سذ. جه. عر. فد: مکتوب. با: مکتوب.

مَکّار { صه. عر. ث: مکاره. [«مکر» دن سمبـ.] پك حیله‌کار، دساس، دوباره‌جی، عیار : مکار آدم؛ مکاره برقاری.

مَکارِم { سذ. جه. عر. فد: مکرمت. با: مکرمت.

مَکاره { سه. و:

مَکاری { سه. [عر. «مکاری»دن غلط] ١. اشیا ولوازم نقلیچون کرا ایله طوتیلان حیوانات : اوراده مکاره (مکاری) بولنماز. ٢. کرا حیوانلرینه یوکلدلمش اشیا ولوازم : مکاره‌مز آرقه‌ده قالمشدی .

مُکاری { سذ. عر. [«کراء»دن سف. مفاعله] کرا ایله حیوان ایشلدن آدم، قاطرجی. [لسانمزده میمك فتحیله قوللانیلیر. مادهٔ آنفه‌یه با.]

مَکاریجی { یاخود مکاره‌جی. سه. ١. اشیا ولوازم نقلیچون کرا ایله حیوان ایشلدن آدم، قاطرجی. ٢. نقل اولنان اشیا ولوازم عسکریه‌نك نقل وحفظنه مأمور نفر .

مَکاسِب { سذ. جه. عر. فد: مکسب. با: مکسب.

مُکاشَفه { سذ. عر. جه: مکاشفات. [«کشف» دن مص. مفاعله] صو. اهل حقیقته اسرار سبحانیه‌نك کشف اولوب ظاهراً کورنمسی ونور رحمانی‌یی مشاهده‌لری : ارباب مکاشفه‌دن بر ذات؛ مکاشفه ایله اوکرنمشیدی.

مُکافات { یا مکافاة. سذ. عر. [«کفایة» دن مص. مفاعله] برخدمت وایلکه قارشی ایدیلن ایلك، ایلکه قارشیلامه، اجر : ایتدیکی خدمتك مکافاتنی کوردی؛ نائل مکافاة اولدی؛ ایتدیکم ایلکك مکافاتی بومیدر؟ [عربیده «مجازات» ایله مترادف اولدیغی حالده لسانمزده مجازات بونك ضدی اوله‌رق قوللانیلیر:] خدمت ایدنلره مکافات وقباحت ایدنلره مجازات اولنور .

مُکافی { صه. عر. ث: مکافیه. [«کفایة»دن سف. مفاعله] مساوی، برابر. ز. || سه. [هندسه‌ده] قطع مکافی. با: قطع.

مُکالَمه { سذ. عر. جه: مکالمات. [«کلام»دن مص. مفاعله] ١. سویلشمه، ایکی کشی آره‌سنده اولنان سوز. ٢. بر لسان تحصیلیچون ایکی لسان اوزره ترتیب اولنمش مکالمه صورتنده تعبیرلر : مکالمهٔ فارسیه؛ فرانسزجه مکالمه. ٣. عقد مصالحه ومعاهده ایچون ایکی دولت مرخصلری بیننده اولنان مذاکره : فلان ذات مکالمه‌یه مأمور اولدی .

مُکالَمه‌نامه { سه. فا. لغت تحصیلیچون وبر لسان اجنبیه‌ده لقردی ایتمکه آلیشمق ایچون ایکی لسان اوزرینه مکالمه صورتنده ترتیب اولنمش کتاب : کمال پاشا مرحومك فارسی وترکجه برمکالمه‌نامه‌سی واردر .

مَکان { سذ. عر. جه: امکنه، اماکن. [«کون»دن سم.] ١. یر، محل، جای : زمان ومکان اعتباریله. ٢. طوریلان یر، اوتوریلان محل، مقام، اقامتکاه : اونك مکانی یوقدر؛ جناب حق مکاندن منزهدر؛ اماکن عسکریه = عسکره مخصوص ابنیه. || بی مکان = محلسز، سرسری، معین اقامتکاهی اولمیان. || لامکان = مکاندن منزه .

مَکاناً { حه عر. محل ویر اعتباریله : مکاناً وزماناً بعید.

مَکانَت { سذ. عر. ١. نفوذ، اقتدار، قوت : مکانت صاحبی برآدم. ٢. وقار، آغر باشلیلق، ثبات، متانت : بوایشده

چوق مكانت كوسترديى . [بو ايكنجى معنا عربيده اولميوب، لسانمزده برنجى معنادن آلنمشدر. عربيده‌كى كبى محل ودرجه معنالريله بزجه قوللانلماز .]

مَكائِد { سذ. جـ. عر. فد : مكيده. { ا : مكيده .

مَكائيل { سذ. جـ. عر. فد : مكيال. { ا : مكيال .

مُكِبّ { صه. عر. [«كب» دن سف. { افعال] برشيئك اوزرينه چوق دوشن ، باشنى اكوب مشغول اولان . ذ.

مَكتَب { سذ. عر. جـ : مكاتب. { [«كتب» دن سمـ.] اطفال وشبانك تحصيل علم ايچون دوام ايتدكلرى بنا ودائره، دارالتعليم، دارالتدريس، مدرسه. دبستان : مكتب ابتدائى؛ صبيان مكتبى؛ محله مكتبى؛ قيز مكتبى، مكتب اناث؛ رشديه، اعداديه مكتبى؛ مكاتب عاليه؛ مكاتب خصوصيه؛ مكاتب عسكريه؛ مكتب (فنون) حربيه؛ مكتب (فنون) طبيه؛ مكتب (فنون) بحريه؛ مكتب صنايع؛ حقوق، زراعت تجارت مكتبى؛ ليلى، نهارى مكتب؛ مكتب خواجه‌سى ؛ مكتب آرقداشى. || مكتب كورمش = تحصيل علم ايتمش، عالم وتربيه‌لى؛ مكتب كورمه‌مش = جاهل ، تربيه‌سز. [عربيده اصل معناسى يازيخانه اولوب، باشليجه يازى اوكرنلديكيچون، صبيان مكتبنه دخى اطلاق اولنورسه‌ده، سائر مكانبه مدرسه دينلير. لسانمزده مكتب ومدرسه‌نك مدلول ومحل استعماللرى دكيشمشدر .]

مَكتَبلى { سذ. صه. ۱. ليلى بر { مكتبده تحصيل علم ايتمكده بولنان كنج، شاكرد، طالب : مكتبليلردن ياريم بيلت آلنير. ۲. مكاتب اعداديه وعاليهٔ عسكريه‌ده تحصيلده بولنان شاكرد : شمدى بر مكتبلى كچدى. ۳. بر مكتبده تحصيل علم ايتمش، بر مكتبدن نشأت ايتمش اولان : مكتبلى قائممقام؛ مكتبلى ضابط؛ مكتبليلر آلايليلر-دن مقدمدر.

مُكتَسِب { صه. عر. ذ : مكتسبه. { [«كسب» دن سف. افتعال] قزانان، اكتساب ايدن : مكتسب مال ؛ مكتسب علم وتربيه .

مُكتَسَب { صه. عر. ذ : مكتسبه. { [«كسب» دن سمف. افتعال] قزانيلان، قزانلمش، اله كچيريلن ويا كچيرلمش : مال مكتسب؛ معلومات مكتسبه .

مُكتَفى { صه. عر. ذ : مكتفيه . { [«كفاية» دن سف. افتعال] قناعت ايدن ، اكتفا ايلين : اوقدرله مكتفى اولدى .

مَكتوب { صه. عر. ذ : مكتوبه. { [«كتب» دن سمف.] يازلمش، يازيلى، نوشته، محرر .

مَكتوب { سذ. عر. جـ : مكاتيب. { كرك ايش وكرك عرض محبت وتبريك ويا تعزيه وسائره ضمننده برآدمدن بر آدمه يازيلوب كوندريلن كاغد، بيتيك ، نامه ، رساله ، ورقه ، نميقه : مكتوب يازدم كوندردم؛ مكتوب آله‌مدم؛ توزيع مكاتيب؛ مكتوب سامى = مقام صدارت عظمادن يازيلان امرنامه، امر سامى .

مَكتوبجى { سـ. بر نظارت ويا { ديكر دائرهٔ رسميه‌نك ويا بر ولايتك امور تحريريه‌سنى اداره ايتمكله موظف بيوك مأمور، مكتوبى : صدارت، داخليه ، رسومات مكتوبجيسى؛ بغداد، خداوندكار مكتوبجيسى.

مَكتوبجيلق { سـ. مكتوبجى مأ- { موريت و صفت ووظيفه‌سى : ماليه مكتوبجيلغى؛ حلب ولايتى مكتوبجيلغى .

مَكتوبلاشمَق { فش . بربرينه { مكتوب يازمق، مكاتبه، مراسله، مخابره ايتمك : طشره‌ده بولنان پدرمله دائما مكتوبلاشيورز .

مَكتوبى { سذ. عر. مكتوبجى، { بر نظارت ويا ديكر دائرهٔ رسميه‌نك ياخود برولايتك امور تحريريه‌سنى اداره‌يه مأمور بيوك مأمور : مكتوبئ صدارت عظمى ؛ مكتوبئ ولايت . || مكتوبى قلمى = بردائرهٔ رسميه‌نك تحريرات ومخابره ايشلرينه متعلق قلمى كه مكتوبجينك تحت اداره-سنده اولور : خارجيه مكتوبى قلمى خلفاسندن .

مَكتوم { صه. عر. ذ : مكتومه . { [«كتم» دن سمف.] ۱. كتم اولنان ، سر صاقلانان ، افشا اولنميان : سر مكتوم. ۲. كيزلنن ، قاچيريلان ، حكومته قيد وتحرير ايتديرلمين : اسنان مكتومه = قرعه‌دن قاچيرلمق ايچون نفوس دفترينه قيد ايتديرلمه‌مش افراد اهالى؛ املاك

مکتومه = تحریر ایتدیرلەمش املاك ؛ واردات مکتومه = تحصیل اولنوب‌ده قید اولنمامش واردات دولت .

مَکتومات { سذ. جم. عر. گیز‑لدیلوب قید وتحریر اولنمامش وحکومتدن قاچیرلمش افراد ویا املاك وواردات : بر چوق مکتومات بولوب میدانه اخراج ایلدی .

مَکث { سذ . عر . طورمه ، توقف، سکون، آرام : بش کون اوراده مکث ایلدی.

مُکَثِّف { صه. عر. ث : مکثفه . [« کثافة » دن سف. تفعیل] ط. قویولاشدیران ، کثیف حالنه قویان .

مُکَحَّل { صه. عر. ث : مکحله . [«کحل»دن سمف تفعیل] کحل سورلمش، سورمه‌لی .

مُکَدَّر { صه. عر. ث : مکدره . [«کدر»دن سمف. تفعیل] ١. بولاندیرلمش، بولانیق. ٢. کدرلی ، مغموم ، محزون : بو ایشدن چوق مکدر اولدی.

مُکَدِّر { صه. عر. ث : مکدره . [«کدر»دن سف تفعیل] ١. بولاندیران. ٢. حزن وکدر ویرن، محزون ایدن .

مُکَذِّب { صه. عر. ث : مکذبه . [« کذب » دن سف. تفعیل] یالانجی چیقاران، برینك یالانی میدانه قویان ، بر خبرك یالان ویا بر آدمك یالانجی اولدیغنی کوستروب اعلان ایدن، تکذیب ایلاین: اوحوادثی مکذب بر اعلان رسمی .

مَکَر { مه . تکر لغتنه اتباعاً قوللانیلوب یووارلانمغی تصویر ایدر : تکر مکر یووارلاندی .

مَکر { سذ. عر. حیله، خدعه. دوباره : دشمنك مکرندن امین اولمق ایچون .

مَگَر { د. فا. ١. استثنا بیان ایدر، آنجق، الا، شو قدرکه : بو ایش قولای اوله‌ماز مگر سز همت ایدرسه‌کز. ٢. غفلتدن صکره آکلاشیلان برشیء حقنده قوللانیلیر، حالبوکه : بن طبیب آرامغه کیتدم مگر او ایبلشوب طیشاری چیقمش . — برنجی معنا ایله مگرکه وایکنجی معنا ایله مگرسه صورتنده دخی قوللانیلیر : یارب مطلق کلیرم مگرکه خسته اوله‌یم [دائما فعل التزامی ویا بونك حکمنده بر امر ویا نهی غائب ایله قوللانیلیر] ؛ بن اونی صباح بکلیوردم مگرسه او آقشامدن کلمش. [بوحالده دائما صیغهٔ روایت ایله استعمال اولنور .]

مُکَرِّر { صه . عر . ث : مکرره . [«کر» دن سف. تفعیل] ١. تکرار ایدن. ٢. حق. ایکی ویازیاده کره جرم ایشلاین، سابقه‌لی.

مُکَرَّر { صه. عر. ث : مکرره . [«کر» دن سمف. تفعیل] تکرار اولنمش، بر دها اولمش، بربری اوستنه ایکی ویا زیاده دفعه وقوع بولمش : قباحت مکرره صاحبی؛ تقطیر مکرر ؛ قند مکرر = برقاچ کره قینادلمش نبات شکری.

مُکَرَّراً { حه. عر. تکرار اولەرق، بردها، تکرار علی‌التکرار : مکرراً سویلدم .

مُکرِم { صه. عر. ث : مکرمه . [«کرم»دن سف. افعال] اکرامجی ، مسافره اکرام و حرمت ایدن ، آغرلایان ، مهماننواز : چوق مکرم آدمدر.

مُکَرَّم { صه. عر. ث : مکرمه . [«کرم»دن سمف. تفعیل] محترم ، معزز ، حرمت وتعظیمه نائل : دستور مکرم ؛ مکهٔ مکرمه .

مُکَرَّماً { حه. عر . کمال حرمت وتعظیمله، اکرام واعزاز ایدەرك : مکرماً تشییع ایتدیلر.

مَکرَمَت { سذ. عر. جم : مکارم. [«کرم»دن مصه میمی] ١. کرم، سخا، جود : مکرمت صاحبی بر آدم. ٢. حرمت، عزت.

مَکرَمَتلی { یا مکرمتلو. صه. ١. کریم، سخی، جومرد، جواد . ٢. حرمتلی ، معزز ، مکرم. — انشا لساننده مدرس پایه‌سنده اولان علمایه ویریلن عنواندر .

مَکروه { صه. عر. ث : مکروهه . [«کره» دن سمف.] ١. ایگرنج، کراهتلی، کریه، منفور : مکروه بریر، بر ایش. ٢ . ف. شرعاً حرام اولمیوب آنجق ضرورت اولمدیغی حالده استعمالی تقدیر اولنمیان : آت اتی مکروهدر.

مَکروهات { سذ. جم. عر. ١. ایگرنج شیئلر. ٢. شرعاً استعمالی ممنوع اولمیوب آنجق مستحسن اولمیان شیئلر : مکروهات اکلنه نه مجبوریت واردر ؟

مَكْروهِيَّت { سدٰ. عر. ايگرنجلك، منفوريت .

مَگَس { سه فا. سيگك، ذباب .

مَكْسَب { سذ. عر. جـ : مكاسب. [«كسب»دن مصـ ميمى]
۱. قزانج، كسب، كار. ۲. كسب معيشت ايتمكه واسطه و آلت اولان ايش : بو بنم مكسبمدر .

مُكَسَّر { صه. عر. ؤ : مكسره. [«كسر»دن سمف. تفعيل]
قيريق، قيرلمش، منكسر، شكسته. || د. [صرف عربيده] جمع مكسر = قاعده تحتنده اولميه‌رق ومفردينك حروف وحركاتى مختلف صورده تغيير اولنمش جمع. مقابلى : جمع سالم.

مَكْسوب { صه. عر. ؤ : مكسوبه. [«كسب» دن سمف]
قزانلمش، كسب اولنمش : اموال مكسوبه.

مَكْسور { صه. عر. ؤ : مكسوره. [«كسر»دن سمف.] ۱
قيرلمش، قيريق، شكسته. منكسر. ۲. كسره حركه‌سيله متحرك، اسره‌لى : جيم مكسوره؛ مكسور العين = عين‌الفعلى اسره‌لى (فعل عربى) .

مَكْشوف { صه. عر. ؤ : مكشوفه. [«كشف» دن سمف.]
۱. آچلمش، آچيق، غيرمستور: ميدانده اولان : اجدادمز اكثريا كوكسلرينى مكشوف طوتارلر دى؛ مكشوف الرأس = باشى آچيق. ۲. آچيق، ظاهر، عيان، آشكار. ۳. كشف اولنمش، بولنوب معلوم اولمش، وقتيله مجهول ايكن بعده بولنمش : اليوم مكشوف اولان سيارات صغيره؛ بوكون كرهٔ ارضك هر طرفى مكشوفدر. ٤. عسكرجه كوريلوب احوالى معلوم اولمش اولان : اراضئ مكشوفه‌ده حرب ايتمه‌نك فائده‌سى واردر. || غير مكشوف = كشف اولنمامش، مجهول : آمريقاده غير مكشوف بر قالمامشدر.

مُكَعَّب { صه. عر. ؤ : مكعبه. [«كعب»دن سمف. تفعيل]
ر. ۱. كعب يعنى زار شكلنده اوله‌رق مساوى آلتى وجهى اولان وطول وعرض وارتفاعى بر بولنان : جسم مكعب؛ مكعب بر طاش، بر بنا. ۲. طول وعرض وارتفاعى اولان : بر مكعب متره؛ بوقزان ايكى مكعب متره صو آلير. ۳. ايكى دفعه كندى مثليله ضرب ايدلمش اولان، بر عددك ايكى دفعه كندى مثليله ضربندن حاصل اولان (عدد) : ۳ عددينك مربعى ۹ ومكعبى ۲۷ در؛ جذر مكعب = ۲۷ يه نسبتله ۳ عددى.

مَكْفولٌ بِهِ { صه. عر. ؤ : مكفول بها. [«كفالت»دن سمف.] حقـ. كفالتله تعهد اولنان (شئ ويا كيمسه) .

مَكْفولٌ عَنْهُ { صه. عر. ؤ : مكفول عنها . [«كفالت» دن سمف.] حقـ. كفالت اولنان، كفيلى بولنان (كيمسه)

مَكْفولٌ لَهُ { صه عر. ؤ: مكفول لها. [«كفالت» دن سمف.] كفالت اولنان، كفيلى بولنان .

مُكَلَّف { صه. عر. ؤ : مكلفه. [«كلفة»دن سمف. تفعيل]
۱. بر وظيفه اجراسنه ويا بر رسم و ويركى اعطاسنه مجبور اولان : بالغ اولان آدم كافهٔ وظائف دينيه ايله مكلفدر؛ اهالئ مكلفه = ويركى اعطاسيله مكلف اولان اهالى؛ صبيان نماز واوروجله مكلف دكلدر. ۲. تر. تكلفاتى چوق، مكمل صورتده وكلفتلى يابلمش، طنطنه‌لى، دبدبه‌لى، احتشاملى : مكلف بر قوناق، بر سفره.

مُكَلَّل { صه. عر. ؤ : مكلله. [«اكليل»دن سمف. تفعيل]
تاجلى، باشنده تاج بولنان، تاجله مزين.

مُكَمَّل { صه. عر. ؤ : مكمله. [«كمال»دن سمف. تفعيل]
كماله ايرديرلمش، كمال بولمش، تكميل اولنمش، قصورسز، تام : مكمل بر بنا، بر باغچه؛ مكمل آدم؛ معلومات مكمله صاحبى.

مَكْمَن { سذ. عر. [«كمن»دن سمـ.] پوصى يرى، پوصى طوتيلان محل، كمين.

مَكْمون { صه. عر. ؤ : مكمونه. [«كمن»دن سمف.] صاقلى، مختفى.

مِكْنَت { سٰذ. عر. قوت، قدرت، اقتدار.

مَكْنوز { صه. عر. ؤ : مكنوزه. [«كنز» دن سمف.]
خزينه‌يه قونمش، درخزينه ايدلمش : نقود مكنوزه.

مَكْنون { صه. عر. ؤ : مكنونه. [«كنون» دن سمف.]
گيزلى، صاقلى، محفوظ، دقتله حفظ وصيانت اولنان : درمكنون.

مُكَنّى { يا مكنا. صه. عر. [«كنيه» دن سمف تفعيل]

بر كنيه ايله تكنيه ايدلمش ، كنيه‌لى : ابو الحسن كنيه‌سيله مكنى.

مُكَوِّن { صـ. عر. ؤ : مكونه . [«كون»دن سف. تفعيل] ط. ياپان، حاصل ايدن، حصوله كتيرن : مكون اليـاف؛ مكون لحم .

مُكَوَّن { صـ. عر. ؤ : مكونه . [«كون» دن سمف تفعيل] ياپلمش ، حاصل اولمش ، حصوله كتيرلمش، وجود بولمش .

مُكَوَّنات { سڤ. جـ. عر. حصوله كلمش ووجود بولمش شيئلر، موجودات، مخلوقات .

مَكّه { سـ. برنوع پوتراق ديكن .

مَكّه { سخذ. عر. حجـاز خطهٔ مباركه‌سنك مركزى وكعبهٔ شريفه‌نك بولنديغى شهر مبارككه فخر عالم (صلعم) افندمزك دخى مسقط‌رأسلرى وقبلهٔ مسلميندر : مكهٔ مكرمه. || مكه پايه‌سى = رتب عليه‌نك برى. || مكه پلسنكى = معروف برشجر طبى.

مَكّى { صـ. عر. ؤ : مكيه . ١. مكهٔ مكرمه‌يه منسـوب ومتعلق : سـناء مكى . ٢. مكهٔ مكرمه اهاليسـندن اولان ، مكه‌لى .

مِكْيال { سذ. عر. جـ : مكاييل . [«كيل» دن اسم آلت] اولچك نوعندن حبوبات اولچيسى .

مَكيده { سڤ. عر. جـ : مكائـد . حيله، خدعه، دوباره .

مُكَيِّفات { سڤ. جـ. عر. [لغت مولده] كيف ويرن شيئلر، سرخوشلق كتيرن وترياك كيلك قبيلندن اولان شـيئلر : توتون و انفيـه وآفيون دخى مسكرات كبى مكيفاتدندر .

مَكيك { سـ. چولهـالرك ايپليكى صاروب آتدقلرى آلت‌كه مقره كبى اولوب اورته‌سنده‌كى متحرك ميله ايپليك صاريلير . || مكيك كبى = بر يرده طورماز ، متحرك. || مجـ. مكيك طوقومق = بريرده طورميوب كيدوب كلمك : اقشامه قدر مكيك طوقودى .

مَكين { صـ. عر. [«مكان، مكانة»دن صشـ.] ١. اوتوران، يرلشمش، متمكن : مكانك شرفى مكين اعتبـاريله‌در . ٢. نفـوذ واقتدار ووقار صاحبى . ذ.

مَلَاء { ياخود ملا. سـذ. عر. ١. طولى اولمه، طوليلق، خلاء مقـابلى . ٢. غلبـه‌لك، جماعت، جمعيت، اجتماع. || على ملأ الناس = خلق نظرنده ، انظـار عامه اوكنده .

مُلّا { ياخـود منلا . سـ. [عر. «مولانا»دن] ١. مولويت صاحبى، بيوك قاضى : مكه، مصر ملا-سى. ٢. مولويت‌پايه‌سنده‌بولنان ذات. ٣. بيوك عالم، خواجه : ملا جامى = مولانا جامى؛ منلاى روم = مولانا جلال‌الدين رومى. ٤. علوم دينيـه وآليه طـالبى؛ طلبهٔ علومدن اولان : كل باقه‌لم ملا، منـلا . || ملا بك = رجال عليه‌اصيل زاده‌كانه‌اطلاق‌اولنور.

مَلَآن { صـ. عر. [«ملأ»دن صشـ.] طولى، مملو، پر، مشحون.

مُلابَسه { يا ملابست . سڤ. عر. [«لبس»دن مصـ. مفاعله] ١. بكزه‌ين‌ايكى شيئك‌يكديكرندن فرق اولنه‌ميوب تشويش اولنمسى، التبـاس. ٢. مناسبت، وجه، تقريب : بو ملابسـتله ؛ قرابت ملابسه‌سيله .

مَلّاح { سذ. عر. جـ : ملاحين . [«ملح» دن سمبـ] كميجى، بحرى، كمى ايله دكيزلرده سياحت ايدن وكميجيلك علمنى بيلن آدم .

مَلَاحَت { سڤ. عر. [«ملح» دن] كوزللك ، شيرينلك ، حسن، صباحت : ملاحت وجه .

مِلاحَت { يا ملاحـه . سڤ. عر. كميجيلك ، بحريلك ، سير سفائن فنى : اسكى فنيكه‌ليلر ملاحتده پك ايلرى وارمشلردى.

مَلاحِده { سـذ. جـ. عر. فذ : ملحد. با : ملحد .

مُلاحَظه { سڤ.عر.جـ : ملاحظات. [«لحظ»دن مصـ.مفاعله] ١. دقتـله باقه . ذ. ٢. ايجـه دوشونمه، صرف ذهن ايده‌رك هر جهتى دوشـونمه، مطالعـه، تأمل : بو ايشى ايى ملاحظـه ايتديكزمى؟ ايشى ملاحظه ايتمزدن بيان فكر ايتمه‌ملى. || ملاحظه-سيله = فكريله ، فكرينـه بناءً، دوشونه‌رك : ياغمور ياغار ملا-حظه‌سيله مشمعى كييدم .

مُلاحَظه‌سز { صـ. بابه‌جغنى ويا سويليه‌جكنى اطرا-فيله دوشونمين، تأملسز، كوته بين.

مُلاحَظه‌سزلق { سـ. تأملسزلك، كوته‌بينلك، تدبيرسزلك .

مَلاذ { سذ. عر. [«لواذ»دن سمـ.] بارينه‌جق و صيغينه‌جق محل، تدافعه صالح متين ومستحكم موقع، ملجأ، پناه : اشقيا صرب

بريرى ملاذ اتخاذ ايتمشلردى .

مُلازِم { صـ . عر . ؤ : ملازمه . [«لزوم»دن سف. مفاعله] بر يره ويا برشخصه ياپيشوب آيرلميان . ذ . = سذ. عر. ۱. بر صنف و هيئتـه داخل اولمق مقصديله معاشسز دوام وخدمت ايدن : فلان قلمده ملازمدر؛ ملازم صفتيله رسومات امانتنه كيردى؛ شوراى دولت ملازمى = اعضا نامزدى. ۲. ع. ضابطـلك اك كوچـك رتبه‌سنى حائز اولان عسكرىكه چاوشك فوقنده ويوز باشينك مادوننده اولوب اول وثانى عنوانلريله ايكى يه منقسمدر : مكتب حربيـه‌دن ملازم ثانى چيقوب بعـده ملازم اول او. لورلر.

مُلازَمَت { سذ. عر. [«لزوم»دن مصـ. مفاعله] ۱. بر شئ ويا شخصه آيرلماز صورتده التحاق ايتمه. ۲. دوام، مداومت، بر ايشه صاريلوب اوتكله اشتغال ايتمه : ايكى سنه‌دن برى بركتابك استنساخنه ملازمت ايديور. ۳. بر مأموريتـه كچمك اوزره بر دائره‌يه معاشسز دوام وخدمت ايتمه : فلان قلمه كوميركه ملازمت ايديور؛ اوچ سـنه ملازمتدن صكره مأموريته كچدى .

مُلازِملك { سـ. ۱. مأموريتـه كچمك مقصـديله معاشسز اوله‌رق بردائره‌يه دوام ايتمـه : كوميركه ، فلان قلمه ملازملك ايديور . ۲. رتب عسـكريه‌نك اك كوچكى اولان ملازم رتبـه‌سى : بش سـنه ملازملك ايتدى.

مُلاصِق { صـ. عر. ؤ : ملاصقه. [«لصـوق» دن سف. مفـاعله] بيتشيك، ياپيشيق، يان يانه بولنـان، متصل : درى اته ملاصقدر .

مُلاطَفه { سذ. عر. [«لطف»دن مصـ. مفاعله] ۱. لطف ايله معامله، تلطيف. ۲. لطيفه سـويلشمه ، شقلاشمه : ملاطفه طريقيله برشئ سويلدى .

مَلاعِب { سذ. جـ. عر. فذ : ملعبه. با : ملعبه.

مُلاعَبه { سذ. عر. جـ : ملاعبات. [«لعب»دن مصـ. مفاعله] اويناشمه .

مَلاعين { سـذ . جـ . عر. فذ : ملعون. با : ملعون .

مَلاغمه { سـ. دانه‌لرى اوسـتنده بولنـان يعنى خرمانده دوكلمه‌مش آربه صاپلرى : حيوانه ملاغمه يديرمك .

مُلاقات { سذ. عر. [«لقـاء» دن مصـ . مفـاعله . — طوغريسى : ملاقاة .] بولشمه ، برلشمه، كوريشمه : ايكى ايمپراطور فلان يرده ملاقات ايده‌جكلردى؛ آره‌لرنده ملاقات وقوع بوله جقدر.

مُلاقى { صـ . عر . ؤ : ملاقيه . [« لقاء » دن سف. مفاعله] بولشان ، قاوشان ، كوريشن : پدرينه ملاق اولدى .

مَلال { سذ. عر. و:

مَلالَت { سذ. عر. اوصانج ، او. صانمه، بيقمه، بيقندى، صيقلمه : بوسوزلر، بوشرق انسانه ملال كتيرر .

مَلامَت { سذ. عر. [« لوم » دن مصـ . ميمى] چيقشمه ، آزارلامه، سرزنش .

مُلامَسه { سذ. عر. [« لمس »دن مصـ. مفاعله] بربرينه طوقنمه، تماس ايتمه .

مَلامى { سـذ . صـ . عر . جـ : ملاميون. [« ملامة »دن سمذ.] حكماء كابيون مسلكنه قريب بر مسلك قلندرانه اتخاذ ايدن طريقلردن برينه تابع آدم : كنديسى ملاميدر؛ ملاميوندن بر آدم .

مَلاهى { سـذ . جـ . عر . [فذ : «ملهى» لسانمزده قوللا. نلماز] اويونلر، اكلنجه‌لر، چالغى وجنبشلر، لهو ولعب : ملاهى‌يه طالمق؛ آلات ملاهى = سازلر .

مَلائِك { سذ. جـ. عر. و :

مَلائِكه { سذ. جـ. عر. فذ. ملك. با : ملك . [ايكنجيسى لسانمزده مفردكبى ده قوللانيلير.]

مُلائِم { صـ. عر. ؤ : ملائمه . [« لأم »دن سف. مفاعله] ۱. اويغون ، موافق ، اويار : عقله ملائمدر . ۲. ياواش ، يومشاق، حليم : پك ملائم آدمدر؛ ملائم طبيعتلى . ۳. انقباضى اولميان، غيرمنقبض : دائما ملائم اولمغه دقت ايتملى .

مُلائِمَت { سذ. عر. [« لأم »دن مصـ . مفاعـله] ۱. اويغونلق، موافقت. ۲. يومشا. قلق، ياواشلق، حلم : او آدمك ملايمتى فوق العـاده‌در . ۳. انقباض فقدانى ، طبيعتك لينته مائل اولمه‌سى : ملايمت ويره‌جك بر علاج آلملى .

مَلبَس { سذ. عر. جـ : ملابس . [« لبس » دن] كييله‌جك

شیء ، کییه‌جك ، روبه ، اثواب ، جامه : ملبس ومأکل .

مُلَبَّس { صه . عر . ث : ملبسه . [«لبس»دن سمف . تفعیل] ١. کییلمش . ٢. التباسلی ، فرقسز ، مشوش . ث .

مَلبوس { صه . عر . ث : ملبوسه . [«لبس»دن سمف] ١. کییلمش ، قوللانلمش (اثواب). ٢. کییمش ، اثواب کییمش .

مَلبوسات { سش . جه . عر . کییله‌جك شیئلر ، کییندی ، اثواب ، البسه : ملبوسات و مأکولات .

مِلَّت { سش . عر . جه : ملل . ١. دین ، مذهب ، کیش : ملت ابراهیم ؛ دین و ملت ایکیسی بردر . ٢. بر دین و مذهبده بولنان جماعت : ملت اسلام ؛ ملل مختلفه رؤساسی . [لسانمزده بو لغت سهواً امت ، وامت لغتی ملت یرینه قوللانیلوب ، مثلا «ملل اسلامیه» و «ترك ملتی» وبالعکس «امت اسلامیه» دینلر واردر ؛ حالبوکه طوغریسی «ملت اسلامیه» و«امم اسلامیه» و «ترك امتی» دیمکدر ؛ زیرا ملت اسلامیه بر ، وامم اسلامیه یعنی دین اسلامه تابع اقوام ایسه چوقدر . تصحیحاً استعمالی الزمدر .]

مُلتَبِس { صه . عر . ث : ملتبسه . [«لبس»دن سف . افتعال] التباسلی ، دیکر بر شیئدن فرق اولنه‌ماز ، مشتبه ، مشکوك .

مُلتَجا { سد . عر . [«لجأ»دن سم.] التجا اولنان یر ، ملجأ ، پناه .

مُلتَجی { صه . سد . عر . ث : ملتجیه . [«لجأ»دن سف . افتعال] التجا ایدن ، بر یره ویا بر آدمه قاچوب حمایه طلب ایدن : ملتجیلرك اعادەسی مصالحه شرائطندن ایدی .

مُلتَحِق { صه . عر . ث : ملتحقه . [«لحوق» دن سف . افتعال] التحاق ایتمش ، الحاق اولنمش ، قاتلمش ، ضم وعلاوه اولنمش .

مُلتَزِم { صه . عر . ث : ملتزمه . [«لزوم»دن سف . افتعال] التزام ایدن ، بر شیء ویا شخصی لازم عد ایدوب طرفدارلق کوسترن . = سد . عر . جه : ملتزمین . بر محلك بر صنف رسوم وارداتنی کوتوری اولەرق و بالمزایده عهده‌سنه آلوب کار و ضرری کندیسنه عائد اولمق اوزره متفق علیه اولان بدلی مقسطاً خزینهٔ دولته ویرن آدم ، التزامجی : اعشار ملتزمی ؛ معدن کومورینك ، فلان کول صید ماهیسنك ملتزمی .

مُلتَزَم { صه . عر . ث : ملتزمه . [«لزوم»دن سمف . افتعال] التزام اولنان ، لازم وواجب عد اولنه‌رق ترویج ایدیلن : سزك حاضر بولنمه‌کز ملتزمدر ؛ بنجه بو ایش ملتزمدر .

مُلتَزِملك { سه . واردات دولتدن بر قسمنی کوتوری اولەرق عهده‌سنه آلان آدمك حال وصفتی : ملتزملك ایدیور .

مُلتَصِق { صه . عر . ث : ملتصقه . [« لصوق » دن سف . افتعال] ١. بیتشیك ، یاپیشیق . ٢. التصاق ایتمش ، بربرینه ربط اولنمش : دمیر یولك خطوط ملتصقه‌سی .

مُلتَفِت { صه . عر . ث : ملتفته . [«لفت»دن سف . افتعال] ١. التفات ایدن ، یوزینی چویروب باقان ، تطییب خاطر ایده‌رك معامله ایلین ، التفاتجی : چوق ملتفت آدمدر . ٢. نظر اعتباره آلان ، اهمیت ویرن : بنم اخطاراتمه ملتفت اولمدی .

مُلتَقا { یا ملتقی . سد . عر . [«لقاء»دن سم . افتعال] ایکی شیئك وعلی الخصوص ایکی دکیز ویا نهرك برلشوب بربرینه قاوشدقلری محل ، مجمع قاوشاق : ملتقا البحرین .

مُلتَقِط { صه . عر . ث : ملتقطه . [«لقط»دن سف . افتعال] یرده بولنان شیئی قالدیروب آلان .

مُلتَقی { صه . عر . ث : ملتقیه . [«لقاء»دن سف . افتعال] التقا ایدن ، قاوشان ، بولشان ، برلشن : فرات قرنه‌ده دجله‌یه ملتقی اولور .

مَلتَم { سه . مقنن صورتده هرکون بر جهتدن اسن قره‌روزکاری : بحر سفید آطه‌لرنده بوتون یاز ملتم روزکارلری اکسیك اولماز . [دکیزدن اسنه ایمبات دینیر .]

مُلتَمِس { صه . عر . ث : ملتمسه . [«لمس»دن سمف . افتعال] التماس اولنان ، بری طرفندن حمایه اولنه‌رق تسریر و ترقیسی رجا اولنان : او آدم ملتمسدر ؛ اوفلانك ملتمسیدر .

مُلتَمِس { صه. عر. ؤ : ملتمسه . [«لمس»دن سف. افتعال] التماس ورجا ايدن، برينك لهنده توسط ايدوب ايشنك ترويجنى طلب ايدن .

مُلتَوى { صه. عر. ؤ : ملتويه . [«لوى»دن سف. افتعال] اكلمش ، بوكلمش ، صارلمش .

مُلتَهِب { صه. عر. ؤ : ملتهبه . [«لهب»دن سف. افتعال] ١. آلولنمش ، طوتيشمش . ٢. ط . شيشوب قيزارمش، التهاب پيدا ايتمش .

مُلتَهِف { صه. عر. ؤ : ملتهفه . [«لهف»دن سف افتعال] ١. آلولنمش ، طوتيشمش . ٢. پك زياده مكدر ومتحسر، يانوب ياقاران .

مُلتَئِم { صه. عر. ؤ : ملتئمه . [«لأم»دن سف. افتعال] ط. اوكيلان، التيام پذير، ايلشن، قپانان (ياره) .

مَلجَأ { سذ. عر. [«لجأ»دن سم.] صيغينه جق ير ، التجا او. لنان محل، پناه، ملاذ .

مِلح { سذ . عر . ج : املاح . ١. طوز ، نمك . ٢. كيم. برحامضله اساس دينلن بر مادۀ معدنيه نك بالكيميا امتزاجندن حاصل اولان طوزه مشابه ماده كه لسان عوامده دخى اكثريا طوز دينلير .

مُلحِد { صه. سذ. عر. ؤ : ملحده . ج : ملاحده ، ملحدين . [«لحد»دن سف. افعال] الوهيته واركان دينه اينانميان ، دينسز ، ايمانسز، منكر ، طريق الحاده صاپمش آدم .

مُلحَق { صه. عر. ؤ : ملحقه . [«لحوق»دن سمف. افعال] ١. صكره دن طاتلمش، قاتلمش ، ضم و علاوه اولنمش : باغچه يه ملحق بر پارچه ير. ٢. تابع ، عائد : او ناحيه فلان قضايه ملحقدر. ٣. د. [صرف عربيده] ثلاثى الاصل اولديغى حالده رباعى بابلرندن برينه توفيقاً تصريف اولنان (فعل) : ملحق دحرج؛ ملحق احرنجم .

مُلحَقات { سذ. ج. عر . ١. ضميمه لر ، علاوه لر ، ضمائم . ٢. بر مركزه مربوط و تابع يرلر : قونيه ولايتنك ملحقاتى چوقدر؛ اوراتك كومروكى فلان مديريت ملحقاتندندر. ٣. ثلاثى الاصل اولدقلرى حالده رباعى بابلرندن برينه توفيقاً تصريف اولنان افعال عربيه بابلرى : ملحقات دحرج، ملحقات تدحرج، ملحقات احرنجم .

مُلَحَّم { صه. بدننك اتى چوق وشيشمان معناسيله قوللا. نيورسه ده عربيده بويله بر لغت موجود اولميوب ، «لحم» ماده سى اصلا تفعيل بابندن كلمديكندن، ياكليشدر. بومقامده عربيده «لحيم» استعمال اولنور .

مَلحَمه { سذ عر. [«لحم»دن سم] چوق تلفاتى موجب بيوك محاربه : قوصوه ملحمۀ كبراسى .

مَلحوظ { صه. عر. ؤ : ملحوظه. [«لحظ»دن سمف.] ملاحظه وتفكر اولنان، خاطره كلن ، محتمل : بو كون كلمه سى ملحوظدر؛ بوهوا ايله قارياغمق ده ملحوظدر .

مَلحوظات { سذ. ج. عر. خا. طره كان شيئلر ، محتمل وممكن مواد.

مَلَخ { سـ. فا. چكركه ، جراد : باى ملخ = چكركه آياغى (بوتى) كه قارينجه طرفندن حضور سليمانه تقديم اولنديغى مشهوردر .

مُلَخَّص { صه. عر. ؤ : ملخصه. [«لخص» دن سمف. تفعيل] اك ايى قسمى واهميتلى نقطه لرى آلنوب لزومسز طرفى چيقارلمغله خلاصه وزبده ايدلمش اولان، تلخيص اولنمش : ملخص براثردر؛ اومضبطه نك ملخصى بودر .

مَلَز { صه. سذ. [عر. «ملس»دن] ١. مختلف ايكى جنسدن مثلا بياض ايله زنجيدن متولد : ملز آدم؛ ملز قوم؛ آمريقانك ملزلرى چوقدر. ٢. جنسى خالص اولميوب قاريشيق اولان: انكليز آتلرى عرب جنسيله يرلى جنسدن ملزدر؛ بوكوپك خالص ترنو اولميوب ملزدر. ٣. حبو. بات وسائره مخلوطى ، آرپه و دارى ايله قاريشيق بوغداى : ملزك كيله سى قاچه در ؟

مُلزَم { صه. عر. ؤ : ملزمه . [«لزوم» دن سمف. افعال] مباحثه ده الزام واسكات اولنان، مغلوب وسكوته مجبور اولان : نهايت كنديسى ملزم اولدى.

مَلزوم { صه. عر. ؤ : ملزومه. [«لزوم» دن سمف.] بر شيئدن ايلرى كلن، بر شيئك ايجاب كرده سى اولان ، ديكر

بر شیئك بولنمسیله اونكده بولنمهسی اقتضا ایدن، برشیئك نتیجهسی و یا رفیق غیر مفارقی اولان : حقهایله قلم لازم ملزوم قبیلندندر .

مَلَس { س. ص. بلی چوقور اولان عیبلی آت .

مَلَس { سذ. عر. ضیا ایله قرا كلق قاریشیق، آلاجه قرا كلق. [لسانمزده بو معنا ایله مستعمل اولمیوب، غلط اولهرق « ملز » صورتنده باشقه معنالرله قوللانیلیر. با : ملز.]

مَلَش { س. جفته قوزیلی قویون كه چوق مهلر.

مُلَطِّف { س. ص. ذ : ملطفه. جـ : ملطفات. [«لطف» دن سف. تفعیل] ط. یومشادیجی، اخلاطی تلیین ایدن.

مَلعَبه { سث. عر. جـ : ملاعب. [« لعب » دن] اویون، اویونجق : ملعبهٔ صبیان = چوجق اویونجغی.

مِلعَقه { سث. عر. [« لعق » دن اسم آلت] قاشیق . ذ.

مَلعَنَت { سث. عر. جـ : ملاعن. [«لعن» دن مصـ. میمی] لعنتیه، لعنته مستحق فعل وحركت : اجرای ملعنتدن خالی قالمامش ایسهده نهایت تأدیب ایدلمشدر. || ملعنت پیشه = ایشی كوجی ملعنتدن عبارت اولان.

مَلعَنتكارانه { ص. ح. فا. لعنتلیه مستحق اولهجق صورتده : بر طاقم دسائس ملعنتكارانه ایله؛ بنی ملعنتكارانه اغفال ایتدی.

مَلعون { ص. عر. ذ : ملعونه. [«لعن» دن سمف.] لعنته دوچار اولان، لعن ونفرینه مظهر، رحمت حقدن مطرود ومحروم : ملعون شیطان؛ ملعون حریف. = سذ. عر. جـ : ملاعین. ملعنتكارانه حركاتده بولنان آدم : بر طاقم ملاعینك افتراسیدر.

مُلغی { ۱. یاملغا. ص. عر. «لغو» دن سمف. افعال] الغا وفسخ ایدلمش : ملغی دیوان احكام عدلیه. || د. ملغی عن العمل = عمل ایتمز معموله تأثیری اولماز (عامل) .

مَلفوظ { ص. عر. ذ : ملفوظه. [« لفظ » دن سمف.] سویلنمش، سویلنیلان، تلفظ وتفوه اولنان. || غیر ملفوظ = تلفظ اولنمیان : الف، هاء غیر ملفوظه = بر كلمهده بولنوبده اوقونمیان بو حرفلر.

مَلفوظات { سث. جـ. عر. برینك سویلدیكی سوزلر، اقوال، كفتار : ملفوظات جنید بغدادی.

مَلفوف { ص. عر. ذ : ملفوفه. [« لف » دن سمف.] صارلمش، دیوشیرلمش، برظرف ویا مكتوبك ایچنه وضع اولنمش : ملفوف پوصله؛ اوراق ملفوفه.

مَلفوفاً { ح. عر. تذكره ویا تحریراته صاریلی وظرفك ایچنده اولهرق، لفاً : اوراق متفرعهسی ملفوفاً ارسال اولنیور.

مَلفوفات { سث. جـ. عر. بر تذكره ویا تحریراته صاریلی اوراق : تحریراتك ملفوفاتی چوق اولدیغندن ظرفی بیوجك اولمیدر.

مِلقاط { یاخود ملقط. سذ. عر. [« لقط » دن اسم آلت] جرا. جراحلره مخصوص جبیز وماشه كبی آلت فر. Ontolabe؛ ملقط جنین؛ ملقط حصات.

مُلَقَّب { ص. عر. ذ : ملقبه. [«لقب» دن سمف. تفعیل] لقبلانمش، لقبلی، تلقیب اولنمش : بارباروس لقبیله ملقب خیرالدین پاشا.

مِلك { سذ. عر. و :

مُلك { سذ. عر. جـ : املاك. ۱. تصرف اولنان شیء. اراضی وعقار كبی ایرادویرن غیرمنقول مال : ملكی یوقدر؛ برچوق املاكه متصرفدر؛ ملك میری، املاك امیریه = خزینهٔ دولته عائد اراضی؛ املاك همایون، املاك شاهانه = خزینهٔ خاصهیه عائد اراضی. ۲. وقف اولمیوب صاحبنك ملك صریحی اولان اراضی وعقار : بودكان، بو او، بو باغ وقفمیدر یوقسه ملكمی؟ ۳. بر دولت وحكمدارك تحت امر وتابعیتنده بولنان مملكت، كشور، قلمرو : احیاء ملك ودولت.

مَلَك { سذ. عر. جـ : ملائك، ملائكه. نزد الهیده بولنان روحانیونك بهری، فرشته : ملك مقرب؛ جن میدر ملك میدر؟ || مجـ. پك كوزل ویا پك حلیم ومعصوم آدم : اوملكدر؛ ملك كبی؛ ملك خصلت = ملك خویلی؛ ملك سیما = ملك چهرهلی. || ملك الموت = عزرائیل. — جمعی لسانمزده بعضاً مفرد كبی قوللانیلیر : طیفماز ملائكه = پك حلیم آدم؛

مَلِك { سـذ. عر. جـ: ملوك. حكمدار.

مَلِكانه { صه. حه. فا. حكمداره منسوب ومتعلق، شاهانه. [ملوكانه دها مستعملدر.]

مِلكدار { سه. فا. ملك صاحبی، حكمدار.

مِلكداری { صه. فا. حكمداره منسوب ومتعلق، شاهانه: جانب عالی ملكداری یه. = سه. فا. حاكمیت، حكومت: حقوق ملكداری.

مَلَكوت { سـذ. عر. ١. حكمدارلق، سلطنت، پادشاهلق. ذ. ٢. ملائكه وارواح عالمی، عالم غیب، عالم باطن: سیر ملكوت؛ ملكوت السماء.

مَلَكوتی { صه. عر. ؤ: ملكوتیه. ملائكه وارواح عالمنه یعنی عالم غیبه منسوب ومتعلق.

مَلَكه { سث. عر. تجربه وتكرارله وكثرت اشتغال ایله استحصال اولنان اقتدار، ممارسه، مهارت، استادلق: جراحلقده ملكه كسب ایتمشدر؛ اجرای صنعت ایچون یالكز معلومات كفایت ایتمز ملكه ده لازم.

مَلِكه { سث. عر. قادین حكمدار ویا حكمدار زوجه سی، قرالیچه: فلنك ملكه سی؛ ملكهٔ چین.

مُلكی { صه. عر. ؤ: ملكیه. ١. حكمدارلغه وبرحكمدارك تحت امرنده بولنان ملكه منسوب و متعلق. ٢. ادارهٔ مملكت اصولنه منسوب ومتعلق، اداره فننه دائر: نظامات ملكیه؛ ادارهٔ ملكیه؛ مكتب فنون ملكیه. ٣. عسكری وعلمیه‌نك غیری: مأمورین ملكیه؛ مراتب ملكیه.

مَلَكی { صه. عر. ؤ: ملكیه. ملائكه یه منسوب ومتعلق ویا شایسته ولائق اولان: ملكی الخصال؛ اخلاق ملكیه.

مَلَكیّت { صه. عر. شام وجزیره جهتلرنده بولنان برخرستیان مذهب مخصوصی و او مذهبه تابع آدم.

مُلكیّت { سث. عر. صرف ملك اولان یعنی وقف ومیری اولمیان اراضی و عقارك حال وصفتی: بواوك، بو باغك ملكیتی مثبتدر.

مُلكیّه { سث. عر. دولتك ادارهٔ مملكت وظائف مختلفه سیله موظف صنف و هیئتی، عسكری وعلمی صنفلرینك غیری اولان صنوف مأمورین: ملكیه مأمورینی؛ ملكیه اونیفورمه سی؛ ملكیه تقاعد صندیغی.

مِلَل { سث. جـ. عر. فد: ملت. با: ملت.

مُلَمَّع { صه. عر. ؤ: ملمعه. [«لمع» دن سمف. تفعیل] ١. آلاجه، رنكا رنك، الوان مختلفه ایله ملون. ذ. ٢. د. هرمصراعی دیكر بر لسانده اولان (بیت) وبویله بیتلردن مركب (شعر). ٣. تر. [غلط اوله رق] صیوانمش، صیوامه، بولاشمش، آلوده، ملوث: اوستم باشم ملمع چامور.

مَلَوان { سـذ. تـ. عر. [زمانزدهك اولان فد. «ملا» اسانمزده قوللانلماز.] كوندوز ایله كیجه، تون وكون: ما اختلف، یا ما تعاقب الملوان = كیجه ایله كوندوز تعاقب ایتدكجه.

مُلَوَّث { صه. عر. ؤ: ملوثه. [«لوث» دن سمف. تفعیل] ١. تلویث اولنمش، پیس، مردار، بولاشیق: اوراسی ملوثدر؛ اوسی باشی ملوث. ٢. ترتیبسز، غیر منتظم، قارمه قاریش: ملوث بربقال؛ ملوث برافلاس ایشی.

مُلَوَّثلك { سه. ١. پیسلك، مردارلق، بولاشیقلق. ٢. قاریشیقلق، عدم انتظام: بوبقالك، بوافلاس ایشنك ملوثلكی.

مُلوخیا { سذ. عر. [یو. Mo-λόχη] با. ١. خطمی، كل خاتم. ٢. بوندن غلط اوله‌رق ملخیه دینان سبزه.

مُلوك { سـذ. جـ. عر. فد: ملك. با: ملك.

مُلوكانه { صه. حه. فا. حكمداره منسوب و متعلق، سلطانی، شاهانه: عتبهٔ سنیهٔ ملوكانه یه.

مَلول { صه. عر. ؤ: ملوله. [«ملال» دن سمه.] اوصانمش، اوصانج كتیرمش، بیقمش، بزمش: ملول برآدم.

مُلَوَّن { صه. عر. ؤ: ملونه. [«لون» دن سمف. تفعیل] ١. رنكلی، رنكا رنك، كونا كون: ملون جام. ٢. بویانمش

بويالى : لاجوردله ملون .

مُلَوَّن { صه. عر. ث : ملونه . [« لون » دن سف. تفعيل] رنك ويرن ، تلوين ايدن : ملون دم . [يالكز اصطلاحات فنيه‌ده بولنور .]

مَلهَم { سه. [عر. « مرهم » دن غلط] با : مرهم .

مُلهَم { صه. عر. ث : ملهمه . [« لهم » دن سمف. افعال] الهام اولنمش ، من طرف الله ذهن وقلبه القا اولنان ، الها. مات الهيه‌يه مظهر : پادشاهلر ملهمدر .

مَله‌مك { فل. (قويون و قوزى وكچى) مه ايتمك، باغر. مق : قويونلر طاتلى طاتلى مله‌ميورلردى .

مَله‌مه { سه. قويون و قوزى كبى حيوانلرك مه ديه باغر. مه‌سى : واديـنك ايچندن قو. يونلرك مله‌مه‌سى ايشيديليوردى .

مله‌مه { يا مله . صه. بجريكمز ، چياچول .

مِلّى { صه. عر. ث : مليه. [« ملة » دن سمز.] ١. دين و ملته منسوب ومتعلق : آداب مليه‌مز. ٢. [غلط اوله‌رق] بر قوم و جنسيته منسوب ومتعلق : مجارلرك ملى قيافتلرى .

مِلّيَت { سه. عر. [لغت مولده] ١. دين ، مذهب ، ملت : هركس مليتنى محافظه ايتمليدر . ٢. [غلط] جنسيت ، قوميت : ژاپونيالىلرك مليتلرى .

مَليح { صه. عر. ث : مليحه [« ملح » دن صش.] كوزل، شيرين، صبيح : وجه مليح ؛ بر جاريهٔ مليحه .

مَليسا { سه. [يو . Μελισσοβό- τανον = آرى اوتى] اوغل اوتى انواعندن يوكسك ساقلى بر نبات كه روحى بايغينلغه قارشى تأثيرليدر .

مُلَيِّن { صه. عر. ث : ملينه . [« لينة » دن سف. تفعيل] ط. يومشادان ، يومشاديجى ، لينت ويرن .

مَمات { سه. عر. [« موت » دن مصه. ميمى] اولوم، وفات، مرك : حيات وممات؛ بعد الممات = اولدكدن صكره .

مَماتى { صه. عر. ث : مماتيه. اولومه منسوب ومتعلق .

مُماثِل { صه عر. ث : مماثله . [« مثل » دن سف. مفاعله] بكزه‌ين، مشابه، مانند، كبى ، قبيلندن اولان : بوكا مماثل ايشلر ؛ دكان خان و بوكا مماثل ابنيه .

مُماثَلت { يا مماثله . سه. عر. [« مثل » دن مصه. مفاعله] بكزه‌يش ، مشابهت. ث .

مُمارَسَت { سه. عر. و :

مُمارَسه { سه. عر. جه : ممارسات. [« مرس » دن مصه. مفاعله] تكرار وكثرت اشتغال قوتيله كسب اولنان مهارت ، آليشيقلق ، ال آليشيقلغى : جراحلقده ممارسه‌سى واردر .

مُماسّ { صه. سه. عر. ث : مماسه. [« مس » دن سف. مفاعله. اصلى : مماسس] ١. تماس ايدن ، طوقنان ، ايليشن . ٢. ر. [هندسه‌ده] بر دائره ويا زاويه‌نك قوسنه خارجاً طوقنوب كچن و اونى قطع ايتمين خط مستقيم. || مماس نشانلكاهى = طوپك قوبروغنده هر ايكى طرفده‌كى نشان يرى .

مُماشاة { سه. عر. [« مشى » دن مصه. مفاعله] ١. برلكده يوريمه ، يولداشلق . ٢. مج. يالاندن اويمه ، بريـنك فكرينه اشتراك ايتمش كبى ساخته موافقت، خوش كچنمك ايچون بويولده حركت ايتمك : كوتى آدملره مماشاة كوسترمه‌ملى .

مُماطَله { سه. عر. [« مطل » دن مصه. مفاعله] اوزاتمه ، بوكون يارين ديه‌رك وعده‌يى تأخير ايتمه . ث .

مَمالِك { سه. جه. عر. فد : مملكت. با : مملكت .

مُماليغه { يا ماماليغه . سه. [رو. مانجه‌دن] قاينار صوده خاشلانمش واوزرينه بر آز ياغ كزديريلير مصر بوغدايى اونندن ياپلمش عمله يمكى كه اصل رومانيه‌ده قوللانيلير .

مَماليك { سه . جه. عر. فد : مملوك . با : مملوك .

مُمانَعَت { يا ممانعه . سه. عر. [« منع » دن مصه. مفاعله] مانع اولمه، قارشى طورمه، مخالفت ، عدم موافقت ، راضى اولمامه .

مُمتاز { صه. عر. ث : ممتازه . [« ميز » دن سمه. افتعال] ١. ديكرلرندن آيرلمش، امثالندن فرقلى طوتيلان، اقرانه فائق، كزيده : اوساژلرندن ممتازدر ؛ ممتاز امثال واقران؛ ممتاز صنفى. ٢. امتيازلى ، صورت مخصو.

صه‌ده اداره اولنان ، كنديسنه مخصوص بر اداره ويا معامله‌يه نائل و مظهر : ايالت ممتازه ؛ فنلانديا ادارهٔ ممتازه‌سى .

مُمتازيّت { سش. عر. [لغت مولده] ممتازلق ، امتياز ، ادارهٔ مخصوصه : ممتازيت اداره

مُمتَثِل { صه. عر. ث : ممتثله . [« مثل » دن سف. افتعال] امتثال ايدن، آلديغى امره توفيق حركت ايلين. ذ.

مُمتَحِن { صه. عر. [« محنة »دن سف. افتعال] دكه‌ين ، امتحان وتجربه ايدن . ذ.

مُمتَحَن { صه. عر. [« محنة » دن سمف. افتعال] دكه‌نن ، امتحان وتجربه اولنان. ذ.

مُمتَدّ { صه. عر. ث : ممتده . [« مد » دن سف. افتعال] اوزايان ، امتداد ايدن ، زمان ويا مكانجه چوق سورن ، سوركلى، دواملى، متمادى : آرتق صيجاقلر دها چوق وقت ممتد اوله‌ماز ؛ بوجاده بغداده قدر ممتد اولور .

مُمتَزِج { صه. عر. ث : ممتزجه . [«مزج»دن سف. افتعال] ١. قاريشديريلير ، قابل مزج وتركيب . ٢. بر برينه تماميله اويغون اولان، هيچ منافرت ومناسبتسزلك كورلمين : بو رسمك رنكلرى ممتزجدر . ٣. تماميله قپانان، آره‌لق براقميان، امتزاجلى ، اويغون : بو چرچيوه‌لر ، بوقپو ممتزج دكلدر. ٤. هركسله ايى كچينير، رفقاسيله امتزاج وآميزش ايدن : ممتزج آدمدر . [صوك ايكى معناده « امتزاجلى » دها مستعملدر .]

مُمتَلى { صه. عر. ث : ممتليه . [« ملا » دن سف. افتعال] ١. طولى، طولغون، طولمش . ٢. معده طولغونلغنه اوغرامش.

مُمتَنِع { صه. عر. ث : ممتنعه . [«منع»دن سف. افتعال] ١. امتناع ايدن، راضى اولميان. ذ. ٢. ناقابل، امكان وقابليتى اولميان : ممتنع الحصول = حاصل اوله‌سى ممكن وآسان اولميان .

مُمَثِّل { صه. عر. ث: ممثله. [«مثل» دن سف. تفعيل] ١. تمثيل ايدن، بكزه‌دن . ٢. كتاب وسائره طبع وتمثيل ايدن. ٣. ط. اغذيه‌يى قان واته تحويل ايدن، فر. Assimilateur .

مُمِدّ { صه.عر. ث: ممده. [«مدد»دن سف.] ياردیم وامداد ايدن، ياردیمجى، امدادجى .

مَمدوح { صه. عر. ث: ممدوحه. [«مدح» دن سمف.] ١. اوكلمش ، مدح وثنا اولنمش، برينك مدح وثنا ايتديكى : سعد ابن زنكى شيخ سعدينك ممدوحيدر. ٢. مدح و ستايشه شايان ، مقبول ، مستحسن : اخلاق ممدوحه؛ ممدوح الخصال .

مَمدود { صه. عر. ث : ممدوده . [« مد » دن سمف.] اوزاديلان، سسى اوزاده‌رق اوقونان، مدلى : الف ممدوده .

مَمَرّ { سذ. عر. [«مرور»دن سم.] كچه‌جك ير ، يول ، معبر : ممر ناس = هركسك كچديكى يول.

مَمزوج { صه. عر. ث : ممزوجه . [«مزج» دن سمف.] قاريشمش، قاريشيق، مزج اولمش.

مُمسِك { صه. عر. ث: ممسكه . [«مسك»دن سف.] چوق امساك ايدن ، خسيس ، بخيل ، الى صيق .

مَمسوخ { صه. عر. ث: ممسوخه. [«مسخ»دن سمف.] مسخ اولنمش، چركين برحيوان شكل وصورتنه صوقلمش .

مَمِش { سه. صيغير يلمى، صيغيرك آغزندن آقان لزوجتلى ساليه .

مَمشا { يا ممشى. سذ. عر. [«مشى» دن سم. — غلط فاحشى : ممشاخانه.] آياق يولى ، خلا ، كنف ، آبدستخانه .

مُمضا { يا ممضى. صه. عر. [«مضى» دن سمف. افعال] امضا اولنمش، برينك امضاسنى حاوى، امضالى : ايكى امضا ايله ممضا بر استدعانامه .

مُمضى { صه. عر. ث : ممضيه . [«مضى»دن سف. افعال] امضا ايدن ، يازلمش بر شيئك آلتنه كندى اسمنى يازان ، واضع امضا، صاحب امضا : بو سندك ممضيسى كيمدر ؟

مُمكِن { صه. عر. ث : ممكنه . [«مكانة»دن سف. افعال] امكانى اولان ، دائرهٔ امكانده بولنان ، اوله‌بيلن ، اولاغان ، محال اولميان : آوروپاى شماليده اوزوم حصولى ممكن دكلدر ؛ ممكن الحصول = حاصل اولمسى ممتنع اولميان؛ ممكن مرتبه‌ده = ممكن اولديغى قدر ، درجهٔ امكانده. || ط. ممكن الشفا = ايى اوله‌بيلير .

مُمْكِنات { سذ. جـ. ع. اوله‌بیلیر شیئلر، دائرهٔ امكان داخلنده اولان ایشلر.

مُمْكِنْسِز { صه. امكانسز یرینه وغیر ممكن معناسیله مستعمل غلط تعبیردر.

مُمِلّ { ص. ع. ث: مملّه. [«ملال» دن سف. افعال] اوصاندیران، بیقدیران، بیقندی ویرن، ملال ایراث ایدن. ذ.

مَمْلَحه { سذ. ع. [«ملح» دن سم — لامك كسریله غلطدر.] طوز چیقان یر، طوزله.

مَمْلَكَت { سذ. ع. جـ: ممالك. ١. برحكمدارك تحت تابعیتنده بولنان یر، اولكه: سیام حاكمك مملكتی خیلی طارلاشمشدر. ٢. بر دائره‌یه تابع ویا برقومله مسكون والحاصل بر جهت توحیدی اولان یر، خطه، دیار: آناطولی، عراق، خراسان مملكتی؛ ممالك عثمانیه؛ ممالك محروسهٔ شاهانه؛ ممالك اسلامیه. ٣. تر. شهر، قصبه، بلده: بروسه بیوجك بر مملكتدر؛ استانبول كبی مفرح مملكت اولماز. ٤. تر. برآدمك طوغوب بیودیكی محل ودیار: باغچوان مملكتنه كیتدی؛ مملكتدن مكتوب آلدم.

مَمْلَكَتْلی { صه. س. ١. بر محلك سكاننندن بولنان، برلی، اهالیدن آدم، یبانجی اولمیان: مملكتلیلر بر مكتب یاپلمسنی ایستیورلر. ٢. برمملكت اهالیسندن اولان، همشهری، بریرلی: باغچوان مملكتلیلرینی كورمكه كیتمش؛ بر مملكتلیسی كلمش.

مَمْلو { ص. ع. [«ملاء» دن سمف.] طولی، طولمش، پر، مشحون: اشیا ایله مملو برصندیق؛ ارزاقله مملو بركمی.

مَمْلوح { ص. ع. ث: مملوحه. [«ملح» دن سمف.] طوزلامش، طوزلی. ذ.

مَمْلوك { ص. ع. ث: مملوكه. [«ملك» دن سمف.] تصرف اولنان، برینك ملك ومالی اولان. ذ. = سذ. ع. جـ: ممالیك. كوله، قول، اسیر، عبد، بنده.

مَمْلوكانه { ص. حـ. فا. قول وكوله‌یه منسوب و متعلق ویا شایسته، بندكانه، چاكرانه: معروضات مملوكانه‌م. [انشا اساننده پك بیوك ذواته خطاباً متكلمدن كنایه اوله‌رق قوللانیلیر.]

مَمْلوكیَّت { سذ. ع. [لغت مولده] كوله‌لك، قوللق، بندكی: وظائف مملوكیتی ایفا ایتمك.

مَمْنوع { ص. ع. ث: ممنوعه. [«منع» دن سمف] منع اولنمش، اجراسنه ویا اكل وشربنه مساعده اولنمیان، یاساغ، منهی: مسكرات استعمالی شرعاً ممنوعدر؛ عرب جنسی قیصراقلرك اخراجی ممنوعدر.

مَمْنوعات { سذ. جـ. ع. شرعاً ودیانةً یاخود حكومتجه منع ویاساغ اولنمش شیئلر، منهیات: ممنوعاتدن اجتناب ایتملی.

مَمْنوعیَّت { سذ. ع. [لغت مولده] ممنوع اولمه، ممنوع اولان شیئك حال وصفتی: یكی محصولات یتیشدیكندن روسیه دولتی ذخیره اخراجنك ممنوعیتنی قالدیردی.

مَمْنون { ص. ع. ث: ممنونه. [«منّ» دن سمف.] ١. منت آلتنده بولنان، منتدار. ٢. خشنود، راضی: بن سزی ممنون ایدرم؛ اوحاله نه ویرسه‌كز ممنون اولماز. ٣. تر. سوینمش، سوینجلی، مسرور، محظوظ، شاد: كندیسنی چوق ممنون كوردم.

مَمْنوناً { حـ. ع. ١. منتدار اوله‌رق. ٢. خشنود وراضی اوله‌رق. ٣. تر. مسرور وشادان اوله‌رق، كمال ممنونیتله: ممنوناً عودت ایتدی؛ ممنوناً قبول ایتدی.

مَمْنونیَّت { سذ. ع. [لغت مولده] ١. منت آلتنده بولنمه، منتدارلق. ٢. خشنودلق، راضی اولمه. ٣. سوینج، شادی، محظوظیت: سویلدیككز سوز ممنونیتی موجب اولدی.

مَمه { سـ. ١. انسانك وذات الثدی دینان حیوانلرك دیشیسنده یاوری‌یی امزیرمكه مخصوص تومسكلی چقته عضوكه انسانك كوكسنده وسائر حیوانلرك آرت آیاقلری آره‌سنده اولور، ثدی، پستان: ممه باشی، تپه‌سی؛ ممه سونكری. ٢. ممه‌یه ویا ممه‌نك تپه‌سنه مشابه تومسك، باشلی ویا طوبجه شیء: امزیك ممه‌سی؛

توفنك ممه‌سی = قاپسول . || ممه اممك = (چوجق ویا یاوری) سوت اممك، امزیكده اولمق . || ممه‌دن كسمك = چوجغی سوت امه‌مكه آلیشدیرمق . || ممه ویرمك = امزیرمك. ممه‌دن سوت امدیرمك. || ممه اوزومی = پارمق اوزومنك بر نوعی . || قولاق ممه‌سی = قولاق توزی . || قیز ممه‌سی = آغاج قاوونه بكزر بر نوع شفتالی. || كوپك ممه‌سی = قولتوق آلتنده چیقان برجنس چیبان .

مَمه‌لِك س. حیوانانك یاره‌لی ممه‌لرینی محافظه ایچون ویا یاوریسی امه‌مك ایچون طاقیلان محفظه .

مَمه‌لی ص. ممه‌ی اولان : ممه‌لی حیوان = ذوات الثدیدن حیوان. || ممه‌لی قیزلجق، مور- دوم اریكی = ممه كبی تپه‌سی اولان .

مَمِهّد ص . عر . ٔ : ممهده . [«مهد»دن سف. تفعیل] ١. یایان، بسط وتمهید ایدن. ٔ. ٢. تنظیم وتسویه ایلین : ممهد اركان دولت .

مُمَهَّد ص . عر . ٔ : ممهده . [«مهد»دن سمف. تفعیل] ١. یایلمش، بسط وتمهید اولنمش . ٔ. ٢. تنظیم وتسویه اولنمش .

مَمهور ص. فارسی «مهر» لـُك عربی ظنیله سمف. صیغه‌سنده غلط بر تعبیر اولوب استعمالی عبثدر. بومقامده «مختوم»دیملی.

مُمیت ص عر ٔ: ممیته. [«موت» دن سف. افعال] باعث موت اولان: مهلك .

مُمَیِّز ص.عر. ٔ: ممیزه. [«میز»دن سف. تفعیل] تفریق وتمییز ایدن، ایی‌یی كوتیدن وطوغری‌یی اكریدن فرق ایدن : قوهٔ ممیزه = اولوجهله فرق وتمییز ایتمك خاصه‌سی. = سذ. عر. ١. بر قلمده مسودلرك یازدقلرینی تصحیح ایدن كاتب : فلان قلمده ممیزدر. ٢. شاكردانك امتحاننده حاضر بولنوب معلمله برابر سؤاللر ترتیب وایراد ایدن ذات : امتحانده حساب ممیزی .

مُمَیِّزلِك س. قلم ویا امتحان ممیزی حال وصفتی : فلان قلم ممیزلكنه نصب اولندی؛ امتحانمزده جغرافیا ممیزلكنه فلان ذات انتخاب اولنمشیدی.

مِن حج.عر. ١. دن دن‌بری : من اوله الی آخره = ابتدا- سندن نهایتنه دك؛ من الازل = ازلدن، ازلدن بری؛ یوماً من الایام كونلردن بر كون؛ من بعد = بوندن صكره، اوندن صكره. ٢. دن طولایی سببیله، جه : من جهةٍ = بر جهتدن، بر جهتجه؛ من كل الوجوه = هروجهله. || من غیر حدٍ = حدم اولمیه‌رق؛ من غیر رسم = رسمی اولمیه‌رق، غیر رسمی صورتده . || عنها منها = شوندن بوندن، شو بو. || مفعول منه = عربیده من حرف جریله افاده اولنان مفعول غیر صریح .

مَنّ سذ. عر ١. انعام. احسان، ایلك ایتمه. ٢. ایدیلن بر ایلكی باشه قاقه، منت.

مَنّ سذ. عر. ١. تیه صحراسنده بنی اسرائیله من طرف الله نازل اولان قدرت حلواسی. ٢. بعض آغاجلرده حاصل اولان لزوجتلی بر ماده. ٣. كیمیا اصطلاحنده دیكر اسملره اضافتله بعض مواد كیمیویه یه اطلاق اولنور .

مَنّ سذ. عر. باتمان .

مَنابِر سذ. جم. عر. فد : منبر. با : منبر .

مَنابِع سذ. جم. عر. فد : منبع. با : منبع .

مُناجاة سذ. عر. [«نجو» دن مصد. مفاعله] ١. اللهه دعا ونیاز ایتمه. ٢. جناب حقه خطاباً دعا ونیازی متضمن شعر: پك بلیغ برمناجاتی واردر .

مُنادا یا منادی . سذ . عر . [«نداء»دن سمف. مفاعله] كرك حرف ندا ایله وكرك حرف نداسز اسمك چاغرمغه مخصوص حالی : تركجه‌ده منا- دانك مجرددن فرقی یوقدر؛ فارسیده «خدایا» منادادر .

مُنادَمَت سذ. عر. [«ندم» دن مصد. مفاعله] مصا- حبلك وندیملك ایتمه .

مُنادی سذ. عر. [«نداء» دن سف. مفاعله] دلال، باغره‌رق بر شیئی اعلان ایدن آدم : بدستانده منادی .

مُنادٰی سذ عر. با : منادا .

مَنار سذ. عر. [«نور»دن سم] فنار قله‌سی، كمیلره یول كوسترمك ایچون یاقیلان فنارك قله‌سی .

مَناره { سْد. عر. [« نور » دن سم. — تر. زبانزدى ميمك كسريله‌در.] ١. جوامع شريفه‌نك مؤذنك اذان اوقومه‌سنه مخصوص يوكسك وبر يا متعدد شرفه‌لى قله‌سى. ٢. با: منار.

مُنازِع { صه. عر. ا: منازعه. [«نزع»دن سف. مفاعله] نزاع و غوغا ايدن، غوغاجى، آغزله غوغايه كيريشن، مخالفت ايدن.

مُنازَعٌ فيه { صه. عر. ا: منا-زع فيها. حقنده اختلاف ومنازعه اولنان متفق عليه اولميان، دعوالى، غوغالى: بوعرصه. بومسئله منازع فيه‌در؛ مادۀ منازع فيها.

مُنازَعه { سْد. عر. جه: منازعات. [«نزع»دن مصه. مفاعله] آغز غوغاسى، نزاع، مخالفت: آره‌لرنده برمنازعه وقوع بولمش؛ كارك تقسيمنده منازعه اچيقشلر.

مُنازَعه‌جى { صه. آغزله غوغا ايتمكى سون، دائما مخالفت و نزاع ايدن، نزاعجى، غوغاجى.

مُنازَعه‌لى { صه. حقنـده منازعه وغوغا اولنان، منا-زع فيه، غوغالى: منازعه‌لى بر تارله.

مَنازِل { سْد. جه. عر. فد: منزل. با: منزل.

مُناسِب { صه. عر. ا: مناسبه. [« نسبة » دن سف. مفا-عله] ١. برنسبت اوزره بولنان، مناسبتلى، اويغون، موافق: بو او بنم حال واحتياجمه مناسبدر؛ بدنه مناسب اثواب. ٢. ياقيشير، ياراشيق، لايق، شايان، شا-يسته: دوشونديككز پك منا-سبدر؛ كنديسى بوايشى مناسب كورميور.

مُناسَبَت { سْد. عر. جه: منا-سبات [« نسبة » مصه. مفاعله] ١. ايكى شيئ آره‌سنده‌كى نسبت، اويغونلق، موافقت: حاليله قيافتى آره‌سنده مناسبت يوقدر. ٢. ياقيشمه، لياقت، شايستگى: مناسبت آلماز. ٣. علاقه، قرابت، ارتباط، منسوبيت: كنديسيله بر آز مناسبتمز واردر؛ او آدمك بزه مناسبتى واردر. ٤. تقريب، وسيله: بر مناسبتله كنديسنه ايشى آچدم؛ مناسبت دوشرسه سويلرم. || نه مناسبت؟ = اويله شيئ مى اولور؟ بونك امكانى وارمى؟ = جه. ايكى شخص و يا هيئت آره‌سنده‌كى معاملات وروابط: اونكله مناسباتمز پك ايى دكلدر؛ دولتين بيننده‌كى حسن مناسبات؛ بزاونكله قطع مناسبات ايتدك.

مُناسَبَتسِز { صه. ١. مناسبتى اولميان، غيرمناسب، اويغونسز، نابجا: بو ايش مناسبتسزاولدى. ٢. ياقيشيقسز، ياراشماز: مناسبتسز بر قيافت. ٣. سويليه‌جكنه ويا‌يه‌جغنه منا-سب وقت وحال دوشونمين، هر قول و فعلى نابجا اولان: پك مناسبتسز آدمدر. = حه. مناسبت دوشمكسزين، بى‌وسيله: بن اورايه مناسبتسز كيده‌مم.

مُناسَبَتسِزلِك { سه. ١. اويغو-نسز ونا مناسب فعل و حركت: كنديسى بر مناسبتسزلك ايتدى. ٢. ياقيشيقسزلق: بو قيافتك منا-سبتسزلكى ظاهردر. ٣. هر قول وفعلى نابجا اولان آدمك حالى: شريككك مناسبتسزلكنه نه ديرسكز؟

مُناسَبَتلى { صه. ١. اويغون، موا-فق، مناسب: بوايش پك مناسبتلى اولدى. ٢. يا-قيشير، ياراشير: مناسبتلى بر قيافت. = حه. مناسبتلى منا-سبتسز = مناسبت اولسون اولمسون، كرك محلنده وكرك نابجا اولسون: كنديسى‌اورايه مناسبتلى مناسبتسز كيدر.

مَناسْتِر { سه. [ر. Μοναστήρι-] ٥٧ تارك دنيا راهب ويا راهبه‌لرك محل مخصوصى، دير، صومعه. = سخ. م. روم‌ايلنده ولايت واوچنجى اردو مركزى اولان شهر.

مَناسِك { سد. جه. عر. [فد. « منسك » اسانمزده قوللانلماز.] حج شريف وزيارت بيت الحرام صره‌سنده اجراسى معتاد اولان مراسم: مناسك الحج.

مَناسِم { سد. جه. عر. [فد. « منسم » لسانمزده قوللا-نلميور] يوللر، طرق. ن.

مَناص { سد. عر. صيغينه جق ير، ملاذ: ن.

مَناصِب { سد. جه. عر. فد: منصب. با: منصب.

مُناصَفه { سد. عر. [« نصف » دن مصه. مفاعله] مسا-

وێ ایکی قسمه بولمه ، یاری یاری‌یه پایلاشمه .

مُناصَفَةً { ح. عر. یاری‌یاری‌یه : شو برکوفه اوزومی مناصفةً آله‌لم .

مَناطِق { سذ. عر. فد : منطقه . با : منطقه .

مَناظِر { سذ. جـ. عر. فد : منظره . با : منظره .

مُناظَره { سذ. عر. جـ : مناظرات . [« نظر » دن مصـ . مفاعله] قاعده و اصول داخلنده مباحثه : مناظره‌یه کیریشدیلر . || فن مناظره ، علم مناظره ، اصول مناظره = منطقك اصول و آداب مباحثه‌دن بحث ایدن قسمی .

مَناظِم { سذ. جـ عر. [فد. «منظم» (اسانمزده قوللانلمیور .) دیزیلر ، صیره‌لر .

مَناعَت { سذ. عر. صرب ومتین و ضبطی مشکل یرك حالی، صربلق، چتینلك، متانت : اوقاعه‌نك ، اوموقعك مناعتی .

مُنافاة { سذ. عر. [« نفی » دن مصـ . مفاعله] منافی وبربرینه ضد اولمه ، مخالفت ، مغایرت ، اویمامه .

مَنافِذ { سذ. جـ. عر. فد : منفذ. با : منفذ .

مُنافَرَت { سذ. عر. جـ : منافرات . [« نفرة »دن مصـ . مفاعله] بربرندن نفرت ایتمه، سویشمه‌مه : ایکی شریك آره‌سنده منافرت واردر .

مُنافَسه { سذ. عر. [« نفس »دن مصـ . مفاعله] بربرینه قارشی نفسانیت کوستروب حسد ورقابت ایتمه .

مَنافِع { سذ. جـ.عر. فد : منفعت . با : منفعت .

مُنافِق { صـ. سذ. عر. جـ : منافقین. [« نفاق »دن سف. مفاعله] ١. نفاق القا ایدن ، ایکی یوزلیلك ایدن . ٢. وقت سعادتده یالاندن اظهار اسلام ایدوب خفیاً کفرده ثابت بولنانلرك بهری .

مُنافِقلق { سـ . مرائیلکله نفاق القا ایدن آدمك حالی.

مُنافی { صـ. عر. ث : منافیه . [« نفی » دن سف. مفاعله] مغایر، مخالف ، اویماز ، توافق ایتمز، ضد، ناقابل تألیف : بویله صرفیات فکر تجارته منافیدر .

مَناقِب { سذ. جـ. عر. فد : منقبه. با : منقبه .

مُناقَشه { سذ. عر. جـ : مناقشات. [« نقش »دن مصـ. مفاعله] آتشمه، چکیشمه، منازعه ، مجادله : زوج وزوجه آره‌سنده برمناقشه وقوع بولدی ؛ [بعض آثار جدیدهٔ فنیه‌ده مناقشه تدقیق ومباحثه معناسنده قوللانلمقده در .]

مُناقَصه { سذ. عر. جـ : مناقصات. [« نقصان »دن مصـ . مفاعله . — عربیده اولمیوب حسب‌الایجاب تشکیل اولنمش برلغتدر.] آلنه‌جق ویا یاپدیریله‌جق بر شیئك اك آز بدله راضی اولانه احاله اولنمق اوزره مسابقته قونمه‌سی : عسکرك اتی، البسه‌سی، جوامع شریفه‌نك حصیرلری مناقصه‌یه قوندی .

مُناکَحه { سذ. عر. جـ : مناکحات. [« نکاح »دن مصـ. مفاعله] نکاح قییشمه، عقد نکاح . == جـ. شرع شریفك نکاحه متعلق مباحثی : مناکحاتی ایی بیلله‌مش .

مَنال { سذ. عر. [« نول »دن مصـ. میمی . سمـ.] نائل اولنان شیء، ید تصرفه چکیریلن شیء : مال و منال .

مَنام { سذ. عر. [« نوم »دن مصـ. میمی] ١. اویقو ، نَوم ، خواب. ٢. رؤیا، دوش .

مَنّان { صـ. سذ. عر. [« من » دن سمـ.] مبالغه ایله منت واحسان ایدن حق تعالی حضرتلری : حضرت منانك لطف واحسانی .

مَناو { یاماناو. سـ. تازه یمش صاتان دکانجی : مناو دکانی؛ مناودن یمش آلمق .

مُناوَبه { سذ. عر. [« نوبة » دن مصـ. مفاعله] نوبتله ایش کورمه ، نوبتلشمه : مناوبه ایله بکلرز ؛ رمضانده آرقداشلر مناوبه ایله قلعه کیدرلر .

مُناوَبَةً { ح. عر. نوبتله ، صره ایله : ایکی کشی‌یه برآت دوشوب مناوبةً بینرلردی .

مُناوَله { سذ. عر. [« نول » دن مصـ . مفاعله] ال اوزادوب برشیء ویرمه، صونمه. ذ.

مَناهِج { سـذ. جـ. عر. فد : منهاج، منهج. با : منهاج.

مَناهی { سذ. جـ. عر. [فد. یوقدر] نهی وتحریم اولنمش شیئلر،

او امر مقابلی : اوامر ومناهیٔ شرعیه .

مَنایاء { سذ. جم. عر. فد : منیه . | با : منیه .

مَنبِت { سذ . عر. جم : منابت . [« نبات » دن سم] بر شیئك بیتدیکی یر ، اکیلوب یتیشدیکی محل : منبت ازهار مختلفه .

مُنبِت { صه. عر . ؤ : منبته . [« نبات »دن سف. افعال] اکیلن شیئی کوزل یتیشدیرن، هرشیئك بیتمه‌سنه مساعد ، قوهٔ انباتیه‌سی یرنده ، محصولدار : منبت یر؛ اراضیٔ منبته. || غیر منبت = قوهٔ انباتیه‌سی کوشك ، محصولات ویرمز (یر) .

مِنبَر { سذ عر. جم : منابر. [زبانزدی : میمك فتحیله‌در .] جامع شریفك ایچنده خطیبك چیقوب خطبه اوقومه‌سنه مخصوص نردبانلی کرسی .

مُنبَسِط { صه. عر. ؤ : منبسطه. [« بسط » دن سف. انفعال] ١. آچلمش ، یایلمش ، آچیق : منبسط یر. ٢. آچیق، فرح ، فرحناك ، منشرح : قلبی منبسط؛ منبسط الخاطر .

مَنبَع { سذ . عر . جم : منابع . [« نبعان » دن سم.] ١. بر صویك یردن چیقدیغی محل ، قایناق، بیکار : طونه‌نك منبعی؛ منابع نیل . ٢. مج. بر حوادث ویا خصوص وکیفیتك چیقدیغی یر، محل ظهور، مبدأ، مصدر : بو روایتك منبعنی بوله‌مدم؛ او ذات منبع لطف وکرمدر؛ منابع موثوقه‌دن آلنان معلوماته کوره.

مُنبَعِث { صه. عر. ؤ : منبعثه . [« بعث »دن سف. انفعال] ١. کوندرلمش، مبعوث، مرسل. ؤ. ٢. بر باعث و سببك انتاج وایجاب ایتدیکی ، ایلری کلش ، منجر ، ایجاب کرده : اونك تنبلکندن منبعث بر قصور .

مُنبَغی { صه. عر. ؤ : منبغیه . [« بغیه »دن سف. انفعال] ایجاب واقتضا ایدن ، یاقیشان ، لایق، سزاوار .

مُنَبِّه { صه. عر. ؤ : منبهه [« نبه » دن سف. تفعیل] ١. اویاندیران ، اویقودن قالدیران ، ایقاظ ایدن ، بیدار ایلین . ٢. غفلتی دفع ایدوب دقتی جلب ایتدیرن : اخطارات منبهه. ٣. ط. اویقویی قاچیروب تحریك ایدن ، اویوشقلغی دفع ایلین : قهوه منبهدر . = سـ . ١. بعض ساعتلرك آدمی ایستنیلن وقتده اویاندرمغه مخصوص چالغیسی وبونی چالدیران ایکنه : بو ساعتك منبهی واردر ؛ منبهلی ساعت. ٢ . بو ماکینه‌یی حاوی ساعت: منبهی طقوزده اویاندیرمق اوزره قوردم .

مِنَّت { سذ. عر. جم : منن . ١. احسان ، انعام ، لطف وکرم : جانمه منت = جانمه بر لطف واحسان عد ایدوب مع‌الممنونیه قبول ایدرم. ٢. ایدیلن برایلیکی باشه قاقمه : بن شریکمك منتنی آرتق چکه‌مم . ٣. شکر، حمد، سپاس : اللهه منت اولسون. ٤. کوریلن برایلکه قارشی دائما اظهار احتیاجله عرض شکران ومحجوبیت ایتمه، بار آلتنده قالمه . || بی منت = ایتدیکی ایلیکی باشه قاقماز، کریم : ولی نعمت بیمنتمز .

مِنتان { سـ. [بلکه فا. « نیمتن »دن که یاریم بدن دیمکدر] قوللی یلك که باصمه وساٸره‌دن یاپیلوب اسکی قیافتده کوملك اوستنه کییلیر : پاموقلی، چوخه منتان .

مُنتِج { صه. عر. ؤ : منتجه . [« نتاج »دن سف. افعال] تولیدایدن، ایجاب وانتاج ایلین، برکونه نتیجه ویرن ، موجب ، مؤدی، باعث : بوکیجه‌اویقوسز قالمقلغم باش آغریسنی منتج اولدی.

مُنتَحِر { سذ . عر . جم : منتحرین [« نحر »دن سف. افتعال] انتحار ایدن، کندینی اولدیرن .

مُنتَحِل { سذ. عر. جم : منتحلین . [« نحل » دن سف.] بر بشقه‌سنك آثار ادبیه‌سنه صاحب چیقان، اثر چالان .

مُنتَخَب { صه. عر. ؤ : منتخبه . [« نخب » دن سمف. انتعال] ١. سچلمش، برطوبدن انتخاب واختیار اولنمش، اك ایی اولمق اوزره آیرلمش، اورونده‌لنمش : منتخب کتابلر ؛ ندیمك اشعار منتخبه‌سی . ٢. طشره‌ده مجالس اداره‌یه تعیین اولنان اعضا. ٣. سچلمش کبی امثالندن فرقلی، ممتاز ، مستثنا : مدعوینك جمله‌سی منتخب آدملر ایدی ؛ کتبخانه‌سی هپ منتخب کتابلرله مملودر .

مُنتَخِب { سذ. عر. جم : منتخبین. [« نخب » دن سف. افتعال] انتخاب ایدن .

مُنْتَخَبات { سش. جم. عر. سچلمش اثرلر ویا فقره‌لر، بر مؤلفك ویا برخصوصده مختلف مؤلفینك آثارندن سچلمش فصللر و یا فقره‌لر مجموعی: نابینك منتخباتی، منتخبات آثاری؛ منتخبات عربیه؛ منتخبات ادبیه.

مِنَّتْدار { صه. فا. برندن کوردیکی ایلکه قارشی محجوب ومتشکر بولنان، منت آلتنده قالمش: بو ایلککزدن طولایی سزه عمرم اولدقجه منتدار اوله‌جغم؛ بنی منتدار بیوردیکز.

مِنَّتْدارلق { سه. بر ایلکه قارشی محجوب و منتدار اولمه.

مُنْتَسِب { صه. عر. ث: منتسبه. جم: منتسبین. [«نسبة» دن سف. افتعال] انتساب ایتمش، مختص، تعلق وارتباطی اولان: کندیسی ادبیاته منتسبدر؛ منتسبین هیئتدن بر ذات.

مُنْتَسِق { صه. عر. ث: منتسقه. [«نسق» دن سف. افتعال] برنسق اوزره اولان، برصره‌یه دیزلمش، منتظم.

مَنْتَشا { سه. [زبانزدی: منتشه. — منتشا خطه‌سندن‌می چیقمه‌دربوقسه دیکر برلغتدن‌می محرفدر؟] قپو و پنجره قناتدی و صندیق و سائره قپاغی کبی آچیلیر قپانیر شیئلری ربط ایتمکه مخصوص معدن که برمیل اوزرنده حرکت ایدر مربوط ایکی پارچه‌دن عبارتدر: قپو منتشاسی؛ پرنج، نیکل منتشا.

= سخ. م. آیدین ولایتنك قسم جنوبیسنی یعنی آناطولی شبه جزیره‌سنك غرب جنوبی کوشه‌سنی تشکیل ایدر برخطه‌که مرکزی مغله اولمق اوزره بر سنجاق صورتنده اداره اولنور.

مُنْتَشِر { صه. عر. ث: منتشره. [«نشر» دن سف. افتعال] ١. یایلمش، آچلمش، طاغینق: جراد منتشره = هر طرفه یایلمش چکرکه‌لر. ٢. طویلمش، شیوع بولمش، شایع: خبر منتشر؛ حوادث منتشره. ٣. طبع ونشر اولنمش: آثار منتشره؛ منتشر کتابلر. || غیرمنتشر = هنوز طبع ونشر اولنمامش: برخیلی آثار غیر منتشره‌سی‌ده واردر.

مُنْتَصِب { صه. عر. ث: منتصبه. [«نصب» دن سف. افتعال] دیرك کبی دیکلمش، نصب واقامه اولنمش.

مُنْتَصِف { صه. عر. ث: منتصفه. [«نصف» دن سف. افتعال] یاریلامش، یاری‌یه وارمش. = سذ. عر. یاری، نصف، وسط: منتصف رمضان.

مُنْتَظِر { صه. عر. ث: منتظره. [«نظر» دن سف. افتعال] بکلین، کوزه‌دن، انتظار ایدن، مترقب: ورودکزه منتظردر.

مُنْتَظَر { صه. عر. ث: منتظره. [«نظر» دن سمف. افتعال] بکلنیلن، کوزه‌دیلن، مأمول، ورود ویا حصولنه انتظار اولنان: ورودی منتظردر.

مُنْتَظِراً { حه. عر. بکلیه‌رك، کوزه‌ده‌رك، بکلر اولدیغی حالده: یازدیغی کاغدك قورومه‌سنه منتظراً بر چیغاره یاقدی.

مُنْتَظِم { صه. عر. ث: منتظمه. [«نظام» دن سف. افتعال. — بناسی لازم اولدیغندن سمف. صورتنده ظاء مفتوحه ایله غلطدر] ١. صره‌لانمش، صره‌یه قونمش، بر دوزی‌یه اولان: منتظم آغاجلر. ٢. نظامنده اولان، ترتیبلی، مرتب: پك منتظم بر اداره؛ مکتبك درسلری پك منتظمدر. || عساکر منتظمه = اصول جدیده اوزره معلم عسکر، عساکر نظامیه وردیفه وسائره. || غیرمنتظم = نظامسز، ترتیبسز: عساکر غیرمنتظمه = باشیبوزوق عسکری.

مُنْتِف { صه. عر. ث: منتفه. [«نتف» دن سف. افعال] ط. قیل دوکن، قیللرك دوشمه‌سنی موجب اولان: دواء منتف.

مُنْتَفِخ { صه. عر. ث: منتفخه. [«نفخ» دن سف. افتعال] شیشمش، شیشکین، هوا ایله طولمش، اوفورلمش.

مُنْتَفِع { صه. عر. ث: منتفعه. [«نفع» دن سف افتعال] انتفاع ایدن، نفع وفائده کورن، کار ایلین، مستفید، قزانان: بو تجارتدن ایی منتفع اولدی.

مُنْتَفِی { صه. عر. ث: منتفیه. [«نفی» دن سف. افتعال] نابدید، زائل اولان.

مُنْتَقِل { صه. عر. ث: منتقله. [«نقل» دن سف. افتعال] ١. انتقال

ایدن، چکن، قالان، میراث قالمش، موروث: پدرندن منتقل املاك؛ ابویندن منتقل بر مرض. ٢. وفات ایدن، متوفی.

مُنتَقِم { صد. عر. ث: منتقمه. [«نقم» دن سف. افتعال] اخذ ثار ایدن.

مُنتِن { صد. عر. ث: منتنه. [«نتانة» دن سف. افعال] پیس قوقان، قوقمش، متعفن، بوزوق: میاه منتنه. || بحر منتن = آزاق دکیزی.

مُنتَها { یا منتهی. سذ. عر. [«نهی، نهایة» دن سم. افتعال] ١. برشیئك واره‌بیلدیکی اك اوزاق محل، صوك درجه: منتهای ثروت. ٢. صوك، نهایت، عاقبت، غایت، اوج: منتهای شرق؛ مملکتك منتهای حدودی. || سدرة المنتها. با: سدره.

مُنتَهِب { صد. عر. ث: منتهبه. [«نهب» دن سف. افتعال] نهب وغارت ایدن، یغما ایالین، چاپول ایدن.

مُنتَهِز { صد. عر. ث: منتهزه. [«نهز» دن سف. افتعال] وقت و فرصتی قاچرمیان.

مُنتَهی { صد. عر. ث: منتهیه. [«نهایة» دن سف. افتعال] ١. بریره واروب اوته‌یه کچه‌مین، صوك درجه‌یی بولان، حد اقصایه یتیشن، ختام بولان: چینك سدی پکین جوارنده بدأ ایدوب مغولستانه منتهی اولور؛ قره‌صو فراته منتهی اولور. ٢. بیتن، ختام‌پذیر، نهایت بولان: بوکون درسمز منتهی اولدی. ٣. اك کریده، نهایتده اولان، صوك، اخیر: منتهی صنف. ٤. برشیئی اکمال ایدن، طوتدیغی سلکی تکمیل ایالین: منتهی شاکردانندن؛ علوم عالیه‌ده منتهیدر.

مُنتَهی ١ { سذ. عر. با: منتها.

مُنثَنی { صد. عر. ث: منثنیه. [«ثنی» دن سف. انفعال] اکری، طوغری اولمیان، بوکلمش. || ر. [هندسه‌ده] خط منثنی = مستقیم اولمیان خط، اکری چیزکی.

مَنثور { صد. عر. ث: منثوره. [«نثر» دن سمف.] ١. نثر اولنمش، صاچلمش، طاغلمش، سرپلمش: درر منثوره. ٢. منظوم اولمیان، نثر ایله یعنی غیر موزون کلامله افاده اولنان: کلام منثور؛ آثار منثوره.

مُنجَذِب { صد. عر. ث: منجذبه. [«جذب» دن سف. انفعال] بری‌یه چکیلن، جذب و جلب اولنان: سیارات شمسه منجذبدر؛ مواد منجذبه.

مُنجَر { صد. عر. ث: منجره. [«جر» دن سمف انفعال] ١. بر طرفه چکیلوب سوروکانن، سوریلن، قایوب بر طرفه کیدن: بر لوقوموتیفله برچوق واغونلر منجر اولور. ذ. ٢. واروب نهایت بولان، بر حاله منتهی و منقلب اولان: کثرت عشرت عاقبت بر مرض مزمنه منجر اولور.

مُنجَلی { صد. عر. ث: منجلیه. [«جلاء» دن سف. انفعال] ١. پارلایان، پارلاق، درخشان: سیف منجلی. ٢. ظاهره چیقوب عیان کورینن، آشکار، روشن، بدیدار: اهل دله انوار سبحانیه منجلی اولور؛ اسرار خلقت کندیلرینه منجلی اولدی.

مُنَجِّم { سذ. عر. ج: منجمین. [«نجم» دن سف. تفعیل] ١. علم نجومی یعنی کواکبك احوال وحرکاتی فننی بیلن وبوفنله توغل ایدوب رصد قوللانان آدم، فر. Astronome؛ منجم‌باشی = رسمی تقویم ترتیبنه وسائر علم نجومه متعلق ایشلره مأمور علم نجوم اصحابندن بر ذات. ٢. نجومك مواقع واحوالندن احکام چیقارمق زعم باطلنده بولنان رمال، فر. Astrologue.

مُنجَمِد { صد. عر. ث: منجمده. [«جمود» دن سف. انفعال] طوکمش، طوکوق، بوز حالنده اولان: ماء منجمد؛ میاه منجمده؛ بحر منجمد شمالی و جنوبی = قطبلرده‌کی طوکوق دکیزلر.

مُنَجِّملك { س. منجم صفت ومسلکی؛ باش منجملك.

مَنجَنیق { سذ. عر. ج: مجانیق. [یو. Μηχανική = ماکینه] ١. طوبك ایجادندن اول قلعه دوکمك اوزره آغر طاشلر آتمغه مخصوص ماکینه. ٢. صو طولابی. ٣. تر. ایپکجی چیقریغی.

مُنَجّى { صـ. عر. ؤ : منجيه. [« نجاة » دن سف. تفعيل] قورتاريجى، تخليص ايدن. ؤ.

مُنْجِى { صـ. عر. ؤ : منجيه. [«نجاة» دن سف. افعال.] قورتاران. ؤ.

مَنجيق { سـ. كدى كبى حيواناتك پنچه‌سى، طيرناقلى پنچه.

مَنجيق { يا ميجيق. مه. ياغ وچامور كبى لزوجتلى بر شيئك قاريشديريلوب بوغورلمسنى تصوير و تقليد ايدوب مكرر قوللانيلير : برتجره ياغى اوكنه قويوب اللريله منجيق منجيق قاريشديريوردى. = صفت كبى ده قوللانيلير : اللرى منجيق منجيق؛ صوقاقلر چاموردن منجيق منجيق اولمش.

منجيقلامق { يا ميجيقلامق. فتـ. لزوجتلى بر شيئى قاريشديروب بوغورمق، زياده الله‌يوب ازمك : شو ياغى منجيقلامايك؛ آرابه‌لر صوقاغك چامورلرينى منجيقلامشلر.

مُنْحَدِب { صـ. عر. ؤ : منحدبه. [«حدب» دن سف. تفعل] قنبورلانمش، اكرى، كرلى. ؤ.

مُنْحَدِر { صـ. عر. ؤ : منحدره. [«حدر» دن سف. انفعال] اينيشلى، مائل، شيو.

مُنْحَرِف { صـ. عر. ؤ : منحرفه. [«حرف» دن سف. انفعال] ١. انحراف ايدن، صاپان، بر طرفه ميل ايدوب طوغرى كيتمين، صاپه، چارپيق. ٢. دكيشمش، متغير. ٣. صحتده اولميان، غير سالم : مزاجى منحرف، منحرف المزاج = نامزاج، كيفسز. ٤. ر. [هندسه‌ده] ايكى ضلعى موازى و ديكر ايكيسى غير موازى اولان مربع : شكل منحرف؛ شبه منحرف = بتون ضلعلرى غير موازى اولان مربع.

مُنْحَصِر { صـ. عر. ؤ : منحصره. [« حصر » دن سف. انفعال] ١. هرطرفى قوشادلمش، محدود : منحصر بر محل. ٢. يالكز برشىء ويا شخصه مخصوص اولوب اونك خارجنه شمولى اولميان : معلوماتى مسلكنه منحصردر.

مُنْحَصِراً { حـ. عر. مخصوص ومعين اوله‌رق، خارجه شمولى اولمامق اوزره بر شيئه مختص اوله‌رق : بوكون ارباب اختصاص منحصراً كندى شعبه‌لريله توغل ايدرلر؛ منحصراً اقرباسنى دعوت ايتمش.

مُنْحَطّ { صـ. عر. ؤ : منحطه. [«حط» دن سف. انفعال] انحطاط ايدن، انحطاطده بولنان، موقعى آشاغى اولان، آلچاق : منحط ير؛ اراضىء منحطه.

مُنْحَلّ { صـ. عر. ؤ : منحله. [«حل» دن سمف. انفعال] ١. حل اولنمش، چوزلمش : عقدهء منحله. ٢. حل اولنمش، مشكلى رفع و ازاله اولنه‌رق فصل ايدلمش اولان : مسائل منحله؛ منحل لغز، معما. ٣. آچيق، مأمورى بولنميان، هنوز كيمسه‌نك نصب اولنمامسيله آچيق قالمش اولان : فلان مأموريت منحلدر؛ منحل ير يوقدر.

مُنْحَنى { صـ. عر. ؤ : منحنيه. [« حنو » دن سف. انفعال] اكرى، قنبورلى، كرلى، مقوس : خط منحنى؛ سطح منحنى.

مَنحوس { صـ. عر. ؤ : منحوسه. [« نحس » دن سمف.] شآمتلى، يومسز.

مِنْخَر { سـ. عر. ج : مناخر. [« نخر » دن اسم آلت] بورن دليكى.

مُنْخَسِف { صـ. عر. ؤ : منخسفه. [« خسوف » دن سمف. انفعال] ١. كرهء ارضك كولكه‌سنه كيرمكله كاملاً ويا قسماً ضياء شمسدن محروم قالوب قرارمش اولان (كرهء قمر) : آى ساعت بشده كاملاً منخسف اولدى. [كونش حقنده منكسف دينلير.] ٢. دها مكمل بر مثلك يانده بولنمغله سونوك بر حالده قالوب جلب انظار دقت ايتمين : او عصرده فلان شاعرك وجودى ديكر شعرايى منخسف ايتمشدر.

مُنْخَنِق { صـ. عر. ؤ : منخنقه. [« خنق » دن سف. انفعال] بوغلمش، بوغوق.

مَند { د. فا. اسملرك آخرينه الحاق اوله‌رق اونلرك مدلوليله متصف صفتلر تشكيل ايدر، تر. «لى» وفا. «ناك» كبى : دردمند = دردلى : خردمند = عقللى؛ سودمند = فائده‌لى.

مُندار { صـ. [«مردار» دن غلط.] با : مردار.

مَندال { سـ. با : ماندال.

مَنْدَب { سذ. عر. [« ندب » دن مصـ. ميمى] ولوله ايله آغلامه. ═ باب المندب = بحر احمرك منتهاى جنوبنده واقع بوغازكه تهلكه‌سى سببيله بويله تسميه اولنمشدر.

مَنْدُبور { صـ. خيرسز، خيلاز، عاجز، يارامز.

مِنْدَر { سـ. اوطه كره‌وتلرى اوز رينه وسائر محللره دوشنن اوت ويا قبا يوكله طولمش سرت شلته: اوطه مندرى؛ مندره چكمك، اوتورمق؛ اركان مندرى = كره‌وتك يانى باشنه يره سريلوب اوزرينه راحت اوتوريلان مندر؛ قاريوله مندرى = قاريوله‌يه شلته‌لرك آلتنده‌يايلان اوت مندر؛ كوشـه مندرى = كوشـه‌به‌له مندر؛ آرابه، قايق مندرى = آرابه‌وقايقده اوزرينه اوتوريلان كوچك مندر. ‖ مندره چكمك = سديره چكوب قورلق.

مُنْدَرِج { صـ. عر. أ: مندرجه. [« درج » دن سف. انفعال] درج وادخال اولنمش، بر شيئك ايچنده بولنان، صيقشديرلمش: فلان غزته‌ده مندرج برمقاله؛ بوكتابك مواد مندرجه‌سى. [عربيده پك بو معنايه كلميور.]

مُنْدَرِجات { سذ. جـ. عر. بر كتاب و غزته وسائره‌نك ايچنده بولنان بحثلر، مبنى عليه، مواد مبحوث عنها: بو كتابك مندرجاتى نه‌دن عبارتدر؛ بوغزته‌نك مندرجاتنده جدى بر شيء كورمدم.

مُنْدَرِس { صـ. عر. أ: مندرسه. [« دروس » دن سف. انفعال] اثرى قالمامش: اوقاف مندرسه؛ وقفلرى مندرس مكتبلر.

مَنْدَرَك { سـ. جغ. صنعى ليمان.

مُنْدَفِع { صـ. عر. أ: مندفعه. [«دفع» دن سف. انفعال] چكمش، صاولمش: خسته‌لق، حرب، غائله مندفع اولدى؛ مسئلهٔ مندفعه.

مُنْدَفِعات { سذ. جـ. عر. [لغت مولده] ياره‌لردن چيقان جراحت وسائره.

مُنْدَمِج { صـ. عر. أ: مندمجه. [« دموج » دن سف. انفعال] برشيئك ايچنه صوقلمش ويا صارلمش، درج و ادخال اولنمش: بو تعبيرده مندمج نكات.

مَنْدوب { صـ. عر. أ: مندوبه. [« ندب »دن سمف] ف. اوامر ومناهيدن اولميوب آنجق ايشلنمه‌سى مقبول و مستحسن اولان.

مَنْديل { سـ. [عربى اولوب آنجق عربيده خاولى وپيجته ديمكدر.] ١. بورن‌وبوز وال سيلمكه مخصوص اوله‌رق جيبده طاشينان پنبوق ياكتن ويا ايپكدن درت كوشه‌لى منسوج: ال، بورن منديلى؛ ايپك منديل. ٢. الده طاشينه‌جق شيئلر وضعنه مخصوص بوغچه‌كى و آنجق آستارسز بويالى دستمال: بر منديل الما؛ منديله صاريلى بركتاب.

مُنْذِر { صـ. عر. أ: منذره. [« نذر » دن سف. افعال] طوغرى يوله سوق ايتمك ايچون افادات مقنعه بيان ايده‌رك تهديد ايدن: بشير ومنذر.

مَنْذور { صـ. عر. أ: منذوره. [« نذر »دن سمف.] نذر اولنمش، بر مبارك يره تقديمى وعد اولنمش، آداق.

مُنْزَجِر { صـ. عر. أ: منزجره [« زجر » دن سف. انفعال] منع ونهى اولنمش. [عربيده بويله بركلمه يوقدر.]

مَنْزِل { سذ. عر. جـ: منازل. [« نزول » دن سمـ.] ١. اثناى سير وسياحتده كيجه‌نزول اولنان ير، قوناق. ٢. ايكى قوناق آره‌سى، برقوناق يول، مرحله. ٣. اقامت اولنان ير، مسكن، اقامتكاه، خانه: صاتيلق وقف برمنزل. ٤. پوسته‌تاتارى بيكيرلرينك بولنديغى محل، تاتار قوناغى، پوسته: منزل‌بيكيرى؛ منزل ايله كيتدى. ٥. مرمياتك قطع ايتديكى مسافه، آتيم: طوپ‌منزلى؛ تفنك‌منزلى. ٦. هـ. كرهٔ قمرك اطراف ارضده دورنده اوغراديغى يعنى حذا- لرنده بولنديغى جمل كوكبه‌نك بهرى: منازل قمر. ‖ سز منزل = قصد ونيت اولنان صوك محل. ‖ ع. منزل يورويشى = سرعتلى عسكر يورويشى.

مُنْزَل { صـ. عر. أ: منزله. [« نزول »دن سمف. افعال] ايندرلمش، كوكدن اينمش: كتب منزله.

مَنزِلجی { س. منزل بیکیرلریله کیدن تاتار، پوستەجی .

مَنزِلخانه { س. فا. تاتار بیکیر- لرینك طوردیرلدیغی محل، پوستەقوناغی : منزلخانەدن بربیکیر آلدی .

مَنزِله { یامنزلت سذ. عر. [«نزول» دن سم.] درجه ، مرتبه ، پایه .

مَنزوع { ص. عر. ٱ : منزوعه . [« نزع » دن سمف.] نزع اولنمش، قوپارلمش، رفع وازاله اولنمش .

مَنزول { ص. عر. ٱ : منزوله . [« نزول » دن سمف.] نزول اصابت ایتمش ، نزوله اوغرامش ، طامله ایتمش ، کوتوروم :

مُنزَوی { ص. عر. ٱ : منزویه . [« زوی » دن سف. انفعال] انزوا ایتمش . == سذ. عر. انزوا ایتمش یعنی کوشهٔ وحدته چکیلوب کیمسه ایله کوریشمین عابد ومتقی : برمنزوی کوردم .

مُنزَّه { ص. عر. ٱ : منزهه . [« نزاهة » ـن سمف. تفعیل] بری، سالم، برصفتله اصلامتصف ویابرشیئه محتاج اولمیان : جناب حق مکاندن منزهدر .

مُنسَجِل { ص. عر. ٱ : منسجله . [« سجل » دن سف. انفعال] سجله یعنی محکمه دفترینه قید اولنمش، سجله چکمش .

مُنسَدّ { ص. عر. ٱ : منسده . [« سد » دن سف. انفعال] انسداد ایتمش، طیقانمش، طیقالی، قپالی .

مُنسَلِب { ص. عر. ٱ : منسلبه. [« سلب » دن سف. انفعال] سلب اولنمش ، راحتم منسلب اولدی .

مُنسَلِخ { ص. عر. ٱ : منسلخه. [«سلخ» دن سف انفعال] ١. صویلمش، یوزلمش ، دریسی چیقارلمش. ٢. صوك کوننه یتیشمش (شهر عربی) .

مُنسَلِك { ص. عر. ٱ : منسلکه. [« سلك » دن سف. انفعال] بر یوله کیروب اونی تعقیب ایدن ، بر طریقه سالك وبر سلکه داخل اولان .

مَنسوب { ص. عر. ٱ : منسوبه. [« نسبة » دن سمف.] برشخص ویا شیئه نسبت و تعلق اولان ، متعلق . || د. اسم منسوب = نسبت بیان ایدن صفت که ترکجەده اکثریا « لی » و عربی و فارسیده « ی » اداتیله اولور : بغدادلی، بغدادی کبی .

مَنسوبات { سذ. جم. عر. بر تعلقات، متعلقات : چفتلکك منسوباتندن بر قاچ حیوان .

مَنسوبیَّت { سذ عر. منسوب ومتعلق اوله، نسبت، تعلق ، انتساب .

مَنسوج { ص. عر. ٱ : منسوجه. [« نسج » دن سمف.] طوقونمش، نسج اولنمش .

مَنسوجات { سذ. جم. عر. نسج اولنمش شیئلر ، طوقومغله وجوده کلن معمولات، طوقومەلر : وقتیله منسوجاتك چوغی هندستاندن کلیردی .

مَنسوخ { ص. عر. ٱ : منسوخه. [« نسخ » دن سمف.] نسخ اولنمش، حکمسز براغلمش، لغو وابطال ایدلمش.

مَنسی { ص. عر. ٱ : منسیه . [« نسیان » دن سمف.] اونودلمش ، فراموش اولمش ، خاطردن چیقمش || نسیاًمنسیاً = بوس بوتون اونودیلوب کأن لم یکن حکمنه کچمش .

مَنِش { س فا. خوی ، خلق ، طبیعت : خرمنش = مرکب خویلی .

مَنشَأ { سذ. عر. [« نشئة » دن سم] ١. نشأت اولنان یر ، محل ظهور و صدور ، اصل ، اساس : بو ایشك منشئی مجهولدر. ٢. یتیشیلن سلك ، تحصیل اولنان مکتب وسائره . || منشأ کتاب = باب سرعسکری مأمورین ملکیه‌سنه منشأ اولمق اوزره مؤسس بر مکتب .

مُنشَآت { سذ. جم. عر. [«نشئة»دن سمف. افعال. — فد. مستعمل دکلدر.] قلمه آلنمش شیئلر، برمنشینك یازدیغی شیئلر، فن انشایه متعلق آثار، مکتوبلر، محررات : تألیفاتی یوغیسەده اکثر منشآتی جمع وتدوین اولنمشدر؛ فرانسزجەده مادام سوینیەنك منشآتی مشهوردر .

مِنشار { سذ. عر. [« نشر » دن اسم آلت] دستره، بیچقی.

مِنشاری { صه. عر. ٔ : منشاریه. دستره کبی دیش دیش اولان. [اصطلاحات فنیه‌ده مستعملدر.]

مُنشَرِح { صه. عر. ٔ : منشرحه. [« شرح » دن سف. انفعال] آچیق، فرحلی، اکلنجلی، صیقلیمان : منشرح، منشرح القلب بر آدم؛ خاطری، قلبی منشرح اولمق.

مُنشَعِب { صه عر. ٔ : منشعبه. [« شعب » دن سف. انفعال] قوللره آیرلمش، داللانمش، چتال، شعوب وفروعه منقسم : اسکی شهرده دمیریول خطی ایکی‌یه منشعب اولور؛ سلجوقیلرك نسلی چوق منشعب اولدی.

مُنشَقّ { صه. عر. ٔ : منشقه. [«شق» دن سف. انفعال] یارلمش، یارمه، شق اولمش : برحجر سمائی آشاغی‌یه دوشرکن ایکی‌یه منشق اولمشدی.

مَنشور { صه. عر. ٔ : منشوره. [«نشر» دن سمف.] نشر واشاعه اولنمش، یایلمش، شایع. [منتشر دها مستعملدر.] == سذ. عر. جه : مناشیر. ١. جانب جلیل حضرت پادشاهیدن احسان بیورلان وزارت ومشیریت رتبه‌سنك فرمان همایونی. ٢. ر. [هندسه‌ده] مدوره شبیه اولوب‌ده اوستی سطوح صغیره دن عبارت اولان شکل مجسم : منشور قائم؛ منشور مائل؛ منشور متوازی الاضلاع؛ منشور منتظم؛ منشور ناقص وسائره.

مُنشی { صه. سذ. عر. [«نشئة»دن سف. افعال] بر ماده‌یی نثراً ومکملاً قلمه آلمغه مقتدر آدم، اهل انشادن آدم، کاتب : ماهر، مشهور منشی.

مَنصِب { سذ. عر. جه : مناصب. [« نصب » دن سم. — بین العوام زبانزدی : منصوب.] ١. نصب وتعیین اولنه‌جق محل، بیوك مأموریت، مقام، مسند : مناصب عالیه. ٢. بر ایرماغك دکیزه ویا بر چایك ایرماغه دوکلدیکی یر، آغز، قاوشاق : سقاریه‌نك، مندرسك منصبی؛ مناصب نیل.

مُنصَبّ { صه. عر. ٔ : منصبه. [«صب»دن سمف. انفعال] دوکیلن، انصباب ایدن، دکیزه ویا بر ایرماغه قاوشان : طونه قره دکیزه منصب اولور.

مَنصِبدار { سه. فا. بر منصب ومسندده بولنان آدم.

مُنصَرِح { صه. عر. ٔ : منصرحه. [« صراحة » دن سف. انفعال] صراحتلی، آچیق، ظاهر، عیان.

مُنصَرِف { صه. عر. ٔ : منصرفه. [« صرف » دن سف. انفعال] ١. چکیلوب کیدن. ذ. ٢. د. [صرف عربیده] تنوین وکسره قبول ایدن (اسم). || غیر منصرف = تنوین وکسره قبول ایتمین : اسم تفضیل غیر منصرفدر.

مُنصِف { صه. عر. ٔ : منصفه. [«نصفة»دن سف. افعال] ١. انصاف ایدن، صاحب انصاف، انصافلی، عدل وحقانیتدن آیرلمیان : منصف آدمدر. ٢. تر. کوتیلکده درجهٔ اعتدالی کچمیوب افراط ایتمین : منصف بر خرسز.

مُنصِفانه { صه. حه. فا. ١. عدل و انصاف وحقانیتله : پك منصفانه حرکت ایدیور؛ بر طرز منصفانه‌ده. ٢. درجهٔ اعتدالی کچمه‌رك، پك ایلری‌یه وارمیه‌رق : برآز منصفانه اوریور.

مَنصوب { صه. عر. ٔ : منصوبه. [«نصب»دن سمف.] ١. دیکلمش، قونمش، موضوع. ٢. نصب وتعیین اولنمش، مأموریتده بولنان، معزول مقابلی : منصوب و معزول مأمورین. ٣. د. [نحو عربیده] اعرابك احوال ثلثه‌سندن نصب حالنده بولنان : اسم منصوب.

مَنصوبات { سذ. جه. عر. د. [نحو عربیده] حالت نصبده اولان معمولات. منصوب قوللانیلان اسماء : منصوبات فصلی.

مَنصور { صه. عر. ٔ : منصوره. [« نصرة » دن سمف.] جناب حقك عون و عنایتیله غالب ومظفر اولان، فتح ونصرته نائل : هر محاربه‌ده منصور اولدی.

مَنصوریّت { سذ. عر. [لغت مولده] جناب حقك عونیله غالب و مظفر اولمه،

غالبیت ، مظفریت ، موفقیت :
اعلان منصوریت ایتمك .

مَنْصوص { ص.عر. ث: منصوصه. [« نص » دن سمف.]
نص کریم ایله ثابت اولان ،
قرآن کریمده صراحةً بیان
بیوریلان ، حقنده آیت کریمه
نازل اولان : شرابك تحریمی
منصوصدر.

مَنَصّه { سذ. عر. [« نص » دن سم.] ١. گلینك گوگیه ایلك
دفعه گورندیکی وقت طوردیغی
یوکسکجه محل . ٢. مج. محل
ظهور، محل تجلی : منصه آرای
ظهور اولدی .

مُنْضِج { ص. عر. ث: منضجه. [«نضج» دن سف. افعال]
ط. ١. (یاره وچیبانی) جرا-
حتلاندیران ، ایریکلندیرن ،
اولدیران . ٢. اغذیه‌یی معده‌ده
هضم ایتدیرن، هضمه مدار .

مُنْضَمّ { ص. عر. ث: منضمه . [«ضم» دن سمف. انفعال]
صکره‌دن قاتیلان ، ضم وعلاوه
اولنان، اوسته گلن، انضمام ایدن:
راحتسزلغمه برده باش آغریسی
منضم اولدی؛ مبالغ منضمه .

مَنْطار { س. با : مانطار .

مُنْطَبِخ { ص. عر. ث: منطبخه . [«طبخ»دن سمف. انفعال]
طبخ اولنمش، پیشمش، مطبوخ. ث.

مُنْطَبِع { ص. عر. ث: منطبعه . [«طبع»دن سف. انفعال]
١. طبیعتده مرکوز ، جبلی .
٢. باصلمش، تمغالانمش، مطبوع.
ث. ٣. طبعه ملائم ، مطبوع ،
گوزل .

مُنْطَبِق { ص. عر. ث: منطبقه . [« طبق » دن سف.
انفعال] ١. اویغون ، موافق ،
تماميله بربرینه اویان . ٢. ر.
[هندسه‌ده] بربری اوزرینه
قونلسه تماميله اویغون گلن
وبری دیکرندن فضله ویا اکسیك
گلمین ایکی خط ویا شکلك بهری.

مُنْطَفی { ص. عر. ث: منطفیه . [« طفوء » دن سف.
انفعال] سوگنمش ، سونوك ،
باصدیرلمش .

مَنْطِق { سذ. عر. [« نطق » دن مص . میمی] ١. سوز ،
کلام ، نطق ، سخن : منطق
الطیر = قوش سوزی ، قوش
دیلی. ٢. معقول سوز سویلمك
اصول و قواعدندن بحث ایدن
علم مخصوص که فلسفه‌دن
معدوددر .

مِنْطَق { سذ. عر. و :

مِنْطَقه { سذ. عر. ج : مناطق . ١. قوشاق ، کمر. ٢.
ه. کرهٔ ارضك عرض جهتنجه
اولان صره‌لرینك بهری :
منطقهٔ حاره ، منطقهٔ معتدله ،
منطقهٔ بارده. || منطقة البروج =
سماده بروج اثنا عشرك صره‌لی
اولدقلری دائره . || بحـ. منطقهٔ
سکونت = بحرمحیطده خط استوا
قربنده روزکاردن خالی اولان
منطقه .

مَنْطِقی { ص. عر. ث: منطقیه . ١. علم منطقه منسوب
ومتعلق : قیاس منطقی؛ قضیهٔ
منطقیه . ٢. مج. قواعد منطقه
موافق، معقول : منطق سوز.
= سذ. عر. ج : منطقیون .
علم منطق علماسندن، علم منطقله
متوغل عالم : مشاهیر منطقیو-
ندن .

مُنْطَلِق { ص. عر. ث: منطلقه . [« طلاق » دن سف.
انفعال] براغلمش ، سربست
قالمش ، قوبویرلمش ، صالیویر-
لمش، آزاد .

مَنْطوق { ص عر. ث: منطوقه . [« نطق » دن سمف.]
سویلنمش، دینلمش، گفته. =
سذ. عر. ١. سوز، کلام، نطق.
٢. مفهوم، مآل : ارادهٔ سنیه-
نك منطوق جلیلنه توفیقاً .

مُنْطَوی { ص. عر. ث: منطویه. [« طی » دن سف.
انفعال] دیوشیرلمش ، طوپلا-
نمش ، لف اولنمش .

مَنْظَر { سذ. عر. [« نظر » دن سم.] گورینن‌یر، گورینش،
صورت ، هیئت ، لقا : کریه
المنظر = گورینشی چرکین، بدلقا.

مِنْظَر { سذ. عر. [« نظر » دن اسم آلت] ط. بدن انسا-
نك ایچنه باقه‌جق آلت ، فر.
Spéculum : منظر اذن .

مَنْظَره { سذ. عر. ج : مناظر . [« نظر » دن سم] ١.
باقیلوب سیر اولنان محل و مو-
قع، گوزك احاطه ایتدیکی موا-
قعك گورینشی وصورت وهیئتی :
شـو قیرلر نه گوزل بر منظره
تشکیل ایدیور ؛ بو اوك گوزل
منظره‌سی واردر . ٢. بویله بر
موقعی ویا برطاقم مواقعك هیئت
عمومیه‌سنی تصویر ایدن رسم ،
فر. Paysage. = ج. [هندسه

ورسمده) اجسام ومواد مختلفه‌نك بولندقلری مواقعك قرب وبعدینه ووضعیتنه کوره ابراز ایلدکاری صور مختلفه : رسمده الك زیاده مناظره دقت ایتمك اقتضا ایدر؛ فن مناظر. فر. Perspective.

مَنظور { صه. عر. ؤ : منظوره. [« نظر »دن سمف] ۱. باقیلان ، نظر اولنان : منظور عالیلری بیورلق اوزره تقدیم قلندی. ۲. نظرده بولنان ، بر توجهه مظهر اولان.

مَنظوم { صه. عر. ؤ : منظومه. [«نظام، نظم»دن سمف.] ۱. نظامنه قونمش ، ترتیب وتنظیم اولنمش، منتظم، صره‌سنه کیرمش. ذ. ۲. شعراً افاده اولنان، وزنلی وقافیه‌لی منثورك ضدی : کلام منظوم.

مَنظومه { سش. عر. جه : منظومات. ۱. صره، دیزی، طاقم. ۲. موزون حکایه ، داستان، مثنوی : شاعر یحیی بکك برقاچ منظومه‌سی واردر. ۳. ف. الکتریق حاصل ایتمك ایچون مرتب الواح طاقیمی.

منع { سذ. عر. براقامه، صاومه، طوردیرمه ، جایدیرمه ، یا. ساغ ایتمه : شاکردانی توتوندن منع ایتملی ؛ قاری قطعیاً منع ایتدی. || مح. منع مصادمه = سفائنك مصادمانه میدان ویرمه‌مك ایچون بین‌الدول متخذ اصول : منع مصادمه نظامنامه سی.

مُنعَدِل { صه. عر. ؤ : منعدله. [« عدول » دن سف. انفعال] طوغری یولدن صاپمش، عدول ایتمش اولان. ذ.

مُنعَدِم { صه. عر. ؤ : منعدمه. [«عدم»دن سف. انفعال] یوق اولان ، موجود اولمیان ، معدوم، اولان :

مُنعَزِل { صه. عر. ؤ : منعزله. [«عزل»دن سف. انفعال] ۱. آراش بر طرفه چکیلن. ۲. عزل اولمش، معزول، مأموریتسز.

مُنعَطِف { صه. عر. ؤ : منعطفه. [« عطف » دن سف. انفعال] صاپان، برطرفه طوغری دونن ، انعطاف ایدن : نظر تقدیری منعطف اولدی.

مُنعَقِد { صه. عر. ؤ : منعقده. [« عقد »دن سف. انفعال] ۱. باغلانمش ، باغلی ، دوکولنمش. ذ. ۲. ایکی طرف بیننده رسماً قبول اولنمش ، معامله رسمیه‌سی اجرا اولنه‌رق تقرر ایتمش ویا طرفیندن امضا ایدلمش : نکاح، معاهده ، مصالحه منعقد اولدی. ۳. تشکل ایدن ، تشکیل اولنمش، قوریلان، اجتماع ایدن : مجلس ، قومیسیون ، قونفرانس منعقد اولدی.

مُنعَکِس { صه. عر. ؤ : منعکسه. [« عکس » دن سف. انفعال] ۱. ترسنه دونمش ، چویرلمش، معکوس. ۲. بر یره چارپوب کری دونن ، عکس ایدن ، انعکاس ایلین : صدا دیواردن منعکس اولور. ۳. پارلاق برشیئه اوروب اورادن ضیاسی ویا رسم وشکلی کان ویا کورینن : سطح قمردن منعکس اولان ضیاء شمس ؛ صورتی آینه‌یه ، صویه منعکس اولیوردی.

مُنعِم { صه. عر. ؤ : منعمه. [« نعمة » دن سف. افعال] ۱. نعمت ویرن، هرکسه یدیروب ایچیرن، انعام واحسان صاحبی، مکرم ، اکراجی : پك منعم آدمدر. ۲. ولی نعمت.

مُنعِمانه { صه. حه. فا. ولی نعمته ویا اکرام واحسان صاحبنه مخصوص ویا منسوب و متعلق ، ولی نعمته یاقیشه‌جق صورتده : جانب عالیء منعمانه‌لرینه.

مَنغَل { سه. با : مانغال.

مَنغِر { سه. با : مانغیر.

مَنفا { یا منفی. سذ. عر. [« نفی » دن سمه.] نفی محلی.

مُنفَتِح { صه. عر. ؤ : منفتحه. [« فتح »دن سف. انفعال] آچلمش، آچیق، مفتوح، کشاده. ذ.

مَنفَذ { سذ. عر. [« نفوذ » دن سمه] برشیئك نفوذ ایده‌جك یری، دلیك ، آغز : هوا ایچون بر منفذ براقلی ؛ هیچ بر طرفنده منفذی اولماملی.

مُنفَرِج { صه. عر. ؤ : منفرجه. [« فرجه » دن سف. انفعال] آره‌سی آچیق، کنکیش، ایکی یانی بربرندن اوزاق ؛ زاویهٔ منفرجه = ۹۰ درجه‌دن زیاده آچیق کوشه ، زاویهٔ حاده مقابلی.

مُنفَرِد { صه. عر. ؤ : منفرده. [«فرد»دن سف. انفعال]

١. یالکز، تك، تنها، بر یردن التصاق و اختلاطی اولمیان، کندی باشنه، آیری : منفرد برتپه، برکوشك؛ منفرد برحالده یاشایور. ٢. م. الکتریکلندیرلمك اوزره اختلاطی کسلمش، فر. Isolé.

مُنفَرِداً { ح. عر. ١. یالکز، وتك وتنها اولەرق، کندی کندینه : باغچوان برکلبه‌یه چکلمش منفرداً یاشایور. ٢. آیری آیری، بربر، مجتمعاً مقابلی : مملکتك اعیانی منفرداً زیارتنه کلدیلر.

مَنفَس { س. نفس آله‌جق بر وآچیقلق معناسیله قوللانلش ایسه‌ده، عربیده یالکز تفعل بابندن بومعنایه کلدیکندن غلطدر. منفذ دیملی.

مُنفَسِخ { ص. عر. ذ : منفسخه. [« فسخ » دن سف. انفعال] فسخ و لغو اولنمش، مفسوخ، ملغا : قانونك منفسخ ماده‌لری.

مُنفَصِل { ص. عر. ذ : منفصله. [« فصل » دن سف. انفعال] ١. آیرلمش، آیری، بیتشیك اولمیان، متصل ضدی. ٢. یرندن آیرلمش، مأموریتندن چیقمش، معزول : فلان قائمقاملقدن منفصل. || د. حروف منفصله = آلتدن بیتشمین حرفلر، حروف متصله‌نك غیری اولان (ا، د، ذ، ر، ز، و) حرفلری. || ضمیر منفصل = [صرف عربیده] دیکر کلمه‌یه بیتشیك اولمیان ضمیر، ضمیر متصلك غیری : هو، انت، انا کبی.

مَنفَعَت { س. عر. ج : منافع. [« نفع » دن مص. میمی] فائده، نفع، استفاده، کار، سود، تر. آصی (آسیغ) : بو علاجدن چوق منفعت کوردم؛ بنم بونده بر منفعتم یوقدر؛ منفعت شخصیه؛ منافع عمومیه. || منافع صندیغی = زراعت بانقه‌لرینك تأسیسندن اول جزئی فائضله اهالی‌یه اقچه اقراضنه مخصوص بلدیه‌یه مربوط صندیق. || منفعت بخش = نافع، مفید، استفاده‌لی.

مَنفَعَتسِز { ص. فائده‌سز، کارسز، غیر مفید.

مَنفَعَتلی { ص. فائده‌لی، کارلی، مفید، نافع، استفاده‌لی : چوق منفعتلی بر ایش، بر علاجدر.

مُنفَعِل { ص. عر. [« فعل » دن سف. انفعال] اینجنه ایشلمش، آلنمش، متأثر، کوجنمش، خاطر مانده، مغبر : او سوزدن منفعل اولدی.

مُنفِق { ص. عر. ذ : منفقه. [« نفقه » دن سف. افعال] انفاق ایدن، نفقه ویرن، بسلین : منفق فقرا.

مُنفَكّ { ص. عر. ذ : منفکه. [« فك » دن سف. انفعال] آیرلمش، چیقمش، سوکلمش، قوپمش، انفکاك ایتمش : بعض یرلرك دریسی قولای منفك اولماز؛ دکانك مهرینی منفك بولدم. || غیر منفك = آیرلماز، بیتشیك.

مَنفور { ص. عر. ذ : منفوره. [« نفرة » دن سمف.] کندیسندن نفرت اولنان، نفرت اولنه‌جق، سولمین، کندیسندن قاچیلان، ایکرنج : بوایش منفورمدر؛ شیطان منفور بر شخصدر.

مُنفَهِم { ص. عر. ذ : منفهمه. [« فهم » دن سف. انفعال] آکلاشیلان، فهم ودراك اولنان : مکتوبندن منفهم اولدیغنه کوره.

مَنفی { ص. عر. ذ : منفیه. [« نفی » دن سمف.] ١. نفی اولنمش، مملکتدن سورلمش، اجلا اولنمش، سورکون : جانی ابدیاً منفی قالدی. ٢. د. حدثك عدم وقوعنی بیان ایدن، مثبت مقابلی : کلدی ماضیٔ منفی وکلدی ماضیٔ مثبتدر. ٣. م. الکتریقك ایکی قوتندن بری که مثبت مقابلیدر. || قطب منفی = مقناطیسك منفی الکتریقنی حاوی اولان اوجی.

مَنفیٰ { سد. عر. با : منفا.

مَنفِیّاً { ح. عر. سورکون اوله‌رق، نفی صورتیله : منفیاً قایه‌نه کوندرلدی.

مُنَقّا { یا منقی. ص. عر. [« نقایة » دن سمف. تفعیل] تمیزلنمش، تطهیر وتصفیه اولنمش، پاك.

مُنقاد { ص. عر. ذ : منقاده. [« قود » دن سمف. انفعال] انقیاد ایدن، مطیع، تابع، رام.

مِنقار { سد. عر. غاغا، قوش غاغاسی.

مِنقاری { ص. عر. ذ : منقاریه. غاغا شکلنده؛ منقاری الشکل.

مُنقاله { ص. [عر. « من قال » دن غلط] سوزی کچر، متنفذ، اعیان و اشرافدن: منقاله آدم.

مُنقَبِض { ص. عر. ث: منقبضه. [« قبض » دن سف. انفعال] ١. طوپلانمش، چکلمش، بوزلمش. ٢. صیقلمش، صیقنتی‌لی، انقباض درونه اوغرامش. ٣. پکلکی اولان، انقباضه دوچار. [پکلك ویریجی معناسیله قوللانماملی.]

مِنقَب { سذ. عر. [«نقب» دن اسم آلت] دلمکه مخصوص بر نوع جراح آلتی.

مَنقَبه { ویا منقبت. سذ. عر. جم: مناقب. بر ذاتك فضل ومزیتنه دلالت ایدن فقره وبوندن بحث ایدن مقاله ورساله. مدحیه: منقبهٔ جناب رسالتپناهی؛ مناقب جهاریار.

مُنَقَّح { ص. عر. ث: منقحه. [« نقح » دن سمف. تفعیل] ١. صویلمش، آییقلانمش، تمیزلنمش. ٢. اك ایی قسمی سچلمش، منتخب، گزیده. ٣. اداره مقصدیله فضله‌سی کسلمش (مصرف). [آوروپا لسانلرنده تقویم معناسیله مستعمل وعربیدن مأخوذ اولدیغی ظاهر اولان Almanach لغتنك « المنقح » دن غلط اولدیغی مظنون ایسه‌ده، بو تعبیرك عربلرجه او معنا ایله مستعمل بولنمش اولدیغی بیلنمه‌یکندن، بوبابده احتیاط لازم.]

مُنقَرِض { ص. عر. ث: منقرضه. [« قرض » دن سف. انفعال] توکنوب بیتمش، آرقه‌سی وذریتی کسلمش، سوکنمش: امریقا یرلیلری منقرض اولمق اوزره‌در؛ ماموت دینلن فیلك عرقی منقرض اولمشدر.

مُنقَسِم { ص. عر. ث: منقسمه. [« قسمة » دن سف. انفعال] آیرلمش، بولنمش، تقسیم اولنمش: ایکی‌یه منقسم اولدی.

مُنَقَّش { ص. عر. ث: منقشه. [«نقش» دن سمف. تفعیل] نقشلی، تصویرلی، رسملی.

مُنقَضی { ص. عر. ث: منقضیه. [« قضاء » دن سف. انفعال] بیتمش، توکنمش، آردی کسلمش، ختام بولمش: امتیازك، سندك مدتی منقضی اولدی.

مُنَقَّط { ص. عر. ث: منقطه. [«نقطه» دن سمف. تفعیل] نقطه قونمش، نقطه‌لی، منقوط.

مُنقَطِع { ص. عر. ث: منقطعه. [« قطع » دن سف. انفعال] ١. کسلمش، کسیك، آره‌سی کسیلن، آره‌لق ویرن، آره‌لقلی، فاصله‌لی: یاغمور بر مدت منقطع اولدی. ٢. آرقه‌سی کلمین، ختام بولان: سلالهٔ جنکیز چینده منقطعدر. ٣. آیرلمش، کسلمش، ارتباط و اختلاطی قالمامش: او بزدن بوسبوتون منقطع اولدی. ٤. هرکسدن کسیلوب یالکز بر ذاته انتساب واختصاص ایدن: فلان ذاته منقطع ایدی. [الیوم بو معناده قوللانلماز.] || غیر منقطع = فاصله‌سز، متصل، سورکلی.

مِنقَع { سذ. عر. [«نقع» دن اسم آلت] ص. بعض ادویه‌یی خاشلامغه مخصوص قاب، فر. Infusoir.

مَنقَل { سذ. عر. [« نقل » دن سم.] مانغال.

مُنقَلِب { ص. عر. ث: منقلبه. [«قلب» دن سف. انفعال] قلب اولنمش، دیکر بر شکل وصورته کیرمش، دکیشمش، مبدل: برقاچ آغاج دیکلمکله اوتارله باغچه‌یه منقلب اولدی.

مِنقَله { سذ. عر. [«نقل» دن اسم آلت] ر. [هندسه‌ده] زاویه رسم ایتمك و اولچمك ایچون مستعمل نصف دائره صورتنده درجه‌لی آلت.

مَنقوش { ص. عر. ث: منقوشه. [« نقش » دن سمف.] نقش وتصویر اولنمش، ترسیم ایدلمش، مختلف بویالرله بویانمش: طاوانلری منقوش ایدی.

مَنقوط { ص. عر. ث: منقوطه. [« نقطه » دن سمف.] نقطه‌لی، نقطه‌سی اولان، معجمه: ظاء منقوطه. مقابلی: مهمل، مهمله.

مَنقوع { ص. عر. ث: منقوعه. [« نقع » دن سمف] ص. خاشلانمش = سذ. عر. خاشلانمش نبات صویی: چای منقوعی.

مَنقول { ص. عر. ث: منقوله. [« نقل » دن سمف.] ١. بریردن بریره طاشینمش، نقل اولنمش: دیکیلی طاش دیدیکمز مسله مصردن منقولدر. ٢. آغزدن آغزه روایت اولنه‌رق کلمش اولان، نقل وروایتله بیلنن: معقول ایله منقولی مزج ایتملی. ٣. برمعنادن دیکرینه نقل ایدلمش: منقول شرعی، منقول عرفی.

مَنقولات { سذ. جم. عر. نقل ایله بیلنن و نقل

وروایته مستند اولان معلومات، حدیث وتفسیر کبی علوم شریفه، معقولات مقابلی : منقولات ایله توغل ایدن علما.

مُنَقّی { صـ. عر. ؤ : منقیه. [« نقایة » دن سف. تفعیل] تمیزلین، تطهیر وتصفیه ایدن.

مَنگِج { سـ. بیوك بوك مکیکی.

مُنکِر { صـ. عر. ؤ : منکره. جـ : منکرین. [« نکر » دن سف. افعال] ۱. اقرار واعتراف ایتمین، انکار ایدن : اوقباحت کندیسنه اسناد اولنیورسه‌ده کندیسی منکردر. ۲. قبول وتصدیق ایتمین، تکذیب ایلین، اینانمیان، ایمانسز، ملحد : اوآدم آخرتی منکردر؛ منکر وحدانیت. = سذ. عر. قبر سؤاللرینی ایدن ایکی ملکدن بری. دیکری : نکیر.

مُنکَر { صـ. عر. [« نکر » دن سمف. افعال] ۱. قبول وتصدیق اولنمیان، رد اولنان. ۲. قبوله شایسته اولمیان، غیر مقبول، مردود، مکروه. ۳. شرعاً تجویز اولنمیان، معروف مقابلی : امر بالمعروف نهی عن المنکر. ‖ غیرمنکر = ناقابل انکار، مسلم : امر غیرمنکردر.

مُنَکَّر { صـ. عر. ؤ : منکره. [« نکر » دن سمف. تفعیل] د. [نحو عربیده] تنکیر حالنده اولان، غیرمعین ومبهم بر شیئه دلالت ایدن، معرف مقابلی.

مُنکَرات { سذ. عر. شرعاً منهی وغیر جائز شیئلر : منکراتدن پك مجتنبدر.

مُنکَسِر { صـ. عر. ؤ : منکسره. [« کسر » دن سف. انفعال] ۱. قیرلمش، قیریق، پاره‌لانمش : آینه منکسر اولدی. ۲. مج. قیرغین، کوجنمش، محزون، مکدر : قلبی منکسر اولدی؛ منکسر القلب. ۳. سـ. مـ. استقامتی منحرف (خط، شعاع وسائره) : خط منکسر؛ اشعهٔ شمس هوایه ویا صویه کیردیکنده منکسر اولور.

مُنکَسِف { صـ. عر. ؤ : منکسفه. [« کسوف » دن سف. انفعال] کسوفه اوغرامش، طوتلمش، کرهٔ قمرك آره‌یه کیرمسیله قسماً ویا کاملاً کورنمز اولمش (کونش). [آی حقنده منخسف دینلیر]

مُنکَشِف { صـ. عر. ؤ : منکشفه. [« کشف » دن سف. انفعال] ۱. میدانه چیقمش، ظاهراً کورینن، آچیق، غیر مستور. ۲. کشف ولنمش، مجهول ایکن بولنوب معلوم اولمش، مکشوف.

مَنَکشه { سـ. [فا. بنفشه‌دن] معروف کوزل رایحه‌لی کوچك چیچك که یرده بیتر بو. وارلانجه یاپراقلی بر نباتده اولوب اکثریا مور رنکده اولور؛ ایت، جزایر، مصر منکشه‌سی؛ قاتمرلی، هرجائی منکشه = بو چیچکك انواعی؛ منکشه شروبی؛ منکشه موری = منکشه رنکنده مور. = صـ. منکشه رنکنده، مور.

مَنگَل { سـ. اینجه‌لك بیلزیکی، خلخال.

مَنگَنه { سـ. [ایتا. Machina دن] ۱. صیقیشدیره‌جق ویا باصه‌جق آلات انواعی : قماش منگنه‌سی = سیلندیر؛ اوزوم، زیتون منگنه‌سی = معصره؛ دمیرجی، مرانغوز منگنه‌سی. ۲. زنبرکلی ویا چرخلی آلت انوعی : دیشجی، حجامت منگنه‌سی.

مَنکوب { صـ. عر. ؤ : منکوبه. [« نکبة » دن سمف.] ۱. نکبته دوچار، بدبخت، طالعسز، دوشکون. ۲. اعتباردن دوشمش، انظار توجهی غائب ایتمش.

مَنکوبیّت { سذ. عر. [افت مولده] منکوب اولان آدمك حالی، نکبت، دوشکونلك.

مَنکوحه { سذ. صـ. عر. [« نکاح » دن سمف.] نکاحلی، زوجه، حلیله، رفیقه.

مَنکوس { صـ. عر. ؤ : منکوسه. [« نکس » دن سمف.] ترسنه دونمش، باش آشاغی، معکوس.

مَنگوش { سـ. فا. کوپه.

مُنلا { سـ. با : ملا.

مِنَن { سذ. جـ. عر. فد : منت. با : منت.

مَنَند { سـ. با : مانند.

مِنوال { سذ. عر. صورت، طرز، وجه، طریق : بر منوال محرر؛ هپ بر منوال اوزره.

مُنَوَّر { صه. عر. ث : منوره. [«نور» دن سمف. تفعيل] پارلادلمش، تنوير اولنمش، ضيادار، روشن، درخشان : كونش اورته‌لغی منور ايلدی؛ مدينهٔ منوره.

مَنوط { صه. عر. ث : منوطه. [«نوط، نياط»دن سمف.] آصيلی، معلق، متوقف، وجودی ديكر برشيئك وجودينه باغلی : چوجقلرك تحصيل وتربيه‌سی بر ايی معلمك بولنمسنه منوطدر.

مُنَوِّم { صه. عر. ث : منومه. [«نوم» دن سف. تفعيل] ط. اويودان، اويقو ويرن، اويقو كتيرن (دوا وسائره).

مَنوی { سـذ. عر. [«نية» دن سمف.] مقصـد، مرام، نيت اولنان شیء : منویٔ ضميری.

مَنَوی { صه. عر. ث : منويه. منی‌يه منسوب ومتعلق : حوينات منويه.

مَنَويش { سه. ١. ترمنق آغاجی تخمی. ٢. قليجه‌ده و كزی كبی بعض قاشلرده كوريلن طالغه وتموج : بوقليجك، قاشك كوزل بر منويشی واردر. [بو ايكنجی معناايله اصلی «مويش»در.]

مَنَويشلنمك { فل. طالغه‌لانمق، طالغه‌لی اولمق.

مَنَويشلی { صه. [اصلی : مويشلی] طالغه‌لی، متموج : منويشلی كزی، قليج.

مِنْهُ { «من» حرف جريله «ه» ضمير غائبندن مركب تعبير عربی اولوب «اوندن» معناسيله بعض تركيبات عربيه‌ده بولنور : مفعول منه = من حرف جريله افاده اولنان مفعول غير صريح.

— كذا وايضا معناسيله دخی بربرينی متعاقب يازيلان تاريخ رقمی يرينه قونور. بر كتابك هامشنه قيد اولنان معلومات متممه‌نك نهايتنه قونيلوركه نوط اشارتی ديمكدر.

مِنها { كذلك «من» حرف جريله «ها» ضمير غائبندن مركب تعبير عربی اولوب «عنها» ايله برابر قوللانيلير : عنها منها = شوندن بوندن، شـو بو. — حسابده دخی طرح وتنزيل علامتيدر واختصاراً ـــا صورتنده يازيلير.

منهاج { سـذ. عر. جه : مناهج. [«نهج» دن] ١. بيوك وايشلك يول، جاده. ٢. مج. سلك، مسلك، طريق : منهاج هدايت.

مُنْهَبِط { صه. عر. ث : منهبطه. [«هبوط»دن سف. انفعال] يوقاريدن آشاغی‌يه اينمش، دوشمش، هبوط ايتمش.

مَنْهَج { سـذ. عر. جه : مناهج. [«نهج» دن سم] با : منهاج.

مُنْهَدِم { صه. عر. ث : منهدمه. [«هدم»دن سف. انفعال] هـدم اولمش، ييقلمش، خراب اولمش : اك متين بنـالر مرور زمانله منهدم اولور.

مُنْهَزِم { صه. عر. ث : منهزمه. [«هزيمة»دن سف. انفعال] هزيمته اوغرامش، بوزلمش، بوزغونلق ويرمش، مغلوب : ايكی محاربدن البته بری منهزم اوله‌جقدر.

مُنْهَزِماً { حـ. عر. هزيمته اوغرايه‌رق، مغلوباً، بوزيله‌رق، بوزغونلق ويره‌رك : دشمن عسكری منهزماً رجوع ايتدی.

مُنْهَضِم { صه. عر. ث : منهضمه. [«هضم»دن سف. انفعال] هضم اولنان، سيكن.

مُنْهَمِك { صه. عر. ث : منهمكه. [«همك»دن سف. انفعال] بر ايشك اوستنه چوق دوشن، بر ايشـله چوق توغل ايدن، انهماكله چاليشان : درسنه پك منهمك بر شاكرد.

مَنْهوب { صه. عر. ث : منهوبه. [«نهب»دن سمف.] نهب وغارت ايدلمش اولان : اموال منهوبه.

مَنْهی { صه. عر. ث : منهيه. [«نهی» دن سمف.] نهی وياساغ ايدلمش، شرعاً ممنوع : عشرت منهيدر.

مَنْهيات { سث. جه. عر. نهی وياساغ ايدلمش شيئلر، شرعاً ممنوع احوال : منهياتدن اجتناب ايتملی.

مَنی { سـذ. عر. اركك انسان وحيوانانك تخمی، نطفه.

مَنی { سه. فا. بنلك، انانيت.

مُنيب { صه. عر. ث : منيبه. [«نوب» دن سف. افعال] معصيتی ترك ايدوب حقه رجوع ايدن، انابه ايلين. ذ.

مُنير { صه عر. ث : منيره. [«نور» دن سف. افعـال] نورلانديران، ضيا ويرن، پارلاق، شعشعه‌دار : شمس منير.

مَنيع { صه. عر. ث : منيعه. [«منع» دن صشـ.] صرب ومتانتلی، طيـانيقلی، ضبطی مشكل : بر موقع منيع، برقلعهٔ منيعه.

مُنيف { صه. عر. ث : منيفه. [«نوف» دن سف. افعال]

يوكسك ، عالى ، بلند : ارادهٔ سنيه‌نك مفاد منيفى .

مو { ياخود موى. سە. فا. قيل، صاچ ، صاچ تلى : موى سفيد، موى سياه. || سرمو = قيل باشى ، پك جزئى : سرمو انحراف ايتمز. || موبمو = تل تل، برر برر ، كمال دقتله .

مَوات { سذ. جە. عر. [«موت» دن] ١. جانسز شيئلر، جمادات. ٢. ايشلنمه‌مش وصاحبسز اراضى، اراضىٔ خاليه : اراضىٔ موات .

مَواثيق { سذ. جە. عر. فد : ميثاق. با : ميثاق .

مَوّاج { صە. عر. مؤ : مواجه. [«موج» دن سمب.] پك طالغه‌لى، چوق متموج : بحر مواج.

مَواجِب { سذ. جە. عر. [مفردى يوقدر] معاش ، تخصيصات .

مُواجَهه { سش. عر. [«وجه» دن مص. مفاعله] ١. يوزلشمه، يوز يوزه كلمه، روبرو اولمه : حضور محكمه‌ده مواجهه اولنديلر. ٢. قارشى، مقابل، حضور : عمومك مواجهه‌سنده.

مُواجَهَةً { حە. عر. يوز يوزه اوله‌رق ، روبرو : مواجهةً سويلدى .

مُواخاة { سش. عر. [«اخوة» دن مص. مفاعله] ١. قرنداشلق، برادرلك، بربرينى قرنداش اتخاذ ايتمه. ٢. دوستلق، مخالصت، مصادقت.

مُؤاخِذ { صە. عر. [«اخذ» دن سف. مفاعله] ١. چكيشديرن. ٢. تعريض وانتقاد ايدن .

مُؤاخَذه { سش. عر. جە : مؤاخذات. [«اخذ» دن مص. مفاعله] ١. چكيشديرمه ، چيقيشمه ، عتاب : كنديسنى شديداً مؤاخذه ايتدى. ٢. تعريض، برشخص ويا اثرك نقايصنى درميان ايده‌رك اعتراض ايتمه، انتقاد .

مَوادّ { سذ. جە. عر. فد : ماده. با : ماده .

مَوارِد { سذ. جە. عر. فد : مورد. با : مورد .

مُوارَده { سش. عر. جە : مواردات. [«ورود» دن مص. مفاعله] ١. كيدوب كلمه، اختلاط : طريق مواردە‌يى تأمين ايتمك. ٢. د. ايكى شاعرك تصادفاً وبربرندن خبرلرى اولمقسزين عينيله بر بيت سويله‌لرى : ايكى شاعر بيننده بر بيتده مواردە واقع اولمشدر. = جە. برمملكتدن ديكرينه نقل اولنان و ورود ايدن اشيا و اشخاص، فر. Provenances.

مَوارِيث { سذ. جە. عر. فد : ميراث. با : ميراث .

مُوازاة { سش. عر. [«وزى» دن مص. مفاعله] موازى و قارشيلقلى اولمه ، توازى : بو ايكى خط آره‌سنده موازاة واردر .

مُوازِن { صە. عر. مؤ : موازنه. [«وزن» دن سف. مفاعله] ١. آغرلقده بر ومساوى اولان. ٢. موازنه‌لى، هم آهنك .

مُوازَنه { سش. عر. [«وزن» دن مص. مفاعله] ١. ايكى شيئك آغرلقجه بر ومساوى اولمسى. ٢. قارشيلقلى ايكى شيئك وزنجه واحوال سائره‌جه بر كلمسيله حاصل اولان اويغونلق، دنك اولمه : موازنهٔ دوليه. ٣. برجسمك مركز ثقلى قائم كلكله طوره‌بيلمه‌سى : پنجره‌دن اوزانيركن موازنه‌يى غائب ايدوب دوشدى. ٤. واردات ومصارفك بركلمه‌سى : بودجه موازنه‌سى؛ اداره‌يى موازنه‌يه قومق. ٥. مقايسه، قياس : اسكى ثروتكزله شمديكى ثروتكزى موازنه ايدرسه‌كز نه‌قدر ترقى ايتديككزى آكلارسكز .

مُوازَنه‌لى { صە. ١. اويغون، دنك. ٢. موازنه‌سى يرنده.

مُوازى { صە. عر. مؤ : موازيه. [«وزى» دن سف. مفاعله] برى ديكرينك قارشيسنده اوله‌رق بربرلرينه تقرب ويا تبعد ايتمكسزين اوزانان : خط موازى؛ خطوط موازيه .

مَوازِين { سذ. جە. عر. فد : ميزان. با : ميزان .

مُواسات { سش. عر. ١. تسلى، تسليت، غمكسارلق ٢. تر. خدمت دولتده ايكن وفات ايدنلرك ايتام وارامله‌نه معاش باغلامه .

مَواسِم { سذ. جە. عر. فد : موسم. با : موسم .

مَواشى { سش. جە. عر. [فد. ماشيه بو محلده مستعمل دكلدر] بويك حيوانلريله سوت واتلريچون بسلنن حيوانات : بدويلرك باشليجه ثروتى مواشيدن عبارتدر .

مُواصَلت { سش. عر. [«وصول» دن مص. مفاعله] يتيشمه، واصل اولمه، وصول :

ساعت بشده بورایه مواصلت ایتدیلر؛ دمیر یول قطارینك مواصلتی . [بو معنا عربیده اولمیوب لسانمزه مخصوصدر. با : مواصله.]

مُواصَله { سش. عر. [«وصول»دن مصد. مفاعله. — لغت آنفه ایله بر اولدیغی حالده ، لسانمزده محل استعمالی آزلمشدر.] بربرینه واصل اولمه ، اولاشمه، قاوشمه، وصال : بوایکی نشانلی آره‌سنده مواصله میسر اوله‌مدی.

مَواضِع { سد. جه. عر. فد : موضع. با : موضع.

مُواضَعه { سش. عر. [«وضع»دن مصد. مفاعله] ١. ایکی کشی بینلرنده بالاتفاق یالاندن بر معامله ده بولنمه‌لری . ٢. حقه. ایکی کشینك بر مقصد تحتنده اصلی اولمیه‌رق بر تصرفی بالآخره اظهار ایتمکی آرالرنده لساناً قرارلشدیردقدن صوکره او تصرفی علناً اظهار ایتملری ؛ مواضعه سندی = بویله بر مقصدله بالاتفاق تحریر وامضا اولنمش یالاندن سند .

مُواضَعَةً { ح. عر. مواضعه طریقیله ، بینلرنده بالاتفاق یالاندن بر معامله ایله : مواضعةً برسند امضا ایتمشلر .

مَواطِن { سد. جه عر. فد : موطن. با : موطن.

مُواظِب { صه. عر. ث : مواظبه. [«وظوب» دن سف. مفاعله] برایشه دوام و اقدامله چالیشان، برایشله بر دوزی‌یه اوغراشان : تحصیل علمه مواظب.

مُواظَبَت { سش. عر. [«ظوب» دن مصد. مفاعله] بر ایشه علی الدوام چالیشمه ، بر ایشله بر دوزی‌یه اوغراشمه ، مداومت ، اقدام : تمادیٔ عمر وعافیت پادشاهی دعاسنه مواظبت وجیبهٔ ذمتدر .

مَواعِد { سش. جه. عر. فد : موعد. با : موعد.

مَواعِظ { سش. جه. عر. فد : موعظه. با : موعظه.

مَواعید { سد. جه. عر. فد : موعود. با : موعود.

مُوافِق { صه. عر. ث : موافقه. [«وفق» دن سف. مفاعله] ١. اویغون ، اویار ، مخالف وضد اولمیان : یار موافق . ٢. مطابق ، متناسب ، مناسب : حالمه، احتیاجمه، طبعمه موافق برایش. || موافق‌کلمك = اویمق .

مُوافَقَت { سش. عر. [«وفق» دن مصد. مفاعله] ١. اویمه، اویغون کلمه ، اویغونلق ، توافق : آره‌لرنده هیچ موافقت یوقدر . ٢. مطابق و مناسب اولمه، مطابقت ، مناسبت ، هم آهنك اولمه : چالغی آلاتی بیننده موافقت شرطدر. ٣. راضی اولمه ، رضا ویرمه ، مساعده : خانی صاتمغه قرار ویردك اما حصه‌دارانك بری موافقت ایتمیور. ٤. اوزلاشمه : بینلرنده موافقت حاصل اولدی.

مَواقِت { سد. جه. عر. فد : موقت. با : موقت.

مَواقِع { سد. جه. عر. فد : موقع. با : موقع.

مَواقِف { سد. جه. عر. فد : موقف. با : موقف.

مَواقیت { سد. جه. عر. فد : میقات. با : میقات.

مَواکِب { سد. جه. عر. فد : موکب. با : موکب.

مُوالاة { سش. عر. [«ولی» دن مصد. مفاعله] دوستلق، دوستانه معامله، قارشیلقلی محبت و حمایه و معاونت : بینمزده‌کی موالاة صمیمه .

مَوالِد { سد. جه. عر. فد : مولد، میلاد. با : مولد، میلاد.

مَوالی { سد. جه. عر. فد : مولا. با : مولا.

مَوالید { سد. جه. عر. فد : مولود. با : مولود. || موالید ثلثه = حیوانات و نباتات ومعدنیاتدن عبارت اولان اجسام طبیعیه و بونلردن بحث ایدن تاریخ طبیعی فنی .

مُوانَسَت { سش. عر. [«انس»دن مصد. مفاعله] ١. الفت، انسیت، بربرینه آلیشوب برلکده یاشامه. ٢. مأنوسیت، انساندن قاچمایش، وحشی حیوانك انسانه آلیشمه‌سی : بعض حیوانلرکسب موانسته مستعددر.

مَوانِع { سد. جه. عر. فد : مانع. با : مانع.

مَواهِب { سد. جه. عر. فد : موهبه. با . موهبه.

مَوائِد { سد. جه. عر. فد : مائده. با : مائده.

موبِد { یاخود موبذ. س. فا. زردشت دیننده پیشوا ورئیس روحانی؛ موبد موبدان = دین مذکورك باش پیشواسی .

مُؤَبَّد { صه. عر. ث : مؤبده. [«ابد»دن سمف. تفعیل] ١. ابده‌قدرسورن، صوکسز، ابدی : جنتده بر عمر مؤبدله نعم مؤبدمیه نائل اوله‌جغز . ٢. عمرك

صوکنه دك دوام ایده‌جك او. لان ، الی آخرالعمر سوره‌جك اولان : مؤبد کورك .

مؤبداً { حـ. عر. ۱. ابده قدر ، الی غیر النهایه، صوکسز وپایانسز اوله‌رق : اعمال صا. لحه اصحابی مؤبداً بختیار اولورلر. ۲. عمری اولدقجه ، الی آخر العمر : مؤبداً کورکه قوندی .

موت { س. اوغور ، قوت، بخت، طالع، سعد .

مَوت { سذ. عر. اولوم ، وفات، مرك .

مَوتا { یا موتی. سذ. جم. عر. فد : میت. با : میت .

موتاف { س. آفا. «مویتاب»دن ۱. کچی قیلندن طو. قونمش ویا اورلمش شیء، آت طا. قمنك قیلدن اولانلری ، چول وپابیند وسائره. ۲. قیلدن چول وسائره طوقویان ویاصاتان آدم : موتاف اصنافی .

مؤتلِف { صـ. عر. ؤ : مؤتلفه . [«الفة»دن سف. افتعال] ۱. الفت وانسیت پیدا ایتمش ، مألوف، مأنوس . ۲. موافق ، اویغون، مختلف مقابلی .

موتلی { یا موتلو. صـ. اوغورلی، قوتلی، مسعود، سعید ، بختیار : نه موتلی آدمدر .

مؤتمَن { صـ. عر. ؤ : مؤتمنه . [«امن»دن سف. افتعال] امنیت اولنان ، امنیتلی ، امین ، معتمد .

موته { س. کوکسی بهارده قیزا. ریر بر جنس سیاه قوش، بقره قوشی .

مَوتیٰ { سذ. جم. عر. با : موتا .

مُوتی { صـ. عر. ؤ : موتیه . او. لومه منسوب ومتعلق .

مُؤثِّر { صـ. عر. ؤ : مؤثره . [«اثر»دن سف. تفعیل] ۱. تأثیر ایدن، اثر براقان. ۲. ایشلاین ، حکمنی اجرا ایدن : پك مؤثر بر علاجدر . ۳. ایچه ایشلین، چوق طوپیلان ، زیاده حس اولنان، تأثیرلی : بوکون مؤثر بر صوغوق واردر . ٤. انسانك قلب وذهننده پرطوتان، باعث انتباه اولان : نصیحتلرم اولادمه مؤثراولمدی. ٥. تأثری موجب، حزن وکدر ویرن ، طو. قنان: پك مؤثر بر سسی واردر؛ مؤثر بر مرثیه اوقودی . ٦. اثر صاحبی، فاعل، عامل، صانع : اثردن مؤثره انتقال اولنور .

مَوثوق { صـ. عر. ؤ : موثوقه . [«وثوق»دن سمف.] ۱. اینانیلیر، اعتماد وامنیت او. لنور ، امین ، مؤتمن ، معتمد : موثوق آدم ؛ موثوق الکلام = سوزینه اینانیلیر . ۲. صاغلام، صحیح : موثوق سوز ، خبر ؛ روایت موثوقه .

مَوثوقاً { حـ. عر. اینانیله‌جق واعتمادوامنیت اولنه‌جق صورتده : موثوقاً روایت ، استخبار اولندیغنه کوره .

مَوثوقیّت { سذ. عر. ۱. امین ومعتمد اولان آدمك حالی : او آدمك موثوقیتی بنجه معلومدر. ۲. صاغلاملق، صحت : بوخبرك موثوقیتنده شبهه یوقدر.

مَوج { سـذ. عر. جم : امواج . طالغه . ‖ موج زن = طا. لغه‌لی ، متموج .

موجِب { صـ. عر. ؤ : موجبه . [«وجوب»دن سف. افعال] ۱. ایجاب ایدن ، سبب وباعث اولان، مؤدی : موجب شکایت بر حال یوقدر ؛ موجب اندیشه برایشدر؛ اسباب موجبه = برحالی ایجاب ایدن سببلر، بر اعلام ویا مضبطه‌ده ویریلن حکم وقرارك مبتنی بولندیغی اسباب. ۲. منـ. مثبت، سالب مقابلی: قضیهٔ موجبه. == سـذ. عر. سبب، وسیله: بوقدرکلفته نه موجب وار؟ بلا موجب = سببسز و وسیله‌سز اوله‌رق .

موجَب { سذ. عر. [«وجوب» دن سمف. افعال] ۱. برکلام و یا امرك ایجاب ایتدیکی شیء، نتیجه، مآل مقتضا : حدیث شریف موجبنجه؛ ارادهٔ سنیه، امرنامهٔ سامی موجبنجه ؛ بر مو. جب فرمان عالی . ۲. بیوك بر مأمورك کندیسنه تقدیم اولنان اوراقك محتویاتنی تصدیق ایچون ایتدیکی اشارت . ۳. بر اراده ویا فرمانك مآل و مقتضاسنی ایضاح یوللی یازیلان تحریرات :

موجِد { سذ. صـ. عر. ؤ : مو. جده . [«وجود» دن سف. افعال] ۱. یکی برشیء ایجاد واختراع ایدن آدم : تلغرافك موجدی . ۲. کندیلکندن افکار و معانی ایجاد و اختراعنه مقتدر : موجد برشاعردر .

موجِدلك { س. ۱. یکی بر شیء ایجاد و اختراع ایدن آدمك حالی : موجدلك شرفی اوکا عائددر . ۲. کندیلکندن افکار ومعانی ایجاد ایتمك اقتدا.

ری : او شاعرك موجدلکی فوق‌العاده‌در .

مُؤجِر { صه. عر. ث : مؤجره . [« اجر » دن سف. افعال] کرا ایله ویرن، کرالایان، ایجار ایدن : برملکك مؤجر و مستأ-جری .

مُوجَز { صه. عر. ث : موجزه . [« وجوز » دن سمف. افعال] قیصه، مختصر، ایجاز طریقیله افاده اولنمش ویایازلمش، مجمل : موجز بر رساله، بر افاده .

مَوجزَن { صه. فا. [عر. موج = طالغه. فا. زدن = اور-مق] طالغه‌لی، متموج .

مُوجِع { صه. عر. ث : موجعه . [«وجع»دن سف. افعال] آغردان، آجیدان، وجعلی : آلام موجعه .

مُؤَجَّل { صه. عر. ث : مؤجله . [«اجل»دن سمف. تفعیل] مستقبلده ایفا اولنمق اوزره وقتی معین، مهلتلی، پشین اولمیان، معجل مقابلی : مهر مؤجل = مفارقت وقوعنده زوجه‌یه ویر-لمك اوزره عقد نکاح اثناسنده تعیین اولنان مبلغ .

مَوجود { صه. عر. ث : موجوده. [« وجود » دن سمف.] ١. وار اولان، بولنان، مفقود اولمیان : موجود مال ؛ نقود موجوده . ٢. حاضر اولان، غائب اولمیان، حاضر بولنان : بن مجلسه کیردیکم وقت سزده اوراده موجود ایدیکز . == سذ. عر. بر هیئتی ترکیب ایدن افرادك مجموعی : طابورلرك مو-جودی حال حضربده آلتیوزی تجاوز ایتمز ؛ مکتبك موجودی ایکیوزه بالغ اولیور .

مَوجودات { سذ. جمع. عر. وار اولان کافهٔ اشیاء، مخلوقات، کائنات : مفخر الموجو-دات = فخر کائنات افندمز .

موجور { سه. ١. یانمش دمیر جرورفی . ٢. معدن ویا اغاچ کوموری سوپورند-یسی، قیریغی . ٣. هرشیئك ایشه یاراماز قسمی، بوجوری .

مُوَجَّه { صه. عر. ث : موجهه . [« وجه »دن سمف. تفعیل] هرکسك توجه ایتدیکی، مقبول، معتبر، مناسب، موافق .

موچك { سه. صپان دمیرینی تمیزله‌مکه و چامورینی دوشورمکه مخصوص اوجی کسکین دمیرلی دکنك .

موچق { یاخود میچو . ١. [اسپا. نیوچه‌دن] کمیلرده سر-نلره چیقمق اوزره بولندیریلان چوجق، کوچك طائفه . ٢. [فا. «مغبچه»دن غلط] میخانه‌جی چراغی .

مُوَحَّد { صه. عر. ث : موحده . [« وحدة » دن سمف. تفعیل] ١. بر وتك حالنه قونمش، توحید اولنمش . ٢. برنقطه‌لی : باء موحده .

مُوَحِّد { صه. سذ. عر. ث : مو-حده . ج : موحدین . [«وحدة»دن سف. تفعیل] اللهك برلکنه ایننان، اهل توحیددن اولان : مؤمن موحد ؛ عندالمو-حدین . == ج. مغربده حکومت سورمش برسلاله .

مُوحِش { صه. عر. ث : موحشه. [« وحشة » دن سف. تفعیل] توحیش ایدن، وحشت کتیرن، انسانك اصسز برمحلده حس ایتدیکی قورقویی موجب، وحشت انکیز : چوللر پك مو-حشدر .

موحش { صه. عر. ث : موحشه. [« وحشة » دن سف. افعال] قورقو ودهشتی موجب، وحشت‌انکیز .

مُؤَخَّر { صه. عر. ث : مؤخره . [«اخر»دن سمف. تفعیل] کریده بولنان، صکره واقع اولان، صکره‌یه وکری‌یه قالمش، مقدم مقابلی، صکره‌کی : او حرببك تاریخندن مؤخردر ؛ مقدم خبرك مؤخر مبتداسی .

مُؤَخَّراً { ظر. عر. ١. صکره-دن، بعده : کیدوب مؤخراً ینه کلدی . ٢. یاقین وقتده، اولجه، اخیراً : کندیسنی مؤخراً کوردم :

موخنات { صه. [عر. « مخنث » دن غلط] با : مخنث .

مُؤَدّا { یا مؤدی . سذ. عر. [« اداء » دن سمف. تفعیل] معنا، مآل، مفهوم : فلان ضرب مثل مؤداسنجه ؛ عباره‌سی پك دوزکون دکلسه‌ده مؤداسی پك ایی دوشونلمش .

مُؤَدِّب { صه. سه. عر. ث : مؤدبه. [«ادب»دن سف. تفعیل] علم وادب اوکردن، تربیه‌ایدن، تربیه‌جی، برچوجغك هم تحصیلنه هم تربیه‌سنه مأمور خصوصی معلم : مؤدب شاکردینه یالکز سوزله تربیه ویرمیوب افعا-

ليله‌ده نمونهٔ امتثال اولميدر .

مؤدَّب { صـ. عر. ث : مؤدبه . [«ادب» دن سمف. تفعيل] علم وادب اوكرنمش، تربيه‌اولمش، اديب، تربيه‌لى. ذ.

مَوَدَّت { سث. عر. [« ود » دن مصـ. ميمى. — ميمك ضميله غلطدر.] سومه، سوكى، محبت، حب ، مخادنت : بيمزده كى مودت صميمه .

مَوَدَّتلى { يا مودتلو. صـ. محبتلى، محب. [انشا لسـاننده دون رتبه‌ده بولنانلره ويريلن عنواندر.]

مُودِع { صـ. عر. ث : مودعـه . [«ودع» دن سف. افعال] امانت و وديعه براقان. ذ.

مودَل { سـ. [فر. Modèle] نمونه، اورنك، مشق .

مَودوع { صـ. عر. ث : مودوعه. [« ودع » دن سمف.] امانت‌براغلمش، توديع اولنمش : عهده‌سنه مودوع وظيفه .

موده١ { سـ. [فر. Mode] مرعى و متداول اولان طرز وبچيم : شـيقلر يكى موده‌يه رغبت ايدرلر . = صـ. موده‌يه موافق وتابع اولان : بوقماش، بوبچيم شمدى پك موده‌در؛ يكى موده بر فيستان .

مؤدِّى { صـ. عر. ث : مؤديه . [«اداء»دن سف. تفعيل] ايجاب ايدن ، موجب ، باعث ، مسبب : بوقوقو باش آغريسنى مؤدى اولور .

مؤدَّى { با : مؤدا .

مؤذِّن { سف. عر. [« اذان » دن سف. تفعيل] نماز وقتنى اعلان ايچون مناره شرفه‌سنده ويا سـائر محلده اذان اوقومغله موظف آدم : كوزل سـسلى برمؤذن .

مؤذِّنلك { سـ. مؤذن وظيفه‌سى، اذان ويرمه : فلان جامعده مؤذنلك ايديور .

موذى { صـ. عر. ث : موذيه . [«اذاء» دن سف. افعال — تفعيل بابندن « مؤذى » ديه‌ملى زيرا بو ماده عربيـده اصـلا اوبابدن كلز.] ١. اذيت ويرن ، اينجيدن، جفاكار : پك موذى آدمدر . ٢. راحت براقيان، راحتسز ايدن، مضر : حوينات موذيه. ٣. تر. يوزى كولمز،صورتنى آصمش، عبوس . [تركجه‌ده بومعنا متروكدر .]

موذِيات { سث. جـ. عر. اذيت ويرن و راحتسز ايدن شيئلر وحيوانجقلر : قيشك صو- ئوغنـه بدل يازك ده بر چوق موذياتى واردر .

مور { سـ. فا. قارينجه، نمل : مور ضعيف .

مور { صـ. ١. ماوى ايله كوكز آره‌سنده معروف بررنكده اولان، منكشه رنكنده: مور قطيفه . ٢. صوئوقدن ياره لنمكدن وياخود شدتلى بر يأس وفتور تأثيريله بورنكه كيرمش اولان ، مورارمش : بونى ايشيدنجه موس مور اولدى . == سـ. ذكر اولنـان رنك : مورى هيچ سومم؛ موره بو- يامق .

مورارتمق { فتـ. ١. مور رنكنه صوقمق ، موره بو- يامق : مركبله اللرينى مورار- تمش. ٢. قرارتمق، مظلم حالنه قومق : شوبولوطلر هوايى مو- رارتدى. ٣. برهلمك : طياقدن بوتون بدنى مورارتمش .

مورارمق { فل. ١. مور رنكنه كيرمك، موراولمق : موردوم اريكى كال بولنجه مو- رارير . ٢. قرارمق ، مظلم اولمق : هوا موراردى . ٣. برهلنمك : طياقدن بوتون بدنى مورارمش. ٤. مجـ. حزن و الم ومأيوسـيتدن بكز قرارمق : بونى ايشـيدنجه قراروب مو- راردى .

مورانه { صـ. حـ. فا. قارينجه وارى، قارينجه‌يه ياقيشير صورتده ، عاجزانه ، ناچيزانه : مورانه برخدمتده‌بولنمق اوزره؛ برتقدمهٔ مورانه .

مورِث { صـ. عر. ث : مورثه . [«وراثة» دن سف] ١. كتيرن، ويرن، قزانديران،ايجاب و ايراث ايدن : مورث حزن بر خـبر ؛ مورث خسـار . ٢. ورثه‌يه ميراث براقان .

مورچه { سـ.فا. ١. قارينجه‌جق. ٢. دمير قارينجه‌سى ، قارينجه‌لانمه .

مورِّخ { سف. عر. جـ : مور- خين. [«ارخ»دن سف. تفعيل . — اصـل عربيسى : مؤرخ.] ١. تاريخ يازان آدم،علم تاريخه متعلق كتاب و تأليف صاحبى : ابن خلدون الك محقق مورخلردندر ؛ ابوالمرخين = يونان قديم مورخلرندن مشهور هرودوت . ٢. بر وقعـه‌يه دائر

نظماً وحروف ابجد حسابیله تاریخ سویلین .

مُوَرِّخ { صه. عر. ث : مورخه [«ارخ»دن سمف. تفعیل. — اصل عربیسی : مؤرخ .] تاریخی آتلمش، سنه و آی وکونی یازلمش، تاریخلی : ٢٠ جمادی‌الآخره ١٣١٩ تاریخیله مورخ برمکتوب؛ غیرمورخ = تاریخسز، تاریخی یازلمامش .

مُوَرَّخاً { حه. عر. برتاریخله مورخ اوله‌رق ، سنه و شهر وکونی مقید اولدیغی حالده : ٣ محرم ١٣١٩ تاریخیله مورخاً برمکتوب آلدم .

مَوْرِد { سد. عر. جه : موارد. [«ورود»دن سم.] ورود ایده‌جك محل، یول، طریق، واسطه. || مورد شهادتنامه‌سی = برمتاعك واصل اولدیغی یردن كلن شهادتنامه .

موردوم { یاخود مردوم. سه. مور ویشیل رنكنده كوچك برجنس اریك كه باشلیجه خوشافی و رچلی یاپیلیر : موردوم اریكی .

مورش { یا موریش . صه. قاریش صفتنه اتباع اولنور : قاریش موریش = قارمه قاریشیق ، پریشان ، بربرینه كچمش : سرخوشك صقالی بییغی قاریش موریش اولمش .

مورلق { سه. مور رنكی، مور رنكنده اولمه : چیبانك اطرافنده بر مورلق واردر؛ برەنك مورلغی كچمش.

مورمتراق { صه. و :

مورمسی { صه. مور رنكنه چالار، مور رنكنه شبیه .

مَوْرُوث { صه. عر. ث : موروثه. [«وراثة» دن سمف.] ١. میراث قالمش، وراثت طریقیله كچمش : مال موروث؛ پدرندن موروث برچوق املاکی واردر. ٢. ابویندن سرایت ایتمش، میراث كبی قالمش : فرنكی علتی ابویندن موروث قالان امراضدندر.

مَوْرُود { صه. عر. ث : موروده. [«ورود»دن سمف. — فعل لازم اولدیغندن «وارد» دیمك دها طوغریدر.] ورود ایتمش، كلمش، وارد، واصل : مكاتیب موروده؛ فلاندن مورود تذكره، هدیه . = ن. بر پوسته خانه‌یه كلن مكاتیب واشیا قسمی : عجبا او مكتوب موروده ایچنده میدر .

مَوْرُودات { سش. جه. عر. ورود ایتمش مكتوبلر و سائر شیلر : پوسته مورودانی.

مُوَرَوی { صه. عر. موره‌لی .

موره { سخ. مه. ١. یونانك شبه جزیره حالنده اولان قسم جنوبیسی، پلوپونس. ٢. علی‌الاطلاق یونان.

موره‌لی { سه. صه. موره شبه جزیره‌سی و یا علی‌الاطلاق یونان اهالیسندن اولان .

مورینه { سه. [ایتا.] شمال دكیزلرنده صید اولنان و قره‌جكرندن معروف بالیق یاغی چیقان بر جنس بیوك بالیق .

موز { سد. عر. اقالیم حارەده حاصل اولور معروف اوزونجه میوه . || موز آغاجی = بومیوه‌یی ویرن آغاج كه خرمایه مشابهدر .

موزِب { صه. [عر. «معذب» دن غلط] اكلنمك ایچون اذیت ویرن، اذیت ویره‌رك طاقیلان .

موزبلك { سه. اكلنمك ایچون اذیت ویرن و اذیت ویره‌رك طاقیلان آدمك حالی : موزبلك ایتمه.

مُوَزِّع { صه. عر. [«وزع» دن سف. تفعیل] طاغیدان، توزیع وتقسیم ایدن . = سه. عر. ١. پوسته مكتوبلرینی اصحابنه وغزته‌لری آبونه‌لرینه تقسیم ایدن آدم. ٢. صوقاقلرده غزته صاتان آدم .

مُوَزِّعلك { سه. پوسته ویا غزته موزعی خدمتی : موزعلك ایدیور؛ غزته موزعلکی.

مَوْزُون { صه. عر. ث : موزونه . [«وزن» دن سمف.] ١. طارتلمش، وزن اولنمش . ٢. وزنه مطابق، وزن اتخاذ اولنان برمثاله كوره تصریف اولنان : ایكنجی بابك وزنی و موزونی . ٣. وزنی برنده ، هجالرینك عدد وترتیبی منتظم اولان ، وزنلی : كلام موزون. ٤. یاقیشیقلی ، دوزكون : قامت موزون .

موزه { سه. فا. چیزمه .

موزه { سه. [فر. Musée] آثار عتیقه ومصنعه‌نك وضع وتشهیرینه مخصوص بنا. [موزه‌خانه دیمكه حاجت یوقدر.]

موزیقه { سه. [فر. Musique] موسیقی، چالغی طاقمی : عسكر موزیقه‌سی .

موس { مه. «مو» هجاسیله باشلار بعض تركجه

صفتلرك باشنه کیروب مبالغه بیان ایدر : مُوس مُوَر .

مؤستره { س. [یتا.] ١. اورنك، نمونه . ٢ . بردکانك جامکاننده نمونه وجالب رغبت اولمق اوزره برصورت منتظمه‌ده قونمش اشیا .

مُؤَسِّس { ص. سذ. عر. جـ : مؤسسین. [«اساس» دن سف. تفعیل] ١ . تأسیس ایدن ، تمل آتان ، یاپی یاپان ، بانی : بو بنانك مؤسسی کیمدر؟ ٢. قوران، وجوده کتیرن : مؤسس دولت ؛ بو اصولك مؤسسی .

مُؤَسَّس { ص. عر. ث : مؤسسه. [«اساس» دن سمف. تفعیل] قورلمش ، بنا اولنمش ، تملی آتلمش : اساس قوی اوزرینه مؤسس بر بنا؛ بو دعوی نه اوزرینه مؤسسدر .

مُؤَسَّسات { سذ. جـ عر. تأسیس اولنمش ابنیه ، دوائر : مؤسسات خیریه ؛ مؤسسات علمیه .

مُؤَسَّسه { سذ. عر. مؤسساتدن بری : بر مؤسسهٔ خیریه‌در .

مؤسسات کبی تعبیرلر اوته‌دن بری یالکز جمع صورتنده قوللانیلوب، مفردلری مستعمل دکل ایکن، اخیراً السنهٔ اجنبیه ترجمه‌سنده مفردلرینك ده استعماله احتیاج کوریلوب، مثلا Monument ویا institution کلمه‌لرینك ترجمه‌سنده مؤسسه دینلمکه باشلانمشدر . معهذا غریب کورینیور .

مُوَسِّع { ص. عر. ث : موسعه . [«وسع» دن سف. تفعیل] کنکیشلدن، توسیع ایدن (دوا وسائره) .

مُؤَسِّف { ص. عر. ث : مؤسفه. [«اسف» دن سف. تفعیل] اسف ایتدیرن ، کدر ویرن ، حزن آور : بعض احوال مؤسفه.

موسقه { س. [عر. «نسخه» دن غلط] یا : نسخه .

موسقی { یا : موسیقی .

مَوسِم { سذ. عر. جـ : مواسم. [«وسم» دن سز.] ١. بر شیئك معین وقتی، زمان مخصوص : اوزوم موسمی؛ حج موسمی. ٢. سنه‌نك درت فصلندن بهری : موسم بهار؛ مواسم اربعه. ٣. یاز ایله قیش آره‌سنده اولان وقت، ایلك وصوك بهار : موسم اثوابی. || موسم روزکاری = بر موسم مخصوصده مقنن اسن روزکار، ملتم . || ناموسم = موسمنده اولمیان ، هنوز زمانی کلمه‌مش ، وقتسز، نابمحل .

مَوسِملك { ص. یاز ایله قیش آره‌سنده اولان ایلك وصوك بهاره مخصوص : موسملك اثواب، قماش .

مُوَسوِس { ص. عر. ث : موسوسه. [«وسوسه» دن سف. دحرج] وسوسه‌جی، نابمحل وهم وقوروتی‌یه تابع .

مَوسوم { ص. عر. ث : موسومه. [«وسم» دن سمف .] اشارتلی، علامتلی، مارقه‌لی .

موسوی { ص. س. عر. ث : موسویه. [«موسی»دن سمن] ١. حضرت موسی (عم)ك شریعتنه تابع ، یهودی، اسرائیلی : جماعت موسویه ؛ موسویلرك عاداتی . ٢. امام موسی کاظم (رضه)ك نسلنه منسوب : سادات موسویه‌دن .

موسیقار { س. فا. ١. کویا قاغاسنده بر چوق دلیکلر بولنمغله روزکار اسدکجه مختلف صدالر چیقاران بر طیر موهوم. ٢. برصره دودوکلردن مرکب چالغی، مصقال .

موسیقی { یا موسقی . سذ. عر. [یو. Μουσική] ١. الحان ونغماتك اصول و قواعدندن بحث ایدن علم : علم موسیقی. ٢. آلات موسیقیه، چالغی طاقمی، موزیقه .

موسیقی { ص. عر. ث : موسیقیه. علم موسیقی‌یه وچالغی‌یه منسوب و متعلق : آلات موسیقیه .

موسیو { س. ص. [فر. Monsieur] افندی، آغا، بك. [علی‌العموم اجنبیلره ویریلان عنواندر].

موش { س. فا. فاره، صیچان .

موشاباق { ص. [عر «مشبك» دن غلط] قفسلی ، قفس وآغ شکلنده (نقش ویا تلکاری ایشلمه‌لی کومش) .

موشامبه { س. [عر. «مشمع» دن غلط] یا : مشمع .

موشتوق { و موشتولق . س. [«مژده» و «مژده‌لك» دن غلط] یا : مژده، مژده‌لك.

موشته { س. [فا. « مشت » دن غلط] ١. یومروق. ٢. دیکیجیلرك دیکدکاری شیئك ایچنه کچیردکلری معدن طوب. || موشته تعلیمی = مشتزنلك.

مُوَشَّح { ص. عر. ث : موشحه . [«وشاح» دن سمف. تفعیل]

١. سوسلنمش، سوسلی، مزین کیینوب قوشانمش . ٢. د. مصراعلرینك برنجی حرفلری بر کلمه تشکیل ایدن (شعر).

موشر { س. [بلکه عر. «منشار» دن] مرانغوز وچیقریقجی کبی اصنافه مخصوص اکری دستره.

موشکاف { ص. فا. [مو = قیل. شکاف = یاریجی] قیلی یارار کبی پك اینجه تدقیقات اجرا ایدن، مدقق، محقق .

موشکافانه { ص. ح. فا. مدققانه.

موشموله { س. [ایتا.] معروف بر میوه که متعدد سرت چکردکاری اولوب صوك بهارده اولور . اصل ترکه بیانیسنه دونکل و بوستانیسنه ازگیل وایری بر جنسنه بش بییق دیرلر. || مج. بورشوق وعبوس شیئدن کنایه اولور : موشموله صورتلی .

موشور { سد. عر. ج: مواشیر. [زبانزدی میمك ضمیله] با : منشور.

موصاقه { س. [عر. «مسقا» دن] قاورلمش قیمه ایله پیشمش سبزه علی الخصوص پاطلیجان یمکی .

موصتره { س. ١. آولانه جق قوشلری جلب ایچون آوجی طرفندن کوستریلان قوش ویا قوش تقلیدی . ٢. با : موستره .

موصل { سد. عر. [«وصول» دن سم] قاوشه جق یر ، قاوشاق. [موصل شهرینك اصل اسمی بودر.]

موصل { ص. عر. ث: موصله . [«وصول» دن سف. افعال] یتیشدیریجی، ایصال ایدن. ث. || موصلهٔ سلیمانیه = سلیمانیه مدرسلکنه واسطهٔ ارتقا اولان بر رتبهٔ علمیه؛ موصلهٔ صحن = کذا.

موصلق { س. صویی ایستنلدیکی وقت آقیدوب ایستنلد. یکی وقت قپامق اوزره چشمه وسائره‌یه طاقیلان بورمه .

موصندره { س. اوطه‌نك قپو طرفنده‌کی یوزینی ضبط ایدن بیوك طولاب که ایچنده یتاق و سائره قونور ؛ چنکانه اونده موصندره آرامق = اولمیه جق یرده برشیء طلب ایتمك.

موصوف { ص. عر. ث: موصوفه. [«وصف» دن سمف.] برصفتی حائز اولان، متصف : کرم وسخاوتله، اوصاف جمیله ایله موصوف . = سد. عر. د. برصفت ونعتی اولان اسم، منعوت : صفت ایله موصوف آره‌سنده مطابقت لازم .

موصول { ص. عر. ث: موصوله. [«وصول» دن سمف.] برلشمش، قاوشمش. || د. اسم موصول = اوشیء که ویا اوآدم که معناسنی افاده ایدن ما، من، الذی کبی کنایه .

موصی { ص. سد. عر. [«وصایة» دن سف.] وصیت ایدن، بروصیت براقان آدم .

موصی به { سد . عر . وصیت اولنان شیء .

موصی له { سد. عر. کندیسنه برشیء وصیت اولنان آدم .

موضح { ص. عر. ث: موضحه . [«وضوح» دن سمف. تفعیل] ایضاح اولنمش ، آشکاره بیان اولنمش، آچیقدن ومفصلاً افاده ایدلمش.

موضحاً { ح. عر. ایضاحلی اوله‌رق، آچیقدن، آشکاره .

موضع { سد. عر. ج: مواضع. [«وضع» دن سم.] یر، محل، مکان، جای : بوموضعده؛ مواضع مختلفه‌ده .

موضعی { ص. عر. ث: موضعیه. برمحله مخصوص اولان، عمومی اولمیان : موضعی بروجع.

موضوع { ص. عر. ث: موضوعه. [«وضع» دن سمف.] ١. قونلمش، وضع اولنمش، نهاده : رافك اوزرینه موضوع اشیا. ٢. وضع و تأسیس اولنمش ، اتخاذ اولنمش، متخذ، مرعی : نظام موضوع؛ اصول موضوعه. ٣. صحیح اولمیان ، اویدیرمه ، دوزمه : حدیث موضوع. = سد . عر. ١. برعلمك مقصود عنهی ، اعراض ذاتیه‌سی. ٢. منط. قضیهٔ منطقیه‌نك اساسی حکمنده اولان اسم، محمول، مسند الیه . || موضوع بحث = مبحوث عنه ، مبنی علیه ، بحث اولنان ماده.

موضوعات { سد. ج. عر. مبحوث عنه اولان مواد، مبانی : موضوعات العلوم.

موطن { سد. عر. ج: مواطن. [«وطن» دن سم.] وطن، یر، محل، مکان، اقامتگاه .

موظف { ص. عر. ث: موظفه . [«وظف» دن سمف. تفعیل] ١. بر وظیفه و خدمتله مکلف اولان ، وظیفه‌دار : بن

سزه خدمتله موظفم. ٢. مخصص معاش وتعييناتى اولان، معاشلى، وظيفه‌خوار. || عساكر موظفه = منتظم عسكر.

مَوعِد { سذ. عر. جـ : مواعد. ١. [«وعد» دن مصـ. ميمى] سوز ويرمه، وعد، وعده: بر طاقم مواعد كاذبه ايله بنى آلداتدى. ٢. [«وعد» دن سز.] سوز ويريلن وقت، مهلت، ميعاد: بوسندك دها موعدى كلمدى. || موعد تلاقى، موعد ملاقات = كوريشيلوب قونيشلمق اوزره مقرر ومعين محل فر. Rendez-vous.

مَوعِظه { سذ. عر. جـ : مواعظ. [«وعظ» دن مصـ. ميمى] وعظ، نصيحت، اوكوت، پند: مواعظ مؤثره.

مَوعود { صـ. عر. ث : موعوده. [«وعد» دن سمفـ.] ١. وعد اولنمش، سوز ويرلمش: ترفيعى كنديسنه قلعجه موعوددر؛ موعود اولان لطفكزه منتظرم. ٢. وعده‌لى، معين، مقدر: اجل موعود = موت طبيعى.

مُوَفَّق { صـ. عر. ث : موفقه. [«وفق» دن سمفـ. تفعيل] ١. توفيق الهى‌يه مظهر اولان، ايشى راست كلن: تجارتجه پك اوقدر اقتدارى يوغيسه ده موفق آدمدر. ٢. ظفرياب، دسترس، نائل، بجره‌بيلن، بوله‌بيلن، مقتدر: بوكتابى بيتيرمكه موفق اولسه‌م؛ او قدر آرادم موفق اوله‌مدم.

مُوَفِّق { صـ. عر. [«وفق» دن سفـ. تفعيل] موفق ايدن، توفيق صاحبى. [« صفات اللهدندر.]

مُوَفَّقيَت { سذ. عر. جـ : موفقيات. ١. توفيقات سبحانيه‌يه مظهريت، من طرف الله موفق اوله. ٢. مظهريت، نائليت، مظفر ودسترس اوله: موفقيتكز ايچون دعا ايدرم.

مَوفور { صـ. عر. ث : موفوره. [«وفور» دن سمفـ.] چوق، بول، كثير، وافر: نعم موفوره.

مَوقِت { سذ. عر. جـ : مواقت. [«وقت» دن سز.] اولدن تعيين اولنمش وقت، وعده، مهل.

مُوَقَّت { صـ. عر. ث : موقته. [«وقت» دن سمفـ. تفعيل] بروقت معينه مخصوص اولان، دائمى اولميان، آز وقت سوروب كچن، سوركسز: نعم دنيويه موقت ونعم اخرويه دائميدر.

مُوَقِّت { سذ. عر. [«وقت» دن سفـ. تفعيل] ١. وقتى وعلى الخصوص نماز وقتلرينى تعيين ايدن آدم، موقتخانه مأمورى. ٢. وقت وساعت ودقيقه‌لرى تماميله تعيين ايدن عيارلى ساعت، وقت معيارى، قرونومتره.

مُوَقَّتاً { حـ. عر. آز بر زمان ايچون، شمديلك: باغچوانمز صله‌دن كلنجه‌يه قدر موقتاً بر باغچوان طوتدق؛ آفيون روحى موقتاً صانجيى طور ديردى. [تاسى اصليه اولوب تاء تأنيث اولمديغندن، «موقة» صورتنده يازلمه‌سى خطادر.]

مُوَقِّتخانه { سـ. فا. اكثر بيوك جوامع شريفه‌يه مربوط اوطه كه ايچنده متعدد عيارلى ساعتلر وارتفاع آلوب بونلرى عيار ايتمكه مأمور اولان موقت بولنور.

مُوَقَّر { صـ. عر. ث : موقره. [«وقار» دن سمفـ. تفعيل] آغرلانمش، تعظيم وتكريم ايدلمش اولان. ن.

موقظ { صـ. عر. ث : موقظه. [«يقظه» دن سفـ. افعال] ١. اويانديران، ايقاظ ايدن. ٢. مجـ. غفلتدن قورتاران. ٣. طـ. تحريك وتنبيه ايدن: دواء موقظ.

مَوقِع { سذ. عر. جـ : مواقع. [«وقوع» دن سمـ.] ١. ير، محل، موضع، جاى: بو موقعده؛ بوسوز موقعنده‌در. ٢. برشيئك وقوعه كلديكى وبولنديغى ياخود لزوم كوستر ديكى محل: موقع حرب؛ پوسته موقعى؛ موقع اجرا. ٣. واپور ودميريول وتياترو كبى عمومى بر محلده ويريلن اجرته كوره صنفى دكيشن ير: برنجى، ايكنجى، اوچنجى موقع. ٤. واپور وسائر وسائط نقليه‌ده فضله اجرت ويرنلره مخصوص ممتاز محل: موقع قاره‌سى؛ موقع بيلتى؛ موقعده اوتورمق. ٥. عسكر اقامتكاهى: موقع قوماندانى؛ مواقع مستحكمه.

مُوَقَّع { صـ. عر. ث : موقعه. [«وقوع» دن سمفـ. تفعيل] طغراى همايونله موشح.

مَوقِعلى { صـ. برنجى موقعى يعنى فضله اجرت ويرنلره

مخصوص ممتاز محلی اولان ویا کندیسی بونلره مخصوص اولان : موقعلی ترامواى؛ موقعلی قاره، واغون .

مَوقِف { سذ. عر. جـ : مواقف. [« وقوف » دن سمـ.] طوره‌جق یر، طوراق، دمیریول قطارینك یولجی و یوك آلوب ویرمك اوزره طوردیغی محل، استاسیون .

موقله { سـ. قیمه‌لی قایغانه .

مَوقوت { صـ. عر. ث : موقوته. [« وقت » دن سمف.] وقتی معین اولان . ‖ رسالهٔ موقوته = معین وقتلرده مثلا هفته‌ده ویا آیده بر نشر اولنان مجموعه، فر. Périodique .

مَوقوف { صـ. عر. ث : موقوفه، [« وقف » دن سمف.] ١. طوردرلمش ، آلیقونمش : فصل دعوی اولنجه‌یه قدر آقچه محکمه‌ده موقوفدر . ٢. طوتلمش، توقیف اولنمش ، ظن اوزرینه موقتاً حبس اولنمش : اون بش كون موقوف قالدی. ٣. وقف ایدلمش، وقف اولمق اوزره ترك وتبرع اولنمش، او. قافه عائد : اراضیٔ موقوفه . ٤ . منوط،متوقف : انکلیزجه‌نك طوغری سویلنمسی بر انکلیزدن تحصیلنه موقوفدر . = سـذ . عر. جـ : موقوفین . توقیف اولنمش آدم، محبوس : موقو. فینك استنطاقی .

مَوقوفات { سذ . جـ . عر . ١. توقیف اولنمش وموقتاً آلیقونمش. نقود واموال. ٢. وقف ایدلمش اموال واملاك. ٣. وارداتدن آرتوب خزینه‌یه مال ایدیلان مبالغ .

مَوقوفیّت { سذ. عر. [لغت مو. لده] ١. موقوف و محبوس اولمه ، محبوسیت ، حبس : موقوفیتی كوننـدن اعتبا. راً. ٢. وقف اولمه : بو ارا. ضینك موقوفیتی . ٣. منوط ومتوقف اولمه .

مَوكِب { سـذ . عر . جـ : موا. كب . بر بیوك ذاتك یاننده یاواش یورویه‌رك كیدن پیاده ویا آتلیلرك هیئت مجموعه‌سی، آلای : موكب حج شریف .

مُؤَکَّد { صـ. عر. ث : مؤكده . [«اكد» دن سمف. تفعیل] ١. صاغلاملاشدیرلمش ، قوت واستحكام ویرلمش، صاغلام، متین. ٢. تکرار ایدلمش، بر دها امر وتنبیه ویا اخطار ایدلمش : اوا. مر مؤكده؛ اخطارات مؤكده.

مُؤَکِّد { صـ. عر. ث : مؤكده . [«اكد»دن سف. تفعیل] ١. صاغلاملاشدیران ، تحكیم و تصدیق ایدن : سزك دید. یککزی مؤكد بر فقره نقل ایده‌یم. ٢. تکرار ایدن،بردها امر و تنبیه ویا اخطار ایدن : اشعار سابقی مؤكد بر امرنامه یازلدی .

مُوَکَّل { صـ. سـ. عر. ث : موكله. [«وكالة »دن سمف.] تو. كیل اولنمش ، بری طرفندن وكیل نصب ایدلمش : فلان طرفندن موكل برآدم كلدی .

مُوَکِّل { صـ. سـ. عر. ث : موكله . [« وكالة »دن سف. تفعیل] وكیل تعیین ایدن ، بر دعوی وكیلنك نامنه دعوی ایتدیكی صاحب مصلحت : موكلی نامنه براستدعانامه ویردی .

مُوَکَّلٌ بِه { صـ. عر. ث : موكل بها. مقـ. رؤیتی بر وكیله احاله ایدلمش اولان ، بر وكیله احاله وتفویض ایدیلن .

مَوكول { صـ. عر. ث : موكوله . [« وكالة » دن سمف.] بروكیله تودیع و احاله و امنیت اولنان : اموال موكوله .

مَوكولٌ اِلَیهْ { صـ. عر. ث : موكول الیها. مقـ. بر ایشه وكیل تعیین اولنان، وكالت ایتمك اوزره كندیسنه بر ایش احاله وتفویض اولنان .

مَولا { یا مولی. سذ. عر. جـ : موالی. ١. صاحب،مالك ، افندی، ولی نعمت. ٢. آزادلی، آزاد اولمش كوله . [بوایکی معنا ایله لسانمزده نادر قوللانیلیر.] ٣. حق جل و علا حضرتلری : مولا حقیچون. ٤. ولی، برایشه قاریشمغه حق اولان آدم . — با : ملا ومنلا .

مو لاده { سـ. یاشلی و عجمی خلا. یق .

مَولانا { سـذ. عر. [« مولا » ایله «نا» ضمیر متكلمندن مركب اولوب لفظاً افندمز دیمكدر .] ١. بعض بیوك علما و مشایخه ویریلن عنواندر : مولانا جلال الدین رومی؛ مو. لانا جامی . ٢. خطابده یاهو مقامنده قوللانیلیر : شوكتابی آلیویر مولانا. با : ملا، منلا .

مَوْلِد { سـذ. عر. جـ : موالد . [«ولادة»دن مصـ. سز. سم.] ١. طوغمه ، ولادت . ٢. بر ذاتك طوغديغى زمان ، ولادت : مولد نبى (صلعم). ٣. فخر كائنات (صلعم) افندمزك ولادت شريفه‌لرى منقبه‌سى . [بو ايكى معنا ايله زبانزدى : مولود .] ٤. طوغيلان ير، محل ولادت ، مسقط رأس .

مُوَلِّد { سذ. عر. [« ولادة »دن سف. تفعيل] ١. طوغوردان، ابه طبيب، قابل. ٢. كيم. تا. حاصل‌ايدن، حصوله‌كتيرن : مولد البخار؛ مولد الحراره؛ مولد الحموضه؛ مولد الماء وسـائره .

مُوَلَّد { صـ. عر. ؤ : مولده . [«ولادة»دن سمف. تفعيل] ١. طوغمش ، طوغورلمش ، طوغمه. ٢. ايكى جنسك برلشمه‌سندن وجوده كلمش، ملز. [فر. Mulâtre بوندن غلطدر .] ٣. اصلنده واساساً يوغيكن صكره‌دن حاصل اولمش : لغت‌مولده.

مُوَلَّدات { سش. جـ . عر. طوغمغله وجوده كلمش آدملر وياحيوانات، بروقت‌معينده ويابرسـنه‌ده طوغان افراد : بو سنه‌نك مولداتى نه‌يه بالغ اوليور؛ آمريقا اهاليسى ياالكز مهاجرتدن دكل مولداتدن دخى آرتيور .

مُوَلِّده { سش . عر . ابه قادين ، قابله .

مُؤَلَّف { صـ. عر . ؤ : مؤلفه . [« الفة » دن سمف. تفعيل] ١. بر يره كتيرلمش ، برلشدرلمش. ٢. تأليف وتصنيف اولنمش، جمع وتحرير ايدلمش : كتب مؤلفه؛ ايكنجى قرن هجريده مؤلف بر كتاب .

مُؤَلِّف { سذ. صـ. عر. ؤ : مؤلفه . جـ : مؤلفين . [« الفة »دن سف. تفعيل] كتاب جمع وتأليف ويا تحرير ايدن ، مصنف، محرر : مؤلف كتاب؛ حقوق مؤلفين ؛ اك مشهور مؤلفه‌لردن . || المؤلفه = كتابك مؤلفى طرفندن سويلنمش اولان اشعارك باشـنده ذكرى معتاد بر تعبيردركه شعرك مأخوذ ومستعار اولمديغنه دلالت ايدر .

مُؤَلَّفات { سش. جـ. عر. تأليف و تصنيف اولنمش كتابلر ، مصنفات ، آثار : ابن سينانك هرعلمده مؤلفاتى‌واردر.

مُؤَلِّم { صـ. عر. ؤ : مؤلمه. [«الم» دن سف. تفعيل] ١. الم ووجع ويرن ، آجيدان ، آغرتان : ضرب مؤلم. ٢. الم وكدر ويرن ، حزن آور ، حزين : پدرينـك وفاتى پك مؤلم بر خبر ايدى .

مَوْلُود { صـ. عر . ؤ : مولوده . [« ولادة » دن سمف.] طوغمش ، زاده. == سذ. عر. ١. جـ : مولودات . بر مدت معينه ظرفنده ومثلا بر سنه‌ده طوغان افرادبشريه. با : مولدات. ٢. جـ. مواليـد. با : مواليد .

مولوز { سـ. يابيـدن آرتان و ويرانه‌لردن چيقان اوفاق طاشلر : يوله مولوز دوكمك.

مولوزلق { سـ. مولوز دوكلمش ير، مولوز دوشنمش يول .

مَوْلَوى { صـ. سـ. عر. ؤ : مولويه. [«مولى»دن سمنـ.] مولانا جلال الدين رومى حضرتلرينـه منسوب وطريقت عليه‌لرينه تابع اولان : طريق مولوى؛ طريقت مولويه ؛ مولوى درويشى ، تكيه‌سى .

مَوْلَوِيَّت { سذ. عر. [لغت مولده] بيوك قاضى يعنى ملا پايه ووظيفه‌سى ودائرهٔ قضاسى ، ملالق : فلان ذات مولويت آلدى؛ اوراسى بر مولويتدر .

مَوْلَويخانه { سـ.فا. طريقت‌مولويه‌يه منسوب دركاه، مولوى تكيه‌سى : غلطه مولويخانه سى .

مَوْلَويلك { سـ. مولوى اولمه ، طريقت مولويه‌يه انتساب .

موله { سـ. [يتا.] ١. استراحت، يورغونلق آلمه، نفس آلمه : حمال آغربريوك آلمش اولديغندن اوچ دفعـه موله ايتدى ؛ موله طاشى = حماللرك يورغونلق آلمق ايچـون يوكلرينى طيـادقلرى طاشكه صوقاقلرده جابجا بولنور. ٢. بحـ. قويويرمه، براقمه، كوشتمه : ايى، خلاطى، كوركى موله !

مَوْلَى { سذ. عر. با : مولا .

مُوَلّٰى { سـذ. عر. [« ولى » دن سمف. تفعيل] جانب شرع شريفدن برايش تحقيق ورؤيتنه مأمور .

موم { سـ. فا. بال مومى، شمع. || بال مومى = بال اريدلدكده آيريلان ماده‌كه ايصـيدلدقده يومشار : بال مومندن برهيكل.

|| مهر مومی = بال مومیله لاق و سائره‌دن مركب قیرمزی ویا دیكر رنكده سرتجه بر ماده‌كه اریدیلوب اوستنه مهر باصیلیر : مهر مومیله مهرلنمش بر ظرف. = ص. تر. ١. بال مومی كبی یومشاق. ٢. موافقت ایدن راضی اولان : كندیسنه برقاچ پاره ویررسه‌كز مومدر.

موم { س. [آنف البیان لغت فارسیه‌دن] تنویر ایچون بر شمعدانه دیكیله‌رك یاقیلان و ایچی فتیللی اوله‌رق اریمش ایچ یاغندن ویا بال مومندن یاپیلان معروف شیء، شمع : موم یاقمق، مومی سوكندیرمك. || اسپارماچت مومی = یاغی تصفیه اولنمش تمیز موم. || موم كبی = پك طوغری ویا دیم دیك. || مومله آرامق = پك خواهشلی طالبی اولمق.

مومجی { س. ١. موم یاپان وصاتان آدم . ٢. وقتیله فتیللی توفنككه مسلح نفر.

موملامق { فت. ١. بال مومی سورمك، بال مومنه باتیرمق. ٢. برپارچه بال مومی یاپیشدیره‌رق اشارت ایتمك.

مؤمن { س. ص. عر. ث : مؤمنه. جمد : مؤمنین . جث : مؤمنات. [«امن»دن سف. افعال] وحدانیته ومحمد مصطفی (صلعم) افندمزك نبوتنه و سائر اركان دین اسلامه ایانان، ایمان صاحبی، مسلم : مؤمن موحد؛ مؤمنه بر قادین؛ كافهٔ مؤمنین و مؤمنات ایچون دعا ایتمك. || امیر المؤمنین = خلیفهٔ اسلام حضرتلری .

مومیا { سد. عر. ١. اسكی‌مصریلرك تحنیط ایدوب چوروميه‌جك بر حاله قودقلری جنازه : اهرامدن چیقان مومیالر. ٢. كویا ایچلمه‌سی و بدنه سورلمسی هر دردی ابی ایدر بر دواء موهوم . ٣. مج. پك ضعیف وصارارمش، قدید : مومیا اولمش .

مومیٰ الیه { ص. عر. ث : مومی الیها. ت: مومی الیهما. ج: مومی الیهم. [«مومی» ایمادن سمف. - الی = حرف جر. - ه = ضمیر غائب] ایما واشارت اولنان، ذكری كچن، مذكور : مأمور مومی الیه؛ مأمورین مومی الیهم؛ مومی الیهمانك افاداتی؛ خاتون مومی الیها. [انشالساننده عنوانده حضرتلری قوللانیلان اصحاب رتبه‌ایله علی العموم ارباب حیثیت حقنده مستعمل اولوب، «مشارالیه» دن دون اعتبار اولنور.]

مومیان { ص. فا. [مو = قیل. میان = بل] قیل بللی ؛ اینجه بللی .

مؤنت { سد. عر. ١. یاشایه‌جق قدر رزق، قوت لایموت: تدارك مؤنتدن عاجز. ٢. مق. مصارف .

مؤنث { ص. عر. ث: مؤنثه . [«انث»دن سمف. تفعیل] د. حقیقی ویا اعتباری و لفظی اوله‌رق دیشی اولان ویادیشی‌یه اطلاق و تطبیق اولنان (كلمه): اسم مؤنث ؛ فعل ماضی مفرد مؤنث؛ جمع مؤنث سالم = عربیده (ات) اداتیله تشكیل اولنان جمع : مسلمات كبی؛ مؤنث حقیقی = مدلولی صحیحدن دیشی اولان اسم؛ مؤنث لفظی = لفظاً آخرنده « ة » ویا دیكر بر علامت تأنیث بولنان اسم عربی؛ مؤنث سماعی = بلا سبب لسان عربیده مؤنث اعتبار اولنان اسم : شمس، ید، نفس كبی .

مونس { ص. عر. ث : مونسه . [« انس » دن سف. افعال] ١. الفت وانسیت ایدن، هركسله كوریشن، قانی صیجاق : پك مونس آدمدر. ٢. انساندن قاچمیان ، آلیشیق ، مألوف : حیوان مونس ؛ حیوانات مونسه .

مؤوَّل { ص. عر. ث : مؤوله. [«اول»دن سمف. تفعیل] معنای ظاهریسندن باشقه بر معنا ایله تفسیر ایدیلن : مؤول افاداته بولندی؛ اقرار مؤول.

مؤوِّل { ص. عر. بركلامه معنای ظاهریسندن باشقه معنا ویره‌رك تأویل وتفسیر ایدن .

موهبه { سد. عر . ج: مواهب. ویركی، عطیه، احسان : موهبهٔ الهیه؛ مواهب لدنیه .

موهن { ص. عر . ث : موهنه . [«وهن»دن سف. افعال] ط. ضعیفلادان، لاغرلق ویرن .

موهوب { ص. عر. ث : موهوبه. [« وهب » دن سمف.] ویرلمش، عطیه واحسان ایدلمش اولان؛ مق. بلا عوض تملیك اولنمش مال .

موهوب‌له { ص.عر. ث: موهوب لها ، كندیسنه مال هبه اولنان .

موهوم { ص. عر. ث : موهومه. [«وهم»دن سمف.] اصلی اولمقسزین وهم و خیالده وجود بولان : عنقا برطیر موهومدر.

مُوهومات { سث. جـ. عر. وهم، وخيال قبيلندن شيئلر، اصلسز اولەرق ذهندە وجود بولان شيئلر، خيالات .

موى { س. فا. با : مو .

مويتاب { س. فا. و :

مويتاف { س. فا. (موى = قيل . تافتن = طوقومق) با : موتاف .

مؤيَّد { صه. عر. ٲ : مؤيده . [« ايد » دن سمف. تفعيل] ١. قوت ومتانت ويرلمش، تقويه وتأكيد ايدلمش، قوى، صاغلام : قول مؤيد . ٢. امداد واعانه‌يه مظهر اولان ، امداد كورن : مؤيدمن‌الله = عون‌الهى‌يه مظهر.

مؤيِّد { صه. عر. ٲ : مؤيده . [« ايد » دن سف] ١. قوت ومتانت ويرن ، تأكيد و تقويه ايدن : اولكى امرى مؤيد بر ايكنجى امرنامه دخى كلدى. ٢. امداد واعانه ايدن، ممد .

مَويش { ومويشلى، مويشلنمك . با : منويش، منويشلى وسائره .

مويلى { يا مويلو. س. طوب قواپى . || مويلى قپاغى = قونداقده وآرابه‌ده طوپى قولبلرندن طوتان چنبر . || مويلى يتاغى = طوپك قونداغه بينديكى يرده قولبنه مخصوص چوقور اويوق .

مويمول { يا بويمول . س. تربيه قبول ايتمز خيرسز طوغان .

مويه { س. فا. سسله آغلامه ، نوحه. || مويه‌زن = سسله آغلايان . نوحه گر .

موين { صه. فا. و .

مويينه { صه. فا. قيلدن معمول.

مه { د. با : م .

مَهْ { س. فا. با : ماه .

مِه { صه. فا. بيوك، اولو، ايرى. كه مقابلى : كه ومه = بيوك كوچك . ز .

مَهابَت { سث. عر. [« هيبة » دن مصه. ميمى] شان واجلال و هيبت صاحبى برذاتى كورمكدن حاصل اولان احتراز وحرمت وتعظيم حسى : پادشاهك مهابتى؛ مهابت حكومت .

مَهابَتلى { صه. كورينيشى احتراز وحرمت وتعظيم حسنى ويرن، هيبتلى، مهيب ، شانلى .

مَهابِل { سذ . جـ . عر . فد : مهبل . با : مهبل .

مُهاجاة { سث. عر. [« هجو » دن مصه. مفاعله] بربرينى هجو ايتمه ، ايكى شاعر بيننده هجو ايله واقع اولان مشاعره: اسكى شاعرلر مهاجاتى چوق سورلردى .

مُهاجِر { سه. صه. عر. ٲ : مها‌جره . جـ : مهاجرين . [« هجرة » دن سف. مفاعله] ١. عائله‌جه يرلشمك اوزره ديار آخره كيدن آدم ؛ دوبريجه، قريم بوسنه مهاجرلرى؛ مهاجرين ؛ امريقاده‌كى اوروپا مهاجرينى . ٢. فخر كائنات (صلعم) افندمزله برلكده ويا متعاقباً مكهٔ مكرمه‌يى تركله مدينهٔ منوره‌يه كوچ ايدن صحابهٔ كرام : مهاجرين وانصار .

مُهاجَرَت { سث. عر. [« هجرة » دن مصه. مفاعله] عائله‌جه يرلشمك اوزره ديار آخره انتقال ، كوچ : نوغايلرك مهاجرتى؛ حبش مهاجرتى .

مُهاجَمه { سث. عر. جـ : مهاجمات. [« هجوم » دن مصه. مفاعله] هرطرفدن وبردن هجوم ايتمه، اوشيمه .

مِهاد { سذ. عر. دوشك يتاق. ز.

مُهادَنَت { سث. عر. [« هدن » دن مصه. مفاعله] باريشمه، مصالحه، آشتى.

مَهار { س. فا. يولار. لسه .

مَهارَت { سث . عر . بر ايشى كورمه‌ده‌كى اوسته‌لق، بجريكليك ، الدن ايش كلمه ، معرفت، هنر، حذاقت، ملكه : جراحلقده مهارتى واردر ؛ بو ايشى بيوك بر مهارتله ياپدى .

مَهارَتسِز { صه. اوسته‌لغى اولميان، بجريكسز .

مَهارَتسِزلِك { س. بجريكسزلك، عدم مهارت، الدن كلمه‌يش : بو ايشده مهارتسزلكنى كوستردى .

مَهارَتلى { صه. ١. بجريكلى، اوسته، ماهر، حاذق : مهارتلى آدم . ٢ . اوسته‌لقله ياپلمش، اوسته‌لقلى، هنرلى : مهارتلى ايش .

مَهاری { صه. عر. با : مهری .

مَهالِك { سث. جه. عر. فد : مهلكه. با : مهلكه .

مَهامّ { سث. جه. عر. فد : مهمه. با : مهمه .

مُهايئه { سث. عر. ؤ. تقسیمی ممكن اولمیان بر شیئی بالمناوبه تصرف .

مَهبِط { سذ. عر. [«هبوط» دن سمه.] دوشه‌جك یر، محل هبوط، ایندیان محل : مهبط آدم.

مَهبِل { سذ. عر. جه : مهابل. تش. ١. رحم یولی، رحمك آغزندن خارجه قدر اولان مسافه. ٢. رحم، دول یتاغی. || ط. التهاب مهبل؛ التهاب غشاء مهبل = محل مذكورك شیشمه‌سی.

مَهبِلی { صه. عر. ؤ : مهبلیه. ط. تش. رحم یولنه متعلق.

مَهبوت { صه. عر. ؤ : مهبوته. [«هبت» دن سمف.] قورقودن شاشیرمش، دوچار خوف وحیرت. ؤ.

مَهپاره { سه. فا. آی پارچه‌سی، پك كوزل شخص.

مَهتاب { سه. فا. با : ماهتاب.

مَهتابیه { سه. [غلط فاحش تعبیر] آی آیدینلغنده اوتورمغه مخصوص اوستی آچیق قمریه.

مُهتَدی { صه. سه. عر. ؤ : مهتدیه. [«هدایة» دن سف. افتعال] اهتدا ایتمش، هدایت بولمش، دین اسلامی قبول ایتمش: مهتدی برانكلیز؛ انكلتره‌ده‌كی مهتدیلر.

مِهتَر { صه. فا. دها بیوك، اعظم، اكبر .

مَهتَر { سه. [لغت آنفهٔ فارسیه‌دن] ١. وقتیله باب عالی چاوش ویا قواصی. ٢. رتبه ونشان ویا مأموریت آلانلرك اولرینه مژده كتورنلر، چاپلاق : مهترلر مژده‌یه كیتدیلر. ٣. وقتیله وزیر قپوسنده چالینان نوبت چالغیسی طاقمی.

مَهترخانه { سه. ١. وقتیله وزیر قپوسنده چالینان نوبت چالغیسنك محل مخصوصی. ٢. [بلكه «مهتران خیمه» دن غلط] وزیر قپوسنده چالینان نوبت چالغیسی طاقمی. ٣. حبسخانهٔ عمومی بناسی.

مَهجور { صه. عر. ؤ : مهجوره. [«هجر» دن سمف.] ١. اوزاقلاشمش، اوزاقده قالمش، آیری دوشمش : اولادندن مهجور قالدی. ٢. براغلمش، متروك، اونودلمش، غیرمستعمل : مهجور برلغت.

مَهجوریّت { سث. عر. ١. اوزاقلق، آیریلق. ٢. براغیلوب اونودلمه متروكیت.

مَهچه { سه. فا. منارەنك بالاسنه و سنجاق و سائره اوجنه طاقیلان كوچك هلال شكلی، علم.

مَهد { سذ. عر. بشیك، كهواره. || مهد علیای سلطنت = والده سلطان.

مَهدوم { صه. عر. ؤ : مهدومه. [«هدم» دن سمف.] ییقلمش، هدم اولنمش.

مَهدی { صه. عر. ؤ : مهدیه. [«هدی» دن سمف.] طوغری یوله سالك اولان، طریق مستقیمده بولنان، هدایته مظهر. = سخذ. ائمهٔ اثنا عشرك اون ایكنجیسی.

مُهَذَّب { صه. عر. ؤ : مهذبه. [«هذب» دن سمف. تفعیل] دوزلدلمش، یولنه قونمش، تربیه اولنمش : اخلاق مهذبه صاحبی.

مُهَذِّب { صه. عر. ؤ : مهذبه. [«هذب» دن سف. تفعیل] دوزلدن، یولنه قویان، تربیه وتصفیه ایدن : مهذب اخلاق.

مَهر { سذ. عر. جه : مهور. [«میم» ك كسریله غلطدر.] اثنای مناكحه‌ده زوج طرفندن زوجه‌یه تعیین اولنان آقچه‌كه ایكی نوع اولوب «مهر معجل» پشین ویریلان آغرلقدن و «مهر مؤجل» مفارقت ویا وفات وقوعنده ویرلمسی اقتضا ایدن مبلغدن عبارتدر، نكاحلق، قالین، كابین.

مِهر { سه. فا. كونش، كون، شمس، آفتاب، خورشید : مهر منیر.

مِهر { سه. فا. سوكی، سویش، محبت، حب : مهر مادرانه.

مُهر { سه. فا. ١. برآدمك ویا بردائره و ادارەنك اسمی محكوك بولنان معدن ویا طاشدن تمغا كه امضا یرینه مكاتیب و سنداتك زیرینه و مكتوب ظرفنی یاخود بر قپو وقپاق و سائره‌یی یاپیشدیران مومك اوزرینه باصیلیر، خاتم : مهر باصمق، وضع مهر ایتمك. ٢. اشبو خاتمك كاغده ویا مهر مومنه

باصلمش شکلی ویازیسی : مهرینی اوقویه‌مدم ؛ مهرینی یالادی. || فك مهر = مهر مومی ویا قورشونله مهرلنمش بر شیئدن مهری بوزوب آچمه . || مهر سلیمان = حضرت سلیمان (عم) ك مهرنده محکوك بولنمش اولدیغی مروی اولان کرفتلی ایکی مثلث شکلی . || مهر مومی = مکتوب ظرفی و سائر شیئلر اوزرینه اریدیلوب اوستنه مهر باصلمغه مخصوص وبال مومیله بعض رچینه‌لردن معمول قرمزی ویا دیکر رنکده معروف ماده جبوغی : بکا برمهر مومی ویرك.

مِهربان { ص. فا. محبتلی، شفقتلی، محب، دوست، سون : مادر مهربان .

مِهربانی { س. فا. محبت، شفقت، دوستلق .

مُهربَند { ص. فا. مهرلنمش، مهرله قپانمش، مختوم.

مُهردار { س. فا. ١. بر بیوك ذاتك ویا بر دائرهٔ رسمیه‌نك مهرینی طوتوب اوراق مهرلمك وظیفه‌سیله موظف کاتب : صدارت عظمی مهرداری. ٢. کاتب خصوصی : والی پاشانك مهرداری .

مُهردارلق { س. ١. بر بیوك ذاتك ویا بردائرهٔ رسمیه نك مهرینی طوتوب اوراقی مهرلمك وظیفه‌سی ، مهردار صفت ومأموریتی : مقام سرعسکری مهردارلغی . ٢. کتابت خصوصیه، خصوصی کاتبلك : بعض وزرایه مهردار-
لق ایتمشیدی .

مُهرلَتمك { فتـ. مهر باصدیرمق، وضع مهر ایتدیرمك، تختیم ایتدیرمك : مضبطه‌یی اعضایه مهرلتملی .

مُهرلَمك { یا مهرله‌مك. فتـ. مهر باصمق ، وضع مهر ایتمك، تختیم ایلمك : سندی مهرلدیکزمی ؟ بو ظرفی مهرلملی ؛ انباری مهرلدیلر . [« تمهیر » دیمه‌ملی .]

مُهرلَنمك { فجـ. زیرینه ویا اوستنه مهر باصلمق ، تختیم اولنمق : بومکتوبلر مهرلندی می؟ بوظرفلر مهرلنه‌جکدر .

مُهرلی { ص. ١. زیرینه مهر باصلمش، مختوم : مهرلی بر سند. ٢. اوستی قپادیلوب مهر باصلمش ، مختوم : مهرلی ظرف؛ مهرلی مغازه .

مَهرو { یا ماهرو ویاخود مهروی. ص. فا. جـ : مهرویان . [مه = آی . رو = یوز] آی یوزلی، یوزی آی کبی پارلاق، کوزل، دلبر .

مَهَرَه { سذ. جـ. عر. فد : ماهر. با : ماهر .

مُهره { س. فا. ١. هرنوع یووارلاق شیء. طوبجق . ٢. جامدن بونجوق . ٣. دکیز بوجکی قبوغی . ٤. کاغده جلا ویرمکده مستعمل بیوك دکیز بوجکی قبوغی ویا بلوردن طوب. || خرمهره = قاطیر بونجوغی .

مَهره { سخذ. م. جزیرة العربك ساحل جنوبیسنده عمان ایله حضرموت آره‌سنده بر خطه که « مهری » و « مهاری » دینان سریع الحرکه هجین دوه‌لریله مشهوردر .

مُهره‌لَمك { فتـ. (کاغدی) مهره ایله جلا ایتمك، جلالامق .

مُهره‌لَنمك { فجـ. (کاغد) مهره ایله جلالانمق .

مُهره‌لی { ص. مهره ایله جلالانمش، جلالی (کاغد).

مَهری { یا مهاری. ص. عر. جزیرة العربك مهره خطه‌سنده چیقان سریع الحرکه هجین دوه‌لرینه اطلاق اولنور .

مَهزول { ص. عر. ث : مهزوله . [« هزل » دن سمف.] آریق، لاغر، ضعیف .

مَهَل { سذ. عر. و :

مُهلَت { سث. عر. وقت ویرمه، بر وقت ایچون مساعده ایتمه ، بر ایشی بر وقت معینه قدر تأخیر ایتمه : بورجك تأدیه‌سیچون ایکی آی مهل ، مهلت ویردی .

مَهلِقا { ص. فا. [فا. مه = آی . عر. لقا = چهره] آی چهره‌لی، کوزل، دلبر .

مُهلِك { ص. عر. ث : مهلکه. [«هلاك» دن سف. افعال] هلاك ایدن ، موجب هلاك ، مهلك برخسته‌لق؛ علت مهلکه.

مَهلِکه { سث. عر. جـ : مهالك. [«هلاك» دن سم.] محو وهلاك اوله‌جق محل، تهلکه‌لی یر، مخاطره‌لی محل ویا ایش : مهالکدن اجتناب ایتملی .

مَهله { س. اوموز باشندن چیقان کولباصدیلق ات .

مُهِمّ { صٓ عر. ﺫ : مهمه. [«همّ» دن سف. افعال] ١. دوشوندیرن، غائله‌یی موجب، آغر، اهمیتلی : مهم ایش؛ مهم مسئله؛ امور مهمه. ٢. اقتضالی، مقتضی، لازم، واجب : بو ایش نم ایچون پك مهمدر.

مَهما { د. عر. اولدیغی قدر : مهما امکن = ممکن اولدیغی قدر، ممکن مرتبه‌ده. [اسانمزده همان یالکز بو تعبیرده مستعملدر.]

مُهِمّات { سش. جـ. عر. فد : مهمه. با : مهمه.

مِهماز { سذ. عر. با : مهموز.

مِهمان { یا میهمان. سٓ. فا. اوه کلوب قونان آدم، قونوق، ضیف، مسافر : بزه مهمان اولدی؛ مهمان خاص.

مِهمانپَروَر { صٓ. فا. [مهمان = مسافر. پروردن = بسلمك] مسافرلری حسن قبول ایدوب اکرام ایدن، قپوسی مسافرله آچیق اولان : عربان پك مهمانپرور اولورلر.

مِهمانپَروَرانه { صٓ. حـ. فا. مسافرلری حسن قبول ایدوب حقلرنده اکرام ایده‌رك ویا بویله یاپان آدمه لایق صورتده : بزی مهمانپرورانه قبول ایتدی؛ بر معامله مهمانپرورانه ایله قارشیلادی.

مِهمانپَروَرلِك { سٓ. و :

مِهمانپَروَری { سٓ. فا. مسافرلری حسن قبول ایتمه، مسافرله اکرام ایدن آدمك حالی.

مِهماندار { سٓ صٓ. فا. ١. مسافر قبـول ایدن، بر مسافرك قوندیغی اوك صاحبی : مهماندارمز بزه چوق اکرام ایتدی. ٢. کندیسنه بر مسافر ویرلمش ویا بر مسافر معیتنه مأمور تعیین ایدلمش آدم : کندیسی پرنسك مهمانداری ایدی.

مِهماندارلق { سٓ. و :

مِهمانداری { سٓ. فا. ١. اونده مسافر بولنان ویر مسافر قبول ایتمش اولان آدمك حالی : بزه بش کون مهماندارلق ایتدی؛ شرائط مهمانداری‌یی بحق ایفا ایتدی. ٢. بر رسمی مسافرك معیتنه مأمور اولمه : فلان پرنسه مهماندارلق ایتمشیدی.

مِهمانسَرای { سٓ. فا. مسافرلر قوندیریلان دائره، مسافرخانه.

مِهمانلق { سٓ. قونوقلق، مسافرلك : مهمانلغی بر هفته سوردی.

مِهمانتَواز { صٓ. فا. [مهمان = مسافر. نواختن = اوخشـامق] مسافرله حسن معامله والتفات واکرام ایدن، مسافر سون.

مِهماننَوازلق { سٓ. و :

مِهماننَوازی { سٓ. فا. مسافرلری حسن قبول ایدوب کندیلرینه اکرام والتفات ایتمه، مهمانپرورلك.

مُهمَل { صٓ. عر. ﺫ : مهمله. [«همل» دن سمف. افعال] ١. براغلمش، ترك اولنمش، متروك، اهمال اولنمش، باقلمامش : بوباغ پك مهمل برحالده‌در. ٢. نقطه‌سز (حرف)، معجم مقابلی : حاء مهمله. ٣. معناسز، برشیئه دلالت ایتمز : لفظ مهمل.

مُهمِل { صٓ عر. ﺫ : مهمله. «همل» دن سف. افعال] اهمال ایدن، باقمیان، اهمیت ویرمین، اهمالجی.

مُهمَلات { سش. جـ. عر. معناسز الفاظ : انکلیزجه تقلیدی اولمق اوزره بر طاقم مهملات سویلیوردی.

مَهموز { صٓ. عر. ﺫ : مهموزه. [«همزه» دن سمف.] د. [صرف عربیده] همزه‌لی، حروف اصلیه‌سندن بری همزه اولان : مهموز الفاء = ایلك حرف اصلیسی همزه اولان : امر کبی؛ مهموز العین = ایکنجی حرف اصلیسی همزه اولان : سئل کبی؛ مهموز اللام = صوك حرف اصلیسی همزه اولان : برء کبی.

مَهموز { مهموزلامق وساٸره. با : ماهموز وساٸره.

مُهِمّه { سش. عر. جـ : مهمات. [«همّ» دن سف. ﺫ. افعال] غائله‌لی ومشغولیق موجب ایش، آغر واهمیتلی ایش. ‖ مهمه قلمی = دائرهٔ صدارت عظماده ارادات سنیه ایله مابین همایونه تقدیم قلنان معروضاته مخصوص قلم. = جـ. ١. اقتضالی شیئلر، لوازم، تدارکات : مهمات قلیه = لوازم قرطاسیه. ٢. حرب ایچون لازم اولان فشنك وباروت وکله وقورشون کبی

شیشلر ، جبخانه : مهمات حربیه؛ مهمات سفریه؛ مهمات آرابه‌سی .

مَهَمیز { س. فا. ماهموز. با : ماهموز .

مُهَنْدِس { سذ. عر. جه : مهندسین. [« هندسه » دن سف. دحرج] هندسه فنی ابی بیلوب اجرا ایدن آدم، علم هندسه‌یه توفیقاً مساحه وسائر عملیات اجرا ایلاین آدم : یول مهندسی؛ ابنیه مهندسی؛ معادن مهندسی.

مُهَنْدِسخانه { س. [«هندسه‌خانه» دن غلط تعبیر سقیمدر] ١. مهندس یتیشدیرمکه مخصوص مکتب. ٢. مکاتب عسکریه‌دن مهندسخانهٔ بریٔ همایون : طوپجی مکتبی .

مَهَنْك { س [عر. « محك » دن غلط] ١. آلتین وکومشك عیارینی آکلامغه مخصوص طاش : مهنك طاشی. ٢. مج. معیار، میزان، برشیٔ ویا شخصك قدرینی تقدیره واسطه اولان شیٔ : مهنکه اورمق .

مَهَنْکجی { ص. اشخاص و اشیایی محکه اورورمش کبی تقدیر وانتقاد ایدن، آدم صرافی.

مَهَنْگیر { س. [فا. «پهنگیر» دن غلط] با : پهنگیر .

مَهوَش { ص. فا. جه : مهوشان . یوزی آی کبی اولان، کوزل، دلبر.

مُهَیَّاء { ص. عر. [« هیئة » دن سمف. تفعیل] حاضرلانمش، تدارك وتهیئه اولنمش، تداركاتی کورلمش : بولجیلغه مهیادر ؛ حرکته مهیا بولنمق .

مُهیب { ص. عر. ٔ : مهیبه . [« هیبة » دن سمف.] ١. قورقلور، مخاطره‌لی، تهلکه‌لی : طریق مهیب. ٢. هیبتلی .

مُهَیِّج { ص. عر. ٔ : مهیجه . [« هیجان » دن سف. تفعیل] هیجانی موجب، محرك : اثنای حربده مهیج شعرلر اوقورلردی .

مُهین { ص. عر. ٔ : مهینه . [«هون» دن سف. افعال] ١. تحقیر و تذلیل و استخفاف ایدن. ٢. حقیر، ذلیل، آلچاق، خوار. [خائن معناسیله استعمالی غلطدر .]

مُهَیِّیٔ { ص. عر. ٔ : مهیئه . [«هیئة» دن سف. تفعیل] ١. حاضرلایان، تهیئه ایدن . ٢. ط. استعداد وقابلیت ویرن، برخسته‌لغه استعداد قزاندیران.

می { د. [کسره‌سی ماقبلنه کوره خفیف ویا ثقیل اوقونور. چغتایجه ده « مو » یازیلیر .] استفهام اداتی اولوب ادواتدن باشقه کلمه‌نك کافهٔ اقسامنه الحاق اولنور : بومسافرمی؟ کلدی‌می؟ کله‌جکمی ؟ بن‌می ؟ بویله‌می ؟ شمدی‌می؟ دکلی ؟ یوقمی ؟ — فرع فعل ایله فعل اسنادیدن مرکب اولان صیغه‌لرده ترکیبك برنجی قسمنه الحاق اولنه‌رق آره‌یه کیرر : کلیرمی‌سك (کلیرمیسك) ؟ کیدیورمی‌یز (کیدیورمیز) ؟ کله‌جك می ایدی (کله‌جکمیدی) ؟ کلمش‌می‌سکز (کلمشمیسکز) ؟ — مرکب اولمیان صیغه‌لرده بویله اولماز، واداتجمی‌ده آیره‌ماز : کلدی‌می ؟ کلدیکزمی ؟ کوردکمی ؟ کلیرلرمی ؟ کله‌جکلرمی ؟ کلمشلرمی؟ کبی .

مَی { س. فا. شراب، خمر، باده . || می آشام ، می خوار = شراب ایچن ، عشرت ایدن ، بکری . || می پرست = شرابی چوق سون . || می فروش = شراب صاتان، شرابجی . || می کون = شراب رنکنده .

مِئات { سذ. جه. عر. فد : مئه، مائه. با : مائه .

مَیادین { سذ. جه. عر. فد : میدان. با : میدان .

مَیال { مه. خیال کلمه‌سنه اتباعاً قوللانیلیر : خیال میال برشیٔ کوردم .

مَیّال { ص عر. ٔ : میاله. [«میل» دن سمب] زیاده میل ایدن، پك مائل، پك ایستکلی ومستعد: بوچوجق اویونه میالدر.

مَیامِن { سذ. جه. عر. فد : میمنت. با : میمنت .

مَیامین { صذ. جه. عر. فد : میمون . با : میمون .

مِیان { س. فا. [تر. زبانزدی میمك فتحیله‌در] ١. بل، حصر : میانندن خبر صورارسه‌ك اقلیم ملاحتده. ٢. اورته، وسط : میان راه = یولك اورته‌سی. ٣. آره، آره‌لق، مابین : میانمزده جایکیر اولان ود ومصافاة . || میان بسته = بل باغلامش، حاضر، مهیا . || مومیان = قیل بللی، اینجه بللی. ٤. مو. شرقی وبسته‌لرك اوچنجی مصراعلری [فتح میمله زبانزددر .]

مِیان { س. بویان دینان نبات ؛ میان آغاجی = شجرالسوس.

|| میان بالی، کوکی = بویان بالی، بویان کوکی .

مَیانجی { ص. آره‌یه کیرن، ایکی کشینك آره‌لری بی بو- لان، توسط ایدن .

مَیانجیلق { س. آره‌یه کیرمه، توسط .

میانه { س. فا. [تر. زبانزدی میمك فتحیله‌در] ١. اورته، وسط. ٢. آره، مابین : میانه- مزده؛ بومیانه‌ده = بو آره‌ده . ٣. حلوا کبی بعض مطبوخاتك قوامی : میانه‌سی دها کلمدی .

میاو { و. میاولامق . با : ماو، ماولامق .

میاه { سذ. جه. عر. فد : ماء. با : ماء . || میاه حاره = بر دن صیجاق نبعان ایدن صولر. || خط اجتماع میاه = صولری بریره طوپلایان اراضینك حدو- دی، فر. Thalweg . || خط تقسیم میاه = صولری مختلف جهتلره آقان اراضی‌یی آیران صرتلر، فر. Ligne de par- tage .

مَیّت { ص. عر. ‌ذ : میته . [«موت»دن صش. اصلی : مویت.] اولو، اولمش، مرده. = سذ. عر. جه : موتی، اموات . ١. اولمش آدم، اولو. ٢ اولمش آدمك بدنی، جنازه . [اصل جنازه تجهیز و تکفین اولنوب تابوته کوتوریلن نعش، و میت ایسه هنوز تجهیز و تکفین او- لنمازدن یتاقده سرلمش اولان اولودر .] ٣. مج. پك ضعیف و صاب صاری آدم : میت متحرك . || ط. تشریح میت، کشف میت = اولومنك اسبابی حقنده شبهه اولنان اولونك کسیلوب معاینه اولنمه‌سی .

مِئَتَین { عد. عر. تـ : ایکیوز : مئتین والف تاریخنده. ذ.

میثاق { سذ. عر. جه : مواثیق. [«وثوق»دن] عهد پیمان، سوزلشمه، آندلاشمه : طرفین محاربین عهد ومیثاق ایتدیلر .

میجانه { س. با : مانجانه .

میجو { س. با : موجو .

میخ { س. فا. چیوی، اکسر. [|| چار میخ = چارمیق، وقتیله اعدام آلاتندن اولان خاج آغاجی، صلیب : چارمیخه گر- مك. || خط میخ = اسکی آثو- ریلر وایرانیلرجه مستعمل بولنمش بر خط که هر حرفی مختلف وضعیتده بر و یا متعدد چیوی رسمندن عبارت ایدی، خط مسماری فر. Ecriture cunéiforme .

مَیخانه { س. فا. [می = شراب. خانه = او] شراب صا- تیلان وایچنده شراب و سائر مسکرات ایچیلن دکان، خمار، میکده .

مَیخانه‌جی { س. بر میخانه اداره ایدن آدم، شرابجی؛ میخانه‌جی چراغی .

میخلادیز { س. [«مقناطیس»دن غلط لغت عامیانه] با : مقناطیس .

میخلامق { فتد. [زبانزدی : مو- خلامق] ١. چیوی و اکسر قاقمق، چیوی ویا اکسرله یاپیشدیرمق، چیویلمك : شو ایکی تخته‌یی میخلاملی . ٢. کوکله دیکیشله دیکمك، کوکله یاپمق : شو مندری میخلاملی .

میخلانمق { فل. مجـ. [زبانزدی : موخلانمق] ١. (چیوی واکسر و سائره) قاقلمق : بو چیوی بو سرت تخته‌یه میخلانه- ماز. ٢. چیوی واکسرله ربط اولنمق : بو تخته بودیرکك اوز- رینه میخلانه‌جقدر. ٣. مج. بریره دیکیلوب قالمق، چوق اوتورمق : بقال دکاننده میخلاندی طوردی.

میخلی { ص. [زبانزدی : موخلی] چیوی و اکسرله میخلا- نمش : بوتخته میخلیدر چیقماز .

مَیخوش { ص. با : مایخوش .

مَیدان { سذ. عر. جه : میادین. [فارسیدن معرب] ١. شهر و قصبه داخلنده ابنیه‌دن خالی آچیق و گکیش دوز بر : شهرك اورته‌سنده بیوك برمیدان واردر. ٢. علی‌الاطلاق آچیق ودوز بر، آچیقلق، ساحه، قیر : پارس شهری واسع بر میدانده واقعدر؛ برطرفی تپه‌لرله وبرطرفی میدانلرله محاطدر. ٣. برایشك وقوع واجراسنه مخصوص محل : میدان حرب، میدان محاربه؛ تعلیم میدانی؛ نشان میدانی. ٤. ظاهر، آشکاره : میدانه چیقدی؛ حقیقت میدانده‌در . ٥. آره، وقت، فرصت : هنرلرینی کوستر- مکه میدان ویرلمدی؛ اقشامه قدر میدانمز واردر . ٦. اور- ته‌لق : میدانده برسبب یوقدر . ٧. بکتاشی تکیه‌لرینك سماعخا-

نه‌سی. || آت میدانی = قوشی محلی. || میدانه آتلمق = کندینی میدانه قویوب مقابله‌یه حاضرلنمق. || میدان اوقومق = مبارزه‌یه دعوت ایتمك، غوغایی ایجاب ایده‌جك معامله‌ده بولنمق. || میدانه چیقمق = کورنمك، صاقلانمامق، تظاهر ایتمك. ظاهر وعلنی اولمق. || میدانه چیقارمق = ۱. کشف ایتمك، بولوب آچیغه چیقارمق: نیجه حقیقتلر میدانه چیقاردی. ۲. کوسترمك، اظهار ایتمك، صاقلامقدن واز کچمك: عاقبت مالی میدانه چیقاردی. || میدان سوپورکه‌سی = آولی‌یی وسائر اوخارجی یرلری سوپورمکه مخصوص صابلی چالی سوپورکه‌سی. || میدان طاشی = بکتاشی تکیه‌سنك سماعخانه‌سنده چراغلرك وضعنه مخصوص بر طاش. || میدانه قومق، کتیرمك = وجود ویرمك، حاصل ایلمك: بیوك برائر میدانه کتیردی. || میدان ویرمك = مهل وفرصت ویرمك، وقت ویرمك = برشیء سویلمکه، برایش کورمکه میدان ویرمدی که.

مَیدانلق { س. آچیق یر، آچیقلق، میدانمی یر: اومك اوکنده بر میدانلق واردر.

میدیه { یا مدیه. س. [ر. Μῦδι : ج: Μῦδια] اصداف بحریه‌دن و حیوانات ناعمه‌دن معروف بر کوچك حیوان که اتی لذیذاولوب طولمه‌سی و طاوه‌سی یاپیلیر: میدیه طولمه‌سی؛ میدیه اینجیسی = بوصدفك ایچنده بولنان قیمتسز وعادی اینجی.

میر { س. فا. ج: میران. [عر. «امیر»دن] ۱. آمر، رئیس، باش. ۲. بك: میرم = بکم. || میر آخور، میرآلای، میرلوا، میرمیران و سائره. مرکبلرینه با. || میرکلام = نطوق، فصیح، بلیغ، کوزل لقردی سویلر، مجلس آرا.

میرآخور { س. فا. [تر. زبانزدی: امیر خور] خاص آخورك باشی، اصطبل عامره مدیری: میرآخور اول، میر آخور ثانی.

میرآلای { س. بر آلای عسکرك قوماندانی و بو قوماندانلغه مخصوص رتبهٔ عسکریه‌یی حائز امرادن ذاتکه قائممقام ایله میرلوا آره‌سنده اولوب بك عنوانی و عزتلو لقبنی حائزدر: پیاده، سواری، طوبجی، ارکان حربیه میرآلایی؛ [ژاندارمه‌نك کینه آلای بکی دیرلر.] || بحریه میرآلایی = برنجی صنف زرهلی سواریسی.

میرآلایلق { س. میر آلای رتبه‌سی، آلای قوماندانلغی: میرآلایلغه ترفیع اولندی؛ اونك میرآلایلغی خیلی اسکیدر؛ پیاده، سواری، طوبجی، بحریه میر آلایلغی.

میراث { س. ذ. عر. ج: مواریث. [«وراثة، ارث»دن مصـ. میمی] وفات ایدن بر خصمدن قالان مال وملك: میراث یمك، میراثه قونمق. || میراث یدی = میراثه قونان آدم؛ و مج. پك مسرف و اداره‌سز آدم.

میرزا { س. ص. فا. [«امیرزاده»دن مختصر. — مرزا صورتنده تحریری غلطدر.] ایرانده ووقتیله سلالهٔ تیمورده بر عنوان اولوب اسمدن صکره استعمالنده اورا شهزاده‌لرینه و اسمدن اول ذکر اولندقده بعض اصحاب رتبه‌یه اطلاق اولنور: سام میرزا؛ میرزا محسن خان.

میرِلوا { س. ایکی آلایدن عبارت اولان بر لوا عسکرك قوماندانی وبو قوماندانلغه مخصوص رتبه‌یی حائز ارکان عسکریه‌دن ذاتکه پاشا عنوانی حائزاولالرك اوچنجی صنفیدر. اختصاراً لوا دخی دینلیر: لوا پاشا؛ لوا اولدی. || بحریه میرلواسی = قونتر آمیرال.

میرِلوالق { س. واختصاراً لوالق. ایکی آلای عسکردن مرکب برلوایه قومانده ایدن ارکان عسکریه‌دن میرلوارتبه‌سی و قوماندانلغی: فلان تاریخده میرلوالغه ترفیع اولندی؛ اون سنه میرلوالق ایتدی.

میرمیران { س. فا. [بکلربکی دیمك ایسه ده بکلربکی رتبه‌سی باشقه‌در] رتب ملکیه‌دن پاشا عنوانی حائز رتبه‌لرك ایکنجیسی حائز اولان ذاتکه میرالامرا ایله روم ایله بکلربکی آره‌سنده‌در. میرلوا یه ورتبهٔ اولی صنف ثانیسنه معادل عد اولنور.

میرمیرانلق { س. میرمیران رتبه‌سی، پاشالق

عنوانی حائز رتب ملکیه‌نك ایکنجیسی : فلان ذاته میرمیرانلق توجیه بیورلدی .

میری { ص. فا. حکومته وخزینهٔ دولته عائد، بکلك : مال میری؛ میری چفتلك، اراضی . [مؤنثنده « میریه » دیمیوب ، «امیریه» دیملی . با : امیری .] = س. فا. خزینهٔ دولت : بو اراضی میری‌یه عائددر ؛ بو چفتلکی میریدن آلدم .

میزاب { س. فا. ۱. اولوق ، ناودان . ۲. اولوقلی زیوانه، بیو .

میزان { سذ. عر. ج : موازین. [« وزن »دن اسم آلت] ۱. وزن آلتی، ترازی : میزانه چکمك. ۲. طارتی، وزن، مناسب آغرلق : میزانده اولملق . ۳. مج. عقل، ادراك، محاکمهٔ ذهنیه : میزانه کلمك ، صیغمق . ۴. مقیاس، عیار : ترەنك قطع ایتدیکی یول سرعتنك میزانیدر . ۵. روز محشرده حسنات وسیئاتدن اعمالمزك وزنهٔ مخصوصی، معنوی ترازی : یوم‌المیزان = روزمحشر. ۶. ه منطقة البروجك یدنجی برجی که سنبله ایله عقرب برجلری آره‌سنده اولوب شمس بو برجه ایلول رومینك طقوزنده یعنی صوك بهارك ابتداسنده کیرر : برج میزان. ۷. ر. [حسابده] اعمال اربعه‌دن برینك طوغری اولوب اولمدیغنی امتحان واثبات ایچون اجرا اولنان معاملهٔ حسابیه، موازنه. || م. کیم. بعض شیئلرك قوت ودرجه‌سنی کوسترەمکه یارایان آلات مختلفه‌نك اسملری ترکیبنه کیرر : میزان الحراره = ترمومتره ؛ میزان الرطوبه = ایغرومتره ؛ میزان الهوا = بارومتره ، آئرومتره ؛ میزان الاملاح؛ میزان‌الحامضات وسائره .

میزبان { س. فا. مسافر قبول ایدن آدم ، قوناق صاحبی .

مَیسِر { سذ. عر. اویون ، قمار، پیانقو. ذ.

مُیَسَّر { ص. عر. ث : میسره . [« یسر »دن سمف. تفعیل] قولایلق بولنوب اجرا اولنان ، قولای کلن، آسان ، قولایلقله حاصل اولان ، راست کلن : بو کتابك اکمالی میسر اولدی؛ الله هر ایشکزی میسر ایلیه .

مَیسَره { سذ. عر. [« یسار »دن] اردونك صول قولی، صول جناح، میمنه مقابلی .

میش { س. فا. قویون. ذ.

میشه { س. [زبانزدی : مه‌شه] معروف بر آغاج که خشبی سرت وطیانیقلی وقوری‌پارلاق وسورکلی‌اولور. انواعی چوقدر : آق، قره، قزیل میشه؛ منطار ، پلاموط ، مازی میشه‌سی؛ چالی میشه = پرنار؛ عربستان میشه‌سی = یشیل میشه؛ یرمیشه‌سی = میشه‌جك دینلن براوت || مج. میشه اودونی = قالین قفالی .

میشه‌جِك { س. [مه‌شه‌جك] شفویه فصیله‌سندن براوت، بلوط ارض، یرمیشه‌سی، قورتلوجه .

میشه‌لك { س. [مه‌شه‌لك] میشه آغاجلرینی حاوی اورمان و قوری : اوراده بر میشه‌لك واردر .

میشین { س. فا. [« میش »دن = قویون دریسی] با : مشین .

میعاد { سذ. عر. [« وعد »دن سز.] ۱. وعد اولنان زمان، برشیئك اجراسی ایچون سوز وبریلن ویا تعیین اولنان کون ویاوقت : میعادنده کلدی. ۲. عسکره و داخلی مکتب شاکردانته و امثالنه یکی اثواب ویرلدیکی زمان : البسه میعادی دها کلمدی . ۳. بویله‌لرینه ویریلن اثواب و سائره‌نك سوردیکی مدت : سترە پانتالون میعادی بر وقاپوت میعادی ایکی سنه‌در. ۴. قیامت، محشر : یوم میعاد .

مَیعه { سذ. عر. ط. قره کونلك؛ میعهٔ سائله، میعهٔ یابسه = بومادەنك ایکی نوعی .

میغ { س. فا. ۱. بولوط ، ابر، سحاب. ۲. سیس، دومان. ذ.

میغره { س. بیلان بالیغنك بیوك بر نوعی .

میقات { سذ. عر. ج : مواقیت. [«وقت»دن سز.] ۱. تعیین وتخصیص اولنمش وقت ، وقت ومحل معین. ۲. حجاجك احرامه کیردکاری محل.

میکده { س. فا. [می = شراب. کد، کده = او] میخانه، شراب صاتیلان وایچیلان دکان .

مُیکسار { ص. س. فا. براکده شراب ایچن ، عشرت

آرقداشی، همبزم عیش ونوش .

میگون (صە. فا. [می = شراب . (گون = رنك] شراب رنکنده، قیرمزی، پنبه ، لعل رنك .

میل { سذ. عر. ج : امیال. ١. (ایکنه کبی اینجه و اوزون آلت ، ایکنه، ابره . ٢. کوزه سورمه‌سورمکه مخصوص کیکدن ویا فیل‌دیشندن دوزخلال . ٣. یاره‌یی سونده ایتمکه و اینجه فتیل صوقمغه مخصوص اوجی قونت اینجه دمیر آلت : میل صوقمق، میل ایله یوقلامق. ٤. سیوری چلیك قلم : میل ایله قازمق. ٥. سیوری و منفرد طاغ ویا تپه . ٦. رکز اولنمش ستون ویا سیوری طاش، دیکیلی طاش ، نشان طاشی . ٧. بر چرخ و یا کره‌نك اونك اوزرنده دوندیکی شیش، محور: دکرمن میلی. ٨. یولك بهرایکی بیك بشیوز آرشین مسافه‌سنده دیکیلن سیوری طاش ویاآغاج که‌مسافه‌یی اولچمکه یارار. ٩. بو علامتلرك‌بهرایکیسی آره‌سنده‌کی مسافه که بعده دکزده دخی استعمال اولنوب طولی هر مملکتده کوره تخالف ایتمشدر : میل بری ؛ میل بحری؛ عثمانلی، انکلیز میلی ؛ میل جغرافی = جغرافیاده مستعمل؛ میل اعشاری =کیلومتره. ‖کوزینه میل چکمك = کوزینی کور ایتمك .

مَیل { سذ. عر. ١. اکلمه ، طوغری طورمیوب برطرفه اکلمش اولمه، میلان : بو دیوار خارجه، داخله میل ایتمش؛ بو دیرکك میلی بللیدر. ٢. ایکی طرفدن برینی زیاده التزام ایتمه، طرفدارلق : حکامك حقلی و مظلومه میلی غیر اختیاریدر . ٣. محبت ، رغبت ، آرزو : بو چوجغك ادبیاته چوق میلی واردر؛ چوجغی برمسلکه سوق ایتمزدن اول میل طبیعیسنه باقملی. ٤. تعشق، ابتلا : قلبی زلف خوبانه میل ایده‌لی. ٥. ھ. بر کوکبك دائرهٔ معدله‌دن بعدی ؛ میل کلی = سیاره‌نك اثنای‌دورنده دائرهٔ مذکوره‌دن اك زیاده تباعدی : مریخك میل کلیسی قاچ درجه‌در ؟

میلاد { سذ. عر. [«ولادة»دن سز.] ١. برذاتك‌طوغدیغی زمان ویا کون، مولد . ٢. بالخاصه حضرت عیسی (عم) ك طوغدیغی سنه : قبل المیلاد = مولد عیسی (عم) دن مقدم؛ بعد المیلاد = نبی مشار الیهك مولدندن مؤخر .

میلادی { صە. عر. ث : میلادیه . مولد عیسی (عم) سنه‌سی اعتباریله اولان : تاریخ میلادی؛ سنهٔ میلادیه .

مَیَلان { سذ. عر. ١. اکلمه ، طوغری طورمیوب بر طرفه اکلمش اولمه : بودیوارك، بو ستونك میلانی. ٢. بر طرفه زیاده میل و محبت کوسترمه ، او طرفی التزام ایتمه :کندیسی بزه میلان کوستردی .

میلیات { سذ. ج. عر. [لغت «میله»] برطرفه اولان طبیعی و غیر اختیاری میل و آرزو حسیاتی : میلیات نفسانیه.

میلیار { عد. [فر. Milliard] بیك میلیون ، بیك کره بیك بیك، برمیلیون کره بیك : بر، بش میلیار فرانق.

میلیون { عد. [فر. Million] بیك بیك، بیك کره بیك : بر، اوچ میلیون لیرا.

میم { سذ. [عربیده سذ.] ١. «م» حرفنك اسم مشترکی . ٢. علامت ، اشارت : دفتره میم قویمق .

میملەمك { یا میمله‌مك. فتە. برینك حسن سلوك صاحبی اولمدیغنی اشارت ایتمك : ضابطه بوحربی برقپو قار یشدیررایکن یاقەلادیغی ایچون آرتق‌میملدی .

میملنمك { فجە. حسن سلوك صاحبی اولمدیغی اشارت اولنمق : او شاکرد مکتبه‌دوام ایتمدیکی ایچون میملندی.

میملی { صە. حسن سلوك صاحبی اولمدیغی اشارت ایدلمش اولان .

مَیمَنَت { سذ. عر. ج : میامن. [«یمن» دن مصە. میمی] اوغور، بختیارلق، یمن، سعد، سعادت ، قوتلیلق ، موتلیلق ، برکت : بو ایشده میمنت واردر؛ چفتجیلك میمنتلی برشیدر .

میمنتسز { صە. اوغورسز ، برکتسز، نامبارك، مشئوم .

میمنتسزلك { سە.اوغورسزلق، برکتسزلك ، شآمت.

مَيمَنَتلى { صف. اوغورلى، بركتلى، قوتلى، موتلى، مسعود، مبارك، متيمن: ميمنتلى اولسون؛ ميمنتلى بر خانه.

مَيمَنه { سذ. عر. [«يمن» دن] اردونك صاغ قولى، صاغ جناح، ميسره مقابلى.

مَيمون { صف. عر. ث: ميمونه. [«يمن»دن سمف.] اوغورلى، بركتلى، مسعود، بختيار، قوتلى، موتلى.

ميمون { ميمونجق. با: مايمون وسائره.

ميمى { صف. عر. ث: ميميه. ميم حرفنه منسوب ومتعلق ويا بو حرفى حاوى اولان؛ مصدر ميمى = عربيده باشنده زائد «م» بولنان مصدر: مدخل، ميمنت كبى.

ميميلتى { صف. مزمز، مسكين: دكانى بركره تميزله مز، پك ميميلتى برحريف.

مينا { سذ. عر. ليمان، مرسا، اسكله، بندر.

مينا { س. فا. ١. شيشه، جام، بللور، صرچه. ٢. با: مينه. || مينافام = جام رنكنده، ماوى، لاجورد: قبهٔ مينافام = سما، آسمان.

ميناقوب { س. قيا باليغنك اوفاق جنسى.

مينو { س. فا. جنت، اوجماق، بهشت، فردوس. لس.

مينه { س. [فا. «مينا» دن] ١. معادن اوزرينه اوريلان رنكلى جام طبقه‌سى: قوطى، ظرف مينه‌سى. ٢. ساعتك رقملرى حاوى اولان واوزرنده عقرب ويلقوان حركت ايدن يوزى كه بياض ويا رنكلى واكثريا مينه‌لى اولور: بياض مينه‌لى ساعت؛ بو ساعتك مينه‌سنى دكيشديرملى. ٣. مج. پك اينجه وپارلاق نقش. || مينه چيچكى = ١. كوزل ومتنوع رنكلى كوچك وبردن چوق قالقماز بر جنس چيچك. ٢. ربعيه نوعندن ديكر برچيچك كه ايلك بهارده آچار.

مينه‌جى { س. معادن اوزرينه بلوردن كوزل نقشلر ايشلين ومينه ياپان صنعتكار.

مينه‌كار { س. [طوغريسى: مينا] [كار] مينه ياپان ومعادنك اوزرينى نقش ايدن صنعتكار، مينه‌جى.

مينه‌كارى { صف. [طوغريسى: ميناكارى] مينه ايشى، مينه قبيلندن: اوزرينى مينه‌كارى ايشلنمش؛ مينه‌كارى رسم.

مينه‌لتمك { فت. مينه ياپديرمق، مينه‌كارى نقش ايتديرمك: شوقوطى‌يى مينه‌لتملى.

مينه‌لمك { يا مينه‌لمك. فت. مينه ياپمق، مينه‌كارى نقش ايتمك: قوطى‌يى مينه‌لدى.

مينه‌لنمك { فج. مينه‌كارى نقش اولنمق: آلتين كوزل مينه‌لنير.

مينه‌لى { صف. مينه‌سى اولان، معدن اوزرينه بلورله ايشلنمش، مينه‌كارى نقش اولنمش: مينه‌لى ساعت قوطى.

مينى مينى { صف. [چوجق لساننده] كوچك، اوفاق، قوجامان ضدى: مينى مينى ببك.

مَيوه { س. فا. يمش، ثمر، فاكهه؛ ميوهٔ خشك، قورى ميوه = قورى يمش.

مَيوه‌جى { س. يمش صاتان آدم، ماناو.

مَيوه‌خوش { س. [«ميوهٔ خشك»دن غلط] قورى يمش؛ ميوه خوش كومروكى.

مَيوه‌دار { صف. فا. يمش ويرن، مثمر، بارآور.

مَيوه‌لك { س. سفره‌ده يمش وضعنه مخصوص قاب، يمش طباغى.

مِئه { عد. عر. با: مائه.

ميهمان { س. فا. با: مهمان.

ن

ن { نون. س. [عربیده سث.] ترکجه الفبانك یکرمی سکزنجی حرفی اولوب ، شکل عبرانیسی נ وشکل سریانیسی ܢ در. یونانیده N,ν ولاتینجه‌ده N,n شکلنی آلمشدر . حروف سامیه‌نك اصل صره‌سی اولان ابجد ترتیبنده اون دردنجی حرف اولمغله رقم کبی استعمالنده ۵۰ ایله مساویدر. تاریخده رمضان شهر عربیسنه اشارتدر .

ن { د. ترکجه‌ده اصل فعله ملحق اولوب مطاوعت وبعضاً مجهول بناسنی تشکیل ایدر : ییقانمق، آلنمق، آرانمق، کالنمك کبی .

نَ { د. فا. فعله داخل اولور ادات نفی اولوب لسانمزده نادر بعض ترکیبات فارسیه‌ده بولنور : خدا نکرده = الله ایتمسین .

نا { حه . آل ، ایشته ، باق : نا بربالق دها !

نا { د. فا ادات سلب اولوب صفتلرك باشنه کیرمکله منفی معناسنی افاده ایدر . زیرده مثاللری کوریلور :

نا اُستوار { ص. فا . صاغلام اولمیان، متانتسز .

نا اُمید { ص. فا. امیدسز، امیدی قالمامش ، مأیوس ، نومید .

نا اَهل { ص. فا. اهل اولمیان ، اهلیتسز .

ناب { سذ. عر. جم : انیاب . ۱. کوپك دیشی، کوز دیشی . ۲. ییرتیجی حیوانلرك پك اوزون و سیوری اولان درت یان دیشلری .

ناب { ص. فا. خالص ، صاف ، براق : شراب ناب؛ آب ناب.

نابِت { ص. عر. ث : نابته. [«نبات» دن سف] بیتن ، یردن چیقوب نشو ونما بولان .

نابجا { ص. فا. یرنده اولمیان ، محلسز، نابمحل، نامناسب .

ناپدید { ص. فا. کوزکمز اولان، غیرمرئی، غائب میدانده اولمیان : یردن بره ناپدید اولدی.

نابکار { ص. فا. ایشه یارامز، بوش . ۲ . خیلاز ، یارامز .

نابود { ص. فا. غیر موجود ، معدوم، یوق اولان، بولنماز، نایاب .

نابینا { ص. فا. کوزی کورمز ، اعمی، ضریر .

ناپاك { ص. فا. پاك وتمیز اولمیان، پیس، مردار .

ناپایدار { ص. فا. ثباتسز، قرارسز، بقاسز، فانی .

ناپُخته { ص. فا. ۱. پیشمه‌مش ، خام چیك. ۲. تجربه‌سز، عجمی، طوی .

ناپَسَند { ص. فا. و :

ناپَسَندیده { ص . فا . بکنلمز ، غیر مقبول .

ناپَیدا { ص. فا. ظاهر و عیان اولمیان، بللیسز .

ناتراش { ص. فا. و :

ناتراشیده { ص. فا. یونلامش، تربیه کورمه‌مش ، خام، قبا .

ناتَمام { ص. فا. بیتمه‌مش ، یاریم قالمش، نقصان : ناتمام بر خانه .

ناتُوان { ص. فا. ضعیف، قوتسز، زبون .

ناجاق { یا نجاق . س. آرقه‌سی طوقاقلی بیوك بالطه .

ناجَسبان { ص. فا. غیرلایق ، نامناسب ، یاراشماز .

ناجِنس { ص فا. ۱. جنسی بوزوق ، جنس اولمیان ،

صويسز. ٢. همجنس اولميان، جنسى مخالف : صحبت ناجنس.

ناجى { صـ. عر. ث : ناجيه. [« نجاة » دن سف.] ١. قورتلمش، سـلامت بولمش. ٢. نار جهنمدن آزاده اولان، جنتلك : فرقهٔ ناجيه.

ناچار { صـ. فا. ١. چاره‌سى او- لميان، چاره‌سز، مجبور، مضطر : ناچار قالدى. ٢. بيچاره، زواللى. || چار ناچار = ايستر ايستمز، بهمه حال.

ناچيز { صـ. فا. لاشىء، هيچ حكمنده اولان : ناچيز بر هديه.

ناچيزانه { صـ. حـ. فا. لاشىء حكمنده اوله‌رق، حقيرانه، عاجزانه : هديهٔ ناچيزا نه‌م؛ ناچيزانه تقديم قلندى.

ناحقّ { صـ. فا. حقسز، حق وانصافه مغاير. = حـ فا. و ناحق يره = بغيرحق، حقسز اوله‌رق.

ناحيه { سذ. عر. جـ : نواحى. ١. يان، طرف، كنار، بولوك : صدرك ناحيهٔ علياسى. ٢. جوار، حولى : بو نواحيده. ٣. كوچك يرى، بقعه. ٤. بعض بيوك قضالرك بر مدير واسطه- سيله اداره اولنور بولوكى ويا هرقضانك منقسم بولنديغى كوچك دوائرك بهرى : ناحيه مديرى؛ نواحى نظامنامه‌سى.

ناخُدا { صـ. فا. اللهه اينانميان، منكر الوهيت، ملحد. = سـ. فا. [بلكه اصلى : ناو خدا] قپودان، رئيس سفينه، گمى سواريسى.

ناخُداترس { صـ. فا. اللهدن قورقماز.

ناخُشنود { صـ. فا. خشنود ورا- ضى اولميان.

ناخَلَف { صـ. فا. ابوينه ويا اجدادينه بكزه‌مز خير- سز (اولاد).

ناخُن { سـ. فا. طيرناق، ظفر. ن.

ناخواه { حـ. فا. ايستميه‌رك، كرهاً، زوراكى؛ خواه ناخواه = ايستر ايستمز، طوعاً وكرهاً.

ناخوش { صـ. فا. ايى ومقبول اولميان، خوشه كيتمين، بد، كريه.

ناخوشگوار { صـ. فا. ١. هضم اولنماز، هضمى زور. ٢. لذتسز.

نادان { صـ. فا. ١. بيلماز، جاهل. ٢. حدينى بيلمز، قبا، نوبراز، تربيه‌سز.

نادانلق { سـ. و :

نادانى { سـ. فا. ١. بيلمزلك، جهالت. ٢. حدينى بيلمزلك، قبالق، نوبرالق.

نادِر { صـ. عر. ث : نادره. [« ندرة » دن سف.] آز بولنور، بولنماز، ندرتلى، سكرك؛ نادر الوجود = پك آز بولنان.

نادِرات { سذ. جـ. عر. آز وسكرك بولنـور شـيئلر : او بيوكلكده اينجى نادراتدندر.

نادُرُست { صـ. فا. طوغرى اولميـان، اكرى، ياكليش، حقسز.

نادِره { سذ. عر. جـ : نوادر. غريب فقره، تحف حكايه : برنادره سويلدى؛ چوق نوادر بيلير.

نادِره‌دان { صـ. فا. غريب حكايه‌لر وتحف فقره‌لر بيلن.

نادِره‌سَنج { صـ. فا. غريب فقره وظريف نكته‌لر قوللانان، ظريف.

نادِره‌گو { صـ. فا. غريب فقره‌لر ونكته‌لر سويلين.

نادِم { صـ. عر. ث : نادمه. [« ندامة »دن سف.] ندامت كتيرن، پشيمان : كنديسى ايتد- يكنه نادم اولدى.

نادى { صـ. سـ. عر. ث : ناديه. [«نداء»دن سف.] باغران، چاغران، جارچى. ن.

ناديده { صـ. فا. ١. كورلمه‌مش، كورلمدك، امثالسز مثلى نامسبوق. ٢. پك سكرك وقيمتلى : ناديده بر الماس.

نار { سذ. عر. [عربيده مؤنثدر] ١. اوت، آتش : احراق بالنار = آتشده ياقمه. ٢ جهنم : اهل نار. ٣. آتش كبى ياقيجى شىء، درد، الم : نار عشق، نار فرقت. || برينك نارينـه يانمق = سببندن زيان وكدره اوغرامق.

نار { سـ فا. معروف ميوه‌كه طاتلى ويا مايخوش برصويى حاوى اوفاق چكردكلى قرمزى دانه‌لرى حاويدر، رمان؛ نار آغاجى، چيچكى.

ناراست { صـ. فا. طوغرى او- لميان، اكرى.

نارجِل { سذ. عر. [فا. «نارگل» دن معرب] هندستان جوزى ديدنان واورالرده حاصل اولان بيوك بر ميوه‌كه اينچى كستانه كبى بياض و سوت كبى

برمايى حاوى اولور، قوقه؛ شجر نارجل = قوقه آغاجى.

ناردَنك { س. فا. ناردن واريك والما وقزيلجق كبى بعض ميوه‌لردن چيقاريلان اكشى پكمز.

ناردين { س. فا. سنبل رومى دينلن چيچك.

نارَسيده { ص. فا ١. يتيشمه‌مش، ايرمه‌مش، كمال بولمامش. ٢. هنوز بالغ اولمامش: طفل نارسيده.

نارَفته { ص. فا. گيدلمه‌مش، كيمسه‌نك گيمديكى: ره‌نارفته.

نارق { س. با: نرخ.

نارِگل { س. فا. با: نارجل.

نارِگله { س. فا. تنباكى ايچمكه مخصوص طاقم كه برشيشه ايله بونك آغزينه طاقيلان و لوله‌يى حاوى اولان برباشدن وبونك برياننده‌كى ابوبه‌يه طاقيلان ماربچدن عبارتدر واساساً هندستان جوزى قبوغندن ياپلديغيچون بوميوه‌نك اسم فارسيسى اولان «نارگل»دن مشتق براسمله تسميه اولنمشدر: نارگله ايچمك؛ نارگله باشى. || مج. نارگله صويى = پك لذتسز مشروب.

نارَنج { س. فا. تورونج، پورتقال.

نارَنجى { ص. عر. ث: نارنجيه. تورونجى، تورونج رنكنده.

نارَوا { ص. فا. لايق اولميان، نامناسب، ياقيشماز، غير جائز.

نارى { ص. عر. ث: ناريه. ١. آتشه منسوب و متعلق. ٢. ياتار، طوتيشور، پاتلار: اسلحهٔ ناريه؛ اجزاء ناريه.

نارين { ص. اينجه، ظريف، نازك، قبا اولميان: گوزل بر قايق امايك نارين؛ نارين آدم، بنا. — اسكى تركجه‌ده ايچ واوته ديمكدر: نارين‌قلعه = ايچ حصار؛ طاغدن‌نارين = طاغك‌اوته سنده، ماوراء جبلده.

نارينلك { س. اينجه‌لك، ظرافت، نازكلك.

ناز { س. فا. ١. گنديني بكندير-مك مقصديله ايديلن جعلى حركت، شيوه، عشوه، جلوه: چوق ناز عاشق اوصاندير. ٢. برشيئ بكنمه‌يش، استغنا، آرزو ولنان شيئى صورت مخصوصه‌ده قبول ايتميوب ياLوارمغه مجبوريت ويرمه: بر آزناز ايتمزدن آلمق ايستميور. ٣. كثرت نعمت ورفاهدن ايلرى كلن شماريقلق: ناز ونعمتله بيومش؛ ابوينك بر تك اولادى اولديغندن اونلره نازى گچر؛ بن اونك نازينى چكمم.

نازِك { ص. فا. ١. اينجه، نارين، رقيق: نازك شيئدر اويله آتلمغه گلمز. ٢. گوزل، لطيف، ظريف، قبا اولميان: نازك‌بدن = جسمى گوزل وظريف. ٣. تربيه‌لى، سوزى و معامله‌سى باتماز، هركسه التفات وظرافتله لقردى ومعامله‌ايدن: پك نازك آدمدر؛ نازك ادا = طور وحالى نازك.

نازِكانه { ص. ح. فا. نازكلكله، ظرافت ولطف و نوازشله: نازكانه معامله؛ نازكانه قبول ايتدى.

نازِكلك { س. ١. اينجه‌لك، رقت، دقت، نارينلك. ٢. گوزللك، لطافت، ظرافت، قباليق ضدى. ٣. لطف و ملايمتله معامله، ظرافتله التفات. [«نازك» لغتنك اسم فاعل‌وزننده اولمسيله عربى زعم اولنه‌رق مصدريت معناسيله قوللانيلان «نزاكت» لغتى غلط فاحش‌اولوب قوللانلماملیدر.]

نازِل { ص.عر. ث: نازله. [«نزول» دن سف] اينن، نزول ايدن: سمادن نازل اولدى.

ناز لانمق { فل. ١. ناز و عشوه ايتمك، جلوه ايلمك. ٢. آرزو اولنان شيئى صورت مخصوصه‌ده قبول ايتمه‌مك، ايستمز كبى اولوب ياLوارمغه احتياج براقمق: آله‌جق اما نازلانيور. ٣. سون آدملره قارشى مشكلپسندلك ايدوب شيمارمق: آناسنه باباسنه نازلانيور.

نازلى { ص. ١. جلوه‌لى، عشوه‌كار، شيوه‌كار. ٢. ناز و نعمتله آليشوب شيمارمش اولان، شيماريق: نازلى آليشمش.

نازَنين { ص. فا. ١. جلوه‌لى، نازلى، عشوه‌كار. ٢. پك قيمتلى اولوب ناز و نعمتله آليشديرلمش، شيماريق: نازنينم. ٣. [مقام استخفافده] معروف، آشنا، معهود: او ناز نينم‌ده صاللانه صاللانه گلمش. || طريق نازنين = بكتاشى طريقى.

ناس { سـذ. جم. عر. [انسـانك جمعی ویا اسم جمعـدر] انسـانلر، خلق، عموم، ایل، عالم: بین‌الناس، علی ملأ الناس = خلق آره‌سنده، عمومك انظاری اوكنده، علناً.

ناساز { صـ. فا. اویغونسز، اویماز، غیر موافق، مخالف.

ناسازكار { صـ. فا. موافقت ایتمز، ناموافق، مخالف.

ناسخ { صـ. عر. ۋ: ناسخـه. [«نسخ»دن سفـ.] ۱. نسخ ولغو ایدن، ابطال ایلین: آیات ناسخه ایله آیات منسوخـه. ۲. كتاب استنساخ ایدن، بر كتابك بر نسخه‌سنی آلان، مستنسخ.

ناسزا { صـ. فا. لایق و سزاوار اولمیان، نامناسب: ناسزا سوز، حركت.

ناسفته { صـ. فا. دلنمـه‌مش، دلیكـسز، غیر مثقوب: در ناسفته.

ناسنجیده { صـ. فا. ۱. طارتلما. مش، وزن اولنمامش، غیر موزون. ۲. ایی دوشونلمه. مش، تقـدیر اولنمامش: كلام ناسنجیده.

ناسوت { سـذ. عر. انسـانلق، انسانیت، انسـانلر و انسـانلره متعلق شیئلر: عالم ناسـوت = انسانلر عالمی، عالم ظاهری. مقابلی: لاهوت.

ناسور { سـذ. عر. ط. مقعدك خارجندن ایچ طرفنـه دك آچیـلان اینجه دلیـك، فیستوله. — با: ناصیر.

ناشاد { صـ. فا. مسرور اولمیان، محزون، مكدر: دل نا. شاد.

ناشایسته { صـ. فا. یاقیشیقسز، یاقیشماز، غیر لایق.

ناشر { صـ. سذ. عر. [«نشر»دن سفـ.] ۱. طاغیدان، سرپن، صاچان. ۲. كتاب طبع ونشر ایلین، بر كتابك مصارف طبعیه. سـنی ویروب كندی حسابنـه موقع انتشـاره قویان آدم: بو كتابك محرری باشـقه وناشری باشقه‌در. [«صـاحب» مؤلف معناسنه‌ده كلدیكندن، بومقامده یالـكز ناشر قوللانلسه مناسب اولوردی.]

ناشسته { صـ. فا. ییقانمامش.

ناشكفته { صـ. فا. آچلمامش: غنچهٔ ناشكفته.

ناشكیب { صـ. فا. و:

ناشكیبا { صـ. فا. صبرسز، صبر وتحملی قالمامش.

ناشناس { صـ فا. بیلین، طانیمیان: نعمت ناشناس = ایلك بیلمز، كافر نعمت.

ناشنیده { صـ. فا. ایشیدلمه‌مش، طویلمامش، وقوعی یوق. امثـالسز، غیر مسبوق: حكایهٔ ناشنیده.

ناشی { صـ. عر. [«نشئه»دن سفـ.] نشأت ایدن، ایلری كان: تنبللكدن ناشی بر حالدر. ═ حـ. تر. طولایی، سببیله: یاغمور. دن ناشی كله‌مدم؛ بوندن ناشی بكا كوجنمیكز.

ناصب { صـ. عر. ۋ: ناصبه. جم: نواصب. [« نصب » دن سفـ.] ۱. دیكن، نصب و ركز ایدن. ۲. نصب وتعیین ایلین. ۋ. ۳. د. [نحو عربیده] معمولی منصوب ایدن: حرف ناصب، حروف ناصبه، نواصب.

ناصح { صـ. عر. ۋ: ناصحـه. [«نصح»دن سفـ.] اوكوت ویرن، پند ونصیحت ایدن.

ناصر { صـ. عر. ۋ: ناصره. [«نصر» دن سفـ.] یاردیم ایدن، یاردیمجی، معین.

ناصل { یا نصل. صـ. حـ. [«نه‌اصل» دن محرف] كیفیتدن استفهامه یارار، نیجـه، نه كبی، نه درلو، نه جنس: ناصلسكز؟ پدركز ناصل اولدی؟ بو ناصل ایش؟ ناصل ایده‌جكز؟ || ناصلسه (ناصل ایسـه)، هر ناصلسه = سببی تفصیلاتنـه حاجت یوقدر، هرنه سببه مبنی ایسه.

ناصواب { صـ. فا. طـوغری اولمیان، غیر صـائب، یاكلیش، حقسز.

ناصور { سـ. یاخود:

ناصیر { سـ. الده وآیاقده چـوق ایشلمه‌دن وقونده‌ره اور. مقدن حاصل اولان سرت دو. كوم: الم، آیاغم ناصیر اولدی. || ناصیر اوینامق = ناصیرلی ال ویا آیاغی چوق ایشلتمكله ناصیر اطرافنـده‌كی اتلری زده‌لیـوب التهاب پیـدا اولمق. || ناصـیر اوتی = صاقیی كوزلی.

ناصیرلانمق { فل. ناصیر پیـدا ایتمك، ناصـیرلی اولمق: باغچه‌ده چالیشمقدن اللرم ناصیرلاندی.

ناصیرلی { صـ. ناصیر پیدا ایتمش، چوق ایشلمه‌دن دریسی سرتلشوب دوكوملر حاصل ایتمش:

ایشدن اللری ناصیرلی ایدی .

ناصیه { سڈ. عر. جـ : نواصی . آلن ، جبین ، جبهه ، پیشانی : ذکاسی ناصیه‌سندن بللیدر. || ناصیهٔ حال = چهره‌نك کوستریشی : ناصیهٔ حالندن خیرخواه اولدیغی آکلاشیلیور .

ناطر { یا ناطور . سڈ. عر. [«نطارة»دن سف.] ١. باغ وباغچه بکجیسی، باغجی، باغچوان. ٢. تر. حمام خدمه‌سنك باشی .

ناطق { صه. عر. ؤ : ناطقه . [« نطق » دن سف.] ١. سویلین، لاقردی ایدن ، نطقه کلن . ٢ . اعمال فکر ایدوب دوشونن، ذکایه مالك : حیوان ناطق . ٣. بر افاده‌یی حاوی ومتضمن : بشیوز غروش آله‌جغم اولدیغنی ناطق بر سند. || غیر ناطق = سوز سویلمز ودوشونمز : حیوانات غیر ناطقه.

ناطقه { سڈ. عر. ١. قوهٔ ناطقه، دوشونوب سویلمك خاصه‌سی : انسان ناطقه ایله سائر حیواناتدن تفریق اولنمشدر. ٢. فصاحت وبلاغتله سویلمك قوتی، نطوقلق، طلاقت لسان : دعوی وکیلی اوله‌جق آدمك ناطقه‌سی اولمق شرطدر .

ناطقه‌پرداز { صه. فا. و :

ناطقه‌پیرا { صه. فا. فصاحت وبلاغتله نطق ایرادینه مقتدر، طلاقت لسان صاحبی، ناطقه‌لی، نطوق .

ناطقه‌لی { صه. قوهٔ ناطقه‌سی زیاده اولان ، فصاحت و بلاغت وطلاقت لسانله سویلین : ناطقه‌لی آدمدر .

ناطور { سڈ. عر. با : ناطر .

ناظر { صه. عر. ؤ : ناظره. [«نظر، نظارة»دن سف.] ١. باقان، نظر ایدن : جناب حق هریرده حاضر وناظردر . ٢. نظارت ایدن، اداره ایلین، باقان : ناظر امور . ٣. یوزی ویا جبهه‌سی بر طرفه دونمش اولان، متوجه، نظارتی اولان : دکیزه ناظر بر اوطه. = سڈ. عر. جـ : نظار. ١. بر ایشك اداره وتمشیه‌سنه باقان ذات ، بر ایشده مستخدم کافهٔ مأمورین وخدمه‌یه ریاست ایلین باش مأمور : رسومات ناظری؛ رژی ناظری؛ چفتلك ناظری؛ مکاتب عسکریه ناظری؛ محاسبات عمومیه ناظری . ٢. وکلاء دولتدن بهری‌که شعبات امور دولتدن برینه موکلدر : داخلیه، خارجیه، معارف، مالیه ناظری ؛ هیئت نظار = هیئت وکلا .

ناظم { صه. عر. ؤ : ناظمه. [«نظم» دن سف] ١. ترتیب ایدن، نظامه قویان، تنظیم ایلین . ٢. بر حکایه وسائره‌یی سلك نظمه چکن ، موزون و مقفا حالنده افاده ایدن، منظومه صاحبی : بومنظومه‌نك بومثنوینك ناظمی کیمدر ؟

ناعم { صه.عر. ؤ : ناعمه [«نعم»دن سف.] تا. یومشاق، کمیکسز : حیوانات ناعمه = کمیکی اولمیان حیوانلر .

ناعوره { سڈ. عر. جـ : نواعیر . صو طولابی . ؤ.

ناف { سـ. فا. کوبك، سره . ؤ.

نافذ { صه. عر. ؤ: نافذه. [«نفوذ» دن سف] ١. دلوب کچن. ٢. ایچری‌یه کچن، ایشلین . ٣. تأثیر ایدن ، دیکلنیلن ، حکمی اولان، نفوذلی : سوزی نافذ؛ نافذ الکلام = سوزی کچن ، دیکلنیلان .

نافرجام { صه فا. اصلسز، اساسسز.

نافع { صه.عر. ؤ : نافعه. [«نفع»دن سف.] فائده‌لی ، منفعتلی ، یارار، کارلی : بویمك صحته نافعدر؛ پك نافع بر ایش. || امور نافعه = یوللر ، لیمانلر ، ریحتملر ، نهر وکوللرك آچلمه‌سی کبی فائده‌سی عمومه عائد ایشلر. با : نافعه .

نافعه { سڈ. عر. [«امور نافعه» دن مختصر] طرق ومعابر وسائر منافع عمومیه‌یه متعلق ایشلره باقان دائرهٔ دولت‌که وکلادن بر ذاتك تحت نظارتنده‌در : نظارت نافعه ؛ نافعه ناظری ، دائره‌سی .

نافله { سڈ. عر. جـ : نوافل . مجبوریت تحتنده اولمیه‌رق قیلنان نماز وسائره : نافله نمازی. = صه. تر. فائده‌سز ، بوش ، بیهوده ، واهی : نافله زحمت ؛ نافله مصرف. = حـ. تر. بوشنه بلا فائده، بیهوده : نافله یورلدم؛ نافله کلشز .

نافه { سـ. فا. ١. تیلکی وسائر حیوانلرك کوبك جهتندن چیقان کورك. ٢. بر جنس آهونك کوبکنده اولوب مسکی حاوی

اولان کیسه‌سی. ۳. مج. زلف محبوبان.

نافی { صه. عر. ث: نافیه. [«نفی»دن سف.] د. نفی وسلب ایدن: ادات نافیه؛ لاء نافیه.

ناقابل { صه. فا. ۱. قابل وممکن اولمیان، محال: اوناقابل بر ایشدر؛ ناقابل تعریف = تعریفی محال. ۲. قابلیت واستعدادی اولمیان، قبول ایتمز، غیر مستعد: ناقابل تربیه؛ ناقابل تعمیر.

ناقص { صه. عر. ث: ناقصه. [«نقصان» دن سف.] ۱. اکسیك، قصورلی، تام ومکمل اولمیان، نقصان، ناتمام: بو ایش ناقص اولدی؛ ناقص بر کتاب؛ ناقص العیار؛ ناقص العقل. ۲. عیب وقصوری اولان قصورلی، معیوب: بر چوجغی ناقص طوغمشیدی. ۳. د. [صرف عربیده] لام الفعلی یعنی صوك حرف اصلیسی حروف علتدن اولان: فعل ناقص. ٤. ر. [حسابده] طرح وتنزیل اشارتی (—): طقوز ناقص اوچ مساوی آلتی (۹ — ۳ = ٦). || [هندسه‌ده] قطع ناقص، هرم ناقص. با: قطع، هرم.

ناقل { صه. عر. ث: ناقله. جـ: نقله جـ. فا: ناقلان. [«نقل»دن سف.] ۱. طاشیان، بر یردن بر یره کوتورن: ناقل ارزاق. ۲. نقل وروایت ایدن، ایشیتدیکی اخبار وحوادثی باشقه‌لرینه یتیشدیرن، راوی: ناقلان اخبار؛ بوحوادثك ناقلی کیمدر؟ ۳. مه. حرارت والکتریق کبی قوتلرك کندیسنه سرایتله اوته‌یه کچمه‌سنه مساعد اولان: دمیر ناقل حرارتدر؛ جام ناقل الکتریق دکلدر. || غیرناقل = بوحاله مساعد اولمیان: رچینه‌لر غیرناقل الکتریقدر.

ناقلیت { سذ. عر. [لغت مولده] مه. الکتریق وحرارت کبی قوتلرك سرایت ایدوب کچمه‌سنه مساعد اولمه: معادنك ناقلیتی؛ جامك عدم ناقلیتی.

ناقوس { سذ. عر. ۱. کلیسا چاکی. ۲. کیم. عملیات کیمیویه‌ده مستعمل چاك شکلنده جامدن قپاق.

ناقه { سذ. عر. دیشی دوه، آروانه. ذ.

ناقه { صه. عر. ث: ناقهه. [«نقاهة» دن سف.] ط. خسته‌لقدن یکی قورتلوب هنوز ضعیف و آریق اولان، افاقت بولمقده اولان.

ناك { د. فا. بعض اسملره الحاق اولنه‌رق مدلوللریله متصف معناسیله صفتلر تشکیل ایدر: دردناك = دردلی: غمناك = مغموم؛ حشمناك = غضبلی؛ نمناك = نملی.

ناکام { صه. فا. نائل کام اولمیان، محروم، بیبهره.

ناگاه { یا ناگه. صه. حه. فا. ۱. وقتسز، مناسب وقتده اولمیان. ۲. آکسز، آکسزین. || اگاه وناگاه = وقتلی وقتسز.

ناکس { صه. فا. ۱. انسانیتسز، بیمروت، لئیم، دنی، آلچاق. ۲. [تر. زبانزدی: نه‌کس] خسیس، بخیل، جمری.

ناکسلك { سه. [زبانزدی: نه-کسلك] خست، بخل، جمریلك.

ناگوار { صه. فا. ۱. اکل وشربه غیر صالح. ۲. هضمی زور، آغر.

ناگه { صه. حه. فا. با: ناگاه.

ناگهان { صه. فا. آکسز، غیر منتظر، غیر مترقب. = حه. آکسزین.

ناگهانی { صه. فا. آکسز، آکسزین واقع اولان.

نال { نالبند، نالین، نالبنجی. با: نعل وسائره.

نالان { صه فا. ایکلین، ناله وفغان ایدن: نالان وگریان.

نالایق { صه. فا. لایق وسزاوار اولمیان، ناشایسته.

نالش { سه. ایکلمه، ایکلدی، ناله، فغان: نالش بلبل.

ناله { سه. فا. ایکلمه، ایکلدی، فغان: نالهٔ سحر. || ناله‌زنان، ناله‌کنان = ایکلیه‌رك.

نام { سه. فا. ۱. آد، اسم: بهلول نامنده بر آدم. ۲. شهرت، شان، صیت: نام آلدی؛ نام قزاندی؛ نام ویردی. ۳. توجیه، آدرس: بنم ناممه بر مکتوب کلدی؛ سند، پولیچه سزك نامکزه کوندرلمش. ٤. وکالت: بن سزك نامکزه اعادهٔ زیارت ایتدم؛ اوراق اونك نامنه کاتبی امضا ایدر. || بنام = ۱. مسمی: رستم نامیله بنام بر قهرمان. ۲. مشهور: شجاعتده بنام بر آدم؛ مشهور وبنام. || بدنام = کوتیلکله شهرت بولمش، رسوای. || کمنام. با: کمنام. || نیك نام = ایلیکده مشهور، خیرله یاد اولنور. || نامنده = مسمی، آدلی:

انجیلی چاوش نامنده برندیم. || نامنه = اسماً، اعتباری اوله‌رق. || نامی وار = اسمی وار جسمی یوق. || نام ونشان = اثر: نام ونشانی قالمدی، بولنمدی. == ص. (وصف ترکیبیده) اسملی، مسمی: پرویز نام شخص = پرویز اسمیله مسمی. (بومقامده جمعنده «نامان» قوللانیلیورسه‌ده، طوغری دکلدر.)

نام آوَر { ص. فا. مشهور، نامدار.

نامُبارَك { ص. فا. مبارك وبرکتلی اولمیان، مشئوم.

نامُتَصَوَّر { ص. فا. غیر متصور، تصور اولنه‌ماز، خاطر وخیاله کلمز.

نامُتَناهی { ص. فا. حد وپایانی اولمیان، صوکسز، نهایتسز، کناری یوق. == س. کناری ونهایتی اولمیان ساحهٔ سما و زمان و دهر: انسان نامتناهی قارشیسنده واله وحیران اولور. || س. (جبرده) بردوزی‌یه کیدوب بیتمین حسابه علامت اولان ∞ اشارتی.

نامَحدود { ص. فا. ١. حد و سینوری اولمیان، غیر محدود. ٢. پك واسع، صوکسز، پایانسز، کنارسز.

نامَحرَم { ص. فا. شرعاً محرم اولمیان، حرمه کیرمین: نامحرم واردر قادینلر باشلرینی اورتسین.

نامَحرَملِك { س. و:

نامَحرَمیت { س. فا. شرعاً محرم اولمیان و حرمه کیره‌مین ارککك حالی: نامحرملك، نامحرمیت کندیسنی صیق صیق زیارت ایتمکلکمه مانع اولیور.

نامدار { ص. فا. جر: نامداران. مشهور، ناملی، بنام.

نامدارلق { س. و:

نامداری { س. فا. شهرت. مشهور اولمه.

نامَرد { ص. فا. ١. انسانیتسز، بیمروت، لئیم، دنی الطبع. ٢. قورقاق، جبان، آلچاق، مخنث.

نامَردانه { ص. ح. فا. ١. انسانیتسزلکله، لئیمانه. ٢. قورقاقلقله، آلچاقجه‌سنه: نامردانه حرکت ایتدی.

نامَردلِك { س. و:

نامَردی { س. فا. ١. انسانیتسزلك، مروتسزلك. ٢. قورقاقلق، جبانت.

نامَرضی { ص. فا. رضایه مغایر، غیر مقبول.

نامَرغوب { ص. فا. رغبته شایان اولمیان، غیر مقبول، بکنلمز.

نامِزاج { ص. فا. مزاجسز. منحرف المزاج، کیفسز، خسته، مریض.

نامِزاجلق { س. کیفسزلك، خسته‌لق، مرض.

نامزَد { ص. س. فا. ١. نشانلی، بر قیزله تأهلی متصور: اوقیزك نامزدی واردر. ٢. بر مأموریته ویا اعضالق وسائره‌یه تعیین وانتخابی متصور اولان: او مأموریته نامزددر؛ بلدیه ریاستی نامزدلرندن.

نامزَدلك { س. ١. نشانلیلق، یاوقلیلق. ٢. بر مأموریت ویا اعضالق و ریاسته تعیین ویا انتخابی متصور اولمه: اسکی بر قائممقام اولوب متصرفلغه نامزدلکی چوق کورلمز.

نامُستَحِق { ص. فا. ١. استحقاقی اولمیان: حق نامستحق عاجزانه‌مده. ٢. استحقاق اولنمامش، استحقاق قزانلمامش، حق ایدلمه‌مش: بر ثروت نامستحقه نائل اولدی.

نامَسعود { ص. فا. مسعود و مبارك اولمیان، مشئوم.

نامَسموع { ص. فا. استماعه شایان اولمیان، غیر مسموع، نامقبول.

نامَطبوع { ص. فا. ١. طبعه موافق اولمیان، ناخوش. ٢. طبع و نشر اولنمامش: برخیلی آثاری نا مطبوعدر.

نامَعدود { ص. فا. صایلماز، چوق، بیشمار.

نامَعروف { ص. فا. بیلنمین، بیلنمز، مجهول.

نامَعقول { ص. فا. عقله ملائم اولمیان، عقله مخالف.

نامَعلوم { ص. فا. معلوم اولمیان، بیلنمین، مجهول.

نامَقبول { ص. فا. مقبول اولمیان، قبول اولنماز، مقبوله کچمز.

نامکور { نامکورلك یا: نانکور، نانکورلك.

نامُلائِم { ص. فا. ١. ملائم اولمیان، اویماز، اویغونسز. ٢. سرت، چتین.

ناملی { یا ناملو. صه. اسمی طویلمش، مشهور شهیر، صیت وشهرتی اولان .

ناملی { یا ناملو. سه. تفنك و قلیج دمیری [ایی جنسلرینك تعالی واوزرینه عاملنك اسمی محکوك اولمه سی وجه تسمیه سیدر.]

نامناسب { صه. فا. مناسب اولمیان ، مناسبتسز ، اویغونسز .

ناموافق { صه. فا. موافق واویغون اولمیان، اویماز .

نامور { صه. فا. آدلی ، مشهور ، شهیر .

ناموزون { صه. فا. ١. آهنکسز، نسبتسز . ٢. وزنی اولمیان، وزنی بوزوق (شعر) .

ناموس { سه. عر. جه: نوامیس. [یو. Νόμος دن] ١. قانون ، نظام . ٔ. ٢. عرض ، ادب ، پاکدامنلك ، عصمت : ناموسنی محافظه ایتمك ؛ انسان دنیاده ناموس ایچون یاشار . ٣. عفت ، استقامت : ناموسی اولان یالان سویلمز . ٤. ملك مقرب؛ ناموس اکبر = جبرائیل (عم) .

ناموسسز { صه. ١. عرض وادبی اولمیان، ناپاکدامن : ناموسسز بر قاری . ٢. عفت و استقامتی اولمیان : ناموسسز بر آدمك سوزینه کوکنیله مز .

ناموسسزلق { سه. . عرضسزلك، عرض وادب فقدانی. ٢. استقامتسزلك .

ناموسکار { صه. فا. ١. ناموسلی، عرض وادبله متصف. ٢. طوغری، مستقیم .

ناموسکارانه { صه حه. فا. عرض وادب و استقامتله : ناموسکارانه حرکت ایتدی .

ناموسلی { صه. ١. ناموس وعرض و ادبی اولان : ناموسلی قادینلر . ٢. طوغری ، مستقیم، حیثیت واعتبار صاحبی : ناموسلی آدمدر .

نامه { سه. فا. ١. ایکی شخص بیننده تعاطی اولنان مکتوب، بیتیك، رساله : برنامه یازدی. ٢. عشق ومحبته دائر سویشنلر بیننده تعاطی اولنان مکتوب : نامه یازمغه مخصوص سوسلی کاغد . || نامهٔ همایون = طرف شاهانه دن بر حکمداره یازیلان خط همایون . || دیکر اسملره التحاق ایدوب او اسمك مدلولنه دائر کتاب ورساله ویا ورقه معناسنی بیان ایدر : امرنامه، بیاننامه ، تعریفنامه ، تعلیمنامه ، تلغرافنامه، سالنامه، شاهنامه، شهادتنامه ، صلحنامه، عهدنامه ، محبتنامه وساره. مرکباتنه باق .

نامه بر { صه. فا. مکتوب کتورن : کبوترنامه بر = مکتوب کوتورمکه آلیشیق کوکرجین .

نامهربان { صه. فا. محبتسز ، شفقتسز، سومز .

نامه رس { سه. صه. فا. برحکمداردن دیکر برحکمداره نامه کوتورمکه مأمور اولان .

نامی { صه. عر. ٔ: نامیه. [نمو دن سف] نشوونما بولان، یردن بیتن .

نامیه { سش. عر. قوهٔ نامیه، یردن بیتمك و نشوونما بولمق خاصه سی .

نان { سه. فا. اتمك ، خبز. || نان غزیز = لسان رسمیده اتمك معناسیله مستعمل تعبیردر . || نان و نعمت = ولی نعمتدن کوریلان ایلیك ، احسان : بو دولتك نان ونعمتیله بسلنمشزدر. || نان ونمك = طوز اتمك حقی.

نانپاره { سه. فا. ١. اتمك پارچه سی : نان پاره یه محتاجدر. ٢. مج. تعیشه مدار اولان خدمت ومأموریت .

نانکور { صه. فا. [تر. زبانزدی : نامکور] طوز اتمك حقی بیلمز، کافر نعمت .

نانکورلك { سه. [زبانزدی : نامکورلك] طوز اتمك حقی بیلمزلك ، کفران نعمت .

نانه { سه. [عر. « نعنع » دن] بکه قونیلان معروف کوزل قوقولی نبات . || نانه روحی ، صوبی = بو نباتدن چیقاریلان خلاصه وصو. || نانه شکری = نانه روحی قاریشدیرلمش بول شکلنده شکر پارچه لری. || مج. نانه مثلا = بك قیصه بویلی وتریاکی قیافتلی آدم .

ناوچاغان { سه. بوری چیچکی ، پاطلیجان چیچکی .

ناودان { سه. فا. اولوق، میزاب .

ناوك { سه. فا. اوق ، تیر، سهم ؛ ناوك مژکان = اوق کبی اولان کیریپك . عر. || ناوك انداز = اوق آتان، تیرانداز .

ناولون { سه. [یو. Ναῦλον دن] کمی کراسی، کمی وواپو-

ره اشيا ويولجيلر ايچون ويريلن اجرت . [عربيده بنه يونانيدن مأخوذ نول دخی دينلير.]

ناوی { س. [يتا .] كمی، قايق، تكنه .

ناهب { ص. عر. ث : ناهبه . [« نهب » دن سف.] نهب وغارت ايدن .

ناهق { ص. عر. ث : ناهقه . [«نهق»دن سف.] اكريجی، مركب سسلی : حيوان ناهق .

ناهمتا { ص. فا. مساوی و برابر اولميان .

ناهموار { ص. فا. ١. دوزومستوی اولميان . ٢. اويميان ، غير موافق، اويغونسز .

ناهيد { س. فا. ١. زهره سياره سی ٢. مج. بلوغه ايرمش كنج قيز .

نای { ياخودنی . س. فا ١. قامش، ساز. ٢. اساساً قامشدن ياپيلان معروف اوزون دودوك نوعی : نای چالق .

ناياب { ص. فا. ١. بولنماز،معدوم، مفقود. ٢. مثلی بولنماز، نادر .

نائب { ص. س. عر. ث : نائبه . ج : نواب . [« نوب » دن سف.] ١. وكيل ، قائم مقام . ٢. قاضی وكيلی، بر قضايی آربه لق صورتيله درعهده ايتمش اولان ذاته وكالة محلنده قاضيلق ايدن مأمور شرعی : نائب قضا . ٣. علی الاطلاق قاضی، حاكم الشرع : ولايت نائبی . ٤. نوبتله كلن : حمای نائبه = نوبتلی صيتمه . || د. [نحو عربيده] نائب فاعل = فعل مجهولك موضوعی . == ج. نواب = [هندستانده] حكمدارك وكيللری حكمنده اولان ايالت والی وحاكملری . [مفرد كبی قوللانيلير :] نواب بهادر خان .

نائره { س. عر. آتش، آلو، شعله : نائرهٔ حرب .

نايزن { يانيزن. س. فا. نی چالان، علی الخصوص مولويخانه ده نی چالان درويش : نايزن دده .

نائل { ص. عر. [« نيل »دن سف.] دسترس وموفق اولان ، مظفر : كار ايدرك مرامنه نائل اولدی ؛ نائل مرام .

نائليت { س. عر. [«لغت مولده»] دسترس ومظفر اوله : مرامنه نائليتی مأمول ايديور .

نائم { ص. عر. ث : نائمه. [«نوم» دن سف.] اويقوده اولان، اويويان .

نبأ { س. عر. ج : انباء . خبر، پيغام . ن .

نبات { س. عر. ج : نباتات . اوت وآغاج وچيچك قبيلندن اوله رق يردن بيتن شیء ، جانلی اولمقسزين نشو ونما بولان شیء . || نبات شكری = اوت انواعيله تصفيه اولنه رق طوكدرلمش شكر، قند. == ج. علم نباتات = تاريخ طبيعينك نباتات انواع و تقسيماتندن بحث ايدن قسمی . || نباتات باغچه سی = نباتلرك انواعنی يتيشديروب سير ايتديرمكه مخصوص نمونه لك باغچه كه اكثريا حيوانات مختلفه يی ده حاوی اولور .

نباتی { ص. عر. ث : نباتيه . نباته منسوب ومتعلق ، نبات قبيلندن اولان : مواد نباتيه؛ حيوان نباتی . == س. عر. ج : نباتيون. علم نباتاتله اوغراشان عالم : مشاهير نباتيوندن .

نبت { س. عر. بيتمه ، حاصل اولمه، يردن چيقمه .

نبذه { س. عر. آز مقدار، جزئی شیء .

نبرد { س. فا. جنك، حرب، غوغا. || نبرد آزما = حرب آزما، محاربه يه آليشيق، چوق محاربه لر كورمش .

نبض { س. عر. [تر. زبانزدی : ناميز]آتان واوران طمار وعلی الخصوص بيلك طماری : نبضنه باقق ؛ نبضی صايمق ؛ نبضی آتيور .

نبضان { س. عر. ط. طمار اورمه،نبض آتمه؛ نبضان غير منتظم .

نبضی { ص. عر. ث : نبضيه . ط. طمارك آتمه سنه منسوب ومتعلق .

نبط { س. عر. جزيرة العربك شمال جهتلرنده ساكن بولنمش سريانی شعوبندن برقوم .

نبطی { ص. عر. ث : نبطيه . نبط قومنه منسوب ومتعلق : فلاحت نبطيه = بوقومك اصول زراعتندن بحث ايدر ولسانلرندن مترجم اسكی بركتاب.

نبعان { س. عر. صويك يردن چيقمه سی، قاينامه، فيشقرمه : نيلك نبعان ايتديكی يرلر .

نبق { س. يبان كرازی .

نبوت { س. عر. پيغمبرلك : اعلان نبوت بيورديلر .

نبوی { ص. عر. ث : نبويه . پيغمبره منسوب ومتعلق :

حضـور جناب نبوی‌یه؛ حدیث نبوی؛ سیر نبویه .

نَبی { سذ. عر. ج : انبیاء. [«نبأ» دن صش] جناب حق طرفندن وحی اولنان حقایقی خلقه تبلیغله دین حقه دعوت ایدن ذات ، پیغمبر ، رسول ، یولاواج : نبی الله؛ نبی ذیشان؛ انبیاء عظام .

«رسول» دن فرقی شودرکه : رسول صاحب کتاب اولان پیغمبره ، «نبی» ایسه صاحب کتاب اولمیانه دخی دینیر.

نَبیذ { سذ. عر. خرمادن وقوری اوزومدن چیقاریلان برنوع مشروب .

نَبیره { ونبیره . سـ . فا. تورون ، حفید . ز

نَبیل { صـ عر. ؤ: نبیله. [«نبل» دن صش.] فضل وذکا صاحبی، کوزل خویلی ، عاقل وتربیه‌لی .

نِتاج { سـذ. عر. یاوری طوغورمه، یاوریلامه .

نَتائج { سذ. ج. عر. فد : نتیجه. با : نتیجه.

نَتف { سذ. عر. ط. قیل یولمه .

نِته { یاخود نیته. د. که ویا کیم اداتیله برابر قوللانیله‌رق تشبیه وتمثیل بیان ایدر، ناصل‌که، اولدیغی کبی : بعض دفعه اویله اولور نته‌که (کیم) لچن کون اولدی = لچن کون اولدیغی کبی .

نَته { سـ. [یتا] مجـ. برلشدیرمه، باغلامه، تسویه : نته‌ایتمك .

نَتیجه { سذ. عر. ج : نتائج . ١. سبق ایدن احوالك ایجاب ایتدکاری حال، ایجاب کرده : عشرتك نتیجـه سی مـوتدر . ٢. خلاصـه، زبده، ماحصل : نتیجهٔ کلام. ٣. ثمره، حاصل : او ایشـدن برنتیجه چیقمدی ؛ او قـدر یورغونلق برنتیجـه ویرمدی. ٤. صـوك ، عاقبت ، نهایت : نتیجه‌سنده ینه بن متضرر اولدم . ٥. منـ. قیـاسك ایکی قضیه‌سندن چیقان خلاصـه . || نتیجه‌بخش = نتیجه ویرن، نتیجه‌سی کورولن. || نتیجه‌پذیر = نتیجه‌لنن، مقصـده مقارن اوله‌رق ختـام بولان . || نتیجهٔ کلام = الحاصل.

نَتیجه‌سز { صـ. نتیجه‌لنمین، صوکی کلمین، مقصده واره‌میان : او ایش نتیجه‌سز قالدی .

نَتیجه‌لنمك { فل. نتیجـه بولمق ، صوکه ومقصده وارمق ، نتیجـه‌پذیر اولمق : ایش نتیجه‌لندی .

نِثار { سـذ. عر. ١. صـاچمه ، سرپمه ، طاغیتمه : امریقـا زنکینلری برچوق آلتینی نثار ایدرلر . ٢. دوکونده ویا بر آلایده صاچیلان آقچه وسائره. || [فارسی وصـف ترکیبلرده] صـاچان ، صاچیجی : زر نثار = آلتین صاچان .

نَثر { سذ. عر. ١. صاچمه ، سرپمه. ٢. موزون اولمیـان سوز ، نظم مقـابلی، کلام منثور : نثر ونظمده ماهر بر منشی .

نَثراً { حـ. عر. غیر موزون سوز ایله، کلام منثور ایله، نثر یازه‌رق : انسـان هرحالده نثراً مقصدینی دها طبیعی افاده ایدر.

نَجابت { سذ. عر. صویلیلق، ایی بر صـویه منسـوبیت ، اصالت ، زادکانلق .

نَجابتلی { یا نجابتلو. صـ. اصالت ونجابتی اولان، صویی پاك . القاب رسمیه‌ده دولتلو ایله برابر شهزادکان حضراتنه عنوان اولور .

نَجات { سذ. عر. قورتلمه، خلاص، سـلامت ، رها : نجـات صددنده‌در؛ نجات بولمق .

نَجّار { صـ عر. [«نجر» دن سمب.] طوغرامه‌جی ، دولکر ، مارانغوز .

نَجاسَت { سذ . عر . پیسـلك ، مردارلق، ترس : بدن واثوابی نجاستدن تطهیر شرائط صلاتدندر .

نَجاشی { سذ. عر. حبش حکمدار-لرینه اوته‌دن بری ویریلن عنواندر .

نَجائِب { سـذ . ج . عر . [فد : نجیب] نجیب واصیل وشریف وکریم اشخاص واشیاء: نجـائب القرآن = قرآن کریمك سـورهٔ اخلاص وسورهٔ انعـام وآیت کرسی کبی الك منتخبلری .

نُجَبا { سذ. ج. عر. فد : نجیب. با : نجیب .

نَجد { سخذ. عر. جزیرة العربك وسطلرنده اولان بر خطهٔ واسعه‌سی‌که مرتفع اولمغله اولدقجه مسکون ومعموردر .

نَجدَت { سذ. عر یکیتلك ، بهادرلق، شجاعت .

نَجَس { سذ. عر. پیسلك، مردار-لق .

نَجِس { صـ. عر. پیس ، مردار ، ناپاك .

نَجَف { سخذ. کوفه جوارنده بر شهر اولوب حضرت علی المرتضی (رضه)‌ك تربهٔ شریفه‌لرینی حاوی اولمغله زیارتکاهدر : نجف اشرف. = سـ. اوجوارده

چیقان بر جنس بللور : نجف دائی .

نَجل { سد. عر. جـ : انجال. ١. اوغل، ولد، فرزند. ٢. ذریت، سلاله.

نَجم { سد. عر. جـ : نجوم، انجم. کوکب، ستاره، اختر: نجم ثابت؛ نجم سیار؛ نجم ثاقب. = جـ. نجوم. با : نجوم. || انجم‌سپاه = نجوم کبی حسابسز عسکری اولان.

نَجمی { ص. عر. ث : نجمیه. کوکبه منسوب ومتعلق.

نُجوم { سد جـ. عر. فد : نجم. || با : نجم. || علم نجوم = ١. کواکبك احوال وحرکاتندن بحث ایدن علم حقیقی، فر. Astronomie. ٢. کواکبك مواقع و حرکاتندن انسانلره متعلق احکام چیقارمق علم کاذبی وادعای باطلی، فر. Astrologie. || اهل نجوم = علم نجوم حقیقی ویا کاذب علماسی.

نُجومی { ص. عر. ث : نجومیه. علم نجوم صحیح ویا کاذبه منسوب ومتعلق.

نَجه { ونجی. با : نه‌جه، نه‌جی.

نَجیب { ص. عر. ث : نجیبه. جـ : نجباء. صویلی، اصیل.

نُحات { سد. جـ. عر. [فد. ناحی غیر مستعملدر.] علم نحو علماسی، نحویون : طبقات النحات.

نُحاس { سد. عر. ١. باقیر. ٢. باقیر آقچه.

نُحاسی { ص. عر. ث : نحاسیه. باقیره منسوب ومتعلق ویا باقیردن معمول : اوانئ نحاسیه؛ مسکوکات نحاسیه.

نَحافت { سد. عر. آریقلق، لاغرلق، ضعیفلك.

نَحت { سد. عر. اویمه، یونمه. ذ.

نَحر { سد. عر. بوغازلامه، کسمه، ذبح ایتمه.

نِحریر { سد. ص. عر. جـ : نحاریر. حاذق وماهر وتجربه‌لی عالم.

نَحس { سد. عر. جـ : نحوس. ١. اوغورسزلق، شآمت، سعد مقابلی. ٢. اوغورسز ومشئوم ومنحوس شیء.

نَحل { سد. عر. [اسم جنس] آری، زنبور.

نِحَل { سد. عر. جـ. فد : نحله. با : نحله.

نَحله { سد. عر. برتك آری.

نِحله { سد. عر. جـ : نحل. دین شعبه‌سی، مذهب : ملل ونحل.

نَحو { سد. عر. کلمه‌لرك ربطیله کلام تشکیلندن وربط کلامده آلدنلری اعرابدن بحث ایدن علم که صرفدن صکره اوقونور. عربلر عندنده اعم اولوب صرفی دخی احاطه ایدر : نحو عربی؛ نحو ترکی.

نُحوست { سد. عر. اوغورسزلق، شآمت.

نُحوستلی { ص. اوغورسز، شآمتلی، منحوس.

نُحول { سد. عر. ط. پك زیاده آریقلق ولاغرلق.

نَحوی { ص. عر. ث : نحویه. علم نحوه منسوب ومتعلق : اصطلاح نحوی؛ قواعد نحویه. = سد. عر. جـ : نحویون، نحات. علم نحو ایله توغل ایدن عالم : مشاهیر نحویوندن سیبویه.

نَحیف { ص. عر. ث : نحیفه. [« نحافة » دن مشـ.] آریق، لاغر، ضعیف : پك نحیف بر آدم.

نُخاع { سد. عر. مرداد ایلیك، مخ : نخاع شوکی.

نُخبه { سد. عر. جـ : نخب. هرشیئك منتخب وکزیده‌سی : نخبهٔ آمالی.

نَخجیر { سد. فا. ١. آو حیوانی وعلی الخصوص بیابان کچیسی. ٢. آو، صید. ذ.

نُخره { سد. عر. ط. کمیك نسیجنك چوریمسی.

نُخست { ص. فا. و :

نُخستین { ص. فا. ایلك، برنجی، اولکی.

نَخل { سد. عر. [عربیده اسم جنس] ١. خرما آغاجی. ٢. تر. بال مومندن معمول آغاج تقلیدی که بالاخره کلین اوطه‌سنه قونمق اوزره کلینك اوکنده کتیریلیر ومصنوع میوه‌لر وشکوفه‌لر ایله وآلتین ویا کموش ورقلر ایله تزیین اولنور ایدی.

نَخلبَند { سد. فا. ١. آغاج بودایوب تنظیم ایدن آدم. ٢. تر. بال مومندن آغاج تقلیدی یاپوب تزیین ایدن آدم.

نَخلِستان { سد. فا. خرمالق، خرما باغچه‌سی ویا اورمانی.

نَخله { سذ عر. برتك خرما آغاجى.

نَخلِيّه { صد ذ. عر. نبا. فصيله‌ء نخليه = خرما آغاجى نوعندن اشجار.

نَخوَت { سذ. عر. كبر، غرور، خودبينلك، تفخر.

نُخود { س. فا. قورورسى ينن معروف حبه‌كه سبزه كبى قوللانيلير وقاورلمشنه لبلبى دينير: نخود يخنيسى؛ نخود طوبى = نخود ازمه‌سندن طوب. || نخود ياقيسى = نخود قدر بر دانه ايله ايشلديان در يك و اوفاق ياقى.

نُخودلى { س. نخودله پيشمش ات يمكى.

نِدا { سذ. عر. چاغرمه، سسلنمه، سس ويرمه. || د. حرف ندا = چاغرمغه مخصوص حرف: يا، اى كبى.

نُداس { س. با: نطس.

نَدامَت { سذ. عر. نادم وپشيمان اولمه. پشيمانلق، ايلديم.

نَدبه { سذ. عر. ياره يرى، ابى اولمش يارەنك قالمش نشانى.

نُدبه { سذ. عر. اولونك اوصافنى صايه‌رق آغلاشمه، صاغو.

نَدرَت { سذ. عر. نادر اولمه، سكركلك، آز بولنور شيئك حالى: الماس وزمرد كبى احجارك قيمتى آنجق ندرتلرندندر؛ ندرت اوزره بولنور.

نُدَماء { سذ. جـ. عر. فد: نديم. با: نديم.

نَدَن { يا نەدن. با: نه.

نَديم { صد. سذ. عر. جـ: ندماء. ١. همبزم، همصحبت. ٢. بر بيوك ذاتى كوزل سوزلر ولطيف فقرەلرله اكلنديرن آدم: نديم خاص. ٣. كوزل سوز و لطيف فقرەلر بيلوب اكلندير. مكه مقتدر اولان: نديم بر ذاتدر.

نَديملك { س. كوزل سوز ولطيف فقرەلرله اكلنديرن آدمك حالى.

نَذر { سذ. عر. جـ: نذور. آدامه: فلان مقامه بر قربان نذر ايتدم.

نُذور { سذ. جـ. عر. فد: نذر. با: نذر.

نَذير { صد. عر. [«نذر»دن صش.] خلق طريق مستقيمه سوق ايچون انذار ايله تحذير ايدن، بشير مقابلى: پيغمبرمز بشير ونذيردر.

نَر { صد. فا. اركك: شير نر = اركك آرسلان.

نَرجيس { سذ. عر. [فا. «نرگس» دن معرب] با: نرگس.

نِرخ { سذ. عر. احتياجات ضروريه دن اولان ات واتمك كبى شيئلره جانب حكومتدن تعيين اولنان بها: اته، اتمكه نرخ قوديلر.

نَرد { سذ. عر. طاوله دينلن اويون. ذ.

نَردُبان { س. فا. [تر. زبانزدى: مردوون] يوقارى‌يه و خصوصاً ابنيه‌نك فوقانى قاتلرينه چيقمق ايچون قوللانيلان با. صامقلى يول، سلم، باصقيچ: طاش، تخته نردبان؛ چفته نردبان؛ اگرتى نردبان = ايستيليان يره قونانى؛ آصمه نردبان = قيصقاج؛ ايپ نردبان = اورچون، اوزگج.

نَردَن { نرده. اصلى: نرەدن، نرەده. با: نره.

نَرگِس { س. فا. ١. صارى چيچكلى ايشيل كوبكلى معروف برجنس كوزل چيچك. ٢. مج. دلبر كوزى.

نَرم { صد. فا. يومشاق، لطيف، ملائم. || نرم دل = يوركى يومشاق، مرحمتلى.

نَره { س. ظم. «نه» دن مشتق اولوب محل ومكان استفهامنده قوللانيلير: بو نرەنك ماليدر = خانغى محلك؟ نرەلرى كزديكز = خانغى يرلرى؟ نرەسنه باقسەك = خانغى يرينه؛ نرەكز آغرييور = خانغى يركز؟ نرەدن كلوب نرەيه كيديورسكز؟ || ده حرفيله برابر استفهام انكارى مقامنده ونه قدر اوزاق ياخود مفقود معنا سيله قوللانيلير: بوندن صكره كوزل هوالر نرەده؟ شرقك او اسكى قاشلرى شمدى نرەده؟ نرەده او نرەده بن؟

نَرەلى { صد. خانغى يرلى: سز نرەليسكز؟ شاعر نابى نرەلى ايدى؟

نِزار { صد. فا. آريق، ضعيف، لاغر، زبون: زار ونزار.

نِزاع { سذ. عر. [«نزع»دن مص مفاعله] چكيشمه، غوغا، منازعه، طوتيشمه، اختلاف: آرەلرنده نزاع وقوع بولمش.

نزاعجی { ص. غوغاجی، دائما منازعه ومخالفت ایدن.

نزاعلی { ص. حقنده نزاع وقوع بولان، منازع فیه: نزاعلی برتارله.

نزاکت { سد. [فا. «نازك» صفتنك عربی زعم اولنمسیله مصدر عربی صورتنده تشکیل اولنمش غلط فاحش بر لغتدر.] ١. نازکلك، لطافت: بدننك نزاکتی. ٢. ظریفلك، ظرافت، قبالق ضدی: نزاکتله سویلمك. ٣. تربیه، ادب. ٤. اهمیت، دقت و اعتنایه محتاجیت: بو مسئلهنك نزاکتی واردر؛ اورانك نزاکتی معلوم.

نزاکتلی { نزاکتلو. ص. نازکلکی وظرافتی اولان. [انشا لساننده قادینلر وقیزلر حقنده مستعمل عنواندر.]

نزاهت { سذ. عر. پاکلك، تمیزلك.

نزد { ظم. فا. ١. یان، عند، قرب: فلانك نزدنده‌در؛ نزد عالیلرنده؛ فلان دولت نزدنده‌کی سفیر. ٢. کوره، نظرنده، فکرنجه: نزد حکماده اومسئله حل ایدلمشدر؛ بنم نزدمده معلومدر.

نزدیك { ظم. فا. یاقین، قریب. ذ.

نزع { سذ. عر. ١. چکوب قوپارمه، رفع: اوحقی بندن نزع ایده‌مزسکز. ٢. جان چکیشمه، احتضار: حالت نزعده‌در.

نزف { سذ. عر. ط. قان کیتمه، قانامه: نزف الانف = بورن قانامه. فر. Hémoragie.

نزفی { ص. عر. ذ: نزفیه. ط. قانامغه وقان کیتمه‌سنه منسوب ومتعلق.

نزله { سذ. عر. ج: نوازل. ١. بورنك آقمه‌سنی موجب اولان مرض، ایمه، ذکام. ٢. ط. بدنك هر خانکی عضوندن اولورسه جراحت ویا دیکر بر مادهٔ مخاطیه آقمه: نزلهٔ صدر؛ نزلهٔ مثانه؛ نزلهٔ مستولیه = غریب دینلن شدتلی نزله. = لسانمزده جمعی ده مفردکبی قوللانیلیر: نوازلم واردر؛ نوازله اوغرادم.

نزلی { ص. عر. ذ: نزلیه. ط. نزله‌یه منسوب ومتعلق.

نزول { سذ. عر. ١. آشاغی‌یه اینمه: خیلی قار نزول ایتدی؛ کوکدن نزول ایتمش کبی. ٢. یولجیلق اثناسنده بر قوناغه قونمه: اقشام خانك برینه نزول ایتدیلر. ٣. کویا اخلاطك اینمه‌سندن واقع اولان علت که بعضاً موتی وبعضاً برطرفك طوتلمه‌سنی موجب اولور، اینمه، طامله، فلج: کندیسنه نزول اصابت ایتمش. || نزول ویا نزل امینی = وقتیله بر یره قونان عسکرك لوازمنی احضاره مأمور اولان آدم.

نزهت { سذ. عر. اکلنمه، انشراح، تفرج، کشایش. || نزهت افزا = اکلنجه‌لی، انشراحی موجب.

نزهتگاه { سد. فا. اکلنجه محلی، تفرجگاه.

نزیه { ص. عر. ذ: نزیهه. [«نزهة» دن صشد.] پاك، تمیز، بری.

نژاد { سد. فا. صوی، نسل، نسب: پاکنژاد = صویلی، اصیل.

نسا { سذ. عر. تش. قالچه کیکندن آیاقلرك اوجنه قدر اوزانان سیکیر. || ط. عرق النسا = بو سیکیرك وجعندن عبارت مزعج بر علت.

نساء { سذ. ج. عر. [نسوه ونسوان کبی اسم جمع اولوب مفردی یوقدر.] قادینلر، اناث: طائفهٔ نسا.

نسّاب { سذ. عر. ج: نسابین. [«نسب» دن سمب.] علم انسابه توغل ایدن مورخ، مشاهیرك وقبائل عربك نسبلرینی ضبط وتحریر ایدن آدم.

نسّاج { سذ. عر. [«نسج» دن سمب.] طوقوبجی، چولها.

نساجت { سذ. عر. طوقوبجیلق، طوقومق صنعتی، چولهالق.

نسب { سذ. عر. ج: انساب. صوی، اجداد سلسله‌سی: بتون انسانلرك نسبی حضرت نوحه چیقار.

نسباً { ح. عر. نسب جهتنجه، صویجه.

نسبت { سذ. عر. ١. تعلق، منسوبیت، مربوطیت، ارتباط: کندیسنك او خاندانه نسبتی واردر. ٢. قیاس، مقایسه، ایکی شیئك بر برینه کوره اولان حال ومقداری: بنم حالم سزك حالکزه نسبت اولنماز، نسبت قبول ایتمز. ٣. ر. ایکی عدد ویا شکل آره‌سنده‌کی مناسبت وقیاس: نسبت عددیه؛ نسبت هندسیه. ٤. تر. رغم، برینه قارشی عنادینه یاپیلان ایش وکوستریلن حال: بکا نسبت ایتمك ایستیور. =

حـ. تر. رغماً : بو ايشى بكا نسبت ياپيور. — عر. تعبيراتده «نسبه» صورتنده‌ده قوللانيلير : بالنسبه = نسبتله. نسبةً .

نِسبةً { حـ. عر. نسبتله، قياس ومقايسه‌اولنه‌رق، بالنسبه : بو او اوته‌كينه نسبةً بيوكدر .

نِسبَتجى { صـ. باشقه‌سنه رغماً بر شيئ ياپان : چوق نسبتجى آدمدر .

نَسَبى { صـ.عر. ثـ : نسبيه. [«نسب» دن سمذ.] نسل و نسبه منسوب ومتعلق : شرافت نسبيه.

نِسبى { صـ عر. ثـ : نسبيه. [«نسبة» دن سمذ.] نسبتله واقع اولان، قياس ومقايسه ايله اولان : رسوم نسبيه = مقطوع اوليوب قيمت اوزرينه تخالف ايدن.

نَستَرَن { سـ. فا. و :

نَستَرين { سـ. فا. يبانى كل و آغستوس كلى دينلن چيچك .

نَسج { سذ. عر. ١ طوقومه. طوقويش : بر نسج ايتمك. ٢. تـ. بدنده‌كى ات وزار ودرى كبى شيئلرى تركيب ايدن ليفلرك صورت تركبى : نسج حجروى .

نَسخ { سـذ. عر. ١. فسخ ولغو ايتمه، حكمسز براقمه : قرآن كريم توراتك احكامنى نسخ ايتمشدر. ٢. بر كتابك صورتنى آلمه، بر نسخه‌سنى چيقارمه، قوپيه ايتمه، استنساخ. ٣. باشليجه كتاب استنساخنده مستعمل ويا قـوت مستعصمينك ايجادكرده‌سى اولان يازى نوعى كه اليوم طباعتده‌دخى باشليجه او نوعى مستعملدر: نسخ يازمق؛ خط نسخ. ٤. بشقه‌شكله قومه، صورت وقالب دكيشديرمه.

نُسَخ { سذ. جـ. عر. فد : نسخه با : نسخه .

نُسخَتَين { سذ. تـ. عر. فد : نسخه با : نسخه .

نُسخه { سذ. عر. جـ : نسخ. تـ : نسختين . ١. يازيلى بر شيئدن چيقاريلان صورت ، بر كتابك يازلمش صورتلرينك بهرى : حجنك بر نسخه‌سنى آلدم؛ او كتابك فلان كتبخانه‌ده دخى بر نسخه‌سى واردر؛ مقاوله‌نامه‌يى نسختين اوله‌رق امضا ايتديلر. ٢. طلسم كبى برمرض وآفتدن محافظه ايچون يازيلان واوسته آصيلان ياخود صـوبى ايچيلن ويا توتسيلن دعا [تر. زبانزدى : موسـقه] : نسخه يازمق؛ نسخه آلمق. ٣. [ينه زبانزدى موسقه] بو دعالرك اكثريا قاتلاندقلرى كبى اوچ كوشه‌لى شيئ. — متنك بر كلمه ويا فقره‌سى بعض نسخه‌لرده باشـقه درلو اولديغى وقت او درلوسى‌ده حاشـيه مقامنده يازيلوب ويا طبع اولنوب زيرينه «نسخه» يازلق عادتدر. || تكميل نسخ ايتمك = مدرسه‌لرده تدريسى معتاد اولان علومى اكمال ايتمك.

نَسخى { صـ. عر. خط نسخى = نسخ دخى دينلن معروف خط كه كتب استنساخنده الك زياده مستعملدر .

نَسر { سـذ . عر . كركس دينلن ييرتيجى قوش . || ﻫ نسر طـائر و نسر واقع = ايكى جمله‌ٔ كوكبيه .

نَسرين { سـ. فا. با : نسترين .

نَسطورى { صـ. سـ. عر. ثـ : نسطوريه. اسكى سريانى راهبلرندن نسطور اسمنده برينك وضع ايتديكى خرستيان مذهبنه تابع اولانلره اطلاق اولنوركه اليوم موصل طرفلرنده بولنيورلر .

نَسَق { سذ. عر. طرز، اسلوب، ترتيب : بر نسق اوزره، نسق واحدده .

نَسل { سـذ. عر. صوى، سلاله، ذريت،نسب : نسلى معلوم؛ كيمك نسلندندر ؟

نَسناس { سذ. عر. بيوك بر جنس مايمون كه غـوريله و شمپانزه واورانغ اوتانغ وژيبون اسملريله درت نوعه منقسمدر .

نَسنه { سـ. ١. شيئ : بر نسـنه، بعض نسـنه‌لر . ٢. [جمله‌ٔ منفيه‌ده] برشى، هيچ برشى : نسنه بوله‌مدم . [اسكيمشدر.]

نِسوان { سذ. جـ. عر. [اسم جمع اولوب مفردى يوقدر] قادينلر، اناث، طائفهٔ نسا : نسوان حمامى .

نَسىْ { سذ. عر. و :

نِسيان { سـذ . عر. اونوتمه، اونودش، فراموش . || نسياً منسياً = بوسبوتون اونوتمه.

نَسيب { صـ. عر. ثـ : نسيبه . [«نسب» دن صشـ.] نسب صاحبى ، صويلى ، على الخصوص بابا طرفندن اصيل .

نَسيجه { سذ. عر. جـ : نسايج . [« نسج » دن صشـ.] ١. طوقونمش شيئ، طوقومه . ٢. تـ. با. طوقونمش كبى مختلف

وضعیتده الیافدن مرکب زار ویاپراق وساٸره، فر. Tissu. [«نسج» یرینه بونك استعمالی دها مناسبدر.]

نَسیم { سذ. عر. خفیف ولطیف روزکار : نسیم صبا = باد صبا.

نَسیمی { ص. عر. ٶ : نسیمیه. خفیف ولطیف روزکاره منسوب ومتعلق. || هوای نسیمی = تنفسه صالح هوا.

نَشا { سذ. عر. نشاسته، حبوبات ونباتاتده بولنان مادهٔ خالصه، اوز.

نَشأت { یا نشئت. سذ. عر. ١. حاصل اولمه، وجوده کلمه، یتیشمه : مکتبدن نشأت ایدن ضابطان ؛ ابن سینا ماوراء النهرده نشأت ایتمشدر. ٢. ایلری کلمه، منبعث اولمه : بو کنایه‌لر نه‌دن نشأت ایدیور. [یا : نشئه.]

نشادر { یاخود نشادور. سذ. عر. آمونیاق طوزی دینلن طوزلی ویاقیجی بیاض بر ماده. || نشادر روحی = آمونیاق دینلن کسکین بر روح که ادرارده بولنور.

نِشادری { ص. عر. ٶ : نشادریه. کیم. نشادر روحنه یعنی آمونیاقه منسوب ومتعلق.

نِشاسته { سذ. فا. [تر. زبانزدی : نشسته] بغدای وساٸر حبوبات اونك خلاصه‌سی که حبوبات مذکوره‌نك صوده چوریدلدکدن صکره ازلمسیله وسوت کبی جیقان مایعك قوریدیلوب ازلمسیله حاصل اولوب طاتلی وساٸره اعمالنده قوللانیلیر وقوله نامیله کوملك و ساٸره قوله‌لامغه یارار.

نَشاط { سذ. عر. سوینج شن وشاد اولمه، کیف : نشاطه کلدی.

نَشاطسز { ص. نشئه‌سی یرنده اولمیان، نشئه‌سز، محزون، مکدر، کیفی اولمیان : کندیسنی نشاطسز کوردم.

نَشاطسزلق { س. نشئه‌سزلك، محزونیت.

نَشاطلی { ص. نشئه‌لی، کیفلی، شاد، خرم : اوکون پك نشاطلی ایدی.

نِشان { س. فا. ١. علامت، اثر : نام ونشانی یادادردر؛ نشان براقدی. ٢. علامت فارقه، بللی اولمق ایچون ایدیلن اشارت، تمغا وساٸره : نشان قومق؛ بنم قویونلرمك نشانی واردر. ٣. یاره اثری، ایی اولمش یاره‌نك بللی اولان یری : قلیج یاره‌سنك یوزنده نشانی قالدی. ٤. اوق ویا قورشون وکله ایله اوراسی مطلوب اولان نقطه، هدف : نشانه آتمق؛ نشان دیکمك. ٥. هدفه اورمق اوزره سلاحك کوزه کوتوریلوب طوغرلمه‌سی : نشان آلمق؛ نشان آتمق. ٦. سلاحك اوزرنده نشان آلمغه مخصوص و اکثریا متحرك ودرجه‌لی آلت : بوتفنكك نشانی طوغری دکلدر. ٧. بر قیزه نامزد اولان ارککك بوکا علامت اولمق اوزره ویردیکی یوزوك وساٸره : قیزك پارمغنده نشانی وار ایدی؛ قوجه‌سنك نشانی یادکار صاقلایوردی. ٨. نامزدلك : نکاحی اولمیوب یالکز نشانی وار ایدی. ٩. بروقعه‌یه علامت اولمق اوزره دیکیلان طاش : نشان طاشی. ١٠. طغرای همایون، فرمان وبراتلره چکیلن اشارت: نشان قلمی. ١١. رجال ومأمورین و اهالیدن اصحاب لیاقته طرف دولتدن ویریلان وکوکسه طاقیلان علامت مخصوصه‌که هر دولتده انواعی وهربرینك درجاتی واردر : نشان عثمانی. نشان مجیدی ؛ امتیاز نشان ذیشانی؛ شفقت نشانی: نشان آلمق؛ نشان طاقمق. || نشان ویرمك = علامتی کوریلوب بللی اولمق.

نِشان { ص. فا. [وصف ترکیبیده] ١. طوران، یرلشن، دیکیلن، قالان : خاطر نشان = خاطرده قالان. ٢. دیکن، نصب ووضع ایدن. ٣. کوسترن، اثر وعلامت حکمنده اولان : فرمان عدالت نشان.

نِشانجی { س. ص. ١. نشان آتمه‌ده ماهر، هدفه اورمه‌ده مهارتی اولان : چوق ایی نشانجیدر. ٢. نشان قلمنك رٸیسی، طغراکش، توقیعی.

نشانجیلق { س. ١. نشانه آتمه‌ده مهارت، هدفه اورمق مهارتی : اونك نشانجیلغی مشهوردر. ٢. نشان قلمنك ریاسی، طغراکشلك : اوچ سنه نشانجیلق ایتدی.

نِشانده { ص. فا. طورمش، طوردیرلمش، دیکلمش، نصب اولنمش.

نشانگاه { س. فا. ١. هدف یری، هدف اتخاذ اولنان محل. ٢. سلاحك نشان آلمغه مخصوص یری: بو تفنككك نشانكاهی پك طوغری.

نشانگیر { س. فا. چیزكی چیزمكه مخصوص مارانغوز آلتی.

نشانلامق { فتـ. ١. نشان قومق، اشارت ایتمك، بر علامت فارقه وضع ایتمك: بن بكندیكم اشیایی نشانلادم؛ هر كس كندی قویونلرینی نشانلادر. ٢. نشانه آتمق، هدفه اورمق: كوزل نشانلایور. ٣. تأهلی قرارلاشدیروب نامزد ایتمك: قیزینی نشانلامش.

نشانلانمق { فل. مجـ. ١. برنشان وعلامت فارقه ایله اشارت اولنمق. ٢. تأهل ایچون نامزد اولمق: فلان قیز، فلان دلیقانلی نشانلاندی.

نشانلی { صـ. ١. برنشانی وعلامت فارقه‌سی اولان: اونك قویونلری نشانلیدر. ٢. تأهل ایتمك اوزره نامزد، نشانلانمش: او قیز نشانلیدر؛ قیزك نشانلیسی بوراده دكلدر.

نشانه { س. فا. اثر، علامت، اماره: نشانهٔ صدق ومخالصت.

نشتر { س. [فا. «نیشتر»دن غلط] قان آلمغه وچیبان وسائره یارمغه مخصوص جراح بیچاغی: نشتر اورمق.

نشر { سذ. عر. ١. طاغیتمه، یایمه: بو چیچك بر رائحهٔ طیبه نشر ایدیور. ٢. هر كسه طویورمه، اشاعه: حوادث نشر ایتمك. ٣. اوراق حوادث وسائر مطبوعاته درج ایتمه ویا ایتدیرمه: بعض مقالات نافعه نشر ایتدی؛ بو حوادثی اك اول نشر ایدن فلان غزته‌در. ٤. بر كتاب وغزته وسائره طبع ایدوب انظار عامه‌یه قومه: بر چوق كتب مفیده نشر ایتدی؛ مطبعهٔ عامره طرفندن نشر اولنان كتابلر؛ كندیسی برغزته نشر ایدیور. ٥. عمومه یتیشدیرمه، تعمیم، عمومی حالنه قویمه: نشر معارف؛ نشر علوم. ٦. یوم قیامتده بتون انسانلرك دیرلمسی: حشر ونشر. با: حشر. || د. لف ونشر. با: لف.

نشریات { سش. جـ. عر. ١. هر كسه طویوریلان شیئلر، اشاعه اولنان خبرلر: برطاقم نشریات كاذبه‌ده بولنمش. ٢. اوراق حوادث وسائر مطبوعاتك یازدقلری شیئلر: اونك نشریاتی دائما طوغریدر. ٣. طبع ایتدیریلوب نظرگاه عمومی‌یه وضع اولنان آثار: نشریات نافعه‌سیله شهرت بولمشدر. ٤. یالان و اویدیرمه خبرلر، اراجیف: بر طاقم نشریاتده بولنمش.

نشست { س. فا. اوتورمه. ز. = صـ فا. [وصف تركیبیده] اوتوران، جالس، مقیم. [«نشین» دها مستعملدر.]

نشسته { صـ. فا جـ: نشستگان. اوتورمش، اوتوران، جالس. ز

نشسته { س. با: نشاسته.

نشف { سذ. عر. صویی چكوب جذب وبلع ایتمه.

نشق { سذ. عر. بورنه چكمه، بورنله جذب ایتمه.

نشو { سذ. عر. [طوغریسی: نشئ یاخود نشوء در] نبات وحیوانك بیومه‌سی، بیومه، بوی آتمه: اكینلر، آغاجلر، قوزیلر، چوجقلر نشو ونما بولورلر. [باشلیجه مترادفی اولان «نما» ایله برابر قوللانیلیر.]

نشور { صـ. عر. [«نشر»دن مبـ.] مبالغه ایله نشر ایدن، چوق طاغیدان: حضور لوامع نشور. [بویله عربی كلمه‌لردن مركب فارسی وصف تركیبلرده قوللانیلیر.]

نشور { سذ. عر. نشر؛ یوم النشور = حشر ونشر كونی.

نشوه { سش. عر. با: نشئه.

نشیب { س. فا. اینیش، یوقاریدن آشاغی‌یه اینن یر، مائل: فراز ونشیب = یوقیش اینیش. [شو، شیو لغتی بوندن غلط اولسه كركدر.]

نشیده { سش. عر. جـ: نشائد. ضرب مثل حكمنه كچمش مشهور بیت ویا مصراع.

نشیمن { س. فا. مجلس، محفل، مجمع، جمعیتكاه.

نشیمنگاه { س. فا. محل اجتماع، جمعیتكاه.

نشین { صـ. فا. [«نشستن» فعلنك اصلی اولوب وصف تركیبیده بولنور.] اوتوران، اوتورمش، جالس: پوست نشین = تكیه پوستنده اوتوران؛ تخت نشین = جالس سریر حكومت؛ مسند

نشین = بر مسندده اوتوران ؛ صدرنشین = باشده اوتوران ویا مقام صدارتده بولنان؛ کوشه نشین = منزوی .

نَشئه { سذ. عر. ۱. یکیدن پیدا اولوب وجود بولمه : نشئهٔ ثانیه ، نشئهٔ اخری = محشرده‌کی یکی دیرلمه‌مز. ۲. کیف، سوینج، نشاط، خاطر کشایشی : اوکون نشئه‌سی وار ایدی ؛ نشئه‌م بوزلدی؛ برآز نشئه‌سی کلدی. ۳. خفیف سرخوشلق، کیف اولمه : آرپه صویی نشئه کتیریر، نشئه ویرر. [بو صوك ایکی معناسیله طوغریسی : «نشوه» در.]

نَشئه‌سِز { ص. کیفی یرنده اولمیان، محزون نشاطسز : بو اقشام سزی نشئه‌سز کوریورم.

نَشئه‌سِزلِك { س. نشاطسزلق ، کیف بوزوقلغی، محزونیت : بوکون برنشئه‌سزلکم واردر .

نَشئه‌لَندیرمَك { فتـ. ۱. شنلندیرمك ، نشاط ویرمك : مجلسی نشئه‌لندیرمك ایچون بر طاقم تحفلقلر یاپدی . ۲. خفیف صورتده سرخوشلق کتیرمك ، کیف ویرمك : خرما صویی آدمی نشئه‌لندیرر .

نَشئه‌لَنمَك { فل. ۱. شنلنمك، نشاطه کلمك : انسان سودیکی احبابی کورنجه نشئه‌لنیر. ۲. خفیف صورتده سرخوش اولمق، کیف اولمق : برایکی قدح ایچوب نشئه‌لنمشیدی .

نَشئه‌لی { ص. ۱. شن، نشاطلی : بوکون پك نشئه‌لیسکز. ۲. خفیف صورتده سرخوش، کیف : اوده برآز نشئه‌لی بولندی .

نَصّ { سذ. عر. جـ : نصوص. ۱. صراحت ، حکم صریح: نص قانونی ایله حکم ایدلمش . ۲. قرآن کریمده ویا بر حدیث صحیحده بر ایش حقنده اولان صراحت وبو صراحتی حاوی کلام : حقنده نص کریم واردر؛ نص قاطع ؛ نص ایله ثابت .

نِصاب { سذ. عر. ۱. اصل، اساس. ۲. قوام، درجهٔ مطلوبه : هرشیٔ نصابنده کرکدر. ۳. ف. بر مالك ذکات ویرمك ایچون بالغ اولمسی اقتضا ایدن مقدار. || فارسی قاعده‌سنجه وصف ترکیبیه داخل اولور : کتاب حکمت نصاب = اصل واساسی حکمت اولان کتاب .

نُصّار { سذ. جـ. عر. فد : ناصر. با : ناصر .

نَصارا { یا نصاری. سذ. جـ. عر. فد : نصرانی. با : نصرانی.

نَصائِح { سذ. جـ. عر. فد : نصیحت. با : نصیحت .

نَصب { سذ. عر. ۱. دیکمه، صاپلامه، رکز : نصب لوا. نصب علم. ۲. قومه، وضع، القا : نصب عیون طمع ایتمك. ۳. برمأموریت وخدمته قومه، تعیین ، قایرمه : بر قائمقاملغه نصب ایتدیلر. ٤. بر رتبه آلمه، بر رتبه‌یه چکمه ، ترفیع : سلك عسکری‌یه دخولی فلان ویوز باشی [یوز باشیلغه] نصبی فلان تاریخده‌در. ٥. د. [نحو عربیده] اسمك اعراب دینلن احوال ثلثه‌سندن بری : حالت نصب؛ نصبی فتحه ایله ، الفله ، یا ایله اولور .

نُصح { سذ. عر. اوکوت، نصیحت، پند : اوقدر نصح وپند ایتدم .

نَصر { سذ. عر. ۱. یاردیم، امداد، عون. ۲. ظفر، مظفریت، غالبیت، نصرت .

نُصَراء { سذ. جـ. عر. فد : نصیر. با : نصیر .

نَصرانی { س. ص. عر. ث : نصرانیه . جـ : نصارا . [حضرت عیسانك مولدی اولان «ناصره»دن] دین عیسایه تابع، عیسوی خرستیان: نصرانیلرك اعتقاداتی؛ معابد نصارا: اقوام نصرانیه .

نَصرانِیَّت { سذ. عر. عیسویت، خرستیانلق .

نُصرَت { سذ. عر. ۱. یاردیم ، عون وعلی الخصوص عون الهی. ۲. ظفر، مظفریت، غلبه .

نَصری { ص. عر. ث: نصریه. عون الهی وفتح وظفره منسوب ومتعلق .

نِصف { سذ. عر. ت : نصفین . یاریم ، یاری ، بچوق ، نیم : نصفنی آلوب نصفنی براقدی؛ وکیله نصف معاش ویریلیر. || نصف قطر = دائره‌نك مرکزندن محیطنه قدر ممتد اولان خط مستقیم . || نصف کره = کرهٔ ارضك ایکی‌یه بولنمش فرضیله هربرینی آیریجه مصور بولنان خریطهٔ مسطحه . || نصف اللیل = کیجه یاریسی ؛ نصف النهار = کوندوزك اورته‌سی ،

ظهر . ‖ دائرهٔ نصف النهار = كرهٔ ارضی طولاً قطع ایدن مفروض خطوطك بهری : پارسدن گچن دائرهٔ نصف‌النهار مبدأ طول اتخاذ اولنمشدر .

نَصَفَت { سذ. عر. [نونك کسریله غلطدر.] انصاف، عدل، حقانیت : اجرای نصفت وعدالت.

نِصفیَّت { سذ. عر. [لغت مولده] یاریملق، یاری یاری‌یه بولمه، بولشمه، مناصفه : قزانجی نصفیت اوزره تقسیم ایتدیلر .

نِصفیّه { سذ. عر. یاریم نای : گوزل نصفیه چالیور .

نَصل { سذ. عر. جـ : نصول . مزراق تمرنی، مزراغك اوجنده‌کی سیوری وکسکین دمیر.

نُصل { حـ. با : ناصل .

نَصوح { صـ. عر. [« نصح » دن سمـ. اولوب مذکریله مؤنثی بردر.] خالص، صادق، عزم قـوی ایله اجرا اولنـان، قطعی : توبهٔ نصوح = بوزلمه‌سی محال توبه. [نصیحتجی معناسیله لسانمزده قوللانلماز.]

نُصوص { سـذ. جـ. عر. فد : نص. با : نص .

نُصول { سذ. جـ. عر. فد : نصل. با : نصل .

نَصیب { سـذ. عر. ١. حصـه، پای : هرکس کندی نصیبنی آلیر . ٢. برآدمك نائل ودسترس اولدیغی شیء، بهره : بیچاره‌نك علم وتربیه‌دن نصیبی یوقدر. ٣. تقدیر الهی‌ایله معین اولان شیء، قسمت، قدر : هر کسك نصیبی نه ایسه اوندن نه اکسیك نه زیاده قزانه بیلیر. ٤. میسر : اوکتابی اله گچیرمك بکا نصیب اوله‌مدی؛ نصیب اولورسه اوکتابی آله‌جغم .

نَصیحَت { سذ. عر. جـ : نصائح . اوکوت ، نصح، پنـد ، موعظه : شوچوجغه برآز نصیحت ویرك ، نصیحت ایدك ؛ نصـائح مؤثره . ‖ نصیحت پذیر = نصح وپند قبول ایدن .

نَصیحَتجی { صـ. نصح وپند ایدن، ناصح.

نَصیر { صـ. عر. جـ : نصرا. [«نصر» دن صشـ.] یاردیمجی، معین، امدادجی .

نُصَیری { صـ. سـ. عر. ذ : نصیریه. باشلیجه انطاکیه جهتنده بولنـان وبر مذهب واعتقـاد مخصوصه تابع اولان بر جماعت افرادی .

نَضج { سذ. عر. اولمه، یتیشمه، کمال بولمه، اولغونلق . ذ.

نَضرَت { سذ. عر. تازه‌لك، طرا. وت . ذ.

نُطاس { سـ. با : نطس .

نِطاق { سذ. عر. ١. قوشـاق، کمر. ٢. فوته، پشتمال .

نَطرون { سذ. عر. ١. کهرچله. ٢. بوراق، طوزلیجه بر مادهٔ کیمیویه .

نُطُس { یا نطـاس ، نداس . سـ. تاره‌یی تمیزلیوب اوتلرینی قوروتمق ایچون اوکدن سوروب حاضرلامه : تاره‌یی قاسمه نطس ایدوب بهارده اکملی .

نَطع { سذ. عر. یمکلرك وضعیچون ویا دیگر بر ایش ایچـون یره سریلن حصیر ویا مشین سـفره . [فر. Natte یوندن مأخوذدر.]

نُطفه { سذ. عر. بل صویی، منی، انسان وحیوان تخمی .

نُطق { سذ.عر. ١. سوز، لاقردی، کلام، گفتار. ٢. سویلیش، سویلمك قوت وخاصه‌سی : انسان نطق ایله سائر حیوانلاردن تمیز اولنور؛ نطقه گلدی = قوهٔ ناطقه کسب ایتـدی؛ نطق طوتلدی. ٣. تر. بر جمعیته خطـاباً ایراد اولنـان سـوز، خطبه : المانیـا ایمپراطورینك نطقی .

نَطوق { صـ. عر. [« نطق » دن سمـ.] ١. قولایلقله نطق ایراد ایدن ، خطبـه‌ده قوتلی ، خطیب ماهر، متکلم. ٢. فصاحت و بلاغتـله لاقردی سـویلین ، سخنپرداز، چکه‌لی : نطوق آدم .

نُظّار { سذ. جـ. عر. فد : ناظر. با : ناظر .

نَظارَت { سذ. عر. [«نظر» دن] ١. باقه، باقیش، اطرافی گورمه، سیر، منظر : بو اوك، بوتپه‌نك گوزل نظارتی واردر؛ برتخته‌پرده چکوب اوك نظارتنی کسـدی . ٢. گوزتمه، تفتیش، یوقلامه ، معاینه : شـو عمله‌یه نظـارت ایده‌جك برآدم لازم. ٣. اداره، ریاست : بو ایشه‌کیم نظارت ایدیور؟ بو ایش اونك نظـارتی تحتنده‌در . ٤. دوائر اساسیهٔ دولتـدن بهری، وکلاء دولتدن برذاتك تحت اداره‌سنده اولان دائره : داخلیه، خارجیه، مالیـه ، معارف نظـارتی. ٥. رسومات وسائر بعض اداره‌لرك بیوك تقسیماتندن بهری : ازمیر

رسومات نظارتی؛ بغداد رژی، دیون عمومیه نظارتی.

نَظّاره { سـذ. عر. [اسم جمع] سیرجیلر، تماشاکران.

نَظافَت { سذ. عر. تمیزلك، پاكلك: نظافته چوق دقت ایتملی.

نِظام { سذ. عر. ١. دیزی، صره. ٢. اصول، ترتیب، قاعده، دوزن: ایشی نظامه قومق؛ ایشلره نظام ویرمك. ٣. احتیاجات زمانیه‌یه كوره اتخاذاولنان قانون: نظامه توفیقاً حركت ایتمك. ٤. یكی اصول اوزره مرتب ومنتظم عسكر، عساكر موظفه: نظام عسكری، اوجاغی. ٥. عساكر منتظمه‌نك اصل برنجی صنفی، نظامیه صنفی: ایكی طابورنظام و اوچ طابور ردیف عسكری وار ایدی. ٦. بر ایشه نظام وترتیب ویرن آدم، وزیر، دستور: نظام‌الملك؛ نظام‌العالم. || نظام جدید، نظام عسكری = عساكرمنتظمه، عساكر موظفه. || نظام ویرمك، نظامه قومق = ترتیب وتنظیم ایتمك.

نَظّام { سذ. صد. عر. [«نظام»دن سمبـ] نظام ویرن، نظامه قویان، ترتیب و تنظیم ایدن: نظام امور الجمهور.

نِظاماً { حـ. عر. احتیاجات زمانیه‌یه كوره ترتیب و اتخاذ اولنان قانونه توفیقاً: شرعاً ونظاماً جائز دكلدر؛ او ایش نظاماً رؤیت اولنه‌جقدر.

نِظامات { سذ. جـ. عر. احتیاجات زمانیه‌یه كوره ترتیب واتخاذ اولنان قوانین: نظامات جدیده؛ نظامات دولت؛ نظامات موضوعه.

نِظامسز { صد. ١. ترتیبسز، قاعده‌سز، غیر منتظم: پك نظامسز اودر. ٢. قانون ونظامه منافی، مغایر قانون: نظامسز ایش؛ نظامسز حركت.

نِظامسزلق { سـ. ١. ترتیبسزلك، قاعده‌سزلك، عدم انتظام: بو اوده برنظامسزلقدر كیدیور. ٢. قانون ونظامه مغایر حركت: نظامسزلقده بولنانلره جزا ویردیلر.

نِظاملی { صد. ١. ترتیبلی، منتظم. ٢. قانون ونظامه موافق.

نِظامنامه { سـ. فا. برماده حقنده ترتیب واتخاذ اولنان نظامی حاوی رساله: ژاندارمه نظامنامه‌سی؛ شركتك نظامنامه‌سی. || نظامنامهٔ داخلی = بر اداره‌نك و یا شركتك صورت تشكیلیله وظائفی حقنده تنظیم اولنمش نظام و اصول‌كه خارجه حكمی اولماز. فر. Statut.

نِظامی { صد. عر. ث: نظامیه. ١. نظام وترتیبه متعلق، نظامنده اولان، ترتیبلی، مرتب، منتظم. ٢. قانون ونظامه متعلق، نظامات دولته مطابق، نظام و قانون اقتضاسندن اولان: ایجاب نظامی؛ محكمهٔ نظامیه؛ فقرهٔ نظامیه؛ لایحهٔ نظامیه = نظامنامه اولمق اوزره قلمه آلنوب هنوز تصدیق و موقع اجرایه وضع اولنمامش لایحه. || عساكر نظامیه = عساكرمنتظمه‌نك اصل موظف صنفی، نظام عسكری، ردیف ومستحفظ مقابلی.

نِظامیّه { سذ. عر. [«ادارهٔ نظامیه»دن مختصر] عساكرمنتظمه اداره‌سی، دائرهٔ عسكریه: نظامیه خزینه‌سی؛ نظامیه تخصیصاتی.

نَظائِر { سذ. جـ. عر. فد: نظیره. یا: نظیره.

نَظَر { سذ. عر. جـ: انظار. ١. باقه، باقیم، كوز آتمه: او طرفه نظر ایتدی، برنظر آتدی. ٢. تأمل، ملاحظه، دوشونمه: بوجهتی نظره آلدیكزمی؟ اونی‌ده نظردن دور طوتمایك. ٣. التفات، توجه: نظرده اولمق؛ نظردن دوشمك. ٤. كوزدكمه، اصابت عین: چوجغی ایچون نظردن چوق قورقیور؛ نظردكمسین. ٥. اعتبار، بر درلو قبول ایتمه: بر شیئه نه نظرله باقارسه‌ك اویله اولور؛ بكا كوچك نظریله باقیورسكز. ٦. عند، نزد: كتاب اونك نظرنده اك لزومسز بر شیئدر؛ ثروت نظرمده هیچدر. || نظر اعتباره آلمق = اعتبار ایتمك، اهمیت ویرمك: سز بنم دیدكلرمی نظر اعتباره آلمدیكز. || امعان نظر ایتمك = دقتله باقمق، اهمیت ویرمك. || نظر انداز = كوز آتوب باقان. || حسن نظر = توجه. || نظر ربا = جلب نظر ایدن. || صرف نظر = برطرف، شویله طورسون: شروبدن صرف نظر صوبیله بوله‌مدق. || صرف نظر ایتمك = واز كچمك، نكول ایتمك: بن او ایشدن صرف نظر ایتدم. || نظرگاه = باقیلان ویا باقیله‌جق یر. || انظار عمومیه = عمومك كوزی.

نَظَراً { ح. عر. ١. كوره، با. قيليرسه : ديديكنه نظراً. ٢. نسبةً، نسبتله، قياساً : سنّنه نظراً.

نَظَرى { ص. عر. ذ : نظريه. ١. باقيشه منسوب ومتعلق. ٢. صرف علمى، فن وقاعده‌يه متعلق، تجربه واجرايه مقارن اوليان، عملى مقابلى : معلومات نظريه‌سى وار ايسه‌ده عملى ملكه‌سى يوقدر؛ هرفنى نظرى وعملى صورتده اوكرنملى؛ تدقيقات نظريه.

نَظَريّات { سڤ. جـ. عر. [فد. «نظريه» دخى قوللانلمغه باشلامش ايسه‌ده، اوته‌دن برى يالكز جمعى مستعملدر.] صرف علمى وفنى معلومات : هر فنك نظرياتيله عملياتى برابر اولمليدر.

نَظَريّه { سڤ. عر. با : نظريات.

نَظم { سڤ. عر. ١. صره، ترتيب. ذ. ٢. موزون ومقفا كلام، نثر مقابلى : انسانلر نثردن اول نظمه رغبت ايتمشلردر.

«نظم» ايله «شعر» آره‌سنده فرق واردر : نظم موزون ومقفا سوزدر، حتى صرف ونحوه دائر مباحث كبى فكر شاعرانه‌دن بوس‌بوتون بيكانه مواد دخى، موزون ومقفا اولنجه، نظم دينلير؛ حالبوكه شعرده وزن وقافيه‌دن زياده افكار شاعرانه وخيالات مهيجه‌يه اعتبار اولنور.

نَظماً { ح. عر. نظم ايله، منظوم اوله‌رق : نظماً افادهٔ مرام ايتمك.

نَظير { ص. سـ. عر. ذ : نظيره. [«نظر»دن صڤ.] بكزر، مشابه، مثل، مانند : بى نظير = مثلسز، امثالسز، بيمانند. —

سڤ. عر. هـ. [«نظيرالسمت» دن مختصر] سمانك سمت‌الرأس دينان تپه‌سنك تام قارشيسى كه كرهٔ ارضك آلتنده اولور. فر. Na-dir [عربيدن مأخوذ].

نَظيره { سڤ. عر. جـ : نظائر. ١. برشيئه بكزه‌مك اوزره ياپيلان شئ، اورنك، مثل، قارشيلق. ٢. د. بر شاعرك بر شعرينى تقليداً سويلنيلن شعر : مشاهير شعرانك بعض مشهور غزللرينه چوق نظيره‌لر ياپلمشدر.

نَظيف { ص. عر. ذ : نظيفه. [«نظافة»دن صڤ.] تميز، پاك، نظافتلى.

نُعاس { سـ. عر. اويوقلامه، ايميزغانمه، پينكلمه.

نِعال { سـ. جـ. عر. فد : نعل. با : نعل.

نَعامه { سڤ. عر. جـ : نعامات. دوه قوشى.

نَعت { سڤ. عر. جـ : نعوت. ١. وصف، مدح وثنا ايله برابر تعريف وتوصيف. ذ. ٢. اوصاف ومدايح جناب رسالتپناهى يى متضمن قصيده : نعت شريف. ٣. د. بر اسمى توصيف ايدن صفت : نعت ايله منعوت آره‌سنده مطابقت شرطدر.

نَعتخوان { سـ. فا. جمعه كونلرى بعض سلاطين جامعلرنده وتكيه‌لرده كوزل سسله نعت شريف اوقويان آدم.

نَعره { سڤ. عر. باغرمه، چاغرمه، هايقيرمه، سرخوش باغرمه‌سى : نعره آتمق، اورمق.

نَعش { سـ. عر. ايچنده اولو بولنان تابوت، تكفين وتجهيز اولنوب تابوته قونمش اولو، جنازه : نعش مغفرت‌نقشى احتفالات لازمه ايله قالديرلدى. || هـ. بنات نعش = دب اكبرى تركيب ايدن كواكب.

نَعل { سڤ. عر. جـ : نعال. ١. آياق قابى : صف نعال = آياق قابلرينك براقلديغى ير، اوتوريله‌جق محللرك الك آشاغيسى. [مفردى لسانمزده بو معنا ايله پك قوللانلماز.] ٢. آت واوكا مماثل حيواناتك آياغنه ميخلانان دمير، طاقاو : آته نعل اورمق. || درت نعل = طولى ديزكين، آله بيلديكنه : درت نعل كيده‌يوردى. || نعللرى آتمق، ديكمك = اولمك. عو. || نعلنه ميخنه اورمق = نه يابه‌جغنى بيله‌مه‌مك. || نعل دوكن = طاشلقلى، چاقللى (يول).

نَعلبَر { سـ. فا. [تر. زبانزدى : نالبور] نعل وچيوى واوكا مماثل شيئلر ياپان صنعتكر ويا صاتان آدم.

نَعلبَند { سـ. فا. [عر. نعل = م. فا. بستن = باغلامق، طاقمق. — تر. زبانزدى : نالباند.] آتلره واوكا مماثل حيوانانه نعل طاقان صنعتكر، طاقاوجى.

نَعلبَندلِك { سـ. [زبانزدى : نالباندلق] حيوانلره نعل طاقان وبعض حيوان خسته‌لقلرينه باقان آدمك صنعتى، طاقاوجيلق، بيطارلق.

نَعلچه { سـ. فا. [تر. زبانزدى : نالچا] قبا قوندره وچيزمه‌لرك آلتنه زياده طيانمق ايچون

میخلانان دمیر : چیزمه‌یه نعلچه طاقمق .

نَعللاتمق { فتـ . نعل طاقدیرمق : شو حیوانلری نعللاتملی .

نَعللامق { فتـ . نعل طاقمق ، نعل چکیرمك : بیکیری نعللامق .

نَعللانمق { فجـ . نعل طاقلمق : بو حیوان نه وقت نعللاندی .

نَعلی { صـ . عر . ث : نعلیه . آت نعلی شکلنده اولان .

نَعلَین { سذ . ت . عر . برجفت آیاق قابی ، برجفت صندال . = فد . تر . [زبانزدی : نالین] حمامده وآیاق یولنده و سائر صولی محللرده کییلن تخته‌دن یوکسکجه وطاسمه‌لی آیاق قابی : نعلین کیمك .

نَعلَینجی { سـ [زبانزدی : نالینجی] تخته دن یوکسکجه طاسمه‌لی آیاق قابی یاپان وصاتان آدم . || مج . نعلینجی کسری = هپ کندی منفعتنی دوشونن آدم .

نَعَم { د . عر . اوت ، بلی ، هـای هـای : لاونم برشیء سویلمدی . [لسانمزده همان یالکز بوتعبیرده مستعملدر .]

نِعَم { سذ . جـ . عر . فد : نعمت . با : نعمت .

نِعمَ { د . عر . نه کوزل ، نه اعلا . زهی : نعم الوسیله = نه کوزل وسیله ؛ نعم التصادف = نه کوزل تصـادف : نعم المطلوب = تام آرادیغمز .

نَعماء { سذ . عر . نعمت رفاه حال . [علی الخصوص نعمت معنویه مقامنده مستعملدر .]

نُعمان { سـذ . عر . نعمان بری = کلینجك چیچکی ؛ نعمان چیچکی = شقائق نعمانیه .

نُعمانیّه { صذ . عر . شقائق نعمانیه = نعمان چیچکی . با : شقائق .

نِعمَت { سذ . عر . جـ : نعم . ١ . ایلك ، احسان ، عطیه : بکا اولان نعمتنی انکار ایده‌مم . ٢ . ایی یاشـامق ایچـون لازم اولان شـیئلر ، ثروت ، رفاه : چـوق نعمتـه نائل اولدی . ٣ . اللهك نعمتی اولان ییه‌جك وایچه‌جکه متعلق شیئلر وعلی الخصـوص اتمك : نعمته حرمت لازمدر . || ولی نعمت = انعـام و احسـان صاحبی ، بر آدمی کچیندیرن ، معیشتنی ویرن ، افندی : اونم ولی نعمتمدر .

نَعنَع { یا نعناع . سـذ . عر . نانه دیدیکمز نبات . با : نانه .

نُعوت { سذ . جـ . عر . فد : نعت . با : نعت .

نَعوذُ بِاللّه { اللهه صیغندق معنا . سیله مستعمل ترکیب عربی .

نَعیم { سذ . عر . ١ . نعمت ، رفاه ، بوللق وبختیارلقله یاشایش . ٢ . جنتك برقسمی . || دارالنعیم = جنت .

نَغمه { سذ . عر . جـ : نغمات . ازکی ، آواز ، مقام ، آهنك ، لحن . || نغمه‌پرداز ، نغمه‌زن ، نغمه‌ساز ، نغمه‌کش = بر آهنك اجرا ایدن ، خواننده ، سازنده .

نِفاس { سذ . عر . ط . لحوصه‌لق ، یکی طوغورمش قادینك حالی .

نَفاسَت { سذ . عر . نفیس اولان شیئك حالی ، پك مقبول وقیمتـدار اولمه : او سجاده‌نك نفاستی فوق‌العاده ایدی .

نِفاسی { صـ . عر . ث : نفاسیه . ط . لحوصه‌لغه منسـوب و متعلق : حماء نفاسی .

نِفاق { سـذ . عر . ١ . ظـاهراً مسلمانلق کوستروب ده کافر اولمه ، منـافق حالی : اهل نفـاق . ٢ . منافقلق ، غمازلق : نفـاق قومق . ٣ . بوزشوقلق : آره‌لرینه نفاق دوشدی .

نَفائِس { سذ . جـ . عر . [فد . « نفیسـه » لسانمزده بو مقـامده قوللانلماز .] مقبـول و قیمتدار شیئلر : هنـدك نفائس معمولاتندن .

نَفت { سـ . فا . [« نفط » بونك معربیدر .] یردن چیقـان وچام کبی بعض آغاجلردن چیقا . ریلان مشـتعل بر یاغ که بویا . جیلقده وسـائر صنایعده قوللا . نیلیر : نفت یاغی ؛ نفت سورمك ؛ نفت قویوسی .

نَفتی { صـ . نفت یاغی رنکنده یعنی قویو یشـیل ایله قهـوه رنکلری آره‌سـنده بر رنك مخصوصده اولان .

نَفخ { سـذ . عر . ١ . اوفورمه . ٢ . اسمه . ٣ . قوقو ویرمه ، رایحه‌سی نشر اولنمه .

نَفحه { سذ . عر . جـ : نفحات . ١ . بر اوفورمه . ٢ . بر اسمه . ٣ . یاییلان کوزل قوقو ، رایحـهٔ منتشرهٔ طیبه . || صو . نفحات الانس = ارباب کشفه بعضاً عالم لاهـوتدن کلن رایحهٔ محرمیت .

نَفخ { سـذ . عر . ١ . اوفله‌مه ، شیشرمه . ٢ . بر بوری وسـائره‌یه اوفله‌مه ، چالمه : نفخ صـور = حضرت اسرافیلك یوم

قیامتده صوره اوفله‌مه‌سی .

نفخه { سث. عر. ١. اوفورمه : نفخهٔ صور. ٢. ط. شیشمه، شیشکینلك .

نَفَر { سذ. عر. [اصل جمعی اولان «انفار» لسانمزده مستعمل اولمیوب، «نفرات» قوللانیلیور.] ١. بر تك آدم، کیمسه، کمسنه، شخص، فرد، کس : اهالیدن بر نفر کلدی . ٢. انسانلرك تعدادنده اسماء اعداددن صکره قوللانیلیر، حیواناتده رأس واشیاده عدد وپاره وقطعه اولدیغی کبی : اوچ نفر عمله. ٣. ضابط اولمیان عسکر، عادی عسکر : هر اون نفر باشنه بر اونباشی واردر؛ نفرات عسکریه. || دومن نفری = مکتبده صنفك الك کریسنده بولنان شاکرد .

نَفرَت { سث. عر. ١. اورکوب قاچمه، توحش. ذ. ٢. تیکسینمه، اکراه، استکراه، تنفر : بن فنا آدملردن، بویله حیله‌لی ایشلردن نفرت ایدرم؛ بویمکدن بکا نفرت کلدی .

نَفرین { س. فا. لعنت، بد دعا، تبرا : نفرین اوقومق .

نَفَریّه { س. چاوش اوزومنك بیتمسنه یاقین طوپلانیلان کوچك صالقیملری که اوچر دردر دانه‌لی اولور .

نَفس { سث. عر. جـ : نفوس، انفس. ١. روح، جان، حیات. ذ. ٢. حیات حیوانی، انسانده‌کی حیوانیت، شهوته ویبوب ایچمك کبی احتیاجات مادیه‌یه اولان میل طبیعی : نفسنه مغلوب اولمق؛ نفس اماره = انسانی کوتیلکه سوق ایدن شهوت؛ نفس لوامه = کوتیلکی ایشلدکدن صکره وخامتنی ابرازله لوم وتقبیح ایدرك معذب ایدن حال، وجدان راحتسزلغی؛ نفس مطمئنه = ایلیکی کوتیلکدن فرق وتمیز ایدرك آدمه وظیفهٔ انسانیتی طانیتدیران قوت؛ نفس ناطقه = روح انسانی. ٣. شخص، ذات، کندی : هرکس کندی نفسنی دوشونیر ایکن فخر عالم افندمز هرکسه شفاعت ایده‌جکدر. ٤. اصل، جوهر، عین، مایه : نفس الامر. ٥. برشیئك ملحقاتندن صرف نظرله اصل کندیسی، مرکزی : نفس بغداده ساکن. ٦. منی، نطفه، بل صویی : بالیق نفسی = اسپرماچت . || بالنفس، بنفسه = بالذات. || فی نفس الامر، نفس الامرده = حد ذاتنده. || کفیل بالنفس، نفسنه کفیل = بر آدمك ایستنلدیکی وقت شخصنی تسلیم ایتمك اوزره کفیل اولان آدم، کفیل بالمال مقابلی. || د. [صرف عربیده] نفس متکلم = السنهٔ سائره‌ده برنجی شخص عد اولنان وافعال وضمائرك سویلین آدمه عائد اولان حالی ؛ نفس متکلم وحده = بونك مفردی؛ نفس متکلم مع الغیر = بونك تثنیه وجمعه مخصوص اولان صیغه‌سی. || نفسی نفسنه = هرکس کندینی دوشونه‌رك، کیمسه‌نك کیمسه‌یه خیری اولمامه. || نفسی یمك = مجاهده ایله نفس وشهوته غالب کلمك . == جـ. افراد، اشخاص، افراد اهالی : نفوس مقیدی، قلمی؛ تحریر نفوس .

نَفَس { سذ. عر. جـ : انفاس. ١. جکره آلنوب ویریلان هوا، صولوق ، دم : نفس آلمق = صولومق. ٢. برصولوق آله‌جق قدر وقت، آن، دم، لحظه : جناب حق برنفسده عالمی یوق ایده‌بیلیر. ٣. ت. اوقویوب اوفلمه، اوفوروکجیلك : نفس ایتدی . ٤. اوفوروکجیلیك تأثیری : او آدمك نفسی واردر ، نفسی مشهوردر . || نفس آلمق = ١. صولومق. ٢. یورغونلق چیقارمق، استراحت ایتمك : براق بر پارچه نفس آله‌لم. || نفس آلدیرمق = ١. استراحت ایتدیرمك. ٢. وقت براقق، آره‌لی ویرمك : هیچ نفس آلدیرمدی. || تك نفس، ودها طوغریسی تنك نفس ویا طیق نفس = حیوانلره عارض اولان نفس طارلغی. || نفس توکتمك = بیهوده یره چوق سویلمك، سویلیوب‌ده دیکلنلمه‌مك . || صوك نفس = جان ویرمه وقتی، حالت نزع : صوك نفسنده توبه ایتمش. || نفس طارلغی = صولومه‌ده زحمت چکدیرن علت، ضیق صدر . || نفس طوتلق = نفس آله‌مامق .

نَفساء { سث. عر. لوخوصه، یکی طوغورمش قادین .

نَفسانی { صد. عر. ث: نفسانیه. ١. نفس اماره‌یه و شهوت وسائر میلیات حیوانیه‌یه منسوب ومتعلق : میل نفسانی؛ حسیات نفسانیه. ٢. کین وغرضه متعلق ویا بوندن متولد : حرص نفسانی؛ مقاصد نفسانیه .

نَفسانيَّت { سذ. عر. [لغت مولده] كين، غرض، كيزلى عداوت: قومشومزك بكا نفسانيتى واردر.

نَفسانيَّتجى { صه. كين و غرض كودن، كيندار، غرضكار: بزم قومشوبك نفسانيتجى آدمدر.

نَفسانيَّتلى { صه. كين وغرضله اولنان، غرضكارانه: نفسانيتلى سوز.

نَفَسلك { سه. هوا آلمق ايچون قوليه وانبار و سائره اوستنده آچش دليك.

نَفَسلنمك { فل. ١. صولومق، صولوق آلمق. ٢. مج. بر تهلكه‌دن قورتولوب راحتلانمق.

نَفسى { صه. عر. ث: نفسيه. ١. شخص و ذاته منسوب ومتعلق. ٢. با: نفسانى.

نَفط { سذ. عر. نفت. با: نفت. || نفط نباتى = چام تفى.

نَفع { سذ. عر. آصى، فائده، منفعت، سود: نفع خزينه = خزينهٔ دولتك فائده واستفاده‌سى.

نَفَقه { سذ. عر. ١. تعيش ايچون لازم اولان آقچه، احتياجات ضروريه مصرفى: چولوق چوجوغنك نفقه‌سندن كسوب بورجنى ويردى. ٢. يتيملره ويا تطليق اولنمش بر قادينه وسائر اشخاصه تعيشلريچون جانب شرع شريفدن تخصيص اولنان وويرديريلن آقچه: يتيملره نفقه باغلاديلر.

نُفوذ { سذ. عر. ١. ايچه كچمه، ايشلمه: عادى كيرجله ياپلمش ديواردن صو نفوذ ايدر. ٢. بر آدمك سوزى ديكلنلمه، سوزى كچر اولمه: نفوذى واردر، اصحاب نفوذدندر.

نُفوذلى { صه. سوزى كچر، مرعى الخاطر: اوراجه اولدقجه نفوذلى وخاطرلى بر آدمدر.

نُفوس { سذ. جه. عر. فد: نفس. با: نفس.

نَفى { سذ. عر. ١. اجلا: نفى ابد، نفى موقت. ٢. د. سلب، انكار، افعال وسائر كلمه‌لرك حدثك عدم وقوعنى بيان ايدن حاللرى: ادات نفى = «كلمه‌مك» ده‌كى «مه» كبى ادات. || مق. نفى ملك = بركسه بزمالى اخركيمسه‌نك اولديغنى اقرار ايتمه.

نَفير { سذ عر. ١ جماعت؛ نفير عام = دشمنله حرب ايچون عموم خلقدن تشكيل اولنان عسكر. ٢. اساساً عسكر جمعيچون چالنان بيوك بورى كه باشليجه بيوك بر بوينوزدن عبارتدر. || يوم نفير = حجاجك منادن مكه‌يه روان اولدقلرى كون.

نَفيس { صه. عر. ث: نفيسه. [«نفاسة» دن صش.] پك مقبول وقيمتدار ونادیده: آناطوليده نفيس خاليلر ياپيلير. || صنايع نفيسه = رسم وهيكلتراشلق وموسيقى كبى هنردن معدود نازك و ظريف صنعتلر، فر. Beaux arts: صنايع نفيسه مكتبى، نمونه خانه‌سى.

نِقاب { سذ. عر. يوز اورتيسى، پچه، ياشمق، لثام، حجاب.

نِقابت { سذ. عر. نقيبلك، وكالت، رياست: نقابت اشراف = شرفانك نسل ونسبنى وشجره‌سنى ايى بيلوب ايشلرينه رياست ونزد حكومتده وكالت ايدن نقيب الاشرافك حال وصفت ووظيفه‌سى.

نَقّاد { صه. سذ. عر. [«نقد» دن سمبـ] ١. آقچه‌نك صاغلامنى قالبندن تفريق وتمييز ايدن. ٢. برشيئك اييسنى فناسندن تمييز ايليين. ٣. مج. آثار ادبيه وعلميه‌نك كمال ونقصاننى آراشديره‌رق محاكمه ايدن، انتقاد ايليين: نقاد منصف اولمليدر.

نَقّارخانه { سه. فا. چالغى طاقى ومحلى، مهترخانه.

نَقّاره { سه. فا. [زبانزدى: «ناغاره».] طاول كبى اسكى برنوع چالغى. || چفته نقاره = چفته دومبه‌لك.

نَقّاش { سذ. عر. [«نقش» دن سمبـ] ياغلى ويا صولى بويا ايله ابنيه‌نك ديوار وطاوان وسائره‌سنى بويايوب نقشلر وچيچكلر ياپان صنعتكر: نقاش ايشى. || نقاش ازل = حق تعالى حضرتلرى.

نَقّاشلق { سه. ابنيه بويايان نقاش صنعتى.

نِقاط { سذ. جه. عر. فد: نقطه. با: نقطه. [نقط كبى.]

نَقاهت { سذ. عر. ط. خسته‌لقدن يكى قالقوب ضعيف ولاغر اولمق وتماميله كسب عافيت ايتمه‌مش اولمق حالى: حال نقاهتده‌در.

نَقائص { سذ. جه. عر. فد: نقيصه. با: نقيصه.

نَقائض { سذ. جه. عر. فد: نقيضه. با: نقيضه.

نَقب { سذ. عر. دلمه، دليك ويا لغم آچه.

نُقَباء { سذ. جه. عر. فد: نقيب. با: نقيب.

نَقبزَن { سـ. فا. دليك وياخود لغم آچان ايشجى.

نَقد { سـ. عر. جـ: نقود. ١. آقچه، سكه، مسكوكات. ٢. آقچه‌دن عبارت اولان مال وثروت: بر خيلى املاككم وار ايسه‌ده نقدم يوقدر؛ تجارتله اشتغال ايچون بوتون اموال واملاككنى نقده تحويل ايتدى. ٣. پشين آقچه. || نقد جان = بك قيمتدار شئ.

نَقداً { حـ. عر. ١. آقچه اوله‌رق، آقچه حالنده: مطلوبمك نصفنى نقداً ونصفنى ذخيره آلدم. ٢. پشين، الدن: بدلنك بر مقدارينى نقداً ويروب قصوريچون سند ويردى.

نَقدر { ياخود نه قدر. با: نه.

نَقدى { صـ. عر. ث: نقديه. آقچه‌يه ويا پشين آقچه‌يه منسوب ومتعلق.

نَقدينه { سـ. فا. [عر. «نقد»دن] ١. حاضر وپشين آقچه. ٢. قيمتلى مال: نقدينهٔ حيات.

نَقر { سـ. عر. اويمه، حك وتراش ايتمه، مرمر وسائره‌يى اويه‌رق هيكل كبى شيئلر يابمه، هيكلتراشلق، سنكتراشلق: فن نقر = فر. Sculpture.

نَقرات { سـ. جـ. عر. شرقى بندلرينك آخرنده تكرر ايدن بيت ويا مصراعلر.

نِقرِس { سـ. عر. ط. ال وآياق پارمقلرينه عارض اولان وجع وشيش، فر. Goutte.

نُقره { سـ. عر. كولچه حالنده كومش: نقرهٔ خام = ايشلنمه‌مش كومش كولچه‌سى.

نَقش { سـ. عر. جـ: نقوش. ١. رسم، تصوير، صورت: نقوش متنوعه ايله مصور. ٢. ابنيه ديوار و طاوانلرينه ياغلى ويا صولى بويا ايله ياپيلان رسملر وچيچكلر و بونلرك ياپلمه‌سى: ديوارلرى نقش ايتمك. ٣. صيرمه ويا ايپكه ايشلمه: قيزلره نقش اوكرتمك؛ اوسته‌سى نقش ايشليور. مو. برقطعه‌دن عبارت شرقى.

نَقشبَند { سـ. فا. نقش ياپان، نقاش، رسام، مصور.

نَقشبَندى { صـ. عر. ث: نقشبنديه. بهاء الدين نقشبند حضرتلرينه منسوب طريقته داخل ويا منسوب و متعلق: طريق نقشبندى؛ طريقت نقشبنديه.

نَقص { سـ. عر. و:

نُقصان { سـ. عر. ١. اكسلمه، اكسيكلك، آزلمه، آزلق: نقص دم؛ نقصان ثروت. ٢. يوقلق، فقدان. [نقصانى ونقصانيت غلطدر.] = صـ. تر. ناقص، اكسيك. قصورلى: نقصان ايش، آدم.

نُقصانلق { سـ. ١. اكسيكلك، ناتماميت: اواوك هيچ برنقصانلغى يوقدر. ٢. قصور، عيب، عذر: بومالك برنقصانلغى وارميدر؟

نَقض { سـ. عر. بوزمه، چوزمه، قيرمه، خلل ويرمه، بر عقدك كأن لم يكن حكمنه قونمه‌سى: نقض عهد؛ نقض يمين. || حقـ. محاكم ابتدائيه ويا استينافيه‌دن ويريلان قرارك محكمهٔ تميزجه بوزلمسى.

نُقض { سـ. عر. جـ: انقاض. [اسانمزده يالكز جمعى مستعملدر.] با: انقاض.

نُقَط { سـ. جـ. عر. فد: نقطه. با: نقطه. [نقاط كبى.]

نُقطه { سـ. عر. جـ: نقط، نقاط. ث: نقطتين. ١. بنك، لكه: لاجورد زمين اوزرينه بياض نقطه‌لرى واردر. ٢. بعض حرفلرك اوستنده ويا آلتنده اولوب حرفك شكلندن جزء عد اولنان بنك: فلان حرفك بر، ايكى، اوچ نقطه‌سى واردر. ٣. كلامك بيتديكنه اشارت اولان بنك، طوراق. ٤. موقع، محل: عسكر بر نقطه‌يه جمع اولنق؛ اوبرك بعض نقطه‌لرى؛ بونقطه‌يه دقت ايتملى؛ او نقطه‌يه كلدك طوردق. ٥. ر. طول وعرض وارتفاعى اولميان جزء صغير ويا مفروضكه بونك برجهته طوغرى اوزانمه‌سندن خط وخطك ديكر جهته طوغرى آچلمه‌سندن سطح و سطحك ده يوكسلمه‌سندن جسم تشكل ايدر؛ نقطهٔ استناد، نقطهٔ تحول، نقطهٔ تماس. ٦. ط. كوزه عارض اولان لكه، مسافر. ٧. ع. برنفردن عبارت منفرد قره‌قول، نوبتجى: اورايه برنقطه ديكملى. ٨. جهت، سمت: نقاط اربعه = جهات اساسيه، شمال وجنوب وشرق وغرب. || بى نقط = نقطه‌سز حرفدن مركب (عباره). || ام. نقطهٔ انجماد = ماء مقطرك طوكديغى درجهٔ حرارتكه سانتيغراد ميزاننده صفر عداولنور؛ نقطهٔ غليان = صويك

بخاره منقلب اولدیغی درجهٔ حرارت که میزان مذکورده یوز درجه عد اولنور. || نقطهٔ نظر = هدف نظر ودقت اولان شی ویا یر.

نُقطه‌سز { ص. نقطه‌سی اولمیان (حرف).

نُقطه‌لامَق { فتـ. ۱. نقطه قومق، نقطه‌لی ایتمك: «خارج» ك خاسی نقطه‌لایکز. ۲. اشارت ایتمك: اوراسنی نقطه‌لامش.

نُقطه‌لی { ص. نقطه‌سی اولان، منقوط (حرف).

نَقل { سذ. عر. ۱. بر یردن بر یره کوتورمه، دیکر محله کچیرمه، طاشیمه: ذخیره‌یی خرماندن انباره نقل ایتمك؛ خسته‌لری خسته‌خانه‌یه نقل ایتدیلر. ۲. تبدیل منزل ومکان ایتمه، طاشینمه، کوچ: بو یاز یالی‌یه نقل ایده‌جکمیسکز؟ برقاچ کونه قدر نقل ایده‌جکز. ۳. یازی ورسم وسائره صورتنی چیقارمه، عینی آلمه، قالدیرمه: حك اولنه‌جق رسمی، یازی‌یی ابتدا چمشیرك اوزرینه نقل ایدرلر. ٤. حکایه، روایت: تحف بروقعه، برسرکذشت نقل ایتدی؛ سزه هندده کوردیکم احوالی نقل ایده‌یم. ٥. آغزدن آغزه ویا کتابلر واسطه‌سیله واصل اولوب بیلنن وعقل ایله بولنمه‌سی ممکن اولمیان شیء: امور دینیه‌ده یالکز عقل ایله حرکت اولنماز نقله‌ده رعایت اولنور. ٦. برلساندن دیکر بر لسانه چویرمه، ترجمه: فرانسزجه‌دن لسانمزه نقل اولنمش بر چوق کتابلر واردر؛ اسکی یونانیلرك اکثر آثار فنیه‌سی عربی‌یه نقل اولنمشدر. || نقل خانه = اقامتکاه دکیشدیرمه، کوچ. || نقل مکان = یر دکیشدیرمه.

نَقلاً { ح. عر. ۱. روایت وحکایه ایده‌رك: سیاحیندن نقلاً بزه بعض شیئلر سویلدی. ۲. نقل وروایتله، ایشیده‌رك، عقلاً واثبات صورتیله اولیه‌رق: امور دینیه‌نك چوغی نقلاً بیلنیر؛ مسکرات عقلاً ونقلاً حرامدر.

نَقَلَه { سذ. جـ. عر. فد: ناقل. با: ناقل.

نَقلی { ص. عر. ؤ: نقلیه. ۱. طاشیمغه متعلق: مصارف نقلیه؛ وسائط نقلیه. ۲. نقل وروایتله اوکرنیلن، عقلی مقابلی: علوم نقلیه.

نَقلِیّات { سذ. جـ. عر. ۱. طاشیمه وکوچ ایشلری، ارزاق ومهمات نقلی ایشلری: نقلیاتده قوللانیلان حیوانلر. ۲. نقل وروایتله بیلنن شیئلر، علوم نقلیه: نقلیاتده ید طولی صاحبیدر.

نَقلِیّه { سذ. عر. ۱. اشیا ومهمات نقلی ایشی. ۲. اشیا و ارزاق و مهمات نقلیچون ویریلن اجرت: نقلیه‌سی چوغه بالغ اولور. ۳. بحـ. ارزاق ومهمات وعسکر طاشیمغه مخصوص ترسانه کمیسی.

نَقِمَت { سذ. عر. عقوبتله مجازات، اخذثار: کفران نعمت جالب نقمتدر.

نُقود { سذ. جـ. عر. فد: نقد. با: نقد.

نُقوش { سذ. جـ. عر. فد: نقش. با: نقش.

نَقِی { ص. عر. ؤ: نقیه. [«نقی»دن صشـ. — عربیده یاء مشدده ایله.] تمیز، پاك.

نَقیب { سذ. عر. جـ: نقباء. [«نقابة»دن صشـ.] ۱. بر قوم و قبیله‌نك رئیس ویا وکیلی وشجرهٔ انسابلرینك عالمی؛ نقیب الاشراف = شرفانك امور وخصوصاتنه نظارته دولتجه مأمور اولان ذات. ۲. بر تکیه‌ده سماع و مقابله‌ده شیخه معاونت و وکالت ایدن قدملی درویش ویا دده.

نَقیر { سذ. عر. بك جزئی واهمیتسز شیء. مترادفی: قطمیر. || نقیر وقطمیر = جمله، هب برابر، طاقمیله، تفرعاتیله.

نَقیص { ص. عر. ؤ: نقیصه. [«نقصان» دن صشـ.] اکسیك، ناتمام، ناقص.

نَقیصه { سذ. عر. جـ: نقایص. اکسیکلك، قصور، عیب.

نَقیض { ص. عر. ؤ: نقیضه. [«نقض» دن صشـ.] مخالف، مباین، ضد: مسمی بالنقیض = اسمی حال و شاننه مباین اولان.

نَقیضه { سذ. عر. جـ: نقایض. مباین و مخالف شیء، ضد اولان ایش.

نَقیعیه { ص. ؤ. عر [؟] حیوانات نقیعیه: آنجق خرده‌بین ایله کوریله بیلن حیوانجقلر، حوینات.

نَقِیه { صه. عر. ٲ: نقیهه. [«نقاهة» دن صش.] ط حال نقاهتده بولنان، خستەلقدن یکی قالقرب هنوز ضعیف ولاغر اولان .

نِکات { سش. جم. عر. فد: نکته. با: نکته. [نونك ضمیله غلطدر.]

نِکاح { سذ. عر. ١. اولنمەنك رسم شرعیسی، محکمۀ شرعیەدن ویا اورادن مأذون امام طرفندن طرفینك ویا وکیللریله شاهدلرینك افادەلری دیکلنیلوب قید اولنمق معاملەسی: نکاح قییمق؛ عقد نکاح ایتمك؛ نکاحی قییلدی؛ نکاح واردر؛ قارداش اولادینه نکاح دوشر = نکاح جائزدر؛ او قادین فلانك نکاحندەدر = نکاحلیسیدر. ٢. عقد نکاح اثناسنده تعیین اولنان کابین که زوجك زوجەیه بورجی اولور، مهر مؤجل: نکاحنی ویروب بوشادی. || نکاح ایتمك = ١. اولنمك، تزوج ایلمك. ٢. اولندیرمك، تزوج ایتمك .

نِکاحسز { صه. نکاحی قییلمامش، غیر مشروع صورتده تزوج اولنمش .

نِکاحلی { صه. نکاحی قییلمش، بر زوج ویا زوجەیه نکاح شرعی ایله باغلی، نکاحی عقد اولنمش: نکاحلی قاریسی، قوجەسی؛ دها اولنمدی اما نکاحلیدر.

نِگار { سه. فا. ١. رسم، تصویر، صورت. ٢. مجه. تصویر کبی کوزل محبوبه . = صه. فا. [وصف ترکیبیده] رسم اولنمش، مرسم، مصور: خاطرنگار = خاطرده رسم اولنمش کبی یرلشن.

نِگارخانه { سه. فا. و:

نِگارستان { سه. فا. ١. رسم وتصویرلر وهیکللرله طولی محل، رسم وهیکل نمونەخانەسی . ٢. بتلر وصنملرله مملو عبدۀ اوثان معبدی، بتخانه. ٣. مجه. محبوبەلری چوق محل، مجمع خوبان .

نِگارش { سه. فا. رسم وتصویر یاپمه . ز.

نِگارَنده { صه. فا. رسم وتصویر یاپان، رسام، تصویرجی .

نِگارین { سه. فا. تصویر کبی کوزل محبوبه، دلبر .

نِگاشته { صه. فا. رسم وتصویر اولنمش .

نَکال { سذ . عر . ١. مجازات شدیده ٢. عبرت .

نِگاه { یاخود نگه . سه . فا . باقیش، باقه، نظر: نگاه مستانه؛ برنگاه شفقتله باقدی؛ عطف نگاه ایتمك = نظر آتمق .

نِگاهبان { صه فا با: نگهبان.

نِگاهدار { صه فا. با: نگهدار.

نَکبَت { سش. عر. ١. طالعسزلك، بدبختلق، اقبالسزلق: اولجه زنکین ایدی، تجارتده ضرر ایدرك دوچار نکبت اولدی. ٢ . دوشکونلك، فلاکت.

نَکبَتزَده { صه. فا. جه: نکبتزدگان. [عر. نکبت = دوشکونلك. فا. زدن = اورمق] فلاکتە دوچار.

نُکته { سش. عر. جه: نکات. ١. ضمناً آکلاشیلان اینجه ودقیق معنا، بر سوز وعبارەدن استخراج ورمز واشارتله افهام اولنان شیء: بو سوزده بر نکته واردر؛ بو شعرك نکتەنی آکلامق قولای دکلدر . ٢. اپی دوشونلمش دقیق معنالی وظریف سوز، مضمون: بر نکته صرف ایتدی. || نکته پرداز، نکته گو = نکتەلر صرف ایدن وسویلین. || نکتەدان، نکتەشناس = سوزك نکتەلرینی آکلایان، معانیء دقیقۀ مضمرەیی فهمه مقتدر .

نُکتەلی { صه. نکتەلری اولان، معانیء دقیقه ورموزات مضمرەیی حاوی (سوز).

نِگران { صه. فا. باقان ناظر. ز.

نَکره { سش. عر. ١. د. [نحو عربیده] اسمك معرف ومدلولی معین اولمامسی، مبهم وغیرمعین اولمه، معرفه مقابلی: نکره صیغەسی . ٢. تر. غریب وتحف فقره، غریبه . = صه. عر. ١. مدلولی مبهم وغیرمعین اولان، معرفه مقابلی: بو اسم نکرەمیدر معرفەمی؟ ٢. تر. تحف سوزلر وغریب فقرەلر سویلین، نکتەگو: پك نکره آدمدر .

نَکرەگو { صه. فا. تحف سوزلر وغریب فقرەلر ونکتەلر سویلین، نکتەگو.

نُکس { سذ. عر. ط. خستەلنك کری دونمەسی، اوستەلمه: صیتمەسی نکس ایتدی.

نَکَس { ونکسلك. با: ناکس، ناکسلك.

نِگَنده { س. فا. [تر. زبانزدی : اِـگـنده] ١. قبا بر نوع دیکیش، اویولغامه قباسی. ٢. استوانه، سیلندر : ساعت نکنده (لـکنده)سی = زنجیرك صارلدیغی سیلندر.

نِـگَندهلمك { فتـ. اویولغامه قبا. سیله دیکمك.

نِگو { ص. فا. ١ا : نیك.

نُـكول { سـذ. عر. واز کچمه، دونمه، جایمه : سوزندن نکول ایتدی.

نِگون { ص. فا. ١. باش آشاغی، ترسنه دونمش : سر-نگون = باش آشاغی. ٢. ترس، عکسی، منحوس : بخت نگون؛ نگون بخت = طالعسز.

نِگوهِش { س. فا. ذم، قدح، چکیشدیرمه.

نِگَه { س. فا. ١ا : نگاه.

نِگَهبان { س. ص. فا. باقان ومحافظه ایدن. محافظ، بکجی.

نَـکهت { سذ. عر. قوقو، رایحه، بوی، هرشیئك کندینه مخصوص قوقوسی.

نِگَهدار { س. ص. فا. حفظ وحمایه ایدن، حافظ، حامی.

نَـکیر { سذ. عر. قبرده اولولری استجواب ایدن ایکی ملکدن برینك اسمی اولوب دیکرینه منکر دیرلر.

نِگین { س. فا. ١. یوزوك. ٢. مهر، خاتم.

نَم { س. فا. ١. خفیف صورتده ایصلاقلق، آز یاشلق : بو چاشیرده برآز نم واردر؛ اوتی ایله نمی آلمالی. ٢. هواده ویا بر بنانك ایچنده ودیوارلرنده اولان یاشلق، رطوبت : هواده، بو اوطهده چوق نم واردر. ٣. کیجه یاغوب اورتهلغه قونان اینجهجك طاملهلر، چیك، ندی، شبنم، ژاله : کیجه نم یاغار. || نم قاپمق = خفیف صورتده ایصلانمق، نم طوتمق. || مجـ. بولوطدن نم قاپمق = جزئی شیئدن متأثر اولمق ویا آلنمق.

نَماء { سذ. عر. ١. آرتمه چوغالمه. ٢. بویومه، اوزانمه، نبات ویا حیوانك بویومهسی، نمو : پك چابوق نشوونما بولدی. ٣. فائض، ربح : اموال ایتامی یا-تیروب نماسنی یتیملره ویررلر.

نُما { ص. فا. [وصف ترکیبیده بولنور.] کوسترن، ارائه ایدن، بیلدیرن : جهاننما = ١ا : جهاننما؛ رهنما = یول کوسترن؛ قبلهنما = قبلهیی کوسترن پوصله؛ رونما = یوز کوسترن، ظاهر اولان.

نَمادار { ص. فا. ١. آرتان، بویوین، نشو ونما بولان. ٢. فائدهلی، ربح ویرن.

نَماز { س. فا. بش وقتده اداسی اهل اسلام ایچون فرض اولان ارکان معلومهلی عبادت، صلات. نماز قیلمق؛ صباح اوکله، اقشام نمازی. || بی نماز = نماز قیلمیان، تارك صلات. || نماز بزی = قادینلرك نماز قیلارکن باشلرینه اورتدکاری بز. || نماز بوزان = اکراتی اوتی فصیله-سندن بر نبات.

نَمازگاه { س. فا. نماز قیلنه مخصوص میدان که قبله جهتنده محراب یرینه بر دیکیلی طاشی اولور، اوستی آچیق مسجد.

نَمّام { ص. عر. ١: نمامه. [«نم»دن سمبـ] قوغیجی، منافق.

نُمای { ص. فا. ١ا : نما.

نُمایان { ص. فا. کورینور، ظاهر، عیان، آشکار.

نُمایش { س. فا. ١. کوستریش، کورینیش، صورت ظاهره. ٢. یالاندن کوستریش، کوز بویامه.

نُمایشکار { ص. فا. کوستریشلی.

نُمایشکارانه { ص. حـ. فا. کوستریشله ویا کوستریش ایچون یاپیلان، کوستریشلی، کوستریشله : بر طاقم حرکات نمایشکارانه.

نُمایشلی { ص. کوستریشلی.

نَمائم { سذ. جـ. عر. فد : نمیمه. ١ا : نمیمه.

نَمچه { یاخود نمسه. س. [اسلاوجه دیلسز دیمکدر] ١. آلمان، آلمانیهلی، آوستریالی : نمچه لسانی. ٢. آلمانیه، آوستریا : نمچه ایمپراطورلغی؛ نمچه ممالکی. || نمچه آربهسی = ایچ قبوغی چیقارلمش وتمیزلنمش بیاض آربه که عاشورا وسوتلاجی اولور.

نَمچهجه { یاخود نمسهجه. ص. آلمان ویا آوستریالی طرز وصول ویا لساننده اولان، آلمانجه : نمچهجه قیافت،

لسان، مكتب. = ح. آلمان ویا آوستریالی طرز واصول ویا لساننده، آلمانجه : نمچه‌جه خورده نمك، سویلمك، یازمق. = س. آلمان لسانی ، آلمانجه : نمچه‌جه زور بر لساندر؛ ایکی سنه‌ده نمچه‌جه‌یی اوكرندی .

نمچه‌لی { یا نمسه‌لی. ص. س. آلمانیه ویا آوستریا اهالیسندن اولان : نمچه‌لیلرك اخلاق و عاداتی .

نمد { س. فا. كچه، كبه؛ نمد پاره = كچه ویا كبه پارچه‌سی؛ نمد پوش = كچه ویا كبه كیین .

نمدار { ص. فا. نملی، رطوبتلی، یاش، رطیب، نمناك .

نمر { سذ. عر. قپلان، پلنك . ز.

نمرود { سخ. زمان قدیمده بابلده اجرای حكومت ایتدیكی مروی بر حكمدار قدیم كه حضرت ابراهیم (عم) ی آتشه القاء، ومشهور بابل قله‌سی انشا ایتدیر-مشیدی. مصرده فرعون نامی اولدیغی كبی بو اسمك دخی بوتون بابل حكمدارلرینه اطلاق اولنور بر عنوان اولدیغی ده مظنوندر. = ص. مج. یوزی كولمز قاتی یوركلی و عنادجی : نمرود بر آدم .

نمرودلق { س. نمرودانه عبوسلق وقاتی یوركلیلك، تمرد.

نمط { سذ. عر. اصول، طرز، روش، طریق : هپ بر نمط اوزره. [فا. «نمد» دن معرب اولەرق كچه معناسیله لسانمزده قوللانلماز.]

نمك { س. فا. طوز، ملح : نان ونمك = طوز اتمك حق . || نمك بحرام = نانكور، كافر نعمت، طوزاتمك حق بیلمز .

نمكدان { س. فا. طوزلق، طوز قونیلان قاب .

نمل { سذ. عر. قارینجه، مور. ز.

نملتمك { فتـ. نملی ایتمك، خفیف صورتده ایصلاتمق، ترطیب ایتمك .

نملنمك { فل. فط. نملی اولمق، نم قاپمق، خفیف صورتده ایصلانمق .

نملی { ص. خفیف صورتده یاش وایصلاق، رطوبتلی، رطیب، نمناك .

نمناك { ص. فا. نملی، خفیف صورتده یاش و ایصلاق، رطوبتلی، رطیب .

نمنمین { سذ. ت. عر. فرانسزجه كیمه دینان « » اشارتی، طرناق .

نمو { سذ. عر. نبات وحیوانك بویومه‌سی، بیتمه، یتیشمه، اوزانمه، نماء، نشو .

نمود { ص. فا. [وصف تركیبیده بولنور] ١. كوسترن، ارائه ایدن، ابراز ایلین : جنود ظفرنمود. ٢. كورینن، بكزه‌ین، مشابه .

نمون { ص. فا. [وصف تركیبیده بولنور] كوسترن، ارائه ایدن : رهنمون = یول كوسترن، رهنما .

نمونه { س. فا. بر كلك آكلاشلمسی ایچون كوسترلین جزء، اورنك، مثال، موستره .

نمونه‌خانه { س. فا. برجنس شیئلرك اورنكلری وضع و تشهیر اولنمغه مخصوص محل : معادن، نباتات نمونه‌خانه‌سی؛ تجارت نمونه‌خانه‌سی = برمملكت معمولات متنوعه‌سنك كوستر-لدیكی مشهر .

نمونه‌لك { ص. اورنكه یارار، اورنكلك : نمونه‌لك بوغدای .

نمیقه { سث. عر. مكتوب، نامه، شقه : تحریر نمیقه‌یه ابتدار قلندی .

نمیمه { سث. عر. ج : نمائم. نماملق، قوغیجیلق .

نمیمه‌كار { ص. فا. قوغیجی، نمام، غماز .

ننگ { س. فا. عیب، عار، بد-ناملق، شین .

ننی { یا نینی. حـد. چوجقلری اویوتمق ایچون ترنم اولنان سوزلرك آخرلرینه تكرار او-لنور : اویوسون اوغلم ننی ! = س. چوجقلری اویوتمق ایچون ترنم اولنان منظوم ویا منثور سوز : ننی سویلمك ؛ چالغی بنم ایچون ننی یرینه كچوب اویودم.

ننه { یاخود نینه. س. آنا، آنه، والده، مادر، ام : ننه‌سنك قوجاغندن آیرلمامش . || خانم ننه، قادین ننه = ١. بیوك والده. ٢. قاین والده . || سوت ننه = سوت آنا، مرضیه .

نو { ص. فا. ١. یكی، جدید، مجدد. ٢. اخیراً ظهور ایتمش، یكی، حادث، محدث : نوایجاد = یكی ایجاد ؛ نوبهار = ایلك یاز ؛ نورسیده = یكی یتیشمش؛ نوزاد = یكی طوغمش ؛ نوظهور = یكی چیقمه . ٣. تازه، كورپه :

نوجوان = دلیقانلی؛ نونهال = تازه فدان. || نوبنو = یکیدن یکی یه.

نوا { سه. فا. ١. آواز، مقام، آهنك، نغمه، لحن: مرغ خوش‌نوا = کوزل سسلی قوش. ٢. مو. برمقام مخصوص ایله بر پرده‌نك اسمی. ٣. لوازم. قوت، ثروت، سامان. ٤. نصیب بهره؛ بی‌نوا = محروم، بیبهره.

نوّاب { سذ. جم. عر. فد: نائب. با: نائب.

نواحی { سذ. جم. عر. فد: ناحیه. با: ناحیه.

نواخته { صه فا. وخشانمش. ن.

نوادر { سذ. جم. عر فد: نادره. با: نادره.

نواز { صه فا. [اصل فعل اولوب وصف ترکیبده بولنور. — نونك ضمیله غلطدر.] اوخشایان، تلطیف و تطییب ایدن، خوشلاندیران: دلنواز؛ غریبنواز؛ مهماننواز.

نوازش { سه. فا. اوخشامه، تلطیف، تطییب.

نوازشکار { صه فا. اوخشایان، تلطیف وتطییب ایدن.

نوازشکارانه { صه. حه. فا. اوخشایه‌رق و تلطیف وتطییبله: نوازشکارانه معامله.

نوازل { سذ. جم عر. [فد. «نازله» لسانمزده مستعمل دکلدر.] حادثه‌لر، وقوعات، مصائب، آفات. ن. = تر. فد زکام، نزله: نوازله اوغرادم؛ نوازل اولدم. [بومعنا «نزله»نك جمعی زعم اولنمقدن تولد ایتمشدر.]

نوازلق { سه. و:

نوازی { سه فا. اوخشامه، تلطیف، تطییب: دلنوازلق، دلنوازی. [بویله وصف ترکیبلرده بولنور.]

نواصب { سذ. جم. عر. [فد: ناصبه] د. [نحو عربیده] داخل اولدقلری اسمی ویا فعل مضارعی منصوب ایدن حرفلر.

نواصی { سذ. جم. عر. فد: ناصیه. با: ناصیه.

نوافل { سذ. جم عر. فد: نافله. با: نافله.

نواقص { سذ. جم. عر. [فد. «ناقصه» بو مقامده قوللانلمدیغندن، لسانمزده «نقیصه»نك جمعی کبی و«نقایص» یرینه مستعملدر.] نقیصه‌لر، نقصانلر، بر شیئك تام ومکمل اولمسیچون علاوه‌سی اقتضا ایدن شیئلر: اوبنانك برخیلی نواقصی واردر؛ اکمال نواقص.

نواقیس { سذ. جم. عر. فد: ناقوس. با: ناقوس.

نوال { سذ. عر. و:

نواله { سذ. عر. ١. ویرکی، عطیه، احسان، کرم: دریانوال = لطف واحسانی بحر بیپایان حکمنده اولان. ٢. بهره، نصیب، حصه: نوان نعمتندن نواله‌چین اولدی. ٣. مأکولات و مشروبات: دون نواله‌مزی دوزوب سیره کیتدك.

نوامیس { سذ. جم. عر. فد: ناموس. با: ناموس.

نواهی { سذ. جم. عر. [فد. «ناهیه» لسانمزده قوللانلماز.] نهی ومنع اولنان شیئلر، یساغ اولان ایشلر، شرعاً ممنوع اولان حاللر، مناهی: شرع شریفك اوامر ونواهیسی.

نوائب { سذ. جم. عر. فد: نائبه. با: نائبه. [نائبات کبی.]

نوائی { صه. فا. مقام وآهنکه ویا بهره ونصیبه منسوب و متعلق. — ترك شاعرلرینك اك بیوکی اولان مشهور علیشیرك مخلصیدر.

نوباره { سه. فا. و:

نوباوه { سه. فا. ترفنده میوه. عر.

نوبت { سذ. عر. ١. صره: شمدی نوبت بزه کلدی. ٢. کره، دفعه، سفر: بو نوبت بویله اولسون؛ او ایشی بر نوبتده کورملی. ٣. مناوبه وصره ایله کوریلن برایشدن هرکسك عهده‌سنه اصابت ایدن قسم: ضبط کتبه‌سی ضبطه نوبتله کیررلر؛ بوکون بنم نوبتمدر. ٤. قره‌قول ونقطه خدمتی که افراد عسکریه‌یه مناوبه ایله کوردیریلیر: نوبت بکلمك؛ نوبتده اولمق؛ نوبته کیرمك. ٥. بیوك ذواتك قپوسنده معین وقتلرده چالینان موزیقه: قپوسنده نوبت چالینیور. ٦. صیتمه وسائر خسته‌لغك مقنن صورتده ایکی ویا اوچ کونده بر کره عارض اوله‌سی: بنم صیتمهم، باش آغریم نوبته بیندی. ٧. صیتمه: اقشاملری نوبت کلیور. || نوبتله = صره ایله، مناوبةً.

نوبتجی { سه. صه. ١. نوبت بکلین، نوبتده بولنان: بن بوکون نوبتجی‌یم؛ نوبتجی نفر؛

قپوسنده نوبتجی واردر. ٢. برمحل عمومیده عمله وخدمه‌یه ویا آرابه‌جیلر کبی اصنافه نظارت ایدن وبونلری نوبته قویان آدم. || نوبتجی ضابطی = اماکن ومواقع عسکریه‌ده و سفائن حربیه‌ده نوبتله ضبط وربطه نظارت ایدن ضابط. || مج. نوبتجی کمی = دونمانك امور خارجیه‌سنی تسویه‌یه مأمور کمی که مخصوص فلامه‌سندن تفریق اولنور.

نوبتجیلك { س. نوبتجی خدمتی، نوبت بکلین آدمك حال و وظیفه‌سی: کندیسی نوبتجیلکدن معافدر.

نوبتخانه { س. فا. نوبت چالاز موسیقی طاقمنك محلی، مهترخانه.

نوبر { س. فا. ١. ترفانده میوه، نوباوه. ٢. میوه‌لری یکی کورنمکه باشلایان تیز.

نوبه { سخ. ج. نفس مصر ایله حبش آره‌سنده واقع اولوب الیوم خطهٔ مصریه‌یه تابع اولان خطه.

نوبی { صه. عر. ث: نوبیه. نوبه خطه‌سنه منسوب ومتعلق ویا مملکت مذکوره اهالیسندن اولان.

نوپران { صه درشت طورلی وعنود، نازك وخاطرشناس اولمیان: پك نوپران آدمدر.

نوپراناق { س طبیعت درشتلکی، عنودلق، نازك و خاطرشناس اولمیان آدمك حالی.

[بوایکی کلمه الیوم استانبولده بای عربی ایله تلفظ اولنور.]

نوته { س. ایا: نوطه.

نوجوان { س. فا. تازه کنج آدم، دلیقانلی.

نوح { سخ. انبیاء عظامدن معروف ذات که کندیلرینی تکذیب ایدن قومنك قهریچون طوفان واقع اولوب یالکز نبی مشارالیه ایله عائله‌سی برکمیده قورتلمشیدی؛ سفینهٔ نوح = هرجنس انسانلر مجمعی؛ عمر نوح = پك اوزون عمر؛ نوح نبیدن، نوح کوننده قالمه = پك قدیم.

نوحه { سث. عر. اولویه سسله آغلامه، صاغو.

نوحه‌گر { صه. فا. اولویه سسله آغلایان، صاغوجی.

نور { سذ. عر. ج: انوار، نیران. ث: نورین. ١. آیدینلق، ایشیق، ضیاء، روشنایی: کونشك نوری اطرافی قاپلادی. ٢. پارلاقلق، شعشعه، شرف وشان: نور ایمان؛ دین اسلام نشر انوار حقیقت ایتمکه باشلاینجه. || نور افشان، نور پاش = اطرافه آیدینلق ویرن، اورته‌لغی نور ایچنده براقان. || نوربخش = پارلاتان. || نورچشم، نوردیده، نور عین = پك سوکیلی وباعث افتخار شخص. || نور طوبی، نور طامله‌سی = پك کوزل چوجق. || نور ایچنده یاتسون = رحمة الله علیه. || نورعلی نور = اودها ایی، دها اعلی. || کوز نوری = اوقویوب یازمغله و یا دیکیشله کوریلان ایش: کوز نوری دوکمك. = ت. شمس وقمر. || ذی‌النورین = ایکی نورك صاحبی. — بربرینی متعاقب بنات جناب نبویدن ایکیسنی تزوج ایتدیکی مناسبتله حضرت عثمان بن عفان (رضه) ه لقب اولمشدر. = صه. تر. پارلاق، روشن.

نوّر { فتہ. عر. [تفعیل بابندن فعل ماضی مفرد مذکر غائب اولوب بعض دعا تعبیرلرنده بولنور] منور ایلسین، روشن ایتسین: نور الله قبره = الله مزارینی منور ایلسین؛ نور الله قلوبهم = الله یورکلرینی روشن ایلسین.

نورانی { صه. عر. ث: نورانیه. ١. نورلی، ضیادار، منور. ٢. منظره‌سی شایان حرمت و شانلی، مبارك کورینیشلی: نورانی بر اختیار.

نورانیت { سث. عر. [لغت مولده] نورلی وشایان حرمت اولان آدمك حالی: یوزنده بر نورانیت واردر.

نورد { صه. فا. [اصل فعل اولوب وصف ترکیبیده بولنور] کزن، طولاشان، طی ایدن: رهنورد = یول آلان؛ صحرا نورد = بیابانده طی مراحل ایدن.

نورس { صه. فا. یکی یتیشن، یکی بیتن.

نورسته { صه. فا. یکی بیتمش، یکی حاصل اولمش.

نورسیده { صه. فا. یکی یتیشمش، یکی کمال بولمش.

نوروز { س. فا. [اصل معناسی: یکی کون] اسکی ایران

تقویمنده وتقویم جلالیده سنه بانی وایلك بهار مبدئی اولان کون که مارت رومینك طقوزینه مصادفدر؛ نوروز سلطانی = سلطان جلال الدین ملکشاهك تقویمنده‌کی نوروز .

نَورُوزیّه { س. [فا. «نوروز»دن عربی قاعده‌سنجه تشکیل اولنمش سمی صیغه‌سنده غلط تعبیردر.] نوروز کونی اطبا واجزاجیلر طرفندن یاپیلوب طاغیلان وکویا بر مقدار تناولی کافهٔ آلام واسقامه دوا زعم اولنان برنوع معجون .

نوره { س. اوستی طوپراق اورتیلی صمانلق .

نوَرین { سذ. تـ. عر. فد: نور. با : نور .

نَوزاد { ص. فا. یکی طوغمش. = س. فا. یکی طوغمش چوجق .

نَوزَمین { ص. فا. یکی بر زمینده یعنی یکی طرز واسلوبده اولان : نوزمین برشعر سویلمش.

نوش { س. فا. ١. طاتلی، بال . ٢. ایچکی، عشرت || عیش ونوش = ذوق وصفا، جنبش . || نوشانوش = ایچدکجه ایچه‌رك، ایچه ایچه . = ص. فا. طاتلی : لب نوش .

نوش { ص. فا [اصل فعل اولوب وصف ترکیبیده بولنور] ایچن ، ایچیجی : باده نوش = شراب ایچن .

نَوشاخ { س. فا. ١. یکی دال . ٢. یکی بیتمش کیك بوینوزی .

نُوِشت { ص. فا. [وصف ترکیبیده بولنور] یازیلی، یازلمش: سرنوشت = آلن یازیسی ، قدر.

نوشادُر { س. با : نشادر .

نُوِشته { ص. فا. یازلمش، محرر، مکتوب.

نَوشُکفته { ص. فا. یکی آچلمش (چیچك) .

نوشین { ص. فا طاتلی، حلو .

نوطه { س. [فر. Note] ١. موسیقی خط مخصوصی : نوطه اوکرنمك؛ نوطه ایله چالغی چالمق . ٢. خط مخصوصیله یازلمش برآهنك : یکی بر نوطه چیقمش .

نَوع { سذ. عر. جـ : انواع. ١. درلو ، چشید : بو نوع حیوان ، قماش ، مال ؛ قماشك انواعی . ٢. تا. جنسك منقسم اولدیغی طاقملرك بهری، صنف : جنس فرسك انواعی واردر . ٣. جنس : نوع بشر || نوع نوع = درلو درلو، چشید چشید. || بنی نوع = همجنس ، ابنای جنس : انسان بنی نوعنه معاونت ایتملیدر .

نَوعاً { حـ. عر. نوعجه، جنسجه نوعی اعتباریله. || نوعاًما = بردرلو، بر صورتله ، بر وجهله، برباقیمه کوره، بر درجه‌یه قدر، بعض مرتبه‌ده : بو نوعاًما بکا قارشی اعلان خصومتدر .

نَوعی { ص. عر. ث: نوعیه . نوعه منسوب و متعلق .

نوغای { س. عن اصل مغول اولوب ترکلشمش برقوم که روسیه‌نك شرق جنوبی جهتلرنده بولنور .

نوك { س. فا. سیوری اوج. ذ.

نَول { سذ.عر. [یو. Ναῦλον دن] ناولون. با : ناولون .

نَوم { سذ. عر. ١. اویقو، خواب. ٢. رؤیا .

نومرو { یا نومره [یتا . Nu-mero] عدد ، مارقه یرینه بر شیئه تفریق ایچون یازیلان رقم : نومرو قومق ؛ نومروسنه باقمق .

نومرولی { یا نومره‌لی . ص. بررقمله مرقم، رقمله اشارت اولنمش : ٢٥ نومرولی خانه .

نَومی { ص. عر. ث : نومیه . اویقویه منسوب ومتعلق.

نومید { ص. فا. [«نا امید» دن] امیدسز، برشیئه اومیمیان، مأیوس .

نومیدانه { ص. حـ. فا. امیدسزجه‌سنه، مأیوسانه .

نومیدی { س. فا. امیدسزلك ، مأیوسیت .

نون { س. [عر. سذ.] « ن » حرفنك اسم مشترکی .

نون { سـذ. عر. بیوك بالیق. || ذوالنون = حضرت یونس(عم). || ذوالنون مصری = مشاهیر اولیاء اللهدن برذات .

نَونهال { س. فا. تازه فدان .

نَوهَوَس { ص. فا. جـ: نوهوسان. ١. برایشه یکی هوس و آرزو حاصل ایدن ، ایلك دفعه اوله‌رق بر ایشه تشبث ایتمکله خوق العاده هوس کوسترن : نوهوسان ادبدن برکنج. ٢. هرکون یکی بر هوس پیدا

ایدوب بر ایشده ثبات ایتمین ، مایمون اشتهالی : یکی دکانجی نوهوس بر آدمدر کندیسندن ایش بکلەمەملی .

نوهوسلك { س. ١. برایشه یکی تشبث ایدوب چوق هوس و آرزو کوسترمه. ٢. هرکون یکی برهوسه دوشوب برایشده ثبات ایتمەیش، مایمون اشتهالیلق .

نوید { س. فا. [نونك ضمیله غلطدر] ایی خبر، مژده، بشارت : نوید فتوح .

نویس { ص. فا. [اصل فعل اولوب وصف ترکیبیده بولنور] یازان، یازیجی، کاتب : خوشنویس = ایی یازان، خطاط، حسن خط صاحبی؛ وقعه‌نویس = رسمی مورخ. — اصطلاحات فنیه ترکیباتنده graphe لفظ یونانیسنی ترجمه ایده‌بیلیر : دورنویس = تلغراف .

نه { ك. [اصلی : نی. — ترکیباتده «ه» سزده یازارلر] ١. شیئدن و بعضاً شخصدن سؤال ایتمکه مخصوصدر : سز کیمسکز والکزده‌کی نه در؟ نه ایستیورسکز؟ بونه آدمدر. ٢. تعجب وکثرت بیان ایدر : نه کوزل! نه‌صوئوق! نه یاغمور! بونه‌هوا! — یالکز اوله‌رق ادات تعجب کبی‌ده قوللانیلیر : نه ! ٣. سؤال بیان ایتمکسزین ابهام وتعمیم یعنی هرنه معناسیله اسم موصول ویا ادات شرط کبی‌ده قوللانیلیر : نه بولدیسه آلدی؛ نه‌ایشیتسه اینانیر؛ نه ایسترسه یاپسون . ٤ . ضمایر اضافیه‌یه داخل اولوب « خانغی شیء » معناسنی افاده‌ایدر : نه‌م، نه‌مز، نه‌ڭ، نه‌کز، نه‌سی، نه‌لری : نه‌می کوردی ؟ نه‌مز اکسیك؟ نه‌ڭ وار ؟ نه‌کزه کوزدیکمش؟ نه‌سنه‌طوقنمش ؟ = جم. باشلیجه نه‌قدر شیئلر معناسیله مستعملدر : نه‌لر سویلیوردی ؛ عقل بشر نه‌لر کشف و ایجاد ایدیور ؛ دها نه‌لر نه‌لر ! || نه امەورم ، نه‌امەورك الخ = نه‌مه ، نه‌که لازم ؛ نه وظیفه‌م ، نه وظیفه‌ڭ . || نه او نه در ؟ نه اولیور ؟ || نه‌اولورسه = هرنه اولسه. || نه اولورسه اولسون = هرچه‌بادا باد. || نه‌اوله (نوله) = بر شیء دکلدر ، بیوك برشیءمی ؟ نه‌اولور . || نه‌ایچون (نیچون) = نه سببدن ، نه‌سببه مبنی، نه مقصدله ؟ || نه ایسه = تفصیلاته حاجت یوقدر ، نه اولورسه‌اولسون. || نه‌جه = نه لسانده، خانغی لسانله : ترکجه سویلیورسه نه‌جه سویلیور . || نه جی = ١ . خانغی صنعت صاحبی ، خانغی صنعتله مشغول : بو آدم قوندره‌جی‌میدر نه جیدر ؟ ٢. خانغی مناسبتی حائز : سن بوراده نه‌جیسك؟ || نه حاجت = احتیاج یوقدر ، لزوم ایتمز . || نه حال = کیفیت ، ناصللق : نه حالده‌در ؟ نه‌حاله‌کلدی؟ نه‌حال‌پیدا ایتدی؟ || نه‌خبر = بر معلومات واری ، بر شیء بیلیرمیسکز ؟ || نه‌در = نه‌وار ، نه اولیور ؟ || نه‌درلو = ناصل : بو نه‌درلو ایشدر ؟ نه درلو یاپدیکز؟ || نه‌دن (ندن) = نه‌سببدن ؛ نه‌دن‌طولایی ، نه‌دن یانه؟ || نه‌دیمك = ١. معناسی نه‌در؟ ٢. او ناصل سوز ، اویله شیءمی اولور؟ || نه‌دیمك‌اولسون = اویله شیء اولماز. || نه‌زمان ، نه‌وقت = خانغی وقت وزمانده ؟ || نه‌طاڭ = شبهه‌سز. || نه عجب = عجبا ، آیا . || نه قدر (نقدر) = ١. مقدار و کمیتدن سؤال ایدر : نه‌قدر کاغد ایستیورسك ؟ بو بارداق نه قدر صو آلیر ؟ ٢. چوق ، نه‌چوق: نه‌قدر صو ایچیورسکز! بوهوایی نه‌قدر سورم. ٣. هرنه‌مقدارده ، هرنه‌قدر : سز نه‌قدر چالیشسه‌کز اوکا یتیشه‌مزسکز. || هرنه‌قدر = ایله برابر ، اولدیغی حالده : هرنه قدر اوقومامش ایسه‌ده سوزی صحبتی یرنده‌در؛ هرنه‌قدر احتیاجم وار ایسه‌ده اوندن برشیء ایستمیه‌جکم . || نه‌کرك ، نه‌لازم : نه‌مه کرك، نه‌مه لازم = بکا عائد دکلدر، بن قارشمام ؛ نه‌که ، نه‌کزه ، نه سنه کرك، لازم . || نه‌مناسبت = هیچ ، اصلا ، اویله شیء اولماز . || نه وار = نه در ، نه اولیور ؟ || نه وار نه یوق = نه حوادث ؟ || نه‌یه = ١. نه‌ایچون، نه‌مقصدله: نه‌یه کلدیکز ؟ ٢. نه سببدن : دون نه‌یه کلمدیکز ؟

نه { حر. ایکی شیئدن هربرینی رد و انکار اداتیدر ، هیچ بری : نه‌بن کیده‌یم نه‌سز؛ نه‌بونی ایسترم نه اونی؛ نه‌کلیر نه‌کیدر ؛ نه بوکون نه یارین .

نه { ص. فا. [« نهادن » فعلندن اصل فعل اولوب وصف ترکیبیده بولنور] قویان ، وضع ایدن : قدم نه = آیاق قویان ، باصان. ق.

نه { عد. فا. طقوز: نه‌فلك = طقوز فلك؛ نه‌طاق = طقوز قبه (فلك).

نهاد { س. فا. طبیعت، طینت، خلقت، خوی؛ بدنهاد = كوتی طبیعتلی.

نهاده { ص. فا. قومش، وضع ایتمش: قدم نهاده = آیاق قومش (باصمش). || فرو نهاده = حسابده تنزیل اولنان، مطروح: بشدن اوچ فرو نهاده اولنجه ایكی قالیر.

نهار { سذ. عر. كوندوز: لیل ونهار = كیجه كوندوز؛ نصف‌نهار = كوندوزك اورته‌سی، وقت ظهر || ه. معدل النهار = خطا ستوا.

نهاراً { ح. ظز عر. كوندوزین.

نهاری { ص. عر. ؤ: نهاریه. كوندوزه منسوب و متعلق؛ نهاری مكتب = یالكز كوندوزین درس ایچون دوام اولنوب كیجه یاتلمیان مكتب، لیلی مقابلی.

نهال { س. فا. فدان؛ نونهال = تازه فدان.

نهالستان { س. فا. فدانلق، فدان یتیشدیریلن باغچه.

نهالی { س. فا. اساساً فدان دالر. ندن یاپیلان و سفره‌ده یمك صحنلری آلتنه قونیلان دائروی شی كه صیرمه‌لی مشیندن وسائر شیلردن ده اولور.

نهان { ص. فا. ١. كیزلی، صاقلی، مخفی، مستور: راز نهان. ٢. حاضر و موجود اولمیان، غائب: كوزدن نهاندر. == س. فا. سر، راز.

نهاوند { سخ. فا. م. ایرانك غرب جهتنده بر خطه == س. - فا. مو. دوكاه ایله حجاز كردیسی آره‌سنده بر مقام مخصوص.

نهایت { یاخود نهایه. سذ. عر. ج: نهایات. ١. صوك، بیتیم، اوج، غایت، انجام: بو محاسبه‌نزك نهایتی نه اوله‌جق؟ ٢. صوك درجه: اوقدر یارامازلق ایتدی كه صبرم نهایته واردی. || الی النهایه = صوك درجه‌یه قدر. || الی غیرالنهایه = بیتمه‌مك اوزره دائمی صورتده، مؤبداً. || نهایة الامر = عاقبت. || نهایت بولمق = بیتمك، توكنمك. || بی‌نهایه = بیتمز، توكنمز، صوكسز، پایانسز. || نهایة النهایه = اك صوك درجه‌ده.

نهایتسز { ص. صوكسز، پایانسز، بیتمز، توكنمز، بینهایه.

نهب { سذ. عر. یغما، غارت، چاپول: اموالنی نهب وغارت ایتدیلر.

نهج { سذ. عر. طرز، منوال، وجه، طریق، یول. — نهج البلاغه = حضرت علی (رضه) ك خطبه‌لرینی حاوی كتابك عنوانی.

نه‌جی { با: نه.

نهر { سذ. عر. ج: انهار. ت: نهرین. آقار صو، چای، ایرماق: طونه نهری؛ انهار صغیره؛ ماوراء النهر = نهرك یعنی جیحونك اوته‌سنده‌كی یرلر؛ مابین النهرین = ایكی ایرماق (باشلیجه فراتله دجله) آره‌سی.

نهراً { ح. عر. چای طریقیله، ایرماقدن: موصلدن بغداده نهراً كیدیلیر.

نهری { ص. عر. ؤ: نهریه. چای و ایرماغه منسوب و متعلق: طریق نهری؛ سیاحت نهریه: ادارۀ نهریه = نهرده ایشلین واپورلر اداره‌سی.

نهفت { ص. فا. كیزلی. ؤ. == س. فا. مو. بر مقام مخصوص.

نهفته { ص. فا. كیزلی، صاقلی، مخفی: راز نهفته.

نهم { ص. فا. طقوزنجی.

نهمه { سذ. عر. ط. بعض خسته‌لره عارض اولان اوبورلق.

نهنگ { س. فا. تمساح.

نهی { سذ. عر. ١. منع ویساغ ایتمه، امر مقابلی، بر ایشی یاپمامغی امر وتنبیه ایتمه: شرع شریف فنا شیلری نهی ایدر؛ امرونهیه اطاعت ایتملی. ٢. د. [صرفده] امر صیغه‌سنك منفیسی؛ نهی حاضر: یاپمه، ایتمه؛ نهی غائب: یاپمسون، ایتمسین كبی.

نهی { سذ. عر. عقل، ذكا، ادراك، فطانت: اولوالنهی = اصحاب عقل وادراك.

نهیق { سذ. عر. اشك آكیرمه‌سی.

نی { شرق تركجه‌سنده «نه» كنایه‌سنك املاسی اولوب بزجه دخی «نیجه» و «نیته» كبی تركیباتده محافظه اولنمشدر.

نی { یاخود نای. س. فا. ١. ساز، قامش. ٢. معروف چالغی آلتی كه اوزون بر دودوك صورتنده اولوب اساساً قامشدن

معمول ایدی : نی چالمق .

نَیْءْ { صه. عر. چیك، پیشمه‌مش .

نِیابَت { سذ. عر. ١. وكیللك، وكالت. ٢. قاضی وكالتی، قاضیلق، نائبلك : نیابت شرعیه؛ قضا نیابتی .

نِیّات { سذ. جم. عر. فد : نیت. با : نیت .

نِیاز { سه. فا. ١. یالوارمه، رجا، استرحام : بوایشی كورمكزی رجا و نیاز ایدیور. ٢. دعا : دست نیازی بارگاه كبریایه رفع ایلدی . ٣. بعض طرق علیه درویشانك طریقجه مافوقلرینه ایتدكلری رسم انقیاد و تحیه : كندیلرینه عرض نیاز ایدرم . ٤. احتیاج، محتاجلق : بی نیاز = احتیاجسز، مستغنی .

نِیازكار { صه. فا. ١. رجا ونیاز ایدن، یالواران . ٢. محتاج، مستمند .

نِیازكارانه { صه. حه. فا. ١. رجا و نیاز ایده‌رك، یالواره‌رق : التماس نیازكارانه. ٢. احتیاجله، مستمندانه .

نِیازمَند { صه. فا. ١. یالواران، رجا ونیاز ایدن. ٢. محتاج، مستمند .

نِیازمَندانه { صه. حه. فا. ١. یالواره‌رق، رجا واسترحامله. ٢. احتیاجله، محتاجیتله، مستمندانه .

نِیام { صذ. جم. عر. فد : نائم. با : نائم .

نِیام { سه. فا. قین. قلیج قینی .

نِیَّت { سذ. عر. جم : نیات . ١. قورمه، قصد، عزم، مرام، مقصد : یارین آوه كیتمكه نیت ایتدم ؛ سزه كیتمكه نیتم وار ایدی؛ بن آوه كیتمكك نیتندن واز كچدم؛ اونك نیتی باشقه. ٢. ف. نماز قیلمق ویا اوروج طوتمق اوزره عزم ایدوب بوكا مخصوص تعبیری تلفظ ایتمه : نیتسز اوروج مقبول دكلدر .

نِیَّتلی { صه. اوروج طوتمق اوزره نیت ایتمش اولان : بو كون نیتلی‌یم .

نیته { و نیته كیم. با : نته .

نیجه { ك. نه قدر، نه چوق : نیجه متفنن آدملر اوروپاده ناپاره یه محتاجدر؛ نیجه كتابلر تألیف اولنمشدر؛ دها نیجه نیجه مراتبه نائلیتكزی تمنی ایدرم. = حه ناصل، نه درلو، نه صورتله : سزك ایشكز نیجه اولدی ؟ [بو ایكنجی معنا ایله بزجه متروك حكمنه كچمكده‌در .]

نیچون { یا نیچین . حه. [اصلی : نه ایچون] ١. سببیت بیان ایدر، نه‌در، نه سببدن : دون نیچون كلمدیكز ؛ نیچون جواب ویرمیورسك ؟ ٢. علت غائیه بیان ایدر ، نه‌یه ، نه مقصدله : نیچون كیدیورسكز؟ بومكتوبی نیچون یازیورسكز ؟

نَیِّر { صه. عر. ث : نیره. [« نور » دن صشه] نورلی، پارلاق، ضیادار، منیر. = سذ. عر. جسم منور ، نور مجسم : نیر اعظم = كونش، شمس = ت : نیرین = شمس وقمر، آیله كونش .

نیران { سذ. [عر. سذ.] جم. عر. فد : نار. با : نار. = فد. جهنم، نار، دوزخ ، طامو. [تركجه‌ده «نور»ك جمعی اوله‌رق «نورلر» معناسیله قوللانلیور.]

نیرَنج { سذ. عر. جم : نیرنجات. [فا. «نیرنك» دن معرب] طلسم ، طلسمات، طلسمه متعلق ایشلر .

نیرَنگ { سه. فا. ١. حیله، خدعه، دسیسه، مكر. ٢. سحر، طلسم، افسون .

نیرو { سه. فا. زور، قوت ق.

نیرومَند { صه. فا. زورلی، قوتلی، قوی .

نیرین { سذ. ت. عر. فد : نیر. با : نیر .

نَیزار { سه. فا. قامشلق ، سازلق ، نیستان .

نَیزَن { یا نایزن. سه. فا. نی دیلان سازی چالان آدم : نیزن ده‌ده.

نیزه { سه. فا. غارغی ، مزراق، سونكی، حربه .

نیزه‌دار { صه. سه. فا. غارغی ایله مسلح ، مزراقلی.

نیسان { سه [سریانیجه‌دن] تقویم رومینك مارتدن اعتباراً ایكنجی شهر شمسیسی : نیسان آینده ؛ ابر نیسان = نیسان بولوطی، بركت وجود وكرمدن كنایه .

نَیستان { سه. فا. قامشلق، سازلق، نیزار .

نیستی { سه. فا. یوقلق ، عدم، فقدان : هستی و نیستی = وارلق ویوقلق.

نیش { سه. فا. آری و عقرب كبی بوجكلرك صوقدقلری ایكنه، دیكن .

نيشتر { س. فا. [تر. زبانزدى: نشتر] جراحلرك قان آلمغه و چيبان و سائره يارمغه مخصوص كسكين آلتى: نيشتر اورمق = نيشترله كسمك، نيشتر قوللانمق.

نيشكر { س. فا. [نى = قامش. شكر = م] شكر قامشى؛ قصب السكر.

نيك { ص. ح. فا. ايى، خوش، طيب. = س. فا. ج: نيكان. ايى آدم، صالح، صلحا. || نيك اختر، نيك بخت = بختيار، طالعلى. || نيك خصلت، نيك خو = ايى طبيعتلى. || نيك خواه = هركسك ايلكنى سون، ايلكنده بولنان، خيرخواه. || نيك فال = طالعلى. || نيك فرجام = صوكى ايى. || نيك منظر = كورينيشى كوزل. || نيك نام = ايلكله اسمى چيقمش، اسمى خيرله ياد اولنور.

نيكفور { س. [ر.] برنوع سياه انجير.

نيكل { س. [فر. Nickel] كومش كبى بياض و پارلاق و آنجق مبذول و اوجوز بر معدن كه اخيراً كشف اولنوب چوق مستعملدر. = ص. نيكلدن معمول: نيكل قاشيق.

نيكو { ياخود نكو. ص. فا. ايى، خوش، طيب، جيد. || نيكوكار = ايى ايش ايشلاين، ايلك ايدن.

نيل { سذ. عر. نائل اولمه، مراده ايرمه.

نيل { سذ. عر. چيويت؛ نيلگون = چيويت رنكنده، ماوى، لاجورد.

نيل { سخ. م. آفريقانك اك بيوك انهارندن اولوب خطهٔ مصريه‌يى اروا واحيا ايدر: نيل مبارك؛ منابع نيل.

نيلوفر { س. فا. [تر. غلطى: اولوفر ويا لوفر.] بياض وصارى و ماوى چيچك آچار بر جنس صو نباتى، چادر چيچكى. = سخ. م. بروسه اوكندن آقان بر چاى.

نيم { س. فا. ياريم، نصف: نيم روز = نصف النهار، ظهر، زوال؛ نيم نگاه = ياريم باقيش، كوز اوجيله باقيش؛ نيم تن = با: منتان. = ص. يارى. [وصف تركيبلرده:] نيم بسمل = يارى بوغازلانمش؛ نيم پخته = يارى پيشمش؛ نيم مرده = يارى اولو؛ نيم مست = يارى سرخوش، كيف.

نيمتن { س. با: منتان.

نيمه { س. فا. ياريم، نصف: دونيمه = نصفين، ايكى‌يه بولنمش.

نينوا { نينوى، نينوه. سخ. م. اسكى آثوريلرك مركزى اولان شهر شهيركه خرابه‌لرى موصلك قارشيسنده واقعدر.

نيه { يا نه‌يه. با: نه.

و

و { واو. س. [عر. سثـ.] ترکجه الفبانك يكرمى طقوزنجى حرفى اولوب، اصل حروف ساميه صره سى اولان ابجد ترتيبنده آلتنجى حرف اولمغله، رقم كبى استعمالنده ٦ عددينه معادلدر. شكل عبرانيسى ٦ وشكل سريانيسى ٥ در. ايكى درلو اوقونمه سى اولوب، كاه عادى حرف وكاه حرف مد ويا حرف املا ناميله حركه كبى قوللانيلير. برنجى حالنده مخرج عربيسيله مخرج تركيسى آره سنده خيلى فرق اولوب، عربيسى طوداقلرك طوپلانمسيله چيقان وانكليزجه w يى آكديران ساده برصدادن، وتركيسى ايسه اوست ديشلرك آلت طوداغه طوقنمه سيله حاصل اولور برتلفظ شفويدن عبارتدر، كه لسانمزده مستعمل عربى كلمه لرده دخى بو تلفظى محافظه ايدر: علو، فوق، آو، سومك، يبو كبى. ايكنجى حالنده ايسه عربيده ضمه يى تقويه ايدوب ثقيل وممدود ou كبى اوقونور: عود، موجب كبى. فارسيده دخى اكثريا بو تلفظى محافظه ايدر، وبعضاً مبسوط اوله رق o كبى اوقونور: خوب، خوش، گوش، گون كبى. تركجه ده ايسه حرف املا صفتيله درت تلفظى واردركه جمله سى ده مقصور اولوب ممدود اوقونماز: برنجيسى مقبوض ثقيل (قپالى قالين) كه عربيده كى كبى اولوب اشارتسز يازلمه سى اقتضا ايدر: بو، شو، بولمق، اوجوز كبى؛ ايكنجيسى مقبوض خفيف (قپالى اينجه) كه بونك خفيفى يعنى فرانسزجه u وآلمانجه ü كبى اولوب، بوكتابده اوستنده برنقطه ايله اشارت اولنمشدر: دۆشمك، گۆلمك، اۆزۆم كبى؛ اوچنجيسى مبسوط ثقيل (آچيق قالين) كه آوروپا لسانلرنده كى o كبى اوقونوب اوستنده بر مد اشارتى وضعيله تفريق اولنمشدر: يوٓل، بوٓزمق، قوٓمق كبى؛ دردنجيسى ده مبسوط خفيف (آچيق اينجه) كه آلمانجه ö كبى اوقونوب اوزرينه ايكى نقطه وضعيله اشارت اولنمشدر: سوز، گوز، گورمك، اولمك كبى. بعض فارسى كلمه لرده (خ) حرفندن صكره (ا) و (ى) ايله برابر واو ايله الف ويا واو ايله يا آره سنده برتك صدا چيقارير: خواجه، خيرخواه، خويشاوند كبى.

وَ { حر. عر. دخى، ده، هم، ايله: عشرت وقمارك سيئه سى؛ باقكز وبكنيرسه كز آلكز. || ولو = اولسه ده، حتى، بيله: بويمكى يمم ولو آج قالسه م.

بوحرف عربى لسانمزده تكلمده پك نادر قوللانيلوب، لسان ادبيده دخى اكثريا سؤ استعمال اولنه رق، پك صوغوق وغير طبيعى برزنك آليور. بناءً عليه استعمالنده احتياطلى طاورانوب، مثلا برنجى مثالده «عشرتله قمارك سيئه سى» وايكنجيسنده «باقكزده بكنيرسه كز آلكز» ديمك دها طبيعى وسليسدر.

وَ { د. عر. ادات قسمدر، ايچون، حقيچون: والله = الله ايچون، الله حقيچون.

و { حر. فا. [حركه كبى يعنى ضمهٔ مقبوضهٔ ثقيله صورتنده اوقونور] و، دخى، هم، ايله: روز وشب = گوندوز ايله گيجه، گيجه گوندوز؛ صبر وتحمل ايتمك؛ اخذ وگرفت ايلمك. [عطف تفسيرلرده اكثريا بوقوللانيلير.]

وا { د. فا. گرى، آرقه ده: وامانده = گريده قالمش؛ واپسين = اك گريده كى، اك صكره كى.

وا { حد. واه، ایواه : واحسرتا ! وا اسفا !

وابسته { صه. فا. بر شیئك آرقه‌سنده باغلی، منوط، متوقف: رأی عالیکزه وابسته‌در.

واپور { سه. [فر. Bateau à vapeur (= بوغولی کمی) دن غلط] بوغوقوتیله ایشلر چرخلی کمی، آتش کمیسی: واپوره بینمك؛ واپورله سیاحت ایتمك؛ واپور اسکله‌سی؛ پوسته، تنزه واپوری ؛ واپور ماکینه‌سی، چرخی. || قره واپوری = دمیر یول، لوقوموتیف .

واثق { صه. عر. ث : واثقه . [«وثوق»دن سف.] وثوق واعتماد ایدن : واثق بالله = اللهه اعتماد ایدن .

واجب { صه. عر. ث : واجبه . [« وجوب » دن سف.] ١. ترکی جائز ویا ممکن اولمیان، الزم، مقتضی، لابد : تحصیل علمه موفق اولمق ایچون قولای بر اصول اتخاذی واجبدر؛ ابوینه حرمت واجبدر. ٢. فق. شرعاً ایفاسی الزم اولان، فرض مثابه‌سنده اولان . || واجب الادا = ایفاسی الزم . || واجب الوجود = وجودی لابد اولان جناب خلاق عالم .

واجبه { سذ. عر. ج : واجبات . وجوب درجه‌سنده لازم و مقتضی اولان شیء، وجیبه، ضروری ایش : واجبهٔ ذمتمدر.

واح { سذ. عر. ج : واحات. چول اورته‌سنده صویی و یشیللکی حاوی یر، بیابان اورته‌سنده شنلك محل، فر. Oasis [که بو لفظ عربی وقبطیدن یونانجه توسطیله مأخوذدر.]

واحِد { صه. عر. ث : واحده . [«وحدة» دن سف.] بر، تك، یکتا، منفرد : جناب حق واحد وقدیمدر . == سذ. عر. واحد قیاسی = اولچی وتعداد ووزن وسکه‌ده مقیاس اتخاذ اولنوب اونکله حساب اولنان شیء : اصول اعشاریه‌ده اولچیده متره، وزنده کیلو، سکه‌ده فرانق واحد قیاسیدر .

واحِداً { حه. عر. تك اوله‌رق، یالکز باشنه، منفرداً. || واحداً بعد واحد = برر برر.

وادی { سذ. عر. ج : اودیه. ١. ایکی طاغ آره‌سنده‌کی اوزون چوقور، دره : بول اوزون بر وادی‌یی تعقیب ایدیور. ٢. بر نهرك آقدیغی یر، یاتاق، مجرا : وادیٔ نیل؛ طونه وادیسی. ٣. مج. طرز، منوال، زمین : بو وادیده برشیٔ یازمق .

وار { صه. موجود، واقع، حاصل، بولنان، کائن، یوق مقابلی : وار اولمق = موجود وکائن اولمق؛ وار اولك، وار اولسون؛ واردر، وار ایدی، وار ایکن، وار ایسه؛ وار ایتمك = وجوده کتیرمك، یاراتمق؛ وارقوتی صرف ایتمك، بازویه ویرمك = موجود قوتی. == سه. موجود اولان شیء، مال، ثروت، مالملك : وارینی صرف ایتدی؛ وارم توکندی؛ واری یوغی = مال ومنالی. == معنای فعل کبی : موجوددر، بولنیور، یوق مقابلی : بو اوده آدم وارمی؟ اومالدن بزده وار (در) ؛ آدم وارکه کونده ایکی اوقه اتمك یر؛ اوراده هرشیٔ وار. || وار یمز = بخیل .

وار { د. فا. ١. صاحبلك ومالکیت واتصاف بیان ایدر : امید وار = امیدلی، امیدی اولان. ٢. تشبیه وتمثیل بیان ایدر : بلبل وار = بلبل کبی. با : واری.

وارِث { سه. صه. عر. ث : وارثه. ج : ورثه [«وراثت»دن سف] اولان بر آدمك قرابت ویا وصایت طریقیله مال وملکنه قونان، میراث یین : وارثی کیمدر؟ متروکاتی بین الورثه تقسیم اولندی؛ علما ورثهٔ انبیادر .

وارِد { صه. عر. ث : وارده . [« ورود » دن سف] ١. ورود ایدن، کان، واصل اولان : وارد اولان برخبره کوره؛ اوراق وارده. ٢. برشیٔ حقنده صادر اولان، تطبیق اولنان : بو بابده بر چوق احادیث شریفه وارد اولمشدر . || وارد خاطر = خاطره کان، سانح .

وارِدات { سذ. ج. عر. [فد. « وارده » بو معنا ایله مستعمل دکلدر.] ١. بر آدم ویا عائله‌نك املاك وعقار ونقوددن آلدیغی حاصلات وکرا وفائض کبی ایرادینك مجموعی که مصارفنك قارشیلغی اولور : وارداتی اداره‌سنه کافیدر؛ واردات صاحبی. ٢. بر دولتك ویرکی وسائره‌دن سنوی آلدیغی مبالغ که بودجه‌سنك ایراد قسمنی تشکیل ایدر : واردات دولت؛ تحصیل واردات؛ تزیید واردات . ٣. خاطره کلن شیئلر، سانحات : واردات ذهنیه. [بومعناده قلیل الاستعمالدر.]

وارده { سش. عر. جه : واردات . ذهنه کلن فکر و ملا- حظه، سانحه .

وارده { حه . [بتا . Guarda] باق ! دقت ایت ! صا- ول ! دستور : وارده یولدن ! || وارده طوپی = لیمانه دخولی منع ایچون غروب شمسده آتیلان طوپ. || وارده قوسته = سواحلی محافظه یه مخصوص آغر گمی ؛ و مج. شیشمانجه و شانلی آدم ویا قادین. = س. نوبت : وارده ده کیم واردر ؟

وارده جی { س. وارده باغرمغه مأمور بکجی .

واردیان { س. با : غاردیان .

واردیرمق { فتد. یتیشدیرمك ، ایصال ایتمك، ابلاغ ایتمك : ایشی او درجه یه واردیر- مامالی ؛ مصارفی اوراله قدر واردیرمش .

وارساقی { س. ۱. وارساق دینلن تاتار قبیله سنه مخصوص بر جنس اکلی یتاغان. ۲. ینه اونلره مخصوص بر نوع قیا باشی هوا.

وارستگی { س. فا. قورتلمه ، آزاده لك .

وارسته { ص. فا. قورتلمش ، آزاده : غائله دن وا- رسته .

وارش { س. ۱. وارمه ، کیتمه ، یتیشمه، وصول : بو قدر چابوق وارش . ۲ . سرعت انتقال ، فطانت : چوق وارشی واردر . || وارش کلش = کیدوب کلمه ، الفت ، ائتلاف . || وارشکه کلیشم = مقابله .

وارشلی { ص. سرعت انتقال صاحبی ، فطین : پك وارشلی آدمدر .

وارشمق { فش. کیدوب کلمك ، کورشمك ، الفت ایتمك .

وارلق { س. ۱. وار اولمه ، مو- جودیت . ۲. زنکینلك، ثروت : اونك وارلغی ضررسزدر.

وارلمق { مج. ۱. کیدلمك ، وصول بولنمق : بوکون شهره وارله ماز . ۲. ظفریاب اولنمق ، انتقال اولنمق : اونك کنهنه ، حقیقتنه وارلمق مشکلدر .

وارمق { فل. [جغتایجه : بارمق] ۱ . کیتمك ، یتیشمك ، وصول بولمق : عجبا شهره وار- دیلرمی ؟ یارین ساعت ایکیده واریرز . ۲ . بالغ اولمق : بو مصرف یوز لیرایه واردی. ۳. منجر، منتهی اولمق ، نتیجه لنمك : بو ایش نه یه واره جق ؛ اوآدمك حالی نره یه واره جق؟ ٤. یناشمق تقرب ایتمك ، مراجعت ایلمك : یانینه، اتکنه واردی. ٥. انتقال ایتمك ، آکلامق ، فهم ایتمك : فرقنه، کنهنه، حقیقتنه واردی. ٦. طالمق ، کندینی ویرمك : اویقویه، ذوقه واردی . ۷. قییمق، جرئت ایتمك، آجیمامق، چکنمه مك : او سوزی سویلمکه ناصل آغزی واریور؟ اوقدر کوچك چوجغه اورمغه آدمك الی وارماز. || آشاغی وارمق = طرح و تنزیل ایتمك . || اره وارمق = قوجه یه وارمق، (قیز) اولنمك . || ال وارمامق = کوکل ایسته مه مك. || اوستنه وارمق = ۱. زورلامق، ابرام والحاح ایتمك. ۲ . بردن بره کلیویرمك . || ایی وارمق = ۱ . سرعت انتقال ایله درك ایتمك. ۲. رغماً بر ایش یاپمق : ایی واردمده سویلدم . || فرقنه وارمق = آکلامق . || فنایه وارمق = نتیجه سی وخیم اولمق. || قوجه یه وارمق = (قیز) اولنمك. || وار! هایدی، کیت : وار! بیلدیککی یاپ . || وارسون = براق، قو : وارسون دیسین . || واره رق، واره واره = کیت کیده . || واره کله . با : واره کله .

وارمه { س. وارمق ایشی . با : وارمق .

واروش { س. [مجارجه دن] بر شهر وقصبه نك قلعه خارجنده بولنان قسمی که اکثریا خرستیان محله لرینی حاویدر .

وارون { ص. فا. ترس، معکوس، منحوس .

واره { د. فا. با : وار، واری.

واره کله { س. برخط اوزرنده کیدوب کله رك اجرای حرکت ایدن : بو رنده ماکنه سنك واره کله سی پك منتظم . || واره کله خلاطی = صندال و قایغی کیدن ساحله وساحلدن کمی یه ویا برنهرده بر قییدن اوبرقی یه چکمکه مخصوص خلاط .

واره کله لی { ص. بر خط او- زرنده حرکت ایتمك اوزره یاپلمش : واره کله لی تخلیصیه سپتلری .

واری { د. [فا.«وار»دن] بکزر، مشابه. طرز وبیچیمنده :

خاچواری؛ آوروپا واری؛ صیره واری = بردوزی‌یه، برصیره‌لی؛ چاپقین واری = چاپقین کبی .

واریّت { س. [وار اسم ترکیسندن عربی قاعده‌سنجه تشکیل اولنمش غلط تعبیردر] زنکینلك، ثروت، مال، وارلق.

واریّتلی { ص. [غلط تعبیردر] زنکین، مالدار، صاحب ثروت .

واریش { وواریشلی. با: وارش.

واریل { س. [فر. Baril] ۱. مستطیل شکلنده فوچی: صو، شراب واریلی. ۲. بر واریل طولوسی، بر واریلك استیعاب ایتدیکی مقدار: بر واریل شراب. = ص. واریل شکلنده: واریل چانطه، دوکه.

واریلجی { س. واریل و فوچی یاپان صنعتکار.

واریوس { س. [ر.] آغر طاشجی طوقماغی؛ اوتوز قرق اوقه‌لق بیوك دمیرچکیچ .

واز { د. [فارسیدن: کری، تکرار.] فراغت، ترك: واز کچمك. وازکلمك = فراغت ایتمك، نکول ایلمك: بن او آلش ویرشدن واز کچدم. [یالکز بوایکی فعل ایله قوللانیلیر.]

وازو { س. [ایتا. Vaso] سوس ایچون صالونه وضع اولنان نفیس فغفوری ویا صاقسونیه کوبی وصاقسیسی: چین، جاپون وازوسی؛ کوزل برجفت وازو.

واژگون { ص فا. و:

واژگونه { ص. فا. ترس، معکوس، منحوس.

واسط { ص. عر. ث: واسطه. [«وسط» دن سف.] اورته‌ده بولنان، ایکیسی اورته‌سی، متوسط. ذ. = سخ. م. عراق عربك اسکی برمدینهٔ اسلامیه‌سی.

واسطه { سث. عر. ج: وسائط. ۱. ایکی شیئ آره‌سنده آلت ارتباط واختلاط اولان شیئ: واسطهٔ مخابره، واسطهٔ اختلاط. ۲. آره‌یه کیرن، ایکی شخص ویا طرفك آره‌لرینی بولان آدم، میانجی: کندیسی مصالحه‌لرینه واسطه اولدی؛ فابریقه ایله کوریشمه‌مزه واسطه اوله‌جق برآدم لازم. ۳. معرفت، قاریشمه، ال: بو ایش آنجق سزك واسطه‌کزله اوله‌بیلیر؛ امانتجی واسطه‌سیله کوندردم. ٤. آلت، آلت کبی قوللانیلان شیئ: اوطه‌لری غاز واسطه‌سیله تنویر ایدیورلر؛ بو تجارتی ایتمك ایچون لازم اولان وسائط مفقوددر. ٥. نسب سلسله‌سنك هربر درجه‌سی، آبا واجدادك بیری: اونك نسبی سکز واسطه ایله فلان ذاته واصل اولور. ||بالواسطه = طوغریدن اولمیه‌رق، برینك آره‌یه کیرمه‌سیله، برینی آره‌یه قویه‌رق؛ تکالیف بالواسطه = کومروك وباج کبی صورتلرله آلنان ویرکی. رسم. || بلا واسطه = واسطه‌سز، طوغریدن طوغری‌یه؛ تکالیف بلاواسطه = طوغریدن طوغری‌یه آلنان ویرکی.

واسع { ص. عر. ث: واسعه. [«وسعة» دن سف.] کنیش، اکلی، بول؛ ارض الله واسعه = اللهك یری کنیشدر.

واشاق { س. ۱. کدی جنسندن پوستی کورك یابیلیر بر حیوان، قره‌قولاغك بیوکی. ۲. بو حیوانك پوستندن یاپلمش کورك.

واصف { ص. عر. ث: واصفه. [«وصف» دن سف.] وصف وتوصیف ایدن، برینك اوصافنی ذکر وبیان ایدن. ذ.

واصل { ص. عر. ث: واصله. ج: واصلین. [«وصول» دن سف] ۱. یتیشن، اولاشان، وصول بولان: اقشام واصل اولورز. ۲. قاوشان، سودیکنه ملاقی اولان. ۳. معرفة الله‌ه نائل اولان: واصلیندن برذات.

واضح { ص. عر. ث: واضحه. [«وضوح» دن سف.] آچیق، آشکار، قپالی اولمیوب آچیقدن بیان اولنان و شبهه براقمیان: واضح سوز؛ عبارهٔ واضحه.

واضحات { سث. ج. عر. آچیق و آشکار شیئلر، بدیهیات.

واضع { ص. عر. ث: واضعه. [«وضع» دن سف.] ۱. قویان، وضع ایدن: واضع امضا = امضا قویان، صاحب امضا. ۲. وضع و تأسیس ایدن: واضع قانون = بر قانونك موجد و مؤسسی.

واطوز { س. اتی یمز قالقانه مشابه بر جنس بالیق که بر نوعنده‌ده طربانه دیرلر.

واعظ { ص. عر. [«وعظ» دن سف.] پند ونصیحت ایدن. = سذ. عر. ج: واعظین. جامع شریفده جماعته قرآن کریمدن

وكتب حديثدن مواعظ ونصايح وامور دينيه‌يه متعلق مسائل آكلادان عالم: واعظى ديكلمك.

واعظلق { س. جوامع شريفه‌ده وعظ ايدن ذاتك صفت و وظيفه‌سى: واعظلق هركسك خرجى دكلدر.

واغون { س. [انكا.] دمير يول آرابه‌سى: يكرمى وا-غوندن عبارت بر قطار؛ يتاقلى واغون.

وافتيز { س. ياخود:

وافتيس { س. [ر. Βάπτισις] خرستيانلرك دينلرينه دخول علامتى و خرستيانلق شرطى عد ايتدكلرى رسم كه اورتودوقسلرجه صويه كيرمكدن وقتوليكلرجه اوزرينه صو سر-پمكدن عبارتدر، تعميد.

وافِد { ص. سذ. عر. ج: وافدين. [«وفد»دن سف.] برجماعت طرفندن وكالةً بريره كوندريلن آدم. [باشليجه قبائل عرب طرفندن مبعوثاً نزد جناب نبوى‌يه كلوب دين اسلامى قبول ايدنلر حقنده مستعملدر.]

وافِر { ص. عر. ؤ: وافره. [«وفرة» دن سف.] چوق، كثير، بسيار، فراوان، بول: پدرندن مال وافر، اموال وافره بولدى. || د. بحر وافر = عروضده بر شعر وزنى.

وافى { ص. عر. ؤ: وافيه. [«وفاء» دن سف] ١. وفا وكفايت ايدن، تام، الوزير: بو قدرى بكا كافى وافيدر. ٢. سوزنده طوران، عهده وفا ايدن.

واقِع { ص. عر. ؤ: واقعه. [«وقوع» دن سف.] ١. وقوع بولان، دوشن، تصادفاً برحال وصورتده بولنان: بعضاً واقع اولور؛ بونك واقع اولديغى واردر؛ بكا واقع اولمشدر. ٢. اولاغان، كائن، موجود: انسانلرك او درلو يشايشى اليوم آفريقاى جنوبيده و آوستراليه‌ده واقعدر. ٣. تصادفاً بولنان: جاده او-زرنده واقع كويلر. ٤. كچن، جريان ايدن: بن واقع اولان حالى نقل ايده‌يم. = سذ. عر. ١. وقوع بولان حال، واقعه، وقعه. ٢. حقيقت حال. || فى الواقع = واقعا، حقيقةً.

واقِعا { ح. عر. حقيقةً، فى الواقع، صحيحاً: واقعا اويله اولدى؛ واقعا بن او سوزى سويلدم اما او معنا ايله سويلمدم.

واقِعه { سذ. عر. ج: وقايع. ١. وقوع بولان حال، جريان ايدن ماده، ماجرا: بن او واقعه‌يى كوزمله كوردم. ٢. رؤيا، دوش: واقعه‌مده كوردم. [پك عربى اوليان بو ايكنجى معنا ايله جمعى قوللانلماز.]

واقِف { ص. عر. ؤ: واقفه. [«وقف، وقوف» دن سف.] ١. طوران، آياقده طوران. ٢. عرفاتده وقفه‌ده طوران. ٣. بر ايشه وقوف ومعلوماتى اولان، آكاه، خبردار، مطلع: بن بو ايشه واقف دكيلدم. ٤. كوزى آچيق، خبير، معلوماتلى: واقف آدمدر. ٥. بر مال و ملكى وقف ايدن، صاحب وقف: بو خيراتك واقفى كيمدر؟ شرط واقف بويله‌در؛ اولاد واقفندر.

واقى { ص. عر. ؤ: واقيه. [«وقاية» دن سف.] ١. صاقلايان، وقايه ومحافظه ايدن. ٢. ط. برمرضك ظهورندن اول وظهورينه مانع اولمق ايچون آلنان (علاج) ويا اتخاذ اولنان (تدبير). فر. Prophylactique.

واكَته { س. [ايتا.] اينجه بر نوع مشين.

والا { ص. فا. يوكسك، يوجه، عالى، بلند: مجلس والا؛ والاشان = شانى عالى؛ والاجاه؛ والاقدر.

وَإلاّ { تركيب عربى. [و = دخى- ان = اكر. لا = دكل] اولمديغى حالده، اولمازسه؛ والا فلا = بويله اولمازسه اولماز.

وَالحاصل { تركيب عر. [و= دخى - ال = حرف تعريف - حاصل = حصول بولان] حاصلى، حاصل كلام، القصه، نتيجه، خلاصه.

والِد { سذ. عر. ت: والدين. [«ولادة» دن سف.] طوغورتان، آتا، بابا، پدر، اب: والد ماجد حضرت شهريارى. = ت. آتا بابا، پدرومادر: والدينه حرمت ايتمك.

وَالدُّعا { تركيب عر. باقى دعامعنا-سيله بعضاً مكتوبك نهايتنده يازيلير.

والِده { سث. عر. آنا، مادر، ام: والده‌سنه مكتوب يازدى؛ والده خانم ناصلدر؟ || اوكى والده = اوكى آنا، پدر زوجه‌سى. || قاين والده = قاين آنا. || والده سلطان = پادشاه ذيشان والده‌سى حضرتلرى.

والِدَین { سـنـ . تـ . عر . فد : والد . با : والد .

وَالسَّلام { ترکیب عر . ۱ . باقی سلام معناسیله مکتوبلك صوکنه یازیلیر . ۲ . آرتق بیتدی ، ایشته بو قدر ، سوزی قیصه کسمك تعبیری : بن کلیمه‌جکم والسلام .

وَاللّهِ { واو قسمله لفظهٔ جلالدن مرکب ترکیب عر . اللّه ایچون ، اللّه حقیچون : واللّه العظیم ؛ واللّه باللّه .

والِه { صـ . عر . ث . والهه . [«وله» دن سف . — لامك فتحیله وهاء سکته ایله استعمالی غلطدر .] وله و حیرته طالان ، حیران ، شاشه قالمش : واله وحیران اولدم .

والی { سـنـ . عر . جـ : ولاة . [« ولایة »دن سف .] بر ولایتك اداره‌سنه وضبط و ربطنه مأمور آدم ، بر دولتك اڭ بیوك تقسیمات ملکیه‌سندن برقسمك اڭ بیوك مأموری ودولتك اوراجه وکیلی بولنان ذات : والیٔ ولایت ؛ والی پاشا : سلانیك والیسی .

والیلك { سـ . والی صفت ووظیفه و مأموریتی : والیلك ایتمشدر ؛ بر والیلکه نصبی مقرردر .

وام { سـ . فا . بورج ، دین . ڤ .

وامانده { صـ . فا . کری قالمش ، کریده اولان .

وامپیر { سـ . [فر . Vampire] ۱ . کویا اولدکدن صکره جن کبی مزاردن چیقوب خلقه مضرت ایصال ایدن و دهشت ویرن خیال موهوم ، جادی ، قره قونجلوس . ۲ . آمریقایه مخصوص برنوع بیوك یراسه .

وامِق { صـ . عر . ث : وامقه . [«ومق»دن سف.] عاشق ، سودالی ، علاقه‌لی . = سخنذ . وامق وعذرا = مشهور برحکایه‌نك عاشقیله معشوقه‌سی .

واو { سـ . [عر . سـثـ .] «و» حرفنك اسم مشترکی . ‖ واو عاطفه حروف عطفدن (و) اداتی . ‖ واوقسم = یمین ایچون قوللانیلان (و) ادات عربیه‌سی : واللّه کبی .

واوی { صـ . عر . ث : واویه . (و) حرفنه منسوب ومتعلق ویابو حرفی حاوی اولان : مثال واوی ، اجوف واوی ، ناقص واوی = عر . افعال معتله‌دن برنجی یاایکنجی و یا اوچنجی حرف اصلیسی (و) اولان فعل . مقابلی : یائی .

واوَیلا { حد . عر . ایواه ، حیف ، یازیق ، دریغ ، دریغا ؛ = سـ . تر . چیغلق ، یایغره ، فریاد : واویلا ایتمك ، واویلایی قوپارمق .

واه { حد . عر . فا . آی ! یازیق ! وای ! ‖ واه واه = آجیرم ، یازیق . ‖ ایواه = واه یازیق ؛ یازیقلر اولسون . = سـ . تر . کدر ، تأسف ، فریاد ، فغان : اولادی وفات ایتدیکندن زواللی آدم عمرینی آه ایله واه ایله کچیردی .

واهِب { صـ . عر . ث : واهبه . [« وهب » دن سف .] باغشلایان ، باغشلایجی .

واهِم { صـ . عر . ث : واهمه . [«وهم»دن سف.] قوران ، وهم ایدن ، وهم وخیاله تابع اولان ؛ قوهٔ واهمه = انسانك وهم ایتمك خاصه‌سی .

واهِمه { سـثـ . عر . [«قوهٔ واهمه» دن مختصر] قورندی قورمق خاصه‌سی .

واهِن { صـ . عر . ث : واهنه . [«وهن»دن سف.] آریق ، لاغر ، ضعیف ، زبون .

واهی { صـ . عر . ث : واهیه . [«وهی»دن سف.] بوش ، معناسز ، فائده‌سز ، اساسسز ، اهمیتسز : برطاقم واهی سوزلر سویلدی ؛ واهی ایشلرله اوغراشیور . [عربیده اشیا حقنده ییرتیق و یا ییقیق و اشخاص حقنده بدلا دیمك اولوب ، بزجه مستعمل معناسی بوندن مأخوذدر .]

وای { حد . فا . ۱ . تأسف بیان ایدر ، ایواه ، یازیق : وای خرسزك حالنه ! وای آیاغم ! ۲ . تر . تعجب واستغراب بیان ایدر ، آی : وای ! سزمیسکز ؟ وای بکم ! وای افندم !

وایه { سـ . فا . نصیب ، بهره . — فا . وصف ترکیبلرده بر شیئدن نصیب وبهره‌سی اولان معناسیله کتابت رسمیه‌ده وانشا لساننده چوق مستعملدر : سایهٔ معارف وایهٔ حضرت پادشاهیده . ‖ بی‌وایه = محروم ، بیبهره .

وایه‌دار { صـ . فا . و :

وایه‌مند { صه. فا. نصیبی اولان، بهره‌دار، بهره‌مند.

وَباء { سذ. عر. ١. یومروجق، طاعون: وبا سرومی. ٢. علی‌الاطلاق علت مستولیه.

وَبال { سذ. عر. برفعل وحرکتك آخرتجه اولان مسئولیق وعاقبت وخیمه‌سی، گناه: بوایشك وبالی واردر؛ وبالی وار ایسه بوینمه؛ وباله گیرمك ایستمم.

وَبالّی { صه. آخرتجه مسئولیق ووخیم عاقبتی اولان: بن اویله وباللی ایشه گیریشه‌مم.

وَبالی { صه. ١. یومروجقلی، وبا علتی بولاشمش، بولاشیق: وبالی یر. ٢. امراض مستولیه‌یه سببیت ویره‌جك حالده اولان: وبالی هوا.

وَبائی { صه. عر. ث: وبائیه. یومروجق علتنه ویا علی الاطلاق امراض مستولیه‌یه منسوب ومتعلق: علائم وبائیه.

وَتَد { سذ. عر. ج: اوتاد. ١. قازیق، چادیروسائره قازیغی. ٢. د. [عروضده] مصراعك اوچ حرفدن مرکب جزئی که بوحرفلر- دن ایکیسی متحرك واوچنجیسی ساکن اولورسه «وتد مجموع»، وساکنی ایکی متحرکنك آره‌سنده بولنورسه «وتد مفروق» دینلیر. ٣. تث. اکسه کمیکی، عظم الوتد. ٤. ر. [هندسه‌ده] اوبر اوجی زاویه تشکیل ایدن نصف دائره. ٥. بر موقعی مساحه ایتمك ایچون نقاط لازمه‌یه دیکیلن رنگلی بایراق‌گوندری.

وَتَر { سذ. عر. ج: اوتار. ١. یای چله‌سی، کیریش. ٢. ساز کیریشی، تلی. ٣. ر. [هندسه‌ده] برقوسك ایکی اوجنی ربط ایدن خط مستقیم. ٤. تث. عضلاتك قالین سیکیری که تحریکه یارار.

وِتر { سذ. عر. تك ومنفرد اولان شیء: صلاة وتر = یاتسو نمازندن صوکره قیلنان اوچ رکعت نماز.

وَتیره { سذ. عر. ج: وتائر. ١. طاریول، کچی یولی. ٢. اسلوب، طریق، نسق. ٣. بورنك ایکی دلیکنی آیران زار.

وِثاق { سذ. عر. ١. باغ، رابطه. ٢. عهدلاشمه میثاق، پیمان، معاهده: عقد وثاق ایتدیلر.

وَثائق { سذ. جه. عر. فد: وثیقه. با: وثیقه.

وُثْقیٰ { صث. عر. [«وثوق» دن «اوثق» اسم تفضیلنك مؤنثی اولوب مذکری لسانمزده پك مستعمل دکلدر.] پك صاغلام و متین اولان: عروهٔ وثقی.

وَثَن { سذ. عر. ج: اوثان. کفره‌نك عبادت ایتدکاری بت وصنم؛ عبدهٔ اوثان = بت پرستلر.

وَثَنی { صه. عر. ث: وثنیه. اوثانه یعنی بت و صنمره عبادت ایدن آدم، بت‌پرست.

وُثوق { سذ. عر. صاغلام صورتده اینانمه، گوگنمه، اعتماد: کسب و ثوق ایتمك؛ کمال وثوقله امنیت ایتمك.

وَثیقه { سذ. عر. ج: وثائق. وثوق و اعتماد اولنه‌جق شیء، صاغلام دلیل، سند، حجت.

وَجازَت { سذ. عر. کلامك مختصر و موجز اولمه‌سی، اختصار.

وِجاه { سذ. عر. [«وجه» دن مص ثانی. مفاعله] یوز یوزه گلمه، یوزلشمه، مواجهه.

وِجاهاً { حه. عر. یوزیوزه، یوزینه قارشی، مواجهةً. غیاباً مقابلی: وجاهاً محاکمه اولدیلر؛ وجاهاً سویلدی.

وَجاهَت { سذ. عر. ١. گوزللك، گوزل یوز. ٢. اعتبار، حیثیت، منزلت، شان وشرف.

وَجاهتلی { صه ١. گوزل یوزلی، گوزل، یاقیشیقلی. ٢. اعتبار وحیثیت صاحبی.

وِجاهی { صه. عر. ث: وجاهیه. حق. یوز یوزه اولان، بالمواجهه اجرا اولنان، غیاباً اولمیان، طرفینك حضور ومواجهه‌سیله واقع اولان: محاکمهٔ وجاهیه.

وَجائب { سذ. جه. عر. فد: وجیبه. با: وجیبه.

وَجد { سذ. عر. [واوك فتح وکسری جائزدر.] کندینی غائب ایده‌جك درجه‌ده عشق الهی‌یه طالمه، استغراق: وجد وحال صاحبی.

وِجدان { سذ. عر. ١. بولمه، برشیئی برحالده گورمه. ٢. قلبله حس ایتمه، طویغو. ٣. وجد وحال، استغراق. ٤. انسانك قلبنده اولان بر حس خفی که اییلك ایتمکدن متلذذ وکوتیلك ایتمکدن معذب اولور و اییی کوتیدن فرق و تمییز ایدر: بونی وجدانم قبول

ایتمیور . [بودردنجی معناسی یکی اولوب، ایکنجی معنادن اخذ، وفر. Conscience یرینه قبول اولنمشدر .]

وِجداناً { ح. عر. ١. وجد وحال و استغراقله . ٢. وجدانجه ، قلبده‌کی قوهٔ حس وتمییزله : وجداناً معذب اولیور.

وِجدانسز { ص. قلبنده حس وتمییز خاصه‌سی اولمیان ، طویغوسز، انصافسز : بزم بقال پك وجدانسز آدمدر .

وِجدانسزلق { ا. وجدانز نقصانی، حسسزلك . طویغوسزلق، انصافسزلق .

وِجدانلی { ص. قلبنده‌کی حس وتمییز خاصه‌سی قوتلی اولان، طویغولی ، انصافلی : وجدانلی آدمدر .

وِجدانی { ص. عر. ث. : وجدانیه. ١. وجدوحال واستغراقه منسوب و متعلق : کشفیات وجدانیه. ٢. وجدان دیدیکمز قلبی حس و تمییزه منسوب ، یورك طویغوسنه متعلق .

وَجَع { سذ. عر. ج : اوجاع . آغری ، صیزی ، آجی : وجع بطن؛ وجع مفاصل ؛ اوجاع شدیده .

وَجَعلی { ص. آغری وصیزی ویرن: پك وجعلی بر چیباندر .

وَجنه { سذ. عر. تث. یناق یومروسی ، الماجق .

وُجوب { سذ. عر. واجب والزم اولمه ، ضروری اولمه: نماز قیلمق ایچون آبدستك وجوبی معلومدر؛ درجهٔ وجوبده = ترکی جائز ویاممکن اولمیه‌جق درجه‌ده .

وُجود { سذ. عر. ١. بولنمه ، وار اولمه، وارلق: اونك وجودیله عدمی بردر. ٢. [معناء اولدن مأخوذ اوله‌رق] جسم ، بدن ، جسد : بوتون وجودم آغرییور . || وجود بولمق ، وجوده کلمك = وار اولمق، حاصل اولمق ، تکون ایتمك . || وجوده کتیرمك = وار ایتمك ، حاصل ایلمك ، میدانه قومق . || وجود ویرمك = ١. اصلسز برشیئه وجود فرض ایتمك. ٢. اهمیت ویرمك، بر شیء ظن ایتمك : بزم ممیزده کندینه وجود ویرمك ایستیور .

وُجودسز { ص. ١. وجودی اولمیان، یوق اولان، معدوم. ٢. اوفاق تفك ، جیلیز.

وُجودلی { ص. جثه‌لی، ایری یاپیلی.

وُجوه { سذ. ج. عر. فد : وجه. با : وجه .

وَجه { سذ. عر. ج : وجوه ، اوجه . ١. یوز، چهره ، صورت : وجهنی کوره‌مدم ؛ وجهی اورتیلی ایدی . ٢. اوست، سطح ، یوز : وجه الارض = یر یوزی . ٣. اوك ، آن ، جبهه: بنانك وجهی جاده‌یه ناظردر . ٤. اسلوب ، طرز ، طریق ، صورت : بو وجه ایله ؛ وجه آخرله . ٥. سبب ، وسیله ، جهت ، مناسبت : وجه تسمیه ؛ وجه قرابت؛ وجه تحریر حروف . ٦. واسطه: وجه معاش. ٧. ر. [هندسه‌ده] بر جسمك هر سطحی . || بروجه مشروح ، بروجه محرر = ذکر اولنان صورتله . || بروجه پشین = پشین اوله‌رق ، نقداً. || بر وجهله ، هیچ بر وجهله = هیچ بر صورتله . || بو وجهله = بویله . || من وجهٍ = بر جهتجه . || نه وجهله = نه صورتله ، ناصل. == ج. وجوه. ١. ر. سطوح: ذوستةالوجوه = یدی سطحلی . [سداسی الوجوه دیمك دها طوغریدر .] ٢. معتبران ، اعیان، ایلری کلنلر ، متنفذان : وجوه مملکتدن؛ وجوهدن بر ذات . || وجهاً من الوجوه = هیچ برصورتله. || من کل الوجوه ، بالوجوه = هر جهتله. || هـ. وجوه قمر = آیك بر شهر ظرفنده کوستردیکی مختلف صورتلر .

وَجهاً { ح. عر. بر وجهله ، بر صورتله ، بر جهتدن . || وجهاً من الوجوه = هیچ بروجهله.

وَجهه { سذ. عر. یوز ، جهت ، یان .

وَجهی { ص. عر. ث: وجهیه . تث. یوزه منسوب و متعلق .

وَجیبه { سذ. عر. ج: وجائب . الزم و واجب اولان شیء، بورج حکمنده اولان وظیفه، ایفاسی مجبوری ایش : وجیبهٔ ذمتدر ؛ وجائب عبودیتدندر.

وَجیز { ص. عر. ث: وجیزه . [«وجازة» دن صش.] موجز ، مختصر ، قیصه .

وَجیه { ص. عر. ث: وجیهه. [«وجاهة» دن صش.] ١. کوزل، لطیف . ٢. مناسب ، لایق ، سزا : توجیه وجیه = حسن تعبیر، حسن تفسیر .

وِحام { سـذ. عر. [واوك فتح و كسرى جائزدر.] ط. آش يرمه، گبه قادينك اشتهاسى.

وَحدانى { صـ. عر. ث: وحدانيه. حق تعالانك برلكنه و بر اولان حق تعالايه منسوب و متعلق ويا عائد اولان.

وَحدانيَّت { سذ. عر. حق تعالا. نك برلكى و وارلغى: وحدانيته اينانمق؛ وحدانيت حقيچون.

وَحدَت { سذ. عر. ۱. برلك، بروتك اوله: فارسيده «ى» بعضاً وحدت ايچون اولور. ۲. يالكزلق، انزوا، عزلت، خلوت. ۳. صو. قرب الهى، وصلت، كثرت مقابلى.

وَحش { صـ. سذ. عر. جـ: وحوش. يبانى، غير مونس، اهلى اولميان: حمار وحش = يبان اشكى.

وَحشَت { سذ. عر. ۱. يبانيلك، وحشيلك: انسانلر برزمانلر وحشتده ياشامشلردر. ۲. ايصسز، تنهالق، يالكزلق: وحشتك ويرديكى دهشت. ۳. تنها وايصسز برلرده طوبيلان قورقو ودهشت: چولك وحشتى. ۴. اوركه، قورقه، دهشت: وحشت آميز، وحشت انگيز = قورقونج، مدهش.

وَحشى { صـ. عر. ث: وحشيه. [لغت مولده اولوب، اصل عربيسى مذكر و مؤنث ايچون « وحش » در.] ۱. يبانى، مألوف ومأنوس اولميان: وحشى حيوان؛ وحشى كدى. ۲. وحشى حيوان كبى ياشايان، حضريت و بدويتدن اول كى حال ابتدائيده بولنان: وحشى آدملر؛ اقوام وحشيه. ۳. انسانلردن قاچار، اوركك: او چوجق پك وحشيدر. = حـ. تر. وحشيلكله: يوزمه وحشى وحشى باقدى.

وَحشيانه { صـ. حـ. فا. ۱. وحشيلكله، يبانيجه: وحشيانه يير. تدى. ۲. اوركوب قاچه‌رق: وحشيانه قاچدى.

وَحشيَّت { سـ. [ذاتاً عربى اولميان « وحشى » صفتندن اويديرلمش بر لغتدر.] ۱. وحشيلك، يبانيلق. ۲. اور.ككلك.

وَحشيجه { صـ. حـ. وحشيلكله، يبانيجه: وحشيجه هجوم؛ وحشيجه چكيلوب كيتدى.

وَحشيلك { سـ. يبانيلك، وحشت: قپلانك وحشيلكى فوق العاده‌در.

وَحَل { سذ. عر. باتاق ير، باتا. قلق، چامور.

وُحوش { سـذ. جـ. عر. فد: وحش. با: وحش.

وَحىْ { سـذ. عر. بر فكر ويا امرك من طرف الله بر پيغمبره الهام اولنمسى: پيغمبرمز افندمزه قرق ياشلرنده وحى كلمش، نازل اولمشدر؛ اوامر الهيه انبيايه وحى ايله بيلديرلمشدر. [اوليايه اولورسه الهام دينلير.] || امين الوحى = من طرف الله انبيايه وحى كتيرمكه مأمور اولان حضرت جبرائيل (عم).

وَحيد { صـ. عر. ث: وحيده. [« وحدة » دن صش.] ۱. يالكز، تك، منفرد، يكتا. ۲. مثل و نظيرى اولميان، امثالسز، بى‌نظير، فريد، يكانه: وحيد عصر.

وَخامَت { سذ. عر. ۱. هضم كوجلكى، زور هضم ايديلن شيئك حالى. ذ. ۲. آغرلق، نتيجه‌سى آغر وتهلكه‌لى اولان شيئك حالى، تهلكه، مخاطره: هوانك وخامتى؛ او. رانك وخامت هواسى واردر؛ بوفابريقه ايله ايش ياپمق وخامتنى دوشوندم.

وَخامتلى { صـ. ۱. هضمى زور، هضم اولنماز، آغر. ۲. تهلكه‌لى، مخاطره‌لى، نتيجه‌سى فنا، وخيم: وخامتلى هوا؛ وخامتلى ايش.

وَخيم { صـ. عر. ث: وخيمه. [«وخامة» دن صش.] ۱. هضمى كوج، هضم اولنماز، آغر [بو معنا ايله لسانمزده پك قوللانلماز] ۲. نتيجه‌سى تهلكه‌لى، مخاطره‌لى: اورانك هواسى وخيمدر؛ وخيم بر ايش.

وِدّ { سـذ. عر. [واوك حركات ثلثه‌سيله جائزدر.] و:

وِداد { سذ. عر. [يته واوك حركات ثلثه‌سيله.] سومه، سوكى، محبت، حب، دوستلق: روابط حب ووداد؛ ميانه‌مزده‌كى ود و مصادقت.

وَداع { سذ. عر. اكثريا واوك كسريله مستعمل اولوب، اوحالده‌ده مفاعله بابندن مصدر ثانى اولور.] ايكى كشينك بر برينه اللهه اصمارلادق وخدايه امانت اولكز ديوب آيرلمه.

لرى ، اسنلشمه ، مفارقت ، آيريلق : وداع ايتمك ؛ رسم وداعى ايفا ايتمك ؛ وداعه كيتمك. || الوداع = اللهه ايصمارلادم ؛ سلامت قال .

وداعلاشمق { فش. بربرينه الوداع ديوب آيرلق ، مفارقت ايتمك، رسم وداعى اجرا ايتمك : وداعلاشمغه كيديورم .

وداعنامه { سه. فا. ١. وداع ومفارقت مراسمنى حاوى اولەرق عزيمت ايدەجك آدمك يازديغى نامه. ٢. بشقه بر يره تعيين اولنان سفيرك اولكى يرك حكومتنه تقديم ايتديكى عزيمت امرى .

ودايع { سث. جـ. عر. فد : وديعه. با : وديعه .

ودره { سه. [آرناودجەدن] سوت كردلى ، قويون وسائر حيوانانى صاغمغه مخصوص آغزى آچيق وككيش كردل.

ودله { يا ويدله. سه. [ايتا. Vitello = طانه] طانه دريسندن معمول سختيانكه پوتين وچيزمه وسائره ياپيلير. = صه. مذكور سختياندن معمول : ودله پوتين.

ودود { صه. عر. [«ود» دن سم.] پك زياده محبتلى ، پك مشفق. [صفات اللهدندر.]

وديعه { سث. عر. جـ : ودايع. [« وداع » دن صث.] حفظ ايچون امانت براغيلان شىء، امانت. || وديعة الله = حق تعالانك اماتى حكمنده اولان رعيه .

ور { د. فا. اسمك آخرينه الحاق اولنەرق اونك مدلوليله متصف وصاحب معناسيله صفتلر تشكيل ايدر : سخنور = سوز صاحبى؛ كينه ور = كيندار؛ جانور = جانلى، حيوان؛ هنرور = هنرلى، هنرمند .

وراء { سـذ. عر. ١. آرقه ، كرى، ظهر : وراء جبل. ٢. قيچ، كرى، دبر. || ماوراء = برشيئك آرقەسنده واوتەسنده بولنان شىء : ماوراء نهر = جيحون مجراسنك اوتەسنده اولان يرلر ، بخارا و سمرقند جهتلرى ؛ ماوراء الطبيعه = فلسفەده طبيعتك فوقنده وخارجنده اولان حال .

وراتيقه { سه. بر جنس چيچك، ويرانه باباديه سى . || قزيل وراتيقه = مسك اوتى.

وراثت { سث. عر. [تر. زبانزدى و اوك فتحيله در.] وارث اولمه ، بر آدمك وفاتنده مال متروكنه صاحب اولمق حق، ميراثجيلق : او ملك وراثت طريقيله فلانه انتقال ايتدى .

ورثه { سـذ. جـ. عر. فد : وارث. با : وارث .

ورد { سـذ. عر. كل . || ماء الورد = كل صويى، كلاب.

ورد { سـذ. عر. جـ : اوراد . معين وقتلرده قرائتى وظيفهٔ معنويه صورتيله اعتياد اولنان اسماء حسنى ويا آيات كريمه وادعيه وسائره : اورادشريفه اوقومق. || ورد زبان = هر وقت ايراد و تكرار اولنان تمنيات : ورد زبان مخالصتم اولان ادعيهٔ خيريەلرى. || ديلنه ورد ايتمك = دائما تكرار ايدوب سويلمك .

وردى { صه. عر. ن : ورديه. كله منسوب و متعلق || نبا. فصيلهٔ ورديه = كل نوعندن اولان نباتات .

ورزش { سه. فا. ايشلمه، اعمال، چاليشمه، سعى .

ورطه { سث. عر. [واوك ضميله غلطدر.] ١. اوچوروم. ٢. تهلكه، مهلكه ، مخاطره : بر ورطه يه دوشدى .

ورع { سـذ. عر. حرامدن اجتناب، منهياتدن توقى ، تقوى، زهد : ورع وتقواسيله مشهور؛ اهل ورع .

ورق { سذ. عر. جـ : اوراق . ١. آغاج واوت ياپراغى: سقوط اوراق = ياپراق دوكومى؛ اوراق زهريه = چيچكى تركيب ايدن رنكلى ياپراقلر . ٢. كاغد ويا كتاب ياپراغى ، ايكى صحيفه دن عبارت ياپراق : اوراقى آچلامش بر كتاب. ٣. يازلمش كاغد ، مكتوب ، تذكره ، تحريرات : اوراق رسميه؛ اوراق متفرعه سى لفاً كوندرليور ؛ اوراق اوطه سى، قلمى = بر دائرهٔ رسميه نك مورود و مرسل كافهٔ محرراتنك قيد وحفظنه مخصوص دائره ؛ اوراق مديرى = بو دائره نك باش مأمورى ؛ ورق مهروفا = وفادارلقدن كنايه . ٤. اكثريا برر ياپراقدن عبارت اولان مطبوع غزته و سائره : اوراق حوادث. ٥. تر. يالديز. لانمه سى مرام اولنان شيئه ياپيشديرلق اوزره پك يوفقه دوكلمش آلتين صفحه سى ويا تقليدى ، يالديزلامه كاغدى :

ورق يالديزلامق .

ورقپاره { سـ. فا. ١. كاغد پارچه‌سى. ٢. اهميتسز وناچيز پوصله ويا تذكره : تقديم ورقپارهٔ عاجزى‌يه ابتدار قلندى.

ورقجى { سـ. آلتين و يا يالديز ياپراقلرينى ياپيشديران ويا ياپان آدم، يالديزجى .

ورقلاتمق { فتـ. آلتين ويا يالديز ياپراغيله يالديزلاتمق .

ورقلامق { فتـ. آلتين ويا يالديز ياپراغيله يالديزلامق.

ورقلى { صـ. آلتين و يا يالديز ياپراغيله يالديزلانمش ، يالديزلى .

ورقه { سذ. عر. ١. برتك ياپراق ز. ٢. كاغد ، مكتوب ، نامه، پوصله ، تذكره : ورقهٔ عاجزانه‌مك جوابنه منتظرم. ٣. بر غزته‌يه درج اولنمق اوزره قارئلرندن برينك كوندرديكى تذكره : عيناً ورقه . || ورقهٔ صحيحه = سند وياا ستدعاوسائره‌يه مخصوص تمغالى كاغدكه مقدما پول ياپيشديرلمش عادى كاغد يرينه مستعمل ايدى .

ورقى { صـ عر. ث : ورقيه. نبا. تا. ياپراغه منسوب ومتعلق ويامشابه؛ ورق الشكل .

ورك { سذ. عر. تشـ . قالچه كميكى .

ورلامق { فل. و :

ورلدامق { ياخود ويرلامق ، ويرلدامق . فل . باش آغريسى ويروب اوصاندرەجق صورتده سويلمك ،

تكرار تكرار سويليوب طورمق : ايكى ساعت ورلادى ، ورلدادى .

ورلدانمق { فل. كندى كنديته سويلنوب طورمق ، باش آغريسى ويره‌جك صورتده سويلنمك : بوديلنجى‌يه نه ويرسه‌ك ينه ورلدانمقسزين كيتمز .

ورلدى { يا ويرلدى . سـ. باش آغريسى ويره‌جك صورتده سويلنمه، معجزانه صيزلدى: بوديلنجينك‌ده ورلديسى چكلمز .

ورم { سذ . عر . جـ : اورام. ١. ط. شيش ، شيشمه . ٢. عو. آق جكرده و بعضاً بدنك سائر جهتلرنده عارض اولان معروف مرض مهلك‌كه لسان فنده «سل» و «سل الرئه» دينلير : ورم‌علتى؛ ورمه‌اوغرامق ؛ غيرتلاق ورمى . = صـ. تر. سل الرئه مرض مهلكنه مبتلا، مسلول : ورم اولدى ؛ ورم برقيزك حسياتى .

ورود { سذ. عر. وارمه ، كلمه ، وصول ، يتيشمه ، وارد اولمه : برمكتوب ورودايتدى؛ پوسته‌نك وقتنده ورودى .

ورور { يا ويز وير . سـ. باش آغريسى ويره‌جك صورتده‌سويلنمه، معجزانه صيزلدى، ورلدى : ور ور ايدوب طورمه.

ورونيقه { سـ. [لغت اجنبيه] چيبان اوتى .

ورى { يا ورا. سذ. عر. خلق، عالم، مخلوقات ، كائنات : خيرالورى = فخر كائنات (صلعم) افندمز .

وريد { سذ. عر. جـ : اورده . طامار. || حبل الوريد =

اكسه‌ده‌كى ايكى قالين سيكيرك بهرى .

وريد { سـذ. عر. تشـ . كوچك طامار، اينجه طامار .

وريدى { صـ. عر. ث : وريديه. تشـ. طاماره منسوب ومتعلق .

وريقه { سذ. عر. جـ : وريقات. نبا. كوچك ياپراق ، ياپراجق .

وز { يا ويز. مه اوچان حشراتك قنادلريله ايتدكلرى سسى تقليد وتصوير ايدر : آريلر وز وز اوچشيوردى. || وز كچمك = چابوق كچوب قولاق آصمامق، اهميت ويرمه‌مك : سويلدمسه‌ده وز كچدى .

وزارت { سذ. عر. وزيرلك ، وزير رتبه‌سى : فلان ذاته وزارت ويرلدى ، رتبهٔ وزارت توجيه بيورلدى . || وزارت عظمى = صدارت عظمى .

وزان { صـ. فا. اسن ، هبوب ايدن : باد صبا وزان اولدى . [مصدر كبى قوللانوب وزان ايتدى ديمك خطادر .]

وزر { سذ. عر. ١. يوك، آغرلق ، بار . ٢. صوچ ، كناه .

وزر { يا ويزير . مه. بر ايشك سرعت و سهولتله اولمه‌سنى تقليد و تصوير ايدر ، هايدى هايدى : بو ايشى وزر وزر ياپار؛ وزر وزر كچر .

وزراء { سـذ . جـ . عر . فد : وزير. با : وزير .

وزلامق { يا ويزلامق. و :

وِزلدامَق { یا ویزلدامق. فل. ١. اوچشان حشرات کبی اینجه بر سسله کورلدی ایتمك : سیوری سیککلر وزلایوب، وزلدایوب طوریوردی. ٢. یا-واش بر سسله لکن بلا فاصله شکایت ایتمك، صیزلانوب طور-مق : آرتق سن‌ده وزلدایوب طورمه.

وِزلدانمَق { یا ویزلدانمق. فل. صیزلانمق، متصل شکایت ایدوب طورمق : آرتق چوق وزلدانمه.

وِزلدی { یا ویزلدی. س. ١. اوچشان حشراتك ایتدکلری اینجه سس : آریلرك وزلدیسی. ٢. غیرمنقطع ومعجز شکایت، صیزلدی : آرتق وزلدی الویرر؛ باق بر وزلدی چیقما سون.

وَزن { سذ. عر. ج: اوزان. ١. طارتی، طارتمه : وزن ایتمك = طارتمق. ٢. آغرلق، ثقلت : بو طاشك وزنی نه‌در؟ ٣. شعر ونظمك معین ثقیل وخفیف هجالردن مرکب وبو هجالرك صره‌سی بحرینه کوره منتظم اولمه : بو بیتك وزنی دوشوك؛ شعرك وزنی بولمق؛ اوزان شعر.

وَزنه { سذ. عر. ١. طارتی آلتی میزان، ترازو. ٢. آقچه طارتیلان محل، صندیق، خزینه : وزنه‌یه تسلیم ایتمك؛ مالیه وزنه‌سی. ٣. باروت محفظه‌سی، باروتلق. ٤. اسلحهٔ ناریه‌نك باروت قو-نیلان محلی، خزینه.

وَزنه‌جی { س. ترازی وسائره یاپان اوسته : وزنه‌جیلر چارشیسی.

وَزنه‌دار { س. فا. بر دائرهٔ رسمیه‌نك صندیغی اداره‌یه مأمور آدم، صندیق امینی : مالیه، نظامیه وزنه‌داری.

وَزنه‌دارلق { س. وزنه‌دار مأمو-ریت و وظیفه‌سی، صندیق اماتی : عدلیه وزنه‌دار-لغنه نصب اولندی.

وَزیر { سذ. عر. ج: وزراء [«وزر» دن صش.] ١. حکمدارك وکیلی اولوب امور دولته باقان ذات، صدراعظم : بزرجمهر نوشیروانك وزیری ایدی. ٢. کرك بر نظارت ووکالت ویا ولایتده اولسون وکرك معزول اولسون وزارت رتبه‌سنی حائز ذات : وزراء عظام؛ وزراء دولت؛ شیخ الوزراء = وزیرلرك اك مسن وقدملیسی.

وَزیرانه { ص. ح. فا. وزیره یاقیشیر صورتده، وزرایه شایسته بر طرزده.

وَزیرلِك { س. وزیر رتبه و صفتی، وزارت.

وَزیری { ص. عر. ث: وزیریه. ١. وزیره منسوب ومتعلق ویاشایان اولان. ٢. مستطیل حجمده (کتاب).

وِساده { سذ. عر. ج: وسائد. طیانوب راحت ایده‌جك یاصدیق وشلته کبی شیء : وساده‌نشین استراحت.

وَساطَت { سذ. عر. آره‌یه کیرمه، واسطه اولمه، میانجیلق : احبابدن بر ذاتك وساطتیله خبر ویردم؛ سزك وساطتکزله اوذاتله معارفه پیدا ایتمك ایسترم.

وَسائِط { سذ. ج. عر. فد: واسطه. با: واسطه.

وَسائِل { سذ ج. عر. فد: وسیله. با: وسیله.

وَسَخ { سذ. عر. ج: اوساخ. کیر، پاس چرك، پیسلك، مرداراق.

وَسَط { سذ عر. ج: اواسط. ١ اورته. ایکی جهتدن مساوی مسافه‌ده اولان محل میان : وسط طریق؛ یولك وسطنی بولدق. ٢. آره، مرکز. اچ کوبك : وسط دار: آولینك وسطنده. ٣. بل میان حصر : پشتمالی وسطه باغلادی. ٤. ایکیسی اورته‌سی اولان شیء وسطی حال. اورته‌لامه.

وَسَطی { ص. عر. ث: وسطیه. ١. اورته‌ده بولنان آره‌ده اولان، اچ : آسیای وسطی؛ آفریقای وسطی؛ وسطی آمریقا. ٢. ایکیسی اورته‌سی، اورته حالده : خسته‌مز نه پك ایی نه پك کوتی وسطی برحالده‌در.

وُسطی { صذ. عر. ذ: اوسط. با: اوسط. [«آسیای وسطی» دیمه‌ملی. مادهٔ آنفه‌یه با.] || صلات وسطی = ایکندی نمازی.

وُسع { سذ. عر. قدرت. اقتدار، بر ایشی یاپه‌بیلمك قوتی : وسعم یتدیکی قدر؛ وسعنجه چالیشدی.

وُسعَت { سذ. عر. ١. کنیشلك، بوللق : میدانك اووه‌نك وسعتی. ٢. اقتدار مالی، احوال

مالیه مساعده‌سی، سعهٔ حال : اویله ایشلره گیریشمکه بر آره‌لق وسعتم یوقدر. ٣. خالی میدان، فرصت .

وُسعَتلی { صه. ١. گکیش، بول : پك وسعتلی بر اووه ٢. مساعده‌لی، مساعد · وسعتلی زمان، حال .

وَسمه { سذ. عر. ١. علامت فارقه اولمق اوزره حیوانه باصیلان تمغا . ٢. راستیق، قاشه چکیلن بویا.

وَسواس { سذ. عر. شیطان، ابلیس .

وَسوَسه { سذ عر. شبهه وتردد، ایچ راحت ایتمه‌مه ، قورندی .

وَسیع { صه. عر. ذ : وسیعه . [«وسعة» دن صشد.] گکیش، بول، وسعتلی، واسع.

وَسیله { سذ. عر. جـ : وسائل . ١. واسطه ، طریق : وسیلهٔ تقرب؛ وسیلهٔ عبودیت. ٢. سبب، بهانه : آلیش ویرش ایچون بر وسیله لازم؛ بو ایشی وسیله اتخاذ ایدوب کندیسنه برمکتوب یازدم. ٣. فرصت : بروسه‌ده بر ایشم دوشدی بو وسیله ایله اوراسنی‌ده کورمش اولدم. || بی وسیله، بلا وسیله = اورته‌ده برسبب وبهانه اولمدیغی حالده. || نعم الوسیله = فرصتدن استفاده . = جـ. اسباب، وسائط : وسائل تحصیل مفقوددر.

وَسیله‌جو { صه. فا. سبب وبهانه آرایان .

وَسیم { صه . عر . ذ : وسیمه . [«وسم»دن صشد.] گوزل دلبر. ذ.

وَش { د فا. اسملره الحاق اولنه‌رق شبیه ونظیر معناسیله صفتلر تشکیل ایدر : ماهوش = آی کبی.

وَشَق { سه فا. با : واشاق .

وَشم { سذ. عر. جـ : وشام، وشوم . ایکنه ایله وبر سیاه توزله بدنك اوزرینه ترسیم اولنان اشکال، فر. Tatouage.

وِشناب { سذ. فا وشنه شروبی، شربتی .

وِشنه { سذ. فا. مایخوشجه وقویو رنکلی بر جنس کرازکه شروب و رچلی یاپیلیر؛ وشنه تریدی. || وشنه آغاجی=بومیوه‌یی ویرن آغاج. || وشنه چوروکی = پك قویو وموره چالار قرمزی رنك وبو رنکده اولان .

وَصّاف { صه. عر. [«وصف»دن سمبـ] وصف وتعریف ایدن، اوصافنی ذکر وبیان ایده‌رك آکلادان ویا مدح ایدن.

وِصال { سذ. عر. [«وصل» دن مصـ ثانی مفاعله] سو. دیکنه قاوشمه ، وصلت ، فراق مقابلی : وصال یار .

وَصایا { سذ. جـ. عر. فد : وصیت . با : وصیت .

وَصایَت { سذ. عر. ١. وصیت. ٢. وصیلك. ٣. امر، تنبیه، توصیه .

وَصف { سذ. عر. جـ : اوصاف . ١. برشخص ویا شیئك حائز اولدیغی حال وصفت : فلان آدمك، فلان شیئك وصفی. ٢. برشخص ویا شیئك احوال و خصائصنی ذکر ایده‌رك تعریف ایتمه : فلان آدمی وصف ایدیوردی؛ بر یمكك وصفی. ٣. مدح، ثنا : سزك وصفکزی ایدیورلردی. ٤. کلمه‌نك اقسامندن صفت. || وصف ترکیبی = فارسیده ایکی کلمه‌دن مرکب صفت : دلبر، سبکمغز کبی .

وَصفی { صه. عر. ذ : وصفیه. حال وکیفیت وصفته ویا ذکر وبیان وتعریفه منسوب ومتعلق.

وَصل { سذ. عر. ١. اولاشمه، برلشمه، بیتشیکلك، فصل مقابلی. ٢. سودیکنه قاوشمه، وصال، وصلت : وصل یار. ٣. د. عربیده کلمه‌نك باشنده اولان همزه‌نك و از آن جمله حرف تعریف همزه‌سنك اوقونمامسیله داخل اولدیغی کلمه‌نك ماقبلیله بیتشیك کبی اوقونمه‌سی : همزهٔ وصل. ٤. همزهٔ وصلك اوزرینه حرکه کبی یازیلان (صله) اشارتی: (ٱ). || اد. [عروضده] حرف وصل = شعرده روی‌یی تعقیب ایدن حرف .

وُصلَت { سذ . عر . عاشقك معشوقه‌سنه قاوشمه‌سی، وصال وصل، فرقت مقابلی .

وُصول { سذ. عر. وارمه. ایرشمه، یتیشمه، واصلت: بو قشام وصولی مأمولدر؛ وصول بولمق = واصل اولمق؛ بورایه وصولمدن بری .

وَصی { سذ. عر. جـ : اوصیاء . [«وصایة»دن صشد] ١. برمتوفانك وصیتنی اجرایه مأمور آدم، برمتوفانك وصیتله تسویهٔ امورینه توکیل ایتدیکی آدم . ٢. ایتامك اموال موروثه‌سنی

اداره وكنديلرينى انفاق ايدن آدم.

وَصِيَّت سذ. عر. ج: وصايا. بر متوفانك اولمزدن اول بعد الموت اجراسنى مرام ايتديكى شيئلر حقنده ويرديكى امر وسپارش: فلان يره دفن اولنمهسنى وصيت ايتدى؛ مالنك صورت تقسيمنى وصيت ايتمشيدى؛ متوفانك بر وصيتى واردر. = ج. نصايح، اخطارات، تنبيهات: او خصوصده وكيلنه وصاياى اكيده اجرا، تبليغ ايلدى.

وَصِيَّتنامه س. فا. بر آدمك وصيتنى حاوى مصدق ورقه.

وَضع سذ. عر. ج: اوضاع. ١. قومه، براقه، آتمه: نشان وضع ايتمك؛ اورتهيه بر طاش وضع ايتدى. ٢. تعيين وتخصيص ايتمه: هركلمه برمعنايه وضع اولنمشدر. ٣. ايجاد وتأسيس ايتمه: بر قانون، بر نظام، بر اصول وضع ايتمك. ٤. طرح وتكليف ايتمه: ويركى، رسم وضع ايتمك. ٥. كلمهلرك صورت وضع وتخصيص ودلالتندن بحث ايدن علم. ٦. [مصدريت معناسنى متضمن اولمقسزين] طورش، حركت، طرز، بيچيم: بوآدمك وضعى هيچ خوشمه كيتميور. [جمعى يالكز بومعنا ايله مستعملدر:] اوضاع غريبهسى واردر. || وضع اساس = تمل آتمه. || وضع حمل = طوغورمه، توليد. || وضع يد = ال قومه، صاحب چيقوب تصرف ايتمه.

وُضِعَ فل. عر. وضع اولندى معناسيله شو تعبير عربيده قوللانيلير: ما وضع له = تعيين وتخصيص اولنديغى شيء: بو مبلغى ماوضع لهنه صرف ايتدم؛ بولغتك اصل ماوضع لهى بودر.

وَضعاً ح. عر. ابتداكى وضع وتعيينى اعتباريله، معناى اصلىء لغويسى جهتيله: بو لغت وضعاً شو ديمك ايسهده شو مقامده استعمال اولنور.

وَضعى ص. عر. ث: وضعيه. وضعه منسوب ومتعلق.

وَضعِيَّت سذ. عر. (لغت مولده) طورش شكل وهيئت، طور: بو آدمك، بو بنانك، بو محلك وضعيتى بك خوشمه كيديور. وضعيت جغرافيه.

وُضوء سذ. عر. آبدست.

وُضوح سذ. عر. آچيق وعيان اولمه، شرح وايضاحه محتاج اولميهجق صورتده آچيق اولمه: عبارهده وضوح شرطدر.

وَضيع ص. عر. ث: وضيعه. [«وضع» دن صشـ.] آلچاق، دنى، عادى، بياغى.

وَطَن سذ. عر. ج: اوطان. بر آدمك طوغوب بيوديكى ويا ياشاديغى مملكت.

وَطَنداش س. ص. بر مملكت اهاليسندن اولان، همشهرى، مملكتلى.

وَطَنداشلق س. همشهريلك. مملكتليلك.

وَطَنى ص. عر. ث: وطنيه. وطنه منسوب ومتعلق ويا عائد.

وَطواط سذ. عر. ١. يراسه، شبپره. ٢. قيرلانغج.

وَطى سذ. عر. ١. چيكنمه، باصمه. ٢. جماع.

وَظائِف سذ. ج. عر. فد: وظيفه. با: وظيفه.

وَظيفه سذ. عر. ج: وظائف. ١. بر آدمك ايفاسنه مجبور اولديغى ايش، بر آدمك عهدهسنه محول ايش: او بنم وظيفهمدر؛ صداقت وظيفهٔ عبوديتدر؛ هركس وظيفهسنى طانيمليدر. ٢. تقيد اولنان واهميت ويريلان ايش: هيچ وظيفه ايتميور؛ وظيفهسنده دكلدر؛ نه وظيفهم = نهمه لازم. ٣. بر ايش مقابلنده معين ومخصص اجرت، معاش، علوفه: وقفدن وظيفهسى واردر. ٤. تعيين، معينات، نفقه. || وظيفه خور = رزقنى آلان. || وظيفهدار = معاشلى، علوفهلى.

وَظيفهسِز ص. بر شيئى وظيفه ايتمين، قيدسز.

وَظيفهسِزلك س. عدم تقيد، قيدسزلق.

وِعاء سذ. عر. ج: اوعيه. ١. قاب، محفظه. ٢. تشـ. بدنده اخلاط ومايعات حفظنه ويا جولاننه مخصوص كيسه وبورى وسائره.

وَعد سذ. عر. ج: وعود. ١. سوز ويرمه، اوسته آلمه، عهد، تعهد: بركون كلهجكنى وعد ايتدى؛ وعدنده طورمق. ٢. بر شيء ويرهجكنى پشيندن سويلمه: بكا بر كتاب وعد ايتديكزدى.

وَعده { سڭ. عر. ١. بر ایش ایچون اوکدن تعیین اولنان مدت، وقت معین: اوڭك وعده‌سی کلدی؛ بو سندڭ وعده‌سی کچمش. ٢. بر ایشی تأخیر ایچون تعیین اولنان زمان، مهلت: ایکی آی وعده ویردی. ٣. اجل. || وعده ایله = مؤجلاً.

وَعظ { سڭ. عر. ١. پند، نصح، نصیحت، تشویق و تهدیدله ایبلکه سوق: اهالی‌یه اجرای وعظ و نصیحت ایتمك. ٢. واعظك جامع شریفده امور دینیه‌یه و نصایحه متعلق آیات قرآنیه و احادیث نبویه‌دن مقتبس اوله‌رق سویلدیکی سوزلر: وعظ دیکلمکه کیتدم؛ او ذاتك وعظی پك مؤثردر.

وَعید { سڭ. عر. ایبلکه سوق و تحریص و کوتیلکدن تنفیر و تبعید ایچون عذابی ذکر و تعریفله تهدید ایتمه: وعد و وعید ایله قاندیرمق.

وَغا { سڭ. عر. کورلدی، پاتیردی، غوغا: میدان حرب و وغا.

وَغَیره { ترکیب عر. ذ: وغیرها، ت: وغیرهما، ج: وغیرهم. وسائره، وقس علیه. البواق، الی آخره.

وَفاء { سڭ. عر. ١. سوزده طورمه، تعهدی و یا بورجی ایفا و ادا ایتمه، اوده‌مه: عهده وفا. ٢. محبتده صداقت و دوام و ثبات؛ بی وفا = وفاسز. ٣. یتیشمه، کفایت، کافی و وافی اولمه: خواجه‌مك عمری وفا ایتمدی. بیع بالوفاء = حق. بر مالی آخره ثمنی رد ایتدکده کیرو ویرمك اوزره صاتمه.

وَفات { سڭ. عر. ج: وفیات. [طوغریسی: وفاة] اولوم، فوت، موت، مرك: وفات ایتمك = اولمك؛ وفاتی کونی دفن اولندی.

وَفادار { صـ. فا. دوستلغنده ثابت و صادق اولان، دوستلغی اونوتمیان: محب وفادارم.

وَفادارلق { سـ. و:

وَفاداری { سـ. فا. دوستلقده ثبات و دوام، وفا: او آدمك وفادارلغی انکار اولنه‌ماز؛ رسم وفاداری بومیدر؟

وَفاسز { صـ. دوستلقده و یا وعد و تعهدنده طورمیان: ارقداشنك بوقدر وفاسز اولدیغنی بیلمزدم.

وَفاسزلق { سـ. دوستلقده و وعد و تعهدده طورمامه: زوجه‌سنك وفاسزلغنی بو دفعه دکدی.

وَفاشعار { صـ. فا. وفادار، وفا ایله متخلق.

وِفاق { سـ. عر. ١. اویغونلق، همفکر و همرأی اولمه: ایکی دولت آره‌سنده وفاق بر قراردر. ٢. باریش، صلح، مسالمت: اعادهٔ صلح و وفاق.

وَفد { سڭ. عر. ج: وفود. ١. ورود، وصول. ذ. ٢. برلکده کلوب قونان جماعت. ٣. بر ذات و یا جماعت طرفندن کوندریلن هیئت و علی الخصوص قبول اسلام ایچون نزد جناب نبوی‌یه ورود ایدن قبائل عرب وکیللری، هیئت مبعوثه. || فارسی قاعده‌سنجه وصف ترکیبیده همان «نزد» لفظنه سجیع اولمق ایچون قوللانیلیور: نزد معالی وفد.

وَفرَت { سڭ. عر. بوللق، چوقلق، کثرت: وفرت نعمت؛ بو سنه‌کی یاغمورلرك وفرتی. || وفرتله = پك چوق و بول اوله‌رق، مبالغه ایله: وفرتله سخاوتی واردر.

وَفق { سڭ. عر. ١. اویه، اویغون کلمه، اویغونلق. ٢. دعا یازیلی اشکالی حاوی نسخه. || بر وفق = کوره، موافق اوله‌رق: بر وفق دلخواه.

وُفود { سڭ. عر. کلمه، ورود، وصول.

وُفود { سڭ. ج: عر. فد: وفد. با: وفد.

وُفور { سڭ. عر. بوللق، چوقلق، کثرت، وفرت.

وَفی { صـ. عر. وفادار، دوستلغنده ثابت و صادق.

وَفیق { صـ. عر. [«وفق» دن صفت] اویغون، موافق، همفکر. ذ.

وِقاحَت { سڭ. عر. کستاخلق، عارسزلق، اوتانمازلق.

وَقار { سڭ. عر. آغرلق، حیثیتی محافظه، تمکین، وقع: کبر نه‌قدر مذموم ایسه وقار اوقدر لازمدر. || ساخته وقار = یالاندن و نابجا وقار صاتان، متعظم.

وَقارسز { صـ. تمکینسز، حیثیتی محافظه ایدمین.

وَقارسزلق { سـ. وقار فقدانی، تمکینسزلك.

وَقارلی { صـ. وقاری اولان، آغر، تمکینلی، وقور.

وَقايِع { سذ. جـ. عر. فد: واقعه. | با: واقعه.

وِقايه { سذ. عر. ١. قايرمه ، محافظه ، حفظ وصيانت : حيوانى صوغوقدن وقايه ايتملى. ٢. حمايه، صاحب چيقمه. ٣. ط. ظهورى ملحوظ اولان بر مرضك اوكنى آلمه : قيزاميقه صيتمه‌دن وقايه ايدر.

وَقت { سذ. عر. جـ: اوقات. ١. زمان ، هنكام : شمديكى وقتده؛ وقت نقدردر. ٢. ساعت، كونك مختلف ساعتلرى: كچ وقت؛ صباح، اقشام، اوكله، كيجه وقتى؛ عجبا وقت ناصل؟ ٣. موسم : اوراق وقتى؛ آغاج ديكمه وقتى. ٤. مناسب زمان : شمدى اونك وقتى دكلدر؛ تام وقتنده كلدى. ٥. خالى زمان، مساعده، ال دكمه : شمدى وقتم يوقدر؛ وقتم اولورسه، وقت بولورسه‌م ياپارم. ٦. سعهٔ حال، وسعت معيشت: اونك وقتى اييدر؛ وقتلر پك طاردر. ٧. زمان، دهر: وقت هر شيئى ياپدير. ٨. فرصت، مهلت : وقت ويرمدى؛ دوشونمكه وقت براقمدى. ٩. دور، عصر، زمان حاضر : علامهٔ وقت. ١٠. معين زمان، وعده، اجل : وقتى كلنجه ويريرم؛ وقت وساعت. ١١. فرع فعل اضافى‌يه ملحق اولوب زمانه دلالت ايدر بر صيغهٔ مركبه تشكيل ايدر : كورديكم وقت؛ كله‌جكى وقت. || او وقت = اوزمان. || بو وقت = شمدى. || نه وقت = نه زمان ، نه‌چان. || هر وقت = هر زمان، دائما. || وقتنده = ١. مناسب زمانده. ٢. موسمنده. || بر وقت = ١. كچمش وغير معين بر زمانده : بن ده بر وقت اويله بر چفتلك آلمشيدم. ٢. كچمش زمانده، وقتيله، فوت اولمش بر زمانده: آمريقايه زوكورت كيدوب زنكين دونمك بر وقت ايدى. || وقتيله = ١. زماننده: بو چيچكى وقتيله ديكمه‌مشسكز. ٢. اسكى زمانده، كچمش زمانده: وقتيله اويله بر تشبث ايتمشيدم؛ وقتيله بزده فارسى‌دها چوق اوقونوردى. || وقت وقت = كاه كاه، نوبت نوبت. || وقت وحال = سعهٔ حال، وسعت معيشت. || وقت حضر = صلح زمانى، حال حضرى. || وقت سفر = حرب زمانى، سفربرلك حالى. || وقت زوالى، وقت غروبى = زوالدن ويا كونشك غروبندن بدأ اولنديغنه كوره حساب اولنان وقت كه برنجيسنه آلا فرانغه وايكنجيسنه آلاتورقه دخى دينلير، زوالى ساعت، غروبى ساعت. || وقت حقيقى، وقت نجومى، وقت وسطى = هيئت ونجومه يا ظاهرى كورينيشه كوره ويا ايكيسى اورته‌سى اوله‌رق حساب اولنان وقت. || هيچ بر وقت = اصلا. ابدى. || وقتلر، وقت شريفلر خير اولسون = صباح واقشامك غيرنده سويلنير تحيه تعبيريدر.

وَقتاً { حـ. عر. وقت وزمانجه، زماناً. ذ. || وقتا من الاوقات = زمانك برنده، كونلرده بر كون.

وَقتا كه { ظز. فا. او وقت كه، نه زمان كه، اولديغى وقت، نه‌چان. [عجمانه بر تعبير اولوب، شيوهٔ لسانمزه اويمديغندن، شايان اعتبار دكلدر.]

وَقتسز { صه. ١. وقت مناسبنده اولميان، نابهنكام : وقتسز تشبث. ٢. موسمنده اولميان، موسمندن اول ويا صكره حاصل اولان، نابموسم: وقتسز ميوه. = ظز. ١. كچ، كچ وقتده : سز وقتسز كلديكز؛ شمدى وقتسز دركيديله‌مز. ٢. موسمك خارجنده، نابموسم اوله‌رق : وقتلى وقتسز = مناسب ونامناسب زمانده، هر وقت : او بزه وقتلى وقتسز كلير.

وَقتلى { صه. مناسب وقت وزمانده ويا موسم مخصوصنده اولان. || وقتلى وقتسز. با. وقتسز.

وَقس عَلى هذا { تركيب عر. با: قس.

وَقع { سذ. عر. محافظهٔ حيثيت، وقار، تمكين، آغرلق.

وَقعه { سذ. عر. ١. وقوع بولان حال، كچن ماجرا، حادثه، وقوعات، ظهوره كلمش حال. ٢. حرب، جنك، مسئله. [عربيده بركره دوشش ديمك اولوب، پك بو معنالره كلمديكندن، واقعه ويا وقيعه‌دن غلط اولسه كركدر.] || وقعه نويس = زماننده ظهور ايدن وقايعى يازمغه مأمور رسمى دولت مورخى.

وَقف { سذ. عر. ١. طوريش، طورمه، حركتدن قالمه، توقف. ذ. ٢. هر كلام و بحثك

ویا ایت کریمه‌نك بیتدیکی یرده
اثنای قرائتده لزومی مقدار
طوروب کسمه، طوراق: او-
قورکن وقف یرلرینی بللی ایتدیر-
ملی؛ علامت وقف = طوراق
اشارتی. ٣. عربیده طوراق
محلنده کلمه‌نك اعرابسز وآخری
ساکن اوقونمه‌سی: تاء تأنیث
حالت وقفده (ه) اوقونور. ٤.
برمال وملکی صاتلامق شرطیله
بر فعل خیره تخصیص وتبرع
ایتمه: او آدم اوینی، املاکنی،
مالنك بر قسمنی وقف ایتدی.
٥. تماميله وبوس بتون حصر
وتخصیص ایتمه: وجودمی خد-
متکزه وقف ایتدم.

وَقف { سذ. عر. جه: اوقاف. صاحبی طرفندن شرع
شریف معرفتیله بر فعل خیره
وخیرات وحسناته تخصیص او-
لنمش ملك ومال: وقفی حسن اداره
ایتمك: وقفنه طوقونلمشدر؛
بو جامع شریفك اوقافی چوقدر.
= صه. تر. خیراته وقف ایدلمش،
صاتلامق شرطیله بر فعل خیره
تخصیص وترك اولنمش، موقوف:
وقف اراضی؛ وقف دکان؛ بو
او وقفدر. = جه. ١. املاك
و اراضیء موقوفه: مدرسه‌لرك
اوقافی واردر؛ اوقاف همایون =
سلاطین عظامك ترك وتخصیص
بیوردقلری املاك واراضیء
موقوفه؛ اوقاف همایون نظارتی.
٢. اوقاف همایونی اداره ومتو-
لیلرینك تحت اداره‌سنده بولنان
اوقاف خصوصیه‌یه نظارت ایدن
دائره‌که وکلاء دولتدن بر ذاته
محولدر: بو ایش اوقافه عائددر؛
اوقافده بر ایشم واردر.

وَقفنامه { سه. فا. بر ذاتك وقف ایتدیکی اموالك صورت
صرف واداره‌سنی مبین وامضا-
سیله ممضا وجانب شرعدن مصدق
اوله‌رق براقدیغی ورقه ویارساله،
وقفیه.

وَقفه { سذ. عر. . طوراق، طوراق‌یری. ٢. مناسك
حجدن بری‌که حجاجك توقف
ایتمسیله اجرا اولنور.

وَقفی { صه. عر. ذ: وقفیه. وقفه منسوب ومتعلق ویا عائد
اولان، موقوف: اراضیء وقفیه.

وَقفیّه { سذ. عر. بر وقفك شرا- ئطنی وصورت اداره‌سنی
مبین اوله‌رق واقف طرفندن
براغلمش ورقهٔ مصدقه، وقفنامه.

وَقواق { سذ. عر. کویامیوه‌لری انسان شکلنده اولان
وخط استوایه قریب اقالیم بعیده‌ده
بیتیشن موهوم بر آغاجکه بعض
اسکی عرب سیاحینی طرفندن
روایت اولنمشدر: شجر وقواق
نارجل دینلن هندستان جوزی
ویا انمك آغاجی کبی بر شیئدن
غلط اولسه کرکدر.

وَقواق { ودها طوغریسی: واق واق. مه. اوردکك باغر-
مه‌سنی تقلید وتصویر ایدوب،
اصلا آجیمقسزین واهمیت ویر-
مکسزین «واه واه واه» دیه
یالاندن کوستریلن تأسفدن ده
کنایه اولور.

وَقود { سذ. عر. یانه‌جق شیئلر، آتش یاقمغه یارایان او-
دون کومور کبی شیئلر، محروقات،
فر. Combustible . ذ.

وُقود { سذ. عر. یانمه طوتشمه، یانوب آتش اولمه.

وَقور { صه. عر. [«وقار» دن ممبه.] آغر، وقارلی،
تمکینلی: پك وقور برآدمدر.

وَقورانه { صه. حه. فا. آغرلق وتمکینله: وقورانه
حرکت؛ وقورانه باقدی.

وُقوع { سذ. عر. ١. دوشمه، سقوط. ذ. ٢. تصادف
ایتمه، اصابت ایلمه، ناکاه کلوب
چاتمه: بکا وقوع بولدی = واقع
اولدی؛ بونك وقوعی واردر.
٣. کچمه، حادث اولمه، حدوث،
ظهور، حصول: چارشیده بر
عربده وقوع بولمش؛ آره‌لرنده
بر معارضه وقوع بولمش؛ ایلك
محاربه‌نك وقوعی فلان کون
اولدی. || وقوع حال = برحادثه-
نك صورت ظهور وجریانی:
بن وقوع حالی بیلدیردم. || کثیر
الوقوع = چوق وصیق واقع
وحادث اولان. || نادرالوقوع =
سکرك تصادف اولنان. || عدیم
الوقوع = هیچ واقع اولمیان،
وقوعی اولمیان.

وُقوعات { سذ. جه. عر. ١. وقع وحادث اولان
حاللر، کچن ماجرالر: ترانسوال وقو-
عاتنی غزته‌لر یازییورلر. ٢. غوغا
وعربده وضرب وقتل وجرح کبی
حاللر: وقوعات ضبطیه؛ برکونه
وقوعاته میدان براقدی. —
لسانمزده هر ایکی معنا ایله مفرد
کبی ده قوللانیلیر: هندده بر
قولرا وقوعات اولمش.

وُقوف { سذ. عر. ١. طورمه، طوریش، حرکتدن

قالمه، توقف. ٢. برحالده بولنمه، ترقی ویا تدنی ایتمیوب بر حالده قالمه : خسته‌لغی وقوف حالنده‌در. [بو ایکی معنا ایله لسانمزده «توقف» دها مستعملدر.] ٣. واقف و مطلع اولمه، آگاه اولمه، خبردار اولمه، اطلاع : بو ایشه وقوفم یوقدر؛ کسب وقوف ایتمك . || اهل وقوف ، ارباب وقوف = بر ایش حقنده مکمل معلوماتی اولانلر .

وُقوفسز { ص. معلوماتسز ، بیخبر : پك وقوفسز آدمدر .

وَقیعه { سذ. عر . ج . وقایع . واقعه، وقعه .

وُقیّه { سذ. عر. درتیوز درهملك وزن ، اوقه. ز

وَکالَت { سذ. عر . ١. باشقه‌سنك ایشنی گورمکه مأمور اولمه ، وکیللك ٢. حق. برکیمسه ایشنی باشقه‌سنه تفویض و اوایشده اونی کندی یرینه اقامه ایتمه: وکالتی مقاولات محرری طرفندن مصدق . ٣. برینك یرینه قائم اولمه، قائم مقاملق : مأذون بولنان مأموره معاونی وکالت ایدیور ؛ ریاست وکالتی. ٤. وکلالق ، نظارت ؛ باش وکالت = باش وکیللك، رئیس وکلانك صفت و وظیفه‌سی. ٥. صدارت عظمی، صدر اعظملق : ذات سامیء جناب وکالتپناهی . || وکالت دوریه = باشقه‌سنه دور یعنی بر دیگرینی توکیل ایتمکه مأذون اولان وکیلك وکیللکی . || دعوی وکالتی = حضور محکمه‌ده بالوکاله دعوی ایدن آدمك صفت ووظیفه‌سی ، آووقاتلق . || وکالت مطلقه = بر قید و شرطله مقید ومشروط اولمیان وکیللك .

وَکالَتپَناه { سـ. فا . پادشاهك وکیل مطلق اولان صدراعظم .

وَکالَتپَناهی { ص فا. پادشاهك وکیل مطلقی اولان صدراعظمه ویامقام صدارت عظمایه منسوب و متعلق وعائد اولان : باامر وکالتپناهی ؛ حضور عالیء وکالتپناهیلرینه .

وَکالَتنامه { سـ. فا. برینك وکیل تعیین اولندیغنه دائر موکلی طرفندن ویریلن سند : مقاولات محرری طرفندن مصدق وکالتنامه‌سنی ابراز ایتدی .

وَکالَةً { حـ. عر . ١. وکالت طریقیله، وکیل اوله‌رق، باشقه‌سنك نامنه : فلاندن وکالةً دعوی ایدیور ؛ کندی طرفندن اصالةً وفلان طرفندن وکالةً تبریك ایتدم . ٢. برینك یرینه قائم مقام اوله‌رق : وکالةً متصرفلق ایدیور .

وُکَلاء { سـذ . ج. عر. فد : وکیل . با : وکیل .

وُکَلالق { سـ. وکلاء دولتدن اولمق صفت وحالی.

وَکیل { سذ. عر. ج : وکلاء . [«وکاله» دن صمش.] ١. باشقه‌سنك ایشنی گورمکه مأمور آدم : محکمه‌یه بالذات گلیوب بر وکیل گوندردی ؛ کندیسی کویده اوتوریورسه‌ده شهرده ایشلرینی گورور بروکیلی واردر. ٢. برینك نامنه سوز سویلین ویا حرکت ایدن : سزی تبریکه پدرمدن وکیلم ؛ کابین گوگی وکیللری . ٣. اصل مأموری حاضر اولمیان بر مأموریتی موقتاً اداره ایدن آدم، قائممقام : ناظر وکیلی؛ رئیس وکیلی . ٤. برمأمورك ایکنجیسی ، معاونی ویا کوچکی وبررتبه دون بولنانی : یوز باشی وکیلی؛ شهبندر وکیلی؛ قونسلوس وکیلی . ٥. وکلاء دولتدن اولان ذات،ناظر. [بو معنا ایله لسانمزده اکثریا جمعی مفرد کبی ده قوللانیلیر.] || باش وکیل = رئیس وکلا، رئیس نظار. || وکیل خرج [وکیلخرج] = بر قوناقده مصرف گورمکه مأمور معتبر مستخدم، کتخدا. || دعوی وکیلی محاکمده اصحاب مصالحه اجرت مقابلنده وکالت ایتمکی وظیفه ایدینن حقوق شناس آدم، آووقات. || وکیل مسخر = محکمه‌یه احضار اولنه‌میان مدعی علیه‌ه محکمه طرفندن تعیین اولنان وکیل . || وکیل مطلق = حق . وکالتی بر قید و شرطله مقید و مشروط اولمیان وکیل ؛ وکیل مقید = وکالتی بر قید ایله مقید اولان . == ج . حکمداره وکالت ایدن ناظرلر، نظار ، وزراء : هیئت وکلا؛ مجلس خاص وکلا . [بو معنا ایله لسانمزده مفرد کبی ده قوللانیلیر :] وکلا آرابه‌سی .

وَکیللك { سـ. وکیل صفت و وظیفه‌سی ، وکالت . || باش وکیللك = رئیس وکلا صفتی ، باش وکالت . || دعوی

وكيللكى = وكالت دعوى ، آووقاتلق .

وَلاء { سذ. عر. افنديـنك آزاد ايتديكى كوله و جاريه ايله اولان مناسبتى واونلرك اوزرينه اولان حق. ز.

وِلاء { سـذ . عر. [« ولى »دن مص. ثانى مفاعله]ياقينلق، احبابلق، دوستلق، موالات. ز.

وُلات { وطوغرييسى : ولاة . سذ جم. عر. فد : والى [لامك تشديديله غلطدر .]

وِلاد { سذ. عر. ط. طوغورمه، وضع حمل .

وِلادَت { سذ. عر. [واوك فتحيله غلطدر.] طوغمه، طوغش، دنيايه كلمه : تاريخ ولادتى معلوم دكلدر: يوم ولادت = بر ذاتك طوغديغى كونه مصادف اولان كون ، مولد. || ولادت هايون = ذات حضرت پادشاهينك دنيايه كلديكى روز فيروزه مصادف يوم مخصوص رسمى .

وِلادِقه { يا ولاديقه . سـ. با : لادقه .

وَلايَت { سذ عر. [بونده ولغت آتيـهده و اوك فتح و كسرى جائز ومساوى ايسـهده، لسـانمزده مفتوحى بو معنايه و مكسورى معناء آتى يه حصر اولنمشدر.] وليلك، اولياء اللهدن اولان ذاتك حال و صفتى : لقمانك نبوت و ولايتى مختلف فيهدر ؛ مرتبهٔ ولايتـه واصل اولان ذوات. || شـاه ولايت = حضرت على المرتضى (رضه) .

وِلايَت { سذ. عر. جم : ولايات. [واوك حركه سيچون مادهٔ آتفيه با.] ١. واليلك بردولتـك الك بيوك تقسيماتندن برينك ادارهسنه مأمور ذاتك صفت رسميهسى و وظيفهسى : قدملى متصرف اولديغيچون ولايته ترفيعى بكليور ؛ مقـام ولايت. ٢. بر والينك تحت ادارهسـنده بولنان مملكت كه بر دولتك الك بيوك تقسيماتنـدندر ، ايالت : خداوندكار، آيدين ولايتى ؛ آناطولى ولاياتى. ٣. تر. مملـكت، خطه، بقعه، ديار : خراسـان، بنكاله ولايتى. ٤. عو. وطن ، مملـكت : ولايتـدن مكتوب آلمش؛ ولايتنه كيدهجك .

وِلايَتلى { صه. سـ. برمملكت اهاليسـندن اولان ، مملكتلى، همشهرى : بر ولايتليسى كلمش .

وُلته { يا وولته. با : اولته .

وَلَد { سذ. عر. جم : اولاد. ١. چوجق . ز. ٢. اوغل ، ابن، پسر : واسيل ولدقوسطه ؛ [باشليجه افراد غير مسلمه حقنده ابن مقامنده مستعملدر.] ولد صلبى = اوز اوغلى . ٣. تر. عو. [« ولد زنا »دن مختصر] پيچ هين اوغلى، فتنهكار، آفاجان . || ام ولد = افنديسـندن اولادى اولان نكاحسز جاريه || بلا ولد = اولاد براقمقسزين : بلا ولد وفات ايتدى . || ولد زنا = پيچ، حرام زاده . || ولد معنوى = ١. آخرت اولادى ، آخرتلك. ٢. شيخنه نسبتله مريد. == [لسـانمزده اكثريا جمعى مفرد كبى قوللانيلير . با : اولاد .]

وَلَنسه { ياولنجه . سه . [روم ايلى لسانلرنده مشترك اولوب اصلى اولانجه اولسه كركدر.] روم ايلنده ياپيلان قالين برنوع فانله كه اينجهلرى اورتى و يتاق چارشفى و قبالرى آت اورتيسى كبى قوللانيلير .

وَلَو { حر. عر. [واو عاطفه ايله « لو » حرف شرطندن مركبدر.] اولسهده، حتى،بيله : بن او يمكى آلوب يمهدم ولو يمش اولسـهم نه اولور ؛ ولو مجبوريت تحتنده اولسون بوايشى ياپمام . || ولو سلم = تسليم وقبول اولنسهده ، اويله اولديغى حالده بيله.

وُلوج { سذ.عر. كيرمه، صوقلمه، دخول ، خروج مقابلى. ز.

وُلوع { سذ. عر. حرص وابتلا، دوشكونلك. ز .

وَلوَله { سذ عر. شماته، كورلدى، پاتردى : برولوله قوپدى. || ولوله انداز = كورلدى پاتردى ايدن .

وَلَه { سذ. عر. شاشقينلق، شاشه قالمه، حيرت : صنعت ومدنيتك او آثارينى كورنجه آدمه وله كلير .

وَلُه { تركيب عر. بودخى اونكدر معناسيله برشاعرك غزللرى وياقطعهلرى آرهسنده « ايضاً » كبى وبعضاً اونكله برابر يازيلير : وله ايضاً .

وَلهان { صه. عر . [« وله » دن صشـ.] شـاشه قالمش ، حيرته دوچار، متحير .

وَلى { سذ. عر. بربرى آرقه‌سندن كلمه ويا ظهور ووقوع بولمه، تعاقب، توالى : دوكونلر بربرينى ولى ايتدى . [عربيده عادتا ياقينلق ديمكدر .]

وَلى { سذ. صد. عر. ؤ : وليه. جـ : اولياء. [« ولى » دن صش . اصلى ياء مشدده ايله اولوب تركيبات عربيه‌ده اويله قوللانيلير.] ١. صاحب : ولى‌الامر = امر صاحبى ، آمر؛ ولى نعمت = نعمت‌صاحبى، منعم. ٢. برچوجق ويا قادينك كرك ابويننده‌ن وياقين اقرباسندن و كرك وصيسى اولسون ايشلرينه قاريشان وحالندن مسئول اولان آدم : مكتبه كيتمين شاكرد معذرتنى مبين وليسى طرفندن برعلم وخبر كوتورمكه مجبوردر . ٣. حق تعالايه واصل و قربيت الهيه‌يه نائل اولان ذات، عزيز : لقمان حقنده كيمى نبى وكيمى ولى ديمشدر ؛ ولى‌الله:اولياءالله. || اولياءامور= ايش باشنده بولنان ذوات .

وُلى { سـ. باليق قايقلرينك آغ طولامه‌لرى ، وولى : ولى چويرمك .

وَلىُّ‌الله { سذ. عر. جـ : اولياء الله. جناب حقه قربيت قزانمش اولان ذات : اولياء اللهدن بر ذات .

وَليد { سذ. عر. چوجق ؛ اوغلان. ذ .

وُليق { سـ. وقتيله دكيز خرسزلرينه مخصوص بولنمش اولان بيوك يلكنلى برنوع قايق.

وَليك { حر. فا. و :

وَليكن { حر . فا . لكن ، اما ، فقط . عر.

وَليمه { سذ. عر. ١. دوكون ضيافتى . ٢. اولنمه رسمى ، دوكون : وليمه جمعيتى .

وَليّه { سذ. عر. جـ : وليات . اولياءاللهدن معدود قادين .

وَنَديك { سخ. م. ايتاليانك ساحل شرقيسى شمالنده واقع مشهور بندر و وقتيله اوراده مؤسس و بيوك برقوهٔ بحريه‌يه مالك حكومت. = سـ. بوحكومته مخصوص آلتين سكه كه وقتيله پك متداول ايدى . || ونديك كورفزى = آدرياتيق دكيزى .

وَنَديكلى { سـ. صـ. ونديك شهرى اهاليسندن وياحكومتى تبعه‌سندن اولان : ونديكليلر بر چوق سواحل و جزايره مالك ايديلر .

وُنوس { يا وونوس . سـ . الـقومرى ياوريسى .

وورمَق { با : اورمق .

ووَلطه { سـ. با : اوَلطه .

وَه { حد. فا. با : واه .

وَهّاب { صـ. عر. [« وهب» دن سمبـ.] مبالغه ايله هبه واحسان ايدن، زياده باغشلايجى. [صفات اللهدندر :] عبدالوهاب= صاحب احسان اولان اللهك قولى .

وَهّابى { صـ. سـ. عر. ؤ : وهابيه. جـ : وهابيون. عبدالوهاب اسمنده برى طرفندن نجد جهتلرنده ايجاد و نشر اولنان مذهب مخصوصه تابع آدم و بو مذهبه منسوب و متعلق : وهابيلرك اعتقادى ؛ عقائد وهابيه.

وَهّاج { صـ. عر. [« وهج » دن سمبـ.] زياده يانوب پك پارلايان : سراج وهاج .

وَهّام { صـ. عر. [« وهم » دن سمبـ.] وهمه زياده تابع ، پك قورنديلى .

وَهّاملق { سـ. وهمه تابع اولمه ، قورندى .

وَهب { سذ. عر. ويركى ، باغشلامه ، عطيه، احسان، هبه.

وَهبى { صـ. عر. ؤ : وهبيه . اللهك هبه واحسانى نتيجه‌سى اولان ، الله ويركيسى ، خداداد : اونك تربيه‌سى كسبى دكل وهبيدر .

وَهله { سذ. عر. دقيقه ، آن ، لحظه: وهلهٔ اولاده = ايلك ابتدا ، بردن بره .

وَهلَةً { حـ. عر. بردن بره، ابتدا : بونى ايشيدنجه وهلةً باشقه شئ ظن ايتدم .

وَهم { سذ. عر. جـ : اوهام . ١. اساسسز و باطل فكر ، ياكليش ذهاب . ٢. شبهه ، قورندى ، تردد . ٣. نابجمل قورقه .

وَهمناك { صـ. فا. وهمه تابع ، وهمى غالب ، قورنديلى، متوهم .

وَهمى { صـ. عر. ؤ : وهميه . حقيقتده موجود اولمديغى حالده فرض وتصور اولنان ، مفروض ، موهوم : خطوهمى.

وَهميّات { سذ. جـ. عر. حقيقتده موجود اولميوب تصور اولنان شيلر ، موهومات .

وَهن { سز. عر. ضعف، كوشكلك، قوتسزلك.

وَى { حد. واو عاطفه ايله «اى» حرف نداسندن مركب اولوب، ايكيسنك معنالرينى محافظه ايتديكى حالده باشلبجه شعرده مستعملدر.

ويجيق { وويجيقلامق. با: منجيق، منجيقلامق.

ويده ١ { س. [ايتا. Vite] ١. بورغولى چيوى؛ ويده آناختارى = ويده چويره‌جك اوجى ياصيجه وكسكين آلت. ٢. بر دليكك ايچنده‌كى بورغو، قولاغوز: بونك ويده‌سى بوزوق.

ويده‌لامق { فتـ. ويده ايله ميخلامق.

ويده‌لى { صـ. ويده ايله ايليشديرلمش.

ويران { صـ. فا. ١. ييقيق، خراب، غير معمور: ويران برخانه، بركوى. ٢. مجـ. محزون، مكدر، تسليسز: كوكلى ويران ايتدى.

ويرانلق { سـ. خراب و ايصسز محل.

ويرانه { سـ. فا. ١. ييقلمش بنا آثارى، خرابه: اوراده بر طاقم ويرانه‌لر واردر. ٢. ييقلمغه يوز طوتمش بنا، اسكى خانه: بر ويرانه‌ده اوتوريور.

ويرانه‌لك { سـ. خرابه‌لرى چوق محل، خرابه‌زار: ويرانه‌لكلرده آثار عتيقه آرايور.

ويرديرمك { فتـ. [زبانزدى: ورديرمك] ١. بالواسطه ويرمك، اعطا وتسليم ايتديرمك: وكيلخرجى چاغروب پاره‌يى ويرديردى. ٢. ويرمكه براقق، ويرمه‌سنه مساعده ايتمك: چوجق مدلليسنى ويرمكه راضى اولدى اما باباسى ويرديرمدى. ٣. صاتديرمق، صاتمه‌سنه مساعده ايتمك: اومالى برليرايه ويره‌جكدى آما اورتاغى ويرويرمدى.

ويرگو { يا ويركى. سـ. [زبانزدى: ورگى] ١. ويريش، عطيه، داد، دهش، احسان: ويركيسى چوقدر. ٢. خزينهٔ دولته ويريلن جزيه، رسم، تكليف: ويركى بقاياسى؛ دولته ويركى ويريور. || الله ويركيسى = داد حق. || ويركى اماتى = تحرير املاك واملاكدن آلنان رسم امورينه باقان دائرهٔ دولت؛ ويركى امينى = وقتيله بودائره‌نك باشى.

ويرگولى { يا ويركيلى. صـ. عطيه واحسانى بول، محسن: ويركيلى آدمدر.

ويركى { ويركيلى. با: ويركز، ويركولى.

ويرلمك { مجـ. [زبانزدى: ورلمك] ١. اعطا وتسليم اولنمق: اونك پاره‌سى دها ويرلمدى. ٢. صاتلمق: بو مال بر ليرايه ويريليرمى؟ ٣. عطف واسناد اولنمق، تنسيب وتوجيه اولنمق: بويله ماهرانه بر ايش اوآدمه، اونك قيافتنه ويرلمز.

ويرمك { فتـ. [زبانزدى: ورمك] ١. اعطا ايتمك: باكتى بكا ويرك؛ پاره‌يى كيمه ويرديكز؟ ٢. هبه واحسان ايتمك، باغشلامق: فقرايه‌ويرر؛ اوكيمسه‌يه برشئ ويرمز. ٣. اوده‌مك، تأديه ايتمك: آلديغكز اشيانك پاره‌سنى ويرديكزمى؟ بورجنى ويرمك ايستميور. ٤. اقراض ايتمك: بكا اون ليرا ويركز ايكى آى صكره ويررم. ٥. تسليم ايتمك: عاقبت دشمن قلعه‌يى ويردى. ٦. توجيه وتنسيب، عطف واسناد ايتمك: بويله بر حركتى سزه ويره‌مم. ٧. چيقارمق، نشر ايتمك: ايصلانجه فنا بر قوقو ويريور. ٨. حاصل ايتمك، حصوله كتيرمك، مثمر اولمق، ايرادى اولمق: بو تارله سنه‌ده نه ويريور؟ بانقه‌يه ياتيريلان آقچه نه قدر فائض ويرر؟ بو آغاج آرتق ويرميور. ٩. حمل، تأويل، تفسير ايتمك: بوسوزنى نه‌يه‌ويريورسكز؟ بكا اولان طارغينلغنه ويريورم. || افعال معاونه‌دن اوله‌رق بر (ى) الحاق اولنان اصل فعلدن صكره سرعت واكمال بيان ايدر: آليويرمك، كيديويرمك، يازيويرمك، كه همان آلوب كچمك وساره ديمكدر. || آتش ويرمك = القاى حريق ايتمك، ياقمق: اورمانه آتش ويردى. || آتشه ويرمك = ياقمق، احراق ايتمك. || آد ويرمك = ١. تسميه ايتمك. ٢. آدينى خبر ويرمك. || آره ويرمك = فاصله ويرمك، كسمك؛ آره ويرمكسزين = بلا فاصله. || آرقه ويرمك = طيانمق. || آرقه آرقه‌يه ويرمك = بربرينه طيانمق، تعاون ومظاهرت ايتمك. || ال ويرمك. با: الويرمك. || الى ويرمك = الى اوزادوب مصافحه

ايتمك . || اله ويرمك = خبر ويروب تسليم ايتمك ، سرينى ميدانه چيقاروب متضرر ويا محجوب ايتمك : سزه سويليه‌يم اما بنى اله ويرميك . || الله ويرسين = ١. جناب حق ويرسين ٢. حصولى ارزو اولنور. || امان ويرمك = ١. عفو ايتمك. ٢ . مهلت ويرمك ، مساعده ايتمك. || اودونج ويرمك = اقراض ايتمك. || اوسته ويرمك = ١. مبادله اولنان برشیئه ايچون فضله برشیئ ويرمك : آرابه‌لرى ترامبه ايتمك ايچون اوسته بر قوشوم ويردم. ٢. فائده بكلر ايكن متضرر اولمق : پاره‌مى آلمدقدن باشقه غائب ايتديكم شمسيه‌يى ده اوسته ويرمش اولدق. || باش ويرمك = ١. عمرينى فدا ايتمك ، باش قومق. ٢. اوج كوسترمك ، ظهور ايتمك . ٣. باشاقلانمق ، باش باغلامق . || باش باشه ويرمك = مشاوره ايتمك . || بركت ويرسين = الله بوللق ويرسين؛ بركت ويرسين كه = ايى كه ، اللهه شكر اولسون كه . || بل ويرمك = اكلمك ، اوكه طوغرى قنبورلاشمق ، بلى چيقمق : بو ديوار بل ويرمش. || بوى ويرمك = اوزامق . || بويون ويرمك = اطاعت ، سرفرو ايتمك . || پاى ويرمك ، پاینی ويرمك = پايلامق ، چيقشمق ، سوكمك؛ آناسنه باباسنه پاى ويرمش = آرسلان آغزى دخى ديلان بر جنس چيچك . || پى ويرمك = صاتين آلديغى تأمين ايچون برشيئك قيمتندن برمقدارينى اعطا ايله ينه صاتانده براقق . || تأمينات ويرمك = صاغلاملاشديرمق ايچون بر قارشيلق كوسترمك . || جان ويرمك = ١. اولمك، تسليم روح ايتمك. ٢. پك زياده آرزو ايتمك. || جانى ويرمك = فداى جان ايتمك . || حق ويرمك = حقلى بولمق. || خبر ويرمك = خبردار ايتمك ، بيلديرمك ، معلومات ويرمك . || رنك ويرمك = بللى ايتمك. || زحمت ويرمك = يورمق. || سس ويرمك = ١. چاغرمق، سسلنمك . ٢. جواب ويرمك. || سلام ويرمك = آشنالق ايتمك. || سند ويرمك = تكفل وتعهد ايتمك. || سوز ويرمك = وعد وتعهد ايتمك. || فلان شیئه سوسنى ويرمك = اوكا بكزتمك، اونك كبى طاتمق : حريف كندينه تجار سوسى ويردى. || شان ويرمك = شهرت قزانمق . || قاچامق ويرمك = ١. فرار ايتمك. ٢. وظيفه باشنه كيتمه‌مك . || قولاق ويرمك = ديكله‌مك . || معنا ويرمك = ١. ترجمه ايلمك، كلمه بكلمه باشقه برلسانه چويره‌رك اوقومق. ٢. تأويل ايتمك، باشقه برمقصده حمل ايتمك : بنم سوزمه ، بورايه كليشمه معنا ويرمش .

ويرو { صـ. حـ. [زبانزدى : وه‌ره‌و] بركوشه‌دن بر كوشه‌يه كسلمش ويا بوكلمش : ويرو بريز؛ ويرو قاتلامق، كسمك.

ويره { سـ. [زبانزدى : وه‌ره] تسليم، بر قلعه وموقعك تسليمى : قلعه‌يى ويره ايله آلديلر؛ ويره بايراغى .

ويره { حـ. [بيتا] ١. بردوزى‌يه، كسكسزين، آره‌سز، بلا فاصله : ويره سويليور؛ ويره چويريوردى . ٢. بحـ. ماچونه وسائره ماكينه‌سنك چويرلمسى قوماندەسى .

ويره‌جك { سـ. [زبانزدى : وه‌ره‌جك] بورج، دين، آله‌جق مقابلى : آره‌مزده آله‌جق ويره‌جك قالمدى .

ويره‌سى { سـ. [زبانزدى : وه‌ره‌سى] بدلى ايلريده تأديه اولنمق اوزره اولنان آليش ويريش، پشين مقابلى : ويره‌سى‌يه آلمق، صاتمق ؛ ويره طوپلامق ، ويره‌سى آرقه‌سنه كزمك = ويره‌سى آليش ويريشدن اولان مطلوباتى ايستمك.

ويريش { سـ. [زبانزدى : وه‌ريش] ١ . ويرمه، اعطا . ٢. باغشلامه، ويركى، بخش، عطيه، احسان. ٣. صاتيش ، فروخت . ٤. پايلامه، چيقيشمه، تعزير. || آليش ويريش = ١. اخذ واعطا، معامله . ٢. مجـ. مناسبت .

ويريشديرمك { فتـ. [زبانزدى : وه‌ريشديرمك] چيقيشمق، سوكمك .

ويريم { سـ. [زبانزدى : وه‌ريم] محصول، ثمره : بو آغاجك، بوتارله‌نك ويريمى چوقدر.

ويريملى { صـ. [زبانزدى : وه‌ريملى] محصولدار، مثمر : ويريملى آغاج، باغ .

ویز { ویزلدی، ویزلامق. با: وز وسائره.

ویزه { سه. [فر. Viser] برمأمور طرفندن كورلمه‌سی شرط اولان تذكره كبی اوراقك بر طرفنه اولنان «كورلمشدر» اشارتی: تذكره‌یی ویزه ایتمك.

ویزیته { سه. [ایتا.] ١. زیارت، عیادت: فلانه برویزیته ویردم، بر ویزیته بورجم وار ایدی. [اعادهٔ ویزیته دیمه‌ملی.] ٢. طبیبك برخسته‌یی زیارتی: طبیب اوچ ویزیته ایتدی؛ بو طبیبك ویزیته‌سی چوقدر. ٣. طبیب اجرتی: او طبیبك ویزیته‌سی قاچ غروشدر؟

ویشنه { سه. با: وشنه.

ویغله { سه. [ایتا.] دالیانلرده دیكیلن دیركك باشنده‌كی ترصد موقعی، چناقلق.

ویق { مه. بوغیلان آدم ویا حیوانك چیقاردیغی سسی تقلید وتصویر ایدر: ویق ویق ایتمك. ‖ ویق دیمه‌مك = هیچ سسنی چیقارمامق. ‖ ویق دیدیرمه‌مك = میدان ویرمه‌مك.

ویقلامق { فل. بر بیوك مشقت آلتنده ازلمك.

ویل { سذ. عر. یازیق، حیف، دریغ: ویل اوصنعتكاره‌كه! = حد. حیف! یازیق!

وینچ { سه. [انكا.] بح. كمیلرده آغر یوكاری وفلوقه و سائره‌یی قالدیروب ایندیرمكه مخصوص اوله‌رق استیم ایله ایشلر ماكینه: آتلری وینچ ایله واپوره آلیرلر.

وینوق { سه. [بلغارجه‌دن. — تلفظی: ڤوینوق]وقتیله دولت عثمانیه خدمت عسكریه سنده بولنمش بلغار افرادی.

ویوده { یا ووبوده. سه. [اسلاوجه‌دن] وقتیله بعض محللرك اداره و ضبط و ربطنه مأمور آدملره دینلیردی: غلطه ویووده‌سی؛ افلاق، بغدان ویووده‌سی.

ویووده‌لق { یا ووبووده‌لق. سه. بر ویووده‌نك تحت اداره‌سنده اولان یر: افلاق ویووده‌لغی.

ویا { سه. [ایتا. Via] دومنی اورته‌یه آله‌رق كمی‌یی بولندیغی استقامتده یوریتمه، طوغری سیر.

هـ

ه { هه، هاء. س. [عر. سش.] تركجه الفبانك اوتوزنجی حرفی اولوب، خفیف بر تلفظی واردر. اصل حروف سامیه صره‌سنده بشنجی حرف اولمغله، رقم کبی استعمالنده ٥ عددینه معادلدر. شکل عبرانیسی ה وشکل سریانیسی ܗ اولوب، یونانیده E,ε ولاتینجه‌ده E,e شکللریله حرکه یرینه کچمشدر. خطمزده دخی اسماء عربیه‌نك آخرنده وحالت وقفده (ة) دن مبدل اوله‌رق وفارسی وترکجه کلمه‌لرك ده آخرنده «هاءسکته» و «هاء رسمیه» اسمیله فتحه کبی اوقونه‌رق حرف املا عد اولنور. ترکجه‌ده کلمه‌نك اصلیله ادات ملحقه‌سی آره‌سنه دخی کیروب مثلا: کله‌جك، یازه‌رق یازیلیر. لکن اصل کلمه‌نك آره‌سنده وهله مابعدی ساکن اولان بر هجانك ایچنده استعمالیله مثلا: گوزه وسن یرینه «که‌وده‌زه» و «سه‌ن» یازلمسی عبثدر. ترکی الاصل کلمه‌لرده حرف املا کبی استعمالنده قالین هجا ایله «ا» کبی اوقونورسه‌ده «ا» صورتنده یازلمه‌سی خطادر: آله‌جق، یازه‌رق کبی.

هُ، هِ { ض. عر. ذ: ها. ت: هما. جـ: هم. [کسره و یادن صکره مکسور و سائر حاللرده مضموم اوقونورسه‌ده لساننمزده مستعمل ترکیبات عربیه‌ده اکثریا ساکن اوقونور.] او، اونك، اوكا: رحمة الله علیه؛ رحمه الله؛ له الحمد؛ منازع فیها؛ مشار الیهما؛ مومی الیهم.

ها { حه. ١. تنبیه واخطار بیان ایدر: ها! بر دها یاپمه؛ ها! بن اویله شیء ایستمم؛ صاقین کیتمه ها! ٢. تشویق وتعجیل ایچون: ها! یورویك؛ ها! باقه‌لم؛ ها! بره ٣. سؤال ایچون: کلدی ها؟ اویله ها؟ ٤. صوکره‌دن خاطره کلن شیء حقنده قوللانیلیر: ها! سزه برشیء سویلیه‌جکدم؛ ها! صحیح اویله ایدی. ٥. اشارت بیان ایدر، ایشته، نا: ها! سزك آرادیغکز آدم؛ ها! بودر. ٦. تعجب واستغراب بیان ایدر: ها! نه کوزل شیء، نه بیوك آغاج. ٧. تصدیق ایچون، اوت: کلیرمیسك؟ ـ ها. || ها دیینجه = هایدیك دیینجه، لزوم کورلنجه: ها دیینجه حربده عسکر حاضر اوللی.

ها { ض. عر. ذ. ذ: ه. با: ه.

ها { د. فا. غیر ذی روح اشیایه دلالت ایدن اسماء فارسیه‌یه الحاق اولنه‌رق جمعلرینی تشکیل ایدرکه بودرلو جمعلر لساننمزده پك نادر قوللانیلیر: قضاهای اربعه.

هاء { سش. «ه» حرفنك اسم عربیسی؛ هاء سکته، هاء رسمیه = کلمه‌نك آخرنده اولوب فتحه‌یی تقویه ایدن «ه» حرفی: فاطمه، بنده کبی.

هابِط { ص. عر. ا: هابطه. [«هبوط»دن سف.] آشاغی اینن، دوشن، هبوط ایدن. || تدریج هابط = د. برشیء تعریف ایدر ایکن اوصافدن یوقاریدن باشلایوب آشاغی‌یه ایتمك: عالم، کاتب، خوشکو بر آدم. [عکسنه تدریج صاعد دینیر.]

هابِل { سخ. حضرت آدمك اوغللرندن بری.

هاتِف { ص. عر. [«هتف» دن سف.] باغران سسلنن. == سذ. عر. غائبدن ایشیدیلن

سس. [بو حالده «هاتفدن بر صدا كلدی» تعبیری طوغری اولەمازسەده، باشلیجه بوصورتله قوللانیلیور.]

هاج { س. با : خاج.

هادِم { ص. عر. ٔ : هادمه. [«هدم» دن سف.] ییقان، هدم وتخریب ایدن. ‖ هادم اللذات : اولوم، موت.

هادی { ص. عر. ٔ : هادیه. [«هدی» دن سف.] طوغری یولی کوسترن، هدایت ویرن.

هارِب { ص. عر. ٔ : هاربه. [«هرب»دن سف.] قاچان، فرار ایدن.

هاروت { س. عر. ١. ماروت دینلن ملكك رفیقی. ٢. مج. سحر آفرین.

هارِین { ص. [عر. «حرون» دن غلط.] كمدن آكلاماز وطوغری كیتمز خویسز (آت).

هارِین { ص. [«آرین» دن غلط كه اوده آریق وآرغین كبی «آرمق» فعل تركیسندن مشتقدر.] یورغون، ضعیف، زبون.

هارینلامَق { فل. ١. یوریلوب زبون اولمق. ٢. (آت) خویسزلانوب طوغری كیتمەمك وكمدن آكلامامق.

هاضِم { ص. عر. ٔ : هاضمه. [«هضم» دن سف.] سیندیرن، هضم ایتدیرن : بو صو پك هاضمدر؛ هاضم بر علاج ایچملی.

هاضِمه { سش. عر. معدەنك ییلن شیئلری هضم ایتمك قوت وخاصەسی.

هالِك { ص. عر. ٔ : هالكه. [«هلاك» دن سف.] هلاك اولان ویا اولەبیلن، فانی، بقاسز.

هاله { سش. عر. آیك اطرافندە بعضاً كورینن نور دائرەسی، آی آغیلی.

هامبار { س. [فا. «انبار» دن غلط.] با : انبار.

هامپا { س. ص. [فا. «همپا» دن غلط.] فنالقده آرقداش و یاردیمجی، یارداق، قفادار. [ایلكده استعمال اولنماز.]

هامِش { سذ. عر. ١. كتابك كنارینه یازیلان شرح وایضاح عبارەسی، دركنار، حاشیه. ٢. مكتوب امضا اولندقدن صكره آلتنه علاوه اولنان یازی، فر. Poste-scriptum.

هاموت { س. [تاسی تحریك اولندقده «د» اولور] قوشومك بوین حلقەسی.

هامون { س. فا. كنكیش اووه، قیر، صحرا، دشت.

هامّه { سش. عر. ج. هوام. حیوانات زاحفه وبوجك كبی قورقونج واكثریا مضر حیوان. [تاریخ طبیعی اصطلاحنده فر. Insecte دینلن حیوانات جنسنه تخصیص اولنمشدر.]

هامه { سش. عر. باش تپەسی : هامه پیرای تعظیم اولان امرنامەلری = واصل اولوب تعظیماً باشك اوزرینه قونان مكتوب.

هانده { هانی. با : قانده، قانی.

هانكی { ك. قنغی ویا خانغی لغتنك املای جدیدیدر. با : قنغی، خانغی.

هاوت { س. دوه سمری، دوەنك اوركوجنه اوریلان كوچك سمر.

هاوُج { س. [فا. «هویج» دن] سبزەدن معدود اولان معروف قرمزیلی صاریلی او. زونجه كوك : هاوج باصدیەسی، ترشیسی. [اصل تركجەسی : كشیردر.]

هاوروز { س. [فا. «آبریز» دن غلط] صو دوكولەجك قاب، لازملك، اوتوراق [باشلیجه طوپراقدن یوكسك وصیرلی نوعنه دینیر.]

هاوره { س. یهودی معبدی، سیناغوی، سیناووغ. ‖ مج. پك كورلدیلی یر.

هاولامَق { فل. (كوپك) باغرمق، هاوهاو ایتمك.

هاولامه { س. كوپكك باغرمەسی، عوعوه.

هاوَن { س. فا. ١. برشیء دوكوب اوفلتمغه مخصوص تخته یا معدن ویا طاشدن قاب : هاونده دوكمك. ٢. توتون قییمغه مخصوص آلتكه آغزینه مربوط ساطوری واردر. ٣. خمبره واوبوس آتمغه مخصوص قیصه طوپ. ‖ هاون الی = هاوانك دستەسی. ‖ هاونده صو دوكمك = عبثله اشتغال ایتمك.

هاوهاو { س. ١. كوپكك هاولامەسی، عوعو. ٢. [چوجق لساننده] كوپك، اوش اوش.

هاویه { سش. عر. جهنم. ٔ.

هاه { حه. تمام، ایشته: هاه! بنم آرادیغم بودر. — ﺑﺎ: خواه.

های { حه. تأسف وتکدیر بیان ایدوب اکثریا شتم وبددعا تعبیرلری باشنده قوللانیلیر: های بدلا! های الله بوسارقك جزاسنی ویرسین. || های های = ١. اویله‌یا، شبهه‌سز، البته: های های‌بزده‌کلیرز. ٢. فراح فراح، ویزر ویزر، قولای قولای: بو یولده ایکی آرابه یان یانه های های کچر. || های هوی = کورلدی، پاتردی، تأملسز حرکت: های‌هوی ایله کنجلکنی کچیردی، مالنی یدی. || هایدن کلن هویه کیدر = طوغریلقله قزانیلمیان مال تلف اولور.

هائِب { ص. عر. ٔ: هائبه. [«هیبة» دن سف.] قورقاق.

هایدالامَق { فتـ. های هوی ایله (حیوانلری) یورو. تمك، یورتمکه چبالامق.

هایداماق { س. آقینجی، چاپولجی، یغماکر، خیدود. صر.

هایدامَق { فل. ١. سوروب آقین ایتمك، های هـوی صدالریله هجوم ایتمك.

هایدوت { یا خیدود. س. [غلط فاحشی: حیدود وجمی حیادید. — تر. «هایدامق» دن ویا مجارجه «هایدوق» دن] طاغ خرسزی، قاطع طریق، شقی.

هایدوتلق { س. طاغ خرسزلغی، قطـاع طریق فعـل مکروهی، شقاوت.

هایدی { حه. [«های» ایله «دی» دن مرکب] ١. امر و تنبیه و تشویق و تعجیل ایچون قوللانیلیر: هایدی کیده‌لم؛ هایدی ایش‌باشنه. — جمعه خطاب اولندقده «هایدیك» دینیلیر: هایدیك چوجقلر؛ هایدیك‌ایمدی! ٢. پکی، اولسون: هایدی اونی قبول ایده‌لم؛ هایدی سزك دیدیککزاولسون. || هایدی‌هایدی = فراح فراح، قولای قولای، ویزر ویزر: او یوز اوقه قالدیرر هـله سکسـان اوقه‌یی هایدی هایدی.

هایطه { س. [دهـا طوغریسی: هایدا، هایتـا] ١. هایدوت، عاصی، شقی. ٢. سرکش وخیلاز آدم.

هایقرتمَق { فتـ. باغرتمق، های هوی دیه باغرمغـه سوق ایتمك ویا سببیت ویرمك: شو چوجغی حایقرتمایك.

هایقِرمَق { فل. باغرمق، های هوی دیه‌رك سس چیقارمق، کورلدی ایتمك: بو حریف نه‌هایقریور.

هائِل { ص. عر. ٔ: هائله. [«هول» دن سف.] قورقونج، هولناك: بر صدای هائل.

هایلامَق { فتـ. های هوی‌دیه‌رك کورلدی‌ایله سورمك: حیوانلری هایلادیلر. || هایلاماق = اهمیت‌ویرمه‌مك، مهمسه‌مه‌مك.

هایلاز { ص. [غلطی: خیلاز] های هوی ایله عمرینی کچیرن ایشسز وسرسری (آدم)، خیرسز، تنبل: بو چـوجق پك هایلاز اولدی هایلازآلیشدی.

هایلازلق { س. ایشسزلك، تنبللك، خیرسزلق، سرسریلك.

هائِله { سذ. عر. [ایکی تعبیر] نتیجه‌سی هولناك وفاجع منظوم تیاترو رسـاله‌سی، فر. Tragédie.

هایمانه١ { س. باشی‌بوش حیوانلری هایلایوب صالیویردکاری چایراق‌یر. || مج. هایمانه‌مانده‌سی = ایری و تنبل آدم. || هایمانه اووه‌سی = آنقره ولایتنده بر قضا تشکیل ایدن واسع بر اووه، حیمانه.

هَباء { سذ. عر. ١. اینجه توز؛ هباء منثور = هوایه‌قالقمش اینجه توز. ٢. اسراف، تلف: هبا اولدی؛ هبایه کیتدی. ٣. بوش، بیهوده، نافله: بو قدر چالیشمه‌مز هبایه کیتدی.

هُبوب { سذ. عر. اسمه: هبوب ریح = روزکار اسمه.

هُبوط { سذ. عر. آشاغی‌یه‌اینمه، دوشمه: هبوط آدم = حضرت آدم (عم) ك کوکدن یره اینمه‌سی.

هِبه { سذ. عر. باغشلامه، بخش، عطیه، احسان: بومالی بکا صاغلغنده هبه ایتمشیدی.

هَپ { ك. ١. بوتون، جمیع، جمله، کافه: هپ ایشلری بیتردك؛ هپ‌عالم بیلیر؛ اونلر هپ‌بویله‌در؛ هپمز، هپکز. ٢. هر وقت، دائما: اوهپ بویله یاپیور؛ هپ بمله اوغراشیور. || آخری ساکن اولدیغی حالده ضمیرغائب الحاق اولندقده (ی) اوله‌جغنه (سی) اولور: هپسی کیتدی؛ هپسنی کوردك؛ هپسندن‌زیاده = جمله‌دن اوستون، علی‌الخصوص، لاسیما.

هَتْك { سنذ. عر. ييرتمه، يارمه؛ هتك عرض = پردهٔ نا-
موسى ييرتمه، عرضه طوقنمه .

هَتْه پَتْه { مه. لاقرديده شا-
شيروب تردد ايتمه .

هَجَاء { سنذ. عر. [تر. زبانزدى : هجه] ١. برحركه ايله وبر-
دن اوقونان برويا زياده حرف تركيبى : بر، ايكى، اوچ هجادن
مركب كلمه. ٢. حروف وحركاتى
برر برر سويليه‌رك اوقومه :
هجا ايله اوقومق = هجاله‌مك .
|| حروف هجا = الفبايى تركيب
ايدن حرفلركه اونلرله خط
يازيلير .

هِجَاء { سنذ. عر. با : هجو .

هَجَالَمَك { فتـ. [زبانزدى : هجه-
له‌مك] هجالرى يعنى
حروف وحركاتى برر برر سو-
يليه‌رك اوقومق : هجاليه‌رك
اوقويور .

هجالى { صـ. [زبانزى : هجه‌لى]
شو قدر هجاسى اولان:
بر ، ايكى ، اوچ هجالى كلمه .

هَجْر { سنذ. عر. [هانك كسريله
غلطدر] ١. آيريلق، فراق.
٢. ط. صايقلامه، هذيان .

هِجْرَان { سنذ. عر. ١. آيريلق،
فراق . ٢. اونودلماز
آجى تأثير، طوقنمه : اوسوز بكا
هجران اولدى؛ يوركده هجران
واردر .

هِجْرَت { سنث. عر. ١. كندى
مملكتنى تركله باشقه بر
يره كيتمه، كوچمه، تبديل مملكت :
چركسلرك چوغى ممالك عثمانيه‌يه
هجرت ايتديلر. ٢. فخر عالم
(صلعم) افندمزك مكهٔ مكرمه‌دن
مدينهٔ منوره‌يه نقل وطن
بيورمه‌لرى كه تاريخ اسلامك
مبدئيدر : هجرت نبويه؛ هجر-
تدن مقدم؛ هجرتدن مؤخر .

هِجْرِى { صـ. عر. ث : هجريه .
هجرته منسوب ومتعلق :
تاريخ هجرى = هجرت سنيهٔ نبويه
سنه‌سندن اعتبار اولنان تاريخ
اسلام؛ سنهٔ هجريه .

هُجْنَت { سنث. عر. قصور ، عيب
[كلام و لسان حقنده
قوللانيلير .]

هَجْو { سنذ. عر. [هانك كسريله
غلطدر] شعراً و هزل
طريقيله ذم : هجو ايتمك .

هُجُود { سنذ. عر. و :

هُجُوع { سنذ. عر. آز اويومه ،
اويقوسزلق ، اويانيق
طورمه .

هُجُوم { سنذ. عر. ١. صالديرمه،
اوستنه يوريمه ، بردن
قوشمه، اوشيشمه، صولت :كوپك
اوزرمزه هجوم ايتدى؛ آريلر
بزه هجوم ايتديلر . ٢. ع.
حرب ايده‌رك دشمنك اوزرينه
صالديرمه ، باصمه : قلعه‌دن
هجومله چيقديلر ؛ سواريلرك
پياده اوزرينه هجومى . ٣. ط.
بدنك بر محلنه قان وسائر اخلا-
طك بريكمه‌سى : هجوم دم ؛
هجوم اخلاط .

هِجْوِى { صـ. عر. ث : هجويه .
هجو دينلن ذمه دائر
شعره منسوب و متعلق : آثار
هجويه .

هِجْوِيّه { سنث عر. جـ : هجويات.
هجوى متضمن شعر.

هَجِّه { هجه‌لمك . با : هجا، هجا-
لمك .

هَجِين { سنذ. عر. ١. عرب
جنسيله ديكر بر جنسدن
طوغمش ملز آت. ٢. قوشوده
قوللانيلان پك يوروك بر جنس
دوه، مهارى دوه‌سى .

هُدا { يا هدى . سنذ . عر. ١.
طوغرى يول، راه راست.
٢. دين حق ، دين اسلام :
والسلام على من اتبع الهدى =
سلام دين حقه تابع اولانلره
اولسون .

هُدام { سنذ. عر. ط. دكيز
طوتمه .

هَدايا { سنث. جـ. عر. فد : هديه.
با : هديه .

هِدايَت { سنث. عر. ١. طوغرى
يولى آرامه، طوغرى
يوله كيرمه . ٢. من طرف الله
برينك قلبنه الهام اولنان طريق
حق آرامق آرزوسى : كنند-
يسنه هدايت كلدى ؛ هدايت
ربانيه. ٣. دين حق، دين اسلام .

هُدْب { سنذ. عر. جـ : اهداب.
كيرپيك، مژكان. ف.

هَدَر { سنذ. عر. ١. قانك انتقا-
مسز وقصاصسز دوكلمه‌سى،
بر قتلك انتقام و قصاصسز قالمه-
سى. ٢. بوش يره‌صرف اولنمه،
تلف وهبا اولمه. ٣. برينك قتلنى
قانوناً مباح ايدوب قاتلنى مؤاخذه
ايتمه‌مه : اشقيانك قانى هدر
اولندى .

هَدَف { سنذ. عر. ١. نشان ،
نشانكاه ، آماج : هدفه
اورمق، اصابت ايتمك. ٢. مجـ.
قصد و مرام اولنان نقطه :
هدف مقصودى .

هَدم { سذ. عر. ییقمه ، برنابی دوشورمه ، تخریب : مشرف خراب اولان ابنیه‌یی حکومت هدم ایتدیرر .

هُدهُد { سذ. عر. چاوش قوشی .

هُدی { سذ. عر. با : هدا .

هَدیّه { سذ. عر. ج. هدایا. ۱. آرمغان، پیشکش: هدیهٔ بهیه ؛ هدایای گرانبها . ۲. مصحف شریف بدلی. [آقچه ایله آلنوب صاتلمامسی حقنده بر حدیث شریف مروی اولمغله بدلی هدیه ایله تأویل اولنور . — سائر کتب حقنده استعمالی نابجادر .]

هَدیّةً { ح. عر. آرمغان صورتیله، پیشکش اوله‌رق .

هَدیّه‌لك { ص. هدیه اوله‌رق تقدیمه شایان ، پك نفیس : هدیه‌لك ماللر .

هٰذا { ش. بو، شو. [بعض تعبیرات عربیه‌ده مستعملدر :] لهذا = بونك ایچون؛ مع هذا = بونکله برابر ؛ فی یومناهذا = بوکونکی کونده ؛ الی یومناهذا = بوکونه قدر .

هَذَیان { سذ. عر. ۱. صایقلامه. ۲. صاچمه ، هرزه ، یاوه، خلط : هذیان ایتمك، سویلمك.

هَر { ك. فا. استغراق بیان ایدر، برر برر اوله‌رق جمله، هپ، بهر، کل : هرکشی؛ هر خانه . || هر بار = هر دفعه، دائما . || هر بر = کل واحد، بهر : هر بری برطرفه چکر. || هر تلدن چالار = هر ایشدن آکلار، چوق ایشلر بیلیر. || هر چند = هرنه قدر . || هرچه بادا باد = نه‌اولورسه اولسون. || هردم = هر آن ، دائما . || هردم بهار ، هردم تازه = بر جنس چیچك. || هرکس = هر برآدم، بوتون خلق . || هر کون = کل یوم . || هرگونلك = اوده کییلن عادی (البسه). || هرکیم = کیم اولورسه || هرناصل = هرنه درلو. || هر ناصلسه = ناصل اولدیسه اولدی، اوزاتمیه‌لم . || هرنه = هرشیء : هرنه‌اولورسه؛ هرنه ایسترسه‌ك. || هرنه ایسه = ناصلسه، تفصیلاته حاجت یوقدر . || هر نه‌دن ایسه = هرخانغی سببه مبنی‌ایسه، سببی لازم دکل. || هرنره‌ده = هربر یرده . || هرنه قدر (هر نقدر) = نه‌قدر اولسه، کرچه . || هرنه‌وقت = نه‌زمان اولسه ، هربردفعه . || هروقت = دائما. || هریاندن = هرطرفدن. || هر یرده = هرمحلده .

هِراس { س. فا. قورقو قورقه، اورکمه : خوف و هراس .

هِراسان { ص. فا. قورقاق ، اورکك ؛ هراسان = قورقه قورقه ، اورکه‌رك .

هِرام { سذ. ج. عر. فد : هرم. || با : هرم. [اهرام کبی .]

هرآیینه { ح. فا. البته ، بهمه حال .

هَرَب { سذ. عر. قاچمه، فرار. ذ.

هَرج { سذ. عر. قاریشیقلق ، کورلدی ، نظامسزلق . || هرج ومرج [ص کبی] قارمه قاریش، انتظامسز، آلت‌اوست .

هَرجایی { ص. فا. هربرده‌بولنور، محل مخصوصی اولمیان، سرسری، دربدر . || هر جایی بنفشه = برجنس منکشه .

هَرزه { س. فا. بوش لاقردی، صاچمه، هذیان. || هرزه گو = صاچمه صاپان لاقردیلر سویلین، هذیان ایدن. || هرزه وکیل = وظیفه‌سی خارجنده هر ایشه قاریشان مناسبتسز آدم .

هَرَك { س. باغك داللرینی و فدانلری و فاصولیه کبی شیلری باغلامق اوزره یره دیکیلن کوچك دستك : هرك دیکمك؛ هرکه آلمق ، باغلامق .

هِرَك { یا هیرك. س. قره‌مان ایله قیوبرجیقدن ملز یاصیجه قویروقلی قویون جنسی .

هَرگاه { ظز. فا. هر وقت، دائما .

هَرگله { س. با : خرگله .

هَرَم { سذ. عر. زیاده‌اختیارلق، چوق قوجامش آدمك حالی وضعفی، ضعف پیری .

هَرَم { سذ. عر. ج : هرام ، اهرام. ۱. مصرده زمان قدیمدن قالمش مشهور مخروطی جسیم ابنیه‌نك بهری . ۲. ر. [هندسه‌ده] مخروطی شکل؛ هرم ناقص = بر طرفی اکسیك مخروط .

هَرِم { ص. عر. پك اختیار و ضعیف (آدم). ذ.

هُرمُز { یاخود هرمزد . س. فا. اسکی ایرانیلرك عبادت ایتدکاری ایکی معبوددن خیر الهی زعم ایتدکاری قوت .

هُرمُزد { س. فا. ١. مادهٔ آنفه یه با : ٢. هرمزد بوغازی جوارلرنده چیقان آق اینجی .

هَرَمی { ص. عر. ٔ : هرمیه. ر. [هندسه‌ده] مصراهرامی شکلنده اولان ، مخروطی : هرمی الشکل .

هِرّه { سث. عر. دیشی کدی . ز .

هَزء { سذ. عر. هزل، اکلنجه ، جدی اولمیان سوز. ز .

هَزار { عد. فا. ج : هزاران . بیك ، الف ؛ هزاربار = بیك کره ؛ صد هزار = یوزبیك. || هزارفن = ١. چوق صنعتلر اجراسنه مقتدر. ٢. == ج. بیکار، بیکارجه .

هَزار { س. فا. بلبل، عندلیب .

هَزارَن { س. با : خیزران .

هَزارَن { س. [فا. « هزاررنك » دن] یاپراقلری دره اوتنه بکزر مختلف رنکلی بر جنس چیچك .

هُزال { سذ. عر. ط. آریقلق ، لاغرلق، ضعیفلك .

هُزام { س. موسیقیده بر مقام مخصوص .

هِزَبر { س. فا. آرسلان ، شیر. || مج. جسور آدم دلاور .

هَزَج { سذ. عر. عروض بحرلرندن بری : بحر هزج. || مو. بسته‌لرده مستعمل براصول.

هَزل { سذ. عر. ١. لطیفه ، شاقه ، لطیفه طریقیله سویلنیلن سوز ، مزاح : هزله مائلدر. ٢. لطیفه طریقیله سویلنن حکایه و یا شعر. || هزل آمیز = مزاحله قاریشیق. || هزل گو = شاقه‌جی .

لطیفه قپالی وظریفانه، هزل ایسه اکثریا آچیق وآزچوق بی‌ادبانه اولور.

هَزلیّات { سذ. جم. عر. هزل ومزاحه متعلق اشعار وحکایات و یا سوزلر : هزلیاتی چوق سور .

هَزیمَت { سث. عر. [عر. ترکیبانده « هزیمه » ده اولور.] بوزغونلق، صیندرغی، مغلوبیت : دشمن عسکری هزیمته اوغرادی ؛ بیوك بر هزیمتله کری دوندی .

هَستی { س. فا. وارلق، وجود، موجودیت . ز .

هَشّ { ص. عر. کیم. گورك ، قولای قیریلیر .

هَشاشَت { سث. عر. کیم. گورکلك .

هَشت { عد. فا. سکز ، ثمان ؛ هشت بهشت = سکز جنت، جنتك سکز قاتی .

هَشتاد { عد فا. سکسان . ز .

هَشتُم { ص فا. و :

هَشتُمین { ص. فا. سکزنجی ، ثامن : باب هشتم = سکزنجی باب ؛ سپهر هشتمین = سکزنجی (قات) کوك .

هُشیار { ص. فا. با : هوشیار .

هَضم { سذ. عر. ١. سیندیرمه، معده‌ده اریتمه : یدیکنی هضم ایده‌میور؛ هضمی قولای؛ هضمی زور. ٢. مج. تحمل ایتمه، یوتمه ، جواب ویرمه‌مه : پدرمدن اوقدر سوزلر ایشیتدم هپسنی هضم ایتدم .

هَضمی { ص. عر. ٔ : هضمیه. ط. هضمه منسوب ومتعلق .

هَضوم { ص. عر. [« هضم » دن سمب.] ١. چوق هضم ایدن ، هضمی قوتلی. ٢. مج. چوق تحمل ایدن، ایچی گکیش.

هطمان { یاآتامان. س. [لهجه‌دن] سابقده‌قزاق عسکرینك سرکرده‌سی .

هَفت { عد. فا. یدی، سبعه : هفت اقلیم = اقالیم سبعه؛ هفت آسمان = یدی (قات) کوك .

هَفتاد { عد. فا. یتمش : هفتاد ساله = یتمشلك ، یتمش یاشنده.

هَفتُم { ص. فا. و :

هَفتُمین { ص. فا. یدنجی، سابع : باب هفتم = یدنجی باب ؛ سپهر هفتمین = یدنجی (قات) کوك .

هَفته { س. فا. [تر. زبانزدی : هافتا] زمان تقسیماتندن یدی کونلك مدت، یدیدن عبارت اولان کونلرك بر دوری، اسبوع : بوهفته ؛ کچن هفته ؛ کله‌جك هفته؛ هرهفته؛ هفته‌ده بر؛ هفته‌لرجه. || هفته باشی = هفته‌نك صوك کونی، جمعه ایرتسی .

هَفته‌لق { ص. [هفته‌لك یازمه‌ده معنایوقدر.] هرهفته وهفته‌ده‌بر واقع‌اولان : هفته‌لق

غزته = هفته‌ده بر چیقان. == سـ. هفته اعتباریله ویریلن اجرت ویا آیلغه محسوباً بهر هفته ویریلن آقچه : بو مرتبك هفته لغی نه‌قدردر؟ بوکون هفته‌لق ویردیکمز کوندر؛ مغازه هفته لغی کسدی .

هفته‌لقلی { صـ. هفته‌لق اجرتله ایشلاین : هفته‌لقلی رنجبر .

هفوه { سـ. عر. جـ : هفوات . ١. سورچه، آیاق‌قایمه. ٢. مجـ. یاکلمه، خطا . ا.

هکام { سـ. [عر. « عکام » دن غلط.] با : عکام .

هکبه { سـ. اشیا قومغه مخصوص و حیوانك اکر قاشـینه کچیریله‌جك صورتده ایکی طرفلی مشـین ویا قیـل و سـائره دن کوچك خرج، چفته طوربه .

هکبه‌لی { صـ. اوموزنده هکبه‌سی اولان. || هکبه‌لی آطه = استانبول قربنده‌کی بك آطه‌لرینك ایکنجیسی، خالـکی .

هکذا { حـ. عر. ١. بویله‌جه ، بو صورتله . ٢. ینه اویله، کذلك : بن اویونی سومم سزده هکذا. [وغیره، الی آخره. وقس علی هذا البواقی کبی بر معنا ایله یعنی فر. etc. مقامنده استعمالی غلط فاحشدر .]

هکیم { سـ. [« حکیم » دن غلط (التزامی)] طبیب : کندیسی هکیمه کوسترمك: کوز هکیمی ؛ دیش هکیمی ؛ قاملیا هکیمی [طبیب دیمك و یاخود حکیم یازمق دها موافقدر.]

هکیملك { سـ. ١. هکیم صفت ووظیفه‌سی، طبابت : هکیملك ایدیور: هکیملکی ایبدر. ٢. فن طب : هکیملك اوکرنیور.

هلاك { سـ. عر. ١. اولمه. کبرمه ، فوت ، مرد : بر چوق حیوانلر هلاك اولدی . ٢. صرف، تلف ، محو، برباد : او قـدر ثروت هـلاك اولوب کیتدی. ٣. چوق یورمه، بیوك یورغونلق، زبون‌دوشمه : بویول بزی هـلاك ایتـدی ؛ چوجق آغلایه آغلایه هلاك اولدی.

هلال { سـ. عر. یکی آی ، بر ایکی کونلك آی || مجـ. محبوبه‌نك یکی آی رسمنده قاشی؛ هلال‌ابرو = قاشی یکی آیه مشابه. || هلال احمر = اوروپالیلرك صلیب احمری یرینه دولت اسـلامیه‌ده میدان حربده مجروحینی قالدیروب باقمق وظیفهٔ انسانیتکارانه‌سیله موظف هیئتکه قرمزی برهلال شکلی علامت فارقه‌سیدر .

هلال { سـ. [عر. « خلال» دن] ١. دیش وقولاق قاریشد. یره‌جق چوپ که تخته‌دن وبوینوزدن و کمیـك وفیل دیشـندن یا باغه‌دن اولوب برطرفی سیوری و برطرفی کوچك قاشیق شکلنده اولور. ٢. اطفالك هجالدکاری حرفلری کوسترمك ایچون کتابك آره‌سنه قودقلری اره .

هلالی { صـ. عر. ٤: هلالیه یکی آی شکلنده اولان .

هلالیه { سـ. عر. نبا. یونانیدن مأخوذ اوله‌رق خلیدونیا دخی دینلن نبات، قرلانغیج اوتی.

هلام { سـ. عر. کمه الماسیه کبی طوکش ماده که باشلیجه اتدن چیقار ، فر. Gélatine .

هلاهل { صـ. عر. پك مؤثر، اولدیریجی زهرهلاهل= سم‌قاتل. == سـ. عر. سم مؤثر.

هلمه‌لنمك { فل قاینار ایکن هلیمه پیدا ایتمك ، قویو. لاشمق .

هلو { سـ. [فا. آلو (= اریك)دن غلط] قیز ممه‌سی دینلن شفتالینك بر نوعی .

هله { حـ. ١. خصوصـیله ، علی الخصوص ، لاسیما : هله بن اولدن بو ایشی بکنمدم : هله‌سزه او سـوز هیچ دوشمزدی . ٢. عاقبت ، نهایت : هله کلدی ؛ هله بو ایشی‌ده بیتیردم ٣. قالدی‌که، کله‌لم : هله‌بزم آشجینك ایشنه عقل ایردیره‌مدم. ٤. هیچ اولمازسه ، باری ، بو قدر اولسون : هـله سن شونی یاز؛ هله اوقویه‌لم بر کره. == حـ. ١. تحذیر وتعزیر بیان ایدر: هله باق! ٢. اخافه وتهدید بیان ایدر، باقه‌لم : هله کل ! هله‌الکی‌سور ! ٣. مکرر اوله‌رق دی ایمدی ، دی‌باقه‌یم، طوغریسنی سویله معناسنی افاده ایدر : هله‌هله نه‌مقصدله‌کلدیکز؟ هله هله ناصل اولدی ؟

هلیله { سـ. فا. [تر. زبانزی : خلیله] تخملری طبده مستعمل برنبات‌که انواعی واردر قره هلیله : صاری هلیله .

هلیمه { سـ. عر. بوغدای و پرنجکی بعض حبوباتك قاینامه سیله حاصل‌اولان قویو ولزوجتلی صو . [زبانزدی : هلمه .]

هم { حر. [فارسیدن] ١. ایکی‌ویا زیاده شیئك و علی‌الخصوص اضدادك برلکده بولندیغنه دلالتله برابر عطف بیـان ایدوب

اكثريا مكرر قوللانيلير : هم سزى هم بنى ايستيور ؛ هم بيلز هم سويلمك ايستيور. ٢. [يالكز قوللانيلەرق] بردە ، ذاتاً ، شو. راسىدە واركە : هم بن سزە سويلدى ايدم ؛ هم بكا قباحت بولەمازسكز ؛ هم نەلزومى وار . || هم‌دە [همدە] = بردە : هم‌دە سز بو ايشى درعهدە ايتديكز . || هم ... هم‌دە = برنجى معنا ايلە قوللانيلير : هم بيليور هم‌دە سويلمك ايستيور . || هم دخى = ودخى، بوندن باشقە. [اسكيمشدر.]

هَم { د . فا. فارسى وياعربى اسملرك باشنە كلوب تر . « داش » اداتى كبى مشاركت و رفاقت بيان ايدر صفتلر تشكيل ايدر : همبزم = بر مجلسدە اوتوران ؛ همرأى = بر فكر و رأيدە بولنان ؛ همپا = آياقداش ؛ همراه = يولداش . [مادۀ آنفەدەكى « هم »دن تفريق ايچون مابعدلە بيتشيك يازلميدر.]

هَمّ { سند. عر. جـ : هموم . ١. غائلە، مشكل ايش. ٢. تاسە، قايغو، غم، كدر، حزن .

هِمّ { ص. جـ. ذ. عر. فد : ه. با : ه.

هِمّا { ص. ت. عر. فد : ه. با : ه.

هُما { يا هماى . سـ. جزاير بحر محيطدە بولنان برقوش، جنت قوشى، عو. دولتقوشى || مجـ. سعادت، قوتليلق ، نائليت . || هماپرواز = يوكسكلردە اوچان ؛ و مجـ. عالى همت . [اسكى يونانيلرك فنيكس Phénix ديدكلرى قوشەدە شرقدە « هما » دينليور.]

هَمال { سـ. فا. قرين شريك . اور. تاق. || بى همال قرين وشريكى اولميان ، ماندسز ، بى نظير .

هُمام { ص. سـ. ذ. عر. جـ : همام . [« هم » دن صش.] همت صاحبى، بلند همت ، بر ايشە جهد و غيرت ايدن آدم .

هِمام { سند. صد. جـ. عر. فد : همام. با : همام .

هَمان { ظز. حـ. فا. [تر. زبانزدى: همن] ١. آنيدە ، درحال، درعقب ، چابوجاق : همان حاضرلايوب كتيردى ؛ همان صو. ينوب ياتدى . ٢. آز اول : سزكلديككزدە بن همان قالقمشيدم؛ همان ياتمشيدم. ٣. دائما ، متماديا، بلا فاصلە، بر دوزى يە ، آرەسز: همان سويلر ؛ همان يوريور. ٤. تقريباً، صانكە، كبى : همان قالمدى= پك آز قالدى ، صانكە قالمدى ؛ همان يوقدر = يوق كبيدر؛ ايكيسى همان بردر . ٥. آز قالدى : همان دوشيوردم . ٦. يالكز ، آنجق، تك : همان بر اومز واردر ؛ همان شو ايياكى واردر .

همانا { حـ. فا. صانكە. ذ.

هماندم { ظز. فا. و :

همانگاه { ظز. فا. اوآندە ، درحال ، درعقب . ذ.

هُماى { سـ. فا. با : هما .

هُمايون { ص. فا. ١. قوتلى، سعادتلى ، خجستە ، مبارك : طالع همايون ؛ نامۀ همايون . ٢. صاحب دولت وسلطنت اولان پادشاه ذيشان حضرتلرينە منسوب و متعلق ، شاهانە، ملوكانە، سلطانى : سراى همايون= سراى پادشاهى؛ اندرون همايون= اسكى سراى ، وقتيلە حرم خاص ؛ آمدئ ديوان همايون = بابعالينك مابين همايونلە اولان مخابراتنە مخصوص قلم ؛ ديوان همايون قلمى = باب عاليدە معاهدەلرك، فرمانلرك، براتلرك قيد و ضبطنە مأمور دائرە خط همايون = اساساً خطدست همايون وعلى الاطلاق جانب حضرت پادشاهيدن صادر اولوب رسماً وعلناً اوقونان فرمان عالى : كلخانە خط همايونى ؛ باب عاليدە خط همايون اوقوندى ؛ اردوى همايون؛ دونانماى همايون. || مو. برمقام .

همبزم { ص. فا. مجلس عشرت آرقداشى ، رفيق، نديم .

همپا { سـ. فا. آياقداش ، رفيق .

همپايە { ص. فا. بر پايە و رتبەدە بولنانلرك بهرى، اقران.

هِمّت { سـ. ش. عر. جـ : همم . جمع الجمع : همات . ١. قصد، نيت ، ذهن وقلبلە اولنان تصدى: انسان همتلە پك بيوك ايشلرە موفق اولور ؛ عالى همت ، بلند همت = بيوك وعالى ايشلرە تصدى ايدن . ٢. جهد ، سعى ، غيرت: يوللرك توسيع و تسويەسنە همت ايتدى ؛ بو مكتب آنجق اونك همتيلە وجودە كلدى؛ همم عليەلرينك بيدريغ بيورلمسى . ٣. لطف، معاملۀ لطفكارانە : همت

بيورك؛ همتكزله. ٤. توجه معنوى، امداد روحانى: پيرك، شيخك همتى اوستمزدن اكسيك اولمسون. [بو صوك ايكى معنا عربيده يوقدر. — عربى تركيباتده «همه» صورتنده ده قوللانيلير.]

همتا { صه. فا. دنك، مساوى، بكزر، شبيه، نظير. ‖ بى همتا = بى مثل، بى نظير.

همج { سذ. عر. ١. قويون وسائر حيوانلرك كوزلرينه وآغزلرينه يابيشوب ازعاج ايدن كوچك برجنس سيكك. ٢. مج. شاشقين آدم، چولپه.

همجنس { صه. فا. ١. برجنسدن اولان، جنسى براولان: همجنس حيوانلر. ٢. برجنسيت وقوميته منسوب اولان، بر قوم افرادندن بولنان.

همجنسلك { س. ١. بر جنسدن اولمه: او ايكى حيوان بربرينه بكزه يورسه ده آره لرنده همجنسلك يوقدر. ٢. بر قوم وجنسيته منسويت، بر قوم افرادندن اولمه: كنديسيله همجنسلكدن باشقه بر مناسبتمز يوقدر.

همجوار { صه. فا. ١. بر جوارده بولنان، قوكشو. كنديسيله همجوارز. ٢. جوارلرى تماس ايدن، همحدود: همجوار دولتلر، قضالر.

همجوارلق { س. ١. قوكشو لق. ٢. همحدود اولمه: بخارا ايله خيوه خانلرى همجوارلقلرى مناسبتيله ...

همحال { صه. فا. برحالده بولنان، حاللرى مشابه ويا بر اولان: بزم ارقداشله همحالز.

همحدود { صه. فا. سينورلرى بر اولان، مملكتلرى ملاصق بولنان: فرانسه ايتاليا واسپانيه ايله همحدود در؛ همحدود دولتلر، ايالتلر.

همخانه { صه. فا. بر اوده اوتورانلرك بيرى: كنديسيله بر سنه همخانه بولندق.

همخوى { صه. فا. برخلق وطبيعتده بولنان.

همدرد { صه. فا. عين درد وكدره دوچار اولانلرك بيرى: انسان همدرديله حاللاشه بيلير.

همدست { صه. فا. برلكده چاليشان، آرقداش: همدست وفاق ايديلر.

همدل { صه. فا. قلب و فكرلرى بر اولانلرك بيرى، بر مقصد وآرزوده بولنانلرك بيرى: همدل و همزبان ايديلر.

همدم { صه. س. فا. برلكده ياشايان، رفيق، آرقداش، نديم.

همديكر { ك. هرايكيسنك ديكرى: او ايكى اورتاق همديكرله ايى كچينيورلر.

همراز { صه. فا. سرداش، محرم اسرار.

همراه { يا همره. صه. س. فا. يولداش، يول آرقداشى.

همرأى { صه. فا. برفكر ورأيده بولنان، همفكر، متفق الرأى: بن اونكله دائما همرأى ايدم.

همرتبه { صه. فا. بررتبه ده بولنان، رتبه لرى بر اولانلرك بيرى، اقران.

همركاب { صه. فا. آتلرى يان يانه يوروين، برلكده بينوب كيدن.

همرنك { صه. فا. بررنكده بولنان، رنكلرى بر.

همره { صه. فا. با: همراه.

همزانو { صه. فا. ديز ديزه اوتوران، آرقداش.

همزبان { صه. فا. ١. بر لسان قوللانان، سوزلرى بر اولانلرك بيرى: جمله سى همدل وهمزبان ايديلر. ٢. عين لسانله متكلم اولانلرك بيرى: چركسلر بر قاچ طائفه يه منقسم ايسه ده جمله سى همزباندر.

همزه { سذ. عر. ١. حرف مد ويا حرف املا كبى اوقونميوب يعنى فتحه يى تقويه يه مخصوص اوليوب كندى كنديسنه متحرك ويا ساكن اوقونان «ا» حرفى كه عربيده اصلا الف ديلمز واكثريا حركه سنه كوره اوستنده ويا آلتنده (ء) اشارتى ده بولنور: أجر، إسم، مبدأ كبى. ٢. (ء) شكلنده يازيلان حرف كه لساننمزده «همزه الف» دخى دينلير. ‖ اد. [صرف عربيده] همزهٔ وصل. با: وصل؛ همزهٔ قطع = همزهٔ وصلك غيرى اولان همزه.

همساز { صه. فا. اويان، اويغون، موافق.

همسال { صه. فا. ياشيت، همسن.

همسايه { صه. س. فا. قوكشو، جار.

همسبق { صـ. سـ. فا. درس شریکی، درس آرقداشی ، بر درس اوقویانلرك بهری .

همسر { سـ. فا. ١. رفیق ، آرقداش . ٢. یکدیکرینه نسبتله زوجینك بهری ، رفیق، رفیقه: همسر عزیز .

همسفره { سـ. فا. بر سفره‌ده یمك ییئلرك بهری ، سفره آرقداشی .

همسن { صـ. فا. یاشده برابر، یاشیت ، همسال .

همشهری { سـ. فا. بر شهر اهالیسندن اولان ، مملکتلی : بر همشهری کلش .

همشهریلك { سـ. بر مملکت اهالیسندن اولانلر بیننده‌کی مناسبت ، مملکتلیلك

همشیره { سـ. فا. قیز قارنداش ، خواهر، اخت .

همشیره‌زاده { سـ. فا. قیز قارنداش اوغلی ویا قیزی ، همشیره‌دن یکن : بنم همشیره‌زاده‌مدر .

همصحبت { صـ. فا. برلکده صحبت ایدن ، کوریشن ، قونوشان : دائما ایی آدملرله همصحبت اولملی .

همعصر { صـ. فا. برعصروزمانده یاشایان ویا یاشامش اولان، معاصر : همعصری اولان شعرانك تراجم احوالنی یازمشدر.

همعنان { صـ. فا. دیزکینلری برابر اولان یعنی برلکده حیوان یوریدنلرك بهری ، آت باشی برابر، همرکاب .

همکیش { صـ. دینداش ، مذهبداش .

همم { سـ. جـ. عر. فد : همت . یا : همت . [السامزده جمع الجمع اولەرق « هممات » دخی قوللانیلیر]

هممذهب { صـ. سـ. فا. بر مذهبده بولنان، مذهبداش.

هممشرب { صـ. فا. بر مشربده بولنان ، طبیعتی و طرز معیشتی بردرلو اولان .

هممعنا { یا هممعنی . صـ. فا. بر معنا بیان ایدن، معناجه مشترك، مترادف .

همنام { صـ. فا. اسملری بر اولانلرك بهری ، آداش ، سمی .

همنشین { صـ. فا. برابر اوتوران، جلیس .

همنفس { صـ. فا. مصاحب، همدم، آرقداش .

هموار { صـ. فا. ١. دوز، مستوی. ٢. اویغون، موافق .

همواره { ظر. فا. دائما ، هر زمان.

هموم { سـ. جـ. عر. فد : هم. یا : هم .

همه { ك . فا. هپ، بوتون . ذ.

همیان { سـ. فا. کیسه، طوربه، چانطه . ذ.

همیجك { صـ. سـ. کویدن شهره یکی کلوب برشیء بیلمز قبا وشاشقین آدم : بوس بوتون همیجك برآدم .

همیشه { ظر. فا. دائما، هرزمان، هروقت .

همیل { سـ. عر. نبا. صاری صارماشیق دخی دینان بر نبات .

هند { سخ. م. [« سند » لغتیله براولوب اساساً بر بیوك ایرماغك اسمیدر] آسیا قطعه‌سنك جنوبه طوغری ممتد اوچ بیوك شبه جزیره‌نك اورته‌ده بولنان اك بیوکنی تشکیل ایدن واسع برمملکتدر. || هندچینی = مذکور اوچ شبه جزیره‌نك اك شرقیسی‌که هند ایله چین آره‌سنده واقع اولوب برمان وسیام وآنام وسائر خطه‌لری حاویدر. || هند غربی = ابتدای کشفنده هند اولدیغی زعم اولنان آمریقا. || هند طاوغی = آمریقادن کلش اولان معروف طیر اهلی هندی. || هندقماشی = مجـ. پك قیمتلی ونولنماز شیء . [اکثریا استهزا طریقیله قوللانیلیر .] || هند کتابیی = یوللی هند قماشی.

هندباء { سـ. عر. سبزه وصلاته کبی قوللانیلان معروف میخوشجه یاپراق، کوکیك : آق، قره هندبا = نوعلری .

هندستان { یا هندوستان. سخ. م. هند ممالکی . || هندستان جوزی = ١. بهاراتدن معروف سرت دانه‌که معده‌یی قیزدیرمق وصانجی‌یی طوردیرمق ایچون ینیر، جوز بوا. ٢. قبوغی سرت وایچی کستانه کبی بیاض ومغذی پورتقالدن بیوجك برمیوه، نارجیل، قوقه .

هندسه { سـ. عر. [فا. «اندازه» دن معرب] علوم ریاضیه‌دن اولەرق اجسامك اشکالندن و مسافه‌لرك اولچلمسیله هرنوع ابنیه وسائره‌نك صورت

ترتیب وتأسیسندن بحث ایدن علم؛ هندسهٔ مسطحه = یالکز سطوح اوزرینه اولان اشکال ومساحه‌لردن بحث ایدنی؛ هندسهٔ مجسمه = طول وعرضدن باشقه ارتفاعی دخی اولان اجسامدن باحث اولانی؛ هندسهٔ حلیه = مسائلك حلندن بحث ایدنی؛ هندسهٔ رسمیه = ترسیم وتصویردن باحث اولانی.

هَنْدَسه‌خانه { س. فا. ۱. هندسه مکتبی، علوم ریاضیه دار التعلیمی. ۲. نافعه وبلدیه کبی برداڵره‌نك مهندسلره مخصوص شعبه‌سی، مهندس دائره‌سی.

هَنْدَسه‌سِز { ص. علم هندسه قواعدینه موافق ومطابق اولمیان، فنه مغایر صورتده یاپلمش: هندسه‌سز بر ا.

هَنْدَسه‌لی { ص. علم هندسه‌یه تطبیقاً یاپلمش، هندسه قواعدینه موافق.

هَنْدَسی { ص. عر. ث: هندسیه. هندسه علمنه منسوب ومتعلق: مسائل هندسیه؛ اشکال هندسیه.

هَنْدَك { س. [عر. «خندق»دن غلط] با: خندق. — اصل ترکجه‌ی: اوْر.

هِنْدو { س. فا. ۱. هندك مشرك اهالیسندن آدم، براهما ویا بودا دیننده هندلی. ۲. هند اهالیسی کبی بك اسمر آدم. ۳. مج. عر. بك، خال.

هِنْدی { ص. س. ث: هندیه. ۱. هنده منسوب ومتعلق: سیف هندی؛ ممالك هندیه. ۲. هند اهالیسندن اولان، هندلی، هندو. ۳. بوکون مستعمل هند لسانلرینك اك معروف ومنتشری، هندوستانی، اردو لسانی. || تمر هندی = لسان عوامده «دمیر هندی» دینلن وسرینلمك اوزره قوللانیلان میخوش میوه وبونی ویرن آغاج که حشبی بك سرت اولوب قلمتراش صاپی وسائره اولور. || سنبل هندی = بر جنس چیچك.

هِنْدی { س. ابتدای کشفنده هند اولدیغی زعم ایدلمش اولان آمریقادن کلمه معروف بیوك طیر اهلی، هند طاوغی؛ بابا هندی، هندی باباسی = یاشنی کچمش بیوك هندی ارککی.

هُنَر { س. ۱. بیله، بیلیش، معرفت، معلومات: اوده برهنردر. ۲. اوسته‌لق، حذاقت، مهارت: بونی یاپمق ایچون هنر ایستر؛ بو ایشده چوق هنر واردر. ۳. علم، فن، بیلکی: تحصیل علم وهنر. ٤. اینجه صنعت، صنایع نفیسه: اصحاب هنر.

هُنَرسِز { ص. ۱. علم ومعرفت وحذاقت ومهارتی اولمیان: هنرسز آدم. ۲. صنعت ومهارتله یاپلمامش، صنعتسز: هنرسز بر یاپیدر.

هُنَرلی { ص. ۱. علم ومعرفتی ویا حذاقت ومهارتی اولان: هنرلی آدمدر. ۲. صنعت ومهارتله یاپلمش، مصنع: پك هنرلی بر ماکینه.

هُنَرمَند { ص. فا. ج: هنرمندان. و:

هُنَرْوَر { ص. فا. ج: هنروران. هنر ومعرفت ومهارت وحذاقت صاحبی: هنرمند، هنرور برآدمدر؛ هنرمندان عصردن، هنروران زماندن بر ذات.

هِنْطو { س. [مجارجه‌دن] قوچی نوعندن یایلی آرابه، قاروچه.

هَنْكام { س. فا. و:

هَنْكامه { س. فا. ۱. زمان، وقت، اثنا، صره: هنكام شباب؛ هنكام بهار. ۲. جمعیت، مجمع: هنكامهٔ ذوق وصفا.

هَنْكامه { س. فا. ۱. غوغا، معرکه. ۲. شماته، کورلدی.

هُنود { سد. ج. عر. فد: هندی (هندلی). با: هندی.

هَنوز { ح. فا. [تر. زبانزدی: هنوز.] ۱. یکی، آنجق، همان: بن کیتدیککمده هنوز اویقودن قالقمشیدی؛ هنوز بیتمش بر او. ۲. [جملهٔ منفیه‌ده] دها، حالا، الآن: دمین صورردیردم هنوز کلمه‌مشیدی.

هَنی { ص. عر. ث: هنیئه. [«هنأ»دن مش.] صحته یارار، هضمی قولای.

هَنیئاً { ح. عر. عافیت اوله؛ صحت وعافیت اولسون.

هُوْ { ض. عر. ث: هی. ت: هما. ج: هم. [ضمیر منفصلك مفرد مذکر غائبی اولوب لسانمزده

«هووه» تلفظیله بعض ترکیبات
عربیه‌ده بولنور] او، اول:
کما هو حقه = حق اولدیغی کبی،
حقیله: هوسی هوسنه [تلفظی:
هووه‌سی هووه‌سنه] = طبق
طبقنه، تماميله مطابق وموافق
اوله‌رق.

هو { سـ [آنف‌البیان ضمیر عربیدن مأخوذ اولوب آنجق واوی
حرف مد یعنی ضمهٔ ثقیلهٔ مقبوضه
صورتنده اوقونور.] مطلوب
کائنات اولان وجود مطلق،
حق جل و علا حضرتلری: لا
اله الا هو. — ذکر و مقابله‌ده
درویشانك لفظهٔ جلال مقامنده
قوللاندقلری تعبیردر. || یاهو =
ای الله، ربم! [یا: یاهـو].

هو { حد. [بنه عر. ضمیر منفصل غائبك مفرد مذکرندن
مأخوذ] باقسه‌ك آ، بکا باق،
ای، هی: هو! نره‌ده‌سك؟ هو
چکمك = هو اسم جلالنی بربری
ارقه‌سی صره تکرار ایتمك وبرشیئه
اقدام اثناسنده بو اسمی تکرار
ایله کلبانك چکمك. هو کشان =
وقتیله یکیچری اورته‌لرنده بو-
لنان طریق بکتاشی درویشانی
|| یاهو = ١. باقسه‌ك آ: یاهو!
نره‌ده‌سك؟ ٢. آجانم: یاهو!
بو آدمك هیچ عقلی یوقدر؛ ایتمه
یاهو! || یامن هو = یاهو نداسنه
جواب مقامنده درویشان
اصطلاحنده قوللانیلیر.

هَواء { سذ. عر. ج: اهویه. [تر.
زبانزدی: هاوا] ١. کرهٔ
ارضی محدود بر ارتفاعه قدر
احاطه ایدن خفیف غاز طبقه‌سی:
هوایه قالقمق؛ هواده اوچق،
طورمق. ٢. بو طبقه‌یی تشکیل
ایدن خفیف غازکه حرکتنده
یل و ریح نامیله جسمیت وقوتی
آکلاشیلیر: انسان هوا ایله
یاشار؛ تمیز هوا تنفس ایتمك؛
هـوا باشلیجه مولدالحموضه ایله
آزتدن وآز مقدارده حامض
فحمدن مرکبدر. ٣. جو هوانك
حال وکیفیتی: بوکون هوا کوزل؛
یاغمورلی، قارلی، سیسلی، صو-
ئوق، صیجاق هـوا؛ هـوا ایی
اولورسه یارین کیدرز؛ بو نه
هوا! ٤. بر یرك احوال صحیه‌سی،
انسانك صحتنه یارایوب یارامامق
اعتباریله هوای نسیمینك حال
وکیفیتی: خفیف، آغر، صیتمه‌لی،
صاغلام هوا؛ اورانك هواسی
بکا کلدی، هواسیله امتزاج ایتمدم؛
او هوالرده ضعیف آدم یاشا-
یه‌ماز. ٥. تر. شرق و چالغی
مقامی، موسیقی آهنکی: کوزل
بر هوا چالدیلر؛ آلافرانغه هوالر.
[لسانمزه مخصوص اولان بو معنا
ایله «اهویه» جمع عربیسی قو-
للانمق خطادر.] ٦. بر بنانك
اوستنه چیقمق یعنی فوقانی بر
قات دها یاپدیرمق حق: دکان نم
ایسه‌ده هواسی باشقه‌سنکدر.
٧. خفیف روزکار، ایام،
هوانك حرکت وتموجی: بوکون
هیچ هـوا یوقدر. ٨. بوش،
بیهوده، نافله، هبا: بزم سعیز
هوایه کیتدی. ٩. چالغینك مختلف
صدالر چیقاران درجاتنك بهری،
پرده. ١٠. اسلحهٔ ناریه نشانلك
مسافه‌یه کوره تخلف ایدن درجه-
سی. ١١. طباعت حروفاتنك
یوقاری ویا آشاغی کلمك اوزره
مختلف یوکسکلکده محکوك او-
له‌سی، دوکه حروفات درجه‌سی.
|| آب وهوا [«صو و هوا»] =
بر یرك احوال صحیه‌سی: آب
وهواسی کوزل بر یر؛ اورانك
آب وهواسیله امتزاج ایده‌مدی.
|| آچیق هـوا = ١. بولوطسز
هوا. ٢. ابنیه خارجی. || هوا
آلمق = ١. تنفس ایتمك، تمیز
هوا تنفس ایلمك: شـوپنجره‌یی
آچك هوا آلهلم. ٢. کزمك،
تفرج ایتمك، آچیق هواده طولا-
شوب کسب انشراح ایتمك: چیقوب
بر آز هوا آلهلم. ٣. هوادار
اولمق، روزکارلره معروض و
هوانك تجدیدینه مساعد حال
و وضعیتده بولنمق: او کوشك
ایی هوا آلیور؛ بو اوطه هیچ
هوا آلماز. || بادهوا [«هوا یلی».
تر. زبانزدی: بداوا.] بدلسز،
مجاناً؛ و مج. پك اوجوز: بونی
سزه بادهوا ویررم؛ شـونی باد
هـوا آلمشسکز. || جـو هوا =
ارضی احاطه ایدن هوا طبقه‌سی
فر. Atmosphère؛ علم جـو
هـوا و اختصاراً علم الجـو =
هوانك احوال وعلامتندن و مثلا
یاغمور و قار و رعد و شیمشك
و یلدیریم کبی حاللردن بحث ایدن
علم مخصوص، فر. Météorologie.
سنبلی هوا = کونشسز یاغمورسز
قپالیجه وفقط لطیف هوا. مارت
هواسی = متبدل، غیر ثابت،
بر قرار دکل. || هوا خوش =
ناصل اولسه اولور: بنجه هوا

خوش = وظیفه ایتمم. || هرکس برهوا چالیور = هرکس عقلنه کلنی سویلیور : بر فابریقه‌که هرکس برهوا چالیور. ||هوادن = باد هوا .

هَوا { یا هوی . سد . عر. جـ : اهواء . [مادۀ آنفه‌ده‌کی لفتله التباس ایتدیرلمه‌ملیدر .] ١. آرزو ، میل ، هوس . ٢. عشق ، علاقه . ٣. حظوظات نفسانیه ، سفاهت : نفس وهوایه تابع آدم ؛ هوا وهوسی بولنده وارینی صرف ایتدی . [بومعنا ایله اکثریا «نفس» ویا «هوس» مترادفیله برابر قوللانیلیر .] ٤. اوگنمه ، تفخر .

هَواپَرَست { صه. فا. [عر. هواء هوس - فا. پرستن = طاپمق] هوا و هوسه تابع ، میلیات نفسانیه‌یه دوشکون ، سفیه.

هَوادار { صه. فا. [عر. هوا = هوای نسیمی. فا. داشتن = مالك اولمق] ایی هوا آلان ، هواسی قولای تجدد ایدر ، حرکات هوائیه‌یه معروض : هوادار بر یر ، بر کوشك ، بر اوطه .

هَوادار { صه. فا. [عر. هوا = هوس - فا. داشتن = مالك اولمق .] ١. هوسلی ، عاشق ، دلداده : او قادینك هوادارلرندن ایدی . ٢. طرفدار ، طرفگیر ، قفادار .

هُوادارلق { سـ. ١. ایی هوا آلان محل و یا بنانك حالی : بو محلك ، بو اوك هوادارلغی . ٢. عاشقلق ، ابتلا : اونك فلان قادینه هوادارلغی معلومدر . ٣. طرفدارلق ، طرفگیرلك ، قفادارلق : کوتی آدمه هوادارلق ایدن ایی آدم اوله‌ماز .

هُواسِز { صه. ١. ایی هوا آلماز : هواسز برمحل ، بر اوطه . ٢. مختلف درجه وپرده‌لری اولمیان : هواسز نشان ، چالغی ، حروفات .

هُوال { سـ. قوندره قالبنك یوقاریسنی گگیشلتمك ایچون قونیلان طاقوز .

هُوالاندیرمَق { فتـ. ١. هوا آلدیرمق ، هواسنی تجدید ایتمك : شو اوطه‌یی هوالاندیرملی ؛ هر صباح پنجره‌لری آچوب قوغوشلری هوالاندیررلر . ٢. جو هوایه قالدیرمق ، اوچرمق : اوچورتمه‌یی هوالاندیردی .

هُوالانمَق { فل. ١. هوا آلمق ، هواسی تجدد ایتمك : بو اوطه بوکون هوالانمدی. ٢. هوایه قالقمق ، اوچمق ، هواده تموج ایتمك ؛ اوچورتمه ، قوش هوالاندی ؛ سنجاق کمینك دیرکنده هوالانیوردی .

هُوالی { صه. ١. ایی هوا آلان هوادار : پك هوالی بر محل ، بر اودر . ٢. بر درلو هواسی اولان : گوزل ، صیجاق ، صوئوق هوالی یر . ٣. درجه وپرده‌سی اولان : هوالی نشان ، چالغی ، حروفات .

هَوامّ { سش. جـ. عر. فد : هامه. با : هامه .

هَوان { سد. عر. خوارلق ، حقارت ، ذلت . ذ.

هَوائی { صه. عر. ژ : هوائیه. ١. هوایه منسوب ومتعلق : علائم هوائیه ؛ حیوانات هوائیه. ٢. هوا رنکنده ، آچیق گوك : هوائی آطلاس ؛ هوائی ماوی = آچیق ماوی . || هوائی فشنك = هواده پاتلایان دونما فشنکی نوعی .

هَوائی { صه. عر. ١. هوا وهوسنه تابع ، نفس وشهوتنه دوشکون ، خفیف مزاجلی ؛ هوائی مشرب = خفیف . ٢. بوش ، بیهوده ، باطل : هوائی شیئلرله اوغراشمه . هوائی سوز = شورادن بورادن اساسز اقردی ایتمه .

هَوائیلك { سـ. هوا وهوسه تابعیت ، سفاهت ، خفت مزاج .

هوپ { مه. بردن وسرعت وخفتله قالقوب صیچرامغی تقلید و تصویر ایدر : هوپ قالقدی ؛ هوپ یرندن فیرلادی . == حه. بردن و سرعت و خفتله قالقوب صیچرامغه تشویق ایچون قوللانیلیر : هوپ! قالقك ؛ دی هوپ!

هوپپا { صه. هوپ دیه هر شیئه کیریشن تأملسز وخفیف مزاجلی ، چوجق مزاجلی ، دلیشمن : هوپپا بر آدم ؛ پك هوپپا آلیشمش .

هوپپالا { مه. ١. بردن بره آتلامغی تصویر و تقلید ایدر : پنجره‌دن هوپپالا آشاغی‌یه آتلدی . ٢. طامدن دوشر کبی مناسبتسز بر سوز سویلین حقنده مستهزیانه قوللانیلیر : هوپپاله ! هوپپاله بکم ! ٣. کوچك چوجقلری صیچرادوب او یالار ویا اویودور ایکن سویلنیر : هوپپاله اوغلم ! اویوسون چوجغم هوپپاله!

هوپلاتمق فتـ. صیچراتمق ، اوینـاتمق : چوجغی هوپلاتیوردی .

هوپلامق فل. ١. خفتله و بردن بره صیچرامق ، آتلمق : چوجق کبی هوپلایوردی . ٢. بردن بره اوینامق ، خلجانه کلمك : یورکم هوپلادی .

هَوْدَج سـذ. عر. جـ : هوادج. قادینلر بینمك اوزره دوه‌نك صرتنـه قودقلری کوچك محفل .

هودوك صـ. کویلی ، قبا ، نازکانه معامله بیلمز ، عجمی وغی : طشره‌دن کلدیکنده پك هودوك ایدی .

هورکوج سـ. با : اورکوج .

هوره سـ. بورچاق جنسندن حبوبات نوعی .

هَوَس سـذ. عر. ١. آرزو ، ایستك ، میل : درسـه هیچ هوسی یوقدر ؛ اویله شیلره هـوس ایتمـه‌ملی ؛ ال یازیسی کتابلره چـوق هوسم واردر . ٢. کلوب کچن آرزو ، نوظهور وموقت میل : انك کیسی چوجقجه برهوسدن عبارتدر . ٣. ذوق ، اکلنجه ، خـوارده‌لق : هـوا و هوسـه تابع . || نو هوس = مایمون اشتهالی .

هَوَسکار صـ. فا. میل وآرزوسی اولان ، هوس ایدن : رسمه هوسکاردر .

هَوَسکارلق سـ. میل وآرزوسی اولانك حالی : علمه هوسکارلغی واردر .

هَوَسلی صـ. میل و آرزوسی اولان ، آرزوکش : تحصیله چوق هوسلی بر چوجقدر .

هَوَسناك صـ. فا. میل وآرزوسی اولان ، هوسـلی ، هوسکار ، آرزوکش .

هوش سـ. [فا. « غوش » دن] برنوع آقچه آغاج .

هوش سـ. فا. عقل ، شعور ، خرد : کوش هوش = عقل قولاغی || بی هوش = ١. عقلسز ، احمق . ٢. کندیندن کچمش ، بایغین .

هوشمند صـ. فا. عقللی ، عاقل ، خردمند .

هوشمندی سـ. عقللیلق ، عاقللك .

هوشیار یاخود هشـیار . صـ. فا. عقللی ، عاقل .

هوشیاری سـ. عقللیلق ، عاقللك .

هَوْل سـذ. عر. جـ : اهوال . قورقو ، قورقمه ، اورکمه ، دهشت : جان هولیله = جان قورقوسیله . || ابوالهول = مصرده فراعنه‌دن قالمه انسان قفالی جسیم آرسـلان هیکلی فر . Sphinx .

هولانده سخـ. مـ. اوروپای غربیده‌کی فلمنك مملکت و دولتی ؛ هولانده پینیری ، سـنبلی = بو مملکته مخصوص نوعلری .

هولانده‌لی سـ. صـ. فلمنك اهالیسندن آدم ، فلمنکلی .

هولناك صـ. فا. قورقونج ، دهشتلی .

هَولو سـ. [فا. « آلو » دن] بر جنس شفتالی .

هَوْن سـذ. عر. ١. خفیفلك ، اهمیتسزلك . ٢. قولایلق .

هَوَنك یا آونك . سـ. آصیلوب محافظه اولنمق اوزره بر صابه کچیرلمش میوه باغی : برهونك اوکز ، اوزوم ، الما ، انجیر ؛ هونك اوزومی = آصیلوب قیش ایچون محافظه اولنمش اوزوم .

هونکور حـ. [اصـلی : اقکنکور] سـسله ، هیچقره هیچقره : هونکور هونکور آغلامق .

هونکورده‌مك فل. هونکورهونکور آغلامق ، سـسله و برنوع عصبی خلجانله آغلامق .

هونه سـ. ارکك کیك وصیغین وامثالی .

هونی سـ. با : خونی .

هوو سـ. آو قوشـیله اولنان صیـد ؛ هوو آغاسی = قوشچی باشی .

هوولامق فل. فرلایوب آتلمق ، پرتاو ایتمك .

هوی سـ. فا. باغروب چاغرمه ، شماته ، نعره : هـای وهوی = جنبش کورلدیسی .

هَوِی سـذ. عر. با : هوا .

هُوِیَّت سـذ. عر. [لغت مولده] ١. ماهیت ، حقیقت . [ماهیت اعم اولوب هویت ایسه باشلیجه شخص ماهیتیدر . ٢. حقـ . بر آدمـك آرانیـلان ویا اولمق ادعاسـنده بولندیغی شخص اولمه‌سی ؛ هویتنی اثبات ایده‌مدی ؛ طوتیـلان

آدمك هويتى دها تحقق ايتمدى .

هُويدا { ص. فا. بللى، آشكار، ظاهر، عيان : بوايشك بويله اولديغى هويدادر .

هُوَيضه { سذ. عر. [« هيضه » دن ستصـ.] ط. قولره يه مشابه سارى اسهال ، كوچك قولره، فر. Cholérine .

هه { سـ. «ه» حرفنك تر. اسميدر. با : ها .

هه { د. ١. سؤال ايچون : هه؟ نه ديرسك؟ ٢. تصديق اداتى، اوت : يارين كل ديدم هه ديدى. با : هاء ، اى .

هَى { حد. ١. اشتكا و تحسرله برابر ندايه مخصوصدر : هى فلك! هى كنجلك كونلرى! هى نه كتابلر ايدى ! ٢. تنبيه واخطار بيان ايدر : هى ! بكا باق؛ هى! چوجقلر . || بههى ، بهى = صبرسزلقله تعزير بيان ايدر، آ، ايا، هيا : بههى آدم؛ بههى جاهل ! || هى كيدى = تقدير وتعجب وتحسر بيان ايدر: هى كيدى مال! هى كيدى كراز هى. || هى مدد = ايواه، يازيق! || هى هى = هاى هوى .
== سـ. سويلچ ومانى نعرهسى : كوكي هى هيلرله كونورديلر .

هِىَ { ضـ. ذ. عر. ذ : هو. دا : هو. || كاهى = اولديغى كبى .

هَيأت { يا هيئت. سذ. عر. جـ : هيات. ١. شكل، صورت ، كورنيش : بو بنانك ، باغچهنك، حيوانك هيأتى چوق خوشمه كيديور . ٢. طوريش وضع، وضعيت : بوصالونى باشقه بر هيأته قوملى . ٣. قيافت : علماء، اصناف هيأتنده بر آدم. ٤. حال، كيفيت : هيأت اصليهسنه ارجاع ايتمك؛ هيأت حاضرهسيله قبول ايتمك. ٥. بر طوپ تشكيل ايدن افراد و اشخاصك مجموعى : هيئت مجلس؛ هيئت وكلا . ٦. احوال سماويهدن واجرام سماويهنك صورت دوروحركتيله كرهٔ ارضك بر سياره اولمق اعتباريله اولان احوالندن بحث ايدن فن : علم هيأت؛ هيأت بيلمك ، اوقومق ؛ اهل هيأت = بوفنك علماسى. || هيأت اصليه = اك اولكى شكل وصورت. || هيأت ظاهره = ميدانده كورينن حال وصورت. || هيأتله = هب بردن، مجتمعاً : بز دائرهجه هيأتله معايدهيه كيتدك . || هيأت مجموعه = برشيئك طوبدن اولان حال و صورتى ، تفرعات و يا افراد واجزاسندن صرف نظرله بوتوننك ابراز ايتديكى حال ومنظره : بوباغچهنك هر طرفى كوزل دوزلمش ايسهده هيأت مجموعهسنده بر لطافت يوقدر. || هيأتيله = اولديغى كبى، بلا تبديل وتغيير .

هَياكِل { سذ. جـ. عر. فد : هيكل . با : هيكل .

هَيّامتوله { حد. [اصلى : ايام اوله، ياخود : هى يا مولى] اساساً طائفهلرك كمى دميرينى آليركن وياكورك چكركن وبالتقليد آغر بر شئ چكن هرصنف عملهنك بر آغزدن سويلدكلرى برتعبيردر . || هياموله ايله = زورله ، پك چوق مشقتله : مكتبك صنفلرينى هياموله ايله آتلادى .

هَيبَت { سذ. عر. ١. قورقو وحرمت حسنى اويانديرهجق حال وهيأت، مهابت : آرسلانك هيبتى چوقدر. ٢. مهابتلى برذاتك رؤيتندن حاصل اولان قورقو وحرمت وتعظيم حسى : هيبتندن ديلى طوتلدى .

هَيبَتلى { ص. كورنلره قورقو و حرمت حسنى القا ايدهجك صورتده عظمت وشانى اولان .

هَيَجان { سذ. عر. درونى تلاش وحركت ، جوشمه ، جوشقونلق : بر سوزدن هيجانه كلدى .

هيچ { ص. فا. معدوم ، مفقود ، يوق اولان ويا يوق دينلهجك قدر آز اولان : اوده كاتبم ديورسهده بنم نظرمده هيچدر.
== سـ. فا. يوقلق، عدم : هيچدن كلمه؛ هيچه صايمق؛ هيچدن اييدر.
== حـ. بوس بوتون ، اصلا ، قطعا : اوهيچ بيلمز؛ هيچ قزانمدى؛ هيچ كورمدم. || هيچ اولمازسه، هيچ دكلسه = اقلى، لااقل، بارى. || هيچ بر = افراد واجزانك برر بررانكارى : هيچ برايش كورهمدم؛ هيچ برتاجرك تشبث ايدهجكى ايش دكلدر ؛ اومالك هيچ برى ايشه يارماز . || هيچ بر زمان ، هيچ بر وقت = اصلا ، ابداً : اونى هيچ بر وقت قبول ايتمم ؛ سزك ديديككز هيچ بر زمان اولميهجقدر . || هيچ بر شئ = اصلا و قطعاً : هيچ بر شئ سويلمدى ؛ هيچ بر شئ

ويرمدى . || هيچ كيمسه = هيچ بر آدم : هيچ كيمسه كلمدى ؛ هيچ كيمسه‌يى اينجيتمه‌ملى . || هيچدن = ١. اصل ونسلى مجهول، صكره‌دن كورمه : هيچدن بر آدم . ٢. زحمتسز قزانلمش : هيچدن برپاره‌در؛ هيچدن بر اوه مالك اولدى . || هيچه صايمق = صايمامق ، اهميت ويرمه‌مك . — سؤالده « هيچ كورمديكزمى؟ » كبى جملهٔ منفيه‌يه تقليداً جملهٔ مثبته‌ده دخى قوللانيلوب « وقتك برنده » و « قضارا ، تصادفاً » كبى برمعنا افاده ايدر : او آدمى هيچ كورديكزمى ؟ هيچ آوه كيتديككز وارميدر ؟

هيچقرمق { يا اينجقرمق . فل . بوغاز طيقانه‌رق و دريكدن ايچ چكرك آغلامق : هيچقروب طوريوردى؛ هيچقره هيچقره آغلادى .

هيچقرمه { س. بوغاز طيقانه‌جق صورتده و دريكدن ايچ چكرك آغلامه : هيچقرمه‌سى ايشيديليوردى .

هيچقريق { س. ١. آغلاركن بوغاز طيقانيرمش كبى كوكسدن كلوب زورچيقان اضطرابلى سس : هيچقريقله آغلامق . ٢. عجله يمك ويا سويلمك كبى بعض احوالده معده‌دن كلن وبعضاً خيلى دوام ايدن بر نوع غير اختيارى كككرمه ، فواق : هيچقريق طوتدى .

هيزم { س. فا. اودون ، حطب. ر.

هيش { حد. هو ! ياهو! ئو .

هيضه { سذ. عر. ط. قوله‌دينلن صالغين خسته‌لق .

هيكل { سذ. عر. ج : هياكل. ١. جسيم بنا و على الخصوص معبد، بتخانه. ٢. تر. طاشدن ويا طونج و سائره‌دن انسان وياحيوان صورتى ، صنم، فر. Statue . [لسانمزده عربى اولميان بو ايكنجى معنا ايله مستعملدر .]

هيكلتراش { س. فا. مرمردن انسان و حيوان رسمى حك ايدن هنرور ، فر. Sculpteur .

هيكلتراشلق { س. و :

هيكلتراشى { س. فا. مرمردن انسان و حيوان رسمى حك ايتمك صنعتى ، فر. Sculpture : هيكلتراشلق صنايع نفيسه‌دندر . [نقرديمك دها مناسبدر .]

هين { س. [عر. «حين» (: زمان) دن غلط.] هين اوغلى = زمانه آدمى، چوجنى، ولدزنا ، جن فكرلى .

هيولاء { يا هيولى . سذ. عر. [يو. ὕλη دنكه ماده ديمكدر.] حكماء قديمه ذهابنجه كافهٔ موجوداتك اصلى اولان بر ماده ويا صورت ابتدائيه . || مج. مجسم عد اولنميه‌جق قدر ضعيف ويا اهميتسز شخص وياشىء.

هيولائى { ص. عر. ذ : هيولائيه. كافهٔ اجسامك اصلى و مادهٔ ابتدائيه‌سى ظن اولنان بر ماده و يا صورت ابتدائيه‌يه منسوب ومتعلق .

هيهات { حد. عر. فوت اولمش برشيئه تحسر بيان ايدر، دريغ! يازيق! هانيا ! نره‌ده: هيهات! كنجلك كونلرى كچدى!

هيئت { سذ. عر. ج : هيآت . [عر. تركيباتده « هيئه » صورتنده‌ده قوللانيلير.]

ى

ى (يه. س. [عر. ياء. سذ] تركجه الفبانك اوتوز برنجى وصوك حرفيدر. ترتيب اصلى اولان ابجد صره‌سنده اونجى حرف اولمغله، رقم كبى استعمالنده ١٠ عددينه معادلدر. شكل عبرانيسى י وشكل سريانيسى ܝ اولوب، يونانى و لاتين الفبالرنده I صورتنى آلمشدركه جمله‌نك مشابهتلرى ظاهردر. بعضاً حرف صورتنده [ياز، ير، يوق، پى، هاى كبى] و بعضاً حركه كبى تلفظ اولونور؛ عربيده بوايكنجى تقديرده حرف مد دينلوب كسره‌يى تقويه وتمديد ايدر: اديب، برى كبى، وبعضاً كلمه‌نك آخرنده «الف مقصوره» ناميله «ا» كبى اوقونوركه بو قبيلدن اولان كلمه‌لر لسانمزده اكثريا «ا» له يازيلير: دعوى، مولى كبى. فارسى كلمه‌لرده دخى ممدود اوقونور: پير، اين كبى. تركجه‌ده ايسه عادتا اسره يرينى طوتوب تمديد اولنماز واينجه هجالى كلمه‌لرده اينجه يعنى كسرهٔ خفيفه، وقالين هجالى كلمه‌لرده قالين يعنى كسرهٔ ثقيله اوقونور: كيم، ايپ، چيل، قيل، قيش، قالين كبى. كسرهٔ ثقيله ماقبلنه كوره بعضاً ضمهٔ مقبوضهٔ ثقيله وكسرهٔ خفيفه دخى ضمهٔ مقبوضهٔ خفيفه تلفظنه تقرب ايدر: قوزى (قوزو)، بورى (بورو)، اولغين (اولغون)؛ بيلير (بيلور)، كلير (كلور) كبى. اساساً مكسور اولان برچوق كلمات تركيه اليوم برجه مفتوح قوللانلديغى حالده حالا «ى» ايله يازلمقدن قورتله‌ميور: ايل، ايلچى، ايرمك، ايركن، ايتمك كبى. ديكر بعض كلمه‌لرده‌ده اساساً همزه اولان ايلك حرف «ى» يه قلب اولمشدر: ييل، ييلان كبى اصللرى ايل وايلاندر.

يا (د. ١. تصديق بيان ايدوب جوابده قوللانيلير، اوت، بلى، نعم: سز بزمله كله‌جكميسكز؟ - يا. ٢. تأكيد وتقويه ايچون اولوب يا برنجيسى كبى جوابده ويا تأكيد اولنان سوزك آخرنده و بعضاً مكرر اوله‌رق قوللانيلير: بونى سزمى يازديكز؟ - يا؛ اويله ايسه بوسزك حقكزدر - يايا؛ بتمدر يا؟ آليرم يا. ٣. نقل كلام خصوصنده و «كلنجه، كله‌لم» معناسيله قوللانيلير: يا سز نه يابه‌جقسكز؟ ٤. پكى اما، ايى اما، شوقدر واركه: ياكلمك ايستمزسه؛ يا خبر آليرسه. ٥. صيغهٔ شرطيه‌دن صكره «آ» يرينه تأكيد وتعجيل بيان ايدر: كلسه يا؛ يازسه‌لر يا.

يا (حه. تعجب واستغراب بيان ايدر، اويله‌مى: يا! بزى صورميورسكز ها! يا! بزى اوقدر سورمشسك!

يا (حر. [فارسيدن مأخوذ] ترديد بيان ايدر، ياخود: وابورله يا شمندوفرله كيدرز. مكرر دخى قوللانيلير: بن يا كليرم يا كلمم؛ يا آرابه ايله يا آتله كيتملى؛ يا بن يا سن. برنجيسى «يا» و ايكنجيسى «ياخود» دخى اولور: بر ايشه يا باشلاما ياخود بيتيرمكى كوزكه آل.

يا (حد. عر. ١. اى، هى: يا الله! يا ربى! يا رسول الله! ٢. استمداد واستغاثه وتأسف بيان ايدر: يا مدد الله!

ياء (سذ. عر. «ى» حرفنك اسم عربيسيدر، يه. نقطه‌لرى آلتنده وايكى اولمق اعتباريله

ایضاحاً «یاء تحتانیه» و «یاء مثنّاة» دخی دینلیر .

یاب { ص. فا. [اصل فعل اولوب وصف ترکیبیده بولنور] ١. بولان، نائل، دسترس : فرصتیاب = فرصت بولان ؛ کامیاب = نائل مرام. ٢. بولنان، اله گچن : کمیاب = آز بولنن ؛ نایاب = بولنماز .

یاب { ح. یاواش، آهسته، سسسز، آزر آزر : یاب یاب یورینك.

یابا { یابالامق. با : یابه، یابه‌لامق.

یابان { یابانی، یابانجی وسائره. با : یبان وسائره .

یابس { ص. عر. ث : یابسه. [«یبس»دن سف.] قوری، نم وباش یاخود تازه اولمیان : یابس اوت؛ اثمار یابسه؛ یابس هوا = رطوبتسز؛ رطب ویابس = تازه وقوری، هردرلودن .

یابه { س. قوری اوت وصمانی طوپلایوب آتمغه وخرمان صاورمغه مخصوص اوچ پارمقلی چتال شکلنده تخته‌دن کورك .

یابه‌لامق { فت. صمان ویا اوتی یابه دینلن آلتله قالدیروب آتمق ویا صاورمق .

یاپ { ویاپه. مه. یالکز صفتندن اول کلوب اونك معناسنی تأکید ایدر : یاپ یالکز. یاپه یالکز = بوس بوتون یالکز ومنفرد .

یاپاغی { س. با : یپاغی .

یاپالاق { یا یپالاق. س. بووارلاقجه بیوك برنوع بوهو قوشی .

یاپدیرمق { فت. ١. دیکری واسطه‌سیله یاپمق، اهل وارباب‌نی چالیشدیره‌رق وجوده کتیرمك. اعمال ایتدیرمك : بر او یاپدیردی؛ بو اثوابی کیمه یاپدیردیکز؟ ٢. برینك بر ایش یاپمه‌سنه مانع اولمامق، یاپمغه سربست ومختار براقمق : چوجقلره اویله شیء یاپدیرمامالی؛ یاپدیران اولورسه اونلر یاپارلر .

یاپراق { یا یپراق. س. ١. آغاج وسائر نباتاتك آز چوق یاصی وجنسنه کوره مختلف الشکل جزئی که اکثریا قیشین دوکیلوب بهارده ینه تجدد ایدر، ورق، برك : چنار، آصمه، اسپاناق یاپراغی؛ یشیل، قوری یاپراق؛ یاپراغنی دوکر، دوکز آغاج. ٢. کاغد وکتاب ومکتوب کبی شیلرك برقاتی که ایکی صحیفه‌یی حاویدر، ورق : کتابك یاپراقلرینی چویرمك، صایمق؛ ایکی یاپراقدن عبارت کاغد. ٣. قات قات اولان شیلرك بهر قاتی، طبقه : طاش، مرمر یاپراغی؛ تخته یاپراغی = بر کوتوکدن بیچیلن تخته‌لرك بهری : بو غلاصدن بر یاپراق آلملی. ٤. برقاچ اك قماشدن دیکلمش شیئك بهر اکی : یالکن یاپراغی؛ اوچ یاپراقدن یاپلمش فیستان. ٥. بالخاصه آصمه وباغ یاپراغی : یاپراق طولمه‌سی؛ یاپراق قاورمق؛ تازه یاپراق. || یاپراق آشیسی = آغاجلره اورولان برنوع آشی که برپارچه قبوغله چیقارلمش بر یاپراق کوکنك آشلانه‌جق آغاجك قبوغی آلتنه ادخالیله اولور. || بیك یاپراق = برنبات فر. Achillée. || یاپراق دوکومی = آغاجلرك یاپراقلری دوکلدیکی موسم، صوك بهار. || سیکیرلی یاپراق = یاره‌یه مرهم قومقده مستعمل سمیزجه بر یاپراقکه صولاق یرلرده اولور. = ص. یاپراق حالنده ویا یاپراقدن مرکب : یاپراق توتون = قییلماشی؛ یاپراق خالی = بر قاچ یاپراقدن عبارت دیکیشلی عادی خالی. || یاپراق یاپراق = طبقه طبقه، قات قات .

یاپراقلانمق { فل. یاپراق پیدا ایتمك، یاپراقله اورتنمك : آغاجلر یاپراقلاندی؛ اسپاناق دها یاپراقلانمدی .

یاپراقلی { ص. ١. یاپراقلرله مستور، یاپراغی اولان، یاپراغی چوق : زیتون آغاجی یاز قیش یاپراقلیدر؛ یاپراقلی اسپاناق. ٢. طبقه‌لره منقسم، قات قات : یاپراقلی طاش؛ یاپراقلی دمیر = بو صورتله قات قات اولان معیوب وغیرمقبول دمیر .

یاپرغان { س. چیچك یاپراغی، چیچکلرك اطرافنی تشکیل ایدن یاپراجقلرك بهری، وریقه. توجیه .

یاپش { س. جعلی وساخته طور وحرکت : او یاپشلره‌ده یاپیلیرم .

یاپشدیرمق { فت. یاپشقه‌سی ویا سطه‌سیله یاپشدیرمق، الصاق ایتدیرمك : شو قوطینك قپاغنی تنکه‌جی‌یه یاپشدیرتملی؛ شوکتابك آرقه‌سنه برکاغد یاپشدیرتملی.

یاپشدیرلمق { مج. الصاق ایدلمك . بودیوارلره کاغد یاپشدیرلیرسه کوزل اولور .

یاپشدیرمق { فتـ. ١. بر شیئی دیکر بر شیئك اوزرینه قویوب قوله و سائره ایله ثابت قیلمق، الصاق ایلمك : دیواره کاغد، کاغده بال مومی یاپشدیرمق ؛ کتابك قابنه بز، مشین یاپشدیرملی. ٢. طوقندیرمق، لمس وتماس ایتدیرمك : النی دیواره یاپشدیردی . ٣. تطبیق ایتمك ، یرلشدیرمك ، آتمق، ویرمك، بیتشدیریویرمك : بر طوقات یاپشدیردی ؛ همان جوابنی یاپشدیردی . ٤. دیواره اعلان وضع ایتمك : محکمه‌نك قپوسنه فلانجه‌نك افلاسنه دائر بر اعلان رسمی یاپشدیرمشلر .

یاپشدیرمه { س. ١. یاپشدیریلان شیء ، یاپشدیرلمش شیء : اوستنده بر یاپشدیرمه‌سی واردر. ٢. کلینك یوزینه یاپشدیردقلری یوفقه الماس و سائره : یاپشدیرمه‌لرك آرتق موده‌سی وزمانی کچدی .

یاپشقان { ص. (اصلی : یاپشغان) ١. طوقندیغی شیئه یاپشان، لزوجتلی : یاپشقان چامور. ٢. آیریلوب کیتمز، معجز : پك یاپشقان آدمدر. || یاپشقان اوتی = یاپراقلری سورندیکی یره یاپیشیر برجنس نبات . || دکیز یاپشقانی = برقاچ نوع اصداف بحریه.

یاپشمق { فل. ١. طوقندیغی شیئه ایلیشوب آیرلمامق، التصاق ایتمك : کتابك یاپراقلری بربرینه یاپشمش ؛ چامور پوتینمه یاپشدی . ٢. طوقنمق، لمس وتماس ایتمك : الم دیواره یاپشنجه برودتنی حس ایتدم. ٣. کیریشمك ، مباشرت و تصدی ایتمك : ایشه یاپشدم. ٤. آیرلیوب تصدیع وتعجیز ایتمك، چوق اوتورمق : او برکره یاپشدی‌می کیتمز ؛ معجزده یاپشدی . ٥. قویویرمه‌مك اوزره طوتمق ، توسل وتمسك ایتمك : اتکنه یاپشدی .

یاپشمه { س. یاپشمق ایشی، التصاق. = ص. یاپشمش ، یاپشدیرلمش (شیء) .

یاپشیق { ص. ١. یاپشمش، متصل، ملتصق : دری اته یاپشیقدر . ٢. طوقنان، تماس ایدن، بیتشیك : فانله تنه یاپشیق طورملی؛ قولاقلری یاپشیق.

یاپقین { ص. ١. زنکین ، حالی خوش، سعهٔ حالی اولان. ٢. سرخوش .

یاپلمق { مج. ١. ایشلنمك، اعمال اولنمق، معمول اولمق : بو ایش بویله یاپلماز. ٢. بنا، تأسیس، انشا اولنمق : بو او نه وقت یاپلدی؟ بوکوپری، بو یول ایی یاپلمامشدر. ٣. معمور وزنکین اولمق، سعهٔ حال کسب ایتمك . ٤. سرخوش اولمق . [صوك ایکی معناده استعمال اولنمامغه باشلامشدر .]

یاپلمه { س. ١. ایشلنمه، اعمال اولنمه : بو ماصه‌نك یاپلمه‌سی قولایدر . ٢. بنا وتأسیس ویا انشا اولنمه : بو اوك، یولك یاپلمه‌سی وقته محتاجدر .

یاپلیش { س. ١. یاپلمق طرزی، صورت اعمال : بو طولابك یاپلیشی پك ماهرانه‌در . ٢. صورت بنا وتأسیس، طرز انشا : بوقله‌نك یاپلیشی پك لطیفدر .

یاپمق { فتـ. ١. قیلمق، ایشلمك، اعمال ایتمك : بو رسمی کیم یاپدی ؟ برقلیچ ، بر اثواب یاپدی. ٢. وجوده کتیرمك، ایجاد وتألیف ایتمك ، تصنیع ایتمك : کوزل بر ماکینه، بر کتاب یاپدی. ٣. بنا، تأسیس، انشا ایتمك : بو اوی کیم یاپیور؟ کوزل بر یول یاپدی. ٤. ایتمك، ایلمك، بر ایشله مشغول اولمق، بر فعل و حرکتده بولنمق : نه یاپیورسکز؟ دون فلان یرده نه یاپیوردیکز؟ اورایه نه یاپمغه کیدیوردیکز ؟ یاپمه چوجغم ! یاپمه‌یك ایتمه‌یك دیدمسه‌ده دیکلمدیلر. ٥. دوزلتمك، تعمیر وتسویه ایتمك : اوبولی یاپدیلر. ٦. حاضرلامق، دوزوب قوشمق : آتی یاپدیکزمی؟ اوطه‌می، یتاغمی یاپمدیلر. ٧. تجارتده دوزمك ویا ادخار ایتمك : یوك، ایپك، ذخیره یاپیور. ٨. ایش کورمك، بجرمك، موفق اولمق : یاپه‌مدی. ٩ . اضرار ایتمك : سن بکا نه یاپه بیلیرسك . ١٠ . بری حقنده بر معامله‌ده بولنمق : اونك بکا یاپدیغنی بیلیرمیسکز؟ بن یاپه‌مام. || او یاپمق = اوجاق او یاندیرمق . || ایش یاپمق = ١. امور ایتمك، اهمیت ویرمك. ٢ . [مقام استهزاده] ایش بوزمق : آماده ایش یاپدیکز ! || بازار یاپمق = بازارلق ایتمك،

بدلی قرارلاشدیرمق اوزره منازعه‌یه کیریشمک . || درس یایمق = درسی مطالعه ایدوب حاضرلامق . || دوزمه یایمق = حیله ایتمک. || قپو یایمق = ١. طاوله اویوننده آچیق بر پولی دیکر پول ایله اورتمک . ٢. اوکدن فکری حاضرلامق اوزره بر طاقم مقدمات ایراد ایتمک. || کوکل یایمق = تطییب خاطر ایتمک ، کوکل آلمق. || کیف یایمق = کیف چاتمق ، یتیشدیرمک . || کیفی یایمق = مماشات ایتمک. || یووه‌سنی یایمق = حقندن کلمک ، تأدیب ایتمک .

یایمه { س. یایمق ایشی. || : یایمق. = ص. ١. دوزمه ، ساخته ، جعلی ، یالاندن : یایمه بر ظرافتله؛ اونك کوستردیکی محبت یایمه‌در. ٢. صنعی ، طبیعی وخلقی اولمیان : بو قوش یایمه‌در .

یاپنجاق { س. ١. آچیقده قیشلا. یان آتلره اورتدکاری اوزون تویلی کبه. ٢. آت جوشنی ، کستوان ، چوقالك کوچکی .

یاپنجاق { س. اساساً مرمره‌نك بو اسمله مسما بر قریه. سندن چیقمش بر نوع اوزوم : یاپنجاق اوزومی؛ روم ایلی یاپنجاغی.

یاپنمق { فط. فل. ١. کندی ایچون یایمق ویا یاپدیرمق : بر قات اثواب یاپنمق . ٢. حاضرلانمق ، اوزنمك : قوش یاوریسی اوچمغه یاپنیور. ٣. کسب سمه ایتمک ، چکنمه‌سی قولایلاشمق. ٤. جعلی وساخته طور وحرکتده بولنمق .

یاپنش { س. ساخته وجعلی طور وحرکت ، یاپش .

یاپوق { س. ١. کلینك یوزینه یاپشدیردقلری یوفقه الماس. ٢. سابقده سپاهی تزییناتی.

یاپه { مه. || : یاپ .

یاپی { س. ١. بنا : بو اوك یاپیسی صاغلامدر ؛ یاپی ایله اوغراشمق . ٢. دردست تأسیس اولان بنا: یاپی‌یه کیتدی؛ یاپیده‌در. ٣. بدنك شکل وصورتی ، بنیه : ایری ، نارین یاپی. || یاپی طاشی = ١. بناده قوللانیلان طاش . ٢. مج. بر برك ارکان وعناصرندن اولان .

یاپیجی { ص. س. ١. یاپان ، عامل ، صانع . ٢. بنا یاپان ، بناء ، معمار ، قلفه .

یاپیق { س. ١. آتی یاغموردن محافظه ایچون اورتدکاری بیوجك بالمه. ٢. وقتیله یکیچریلرك کیدکاری قاپوت .

یاپیلی { ص. بردرلو بنیه‌سی اولان: ایری یاپیلی = جثه‌لی ، قوی البنیه ؛ نارین یاپیلی = نحیف البنیه ؛ خفیف یاپیلی = ضعیف ؛ قوتت یاپیلی = کوجلی قوتلی .

یات { س. قالقان وزره کبی تحفظ سلاحی ، پوسات : یات یاراغ = مهمات حربیه.

یات { ص. [اکثریا دال ایله قوللانیلورسه‌ده، اصلی تا ایله اولوب ، تحریك اولندقده دال اولور.] ٢. یبانجی ، غریب ، بیکانه ، اغیار. ٢. خصم ، دشمن ، معارض ، خلافکیر .

یات { س. [نکا . Iacht] چتنه‌دن بیوك تنزه واپوری .

یاتاق { یاتاغان . || : یتاق ، یتاغان .

یاترمق { فتـ. ١. یاتمغه سوق ویا اجبار ایتمک ، یتاغه قومق ، اویوتمق : چوجغی یاتیردیکزمی؟ ٢. یتاق تدارك ایتمک ، یاته‌جق یر حاضرلامق : بو قدر مسافری نره‌ده یاتیره‌جغز؟ ٣. بریانه اکمك ، یره دوشورمك : روزکار ، یاغمورا اکینلری یاتردی. ٤. یره آتمق ، ییقمق دوشورمك : فلقه‌یه یاتردیلر . ٥. (آقچه‌یی) فائضله ایشلمك ویا امانت اولمق اوزره بریره تسلیم ایتمک : پاره‌سنی بانقه‌یه یاتردی .

یاتسو { یا یاتسی . س. یاتمه وقتی؛ یاتسی نمازی = بش‌وقت نمازك بری که کیجه یاتیله‌جق وقت قیلنیر .

یاتسوین { یا یاتسیین. ظز. یاتسی وقتی یاتسیین کلدی.

یاتسی { ص. یاتیق ، باصیق ، یاصی ، دوز . — || : یاتسو .

یاتشدیرمق { فتـ. ١. تسکین ایتمک ، سکونت قراندیرمق : یاغمور روزکاری یاتشدیردی . ٢. دوزلتمك ، تسویه ایتمک : او ایشی یاتشدیردم. ٣. راضی ایتمک ، ارضا واماله ایتمک : کندیسنی صلحه یاتشدیردیلر .

یاتشمق { فل. ١. کسب سکونت ایتمک ، تسکین اولنمق ، راکد اولمق ، شدتی چکمك : دکیز ، فرطونه ، صانجی یاتشدی. ٢. کورلدی وقاریشیقلق مندفع اولمق ، راحتلانمق .

یاتغین (صه. ۱. بر یانه مائل ، اکری . ۲. چوق یاتمش. ۳، چوروك : یاتغین مال.

یاتقی (یاتقو. سه. یاتوب باصلمقدن پیدا اولان قیرمه، قیریم : قماش یاتقیسی .

یاتلمق (مج. ۱. اویومق اوزره اوزانلمق، یتاغه کیرلمك ، اویونمق : شمدیدن یاتلماز . ۲. بیتوتت ایدلمك : بورادە یاتلیرمی؟

یاتمق، (فل. ۱. یره اوزانمق ، اویورکن یتاقده آلنان وضعیتی آلمق : بوتون کون یاتمق ایی دکلدر قالقوب کزملی. ۲. اویقویه وارمق ، اویومق اوزره یتاغه کیرمك : شمدی یاتدیلر؛ سز قاچده یاتارسکز ؟ ۳. اگلمك، سرلمك ، دوشمك ، باصلمق: اکینلر یاتدی. ٤. مطاوعت ایتمك ، رام اولمق . ٥. راضی اولمق رضا ویرمك : دشمن صلحه یاتدی. ٦. کیجه‌یی کچیرمك ، بیتوتت ایتمك ، قونمق : بو کیجه نره‌ده یاته‌جغز؟ ۷. خسته‌لانمق ، خسته اولمق : ایکی آی یاتدم. ۸. (کمی) دمیر آتمق ، لنکر انداز اولمق : اسکله اوکنده یاتان کمیلر . ۹. قرار بولمق ، مطمئن اولمق : بوکا ذهنم ، عقلم یاتدی . ۱۰. اولو اولمق ، مزارده بولنمق ، مدفون اولمق : بو تربه‌ده کیم یاتیور ؟ ۱۱. محبوس اولمق ، حبسخانه‌ده قالمق : آلتی آی یاتدی . ۱۲. صیغهٔ عطفیه‌دن صکره مداومت و استمرار بیان ایدر : دوشونوب یاتمق. || اوستنه یاتمق = غصب ایتمك، قبوللانمق . || حاجی یاتماز = ناصل آتلسه قائمادوشن بر اویونجق. || یاتوب قالقمق = اقامت ایتمك . || یوله یاتمق = ۱. تنیز حیوان یوریلوب راحت یوریمکه باشلامق . ۲. ادعاسندن واز کچوب اویوشمق، سویلنن سوزی قبول ایتمك.

یاتمه (سه. یاتمق ایشی . با : باتمق .

یاتوغان سه. و :

یاتوق (سه. قانون کبی قوجاغه یاتریلان سازلره دینیر.

مر .

یاتی (سه. یاتمه ، اویومق اوزره یتاغه کیرمه، کیجه‌یی کچیرمه، بیتوتت ؛ کیجه یاتیسی = کیجه یاتمه‌سی : کیجه یاتیسنه بیورك = کیجه یاتمق اوزره .

یاتیق (صه. ۱. یاتیرلمش اگلمش. ۲. چویرلمش، دوریك. = سه. یاصی صوقابی .

یاتیم (سه یاتمش وا گلمش شیئك حالی، یره سرلمش اولمه .

یاتیملی (صه. یاتمش، یره سرلمش، باصلمش، مستوی .

یَأجوج (سذ. عر. [عبرانیجه‌دن] مأجوج ایله برابر قصیر القامه برقوم؛ سد یأجوج ومأجوج. با : سد .

یاخود (حر. فا. [« یا » حرف تردیدیله « خود » کلمه‌سندن مرکب] تردید و تخییر بیان ایدر، یا : بوکون یاخود یارین کلکز؛ یا بوکون کیدرز یاخود یارین . «و» عاطفه ایله برابر دخی قوللانیلیر : بکا خبر یوللارسکز و یاخود بن آدم کوندروب صورارم .

یاد (صه. با : یات .

یاد (سه. فا. ۱. آکمه ، خاطره کتیرمه : یاد ایت ایام شبابی که. ۲، لاقردیسنی ایتمه ، ذکر : هپسنی صایدی‌ده اونی یاد ایتمدی .

یادداشت (سه. فا. خاطرده قاله‌جق شیء، برکذار، خاطره .

یادَس (سه. [فا. « یاداست » ویا « یادداشت » دن غلط] هر کیم آلدادیرسه دیکرندن بر اوکدول آلمق اوزره طوتیلان بحث که طاوغك اوچورجاق کمیکنی چکوب قیره‌رق طوتیلیر : یادس طوتشمق ؛ یادس کمیکی = مذکور اوچورجاق کمیکی . = حد. بو بحثده دیکرینی آلدادیرکن قوللانیلیر.

یادِگار (سه. فا . ۱. بر شخص ویا حالی خاطره کتیرمکه یارایان شیء، برکذار : بو سزه بندن یادگار اولسون؛ بو کتاب پدرمدن یادکاردر . ۲. مج. تر. ادبسز آدم ، معهود .

یادرغامَق (فتر ۱. یبانجی نظریله باقمق، اجنبی عد ایتمك. ۲. (چوجق) طانیمدیغی آدمدن قورقوب آغلامق : بو چوجق بنی یادرغایور .

یادلی (یاخود یاتلو. صه. ۱. یبانجی، مجهول ، نامعلوم. ۲. دشمن، خصم ، مخالف. ۳. اوغورسز، مشئوم .

یار (سه. ۱. یارلمش یر ، اوچوروم، جار. ۲. ورطه، کر-

داب ، جای هلاك . || یاردن آتمق . = پرنده‌دن آتلاتمق، بلایه دوشورمك، قضایه اوغراتمق. || یاردن اوچمق = آلدانوب بلایه دوشمك . || یار ییقندیسی = بر دوستیو زندن متضرر اولمه [تركجه یار ایله فارسی یاردن متشكل نكته.]

یار { س. دلال باغرتمه ، اعلان ، جار. مر .

یار { س. آغز صویی ، آغزده طوپلانان صو، لعاب. [آقا-نته صالیار دینیر.]

یار { س. فا. ج : یاران ١. دوست، محب : یار و فادار؛ یار و فاشعار؛ یار جان = محب صادق؛ بزم یاران. ٢. محبوب، محبوبه، معشوق ، معشوقه ، سوكیلی : یاردن آیرلمق؛ فراق یار. ٣. بیلدك ، آشنا : یار واغیار نظرنده. ٤. یاردیمجی ، معین، مددكار : اللهدن باشقه یارم یوقدر. || جهاریار = صحابهٔ كرامدن خلفاء راشدین حضراتی . || یارغار = فخر كائنات (صلعم) افندمزه مغاره‌ده رفاقت ایدن حضرت ابا بكر صدیق (رضه). مج . محب صادق .

یارا { س. فا. قوت، قدرت، زور، كوج : یارای سخن = سوز سویلمك قدرتی .

یاراتمق { فتـ. ١. یوقدن وار ایتمك، خلق ایتمك : الله یری وكوكی یاراتدی. ٢. ابداع ایتمك ، بر صورت بدیعه‌ده بولوب میدانه قومق : معانیٔ یاراتیور .

یاراتمه { س. یارادیش ، خلق، آفرینش . = ص. یارادلمش، مخلوق، آفریده : اللهك یاراتمه‌سیدر .

یارادان { ص س. یوقدن وار ایدن، خلق ایلین ، خالق ، خلاق، باری، آفریننده : عالمی، انسانی یارادن؛ یارادان حقیچون؛ یارادانه قربان اوله‌یم .

یارادلمق { فجـ. یوقدن وار ایدلمك، خلق اولنمق : هر شیٔ الله طرفندن یارادلمشدر .

یارادلیش { س. ١. خلق خلقت، آفرینش : عالمك یارادلیشی. ٢. جبلت، طبیعت ، فطرت : اونك یارادلیشی اویله. ٣. بنیه ، مزاج : یارادلیشی ضعیف .

یارادیجی { س. ص. یارادان ، خالق، خلاق .

یارار { ص. ١. ایشه كلیر، نافع ، مفید ، لازم : یارار بر شیٔ دكلدر ؛ یارار صو . ٢. جسور ، یكیت ، دلاور . ٣ . اهلیتلی، مقتدر، قابل .

یارارلق { س. ١. ایشه یارامه ، نافع و مفید و لازم اولمه. ٢. جسارت، یكیتلك : بومحاربه‌ده چوق یارارلغی كورلدی . ٣. اهلیت ، قابلیت ، اقتدار : اونك یارارلغی معلومدر .

یاراشدیرمق { فتـ. ١. اویدیرمق، تطبیق و توفیق ایتمك ، یاقیشدیرمق : اثوابی اوستنه یاراشدیرمش. ٢. بزه‌مك ، تزیین ایتمك ، زیب وزینت ویرمك : صالونی نه كوزل یاراشدیرمش . ٣. اصلسز برشیئی انسانی ایناندیره‌جق صورتده اسناد ایتمك .

یاراشمق { فل . ١. یاقیشمق ، اویمق ، ایی كلمك ، مطابق و موافق كلمك : یشیل كندیسنه یاراشیور؛ او قیافت نه كوزل یاراشمش ؛ كوزله هر شیٔ یاراشیر. ٢. مناسب اولمق. اویغون كلمك : او ایش سزه یاراشماز .

یاراشمه { س. یاقیشمه ، اویمه ، موافق ومناسب كلمه .

یاراشیق { س. یاقیشمه ، اویمه ، اویغونلق، مناسبت : یاراشیق آلماز .

یاراشیقسز { ص. یاقیشماز ، اویغونسز ، مناسبتسز : یاراشیقسز ایش، قیافت .

یاراشیقلی { ص. یاقیشیر ، ایی كیدر، اویغون، مناسب .

یاراق { یاخود یراغ . س. ١. سلاح ، آلت حرب . ٢. معونه، لوازم، مهمات. ٣. عو. آلت رجلیت. || طال یاراق = ١. سل سیف ایتمش. ٢. همان هر شیئه بلا ملاحظه آتیلان. || یات یاراق = اسلحه و مهمات .

یاراقلامق { فتـ. حرب ایچون تجهیز ایتمك .

یاراقلانمق { فل. ١. اسلحه و مهمات تدارك

ایتمك . ۲. حاضرلانمق ، تدارکات کورمك .

یاراماز { یا یرامز. صه. ۱. ایشه کلمز، خیرسز، فائده‌سز ۲. کونی، شریر، مضر، خبیث. ۳. زوربا، شقی. ٤. کورلدیجی، پاتردیجی ، راحت طورماز : یاراماز چوجق .

یارامازلق { یا یرامزلق. س. ۱. ایشه کلمه‌مه، خیرسزلق . ۲. کوتیلك ، شر ، مضرت، خباثت. ۳. زورباق، شقاوت. ٤. کورلدی، پاتردی، چوجق شیمانه‌سی : یارامازلق ایدن چوجغی کیمسه سومز .

یارامق { فل. ۱. ایشه کلمك ، ایش کوره بیلمك ، قوللانیله بیلیر حالده اولمق : بوبکا یاراماز. ۲. فائده‌لی ونافع اولمق، کندیسندن استفاده اولنمق : اوآدم بزه چوق یارادی . ۳. اویغون و موافق کلمك ، صحته نافع اولمق : بورانك هواسی بکا یارادی؛ بویمك، بوصو بکا یارامیور. ٤. لایق و شایسته اولمق ، کرکمك : اوکا ایلك یاراماز .

یاران { صه. شق ایدن . دا : یارمق . || ات یاران = طولامه دینلن چیبانك برنوعی.

یارانمق { فل. ۱. برینك ایشنه یارایه‌جق وبرینه فائده‌لی ونافع اوله‌جق حرکتده بولنمق: نه یاپدمسه بزم قومشویه یارانه‌مدم. ۲. بالاندن برینك خوشنه کیده‌جك حرکتده بولنمق : کندیسنه یارانمق ایچون یاپیور .

یارانه { صه. ح. فا. دوستانه ، محبانه .

یارانیش { س. ۱. ایشه کلمه ، فائده‌لی ونافع اولمه. ۲. برینك خوشنه کیده‌جك ساخته بر حرکتده بولنمه .

یاربّ { ترکیب عر. ای ربم ، ای مولام ، اللهم، آمان یاربی . [تشدیدسز دخی قوللانیلیر .]

یارپوز { س. ککیکه بکزر براوت، حبق ؛ صو یارپوزی ، قرنفل یارپوزی ، قوجه یارپوزی = بونك انواعی .

یارداق { یاخود یرداخ. س. ۱. معاون، رفیق. یماق : حقه‌باز یارداغی. ۲. کوتیلکده شریك، قفادار .

یارده { س. [نکا.] انکلیز آرشینی که ۳۰ پارمق و ۹۵ سانتیمتره‌در .

یاردیرمق { فتـ. ۱. اورته‌دن کسدیرمك، بولدیرمك : شو تخته‌یی اورته‌دن یاردیرملی . ۲. کسدیرمك، پاره‌لاتمق : اودون یاردیرمق. ۳. زیاده یاره‌لاتمق : باشنی یاردیردی .

یاردیم { یاخود یاردم . س. ۱. معاونت ، امداد ، مظاهرت : کیمسه‌دن یاردیم کورمدم. ۲. مساعده : هوا یاردیم ایتمدی. || یاردیم ایستمك = استمداد ایتمك. || ال یاردیمی = فعلاً معاونت ایتمه . || دیل یاردیمی: نصایح. || یاردیمه یتیشمك = امداده کیتمك .

یاردیمجی { س. صه. ۱. یاردیم ومعاونت ایدن آدم، رفیق، معاون : بوایشده هیچ یاردیمجیم یوغیدی . ۲. معین، مددکار : یاردیمجیك الله اولسون. ۳. امداده یتیشن، امدادجی : اوبزم یاردیمجیمزدر. ٤. ایشه براز یاردیم ایتمك اوزره آزجه اجرتله طوتیلان رنجبر.

یارش { س. با : یاریش .

یارشمق { فش. بریله تفاضل و تقدم دعواسنی ایتمك، مسابقه کیرشمك .

یارغوچاق { س. ال دکرمنی. مر.

یارغه { س. بیوك بلیج . مر.

یارغیجی { س. فصل دعوی ایدن آدم ، حاکم . مر.

یارغیلامق { فتـ. فصل دعوی ایتمك، حکم ایلمك. مر .

یارلق { س. ۱. دوستلق، محبت، مصادقت. ۲. عاشقلق، معشوقلق .

یارلمق { فجـ. ۱. اورته‌دن کسیلوب آیرلمق : تخته ، قارپوز یارلدی . ۲. پاره‌لانمق، پارچه پارچه کسلمك : اودون یارلدی‌می؟ ۳. زیاده یاره‌لانمق ، آچلمق : باشی یارلدی.

یارلمه { س. اورته‌دن کسیلوب آیرلمه یا پاره‌لانمه ویا زیاده یاره‌لانمه، آچلمه .

یارم { س. با : یاریم .

یارمق { فتـ. ١. اورته‌دن كسمك، بولمك : تخته‌یی یارملی. ٢. پارچه پارچه كسمك، پاره‌لامق : اودون یارمق. ٣. كسوب آچمق : قارنی یاردیلر. ٤. زیاده یاره‌لامق، دریك یاره آچمق : باشنی یاردی. ٥. اورته‌سندن كچمك، شق ایتمك : كمی دكیزی یاره‌رق كچدی؛ غلبه‌لغی یاروب كلدی. || باش یارمق = ١. درشت معامله ایتمك. ٢. بجریكسزلكله برباد ایتمك. || قیلی قرق یارمق = تدقیق وتحقیق ایتمك.

یارمه { سـ. یارمق ایشی. || ا : یارمق. = صـ. ١. یارلمش یاخود یاریله بیلیر، اورته‌دن آچیلیر : یارمه شفتالی؛ یارمه اودون. ٢. دكرمنده هردانه‌سی برقاچ پارچه‌یه آیریله‌جق صورتده اوكودلمش : آرپه، باقلا، بورچاق یارمه‌سی. [بومعنا ایله اسم‌ده اولور.]

یارمه‌لامق { فتـ. بوینه كسمك، بیچمك.

یاره { سـ. [«یارمق» دن بلكه اصلی یاریق] ١. سلاحله آچلمش جرحه، جریحه، ریش : قلیج یاره‌سی؛ قورشون یاره‌سی. ٢. هر نه صورتله اولورسه بدنده آچلمش جرحه : فرنكی یاره‌سی؛ قوللری یاره ایچنده؛ یاره یری، اثری، نشانی. ٣. غیرذی‌روح شیئلرده كسیك یر : آغاجده بالطه، قوندره‌ده بیچاق، اثوابده مقاص یاره‌سی. ٤. مجـ. آجی، حزن شدید : یورك یاره‌سی.

یاره‌لامق { فتـ. [یاره‌له‌مك یازمق غلطدر.] سلاح وسائره ایله یاره آچمق، جریحه‌دار ایتمك : المی یاره‌لادم؛ محاربه‌ده كندیسنی یاره‌لامشلر.

یاره‌لانمق { فجـ. سلاح وسائره ایله ویا مرمی اصابتیله بدنك بر طرفنده یاره آچلمق، مجروح اولمق : المی یاره‌لاندی؛ حربده آیاغمدن یاره‌لاندم؛ آتی یاره‌لانمش.

یاره‌لی { یاخود یاره‌لو. صـ. ١. سلاحله ویا مرمی اصابتیله بدننك بر طرفنده یاره آچلمش اولان، مجروح : یاره‌لی نفرلری قالدیردیلر؛ آیاغم یاره‌لیدر. ٢. هرنه صورتله اولورسه یاره‌سی بولنان : یاره‌لی طوداقلرله اوپمك ایستدی. ٣. مجـ. محزون، مكدر، كدردیده : یوركی یاره‌لی = مجروح الفؤاد، دل‌ریش.

یاری { سـ. نصف، نیم : اتمككك یاریسنی كس؛ یولك یاریسی؛ كیجه‌یاریسی = نصف‌اللیل. = حـ. یاریم اوله‌رق، وسطی صورتده، اورتالامه. تمام اولمق ایچون دها اوقدر ایستدیكی حالده : یاری پیشمش؛ یاری تركجه یاری عربجه قونیشیور؛ یاری كیجه؛ یاری یولده؛ یاری یرده. || یاری یاری‌یه = نصفیت اوزره، مناصفةً. || یاری‌بچوق = آز بر شیء، اكسیك ویا ناتمام اوله‌رق.

یاری { سـ. فا. ١. دوستلق، محبت، صداقت. ٢. امداد، معاونت، مددرسلك.

یاریجی { سـ. صـ. یاران، كسوب پاره‌لایان ویا آچان : اودون یاریجی.

یاریش { سـ. ١. یارمق ایشی، یارمه : بوآدمك اودون یاریشی تحف. ٢. مسابقت، اوكدولی قزانمق ایچون بر ایشده بربرینی كچمكه چالیشمه : آت یاریشی = قوشی؛ قایق یاریشی. || مجـ. چكه یاریشی = بیهوده یره چوق سویلیش، كوزه‌لك. || عو. سدیك یاریشی = بیهوده واهمیتسز ایشلرده سن بن دعوالریله اوغراشمه.

یاریق { سـ. یاریلوب آچلمش یر، چاتلاق، فرجه، رخنه : یوزنده بریاریق واردر؛ قاصیق یاریغی = فتق. = صـ. یارلمش : قاصیغی یاریق. || قارنی‌یاریق = طولاً اورته‌دن یاریلوب قیمه‌ایله طولدیرلمش پاطلجان یمكی.

یاریلامق { فتـ. یاریسنه وارمق، یاریسنی بیترمك : ایشی، یولی یاریلادق.

یاریم { صـ. ١. برك یاریسی، نصف، نیم : یاریم اوقه؛ یاریم لیرا؛ یاریم اتمك؛ یاریم ساعت. ٢. مجـ. اكسیك، ناقص، ناتمام : یاریم آدم؛ بر معلمز واردر اوده یاریم. || یاریم پاپوش = سورتوك. || عـ. یاریم صاغ، یاریم صول = تعلیمده بر زاویۀ قائمه تشكیل ایده‌جك درجه‌ده دونمك قوماندەسی. || یاریم یاملاق = عجله ایله وناتمام اوله‌رق.

یاریجه { سـ. باشك یاریسنك آغرمه‌سی، شقیقه.

یاریملامق { فتـ. بر ایشك یاریسنی یاپمق، قولایلامق.

یارین { ظز. کله‌جك کون، بو کوندن صکره‌کی کون، فردا، غـداً : یارین کل؛ یارین کیده‌جکم. ‖ یارین دکل اوبر کون = یاریندن صکره‌کی کون، ایکی کون صوکره، پس فردا. ‖ بوکون یارین = صاللامه، تأخیر، تعویق. = س. بو کوندن صکره‌کی کون، یارینکی کون : یارینی اونوتما؛ یاریندن صوکره.

یارینده { س. ظز. ایرته، فردا. سی، موضوع بحث اولان کوندن صوکره‌کی کون : یارینده‌سی کندیسی کلدی = ایرته‌سی کون.

یارینکی { ص. یارین اوله‌جق، یارینه مخصوص : او یارینکی ایشدر؛ یارینکی ضیافتده کیملر مدعو اوله‌جق؟

یاز { س. [اصلی : «یازمق» فعلندن مشتق « یای »در.] سنه‌نك صیجاق موسمی که اوچ ودیکر بر تقسیمده آلتی آیدر، صیف، تابستان : یازاولدی؛ یاز کلدی؛ یاز قیش. ‖ ایلك یاز = بهار، ربیع.

یازدیرمق { فتـ. ۱. بری‌واسطه‌سیله یازمق، یازمغی امر، یازمغه مساعده ایتمك، تحریر ایتدیرمك: بونی برکاتبه یازدیر؛ عرضحالی کیمه یازدیردی؟ درس اثناسنده شاکردانه یازی یازدیرمازلر. ۲. بر ایشك رسماً عرض و انها اولنمه‌سنه توسط ایتمك : اونم ترفیعمی یازدیره‌جتدر. ‖ سویلیوب یازدیرمق = املا ایتمك، فر. Dicter.

یازشمق { فشـ. بربرینه یازمق، مکاتبه، مخابره ایتمك : کندیسیله آره صره یازشیورز.

یازلاتمق { فتـ. یازی کچیرتمك، یازین اقامت ایتدیرمك : بوسنه قویونلری نره‌ده یازلاته‌جقسکز؟

یازلامق { فلـ. یازی کچیرمك، یازین بر یرده اقامت ایتمك : بوسنه استانبولده یازلایه‌جغز؛ حیوانات اصحابی یایلالرده یازلارلر.

یازلق { ص. یازه مخصوص، صیجاق هوالره الویریشلی : یازلق اثواب، کوشك، مرعا. = س. ۱. یازین اقامت ایتمکه مخصوص مسکن، کوشك ویا یالی : استانبولده قیشلغی وار ایسه‌ده یازلغی یوقدر. ۲. یاز موسمنه مخصوص کرا : بوکوشکك یازلغی قاچدر؟ یازلغی قیشلغی بردن ویریلیر.

یازلمق { مجـ. ۱. تحریر اولنمق : مکتوب یازلدی؛ امری دها یازلمدی؛ یازیلان بوزلماز. ۲. بر سلك و خدمته قبول اولنوب اسمی قید اولنمق : عسکر یازلدی؛ فلان مکتبه یازلدی. ۳. [فاعلی مبهم اوله‌رق]یازمق ممکن اولمق : اویله یازلماز؛ صوءوقدن یازیله‌میور؛ کیجه‌بو قدر یازیلیر.

یازلی { ح. یازین، یاز موسمنده. یالکز شوتعبیرده مستعملدر: یازلی قیشلی = یاز قیش : کندیسی یازلی قیشلی قوناغنده اوتوریور.

یازلیش { س. ۱. یازلق طرز و اسلوبی : بویله یازلیش اولماز. ۲. صورت تحریر، املا: بوکلمه‌نك یازلیشی ناصلدر؟

یازمق { فتـ. ۱. یایمق، دوشه‌مك، آچمق، بسط ایتمك. [اصل اولان بو معنا ایله بزجه استعمال اولنمیوب، بیتمك یرینه معانیٔ آتیه ایله قوللانیلیر :] ۲. قلم و مرکبله کاغد اوزرینه ویا دیکر بر آلتله هر سطحك اوزرینه حروف رسم ویاحك ایده‌رك اوقونه‌جق برشیٔ چیزمك، کتب وتحریرایتمك : یازی یازمق؛ مکتوب یازمق؛ دمیر قلمله مرمر اوزرینه یازمق. اصل ترکجه‌سی: بیتمك. ۳. تألیف و تصنیف ایتمك : کتاب یازمق؛ چوق کتابلر یازمشدر. ٤. محررلك ایتمك : او فلان غزته‌ده یازیور. ٥. یازی مشق ایتمك : وقتنی اوقویوب یازمقله کچیریور. ٦. بر سلك وخدمته قبول ایدوب اسمنی دفتره قید ایتمك : کندیسنی فلان مکتبه یازدیلر. ۷. مکتوبله بیلدیرمك و یا تحریراً عرض و انها ایتمك، اشعار ایتمك : بن کندیسنه سزك کیده‌جککزی یازدم؛ دائره‌سندن ترفیعنی یازمشلر. ۸. مکتوب کوندرمك، مخابره ایتمك : کندیسنه دون یازدم؛ اورادن سزه یازارم؛ بکا چوقدن یازمدی. ۹. اسکی شیوه‌ده صیغهٔ التزامیه‌دن صوکره فعل اعانه کبی قوللانیله‌رق قربیت یعنی « آز قالدی » معناسنی بیان ایدر : دوشه‌یازدی = آز قالدی دوشیوردی. ‖ یازوب چیزمك =

اوزون اوزادی‌یه یازی وحسابله اوغراشمق .

یازمه { ص. ۱. یازمق ایشی . || : یازمق . ۲. برنوع یوز شیشه‌سی‌که دفعی ایچون بعض رقیه‌خوانلره یوز یازدیلیر. = ص. ۱. یازلمش، یازیلی، ال ایله یازلمش، باصمه مقابلی : یازمه کتاب. ۲. ال‌ایله نقش اولنمش، قلمکاری : یازمه یمنی، یورغان یوزی .

یازمه‌جی { س. ال ایله‌یمنی ویورغان یوزی کبی شیئلر نقش ایدن وقلمکاری ایشلر یاپان آدم .

یازمه‌جیلق { س. یازمه وقلمکاری شیئلر یاپان اصنافك صنعتی .

یازو { یازوخانه وساٸره . || : یازی وساٸره .

یازی { س. ۱. یازیلان شیٔ، خط : یازی بیلیر؛ ترکجه، فرنکجه یازی؛ چین یازیسی . ۲. مشق، حسن خط : یازی اوکرنیور؛ یازی‌یه چالیشیور . ۳. یازمق ایشی، یازمه : بوکون چوق یازی یازدم . ٤. خط نوعی : ثلث، رقعه، تعلیق یازیسی. || آلن یازیسی = قدر، مقدر . || ال یازیسی = ال ایله یازلمش خط و یا کتاب، خط دست : بوکتاب مطبوع دکل ال یازیسیدر. || یازی طاشی = اوزرینه ینه طاشدن قلمله یازی یازیلان معروف سیاه طاش‌که تخته‌دن برچرچیوه ایچنده‌اولور. || قره یازی = بخت سیاه، طالعسزلك . || یوز یازیسی = کویلرده کلینك یوزینه سوردکلری بویالر ویاپیشدیردقلری تللر وپوللر .

یازی { س. [یایمق دیمك اولان «یازمق» دن] اووه، دوز یر. صر.

یازیجی { س. ۱. یازی یازان آدم، کاتب. [وقتیله یکیچری اوجاغنك خزینه‌دارینه یازیجی ومحاسبه جیسنه باش یازیجی دینیردی .] ۲. تجار و صراف وساٸره کاتبی، غیر رسمی بر اداره‌ده کاتبلك ایدن آدم . [الیوم باشلیجه بومعنا ایله قوللانیلیور.] || کوشه‌باشی یازیجیسی = آچیقده اجرتله عرضحال ومکتوب وساٸره یازان آدم، عرضحالجی. || یوز یازیجی، یازیجی قادین = کلینلرك یوزینی بویایوب کوبا سوسلندیرن قادین، مشاطه .

یازیجیلق { س. یازیجی ایشی و وظیفه وصفتی . || : یازیجی .

یازیخانه { س. ۱. یازی‌ایله‌مشغول آدمك یازی یازمغه مخصوص اوطه‌سی : یازیخانه‌سی کوزل طوناتمش . ۲. دعوی وکیلی کبی آدملرك عمومك مراجعتیچون آچدقلری داٸره و یا اوطه : مکمل بریازیخانه آچمش. ۳. یازی یازمغه مخصوص ماصه که اکثریا آرقه‌سی چکمه‌جه‌لی ویا رافلی وطولابلی اولور : کوزل بر یازیخانه یاپدیردم .

یازیش { س. یازمق فعلی و طرز وصورتی : بوناصل یازیش؟ اونك اوقوناقلی بر یازیشی واردر .

یازیق { ص. بوشنه صرف اولنان، بیهوده یره کیدن، اتلاف و اسراف ایدیلن، هدر : اوقدر قماش یازیق اولدی. = س. ۱. ضرر، زیان، غدر، مغدوریت: بکا چوق یازیق اولدی . ۲. آجینه‌جق و عیبلانه‌جق شیٔ، یاقیشمیه‌جق حال : یازیق سکا : یازیق سنك قیافتکه؛ یازیقلر اولسون سزه! = حد. ایواه! حیف! وا حیفا! وا حسرتا! دریغ! دریغا : یازیق یازیق! آه یازیق! بکاده یازیق! یازیق شوچوجغه!

یازیلی { ص. ۱. یازلمش، یازیسی اولان، یازی‌یی حاوی: قپونك اوستنده یازیلی بر طاش واردر. ۲. یازلمش، ثبت وتحریر اولنمش، محرر: کله‌جکی مکتوبك ایچنده یازیلیدر . ۳. دفتره کچیرلمش، قید اولنمش، مقید : سزده یازیلیسکز . ٤. مقدر : محاربه‌ده اوله‌جکم یازیلی ایسه اولورم .

یازین { ظر. یاز وقتی، موصف صیغه‌ده : یازین یالیده اوتوریور؛ یازین آوه کیدرز.

یاس { س. اولن بر آدم ایچون ذوق و اکلنجه‌دن اجتناب ایتمك و قره‌لر کیمك کبی رعایت اولنان حال، ماتم : یاس طوتمق؛ یاسی واردر .

یأس { سد. عر. امیدسزلك، نومیدی، مأیوسیت : یأس کتیرمك = مأیوس اولمق؛ کمال یأس و نومیدی ایله .

یاسا { یاخود یسا . س. و :

یاساق { یاخود یساغ . س. ۱. نظام، قانون، تنظیمات.

۲. منع، نهی، زجر، ممنوعیت: کیجه فنارسز کزمکی یاساق ایتمشلردی. = ص. ممنوع. قانون ونظامله منع اولنمش: عسکر قیشله‌سنه دخول یاساق ایدی. || یاساق صاوان = موقت شیٔ.

یاساقجی { یاخود یساقجی. س. ۱. وقتیله بر رسمی آدمك اوکندن کچوب هرکسك تقربنی ومرّی اوزرنده طورمه‌سنی یاساق ایدن آدم، یاور. ۲. سفیر وقونسلوس وسائره محافظی، قواص.

یاساقجیلق { س. یاساقجی صفت وخدمتی: بر قونسلوسك یاننده یاساقجیلق ایدیور.

یاسلی { ص. بر خصمك اولومندن طولایی ماتم طوتان، ماتم علامتی اوله‌رق سیاهه کیینمش و ذوق و اکلنجه‌دن مجتنب: کندیسی یاسلیدر؛ یاسلی بر قادین.

یاسم { س. فا. و:

یاسمن { س. فا. و:

یاسمین { س. فا. کوزل قوقولی بیاض وکوچك چیچکلر آچان صارماشیق قبیلندن بر آغاج که چوق اوزانیر و خشبی پك لاستیقلیدر: یاسمین آغاجی، چیچکی، باغی. = ص. تر. یاسمین آغاجندن معمول: یاسمین چبوق.

یاش { ص. ۱. ایصلاق، نملی، صولی. قورومامش، رطیب: طوپراق یاشدر؛ یاش چماشیر؛ یاش اللرکله طوتما. ۲. تازه، یشیل، تر، کوربه، رطیب، قورودلمش اولمیان: یاش میوه؛ یاش سبزه. = س. ۱. ایصلاقلق، نم، رطوبت. ۲. آغلارکن ویا دیکر سببدن کوزدن آقان صو، دمع، اشك، سرشك: یاشی طورماز آقار؛ یاشلرینی ضبط ایده‌مدی. || کوز یاشی = دموع، اشك؛ کوز یاشی دوکمك = آغلامق.

یاش { س. [لغت آنفه‌دن مأخوذ اولوب اصل حداثت وتازه‌لك دیمکدر.] عمرك مقدار و درجه‌سی، سن، سال: یاشکز نه‌در؟ یاشنی صوران یوق؛ اوچ، بش، اللی یاشنده؛ کنج یاشنده = حدیث السن، کنج ایکن؛ بش یاشنی طولدیردی = بیتردی؛ آلتی یاشنه باصدی = کیردی. || یاشنی آلمش، یاشنی باشنی آلمش = مسن، سن کاله واصل. || یاش باصمق قوجامق، اختیارلامق. || یاشنده = بر یاشنده، بر ییللق.

یاشا { فل. [یاشامق فعلندن امر حاضر اولوب دعا مقامنده قوللانیلیر] یاشاسون، معمر اولسون: پادشاهم چوق یاشا، بیك یاشا.

یاشاتمق { فت. ۱. یاشامه‌سنه یاردیم ویا مساعده ایتمك: هندك هواسی انسانی چوق یاشاتیور؛ بو خسته‌لق آدمی یاشاتماز. ۲. کچیندیرمك، اعاشه ایتمك: چولق چوجغنی یاشاتمق ایچون اوسنده ده چالیشمغه مجبوردر.

یاشارمق { فل. ۱. ایصلانمق، نم ورطوبت پیدا ایتمك، تازه‌لنمك: بو داللر یکیدن یاشاردی. [مخفف اوله‌رق «یشرمك» ده قوللانیلیر.] ۲. کوز یاشیله طولمق، یاش دوکمك: نم سوزلرمی دیکلرکن کوزلری یاشاردی.

یاشامق { فل. ۱. صاغ اولمق، عمر سورمك، معمر اولمق: بیوك پدری حالا یاشایور. ۲. بر درلو عمر سورمك، کچنمك، تعیش ایتمك: کندیسی ایی یاشایور.

یاشامه { س. ۱. صاغ و برحیات اولمه، معمر اولمه. ۲. کچنمه، تعیش.

یاشانلمق { مج. و:

یاشانمق { مج. [فاعلی مبهم اوله‌رق] ۱. صاغ و برحیات بولنمق، یاشامق ممکن اولمق: اوهواده یاشانماز. ۲. کچنمك ممکن اولمق، تعیش اولنمق: اوقدر قزانجله کوزل یاشانیر.

یاشایش { س. ۱. عمر طرز و اسلوبی: یاشایشی پك منتظمدر. ۲. کچنمك طرزی، اسلوب معیشت: فقر وضرورتله یاشایش البته مشکلدر.

یاشداش { ص. بر یاشده اولان، یاشیت، همسال، همسن: تیزه‌مك اوغلیله یاشداشز.

یاشلق { س. ۱. ایصلاقلق، نم، رطوبت: بو پرده، بو چماشیرده بر یاشلق واردر. ۲. یاغمورلی و رطوبتلی هوا: بو یاشلق دوام ایدرسه ایی دکلدر.

یاشلی { ص. یاشنی آلمش، مسن: کندیسی یاشلی آدمدر،

چوق یاشلیدر . || یاشلی باشلی = یاشنی باشنی آلمش ، سن کماله واصل ، کامل .

یاشمق { یاخود یشماق . سـ. ۱. مخدرات اسلامیه‌نك صوقاقده فراجه کیدکاری وقت یوزلرینه طوتندقلری اینجه بیاض تولبندن اورتوکه بری یوقاریدن وبری آشاغیدن کله‌رك کوزلرك اوکنده بر آره‌لق براقان ایکی پارچه‌دن عبارتدر : یاشمق طوتنمق ، باغلامق . ۲. علی الاطلاق اورتو ، پرده : اوجاق یاشمغی .

یاشمقلامق { فتـ. یاشمقله یوزینی اورتمك : قیزلرینی یاشمقلامشلر .

یاشمقلانمق { فطـ یاشمق طوتنمق ، یاشمقله کندی یوزینی اورتمك ، طیشاری چیقمق ایچون یاشمغه بورونمك : خانملر یاشماقلاندیلر .

یاشمقلی { یا یشماقلی . صـ. ۱. یاشمق طوتنمش ، یاشمغه بورونمش : فراجه‌لی یاشمقلی برقادین . ۲. یاشمق صورتنده توبلری اولان : یاشمقلی کوکرجین .

یاشیت { صـ. سـ. بر یاشده اولان ، همسال ، همسن ، یاشداش : عقل و تربیه‌جه یاشیتلری میاننده امثالی یوقدر .

یاصدامق { فتـ. طیامق : شونی دیواره یاصدایکز .

یاصدانغاج { سـ. طیانه‌جق شیء ، یاصدیق وسائره ، متکا .

یاصدانمق { فلـ. طیانمق ، اوزانوب طیانمق ، اتکا ایتمك : بر طاشك اوزرینه یاصداندی .

یاصدیغاج { سـ. اوزرنده یوفقه آچه‌جقلری دوز و یاصی تخته ، خمور تخته‌سی .

یاصدیق { سـ. ۱. اوزرینه طیانیلان شیء که پنبوق یا یوك ویا اوت وسائره ایله مملو و اکثریا مستطیلجه بر کیسه‌دن عبارتدر ، وساده ، بالین : مندر یاصدیغی ؛ باش ، یوز یاصدیغی = یتاغك یومشاق یاصدیغی ؛ کوشه ، آرابه ، قایق یاصدیغی ؛ یاصدیق یوزی = یوز یاصدیغنه کچیریلن اورتو . ۲. فدان وفیده یتیشدیرمك اوزره اینجه طوپراقله کوبره‌دن حاضرلانمش مرتفعجه یر : یاصدیق یاپمق ؛ یاصدیقده یتیشدیرمك . ۳. بییق چوق و اوزون کورنمك ایچون صقالدن تراشسز براغیلوب بییغه الحاق اولنان قسم ، بییق یاصدیغی .

یاصدیم { صـ. یاصی وباصیق بورنلی ، یاپات بورن ، پاتقه .

یاصمق { فتـ. [اصلی : یاتسامق] ۱. دوزلتمك ، تسویه ایتمك ، دوز و مستوی حالنه قومق . ۲. (کرکین شیئی) کوشتمك : اوقی آتوب یایی یاصمق [غلطی آصمق] .

یاصمیق { سـ. مرجمك . مر.

یاصی { صـ. آچیق و باصیق ، مستوی ، باصیلوب ازلمش کبی ارتفاعسز : یاصی طاش ؛ یام یاصی = بوس بوتون ازلمش کبی ؛ یاصی بالیق = قالقان و پسی کبیلری .

یاصیلاشمق { فلـ. و :

یاصیلانمق { فلـ. باصیلوب ازلمش کبی آچلمق .

یاصیلتمق { فتـ. باصوب ازه‌رك آچمق ، یاصی حالنه قومق : بو قوندیره‌یی کیم یاصیلتدی ؟

یاصیلق { سـ. باصیقلق ، ازیلوب آچلمش شیئك حالی : بر تخته‌نك یاصیلغی .

یاصیلمق { فلـ. باصیلوب آچلمق ، ازلمش کبی کـکیشله‌مك .

یاغ { سـ. ۱. بعض میوه و حبه‌لردن چیقاریلان لزوجتلی ویانار ماده ، روغن : زیتون ، بادم ، بذر ، سیسام یاغی . ۲. سوتدن چیقاریلان یومشاق ماده‌که یمکه قونور وبرنجیسندن تفریق ایچون اکثریا « ساده » و « صاغ » صفتلریله توصیف اولنور ، سمن : ساده یاغ ؛ صاغ یاغ ؛ اینك ، کچی ، قویون یاغی : طربزون ، حلب ، روم ایلی یاغی . ۳. اتك ایچنده بولنان بیاض و اریر ماده ، شحم : ایچ یاغی ؛ قویروق یاغی ؛ طوموز یاغی . ۴. بعض چیچکلردن وبهاراتدن چیقاریلان قوقولی ویاغلی مایع : کل ، یاسمن ، قاقوله ، دارچین یاغی . ۵. معدن کبی یردن چیقان قابل اشتعال بعض مایعلر : نفت یاغی ؛ زاج یاغی ؛ طاش یاغی = پترول ، غاز . ۶. کیر ، چرك ، لوث : فسنده بر پارمق یاغ وار ایدی . || ایچ یاغی = باغرصاقلری اورتن یاغ چنبری . || بالیق یاغی = نوروج جهتلرنده بیوك برجنس بالیقدن چیقان یاغ که سمیرمك ایچون ایچیلیر . || یاغ بالیغی = بر نوع

بایین بالیغی . || تره یاغی = طوز-
لانمش ویا طوزلانمامش تازه سوت
یاغی || چرویش یاغی = اریدلمش
ایچ یاغی. || زاج یاغی . بشنجی
معنایله با . || زیتون یاغی. برنجی
معنایله با . || ساده، صاغ یاغ .
ایکنجی معنایله با . || طاش یاغی.
بشنجی معنایله با . || طوموز یاغی =
بو حیوانك دریسی آلتنده قالین بر
طبقه تشکیل ایدن صابون کبی
یاغ که اوروپاده ساده یاغ یرینه
ویا اونکله مخلوط اوله‌رق قو-
للانیلیر . || طون یاغی = غایت
ملوث ایچ یاغی که ماکینه‌لری
یاغلامقده قوللانیلیر . || کل یاغی،
مسك یاغی. دردنجی معنایله با.
|| موم یاغی = موم یاپدقلری
اریدلمش شحم . || هند یاغی =
هندده بر حبه‌دن چیقاریلوب
مسهل کبی قوللانیلان معروف
مایع. || مج. اتمکنه یاغ سورمك =
ایستیه‌رك خصمك مقصدینه
خدمت ایتمك . || یاغ بال = اعلا،
مطلوبه موافق، یاغ بال اولسون =
عافیتلر اولسون . || یاغیله بالیله =
لذتیله، تماميله موجب استفاده
صورتده. || یورکك یاغی اریمك =
چوق اوزلمك ، اندیشه ایتمك.
|| یورك یاغ باغلامق = ۱. برنوع
قلب خسته‌لغنه اوغرامق . ۲.
ممنون اولمق ، فراحلانمق .
|| کندی یاغیله قاورلمق = او-
لانله قناعت ایدوب خارجه
محتاج اولمامق .

یاغجی { س. ساده یاغ یاپان وصاتان آدم . مج. متملق،
مشوق مداح. || زیتون یاغجی =
زیتون یاغی یاپان وصاتان آدم . ||
مسك یاغجی = عطریات صاتان،
عطار .

یاغخانه { س. برنوع یاغ یاپیلان وصاتیلان محل، یاغ کارخانه‌سی
ویا دکانی .

یاغدیرمق { فتـ. ۱. یاغمغه موجب اولمق ،
یاغمغه براقمق ، امطار ایتمك :
بولوطلر طولاشیورسه‌ده روز-
کار یاغمور یاغدیرمیور؛ روم ایلی
روزکاری قار یاغدیرر . ۲.
مج. کثرتله آتمق ، دوکمك ،
سرپمك : بو محرر اثرلر یاغد-
یریور؛ دشمن آتش یاغدیردی:
قورشونلری اوستمزه یاغدیردی

یاغر { س. ۱. آتك اوموزلری آره‌سنده‌کی یاغلی یری.
۲. اکرك اورمه‌سندن حیوانك
یاغرنده آچیلان یاره، جیداو .

یاغز { ص. تویی پارلاق سیاه (آت) : یاغز برجفت آت؛
قره یاغز = بوس بوتون سیاه؛
طوری یاغز = پك قویو طوری .

یاغلاتمق { فتـ. ۱. ساده یاغ سوردیرمك :
تپسی‌یی ، چورکك اوستنی
یاغلاتملی. ۲. زیتون یاغی سور-
دیرمك، زیتون یاغیله سیلدیرمك :
تفنکی یاغلاتدم . ۳. کیرلتمك ،
تلویث ایتمك : فسنی یاغلاتمش .

یاغلامق { فتـ. ۱. ساده یاغ سورمك : تپسی‌یی
یاغلادیکزمی ؟ ۲. ایی ایشلمك
ویا پاسلانمامق ایچون زیتون
ویا طون یاغی سورمك ویا
بویله بر یاغله سیلمك ، تدهین
ایتمك : تفنکی، ماکینه‌یی یاغلا-
دی. || یاغلایوب باللامق =
تلله‌یوب پوللامق، مدح ایده‌رك
تعریف وتوصیف ایتمك .

یاغلانمق { فط. ۱. زیتون یاغی ویا دیکر بر یاغ سو-
رنمك : پهلوانلر یاغلاندیلر. ۲.
کیرلنمك ، ملوث اولمق : بو رو-
به‌نك یاقه‌سی پك یاغلانمش . ۳.
مستفید اولمق .

یاغلاوی { س. پك بیوك یاغ تاوه‌سی .

یاغلق { س. ۱. یاغلی اللری وطوداقلری سیلمکه مخصوص
بز که سفره‌ده هرکسك اوکنه
قونور، ال بزی، پچته. ۲. منديل،
چوره.

یاغلی { یاخود یاغلو . ص. ۱. یاغ ایله یاپلمش ویاخود یاغی
چوق : یاغلی سمیت، بورك. ۲.
زیتون یاغی سورلمش : یاغلی
ماکینه. ۳. سمیز، سمین : یاغلی
قوزی، بالیق ؛ یاغلی ات. ٤.
کیرلی، پاسلی، ملوث ، مردار :
یاغلی کوملك؛ اوستی باشی یاغلی.
٥. مج. زنکین ، چوق پاره
ویرر : یاغلی مشتری .

یاغمجور { س. اتمك ایله یاغ و طعین وبکمزدن یاپ-
یلان برنوع زنجبر یمکی .

یاغمسی { ص. یاغلی کبی ، یاغلی‌یه بکزر ، یاغ قوقولی :
یاغمسی قوقو ، فر. Rance .

یاغمق { فل. ۱. جوهوادن یره یاغمور وقار کبی شیء دو-
شمك : یاغمور ، قار ، طولی ،
جیك، قیراغی یاغمش. ۲. مج.
کثرتله ورود ایتمك : بوکون
کاغدلر یاغیور .

یاغمور { یاخود یغمور . س. جو هوادن یره دوشن صو،

مطر، باران ، رحمت : یاغمور یاغمـق ؛ یاغمـوره طوتلمق .

یاغمورلامَق { فل . یاغمورلی اولمق، یاغموره دونمـك : هوا یاغمورلایه جق کبی کورینیور .

یاغمورلِق { یاخود یغمورلق . س. یاغمورلی هواده کییلن اوستلك لباس ، قاپوت ، مشمع .

یاغمورلی { یاخود یغمورلی . ص. یاغمور یاغدیغی : یاغمورلی هوا؛ یاغمورلی برکون، برکیجه ایدی .

یاغیر { یاغیز. با : باغر ، یاغز .

یافته { ص. فا. ١. بولنمش، بولنان. ٢. بولمش، نائل اولمش : شرف یافته = شرف بولمش ، مشرف .

یافته { س. [لغت آنفهٔ فارسیه‌دن مأخوذ] ١. قوطی وشیشه اوزرینه یاپیشدیریلان یازیلی کاغد : بونك یافته‌سی دوشمش . ٢. بعضاً حکومتك کوکسلرینه آصیلان اعلاننامه .

یاقارمَق { یاخود یقارمق . فل. یالوارمق، سوزوکدازله رجا ونیاز ایتمك : یالواروب یاقاردم .

یاقاموز { س. [ر.] کیجه دکیزده بالیقلرك ویا کورکلرك حرکتندن کورینن شعله که فوسفوردن تکون ایدر .

یاقدیرمَق { فت. بالواسطه یاقمق، احراق ایتدیرمك ، یاقمغه براقمق ، احراقنه مساعده ایتمك : آشجی‌یه چوق اودون یاقدیرمایك ؛ اخذ انتقام ایچون اوینی یاقدیرمش .

یاقشدیرمَق { فت. ١. یاقشه‌جق حاله قومق، یاراشدیرمق ، موافق و اویغون حاله کتیرمك : کییدیکی شیئی بدننه یاقشدیریر. ٢. تنسیب ایتمك، مناسب کورمك : بوسوزی، بو درلو حرکتی سزه یاقشدیره‌مدم .

یاقشمَق { فل. ١. ایی کیتمك ، یاراشمق، کوزل طورمق، اویغون کلمك : بو اثواب سزه یاقشدی ؛ اسمره آچیق رنك یاقشماز. ٢. مناسب وموافق اولمق، اویمق : اویله یرلره کیتمك. بویله سوزلر سویلمك سزه یاقشیرمی؛ اونکله اوغراشمق بکا یاقشماز .

یاقشی { ص. با : یخشی .

یاقشیق { س. ١. یاراشمه ، ایی کیتمه ، اویغونلق . ٢. مناسبت ، تنسیب : بو ایشك یاقشیغی یوقدر . ٣. کوزللك ، حسن وجمال ولطافت. || یاقشیق آلمق = مناسب اولمق : یاقشیق آلمیور = اویمیور، مناسب دکلدر. || یاقشیق آلدیرمق = تنسیب ایتمك .

یاقشیقسز { ص. ١. اویماز، کلمز، یاراشماز : یاقشیقسز برقیافت. ٢. نامناسب، مناسبت آلماز : پك یاقشیقسز برایش اولدی. ٣. چرکین ، قبیح : یاقشیقسز آدم .

یاقشیقسزلق { س. ١. اویمازلق ، اویغونسزلق ، یاراشمامه : بو قیافتك یاقشیقسزلغی. ٢. مناسبتسزلك، عدم مناسبت : معامله‌کزك یاقشیقسزلغی . ٣. چرکینلك ، قبح .

یاقشیقلی { ص. ١. اویار، یاقشیر، یاراشیر : یاقشیقلی قیافت. ٢. مناسب مناسبتلی. ٣. کوزل، حسن وجمال صاحبی، شانلی : یاقیشقلی آدم ؛ یاقشیقلی قادین .

یاقلاشدیرمَق { فت. ١ یاقین کتیرمك ، یناشدیرمق، تقریب ایتمك : شو صندالیه‌یی دیواره یاقلاشدیرك. ٢. بکزتمك : یاپه‌جغکز خرقه‌یی پالتویه یاقلاشدیرملیسکز .

یاقلاشمَق { فل. ١. یاقین کلمك، یناشمق. تقرب ایتمك : آتشه یاقلاشك ؛ رمضان یاقلاشدی. ٢. بکزه‌مك : بو قماش جانفسه یاقلاشیور .

یاقلمَق { مج. طوتشدیرلمق، احراق اولنمق : موملر یاقلدی ؛ بر ساعتده اوقدر اودون یاقیلیرمی؟ = فل . حسبحال ایتمك : یانوب یاقلدی .

یاقمَق { فت. ١. آتشه ویرمك ، احراق ایتمك : باراقه‌لری یاقشلر؛ بوقیش چوق اودون یاقدق. ٢. طوتیشدیرمق، آلولندیرمك ، اشعال ایتمك : براز آتش یاقه‌لم؛ صوبه‌یی یاقه‌لم‌می؟ موملری یاقك؛ بوآقشام قندیل یاقه‌جقمیسکز ؟ ٣. چوق ایصیتمق، چوق صیجاق اولمق : بوکون کونش یاقیور. ٤. آجیتمق، بوبر کبی کسکین بر آجی ایله متأثر ایتمك : خردال دیلمی یاقدی؛ بوعلاج چوق یاقیور. ٥. مج. آتش عشقله سوزان

ایتمك : او قیز بیچاره‌یی یاقدی . ۶. مج. پك متضرر ایتمك : حریف برچوروك مالی صاته‌رق بنی یاقدی . || باشنی ناره یاقمق = بلایه دوشورمك. || باشه حصیر یاقمق = اظهار یأس ایتمك. || عبایی یاقمق = علاقه وتعشق ایتمك .

یاقمه { سـ. یاقمق ایشی. با : یاقق.

یاقوت { سذ. عر. جـ : یواقیت . ذی‌قیمت احجاردن پك مقبول اولان معروف طاش؛ یاقوت احمر ، یاقوت رمانی، قزیل یاقوت = بو طاشك اك معروف و مقبولی اولان قرمزیسی ؛ یاقوت اصفر = طوپاج ؛ یاقوت كبود = صفیر . || مج. یاقوت روان ، یاقوت مذاب = شراب.

یاقه { یاخود یقا. سـ. ۱. لباس بوینی، لباسك بوین كچه‌جك وبوینی اورته‌جك یری، جیب، گریبان : كوملك یاقه‌سی؛ صیرمه‌لی یاقه ؛ یاقه‌سی كیرلی . ۲. كنار ، ساحل : دكیز یاقه‌سی؛ روم ایلی، آناطولی یاقه‌سنده . ۳. سطح مائل : یاقه توتونی . || یاقه‌دن آتمق = دفع ایتمك، قورتلق. || یاقه‌سی آچلدق = مجدد، بكر، قوللانلمامش، درناسفته. || یاقه‌یی اله ویرمك = طوتلق، قاچه‌مامق، اله كچمك . || یاقه ایصیرمق = تعجب واستعاذه ایتمك. || ایكی یاقه‌سی بر یره كلمز = سفیه، ایشنی بیلمز ، مسرف . || یاقه پاچه = سوروكیه‌رك. || چال یاقه ایتمك = شدتله طوتمق، اخذ وتوقیف ایتمك، یاقه‌لامق. || یاقه‌دن كچیرمك = اوغلغه قبول ایتمك ، تبنی ایتمك . || یاقه سیلكمك = نفرت ایتمك ، اوصانمق . || یاقه‌دن طوتمق = یاقه‌لامق، اخذ وگرفت ایتمك . || یاقه‌یی قورتارمق = قورتلق ، صییرلمق . || یاقه ییرتیق = بوینی اطرافنده ترس بر صره تویلری اولوب اوغورسز عد اولنان آت.

یاقه‌لامق { فتـ. ۱. یاقه‌سندن طوتمق ، اخذ و گرفت ایتمك، توقیف ایتمك، اله كچیرمك : خرسزلرك برینی یاقه‌لامشلر . ۲. بولمق، دسترس اولمق، راست كلمك : كندیسنی سوقاقده یاقه‌لادم؛ گوزل بر كتاب یاقه‌لادم . ۳. مسئول طوتمق، برندن ایستمك : بن سنی یاقه‌لارم .

یاقه‌لانمق { فجـ. طوتلق دردست واخذ وگرفت اولنمق : خرسز یاقه‌لاندی .

یاقه‌لق { صـ. یاقه‌یه مخصوص ، یاقه‌یه كان : یاقه‌لق كورك . = سـ. ۱. قوله‌لی كوملكك اكرتی یاقه‌سی : یاقه‌لق طاقمق . ۲. فراجه یاقه‌سی و زاغاره كبی دوریك اوزون یاقه.

یاقی ۱ { سـ. دری‌یی قباردوب صو آقیتمق ویا یاره ایدوب ایشلتمك ایچون بدنك بر یرینه یاپیشدیریلان یاقیجی شیء : پهلوان، انكلیز نخود یاقیسی؛ یاقی آچمق، یاپیشدیرمق. || یاقی اوتی = قانده‌ری، فر. Cantharides.

یاقیجی { صـ. ۱. یاقان ، احراق ایدن : آتش یاقیجیدر. ۲. آجیدان : بوبر ، ایصیرغان یاقیجی برشیئدر. ۳. پك زیاده الم وكدری موجب ، سوزان ، محرق .

یاقین ۱ { صـ. [«یقین» یازمالی وعر. «یقین» ایله التباس ایتدیرمه‌ملی] ۱ اوزاق اولمیان، قریب ، نزدیك : یاقین یر؛ مكتب اومزه یاقیندر. ۲. قرابتی زیاده اولان : یاقین اقربا؛ والده‌سی طرفندن بزه پك یاقیندر. ۳ چوق بكزین، تقرب ایدن : صاری‌یه یاقین بر رنك. ۴. واصل وبالغ اولمه‌سنه آز بر شیء قالمش اولان ، قریب : سنی اللی‌یه یاقیندر؛ اوتاجرك ثروتی بر ملیونه یاقیندر. ۵. وقوعی قریب اولان، زماناً تقرب ایتمش اولان، قریب الوقوع : اقشام یاقیندر؛ مأموریته عزیمتمز یاقیندر . || = حـ. قریب محلده، اوزاق اولمیه‌رق : یاقین اوتوریور ؛ یاقین كل . || یاقینده = ۱. قریب محلده : سسنه باقیلیرسه یاقینده یلدیرم دوشمشدر . ۲. آزوقت صوكره، چوق كچمزدن، قریباً، عن قریب : یاقینده كله‌جكدر. ۳. آزوقت اول، چوق اولمدی : كندیمی صله‌دن یاقینده كلدی. || یاقینلرده = ۱. قریب محللرك برنده ، جوارده : یاقینلرده یاغمور یاغمش اولملیدركه هوا سرینلندی . ۲. بو كونلرده ، كچمش ویا كله‌جك قریب بر زمانده: یاقینلرده دوكونی اوله‌جق ؛ یاقینلرده كلدی ایدی. || یاقیندن = قریب محلدن : یاقیندن باقمق، كورمك. || یاقینه كلمك ، كیتمك = یاقلاشمق، تقرب ایتمك .

یاقینلاشدیرمق { فتـ. یاقلاشدیرمق، تقریب ایتمك .

یاقینلاشمق { فل. یاقلاشمق، تقرب ایتمك .

یاقینلق { سـ. ١. قریب اولمه، قرب، قربیت : بو اوك چارشی‌یه یاقینلغی . ٢. صیق قرابت : آره‌مزده یاقینلق واردر .

یاك { یاكه، یاكاشمق وسائره. یا : یان وسائره .

یاكاز { یاخود یكاز، یناز . صـ. دائما شكایت ایدوب بر برشیئدن ممنون اولمیان، تیتیز بدخوی : یاكاز چوجق، خسته .

یاكازلانمق { فل. برشیئ بكنمیوب متصل شكایت ایتمك، تیتزلك و خرچینلق ایتمك : بو چوجق چوق یاكازلانیر .

یاكازلق { سـ. دائما شكایت ایدوب برشیئدن ممنون اولمیان آدمك حالی، تیتزلك، بدخویلق : خسته‌نك یاكازلغی باقانلری اوصاندیرر .

یاكسی { صـ. حـ. اكری، چارپوق، یانپوری .

یاكسیلامق { فل. و :

یاكسیمق { فل. ١. یان یوریمك، چارپوق یوریمك. ٢. تقلید ایتمك، مقلدلك یاپمق . مـر .

یاكشاق { صـ. طاتسز صورتده كوزه، آغزی یایوان.

یاكشاقلق { سـ. طاتسزجه كوزه‌لك .

یاكشالمق { فل. و :

یاكشامق { فل. طاتسزجه كوزه‌لك ایتمك، طاتسزلانمق .

یاكلتماج { سـ. سرعتله سویلنیركن یاكلامق مشكل اولان تعبیركه بیلمجه كبی اویون مقامنده سویلنمه‌سی تكلیف اولنور، تكرلمه، شاشیرتمه .

یاكلتمق { فتـ. خطا وغلط ایتدیرمك، تغلیط ایتمك، شاشیرتمق : مخصوص بنی یاكلتمق ایچون بر طاقم قاریشیق سوألر ایراد ایتدی .

یاكلماز { صـ. خطا ایتمز، لایخطی: یاكلماز بر الله .

یاكلمق { فل. ١. سهو و خطا ایتمك، غلط ایلمك : یالكز بر جوابده یاكلدم. ٢. بر خطا وقباحتده بولنمق، ایستمیه‌رك بر قباحت ایتمك : بو دفعه یاكلدم .

یاكلیش { سـ. سهو، خطا، غلط : یاكلیش ایتدم ؛ بو نسخه‌نك یاكلیشی چوقدر: كندیسنك بر یاكلیشنی طوتدم . = صـ. ١. طوغری اولمیان، غلط : یاكلیش سوز، تعبیر؛ یاكلیش فكر. ٢. ذكی، فطین، احترازی موجب : یاكلیش آدم؛ یاكلیش باقیشلی. = حـ. طوغری اولمیه‌رق، سهو و خطا ایله : یاكلیش سویلدی ؛ بكا یاكلیش آكلاتدیلر .

یاكلیشلق { سـ. سهو و خطا ایتمه، غلط ایتمه، خطالی سوز ویا فعل وحركت : بز بر یاكلیشلق ایتدك ؛ بو عباره‌ده بر یاكلیشلق واردر.

یال { سـ. تقـ. ١. دوز، مستوی. ٧. پارلاق، شعله‌دار. ٣. چیپلاق، آچیق . [الیوم یالكز مشتقاتی مستعملدر .]

یال { سـ. فا. ١. بوین و كردانك كوكی، قالین جهتی. ٢. مجـ. قوت، زور، كوج. || یال وبال = تناسب اعضا .

یالاب { مـ. پارل كبی پارلامغی تصویر و تقلید ایدر و اكثریا مكرر قوللانیلیر : صولر یالاب یالاب آقیوردی .

یالابیق { سـ. ١. آلوك اوینایوب پارلامه‌سی . ٢. پارلامه، پارلدی. = صـ. پارلایان، پارلدایان، درخشان : یالابیق رنك. مـر.

یالابیمق { فل. پارلامق، پارلدامق . مـر.

یالاتمق { فتـ. ١. دیل ایله سیلدیرمك. ٢. یاقین سورته‌رك كچمك : آلو صچاغی یالاتدی. ٢. بشقه‌سنی‌ده برپارچه مستفید ایتمك .

یالاق { سـ. حیوانلرك صو وسائره ایچدكلری قاپ، تكنه : كوپكك یالاغی ؛ چشمه یالاغی = حیوانلرك صو ایچدكلری تكنه.

یالامق { فتـ. ١. دوزلر كبی سورتمك . ٢. دیل ایله سیلمك : آوجنی یالادی ؛ بو مركب طامله‌سنی یالاملی . ٣. تماس ایده‌رك كچمك : آلو قومشونك تخته قاپلامه‌سنی یالامغه باشلادی . || بال طوتان پارمغنی یالار = موجب منفعت بر ایشده بولنان اوندن مستفید اولور .

|| توکوردیکنی یالامق = سوزینی کری آلمق، وعدندن نکول ایتمك. || چناق یالامق = کاسه‌لیسلك ایتمك. || آوجنی یالامق = النه برشی کیرمه‌مك. || آیی طبانی یالامق = اربعینه کیرمك.

یالامه { س. ۱. یالامق ایشی. ۱۱ : یالامق. ۲. یوزده‌چیقان برچیبان. ۳. آشیمه.

یالان { یاخود یلان. س. [اصلی : یالغان] اصلسز سوز ویا ایش، کرچك ضدی، کذب، دروغ : یالان سویلمك؛ یالانی ارتکاب ایتمك؛ یالان طولان = کذب وتزویر. = ص. ۱. کرچك وطوغری اولمیان، کاذب، ساخته، اصلسز، اساسسز : یالان دنیا. ۲. یالان سویلین، یالانجی، کذاب : ایستمیه‌رك یالانچیقدم. || یالاندن = ۱. صحیح وطوغری اولمیه‌رق، صورت مخصوصه‌ده، بالالتزام، جعلی : یالاندن اویله سویلدم؛ یالاندن طوپالایور. ۲. اساسلی وجدی اولمیه‌رق، صورتا، سطحیجه، موقت : یالاندن بر او یاپدی؛ یالاندن سوپوردی؛ یالاندن آدم. || یالانی طوتمق = تکذیب ایتمك. || یالان یا کلیش = طوغری و مکمل اولمیه‌رق، کذب و خطا ایله قاریشیق : یالان یا کلیش برشیء یازمش. || یالان یره = یالاندن، کذب اوزرینه : یالان یره یمین ایتم.

یالانجی { ص. ۱. یالان سویلین. کذاب : یالانجی آدم؛ یالانجینك اوی یانمش کیمسه اینانمامش. ۲. صحیح وطوغری اولمیان، ساخته، کاذب، جعلی، تقلید : یالانجی دنیا؛ یالانجی الماس. || یالانجی طولمه = اتسز و زیتون یاغلی لاخنه ویایاپراق طولمه‌سی.

یالانجیلق { س. یالان سویلین آدمك حال وصفتی، یالان سویلمه، کذابلق : یالانجیلق قدرکوتی خوی یوقدر؛ یالانجیلغی قبول ایتم.

یالانمق { فل. ۱. دیل ایله کندی آغزینی و طوداقلرینی یالامق : طاتلی برشیء یمش یالانوب طوربوردی. ۲. برپارچه استفاده ایتمك.

یالاواج { یاخود یلاواج. س. [طوغریسی : یولاواج] . برخبر تبلیغ ایتمك‌اوزره کوندرلمش آدم، ساوه‌جی، خبررس. ۲. پیغمبر، رسول، نبی. صر.

یالایجی { ص. ۱. دیل ایله سیلن. یالایان. ۲. سورته‌رك اوستندن کچن. ۳. سح. سوپوروب کوتورن : یالایجی آتش، فر. Rasant.

یالپوق { یاخود یالپیق. ص. یایوان، یایپلوب آچلمش : یالپوق صو. صر.

یالپه { س. بح. ۱. کمینك عرضاً و یاندن صالانمه‌سی : بو واپور چوق یالپه ایدیور؛ بو کمینك یالپه‌سی چوقدر. ۲. یلکن کمیسنك روزکاره قارشی کیده‌بیلمك ایچون بر صاغه وبر صوله میل ایله طولاشه‌رق کیتمه‌سی : یالپه اورمق.

یالتاق { ص. متبصبص، مداهن، طالقاوق.

یالتاقلانمق { فل. تبصبص ایتمك، تملق ایلمك، طالقاوقلق ایتمك.

یالتاقلق { س. تبصبص، تملق، طالقاوقلق.

یالچین { ص. دوز، قایار، بك دیك : یالچین قیا.

یالدراق { یاخود یلدراق. ص. پارلاق، پارلدایان، مشعشع.

یالدیز { س. ۱. مواد مختلفه‌یه آلتین و یا کومش رنك وجلاسنی ویرمك ایچون اوزرلرینه سوریلن ویا یاپشدیریلان آلتین وکومش صوبی ویاینجه طبقه‌سی وبونلرك تقلیدی، طلا : تختیه یالدیز سورمك؛ طاوانی یالدیزله تزیین ایتمك. ۲. مج. یالاندن ایش، اوستون کور ایشلمه، کوز بویامه، قلایلامه : اونك تحصیلی بر یالدیزدن عبارت. || یالدیز آلتینی = یالدیز اعمالنه یارایان خالص آلتین.

یالدیزجی { س. ۱. مواد مختلفه‌یه یالدیز سورمك صنعتی اجرا ایدن آدم. ۲. اوستون کور ایش یاپان.

یالدیزجیلق { س. ۱. مواد مختلفه‌یه یالدیز سورمك صنعتی. ۲. اوستون کور ایش یاپمق.

یالدیزلاتمق { فتـ. یالدیز سوردیرمك ویا قاپلاتمق، یالدیزله‌تزیین ایتدیرمك : بوآیینه‌نك چرچیوه‌سنی یالدیزلاتملی؛ طاوانلری کوزل یالدیزلاتمش.

یالدیزلامق { فتـ. ۱. یالدیز سورمك، یالدیزله

قاپلامق، آلتین ویا کومش رنك وجلاسنی ویرمك، تذهیب ایتمك: یالدیزجی بو آینه‌یی ایی یالدیزلامامش. ۲. یالاندن تزیین ایتمك، کوز بویامق، قلایلامق.

یالدیزلی { صـ. اوزرینه یالدیز سورولمش، یالدیزله تزیین اولنمش، مذهب، زر. اندود.

یالقی { سـ. قانی دینان ایکی تکرلکی آرابه‌نك تکرلکی.

یالکز { یاخود یالکیز. صـ. ۱ کیمسه‌سز، تك، تنها، منفرد: یالکز ایدم؛ یالکز قالدم؛ کندیسنی یالکز بولدم. ۲. آرقداشسز، کندی باشنه: سز یالکز بونی قالدیره‌بیلیر میسکز؟ ۳. ساده، مجرد: بو طوله‌ده یالکز برنج واردر؛ اوطه‌ده یالکز سز اکسیك ایدی. یکز = حـ. آنجق، فقط، مجرد: بن یالکز خسته اولدیغم وقت ایشمه کیتمم.

یالکزجه { صـ. حـ. تنهاجه: یالکزجه اوتوریوردی.

یالکزلق { سـ. ۱. تنهالق، وحدت، عزلت: او یالکزلقدن خوشلانیور؛ قیش کیجه‌لری یالکزلق چکلمز. ۲. آرقداشسزلق، تکلك، انفراد: برآرقداشم اوله ایدی دها ایی تحصیل ایدردم اما یالکزلق وار. ۳. معینسزلك: یالکزلغی سببیله عسکره آلنمدی.

یالکزلی { صـ. باقه‌جق یالکز برادرکی اولوب عسکر ویرمکدن معفو اولان (خانه، عائله).

یالمارمق { فتـ. یالایوب سومورمك، چکوب یوتمق. صـ.

یالمان { سـ. ۱. صارپ وسیوری یر: طاغ یالمانی. ۲. اسلحهٔ جارحه‌نك ایکی طرفی کسکین وسیوری اوجی: قلیج یالمانی.

یالوارشمق { فل. کمال تضرع وتذلل ایله یالوارمق.

یالوارمق { فل. مستمندانه رجا ونیاز ایتمك، کمال تملقله رجا ایتمك: بوایش ایچون کندیسنه چوق یالواردم؛ یالواره یاقاره بیك رجا ایله.

یالواریجی { صـ. رجاجی، نیازمند.

یالی { سـ. [«یالامق» فعلندن مشتق اولوب صویك یالادیغی یر دیمکدر؛ آنجق لسان یونانیده دخی Αίαλές لغتی بومعنایه کلدیکندن، وحالبوکه هیچ بری دیکرندن مأخوذ اولمدیغندن، بوده غرائب تصادفاتدندر.] ۱. دکیز ویا ایرماق کناری، قیی، ساحل، لب دریا: یالی‌یه اینمك؛ یالی بوینجه کیتمك. ۲. دکیز ویا ایرماق کنارنده‌کی یازلق خانه، ساحل صیفیه‌سی، ساحلخانه: بوغاز ایچنده کوزل یالیلر واردر.

یالیت { حد. کاشکه، نه اولوردی! ذ. || یالیت شعری = کاشکه بیله ایدم، آکلایه‌بیله ایدم؛ برشئ آکلایه‌میورم.

یالیم { سـ. ۱. کسن آلتلرك و اسلحهٔ جارحه‌نك کسکین طرفی: قلیجك یالیمی. ۲. مج. صوی، جنس، جوهر، مایه: یالیمی آلچاق = فرومایه.

یالیك { سـ. ۱. اویناپان آلو، شعله، لهب. ۲. پارلاقلق، تشعشع. ۳. شیمشك، چاقین، بارقه.

یالیکلامق { فل. پارلامق، تشعشع وتلألؤ ایتمك.

یالین { یاخود یالیك. صـ. ۱. تك، ساده: یالین قات = بر قات. ۲. چپلاق، آچیق، عریان، برهنه: یالین آیاق. — نا: یالیك.

یالینجق { صـ. حـ. و:

یالینجه { صـ. حـ. ۱. بوس بوتون تك وتنها. ۲. بوس بوتون چپلاق.

یالینغاج { یاخود یلنگج. صـ. قواق کبی قابوغی صوییلور (آغاج).

یام { مه. «با» ایله باشلار بعض ترکجه صفتلرك باشنه کلوب تأکید بیان ایدر: یام یاصی.

یاماتمق { فتـ. یامه یاپیشدیرتمق، بر پارچه یاپیشدیره‌رق ویا دیکدیره‌رك تعمیر ایتدیرمك: اسکی چاشیرینی یاماتمق ایچون برینی آرایور.

یاماچ { سـ. طاغه یاماتمش ویا پیشدیرلمش کبی بایر یر: طاغ یاماجی.

یاماق { یاخود یماق. سـ. معاون، یاردیمجی، ایکنجی رفیق، قالفه، یارداق: آشجی یاماغی. || یاماق ترلیکی سیوری بورنلی عباترلك.

یامامَق { یاخود یامه‌مق؛ فتـ. ۱. یاصی برپارچه یاپیشدیرمق، یامه قویه‌رق تعمیر ایتمك : خرقه‌سنی یامامش ۲. یاپیشدیرمق، آلمق : برسله یامادی .

یامان { یاخود یمان . ۱. کوتی ، فنا ، فاسد ، ردی. مر. ۲. شدید، یاکلیش، یاوز : یامان آدمدر؛ ۳. ایی دکل : حالی یاماندر .

یاماندیرمَق { فتـ. یاپیشدیرمق ، التصاق ایتدیرمك : اوپارچه‌یی اورایه یاماندیردی .

یامانمَق { فجـ. یامه قونمق ، یامه یاپیشدیرلمق، یامه ایله تعمیر اولنمق : آرتق بوکوملك یامانماز. یامانه‌جق حالی قالمامش. = فل. یناشمق، انتساب پیدا ایتمك .

یامجی { سـ. [ترکیٔ قدیمده «یام» منزل دیمکدر] ۱. سوریجی ، منزلجی . ۲. سوریجی یاغمورلغی . ۳. بعض آلاترقه اکرلرك اوزرینه قونیلان یوك اورتی .

یامری { صـ. یومری صفتیله برلکده قوللانیلیر : یامری یومری = انکبه‌لك، غیر مستوی، یومریلری و چوقورلری اولان : یامری یومری برکره .

یامه { سـ. ۱. بردلیکی ویا ییرتیق بریری قپایوب تعمیر ایتمکه مخصوص پارچه، رقعه : یامه اورمق. ۲. بعض آدملرك یوزنده واقع لکه : یناغنده یامه‌سی واردر .

یامه‌جی { سـ. ۱. اثواب وقوندره وساره‌یه یامه اوران، اسکیجی، تعمیرجی، ۲. پك خسیس وجری آدم.

یامه‌لاق { صـ. یامه‌لی، یامه اورلمش، اکای. || یاریم یامه‌لاق = ناتمام، نقصان، قصورلی، اهمال ایله یاریم براغلمش .

یامه‌لامَق { فتـ. یامه‌اورمق، یامه یاپیشدیره‌رق تعمیر ایتمك.

یامه‌لانمَق { فطـ. کندی اثوابنه یامه اورمق.

یامه‌لی { صـ. ۱. یامه‌سی اولان، یامه اورلمش، یامه‌ربطیله تعمیر اولنمش : یامه‌لی خرقه. ۲. یوزنده‌بیوجك برلکه‌سی اولان، یوزی لکه‌لی .

یامیام { سـ. [آفریقای وسطیده نیلك منابعی قربنده ساکن بولنان برقومك اسمندن مأخوذدر.] آدم‌اتی ییین، مردمخوار.

یان { یاخـود یاڭ. سـ. ۱. اوك وآرقه و اوست وآلتدن غیری اولان طرف ، کنار ، جناح : صاغ یان؛ صول یان؛ یاندن. ۲. طرف، جهت، سمت : او یانده‌در؛ نه یاندن کلیور؟ ۳. قرب، جوار، یاقینلق : یاننده‌در؛ یاننه کیتدی. ٤. عند، نزد، قت : بنم یانمده اونك هیچ قیمتی یوقدر؛ پدرمك یاننده خدمت ایدیور؛ کیمك یاننده بویودی؟ ٥. بدنك بر طرفی : بر یانی هیچ طوتمیور = صـ. یاندن، طوغریدن طوغری‌یه اولمیان ، اکری: یان باقیش. = حـ. بر طرفه، بریانه اکری : یان باقمق. || یان باقمق = نظر عداوتله باقمق. || یان چیزمك = اصولله‌جق صیویشمق. || یان کسیجی = جیبلردن کیسه وساعت کبی شیلر چالان خرسز، طرار. || یان کلمك = چکیلوب راحت ایتمك. || یاننه قالمق = ایستدیکی یولسزلغك جزاسنی کورمه‌مك، جزاسز قالمق. || یان یان = اکری اکری، نظر عداوتله: یان یان باقیوردی. || یاندن یانه، اوجدن اوجه. || بر یاندن بر یانه = بر طرفدن اوبرطرفه : دیواری بریاندن بر یانه‌دلدی. || یان یانه = بیتشیك، متصل : یان یانه اوتوردیلر؛ اولرمز یان یانه‌در . || یانی باشنده = پك قربنده، اتصالنده : مکتب اوینك یانی باشنده‌در. || یانی قره [اصلی : یانیق قره] = برنوع چیبان، جمره .

یاناز { صـ. با: یاکاز.

یاناشمَق { یاناشدیرمق وساره. با : یناشمق وساره.

یاناق { یاخود یاکاق. با : یناق.

یانپوری { صـ. چارپوق، اکری بوکری، یشکج کبی (آدم).

یانجق { سـ. آت زرهی، چوقال، برکتوان.

یاندیرمَق { فتـ. طوتیشدیرمق، یاقمق، اشعال وایقاد ایتمك : قندیلی یاندیرمق.

یاندیق { سـ. ۱. بیاضجه دیکن، جاورز. ۲. دوه‌دیکنك بیوك جنسی.

یانِع { صـ. عر. ا: یانعه، اولمش، کماله ایرمش، اولغون (میوه).

یانغابوج { صـ. پك اکری بوکری وچارپوق (آدم).

یانغین { صه. ۱. یانمش، یانیق، محترق. ۲. عاشق، آتش عشق ایله سوزان، محروق. ۳. متضرر اولمش. == سه. امکنه واشیایه دوشن آتش، بونلرك طوتیشمه‌سی. حریق: بوکیجه فلان یرده یانغین وار ایدی؛ یانغین قله‌سی = یانغینی کوروب خبر ویرمك اوزره اشارت چکمکه مخصوص یوکسك قله؛ یانغین طوپی = یانغینی خبر ویرمك ایچون آتیلان طوپ.

یانقو { سه. یاخود :

یانقی { سه. سسك بر یره چاربوب کری دونمه‌سی، عکس صدا، انعکاس صدا، فر. Écho.

یانقیلامق { یاخود یانقلامق. فل. سسی کری چوروب عکس ایتدیرمك، عکس صدا ایتدیرمك: طاغلر یانقیلایوردی.

یانکیج { سه. با: ینکیج.

یانلمق { مجه. تأسف وتلهف اولنمق: بوکا یانلیر. — با: یاکلمق.

یانمق { فل. ۱. طوتیشمق، پارلامق، آلولنمك، التهاب واشتعال ایتمك: آتش یاندی؛ صوبه دها یانمدی. ۲. احتراق ایتمکده اولمق، سوزان اولمق: اوطه‌ده صوبه یانیورمی؟ چیغارەم یانیور؛ مردیون باشنده بر لامبه یانیوردی. ۳. آتشده طوتیشوب کول اولمق، محترق اولمق، طعمهٔ نار اولمق: کاغد منقله دوشوب یاندی؛ بر کونده ایکی چکی اودون یاندی. اوقوناق اوچ کره یاندی یاپلدی. ٤. قابل اشتعال اولمق، طوتیشور حالده اولمق، سهولتله اشتعال ایتمك: بواودون یانارمی؟ حجرفتیله یانماز. ٥. آتشده لزومندن زیاده قالمق، چوق پیشوب یانمش کبی اولمق: یمك، کولباصدی یاندی. ٦. مج. چوق الم وکدر ویا عشق وهجران چکمك، محروق ودلسوخته اولمق. ۷. ضرر وزیان کورمك، درس آلمق: آودن یاندم. ۸. حسبحال ایتمك: یانوب یاقیلمق. ۹. قزانان صابی‌یی چوب اویونی غائب ایتمك: بن یاندم. ۱۰. تأسف ایتمك، آجیمق: شو چوجغك حالنه یانیورم. || اسماسی = یانمق = اراده الدن کیتمك. || برینك الندن یانمق = غدر واضرارینه اوغرامق. || باشده آتش یانمق = غائله و اضطرابده بولنمق. || برینك نارینه یانمق = سببندن متضرر اولمق. || جان یانمق = درس وعبرت آله‌جق صورتده متضرر اولمق: آدمجغزك وکیلخرجدن جانی یانمش اورتاقاق ایستمیور. یانوب یاقیله‌رق = کمال سوزشله: دوستنك وفاتنی یانوب یاقیله‌رق حکایه ایتدی. || یانه یانه، یورك آجیسیله.

یانمه { سه. یانمق ایشی. با: یانمق.

یانو { سه. لعنت، بد دعا، ایلنج، نفرین. مر.

یانه { یاخود یاکه ویا ینا، یکا. حه. دن یانه = جهتجه، دائر متعلق، کلنجه، جه: بیه‌جکدن یانه صیقندیمز یوغیدی؛ تربیه‌دن یانه ناصلدر؟ یازیدن یانه پك کریدر. || یانه یانه. با: یانمق.

یانی { سه. قره‌یانی [اصلی: یانیق] = طاعون چیبانی، یومروجق. || یانی باشنده. با: یان.

یانیق { سه. ۱. یانمش شیء: یانیق قوقوسی. ۲. یانمق اثری، بدنك یانمش یرینك نشانی: یوزنده بر یانیق واردر؛ النك یانیغی. == صه. ۱. یانمش، محروق. ۲. مج. عشق وکدر آتشیله سوزان، شوریده: یانیق آدم. ۳. جلیز، سیسقه: یانیق چوجق. || یانیق قره. با: یانی.

یانین { حه. یاندن، قیجین، مترددانه: یانین یانین کیدیوردی.

یاو { یاخود یاوه، یاوی، یاغی. صه. ۱. غائب، ضایع. ۲. مجهول، نامعروف. ۳. یبانجی، یاد، اغیار، غریب. ٤. دشمن، عاصی. || یاوه حیوان = صاحبسز، کیمك اولدیغی مجهول، ضاله. == سه. ضیاع، فقدان، یوقلق. صه.

یاواش صه. با: یواش.

یاوان { صه. ۱. یاغسز، یاغی پك آز: یاوان ات، چوربه. ۲. لذتسز، طاتسز، بی‌مزه: پك یاوان سوز.

یاور { صه. فا. یاردیمجی، معین، امدادجی: جناب حق یاور اولسون. == سه. فا. ج. یاوران. قوماندانك معیت ورفا.

قتنده اولوب قوماندەیه متعلق اوامری تبلیغه مأمور بولنان ضا. بط که علامت فارقه اولمق اوزره صاغ قولنده قوردونی اولور : سرعسکر یاوری؛ مقام یاوری. || یاور حرب = آنفاً ذکر او. لنان وظیفه ایله موظف یاور. || یاوراکرم = مشیران عظامدن ذات حضرت پادشاهی یاوری عنوانی حائز بولنان ذات. [جمعنده «یاوران کرام» دیمکدن ایسه «یاوران اکرم» دیمك دها ایدر، زیرا کرام «اکرم»ك جمعی اولمیوب «کریم»ك جمعیدر. «یاوران اکارم» دیمك ده غیر مأنوس در.] || یاور فخری = وظیفه‌سی و مخصصاتی اولمقسزین مجرد سبب افتخار اولمق اوزره ذات حضرت پادشاهی یاوری عنوانی حائز اولان امرا و ضابطانه دینیر. || سریاور = یاوران رئیسی. سریاور حضرت پادشاهی: مقام سرعسکری سر یاوری.

یاورلك { س. یاور صفت و وظیفه. سی : کندیسی یاورلك ایتمشدر؛ اونك یاورلکی وار. میدر؟

یاورو س. با : یاوری.

یاوری { س. فا. یاردیمجیلق، امداد، معاونت : یا. وری طالعه.

یاوری { یاخود یاورو. س. هر نوع حیوانك کوچکی، بچه : قویون، قیصراق، تیلکی، ییلان یاوریسی. — انسان حقنده‌ده مستعملدر : یاوریسی یانته آلمش؛ کل یاوریم : هی یاوریم هی! || یاوری آغزی = قوزی و طانه آغزی کبی طاتلی آچیق پنبه رنك. || قپو یاو. ریسی = خان و جامع قپوسی کبی بیوك قپونك اورته‌سنده‌کی کوچك قپوکه اکثریا یالکز او آچیلیر.

یاوریجق { و یاوریجغز یاخود یاوروجق. یاوروجغز. س. کوچك یاوری. مقام تحبیبده انسان حقنده‌ده مستعملدر : کل یاوریجغم؛ ایکی یاوریجغزم واردر.

یاوریلاتمق { یاخود یاوروللاتمق. (حیوانی) طو غورتمق : آته طاوشانلرینی بسلیوب یاوریلاتملی.

یاوریلامق { یاخود یاوروللامق. فت. [حیوان حقنده] طوغورمق، یاوری یاپمق : مندرك اوزرینه کدی یاوریلا. مش؛ بوقوش هر سنه بوراده یاوریلایور.

یاوز { ص. ١. شدتلی، شدید، پك سرت و تند، یمان. ٢. [ضدیتله] پك ایی، اعلا، فوق العاده یمان، قیباق : بطش و شدتنه بناءً سلطان سلیم خان اوله لقب اولمشدر.

یاوزلق { س. ١. سرتلك، شدت قیباقلق یمانلق. ٢. [ضدیتله] اییلك، اعلالق، فوق العاده‌لك، قیباقلق.

یاوسی { س. ایکنه‌لی بر جنس چکرکه.

یاوشاق { س. هنوز سرکه‌دن چیقمش بیت، کهله یاوریسی، کوچکی.

یاوشان { ص. دیکنلی دیکنلری اولان، باتار. || یاوشان اوتی = وروبنقه دینلن نبات.

یاوق { یاخود یاغوق. س. [قربیت بیان ایدن «یاق» دن مشتق] نشان، نشانلامه، نامزدلك : بوقیزك، بودلیقانلینك یاوغی وارمیدر؟

یاوقلامق { فت. نشانلامق، نامزد ایتمك : قیزینی اوغلنی یاوقلادی.

یاوقلانمق { فل. نشانلانمق، نامزد اولمق : او قیز، او آدم پك کوچك یاشده یاوقلانمشدر.

یاوقلی { ص. اولنمك اوزره نشا. نلانمش، نشانلی نامزد : اوقیز، اودلیقانلی ایکی سنه‌دن بری یاوقلیدر؛ یاوقلیسی عسکره کیتدی : یاوقلیسی زنکین بر قیزدر.

یاوه { ص. با : یاو.

یاوه { س. فا. بوش لاقردی، عبث سوز، صاچمه صاپان، هذیان.

یاوه کو { ص. فا. ج : یاوه‌گویان. صاچمه صاپان سویلین، هذیان ایدن.

یاهو { حد. عر. ١. ای الله! الهم! یاهو و یامن هو = ذکر. ٢. ای سن، باقسه‌ك آ، بکا باق : یاهو! بورایه کل. ٣. آدم! آدملر! آجانم : ایتمیك یاهو! یواش یوریه‌لم یاهو!

یاهی { حد. ای! هی! به هی! سوینج مقامنده مستعملدر نه شرقیلر، یاهی.

ياى { س. ١. اوق آتمغه مخصوص معروف اكرى واسنر سلاح كه باروتك ايجادندن اول پك مستعمل ايدى، قوس، كمان: يايى قورمق، كيريشلەمك = توتير ايلمك، زه ايتمك؛ ياى قبضه‌سى = طوتيله‌جق يرى اولان اورته‌سى؛ ياى قولى = ايكى قاشندن بهرى. ٢. اسنر آلت: آرابه يايى. ٣. ياى برجى = برج قوس كه كونش تموز آينده بوكا داخل اولور. = ص. ياى كبى كمرلى، مقوس: ياى قاشلى = كمان ابرو.

ياى { س. تق. ياز موسمى، صيف. [اورته‌سى اولان تموزده شمسك «ياى» برجنده بولنمسى سببيله بويله تسميه اولنمشدر؛ وياخود بوموسمده سوريلرك يايلەلرده يايلمسى و هر شيئك‌ده صيجاقدن آچلمسى مناسبتيله «يايمق» فعلندن مشتقدر.]

يايا { س. ص. [اصلى: ياياق] و:

يايان { س. ص. ١. آياقله يوروين، حيوانسز كيدن، پياده، راجل، ماشى: يايا، يايان يولجى؛ يايالر كريده قالدى؛ يايان قالمق = آتسز قالمق. ٢. محروم، بيبهره، بى نصيب: كنديسى معارفجه پك يايانْدر. || يايا چريسى = يكيچرى اوجاغنك پياده صنفى. = ح. يوريه‌رك، حيوانسز، ماشياً: يايا كيتمك؛ يايان يورمك.

يايانلق { س. آتسزلق، پياده‌لك، يايا اولمق وكيتمك حالى: اوزون سفرده يايانلق چكلمز.

يايديرمق { فتد. سرديرمك، دوشتمك، فرش ايتديرمك: شورايه بريايغى يايديرك.

يايغره { س. ١. يوكسك سسله باغرمه. كورلدى، ولوله، غريو: يايغره‌يى باصمق = چوق باغرمق؛ يايغره قوپمق = بربيوك كورلدى ايشيدلمك. ٢. جزئى بر آجى و وجع اوزرينه اولنان تلاش و كورلدى: بر اوفاق چيبان ايچون بوقدر يايغره.

يايغره‌جى { ص. ١. سببلى سببسز چوق باغروب واويلا ايدن، ولوله‌يى قوپاران: پك يايغره‌جى برچوجقدر. ٢. جزئى بر آجى‌يه طيانه‌ميوب زياده تلاش وكورلدى ايدن: براوفاق چيبان چيقارمش آما كنديسى يايغره‌جيدر.

يايغى { س. يره يايلان وسريلان شئ، قورى تخته ويا طاشه باصەمق ايچون ويا اورته‌لق تميز قالمق ايچون اكرتى اوله‌رق دوشنن بز وكليم وسائره: حمام يايغيسى؛ يتاق يايغيسى؛ سفره‌نك آلتنه بر يايغى آچلى.

يايق { ياخود يايىق. ص. آچيق، يايوان، مبسوط: يايق قاب، كول. = س. ياغ چيقارمق ايچون ايچنده سوت ويا يوغورت دوكدكلرى قاب كه يوكسك وطار برفوچيدن عبارت اولوب آلتى آغزندن كنيشدر، محضه: يايقدن يكى چيقمش تره ياغى؛ يايق طوقماغى.

يايقامق { فتد. با: ييقامق.

يايلا { ياخود يايله و:

يايلاق { س. [تركئ قديمده ياز ديمك اولان «ياى» دن] ١. يازين چيقيلوب اقامت اولنان يوكسك وسرين ير، طاغلرك اوستنده‌كى يازلق اقامتكاه: آناطوليده اكثر قصبه‌ليلر يازين يايلالره، يايلاقلره چيقارلر. ٢. يازلق مرعا، يازين سوريلرك يايلدقلرى مرعالق طاغ اوستلرى: حيوانلرى خانغى آيده يايلايه چيقاريرلر؟ شمدى سوريلر يايله‌ده‌در. || يايلا يوزى = طاغلردن اينديريلن وصنعى اولميان بوز. || يايلا چيچكى = عنبر چيچكى.

يايلاقيه { س. [يايلاق اسم تركيسندن عربى قاعده‌سنجه ياپلمش غلط فاحش تعبيردر.] يازلق مرعا كراسى، ميرى‌يه عائد يايلالر ايچون سورى صاحبلرندن آلنان رسم.

يايلامق { فل. ١. يازى يايلاده كچيرمك، يايلاده بولنمق: ارطغرل بك عشيرتيله طومانيچ طاغلرنده يايلاردى. ٢. يايلاده اوتلامق، يايلايه چيقارلمش اولمق: سوريلرى ساحلده قيشلايوب بالقانلرده يايلارلر.

يايلمق { فل. فج. ١. آچلمق، كنيشله‌مك، يىومك، توسع ايتمك، منبسط اولمق: بونك آغزى چوق يايلدى؛ صيجاقدن هرشئ يايليلير؛ ياغ لكه‌سى چابوق يايلير. ٢. طاغلمق، صاچلمق، منتشر اولمق: بورسه انشاسنه‌دائر بر حوادث يايلدى. ٣. اوسته‌كى اشيا واثواب واسلحه وسائره‌يى طاغيدوب اوزاتمق،

دوکیلوب صاچلمق : خیدودلر بر چایرده یایلمشلردی . ٤. (سوری) مرعاده متفرق اولهرق اوتلامق : قویونلر بر بایرده یایلدیلر. ٥. سرایت ایتمك، محدود ومنحصر قالهمیوب تعمم ایتمك : اسکی زمانلرده تحفظ قاعدهسنه رعایت ایدلمدیکندن ظهور ایدن امراض چابوق یایلیردی. ٦. سرلمك، دوشنمك : بورایه برکلیم یایلمیدر. ٧. اوریلوب ویا یایبلوب دوشمك، سرلمك : طاغ کبی آدم بردن یایلدی .

یایلمه { س. یایلق ایشی. با : یایلق.

یایلی { ص. ١. یای واوقله تیر وکمانله مسلح، کماندار : یایلی عسکر. ٢. اسنر ویا آچیلیر قپانیر برآلتی اولان : یایلی آرابه.

یایلیم { ص. یایلیم آتش = بر صف طرفندن بردن واقع اولان سلاح انداختق.

یایمق { فت. ١. آچمق، اوزاتمق، بیوتمك، توسیع وتمدید ایتمك : حرارت هر شیئی یایار. ٢. طاغیتمق، صاچمق، سرپمك، پریشان ایتمك : اشیاسنی هرطرفه یایمش؛ بوکاغدلری بویله یایمایك. ٣. نشر واشاعه ایتمك، هرکسه طویورمق، تعمیم ایتمك : برسوز یایمشلر؛ بو خبری کیم یایدی؟ بولاشیق یردن کلن بر یولجی خستهلغی یایمش. ٤. سرمك، دوشهمك آچمق، فرش ایتمك : شورایه بر یایغی، برکلیم یایملی. ٥. (حیواناتی) مرعاده طاغیدوب متفرق حالده اوتلاتمق : قویونلرینی بربایرده یایمش. ٦. اولو ویا بایغین یاخود خسته دوشورمك، سرمك : صیتمه بوتون اوشاقلری یایدی.

یایمه { س. ١. یایمق ایشی. با : یایمق. ٢. صاتیلق اوفاق تفك شیئلرك سرلمهسی : خردوات یایمهسی.

یایمهجی { س. آچیق محللرده و وصوقاق کنارلرنده اوفاق تفك شیئلر و خردوات سروب صاتان آدم، خردوات سرکیجیسی. = ص طویلی اولمیان، طاغنیق، پریشان حال.

یاپن { س. بیوجك وکوشك اتلی برجنس طاتلی صو بالیغی : یاپن بالیغی.

یایوان { ص. ١. آچیق، کنکیش، بول، یایلمش، منبسط : یایوان قاب. ٢. طویلی اولمیان، غیرمضبوط، طاغنیق، پریشان. || آغزی یایوان = سر صاقلاماز، آغزی کوشك، بوش بوغاز، کرزه.

یایوانلق { س. ١. آچیقلق، انبساط. ٢. کوشکلك، عدم تقید. ٣. طاغنیقلق، پریشانلق.

یائی { ص. عر. ث : یائیه. د. [صرف عربیده] «ی» حرفنه منسوب ومتعلق ویا بو حرفی حاوی اولان : مثال یائی = برنجی حرف اصلیسی «ی» اولان فعل؛ اجوف یائی = ایکنجی حرف اصلیسی «ی» اولان فعل؛ ناقص یائی = اوچنجی حرف اصلیسی «ی» اولانی.

یباب { ص. فا. ییقیق، بوزوق، خراب، ویران، تباه : خراب ویباب اولدی.

یبان { س. فا. ١. ایصسز وغیر معمور یر، بر، بریه. ٢. معمورهنك خارجی، قیر. || اضافتده حیوانات حقنده وحشی ونباتات حقنده خدایی نابت معناسنی افاده ایدر، که هر ایکی تقدیرده یبانی دخی دینلیر : یبان آدمی = یبانی، وحشی، آدم؛ یبان اشکی = حمار وحش، کور؛ یبان طوموزی قویونی، کچیسی، کدیسی = بو حیوانلرك اهلی اولمیان وحشی جنسلری؛ یبان آیهسی، انجیری، تره اوتی، توربی، صارمساغی، صوغانی، مرسینی، موروری، هاوجی یونجهسی وسائره = بو نباتلرك یبانی وتربیه اولنمامش خدایی نابت جنسلری. || یبانك آدمی = ومناسبتسز آدم. || یبانه آتمق = اعتبار ایتمهمك، صایمامق : بو سوزی یبانه آتمایك. || یبانه سویلمك = عبث سویلمك، خلط ایتمك. || سوزم یبانه = حاشا حضوردن، سوزم اوکا. || بر ویبان = چول، بیابان، بریه.

یبانتراق { س. طوراق اوتنك برنوعی.

یبانجی { س. ص. ١. یرلی اولمیان، غریب، اجنبی، بیکانه : بو مملکت اهالیسی یبانجیلرله الفت ایتمزلر. ٢. مألوف وآشنا اولمیان، مناسبتی اولمیان، تکلیفلی، یاد : بوذات یبانجی دکلدر؛ بن یبانجیمی یم؟

يبانجيلق { سه. ١. يرلى اولميانك حالى، غريبلك، بيكانه لك : بورا خلقنك احوالنه واقف اولمقلغمه يبانجيلغم مانعدر. ٢. الفت وانسيت فقدانى، تكلف : بن بو اوه يبانجى كبى كليورم يبانجيلغى قبول ايتمم .

يبانلق { صه. ١. يبان يره وغير معمور محلره منسوب ومتعلق ويا بويله يره مخصوص : يبانلق آغاج، حيوان. ٢. مسافرلكه مخصوص، مسافرلكده كييله جك : يبانلق اثواب. = سه. ايصسز وغير معمور ير : يبانلقلرده كزيوردى .

يبانه { با : يبان .

يبانى { صه. ١. بر ويبانه وايصسز غيرمعمور يرلره مخصوص : يبانى چيچك؛ يبانى يمشلر. ٢. وحشى، غيرمأنوس، يبرتيجى: يبانى كدى؛ يبانى كچى؛ يبانى آدم = وحشى حالنده بولنان، بوس بوتون تربيه سز .

يبانيلك { سه. وحشيلك، عدم مأنوسيت، يبرتيجيلق : آوستراليا اهالىٔ اصليه سى يبانيلك حالنده ياشارلردى؛ قپلانك يبانيلكى پك زياده در .

يبروح { سه. عر. نبا. يبروح الصنم [و غلطى : عبد السلام] = بر نوع طاغ طورپى، قان قورودان، لفاح برى .

يبوست { سه. عر. قورولق، نمسزلك، رطوبت فقدانى، خشكى : يبوست هوا .

يپ { د. ياء مفتوحه ايله باشلايان بعض تر. صفتلره كيروب تأكيد و مبالغه بيان ايدر : يپ يكى = بوس بوتون جديد .

يپاغى { ياخود ياپاغى . و :

يپاق { ياخود ياپاق . قويونك قيشين سورن يوكى . قبا ويومشاق يوك : ممالك عثمانيه دن ايى يپاغى، يپاق چيقار .

يپاقجى { سه. قويون يوكى صاتان آدم، يوك تجارتى .

يپاقلى { صه. يپاق يعنى يوكله مستور، يپاق ويرن : يپاقلى حيوان = قويون مقابلى : قيللى = كچى .

يپراق { بپراقلنمق وسائره. با. ياپراق وسائره .

يپرمك { فل. قوشمق، سرعت و تلاشله كيتمك، شتاب و عجله ايتمك . مر.

يتاغان { ياخود ياتاغان . سه. [بلده كى سلاحلقده ياتاركى وضعيتده طورمه سى وجه تسميه سيدر .] اسلحهٔ جارحه دن پك اوزون بيچاق. -- صفت كبى ده قوللانيلوب : يتاغان بيچاق دينير .

يتاق { ياخود ياتاق . [« ياتمق » دن] ١. اويومق ايچون ياييلان دوشك كه يره ياييلان شلته ويا شلته لرله اوسته آلنان يورغان و فانله كبى اورتودن و يوزياصديغندن عبارتدر، فراش، پستر : يتاق طاقمى؛ بنم يتاغم ياپيلدى؛ مسافر يتاقلرى . ٢. اوزرنده يتاق ياييلان كرەوت، قاريوله، سرير : دمير، تخته يتاق. ٣. مكان، مبيت، ملجأ، محل مخصوص : اوراسى آرسلان يتاغيدر؛ آو يتاغى . ٤. خرسزلرى خفيا قبول و اشياء مسروقه لرينى حفظ ايدن آدم : خرسزلرك، خيدودلرك يتاغى . ٥. نهرك آقديغى دره وخندق: مندرسك يتاغى . ٦. بو ايرماق هر وقت يتاق دكيشديرر؛ اسكى يتاغنى تركايتمشدر. || يتاق اوطه سى = ١. يتاق طاقملرينك قونديغى كوچك اوطه، يتاق طاقملرينه مخصوص صنديق اوطه سى . ٢. ياتيلان اوطه، بر ويا زياده قاريوله قورلمش اوطه: يتاق اوطه لرى لدوسه قارشى بولنمليدر . || تجار يتاغى = تجارتكاه (شهر) . || دول يتاغى = رحم . || كمى يتاغى = لنكرگاه، ليمانلق .

يتاقلق { سه. ١. اوزرنده يتاق ياييلان كرەوت، قاريوله، سرير. ٢. يتاق ياپمغه وقاريوله وضعنه مخصوص كوچك حجره، اوطه نك يتاق ايچون آيرلمش قسمى . = صه. بر مقدار يتاق استيعاب ايدن : يوز يتاقلق خسته خانه؛ يكرمى يتاقلق قغوش.

يتاقلى { صه. ١. يتاغى اولان : يتاقلى اوطه. ٢. يتاغى يعنى مجراسى دريك اولان : يتاقلى ايرماق .

يتالاق { صه. دائما اسير فراش.

يتامى { سه. جه. عر. فد. : يتيم. با. يتيم. [ايتام كبى .]

يتديرمك { فتـ. يته جك حال و مقداره كتيرمك، كفايت ايتديرمك .

يتر { صه. يتيشن، كافى، وافى : بوتون قيشه يتر اودونمز يوقدر . = حه. الويرر، كافى،

زیاده لازم دکل : یتر سویله ،
آرتق یتر .

یَتِشدیرمَك { فتـ. ١. یتیشه جك حاله کتیرمك ،
ایصال ایتمك ، وصول ایتدیرمك:
قوغه‌یی صویه یتیشدیرملی . ٢.
قاوشدیرمق : الله چولاق چو-
جغکزه یتیشدیرسین . ٣. وقت
و زماننده بولندیرمق ، وقتنده
ایصال ایتمك : قایقجی بزی ابی
یتیشدیردی؛ ترزی اثوابمی بایرامه
یتشدیره‌مدی . ٤. بر زمانه
قدر یاشاتمق، واردیرمق ، درك
ایتدیرمك : جناب حق بزی
کله‌جك رمضانه‌ده یتیشدیرسین.
٥. حاضر بولندیرمق ، تدارك
و استحضار ایتمك : بزه‌بر آز صو،
بر آز یمك یتیشدیره بیلیر‌میسکز؟
٦. صوکره‌دن کوندروب قاتدیر-
مق : آرقه‌دن بزه برقاج سواری
یتیشدیردی . ٧. طویورمق ،
اسماع واخبار ایتمك،تبلیغ ایتمك: نم
سویلدیکمی خواجه‌یه یتیشدیر-
مشلر . ٨. غرسله و تولداتله
وجوده کتیرمك ، بسله‌مك : بر
چفتلك آچوب آغاجلر ، آتلر
یتیشدیریور ؛ عربان الیوم کوزل
آتلر یتشدیریورلر ؛ کندیسی
متصل اولاد یتیشدیریور . ٩.
تربیه ایدوب میدانه کتیرمك ،
تربیه ایتمك : حربیه مکتبی دولته
ضابط یتیشدیرر ؛ او ذات بر
چوق طلبه یتیشدیرمشدر .
|| سوز یتیشدیرمك = جوابه مقتدر
اولمق ، مقابله ایتمك : اوکا سوز
یتیشدیرمك نه قدر مشکل .
|| لاقردی یتیشدیرمك = دیدی
قودی ایتمك ، غمازلق ایلمك .
= فل. (حیوان) آرت آیاغیله
اوك آیاغنی اوروب یاره‌لامق :
بو آت یتیشدیریور.

یَتِشمِش { صـ. ١. بویومش، بالغ، ایش کوره‌بیله‌جك ویا
اولنه‌جك سنه واصل : یتشمش
اوغللری یتشمش بر قیزی وار-
در . ٢. اولغون ، کمال بولمش:
یتشمش میوه .

یَتِشمَك { فل . ١ . اولاشمق ، ایرمك واصل اولمق :
باشی طاوانه یتشیر؛ بو قوغـه
صویه یتشمیور. ٢. وارمق، درك
ایتمك ، بر زمانه‌دك یاشـامق :
بو بهاره‌ده یتشـدك . ٣. وقتنده
بولنمق ، وقتیله واصـل اولمق :
نمازه یتشدم ؛ واپوره یتشه‌مدك.
٤. وقت بولمق، یاپه‌بیلمك : بوقدر
ایشه یتشه‌مم . ٥. حاضرومهیااولمق،
بر وقته‌دك یاپیله بیلمك : بو ایش
اقشامه یتشه‌مز. ٦. وجوده کلمك،
نشو ونما بولمق ، حاصل اولمق :
بو مملکتده چوق میوه ، ذخیره،
آت، قویون یتشیور . ٧. تربیه
اولوب میدانه کلمك، نشأت ایتمك:
مکاتب حربیه‌دن متفنن ضابطلر
یتشیر . ٨. کفایت ایتمك ، کافی
اولمق ، یتمك : بو یمـك همزه
یتشمز . ٩. صوکره‌دن کیدوب
ویا بر ایشه باشلایوب اول کیتمش
ویا باشلامش اولانلره قاتلمق :
آرقه‌دن بزه یتشدی؛ سز ایشه،
یازی‌یه باشلایك بن سزه‌یتشیرم.
١٠ بیومك، ایش کوره بیله‌جك
سنه کلمك : شمدی اوغللری
یتشدی کندیسی راحت ایدیور .
١١. (میوه) اولمق ، کماله ایر-
مك : دهـا اوزوملر یتشمدی.
١٢. بر زمانده یاشامش اولمق،
بر زمانی ویا بر ذاتی کورمش
اولمق : بن بیوك پدرمه یتشه‌مدم؛
وقت سعادته یتشنلر .

یَتِشمه { سـ. یتشمك ایشی . || : یتشمك. = صـ. ١. حا-
صل اولمه، وجوده کلمش، متحصل:
چکردکدن یتشمه آغاج . ٢.
تربیه اولمش، نشـأت ایتمش :
کاتبلکدن یتشمه بر آدم؛ مکتبدن
یتشمه مأمور .

یَتمِش { عد. ١. یدی دفعه اون، سبعین، هفتاد : یتمش کشی؛
یتمش سنه ؛ یتمش بر ؛ یتمش بش؛
یوز یتمش. ٢. یتمش یاشی ، سن
سبعین : یتمشی کچکین ، یتمشـه
قریب بر آدم .

یَتمِشَر { عد. هر برینه ویا هر دفعه‌سنـده یتمش : اورتاقلر
یتمشر لیرا ویردیلر ؛ طوغله‌لری
یتمشر آرابه‌لره یوکلتدیلر. || یتمشر-
دن، یتمشر یتمشر = هردفعه‌سنده
یتمش .

یَتمِشلِك { صـ. ١. یتمش غروش وسائره قیمتنده یاخود
یتمش اوقه وسائره ثقلتنده و یا
یتمش جزءدن مرکب اولان .
٢. یتمش یاشنده : یتمشلك بر
اختیار. = سـ. یتمش‌پاره‌وسائره
مقـداری : بوکا بر یتمشلك ویره
یم می ؟

یَتمِشلی { صـ. یتمش جزءدن مرکب ویا یتمش شیئی
حاوی اولان .

یَتمِشِنجی { صـ. یتمش درجـه‌سنـده اولان ،
آلتمش طقوزنجیدن صوکره‌کان:

یتمشنجی سنه؛ یتمشنجی دفعه؛ یوز یتمشنجی وسائره .

یتمك { فل. ١. کافی ووافی اولمق، الویرمك ؛ بو بکا یتر؛ بو قدر سعی و غیرت یتمزمی ؟ ٢. ایرمك، واصل اولمق : الم اوراـ یه یتمز؛ درجهٔ علیایه یتدی. ٣. بولمق ، دکمك ، بالغ اولمق : عمری طقسانه یتدی . || جانه یتمك = جانه طاق ایتمك.|| کوج یتمك = اقتدار اولمق ، مقتدر اولمق : اوکا بنم کوجم یتمز .

یتیم { س. ص. عر. ث : یتیمه. ج : ایتام، یتامی . [« یتم »دن مش.] ١. باباسی ویا باباسی وآناـ سی اولمش چوجق ، اوکسز : یتیم برچوجق؛ یتیمه برقیز ؛ شو یتیمه یازیق ؛ ایتام مجلسی = باب مشیختده اموال ایتامك اداره وادانه‌سنه نظارت ایدن مجلس. ٢. یکتا، تك ، فرید ، نادر ، نایاب : دریتیم .

یتیملك { س. باباسی ویا باباسی و آناسی اولمیان چوجغك حالی .

یتیمه { سث. عر. نادر و نایاب ایجی، دریتیم : یتیمة الدهر.

یحتمل { فل . [افتعال بابندن مضارع اولوب لسانمزده حال کبی قوللانیلیر .] اوله‌بیلیر ، محتملدر، بلکه .

یخ { س. فا. بوز ، جمد . ث. || یخ پاره = بوز پارچه‌سی .

یخشی { ص. [اصلی : یاقشی] یاقشیق آلان ، ایی ، کوزل ، یمان مقابلی : یخشی یکیت. [سکیمشدر.]

یخشیلق { س. ایلك، کوزللك .

یخنی { س. [فارسیدن] قاورلمش صوغان و سائره ایله پیشمش ات یمکی : پاپاس، دوـ کون، طاوق یخنیسی؛ صوغانلی صارمساقلی،نخودلی، مغدانوسلی یخنی .

ید { سث. عر. ت. یدین. ج: ایدی، ایادی . [ترکجه‌ده چوق دفعه مذکر کبی قوللانیلیر.] ١. ال، دست. ٢. مج. زور، کوج، قوت، قدرت. ٣. امداد، یاردیم. ٤. واسطه ، معرفت : فلانك یدیله ویردم.|| یدبید،عن ید = الدن اله، طوغریدن ، معامله ایچون طوـ لاشیمه‌رق. || ید بیضا = حضرت موسی (عم)ك معجزه‌سی اوله‌ـ رق بیاض بر ال کوسترمه‌سی . || یدتصرفنه ، ید ضبطنه کچیرـ مك = تصرف ، ضبط ایتمك . || ید طولی = معلومات تامه ، وسعت معلومات ، اطلاع تام : فقهده ید طولی صاحبی . || ید واحد = انحصار . || ذی الید = متصرف ، بر مالی اله کچیروب تصرف ایتمکده اولان .

یدا { یاخود یده س. یشم دینلن طمارلی یشیل طاش‌که اسکی ترکلر اوندن صمغلرینی یاپارلر واستمطار ایچون صویه آتارلر ایدی .

یدك { س. ١. حیوان چکه‌جك ایپ ، یولار صاپی . ٢. آقندی‌یه قارشی ساحلدن قایق وکمی چکمکه مخصوص ایپ : قایغی یدکه ویرمك . ٣. یولاـ رندن چکیله‌رك کوتوریلن بوش آت : سایس بریدك کوتوریور. دی. ٤. لزومی حالنده قوللاـ نلمق ایچون برشیئك فضله بوـ لندیریلان اشی . [بو معنا ایله صفت کبی ده قوللانیلیر :] یدك بر آناختارم واردر ؛ ساعتك یدك جامی || یدك خزینه‌سی = صو خزینه‌سی طولدیغنده فضله‌سی دوکلك اوزره یدك بولندیریلان ایکنجی خزینه . || یدك صو = ماء جاری قاتمه‌سی. || یاغ یدکی = بیوك یاغ طولومی .

یدکجی { س. ١. یدك بر آت کوتورن سایس . ٢. آقندی‌یه قارشی ایپله قایق چکن آدم.

یدکلك { ص. حین حاجتده قوللاـ نلمق اوزره یدك بولندـ یریلان : یدکلك بر چفت چیزمه آلملیسکز .

یدکلی { ص. حین حاجتده یرینی طوته‌جق بریدکی اولان : یدکلی ساعت جامی .

یدمك { فت. ١. (حیوانی) یولارندن طوتوب کوـ تورمك ، چکمك : بر آته بینمشیدی دیکرینی یانندن یدیورـ لردی. ٢. (قایغی) آقندی‌یه قارشی ساحلدن رسنله چکمك : قایغی یدمدکجه یوقاری چیقارمق ممکن دکلدر .

یدنجی { ص. یدی درجه‌سنده اولان، آلتنجیدن صوـ کره کلن، سابع، هفتم : هفته‌ـ نك یدنجی کونی: یدنجی آی ؛ یدنجیسی ؛ اون یدنجی ؛ یوز یدنجی .

یَدی { عد . آحاددن آلتی ایله سکز آره‌سنده‌کی عدد ، سبعه، هفت : یدی‌کون ؛ یدی قات‌کوك ؛ اون یدی. || یدی ویرن = سنه‌ده برقاچ دفعه میوه ویاچیچك‌ویرن آصمه‌وکل وساٸره .

یَدی { ص. («یمك» فعلندن‌ماضی) میراث‌یدی= میراثه‌قونمش؛ و مج. مسرف ، حسابنی بیلمز .

یَدیرمَك { یا یدیرمك . فت ١. یمكه سوق یاخود اجبار ویامساعده ایتمك : مسا. فرلره یمك یدیردیکزمی ؟ حیوا. نلره نه یدیریورسکز ؟ آلدیغی بیات بالیغی کندیسنه یدیرملی ؛ چوجقلر ایتدکاری کورلدی ایله بزه راحت یمك یدیرمدیلر. ٢. محتاجینه یمك‌ویرمك، اطعام‌ایتمك: خسیس‌دکلدرچوق‌یدیریور. ٣. یوتدیرمق ، سیندیرمك : یاغی اونه‌یدیرمك. ٤. صرف‌واستهلاك ایتمك، غائب ایتدیرمك : قماشك فضله‌سنی دیکیشه یدیرملی. ٥. پاره ویرمك : پاره یدیردی . ٦. هضم و تحمل ایتدیرمك : نفسنه یدیرمك = قبول ایتمك، راضی اولمق .

یَدیرمه { یا یدیرمه . س. یاغ وکیرجله کندیردن یاپلمش برنوع معجون که لوکون کبی صوبوریلرینی یاپیشدیرمغه یارار .

یَدیشَر { عد. هر برینه ویا هر دفعه‌سنده‌یدی :اورتاقلره یدیشر لیرا دوشدی ؛ دیرکاری یدیشر آرابه‌لره قودیلر .

یَدیگیر { س. دب اکبری تشکیل ایدن یدی کوکب، بنات نعش .

یَدیلك { ص. ١. یدی غروش و لیرا وساٸره قیمتنده‌اولان: یدیلك‌قماش. ٢. یدی قاریش ویا آرشین و ساٸره بوینده اولان : یدیلك دیرك . ٣. یدی اوقه وساٸره ثقلتنده اولان یدیلك قوزی . = س. ١. یدی غروش وساٸره قیمتنده سکهٔ حقیقیه ویا مفروضه : بوکا بر یدیلك ویره‌بیلیرمی؟ ٢. دوکونك یدنجی کونی کیلمك اوزره‌کوکی طرفندن کلینه ایدیریلان قیمتلی اثواب : کوزل بر یدیلك یاپدیردی .

یَدیلی { ص یدی جزءدن مرکب ویایدی بنکی وساٸره‌سی اولان : یدیلی اسقامبیل کاغدی. = س. یدی بنکی اسقامبیل کاغدی : قوپه‌نك یدیلیسی .

یَر { یاخود یر . س. ١. ارض ، زمین، کوك مقابلی : جناب حق یری کوکی یاراتدی؛ یرکوك دیترر . ٢. اوزرنده ساکن اولدیغمز سیاره ، کرهٔ ارض : یرکونشك اطرافنده دونر. ٣. کرهٔ ارض سطحنده قره قسمنك یوزی ، طوپراق ، ثرا، زمین : یره باصمق ؛ یره اوتورمق ؛ یرله برابر . ٤. ایشلنه‌جك ویا اوزرنده یاپی یاپیله‌جق سطح ارض پارچه‌سی ، اراضی ، عرصه : اونك یری چوقدر ؛ مملکتنده‌کی یرلری اعمار ایده‌جکدر ؛ باباسندن کندیسنه چوق یر قالدی ؛ اوی خراب اولدی یرینی‌ده صاتدی؛ او پاره ایله بر آلدم . ٥. محل ، موضع، مکان، اقامتکاه، مقام، جای : اونك یری یوقدر ؛ یرکز نره‌ده در؟ ٦. مملکت، مسقط رأس ، مرزبوم، منشأ : بنم یرم‌روم‌ایلیدر؛ جنس آتلرك اصل یری جزیرة العربدر . ٧. منصب، مسند ، محل مأموریت، مقام : تعیین اولندیسه‌ده دها یرینه کیتمدی . ٨. اوتوریله‌جق محل، اجرتله طوتیلان محل : کمی‌به ارکنجه کیروب بر طوتملی ؛ تیاتروده بر قالمدی ؛ اوطه‌ده بر بوله‌مدی . ٩. اثر نشان، کچمش بر شیئك قالان علامتی : پاره یری؛ دیکیش‌یری؛ حك اولنان یازینك یری. ١٠. وسعت، کنکیشلك ، صیغه‌جق محل : اوطه‌ده بر قالمدی؛ صا. تیجیلرك کوفه‌لرندن یایا قالدیرمنده کچه‌جك بر قالمامش؛ مسا. فردن چکنم اما یرم یوقدر . ١١ طوپراق ، خاك ، تراب : اوقدر اوتاندم که یره کچدم ؛ کوستبك یری‌اویوب دلیك آچمش. بریر آچیلیرسه تعیین ایدیله‌جك. ١٢. بر ایشه مخصوص محل : بازاریری = بازار قوریلان یر؛ اکلنجه یری = تنزهکاه؛ یازی یری؛ ایش یری. || یره آتمق = اهمیت ویرمیوب براقمق، بیبانه آتمق . || آچیق یر = منحل مأموریت. || آرقه‌یره‌کلمك = ١. آرقه اوستی دوشمك. ٢. مج. یکلمك مغلوب اولمق . [علی الخصوص کورشده] . || یرآلتی= ١. طوپراغك ایچنده وسطح ارضك آلتنده اولان اورتیلی

محل یاخود یول وساڑه، زیر
زمین، تحت الارض، بودروم،
تونل: اوراده ازمنهٔ قدیمه‌دن
قالمه بریر آلتی واردر؛ یرآلتی
صوقاق. || یر الماسی سبزه کبی
قوللانیلان شکلاً پاتاتزه بکزر بر
کوك. || یره اوتورمق = صندال
لیه ومندر وساڑه‌نك غیری او.
له‌رق قوری یره ویا کچه‌نك او.
زرینه اوتورمق، آشاغی اوتور.
مق. || یره اورمق = ١. مغلوب
ایتمك، دوشورمك. ٢. آلدا.
دوب صویمق، طولاندیرمق.
|| کندینی یردن یره اورمق =
شدتلی وجع ویا مأیوسیتدن
تپنوب طورمق. || یر ایتمك = ١.
اثر وعلامت براقمق: یاغمور طامله.
لری فسك وزرینه یر ایتدی. ٢.
تأثیر ایتمك، مؤثر اولمق، کچمك.
|| یرایدنمك = اراضی ویا عرصه
صاتین آلمق ویا هرنه صورتله
اولورسه تدارك وتصرف ایتمك.
|| یرینی ایصیتمق = بریرده طور.
مق، ثبات ایتمك. || یره باتمق =
١. طوپراغك ایچنه صوقلق،
کوملك. ٢. نام ونشانی قالمامق.
|| یرباغی صاغی = صراد دینلن
نبات. || یره باقار = مرائی،
سینسی. || بریره کلمك = طوپلانمق.
|| یر بکنمك = اوتوره‌جق محل
انتخاب واختیار ایتمك. || یر بولمق =
١. اوتوره‌جق محله دسترس
اولمق: اوطه‌ده یربوله‌مدم. ٢.
منصب ومأموریته نائل اولمق:
بریر بولدی بوشده دکل. || یرینی
بولمق = اجرا اولنمق: امرکز
یرینی بولسون دیه بونی یاپدم.

|| یر پلیدی = بر جنس نبات.
|| یرچامی = فونده نوعندن بر
چالی. || یرده = آشاغیده. سطح
ارضك ویا دوشمه‌نك اوزرنده:
یرده‌کی چوپلری طوپلادی.
|| یردن کوکه = پك بیوك فرق، پك
زیاده. || یردن یره = برمحلدن
برمحله، صیق صیق محل دکیشد.
یره‌رك: یردن یره کزیور.
|| کوکده آرارکن یرده بولمق =
اوزاقلرده وکلفتله آرارکن یا.
قینده وقولایلقله بولمق. || بر
یرده طورمق = محل دکیشدیرمه.
مك، چوق طولاشمامق: اوبر
یرده طورماز. || بر یرده
(جملهٔ منفیه‌ده) = هیچ برمحلده:
بریرده بوله‌مازسکز. || یرنده =
١. محل مخصوص ومناسبنده،
مناسب، اویغون، لایق: بو
سوز یرنده‌در؛ یرنده سو.
یلنمش برسوزدر. ٢. مناسب
وقت وحالده، مناسبت دوشد.
کده: یرنده اویله‌ده دینلیر.
|| یره دوشمك = سقوط ایتمك،
اینمك، هبوط ایلمك. || راحت
یر= خفیف مأموریت وخدمت.
|| یر ساقزی = قار، نطرون.
|| یرینی سومك = برنباته دینلد.
یکی یر یا رامغله چابوق بیومك.
|| یر صارمشیغی = یره سو.
ریلور بر جنس صارمشیق.
|| یرصیچانی = کوستبك. || یر
طوتمق = ١. چوق محل ضبط
ایتمك، ایشه یارامیوب غلبه‌لق
ایتمك: بو آغاجلر بوراده بیهوده
یرطوتیور. ٢. ایشه یارامق،
بر شیء یرینه کچمك: لزومسز

ظن ایتدك اما یرطوتدی. || یر.
ینی طوتمق = بر شیء ویا شخص
یرینه کچمك، اونك ایشنی
کورمك: هیچ کیمسه آنا
یرینی طوته‌ماز: بزم یازیخانه
سفره یرینی طوتدی. || یر
فستقی = آمریقان فستقی. || یر.
ده قالمق = پایمال اولمق. || قره
یر= مزار، قبر. || یرینه قومق = عد
واعتبار ایتمك: دایه‌سنی مربی یرینه
قومش؛ بنی آدم یرینه قومدی.
|| یره کچمك = چوق محجوب
ومأیوس اولمق. || بر یره کچمك
بر مأموریته نصب اولنمق.
|| یرینه کچمك = یرینی طوتمق،
بر شیء کبی قوللانلمق:
ویردیککز پاره اهدا یرینه
کچدی. || یرینه کلمك = ١. اسکی
حالنه دونمك، بوزلمش ایکن دو.
زلمك: بکزی یرینه کلدی؛
نه‌قدر بیقاندیسه یرینه کله‌مدی.
٢. ایلیشمك، کسب برء وعافیت
ایتمك، اعادهٔ صحت ایلمك: صیتمه.
دن دها یرینه کله‌مدی. || یره
یاتمق = . یراوزرنده اوزانمق
٢. دوشمك بیقلمق: فرطونه.
دن سرویلر یره یاتمش. || یری
وار= یرنده، بجا، لایق، منا.
سبت آلیر: اویله سویلسه یری
وار. || باش اوستنده یری وار=
پك مقبول و معتبر و محترمدر،
برسروچشم، علی الرأس والعین.
|| یریورت = مسکن، اقامتگاه.
|| یری یوردی بللورسز = سر.
سری، دربدر.

یراتمق (١) { برادیجی وساڑه. با:
یاراتمق وساڑه.

یرار { یرارلق ، یرامق . با : یارار وسائره .

یراسه { سه . قناتلری اللری ایله آیاقلری آره‌سنه اوزانیر بر زاردن عبارت اوچار ومه‌لی بر حیواندرکه کوزلری ضیاء شمسه تحمل ایده‌مدیکندن یالکز کیجه طولاشیر ، خفاش ، شبپره . انواعی چوقدر .

یراشمق { یراشیق وسائره . با : یاراشمق وسائره .

یراعه { سه . عر . قامش قلم ، خامه ، یراعه جنبان ، یراعه‌زن = قلم اویناداں ، یازان .

یراغ { سه . فا . (تر . « یاراق » دن مأخوذ) با : یاراق .

یراق { صه . اتسز و لاغر (آت) . مر .

یراقمق { فل . (آت) آریقلانمق ، اتسز ولاغر اولمق . مر .

یراندیرمق { فته . (آتی) قوشو ایچون بالالتزام آریقلاندیرمق ، ضعیفلاتمق .

یربوع { سه . عر . جه : یرابیع . چول صیچانی ، جربغا .

یرتدیرمق { یا ییرتدیرمق . فته . ۱ . بز وکاغد کبی بر شیئی شق و تمزیق ایتدیرمك ویا ایتمکه براقمق : چوجقلری چالیلغه صوقوب اثوابلرینی یرتدیرمش ؛ شوکاغدی چوجقلره یرتدیرما ؛ کتابی یرتمق ایستدیسه‌ده یرتدیرمدم . ۲ . جیزدیرمك طیرمالاتمق : کندیلرینی طوتشدیروب یوزلرینی یرتدیرمش .

یرتشمق { فته . بربرینك اوست و باشنی یاروب شق ایتمك ویا بربرینك یوزینی طیرمالایوب طوتشمق ، مجادله ومضاربه ایتمك : غاوغا ایدوب کدی کبی یرتشمشلر .

یرتلاز { صه . پرده‌ٔ ادبی یرتیق ، عارسز ، کستاخ ، ادبسز ، پرواسز .

یرتلاق { صه . یرتلمش و مشقوق کبی آچیق : یرتلاق کوز .

یرتلمق { فل . فجه . ۱ . یاریلوب پاره‌لانمق ، شق ایدلمك ، چاك چاك اولمق : پانتالونی بر چالی‌یه ایلیشوب یرتلدی ؛ چماشیری بوتون یرتلمش . ۲ . اسکیوب پاره‌لانمق : اثوابی ، چماشیری یرتلمش . ۳ . حیوانك یانلری بالالتزام یاریلوب مهموزدن قورقار حاله کتیرلمکه بوریمکه آلیشمق : بو طای دها یرتلامشدر . ٤ . مجـ . محجوبیتی رفع اولوب آچلمق ، پرواسز اولمق : دها یرتلامش بر چوجقدر .

یرتلمه { سه . یرتلمق ایشی . با : یرتلمق .

یرتماج { سه . اثواب و چماشیرك یرتلمش کبی آچیق یری : انتاری یرتماجی = ایکی یانه کان آچیق یری ؛ شلوار یرتماجی = ارقه‌دن اوچقور اورته‌سنه کان یری .

یرتمق { فته . ۱ . بز وکاغد کبی شیئی چکوب پاره‌لامق ، یارمق ، شق و مزق ایتمك ، چاك ایلمك : اثوابی ، سندی ، کتابی یرتدی . ۲ . یارمق ، خندق بایمق ، خرق ایتمك : تارله‌یی یرتمق . ۳ . طیرمالایوب یاره ایتمك : کدی چوجغك یوزینی یرتمش ؛ دیکنلر اللرمزی یرتدی . ٤ . حیوانك مهموزه کله‌جك یانی یاره‌لیوب یوریمکه آلیشدیرمق : بو طایی یرتملی . ٥ . مجـ . محجوبیتی رفع ایدوب آچمق ، پرواسز ایتمك : بو محجوب بر چوجق ایدی کورشدیکی آدملر کندیسنی یرتمشلر . || سند یرتمق = ۱ . اوده‌یوب حکمسز براقمق . ۲ . ناطق اولدیغی مبلغك طلبندن واز کچمکله یرتوب آتمق .

یرتمه { سه . یرتمق ایشی . با : یرتمق . = صه . یرتمقله یاپلمش ، یرتلمش .

یرتنمق { فل بوغازینی یرتارجه‌سنه باغرمق ، اوستنی پاره‌لارجه‌سنه تلاش ایتمك ، تپنمك .

یرتیجی { صه . اتلرینی ییوب بسلنمك ایچون سائر حیوانلری دیش وطرناقلریله یرتان ، درنده ، مفترس : یرتیجی حیوان ؛ یرتیجی قوش .

یرتیق { صه . ۱ . یرتلمش ، یارلمش ، دریده ، چاك : پانتالونی یاقه‌سی یرتیق . ۲ . اسکیوب پاره‌لنمش ، پاره پاره : اثوابی یرتیق ؛ یرتیق قیافتلی ؛ یرتیق یرتیق چماشیر . ۳ . آلیشدیرلمش (آت) . ٤ . جری ، عارسز ، اوتانماز ، صیریق . مجـ . پرده‌ٔ عصمتی یرتلمش ، آلفته .

یَرحَمُكَ الله { ترکیب عر . الله سکا مرحمت ایتسین . [دعا تعبیری .]

یَرقان { سه . عر . ۱ . ط . صاریلق دینلن معروف علت . ۲ . نبا . اکینلره عارض اولان صاری علتی ، صاری اورمه .

یَرلَشدیرِلمك { فجه . ۱ . یرینه قونمق ، محلنه وضع اولنمق : بیوك طاش دیوا-

رك كوشه‌سنه يرلشديرلدى . ٢. يرلى يرينه قونمق ، ترتيب و تنظيم اولنمق : شوچماشير، شو طولاب ايى يرلشديرلمه مشدر . ٣. مأموريت ويا خدمته نصب اولنمق : دها بر يره يرلشديريله مدى . ٤. اسكان و توطين ايدلمك : مهاجرلر يرلشديرلدى.

يرلشديرمك { فتد. ١. يرينه قومق، محل مناسبنه وضع ايتمك : كره‌ميتلرى طامك اوزرينه يرلشديرديلر. ٢. يرلى يرينه قومق ، صره‌لامق ، ترتيب وتنظيم ايتمك : شوچماشيرى ، صنديغى ، طولابى كيم يرلشديره‌جكدر . ٣. اسكان ايتديرمك ، اقامت ايده‌جك بر تخصيص ايتمك ، توطين ايتمك : كلن مهاجرلرى مناسب يرلره يرلشديرديلر . ٤. برمأموريت و خدمته نصب وتعيين ايتمك ، قايرمق : اوغلكزى بريره يرلشديرديكزمى ؟ ٥. مج. مناسبتلى جواب ويرمك ، برسوزى تام مناسب محلنده سويلمك : او سوزى ، او جوابى پك كوزل يرلشديرديكز .

يرلشمك { فل. ١. ير طوتمق ، ير بولوب اوتورمق: شورايه يرلشلك. ٢. يرنده ثابت اولمق، تقرر ايتمك ، يرندن اوينامامق : اناطوليده يرلشديكز آرتق ؛ بوطاش شوراده يرلشمش . ٣. دائمى صورتده اقامت ايتمك ، توطن ايتمك ، اقامتكاه ايدنمك : صوكره كلن مهاجرلر آنقره جهتنده يرلشديلر. ٤. اشياسنى يرلى يرينه قويوب نظام و ترتيبه كيرمك : كوشكه طاشندق اما دها يرلشه‌مدك .

يرلمق { فل. آزيارلمق ، چاتلامق، آره‌لق اولمق : چيبان يرلدى .

يرلى { يا يرلو . صد. سد. ١. بر يرك اهاليسندن اولان ، اهل بلده : يرليلر بورانك هوا- سندن ممنوندرلر . ٢. ثابت ، اويناماز ، غير منقول : او طو- لاب يرليدر . ‖ يرلى يرنده ، يرلى‌يرينه = هرشئ ويا هركس يرنده‌اوله‌رق،ترتيب وانتظامله : اشيانى يرلى يرينه قوملى ؛ مكتبده‌شاكردان يرلى‌يرنده‌در.

يرليغ { سد. [اصلى « يارليغ » تركجه اوله‌رق دلال وا- سطه‌سيله چاغريلان شئ‌ديمك او- لوب فارسى وعربى‌يه‌ده‌كچمشدر.] فرمان ، اراده ، بيورلدى : يرليغ بليغ .

يرليغامق { فتد. رحم ، رحمت ، عفو ، غفران ايتمك. مر .

يرمق { فتد. آز يارمق ، خفيف صورتده چاتلاتمق : چيبا- نى يرمق .

يرمك { فتد. [اصلى : ييرمك. — زبانزدى : ارمك] ١. بكنمه‌مك ، خوشلانمامق ، تيكسينمك، نفرت و استكراه ايتمك . ٢. ذم و قدح ايتمك . ‖ آش يرمك = كبه قادين يمك بكنه‌ميوب مناسبتسز شيئلر آرزو ايتمك .

يرنمك { فل. [اصلى ، ييرنمك . — زبانزدى : ايرنمك، ايگرنمك] ١. تيكسينمك، نفرت واستكراه ايتمك ، اكراه كلمك. يا : ايگرنمك .

يرنمك { فط تأسف، تلهف ايتمك، پشيمان اولمق.

يزدان { سد. فا. [اسكى زردشتيلر ده] خير الهى . ٢. [اصطلاح اسلامده] حق تعالى حضرتلرى .

يزدانى { صد. فا. الهى ، خدايى .

يزيدى { صد. سد. عر. أ : يز- يديه. موصل جهتنده منتشر برمذهب‌باطل ومخصوصه تابع آدم وبو مذهبه منسوب ومتعلق .

يس { سد. عر. [تلفظى : ياسين] «ى س» حرفلريله باشلايان سورهٔ شريفه : بر يس [ياسين] شريف اوقومق .

يسا { سد. يا : ياساق، يساغ .

يسار { سد. عر. ١. وارلق ، ثروت، رفاه، سعهٔ حال: ثروت ويسار صاحبى . ٢. صول طرف ، صول قول ، صول ، چپ : يمين ويسار = صاغ صول، چپ و راست .

يساغ { سد. فا. [تر « ياساق » دن] ١. نظام ، قانون . ٢. منع ، ممنوعيت .

يساق { يساقجى . يا : ياساق ، ياساقجى .

يساول { سد. وقتيله يولك محافظه- سنه‌مأمور آلاى چاوشى، يول خصكيسى .

يسته‌له‌مك { فل. يسله‌مك، دفع طبيعى ايتمك . عو.

يُسر { سذ. عر. قولايلق، راحت، سهولت، عسر ضدی.
[يسار يعنی ثروت معناسيله لسانمزده پك قوللانلماز.]

يُسری { ص. بر جنس سياه آغاج كوكی: يسريدن تسبيح. = ص. بو كوكدن معمول: يسری تسبيح.

يَسير { ص. عر. ث: يسيره. [«يسر» دن صفت.] ١. قولای، آسان، سهل. ٢. جزئی، آز مقدارده.

يشا { يشامق. با: ياشا، ياشامق.

يَشب { سذ. عر. يشم، يده ويدا دخی دينلن يشيل طاش.

يَشرتمك { فتـ. يشيل رنك پيدا ايتديرمك ويا يشللكی دها پارلاق كوسترمك: بو ياغمور اورته‌لغی يشرتدی.

يَشرمك { فل. ١. يشيل اولمق، يشيل رنك پيدا ايتمك ويا يشيل پارلايوب ظاهر اولمق: چايرلر نه كوزل يشردی. ٢. (نباتات) سورمك، ياپراقلانمق: آغاجلر يشرمك.

يَشم { سذ. عر. يشب دخی دينلن سرت وقيمتلی يشيل طاش، يدا، يده. فر. Jaspe.

يَشيل { ص. [اصلی: «ياش» دن «ياشيل».] ١. صاری ايله ماويدن مركب اوله‌رق اكثر نباتاتده كوريلان معروف رنكده، اخضر، سبز: يشيل چوخه؛ يشيل صاريق. ٢. تازه، خام: يشيل الما؛ محصولی يشيل يمك. || يشيل باش = باشی يشيل بر جنس اركك اوردك. || يشيل باغه = باغه‌نك بر جنسی. || يشيل ياپراق = ناچيز هديه. = سـ. يشيل رنك، خضرت: بونك يشيلی دها كوزل.

يَشيللك { سـ. ١. يشيل رنك: بونك يشيللكی ايی دكل. ٢. تازه اوتلر ويا ياپراقلرله مستور ير، چاير، باغچه وساره: اوراده بر يشيللك وار ايدی. ٣. سبزه، سبزوات: يشيللك يمه‌لی. ٤. تازه اوت ويا حصيل: حيوانلره يشيللك يديريورميسكز؟

يَشيللنديرمك { فتـ. ١. يشيل رنكنی ويرمك: بو تخته‌لری يشيللنديرمشسكز. ٢. تازه‌لنديرمك: صو ويره‌رك باغچه‌يی، چايری يشيللنديردی.

يَشيللنمك { فل. ١. يشيل اولمق، يشرمك: چايرلر يشيللندی. ٢. تازه‌لنمك، كسب طراوت ايتمك: اورته‌لق، باغچه يشيللندی. ٣. بر كوزله باقمغه فراحلانمق، كوزلرينی وكوكانی اكلنديرمك.

يَشيللی { ص. يشيل رنكی ويا بكك وچزكيلری ياخود چيچكلری اولان: يشيللی قرمزيلی بر صنديق.

يُصداتمق { يصديق، يصی و سائره. با: ياصداتمق وساره.

يَعقوبی { ص. سـ. عر. ث: يعقوبيه. بر خرستيان مذهبنه تابع ويا بو مذهبه منسوب ومتعلق اولان.

يَعنی { د. [عربيده «عنا» دن فعل مضارع مفرد مذكر غائب اولوب لسانمزده حرف تفسير كبی قوللانيلير.] بوندن مقصد، ديمك، ديمك ايستيليور كه: جنس فرس يعنی آت صويی؛ كلامم يعنی كلمك اقتدارم يوقدر.

يَغما { سـ. فا. زورله مال قاپمه، چاپول، نهب، غارت: مالنی يغما ايتديلر؛ بوكونكی اصول حربده يغمايه مساعده اولنماز. || يغما يوق = حقسز برشیء طلب ايدنه مستهزيانه وعاميانه جواب مقامنده قوللانيلير: بوقلكزی بن آله‌جغم - يغما يوق؛ يغما يوق قرارده يه.

يَغماجی { سـ. ص. باشقه‌لرينك مالنی يغما ايدن، چاپولجی، يغماكر: چنكيزك عسكری بر آلای يغماجيدن عبارت ايدی.

يَغماجيلق { سـ. چاپولجيلق، يغماكرلك.

يَغماكَر { سـ. ص. فا. يغماجی، چاپولجی.

يَغماكَرلك { سـ. چاپولجيلق، يغماجيلق.

يَغمق { يغديرمق وساره. با: ياغمق وييغمق.

يَغمور { سـ. با: ياغمور.

يُغمورچه { سـ. بر نوع كوچك كيك.

يَغين { سـ. با: ييغين.

يَقا { يقالامق، يقالق وسائره. با: ياقه وسائره.

يَقارمق { فل. با: ياقارمق.

يَقظان { ص. عر. [«يقظه» دن صفت.] اويانيق، بيدار. ا.

يَقَظه { سذ. عر. اويانيقلق، بيدارلق. ا.

یقلاشمق { یقلاشدیرمق وساڻره. با : یاقلاشمق وساڻره.

یقمق { یقدیرمق وساڻره. با : یاقمق ویقمق.

یقین { یقینلاشمق وساڻره. با : یاقین وساڻره.

یَقین { سذ. عر. شك وشبهه‌دن عاری اوله‌رق بیلمه. قانمش اولمه، اطمئنان؛ علم الیقین = بو صورتله اولان بیلیش ومعلومات؛ حق الیقین = طوغریلغنده اصلا شبهه اولنمیان حال. [قریب معناسنه کان «یاقین» ترکجه اولوب بو لغت عربیه ایله اصلا مناسبتی یوقدر.]

یقیناً { ح. عر. اصلا شك وشبهه‌یه محل اولمیه‌جق صورتده بیله‌رك کمال اطمئنانله : یقیناً بیلیرم که.

یقینی { صه. عر. آ : یقینیه. شبهه وترددن محل براقمیه‌جق صورتده اولان علم واطمئنانه منسوب و متعلق : معلومات یقینیه.

یقینیّات { سذ. جم. عر. علم الیقین ایله بیلنن شیئلر، معلومات یقینیه.

یَگ { صه. دها ایی، مرجح، شایان ترجیح : قورقولی رؤیا کورمکدن ایسه اویانیق طورمق یگدر. [بزجه اسکیمش ایسه‌ده بوس بوتون اونودلمامشدر.]

یڭ { سذ. اثواب وچماشیر قولی، آستین، کم : بول، اوزون یڭ؛ یڭ قپاغی؛ یڭلری صیغامق.

یَك { عد. فا. ۱. بر، واحد. ۲. تك، منفرد. ۳. برلك، متحد. [اکثریا ترکیبات فارسیه‌ده بولنورکه زیرده ذکراولنه جقدر. — تحریك اولندقده کافی کاف فارسی اولور.] || یکدن = بردن، بردن بره، دفعةً : یکدن زنگین اولدی.

یکا { ح. با : یانه.

یکاز { یکازلق، یکازلانمق. با : یاناز وساڻره.

یگان { عد. فا. [مکرر قوللانیلیر :] یگان یگان = برر برر، آیری آیری.

یگانه { صه. فا. تك، منفرد، مجرد، یکتا : یگانه مقصدی تحصیل علم ایتمکدر.

یکایك { عد. فا. برر برر.

یکپاره { صه. فا. بر پارچه‌دن عبارت، بوتون، پارچه‌سز : یکپاره مرمردن هیکل.

یکتا { صه. فا. ۱. تك، یالکز، منفرد : یکتا آرزوم بودر. ۲. مثل و نظیری اولمیان، بیهمتا : دریکتا.

یکجهت { صه فا. متفق الرأی، موافق : جمله حاضرین یکدل ویکجهت آمین خوان اولدیلر.

یکچشم { صه. فا. بر کوزلی. بر کوزدن کور، اعور.

یکدست { صه. فا. ال برلکیله چالیشانلرك بهری.

یکدل { صه. فا. قلبلری بر، بر آرزوده بولنانلرك بهری؛ متحد القلب.

یکدیگر { ك. فا. بربرنه، بر بری.

یگرك { صه. دها ایی، دهامرجح : بو اوندن یگركدر.

یگرمنجی { صه. یگرمی درجه‌سنده اولان : آیك یگرمنجی کونی.

یگرمی { عد. [اصلی : «ایکی»دن «ایگرمه».] ایکی دفعه اون، عشرین، بیست : یگرمی پاره؛ یگرمی کون؛ یگرمی یاشنده؛ یگرمیسی بیتردی.

یگرمیشر { عد. بهرینه ویا بهر دفعه‌سنده یگرمی : دیلنجیلره یگرمیشر پاره ویردی.

یگرمیلك { صه. ۱. یگرمی پاره یا غروش و ساڻره قیمتنده اولان : یگرمیلك قماش. ۲. یگرمی اوقه وساڻره آغرلغنده ویا یگرمی آرشین وساڻره بوینده : یگرمیلك قویون؛ یگرمیلك دیرك. ۳. یگرمی یاشنده : یگرمیلك بر آدم. = سذ. یگرمی پاره سکه‌سی : بوکا بر یگرمیلك ویره‌یم.

یگرمیلی { صه. یگرمی جزئدن مرکب ویا یگرمی بکك وساڻره‌سی اولان.

یکرنك { صه. فا. بر رنکده، رنکی بر، آلاجه اولمیان : یکرنك بر قماش.

یکروزه { صه. فا. ۱. برکون سورن، برکونلك. ۲. مج. پك موقت، سورکسز : عمر یکروزه.

یکزبان { صه. فا. ۱. بر لسان سویلین، برلسانله متکلم : اورانك اهالیسی یکزباندر. ۲. بر لسان قوللانان، سوزلری

بر، متفق الكلم : اونلر هب یكدل ویكزباندر .

یكساله { صـ فا بر یاشنده : بر طفل یكساله .

یكسان { صـ . فا . ١ . دوز ، مستوی، برابر : خاك ایله یكسان. ٢. بر، مساوی .

یكسر { صـ. فا. ١. باشدن باشه، هب، جمله، بوتون . ٢. برلكده، هب برابر.

یكشاق { یكشـامق . با : یاكشاق وسائره.

یكقلم { صـ. حـ. فا. بر قلمده، بردن : مطلوباتنی یكقلم آلدی .

یكلش { یكلشلق. با : یاكلیش وسائره .

یكلمك { فجـ. ١. مغلوب اولمق، انهزامه اوغرامق ، بوزلمق : دشمن یكلدی . ٢ . اویونده غائب ایتمك : طاولەده كیم یكلدی ؟

یكنج { صـ. ضعیف ، قوتسز ، مسكین، دائما مغلوب.

یكلی { صـ قوللری ویا بر درلو قـوللری اولان : یكلی مینتان؛ اوزون یكلی خرقه .

یكمك { فتـ . ١ . غالب كلمك ، مغلوب ایتمك ، انهزامه اوغراتمق. ٢. اویونده قزانمق : دامەده سزی یكرم .

یكن { سـ . قارداش اولادی ، برادرزاده، همشیرەزاده : اوآدم فلانك یكنیدر؛ اوقیز بنم یكنمدر .

یكنی { صـ. خفیف ، سبك ، آغر ضدی . مر.

یكنیلك { سـ. خفیفلك ، خفت ، آغرلق ضدی. مر.

یكون { سـ [عربیده «كون»دن مضارع اولوب «اولور» دیمكدر.) ١. اعمال اربعەدن جمعك حاصلی، حاصل جمع، قره جمله : بورقلرك یكونی نه ایتدی؟ ٢. هب، بوتون ، جمله، تكمیل : بونك یكونی بر ایكی یوزغروشاق ایشـدر . || جمعاً یكون = دیكر یكونلرك یكونی، اولجـه آیری آیری جمع ایدلمش رقلرك مجموع عمـومیسی . || یكون چكمك = نفس آلمدن لاینقطع بر چـوق لاف ایدوب ارالقده طورمق ویا لافی بیتیرمك.

یكه { صـ. ١. ایری جثەلی . ٢. اوستون، غالب . مر.

یكه { سـ. بحـ. دومنی حركت ایتـدیرمك ایچون باشنه طاقیلان قول .

یكه { صـ. حـ فا. یالكز، تك؛ یكەتاز = یالـكز اولەرق قوشوب هجوم ایدن، مبـارز، بهـادر ؛ یكەسـوار = آتلیلقده بیهمتا، یكیت آتلی .

یكی { صـ . ١ . قوللانلامش ، جـدید ، مجدد ، نو : یكی اثواب، او، سـلاح . ٢. ظهور وحصولندن بری چـوق وقت كچمەمش ، حادث ، نوظهـور : یكی دنیا؛ یكی خبر؛ یكی مودە. ٣. عجمی ، دهـا تجربه پیـدا ایتمەمش : یكی خـدمتجی ؛ او یكیدر دها. = حـ. ١. جدید اولەرق، مجدداً : بو اثوابی یكی یاپدیكز؛ بو او یكی یاپلدی. ٢. آز اول، اخیراً : او یكی كلدی؛ اوكتابی یكی اوقودم. || یكی باشـدن = تكرار ابتـدادن. || یكی چیقمه = نوظهـور، مودە : یكی چیقمه برشمیه. || یكیدن = تكرار، باشدن باشلایەرق : بو كتابی یكیـدن اوقویەجغم . || یكیـدن یكی = كیتدكجه دهـا یكیسی : یكیدن یكی شیئلر ایجاد اولنیور .

یكیت { سـ . ١. یتیشمش كنج ، دلیقانلی. ٢. تام وبحق آدم ، مرد ، فتی . = صـ. بو. ركلی، شجیع. جسـور، بهادر، دلیر ، دلاور : چـوق یكیت آدمدر . || بابا یكیت = جسـور وكوستریشلی كنج. || یكیت باشی = اصناف لونجەلرنده اجرا مأموری . || غریب یكیت = غریب وبیچاره آدم، كیمسەسز .

یكیتلك { سـ. جسارت، شجاعت، بسـالت ، دلاورلك : یكیتلك حرب میداننده آكلاشیلیر.

یكیتلندیرمك { فتـ. یكیت ایتمك، جسـارتلندیرمك، تشجیع ایتمك .

یكیتلنمك { فل . یكیت اولمق ، جسارتلنمك ، جرأت كلمك .

یكیجه { صـ. آز ویا اولدقجـه یكی، مجدد، جدید.

یكیچری { سـ. عسكر جـدید معناسیله سـلطان اورخان غازی طرفندن ترتیب وتنظیم اولنمش دولت عثمانیەنك بر صنف عسـكری ایدی : یكیچری آغاسی = بوعسكرك باش قوماندانی؛ یكیچری اوجاغی . || یكیچری = مجـ. زوربا ، زور ایله برشیئی یاپمق ایستین .

یکیچریلك { س. ١. یکیچری عسکرلکی، بو عسکرك صنفی وخدمت ووظیفه‌سی: یکیچریلك ایتمشیدی. ٢. یکیچریلره مخصوص طرز و حرکت.

یکیلتمك { فتـ. یکی ایتدیرمك، یکیدن یاپدیرمق، تجدید ایتدیرمك: بونی بوزارسه‌ك سکا یکیلتیرم.

یکیلك { س. ١. قوللانیلمامش اولان شیئك حالی، جدیدلك، مجددلك: آرتق بونك یکیلکی قالمامش؛ یکیلکنده چوق کوزل ایدی. ٢. یکی چیقمش اولان شیئك حالی، حادثلك، نوظهورلق: بو قماشك بوقدر بهالی اولمسی مجرد یکیلکندن طولاییدر. ٣. عجمیلك، تجربه‌سزلك. بر ایشه یکی کیرمش اولانك حالی: یکیلك واردر اسکیدکجه اوکرنه‌جکدر.

یکیلمك { یا یکیله‌مك. فتـ. ١. یکی حالنه قومق، تجدید ایتمك: شوکه‌یی یکیلدم. ٢. تعمیر وترمیم ایدوب یکی کبی یاپمق: بونی عادتا یکیلمش. ٣. یکیدن وبتکرار یاپمق، یکیدن ذکر ایدوب تازه‌لنمك: اوایشی بر دها یکیلیك؛ او سوزلری یکیلمکه حاجت یوقدر.

یکیلنمك { فجـ. فل. ١. یکی حالنه قونمق، تجدید ایدلمك: او قوناق یکیلندی. ٢. اساساً تعمیر وترمیم اولنمق: اسکی بر معبد ایسه‌ده دفعاتله یکیلنمشدر. ٣. تکرار ایدلمك، یاد وتذکار ایدیله‌رك تازه‌لنمك: اویله حاللر، بویله سوزلر یکیلنمه‌ملیدر.

یل { س. ١. حرکتده بولنان هوا، روزکار، ریح، باد: یل اسیور؛ پویراز، لودوس یلی. [بزجه متروك حالنه کلمکده ایسه‌ده یرینی ضبط ایدن «روزکار» لغتی زمان دیمك اولوب بوسبوتون مناسبتسز اولدیغی شویله طورسون لسانمزك آهنکنه‌ده مغایر اولدیغندن «یل» کبی کوزل برلغتی اونوتمامغه جهد ایتملیز.] ٢. یل کبی حرکت ایدن آغری، وجع، صیزی، ریح‌طیار، روماتیزمه والم اعصاب کبی علت: کندیسنده یل واردر؛ یلدن مضطربدر. ٣. قارنده حاصل اولان‌غاز: قارننده یل واردر؛ بو یمك یل یاپار. || یل آردنجه کیدن = برجنس مارتی قوشی. || یل توفنکی = هوا تضییقیله بوشانان توفنك. || یل دکرمنی = یلکن پارچه‌لرندن عبارت هواده طورور بر چرخ واسطه‌سیله روزکارك تحریك ایتدیکی دکرمن || یل قوغان. با: یلقوغان. || قره‌یل = شمال‌غربی کرته‌سندن اسن روزکار. || یله ویرمك = ١. صاورمق. ٢. تلف ایتمك. || یل بیه‌رك = عجله ایله، علی جناح الاستعجال. || یرنده یللر اسمك = نام ونشانی قالمامق، محو ونابود اولمق. || یل‌بوتان = ١. آتلره عارض اولان برعلت. ٢. چوبان آلدادان قوشنك بیوکی، خطاف.

یل { س. صـ. فا. جـ: یلان. بهادر، پهلوان، قهرمان: یلان‌جنك و وغا.

یلاب { یلابیق، یلابیق. با: یالاب وسائره.

یلان { س. با: یالان ویلان.

یلپازه { س. صیجاق هواده هرکس یوزینك اطرافنده‌کی هوانی تحریك ایده‌رك صووتمق ایچون صاللادیغی آلت که کاغد یا قماش و یا حصیردن اولور، مروحه: یلپازه صاللامق قوللانمق؛ ال یلپازه‌سی. || مجـ. سفینه‌نك باش‌بودوسلمه‌سنك ایکی طرفنه قونیلان اغاچلر. || اوجاق یلپازه‌سی = آتشی پارلاتمق ایچون قوللانیلانی که اکثریا طاوق توییندن اولور. = صـ. یلپازه شکلنده: یلپازه نردبان، یلپازه قویروق.

یلپازه‌لمك { فتـ. ١. یلپازه ایله هوا ویرمك، ترویح ایتمك. ٢. مجـ. کوروکله‌مك، تحریك وتشدید ایتمك.

یلپازه‌لنمك { فط. یلپازه ایله کندینه هوا ویرمك، یلپازه قوللانمق.

یلپیك { س. صولوغان علتنك یك شدتلیسی، شدید ضیق نفس.

یلتاق { یلتاقلانمق. با: یالتاق وسائره.

یلتك { صـ هوایه تابع، روزکار نه طرفدن اسرسه اوطرفه دونن، ثباتسز، دونك.

یلتنمك { فل. طالب ومائل اولمق، بر شیئه اوزنمك، تقلیده

چالیشمق : محرراكه یلتنیور .

یلدا { صه فا . شب یلدا : سنه‌نك اك اوزون كیجه‌سی كه كانون اول رومینك طقوزنجی كیجه‌سیدر .

یلدراق { صه پار پار پارلایان ، شعشعه‌پاش . = سه . ١. شیمشك، بارقه. ٢. شبچراغ دینان قیمتلی طاش . ٣. شعرای یمانی نجمی .

یلدرامق { فل . ١. پار پار ویا آره‌لق آره‌لق پارلامق ، تشعشع ، تلألؤ ایتمك . ٢. شیمشك چاقمق .

یلدرایجی { صه . ١. پار پار ویا آره‌لق آره‌لق پارلایان، شعشعه‌پاش ، درخشان . ٢. شیمشك چاقان .

یلدرغان { صه با : یلدراق ،

یلدرمق { فل . با : یلدرامق .

یلدرمك { فته . تلاشله قوشدیرمق ، اوچورمق ، صالیویرمك ، صالدیرمق .

یلدرمه { سه . قادینلرك قیرلرده سربست گزمك ایچون فراجه یرینه كیدكلری خفیف اوست لباسی كه باش اورتیسیله كییلیر .

یلدریم { یا یلدیرم سه . یاغمور وفرطونه اثناسنده بلوطلرده‌كی الكتریقك پاتلایوب بر یره اصابت ایتمه‌سی ، صاعقه . [اساساً بر اولدیغی حالده اصابت ایدنه یلدریم ، ایتمینه ویا پك اوزاقده واقع اولانه شیمشك صداسنه‌ده كوك كورلمه‌سی دینیر .] = صه . یلدریم كبی سرعت وشدتله هجوم ایدن . [بو معنا ایله یلدریم سلطان بایزید خان حضرتلرینه لقب اولمشدر .]

یلدز { یاخود ییلدز . سه . نجم ، كوكب، ستاره ، اختر .

یلك { سه . ١. قوش قنادینك بیوك توكی : قازك یلكندن قلم یاپیلیر. ٢. قوش توكی شكلنده اوله‌رق ایكی طرفلی توك : اوق یلكی .

یلك { سه . هوا آله‌جق صورتده قوللرسز واكثریا اوكی آچیق میتان : ایچ یلكی ؛ پانتالون یلك ؛ یلك جبی .

یلك { سه . بریبلاق دوه یاوریسی .

یلكلمك { یا یلكله‌مك . فته . اوقك قویروغنه توك طاقمق : اوق یلكلمك .

یلكن { سه . كمینك روزكاره معروض اوله‌رق اوقوتله تحریكنه مدار اولان بزی كه دیركاره مربوط سرنلره كریلیر، شراع ، بادبان . انواع واقسامی چوقدر : رانده، میزانه . فورا، پاپافنغو ، مایستره ، غراندی ، تریكت. لاتین وسائره یلكنی . || یلكن آچمق = یلكنلری آچوب حركت وعزیمت ایتمك ، بادبان كشا اولمق . || یلكنی ایندیرمك = یواشلامق ، كسب سكونت ایتمك . || یلكنلری صویه ایندیرمك = تسلیم اولمق، ادعادن واز گچمك . || یلكن بزی = یلكن یاپمغه مخصوص وباشقه ایشلرده‌ده قوللانیلان قالین بز . || یلكن كمیسی = یلكنله حركت ایدن سفینه . || مج . یلكن كورك = عجله ، عجله ایله حركت || عقله یلكن ایتمك = خاطرینه كلنی یاپمق .

یلكنجی { سه . ١. كمینك یلكن ایشلرنده مستخدم افراد وطائفه . ٢. كمی یلكنی دیكوب حاضرلایان اصناف .

یلكنلنمك { یا یلكنله‌مك. فل. یلكنلری آچوب عزیمت ایتمك، بادبانكشای عزیمت اولمق .

یلكنلی { صه ١. یلكنله قوللانیلان، یلكن واسطه‌سیله حركت ایدن، یلكن اوزرنده : یلكنلی كمی = یلكن كمیسی .

یللنمك { فل . قارنده‌كی غازلرك كریدن چیقمه‌سنه یول ویرمك .

یللوز { سه . هوا و هوسه تابع خفیف مزاجلی وآچیق مشربلی قاری .

یلله‌مك { فته اوفله‌مك. كوروكله‌مك . یلپازه‌لمك .

یللی { صه . ١. روزكارلی، روزكاری چوق : یللی كون، هوا . ٢. صیزیلری اولان، روماتیزمه واوكا مماثل خسته‌لغه مبتلا .

یلمق { یلدیرمق وسائره . با : ییلاق وسائره .

یلمك { فل. قوشمق، تلاش وعجله ایله یوریمك .

یلمه { سه . بیرتماجلی زره ، یكپاره اولمیان چوقال .

یلنگج { سه . قواق كبی قبوغی چاتلایوب صویلور آغاج .

یَلوه { س. چوللق وبقاچه دینلن قوش .

یَله { س. [اصلی : یلك . — فارسی «یال» ایله مناسبتی واردر، یوقسه بونك «یل» دن مشتق اولمسیله فارسیسی بوندن می مأخوذدر ؟] حیوانك اکسه‌سنده‌کی سرت قیللر : آت، صرتلان یله‌سی .

یَله‌لی { یاله‌لو . ص. اکسه‌سنده سرت و اوزونجه قیللری اولان : یله‌لی آت، صرتلان، قورت .

یَلیم { س. قوشمه، قوشش، سرعتلی حرکت. || یلیم یپه‌رك = عجله ایله، علی جناح الاستعجال. — با : یلیم .

یَم { د. مفتوح «ی» ایله باشلار بعض ترکجه صفتلرك باشنه کلوب مبالغه وتأکید بیان ایدر : یم یشیل . [«یام» مخففیدر : یام یاصی کبی .]

یَم { س. [«یمك، یمك» دن] ١. یه‌جك شیء، قوت، بردفعه‌ده ینن مقدار . ٢. حیوانه ویریلن آربه واوت یاصمان، حیوان تعیینی : بو حیوانلره یم ویرلدیمی؟ بعض سواحلده کوچك بالیقلری وبالیقلرك باشلریله ایچلرینی حیوانانه یم یاپارلر . ٣. قوش و حیوانی جلب ایچون طوزاق ویا قپانه قونیلان یه‌جك شیء یمله: طوزاق یمی و مج. برینی اغفال ایچون تهیئه اولان وسائط . ٤. توفنك فالیه‌سنه قونیلان باروت، آغز اوتی. || یم قومق،دوکمك = آولانه‌جق حیوان یاقوش وبالیغی اطماع ایچون یه‌جك شیء قوللانمق ؛ و مج. تسویلاتله آلداته‌رق جلب ایتمك. || یم کسدیرمك = حیوان یمی یمك || قوش یمی = قوشلره یدیریلن تخم، اوزونجه وصاری اوفاق دانه‌لر. || بالیق یمی = اولطه‌یه طاقیلان اوفاق بالیق پارچه‌سی .

یَمّ { سد. عر. ج : یموم . دکیز، بحر، دریا .

یماج { س. با : یاماج .

یماق { س. با : یاماق .

یمامَق { یاشمق، یمانمق . با : یامامق، یاماشمق و سائره .

یمان { ص. با : یامان .

یَمانی { ص. عر. ث : یمانیه . جزیرة العربده‌کی یمن خطه‌سنه منسوب ومتعلق : خطهٔ یمانیه؛ حجر یمانی = برنوع عقیق . || ط. دودیمانی = یمنه مخصوص اولوب بدنك اتلری ایچنده حاصل اولان پك اینجه برقورت .

یَمش { یایمش. س. ت. بعض نباتاتده تخمی حاوی اوله‌رق حاصل اولان لذتلی دانه، میوه، فاکهه، ثمر : تازه، قوری یمش؛ آناطولینك یمشی چوقدر || یمش آغاجی = یمش ویرن آغاج، اشجار مثمره، درخت میوه‌دار || قوجه یمشی = طاغلرده اولور معروف یووارلاق قرمزی میوه، تابولغه، قطلب . || یمش ویرمك = مثمر اولمق .

یَمشجی { س. یمش صاتان اصناف، مناو؛ قوری یمشجی = قوریدلمش میوه‌لر وجوز فندق بادم کبی شیلر صاتان اصناف .

یَمشلك { س. یمش ویرر آغاجلری حاوی باغچه، اشجار مثمره باغچه‌سی. ٢. میوه‌لر آصوب حفظ ایتمکه مخصوص محل. ٣. سفره‌ده میوه قومغه مخصوص قاب، میوه طباغی : کوزل بر چفت یمشلك .

یَمشلی { ص. میوه‌سی اولان، میوه ویرن، مثمر، میوه‌دار : یمشلی باغچه، آغاج .

یَمَك { یاخود یمك . فت. فل. ١. تعیش وتلذذ ایتمك ایچون آغزده چیکنیوب، یوتمق اکل، تناول ایتمك : اتمك، ات، یمك، شکر، میوه یمك . ٢. یمك یمك، طعام ایتمك : سز یدیکزمی؟ اونلر چوق ارکن یرلر ؛ اوچ کوندن بری یمدی = برشیء یمدی. ٣. کمیرمك، آشیندیرمق، اویمق : قوغه‌نك ایپی قویونك بیلزیك طاشنی یمش. ٤. آلوب کوتورمك، ییقمق، اکسیلتمك : دکیز سواحلی یمش؛ چای بتون تارله‌یی یدی . ٥. صرف و استهلاك ایتمك، بوزمق، اسراف ایلمك؛ وارینی قمارده یدی. ٦. برتجاوز یا عتاب ویا زجر وجزایه اوغرامق : برطوقات یدی؛ طیاق یه‌جکدر . ٧. طوتلق، دوچار اولمق: ایی بریاغمور یدك؛ غالبا صیتمه‌یی یه‌جکم. ٨. خرج ایتمك، قوللانمق، مستفید و متلذذ اولمق : ثروتی وار اما یمز؛ اوایی بر ایچر. ٩. ایصیرمق، صالمق، طوقنمق، اضرار ایتمك : بو بوجك یرمی؟ قوللرینی پیره‌لر، سیوری سیکلر

یمش. ١٠. آلمق، قبول ایتمك : حرام یمك. || باشنی یمك = اولومنی موجب اولمق : حیله کارلغی بزم بقالك باشنی یه‌جکدر || باشك اتنی یمك = ابرام و الحاحله تکرارله‌یه‌رق ازعاج ایتمك : شو دیلنجی‌یه اون پاره ویرك زیرا باشمك اتنی یدی || ییوب ایچمك = اکل و شرب، عیش وعشرت ایتمك، امرار ایام ایلمك: اونکله چوق ییوب ایچدك . || طاوق آیاغی یمك = غیق میق ایدوب اغزنده کی سوزی لقردی طوته‌مامق صاقلایه‌مامق || غم یمك = مکدر اولمق . || کندی کندینی یمك = کدرله هلاك اولمق، قهرایتمك || میراث یمك = میراثه قونمق || میراث یدی = ١. میراثه قونمش آدم . ٢. بول بول وتأملسز صرف ایدن، مسرف.

یمك { یایمك سـ. ١. انسانك اوقات معینه‌ده یدیکی شیٔ طعام : اوکله، اقشام، سحور یمکی؛ دها یمك یمدك ؛ یمك نه وقت چیقار؟ ٢. انسانلر طرفندن یمك اوزره پشیرلمش شیٔ، سفره‌یه قونیلان ییندی : اونك یمکی مکملدر ؛ بو آشجی یمکی بوزدی ؛ بویله یمکی اولور ؟ ٣. دعوتلیلره ومسافرلره تقدیم واکرام اولنان ییندی. ضیافت : کندیلرینه بریمك ویرمکلکمز ایجاب ایدیور؛ بزی یمکه دعوت ایتدی . ٤. بر وقتده سفره‌یه قونیلان ییندیلرك بهری که هر بری آیری پشوب آیریجه بر قابه قونور : یمکلر صوغودی؛ بو اقشام نه یمکمز واردر ؟ آشجی بو یمکی ایی پیشیریر ؛ بریمك تعریف ایتدی .

یمکسز { صـ. ١. بر شیٔ یمه‌مش اولان، آچ : بوکون یمکسزم ؛ اقشامه قدر یمکسز قالدم. ٢. طعامسز، ضیافتسز : یالکز چای ایچمك اوزره یمکسز دعوت . = حـ. ١. یمدیکی حالده، یمکسزین، بلا طعام : انسان یمکسز یاشایه‌ماز. ٢. یمك ویرلمکسزین، طعامسز : نکاح رسمی یمکسز قیدیلر ؛ یمکسز اکلنلمز: یمکسز سیره کیدلمز.

یمکسزین { حـ. یمدیکی حالده بلا طعام : بر شیٔ یمکسزین اقشامه قدر چالیشدم

یمکلك { صـ. یمکه مخصوص، یمکه قونه‌جق ویا یارایه‌جق : یمکلك بوغدای . = سـ. یمك ایچون ویریلان آقچه طعامیه : آرابه‌جی‌یه یمك ویرمیوب معاشندن باشقه یمکلك ویرر .

یمکلمك { یا یمکله‌مك . فتـ. ١. یمك ویرك ، یدیرمك ؛ اطعام ایتمك : فقرانی یمکلمك . ٢. ضیافت چکمك ، یمکه دعوت ایتمك .

یمکلی { صـ. ١. طعامله برابر، ضیافتله مترافق : یمکلی دعوت، دوکون ، اکلنجه . ٢. شوقدر یمکدن مرکب : اون یمکلی برضیافت .

یملك { صـ. حیواناته یم اولمغه الویریشلی ومناسب اولان تخیلی و دانه‌لی : یملك اوت . = سـ. حیواناته ویریلان اوت و سائره‌نك دوکلدیکی محل که مرتفعجه برتکنه صورتنده‌در : بو آخورك یملکی بوزوق .

یمله { یایمله‌مه سـ. ١. آوی ویا بالیغی جلب ایچون طوزاغه یاطوزاق یولنه دوکیلان ویا اولطه‌یه طاقیلان یم ویه‌جك : طوزاغك ، اولطه‌نك یمله‌سی وارمیدر ؟ ٢. تفنك ویا لغمه آتش ویرمك ایچون فالیه و آغزه قونیلان باروت، آغز اوتی. ٣. مجـ. برینی اغفال ایدوب طولاندیره‌رق ایچور کوستریلن ساحته منفعت .

یمن ... سـ. عر. اوغور ، قوت موت ، برکت ، بختیارلق . سعد، میمنت ، فال خیر. قدومکز یمنی .

یمن ... سخـ. عر. جزیرة العربك غرب جنوبی کوشه‌سنی واك منبت وکوزل جهتنی تشکیل ایدن خطهٔ معروفه : یمن ولایتی؛ یمن تهره‌سی . [انسبتی یمنی و یمانی واولور.]

یمنی { صـ. عر. ا : یمنیه . با : یمانی .

یمنی { سـ. ١. اساساً یمنده یاپیلان ویا هندده یاپیلوب یمن طریقیله کلان قلمکاری شیٔ، قالبله باصیلوب الایله بویانمش تولبندکه مندیل کبی قوللانیلیر ویاقادینلر طرفندن باشه باغلانیردی ، یازمه صاری ، یشیل یمنی؛ باشنه یمنی باغلامش. ٢. قیصه کنارلی قرمزی ویا دیکر رنکده قبا پابوج که حالا عوام کییور : یمنی کییمك . || یمنی باصقیجیسی = قلمکاری یمنی یاپان اصناف ، یازمه‌جی .

يمنيجى { سـ. يمنى دينلن آر كنارلى قبا پاپوچلرى ياپان پاپوچجى .

يمورطلاتمق { يايومورطلاتمق. فتـ. طـاوق ويا ديكر بر ديشى قوشـه يمورطه ياپديرمق، يمورطـلامه‌سنى موجب اولمق ويا تسهيل ايتمك : قرمزى بوبركى قيزديريجى شيئلر طاوقلرى يمورطلاتير .

يمورطلامق { يايومورطلامق. فتـ. فل . (قوش وبوجك وامثالى حيوانلر) يمورطه ياپمق : طاوقلر يمورطلاميور؛ كوكرجين هر دفعه‌سنده ايكى يمورطه يمورطلار. || مجـ. جواهر يمورطلامق = مناسبتسز سوز سويلمك، هذيان ايتمك. || يمورطه يمورطلامق = مجـ. اصلسز برشى سويلمك.

يمورطه { يايومورطه. سـ. طيور وهوام وسـائر بعض حيواناتك بالآخره ايچندن پليچ وياورى چيقمق اوزره طوغوردقلرى دانه كه ايچنده تخم ايله اونى بسليه‌جك ماده بولنور، بيض : يمورطه صاريسى، آقى. || باليق يمورطه‌سى = كفال باليغنـدن چيقوب صـورت مخصوصـه‌ده حفظ اولنـان معروف ماده، بطارخ. || يمورطه پاطليجانى = يمورطه‌يه مشـابه دانه‌لر ويرن بياض برنوع پاطليجان كه يميوب باغچه، سوسى اوله‌رق يتشديريلير . || قرمزى يمورطـه = پاسقاليه يمورطه‌سى .

يموشاق { يموشامق‌وسائره. دا : يومشاق وسائره .

يموق { صـ. با : يوموق .

يموم { سـذ. جـ. عر. ند : يم . با : يم .

يمه { يا يمه. سـ. يمك ايشى . با : يمك .

يمين { سـذ. عر. جـ : ايمان ١. صاغ ال، صاغ طرف، صاغ : يمين ويساره باقمامق = صـاغه صوله. ٢. آند، قسم، سوكند : يمين ايتمك؛ يمين بالله ايتمك ؛ يمين بوزمق = نقض قسم ايتمك؛ يمين ويرمك = يمين ايتديرمك، قسم تكليف ايتمك. = ت : يمينين = ايكى صاغ ال؛ ذواليمينين = ايكى ال ايله ايشليه‌بيلن .

يمينلى { صـ يمين ايتمش، آندلى : يمينلى يم عاريت كتاب ويرمم .

ينابيع { سـذ. جـ. عر. ند : ينبوع . با : ينبوع .

ينار { صـ. با : يانار .

يناشديرمق { فتـ. ياقين كتيرمك. ياقلاشديرمق، تقريب ايتمك : اسكمله‌يى ديواره يناشديرمق؛ ماكنه‌لرى بربرلرينه چوق يناشديرمامالى .

يناشلماز { صـ ١. يانـنه واريله‌ماز، تقرب اولنماز، صارپ، چتين، منيع : يناشلماز بريردر. ٢. تقرب اولنه‌ميه‌جق صورتده سرت وچتين خويلى : يناشلماز برحيوان .

يناشلمق { فجـ. يانـنه وارلمق ، ياقلاشلمق ، تقرب اولنمق : او آدمه، اوقدر بهالى ماله يناشـيله‌ماز ؛ اوكا يناشلمق ممكن دكلدر .

يناشمق { فل. ١. ياقين كيتمك ، ياقلاشمق، تقرب ايتمك : بكا بريسى يناشوب برشئ سويلدى . ٢. مجـ. رضـا ويره‌جك اولمق ، موافقت ايدركبى اولمق، ائتلاف . يوزى كوسترمك : كنديسى اورالره. هيچ يناشميور؛ اوبازارلغه يناشمدى. ٣. (كمى) رامپه ايتمك، بتيشمك ، اوغرامق : واپور اسكله‌يه يناشدى؛ بيوك واپورلر ريحتمه يناشه‌ميورلر .

يناشمه { سـ. ١. يناشمق ايشى . با : يناشمق . ٢. موقت ايشجى ورنجبر، كونده‌لكجى : باغچه‌ده يناشمه ايشليور ؛ حمام يناشمه‌سى. ٣. كزديروب صاتمق اوزره برباغ وباغچه‌دن محصول ويا بربيوك مغازه‌دن مال آلان صـاتيجى ، طبله‌كار : اوزومى يناشمه‌لره ويريور .

يناشيق { صـ ياقلاشمش، بيتشيك، متصل : كمى سـاحله، ريحتمه يناشيق ايدى .

يناق { ياناق وطوغريسى. ياناق. سـ. يوزك ايكى طرفنـدن بهرى، خد، رخ، رخسار، عذار: آل ينـاق = پنبه يناقلى ؛ يناق يومريسى = الماجق ؛ يناق چوقورى .

ينبغى { فل. عر. [مضارع اولوب يالكز تركيب آتيـده مستعملدر :] كما ينبغى = اقتضـا ايتديكى كبى، لايق وجهله .

ينبوع { سـذ. عر. جـ : ينابيع. پيكار، قايناق، منبع : ينبوع زلال .

ينجلمك { فجـ. ازلمك ، باصلمق . مر.

یَنجمَك { فتـ. ١. ازمك، باصمق ٢. خردوخاش ایتمك. ٣. مجـ. غدر ایتمك.

یَنگَج { سـ. [اصلی : یانگج = یان یورویَن] یان یورور برجنس کوچك حیوان بحری‌که انواعی چوقدر، چغانوس، پاغوریه، سرطان. || ینگج کبی = یانیوری، اکری بوکری (آدم).

یَنگه { سـ. [اصلی : یانگه = یاندن کیدن، یان یانه یورویَن] ١. کلینه رهبرلك ایدن قادین. ٢. برادر وعمجه وطایی زوجه‌سی : او بنم ینگه‌مدر.

یَیلمك { یاخود ییلمك. فجـ و :

یَمَك { فجـ. ١. آغزله چیکنیوب یوتلق، اکل اولنمق، طعام ایدلك : خام میوه یمز؛ بویمك ینیر شیء دکلدر؛ بو وقتده یمك یمز. ٢. قابل اکل اولمق، اکله صالح اولمق : بوآغاجك میوه‌سی، بو بالیغك اتی ینیرمی؟ ٣. آشینمق، اویلمق : چرخك دیشلری یمش. ٤. آلنوب کوتورلمك، ییقلق : طالغه‌دن ساحل کوندن کونه ینیور. ٥. صرف واستهلاك اولنمق، بوزلق، اسراف ایدلك : او قدر مال ینیرمی؟ ٦. برتجاوز ویا زجر وتکدیر چکلمك : بورادە طیاق یمز. ٧ خرج واستعمال اولنمق، قوللانلق : پاره یمزسه نه ایشه یارار؟ || غم یمك = کدر ایدلك. || میراث یمك = میراثه کچلمك.

ینه { حـ. [زبانزدی کنه] ١. تکرار، بر دها، یکیدن : دون کلان آدم بوکون ینه کلدی؛ بونی ینه یازه‌جغز. ٢. حق، بیله، او حالده : نه قدر الدانسه‌م بن ینه سزك سوزکزه اعتبار ایدرم؛ چوق یورلمسه‌ده ینه یازه‌جغم؛ ٣. عینیله، کذلك : دون ناصل یازدیکزسه ینه اویله یازملی. ٤. تعجب وتعزیر مقامنده [ادات سؤال ایله برابر] ینه‌می باشلادك! ینه‌می پاره‌مازلق!

یَنیر { یاخود یینور. صـ. ینه‌بیلیر، قابل اکل : ینیر یمش؛ ینیر ات؛ اتی ینیر حیوان؛ ینیرمی یمزمی؟ = سـ. ینیر علق، ییجی چیبان، آکله.

یَنیرجه { یاخود یینورجه. سـ. آغاجلرده حاصل اولان برنوع قرحه‌که برپارچه‌نك چوریمه‌سندن عبارت اولوب کیتدکجه آغاجلغه آغاجی قورودر.

یَنیك { سـ. برحیوان ویا بوجکك یمه‌سی ویا ایصیرمه‌سی اثری، یری : فاره ینیکی، قورت ینیکی. || مجـ. بیت ینیکی = صاقلانمش قصور، حیله خدعه، کیزلی بر جهت.

یُوا { سـ. با : یووه.

یُوارلاتمَق { یاخود یووارلاتمق. فتـ. ١. تکرلتمك، دوندیره‌رك یوریتدیرمك : یولك اوزرنده‌کی طاشلری دره‌یه یووارلاتملی. ٢. مدور یاپمق، دائره شکلنه قومق : بو تخته‌یی یووارلاتمق ایسترم.

یُوارلاق { یاخود یووارلاق. صـ [اصلی : یومارلاق. غلطی : یووالاق] ١. طوب شکلنده، مدور، کروی : یووارلاق برطاش؛ یوس یووارلاق = طوس طوپارلاق. ٢. تکرلك شکلنده، دائروی : یووارلاق کاغد، قوطی. = ١. طوب، کره، کوی : حقه‌باز یووارلاغی. ٢. طوپك لوازمی بولنان ارقه‌دەکی صندیق. ٣. مطبعه‌ده دستکاه مردانه‌سی.

یُوارلاقلق { سـ. مدور ویا دائروی اولانشیئك حال وشکلی : بونك یووارلاقلغی منتظم دکلدر.

یُوارلامَق { فتـ. ١. دوندیره‌رك یوریتمك، تکرلمك : سینی‌یی یووارلایه‌رق کتیردی؛ طاغدن طاشلری یووارلادیلر. ٢. دوندیره‌رك دیوشیرمك، طی ایتمك : کاغدی، قماشی یووارلادم. ٣. مجـ. حرصله یوتمق : لقمه یووارلامق. ٤. آتمق، اساسسز برشی سویلمك : قتر یووارلامق = دوشونمه‌دن یالان سویلمك.

یُوارلانمَق { فلـ. ١. دونه‌رك کیتمك، تکرلنمك، غلطان اولمق : طاغدن برطاش، برچیغ یووارلاندی. ٢. دونوب طولاشمق، تپنمك : توز طوپراق ایچنده یووارلانیوردی. || یرلره یووارلانمق = تذلل ایتمك، ذلتله یالوارمق. || تنجره یووارلانمش قپاغنی بولمش = اش اشنی بولمش، ایکیسی بربرینه اویغون.

یُواش { یاخود یاواش. صـ. ١. آغر، سرعتلی اولمیان، آهسته، تأنیلی : یواش حرکت؛ یواش کیدیش. ٢. سسسز، آز سسله : یواش اوقومه؛ یواش سویلیش. ٣. یومشاق،

حلیم، ملائم، سرت اولمیان : یواش آدم؛ یواش آت. ٤. خفیف، طوقنماز، نازکانه : یواش توتون؛ یواش معامله. = ح. ١. آغر آغر، تأنی ایله، آهسته : یواش یورویه‌لم. ٢. سسسز، کورلدیسز، ایشیدیلمه‌جك صورتده : یواش سویله. || یواش یواش = ١. آغر آغر : آلای یواش یواش ایلریلیوردی. ٢. آزر آزر، تدریجاً = یواش یواش اسکی حالنی بولیور. ٣. کیده‌رك، کیت کیده : یواش یواش مال موروثنی بیتیروب محتاج قاله‌جقدر.

یواشجه { ح. و :

یواشجه‌جق { ح. اصوله‌جق، کمال اعتنا ایله، بر یره طوقنمقسزین : خسته‌یی، شو آینه‌یی یواشجه، یواشجه‌جق قالدیرك.

یواشدیرمق { فتـ. آلیشدیرمق، یومشاتمق، تأنیس وتعلیم ایتمك : آتی یواشدیرمق.

یواشلامق { فل. ١. آغر وتأنی ایله یوریمك و یا ایش کورمکه باشلامق، کسب تأنی ایتمك : چوق یواشلادیکز.

یواشلق { س. ١. آغرلق، تأنی : بوقدر یواشلقله ایش ایلری کیتمز. ٢. یومشاقلق، حلم، ملایمت : سرتلك ایی دکلسه ده بوقدر یواشلق‌ده چوقدر.

یواشه { س. سرکش آتلری ضبط ایتمك ایچون طوداقلرینه طاقدقلری تخته قیصاج.

یوالاق { با : یوارلاق.

یوان { ص. با : یاوان.

یوباز { ص. ایری وقبا، قوتلی، توانا، زبیر : یوباز خدمتجی.

یوپرمك { فل. تلاشله اوته‌یه بری‌یه قوشمق.

یوتدیرمق { فتـ. ١. بوغازدن آشاغی ایندیرمك، بلع ایتدیرمك : هندی‌یه جوز، دوه‌یه خمور یوتدیرمق. ٢. قبول ایتدیرمك، ایناندیرمق، آلداتمق : بکا اویله یالانلر یوتدیره‌مازسکز.

یوتقنمق { یا یوتقونمق. فل. ١. توکوروکنی یوتمق. ٢. مج. بر شیئه ایمرنمك.

یوتلمق { فمج. ١. بوغازدن آشاغی ایندیرلمك، بلع اولنمق : بوحب قولای یوتلماز. ٢. قبول ایدلمك، ایناتلق : بویله بر یالان یوتلیرمی؟ ٣. اویونده یکلمك، غائب ایتمك.

یوتمق { فتـ. ١. بوغازدن آشاغی ایندیرمك، بلع ایلمك : لقمه‌یی یوتدی؛ حب یوتمق. ٢. غصب ایتمك. زوربالقله آلوب قزانمق : حریف تارله‌یی یوتدی. ٣. تحمل ایدوب سکوت ایتمك : اوقدر شتومی، اوحقارتی یوتدی. ٤. قبول ایتمك، ایناتمق : بن اویله یالان یوتمام. ٥. (طو. غربیسی : اوتمك) یکمك، اویونده قزانمق. || مج. آیوایی یوتمق = چاقمق. || حبی یوتمق = محو وهلاك اولمق. ایشی بیتمك. || زهر یوتمق = کدر چکمك.

یوتوم { یا یودوم. س. بردفعه‌ده (یوتیلان شیء) وعلی الخصوص مایع، جزئی مقدار، جرعه، ایجیم : بر یوتوم صو، چوربه. || بر یوتوم صوده بوغمق = پك زیاده کین وخصومتی اولمق.

یوتیجی { ص. یوتان، بلع ایدن.

یوجلتمك { یا یوجه‌لتمك. فتـ. یوکسلتمك، رفع و اعلا ایتمك.

یوجلمك { یاخود یوجه‌لنمك. فل. یوکسلمك، ارتفاع واعتلا ایتمك.

یوجه { ص. (اصلی : یوك) یوکسك، عالی، مرتفع، رفیع، بلند، بالا : یوجه طاغلر. = س. یوکسك یر، تپه، قله : طاغ یوجه‌سی.

یوجه‌لتمك { یوجه‌لنمك. با : یوجلتمك، یوجلمك.

یوجه‌لك { س. یوکسکلك، علو، رفعت.

یوخسول { یوخسوللق. با : یوقسول، یوقسوللق.

یوخسه { با : یوقسه.

یوراق { س. تکرلك پارمغی. مر.

یورت { س. (تاسی تحریك اولندقده دال اولور.) ١. یر، مملکت، مسقط رأس : یوردندن آیرلمش. ٢. مسکن، مأوی، اقامتکاه، خانه : یاقوتلرك یورتلری. ٣. تصرف اولنان اراضی، املاك. || یری یوردی یوق = سرسری، خانه بردوش.

یورتلاندیرمق { فتـ. ١. خانه و مأوی قزا-

ندیرمق، خیمه‌نشینلری اسکان ایتمك: عشایری یورتلاندیرمق ایستیورلر. ۲. اراضی قزاندیرمق.

یورتلانمق { فل. ۱. اقامتکاه اتخاذ ایتمك، برلشمك، کوچبه‌لکدن قورتلوب بر یرده ساکن اولمق. ۲. اراضی واملاك قزانمق، اراضی صاحبی اولمق.

یورتلق { س. مالکانه اراضی، بر خاندانك مالکانه‌سی، اوجاقلغی: اوراسی فلانك یورتلغیدر.

یورتمق { فل. ۱. سورتوکلکده کزمك، هایلازلق ایتمك، سرسری اولمق. ۲. قبا اشکین یورومك.

یورتی { یاخود یورطی. س. [ر. Ἑορτή] خرستیانلرجه بیرام وتعطیل کونی، یوم رسمی: یورتی اولدیغیچون روملرك دکانلری قپالیدر.

یوردام { س. ۱. چابوقلق، سرعت حرکت، چالاکلك. ۲. ادا، علوان، آورت. ۳. دبدبه، طنطنه، آلایش. || ال یوردامی = الینه یاقیشیر اولمه، الدن کلمه، ملکه، جربزه.

یوردا ملی { یوردا ملو. ص. ادالی، آورتلی، چلیملی. || الی یوردا ملی = الینه یاقیشیر، الندن کلیر، مستعد، ماهر.

یوردی { س. ایکنه دلیکی.

یورغان { س. ۱. یتاقده اورتنمکه مخصوص ایچی پنبوقلی اورتی: یورغان اورتنمك؛ یورغانه صارلمق؛ مسافر یورغانی؛ یورغان یوزی، چارشفی؛ یورغان قاپلامق = چارشف‌کچیرمك. ۲. یورغان یوزی: یازمه یورغان؛ ایشلمه‌لی، صرمه‌لی یورغان.

یورغانجی { س. ۱. یتاق یورغانی یاپان وصاتان آدم. ۲. اوطه دوشتمك ومفروشاتی حاضرلایوب برلی برینه طاقمق صنعتی بیان واجرا ایدن اصناف، ناپیسر: اونی دوشتمك ایچون یورغانجیلر کتیرمش.

یورغانجیلق { س. ۱. یورغان یاپوب صاتمق ایشی. ۲. اوطه مفروشاتی حاضرلایوب طاقمق وصاتمق صنعتی، تفریش صنعتی: یورغانجیلق حسن طبیعته محتاج برصنعتدر.

یورغانلامق { فت. یورغانله اورتمك، یورغانه صارمق.

یورغانلق { ص. یورغانه الویریشلی، یورغان یپمغه یارار: یورغانلق یازمه، قماش. || بر یورغانلق = بر یورغانه یتیشه‌جك مقدارده اولان: بر یورغانلق پنبوق.

یورغون { ص. یورلمش، تعبه دوچار، درمانده: یولدن کلدم یورغونم. || یورغون کیتمك = دنیاده بهوده یره چوق چالیشمق.

یورغونلق { س. یورلمش آدمك حالی، تعب: بوقدر یورغونلق هیچ بیلمیوردم؛ نافله یورغونلق. || یورغونلق آلمق = یورلدقدن صکره طوروب راحت ایتمك، تنفس واستراحت ایتمك.

یورغه { س. آتك برنوع یورویشی: بوآت یورغه یوریور. = ص. یورغه یورور (آت): یورغه آت.

یورغه‌لامق { فل. (آت) یورغه یورومك.

یورك { س. ۱. انسان وحیوانك کوکسنده واقع اولوب هرنفسده قانی جلب وبدنه نشر ایدن عضو مهم، قلب، دل: یورك آغرمق؛ یورك اورمق؛ قویون یورکی. ۲. انسانده مرکز حسیات و انفعالات، کوکل، فؤاد: یورکی قاتی؛ یورکی پك حساس. ۳. قارن، بطن، شکم، باغر: یورك صانجیسی؛ یورك سورمك. ۴. مج. جسارت، شجاعت: میدان حربده یورك لازم. ۵. آجیمق حسی، مرحمت، شفقت: سزده هیچ یورك یوقیدر؟ || یورکلر آجیسی = پك آجینه‌جق حال. || یورك اوینامق = خلجان قلبه اوغرامق، خوف وتلاشدن یورك چارپمق. || یورك توکتمك = چوق غائله وخوف وتلاش چکمك. || یورك چارپمق = یورك صیق صیق اوروب خلجانه اوغرامق. || یورك چارپندیسی = خلجان قلب. || یورك سورمك = اسهاله اوغرامق. || یورك طیانمق = برآجی‌یه ویا جان آجیدیجق ایشه تحمل ایدوب متأثر اولمامق: بنم یورکم طیانه‌ماز. || یورك قاتلق = بایغینلق کلمك. || یورك قره‌سی = معصیت. || یورك قوپمق = شدتلی صانجی‌یه اوغرامق. || یورك ویرمك = جسارت ویرمك، تشجیع ایتمك. || یورکك یاغی اریمك = ۱. شدتله وصبرسزلقله آرزو

ایتمك. ۲. غایتله تأسف ایتمك. || یورك یاغ باغلامق = ۱. بو حالی موجب مرضه مبتلا اولمق. ۲. مج. بك غافلانه سز وایچی کسکیش اولمق. || یورکی یوفقه = رقتلی، مرحمتلی.

یورکسز { ص. قورقاق، جبین، اودلك. = ح. ایسته‌مه‌رك، کرهاً، زوراکی.

یورکسزلك { س. قورقاقلق، جبانت.

یورکلندیرمك { فت. یورك ویرمك، تشجیع وتشویق ایتمك.

یورکلنمك { فل. جسارتلنمك، جرأت پیدا ایتمك.

یورکلی { ص. جسور، شجیع، دلاور. || بك یورکلی، قاتی یورکلی = مرحمتسز، رقتسز.

یورلمق { فل. ۱. یورغون اولمق، یورغونلغه دوچار اولمق، تعب چکمك: بوکون چوق یورلدم؛ انسان آیاقده طورمقدن یوریلور. ۲. بیهوده اوغراشمق، نافله چالیشمق: سز یورلمایك.

یورمق { فت. ۱. یورغونلق ویرمك، تعبه دوچار ایتمك، بیتاب براقمق: بو ایش بنی چوق یوردی. ۲. یورغونلق و زحمته مجبور ایتمك: بنی اورایه قدر یورمایك؛ اونی نیچون بورایه قدر یوردك؟ || آغز یورمق = نافله سویلمك. || ذهن یورمق = اتعاب ذهن ایتمك، قفا قیرمق. || کندینی یورمق = بیهوده اوغراشمق، نافله چالیشمق: کندیکزی یورمایك بو ایش اولماز. || کوز یورمق = نافله اوقومق.

یورمق { فت. عد وحمل ایتمك، ویرمك، صایمق: هر کس کندی عقلنی یورار؛ ایی‌یه یورمق = فال خیر عد ایتمك.

یورمه { س. یورغونلق ویرمه، اتعاب.

یورمه { فال خیر عد ایتمه، تفأل.

یوروتمك { یاخود یوریتمك. فت. ۱. یورومکه سوق ویا اجبار ایتمك، مشی ایتدیرمك، روان ایتمك، تمشیه ایلمك: چوجغی آتی یوروتمك. ۲. ایلری سورمك، ایلری کوتورمك: ایشی یوروتمك؛ دعوایی یوروتمك؛ ساعتی یوروتمك. ۳. ایشلتمك، محسوب ایتمك: فائض یوروتمك. || صمان آلتندن صو یوروتمك = کیمسه‌یه طویورمقسزین ایش کورمك.

یوروتمه { س. یوروتمك ایشی. || با: یوروتمك.

یورودلمك { مج. ایلری‌یه سورلمك، تمشیه ایدلمك: دعوی یورودلمك ایستر.

یوروك { ص. چابوق وایی یوروین، ایی یول آلان: یوروك آت؛ یوروك واپور. = س. ۱. بریرده طورمیوب یوروین خلق، کوچبه، بدوی، خیمه نشین عشیرت. — آناطولیده قویونلری چوق بعض ترکمان عشایرینه تخصیص اولنمشدر. ۲. وقتیله یکیچری‌یه ردیف اولان یایا عسکری بولوکلری.

یوروم { س. فال خیر عد ایتمه، تفأل.

یورومك { یاخود یوریمك. فل. ۱. آیاقلری استعمال ایده‌رك حرکت ایتمك، مشی ایتمك: بو آت ایی یورور؛ کوندنه برایکی ساعت یورومك صحته نافعدر؛ اوطه‌نك ایچنده یورور. ۲. مشی وحرکته مقتدر اولمق، مشی قوتنه مالك اولمق: بو چوجق یورویورمی؟ بعض چوجقلر کچ یورورلر؛ بیچاره منزولدر یورویه‌میور. ۳. یایان کیتمك: سز بینك بز یورویه‌جکز؛ بن اورایه هروقت یورویه‌رك کیدرم. ٤. یول آلمق، سرعتله کیتمك: برآز یورویه‌لم. ٥. حرکت ایتمك، ایشلمك، جولان ایتمك: آغاجلره صو، طامارلره قان یورومك. ٦. ایلریلمك، ایلری کیتمك، ترقی ایتمك: ایش یورویور؛ درسده یورومیور. ۷. صولتله هجوم ایتمك، آقین ایتمك: اردوی همایون شرقه یورودی. ۸. شتم وعتاب، چیقیشمق. ۹. اولمك، وفات ایتمك: اوده یورومش. || آلوب یورومك = حدتله بغتة کیتمك. || اوزرینه یورومك = تهورله اخافه وتهدید ایتمك. || یول یورومك = قطع طریق ایتمك. || یورو یورو یرمك = هیچ برشی دیمیوب وطرافنه باقمیوب کیتمك.

یورونمك { مج. مشی وحرکت اولنمق: اویله‌می یورونور؛ بوچامورده یورونمز.

یوروش { س. ۱. یورومك ایشی، مشی، حرکت: یوروش صحته نافعدر. ۲.

یورومك طرزی، رفتار: بو
آتك كوزل یورویشی واردر.
٣. هجوم، آقین: قلعه‌یی یورو-
یشله آلدیلر؛ قلعه‌دن یورویشله
چیقدیلر. ٤. بردن بره چیقوب
یوررومه، بوشانمه: غلبه‌لك
یورویش ایتدی. || دوه یورو-
یشی = یواش و دواملی مشی.
|| یورویش قپوسی = قلعه‌نك
بیوك قپوسی.

یوره ١ { س. دیك بایر، زیاده
یوقش.

یوریتمك { یوریمك وسائره. با:
یوروتمك وسائره.

یوز { عد. اون كره اون كه ماتك
اساسیدر: یوز كشی؛
یوز غروش؛ ایكی یوز، اوچ
یوز الخ. || یوزلرجه = یوزلرله
صاییله‌جق قدر چوق. || یوزده
اون، سكز = رأس الماله نسبتله
آلنان فائض مقداری. — نسبت
تعبیری دخی اولوب مثلا: آلمانیه
اهالیسندن یوزده بشی اوقومق
یازمق بیلز دینیر.

یوز { س. [اصلی: اوز] ١.
چهره، وجه، روی: یوزی
كوزل؛ یوزی چركین. ٢.
سطح، بر شیئك خارجی كور-
ینیشی: یر یوزی. ٣. برقماش
وسائره‌نك طوغری طرفی،
ترس مقابلی: بو قماشك یوزی
ترسی بللی دكلدر. ٤. اثوابك
خارجی طرفی، آستار مقابلی:
آستاری یوزندن بهالی. ٥.
جهت، وجه، سبب، اجل: بو
یوزدن متضرر اولدق. ٦.
جرأت، حیاسزلق: بو آدمده
نه یوز واردر! || یوز آق،
صویی = ناموس، آبرو: بو
ایشدن یوزمزك آقیله چیقدق.
|| اكشی یوز = عبوس چهره.
|| یوز اكشیتمك = عبوسلق ایتمك،
چهره صورت كوسترمك. || یوزه
اورمق = بر قباحتی یاپانك یو-
زینه قارشی سویلیوب محجوب
ایتمك. || یوز اوستنه براقمق =
نظامسز و نقصان برحالده براقمق،
اكمال و تنظیم ایتمه‌مك. || ایچ
یوز. ١. سطح داخلی، برشیئك
ایچ طرفدن اولان سطحی. ٢.
مج. بر ایشك مستور وسر اولان
جهتی، باطنی، سبب حقیقی:
مسئله‌نك ایچ یوزینی بیلم. || یوزه
باقمق، یوز یوزه باقمق = روبرو
كلدیكنده اوتانه‌جق برسابقه اولما-
مق = بربرمزك یوزینه باقه‌جغز؛
او آدمك یوزینه باقه‌مم؛ ناصل
یوزینه باقه‌یم. || یوزینه باقلماز =
١. پك چركین وثقیل المنظر. ٢.
پك كوزل، كوزقاماشدیرر. || یوز
بولمق = حسن معامله‌دن جرأت
آلوب ایلری وارمق. || یوزی
پك = اوتانماز. یوزی طوتار. || یوز
چویرمك = ترك وفراغت ایتمك،
چكنمك، اجتناب ایتمك. || دكیز
یوزی = سطح بحر، روی دریا.
|| یوزندن دوشن بیك پارچه
اولور: پك عبوس وبد چهره.
|| یوزده = ادبسز، پك ایلری
وارمش || یوز سورمك = رو-
مالی ایتمك: خاكپایلرینه یوز سو-
ریور. || صیجاق یوز = جاذبه؛
یوزی صیجاق = جاذبه‌لی. || یوز
ایتمك = صنه. اكلنه‌جك ایكی
آغاجی تسویه ایدوب بربرینه
اویدیرمق. || یوز طوتمق = ١.
اوتانمامق، یوزه قارشو سویلیه
بیلمك. ٢. باشلامق، بدأ ومباشرت
ایتمك، برحال پیدا ایتمكه تقرب
و تصدی ایتمك: ایلشمكه یوز
طوتدی؛ خرابه یوز طوتمش =
مشرف خراب؛ یوز طوتمامق =
اوتانمق، یوزینه قارشی سویلیه‌مه-
مك. || طیش یوز = سطح خارجی. ||
یوز قره‌سی = ناموسسزلق، عار.
|| یوزی قویی = یوز آشاغی یه
كله‌جك صورتده. || یوز یوزه
كلمك = بالمواجهه كورشمك. || یوز
كورومی = كوكیك كلینی ایلك كور-
دیكنده وصانكه یوزینی كوردیكنه
قارشی هدیه ویردیكی الماس.
|| یوز كوز اولمق = مافوقله مادون
آره‌سنده حرمت و وقار قالمامق،
مناسبتسز تكلیفسزلك. || كوك
یوزی = كورینن منظرهٔ سما.
|| یوزه كولمك = جعلی التفات
كوسترمك. || كولر یوز = بشا-
شت. || نه یوزله = نه جرأتله،
ناصل اوتانمازدن: نه یوزله ینه
كلدی. || یوز ویرمك = لزومندن
زیاده التفات ویامساعده ایدوب
شیمارتمق. || یوز یازیسی = كو-
یلرده كلینك یوزینه قودقلری
تل و پول ویاپیشدیرمه‌لر. || یوز
یاصدیغی = باش طیامغه مخصوص
یومشاق ویاصی یتاق یاصدیغی.
|| یریوزی = سطح ارض، روی
زمین. || یوزی یوق = سبق
ایتمش بر فعل و حركتندن طو-
لایی محجوب: یانكزه كلمكه یوزی
یوقدر.

یوز { ص. ١. ساده، یالین قات،
قاتمر اولمیان: یوزكل سنبل.

۲. قبا، عادی، بیاغی: یوز آدم. ۳. عجمی، تربیه اولنمامش، صالمه: یوز حیوان.

یوز { س. فا. قپلانه مشابه برجنس كوچك حیوان، پارس، تر. جینه.

یوزباشی { س. اساساً یوز نفردن عبارت بربولوك عسكره قومانده ایدن ضابط: نظامیه، ردیف، ژاندارمه، پیاده، سواری یوزباشیسی.

یوزباشیلق { بر بولوك عسكره قومانده ایدن ضابطك رتبه‌سی: یوزباشیلغه ترفیع اولندی؛ اركان حرب ضابطلری یوزباشیلقله مكتبدن چیقارلر.

یوزدیرلمك { فج. صویك اوزرنده طوردیرلق ویا كزدیرلمك: یكی بیتن صندال دون دكیزه یوزدیرلدی.

یوزدیرمك { فتـ. صویك اوزرینه طوردیرمق ویا كزدیرمك، سباحت ایتدیرمك: آنی چایده یوزدیره‌رك اوته طرفه كچیردم؛ كمی‌یی یوزدیرمك = قیزاقدن صویه ایندیرمك.

یوزدیرمك { فتـ. دریسنی چیقارتمق، صویدیرمق، سلخ ایتدیرمك: قویونلری كندیسی بوغازلایوب آدملرینه یوزدیردی.

یوزر { عد. هر برینه ویاهر دفعه‌سنده یوز: حصه‌لرینه یوزر لیرا دوشدی؛ عسكری یوزر یوزر بولوكلره تقسیم ایتدی

یوزرلك { س. با: اوزرلك.

یوزسز { ص. عارسز، اوتانماز، یوزی‌پك: عارسز یوزسز آدم.

یوزسزلك { س. عارسزلق، حیاسزلق، اوتانمازلق.

یوزگچ { ص. ۱. یوزن، یوزمك بیلیر، سابح. ۲. صویه باتماز، صویك اوزرنده طورر، خفیف.

یوزلشدیرمك { فتـ. یوزیوزه كتیرمك. مواجهه ایتمك، روبرو ایلمك: بر بری حقنده بعض شیئلر سویلدكلر ایچون ایكیسنی یوزلشدیرمك ایجاب ایتدی.

یوزلشمك { فشـ. یوزیوزه كلمك، مواجهه اولمق، روبرو اولمق: بن اونكله یوزلشیرم.

یوزلك { ص. ۱. یوز غروش و سائره قیمتنده اولان: یوزلك توتون؛ یوزلك آلتین. ۲. یوز اوقه آغرلغنده ویا یوز آرشین وسائره بوینده اولان: یوزلك چوال. ۳. یوز یاشنده: یوزلك بر اختیار. = س. یوز پاره دكری اولان سكه: بوكا بر یوزلك ویره‌یم.

یوزلك { س. یوزی اورتن نقاب، ماسقه.

یوزلمك { فج. دریسی چیقارلمق، صویلمق، سلخ ایدلمك: قویون اویله یوزلمز؛ قربانلر یوزلدی می؟

یوزلمك { فج. صویك اوزرنده طورلق ویا حركت اولنمق، سباحت ایدلمك: بو صوئوقده یوزلمز؛ اوقدر مسافه‌یه قدر یوزیله‌مز.

یوزلمك { یاخود یوزله‌مك. فتـ. ۱. یوزینه قارشی عتاب و سرزنش ایتمك. ۲. یوز كچیرمك: یوز یاصدقلرینی یوزلدیكزمی؟ ۳. مواجهه ایتمك، قارشی قارشی‌یه كتیرمك.

یوزلی { ص. ۱. یوزی اولان: یوزلی آستارلی بر اثواب. ۲. بر یولده یاخود بر عدد ده یوزی وسطحی اولان: دردت یوزلی بر خانه؛ ایكی یوزلی آینه. || ایكی یوزلی = مرائی، ایكی طرفدن بهر ینه باشقه صورتده كورینن. || بر یوزلی = یالین قات، ساده. || بیك یوزلی = پك مرائی. || پك یوزلی = اوتانماز، یوزی طوتار. || كولر یوزلی = یوزی كولر، بشوش.

یوزلی { ص. یوز جزءدن مركب ویا یوز شیئی حاوی اولان: یوزلی بولوك؛ سكز یوزلی طابور.

یوزلیلك { س. شوقدر ویا شو درلو یوزی اولان آدم ویا شیئك حالی: كولریوزلیلك؛ ایكی یوزلیلك.

یوزمك { فتـ. (حیوانك) دریسنی چیقارمق، صویمق، سلخ ایتمك: قوزی‌یی یوزمك. || مج. دریسنی یوزمك = اذیت ویرمك.

یوزمك { فل. ۱. صویك اوزرنده طوروب باتمامق: تخته یوزر. ۲. صویك اوزرینه حركت ایتمك، سباحت ایتمك، یوزمك بیلیرمیسكز؟ یوزه‌رك نهرك اوته‌سنه كچدی. ۳. مج. ایچنده یوزر كبی بول بول قوللانمق؛ آلتین ایچنده یوزیور.

|| طالغیج یوزمك = ایکی صو آره‌سنده کیتمك، صویك آلتندن یوزمك .

یوزمه { س. یوزمك ایشی . با : یوزمك .

یوزنجی { ص. یوز درجه‌سنده اولان : یوزنجی سنه؛ ایکی یوزنجی؛ بیك یوزنجی الخ .

یوزوك { س. پارمغه طاقیلان اوسی الماس آلتین ویا کومش حلقه، خاتم ، انکشتر : الماس، یاقوت، زمرد، یوزوك. || یوزوك اویونی = فنجان ظرفلری آلتنده صاقلی یوزوکی بولمق اویونی .

یوس { یاخود یوص. مه «یو» ایله باشلار بعض ترکجه صفتلرك باشنه کلوب تأکید ومبالغه بیان ایدر : یوس‌یوارلاق؛ یوس یومری .

یوسف { سخنذ. حضرت یعقوب (عم)ك اولادندن اولوب قصه‌سی مشهوردر. = س. حسن وجماله مالك شخص : یوسف ثانی .

یوسفجق { س. ١. قومرینك کوچك برنوعی. ٢. صو اوزرنده اوچار بر جنس کوزل کلبك. ٣. ماندارینه دینلن پورتقال جنسی .

یوسفی { س. وقتیله اعاظم رجالك کیدکاری قرمزی تپه‌لی دستار .

یوص { مه با : یوس .

یوصمه { ص. ظریف قیافتلی ، ادالی، عشوه‌لی، عشوه‌کار .

یوصمه‌لق { س. ظرافت ، اداء عشوه .

یوصون { س. ١. طاشلرك وآغاج قابوقلرینك اوزرنده حاصل اولان چیم : طاش آغاج یوصون باغلامق؛ یوصونلرینی آییقلادق . ٢. طورغون صولرك اوزرنده حاصل اولان یشیل کتنجك : صو یوصون باغلامش؛ قورباغه یوصونی . ٣. دکیزدن چیقان اوتلر : دکیز یوصونی . || اسلانده یوصونی = دکیز قطابی . || قورسیقه یوصونی = دکیز پرچنك برنوعی .

یوصونلانمق { فل. یوصون باغلامق: بودیوارلر، آغاجلر یوصونلاندی .

یوصونلی { ص. یوصون باغلامش، یوصونله اورتیلی : یوصونلی طاش، صو .

یوغ { ص. قویو، قالین ، کثیف . مر. — «یوق» لغتنك قافی تحریك اولندقده غینه تحویل اولنمغله او دخی بو صورته کیرر : یوغیسه ، واری یوغی. با : یوق .

یوغرت { یا یوغورت. س. [یا. غورت یازماملی] اکشی برمایه قاریشدیرلمغله بر صورت مخصوصه‌ده قویولاشدیرلمش سوت، ماست : قویون، اینك مانده یوغردی؛ طوربه یوغردی = طوربه‌یه قونیلوب سوزلمشی؛ یوغرت کبی = غایتله قویو (مایع) .

یوغرتجی { س. یوغرت یاپوب صاتان آدم .

یوغرتلی { ص. یوغرتله یاپلمش، یوغرتله قاریشیق : یوغرتلی کباب .

یوغرتمق { فت. بالواسطه قویولاشدیرمق ، تخمیر ایتدیرمك : آشجی‌یه ایجه یوغرتملی .

یوغرلمق { لجـ. قویولاشدیرلمق، خمور ایدلمك، تخمیر وتعجین اولنمق : بواون قولای یوغرلماز .

یوغرمق { یا یوغورمق . فت. قویولاشدیرمق ، تخمیر و تعجین ایتمك ، خمور یاپمق : اونی صوایله قاریشدیروب ایجه یوغرملی .

یوغمق { فل. قویولاشمق ، قالینلاشمق ، طوکمق ، کسب کثافت وصلابت ایتمك . مر .

یوغورت { یوغورمق و سائره با : یوغرت وسائره .

یوغون { ص. ١. قویو ، قالین ، کثیف ، صلب . ٢. قالین، قبا ، غلیظ : یوغون بوین. ٣. یونلمامش ، خام ، قبا ، تربیه‌سز : یوغون آدم . ٤. ایری . عظیم ، جسیم .

یوغونلق { س. ١. قویولق ، قالینلق ، کثافت ، صلابت . ٢. قالینلق ، قبالق ، غلظت . ٣. خاملق ، تربیه‌سزلك. ٤. ایریلك، بیوکلك، عظمت ضخامت .

یوف { س. ١. بوس ، نافله : یوفنه = بوشنه. ٢. باد هوا، مجان، مفت : یوفه کیتمك. ٣. محو، هدر، هبا، هلاك :

یوف اولمق. = حد. تأسف. تلهف بیانی مقامنده مستعملدر، تو : یوف سکا ! یوف اوقومق، بوریسنی چالمق = برینك برشی بیلمدیکنه حکم ایتمك .

یوفقه { ص. ١. اینجه ، رقیق ، خفیف : بوتخته‌لر پك یوفقه . ٢. آز لباسلی ، آز کیینمش، خفیف لباسلی : آرقه‌سی یوق، آرقه‌سی فقیر : یوفقه آدم . || آردی یوفقه = آرقه‌سی یوق ، آرقه‌سی کلز . = س. اینجه آچلمش خمور یاپراغی : بورك، بقلاوه یوفقه‌سی؛ یوفقه آچمق ؛ یوفقه کبابی، یوفقه‌یه صاریلوب پیشمشی ، یوفقه بورکی = آچلمش اوله‌رق صوقاقدن آلنان یوفقه‌دن بورك.

یوق { ص. [قافی تحریك اولند. قده غین اولور] اولمیان، وار مقابلی ، غیر موجود ، مفقود : یوق اولدی؛ اونی یوق صایملی . = س. اولمایش ، فقدان ، عدم وجود ، هیچ : یوقدن آ کلامازمیسك؟ یوقدن نه چیقار؟ = ح. دکل، اولماز، خیر : یوق اویله دکل . = «وار»کبی و معناً اونك ضدی اوله‌رق فعل اسنادینك باشنه کیره‌رك فقدان و عدم وجود بیان ایدر، غائبده اکثریا فعل اسنادی حذف اولنه‌رق معنای فعل کبی قالیر : پارەم یوق؛ اوده یوقلر؛ یوغم، یوقسك، یوقدر، یوغز، یوقسکز ، یوقدرلر ؛ یوغیدم، یوغیدك الخ ؛ یوغیمش ، یوغیسه، یوغیکن. || یوق ایتمك = محو ایتمك . || ایشك یوغیسه = بیهوده یره ، فائده‌سز . || یوق دیمك = رد وانکار ایتمك، قبول ایتمه‌مك. || یوغنه کیتمك = نافله و بوشنه ضایع اولمق . || یوغنه ویرمك = باد هوایه و یاپك اوجوز ویرمك . || وار یوق = هر شیء، مال ومنال واریغی یوغنی صرف ایتدی . || وار یوق = پك آز وار. یوق کبی . || یوق یره = ١. نافله ، بیهوده. ٢. بلا سبب ، بلا موجب . || یوزی یوق = اولجه پك زیاده لطف کوردیکندن تکرار بشقه برشی ایستمکه جرأت ایده‌مز. || نه وار نه یوق؟ = نه خبرلر ؟

یوقاری { ص. ١. یوکسك ، یوکسکده بولنان ، اوستنده‌کی، اعلی، بالا ، مرتفع فوقانی : یوقاری محله؛ یوقاری قات. ٢. ایلریلامش ، مترقی : اوبزدن یوقاریدر؛ اوچوق یوقاریدر. ٣. بهالی، غالی؛ اوسنه ذ یره فیأتی پك یوقاری ایدی = س. یوکسك طرف، جهت: یوقارینك هواسی سرینـدر ؛ آغاجلرك، طاغك یوقاریسی . = ظم . یوکسکده، یوکسکه ، بالاده، بالایه، اوستده، اوسته، آشاغی مقابلی : یوقاری اوتورمق؛ یوقاری چیقمق ؛ یوقاری قالدیرمق. || آشاغی یوقاری = تقریباً تقریبی. || یوقاری آشاغی= اوته‌بری. || یوقاریدن آشاغی = سراپا. || باش یوقاریده = مغرور؛ سرکش . || بورنی یوقاریده = چوق ایستین، آزه التفات ایتمین. || یوقاری بیغمق = بهالی طوتمق.

یوقسول { یاخود یوخسول . ص. س. یوقلق چکن فقیر، محتاج. || یوقسول اورغانی = آق صارماشیق نوعی ، اوکسزاورغانی. || طیاق یوقسولی = محتاج تربیه، یاراماز .

یوقسوللق { یا یوخسوللق . س. فقر ، احتیاج ، ضرورت .

یوقسه { یاخود یوخسه . حر . [یوق ایسه، یوغیسه] ١. والا بویله اولمیه ایدی : بن بویله اولدیغنی بیلمدم یوقسه مانع اولمازدم . ٢. [جملهٔ استفهامیه‌ده] ویاخود یا ، اولمدیغی حالده : سز کلیرمیسکز یوقسه بن‌می کله‌یم ؟ بوکون‌می کله‌جك یوقسه یارین‌می ؟

یوقلاتمق { فتـ. ١. تفتیش وتحقیق ایتدیرمك ، معاینه ایتدیرمك : کمرکده صندیقلری اینجه یوقلاتملی . ٢. یوقلامه ایتدیرمك، صایدیرمق: عسکری آره صره یوقلامه‌جیلر واسطه‌سیله یوقلادیرلردی . ٣. آدم کوندروب صوردیرمق : یوقلاده‌لم‌ده اوده ایسه کیدرز . ٤. خاطر صوردیرمق : خسته‌لاندی‌ده برکره یوقلاده‌مدق .

یوقلاشدیرمق { فتـ. اصولله وطولایسیله آکلامغه چالیشمق ، تفقد و تحری ایتمك .

یوقلامق { فتـ. ١. واری یوقمی دیه آکلامغه چالیشمق آرایوب طرامق، تحری ایتمك : اوك هرطرفنی یوقلادم ٢. تفتیش و تحقیق ایتمك، دنه-

مك، تجربه وامتحان ايتمك : بو ايشی ايچه يوقلايه‌يم. ٤. صحتنی صورمق، استفسار خاطر ايتمك : كنديسنك كيفسزلگنی ايشيتدم يوقلامغه كيتدم. ٥. (عسكری) كوزدن كچيروب كنيه دفترينه تطبيق ايتمك، يوقلامه ايلمك .

يوقلامه { س. ١. يوقلامق ايشی. با : يوقلامق. ٢. عسكرك كنيه دفترينه تطبيقاً تدقيق ومعاينه‌سی وبو دفترلرك ضبطی : يوقلامه قلمی .

يوقلامه‌جی { س. ١. عسكری كنيه دفترينه تطبيقاً تفتيش و معاينه ايدن ضابط، مفتش. ٢. كنيه دفترلرينی ضبط وقيودات متفرعه‌يی قيد ايدن قلمك باشی : ژاندارمه يوقلامه‌جيسی .

يوقلانمق { فجه. تفتيش و تحقيق ومعاينه ويا استقانديل اولنمق : اوجهت دها يوقلانمدی .

يوقلايش { س. يوقلامق ايشی وطرز واسلوبی .

يوقلق { س. ١ يوق اولمه، بوتمامه ، عدم، فقدان، نقصان . ٢. احتياج، فقر، ضرورت، وارلق مقابلی : الله يوقلق كوسترمسين .

يوقوش { س. يوقاری‌يه چيقيلان ير، بايير . مائل ير، شيو، اينش مقابلی : يوقوش يوقاری؛ يوقوش چيقمق .

يوقوشلی { ص. يوقوشی اولان، يوقاری چيقيلير يری اولان : يوقوشلی يول ؛ يوقوشلی اينشلی = غير مستوی،

اكنبه‌لك .

يوك { س. ١. حيوانك ويا حمالك صيرتنه قونيلان شیء ، حمل ، بار : بيكير يوكی ؛ دوه يوكی؛ يوك قالديرمق، طاشيمق، كوتورمك. ٢. آغر شیء، آغرلق، اثقال : بو بريوكدر ؛ يوكاری بوراده براقك. ٣. كبه‌لك، حمل، حبل. ٤. كمی ويا آرابه وسائره‌يه طولديريلان شیء ، حموله : كمی يوكنی چيقاردی يوك آليور. ٥. بش يوز بيك غروش مبلغ : بريوك. ٦. مج. آغر وظيفه، مسئوليت : بن بو يوكك آلتنه كيره‌مم؛ بو يوكك آلتندن چيقه‌ميه‌جغم . ٧. مج . چوق يوروب ازن وصيقان ايش ، نقات صيقندی : بوده بكا يوك اولدی، بنی بو يوكدن قورتارك. || يوك آلمق = يوك قالديرمق . || يوك آلمامق، يوكی اوزرندن آتمق = مسئوليت آلتنه كيرمه‌مك ، مسئوليتدن قاچمق . || يوكك آلتندن قالقه‌مامق = برايشك عهده‌سندن كله‌مه‌مك. || يوك اورمق = يوك يوكله‌مك؛ جنس حيوانه يوك اورمق كناهدر. || يوك اولمق = زحمت وصيقندی ويرمك ، باراولمق . || يوكی چوق = مشاغلی زياده، وظيفه‌سی آغر. || يوك حيوانی، آرابه‌سی = يوك طاشيمغه مخصوص. || يوكنی طوتمش = كسب ثروت وسامان ايتمش ، زنكينلنمش . || يوك قالديرمق = اثقال طاشيمق.

يوك { س. قويون توكی، صوف، يشم: قيويرجق، مرينوس يوكی. [تجارتده يازين سورن سرت توكه يوك وقيشين سورن قباسنه يپاغی ديرلرسه‌ده لسان عموميده يوك اعم اولوب علی الاطلاق قوللانيلير.] = ص. يوكدن معمول : يوك چوراب؛ يوك فانله؛ خالص يوك قماش .

يوك { س. ١. طرف، جهت، يان، سوی. ٢. يوز، وجه : نه يوكدن = نه‌جهتدن، وجهله: يه‌جك يوكندن .

يوكسك { ص. ١. يوجه، مرتفع بلند، عالی ، رفيع : يوكسك بنا ، آغاج، آت، طاغ. بولوط . ٢. موقع و مرتبه‌سی عالی ، رفيع ، سامی : يوكسك مقاملره واصل اولدی. ٣. باغره‌رق سويلنيلن ، اوزاقدن ايشيديلان، بلند : يوكسك سس= صوت بلند . ٤. بهالی، غالی : ذخيره‌نك قيمتی ، رايجی خيلی يوكسكدر ؛ اسهام بو آرالق يوكسكدر. = س. يوجه محل ارتفاع : يوكسكدن دوشمك؛ يوكسكه چيقمق .

يوكسكلك { س. يوجه‌لك ، ارتفاع، رفعت : بو محلك، بو آغاجك يوكسكلكی .

يوكسلتمك { فتـ. ١. دها يوكسك ياپمق ، يوقاری چيقارمق ، ترفيع ايتمك : شو ديواری برآز دها يوكسلتملی؛ سز اوی يوكسلتمشسكز . ٢. پايه وموقعنی ترفيع ايتمك. ٣. پك زياده مدح و ثنا ايتمك، عيوقه چيقارمق : اونی او قدر يوكسلتمك .

يوكسلمك { فل. ١. دها يوكسك اولمق، كسب

ارتفاع پیدا ایتمك : بوبنا چوق یوكسلدی. ۲. یوقاری قالقمق یوقاریلره چیقمق، صعود ایتمك: بعض قوشلر هواده زیاده یوكسلیر؛ بالون اوقدر یوكسلدی كه كوریلمز اولدی. ۳. (سس) زیاده‌لشمك، اوزاقدن ایشیدیله جك صورتده خیزلی چیقمق، دیك اولمق : بم سسم اوقدر یوكسله‌مز. ۴. بهایه چیقمق، آغرلاشمق : ذخیره یوكسلدی؛ پیاچه خیلی یوكسلدی. ۵. بح. بر ساحلدن ویا بروندن آچلق.

یوكسلمه { ویوكسلیش. س. یوكسلمك ایشی. با : یوكسلمك.

یوكسوك { س. دیكیش دیكركن ایكنه‌یی ایتمك ایچون پارمغك اوجنه طاقیلان معدن ظرف. — اولچی خصوصنده قلتدن كنایه اولور : یوكسوكله اولچمك.

یوكسیمك { فتـ. آغر. عدا ایتمك، بار و ثقلت نظریله باقمق، استثقال ایتمك.

یوكلتمك { فتـ. ۱. بر حیوان ویا حمالك صرتنه اشیا و اثقال قومق، تحمیل ایتمك : یوك یوكلتمك؛ شو چواللری بیكیره یوكلتملی. ۲. ویا آرابه. وسائره‌یه اشیا وسائره طولدیرمق : او اشیاسنی آرابه‌لره یوكلتدك؛ ذخیره‌یی كمی‌یه یوكلتدیكزمی؟ ۳. آغر بر بار ووظیفه قومق : بو ایشی‌ده بزه یوكلتدیلر. ۴. بر قباحتی برینه حمل واسناد ایتمك : بوتون قباحتلری بكا یوكلتیورلر.

یوكلك { س. اوطه‌نك بر طرفنده یتاق وسائره وضعنه مخصوص بیوك طولاب : برقاچ اوطه‌یه یوكلك یاپدیرملی؛ یتاقلری طوپلایوب یوكلكه قورلر. [یوك دخی دیرلر.]

یوكلمك { یاخود یوكله‌مك فتـ. كندی صرتنه اشیا واثقال قومق، حمل ایتمك، قالدرمق : یوكلیوب كوتوردی.

یوڭلمك { یایوڭله‌مك. فل. ۱. دونمك، توجه ایتمك، بر طرقه دونوب باقمق، یوزینی چویرمك ۲. قصد ونیت ایتمك، عزم ایتمك. ۳. اكلنمك میل ایتمك، سرفرو ایلمك. ۴. (قوشلر) هواده اوچشمق. مر.

یوكلنمك { فجـ. ۱. صرتنه یوك قونمق، تحمیل اولنمق : حیوانلر، حماللر یوكلندی ۲. اشیا وحموله ایله طولدیرلمق: كمی، آرابه یوكلندی؛ بو قدر كمیلر محصولات محلیه ایله یوكلنوب كیدرلر. ۳. (اشیا واثقال) حیوانك صرتنه قونمق ویا كمی وآرابه طولدیرلمق : اشیا، ذخیره یوكلنیور. ۴. حمل واسناد اولنمق : او قباحت ده اوكا یوكلندی. = فط. ۱. كندی صرتنه یوك آلمق : صندیغنی یوكلنمش كلیوردی. ۵. برینه بار اولوب زحمت و ثقلت ویرمك، مسلط اولمق : بكا چوق یوكلندی.

یوكلی { صـ. ۱. صرتنده اشیا واثقال بولنان، یوك قالدیرمش، یوكلنمش : حیوانلری یوكلی براقشلر؛ بو آدم یوكلیدر. ۲. اشیا وحموله ایله طولدیرلمش، مشحون : یوكلی كمی، آرابه. ۳. كبه، حامل : یوكلی قادین؛ یوكلی قیصراق. ۴. یمشلی، میوه‌دار، مثمر : یوكلی آغاج؛ بوسنه ویشنه آغاجلری پك یوكلیدر. ۵. آغر سرخوش : حریف یوكلی ایدی. ۶. بورجلی، مدیون : زیان ایدوب چوق یوكلی دوشمش.

یوڭلی { صـ. ۱. یوڭدن معمول : یوڭلی فانله، یوڭلی قماش. ۲. یوڭله طولمش : یوڭلی مندر. ۳. یوك ویپاغی ویرن : یوڭلی حیوان = قویون. = س. یوڭدن معمول اینجه اثوابلق منسوجات انواعی : ظریف یوڭلیلر كتیرتمش.

یوڭول { صـ. خفیف، یكنی، سبك. مر.

یوڭوللتمك { فتـ. خفیف نظریله باقمق، استخفاف ایتمك.

یول { س. ۱. كچه‌جك یر، طریق، راه : بورادن قارشی‌یه یول وارمیدر؟ بو یول نره‌یه چیقار. ۲. انسان وحیوانلرك هر وقت كچمه‌سندن باصیلوب بللی اولان خط، چیغر، حراط : طاغ یولی؛ كچی یولی. ۳. انسانلر وآرابه‌لر كچمك اوزره تهیئه وتسویه وتفریش اولنمش ككیشجه خط، طریق، سبیل : اورانك یوللری پك منتظمدر؛ یول یاپمق؛ یوللری حسن حالده بولندیرمق. ۴. كچه‌جك یر : قولاغوزلر دكیزده كمیلرك یولنی بیلیرلر. ۵. آقه‌جق یر، قنال، قنات : صو یولی، چركاب یولی، صهرنج یولی. ۶. چیزكی، خط، صوبه : او قماشك

قرمزی یوللری واردر. ٧. مج.
کیدیش، سیر، سیاحت، سفر،
یولجیلق. ٨ یورویش، حر-
کت، سرعت: بوواپورك یولی
ناصلدر؟ یولی یوقدر. ٩.
اصول، اسلوب، طرز: بو یولده
برشی یاپملی؛ او باشقه یولدهدر.
١٠. رسم، عادت، آیین: بو
ایش یولنده دکلدر؛ هر ایشك
یولی واردر؛ یولیله یاپمق. ١١.
مسلك، مشوار: او آدمك یولی
باشقهدر؛ اوده بو یولدهدر. ١٢.
کیدیش، طور، حال: طوتدیغکز
یولی بکنمیورم. ١٣. اوغور:
سزك یولکزه جانمی فدا ایدرم.
١٤. واسطه، وسائط، اسباب:
زنکین اولمهنك یولی واردر؛
یولنی بولهمدم. ١٥. کرك بر
علم و صنعتده وکرك زهد
وعبادت وتصوفده بر بیوك
ذاتك وضع ایتدیکی اساس،
طریق، ارکان: خطاطلقده عمادك
یولی؛ معمارلقده سنانك یولی.
آرابه یولی = آرابه کچهبیلهجك
منتظم یول، شوسه. || یول
آرامق = تدبیر ایتمك. || یول
آلمق = قطع منازل ایتمك،
ایلریلمك. || یولی آلمق = وارمق،
واصل اولمق. || آیاق یولی =
آبدستخانه، ممشا. || یول اور-
مق = قطاع طریقدن اولمق،
راهزنلك ایتمك. || یوله اورمق =
تشییع ایتمك. || اوزون یول =
سورکلی ویا طولاشیق. || یول
اوسنی = یولك اوزرینه تصادف
ایدن، اوکندن کچیلهجك. ||
یول اوغراغی = یولك اوغرادیغی،
یول اوسنی. || اوغربن یول =
خرسز یولی، کیزلی یول. || اولو
یول = جاده، شاهراه. || ایشلك
یول = دائما کیدن کلنلری بولنان
طریق. || یول، یولنی بولمق =
چارهسنی بولمق. || یول بیلیر =
آداب و ارکانه واقف، تربیهلی،
مؤدب. || پایتاق یولی = پاپا
قالدیرمی. || پوستهیولی= پوستهنك
ایشلدیکی بیوك جاده. || پیر یولنه=
حسبی، بادهوا. ||تاتار یولی=پوسته
یولی، جاده. || یول تذکرهسی =
مروریه، پاسپورت. || تراموای
یولی = تراموای کچهجك صورتده
چوقور دمیرلر دوشنمش یول.
|| تیمور یول، دمیر یول (صفت
موصوف اولوب اضافتله دمیر
یولی دیمك خطادر.) = بخارله
حرکت ایدر ماکینه ایله تحریك
ایتدیکی آرابه قطاری کچمك
اوزره تراورسلر یعنی عرضا
دوشنمش آغاجلر اوزرینه رایلر
یعنی طولاً تمدید اولنمش دمیر-
لردن عبارت دوز طریق:
آناطولی دمیر یولی. || یوله
چیقمق = عزیمت ایتمك. || یوله
چیقارمق = ١. عزیمت ایتدیرمك.
٢. تشییع ایلمك. || یولدن
چیقمق = ١. دمیریول قطاری
ویا تراموای کندی یولندن
طیشاری فیرلامق. ٢. صاپمق،
ضلالته دوشمك، کمراه اولمق.
|| یول خرجی = یول مصرفی،
خرجراه. || درت یول آغزی =
ایکی یولك تقاطع ایتمسیله درت
یولك مرکزی و نقطهٔ تلاقیسی
اولان محل. || یول دوشمك =
تصادفاً کچمك، مناسبت آلمق:
یولکز دوشرسه بزه اوغرایك.
|| یوله دوشمك = یوله چیقمق،
روان اولمق. || سیدیك یولی =
مثانه قنالی، احلیل. || یولی
شاشیرمق = نه طرفه کیدهجکنی
ویا نه یاپهجغنی بیلهمهمك،
مألوف عادتی ترك ایتمك. || یول
شاشمق = چتاللاشمق، مشوش
اولمق: یول هیچ شاشمیور =
صاپمیور. || یول صالمق = دفع
ایتمك. || صو یولی = صو کچمکه
مخصوص برآلتنده اورتیلی قنات.
|| طوب یولنه کیتمك = هدر اولمق.
|| یول طاسی = سفرطاسی. || یول
طوتمق = سلوك ایتمك، سالك
اولق. || طوغری یول = جاده،
شاهراه. و مج. صراط مستقیم.
|| یولدن قالمق = برمانع حلولیله
کیدهمیوب کری قالمق.
|| یولی قپامق = سد راه
ایدوب مرور و عبوره مانع
اولمق. || قچامق یولی = بهانه،
چکلمکه وسیله. || یوله قومق =
عزیمت ایتدیرمك. || یولنه
قومق = تنظیم ایتمك، نظامنه
قومق. || یولدن قومق = تأخیر
ایتمك، عزیمتنه مانع اولمق. || یوله
کلمك= ١. اصلاح حال ایتمك. ٢.
مطاوعت ایتمك، راضی و مطیع
اولمق. || یول کورنمك = یولجیلق
ظهور ایتمك، سفر اقتضا ایتمك.
|| کوزلر یولده قالمق = طول
مدت انتظار ایتمك. || یول
کوسترمك = رهبرلك ایتمك. ||
یول کوسترن = دلیل، رهبر. ||
یول کیتمك = یولجیلق و سیر

وسیاحت ایتمك. || یوله کیتمك = اویمق، اموافقت ایتمك. || یولنه کیرمك = اصلاح اولنمق، کسب انتظام ایتمك. || یولنده = کرکی کبی، مناسب، لایق. || یول ویرمك = ١. اذن ویرمك، دفع وطرد ایتمك. ٢. بحـ. دکزده تصادف اولنان بر سفینه‌نك ارقه‌سنه قالمق || یوله یاتمق = مطاوعت ایدوب رضا ویرمك. || یاکلیش یول = باطل ذهاب، ناصواب. || یول یورومك = طی مراحل ایتمك. || یول یول = چیزکیلی: یول یول قماش. || یولیله = مناسب صورتده، اصول وعادته توفیقاً، لایقیله.

یولار { سـ. حیوانی چکمك وباغلامق ایچون باشنه طاقیلان ایپدن دیزکین، مهار، افسار: یولارندن چکمك، باغلامق؛ یولارك ایپی.

یولاف { سـ. حیوانلره یدیریلن معروف اوزون وخفیف حبه: آته یولاف یدیرمك؛ یولاف صمانی.

یولجی { سـ. ١. یوله چیقوب کیدن مسافر، سیاح: بر یولجی‌یه راست کلدم؛ یولجیلر چکوب قونارلر. ٢. واپور و دمیریول قطاری کبی وسائط نقلیه‌ده بولنانلر: بو واپورده یولجیلره ابی باقیورلر. ٣. بر یوله وبر سیاحته حاضرلانمش آدم: کندیسی یولجیدر. ٤. امیدسز خسته، آخرت یولنی طوتمش آدم: بیچاره خسته یولجیدر. || یولجی اولمق = یوله وسیاحته حاضرلانمق. || یولجی چیقارمق = تشییع ایتمك.

یولجیلق { سـ. سیر، سیاحت، سفر: یولجیلقده اوروج فرض دکلدر.

یولداش { سـ. ١. برلکده یوله چیقان آدم، یول و سیاحت ارقداشی، همراه، رفیق. ٢. علی الاطلاق آرقداش رفیق، همپا. ٣. وقتیله یکیچری اورته‌سنك اعضاسی. || قپو یولداشی = افندیلری مشترك اولانلرك بهری، برقپو منتسبلرینك بهری.

یولداشلق { سـ. ١. یول وسیاحت آرقداشلغی، همراهلق. ٢. آرقداشلق، رفاقت. || قپو یولداشلغی = افندی اشتراکی. || یولداشلق ایتمك = برلکده سیاحت ایلمك.

یولدیرمق { فتـ. چکدیروب قوپارتمق، سوکدیرمك: باغچه‌نك اوتلرینی یولدیرملی.

یولسز { صـ. ١. یولنده اولمیان، مناسب ولایق اولمیان، مناسبتسز، ناهموار: یولسز ایش؛ یولسز حرکت. ٢. نظام واصوله مغایر. ٣. اصناف بیننده ویا کمیلری طرفندن ایشدن منع اولنمق جزاسنه اوغرادلمش: فلان آرابه‌جی‌یی یولسز ایتدیلر.

یولسزلق { سـ. ١. مناسبتسزلك، نامناسب وضع وحال. ٢. نظامسزلق، اصوله مغایر حرکت. ٣. اصناف بیننده ایشدن ممنوعیت جزاسی.

یوللامق { فتـ. یوله چیقارمق، کوندرمك، ارسال واسبال ایتمك: آدم، مکتوب، خبر یوللادم.

یوللامه { سـ. کوندرمه، ارسال. = صـ. دوشمه‌لك اوزون میشه اغاجی: یوللامه دیرك، کیریش.

یوللانمق { فلـ. یول آلمق، ایلرولمك، قطع طریق ایتمك: کمی یوللاندی. = فحـ. کوندرلمك، ارسال اولنمق: مکتوب یوللاندی‌می؟

یوللی { صـ. ١. بر درلو یولی اولان: اوزون، قیصه یوللی. ٢. یولنده اصولنده، نظامنده اولان: یوللی یولسز بر ایش اولدی. ٣. چیزیکلی، صوپه‌لی: یوللی قماش؛ ماوی بنبه یوللی. ٤. فلان طرز واسلوبنده اولان: نصیحت یوللی سوزلر.

یولمق { فتـ. ١. چکوب قوپارمق، نزع، قلع ایتمك: اوت، قیل یولمق؛ صاچنی صقالنی یولمق. ٢. صویمق، طولاندیرمق، مالنی غصب ایتمك: زواللی آدمی یولدیلر. || صاچ، باش، یوز یولمق = اظهار یأس و ماتم ایتمك، دوکنمك.

یولندیرمق { فتـ. دوچار یأس و ماتم ایتمك، آغلاتمق.

یولنمق { فحـ. چکیلوب قوپارلمق، نزع وقلع ایدلمك. = فلـ. صاچنی یوله‌رق اظهار یأس وماتم ایتمك، بیرتنوب آغلامق.

یولوق { صـ. و:

یولوك { صـ. توکاری یولنمش، توکسز.

یولوگن { سـ. و :

یولگی { سـ. اوستره مر.

یولومَك { فتـ. ۱. چکوب قوپارمق، یولمق. ۲. تراش ایتمك.

یولویجی { سـ. تراش ایدن آدم، بربر. مر.

یُوم { سـ. ۱. اوغور، میمنت، سعد، فال خیر، یمن : یوم طوتمق = سعد عد ایتمك.

یَوم { سـذ. عر. جـ : ایام. ۱. کون. یکرمی درت ساعتلك لیل ونهار مدتی : یوم جمعه، یوم سبت. ۲. کوندوز، نهار، روز، لیل مقابلی || یوم الحساب یوم الحشر، یوم القیام = قیامت کونی. یوم شمس= شمسك، یوم قمری = قمرك، یوم نجومی برکوکب ثابتك ایکی دفعه نصف النهاره کلمسی بیننده مرور ایدن مدت. || الیوم = ۱. بو کون، بوکونکی کونده. ۲. هنوز، حالا، اولان. || فی یومنا هذا = بو کونکی کونده، کونمزده. || یوماً من الایام = کونلرده برکون، کونك برنده. || یوماً فیوماً = کوندن کونه || کل یوم = هرکون.

یوما { یاخود یومه. سـ. اوج قولدن مرکب و قوللرینك عکسنه بوکلمش خلاط، پالامار.

یوماق { سـ ۱. بزدن یاپلمش طوب. اویون طوپی. ۲. برطوبه صارلمش ویا صاریلوب طوب اولمش ایپلك وسجیم وسائره : بریوماق تیره؛ ایپلیکی یوماق یاپمق.

یوماقلامَق { فتـ. ۱. صاروب طوب یاپمق، یوارلانمق. ۲. طوبه ایپلك صارمق. ایپلیکی یوماق یاپمق.

یوماقلانمَق { فل. شـیشوب یومری اولـق : مفصللری یوماقلانمش.

یومُرمَق { فل. طوپلانوب یومری اولمق، شیشوب اور اولمق.

یومرو { یایومری. سـ. یوارلاق شیء. کومه، تومسك، طوب، حدبه، اور. || یامری یومری = تومسك و چوقورلری چوق، انکبه‌لی.

یومروجاق { سـ [غلطی : یومورجاق] ۱. طاعون علتنك علامتی اولمق اوزره قولتوق آلتنده ویا قاسیقده چیقان اور. ۲. طاعون علتی. ۳. مجشتم وبد دعا مقامنده کوچك چوجقلره توجیه اولنور : طورمیور یومروجاق.

یومروق { سـ. ۱. الك یوملمشی، قپالی الك آلدیغی شکل، مشت : یومروغنی کوستردی. ۲. یومروقله اورمه یومروق ضربه‌سی : بریومروق اوردی؛ برقاچ یومروق یدی.

یومروقلامَق { فتـ. ۱. یومروقله اورمق : صیقشدیروب برکره یومروقلادی؛ شویاصدیغی یومروقلایك. ۲. یومروقله یوغورمق.

یومرولق { سـ. تومسك، اور کبی یوارلاق شیء. حدبه.

یومرولمَق { فل. شیشوب اور کبی اولمق، تو- مسلمك، تحدب ایتمك.

یومشاتمَق { یاخود یموشاتمق. فتـ. ۱. یومشاق ایتمك، یومشاقلق ویرمك. نعومت ویرمك، نرم ایتمك : بویاغ دریی یومشاتیر. ۲. حلم وملایمت کتیرمك، غضب وخشونتی دفع ایتمك : پك سرت وخرچین برچوجقدر، کندیسنی آنجق تربیه یومشاته‌بیلیر. ۳. تسکین واسکات ایتمك، یواشلاتمق : برقاچ سوزله کندیسنی یومشاتدی.

یومشاجق { صـ. [اصلی : یومشاقجق] پك یومشاق ونرم وملایم : چوجغك یومشاجق اللری.

یومشاق { یاخود یموشاق. صـ. قاتی و سرت اولمیان، طوقنلدقده مقاومت ایتمین وباتمیان. ناعم، نرم، لطیف، لین : یومشاق شلته؛ ال. ۲. یاواش حلیم : پك یومشاق آدمدر؛ یومشاق طبیعتی واردر. ۳. قولای ایشلنیر، سرت اولمیان : یومشاق آغاج، یومشاق دمیر. = سـ. یومشاق یر، کمیکسز ات، بوت : بالدیرك یومشاغی.

یومشاقلق { سـ. ۱. سرتلك وقاتیلق ضدی، نعومت، نرمی : شلته‌نك، صاچك، الك یومشاقلی. ۲. یواشلق، لطف، ملایمت : او آدمك یومشاقلغی کندیسنی سودیرر.

یومشامَق { فل ۱. یومشاق اولمق، سرتلکی کچوب کسب نعومت ایتمك : یاغمور صویندن صاج یومشار؛ بو یاغدن اللرم یومشادی. ۲.

صلابتی کسب اعتدال، دها قو-
لای ایشنلیر ویا اکیلوب بوکایر
حاله کلمك : موم صیجاقدن یو-
مشامش؛ دمیر قیزدیریلنجه یو-
مشار ٣. کوشه‌مك، سولپوك
اولمق : یناقلری یومشامش.
٤. یواشلق وسکونت وملایمت
کسب ایتمك، حدتی کچمك : اونك
سوزلرندن یومشادی .

یومق { مض : یویار، یور. فت. بیقامق، غسل ایتمك : اللری یومق. || مج. ال یومق = وازکچمك، قطع مناسبت ایتمك. [الیوم استانبولجه مهجوردر.]

یوملمق { فج. کندی کندینه وبلا اختیار قپانمق : کوزلری یوملدی .

یوملی { ص. اوغورلی ، یمنلی ، میمون، قدملی، میمنتلی .

یومق { فت. قپامق : کوزلری، آوجی یومق. || مج. کوز یومق = کورمزلکه کلمك، مسامحه و تغافل ایتمك. || آغزی آچوب کوزلری یومق = بی پروا شتم ایتمك . || کوز یوموب آچینجه = آن واحدده، بر لحظه ده، طرفة العین .

یومورطه { یومورطلامق وسا. ئره با : یمورطه و سائره .

یوموق { س. ١. قپالی، شیشوب قپانمش : یوموق کوز ویاری قپالی . ٢. یومشاق ، تومبول : یوموق یوموق اللر .

یومه { با : یوما .

یومی { ص. عر. ث : یومیه. ١. کونه ویابرکونه منسوب ویامخصوص اولان، کونده‌لك : یومی تعیین؛ معینات یومیه. ٢. هر کون واقع اولان، کونده برکره‌وقوع بولان، هرکونلك : یومی غزته = هر کون چیقان؛ اوراق یومیه . == ح. عر. یومی یاخود یومیه = هر کون کونده : یومی، یومیه بر اوقه اتمك ویرر؛ یومی برجزء یازار.

یومیّه { سث. عر. برکونلك ایش ایچون ویریلن اجرت، کونده‌لك : رنجبرك یومیه‌سی قاچ غروشدر . ٢. هر کونکی مصارف ووارداتی کونی کونینه یازمغه مخصوص دفتر، ژورنال : یومیه‌ده مقید ایسه‌ده آنا دفتره کچیرلمه‌مشدر.

یونان { سخ م. [یونیا Ἰονία اسم قدیمندن محرف] اوروپانك جنوب شرقیسنده‌کی شبه جزیره‌که شمالا نارده (امراکیه) کورفزیله و تساليه ایله محدود وبر چوق جزایری‌ده مشتملدر ؛ یونان قدیم ؛ نفس یونان = موره‌شبه‌جزیره‌سیله آطه‌لرك غیری [یونانستان غلطدر.]

یونانجه { ص. یونان قدیم طرز واصولنده ویا لساننده اولان : یونانجه لسان، کتاب == یونان قدیم طرز ویا لسا. ننده : یونانجه سویلمك .

یونانستان { س. فا. یونان مملکتی. [یونان ذاتاً مملکت اسمی اولدیغندن «ستان» اداتنك علاوه‌سی نابجملدر .]

یونانلی { س. ص. یونان اهالیسندن آدم : اسکی یونانیلر ؛ بو کونکی یونانیلر .

یونانی { ص. س. عر. ث : یونانیه . یونان مملکتنه منسوب ومتعلق ویا بومملکت اهالیسندن اولان : لسان یونانی ؛ حکماء یونانیه ؛ اسکی یونانیلرك فلسفه‌سی .

یونتمق { فت. [طوغریسی : یونمق.] با : یونمق .

یونجه { س. صولیجه‌یرلرده‌خدایی نابت ویا اکلمکله حاصل اولان یاپراقلی معروف بر اوت که حیواناته‌چوق‌یارایوب اکثریا یشیل یدیریلیر ؛ صاری، قزیل، قره، اولامه یونجه = بونك انواعی .

یوند { س. ١. خرکله ایله کزن تربیه‌سز و یاری یبانی قیصراق . ٢. قویروق صالان قوشنك بر نوعی : یوند قوشی.

یونده { س. قوشك توکاری آلتنده اولان اینجه قیللری .

یونس { سخ . انبیاء بنی‌اسرائیلدن اولوب نینوه شهرقدیمنده یاشامش و بر بیوك بالیق طر. فندن یوتیلوب ینه صاغ چیقمشدر. یونس بالیغی = ذوات الثدیدن معروف بر بیوك بالق ، دلفین.

یونغار { س. بولغاری‌دینلن‌چالغینك اوفاق نوعی ، اوچ تللی باغلامه .

یونغه { س. کسیلن اودون وکراسته‌دن‌چیقان اوفاق پارچه‌لر، طلاشك‌ایریسی. || دمیر یونغه‌سی = ایریجه دمیر طلاشی .

یونلمامش { ص. ١. ایشلنمه‌مش. ٢. تربیه اولنمامش، خام ، نتراشیده .

یونلمق { فج. [وغلطی : یوتلمق] کسر ورنده ایله ویاقلمه

کسیلوب ویا قازیلوب دوزدلمك، ایشلنمك : یونلمش تخته، دیرك، طاش.

یونتمق { فتـ. [و غلطی : یونتمق] کسر و رنده ویا قلمله تخته ویا طاشی کسوب دوزلتمك، ایشلمك، اویمق، سیلمك : شو دیرکی ایجه یونملی؛ طاشك بر طرفنی یونتمق اقتضا ایدر.

یونمق { فط. ییقانمق، کندی کندینی ییقایوب تمیزلنمك، استحمام ایتمك، غسل اولنمق.

یونمه { سـ. یونمق ایشی. با : یونمق. = صـ. یونلمش، ایشلنمش، اویلوب دوزدلمش، تراشیده : یونمه تخته، طاش.

یونه { سـ. لچه‌دن کوچك آتکلی، بلله‌مه نوعی.

یووه { یاخود یوا. سـ. ١. قوشلرك وسائر بعض حیوانانك چکیلوب بارینمق ویاوریلامق یاخود یمورطلایوب یالاز چیقارمق اوزره صور مختلفه‌ده حاضرلادقلری یر، لانه، آشیانه، وکر = قیرلانغیج، سرچه، طاوشان یووه‌سی؛ یووه یاپمق = حاضرلامق و ایدنمك : لکلك یوکسك یرلرده یووه یاپار. ٢. مج. کوچك و فقیرانه مسکن، منزویانه یاشانیلان محل : اوکوچك اوطه یووه‌سی ایدی. ٣. بر ماکینه وآلتك وقپو وپنجره وکلید کبی شیئلرك بر قسمنك کیروب ایشله‌سنه ویا برلشمسنه مخصوص دلیك و چقوری : کلید یووه‌سی؛ رزه یووه‌سی. ٤. دلیك، چوقور، کوز : یووه‌لرینك ایچنه قویملی. || یووه‌سی یاپمق = حقنـدن کلمك، ایجـه دوکوب اوصلاندیرمق. یوغرت یووه‌سی = یوغرت اولمق ایچون کاسه‌لرینك کوملدیکی صیجاق یر.

یووه‌لامق { فل. یووه یاپمق : سرچه‌دیواردلیکلرنده یووه‌لار.

یوها { حد. تزذیل وتعییب‌ایچون بر آدمه قارشی بلند صدا ایله باغیریلیر. = سـ. تزذیل و تعییب صداسی : یوهایه‌طوتمق؛ یوها چاغرمق.

یه { د. « یا » اداتنك مخففی‌اولوب باشلیجه ضرورت وزندن طولابی قوللانیلیر : یه‌دنیاده آچوب بو دیدهٔ بینایی نیلرسك.

یهود { سـذ. عر. [اسم جنس اولوب جمع معناسیله قوللانیلیر] یهودیلر، بنی اسرائیل: قوم یهود؛ عادات یهود.

یهودی { سـ. صـ. عر. ذ : یهودیه. حضرت یعقوبك اولادندن یهودایه‌منسوب اولان‌بنی اسرائیله منسوب ومتعلق ویا بو قومك افرادندن وبونلرك‌دینیله متدین اولان : اسرائیلی، موسوی : اعتقاد یهودی؛ عادات یهودیه؛ یهودیلرك تاریخی؛ یهودی محله‌سی، جماعتی.

یهودیجه { صـ. یهودی طرز و اصـول ویا لسـاننده اولان : یهودیجه‌عبادت، یازی، کتاب. = حـ. یهودی طرز و اصول ویا لساننده : یهودیجه‌سویلمك، آلیش وریش‌ایتمك. = سـ. یهودیلرك سویلدکلری لسان، الیوم بوجهتده‌کی یهودیلرك سویلدکلری اسپانیولجه : یهودیجه قوللای بر لساندر.

یهودیلك { سـ. ١. یهودی دین ومذهبی، موسویت. ٢. یهودیلره مخصوص طور و حال.

ییتدیرمك { فتـ. غائب و ضایع ایتمك، فوت‌ایلمك، اضاعه و اتلاف ایتمك. مـر.

ییتمك { فل. غائب وضایع اولمق، فوت‌اولمق، تلف‌ویازیق اولمق. مـر.

ییر { سـ. با : یر.

ییرتمق { ییرتیق و سـائره. با : یرتمق وسائره.

ییسا { حـ. [ییتا] قالدیرك، چکك، هایدیك ! ییسا برابر = هایدك‌بردن! ییسا ییسا = زورله، وار قوتی ویره‌رك، نهایة‌النهایه: ییسـا ییسـا ایکیوزه چیقسون زیاده چیقماز.

ییغدیرمق { فتـ. بریره کتیرتوب کومه ایتدیرمك، بریکدیرمـك، تراکم و ادخار ایتدیرمك : اوینك‌اوکنه‌کراسته ییغدیرمش؛ آدملرینـه ذخیره ییغدیریور.

ییغشدیرمق { فتـ. طـوپلانمق، جمع ایتدیرمك، بریکدیرمك : عمـله‌یی قپوسـنه ییغدیرمش.

ییغشمق { فشـ. بریره کلوب‌طوپلانمق، بریکوب ازدحام ایتـمك : رنجبرلر قپوسـنه ییغشمش.

ییغلمق { فل. ١. طوپلانمـق، بریکمك، تراکم ایتمك، ازدحام ایتـمك : خیلی عسکر ییغلدی؛ مغازه‌یه مال ییغیلوب

قالدی. ۲. بایلوب دوشمك: صوقاغك اورته‌سنده ییغلدی.

ییغلی { ص. طوپلانمش، بریكمش، متراكم، مزدحم: بو قدر اشیا قپونك اوكنده ییغیلی طوریور.

ییغمق { فتـ. طوپلایوب كومه‌ایتمك، بریكدیرمك، تراكم ایتدیرمك، ادخار ایتمك: مال، ذخیره ییغمش؛ او یاپمق اوزره كراسته‌یی ییغمش. || یوكنی یوكسك ییغمق = مال ادخار ایدوب طمعكارلقله صاتمق.

ییغندی { سـ. ۱. جمع ایدلمش شیئلر كومه‌سی، متراكم كومه: قپوسنك اوكنده بر ییغندی كوردم. ۲. طوپلانمش خلق، غلبه‌لك، ازدحام: صوقاقده بر ییغندی وار ایدی.

ییغنمق { فلـ. ۱. طوپلانمق، بریكمك، طوپ وكومه اولمق: اشیا ییغیلوب قالدی. ۲. بایلوب دوشمك.

ییغین { سـ. ۱. طوپ، كومه، بریكمش شیئلرك تشكیل ایتدیكی مجموع: بر ییغین كتاب؛ اشیا هنوز برلشمیوب ییغین ییغین طوریوردی. ۲. غلبه‌لك، ازدحام، طوپلانوب بریكمش خلق: بر ییغین آدملر. || ییغینیله = كلیتلی، طوپدن.

ییغینلق { سـ. غلبه‌لك، ازدحام: بر ییغینلق كوردم.

ییقامق { فتـ. [اصلی: یوقامق] مكرر یومق، صو ایله تمیزلمك، غسل ایتمك. [الیوم مهجور اولان «یومق» یرینه قوللانیلیر:] ال، آیاق، باش، چماشیر ییقامق.

ییقامه { سـ. ییقامق ایشی، غسل: بو قارینك چماشیر ییقامه‌سی بك اییدر.

ییقانمق { فجـ. صو ایله تطهیر ایدلمك، یونمق، غسل اولنمق: بنم چماشیرم ییقاندی‌می؟ بوراسی دون ییقاندی. = فط. كندی كندینی ییقامق، اغتسال، استحمام ایتمك: یارین ییقانه‌جغم؛ حمامده، دكیزده ییقانمق.

ییقانمه { سـ. و:

ییقانیش { سـ. ییقانمق ایشی و طرزی، اغتسال.

ییقدیرلمق { فجـ. ۱. دوشورلمك، یره اوردیرلمق، آشاغی‌یه آلدیرلمق: بوغا قولای ییقدیرلماز. ۲. هدم و تخریب ایدلمك، دوشورلمك، بوزدیرلمق: بو او خیلی مصرفله ییقدیریلیر.

ییقدیرمق { فتـ. ۱. دوشورتمك، یره اوردیرمق، آشاغی‌یه آلدیرمق: بوغایی ییقدیروب باغلاتدی. ۲. خراب و ویران ایتدیرمك، بوزدیرمق، دوشورتمك، هدم و تخریب ایتدیرمك: اسكی اوینی ییقدیروب یكیدن یاپدیردی.

ییققین { صـ. ۱. دوشمش ییقلمش ویادوشمكه حاضر، خراب، ویران، مشرف خراب: ییققین براو.

ییقلمق { فلـ. فجـ. ۱. دوشمك. دوشورلمك: باشی دونوب یره ییقلدی؛ فرطونه‌دن برقاچ سروی ییقلمش. ۲. خراب ومنهدم اولمق، بوزلمق، دوشمك، ویران اولمق: بواو ییقله‌جقدر، ییقلمق درجه‌سنه كلمشدر. ۳. مجـ. پریشان حال اولمق، اختیارلقدن فرتوت و فانی اولمق، دوشمك. ۴. دفع اولوب كیتمك ییقل بورادن؛ ییقلدی كیتدی.

ییقمق { فتـ. ۱. دوشورمك، یره اورمق، آشاغی‌یه آلمق: فلقه دكنك كتیرتوب خرسزی ییقدیلر؛ اوكوزی نعللامق اوزره ییقدی. ۲. بوزمق، هدم وتخریب ایتمك: او، دیوار ییقمق. || او ییقمق = خاندان خراب ایتمك، باتیرمق، محوایتمك. || برینك اوزرینه ییقمق = تحمیل وعطف و اسناد ایتمك. || كوكل ییقمق = خاطر قیرمق دلكیر ومحزون ایتمك.

ییقمه { سـ. ییقمق ایشی، هدم، تخریب.

ییقندی { سـ. ییقلمش بر شیئك قالوب بركن انقاضی خرابه، ویرانه: اوراده بر ییقندی واردر.

ییقیق { صـ. ییقلمش، خراب، ویرانه، منهدم: ییقیق براو.

ییقیم { سـ. بوزله، دوشمه، هدم، خرابی، ویرانلق. || او ییقیمی = خرابیی موجب حال، بیوك زیان ویا مصرف.

ییل { سـ. كرهٔ ارضك شمسك اطرافنی بركره دور ایتمسی مدتی كه اون ایكی آی اعتبار اولنوب مواسمك تعاقبنی حاوی اولور، سنه، عام، سال: بوییل؛ كچن ییل؛ یوز ییل؛ بوللق،

قیتاق ییلی. || مج. آیده ییلده = نادر، پك سکرك اوله‌رق. || ییل باشی = سنهٔ جدیده‌نك باشلادیغی کون: بوکون فرنکلرك ییل باشیسیدر.

ییلان { س. حیوانات زاحفه‌نك اك اوزونی اولان معروف زهرلی و صوئوق حیوان که انواع کثیره‌سی اولوب اکثری قره‌ده وبعض جنسلری دکیزده یاشار، حیه، افعی، مار: ییلان صوقمق، ایصیرمق؛ انکرك، اوق، صو ییلانی؛ چنغراقلی ییلان. || ییلان‌قاوی = ییلانك قابوغی کبی دونه‌رك اوزانان ویا یوقاری چیقان، حلزونی: ییلان‌قاوی نردبان = مناره نردبانی کبی دونه‌رك چیقان. || ییلان قوروغنه باصمق = برینی غضبلندیرمك. || ییلان کبی = پك صوئوق وسویمسز. || ییلان کوملکی = ١. ییلانك بهارده دکیشوب صیبریلان دریسی. ٢. بوکا بکزر آغ شکلنده سکرك تولبند. || ییلان بالیغی = بر جنس اوزونجه دکیز ویا کول بالیغی.

ییلانجق { س. یوزده عارض اولوب شیشمکی ودرینك قیزاروب پارلامه‌سی موجب بر خسته‌لق، فر. Érésipèle؛ ییلانجق اولمق = بوعلته طوتلمق.

ییلانجقجی { س. ییلانجق علتنی بر طاقم افسونلر و اصلسز علاجلرله ابی ایتمك ادعاسنده بولنان آدم.

ییلانجی { س. کویا افسونله وترکیبی سر صاقلانان برشربت ایچمکله ییلانك زهری تأثیر ایتمیوب بو حیوانی طوتان آدم.

ییلانجیل { س. باشلیجه ییلان طوتوب یمکله یاشایان برجنس قوش

ییلدیرمق { فت. اورکوتمك، کوزینی قورقوتمق، بر دها قارشیسنه چیقمغه جسارت ایده‌میه‌جك صورتده قورقو و دهشت ویرمك: عسکرمز دشمنی ییلدیردی؛ او صیتمه بنی ییلدیردی.

ییلشمق { فل. کوشیوب یاناشمق، اکولوب صیریتمق.

ییلشمك { فل. صوئوق وجعلی برطورله صیریتوب یوزه کولمك.

ییلشق { ص. ١. یاپیشقان، بولاشان. ٢. آدمه یاپیشیر، صیریتقان، معجز: ییلشیق بر آدم.

ییلشقلق { س. ١. یاپیشقانلق، بولاشقلق. ٢. صیریتقانلق، معجزلك.

ییلغین { ص. ییلمش، کوزی قورقمش، اورکمش: ییلغین عسکرله حرب ایتمك مشکلدر.

ییللاتمق { فت. برسنه ویا سنه‌لرجه صاقلایوب اسکیتمك: زیتون یاغی ییللاتملی.

ییللامق { فل. ١. بر ویا برقاچ سنه‌لك اولمق، سنه‌یی کچمك: ٢. یاشنه کیرمك، بر یاشنده اولمق: او چوجق، او قوزی دها ییللامادی. ٣. پك کچ قالمق، یاپیشوب قالمق: کوندردیکمز آدم اوراده ییللادی.

ییللانمق { فل. برویا برقاچ سنه‌لك اولمق، اسکیمك.

ییللق { ص. ١. بر سنه‌لك، بر یاشنده: ییللق قوزی. ٢. شو قدر سنه‌لك، حدوث وظهوروندن بری شو قدر سنه کچمش اولان: اوچ ییللق چوجق؛ بیك ییللق بنا. ٣. شو قدر یاشنده اولان: یوز ییللق آدم. == س. سنه‌لك، سنه‌ده بر ویریلن معاش ویا بخشش و سائره: چوبانلر ییللقله قبولانیرلر.

ییللقجی { س. ص. و:

ییللقلی { س. ص. سنه اعتباریله معاشه قارشی خدمت ایدن آدم: بزم آرابه‌جی ییللقجی، ییللقلیدر.

ییلمك { فل. با: ییلشمك.

ییمك { ییدیرمك، یمش وسائره. با: یمك وسائره.

ییندی { س. ینه‌جك شیء، یمکه متعلق شیئلر، قوت، رزق، آزیق.

یینی { ص. با: یکنی.

ییو { س. ١. بر شیئك کیروب یرلشمه‌سنه مخصوص اویوق چیزکی: جام، چرچیوه ییوی. ٢. برزیوانه‌نك ایچنده ییلان‌قاوی صورتده طولاشه‌رق اوزانان اویوق: ششخانه، ویده، جیوادره ییوی؛ طوپه ییو یاپمق، آچمق.

ييولى { ص. ١. برشيئك كيروب برلشمه‌سنه مخصوص او. يوغى اولان : ييولى چرچيوه. ٢. ييلان قاوى صورتنده طولاشه‌رق ممتد اولور او يوغى اولان : ييولى ششخانه، طوب.

ييه‌جك { ص. ينير، مأكول، يمكه صالح : ييه‌جك برشىء يوقميدر؟ = س. ينه‌جك شىء، مأكولات، آزيق، رزق، قوت : ييه‌جك تدارك ايتملى؛ بيچاره‌نك ييه‌جكى يوقدر.

ييجى { ص. ١. چوق ير، اكول، اوبور : ييجى برپهلواندر. ٢. كيتدكجه اطرافه باييلوب اتلرى چوريدن (ياره)، آكل : ييجى چيبان، ياره.

والحمد لله على التمام

چهارشنبه ٧ تشرين ثانى سنه ٣١٧ وفى ٩ شعبان سنه ٣١٩

صباح ساعت ٢ دقيقه ١٥ ارنكوى

وكان البدء بتأليفه فى ١٥ تشرين اول سنه ٣١٥ وفى ٢٢ جمادى الاخرى سنه ١٣١٧

سامى

ایلك یکرمی بش فورمه‌ده مندرج اصطلاحات بحریه‌دن
بعضلری حقنده تصحیحات :

آپازلامه { کمینك بر استقامت معینه سنده ن کان روزکار .

آپیقو { کمی زنجیرینك چکیلوب عمودی بر وضعیته کلمسی .

آلابانده { کمینك یانلرینك ایچ سطحی، کمینك عمو- میتله یانلری، بوردا مقابلی .

آلارغه { آچیق .

اوْرصه { کمینك پرووه‌سنی روز- کارك اسدیکی جهته یناشدیرمق .

بوْجا { کمینك باشنی روزکارك اسدیکی جهتدن آچمق .

بوْردا { کمینك یانلرینك سطح خارجیسی .

پاپافینغوْ { پاپافینغو چبوغی اوز- رنده‌کی سرنه آچیلان یلکن .

پراچوْل { ایکی اغاجی قائماً بربرینه ربط ایچون قونیلان اکری اغاج ویا دمیر .

